СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТОМ 13

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

КИЇВ 2022

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Том тринадцятий

ПІДКУСА — ПОКІРНО

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

УДК 811.161.2:81'374.3(038)
ББК Ш141.14–420
DOI 10.33190/978-966-00-1050-5

Тринадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах охоплює загальновживану лексику сучасної української літературної мови, поширені терміни, діалектизми, усталені словосполучення. Джерела, використані в Словнику, відображають лексику текстів художньої літератури починаючи з кінця XVIII століття до наших днів, українських перекладів Біблії, народної творчості, наукових і науково-популярних праць, публіцистики, мови засобів масової інформації і т. ін.

Тринадцятий том Словника містить 8 673 словникові статті.

Словник розрахований на широке коло користувачів, усіх, кого цікавить українська мова.

Том до друку рекомендували вчені ради Українського мовно-інформаційного фонду НАН України,
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України і Редакційна колегія Словника української мови у 20 томах

Науковий керівник проєкту
«Словник української мови у 20 томах» *акад. НАН України В. А. Широков*

Укладачі
В. В. Чумак (підку́са – підку́шувати, пітканий – пласту́нський, пого́да – поґулати),
К. В. Брітікова (підлабу́за – підневі́льно, поповту́зитися – пога́вкувати, подава́льний – по-дитя́чому),
В. В. Сивокозова (підне́сений – підожда́ти, плив – плутоні́чний, по́дих – подрукува́ти),
Л. Л. Шевченко (підо́зра – підрешіто́к, повільненький – повняки́, по́дря – пожили́чка),
А. В. Карнаух (підри́в – підсмо́люватися, побережа́нин – по-бра́тському, пожима́ння – позако́пуватися),
Л. М. Томіленко (підсніговий – підучуватися, побре́нькати – поверта́тися[2], позакорене́вий – позатупля́тися),
Л. В. Оліфіренко (підфарбо́ваний – піночка, поверті́ти – повиплива́ти, позатяга́ти – пози́ція),
Г. М. Ярун (пінта – піти́ся, пога́даний – поговорювати, позича́йло – поїжитися),
І. М. Кондрачук (плат – плея́да),
І. В. Шевченко (плу́тощі – поберегти́ся),
А. П. Загнітко (повиплі́гувати – повікува́ти, по́їзд – покі́рно),
В. М. Білоноженко, *В. О. Винник* (усталені словосполучення),
Л. О. Симоненко (термінологія)
Науковий редактор *І. В. Шевченко*

Координаційне бюро: *акад. НАН України М. Г. Жулинський* – голова,
І. Р. Алексеєнко, П. Ю. Гриценко, акад. НАН України В. Г. Скляренко, акад. НАН України В. А. Широков, К. С. Буркут – секретар

Редакційна колегія: *акад. НАН України В. А. Широков* – голова, *чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко* – перший заступник голови,
акад. НАН України С. Я. Єрмоленко – заступник голови,
чл.-кор. НАН України А. П. Загнітко, І. С. Гнатюк, Н. Г. Озерова, акад. НАН України О. В. Палагін,
акад. НАН України Г. П. Півторак, Л. О. Симоненко, В. В. Чумак, В. П. Шульгач, Л. Л. Шевченко – учений секретар

Рецензент *А. А. Лучик*

Наукові консультанти

акад. НАН України С. Я. Єрмоленко, чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко

Комп'ютерна технологія укладання

акад. НАН України В. А. Широкова, К. М. Якименка

Комп'ютерний супровід і тестування

К. М. Якименка, В. В. Манако, І. М. Кондрачук, Ю. В. Леонтьєва,
М. Ю. Кригіна, М. В. Надутенка, І. В. Остапової, М. М. Яблочкова

Редагування *Л. М. Кудрявкіної*, *Н. В. Щербакової*

Видання здійснено коштом Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» в межах Державної програми розвитку Національної словникової бази України

© Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2022
© Ідея та назва серії «Словники України» –
Т. П. Гуменюк, В. А. Широков, 1994, 2022
© НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України»,
дизайн, 2010, 2022

ISBN 978-966-00-1050-5
ISBN 978-966-02-9985-6 (Т. 13)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Тринадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно Словник української мови в 11 томах[2] позначаємо як СУМ-11) охоплює реєстрові слова на літеру **П** (діапазон **ПІДКУ́СА – ПОКІ́РНО**). Цей діапазон нараховує 8 673 лексичні одиниці.

Нижче наведено дані лексикографічної статистики щодо тринадцятого тому СУМ-20 й об'єднаного діапазону першого – тринадцятого томів цього словника. У такий спосіб відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови у 20 томах.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю в реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону тринадцятого тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	1 900	29,73	2 680	30,90
Прикметник	723	11,31	1 086	12,52
Дієслово	2 892	45,26	3 454	39,82
Дієприкметник	465	7,28	709	8,17
Прислівник	355	5,56	700	8,07
Займенник	1	0,01	1	0,01
Інші	54	0,85	43	0,50

Відповідні дані за сумою діапазонів першого – тринадцятого томів СУМ-20 порівняно із СУМ-11 наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	33 611	40,55	56 818	44,49
Прикметник	13 696	16,52	23 197	18,16
Дієслово	25 465	30,73	31 403	24,59
Дієприкметник	4 490	5,42	7 459	5,84
Прислівник	4 182	5,05	6 622	5,18
Займенник	66	0,08	109	0,09
Інші	1 365	1,65	2 108	1,65

Статистичні дані тринадцятого тому СУМ-20 свідчать про деяке збільшення обсягу іменників, прикметників і прислівників у загальному масиві представлених лексем порівняно з попередніми томами. Причиною цього є велика кількість іменників-новотворів та дериваційних неологізмів порівняно з дієсловами серед слів, доданих до СУМ-20.

У табл. 3 наведено статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону **ПІДКУ́СА – ПОКІ́РНО** СУМ-20 і відповідного діапазону СУМ-11:

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	6 390	8 673	35,71
Знаки в словникових статтях	2 577 747	5 126 161	98,90
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	10 506	13 621	29,65
— значень	8 384	11 005	31,26
— відтінків значень	2 122	2 616	23,28
Ілюстрації	15 959	33 726	111,32
Усталені словосполучення, у т. ч.:	1 340	737	-44,93
— стійкі словосполучення	871	136	-84,50
— еквіваленти слів	0	38	–
— термінологічні словосполучення	71	98	39,44
— фразеологізми	398	465	16,83

Із табл. 3 видно, що обсяг реєстру діапазону **ПІДКУ́СА – ПОКІ́РНО** у СУМ-20 порівняно із СУМ-11 збільшився, як і в попередньому 12-му томі, майже в 1,36 раза, загальний обсяг і кількість ілюстрацій – відповідно у 1,99 і 2,11 раза. Як і в першому – дванадцятому томах, у тринадцятому томі СУМ-20 помітне зростання кількості термінологічних словосполучень (майже в 1,4 раза) і фразеологізмів (майже в 1,17 раза), частково – за рахунок перекваліфікування типу словосполучень.

Загальне скорочення кількості стійких словосполучень у 13-му томі СУМ-20, порівняно зі Словником української

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому СУМ-20, було здійснено в період 2002–2007 рр.

[2] Словник української мови в 11 томах. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

мови в 11 томах, пояснюється, зокрема, іншими правилами подання словосполучень у СУМ-20. У СУМ-11 значна частина словосполучень була подана в прикметникових статтях. Згідно з Головними засадами укладання Словника української мови у 20 томах (див. СУМ-20, т. 1, с. 24–26), опорними компонентами подібних словосполучень є іменники, відповідні словникові статті яких часто належать до інших томів. Крім того, численні словосполучення, тотожні за семантикою, але з варіативним компонентним складом, які в СУМ-11 були розроблені як окремі фразеологічні одиниці, відповідно до правил укладання СУМ-20 подані як варіанти одного фразеологізму.

Табл. 4 містить порівняльні статистичні дані СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону **А – ПОКІ́РНО**:

Таблиця 4

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	82 875	127 716	54,11
Знаки в словникових статтях	29512375	59 419 898	101,34
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	120 413	176 556	46,63
— значень	100 199	149 310	49,01
— відтінків значень	20 214	27 246	34,79
Ілюстрації	186 355	422 009	126,46
Усталені словосполучення, у т. ч.:	13 713	26 040	89,89
— стійкі словосполучення	9 124	5 318	-41,71
— еквіваленти слів	0	635	–
— термінологічні словосполучення	922	4 819	422,67
— фразеологізми	3 667	15 270	316,42

В укладанні тринадцятого тому СУМ-20 взяли участь: В. В. Чумак (підку́са – підку́шувати, пі́тканий – пласту́нський, пого́да – поґу́лати), К. В. Бріткова (підлабу́за – підневі́льно, поповту́зитися – пога́вкувати, подава́льний – по-дитя́чому), В. В. Сивокозова (підне́сений – підожда́ти, плив – плутоні́чний, по́дих – подрукува́ти), Л. Л. Шевченко (підо́зра – підреші́ток, пові́льненький – повняки́, по́дря – пожили́чка), А. В. Карнаух (підри́в – підсмо́люватися, побережа́нин – по-бра́тському, пожима́ння – позако́пуватися), Л. М. Томіленко (підсніжови́й – піду́чуватися, побре́нькати – поверта́тися[2], позакорене́вий – позатупля́тися), Л. В. Оліфіренко (підфарбо́ваний – пі́ночка, повертіти – повиплива́ти, позатяга́ти – пози́ція), Г. М. Ярун (пі́нта – піти́ся, пога́даний – погово́рювати, позича́йло – поі́житися), І. М. Кондрачук (плат – плея́да), І. В. Шевченко (плу́тощі – поберегти́ся), А. П. Загнітко (повипли́гувати – повікува́ти, по́їзд – покі́рно). Термінологічну лексику опрацювала Л. О. Симоненко, усталені словосполучення – В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Керівник колективу укладачів і науковий редактор тринадцятого тому – І. В. Шевченко. Наукові консультанти тринадцятого тому – академік НАН України С. Я. Єрмоленко і член-кореспондент НАН України О. О. Тараненко. Рецензент тринадцятого тому – А. А. Лучик. Редагування тому виконали Л. М. Кудрявкіна і Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови» здійснювали М. В. Надутенко, К. М. Якименко, І. М. Кондрачук, М. М. Яблочков. Покажчик словосполучень до тринадцятого тому сформувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери тринадцятого тому – М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування і контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація робіт із розроблення та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних СУМ-20). Науковий керівник проєкту «Словник української мови у 20 томах», голова редакційної колегії – академік НАН України В. А. Широков.

Під час роботи над тринадцятим томом СУМ-20 його текстово-ілюстративну базу було розширено за рахунок уведення до списку джерел таких авторів:

Марійка Підгірянка
С. Писаревський.

Крім того, додано такі переклади:

Р. Доценко, пер. з тв. Р. Стівенсона
М. Драй-Хмара, пер. з тв. М. Лермонтова
Л. Кононович, пер. з тв. А. Дюма
Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. К. Джерома
М. Пінчевський, пер. з тв. Дж. Лондона
А. Содомора, пер. з тв. Лукреція
І. Франко, пер. з тв. Апулея
І. Франко, пер. з тв. А. Франса.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд
Ее	Єє	Жж	Зз	Ии	Іі
Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ьь	Юю	Яя			

П

ПІДКУ́СА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **споку́са.** * Образно. — *Прийшла, пане, підкуса без бороди й без вуса, підкусила лихими словами і взяла бугая з золотими рогами* (з казки).

ПІДКУСИ́ТИ *див.* **підку́шувати.**

ПІДКУ́СЮВАТИ *див.* **підку́шувати.**

ПІДКУ́ТАТИ *див.* **підку́тувати.**

ПІДКУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкува́ти.** *Вовк Неситий нахиляєсь* [нахиляється], *До копита прозираєсь* [прозирається], *— Ех, як фрасне Шкапа враз, Як у лоб не вцідить просто, А була підкута остро, — То мій Вовк, мов свічка, згас* (І. Франко); *Я мерщій подався в казарму. Не йшов, а біг коридором, чуючи відлуння кроків з-під важких чобіт, підкутих металевими косинцями* (О. Шугай); *— Рід наш роботящий, та не всі в роді путящі. Є горем горьовані, свідомістю підкуті, .. а є злодюги й несвідомі, вороги й наймити ворогів* (Ю. Яновський); *Той, хто не підкутий знаннями чи допитливістю до знань, подеколи й не спроможний сам розібратися в тому, що ти йому пропонуєш* (М. Матіос).

ПІДКУТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **підкува́ти.** *В архівах збереглося розпорядження Теребовлянського повітового старости про видачу дозволу окремим особам на підкуття коней* (з наук. літ.); *Виставка мікромініатюр М. Сядристого на території Києво-Печерської лаври — це унікальна експозиція українського умільця, творця речей набагато дивовижніших, ніж підкуття справжньої блохи* (з газ.).

ПІДКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДКУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Кутати трохи або додатково. *У холодному потязі довелося підкутувати найменших пасажирів* (із журн.); *Бабуся підкутала онучку теплим пледом* (з газ.).

ПІДКУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підкуси́ти.** *Городня рослина з підкушеним шкідником корінням або швидко засихає й гине, або перестає нормально плодоносити* (із журн.).

ПІДКУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підку́шувати.** *Суничну розсаду небхідно оберігати від підкушування шкідниками та перегрівання при перевезенні й підготовці до садіння* (з навч. літ.); *Говір-гомін — наче вода в лотоках шумує й клекоче; спірка і регіт, випивання та підкушування...* (Панас Мирний).

ПІДКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *діал.* **ПІДКУ́СЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПІДКУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Кусаючи знизу, псувати. *Самиці суничного кліща зимують біля основи листкових черешків і з початком весни підкушують їх, що призводить до загального ослаблення рослини, деформації вегетативних органів і плодів* (з навч. літ.); // *рідко.* Злегка стискаючи, кусати (звичайно губи). *У Васьки, бачу, обличчя вже посиніло від натуги, старий Зекир'я мокрий, Юнус підкусює губи* (Остап Вишня); // *у сполуч. зі сл.* н е ч и с т и й, ч о р т *і т. ін., перен.* Спонукати, спокушувати кого-небудь до небажаних або непередбачених дій. *— Думав чоловік, що .. відпочине в лісі, але де тобі! Підкусив мене нечистий витягнути той патичок і випустити оте старе страховище* [діда], *а тепер на, маєш, неси його на плечах* (І. Франко); *Занавіска у вікні його хазяйки підозріло заворушилася. Підкусив його чорт ставати на теревені з маклером під самими вікнами пані Бровко* (Ірина Вільде); *Не знаю, який мене чорт підкусив бовкнути таке, чого не дозволила б собі жодна нормальна людина* (Ю. Винничук); // *безос.* [А н д р і й:] *Тиждень мовчав — благодать була! І підкусило ж мене розв'язати язика!* (З. Мороз).

2. *перен., фам., кого.* Дошкуляти кому-небудь ущипливими, в'їдливими зауваженнями, натяками; підштрикувати (у 2 знач.). *— Дурний Грицько. Чого це він на вас уївся?.. — Звик ще за панщини людей підкушувати, та й досі не кида своєї вдачі, — увернула Одарка* (Панас Мирний); *— Ти, будь ласка, не підкушуй. Нейтралітет — так нейтралітет* (П. Колесник); *Жінки люблять підкусювати одна одну. Слово по слову, наша наставниця таки встряла в розмову з тією фрау* (О. Шугай); *"Свекруха в неї лиха", — сказала якось Шухновська. А Михайло Амадейович, як завжди, підкусив: "Догоджає любимій мамуні"* (Ю. Збанацький); *Він не підшукував, який би ще дотеп докинути, як би її краще підкусити* (М. Білкун); *Тільки одного разу Гайдучок підкусив Тимоша, коли директор РТС сам привіз запчастини* (Б. Харчук); *— В аптеку носили важити* [коропа]? *— знов підкусив Сергій* (В. Шкляр).

3. *перев. док., розм., рідко.* Трохи, небагато їсти; перекушувати *(див.* **переку́шувати**^{2}**).** *— То моя племінниця. Заїдемо. Певно, ти нічого не їв, то й підкусиш там* (Панас Мирний); *Трохи засне* [чоловік], *підкусить трохи, пройдеться з батіжком наперед, підожде волів, крикне задумливо "гей!" і знов собі поважно піде уперед* (В. Винниченко).

◊ **Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в** *і т. ін.) див.* **лука́вий.**

ПІДЛАБУ́ЗА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **підлабу́зник** і **підлабу́зниця.** *Він думає, що вона підлабузнюється до вчительки. Вона, Уляна! Вона — підлабуза!* (О. Донченко); *Діти, яких легко залякати, побоюючись покарання, будуть слухатися, а внутрішньо протестувати. Вони виростуть лицемірами й підлабузами* (з навч. літ.).

ПІДЛАБУ́ЗЛИВИЙ, а, е. Схильний до підлабузництва. *В історії важко знайти особистість більш суперечливу, більш загадкову, ніж Михаїл Пселл: яскравий, непересічний письменник і підлабузливий царедворець, мудрий філософ і запопадливий панегірист* (з навч. літ.); // Який виражає підлабузливість (про погляд, ставлення, вислів і т. ін.). *Є батьки, які буквально не дають проходу вчителям. Їх підлабузливий стиль спілкування не тільки чути в голосі, але й видно за версту в міміці, жестах і позі* (з наук. літ.).

ПІДЛАБУ́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Стан і властивість за знач. **підлабу́зливий.** *Батьки іноді будують свої стосунки з дитиною так, що ненавмисно культивують у неї пошук найбільш сприятливих форм взаємодії з оточуючими, стимулюють підлесливість, підлабузливість* (з навч. літ.).

ПІДЛАБУ́ЗЛИВО. Присл. до **підлабу́зливий.** *Собака, на зло твоїй затятості, одбіг на безпечну віддаль, у яр, і почав винюшковувати слідки куріпок по бур'янищі; .. ти і свистав, і гукав, і нях-нях-няхкав підлабузливо — він взагалі перестав тебе помічати* (Є. Пашковський).

ПІДЛАБУ́ЗНИК, а, *ч.* Той, хто підлабузнюється до кого-небудь. *Потім замислився* [Павло]: *а що він, власне, знає про того Павлова?.. Хитренький, ясно. Підлабузник. Марнославний...* (М. Дашкієв); *Закляте коло самотності оточує правителя, ніхто не наважується вступити в нього, тільки підлабузник вповзає туди на череві. Слизькі черева у підлабузників, змащені холодним потом вічного ляку і лоєм підлоти* (П. Загребельний); *Слово її* [природи] *рівне до всіх, у неї нема улюбленців, нема обранців, нема підлабузників, вона, як мати дітей, любить усіх однаковою любов'ю* (В. Шкляр); *Я боявся стати злодієм і брехуном, підлабузником і невдячною істотою* (А. Кокотюха).

ПІДЛАБУ́ЗНИТИСЯ *див.* **підлабу́знюватися.**

ПІДЛАБУ́ЗНИЦТВО, а, *с.* Властивість за знач. **підлабу́зницький;** поведінка, вчинки підлабузника. *Але скажіть: хіба може сурйозна людина пускатись на хитрощі, на підлабузництво, на підкуп? Ні* (У. Самчук); *— Товаришу сержант, ви — геній військової мислі! — Одставити підлабузництво! — гримнув Султанов* (П. Загребельний); *Хлопці приїхали привітати його з днем народження. Це зворушило Дмитра Івановича, то більше він знав, що тут не було підлабузництва, намагання сподобатися начальству — всі троє на таке були просто нездатні* (Ю. Мушкетик); *І хлопці-пастухи, розбещені двірським життям, чиї бійки, лицемірство, підлабузництво безперечно підлягали суворому осуду.., мали на обличчях вираз, властивий дітям, які ще не відають, що то є правдивий гріх* (Г. Пагутяк).

ПІДЛАБУ́ЗНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до підлабузництва. *Попри те, що завершальна фраза вийшла аж надто підлабузницькою, Анатолій Захарович лишився задоволеним* (М. Кідрук); * Образно. *Поточків дрібних підлабузницькі хори Дзвенять — рекламують безпам'ятну юність* (І. Муратов); // Власт. підлабузнику, підлабузниці. *Зневажав і ненавидів* [Сивоок] *Агапіта за його підлабузницьку натуру, за властивість легко визнавати свою нижчість перед кожним, хто бодай натяком давав знати про свою вельможність або просто силу* (П. Загребельний); *— Мудро, найдостойніший Мамсир-мурза! — не втримався я від підлабузницького компліменту* (В. Кожелянко); *Марлу певним чином тішила відсутність у дівчини недоумкуватого пафосу напівінтелектуалів і трохи дратував її підлабузницький смішок* (І. Карпа).

ПІДЛАБУ́ЗНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підлабу́зник.** *— Чи не чудо, га?! — вражено вигукнув дельфінолог. — Вперше бачу, щоб наша обережна, недовірлива Фур* [самиця дельфіна] *підпливла до незнайомої людини!.. Ой, підлабузниця, догадалася, що начальство приїхало!!!* (М. Дашкієв).

ПІДЛАБУ́ЗНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підлабу́знюватися.** *— Що нового? — роздратовано уриває Настя. Вона зневірилася у появі козаків і питає, аби урвати бридке Кайтмазине підлабузнювання* (З. Тулуб).

ПІДЛАБУ́ЗНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДЛАБУ́ЗНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.*, *до кого і без дод.* 1. Те саме, що **підле́щуватися.** *Юрко все запобігав ласки в батька та в матері та підлабузнювавсь до їх* [них] (І. Нечуй-Левицький); *Горобенка неприємно вразило це величання по батькові. Раніш .. цей купець кидав йому з милості два-три слова, називаючи тільки Костиком. Підлабузнюється тепер чогось...* (Б. Антоненко-Давидович); *Останні слова вона вимовила з деякою іронією, бо недолюблювала цього .. лицемірного молодого чоловіка, який уміє, якщо це йому вигідно, підлабузнюватись навіть до тих, кого зневажає* (Я. Гримайло); *Багатий швидше наперед виступає, щоб собі попереду поспішитись та до пана підлабузнитися* (О. Іваненко); *Ґолду сусіди називали "пані докторова", і вона тим дуже пишалася, а коли ми хотіли до неї підлабузнитися, то теж казали "пані докторова", і вона нас не шпетила за наші витівки* (Ю. Винничук).

2. *розм.* Підлещуючись, загравати з ким-небудь, залицятися до когось. *Пізнала* [Мотря] *Івана Носа, старшину Прилуцького полку, котрий перед кількома роками підлабузнювався до неї, а на котрого вона й дивитись не хотіла* (Гео Шкурупій); *Підлабузнивсь до Горлиці Горобець, Наче справді запорозький молодець: "Ой, послухай, голубонько, не журись, Ти на мене, молодчика, подивись!"* (Л. Глібов).

ПІДЛА́ГОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підла́годити.** *Лінійно-функціональна система управління ефективна при стабільній технології й організації виробництва, підлагоджених управлінських процедурах, постійних економічних показниках, чіткій роботі персоналу* (з навч. літ.); *В ефективній і досвідченій команді кожен її член стає частиною добре підлагодженого механізму* (із журн.); // **підла́годжено,** *безос. пред. Льонька ж тимчасом оглядав двора: паркана було полагоджено, розхитані петлі на хвіртці підбито, дірку на даху в сараї, через яку крапало, закладено, хату підлагоджено* (Валерій Шевчук).

ПІДЛА́ГОДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підла́годжувати.** *Для вітрил на прогулянковій яхті використовують міцний, щільний шовк, який, однак, потребує частого підлагоджування* (з газ.).

ПІДЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЛА́ГОДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що.* Лагодити трохи, додатково, у деяких місцях. *На майдані перед фортецею мали зупинятися валки купців, які підлагоджували свої вози, підковували коней, запасалися харчами, перепочивали* (з газ.); *Кілька днів оце дома по хазяйству крутився* [Іван]. *Хлівець підлагодив, халупу підправив* (О. Копиленко); *Вертався Іван на Дарусине подвір'я і брався спершу за сокиру: паркан поправити, хвіртку підлагодити, дров наколоти* (М. Матіос).

ПІДЛА́ГОДИТИ *див.* **підла́годжувати.**

ПІДЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підла́джувати** і **підла́джуватися.** *Поняття "демагогія" також поширюється на популізм, лицемірне підладжування під смаки малосвідомих і недалеких мас для досягнення політичної мети* (з наук. літ.); *Серед українських прислів'їв є таке: "Мама дурненька, доки дитина маленька". У ньому йдеться, зрозуміло, про підладжування матері до малюка, про використання нею полегшених форм спілкування (зокрема, і мовного) з дитиною* (з навч. літ.).

ПІДЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *що.* Пристосовувати, прилаштовувати до чого-небудь, налагоджуючи. *Продається робоча шестирядна сівалка (деякі ящики на насіння треба підладити)* (з газ.); // Змінювати, підганяти (у 3 знач.), уподібнювати до чогось. *Я не з тих письменників, що звикли нарікати на суспільність та на читачів, ані не з тих, що звикли підладжувати свою працю під пануючий смак своєї громади* (І. Франко); *Він кожну ніч, служачи вечірню, обходив церкву рівно сто разів, підладжуючи так, аби сотка припадала саме під схід сонця* (Г. Хоткевич); // Настроювати музичний інструмент у тон з іншими. *Коли Мирона відпустили господині з кухні, він з Петром заходився підладжувати музику. У Мирона — скрипка, у Петра — цитра* (Микита Чернявський); *Узяв* [кобзар] *бандуру, помацав кілочки, підладив струни, приструнки* (М. Сиротюк).

2. *кого., розм.* Діяти з метою жити в мирі, злагоді, ладити (у 1 знач.) з ким-небудь. *Перевірте, наскільки ви схильні підладжувати себе під партнера, відповівши на питання тестів* (із журн.); // *без дод.* Попадати в лад з ким-, чим-небудь, граючи, танцюючи і т. ін. [К о н о н:] *Чом же ви не танцюєте?* [Ж е н я:] *Я не вмію.* [К о н о н:] *Валяйте сміливо, ноги самі підладять* (М. Кропивницький); *Василь Онопрійович узяв скрипку. — Може, підладимо? — кивнув до Іллі, який сидів з баяном на колінах* (Є. Кравченко).

ПІДЛА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДЛА́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. *до кого — чого, під кого — що, з інфін., розм.* Пристосовуватися з метою жити в мирі, злагоді, ладити (у 1 знач.) з ким-небудь. — *Я чоловік старший, мене ти не переробиш, але ти молода, повинна підладитися до мене* (І. Франко); // Уподібнюватися до кого-небудь, пристосовуючись. *Фесенкова голова була вільна од усяких ідей, окрім тих, які панували в вищих кружках... Він підладжувався під погляди тих кружків, бо був кар'єрист* (І. Нечуй-Левицький); *Різні рослини здатні підладжуватися під тривалість дня, і залежно від цього деякі з них цвітуть навесні, а інші влітку або навіть восени* (з наук.-попул. літ.); *У Марка Вовчка .. інтелігент силкувався підладитися під мужицький говор* [говір], *підсолоджуючи, підмальовуючи та афектуючи його* (І. Франко); // Виконувати в лад, співаючи, граючи, танцюючи і т. ін. з кимсь. *Підспівують два голоси — чоловічий, хрипкий, прокурений, глухуватий, як із труни, і жіночий, вискливий, розгнузданий, похабний. Не може підладитись тужити з піснею, а перегукує тоненько, мов п'яна бублейниця* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки недок.* Пас. до **підла́джувати.** *На практиці водневі стандарти частоти на серійні штучні супутники Землі не ставляться — використовуються більш дешеві, але менш точні рубідієві, частота яких регулярно перевіряється наземними станціями сегмента контролю й управління й підладжується за частотою наземного еталона* (з наук.-техн. літ.).

ПІДЛА́ДИТИ *див.* **підла́джувати.**

ПІДЛА́ДИТИСЯ *див.* **підла́джуватися.**

ПІДЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, **ПІДЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЛІ́ЗТИ,** зу, зеш, *док.* 1. *під кого — що.* Іти або лізти, потрапляючи під кого-, що-небудь. — *Прив'яжеться* [Тимоха], *зачим я тут був, де ключ узяв? Нічого мені робити, я й підліз під стіл...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бондаренко вже намірився підлізти під вагон ешелону, що стояв поряд, але раптом увагу його привернув шум і метушня спереду состава* (А. Головко); *Кілька чоловік підлізло під воза, він заскрипів, загойдався, почав хилитися на бік* (Ю. Мушкетик); // *до кого — чого, рідко під кого — що і без дод.* Лізучи, повзучи, крадькома наближатися до кого-, чого-небудь. *Талалай підлазив до звіра на животі* (М. Трублаїні); — *Підліз під хату, — тихо. Я легенько відняв вікно, вліз в хату — благодать!* (І. Франко); *Микиту взяла охота — дай прислідджу, .. із сунувся тихенько в рів, рачки підліз ближче, висунув голову, дивиться* (С. Васильченко); *"Сонька повернулася, — подумав я. — Бач, хитрюща яка! Ну, зачекай же, я тебе налякаю!" Не довго думаючи, вимастив сажею обличчя, вдихнув якомога більше повітря, аж віддулися щоки, тихенько підліз до заслонки* (А. Дімаров); // Посуваючись, наближатися. *Мов гадюка, підлазить танк — і офіцер підводить голову із люка* (І. Гончаренко).

2. *до кого, під кого, перен., фам.* Лестощами, хитрощами добиватися чиєї-небудь уваги, довір'я і т. ін. *Обкинув* [Шурка] *її поглядом і знову йому здалося, що цієї дівчини йому ліпше не чіпати, тобто не підлазити до неї, та не така вже й молода вона була* (Валерій Шевчук); — *Підлізли під старого, мовляла Палажка, так воно й є! Бо й справді: чим я од Василя гірший у батька? За віщо Василеві більш огороду од батька?* (А. Тесленко).

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* **удава́тися.**

ПІДЛАКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлакува́ти.** *Авто не перефарбоване, не бите, не підлаковане. Пригнане з Німеччини, має надійний дизельний двигун* (з мови реклами); *Іван читає про себе: "Збірник законів", "Конституція", — підзолочена, підлакована словами про демократію, мудрість панської держави Польської* (С. Чорнобривець); *Хто призначав твоїм синам покірність, Продажність .. підлаковану? Він знав давно, що наших сил безмірність В серцях мужицьких глибоко захована* (Л. Забашта); // **підлако́вано,** *безос. пред. На фото добре видно, що ліворуч від драбини стіну підлаковано, а праворуч — ні* (з газ.).

ПІДЛАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЛАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Лакувати злегка, у певних місцях або додатково; поновлювати лакування. *Старі дерев'яні вікна треба підчищати, підлаковувати. У цьому плані металопластик виграє: він має чудовий вигляд і здалеку, і зблизька* (з мови реклами).

2. *кого, що, перен., розм.* Приховувати справжню, непривабливу дійсність, істину і т. ін. *Не треба правди підмазувати та підлаковувати — все ж як на долоні* (з газ.); *Нам завжди хочеться .. прищепити нещаснішим власні приватні фобії, нагородити ще невдатніших рідними комплексами. А такі прояви є лише підсвідомими намаганнями підлакувати і прикрасити власну персону, вдосконалюючи її коштом слабшого* (С. Процюк).

ПІДЛАКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підлако́вувати.** *Дерев'яні меблеві фасади виготовляються з масиву дерева на сучасному європейському обладнанні. Вони легко реставруються, підфарбовуються, підлаковуються в разі зношення чи пошкодження* (з мови реклами); *У книжці зображена сувора реальність війни очима воїнів. Жодна історія не підлаковувалася* (з газ.).

ПІДЛАКУВА́ТИ *див.* **підлако́вувати.**

ПІДЛА́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлама́ти.** *Колоски стояли, як люди. Той високий, випростаний, ніби на варті. Той менший, похилився .. А той, дивись, з підламаним колінцем і зовсім провалився в гущавину* (О. Гончар); *Ні столик з підламаною ногою, ні цілком пристойне кріселко, звідки по вечорах, з обов'язковою книжкою астрономії на коліні, бачив, як пролягала півсутінь, — стернистим був вигляд степів, неймовірно волошковів захід світу, — ніщо не забуло тебе* (Є. Пашковський); *Тобі на роду записані мезальянси, що допомагатимуть бути вічним чоловіком, а не підламаним дідком середнього віку, як більшість твоїх ровесників* (С. Процюк); * У порівн. *Опустила Марта голову, мокре від сліз обличчя хустиною закрила та й поволі-поволі, неначе приступом болю підламана, пішла до дверей* (І. Нижник).

ПІДЛАМА́ТИ *див.* **підла́мувати[1].**

ПІДЛА́МУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підла́мувати[1]** і **підла́муватися[1].** *Підламування однорічних паростків.*

ПІДЛА́МУВАННЯ², я, *с.* Дія за знач. **підла́мувати²** і **підла́муватися².** *Пригорнути б тебе до плеча на першій терасі — на полі крові. Там тварина тварині риче* [рикає]: *іду на тя* [тебе]! *Засідка і сполох, вічне гоніння і підламування ніг, кігті і хрипіння* (І. Калинець).

ПІДЛА́МУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЛАМА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* Ламати знизу або трохи, додатково. *Підламати гілку.*

ПІДЛА́МУВАТИ², ую, уєш, **ПІДЛО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПІДЛОМИ́ТИ,** омлю́, о́миш; *мн.* підло́млять; *док.* 1. *що.* Ламати не зовсім, не до кінця; надламувати. *Якщо гніздо знаходиться серед густих заростей очерету, то птахи підламують навколо гнізда стебла так, щоб утворився вільний простір для зльоту* (з навч. літ.); // *безос.* [Куліш:] *Я се, бачте, брів по жениха, аж проти вас і підломило бричку...* (С. Голованівський).

2. *кого, що, перен.* Ослаблювати, підриваючи душевні та фізичні сили. *Підламує ноги злочинства тягар, Неначе на шию почеплений камінь* (С. Воскрекасенко); *Хвороблива, нервозна кволь* [кволість] *підламувала коліна; добре, що не сідав, зараз трудно було б встати* (Є. Пашковський); *Мені було в Києві дещо таке, що трошки мене підломило фізично й морально і, видно, далось мені дорожче, ніж я думала* (Леся Українка); // Викликати сумнів, непевність і т. ін. *Їй жаль, що тепера усе їй немило, Що гидко дивитись на людські діла, Що віру у правду життя підломило, Що серце тепера усе розлюбило, Чому все кохання вона віддала* (В. Самійленко).

ПІДЛА́МУВАТИСЯ¹, ується, *недок.* Пас. до **підла́мувати¹.** *Пасинки на кукурудзі підламуються знизу для формування рослини в одне стебло* (з наук. літ.); *Гілки рододендрону, висадженого біля стежки, постійно підламуються перехожими, через що рослина має непривабливий вигляд* (з газ.).

ПІДЛА́МУВАТИСЯ², ується, **ПІДЛО́МЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ПІДЛОМИ́ТИСЯ,** о́миться; *мн.* підло́мляться; *док.* 1. Ламатися не зовсім, не до кінця; надламуватися. *При захворюванні на фузаріоз кореневої системи стебло сої при кореневій шийці стає бурим, тонким, підламується* (з наук. літ.); // Ламатися під ким-, чим-небудь. *Юрасик пускав стрілу за стрілою, аж ось кора під ним підломилася, і він зник* (З. Тулуб).

2. Гнутися, згинатися в суглобах від перевтоми, безсилля і т. ін. (про ноги, коліна, руки). *Вкинули* [мене] *в яму якусь .. Прийшла ніч. Лягти ніде. Схилюсь на одвірок, куняю. А то на третю вже ніч стою, ноги підломлюються мені, голова хилиться* (А. Тесленко); *Заремба відчуває, як його ноги підламуються в колінах і він от-от грюкнеться на долівку* (В. Кучер); *Вже йду не йду, підламуються ноги. Нічної птиці моторошний зойк і чорний сум лубенської дороги* (Л. Костенко); *Почувши людину, вона здригнулася й спробувала встати, та марно; передні, досі випростані ноги її теж підломилися, й кониця* [кобила] *впала на бік* (І. Білик).

3. *тільки недок.* Пас. до **підла́мувати².** *Два верхніх листки над головкою цвітної капусти в період її інтенсивного формування підламуються. Робиться це для того, щоб головка не розпадалася і зберегла свій колір* (із журн.).

ПІДЛА́СИЙ, а, е, *розм.* З білим черевом. *Став він* [Івась] *уже більше нудьгувати тоді, коли підласий або сірий віл захворіє, — ніж од приповістки батькової за татарський набіг...* (Панас Мирний).

ПІДЛА́СТИТИСЯ *див.* **підла́щуватися.**

ПІДЛА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлата́ти.** *Жінки .. розхристані, роздратовані, засмикані, обшарпані, а чоловіки все ж якусь там повагу злиденну мають та й одежа на них підлатана* (Леся Українка); *На голові в нього була старенька жовта кепка, на тілі потерте, підлатане убраннячко* (В. Винниченко); *Ми втискуємося у натовп. Продають ношену білизну, солдатські шинелі, рибацькі дрантиві сіті, підлатане взуття* (Р. Андріяшик); *Їхній підлатаний будинок здавався надійним, а дровітня була забита грушевими та вишневими полінякáми* (Н. Околітенко); * Образно. *Старий в оточенні жіночого загону почувається парубком, хоча й підлатаним* (М. Циба); // **підла́тано,** *безос. пред. Можливо, бюджет і було підлатано, але головне завдання приватизації — створення фундаменту економічної системи країни на багато років наперед — було спотворено* (із журн.).

ПІДЛАТА́ТИ *див.* **підла́тувати.**

ПІДЛА́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підла́тувати.** *Атракціони старого міського парку технічно й морально застарілі і, незважаючи на регулярні підлатування, швидше за все небезпечні й потребують заміни* (з газ.); *Друга або й третя робота стає одним із важливих способів підлатування домашнього бюджету* (із журн.).

ПІДЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЛАТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* 1. Латати (у 1 знач.) трохи, у деяких місцях або додатково. *Стара Ярина підлатує кожушину* (Б. Харчук); *Підлатавши, де треба, пошарпаний жупан і шаровари Омелянові, з раннього ранку водила його всюди Арінка* (О. Ільченко); // Лагодити трохи, частково, усуваючи пошкодження. *Щем забутої висоти м'яко ширився в грудях, нагадуючи височінь парашутного шовку, коли витягнуті носки от-от діткнуться близької травистої землі, і простір липня, коли, підлатуючи хату, сидиш на теплому коньковi і озираєш зсутулені спини тіток над картоплею* (Є. Пашковський); *Осінь була ще далеко, а прикрості, які вона віщувала, вже багатьох непокоїли .. Чи пощастить до осінніх дощів підлатати діркувату покрівлю?* (І. Муратов); — *На ремонт везу машини. Так побив, проклятий* [ворог], *що ледве їдуть, — пожалівся Каблуков. — На ранок підлатаємо* (В. Кучер).

2. *перен., розм.* Трохи поліпшувати або виправляти що-небудь. *Начальник поліції .. конфіденціально натякнув йому, що на цій операції, за всіма ознаками, гадає підлатати свою кар'єру пан Граупнер* (Д. Бедзик); *Якщо ж настрій не вдавалося підлатати, якщо часом він дуже набрякав і тяжчав, Ляля .. перебиралася до Вікторової кімнати читати* (Олекса Ізарський); *Ти ж уявляв себе здатним не більш, не менш, як підлатати цей халявний світ і виправити ходу історії задля майбутніх хрестових походів!* (Є. Пашковський); // *тільки док., у сполуч. зі сл.* здоров'я. Те саме, що **підліко́вуватися** 1. — *Збирайтеся, діду, — кажуть .. "Куди?" питаю. — До моря поїдете. У дворець. Треба вам, — кажуть, — підлатати здоров'я* (О. Донченко).

◇ **(1) Підлата́ти ніс (носи́)** *кому* — побити кого-небудь, пошкодивши обличчя. — *Гляньте-бо, хлопці, як ляшки-панки сковзаються! — сміявся сотник .. — Посковзайтесь трішечки ще, а ми вам носи підлатаємо* (М. Старицький).

ПІДЛАШТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлаштува́ти.** *Мисливська система підлаштована під потреби багатіїв, охочих постріляти без зайвих очей та правил* (із журн.); *Найдужче за все розбещують людину розкоші .. Отак було й з масагетським юним царевичем, який після легкої перемоги над твоїми каліками натрапив на підлаштований тобою бенкет* (І. Білик); // **підлашто́вано,** *безос. пред. — Пропаганда! — процідив крізь зуби Північенко. — Все це підлаштовано для довірливих туристів* (П. Загребельний); *— Ми з Інною щасливі, що зустріли одне одного. І для нас нітрохи не важить, що наше знайомство було підлаштовано* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДЛАШТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підлашто́вувати** і **підлашто́вуватися.** *Етап підлаштовування не лише створює сприятливі умови для комунікаційного контакту, оскільки сприяє встановленню підсвідомої довіри між співрозмовниками, а й готує (зумовлює) сильнішу, вигіднішу для ініціатора впливу позицію* (з наук. літ.); *Траплялися випадки підлаштовування права під персональні бачення й навіть вимоги прийняття законодавчих рішень* (з газ.).

ПІДЛАШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЛАШТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. *до кого — чого, під кого — що і без дод.* Підганяти (у 3 знач.), налаштовувати. *Жива ж мова, не заскорузла, не закам'яніла, нехай втягує в себе усе, що проситься, перетравлює та підлаштовує під свої правила* (Г. Вдовиченко); *Лінгвісти вдосконалили деякі аспекти великого словника, підлаштувавши його до потреб користувачів* (з навч. літ.); *Усі ссавці здатні підлаштувати частоту своїх рухів, щоб витратити на сушіння шкіри, шерсті та інше найменшу кількість енергії* (із журн.).

2. Улаштовувати навмисне, з якоюсь метою, підстроювати (у 2 знач.). *— І що саме ти підлаштувала? — Я попросила пані Аліну, аби вона порекомендувала тебе моєму чоловікові. Він якраз шукав надійну людину* (Ю. Винничук); *— А я ж від самого початку пропонував позбутись його, підлаштувати якийсь нещасний випадок. На жаль, мене не послухали* (О. Авраменко).

ПІДЛАШТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДЛАШТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., до кого — чого, під кого — що і без дод.* 1. Уподібнюватися, підладжуватися до когось або чогось, пристосовуючись. *Їй більше не доведеться ні під кого підлаштовуватися, тепер вона може бути сама собою, ким і була завжди, відколи з'явилася на світ* (О. Авраменко); *Як він не намагався бути своїм, як не підлаштовувався, як не хотів улитися в трудовий колектив — його вперто не приймали* (С. Жадан); *Індійці, а точніше індійські жінки, на всіх дипломатичних прийомах завжди з'являються в національному вбранні, не намагаючись підлаштуватися до європейської дипломатичної моди* (М. Гримич).

2. *тільки недок.* Пас. до **підлашто́вувати.** *Сутність цивільно-правової системи полягає в тому, що певні життєві ситуації розглядаються з погляду доктрини та підлаштовуються під неї* (з навч. літ.); *У разі певного захворювання дієта підлаштовується спеціалістом-дієтологом під індивідуальні потреби людини* (із журн.).

ПІДЛАШТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підлаштува́ти** і **підлаштува́тися.** *Уявлення про синхронізацію дозволяє пояснити такі явища, як підлаштування біологічних ритмів живих істот під зовнішній вплив (наприклад, добовий цикл)* (з наук.-попул. літ.); *У веббраузерах плагіни використовуються для забезпечення відображення форматів даних, які не мають вбудованої підтримки браузером, для підлаштування можливостей до вимог користувача* (з навч. літ.); *Інформації про зумисне підлаштування терористами вибуху цистерн зі скрапленим аміаком у слідчих органів немає* (з газ.).

ПІДЛАШТУВА́ТИ *див.* **підлашто́вувати.**

ПІДЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* **підлашто́вуватися.**

ПІДЛА́ЩИТИСЯ *див.* **підла́щуватися.**

ПІДЛА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підла́щуватися.** *Процес підлащування може бути як довготривалим, так і короткотривалим і залежить від багатьох суб'єктивних факторів* (з наук. літ.); *У класі процвітали низьке та фальшиве підлащування, доноси, діти добре знали, що вихователька любить підлиз* (із журн.); *Знадобилося три місяці постійного підлащування, щоб кицька знову навчилася довіряти людям* (з газ.).

ПІДЛА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДЛА́ЩИТИСЯ,** щуся, щишся, **ПІДЛА́СТИТИСЯ,** а́щуся, а́стишся, *док., до кого.* Лащитися (у 2, 3 знач.), добиваючись у кого-небудь прихильності, ласки і т. ін. *Сльота вмиватиме вікна притишено, однаково, як туман оце витолочене зливою, низеньке, мов тічка цуценят підлащується до нас, конюшинове поле* (Є. Пашковський); *Гнат підлащувався до Явдохи, бо вона була матір'ю його Насті* (М. Коцюбинський); *— Дарма, бо без цього багато чого не зрозумієте. Запрошує тому, що той пан вдає з себе мецената, і Митуса підлащується до нього, аби вициганити якусь копійчину для видання* (М. Сиротюк); *Хіппі підластився до мами й вивідав сценарій випускного вечора, так що ми могли розробити детальний план* (Любко Дереш).

ПІДЛЕ́ВА, и, *ж., кул., заст.* Підлива (у 1 знач.). *Тут їли рознії потрави .. Свинячу голову до хріну І локшину на переміну, Потім з підлевою індик* (І. Котляревський); *Горшки постановили: .. печений гусак годований з підлевою, та на закуску молошна* [молочна] *каша* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кухар узяв те серце і заходився його дбало готувати, приклавши все своє уміння: покришив його дрібненько, додав приправ усяких і підлеви — і справді ласа з того вийшла штучка* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІДЛЕ́ГА, и, *ж.* У возі — одна з трьох жердин, що закріплені на дні кузова під дошкою. *Тріснула підлега.*

ПІДЛЕГЕНЕ́ВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься під легенями. *Горизонтальна перегородка відокремлює плевральну порожнину птахів, де розташовані легені, від підлегеневої порожнини* (з наук. літ.); *Подвійне відходження великих артерій транспозиційного типу з підлегеневим дефектом міжшлуночкової перегородки є рідкісною вродженою вадою серця* (з наук. літ.); *Найчастіше причиною стенозу легеневої аорти є підлегенева обструкція* (з навч. літ.).

ПІДЛЕ́ГЛИЙ, а, е. 1. Який перебуває в залежності від кого-, чого-небудь, підпорядкований комусь, чомусь. *Увесь мій світ малий, мов крапля водяна, Законові води великої підлегла* (М. Рильський); *Царський брат Ахемен, воєвода всього підлеглого персам флоту, теж засміявся й догідливо проказав: — Утекти вони не зможуть нікуди* (І. Білик); *Бувши фактично союзом самостійних князівств, лише номінально підлеглих королю, Галлія перебувала у стані хиткої рівноваги* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *у знач. ім.* **підле́глий,** лого, *ч.;* **підле́гла,** лої, *ж.* Той (та), хто перебуває під владою кого-небудь або в адміністративній залежності від когось. *Стара графиня, яка сама ніколи не носила хрестика, вважаючи, що він муляє і псує шкіру, вимагала, щоб усі її підлеглі мали на шиї хрестики і вдень і вночі* (О. Донченко); *Шевчук мимохіть помічав зміни в характері свого підлеглого, проте не надавав їм особливої уваги* (М. Дашкієв); *Звертанням на "ви" до підлеглого жоден керівник не принизить себе, а, навпаки, лише підкреслить свою вихованість* (з навч. літ.); * У порівн. — *Танки праворуч! Першим пустив його Казаков, підлетівши до командира полку і рапортуючи йому з якимось сердитим, загрозливим виглядом, наче своєму підлеглому* (О. Гончар).

3. *рідко.* Який міститься під чим-небудь, поруч із чимсь або навколо чогось. *В ослаблених хворих лімфогенне поширення інфекції на прилеглі та підлеглі тканини може спричинити флегмону, остеомієліт, виразкову піодермію* (з наук. літ.); *Зігрівальний компрес зберігає вологе тепло протягом багатьох годин і справляє тривалий лікувальний вплив на шкіру й підлеглі тканини* (з навч. літ.).

4. *діал.* Прілий, зіпрілий. *Підлегле борошно* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДЛЕ́ГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **підле́глий** 1. *1 січня 1919 р. український народ устами свого уряду, згідно з 17 правилом IV Всесвітнього собору, проголосив автокефалію Української Церкви, відриваючи її тим від підлеглости Церкві Московській* (І. Огієнко); *Ходжаєв .. при всій своїй зовнішній суворості не терпів від будь-кого солодкавого тону підлеглості й самоприниження* (Б. Антоненко-Давидович); *В його підлеглість передається батальйон студентів-добровольців* (О. Гончар).

ПІДЛЕ́НЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Досить підлий. *Даша здригнулась. Їй було чуже і незнане підленьке вміння приховувати за словами справжні думки й почуття. Все, що говорила Даша, йшло від щирого серця* (С. Журахович); *Для його підленької душі було байдуже, чим скінчиться допит: чи розповість полонянка що-небудь, чи ні.., він бажав тільки одного: насолоди, звірячої хтивої насолоди від споглядання людських мук* (Ю. Бедзик); *Павло говорив.., а в підсвідомості гарячково пульсувала підленька, отруйна думка, що саме таким чином і розв'яжеться дилема, про яку говорив Платон* (О. Шугай).

ПІДЛЕ́НЬКО, *зневажл.* Присл. до **підле́нький.** *Досить було грізного окрику, і ви, сеньйоре президент, злякалися, підленько, по-заячому злякалися* (Ю. Бедзик); *Голова повернулася ліворуч, підленько гигикнула, зиркнула праворуч* (О. Ульяненко).

ПІДЛЕ́ПЧАСТИЙ, а, е, *рідко.* Вузький, який тісно облягає (про одяг, взуття). *Підлепчасті штани.*

ПІДЛЕ́СЛИВИЙ, а, е. Схильний підлещуватися до кого-небудь. *Підлеслива людина — гадюка під квітами* (приказка); *Юрко був розумний, хитрий та підлесливий* (І. Нечуй-Левицький); *Підлесливий і раболіпний Гобарт благоговів і тремтів перед титулами* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); // Який сповнений лестощів, виражає улесливість (про погляд, ставлення, вислів і т. ін.). *Пріор, хоч і не зводив з патера Гаудентія свого пильного погляду, не слухав уже його підлесливої, трохи во́давої* [водявої] *і одностайної бесіди* (І. Франко); *Гордіюк розумів лиш одну форму відносин: низький уклін, підлесливу ухмилку* [усмішку] *і виконання всіх, найдурніших навіть, велінь* (Г. Хоткевич); *За роки бродяжництва він одвикнув од такого поводження. Від усіх цих уклонів, присідань, підлесливих поглядів, масної солодкої їжі, млосного комфорту...* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *у знач. ім.* **підле́сливий,** вого, *ч.* Той, хто схильний до лестощів. *Бережись підлесливого, як потайного собаки!* (прислів'я); — *Жени геть тихесеньких і підлесливих, що повзають біля твоїх стіп. Мовчунів, які не дорікають тобі нічим, навіть образи твої мовчки зносять* (Р. Іванченко).

ПІДЛЕ́СЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Стан і властивість за знач. **підле́сливий.** *Лобода, улесливо струшуючи турецький ріжок, сипав тютюн на простягнену долоню .. Микошинський ще не звик надто ласувати тютюном, але втішався підлесливістю полковника* (Іван Ле); *Доля наділила Жульєна такою злощасною вдачею, що нахабство цих неотес його болісно ранило, а їхня ница підлесливість .. викликала в ньому лише огиду* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПІДЛЕ́СЛИВО. Присл. до **підле́сливий.** *Моссаковський був ласкавий, кланявся, але не дуже щиро, а більше підлесливо, як кланяється нижчий вищому* (І. Нечуй-Левицький); *Меккінець артистично звів догори руки і поволі їх опустив. Хвилину він помовчав і підлесливо спитав: — Чи так, Ахмете?* (Олесь Досвітній); *Пес винувато опустив голову і підлесливо ворушив хвостом, зиркаючи очицями* (С. Андрухович).

ПІДЛЕ́СНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Те саме, що **підле́сливий.** *Він, підлесний, перед вами кадить ладаном хвали...* (М. Терещенко); [С о м е р с е т:] *Хай кожен, хто не боягуз підлесний І має сміливість за правду стати, Отак, як я, червону рве троянду* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Те саме, що **споку́сливий.** *Обдурює сама себе думка й тягне Чіпку далі та далі... Тягнеться він тихо-помалу, не маючи волі остатись, покинуть братчиків, тягнеться, одурений підлесною думкою* (Панас Мирний).

ПІДЛЕ́СНИК, а, *ч.* Той, хто виявляє лицемірство, лестощі стосовно кого-небудь. [В а с и л ь:] *Я, тату, волію взяти ту* [дівчину], *на котру впаде ваша та материна думка.* [З а х а р к о:] *Так кажуть тільки підлесники або ж ті, у котрих бракує власного розуму* (М. Кропивницький); — *Якби ти сказав, що назвеш нове місто моїм іменем, — прискалився Дар'явауш, — я б відразу побачив, що ти підлесник, а з підлесниками я розправляюся дуже швидко* (І. Білик); *На третій рік повернуться до брами Вигнанці й переможницькі війська, Й підлесник прийде нинішній з військами* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПІДЛЕ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підле́сник.** *Про те дізналась Домка — панська підлесниця, та сама, що старому панові прислужує ранками, отож вона, холера їй у печінку, і донесла все, як було* (Б. Левін); — *Ти стала така підлесниця, Флоріндо! Я починаю думати, що тобі від мене чогось треба* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПІДЛЕ́СТИ́ТИ *див.* **підле́щувати.**

ПІДЛЕ́СТИ́ТИСЯ *див.* **підле́щуватися.**

ПІДЛЕТІ́ТИ *див.* **підліта́ти.**

ПІДЛЕ́ТОМ, *присл., рідко.* Перелітаючи час від часу коротку відстань, посуватися вперед (звичайно про птахів). *Рухався полем тракторний агрегат, оповитий хмарою куряви, і галич, шукаючи поживи, йшла за ним підлетом* (О. Гончар).

ПІДЛЕЩА́ТИ *див.* **підле́щувати.**

ПІДЛЕ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлести́ти.** *Підлещений тими словами граф погладив себе під бороду і ввійшов до покою, де на нього чекало снідання* (І. Франко); *Снилик, який, вдається, походив родом з околиць того символічного місця* [Коломиї], *був цим підлещений і сприйняв це як мою данину патріотизму старим нашим ріднокрайовим закутинам* (У. Самчук); *— Я б хотіла зараз умерти... за тебе. — Цур-пек, на пса уроки — що таке кажеш! — проте був мимоволі підлещений* (О. Забужко).

ПІДЛЕ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підле́щувати** і **підле́щуватися.** *Батько помер два роки по війні. Був .. прямого, добродушного характеру. Смертельно ненавидів брехні, підступне поводження та підлещування* (У. Самчук); *У вищих ешелонах влади все більше почала виявлятися ерозія, яскравими рисами якої були корупція, підлещування, здирство, кругова порука, кадрова сімейність* (з наук. літ.); *Пірровим послом до Риму був фракієць Кінеас, зручний дипломат, зручний бесідник, якого порівнювали з Демосфеном, похвалами, підлещуванням і дарунками він намагався приєднати римлян до свого короля* (з навч. літ.).

ПІДЛЕ́ЩУВАТИ, ую, уєш, **ПІДЛЕЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЛЕ́СТИ́ТИ,** ещу́, е́сти́ш, *док., кого, кому.* Лестощами, догідливістю, вихвалянням і т. ін. викликати у кого-небудь добре ставлення до себе або добиватися вигоди, користі тощо. *Людина, що другові своєму підлещує, на стопах його пастку ставить* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *У Мартохи двоїлось почуття: і дражнило її панське втручання в її родину, і підлещала панська ласка до її дитини* (Леся Українка); [П р о т е й:] *О ні, не хочу Підлещувати їй.* [В а л е н т и н:] *Ну, то мені Підлещуй; таж хвала живить кохання!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *На початку другого антракту до Юрія підійшов сам Садовський і привселюдно від імені всієї трупи висловив йому подяку. Це підлестило молодого багача* (Ф. Бурлака); *Протагорові схотілося підлестити скіфському басилевсові, й він сказав: — Хвала тобі, басилевсе!* (І. Білик).

ПІДЛЕ́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДЛЕ́СТИ́ТИСЯ,** ещу́ся, е́сти́шся, *док.* 1. Лестощами, догідливістю, вихвалянням і т. ін. добиватися доброго ставлення, вигоди, користі тощо. *— Не сумніваюся, що знайдуться такі, що в очі мені підлещуються, а позаочі будуть кидати на мене болотом* (І. Франко); *Звичайно, Іван Кирилович інший, посправжньому чесний та принциповий, нікого не боїться, ні до кого не підлещується* (В. Дрозд); *Вона* [лисиця] *хитра, може, вона зуміє підлеститися до лева і розкаже йому, в чім річ* (з казки); *Мишук підлестився до його* [нього], *як людина нібито дуже тямуща в спорті, і часто проживав в його* [нього] *поспіль цілі тижні та муштрував коники* (І. Нечуй-Левицький); *Микола .. найбільше до батька вміє підлеститися. Так він коло його* [нього] *впадає, так йому догоджає, що вже далі й нікуди...* (Б. Грінченко); *Грицько .. побіг на вулицю до хлопців і там розказав, що за "лисиця" його сестриця, як вона до діда підлестилась* (Грицько Григоренко).

2. *тільки недок.* Те саме, що **ла́щитися** 2. *Він* [собака] *нізащо не хотів рикати по-тигрячому й кидатися на нас, а навпаки — тільки підлещувався до нас і намагався лизнути мене в щоку* (Л. Смілянський); *Муха підбіжить, хвостом заметляє, дід Улян і до неї: — Чого підлещуєшся? Хазяйські собаки день і ніч господу стережуть, а тобі аби хвостом крутити та кусні виканючувати* (Л. Письменна); *— Собака, який лащиться до кожного, відверто кажучи, нічого не вартий. У нього повинен бути один господар, справжній собака до першого-ліпшого підлещуватись не стане* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПІДЛИ́ВА, и, *ж.* 1. Рідка приправа до страви; соус. *Найбільш швидкий і простий спосіб загустити підливу — додати до неї борошно чи крохмаль* (з навч. літ.); *Все бігає* [малесенький], *всміхається, Запрошує, вклоняється: ".. Вам борщику чи супчику, Вам курочку чи качечку, З підливою, на маслечку!"* (Олександр Олесь); *Італійці також їдять дуже молоденькі артишоки повністю, з часниковим майонезом, із анчоусно-часниковою підливою чи просто з оливковою олією* (С. Пиркало); * Образно. — *У вас ніколи не подають на стіл голої правди, а завжди з підливою якоїсь фальші...* (Ірина Вільде); *Нікому й не призналалася* [Райка], *бо ж підліток, політок, пуцьвернньок. І довго в серці тую любов носила. Соломії не казала, бо горда була, бо гадала — для смішок* [смішків] *підлива буде* (В. Лис).

2. *спец.* Те саме, що **підли́вка** 2. *Щоб уникнути втрати міцності, слід створювати рівні торцеві поверхні. Для отримання такої поверхні зазвичай необхідний вирівнювальний шар (підлива)* (з навч. літ.).

ПІДЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підлива́ти.** *Бідні квіточки тижнями терплять страшенну спрагу, мучаться через випадкове підливання залишками пива, потерпають від грубезного шару пилюки на листках, але тримаються* (М. Кідрук); *Духовне прагнення — немов зерно, вкинуте у землю, яке вимагає плодючого ґрунту, догляду, підливання* (з публіц. літ.).

◊ **(1) Підлива́ння олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́)** — підсилювання, розпалювання, збуджування певного почуття, переживання, суперечки і т. ін. *Це підливання оливи до вогню наводило на мене тяжку, гнітючу відповідальність, моє вагання набирало сили закону* (У. Самчук).

ПІДЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЛИ́ТИ,** *рідше* **ПІДІЛЛЯ́ТИ,** іллю́, і́ллє́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Те саме, що **долива́ти.** *Проценко мовчав, ковтаючи чай з червоним вином. Він ніяк у його* [нього] *не доходив смаку, і все знай підливав та підливав вина у недопитий стакан* (Панас Мирний); *Власівна уже вдруге підливає гас у лампу* (Я. Гримайло); *А дядько знай підливає. І впоїв так бідолаху, що той забув лантуха з купованим й поплентався додому* (Ю. Винничук); [С т а р ш и н а:] *А чи не пора нам підлить чорнила у чорнильницю?* (М. Кропивницький); *Кухарі другий раз уже підійляли теплою водою гущу з недоварених горошин та лушпини* (І. Франко); *— Кожну годину ви підлітатимете до "Буревісника", — сказав командир.., — ми вам добавимо* [пального]. *Зробите в морі посадку, і ми піділлємо* (М. Трублаїні); *Сулейман мовчав довго й тяжко. Ібрагім підлив йому в золоту чашу вина, але султан не доторкнувся до нього* (П. Загребельний).

2. *рідко.* Те саме, що **підмо́чувати.** *Він тільки стояв на купі цегли з рідного дома* [дому] *й оглядавсь навкруги. Вода підливала ту цеглу, одривала її* (І. Нечуй-Левицький).

3. *розм.* Те саме, що **полива́ти.** *У всіх* [дівчат] *маленькі кошики в руках, І кожду квітку пильно оглядають, Пестять і підливають на грядках* (І. Франко); *Якраз випала засуха. Степан .. носить воду з подвір'я до городу. Підливає щодня грядки* (А. Крушельницький); *Мій батько, певно, заходився коло своїх помідорів, підливав огірки* (Віра Вовк); *Вийшла мила, походила, Рути не підлила, Тільки верхи позривала, На воду пустила!..* (С. Руданський).

◊ **(1) Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́)** — підсилювати, розпалювати, збуджувати чимсь певне почуття, переживання, суперечку і т. ін. *Сидять* [спекулянти] *зараз у нашій хаті за столом та підливають лою у вогонь твоїй рідній матері* (В. Кучер); *Цей оклик вояків долив оливи до огню. Обличчя ключника набігло кров'ю, зуби заскреготали* (І. Франко); *Причинний кричав, що він забороняє її синам голитися в ванній, а їй самій — показувати носа... Між іншим, господиня мешкання підлила в вогонь олії: їй здалося, що до Лисенків почало вчащати надто багато гостей* (Олекса Ізарський); *Олії у вогонь підлив Сікач. Виблискуючи новим оксамитовим жупаном, він протиснувся аж до столу і вигукнув: — Братчики, що наказний кошовий вигадує?!* (В. Малик).

ПІДЛИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **підлива́ти.** *Горілка підливається під краї золотої пеленки. Змочити треба всю поверхню, але так, аби не розмок гіпс* (М. Дочинець); *Спорудження піраміди коштувало неймовірних зусиль. На скелі по контуру майбутньої плити мідними свердлами, під які безперервно підсипався пісок і підливалася вода, свердлили отвори* (з наук. літ.).

ПІДЛИ́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **підли́ва** 1. *Його погляд впав на стіл, щедро заставлений нехитрими стравами, які мати змогла приготувати їм на мізерну пенсію: кілька овочевих салатів, деруни з грибною підливкою і навіть пиріг з яблуками на десерт* (В. Хрущак); *Коли ви замовляєте такос, вам зазвичай приносять пачку тонких пісних млинців, що звуться тортильями, таріль з їстівним начинням і різні підливки* (М. Кідрук); * Образно. — *От з такої* [гармати], *як у роту попадеш, то менше половини не зметеш, — хвалив старий гармаш. — Каша, вишкварки і червона підливка. Більш ніщо* (Б. Лепкий).

2. *спец.* Рідина, розчин, якими що-небудь підливають (у 1 знач.). *Треба пакуватися, а тут, як на лихо, приїхав Мишанецький .. з філоксерною підливкою* (М. Коцюбинський).

ПІДЛИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до підливання. *Підливна чашка;* // Який діє внаслідок підливання води. *Підливне (нижньобійне) водяне колесо, де вода подається до нижньої частини, — це один із трьох основних різновидів водяного колеса для перетворення гідроенергії в енергію обертового руху* (з наук. літ.).

ПІДЛИ́ЗА, и, *ч. і ж., зневажл.* Той (та), хто підлизується *(див.* **підли́зуватися**[2]*). Прилащиться підлиза хоч до ко́го: Солодкії слова Приманюють великого й малого, — То вже така дурниця світова* (Л. Глібов); *Майстри поперва глузували з хлопця, гадаючи, що він підлабузнюється до них, та потім і вони переконалися, що характер у Мишуні формується справжній, ні в кого він підлизою не був і не буде* (Ю. Яновський); *Андрій не відступався, а ще після якихось материних слів верескливо закричав: — Все Маринці, Маринці! Бо то улюблениця, підлиза* (Ю. Мушкетик).

ПІДЛИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлиза́ти.** *Було це увечері, нам не радили переправлятися в сутінках на той бік, Псьол* [Псел] *— річка швидка, в багатьох місцях крига підлизана водою* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Родик з неприхованою відразою минає поглядом берестовий гайок, підлизаний червоним роздвоєним хвостом житлового масиву* (О. Ульяненко).

ПІДЛИЗА́ТИ *див.* **підли́зувати.**

ПІДЛИЗА́ТИСЯ *див.* **підли́зуватися**[2]**.**

ПІ́ДЛИЗЕНЬ, зня, *ч., зневажл.* Той, хто підлизується *(див.* **підли́зуватися**[2]); підлиза. — *Цитьте! Цитьте! Війт говорить! — Що він має говорити? Панський підлизень!* (І. Франко); *Мартин Калиновський, хоч жив у незгоді з Потоцьким, тепер підпирав його думку на оружну розправу з бунтарями. Тої самої думки був панський підлизень і старшина між реєстровими козаками Барабаш* (А. Чайковський).

ПІДЛИ́ЗНИК, а, *ч., зневажл.* Те саме, що **пі́длизень.** *А то ще Кутернога, Підлизник панський, пес отой...* (М. Рильський); — *Чого ж одразу вмовк? — Та хіба ж я не знаю, кому що сказати? — видобуває Терешко догідливість підлизника. — І перед кимсь помовкую, бо тепер головне — день переднювати* (М. Стельмах).

ПІДЛИ́ЗНИЦЯ, і, *ж., зневажл.* Жін. до **підли́зник.** *Хоч лист анонімний, кожен здатен зрозуміти, що це підлизниці ректора, які співають йому дифірамби скрізь і всюди* (з газ.).

ПІДЛИ́ЗУВАННЯ[1]**,** я, *с.* Дія за знач. **підли́зувати.** *Марта з Лукою .. майже повірили в те, що вони не зовсім люди .. Облизували один одному шию і щоки, як, зрештою, і все інше, і називали це "підлизуванням"* (С. Андрухович).

ПІДЛИ́ЗУВАННЯ[2]**,** я, *с., зневажл.* Дія за знач. **підли́зуватися**[2]**.** *Підлизування сім'ї дядькової до дідуся не бачила вона, а просто догляд до нього людський* (А. Тесленко); *Основним генератором підлабузництва була Іра Коркуша .. Від неї йшли невпинні флюїди підлизування* (Любко Дереш).

ПІДЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЛИЗА́ТИ,** ижу́, и́жеш, *док., що.* Лизати трохи, зверху, по краях або все, до кінця. *Володькові все ще текли по щоках рясні, солоні сльози, а він, щоб не робити зайвих рухів і шуму, підлизував їх язиком* (У. Самчук); *Унизу хвилюються череди вогненних язиків, там мандрує по землі полум'я. Незчисленні язики підлизують морок і біжать, як хвильки морського прибою* (І. Багряний); *Під час великих дощів у горах вода .. заливала цю галявину, підступала до дороги і підлизувала її краєчком* (М. Томчаній); * Образно. *Вимоїна!.. Найпідступніша штука на зимовій ловлі. Зверху ледь сніжком притрушена, а під нею не інакше як лизун, що підлизує кригу* (В. Чемерис).

ПІДЛИ́ЗУВАТИСЯ[1]**,** ується, *недок.* Пас. до **підли́зувати.** *Берег підлизується хвилею.*

ПІДЛИ́ЗУВАТИСЯ[2]**,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДЛИЗА́ТИСЯ,** ижу́ся, и́жешся, *док., зневажл.* Підлещуватися з корисливою метою. [О ч е р е т:] *Яка новина? Тоню, голубко, серденько!* [Т о н я:] *Не підлизуйтесь. Все одно не скажу* (І. Кочерга); *Якщо хтось лащиться до тебе чи підлизується, то цій зміюці щось від тебе потрібно, не інакше* (Л. Денисенко); *Він вмів підлизатись до посесора так, що посесор оддав йому два .. шинки* (І. Нечуй-Левицький); — *Підлізли сякі-такі до старого, — почала .. хвалиться* [Палажка] *на вулиці, — підлизалися до його* [нього], *що він їм таки сказав городу узять* (А. Тесленко); *Сірко заклав за черес руку, повернувся до запорожців, вів далі: — А що Лизогуб підлизався — то нам відомо. Вражий пес, вміє підлизатись* (Ю. Мушкетик).

ПІ́ДЛИЙ, а, е. 1. Який викликає осуд. *Підле вбивство парламентерів викликало гнів, хвилю обурення серед наших військ* (О. Гончар); *Роксолана ненавиділа ту силу і саме себе за те, що дає притулок у своїй душі почуттям низьким і підлим* (П. Загребельний); // Схильний до негідного вчинку, здатний на такий учинок. *О, ці підлі боягузи не сміють виступити одверто, ці раби не мають одваги вхопити руками батіг, що лупить їх* (В. Винниченко); *Начальником поліції він став з першого ж дня фашистської навали і з першого ж дня почав наганяти жах на весь район. Від руки цього підлого виконавця фашистських наказів загинули де-

сятки людей (О. Довженко); *Ти все-таки вистежиш його, підлого злодіяку, і, відібравши свій рідний гаманець, поїдеш назад у гуртожиток* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **підлий,** лого, *ч., зневажл.* Той, хто своїми вчинками викликає осуд. *Мухи сідають на ранах, Пчоли на квітках пахучих; Добрий все бачить лиш добре, Підлий лиш підле у других* (І. Франко); // Уживається як лайливе слово. — *А хто своїх бісових вилупків натравляв кидатись груддям? Скалічити ж дитину можна: печінки одбити, око вибити... Підлі, не знаєте?* (Панас Мирний); // *у знач. ім.* **підле,** лого, *с.* Те, що викликає осуд, негативне ставлення. *Одійде в морок підле і лукаве, Холуйство у минувшину спливе, І той ніколи не доскочить слави, Хто задля неї на землі живе* (В. Симоненко); [Ж и в о п и с е ц ь:] .. *Мудро ви вчинили, натякнувши Тімонові, що між людьми нерідко Високе вниз іде, а підле — вгору* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *розм.* Дуже поганий; препоганий. *Взагалі — переживаємо підлі часи. Суспільність забита, залякана, втомлена* (М. Коцюбинський); [П р о ф е с о р:] *Надзвичайно підла погода. Вдень було ясно, а тепер дощ і сніг* (І. Кочерга); — *Петер... Який дикий, підлий сон. Ще все повернеться! Ти не вмреш!* — *безумно говорила вона, підтримуючи голову чоловіка* (О. Бердник); *Вбраний був у підлу одіж. В старий гранатовий жупан, сіру свиту* (Г. Колісник); — *Так, я розумію...* — *кивав я, а сам думав: "Ось він — підлий настрій відвертощів о пів на третю ночі!"* (Любко Дереш).

3. *заст.* Незнатний, простий (у 7 знач.). — *Відомо було, що руський цар одружений з грецькою царівною. Але ніхто не знав про те, що вона вмерла і що він узяв собі в жони дівчину з підлого роду...* (П. Загребельний); — *Нехай не пишається вельми. Вона є королева, я ж єсмь сестра королю. Й не підлого роду, а таки ж княжого, як і вона сама* (І. Білик).

ПІДЛИНЯ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **підлиня́ти.** *Над лісами .. тремтіла підлиняла блакить неба, в ньому танули тонкі крижини білих хмарин* (М. Стельмах).

ПІДЛИНЯ́ТИ, я́є, *док., розм.* Трохи, частково злиняти (у 1–3 знач.). *Яскраво-зелені, блакитні або рожеві рушники можуть підлиняти після першого прання* (з газ.).

ПІДЛИПА́ЙЛО, а, *ч. і с., ірон., рідко.* Те саме, що **підлабу́зник.** *Соціалісти називають опозиціонерів, які "втягують Україну в національну катастрофу", "фіглярами й підлипайлами різних мастей"* (з газ.); // Уживається як лайливе слово. — *Гей!* — *гукали з натовпу...* — *Гей! Чи поглухли? Кидай роботу: як страйкувати, то всім!* — *Страхопуди! Підлипайли!* (Ю. Смолич).

ПІДЛИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підлипа́ти.** *Найвищу оцінку процесу пресування ставлять, коли заповнення матриці є рівномірним, підлипання на пуансонах відсутнє, прес працює в автоматичному режимі* (з наук.-техн. літ.); *Робота з вологим матеріалом має особливості, основною з яких є залежність процесу підлипання цементного розчину від часу* (з навч. літ.).

ПІДЛИПА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПІДЛИ́ПНУТИ,** не, *док.* Злегка прилипати до чого-небудь. *Тісто на молоці можна розкачувати тонко, воно не рветься, а якщо десь підлипає, то стіл притрушують борошном* (з газ.).

ПІДЛИ́ПНУТИ *див.* **підлипа́ти.**

ПІДЛИ́ТИ *див.* **підлива́ти.**

ПІДЛИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підли́ти.** *І здавалось йому, що Ганя йде по льоду, підлитому водою, посіченому теплим весняним промінням* (І. Нечуй-Левицький); // **підли́то,** *безос. пред. Порційні кусочки рулету укладено на тарілку вертикально, поруч підлито соус. Страва прикрашена листям салату й помідором чері* (із журн.).

ПІДЛІ́ДНИЙ, а, е. Який перебуває, розташований під льодом. *Учені під час робіт у районі підлідного озера Схід узяли проби води й льоду. Озеро унікальне тим, що впродовж мільйонів років було ізольоване від поверхні чотирикілометровим льодовиком* (з навч. літ.); *Бардарбунга — стратовулкан підлідного типу, розташований у кальдері на глибині близько 700 метрів* (із журн.); // Який здійснюється під льодом. *Тато ж був затятий рибалка .. Вдома, у Києві, навіть взимку ходив на підлідний лов* (В. Нестайко); *Дядя Володя .. ходив тої зими, п'ятнадцятилітній пацан, разом із дорослими в себе в Одесі на підлідну, неводом, риболовлю й тим сяк-так підтримував родину* (О. Забужко).

ПІДЛІЗА́ТИ *див.* **підла́зити.**

ПІДЛІ́ЗТИ *див.* **підла́зити.**

ПІДЛІ́КАР, я, *ч., заст.* Фельдшер. *Один із перших відомих професійних лікарів Миргородщини — Михайло Якович Трохимовський. Він пройшов шлях від лікарського учня до підлікаря, а по закінченні школи 1763 року одержав звання лікаря* (з публіц. літ.).

ПІДЛІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлікува́ти.** *Силами Київського еколого-культурного центру та адміністрації санаторію дуб Грюневальда був підлікований* (із журн.); *Син виписався з лікарні зміцнілим, підлікованим сучасною медициною* (з газ.); // **підліко́вано,** *безос. пред. Ніс акули пошкоджений, але не кровоточить, його підліковано й заліплено якимось пластирем* (з газ.).

ПІДЛІКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підліко́вувати** і **підліко́вуватися.** *Курс підліковування: глюкозу в вену і вітаміни під шкіру Маргарита мені вже закінчувала* (В. Рубан); *Для підліковування виноградників обмежено застосовують препарат гексахлорбутадієн* (із журн.); *Підліковування дітей у санаторії тривало два тижні* (з газ.).

ПІДЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЛІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Лікувати, трохи поліпшуючи стан здоров'я. — *А Тура ви не знали?* — *Та я і зараз його підліковую. Бандюга! А заростає на ньому, як на собаці* (Б. Харчук); *Ті, у кого є дача або просто садова ділянка, точно знають, як буває складно підліковувати дерева, боротися з паразитами або проводити сезонну профілактику насаджень* (з газ.); *Своїм прямим обов'язком медички Інна вважала підлікувати оріонця, оберегти його сили, будь-що заповзялася оздоровити майстра* (О. Гончар); *Серед ночі один із поранених бійців випорпався з могили, доповз до селянських хат, там його підлікували* (Ю. Винничук).

ПІДЛІКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДЛІКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Лікуватися, трохи поліпшуючи стан здоров'я. *Тієї ж весни* [1897 р.] *на Україну, в полтавське село Мануйлівку, приїхав Максим Горький. Молодий письменник збирався тут відпочити, підлікуватися* (Ю. Мартич); *Сяк-так підлікувавшись, спираючись на палицю, зашкандибав Анастас у губпартком* (М. Стельмах); *Жовтень сорок п'ятого багрянив схили Карпат, а я метався у гарячці. За два місяці підлікувався так-сяк* (М. Андрусяк).

2. *тільки недок.* Пас. до **підліко́вувати.** *Тварини на тимчасовому утриманні підліковуються, вакцинуються, потім волонтери підшукують їм нових господарів* (з газ.).

ПІДЛІ́КОТНИК, а, *ч.* Поруччя, бильце меблів, на яке, сидячи, спираються ліктем. *Коли ввечері він засинав у кріслі, стиснувши ґудзуватими руками підлікотники й спустивши на груди лису голову, всю в глибоких зморшках, я сидів і дивився на нього, гадаючи, що ж він такого накоїв* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса); *Наймодніші стільці-трансформери мають спинки, кут нахилу яких можна регулювати, вони оснащені підлікотниками та підставками для напоїв* (із журн.); // Спеціальне пристосування, на яке спираються ліктями. *Складаний масажний стіл має підголівник з вирізом для обличчя, м'які підлікотники, валик і спеціальну поличку, на яку можна покласти руки під час масажу спини* (з мови реклами).

ПІДЛІКУВА́ТИ *див.* **підлікóвувати.**

ПІДЛІКУВА́ТИСЯ *див.* **підлікóвуватися.**

ПІДЛІПИ́ТИ *див.* **підлі́плювати.**

ПІДЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підліпи́ти.** — *Більшість будинків Тернополя доживають свого віку, — скаржиться місцева жителька. — Так, може, і фасад підліплений, і виглядає більш-менш, але ж усередині все старе* (з газ.).

ПІДЛІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлі́плювати.** *Підліплювані гіпсові деталі.*

ПІДЛІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підлі́плювати.** *Підліплювання шнура вибухівки.*

ПІДЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДЛІПИ́ТИ,** іплю, іпиш; *мн.* підліплять; *док., що і без прям. дод.* Ліпити, прикріплювати що-небудь знизу або додатково. *Декор для тортів вирізають із мастики і нею ж підліплюють до поверхні готового виробу* (із журн.); *Відремонтувати чи укріпити будинок люди не можуть, адже старі стіни просто не витримають навантаження. Мешканці лише підліплюють та підфарбовують всередині, однак марно* (з газ.); // *перен., розм.* Лагодити (у 1 знач.), ремонтувати. *До кабінету ввійшов зашмарований вайлуватий шофер .. — Як воно, Сергію, полагодив? .. — Полатав, підліпив якось* (М. Стельмах).

ПІДЛІ́СКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підлі́сок.** *Кліматичним варіантом свіжої діброви в лісостеповій зоні України є скельно-дубові діброви Поділля, де через слабку освітленість ґрунту немає підліскового ярусу* (з навч. літ.).

ПІДЛІ́СНИЙ, а, е. 1. Який розташований біля лісу, поряд із лісом. *На підлісному горбі, де кінчалися грядівські поля, Ксеня з натугою повернула закутану в хустки голову, оглянулась* (В. Бабляк); — *Я всією душею. Хай дозволить товариство... — Дозволить. Тоді ви будете в першу чергу осушувати одне підлісне болото* (М. Стельмах).

2. Який росте в нижньому ярусі лісу. *Серед підлісних рослин часто трапляється горобина звичайна, ліщина, кущі крушини ламкої* (з наук. літ.).

ПІДЛІ́СНИК, у, *ч.* Те саме, що **гравіла́т.** *У трав'яному покриві ялицевих та смерекових лісів звичними є аконіт, підлісник, зубниця залозиста* (з наук. літ.).

ПІ́ДЛІ́СОК, ску, *ч.* Кущі та невеликі дерева, що ростуть у нижньому ярусі, нижній частині лісу. *Пахло живицею від молодого підліску на пагорбі* (Є. Пашковський); *Не сідаючи на коней, Фанерон і Янгель пройшли стежиною крізь підлісок і заглибилися у справжні лісові нетрі* (В. Єшкілєв); *Там, де не було підліску, ґрунт був кам'янистий, мовби завалений великими каменюками* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); * У порівн. *Де ще не стерті .. сліди запеклих боїв, там такі бур'янища, як підлісок, — і вовкам є де сховатися* (Є. Доломан).

ПІДЛІ́ССЯ, я, *с.* 1. Ділянка, розташована біля лісу, поряд із лісом. *На підліссі працівники лісгоспу висадили майже півтори тисячі ялинок* (з газ.).

2. Те саме, що **пі́длі́сок.** *Приїхав заєць-жонглер з міста у рідне підлісся. Ходить, милується любими йому чагарниками, під густим кущем верболозу відпочити ліг* (В. Багірова).

ПІ́ДЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Властивість за знач. **пі́длий.** *Я й бачив горе скорше, ніж провину, Зрів слабість там, де другі підлість зрять* (І. Франко); *Гоголь боровся — свідомо і невтомно — з людською пошлістю і підлістю, з моральними вадами людини* (М. Рильський); *Підлість і жорстокість побільшуються від учености — так вважали наставники цього війська, тому невтомно вчили й учили яничарів до самої смерті, домагаючись найвищого вміння й досконалості* (П. Загребельний); — *Нащо то вам так пильно порпатись у моїй резолюції? .. — А нащо? То самі знаєте, що не від підлости і не з цікавости, а лиш заради історичної правди* (Г. Тарасюк).

2. Підлий учинок. — *Доки він у мене в печінках сидітиме?! — кричав Йонька, і по його писклявому, аж повискуючому, голосу було видно, що сварка йде вже давно і що вона досягла вже тієї вершини, коли старий був здатний на всяку підлість* (Григорій Тютюнник); — *Попереджую, я вимогливий і суворо караю за будь-яку підлість і брехню* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІДЛІ́Т, льоту, *ч.* Дія за знач. **підлеті́ти, підліта́ти.** *Політ минув без пригод. Перед підльотом до Американського континенту новенький "Boeing-767" добряче потріпало турбулентністю* (М. Кідрук); *При підльоті головних сил до району десантування командир десанту уточнює порядок висадки й завдання підрозділам* (з навч. літ.).

ПІДЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підліта́ти.** *Тіла, розташовані далеко від центру Сонячної системи, як правило, складаються з летких речовин (водяних, метанових та інших льодів), що випаровуються при підлітанні до Сонця* (з наук. літ.).

ПІДЛІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПІДЛЕТІ́ТИ,** ечý, ети́ш, *док.* 1. Летячи, наближатися до кого-, чого-небудь, потрапляти кудись. *Подобалось мені тільки те, як на Яві влаштовано аеродром. Коли підлітаєш, сонце вже сяде за Суматру. На крилах червоніє пурпур неба* (Ю. Яновський); *Підлітає голуб, діловито обтрушується й дріботить між столиками в пошуках наїдку* (О. Забужко); *От підлетів горобчик до нього* [бузька] *та й каже несміло: — Пане, навчіть мене розуму* (Леся Українка); *Двома секундами пізніше підлетіла сорока і .. закружляла навколо* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. *перен., розм.* Швидко підходити, підбігати до кого-, чого-небудь. *Після кожного "вальчика"* [вальсу] *Зоня так зграбно підлітала до бабуні, щоб поцілувати її в плече* (Леся Українка); *Та на цю хвилину саме підлітає вістовий, і гребе під ним ногами, і не встоїть вороний...* (С. Голованівський); *До їхнього столика вмить підлітає офіціант, забирає його порожню чарку, питає, чи не треба ще чогось* (Є. Кононенко); // Швидко під'їжджати, підпливати до кого-, чого-небудь. *До .. току мчить автомашина, підлітає до наповнених зерном мішків і зупиняється* (І. Цюпа); *Катер підлетів до Графської пристані і розвернувся* (В. Кучер).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* вгору, догори, високо *і т. ін.* Підійматися вгору на крилах, злітати або летіти трохи, невелику відстань. *Цвітуча гречка бджолилася й пахнула медом. Наче іскри з ватри, підлітала комашня з заквітчаних загонів* (Б.-І. Антонич); *Раптом один з хлоп'ят гукнув: — Хлопці, перепелятко впіймав! Вже трохи й підлітає* (О. Копиленко); *Барвисті метелики витанцьовували, то підлітаючи вгору, то припадаючи до землі* (П. Кочура); *Колись-то Лебідь, Рак та Щука Приставить хуру узялись .. А й невелика, бачся, штука, — Так Лебідь рветься підлетіть, Рак упирається, а Щука тягне в воду* (Л. Глібов); *Орел змахнув ще сильніше широкими крилами і підлетів ще вище* (О. Іваненко); // Підійматися вгору під дією якої-небудь сили, поштовху знизу. *Маруся п'ялася навшпиньки скільки було сили, але нічого не могла побачити: в повітрі миготіли шапки, підлітаючи вгору* (Г. Хоткевич); *Рудий вовняний м'яч підлітав угору, а малеча, мов заведена, то бігла до нього, то розбігалася* (М. Стельмах); *Раптом серед кола піни виринув Топ; підкинутий у повітря якоюсь невідомою силою, він підлетів над озером футів на десять, знову впав у водяний вир* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Підстрибувати вгору від поштовхів, струсів (звичайно під час їзди або якогось переміщення). *Клим не міг відчепитися від свого напарника, який обняв дерев'яну шию коня.., то підлітаючи високо вгору, то падаючи вниз* (Я. Гримайло); *Часом колеса вскакували в баюрину, тоді нас підкидало, й ми підлітали аж до верху балагули* (Валерій Шевчук).

4. У процесі пересування час від часу летіти (про птахів). *Дрозд то підбігає, то підлітає, а все далі та далі, а баба все за ним та за ним* (І. Франко); *Врешті удуд прилетів, Шкутильгає, підлітає* (Леся Українка).

ПІ́ДЛІТКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підліток**[1]. *Зараз ти ростеш, все в тобі грає, але і в твоєму підлітковому віці людині пора вже замислюватись над собою, над своїми вчинками. Сьогодні ти підліток, завтра дорослий* (О. Гончар); *Найбільш енергійно серце росте в перші два роки життя та в кінці підліткового періоду* (з навч. літ.); // Який буває, трапляється в підлітка, підлітків. *Я щиро сподівався, що така категоричність — лише наслідок підліткового максималізму* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Із бесіди з лікарем я знав, що саме у Ніни й Володі виражені симптоми підліткового сердечного неврозу* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для підлітка, підлітків. — *Ніколи тут нічого не станеться! — казав герой підліткового фільму, житель американського провінційного містечка* (І. Карпа); // Який складається з підлітків. *Згідно з результатами опитування, проведеного Східноукраїнським фондом соціальних досліджень, пік початку куріння в підлітковому середовищі припадає на 13–15 років* (з газ.).

ПІДЛІ́ТНИЙ, а, е. Стос. до підлітання. *Точність, безпека в експлуатації й зовсім невеликий підлітний час між наказом та ураженням роблять кінетичну зброю космічного базування дуже суттєвим фактором, здатним змінити стратегічний баланс сил на планеті* (із журн.).

ПІ́ДЛІТОК[1], тка, *ч.* Хлопчик або дівчинка 12–16 років — перехідного віку від дитинства до юнацтва. *Був Максим удовець, мав дві дочки. Одна — Катрею звали — вже дівчина доросла, а хороша та пишна, як королівна; друга — Тетяна, так собі підліток, невеличечка* (Марко Вовчок); *Микола Якович часто згадує, як підлітком пас на довколишніх луках худобу, виростав серед односельців, засвоював їхню мудрість і життєвий досвід* (М. Олійник); *Ледве спромігся* [Святослав] *сукупити* [зібрати] *зо три сотні гридьби* [гриді]: *самих лише отроків та підлітків* (І. Білик); *Я впізнав усіх трьох — і високого темноволосого чоловіка, і його юних супутників, підлітків чотирнадцяти й шістнадцяти років з хвилястим білявим волоссям* (О. Авраменко, В. Авраменко); * У порівн. *Від усієї його жвавої постаті.., від багатющої міміки, з якою він умовляє Опанаса, як нерозумного підлітка, сміється з нього, любить його, дорікає, лає, — від усієї його неповторної динамічної юності віє .. оптимізмом* (О. Довженко).

ПІДЛІ́ТОК[2], тка, *ч.* Пташеня, що тільки навчилося літати. *"Всього ти в кліточці .. маєш, Ще й витребенькуєш, на долю нарікаєш", Так в клітці підлітка корив снігир старий* (П. Гулак-Артемовський); *Дзвін той був невимовно ласкавий, Не такий, як з високих дзвіниць. В нім осоки стрічки полоскали, Вчились тьохкати підлітки птиць* (П. Воронько); *Коли сич стоїть на стовпчику, гілці, купі каменів, важко вгадати льотні здібності нічного аса. Здається, що перед вами не дорослий птах, а підліток із незміцнілими крилами* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́ДЛІТСТВО, а, *с., рідко.* Період життя, коли людина є підлітком *(див.* **підліток**[1]*). Михайло й Леся, двоє старших дітей у подружжя Косачів, з підлітства вирізнялися з-помежи* [з-поміж] *всіх своїх товаришів убранням і, особливо, мовою* (М. Зеров); — *Такий він є, — Підтвердив інженер. — Чутливий, добрий, З ясним і певним поглядом у завтра. — А хлопцем був бешкетник, — пригадав я Давно минуле підлітство його* (І. Вирган).

ПІ́ДЛО. Присл. до **підлий** 1. *Злостився* [Марченко] *на тих, кого донині любив, кого поважав, на тих, кого толерантно терпів, — на всіх одразу. Вони підло користувалися його добротою, його лібералізмом* (Ю. Мушкетик); *Брат підступно напав на неї, вразив сонними чарами, можна сказати, підло вдарив їй у спину* (О. Авраменко); *Ви підло користуєтесь почуттям, яке в мене колись було до вас, але якого вже немає* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // *у знач. пред.* Дуже погано, недобре кому-небудь (про фізичний або моральний стан). *Настільки прикро, підло і гірко йому ще не бувало — Карл-Йозеф Цумбруннен хотів би вилізти з власної шкіри і довго топтати її тяжкими безжальними черевиками* (Ю. Андрухович); // *у знач. пред.* Варте осуду, не годиться, є неприйнятним. — *Читати чужий лист, хоч би він був і загублений, — се підло, підло!* (Г. Хоткевич).

ПІДЛОБКО́ВИЙ, а, е, *анат.* Який розташований, міститься під лобком *(див.* **лобо́к**[2]*). Нижня лобкова зв'язка — це широка (до 1 см) волокниста пластинка, що прикріплюється до симфізу знизу й заповнює підлобковий кут, утворений нижніми гілками правої і лівої лобкових кісток* (з наук. літ.).

ПІДЛОВИ́ТИ *див.* **підло́влювати.**

ПІДЛО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підлови́ти.** *Індивідуальні риси найстаршого з братів-паничів з роману І. Франка "Не спитавши броду" як спраглого влади й схильного до садизму "польського патріота" розкриває нагайка у його руці, якою він поганяє бідного бойка, підловленого на крадіжці сіна* (з наук. літ.); *Я вірю .. позначкам на книгах, незумисно підловленим на аматорських знімках мімічним гримаскам і неправильно надгризеним мундштукам: я — детектив Коломбо початку нового століття* (О. Забужко).

ПІДЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДЛОВИ́ТИ,** овлю, о́виш; *мн.* підло́влять; *док.* 1. *тільки док., кого, розм.* Вистеживши, розшукавши, застати, побачити, затримати кого-небудь десь. *Я добре знав усі його криївки.., тому за кілька днів я підловив дезертира біля під'їзду одного з будинків на окраїні Києва* (М. Кідрук).

2. *кого на чому, перен., розм.* Те саме, що **лови́ти** 7. *Робот у шкірянці зловтішно ошкірився: він любив підловлювати стукачів на щирості!* (Г. Тарасюк); *Справляє дуже неприємне враження, коли аудиторія "підловлює" доповідача на ігноруванні доробку попередників* (з наук. літ.); *Кожен колись підловлював себе на усвідомленні, що певна ситуація вже була, подія вже траплялася. Це так званий ефект дежавю* (з газ.); *Від безсилля перед невідомим робилося ніяково і соромно, наче тебе підловили на чомусь стидному* (О. Ульяненко); *Міністр уміло підловив візаві на численних організаційних помилках* (з газ.).

3. *перев. док., кого, що.* Перехоплювати, зупиняти когось або щось у русі, уражати, знаходячи слабке місце. *Гайдук сильно розмахнувся шаблею. А козак підловив його і сіконув навхрест вістрям і по лівій щоці* (Ю. Логвин); *Уже за третім разом я підловив один із танків, і він так спалахнув, що на узвишші відразу розвиднилося* (В. Шкляр).

ПІДЛО́ГА, и, *ж.* Дощане, паркетне і т. ін. покриття у приміщенні, по якому ходять. *Біжить щось по коридору, як підкований кінь, найшвидшим галопом і просто аж креше підлогу: цок, гуп..!* (Леся Українка); *Східці вели в сухе приміщення з дерев'яною підлогою* (М. Шеремет); *У командирській землянці, де досі була долівка, хлопці настилають підлогу з вільхових обаполів* (Є. Доломан); *Малий Адзьо будився на рип дощаних підлог і здвиг ходи за стіною — й бачив золотаву смужку світла, що пробивалася з-під дверей дитячої* (О. Забужко); // *рідко.* Те саме, що **долі́вка.** *Краплі .. били з розгону в підлогу, видовбували собі лунки, і скоро наша долівка стала такою подзьобаною, як на картинках Місяць, — вся в дірочках і ямках* (В. Близнець); *Під ногами шелестить цар-зілля. Баба Оришка любить ним покривати долівку на Зелені свята. Хлопець переступив поріг, ступив на підлогу* (О. Бердник).

ПІДЛО́ГОВИЙ, а, е. Прикм. до **підло́га.** *За характером заповнення складського об'єму розрізняють підлоговий, підвісний та комбінований спосіб зберігання товарів* (з навч. літ.); *Підлогове опалення особливо рекомендоване в кімнатах на першому поверсі* (з мови реклами).

ПІДЛОГОНАТИРА́Ч, а́, *ч.* 1. Робітник, що натирає підлогу, звичайно паркетну. *Роль підлогонатирача зіграв Володимир Піцек* (з газ.).

2. Механізм для натирання підлоги, звичайно паркетної. *Деякі підлогонатирачі забезпечені пристроєм для відсмоктування пилу, що утворюється під час чищення й полірування підлоги* (з наук.-техн. літ.).

ПІДЛО́ЖЕ, а, *с.* 1. *діал.* Низька й довга дерев'яна лава в лісовій хаті, на якій спить дроворуб. *Простягся на підложі.*

2. *перен.* Те саме, що **підло́жжя** 2. *Великий творець дрижить за те, щоб якийсь, може бути, непомітний факт, який в свойому* [своєму] *продовженні міг би стати підложем для конструктивних моментів у завзятій, невпинній боротьбі суспільства з природою (внутрішньою і зовнішньою), не пропав марно* (із журн.).

ПІДЛО́ЖЕЧКОВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься в нижній частині грудей під ребрами. *Розпізнавання ниркової коліки звичайно не становить труднощів. Проте у 25 % хворих вона перебігає атипово (біль поширюється по всьому животу, іррадіює в підложечкову ділянку, лопатку, плече тощо)* (з наук. літ.); *Локалізація удару може бути якнайрізноманітніша: живіт, підложечкова ділянка, ділянка серця, бокова ділянка шиї, кут нижньої щелепи підборіддя* (з навч. літ.).

ПІДЛО́ЖЖЯ, я, *с.* 1. *геол.* Те саме, що **ло́же**[1] 2. *Утворення складок пов'язане, напевно, з формуванням нерівномірного східчастого занурення підложжя Скіфської плити в південному напрямку* (з наук. літ.); *Дійшли до потоку. Він пінився, гримів, лопотів по своєму кам'яному підложжі* (А. Крушельницький); *Стада підійшли, нарешті, до своєї бази .. Базу цю становила велика поляна серед соснового бору, підложжя якої вкривав ягіль* (В. Гжицький).

2. *перен.* Те саме, що **підґру́нтя** 2. *На мене справили особливе враження ладо-тональна, образна структура та символіка весільного обряду: це був заклик до цікавих прозрінь в естетичну силу архетипів, що утворюють підложжя народних обрядів* (з мемуарної літ.); *Головним питанням культурного життя України в добі, якій присвячено цей розділ, було національне. Воно давало підложжя всьому політичному, соціальному, економічному й духовному життю* (з наук. літ.).

ПІДЛОЖИ́ТИ, ожу́, о́жиш, *док., прост.*: ◊ **Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки** *див.* **підклада́ти.**

ПІДЛО́ЖНИЦЯ, і, *ж., заст.* Наложниця, коханка (у 1 знач.). *А кому Самі* [Нерон] *благоволили дать Свою підложницю в супруги, Хоча й підтоптану. Нічого, Аби з-під кесаря* (Т. Шевченко); *Оті слова про Чорта зі свічечкою придовбнили* [приголомшили] *чоловіка. Звісно, він знав про своє прізвисько, але щоб почути його від підложниці, — такого ще не бувало* (М. Стельмах); *— Свою ж підложницю зодягай на власний кошт, — мстиво докинув Міщило* (П. Загребельний).

ПІДЛОКІ́ТНИК, а, *ч.* Те саме, що **підлі́котник.** *Роза схилилась на підлокітник, сперлась на долоні і тоскними очима фіксувала бурхливе життя вокзалу, що тимчасово став польовим штабом армії* (І. Кириленко); *Слова вжахнули Себастьяна. Його руки прикипіли до підлокітників крісла, худа шия витягнулась, стала тонкою, жилавою* (М. Руденко); *За сидіння правив обточений і відшліфований хвилею камінь; за підлокітники — два зігнуті виступи, наче зроблені навмисно* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Деякі автомобільні підлокітники мають панель, яка дозволяє керувати склопідйомниками і клімат-контролем* (із журн.); *Асортимент прямих підлокітників, підставок і килимків для манікюру дозволяє кожному майстру вибрати оптимальний варіант для роботи з клієнтами* (з мови реклами).

ПІДЛОМИ́ТИ *див.* **підла́мувати**[2].

ПІДЛОМИ́ТИСЯ *див.* **підла́муватися**[2].

ПІДЛО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підломи́ти.** *Маня закричала благально-несамовито: — Ой, не виносьте ж бо, не виносьте його, людоньки, за ворота, бо то ж навіки!.. — І вмовкла, повисла на руках у тих, що її вели, як підломлена віть* (Григір Тютюнник); * У порівн. *Як підломлена, впала вона на ще тепле тільце, пригортаючи його до себе і осипаючи божевільними поцілунками* (З. Тулуб); *Та найбільше здивувало бабусю те, що дівчина першою припала до хлопця, схитнулась, немов підломлена, і кинулась його цілувати, гладила по обличчю* (В. Шкляр).

ПІДЛО́МЛЮВАТИ *див.* **підла́мувати**[2].

ПІДЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* **підла́муватися**[2].

ПІДЛОПА́ТКОВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься під лопаткою, лопатками. *Задню стінку пахвової порожнини утворює найширший м'яз спини, малий і великий круглі та підлопатковий м'язи, а також довга головка триголового м'яза плеча* (з наук. літ.); *Відварне м'ясо готують з м'якоті бокової і зовнішньої частин задньої ноги, лопатки, підлопаткової частини, грудинки* (з навч. літ.).

ПІДЛО́ТА, и, *ж.* Те саме, що **підлість.** *Хоч вихований при княжім дворі і зіпсований гниллю та підлотою, він усе-таки був рицар, вояк* (І. Франко); *Як дрібна іржа наскрізь проїдає залізо, так Степанове серце було прочервивлене хробаком підлоти й підступності* (П. Загребельний); *Відносини на кафедрі були, як скрізь, не без підлоти — та ж сама конкуренція і підлабузництво, ті самі війни і пропаганда, що й усюди* (Любко Дереш).

ПІДЛО́ТНИЙ, а, е. Сповнений підлості, пройнятий підлістю. *Дама! Хороше слово! А під ним ховали найгидотніші чуття й наміри: розпутні й підлотні! По-моєму, культ лицаря й дами давно вже пережив себе* (М. Івченко); *Невже ж це його власна дитина? Або того білявого, по-селянському сором'язливого парубка-литвина, якого він підбурив на брудний і підлотний злочин* (З. Тулуб).

ПІДЛО́ТНИК, а, *ч., лайл.* Той, хто зробив або робить підлий учинок; підла людина. — *Я уб'ю його на дуелі,* — *твердо сказав Давидов,* — *я звільню світ від цього шахрая і підлотника* (Н. Рибак); *Хто спекулює міфом "прогресу", той просто духовний підлотник і ошуканець...* (О. Бердник).

ПІДЛО́ТНИЦЯ, і, *ж., лайл.* Жін. до **підло́тник.** *Огидна підлотниця.*

ПІДЛО́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **підло́тний.** *Готував* [князь] *себе, настроювався на підлотність вчинків зверхників обох держав, але чомусь усе ж до кінця не вірилося, що вони здатні на таке* (Є. Шморгун); *Уже й через сімдесят років по тому все ще вражаємося підлотності звинувачень, за якими енкаведисти* [співробітники НКВС] *ліпили "розстрільні" статті та смертні вироки відомим ученим, педагогам, митцям, військовим!* (з публіц. літ.); // *у знач. пред. Горпина мовчала. Замкнулась, відокремилась від усього і думала про щось своє, зціпивши зуби. "Купити хлопчика такого ж віку". Якого? Де? Там, на Майдані Сліз, на невільницькому ринку? Який жах, яка підлотність! Невже ж Шафіге на це згодиться?* (З. Тулуб).

ПІДЛО́ТНО. Присл. до **підло́тний.** *Тепер, ясно, Бабак мстився, підлотно й інтрижно, не спромігшись навіть прикрити білими нитками шитої інтриги* (М. Івченко); *Коли б Павло відмовлявся, вибачався, може, легше було б. А він підлотно дивився вчора їй в очі, неначе те, що він вчинив, є звичайною, дрібною пригодою в його житті* (О. Копиленко).

ПІДЛУВА́ТИЙ, а, е. Трохи підлий. *Підлувата радість припливає до Корватового обличчя рожевою барвочкою* (В. Єшкілєв).

ПІДЛУВА́ТО. Присл. до **підлува́тий.** *Політики чинять безвідповідально й підлувато, даючи передвиборчі обіцянки, які не мають наміру виконувати* (із журн.).

ПІДЛУГО́ВУВАННЯ, я, *с., хім.* Дія за знач. **підлуго́вувати** і **підлуго́вуватися.** *Перліт містить велику кількість іонів натрію, здатних вимиватися розчином, що призводить до підлуговування кореневого середовища* (з наук. літ.).

ПІДЛУГО́ВУВАТИ, ПІДЛУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЛУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що, хім.* Додавати до чого-небудь луг *(див.* **луг**[2] 1). *Діатомові водорості здатні руйнувати кварц, оскільки підлужують середовище* (з наук. літ.); *Необхідно чергувати внесення добрив, які підкислюють ґрунт, з добривами, які його підлуговують (фосфоритне борошно, кальцієва і натрієва селітри, попіл тощо)* (з навч. літ.); *Попередньо підлуживши ґрунт, вносять сульфат магнію, адже на закисленому ґрунті повноцінне засвоєння магнію неможливе* (з наук. літ.).

ПІДЛУГО́ВУВАТИСЯ, ПІДЛУ́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПІДЛУ́ЖИТИСЯ,** иться, *док., хім.* 1. Ставати більш лужним (про ґрунтовий розчин) під впливом осолонцювання, підґрунтових і зрошувальних вод і т. ін. *У вегетаційний період додаткові поливи вдень змінюють водний, повітряний, сольовий, температурний режими, у ґрунтовому розчині зростає вміст солей поглинутого натрію, зменшується кількість кальцію, гумусу, і він підлуговується* (з наук. літ.); *Часто ґрунти підлужуються внаслідок використання води, непридатної для зрошування* (із журн.); *Ґрунти поліських областей за зазначені роки стали менш кислими, у лісостепових областях зміни менш закономірні: у Полтавській, Харківській, Сумській і особливо Черкаській — помітно підкислилися, в інших областях — підлужилися* (з навч. літ.).

2. Ставати більш лужним унаслідок додавання або утворення лугу *(див.* **луг**[2] 1). *При відновленні кисню витрачаються іони гідрогену, тому розчин трохи підлуговується* (з наук. літ.); *За умови надходження в рослину катіонів середовище підкислюється, а при надходженні аніонів — підлужується* (з наук. літ.); *Визначати реакцію сечі слід тільки у свіжому матеріалі, оскільки при тривалому стоянні сеча підлужується* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **підлуго́вувати, підлу́жувати.** *Лимоннокисла магнезія додається до середовища після встановлення pH 7,0–7,1 (для цього середовище підлужується 40%-м розчином їдкого натру)* (з наук. літ.).

ПІДЛУ́ЖЕНИЙ, а, е, *хім.* 1. Дієпр. пас. до **підлу́жити.** *Приймач з'єднують із двома вловлювачами, які містять відповідно 10 та 5 мл поглинального розчину (підлужений розчин нітрату срібла)* (з наук. літ.); *Азот білка вловлюється у формі сульфату амонію й визначається як аміак після перегонки з парою гідролізату, підлуженого додаванням концентрованого гідроксиду натрію* (з навч. літ.); *Для пом'якшення сухого кашлю дітям можна давати злегка підлужене молоко (на 200 мл молока додати чверть чайної ложки соди)* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який підлужився. *Загалом у степових областях України виявлено 4,7 млн га підлужених ґрунтів, що становить 48 % орних земель* (з наук. літ.).

ПІДЛУ́ЖЕННЯ, я, *с., хім.* Дія за знач. **підлу́жити** і **підлу́житися.** *Ефекти катодної води, що сприяють загоєнню ран, зняттю запалень тощо, не можна отримати завдяки звичайному хімічному підлуженню вихідної води* (з наук. літ.); *Розвиток міста обумовлює деградацію ґрунтово-рослинного покриву, а саме: відбувається переущільнення та підлуження ґрунту* (з навч. літ.); *В Україні найбільш поширеними видами деградації є втрата ґрунтами гумусу, переущільнення, ерозія. Інші види деградації (підкислення, підлуження, хімічне забруднення, засолення, осолонцювання) розповсюджені на менших площах* (з мови документів).

ПІДЛУ́ЖИТИ *див.* **підлуго́вувати.**

ПІДЛУ́ЖИТИСЯ *див.* **підлуго́вуватися.**

ПІДЛУ́ЖУВАННЯ, я, *с., хім.* Дія за знач. **підлу́жувати.** *Підлужування сечі з метою збільшення елімінації із сечовою кислотою має сенс під час лікування цитостатиками* (з наук. літ.); *Після підлужування вода має відстоятися* (з навч. літ.).

ПІДЛУ́ЖУВАТИ *див.* **підлуго́вувати.**

ПІДЛУ́ЖУВАТИСЯ *див.* **підлуго́вуватися.**

ПІДЛЬОДОВИКО́ВИЙ, а, е. Який утворюється або розташований під льодовиком. *В Антарктиді вчені на глибині 3768 метрів завершили буріння й досягли поверхні підльодовикового озера* (із журн.).

ПІДЛЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підляга́ти.** — *Вам, що .. живете серед підлих підлягань своїм власним порокам, вам, що поставили собі завданням — не мати перегородок перед своїм "я хочу", вам, кажу, не зрозуміти всеї* [всієї] *величної жертви її* [Гретхен] (Г. Хоткевич); — *І естетика гармонії в нашому разі є щастя непрагнення, щастя погодження з життям, підлягання йому, тобто щастя раба .. Розумієте?* (В. Підмогильний); *У 1908 році Болгарія оголосила про відмову від васального підлягання Туреччині, встановленого Берлінським трактатом* (з газ.).

ПІДЛЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЛЯГТИ́,** я́жу, я́жеш, *док.* 1. *кому, чому.* Бути залежним від чиєї-небудь волі, від чогось; підкорятися (у 1 знач.). *Тота, котра вперед вагувалася нелюбому чоловікові сказати добре слово, мусить тепер поділяти з ним не тільки стіл, але і все, мусить підлягати всім його примхам* (І. Франко).

2. *перев. недок., кому, чому.* Бути підпорядкованим кому-, чому-небудь, перебувати в певній підлеглості. *Майор Девідсон безпосередньо підлягав генералу* (Н. Рибак); — *Товариш Купріян — це, очевидно, керівник основного загону, якому підлягають інші* (О. Гончар); *У Галичині й по тих місцевостях Поділля, Волині й Полісся, що по Зборовській умові знову підлягли Польщі, пани почали з своїми кріпаками нелюдську розправу* (А. Кащенко); // *чому.* Залежати від чого-небудь, підпорядковуватися чомусь. *Я рада би приглянутися кождій речі до дна, я бажала би про все ясно думати, на все ясно дивитися; — адже .. все підлягає строгим законам* (О. Кобилянська); *До десятої він ще читатиме книжку.., а о десятій засинає: такий його розпорядок, що йому, хочуть чи не хочуть, повинні підлягати й гості* (Ю. Смолич); *Острів Лінкольна, розташований напевне між тридцять п'ятою і сороковою паралелями, мав підлягати у Південній півкулі таким самим кліматичним умовам, що й Сицилія або Греція в Північній півкулі* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Зазнавати якоїсь дії. *Ті, що були нещодавно володарями скарбів і лежали тепер повержені, лишили на фракійських долах обоз у кілька сот начинених добром .. возів, табуни об'їжджених комоней, череди корів і отари овець, що, либонь, не підлягали й обчисленню* (Д. Міщенко).

3. *перев. недок., чому.* Потрапляти, підпадати під дію, вплив і т. ін. чого-небудь. *Кінні козаки робили облави і вже кількох дезертирів упіймали. Впіймані підлягали воєнно-польовому* [військово-польовому] *суду, який дуже суворо розправлявся з дезертирами, посилаючи їх на шибеницю* (О. Донченко); — *Любов? Любов прийде, як морський приплив. Закон природи. — Я підлягаю іншим законам* (П. Загребельний); *Ми маєм тридцять шість владик (Ще, Богу дякувать, не дуже!), .. Ми їх батьками зовемо, А край — народною красою, Що весь підліг під те ярмо* (П. Грабовський); // *у сполуч. зі сл.* д и с к у с і я, о б г о в о р е н н я *і т. ін., перев. із запереч. част.* н е. Бути безсумнівним. *Цей жест завжди означав, що слова професора безапеляційні й дискусії не підлягають* (В. Кучер); *Вирок був остаточний і оскарженню не підлягав* (Л. Дмитерко); — *Не сподівайся, що я піду без Дейдри. Це навіть не підлягає обговоренню* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Не підляга́ти су́мніву (су́мнівам) — бути безсумнівним, беззаперечним, явним. *Виникає питання, яких отців церкви цитує автор роману? Адже не підлягає сумніву, що відповідь на це питання дала б нам надійні підстави для позначення дати твору* (І. Франко); — *Знайте ж, що Антоні Райт був зв'язаний з бандами мау-мау! Це доведено і не підлягає сумніву. — Неправда!* (В. Малик); — *Стаття написана кепсько, репортерам цієї газети взагалі не вистачає вогню, але факти, я думаю, сумніву не підлягають* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Те, що бачили всі водночас, не підлягало ніяким сумнівам* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПІДЛЯГТИ́ *див.* **підляга́ти.**

ПІДЛЯ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Ляскати, ударяти час від часу долонею об долоню, по якійсь площині і т. ін., видаючи специфічні звуки. *Підляскувати в долоні від захвату.*

2. Ляскати в такт чому-небудь, ударяючи об щось. *Підляскувати батогом.*

ПІДЛЯ́СНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **підля́скувати.** *Підляснути лінійкою об стіл.*

ПІДЛЯ́СЬКИЙ, а, е. Стос. до Підляшшя, історико-географічного регіону в середньому Побужжі, розташованому в північно-східній Польщі. *Скоро тільки рознісся слух про моє увільнення, зараз почали наново стягатися до мене не зламані в своїм упорі підляські селяни* (І. Франко).

ПІДЛЯ́Щ, а́, *ч.* Невеликий молодий лящ вагою до 1 кілограма. *І знову Дмитро Іванович витягнув в'язя. Риба таки підійшла на його корм. Далі він упіймав ще одного в'язя, ляща і кілька підлящів* (Ю. Мушкетик); *Подавати запеченого підляща з овочами слід гарячим, а додати до нього можна хіба що простенький салат* (із журн.).

ПІДЛЯ́ЩИК, а, *ч.* Зменш. до **підля́щ.** *Я виловлюю рибину і вкладаю її в сітку. Це лящ, а може підлящик, неважкий, горбатенький, мідяно-бронзовий* (Ю. Мушкетик); *Висипав* [Стах] *із садка десяток підлящиків і подався рибалити на ніч — не взяв удень, то візьме вночі, а без коропа не вернеться* (В. Шкляр).

ПІДМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДМОГТИ́,** ожу́, о́жеш, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **допомага́ти.** *Іскра затяг могутнім голосом "Ой видно село, широке село під горою...". Йому влад підмагав приємним тенором молодий кругловидий священник* (М. Андрусяк); — *Ви, Олексію Кіндратовичу, зайдіть колись і подивіться, на що він* [клуб] *схожий — геть обдертий... — Постараюсь.., підможу чимось* (В. Логвиненко); *Пік Чіпку гіркий жаль і сором, що не встиг він підмогти зимівчанам і, певно, тим самим залишив на смерть Трохима* (Д. Білий).

2. *кого, що, діал.* Підтримувати. *Я міркую так: удатись самому від себе листами до людей по всій Україні з просьбою, щоб предплачували і підмагали "Зорю"* (І. Франко); *Якось розважить мене, підможе мене та думка, що вільно мені, що не зв'язані руки мої* (Марко Вовчок).

ПІДМАГА́Ч, а́, *ч., розм.* Те саме, що **помічни́к** 1. — *Ти чого, підмагачу, зуби шкіриш? — дивується дядько Микола* (М. Стельмах); *Він* [Т. Шевченко] *"звузив" коло своїх захоплень до ранньої, героїчної доби козацтва, а в декому з пізніших діячів справедливо побачив "рабів, підножків* [підніжків], *грязь Москви, варшавське сміття", підмагачів в уярмленні Вітчизни* (І. Дзюба).

ПІДМАГНІ́ТИТИ *див.* **підмагні́чувати.**

ПІДМАГНІ́ТИТИСЯ *див.* **підмагні́чуватися.**

ПІДМАГНІ́ЧЕНИЙ, а, е, *техн., фіз.* Дієпр. пас. до **підмагнітити.** *У пристроях НВЧ застосовують підмагнічені зовнішнім постійним магнітним полем ферити* (з наук. літ.); *Основною частиною індуктивного (магнітного) датчика положення колінчастого вала є підмагнічений феромагнітний сердечник з обмоткою* (з наук.-техн. літ.).

ПІДМАГНІ́ЧЕННЯ, я, *с., техн., фіз.* Дія і стан за знач. **підмагнітити.** *Індуктивний опір дроселя насичення регулюється підмагніченням залізного осердя постійним струмом* (з навч. літ.).

ПІДМАГНІ́ЧУВАННЯ, я, *с., техн., фіз.* Дія за знач. **підмагні́чувати.** *Дослідження анізотропії методом підмагнічування актуальне для слабоанізотропних і слабомагнітних порід* (з наук. літ.); *Зміну напруги на клемах якоря двигуна можна отримати за допомогою дроселів підмагнічування та магнітних підсилювачів, у кола робочих обмоток яких увімкнені некеровані вентилі* (з навч. літ.).

ПІДМАГНІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМАГНІ́ТИТИ,** ічу, ітиш, *док., що, техн., фіз.* Намагнічувати трохи або додатково. *Щоб одержати на навантаженні однополярні імпульси, дросель підмагнічують постійним струмом* (з навч. літ.); *Опір шайби дуже малий, тому в ній виникли великі вихрові струми, що підмагнітили осердя* (з наук. літ.).

ПІДМАГНІ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДМАГНІ́ТИТИСЯ,** иться, *док., техн., фіз.* 1. Намагнічуватися трохи або додатково. *Середнє значення струму через вторинну обмотку трансформатора дорівнювало нулю, отже, його осердя не підмагнітилося* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підмагні́чувати.** *Для регулювання струму використовують нерухомий магнітний шунт, який підмагнічується обмоткою керування постійного струму* (з наук. літ.).

ПІДМА́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підма́зати.** *Парк біля клубу над ставком .. Внизу, до самого ставка, підмазані вапном яблуні* (П. Автомонов); *Уздовж зовнішнього валу простягався майдан-виступ завширшки 1,5 м, підмазаний жовтою глиною* (з наук. літ.); *Вона ще намагалася стежити за собою, але товстий шар яскравої губної помади, підмазані рум'янами щоки та густо підведені брови робили її не більш привабливою, а більш огидною* (А. Кокотюха); *В тих "казенних палатах" .. без хабарів і ступити не можна, і діло, не підмазане добре, не рушиться вперед ані на ступінь* (І. Нечуй-Левицький); *Процедура, певно, підмазана грішми, пішла дуже хутко* (І. Франко); * У порівн. *Коли ж повернулася вона раптом, Іван побачив, що очі в неї великі й темні, лице біле й панське, а вуста червоні, наче фарбою підмазані* (Валерій Шевчук); // **підма́зано,** *безос. пред. Залишки скелета лежали у заглибленні, дно якого у східній частині було підмазано зеленою глиною* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Який підмазався (у 1 знач.). *Відчув* [Саїд] *таку дужість, що ладен був один іти проти скелястих гір і диких пустель .. А от підмазана, тонкошкура жіночка, її голос .. на якийсь час заволоділи мозком, затиснули серце* (Іван Ле); *Я завжди з підозрою дивився на цього товариша — він був не рівня моєму хлопчикові. Старший років на десять, завжди приїздив до нього на своєму "седані", завжди наодеколонений, підмазаний* (Любко Дереш).

ПІДМА́ЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підма́зати** і **підма́затися.** *До послуг, які надає маляр, відносять періодичні огляди пофарбованих поверхонь стін, фасадів; ґрунтування та фарбування поверхні; очищення, підмазання, протравлення фарбованих поверхонь від корозії* (з навч. літ.); *Процедура оформлення паспорта без пришвидшення, підмазання й нагадування триває 3 місяці (здав документи в середині березня, паспорт готовий у середині червня)* (з газ.).

ПІДМА́ЗАТИ *див.* **підма́зувати.**

ПІДМА́ЗАТИСЯ *див.* **підма́зуватися.**

ПІДМА́ЗКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **підма́зання** і **підма́зування.** *Кидав* [Льонька] *розчином і загладжував кельмою, відтак полишав, щоб схопилося, переходив до закиданого раніше, затирав, тоді віднаходив нове місце для підмазки* (Валерій Шевчук); *Бричка його стояла на дворі, чекаючи підмазки* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. Речовина, якою підмазують що-небудь. *Після розшивання тріщин поверхні, призначені для подальшого оброблення, необхідно очистити від пилу щіткою, пензлем або пилососом і закрити підмазкою на основі гіпсу й крейди* (з навч. літ.).

ПІДМА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підма́зувати** і **підма́зуватися.** *Цілий тиждень Христя .. коло печі крутилася, уриваючи післяобідній зайвий час на підмазування, витрушування* (Панас Мирний); *У Стародавньому Римі й Греції красуні користувалися кольоровою жирною глиною для підмазування вуст* (з газ.); *Зойка відразу відмовилася допомагати Непотребу (а він наполягав, щоб вона діставала різноманітні забаганки для "умаслення та підмазування" численних .. зв'язкових)* (Л. Денисенко).

ПІДМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМА́ЗАТИ,** а́жу, а́жеш, *док.* 1. *що.* Трохи або додатково змазувати, вкриваючи шаром чого-небудь рідкого, жирного і т. ін. *Робітники почали поратися біля "Черепахи". Вони чистили її, підмазували колеса, вигрібали попіл із паленища, наповнювали водою котел* (І. Франко); *Аби нитки були міцними й не кошлатилися, навиту на ткацький верстат основу підмазували шліхтою* (з наук. літ.); — *Попереду підмажемо колеса, Щоб млин не торохтів* (Л. Глібов); [Я к и м:] *Воза мазать треба, бо як не підмажемо, з місця не рушимо* (М. Кропивницький); *Рогоза тим часом обдивився й підмазав воза і помостив на нього сіна скільки треба було, щоб добре сидіти* (А. Кащенко).

2. *що і без прям. дод.* Мазати глиною, кізяком і т. ін. додатково, ще раз (звичайно долівку). *Маланка зображувала господиню, що все робить недоладно: б'є посуд, миє піч водою, а лави підмазує глиною, підмітає сміття від порога до середини хати тощо* (з наук.-попул. літ.); [Х и м к а:] *Нема краще, як своя буде* [хата]. *Як я біля неї буду ходити? І підмету, і підмажу* (Панас Мирний); *Другого дня, смерком, ми зійшлися до Дубковського. Олександрівна, .. хазяйка хати, для такого випадку підмазала долівку й притрусила її свіжою травою* (Л. Первомайський); // Те саме, що **підбілювати** 1. *Онися кинулась сама підмазувати та прибирати в покоях* (І. Нечуй-Левицький); *Хоч женися на старість, бо самому в такій хаті без старої дуже просторо буде, та й печі нема кому підмазувати* (О. Донченко); *Бурдик жив у курені на кручі, а з холодами перебрався в хату. Підмазав піч і вікна, поставив інші двері* (В. Діброва).

3. *що, розм.* Підфарбовувати обличчя гримом, фарбою і т. ін. *Вийняла* [Рая] *з кишеньки плаття дзеркальце, тюбик помади й чорного олівця, підмазала губи, підфарбувала очі* (Валерій Шевчук).

4. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **підкупо́вувати** 1. *Не гнувся* [Опанас], *як би його не підмазували* (Грицько Григоренко); *Задобрював, комбінував, підмазував — весь світ його тоді до цього звівся...* (О. Гончар); *— Отак воно завжди. Ти думаєш, як воно робиться?.. — підогріває Порох. — Не підмажеш — не поїдеш...* (Панас Мирний); *Даремними були Іванові побоювання про те, що завпроду та різним завам пощастить підмазати ревізію. Не пощастило. Закінчилась ревізія — закінчилось і панування злодюг та ошуканців* (Ю. Збанацький); *— Ти точно підмазав когось із кадрового відділу. Зізнавайся, багатенький Буратіно, скільки заплатив* (О. Авраменко).

ПІДМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДМА́ЗАТИСЯ,** а́жуся, а́жешся, *док.* 1. *розм.* Підфарбовувати собі обличчя гримом, фарбою і т. ін. *Телеведуча на виставці "Зірки без макіяжу" блефувала. Замість прийти повністю без макіяжу, вона капітально підмазалася тональним кремом і пудрою* (з газ.).

2. *перен., розм.* Те саме, що **підла́щуватися.** *Червоногвардієць похмурився. — Знаєм вас... підмазується* (В. Підмогильний); *Хвалити когось не значить підмазуватися* (з газ.).

3. *перен., розм.* Те саме, що **прима́зуватися** 3, 4. *— А в чому тебе звинувачують? — запитав у Тіма Тім. — У байдужості, в нетовариськості і в бажанні підмазатись до чужого успіху* (Н. Бічуя).

4. *тільки недок.* Пас. до **підма́зувати.** *Форма, в якій селера буде пектися, підмазується вершковим маслом* (із журн.); *У всіх хатах і дворах аж варилося. Там підправлявся тин, там підмазувався причілок, підкрашувалися ворота* (Г. Хоткевич); *Долівка в хаті теж підмазувалася глиною, яку клали на земляну підлогу* (з наук. літ.).

ПІДМА́ЙСТЕР, тра, *ч.* Помічник, підручний майстра. *— Кравець. У підмайстрах у Френкеля був* (Ю. Смолич); *Важко було Тарасові у Ширяєва. Молодого підмайстра цінили як початкуючого, але здібного художника, але з ним як з людиною не дуже церемонились* (П. Колесник); *Молодий підмайстер із цеху броварників Ян Кульчек стоїть на міській стіні на чатах і пильно вдивляється в мерехтливі вогні, що пригасають у турецькому таборі* (В. Малик); *Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану. В барельєфах печалі уже їм спинилася мить. А підмайстри іще не зробились майстрами. А робота не жде. Її треба робить* (Л. Костенко).

ПІДМАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підмалюва́ти.** *Село гарне, майже біля кожної хатки маки, мальви, соняшники квітли, а хатки усі чисто були підмальовані якимись візерунками* (О. Іваненко); *Сірий, столочений снігами, але вже підмальований зеленим і червоним степ на обрії мовби ворушився* (Ю. Мушкетик); *Підмальовані чорним брови* [татарки] *і червоні, теж пофарбовані, нігті на руках і ногах так і блищали до сонця, мов наведені політурою* (М. Коцюбинський); *Любов Федорівна порядкувала своє добро .. Руки її дрижали, жмутки сивого волосся спадали на бліде, на цей раз не підмальоване обличчя* (Б. Лепкий); * У порівн. *Ліси вже окутуються фіалковим маревом, і на снігу, мов підмальовані, синіють тіні дерев* (М. Стельмах); // **підмальо́вано,** *безос. пред. — В книжці все зібрано, підточено, припасовано й підмальовано. В дійсності єсть так, як єсть, а в книжці — як мусило б бути* (В. Підмогильний).

2. *у знач. прикм., розм.* Який підмалювався (у 1 знач.). *В старім порту солоний вітер віє, Повзе по мурах празелень віків. Дбайливо підмальовані повії Полюють на пропійних моряків* (І. Качуровський); *Хлібний магазин. Кричить, затуляється руками підмальована продавщиця* (В. Нестайко); *"От бачив оту баришню, яка переходить дорогу і вітер задуває їй спідницю? Звідки вона їде, соромливо ховаючи очі, десь нашвидкуруч підмальована у якомусь закапелку..."* (О. Ульяненко).

3. *у знач. прикм., перен.* У якому приховано справжню, непривабливу дійсність, істину і т. ін. *Хоцінський своїм підмальованим оповіданням .. розбуркав у йому* [ньому] *гордість своїм родом* (І. Нечуй-Левицький); *Віталій сказав йому: ".. Правда, яка б не була навіть неприємна, важитиме більше, ніж підмальована неправда"* (Ю. Покальчук).

ПІДМАЛЬО́ВОК, вку, *ч., жив.* Підготовча робота, яка полягає в тому, що поверхню полотна попередньо вкривають тонким шаром фарби, після чого накладають фарби задуманого тону; також результат такої роботи. *Художники-початківці часто не роблять підмальовку й намагаються писати все поступово, а досвідчені художники, які працюють у класичному стилі, не обходяться без нього в роботі над картиною ніколи* (з навч. літ.).

ПІДМАЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмальо́вувати** і **підмальо́вуватися.** *За розмовами про щоденні клопоти (латання дахів, підмальовування фасадів, ремонт та відновлення дитячих і спортивних майданчиків) комісія з благоустрою району згадала і про птахів* (з газ.); [Г а м л е т:] *І про ваше малювання та підмальовування я чував. І чував чимало. Бог дав вам одне обличчя, а ви робите собі інше* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПІДМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМАЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **підфарбо́вувати** 1, 2. *Клеять* [дівчата] *пелюсточки докупи і роблять з них квітку, востаннє підмальовують, поправляють, закручують — і квітка готова* (Леся Українка); *Дід Василь Денисович був художник-реставратор .. І чи не тому, що він весь час підмальовував святих, він і сам був трохи схожий на них* (В. Нестайко); *Побілить зайвий раз хату ретельна молодиця, прибере павутиння по кутках, підмалює сволок* (Ю. Яновський); *Виліз* [маляр] *із своєї ятки, достав палітру з красками і пензель, підмалював, як там швець надряпав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Коли було в нас із Києва кіно, заставили її* [Яринку] *грати. І кого б ти думав? Сільську шинкарку. Підмалювали її, зробили брови по чверть аршина, причепили отакенні вії* (М. Стельмах); *Бо щире, високе чоло Не підмалюєш квачем, Бо величі справжній не треба Спиратись на плечі нікчем* (Л. Костенко); *Любила* [Андруся] *.. чепуритися. Вона зачесалася, підмалювала губи і байдуже глипнула на вікно* (К. Москалець).

2. *що, перен.* Прикрашати, надавати привабливішого вигляду, перев. для приховування справжньої суті. *Московські поети стали писати богословські вірші, романісти чванилися стародавнім життям, малювали його і підмальовували, становили XVII вік .. за приклад* (І. Нечуй-Левицький); *Що не підходить до тих тверджень і теорій, те або відкидається як не варте уваги, або його намагаються підмалювати чи витлумачити по-своєму* (І. Франко).

ПІДМАЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДМАЛЮВА́ТИСЯ,** ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **підфарбо́вуватися** 1, 2. *Потім умочив* [Чаргар] *хустку в склянку вина і, усміхаючись, попрохав дозволу "провірити моє обличчя". Я дозволила, і він переконався, що я й не підмальовуюсь* (М. Хвильовий); *Із сестрою вони, підмалювавшись, пішли у парк на фестиваль* (Любко Дереш).

2. *тільки недок.* Пас. до **підмальо́вувати.** *Окремі камінці підмальовуються кислотними барвниками, які всотуються в поверхню бетону, тому практично є вічними* (з мови реклами).

ПІДМАЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмалюва́ти і підмалюва́тися.** *Підмалювання деталей слід виконувати акриловою фарбою, після чого покрити виріб лаком* (з газ.); *Зося тішила себе розмовою про Варшаву, про гуляння, про бали, про котрі розказувала Теодозя, само по собі пополовині з неправдою та власним підмалюванням і вигадками* (І. Нечуй-Левицький); *Микола Костомаров .. користується чотирма посланіями Івана Вишенського як історичним документом, особливо для підмалювання того тла історичного, на котрім розігралася драма унії церковної* (І. Франко).

ПІДМАЛЮВА́ТИ *див.* **підмальо́вувати.**

ПІДМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* **підмальо́вуватися.**

ПІДМАНДА́ТНИЙ, а, е, *іст.* Який управляється іншою державою згідно з мандатом (у 2 знач.) міжнародної організації. *Після завершення Першої світової війни території, що належали Туреччині, а також німецькі колонії були віддані під опіку різних держав на термін, необхідний для організації там місцевого управління. Такі території називали підмандатними* (з наук. літ.); *У період британського домінування Ірак став підмандатною територією Великої Британії, іранське узбережжя Затоки та прилеглі острови фактично теж опинились під її контролем* (з наук.-попул. літ.); *Будівництво масивних островів-аеропортів на лінії Мадейра — Бермуди має розпочатись наступної весни. Сполучення Маріанських островів, підмандатних Японії, триває* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПІДМАНИ́ТИ *див.* **підма́нювати.**

ПІДМАНТА́ЧИТИ *див.* **підманта́чувати.**

ПІДМАНТА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМАНТА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* Мантачити косу повторно або додатково. *Клепають косу, щоб лезо тоншало. А підмантачують, як тільки трохи вищербилося* (з газ.); — *Стривайно, — кажу, — ось підмантачу, то знатимеш, як зі мною жартувати... Направив я косу* (І. Муратов); *Тато ніби відчув, що я нудьгую. Він став, підмантачив косу, прихилив її до верби і пішов через луг до мене* (В. Близнець).

ПІДМАНУ́ТИ *див.* **підма́нювати.**

ПІДМА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підма́нювати.** *Сформовані протягом тисячоліть стереотипи про тваринний світ зумовили різні способи полювання — облаву, переслідування, засідку, вистежування, підманювання* (з навч. літ.); *Спостерігаємо серед творів Б. Лепкого про війну типово народнопісенний сюжетний хід підманювання дівчини з собою уланами* (з наук. літ.).

ПІДМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДМАНИ́ТИ,** аню́, а́ниш, **ПІДМАНУ́ТИ,** ану́, а́ниш, *док.* 1. *тільки* **підма́нювати, підмани́ти,** *кого.* Манячи, підкликати до себе порухом руки, голови, поглядом і т. ін. *Не раз Тимко, побачивши Вірного на вулиці чи на луках, кликав його до себе, підманював смачною кісткою, намагаючись затягти у двір* (М. Чабанівський); *Другим разом підманив дядько Захар Якилинку трохи ближче до себе й почав її розпитувати, чи знає вона молитви* (Грицько Григоренко).

2. *кого і без дод., перен.* Ваблячи, викликáти потяг до себе. *Своїм личком білесеньким все підманює* (Сл. Б. Грінченка); *Тоді він* [Віталій] *думає про розпусту, що підманює його, розтоплює* (О. Ульяненко); *Все то хитрость* [хитрість] *єсть жіноча, Новинкою щоб підмануть; Хоть гарна як, а все охоча Іще гарнішою щоб буть* (І. Котляревський).

3. *кого і без дод., розм.* Те саме, що **обма́нювати.** — *Не знаю, чому ви мені не вірите: адже ж, самі ви сказали, розмова наша — приватна, і я не маю причини підманювати вас* (А. Кримський); [Р о г а ч:] *Ти ж мене підманила, Ти ж мене підвела, Ти ж мені, молодому, Вечеряти не дала* (М. Кропивницький); *Петрусь .. розгублено поглядав то на батька, то на тьотю Настасю, яка сама ж удень розповідала, що тато впіймав величезну золоту рибину, а тепер ще й посміхається, підманила, виходить* (В. Шкляр); // Вводячи в оману, спокушаючи чим-небудь, спонукати когось до небажаних дій, вчинків і т. ін. *Сірко мовив товариству такі слова: — Цар та гетьман тільки підманюють мене листами; покладатись же на них неможливо — треба самим про себе дбати!* (А. Кащенко); — *Нащо ти сюди на згубу Підманив нас за собою?* (Леся Українка); *Коли він розплющив очі, то побачив біля себе отих своїх приятелів, які й підманули його їхати до Одеси* (Ю. Покальчук); *Соцький Реміз узявся розшукувати зниклих і вже вирішив, що їх викрали заїжджі торгівці або підманули за собою гусари, полк яких проходив на той час повз Булавне* (Д. Білий); // Спокушати, зводити (у 13 знач.). — *Розкажу вам про одну святенницю, з тих, що то відхрещуються від любощів, як хитро підманув її коханець, що вона скуштувала овочу любові, не бачивши її цвіту* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *у сполуч. зі сл.* п е р е д ч у т т я, н а д і я *і т. ін., із запереч.* н е, *тільки док., перен.* Справдитися (про надії, сподівання і т. ін.). *Надія озирнулася з настороженим передчуттям, і передчуття її не підмануло: до неї наближався вкрай схвильований Сашко Зарічний* (Яків Баш); — *Любо, це ти? — здивовано, вірячи й не вірячи своїм очам, питається Яків Плачинда і розводить довгими руками. — А моє серце усе віщувало, що зараз побачу тебе. Бач, таки не підмануло...* (М. Стельмах); — *Ваше передчуття вас не підмануло. Барометр почав підніматися ще звечора. Вітер ущухає, і, гадаю, найважчі випробування вже минули* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІДМАРЕ́ННИК, у, *ч.* Трав'яниста рослина родини маренових із довгим лежачим стеблом і маленькими білими квітками. *Коли нападала посуха, жони .. ішли до польової криниці з віхтиками чебрецю, материнки, підмареннику* (М. Дочинець); *У трав'яному ярусі урочища Феофанія домінують яглиця, осока волосиста, підмаренник запашний, копитняк європейський* (з наук. літ.); *При епілепсії, істерії, конвульсіях у дітей використовують настоянку підмареннику справжнього* (з навч. літ.).

ПІДМАСТИ́ТИ *див.* **підма́щувати.**

ПІДМАСТИ́ТИСЯ *див.* **підма́щуватися.**

ПІДМАТРА́ЦНИК, а, *ч.* Виріб зі спеціального щільного матеріалу, признач. для продовження терміну експлуатації матраца, що розміщується безпосередньо під ним. *Основною функцією підматрацника є захист матраца від пилу й зносу* (із журн.); *Підматрацник вільно пропускає повітря, сприяючи вентиляції матраца й виведенню надлишку вологи назовні* (з мови реклами).

ПІДМАХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, розм.* Однокр. до **підма́хувати.** *Не заперечуючи і не схвалюючи, підмахнув* [директор] *написаний бухгалтером наказ* (В. Козаченко); *Гуляйвітер, не читаючи, підмахнув номер* [газети] (В. Дрозд); *Мені одразу пригадалося: саме тоді, як у передовій Росії цар підмахнув указ про скасування кріпацького рабства, у Лондоні пішли перші потяги метро* (з газ.).

ПІДМА́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм.* Ставити свій підпис наспіх або не читаючи, не вдумуючись. *Я вже боюсь, чи не розучився він писати прямо, через те, що завжди йому, бідоласі, доводиться підмахувати папери лише по діагоналі* (О. Гончар); *В основному факсиміле залишали різні безбарвні людці нібито від його імені, а Савицький чомусь не замислювався, чому він підмахує папірці сам* (А. Кокотюха).

ПІДМА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмасти́ти.** *Призьба підмащена жовтогарячою глиною* (В. Кучер); *Двері були, певно, підмащені гусячим жиром, бо під рукою юного багдадця нечутно повернулись* (Ю. Логвин); *Цей липовий представник кондитерського фаху був виразно п'януватий, а під оком у нього красувався задавнений уже синець, підмащений фарбою* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса); // **підма́щено,** *безос. пред. Місцями дно виявленої під час розкопок споруди підмащено глиною* (з наук. літ.).

ПІДМА́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмасти́ти.** *Усі відкриті розкопками житла на селищі мали в плані прямокутну або квадратну форму. Долівка в житлах була земляною, досить рівною, іноді простежувалось підмащення долівки глиною* (з наук. літ.); *Одна із любасок ненаситного князя .. домоглася в невідомий для нас спосіб в уряді, можливо, не без підмащення, щоб її поріддя таки записали Ликом, тим більше, що Ликом насправді він був, хоча й незаконним* (Валерій Шевчук).

ПІДМА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підма́щувати.** *Труболиварник 5-го розряду готує суміш для підмащування та набивання горловин, сушить їх під час виливання сталевих труб* (з мови документів); *Від підливання "деталей" дійшло до підмащування, і Гайдучок сказав, що він передав розпорядження на ферму* (Б. Харчук).

ПІДМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМАСТИ́ТИ,** ащу́, а́стиш, *док., кого, що.* Те саме, що **підма́зувати.** *Він* [маляр] *усе тулив і тулив білячий хвостик, клав і клав барвні оливи, і коли квачик упав йому під ноги — підмащував щось перстом і навіть ребром долоні* (М. Дочинець); *Якось надвечір, коли вся родина була вдома, Данило підмащував глиняну стіну, що була трохи розвалилася зсередини двору* (Ю. Покальчук); *Розігрітий обідніми променями дах невеликої господи сам був суцільною збитою пилюкою. Його час від часу підмащували новою глиною* (І. Карпа); *От жінки! Для чого вони одягають лакові черевички, підмащують губи й дивляться скоса на сміливих парубків?* (М. Йогансен); *Філик підмастив воза, запріг коней, провів її за хутір, а вона наказувала йому, що й коли робити* (Б. Харчук); *— Витягни, Олено, гроші, — обернувся він до дружини, — бо якщо здибаємо агу, треба одразу його добре підмастити* (З. Тулуб); *Може, зважили на те, що прямий спадкоємець, київський князь, син Данка Милодух зовсім хворий, а може, й підмастив декому Рогволод, але сталося як сталось* (І. Білик).

ПІДМА́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПІДМАСТИ́ТИСЯ,** а́ститься, *док., розм.* 1. Те саме, що **підла́щуватися;** підмазуватися (у 2 знач.). *Сейса він не може купити так нахабно, але підмащується непомітно: то свіжини на обід, то сервіз з саксонської порцеляни, то бокали з богемського скла...* (П. Загребельний); *Який це стид і сором — підмазатися, підлеститися, підмаститися* (з рел.-церк. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підма́щувати.** *Долівка періодично підмащується глиною* (з навч. літ.).

ПІДМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДМОЛО́ТИ,** мелю́, ме́леш, *док., що.* Молоти ще трохи або додатково. *Було, і ячмінь мололи на хліб, і кукурудзу. А вже на святки, звичайно, з пшениці. Дома сіяли яру пшеницю. Ото підмелють мішечок, то й спечуть паску* (з мемуарної літ.); // Мелючи, додавати що-небудь інше. *За потреби до пшениці підмелювали ячмінь чи жито* (з навч. літ.).

ПІДМЕНЮ́, *невідм., с., інформ.* Підмножина основного меню *(див.* **меню́** 3). *У підменю "База знань" виконують основні групові операції з елементами знань, які містять вибір предметної області, перегляд, ідентифікацію, поновлення, додавання і реорганізацію знань* (з наук. літ.); *Один із поширених підходів — побудова діалогу користувача з комп'ютером за допомогою ієрархічних меню, що розгалужуються на підменю різних рівнів* (з навч. літ.).

ПІДМЕРЗА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підмерза́ти.** *Випадання крижаного дощу з переходом у сніг спричиняє підмерзання проїжджої частини автошляхів* (з газ.); *Ранні осінньо-зимові морози можуть стати причиною суттєвого підмерзання і навіть призвести до загибелі багаторічної рослини, особливо після затяжної теплої осені* (з навч. літ.).

ПІДМЕРЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДМЕ́РЗНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* підме́рз, ла, ло *і* підме́рзнув, нула, ло; *док.* 1. Твердішати від морозу. *Вогкий вітер з'їдав сніги, але на ранок підмерзали шляхи* (З. Тулуб); *Алея саду, вся притрушена білим, підмерзла* (О. Гончар); *Сошенко опинився перед засніженим полем, мережаним заячими слідами. Було воно добре доглянуте, на зиму зоране, ґрунт підмерз, і ступалося ним легко та весело* (Н. Околітенко); // *розм.* Трохи, злегка мерзнути (про людей). *Варя вже почала підмерзати, до того ж забула прихопити рукавиці* (С. Талан); *Вартовий трошки підмерз на своїй вишці, тож його реакція вповільнилася* (А. Кокотюха); *— Не захворіла часом? — Смішне питання .. — Що смішного? Думав — підмерзла, застудилася...* (Люко Дашвар); // *безос. Був початок березня, удень пригрівало сонце, на вулицях вилискувала грязюка, а вночі підмерзало, сковувало калюжі* (О. Донченко); *Надворі добре підмерзло, вітер змінився і дув з півночі* (С. Голованівський); *— Ти краще злазь, козаче, із коня, копай могилу, поки не підмерзло. Вкопай тепла земного* (Л. Костенко); // Укриватися кригою, перетворюватися на кригу (звичайно про воду). *Струмки, такі балакучі та невгамовні, підмерзають якось раптово, наче на одну мить, й зупиняються там, де їх застав вечір* (В. Земляк); *Ми злагодилися в полонину. Виїхали за північ і дісталися на місце в присмерки. Тут уже підмерзали потоки, зашкаруб сніг* (Р. Андріяшик).

2. Трохи, частково пошкоджуватися від морозу. *Чоловічі квіткові бруньки в сережках ліщини підмерзають сильніше, ніж жіночі* (з навч. літ.); *Хоча магнолії — це рослини субтропіків, у нас вони чудово прижилися: не підмерзають, цвітуть та утворюють насіння, з якого можна вирощувати нові деревця* (з газ.); // Ставати непридатним для вживання, псуватися від низької температури (про овочі, фрукти і т. ін.). — *Учора розкрив для проби кагата* [кагат] *з картоплею на полі, а картопля і підмерзла* (В. Кучер).

ПІДМЕ́РЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підме́рзнути.** *— Я до болю в серці люблю .. весь оцей лад сільського гарячого року: з пробним виїздом на підмерзлих ще дорогах у березні; з гамором тракторів і сівалок на зорі, у вітряну посівну...* (В. Бабляк); *Зубчасті скати тряского "газика" виривали з-під себе вогке груддя підмерзлої землі і жбурляли його далеко назад* (С. Голованівський); *Вояки, тупаючи ногами в підмерзлий пісковий ґрунт, коментують події дня* (О. Лисяк); *Підмерзле листя позасипало усі стежки, як жовте, так і зелене* (Г. Пагутяк); *Коли вони заходили до якихось барів, то пили джин, розчинений окропом, а запивали лише свіжим соком, зробленим із підмерзлих яблук, залишених восени на деревах і щойно зірваних із-під снігу* (Т. Прохасько).

ПІДМЕ́РЗНУТИ *див.* **підмерза́ти.**

ПІДМЕСТИ́ *див.* **підміта́ти.**

ПІ́ДМЕТ[1], а, *ч., лінгв.* Головний член речення, що означає предмет, носія дії, стану, властивості або якості, звичайно виражених присудком. *Із формально-синтаксичного погляду дієслово й іменник виступають головними членами речення — присудком і підметом* (з наук. літ.); *Якщо до складу підмета входить прикладка, виражена іменником іншого, ніж підмет, роду, присудок узгоджується в роді з підметом, а не з прикладкою* (з навч. літ.); *Дядько-фронтовик пожартував: підмет у німців стоїть біля хатнього порога, а присудок чи дієслово виноситься аж за сарай* (О. Шугай).

ПІ́ДМЕ́Т[2], а, *ч.* 1. Невелика грядка, ділянка землі. *Яке ж воно у них "своє", коли у кожного руки короткі, щоб яку нивку або підмет продати чи в застанову дати?..* (О. Кониський); *Село, риючись у своїй чорноземлі, серед підметів та городів, гаразд не зрозуміє городського життя* (Панас Мирний); *Яка ж то радість сповнювала його душу, коли батько, бувало, набивши засторонки снопами, готував підмет під стіжок* (А. Іщук); *Прибули* [батько з сином], *З рядна звели намет. Десятина — Це вам не підмет — Днів чотири треба парить лоба* (П. Воронько).

2. Коноплище (у 1 знач.). *Далі — бакша..; куренів два — щоб не знати, в якому дід сидить. Ще далі — підмет, і темно-зелені, мов лаком укриті, коноплі аж сюди кидають пряний запах свій...* (Г. Хоткевич); *Сиділи ми з Домахою Петрівною у садку під грушею. Сиділи ми на горбочку, видно було за садком підмет, на підметі зеленів конопляний килим, за підметом голубіла річечка* (Остап Вишня); *І незчулися ви, як літа огорнули вас, обліпили клопоти, як насіння обліплює дозрілу матірку на підметах* (І. Цюпа).

ПІДМЕТА́ТИ *див.* **підме́тувати.**

ПІДМЕ́ТЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підмести́.** *Підметене сухе листя давно вивезено, клумби й рабатки впорядковано, прибрано подвір'я, одним словом, підготовка до озеленення школи й висадження квітів завершена* (з газ.); * Образно. *Часом машина пірнала в улоговину, вщерть набиту снігом, і сідала на раму. Тоді доводилося вилізати й майже на руках виносити її на підметений вітром шлях* (М. Циба); // **підме́тено,** *безос. пред. Між верстатами було вже підметено* (П. Автомонов); *Як і від вулиці, на садибі було насвіже* [насвіжо] *розчищено і підметено проходи в обох напрямках — до задавакуватого будиночка і до сарая в садку* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Чистий, прибраний (у 1 знач.) (мітлою). *Обмолот* [обмолот] *лежить в зерні, А на другому боці На підметеному тоці І полови добрий стіг...* (Л. Первомайський); *Тут було чисто й охайно, двір підметений, у кутку — віз із шлеєю для пліч, у повітці — плуг і борони* (Валерій Шевчук).

ПІДМЕ́ТКА, и, *ж., рідко* **ПІДМЕ́ТОК,** тка, *ч.* Друга підошва на половину ступні, яку прикріплюють ззовні на основну підошву взуття; вся підошва до каблука. [Степан:] *Ти, мабуть, і справді кручений; я тобі кажу: послухай .. — не бий ти даремно чобіт, бо тільки підметки почовгаєш* (М. Кропивницький); — *Слухайте, добродію! Як вам не сором, щоб з дамою таке робити?.. Та ви знаєте, що ви підметка її не варті? Ви, се знаєте чи ні?* (М. Івченко); *Минали дні в труді без ліку .. Латав чужі він черевики, гвіздки в підметки забивав* (В. Сосюра); *Смаглявий майстер .. перевернув черевик, гучно торохнув пальцями по зашкарублій підметці* (В. Барка); *Ті ноги були взуті в тупоносі чоботи, не нові, але .. добре вшиті, підбиті товстими підметками з волової шкіри* (Ю. Мушкетик).

◊ **[І] в підме́тки ([і] на ла́тку) не годи́тися** *див.* **годи́тися**[1]**; На ходу́ підме́тки рва́ти (зрива́ти)** *див.* **рва́ти; Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар** *і т. ін.)* **підошо́в (підме́ток, чобіт** *і т. ін.)* *див.* **сто́птувати.**

ПІДМЕ́ТКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **підме́тка** і **підме́ток.** *Для гумового, полімерно-текстильного й полімерного взуття при сертифікації підтверджуються показники стираності гумової підошви, водонепроникність, товщина підошви в підметковій і п'ятковій частині тощо* (з навч. літ.).

ПІДМЕТО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до підмета *(див.* **пі́дмет**[1]*).* *Незважаючи на семантичні відмінності предикатів дії та якісного стану, дериваційна історія для назв якості така сама, як і для назв дії, і пов'язана з перетворенням присудкового члена речення на підметовий іменниковий член* (з наук. літ.); *Основна кількість типів підрядних речень відповідає типам і різновидам членів простого речення. Такими є підрядні речення підметові, присудкові, додаткові, означальні, обставинні* (з навч. літ.); // Який має підмет. *У загальному контексті окремо чи обопільно можуть актуалізуватися підметова і присудкова групи заголовного рядка, а також його периферія* (з наук. літ.).

ПІДМЕ́ТОК *див.* **підме́тка.**

ПІДМЕ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМЕТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Підшивати вручну зсередини. *Пам'ятаю, коли у 4 клас мені купили першу власну, а не від сестер, коричневу форму. Комірець стоячий, приталена, байдуже, що талія була аж на стегнах, а рукава — за долоні. Бабуся "підігнала талію", підметала рукава* (з газ.).

ПІДМИ́В, у, *ч.* Дія за знач. **підмива́ти, підми́ти** 2. *Підмиви, накопичення ґрунтових вод — усе це причини сповзання до прибережних районів шарів ґрунту* (з навч. літ.); *Катастрофічна ситуація з підмивом берега річки біля с. Свидівок виникла 2006 року* (з газ.).

ПІДМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмива́ти.** *Мене як іхтіолога турбували обривисті береги моря, підмивані хвилями, вони обвалювалися і височіли всюди жовтою прямовисною стіною* (І. Багмут); *Михайлівська церква Видубицького монастиря, часто нищена ворогами й підмивана хвилями Дніпра, уже в 1199 р. потребувала реставрації* (з наук. літ.); * Образно. *Шихта стояла в домні тридцятиметровим стовпом, стояла нерухомо, не зсувалася вниз, підмивана веселим бушуванням коксового полум'я* (П. Загребельний).

ПІДМИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмива́ти** 1–3 і **підмива́тися.** *Загартовування водою проводять з перших днів життя дитини (умивання, підмивання, миття рук, ніг, загальна гігієнічна ванна з обливанням)* (із журн.); *Князь Рюрик збудував кам'яну стіну, щоб охоронити Видубицький монастир від обвалів внаслідок підмивання ґрунту Дніпром* (з наук. літ.); *Поперечний профіль яру розширюється через підмивання та обсипання схилів, що тривають до закінчення цієї стадії розвитку яру* (з навч. літ.); *Важливою проблемою є підмивання коренів дерев, що ростуть уздовж річок, бо вони створюють загати на шляху води* (із журн.).

ПІДМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДМИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *кого, що.* Мити комусь які-небудь частини тіла знизу. *Сходились подруги. Віталися, воркотіли лагідно до корів, хлюпотіли водою, підмиваючи вим'я* (Микита Чернявський); *Я підмив бабу, переодягнув її у сухе і поклав у ліжко* (Любко Дереш); * Образно. *Мені так пекло голову, наче я лежала на гладкій ріні, на березі моря, а теплі потоки повітря підмивали пахвини* (О. Ульяненко).

2. *що.* Частково (перев. знизу) руйнувати, розмиваючи стрімкою або тривалою течією води. *Недалеко від Святогорська* [Святогірська] .. *біліють крейдяні урвища. Могутні весняні повені що не рік підмивають їх усе глибше і глибше* (В. Собко); *Навколо хлюпає вода, що все підмиває і підмиває берег, оголюючи коріння лугових дерев* (М. Малиновська); *Містка вже не було. Несподівана повідь від лютої зливи підмила стовпи, і легенький тимчасовий місток завалився* (О. Донченко); *Під берегом підмила лід весняна снігова вода* (О. Копиленко); * Образно. *Все найгірше буде потім, з часом, який підмиває пам'ять, як вода піщаний берег* (С. Жадан); * У порівн. *Якось на очах почав розвіватися туман, неначе його підмивала невидима хвиля* (М. Стельмах); // Розмиваючи ґрунт, виносити на поверхню, робити видимим, доступним. *Велетенські хвилі прибою набігали на берег, обламували його, підмивали прибережні дерева та кущі й часом забирали їх за собою* (М. Трублаїні); *Ой ти, дубочку кучерявий, Ой, а хто ж тебе скучерявив? Скучерявили густі лози, Підмили корінь дрібні сльози* (І. Франко).

3. *що, перен.* Діяти руйнівно; руйнувати що-небудь поступово, але невпинно. *Капля, кажуть, пробиває камінь. У нездоланних людей вогнем горіли серця, і невгасима ненависть клекотіла гарячим виром, який підмиває і руйнує наймiцнiші мури* (С. Скляренко).

4. *що, розм.* Мити нашвидку, злегка або частково, подекуди. *Підмивати підлогу.*

5. *перев. недок., кого, перен., розм.* Виклика́ти бажання зробити що-небудь, спонукати до яких-небудь дій, учинків. *Гостре й пекуче відчуття своєї сили тепер наповнювало її, підмивало на щось таке, чим би вона могла виявити свою волю над цим ненависним для неї кублом* (І. Микитенко); *Почне що-небудь робити, а всередині в неї якийсь голос підмиває: йди та йди, — так як стане кортіти, то як Христя не перемагається, а таки покине й свою роботу, й дітей — біжить до Катерини* (Грицько Григоренко); // *безос., перев. у сполуч. зі сл.* т а к і, а ж *і інфін.* Про надзвичайно велике бажання що-небудь робити. *Її так і підмиває говорити!* (Панас Мирний); *Максим, підбігши до санок, як у воду, пірнає в пахуче сіно, зіскакує на ноги і зручніше вмощується біля візника. Його аж підмиває хоч трохи поправити кіньми* (М. Стельмах); *Мене підмивало пожартувати з дівчат, .. забрати одяг та зажадати викупу* (Ю. Збанацький); *А над шляхом — бочки, мішки. Хлопчаків так і підмивало туди* (Б. Харчук).

ПІДМИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДМИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Мити собі які-небудь частини тіла знизу. *Щовечора, як би не була змучена, гріла* [Зося] *собі воду й підмивалася та мила ноги в балії* (В. Лис); *В наготі її .. справді було безстидство: то була нагота зумисна й образлива, та, котрою не спокушаються, а демонструється зневага — можу стригти при тобі нігті на ногах, голити литки, залишати по собі ванну несполісканою, .. підмиватися* (О. Забужко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підмива́ти** 1–4. *Ярами називають високі круті борти зрілої заплавної долини, які підмиваються річкою* (з навч. літ.).

ПІДМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДІМКНУ́ТИ,** імкну́, імкне́ш, *док., кого, що.* За допомогою яких-небудь пристроїв приєднувати до джерела енергії, до діючої електричної, газової, телефонної і т. ін. мережі для введення в дію; підключати (у 1 знач.). *До роз'ємів паралельних портів підмикають, як правило, пристрої друкування, а до послідовних — мишу, джойстик, модем та ін.* (з наук.-техн. літ.); *Холодильник можна підмикати до будь-якого джерела живлення всередині вашої машини, що має напругу 12 В* (із журн.); *Операція там належить найпростіша — підімкнути імпортного робота до вітчизняного електрокабелю* (А. Михайленко).

ПІДМИ́ЛИТИ *див.* **підми́лювати.**

ПІДМИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДМИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Милити *(див.* **ми́лити**[1]*)* трохи або додатково. *Аби видалити цвіль з холодильника, господарське мило занурюють у гарячу воду і трохи підмилюють її. Піну, яка з'явилася, наносять на проблемні місця й залишають на 20 хвилин* (з газ.); *Перед пранням плями треба підмилити, залишивши на деякий час, потім без ополіскування покласти речі до пральної машини* (із журн.).

ПІДМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДІМ'Я́ТИ,** імну́, імне́ш, *док.* 1. *кого, що.* Падаючи, рухаючись і т. ін., навалюватися на кого-, що-небудь, придавлювати собою кого-, що-небудь. *Танки вже гуркочуть, і там і там вже видно, як один із них, перевалюючись, прасує окопи першої лінії, давить, підминає під себе, як павутину, дротяні загорожі* (О. Гончар); *Я вмів добре плавати і тримався на поверхні води, намагаючись грудьми підім'яти під себе тонкий лід* (Л. Смілянський); *Наш пліт, пропливши за інерцією проти течії зо три метри, повернув назад і підім'яв під себе невдаху* (Я. Стельмах); * Образно. *Підминала* [хмара] *грудьми високі осокори, налягала на дуби, верболіз гнувся додолу й випорскував — пручався* (Ю. Мушкетик); *Туман поплив повз багаття, підминаючи дим* (Є. Пашковський).

2. *що.* Притискати чимсь важким, згинати, м'яти. *Він ішов швидко, підминаючи ногами шорстке бадилля кукурудзи* (М. Чабанівський); *Гарячий піт заливав очі, а я йшов крок за кроком, далі й далі, підминаючи під себе високі трави* (М. Білкун); *Він біжить, жалячи тугою кропивою ноги, підминає бадилини, кривавить п'яти* (О. Ульяненко).

3. *кого, що, перен.* Змушувати коритися чиїйсь владі, ставити в залежність від когось. *Якщо бидло захопить владу, то завтра воно постає панами і почне інших гнобити, підминаючи під себе, вивершуючись над ними* (В. Чемерис); *Її* [булави] *золотистий блиск виробив лише одну сталу традицію усувати чи знищувати, розтоптувати чи підминати кожного потенційного претендента на булаву кожним іншим потенційним претендентом* (М. Матіос); *Були противники проєкту — Гайдамака їх підім'яв, дехто вимагав "народної експертизи", він їх висміяв* (О. Гончар); // *що.* Пристосовувати до своїх потреб, спотворюючи або хибно тлумачачи. *Не чіпали б вони Конституцію. Краще б виконували, а не підминали її під себе* (Л. Костенко).

ПІДМИ́ТИ *див.* **підмива́ти.**

ПІДМИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підми́ти.** — *Пам'ятаю — поганий був ранок: туман наліг на землю, .. ноги грузли в підмитому водою снігу* (М. Коцюбинський); *Тут, на древній, підмитій водою горі, пішли спогади, розповіді* (О. Довженко); *Морський берег тут мав мальовничі кручі, окреме грізне скелля було підмите морською хвилею* (Іван Ле); — *Скоро будуть холоди, — вказала пальцем Соломія на крутий, підмитий водою берег* (М. Стельмах); *Квадрига першою зникла з виду — її ваги не витримав підмитий бистриною лід* (В. Малик); *Дітям довелось ще довго продиратися крізь гущавину, обминати велетенські корчі дерев, зламаних бурею, підмитих повіддю* (Ю. Мокрієв); * Образно. *Подвійний, на цей раз, понеділковий ранок: у Мюнхені й — за годину — в Авзбурзі* [Аугсбурзі]. *Дивно: той самий, тільки у розквіті. Вже щільно підмитий полуднем, днем* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який частково, перев. знизу зруйнувався або впав унаслідок розмивання ґрунту. *Ніколи, мабуть, Псьол* [Псел] *лютим не буває... І коли лежить у нім бересток чи дуб, що з кручі підмитої звалився, то не зо зла це зроблено...* (Остап Вишня); *З'їжджають дядько Юхим з гори, з'їжджають підтоптаною та підмитою дорогою* (О. Ковінька); *Шелест листя нагадував шум підмитої .. жорстви* (Є. Пашковський).

ПІДМИ́ТИСЯ *див.* **підмива́тися.**

ПІДМІЗИ́ННИЙ, а, е: **Підмізи́нний (безіме́нний) па́лець** *див.* **па́лець.**

ПІДМІЛИ́ТИ *див.* **підмі́лювати.**

ПІДМІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДМІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док., що.* Піднімати ближче до поверхні (леміш плуга, бур і т. ін.); вимілювати. *Оверко знов підмілив плуги, щоб легше волам було* (К. Гордієнко); *Шакал .. швиденько розшукав банку із червами, підмілив вудочку і одразу ж піймав великого баламута, як в Криму називають крупну породу кефалі* (О. Сизоненко).

ПІДМІ́НА, и, *ж.* 1. Дія, за якої один предмет, одне явище підмінюють іншим, одна особа виступає замість іншої. *Ремо здригнувся .. Він ніколи не бачив Гюлле в такім убранні... На хвилинку йому здалось, що то не вона... В його голові майнули химерні думки про можливість підміни...* (Олесь Досвітній); *Того ж дня прийшла їй* [Інні] *на підміну Варвара Пилипівна (вона теж відгрипувала одночасно з мужем, як він каже, синхронно)* (О. Гончар); *Конкретно цій групі акторів пропонувалось виступити з цирковими номерами. Спочатку актори образились, але тут спрацювала згадана вище довірливість та солодка підміна понять* (С. Жадан).

2. Те, чим підмінюють кого-, що-небудь. — *Збирайтеся додому... А я підміну пришлю...* (В. Кучер); *Перед антикварами вибачився* [Крупка], *в інституті собі підміну знайшов і — гайда!* (Люко Дашвар).

ПІДМІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підміни́ти.** *Гуцульщина назавжди залишила в його пам'яті образ .. нещасної дитини, яку мати вважає підміненою* (Л. Смілянський); *Реальний світ підмінений словами* (Любко Дереш); *Поки совість жива, не підмінена модними духовними вченнями чи байдужістю, ми можемо дозволити собі бути чесними, високоморальними, добрими* (з газ.); * У порівн. *Неначе підмінений прибув у Візантію Володимир, русичів князь. З новою пошаною в серці приймав науку візантійських священників* (Н. Королева); // **підмінено,** *безос. пред. І от раптом принцесу Елізу підмінено. Хтось здирав із неї хмуру заціплену скупченість, із-під неї вийшла нова людина* (В. Винниченко).

ПІДМІНИ́ТИ *див.* **підмі́нювати.**

ПІДМІ́ННИЙ, а, е. 1. Який підмінює кого-небудь, беручи на себе його обов'язки. *Підмінна доярка, упоравшись з усією групою Ївжиних корів, не могла дати ради лише норовистій Рябусі* (І. Волошин); *Вона вже звикла до ролі підмінної матері й добровільної терплячої виховательки .. Якщо котромусь подружжю випадає, скажімо, йти на дипломатичний прийом, а дитину нема з ким залишити, то мале скоріш усього опиниться у квартирі Заболотних* (О. Гончар).

2. Признач. для заміни, додатковий (у 1 знач.). *Уже в іншій кімнаті він тремтячими руками відкривав сумку, діставав звідти підмінний Петрусевий одяг — маєчки, трусики, гольфики, сорочечки* (В. Шкляр).

ПІДМІНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Замінувати, підкладаючи вибухівку під що-небудь. *В половині серпня згинув воєвода Ржевський, а через тиждень генерал Гордон підмінував укріплення і з останками залоги пробився крізь ворожі лави до обозу Самойловича* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Це Гоголь підмінував російську літературу елементами розкладу й вибуховості, привидами й страховищами, які прийшлося геть пізніше побачити нам на власні очі* (з публіц. літ.).

ПІДМІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмі́нювати.** *Поблажливість — так, іронія — скільки завгодно, але ж не намагання викинути на смітник історії, не топтання чоботами і не підле підмінювання фактів чи виривання з контексту часу, подій, ситуацій* (М. Матіос); *Факти підмінювання художнього образу декларативним пустоцвітом у творчості поетів-піснярів не поодинокі* (з наук. літ.).

ПІДМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПІДМІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДМІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док.* 1. *кого, що.* Міняти, замінювати, звичайно непомітно. *Глянув* [отець] *спідлоба на Галю та й устромив очі назад у* [індиче] *стегно. Неначе боявся, що хтось йому підміняє те стегно на гірше* (Л. Мартович); * Образно. *Стривайте, та хіба ж це Мишуня? Скромний, сором'язливий, неквапливий, незграбний Мишуня?.. Його хтось підмінив* (Ю. Яновський); * У порівн. *Йому ніби підмінили душу, і він тепер відчував те, про що раніше й не догадувався* (Григорій Тютюнник); *Щойно за Анною зачинилися двері, малу немов підмінили* (Г. Вдовиченко); // *чим.* Надавати чому-небудь перевагу, звичайно відмовляючись від іншого. *Молодості часто здається — вона все може. То не так. То буяють фізичні сили. Не раз вводять в оману. Іноді навіть підмінюють талант* (Ю. Мушкетик); *Аплодувати Павлик не збирався. Навпаки, він стиснув кулаки і явно лагодився підмінити високе мистецтво співу низькоякісними вправами з боксу* (О. Донченко).

2. *кого.* Заступати кого-небудь по роботі, беручи на себе його обов'язки, виконуючи певні функції і т. ін. *Семена Голубаря посилали підміняти гірничого майстра, аж поки той зміг повернутися до виконання своїх обов'язків* (Іван Ле); *Софія Іванівна — на рівних правах — підміняє за кермом чоловіка, до того ж вона щиро в душі переконана, що веде машину куди краще за нього* (О. Гончар); *Щоб не робити зупинок, механізатори під час сніданку, обіду та вечері підмінюють один одного* (з газ.); *Медведюк стояв у ямі вже по груди і вигортав лопатою землю на траву. Дарка підмінила Флора, і виявилося, що той окопчик не такий уже й глибокий* (М. Малиновська); // *перев. недок., що.* Використовуватися, вживатися замість іншого. *Здається мені, що у політичних фразах воля вождя підмінює здоровий глузд* (В. Рубан); *Світогляд, обумовлюючи творчість митця, безумовно, не підмінює художнього методу. Але нема і не було такого методу творчості, який би не спирався на певний світогляд* (з наук. літ.); // Виступати в ролі іншого. *Експерти й консультанти відповідають за обґрунтованість рекомендацій, які вони готують для ОПР* [осіб, які приймають рішення], *але не підмінюють ОПР у виборі рішення* (з наук. літ.).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **хто підміни́в** *див.* **хто**[1].

ПІДМІ́НЮВАТИСЯ, юється, **ПІДМІНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.* Пас. до **підмі́нювати, підміня́ти.** *Звичайні рухи* [артистів] *тут підмінялися метушнею, крик підміняв мову* (І. Франко); *Мені здавалося, що я знаю про вініл усе, хоча я не знав нічого — моє знання підмінялося моєю любов'ю, моєю запеклістю, а цього, як виявилось, надовго не вистачає* (С. Жадан); *Простір для мене викривлюється, стежки підмінюються іншими, але то не провина лісових духів, а те, що в лісі моя свідомість зливається зі свідомістю лісу, швидко позбуваючись людських орієнтирів* (Г. Пагутяк); *Виконання законів часто підмінюється політичними рішеннями, програмами та проєктами, учасники яких майже легально опиняються поза сферою дії правових норм* (із журн.).

ПІДМІНЯ́ТИ *див.* **підмі́нювати.**

ПІДМІНЯ́ТИСЯ *див.* **підмі́нюватися.**

ПІДМІСИ́ТИ *див.* **підмі́шувати**[1].

ПІДМІСЬКИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **приміськи́й.** *Митро ріс десь на вихованню в однім підміськім селі аж до п'ятого року* (І. Франко); *Ганна пішла в батька: росла, худорлява, смугла, як циганка. Зодягнена більш на міський (власне — підміський) лад* (Р. Андріяшик); *Лісовий промисел і карпатські рекреації стали принципово інакшими завдяки цій залізниці. Від середини сімдесятих років нею їздить знаменитий підміський поїзд Івано-Франківськ — Рахів* (Т. Прохасько).

ПІДМІ́СЯЧНИЙ, а, е. Який розташований, міститься під Місяцем. *На початку XX ст. літературний контекст, за спостереженнями дослідників, апелює до смерті в цілому (мотивів сну, підмісячного світу, помирання, ночі, холоду зокрема)* (з наук. літ.); *Ф. Прокопович стверджував, що матерія небес нічим не різниться від матерії підмісячних тіл* (з навч. літ.).

ПІДМІТА́ЙЛО, а, *ч. і с., зневажл.* Те саме, що **підміта́льник.** — *Може, порекомендуєте кудись підмітайлом, — от і проживу* (М. Дашкієв); — *Ви зараховані літературним працівником, — повідомила вона з таким виглядом, ніби досі я обіймав посаду підмітайла* (О. Шугай); *Один мій знайомий працює підмітайлом, а прагнув бути музикантом* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПІДМІТА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підмітання. *Для очищення дворів, доріжок, підлоги в цехах і майстернях використовують ергономічні підмітальні та підмітально-всмоктувальні машини з ручним керуванням* (з мови реклами).

ПІДМІТА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто підмітає. *Ми йдемо серединою бульвару в напрямку до східців у порт .. Ще не повиходили підмітальники, поливальники* (Ю. Яновський); *Ось отець пестливо поплескує зігнутий карк старого підмітальника під в'язницею, ніби хоче долонею увібрати в себе бодай малу крихту його безрадісного життя* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПІДМІТА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підміта́льник.** *Брат подивився непорозуміло, запитуючи мовчки, про яку тітку йдеться. — Ми ж у неї молоко беремо. Він почувався ніяково — забути, тітку Тосю, стареньку підмітальницю в їхній школі!* (Є. Гуцало); *На дрімливій вулиці тільки тітка-підмітальниця шелестить стьмянілим тополевим листям* (Є. Шморгун).

ПІДМІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підміта́ти.** *Підмітання звелось до того, що він звелів усім підняти свої речі й податись під один бік, а сам повидряпував деркачем мундштуки спалених цигарок* (І. Багряний); *Метнулась курява від підмітання; зашуміли води на підлозі, гнані стукотливою шваброю* (В. Барка).

ПІДМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДМЕСТИ́,** ету́, ете́ш, *док.* 1. *що.* Замітаючи, робити чистим (підлогу, вулицю і т. ін.). *Підмітала* [прибиральниця] *коридор і поливала вазони на вікнах наших кабінетів та лабораторій* (Я. Гримайло); *Поки кухня нагрівається, неспішно підмітаю підлогу при світлі гасової лампи — денного світла ще недостатньо* (С. Андрухович); *Галочка підмела велику хату, повісила на кілочок чистий рушник* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Джо поворушив вугілля, підмів біля коминка підлогу, і ми вийшли на поріг прислухатись, чи не почуємо візка* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); * У порівн. *І небо вже мов підмели — чисте-чисте...* (І. Андрусяк); // Мітлою згортати, збирати що-небудь, очищати від чогось. *Сторож підмітав .. порозкидані шматочки нікчемного паперу* (Панас Мирний); *Пшоно з однієї* [сумки] *просипалось на підлогу, і черговий дбайливо підмів його віником* (Є. Пашковський).

2. *перев. док., що, перен., розм.* Забирати, вичищати (у 2, 3 знач.) все до останку. — *Немає, синку, ні подушечки, ані ковдри ніякої. Все підмели* [загарбники], *все очистили, дияволи* (Ю. Збанацький); — *Як ту зиму перезимувати? — Хліб підмели. Ні чобота, ні лаха* (Б. Харчук); // З'їдати все, що є. *Їли з однієї миски і весь час, поки їли, мовчали. Коли підмели все, Коля витер несвіжим кухонним рушником губи* (А. Кокотюха); *Довелося наново готувати кашу, оскільки залишене звечора їдло мурахи "підмели"* (М. Кідрук); // Забирати, хапати щось швидко. *Стрельнувши очками і виловивши хлопчину-офіціанта, вона підмела з підноса відразу дві склянки з червоним вином* (А. Кокотюха); *Партія свого часу підмела голоси виборців, розчарованих політикою президента* (з газ.).

3. *кого, розм.* Хапати, захоплювати (у 2 знач.) когось зненацька, неочікувано. — *Якби то був справді дорадник, — він би до вас і не підходив, він би тільки свиснув, і збіглося б з десяток виконавців, і миттю вони і вас підмели б, і продавця того також...* (О. Ірванець); *Чоловіка її разом з усіма війна підмела, а тут і німці в село* (А. Михайленко).

ПІДМІТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **підміта́ти.** *У Василькові зупиніться. По-перше, ви побачите, що Васильків уже причепурився, — уже й будиночки вимащені, і вулиці підмітаються* (Остап Вишня); *В колибі не вельми стежили за чистотою — долівка давно не підміталася, віконця закопчені* (М. Олійник); // *безос. Я, бачите, перед її приїздом приборку генеральну затіяв, а то, правду сказати, всі ці дні там і не підміталося* (В. Собко).

ПІДМІ́ТИТИ *див.* **підміча́ти.**

ПІДМІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДМІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Стежачи за ким-, чим-небудь або виділяючи когось, щось із оточення, виявляти, відкривати щось. *В гостинній* [вітальні] *панійки скрекотять як ті сороки .. Підмічаючи, хто коло якої дівчини залицяється, моторні цокотухи шепочуть одна другій свої думки* (Панас Мирний); *Мама є іпохондричним інтровертом і всі події переживає внутрішньо, нікого не хоче вантажити* [обтяжувати], *хоча підмічає найдрібніші деталі* (С. Процюк); *Люблю дивитися, чим живе вулиця в різні години дня, підмічати цікаві типи людей, з якими доводиться зустрічатися* (з мемуарної літ.); [Р я б и н а:] *Знаєш, пане писарю, я дещо .. підмітив і хотів тобі сам про се розумне слово сказати* (І. Франко); *А вже найгірша старій печаль, як на Давида гляне. Гострі материні очі, чуйні вуха: то десь уривок слова упав, то десь підмітила, як рухнулась риска на обличчі — і вже в серці материнім тривога* (А. Головко); // Досліджуючи, вивчаючи, спостерігаючи, робити певні узагальнення. *Пращури підмічали споріднені явища і природно, інтуїтивно давали їм назви, котрі нерушимо відповідали їхній суті* (О. Бердник); *Гуманітарії підмічають певні напрямки, закономірності, відображення їх у наукових уявленнях давнини, а природознавці доповнюють їх експериментальними даними* (з наук. літ.).

2. *тільки док., розм.* Звернути увагу на що-небудь; відзначити (у 2 знач.). [Б а т у р а:] *Адже люди у вас дуже цікаві... Складні...* [Р о м а н ю к:] *Так, хитрі, дуже хитрі... Це ви вірно підмітили* (О. Корнійчук); — *Ви, товаришу комісар, спасибі вам, правильно підмітили. Становище у нас і справді кряхтичне* [критичне]! *Як по-нашому, то ні до чортової неньки!* (М. Циба); — *Це ви точно підмітили, — осміхнулася повеселіла Даша. — Тепер ви будете знати, що не самі* (С. Талан).

ПІДМІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмі́тити.** *Шурочка сказала, що багато вірно й тонко підмічених картин і характерів, але коли Марія читала — сама бачила — Шурочка нудиться* (О. Іваненко); *Багата уява та винахідливість цієї людини, підмічені свого часу і капітаном Бладом, незабаром знайшли вихід* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *На початковому періоді розвитку, після утворення 3–4 листочків, усіма аматорами підмічена закономірність призупинення росту молодих проростків* (з наук.-попул. літ.); // **підмі́чено,** *безос. пред. Ох, бабусям, дідусям до серця ця теплінь (підмічено давно)! Чом же літо бабиним зоветься і чому не дідове воно?* (Д. Білоус); *Було підмічено, що в лихолітні часи поневолення колодязі міліли, вичахали, наче сама земля стискалася і всихала під ногами напасників* (М. Дочинець).

ПІДМІША́ТИ *див.* **підмі́шувати**[2].

ПІДМІ́ШУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підмі́шувати**[1]. *Для підмішування пісочного тіста стіл посипають борошном* (із журн.).

ПІДМІ́ШУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підмі́шувати**[2]. *Оскільки відбувалося підмішування холоднішого атмосферного повітря, температура струменя знижувалася і швидкість його підйому зменшувалася* (з наук. літ.); *Не допускається підмішування в солярку гасу, бензину й інших легкозаймистих речовин* (з мови документів).

ПІДМІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПІДМІСИ́ТИ,** ішу́, і́сиш, *док., що.* 1. Місити ще трохи або додатково. *Після першого відстоювання дріжджове тісто трохи підмішують і знову залишають під рушником на годину* (із журн.).

2. Місячи, додавати що-небудь інше. *Мирон зажурився .. і знову подумав, що не вистачить у нього хліба й до посту. Треба, щоб жінка підмішувала в муку перемелене кукурудзиння* (М. Стельмах); *І стала мати рідше пекти чистий хліб, а підмішувала в нього картоплю та висівки* (І. Кирій); * Образно. *Повідають люди: “Як ліпив людину, Бог зросив водою пересохлу глину; Та підкрався демон; видушивши воду, Підмісив він сльози в людськую природу”* (А. Кримський).

ПІДМІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПІДМІША́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що і чого до чогось, у щось.* Додавати що-небудь до чогось, перемішуючи. [К у к с а:] *Еге ж .. Кришталь з розбитих стаканів товче та підмішує у табаку, щоб... щоб... щоб щипало у носі!* (М. Кропивницький); *Залишала Віра бабі карбованці, напувала Прохора отим питвом чарівливим, потай підмішуючи його в страви* (А. Шиян); *— Шовкун! — гукає Сагайда, пожадливо затягуючись. — Хіба це тютюн? Це якась мерзота! — То я трохи буркуну підмішав, — виправдується Шовкун* (О. Гончар); *Ілія відчув, як повіки злипаються, хоч, як вірити жінці, проспав дві доби. “Точно, щось у вариво підмішала!” — перелякався* (Люко Дашвар).

ПІДМНОЖИНА́, и́, *ж., мат.* Сукупність об’єктів певної множини, які мають деяку загальну властивість. *Якщо кожен елемент однієї множини А є елементом другої множини В, то перша множина А є підмножиною другої множини В* (з наук. літ.); *Множина натуральних чисел є підмножиною множини всіх цілих чисел* (з навч. літ.).

ПІДМО́ВА, и, *ж.* Дія за знач. **підмо́вити.** *— Я була би стратила хліб, коли б була зважилася супротивитися підмові* (Л. Мартович); *На таке діло звичайні харцизи не підуть. Тут потрібна підмова і підмога, до того може заманити гріш, і то не будь-який!* (Б. Лепкий); *Ганджа давно вже надумав податись на Січ і тому залюбки пристав на підмову Хмельницького* (П. Панч).

Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* **піддава́тися.**

ПІДМО́ВИТИ *див.* **підмовля́ти.**

ПІДМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмо́вити.** *Він молодий і дурний, підмовлений лихими людьми* (О. Кобилянська); *Підмовлений містером Квіком шпигун переодягся старою жінкою й, використавши набуті на квіківських птахофермах знання, легко домігся, щоб його прийняли на роботу в дослідне господарство* (Н. Забіла); // **підмо́влено,** *безос. пред. Злі язики вже тоді називали його п’яницею та безумним, — і панночку підмовлено відказати йому і вийти замуж* [заміж] *за якогось багатшого пана* (І. Франко).

ПІДМО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмо́вити.** *Підмовлення неповнолітніх до вчинення злочину або їх залучення до участі у злочині є обставиною, що обтяжує відповідальність* (з навч. літ.); *Двом особам суддя висунув обвинувачення у злочинній змові, пособництві й підмовленні до збройного пограбування* (з газ.).

ПІДМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмовля́ти.** *Панські трибунали, І перевертні гетьмани Ради радували. Радували, — утікала Правда з того суду, Багатились підмовлянням На перелюб люду* (П. Куліш); *Підмовляння до самогубства чи пособництво в самогубстві не є кримінальними діями. Водночас такі дії стосовно особи, яка не здатна розуміти значення своїх дій або керувати ними, кваліфікуються як умисне вбивство, якщо самогубство або замах на самогубство мали місце* (з наук. літ.).

ПІДМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* підмо́влять; *док., кого, що.* Умовляючи, переконувати кого-небудь у чомусь, спонукати до певного вчинку, дії і т. ін. *Приходили звідтіля місяців зо два до сього братчики Голка та Книш, щоб товариство підмовляти переходити за Буг до турків* (А. Кащенко); *Дбаючи про поповнення війська, .. підмовляв* [старшина] *тих, що йшли на побивку, вербувати охочих до човнярської команди* (С. Добровольський); *Вона була м’якої вдачі, її можна було на все підмовити, але тихим, лагідним словом* (М. Коцюбинський); *З очей схудлого, потемнілого на виду Кзи струмувала лють. — Це ви, паршивці, підмовили князя тікати? Смерть вам! — і схопився за шаблю* (В. Малик); // Умовлянням таємно схиляти до чого-небудь недозволеного, підступного і т. ін. *Жінки з Аматою з’єднались, По всьому городу таскались І підмовляли воювать* (І. Котляревський); *— Гетьман вдруге пригрозив мені. Тоді я почав підмовляти старшину до бунту* (В. Чемерис); *Отець Василь і підмовив хлопців, щоб попобити Хведора, поставив їм, що там треба було... ну ті й попобили* (Г. Хоткевич).

ПІДМО́ВНИК, а, *ч.* Той, хто підмовляє кого-небудь на щось недозволене, підступне, проти когось і т. ін.; підбурювач. *Ревів зварйований* [доведений до безумства] *підмовниками натовп, ніхто не хотів приглушити злого, розшарілого чортика в душі* (Ю. Мушкетик); *Підмовником є особа, яка схилила іншу особу до скоєння правопорушення* (з навч. літ.).

ПІДМО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підмо́вник.** *Викрити підмовницю.*

ПІДМО́ГА, и, *ж., розм.* Те саме, що **допомо́га.** [З а х а р к о:] *Зважуй, сину, власним розумом про все те, що я тобі оце кажу. Мені є підмога від тебе і в полі, і в дорозі* (М. Кропивницький); *За підмогою Петруся й Грицуня висунувся Митруньо з плота* (Л. Мартович); *Раптом почувся тоненький ляскітливий звук. Якийсь хорт подавав знак господарям, а також іншим хортам, що знайшов дичину й потребує підмоги* (І. Білик); *В горах не скрізь піде машина. Коні тут — значна підмога селянина* (із журн.); [Х р а п к о:] *Перед усіма кажу, перед усім світом хвалюся: отділяю* [відділяю] *я 20 тисяч з свого добра .. на поміч бідним, на підмогу немощним...* (Панас Мирний); *Юхим відчував, що і йому, й Паньковi, й Мотрі, й навіть Бабієві таких грошей, без сторонньої підмоги, навряд чи пощастить виплатити* (С. Добровольський); *Не раз доводилось бронепоїздам у підмогу кінноті відкривати вогонь зі всіх бортів, відбиваючись від банд і шаблею, і картеччю* (О. Гончар); *Дід Зінько казав з порога: — Йди на шахту, не сиди. Ти тепер — моя підмога* (М. Рудь); // *військ.* Те саме, що **підкрі́плення** 2. *Богун у Хмельницького батьківської поради питав Та собі підмоги з Чигирина прохав* (з думи); *Вже на сході зайнялась ранкова заграва, коли раптом з лісу надійшла підмога і вдарила на фашистів* (Ю. Збанацький); *Мазепа .. мусив приділити підмогу для боротьби з бусурманами* (Г. Колісник).

ПІДМОГОРИ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підмогори́чити.** *Тоді ж, правду сказавши, був я трохи підмогоричений та й подумав собі: ану ж удасться штука!* (Л. Мартович); *По якімсь часі підмогоричений Дмитро Симотюк звелів двом своїм підлеглим відвести Осипа до райкому партії* (М. Андрусяк).

ПІДМОГОРИ́ЧИТИ *див.* **підмогори́чувати.**

ПІДМОГОРИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМОГОРИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, розм.* Підкуповувати могоричем (у 2 знач.). — *Заробимо і на хліб, і до хліба, тому і не треба кланятись лісовикам, ходити по їхніх п'ятах, підмогоричувати... Мало радості в такому занятті* (М. Стельмах); *Він таємно приміряєся до булави кошового. Заради цієї мети навіть .. підмогоричував курінних отаманів і старих впливових козаків* (В. Малик); *Підмогоричив* [Улас] *бабу-шептуху аж тричі на тиждень пекти йому буханці* (Панас Мирний); — *Уласа було не підмогоричиш — коня не дасть. Торгував кіньми, як на ярмарку!* (К. Гордієнко).

ПІДМОГТИ́ *див.* **підмага́ти.**

ПІДМОГТИ́СЯ, о́жуся, о́жешся, *док., діал.* Поліпшити свої матеріальні достатки. *Попрощались молодята, пішов Михайло чумакувати. Така, бач, думка була: "Запрацюю щось, підможуся, та візьму-таки Наталю"* (Марко Вовчок).

ПІДМОКА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПІДМО́КНУТИ,** кне; *мин. ч.* підмо́к, ла, ло *і* підмо́кнув, нула, ло; *док.* Набиратися, просякати вологою, місцями намокати. *Між потоком і дорогою земля підмокала. Ми ходили поміж кущами і вільхами, шукаючи якогось місточка чи кладки* (М. Томчаній); *Ризик підтоплення забудованих територій ґрунтовими водами є в 542 населених пунктах. У деяких містах щороку підмокає до 30 % території* (з газ.); — *Ось тобі перша новина — в'язка книжок, Олексій Федотович передав персонально. Трошечки підмокли...* (В. Речмедін); [Б о б р е н ч и х а:] *Тече повітка. Хата занехаяна. Підмокло сіно. Поламався віз. Все просить рук. Усе кричить хазяїна. І грошей, грошей треба позаріз!* (Л. Костенко); // *у сполуч. зі сл.* о ч і, *перен.* Наповнюватися, наливатися сльозами. [З а б р а м с ь к и й:] *Здрастуйте, Зоя. Чого це ви така розстроєна? Що з вами? І очі нібито підмокли* (І. Кочерга).

ПІДМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підмо́кнути.** *Довкола нього* [села] *широкі, підмоклі луки аж до .. гір зажовтілися корчами лоташу* [латаття] (І. Франко); *Мабуть, він би спізнав тих мук, якими погрожував товмач, коли б у цей час до намету не вбіг велетенського зросту татарин у розпанаханому на лівому плечі кожусі й, клякнувши просто в підмоклий сніг, заговорив захриплим голосом в спину татарському ватагу* (Ю. Мушкетик).

ПІДМО́КНУТИ *див.* **підмока́ти.**

ПІДМОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підмолоди́ти.** *Вона була така подібна до Степана Іваненка, неначе він прислав сюди за себе свою підмолоджену копію* (В. Винниченко); *Невдовзі зайшла Софія Савелівна, .. підмолоджена кучерями, пудрою, губною помадою і легкокрилою нейлоновою блузочкою* (Я. Гримайло).

ПІДМОЛО́ДЖУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підмоло́джувати.** *Підмолоджуване обличчя.*

ПІДМОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підмоло́джувати.** *А тут той Мефістофель наколотив чогось у склянці, дав Фавстові випити, і той із старезного дідугана на молодого хлопця перевернувся .. Накоїв того підмолоджування Мефістофель, з професії сатана. Чорт, одно слово...* (Остап Вишня).

ПІДМОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що, розм.* Робити молодшим, свіжішим на вигляд. *Основний корпус ліцею, побудований ще в 1936 році, неодноразово підмолоджували косметичними ремонтами* (з газ.); [Х р а п к о:] *Гроші — велика сила .. Підживити б себе треба, підмолодити — слід!..* (Панас Мирний); *Трохи поглузував із нього Мефістофель... Підмолодити підмолодив, а голос залишив старечий...* (Остап Вишня).

ПІДМОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДМОЛОДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док., розм.* 1. Надавати собі молодшого, свіжішого вигляду. *Скільки там* [на вечірці] *зібралося народу — старих і молодих чоловіків, молодих і тих, що підмолоджувалися, пань, панночок* (О. Іваненко); * Образно. *Підбадьорився, підмолодився підстаркуватий дім. Розчинились давно не відчинювані вікна .. і знову все блищить, горить, сміється* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підмоло́джувати.** *Обличчя підмолоджується яскравим макіяжем, фігуру підкреслює звужена спідниця із широким паском* (із журн.).

ПІДМОЛОДИ́ТИ *див.* **підмоло́джувати.**

ПІДМОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **підмоло́джуватися.**

ПІДМОЛО́ТИ *див.* **підме́лювати.**

ПІДМОЛОТИ́ТИ *див.* **підмоло́чувати.**

ПІДМОЛОТИ́ТИСЯ, очу́ся, о́тишся, *док., розм.* Упоратися з молотьбою; змолотити ще трохи. *Селяни вже підмолотилися.*

ПІДМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМОЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док., що.* Молотити ще трохи або додатково. *Було й молотити лінувався* [Іван]: *змолотить копу за два-три дні, одвезе у млин; як з'їдять (Векла одно-двоє хлібенят глевких спече), то знов трохи підмолотить* (Грицько Григоренко).

ПІДМОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підмоло́чувати.** *Снопи підмолочуються.*

ПІДМОРГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кому, до кого і без дод.* Однокр. до **підмо́ргувати.** *Підморгнув* [Чугайстир] *до Івана лукавим оком і обізвався: — Може б, ти трошки пішов зо мною у танець?* (М. Коцюбинський); — *Найперше робота отака, як ваша, лишає слід, — мовив розважно професор. — Мотай на вус, Кузьмо, — підморгнув до хлопця Левко Іванович* (О. Гончар); *Буба ухитрився ще й підморгнути. Терезка здригнулася. Від упевненості, що бриніла в Бубиному голосі, робилося незатишно* (Любко Дереш).

ПІДМО́РГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмо́ргувати.** *Дядько Софрон кивав головою, посміхався і підморгував. І в цьому підморгуванні, в посмішці було навіть щось завзяте, злорадне, торжествуюче* (В. Винниченко); *Те соромітне підморгування, що ним почастував Суліман Катерину, буквально її перевернуло* (Ірина Вільде); *Він колись, мабуть, був дуже популярний співак або актор, але гадає, що й зараз його підсмикування плечами, підморгування і крутіння задом ще можуть когось привабити* (Ю. Покальчук); *Ліва повіка* [Амаро] *смикалася, створюючи ілюзію неперервного дружнього підморгування* (М. Кідрук).

ПІДМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок., кому, до кого і без дод.* 1. Моргати час від часу або кому-небудь, звичайно звертаючи чию-небудь увагу, натякаючи на когось, щось або кепкуючи над кимсь, чимсь. *Дівчата були дуже поважні, а парубок здавався гордим від тої постави з піднятими на дівочі плечі руками, усміхався, як переможець, та підморгував товаришам* (Леся Українка); *Вихор хитрувато підморгує до шофера* (В. Кучер); *Он і Василь Гаврильченко підморгує весело: показує з-під парти ковзани...* (А. Дімаров).

2. *перен., розм.* Те саме, що **блі́мати** 1. *Колесо прядки легенько гуділо, весело підморгував каганець* (О. Донченко); *Шурхотять шини. Дружньо підморгує зелене сигнальне вічко автоматичного шофера* (М. Дашкієв).

ПІДМОРО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підморо́зити** 1. *Максимальне значення мікробіологічного осіменіння в охолоджених зразках рибного філе зафіксовано через 15 діб холодильного зберігання, а в підморожених зразках — через 27 діб* (з навч. літ.); * Образно. *Від такої дивовижної згадки про лелеку Марко добряче веселіє, знову кидає посмішку в підморожену роками підківку вусів і знов од краю й до краю вбирає в душу увесь святково-білий світ* (М. Стельмах).

2. *у знач. прикм.* Який підморозився. *Вона ще довго стояла і слухала, як глухо гупають їхні кроки на підмороженій піскуватій стежині* (С. Голованівський); * Образно. *Влітку — спека, і тому треба скаржитися на задуху і говорити про кондиціонери, взимку холодно — і на обличчях місяців на три застигає підморожений вираз* (І. Роздобудько).

ПІДМОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підморо́жувати** і **підморо́жуватися.** *Режими підморожування м'яса різних видів розрізняються тільки тривалістю* (з наук. літ.); *Відібрані маточники коренеплідних рослин складають у купи, вкривають листками, а за знижених температур і землею, щоб не допустити їх підсушування й підморожування* (з навч. літ.); *Переоснащення існуючих суден холодильними машинами для підморожування риби коштуватиме дешевше, ніж для її заморожування* (із журн.).

ПІДМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДМОРО́ЗИТИ,** о́жу, о́зиш, *док.* 1. *що.* Заморожувати злегка або додатково. * Образно. *Чогось усе більше й більше тривога підморожує обличчя Безбородька* (М. Стельмах); // *безос. Землю трохи підморозило* (Ю. Яновський); *Підморозило. Чути, копита з хруском заломлюють льодок* (Г. Колісник).

2. *безос.* Ставати холоднішим, морознішим (про повітря). *Дув рвучкий вітер, підморожувало* (А. Хижняк); *Опівночі підморозило, калюжі на шляху пришерхли льодком* (С. Голованівський); *Із позавчорашнього дня нарешті підморозило, а вчора й сніг випав* (В. Лис).

ПІДМОРО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПІДМОРО́ЗИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Те саме, що **підмерза́ти.** *Допускається висаджування груші навіть узимку, але за умови, що немає великих морозів. При занадто низьких температурах корінці можуть підморожуватися* (з наук. літ.); *У пізні строки копання коренеплоди цукрового буряку можуть підморожуватися, що спричинює втрати цукрози* (з навч. літ.); — *Частина будинку вже в аварійному стані. Вода невпинно тече. З настанням холодів цегла почне підморожуватися, грибок роз'їдатиме бетон* (з газ.); *За цей час наш корж із печива досить підморозився, тому дістаємо його і змазуємо зверху приготованим вершковим кремом* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підморо́жувати.** *М'ясо для сирокопчених ковбас підморожується, потім зневоднюється і коптиться* (з навч. літ.).

ПІДМОРО́ЗИТИ *див.* **підморо́жувати.**

ПІДМОРО́ЗИТИСЯ *див.* **підморо́жуватися.**

ПІДМОСТИ́ТИ *див.* **підмо́щувати.**

ПІДМОСТИ́ТИСЯ *див.* **підмо́щуватися.**

ПІДМО́СТКИ, ів, *мн. (одн.* **підмо́сток,** тка, *ч.).* 1. Настелені дошки на опорах чи якому-небудь підвищенні; поміст (у 1 знач.). *Серед церкви поставили високі підмостки, огорожені* [огороджені] *штахетами і заслані килимами* (І. Нечуй-Левицький); *Мовчки їде* [Геррісон] *до підмостка, гурт дає дорогу йому* (Мирослав Ірчан); *У віконечку немає ґрат. Петро, ставши на якийсь підмосток, просовує крізь отвір голову* (Є. Доломан); *В приміщенні дуже світло, стіни побілені, дах скляний. Стоять стільці та дерев'яні підмостки. Посередині на підмостках — домовина з насунутим віком* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); // *буд.* Те саме, що **риштóвання** 1. *Бригади працювали так вправно, що опівдні все місто було вкрито дерев'яними підмостками...* (І. Роздобудько); *Пересувні підмостки призначені для проведення монтажних, оздоблювальних та ремонтних робіт на фасадах будівель та в приміщеннях на висоті до 4,9 м* (з навч. літ.).

2. Спеціальний майданчик, підвищений над підлогою, землею, на якому відбуваються покази театральних вистав, виступи артистів, самодіяльних колективів і т. ін.; сцена, кін. *Максим пропхався наперед до підмостків, на яких вже стояли молоді виконавці* (П. Кочура); *Увечері в напівзруйнованому клубі збили нашвидкуруч підмостки. Чорновусий Петро у солдатській гімнастьорці з низкою медалей на грудях співав про найкращу дівчину в світі — Наталку Полтавку* (Н. Бічуя); // *також у сполуч. зі сл.* т е а т р а л ь н и й. Театр, театральна діяльність. — *Знаєш, мені завжди кортіло знов побачити на підмостках п'єсу, написану для мене, мою п'єсу* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Запозичуючи з народної практики, вертепна драма культивує на театральних підмостках такі форми, як хоровий і сольний спів, ансамбль, танець* (з наук. літ.).

ПІДМО́СТОК *див.* **підмо́стки.**

ПІДМО́СТЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **підмо́сток.** *Канадець укляк і тупо вдивлявся у пітьму, де щойно зникло підмостя підіймача* (М. Кідрук); *Відзвучала пісня, подалися зі сцени дівчата, і вже піднявся на підмостя високий хлопець* (І. Цюпа); *У професійному сумо все — від виходу суддів, порядку вступу борців на підмостя й власне поєдинків — підпорядковане церемоніальній регламентації* (із журн.).

ПІДМО́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмота́ти.** *У знайденій сумці були два саморобні вибухові пристрої, протипіхотні міни, понад кілограм вибухівки та підмотана зв'язка гранат* (з мови документів).

ПІДМОТА́ТИ *див.* **підмо́тувати.**

ПІДМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмо́тувати.** *Підмотування жилки при налаштуванні вудилища має виконуватися при вимкненому сигналізаторі* (з наук.-попул. літ.).

ПІДМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* 1. Намотувати ще трохи або додатково. *Треба на ривки давати йому* [коропу] *волю, а коли кидається у бік острова, негайно підмотувати волосінь до натяжки* (В. Шкляр); *Андрій підмотав замість подушки край худого матраца, вмостив на пилюжному підвіконні піджак, ліг на спину* (Є. Пашковський).

2. Намотувати на що-небудь під сподом чогось. *Добре б було і перстень до серег* [серг] *мати, теж срібний, і по руці, а не такий, як у Горпини, — і срібний, та здоровий, як каблучка: щоб надіти — прийшлося прядивом підмотати...* (Панас Мирний); — *У мене ж нема чобіт,* — *сказав я.* — *Узуєш батькові. Я підмотаю тобі онучі, і підеш у батькових* (І. Багмут).

ПІДМО́ТУВАТИСЯ, уується, *недок.* Пас. до **підмо́тувати.** *Під час монтажу змішувача ексцентрики підмотуються і кріпляться до фітингів, стандартна відстань між якими складає 15 см* (з навч. літ.); *Після закидання фідерне вудлище встановлюється на підставку, а волосінь підмотується доти, поки пружна вершинка вудлища не зігнеться під деяким кутом* (із журн.).

ПІДМО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підмочи́ти.** *З одного боку ті цигарки ніби були трохи підмочені чимсь масним, а тоді просушені* (І. Багряний); *Котляревський все точно зафіксував у пам'яті, що бачив: і кожну таріль, що стояла перед паном, і вино, і закуски, і самого пана — розкоханого, .. з сивуватими, злегка підмоченими у вині вусами* (Б. Левін).

2. *у знач. прикм.* Який трохи підмочився (у 1 знач.), злегка підмок або намок знизу. *Варив* [Алі] *собі пілав* [пилав] *з підмоченого рижу* (М. Коцюбинський); *Перш за все Сайреса Сміта перенесли до центрального коридору в Комині. Там йому влаштували постіль із майже не підмочених морських водоростей* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

◊ **(1) Підмо́чена репута́ція** *у кого* — хто-небудь заплямований власними або чиїми-небудь певними вчинками, діями і т. ін. — *Репутація в мене підмочена .. Всі вважають мене якимсь... баламутом* (Ю. Збанацький); — *Далебі, якби я одружувався з усіма дівчатами, чия репутація була підмочена через мене, я був би володарем одного з найбільших гаремів у всьому мусульманському світі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДМОЧИ́ТИ *див.* **підмо́чувати.**

ПІДМОЧИ́ТИСЯ *див.* **підмо́чуватися.**

ПІДМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмо́чувати** і **підмо́чуватися.** *Працівник підприємства складає акти товарної експертизи про зниження якості товарів у процесі їх транспортування внаслідок підмочування чи інших пошкоджень* (з наук. літ.); *Трюмні баржі, що перевозять вантажі, підмочування яких неприпустиме, зверху закриваються зсувними люковими кришками* (з навч. літ.).

ПІДМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.*, *кого, що.* Намочувати трохи, злегка або знизу. *Згори сік мене град, знизу — підмочувала калюжа, і я промок до рубчика* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Через те що чиновники й комунальники допустили самовільні будівельні роботи в будинку, дощова вода багато років потрапляє в підвал, підмочує фундамент і стіни* (із журн.); *Сіро і сутно* [сутінно] *ставало на острові по заході сонця: всі фарби линяли, як в акварелі, що її підмочили* (М. Коцюбинський); [К у ц ь:] *Хай же знають! Ще ж Водяник стіжка їм підмочив, а Потерчата збіжжя погноїли, Пропасниця їх досі б'є за те, що озеро коноплями згидили* (Леся Українка); *Василя було легко поранено в плече, кров підмочила гімнастьорку* (Ю. Яновський); // *що, перен., розм.* Уживати алкогольні напої. [Л а р и в о н:] *Шкода, що закуска буде насухо.* [Є ф р е м:] *Підмочимо! Я привіз пляшку монополії* (М. Кропивницький).

◊ **(1) Підмо́чувати (хита́ти) / підмочи́ти (розхита́ти) репута́цію (авторите́т)** — певними вчинками, діями і т. ін. створювати негативну думку про кого-небудь, заплямовувати когось. *Треба, щоб це було недозволеною річчю — хитати репутації тих, чиєю творчістю ми хочемо збагатити нашу духовну скарбницю* (О. Кундзич); *Чоловік не підтримує її нинішньої релігійності, вважаючи, що тепер, в період політичної кризи, моральний рівень богословів і служителів церкви ганебно занепав, і що хабарництво та жирування духовенства розхитують авторитет влади* (І. Роздобудько); *Історія з капустою сильно підмочила репутацію Миколи Проця* (В. Бабляк); *Знову п'ятірня* [Авксентія Веремійовича] *повзає по лисині .. — Підмочив Василь свій авторитет. Оте чаркування...* (В. Большак); *Популярність Дорошенка в Україні була великою (особливо на початку гетьманства, коли його репутацію ще не підмочили ненадійні союзники з мусульманського світу)* (В. Чемерис).

ПІДМО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДМОЧИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́чишся, *док.* 1. Ставати трохи мокрим або намокати знизу. — *Це ж не літо. Які ж тут збори, коли, дивіться, у калюжі стоїте? Чоботи пропадуть...* — *Та ходімо* [у приміщення] *вже? А то й справді підмочимося,* — *жартував хтось* (Д. Бузько); *Мобільний сенсорний телефон трохи підмочився, після цього перестали працювати деякі застосунки* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підмо́чувати.** *Спочатку змелена кава підмочується гарячою водою, що прискорює вихід вуглекислого газу. У такий спосіб процес заварювання кави стабілізується, покращується якість екстракції та аромат* (із журн.); *На перший погляд тверде, печиво чудово підмочується кавою, молоком або чаєм і стає крихким і ніжним* (з газ.).

ПІДМО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмости́ти.** [Є ф р е м:] *Гребля вузенька, підмощена гнойком та соломкою, вся так і двигтить, здається, що ось-ось за водою піде* (М. Кропивницький); *Тамара відчувала, як дерев'яніють ноги, як примерзло до землі підмощене під коліна плаття* (А. Хижняк); *На передньому плані вражений уже не спортивною, а цілком плебейською, виснаженою худорбою хлопець .. і молода жінка в локонах, як у пуделя, і теж із підмощеними плечима, обоє сміються в об'єктив* (О. Забужко); // **підмо́щено,** *безос. пред. На стільці підмощено книжок, бо я дуже мала. Я схилилася над зшитком у дві лінійки і старанно виводжу літери* (Л. Старицька-Черняхівська); *Тут вряд вози, біля возів підмощено землі, щоб коні стояли передком на горбку, — тоді вони поставніші, рівніші...* (Остап Вишня).

ПІДМО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмо́щувати** і **підмо́щуватися.** *Існують механізовані та немеханізовані засоби підмощування. До механізованих засобів підмощування належать будівельні люльки* (з наук. літ.); *До засобів підмощування відносять пристрої, призначені для організації робочих місць під час виконання будівельно-монтажних робіт на висоті або глибині більше 1,3 м від рівня ґрунту або перекриття* (з навч. літ.).

ПІДМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМОСТИ́ТИ,** ощу́, о́стиш, *док., що.* 1. Мостити трохи або додатково. *На високих вербах над сільським шляхом першими починають гніздитися ворони. Старі, зруйновані снігом житла підмощують, нові мостять* (М. Малиновська).

2. *розм.* Підкладати або підстеляти під що-небудь. — *Чом ви, Ольго Семенівно, не підмощуєте собі горба, як виряджаєтесь під монастир?* (І. Нечуй-Левицький); — *А як вас звати?* — *запитав Васько, підмощуючи для неї сіно, щоб їй м'якше було сидіти* (А. Шиян); *Всіх із сокирами Доброчин кинув рубати колоддя для котків, які треба було підмощувати під ладді та дракари, щоб поперекочувати їх суходолом до наступної води* (І. Білик); *Дома вона мерзла в обідраній нечупарній хаті, спала на голому полу, тільки в голови підмостивши поганеньку подушечку* (Б. Грінченко); *Митрик підмостив під щоку кулак, розчервонівся уві сні* (О. Донченко); *Недарма ж кажуть: якби знав, де впасти, то й соломки б підмостив* (В. Чемерис); // Мостити, класти що-небудь усередину чогось. *Я одягнувся в що мав. Поверх батькових чобіт натяг глибокі калоші. А щоб не спадали — підмостив житньої соломи* (Є. Кравченко).

ПІДМО́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДМОСТИ́ТИСЯ,** ощу́ся, о́стишся, *док.* 1. *до кого, під кого, розм.* Сідати, влаштовуватися, примощуючись де-небудь, біля когось. *Побачив* [Охрім], *що Еней гнівився, До його* [нього] *зараз підмостився, За білу рученьку і взяв* (І. Котляревський); *Зостався уп'ять Хома в самій сорочці на морозі, зайшов до хліва, підмостився під бугая та й заснув* (Р. Іваничук); // *перен., фам.* Входити у чиє-небудь довір'я, задобрювати, підкуповувати і т. ін. когось. *Щоб поставить на своє, То багатир не поскупився, Під кого треба — підмостився* (М. Макаровський); *Незабаром плачами отими та проповідями так удалось йому під венеціян* [венеційців] *підмоститися, що він став державцем і виконавцем майже всіх духівниць у тому місті* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *тільки недок.* Пас. до **підмо́щувати.** *На Святвечір під скатертину на столі підмощується сіно як символ достатку* (з наук.-попул. літ.).

ПІДМУ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підму́лити.** *Клекіт зчинився, немов в озеро звалився доразу підмулений обрив* (К. Гриневичева); * Образно. *Коли підмулені припливом азійських орд, зокрема половецьких, основи української державності захиталися, не стало середовища, що допомогло б народженню літературних пам'ятників, рівних попереднім* (з навч. літ.).

ПІДМУ́ЛИТИ *див.* **підму́лювати.**

ПІДМУ́ЛЮВАТИ, ює, *недок.*, **ПІДМУ́ЛИТИ,** лить, *док.* 1. *що, розм.* Те саме, що **підмива́ти** 2, 3. *Тут скручував* [потік] *аж під ліс і гнівно булькотів і рвав та підмулював високий, стрімкий берег* (І. Франко); *Вода підмиває* [дуби], *корінь підмулює* (В. Стефаник); *Тоді-то він зрозумів, що кооператива* [кооператив] — *це його завзятий ворог, що вона підмулює йому ґрунт під ногами, що вона відбирає йому ґешефт!* (І. Керницький); *Черемош уже забрав городи людей, підібрався до хат, підмулив їх і може змити* (з газ.).

2. *кого, що, перен., діал.* Підточувати (силу, енергію, здоров'я і т. ін.). — *Свідомість, що той його чин для мене спричинився, може, до його нещастя, гнітить і підмулює мене від давнього часу* (О. Кобилянська).

ПІДМУ́Р, у, *ч., рідко.* Те саме, що **підму́рок.** *Тільки в той час виведеш підмури, тільки в той час города збудуєш!* (М. Драй-Хмара); *Ми .. Криницю копали глибоку, на підмури клали граніт* (А. Малишко).

ПІДМУРІ́ВКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підму́рок.** *Дорійська колона, низька й доволі груба, стояла прямо на підмурівці* (І. Крип'якевич); *Чисельні горобці з Гуляницького саду справляють шумне весілля. Ось один .. вибрав собі дуже незручне місце на підмурівці залізної огорожі і цвіріньчить-цвіріньчить* [цвірінчить-цвірінчить] (У. Самчук); *Хата у Федул на високій підмурівці — пам'ятка від батька* (Б. Харчук); *Він* [Багряний] *творить політичну партію, вказує шлях політичної боротьби втікачам із совєтської тюрми, він на підмурівці створеної партії будує повагу політичної надбудови українського народу — УНРади* (О. Шугай).

ПІДМУРІ́ВОК, вка, *ч.* Те саме, що **підму́рок.** *Се єдине місце в Ялті, де можна сидіти просто на піску, а не на лавці, і бачити, як хвиля розточується по березі, не розбиваючись об підмурівок набережної* (Леся Українка); *Інколи, чекаючи на неї* [Зигмунтовську], *Ольга виходить з хати, сідає на терасу, цегляний підмурівок паркану, і чекає* (Р. Горак); *Хай же згадають дочки та сини, Що їм будуєм підмурівок новий Не тільки з юних поривів ясних, Але і з давніх мислей золотих* (М. Рильський).

ПІДМУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підмурува́ти.** *Напереді виставав високо підмурований ґанок, обмаєний здолу догори буйним зеленим диким виноградом* (І. Франко); *Дім той був високо підмурований, і через те сходилося з веранди сходами в сад* (О. Кобилянська); *Хід, у якому вони опинилися, .. мав підмуровані стіни, тягнувся прямо, і, як всі вже зрозуміли, був прокладений нижче рівня рову* (А. Кокотюха); *Посеред го́рода була висока вежа, збудована з тесаного дерева й підмурована до висоти 15 ліктів каменем* (з наук.-попул. літ.).

ПІДМУРО́ВАННЯ, я, *с., діал.* Підмурок (у 1 знач.). *Церква стояла за потоком, високо на горі, під лісом. Дерев'яна, з грубезних брусів, без підмурування і без ґанку* (Б. Лепкий); *Серце його вдарив ізнагла грім насолоди: він пригадав, як десь там за ворітьми, .. у кріпості, з віконницями у вирізах, ніби в бойниці* [бійниці], *з підмуруванням у камені, висотою в чоловіка, зникає зоря-дівчина* (К. Гриневичева).

ПІДМУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підмуро́вувати.** *Для облаштування горизонтальних гідроізоляцій проводять підрізання стін і підмуровування фундаментів довільним конструктивним матеріалом із застосуванням ізоляційної вкладки* (з навч. літ.).

ПІДМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДМУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Мурувати, замуровувати (у 1, 2 знач.) ще трохи, додатково; муруючи, підвищувати. *Запріг* [дід] *нас, як шкап, — то підсипати щось, то підмуровувати. Діти відмовляються вже в гості приїздити — і на них ярмо надягає...* (Микита Чернявський); *Де треба було проробити більшу дірку в мурованій стіні для встановлення рури, де треба було підмурувати котел до належного становища, — Шеффель примірював і запоряджував* (І. Франко); *Школярі знімали дах, щоб підмурувати стіни, вище підняти стелю* (Г. Усач).

ПІДМУ́РОК, рка, *ч.* 1. Основа будови, споруди, зроблена з каменю, цегли, бєтону і т. ін.; фундамент, підвалини. *Підмурки та фундаменти на вічномерзлих ґрунтах мають свої особливості* (з наук. літ.); *Був* [дім] *гарний. Лежав у городі, обведений стрункою залізною огородою, на невисокім підмурку* (О. Кобилянська); *На червоному підмурку виросла біленька школа* (П. Панч); *Посеред кухні лежала купа цегли, а на місці старої печі зводився підмурок нової* (М. Сиротюк); *Старі брами .. поволі розбиралися. Кам'яні гори, на які їх перетворювали, ставали цінним матеріалом для підмурків нових будинків* (А. Кокотюха); *Дощі розмивають підмурок з боку океану* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Те, що становить основу або початок чого-небудь. — *Яка радість жити і бути свідомим того, що ти один з когорти сміливців, які завалюють старий світ неправди і .. закладають першу цеглину в підмурок майбутнього...* (П. Колесник); *Пращури .. зневажали порожню гру слів: кожне їхнє твердження складає підмурок правди* (О. Бердник); *У чому не можна відмовити багатьом сучасникам-газетярам, так це у щирості спроб вкласти й свою цеглину у підмурок нового суспільства* (з публіц. літ.).

ПІДМУРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підмурува́ти.** *Одночасно з домініканським храмом, що будувався у Смотричі в XVIII ст., функціонував старий дерев'яний костьол, який похилився і, незважаючи на постійні ремонти й підмурування, був у небезпечному стані* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **підму́рок** 1. *Між кафедрою і моєю .. лавкою стояла кругла залізна піч з масивним, може, на пів метра високим, підмуруванням* (І. Франко); *Восени 1927-го з ініціативи Василя Ляскоронського розпочалися розкопки підмурування Золотих воріт у Києві* (з наук.-попул. літ.).

ПІДМУРУВА́ТИ *див.* **підмуро́вувати.**

ПІДМУ́Р'Я, я, *с.*, *рідко.* Те саме, що **підму́рок.** *Храмовий комплекс ландшафтного парку в Буках складається з двох каплиць, Святого Миколая та Святого Олександра, сполучених ажурним містком, та церкви Святого Євгенія Великомученика, що спирається на велике кам'яне підмур'я* (із журн.); *Для створення освітньої методології, адекватної викликам часу, необхідно розуміти культуру як ціннісно-символічне підмур'я освіти* (з навч. літ.); * Образно. *За роком рік росте твоя тюрма, за роком рік підмур'я в землю грузне* (В. Стус).

ПІДМ'ЯКА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПІДМ'Я́КНУТИ,** не, *док.*, *розм.* Ставати м'якшим. *На сковороду відразу висипаємо цибулю, а коли вона трохи підм'якне — додаємо гриби та обсмажуємо впродовж 10 хвилин* (із журн.); *З вечора верхній шар снігу підм'якне, а на ранок температура знизиться* (з газ.).

ПІДМ'Я́КНУТИ *див.* **підм'яка́ти.**

ПІДНА́ГЛЯДНИЙ, а, е. Який перебуває під наглядом (поліції, судових органів і т. ін.). *Думалося: лютневі морозища, віхоли, дороги заметені; хто б це в Охтирці або в Рясному намислив за такої негоди перевіряти, чи не чкурнув піднаглядний засланець?* (М. Сиротюк); *Нащадок вільних козаків, піднаглядний солдат-поет стоїть оце в селі рабів, на тій землі, що вирувала волею і дивувала тим цілий світ!* (Василь Шевчук); *Інформаційні підрозділи узагальнювали матеріали про політичну ситуацію, попереджали про антирадянські прояви, протестні тенденції, поведінку піднаглядного елементу* (з наук. літ.); *Особи, обрані до Конституційного Суду України, не можуть одночасно входити до складу інших державних органів, діяльність і акти яких є піднаглядними Конституційному Суду* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **підна́глядний,** ного, *ч.;* **підна́глядна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває під наглядом (поліції, судових органів і т. ін.). *Перші дні піднаглядних годували такою-сякою юшкою, а далі поліцмейстер наказав посилати їх до міста добувати собі харч* (Ю. Хорунжий); *Піднаглядний зобов'язаний з'являтися до органу внутрішніх справ від 1 до 4 разів на місяць* (з навч. літ.).

ПІДНА́ГЛЯДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підна́глядний.** *Віра втішала себе надією на те, що після закінчення строку піднаглядності вона зможе переїхати з Києва у Вінницю* (Ф. Бурлака); *Т. Мор і Т. Кампанелла не могли передбачити, що стадне існування мешканців Утопії та Міста Сонця реалізується в тоталітарних системах у суцільній піднаглядності* (з наук. літ.).

ПІДНА́ЙМ, у, *ч.* Угода, за якою майно, орендоване певною особою, передається за відповідну винагороду в тимчасове користування іншій; суборенда. *Соціальне житло не підлягає піднайму, бронюванню, приватизації, продажу, даруванню, викупу та заставі* (з навч. літ.); *До договору піднайму застосовуються положення про договір найму. При цьому строк договору піднайму не може перевищувати строку договору найму* (з мови документів).

ПІДНАЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піднайма́ти.** *Розмір грошової компенсації військовослужбовцям за піднаймання (наймання) житла з нового року становитиме щомісяця в м. Києві не більше як 2 мінімальні зарплати* (з газ.).

ПІДНАЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДНАЙНЯ́ТИ,** айму́, а́ймеш, *док.*, *кого, що.* Наймати кого-небудь або вже орендовану кимось житлову, виробничу і т. ін. площу додатково на певний термін. *Коли компанія піднаймає людей, акцент робиться на тому, як ці люди будуть виконувати роботу, а не на грошах, які вони зароблять для компанії* (із журн.); *До пунктів тимчасового розміщення біженців направляють сім'ї та окремих іноземців, які не мають можливості самостійно придбати або піднайняти житло* (з газ.).

ПІДНАЙМА́Ч, а́, *ч.* Той, хто піднаймає житлову площу або якесь приміщення. *З отим великим м'ячем застукав мене наш новий піднаймач* (Ірина Вільде); *Договір піднайму припиняється після закінчення терміну договору. Піднаймач не має права вимагати поновлення договору, а на вимогу наймача повинен звільнити житлове приміщення* (з навч. літ.).

ПІДНАЙМА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **піднайма́ч.** *Піднаймачка житла.*

ПІДНАЙНЯ́ТИ *див.* **піднайма́ти.**

ПІДНА́ЙНЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **піднайня́ти.** *Наймодавець може висунути свої вимоги безпосередньо до піднаймача в разі пошкодження або погіршення ним піднайнятого майна* (з навч. літ.).

ПІДНАЙНЯТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **піднайня́ти.** *Здавання в піднайняття майна, отриманого за договором побутового прокату, не допускається* (з мови документів).

ПІДНАПИ́ЛИЙ, а, е, *діал.* Підпилий. *Євгеній ходить непевними кроками по покою, піднапилий* (І. Франко).

ПІДНАПИ́ТИСЯ, п'ю́ся, п'є́шся, *док.*, *діал.* Підпити. *А як Стоян вина піднапився, Зачав Стоян ось так говорити: "Браття любі, пишнії сватове, Вільно мені трохи заспівати?"* (І. Франко).

ПІДНА́ПИТКОМ, *присл.*, *діал.* Напідпитку. *Поховалися* [жінки] *по кутках, стільки їх було, бо чоловік вертався вже піднапитком* (А. Крушельницький).

ПІДНАРЯ́Д, у, *ч.* Підкладка, виворіт або спід у взутті. *За якусь мить він узяв чобіт і запхав між халяву й піднаряд складений папір* (Ю. Горліс-Горський); *Хлопці винесли чоботи. Нові, з дрібним рантом. Піднаряд білий* (В. Кучер); *Метнулася* [Фросина] *додому і принесла дві пари чобіт. — Візьміть, вони ще новенькі, піднаряд ремінний* (М. Стельмах); *Для щоденного носіння рекомендують напівчеревики з натуральної шкіри з м'яким кантом по верхньому краю, комфортною вкладною устілкою, піднарядом з нетканого матеріалу, корозієстійкою фурнітурою* (з мови реклами); // Підкладка, додаткові деталі і т. ін. до одягу. *Піднаряд — матерію на підкладку, поясочки і шлейки, підшивку до сорочечок і навіть ґудзики з бази виписали такі грубі, неякісні, що ніяк до того матеріалу не пасували* (В. Козаченко).

ПІДНАТУ́ЖИТИ *див.* **піднату́жувати.**

ПІДНАТУ́ЖИТИСЯ *див.* **піднату́жуватися.**

ПІДНАТУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДНАТУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *розм.* 1. *що.* Натужувати злегка або трохи, додатково. *Ми всі разом піднатужували пам'ять, але так і не змогли точно пригадати часу нашої першої зустрічі з новою вчителькою* (із журн.).

2. *кого.* Намовляти кого-небудь зробити щось. — *Піднатуж свого, нехай організує тобі весільну подорож* (С. Талан).

ПІДНАТУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДНАТУ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.*, *розм.* Натужуватися злегка або ще трохи, додатково. *Якось Андрійко вирішив самостійно змайструвати стільчик. Багато праці доклав, пихтів, піднатужувався, проте стільчик вийшов на славу* (В. Багірова); — *Тобі що! У твого батька є пара коней. А треба буде, піднатужитесь трошки і третього коня прикупите* (А. Головко); *Кирпа хвацько підбіг до ясена, схопив сокиру, рвонув на себе, але сокира — ні з місця. Кирпа тоді щосили засмикав, піднатужився, аж шия почервоніла* (В. Чемерис).

ПІДНАЧА́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Підлеглий, підвладний. *Полковник французької служби рапортував, що підначальна йому колона панцирних автомобілів .. виконує свій учбовий пробіг* (Ю. Смолич); *"Дітки", "хлоп'ята", "синки" — все це могло стосуватися підначальних безбородих молодиків* (із журн.); // *у знач. ім.* **піднача́льний,** *ного, ч.*, **піднача́льна,** *ної, ж.* Той (та), хто перебуває під началом кого-небудь. *Діло якось не йшло. Не було начальника — факт майже одинокий в польських повстаннях, де звичайно начальників більше, ніж підначальних!* (І. Франко).

ПІДНЕБЕ́СНИЙ, а, е. 1. Стос. до **піднебе́сся.** *Журавлі ключем летять Піднебесним плаєм, Діти радісно кричать І довкола ну скакать Прастарим звичаєм* (І. Франко); *О, втекти б од заліза й пластмас В чистоту піднебесного сяйва!* (Д. Павличко); *Лиш на хресті зотлілий вже рушник кудись летить у вирій піднебесний* (Л. Костенко); *Вікна були відчинені, і до салону легенький та зовсім не свіжий вітерець заносив духмяні запахи трав, які укрили піднебесні полонини зеленим килимом* (А. Кокотюха); // Який міститься, перебуває, розташовується, мешкає і т. ін. під небесами. *Десь на піднебесних верхів'ях Кавказу Псіхея з Еросом стрілись* (Б. Лепкий); *Над нами височіли снігові хребти піднебесних гір* (М. Трублаїні); // Який летить, літає, діє і т. ін. у піднебессі. *Порадившись, цілим гуртом рушаємо в той бік, назустріч отим піднебесним, ледве мріючим у прозорій блакиті пташиним табунам* (О. Гончар); — *І хто ж твій навчитель?* — *Світ, що довкруж. Та птахи піднебесні* (Д. Міщенко).

2. *у знач. ім.* **піднебе́сна,** ної, *ж.*, *заст.* Земля, всесвіт (у 2 знач.). *В безмежній просторіні ми хоч і комахи, але намагаємося створити на піднебесній щось особливе, зігріте розумом нашим* (Валерій Шевчук); *Один лицар сказав, що немає пари у всій піднебесній над маркіза та його дружину: як маркіз був славен і доблестю своєю поміж усім лицарством, так маркіза вродою і цнотою заломила все на світі жіноцтво* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *у знач. ім.* **Піднебе́сна,** ної, *ж. (з великої літери).* Образна назва Китаю. *Стрічка була про китайську старовину: про ворожнечу в Піднебесній, про імператора, що хотів правити над всіма царствами, та про героя, який мав загинути* (Любко Дереш); *Конфуцій, відштовхуючись від сконструйованого ним соціального ідеалу, сформулював основи такого соціального порядку, який хотів би бачити в Піднебесній* (з наук. літ.); *Китайські кредитні установи почали активно створювати бази даних кредитних історій пересічних громадян Піднебесної* (із журн.).

ПІДНЕБЕ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.*, *рідко.* Те саме, що **піднебе́сся.** *Радійте, гори в синій піднебесності! Радійте, ріки і давнії ліси! Такої ж не було ще в нас чудесності — воістину казкової краси!* (П. Тичина).

ПІДНЕБЕ́ССЯ, я, *с.* Небесний простір, височінь. — *Я літаю, я шугаю, неначе орлиця в піднебессі понад верхами гір* (І. Нечуй-Левицький); *Високо-високо в піднебессі кружляють літаки* (В. Собко); *Соколи вилітали просто в неї з-перед очей, .. вони вишугували в піднебесся* (П. Загребельний); *А поки що вони сміялися: Тарас у човні посеред Кальміусу, над яким уже потягнувся в піднебессі журавлиний ключ, Оксана — на березі Золотої Річки...* (В. Чемерис).

ПІДНЕБІ́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **піднебі́ння.** *Разом з піднебінними мигдаликами та іншими, меншими, скупченнями лімфатичної тканини глотковий мигдалик є захисним бар'єром організму, створюючи лімфоїдно-глоткове кільце* (з наук. літ.); *Порожнина рота відокремлюється від порожнини носа піднебінними кістками і відростками верхньощелепних кісток* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Те саме, що **палата́льний.** *Мені, як і решті гуртківців, уперто не давалася вимова прикметного для німців піднебінного звуку "r". Точніше, я не вмів, хоч як намагався, гаркавити* (О. Шугай).

ПІДНЕБІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.*, *лінгв.* Властивість за знач. **піднебінний** 2. *До фоносемантичних універсалій у германських та слов'янських мовах можна віднести такі диференційні ознаки, як сонорність та глухість / дзвінкість. Специфічною для слов'янських мов є ознака піднебінності* (з наук. літ.).

ПІДНЕБІ́ННЯ, я, *с.* Верхня стінка ротової порожнини у людей і хребетних тварин, яка поділяється на передню тверду й задню м'яку частини і має склепінчасту форму. — *Подивився їм* [псам] *в роти, а в одного піднебіння все чорне. Такі й вовків не бояться* (П. Панч); *Холодний терпкий сік* [грушки] *освіжає уста, до піднебіння пристають дрібні насінинки* (М. Стельмах); *Важке сіре повітря, сіре каміння, сірий порох, що набивається в ніздрі, в очі, в рот, аж язик прилипає до піднебіння, і шурхотить, як вуж по піску* (Ю. Винничук); *Псиська вже гонять за мною — дикий гавкіт, у них, певно, чорні піднебіння. Який дурень серед ночі спускає таких лютих звірюк?* (Ю. Андрухович).

△ **(1) М'які́ піднебі́ння,** *анат.* — верхня рухома частина ротової порожнини, що має склепінчасту форму. *Діагностиці грипу допомагає виявлення змін, що виникають у хворих на слизовій оболонці порожнини рота — м'якого піднебіння* (з наук.-попул. літ.); **(2) Тверде́ піднебі́ння,** *анат.* — утворена черепними кістками і вкрита слизовою оболонкою верхня нерухома частина ротової порожнини. *При розгляданні ротової порожнини треба показати на таблиці її верхню стінку, утворену твердим і м'яким піднебінням* (з навч. літ.).

◊ **Язи́к [як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті)** *див.* **язи́к.**

ПІДНЕ́БНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **піднебе́сний** 1, 2. *Мов жайворонок із піднебної висоти камінцем спадає вниз, так і мелодія розсипається тихим хлипанням* (І. Франко); *Вона* [ромейка] *відсторонилася, але стовбичила вперто далі, не сідаючи і не виказуючи жодного наміру спускатися з цього піднебного простору без нього, без бранця своєї приналдивості* (П. Загребельний).

ПІДНЕВІ́ЛЬНЕ *див.* **підневільно.**

ПІДНЕВІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який перебуває в неволі, у залежності від кого-небудь. *Ще й досі .. розповідають* [люди] *про Довбуша, про того славного розбійника, що одбирав у багатих і наділяв бідних, що з ярма панського визволяв підневільних людей* (С. Васильченко); *У путь дальнішу квапить ешелон тривожний свист... Між солдатськими штиками підневільний машиніст* (М. Шеремет); *Не минуло й чотирьох років, як підневільний люд, не витримавши утисків шляхти й магнатів та жорстокого насильства, .. знову — вже вкотре! — повстав* (В. Чемерис); *Серед підневільних людей, що створювали ремісниче виробництво Сарая, були і руські ремісники* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **підневільний,** ного, *ч.;* **підневільна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває в залежності від кого-небудь, підвладний комусь. *Невже він навіть і в ті вечори почував себе її підневільним?* (О. Гончар); *Ще якихось пів години тому він був хоча й підневільним, кріпаком, але все-таки привілейованою людиною. Тепер же став ніким, рабом, який втік від своєї господині, який підняв руку на неї* (В. Лис); *Підневільні не платили податків, перестали виконувати різноманітні повинності й у всьому рівнялися на опришків* (із журн.).

2. Який ґрунтується на примусі, залежності від кого-, чого-небудь, відбувається або має місце не з своєї волі. *Нас натхнуло благо спільне; Геть змести поклали ми Бідування підневільне Та нерівність між людьми* (П. Грабовський); *Немає праці великої чи малої, важливої чи неважливої. Є лише праця вільна, творча, радісна, і є — рабська, підневільна, проклята* (О. Бердник); *Зрештою, будь-якому школяреві відомо, що підневільна праця, не спрямована на кінцевий результат, ніколи не була продуктивною* (М. Андрусяк).

ПІДНЕВІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підневі́льний.** *Пам'ятаю .. кротко-питальний погляд його прекрасних собачих очей, яким ніби перепрошував за власну підневільність* (О. Забужко); *Підневільність не сприяє формуванню високих моральних стандартів* (з газ.).

ПІДНЕВІ́ЛЬНО, *рідко* **ПІДНЕВІ́ЛЬНЕ.** Присл. до **підневі́льний.** *Ось уже четвертий рік живу я підневільно в Москві, відірваний від Києва, в якому я налагодив свою наукову роботу, позбавлений можливості її вести, бо піддаюсь усіляким незручностям і нестаткам морального і навіть матеріального характеру* (М. Грушевський); — *Присяга, яку приймали учні, зобов'язує нічого не приховувати. — Я приймав її підневільне і не збираюся виконувати* (М. Сиротюк); *Адамові — тобто людині, що согрішила, — працювати призначено підневільно та без винагороди; але, сповняючи закон, ми здобуваємо собі нагороду* (з рел.-церк. літ.).

ПІДНЕ́СЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **піднести́.** *Піднесена близенько варенуха так гарно залоскотала йому в носі, що він не втерпів* (І. Нечуй-Левицький); *Із-за лісу біг молодий стрілець з піднесеним угору багнетом* (Н. Кобринська); *День був теплий і сухий, тому пирування влаштували просто неба, розіславши долі сувій сукна, піднесеного в Смоленську Мусієм Хазарином — київським купцем* (І. Білик); *Він ішов далі, простоволосий, з розвихреною світлою чуприною, стрункий, з гордо піднесеною головою* (А. Хижняк); *Щасти ж нам, доле, дні грози й розлуки пройти як слід, з піднесеним чолом, щоб в світлий час подати друзям руки і в очі глянути не соромно було!* (Н. Забіла); *О краю мій! Чи можна не любить Твоїх просторів, верб твоїх розлогих, Нових будов, піднесених в блакить, Нового сліду на старих порогах* (М. Рильський); // **підне́сено,** *безос. пред. Обіч колісниці, з якої ради доброї погоди піднесено згрібну укриву* [укривало], *йшов кінь княгині* (К. Гриневичева); *Мені миттю піднесено горня, і я, дзвонячи об нього зубами, почав заковтувати ту воду* (Валерій Шевчук); *І коли тепер у нас спорт організовано, піднесено на нечувану височінь, цілком зрозуміло, що в кожній сім'ї — чи стрибун, чи бігун, чи штангіст* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм.* Який перебуває в збудженому, бадьорому стані, відчуває захоплення, натхнення і т. ін. *Вернувся Ступай, зворушений, піднесений, аж чубок подерся угору* (М. Куліш); *За кілька хвилин Кесар, озброєний новеньким спінінгом, з'явився на вулиці. Бадьорий, піднесений, невпізнаний* (Ю. Збанацький); // Який свідчить про збудження, бадьорість, захоплення, натхнення, душевний підйом і т. ін. у кого-небудь. *Юра говорив піднесеним, сердитим голосом* (І. Франко); *Все було поза словами, поза свідомим сприйняттям: урочистість, мерехтіння кольорів, піднесений тон промовців* (О. Бердник); *На портреті Аделя має піднесений вираз обличчя, ніби під час молитви* (С. Андрухович); // У якому виявляється прагнення звеличити, надати ваги, значення кому-, чому-небудь (про мову, стиль і т. ін.). *То плакав* [Микоша], *то сміявся, коли писав розділ за розділом, звертався сам до себе піднесеною й гарячою мовою* (О. Полторацький); *Його мова була мальовнича і навіть дещо піднесена, та кожне слово йшло від серця, від глибоких переконань і болючих роздумів, а не від любові до пишномовності* (О. Іваненко).

ПІДНЕ́СЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **підне́сений** 2. *В пориві доброзичливої прихильности, в паланні ентузіястичної* [ентузіастичної] *піднесености він вимовив те, що відчував і думав і що, власне, аж ніяк не годилось говорити* (В. Домонтович); *Краса рухливих смуг розпеченого металу схвилювала і водночас заспокоїла його, вселивши в нього якусь піднесеність, урочистість* (М. Руденко); *Вдруге в житті надягала Євпраксія урочисті шати імператриці з піднесеністю* (П. Загребельний); *Мова .. Севастьянова була трохи помпезною, з екстатичною піднесеністю* (Ю. Бедзик); *Голос Юліуса звучить гордо й переконливо, без штучної акторської піднесеності — цієї хвилини він майже вірить у правдивість власних слів* (В. Дрозд).

ПІДНЕ́СЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підно́сити, піднести́** і **підно́ситися, піднести́ся.** *Всюди проходили вояцькі постаті, рядовики і підстаршини, гостро салютували піднесенням вгору рамен проходячих старшин у тарілкових шапках зі чорним околишем* (О. Лисяк); *Купити щось коштовне він не міг, а піднесення якоїсь дрібнички тхнуло б обивательщиною. І він вирішив назбирати Вірі букет польових та лісових квітів* (Ф. Бурлака); *Був се тільки пролог... тільки... піднесення завіси, сценка перед виставою* (Уляна Кравченко); *Се було письмо від комісії для піднесення краєвого рільництва* (І. Франко); *Найвище піднесення творчости, що й найбільшу дає осолоду письменникові, було у його* [нього] *в момент обдумування, до того ще, як твір виливався на папір* (С. Єфремов); — *Ти, мабуть, і сама добре знаєш, — звернувся він до Ніни, — що Марія Поліщук не потребує ніякого ні висунення, ні піднесення* (О. Донченко); *Кожний показник кореня множиться на підібраний додатковий множник одночасно з піднесенням підкореневого виразу до того самого степеня* (з навч. літ.).

2. Запал, натхнення, ентузіазм і т. ін. *Молода енергія знайшла собі вихід і буяла в кожному кутку, в кожній дрібниці. Важко було встояти проти такого загального піднесення й творчої радості* (І. Кириленко); *З небувалим піднесенням, яке створюють лише справжні людські пориви душі і серця, йшов молодий художник додому* (О. Іваненко); *Лариса Петрівна давно не відчувала в собі такого піднесення. Її робочий стіл був завалений рукописами, замітками, які ждали свого викінчення* (М. Олійник); *У ложах і балконах ширився ентузіазм. Амфітеатр захопила хвиля піднесення* (Ю. Андрухович); // Стан нервового збудження. *Роман був у надзвичайному, аж наче гістеричному* [істеричному] *піднесенні, розпалений і несамовитий* (І. Багряний); *Він підвівся з ліжка і знов почав командувати військом, але недовго тривало його нервове піднесення* (З. Тулуб).

ПІДНЕ́СЕНО. Присл. до **підне́сений** 2. *Перед очима хвилювалося море голів, він піднесено звернувся до них: — Люди! Славне плем'я України! Чого хвилюється ваша душа і стогне натруджене серце?* (Іван Ле); *До келії зайшов Тарловський. Вигляд у нього був святковий, наче на відправі, урочисто світилися очі, голос прозвучав піднесено* (Р. Іваничук); *Леся читала піднесено. Голос її бився об стіни невеликої кімнати, пташкою рвався на волю* (М. Олійник); *Десь за Брамою блаженства вдарив барабан на честь народження спадкоємця трону, вдарив гучно, радісно, піднесено* (П. Загребельний).

ПІДНЕСТИ́ *див.* **підно́сити.**

ПІДНЕСТИ́СЯ *див.* **підно́ситися.**

ПІДНИЖНЬОЩЕ́ЛЕПНИЙ, а, е, *анат.* Який міститься під нижньою щелепою. *Піднижньощелепна залоза щура є складною розгалуженою альвеолярно-трубчастою білковою слизовою залозою* (з наук. літ.); *У кожному передньому шийному трикутнику виділяють ще чотири менші трикутники: піднижньощелепний, сонний, м'язовий і підборідний* (з наук.-попул. літ.); *Язиковий нерв пов'язаний із піднижньощелепним та під'язиковим вузлами* (з навч. літ.).

ПІДНИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підниза́ти.** *Цілі в'язки бубликів із піднизаними до них калачами продавалися на ярмарку просто неба* (з газ.).

ПІДНИЗА́ТИ *див.* **підни́зувати.**

ПІДНИ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підни́зувати.** *Щоб уникнути піднизування браслета, його можна просто перенизати на коротшу нитку* (із журн.).

ПІДНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДНИЗА́ТИ,** ижу́, и́жеш, *док.*, *що.* Нанизувати (у 1 знач.) ще трохи, додатково. *Щоб максимально якісно реставрувати бурштинове намисто, довелося піднизати декілька нових намистин замість утрачених* (із журн.).

ПІДНИРКОВИ́Й, а́, е́, *анат.* Який міститься під ниркою. *Мобілізація нижньої порожнистої вени в піднирковому відділі має виконуватись без ротаційних рухів* (з навч. літ.).

ПІДНІГТЬОВИ́Й, а́, е́, *анат.* Який міститься під нігтем, нігтями. *Мікротравми, розм'якшення піднігтьового рогового шару створюють ідеальний субстрат і умови для життєдіяльності мікроорганізмів, які можуть ініціювати розвиток різних інфекцій* (з наук.-попул. літ.); *Під вільним краєм нігтьової пластинки сірувато-білого кольору знаходиться піднігтьова щілина* (з навч. літ.); // Який розвивається під нігтем (про хвороби). *Проксимальний піднігтьовий оніхомікоз найчастіше вражає нігті пальців рук* (з наук.-попул. літ.); *Симптоми піднігтьових грибкових інфекцій дуже схожі на термічні чи хімічні опіки нігтьової пластини* (з навч. літ.).

ПІДНІ́ЖЖЯ, я, *с.* 1. Місце біля самої основи чого-небудь високого (гори, дерева і т. ін.). — *Капітане, нам треба пороху! — закричав Закшицький до якогось ветерана з обвислим вусом і в високій рогатій шапці, що стояв при підніжжі барикади* (І. Франко); *Їхали ми на узгір'я Ай-Петрі. Вже поминули сади-виногради рясні, кучеряві, Що покривають підніжжя гори, наче килим розкішний* (Леся Українка); *Мандрівники пройшли між деревами і опинилися біля підніжжя скелі* (В. Владко); *Я звернув на стежку, що бігла попід підніжжям згаслого вулкана, відомого під назвою Діамантова Голова* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Основа пам'ятника; п'єдестал. *Анна мовчки стає на коліна перед могилою, кладе вінець до підніжжя статуї* (Леся Українка); *Альоша переступив тяжкий цеп, що оповивав супокій монумента, і наблизився до його підніжжя* (І. Микитенко); *Пам'ятник з бронзи належав уже не їй, а цілому світу. Вона поклала біля його підніжжя дитину, а сама припала до бронзових грудей і застигла, як бронза* (О. Довженко).

3. Підставка, опора і т. ін., що підтримує що-небудь або є опорою для чогось. *Ось вона, заповітна довгаста коробочка з кольоровими тюбиками. Вона примостилася біля чорного підніжжя глобуса* (О. Донченко); *Люди видющі, заздрі. Хоч погляди всіх — на підніжжя драбини, а бачать, хто їхнім збіговиськом гребує* (В. Дрозд).

4. *рідко.* Те саме, що **підні́жок** 1. — *Не годен я і за підніжжя ніг ваших бути! — плакав Сергій* (Н. Королева); *В крісло, привівши її, посадив, полотниною вкрите, Крісло ж красиве, різьблене, з маленьким підніжжям при ньому* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПІДНІ́ЖКА, и, *ж.* 1. Пристрій у формі східців для входу в автомашину, вагон і т. ін. *Хазяїн вертається, так само поволі ступаючи й похльоскуючи батогом. Він підходить до хургона й заносить ногу на підніжку* (В. Винниченко); *Поїзд мчав, мов вихор. На підніжках, у відчинених дверях вагонів, притримуючись за одвірки, стояли вартові* (Олесь Досвітній); *Це стає ще однією моєю кармою — добігання до потяга в останню хвилину, застрибування на підніжку, яка втікає* (Ю. Андрухович).

2. Спеціальний пристрій у ручному ткацькому верстаті, натискаючи на який приводять його в рух. — *То це, певно, вони й мене посадять за верстат, щоб я день і ніч торкала .. підніжки* (І. Нечуй-Левицький); *Давид кидався: — Що таке? А, ні, цівки ще є, — і знов гуп-гуп лядою, машинально самими руками, ногами підніжки перебирав, а в голові не ткання* (А. Головко); — *А які вони всі ткалі завзяті, як шпарко ногами в підніжки совають та лядою пригупують, щоб кріпше ткалось — ви того й думкою здумати не можете!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *розм.* Удар ногою по нозі іншого або підставляння ноги під ногу людині, щоб повалити, збити її. *Нарешті він штовхнув Івана, намагаючись зробити захват ногами. — Не смій підніжку! Не смій! Чесно треба!* (К. Гриб); — *Герой! Ну, герой! Бігла дівчина, а він їй — підніжку! Я ніколи не думав, що ти отакий боягуз* (А. Дімаров); // *перен.* Перешкода в якійсь справі. *Ольга їхала й боялася навіть самій собі зізнатися, що наміри її були нечистими. Серед людей це називають забороненим прийомом, підніжкою...* (Микита Чернявський).

◊ **Ста́вити / поста́вити підні́жку** *див.* **ста́вити.**

ПІДНІ́ЖНИЙ, а, е. Який розташовується, знаходиться під ногами. *Почувши шелест підніжного листу, на ноги схопився* [Кіндрат] (А. Іщук); *Тонка цівка холодної води вихоплювалася з висоти людського зросту і з плюскотом падала на підніжний камінь* (В. Фіялко); *Дивиться час від часу вгору, А не лише в підніжний прах* (В. Коротич); *Він .. був найситіший серед усіх їхніх коней, які давно перебивалися на підніжному попасі* (В. Шкляр).

Підні́жний корм *див.* **корм.**

◊ **Іти́ / піти́ на підні́жний корм** *див.* **іти́.**

ПІДНІ́ЖОК, жка, *ч.* 1. Те саме, що **підні́жка** 1, 2. *Віктор, Ніна й Микола Пісначевський скочили з вагонного підніжка на полтавську землю, благополучно перейшли запасні колії й повз патруль біля дротяних воріт проскочили в місто* (Олекса Ізарський); *— Я зроду-звіку не сіла б за верстат, щоб торкать підніжок та гупать лядою з ранку до вечора* (І. Нечуй-Левицький); // Підставка для ніг. *Вона потягнула під грубу фотель, скулилася в нім вдвоє, підсунувши собі ще й підніжок під ноги, опустила голову* (О. Кобилянська); *Сіла у крісло вона, на підніжок поставивши ноги* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перен., зневажл.* Про того, хто плазує перед ким-небудь. [Ю р к о:] *Тепер ви бачите, який стоїть перед вами виродок, бузувір!.. Нікчемний підніжок, негідний раб* (М. Кропивницький); *— Не народила, дякувати Богу, наша земля чоловіка, який би продався султанам, побусурманився, став підніжком стамбульського трону і занапастив свою землю* (П. Загребельний); *Справді, який він козак? Тільки звання козаче ганьбить. Підніжок панський* (В. Чемерис).

ПІДНІМА́ЛЬНИЙ, ПІДІЙМА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для піднімання, підіймання чогось знизу вгору. *Гірнича механіка як наукова дисципліна охоплює рудникові підіймальні, вентиляторні, водовідливні й компресорні установки* (з наук. літ.); *До робіт із підвищеною небезпекою на виробництві відносять усі роботи, пов'язані з підіймальними механізмами, балонами високого тиску, електромережею високої напруги* (з навч. літ.); *Для вільного доступу до транспортних засобів осіб з обмеженими фізичними можливостями на приміських маршрутах мають бути автобуси з пандусами або піднімальними механізмами* (з газ.).

△ **Підйо́мний (підійма́льний, піднімá́льний) кран** *див.* **кран[2]; Піднімá́льна (підіймá́льна) си́ла** *див.* **си́ла.**

ПІДНІМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підніма́ти** і **підніма́тися.** *Щодня належить вчинити якесь зусилля — до поту. Добре, коли се осмислена робота, якщо ні — бистра ходьба, біг, піднімання ваги* (М. Дочинець); *Він .. виніс звідти мотузку, зав'язану вузлами, з гачком на кінці, такими мотузками користуються на морі конопатники, а на суші злодії. Вони полегшують піднімання* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Ця квадратна пірамідальна споруда стоїть на чотирьох стовпах, і її можна на них піднімати або опускати. Піднімання здійснюється таким же простим, дуже дотепним способом* (І. Франко); *Висота піднімання й опускання лемеша в плузі залежить від глибини, на яку потрібно зорати землю* (з навч. літ.); *Піднімання вантажів кранами має відповідати всім техніко-експлуатаційним вимогам* (з наук.-попул. літ.); *Під час піднімання вгору поряд зі зменшенням вмісту кисню в повітрі підвищується рівень іонізувального випромінювання, знижується атмосферний тиск, температура повітря, змінюється вологість повітря* (з навч. літ.); *Екологи прогнозують значне піднімання рівня моря протягом наступних 1000 років* (з наук.-попул. літ.).

ПІДНІМА́ТИ, ПІДІЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДНЯ́ТИ,** німу́, ні́меш, **ПІДІЙНЯ́ТИ,** ійму́, і́ймеш; *мин. ч.* підня́в *і* підійня́в, яла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Нахилившись, брати, підбирати з землі, підлоги, знизу і т. ін. *— Ні, спасибі, я наївся, — тихо відповів мош-Діма, піднімаючи з долівки перекинутого глечика* (М. Коцюбинський); *Ми бачили, як батько піднімає з долівки випадково впущений шматок хліба і кладе на стіл* (О. Бердник); *Я бігав з пилосмоком, тріпав, згрібав папери, піднімав з підлоги книги і розставляв на поличках* (Ю. Винничук); *Я б зірвала той горішок — Не достану тільки; А він візьме та й підійме Дівчину до гілки* (Я. Щоголів); *Крайній* [селянин] *підвівся, покректав, підняв з землі шапку* (Панас Мирний); // Переміщати знизу вгору, витягаючи з води, з заглибини і т. ін. *— Підіймай* [сіть]! *Підіймай! — скрикнув старий батько. — Щука є!* (І. Франко); *Дід .. вскакує в човен і навстоячки їде до затоплених ятерів. Він бережно підіймає з глибини озера виплетену з дубців посудину* (М. Стельмах); *Матроси підняли якір* (М. Трублаїні).

2. *кого, що.* Узявши, переміщати (підводити, підносити і т. ін.) знизу вгору. *Я на гору круту крем'яную Буду камінь важкий підіймать І, несучи вагу ту страшную, Буду пісню веселу співать* (Леся Українка); *Хтось хитромудрий, пристосовуючи танк до мирного життя.., скинув з нього башту і натомість встановив звичайний робочий кран, яким під час ремонту можна піднімати найважчі двигуни...* (О. Гончар); *Титар, сивий, аж білий, з довгими вусами, тричі навхрест підійняв вгору здоровий полив'яний червоний жбан сити, придержуючи зверху рукою хліб, котрим був накритий жбан* (І. Нечуй-Левицький); *З дзвінким сміхом підняла* [Ясиня] *високо на простертих руках княжого первенця, Данила* (К. Гриневичева); // Переміщати що-небудь угору для виконання якоїсь дії. *Молдувани обурились. Хто має право рубати їх виноградники? Та вони на шматки розірвуть першого, що підніме сокиру над кущем* (М. Коцюбинський); *Молотив* [дід] *не на землі, а на ряднах. Ціп піднімав високо, проте бив не сильно, щоб і солому не перетовкти, й зерно щоб далеко не розприскувалось* (Є. Гуцало); *Гуро підняв пістолет і випустив кілька куль у хижака* (В. Владко); *Різкий посвист бойової палиці змусив Кия підняти над собою щита і прикритися ним* (В. Малик); *Старші лицарі схвально підняли над багаттям двосічні мечі, благословляючи юних побратимів на важку, таємничу путь...* (О. Бердник); // Відривати від землі, переборюючи силу тяжіння. *Таку колодку удвох із завмагом піднімали!* (Остап Вишня); *Еней .. Насилу щит підняв чудесний, Не легкий був презент небесний* (І. Котляревський); *— Як оце який запорожець провиниться, то Палій і дає йому свою шаблю нести, так той, бідний, аж стогне — не підніме нести* (Д. Мордовець); [З а ч е п и х а:] *Може б, я тобі що помогла?* [О д а р к а:] *Отакої вигадайте! Ви й рогача не підіймете!* (М. Кропивницький); *Питає* [княжий слуга], *де я взяв меча .. Та як підійме оте ручище, як завдасть — завдасться, аж через поріг перекотився* (І. Білик); // Знімаючи що-небудь із чогось, переміщати вгору, вбік і т. ін. *Отаман підняв циновку з одного шаплика, де було повно річкової і морської риби, подавав вербівцям ножі і вони почали зшкрібать луску з риби* (І. Нечуй-Левицький); *Явтух вийшов наперед, тихо підняв картуза до громади і знов щільно насунув його на своє рідке русяве волосся* (В. Винниченко); *Вітаючись, він ґречно, але без запобігливості, підняв фетровий капелюх* (О. Гончар); // Бути спроможним переміщати

яку-небудь вагу. *Вона теж багато назбирала! Важкий мішок, і не піднімеш!* (О. Донченко); *Вранці, перед тим, як рушити на переправу, Хаєцький зробив ревізію на возах і доповів командирові роти про наявну кількість мін. Було по боєкомплекту на кожному возі. — Більше не підіймете? — поцікавився Кармазин* (О. Гончар); // *рідко.* Керувати рухом чого-небудь угору; сприяти переміщенню чогось у просторі. *Словами промовляла* [Ярославна]: *"Нащо ханові стріли хапаєш* [вітре], *На легкому крилі підіймаєш, В військо мого князя пускаєш?"* (Панас Мирний); *Христина .. лунко вдарила в долоні. Ворона .. невдоволено каркнула і тільки тоді скікнула, неохоче підіймаючи на чорних крилах своє важке попелясте тіло* (М. Стельмах); *— Хотілось би й нам, як Сіробабі, штурмувати плодожерку та бур'яни, а доводиться замість того важкі бомбардувальники піднімати в небо. І піднімаємо, бо треба* (О. Гончар); *Птахи, вишикувавшись ключем, летіли плавно, роблячи помахи крил у певному ритмі. Вони повільно опускали обрамлені на кінцях чорним дужі крила і різко підіймали їх угору* (С. Талан); // *тільки док., перен., розм.* Бути спроможним справитися з чим-небудь, здійснити і т. ін. щось. *— Та що се ви — подуріли? Таку силу поля тринадцятьма душами підняти?* (Панас Мирний); [Д у д а р:] *Плануйте так, щоб не по формулі тільки, а мозком і серцем беріть. Бо оту всю суму район мусить хоч там що, а підняти* (І. Микитенко).

3. *що.* Переміщати що-небудь на вище місце, залишаючи там. *Оброшений потом, обліплений остюками й половою, Гнат сам після жнив піднімав на свіжовимащене жовтою глиною горище важкі мішки* (М. Стельмах); *Жінки-носійки підіймають на голову чемодани* (М. Коцюбинський); *Хлопці підбігають до Брюллова, підіймають його на руки і несуть з голосним "ура" до славетної "Помпеї"* (О. Іваненко); *Вона насилу підняла на плечі важкі відра, аж трохи застогнала* (І. Нечуй-Левицький); *Пріся мовчки набрала води, а Микита підсобив їй підняти відра на плечі й обоє пішли назад* (А. Кащенко); // Возити вгору ліфтом, підіймачем. *Швидкісний ліфт підняв нас на шостий поверх* (І. Росоховатський); *Маленька кабіна пневматичного ліфта, кумедно сіпаючись, підняла їх на верхівку вежі* (О. Тесленко).

4. *що.* Відкриваючи, відгортаючи і т. ін., міняти положення чого-небудь із горизонтального на вертикальне. *Шофер замовкає, стоїть, одвернувшись, потім підіймає капот машини, нахиляється до мотора* (Ю. Яновський); *Швиденько подався* [Охрім] *у другий куток, та, трохи відсунувши якусь скриньку, підняв лядку, витяг з якогось темничка барильце* (Марко Вовчок); *Вартовий спав, накривши лице картузом і піднявши комір шинелі* (В. Винниченко); *Падав тихий сніг, морозило. Степан мерзлякувато зіщулився, підняв комір* (П. Загребельний); // Переміщати що-небудь угору, притримуючи, закріплюючи і т. ін., щоб не опустилося (звичайно про частини одягу, запони і т. ін.). *Перекинувши через голову сорочку, він увійшов у воду і, піднімаючи її, сів, щоб обмитись* (Панас Мирний); *Остап охоче піднімає сорочку й показує збасаманений синій хребет* (М. Коцюбинський); *Рахім чемно і навіть трохи церемонно приймав гостей.., супроводив їх до юрти і сам підіймав перед ними запону* (З. Тулуб); *Увійшла Балабушиха, стала перед дзеркалом і підняла з лиця вуаль* (І. Нечуй-Левицький); *Тримаючи одну руку при тілі на животі, він* [поранений] *другою підняв сорочку* (О. Гончар).

5. *що.* Підводити, підносити (голову, руку, очі і т. ін.). *Бідні́ї невольники У тяжкій турецькій неволі заплакали, гей! .. Угору руки підіймали, Кайданами забряжчали* (з думи); *Розмов не слухав* [Тарас]. *Іноді підіймав голову, дивився на всіх злими, насмішкуватими очима й посміхався* (В. Винниченко); *Він насторожено глянув на Криворучка, але той не піднімав голови* (С. Журахович); *Він трохи скорчився, підняв плечі й сховав шию й навіть трохи голову в гніздо з високих гострих комірів* (І. Нечуй-Левицький); *Батюшка підійняв догори брови й насторожив вуха* (М. Коцюбинський); *Налякана підійшла Євдоха, аж над головою підійняла руку, щоб на плече чоловікові покласти* (О. Кундзич).

6. *кого, що.* Ставлячи, підводячи кого-, що-небудь, надавати йому нормального, попереднього положення. *Міцні залізні штаби, що держали глуху браму, іржа проїла, зламалися, брама лежала долі, ніхто її не піднімав, і в роззявлені завжди ворота видно було, як колись чистий двір заріс бур'яном* (Панас Мирний); *— Та годі ж, годі, угамуйся! — казала їй Явдоха і підняла її з долу та й посадила на лавці* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Андрій кинувся до панночки і підняв її* (О. Довженко); *Я звивався і розвивався, мов ящірка .. Лейтенант підняв мене з підлоги і підвів до миднице в кутку* (Ю. Винничук); // Примушувати кого-небудь вставати, підводитися. *На вулиці небезпечно. Ляжеш .. посеред вулиці — наїде хто, а хоч не наїде, волосні піднімуть* (Панас Мирний); *— З домовини слізьми нікого не піднімеш, — тихо мовив Семен Новак* (І. Цюпа); // Будячи когось зі сну, примушувати вставати. [С е с т р а М а р х в а:] *Вас серед ночі піднімати з лігва?* (Панас Мирний); *Схопився Тугокопилий .. та мерщій до вікна, чи світає? Чи пора у двір гукати, сонливих робітничків на вправляння з худобою підіймати?* (О. Ковінька); *До схід сонця підняв Гаркуша людей на сінокіс* (О. Гончар); // Лякаючи птаха, звіра, примушувати залишати своє гніздо, лігво. *Бандит* [собака] *однаково істерично скавучить, чи то зайця він підіймає, чи то лисицю* (Остап Вишня); *Чую — завзялися мої цуцики на щось, та ще добре так улягають: "Невже, — думаю, — звіра якого підняли?"* (Г. Хоткевич); *Отаман помітив, що вже змагається з днем, неначе з диким звіром, якого гучки ще не підняли з лігва* (Ю. Мушкетик).

7. *кого, що.* Командою, сигналом і т. ін. примушувати підводитися, рухатися, діяти. *— Приймаю командування! За мною, вперед! — Орлюк піднімав солдатів в атаку* (О. Довженко); *Нас піднімають по тривозі, везуть машинами з Києва у Броварські ліси, там уже зібрано тисячі війська* (П. Загребельний); *Кількома короткими наказами, переданими по радіо, начальник штабу підняв полк* (В. Собко); // *на що, до чого і без дод.* Спонукати до певних учинків, дій і т. ін. *Піднімає* [голова] *на труд Свою дружну артіль І веде на лани* (С. Олійник); *— Організовуємо народ, підіймаємо його на боротьбу з німцями* (А. Шиян); // Підбурювати кого-небудь проти когось або спонукати до воєнних дій, збройної боротьби. *Відчинивши двері на Україну, Сулима викликав із Січі решту війська й рушив на Чигирин, піднімаючи повстання проти панів* (А. Кащенко); *Хто підіймає рід на рід І племена на племена? Чий бог — це торг, чий храм — війна?* (М. Рильський); *Підняла* [Параска] *на мене всю громаду* (І. Нечуй-Левицький); *Цей чоловік хотів підняти племена проти його величності султана* (П. Загребельний).

8. *що.* Переміщати що-небудь угору (про силу вітру, повітря, руху і т. ін.). *Реве та стогне Дніпр широкий, Сердитий вітер завива, Додолу верби гне високі, Горами хвилю підійма* (Т. Шевченко); *Піднімає його* [попіл] *вгору широка огняна хвиля й, залопотавши, несе високо-високо...* (Панас Мирний); *Вітер вив, мов дикий звір, і, змітаючи цілі кучугури снігу, підіймав їх догори, до білих хмар, що низько повисли над землею* (М. Коцюбинський); *Вітер піднімав хмари жовто-зеленого пилку, й тоді затуманювалося сонце, а коні пирхали й збивалися з кроку* (Ю. Мушкетик); *Череда звернула з толоки на шлях, простяглася до села і підняла за собою куряву* (І. Нечуй-Левицький); *Ось і череда з поля прийшла, піднявши куряву вище хат* (К. Гриб); // Спричиняючи рух, надавати іншого рівня, розширювати об'єм і т. ін. *Івась аж посинів від натуги; кашель піднімав високо його груди, випрямляв тіло* (Панас Мирний); *Іванові руки безперестанку мнуть тепле овече вим'я, одтягають дійки, а по руках в нього тече молоко, що пахне лоєм і підіймає з дійниці масну солодку пару* (М. Коцюбинський); *Підставляю вітрам розірвані груди, і женуть вітри по жилах мою кров, і ритмічно піднімають легені...* (В. Сосюра); // *перен.* Ставати причиною появи яких-небудь почуттів, думок і т. ін. *Невеселі то картини..; глибоко, як куля, засідають вони у вашім серці, піднімають усю жалість зо дна* (Панас Мирний); *Ця гидка історія гнітила її.., і мутила, і підіймала в серці злість* (М. Коцюбинський); *Ліна промовчала на це, проте почуває, що безладь та нерозпорядливість* [виконроба] *і в ній підіймає дражливе почуття* (О. Гончар).

9. *що.* Підвищувати рівень чого-небудь. *Густа каша ніби стогнала в горшку, підіймаючи затужавілий вершок угору* (І. Нечуй-Левицький); *Не одну сотню ваговозів буту довелося висипати в очерети, щоб підняти ділянку до належного рівня* (В. Бабляк); // Розгоряючись, сягати угору (про полум'я). *Часом оце серед ночі в одному закутку містечка схопиться полум'я й покотиться од кінця до кінця, піднімаючи червоні язики, до самого неба* (І. Нечуй-Левицький); *Відтягували* [люди] *вбік палаюче колоддя з клуні, верх якої незабаром упав, піднявши високо полум'я* (Ю. Мушкетик).

10. *що.* Ставити, споруджувати будівлю. *Всі поважають бабу: де хату підіймають .. — вже баба й там* (Дніпрова Чайка); *Комашня метушлива Підіймає високо лабіринти-житла, І бобер свою греблю споруджає на диво, І стільник з шестикутників ліпить бджола* (М. Зеров); *Дошки були грубої обробки, зате добре підігнані і збиті дубовими цвакали* [цвяхами]. *Так наші дідове* [діди] *колись піднімали в небо гостроверхі церкви* (М. Дочинець); // *розм.* Спромогтися на будівництво. — *Добре, мамо... Хату я потім збудую. За один день її все одно не поставиш. — Як же нам ту хату підняти з нашими силами? — сумно проказала мати* (О. Копиленко).

11. *що, перен.* Сприяти, допомагати розвиткові, розквітові чого-небудь. *Ми незламними будем рости, як граніт, Підіймати Вітчизну у розквіті літ* (Я. Шпорта); — *Бачу й знаю: не пройде багато років, як ви знову підіймете й звеличите нашу славну .. Україну* (Ю. Яновський); — *Не знаю, чи швидко вдасться підняти народ з цієї найглибшої ями — у смислі культури* (В. Шкляр); // *кого.* Ростити, виховувати дітей. *Нещадний, крутий був* [чоловік], *а проте, як помер, то вилила сліз за ним, бо вдовою дітей підняти — це, дитинко, нелегка ноша...* (О. Гончар); // Налагоджувати, поліпшувати щось занедбане, занепале. *Освітливши тепер Василівку, це глухе і відстале село, ми одним пострілом вбиваємо двох зайців: піднімаємо Василівку і створюємо ґрунт в інших селах для майбутньої електрифікації* (Г. Коцюба); [М а к а р:] *Скоро нашу "Зорю"* [шахту] *піднімемо, згадаю молодість, три дні гулятиму* (О. Корнійчук).

12. *кого, що, перен.* Звеличувати, прославляти кого-, що-небудь. *У мене одна думка: як би нам нашу красну мову так високо підняти, як підняв її Шевченко у пісні* (Панас Мирний); // Виклика́ти в когось душевне піднесення, роблячи бадьорішим, енергійнішим і т. ін.; збуджувати. *Як заграв він, як заграв, — ціле царство підняв. Взявся в боки цар, цариця — аж ніяково дивиться* (П. Тичина).

13. *що, перен.* Сприяти ростові рослин. *Посіяли кукурудзу .. Ясний травень підняв її до пояса, викохав на поживному ґрунті* (П. Оровецький); // Спрямовувати вгору свої пагони, стовбур і т. ін. (про рослини). *Кукурудза підіймала гостре листя, що пообвисало аж на землю* (М. Руденко); *В гущавині стрімко піднімала вгору мертве, обпалене гілля розчахнута блискавицею сосна* (В. Малик); *Ніхто, видно, і не сидів* [під липою], *бо висока і густа трава не була столочена, а стояла рівно, піднявши угору свої гострі листочки* (Панас Мирний); *Сад старого коваля застиг у чорному мовчанні, піднявши в беззоряне небо своє обгоріле віття* (С. Журахович); // *у сполуч. зі сл.* т е м п е р а т у р а. Збільшувати ступінь нагрівання чогось. *Вчора привезли для мене з Неаполя керосинову грубку, дуже гарну, без запаху, і я, коли схочу, можу підняти температуру повітря в хаті до +16, 17°* (М. Коцюбинський); *Опалення, ввімкнене Ван Луном водночас з апаратом повітропостачання, не встигло ще підняти температуру до норми* (В. Владко); // Підвищувати показники чогось, розвиваючи, удосконалюючи щось. *Залучення до програм розвитку країн Центральної Азії та Середнього Сходу дало б можливість підняти нашу важку промисловість і сільське господарство* (з наук. літ.).

14. *що.* Виділятися своєю висотою, підноситись, височіти над чим-небудь. — *Поглядав* [Андрій] *на ґуральню. Його дратувало, що вона ще стоїть, гордо підійма комин і бурха безжурно димом, наче сміється* (М. Коцюбинський); *Над брилами міських покрівель Херсон уранці підійма Верхи нескінченних будівель* (С. Крижанівський).

15. *що.* Розпочинати якісь дії у відповідь на що-небудь, реагуючи на щось. *Куди було не приїде* [отець Хведір] *в гості, вже було наймити, погоничі надворі піднімають регіт* (І. Нечуй-Левицький); *Гармати грають, Реве пожежа, кровця рине, А люди вереск підіймають, Страх їм замовкнуть не дає* (І. Франко); [П р о х о р:] *Скажена баба! Я її ще й пальцем не торкнув, а вона вже й реви підняла!..* (М. Кропивницький); *Пес заскавулів, узяв хвіст під себе і потяг під недалеку грушку; наполохана птиця підійняла крик і розбіглася по всім усюдам* [по всіх усюдах] (Б. Лепкий); [О с т ю к:] *Вони* [вороги] *підняли стрілянину, але в повітря, бо боялись, що свого полковника уб'ють* (О. Корнійчук); *Наші невільники теж зрозуміли, в яких краях опинились, і підняли ґвалт* (Ю. Логвин); // *у сполуч. зі сл.* п и т а н н я, р о з м о в а, р і ч *і т. ін., перен.* Починати розмову про що-небудь важливе. — *Ні в тому, ні в тому разі я прошу вас не підіймать таких балачок. Хочете, приймайте сю умову, не хочете, я вас не силую* (В. Винниченко); [П е т р о:] *Ти, Галю, підняла цікаву річ про жіночу працю, заміри* (Панас Мирний); — *Треба нашій пресі помалу, без зайвого галасу підняти ті питання, що їх піднімав досі Франко, але давати їм бажаний для нас напрям* (П. Колесник).

(1) Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* **/ підня́ти перело́ги (переліг, пласти́, цілину́** *і т. ін.):* а) орати давно або ніколи не орані землі. *В степу, в далечині яскравіли похилі постаті орачів, що поволі собі піднімали важку цілину* (М. Івченко); *Вийшли в поле ми орати, Перелоги піднімати* (Л. Первомайський); *Ось він* [трактор] *іде, підніма перелоги, Радістю спраглі поля засіва* (П. Дорошко); *Орали на зяб, піднімали пласт багаторічних трав, щоб посіяти по ньому озимину* (П. Оровецький); *Після війни відбудовував* [Іринарх Іванович] *той же Дніпрогес, зруйнований фашистами, піднімав цілину* (В. Нестайко); *Я не пхав корінці-волосини в затужавілу, збиту віками кам'яницю. Приденно, від першої зорі і до нічного зоряного засіву, піднімав переліг* (М. Дочинець); *Болота — поліська цілина, яку треба підняти .. Він* [Барило] *спав і снив пшеницею на болоті* (Б. Харчук); б) працюючи над чим-небудь, прокладати нові шляхи, виробляти нові підходи до чого-небудь. *Звичайний критик .. мусить сам вироблювати перспективу, вгадувати значення, вияснювати прикмети даного автора, мусить .. орати цілину* (І. Франко); *Колись шукали істин Піфагори І для жерців горів огонь наук, — Тепер всесвітні перелоги оре У вбогу свитку вдягнений селюк* (М. Рильський); *Наївно думала* [Марсалія], *що вона перша підіймає затоптану цілину народного знахарства* (Г. Тарасюк); **(2) Підніма́ти / підня́ти ціну́** *на що і без дод.* — підвищувати грошовий вираз вартості чого-небудь. *Берко .. зараз-таки підняв скажену ціну на горілку в усіх шинках* (І. Нечуй-Левицький); *Продовольство й товари перехоплювалися ще за Стамбулом, притримувалися, щоб підняти ціни, не допускалися в столицю* (П. Загребельний).

△ **Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)>** *див.* **ора́ти.**

◊ **Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин,** *діал.* **на кпи)** *див.* **бра́ти; Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [угору́]** *див.* **задира́ти**[1]**; Не зду́жати й скі́пки підня́ти** *див.* **зду́жати; Оголоси́ти (підня́ти) авра́л** *див.* **оголо́шувати; (3) Підніма́ти (бра́ти) / підня́ти (взя́ти), що ле́гко лежи́ть** — привласнювати чуже; красти. *Як же випадав коли такий нещасний день, що ні роботи, ні в шинку нікого, а в самого ні крихти хліба, .. не гріх тоді й підняти, що легко лежить!..* (Панас Мирний); **(4) Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, звести́** *і т. ін.)* **на но́ги** *кого, що:* а) мобілізовувати, організовувати, примушувати кого-небудь активно діяти. *Варчук ще подивився на хід мироносиць .. Треба ж якось підіймати чудом на ноги грішне село* (М. Стельмах); *Уривчасті дзвінки внутрішньої сигналізації вмить піднімають усіх* [підводників] *на ноги* (В. Логвиненко); *На правах помічника комбайнера* [Орися] *підняла на ноги всю бригаду* (Д. Бедзик); б) будити, розбуджувати від сну. *Розпучливий брязкіт чавунних затулок, дух житньої соломи .. підняли на ноги сім'ю. Навіть найменший хлопчик виринув десь з-під материної ковдри* (М. Коцюбинський); *Мало не опівночі підняв на ноги* [бригадир] *Ліду і Марину, посадив у сани і повіз показати, якого перегною роздобув* (Я. Гримайло); в) сприяти одужанню, виліковувати кого-небудь. *Ледве дійшла я додому. Лягла і довго хворіла. Ну, потім тиха наша обстановка, тихе життя підняли мене на ноги* (Г. Хоткевич); г) *(що)* зміцнювати, укріплювати. *Гарно послужив людям Степан Кучер, теж шахтар. І землю розділив по справедливості, і владу підняв на ноги, щоб твердо стояла* (Д. Прилюк); **(5) Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, здійня́ти** *і т. ін.)* **ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку** *і т. ін.) за кого — що* — пропонувати випити, виголошувати тост. *За край, де світ узріли ми, Зазнали щастя змалку, Покоштували втіх дітьми, Здіймаю повну чарку!* (П. Грабовський); *Ми підносимо наші грузинські келихи з великим почуттям — за Україну, за дружбу, за нашу зустріч, за перемогу!* (Ю. Яновський); *Тільки як здійняли тост за молодих артистів, він обернувся й до Насті з чаркою* (Леся Українка); *На сімейному святі, до краю наповнивши келих, Я сьогодні, мій друже, за тебе його піднесу* (І. Муратов); *Піднімем келехи! За все, що пережито, За наші лози, яблуні і жито, За нашу дружбу вип'ємо вина!* (Л. Дмитерко); — *Високоповажане добродійство! Прошу підняти келехи за вельмишановного Олександра Максимовича* (М. Стельмах); **(6) Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **збро́ю (меч, соки́ру** *і т. ін.) проти кого, за кого — що і без дод.* — воювати з ким-небудь, намірятися вбити когось. *Щасливий воїн, що в ім'я миру Свою підносить бойову сокиру, Во ім'я правди кривду тне з плеча* (М. Рильський); *Невідома рука пише далі й далі на пам'ятниках і гробницях: "Меч розділяє, на жаль, єдині колись родини й членів їх, .. брат підносить сокиру над грудьми свого ж брата..."* (С. Скляренко); *Поклялися Бела і Данило не піднімати зброї один проти одного* (А. Хижняк); *Хто меч підійме, від меча загине* (Леся Українка); *Князі .. почали між собою суперечку, хто з них могутніший, і нарешті підняли зброю проти свого государя з наміром скинути його з престолу* (П. Загребельний); **(7) Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́** *і т. ін.)* **з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ** *і т. ін.) що* — відбудовувати, відновлювати що-небудь зруйноване. *Міста з руїн підводимо, Сади саджаєм людям* (І. Нехода); *Шахтар каже: — Ми самі були й будівельниками, підняли шахту з руїн* (Ю. Яновський); — *Загиблим вічна пам'ять, а живий має про живе думати. Про те, як підняти цю землю з руїн, з чого почати, до чого руки прикласти...* (В. Малик); **(8) Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти** *і т. ін.)* **ру́ку (ру́ки):** а) *(на кого — що)* бити кого-небудь, зазіхати на що-небудь. — *Терпіти, терпіти й прощати, — прошепотів він сам собі, — й не ставати проти зла? А якщо це зло загрожує поглинути цілий край? .. Якщо це зло здіймає руку й на святиню святинь..? Ні-ні, терпіти таке зло — согрішити перед Господом* (М. Старицький); *Старий пригадав, як Тимко увірвав його по боку за Ташанню .. — А бодай би тебе так уперіщили, щоб ти й до рідного порога не доліз, аби знав, як на старого чоловіка руку піднімати* (Григорій Тютюнник); *Невже він і досі не міг розкусити цієї сумирної християнської вдачі, цього робочого вола, який і на дитину ніколи не підіймає ні голосу, ні руки́* (М. Стельмах); *Не стане він, князь, боярин, захищати мерзенного холопа, який, може, завтра здійме на нього руку!* (В. Малик); б) *(зі сл.* на се́бе) кінчати життя самогубством. *Сама б на себе руки підняла, слухаючи, до якої біди довела вона матір* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Де мені подітись з лютою нудьгою, Чим мені розбити злую тугу-муку? Ох, давно я зняв би вже на себе руку, Та жаль груди давить, серце, за тобою* (М. Старицький); в) *(на кого)* чинити замах на кого-небудь, намагатися убити когось. *Пальці* [Трохима Івановича] *намацали*

відточений ніж .. Але в цю останню хвилину .. з'явилася думка: "Зупинися, безумцю! На кого руку підіймаєш?" (А. Шиян); *Дивилися мовчки на нас козаки, та ось несподівано й дзвінко один з них звернувсь до пониклих бійців: — Брати! Що ми робим? На кого ми руки підносим?* (В. Сосюра); *Відповідаючи, Зевс хмаровладний до неї промовив: "Краще мовчки сиди, покоряючись слову моєму. Не допоможуть тобі всі боги, скільки їх на Олімпі, Тільки-но встану і руки на тебе здійму нездоланні"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); г) *(на кого — що)* вступати в боротьбу з ким-, чим-небудь, засуджувати, ганьбити і т. ін. когось за щось. *А інші кричали: — Сором! .. Хам підвів голову! Неслухняний раб збунтувався! Підніс руку на свого пана! О сором! .. Місто* [на ранок] *було в руках бунтарів* (Мирослав Ірчан); **(9) Піднімáти (підіймáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **гóлос:** а) починати говорити, висловлювати свої думки. [С е с т р а С е р а х в и м а *(піднімає голос до людей):*] *Чого ви зібрались?* (Панас Мирний); *— Наберетесь чимало клопоту, поки добудете свою царівну з зачарованого замку... — Чому так? — підняв голос Ломицький* (І. Нечуй-Левицький); *Ми помітили, що Поля хоче говорити .. проте піднести свій голос не наважувалась. Сев її підбадьорив, і вона розповіла свою коротку історію* (Ю. Яновський); *— А що, коли б узятися за затоплену Карапатівську рудню? — тихо, несміливо підніс голос худий високий дідок* (Олесь Досвітній); б) говорити голосніше, підвищувати тон, перев. сердячись; сварити кого-небудь, дорікати комусь. *— Але заспокойтесь, — кінчаю я, — я не хочу підносити свого голосу, я сваритися не буду* (Ю. Яновський); *— Цить мені, анахтем! — підіймає голос Дорохтей* (М. Стельмах); *— А на кого ж ці руки від віку робили, гей! .. І баба піднесла голос. В ній закипіло довго стримуване ремство* (В. Бабляк); в) виступати, відстоюючи кого-, що-небудь. *Мені доводиться підносити голос на захист балету як видовища здорового й потрібного* (Ю. Яновський); *Мільйони, мільйони, мільйони Підносять голос: За мир!* (П. Дорошко); *— Не диво, що рідний брат гарчить, мов собака з-під ворітні, але щоб наймит підняв голос!* (М. Стельмах); **(10) Піднімáти (підіймáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **[догори́] нóса (ніс)** — гордовито, самовпевнено триматися, ставитися до інших зневажливо. *Від таких розмов батька з матір'ю Кирилко .. ще дужче носа піднімав* (Панас Мирний); [В а р к а:] *Бундючилися супроти нас люде* [люди], *і тепер і ми підіймемо догори носа* (М. Кропивницький); *Мальва обережно вивільнила свою руку з руки Стрибога і впевнено, задерши догори носа, попрямувала в бік воріт* (Дара Корній); **(11) Піднімáти (підіймáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **дух** *кому і без дод.* — надихати, підбадьорювати кого-небудь. [Х р и п у н:] *Яка це достойна річ приголубити людину. Людське ставлення підіймає дух і дає силу рукам* (Ю. Яновський); *Мені дано вижити серед пекельних мук, в самотності, яка або ж знищує людину, або підносить дух її на вершини* (П. Загребельний); *— Головне не в тому, куди поціляють гармати. — А в чому? — У тому, що вони піднімають дух козаків* (В. Шкляр); *До батальйону щодня приходили офіцери з високими чинами полковників та генералів і говорили промови, що мали піднести дух батальйонерок* (Гео Шкурупій); [К а р л:] *Такі новини мають дух підняти: Повстали, кажуть, горді парижани — Французький дух прокинувся у них* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); **(12) Піднімáти (підіймáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **на щит [слáви]** *кого, що* — звеличувати, вихваляти кого-, що-небудь. *Хто конкретно керував усім, яка сила направляла всю акцію, кого би треба за іменем підіймати на щит — ніхто не знав докладно* (І. Багряний); *Ливарний цех і весь наш завод чекають від вас чогось... Щоб можна було підняти на щит...* (І. Муратов); **(13) Піднімáти (підіймáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **прáпор (стяг, знамéнó** *і т. ін.)* *чого* — вести боротьбу за що-небудь, в ім'я чогось; виступати з якоюсь ідеєю, відстоювати її. *Ми ще ніколи не були собою, Не підіймали стяга на морях Ні по чужих, невиданих краях, Де квіти квітнуть барвою новою* (М. Рильський); *З усіх земель українських прийшли вони в цей табір, під Білу Церкву, до гетьмана, що підняв прапор боротьби з польськими панами* (Р. Іванченко); *"Завтра накажу розбити на майдані намет і поставити біля нього бунчук великого походу". Цим походом сподівався* [султан] *піднести прапор пророка над усіма землями, утвердити в пам'яті правовірних своє ім'я й упевнитися в собі як мужеві і воїнові* (Ю. Мушкетик); **(14) Піднімáти (підіймáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **тост** — висловлюючи певне побажання, пропонувати у зв'язку з цим випити, а також пити після такого побажання. *Підношу з повним кухлем Я тост за береги Дніпра* (М. Рильський); *Коли піднімали тост за здоров'я молодих, він* [Альфред] *зводився, обтирав серветкою губи, уклонявся на всі боки і знову брався за їжу* (Ірина Вільде); *Ще не було у квартирі Вербицьких такої веселої вечері. А все Стас. Так розходився — не зупинити .. Жартував, тости підіймав — за жінок, за жінок, за матерів!* (Люко Дашвар); *Граф Кшивотульський підніс тост на здоров'я .. господині повіту, пані маршалкової* (І. Франко); *Невтішно й неприховано ридала* [Лариса], *коли хтось підняв тост за красу подружньої вірності* (Є. Кононенко); **(15) Піднімáти (підіймáти, піднóсити, підвóдити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́** *і т. ін.)* **гóлову** — починати активно, упевнено діяти. *Росте невдоволення проти панів і дуків, незгода голову підносить* (Б. Лепкий); *— Знову, значить, підіймають* [пильщики та матроси] *голову, — нахмурився Гаркуша* (О. Гончар); [О р л и к:] *В третьому батальйоні агентура ворога підняла голову, почалися неприємні розмови* (О. Корнійчук); **(16) Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) вýха** — наважуватися, намагатися протидіяти кому-небудь. *— Правильно Данюша каже: "Коли це в мене було, щоб проти голосував хто?" А то аж сім! Підняли вуха* (А. Головко); *Я буду розраховуватись одним махом! По-крупному! Сотник обіцяє наші поля зорати машинами. Ми ще піднімемо вуха!* (М. Циба); **(17) Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) завíсу (край завіси)** — розкривати що-небудь приховане. *Еней спинивсь, як вийшов з лісу. На сонці скулився, мов кріт, — Неначе хто підняв завісу В безмежний, невідомий світ* (С. Воскрекасенко); *— Нас і не дивує, що класний керівник підійняв край завіси над ближчим майбутнім однієї з своїх учениць* (О. Донченко); **(18) Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) на штики́** — заколювати, убивати штиком. *Всі сотні разом збунтувались, найлютіших офіцерів підняли на штики, а самі кроком руш!* (О. Гончар); **(19) Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторитéт)** — робити кого-, що-небудь значнішим, вагомішим у

чиїхось очах. *Марусякові шкода було втратити попадю. Як там не як, а те, що він її мав, підіймало його престиж* (Г. Хоткевич); *Виховані нашими клубами футболісти підніматимуть і примножуватимуть спортивний авторитет України* (з газ.); *Тільки спільним зусиллям усіх, хто зобов'язаний володіти українською літературною мовою, можна підняти престиж нашої мови* (з наук. літ.); **(20) Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) чолó,** *уроч.* — відроджуватися, відновлюватися після перерви, занепаду і т. ін. *Степи квітчасті Сонце залило, Син землі у сонці-щасті Підніма чоло* (Т. Масенко); *Настав короткий період українізації. Козацька молодь повеселішала. Професура — українська, вище піднімала своє чоло, як з-під снігу травка зелененька* (О. Шугай); **(21) Піднімáти / підня́ти на котýрни** — безпідставно, невиправдано звеличувати кого-, що-небудь. *Кіплінга Джозефа Редьярда, англійського письменника, шпигатимуть, що він "описував побут англійських колонізаторів в Індії", "проповідував ідеї британського імперіалізму", а ось оспівувачів радянського імперіалізму підніматимуть на котурни. Бо ж давно відомо: в чужому оці й порошинку бачу, а в своєму не видно й колоди* (В. Чемерис); **Піднóсити (піднімáти, підіймáти** *і т. ін.)* **/ піднестú (підня́ти, підійня́ти** *і т. ін.)* **до небéс** *див.* **піднóсити; Піднóсити (піднімáти, підіймáти** *і т. ін.)* **/ піднестú (підня́ти, підійня́ти** *і т. ін.)* **на [ще одúн] вúщий (новúй) стýпінь (щабéль)** *див.* **піднóсити; Піднóсити (піднімáти) / піднестú (підня́ти) в очáх** *(рідше* **пéред очúма)** *див.* **піднóсити; Рéви підня́ти** *див.* **рéви; Стáвити (піднімáти, піднóсити** *і т. ін.)* **/ постáвити (підня́ти, піднестú** *і т. ін.)* **плáнку** *див.* **стáвити.**

ПІДНІМÁТИСЯ, ПІДІЙМÁТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПІДНЯ́ТИСЯ,** німýся, нíмешся, **ПІДІЙНЯ́ТИСЯ,** іймýся, íймешся, *док.* 1. Іти, їхати на гору, іти сходами і т. ін. — *Здорові будьте, воєводи, бояри, мужі! — відповідає княгиня Ольга і, зробивши рукою знак Свенелду, починає підніматись сходами вгору* (С. Скляренко); *Осипкові не сиділося в хаті. Пробував все далі й далі підійматися стежками в гори* (І. Пільгук); *Раптом він почув, як заскрипіли дерев'яні щаблі, хтось піднімався вгору* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Йосипенко піднявся нагору, увійшов у велику хату, де завжди були гудючі бенкети, ситні обіди* (Панас Мирний); *Я міг би підійнятися угору По мармурових сходах сіруватих, Освітлених лиш зіркою з вікна* (П. Воронько); *Автоекспрес різко звернув з автостради в кам'яну ущелину з крутими схилами, .. піднявся на стрімку гору і зупинився біля вілли на галявині серед гірського лісу* (О. Бердник); // Переміщатися вгору, летячи; злітати. *Чого заводить свою пісню жайворонок, піднімаючись високо, високо угору, стріваючи ясне сонце?* (Панас Мирний); *Літак піднімається вище і вище...* (С. Олійник); *З вулиць зникло геть усе .. Кури полетіли, мов справжні птахи, а гуси піднялись мало не до хмар* (М. Трублаїні); *Птах піднявсь над рожевою широчінню Боспору й несподівано застиг проти самісінького сонця* (І. Білик); *І тоді пташка зібрала решту сили, піднялася вище й заспівала* (В. Лис); // *перев. док.* З'являтися над поверхнею води; випливати, виринати. *З води баюри піднялася спина, як острівець, на мить показалась рука, наче ловила повітря, і знову впала* (М. Коцюбинський); *Проворними рухами він під водою зірвав з себе чоботи, піджак, ривком піднявся вгору, на всі груди вдихнув повітря і знову занурився в ріку* (М. Стельмах); // Рухатися у воді ближче до поверхні, не так глибоко занурюючись. *Щоб піднятись вище, на човні треба було відкрити балони зі стисненим повітрям, аби витиснути з баластних цистерн воду* (М. Трублаїні); *Вона* [карасиха] *майже не відчувала опору води; набрала в міхурець повітря, піднялася майже до поверхні і заграла на воді ще жвавіше за карася* (В. Шкляр); // Виступати, з'являтися на поверхні чого-небудь (про пухирі, виразки і т. ін.). *Коли тіло почало наливатися, пухнути і стали підніматися на йому* [ньому] *якісь червоні пузирчики, — побачила* [мати], *що Солоха справді недужа* (Панас Мирний); *Вона залишила біля ранки ватний тампончик, щедро змочений йодом. Тепер навколо струпа піднявся пухир* (Микита Чернявський).

2. Переміщатися, здійматися, пересуватися і т. ін. вгору, у вище положення. *Гармаші з гуркотом вкочували на руках артилерію в підвали, на подвір'я, за кожну будівлю. Піднялися тисячі жерл, чекаючи команди* (О. Гончар); // *на що.* Переміщаючись угору, потрапляти куди-небудь. *По обіді їду купатися, це доволі далеко і тим невигідно, бо доведеться підніматися на острів фунікулером* (М. Коцюбинський); *Він розгледів дівчину тільки тоді, коли вона вибігла з води й вдруге піднялась на вишку* (Л. Дмитерко); *Вкутав* [сніг] *білою пеленою гори й доли. Ми піднялися на Рокиту* (М. Андрусяк).

3. *перен.* Удосконалюватися, ставати на вищий рівень знань, сил, можливостей і т. ін. *Шевченко "огненним словом" збудив з домовини народ, який піднявся в новій історичній силі і розбив ланцюги* (В. Барка); *Трофиновського непокоїло інше питання: "Чому ця людина, маючи такий апарат, не захотіла з його допомогою посилити роботу свого мозку і піднятися до таланта або навіть генія"* (І. Росоховатський); // Одержуючи вищу посаду, просуватися по роботі, службі. *Юруш піднімався все вище. Князь Чолак уподобав його так, що настановив доглядачем над усім в палаці та над усіма своїми палацами й забудуваннями* (І. Нечуй-Левицький); *З перших походів проявив він безстрашну звагу в боях, всюди і завжди ведучи перед, тож досить швидко робив, як би ми сьогодні сказали, успішну кар'єру, піднімаючись в січовій ієрархії все вище і вище* (В. Чемерис).

4. Переміщатися вгору відносно горизонту; сходити (про небесні світила). *Вечір. За садком підіймається місяць* (А. Тесленко); *Уже ранками на полях довго плавав туман, сонце підіймалося пізно й неохоче* (М. Дашкієв); *Уже Волосожар піднявся, Віз на небі вниз повертавсь, І дехто спати укладався* (І. Котляревський); *На сході сонця вже займалось полум'я .. Зоря піднялася високо й ніби десь сховалась і потонула в блакитному небі* (І. Нечуй-Левицький); // *у сполуч. зі сл.* д е н ь, н і ч, *перен., поет.* Наступати, наставати (про частини доби). *Свіжо дихає ранок зимовий, Підіймається день-чародій* (С. Крижанівський); *День підіймався сірий, вітряний* (Микита Чернявський); *День піднявсь на повний зріст, Сонцем даль залита...* (І. Нехода); *Зоряна ніч піднялася небом над степами, висока* (О. Гончар).

5. Переміщатися догори, поширюючись над чим-небудь (про дим, туман, пару, запах і т. ін.). *Туман почав рідшати, підніматись угору* (Панас Мирний); *Молодиця і в темряві побачила, що на мокрих, неначе викупаних, спинах коней густо підіймається пара* (М. Стельмах); *Прокинеться сонце, розступляться тіні, Підіймуться сиві тумани з болот* [боліт]!.. (М. Зеров); *З-за кам'яного виступу випливли прозорі цівки диму, піднялися вище і, постоявши в повітрі, розтанули, розсіялись* (Б. Левін); // Переміщатися у повітрі вгору (звичайно про хмари). *Важкі хмари то піднімаються над селом, то котяться по самій землі* (С. Чорнобривець); *Досвітні хмарки .. підіймаються вгору на сонячній сітці проміння* (М. Стельмах).

6. Мати напрямок вгору (про дорогу, вулицю і т. ін.). *Стежка піднімалася тут трохи вгору і йшла немов по кам'яній приспі* (І. Франко); *Вуличка, що вела на толоку до гамазею, підіймалася все крутіше* (О. Гончар); *Доріжка піднімається на пагорбок* (М. Олійник); *Сніжним насипом піднявся шлях* (М. Стельмах); // Простягатися, розлягатися по похилій поверхні угору. *Ниви то поволі котились в долину, то підіймались на похилі горби* (М. Коцюбинський); *Узбережжя круто підіймається вгору, йти важко* (М. Чабанівський); *Провідник зі своїми супутниками, залишивши позад себе величезну затоплену водою низину, попрямували степом, що трохи піднімався вгору* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Кожна впадина* [тканини] *не крутим згір'ям спускається униз, а положистою хвилею збігає туди, щоб, піднявшись угору, якнайдоладніше облямувати круглі виступи на руках, на плечах, на грудях* (Панас Мирний).

7. Набувати вищого від попереднього похилого або вертикального положення, відкриваючись, відслоняючись, переміщаючись. *Завіса підіймається, в залу віє холодом сцени, старими фарбами й тим особливим запахом куліс, що завше є незмінний у кожному театрі* (Ю. Яновський); *Кілька хвилин у залі шаленіла буря оплесків. Тричі опускалася й піднімалася завіса* (В. Нестайко); *Стала* [Маруся] *коліньми на підоконня* [підвіконня], *спустила ноги і повисла..; сорочка зачепилася за гачок віконниці й піднялася* (Г. Хоткевич); *І без того куценькі штани тепер піднялися мало не до самих колін* (С. Васильченко).

8. Переміщатися вгору з нормального, нахиленого положення (про руку, голову, бороду і т. ін.). *Борода його тремтіла, крутилася з сторони в сторону, піднімалася то вгору, то опускалася униз, робила те, що він виробляв своїми щелепами* (Панас Мирний); *Людей було розкидано по морю .. Часто за хвилею піднімалася в повітря рука й розпачливо кликала допомогти, а* [рятувальний] *човен знаходив там тільки воду й нічого на ній* (Ю. Яновський); *Густі вії красиво й довірливо підіймаються вгору, і тому її очі навстіж розкривають усю соромливу душу перед поглядом Чайченка* (М. Стельмах); *В Марти піднялися брови від розчарування* (Р. Андріяшик).

9. Переміщатися вгору, набувати потрібного положення. *Посеред купки* [людей] *видно знамено: то опускається вниз корогва, то знову піднімається вгору* (Панас Мирний); *Одночасно піднімалися і опускалися по обидва боки судна міцні довгі весла* (В. Малик); * Образно. *В нашій хаті наша правда й сила, Наша воля — в радісній сім'ї... От чому так високо вітрила, Україно, піднялись твої* (М. Рильський); // Уставати з ліжка після сну або хвороби. *День під вагою, мов клятий, згинаєшся, Важко, а треба нести; Світ ще не блимне, а ти підіймаєшся, — Гайда — машину верти!* (П. Грабовський); *Ввечері падав потомлений в ліжко І засинав у ту ж мить. Вночі піднімалась* [мати], *щоб синові ніжки Білим ряденцем прикрить* (М. Гірник); *Матері стало легше і вже піднялась з постелі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Спішно піднявшись на ранній зорі, З косами йшли на жнива косарі* (Я. Щоголів); // Уставати, підводитися. *Тимко підіймається на ноги і бачить перед собою всіх розвідників* (Григорій Тютюнник); *Публіка почала плескати і поволі, ряд за рядом, підозріливо навзаєм переглядаючись, підійматися з місць* (Ю. Андрухович); *Векла (се вона й була) випручала ноги, піднялась і сіла на полу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Килигей мовби готовий був до такої звістки: піднявшись у стременах, гукнув Баржакові* (О. Гончар); *Хлопчина кілька разів наважувався піднятися з лавки, але знову сідав, ніяковів і знову пробував наважитись* (Любко Дереш); // Ставати навшпиньки. *Дід Дунай підходить до покуття, торкаючись руками снопа, піднімається навшпиньки і задмухує голубий вогник лампадки* (М. Стельмах); *Той* [Івась] *аж шию витягнув, аж навшпиньки піднімається — обводить поглядом далечінь* (В. Малик); *Він підняв руку вгору, ледве достав Балабушині плечі, піднявся навшпиньки й тричі поцілувався з Балабухою* (І. Нечуй-Левицький); // Ставати на задні ноги, лапи (про тварин). *Мені ж досить було появитися біля найсмирнішого цюці, як той ставав як скажений. Гавкав, аж вив, піднімався на задні лапи, напинаючи ланцюг, бризкав лютою піною* (А. Дімаров); *Великий сірий кіт з тигрячими вусами, піднявшись на задні лапки, плигав з етажерки вгору, до стелі* (М. Трублаїні); *Звірюка з хрипом піднялася на задні лапи, випросталася на весь колосальний зріст і з гуркотом бебехнулася вниз* (О. Бердник).

10. *на що і без дод.* Підводитися, вставати, пробуджуватися після сигналу, команди і т. ін. *Роти, зарившись в гливкому чорноземі, коротали дні без особливих тривог. Ночами підіймалися на аврали: траншеї заливало водою* (О. Гончар); — *Оркестр, встати! — крикнув Гавриченко оркестрові. Оркестр піднявся. — Кругом! Оркестр повернувся* (О. Довженко); // *перен.* Ставати активним; починати активно діяти; повставати. *Через цю унію пішла сварка та різанина між попами й панами, православними та уніатами — між такими ж міщанами, а далі й селяни стали підніматися проти унії* (М. Драгоманов); *Завзяті Подоляни знову піднялися, і через тиждень Богун навчав строю вже великий полк у п'ять тисяч комонних козаків* (А. Кащенко); // *перен.* Розпочинати проти кого-, чого-небудь воєнні дії, збройну боротьбу. *Там, де нема козаків, селяне* [селяни] *скоріш підіймуться й підуть за запорожцями* (Г. Хоткевич); — *Отак у нас будуть каратися злочинці, що піднялися проти влади і цісаря* (Ю. Винничук).

11. *також у сполуч. зі сл.* д у х, н а с т р і й *і т. ін., перен.* Поліпшуватися, покращуватися (про моральний стан, настрій і т. ін.). *Вже сотні знають про втішну новину. Піднімався дух у в'язнів, вони відчували себе людьми, здатними боротися* (А. Хижняк); *Люди хоч і не досхочу, але все ж угамували спрагу. У всіх піднявся настрій* (Ю. Бедзик).

12. Переміщатися вгору (про дим, хмари і т. ін.). *З-за дубів піднімався дим синім пасмом* (І. Нечуй-Левицький); *Чорний дим, що піднявся над нашою розтерзаною землею до самого неба, як суворий і грізний заповіт, як грізний заклик до помсти, — хто його забуде?* (О. Довженко); // Здійматися й переміщатися в повітрі (про пил, куряву і т. ін.). *Вітер затих, курява піднімалася високо вгору...* (Панас Мирний); *Тихо снують пушинки, пливуть одна за одною, то піднімаються, то опускаються, то зникають зовсім* (В. Близнець); // Рухатися, набуваючи іншого рівня, розширюючи об'єм і т. ін. *Груди дишуть легко, піднімаються високо* (І. Нечуй-Левицький); *Важко дихає шкапина і вже хитається .. Боки бистро підіймаються й блищать від поту* (Г. Хоткевич); *Так ходять вони* [груди], *коли чоловікові немає чим дихати: то піднімуться високо угору, постоять, похитаються і з тихим гуркотом опускаються наниз* (Панас Мирний).

13. *перен.* Виникати, з'являтися (про думки, почуття і т. ін.). *Щось темне підіймалося в ньому, як пара понад гнилим болотом, стирало думки, млоїло тіло і виганяло на чоло холодний, сверблячий піт* (М. Коцюбинський); *Щоб перебороти злість, яка піднімалася в ньому проти самого себе, подумав: "Звичайно, мій настрій залежить і від стану мого організму. Мій настрій, але не вчинки"* (І. Росоховатський); *Тінь одна шугнула поуз мене: Вся в чорнім, тихо, звільна йшла вона. Зирнула — і з душі з самого дна Знов піднялось все горе утаєне* (І. Франко); *На один непомітний момент піднялася на серці злоба* (Г. Хоткевич); *В його душі піднялась тепла хвиля вдячності* (Ю. Бедзик).

14. Підвищуватися (про рівень води у водоймі). — *Вітер обернувся, товаришу командарм... Вода піднімається, заливає броди!* (О. Гончар); *Він підвівсь і глянув на річку. Води ще побільшало. Якби ще на пів аршина піднялась угору, то полилась би через греблю* (Б. Грінченко); *Далі — бездоріжжя... Дожидання, Коли ріка підійметься бурхлива, І подорож по хвилях на плоті — І ще холодне надвесняне сонце...* (М. Рильський); // Переміщаючись вгору, набуваючи іншого рівня, збільшуватися. *На припічку Устина побачила замішене тісто, придавила двома пальцями, а воно зразу ж піднялося, як пух, — буде гарний хліб* (С. Чорнобривець); *Гори повищали, піднялися у дивоколі величною вартою, заіскрилися крижані шапки на верхів'ях* (О. Бердник); // Розгоряючись, сягати полум'ям угору. *Я чую, що тріщить ґніт, і бачу, як блимає світло — то підіймається, то падає* (М. Коцюбинський); *Заграва розгоряється, піднімаючись вище і вище в небо* (Григорій Тютюнник); *Полум'я вже не піднімається вище голови юнака — ледве сягає його плечей* (В. Фіялко); *Знову полум'я піднялося, світ осіяв усю хату* (Панас Мирний); *Серед темної ночі попереду несподівано піднялася багряна заграва, сягаючи хмар* (О. Гончар).

15. Стаючи вищим, будуватися, споруджуватися (про будівлі). *Я глянув перед собою і побачив будинки. Вони піднімалися одразу ж за розарієм, викладені з червоної цегли, з гостроверхими дахами, схожі між собою, наче близнюки* (А. Дімаров); *Піднялись нові мости Над глибокі ріки* (П. Усенко); *Понад берегом, понад синім, Де тополі плекають брості, Цех ливарний піднявся нині У своїм велетенськім зрості* (Л. Забашта).

16. *перен.* Набувати вищого рівня, кращих якостей і т. ін. *Мистецтво, цитував* [Володька], *починається з простоти, а найвище мистецтво піднімається до найвищої простоти* (Г. Вдовиченко); // Набуваючи кращих рис, вищих якостей і т. ін., зростати в ідейному, творчому і т. ін. відношенні. *Він почував себе вищим від других .. Та недостачі не дають йому піднятися угору, не дають розвернутися ушир* (Панас Мирний); *Іван у своєму сирітстві шукав порятунку в навчанні, щоб пробитися далі, піднятися вище* (П. Колесник); *Було підійметься вище за всіх товаришів, то це одразу, дивись, і опаде нижче од усіх, опустить руки, похилить голову* (І. Нечуй-Левицький); // Осягати щось розумом, почуттями. *Хіба Ганна здібна піднятись до тих питань, що так тривожать його? Хіба вона коли-небудь переможе свою обмеженість?* (М. Хвильовий); // Розвиватися, розквітати, зміцнюватися. *Завжди, щоб держава могла розквітати й піднятися вище за всіх, народ повинен згодитися на деякі пожертви й нестатки* (П. Загребельний); // *також у сполуч. зі сл.* д о б р о б у т. Налагоджуватися, поліпшуватися (про що-небудь занедбане, занепале і т. ін.), дбати про таке налагодження, поліпшення. — *Скажу я вам по совісті: якщо ми першого ж року після війни отак піднімаємося, то що ж воно буде далі, коли наші рани трохи загояться?!* (С. Журахович); *Ще буде: неба чистої блакиті, добробут в нас підніметься, як ртуть, заблискотять косарки в житі, заводи загудуть...* (П. Тичина); // *на що, з чого, розм.* Ставати спроможним поліпшити свій добробут. *Тільки що Ївга з Левком радились, як би то їм додому дійти і як піднятись на нове господарство, аж і прибіг жандарм і покликав їх до губернатора* (Г. Квітка-Основ'яненко).

17. Рости, видовжуватися (про рослини). *Ще потепліша, і будуть вкриваться листом зеленим луги; З чистої річки почнуть підійматься Темні пучечки куги* (Я. Щоголів); *Все вище і вище підіймались в ясну блакить пружні верхів'я* [яворів] (І. Цюпа); *Було зовсім затишно і ніщо не нагадувало Сагайді про війну. Кудкудакали кури .. Підіймалася в парниках розсада...* (О. Гончар); *Згодом піднялася ярина. Вилізла з землі картопля. Зазеленіло все. Забуяло* (Ю. Збанацький); // Набувати вертикального напрямку (про пагони, стебла рослин). *Прив'яле, аж посхиляне бадилля од пекучого сонця піднімалось, неначе спросоння, під свіжою росою* (І. Нечуй-Левицький); — *Я в себе на городі, для практики, гречку у лунки посадив .. Так такі стебла піднялись, прямо у мій ріст* (М. Стельмах); // *перев. док.* Виростати, ставати вищим, дорослішим (про дитину, підлітка). *Марія в наймичках росла. Рідня була. Отож небога Уже чимала піднялась, Росла собі та виростала І на порі Марія стала...* (Т. Шевченко); *Діти на селі — поміч. Піднялись трохи хлопці, — треба їх до діла призвичаїти* (Панас Мирний); // *перен.* Збільшуватися за показниками, посилюватися у вияві і т. ін. *Там стояли і твої, Максиме, Предки проти короля, мабуть. Віра в дружбу вічну невгасима Їм крізь дим освічувала путь. Підніматись, наче сонцю, славі Повеліли дружні вояки* (О. Ющенко); // Зростати, підвищуватися. *Народ сумує і не зна, що робити; тільки й чути, що є хліб у Курській та у Орловській губернії, та й то ціна на нього усюди піднімається* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мене морозило, боліла голова, а температура о сьомій вечора піднялась до тридцяти дев'яти з десятими* (В. Гжицький); *На базарах та в крамницях дуже піднялися ціни на продукти, і мене за дев'ять карбованців ніхто не хотів брати на квартиру* (В. Минко); *Минуло кілька хвилин, а Мержинському не легшало: різко піднялася температура, почалася гарячка* (М. Олійник); // Збільшуватися у своїй вартості (про грошовий курс). *Курс долара постійно піднімається, що свідчить про падіння економічних показників держави* (з газ.).

18. Виділятися своєю висотою, виднітися, підноситися на фоні чогось. *Там, за селом, на широкому полі ледве піднімалась .. кукурудза* (І. Нечуй-Левицький); *Далі сірим узвишшям підіймалося місто* (І. Микитенко); *Далеко з-за гайка підіймався димар цукроварні* (Л. Смілянський); *Звичайно над водою підіймається лише незначна частина плаву, який під вагою наростаючої зверху рослинної маси і мулу поступово занурюється у воду* (з наук. літ.); *Ясно світе* [світить] *огонь з панського будинку, чорніє церква гострим шпилем, піднявшись угору* (Панас Мирний); // *тільки недок.* Височіти над чимсь (про гори, скелі і т. ін.). *Кругом села піднімаються спадисті гори на три боки* (І. Нечуй-Левицький); *Втомившись, вони забирались на біле каміння і лячно зазирали звідти у прірву, з якої стрімко підіймався у небо чорний привид гори і дихав синню* (М. Коцюбинський);

// Нависати над чимсь. *Біля мосту, що високо піднімався над рікою, машиніст завжди стишував хід* (С. Чорнобривець); *Обличчя* [у дівчини] *ніжне-ніжне, аж наче безкровне, зависоке чисте чоло підіймалося над чорними дужками брів, як сонце над обрієм* (В. Речмедін).

19. *у сполуч. зі сл.* крик, розмови, стрілянина *і т. ін.* Розпочинатися, виникати внаслідок чого-небудь як реакція на щось. *Товариство — Пацюк, Лушня та Матня, — як побачило, що за баталія піднімається в Пісках, та мерщій ноги на плечі* (Панас Мирний); *Леґіник ображався і платив тою ж самою монетою, неґречно вдаючися в подробиці, чіпаючи навіть таку делікатну матерію, як питання літ. Підіймалася лайка, від якої червоніли стіни Бідочиної хати* (Г. Хоткевич); *Піднялася лайка, крик, галас. Шаркуна й не слухали, ось-ось вчепляться* [жінки] *в коси одна одній* (В. Винниченко); *Грушівці почували себе в цю ніч моторошно. Майже всюди чекали, що от-от хтось загуркотить у вікна або підніметься стрілянина з гвинтівок* (М. Хвильовий); // *у сполуч. зі сл.* голос, гомін, спів *і т. ін.* Доноситися (про звуки). *Знизу підіймавсь до Івана і затоплював гори глухий гомін ріки* (М. Коцюбинський); *Навколо майже водночас заскрипіло натруджене дерево саней. Цей скрип, підіймаючись з-під самої землі, боляче вчепився в груди* (М. Стельмах); *На низенькому плисковатому острівці .. обізвавсь другий соловейко, а за ним піднялось з верб, з кущів, з ліса, з лугів — щебетання та галас* (І. Нечуй-Левицький); // Звучати з більшою силою чи на вищих тонах. *Все те галасування то піднімалося разом, то затихало* (І. Нечуй-Левицький); *Урочистий гомін підіймається над містом* (І. Микитенко); *З другої хати доносилася сумна, журлива пісня... Аж ось вона піднялась угору, забриніла, і — завмерла...* (Панас Мирний); *— Це не може бути! — скрикнув, заметушився Яків, і голос його піднявся до вереску* (М. Стельмах).

20. *тільки недок.* Пас. до **піднім́ати, підійма́ти.** *Вантаж підіймався на судно тросом, що проходив через одношківний блок* (із журн.); *Сухе картоплиння й огудина гарбузів підіймалися водою з городів, плавали по широкому плесу озера* (М. Руденко); *Рослинність забруднюється внаслідок кореневого засвоєння радіонуклідів й через осадження на поверхні рослин часточок, які піднімаються вітром й переносяться на інші території* (з наук. літ.).

Встава́ти (підво́дитися, піднім́атися *і т. ін.)* **/ вста́ти (підвести́ся, підня́тися** *і т. ін.)* **з-за сто́лу (стола́)** *див.* **устава́ти; Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся** *і т. ін.)* **па́ніка** *див.* **па́ніка; На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, піднім́атися** *і т. ін.)* **/ ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися** *і т. ін.) див.* **става́ти; Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся** *і т. ін.)* **на сні́дання (на сніда́нок)>** *див.* **со́нце; Спина́тися (става́ти, піднім́атися** *і т. ін.)* **/ сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися** *і т. ін.)* **на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка** *і т. ін.) див.* **спина́тися; Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / піді́йти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, піднім́атися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі>** *див.* **удава́тися.**

○ **Става́ти (піднім́атися) / ста́ти (підня́тися) на за́хист** *див.* **става́ти.**

◊ **[Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе** *і т. ін.)* **/ підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе** *і т. ін.)* **[вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч** *і т. ін.)]** *див.* **воло́сся; [Аж] дух підніма́ється (підно́ситься) / підня́вся (підні́сся)** *див.* **дух; [Аж (як, мов, ні́би** *і т. ін.)]* **світ [вго́ру] підня́вся** *див.* **світ[2]; А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються** *і т. ін.)* **/ пішли́ (підви́щилися, підняли́ся** *і т. ін.)* **[вго́ру]** *див.* **а́кція[1]; Встава́ти (піднім́атися) / вста́ти (підня́тися) з колі́н** *див.* **устава́ти; Здійма́тися (встава́ти, піднім́атися** *і т. ін.)* **/ здійня́тися (вста́ти, підня́тися** *і т. ін.)* **стовпо́м (стовпа́ми, як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **стовп)** *див.* **здійма́тися; Нога́ не підніма́ється (не підійма́ється)** *див.* **нога́; (1) Піднім́атися (підійма́тися, підво́дитися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, підвести́ся** *і т. ін.)* **з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ** *і т. ін.)* — відбудовуватися, відроджуватися. — *Я пишаюся тим, що Україна виборола незалежність і вірю, що вона підніметься з руїни і стане взірцем для цілого світу* (Н. Околітенко); **(2) Піднім́атися (підійма́тися, підно́ситися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, піднести́ся** *і т. ін.)* **на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще]** *кого, від кого, над ким* — ставати набагато кращим від кого-небудь, значно перевершувати кого-небудь у чомусь. *Талант молодої вчительки на голову вище підіймався від усіх просвітян волості* (С. Васильченко); *Тільки щасливим поколінням судилося піднестися на багато голів вище своїх предків, а може й правнуків* (О. Довженко); **(3) Піднім́атися (підійма́тися, підно́ситися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, піднести́ся** *і т. ін.)* **на рі́вень (до рі́вня)** *кого, чого* — ставати таким, як хтось інший у чому-небудь. *Поезія Б. Лепкого, вбираючи в себе елементи народної пісенності, піднімається на високий рівень художнього узагальнення* (з наук. літ.); **Рука́ не підніма́ється (не здійма́ється) / не підні́меться (не зді́йметься)** *див.* **рука́; Ру́ки не підійма́ються (не підніма́ються, не здійма́ються** *і т. ін.)* *див.* **рука́; Става́ти (зво́дитися, піднім́атися** *і т. ін.)* **/ ста́ти (звести́ся, підня́тися** *і т. ін.)* **[на] ди́бки** *(рідко* **[на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма>** *див.* **става́ти; Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися** *і т. ін.)* **/ става́ти (зво́дитися, піднім́атися** *і т. ін.)* **на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги** *див.* **става́ти; Язи́к [не] підніма́ється (підійма́ється** *і т. ін.)* **/ підні́меться (підійметься, підня́вся** *і т. ін.) див.* **язи́к; [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, зді́йметься** *і т. ін.)* **рука́** *див.* **рука́.**

ПІДНІМА́Ч, ПІДІЙМА́Ч, á, *ч.* Пристрій, механізм для піднімання вантажів або людей. *Будівельні підіймачі є альтернативою риштовань, а порівняно з вантажопідіймальними кранами вони зручніші під час експлуатації, монтажу й транспортування* (з навч. літ.); *Парад будівельної техніки завершили масивні стаціонарні та автомобільні бетононасоси, цементо- й панелевози, піднімачі* (із журн.); *На Бескидах розгорнулося будівництво канатно-крісельного піднімача на висоту 938 м над рівнем моря* (з газ.).

ПІДНОВИ́ТИ *див.* **підновля́ти.**

ПІДНОВИ́ТИСЯ *див.* **підновля́тися.**

ПІДНО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **піднови́ти.** *Нічого не змінилося на занехаяній Богом Голодівці, навіть підновленої стріхи чи огорожі не вихопив погляд* (І. Нижник); *До його давніх кам'яних стін тулилася новенька башточка з голубником і флюгером над нею; якраз вона і надавала будинку вигляду підновленої дворянської садиби* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Закінчуючи цей схематичний начерк, лишається сказати кілька слів про зовнішні форми мистецтва, а власне, про "школи" його, зокрема нові і підновлені* (В. Еллан-Блакитний); // **підно́влено,** *безос. пред. В замочку заздалегідь підновлено кімнати, порозвішувано по стінах килими й зброю, а на полицях порозстелювано дорогу посуду* (Б. Лепкий).

ПІДНО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піднови́ти** і **піднови́тися.** *Часткове підновлення дорожнього покриття тільки відтермінувало капітальний ремонт* (з газ.).

ПІДНО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підно́влювати** і **підно́влюватися.** *Коли підновлювання портрета було закінчене, Китаєнко відпустив Паливоду* (Ф. Бурлака); *До підновлювання тіла служить кров. Вона сотки разів на минуту* [хвилину] *випливає з серця і кружляє по найменшім закутку тіла і, де треба, направляє шкоду* (В. Стефаник).

ПІДНО́ВЛЮВАТИ *див.* **підновля́ти.**

ПІДНО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **підновля́тися.**

ПІДНОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підновля́ти** і **підновля́тися.** *Підновляння бруківки; Підновляння стріхи.*

ПІДНОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДНО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПІДНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* підно́влять; *док., що.* 1. Робити що-небудь новішим, лагодити, замінюючи в ньому щось застаріле або зіпсоване, пошкоджене. — *В містечках що діється?* — *спитав хорунжого сотник.* — *А тамечки Максим Розсадилоб з левенцями порається — підновляють окопи, розставляють гармати* (М. Старицький); *Вже на обрію зарисувалися високі мури й башні гарної твердині, на котру Кочубей залюбки дивився, не раз жалуючи, чому її не підновляють і не скріпляють* (Б. Лепкий); *Я певен, що цими норами користуються тварини, — і весь час підновлюють їх, розчищають* (В. Владко); *Скориставшись з відсутності графині, Кароль Ганський наказав освітити великий зал на першому поверсі в палаці, прибрати в покоях, підновити меблі* (Н. Рибак); // Переобладнувати, роблячи кращим. *Гнатів батько хату підновив, зробив з неї дві хати, через сіни, щоб було обом синам — Якимові й Гнату* (В. Кучер); *Тішився старий Бойко, що обжилися птахи на новому місці, поправили гніздо, підновили та лелечат небавом вивели* (І. Нижник); // Змінювати що-небудь, поповнюючи чимось іншим. — *Що,* — *питаю,* — *підновив кров свою трохи?* — *Та підновляю... Зразу не можна...* (М. Коцюбинський); *Вона чудово знала один з найбільших речових базарів Києва, вони з донькою регулярно підновлюють там свої гардероби* (А. Кокотюха); *Свіжа кров підновить нашу тутешню породу й застрахує її од вимирання...* (Остап Вишня).

2. *перен., розм.* Нагадувати про що-небудь. *Недавня невдача з слобожанами за спаш не заволоклася забуттям, як сьогодні ота рева* [Христя] *підновила, підложивши до серця ще пекучішого огню* (Панас Мирний).

ПІДНОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПІДНО́ВЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДНОВИ́ТИСЯ,** овлю́ся, о́вишся; *мн.* підно́вляться; *док.* 1. Робитися новішим; оновлюватися. *По весні залишали* [скіфи] *зимовища, щоб там за літо підновилась трава, і переганяли стада худоби і табуни коней з півдня на північ* (В. Чемерис).

2. *тільки недок.* Пас. до **підновля́ти, підно́влювати.** *Музей архітектури та побуту Прикарпаття підтримується у відносному порядку й постійно підновлюється* (з навч. літ.); *Все, під чим вгиналася ляда скрині, безперервно поновлювалося, підновлювалося, консервувалося аж до сьогоднішнього вечора* (Р. Андріяшик).

ПІДНО́С, а, *ч.* 1. Дерев'яний, металевий і т. ін. плоский широкий посуд для перенесення страв; таця (у 1 знач.). *Перед пляшками на здоровенному підносі чорніє печена гуска, стоїть піджарене порося* (Панас Мирний); *Хтось поплівся крізь хороми, поволі, з роздзвоненим тяжким підносом* (К. Гриневичева); *За спиною пана слідчого відчинились двері, і на порозі з'явився здоровенний вусатий наглядач з мідним начищеним підносом, на якому стояли дві склянки гарячого чаю* (С. Чорнобривець); *Стрельнувши очками і виловивши хлопчину-офіціанта, вона підмела з підноса відразу дві склянки з червоним вином* (А. Кокотюха); *Приятель Петро, .. приладнавши замість підноса шахівницю, .. чаркуватиметься на ходу, пританцьовуватиме серед гурту* (Є. Пашковський).

2. *заст.* Подарунок, хабар. *Не йди в суд з одним носом, а йди з підносом* (прислів'я).

ПІДНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *недок.*, **ПІДНЕСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* ні́с, несла́, ло́; *док.* 1. *що.* Взявши в руки або навантаживши на себе, переміщати з місця на місце; доставляти, несучи. *Пішла* [Жабі] *в кулеметний загін. Робота невеличка: підносити набої, воду, допомагати пораненим... Якраз жіноча справа* (Олесь Досвітній); *Фелікс сидів на викорчуваному пні під сливою. Потім почав підносити інструменти* (С. Андрухович); *Вже наступного ранку хлопець так затято місив цемент із піском і водою — робітники не встигали цеглу підносити, щоби на розчин класти* (Люко Дашвар); *Ще вчора на ковзанці він був їй не кращим і не гіршим від інших, а це так і лізе в голову. Певно тому, що підніс їй мішок — поглузувала сама з себе* (М. Стельмах); *Оверко зачерпнув жменю води, підніс другові* (К. Гриб); *Підйомний кран уже підніс панель над будинком і тепер повільно опускав її на стіну ще не зведеної секції* (В. Нестайко).

2. *що.* Посуваючи вгору або переміщаючи, наближати що-небудь до когось, чогось упритул, близько. *Сонце припікало. То той, то другий, гупнувши трамбовкою, підносив білий рукав до засмаленого обличчя й обтирав упріле чоло* (М. Коцюбинський); *Кожне яблуко було таке завбільшки, що й голови Ясевої не видно було, коли він підносив яблуко до рота* (О. Іваненко); *Отож тепер, знайшовши комаху, вчений, щоб краще роздивитися, підносив її до самісіньких очей* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *На останнім слові пані Качковська піднесла кінчик фартушка до очей* (Леся Українка); *Гетьман Остряниця, взявши гусяче перо, підніс його до пергаменту і на мить задумався* (О. Довженко); *Стас запалив сірника й підніс до паперу. Вогонь одразу проковтнув зібганий папірець* (І. Роздобудько); // *перен.* Сприяти наближенню чого-небудь, поліпшенню відчуття чогось. *Весна Край порога сіє руту-м'яту, Шум ріки підносить до вікна* (І. Вирган); *Стерня колюча та мала Крізь сонця й тумани Піднесла пахощі зела І всохла восени* (А. Малишко).

3. *що.* Частуючи, подавати страву, питво і т. ін. *Встане* [Демко], *мов обпльований, на людей не гляне, зараз за шапку — і хоч і не проси, щоб зостався, хоч чого хоч піднось йому, не хоче* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сергій наливає склянку і підносить новоприбулому* (Григорій Тютюнник); *На пиру того вечора всім гостям подавали пісне, лише Гарпагові одну за одною підносили м'ясні страви* (І. Білик); [Я к і в:] *А кума скупа: дві румочки* [рюмочки] *піднесла — і шабаш* (М. Кропивницький); — *Може б, з'їсти чогось?* — *вголос подумав дід, оглядаючи свій рід, і, коли Орися піднесла йому полумисок з грушами, взяв одну* (О. Довженко).

4. *що, у сполуч. зі сл.* п о д а р у н о к, д а р у н о к *і т. ін.* Те саме, що **дарува́ти** 1, 2. *Сю вещ* [річ], *як рідку і старинну, Підносимо царю Латину, З поклоном низьким, на ралець* (І. Котляревський); — *Невже ж ми знаємо, який дарунок*

готує нам доля? — Як поганий, то не приймемо. Хай ворогам нашим підносить. — Доля не питається нас, — що хоче, те й дає (Б. Лепкий); *— Я щасливий, що мав щастя підносити свої скромні дарунки на честь народження принцеси Міхрімах* (П. Загребельний); *Ада, з намови фрау Гольц, яка теж брала участь у родинному святі, піднесла батькові букет фіалок, що вже продавались на вулицях* (В. Підмогильний); *Ноги були взуті в чоботи виїзного служки з жовтим закотом — подарунок, що його підніс Алвіш років двадцять тому* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *розм.* Давати хабаря. *— Він, — кажуть, — оббрехав нас справникові, він йому що-небудь підніс, щоб нашим хлібом орудувати...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *кого, що.* Узявши, переміщати знизу догори, у вище положення. *Брав* [добродій] *нову склянку і підносив її над головами юрби* (М. Коцюбинський); *У малесенькій накуреній кімнаті читав* [Улас] *уголос .. про страшних орлів, які можуть у пазурах піднести малу дитину* (Григорій Тютюнник); *Яка то була радість, коли він взяв на руки маленьке тільце. Над головою підніс... Син!* (В. Лис).

6. *що.* Підводити, піднімати (руку, голову і т. ін.). *Остап уперто дивиться в землю, всю дорогу не підносить голови* (К. Гордієнко); *Денисюк підносить руку вгору, вожаті сідають на вози, коні починають знов тьопати, десь спереду пройшла вже артилерія* (О. Лисяк); *Наплакавшися ревними сльозами, козачка піднесла голівку* (Марко Вовчок); *Весь почорнілий, важко сів він на лаву, але відразу схопивсь, підніс кулаки, затряс ними, хрипло вигукуючи якісь страшні, невідомі слова...* (Є. Кротевич).

7. *кого, що, перен.* Звеличувати, прославляти. *Він виправдовував свою одірваність працею. Прапор праці він підносив як гасло своєї книжкової ізольованости* (В. Домонтович); *Самі набирали* [письменники] *у своїй душі і снаги, і сили; а критика уже потім їх оцінила і піднесла геть високо угору* (Панас Мирний); *— Як можна говорити про забуття! Народ їх* [загиблих] *так піднесе, як ніколи нікого в історії не підносили!* (Ю. Яновський); // *у сполуч. зі сл.* р о л ь, а в т о р и т е т *і т. ін.* Робити кого-, що-небудь значнішим, вагомішим (про осіб, організації, колективи і т. ін.). *— Я пропоную зараз же виробити інструкцію.., щоб підносили наш старий авторитет* (В. Еллан-Блакитний); *Всі тут його ждали і тішилися його приходом, надіялися, що знаменитий писатель* [Вишенський] *покаже себе й знаменитим проповідником і своїми проповідями піднесе значення братства* (І. Франко); *Влучний єдиний постріл* [у тирі] *підніс авторитет Андрія Степановича у Женчикових очах* (Б. Антоненко-Давидович); *Масова робота серед населення ще більше піднесла авторитет учителів і школи* (О. Гуреїв).

8. *кого, що.* Переміщати, піднімати кого-, що-небудь угору (про силу вітру, повітря, води і т. ін.). *Були тут і романтичні затоки з спокійною гладдю, яку великі морські хвилі ритмічно підносили й опускали* (Іван Ле); *На річці з'явилися хвилі. Вони підносили човен, як легеньку трісочку* (Н. Рибак); *Снаряд упав недалеко од нас і підніс догори великий водяний стовп* (О. Довженко); * У порівн. *Гомоніли* [люди] *між собою і підбігали до писаря, наче їх вітром підносило* (Марко Вовчок).

9. *що, перен.* Простягати, спрямовувати вгору (гілки, крону і т. ін.). *Каштани підносять свічі, Тополі співають в вись* (М. Бажан); *Дерева піднесли похилені чуби, розправили погнуте галуззя* (Б.-І. Антонич); *Як дика грушка серед жита Біля вкраїнського села, Маленька пальма сумовита Над полем крону піднесла* (М. Рильський); *Проти вікна якийсь кущ підніс довге стрілчасте листя і високе стебло цвіту* (С. Чорнобривець).

10. *що, перен.* Височіти, виділятися чимсь. *У вогкій синяві понад зеленим світом Підносив Арарат нетлінний свій тюрбан Із шовку білого; Його могутній стан Широким поясом оповивали хмари* (М. Рильський).

11. *що.* Підвищувати, посилювати (темпи, рівень і т. ін.). *Десь далеко сурмив ізюбр, і луна котилася нетрями. Він починав з низької ноти і підносив її дедалі* (І. Багряний); *Свобода повинна бути динамічним, живим рушієм політики, що могла б творити з усіх громадян України модерну націю, підносити її до рівня розвинених демократичних держав* (Д. Павличко); *Мені здається, що у мене .. не стане тої любові до діла, що піднесла б енергію* (М. Коцюбинський); // Допомагати, сприяти розвиткові, розквітові чого-небудь. *Не міг я того дочитатися, яким то способом хоче пан маршалок підносити той* [домашній] *промисл* (І. Франко); *— Дідусю, розкажіть, як ви культуру, художню самодіяльність колись підносили* [на селі] (Є. Кравченко); // Надавати більшого значення чому-небудь, наголошуючи на чомусь, посилюючи щось. *Вони* [лікарі] *стежать за найнепомітнішими проявами його хвороби. Популярність хворого підносить в них почуття відповідальності. За хворим палати номер дев'ять установлений особливий догляд* (Л. Смілянський); *Промовець прагнув піднести гідність учителя, вплинути на його самосвідомість* (І. Пільгук).

12. *кого, перен.* Робити кого-небудь бадьорим, енергійним і т. ін. *Всі барви та звуки жили тільки для того, щоб звідомляти про небезпеку і радість, коли не існувало глибоких і темних ночей, що тривожать людину, і високих білих днів, які її підносять* (І. Пільгук); [М о р д о в е ц ь:] *Та хвилина всього мене піднесла! .. я написав замітку* (П. Тичина); *Нова хвиля захоплення піднесла народ* (Ірина Вільде).

13. *кого, що.* Приділяти уваги більше, ніж треба; вихваляти. *Він розповів Міхонському зміст поеми, дитячим звичаєм підносячи більше чудесні та фантастичні пригоди, а поминаючи побутові картини* (І. Франко); *Коли Шафорост захопився пропозицією Надії і почав підносити її думку, мов якесь відкриття, — в очах Лебедя спалахнули світлячки заздрощів* (Яків Баш); *Це була сатира "Патріотичні пориви", де Іван жорстоко висміяв попа, який дере з хлопа три шкури, а реакційна газетка "Слово" підносить його як великого патріота* (П. Колесник); // *у сполуч. зі сл.* т е м а, і д е я *і т. ін.* Розробляти, пропагувати, надаючи особливого значення. *Національну ідею не раз підносить Леся Українка і в творах першого, і в творах другого періоду, але її вбрано в такі художні форми й стільки в ній безпосереднього почуття й животворчої сили, що про тенденційність навіть мови не може бути* (з публіц. літ.); *Євгеній пробував знов затамувати сей потік і підніс думку взятися всім до економічної санації селянства в повіті* (І. Франко).

14. *що.* Розпочинати певні дії як реакцію на щось. *Доста тільки, щоби чоловік показався, так молоді підносять великий крик, плачуть, голосять і, трясучися, тікають урозтіч на всі боки* (Л. Мартович); *Не буть війні! Моя Вітчизна Піднесла клич на всі краї* (П. Дорошко).

15. *що, у сполуч. з ім.* м і с т о, с т і н и *і т. ін.* Будувати, споруджувати що-небудь. *Храм цей ніби виростав з гущавини дерев, його, здавалося, народила, зметнула над горами й злилась з ним рідна київська земля, каміння його складали, підносили .. люди* (С. Скляренко); * Образно. *Дивився, як будувалась ніч. Як вона ставила легкі колони, заплітала сіткою тіней, зсувала й підносила вгору непевні, тремтячі стіни, а коли все це зміцнялось й темніло, склепляла над ними зоряну баню* (М. Коцюбинський).

16. *у сполуч. з ім.* с т е п і н ь, к у б *і т. ін. та з прийм.* д о, *мат.* Знаходити добуток, множачи певне число чи алгебричний вираз сам на себе вказану кількість разів. *Жителі Месопотамії вміли множити, ділити числа, підносити їх до степеня, добувати корінь* (з наук.-попул. літ.); *У завданні потрібно було піднести до куба многочлен* (з навч. літ.).

△ **(1) Підно́сити / піднести́ до квадра́та,** *мат.* — знаходити добуток, множачи певне число чи алгебричний вираз сам на себе. *Щоб знайти площу чотирикутника, у якого всі сторони рівні й усі кути прямі, потрібно піднести його сторону до квадрата* (з навч. літ.).

◊ **Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пи́нхви** *див.* **дава́ти; Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́)** *див.* **дава́ти; (2) Обі́руч не піднести́ <Й не піднесе́ш>** — дуже багато, велика кількість чогось. *Вони хитрі жінки, і мати, і дочка, вони вам наговорять такого меду, що обіруч не піднести* (Марко Вовчок); — *Дурний би я був виступати .. Відразу пришиють тобі стільки гріхів, що й не піднесеш!..* (О. Копиленко); **Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **підво́дити; Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **збро́ю (меч, соки́ру** *і т. ін.)* *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **го́лос** *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **[догори́] но́са (ніс)** *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **дух** *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **на щит [сла́ви]** *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **пра́пор (стяг, знаме́но́** *і т. ін.)* *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **тост** *див.* **підніма́ти; Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити** *і т. ін.)* **/ підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́** *і т. ін.)* **го́лову** *див.* **підніма́ти; (3) Підно́сити / піднести́ пілю́лю** *кому* — робити або говорити кому-небудь щось неприємне, прикре, образливе і т. ін. — *Каргат, видно, підніс Валентинові Модестовичу якусь нову пілюлю* (Ю. Шовкопляс); **(4) Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю)** *кому:* а) робити або говорити кому-небудь щось неприємне, прикре, образливе і т. ін. *Мартоха частує свою супротивницю залізним бобом, а Дармограїха своїй суперниці від щирої душі підносить тертого хрону* (Є. Гуцало); — *А що, Карпе,* — *казав Васюта, ідучи з громади,* — *от же бачиш, що не все вони* [багатирі] *нам, а й ми їм можемо вкрутити хвоста. З землею облизня вже піймали, а й тепер знову тертого хрону піднесли їм такого, що довго в носі крутитиме* (Б. Грінченко); б) лаяти, критикуючи кого-небудь. *Явтух візьме вас за петельки й вимагатиме, щоб розповіли колгоспникам про новітні течії в мистецтві .. Які художники, хто що малює, кого по голівці гладять, а кому перцю підносять* (Ю. Яновський); **(5) Підно́сити / піднести́ хліб-сі́ль** — за старовинним українським звичаєм вручати паляницю хліба й сіль при зустрічі на знак великої пошани та в урочистих випадках. *На сцені дівчатка в українському народному вбранні водять хоровод і співають народних пісень. Потім одна з них, та сама, яка підносила хліб-сіль біля мерії, заспівала арію Наталки з опери Івана Котляревського "Наталка Полтавка"* (А. Кокотюха); *Привітавши гостей і піднісши їм хліб-сіль, Панас Максимович запросив їх одразу снідати* (В. Минко); *Радмила .. піднесла Гатилові хліб-сіль на гарному рушникові й срібляній таці та чару доброго меду* (І. Білик); **(6) Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти** *і т. ін.)* **/ піднести́ (підня́ти, підійня́ти** *і т. ін.)* **до небе́с** *кого* — надмірно вихваляти кого-небудь. *Зоя одразу атакувала Катрю десятками запитань, .. скаржачись водночас на головного режисера, що "затирає" молодь, і підносячи його до небес за те, що краще нього ніхто в театрі не розуміє реалістичної манери відтворення образу* (Н. Рибак); *Із деяких моїх "метафор" Ліна нищівно глузувала, але коли їй щось по-справжньому подобалося — підносила мене до небес* (І. Жиленко); *Через кілька тижнів після перших вистав мене, як організатора й режисера, згідні були піднести до небес* (С. Васильченко); **(7) Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти** *і т. ін.)* **/ піднести́ (підня́ти, підійня́ти** *і т. ін.)* **на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль)** *що* — поліпшувати, удосконалювати що-небудь порівняно з попереднім станом. *Богдан Хмельницький, створюючи Українську Гетьманську державу, розширював і розвивав її, піднімав на вищий ступінь політичну систему Запорозької Січі* (з навч. літ.); *Важливим винаходом за доби мідного віку, що піднесла на вищий щабель розвиток відтворювальної економіки, було органічне поєднання двох основних галузей господарства — землеробства та скотарства* (з наук.-попул. літ.); **(8) Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) в оча́х** *(рідше* **пе́ред очи́ма)** *кого, чиїх* — поліпшувати чиюсь думку про кого-небудь. *Проміння тої слави осявали й її... Це її підносило у власних очах* (М. Коцюбинський); *Сердечна допомога, що не так би могла закінчитись — смерть же поруч ходила, — піднімає Тимофія у власних очах, наливає радісним чуттям* (М. Стельмах); *Все це* [низькопоклонство] *зразу підняло його перед очима старших, відкрило йому двері у їх хатах* (Панас Мирний); *Меланія залишалась однаковою, тією некрасивою, скованою, незграбною, яку він зустрів сьогодні в конторі. Даремно тепер силкувався Іван Федорович якось поправити становище і знову піднести свою колгоспницю в очах скульптора* (О. Гончар); **(9) Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою]** — давати можливість кому-небудь мати, одержувати щось без будь-яких затрат, зусиль. *А Дремлюга, який здає укріплення фашистам першого ж дня війни, підносить їм на блюдечку — хто це, як його назвати?* (П. Загребельний); *Нам за свободу розтинали груди! А вам же волю подали на блюді* (Д. Павличко); *Чого чекати йому, Тарасові? Доки засватають його Оксану і заберуть в далеку Самарську паланку, як на блюді піднесуть тамтешньому багатому сотникові, синові вельможного і владного полковника?* (В. Чемерис); *Всі спішать, усім нетерплячка... Архіви вам відкрий, документи всі подай на блюдечку* (О. Забужко); **Показа́ти (да́ти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу)** *див.* **дава́ти; Ста́вити (підніма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* **/ поста́вити (підня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **пла́нку** *див.* **ста́вити.**

ПІДНО́СИТИСЯ, о́шуся, о́сишся, *недок.*, **ПІДНЕСТИ́СЯ,** су́ся, се́шся; *мин. ч.* підні́сся, несла́ся, ло́ся; *док.* 1. Переміщатися, підніматися вгору, у вище положення. *Дишель то підносився вгору понад голову коней, то спадав аж до землі* (Н. Кобринська); *Коли вже ми були близько від берега, ліхтар почав підноситися по вантах вище й вище і зупинився на марсі* (Ю. Яновський); *Якір .. стрімко піднісся вгору й ліг у своє кубельце на борту, гвинт запрацював, і яхта вийшла в відкрите море* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Вгору піднісшись на хвилі високій, Глянув він пильно, і от — недалеко вже землю побачив* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Підводитися, підніматися з нормального або похилого положення у вище чи вертикальне (про очі, голову і т. ін.). *Понурі обличчя роз'яснюються, опущені голови підносяться, очі виблискують жвавіше* (О. Лисяк); *Прочувся Остапів голос, й усі козацькії голови піднеслися, усі козаки насторожилися* (Марко Вовчок); *Її очі звільна піднеслися на лице Євгенія* (І. Франко); *В повітря піднеслись десятки рук — аж вітерець пройшов з кінця в кінець, і кожний поклав на себе, за прикладом законоучителя, хресне знамення* (Б. Лепкий); // Переміщатися вгору відносно горизонту (про небесні світила). *Сонце підносилося усе вище вгору, ранній холодок улітав, а замість него* [нього] *ставало чимраз гарячійше* [гарячіше] (Т. Бордуляк); *Вже високо над Візантією піднеслось лагідне вересневе сонце* (Н. Королева); *Місяць піднісся над нічною Басрою високо вгору, але тиша не панувала над містом* (Ю. Логвин).

3. Поширюватись над чим-небудь, вище чого-небудь під дією чогось (вітру, повітря і т. ін.). *Тирсяний пил підноситься вгору, виповняє увесь бриг білявим мороком* (Ю. Яновський); *Над затокою ще бухають наші постріли, й синій серпанок диму фіміамом підноситься до неба* (Б. Антоненко-Давидович).

4. Відриваючись від землі, починати летіти, злітати в повітря. *Недалеко від парку — аеродром. Повітряні кораблі часто підносяться й знижуються над парком* (Д. Бузько); *— А як він* [аероплан] *летить? — Розженеться, пробіжить й підноситься...* (Остап Вишня); *Коли літак підносився гострим траверсом вгору, набираючи висоти після низького полету* [польоту], *з'явились чорні хмарки від вибухів гранат зенітної артилерії* (О. Лисяк); *— Я би хотів видумати чоловіка іншого, .. щоб міг піднестися на Місяць, на Сонце* (І. Франко); *Широким помахом крил дужих своїх Високо піднісся орел сизокрилий, Все вище та вище до хмар золотих, Та й хмари високі його не спинили* (В. Самійленко).

5. *рідко.* Летячи, наближатися, підлітати до чого-небудь. *Могутньо бринить велетенський металевий птах. До нього підноситься звичайний птах-хижак, щоб супроводити могутню птицю* (М. Трублаїні).

6. *тільки недок.* Простягатися, мати напрямок угору. *Вулиці Алмати, певне, не мають собі подібних в інших містах. Кожна з них, прокладена впоперек міста, повільно прямує, підносячись в гори* (Т. Масенко); *Шлях цей все крутіше підноситься вгору, рух вперед набирає все стрімкішого розбігу* (І. Волошин); *Дорога ідеально рівною стрічкою підносилась до гірської платформи і впиралась в одну із шахт* (В. Єшкілєв); * Образно. *Проходиш по узгір'ї ти, Де в скелях ручаї закуто. Завжди дорога до мети Підноситься суворо й круто* (Л. Дмитерко).

7. *діал.* Вставати, підводитися. *Гриць піднісся з землі і витріщив на пана свої сиві очі* (І. Франко); *Максим піднісся і вийшов з-поза стола* (В. Стефаник); *Кирило ще раз засвистав, потім піднісся і щосили кинувся до перелазу* (Мирослав Ірчан).

8. Ростучи, ставати вищим (про рослини). *Низькі підстрижені дерева росли скрізь вподовж алей і стежок, але жодне з дерев не підносилося вище метра від землі* (Ю. Смолич); // Спрямовувати вгору (гілки, крону і т. ін.). *Далі підносились зелені верхів'я велетенських дерев, знов стіни кварталів, а за ними — низькі будівлі* (Ю. Логвин); *Розкішне оповите ліанами гілля підносилось мало не до хмар* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

9. Височіти над ким-, чим-небудь, на фоні когось, чогось. *Над старою невеличкою хатиною підносилась високо вгору на стовпах залізна зелена покрівля* (І. Нечуй-Левицький); *Містечко було німецького вигляду. Гострі червоні покрівлі підносилися над біленькими будиночками* (Гео Шкурупій); *Невдовзі Клим стояв на краю яру, зарослого кущами ліщини, серед яких де-не-де підносились білокорі берези, вкриті янтарем осіннього листу* (Я. Гримайло); *Раїс у своїй білій чалмі підносився над усіма. Його паланкін тримали здоровенні чорні раби* (Ю. Логвин); * Образно. *Усюди є соціальні служби, які наглядають, щоби ти не піднісся над іншими і не вийшов за межі стандартів* (В. Єшкілєв).

10. Будуватися, споруджуватися (про будівлю, споруду). *Весела робота — це втіха і мета життя. Коли кожне знає, куди прикласти своїх рук, як каменяр знає, куди ляже кожний камінь у стіні, — як радісно тоді жити й як жваво підносяться людські будівлі!* (Ю. Яновський); *На сільських площах, особливо в рівнинних селах, повинні підноситись будівлі-орієнтири* (О. Довженко); *Незабаром закипіла робота, виростав новий тин, заборола, піднеслася до неба бойова вежа* (О. Бердник); // *перен.* Маючи щось за основу, височіти над чимось. *Мій пам'ятник стоїть триваліший від міді. Піднісся він чолом над царські піраміди* (М. Зеров).

11. Зростати, ставати більшим, активнішим за ступенем вияву. *Дороженеча росла, і життя ставало жебрацьким. Щораз більший опановував нею жах при згадці, що, поки життя вгамується, мізерія існування остільки виснажить її, що вона нездатна буде піднестись до артистизму* (В. Підмогильний); *Соковиті описи тайги (1-й розділ), ліричні відступи (в спогадах, як у старого Сірка, так і в Григорія про дорогу, далеку втрачену батьківщину) підносяться місцями до високого поетичного звучання* (О. Шугай); // Перевищувати кого-, що-небудь за якісними показниками. *Армія Богдана Хмельницького значно поступалась перед поляками якістю озброєння та кількістю кінноти, але бойовим духом, своєю організацією, командним складом незмірно підносилася над шляхтянською* (з публіц. літ.); // Набувати, досягати вищого рівня, розвиваючись, удосконалюючись і т. ін. *Його* [Т. Шевченка] *поетична творчість підноситься в ці роки щораз вище, вона стає все більш глибокою й вільнолюбною* (І. Франко); // Поліпшуватися (про настрій, почуття). *Гадаючи, що Тетяна вгамовується тим швидше, чим менше їй заперечувати, Федір Іполитович прочитав ту кляту статтю від першого слова до останнього. Настрій од того йому не піднісся* (Ю. Шовкопляс); *Коли тобі хтось стає близький, ти хочеш його бачити. Зараз і завжди. І твій поганий настрій від зустрічі стане кращий, а хороший піднесеться до рівня щасливої миті* (Ю. Покальчук).

12. *перен.* Досягати в чому-небудь високого рівня; удосконалюватися. *Драма мала дати зразки інтелектуалізованої розмовної мови, медитативної поезії. У міру їхнього формування підносився і ранг мови* (з наук. літ.); *Ґрей не тільки зберіг гроші, а й, пройнявшись раптом бажанням піднестись у житті, серйозно заходився вивчати морську справу* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *у сполуч. зі сл.* р о л ь, а в т о р и т е т. Ставати значнішим, вагомішим у чиїхось очах. *Її авторитет дуже піднісся серед дітей, коли вона повідомила, що бачила живого слона і живісіньких білих ведмедів* (О. Донченко); *Коли прийдемо до згоди, тоді знайдемо рятунок — рятунок нації! Піднесеться авторитет обох наших великих середовищ, зросте вага й сила всієї нашої наддніпрянської еміграції!* (з публіц. літ.).

13. *у сполуч. зі сл.* в г о р у. Звучати гучніше, голосніше (про голос, спів і т. ін.). *У класі стояла незвичайна тиша, тільки голос учительки то підносився вгору, як хвиля, то бринів тихо й щиро...* (О. Донченко); *Пісня то підносилася вгору, то стишувалася, немов човен, потопаючи й виринаючи серед хвиль* (С. Журахович); *Говорить* [Галина] *твердо, упевнено, і тільки аж тоді затремтів трішки голос її, піднісся вгору, задзвенів металом, коли виголошувала свою урочисту обіцянку...* (Є. Кротевич); // Набирати звучання, звучати. *Хай твориться легенда, хай підноситься пісня!* (Ю. Яновський); *Пискливий чоловічий голос, що, без сумніву, належав Шварцові, .. піднісся й собі* (Ірина Вільде); *В роті у Півника пересохло, серце калатало, а у вухах всі бадьорі звуки суботнього ранку піднеслись до такої сили, що здавалось, навколо вчорашня буря гримить* (Ю. Логвин).

14. *тільки недок.* Пас. до **підно́сити.** — *Хіба можна відмовлятися од хліба-солі, коли вони підносяться від щирого серця?* (В. Малик); *Кожна з цих часточок води, які то підносяться парою до хмар, то спадають з неба дощем, може, приховує в собі таємницю якоїсь катастрофи!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Полтава повнилась оптимістичними чутками, які здебільшого і народжувались тут же, в самому місті. І ці вимріяні вигадки народного оптимізму підносились Лялі одній з перших як таємничі радісні подарунки* (О. Гончар).

Здійма́тися (підно́ситися, зліта́ти *і т. ін.)* **вго́ру** *див.* **здійма́тися.**

◊ **[Аж] дух підніма́ється (підно́ситься) / підня́вся (піднісся)** *див.* **дух; (1) Піднести́ся в оча́х** *чиїх* — сприйматися кращим з погляду кого-небудь. — *Мені вже шістнадцять літ, — переконливо мовила Наталка, щоб хоч трохи піднестися в очах нової господині* (С. Добровольський); **Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, піднести́ся** *і т. ін.)* **на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще]** *див.* **підніма́тися; Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися** *і т. ін.)* **/ підня́тися (підійня́тися, піднести́ся** *і т. ін.)* **на рі́вень (до рі́вня)** *див.* **підніма́тися; (2) Підно́ситися / піднести́ся в уя́ві** — з'являтися, поставати в уяві (звичайно про чийсь образ). *Образ жінки підносився в його юній уяві, як ніжна пісня, що звучить йому завжди з самих глибин дитинства* (П. Колесник); **(3) Підно́ситися (здійма́тися) / піднести́ся (здійня́тися) ду́хом:** а) відчувати в собі силу, упевненість, віру в свої можливості. *Одним душевним тільки рухом примусиш їх* [людей] *піднестись духом, змістовним стати у житті* (П. Тичина); *Я пожертвував молодістю, щоб піднестися духом над шикованими рядами посередностей* (С. Добровольський); б) ставати бадьорішим, енергійнішим. *Я й сама, як той барометр, то падаю, то здіймаюсь духом відповідно станові погоди* (Леся Українка); — *Встаньте, піднесіться духом! Ми не переможені, ми ще й не воювали, війна тільки починається!* (Р. Іваничук).

ПІДНОСНИ́Й, а́, е́, *заст.* Який підносять кому-небудь (про подарунок або хабар). *Під час археологічних розкопок у Севастопольському парку Дніпра історики знайшли могилу протопопа і хочуть встановити особу священнослужителя за архівними документами та його натільним хрестом, бо якщо хрест підносний, на ньому мало бути ім'я* (з газ.).

ПІДНОЧІ́ВЛЯ, і, *ж.* Дія за знач. **підночо́вувати.** *Секретар засміявся, натягаючи на себе кожух, яким мисливці на підночівлі охоче заміняють ковдру* (Іван Ле); — *Спіймаєш осмерком* [смерком] *такого красюка* [коропа] — *і мандруєш на підночівлю до своєї мандрьохи* (М. Стельмах).

ПІДНОЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДНОЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. Трохи відпочивати, спати вночі. *Одгомоніло, погасло літо .. На поверхні ставків попливла осуга та пір'я вчорашніх мандрівників — диких качок, що випадково тут підночовували* (М. Рудь); *Борисова постеля так само часто виявлялась порожньою, як і раніше, і я добре знав, що він підночовує на попонах, пропахлих опаморочливим кінським потом і в'ялим ясеном* (В. Земляк); *Ночами обходить* [Лящ] *своє помістя, щось шукає на згарищі, порпається в попелищі, а часом підночовує у стодолі* (В. Шкляр); — *Який се гость* [гість]? — *Із Назарета Зайшов у нас підночувать* (Т. Шевченко); *На самому краю міста у кривобоку хатину вона упрохалася підночувати, щоб на завтра, чуть світ уставши, потягти на Мар'янівку* (Панас Мирний); [Х а л я в а:] *Чи не лягти нам отут та підночувати, а світом можна роздивитись, куди ми забрели* (М. Кропивницький); — *Стій! Хто йде?* — *Подорожани, хочемо в цьому селі підночувати...* (Я. Качура).

2. *кого і без дод., діал.* Давати нічліг, приймати на нічліг. *Зустріне* [друзів] *мужик — То в спрагу дасть погожої води Напитися, і стежечку покаже. І підночує, в слоту* [сльоту] *захистить* (І. Франко); * Образно. *Перелітна душе, хто в дорозі тебе підночує, Коли якось вночі назавжди полетиш навмання?* (П. Гірник).

3. *розм.* Ночуючи у когось час від часу, бути, перебувати з ним у любовних стосунках. *У селі поговорювали, що Степан підночовує в Марушки* (В. Дрозд); *Наговорили сільські жінки, що в бідної вдовиці підночовують шлюбні ґазди* (М. Матіос).

ПІДНОЧУВА́ТИ *див.* **підночо́вувати.**

ПІДНО́ШЕННЯ, я, *с.* 1. *діал.* Піднімання. [З а г р а н и ч н и й п о л і т и к:] *Нашій штуці* [мистецтву] *байдуже до того, чи ви через неї підвищитесь, чи ні .. Вона — скарбниця найвищого, найсубтильнішого чуття, а не підойма до підношення вгору стофунтових кльоців* (І. Франко); *В редуту* [редут] *вело двоє воріт з противних боків, з мостами до підношення на ланцюгах* (А. Чайковський); *Молитва моя нехай стане, немов би кадило, Піднoшення рук — наче жертва вечірня небес!* (В. Багірова).

2. *заст.* Подарунок або хабар. — *А це вам, Василю Степановичу, — показав Головатий на пайку* [дарунків], *розміри якої значно поступалися перед піднoшенням, призначеним князеві* (С. Добровольський).

3. *уроч.* Дар (у 1 знач.), пожертва. *А якщо й була на те воля Бога, то чому Він не захотів прийняти його піднoшення?* (Любко Дереш).

ПІДНЬО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Ньокати час від часу. *Погоничі підньокують, де й батога, а як хто, то й плече під люшню підставить* (А. Головко).

ПІДНЯ́ТИ *див.* **підніма́ти.**

ПІДНЯ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підня́ти.** *Як доказ страшного злочину він тримав у руках щойно піднятий тюбик з-під губної помади* (М. Дашкієв); *Вантаж, піднятий шпилем з човна на палубу, хоч у ньому нічого не було зайвого, захаращував її* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Баня піднята дуже високо й на ній, ніби на небесному склепінню, сяють зорі* (У. Самчук); *Міст через той рівчак тепер був піднятий, і Чорноті довелося сходити у рівчак дуже крутою стежкою* (А. Кащенко); *Рука застигла з піднятим для удару мечем* (В. Чемерис); *Макс ховає листа в кишеню й знову поспішає, хмурячись і ховаючи шию в піднятий комір пальта* (В. Винниченко); *Уляна з гордо піднятою головою пішла в хатину і закрила за собою двері* (Григорій Тютюнник); *Перед тим, як підняти слухавку, Жура показує авторові піднятий догори великий палець* (В. Єшкілєв); *Піднятий іще вночі по тривозі гарнізон, не маючи і хвилини перепочинку вже шосту годину підряд, відбивав несподівану навалу фашистів* (В. Козаченко); *Піднята над землею, над світом, часом відчувала себе Євпраксія мало не всемогутньою, а то впадала в розпач* (П. Загребельний); *На покрівлі дома* [дому] *чорніли дірки, стриміли розкудлані кулики, підняті вітром* (І. Нечуй-Левицький); *Коли вони* [танки] *проходили селом, земля здригалася, а від пилюки, піднятої ними, здавалося дідові — не видно було сонця* (Д. Бедзик); *Піднята режисером проблема спонукає глядача пропускати сценічний матеріал через свій життєвий досвід, змушує думати, переживати, аналізувати* (з газ.); // **підня́то,** *безос. пред. На галері було піднято знамено великого візира* (В. Малик); *Коли всіх було піднято нагору, навколо збився чималий натовп робітників і робітниць* (П. Колесник); *Усього за якісь два-три місяці відому споруду було знову піднято разом з вежею та лоджіями на всіх трьох поверхах* (Ю. Андрухович); *— То це тут? Можна я тут посиджу, а ти здобудеш харч?.. — брови благально піднято* (І. Карпа); *Тут піднято було, зокрема, тему — республіканство Бетговена* [Бетховена] *й Шевченка* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який піднявся (у 2 знач.) на задні ноги, лапи (про тварин). *Чудний дідусь! Низенький, з товстим одвислим черевом, на кривих ногах, він нагадує мені або черепаху, або піднятого на задні лапи пса* (М. Івченко); *Їм назустріч ішов перевальцем піднятий на задніх ногах велетенський ведмідь, ішов мовчки, розкривав пащеку, наставляв бриласті передні лапи* (П. Загребельний).

3. *у знач. прикм.* Який повстав проти кого-, чого-небудь. *— Такий полковник Григор Лобода! .. Кращого б гетьмана піднятому людові й шукати немає чого...* (Іван Ле).

4. *у знач. прикм., у сполуч. зі сл.* г о л о с, т о н *і т. ін.* Вищий від нормального. *Після того фальшиво піднятого тону, яким треба було говорити про великих корифеїв літератури і про все, що вийшло з-під їх пера, Лімбахові різкі та іноді несправедливі слова набирали незвичайної ціни* (І. Франко); *Весь час чувся нервовий, піднятий сміх* (В. Винниченко).

5. *у знач. прикм.* Задертий догори (про ніс); кирпатий. *Петрик — маленький, рум'яний, співучий, як пташок, із таким же, як у дрібного пташка, маленьким, трохи піднятим носом — здавалося, ось зараз він пурхне і полетить...* (Л. Смілянський); *Василь пильно поглянув на нього. Хто ж це? Трохи піднятий вгору ніс, великі чорні очі, каштанове волосся...* (О. Бердник).

ПІДНЯ́ТИСЯ *див.* **підніма́тися.**

ПІДНЯТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **підня́ти** і **підня́тися.** *За спиною Алі горлав руббан — керував підняттям палих коней на палубу* (Ю. Логвин); *Безпосередньо перед підняттям у небо гелікоптер перевірявся, всі показники були в нормі* (з газ.); *Заговорили наші, прорвався сміх, веселий жарт. Та й знов турботне мовчання. Неначе в театрі перед підняттям завіси...* (Олена Пчілка); *Лідер фракції заявив, що голосування має відбуватися в особистому порядку шляхом підняття рук* (із журн.); *При підтопленні ґрунтовими водами територій та споруд спостерігається збільшення вологості ґрунтів або підняття рівня ґрунтових вод до граничних глибин* (з мови документів); *Піднятия народного добробуття* [добробуту], *народна просвіта були б багато вищими завданнями для польських панів, ніж надаремна і непотрібна іграшка в полонізацію галицьких українців* (І. Нечуй-Левицький); *Зібрав* [Тарас Петрович] *помічників на вулиці біля свого двору. Налив усім по сто грам* [грамів] *для підняття духу* (Люко Дашвар); *Тепер я розумів Емму. Розумів її підняття, її крик* (В. Винниченко).

2. *геол.* Підвищене місце на поверхні Землі. *Північна степова зона — хвиляста рівнина, відріг Придніпровського підняття, з розчленованим долинно-балковим рельєфом, трав'янистою степовою рослинністю й загальним нахилом на південний схід* (з наук. літ.); *Сховище радіоактивних відходів розміщене на склепінчастому підняттті ландшафту, що з певним наближенням є конусом* (з наук.-попул. літ.).

(1) Підняття́ ціни́ — підвищення грошової вартості чого-небудь. *Котрийсь бізнесмен з закордонними зв'язками отаким чином захотів влаштувати високий попит на деякі предмети споживання. Ясна річ, для підняття потому нечуваних цін* (Ю. Бедзик).

△ **Звук висо́кого підняття́** *див.* **звук; Звук низько́го підняття́** *див.* **звук; Звук сере́днього підняття́** *див.* **звук.**

ПІ́ДО *див.* **під**[2].

ПІДО́БГАНИЙ *див.* **підібганий.**

ПІДОБГА́ТИ *див.* **підібга́ти.**

ПІДОБГА́ТИСЯ *див.* **підібга́тися.**

ПІДОБІ́Д, *ч.* 1. *род.* у. Легка закуска перед обідом. *Хоч усі гості вже пообідали, ходячи по хатах, але то був лише підобід. У палаці культури, тепер уже в залі, чекав на гостей справжній обід* (В. Минко); *Вони .. побалакували, "чи не пора підобіду?"* (Є. Пашковський).

2. *у знач. присл., розм.* У час, який передує обіду. *— Ми ще підобід сюди прийшли* (М. Сиротюк); *Підобід важкий бурий туман поволі почав скрапувати на мокрі тротуари рідепьким холодним дощем* (Г. Тарасюк).

ПІДОБІ́ДАННЯ, я, *с., заст.* Час перед обідом. *Все тута по иначому* [по-інакшому]: *що снідання в підобідання, а обід аж ік полудню* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДОБІ́ДАТИ *див.* **підобідувати.**

ПІДОБІ́ДНІЙ, я, є. Стос. до передобіднього часу. *Тане хмарка підобідня, Подніпров'я степ і степ...* (П. Усенко); *Під'їхали до медпункту в підобідню пору. Зарайський допоміг Миронові вибратися з бідарки й повів до хати* (Микита Чернявський); // *у знач. ім.* **підобідня,** ньої, *ж., розм.* Час, пора перед обідом. *В підобідню, коли пригріє сонце, має обов'язково прокинутися степовий байбак, вилізти з нірки й тричі просвистіти, а потім лягти на другий бік аж до Благовіщення* (В. Скуратівський).

ПІДОБІ́ДОК, дку, *ч.* Те саме, що **підобі́д** 1. — *Сідай в затишок, приготуй підобідок, .. — ковтаючи слова, наказав* [Кузьма] *Маркові й побіг до межі* (А. Хорунжий); *Хоч і засмученого звісткою, мати все ж приохотила Миколу сісти до столу на підобідок* (О. Гончар).

ПІДОБІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДОБІ́ДАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Закусувати *(див.* **заку́шувати**[2] 2), перекушувати перед обідом. *Уже сонячне проміння навскоси трохи... Притихає навкруги... Попід возами, попід гарбами сидять купки, підобідують...* (Остап Вишня); *Доки хлопці підобідували, сонце підбилося ще вище* (Григорій Тютюнник); *Григорій Сидорович миттю витяг із жилетки товстезного годинника на срібному ланцюжку, клацнув кришкою, — так, час підобідати* (Ю. Яновський); — *Що ж, зайдемо додому, щось підобідаємо, — трохи ніби невдоволено промовив Льошка* (Ю. Мокрієв).

2. *чим і без дод.* Їсти щось замість повноцінного обіду нашвидкуруч, небагато. *Порозв'язувавши свої вузли, жінки незабаром стали підобідувати хлібом та овечою бринзою* (О. Гончар); — *Уяви собі, як це в кіно робиться: спершу один кадр — пливемо Дніпром, підобідуючи на ходу якимись овочами та фруктами. Потім другий кадр — випливаємо з дніпровського гирла у Чорне море* (В. Нестайко); — *Ми, Федю, трохи підобідаєм. Є молоко, сметана, вареники з сиром та вишнями* (Є. Доломан); *Наші мандрівці зупинялися лише на кілька хвилин, щоб підобідати .. Їли самий хліб із салом чи коржі, пили по одній чарчині, аби тільки підкріпитися* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПІДОБРА́ТИ *див.* **підбира́ти.**

ПІДОБРА́ТИСЯ *див.* **підбира́тися.**

ПІДОГРАВА́ТИ *див.* **підграва́ти.**

ПІДОГРА́ТИ *див.* **підграва́ти.**

ПІДОГРІ́В *див.* **підігрі́в.**

ПІДОГРІВА́ЛЬНИЙ *див.* **підігріва́льний.**

ПІДОГРІВА́ННЯ *див.* **підігріва́ння.**

ПІДОГРІВА́ТИ *див.* **підігріва́ти.**

ПІДОГРІВА́ТИСЯ *див.* **підігріва́тися.**

ПІДОГРІВА́Ч *див.* **підігріва́ч.**

ПІДОГРІВНИ́Й *див.* **підігрівни́й.**

ПІДОГРІВНИ́К *див.* **підігрівни́к.**

ПІДОГРІ́ТИ *див.* **підігріва́ти.**

ПІДОГРІ́ТИЙ *див.* **підігрі́тий.**

ПІДОГРІ́ТИСЯ *див.* **підігріва́тися.**

ПІДОЖДА́ТИ, ожду́, о́жде́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Ждучи, побути де-небудь певний час; те саме, що **почека́ти** 1. *Нам казали коло дверей підождати, поки він прийде* (Марко Вовчок); *Чіпка підождав, поки геть підбилося сонечко, одягся в свитину й пішов до баби, де жила мати* (Панас Мирний); *Поки видряпались на перевал, були всі мокрі .. Хлопці підождали решту* (І. Багряний); — *Куди підемо з тобою, коли в нас ні двору, ні тину? От і виходить: підождать треба трішки. Зіпнусь я на ноги, зароблю хоч на чужий куточок, тоді й балачка друга буде* (Григорій Тютюнник); — *Були тут такі, які намагались умовити мене: мовляв, не треба так рішуче діяти, краще підождати* (Б. Левін).

2. *тільки наказ. сп.* підожди́, підождіть. Уживається як застереження або прохання не поспішати що-небудь робити; почекати (у 2 знач.). — *Підожди! Чи не занадто все це легковажно і поспішно? Відмовитись від складної роботи — це найлегший шлях* (В. Собко); — *Підождіть святкувати, панове молодці, слухайте мене!* (Р. Іваничук); — *Я боюся сама іти до стайні... — Тоді ходімо разом. Тільки підожди — я взуюсь* (Ю. Логвин); // Уживається як погроза, попередження кому-небудь. — *Підожди ж ти, думаю, піймаєшся і ти мені, стане тобі шкурка за вичинку* (Панас Мирний); *О! Підожди, небого, підожди! Не одного штовханця дістанеш, не один кусник хліба з'їш* [з'їси], *нім виростеш!* (Б. Лепкий).

ПІДО́ЗРА, и, *ж.* Думка про чию-небудь причетність до чогось негативного, сумнів у чиїй-небудь порядності, чесності, відданості і т. ін. [Г л у ш а к:] *Кинь ти свої підозри. Худяков мій друг.* [М а к с и м о в:] *Ну й що ж?* (О. Довженко); *Страх не полишав мене. А що, як вкрадене не знайдуть і підозра повернеться на мене?* (Ю. Мушкетик); *Я мимоволі запідозрив його в недоброму, наприклад, у можливому пограбуванні. На щастя, ця моя підозра виявилася безпідставною* (Ю. Андрухович); *Злі язики пліткували, що Маріка не донька князя Всевлада, але жодних доказів не наводили, ґрунтуючись лише на туманних підозрах про подружню невірність княгині* (О. Авраменко); // *перев. у сполуч. зі сл.* **в и к л и к а т и, в и н и к а т и, з а к р а д а т и с я, з'я в л я т и с я, м а т и** *і т. ін.* Здогад, припущення про що-небудь. *В останній час у Мар'ї Іванівни виникла підозра, що чоловік знає щось про сина і ховає це від неї* (О. Донченко); — *Мені переказали, щоб я Вітю взяла додому, бо в нього підвищена температура. Поки що невелика, але є підозра на свинку* (М. Томчаній); *Він у свої тридцять два одружувався вперше, вона в її тридцять чотири мала підозру, що востаннє* (С. Жадан); *Нещодавно в мене з'явилася підозра, що за мною стежать* (Д. Білий).

Наво́дити на підозрі́ння (на підо́зру) *див.* **наво́дити;** **(1) Підо́зра па́дає / впаде́** *на кого* — кого-небудь підозрюють у чомусь. — *І все ж на кого падає підозра?* (В. Малик); *Іван був забіяка і верховодив над сільськими парубками, тому підозра падала й на нього* (М. Андрусяк); *Маслюк вирішив підіслати до сторожа когось із суворовців, на якого не могло впасти ніякої підозри* (І. Багмут).

○ **(2) З підо́зрою,** *у знач. присл.* — недовірливо, підозрюючи в чому-небудь. — *Хто ж ти і звідки? — Я здалека, — загадково кинула дівчина і з підозрою глянула на вусатого вершника* (С. Добровольський); *Зара здогадалася, що Тамара ставиться з мало прихованою підозрою до її слів* (А. Хижняк); — *Щось довго ти барився... — з підозрою мовив Доброчин* (І. Білик); **(3) На підо́зрі,** *у знач. присл.* — у становищі, коли комусь не довіряють, когось підозрівають. — *У багатьох наших хлопців він уже на підозрі. Не інакше, як польський сищик* (О. Гончар); *До Вадима на слідство притягли одразу сімох чоловік. Проте Ходун був перший на підозрі* (О. Ульяненко).

◇ **Упа́ла тінь підо́зри** *див.* **тінь.**

ПІДО́ЗРЕНИЙ, а, е, *діал., заст.* 1. Дієпр. пас. до **підо́зрити.** *Уміла* [Векла] *й збрехати з пренеповинним виразом лиця щось, аби вигородити підозрених людей* (Дніпрова Чайка); // *у знач. ім.* **підо́зрений,** ного, *ч.;* **підо́зрена,** ної, *ж.* Той (та), кого підозрюють. *Всіх підозрених в спілці з Мазепою і шведами страшно карано* (М. Грушевський).

2. *у знач. прикм.* Підозрілий. — *Та хто бунтує? Перебрав* [пан] *Усіх сміліших, дотепніших, Що здавна їх на оці мав, — Та з них ніхто нiщо такого Підозреного не зробив, Щоб міг вину звалить на нього* (І. Франко).

ПІДО́ЗРЕНО, *діал., заст.* Присл. до **підо́зрений** 2. *Якось таємничо шепочуть* [бджоли] *поміж собою, якось підозрено похитують головками* (І. Франко).

ПІДО́ЗРИТИ *див.* **підозріва́ти.**

ПІДОЗРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підозріва́ти.** — *Що то я хотів казати тобі, любчику! .. А додай іще інтриги, підшепти з найрізніших боків, підозрівання* (І. Франко).

ПІДОЗРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДО́ЗРЮВАТИ,** юю, юєш, *недок., діал., заст.* **ПІДО́ЗРИТИ,** рю, риш, *док., кого, що, у чому.* Допускати причетність кого-небудь до чогось негативного; сумніватися у порядності, чесності, відданості і т. ін. *Брат якийсь ніби наполоханий, заїкуватий, дивиться скоса, немов вічно підозріває когось у чомусь* (І. Франко); *Йому було безмежно боляче думати про те, що, може, його підозрівають, йому не довіряють і ставлять над ним наглядача* (Д. Бузько); *Болючіше тепер від думки, що даремно підозрював товариша, даремно порвав із ним...* (О. Донченко); *Щось дошкульне засмоктало Юру коло серця. Його, здається, підозрювали у зраді* (Ю. Смолич); — *Дорогий мій, я давно вже виріс з того віку, щоб мене в чомусь підозрівали* (Григорій Тютюнник); // *також у сполуч. зі сл.* що, щось, як *і т. ін.* Догадуватися про що-небудь, припускати щось. — *Мені здається, ти щось підозрівала* (Леся Українка); *Він буде йти, нічого не підозріваючи, веселий, безпечний* (Г. Хоткевич); *Дід Матій та Козуряк не підозрювали, що надумав Василько* (А. Турчинська); *Сашко навіть не підозріває, як друг його ждав цього вечора* (О. Гончар); *Князь Чеслав не підозрював, що існують набагато швидші способи передачі звісток, ніж голубами* (О. Авраменко).

ПІДОЗРІВА́ТИСЯ, а́ється, **ПІДО́ЗРЮВАТИСЯ,** юється, *недок.* Пас. до **підозріва́ти, підо́зрювати.** *Директор університету Приклонський мовчки вислухав, спідлоба глянув на Любимського й подав йому папір з гербовою печаткою. "Оному Павлу Любимському, що підозрюється у крамольних писаніях на шкоду вірі й отечеству, посад не давати, а сповіщати негайно до поліції про його появу"* (Р. Іваничук); *Малого не запідозрять, хоч в останні роки перед революцією мало не кожен юнак підозрювався у зв'язку з сандиністами* (Ю. Покальчук).

ПІДОЗРІ́ЛИВЕ *див.* **підозрі́ливо.**

ПІДОЗРІ́ЛИВИЙ, а, е. 1. Схильний до підозр; недовірливий. *Шевченко був по натурі скритний і підозріливий, до незнайомих ставився насторожено* (О. Гуреїв); *Ляля бувала підозріливою й обережною, навіть боязкою. Але частіше — довірливою* (Олекса Ізарський); *Народ тепер став аж надто підозріливим* (Любко Дереш); // Який виражає підозру (про погляд, очі і т. ін.). *Якусь хвилину старий поглядав на неї недовірливо, підозріливим поглядом* (Г. Коцюба); *Був у нашій родині дуже невеселий день — розподіл дідизни. Мов чужі, сиділи на ясенових лавах брати й братова, висвічували одне одного підозріливим оком* (М. Стельмах); *Мені знадобився не один місяць, аби перестати наливатися помідором та верещати, тратячи самовладання, у відповідь на кожне, з підозріливим притиском проказане: "А ти певна, що то був нещасливий випадок?"* (О. Забужко).

2. Який викликає підозру, недовір'я; підозрілий (у 1 знач.). *Все-таки вона не йшла. Що їй, власне, треба? Що це за оглядини такі пильні й підозріливі?* (В. Підмогильний); *Великий візир помічав якесь підозріливе нуртування в надрах двору і у війську* (Р. Іваничук); *Нічого підозріливого не помітив* [Микита] (С. Процюк).

ПІДОЗРІ́ЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість і стан за знач. **підозріливий** 1. *Натоптаний м'ясом, здоров'ям і підозріливістю, щелепастий дядечко статечно поздоровкався .. і невиразно сказав: — Хе* (М. Стельмах); *Ми були всі разом, як і тоді в цеху впродовж довгих місяців, коли долали невіру, підозріливість, перешкоди, невідомість* (П. Загребельний); *Як завжди і всюди, у ставленні до покараних владою люди поділялися на дві категорії: одні переймалися ворожістю й підозріливістю, другі — співчуттям або інтересом* (І. Дзюба); *О, якою безмежною може бути підозріливість, коли людям здається, що хтось прагне їх обдурити, зазіхає на їхні гроші* (М. Слабошпицький).

ПІДОЗРІ́ЛИВО, *рідко* **ПІДОЗРІ́ЛИВЕ.** Присл. до **підозріливий.** *Старий січовик підозріливо позирає на кожного, хто заходить до млина* (З. Тулуб); *Став* [Сиволап] *зовсім мовчазний і похмурий, на увесь світ дивився підозріливо й невдоволено, ніякої особливої ініціативи не виявляв* (Д. Ткач); *Якщо я або Пилип наближався до якогось гурту, всі замовкали, поглядали в наш бік підозріливе* (Ю. Мушкетик); *Базилік підозріливе глянув на скіфського вождя* (І. Білик).

ПІДОЗРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Який викликає підозру, недовіру. *До кімнати увійшов рудий, вусатий здоров'яга, непевна, підозріла людина* (С. Скляренко); *Німці та поліцаї — злі, налякані та насторожені. Хапали кожного стрічного, хоч трохи чимось їм підозрілого* (В. Козаченко); *Старий Освальдо повернувся, з чим і пішов: на жодній із знайомих йому стежин не виявлено підозрілих слідів, тим паче кінських* (І. Білик); — *Як бачиш, у нашому знайомстві не було нічого підозрілого* (О. Авраменко); // Який виражає підозру; підозріливий (про погляд, очі і т. ін.). *Чайка пильно прислухався до його інтонації; ні, нічогісінько підозрілого* (Д. Бузько); *Піймавши підозрілу посмішку на обличчі котрогось із хлопців, він уже сікається* (О. Гончар); *Гоцик зміряв чорнявого підозрілим поглядом* (Люко Дашвар); // *на що.* Якого підозрюють у якійсь хворобі. *Кадет Біглер був кволий, як муха. За цей час він побував у кількох холерних лазаретах і, цілком природно, після всіх маніпуляцій, які з ним робили як з підозрілим на холеру, призвичаївся мимоволі раз у раз пускати в штани* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *у знач. ім.* **підозрілий,** лого, *ч.;* **підозріла,** лої, *ж.* Той (та), кого підозрюють у чому-небудь. *Перевіряють документи двоє поліцаїв, відштовхуючи підозрілих до вантажної машини, де порядкують військові* (Ю. Яновський); — *Як десь когось стрінеш — розпитуй, хто він і що він, і пам'ятай. А як підозрілий — повідомляй начальство* (І. Багряний); *Покликали Аркаяліса. Він вкотився в кімнату, наче кривобокий гарбуз, і шанобливо завмер біля порога. Список підозрілих готовий? Тоді можна починати* (Ю. Бедзик); // *у знач. ім.* **підозріле,** *лого, с.* Те, що викликає підозру. — *Я бачу тут підозріле. Ніби вовки увесь час ішли поруч якоїсь здобичі* (Ю. Яновський); — *Вгледиш підозріле — стрілятимеш, Дмитре* (В. Чемерис).

2. *рідко.* Те саме, що **підозріливий** 1. *А причина приходу Парцюні була та, що він був чекіст, і так, як і всі вони, і він був підозрілий до всього* (Т. Осьмачка); *Дома симпатію всіх, навіть підозрілої і ревнивої Ольги, вже завоювала молода невістка* (О. Копиленко); *Обережний і зосереджений, стриманий і підозрілий, він волів більше мовчати* (Н. Рибак).

ПІДОЗРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **підозрі́лий.** *Хлопці побачили, що в лівій руці незнайомець тримає довгастий прямокутник темно-сірого картону, на якому були накреслені чорні лінії, що за обрисами нагадували Бакай. І те, що картон був темно-сірий, а лінії чорні, збільшувало таємничу підозрілість* (В. Нестайко); *Підозрілість, з якою повернувся був відразу до мене запитаний парубок, моментально зникла, скоро він почув, що я тут, мабуть, не чужа людина* (Ю. Смолич); — *А що в тій ступі? — професійна підозрілість одразу відкидає сітку здивування й посмішки. Пристав обережно .. заглядає в чорне жерло ступки, ще обережніше засовує туди пучку* (М. Стельмах); *Мечислав лаяв себе за таку невиправдану підозрілість* (М. Білкун); *У погляді тітки Галі вгадувалось питання, неспокій, інтерес і певна підозрілість* (Ю. Покальчук).

ПІДОЗРІ́ЛО. Присл. до **підозрі́лий.** *Трохим якось підозріло метушиться біля воза* (В. Винниченко); *Вчитель щось підозріло довго мовчав* (Ю. Яновський); *Помітив* [Сашко], *що на товаришеві й сорочка пошматована, і картуз якось дуже підозріло насунутий на самі очі* (А. Головко); *Дід злякано, підозріло дивиться* [на невістку] (С. Васильченко); *Нас підозріло пасуть кілька бабусь, які хитаються під час своїх балачок на лавці, а біля їхніх ніг крутиться чорнявий песик* (А. Дністровий).

ПІДОЗРІ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **підо́зра.** *Качан із підозрінням подивився на Настю* (С. Васильченко); *Директор мерщій окинув його гострим, насмішкуватим поглядом. І знову те підозріння, що зосталось у нього від першої зустрічі з цією людиною, тепер пройняло його* (М. Івченко); *Християн хапали по першому підозрінню і віддавали в цирку хижакам або палили замість смолоскипів по цісарських садах* (З. Тулуб); *Глущукові в голову закралося підозріння, що Олімпіада могла прийти до Артьомова та умовити, щоб не відрізали в неї ліпшого ґрунту* (С. Чорнобривець); *Філіпелло, бувши чимось дуже заклопотаний, привітав її не так приязно й сердечне, як звичайно, і тим іще більше роздмухав жінчині підозріння* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

Наво́дити на підозрі́ння (на підо́зру) *див.* **наво́дити.**

◊ **Ки́дати підозрі́ння** *див.* **ки́дати.**

ПІДО́ЗРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підо́зрювати.** *Начальник баварської поліції Вільгельм Любенштрахферт напише рапорт королю, де повідомить, що відома йому підозрювана особа — небезпечний злочинець — прибула до Нанта* (В. Лис); — *Для Маркова, мала, ми всі підозрювані* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **підо́зрюваний,** ного, *ч.;* **підо́зрювана,** ної, *ж.* Той (та), кого підозрюють у чомусь. *Підозрюваним виявився старший брат потерпілих дітей* (Ю. Покальчук); — *До речі, ось вона, потерпіла, — суддя повела очима в мій бік, — Ковальчук Лариса Михайлівна. І є підозрюваний у скоєнні тяжкого злочину — замаху на вбивство* (М. Матіос); — *А ти де був? — Їздив до підозрюваної у клініку, — сказав лейтенант* (О. Ульяненко); *Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист* (Конституція України).

ПІДО́ЗРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підо́зрювати.** — *Даруйте, але я використаю ваш же метод безпідставного підозрювання* (М. Дашкієв).

ПІДО́ЗРЮВАТИ *див.* **підозріва́ти.**

ПІДО́ЗРЮВАТИСЯ *див.* **підозріва́тися.**

ПІДО́ЙМА[1], и, *ж.* 1. Найпростіше знаряддя у формі стрижня, що може обертатися навколо нерухомої точки опори і служити для піднімання, підважування чого-небудь, зрівноважуючи більшу силу за допомогою меншої; підвага, важіль. — *Підкопуйте його* [камінь] *з долу, підкладайте підойми!* (І. Франко); *Спускаючись додолу, увійшла* [пані Теофіля] *в бічний виступ вежі, присвітила й ступила ногою на залізну підойму, що легко піднесла ляду над глибоким, скісним колодязем* (Н. Королева); *Подумати: тисячопудове каміння кріпаки, не знаючи ніяких сучасних підойм, виверщували в гроти, в пагорки, скелі!* (Б. Антоненко-Давидович); // Деталь машини, пристрою і т. ін. у вигляді стрижня з ручкою для регулювання чого-небудь. *Амангельди знайшов підойму і підняв шлюзи* (О. Десняк); — *Піднімайте ворота! — наказав схвильовано воєвода. Заскрипіли підойми, загуркотіли, намотуючись на дерев'яні барабани, ковані ланцюги — і залізні ґрати поволі поповзли вгору* (В. Малик).

2. *перен.* Те, що сприяє розвитку чого-небудь або пожвавленню, підсиленню діяльності когось, чогось. *З найперших часів службової діяльности Тобілевича була ще одна сфера, що чи не найдужче притягала його до себе .. То був театр, ця взагалі велика підойма на початках усякого відродження* (С. Єфремов); *Він лише відчув, що якась могутня підойма раптом підважила ціле його єство, душу й тіло, видерла його з небуття й кинула ось тут пластом на землю, ніби щойно тільки народженого* (І. Багряний); *Хатні господарки — могутня підойма торгівлі!* (В. Владко).

ПІДО́ЙМА[2], и, *ж., діал.* Гравілат. *Умів* [Іван] *знаходити помічне зілля — .. матриган і підойму* (М. Коцюбинський); *Мати научає Єленку, як має "чорногорську підойму варити і ґазді до вина сипати, щоб був веселий"* (М. Зеров).

ПІДО́ЙМОВИЙ, а, е. Прикм. до **підо́йма**[1] 1. *Трактор колісний загального призначення має начіпний пристрій — шарнірно-підоймовий механізм із переналагодженням для навішення знарядь* (з наук.-техн. літ.); *Простим і дуже точним пристосуванням є підоймовий клінометр, за допомогою якого кут повороту визначається по переміщеннях двох точок твердого важеля, забитого в конструкцію* (з наук.-попул. літ.).

ПІДОЛІ́ЇТИ *див.* **підолі́ювати.**

ПІДОЛІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДОЛІ́ЇТИ,** ію, ієш, *док., що.* Додавати, підливати у що-небудь трохи олії. *Листочки розмарину й чебрецю подрібнити і додати до панірувальних сухарів. Посолити й підоліїти* (із журн.).

ПІДОЛІ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підолі́ювати.** *Яйця для тістечок збиваються з цукром, ваніліном і медом, суміш підолієюється, ще раз перемішується* (з наук.-попул. літ.).

ПІДОПАСА́ННЯ, я, *с., архт.* Частина будівлі під опасанням, дерев'яна стіна до висоти опасання. *Згідно з останніми дендрологічними дослідженнями, найдавніша дерев'яна церква Закарпаття в с. Колодне збудована на початку XVIII ст. з дерева, зрізаного 1715 року. З цього матеріалу зведені стіни зрубу підопасання* (з наук. літ.); *Вузький дах оточує церкву над вікнами стін підопасання* (з наук.-попул. літ.).

ПІДОПІ́ЧНИЙ, а, е. Який перебуває під опікою. *Юрась Хомаха спочатку пішов до своєї підопічної "просвіти", хоч там і було пусто* (С. Чорнобривець); *Усе підопічне їй* [Ярині] *стадо дрімало, стиха хрюкало, сопіло* (С. Журахович); *Кароліна .. вносила в загальний список назви книжок, які обрав кожен з її підопічних членів журі* (Г. Вдовиченко); // *у знач. ім.* **підопі́чний,** ного, *ч.;* **підопі́чна,** ної, *ж.* Той (та), кого хто-небудь опікає. *Іван тихо підступив до ліжка свого підопічного і одним рухом стягнув з нього ковдру* (П. Колесник); *Підопічні Санича вирішили подарувати своєму молодому босу бронежилет* (С. Жадан); *Вже кілька разів біля помешкання його зустрічали родичі підопічних* (І. Роздобудько); *Якось у четвер, коли лондонський зоопарк був закритий для публіки, містер Томас Греггс, доглядач павільйону земноводних, чистив басейни і тераріі своїх підопічних* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПІДО́ПЛІЧКА, и, *ж.* Підкладка або вставка в сорочці народного крою від плечей до половини грудей і спини. *Чоловіча сорочка з села Феневичі Іванківського району Київської області з домотканого полотна, вишита хрестиком, чорною та червоною заполоччю з довгою підоплічкою* (з наук. літ.); // *рідко.* Підкладка або вставка в предметах одягу взагалі. *Він старанно причесався, надів нову бабочку з модною підоплічкою і готовий був хоч цю хвилину випурхнути з хати* (С. Добровольський).

ПІДОПЛІ́ЧЧЯ, я, *с.* Те саме, що **підо́плічка.** *Одягнувши хутко шерстяного платка з польовими чічками-квітками поверх білої, вишиваної на підопліччі і зап'ясниках сорочки, Марійка зібралася в дорогу* (І. Чендей).

ПІДО́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підора́ти.** *Підорана межа.*

ПІДОРА́ТИ *див.* **підо́рювати.**

ПІДОРБІТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *анат.* Який міститься під очною ямкою, орбітою. *Частину верхівки сльозового мішка іннервують верхній орбітальний і підблоковий нерви, нижню половину мішка і верхню частину носослізної протоки — підорбітальний нерв* (з навч. літ.).

2. *астр.* Який розташований, рухається під орбітою. *У той час як політ Юрія Гагаріна був орбітальною місією, корабель з Аланом Шепардом запущено лише на 15-хвилинний підорбітальний шлях* (з наук.-попул. літ.).

ПІДО́РЛИК, а, *ч.* Хижий птах родини яструбових із темно-бурим пір'ям. *Поле було пустинним. Над горбами кружляли підорлики чи шуліки, виглядаючи здобич* (О. Бердник); *Повернуло на вечір, прогірклий до дна полинами день спадав на землю жовто-сірою імлою. Двоє підорликів по крутій дузі бралися у ще не вичахле небо — облітали перед сном свої володіння* (Ю. Мушкетик); *Підорлик живиться різними тваринами, яких здобуває сам. Здобич виглядає з повітря, із засідки або ходячи по землі* (з наук. літ.).

ПІДО́РНИЙ, а, е. Розміщений під верхнім, орним шаром ґрунту. *Дерново-підзолисті ґрунти, як правило, мають низький вміст гумусу, неглибокий дерновий орний шар, під яким залягають підорні горизонти (підзолистий або перехідний від підзолистого до ілювіального)* (з навч. літ.).

△ **Підо́рний шар** *див.* **шар**[1].

ПІДО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підо́рювати.** *Під час збирання часнику в агрогосподарстві застосовують спеціальну техніку для його підорювання* (з газ.).

ПІДО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДОРА́ТИ,** орю́, о́реш, *док., що.* 1. Орати трохи, додатково або не все, частково. *Люди вбрали городину, позасівали шматки поля, підорюють наділені ниви* (С. Чорнобривець); *— Що ж до борозни, то так скажу тобі: недобрий сусід її теж при бажанні підорати може, особливого хисту для цього не потрібно* (І. Нижник).

2. Підкопувати (у 1 знач.) орним знаряддям, перев. обробляючи коренеплоди. *Нам тепер не доводиться копати буряк: тракторним копачем підорюють, а ми за гичку легко виймаємо і чистимо* (К. Гордієнко).

ПІДО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підо́рювати.** *Курганна група розміщена за 2,5 км на північний захід від с. Кам'яна Балка. Кургани 1 та 2 підорюються* (з газ.).

ПІДОСИ́ЧНИК, а, *ч.* Те саме, що **красноголо́вець;** червоноголовець. *— Слухайте, а я ж гриби знайшла. Під осикою з червоним листям — червоні підосичники, під тією, що з жовтим — жовті... Чому так? — Не знаю, — щиро мовить Сошенко* (Н. Околітенко); *Підосичник росте у листяних та змішаних лісах, дрібноліссі й молодих осичняках, рідше його можна зустріти на узліссях або вздовж доріг* (з наук. літ.); *У природі відомо близько десятка різновидів підосичника, основний з них — червоний, білий і жовто-бурий* (з наук.-попул. літ.).

ПІДОСІ́ННІЙ, я, є, *рідко.* Який буває на початку осені. *— Я нині більше нервова, ніж звичайно. Рівно до сміху й до плачу способна. Як тая підосіння днина, що на переміну то сонцем світить, то дощем росить* (Б. Лепкий); *Ночі підосінньої година Тебе зустріне з поїзда в ліску* (А. Малишко); *До дзвону клепали* [коні] *суху підосінню землю, залишаючи на ній синюваті півмісяці* (М. Стельмах).

ПІДО́СІНЬ, сені *і* сени, *ж., рідко.* Початок осені. *Браму зеленого літа замикає багряна підосінь. Упевнено вступає в свої права* (з газ.).

ПІДОСЛА́ТИ *див.* **підсила́ти.**

ПІДОСНО́ВА, и, *ж.* 1. *текст.* Нижня основа в тканинах з двома основами. *Пропонуємо ексклюзивний варіант перфорованої чорної шкіри з червоною підосновою, яка буде ідеально поєднуватися з чорними елементами в салоні спортивного автомобіля* (з мови реклами).

2. *перен.* Те головне, на чому що-небудь будується; підґрунтя (у 2 знач.). *Говорити детально про способи передавання метричного греко-римського вірша та вірша силабічного, про умовність цієї передачі, про історичну підоснову тих чи інших способів відтворення ми вже не маємо змоги і місця* (М. Зеров); *Велика увага письменника* [В. Винниченка] *до абстрактної лексики — це не просто прагнення всебічно розбудувати лексику української літературної мови. Проглядає тут і суто творча підоснова: глибокий психологізм, притаманний переважній більшості його творів* (В. Русанівський); // Справжня, часто прихована причина, сутність чого-небудь. *За винятком кількох чоловік, ніхто навіть не здогадується про істинну підоснову справи* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДОСПІ́ЛИЙ *див.* **підспі́лий.**

ПІДОСПІ́ТИ *див.* **підспіва́ти**[1].

ПІДОСТРО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підостро́жити.** *Зметнулись підострожені коні* (Я. Качура).

ПІДОСТРО́ЖИТИ *див.* **підостро́жувати.**

ПІДОСТРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДОСТРО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого.* Спонука́ти коня до швидкого бігу острогами; пришпорювати. *Уявляв* [Богун] *собі, як розтікаються загони Калиновського, затоплюють Поділля, — і підострожував коня* (Я. Качура); *Він подався навпростець через поле, без упину підострожуючи коня й час од часу зупиняючись, щоб дослухатися* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Собакар підострожив коня і подався вскач по стежці, що йшла нагору* (С. Добровольський); *Він підострожив гніду й погнав її галопом, за ним усі помчали навскач* (В. Шкляр).

ПІДОФІЦЕ́Р, а, *ч., заст.* Унтерофіцер. *Бородавкіна була дочка одеського міщанина, підофіцера* (І. Нечуй-Левицький); *В залах стояли і сиділи в повному озброєнні солдати і підофіцери* (В. Гжицький); *Я був підофіцером, бо дістав фельдфебеля ще в царській армії, і міг ночувати вдома* (Ю. Покальчук); *Яська, який мав звання підофіцера і встиг раніше пройти військовий вишкіл, забрали на фронт* (Ю. Винничук).

ПІДОХО́ТА, и, *ж, діал.* Підохочування. *"Підохота — дві третини допомоги" — говорить ірландське прислів'я* (із журн.).

ПІДОХО́ТИТИ *див.* **підохо́чувати.**

ПІДОХО́ТЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **підохо́чувальний.** *Емоцій додавала святкова атмосфера, підохотливі оплески і спів учасників параду* (з газ.).

ПІДОХО́ТЛИВО, *рідко.* Присл. до **підохо́тливий.** *Лишаюватий* [німець] *знову підохотливо кивнув: — К-караш-шо!* (Є. Гуцало); *— Няв, няв, — підохотливо занявкав Шкандибчик. — Сміливіше, браття кошенята, вчіться нявкати* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПІДОХО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підохо́тити.** *— Думу думаєш, полковнику? — запитував підохочений горілкою Немира* (Я. Качура); *Вода каламутна, холодна, бо прибуває від льодовців* [льодовиків], *що тануть на початку літа. Біжить хутко, як добрий кінь, підохочений гострою острогою* (В. Барка); *Лектор, підохочений їхніми запитаннями, уміло, зі справжнім спортивним азартом, як досвідчений рибалка піскарів, ловив слухачів на гачок із принадою* (О. Шугай).

ПІДОХО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підохо́тити.** *Нерідко для дітей підохочення зовсім не потрібне, отримати задоволення від своїх досягнень для них набагато важливіше* (із журн.).

ПІДОХО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підохочування; заохочувальний. *Підохочувальні висловлювання (наприклад: "Навряд чи ти зможеш це зробити" або "Ця річ занадто дорога, щоб ти зміг її купити") є свого роду маніпуляцією, прихованим спонуканням до певних дій* (з наук. літ.); *Трибуни гули від оплесків і підохочувальних вигуків водіям і автомобілям, які з легкістю долали складні перешкоди полігону* (з газ.).

ПІДОХО́ЧУВАЛЬНО. Присл. до **підохо́чувальний.** *— Ти не бійся, Михайлику, — підохочувально посміхнувся батько і додав: — Здолаєш і цю перепону* (із журн.).

ПІДОХО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підохо́чувати.** *Микола Васильович, захоплений почутим і підохочуваний дочкою, запропонував продекламувати щось із Некрасова* (М. Олійник); *Два найдосвідченіші ветерани лісової справи, підохочувані вигуками всіх присутніх, розпиляли пилкою-дворучкою колоду діаметром 50 сантиметрів за рекордно короткий час — одну хвилину і три секунди!* (із журн.).

ПІДОХО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підохо́чувати.** *У молодших групах дитячих закладів виховання частіше треба вдаватися до підохочування дітей, що сприятиме формуванню в них упевненості в собі* (з наук. літ.).

ПІДОХО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДОХО́ТИТИ,** о́чу, о́тиш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Трохи, злегка заохочувати. *Він було Івася й підохочує: "Ану-ну, синку! учися змалу: на старість — як нахідка буде!"* (Панас Мирний); *Підохочує* [Байда] *і молодят братися за ключі, не стояти, не спостерігати, а докопуватися до найдрібніших причин усіляких неполадок механізму* (Д. Бедзик); *У своїх обстеженнях я ледве чи мав якусь мету і вже, безперечно, не мав жодної надії; а проте якась дивна допитливість підохочувала мене не кидати пошуків* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Ці слова так підохотили Сидора Івановича, що він хотів сказати ще щось* (С. Добровольський); *Не тільки почуття дружби до Лари підохотило її повернутися до лабораторії. Порахуватися з Каргатом за ранок, — от чого їй хотілось* (Ю. Шовкопляс).

2. Те саме, що **підмовля́ти.** [Х о м а:] *Чим я так тяжко провинив, що батько й мати раді мене здихатись? За віщо брат рідний підохочує батька й матір проти мене?* (М. Кропивницький); *Непомітно збирав* [Кучук] *про Хуррем усе, що міг вивідати. Підкладав євнухам жирніші шматки, підохочував до жартів, до пліток, до пересудів, до злобствування* (П. Загребельний); *Бабенко, як і завжди, знав, що робив: треба було підохотити Дмитра Івановича до нових, активніших наскоків на Турбая* (М. Руденко).

ПІДОХО́ЧУВАТИСЯ, уеться, *недок.* Пас. до **підохо́чувати.** *Якщо копітка робота підохочуватиметься матеріальним "калачем", у щедрості її плодів можна не сумніватися* (із журн.); *Цікава гра підохочувалась піснями і гаслами вболівальників обох команд* (з газ.).

ПІДОЧЕРЕ́ВИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підчере́вина.** *Щоб підочеревина в духовці вийшла більш ароматною, спеції краще взяти свіжомелені* (з наук.-попул. літ.).

ПІДОЧЕРЕ́ВИННИЙ, а, е, *рідко.* Який міститься під черевом, нижче черева. *Підочеревинний відділ розташований між очеревиною, що покриває зверху весь простір малого таза, і парієтальною фасцією, що покриває тазове дно (діафрагму таза) і бічні стінки* (з наук. літ.).

ПІДО́ЧНИЙ, а, е. Який міститься під оком. *Лице .. з вистаючими* [випнутими] *вилицями і підочними кістьми, з маленькими і глибоко впалими очима* (І. Франко); *У ділянці верхньої щелепи верхньощелепна артерія виходить з кісткового каналу через підочний отвір, розгалужуючись на кінцеві артерії, які забезпечують кров'ю м'які тканини щоки* (з навч. літ.).

ПІДО́ШВА, и, *ж.* 1. Нижня частина взуття під ступнею. *Чую дрібне цокання підошов у камінь, тих дерев'яних дзвінких підошов, що одкидають од себе круглі жіночі п'яти* (М. Коцюбинський); *Оля запнулася хустиною, ледве натягла зношені чоботи з дірявою підошвою й побігла в хлів* (Л. Юхвід); *Хлоп'яки перезирнулися, захихикали й заляскали широкими підошвами батькових черевиків по стежці* (М. Циба); *Вона в обтислих штанях, а я в картатій спідниці до колін. Вона в чоботах на шпильках, а я у важких черевиках з товстою підошвою, які заважають мені рухатися* (С. Андрухович); // Нижня поверхня стопи; ступня. *Генрікова сідає, Берта стає перед нею навколішки і виймає їй скабку з підошви* (Леся Українка); *Ми сіли з Севом на мол і спустили ноги. Хвиля розбивалася об камінь і дохлюпувала до наших підошов солоні краплі* (Ю. Яновський); *Камінь неприємно холодив підошви* (П. Загребельний).

2. Підніжжя гори, узгір'я. *Коло підошви гори починалася найважча піша тропа в гори* (Т. Масенко); *Біля підошви горба .. розляглися .. ставки* (І. Волошин); *Від самісінької підошви Кордильєр починається пампа — просторі аргентинські степи* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *спец.* Нижній, ущільнений шар (відкладів, породи, ґрунту). *Ембріональні ґрунти залягають переважно в підошві лесових горизонтів* (з наук. літ.); *Плужна підошва — це щільний прошарок ґрунту у верхній частині підорного горизонту, який виникає під час механічної дії багаторазового орання на однакову глибину й перешкоджає нормальному росту й розвитку рослин* (з навч. літ.).

3. *спец.* Дно балки, канави, водойми і т. ін. *Вода вже потроху заливала нижню смугу довгої коси острова. Олег відчув, що катер не спирається на тверду підошву океану, безсило гойдається на хвилях, задерши корму* (Іван Ле); *На мілководді, на сірій кам'яній підошві, течія світла, весела і тепла-тепла, як купіль у ночвах* (В. Близнець).

◊ **[Аж] не чу́ти (не відчува́ти) ніг (підошо́в) [під собо́ю]** *див.* **чу́ти; Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг** *(рідко* **з-під підошо́в)** *див.* **земля́; З-під стоя́чого підо́шву ви́пore** *див.* **випо́рювати; Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар** *і т. ін.)* **підошо́в (підме́ток, чобі́т** *і т. ін.)* *див.* **сто́птувати.**

ПІДОШÓВНИЙ, а, е. 1. Стос. до підошви (у 1, 2 знач.). *Підошовний больовий синдром заднього й середнього відділів стопи є поширеною ортопедичною проблемою* (із журн.); *Розріз комплексу доволі одноманітний. Як правило, в підошовній частині розрізу залягають крупнозернисті пісковики з включеннями гальки* (з наук. літ.).

2. Який використовують для виготовлення підошви взуття. *Шкіра часто служить підошовним матеріалом для дорогого взуття. Її недоліками є вимогливість до догляду, нестійкість при стиранні, ковзання по дорозі в мороз, імовірність деформування в мокру погоду* (з наук.-попул. літ.).

△ **Підошóвна тóчка** *див.* **тóчка.**

ПІДПАДÁТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПІДПÁСТИ,** адý, адéш, *док.*, *під що.* 1. Зазнавати дії чого-небудь. *Основний текст брав і я з львівських видань і з ними звірив усі твори Коцюбинського, вставляючи усе те, що, очевидно, підпало було свого часу під цензурну вівісекцію* (С. Єфремов); *Квартира належить батькові, я тут особа мало не стороння, і коли цій особі захочеться, наприклад, одружитися, підпавши під неминучу дію законів природи, то не відомо ще, яку квартиру дасть мені щедра дирекція і чи дасть взагалі* (П. Загребельний); // *у сполуч. зі сл.* в л а д а, г н і т *і т. ін.* Потрапляти в залежність від кого-, чого-небудь, наражатися на щось. *Все, що у розпорядженні фортуни, корисне і приємне для нас лише за тієї умови, коли, володіючи ним, володіємо й собою, а не підпадаємо під владу свого ж майна* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Мешканці сього міста власними силами й коштами .. піддержали також іще інші міста, щоб не підпасти під чужу залежність* (І. Франко); — *Хто не хоче знов підпасти під шляхетське здирство, яке несе нам Однокрил, той мусить весь .. тиждень працювати* (О. Ільченко); // Підлягати чинності якого-небудь закону, рішенням суду і т. ін. *Із полів вертали додому люди, переважно парубки і молоді чоловіки, чий вік підпадав під мобілізацію* (В. Гжицький); *Всі вони сиділи в таборі за вироком окружних та міських судів — крадії, шахраї, ті, хто погано виконував свої обов'язки. Їхні провини не підпадали під компетенцію військових судів та, відповідно, не вважалися військовими злочинами* (А. Кокотюха); *Він урятував від суду чимало тих адміністраторів, які мали йому підпасти* (В. Самійленко); *Того літа ми під амністію не підпали* (С. Жадан); // *перен.* Пройматися однаковим почуттям, настроєм з іншими. *Поганий настрій огортав усіх. І навіть Вова .. підпав під загальний настрій і сидів мовчки, наче чимось зажурений* (М. Трублаїні).

2. Опинятися під впливом чого-небудь або в залежності від кого-, чого-небудь, бути в сфері дії чого-небудь. *Прадід Прокопа був кріпаком, але доволі заможним. Він цілком підпадав під пізніше визначення — "куркуль"* (В. Лис); — *Сер, ви казали про головні людські світи. Вам не здається, що Магаварша... ну, не зовсім підпадає під цю категорію?* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Півтора року тому він підпав під скорочення штатів і відтоді ніяк не міг потрапити під їх поповнення* (В. Підмогильний).

(1) Підпадáти / підпáсти під вплив (вплúвові, вплúву) *кого, чого* — починати робити що-небудь, діяти і т. ін. залежно від дій, думок і т. ін. певної особи або від певних обставин, зважаючи на них. *Степан непомітно для себе підпадав під вплив життєрадісної і компанійської Кольчиної натури* (М. Дашкієв); *Не може бути, щоб Купала, чотири роки проживши в Петербурзі саме тоді, коли символізм доходив там свого апогею, не підпав під вплив тодішніх російських символістів* (М. Драй-Хмара).

ПІДПАДЬÓМ, *рідко* **ПІДПІДЬÓМ,** *виг.* Звуконаслідування, що означає крик перепела. *А перепел, чуєте, як підпідьомка? Спочатку ніби вчувається тільки: "Підпідьом, підпідьом", а прислухаєтеся краще, то хіба не чуєте: "П'ятірка, п'ятірка, п'ятірка!"* (І. Сенченко); *Іди — у вечір журний зализувати кров. Ласкаве підпадьом. Рулади солов'їні* (В. Стус).

ПІДПАДЬÓМКАННЯ, *рідко* **ПІДПІДЬÓМКАННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **підпадьóмкати, підпідьóмкати** і звуки, утворювані цією дією. *Життя так і гра кругом тебе .. Чуєш, як воно проходить крізь тебе шелестом тихим трави, неугавним голосом коників, .. підпадьомканням перепелиним...* (Панас Мирний); *Як це страшно — бути глухим!.. Невже справді я більше ніколи не почую шелесту листя, шуму зливи, співу солов'я, підпадьомкання перепела, жеботіння струмочка* (Є. Доломан).

ПІДПАДЬÓМКАТИ, ає, **ПІДПАДЬÓМКУВАТИ,** ує, *розм.* **ПАДЬПАДЬÓМКАТИ,** *рідко* **ПІДПІДЬÓМКАТИ,** ає, *недок.* Видавати своєрідні уривчасті звуки (про перепелів). *Деркачі деруть у траві, перепели в житі підпадьомкають* (Г. Хоткевич); *Під ногами кашка й чебрець виділяє свої пахощі, у Трихоновому житі підпідьомкає, не дивлячись на вечір, перепелиця* (У. Самчук); *В напівсні зітхали і осипались обабіч дороги жита, сумно падьпадьомкала перепілка* (М. Стельмах); *В невисокому, але чистому .. просі жагуче підпадьомкали перепелиці* (В. Козаченко); *Біжу, а мені вслід підпадьомкає перепел: спать падьом, спать падьом...* (І. Кирій).

ПІДПАДЬÓМКНУТИ, *рідко* **ПІДПІДЬÓМКНУТИ,** не, *док.* Однокр. до **підпадьóмкати, підпідьóмкати, підпадьóмкувати.** *Сонце заходить .. Стихають польові й сільські гомони. Голосно, сочисто підпадьомкнула перепелиця* (В. Бабляк); *Перепілка в хлібах підпадьомкнула і вмовкла* (О. Гончар).

ПІДПАДЬÓМКУВАТИ *див.* **підпадьóмкати.**

ПІДПÁЛ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підпáлювати, підпалúти** 1, 2. *Так, в кожній хаті чогось чекають, готові, як сухий трусок, що жде підпалу* (М. Коцюбинський); *Микола розповів, що чув від Івана Думи .. про страйки робітників, про заворушення в селах, підпали поміщицьких маєтків* (В. Гжицький); *Старий Матейко замикав на ніч не тільки ворота, а й хвіртку, одягався тепло і всю ніч никав по задвір'ю, боячись підпалу чи пограбування* (К. Гриб).

2. Те, що використовують для підпалювання. *Дим забілів на ясному небі й піднявся вгору клубками. Тодозя знала, чиї руки підкладали підпал в багаття, знала вона і для чого розпалювали те багаття* (І. Нечуй-Левицький); *І камінь Аврона все був найтяжчий, і оберемок підпалу його все був найбільший; він подряпав собі руки, видираючи якнайсухіший хмиз* (Г. Хоткевич); *Підпал затріщав, засичало, як і першого разу, одначе віття, хоч і неохоче, бралося полум'ям* (Ю. Мушкетик).

3. Те саме, що **підпáлина.** *І вмить назустріч, із-за рогу алеї, з'являється, шкандибаючи, висока постать доктора Рудольфа .. Одне пасмо темно-каштанового з підпалом волосся смішною дужкою стоїть йому над похиленим чолом* (В. Винниченко); *Петро з хвилювання почервонів. Власне, він і так був червоний. Аж брунатний. Як цегла з підпалом* (Д. Бузько); *У породах хлопець не дуже розбирався, але які з себе кавказькі й німецькі вівчарки, знав. Чорний "кавказець" і коричневий з рудуватим підпалом "німець" бігли до нього* (А. Кокотюха).

4. *діал.*, *перен.* Запал (у 1 знач.). — *Тепер народ в них* [воїнах] *має жертви взір І ненастанний до посвят підпал* (І. Франко).

ПІДПА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підпали́ти.** *Підпалена необачною рукою, закурилася трава* (Б. Грінченко); *Батурин горів. Горів їх рідний город, підпалений руками своїх власних мешканців* (Б. Лепкий); *Горіло передмістя, підпалене запалювальними бомбами, що ними ворог обстрілював мирні житла* (П. Кочура); *До вежі господарі цього укріплення приторочили металевий кошик з олійним казанком. Підпалений ґнотик плавав, мерехтів і пускав дим* (В. Єшкілєв); *Хвилі на бистрині зблискували, підпалені сонцем* (Р. Федорів); *Підпалені сонцем хмари горіли довгими пасмами* (Ю. Мушкетик); // **підпа́лено,** *безос. пред. Стоптала подвір'я із садом люциперів чорних навала. Онуку забито у житі. Снарядом підпалено дім* (А. Малишко); *Пограбовано й підпалено комерційний кіоск. Ведеться слідство* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який трохи підгорів (про хліб, страву і т. ін.). *У кімнаті було темно, холодно й вогко. Пахло підпаленим перепеченим ячменем* (В. Домонтович); *Він чує, як Орися торохтить у хатині кочергами, звідти пахне підпаленим свіжовипеченим хлібом* (Григорій Тютюнник); // Пошкоджений вогнем; обгорілий. — *Підходжу до електропечі, дивлюся, склепіння підпалене, місцями вже навіть сосульки* [бурульки] *висять* (В. Собко).

3. *у знач. прикм., розм.* Зморений або розпалений швидкою їздою (про коня). [М а р т и н:] *Чого ти так засапався? Сопеш, як підпалений кінь* (І. Карпенко-Карий).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **підпа́лений** — різко, раптово. — *Що за зброя? — крикнув, мов підпалений, Наливайко* (М. Вінграновський); *Серпокрил зривається, як підпалений, і обтрушується; долонями і рукавами змітає комашок додолу, але нічого не може вдіяти* (В. Барка).

ПІДПА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпали́ти** 1. — *За підпалення кара велика* (І. Франко); *Хвиля селянських розрухів 1734 року, коли-то тисячі людей заявили свою волю підпаленням панських маєтків, кинула багато таких і домових, і бездомних Михайлів у вир подій* (Г. Хоткевич).

ПІДПА́ЛИНА, и, *ж.* Пляма іншого кольору на шерсті тварини або на хутрі. *Чорна, з рудими підпалинами такса заливається гавканням* (О. Полторацький); *Навіть не знаю, що то за пес, — величезний, бійцівський, ротвейлер чи що, чорної масті з рудими підпалинами* (Л. Костенко); *Із стайні, басуючи, вибіг гнідий, з підпалинами, жеребець* (Ю. Щербак); // Пляма, місце з іншим забарвленням на чому-небудь. *Сидить, мабуть, дід з своєю коротенькою незрадливою .. люлечкою в міцних ще зубах і всміхається хитро з-під білих вусів з рудими підпалинами* (О. Копиленко); *Колір ґрунту подекуди почав змінюватися. В піску з'явилися якісь бузкові підпалини* (М. Білкун); *Тримаючи в руках шматок важкого, коричнюватого, з темними підпалинами по краях мінералу, Адам думав, що до бронзи тепер уже залишилося небагато* (В. Чемерис).

ПІДПАЛИ́ТИ *див.* **підпа́лювати.**

ПІДПАЛИ́ТИСЯ *див.* **підпа́люватися.**

ПІДПА́ЛОК, лка, *ч., діал.* Перепічка. *Микола сьорбає густий борщ, заїдає свіжим підпалком* (В. Кучер); *Я чую, як на всю хату прокислим хмелем пахне тісто, свіжозварена розсипчаста картопля і підпалок* (М. Стельмах); — *Наш млин стоїть, вітру нема, то оце нашкребла на підпалок* (В. Шкляр).

ПІДПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпа́лювати.** *Не пожар, а саме лиш підпалювання. Ти його підпалюєш, а воно гасне* (Г. Хоткевич); *Підпалювання трави та опалого листя — це порушення законодавства, правил благоустрою, загроза життю та здоров'ю населення* (з газ.).

ПІДПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДПАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *також без дод., що.* Підносячи вогонь до чогось, змушувати займатися, горіти; запалювати. *По алеях, у парках і скверах згрібали у величезні купи потемніле листя і підпалювали* (А. Дімаров); *Іван накидав сухих галузок і підпалив* (М. Коцюбинський); *Зовсім стемніло в хаті. Тільки од печі, де Христя підпалила солому, падало світло червонясте й мінливе* (А. Головко); *Пробиватися з таким обозом назад було безглуздо, і, доїхавши до найближчого яру, ми звалили всі пакунки докупи і підпалили* (Д. Білий); // Починати топити якимось паливом піч, грубу і т. ін.; розпалювати. — *Ну, та годі, не плач, вони* [корови] *увечері самі прийдуть, — каже господиня, .. — краще піди та води наноси та у печі пора вже підпалювати* (Панас Мирний); *Підпалювати в печі краще кострицею чи соломою* (Остап Вишня); *Ось зараз підпалить* [мати] *у печі — кулешу зварить* (А. Головко); // *перен., рідко.* Навмисно, із злим наміром сердити, дратувати, роздражнювати. *П'ятого року по шлюбі молода Петриха стала юшитися і кидатися, як львиця* [левиця]. *Покмітили то дівки та й молодиці в селі і ще дужче її підпалювали* (Марко Черемшина).

2. *кого, що.* Спричиняти пожежу, спалювати що-небудь. *Банда наскакувала, хліб грабувала, а що не можна було розтягти — підпалювала* (Д. Бузько); *Третій раз блискавка підпалює оту кошару на Кураєвому...* (О. Гончар); — *Це не помилка, сер, — заперечив Антоні. — Підпалювала моє бунгало і стріляла в мене рука англійця!* (В. Малик); *Усе — кажуть — боїться* [газда], *щоб його не підпалили* (І. Франко); [С е м е н:] *Як пішов ти з села, .. Маруся збожеволіла й, не тямлячи себе, підпалила вашу хату, а сама десь помандрувала* (М. Кропивницький); — *Піду до начальства і скажу йому, що ти підпалив панські стоги!* (М. Стельмах).

3. *що, розм.* Через недогляд давати чому-небудь трохи підгоряти (у 1 знач.). — *На жаль, Софія не могла доглянути пирога, — сказала, принюхуючись, мадам Фридерикс. — Боюся, чи наша покоївка не підпалила його трохи* (Валерій Шевчук); // Пошкоджувати, псувати вогнем. *За хвилину місцеві народні умільці заходяться ковтати вогонь, підпалювати собі руки і ходити голими ногами по розпечених головешках* (І. Карпа).

4. *що, перен.* Підсвічувати, освітлювати. *Нарешті виросло широке озеро. Посеред нього дебелим списом вгрузало сонце. Десь глибше спис той ламався й розбивався на дрібні скалки, що підпалювали й золотили воду аж до самих комишів* (М. Івченко); *На обрії, де щойно сховалося сонце, останні промені підпалили пір'їсті хмарини* (Г. Усач).

ПІДПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПІДПАЛИ́ТИСЯ,** а́литься, *док.* 1. Починати горіти; запалюватися; розпалюватися. *Курок працював добре, як і раніше, заряд підпалювався миттєво* (Ю. Логвин); // *безос. Підпалював, підпалював у печі — не підпалюється, гасне* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки док., вет.* Дістати запал *(див.* **запа́л**[3]). *Не дай жінки на весілля, нікому кобили; Бо кобила тоді здохне або підпалиться* (П. Чубинський); *Сашко завернув і стишив коней, прогнав їх двічі круг площі, поволі придержуючи, щоб згарячу не підпалилися* (В. Кучер).

3. *тільки недок.* Пас. до **підпа́лювати.** *У Меджибожі існувала традиція — запалювати вогні на фортечних стінах на честь іменитого гостя. У таких випадках вази наповнювалися смолою і підпалювалися* (із журн.); *Якісна бенгальська свічка повинна підпалюватися від одного сірника* (з газ.).

ПІДПА́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **палі́й.** *Ягор відчув, що ще хвилина, і він кинеться з горища і душитиме підпалювачів, доки не впаде мертвий* (О. Копиленко); — *Бунтівник, підпалювач!.. Спалив мій маєток...* (В. Малик); *Вислано з міста найманих підпалювачів, які в одну ніч з четверга на п'ятницю запалили всі передмістя* (П. Загребельний).

ПІДПА́ЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підпа́лювач.** *У Харківській області через підпалювачку трави ледь не згоріли обійстя* (з газ.).

ПІДПА́НОК, нка, *ч., заст.* 1. Не дуже багатий або збіднілий пан (у 2 знач.). — *Ви з чималих панів чи з підпанків?* — *спитав Кміта* (І. Нечуй-Левицький); *Дядько швидко і з вигодою збув її в няньки до Окуня, а коли в того підросли діти, Люба вже сама найнялася до Октава Пігловського, підпанка з родини шляхтичів-однодворців* (М. Стельмах); *Не паничі з підпанками споконвіку ходили на Запорожжя* (Г. Колісник); // Той, хто за своїм матеріальним станом наближається до пана, панів. *Дехто з підліщан .. видряпувавсь із злиднів .. Частіше ж у підпанках ставав* (Є. Кротевич); *Трохим не міг не помічати поглядів, які дочка крадькома кидала на вродливого голландця .. Дивлячись, як вони йдуть садом, як щось каже їй цей дженджуристий підпанок, він навіть подумав про її заміжжя за цим чоловіком* (В. Лис); // *зневажл.* Зубожілий шляхтич або незнатний багатій. [Буфетчик:] *Із столу аж три срібних ложки украдено; звичайно, що це підцупила ота голота — підпанки, котра не має свого притулку та тільки вештається по панах та підцуплює усячину* (М. Кропивницький); — *Відки Польща тільки тих підпанків набрала! Возимо, та й возимо, та й перевозити не годні* (В. Стефаник); *Різним підпанкам, які зараз часто глузують з нього, він доведе, що небезпечно зачіпати його шляхетську гідність і честь* (З. Тулуб).

2. Той, хто перебуває на службі у пана (у 1 знач.) (про економів, гайдуків, прикажчиків, писарчуків і т. ін.). *Пан не дозволяв і на годину кидати лісу, а підпанки пильнували, щоб лісник шанував панського розказу* (Марко Вовчок); *Підпанок же, що їхав верхи попереду валки, був князівський прикажчик* (А. Кащенко).

ПІДПА́Р, у, *ч., текст.* Вовна з оброблених на шкіру овечих шкур. *Багато хто, напевно, знає, що вироби з підпару відмінно зігрівають взимку та не викликають дискомфорту влітку, дозволяючи при цьому шкірі дихати* (із журн.).

ПІДПАРА́ГРАФ, а, *ч.* Частина тексту всередині параграфа, яка має самостійне значення. *Там був якийсь такий підпараграф, що призовники, в яких саме в період призову має народитися дитина, можуть отримати відстрочку до наступного призову* (Ю. Андрухович).

ПІДПА́РИТИ *див.* **підпа́рювати.**

ПІДПА́РИТИСЯ *див.* **підпа́рюватися.**

ПІДПАРО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підпарува́ти.** *Одногодки, неначе підпаровані один до одного, вони з першої ж зустрічі знайшли контакт у розмовах* (Іван Ле); // **підпаро́вано,** *безос. пред. Коней підпаровано по силі і зросту* (К. Гордієнко).

ПІДПАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДПАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, до кого, розм.* Добирати пару *(див.* **па́ра**[1] 2) кому-небудь; парувати. *Данило згадував, як батько йому говорив: "Не думай, що молодих воликів можна підпаровувати у ярмо якого з яким попало"* (з мемуарної літ.); *Поряд з тим персонажем, якого вже встигли помістити на своє місце, є пуста ділянка. Його треба підпарувати — помістити поряд іншого героя цієї ж історії. Вибирати треба з-поміж кількох персонажів казок* (із журн.).

ПІДПА́РУБОК, бка, *ч., розм.* Те саме, що **підліток**[1]; півпарубок. *Два роки пробув* [Остап] *дома і став уже підпарубком* (Ф. Бурлака); *Явдошка в ту пору насміхалася з нього, що вуха — як решета, підпарубком називала. Воно й правда, який з нього тоді був парубок* (В. Дрозд).

ПІДПАРУБО́ЧИЙ, чого, *ч., заст.* Підліток. *А хлопці та підпарубочі, котрим із-за людей нічого не видко, так аж на верби позлазили і вкрили їх, мов ті галки...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Зараз скочили підпарубочі, що вже напоготові так і стояли* (Ю. Федькович); *Один з них був не парубок, а прямо підпарубочий, літ, може, шістнадцять* (Б. Лепкий).

ПІДПАРУБЧА́К, а́, *ч., розм.* Те саме, що **підпа́рубок.** *Гриць з підпарубчака став парубком, а Дмитро й досі не знаходив собі пари* (М. Стельмах); *Двоє синів за його спиною — підпарубчаки, реготунці, те й знай показують зуби та світять очима* (Ю. Мушкетик); *Пригадалося старому давнє-предавнє, ще як підпарубчаком був* (І. Нижник); *Реєстровці вмовкають, витріщують очі... Хіба ж то козак?? Підліток. Підпарубчак, ще й босогубий... Пушок он під носом* (В. Чемерис).

ПІДПАРУВА́ТИ *див.* **підпаро́вувати.**

ПІДПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпа́рювати.** *Перед прасуванням білизну потрібно обприскати водою, потім скласти і якийсь час не чіпати. Зрозуміло, що якщо використовується праска з функцією підпарювання, то додатково обприскувати білизну немає необхідності* (із журн.).

ПІДПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДПА́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Трохи, частково або знизу парити *(див.* **па́рити**[1] 1, 6). *Шерсть ангори — натуральне волокно, яке відштовхує воду, але поглинає вологу, стаючи при цьому більш теплим (саме тому в рекомендаціях перед носінням ми радимо підпарювати шапки, берети й шарфи)* (із журн.); // *безос. Роса не випала, а квітки лілій закриті. І стало ясно: зі самого ранку підпарює* (Любко Дереш).

2. *діал.* Підпрівати. — *Купила тканину гарної якості, правда, щільнувата, сукня з неї добре підійде на весну або прохолодне літо, але у спеку може підпарювати* (із журн.); // *безос. Дідусь проскочив вперед, оглянув усіх коней, чи не підпарило де під сідлами* (А. Хижняк).

ПІДПА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПІДПА́РИТИСЯ,** риться, *док.* 1. Трохи або знизу паритися (у 1 знач.). *Зелені боби підпарюються й посипаються приправою, щоб приготувати смачний гарнір* (із журн.); *Скраби наносять на змочену водою шкіру. Але для кращого ефекту перед процедурою вона має підпаритися — тоді видалити ороговілі клітини буде набагато легше* (із журн.).

2. *розм.* Трохи, частково відігріватися (про землю); танути (про сніг, лід). *Земля вчула ту весну, підпарювалися зісподу сніги, на деревах бубнявіли бруньки* (Іван Ле).

3. *діал.* Підпрівати. *Дитина підпарилася.*

ПІДПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДПА́СТИ,** су́, се́ш, *док., кого, що.* Пасти трохи, недовго або час від часу. *Кінь голодний, я його підпасаю* (А. Шиян); *На Дніпрових косах з'явилася перша паша, бо повінь швидко зійшла, й кияни вже підпасали худобу* (І. Білик); *Сірко попрощався з женцями й поїхав до козаків. Вони вже напоїли коні й трохи підпасли їх* (Ю. Мушкетик).

ПІДПАСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДПА́СТИСЯ,** су́ся, се́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Пастися, їсти пашу трохи, недовго. *У сазі підпасалася перелітна птиця* (Григорій Тютюнник); [1-й чоловік:] *Ану, рушаймо! Обсушились трохи, відпочили, і скотинка підпаслась, ну й гайда* (М. Кропивницький); *І пішло, пішло... Зграбовану худобу на м'ясо: догоджає окупантам Єндриховський, вислужується. Молодняк повернуто назад — худе, нехай підпасеться* (Б. Харчук).

2. *перев. док., перен., розм.* Трохи їсти. *Ну, моя дитиночко, підпасись* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДПА́САЧ *див.* **підпа́сич.**

ПІДПА́СИЧ, *рідко* **ПІДПА́САЧ,** а, *ч.* Те саме, що **підпа́сок.** *Добре Чіпці у діда підпасачем. Робота неважка, саме припала йому до вподоби — по його літах і по його душі* (Панас Мирний); — *Коли дійшов до десяти літ, узято його до двора за підпасича* (І. Франко); *Корови й телята розбрелись по леваді, Степчині підпасичі грають у квача* (М. Зарудний).

ПІДПА́СОК, ска, *ч.* Помічник пастуха. [Пастух:] *Я вже казав підпаскам відмикати обори й стайні* (Леся Українка); *Позаду отари іде білоголовий підпасок* (С. Чорнобривець); — *Він пастух. Перегонив разом з підпаском отару овець і в тумані, мабуть, збився з дороги* (Б. Левін); *Малі підпаски жваво пров'юнювалися між корів і закручували хвости то тій, то іншій, щоб знала, в який двір завертати, хоч корови знали й самі* (П. Загребельний).

ПІДПА́СТИ[1] *див.* **підпада́ти.**

ПІДПА́СТИ[2] *див.* **підпаса́ти.**

ПІДПА́СТИСЯ *див.* **підпаса́тися.**

ПІДПАХІ́ВНИК, а, *ч.* Шматок тканини або спеціальний виріб, який підшивають зсередини рукавів під пахви, щоб запобігти псуванню одягу потом. *Підпахівники набули популярності з 1840-х років, спочатку вони складалися з двох шматків замші, викроєних у формі півмісяців* (з наук.-попул. літ.); *Шовкові сукні та блузки краще здавати в хімчистку, але можна продовжити їм життя, використавши тонкі й зручні одноразові підпахівники* (із журн.).

ПІДПА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпа́ювати.** *Останнім етапом приготування зразка до вимірювань було підпаювання провідників і зондів та перевірка контактів на надійність* (з наук. літ.); *На заняттях з технічного обслуговування, ремонту і встановлення радіотелевізійних антен студенти виконали підпаювання штекера до коаксіального кабелю* (з навч. літ.).

ПІДПА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДПАЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Паяти трохи, частково або додатково; паянням лагодити, підправляти чи подовжувати. *На складних платах іноді зручно деякі деталі підпаювати безпосередньо до друкарських провідників* (з навч. літ.); *Опісля того, як буря пообсікала дроти по околицях, німий на мигах напросився злагодити гасовий ліхтар: звідтоді сельчани несли домашнє світло на ремонт, осьо потрібно підпаяти бачка, осьо нового фітіля* [ґнота] *завести* (Є. Пашковський).

ПІДПА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підпа́ювати.** *Активні елементи плівкових інтегральних схем виробляються окремо, у безкорпусному виконанні, а потім підпаюються* (з наук.-техн. літ.); *Дроти підпаюються згідно з позначеннями на реле* (з навч. літ.).

ПІДПА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпая́ти.** *Знизу до камери термостатування підпаяний теплообмінник, з'єднаний з трубкою подачі гелію* (з наук.-техн. літ.); // **підпа́яно,** *безос. пред. Для під'єднання датчика було використано подовжувачі. Їх було підпаяно, щоб запобігти непередбачуваному від'єднанню компонентів один від одного, що могло б призвести до збою у роботі програмно-апаратного комплексу* (із журн.).

ПІДПАЯ́ТИ *див.* **підпа́ювати.**

ПІДПЕ́КА, и, *ж.* Дуже підпечене, підгоріле місце на хлібині, пиріжку і т. ін. *Під час огляду сумки громадянина була виявлена буханка білого хліба з відрізаною підпекою, під якою знаходився згорток білого кольору* (з газ.).

ПІДПЕКТИ́ *див.* **підпіка́ти.**

ПІДПЕКТИ́СЯ *див.* **підпіка́тися.**

ПІДПЕ́НЬКА, и, *ж., діал.* Підпеньок. *В ліс далеко запускатися лячно, але при краю також щось знайдеться, бодай підпенька мохната* (С. Ковалів); * У порівн. *Від тої вічної самоти та гризні ти зів'яла, як сушена підпенька* (І. Франко).

ПІДПЕ́НЬОК, нька, *ч.* Те саме, що **опе́ньок.** — *Поточина дзюрчить, листочки падають на дорогу, запах підпеньків, прілого листя, диму від вогнища...* (М. Томчаній); — *Гайнемо до лісу. Зараз там підпеньків море, терен достиг, ожина* (В. Шкляр); *Порахував* [хлопець] *їх і скрикнув:* — *Є! Сім підпеньків!* (Ю. Винничук).

ПІДПЕРЕ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпереза́ти.** *Підперезані всі були різноколіровими* [різнокольоровими] *китайчатими поясами з злототканими кінцями* (А. Кащенко); *Більше за всіх кричав чоловік у фуфайці, підперезаний кулеметною стрічкою* (Григорій Тютюнник); *Він був у своїх косацьких червоних ногавицях та білій вишиванці, підперезаний широким яскраво-синім опоясом* [поясом] *з доброго тонкого сукна* (І. Білик); *Коло хутора колишнього багатія, Юхима Гирки, тепер покинутого, стояла криниця, над нею стара верба й високий хрест, підперезаний рушником* (М. Івченко); *Перед ним блиснув вугол білої стіни, підперезаний внизу червоною призьбою* (І. Нечуй-Левицький); *Дорогою він добрався до підперезаного дошками садка* (Олекса Ізарський); // **підпере́зано,** *безос. пред. Він помітив чоловіка в якомусь дивному старому чернечому клобуці. Засмальцьований драний кожух підперезано вірьовкою* (І. Пільгук).

ПІДПЕРЕЗА́ТИ *див.* **підпері́зувати.**

ПІДПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* **підпері́зуватися.**

ПІДПЕРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпері́зувати** і **підперізуватися.** *Для підперізування прості люди використовували звичайні шкіряні ремінці, конопляні шнури або ж спеціально виткані з льону чи вовни вузькі пояси* (з наук. літ.).

ПІДПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДПЕРЕЗА́ТИ,** режу́, ре́жеш, *док., кого, що.* Затягувати, підв'язувати або опоясувати ременем, поясом і т. ін., перев. по талії. *Більшість хворих були вдягнуті в широкі хітони майже до п'ят, з довгими до зап'ясть рукавами. Легенький очкур підперізував тіло на стані* (Ю. Смолич); *Коротку суконну чугаїнку він широко підперезав зеленим поясом* (М. Коцюбинський); *Ми підперезали охайніше пасками наші шинелі, щоб мати справжній дисциплінований вигляд, і це була наша остання данина галілейському режимові та його вартовому — панові Стефанову* (Б. Антоненко-Давидович); // Закріплюючи що-небудь, накладати на когось ремінь, пояс і т. ін. *Петро достає з жердки свиту, одягає Василя, мати підперізує червоним поясом* (С. Васильченко); *Аниця одягла його в старий діравий сардак, підперезала перевеслом із околоту та й веде босого* (Л. Мартович); *Вона підперезала його лепським срібним паском з гарним гаманцем при боку і сказала: — Любий мій Салабаетто, не забувай же мене!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Обв'язувати чим-небудь. *Околицю свого кашкета він підперезав червоною стьо-*

жечкою і відтак вигляд йому [у нього] *— принаймні чергового по станції* (І. Микитенко); // *що, перен.* Обвивати, оточувати, розташовуючись, розміщуючись навколо чого-небудь. *То була не призьба, а високий .. ґаночок, що підперізував увесь дерев'яний будинок* (Т. Масенко); *Невеличка і неширока, але бистра і глибока річка Ломаківка сизо-блакитним поясом підперезала невеличке українське місце* [місто] *Ломаків* (О. Кониський).

ПІДПЕРІЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДПЕРЕЗАТИСЯ,** режуся, режешся, *док.* 1. Затягуватися, підв'язуватися (звичайно по талії) ременем, поясом і т. ін.; накладати на себе ремінь, пояс і т. ін. *Наум хутко достав нову свиту, новий пояс, одягається, підперізується* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гриць одягся і, на ходу підперізуючись, весело побіг з хати* (В. Винниченко); *Він одяг свиту, підперезався поверх тугенько паском* (А. Головко); *Яків зсунув шапку на потилицю, витер рукавом піт з чола і підперезався тугіше товстою мотузкою* (І. Багряний).

2. *тільки недок.* Пас. до **підперізувати.** *Кожух обов'язково підперізувався. У простолюдинів це був вузький шкіряний ремінець, а у князів та феодалів — шкіряний пояс, прикрашений вишуканим набором поясних бляшок із золота або срібла* (з наук. літ.).

ПІДПЕРТИ *див.* **підпирати.**

ПІДПЕРТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підперти.** *Кузьма неквапною ходою дістається до своєї кособокої, дрючками підпертої хати* (М. Стельмах); *Колони з чотирьох боків підперті скульптурними статуями Геракла* (Р. Андріяшик); *Гетьман лежав на постелі, підпертий лівою рукою, а правою по карті водив* (Б. Лепкий); *Обережність у Антоновича була не так виплодом полохливості, як наслідком певного виховання в суворій школі життя, підпертим до того ж деякими ідеологічними міркуваннями* (С. Єфремов); // **підперто,** *безос. пред. Вхідні двері піддалися якось важкувато. Їх чимось було підперто ззовні...* (І. Карпа).

ПІДПЕРТИСЯ *див.* **підпиратися.**

ПІДПЕРТЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **підпора.** *"Підпертя оборогу підрихтувати треба", — подумав Сандуляк* (М. Матіос); *Чайка раптом згадав, що в Німеччині вже вибухнула революція... — Отже, гетьману треба шукати собі десь певнішого підпертя: німецький багнет, до того ж — подоланий, диви, й зрадить, — міркував далі Чайка* (Д. Бузько).

ПІДПЕЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпекти** 1. *По юрті пішов приємний запах підпеченого тіста* (І. Багмут); *Марко підсунувся до вогню, .. вигріб паличкою кілька картоплин, обчистив їх ножем від попелу і став їсти, смачно похрумкуючи підпеченою шкіркою* (Григір Тютюнник); *— Про тебе матір часто так дбає? — показую на симпатичну рум'яну, по боках підпечену булочку, яку одразу надкушую* (А. Дністровий).

ПІДПИВАТИ, аю, аєш, *недок., що і без прям. дод.* Пити, попивати алкогольні напої потроху, час від часу. *Івась Коновченко по базару походжає, Солодкий мед-пиво підпиває* (з думи); *Якщо шеф протягом дня підпивав, його під вечір тягнуло кудись на гулі* (А. Кокотюха).

ПІДПИЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підпити.** *Почтар* [поштар], *нівроку, був підпилий, Оддав сенатові приказ* (Т. Шевченко); *Зайшовши до Миколиної хати, він побачив за столом підпилого сина* (П. Кочура); *Ілько, що мешкав на Личакові й торгував крупами, пізно ввечері вертав з шинку добре підпилий* (Ю. Винничук); // *у знач. ім.* **підпилий,** лого, *ч.* Той, хто сп'янів від спиртного. *Вже підпилий як засне, То хоч коти гармати, І усом не моргне* (Т. Шевченко).

ПІДПИЛКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підпилок** *(див.* **підпилок**[1]*). Підпилковий комплект.*

ПІДПИЛО. Присл. до **підпилий.** *От воно сидить, розлягшись, заклавши ногу на ногу, наспівує, одчайдушне, підпило поглядає на всі боки* (В. Винниченко); *Якийсь вершник, підпило мугикаючи, ще здаля, в спину, спитав чоловіка у темній киреї: — І чого ти, очкурю, шастаєш по дорозі? Золотого згубив?* (Ю. Логвин).

ПІДПИЛОК[1], лка, *ч.* Те саме, що **напилок.** *Для відновлення продуктивності різального інструмента без використання дорогих стаціонарних пристосувань вам стане в нагоді компактний і зручний у роботі підпилок для заточування ланцюга* (з мови реклами).

ПІДПИЛОК[2], лку, *ч.* Підпиляне місце в дереві. *Лісоруб шостого розряду повинен уміти підготувати робоче місце перед звалюванням дерева, визначити розмір підпилку, недопилку, зіштовхнути дерево в заданому напрямку* (з мови документів); *У дерев діаметром понад 1 м клиновидний підпилок дозволяється заміняти на підпилок з двома паралельними різами* (з мови документів).

ПІДПИЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпилювати.** *Підпилювання дерева проводимо поступово, пильно стежачи за кутом ймовірного його падіння* (з навч. літ.); *Правильне підпилювання нігтьової пластини — це не тільки краса нігтів, але й здоров'я* (із журн.).

ПІДПИЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДПИЛЯТИ,** яю, яєш, *док., що.* 1. Пиляти, різати біля основи. *Тарасик не раз бачив, як лісоруби підходили до товстелезних дерев, підпилювали їх* (М. Чабанівський); *Вже на частокіл Іванівського монастиря почали дертися розлючені татари, коли монахи підпиляли основні стовпи своєї церквиці, і вона завалилася* (В. Багірова); *— Тихше, тихше! Мені треба ще підпиляти прути на ґратах. Стережіться, щоб вони* [тюремники] *не побачили вас у віконечко дверей* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. Розпилювати *(див.* **розпилювати**[2]*),* розрізувати не до кінця. *Злодії .. підпиляли з трьох боків помаленьку напроти засува, одломили обережно скіпку* (Б. Антоненко-Давидович); *Виявляється, що стовп чи пеньок, до якого кріпився один кінець троса, хтось підпиляв* (М. Чабанівський); *Бодя пробурчав: — Не знаю, як ти, а я з ним хочу щось зробити. Чи стілець під ним підпиляти, чи облити валер'янкою і познайомити з бабиним котиком ближче* (А. Кокотюха); *Того вечора матінка веліла нам із братиком перетягти кладочку мотузкою і ледь-ледь підпиляти поруччя* (Ю. Винничук).

3. Підрізаючи пилкою або підточуючи терпугом, підпилком, робити що-небудь вужчим чи коротшим. *А зуби хіба не для того, щоб підпилювати верхні й нижні різці, роблячи їх схожими на зуби гримучої змії?* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Йому здалося, що середня борідка* [ключа] *трохи зашироке; він злегенька підпиляв і її* (І. Микитенко).

ПІДПИЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпиляти.** *Оленка прямує до підпиляної старої груші з обдертою корою* (Ю. Щербак); *— Трос був підпиляний. Я сам бачив* (В. Нестайко); *— Мабуть, треба вас попередити, що курок там підпиляний і спускається з біса легко* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); *Між головами робітників з'явилася сіра козляча голова, увінчана гострою борідкою і тупими, підпиляними на кінчиках рогами* (М. Руденко); // **підпиляно,** *безос. пред. — А стояки на містку підпиляно! У воді видно!.. Пиляли під водою, думали — не помітять!* (М. Циба).

ПІДПИЛЯТИ *див.* **підпилювати.**

ПІДПИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпира́ти.** *Візник виломив пару дрючків до підпирання* (І. Франко); *Допускається закріплювати в кулачковому патроні без підпирання центром задньої бабки тільки короткі, завдовжки не більше двох діаметрів, зрівноважені деталі* (з мови документів); *Камінь, що довгий час використовувався для підпирання дверей, несподівано виявився рідкісним метеоритом* (з газ.).

ПІДПИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДПЕ́РТИ,** діпру́, діпре́ш, *док.* 1. *що.* Ставити підпори для підтримки чого-небудь. *Крістабель і Едіта підпирають двері, щоб він* [Деві] *не вирвався* (Леся Українка); *Він нагорнув з одного боку човна піску, а з другого підпер борти гіллям. Після того він сам заліз під човен* (М. Йогансен); *Щоб вона* [гілка] *не відчахнулася під вагою фруктів, Бондаренчиха підперла її дубовою розсохою* (І. Сенченко); *Ці важенні споруди я поставив так: одну вершу підпер другою, щось вийшло схоже на курінь, а внизу якраз було місце для вогню* (В. Близнець); // Підтримувати голову, підборіддя і т. ін., підставляючи руку, долоню і т. ін., або опирати, схиляти їх на щось. *Маланка в одній сорочці вискакувала на поріг хати, підпирала голову долонею і жадібно стежила оком за весільною процесією* (М. Коцюбинський); *Фрідріх Мертенс помалу підіймає своє кремезне тіло, підпирає його витягненими руками об стіл* (В. Винниченко); *— Ох, і вреднюча ти, — Левко з удаваною зажурою рукою підпирає підборіддя* (М. Стельмах); *На пні сиділа молодиця, Підперши щоку кулаком* (Л. Боровиковський); // *у сполуч. зі сл.* б і к, б о к и. Упирати руку (руки), кулаки у бік (боки). *Перевальцем, ніби підволікуючи одною ногою, чвалала, підпираючи бік однією рукою, низька товста пані* (Любко Дереш); *Вона підперла боки червоними, голими по лікоть руками й хиталась од сміху* (М. Коцюбинський); *На місток вибігає Ганна. Підперла кулаками боки, дивиться на всіх* (Ю. Мокрієв); // Правити за підпору чому-небудь. *Стрункі колони підпирали стелю величезного залу* (М. Трублаїні); *Він обережно переліз на таємничу посудину і прив'язав кінець вірьовки до одного з високих стояків, що підпирали палубне накриття* (Ю. Бедзик).

2. *кого, що, перен., розм.* Подавати кому-небудь допомогу; підтримувати когось, чиїсь дії, наміри і т. ін. *Я лягаю і сплю, і пробуджуюся, бо Господь підпирає мене, і я не побоюсь десяти тисяч люду, які проти мене навколо отаборились!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Будучи на місці вашого батька й братів, я б ніколи не підпирав вашого наміру!* (О. Кобилянська); *Вони* [воєводи і бояри] *підпирали й підпирають князя, боролись за нього і Русь* (С. Скляренко); // *що.* Підтверджувати, обґрунтовувати що-небудь. *Воно* [дворянство] *заповняло собою лави платних і безплатних обрусителів, .. що про своє "малоросіянство", поза варенухою й салом, згадували хіба при тій вірній оказії, щоб його авторитетом підперти непотрібність чи утопійність національного розвитку українського народу* (С. Єфремов); *Садівник, щоб підперти свої слова якимось доказом, тицьне Йосипові перед очі книжку: — Оце читав? Ні?* (Д. Бедзик).

3. *кого, що.* Напирати, штовхаючи кого-, що-небудь. *— Коли не їдь, то все підпирай воза спиною, — сказав кум* (І. Нечуй-Левицький); *Довелося самому взятися за налигача, а плечем підпирати воза, бо колеса по самі ступиці грузли в сипучому придніпровському піску* (В. Малик); // Давити, тиснути (про що-небудь тверде, незручне). *Грубий комір підпирав йому шию* (М. Коцюбинський); *Тоді його* [Ганса] *підборіддя підпирав твердий комір прокурорської мантії. Тепер його душить генеральський мундир* (Ю. Бедзик); // *безос., також без прям. дод., розм.* Про відчуття болю, стиснення у грудях (від хвороби, хвилювання і т. ін.). [Н е д о р о с т о к:] *Що ж у вас болить?* [П р і с ь к а:] *Ох, під груди підпирає, мов колом...* (С. Васильченко); *— Весною стояв на мосту, дивився, як* [річка] *Ташань лід жене — так і підперло до горла* (Григорій Тютюнник).

4. *що, перен., розм.* Бути розташованим, підходити дуже близько, наближатися до чогось. *Правий, маньчжурський берег Амуру був високий, гористий. Сині кряжі Великого Хінгану підпирали небо* (І. Багряний); *Море набухло, підпирало садиби нижнього ярусу села* (Іван Ле); *Хутірець не розрісся в чимале село тільки тому, що з одного боку його підпирав сосновий ліс, а з другого річка* (В. Шкляр); // *кого, рідко.* Витісняти, прагнучи заступити кого-небудь. *На пенсію виходити* [Гордий] *не хоче. А тим часом його вже підпирає двадцятилітній Коля Круглов* (М. Руденко).

5. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Спонукати до чого-небудь, змушувати робити щось. *Бояри запитують у нього, свого князя, ніби він винен у тому, що сталось. А хіба не винні вони, що літо за літом підпирали його, змушували робити те, що бажали?!* (С. Скляренко); // *безос.* Ставати нестерпним, дошкульним. *"Ну, підперло, скажімо, а до туалету не добіг — це я розумію"* (В. Діброва).

(1) Підпира́ти / підпе́рти плечи́ма *що* — спиратися спиною об що-небудь. *Підпираючи плечима хвіртку, вона майстерно лузала насіння* (М. Стельмах); *Актор нічого не питав, стомлений, якийсь постарілий, не міг зрушити з місця, підпирав плечима одвірок, чекав на слово директора* (Б. Левін); *Убогий франт підпер плечима білу колону* (М. Коцюбинський).

◇ **(2) Підпира́ти [плечи́ма (голово́ю)] сте́лю** — мати дуже високий зріст. *Найкращий парубок Микита Стоїть на лаві в сірій свиті .. Плечима стелю підпирає* (Т. Шевченко); *З нез'ясованою тривогою в серці стояв я біля столу, майже підпираючи головою стелю, з висоти свого зросту розглядав навіщось великий, ще довоєнної моди, шовковий оранжевий абажур* (П. Загребельний); *Став* [Анастас] *поруч Сави. Той, високий і важкий, як гора, плечима підпирав стелю, цей був маленький, чорний, як запечений корж, — затятий* (Ю. Мушкетик); **(3) Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок** *і т. ін.)* — не мати певного заняття; стояти, намагаючись не заважати комусь, не привертати чиєсь уваги, перев. з певною метою. *— Слухай, хлопче, — звернувся він до Данилка, — надінь шапку та погуляй біля землянки. Може, там хто стовпи підпиратиме, увійдеш, скажеш* (П. Панч); *Ельяс не відповів, ніби й не чув останніх слів штабскапітана. Підпираючи плечима одвірок, втупив очі в землю й занімів* (Б. Левін); *Поки я переодягалася, Лорна стояла поруч, підперши стіну, й дивилася на мене спідлоба* (Любко Дереш).

ПІДПИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДПЕ́РТИСЯ,** діпру́ся, діпре́шся, *док., чим.* 1. Спиратися на що-небудь, стоячи або пересуваючись. *Йде Василь Іванович селом, палицею підпирається* (С. Васильченко); *Жовніри, ковзаючись, підпирались мушкетами і списами, лізли на схили неприступної гори* (Я. Качура); *Суне пан Каценеленбоґен у чорному капелюсі і з другим таким самим під пахвою, та ще й підпираючись парасолькою, з якою ніколи не розлучався* (Ю. Винничук); *Був* [дід] .. *Сідий, в космах і пелехатий,*

Зігнувсь, підпершися ціпком (І. Котляревський); // Схилятися, обпиратися головою, підборіддям, щокою і т. ін. на руку, долоню. *Марія опустила руку, якою підпиралася. Її руки лягли на коліна* (Б. Харчук); *Сумна та невесела сіла вона на лаві край столу і підперлася рукою* (Панас Мирний); *Старий слухає — підперся рукою, зажурився* (Ю. Яновський); // *у сполуч. зі сл.* б і к, б о к и. Упиратися рукою (руками) у бік (боки). *Мачуха, як воїн, стала, підперлася руками в боки й кричала* (Г. Хоткевич); — *Фрау Тільде, бережіться. Вірте мені: нема ніякої радості, коли вас почнуть підозрівати в чарах. Прачка підперлася в боки й навіть образилась* (Н. Королева).

2. *перен., розм.* Доповнюватися чим-небудь; спричиняти щось. *Прокляття й анахтеми підпираються позбавленням права на одержання допомоги від благодійних установ* (В. Еллан-Блакитний).

3. *перен.* Мати що-небудь за свою основу, бути побудованим на основі чогось. *Історику притаманний науковий пуризм, який підпирався не лише рисами його вдачі. Він належав до кола перших українських істориків модерної доби, які своєю працею творили "необхідну" критичну масу, здатну відділити українську історіографію від любительського історіописання* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **підпира́ти.** *В машині їхав велосипед. І не якийсь там триколісний чи двоколісний, малюківський, з маленькими колесами на товстих шинах, що ото з боків двома коліщатами підпираються, а справжній, з великими колесами й тонкими шинами, найсучасніший, складаний* (В. Нестайко); *Анна пояснила, що на ніч двері підпираються палюгою* (Є. Пашковський); *З одного боку святиня підпиралася зеленим пагорбом. Там були двері, які вели всередину* (П. Загребельний).

ПІ́ДПИС, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підписа́ти, підпи́сувати** 1. — *Письма вашій милості до підпису приношу* (Б. Лепкий); *Я вразив свого принципала тим, що незабаром став подавати йому на підпис чисто написаний протокол одразу ж після засідання* (Б. Антоненко-Давидович); *Зачинив* [Наполеон] *вікно і наблизився до столу, на якому лежали донесення маршалів, листи з Франції, накази, які чекали на підпис* (П. Кочура); *Коли економ підсунув умову для підпису і діловито взявся за ручку, Мар'ян неждано повернув обидва папірці* (М. Стельмах).

2. Прізвище, ім'я, ініціали і т. ін., написані власноручно під текстом, малюнком, картиною і т. ін., як свідчення авторства або потвердження чого-небудь. *Воздвиженський показав йому папір з підписом Сухобруса* (І. Нечуй-Левицький); *Мені довелося показати йому просто лист від Ойдса, в якому була тільки адреса Апорта та підпис Ойдса* (Олесь Досвітній); *Картину "Звенигора" ставив молодий, але найкращий український режисер О. Довженко (з яким ти вже мабуть знайомий з його прекрасних рисунків у пресі за підписами Сашко)* (М. Хвильовий); *Він ставить підпис під статтею, підіймає голову і неждано бачить у дверях присадкуватого Дениса Бараболю* (М. Стельмах).

3. Напис, текст на чому-небудь, під чимсь. *На задній стіні, якраз проти вихідних дверей, висіла* [картина]. *"З походу" — стояв підпис під нею* (А. Головко); *І до листа холоднуватий і образливо-злий підпис: — Я дуже занятий і тому пишу до Вас нашвидку* (В. Домонтович).

Ста́вити / поста́вити [свій] пі́дпис *див.* **ста́вити.**

△ **(1) Електро́нний цифрови́й пі́дпис** — дані в електронній формі, отримані за результатами криптографічного перетворення, які додаються до інших даних або документів і забезпечують їхню цілісність та ідентифікацію автора. *Електронний цифровий підпис може використовуватись юридичними та фізичними особами як аналог власноручного підпису* (з наук.-попул. літ.); *В Україні використання електронного цифрового підпису регулюється законом, прийнятим ще в 2003 р.* (із журн.).

ПІДПИ́САНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підписа́ти.** *Се було свідоцтво, підписане учителькою села Н.* (І. Франко); *Тут же була записка, підписана капітаном* (М. Трублаїні); — *Я ж сказала вам, угода підписана* (В. Владко); *В машині їхав офіцер-парламентер з текстом ультиматуму, підписаного командувачами обох Українських фронтів* (О. Гончар); // **підпи́сано,** *безос. пред.* — *Так, — нарешті порушив мовчанку підприємець, — так, значить, цілком точно, що підписано контракт із цим самим аптекарем..?* (Д. Бузько); *Клопотання про закордонні візи членам нашої делегації на паризький конгрес "водошукачів" підписано ще два місяці тому...* (М. Дашкієв); *Опріч образів висіли ще на стінах деякі куншти: два козаки тягаються за чуби, а внизу підписано: "Два дурні б'ються, а третій дивиться"* (О. Стороженко).

2. *у знач. прикм.* На якому є підпис. *Писар підписаний лепорт* [рапорт] *схопив та мерщій з хати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Петриченко вийшов з підписаними паперами* (Л. Первомайський); *Вадим простягнув Лізі підписані документи. Вона по них ледь пробіглася оком, не наваживши вивчати їх при ньому глибше* (В. Хрущак).

ПІДПИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підписа́ти** 1. *Донець кричав, викотивши свої і так енергійні очі. Він вимагав підписання протоколу по-хорошому* (І. Багряний); *В день підписання пакту з Туреччиною королевич надіслав Сагайдачному запрошення на бенкет* (З. Тулуб); — *Відразу ж після підписання і відправки телеграми одержуєте половину, але... пристойними німецькими марками* (Іван Ле).

ПІДПИСА́НТ, а, *ч.* 1. Фізична або юридична особа, яка підписує або підписала відкритого листа, відозву і т. ін. *Була собі колись на світі одна любов, "Оля й Толя" — "Отолля", як вони підписувалися на листівках до друзів, — була, а тоді перестала бути. Отак узяла й перестала, з технічних причин, — у зв'язку з вибуттям одного з підписантів* (О. Забужко); — *Ми зупинились на обговоренні ключових проблем щодо впровадження реформи в об'єднаній громаді, які варто встигнути зробити. Тож наприкінці року маємо вийти на рівень 80 % підписантів декларацій з сімейними лікарями* (із журн.); *Представники 50 країн та понад 150 компаній підписали документ, у якому взяли на себе зобов'язання активніше боротися з кіберзлочинністю* (з газ.).

2. *юр.* Фізична особа, яка має повноваження представляти юридичну особу в правовідносинах із третіми особами, в тому числі підписувати договори. *Підписантами можуть бути заступники директора, члени дирекції (виконавчий, комерційний директор тощо), учасники господарського товариства та інші особи, уповноважені діяти від імені підприємства без довіреності* (з наук. літ.).

ПІДПИСА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **підписа́нт.** *Право на протест є базовим правом людини, яке декларують країни-підписантки Європейської конвенції з прав людини і Міжнародного пакту про громадянські та політичні права* (з газ.).

ПІДПИ́САР, я, *ч., іст.* Помічник писаря. *Господар убравсь у найширшу рясу, а молодий причепуривсь, мов лялька. Ніхто б в світі не подумав, що то пана писаря підписар* (І. Нечуй-Левицький); — *Мій батько, мій дід і прадід були попами при тій самій церкві, а мені, то вже не можна... Замість того я маю йти на писаря до княжого пана підписаря!* (А. Чайковський); *Довелося мені сьогодні звернутися до колишнього підписаря Юхрима Бабенка* (М. Стельмах); *Він* [козак Ян Гук] *справляв на Січі уряд підписаря* (Ю. Мушкетик).

ПІДПИСА́ТИ *див.* **підпи́сувати.**

ПІДПИСА́ТИСЯ *див.* **підпи́суватися.**

ПІДПИ́СКА, и, *ж.* 1. *заст.* Дія за знач. **підписа́ти, підпи́сувати** і **підписа́тися, підпи́суватися** 1, 2. *Роботи маю по горло. Саме підписка, в конторі не встигають всього зробити* (М. Коцюбинський); — *Ці бідні рибалки в разі потреби бувають надзвичайно щедрими: під час підписки пожертвувань на допомогу потерпілим від повені ліонцям та голодуючим манчестерцям Джерсей і Гернсей більше офірували, ніж Франція та Англія* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Письмове зобов'язання або потвердження чогось. [Л и п с ь к и й:] *Я ладен дати вам підписку, що визнаю ваше повне авторство* (І. Кочерга); *Федорченко, тоді ще старший лейтенант, вів з ним у міліції довгу неприємну розмову і взяв підписку про те, що віднині він, Глечик Онуфрій Іванович, не займатиметься дрібною спекуляцією* (В. Малик); — *Ми розійшлися по-джентльменськи. — Що це означає? — Я дав підписку. — Не втямкую. — Дав підписку, що більше не займатимусь політикою* (Р. Андріяшик); — *Є ще одна маленька формальність. Даси підписку про нерозголошення державної таємниці* (В. Шкляр); // *розм.* Те саме, що **Підпи́ска про неви́їзд.** *Мої рідні, дізнавшись, що я потрапив в КПЗ, відразу найняли адвоката, і він через отих три доби витягнув мене з Юзвіком на підписку* (Ю. Покальчук); *Від нервового потрясіння в нього відкрилася виразка, адвокат кволо вимагав звільнити бідолаху на підписку, а підслідний страждав у задушній камері* (А. Кокотюха).

(1) Підпи́ска про неви́їзд — письмове зобов'язання підозрюваного чи обвинуваченого не відлучатися із зареєстрованого місця проживання або з місця тимчасового перебування без дозволу слідчого. — *Але для певності підпишіть оце. Він підсунув невеличкий стандартний папірець. Леся прочитала — то була підписка про невиїзд без спеціального дозволу* (М. Олійник); *Чакоса випустили під підписку про невиїзд майже відразу* (О. Ульяненко); *Пана Маргаритка і пана Фіалка ще кілька разів викликали на допити, у Фіалка навіть узяли підписку про невиїзд* (Н. Сняданко).

ПІДПИСНИ́Й, а́, е́. Стос. до підпису (у 2 знач.). *Два підписних портрети Петра Левицького експонувалися 1925 року на виставці Українського портрета XVII–XX століть* (А. Перепадя).

Підписни́й лист *див.* **лист**[2]**.**

ПІДПИ́СНИК, а, *ч.* Той, хто підписаний на яке-небудь електронне видання, сторінку в інтернеті і т. ін. *Знадобилося кілька секунд, щоби здогадатися про розсилання подібних листів усім друзям і підписникам Єви* (М. Кідрук).

ПІДПИ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підпи́сник.** *Відео з мосту Патона надіслала підписниця каналу, зауваживши, що аварійна служба досі не приїхала* (з газ.).

ПІДПИ́СОК, ска, *ч., іст.* Те саме, що **підпи́сар.** — *Поглянь-но, скільки тих скрибентів* [писак] *маємо: писарі військові, полкові, сотенні, при отаманах, гродські, волосні, писарі й писарчуки, писаренята, підписки* (П. Загребельний); *Уже кілька місяців я обтираю лікті за широким кленовим столом полкової канцелярії. Поки що ходжу в копіїстах, підписках* (Ю. Мушкетик); *Бозна-звідки взявся писарчук, тобто підписок* (Валерій Шевчук).

ПІДПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпи́сувати.** *Андрій стояв над папером і показував, де і як треба писати. Підписування вже кінчалося, як зненацька задзвенів дзвоник* (Б. Грінченко); *Трус, проведений на помешканні, був, зрештою, чистою формальністю, як і підписування згодом акта визнань в злочинах* (В. Домонтович); *Коли справа дійшла до підписування універсалу, першому подали перо Полуботку, й він поклав підпис — "чернігівський полковник"* (Ю. Мушкетик).

ПІДПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док., що.* 1. Ставити підпис на знак підтвердження, засвідчення чого-небудь. [Д е м к о:] *Він давав мені .. підписувать якісь бумаги* (М. Кропивницький); — *Мабуть, щось велике назріває. Гетьман раз у раз якісь листи пише. — Підписує, бо писати — то Орликове діло* (Б. Лепкий); — *Бачите, спочатку я підписував свої вірші власним прізвищем, і їх ніхто не хотів друкувати. Потім вигадав псевдонім, і вони пішли* (В. Підмогильний); *Через пів року вийшло, що панич їм огороди дарує, аби тільки підписали викуп* (Панас Мирний); — *Будь ласка, підпишіть, тільки два папірці всього* (М. Івченко); // Укладати договір, угоду і т. ін., скріплюючи їх підписом, підписами. *Він знов всміхнувся, але якось криво. — Так що підпишіть, товаришу, оцього акта — і на тому точка* (А. Головко); — *Але я підписав контракт з руськими на два роки.., — сказав він твердо* (П. Панч).

2. Писати текст, залишати напис на чому-небудь, під чимсь. *Було як намалює* [маляр] *що-небудь та підпише — бо й письменний був собі — що се не кавун, а слива, так таки точнісінька слива* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПІДПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДПИСА́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шешся, *док.* 1. Ставити свій підпис під чим-небудь. *Батьком української повісті був Григорій Квітка (1778–1843), що під своїми українськими творами підписувався звичайно псевдонімом — Грицько Основ'яненко* (С. Єфремов); *Ще той папір від часу не зотлів, .. Де за неграмотних французьких королів Підписувалась Анна Ярославна* (Д. Павличко); — *Напишемо прошення, спишемо усі його кривди, а ви підпишетесь, та й подамо* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопці тут зовсім не ті, що в Дермані, дуже мало з них потраплять підписатися, а вже зовсім не потраплять читати якусь книжку* (У. Самчук).

2. Виявляти бажання, згоду на участь у збиранні коштів, пожертвувань і т. ін., звичайно записуючись у список. *Коли Василь Іванович Григорович пропонує підписатися на користь удів та сиріт художників, усі однодушно підтримують це* (О. Іваненко); *Я ще не вийшов з лікарні, як прийшли: "Підпишись на триста п'ятдесят карбованців позики"* (Д. Гуменна).

3. Ставати підписником. *Платні послуги та функції доступні в багатьох додатках інтернету, серед яких — програми для тих, хто веде здоровий спосіб життя, музичні та відеосервіси, програми для знайомств та ін.* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **підпи́сувати.** *Вона розуміла, для чого не підписуються такі листи, і розуміла не просто, а так, ніби була на боці анонімника, схвалювала його завбачність і обережність* (М. Білкун); *Критися йому не випадало. Лицарське звання не підписувалося на мальованих портретах* (Г. Колісник).

◊ **(1) Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми** *під чим* — охоче й повністю погоджуватися з чим-небудь, виявляти свою повну згоду. *Обома руками підписуюсь і я під отаким діагнозом хвороби нашої житлокооперації* (Остап Вишня); *Найвиразніший з боку "попутників" був виступ Зерова. Він, обома руками підписавшись під статтею Хвильового.., доповнив його тим, чого не сказав сам Хвильовий* (М. Драй-Хмара).

ПІДПИ́СУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **підписа́нт.** *Тренера знають усі, бо він виховав кількох чемпіонів Європи й світу, а тих підписувачів не знає ніхто, попри їхні незаконно заслужені звання, бо вони тільки й досягли, що для себе звань* (П. Загребельний); *Підписувач може застосовувати електронний цифровий підпис лише після отримання органом влади від акредитованого центру сертифікації ключів посиленого сертифіката його відкритого ключа* (з наук. літ.); *Підписувачами Акта про незалежність Литви були двадцять литовців, які підписали його 16 лютого 1918 року* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПИ́СУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підпи́сувач.** *Підписувачки звернення просили свого колишнього архієпископа про підтримку в змаганнях проти легалізації добровільного переривання вагітності, що нині обговорюється в Аргентині* (з газ.).

ПІДПИТА́ТИ *див.* **підпи́тувати.**

ПІДПИ́ТИ, діп'ю́, діп'є́ш, *док., розм.* Сп'яніти від випивки. — *Сидоре, я до тебе маю діло, — каже Чіпка, коли вже трохи підпили* (Панас Мирний); *Часто, бувало, як підіп'є* [Пискливий], *розохотиться, то звертає сам розмову на опришків* (Г. Хоткевич); *Коли товариство добре підпило, Омелько поставив корчмареві у заставу свій срібний пояс* (Ю. Логвин).

ПІДПИ́ТИЙ, а, е. Те саме, що **підпи́лий.** *Вернув* [вернувся] *радник сильно підпитий додому* (О. Кобилянська); *Вона різко вивільнилась, навіть не глянувши на підпитого кавалера* (Р. Іваничук); *Дорога буде прикра, шляється багато підпитого воящтва* (О. Лисяк).

ПІДПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДПИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Розпитувати, шукаючи кого-, що-небудь. *Якось підпитував* [Іван] *роботу в Турці на тартаку, але там нових робітників не беруть до праці* (С. Чорнобривець); *Старий консул ходив мов у воду вмочений. Він підпитував навіть Пріска, чи не чув той чогось про причину Аттілиного гніву* (І. Білик); — *Ідіть питати, може, й підпитаєте* (І. Франко).

ПІДПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДІПХА́ТИ,** іпхну́, іпхне́ш, *док.* 1. *кого, що.* Штовхаючи ззаду або налягаючи збоку, допомагати рухові чого-небудь або намагатися зрушити щось з місця. *Застряг мазур у болоті, Воза підпихає* (С. Руданський); *Ззаду санчата підпихала, дрібно ступаючи, бабуся* (О. Гончар); *Пасажири повитягали весь багаж на узбіччя і заходилися гуртом підпихати наш транспорт* (М. Кідрук); // Злегка штовхаючи, примушувати кого-небудь рухатись у певному напрямку. *Каленик Романович відклав газету і, підпихаючи обох молодят широко розставленими руками, почав просуватися до кухні* (І. Сенченко); *Заметушилася Орися, підпихаючи телятко, яке раптом затялося і не хотіло переступати порога* (Григорій Тютюнник); *Підземельник оглянув себе і побачив, що по ногах йому один за одним, як пожежники по драбині, деруться якісь носаті бігунці. Вони підсаджували один одного носами, підпихали тоненькими ніжками і всі, як один, войовниче ворушили вусиками* (Григір Тютюнник); * Образно. *Президент згадав про нещасну жертву, про невеличку розносщицю, таку гарну, таку біляву і ніжну, котру жорстока доля підіпхала там, де її ждала страшна смерть* (І. Франко, пер. з тв. Е. Золя).

2. *що.* Пхаючи, підправляти, ладнати, трамбувати і т. ін. *Юринга як добрий оповідач витримав паузу, підіпхав чорним, наче шматок кореня, мізинцем тютюн у люльці .. і тільки тоді почав знов говорити* (В. Гжицький); — *Тихо, тихо, дідусю! Нічого, все гаразд. Вона підіпхала під діда суху ганчірку й знову вкрила його, підтикавши ковдру* (Г. Пагутяк).

ПІДПИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., чим, розм.* Підпиратися, підштовхуватися чим-небудь. *Васько вже перебирав руками, підпихався ногами і, як по блокові, швидко підсувався вгору. Ну, не дурно ж він мав п'ятірку за гімнастику* (В. Винниченко); *Він зрадів і до стовпа — лізти. А вилізти не може. Руками перебирає, колінами підпихається і не то, що ні з місця, а, навпаки, назад зсувається* (І. Сенченко).

ПІДПИЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **підпи́ти** 1. *Під вечір приятелі вже трохи підпиячили* (із журн.).

ПІДПІДЬО́М *див.* **підпадьо́м.**

ПІДПІДЬО́МКАННЯ *див.* **підпадьо́мкання.**

ПІДПІДЬО́МКАТИ *див.* **підпадьо́мкати.**

ПІДПІДЬО́МКНУТИ *див.* **підпадьо́мкнути.**

ПІДПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДПЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* підпі́к, пекла́, ло́; *док., кого, що, розм.* 1. Добре прижарювати або пекти, припікати злегка чи додатково, також псувати надмірним випіканням. *Підпікав він* [чорт] *грішників із такою втіхою, як ото господиня смажить об Різдві* [на Різдво] *ковбасу* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Моркву, корінь петрушки та цибулю нарізають і підпікають до рум'яного кольору* (із журн.); *Ні солі, ні перцю в Сашка не було, однак він вирішив теж підпекти кроля* (В. Близнець); * У порівн. *Спина, по якій кілька разів пройшовся перед тим жандарм палицею, горіла, наче її безперестанно підпікали на вогні* (А. Турчинська).

2. *також без прям. дод.* Обдавати теплом, спекою. *Наближається початок оксамитового сезону, коли сонце вже не підпікає, а ласкаво гріє* (з газ.); // *безос. Розпогодилось. Підпікало* (О. Ульяненко).

ПІДПІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПІДПЕКТИ́СЯ,** ече́ться, *док., розм.* 1. Добре прижарюватися або пектися, припікатися злегка чи додатково. *Поки картопля підпікається, приготуйте приправу: змішайте разом сухарі, петрушку, часник, сіль і перець* (з наук.-попул. літ.); — *Соломки ось треба, пиріжки ніяк не підпеклися* (А. Головко); *Перш ніж покласти на змащену коров'ячим маслом сковороду, його поплескують долонями з обох боків (тому й плескач), коли підпечеться, перевертають, щоб підрум'янився як слід* (П. Загребельний).

2. Псуватися від надмірного випікання. *Якщо курячі грудки просмажити довше, є ризик, що вони занадто підпечуться і в результаті виявляться сухими* (із журн.).

ПІДПІ́ЛЛЯ, я, *с.* 1. Місце, простір у приміщенні під підлогою. *Приміщення, де родина мешкала цілорічно, займало від третини до половини площі хати і розміщувалося на другому поверсі — на висоті 1–1,5 м над поверхнею ґрунту. Під ним розташовувалося підпілля, куди з житлового приміщення вів люк* (з наук. літ.); // Місце під підлогою, де потай від сторонніх ховають що-небудь. *В його квартирі з'явилося підпілля, де переховувалися закуплені цінності* (М. Руденко).

2. *тільки одн., перен.* Нелегальна діяльність, спрямована проти влади, а також конспіративне життя тих, хто бореться з владою. *У підпіллі головне — дисципліна й витримка* (Ю. Яновський); *Павло Михайлович не обминає жодного питання підготовки підпілля в районі* (М. Стельмах); *Михайло Кирилович продовжує розповідати про своє життя в підпіллі* (Ю. Збанацький).

ПІДПІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який діє, відбувається в умовах підпілля (у 2 знач.); нелегальний, конспіративний. *Підпільний більшовицький комітет спішно прибув до Броварів* (О. Довженко); *— У нас у Києві маса всяких революційних нелегальних, тобто підпільних, організацій і партій* (Ю. Смолич); *Фредо Вікторе підвівся і постукав олівцем по столу, закликаючи до уваги. Та коли б він і не зробив цього, все одно присутні одразу б замовкли, чекаючи, що нарешті скаже голова підпільного комітету патріотів* (В. Владко); *Старший брат Шури, відповідальний підпільний працівник Білорусії, залишився в Мінську для підпільної роботи* (О. Гончар).

2. Який не має офіційного дозволу на певну діяльність. *— Кілька днів тому я чув, як один з цих джентльменів, — і Мечислав знову кинув у бік палуби, — розпатякував щось про створення на борту "Менхасетти" підпільного притону з курильнею опіуму й продажем наркотиків на будь-який смак* (М. Білкун); *У шкільні роки я мріяв про підпільну студію звукозапису* (Ю. Андрухович); *У листопаді вони влаштувалися до підпільної секції карате і за всю зиму не пропустили жодного тренування* (В. Діброва).

Підпі́льний мільйоне́р *див.* **мільйоне́р.**

ПІДПІ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто працює в умовах підпілля (у 2 знач.). *Денис Дорошко був умілим конспіратором, досвідченим підпільником* (І. Цюпа); *Екіпаж загинув, чи потрапив до ворога у полон, чи, може, пощастило йому зв'язатися з польськими підпільниками або нашими партизанами, які діють у тому районі окупованої Польщі* (Є. Доломан); *Віктор начисто відмовив Гриші: страшним було для нього життя підпільника* (Олекса Ізарський).

2. *розм.* Той, хто не має офіційного дозволу на певну діяльність. *Податківці провели обшуки в місцях виготовлення, зберігання та збуту фальсифікованих алкогольних напоїв, під час яких було вилучено понад 400 літрів нереалізованого ерзац-вина та готівкові кошти, отримані підпільниками за продаж сурогату* (з газ.).

ПІДПІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підпі́льник.** [Поручик:] *Та от і сьогодні... (озираючись і притишуючи голос) одержано секретне повідомлення, що приїжджає їхня підпільниця — шпигунка* (І. Кочерга); *Коли б хтось з її знайомих з'явився перед нею, він не пізнав би в ній сувору, без усмішки в очах, завжди замкнену в собі підпільницю* (Л. Смілянський); *На той час Маруся була підпільницею* (І. Роздобудько).

ПІДПІ́ЛЬНО, *присл.* 1. Не маючи дозволу за законом. *— Так, так, я вам одмовляю, — тупала на неї ногами стара лікарка, — дурощам потакувати не маю наміру! А коли ви підпільно зробите операцію, я вас віддам до суду!* (Ю. Яновський); *Я колись крутився у колах книгоманів, ходив часто на книжкові базари, які, до речі, за совєтів діяли підпільно, часто в лісі* (Ю. Винничук); *Ми з чоловіком ледве знайшли кімнату у Чернівцях у квартирі з господарями. Квартири у найм тоді ніхто не здавав — заборонено. А як здавав — то підпільно* (М. Матіос).

2. Таємно, без свідків. *Цю експериментальну шапку для обкатки було нібито підпільно від Ковбика вручено директорові овочевої бази для випробування її в різних умовах* (О. Чорногуз); *Я дуже любив молоко. І ті однокласники, які його ненавиділи, підпільно віддавали свою порцію мені* (Т. Прохасько); *Якийсь польський граф зі Львова підпільно викупив пару щеп із двору самого Людовіка П'ятнадцятого!* (Любко Дереш).

ПІДПІ́Р, по́ру, *ч., техн.* Напір води у річці, каналі, який утворюється внаслідок звуження русла, перекривання його греблею, мостовими підпорами і т. ін. *Загатні заповнення водою утворюються, коли загачується водотік і створюється підпір води* (з навч. літ.).

ПІ́ДПІ́РКА, и, *ж.* 1. Те, чим підпирають, підтримують що-небудь. *Легше було б зсунути шлюпку з похилої палуби просто в воду, але для цього треба розбити підпірки, на яких вона стояла* (М. Трублаїні); *На місці вибуху вже була аварійна команда .. Почали ставити підпірки* (Д. Ткач); *Великі важкі груші-глеки гнуть восени гілля, доводиться ставити підпірки, щоб гілля не ламалося* (Ю. Мушкетик); *Затим ішло розведення ватри, ламання гілляк на підпірки до казана* (Любко Дереш).

2. *перен., розм.* Те, на чому що-небудь ґрунтується, від чого щось залежить; опора (у 3 знач.). *До цього часу життя пливло у мене хоч не легко, але більш-менш певно.., тепер усі підпірки заразом були вибиті з рук* (С. Васильченко); *Стогнєвич сидить геть нещасна — .. Тріша своїм звинуваченням вибила у неї підпірки ненависті* (І. Карпа).

ПІДПІ́РКОВИЙ, а, е. Стос. до підпірки (у 1 знач.). *Підпірковою для башти є опорна плита 6,5 × 6,5 м висотою 0,9 м* (із журн.).

ПІДПІРНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДПІРНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* Пірнати під кого-, що-небудь. *У басейні категорично забороняється шуміти, бігати, штовхатися, підпірнати, переходити на "чужу" доріжку, подавати неправдиві сигнали про допомогу* (із журн.); *Вийти з бурхливого моря важче, ніж підпірнути під двометрову хвилю, та все ж Хаблак вміло вибрав момент, багатотонна хвиля підняла його й винесла на берег* (Р. Самбук); *Один із рятувальників уже стрибнув із човна і тепер упевнено наздоганяв потопаючого. Відстань між ними швидко скорочувалася, і ось уже рятувальник був поруч, підпірнув під плече Мельника, викрикнув: — Тримайся, козел!* (А. Кокотюха).

ПІДПІРНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до підпору. *Нормальний підпірний рівень Прудянського водосховища — 141,16 м* (з наук.-попул. літ.).

2. Який є підпорою (у 1 знач.); опорний (у 1 знач.). *Попетлявши вузькою вуличкою, .. обабіч якої тяглися підпірні стіни, викладені з дикого каміння, вскочили в просторий двір .. і зупинилися біля високого будинку з мармуровими колонами при вході* (В. Чемерис); *Виникла потреба збудувати величезний підпірний мур уздовж міського бульвару* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Спорудження підпірних стін здійснюється для захисту і зміцнення від сповзання й обвалення ґрунту на прямовисних земних поверхнях і крутих схилах. Їх встановлюють із бетону, блоків, каменю, габіонів, іншого важкого матеріалу* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПІРНУ́ТИ *див.* **підпірна́ти.**

ПІ́ДПІЧОК, чка, *ч.* Те саме, що **підпі́ччя.** *У лелечинім гнізді та очеретяній стрісі поселилася сила-силенна горобців, на обшмуглявих дощами та вітром сохах виліпили вальки гнізд ластівки, в запічках, підпічках, закапелках печі жили стрижі* (В. Дрозд).

ПІДПІ́ЧЧЯ, я, *с.* Заглибина під піччю. *Біленькі курочки з підпіччя глядять* (Номис); *Ввійшла* [тітка Горпина] *і побачила наймичку, яка сиділа коло підпіччя, тримаючи між ногами макітру, й заминала макогоном сало* (Т. Осьмачка); *Вранці, проснувшись, найперше заглядаю в підпіччя. Полумисок з пшоняною кашею?* (Є. Гуцало); *На деяких видах печей є два підпіччя: нижнє слугує місцем для невеликого запасу дров, на верхньому зберігають начиння* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПЛЕСТИ́ *див.* **підплі́та́ти.**

ПІДПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підплести́.** *На Західному Поліссі підошви виготовленого з лозової кори взуття здебільшого були одинарні (не ущільнені додатково підплетеним ликом)* (з наук. літ.); // **підплéтено,** *безос. пред. Вдома у дядька Федора все було до ладу, все на місці, тин підплетений новенькою лозою, хата й будівлі побілені, у дворі підметено* (П. Загребельний).

ПІДПЛЕ́ТИНА, и, *ж., текст.* Брак *(див.* **брак**[2]) у тканинах у вигляді потовщеної нитки внаслідок обриву і сплетіння ниток основи. *Підплетини є дуже помітними на тканинах, й у виробах першого та другого сортів не допускаються* (із журн.).

ПІДПЛИВА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПІДПЛИВТИ́, ПІДПЛИСТИ́,** иву́, ивéш, *док.* 1. Пливти плавом або на чому-небудь, наближаючись до когось, чогось. *Русалка (підпливає близенько, хапає за руку, заглядає в вічі)* (Леся Українка); *Вдосвіта з великими труднощами стали підпливати човном до затопленого села Загребелля* (О. Довженко); *Коропенята табунець за табунцем підпливали до берега і, бавлячись, знову тікали* (І. Багмут); *Алі вже підплив до човнів* (Ю. Логвин); // *перен.* Підходити, під'їжджати повільно або поважно, ніби пливучи. *Гарба тривожним цокотанням поволі підпливала з темряви* (Г. Епік); *Вони* [купці] *негайно ж підпливли до неї* [княгині Ольги], *низько вклонились, привітались, заходились скаржитись і нарікати* (С. Скляренко); *Ешелон підплив до перону під співи, музику, сміх, радісні вигуки* (А. Дімаров).

2. Пливти плавом або на чому-небудь, потрапляючи під щось. *У ту мить, як човняр підпливав під вербове шатрище й місяць освітив його обличчя, побачив я в зачудуванні, що то дівчина* (Ю. Мушкетик); // Текти, проникати під кого-, що-небудь; підтікати. *Максим зіщулився і влип ще міцніше в своє лігво. То нічого, що сніг уже добре розтав під ним, утворивши калюжу, і він підпливав водою* (І. Багряний); *Струмок виходить з берегів, вода підпливає під поли намету* (Л. Первомайський).

3. Підніматися з глибини чого-небудь на поверхню. *Вони говорили йому, що яма багата, що кип'ячка буде раз у раз підпливати* (І. Франко); * Образно. *Нова хвиля злості стала підпливати йому до серця* (А. Крушельницький); // *перен.* Рухатися, переміщатися (перев. про небесні світила). *Місяць підпливав на середину неба і, як потопельник, то виринав, то потопав у хмарах* (Б. Лепкий); *Уже сонце високо підплило, бралося до раннього обіду* (Панас Мирний).

4. *чим.* Лежати залитим або заливатися, змочуватися кров'ю, слізьми і т. ін. *Дивлюся: лежить той вусатий офіцер на підлозі й кров'ю підпливає* (Є. Кравченко); *Хлопець аж підпливав гарячим потом* (В. Близнець); *Оксана .. плакала-плакала, аж слізьми підплила...* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *перен.* Покриватися, вкриватися чим-небудь. *Темні гори поступово підпливають низовими білими туманами* (О. Гончар).

Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.)*] *див.* **со́нце.**

ПІДПЛИВТИ́ *див.* **підплива́ти.**

ПІДПЛИГНУ́ТИ, ну́, нéш, *док.* Однокр. до **підпли́гувати.** *Прочитавши заледве кілька слів, Макар Іванович почервонів, підплигнув на місці і в .. обуренні кинув відкритку* [листівку] *на стіл* (М. Коцюбинський); *Пес підплигнув їй назустріч, спинався на задні лапи, але ланцюг тяг його назад* (Ю. Смолич); *Йонька підплигнув по-півнячому, дрібно затрусив ціпком* (Григорій Тютюнник); *Олександр нахилився над Яремком: — Хочеш на Запоріжжя? Яремко аж підплигнув від радості* (С. Тельнюк); *"Бобик" підплигнув, став. З нього виплигнув у чесучі Гайдучок* (Б. Харчук).

Се́рце підпли́гує / підплигну́ло *див.* **се́рце.**

ПІДПЛИ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпли́гувати.** *Підплигування виникає під час проїзду автомобіля через нерівність. Щоб зменшити його та позбавити людей неприємних відчуттів, застосовують м'які підвіски та амортизатори, які за рахунок внутрішнього опору гасять коливання кузова* (з навч. літ.).

ПІДПЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Плигати вгору; підскакувати, підстрибувати. *Як сів* [пан] *у свою коляску, так коні аж підплигують, та прискають, та летять* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мама сміється з задоволення, тато .. раз у раз підплигує, вимахує рукою та, мов вітрилом на щоглі, має білим рукавом сорочки* (М. Костомаров); *Рибки перелітали через пароплав і поринали у воду. Обидві мавпочки почали підплигувати, намагаючись впіймати рибок* (М. Трублаїні); *Марта тут же заспівала і, підплигуючи, понеслася від однієї яблуньки до іншої, зриваючи недостиглі ще ренети* (С. Андрухович); // Злегка підскакувати вгору (від поштовхів, коливань чого-небудь і т. ін.). *Ланцюги бряжчали, як кайдани, бляшанки, підплигуючи на возі, дзвеніли* (М. Коцюбинський); *Автомобіль підплигує на вибоїнах дороги* (Ю. Яновський); *Слідкувала* [Сахно] *за професоровим пером, що шпарко підплигувало на грубому пергаментному папері* (Ю. Смолич); *Надворі було ясно. Об гарячі жерстяні дахи торохкали каштани, підплигували, як на жаровні, і падали на бруківку* (Григір Тютюнник); // Пересуваючись стрибками, підскакуючи, наближатися до кого-, чого-небудь. *Шпурнув* [Тимко] *кирку. Вона металево бренькнула і, цьворохкаючи та підплигуючи по льоду, поскакала мало не до середини Дону* (Григорій Тютюнник).

Се́рце підпли́гує / підплигну́ло *див.* **се́рце.**

ПІДПЛИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підпливти́, підплисти́.** *Накрило його міною недалеко від Умані .. Так і залишився лежати в глибокому, порослому бур'янами рову, підплилий кров'ю і непритомний* (В. Козаченко); *З фотографії на мене зухвало щирився лисий здоровань із жовтими зубами та підплилими кров'ю витрішкуватими очиськами* (М. Кідрук).

ПІДПЛИСТИ́ *див.* **підплива́ти.**

ПІДПЛІ́СНЯ́ВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підплісня́віти.** *Як тільки цвіль з'являється на поверхні, її спори поширюються по всьому продукту, тому підплісняві продукти вживати не можна* (із журн.).

ПІДПЛІ́СНЯ́ВІТИ, існя́віє, *док.* Трохи або в деяких місцях запліснявіти. *Воскова серветка (віскетка) довше зберігає свіжість продуктів та не дає їм підпліснявіти, на відміну від поліетиленового пакета* (із журн.).

ПІДПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпліта́ти.** *Плетіння та підплітання натуральних дредів. Ціна договірна* (з мови реклами).

ПІДПЛІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПІДПЛЕСТИ́,** етý, етéш, *док., що.* 1. Плетучи, вплітаючи, вкладати, увивати додатково до чого-небудь, у щось. *Пані щось там плела на продаж, якісь гарусні хусточки та карпітки* [шкарпетки], *підплітала або іноді вишивала сорочки* (Олена Пчілка).

2. *перен., розм.* Плести (у 2 знач.), додаючи до вже сказаного чи написаного. — *Тобі не здається, що ти надто самовпевнена? Щось тут таке підплітаєш, аби лише переконати всіх і мене, в першу чергу, ніби поміж нами існує якийсь там зв'язок. Ніби ми мало не родичі* (Ю. Іздрик).

ПІДПЛІТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **підпліта́ти.** *У неділю або в свято дівчині сплітали волосся в одну косу, в неї підпліталися стрічки-кісники, що разом з косою звисали вздовж спини* (з наук. літ.).

ПІДПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДПО́ВЗУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПІДПОВЗТИ́,** зу́, зе́ш, *док.* 1. Повзучи, наближатися до кого-, чого-небудь або кудись. *До ватри весь час підходили і підповзали поранені, їхні рани перев'язували товариші* (І. Кочерга); *З темряви підповзали бійці і зупинялись мовчки навколо, не підіймаючи голів од землі* (О. Гончар); *— Повзи сюди! — Це ти сюди повзи! Отак перегукуючись, ми почали зигзагами підповзати один до одного* (В. Нестайко); *Гадюка підповзла до сонного Слуги й тихесенько .. Його вкусила в ногу* (І. Франко); * Образно. *Війна підповзла у розпеченій криці — їх* [синів] *на фронт проводжала* (А. Малишко).

2. *перен.* Повільно наближатися до кого-, чого-небудь. *Під мертвий дім Франка, по вулиці Софії, Підповзував трамвай* (П. Карманський); *До будинку .. з тихим м'яким шерехом підповзають авто* (І. Кириленко); *Шість танків підповзали до висоти* (А. Трипільський); *Місто, оповите морозяною темрявою, ще тільки повільно прокидалось; до вокзальної площі підповзали вимерзлі за ніч перші тролейбуси* (Ю. Щербак); *До станції підповз довжелезний порожняк* (А. Головко).

3. Повзучи, залазити, проникати під що-небудь. *Тихо, по-кошачому переліз* [Сірко] *через земляний вал, підповз під високого воза. Там хтось спав* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Ліворуч під колеса підповз глибокий яр* (О. Донченко).

ПІДПОВЗТИ́ *див.* **підповза́ти.**

ПІДПО́ВЗУВАТИ *див.* **підповза́ти.**

ПІДПО́ВНЯ, і, *ж.* Друга фаза, друга чверть у положенні Місяця, коли з Землі видно частину його диска, опуклою стороною зверненого до Сонця в кінці світлового дня; Місяць, що росте. *Місяць на підповні глянув через терасу з неба на гостей, і поезія повіяла крилом над молодими людьми* (І. Нечуй-Левицький); *Місяць сяяв на підповні, невсипущі осокори солодко дзюркотіли* (Дніпрова Чайка); *Місяць зійде щойно аж по півночі, бо вже давно звернуло з підповні* (У. Самчук); *Гарячий місяць, ставши на підповні, Пливе, як човен, знявши паруси* (А. Малишко).

ПІДПО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпоі́ти.** *На початку ночі Венера, підпоєна вином і обвіяна пахощами, вертається з весільного бенкету, маючи всю постать обвиту блискучими трояндами* (І. Франко, пер. з тв. Апулея); // **підпо́єно,** *безос. пред. Копил утік. Якийсь зичливець допоміг йому втекти, бо й обох вартових було підпоєно, вони спали на соломі біля погреба* (Ю. Мушкетик).

ПІДПОЇ́ТИ *див.* **підпо́ювати.**

ПІДПОКРИВНИ́Й, а́, е́, *с. г.* Який підсівається до іншої, вже пророслої, розвиненої культури. *У роботі висвітлено питання обробітку ґрунту в післяукісних і післяжнивних посівах при безпокривному та підпокривному вирощуванні посівної люцерни* (з наук. літ.).

ПІДПОКРІВЕ́ЛЬНИЙ, а, е. Який міститься, розміщується, прокладається під покрівлею. *Найпопулярніший вид гідроізоляційних підпокрівельних плівок — гідробар'єр — дозволяє збільшити термін служби покрівлі приблизно на 15–20 років* (з наук.-попул. літ.); *Панелі з прихованою перфорацією забезпечують швидку циркуляцію повітряних мас у підпокрівельному просторі* (з мови реклами).

ПІДПОЛКО́ВНИК, а, *ч.* Військове звання старших офіцерів у Збройних силах, у поліції і т. ін. України й ряді армій світу рангом вище від майора й нижче від полковника, а також особа, яка має це звання. *Полковники Рябов, Зарубін, Федорченко й інші полковники й підполковники пояснили солдатам наказ командування* (О. Довженко); *— Товаришу гвардії підполковнику, дозвольте звернутися, — промовив Цимбал* (І. Багмут); *Двоє інших працівників карного розшуку вже чекали їх там. Вони доповіли підполковникові все, що встигли з'ясувати* (В. Петльований); *Три голови схиляються над покресленою червоним і чорним олівцем картою. — Ось тут, — говорить підполковник, — ціле коло. В ньому тепер затиснена ця парашутна група* (О. Лисяк).

ПІДПОЛКО́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **підполко́вник.** *Сидів* [Іван] *на жовтій дубовій лаві, у підполковницьких погонах, читав якусь книжку* (Є. Гуцало); *Він звик дивитися на понівечені насильницькою смертю людські тіла. Зашкарублу оболонку підполковницького серця шкрябало інше: він дуже рідко стикався з такою безглуздою смертю* (А. Кокотюха).

ПІДПОЛКО́ВНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **підполко́вник.** *Підполковниця медичної служби Чернівецького військового госпіталю двічі була в Ісламській Республіці Афганістан як миротвориця. Там вона працювала лікарем та надавала першу медичну допомогу як цивільним, так і військовим* (з газ.); *За словами підполковниці, за останні кілька років ставлення до жінки в армії змінилося на краще* (із журн.).

2. *розм.* Дружина підполковника.

ПІДПОЛО́ТИ *див.* **підпо́лювати.**

ПІДПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДПОЛО́ТИ,** олю́, о́леш, *док., що і без прям. дод.* Полоти ще трохи, додатково або допомагаючи кому-небудь. *Оленці навіть кортіло, щоб Оверко побачив, як вона дівчат нагнала. Звичайно, йому і в голову не прийде, що сестра з подругою підполюють її рядки* (К. Гордієнко); *Колгоспникам наказували два рази прополоти та підгорнути картоплю, а капусту три рази підполоти й просапати та два рази підгорнути* (з мемуарної літ.).

ПІДПОМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДПОМОГТИ́,** ожу́, о́жеш, *док., розм.* Те саме, що **допомага́ти** 1. *Він раз за разом обходив усі становища, .. підпомагав, заохочував утомлених* (І. Франко); *Каландріно могоричив їх не раз та й не два, щоб вони йому в сій справі підпомагали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Він, Роман, не дасть їм загинути, підпоможе і лісу купити, і хату поставити...* (М. Коцюбинський).

ПІДПОМАГА́Ч, а́, *ч., розм.* Той, хто підпомагає. *Щоліта приїздять із західних областей підпомагачі, щоб разом із кураївцями порати безмежні лани пшениць* (О. Гончар); *Петро кинувся до нього: візьміть і мене на Січ! Згоден на всі ваші умови, лиш би до козаків дістатися. — За так, — прискалив купець велике чорне око, — не берем. А ось за підпомагача до веслярів — берем* (В. Чемерис).

ПІДПОМІЧНИ́К, а́, *ч., іст.* Незаможний козак у XVII–XVIII ст., неспроможний власним коштом відбувати військову службу. *Підпомічники зобов'язувалися вищою владою до надання допомоги (підмоги) виборним козакам і найманим військам щодо постачання провіанту, зброї, одягу, коней тощо* (з наук. літ.); *Категорія підпомічників виникла в процесі майнового й соціального розшарування козацтва* (з навч. літ.).

ПІДПОМО́ГА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **допомо́га.** *Я .. Ївгу бідолашку прохала — допомогти мені кругом хату, і знадвору, й зсередини обмазати. Піднялась охочим серцем Ївга до підпомоги* (Ганна Барвінок); *— От, може, Кирило та Панько дадуть підпомоги яму копати* (Панас Мирний); *Напече* [Даринка] *млинців, рогаликів — і все йому, все братикові. Скоріше б тільки ріс. Не так щоб підпомогу з нього мати, а щоб було з ким хоч погомоніти, пожуритися* (І. Вирган).

2. Те саме, що **підкріплення** 2. *Енеєві одвіт сей дав* [Евандр]: — .. *Дамо вам війська в підмогу, І провіанту на дорогу, І грошеняток з якийсь міх* (І. Котляревський); *Мало хто знав про цей мій намір навіть у моєму таборі. Потоцький і Шемберк і в гадці не мали, тому спокійно сиділи за своїми редутами, ждучи підмоги* (П. Загребельний).

ПІДПОМОГТИ́ *див.* **підпомага́ти.**

ПІДПОНОМА́РІЙ, я, *ч., іст.* Те саме, що **підя́чий.** *Примітний був .. підпономарій, такий довгий, що діставав погасити свічки, як би високо вони не горіли* (П. Панч); *На підпономарія покладалося прання церковної білизни, виготовлення свічок, випікання з тіста просфірок для причастя* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПО́РА, и, *ж.* 1. Те саме, що **підпі́рка** 1. *Хлопці посідали навколо стола, розіклали підпори на ноти і почали грати* (О. Маковей); *Яхта стала під мостом, прибита хвилею до однієї з підпор* (Л. Дмитерко); *Наче молода дівчина, вона лазить по деревах, .. підпори ставить під рясні гілки фруктових дерев* (М. Томчаній); *Баба .. потрималася за різьблену підпору й ступила через сінешній поріг* (І. Білик); *Над брамою нависав тяжкий тимпан, якого з боків утримували дві масивні підпори* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Той (та), на кого спираються, або те, на чому ґрунтується, від чого залежить що-небудь; опора (у 3 знач.). *Вона притулюється цілою своєю істотою до свого товариша, надіється найти в нім підпору і розраду* (І. Франко); — *Князь Костянтин — одинока підпора і охорона нашої церкви* (А. Чайковський); *Сила? Хто вчить мене бути сильною? Чи мені шукати підпори в других?* (О. Кобилянська); *Дужчі — вони насідали на мене в нещасті. Господь підпорою був, не відвертався в пітьмі* (В. Багірова).

3. Те, на що хто-, що-небудь обпирається, що служить опорою (у 1 знач.). *Він, зручний і звиклий до гір, умів спинитись на краю кручі і знов обережно шукав підпори для ніг* (М. Коцюбинський); *Нога, шукаючи підпори, натискає на ліву педаль, і літак звертає круто ліворуч* (О. Ільченко).

ПІДПО́РЕНИЙ, ПІДПО́РОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпоро́ти.** *Підпорений манжет рукава; Підпоротий комір.*

ПІДПО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **підпо́ра** 1, 3. *Одного разу Дригожила після зміни .. побачив, що Канушевич з машиністом приладновує підпорні бруски* (Г. Коцюба); — *Як стратег обчислюю підпорні пункти, щоб міцніше закріпити стан своїх позицій* (Я. Качура); *Південна і північна стіни прилягають до підпорних арок, що збільшує підбаневий простір і дає можливість поставити підбанник меншого діаметра, як вимагала композиція споруди* (з наук. літ.); *Нині будівельники укріплюють підпорну стіну на будівельному об'єкті "Арка", почали зашивати шлакоблоком один з її порталів і вже готуються класти каналізаційний колектор* (з газ.).

ПІДПОРО́ГОВИЙ, а, е, *спец.* Який не досягає порога (у 4 знач.) чутливості, сприймання і т. ін. *Для виникнення збудження мають значення сила подразника, швидкість наростання подразнення й час дії. За силою подразники поділяються на підпорогові, порогові та надпорогові* (з навч. літ.); *Одна рекламна агенція США почала монтувати у свої рекламні ролики 25-й кадр — так званий підпороговий кадр. Він рекламував пепсі-колу і був недоступним для свідомого сприйняття глядачем, котрий його просто не бачив* (із журн.).

ПІДПОРО́ТИ *див.* **підпо́рювати.**

ПІДПО́РОТИЙ *див.* **підпо́рений.**

ПІДПОРО́ТИСЯ *див.* **підпо́рюватися.**

ПІДПОРО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпороши́ти.** *На підпорошеному борошном силіконовому килимку або пергаменті тонко розгортаємо тісто* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПОРОШИ́ТИ *див.* **підпоро́шувати.**

ПІДПОРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДПОРОШИ́ТИ,** ошу́, о́шиш, *док.* Покривати злегка, трохи порошею. *Дорожній майстер грудень Мости будує всюди, Вкриває ріки кригою, Воює із відлигою: Дороги підморожує Ще й снігом підпорошує, Щоб на дзвінких санчатах Новому року мчати* (Т. Коломієць); // *безос. Підпорошило трохи дорогу* (Сл. Б. Грінченка); // *перен.* Покривати злегка чим-небудь сипким. *Листкове тісто розкачують у вигляді прямокутного пласта товщиною 2–2,5 см, кладуть підготовлене охолоджене вершкове масло (або маргарин), краї тіста загортають і защипують, підпорошують борошном* (з навч. літ.).

ПІДПОРУ́ЧИК, а, *ч.* Військове звання офіцера царської армії Росії, а також ряду інших армій рангом нижче від поручика, а також особа, що мала це звання. — *Адже ж ти теж розраховував на другу зірочку на погонах? — Ще б пак! Я мав дістати підпоручика і командувати півротою, — обурено підхопив Ісаєв* (З. Тулуб); *З першої лави звівся і хвацько дзенькнув шпорами бравий стрункий кавалерійський підпоручик* (Ю. Смолич); *Хвацькості більше виявляли молоді підпоручики, стягнуті довгими мундирами в чарочки* (П. Панч); *Вираз його обличчя свідчив про вимушеність і нудьгу, яку сьогодні наші гарнізонні підпоручики прекрасно висловили б вигуком: "Ну й собача ж повинність!"* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДПОРУ́ЧНИК, а, *ч.* Військове звання українських січових стрільців (1914–1918 рр.), ряду армій інших країн рангом нижче від поручика, а також особа, що мала це звання. *Року 1919 підпоручник цей мусив забиратися з добровольчим військом десь далі від нареченої і української землі* (В. Підмогильний); *Коли поїзд спинився знову і Франя з Жанною збиралися вже вистрибнути з вагона, до них підійшов зі списком в руці підпоручник Манзій* (Гео Шкурупій); *Той саме пояснював одному підпоручникові схему якихось окопів, дорікаючи, що підпоручник не вміє креслити і розуміється на геометрії, як вовк на зорях* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІДПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДПОРО́ТИ,** орю́, о́реш, *док., що.* Пороти, відпорювати трохи, в окремих місцях. — *У .. піджаку, під пахвою правого рукава, коли підпороти підкладку, пришито червоною ниткою номер сорок п'ятий* (В. Кучер); *Жебрак кинув швидкий погляд навколо і, переконавшись, що його ніхто не побачить і не почує, розстебнув недбало підперезаний шкіряним поясом подертий камзол, підпоров комір і витяг листа* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПІДПО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПІДПОРО́ТИСЯ,** о́реться, *док.* 1. Відпорюватися трохи, в окремих місцях. *Підкладка підпоролася.*

2. *тільки недок.* Пас. до **підпо́рювати.** *При обстеженні з порушенням цілісності об'єктів, що перевіряються, можуть зламуватися сховища, підпорюватися обшиття меблів або шви на одязі, розкриватися вмонтовані в стіни схованки тощо* (з мови документів).

ПІДПОРЯДКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підпорядкува́ти.** *Почалося навчання, підпорядковане суворому розкладові* (О. Гончар); *Се мусить бути річ реалістична в розумінні високому, мистецькому, .. все мусить бути підпорядкованим єдиному стильовому комплексу строгого мистецького твору* (О. Довженко); *На годину ночі Шумаков викликав до себе командирів полків і підпорядкованих йому окремих підрозділів* (С. Голованівський); // **підпорядко́вано,** *безос. пред. Все підпорядковано техніці. Навіть сама людина стала рабом техніки, маріонеткою закономірностей технічного розвою* (О. Бердник).

2. *у знач. прикм.* Який підпорядковується кому-, чому-небудь; залежний від чого-небудь іншого; другорядний, не основний. *Французьке прислів'я "немає бретонця — нікому наплювати" може ілюструвати чимале упередження проти етнічних меншин, породжене їхнім підпорядкованим статусом* (з наук. літ.); *У лісостеповій зоні Лівобережжя лучні й заплавні лучно-болотні ландшафти та яружно-балкові комплекси займають підпорядковане положення* (з наук.-попул. літ.); *У справжнього художника деталям приділено відповідне службове, підпорядковане місце* (із журн.).

ПІДПОРЯДКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **підпорядко́ваний** 2. *Уточнюючи зміст засад, на яких мало будуватись мистецтво, Линник казав: — Наше завдання ствердити причетність кожної речі до абсолютного, підпорядкованість кожної окремої речі абсолютному* (В. Домонтович); *Із середини XIV ст., тобто із занепадом Галицько-Волинської держави, українська ідея знаходить свій вияв у автономній князівській підпорядкованості литовській династії Гедиміновичів* (Д. Павличко); *Справжнє почуття — це коли ти не вимагаєш присутности, підпорядкованости іншого тобі або себе йому, а коли все це існує вже незалежно від тебе. І ти просто щасливий, що є на світі така людина, що ти був з нею щасливий* (Ю. Покальчук).

2. *лінгв.* Граматичний спосіб сполучення речень або слів, що виражають залежність одного речення або слова від іншого. *Підпорядкованість головних членів парцелята відповідним членам стрижневого речення називається головною залежністю* (з наук. літ.).

ПІДПОРЯДКО́ВУВАЛЬНИЙ, а, е. Який підпорядковує що-небудь, признач. для підпорядковування. *Структура складних речень, між компонентами яких встановлюються відношення тотожності, близька як до паратактичних, так і до гіпотактичних структур. Про це свідчить не тільки розподіл інформації на головну й додаткову, що дозволяє виокремити формально підпорядковувальний і підпорядкований складники, але й спосіб, у який вони взаємодіють* (з наук. літ.).

ПІДПОРЯДКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підпорядко́вувати.** *Це я знала за собою, оце підпорядковування волі іншого і підлеглість переййматися ролею, яку мені накидають, чи маски, в якій тебе побачать* (Д. Гуменна); *Положення чинного донедавна законодавства виключали можливість підпорядковування окремих положень корпоративних договорів іноземному праву та передання спорів на вирішення до міжнародних арбітражів* (з наук. літ.); *Незалежність працівників служби внутрішнього аудиту повинна забезпечуватися завдяки підпорядковуванню її безпосередньо наглядовій раді товариства* (з мови документів).

ПІДПОРЯДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДПОРЯДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кому, чому.* 1. *кого, що.* Ставити в залежність від кого-, чого-небудь. — *Я з вами тут погоджуюсь, що західна людина підпорядковує своїй творчій волі стихійні сили природи* (М. Івченко); *Він умів усе підпорядковувати одній меті* (А. Трипільський); *Німеччина теж виявила свої прості, в суті справи, плани: знищити ворога на полі бою, підбиті народи безоглядно підпорядкувати собі* (Олекса Ізарський); // Примушувати діяти відповідно до чого-небудь, у залежності від чогось. *Матерія живе за своїми власними законами, які не залежать від нашого способу мислення. Вона вимагає, щоб ми своє мислення підпорядковували законам її руху* (М. Руденко); *Досі я звик себе підпорядковувати всьому — потребам родини, обов'язкам, обставинам, а головне — інтересам нації. Мене так змалку вчили* (Л. Костенко).

2. *кого, що.* Передавати у чиє-небудь відання, під чиєсь керівництво, начало. *Зиґмунт III, який з часу Брестської унії прагнув якимось чином підпорядкувати російську церкву Римському Папі, не гаючись, поблагословив новоспеченого царя на чин* (Р. Іваничук); *Потім очі його* [царя] *спалахують, коли мовить про те, що мале військо будь-що годиться підпорядкувати армії* (Г. Колісник).

3. *що, лінгв.* Ставити у синтаксичну залежність, приєднувати способом підпорядкованості. *Т. Шевченко в російських повістях не завжди підпорядковує дієприслівниковий зворот дієслову-присудку, лишаючи за ним фактично самостійну присудкову функцію* (з наук. літ.).

ПІДПОРЯДКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДПОРЯДКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., кому, чому.* 1. Бути залежним від кого-, чого-небудь. *Він нагадував собою ті натури, що звуться цільними, тобто мають у своєму існуванні домінанту, якій усі інші потреби й пристрасті підпорядковуються або зовсім відкидаються* (В. Підмогильний); // Діяти у відповідності до чого-небудь, у залежності від чогось. *Відтоді, як Безбородько став бувати у Річинських на правах нареченого, все життя в домі підпорядковувалося одній меті: його одруженню з Катериною* (Ірина Вільде); // Підпадати під умови дії певного закону, правила і т. ін. *Діалектичне взаємовідношення між мовленням та мовою, як і у випадку форм мислення, так само підпорядковується діалектичному закону єдності явища та його сутності* (з наук. літ.); *На верхній поверхні шару вологої вовни виникає конвекційний теплообмін, який підпорядковується закону Ньютона* (з наук.-попул. літ.).

2. Підкорятися чиїйсь силі, перебувати під владою кого-, чого-небудь. *Він ступнув до Андрія, зарипів зубами й гримнув несамовито: — Встать!! Андрій відчув, що його воля підпорядковується* (І. Багряний); — *Не забувай, що тут не Ляхистан, а Османська імперія... Я підпорядковуюсь бейлер-беєві, а не каймакамові* (В. Малик); — *Закликаю Вас підпорядкуватися в кожному випадку моїм розпорядженням* (У. Самчук).

ПІДПОРЯДКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підпорядкува́ти і підпорядкува́тися.** *Цей період* [розпаду Київської Русі], *що обіймає кілька століть, був для нашого народу сповнений страшенних бідувань, особливо з часу підпорядкування духовного життя Польщі єзуїтам* (О. Довженко); — *На тих озерах розводять бобра .. То заповідник республіканського підпорядкування...* (М. Чабанівський); *На роботі чомусь Віруньці було марудно, сердито на всіх. Одразу ж після зміни вирішила зайти до Лободи: собор у його ж підпорядкуванні* (О. Гончар); — *Спершу наведімо лад між собою. Аби менше сваритися, нам потрібне підпорядкування одному отаманові* (В. Шкляр).

ПІДПОРЯДКУВА́ТИ *див.* **підпорядко́вувати.**

ПІДПОРЯДКУВА́ТИСЯ *див.* **підпорядко́вуватися.**

ПІДПОТИ́ЛИЧНИЙ, а, е, *анат.* Розміщений нижче від потилиці. *Майже у всіх здорових дітей можна виявити дрібні шийні лімфовузли. У 5 % дітей пальпуються дрібні підпотиличні залози* (з наук. літ.).

ПІДПОХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпохова́ти.** *Видатний український математик Георгій Вороний був підпохований у батькову могилу в селі Журавка на Чернігівщині* (з наук.-попул. літ.); *Знайдені під час розкопок останки на глибині 1 м експерти відносять до періоду Другої світової війни або перших повоєнних років. Ймовірно тіла цих людей були таємно підпоховані до вже існуючих могил* (із журн.); // **підпохо́вано,** *безос. пред. Капсулу з землею з братської могили на Соловках, в якій почиває прах репресованого поета, літературознавця, перекладача Миколи Зерова, було привезено до Києва й підпоховано в могилу його сина Костика на Лук'янівському цвинтарі* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПОХОВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпохова́ти.** *Підпоховання труни (урни з прахом) в родинну могилу дозволяється на підставі письмової заяви близького родича, на якого зареєстрована могила, та документа, який засвідчує особу, і свідоцтва про поховання* (з мови документів).

ПІДПОХОВА́ТИ *див.* **підпохо́вувати.**

ПІДПОХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДПОХОВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Ховати померлого в безпосередній близькості до іншої могили або в ту саму могилу. *Закрити цвинтар для поховань може місцева влада, якщо там не залишилось вільних місць для облаштування нових могил. При цьому померлих можна підпоховувати у могилах родичів за згодою близьких* (із журн.); *На закритих кладовищах або ділянках можна підпоховати лише за наявності місця в родинній могилі* (з мови документів).

ПІДПО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпо́ювати.** *Без порушень, певна річ, не обійшлося, в цілому по Україні їх знайшлося близько тисячі: незаконна агітація, спроби підкупу виборців, підпоювання їх, пошкодження бюлетенів тощо* (з газ.).

ПІДПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДПОЇ́ТИ,** ою́, о́їш, *док., кого.* Поїти до сп'яніння переважно з підступними намірами. — *За Олександром Степановичем встановлюємо нагляд. Через нього виходимо на інших злочинців, зокрема на того рудого, якого бачили в шашличній, коли підпоював Галату* (Р. Самбук); *Микола з жінкою старого батька підпоїли й приневолили розписку написати, щоб город од Івана одібрати* (Грицько Григоренко); *Він* [Гнат Рева] *їхав трохи п'яненький, бо його підпоїли хуторяни* (Григорій Тютюнник).

ПІДПРА́ВИТИ *див.* **підправля́ти.**

ПІДПРА́ВИТИСЯ *див.* **підправля́тися.**

ПІДПРА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпра́вити.** *Це моя давня робота, трошки підправлена за послідні часи* (Панас Мирний); *Вночі прибігали до нього з обох редакцій і погоджували підправлену .. промову* (Іван Ле); *Про Ященка завжди казали, що він не має ні голосу, ні слуху. Співає "під фанеру", а голос підправлений комп'ютером* (В. Хрущак); *Горілка, якою щедро угощав* [Мошко] *свойого годованця, .. була трошечка підправлена...* (І. Франко); // **підпра́влено,** *безос. пред. Хотіла би підправити свої вади, так нічого підправляти. Усе вже підправлено природою і віком* (М. Матіос).

ПІДПРА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпра́вити.** *Стару мову видавець чи якась інша особа змодернізували.., заміняючи старі вирази на нові. Цікаво, що видавець при підправленні старого тексту користувався також і виданням Секлюціана* (І. Огієнко).

ПІДПРАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підправля́ти.** *Михайло Івченко був у розквіті творчих сил, його талант міцнів, незважаючи на постійні осмикування й підправляння. Це засвідчила й повість "У сонячнім колі"* (з наук. літ.).

ПІДПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПІДПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* підпра́влять; *док.* 1. *що.* Усуваючи незначні неполадки, пошкодження в чому-небудь, робити придатним для користування, лагодити. *Сусід .. підправляв свій паркан* (Ю. Винничук); *Гоцик місця собі не знаходив, брався допомагати синьйорові Дієго, вошкався по господарству — підправляв дах сараю, стриг газон, збирав урожай, та серце не вгамовувалося* (Люко Дашвар); — *Бач, я й думав з весни підправити оселю... Видно, солома прогнила, — сказав Яків, обдивляючись стелю* (Панас Мирний); *Петру трохи підправив соху, оббив її мідною бляхою, бо стара дровиняка розкололась і могла підвести в гарячу пору оранки* (М. Чабанівський).

2. *що.* Усувати окремі недоробки, помилки і т. ін., вдосконалюючи що-небудь. *Тремтячою рукою він креслив пісок, підправляв, поглиблював лінії, з відчаю витер долонею ввесь малюнок, лихоманливо накидав нову групу скіфів* (Ю. Хорунжий); *Пристаркуватий ротний кравець .. зважився-таки запропонувати Ясногорській свої послуги: — Давайте, я вам шинельку... трошки підправлю, переробл*ю (О. Гончар); // *кого, також без прям. дод.* Указувати кому-небудь на помилку або уточнювати (перев. про мову, висловлювання). *Вона не тільки сама друкувала грамотно, а частенько підправляла й журналістів, котрі від поспіху чи неуважності десь та допускали помилки* (В. Близнець); — *Де-то храма* [кульгає] *і не на одну* [ногу], *а він і обома не здужа ходити, — підправив підбрехач* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *кого, що.* Приводити в порядок, надавати потрібного вигляду. *Він почував себе незручно, тягнув плечі новий піджак, і завеликий комірець щоразу доводилося підправляти* (Н. Рибак); *А матері все мало: — Біжи, каже, до дядька Олекси, хай він тебе підстриже .. Це ще добре, що до дядька, бо раніше батько, бувало, ножичками його "підправляв"* (В. Шкляр); *Позагортала* [жінка] *вирви й ями, зарівняла окопи, вичистила криницю, оглянула город, підправила грядки* (Ю. Яновський).

4. *що.* Відновлювати, поліпшувати що-небудь. *Влітку Панько хліборобив, а взимку заробляв по шахтах. Цей заробіток давав йому змогу не вбожіти, ще трохи й підправляти своє господарство* (Б. Грінченко); — *Тепер треба подумати про те, щоб підправити господарство, а розмахувати кулаками після бійки — чи варто?* (І. Микитенко).

5. *що, рідко.* Сунути під що-небудь. *Коли вісь поламалась, то бери зараз дрючка з воза та й підправляй під вісь* (І. Нечуй-Левицький).

6. *що, рідко.* Те саме, що **приправля́ти**[1] 1. *Підправляти горілку лимоном.*

ПІДПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПІДПРА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* підпра́вляться; *док.* 1. *розм.* Приводити що-небудь своє, власне в порядок, у належний стан. — *Ось як підправимося трохи по господарству, піду до ворожки на хутори. — На ворожку плюнь, на серце надійся* (Григорій Тютюнник).

2. *розм.* Трохи покращувати, відновлювати своє здоров'я. *Їздив сього літа за границю, до Італії, підправився трохи* (М. Коцюбинський); *Він радів і тим, що Оленка підправилася, що заспокоїлась* (А. Чайковський); *Хлопці видужали, підправилися — і я їх умовляв мандрувати собі далі* (В. Малик).

3. *тільки недок.* Пас. до **підправля́ти** 1, 2. *В результаті таких припрошень у всіх хатах і дворах аж варилося. Там підправлявся тин, там підмазувався причілок, підкрашувалися ворота* (Г. Хоткевич); *Згодом скрізь уряд чиновничий узяв гору над виборним, та не до кінця. Все-таки з цієї виборної старовини щось зоставалось, що опісля підправлялось або підновлялось* (М. Драгоманов); *Капітан Павлов вів фрегат по курсу, який постійно підправлявся навігатором* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДПРА́ПОРЩИК, а, *ч., військ., іст.* Військове звання у царській армії Росії та арміях деяких інших країн рангом нижче від прапорщика, а також особа, що мала це звання. *— Хлопці, — каже Рубан. — .. Через пастухів узнав, що в банді тисячі, а не дванадцять. Чотири села підпрапорщик підняв* (Ю. Яновський); *Підпрапорщик Дерев'янко дійшов штабскапітанського чину вже за часів війни* (Ю. Смолич); *Матвій, в чині підпрапорщика, служив у Семенівському полку* (П. Кочура).

ПІДПРАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпрасува́ти.** *Співали* [молодики] *гімни Кришні, намагаючися перекрити .. з десяток так само молодих, лише помитих і підпрасованих сектантів* (Е. Андієвська).

ПІДПРАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпрасо́вувати.** *До переліку вмінь продавця непродовольчих товарів входить і готування товару до продажу, розпаковування, комплектування, перевірка експлуатаційних властивостей, підпрасовування* (з мови документів).

ПІДПРАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДПРАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Прасувати злегка, додатково або в деяких місцях. *Я порадив пані Цюрі узяти зі собою також прасувальню* [праску], *і це дало ще одну користь: перед виступами вона підпрасовувала наші костюми, що було винятково побажаним додатком до нашого естетичного вигляду* (У. Самчук).

ПІДПРАСУВА́ТИ *див.* **підпрасо́вувати.**

ПІДПРАЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДПРАЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., розм.* Заробляти гроші поза основним місцем роботи; тимчасово працювати де-небудь; підробляти (у 2 знач.). *Тижнями ходив сам не свій, за копійки підпрацьовував на товарній станції* (Є. Пашковський); *Галина підпрацьовувала вночі коректором у редакції газети* (М. Андрусяк); *Носач .. підпрацьовував улітку на танцях* (О. Ульяненко); *— Непогано володію англійською, тож вирішив підпрацювати перекладачем. Надіслав резюме на відповідний сайт. І посипалися дзвінки* (із журн.).

ПІДПРАЦЮВА́ТИ *див.* **підпрацьо́вувати.**

ПІДПРИЄ́МЕЦЬ, мця, *ч.* Той, хто володіє промисловим, торговельним і т. ін. закладом, а також узагалі займається самостійною діяльністю з виробництва продукції, виконання робіт, надавання послуг для отримання прибутку. *За плечима підприємців був уряд, військо, поліція і мільйони безробітних* (Олесь Досвітній); *Австрійські урядовці часом доручали будування тюрем, цих підвалин своєї держави, приватним підприємцям* (Т. Масенко); *В базарні дні Стефанович і Бохановський навантажували свою бричку кружками, лійками, відрами й виїздили торгувати по сусідніх селах і містечках. Бляшаний крам їм постачав одеський підприємець* (Ю. Хорунжий); // Організатор вигідних справ, прибуткових операцій. *Пані Капітоліна .. була підприємець крутенький, і випросити в неї самогонки в борг, та ще ціле відро, було ділом не простим* (Ю. Смолич).

ПІДПРИЄ́МИЦЯ, і, *ж.* Те саме, що **підприє́мниця.** *Заможна підприємиця Ніканчук, .. в неї на місцевому базарі п'ять яток у ряд* (Люко Дашвар); *Бі-Бі-Сі оприлюднило перелік 100 найвпливовіших жінок світу. До нього потрапила й українська підприємиця, яка допомагає фермерам з урожаєм завдяки прогресивним технологіям* (з газ.).

ПІДПРИЄ́МЛИВИЙ, а, е. Який має схильність до підприємництва, практичний, ініціативний. *Варто було розлити солонувату джерелицю* [джерельну воду] *в пластикові пляшки та розбовтати вуглекислим газом, як і народ в чергу став за цілюще-лікувальною водою. Майже дармові гроші рікою потекли у кишеню підприємливого Тодора Йоновича* (Г. Тарасюк); *— Два роки тому четверо підприємливих людей виманили в одного письменника-невдахи кілька рукописів .. Це справжні бестселери, які було видано під іменем іншого* (І. Роздобудько).

ПІДПРИЄ́МЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **підприє́мливий.** *— Доводиться самому відбирати* [гроші], *— зітхнув Г. С. — Де хитрістю, а де й силоміць. Спершу по копієчці, потім по дві, ну і так далі, залежно від твоєї підприємливости* (В. Шкляр); *Шокувала короткозорість Віти-Їжачка, яка не розуміла, що справи пішли вгору саме завдяки підприємливості та вигадливості Кароліни* (Г. Вдовиченко).

ПІДПРИЄ́МНИЦТВО, а, *с.* Діяльність підприємця. *Сьогодні уся моя надія — на Музей живого письменника. На нашу з доктором філології Жульєном діловитість. На талант підприємництва* (В. Дрозд); *Конкуренція з усіма п'ятдесятьма трьома іншими магазинами їм була не страшна. Місця в тому підприємництві вистачало всім, бо на всіх вистачало клієнтів* (М. Слабошпицький); *На місцях ще є бюрократи, які чіпляються за старі стереотипи. Вони окопалися і не дають ходу духові вільного підприємництва та ринковим стосункам* (В. Діброва).

ПІДПРИЄ́МНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **підприє́мець.** *Втративши владу, Вернигора позбувся й усіх своїх підприємницьких проєктів і залишився без засобів до існування* (В. Кожелянко); *На жаль, поспілкуватись з ними часу в мене не було, бо, привітавши нас, підприємницька родина від'їхала по своїх бізнесових справах* (Д. Білий); *Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом* (Конституція України); // Власт. підприємцеві. *Ні декорацій, які не соромно було б привезти в столицю, ні костюмів .. Садовський, незважаючи на свої підприємницькі здібності, не мав* (Ф. Бурлака); *Перший* [студент] *мав гарний баритон і виступав солістом на сцені оперного театру, а другий був літератором. Завдяки їм у шинку почало збиратися мистецьке товариство. До того ж обоє були наділені підприємницьким хистом* (Ю. Покальчук).

ПІДПРИЄ́МНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підприє́мець.** *В Україні з кожним днем стає все більше жінок-підприємниць, які на рівні з чоловіками розбудовують економіку, будують власне благополуччя та благополуччя країни* (із журн.); *Навчальні тури для українських жінок до Польщі надають можливість знайомства з досвідом польських підприємниць та допомагають створити стабільну систему регіональних економічних зв'язків* (з газ.).

ПІДПРИЄ́МСТВО, а, *с.* 1. Виробнича, торговельна або господарська установа. *Власники підприємств, як і завжди це буває, були зацікавлені лише в самих замовленнях, що приносили їм прибутки* (В. Владко); *Хто б міг подумати, що в глибинах гори сховане ціле місто — з величезними лабораторіями, електростанціями, десятками допоміжних підприємств?* (М. Дашкієв); *Вони не мали сумніву, що перед ними саме капіталіст, власник якого-небудь розбомбленого підприємства* (О. Гончар).

2. Запланована або розпочата кимось справа. *Засилають* [кохану] *в каторгу. Чоловік з горя "лівіє" і "несе свою голову" на яке-небудь рисковане підприємство* (Леся Українка); *Божевільність та зухвалість підприємства полягала в тім, що транспорт споряджався серед білого дня на Сикстуській вулиці і шансів на те, що він щасливо рушить з місця, було яких десять, а решта була за те, що все тут же і скінчиться* (І. Багряний); *Ні! Євген далі не може — то був збілів, тепер знову вкрила його хвиля червона. На носі та на чолі йому виступили крапельки поту. Він не піде. Це надто, надто ризиковне підприємство* (У. Самчук).

△ **Бала́нс підприє́мства (пра́ці)** *див.* **бала́нс**[1].

ПІДПРІВА́ТИ, ПІДІПРІВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПІДПРІ́ТИ,** і́є, *док.* Трохи, частково або знизу пріти, зіпрівати. *Не можна висаджувати саджанці дуже глибоко, оскільки при цьому кора може підіпрівати, внаслідок чого пригнічуватиметься ріст і рослини можуть загинути* (з навч. літ.); *— Якщо товщина снігу більше 1 м, у вишень, слив, чорноплідної горобини починає підпрівати коріння, — розповідає садівник. — Їх укриття не повинно перевищувати 80 см* (із журн.); *Поля після дощу підіпріли, розбухли, і чоботи .. м'яко вгрузали в землю* (М. Стельмах); *Він подумав ще й через те, що жито і пшениця встигли підіпріти, а горох потемнів — довго в землі лежали* (Ю. Мушкетик).

ПІДПРОГРА́МА, и, *ж., спец.* Додаткова або підпорядкована програма, яка є частиною більшої програми. *В основу проєкту Державної програми із запобігання небезпечним змінам клімату пропонується покласти структуру з 10 підпрограм, кожна з яких відповідає певним завданням* (з наук. літ.); *При деяких стандартних обчисленнях, що зустрічаються часто (наприклад, обчисленнях деяких функцій), у математичному забезпеченні комп'ютера передбачені стандартні підпрограми* (з навч. літ.); *ПУР* [патрульний універсальний робот] *зрозумів, що на відповідь з Бази сподіватися марно, треба діяти самостійно. Він увімкнув підпрограму "Знайомство з невідомим об'єктом, що виявляє ознаки управління"* (І. Росоховатський); *Згенерованих макросами підпрограм було забагато, вони накладалися та викликали збої* (М. Кідрук).

ПІДПРОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док., кого, діал.* Попросити. *Підпроси.., щоб не дуже бив, а може здобриться, по кожушку тільки буде ляпати* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДПРО́СТІР, тору, *ч., мат.* Підмножина деякого простору, яка сама є простором відповідного типу з властивостями, індукованими простором, до якого вона належить. *Підпростором векторного простору називається непорожня підмножина векторів простору, яка сама утворює векторний простір* (з навч. літ.); *Сукупність усіх розв'язків однорідної системи лінійних рівнянь з n невідомими утворює підпростір простору рядків довжини n* (з навч. літ.).

ПІДПРУ́ГА, и, *ж., заст.* Попруга. *Коли херсоніти дізнались, що на лодіях ідуть не купці руські, а вої* [воїни], *то одразу підтягли підпруги у коней, сіли в сідла, й тільки пил звівся за ними в полі* (С. Скляренко); *Оперіже Семен підпругу, свисне хлопців на всю округу — чвалом скачуть усі до нього, до Семена до Неживого* (С. Голованівський); *Омелько уважно, прискіпливо і неквапно перевірив збрую, промацав кожен ремінець і пряжку підпруги та сідла* (Ю. Логвин).

ПІДПРУ́ЖНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до підпруги. *Кінську збрую в салтівських артефактах презентують вудила із традиційними для салтівської культури стовпчиковими псаліями та підпружні пряжки* (з наук. літ.).

ПІДПРЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпряга́ти.** *Виносна стельвага для підпрягання третього коня в парокінній запряжці ще називалася бичівник* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДПРЯГТИ́,** яжу́, яже́ш, *док., кого.* 1. Упрягати додатково, до вже запряжених коней, волів і т. ін. *На важких ділянках дороги треба пускати по дві-три підводи, накидати на колеса гальма, бичувати коней, підпрягати на скрутах, здригаючись, коли погляд падає в провалля* (Р. Андріяшик); *Частенько Айртон підпрягав у поміч бикам коней, котрі й без того потомилися дертися вгору* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Те саме, що **запряга́ти** 1. *Воду тягає він* [осел] *так. Підпряжуть його до дишла. Ходить він у дишлі, крутить барабан. На барабан накручується кодола, а до кінця кодоли прив'язаний цебер, ціла бочка!* (І. Сенченко).

3. *перен., розм.* Залучати додатково кого-небудь до якоїсь справи, роботи і т. ін. *Командирові вистачає справ і так по саме горло, а Гаркуша, не знати для чого, ще й шефів сюди підпрягає* (В. Кучер); *Прийшла вона радитися до Галини Сидорівни. А Галина Сидорівна підпрягла до цього діла свого Пайчадзе* (В. Нестайко); *Перебравшись до Слобожанська, він .. розраховував спочатку підпрягти до справ батька* (А. Кокотюха).

ПІДПРЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДПРЯГТИ́СЯ,** яжу́ся, яже́шся, *док.* 1. Упрягати себе до упряжки на допомогу коням, тягловій худобі. *На горі кум Гриць все ще силкувався з своїм возом. На половині шляху він наскидав гною, рядом з конем підпрягся в дишло, пнувся до свого шматка поля* (С. Чорнобривець).

2. *перен., розм.* Братися допомагати кому-небудь у чомусь. *Нехай тільки хтось не стримається, гримне, Хівря знає, куди податися. А коли сама не здолає, Свирид підпряжеться. Він такі справи любить* (Микита Чернявський); *Перш ніж братися до розшифровки магнітофонного запису, вони мали виконати гору всякої підготовчої роботи. До цього діла передусім підпряглись філологи* (М. Білкун); *— А потім... потім, з вашого дозволу, і я до цього діла підпряжуся* (Н. Околітенко); // Втручатися в розмову, маючи на меті продовжити розмову або підтримати кого-небудь. *— Гаразд, воля твоя, але бачиш... відер нам ні за що купити, — підпрягався до Оникія Левонтій* (О. Гончар); *— Дядьку, а врукопашну з німцями вам доводилося сходиться чи ні? — підпрягся зараз же Марко* (Григорій Тютюнник); *— Музон давай! — заревів через пару хвилин Барабаш. — Музон! — підпряглася й Мацюцька своїм тоненьким голосочком* (Л. Кононович).

3. *тільки недок.* Пас. до **підпряга́ти.** *В умовах непрохідного бездоріжжя гуцульські коні є універсальними як для верхової їзди, так і для упряжки. В давні часи вони часто підпрягалися в голові караванів* (із журн.).

ПІДПРЯГТИ́ *див.* **підпряга́ти.**

ПІДПРЯГТИ́СЯ *див.* **підпряга́тися.**

ПІДПРЯ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпрягти́.** *Кінець учбового року, зрозуміло, додав клопоту. Як не старався Іван Петрович і підпряжений до цього Діонісій допомогти відстаючим, а всім у пригоді стати не зміг* (Б. Левін); *Олександрівський узвіз у Києві (нині Володимирський узвіз) не могли здолати не тільки два, а й підпряжені шестеро коней* (з наук.-попул. літ.).

ПІДПРЯ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпрягти́.** *Підпряження коней.*

ПІДПРЯ́ЖКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **підпряга́ти.** *Мурахи риють собі в пустелі нори, вигрібаючи нагору цілі кучугури піску, багатого на золото. Інди* [індійці] *ж і їздять у пустелю по той пісок, запрігши у візок дужу верблюдицю, в якої вдома лишилося маля, та двох самців на підпряжку до неї* (І. Білик); *Генерал каламутив словами, оговталися й полковники, стали на підпряжку, .. захищали неправе діло* (Ю. Мушкетик); — *Прошу знайомитися, це отаман Соколовський, котрого я хочу кинути на підпряжку до ваших галичан* (В. Шкляр).

2. Упряж для підпряжного коня. *Порвати підпряжку.*

ПІДПРЯЖНИ́Й, а́, е́. 1. Якого підпрягають (у 1, 2 знач.). * Образно. *З обох кінців полиці, наче підпряжні коні, стоїть по вазону з капустиною* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

2. *у знач. ім.* **підпряжни́й,** но́го, *ч.;* **підпряжна́,** но́ї, *ж.* Кінь або кобила, яких запрягають поруч з борозенним для підмоги. *Василько пустив Сивого з підпряжними попасати, а сам пішов до Бистриці митися* (Р. Федорів); — *У лівого підпряжного обидві задні підкови хляпали* (І. Білик).

ПІДПУ́ДРЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підпу́дрити.** *Двом десяткам по-різному — аби тепліше — одягнених дівчат і молодиць, злегка підпудрених пилюгою з зерна, ніщо не заважає, очищаючи насіння, неквапно ліпити свої теревені* (В. Бабляк); *А в центрі столу — мама. Така щаслива й збентежена! У білій вишитій блузі, з кулоном на грудях, трохи підпудрена й напахчена* (В. Близнець).

2. *у знач. прикм.* Який підпудрився. *Побритий, підпудрений, Шайба справляв враження чоловіка добродушного, приязного* (В. Земляк).

ПІДПУ́ДРИТИ *див.* **підпу́дрювати.**

ПІДПУ́ДРИТИСЯ *див.* **підпу́дрюватися.**

ПІДПУ́ДРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДПУ́ДРИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* Злегка або додатково, ще раз пудрити. *У спекотливу погоду краще не використовувати тональні засоби з щільною текстурою, а лише злегка підпудрити обличчя й шию мінеральною пудрою* (із журн.); // Злегка посипати чим-небудь порошкоподібним. *Хрестоцвітна блішка не докучатиме, якщо перші сходи рослин підпудрювати золою в чистому вигляді або змішавши її з тютюновим пилом* (з наук.-попул. літ.); *Щоб зручно було розкачувати і не прилипало тісто, можна підпудрювати стіл борошном* (із журн.).

ПІДПУ́ДРЮВАТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.*, **ПІДПУ́ДРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Злегка або додатково, ще раз пудритися. *Дорогою вона ще довго щось підтягувала і защіпала, пудрила носа і зачісувалася, щоб потім, після фізкультури, з такою ж старанністю змити весь макіяж разом зі спортивним потом і знову підпудрюватися і підфарбовуватися у трамваї, тепер уже дорогою на наступні пари* (Н. Сняданко); *Вона вийняла люстерко, підвела помадою губи, підпудрилася й підправила волосся* (Б. Харчук); *Жінки люблять не тільки підпудритися, а й губи підмалювати. Але в неї і без того уста, як троянда* (П. Запаренко).

ПІДПУ́НКТ, у, *ч.* Складова частина пункту (у 2 знач.), яка має самостійне значення і звичайно позначається цифрою або буквою. *Юзефський дробить пункти на підпункти, викладаючи програму своєї діяльності* (Б. Харчук); *Голос нагадував мені голос офіцера, котрий інструктує рядового. Розділ один. Пункт один. Підпункт один* (Любко Дереш).

ПІДПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпуска́ти.** *Регульоване підпускання поросят до свиноматок сприяє кращому привчанню до поїдання кормів, збільшенню середньодобових приростів та живої маси при відлученні* (із журн.).

ПІДПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *кого, що.* Давати можливість, не заважати підходити, наближатися до кого-, чого-небудь. *Я підпускаю її до своїх дверей і лиш тоді голосно кажу: — День добрий панні Анелі!* (М. Коцюбинський); *Ось до бугая залишилося чотири кроки, три, два, але він вичікував і підпускав* [Павла] *все ближче* (Григорій Тютюнник); *Сергія з Сашком, як і інших хлоп'ят, ніхто, звичайно, до цього місця близько не підпускав* (М. Білкун); *Коли курілки прилетіли, лисиця-розбійниця затаїлась і підпустила близько до себе одного необачного птаха* (О. Копиленко); * Образно. *Думки про сина обступили її й не підпускали сну...* (Панас Мирний); // *перев. із запереч.* не. Бажати спілкуватися з ким-небудь. *Увесь тиждень мати — як мати, а в суботу і близько до себе не підпускає* (О. Стороженко); *Захар не підпускав їх* [дівчат] *до себе за "риску осілості"* (Іван Ле); *Коло знайомих Уїтмена* [Вітмена] *було неймовірно широке. Він повільно й обережно підпускав людей до себе* (В. Коротич).

2. *кого, що, також із спол.* щоб, *перен.* Дозволяти робити що-небудь. *На Великдень одного Стьопку підпускала* [генеральша] *до руки похристосатись...* (Панас Мирний); *Якщо старикан* [майстер] *в доброму настрої, то він і пікетажистку підпускає до нівеліра, щоб привчалася* (О. Гончар); *Спочатку в бригаді Панько підносив цеглу, потім затирав цемент, аж через місяць підпустили його вчитися мурування* (Ю. Смолич); *Йосипа, якого хтось інший, не такий винахідливий, не підпустив би й на крок до справжнього діла, він, Дмитрик, заздалегідь узяв і тримав спеціально для цієї великої справи* (Е. Андієвська); // *перев. із запереч.* не. Відкривати доступ до чого-небудь (предметів, занять і т. ін.). — *Байдужої людини до швидкісного верстата не можна й на кілометр підпускати!* (О. Донченко); *Таня зроду не пекла хліб, мама вдома й не підпускала її до тіста* (А. Дімаров); *Приблизно таке почуття переживав у дитинстві, коли вперше батько підпустив його до плуга* (М. Стельмах); // Допускати до тварини-годувальниці для ссання молока (перев. малят цієї тварини). *Здорових новонароджених телят можна підпускати до корови-годувальниці на п'ятий–шостий день життя* (з наук. літ.); *По можливості у перші три дні хоча б потроху годуйте поросят молозивом, по черзі підпускаючи до свиноматки* (із журн.).

3. *що, перен., розм.* Говорити що-небудь дотепне, влучне, приємне і т. ін. під час розмови, зустрічі тощо. *На вулиці з дівчатами жартовать* [жартувать], *з парубками погулять, старим баляндраси підпускати — так против Василя ніхто* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А ти відколи навчився компліменти підпускати?* (І. Франко); *Масло сипав цифрами, підпускав жарти* (А. Хижняк); *Стартоп, щоб залагодити суперечку, підпустив жарт на зовсім сторонню тему, чим викликав дружній сміх усіх нас* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

◊ **(1) Ля́си підпуска́ти** — весело, жартівливо заговорювати з ким-небудь, сподіваючись відповіді. *Точила* [Дідона] *всякії баляси І підпускала різні ляси, Енею тілько б угодить* (І. Котляревський); *Парубок .. ще удруге стане ляси підпускати* (Г. Квітка-Основ'яненко); **Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти** *і т. ін.)* **/ напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти** *і т. ін.)* **тума́ну [в о́чі (у ві́чі)]** *див.* **напуска́ти; Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли)** *див.* **пуска́ти.**

ПІДПУСТИ́ТИ *див.* **підпуска́ти.**

ПІДПУХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпуха́ти.** *Підпухання і біль ясен, що супроводжуються кровотечею, є свідченням розвитку такого захворювання, як гінгівіт* (з навч. літ.).

ПІДПУХА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПІДПУ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* підпу́х, ла, ло; *док.* Трохи або в окремих місцях пухнути; припухати. *Здається, обличчя в мене .. підпухає, щетина лізе вранці зі щік так нагально, аж сверблять вони мені* (Валерій Шевчук); *У разі, коли у вас підпухають ясна, це свідчить про те, що в порожнині рота розвивається інфекція* (із журн.); *Очі підпухли так, що втратили симетрію* (Ірина Вільде); *Нога на підошві розчервонілась, помітно підпухла* (О. Гончар).

ПІДПУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підпу́хнути.** *Ліве лице мав червоне й напухле .. Показував* [Сенько] *пальцем на Гриньковє підпухле лице* (Л. Мартович); *Федір Головань прийшов на роботу, як викручена ганчірка. Очі червоні, підпухлі* (Д. Ткач); *Надя, розкудлана, підпухла зі сну, вигдядає з печі* (Григір Тютюнник).

ПІДПУ́ХЛИНА, и, *ж.* Підпухле місце, невелика припухлість. *Добріють темні чоловічки очей Василини і на якусь мить застигають в примхливих, по-юному гарних підочних підпухлинах* (М. Стельмах); *За ці дні Мина Омелькович навіть погладшав — що то значить опинитись людині в своїй стихії! Раніше, було, ходить, наче охлялий, сірий, щоки йому повтягувало, під очима підпухлини, як від вічного спання* (О. Гончар); *Вона приклала лід до підпухлини* (М. Кідрук).

ПІДПУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **підпу́хлий.** *Рана ятрилася і кровоточила. Червона підпухлість оточувала її широким колом* (З. Тулуб); *Вона .. простягнула назустріч обидві руки. Короткі рукава легенької кофточки затріпотіли, як крильця пташеняти, я помітив невеличку підпухлість на лівій руці, на місці вливання* (І. Росоховатський); *Ранковий Респондент виглядав зле (загальна млявість, деяка вим'ятість обличчя, з підпухлістю очей та повік)* (Ю. Андрухович).

ПІДПУ́ХНУТИ *див.* **підпуха́ти.**

ПІДПУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпуши́ти.** *Не туди стріляли його очі, не туди оберталось серце: не на початий моріжок польових квіточок, а на підпушену грядочку огородних* [городніх] *лілій* (Панас Мирний); *Вже аж коли вимчав* [Василько] *за толоку, рвучко зупинився, виключив похапцем газ і впав голічерева на пирієвий старничок, підпушений шовковистою отавою* (Микита Чернявський); * Образно. *В маминому голосі, теж немов підпушеному зсередини, виразно чути нотки гордощів* (О. Забужко).

ПІДПУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпуши́ти** 1. *Однією з важливих характеристик навісних культиваторів є глибина обробляння ґрунту лапками для підпушення* (з наук. літ.).

ПІДПУШИ́ТИ *див.* **підпу́шувати.**

ПІДПУШИ́ТИСЯ *див.* **підпу́шуватися.**

ПІДПУ́ШКА, и, *ж.* Хутряна обшивка, облямівка на верхньому одязі; опушка. *Воєводи із земель були в оксамитних жупанах, туго підперезані поясами, у шапках з підпушками, викладених дорогоцінним камінням* (С. Скляренко); *Підпушка, як і належало жоні гетьманській, покладена з хутр не малоцінних, а соболина пластинчаста, і шапка на Мотроні так само соболина* (П. Загребельний).

ПІДПУ́ШОК, шка, *ч.*, *спец.* Короткі і густі ворсинки на хутрі, насінні бавовнику і т. ін. *З настанням холодів хутрові звірі змінюють літнє хутро на зимове, з'являється підпушок і хутро стає більш густим* (із журн.).

ПІДПУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підпу́шувати** 1. *За два тижні було зроблено повторне підпушування* (О. Донченко); *Кукурудза, соняшники, широкорядні посіви проса та інші просапні культури потребують не менше трьох прополювань з одночасним підпушуванням ґрунту* (з навч. літ.).

ПІДПУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДПУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.*, *що.* 1. Робити землю пухкою; розпушувати. *Кохав хлопець деревце — підпушував, поливав, водою оббризкував, листя протирав вогкою ваткою* (О. Донченко); *Вона мовчки згрібала листя, підпушувала землю коло кущів смородини й аґрусу* (Ю. Яновський); *Я підпушував кукурудзу і за шерехом сапи, за шелестом широкого соковитого листя й не почув, як підійшов Васько* (П. Загребельний).

2. Робити що-небудь пухнастішим або пухкішим. *Діана, не поспішаючи, пасмо за пасмом розчесала волосся, підпушила його руками* (С. Талан).

3. Покривати злегка снігом, інеєм що-небудь. *Вулицю підпушило першим снігом* (з газ.).

ПІДПУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДПУШИ́ТИСЯ,** у́шиться, *док.* 1. Ставати пухким внаслідок оброблення (про землю). *Земля добре підпушилася після просапування з видаленням бур'янів* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підпу́шувати.** *Якщо земля на ділянці глиниста, важка або засіяна рослинами-сидератами, вона перекопується. Якщо вона легка, то підпушується за допомогою плоскоріза* (із журн.).

ПІДПУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підпусти́ти.** *Перш повипитував* [справник] *тих, що враждали на Тихона, і того чоловічка, що записував Тихонові забор* [забір] *хліба, що прикинувся, буцімто й добрий, а се він від них і підпущений був* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Цілу осінь він баришникував, міняєся коровами, доки домінявся до того, що привіз не корову, а телицю-ялівку з підпущеним телям* (Григорій Тютюнник).

ПІДП'Я́НУРУ́Ч, *присл.*, *розм.* Те саме, що **сп'я́ну.** — *Мирона денікінці не розстріляли, хоча, розважаючись, підп'януруч смалили в землю побіля нього* (В. Шкляр); *Чоловік, що вбив підп'януруч співмешканку на Мукачівщині, постане перед судом* (з газ.).

ПІДП'Я́ТНИК, а, *ч.* 1. *техн.* Пристрій для опори осі вертикального вала. *Як балансувальник, він займається нині одною роботою — установлює підп'ятник, куди заходить відпolірований кінець осі, на якій вмонтована стрілка приладу* (П. Автомонов); *Величезна лискуча сталева колона вистромлювалась зі спеціального чавунного кожуха на даху машинного відділення і впиралася у велетенський підшипник (точніше кажучи, "підп'ятник", оскільки вал мав вертикальне розміщення)* (М. Кідрук); *На гідроелектростанції завершено монтаж підп'ятника, який складається із сорока гідравлічних опор-сильфонів* (із журн.).

2. Фурнітурний виріб, який установлюється на ніжки меблів, щоб запобігти пошкодженням підлоги під час їх переставляння. *Конструкція підп'ятника звичайно складається з міцного пластику. Цей матеріал здатний витримати значні навантаження* (із журн.).

3. *спорт.* Пристрій для опори ніг веслувальника у човні. *Підп'ятник для утримання стопи веслувальника розташований на спеціальній підніжці для ніг* (з навч. літ.).

ПІДП'Я́ТОК, тка, *ч., спец.* 1. Підстилка у взутті, що оберігає п'яту від цвяхів, якими прибитий каблук. *М'який підп'яток є проміжною деталлю низу взуття, що розташований у п'ятковій частині під вкладною устілкою або вкладним підп'ятком і призначений для поліпшення комфортності стопи* (із журн.).

2. *заст.* Підбор, каблук. *Всі троє враз вони повернулися на підп'ятках і рушили назад до тієї вулиці, де нещодавно сер Ейбл запоровся у багнюку своїми лискучими черевиками* (Ю. Смолич).

ПІДРАДЯ́НСЬКИЙ, а, е. Який перебував у складі СРСР, під контролем радянської влади. *У підрадянській Україні стало своєрідним ритуалом проклинати Євгена Маланюка поряд з Дмитром Донцовим, називати його фашистом і людиноненависником* (В. Лис); // Який жив, творив за радянських часів. *Поет, який, безперечно, був містиком (як і вся тогочасна підрадянська інтелігенція) і вірив у магічну силу слів, написав ці рядки як своєрідне заклинання до жорстокої, кривавої епохи — стати прекрасною!* (Г. Тарасюк); *Григір Тютюнник чи не єдиний наш "підрадянський" прозаїк, що спромігся жорстко й безжально показати руїну традиційної селянської етнокультури як процес саморозпаду* (О. Забужко).

ПІДРАЙО́Н, у, *ч.* Частина району як адміністративної або географічної одиниці. *Ліси Кринкського підрайону — листяні, байрачного і заплавного типу* (з наук. літ.); *Повіти були поділені на райони і підрайони (в деяких округах вживали назви надрайони і райони), що охоплювали відповідну кількість сіл* (з наук. літ.).

ПІДРАЙО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **підрайо́н.** *Клара бере клаптик паперу й читає: "Постановляється .. всі районні й підрайонні організації довести до бойової готовності, не шкодуючи ніяких коштів"* (В. Винниченко); *Майборода звівся й вийшов. Пройшли коритаром — у коритарі сновигали міліціонери, підрайонні* (М. Йогансен).

ПІДРА́МНИК, а, *ч.* Рамка, на яку натягується полотно для малювання картини. *В просторому домі, двоповерховій кам'яниці з входом посередині, знаходиться кімната також і для Вінсента, де він може вигідно розташуватися з усім своїм приладдям маляра — підрамниками, мольбертом, фарбами, сувоями полотна й теками картону й естампів* (В. Домонтович); *Вже закінчуючи роботу, вона випадково зазирнула за шафу і побачила там великий підрамник з натягнутим на ньому полотном* (В. Козаченко); *Тая кинулася в куток, де виднівся етюдник і стосик полотен, натягнутих на підрамники* (П. Загребельний).

ПІДРА́МОК, мка, *ч.* Те саме, що **підра́мник.** *Геннадій вступив на перший курс художнього... Але тут сталося непередбачене .. Виявилося, що до веселого карнавалу життя треба готуватися серед пилу вуглів і запаху клею, збивати підрамки, ґрунтувати полотна* (І. Волошин).

ПІДРА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підра́нити.** — *Приймайте! — тягнучи підраненого коня за повід, задирливо гукає до Килигея якась чорнява* (О. Гончар); — *Е-е, та він підранений, бач, однокрил, — сказав Данило й пішов у кущі. Незабаром він повернувся, тримаючи в руках гайворона* (Григір Тютюнник).

ПІ́ДРАНИЙ, а, е, *діал.* Подертий, подраний. *Переступив* [Бовдур] *через хлипаючого мужика .. і втонув у своїм куті, накривши ноги якимось підраним мішком* (І. Франко); *Сиве засмоктане волосся вибивається* [у баби] *неладними космами з-під брудної хустки; кожух смердючий, підрана чорна сорочка і запаска гірша шмати* (Г. Хоткевич).

ПІДРА́НИТИ *див.* **підра́нювати.**

ПІДРА́НОК, нка, *ч., мисл.* Звір або птах, легко поранений, підстрелений мисливцем. *Мисливців наїхало багатенько .. Хто вбив, хто ні, але після кожного такого полювання в болоті залишається чимало підранків, зокрема качок* (О. Копиленко); *Я помічаю, що праворуч, одчайдушно борючись із перешкодами, тікає на велику воду, до Дніпра, підранок* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІДРА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДРА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Легко ранити. *Коли невмілий мисливець піднанює тварину, треба добити підранка* (із журн.); — *Ковалеві весь світ відкрито, а як він до того ще бив урядника у п'ятому році та підранив жандарма, .. і носив червоного прапора, то його мандрівну судьбу* [долю] *можна знати наперед* (Ю. Яновський); — *Ви підраните качку, вона від вас сховається в купинах, а ось мій помічник знайде її мені, — і хлопець показав на миршавого собачку* (О. Копиленко); *Спершу на підлогу падає пістолет, потім невідьчому розлягається і сам красень — я ж його зовсім легенько підранив, тільки так, для постраху, а він .. придурився заледве не мертвим* (В. Шкляр); // *безос. Васька оце трохи підранило. Полежав він із місяць у шпиталі, вилікувався, дали йому на місяць відпустку* (Остап Вишня).

ПІДРА́СА, и, *ж., антр.* Велика група людей, що мають спільне походження і ряд характерних спільних фізичних особливостей, яка є частиною більшої групи — раси. *Середземноморська раса є підрасою (антропологічним типом) у складі європеоїдної раси* (з наук.-попул. літ.).

ПІДРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підрахува́ти.** *На подвір'ї у вагонах чекає відправки сонячне скло. В величезних майстернях також купами лежить воно навіть не підраховане* (В. Винниченко); *Якщо кількість таких унікальних символів більша 40–50, значить, письмо ідеографічне. В іншому випадку писемність, найбільш імовірно, є фонетичною, а підрахований набір символів складає її алфавіт (чи його частину)* (М. Кідрук); // **підрахо́вано,** *безос. пред.* — *В нас усе підраховано, спеціальна електронно-обчислювальна машина заради цього працює!..* (М. Дашкієв); *Підраховано, коли саме слід прибути у визначений пункт, щоб не спізнитися, устигнути побачитися з потрібними людьми. А тепер усе накреслене, продумане заздалегідь летіло шкереберть* (О. Шугай).

ПІДРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрахо́вувати.** *У разі неможливості прямим підраховуванням визначити прибуток, одержаний нерезидентами від діяльності в Україні, він визначається податковим органом на підставі валового доходу або проведених затрат* (з наук. літ.); *Підраховування поколінь при індукованому мутагенезі відрізняється від підраховування гібридних поколінь лише за символами* (з наук. літ.).

ПІДРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Рахуючи, підводити підсумки чому-небудь, визначати наявність, кількість когось, чогось. *Коли я встав, Антоша сидів уже коло столу і щось підраховував на клапті грубого синього паперу* (І. Микитенко); *Поївши і попивши, прибиральниця дістала з-за пазухи зашмарованого вузлика, висипала в жменю дріб'язок, піднесла до очей і стала підраховувати навпомац* [навпомацки]. *Напевно, вона збиралася розрахуватися за сніданок* (В. Стус); *Я почав підраховувати свій денний прибуток* (О. Чорногуз); *Кар хотів точно підрахувати запаси харчів на пароплаві* (М. Трублаїні); *Як підрахував Кейт, сестра вже встигла продемонструвати команді корабля сім різних суконь, а зараз настала черга восьмої* (О. Авраменко).

ПІДРАХО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підрахо́вувати.** *Внутрішній валовий продукт підраховується в гривнях, що не враховує більш глибокого зниження курсу гривні до долара порівняно з рівнем інфляції* (з наук. літ.); *За кожною іноземною валютою підраховується підсумок за всіма балансовими і позабалансовими активами і всіма зобов'язаннями банку* (з навч. літ.).

ПІДРАХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрахува́ти.** *Подальшою роботою у межах соціометричного дослідження є підрахування групових індексів колективу* (з наук. літ.); *У відомості передбачено підрахування проміжних підсумків за класами рахунків* (з навч. літ.).

ПІДРАХУВА́ТИ *див.* **підрахо́вувати.**

ПІДРАХУ́НОК, нку, *ч.* 1. Дія за знач. **підрахо́вувати, підрахува́ти.** *Після підрахунків стало відомо, що бригада Миколи Гуртового видобула за зміну сто вісімдесят тонн в'язкої руди* (Д. Ткач); *При підрахункові Данькових мідяків виявилось, що їх таки чимало: понад чотири карбованці* (О. Гончар); *Оксана пробуркотіла щось заспокійливе, мама занурилася з головою у свої підрахунки* (А. Кокотюха).

2. *перев. мн.* Результати, підсумки лічби, обчислень. *За підрахунком Купріяна Олександровича — вчителя комунівського .. — ця операція з коропами мала в жовтні дати комуні близько п'ятисот кіло риби* (О. Донченко); *— Слухай, що за кумедія!? — обурився Цитрон, ляснувши кулаком по столу. — Виявляється, мене тут не було цілих дванадцять років! Тоді як за моїми підрахунками проминуло двадцять чотири дні* (Ю. Винничук); *Нагадаю, за підрахунками Гоци Драли, в середньої людини до середини життя назбирується приблизно тисяча знайомих* (Любко Дереш); *Згідно з підрахунками Шарансона, надзвичайно обізнаного агронома-практика, якби ґрунти у Франції оброблялися так, як на Джерсеї, то вона могла б прогодувати двісті сімдесят мільйонів чоловік, всю Європу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДРЕБЕ́РНИЙ, а, е. Який міститься під ребрами. *Симптомами холециститу є біль у правій підреберній ділянці, який посилюється після приймання жирної їжі, або різкий гострий біль за наявності каменя, який перекрив просвіт жовчовивідних шляхів, підвищення температури, блювота, втрата апетиту* (з навч. літ.); *У коня шлунок майже цілком розташований у лівій підреберній ділянці* (з навч. літ.).

ПІДРЕБЕ́Р'Я, я, *с.* Ділянка, порожнина під ребрами. *Боровик оком не змигнув, як багнет гвинтівки вперся йому в ліве підребер'я* (Ю. Логвин); *Зі стогоном Ягин випростався і, зусиллям волі долаючи пекучий біль у підребер'ї, швидкими кроками рушив до виходу з музею* (В. Єшкілєв).

ПІДРЕМОНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підремонтува́ти.** *Вокзал виблискував пофарбованою підлогою, такими ж вікнами та підремонтованими жирандолями* (М. Хвильовий); *— Радий тебе бачити, білий королю нашого детективу! Живий-здоровий? Чому не повідомив, що тебе виписують на волю? — торохтів Х'ю весело і радісно. — Я дізнався зовсім випадково. Ну, здоров, підремонтований друже!* (В. Чемерис); // **підремонто́вано,** *безос. пред. Збудовано біля майдану селища новий гастроном, над річкою виріс затишний будиночок лазні, підремонтовано дорогу, що від столичної траси* (В. Дрозд).

ПІДРЕМОНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДРЕМОНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Трохи, частково ремонтувати що-небудь. *Борщагівський шляхопровід потрібно не підремонтовувати, а робити капітальний ремонт* (з газ.); *— А хата непогана, — весело промовив Кузьма Дем'янович. — Трохи підремонтуємо її і влаштуємо й собі мисливський будинок* (Ю. Мокрієв); *Інколи нам щастить узяти мотоцикл у черзі і перепродати. Інколи старий підремонтуємо, пофарбуємо, і пішов за новий* (В. Петльований); *Під трибунами містилися душові, їх підремонтували* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. *кого, розм.* Підліковувати, підправляти здоров'я, фізичний стан. *— Не журись, — підморгує Чопик. — Трохи підремонтують у госпіталі — і знову на передову. Тоді вже будемо обачніші* (Є. Доломан); *— Як здоров'я твого дядька? — Батрака? Десь на тім тижні з міста привіз старого. Трохи підремонтували, шкандибає біля хати* (В. Дрозд).

ПІДРЕМОНТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДРЕМОНТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Трохи, частково ремонтуватися (у 2 знач.). *У Тернополі перекривають рух, оскільки нарешті підремонтовується найпроблемніша вулиця центру міста* (з газ.).

2. *розм.* Підліковуватися, підправляючи своє здоров'я, фізичний стан. *Напровесні я зустрівся з Аркадієм Любченком після виходу його з в'язниці. Ми зустрілися у львівському шпиталі, де він підремонтовувався та відпочивав* (І. Багряний); [Т е р е н ь:] *Поїдемо на літо на роботу, підхарчуватися, підремонтуватися, сили набратися* (І. Микитенко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підремонто́вувати.** *Директор дитсадка розповіла на батьківських зборах, що заклад намагається створити для дітей належні умови, тому приміщення оснащуються сучасними меблями, а старі в разі необхідності підремонтовуються* (із журн.); *Жмеринське вагонне депо має декілька пунктів технічного обслуговування вантажного рухомого складу. На них вагони підремонтовуються і готуються під навантаження* (з газ.).

ПІДРЕМОНТУВА́ТИ *див.* **підремонто́вувати.**

ПІДРЕМОНТУВА́ТИСЯ *див.* **підремонто́вуватися.**

ПІДРЕСО́РИТИ *див.* **підресо́рювати.**

ПІДРЕСО́РНИК, а, *ч.* Планка, до якої кріпляться ресори. *Складання вантажних автомобілів починається зі складання рами. До неї закріплюють підвіску (кронштейни, гумові подушки, ресори з підресорниками, амортизатори), підніжки, бризковики, гальмівний кран, фільтр паливовідстійника, паливний бак і т. ін.* (з навч. літ.).

ПІДРЕСО́РЮВАННЯ, я, *с.*, *техн.* Дія за знач. **підресо́рювати.** *Стаття присвячена вивченню ефективності застосування нелінійного дворівневого підресорювання спеціальних транспортних засобів, яке спрямоване на підвищення плавності їх ходу* (з наук. літ.).

ПІДРЕСО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДРЕСО́РИТИ,** рю, риш, *док.*, *що*, *техн.* Ставити, припасовувати ресори. *Підресорити заднє колесо.*

ПІДРЕСО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підресо́рювати.** *Капот підресорюється.*

ПІДРЕШІ́ТКА, и, *ж.* Густе решето. *Посадили* [Марину] *на набиту сміттям підрешітку, почали стригти довгу косу* (Панас Мирний); *Підійшла старенька з яблуками у підрешітці* (А. Головко); * У порівн. *Над головою стримів у небо гострий шпиль дзвіниці, а із сірих хмар, як із підрешітки, сіяла мрячка* (П. Панч).

ПІДРЕШІ́ТОК, тка, *ч.* Те саме, що **підреші́тка.** *Клен .. листатий та розлогий. Листя на йому* [ньому] *завбільшки з підрешіток* (О. Кониський); *З горища з підрешітком у руці спускалася по драбині Ніна* (Ю. Мушкетик); *Я винахідливо шукав різні причини, щоб заходити до неї якомога частіше, коли ж причини вичерпувались, то запитував маму, чи не треба щось віднести тітці Насті або позичити солі чи попросити підрешіток* (А. Михайленко).

ПІДРИ́В, у, *ч.* Дія за знач. **підрива́ти[1], підірва́ти** і **підрива́тися[1], підірва́тися.** — *Якщо, припустимо, вони використають термобаричний заряд, то він гарантовано випалить тунелі на відстані двох кілометрів від місця підриву* (В. Єшкілєв); *Вибухова речовина наділена потужною вибуховою силою і є надзвичайно небезпечною. Використовується .. для підривів на залізниці та при інших будівельних роботах* (С. Жадан); *Чи знаєте, що "Зоря" і "Дзвінок" вже заборонені в Росії? Се для них великий підрив* (Леся Українка); *Охранка, припинивши справу за допомогою провокаторів, приписала друкарям діяльність, спрямовану на підрив устоїв держави* (А. Кокотюха).

ПІДРИВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підрива́ти[1].** *Вся компанія за столом, наче при обговоренні чергової військової операції. Наприклад, підривання складу з боєприпасами* (А. Кокотюха); *З розповіді Келлі слідча комісія зробила висновок, що то була вибухівка .. для підривання скель під водою* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Клеон, роздратований нападами на його адресу, обвинуватив Арістофана у підриванні авторитету Афін серед союзників* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

ПІДРИВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підрива́ти[2].** *Якщо друге підгортання, де використовували модернізований спосіб, провести "проти шерсті", то відбудеться підривання додаткових коренів і критичний перегин стебла* (із журн.); *Серед машин для роботи в садах і виноградниках, представлених на виставці, неабиякий інтерес викликав плужний корпус для укривання й подальшого підривання штамба з одночасним міжкущовим обробленням* (з газ.).

ПІДРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДІРВА́ТИ,** ірву́, і́рве́ш, *док.* 1. *що.* Руйнувати, знищувати або подрібнювати вибухом. *Розбивали гарнізони, Склади підривали, За знущання і за муки Ворога карали* (з думи); *Польські партизани, очевидно, ті, що із Армії Крайової, підривали рейки щокілька кілометрів* (М. Андрусяк); *Якось під час бою в лісі ми підірвали міною німецький танк* (А. Шиян); *Торік підірвав* [терорист] *нічний бар на острові Балі* (Л. Костенко).

2. *що, перен.* Діями, вчинками і т. ін. шкодити чому-небудь, послаблювати щось. *Філіппе погодився з доктором. Він не хотів підривати авторитет командира перед загоном* (Ю. Бедзик); *Кубанці .. сотнями, тисячами залишали Добрармію, фатально підриваючи її боєздатність* (Д. Білий); *Вона не підірве авторитету нашого видавництва. Це я добре знаю* (М. Хвильовий); *Вчорашні посиденьки у "Трьох поросятах" підірвали мій бюджет* (В. Шкляр); // Позбавляти чого-небудь, руйнувати щось. — *Впевнений, що найбільший злочин — підривати віру людини* (М. Стельмах); *Очевидно, зневір'я ("сон") серед киян, що настало наслідком акта 1876 р., підірвало надії авторів на друкування його* [роману] *в межах Росії* (С. Єфремов); *Лихо не підірвало Ганниної віри в справедливість громадської правди* (М. Руденко); *Випадок мав розважити, а він лиш підірвав в Олегові впевненість у своїх силах* (Г. Вдовиченко); // Негативно впливати на стан здоров'я (про почуття, хворобу і т. ін.). *"Я думаю, що .. кожда хвиля в гризоті і надсильнім труді підриває Ваше здоров'я"* (І. Франко); *Страшна туга підривала її сили і сушила тіло* (Д. Бедзик); *Нескінченні тривоги, хвилювання і затаювання мали б підірвати здоров'я будь-кому* (П. Загребельний); *Дванадцять днів важкого переходу, дванадцять ночей, проведених просто неба, підірвали сили навіть у такої енергійної жінки, як місіс Уелдон* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *тільки док., кого.* Замучити, загнати (у 3 знач.) коня швидкою їздою, гонитвою. *Обидва* [князі] *студеную Росу отрясали, Бо обидва свої коні Бистрі підірвали* (С. Руданський); *Вої* [воїни] *берегли необ'їжджених після зими коней, щоб не підірвати* (В. Малик).

4. *кого, розм.* Змушувати раптово, швидко зводитися на ноги; зривати (*див.* **зрива́ти[1]** 3). — *Ти ж обіцяла написати зранку, коли точно прибуває корабель. Ми всі збирались у порт, щоб зустріти тебе.* — *Дякую, .. я вирішила не підривати нікого зрання* (О. Авраменко); *Поштовх Бариляка підірвав його знову з землі* (О. Лисяк); *Вона могла запросто .. десь над ранок .. підірвати Стогнєвіч із теплого ліжечка, бо Ясі забаглося чорної шоколадки з горіхами, а за три квартали звідси є цілодобовий кіоск* (І. Карпа); * Образно. *Небезпечно стало йти дальше, бо вихор підривав піднесені до ходу ноги та міг кинути в пропасть* (О. Назарук); // *безос. Марата підривало з місця, тож він і вигадав цю історію зі зборами в Ялті* (С. Жадан).

ПІДРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* Рити землю під чим-небудь, збоку чогось. *Зрадлива і лукава в нього вдача. Навесні він* [Той, що греблі рве] *нуртує, грає, рве, зриває з озера вінок розкішний, .. вербі-вдовиці корінь підриває* (Леся Українка); *Сидиш і колупаєш перед собою ямку: все тебе вглиб тягне. А мати було лається: — Яка ото лиха година картоплю підриває?* (Остап Вишня); *Як всі поснули, ми підрили стінку в складі, пробралися туди, знайшли своє відділення* (О. Бердник); * Образно. *Лютує Дніпр сердитий, Шлях ширше пробива, Реве несамовитий, Пороги підрива* (П. Грабовський); // Риючи додатково, робити ширшим, глибшим. *Під час штурму запорожці виявили, що захисники міста встигли підрити оборонний рів до самої стіни, що ускладнило доступ до укріплення, унеможливило використання приставних драбин* (із журн.); // *розм.* Наривати, накопувати додатково, ще трохи. *Підрити картоплі.*

ПІДРИВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПІДІРВА́ТИСЯ,** ірву́ся, і́рве́шся, *док.* 1. Гинути або руйнуватися від вибуху. — *Як ідуть тут кілька полків маршем, то ніяк обгонити передніх, товаришу гвардії майор. Або з'їжджай на узбіччя та підривайся на мінах, або чешися батогами з іншими їздовими, щоб пропустили* (О. Гончар); *На полишених німецьких мінах часто підривалися люди з довколишніх сіл* (М. Андрусяк); *Кілька наших миротворців загинули: хто в бою над ріками вавилонськими, хто підірвався на фугасі* (Л. Костенко); — *У Степана батьків Бог до себе прибрав. Мати у війну на гранаті підірвалася, Барбуляк-каліка після неї недовго пожив* (Люко Дашвар).

2. *перен.* Послаблюватися від чого-небудь, утрачати попередній розмах, інтенсивність, масштаби. *МУР* [Мистецький український рух] *підривався зсередини і поволі занепадав. Його почали покидати найвидатніші письменники* (О. Шугай); *Реальними наслідками було хіба лише те, що їх невеличкий маєток львівськими видатками дуже підірвався* (Н. Кобринська); *Справи з сортом А-379 нітрохи не яснішали, і професор важко і болісно роздумував. Властиво, це може скінчитися просто скандалом для нього й станції, бо підірветься довір'я до самої справи селекційної* (М. Івченко); // Утрачатися, зникати (про здоров'я, сили і т. ін.). *Науковці склали перелік звичок, від яких підривається наше здоров'я. Так, наприклад, не можна замочувати посуд в раковині або розморожувати напівфабрикати в упакуванні* (з газ.); // *перев. док., розм.* Пошкоджувати собі внутрішні органи від надмірного зусилля, натуги. — *Я чув, вона не доносила дитини. — Викинула, — кивнула Григоренчиха. — Як сталося, не знаю. Шостий місяць носила, наче не підривалася дівка ніде. Я ж дбала, гляділа* (А. Кокотюха); *Сава підривався на .. підробітках, ще трохи — і отримає духовну грижу, відразливий наріст озлобленості, який тягне на собі більша половина українських чоловіків* (С. Павличко); — *Якби взяти заступом поза тим .. горбом попід самим тином, — сказав Кайдаш .. — Коли б ти знав, то я вже через його* [нього — горб] *підірвався: мене вже поруха взяла* (І. Нечуй-Левицький); *Підірвався він на панській роботі, щось пошкодив усередині* (І. Цюпа); — *Марусю, не хапай сама лантуха, бо підірвешся* (О. Копиленко).

3. *розм.* Раптово, швидко зводитися на ноги; зриватися (у 3 знач.). *У казарму вбігає черговий прапорщик і командує нам падйом* [підйом]. *А що таке, питаю з ліжка, бо ми вже й не дуже підривалися на всякі там накази — дєдам* [дідам] *якось не випадало* (Ю. Андрухович); *Нарешті перерва. Підриваюся, як ненормальний, і разом з іншими студентами одразу прямую до дверей* (А. Дністровий); *Покряхтів* [Даньо] *трохи там у себе в ліжку, а потім різко підірвався, взувся в лижі і побіг до лісу* (І. Карпа).

4. *тільки недок.* Пас. до **підрива́ти[1]** 1, 2. *У Головному управлінні розвідки Міноборони України зазначили, що бойовики оснащені мінами, які підриваються дистанційно* (з газ.); *Фінансовий стан електроенергетики як провідної галузі економіки України підривається зростанням кількості неплатежів за спожиту електроенергію* (із журн.).

ПІДРИВА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Риючи спіднизу або збоку землю, проникати куди-небудь. *На городі їжачок Смикав з грядки Бурячок .. Підривався Під боки, Та не зрушився Ніяк З ґрунту Капосний буряк* (М. Стельмах); *Подушила лисиця усіх гусей, підрилася під хлів і втекла у ліс* (з казки); *Я .. під скалу підривсь, Розбив її на штуки!* (І. Франко); *Кількох юнаків, що пробували підритись під колючим дротом й втекти на волю, жандарми вбили на місці* (С. Скляренко).

2. *під кого, перен., розм.* Підступними діями, інтригами шкодити кому-небудь; підкопуватися (у 2 знач.). — *Ходять* [люди] *кругом, шукають, як би підритися під мене, підкопатися так, щоб я не знав, щоб зразу повалить мене, наступити, перейти, переїхати...* (Панас Мирний); *Був* [Кошарний] *завжди вичищений і напрасований, а під нігтями чорніли серпи бруду. Ніби рив десь нору перед тим, як завітати до свого директора. "Цей підриється хоч під кого", — з огидою думала Вероніка* (П. Загребельний).

3. *тільки недок.* Пас. до **підрива́ти[2].** *Здавна відомий спосіб отримання молодої картоплі без викопування всієї рослини: кущ обережно, щоб не пошкодити коріння, підривається збоку, після чого треба витягти найбільші клубні й присипати коріння землею* (із журн.).

ПІДРИВА́Ч, а́, *ч.* Капсуль, запал для здійснення вибуху; детонатор, підривник (у 2 знач.). *Контактний, або ударний детонатор, — це підривач, який встановлюють на носовій частині бомби або снаряда для підриву при контакті з твердою поверхнею* (з наук.-техн. літ.).

ПІДРИВНИ́Й, а́, е́. 1. Признач. для підривання вибухом, пов'язаний з таким підриванням. *Прийшовши з чергового допиту, Іванов .. починав оповідати про .. фабрикування бомб з пляшок і піроксиліну, про корективи, які вносив слідчий в його убогі знання з галузі піротехніки та з галузі саперного підривного діла* (І. Багряний); *Мінери, озброєні шукачами, легко знайшли ледве замасковані нашвидкуруч чотири підривні прилади* (Іван Ле); *Квапно відстебнув* [Рязанов] *від паска вибухівку, дістав з гумового мішечка підривний патрон* (В. Логвиненко); *При наданні гірничих відводів вирішуються питання щодо дотримання вимог безпеки під час проведення гірничих і підривних робіт при розробленні родовищ корисних копалин* (з мови документів).

2. *перен.* Спрямований на підрив чого-небудь, послаблення в чомусь; шкідницький. *Розпочалася нова кампанія по викриттю "підривних сил" соціалізму — тепер серед інтелігенції — так званої Спілки визволення України* (М. Івченко); — *Він хоч і англієць, але в Кенії для нас, білих, — ворог! Мені здається, що містер Райт не лікар, а таємний агент комуністів і приїхав сюди для підривної роботи!* (В. Малик); — *Підривні елементи не вдовольнились цим злочином! Вони спровокували на заводах Бруклінгема страйк* (О. Бердник).

△ **Підривна́ ша́шка** *див.* **ша́шка[1].**

ПІДРИВНИ́К, а́, *ч.* 1. Фахівець із підривних робіт. *Віктор озирнувся на саперів .. Кожен з них в одній руці тримав гвинтівку, а другою підтримував важку сумку бойового озброєння підривників* (Іван Ле); *Всім тут відомо, що під час війни був їхній бригадир підривником в партизанському з'єднанні* (О. Гончар); // *гірн.* Той, хто підриває гірські породи. *До каменоломні зайшли підривники, заклали вибухівку .. Скеля струсонулася від вибухів. Над котловиною кучерявилася хмара пилюки* (О. Бердник).

2. Те саме, що **підрива́ч.** *Є декілька основних типів підривників, як-от: шнур, механічний, з годинниковим механізмом, електро- та радіодетонатор* (з навч. літ.).

3. *перен.* Той, хто займається підривною (у 2 знач.) діяльністю. — *Я кажу про ту військову могутність, завдяки якій ми тримаємо в страху й покорі .. підривників державного ладу* (В. Владко).

ПІДРИ́ЗНИК, а, *ч.* Богослужбове вбрання священника й архієрея перев. з тканини світлого кольору, яке носять під ризою. *Підризник одягається архієреєм та священником при здійсненні літургії, а також в особливих випадках на інших службах* (із журн.).

ПІДРИСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підрисува́ти.** *Фотознімок, підрисований вручну.*

ПІДРИСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрисо́вувати.** *Розроблене програмне забезпечення обробляє інформацію, що надходить із камери маніпулятора, ідентифікує прості об'єкти, забезпечує підрисовування їхніх контурів* (з наук.-техн. літ.).

ПІДРИСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДРИСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Додавати які-небудь штрихи, деталі на рисунку. *Підрисовувати діаграму.*

2. *рідко.* Те саме, що **замальо́вувати** 2. *Рекомендуємо ретельно перевірити розфарбовану за номерами картину перед нанесенням захисного шару, адже після цієї процедури неможливо буде щось змінити чи підрисувати* (із журн.).

ПІДРИСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підрисо́вувати.** *У середині XIX ст. світлини були не дуже доброї якості, і фотографічні портрети вельми часто підрисовувалися олівцем, тож Яків Данилевський бере до себе 16-річного Івана Крамського ретушером* (з наук.-попул. літ.).

ПІДРИСУВА́ТИ *див.* **підрисо́вувати.**

ПІДРИ́ТИ *див.* **підрива́ти**[2].

ПІДРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підри́ти.** *Десь-не-десь лежали на землі дерева.., підриті й поборені віком або й розколені громом* (О. Кобилянська); *По мокрому стовбурищу підритої повінню верби, що схилилася в річку, вибралися* [Овлур і Ждан] *на берег* (В. Малик); *На стовбурах видніли глибокі подряпини, корені двох-трьох дерев були підриті, луска від кори вкривала землю* (Я. Стельмах); // **підри́то,** *безос. пред. Приклад освоєння урвистого берега був відмічений поблизу с. Приморський Посад Приазовського району, де було підрито й вирівняно берегові урвища заввишки 2–3 метри та намито пляж шириною близько 25 метрів* (з навч. літ.).

ПІДРИ́ТИСЯ *див.* **підрива́тися**[2].

ПІДРИХТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підрихтува́ти.** *Лимар вручив йому старепьке підрихтоване сідло, показав, як сідлати коня, як стягувати підпругу, щоб воно не перехняблювалось* (Є. Доломан); *На базарних розкладках продаються бойові ордени і медалі .. І стара підрихтована каска з дірочкою від кулі. Для товарного вигляду хазяїн її пофарбував* (Л. Костенко); *Під ніч у вичищене і підрихтоване житло перенесли* [чоловіки] *всі лахи та начиння, що привезли із собою* (Ю. Логвин); // **підрихто́вано,** *безос. пред. У статті інформацію про компанію підрихтовано таким чином, щоб у читачів виникло почуття недовіри і до організації, і до її керівництва* (з газ.).

ПІДРИХТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрихто́вувати.** *Рихтування кузовних деталей — досить копітка процедура. Її необхідно виконувати ретельно, щоб не довелося витрачати час на підрихтовування деталі до відповідного стандарту* (із журн.).

ПІДРИХТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДРИХТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. *спец.* Трохи, додатково рихтувати. — *Ти ось що. Повитягаєш з возівні вози та мажі і передивишся ретельно. Де щось не так, полагодиш, підрихтуєш. Бо скоро ж у Крим, по сіль!* (В. Малик); — *Поки що в мене інша робота з моїми гвардійцями,* — *кивав* [дядько Митро] *на Юрка, Василька й Михайлика.* — *Плуги підрихтуємо, за борони візьмемось* (В. Чухліб); — *Я принесу тобі рамці підрихтувати на образи* (М. Дочинець).

2. *розм.* Трохи, додатково, у деяких місцях виправляти пошкодження, усувати дефекти. *Підрихтовує* [батько] *підмурівок або стіни, поправляє там чи там, залежно від того, які будівельні матеріали пощастило дістати в крамниці чи на базарі* (О. Шугай); *Від притулку лишилися тільки стіни. Ми підрихтували ту сирітську оселю* (О. Бердник); // *перен.* Виправляючи, змінювати щось, робити інакшим. *Минулого не підрихтуєш своїм теперішнім знанням* (П. Мовчан); *Нічого страшного, якщо Дем'ян застукає його під коморою чи уже з торбою на плечі і пригостить кулею. А той стрелить, без попередження стрелить, щоб себе показать, щоб сліди окупаційних років підрихтувати. Мовляв, дивіться, який я — за колгоспне добро* (В. Дрозд); *Якщо керувати державою він уже не зможе, то, підрихтувавши бодай на якийсь час здоров'я, ще послужить рідній країні пером і словом своїм* (В. Чемерис); *І всієї-то справи: .. на комп'ютері за допомогою спеціальної програмки підрихтувати його* [Миколи] *писок, аби він сам себе не впізнав* (А. Кокотюха).

ПІДРИХТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підрихто́вувати.** *Легкосплавні автомобільні диски підрихтовуються на дископравному верстаті* (із журн.).

ПІДРИХТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрихтува́ти.** *Виявляється, лелеки не всі одразу повертаються з вирію. Найпершими прилетіли самці. Вони взялися за підрихтування гнізд: ось так по-своєму, по-пташиному, готувалися до зустрічі самиць* (із журн.).

ПІДРИХТУВА́ТИ *див.* **підрихто́вувати.**

ПІ́ДРІ, ів, *мн.*, *діал.* 1. Сінник (у 1 знач.). *В українських хатах горище часто облаштовували під сінник, або підрі* (із журн.); // Настил (для зберігання чого-небудь). *Другого дня молодиці поприходили до Онисі Степанівни й розібрали все прядиво, всі повісма конопель та льону, скільки їх лежало на підрях в коморі* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Схованка. *Найгірше не любив він отих цокотух-сусідок, що не стільки помочі дають, як лазять по нишпорках та по підрях у чужому хазяйстві* (Дніпрова Чайка).

2. Сідало. *Коли стало світати, Савко найшов лантуха й поліз на підрі ловити курчат* (П. Панч).

ПІДРІ́ВЕНЬ, вня, *ч.* Класифікаційна одиниця, нижча за рівень, яка має самостійне значення. *Аналізований підручник пропонує можливості зіставлення одиниць практично всіх ярусів мовної системи. Винятком є морфонологічний підрівень, який, на жаль, залишився поза межами рецензованої книги* (з наук. літ.); *Енергетичні рівні атома складаються з підрівнів. Кожен підрівень уміщує обмежену кількість електронів* (з навч. літ.).

ПІДРІ́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрі́внювати** і **підрі́внюватися.** *Мотокоса має бензиновий чотириактний двигун і призначена для скошування й підрівнювання трави* (з мови реклами); *Підрівнювання шеренги.*

ПІДРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДРІВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *що.* Робити рівним, рівнішим. *Лариса помітила, що, окрім неї та Турбая, на кладовищі нікого немає. Лишилися тільки могильники, що закінчували підрівнювати свіжий глиняний горбик* (М. Руденко); *Ігор, насупившись, незадоволено став підрівнювати ряд* [ліжок] (І. Багмут); *Тік посеред двору був уже готовий, дід тільки підчищав його, підрівнював* (Є. Гуцало); *Катерина підрівняла товсті вицвілі вуса, розгладила руді брови, що щітками стирчали на лобі* [Антона] (С. Чорнобривець); *Сів* [Майкл], *зітхнув, ще раз підрівняв краватку і завмер* (В. Чемерис); *"Треба підрівняти газони..." — подумав Дон Санта* (І. Роздобудько).

2. *кого, що.* Робити однаковим, приводити у відповідність з ким-, чим-небудь. *Голова взяв і розібрав школу .. То, мовляв, на все село я сам був не дуже розумний, а тепер усі дурнями будуть. Бо школи не буде: ніде розуму набратись. Підрівняв, одне слово, населення...* (Остап Вишня); — *Оцей сенат хоче підрівняти голого з статечним господарем, який увесь вік стягався на землю: буде нарізати тільки по сім чи вісім десятин* (М. Стельмах); — *Навчивши каліграфії, характери школярів не підрівняєш під лінійку* (Р. Андріяшик).

ПІДРІ́ВНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДРІВНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док.* 1. Ставати рівним, рівнішим. *Солдати без команди ще більш підрівнялись .. і скоса поглядали на офіцера, ловлячи очима кожний його рух* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підрі́внювати.** *Починають стрижку з нижньопотиличної зони. При цьому слід виділити контрольне пасмо, за яким надалі будуть підрівнюватися всі наступні пасма* (із журн.).

ПІДРІ́ВНЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підрівня́ти.** *Скінчивши, він одійшов трохи від столу та подивився на до ладу складені й підрівняні книжечки* (В. Підмогильний); *Борода Василькова густа і колюча, на пеньку сокирою підрівняна* (Р. Федорів); // **підрі́вняно,** *безос. пред. Стежки і доріжки скрізь підрівняно й підметено* (В. Козаченко).

2. *у знач. прикм.* Який підрівнявся (у 1 знач.). *Підрівняна за командою командира рота новобранців вирушила на парад* (із журн.).

ПІДРІВНЯ́ТИ *див.* **підрі́внювати.**

ПІДРІВНЯ́ТИСЯ *див.* **підрі́внюватися.**

ПІДРІ́Д, ро́ду, *ч.* Таксономічна категорія в систематиці рослин і тварин, безпосередньо підпорядкована роду. *Слива — підрід дерев'янистих рослин роду слива родини розові* (з наук. літ.); *Джмелі-зозулі (паразитні джмелі, шептуни) — підрід соціальних паразитів з роду джмелів, що не будують гнізд, не збирають пилку й нектару* (з навч. літ.).

ПІДРІ́З, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підрі́зувати, підріза́ти.** *Техніка підрізу волосся на сьогодні широко застосовується і для чоловічих, і для жіночих стрижок: з боків волосся стрижуть дуже коротко, а верхню частину залишають довгою* (із журн.); *На це* [збурення емоцій] *існували казино, і автомобільні перегони з підрізом на Житомирській трасі, і .. ще цілий набір* (О. Забужко).

2. Місце, по якому підрізано що-небудь. *Білі полотнища було простелено і до землі притиснуто великими кучерявими, з підрізом, хлібинами* (Г. Колісник).

3. *перев. мн.* Залізна смуга, штаба, закріплена на нижній частині полозів саней. *Ось вийшли на ґанок одягнені пані. Веселі і свіжі, сідають в санки. Цілують їм очі листочки сніжані, Співають під ними підрізи дзвінкі* (Микола Чернявський); *Шурхотів під копитами сніг, тихенько скиглив під металевими підрізами саней* (М. Циба); *Старшини і прості .. їхали розвальнями, штильовими саньми з козирками, з підрізами й без підрізів* (Ю. Мушкетик).

ПІДРІ́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підрі́зати.** *Семен заплющив очі, заколисаний тою чудовою тишею, що буває виповнена всякими згуками: і дзвінкою піснею жайворонка, і дзижчанням польових мух, і тихим мелодійним шелестінням стиглого жита, підрізаного серпами* (М. Коцюбинський); *Рвонувши під несамовитими вдарами вершника, не встиг* [кінь] *проскочити й десятка кроків, як раптом трісла* [тріснула] *зарані кимось підрізана підпруга* (О. Ільченко); *Притискує* [Святогор] *до грудей Свангільдину стрілу. Ще мить стоїть, обпершись на стовбур, і .. падає підрізаний на зелену мураву* (Н. Королева); *Все залишнє гілля, що виставлялося над стежками, було підрізане, підстрижене, щоб не лізло .. у вічі, не забороняло гуляти* (Панас Мирний); *Всі усміхалися, бо Овсій видавався чуднуватим з своєю підрізаною борідкою, та ще підстрижений під макітерку* (В. Земляк); * У порівн. *Пан маршалок .. зітхає, немов скинув з плечей якийсь великий тягар, і звішує голову, мов підрізаний* (І. Франко); *Перед ним і впала* [Зінька] *на коліна, як підрізана* (А. Головко); // **підрі́зано,** *безос. пред. Середина куреня. Вигляд конуса; дерева підрізано і верхи їх зведено докупи, потім зав'язано* (І. Карпенко-Карий); *Вуса підрізано в риску* (В. Барка); *Йому* [періодичному виданню] *на довгі літа підрізано можність дальшого розвою* (І. Франко); // *у знач. ім.* **підрі́заний,** ного, *ч.;* **підрі́зана,** ної, *ж.* Той (та), кого поранили або вбили яким-небудь різальним предметом. — *Не знаю нічого про харчування для підрізаних, а вам, шановна нічна сестро, можу запропонувати каву з чим-небудь. Яєшня, сосиски, магазинні котлети* (А. Кокотюха); *Я був їм потрібен, як ніхто. Лікував застарілий сифіліс, умів із тундрових грибів витягувати дурман, міг умент зашити рану підрізаного і загоїти її* (М. Дочинець).

2. *у знач. прикм.* Який підрізався (у 1, 2 знач.). * Образно. — *Головне, щоб у мужчини не був підрізаний розум. І щоб не були підтяті крила душі* (Є. Кононенко).

ПІДРІЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підріза́ти.** *Підрізання кінчиків волосся кожні 6–8 тижнів є важливою профілактичною процедурою для тих, у кого волосся ламке й часто січеться* (із журн.); *При підрізанні значної кількості однакових деталей з уступами застосовують упори, що обмежують переміщення різця* (з наук. літ.).

ПІДРІ́ЗАТИ *див.* **підрі́зувати.**

ПІДРІЗА́ТИ *див.* **підрі́зувати.**

ПІДРІ́ЗАТИСЯ *див.* **підрі́зуватися.**

ПІДРІЗА́ТИСЯ *див.* **підрі́зуватися.**

ПІДРІЗНИ́Й, а́, е́. 1. Признач. для підрізування. *Підрізна пила точно регулюється вліво й управо за допомогою спеціального гвинта зі шкалою* (з наук.-техн. літ.); *Токарні підрізні різці використовують для нарізання фасок, точіння зовнішніх поверхонь, торцювання деталей або заготівок* (з навч. літ.).

2. Який має підрізи, з підрізами. *У XIX ст. в традиційній українській свиті з підрізними бочками нижню частину одягу розширювали частковим підрізанням спинки по лінії талії та вшиванням прямокутних клинів* (з навч. літ.).

ПІДРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підрі́зувати.** *Розмір припусків підрізуваних торців й уступів залежить від довжини та діаметра заготівки й визначається за спеціальною таблицею* (з навч. літ.).

ПІДРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрі́зувати** і **підрі́зуватися.** *Головними чинниками виникнення зсувів є додаткове навантаження на схили, їх підрізування під час будівельних робіт, а також обводнення зсувонебезпечних територій* (з наук. літ.); *Підрізування торців деталей, закріплених у патроні, доцільно здійснювати не підрізним, а прохідним упорним різцем* (з навч. літ.); *Підрізування авто, або порушення правил перестроювання, часто призводить до аварії, інколи з тяжкими наслідками* (з газ.).

ПІДРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПІДРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДРІ́ЗАТИ,** і́жу, і́жеш, *док.* 1. *що.* Різати, надрізати знизу, при основі або трохи, не повністю. *Чечель дав приказ .. Поспішно підрізували палі і стовпи, повбивані в ріку, бо виривати не було часу — москалі надходили* (Б. Лепкий); *Дмитраш з синами підрізують пилами міст біля млина на потоці* (П. Козланюк); *Українська соха мала свої особливості: дві полиці у формі клина, що закріплювалися нерухомо. Соха не перевертала, а підрізувала шар ґрунту знизу, розпушувала його* (з навч. літ.); — *Коли ж ти встиг йому ґудзики підрізати? — запитали хлопці* (М. Руденко); // Влучаючи кулею, снарядом і т. ін. у що-небудь, збивати. *Вогонь фашистських автоматників підрізує доспілі колосся золотої пшениці, і зерно сумно обсипається на землю* (Я. Качура); // *розм.* Ра-

нити або вбивати яким-небудь різальним предметом. *Санько коняку підрізав ралом* (А. Головко); *Перепелиці підрізали лапку під час косовиці* (Б. Антоненко-Давидович); *Це місце* [покинутий склад] *люди здебільшого обминають, бо кілька років тому тут підрізали дільничного міліціонера, який воював з місцевими наркалигами* [наркоманами] (А. Дністровий); — *Інший випадок трапився пару років тому в Далмації. Там капрала підрізали, і до сьогодні не встановлено, хто це зробив* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *що.* Обрізаючи кінці, робити що-небудь коротшим, меншим. *Їх* [ножиць] *було, на щастя, в стайні кілька штук, гриви коням підрізувати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Охрім догадливий був парубійко! Прехорошенько взяв Підрізав поли він чимало, — Якраз, щоб на рукава стало* (Л. Глібов); *Твій батько — його неможливо пізнати: Він вуса підрізав і чуб заодно* (Л. Первомайський); *Що залишилось в ній таким, як і раніше, то це її дівочі коси .. Юрась дуже любив ці косички-"русачки", і вона ради нього зберегла, не підрізала їх* (О. Гончар); *Коли Марсові обрубали хвіст і підрізали вуха, як належить .. доберман-пінчерам, мама обв'язала йому після операції забинтовану голову хусточкою* (О. Іваненко); // *техн.* Рівняти, обробляючи на токарному верстаті. *Відрізним різцем завширшки 2,5–3 мм і заввишки (завтовшки) 15–20 мм значно швидше й легше, ніж косяком, відрізати готові деталі та підрізати торці в заготівках діаметром до 100 мм* (з наук.-техн. літ.); *На уроці праці учні під керівництвом учителя вчилися підрізувати уступи ступінчатого вала* (із журн.).

3. *що.* Зрізувати верхівку рослини або частину її пагонів, щоб підсилити плодоносіння, пришвидшити дозрівання і т. ін. — *Чого ж я супостат, як сам прищепив грушу, чотири роки глядів її, поливав, підрізував* (Л. Яновська); *Старий садівник показував мені, як садити виноградну лозу, як підрізувати, плекати, збирати грона, готувати смачні родзинки* (О. Бердник).

4. *кого, що, перен., розм.* Позбавляти кого-небудь сил, бадьорості, засобів існування і т. ін. *Фінанси мої тепер у такому стані, що їх, либонь, хіба дуже в обріз стане на поворіт додому. Взагалі мене це підрізує* (М. Драй-Хмара); *Нас раптом оцей цеховий устав підрізав* (І. Франко); *Ураз Марфа ще більше підрізала Захара, ніж раніше своїми брехнями між людьми, підточила його, як тиха вода каміння, бо одсторонила од нього жінку* (Грицько Григоренко); // Послабляти, підривати щось. *Думки, як черва, ворушаться в голові, точать її хворе серце, підрізують немощну силу* (Панас Мирний); *Надто допікала цензура, що часто в корені підрізувала і нищила заходи коло тієї чи іншої книжки* (С. Єфремов); *Восени несподівано здохла коняка. Це відразу підрізало їхнє господарство* (Г. Коцюба); // Доводити кого-небудь до невдачі або провалу. *Потім ще чотири іспити, з українськими мене трохи підрізали, ставлячи по четвірці як за письмовий, так і за усний* (Ю. Андрухович).

5. *кого, що, перен., розм.* Раптово перегороджувати рух кому-, чому-небудь під час їзди. *Наше авто .. часто-густо підрізають, притискають до обочини* (І. Карпа).

6. *що, розм.* Різати, нарізувати ще трохи, додатково. *Підрізати хліба.*

◊ **Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти** *див.* **урі́зувати**[1]; **(1) Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти** *і т. ін.)* **/ підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, злá́мувати** *і т. ін.)* **кри́ла (кри́льця)** *кому* — позбавити кого-небудь можливості здійснювати щось; підірвати міць, знесилити когось або обмежити поле його діяльності. [О в л у р:] *Ось бояр приборкав він* [князь], *се правда! Всім воєводам, дукам крил* [крила] *притяв* (І. Франко); *Була б сила, князь Володимир зробив би так, як і його батько: рушив комонно, пішо, на лодіях до Дунаю, підняв нескорених болгар, зламав крила імператорам ромеїв* (С. Скляренко); *Залишати його* [паровий млин] *й надалі Шумейкові теж не можна. Наживається він, багатіє. Пора вже йому підрізати крильця* (А. Шиян); *Перша невдача підтяла мені крила* (М. Дашкієв); *Усіх нас єднала свята любов до революції і люта ненависть до контрреволюції. Кожен з нас мріяв учитися, а Денікін підрізав крила* (В. Минко); — *Навіщо ж Валентиновi Модестовичу підрізувати вам крила зараз, коли ви самі чимдуж мчите до своєї загибелі?* (Ю. Шовкопляс); **Підру́бувати (підрі́зувати, підрі́зати, підко́шувати** *і т. ін.)* **/ підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти** *і т. ін.)* **на пні** *див.* **підру́бувати.**

ПІДРІ́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПІДРІЗА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДРІ́ЗАТИСЯ,** і́жуся, і́жешся, *док.* 1. *розм.* Поранитися чим-небудь гострим. *Рука з чаркою трусилась, аж ром вихлюпувався .. — То яке ж моє голення? Я би підрізався* (Л. Мартович).

2. *тільки док., розм.* Підрізати собі волосся. *Підрізуватися ножицями перед дзеркалом.*

3. *тільки недок.* Пас. до **підрі́зувати, підріза́ти.** *Під лемешем розсипався тлустий чорнозем, соковито підрізалось коріння, а мідновусе обличчя Карпця почало братися радістю* (М. Стельмах); *Широка межа підрізувалася з обох боків кожної весни і кожної осені. На межі росла трава* (Б. Харчук); *Внутрішні торці та уступи підрізаються розточувальним упорним різцем за поперечного подання (до центра) деталі* (з навч. літ.); *Квіти для композиції, букету підрізуються довгим навскісним зрізом: так вони довше залишаються свіжими й не в'януть* (із журн.).

ПІДРІ́СТ, ро́сту, *ч., збірн.* Сукупність молодих рослин віком понад 1 рік, які ще не досягли висоти дорослих особин виду. *Під час визначення кількості прийомів та черговості рубок ураховують біологічні особливості основної породи, перебіг природного поновлення й стан підросту чи другого ярусу та ін.* (з наук. літ.); *Однорічний підріст насіннєвого походження називають сходами, а старший за рік — самосівом* (з навч. літ.).

ПІДРОБИ́ТИ *див.* **підробля́ти.**

ПІДРОБИ́ТИСЯ *див.* **підробля́тися.**

ПІДРОБІ́ТОК, тку, *ч.* Дія за знач. **підробля́ти, підроби́ти** 2. — *Мала* [Оксана Микитівна], *крім уроків, суттєвий підробіток у тих, знаєте, друкованих виданнях* (А. Кокотюха); *Рябчук допомагає — як і все життя, — дає переклади для підробітку, друкує рецензії, постачає книжками і свіжими часописами* (К. Москалець); // *також мн.* Додаткова до основної або тимчасова, випадкова робота. *Жити* [Арсенові] *далі випадковими підробітками не можна* (Л. Дмитерко); *Де ж це його набрати отих карбованців, коли куди не кинь — гроші і гроші... Гаразд, хоч трапився оцей підробіток — уроки з французької* (М. Олійник); *Василь, друг незрадливий, якось зумів знайти їм підробіток аж у Чернігові, в статистичному бюро губернського земства* (П. Загребельний); *Син саме подався до Полтави на підробітки* (Ю. Хорунжий); // Гроші, зароблені на такій роботі. *Як повертати борги? Всі нікчемні підробітки і обіцянки вичерпані* (С. Процюк); *Підробітку — 40 доларів на місяць — вистачало, аби купити один оселедець на три дні* (С. Пиркало); *Найгіршим .. батько чомусь вважає те, що він може втратити свої непевні закордонні підробітки, з яких вони зараз живуть* (Н. Сняданко).

ПІДРО́БКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **підро́блення, підробля́ння, підро́блювання.** *Одні говорили, що він судився за вбивство.., інші твердили, що він займався підробкою фальшивих документів* (Григорій Тютюнник); — *Кейт і так зважав на можливість, що час ваших візитів до Норвіка тим чи іншим способом фіксується, і враховував це при підробці записів детектора* (О. Авраменко); *Поляки його не випустили, взяли під арешт, звинуватили в підробці документів і депортували додому* (С. Жадан).

2. Те, що виготовлене як фальшива подоба чого-небудь; підроблена річ. — *Всім відомо, що по музеях у них повно підробок! .. Фальшування стає промислом доби... Скільки тих підроблених Ван-Гогів та Сезаннів зараз блукає по світу!* (О. Гончар); — *Може, ми облінилися, не бажаємо трансформуватися, як це завжди було в природі, отже, і формуємо підробки, імітації: прилади, аналізатори, мислячі машини* (О. Бердник); *Я завжди схилявся до думки, що "Велесова книга" не підробка або принаймні не зовсім підробка, але тепер почав у тому сумніватися* (В. Єшкілєв).

ПІДРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підроби́ти** 1. *Під гіллям лапатих східних рослин, за майстерно задрапованими зеленню столиками, в фотелях-ложах, підроблених під зарослі мохом скелі, купчиться все товариство* (В. Винниченко); *Вони* [партизани] *пред'явили підроблені документи про те, що лікарню немовби треба звільнити, щоб дати місце хворим фашистським солдатам і командирам...* (Л. Смілянський); — *Я не хочу починати з брехні. Я не буду нести вам фальшивого, підробленого документа* (А. Кокотюха); *Він був глибоко певен, що з хижі озвався підробленим голосом застуканий втікач* (Іван Ле); // **підро́блено,** *безос. пред. Лист, що взяли у співголови оргкомітету, виявився фальшивкою, надрукованою, щоправда, на друкарській машинці воїнів-афганців... Підписи було підроблено блискуче* (О. Чорногуз).

ПІДРО́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підро́блений.** *З-поміж дум* [про Івана Підкову], *яких підробленість ми маємо змогу доказати, деякою літературною вартістю визначається тільки дума про похід на поляків* (І. Франко).

ПІДРО́БЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підроби́ти** і **підроби́тися.** — *Може, доведеться зробити його фахівцем по підробленню документів. Бачив, які він кліше і портрети вирізує з лінолеуму?* (М. Стельмах); *Одним з важливих елементів розкриття та розслідування фальшивомонетництва є криміналістична експертиза грошових знаків, яка дає можливість встановити факт їх підроблення* (з наук. літ.); *Її* [Лени] *підроблення під мої смаки після її паризьких ескапад напевно не було випадковим трюком* (У. Самчук).

2. Те саме, що **підро́бка** 2. *Із жартів виставили йому товариші свідоцтво, а йому це піддало думку, що можна би ним успокоїти родичів. Тільки би вистаратися про підроблення трохи більше схоже на оригінал* (Л. Мартович).

ПІДРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підробля́ти, підро́блювати.** — *У нашій області крабові палички — найбільш підроблюваний товар,* — *зазначила начальниця Державної інспекції з питань захисту прав споживачів в Одеській області* (з газ.).

ПІДРО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підро́блювати** і **підро́блюватися.** *Антимонопольний комітет оштрафував шістьох українських виробників за підроблювання молочної продукції, загальна сума штрафу становить понад 111,5 мільйона гривень* (з газ.).

2. *рідко.* Те саме, що **підро́бка** 2. *Ватя .. співає манерно* [манірно], *ще й дзижчить, мов ґедз .. Леонід Семенович .. й собі почав дзижчать.., підроблюючись під Ватин голос .. Підроблювання вийшло дуже смішне* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДРО́БЛЮВАТИ *див.* **підробля́ти.**

ПІДРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* **підробля́тися.**

ПІДРО́БЛЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **підро́бник.** — *Цей підроблювач документів розповість багато цікавого* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Кримінальне переслідування випадкових набувачів перешкоджає пошуку головних винуватців — підроблювачів грошей та осіб, які займаються їх збутом* (з наук. літ.); *В есе "Пензель, перо і отрута" Оскара Вайлда йдеться про поета, художника, критика Вейнрайта, який водночас був кримінальним злочинцем-отруювачем і підроблювачем підписів на векселях* (з навч. літ.).

ПІДРО́БЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підро́блювач.** *Підроблювачка документів.*

ПІДРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підробля́ти** і **підробля́тися.** *Суворий суд, що з кривди не схитне, Для мене визначив щабель карання .. Я там, в Ромені, брав на підробляння Монети із Хрестителем ясні* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Ампліфікації в цих оповіданнях* ["Підбрехач", "Купований розум"] *менше, .. але .. те саме заграванння з читачем, те саме підробляння під розуміння і фразеологію простої людини* (М. Зеров).

ПІДРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПІДРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* підро́блять; *док.* 1. *що.* Виготовляти фальшиву подобу чого-небудь. *Фалангістські шантажисти й пройдисвіти вміють добре підроблювати почерки, Ернан уже пересвідчився в цьому* (В. Владко); *З наказу Цимбалюка він дістає в гітлерівській управі чисті бланки з німецькими печатками, посвідки для підпільників, підробляє документи* (Д. Бедзик); *Серед людей знайшлися торгівці живильною водою. Потім почали підробляти воду, продаючи звичайну воду з крану* (В. Багірова); *Дурив* [Славко] *лиш родичів, що має всі іспити* [складені], *а свідоцтва підробив сам* (Л. Мартович); — *Один з моїх хлопців — добрячий слюсар. Береться підробити ключа до квартири Стефановича* (Ю. Хорунжий); // Робити подібним до чого-небудь природного, вродженого. *Особливо любив я підробляти голос і рухи різних знайомих людей* (Л. Смілянський); — *Змiюка (чи відьма) підроблює у коваля материн голос і обманом захоплює Телесика в полон* (О. Бердник); *Говорять, що людину можна розпізнати по посмішці .. Навіть плач можна підробити, але посмішку — ні. Бо посмішка — то душа людини* (Ю. Мушкетик); *Щоб подати товаришам сигнал, пластун міг майстерно підробити крики птахів або диких звірів* (Д. Білий).

2. *перев. недок., що, чим і без прям. дод.* Заробляти додатково до основного прибутку або мати тимчасові, випадкові заробітки; підпрацьовувати. *Де там батькові розводити баштан, коли й під жито землі не ставало й доводилось іти до панської економії підробляти в наймах* (Б. Антоненко-Давидович); *Невістка завжди в клопоті, вдома господарство, а ввечері бігала в креслярську майстерню, де підробляла гроші* (Н. Рибак); *Студент підробляв, як міг: то електрику біжить полагодити, то виходить сніг розчистити, то дрова рубає* (М. Бажан); *Вона готувалася на режисера-постановника, навіть, здається, підробляла трохи режисурою по робітничих клубах* (Ірина Вільде); — *Та я тут* [на будівництві] *недавно. Приїхав трохи підробити,* — *цідив* [Канушевич], *як крапельки, слово по слову, ніби йому було важко говорити* (Г. Коцюба).

3. *що, чого, розм.* Робити ще трохи, додавати до зробленого раніше. *Підроби вареників, а то не стане* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **(1) Підробля́ти / підроби́ти ру́ку** *чию* — писати почерком, дуже схожим на чий-небудь. [З о с я:] *Як добре підробляєш ти Богунову руку, ну, ніби він пише...* (О. Корнійчук).

ПІДРОБЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПІДРО́БЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДРОБИ́ТИСЯ,** облю́ся, о́бишся; *мн.* підро́бляться; *док.* 1. *під кого — що і без дод.* Наслідуючи в чому-небудь когось, щось, ставати подібним до когось, чогось. *Натужуючися умисно голосом і підроблюючися під гуцульську бесіду, кричала Маруся* (Г. Хоткевич); *Сашко за своєю звичкою уже підроблявся в голосі і манерах під тих людей, про яких розповідав* (Л. Смілянський); *Бути, вдавати, підроблятися, позувати, лицемірити, всі ці чесноти нашої втомленої доби .. не були їй властиві* (У. Самчук); *"Кого він тепер грає, під кого підроблюється?" — прикинув у пам'яті Крамовий. З давніх-давен він знав Круп'яка як завзятого балакуна* (М. Стельмах); *Говорили, ніби він зовсім не швець і не Хведір, а якийсь хитрий юриста, і тільки підробився під мужика, аби краще дурити людей* (М. Сиротюк); // Пристосовуватися до чиїх-небудь смаків, вимог і т. ін. — *Ці кукиші* [форестьєри] *приїздять сюди по екзотику і просять екзотичних пісень .. А місцевий хор мусить підроблятися під смак цієї публіки* (Л. Смілянський); // *розм.* У співі, грі на інструменті потрапляти у такт, лад. *Музики підроблювались на інструментах і приграваали до їх співу* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **підробля́ти, підро́блювати.** *Зважаючи на велику кількість підакцизних та інших товарів, що незаконно ввозяться в Україну, підробляються, реалізуються з іншими порушеннями, створено підрозділи з боротьби із незаконним обігом товарів* (з навч. літ.); *Як вважають в Агентстві з боротьби із організованою злочинністю Великої Британії, наразі немає переконливих доказів законного використання банкнот у 500 євро. За деякими оцінками, дев'ять із десяти таких купюр підроблюються шахраями* (з газ.).

ПІДРО́БНИЙ, а, е. Який є результатом підроблення; фальшивий (у 1–3 знач.). *Душу не обманить підробний фонтан, якщо навіть він виграє райдужними бризками* (О. Бердник); *Підробна позолота блищала на зразок найвищої проби* (Ю. Іздрик); *Був* [підліток] *у підробних джинсах Дольче й Габана та чорній блискучій куртці, в кількох місцях пропаленій цигарками* (С. Жадан); *— А що то за дідо? — Мольфар. — Справжній? — Виробляти підробних ще не навчилися. — Я не про те* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **підро́бне,** ного, *с.* Те, що виготовлене як фальшива подоба чого-небудь. *Хто заохочує до такої страшної заміни справжнього на підробне?* (О. Бердник).

ПІДРО́БНИК, а, *ч.* Той, хто займається виготовленням підробок (у 2 знач.). *Служба безпеки України викрила підробників фальшивих паспортів громадян Євросоюзу* (з газ.).

ПІДРО́БНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підро́бник.** *Правоохоронними органами заарештовано шахрайку, талановиту підробницю протоколів та інших документів, яка обманула українських громадян більш ніж на 400 тис. грн* (з газ.).

ПІДРОДИ́НА, и, *ж., біол.* Проміжний таксон між родом і родиною, що об'єднує кілька родів. *Носачі — вид приматів з підродини тонкотілих мавп у складі родини мавпових, поширений виключно на острові Борнео* (з наук. літ.); *Слива, вишня, абрикос, персик і мигдаль належать до підродини мигдалевих* (з навч. літ.).

ПІДРОДИ́ТИ, о́дить, *док., рідко.* Те саме, що **уроди́ти** 2. *На літо ніщо не підродило* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДРО́ЗДІЛ, у, *ч.* 1. Частина розділу (у 1, 2 знач.). *Віктор .. сім разів підряд переписав назовні цілком простенький підрозділ свого роману* (Олекса Ізарський); *М. Довгалевський у дусі барочної поезії розглядає вірші як сад, а себе — як дбайливого садівника. Тому відповідні розділи і підрозділи у його "Саді поетичному" мають назви квіток, плодів і под.* (В. Русанівський); *Тут* [у вагоні] *усе .. було заставлене поклажею: клунки, коробки, торби, чемодани, наплічники, сакви і бесаги, тайстри і портфелі, кейси й ридикюлі, ну, коротше, всі можливі синоніми з підрозділу "багаж"* (Ю. Іздрик); *Окремий підрозділ комбінату займався переробкою лісових плодів* (Т. Прохасько); *З десяток років тому агенція орендувала кілька кімнат на першому поверсі і ледь животіла .. І ось тепер тут було безліч відділів і купа працівників .. Кожен підрозділ був окремою державою* (І. Роздобудько).

2. Військова або спеціальна охоронно-рятувальна одиниця в складі більшої одиниці. *Командири загонів і підрозділів чекають наказу про початок дій* (В. Владко); *В бій вступили один по одному підрозділи інших полків, що прибували на поміч Самієву* (О. Гончар); — *Обидва* [претенденти] *працювали рятувальниками в підрозділах МЧС* [Міністерства надзвичайних ситуацій], *причому спеціалізувалися на підводних водолазних роботах* (А. Кокотюха); *Тільки після закінчення війни з черкесами за бойовими козацькими підрозділами на закубанські землі вирушив масовий потік переселенців* (Д. Білий).

ПІДРОЗДІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підрозділи́ти.** *Солітер, стрічковий черв'як зі зредукованою травною системою, має стрічкоподібне тіло, зазвичай підрозділене на ланки (від двох до декількох тисяч)* (з наук. літ.); // **підрозді́лено,** *безос. пред. Спадкові хвороби обміну речовин шлунково-кишкового тракту підрозділено на нейром'язові, печінкові, кишкові, еритроцитарні тощо* (з навч. літ.).

ПІДРОЗДІЛИ́ТИ *див.* **підрозділя́ти.**

ПІДРОЗДІЛИ́ТИСЯ *див.* **підрозділя́тися.**

ПІДРОЗДІЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрозділя́ти** і **підрозділя́тися.** *Однією зі значних переваг метричної системи над іншими (англійською, старослов'янською) було десятинне підрозділяння одиниць, яке відповідало прийнятій системі лічення й мало єдиний спосіб утворення найменування (за допомогою додавання префіксів)* (з наук. літ.); *Класифікація ґрунтів за гранулометричним складом — це підрозділяння ґрунту та підґрунтя на групи за вмістом в них різних гранулометричних фракцій* (з навч. літ.).

ПІДРОЗДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДРОЗДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док., кого, що.* Робити поділ на групи, класи за якими-небудь спільними ознаками; класифікувати. *За типом провідного елемента резистори підрозділяють на непровідникові та провідникові; обидва види резисторів можуть бути постійними та змінними* (з наук.-техн. літ.); *Залежно від призначення товарні проби підрозділяють на розрахункові та контрольні* (з навч. літ.); *З огляду на значимість для суспільства тих або інших форм політичного регулювання соціальних відносин політичні процеси можна підрозділити на базові й периферійні* (з наук. літ.); // Ділити частину, розділ чого-небудь на менші частини. *Зазначений період доцільно підрозділити на декілька етапів, для цього встановимо такі часові межі: 1994–1995 і 1996–1997 рр.* (з наук. літ.).

ПІДРОЗДІЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПІДРОЗДІЛИ́ТИСЯ,** і́литься, *док.* 1. Ділитися на групи, класи за якими-небудь спільними ознаками. *Системні одиниці підрозділяються на основні (метр, кілограм, секунда та ін.) і похідні, утворені за рівняннями зв'язку між фізичними величинами (ньютон, джоуль та ін.)* (з наук. літ.); *Сутність нормативного методу полягає в тому, що фактичні витрати в поточному обліку підрозділяються на витрати в межах виробничих норм та відхилення від норм* (з навч. літ.); // Поділятися на менші частини. *Усі ступені ієрархії підрозділяються на функціональні підсистеми, які мають об'єкт і суб'єкт управління за аналогією з кібернетичними системами* (з наук. літ.); *Кожен етап, у свою чергу, може підрозділятися на підетапи, підфази, підстадії* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підрозділя́ти.** *Коди отриманих відповідей підрозділяються фахівцями на п'ять груп. Група, до якої належить код відповіді, визначається старшим розрядом коду* (з наук. літ.).

ПІДРО́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підрости́.** *Вона* [стара качка-мати] *й підрослих качечок не залишала без нагляду, хоча прудкі доньки не надто вже й слухались її* (з казки); *Автостради гудуть .. І машина бере все нові і нові рубежі. Експедиція дальня. Мелькають і "зіли", і "мази". Від стовпа до стовпа пробігають підрослі сади* (В. Стус); *Втомлена і розчарована, ридала* [Мавра] *.. з утіхи, побачивши підрослу під її неприсутність Тетянку* (О. Кобилянська); *Горопашне вояцтво вдарило чолом перед Ракоцієм Другим, підрослим сином Ілони Зріні, закликаючи його вести їх на нову брань* (М. Дочинець).

ПІДРОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підроста́ти.** *Колеги по кафедрі .. багато згадують про свої проблеми — хворі зуби, підростання доньки.., похорон тітки, купівля меблів, завдаток за нову квартиру* (А. Дністровий); *Після замісу тіста та першого етапу його підростання потрібно сформувати булочки* (із журн.).

ПІДРОСТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДРОСТИ́,** ту́, те́ш, *док.* Ставати, виростати трохи більшим, вищим, довшим і т. ін. (про людину, тварину, рослину і т. ін.). *Підростають буряки, зеленіють українські поля буряковим листом, як те море зелене* (І. Нечуй-Левицький); *Борис підростає, тягнеться вгору* (А. Хижняк); *— Леле! Який світ широкий! Гори і гори без краю! Таке все велике, що аж наче і сам підростаєш!..* (О. Гончар); *Росли ми, підростало і цуценя* (А. Дімаров); *Зійшов горох, підріс, зацвів увесь рясненько* (П. Гулак-Артемовський); *Підростуть У лузі коники, і чуть далеко Сухе тріщання їхнє...* (М. Рильський); * Образно. *До вікон подалися селяни, придивляючись, як у далекому полі почала примхливо вививатись і підростати пожежа* (М. Стельмах); *Здається б, і гаразд було: Вовки полохать перестали, — Так друге лихо підросло: Свої собаки шкодить стали* (Л. Глібов); // Ставати дорослішим. [Х и м к а:] *Поки я мала була, то боялася не слухатися матері, а стала підростати... Хотілося молодій, як і другим, пожити, часом і погуляти* (Панас Мирний); *Підростають же доньки — потрібно за придане думати* (Р. Горак); *— Підростеш, дівка, гляди, якась підвернеться, — женись, вчись* (О. Довженко); *Підросли хлопці, вже їм було по двадцять років, і кожний дістав свій хліб* (А. Калин); // Жити, виховуючись за певних умов, у певному середовищі. *Народився* [Джамбул] *і підростав ще в ту епоху, коли під похмурим небом минулого століття гірким словом своїм сміявся Гоголь* (П. Тичина); [Г е л е н:] *.. Ахеянок вже підросло багато за час війни* (Леся Українка); // *перен.* Набуваючи знань, досвіду, уміння, ставати на вищий щабель розвитку. *— Робітники не підуть* [зі своїх робочих місць], *а щодо інженерів — підростають і нові, нема чого боятись* (Б. Антоненко-Давидович); [О ч е р е т:] *Міряють і мене, Тонечко, — критики та інші вимірювачі. Середній, кажуть, поет, проте за війну все ж таки ніби підріс* (І. Кочерга); // *перен.* Поступово збільшуватись величиною, обсягом (про міста, будинки і т. ін.). *День при дні підростали будівлі нового хутора Головатих* (С. Добровольський); *Щодня .. Вікторові дарувалися тихі-тихі досягнення й негорді польоти творчої думки. Щодня підростала повість і набрав розмаху переклад з Рільке* (Олекса Ізарський); *В нашій вітчизні .. міста підростають* (І. Калинець); *Змінилося місто, підросло, причепурилося* (М. Чабанівський).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **підроста́є (підроста́в, підроста́ють** *і т. ін.)* **/ підрі́с (підросла́, підросли́** *і т. ін.)* **<Аж [ні́би] підроста́є>** — хто-небудь набуває задоволеного, гордовитого і т. ін. вигляду, побачивши, почувши, спостерігши що-небудь приємне. *— У мене ж нема того приданого, яке потрібно тобі, — дивується й непокоїться дівчина. — Дарма, наживемо якось, — аж підростає Левко в своїй щедрості* (М. Стельмах); *Неважко вгадати серед натовпу того, чиє саме прізвище в цю мить оголошується: аж ніби підростає одразу, світлішає обличчя* (О. Гончар).

ПІДРОСТА́ЮЧИЙ, а, е. Який підростає. *Коли Ядзя підросла, то ще більше жила під опікою мами й гувернанток, .. бо підростаючій панночці ще більше небезпечно було сходитися з простим народом* (Н. Кобринська); *— Іване Євграфовичу! Як вам не соромно! .. А ще культурна людина, педагог, якому довірили виховувати підростаюче покоління!* (Б. Антоненко-Давидович); *Зібрались вони поговорити про роль жовтих і синіх ниток у геометричних візерунках домотканих гуцульських і шотландських тканин у патріотичному вихованні підростаючої молоді* (В. Кожелянко).

ПІДРОСТИ́ *див.* **підроста́ти.**

ПІДРОСТИ́ТИ *див.* **підро́щувати.**

ПІ́ДРОСТОК, тка, *ч.*, *діал.* Підліток. *Всі ми, будучи ще підростками, мріяли про те, щоб мати такий успіх в житті, як його мала тітка Клавда* (Ірина Вільде); *Більшість до ріки повиходила, туди ж, куди і щодня .. Чоловіки й жінки, діти і підростки* (О. Ірванець).

ПІДРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підрости́ти.** *Застосування пасток пасивного лову сприяє прогнозуванню можливого виживання підрощеного молодняку коропа* (з наук. літ.); *Цього року працівники комунального підприємства "Зеленбуд" висадили підрощені десятирічні саджанці платанів* (з газ.); // **підро́щено,** *безос. пред. На Херсонському та Новокаховському заводах підрощено молодняк судака й щуки та випущено у водойми області 845 тис. особин* (із журн.).

ПІДРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підро́щувати.** *12 збірних колон, підрощуваних за допомогою гідродомкратів вантажопідйомністю 200 т, складаються з 1000 Т-подібних просторових елементів* (з навч. літ.); // **підро́щувано,** *безос. пред. Личинки товстолоба підрощувано в нерестовому ставку з інтенсивним підгодовуванням їх живими та штучними кормами* (з наук. літ.).

ПІДРО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підро́щувати.** *Наукова праця присвячена дослідженню ефективності підрощування личинок коропових риб з використанням комбікормів із різним вмістом протеїну* (з наук. літ.); *Метод підрощування полягає в тому, що на нижньому ярусі споруди здійснюють монтаж верхнього, після чого піднімають його на належний рівень, а конструкції нижнього ярусу поступово підрощують до верхнього* (з навч. літ.).

ПІДРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДРОСТИ́ТИ,** ощу́, ости́ш, *док.* 1. *кого, що.* Сприяти додатковому росту, збільшенню кого-, чого-небудь. *Личинки коропа та рослиноїдних риб можна підрощувати в монокультурі в нерестових ставках (зокрема і під плівковим покриттям) та басейнах* (з навч. літ.); *Перш ніж висаджувати фрезію у відкритий ґрунт, потрібно підростити її цибулини в торф'яних горщиках на добре освітленому підвіконні або в теплій лоджії* (із журн.).

2. *що.* Приєднуючи, додаючи, добудовуючи до чого-небудь, збільшувати його висоту; нарощувати (у 2 знач.). *При застосуванні методу підрощування вежу поділяють на два блоки: нижній і верхній. Нижній блок підрощують до верхнього за допомогою баштових або самохідних кранів* (з наук.-техн. літ.); // Збільшувати висоту, об'єм і т. ін. чого-небудь. *Первісна висота хрестоматійного "Мислителя" — 75 см, але Огюст Роден попросив ливарів підростити своє дітище до 1 м 80 см* (із журн.).

ПІДРО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підро́щувати.** *Личинки риб, які підрощуються в нерестових ставках, можуть бути використані для отримання додаткової кількості життєстійких підрощених личинок* (з наук. літ.).

ПІДРУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підруба́ти** 1–3. *Коли ж траплялося, що вони* [віти] *загрожували Галині небезпекою, то з хрустінням падали униз, підрубані шаблею хвацького вершника* (А. Кащенко); *Падали підрубані під корінь тернові кущі* (О. Донченко); — *Ми повалимо підрубані липи. Вони впадуть і завалять дорогу* (Ю. Логвин); *На ставу ще гупалиломи і голосно гохкали діди, виважуючи підрубані крижини* (В. Кучер); * У порівн. *Стомлені ноги підгиналися в колінах, як підрубані, й благали про відпочинок, але Терешко не сідав* (Г. Епік); // **підру́бано,** *безос. пред. Підрубано велетня* [дуб] *під корінь; врізано пилку з другого боку* (В. Барка); * Образно. *Блукає принцеса доріжками саду, всіма доріжками, крім одної, крім тої, де підрубано ніжки бузковому кущеві* (В. Винниченко).

ПІДРУБА́ТИ *див.* **підру́бувати.**

ПІДРУБИ́ТИ *див.* **підру́блювати.**

ПІДРУ́БКА[1], и, *ж, розм.* Те саме, що **підру́бування.** *Тендерний комітет відхилив проєкт, у якому було зазначене вилучення кореневої системи дерев, пнів і чагарнику, тоді як тендер передбачав лише підрубку коренів* (з газ.).

ПІДРУ́БКА[2], и, *ж., розм.* Те саме, що **підру́блювання.** *Лапка "равлик" для швейної машини призначена для підрубки тканини* (із журн.).

ПІДРУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підруби́ти.** *Рушник підрублений знайшла* [мати], *Сорочку білу .. Зітхнула тихо, підійшла* (А. Малишко); *У нашій хаті чисто прибрано, нема ніде ні пилинки. Навіть мішки і ті випрані, полатані та підрублені* (С. Талан); *Штани угорського крою на поясі фіксувалися шнуром, що протягувався через підрублений та підшитий всередину верхній край виробу* (з наук. літ.); // **підру́блено,** *безос. пред. Манжету сорочки підрублено подвійним рубцем з прутиком через чиснцю* (з навч. літ.).

ПІДРУ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підру́блювати.** *Щоб шов підрублюваних на швейній машинці виробів був рівним, бажано спочатку приметати краї вручну* (із журн.).

ПІДРУ́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підру́блювати.** *Сучасні швейні машини оснащені спеціальними змінними лапками, що призначені для виконання різноманітних функцій, як-от: вшивання блискавки, підрублювання країв, вишивання орнаменту* (з навч. літ.).

ПІДРУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДРУБИ́ТИ,** ублю́, у́биш; *мн.* підру́блять; *док.*, *що.* Шити, підгинаючи край чого-небудь або обшиваючи щось смужкою. *Мережку "кольоровий прутик" виконують переважно червоними нитками. На Київщині й Чернігівщині нею підрублювали рушники, сорочки тощо* (з навч. літ.); — *Чуєш, Степане? Принеси мені штани, я відкочу і підрублю в майстерні, там, бачу, запас є* (В. Шкляр).

ПІДРУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підру́блювати.** *Вироби з ламінованої тканини не підрублюються, оскільки вона виготовлена зі спеціальної штучної сировини й не сотається* (із журн.).

ПІДРУ́БРИКА, и, *ж.* Підрозділ рубрики, який має самостійне значення. *Вторинні документи в реферативному журналі сформовано й структуровано згідно з рубриками та підрубриками класифікатора* (з наук. літ.); *Рубрика "Наука і техніка" збагатилася новою підрубрикою, у якій висвітлюються здобутки в галузі біотехнології* (з газ.).

ПІДРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підру́бувати.** *Догляд за зеленими насадженнями передбачає такі види робіт: пересаджування, оновлення, зрізання, обкопування й підрубування дерев та живоплоту* (з навч. літ.); *Підрубування порід крівлі або підошви пласта здійснюють різальними елементами виїмкової машини* (з наук.-техн. літ.); *У мурованих апсидах каплиці збереглися сліди підрубування кам'яних алебастрових блоків під прямокутну раму вівтаря з чудотворною іконою* (із журн.); * Образно. *Нищення могил, знесення цвинтарів — це підрубування коріння нації* (С. Пушик).

ПІДРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДРУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* 1. Рубати, надрубувати знизу, при основі, корені; підсікати (у 1 знач.). *Підрубував* [Матвій] *дерево з одного боку сокирою, а за ним ішли інші і підрізували його пилою з другого* (Мирослав Ірчан); *Швидко, підрубуючи плетиво коріння, викопав* [Григорій] *щілину, найзручніше розложив біля себе все озброєння* (М. Стельмах); *Працюючи по черзі, чоловіки спільними зусиллями підрубали і звалили найближчу до берега сосну* (А. Кокотюха).

2. *гірн.* Вирубувати щілину в товщі, масі породи для полегшення подальшого видобутку. *Знову батько з сином підрубували шар вугілля, відпочивали, кінчивши зміну, й, мовчки глянувши один на одного, лишалися на зміну другу* (Ю. Яновський); *Упровадження вітчизняного обладнання дасть змогу понизити до мінімуму виділення метану в умовах малопотужного пласта, а також підрубувати слабкий нестійкий ґрунт* (з газ.).

3. Обрубуючи, робити що-небудь коротшим. *Кавунова хазяйновита Килина, повновладна володарка цього обійстя, .. приймала від них готові віники, підрубувала держална, складала горою під стіни* (В. Кучер); *Фрезерувальник виконав торцювання (спилювання) листів металу: підрубав 2 мм, які виступали за визначені стандартом межі* (із журн.).

4. *також чого, розм.* Рубати, нарубувати ще трохи, додатково. *Поверталася з поля худоба, жінки доїли корів, а чоловіки .. вичищали гній; молодші — дівки та парубки — хто воду, хто дровець підрубати...* (М. Олійник).

◊ (1) **Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати** *і т. ін.)* / **підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти** *і т. ін.)* **на пні** *кого, що* — знесилювати, руйнувати, нищити, кого-, що-небудь повністю, докорінно. *Говорив* [д'Аржантон] *і про ті запеклі переслідування, жертвою яких він ставав, про своїх літературних супротивників, про свої убивчі епіграми, якими він їх нищив на пні* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); — *Тепер на самому хлібі землевласник не проживе: американська пшениця і високе німецьке мито на хліб підрубали нас на пні* (М. Стельмах); — *Не перевелися на світі охочі поживитися чужим багатством, захопити наші землі, а нас і роди наші вирубати на пні!..* (В. Малик).

ПІДРУ́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підру́бувати.** *Дерево підрубується сокирою або підпилюється пилкою з того боку, у який має падати* (з навч. літ.); * Образно. *Увесь світ прагнув багатомовності, а в Радянському Союзі було навпаки: усіма можливими способами нещадно підрубувалося коріння національних мов* (з публіц. літ.).

ПІДРУЛИ́ТИ *див.* **підру́лювати.**

ПІДРУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДРУЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* 1. Кермуючи, наближатися на літаку, вертольоті і т. ін. до чого-небудь; під'їжджати до чогось (про людину). *Лаверні майстерно посадив літака в кінці аеродрому і підрулив до дебаркадера* (Іван Ле); // Кермуючи, наближатися на автомобілі, тракторі і т. ін. до кого-, чого-небудь (про людину). *Марченко, висунувшись до пояса, гукає водієві, щоб той підрулював до парадного входу в ратушу* (Є. Доломан); *Рацпроп* [хлопець] *хвацько підрулив до хвоста довгої черги, гальмонув з рипом і скрипом, а що черга була довгенька, то він вимкнув двигун і став спокійно ждати* (П. Загребельний); // Під'їжджати до кого-, чого-небудь (про засоби пересування). *До комбайна підрулював грузовик* (В. Чухліб); *Дискотека "Бунгало" вважалася центром нічного життя району .. Час від часу до "Бунгало" підрулювали автівки* (В. Єшкілєв); *З протилежного боку вулиці блимнула фарами машина: знайома Рибалці "копійка" підрулила до бровки тротуару* (А. Кокотюха).

2. *перен., розм.* Підходити, наближатися до кого-, чого-небудь. *Моя подружка підрулює до води і починає поступово в неї входити, я дивлюсь, як під водою зникають її стопи* (С. Жадан); *Заходимо до ресторану. Сідаємо біля вікна за столик на чотирьох. До нас підрулює усміхнена тьотя в білому фартушку* (А. Дністровий).

ПІДРУМ'Я́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підрум'я́нити.** *Калитка сидів у заячій шапці-ушанці, веселий, підрум'янений морозцем* (В. Земляк); — *Дуже (ой, як дуже!) непогано, коли культура на столі у вигляді запашних паляниць .. чи там картоплі, підрум'яненої на .. соняшниковій олії* (Остап Вишня); *Збиті вершки та подрібнений лісовий горіх, підрум'янений на сухій пательні, роблять смак гарячого шоколаду неперевершеним* (із журн.); * Образно. *Воно* [сонце] *з-за пилипівських схилів підсвічувало хмари, що, підрум'янені його променями, мчали над пальмірівськими полями* (М. Руденко); // **підрум'я́нено,** *безос. пред. Композиції пам'ятки "Храм донаторів" виконані на темно-синьому тлі. На лики, прописані вохрою, покладено енергійні полиски, також їх яскраво підрум'янено* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який підрум'янився. *Вона була убрана в нову гарну сукню, вибілена і трошки навіть підрум'янена* (І. Франко); *Я дивлюся в підручник, а перед очима замість паралелепіпеда — пиріжок. Підрум'янений, з білого тіста, ще й помазаний зверху жовтком* (А. Дімаров); * Образно. *По верховіттю дерев покотив обважнілий, підрум'янений місяць-повня* (В. Дрозд).

ПІДРУМ'Я́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підрум'я́нений.** *Пиріжки швидкого приготування смажать на попередньо розігрітій пательні до легкої підрум'яненості близько 4 хв.* (із журн.).

ПІДРУМ'Я́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підрум'я́нити і підрум'я́нитися.** *Під час експлуатації тостера ви можете скористатися функціями підігріву та розморожування, двобічним обсмажуванням і підігрівом хліба, а також установити 1 із 7 режимів нагріву, обравши ступінь підрум'янення* (з мови реклами).

ПІДРУМ'Я́НИТИ *див.* **підрум'я́нювати.**

ПІДРУМ'Я́НИТИСЯ *див.* **підрум'я́нюватися.**

ПІДРУМ'Я́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підрум'я́нювати і підрум'я́нюватися.** *Залежно від форми обличчя клієнта візажист обирає відповідну техніку підрум'янювання* (із журн.); *Ребристі пластини, якими оснащений гриль, призначені для підрум'янювання м'ясних чи рибних стейків, а також приготування гамбургерів* (з навч. літ.).

ПІДРУМ'Я́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДРУМ'Я́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого, що.* Робити злегка рум'яним, спричинювати появу рум'янцю. *Мороз підрум'янив щоки;* // Фарбувати злегка рум'янами (щоки). *Аліпій пам'ятав напевно, що, коли стерплою рукою відкладав пензлі, був закінчений лише князь Борис. У святого ж Гліба треба було ще "підрум'янити щічку"* (Н. Королева); *Жінкам розчесали волосся, підрум'янили блідих і одягли* (З. Тулуб).

2. *що.* Випікаючи, смажачи, робити рум'яним, підсмаженим (про страву). *Занадто обсмажені грінки, тости тощо містять шкідливі для здоров'я речовини, тому варто лише злегка підрум'янювати хлібобулочні вироби* (з навч. літ.); *Функція "Комбінований гриль" дає змогу підрум'янювати страву, на якій, до того ж, утворюється хрустка скоринка* (із журн.); *Щоб приготувати м'ясну начинку для пирога, потрібно підрум'янити терту цибулю на смальці або олії, додати її разом зі сметаною до смаженого м'яса та добре перемішати* (з газ.).

ПІДРУМ'Я́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДРУМ'Я́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Ставати злегка рум'яним. *Під час тренування обличчя підрум'янюється, оскільки фізичні вправи стимулюють кровообіг* (з навч. літ.); // Фарбувати себе рум'янами. *Підрум'янюватися потрібно спеціальним пензлем, щоб нанести рум'яна рівномірним шаром і не зіпсувати макіяж* (із журн.).

2. Робитися рум'яним, підсмаженим, випікаючись, смажачись. *Йому подобалося пильно вдивлятися в пательню, чекаючи моменту, коли кільця цибулі в олії почнуть ледь помітно підрум'янюватися* (Н. Сняданко); *Мохобородько .. проткнув кожну ковбаску прутиком і підніс до полум'я, аби підрум'янилися* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

3. *тільки недок.* Пас. до **підрум'я́нювати.** *Завдяки фотошопу обличчя на зображеннях змінюються кардинально: шкіра висвітлюється чи навпаки затемнюється, щоки підрум'янюються, прибираються темні кола під очима тощо* (із журн.).

ПІДРУ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який міститься, перебуває завжди поблизу, під рукою. *Там же* [над постіллю] *висіли його луки, мечі й інша підручна зброя* (І. Франко); *Терешкова буда від входу до покуття була завалена, мов шопа, лантухами кукурудзяного борошна, картоплі, каністрами з нафтою і кухонним, підручним майном* (У. Самчук); *На цей раз він* [полк] *мав переправлятися підручними засобами* (О. Гончар); *Я взяв монографію "Прикладна фізика вакууму" — підручну книжку кожного зоряного льотчика* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Який виконує підсобну роботу. *Учні школи влітку не йшли на канікули, працювали підручними ковалями й слюсарями* (В. Минко); *Коли Артьомов з ремонтників перейшов у підручні сталевари, вона кожного дня з лабораторії приходила брати пробу сталі* (С. Чорнобривець); // *у знач. ім.* **підру́чний,** ного, *ч.;* **підру́чна,** ної, *ж.* Той (та), хто допомагає, надає підтримку кому-небудь у чомусь. — *Тільки глядіть, бешкету не чиніть, — гукнув услід козакам городничий і почав розпитувати підручного про інші справи в місті* (з переказу); *Королеві найбільше подобалася вигадка коронного гетьмана Чарнецького, щоб прикликати Богуна та його підручних на нараду до короля* (А. Кащенко); *Власне, мені нічого приказувати, бо за мене приказали мої підручні, мої прекрасні підручні, які зараз шумлять, як музика, за дверима мого кабінету* (М. Хвильовий); *Юрась зупинився посеред покою, поманив пальцем своїх підручних і, коли ті наблизилися, наповнив вином три келихи* (В. Малик); // *у знач. ім.* **підру́чний,** ного, *ч.;* **підру́чна,** ної, *ж.* Той (та), хто виконує підсобну роботу. *На весіллі у Ксеньки Росохи була вона за підручну кухарці* (Ирина Вільде); *Загатний був і архітектор, і муляр, всі інші тільки підручні* (В. Дрозд); *На подвір'ї підручний гострив сокиру, а кругом порпались жваві від весняного тепла кури* (Г. Пагутяк); *Був* [Олег] *напівсиротою, важко заробляв для себе і матері підручним на будовах, ще і вчився в екологічному технікумі* (С. Процюк); // *у знач. ім.* **підру́чний,** ного, *ч.;* **підру́чна,** ної, *ж., зневажл.* Пособник у зрадницькій, підступній і т. ін. справах. *Винен* [у війні] *зовсім не народ, винна ідеологія, винні фашисти і їхні підручні — есесівці, гестапо, СД і решта гітлерівських "інститутів"* (П. Загребельний); *"В СРСР людей вистачить!" — таким було мислення підручних сталінської диктатури, які "робили ганчірку" з підозрюваного, перетворювали невинних людей на "ворогів народу"* (О. Шугай); * Образно. *О волхве Сімоне, о жадні учні, Господнє сотворіння пресвяте, З добром заручене, ви, зла підручні* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

3. *заст.* Підлеглий (у 1 знач.). *З'ясувалося, що ваш любий батечко, а мій підручний маклер і орендар був першим і найсерйознішим претендентом на купівлю з торгу моєї фабрики* (М. Куліш); *Мовчать підручні вояки Івана Болотникова, в підлогу дивляться* (Іван Ле); *Закон велів скласти звіт про підручне кожному війську одразу по тому, як зупинилися на спочинок* (Ю. Мушкетик).

4. Запряжений з лівого боку в парі з борозенним (про коня, кобилу або вола). *Дідо скочили з воза, взяли підручного вола за мотуз і повернули ліворуч з головної дороги* (М. Томчаній); *З усієї сили тне Максим Бортняк батогом підручну кобилу, потім — борозну і чує, як враз із цими ударами гостро закололо щось у серці* (В. Бабляк); // *у знач. ім.* **підру́чний,** ного, *ч.;* **підру́чна,** ної, *ж.* Кінь (кобила) або віл, запряжені з лівого боку в парі з борозенним. *Іван мав намір усю вину за цю пригоду звалити на них* [коней]. *Особливо на підручну, бо вона ніколи не держиться дороги* (Л. Мартович); *Антось попускав віжки, цьвохкав підручного — лошака чорної масті* (Б. Харчук).

5. *рідко.* Який використовують як підручник (у 1 знач.); навчальний. *В Україні написано було багато книжок, що стали науковими підвалинами не тільки в самій Україні, але й по всьому слов'янському світові. "Синопсис" 1674 р. Інокентія Гізеля був там підручною шкільною книжкою до самого XIX віку* (з публіц. літ.).

ПІДРУ́ЧНИК, а, *ч.* 1. Книга, за якою вивчають навчальний предмет. *Ватя познаходила свої шкільні підручники* (І. Нечуй-Левицький); *Читав він запоєм, .. читав усе, що потрапляло до рук: .. обгортки від цукерок, політекономію, циркуляр, казку, роман, підручник геометрії...* (О. Донченко); *Батько складав алгебраїчний підручник* (Ю. Смолич); *Того вечора я написав чотири вірші, присвячених Наталці, і встиг визубрити з підручника радіотехніки два з половиною розділи* (М. Дашкієв); — *То я мушу вас знати? — Звичайно. У будь-якому підручнику з історії літератури двадцятих років знайдете й мене* (Ю. Винничук).

2. *техн.* Підставка, опора для різального інструмента на токарному верстаті. *Підручник закріплюють на напрямних станини за допомогою фіксатора. Опорну лінійку виставляють під певним кутом* (з навч. літ.); *Супорт є важливим елементом токарного верстата по дереву та призначений для переміщення різця. У більшості саморобних пристроїв такого типу цю функцію виконує підручник, надійно закріплений у робочому положенні* (із журн.).

3. *рідко.* Помічник, який виконує підсобну роботу. *Сомко напавсь на підручників генерального писаря, сердивсь, кричав* (П. Куліш); *Гіно .. послав до нього* [абата] *одного свого спритного підручника з добрим супроводом і велів од свого імені дуже люб'язно запросити подорожнього до себе в замок* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

4. *зневажл., рідко.* Пособник у зрадницькій, підступній і т. ін. справах. — *Чи годиться ж мені вигубляти своїх людей за Вкраїну? — міркував хан. — .. Зрозуміло, що король погромить Хмельницького; так йому й треба, щоб не ліз до султана та не робив з мене свого підручника* (А. Кащенко); *Хан .. намовляв козаків, аби разом з ним ішли воювати турків і їх підручників* (М. Грушевський).

ПІДРУ́ЧНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **підру́чник** 3, 4. *Відтоді як мене віддано в книжну муштру до Аввакума, мусіла мати найняти підручницю* (М. Дочинець); *Колишня підручниця сенатора Джона Маккейна Сара Пейлін писала, що він був взірцем американця, ніколи не боявся відстоювати свої переконання, надихав інших* (із журн.).

ПІ́ДРЯ, і, *ж., діал.* Те саме, що **підрі.** *Гадина хвильку постояв, подумав, а далі поліз на підрю* (І. Франко); *Уніс Тарас свою штольню, поставив перед панами на столі; .. верстат із корбою на киблі і друга корба на гурт для робітника, що спускається вдолину, і млинок на підрі* (С. Ковалів).

ПІДРЯ́Д[1], у, *ч.* Зобов'язання виконувати роботу на чиє-небудь замовлення за певну оплату або робота, що виконується за таким зобов'язанням. [К о т я:] *Є підряд — пароплав грузити* (І. Микитенко); *Ширяєв узяв великий підряд на малярні та скляні роботи у Великому театрі* (О. Іваненко); *Група ентузіастів .. змогла пробити довготривалий будівельний підряд на проведення ремонтних робіт на території харківського міського іподрому* (С. Жадан); *Зміст договору підряду на капітальне будівництво, що укладається на підставі державного замовлення, має відповідати цьому замовленню* (з мови документів).

(1) Брига́дний підря́д — форма організації праці, за якої робота здійснюється за єдиним нарядом, при цьому вся бригада відповідає за результати і якість роботи, а оплата нараховується за роботу, виконану в цілому. *Типовий договір бригадного підряду містить зобов'язання бригади згідно з дорученням організації виконати всі роботи з будівництва (або реконструкції) об'єкта й забезпечити його готовність до здачі замовнику у встановлений термін* (з навч. літ.); *У Національному інституті хірургії та трансплантології імені О. О. Шалімова бригадний підряд працював упродовж року* (з газ.).

ПІДРЯ́Д², у, *ч., біол.* Проміжний таксон між родиною та рядом, що об'єднує кілька родин. *Креветки, підряд безхребетних тварин ряду десятиногих ракоподібних, поширені переважно в морях, деякі — у прісних водах* (з навч. літ.).

ПІДРЯ́Д³, *присл.* Послідовно, один за одним. *Порох зрадів горілці й випив підряд аж три чарки* (Панас Мирний); *Впали підряд три бомби, зробивши три велетенські чорні гейзери* (І. Багряний); *Ділячи, як в аптеці, китаєць насипав ячмінного смажива у жменю Яреськові, насипав підряд другому й третьому* (О. Гончар); // Без перерви, упродовж якогось відрізка часу. *Все-таки фільм я встиг здати, хоч для цього й довелося в останній час просидіти, не відходячи від монтажного стола, без сну, вісімдесят п'ять годин підряд* (О. Довженко); *Несподівано вдарив мороз, скував землю, три дні підряд мела хуртовина* (Л. Дмитерко); *На нафтових промислах в Бакарайбо п'ятий місяць підряд не припиняються страйки* (Ю. Бедзик); // *перев. у сполуч. зі сл.* в е с ь, у в е с ь. Не перебираючи, без винятку. *З здоровими пляшками в руках ходили* [сини отця Петра] *поміж столами і підряд частували усіх* (І. Нечуй-Левицький); *Павлуша прочитав* [у альбомі] *усе підряд* (А. Головко); *Вона бігає на всі фільми підряд — гарний він чи поганий* (О. Гончар); *Сергій неслухняними пальцями вивертав підряд усі кишені, нарешті знайшов те, що шукав* (І. Білик).

ПІДРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підряджа́ти.** *Підряджання ремонтної бригади.*

ПІДРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДРЯДИ́ТИ**, яджу́, я́диш, *док., кого, що.* Наймати або складати угоду, зобов'язуючи виконати яку-небудь роботу на певних умовах. *Генпідрядник забезпечує виконання робіт в повному обсязі та відповідає за це перед замовником, хоча власними силами може виконати лише частину робіт, а для здійснення решти підряджає субпідрядників* (з навч. літ.); *Сяде* [Трохим] *собі ручки поскладавши, так тут Ївга і мотнеться: і сюди пошле, і туди сама збіга, там купила, тут найняла, тут підрядила — і усе у неї справно, і усе у неї є* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З ліса* [лісу] *виїхав якийсь чоловік візком. Олеся підрядила його до Богуслава, сіла на віз і поїхала* (І. Нечуй-Левицький); *Тих дванадцятеро, що напали на пасіку Яременка.., упіймано .. Припечені козацьким залізом, вони недовго й мовчали і сказали, що підрядив їх сам князь ясновельможний Вишневецький* (П. Загребельний).

ПІДРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДРЯДИ́ТИСЯ**, яджу́ся, я́дишся, *док., перев. з інфін.* 1. Найматися, зобов'язуючись виконати яку-небудь роботу на певних умовах. *Декотрі підряджались будувати доми, хати, церкви, а малярі наймались розмальовувати церкви* (І. Нечуй-Левицький); — *Гірка моя та нещасна година, що я підрядивсь на сю путь! — скрикнув Іван, чухаючи голову* (Панас Мирний); *Антон Никандрович підрядився читати величезні курси на сесії заочного сектору* (У. Самчук); *Швидко зорієнтувався* [Ігор] *в непростій ситуації і підрядився підвозити кіньми хліб до табору військовополонених* (М. Андрусяк); * Образно. *Південь. Сонце пече, наче підрядилося зробить за сьогодні з землі перепічку* (В. Винниченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підряджа́ти.** *Ремонтні бригади можуть підряджатися й орендарем приміщення без погодження з орендодавцем, якщо це прописано в договорі про оренду* (з навч. літ.).

ПІДРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підряди́ти.** *Архітектор Іван Колмаков був підряджений у Волинську губернію для спорудження військових казарм у м. Рівному, де працював у 1887–1890 рр.* (з наук. літ.).

ПІДРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підряди́ти.** *Щоб уникнути непорозумінь, потрібно підкріплювати підрядження договором, у якому мають бути прописані всі права та обов'язки сторін* (з навч. літ.).

ПІДРЯДИ́ТИ *див.* **підряджа́ти.**

ПІДРЯДИ́ТИСЯ *див.* **підряджа́тися.**

ПІДРЯДКО́ВИЙ, а, е. 1. Розміщений під рядками тексту або внизу сторінки. *Звичайно, указівки на джерело роблять у підрядкових примітках, проте в службовій документації одноразового призначення джерело зазначається в тексті* (з навч. літ.).

2. Зроблений слово в слово (про переклад); буквальний. *Дехто з наших перекладачів, особливо з мов далеких, так улягає оригіналові, що виходить не поетичний переклад, а підрядковий* (М. Рильський); — *Я ще арканумської мови не вивчила, щоб самій перекладати з оригіналу, тому перекладаю з ваших англійських підрядкових перекладів* (Ю. Винничук).

ПІДРЯ́ДНИЙ¹, а, е. Який виконується за підрядом *(див.* **підря́д¹**). *Коли наш трест виконував підрядні роботи десь поза Києвом, я іноді брав з собою у відрядження й хлопця* (А. Хорунжий); // Який виконує такий підряд. *Замовник сам обирає проєктну фірму, укладає з нею контракт, а готовий проєкт сам передає підрядній будівельній організації, яка здобула перемогу на відкритих торгах* (з навч. літ.).

ПІДРЯ́ДНИЙ², а, е. 1. Залежний від чого-небудь, підпорядкований чомусь; другорядний. *Артистична краса повинна, по Кантовій думці, головно залежати від гарного змісту; гарна форма має для неї досить підрядне значення* (І. Франко); *До мене і до інших однаково привітна* [ікона], *Як сонце і роси, що добрі зі звичаю. Але тепер підрядні речі відчувають Твій теплий дотик* (Віра Вовк).

2. *лінгв.* Який виражає підрядність (у 2 знач.), зв'язує слова або речення способом підрядності; протилежне с у р я д н и й. *Специфіка деяких підрядних сполучників, наприклад "бо", "адже", приєднувати тільки постпозитивну підрядну частину нерідко корегує зазначене розташування предикативних частин* (з наук. літ.); *Компоненти будь-якого словосполучення, термінологічного зокрема, пов'язуються між собою за допомогою підрядного зв'язку* (з навч. літ.); // Який має у своєму складі частини, зв'язані такими відношеннями підрядності, або є такою частиною. *Іноді контекст дозволяє перебудувати фразу так, щоб у ній не було ні орудного відмінка дійової особи, ні підрядного речення* (Б. Антоненко-Давидович).

△ **Означа́льне підря́дне ре́чення** *див.* **ре́чення; Підря́дне допусто́ве ре́чення** *див.* **ре́чення; Підря́дне наслідко́ве ре́чення** *див.* **ре́чення; Підря́дне обста́винне ре́чення** *див.* **ре́чення; Підря́дне ре́чення** *див.* **ре́чення; Підря́дне ре́чення мети́** *див.* **ре́чення; Підря́дне ре́чення мі́сця** *див.* **ре́чення; Підря́дне ре́чення причи́ни** *див.* **ре́чення; Підря́дне ре́чення спо́собу ді́ї** *див.* **ре́чення; Підря́дне ре́чення ча́су** *див.* **ре́чення; Підря́дне умо́вне ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ПІДРЯ́ДНИК¹, а, *ч.* Підрядковий, послівний переклад якого-небудь тексту. *Даючи порядком класної роботи перекладати з Овідія чи Горація, Криса нікого не міг піймати на списуванні перекладу з підрядника* (Б. Антоненко-Давидович); *Солоухін попросив мене прислати йому підрядники моїх віршів для перекладу* (І. Жиленко); — *Ви ці вірші переклали знову з моїх англійських підрядників?* — *Ні* (Ю. Винничук).

ПІДРЯ́ДНИК[2], а, *ч.* Особа або установа, що виконує яку-небудь роботу за підрядом *(див.* **підря́д**[1]**).** *Контрактор-підрядник у них особа поважна, сам укладає контракт на роботи, людей набирає сам, без відділу кадрів* (О. Гончар); *Земство виділило потрібні кошти, ми знайшли підрядника, той, щоб обійтися місцевими засобами, звернувся до селян-степовиків, і ось за одне літо виросло все, що ви тепер бачите* (П. Загребельний); *Забезпечення будівництва матеріалами, технологічним, енергетичним, електротехнічним та іншим устаткуванням покладається на підрядника, якщо інше не передбачено законодавством або договором* (з мови документів).

ПІДРЯ́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **підря́дник**[2]. *Згідно з українським законодавством фермерське господарство є формою підрядницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи* (з навч. літ.).

ПІДРЯ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підря́дник**[2]. *Канадсько-український проєкт підтримки торгівлі та інвестицій потребує найму експерта з гендерних питань. Підрядник / підрядниця повинні мати досвід у плануванні, проведенні та аналізі опитувань щодо гендерних бар'єрів, які перешкоджають розвитку малого та середнього бізнесу в міжнародній торгівлі* (з газ.).

ПІДРЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **підря́дний**[2] 1. *У своїх працях М. Вебер знімає ту підрядність між матеріальною та духовною культурою, ту детермінованість культури економікою, що постулювалася марксизмом* (з наук. літ.).

2. *лінгв.* Синтаксичний зв'язок між елементами, що виражає залежність одного з них від іншого. *Синтаксис проповіді Іларіона складний, прості речення змінюються складними з сурядністю і підрядністю* (В. Русанівський); *Логічні зв'язки між окремими висловлюваннями експліцитно вербалізують сполучники сурядності та підрядності* (з наук. літ.).

ПІДРЯ́ДЧИК, а, *ч., заст.* Підрядник *(див.* **підря́дник**[2]**).** — *У мене є знайомий підрядчик на стеблівських фабриках* (І. Нечуй-Левицький); *Як прибули на місце, їх* [заробітчан] *приязно зустрів підрядчик, усміхнувся й інженер* (Олесь Досвітній); *Збоку заторохкотів старий земський тарантас з інженером і підрядчиком. Це фахівці. Вони технічні керівники суботника* (Б. Антоненко-Давидович); — *Якийсь підрядчик наймає звичайних поденників, і ті залізними стругами зшкрібають із фресок штукатурку. Варвари!* (П. Загребельний).

ПІДРЯ́ДЧИЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **підря́дчик.** *Підрядчицькі обов'язки.*

ПІДРЯ́ДЧИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **підря́дчик.** *У списку зодчих, архітекторів, художників, будівельників, що брали участь у формуванні Катеринослава (нині — м. Дніпро), є ім'я пані Сталинської — підрядчиці, яка в 1859–1861 рр. закінчувала будівництво Класичної гімназії на Соборній площі* (з наук.-попул. літ.); *Фірма-підрядчиця незаконно привласнила гроші, призначені для виплати заробітної плати найманим працівникам* (з газ.).

ПІДРЯ́СНИК, а, *ч.* Довгий одяг священнослужителя, поверх якого надягається ряса. *О. Василь ходив перехильцем по хаті, заклавши руки в кишені підрясника* (М. Коцюбинський); *Побачивши отця Миколая, вийшли дяк у заяложеному підряснику і титар* (М. Стельмах); *Диякон сидів удвох з панком якимось в саду, в альтанці. Був у підряснику, що, мов палітра, рябів од фарб* (Василь Шевчук); *Батюшка виявився в якомусь немислимому вбранні — підряснику, сплетеному з чорної овечої шерсті* (Г. Колісник).

ПІДРЯТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, діал.* Порятувати. *Почувши, що Рифка має зложених троха грошей на віно, він скваппо оженився з нею, підрятував тим віном своє діло й добився великих зисків* (І. Франко); [Д а н и л о:] *Хто ж підрятує нас у горі, як не ми самі?* [А д а м:] *Це правда* (Мирослав Ірчан); *Вміє* [Юр] *полікувати людину, завбачить біду, підрятує коли не словом, то грошима* (Р. Андріяшик).

ПІДСА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсади́ти.** *Я палав від сорому і мусив лізти у ридван, ще й підсаджений двома козаками* (Ю. Мушкетик); *Якщо яка-небудь бджолина сім'я перебуває довго без матки й починає голосно дзижчати, то будь-яка підсаджена матка буде знищена* (із журн.); *Підсаджені до в'язничної камери досвідчені агенти-провокатори Чавага й Павлюк із Коломиї розговорити пораненого дивака не зуміли* (М. Андрусяк); // **підса́джено,** *безос. пред. В камеру одеської тюрми, де сидів Г. Гольденберг, за розпорядженням генерал-губернатора було підсаджено провокатора* (з навч. літ.).

ПІДСА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсади́ти.** *Підсадження плацентарних тканин, рогівки практикував академік Володимир Філатов, але нерідко це були мертві тканини* (з наук.-попул. літ.); *Залучені фахівці не встановили фактів підсадження, а лише обрізання постраждалих саджанців на зворотний ріст зі збереженням місця щеплення та кореневої системи, що унеможливлює насадження нових кущів* (з газ.).

ПІДСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підса́джувати** 1–4 і **підса́джуватися.** *При підсаджуванні матки в родину треба уникати всього, що спричиняє роздратування й агресивність бджіл* (з навч. літ.); *Є. Сверстюк писав, що був навіть щасливий, коли сидів у камері сам (підсаджування провокаторів — річ не найприємніша): це давало простір свободи* (з газ.); *Доцільно здійснювати підсаджування відразу з декількох груп рослин і по всій площі квітника* (із журн.).

ПІДСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *кого.* Допомагати кому-небудь сісти на щось високе, піднятися кудись. *Лізуть хлопці, дряпаються на дуба, один одного підсаджує* (С. Ковалів); *Санітари підсаджували на грузовики легко поранених* (В. Кучер); *Диверсійна група з дванадцяти осіб долає такі перешкоди, як цей мур, навіть не за десять секунд. Один підсаджує іншого, третій вилазить на плечі четвертому і так далі* (Ю. Андрухович); *Іван підсадив хлопця, і той, прикусивши язика, видерся аж на триметрову височину* (М. Зарудний); *Слуга накинув їй на плечі теплий плащ, закутав, підсадив у закритий паланкін, укріплений на спині верблюда* (О. Бердник).

2. *кого.* Саджати до кого-, чого-небудь, поміщати поруч або в одному приміщенні з кимсь. — *До самиці підсаджували самця, відокремлюючи парочку від іншої зграї. Через деякий час самця забирали і передавали іншій партнерці* (І. Роздобудько); *Зазвичай матку, що підсаджують, поміщають в комірку з дротяної сітки, яку тримають у вулику впродовж 3–6 днів, щоб матка почала пахнути сім'єю* (із журн.); *Дитину до віконця підсадила* [мати] (Леся Українка); // *розм.* Саджати або брати в машину, на віз і т. ін. як супутника. *Таки когось підсаджує* [провідник] *..До купе заходить дамочка в картатому дощовику* (Р. Андріяшик); *Їхали мовчки. Тільки інструктор насвистував якусь пісеньку та сержант міліції, якого підсадили до нас, час від часу кректав: — Ну й погодка!..* (І. Муратов); — *Прошу дати провідника! — вимогливо проказав Кравс. Це подіяло. Вершники пошепталися, перекладаючи своєму старшині вимогу Кравса, і підсадили в автомобіль молодого корнета* (В. Шкляр);

// *перен.* Саджати, направляти кого-небудь для спостереження, доносу і т. ін. *Проте Павлов не втрачав надії — наказав пильно стежити за ним, а перед тим як відправити в Лук'янівку, підсадити до нього провокатора — дрібного кримінального злодія. І Бохановський попався на цей гачок* (Ю. Хорунжий); *Підсадили Геникові в камеру колишнього коменданта поліції Василя Жовніра і поліцая Василя Козія. Провокатори вночі і вдень опрацьовували Миколу* (М. Андрусяк).

3. *що.* Саджати рослини додатково, повторно або замість інших. *А воно так і не зійшло. То там витягнулося, то там... Не кукурудзяне поле, а чорно-ряба корова: геть-чисто чорні плями. І почалося: — Підсівай! Підсаджуй!* (Остап Вишня); *— Якщо так буде розпогоджуватись, то скоро й сіяти почнемо. В саду молодняк будемо підсаджувати* (О. Копиленко); *Петро Антонович (працював він тепер у Ковелі) після роботи порядкував у садку. Заклали його ще торік восени, а тепер дещо змінювали, підсаджували* (М. Олійник); *Я обв'язав деревце і подумав, що треба навесні підсадити молодих слив* (Р. Андріяшик).

4. *що, мед.* Приживляти частини живої чи синтетичної тканини для лікування, посилення життєздатності організму при деяких захворюваннях. *Під час мікрохірургічної операції з нарощування або відновлення кісткової тканини верхньої чи нижньої щелепи перед імплантацією зубів підсаджують як синтетичний, так і натуральний кістковий матеріал* (з наук. літ.).

5. *що, діал.* Підкладати. *При висаджуванні плуга на віз хлопчисько підсадив так незручно руку під гряділь, що аж скричав із болю і пустив плуг* (О. Маковей).

6. *на що, жарг.* Сприяти виникненню хворобливої залежності від небезпечних, шкідливих для організму речовин (наркотиків, алкоголю і т. ін.). *На певному етапі більшість з тих, хто систематично вживає наркотичні речовини, стають дилерами. За рік один наркоман підсаджує на наркотики від 5 до 15 осіб* (із журн.); *— Знову підсадити його на кокаїн виявилося дуже просто* (А. Кокотюха); *На сусідній фермі хлопець молодий помер, бо роми його на наркоту підсадили* (Люко Дашвар); // Сприяти виникненню сильного захоплення яким-небудь заняттям, перев. негативним, виробленню постійної схильності до чого-небудь. *Більшість дієтологів вважають, що батьки самі підсаджують дитину на солодощі* (із журн.).

ПІДСА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. *рідко.* Те саме, що **підсіда́ти** 1. *Вона збуджена і схвильована і, забувши про ворожнечу, підсаджується на канапу до чоловіка* (І. Кочерга); *Копач підсаджується до Мартина* (К. Гриб).

2. *на що, жарг.* Те саме, що **підсіда́ти** 4. *Як правило, той, хто підсаджується на легкі наркотичні речовини, ними не обмежується і згодом "переходить" на важкі наркотики* (із журн.); *За результатами соцопитування, деякі українці вважають: щоб не підсаджуватися на мильні опери, варто уникати перегляду навіть однієї серії, інакше затягне* (з газ.).

3. Пас. до **підса́джувати.** *У гнізда балабанів з одним або двома пташенятами підсаджувалися пташенята соколів із розплідника* (з наук. літ.).

ПІДСАДИ́БНИЙ, а, е. На якому розташована садиба. *Підсадибна ділянка;* // Пов'язаний з використанням ділянки землі, на якій розташована садиба. *Підсадибне городництво.*

ПІДСАДИ́ТИ *див.* **підса́джувати.**

ПІДСА́ДКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **підса́джування, підса́дження.** *Комірка Міллера особливо зручна для підсадки молодих неплідних маток до вулика* (з навч. літ.); *Цілу дорогу не затуляв* [водій] *рота, .. замовкав тільки тоді, коли пригальмовував біля нічних голосувальників, сподіваючись на підсадку* (В. Шкляр); *— Я ж казав, що в торфогнойових горщечках для підсадки слід було посадити кукурудзу!* (Остап Вишня).

2. *перев. мн.* Підсаджені рослини. *Правильно дібрані підсадки дозволять оздоровити кущі троянд* (із журн.).

3. *перен., розм.* Той (та), кого підсадили для таємного спостереження, доносу і т. ін. *Дзюба пише про тих, хто запроторював його до в'язниці, хто вів слідство, хто сидів з ним у камері у ролі підсадок* (М. Матіос); *— Бачу, панотче, що ви занадто багато часу прожили в Європі, — тут не прийнято розкриватися один одному: цілком можливо, я лише підсадка, аби увійти до вас у довіру і дізнатися про ваші хижі плани відносно совєтської влади* (Д. Білий).

ПІДСА́ДКУВАТИЙ, а, е, *діал.* Присадкуватий. *Коло воза стояв підсадкуватий, середніх літ мужик* (І. Франко).

ПІДСА́ДКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., діал.* Абстр. ім. до **підса́дкуватий.**

ПІДСАДНИ́Й, а́, е́. 1. Признач. для підсаджування. *Підсадні рослини.*

2. Яким принаджують рибу, птаха, звіра і т. ін. *Мисливці на водоплавну птицю застосовують опудала підсадних селезнів і качок для імітування зграї птахів на відпочинку або годівлі та привернення уваги інших перелітних особин* (із журн.).

3. *перен., розм.* Якого підсаджують, направляють для спостереження, доносу і т. ін. *Побитих до крові агентів просто й безпечно використовували в тюрмах як підсадних — зовні вони мало чим відрізнялися від катованих співкамерників* (А. Кокотюха); *"Мабуть, це один із тих підсадних санітарів, яких поміщають у палати під виглядом хворих, аби наглядати за справжніми пацієнтами", — здогадався я* (Ю. Іздрик).

ПІДСА́К, а, *ч.* Те саме, що **підса́ка.** *Погребняк уже ходив у воді, намагаючись обережно підтягнути до себе рибину, що рвалася вбік, на глибину .. — Не втече!.. Дай підсак!* (П. Автомонов).

ПІДСА́КА, и, *ж.* Рибальська сітка, що має форму косого мішка, на обручі з довгим держаком. *Стрижак закинув підсаку і витяг велику чудову форель* (Т. Масенко); *Федір Тарасович підтяг низ неводка, щоб риба не пройшла попід ним, і, взявши велику підсаку, занурив її в каламутну воду* (І. Багмут); *Микола Голосов. Запеклий рибалка. Каже, вміє ловити рибу і доріжкою, і блешнею, і підсакою і нахльостом* [нахлистом] *поміж кущами. Мастак* (М. Сиротюк); *Великий, сріблястий, краснопе рий в'язь щосили тріпався в підсаці* (Ю. Мушкетик).

ПІДСА́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підса́лити.** *Підсалений борщ.*

ПІДСА́ЛИТИ *див.* **підса́лювати.**

ПІДСА́ЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підса́лювати.** *Підсалювання страв.*

ПІДСА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДСА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Змащувати салом або додавати, класти в що-небудь сало додатково, у невеликій кількості. *Щоб запечена у фользі картопля була смачною та соковитою, бажано її добре підсалити (розрізати навпіл і кожну половинку добре натерти салом або навіть вкласти тоненький шматочок сала всередину)* (із журн.).

ПІДСА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок., розм.* Пас. до **підса́лювати.**

ПІ́ДСАНКИ, нок, *мн.* Невеликі санки, що прив'язують до великих саней при перевезенні довгих предметів. *Сани й підсанки скавічать* [скавучать] *по мерзлій вчовганій дорозі* (У. Самчук); *З вулиці до воріт підвернуло кілька навантажених колодами саней з підсанками* (А. Шиян).

ПІДСА́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсапа́ти.** *Сапальниці полишали за собою довгі рядки підсапаних буряків* (М. Коцюбинський); // **підса́пано,** *безос. пред. Картоплю підсапано.*

ПІДСАПА́ТИ *див.* **підса́пувати.**

ПІДСА́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підса́пувати.** *Систематично підсапуваний ґрунт — одна з важливих умов догляду за трояндою* (з газ.).

ПІДСА́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підса́пувати.** *Однорічні бур'яни проростають упродовж декількох днів після садіння полуниці, після чого можна почати їх знищення — підсапуванням або гербіцидами* (із журн.).

ПІДСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* Сапаючи землю навколо рослини, видаляти бур'ян біля стебла. — *Як було полю грядки або підсапую капусту, .. він усе слідком ходить за мною* (І. Нечуй-Левицький); *Микита .. з Ганною порався на городі: підсапував капусту, копав бараболю* (А. Кащенко); *Зустрічаючись у полі з дівчатами, що підсапували картоплю та буряки, Петрусь охоче зупинявсь, заходив з їми* [ними] *в розмову* (А. Кримський); *Ще розпушить* [Одокія] *трохи глинку, підсапає канупер-любисток — та й буде вертати додому* (М. Матіос).

ПІДСА́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підса́пувати.** *Картопля звичайно підсапується, коли на ній розвиваються перші зелені листочки* (із журн.).

ПІДСА́ЧЕНИЙ, а, е, *риб.* Дієпр. пас. до **підса́чити.** *Підсачені раки.*

ПІДСА́ЧИТИ *див.* **підса́чувати.**

ПІДСА́ЧУВАНИЙ, а, е, *риб.* Дієпр. пас. до **підса́чувати.** *Підсачувана риба.*

ПІДСА́ЧУВАННЯ, я, *с.*, *риб.* Дія за знач. **підса́чувати.** *У кожній зоні конкурсного маршруту є свій суддя, який за будь-яких ускладнень під час ловлення риби буде надавати кваліфіковану пораду, але без надання допомоги при закиданні вудлища, виважуванні риби, підсачуванні* (із журн.).

ПІДСА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.*, *кого, риб.* Ловити рибу, раків підсакою, підсаком. *Водоймище Підкова на Житомирщині — чудове місце для риболовлі та відпочинку. У кожному секторі ловлі побудовано поміст, з якого зручно підсачувати рибу та встановлювати снасті* (з газ.).

ПІДСА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, *риб.* Пас. до **підса́чувати.** *Якщо риба підсачується, виважується за допомогою сторонньої особи, то не зараховується суддями, а учасник змагання отримує попередження про дискваліфікацію* (із журн.).

ПІ́ДСВИНОК, нка, *ч.* 1. Немолочне порося віком до року. *Худі підсвинки на високих ногах, з заболоченими черевами никали по вулиці* (М. Коцюбинський); *У шпориші лежить підсвинок, до кілка прив'язаний* (Ю. Яновський); *У Ванька не було вдома сала: давно поїли. Хрюкав тільки у хліві підсвинок* (А. Дімаров); — *Наш повар учора засмажив добрячого підсвинка, а ми не встигли й попробувати* (П. Загребельний); * У порівн. *Вони плавали .. на Буг і зловили сома. Сом був славний, як підсвинок* (Є. Гуцало).

2. *перен.*, *зневажл.* Про неохайну або непорядну, невдячну людину. *Бовдур .. проклинав півголосом діда Панька, що йому дав такий малий хлібець, а сьому чорномазому підсвинкові такий великий* (І. Франко); // Уживається як лайливе слово. *Дядько наче отямився — шию відпустив. Сів на землю поруч із Максом. Аж труситься от* [од] *люті.* — *Дякуй, підсвинку, що не хочу гріх на душу брати, а то би...* (Люко Дашвар); *Знаменачек, зустрівши на вулиці капелана Гортіка, що на уроці закону Божого набив його сина по пиці, сказав йому: "Ах ти, дурний осле.., брудний підсвинку, .. шарлатане в рясі!"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІДСВИ́СНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **підсви́стувати.** *Чоловік зупинився, кинув на спориш налигач, здивовано підсвиснув* (М. Стельмах); *Керманич випроставсь у своїй колісниці, підсвиснув і звелів нам на поворотах триматись руками за небо* (О. Гончар); *Єндриховський поставив кобилиці воду, підсвиснув їй* (Б. Харчук).

ПІ́ДСВИСТ, у, *ч.* 1. Свистячий призвук, утворюваний видиханням повітря крізь стулені зуби або губи, а також за допомогою свистка, дудки і т. ін. *Раптом Дракон підвів голову. Насторожив вуха. Десь із-за кущів чути дивні звуки: якийсь підсвист, якесь булькотіння, хропіння* (Є. Дудар).

2. *рідко.* Те саме, що **підсви́стування.** *Я .. з підсвистом маршу матадора, бадьорими кроками вбігаю на верхню веранду з надією кинутись в обійми моєї дорогої приятельки* (У. Самчук).

○ **(1) З пі́дсвистом,** *у знач. присл.* — підсвистуючи, супроводжуючи свистом спів, танок, гру і т. ін. *Пройшовши декілька гонів, Гриб і Печериця зустріли Білку, що з підсвистом танцювала .. на галявині* (П. Козланюк); *Керманич наш і далі жене, з підсвистом крутить у повітрі батіжком* (О. Гончар).

ПІДСВИСТА́ТИ *див.* **підсви́стувати.**

ПІДСВИ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсви́стувати** і звуки, утворювані цією дією. *Пісня урвалася. Чути тільки підсвистування та реготи. Корній стоїть коло .. плота, і чомусь веселість перемагає острах та смуток* (У. Самчук).

ПІДСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСВИСТА́ТИ,** ищу́, и́щеш, *док.* 1. Свистіти в такт, лад, супроводжуючи свистом якісь звуки. *Затенькала синичка. Станко задер голову й почав ловко підсвистувати* (П. Панч); *Неструнким співам підпилих по-хлопчачому зухвало підсвистують іволги* (І. Волошин); *Хтось ляскає в долоні, інший підсвистує, а Чопик невисоким, але чистим тенором заспівав* (Є. Доломан); *На дорозі, серед натовпу, виник уже ледь виразний загін солдатів: чітко карбуючи крок, вони марширували під закличні звуки сурми, а за ними, підсвистуючи, бігли міські хлопчаки* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Підсвистати мелодію.*

2. *перев. недок.*, *що і без прям. дод.* Видавати тихий свист, свистом відтворювати якусь мелодію; насвистувати. *Незабаром під хатиною опинився Невеличкий, підсвистуючи якусь .. пісеньку* (І. Франко); *Навіть Юрчик не чіпав Марусяка, лиш їхав собі ззаду та підсвистував* (Г. Хоткевич); *Підсвистував* [Георгіє] *собі й підспівував, стрибаючи то на тій, то на тій нозі* (П. Загребельний); // Утворювати звуки, подібні до свисту. *Бекеша бринькає на балалайці, а Саквояж підсвистує на флейті* (І. Микитенко); *Він мав звичку під час розмови шморгати і підсвистувати носом* (В. Петльований); *Першого млинка зробив* [Сірко] *хоч на продаж: гуркотів бадьоро, ще й підсвистував підрізами на крилах* (Ю. Мушкетик); *Я собі пищика зробив із заячої кістки. Залізу в ліщину, причаюсь і починаю підсвистувати пищиком* (Ю. Логвин); // *кого.* Підкликати або заохочувати до чого-небудь легким свистом. *Ось Метелиця* [собака] *ввійшла в річку, припала до .. води, а Прохор стояв на ситій траві і злегенька підсвистував, заохочуючи тварину* (А. Шиян); *Стара панна з гарно заплетеними косами .. підсвистувала на пса, крутила повідком і елегантним батіжком* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Прийшов Довбуш на ту полонину, підсвистав собі Івана. — Чи не мав би охоти зі мною піти? — А чому би і не мав, — каже Рахівський (бо він з Рахова був)* (з легенди).

3. *перев. недок.* Час від часу свистіти, рухаючись у повітрі (звичайно про кулю, снаряд). *Від часу до часу пробриніла якась блудна карабінова куля, підсвистуючи понад нашими головами* (І. Франко); *Кулі все ще підсвистували над капітановою головою* (П. Панч); // Час від часу утворювати схожі на свист звуки (про вітер). *У вуха Петрові підсвистував вітер* (Г. Косинка); *На горищі будинку пронизливо підсвистував вітер* (І. Волошин).

ПІДСВИ́СТУВАТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **підсви́стувати.** *Пластовий гімн, за правилами пластунів, ніколи не підспівується і не підсвистується* (із журн.).

ПІДСВІДО́МЕ *див.* **підсвідо́мо.**

ПІДСВІДО́МИЙ, а, е. Не цілком усвідомлюваний (про почуття, думки, уявлення і т. ін.). *Орган нагнітав у трубу повітря: звуку не було чути, а от кришталеві підвіски на люстрах у залі затремтіли — і всі відчули якийсь підсвідомий страх* (В. Владко); *Понад самими верхівками слалася чорна повстяна хмара, й Богданові з підсвідомого передчуття стислося серце* (І. Білик); // Який ґрунтується на підсвідомості (у 1 знач.), не контролюється свідомістю; інстинктивний (у 2 знач.). — *Я завжди почуваю в собі якийсь підсвідомий потяг до дітей* (О. Гончар); *Хто присвятив себе морю, той повинен учитися на всьому, згодом дії моряка стають розумними й водночас підсвідомими; рішення він приймає так само швидко, як маневрує вітрилами* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *у знач. ім.* **підсвідо́ме,** мого, *с.* Сукупність неясних, не цілком усвідомлених думок, почуттів, уявлень. *Юра уникав того, щоб творчий процес, яким він був охоплений аж до збурених глибин свідомого й підсвідомого, порушувати запізнілими міркуваннями* (М. Бажан); *Мольфарова загроза безповоротно відходила у найглибинніше підсвідоме* (Ю. Андрухович); *Мені стало моторошно: ятаган став антеною, яка підіймала в мені темні, закодовані і приховані глибини підсвідомого* (Д. Білий).

ПІДСВІДО́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* 1. Сукупність психічних процесів і явищ, які перебувають поза свідомим контролем людини; думки, почуття, уявлення, не цілком усвідомлювані людиною. *Намагався* [Огей] *аналізувати себе, свою психіку, підсвідомість, що тримала його в полоні тужливого настрою* (Олесь Досвітній); *Думки невиразні, неясні, неозначені кружляли на грані свідомости та підсвідомости* (Б.-І. Антонич); *Ні разу не згадували* [Тоня і Віталик] *того, схожого на сновидіння випадку, хоч десь ніби в підсвідомості ця їхня тайна між ними жила, залишалась* (О. Гончар); *Їй важко пояснити, аргументувати власні вчинки, які диктує підсвідомість* (Г. Пагутяк); *Десь у глибинах моєї підсвідомості зненацька замуляло відчуття якогось негаразду* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Властивість за знач. **підсвідо́мий.** *На мить у нього майнула контрольна підсвідомість чуття: чи він кохає її красу, .. чи її як істоту, як друга..?* (Олесь Досвітній).

ПІДСВІДО́МО, *рідко* **ПІДСВІДО́МЕ.** Присл. до **підсвідо́мий.** *Тепер він міг собі пояснити: вся її пристрасть, жага, темперамент, певне, зберігались підсвідоме для роботи, виливалися в ці зошити, в її нічні писання* (О. Іваненко); *В задумі Роман підсвідомо повертає на ту дорогу, що веде до Морозенків* (М. Стельмах); *Щось тягло німця до скульптурки, може, підсвідомо вгадував її велику коштовність, незвичність, загадкову старовину* (М. Малиновська); *В тій притишеній розмові діда Уласа з Северином підсвідомо відчула* [Мелашка] *загрозу* (Іван Ле); *Підсвідомо потягнувся до кишені по люльку та й відразу ж заховав її назад* (І. Нижник); *Богдан підсвідоме нахиливсь, і над самою головою йому прошелестіла в повітрі важка палиця* (І. Білик).

ПІДСВІЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПІДСВІ́ЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПІДСВІЖИ́ТИ,** жу́, жи́ш, *док.*, *кого, що, розм.* Злегка освіжати кого-, що-небудь. *Вже в глупу ніч соннота найшла на Єреміїні очі. Але то не був сон міцний та здоровий, що зміцнює тіло й підсвіжує душу* (І. Нечуй-Левицький); *У "Бібліотечному порадникові" 1934 року зазначено: "Бібліотеку треба раз у раз підсвіжувати, щоб у висліді підрахунку книжок за їх віком ніколи старі книжки не переважали над новими"* (з навч. літ.); *Під час ранкової перевірки добутих тварин знімали з пасток, з'їдену наживку замінювали новою, а стару підсвіжали кількома краплями олії* (із журн.); *Виговський увійшов в залу свіжий, бадьористий, з веселими думками в голові. Свіжі зелені ліси та луги, свіже повітря підсвіжили його душу й тіло* (Леся Українка); *Я думав, що 3–4 місяці пробування у Львові могли б дати акторам сяку-таку школу та підсвіжити репертуар* (І. Франко); *До монастиря і справді запросили* [Івана] *дещо там оновити та підсвіжити, однак пензель падав з рук* (Н. Околітенко).

ПІДСВІ́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підсвіжи́ти.** *Був* [Проць] *підсвіжений зимною водою і мав уже силу йти. Знав, що попереду його чекає багато болю* (Валерій Шевчук).

ПІДСВІ́ЖЕННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **підсвіжи́ти.** *Підсвіження кімнати.*

ПІДСВІЖИ́ТИ *див.* **підсвіжа́ти.**

ПІДСВІ́Т, у, *ч.* Частина світу *(див.* **світ**[2]), яка має самостійне значення. *На раді склали* [козаки] *таку одповідь султанові: "Не вартий ти синів християнських під собою мати; твого війська ми не боїмося, землею й водою будемо битися з тобою. Вавилонський ти кухар, .. подолянський злодіяка, самого гаспида нащадок і всього світу й підсвіту блазень"* (А. Кащенко); *Вона* [кров від ран Христових] — *викуп за душі .. минулі, до Голготи, які перебували в скорбному і млистому підсвіті* (В. Барка); *Каберне совіньйон. Цей сорт виконує роль шардоне у підсвіті червоного вина. Каберне совіньйон росте в багатьох регіонах, на нього можна більш-менш покластися, він залюбки перетворюється на вино* (С. Пиркало).

ПІДСВІ́ТА, и, *ж.*, *геол.* Частина світи. *Літологічні ознаки є головними при виділенні допоміжних (підсвіта, пачка, шар, товща) і основних місцевих літостратиграфічних підрозділів (світа, серія) на локальному рівні стратиграфічних досліджень* (з наук. літ.); *Світи підрозділяються на підсвіти, які іменуються нижньою, середньою та верхньою з додаванням географічної назви світи* (з навч. літ.); *Основні запаси нафти (49,9 %) зосереджені в нижньоменілітовій підсвіті* (із журн.).

ПІДСВІТИ́ТИ *див.* **підсві́чувати.**

ПІДСВІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсвіти́ти** 1. *Хмарина диму над хімічним комбінатом, підсвічена низькими променями сонця, стала ніжно-рожевою, майже прозорою* (В. Собко); *Турбай вийшов на сцену, підсвічену знизу Грицьковою рампою* (М. Руденко); *Я помітив, яка мальовнича місцевість, підсвічена не тільки зорями, а й сяйвом електричних ламп, розкинулася довкола* (О. Шугай); * Образно. *Ти розумієш, що поезія, підсвічена озлобленням і ненавистю, мертвонароджена і хвора* (С. Процюк); // **підсві́чено,** *безос. пред. Пагоду підсвічено згори і з боків, решта сцени занурена в напівтемряву* (С. Андрухович).

ПІДСВІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсвіти́ти** 1. *Підсвічення панелі приладів у автомобілі — украй важлива опція для людини зі слабким зором* (із журн.).

ПІДСВІ́ЧНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **свічни́к.** *Жид поставив на столі маленький недогарок в мідному підсвічникові, пішов у кімнату, зачинив двері, ліг спати* (І. Нечуй-Левицький); *Рівно поломеніють дві свічки на фігурних підсвічниках з бронзи* (В. Барка); *Підлогу кімнати вкривали чорні поліровані плити, а по кутах стояли високі металеві підсвічники* (В. Єшкілєв).

ПІДСВІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсві́чувати** 1. *Я стиха гукнув Гречаного, та він не обізвався .. Навіть у темряві, трохи підсвічуваній зорями, було видно, як сорочка на його грудях взялася великою чорною плямою* (Є. Доломан); *Не цілком упевнено просуваючись між алюмінієвих столиків і стільців у підсвічуваній цвєтомузикою* [світломузикою] *півтемряві, Карл-Йозеф Цумбруннен пам'ятав, що з нього пляшка, яку він передусім повинен тут купити* (Ю. Андрухович); *Обійшов Танасій обійстя, підсвічуване побілілим місяцем* (М. Матіос).

ПІДСВІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсві́чувати** 1. *Прилад спостереження чітко синхронізований з роботою джерела підсвічування і вмикається в такт з посиланням світлових імпульсів* (з навч. літ.); *Вартість щитів із підсвічуванням коливається залежно від їхніх розмірів* (з газ.); * Образно. *Не меншої уваги заслуговує його* [І. Римарука] *звернення до розмовних інтонацій, до легкого іронічного підсвічування .. книжної мови сучасними лексемами та фразеологізмами* (К. Москалець).

ПІДСВІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСВІТИ́ТИ,** ічу́, ітиш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Освітлювати злегка, а також збоку, знизу або додатково. *Довго не вилазить* [Левко Іванович] *звідти, хлопець йому туди ще й електричною лампочкою підсвічує, бо під бульдозером уже темно* (О. Гончар); *В Києві починається карнавал вогнів — стрічками, бутонами спалахують вони на дахах і на фасадах будинків, підсвічують небо і наче танцюють на хвилях Дніпра* (В. Близнець); *З-за пилипівських схилів підсвічувало* [сонце] *хмари* (М. Руденко); *Просто тут, у тісному льоху, підсвічуючи собі вогником запальнички, Павло почав переглядати свою знахідку* (А. Кокотюха); *Лавр .. спробував підсвітити силует своїм ліхтариком* (В. Єшкілєв); *Триметрові брили не піддавались ані солі, ані хвилям .. Це трапилось в один з найбільш тихих днів, коли сонце підсвітило воду і перший шар її був зовсім прозорим .. Камінь випав сам* (І. Роздобудько).

2. *тільки док., етн.* Спричинитися до захворювання на лунатизм; // *безос. Підсвітило його місяцем, .. тож верзе не знати що* (К. Гордієнко).

ПІДСВІ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДСВІТИ́ТИСЯ,** ічу́ся, ітишся, *док.* 1. Освітлюватися, світитися злегка, а також збоку, знизу або додатково. *На новорічні свята кількаметрова статуя жирафи, розміщена біля входу до Київського зоопарку, підсвічувалася різними кольорами* (з газ.); *Тимур натиснув кнопку. Клавіша підсвітилася оранжевим кольором. Щойно хлопець прибрав палець, кнопка відтиснулася і підсвічення зникло* (М. Кідрук).

2. *тільки недок.* Пас. до **підсві́чувати** 1. *Йде він сягнисто, не крадучись, бо тут його ніщо не лякає: ні темрява, яка підсвічується зорями, ні глуха тиша, ні безлюддя* (Є. Доломан); *Місце страти підсвічувалося потужними прожекторами з військових автомобілів* (В. Кожелянко); *Віталій .. з сумом згадував полишений куточок у новобудові, де стіни з заходу червоно підсвічуються сонцем* (О. Ульяненко); *Доріжки підсвічувалися крихітними гасовими лампами* (І. Карпа).

ПІДСЕ́КТОР, у, *ч.* Частина сектору (у 2–4, 6 знач.), що має самостійне значення. *Структура обліку єдина в усій системі національних рахунків. Вона використовується щодо всіх інституційних одиниць, підсекторів, секторів та економіки в цілому* (з наук. літ.); *До підсектору роботодавців належать працівники, які постійно використовують найману працю* (з навч. літ.).

ПІДСЕ́КТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **підсе́ктор.** *Функції, що виконують фінансові корпорації, визначають їх розподіл за підсекторами, а також статті доходів та витрат, які формують підсекторні рахунки поточних операцій та капіталу цього сектору економіки* (з мови документів).

ПІДСЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Відділ, що є частиною секції і має самостійне значення. *Зараз засідання, і мені треба доповісти про новий розподіл функцій у моїх підсекціях* (М. Куліш); *При мікроскопуванні виготовленого препарату встановлюють основні ознаки гіфів і репродуктивних структур, які вважають діагностичними критеріями різного рангу — секції, підсекції, серії, виду* (з наук. літ.); *У Гуцульській Республіці (1918–1919 рр.) виконавча влада належала до секцій Народної Ради (уряду) і його підсекцій — дипломатичної, військової, внутрішньої, господарської та ін.* (з навч. літ.).

ПІДСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підсели́ти.** *Нещодавно, попри протести діячів культури, на другий поверх Музею шістдесятництва був підселений Малий український драматичний театр* (із журн.); *У СІЗО-2 "Лефортово" відбудеться так зване дорозселення, унаслідок якого до кожного з наших моряків буде підселений інший ув'язнений, який теж уперше притягується до відповідальності* (з газ.); // **підсе́лено,** *безос. пред. Особливо тривожить факт загибелі представників цінних промислових порід: якщо вже наш споконвічний, невибагливий бичок не витримує забруднення, то що чекає на піленгаса, якого штучно підселено до Азовського моря кількадесят років тому?* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який підселився. *Підселений квартирант.*

ПІДСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсели́ти** і **підсели́тися.** *Подейкували, ніби до нас натомість мають підселити Рудого .. Хоча все-таки дні спливали, а цього підселення не відбулося* (О. Шугай); *Першої ночі після його* [Вітольда] *підселення я повернувся додому о другій годині* (С. Жадан).

ПІДСЕЛИ́ТИ *див.* **підселя́ти.**

ПІДСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **підселя́тися.**

ПІДСЕ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсе́лювати.** *Підселювана родина.*

ПІДСЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсе́лювати** і **підсе́люватися.** *Шукаю квартиру поблизу Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова для підселювання* (з мови реклами).

ПІДСЕ́ЛЮВАТИ *див.* **підселя́ти.**

ПІДСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **підселя́тися.**

ПІДСЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підселя́ти** і **підселя́тися.** *Адміністратор готелю має право здійснювати підселяння до дво-, тримісного номера, якщо той не викуплений повністю* (із журн.).

ПІДСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДСЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПІДСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док.*, *кого.* Селити близько до кого-, чого-небудь або разом з кимсь, чимсь. *Я залишився сам у камері .. Мені не поспішали когось підселяти* (В. Рубан); *— Як вам вдалося вберегти свій дім? — дивувався я, знаючи, як ці будинки завиграшки конфісковували по війні або ж "уплотняли", підселюючи ще кілька сімей* (Ю. Винничук); *— Нудьга заїла. — Нічого, підселимо до тебе молодого хлопця, буде веселіше* (В. Шкляр); *Мимоволі спілкувався* [з Віктором]. *Бо як же інакше, коли ми одну кімнату ділимо на двох. (Невдовзі підселять когось третього)* (О. Шугай); *Ольга була в палаті сама, мабуть, м'якосерді сестрички просто не наважились когось до неї підселити* (С. Жадан).

ПІДСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПІДСЕ́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Селитися близько до кого-, чого-небудь або разом з кимсь, чимсь. *Патогенні бактерії, підселяючись в ослаблені та уражені тканини проростків, можуть ініціювати або посилювати інфекційний процес* (з наук. літ.); *Селище Волоське Дніпропетровської області засноване в 1769 р. депортованими внаслідок російсько-турецької війни волохами. До волохів поступово стали підселятися запорожці, котрі жили поблизу на своїх хуторах та зимівниках* (з навч. літ.); *До моєї кімнати в гуртожиток підселилася однокурсниця* (С. Пиркало); *У таборі місця вистачає далеко не всім. Чимало скитальців оселилось, точніше, підселилось на приватні помешкання, винаймаючи їх у німців, своїх учорашніх ворогів* (О. Шугай); *Коча, наскільки я пам'ятаю, підселився до нас пізніше, але на районі жив, здається, завжди* (С. Жадан); *Семенко, лідер футуристів, .. одержав нову гарну квартиру, а в свою кімнату на Пушкінській поселив Бажана і Яновського, до яких підселився і Довженко* (з мемуарної літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підселя́ти, підсе́лювати.** *Нові мешканці не можуть підселятися орендодавцем без згоди орендаря* (з мови документів).

ПІДСЕ́РІЯ, ї, *ж.* Частина серії, яка має самостійне значення. *У межах серії "Пам'ятки мови та письменства давньої України" планувалися ще тематичні й жанрові підсерії: "Давня українська повість", "Сатиричне та побутове письменство XVIII в."* (з наук. літ.); *Для завершення деяких етапів виробництва ветеринарного препарату іноді необхідно розділити серії на певну кількість підсерій, які пізніше об'єднують для одержання остаточної однорідної серії* (з навч. літ.).

ПІДСЕРЦЕ́ВИЙ, а, е. Який міститься під серцем. *Іноді в немовлят з уродженими вадами серця можна помітити деформацію грудної клітки — надмірне виступання підсерцевої ділянки, або серцевий горб* (з навч. літ.).

ПІДСИ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підси́джувати.** *Писав* [Дмитро Іванович] *про підсиджування з боку Ладимка, про безпринципність Лозового* (М. Руденко); *Лікарі щосили тримаються за роботу, навіть ціною підсиджування колег — адже їхня освіта коштує дорого і процес навчання вимагає чимало часу* (А. Кокотюха); *Користолюбство, хабарництво, прагнення не служити, а прислужитись, заздрісність, підсиджування один одного, плітки, наклепи — такі характерні риси чиновницького апарату, зображеного в "Мертвих душах" М. Гоголя* (з наук. літ.).

ПІДСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСИ́ДІТИ,** джу, диш, *док.*, *розм.* 1. *кого, що.* Заховавшись де-небудь, очікувати когось, щось. *Вони колись з Абу Сабахом їздили полювати... Вони, Абу Сабах і його люди, когось підсиджували* (Ю. Логвин).

2. *кого, перен.* Підступними діями, інтригами шкодити кому-небудь. *— Знову уряд формувати, і тільки очолиш — як одразу хтось почне підсиджувати. Якщо і вдасться стати прем'єром, то за рік мене точно з'їдять* (С. Пиркало); *Добрий тобі землячок, .. підсидів чесного і молодого Осадчого* (М. Чабанівський); *— Бо там* [в уряді] *зібралися польські підпанки.., кар'єристи й авантурники... Без фаху й царя в голові. Тільки й дивилися, щоб їх часом хтось не підсидів* (В. Шкляр).

ПІДСИ́ДІТИ *див.* **підси́джувати.**

ПІДСИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсила́ти.** *Магнати вирішили звести зі світу свого ворога, яким вважали Богдана Хмельницького, раз і назавжди. Застосовували при цьому найбрудніші методи: від підсилання найманих убивць до наклепів у суді* (з навч. літ.).

ПІДСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДІСЛА́ТИ,** ішлю́, і́шле́ш, *рідко* **ПІДОСЛА́ТИ,** ошлю́, ошле́ш, *док.*, *кого, що.* 1. Посилати, направляти кого-небудь кудись з таємною метою. *— З якого добра-ума він отого стражника раз у раз до мене підсилає .. та наказує, щоб помічала, хто у вас буває? — вичитує Параска* (Панас Мирний); *Анна Іоаннівна не любила племінниці, обмежувала у всьому, грошей давала зовсім мало, підсилала шпигунів* (Ю. Мушкетик); *— Тільки... чого це я, справді, так-о на Оксану нагукав? Чим вона винувата, що той чортяка її до мене підослав?* (Грицько Григоренко); *До одного пани підіслали вбивцю, другого кинули в тюрму і отруїли* (П. Колесник); *Вночі він підіслав до білих чужинців лазутчика із "стрілою війни"* (Ю. Бедзик); // Відправляти, посилати кого-небудь кудись із якимось дорученням. *Я .. домагався побачення з ханом, а той не з'являвся, тільки підсилав для втішання то свого візира Сефер-казі, то мого Виговського* (П. Загребельний); *Коли щось треба було подати недужому, жінка підсилала сина Альдо* (І. Білик).

2. *розм.* Посилати додатково. *"Звичайно, коли в тебе буде змога чогось підослати — підошли. Тільки — звідки ж?"* (Остап Вишня); *Вишневецький раз за разом підсилав невеличкі допоміжні загони, та вони не врятували черкасців* (Іван Ле); *Одживольському не можна було підіслати підмоги, бо кожної хвилі сподівалися наступу Хмельницького від чола* (А. Чайковський).

ПІДСИЛА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **підсила́ти.** *Улітку 1776 р. під Очаковом зібралося до 7000 запорожців. Коли про се довідалися в Петербурзі, дуже занепокоїлися. До запорожців підсилалися різні люди та намовляли їх вертатися, а заразом і до турецької влади, щоб їх видала* (з наук.-попул. літ.).

ПІДСИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підси́лити.** *Ліворуч балкою пішла Остюкова кіннота, підсилена кулеметами* (Ю. Яновський); *Голос, підсилений потужними репродукторами, легко доходив аж до останніх лав* (В. Владко); *Сідалковський мовчав, прислухаючись до ритмічного, але підсиленого биття власного серця і плескоту дніпровських хвиль* (О. Чорногуз); *Підсилений сільськими повстанцями підвідділ зайняв вигідну для засідки позицію* (М. Андрусяк); *Текст може бути підсиленим і загостреним дотично до оригіналу, якщо того вимагає й позиція перекладача (перекладачки)* (Є. Кононенко); // **підси́лено,** *безос. пред.* *Більшовицькі полки, що несли в руках розірвані знамена своєї армії, що наступали босі й голі на польські позиції, було підсилено бойовою кавалерією* (Г. Косинка); *Камінь було відшліфовано не круглим горбочком, а його гострі природні грані підсилено ретельною і вправною шліфовкою* (Ю. Логвин).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **поси́лений** 2. *З ранку до ночі та ж сама тема: нервова система, нервова система! Старесенький лікар, чаклун санаторний, підсилений курс призначає, повторний* (Л. Костенко); *Неоекспресіонізму в живописі властиві підсилені кольори й динаміка форм* (із журн.); *Адам Баронецький же прибув інкогніто, як гоголівський ревізор, і це одразу викликало в місцевих жителів підсилений інтерес до нього: хто він, чого приїхав?* (О. Чорногуз).

ПІДСИ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підси́лити** і **підси́литися.** *Кожне слово, вимовлене біля одного фонтана, відіб'ється од стелі і буде чутне біля другого. Звісно, вухо його не схопить, але магнітофон зафіксує, треба тільки дати якнайбільше підсилення* (М. Дашкієв); *Спершу майнула гадка, що на підсилення охорони прибув курінь Недобитого* (М. Андрусяк); *З підсиленням вітру зростає інтенсивність перемішування повітряних мас* (з навч. літ.); *Ось тільки для підсилення надрукованого в середині речення слід було вставити тире* (О. Шугай).

2. Те саме, що **підкрі́плення** 2. *Недурно залишали його без підсилення, без харчів, а коли зголодніле військо накидалося на селян, .. летіли на нього скарги* (З. Тулуб).

ПІДСИ́ЛЕНО. Присл. до **підси́лений.** *Жінки повідчиняли у класах вікна, і в порожніх кімнатах їхні голоси звучали підсилено* (Валерій Шевчук).

ПІДСИ́ЛИТИ *див.* **підси́лювати.**

ПІДСИ́ЛИТИСЯ *див.* **підси́люватися.**

ПІДСИ́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **поси́льний**[1]. *Дійсність в усій своїй сукупності — це не що інше, як єдиний динамічний космічний феномен, всеохопна зміна та становлення, підсильний науковому поясненню космогенез* (з наук.-попул. літ.); *На сторінках книги авторка в захопливій формі описує створення садиби власними силами, її досвід підсильний і не потребує значних матеріальних та фізичних ресурсів* (із журн.).

ПІДСИ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підсилення чого-небудь. *А хто порадує мене — скажіть мені, будь ласка: в якому слові частка не — підсилювальна частка?* (Д. Білоус); *Власне, я міг накласти на Морганів вогнезор підсилювальне закляття* (О. Авраменко, В. Авраменко); *При скануванні затримки між імпульсами запуску нагрівального й підсилювального активного елементів лазера аналізували емітувальну поверхню впродовж міжімпульсного проміжку* (з наук.-техн. літ.); *Ілюзія щодо себе як центру всесвіту небезпечна тим, що провокує розглядати інших осіб як перешкоди або підсилювальні резонатори, покликані сприяти задоволенню власного "Я"* (з наук.-попул. літ.).

ПІДСИ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підси́лювати.** *Линув, підсилюваний поривами вітру, тисячоголосий людський рев — а-а-а!* (В. Малик); *Індію з її 4000-літнім духовим життям, підсилюваним чудово багатою природою краю, можна би порівняти з тим вулканом* [Кракатау] (І. Франко).

ПІДСИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підси́лювати** і **підси́люватися.** *Багряний постійно спромагався заощадити колосальну мірку сил для .. підсилювання Державного Центру УНР і для широкого приватного листування* (О. Шугай); *Бобові культури сприяють підсилюванню родючості ґрунту, збагачують його азотом* (з наук. літ.); *Сьогодні магазини музичних інструментів пропонують широкий спектр сучасних електронних інструментів та обладнання для підсилювання й оброблення звука (акустичні системи, підсилювачі тощо)* (із журн.); *Останнім часом дедалі помітніше підсилювання тенденцій глобалізації мікроекономіки, поглиблення міжнародного ринку праці* (з газ.).

ПІДСИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДСИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* 1. Збільшувати силу, потужність чого-небудь. *Починаєш говорити, наблизивши до рота порожній слоїк, і це дещо підсилює звучання твого голосу, це такий мікрофон* (Ю. Андрухович); *Вночі на зручніших для ворога підступах стійки підсилювали* (М. Андрусяк); *Треба оглянути панцерники, підсилити й відремонтувати одні, роззброїти і покинути другі* (Ю. Яновський).

2. Робити сильнішим за ступенем вияву. *Неспокій ні на хвилину не покидав його, коли він мчав до Ужгорода на побачення з регентським комісаром .. Рапорти з станцій тільки підсилювали цю тривогу* (С. Скляренко); *Сів* [Бранець] *до піаніно .. Віолончель підтримала його вступ, а скрипка підсилила жалісливі варіації туги* (Олесь Досвітній); *Після диспуту, щоб підсилити враження, йшла драма з життя .. християн* (З. Тулуб); [К а р л:] *Віддаймо цим рабам безтямним місто, Бо голод їхню лють лише підсилить* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); // Сприяти сильнішому, інтенсивнішому прояву якої-небудь особливості, якості, процесу і т. ін. *Гаряча вода підсилювала мандариновий запах* (Г. Вдовиченко); *Майор Грабенко і старший лейтенант Корольов довго радились .. Піти на пом'якшення вимоги — це пошкодити вихованню Маслюка, підсилити нездорові риси його характеру* (І. Багмут); *Андрусівське перемир'я розірвало Україну навпіл і .. підсилило Руїну* (В. Чемерис).

ПІДСИ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПІДСИ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Збільшуватися в силі, потужності і т. ін. *Підсилювався вітер. Кошлаті пасма хмар, як дивовижні язики, злизували зоряні черідки* (Я. Качура); *Дощ підсилився. Знявся вітер* (В. Нестайко); *Акватрон* [скафандр] *виконуватиме найменше бажання людини, подумки сформульований наказ. Біоелектричні струми шкіри, м'язів акванавта, підсилившись, керуватимуть ходовими механізмами та робочими органами* (П. Коломієць).

2. Робитися, ставати сильнішим за ступенем вияву (про яку-небудь властивість, якість, стан, процес і т. ін.). *Вова справді був схвильований. Це хвилювання підсилювалося, і тому виною була його фантазія* (М. Трублаїні); *Біль у серці то гамується, то знову підсилюється* (Л. Смілянський); *Загальний настрій підсилювався через чималу, пістряво й різнобарвно — ніби для карнавалу — вбрану юрбу* (Ю. Іздрик); *Перше враження, отримане від розглядання вокзальної споруди, зараз лише підсилилося й закріпилося. Довкола все виглядало величним, могутнім, зведеним на віки* (А. Кокотюха).

3. *розм.* Те саме, що **підкрі́плюватися** 2, 3. — *Трохи підсилимось після важкої праці та побалакаємо* (І. Нечуй-Левицький).

4. *тільки недок.* Пас. до **підси́лювати.** *Мова його, що лилася звично і владно, підсилювалась всім його виглядом* (О. Гончар); *Відчуття торжества життя підсилювалось дивовижною перспективою розквітлої землі, що переливалася, як у вічність, за сріблясте мерехтіння крайнеба* (Г. Тарасюк); *Повноцінна інтерпретація лексичної одиниці залежить від симбіозу денотативного та конотативного змісту, який підсилюється асоціативним сприйняттям диференційних ознак фонем при їх реалізації в мовленнєвому потоці* (з наук. літ.).

ПІДСИ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Пристрій, прилад для збільшення сили, напруги, потужності чого-небудь (звичайно про радіоапаратуру). *Інна озирнулась: пансіонат освітлений, музика підсилювачів догримлює аж сюди — нічні розваги в самому розпалі* (О. Гончар); *Намагаюся зосередитись на думці-наказі про поміч. Вмикаю біоімпульсний підсилювач .. Затим сигналю прожектором, застосовуючи всі відомі мені міжпланетні коди* (І. Росоховатський); *Над'їхала міліцейська машина, і з підсилювача залунав наказ розійтися* (Ю. Винничук); *Музика гупає голосніше, Хо-хо* [диджей] *додає на підсилювачі звук, і я не маю сил у цьому гаморі знаходитися* (А. Дністровий); // Засіб, речовина і т. ін., що збільшує ступінь вияву чого-небудь. *Я знайшов кристал п'єзокварцу з природним дефектом, що став потужним підсилювачем електромагнітних коливань* (Н. Околітенко); *Нейрони вже не виглядають як базальні структури людського мозку. Скоріше можна говорити, що вони виступають як певні підсилювачі тих процесів, які відбуваються в них на нанорівнях* (з наук.-попул. літ.); *На сьогодні підсилювач смаку глутамат натрію дуже поширений як харчова добавка. Надмірне споживання цієї речовини може завдати шкоди здоров'ю* (з навч. літ.).

△ **(1) Резисти́вний підси́лювач** — пристрій, навантаженням в анодному колі якого є омічний опір. *У разі застосування резистивних підсилювачів для посилення імпульсних коливань виникає необхідність корекції частотних характеристик у ділянках нижніх і верхніх частот* (з наук. літ.); *Змінна напруга на виході резистивного підсилювача, зібраного за схемою зі спільним катодом, перебуває в протифазі зі вхідною напругою* (з навч. літ.).

ПІДСИ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підсини́ти.** *Вночі підсинений спиртовий стовпчик мого термометра нижче двадцяти семи не опускався* (Любко Дереш); *З глибини вулиць трамваї повзуть із синіми фарами в лобі. І люди підсинені пробігають* (О. Гончар); *Крізь відчинені вікна щедро світить сонце, пустотливими зайчиками відбиваючись на склі любовно оздоблених фотографій, на біленьких, злегка підсинених рушниках* (М. Олійник); *Ох, ті білі, накрохмалені й підсинені сукні! Як тішились ними бідні дівчата, волочачи по траві їхні шлейфи і уявляючи себе, хай навіть лише на один день, елегантними дамами* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); * Образно. *Рання осінь ще тримала сонце високо в підсиненому небі* (А. Дімаров); * У порівн. *В неї очі чорні, а білки очей великі-великі і наче підсинені синькою* (О. Донченко).

2. *у сполуч. зі сл.* о к о, *розм.* Із синцем, синцями. *Іноді й доставалося їй од Максима за ті подарунки: не раз, не два ходила вона з підсиненими очима* (Панас Мирний); *Розпатлана жінка, з підсиненим оком, спала* (Г. Косинка).

ПІДСИ́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підси́нений** 1. *Підсиненість білизни.*

ПІДСИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підсини́ти** і **підсини́тися.** *На упакуванні безпечних засобів побутової хімії, як-от: синтетичні засоби для прання, підсинення, підфарбування, чищення посуду тощо — застережний напис відсутній* (з навч. літ.); *Ступінь підсинення та усунення жовтизни білих речей залежить від кількості спеціального засобу, доданого до прального порошку* (із журн.).

ПІДСИНИ́ТИ *див.* **підси́нювати.**

ПІДСИНИ́ТИСЯ *див.* **підси́нюватися.**

ПІДСИ́НЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підсинювання. *Підсинювальний реагент не вимиває гематоксилін з ядер, а лише чітко виділяє деталі ядра, перешкоджає забрудненню цитоплазми клітин фарбою* (з наук. літ.); *Сучасні підсинювальні засоби можна використовувати і при ручному пранні, і при пранні в машинці* (із журн.).

ПІДСИ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підси́нювати.** *Підсинювана білизна.*

ПІДСИ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підси́нювати** і **підси́нюватися.** *За узгодженням із замовником вироби приймають у неповне (прання, віджимання) або повне (прання, віджимання, сушіння, прасування) та додаткове (антистатичне, бактерицидне просочення, підсинювання, ароматизація) оброблення* (з мови документів); *Синька не є стійким барвником. Кожне наступне прання буде вимивати пігменти з тканини, тому час від часу потрібно буде повторювати підсинювання* (із журн.).

ПІДСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДСИНИ́ТИ,** синю́, си́ниш, *док., що.* 1. Підфарбовувати чим-небудь синім. *Де піски, ліси, болота, там оселяється убогий смерд, складає хату, обмазує глиною з кінським кізяком, мастить крейдою, підсинюючи її* (С. Скляренко); *Він дуже пишався тим, що фарбував стіни університету, білив і підсинював дзвіниці Софійського собору* (В. Близнець); *Сніг сліпив очі людям і птиці. Синички .. вихвалялися: "Підсиню небо, підсиню небо"* (Григір Тютюнник); *Поклала* [Рая] *на щоки рум'яна і ще більше начорнила й підсинила очі* (Валерій Шевчук); * Образно. *Вечір підсинив шибки, в хаті стало трохи зимно* (М. Малиновська); // Підсвічувати синім світлом. *Підсинювати вітрини магазину.*

2. Полоскати білизну у воді з розведеною синькою для надання блідо-синього відтінку. *У 1858 р. Генрі Стінсен винайшов апарат, зовні оснащений рукояткою, яка обертала хрестовину з лопатями всередині діжки-балії. У такій машині вже можна було замочувати, прати, виполіскувати, відбілювати, підсинювати та крохмалити білизну* (з навч. літ.); *Хазяйка на ставку випере* [полотно], *та як підсинить, та як викачає рублем, воно аж лоснить і таке гарне* (Є. Пашковський).

ПІДСИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПІДСИНИ́ТИСЯ,** си́ниться, *док.* 1. Набувати блідо-синього відтінку після полоскання у воді з розведеною синькою (про білизну). *Завдяки застосуванню під час прання спеціального засобу одяг підкрохмалюється й підсинюється* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підси́нювати.** *Сучасні освітлювальні акваріумні пристрої оснащені спеціальною функцією, завдяки якій акваріум ізсередини може підсинюватися* (із журн.).

ПІДСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підси́пати.** *Камінь .. звільна покотився по валах, важко хрустячи ними о підсипаний шутер* (І. Франко); *Під берегом тужливо перегукуються крізь дрімоту китайські гуси, .. повилуплювалися з підсипаних яєць тут-таки, над стрижем* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Цього ранку, як ніколи досі, над підсипаною туманцями рівниною сіяв альпійський кряж* (Олекса Ізарський); // **підси́пано,** *безос. пред. Коли після полудня Півень збудився від важкого мороку, він вже знав: у мед підсипано зілля* (Ю. Логвин); *Російська армія закопалась у землю. Старі — з чотирнадцятого року — окопи заглиблено до двох метрів, бруствери підсипано ще на пів метра* (Ю. Смолич).

ПІДСИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсипа́ти.** *На пляжах, які найчастіше відвідують кияни та гості столиці, зокрема на Дитячому, Молодіжному, Центральному, проведене часткове підсипання піску* (із журн.); *Щоб стабілізувати ситуацію на дамбі Бортницької станції аерації, вирішено зробити підсипання спеціальною ґрунтовою сумішшю локальних місць розмиву верхнього шару окремих ділянок дамби* (з газ.).

ПІДСИ́ПАТИ *див.* **підсипа́ти.**

ПІДСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* підси́плють; *док.* 1. *що, чого.* Сипати, насипати додатково, трохи або час від часу. *Козак добре дбає, .. Коневі частенько зеленого сіна підкладає, Жовтого вівса підсипає* (з думи); *Всього натерпілося хлоп'я. Іноді.., щоб не задрімав, бува, й навколішках, підсипав* [пан] *гречки під голі коліна...* (Панас Мирний); *Вони сиділи навколо кадоба, дивлячись, як Хакім то підсипає в нього пригорщами золу мангрового дерева, то хапається за міх, щоб продувати повітря* (М. Дашкієв); *Степанович дістав люльку, підсипав тютюну, притоптав його великим пальцем і закурив* (Л. Юхвід); — *Ти, Льошко, і ти, Даню, підсипте ще чистенького піску на доріжки* (Ю. Мокрієв); // Насипа́ти чого-небудь потай, з певним наміром. *Навіз* [корчмар] *більше горілки та споював людей, підсипаючи до розбавленої водою горілки .. тютюну, щоб міцнішою здавалась...* (М. Коцюбинський); — *Ось чуєте, як я розмовляю, — це від отрути, яку мені підсипали до самогонки* (Ю. Яновський); *Вона стала свідком передсмертної агонії бездомного пса, якому хтось підсипав отрути* (С. Андрухович).

2. *що, чого.* Накладати або наливати в посуд ще трохи, додатково яку-небудь страву для вживання. *Йому Миколина мати все підсипає в тарілку, "бо вас же захарчували на міських тих харчах, там і поїсти як слід не дадуть"* (А. Дімаров); — *Іще вам вареників, ви, косарі?* — *Давайте ще. Марійка підсипала* (А. Головко); — *Юпе, підсип іще супу!* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // *розм.* Наливати в посуд додатково що-небудь рідке. *На цимбалах тнуть цигани. — Гей, підсип вина, шинкарко!* — *Репетують хлопці п'яні* (П. Грабовський).

3. *що.* Сипати зверху пісок, землю і т. ін., роблячи вищим. *Повільно котиться машина .. Часто доводиться збочувати в об'їзд, бо дорогу вирівнюють, підсипають, вкатують — готують до асфальтування* (Ю. Мельничук); *Інженер тихо дивився понад пенсне, недбало начеплене посередині носа, й флегматично казав Несторенкові: — Важно підсипати узвіз, міст ще може триматися* (Б. Антоненко-Давидович); *Після весняної поводі* [повені] *насип у багатьох місцях розмило, і ми працювали день і ніч, щоб швидше підсипати залізничне полотно і налагодити рух робочих поїздів* (І. Багмут).

4. *що.* Доглядаючи за рослинами, нагортати, нагрібати розпушену землю до основи стебел. — *І що це воно співає так гарно та жалісно?* — *гомоніли жінки одна до другої, підсипаючи картоплю на городах* (С. Васильченко); — *А я ж тобі пшеницю сполола, картоплю сполола та підсипала!* — *Так звичайно виговорювала свекруха Варці* (Грицько Григоренко).

5. *кого, що.* Класти під квочку яйця для висиджування курчат. — *Вони .. квочок підсипають на фермі* (В. Кучер); [1-а молодиця:] *Підсипала я під кожну квочку аж по двадцять одному* [яйцю] (М. Кропивницький); *Квочка, яку Улянка підсипала, давно вилупила курчат* (О. Донченко).

6. *що, чого і без прям. дод., заст.* Давати хабаря. — *Як, спитаєш, він одібрав ту землю?.. Підсипав судовикам... от і рішенець: не твоя земля, Чіпко!* (Панас Мирний).

◊ **Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру** *див.* **підкида́ти; (1) Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю:** а) сприяти посиленню неприємних почуттів, настроїв і т. ін., говорячи про кого-, що-небудь з іронією, з глумом; ускладнювати стосунки з кимсь. — *Іди та й лайся, про мене, хоч до самого вечора .. Підсипай, підсипай перцю, — насмішкувато сказав Карпо* (І. Нечуй-Левицький); б) гостро критикувати кого-, що-небудь. — *Поляк цей — молодець! Підсипав перцю під кінець.., — говорить в першому ряду інспектор Гак Свирид, сміючись в бороду руду. — Що й говорить, як слід за зябра взяв доктрину ту, — відказує в одвіт Омелько, сторож-дід* (І. Гончаренко).

ПІДСИ́ПАТИСЯ *див.* **підсипа́тися.**

ПІДСИПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДСИ́ПАТИСЯ,** плюся, плешся; *мн.* підси́плються, *док.* 1. *розм.* Насипа́тися під що-небудь. *Через доволі потужні струси пісок почав підсипатися під поміст* (з газ.).

2. *перев. недок., перен., фам.* Догоджати, лестити кому-небудь, прагнучи домогтися чогось, перев. залицяючись. *Івась не знав, що його мати була ще молода й гарна, що цей Семен підсипався до неї, дістав одкоша й тепер мстився й на матері, й на синові* (Г. Хоткевич); — *Почав до неї підсипатися один шляхтич* (П. Панч); — *Я вже і сяк і так до Сафрона підсипався: пообідайте з нами* (М. Стельмах); *Любив Шухновський висміяти позаочі кожного. У вічі він до тебе буде підсипатись, компліменти говоритиме, а послухайте, що він каже позаочі* (Ю. Збанацький); *Чоловік, Сергій, нічого їй порадити не міг, хіба згадати, що до його матері теж колись із КДБ з цим підсипалися, а до кого, спитати б, НЕ підсипалися?..* (О. Забужко).

3. *тільки недок.* Пас. до **підсипа́ти.** *На високих валах потужні гармати. Вали будуть щороку підсипатися вгору на один лікоть* (В. Чемерис).

ПІДСИПА́Ч, а́, *ч.* 1. Робітник, який займається підсипанням чого-небудь.

2. Пристрій, признач. для підсипання чого-небудь. *Підсипач зерна може працювати в напівавтоматичному або автоматичному режимі за заданою програмою* (з навч. літ.).

ПІДСИПА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **підсипа́ч** 1. *Підсипачка борошна.*

ПІДСИ́ПКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **підсипа́ння.** *Лаврін стріляв без підсипки* [пороху] *й встиг зробити три випали, поки драбини лягли на вал* (Ю. Мушкетик); *Усі порушення покриття, які спричинені рухом транспорту, ліквідовують додатковою підсипкою землі* (із журн.).

2. Те, що підсипали (у 1, 3 знач.); що-небудь підсипане. *Оглянувши підсипку на своїх пістолях та попробувавши вістря татарського ятагана у себе за поясом, .. почав* [Хмельницький] *разом з конем звільна пробиратися крізь гущавину в напрямі до світла* (І. Франко); *Підсипку під стяжку застосовують для запобігання проникненню вологи вгору до верхнього шару підлоги* (із журн.).

ПІДСИПНИ́Й, а́, е́. Признач. для підсипання. *Щоб уникнути заторів, підвезення підсипного матеріалу для ремонту окремих ділянок столичних доріг здійснювали в нічні години* (з газ.).

ПІДСИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсиса́ти** і **підсиса́тися.** *Якщо немає потреби в одержанні молока для харчування й продажу, телят утримують під коровами на підсисанні* (із журн.).

ПІДСИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДІССА́ТИ,** ссу́, ссе́ш, *док.* 1. *що.* Ссати яку-небудь рідку їжу час від часу. *Підсисати молоко.*

2. *кого, перен., розм.* Завдавати болю, страждань; мучити. — *Коли б тільки ти перестав підсисати мене, то вже я сам дав би собі раду* (І. Франко); *Мене починає підсисати зсередини неприємний холодок — як у дитинстві в почекальні у зубного* (О. Забужко).

ПІДСИСА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДІССА́ТИСЯ,** ссе́ться, *док.* 1. Присисатися до чого-небудь знизу.

2. *тільки недок.* Пас. до **підсиса́ти.**

ПІДСИСНИ́Й, а́, е́, *с. г.* 1. *тільки ж.* Яку ссе маля. *Якщо підсисні свиноматки споживають замало корму, це негативно позначається на їхній продуктивності* (з навч. літ.).

2. Який ссе матір. *На сьогодні відомо багато засобів, наприклад про- та пребіотики, трави, спеції, плазма крові, що підсилюють захисну здатність організму, поліпшують мікрофлору кишківника або життєздатність підсисних чи новонароджених поросят* (з наук. літ.).

△ **Підсисни́й (підсо́сний) періо́д** *див.* **періо́д.**

ПІДСИСТЕ́МА, и, *ж., спец.* Окрема частина системи, яка має самостійне значення. *Мовний знак реально існує тоді, коли форма і зміст злиті воєдино. При цьому .. виникають дві підсистеми знаків, або розвиваються два головні яруси мови — номінативний і предикативний* (В. Русанівський); *Корабель .. мчав уже не по прямій, а по плавній дузі, яка за п'ять з половиною годин мала привести нас до підсистеми Сатурна* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДСИТИ́ТИ *див.* **підси́чувати.**

ПІДСИ́ТОК, тка, *ч.* Негусте сито. *Циган ледве виглядав з купи решіт .. та підситків* (І. Нечуй-Левицький); *Коли вода забулькотіла, виклала* [Ганна Сильвестрівна] *на підситок перший десяток вареників* (І. Сенченко); *Явдоха сіяла муку на підситок, готуючись завтра пекти хліб* (Григорій Тютюнник); *Мука не біла, жовто-руда, — грубе меливо. Його не дуже просіюватимуть. Марійка пустить на підситок, а про сито нема чого й думати* (Б. Харчук).

ПІДСИХА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підсиха́ти.** *Фізіологічна активність чистих та змішаних культур метанотрофних бактерій на твердих поверхнях сягає максимальних значень за наявності на носії видимої плівкової вологи. При підсиханні носія споживання метану мікроорганізмами суттєво зменшується* (з наук. літ.); *Якщо підщепа набагато товща за прищепу, то краще вставити два живці. Щеплення живцем виконують здебільшого навесні, коли менша загроза його підсихання* (з навч. літ.).

ПІДСИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДСО́ХТИ, ПІДСО́ХНУТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* підсо́х, ла, ло *і* підсо́хнув, нула, ло; *док.* 1. Сохнути, протряхати трохи або місцями. *На стежках уже підсихав ґрунт, і схили зарябіли масними латками ріллі* (С. Чорнобривець); *Цегла на землі підсихала, тверділа, і вже затверділу її закладали в гончарну піч* (Ю. Логвин); *Заходилася* [Олена] *вигрібати з печі хмиз, що вже підсох за ніч* (Григорій Тютюнник); *Після вчорашнього дощику дерев'яні тротуари на головних вулицях встигли підсохнути* (Б. Левін); *Біля печі стояли його чоботи: забув покласти хоча б на припічок, щоб підсохли* (М. Циба); *В купе підсохнули мокрі сліди, різкіше чулась кислятина мокрої взувачки, запах чайної заварки* (Є. Пашковський); // *безос. Навесні, тільки-но підсихало, вони, діти, товклися біля ставка* (М. Малиновська); *Підсохло, потім і протряхло, Відвідали ми Лесин гай* (О. Ющенко); // Гоїтися, затягуватися поступово, трохи або місцями (про рану, виразку). *Жар зійшов, виразка підсихала й стягувалася* (М. Дочинець).

2. Утрачати вологість, життєві соки (про рослину, листя і т. ін.); прив'ядати. *Шорсткі кущики перекотиполя вже підсихали й починали загинати свої зелені гілочки* (З. Тулуб); *Коли сіно підсохне, він перевозитиме його човном до свого берега* (В. Шкляр); *Петро з Орком лущили фасолю, що підсохла на стриху* (Г. Пагутяк).

3. *перен.* Ставати худішим; марніти. *Обличчя його за ці* [воєнні] *роки підсохло* (М. Стельмах).

ПІДСИ́ЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **підсити́ти.** *Забобонний страх прокинувся в ньому, уява, підсичена темнотою, творила і підсувала всякі страшні образи* (М. Коцюбинський).

ПІДСИ́ЧЕННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **підсити́ти.** *Усе йшло як треба. Моїх дрівець для підсичення багаття не бракувало* (Ю. Винничук).

ПІДСИ́ЧУВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **підси́чувати.** *Підсичуваний раз у раз вогонь бухає теплом, заливаючи печеру палаючим пурпуром* (Я. Галан); *Ідеї розбуджені, але не дійшли ще до ясного почуття правди; відси загальне розворушення, підсичуване частковими інтересами одиниць* (І. Франко).

ПІДСИ́ЧУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **підси́чувати.** *Орест Левицький пише про підсичування властолюбних владик в їх пригніченому ніби положенні представниками католицького кліру, особливо ж єзуїтами* (з публіц. літ.).

ПІДСИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСИТИ́ТИ,** ичу́, ити́ш, *док., що, діал.* Підсилювати. *Кухар варив смачно, але витрачував дуже багато масла. Повною варехою кидав його під кухню, щоб підсичувати жар* (Б. Лепкий); *Янчеюк знов нападає на неї .. Обидві руці її вп'ялися в його горло .. Скажена лють, а з нею й сила наповнили її істоту. Почувся здушений крик, харчання, але це ще підсичувало її лють* (У. Самчук); *— Любов князівни можна здобути, тільки убивши змія, і природно, що перешкоди, які постають на шляху до її серця, підсичують бажання ним заволодіти* (Ю. Винничук).

ПІДСИ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок., діал.* Пас. до **підси́чувати.** *Папа Іван XXIII наголошував: "Якщо народи не дійдуть до тієї братерської єдности, що основана на заповідях справедливости й підсичується любов'ю, то справи людства залишатимуться в дуже тяжкій небезпеці"* (із журн.).

ПІДСІ́В, у, *ч.* 1. Те саме, що **підсіва́ння.** *Поліпшення стану солончаків, особливо лучних, досягають підсівом солевитривалих рослин* (з наук. літ.); *У разі пересівання або підсіву, здійснених із попереднім повідомленням страховика, витрати на ці роботи включаються в розрахунок збитку* (з мови документів).

2. Те, що підсіяли (у 1 знач.) додатково; що-небудь посіяне додатково. *На берегах Горині він* [агроном] *разом з мичнівцями створив великі луки з райграсу й конюшини, з різних трав підсіву* (М. Рудь).

ПІДСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсіва́ти.** *Аналіз даних спостережень мережі гідрометеорологічних станцій за спеціальними методиками дають змогу розробити агрометеорологічні прогнози вимерзання рослин, зрідженості посіву, перезимівлі сільськогосподарських культур, площ їх підсівання та ін.* (з наук. літ.); *Підсівання покривних культур у кукурудзу є багатообіцяльною практикою* (з газ.).

ПІДСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПІДСІ́ЯТИ,** ію, ієш, *док.* 1. *що, чого, чим.* Сіяти додатково, ще трохи або по слабких, рідких сходах чи по сходах іншої культури. *— Мені теж довго голову крутили з пасікою. Ніяк не хотіли толком збільшувати її, не хотіли синяк підсівати. А що я, дарма насіння його у лісах збирав?* (М. Стельмах); *— Татко їх* [трави] *підсіває щороку, — пояснила Світлана* (О. Гончар); *Казали в конторі, що трохи гороху є: де пшениця вимерзла, горохом підсіватимуть* (В. Дрозд); *— Самі ж розумієте, що з тієї потолочі вже й хом'як не похіснує* [скористається]. *— Підсіємо яриною. — Ая-ая, замість того, щоб те зерно у переднівок на пироги змолоти, — в тон батькові буркне Лесь* (І. Нижник).

2. *що.* Просівати що-небудь крізь решето, сито. *Уляна заторохтіла решетом, підсіваючи квасолю* (В. Кучер); *Традиційно в Україні підсівали борошно через сито в невеликі ночви — довбані з цільного відрізка деревини коритця прямокутної або човноподібної форми із завуженими кінцями-ручками* (з навч. літ.).

ПІДСІВА́ТИСЯ, а́ється, **ПІДСІ́ЮВАТИСЯ,** юється, *недок.* Пас. до **підсіва́ти, підсі́ювати.** *Яра пшениця добре адаптується до несприятливих умов вирощування, може підсіватися до озимих посівів, коли частина сходів гине* (з наук. літ.); *Поле, зайняте багаторічними травами, виводять із сівозміни на три роки. Потім його розорюють, а замість нього виводять із сівозміни друге поле, на якому в попередньому році підсіювалися багаторічні трави* (з навч. літ.).

ПІДСІВНИ́Й, а́, е́. Стос. до підсіву. *Підсівне вирощування можна застосовувати в усіх зонах України, але найвищі врожаї воно дає в лісостеповій зоні, Передкарпатті, Закарпатті, на Поліссі та зрошуваних землях* (з наук. літ.); // Який підсівають. *Підсівні культури підсівають навесні під покрив основних озимих і ярих культур* (з навч. літ.); // Признач. для підсівання чого-небудь. *Зерно, яке виділилося від руху повітря, з'єднується з відокремленим на підсівних решетах та утворює фуражну фракцію, що направляється через жолобок у відповідну секцію бункера, а чисте зерно потрапляє в окремий бункер* (з навч. літ.).

ПІДСІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсіда́ти.** *Було щось бридке в усій його* [Гольцева] *інтимності, в цьому підсіданні й легеньких, фамільярних штовханах* (Б. Антоненко-Давидович); *Потім були ті довжелезні години в автобусі, часті зупинки по всій Подільській височині, висідання і підсідання всіляких сільських тіток.., брудні поля, пагорби* (Ю. Андрухович); *— Нащо тобі всі ці інтелігенти? У них там вічна гризня, підсідання, підкопування, під'їдання...* (П. Загребельний); *Голова держадміністрації попереджав земляків про небезпеку підсідання на газ, настійливо радив волинянам якомога швидше повертатися до традиційних для регіону джерел енергії* (із журн.).

ПІДСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДСІ́СТИ,** ся́ду, ся́деш, *док.* 1. Сідати поряд з ким-, чим-небудь або близько до когось, чогось. *Ляшенко .. часто підсідав з книжками в руках до професора, щоб погомоніти з ним* (І. Шаповал); *Безцеремонно відтиснувши Лукію, з стільцем до капітана підсідає Яцуба* (О. Гончар); *Бекір задовольнив своїх гостей і підсів до них* (М. Коцюбинський); *Він підсів до вогнища, мовчки взяв жарину, припалив погаслу люльку* (Д. Ткач); // *до кого і без дод.* Сідати до кого-небудь у вагон, машину, підводу і т. ін. *Пасажирів ставало все більше, на кожній станції підсідали цілі шахтарські родини* (С. Жадан); *Це вже була не Люнька, а немолодий балакучий чолов'яга, який підсів по дорозі в машину* (М. Рудь); *Потім він спитав Шурку: — А ти ж як, матрос, вгонишся своєю зажигалкою* [мотоциклом] *за нами чи, може, підсядеш до Жили на біду?* (Ю. Смолич); *Парубок підсів до когось на віз і щасливо заїхав у Винники* (Ю. Винничук).

2. *кого, рідко.* Те саме, що **підси́джувати.** *Розвідавшись отак про всіх його родичів, розпитавши, як кого звати, дівчина вирішила хитро підсісти Андреучча саме з сього боку, щоб доп'ясти-таки свого* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Кинулися пташки ловити метеликів та дзьобати козявок всяких, а звірі пташок. Розпочалася між усім живим війна страшенна; одно одного підсідає, стереже, де б його краще загарбати* (М. Стельмах).

3. *розм.* Трохи, не повністю сідати (у 11 знач.). *Якщо при мінусовій температурі підсів акумулятор, перед запуском двигуна ввімкніть і вимкніть фари. Цей прийом сприятиме підвищенню температури батареї та полегшить запуск* (із журн.).

4. *на що, жарг.* Мати хворобливу залежність від небезпечних, шкідливих для організму речовин (наркотиків, алкоголю і т. ін.). *Припускаю, що переважна більшість .. милих, ще не зіпсованих системою курсантів підсідають на цей самий бром, .. і що для багатьох із них це стає особистою драмою* (С. Жадан); *Дякувати Богові, на наркотики не підсіла* [донька] *й по дискотеках не вешталася* (І. Роздобудько); // *перен.* Сильно захоплюватися яким-небудь заняттям, перев. негативним, набувати постійної схильності до чого-небудь; приохочуватися. *Один відомий співак якось зізнався: "Коли зірки кричать зі сцени "Усе для вас!", то це брехня. Насправді публіка потрібна їм самим, бо вони підсідають на енергію багатотисячної аудиторії, як на голку"* (із журн.); *Жертви бездарних римейків і адаптацій підсіли на серіали, як на наркотики, — щовечора прагнуть дізнатися, хто з ким спав і хто кого вбив* (Л. Костенко).

ПІДСІДЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який міститься під сідлом. *Підсідельний штир дає змогу регулювати рівень розміщення сідла* (із журн.).

2. Яким їздять верхи, із сідлом (про коня). *Всі домашні вийшли проводжати мене з моїми джурами, підводили коней підсідельних* (П. Загребельний).

ПІДСІДЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Ремінь для укріплення сідла. *Особливу любов сколот виявляв до коня, якого всіляко прикрашав. Усе (вудила, вуздечки, сідло, підсідельник, шкіряне покривало на коня), що належало до його виряду, мало надзвичайно багатий набір прикрас і неймовірно щедру орнаментацію* (з публіц. літ.).

2. Шматок повсті або грубого полотна, який підкладають під сідло. *Коструба повипрягав коні, повитирав їх сухим листям та покрив їх хребти вовняними підсідельниками* (Юліан Опільський); *Нема чого й говорити про сідла, попони, підсідельники... Все це вишите різноманітними аплікаціями, орнаментоване накладними інкрустаціями, прошите золотими нитками* (Д. Гуменна).

ПІ́ДСІДКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **за́сідка.** *Він* [Агапій] *завжди За мною в підсідці .. Підслухує мої розмови й мотає собі на вус* (Віра Вовк).

ПІДСІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсіка́ти.** *Під час монтажу й заміни проводів розкочувати їх потрібно поволі, без ривків, тягові канати направляти так, щоб уникнути підсікання та наближення до проводів під напругою* (з наук.-техн. літ.); *У пристрої для підсікання риби рибальський гачок одним кінцем повідця з'єднаний зі сторожком клювання, а іншим — з волосінню, що йде до спінінга* (з навч. літ.).

ПІДСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДСІ́КТИ,** ічу́, іче́ш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **підру́бувати** 1, 2. *Ван Лун наче підсікав тим електроножем повітряне коріння дерев, що перепліталося між собою* (В. Владко); *Почав* [Вадя] *люто підсікати під самий корінь бур'ян. Працював він так завзято, що гострі краї його сапи зачіпляли і соняшник* (М. Білкун); *— Я липи підсікатиму, а ти лови рибу. Щоб нам добра юшка була* (Ю. Логвин); *Багатовибійне буріння здійснюють у такому порядку: підсікають рудний масив, установлюють відхилювач і забурюють новий стовбур, яким перетинають корисну копалину в іншій точці* (з наук.-техн. літ.); // *кого, перен., розм.* Різким або влучним зауваженням

ставити в скрутне становище, зумовлювати зніяковіння. *— Я змагав дух, бо перед тим забив ногу і йти в гору було тяжко. — Хто потвердить? — підсікав я хитруна. — Я приніс із гори камінець* (М. Дочинець); *— Слово по слову — розбалакалися* [з чоловіком]. *— Та й добре ж ти, каже, нашого підсікла!* (Панас Мирний); *— І улов можеш показати? — ще раз хотів несподівано підсікти Левка, але той не збентежився. — Зможу, коли накажете, пане* (М. Стельмах); *— Що сказав Веремієнко? — підганяв мене юнак. — Він сказав, що не піде на злочин! — Ні! — підсік мене Сіренький. — Ні? — болісно скривився я* (І. Багмут).

2. *що.* Вирубуванням лісу очищати місце під ріллю. *За підсічно-вогневою системою ділянку підсікали: дерева в лісі рубали або підрубували, підрізали кору, щоб вони висохли. Через рік ліс спалювали й сіяли прямо в попіл, який є досить хорошим добривом* (з наук. літ.).

3. *кого.* Поштовхом, ударом і т. ін. позбавляти опори. *Я, випрямляючись мов пружина, захльоснув її одною ногою вище ступні, а другою за п'яту — й, підсікаючи, повалив додолу* (Л. Кононович); *Присівши й виставивши перед собою довгу, взуту в важкий черевик ногу, він підсік утікача* (А. Кокотюха); // *кого, що.* Ранити, підбивати, пошкоджувати ударом, пострілом і т. ін. *Піші переслідувачі наздоганяли їх, підсікали коням сухожилля ніг, а потім без жалю вбивали ошалілих верхівців, що впали на землю* (В. Малик); *Ще одна мить — і кози, осідаючи назад, метнулися б у протилежний бік, але їх зразу ж підсікли влучні кулі* (М. Стельмах); *У ту мить, коли Драбант сокирою, наче гаком, підсік проводиря, загострений патик ляснув його в груди* (В. Єшкілєв); * Образно. *Може, то печаль та нудьга за рідним краєм підсікала голос* (Григорій Тютюнник); // *що, перен.* Діями, учинками і т. ін. шкодити чому-небудь, послаблювати щось; підривати. *Життя Федора Даниловича, дійсно, дуже тяжке було: рання хвороба очей, нужда, голод, переслідування з боку царських чиновників — ось що їло талант його, ось що його підсікало!* (П. Тичина); *Невдача й безхліб'я підсікли запорожців, і вони мусили замиритися з поляками на тяжких торішніх умовах* (А. Кащенко).

4. *кого і без прям. дод.* Смикати вудку в момент клювання, щоб сильніше зачепити рибу на гачок. [В л а с:] *Ви не тямите, як підсікати, а ще беретесь вудити* (М. Кропивницький); *Як ловити сома? Дуже просто: наживляйте гачка, сидіть і чекайте. Почне клювати — підсікайте. Підсікши — витягайте* (Остап Вишня); *Сіп-сіп, сіп-сіп; я підсікаю й відчуваю, як на дні опирається рибина* (Ю. Мушкетик); *Колись .. Ваня метко підсік ляща фунтів на п'ять* (Ю. Смолич); *Батько підсік один за одним двох окунців* (Є. Гуцало).

5. *що, вет., мед.* Підрізати, надрізати тканини (у 2 знач.), органи, рани, пухлини і т. ін. з лікувальною метою. *Якщо довжина складочки, розташованої вертикально між верхньою губою та яснами, перевищує 0,8 см, її підсікають. Ця процедура є абсолютно безпечною для здоров'я* (із журн.).

ПІДСІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДСІ́КТИСЯ,** іче́ться, *док.* 1. Ранитися, підламуватися (перев. про ногу) або збивати копито (про коня). *Гомер відчув, як підсікаються його ноги. Він, певно, таки не втримався б на ногах, якби купець не підхопив його під руку* (Є. Шморгун); *Жустина зомліла, коліна її підсіклися, у нестямі вона шепотіла: — Він зараз прийде...* (В. Підмогильний, пер. з тв. Д. Дідро); *Кінь підсікся;* * Образно. *— Дайте допоможу, — простягає Павло руку. — Спасибі, — чоловік здивовано зорить прямо в очі Грабовському, віддаючи мішок. — Спасибі, — квапливо повторює. — Зовсім підсікся. Нема сили* (М. Сиротюк).

2. *тільки недок.* Пас. до **підсіка́ти.** *За правилами бойового хортингу ногу супротивника підсікають у момент динамічної рівноваги, коли кінцівка, що підсікається, не навантажена повністю і в той же час не вся вага тіла зосереджена на опорній нозі* (з навч. літ.); *Удар колективізації був спрямований на корінь нації — українське селянство. Розором села найдужче підсікалася сила нації* (з публіц. літ.); *Підсікається в'юн після декількох коливань поплавця, а при знятті з гачка видає характерний писк* (із журн.).

ПІДСІ́КТИ *див.* **підсіка́ти.**

ПІДСІ́КТИСЯ *див.* **підсіка́тися.**

ПІДСІ́Л, со́лу, *ч.* Дія за знач. **підсоли́ти.** *При виробництві сирів з високою температурою оброблення сирної маси частковий підсіл здійснюють під час другого нагрівання сиру або відразу після закінчення цього етапу* (з навч. літ.).

ПІДСІ́ННЯ, я, *с.* 1. Ґанок з піддашшям. *Вдовина дочка замітає підсіння* (П. Чубинський); *Коней приміщено на підсінню. Козаки спали при дверях на свіжій соломі* (Б. Лепкий); *Ігумен брав його під руку, вів на привітне, плетивом дрібних рож заснуте підсіння, звідки видно було сад* (К. Гриневичева).

2. *діал.* Рундук (у 2 знач.). *Він побіг на підсіння і купив .. батогів* (І. Франко).

ПІДСІ́СТИ *див.* **підсіда́ти.**

ПІДСІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсі́кти.** *Довга кулеметна черга полоснула по тому місці, де щойно вони лежали, — здригнулася і впала підсічена суха трава, але люди лишилися неушкодженими* (В. Малик); *Перед Лебедем якось особливо виразно постала тремтлива, в сльозах, підсічена горем Надія* (Яків Баш); * Образно. *Підсічене рвучким вітром, що розчухрував вершини дерев, воно* [листя] *на якусь мить буцім зависало в пустині* (В. Дрозд); // **підсічено,** *безос. пред. Він виходив від полковника з обличчям зовсім таким, яке мав на педагогічній раді, де було підсічено мої реформаторські затяги* (Валерій Шевчук).

ПІДСІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсі́кти.** *У Лівані популяція кедрів на межі зникнення, тому вирублення або підсічення цих дерев суворо заборонені* (із журн.); *Для підсічення рудних тіл з крутим падінням під великими кутами застосовують штучне викривлення свердловин* (з наук.-техн. літ.); *За способом виконання підніжку як прийом боротьби поділяють на такі різновиди: підсічення в коліно, переднє підсічення під виставлену ногу, заднє підсічення під п'ятку* (з навч. літ.); *Атрофічні рубці видаляють за допомогою підсічення. Пластичний хірург проводить висічення рубця, потім без натягу тканин пошарово ушиває рану* (з наук. літ.).

ПІДСІЧНИ́Й, а́, е́. Очищений вирубуванням лісу. *Наприкінці неоліту, коли ще підсічно-вогневе вирощування зерна переважало над мотично-польовим, вибір підсічної ділянки набув функціонально-виробничої значимості* (з наук. літ.).

△ **Підсічне́ землеро́бство** *див.* **землеро́бство.**

ПІДСІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсі́ювати.** *На межиріччі Десна — Остер антропогенні зміни пов'язані із формуванням нових ценозів унаслідок підсіювання багаторічних трав* (з наук. літ.).

ПІДСІ́ЮВАТИ *див.* **підсіва́ти.**

ПІДСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **підсіва́тися.**

ПІДСІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсі́яти.** *Схилилася* [Одарка Степанівна] *над рядком і торкнула рукою блідо-зелені бурячки, які були підсіяні пізніше, замість знищених шкідниками* (С. Журахович); * Образно. *На другий з окопних днів найщедріше припало небесної синьки, підсіяної на обріях рідeньким золотом* (Олекса Ізарський).

ПІДСІ́ЯТИ *див.* **підсіва́ти.**

ПІДСКАКА́ТИ *див.* **підска́кувати**[2].

ПІДСКА́КУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підска́кувати**[1] 1–3. *Євпраксія гнала коня наосліп, боліли їй стегна від підскакування, .. весь світ був ворожий до втікачки* (П. Загребельний); *Видно було, що він давно вже не їв, бо, ковтнувши хліба, зараз же став гикать з неприємним підскакуванням і викриком* (В. Винниченко).

ПІДСКА́КУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підска́кувати**[2]. *Підскакування верхи.*

ПІДСКА́КУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПІДСКО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. Робити невеликі стрибки вгору; підплигувати, підстрибувати. *Панночка аж підскакує, аж із радощів червоніє* (Марко Вовчок); *— Проводимо час ось як: підскакуємо на своїх конях до он тих вікон. Хто доскочить до вікна князівни Нагаранні, той одержить її за жінку* (І. Франко); *Мало не плачучи, стояла тітка Дарка, а за пару кроків од неї .. підскакував .. підсвинок* (М. Стельмах); *Юнак, дивлячись у далеч, аж підскакував, наче під ногами в нього був розпечений пісок* (О. Бердник); *Жаба підскочила і впала на кладці білим черевом догори* (О. Донченко); *Сахно підскочила й вхопилася за гілляку* (Ю. Смолич); // Злегка підлітати вгору (від поштовхів, коливань і т. ін.). *Простий візок був труський і почав підскакувати на межах* (І. Нечуй-Левицький); *Машина, підскакуючи на вибоїнах, швидко мчала вперед* (Л. Письменна); *Авдюк гримнув кулаком по столу. Миска, до якої усі потяглися з ложками, підскочила* (В. Бабляк); // Дуже здригатися, коливатися. *Плечі його підскакували від сміху* (Я. Галан); *Він часто сковтував слину, і його великий зоб то підскакував майже до самого підборіддя, то скочувався вниз* (С. Андрухович); *Батько махнули якось так різко рукою, що дядько аж підскочили* (Остап Вишня); *Підскочили від здивування брови у Хлівнюка* (О. Чорногуз); // *перен., розм.* Різко збільшуватися, підвищуватися. *Пан президент помиляється: вже в перших днях тираж підскакує на тисячу процентів* (В. Винниченко); *Ціна на хліб раптом підскочила, і це так стурбувало Маланку, що вона щоночі бачила погані сни* (М. Коцюбинський); *У мами вночі підскочила температура* (Л. Первомайський); *Всім дорогу відкрито, тільки робіть, не лінуйтеся. І видно вже зараз, що урожай .. підскочив, бо не одну ланку тягнули, а всіх однаково* (В. Кучер).

2. Швидко підбігати, стрибками наближатися до кого-, чого-небудь. *Вона підскакує до вікна, намагається затулити його рядном* (Д. Бедзик); *Бідочуків підскочив і ухопив її за руку* (Г. Хоткевич); *Уляна підскочила до старого, здерла з нього черевики і бриля, жужмом шпурнула в сіни* (Григорій Тютюнник); *Нійоле .. знову їла із землі немиті абрикоси! Я підскочив до неї, відібрав: — Знову хочеш захворіти?!* (І. Роздобудько).

3. *перев. док., розм.* Швидко заходити, забігати, заїжджати куди-небудь або з'являтися десь ненадовго. *Котрий же з тих сержантів — його суперник? .. Мабуть, отой циганкуватий, що газиком до робкоопу щотижня підскакує* (О. Гончар); [У л я н а:] *Треба підскочити за Ганною, бо буде до півночі з Аристархом дискусію розводити.* [О д а р к а:] *Ходімо разом!* (О. Коломієць).

4. *тільки док., розм.* Надійти, наступити (про час, події і т. ін.). *Підскочила гаряча пора: оранка, косовиця, гребовиця, жнива, возовиця* (Панас Мирний); *"Дотягну до осені, а там подамся на шахти або на заводи .. А там армія підскочить — і почнеться моя самостійна житуха", — роздумував він, збуджений домашньою сваркою* (Григорій Тютюнник); *Підскочив такий мент, що Віктор ладен був закричати* (Олекса Ізарський).

◊ **Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш)** *див.* **ско́чити.**

ПІДСКА́КУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПІДСКАКА́ТИ,** качу́, ка́чеш, *док.* Наближатися навскач до кого-, чого-небудь. *Курним шляхом зненацька підскакує до вишки верхи на коні збуджений, розхристаний Семко Пугач* (О. Гончар); *Полковник хвастовито підскакав на білім коні* (Іван Ле); *Закоханий кавалер, гарцюючи на коні, підскакав до дверей будинку* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДСКА́РБІЙ, я, *ч., заст.* Скарбник (у 1–3 знач.). *З якогось часу до Львова почав навідуватись посланець великого підскарбія сенатора Моршитина* (В. Малик); *У Тульчині три тижні тому ми ставили для весільних гостей тамтешнього підскарбія костюмовану інтермедію "Мнемозавр"* (В. Єшкілєв).

(1) Генера́льний підска́рбій, *іст.* — в Україні XVII–XVIII ст. — особа, яка належала до генеральної старшини й відала фінансами козацького війська. *Генерального підскарбія ще не було між старшиною, бо й майна в дотеперішніх гетьманів ніякого не було* (П. Загребельний); *Він* [К. Розумовський] *усував генерального підскарбія не за якісь антидержавні підступи, не за політичне підбурювання, а з особистого невдоволення працею підлеглого і за його підступи проти себе* (Ю. Мушкетик).

ПІДСКИ́ГЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підски́глювати** і звуки, утворювані цією дією. *Песимісти завжди жаліються, що завтра буде ще гірше, ніж сьогодні. Навколишніх подібне підскиглювання лише дратує та змушує розривати стосунки з такими людьми* (із журн.).

ПІДСКИ́ГЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок., розм.* Скиглити час від часу, неголосно. *Пси, попідгинавши хвости, юрмилися біля людей. Уже й не гавкали, а, лише підскиглюючи, гарчали, лячно позираючи на господарів* (Іван Ле); *Фахівці наголошують, що не варто ігнорувати дитину, яка плаче, вередує, підскиглює і т. ін., намагаючись привернути нашу увагу. Бажано віднайти спосіб пояснити їй, що така поведінка лише шкодить їй та навколишнім* (із журн.).

ПІДСКІ́К, ПІДСКО́К, ко́ку, *ч.* 1. Дія за знач. **підско́чити, підска́кувати**[1] 1, 2. *Регіна стояла в дверях .. покою і дивилася на їх* [панночок] *підскоки якось тужливо-добродушно* (І. Франко); *Після різкого підскоку в сідло меч загородився вершком у його ногу. То було перше поранення в житті молодого перського царя* (І. Білик); *Прошка скакав веселий і ляскав себе у підскоках по колінах, по стегнах, по литках, по личаках* (Ю. Логвин).

2. *у знач. присл.* **підско́ком.** Підскакуючи, підстрибуючи. *Олександр Васильович підскоком подався до дзвіниці* (С. Добровольський); *Хлоп'як, оглядаючися зрідка, дріботів підскоком попереду* (Микита Чернявський); *Юрко закинув на плече портфель і підскоком припустив до висілка* (В. Малик).

○ **(1) З підско́ком,** *у знач. присл., розм.* — трохи, злегка підскакуючи. *Василько з підскоком побіг до верби, а Кузьма звернув навпростець до села* (П. Панч).

ПІДСКЛЯ́ННИК, а, *ч.* Підставка з ручкою для склянки (*див.* **скля́нка**[1] 1); підстаканник. *Більшість сучасних підсклянників виробляють з мельхіору, латуні, міді та срібла* (із журн.).

ПІДСКОБЛИ́ТИ *див.* **підско́блювати.**

ПІДСКО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підско́блювати.** *Ранньопалеолітичні скребла мали масивний крутий робочий край, придатний для скоблення. А для підскоблювання застосовували ножі* (з навч. літ.).

ПІДСКО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДСКОБЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.*, *що.* Скоблити злегка або додатково. *Якщо клубні молодої картоплі важко чистити, то шкірку в деяких місцях можна зрізати, в інших підскоблити* (із журн.).

ПІДСКО́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підско́блювати.** *Шпалери, які важко відшаровуються від стіни, змочуються водою, а особливо складні ділянки підскоблюються шпателем* (із журн.).

ПІДСКОВЗНУ́ТИСЯ *див.* **підско́взуватися.**

ПІДСКО́ВЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підско́взуватися.** *За статистикою, на молочних фермах на 1000 голів стада щомісяця відбувається 6–7 падінь корів через підсковзування* (із журн.).

ПІДСКО́ВЗУВАТИСЯ, ПІДКО́ВЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДСКОВЗНУ́ТИСЯ, ПІДКОВЗНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Оступатися на слизькому місці. — *Миколко, давай я буду падати, а ти мене держи. Ану, чи вдержиш? — Ото, коли б ні! — вигукую, хапаючи її за тоненький поперек, але раптом підсковзуюся* (Григір Тютюнник); *Підковзнувшись, впав* [батько] *на льоду, переломив собі руку й тоді вже мало що міг робити* (Б. Грінченко); *Я підсковзнувся саме тоді, коли не то, щоб сковзалки, а й путнього шматка холоду не було — шелестіло скрізь листя* (Ю. Яновський); *Воно ж завжди так — що одному на шкоду, те іншому на сміх. Йде людина дорогою, підсковзнеться, розтягнеться на весь зріст — побачать те сміхуни — заливаються* (Ю. Збанацький); *Поляку і на цей раз пощастило. Якраз у момент пострілу пан Славек наступив на свіжий коров'ячий кизяк, підсковзнувся й гепнув на землю* (С. Тельнюк).

2. *перен.* Припускатися помилок у яких-небудь діях, поведінці і т. ін. — *Є вони, помилки, і в книжках. Та, виявляється, не тільки в книжках. Пропускав не раз, підсковзувався і я, грішний* (О. Шугай); — *Великий світ, та слизькі дороги: той, дивись, там підсковзнувсь, той — там спіткнувсь, один — з гори впаде, другий — у болото влучить, і не нам, грішним, карати свого брата! — відмовив Максим* (Л. Яновська); — *Згублять тебе, Карпе, спідниці. Не ганяйся за ними вельми, колись підковзнешся, впадеш і вже не зведешся* (Ю. Мушкетик).

ПІДСКО́К *див.* **підскі́к.**

ПІДСКО́ЧИТИ *див.* **підска́кувати[1].**

ПІДСКРЕБТИ́ *див.* **підскріба́ти.**

ПІДСКРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДСКРЕБТИ́,** бу́, бе́ш, *док.* 1. *що, чого.* Скребти злегка або додатково. *Підскребти молодої картоплі.*

2. *що.* Скребучи, очищати що-небудь з поверхні або збирати залишки чогось. *Ретушери на прозорій лампі розміщували негатив, який підскрібали. Наприклад, якщо скребком зробити брови прозорішими, на світлині вони будуть немов підведені* (із журн.); *Уже зранку на вулицях гуркотіли машини, підскрібаючи сніг* (з газ.).

ПІДСКРО́НЕВИЙ, а, е, *анат.* Який розміщений або відбувається нижче скроні. *Застосування підскроневого доступу мінімізує хірургічну травму під час операцій у хворих на пухлини латеральних відділів основи черепа з інтра- або екстракраніальним поширенням* (з наук. літ.); *Верхньощелепна артерія розміщена в підскроневій ямці. Топографічно цю артерію можна поділити на три відділи: нижньощелепний, підскроневий і крилоподібний* (з навч. літ.).

ПІДСКУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підску́бувати, підскуба́ти** 1. *На тому місці стояв здоровенний .. стіг, підскубаний, обгребений* (Ю. Мушкетик); *Брови його* [губернатора] *були охайно підскубані, він підіймав їх угору й опускав* (Валерій Шевчук); *Обабіч волохатилися кущі.., а за кущами розквітали і бриніли бджолами та метеликами клумби. Все це було дбайливо підстрижене, підскубане* (Ю. Винничук).

ПІДСКУ́БАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підску́баний.**

ПІДСКУ́БА́ТИ *див.* **підску́бувати.**

ПІДСКУ́БТИ *див.* **підску́бувати.**

ПІДСКУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підску́бувати** 1.

ПІДСКУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підску́бувати.** *Найбільшу кількість пір'яно-пухової сировини за прижиттєвого підскубування гусенят віком 120 діб отримано від груп, у яких гуси разом із кормом одержували препарати йоду й селену* (з наук. літ.).

ПІДСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСКУ́БА́ТИ,** у́баю, у́баєш, *недок. і док.*, **ПІДСКУ́БТИ,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* підску́б, ла, ло; *док.*, *кого, що.* 1. Скубати, скубти злегка або додатково. *Підскубати качку;* * Образно. — *Не діждеш, бабо, — різко сказав. — А коли вихилятимеш хвостом, знайду, як його підскубти!* (Валерій Шевчук).

2. *перен.*, *розм.* Робити кому-небудь глузливі, уїдливі зауваження; підштрикувати (у 2 знач.), підкушувати. — *При тій спосібності і інших паничів підскубує* [головний віритель князя] (І. Франко).

ПІДСЛИ́ВНИК, а, *ч.* Те саме, що **підсливок.** *Використовують підсливник вареним, смаженим і сушеним, збирають у червні — жовтні* (із журн.).

ПІ́ДСЛИВОК, вка, *ч.* Їстівний гриб, який росте перев. під фруктовими деревами. *Шапка підсливка товсто-м'ясиста, біло-сіра або сіро-бура, у центрі темніша, іноді нерівно забарвлена, з буруватими розпливчастими плямами* (з навч. літ.).

ПІДСЛИЗИ́ТИ, и́ть, *док.*, *що*, *розм.* Змочивши, зробити слизьким; // *безос. Дощем підслизило трохи шлях, і коні аж падають* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДСЛИЗОВИ́Й, а́, е́, *анат.* Розміщений під слизовою оболонкою. *Пероральне надходження аніонних поверхнево-активних речовин в організм тварини може спричинювати відшарування епітелію в стравоході, набряки в підслизовому шарі* (з наук. літ.).

ПІДСЛІ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підслі́джувати.** *Підсліджуваний олень.*

ПІДСЛІ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підслі́джувати.** *Підсліджування птахів.*

ПІДСЛІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСЛІДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док.*, *кого, що.* Те саме, що **висліджувати** 1. *Провідну роль відіграє вестибулярний аналізатор, рецептори якого підсліджують будь-які зміни руху чи положення тіла в просторі* (з навч. літ.); *Програма містить декілька "екранів", що працюють у реальному часі та постійно підсліджують можливі вірусні атаки при підключенні вашого гаджета до інтернету* (із журн.); *Просив* [Гарасько] *Тимка залишитися, щоб підслідити, що воно буде далі під тихими вербами* (Григорій Тютюнник); *Навіщо його* [цуценя] *ловити? Просто підстрелити — та й усе... Ні, краще підслідити, куди воно прибіжить* (С. Тельнюк); *Ще восени хлопці підслідили машину Шнейдера, але Федору не вдалося очолити операцію* (П. Автомонов).

ПІДСЛІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підслі́джувати.** *Мисливські тварини підсліджуються звичайно за властивими їм звичками та ознаками, як-от: форма й розмір відбитків лап, особливості місцевості тощо* (із журн.).

ПІДСЛІДИ́ТИ *див.* **підслі́джувати.**

ПІДСЛІ́ДНИЙ, а, е, *юр.* 1. Який перебуває під слідством. *Колишній мій підслідний Варнак каже: — У нас, куди не глянь, все усміхнутися хочеться* (О. Кундзич); *Тут нікого не обходило, в чому нарешті признається підслідний арештант* (А. Кокотюха); *На лавку саджають мене, побіч — поняті, такі ж, як і я, підслідні із камер* (М. Андрусяк); // *у знач. ім.* **підслі́дний,** ного, *ч.;* **підслі́дна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває під слідством. *Трофиновський бачив, як болісно зморщилося лице підслідного, але пожаліти Кидька він не мав права* (І. Росоховатський); *Бородань повернувся до вишуканого товариства: — Підслідні, встати! — Слухаємось, громадянине слідчий! — хором відповіли вони* (А. Крижанівський).

2. *рідко.* Те саме, що **підслі́дчий** 1. *Спочатку я сидів добу в карантині, а потім мене перевели в підслідну хату* (Ю. Покальчук).

3. Стос. до підслідності. *Підроблення документів, які подають для держреєстрації юридичної особи, є кримінальним правопорушенням, підслідним Бюро економічної безпеки* (з навч. літ.).

ПІДСЛІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Сукупність ознак правопорушення, що зумовлюють розподіл кримінальних проваджень між органами, які мають право розслідувати це правопорушення. *Підслідність за зв'язком справ застосовується у випадках тісного взаємозв'язку різних кримінальних правопорушень, коли вони об'єднані одним умислом, місцем і часом їх учинення* (з навч. літ.); *Рада визначила підслідність злочинів, скоєних на окупованих територіях* (з газ.).

ПІДСЛІ́ДЧИЙ, а, е, *юр.* 1. Признач. для тих, хто перебуває під слідством. *В кімнату нечутно входить вартовий з автоматом. — В підслідчу камеру! — наказує Геллефорт. Тамара виходить з вартовим* (А. Хижняк); *У радянських підслідчих тюрмах та політізоляторах в'язням забороняли листуватися та бачитися з рідними. Після вироку, перед етапом до концтаборів, слідчий іноді дозволяв листування* (з наук. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **підслі́дний** 1. *Суд дозволив підслідчому меру виїжджати за кордон* (з газ.); // *у знач. ім.* **підслі́дчий,** чого, *ч.;* **підслі́дча,** чої, *ж.* Той (та), хто перебуває під слідством. *Утримання підслідчих має здійснюватися на загальних умовах. Управління тюрми не повинне застосовувати щодо підслідчих інших запобіжних заходів, крім безумовно необхідних для підтримання порядку та спокою* (з навч. літ.).

ПІДСЛІ́ПА, и, *ч. і ж., діал.* Той (та), хто має поганий зір. *Той Юрко підсліпа* (Сл. Б. Грінченка); * У порівн. *Солоха, як підсліпа, не бачила, де вони* [корови] *й куди пішли, і страх пройняв її серце* (Панас Мирний).

ПІДСЛІ́ПИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **підслі́пуватий.** *Підсліпий дяк читає панахиду, хмурячись і розтягуючи слова* (Панас Мирний); *Ластівки на електричних дротах, почорнілі од сині неба, ще наслухають .. струми землі. Ще підсліпі вікна за тисячі проминулих літ не витворили своєї духовності* (В. Стус); * Образно. *Блимнув їм* [плавцям] *підсліпим оком Здалеку маяк* (М. Старицький).

ПІДСЛІ́ПКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **підслі́пуватий.** *Аґрус ви обминали стороною, гидуючи цими зеленкавими в непристойних прожилках плодами, схожими на старечі підсліпкуваті очі рапатих рептилій* (Ю. Іздрик); *Лячним здався .. підсліпкуватий і побитий віспою світел, ламп* [ламп] *за скляними простінками коридор вузькогрудого корпусу* (Олекса Ізарський).

ПІДСЛІ́ПКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **підслі́пкуватий.** *Артистка зізналася, що через свою підсліпкуватість зовсім не боїться публічних виступів, бо не бачить очі глядачів навіть передніх рядів, а тим паче гальорки* (із журн.); *Пороків не повинно бути зовсім, а не зовсім мало. Бо якщо залишаються хоч які-небудь, то з часом вибуяють і геть оплутають людину. Як велике й повне помутніння призводить до сліпоти, так помірне — до підсліпкуватості* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПІДСЛІ́ПКУВАТО, *розм.* Присл. до **підслі́пкуватий.** *Кричник* [металург, який працює з крицею] *Захар .. підсліпкувато щуриться на Чагра. В кричника повіки без єдиного волоска, червоні від давнього вогню* (Р. Федорів); *Замиготіли підсліпкувато в коридорі лампи, за шибами перехльостується мокре віття* (О. Ульяненко).

ПІДСЛІ́ПО, *рідко.* Присл. до **підслі́пий.** *Підсліпо, чадіючи на всю хату, горів його* [каганця] *ґніт* (Панас Мирний); *Світ зупинився побіля воріт — і час, утративши тяжіння гніт, пливе немов туман повечоровий. Підсліпо каганцюють образи* (В. Стус).

ПІДСЛІ́ПУВАТИЙ, а, е. 1. Який погано бачить або майже не бачить; з поганим зором. *Тишу порушила старенька Ярославина няня — бабуся Марина, підсліпувата й глуха* (Л. Дмитерко); *Суддя наш виявився теж підсліпуватим, м'яча в цих сутінках не бачив узагалі* (С. Жадан); *Дік Сенд попросив Актеона, щоб він ішов поруч з підсліпуватим кузеном Бенедиктом і пильнував, щоб той знов не провалився в ковбаню* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * У порівн. *Хата їхня .. давно похилилась і, наче підсліпувата людина, дивилась на світ одним маленьким віконечком* (В. Петльований); // Який погано бачить (про очі). *Мені відкрила старенька бабуся. Підсліпуватими очима вона підозріло оглянула мою постать* (О. Бердник); *— Що ти в Капулетцях робиш? — встряла баба Горпина. Роздивлялася дівчину підсліпуватими оченятами* (Люко Дашвар).

2. *перен.* Який є джерелом неяскравого, тьмяного світла, випромінює його. *Блимає десь аж ондечки каганець світлом підсліпуватим* (Остап Вишня); *Невеличкий підсліпуватий каганчик затремтів у руках* (М. Стельмах); *Темно, тільки десь на Висілку блимають підсліпуваті вогники* (М. Зарудний); *Тут* [в камері] *під стелею така ж сама підсліпувата жовтувата лампочка* (А. Хижняк); *Біля того підсліпуватого багаття годі зігрітися* (Є. Доломан); // Який пропускає мало світла (про маленькі вікна, а також будівлі з такими вікнами). *На підсліпуватім віконці стояла невеличка лампа* (І. Франко); *До малої підсліпуватої хатини край села під'їздить на "вілісі" генерал і два полковники* (О. Довженко); *На місці підсліпуватих землянок повиростали нові будинки* (М. Дашкієв); *Ось невеличкий гайок, .. хатинка з підсліпуватим віконцем* (Ю. Бедзик).

3. *перен.* Не зовсім, трохи сліпий (у 2 знач.). *Найкращі слуги життя — засліплені й підсліпуваті. Вони бадьоро йдуть уперед, бо бачать те, що їм здається* (В. Підмогильний); *Ми штучно плодили кліку шахраїв, яка нахабно обкрадала народ і так само нахабно обманювала нашу підсліпувату, глуху, німу й не зовсім чисту на руку адміністрацію* (Є. Гуцало).

ПІДСЛІ́ПУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і стан за знач. **підслі́пуватий.** *Сиз уткнув люльку в рота та так і завмер. Виходить, Вертутій звинувачував його предків у недотямкуватості або принаймні у поросячій підсліпуватості* (В. Близнець).

ПІДСЛІ́ПУВАТО. Присл. до **підслі́пуватий.** *Старенька, підсліпувато мружачи очі, подивилася на прибулих* (В. Речмедін); *Підсліпувато блимає на перевернутому горщечку каганець* (М. Олійник); *Лойовик підсліпувато блима на ночви, повні теплої пітьми* (П. Мовчан); *Он і хату в сутінях видко — підсліпувато блимає* (А. Головко); *Це* [памфлет І. Багряного] — *і гіркий докір тій західній громадськості, яка підсліпувато не помічала трагедії мільйонів жертв більшовизму* (О. Шугай).

ПІДСЛУЖИ́ТИСЯ *див.* **підслу́жуватися.**

ПІДСЛУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДСЛУЖИ́ТИСЯ,** ужу́ся, у́жишся, *док.* Догодженням, лестощами домагатися прихильного ставлення; прислужуватися (у 1 знач.). *Цілий повітовий уряд плівся у Мекку. Кожен підслужувався, піддобрювався, запобігав ласки, доброго слова, хоч погляду привітного* [від Василя Семеновича] (Панас Мирний); *Мабуть, у кожному колективі є людина, яка підслужується керівництву заради власної користі і яку інші співробітники прагнуть уникати* (із журн.); [Ж а л і в н и ц ь к и й:] *Невже? Така підлість? Це Кватковська! І знайшлися такі гаспиди, щоб їй підслужитися!* (М. Старицький).

ПІ́ДСЛУХ, *ч.* 1. *род.* у. *Див.* **підслухи.**

2. *род.* а, *розм.* Те саме, що **підслу́хувач** 1. *Тільки вночі, без підслухів і підглядачів, плачучи над першим своїм сином, шепотіла* [Роксолана] *йому рідні слова* (П. Загребельний); *Як заманим парубка, Як набачим здалеку, Розбіжімось, дівоньки, Та обсипмо вишнею.., Спілою малиною. Не ходи ти підслухом, Де співають дівоньки* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПІДСЛУ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підслу́хати.** *Лише ледь-ледь шелестіло листя, наче випручувало з себе колись підслухані розмови князя і його радників* (Б. Лепкий); *Дарина не забула цих слів, підслуханих під вікном* (Ю. Яновський); *Все ж було приємно згадувати підслуханий шепіт молодиць: "Гарна дочка в Марійки Бондарихи"* (М. Стельмах); *Про не зовсім чесні махінації чоловіка Віорелія здогадувалась із підслуханих нехотячи балачок селян, із уривків телефонних розмов Тодора* (Г. Тарасюк); // **підслу́хано,** *безос. пред. Атос сказав тоді кілька слів, які свідчили, що її розмову з кардиналом підслухано* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПІДСЛУ́ХАТИ *див.* **підслу́хувати.**

ПІДСЛУХА́ТИ *див.* **підслу́хувати.**

ПІДСЛУХА́ТИСЯ *див.* **підслу́хуватися.**

ПІДСЛУ́ХАЧ, а, *ч.* Те саме, що **підслу́хувач.** — *Однокрилівці підіслали вивідача й підслухача, — діловито пояснив Купа* (О. Ільченко); *Я безсила жінка, ваша раба, обставлена зусібіч підслухачами Ібрагімовими, обплетена сіттю недовіри й підозри, борсаюся, рвуся, а все марно* (П. Загребельний); — *Все боїтеся підслухів, пане Твардовський, — пробурмотів Ходачківський. — У моєму домі нема підслухачів* (Валерій Шевчук); * Образно. *Ясний місяць наглядач цікавий, Ясний місяць підслухач лукавий, Бачив він тебе часто зо мною І слова твої слухав колись* (Леся Українка).

ПІДСЛУ́ХАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підслу́хач.** [С а л а д і н:] *Се ти про що говориш? Про свої Товари, може? Хай моя сестра Торгується з тобою (Це для підслухачки), Мені з купцем зовсім немає діла* (І. Франко).

ПІ́ДСЛУХИ, ів, *мн. (одн.* **пі́дслух,** у, *ч.).* 1. Те саме, що **підслу́хування.** *Низ тут товаришу сказав: — Приляж к землі ти для підслу́ху, А я задам Рутульцям духу* (І. Котляревський); [С е к л е т а С е м е н і в н а:] *Савасик все думає, думає. Каже, що його (на двері) небезпремінно на підслухи до нас послано* (М. Куліш); *Страх, як давня рана, Ще тихо ниє — десь сичить змія, Доносу й підслуху тонка мембрана* (Д. Павличко).

2. Те, що підслухано. *Амлет при матері не буде таїтися, а хоч би мати й не хотіла видати сина, то король таки довідається через підслух, що вони говорили* (І. Франко); *Гасан-ага, мов невтомна бджола, ніс і ніс Роксолані вісті, підслухи, чутки про всіх її ворогів і про недругів султанових* (П. Загребельний).

◊ **Ходи́ти на пі́дслухи (по пі́дслухах)** *див.* **ходи́ти.**

ПІДСЛУХО́ВУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підслуховування. *Я зійшов у підвал і люто почав ганяти тачку, щоб наповнити жерло печі. Десь тут було сховано підслуховувальний апарат, і хтось десь слухав, як гуркотить моя тачка і як шурхає лопата* (Валерій Шевчук); *Щоб отримати зразки записів голосів для порівняння їх з тими, що записані на плівці, поліція звернулася з клопотанням про надання їй дозволу використати приховані підслуховувальні пристрої в камерах заявників* (з газ.).

ПІДСЛУХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підслухо́вувати.** *Виявляється, Муня навмисне зостався у сінях для підслуховування* (Ю. Винничук); *Пан Володимир перед війною саме скінчив інженерні студії у Львівській політехніці, .. керував в УПА спеціальною групою розвідки по підслуховуванню телефонних розмов противника* (Ю. Покальчук); — *На жаль, я не чаклун, — сказав він, — і не знаю, який тут захист від підслуховування* (О. Авраменко).

ПІДСЛУХО́ВУВАТИ *див.* **підслу́хувати.**

ПІДСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* **підслу́хуватися.**

ПІДСЛУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підслу́хувати.** *Ці спеціальні прилади* [гідрофони] *вловлюють на значній віддалі різні шуми і звуки в морі. Ними однаково користуються як кораблі для підслухування підводних човнів, так і підводні човни для підслухування надводних кораблів* (М. Трублаїні); *П'єси як п'єси. В них було всього потроху: підглядування у замкові щілини, вимушені сидіння у камінах, підслухування, палкі освідчення в коханні й невинні обмани* (Б. Левін); *В .. найпередовішій країні, де воля цінувалася понад усе, вже давно ніхто не розмовляв вільно по телефону .. Підслухування телефонних розмов вільних громадян вільної країни стало буденною нормою життя* (М. Білкун); *Тяжкі гаремні ночі, а дні ще тяжчі, бо самотність і безнадія ще з більшою гостротою відчуваються, коли оточена ти підгляданням, підслухуванням* (П. Загребельний).

ПІДСЛУ́ХУВАТИ, ПІДСЛУХО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПІДСЛУХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДСЛУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Потай слухати, прислуховуватися. *Вибігали* [дівчата] *в огород, В вікна підслухали* (Л. Боровиковський); *Я впізнав Ромчині кроки. Звичайно, вона підслуховувала і зараз прибіжить до мене радитись* (Л. Смілянський); *За дверима щось рипнуло й зашурхотіло. То поспішала до себе Параска Федотівна, що пожадливо, затаївши дихання, підслуховувала коло дверей їхню розмову* (Б. Антоненко-Давидович); *Не раз підслухував він розмову між Левком і німецькими офіцерами* (І. Цюпа); *Тут, у кутузці при місцевому жандармському відділенні, Слєпньову і вдалося випадково підслухати розмову жандармів, котрі супроводжували й охороняли його* (В. Лис).

2. *кого, що.* Стежачи за кимось (перев. таємно), слухати його розмови. *Хлоп'ята Ферча .. стежили, щоб, бува, де-небудь не спалахнув страйк, затискували найменші прояви незадоволення, підслуховували телефонні розмови та, відверто шпигуючи, "вивчали" громадську думку* (М. Білкун); *Мені здавалося, що звідусіль за мною стежать, підслуховують з телефонів та вентиляційних люків, ставлять під моїми вікнами підозрілі машини зі спеціальним устаткуванням* (Ю. Андрухович); *Йому вдалося підслухати розмову Лаптєва з Джоші. "Ліки", про які йшла мова, певне, були якимсь дуже цінним препаратом, і Хінчинбрук вирішив повідомити про це своє начальство* (М. Дашкієв).

ПІДСЛУ́ХУВАТИСЯ, ПІДСЛУХО́ВУВАТИСЯ, ується, **ПІДСЛУХА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.* Пас. до **підслу́хувати, підслухо́вувати, підслуха́ти.** — *А ти б не підслухувала.* — *Воно само підслухувалося* (П. Загребельний); *Після подачі заяви на академічний конкурс його телефон постійно підслуховувався. Про це попередив його один добрий друг* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Усередині 30-х років XX ст. на видатного українського оперного співака Михайла Донця завели спеціальну справу. За ним таємно стежили слідчі органи, а його розмови підслуховувалися* (із журн.).

ПІДСЛУ́ХУВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто підслухує що-небудь. *Гнат вилазить із-за столу і крадькома йде до дверей, щоб перевірити, чи не причаївся там підслухувач* (Григорій Тютюнник); *Позбавив* [Кучмієнко] *себе всього сам, забравшись у тісняву цієї маломітражки, опинившись ув'язненим серед бездушної, жорстокої молоді .. Він безмовний свідок, спостерігач і підслухувач* (П. Загребельний); [Т е о д о р о:] *У палацах і шпалери мають вуха..! Ти не знаєш, чом на них місце дано цим фігурам? Бо за ними попід муром десь підслухувач притих* (М. Лукаш, пер. з тв. Лопе де Веги).

2. Пристрій для підслухування. *До мене прийшов .. український філолог Ц. і запропонував вийти на сходи: він боявся, що в моїй кімнаті є підслухувач і КДБ впізнає його голос* (з мемуарної літ.); *Слідчо-оперативна група виявила в робочому кабінеті чиновника технічний пристрій негласного отримання інформації — своєрідний підслухувач, умонтований у розетку* (з газ.).

ПІДСЛУ́ХУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підслу́хувач** 1.

ПІДСМА́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підсма́жити.** *Ніхто з них не відчув того приємного, безтурботного настрою, який завжди виникав у них в таборі після смачного, майстерно підсмаженого бекону з яйцями, салату й димучої кави* (В. Владко); *Після чарки .. він двічі підкинув собі холодцю, бадьоро захрумкав підсмажене в сметані куряче крило* (Р. Андріяшик); *Я якраз повернувся з пляжу .. Сидів собі підсмажений сонцем і думав: "Ну, чому в нас не продають на вулицях улітку окрошки на доброму квасі, з огірочками, таранькою.., і щоб в окрошці шматочки льоду плавали?"* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм.* Який підсмажився. *Стояв перед своїм столом печальний. Одначе жилавий і стрункий. Офіцер Вільгельмової армії. Тільки почорнілий: підсмажений* (Олекса Ізарський).

ПІДСМА́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підсма́жений.** *Тостер оснащений спеціальними слотами самоцентрування, які забезпечують рівномірну підсмаженість тостів* (з мови реклами).

ПІДСМА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підсма́жити** і **підсма́житися.** — *Не почула, про що ви там говорите. Але якщо йдеться про підсмаження, то в мене все готово: курчата вже підсмажилися...* (В. Владко).

ПІДСМА́ЖИТИ *див.* **підсма́жувати.**

ПІДСМА́ЖИТИСЯ *див.* **підсма́жуватися.**

ПІДСМА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсма́жувати** і **підсма́жуватися.** *Поручник Лукаш допив чорну каву і пішов додому, де знайшов бородатого велетня Балоуна, зайнятого підсмажуванням ковбаси* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Кавові зерна під час підсмажування втрачають 12 % своєї маси* (з наук.-попул. літ.); *Деякі дівчата надають перевагу золотистому кольору шкіри, набутому завдяки спеціальним косметичним засобам, аніж кольору темної засмаги, що є результатом підсмажування на сонці* (із журн.).

ПІДСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСМА́ЖИТИ,** жу, жиш; *наказ. сп.* підсма́ж; *док., кого, що.* 1. Смажачи, готувати до вжитку. *Старенька заклопоталася стравою, заходилася підсмажувати в грубці капусту* (Г. Коцюба); *Решту до настання темряви часу ми провели на галявині перед будинком, підсмажуючи на грилі шматки здобреного спеціями м'яса і тут-таки з'їдаючи їх* (О. Авраменко); *Хтось з дружинників дістав з торб шматок конини, покраяв її тоненькими скибочками, підсмажив на кінці списа в гарячому полум'ї* (С. Скляренко); *Олег Сергійович підсмажив яєчню, запарив кави* (Ю. Бедзик); // Трохи, злегка смажачи, надавати продуктові певних якостей. *Наказав пан зарубати гусака чи гуску, я вже не докажу. Обскубли ту гуску, не розчиняли, а так цілою трохи на вогні підсмажили* (Остап Вишня); *Селянський суп. Нарізати моркву, ріпу, цибулю, селеру. Легенько підсмажити на олії, потім залити гарячим грибним або овочевим бульйоном і варити 15 хвилин* (М. Дочинець).

2. Надмірно гріти, палити, обдавати жаром; пекти (у 3 знач.), палити *(див.* **пали́ти**[1] 3). *Після купання шанс обгоріти значно зростає: вода створює ефект дзеркала, тож палюче сонце лише за кілька хвилин може підсмажити вашу шкіру* (із журн.).

ПІДСМА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДСМА́ЖИТИСЯ,** жуся, жешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати підсмаженим. *З раннього ранку тут палахкотить вогонь під залізним барабаном, в якому підсмажується ріпакове та рижієве насіння* (В. Малик); *Я приготував собі .. вечерю. Взяв сковороду.., вдарив туди трійко домашніх, куплених на базарі яєць.., посолив і густо присипав меленим чорним перцем; коли яєчня трохи підсмажилася, зняв її з вогню* (В. Кожелянко); *Прив'яне* [вишня] *на сонці, аж підсмажиться, — ой, смачна ж яка тоді буває!* (О. Донченко).

2. Надмірно грітися на сонці або в якомусь жаркому місці, перев. набуваючи при цьому засмаги. *Ван Лун відчував, як міцними і рвучкими поштовхами б'ється його серце. Ні, це вже не схоже на лазню, він буквально підсмажується* (В. Владко); *Паганелевим бажанням не судилось справдитися, і якщо він і підсмажувався, то лише під нестерпно пекучим сонячним промінням* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); — *Ні, хлопці, ви схудли, проте чудово підсмажилися. Брунатні сухарці* (Олекса Ізарський).

3. *тільки недок.* Пас. до **підсма́жувати.** *На сніданок от що: біла-біла-біла булка, ріжеться тоненькими шматками, а між тими шматками кладеться дуже-дуже-дуже багато прекрасного масла. Потім це кладеться на сковородку* [сковорідку] *і підсмажується* (Остап Вишня).

ПІДСМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсмали́ти.** *Сопілка суха, як дзвін, злегка підсмалена на вогні, а що вже голосна, — як жайворонок* (В. Кучер); *Одяг був учора весь в багні, в піску, в річковому мулі, а до того ж ще й трохи підсмалений в лісі вогнем* (В. Близнець); — *Черв'як,* — *серйозним тоном докинув Остап Романюк, рябий, з підсмаленими від цигарок краями густих вусів* (А. Кокотюха).

ПІДСМА́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **підсма́лений.** *Він, голос, .. переливався всіма можливими кольорами й відтінками.., про які доти ніхто не знав, що вони можливі, наприклад, озонна свіжість.., або цинамонова іронічна пряність.., або добротлива підсмаленість хлібної скоринки* (О. Забужко).

ПІДСМА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **підсмали́ти** і **підсмали́тися.** *Щоб не допустити підсмалення й пересушення шкіри, користуйтеся сонцезахисними засобами* (із журн.).

ПІДСМАЛИ́ТИ *див.* **підсма́лювати.**

ПІДСМАЛИ́ТИСЯ *див.* **підсма́люватися.**

ПІДСМА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсма́лювати** і **підсма́люватися.** *Колись на Київщині та Волині був поширений магічний обряд підсмалювання волосся. Його практикували на дітях, щоб ті не були лякливими* (із журн.).

ПІДСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДСМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **обсма́лювати.** — *Бачите, як жінки бояться. Ще доведеться їм волосся підсмалювати та підкурювати їх, щоб перепуд прогнати* (Б. Лепкий); *Печерні приблуди дмухали у вогонь, реготали і вихвалювалися: зараз ми будемо, діду, підсмалювати вам п'яти!* (В. Близнець); *Навесні на пляжі людей небагато, тож можна насолоджуватися звуками прибою та сонечком, яке ще не пече, але вже починає підсмалювати обличчя* (із журн.); [А ф і н я н и н *(виходить з факелом):*] *Гей, відчиняйте двері! Відступіться всі! Чого тут поставали? Може, факелом Вас підсмалить? От мугирі нетесані!* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // *безос. Знову десь побилися підлітки. Когось підсмалило петардою* (Л. Костенко).

2. *кого, що.* Трохи, злегка або додатково обсмалювати. — *Ух ти! От кабанчик! Ух ти... — Великий ти майстер, — хвалить Вигон Михея, спостерігаючи, як вправно той орудує вогнем, водою і ножем: там підсмалить, там водою скропить, а потім ножем пошкребе* (М. Зарудний); *Антик трохи підсмалив рукав свого блакитного комбінезона* (О. Тесленко).

3. *що, розм.* Те саме, що **підку́рювати** 2. *Я сідаю, схрестивши ноги по-турецькому, вибиваю з пачки сигарету, підсмалюю* (О. Ульяненко).

ПІДСМА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПІДСМАЛИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Те саме, що **обсма́люватися.** *Не варто сушити вовняні капці на батареї: від дуже високої температури вовна може пожовтіти, підсмалитися* (із журн.).

2. Занадто засмажуватися (про страви). *Господині випікали паски в хатній печі: розкладали сухі й не дуже товсті поліна (на вишневих паска гарно рум'янилася!), ретельно слідкували, щоб паски не підсмалювалися та навпаки — не були недопеченими* (з навч. літ.).

3. *розм.* Те саме, що **підсма́жуватися** 2. *Улітку дітлахи мають бути в панамках, бейсболках тощо, щоб їхні носи не підсмалилися на сонці* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **підсма́лювати.** *Шкіра обличчя підсмалюється сонцем, якщо не нанести на неї спеціальні захисні засоби* (із журн.).

ПІДСМИ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підсми́кати.** *Нас підсмикані рукави сорочок і розстібнуті комірці не ратують* [рятують] *від спеки, й сорочки стають чорними* (О. Полторацький).

2. *у знач. прикм.* Який підсмикався. *Бачу здаля город закінчує копати* [мати]. *Тільки з'явився на подвір'ї, як і вона вже тут. Підсмикана, суха — одні жили та шкіра на гострих кістках* (П. Запаренко).

3. *у знач. прикм., розм.* Занадто, незвично короткий (про одяг). *Першим приїхав конякою з мотузяними наритниками далекий родич з цапиною борідкою, з короткими рукавами і в таких же підсмиканих брюках* (П. Панч).

ПІДСМИ́КАТИ *див.* **підсми́кувати.**

ПІДСМИКА́ТИ *див.* **підсми́кувати.**

ПІДСМИ́КАТИСЯ *див.* **підсми́куватися.**

ПІДСМИКА́ТИСЯ *див.* **підсми́куватися.**

ПІДСМИКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що.* Однокр. до **підсми́кувати, підсмика́ти.** *Тепер їй недалеко .. Підсмикнула торбу, кроку набавила* (Л. Смілянський); *Защепніть сорочку, підсмикніть штани і витріть чоло, бо з вас піт уже дзюрком тече* (Ю. Винничук); *Підсмикнув* [Хома] *плечем, рух, який має свідчити, що, мовляв, Нерчину нема чого дивуватися* (Н. Рибак); *Страшна вівчарка боязко підсмикнула хвоста й дала ходу до ближнього обійстя* (Ю. Смолич); *Підсмикнувши ноги, застиг, потім так само обережно став пересувати руки... Завмерши, дивилися ми на Ван-Гена* (А. Дімаров).

ПІДСМИ́КНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсмикну́ти.** *Обидві гирки дзиґарів підсмикнуті вгору, й маятник бадьоро марширує* (Л. Смілянський); *Марія вертається із саду. В одній руці підсмикнута спідниця, а в другій — набрякла бруньками гілочка вишні* (Ірина Вільде); *А Кирпа просто смішний був для дівчини: якийсь перекошений, одна рука звисає мало не до землі, друга підсмикнута догори, так ніби замахується мечем чи сокирою* (П. Загребельний).

ПІДСМИКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **підсми́куватися, підсмика́тися.** — *Я злякався? — джиґун підсмикнувся: — щоб я, пан Пшесмицький, хлопа боявся?..* (П. Тичина); *Щось спитала* [Ванда] *Дмитрика, дбайливо поправила на ньому курточку .. Губи її, м'яко припухлі, ще більш видалися вперед, і підсмикнулось підборіддя* (Ю. Покальчук); *Елла .. поклала ногу на ногу, від чого плаття підсмикнулось на п'ядь вище колін* (В. Рубан).

ПІДСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, **ПІДСМИКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДСМИ́КАТИ,** підсми́каю, підсми́каєш *і рідше* підсми́чу, підсми́чеш, *док., що.* Смикаючи, піднімати трохи вище. *Затискуючи в руках автомати й карабіни, підсмикуючи на ходу залізні диски й патронташі, що висіли на поясах, вони летіли за Вихором ходами сполучення до своїх окопчиків* (В. Кучер); *Боти з височенькими халявками Раї доводилося підсмикувати рукою, щоб не спадали вони з черевиків* (П. Автомонов); *Дівчина відповідала, не підводячи голови. І раз у раз підсмикувала ранець* (В. Близнець); // Підбирати, підсувати під що-небудь нижні краї, кінці, поли чогось; підтикати. *Мар'я мовчки прибиралася, підбирала свою розкуйдану косу, підсмикала пом'яту спідницю* (Панас Мирний); *На бігу я застібав ґудзики, пригладжував волосся, підсмикував штани* (Ю. Винничук); *Жінки .. старалися допомогти чим-небудь хворому — поправити подушку, підсмикати ковдру або просто торкнутися рукою його волосся* (І. Багмут); // Різким рухом піднімати, підбирати, стуляти і т. ін. (частини тіла). *Інженер .. глянув на прокуророву, яка все ще сиділа з низько схиленою головою, дивно підсмикуючи лівим плечем* (Б. Антоненко-Давидович); — *Щастя, як і горя, в решеті не сховаєш, — сказала Олександрівна, підсмикуючи тонкі чорні губи* (Л. Первомайський); *Не вклонявся* [Замула] *зустрічному, а якось по-конячому підсмикував свою голову знизу догори* (І. Волошин).

ПІДСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПІДСМИКА́ТИ-СЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДСМИ́КАТИСЯ,** підсми́каюся, підсми́каєшся *і рідше* підсми́чуся, підсми́чешся, *док.* Обсмикувати на собі одяг, щоб мати акуратний вигляд. *Польський жовнір знімає з плеча рушницю, підсмикується, вирівнюється* (Г. Косинка); *Посадник і простий княжий холоп .. докричали свою приспівку до кінця: — І підтикалася, І підсмикалася, Ще й підперезалася — Мені сподоба́лася!* (П. Загребельний); // Смикатися злегка, час від часу або різким рухом підніматися, підбиратися і т. ін. (про частини тіла). *Синьо-поморщений шрам на чолі, що раз по раз нервово підсмикувався, — викривав його внутрішнє потрясіння* (Яків Баш); *Жовті очі його з розкосим хазарським розрізом підсмикуються враз догори* (О. Ульяненко); // Смикаючись, підніматися трохи вище (про одяг, аксесуари і т. ін.). *Щедрик ішов десь удаль.., коротенькі червоні шароварчики підсмикувалися за кожним кроком* (В. Шкляр).

ПІДСМИ́ЧКА, и, *ж., діал.* Подвійне переплетення на підошві личаків.

ПІДСМІХА́ТИСЯ *див.* **підсмі́юватися.**

ПІДСМІХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* Однокр. до **підсміха́тися, підсмі́хуватися.** *Антон Никандрович перестав слухати* [Крякучіна]. *Зосереджував думку на дуелі... А що як сказати: "Забудьмо непорозуміння!" Серпокрил зрадіє, а нишком підсміхнеться: "Ага, здрейфив старий"* (В. Барка); *Леся звела на неї свої вогкі, рожево-сині очі з таким здивуванням, що Зоня аж підсміхнулася* (Ірина Вільде).

ПІДСМІ́ХУВАТИСЯ *див.* **підсмі́юватися.**

ПІ́ДСМІШКИ, ів, *мн., розм.:* ◊ **Смішки (підсмішки, ха́хи) стро́їти** *див.* **стро́їти**[1].

ПІДСМІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсмі́юватися.** *Софія не образилась, як завжди, на підсміювання брата* (О. Іваненко); *Підсміювання над собою дітлахи сприймають інакше, ніж дорослі. У цьому віці в них недостатньо розвинене почуття гумору, тож вони не здатні сміятися над своїми недоліками, а насмішка матері для них — психологічна травма* (із журн.).

ПІДСМІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок., кому і без дод., діал.* Підсміюватися. *Обпивайло як узяв пити, всі до каплі видув* [кухлі] *ще й підсміює* (з казки); *Зо всіма і говорить* [Оксана], *і регочеться, і підсміює, і що хоч кажи — буде слухати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Ніхто його* [Лева] *вже не боїться, Усяк безпечно йде дивиться .. — А ти, запевне, не посмів? — Йому* [Ослові] *підсміює Лисиця* (Л. Глібов).

ПІДСМІ́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПІДСМІХА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *рідше* **ПІДСМІ́ХУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДСМІЯ́ТИСЯ,** ію́ся, іє́шся, *док.* 1. *з кого — чого і без дод., рідко над ким — чим, кому, чому.* Висміюючи чиї-небудь дії, учинки і т. ін., кепкувати з кого-, чого-небудь; посміюватися (у 1 знач.). *Правляться* [люди] *коло діла, іноді підсміюючись один одному у чому-небудь* (Панас Мирний); *Усі жінки .. почали шептати між собою, підсміхатися* (В. Стефаник); *Став примічати Нестір — дівчата підсміхуються над ним* (К. Гордієнко); *З незвичайної делікатності дідуся дивувались і потроху підсміювалися* (М. Стельмах); *Клавдія Іванівна поміняла двері до вітальні, великі, дубові, двостулчасті, то скажи спасибі, так ні ж, треба вкусити, підсміятися треба, що, мовляв, теща так роздобріла, що в старі двері не влізе, цілу браму поставила* (В. Шкляр).

2. *перев. без дод., розм.* Усміхатися, посміхатися час від часу; посміюватися (у 2 знач.). *Він напівлежав, .. благодушно стежив за дружиною сп'янілими очицями, підсміхувався* (Ю. Збанацький); *Заскочений її активністю Павло лише підсміювався, трохи ніяково* (Г. Вдовиченко).

ПІДСМІЯ́ТИСЯ *див.* **підсмі́юватися.**

ПІДСМО́КТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсмокта́ти.** *Кількість повітря, необхідного для утримування тиску в герметичній лицевій частині пристрою індивідуального захисту органів дихання, постійна, що дає змогу виміряти повітряний потік, підсмоктаний до лицевої частини* (з навч. літ.).

ПІДСМОКТА́ТИ *див.* **підсмо́ктувати.**

ПІДСМОКТА́ТИСЯ *див.* **підсмо́ктуватися.**

ПІДСМО́КТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсмо́ктувати.** *Коли дросельні заслінки відкриті, крізь отвори в карбюраторний двигун потрапляє підсмоктуване повітря, що сприяє емульгуванню палива* (з навч. літ.).

ПІДСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсмо́ктувати** і **підсмо́ктуватися.** *Виконано оцінювання впливу підсмоктування повітря через зазор між радіатором і кожухом на витрати повітря через радіатор* (з наук. літ.).

ПІДСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСМОКТА́ТИ,** окчу́, о́кчеш, *док.* 1. *що.* Смоктати яку-небудь рідку їжу час від часу. *Залишати 2–3 кроленят під маткою не бажано, бо вони не зможуть повністю підсмоктати наявне в молочній залозі молоко, що призведе до часткового її самозапуску й ожиріння самиці* (з навч. літ.).

2. *безос., що.* Втягати, усмоктувати під що-небудь або у щось. *Човен підсмоктало під баржу.*

3. *що.* Убираючи, витягаючи з чогось рідину, газ і т. ін. за допомогою спеціального пристрою, переганяти з одного місця в інше. *Застосування нової конструкції вентилятора дає змогу підсмоктувати гаряче повітря не тільки з камери духової шафи, але також між скляних панелей її дверцят* (із журн.).

4. *перев. безос.* Про відчуття тупого, ниючого болю в серці, шлунку і т. ін. *Я мовчки ввічливо усміхаюся. Всередині нудить, підсмоктує, як під час голоду* (І. Роздобудько).

ПІДСМО́КТУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДСМОКТА́ТИСЯ,** о́кчеться, *док.* 1. Накачуватися, переганятися за допомогою спеціального пристрою з одного місця в інше (про повітря, воду, газ і т. ін.). *Корозія вихлопної системи автомобіля призводить до витоку відпрацьованих газів, які під час руху можуть підсмоктуватися в салон* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підсмо́ктувати** 1, 3. *Якщо вміст кисню в коксовому газі перевищує 1 % його об'єму, мають бути вжиті заходи для виявлення та усунення причин, унаслідок яких повітря підсмоктується газовою системою* (з навч. літ.).

ПІДСМО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсмоли́ти.** *Підсмолені шпали.*

ПІДСМО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсмоли́ти.** *Підсмолення човнів.*

ПІДСМОЛИ́ТИ *див.* **підсмо́лювати.**

ПІДСМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсмо́лювати.** *Підсмолювання шаланд.*

ПІДСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДСМОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* Трохи, злегка або додатково смолити. *Раніше комунальники хоч зрідка підсмолювали покрівлю бойлерної, а зараз ніхто не звертає уваги на те, що вона протікає* (з газ.); *Бичку спинку підсмолили, Підправили личко — І на третій день зустрів він Під лісом Лисичку* (з казки).

ПІДСМО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підсмо́лювати.**

ПІДСНІГОВИ́Й, á, é. Те саме, що **підсні́жний.** *На площах для катання лижники сильно утрамбовують сніг і таким чином порушують природний режим розвитку підсніговоï рослинності* (з наук. літ.).

ПІДСНІ́ДАТИ *див.* **підснідувати.**

ПІДСНІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСНІ́ДАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Легко, нашвидкуруч снідати. *Їгорко присів до столу підснідувати. Одколупнув шматочок картоплини, з'їв галушку* (Григір Тютюнник); *Поки підснідували, розвиднілося зовсім* (М. Олійник); *Пізніш уже, як підснідали, .. поволі пройнявся й він Павлушиним піднесеним настроєм* (А. Головко); *— Мусимо ще заїхати до одного нашого чоловіка — підснідати перед нарадою* (В. Шкляр).

ПІДСНІ́ЖКА, и, *ж.* Те саме, що **підсні́жник.** *То ліс чорніє, то підсніжка, Береза хилиться густа* (А. Малишко); *Гладив ніжно пастушок Оленеві ріжки. — Повернуся, — говорив, — Як зійдуть підсніжки!* (Д. Павличко); * У порівн. *Старе, то наче ізсохле бадилля, що само проситься на погній, а дитина, то як та підсніжка, що вилупилась із землі до сонця* (Ірина Вільде).

ПІДСНІ́ЖНИЙ, а, е. Який міститься під снігом. *Ти чуєш? Десь вода дзвенить Підсніжними ключами...* (М. Рильський); *У копитного лемінга до зими кігті третього й четвертого пальців перероcтають у міцні вилоподібні копита, якими він легко копає зимові підсніжні ходи і добуває їжу (листя, пагони, кору)* (з навч. літ.); // Який відбувається під снігом. *Ряст має багато біологічно активних речовин, завдяки чому пуп'янок починає свій підсніжний розвиток за температури 0 °C* (з наук.-попул. літ.).

ПІДСНІ́ЖНИК, а, *ч.* Ранньовесняна багаторічна цибулинна рослина родини амарилісових із дрібними білими квітками. *Дівчата в кожушанках продавали перші підсніжники з навколишніх горбів, де вже оголилась земля* (В. Підмогильний); *У проміннях сонця ніжних Край веселого струмка Білий, росяний підсніжник Раптом блиснув з-під листка...* (В. Бичко); *Хтось приніс букет підсніжників і поставив у вазочку на довгому столі* (М. Томчаній); *Щось, наче пальцем, пробило сніг, я розгортаю його і бачу ніжну .. голівку підсніжника* (М. Стельмах); *На початку березня з-під тих острівців* [снігу] *полізли перші підсніжники, дерева взялися бруньками, берези пустили сік* (В. Шкляр).

ПІДСОБИ́ТИ *див.* **підсобля́ти.**

ПІДСО́БКА, и, *ж., розм.* Допоміжне, підсобне приміщення, яке використовують для зберігання книг, реманенту, промислових і продовольчих товарів і т. ін. *Сиділи* [в'язні] *в якійсь підсобці, приліпленій до тюремної стіни* (Ю. Збанацький); *— У нашому універмазі все є! Чого нема на прилавках — знайдемо в підсобках!* (О. Чорногуз); *Вранці, десь близько сьомої, перед тим як виносити сміття і брудну білизну з номерів, прибиральниці збирались у підсобці, .. пили каву і курили, обмінюючись останніми плітками* (Н. Сняданко).

ПІДСОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДСОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* підсо́блять; *док., розм.* Те саме, що **допомага́ти;** пособляти. *Вже почав* [Івась] *їй і підсобляти, то горох лущить, то хату замете* (Грицько Григоренко); *Діти, що влітку підсобляли батькам на полі, городі, пасли корови, вівці, свині, гуси, тепер збирали свої торбинки і залюбки бігли до школи* (М. Сиротюк); *Спускаючись по схилу в яр, зустрів* [Тимко] *дівчат, що несли відро води .. — Може підсобити? Га? — Самі справимось* (Григорій Тютюнник); *Він утік з-під арешту через вікно — хтось підсобив* (В. Шкляр).

ПІДСО́БНИЙ, а, е. Який має другорядне, допоміжне значення стосовно до чого-небудь першорядного, головного. *На підсобне господарство Іван Миколайович поїхав наступного ранку* (М. Руденко); *У штаб-квартирі вже не було сторонніх, а всю підсобну роботу виконували космічні піхотинці* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який виконує допоміжну, підготовчу роботу, сприяючи здійсненню чогось основного. *Тепер Клава була вже не просто підсобною робочою силою. Разом з кількома дівчатами вона пройшла курси техмінімуму мотористів* (В. Собко); *Зосталися десятків зо два чоловік, здебільшого підсобні робітники, люди похилого віку* (Є. Доломан); // Допоміжний, службовий (про приміщення, кімнату і т. ін.). *Взявши картку, зникла* [бібліотекарка] *в дверях підсобної кімнати* (Н. Рибак); *Відразу ж за брамою починалися підсобні приміщення, збудовані з цегли й бетону* (Л. Кононович).

ПІДСО́БНИК, а, *ч.* 1. Робітник, що виконує допоміжні (підсобні) роботи. *— Сьогодні знову не вистачає підсобної сили. Вже й самі кинулися матеріал, воду на поверхи тягати. Підсобники не встигають...* (О. Копиленко); *— Ех, муляр з тебе .. — Учись... Цегли сюди! — крикнув він підсобникам* (М. Руденко); *Скульптор обтирав на долонях вапно об брезентовий хвартух, погейкував на підсобників* (Є. Пашковський).

2. Те саме, що **підпомага́ч.** *На вулиці маму перестрів бандит Крючок з своїми кумпанами, примусили зайти до хати бандитського підсобника Герпініна* (Ю. Мельничук); *— Якщо на Буковину прийдуть румуни, то нас вважатимуть підсобниками Бем-Ермолі* (Р. Андріяшик).

ПІДСО́БНИЦТВО, а, *с.* 1. Робота, заняття підсобника (у 1 знач.). *На виконання робіт із відновлення мозаїки зголосилося двоє волонтерів, поки що вони займатимуться підсобництвом* (з газ.).

2. Дії, вчинки підсобника (у 2 знач.). *Підсобництво таки намалювалося .. Я доповів своєму начальнику, полковнику Калязіну, про настрої в Ямках: мовляв, не втратили ще люди довіри до УПА та не бояться, навіть попри прояви терору* (А. Кокотюха); *У травні 1944 року за наказом Сталіна кримських татар оголосили поза законом, звинуватившi в "підсобництві" фашистам* (із журн.).

ПІДСО́БНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підсо́бник.** *Хвала умілим формувальниць, Рукам несхибним розливальниць, Хвала підсобницям простим!* (Л. Забашта); *Х'ю десь почув чи вичитав, що детектив — це шахова гра, у якій завжди беруть участь чорний король — злочинець і білий король — сищик, чорна королева — підсобниця злочинця й біла — потерпіла* (В. Чемерис).

ПІДСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсо́вувати** і **підсо́вуватися.** *У зонах підсовування океанічних плит виникає тертя, що супроводжується виділенням величезної кількості тепла* (з наук. літ.); *Випадки розрахування підробленими купюрами в метрополітені, підсовування фальшивої валюти у дрібних приватних пунктах обміну — лише незначна частина новин про "псевдогроші"* (з наук. літ.).

ПІДСО́ВУВАТИ *див.* **підсува́ти.**

ПІДСО́ВУВАТИСЯ *див.* **підсува́тися.**

ПІДСОКО́ЛИК, а, *ч.* Невеликий хижий птах родини соколових; чеглик. *Назва "підсоколик" влучно вказує на менші розміри цих птахів порівняно з великими соколами* (з наук.-попул. літ.); *Дами любили позувати з підсоколиком для портретів, бо невеликого птаха (вага 170–230 грамів) було легше тримати, аніж балабана чи кречета* (з газ.).

ПІДСОКО́ЛИК-БІЛОЗІ́Р, ~а-~зо́ра, *ч.* Те саме, що **підсоко́лик.**

ПІДСО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсоли́ти.** *Молоді стручки квасолі зриваєте, миєте, чистите, варите у підсоленій воді майже до готовності* (М. Матіос); *Очікуючи, поки принесуть перші страви, ми з Алексом зосереджено гризли підсолені сухарі* (М. Кідрук).

ПІДСО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсоли́ти.** *Добова норма солі становить 12–15 г. Приблизно 8–10 г ми споживаємо з різними продуктами, тож на додаткове підсолення залишається 4–5 г* (з навч. літ.).

ПІДСОЛИ́ТИ *див.* **підсо́лювати.**

ПІДСОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсолоди́ти.** *Пляшка була липка, а ситро тепле, занадто підсолоджене* (В. Дрозд); *Як ласі коти, огиналися* [навколо бочок з пивом] *занедбані австрійські солдати з животами, роздутими від брудного підсолодженого відвару цикорію* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Порфирові вже не слухалось, нудило від її підсолоджених слів, як від пасльону* (О. Гончар); *Не помітив він у книзі й неоромантизму: це був німецький експресіонізм, густо підсолоджений французьким імпресіонізмом* (Олекса Ізарський); // **підсоло́джено,** *безос. пред. Не можна використовувати гущу для підживлення кімнатних рослин, якщо каву було підсолоджено* (з газ.); *Так чого ж тоді закладено в людині оцю тугу за щастям? .. Як народження дитини підсолоджено принадами кохання, так і тут? Без принади, без обману, значить, все ж таки не можна?* (В. Винниченко).

ПІДСОЛО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підсоло́джений.** *Дещо пізніше новели Марка Вовчка з великою часткою сентименталізму й підсолодженості вже не могли так хвилювати, як, наприклад, новели В. Стефаника* (з навч. літ.).

ПІДСОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсолоди́ти** і **підсолоди́тися.** *Цукру для підсолодження в узвар не додають, тільки натуральний мед* (із журн.); *Про майбутнє України, про її долю нічого було сказати. Ні до чого були в даному разі ні підсолодження, ні підфарбування* (Олекса Ізарський).

ПІДСОЛО́ДЖЕНО. Присл. до **підсоло́джений.** *Грав* [Сойка] *на гітарі, .. говорив до вуха масні й невибагливі дотепи, приперчені теревені, усміхався значно й підсолоджено* (Б.-І. Антонич).

ПІДСОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до підсолоджування, пов'язаний із ним. *Ксиліт має схожий із цукром підсолоджувальний ефект, але не може ферментуватися бактеріями зубного нальоту* (з наук. літ.); // Який використовують для підсолоджування. *У продуктах харчування мед використовують як підсолоджувальний засіб* (з наук.-попул. літ.); *Під час виробництва сидрів дозволено використовувати концентровані яблучні соки як підсолоджувальний інгредієнт* (з мови документів).

ПІДСОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсоло́джувати** і **підсолоди́тися.** *Для підсолоджування газованої води раніше використовували сиропи з різноманітних дикорослих плодів і лікарських трав* (із журн.); *Для підсолоджування куті краще брати тільки мед* (з газ.); *Широко вживаючи в різних функціях зменшено-пестливі форми, Т. Шевченко не вдається до сентиментального підсолоджування викладу за їх допомогою* (з наук. літ.).

ПІДСОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., що.* 1. Робити злегка, трохи солодким (у 1 знач.). *Почав хлопчик з того дня ходити за телям. Годував його молоком із соски, цукром молоко підсолоджував* (О. Донченко); *Баба Явдоха налила в кухлик нашого "чаю", підсолодила трохи буряковим медом* (П. Загребельний).

2. *перен.* Робити кращим, приємнішим. *Ще по панських дворах вони* [дворові] *позвикали в горілці киснути, її п'яним хмелем підсолоджували своє гірке життя* (Панас Мирний); *— Кажуть, що ти .. людина вчена і добре розумієшся на законах. До кого ж іти, як не до таких, — підсолодила вона свої гострі слова* (З. Тулуб); *Такі вони, турецькі версії, що не стикуються одна з одною і вигадані, аби хоч якось підсолодити поразку від козаків у Сінопі* (В. Чемерис).

◊ **Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку)** *див.* **золоти́ти.**

ПІДСОЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПІДСОЛОДИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати солодким, солодшим. *Ягоди шефердії досить терпкі, хоча трохи підсолодяться, якщо вдарять морози* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підсоло́джувати.** *Арабська кава подається в невеликому горнятку без ручки і, борони Боже, аби підсолоджувалася* (Ю. Винничук); *Свіже молоко підсолоджувалося, до нього додавався розтертий із водою мак, а паляниці розмочувалися в молоці* (Н. Сняданко); *Здебільшого рішення клієнта щодо пробної передплати газети підсолоджується якоюсь цікавою пропозицією* (з наук. літ.).

ПІДСОЛО́ДЖУВАЧ, а, *ч.* Речовина, яку використовують для підсолоджування харчових продуктів. *Зі стевії, кореня солодки виготовляють натуральні підсолоджувачі* (з навч. літ.); *Кукурудзяний сироп — широко використовуваний у харчовому виробництві підсолоджувач і загусник* (із журн.); *Фруктозу вважають незамінним підсолоджувачем для тих дітей, у яких звичайний цукор спричиняє алергію* (з газ.).

ПІДСОЛОДИ́ТИ *див.* **підсоло́джувати.**

ПІДСОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **підсоло́джуватися.**

ПІДСО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсо́лювати.** *Індичатина потребує мінімальної кількості солі, а якщо приправити її ароматними травами і спеціями, можна й зовсім обійтися без підсолювання* (з наук. літ.); *Кухонну сіль використовують для підсолювання їжі та для консервування продуктів харчування* (з навч. літ.).

ПІДСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДСОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* Солити трохи, злегка або додатково. *Підсолював* [Сагайдак] *корми, разів чотири на день товкмачив Айстрину морду у відро з водою* (С. Добровольський); *Він здивувався, що вечеря вже готова .. Розламав картоплю, підчистив половинку, підсолив і кинув у рот* (Б. Харчук); *Ліза підсолила салат* (В. Хрущак).

ПІДСО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **підсо́лювати.** *Лущений горох відварюється відразу в підсоленій воді або вода підсолюється наприкінці варіння* (з навч. літ.).

ПІДСО́ННЯ, я, *с.* 1. Місце, простір і т. ін., добре освітлювані сонцем; осоння. *На полях, що лежали на підсонні, то тут, то там починалися роботи* (С. Чорнобривець); *На золотому сонному підсонні воно* [насіння золототисячнику] *зійшло, неначе з рушника* (І. Андрусяк).

2. Теплий, помірний клімат. *Рухаючись цілими ордами, вони* [народи із Сходу] *осідали в степу поблизу Дніпра, приваблені рибою, гарним підсонням, розкішними травами та хлібами* (Г. Коцюба); // *заст.* Клімат (у 1 знач.). *Кожний рід рослини призвичаєний до підсоння своєї батьківщини* (Уляна Кравченко); *Лікарі .. казали, що найкращим ліком для мене буде зміна підсоння* (Б. Лепкий); *Дві попередні весни були такими, як належить. Хоча дехто і нарікав, що зимно, але так правильно. Принаймні в нашому підсонні* (Т. Прохасько).

ПІДСО́НЯЧНИЙ, а, е. 1. Який міститься на сонячному боці, добре освітлюється сонцем. *На підсонячній стороні фабричного димаря засівся мох* (Ю. Смолич); *Він мене бачив з власного безмежжя, і бачив я його з далечини — з дитячих літ, з підсонячної вежі, з пронуреної нами глибини* (П. Мовчан).

2. *рідко.* Теплий, нагрітий сонцем. *Не помітив його* [ранку] *парубок, поки не повіяв підсонячний, пробитий золотими списами променів вітер* (В. Гжицький).

ПІДСОРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсортува́ти.** *Постачальник зобов'язаний відвантажувати товари, максимально підготовлені до продажу, підсортовані й упаковані* (з навч. літ.).

ПІДСОРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсорто́вувати.** *Розвиток інфраструктури сприяє скороченню та ліквідації втрат, що виникають у процесі доведення товарів народного вжитку до споживачів під час транспортування, зберігання, підсортовування й реалізації* (з наук. літ.); *Після охолодження й сушіння зігріте зерно використовують для продовольчих цілей та для підсортовування до зерна нормальної якості* (з навч. літ.).

ПІДСОРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСОРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Сортувати трохи або додатково. *Оптовий продаж товарів зі складів дозволяє попередньо підсортувати товари і в потрібному асортименті пропонувати їх оптовим покупцям* (з наук. літ.); // Додавати щось іншого сорту. *Пошкоджене зерно потрібно підсортовувати (підмішувати) до зерна, що має дуже пружну, міцну клейковину* (з навч. літ.).

ПІДСОРТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підсорто́вувати.** *Відібрані з місць зберігання товари доставляють у зону комплектації, де вони підсортовуються* (з навч. літ.).

ПІДСОРТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсортува́ти.** *На замовлення клієнтів на складах загального користування можуть комплектувати партії товарів цілими тарними місцями без попереднього підсортування* (з навч. літ.).

ПІДСОРТУВА́ТИ *див.* **підсорто́вувати.**

ПІДСО́С, у, *ч.* Пристосування для додаткового подавання бензину до карбюратора в машинах із двигуном внутрішнього згоряння. *Під час натискання підсосу паливо потрапляє прямо в карбюратор* (з навч. літ.).

ПІДСО́СНИЙ, а, е, *с. г.* Те саме, що **підсисни́й.** *Для підсосних свиноматок готують пійло з додаванням макухи один раз на добу* (з навч. літ.); *У віці 3-х місяців проводили повне відлучення підсосних козенят від матерів* (з наук. літ.).

△ **Підсисни́й (підсо́сний) періо́д** *див.* **пері́од.**

ПІДСО́ТЕ́ННИЙ, ного, *ч.*, *військ.*, *іст.* Те саме, що **підсо́тник.** *Найстарший із товариства, підсотенний, люльку курив, слухав і на вус мотав* (Б. Лепкий); *Біля Гаївки, під самим лісом, де тоді жив (і живе зараз) лісник, лежав поранений молоденький повстанець. Говорили, що то був сотенний чи підсотенний* (з мемуарної літ.).

ПІДСО́ТНИК, а, *ч.*, *військ.*, *іст.* Помічник, заступник сотника. *Справами муштрової сотні завідували сотенні збори та сотенна старшина у складі сотника, підсотника та писаря* (з наук. літ.).

ПІДСО́ТНЯ, і, *ж.*, *військ.*, *іст.* Підрозділ у складі сотні (у козацькому війську, в армії УНР).

ПІДСО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підсо́хнути, підсо́хти.** *Я згодом ліг на вже підсохле пальто й скоро заснув* (П. Козланюк); *Вся земля довкруж була вистелена яскравим, але вже підсохлим листям* (Валерій Шевчук); *І скільки тих дерев, зелених, підсохлих, Земля нам тримає* (А. Кримський); *Вітер з півдня ворушив запорошені трави, намагався зірвати з кореня підсохлі кураї* (В. Собко).

ПІДСО́ХНУТИ *див.* **підсиха́ти.**

ПІДСО́ХТИ *див.* **підсиха́ти.**

ПІДСО́ЧЕННЯ, я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **підсочи́ти.** *Найпридатніша для підсочення сосна звичайна. Одне дерево дає 0,9–2 кг живиці на рік* (з наук. літ.).

ПІДСОЧИ́ТИ *див.* **підсо́чувати.**

ПІДСО́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до підсочування. *Для профілактики доцільно своєчасно вирубувати ослаблені, хворі та пошкоджені дерева до початку підсочних робіт або на перших етапах їх проведення* (з навч. літ.); *Це був пекельно-геніяльний плян* [пекельно-геніальний план] — *поїхати в ліс на ціле літо на підсочний промисел, заробити грошей, подихати сосною, напитися молока досхочу* (Д. Гуменна).

ПІДСО́ЧУВАННЯ, я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **підсо́чувати.** *Для добування камеді на стовбурах роблять надрізи. Підсочування проводять у тиху погоду, щоб сировина не забруднювалася пилом і піском* (з наук. літ.); *Категорично заборонено робити підсочування дерев у парках, лісах природно-заповідного фонду, що виконують водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції, а також тих, які мають діаметр менший ніж 20 сантиметрів* (з газ.).

ПІДСО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСОЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.*, *що*, *спец.* Робити надрізи на поверхні дерева, щоб одержати живицю з хвойних рослин, сік із берези, клена і т. ін. *Велику кількість соку дають пні зрубаних беріз, які можна підсочувати без обмежень* (з наук. літ.); *Спеціальні бригади на відведених ділянках лісу за допомогою долота та свердликів підсочили майже три тисячі зрілих беріз* (з газ.).

ПІДСО́ШОК, шка, *ч.* Підпірка в тину. — *Та воно, сказать, і дерево добряче: чи там на підсошок, чи на люшню!..* (Остап Вишня).

ПІДСПІВА́ТИ[1], **ПІДІСПІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДСПІ́ТИ, ПІДІСПІ́ТИ, ПІДОСПІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.*, *розм.* Те саме, що **приспіва́ти**[1] 1, 2, 5. *Є багато охочих здавати вишні. На черзі — абрикоси, які теж підспівають слідом* (з газ.); *Тут підіспіли податки, обдурювання жмикрутів* (І. Пільгук); *Саме підспіли літні роботи: всі в полі, далеко за селом...* (з мемуарної літ.); *Якраз підіспіли й хлопці з двома рушницями* (Д. Гуменна); *Дядько миттю підоспів на допомогу* (Ю. Логвин); *Підоспіли, густо вродили в дрімучих лісових травах і жнив'яні гриби — жовтогарячі рижики та бурі, блідолиці печериці* (М. Малиновська); *Жито вже підспіло* (з газ.).

ПІДСПІВА́ТИ[2] *див.* **підспі́вувати.**

ПІДСПІ́ВАЧ, а, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **підспі́вувач.** *Найчастіше Шевченко застосовує в своїй творчості окремі елементи народної поезії. Підспівачем народної поезії, тим паче — стилізатором та імітатором Шевченко ніколи не був...* (М. Рильський).

ПІДСПІ́ВАЧКА, и, *ж.*, *рідко.* Жін. до **підспі́вач.** *Голосиста підспівачка.*

ПІДСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підспі́вувати.** *Індіани .. з галасливими вигуками й підспівуванням рушили додому* (Ю. Бедзик); *Питання релігійної освіти не можуть вирішувати локально, на свій розсуд самі освітяни, бо тут виявляться їхні (а частіше — керівництва шкіл) конфесійні уподобання, підспівування позиціям владних структур, домінуючим церквам, а то й прагматичні матеріальні зацікавлення* (з наук. літ.).

ПІДСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСПІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кому і без дод.* Співати, вторуючи, підтягуючи кому-, чому-небудь. *Деякий час грав* [Перехрестик] *мовчки, потім почав підспівувати, спершу тихо, далі голосніше, завзятіше* (С. Добровольський); *Шевченко заспівав пісню. Солдати спочатку слухали, потім почали неголосно підспівувати* (З. Тулуб); *Попереду стояв циган із гітарою, .. поруч із ним стояв циган із цимбалами, позаду перегукувались кілька строкато одягнених жінок — без інструментів, але з готовністю в будь-який момент підспівати* (С. Жадан); // *що і без прям. дод.* Неголосно або час від часу співати. *Спогадував* [Павло] *різні дотепи, підспівував різні пісні та раз у раз споминав Олесю* (Леся Українка); *— Співаєш, Филимоне? — заговорив дід здалека .. — Не співаю, а підспівую, бо дуже мене сон бере, аби часом не заснути...* (А. Чайковський); * Образно. *Сухими бризками розлітається сніг з-під копит, монотонно підспівує, наганяючи дрімоту, зустрічний вітер* (М. Олійник).

2. *перен., розм.* Підтримувати когось із певних міркувань, схвалювати чиї-небудь учинки, дії, слова і т. ін., перев. негативні. *Навіть Ходжієв, який у всьому підспівував баєві, змушений був замовкнути* (О. Донченко); *— Та я ж тебе знаю — ти зовсім не та людина, яку можна задурити. І підспівувати відьомським побрехенькам ні за які скарби не станеш* (О. Авраменко); *— Нехай це і здавніло, але хто добре забуває, того Бог карає. Він не стримався: — Люди теж... — Ото ж і воно! — підспівала йому тітка* (Б. Харчук).

ПІДСПІ́ВУВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто підспівує (у 1 знач.) кому-, чому-небудь. *Разом із величезним хором глядачів-підспівувачів зірка виконала свої відомі хіти* (з газ.).

2. *перен., розм.* Той, хто підспівує (у 2 знач.) кому-небудь. *"Вождів" багато, імена такі, що й не вимовиш .. Не вивчив — ворожий підспівувач, прихвостень, готовий ворог народу* (П. Загребельний); *Дотепники їм у класі були не потрібні. Вони мали своїх .. Головний — лідер класу Ігор Дмитруха, .. і підспівувач його, шепелявий, мордатенький, рум'яний, як яблуко, Валера Галушкинський* (В. Нестайко).

ПІДСПІ́ВУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підспівувач.** *— Я не німецька підспівувачка, — Сонтарина приставляє шило, яке невідомо де знайшла, до живота* (В. Лис).

ПІДСПІ́Д, по́ду, *ч., розм.* Те саме, що **спід.** *Отарка молоденьких лип загородилася високою сосною, мовчки пишається одна з одної і з гладенької темно-каштанової кори, і з ясного підсподу густозеленого листя* (Ю. Яновський).

ПІДСПІ́ДОК, дку, *ч., розм.* Правда, істина, яку приховують, тримають у таємниці. *Борони Боже, ще зацікавилися б* [співробітники НКВС] *табельником Євгеном Прокоповичем Черняком, розкопали б весь підспідок його справи* (Р. Самбук).

ПІДСПІ́ЛИЙ, ПІДІСПІ́ЛИЙ, ПІДОСПІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підспіти, підіспіти, підоспіти.** *Останні слова Волинець прокричав уже з фоє, куди його грубо виштовхали вчасно підоспілі охоронці* (Г. Тарасюк); *Підіспілий хижак отримує поживу* (Є. Пашковський); *— А яблук у вас рясно, і вже бочки підспілі, червоні* (В. Близнець).

ПІДСПІ́ЛЬ, *присл., заст.* Поряд, поблизу. *Кумова хата стоїть підспіль з моєю* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДСПІ́ТИ *див.* **підспіва́ти[1].**

ПІДСПУ́ДНИЙ, а, е, *книжн.* Який не виявляється відкрито; таємний, прихований. *— Але у фільмі є ритм! — вигукнула Ярослава ще запальніш .. — Він плавкий, неквапний, але й не млявий... Невже ви не вловили його внутрішню музикальність, підспудну, приховану енергію?..* (О. Гончар); *В очах, що дивились на нього, проступав підспудний переляк* (М. Кідрук).

ПІДСПУ́ДНО, *книжн.* Присл. до **підспу́дний.** *Вони нагадували хлопчаків .. Зграйка дітлахів, котрі з усіх сил вдають, нібито займаються дорослими справами, при цьому підспудно визначаючи, хто з них найкрутіший* (М. Кідрук); * Образно. *Трави нескошені квартали Стояли в небі голубім. Та десь уже підспудно грім Гострив косу на краснотали* (А. Мойсієнко).

ПІДСТА́ВА[1], и, *ж.* 1. Нижня, опорна частина якого-небудь предмета, споруди; основа (у 1 знач.). *По .. боках столу на круглих підставах стояли дві темні чоловічі постаті* (Панас Мирний); *Передніми колесами набігла* [автомашина] *на тротуар і вдарилася об бетонову підставу під естакадою* (В. Барка).

2. *перен.* Те головне, на чому ґрунтується що-небудь. *За помічників йому були прості хлопці зі спритних робітників, що їх він навчав техніки справи, уникаючи пояснювати їм наукові підстави й світове значіння його роботи* (М. Йогансен); // Те, чим пояснюють, виправдовують вчинки, поведінку і т. ін. кого-небудь. *Олена гарячково ловила, зв'язувала в один ланцюг поодинокі слова, інтонації голосу, вирази поглядів Василюшки, щоб сплести хоч би якусь підставу для Марининої підозри* (Ірина Вільде); *Вона опустила очі, хоч у неї не було ніяких підстав ховатися із своїми думками* (М. Руденко); *Карл-Йозеф подумав, що ніхто з них не має підстав так вороже до нього ставитись* (Ю. Андрухович).

3. *жарг.* Обман, шахрайська хитрість. *— Підстава? — уточнив Бойко. — Класична! — голос Колі звучав гордо. — Заловили колишнього начальника на гарячому* (А. Кокотюха); *Через .. нахабство, на яке він насмілився після цієї підстави (а що ця аварія була чистою підставою, Вадим не сумнівався ні на йоту, щоправда, не міг збагнути, з якою метою вона робилася: просто здерти з нього гроші, чи ще для чогось), Вадимові враз захотілося зацідити водієві просто в обличчя* (В. Хрущак); *— Він сам? — здивовано скривився ґевал. — Де решта?! Кейтаро, це якась підстава!* (М. Кідрук).

(1) З цілкови́тою (по́вною) підста́вою — маючи достатньо причин. *"Тигролови" І. Багряного можна з цілковитою підставою порівняти з класичним твором світової літератури — таким же реалістично-пригодницьким романом Дефо "Робінзон Крузо"* (О. Шугай); *Тільки його* [Т. Шевченка] *можемо з повною підставою вважати першим національним інтелігентом* (О. Забужко); **(2) На підста́ві** *чого* — виходячи із чого-небудь, спираючись на щось. *З розпуки я написав лише "У грішний світ", маленьку новелу на підставі матеріалу, зібраного за короткий час нашого пробування в монастирі з жінкою* (М. Коцюбинський); *— Треба там, на місці, виводити нові сорти на підставі мого методу* (О. Довженко); *— Поборники не наважаться арештувати мене на підставі одних лише підозр* (О. Авраменко).

ПІДСТА́ВА[2], и, *ж.* 1. *діал.* Заміна. *І не вийду, і не встану, Вишлю меншу сестру на підставу* (П. Чубинський); *Узяли на підставу сусіду, а Йосипа все-таки записали кумом* (Панас Мирний).

2. *заст.* Коні, якими замінюють у дорозі стомлених, а також місце, де їх замінюють. *Приїхати до підстави.*

ПІДСТА́ВА[3], и, *ж., діал.* Перешкода (у 2 знач.). *Думки Христині розбивалися об житечні підстави, як хвилі об кам'яні береги...* (Панас Мирний).

ПІДСТА́ВИТИ *див.* **підставля́ти.**

ПІДСТА́ВИТИСЯ *див.* **підставля́тися.**

ПІДСТА́ВКА, и, *ж.* 1. Предмет, на який ставлять що-небудь або який підставляють під щось. *Серед палати на срібній підставці стояла біла .. статуя Богази* (І. Нечуй-Левицький); *У залі — нічого, лиш одна підставка для книг, зроблена з потемнілого дерева* (П. Загребельний); *На столику коло ванни стояла стара друкарська машинка з непорушною чавунною підставкою* (Т. Прохасько).

2. Те, чим підпирають що-небудь; підпірка. * Образно. *Вечірнє сонце скувало срібну підставку для одиноких скель в морі* (М. Коцюбинський).

ПІДСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підста́вити.** *Наказувала* [вона].., *щоб, вигрібаючи із засіків борошно, не дуже мірки вивершували й насипали в підставлені людьми мішки* (Панас Мирний); *На підставленому до ліжка ослінчику Клава .. малювала віршований лозунг* (Д. Ткач); *Чмокав* [Євген Вікторович] *товстими м'якими губами в спритно підставлену щоку дружини* (Іван Ле); *Мене врятувала реакція: блискавичними стрибками ухиляючись од його ножа, я атакував його збоку, одначе він щоразу встигав міняти позицію й ловив удари підставленим лезом* (Л. Кононович); *Якщо хтось "сидів", його на роботу братимуть значно важче, хоч це може бути водій, який ненавмисне когось збив на дорозі, або ж, підставлений старшими, пацан, який .. бере на себе всю провину* (Ю. Покальчук); // **підста́влено,** *безос. пред. Там, у городі, розкіш їм* [городянкам], *воля, страху немає... От воно і звикне без діла сидіти..! А прийде на господарство — аби було підставлено їсти та пити* (Панас Мирний).

ПІДСТА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підста́вити.** *З станції вискочив молодий, повновидий поштмайстер і виніс ослін, зроблений зумисне для підставлення під омнібус пасажирам* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підставля́ти.** *Це не був уклін* [старшин], *а тільки підставляння шиї* (Іван Ле); *Одним із різновидів завдань на класифікування іменників за родами є вправи на розподіл іменників на такі, що їх шляхом підставляння можна замінити займенниками* (з наук. літ.); *Не було боротьби ідей та концепцій. Проте була боротьба брудних компроматів, підставляння та оббріхування* (з газ.).

ПІДСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* підста́влять; *док.* 1. *що.* Ставити що-небудь під щось. *Б'ють джерела* [сивухи]... *пан-гульвіса Кухоль підставляє* (П. Гулак-Артемовський); *Потім він, Тонку очеретину приладнавши, Під неї древній підставляє глек, Щоб із берези в глек його стікала Вода живлюща* (М. Рильський); *— Треба он лізти нагору та ночви підставити, то й не буде текти* (Панас Мирний); *Як сівалка стала, Скиба зняв шапку і підставив під сошник, .. посипалось зерно в шапку* (А. Головко); // Установлювати підпірку під що-небудь; підпирати чим-небудь щось. *Час від часу вони на мить зупиняються, один підставляє плече для упору, другий .. б'є короткою чергою по переслідувачах* (О. Гончар); *Перед проведенням будь-яких робіт із посилення плит перекриття під них підставляють спеціальні підпори* (з наук. літ.).

2. *що.* Ставити, розташовувати що-небудь ближче або впритул до когось, чогось; приставляти. *— Підставляй, Омельку, стола!* (Ю. Смолич); *Він гостинно підставив стільці і вдруге запросив їх сісти* (Яків Баш); *Підставив* [Мишко] *розкладну драбинку й подерся до верхнього порталу прибивати дріт* (І. Микитенко); // Наближаючи, повертаючи або виставляючи, робити доступним для кого-, чого-небудь. *Горпина підставляла вітру обличчя* (З. Тулуб); *Михайло Іванович .. присунувся до мене ближче, підставляючи губи для поцілунку* (Н. Сняданко); *Генерал знає, що вола треба добре призвичаїти, щоб, коли скажеш: "шию"! — він шию підставив...* (Панас Мирний); *Мліють вони* [кулеметники] *в гарячих бур'янах, підставивши сонцю свої латані спини* (О. Гончар); * Образно. *Земля підставляла сонцеві нахололі за зиму чорні ріллі і сірі стерні* (І. Цюпа).

3. *кого, що.* Позбавляючи захисту, робити доступним для нападу. *Здригнулися комишники* [розбійники] .. *і кинулися навтьоки, підставляючи спини під чумацьке дрюччя* (М. Коцюбинський); *Князеві хотілося крикнути дідові щось гарне й підбадьорливе, але боявся, що той може раптом обернутись і підставити себе. Та й навряд чи почув би його дід у страшному ляскоті мечів і щитів* (І. Білик); *Коли б ще час зупинити, щоби тхори завмерли, і Стас устиг подумати, як відбитися від одного і не підставити спину другому* (Люко Дашвар); // Захищаючи або захищаючись, створювати перепону, перешкоду. *— Я ж тебе, хлопче, вбила! Шість пострілів зробила! Але я підставляв книжку казок, і кулі відскакували від неї як горох* (В. Нестайко); *Козак вправно підставив свій клинок і загасив ворожий удар* (Ю. Логвин); // *що.* Виставляючи вперед що-небудь (перев. ногу), створювати перешкоду тому, хто рухається. *Іду. І раптом хтось підставляє мені ногу, і я — беркиць! — падаю* (В. Нестайко); *Соломія кинулася до виходу. Котрийсь із хуліганів підставив ногу, ледь не впала* (В. Лис).

4. *кого, що.* Замінювати чим-, ким-небудь іншим; добирати до чого-небудь за зразком чогось іншого. *В нашому повсякденному житті ми часто орудуємо тим часом тільки алгебрійними* [алгебричними] *літерами, що під них історичний процес поволі підставляє свої визначені числа* (Б. Антоненко-Давидович); *Треба тільки лібрето виконати, а голоси до нього підставити з тих самих пісень, що народ співає...* (Панас Мирний).

5. *кого, що, розм.* Ставити в небажане, неприємне або небезпечне становище (свідомо чи ненароком). *— Ти... ти дурив людей! Ти підставляв їх! Маніпулював їхніми долями... долями десятків тисяч...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Якщо тебе підставили, ти повинен або знати, або здогадуватися, хто і за що, — відрубав він* (А. Кокотюха); *Кукалюк скаржився, що його крупно підставив хтось із політиків і він тепер винен всім* (О. Забужко).

◊ **Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти** *і т. ін.)* **/ підкла́сти (підсу́нути, підста́вити** *і т. ін.)* **свиню́** *див.* **підклада́ти; (1) Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)]:** а) брати на себе чиїсь обов'язки, обтяжуючи себе. *— Уже тепер годі за вас підставляти шию, годі!* (Марко Вовчок); б) ставити себе в цілковиту залежність від кого-небудь. *— Не ті, котрі чинять так звану кривду, несуть за це провину якусь. А ті, що під ярмо шию покірливо підставляють, а потім стогнуть* (Н. Королева); *Генерал .. не дожидає, поки піщанська громада самохіть підставить під ярмо шию* (Панас Мирний); *— Я таки люблю старого. Бо чесний, справедливий, нікого ніколи не скривдить і не підставить шию в ярмо* (М. Сиротюк);

(2) Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* **під ку́лю** — ставити себе під загрозу, ризикувати бути вбитим; наражатися на небезпеку. *Ніколи й голови за віру й батьківщину Під кулю ти не підставляв* (Я. Щоголів); — *Улю, не поспішай, — зупинив її Льончик, — голову під кулю підставити легко. Але чи варто?* (С. Талан); **(3) Підставля́ти / підста́вити но́гу (ні́жку)** *кому і без дод.* — перешкоджати кому-небудь у чомусь, завдаючи неприємностей. *Кожному* [старшому] *бажалося вискочити перед начальством, .. через те кожен на кожного клепав, наговорював, всяк підставляв ногу другому* (Панас Мирний); *Все йшло б гаразд, якби .. колеги .. не підставляли Вікторові ніжку* (П. Автомонов); *Люди тратили смак до чесної роботи, до правого діла, шукали пригод у хитрих вчинках і навіть злочинах. На кожному кроці намагалися ближньому підставити ногу* (Б. Лепкий); **(4) Підставля́ти / підста́вити плече́** *кому* — допомагати кому-небудь, підтримувати когось. *Віктор дуже радо подавав руку, підставляв плече. Проте в ньому щезло зацікавлення ідеями свого рідного Миколи Григоровича* (Олекса Ізарський); *Його знову зрадили. І зрадила людина, якій він підставив плече у найскрутнішу для неї хвилину* (В. Хрущак); **(5) Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру]** — ризикувати життям, наражаючись на небезпеку. *Опришків цей аргумент .. не переконував, і підставляти свою голову під обух ради того* [вчинку] *нікому не хотілося* (Г. Хоткевич); — *Що ж, боїтесь голову підставляти, хай хтось інший жар вигрібає?!* (Л. Дмитерко); — *Бувай здоровий, щасливо тобі залишатися. Бережись і даром голови не підставляй* (Григорій Тютюнник); *Запекло пробивалися рицарі, вони .. підставляли себе під сокири* (А. Хижняк); — *Я його вважав чужим. Якби знав, що він свій, сам би за нього підставив голову* (М. Руденко); **(6) Підставля́ти / підста́вити стіле́ць (стільця́, сті́льчика)** *кому, рідко* — робити кому-небудь неприємність, підлість, перешкоджати в чомусь. — *От тепереньки протопоп підставить мені стільчика, — говорив отець Харитін, бідкаючись* (І. Нечуй-Левицький); *Аж ось наспіли і гетьмани. Перший прибув Остроріг і зумів своєю вимовою підставити стільця своїм товаришам, скидаючи на них усю вину невдачі* (А. Чайковський).

ПІДСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПІДСТА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся, *док.* 1. Наближаючись, повертаючись, ставати доступним для кого-, чого-небудь. *Вона підставлялася вітрові, підіймаючи то в один бік, то в другий своє гостреньке підборіддя* (Б. Харчук); *Натирає* [євнух] *дівча якимись пахощами, намащує, розчісує його золоті коси, а воно то пустотливо підставляється під те чужинське пещення, то випручується* (П. Загребельний).

2. Навмисно давати себе вдарити, побити, скалічити і т. ін. — *А тепер, зятьку, садони мене під око, — ну, — він підставився: — Бий! Не буду ж я сам себе. Так треба* (Б. Харчук); *Вона могла б заприсягтися, що фізкультурниця спеціально підставилася під удар, аби зі скандалом поволочити Лілю до директора* (Н. Сняданко).

3. *розм.* Ставити себе в неприємне, небажане або небезпечне становище. — *Не говори дурниць, — заперечувала Тамара. — Для чого підставлятись? Пересидиш пару днів, тоді повернешся* (С. Жадан); — *За смердючі десять відсотків я мушу тут всім роти позатикати і в Києві підставлятися?* (Люко Дашвар); — *І раз все так не просто, раз її* [справу] *хочуть завалити, ти ж підставишся. Думав про це?* (А. Кокотюха).

4. *тільки недок.* Пас. до **підставля́ти.** *Під один край корони підставляється паличка* (Остап Вишня); *Дівчата роздобули суниць, сметани, цукру. Все це щедро підставлялося Валентині та Вікторові* (М. Руденко); — *Трудо, один поцілунок, малесенький, невинний! — Будь ласка. І маленька, тоненька, смуглява ручка підставляється чорно-срібному лицареві до уст* (В. Винниченко).

ПІДСТА́ВНИЙ, а, е. Який має підстави для чого-небудь; обґрунтований. *Ми знаємо, як наші "дніпровські вовки" люблять підставні й безпідставні штрафи* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІДСТАВНИ́Й, а́, е́. 1. Який підставляють під кого-, що-небудь або до чогось. *Крекчучи, він почав вмощуватися посеред човна на колінах, підкладаючи під себе підставне сидіння* (О. Бердник).

2. Який підставляють, виставляють замість справжнього, дійсного. *Встановлювалось, що свідки були підставні...* (Л. Смілянський); — *Просимо гостей до хати, — відповіли підставні батьки* (В. Гжицький); *Імітація слідства триває. Час від часу ловлять якусь підставну особу, потім, виявляється, блеф* (Л. Костенко).

3. *заст.* Признач. для заміни (про коней). *Підставні коні.*

ПІДСТА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підста́вний.** *Можна визнати підставність думки, що Тичина помилявся* (В. Стус); *Рішення суду першої інстанції мотивоване обґрунтованістю та підставністю позовних вимог* (з мови документів).

ПІДСТА́ВНО. Присл. до **підста́вний.** *"Котре лихо менше, те й вибирай", — подумав він цілком підставно* (В. Підмогильний); *У "Вечірніх розмовах" М. Рильського бачимо прислівник "підставно": "Клопотався він, учасник війни, цілком підставно й законно"* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІДСТАВО́ВИЙ, а, е. 1. Базовий, основний. *В монастирі вона пробула до сімнадцяти років і закінчила там підставову школу* (Ю. Андрухович); *Достатньо граминки великої чи посередньої небезпеки — і підставовий інстинкт боротьби за виживання моментально перекинеться скаженою пантерою чи пораненим левом — і почне бродити .. вулицями Лондона і Токіо, Нью-Йорку і Риму...* (С. Процюк).

2. Те саме, що **підста́вний.** *Уже з першого знайомства мене вразили його* [В. Положія] *"не провінційна" начитаність, гострий інтелект і здорова, підставова амбіційність* (В. Шкляр).

ПІДСТАВО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **підставо́вий** 2. *Дж. Локк ніколи не заперечував Бога, а навпаки, прагнув довести підставовість цієї ідеї, її онтологічну сутність* (з наук. літ.); *Я. Б. Рудницький часто нехтує географічними, історичними та культурними реаліями, що позбавляє певну частину його етимологій підставовості* (з наук. літ.).

ПІДСТАВО́ВО. Присл. до **підставо́вий** 2. *Вона зовсім не перелякане дівчисько, а підставово володіє п'ятнадцятьма відсотками акцій найбагатшої приватної компанії на планеті* (В. Єшкілєв).

ПІДСТА́ВОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **підста́вка.** *Блискуче шліфований палець стояв на підставочці між двома темними кристалами агата* (В. Собко); *Настася роззирнулася по великому покою .. Жахливе малювання стін у холодних, як очі валіде, барвах. Безліч низеньких столиків, шафочок, підставочок* (П. Загребельний).

ПІДСТАКА́ННИК, а, *ч.* Порожниста підставка з ручкою (перев. циліндричної форми), у яку вставляють стакан; підсклянник. *Оксана Семенівна поставила перед нею склянку чаю в посрібленому підстаканнику* (Д. Ткач); *Навіть чай, який принесла провідниця у бронзових підстаканниках, здався йому кавою, що пригоріла* (О. Чорногуз); *В одній руці тримала* [провідниця] *один бляшаний підстаканник, де парувала склянка з гарячим чаєм, у іншій — відразу два* (А. Кокотюха).

ПІДСТАНО́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **підста́влення, підставля́ння.** *Семен робив у своїй пам'яті підстановки і перестановки, як криміналісти роблять це на фотороботі* (І. Росоховатський); *Одне слово у фразеологічному сполученні є стрижневим і не може бути замінене іншим, а ті слова, що його характеризують, допускають взаємну заміну чи підстановку* (з навч. літ.).

2. *мат.* Взаємно однозначне відображення множини на себе. *Підстановка називається регулярною, якщо її циклічний запис складається із циклів рівної довжини* (з навч. літ.).

ПІДСТАНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **підста́нція.** *Для моделювання підстанційного обладнання проведено дослідження напруженості електричного поля поблизу опори лінії електропередавання* (з наук. літ.); *На баках трансформаторів зовнішнього встановлення повинні бути зазначені станційні (підстанційні) номери* (з навч. літ.).

ПІДСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Електроустановка для перетворення напруги, виду або сили струму, що йде від центральної електростанції. *Бригада місцевих електриків уже прийняла від монтажників готову підстанцію* (П. Загребельний); *Раптом, ніби на замовлення, враз погасло світло. Мельник машинально лапнув зброю, та господар пробурчав щось явно нецензурно на адресу підстанції, з якою все постійно так* (А. Кокотюха); *Я довго жив у темряві, доки не налагодив автономну підстанцію, там-таки, поруч із кухнею* (О. Ірванець).

2. Проміжна телефонна станція. *У місті відновлено роботу ще двох підстанцій міського телефонного зв'язку* (з газ.).

3. Частина станції (у 4 знач.). *Бригада екстреної медичної допомоги працює з мінімальною кількістю заїздів на підстанцію* (з навч. літ.).

ПІДСТА́РКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Літнього віку, у літах (про людину). *Чемеринський був підстаркуватий уже чоловік* (І. Франко); *Гриць зустрів на вулиці підстаркувату жінку* (С. Добровольський); *Петро хотів вдову засватати, бо й сам уже був підстаркуватий парубок* (Ю. Логвин); // Якому вже багато років (про тварину). *Заверган давав перевагу ловам. Збирав до гурту кількох таких, як сам, сідлали підстаркуватих .. огирів і правилися у верхів'я Онгулу* (Д. Міщенко); // Який виявляє ознаки старіння. *Зморшки на її підстаркуватім обличчі якось поглибшали від гнівного здивування* (Леся Українка); *Олекса Надутий глянув на його високу, костисту, хоч уже й підстаркувату, але ще міцну поставу* (П. Панч).

ПІДСТА́РКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **підста́ркуватий.** *Були то діти незнаного йому племені чиновників — дисципліновані, старанні, але з якоюсь підстаркуватістю в поведінці* (Н. Околітенко).

ПІДСТА́РОСТА, и, *ч.* Помічник старости (у 1, 5 знач.). *В Білій Церкві орудував іменем князя Януша його свояк старий підстароста князь Дмитро Курчевич-Булика* (А. Чайковський); *Крикнув дружко: "Старости, пани підстаростти! благословіте* [благословіть] *молодих вивести із хати, надвір погуляти"* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПІДСТАРОСТИ́ХА, и, *ж., розм.* Дружина підстарости. *Мелашка .. чесно і щиро слугувала підстаростисі Мотроні* (Іван Ле).

ПІДСТА́РШИЙ, а, е. Який передує старшому. *Хвигуровський .. справді колись учився в семінарії, але, бувши вже в підстаршому класі, напився якось укупі з товаришами горілки і, п'яний, вилаяв ректора, а інспектора штовхнув* (Б. Грінченко); // Нижчий від старшого (у 3 знач.) за посадою, службовим становищем і т. ін. *Зваживши на його солдатський білет, управитель узяв його за підстаршого сторожа до лісу* (Б. Грінченко); // *у знач. ім.* **підста́рший,** шого, *ч.* Той, хто нижчий від старшого (у 3 знач.) за посадою, службовим становищем і т. ін. *Яків .. робив, як звичайно, своє діло, переглядав рапорти, давав розпорядження підстаршим* (У. Самчук); // За віком найближчий до старшого. *Старша сестра коня веде, А підстарша зброю несе* (П. Чубинський); *В хаті буде затишно, .. іменинниця розглядатиме дарунки: нову маєчку від матері, малюнок від старшого брата, три голубині яєчка від брата підстаршого, .. бант від старшої сестри і малу скляну кульку від сестри підстаршої* (Валерій Шевчук); // Не зовсім молодий. *Вінчалося кілька пар — молоді й підстарші* (Л. Костенко); // *у знач. ім.* **підста́рший,** шого, *ч.* Той, хто за віком найближчий до старшого. *На старшого дивилися підстарші* (Панас Мирний); *Володимир побачив, як повертаються .. діти Олександри Панасівни. Підстарший відламував від хлібини маленькі шматочки і кидав їх до рота, а дівчата йшли за ним і, певне, поспівували* (Валерій Шевчук).

ПІДСТАРШИНА́, и́, *ч., військ.* Від початку й до середини XX ст. — представник молодшого командного та начальницького складу в українських збройних силах; унтерофіцер. *Частина піхоти, в якій Гриць Янчеюк, як підстаршина, провадив один рій, поквапом відступала з Яблониці в напрямку Ясіня* (У. Самчук); *Можна спочити на хвилину на стільці, коли підстаршина-німець розкладає зброю* (О. Лисяк); *Кожен підстаршина, старшина УПА мав значний запас у своїй військовій підготовці, міг завжди підмінити вищого командира* (М. Андрусяк).

ПІДСТАРШИ́НСЬКИЙ, а, е, *військ.* Прикм. до **підстаршина́.** *Головна увага у вишколі командирів УПА підстаршинської ланки приділялась саме загальновійськовій підготовці* (з наук. літ.); *— Пожди, милий друже, до часу, коли тебе пішлють на підстаршинський вишкіл!* (О. Лисяк); *Підстаршинський вишкіл близився до кінця. Думаю, що займалися ми за програмою, розробленою полковником Кропивою* (М. Андрусяк).

ПІДСТЕБНУ́ТИ *див.* **підстіба́ти.**

ПІДСТЕ́БНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстебну́ти.** *У зимовий період норматив "Укладання бойового одягу та спорядження пожежних" виконують із ватною курткою, яка підстебнута під куртку пожежного* (з навч. літ.).

ПІДСТЕ́ЖИТИ *див.* **підсте́жувати.**

ПІДСТЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСТЕ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* Стежити, спостерігати за ким-, чим-небудь. *Спати Дерюшетта лягала останньою. Це не заважало Дус і Грас завжди трохи підстежувати за нею* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *кого, що.* Стежачи, виявляти, викривати. *— Справді-но, ще нічого не сталося, але може статися .. Хтось підстежить, підгляне твоє заняття й донесе, що Докіїн син відновлює церковні образи* (Р. Федорів); // *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **підстеріга́ти** 1. *Юрій міг підстежити, як вони вийдуть з під'їзду, і вскочити до будинку, поки його шукатимуть понад протокою* (П. Загребельний).

ПІДСТЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстели́ти.** *Сидів кобзар на підстеленій свитині* (Ф. Бурлака); *Я уявив його обличчя і знову пережив ту мить повного ступору, коли вперше побачив... себе, що спав на лаві в міському сквері на підстеленій під голову газеті* (І. Роздобудько); *Дерново-підзолисті ґрунти, підстелені щільними карбонатними породами, складніші за фракційним складом від їхніх аналогів, не підстелених карбонатними породами* (з наук. літ.); // **підсте́лено,** *безос. пред. Нога графині мимовільно підіймала й опускала носка, відбиваючи ритм, а що було підстелено килим, нікому це не заважало* (Валерій Шевчук).

ПІДСТЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підстели́ти** і **підстели́тися.** *Прес-підбирачі стабільно формують правильний тюк в ідеальному стані для підстелення або годування худоби* (з мови реклами).

2. Те, що підстеляють під когось, щось; підстилка. *Після ванни щурів обтирали рушником і висаджували у клітки зі свіжим підстеленням* (з наук. літ.).

ПІДСТЕЛИ́ТИ *див.* **підстила́ти.**

ПІДСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* **підстила́тися.**

ПІДСТЕ́ЛЬНИЙ[1], а, е. Те саме, що **підстельови́й.** *Він, ніби забувши підстельне світло, дивився на багряний абажур* (Т. Осьмачка); * Образно. — *О матінко! — кричу. — Я знов один, пливу повітрям в дзеркалі розбитім. Коли я до землі, скажи, спущусь з висот підстельних, з царського престолу?* (П. Мовчан).

ПІДСТЕ́ЛЬНИЙ[2], а, е, *геол.* Те саме, що **підстильни́й.** *Вміст карбонатів у ґрунті становить 2,1 %, що значно менше від покривного (8,45 %) та підстельного (6,35 %) лесів* (з наук. літ.).

ПІДСТЕЛЬОВИ́Й, а́, е́. Який міститься під стелею. *Для Півдня України характерне декорування внутрішнього простору хати настінним розписом: підстельовим фризом, композиціями між вікнами, тонуванням стику підлоги та стін* (з наук. літ.); *Підстельовий кондиціонер підходить для будь-якого приміщення* (з мови реклами).

ПІДСТЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстеля́ти** і **підстеля́тися.** *Щоб запобігти потраплянню в руно сміття, кормових залишків, силосу, підстеляння підлоги проводять за відсутності овець* (з навч. літ.); *За фотознімками не можна діагностувати підстеляння ґрунтів, визначати напівгідроморфні ґрунти тощо* (з наук. літ.).

ПІДСТЕЛЯ́ТИ *див.* **підстила́ти.**

ПІДСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* **підстила́тися.**

ПІДСТЕ́П, у, *ч.* Перехідна смуга від гористої або лісистої місцевості до степової. *В. Ніколаєв виділив у межах Полтавщини шість районів: Переяславське Подніпров'я, Пирятинсько-Золотоніський степ, Сульсько-Псельський підстеп, Псельсько-Ворсклинський підстеп, Кременчуцько-Кобеляцький степ та Заворсклинський степ* (з наук. літ.).

ПІДСТЕПОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **підсте́п.** *Аконіт росте переважно на чорноземах підстепової зони* (з наук. літ.).

ПІДСТЕРЕГТИ́ *див.* **підстеріга́ти.**

ПІДСТЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстерегти́** 1. *Кружляли* [бандити] *навколо, немов вовчиська, яким хочеться утяти найбільше від підстереженої здобичі* (з мемуарної літ.).

ПІДСТЕРІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстеріга́ти.** *Ще в середині XVI в. "козацтво" було технічною назвою для степової партизанської війни, підстерігання ворога в степах* (М. Грушевський); *Не любила я лекцій Якубського, і він не любив нашу частину курсу, "селюків". Ставився до нас із погордою .. Це прозирало в оцінках, в нетерплячих рухах при звертанні, у мінах, у підстеріганні помилок* (Д. Гуменна).

ПІДСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДСТЕРЕГТИ́,** ежу́, еже́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Таємно вистежуючи, чекати появи кого-, чого-небудь. *Загони драгунів .. виловлювали втікачів на дорогах, підстерігали на Дніпрі і запроторювали їх у підземні нори фортеці* (В. Чемерис); *Прохор вертався з корчми, підстерегли його, напались і .. побили* (І. Нечуй-Левицький); *Воно* [листя] *шаруділо під нашими ногами так сильно, що ми не могли підстерегти здобич* (Ю. Логвин); * Образно. *Я буду підстерігати саме життя, одрізувати од його* [нього] *живі тремтячі скибки, записувати теє протокольно у свій альбом* (Грицько Григоренко); // *що.* Чекати, вижидати слушного, сприятливого часу, випадку, моменту. *Декотрі тільки й підстерігають момент, щоб слівцем шпигнути одне одного* (О. Гончар); *Софійка, підстерігши слушну хвилину, дістала із жердки .. дідові штани* (А. Дімаров).

2. *тільки 3 ос., перен.* Чекати, очікувати на кого-, що-небудь (перев. про щось погане). *Незважаючи .. на майже щоденні бойові польоти, на смертельну небезпеку, що підстерігала нас на кожному кроці, я був щасливий, бо кохав і мене кохали* (В. Малик); — *Людину скрізь біда підстерігає* (Л. Костенко); *Ось того дня й підстерегло мене лихо .. Спускаючись, я не втримав рівноваги, хитнувся і, зірвавшись з перил, полетів у порожнечу сторч головою...* (В. Чемерис).

ПІДСТИГА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДСТИ́ГНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* підсти́г, ла, ло *і* підсти́гнув, нула, ло; *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Трохи стигнути, спіти, дозрівати. *Черешні вже підстигають, незабаром будуть і вишні* (з газ.); *На другий день, чи тоді коли підстигне жито, виходять жати всі* (А. Кримський).

2. *тільки 3 ос.* Наставати, наближатися (про якийсь час, подію і т. ін.); приспівати *(див.* **приспіва́ти**[1] 1). *Підстигли жнива, викликав його голова та й каже: — Отримали нового комбайна — приймай!* (М. Ткач).

3. *перев. док.* Те саме, що **приспіва́ти**[1] 2. *Димком рідним війнуло старому, він згадував Карпа. Порадувався тому, що хлопчик не підстиг до дня* (Г. Колісник).

ПІДСТИГА́ТИ[2], ає, *недок.*, **ПІДСТИ́ГНУТИ,** не, *док., розм.* Трохи остигати, холонути. *Коли желе почне підстигати, змішуємо два кольори разом і викладаємо на верх торта* (із журн.); *Пізніше виймали з печі* [баби], *клали на подушках, щоб підстигли* (Б. Лепкий).

ПІДСТИ́ГНУТИ[1] *див.* **підстига́ти**[1].

ПІДСТИ́ГНУТИ[2] *див.* **підстига́ти**[2].

ПІДСТИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстила́ти** і **підстила́тися** 2. *Для підстилання стійла використовують якісні солому, стружку або тирсу* (з мови документів); *Смерекові ліси рідкісні, вони трапляються на великих знижених ділянках із близьким підстиланням морени* (з наук. літ.); *Відтворила Леся Українка в своїй поемі й моральний образ московського боярина, .. якому доводиться перед царем навіть танцювати гопака. Так роблять усі бояри, і прикладів такого підстилання, такої облесливості можна знайти безліч і в Костомарова, і в багатьох інших істориків* (М. Драй-Хмара).

ПІДСТИЛА́ТИ, áю, áєш, **ПІДСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДСТЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *рідко* **ПІДІСЛА́ТИ,** підстелю́, підсте́леш, *док., що і без прям. дод.* 1. Стелити, класти що-небудь під когось, щось. *Марта дістає .. свиту й підстеляє свекрусі під голову* (С. Васильченко); *Згадуючи вранці, що йому належить вичищати гній з-під корів, підстилати їм та поїти, він почав залежуватись, схоплюючись в останню хвилину* (В. Підмогильний); *Якби знав, де впаду, то й соломки б підстелив!* (прислів'я); *Це Тоня своєю бригадирською владою заставила їх чепурити для овець кошару: там підмажте, там повимітайте, там підстеліть* (О. Гончар); *Мати взяла синові штани, і серце її защеміло. Інший би під пса такі не підстелив, а її дитина мусить вбиратися в них. Латка на латці* (М. Сиротюк).

2. *тільки недок., геол.* Розміщуватися, залягати безпосередньо під геологічною породою, ґрунтовим шаром і т. ін. *Залягання строкатих глин на майже безводних відкладах, які їх підстеляють, зумовило формування на правобережному схилі долини Дніпра структурно-ерозійної тераси* (з наук. літ.).

ПІДСТИЛА́ТИСЯ, áється, **ПІДСТЕЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ПІДСТЕЛИ́ТИСЯ,** е́литься, *рідко* **ПІДІСЛА́ТИСЯ,** підсте́леться, *док.* 1. Стелитися (у 1 знач.) під когось, щось. * Образно. *Ниви самі підстеляться коням під ноги* (М. Коцюбинський).

2. *перен.* Стелитися (у 5 знач.) перед кимсь, чимсь. — *Я вам, коли схочете, запліт, наче вишиванку, вишию, — аж підстеляється хитрун* (М. Стельмах).

3. Стелити під себе що-небудь. *Підстелившись газетою, звівшись на лікоть, Сава смачно затягується бичком* (Є. Пашковський).

4. *тільки недок.* Пас. до **підстила́ти, підстеля́ти.** *Розрахунок фундаменту на ґрунтовій подушці, що підстилається бетонною плитою, має ґрунтуватися на даних експериментальних досліджень або даних чисельного моделювання* (з наук.-техн. літ.); — *Для обслуговування 400–500 голів овець необхідно дві людини. Раз на два дні підстеляється свіжа солома й раз на пів року вичищаємо повністю всю ферму* (з газ.); *Піщані алювіальні відклади підстилаються глинистими мергелями* (з наук. літ.).

ПІ́ДСТИ́ЛКА, и, *ж.* 1. Те, що підстилають, підкладають під кого-, що-небудь або стелять на чомусь. *Сташка, в якої вдома була навіть стара .. канапа і домоткані підстилки на підлозі, не припускала, що люди можуть жити в такій нужді* (Ірина Вільде); *Всередині шатра вони повсідалися на м'якій підстилці з соломи, накритій зверху щільною тканиною* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Солома, мох і т. ін., що настеляють у приміщеннях для худоби. *Корова збила під собою підстилку* (С. Чорнобривець); // Шар рослинних залишків, що покриває землю в лісі. *Комахоїдні птахи, зокрема дрозди, мухоловки, синиці, славки, пуночки, збирають корм у кронах дерев і лісовій підстилці* (з наук. літ.).

2. *вульг., лайл.* Шльондра, повія або чиясь коханка. — *Лукирю полюбив? Кажуть, Катрушиною підстилкою була...* (Микита Чернявський); *І хоча, як писала мати, нічого аж такого безсоромного німцям не дозволяла* [Світлана], *її все одно називали в очі та позаочі німецькою вівчаркою та фашистською підстилкою* (А. Кокотюха); — *Я не хочу тебе більше бачити! Іди в гуртожиток до своїх підстилок!* (А. Дністровий).

ПІДСТИЛКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пі́дсти́лка** 1. *У структурі зооценозів виділяють ґрунтовий, підстилковий і наземний яруси* (з навч. літ.); // Який служить для підстилки. *Свиней третьої дослідної групи утримували на глибокій незмінюваній підстилці. Підстилковим матеріалом слугувала солома, яку додавали щодня* (з наук. літ.).

ПІДСТИ́ЛЬ, ю, *ч.* Різновид, жанр функціонального стилю. *У мові підстилю засобів масової інформації досить інтенсивно функціонують індивідуально-авторські неологізми, або, як їх ще називають, оказіоналізми* (з наук. літ.); *Експресивна сфера обслуговується по суті одним функціональним стилем, який розпадається на історично змінні підстилі* (В. Русанівський).

ПІДСТИЛЬНИ́Й, á, é, *геол.* Який розміщується, залягає безпосередньо під геологічною породою, ґрунтовим шаром і т. ін. *Дуже коливаються кислотність і сольовий режим боліт і заплавних лук, що спричинено великою різноманітністю ґрунтів і підстильних порід у Колтівській улоговині* (з наук. літ.).

ПІДСТІБА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПІДСТЕБНУ́ТИ, ПІДСТІБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *що.* Пристібати до чого-небудь знизу або збоку. *Зовнішнє розташування дуг каркаса дозволяє одночасно поставити тент і підстібнути до нього внутрішній намет* (з мови реклами).

2. *кого, розм.* Підганяти, стьобаючи чим-небудь гнучким. *Підстебнути коня;* // *перен.* Квапити, змушувати швидше діяти. *Найгірше, що перед вечерею прикотив у своєму візку цей причепа Памблечук, якого підстібала ненаситна жадоба дізнатись про все, що я побачив та почув* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); — *Та ти що?* — *вигукнув, щоб підстібнути її до розмови* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Зрештою розпач і свідомість смертельної небезпеки немов підстебнули хлопців, і ті вже мало не кинулися до комірчини* (В. Митрофанов, пер. з тв. М. Твена).

ПІДСТІБНИ́Й, á, é. Який можна підстібати (у 1 знач.). *Підстібна підкладка; Підстібний шлейф.*

ПІДСТІБНУ́ТИ *див.* **підстіба́ти.**

ПІДСТІ́ЖЖЯ, я, *с.* Підкладка, підстилка під стіг для збереження його від сирості знизу. *У разі зберігання під відкритим небом скирти сіна обов'язково потрібно ставити на підстіжжя із соломи або гілок і накривати соломою* (з навч. літ.).

ПІ́ДСТІЛКА, и, *ж.* Те саме, що **підсти́лка.** *Йому виділили окрему кімнатку, що нагадувала каюту з підвісним ліжком, застеленим свіжою підстілкою* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Поки вони* [корови] *цмулять воду, підложить* [Олексій] *їм свіжу підстілку* (П. Куліш); *Удова Марошані любила свою доню любов'ю паразитки. Вона ладна була простелити її підстілкою під першого-ліпшого мужика за чарку вина і поцілунок у руку* (Р. Андріяшик).

ПІДСТІ́ЛЛЯ, я, *с.* Основа стола (рама й ніжки), на яку кріпиться стільниця. *Столи, зображені на мініатюрах, є складними столярними виробами. Вони мають масивну раму-підстілля і товсті, прямокутні в перетині ніжки, іноді оздоблені різьбою* (з наук. літ.).

ПІДСТІ́НОК, нка, *ч., заст.* Камінний виступ у стіні для надання їй стійкості; нижня частина стіни. *Рівненько підведені підстінки над вузькою, ще вологою, призьбою, .. ошатно протерті шиби, ще й спориш перед призьбою скошено. Хата ніби аж повищала* (Микита Чернявський).

ПІДСТО́ВБА, и, *ж., діал.* Стовба в плузі. [Р о м а н:] *Підстовба зламалась, то я заніс до коваля* (І. Карпенко-Карий).

ПІДСТРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстрахува́ти.** *Підстрахована всіма можливими способами, із закладеними вухами, вагітна Анна лізла по кам'яній стіні, ніяковіючи від того, що не знала, як притулятися животом* (Т. Прохасько); *Отримати прибуток від якоїсь операції можна лише тоді, коли ризики будуть завчасно передбачені, вивчені, виміряні та підстраховані* (з навч. літ.); // **підстрахо́вано,** *безос. пред. В організмі більшість функцій багаторазово підстраховано, тому невиконання якоїсь функції однією структурою може бути компенсовано посиленою роботою інших* (з навч. літ.).

ПІДСТРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстрахо́вувати** і **підстрахо́вуватися.** *Складні гімнастичні вправи на уроках фізкультури варто виконувати з підстраховуванням учителя* (з навч. літ.); *Швидкий кредит забезпечить вам надійне підстраховування у складних ситуаціях* (з мови реклами).

ПІДСТРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСТРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Допомагати, підтримувати і т. ін., щоб запобігти нещасним випадкам під час виконання, здійснення чого-небудь. *Один або двоє біжать, інший підстраховує: а раптом спіткнеться, впаде, задихнеться в респіраторі* (А. Михайленко); *–Тут ущелина! Йдіть сюди! — Йди попереду, — каже тітка Павлина. — Я тебе підстрахую* (А. Дімаров).

2. *перен.* Страхуючи (у 3 знач.), запобігати чомусь небажаному, неприємному. *Хоча Марго й Андибер працювали "у зв'язці", підстраховуючи одне одного, проте ситуація постійно роз'єднувала їх* (М. Гримич); — *Редактор .. підтверджує: телебачення викликав, аби підстрахувати свого працівника* (А. Кокотюха).

ПІДСТРАХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДСТРАХУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* Уживати заходів, щоб захистити себе від непередбачених обставин. — *Взагалі-то це нормально, коли вони перестраховуються або підстраховуються, — озвався Немирович* (А. Кокотюха); *Вона була така впевнена в своїх діях, що навіть не подумала підстрахуватися й зберегти про всяк випадок оригінал надісланого листа* (О. Авраменко).

ПІДСТРАХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстрахува́ти** і **підстрахува́тися.** — *Та ходити по линві — це і моє хобі, хай йому трясця! .. Тільки без жердини в руках — для рівноваги і без напнутої сітки внизу — для підстрахування* (О. Шугай); *Був* [приятель] *на італійському мопеді й запропонував їхати з ним до Ялти, .. оскільки, пояснив, потребує напарника для підстрахування* (С. Жадан).

ПІДСТРАХУВА́ТИ *див.* **підстрахо́вувати.**

ПІДСТРАХУВА́ТИСЯ *див.* **підстрахо́вуватися.**

ПІДСТРЕ́ЛЕНИЙ, ПІДСТРІ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підстре́лити, підстрі́лити** 1. *Ой пливе щука з Кременчука та підстрелена з лука* (П. Чубинський); *Андрія не тягнуло нахилятися й перевіряти, чи тричі підстрелений ним чоловік ще живий* (А. Кокотюха); // **підстре́лено, підстрі́лено,** *безос. пред. Там-то його й скалічено. Бачиш, праву ногу чи то ліву підстрелено* (Т. Шевченко); *Дві хоругви нас ішло ззаду, але поки дійшли до полку, тільки двох підстрілено, та й то не тяжко* (М. Грушевський); *Сулейман не хотів більше бачити свою жону. Підстрелено горлицю — навіщо лук?* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **підстре́лений, підстрі́лений,** ного, *ч.* Той, кого підстрелили (підстрілили). *Довелося Семенові Івановичу везти підстреленого до очної лікарні в Києві й нетерпляче вижидати, як воно обернеться* (Б. Антоненко-Давидович); *Поруч клацнуло кілька пострілів, мов хльоснув батіг. Мабуть, товаришів підстреленого викурювали з барлогу* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Поранений, уражений пострілом. *Так виє підстрелена вовчиця, коли з-перед її очей беруть вовченят* (Панас Мирний); *Полісовщик не дуже розсердився .. і на другий день приніс на попівський двір в'язку підстрелених куріпок* (М. Стельмах); — *Добивати підстрелену птицю може тільки бузувір! У вас не серце, а камінь* (І. Шаповал).

3. *у знач. прикм., перен., розм.* Закороткий, короткуватий (про одяг — штани, спідницю, пальто і т. ін.). *Котра шукає запах коханого чоловіка між подушками .. — я і оця смаглявка, у підстреленій вишневій суконці, з коротко стриженою маківкою?* (М. Матіос); *Підстрелена вузька спідничка так щільно обліпила стегна* (Люко Дашвар).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **підстре́лений (підстрі́лений):** а) *(у знач. присл.)* дуже швидко, раптово, несподівано. *Не договоривши, зривався* [Хаїм] *з місця, як підстрілений, біг виконувати приказ* (Г. Хоткевич); *Звір, як підстрелений, підстрибнув на місці і, в одну мить перемахнувши через галявину, зник у хащі* (О. Донченко); *Синько шарпнувся з несподіваною злістю, сердито; вирвався з рук і, наче підстрелений, застрибав через дорогу у двір, де валяли будинок* (В. Близнець); *Василенко схопився як підстрелений* (І. Роздобудько); б) *(у знач. прикм.)* у надто коротких штанях, спідниці і т. ін. і тому смішний, недоладний на вигляд. — *Та він же в тих куценьких штанях як підстрелений ходить* (В. Шкляр); *Якщо говорити про перевагу цього кравецького шедевру, то вона тут єдина і незаперечна: костюм не потребував праски. Усе одно ходиш у ньому, як підстрелений...* (О. Шугай); *Він не зважає на зизоокі погляди — йде за спинами амебоподібних дівчат з області, мов підстрелених, затягнутих у сині вузькі джинси* (О. Ульяненко); **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах)** *див.* **со́кіл**[1].

ПІДСТРЕ́ЛИТИ *див.* **підстрі́лювати.**

ПІДСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* **підстрі́лювати.**

ПІ́ДСТРИБ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **підстрибну́ти, підстри́бувати.** *Поспішай, збивайся на підстриб, хутчій біжи до кам'яного прихистку* (Є. Пашковський); *Масове поширення підпільних сатаністичних сект, аварії на військових підприємствах .. спричинили б щонайменше різкий підстриб угору кривої самогубств...* (О. Забужко).

○ **(1) З пі́дстрибом,** *у знач. присл.* — злегка підстрибуючи. *Марина завжди з усмішкою спостерігала, як він іде — з підстрибом* (Микита Чернявський); *Ішов він якось ніби перевальцем, але прудко і з підстрибом, викидаючи вгору то одне, то друге плече* (В. Шкляр).

ПІДСТРИБНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **підстри́бувати** 1, 2, 4. *Далі засміявся* [Семен], *підстрибнув і тихенько, навшпиньках почав витанцьовувати* (С. Васильченко); *Крутнулась* [Катерина] *на каблучках, підстрибнула, мов м'ячик* (М. Руденко); *Грюкнув* [Білоконь] *кулаком по столу — підстрибнув хліб і ніж на пів аршина* (О. Довженко); *Крізь вікно влетіла граната й підстрибнула на підлозі* (В. Шкляр); *Детектив підстрибнув до годинника, що гойдався у нього над головою, і вхопився за ланцюг* (В. Чемерис); *Сергій підстрибнув до Марго, міцно обхопив за шию* (М. Гримич); *Сьогодні акції підстрибнули вгору* (М. Білкун).

ПІДСТРИБОМ, *присл., розм.* Трохи, злегка підстрибуючи. *Віктор повний свідомості від такого важливого доручення .. підстрибом біжить за хлопцями* (О. Іваненко); *Федько схопив емальовану миску і, розмахуючи нею, підстрибом подався в кінець саду* (Є. Доломан); *Він підстрибом збіг з ґанку і помчав до левади* (В. Малик); * Образно. *Вгорі степовою кіннотою мчать пошматовані вітрами хмари, і місяць .. підстрибом іде їм назустріч* (П. Колесник).

ПІДСТРИ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстри́бувати** 1, 2. *Танок не втомлює, бо в ньому немає поворотів, а тільки розмірені кроки, підстрибування, рухи руками і головою* (І. Франко); *Хлопець ступив крок уперед, ще крок, але його кроки перетворилися у підстрибування на далеку відстань* (В. Багірова).

ПІДСТРИ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Робити невеликі стрибки вгору; підскакувати, підплигувати. *Підстрибував* [Власов] *на носках* (Панас Мирний); *Вустимко злякано підстрибує на місці* (І. Багмут); *Бабця підстрибувала і гоцала, кружляючи навколо себе* (С. Андрухович); // Злегка підлітати вгору від поштовхів, коливань і т. ін. *Кулак не раз пристукнув по ляді стола, аж чарка, сало й огірки підстрибували...* (У. Самчук); *Машина швидко котилася підмороженим степом, підстрибуючи на уторованому грейдері* (С. Голованівський); // Дуже здригатися, коливатися. *Читати не можна було, руки тремтіли і літери підстрибували* (С. Голованівський).

2. Пересуватися або наближатися стрибками до кого-, чого-небудь. *Дмитрик весело .. підстрибував по людних улицях міста* (М. Коцюбинський); *Глупої ночі, .. присідаючи й підстрибуючи, .. наблизилася до дірки людина* (Остап Вишня); *Олюня, підстрибуючи, побігла до хати* (Ю. Винничук).

3. *тільки недок., перен., розм.* Бути рухливим, добре почувати себе. — *Возитиму вас на курорти, щоб до ста років підстрибували...* (Ю. Яновський).

4. *перен., розм.* Зростати, збільшуватися (перев. про ціну, вартість чого-небудь). *Навіть там, де робітники заробляли у півтора раза більше, ніж раніше, вигоди вони однаково не мали ніякої, бо ціни раптом підстрибували вдвічі* (М. Білкун).

ПІ́ДСТРИБЦЕМ, *присл., розм.* Те саме, що **підстрибом.** *Огей, удаючи баского коника, підстрибцем гарцює на підлозі* (Олесь Досвітній); *Миколка підстрибцем у берег* (Остап Вишня); *Пішов* [Стас] *до вікна підстрибцем, ніби під босими ногами бите скло...* (Люко Дашвар).

ПІДСТРИГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстрига́ти.** *Гейнц Кретен виробив спеціальну косметику для чоловіків: підстригання волосся, масаж обличчя, манікюр* (П. Загребельний); *Вона .. вже скинула свій блискучий фартух із багатьма кишенями, куди напхано було ножиці, гребені та механічні машинки для підстригання* (С. Жадан).

ПІДСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДСТРИ́ГТИ,** ижу́, иже́ш, *док., кого, що.* Ножицями, машинкою і т. ін. зрізати, відрізати або, підрізуючи й підрівнюючи, укорочувати (перев. волосся). *Підстригають* [дівчата] *довгі чудесні коси* (Остап Вишня); — *Завтра, дитино, як доживемо дня, підстрижу тебе* (М. Стельмах); *Він виждав якихось з пів року, підстриг чуба та бороду, відмолодився трохи та й за сватання* (Ю. Збанацький); // Підрізувати волосся яким-небудь способом, за якимсь зразком, за якоюсь модою і т. ін. *За стародавнім селянським звичаєм волосся на голові він підстригав собі "під горщик"* (В. Домонтович); *Що б то йому голову гарненько під чубчик підстригти* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *що.* Підрізувати, укорочувати гілки, сучки, траву і т. ін. на деревах, кущах, у дворі тощо. *Соломон великими ножицями підстригає кущі* (Ю. Винничук); — *Треба б підстригти газон* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // *що.* Зрізувати, підрізувати (нігті, кігті). *Вони роблять собі манікюр, але ніколи не підстригають нігті на ногах* (Ю. Іздрик); — *Ти ж підстригаєш нігті, правда?* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПІДСТРИГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДСТРИ́ГТИСЯ,** ижу́ся, иже́шся, *док.* 1. Підстригати себе або давати комусь підстригати собі волосся. *Він перестав підстригатися і запустив довгу чуприну* (П. Колесник); *У казармі, де всіх змушували підстригатися однаково і зав'язувати однаково шнурки на однакових черевиках, лиш велика сила волі могла зробити тебе не таким, як усі* (М. Матіос); *Взагалі я підстригаюся коротко, і зачісуватись мені майже не доводиться* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); — *Бачив сьогодні під церквою кума — підстригся, підголився* (С. Васильченко); *На завершення я вчинив іще один подвиг, — пішов до перукарні й коротко, як того вимагає мода, підстригся* (В. Кожелянко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підстрига́ти.** *Вирівнювалися й очищалися травники, .. окопувались дерева, підстригались живоплоти* (У. Самчук).

ПІДСТРИ́ГТИ *див.* **підстрига́ти.**

ПІДСТРИ́ГТИСЯ *див.* **підстрига́тися.**

ПІДСТРИ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підстри́гти.** *Він невимушено підняв руку, пригладив підстрижені вусики* (В. Владко); *Шура крутнула головою, і кілька пасом її коротко підстриженого волосся впали прямо на очі* (М. Олійник); *Ці очі та погордлива рисочка коло уст якось прикро вражали, псували .. чепурне Романове обличчя з русявим волоссям на голові, підстриженим "під польку"* (М. Коцюбинський); *Художник підправив натуру: акуратно підстрижені грона винограду* (О. Полторацький); *Височів одинокий кущ самшиту, колись давно підстрижений у формі пудингу* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **підстри́жено,** *безос. пред. Шкільне подвір'я зразково вичищено, впорядковано дерева та підстрижено кущі, сміття вивезено* (з газ.); * Образно. *Є люди, у яких все укладено за форматом, все акуратно припасовано, підстрижено, підібрано* (П. Колесник).

2. Який підстригся. *Витинали* [хлопці] *гопака, аж землю рвали під собою, .. обертали в міцних руках .. дівчат, молодиць і підстрижених панянок* (І. Керницький); *Назустріч йому .. ішла .. молоденька підстрижена дівчина* (М. Стельмах).

ПІДСТРІ́ЛЕНИЙ *див.* **підстре́лений.**

ПІДСТРІ́ЛИТИ *див.* **підстрі́лювати.**

ПІДСТРІ́ЛЮВАТИ, ПІДСТРЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДСТРІ́ЛИТИ, ПІДСТРЕ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *кого, що.* Ранити, уражати пострілом. — *Щось в тобі таки є від тих ховрахів, яких ти так полюбляєш підстрілювати у степу* (Ю. Покальчук); *Коли розбивався корабель, я підстрелювала антилопу або ламу і їла сире м'ясо* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Знов буде* [Андрій] *рибку ловити... на пошту побіжить, .. зайця підстрелить* (М. Коцюбинський); *І сміявся* [Тимко], .. *і жартував з Марком, який підстрелив кота замість зайця* (Григорій Тютюнник); *Сьогодні підстрілив лисицю* (Д. Білий).

2. *тільки недок., за ким, перен., розм.* Упадати за жінкою; стріляти (у 10 знач.). — *Павлушо, ану, лишень, признайся, за гімназистками вже підстрелюєш?* (А. Головко).

ПІДСТРО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстро́їти.** *Сьогоднішня подія здавалась йому підстроєною злим ворогом богів і людей* (І. Білик); *У лірі п'ятий клавіш підстроєний на пів тону вище, "на весело"* (з наук. літ.); // **підстро́єно,** *безос. пред. — Все так підстроєно — тільки мучити і зганяти з світу* (В. Барка).

ПІДСТРО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстро́їти** і **підстро́їтися.** *У практичних схемах кварцових генераторів іноді виникає потреба виконати точне підстроєння їх частоти* (з навч. літ.).

ПІДСТРО́ЇТИ *див.* **підстро́ювати.**

ПІДСТРО́ЇТИСЯ *див.* **підстро́юватися.**

ПІДСТРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстрочи́ти.** *Підстрочені штани.*

ПІДСТРОЧИ́ТИ *див.* **підстро́чувати.**

ПІДСТРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСТРОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* Підшивати строчкою знизу, по краю, прострочувати додатково. *Підстрочувати спідницю; Підстрочити сукню.*

ПІДСТРО́ЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підстроювання чого-небудь (про пристрої, прилади). *Підстроювальні резистори використовують для точного встановлення опору в електричному колі* (з навч. літ.); *Підстроювальні конденсатори застосовують у коливальних контурах для точного підстроювання ємності в процесі налагодження радіоапаратури* (з навч. літ.).

ПІДСТРО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстро́ювати.** *Слідство виявило, що річ була зовсім свідомо підстроювана* (з газ.); *Підстроюваними резисторами налаштовуємо пороги чутливості давачів так, щоби не було помилкових спрацьовувань* (з наук. літ.).

ПІДСТРО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстро́ювати** і **підстро́юватися.** *Час від часу музичні інструменти потребують підстроювання* (із журн.); *Суть експерименту зводиться до точного підстроювання частоти лазера* (з газ.); *Таргетинг дає змогу не тільки витрачати менше, а й отримувати більшу віддачу за рахунок підстроювання під особливості аудиторії* (із журн.).

ПІДСТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДСТРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *кого, що, рідко.* Те саме, що **підшико́вувати.** *Підстроювати ряди.*

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **підлашто́вувати** 2. *Той пан підстроював .. Крадіжки сам-таки — і розкривав як слід!* (М. Рильський); *— Ходить щось і у них ночами. Це старий будинок, пане, а у старих будинках... — А може, це нам хтось підстроює, га?* (Валерій Шевчук); [Л у к і я:] *Ну, й шкода ж мені, що тоді парубки боків тобі не поламали, а як я тоді ловко підстроїла* (М. Кропивницький); *— Думаєте, справді аварія на електричній станції? Підстроїли!* (А. Головко).

3. *що.* Настроювати музичний інструмент трохи, додатково або відповідно до голосу або до ладу іншого музичного інструмента. *Дід Панас присів оподалік та й став підстроювати бандуру* (А. Чайковський); *Він пробував, перебирав різні акорди, .. підстроював ще й грав* (О. Кобилянська); *Сказав* [гусляр] *вдаряти по струнах. А сам під ті звуки підстроював розладнані* (Ю. Логвин); *Хоч виконавець мав певні проблеми з інструментом (гітара постійно детонувала), юний гітарист не змигнувши й оком знаходив можливість непомітно підстроїти інструмент, не припиняючи гри* (з газ.).

4. *що.* Регулювати, настроювати трохи або додатково, роблячи придатним для роботи, використання. *Часто з'являється необхідність підстроїти струм світлодіода або поріг чутливості для надійної роботи схеми* (з навч. літ.); // Пристосовувати, установлювати для прийому яких-небудь хвиль (радіо, магнітних і т. ін.). *Тіні й неясні обриси на екрані вимальовувалися в чітку картину. Олд-Бой підстроїв телевізор, впиваючись у нього поглядом* (В. Владко).

5. *кого, перен., розм.* Те саме, що **настро́ювати** 3, 4. [Я в о р с ь к и й:] *Або я нічого не розумію, або ваших "добряків" хтось підстроїв* (І. Кочерга).

ПІДСТРО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПІДСТРО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. *рідко.* Ставати в один ряд, стрій із ким-, чим-небудь. *Підстроїтися в автомобільну чергу.*

2. *розм.* Підлаштовуватися під кого-, що-небудь. *— Не те нині село, діду, як колись, — підстроювався я* (А. Крижанівський); *— Я українець із діда-прадіда. Й ніколи ні під кого не підстроювався* (із журн.); *Якщо співрозмовник не знає, чого ви хочете, то не зможе вас обдурити, підстроївшись під ваші бажання* (із журн.).

3. Настроюючи музичний інструмент, пристосовуватися до голосу або до ладу іншого музичного інструмента. *Дістав* [Фока] *із схованки над дверима .. дримбу і почав підстроюватись до його флояри* (В. Гжицький); // Співаючи, пристосовуватися до музики чи чийогось голосу. *— Ауреліо, я ж тебе просив, стеж за музикою і, коли ритм починає прискорюватись, відразу ж переходь! .. А ти відстаєш чи поспішаєш. Ти ж співав! Ти! То підстройся тепер до самого себе* (Ю. Покальчук).

4. *тільки недок.* Пас. до **підстро́ювати.** *Дорожньо-транспортні пригоди іноді підстроюються навмисно* (з газ.); *Гучність звуку або підстроюється вручну, або змінюється програмно* (з навч. літ.).

ПІДСТРУ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підструга́ти.** *Роман Петрович жваво .. збігав до кімнати, миттю повернувся, тримаючи в руках .. кілька тонко підструганих олівців* (В. Козаченко); *Він .. діставав із своїх сумок то один блокнот, то другий, вдавав, ніби щось записує (а в самого, як помітив Яковенко, не було жодного підструганого олівця)* (П. Загребельний); * Образно. *Люд збайдужілий, під один кашкет підструганий* (П. Мовчан).

ПІДСТРУГА́ТИ *див.* **підстру́гувати.**

ПІДСТРУГА́ЧКА, и, *ж., розм.* Пристосування, інструмент для підстругування олівців. *На вітрині від подиху тускніли скарби: олівці, .. дерев'яні лінійки і пластмасові косинці, фотоплівка, фонарик* [ліхтарик], *підстругачка у вигляді книги* (Є. Пашковський).

ПІДСТРУ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстру́гувати.** *Підстругування й зачищення деталей уздовж і впоперек волокон виконують стамесками* (з навч. літ.); *А в пеналі Юрка були чотири блискучих Пера, дерев'яна Ручка і Ножик для підстругування Олівців* (І. Керницький).

ПІДСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСТРУГА́ТИ,** ужу́, у́жеш *і* уга́ю, уга́єш, *док., що.* 1. Трохи, додатково стругати. *Він з більшою охотою підстругував лави, лагодив двері, зашивав паруси* (М. Трублаїні); *Двері з тріском розчинилися (треба попросити Кучерявого підстругати їх, подумав Жадан)* (Ю. Щербак).

2. Робити гострим кінець олівця, пера і т. ін.; заточувати. *Став* [Давид] *олівця ножем підстругувати* (А. Головко); *Цього ножа носив* [Рубець] *з собою скрізь, ним підстругував пера й ним же наштрикував сало* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Ходив ліс золотий до міста. Підійде до скляної стіни, підструже золотого олівця, малює на скляній стіні* (М. Воробйов).

ПІДСТРУ́ГУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підстру́гувати.** *Очищені віконні рами і стулки підстругуються рубанком* (із журн.).

ПІДСТРУ́ЖКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **підструга́чка.** *У магазині точно не забудете й про різноманітне дрібне приладдя на кшталт лінійок, олівців, підстружок та гумок* (з газ.).

ПІДСТРУКТУ́РА, и, *ж.* Частина структури, яка підпорядкована їй, але має й самостійне значення. *З філософського погляду, право є похідною від моралі специфічною державною управлінською підструктурою* (з наук. літ.); *Сучасні інформаційні технології надають дедалі ширші можливості децентралізованим підструктурам організації обмінюватися інформацією практично на тому ж рівні якості, коли вони були централізованими* (з навч. літ.).

ПІДСТРУКТУ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **підструкту́ра.** *Шкільна бібліотека як підструктурний підрозділ загальноосвітнього навчального закладу має значний потенціал для сприяння реалізації державної політики в галузі освіти, розвитку навчально-виховного процесу* (з наук. літ.); *Аксіологічний компонент у запропонованій моделі складається з трьох підструктурних елементів: творчої, прогностичної та ціннісної компетенцій* (з наук. літ.).

ПІДСТРУ́НЧИТИ *див.* **підстру́нчувати.**

ПІДСТРУ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСТРУ́НЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **підбу́рювати** 1. — *Як не кричав Грицько, як не гукав, як не підструнчував громаду, а по його не сталося...* (Панас Мирний); // Те саме, що **підохо́чувати.** *Вона сама жбурляла сніг лопатою і .. ще й інших підструнчувала* (В. Кучер); *Тим часом Нінетта, що добре знала думки сестер своїх, хутко їх на те діло підструнчила* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІ́ДСТУП, у, *ч.* 1. Дія за знач. **підступа́ти** 1, 2, 4 і **підступа́тися.** *До них* [хлопців] *на приступ теж ніяк, мерщій у рові засядуть і звідти груддям як засиплють, ні підступу до них* (А. Головко); *Вольовим зусиллям він спиняє нервовий дрож і .. починає шукати підступів до щуки* (П. Колесник); — *Тут бібліотека хороша, — відповів Прокіп, розуміючи, що це тільки підступи до розмови* (М. Руденко).

2. *перев. мн.* Шлях, місце для підходу, наближення до чого-небудь (міста, села, споруди і т. ін.). *Тепер до Києва лишалося кілька верст. Але навіть звідси було видно, що на підступах та схилах лежить товстий сніг* (І. Білик); *Гострозорі стійкові з-за дерев біля хати промацують очима ближні й далекі підступи до села* (М. Андрусяк); *Залишаючи на валах, в рову та на підступах до нього багато вбитих, стрільці відступають* (В. Кожелянко).

3. *перен.* Злий намір, прикритий показною доброзичливістю. *Хто хитрощами та підступом воював, той від підступу й погиб* (І. Франко); *В Ібрагімовому проханні валіде запідозрила якийсь підступ* (П. Загребельний); *Я прошу вас про зустріч і запевняю, що в цьому немає ніякого підступу з нашого боку* (О. Авраменко).

◊ **Підво́дити / підвести́ пі́дступ** *див.* **підво́дити.**

ПІДСТУПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підступа́ти** і **підступа́тися.** *Поступове підступання схилів низькогір'я Слободи Рунгурської і крайового низькогір'я Карпат сприяло розширенню вирівняних ділянок* (з наук. літ.); *Несподівано він відчув підступання нудоти* (із журн.).

ПІДСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* підсту́плять; *док.* 1. Ступаючи, наближатися, підходити до кого-, чого-небудь. *Підступали до стола люди* (І. Нечуй-Левицький); *Ззаду Огея сторожко підступає навшпиньках мале дівчатко* (Олесь Досвітній); *Серед сутолоки пан Зефірин підступив до панотця* (І. Франко); *Я підступив до вчительок* (Ю. Збанацький); *Маріка підступила до вікна, розсунула штори* (О. Авраменко); // Підходити, нападаючи, наступаючи. *Підступали вже до Києва, здається, й печеніги* (П. Загребельний); *Останні слова Бульба вже мовив під тупіт .. поляків, які щільно підступили до табору* (О. Довженко); // *перен.* Рухаючись, підіймаючись або просуваючись уперед, наближатися кудись (про природні об'єкти, явища). *Мальва стояла по коліна в холодній воді, вода підступала все вище й вище* (Р. Іваничук); *Я не знаю, який вогонь підступає сюди. Чиї речі вже рятують із задимленої кухні* (С. Жадан); *Місіс Уелдон, до ніг якої вже підступила вода, взяла малого Джека на руки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *перен., розм.* Наближатися, наступати, наставати (про час, явища, події і т. ін.). *Діти все росли поміж клопоту. Дивись, і старість в гості підступа* (А. Малишко); *До нього підступила смерть, а він думає про інші істоти* (І. Росоховатський); // *перен.* Збиратися з'явитися, виступити (про сльози). *Стас відчув, як до очей підступають сльози* (Люко Дашвар); *Сльози підступили до очей. І я ледве втрималась, щоб не заплакати* (Ю. Покальчук).

2. *перен.* Посилюючись, раптово виявлятися, охоплюючи кого-небудь (про почуття, якийсь стан і т. ін.). *Голод почав йому докучати і разом з голодом почала злість підступати під серце* (І. Франко); *В плечі боліло, аж нудота підступала до горла* (Ю. Бедзик); *Тяжкий біль підступив йому до серця* (О. Маковей); *Думки ще вовтузились, але важка втома, непереможний сон і спокій підступили і зборoли його...* (І. Багряний); // *безос.* — *Коли немає її тут — мені мов і легше; а як гляну — вона сидить, — так мені і підступе* [підступить] *під серце* (Панас Мирний).

3. *перен.* Розміщуватися біля чого-небудь, межувати із чимсь (про ліс, гори і т. ін.). *З молодого хвойника, що підступав до дороги, тягнуло гіркуватим повітрям* (П. Кочура); *Дивиться Василь у чисту, як люстро, воду Дніпра .. та на кучеряві верби, що підступили з обох боків до рідної річки* (А. Кащенко).

4. *розм.* Звертатися до кого-небудь із проханням, вимогою і т. ін. *Тільки тії діти дуже лихі, і до них не підступай* (Леся Українка); *Антон ішов попереду такий лютий, що до нього й близько не можна було підступити* (С. Чорнобривець); *Лейба знав, коли можна підступити до пана запанібрата* (І. Нечуй-Левицький); *Хотілося бігти, похвалитися матері. Це ж стільки обмізковувалося, як би підступити до голови, а він сам прийшов* (Б. Харчук); // *перен.* Починати що-небудь. *Дівчина прикидає, з якого краю їй доведеться підступати до такої розмови* (М. Стельмах).

◊ **(1) Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й** *(заст.* **ані при́ступ)** *до кого і без дод.* — хто-небудь дуже гордовитий, пихатий, сердитий і т. ін. — *А до Одарки так без палиці і не підступай.., нарядиться, напиндючиться, он яка пані!* (Панас Мирний); — *І чого се, бабо, усі сердиті такі сьогодні? Сказано, без палиці ані приступ, — обізвавсь він до баби* (Панас Мирний); — *Е, до неї тепер без бука і не підступай, — додав ґазда. Спаніла так, що годі* (М. Яцків); **Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла** *див.* **клубо́к; Стоя́ти (става́ти) / ста́ти клубко́м в го́рлі <Підступа́ти / підступи́ти клубко́м до го́рла>** *див.* **стоя́ти.**

ПІДСТУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДСТУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* підсту́пляться; *док.*, *розм.* Те саме, що **підступа́ти.** — *Випустіть нашого Кирила! — підступався до нього Рінка, не виймаючи руки з правої кишені* (М. Циба); — *Видно, підступаються різдвяні морози* (М. Сиротюк); — *Ходімо, — встала вона і з жалем оглянула галяву, до якої підступалися дерева* (М. Слабошпицький); *Німець .. повертався похмурим, з очей — лихо. Де тут уже до нього з тією новою сорочкою підступатися?* (Люко Дашвар); *Емет, яка досі скоса поглядала на чужинок, підступилась ближче і почала оглядати їх з голови до ніг* (М. Коцюбинський); *Вона стріпнула головою, поправила на потилиці волосся і підступилася до Гната* (С. Чорнобривець); *Холодок залив йому всі груди і підступився до горла, як тільки вступив до хижі невідомий прибулець* (П. Загребельний); *Вепр, як і там, у Черні, знову насмілився підступитися до нього з порадою* (Д. Міщенко).

(1) Не (стра́шно) підступи́тися: а) *(до чого)* про щось дуже дороге. *До м'ясо-молочного або фруктово-овочевого відділу не підступитися: ціни кусаються* (з газ.); б) *(до кого)* про кого-небудь сердитого, гордого, зарозумілого і т. ін. — *Був Грищенко людиною, а став старшиною... Тепер до нього й не підступитися* (Є. Доломан).

ПІДСТУПИ́ТИ *див.* **підступа́ти.**

ПІДСТУПИ́ТИСЯ *див.* **підступа́тися.**

ПІДСТУ́ПНИЙ, а, е. Який діє підступом (у 3 знач.), показною доброзичливістю прикриває злий намір; хитрий, лукавий. *Довкола був ворог — хижий, підступний* (Д. Бедзик); *Демон нібито живе в річці Куянуле і вистежує грішників. Він підступний і хитрий* (І. Росоховатський); // Який виражає підступництво, віроломство. *Чого ти знов так дивишся на мене? Підступний погляд твій, немов отрута* (Леся Українка); — *Ми вам віримо, — всміхнулася русалка якоюсь підступною усмішкою* (Ю. Винничук); // Який таїть у собі несподівану неприємність, біду, небезпеку. *Довго уникав обережний птах підступної петельки, а потім усе-таки впіймався* (О. Донченко); — *Це — підступний напій, він валить людей в сон* (І. Волошин); *Підступна тиша цього покинутого місця вражає, виразно чую власне дихання* (А. Дністровий); // Хитрий, складний чи неприємний, незручний для когось. — *Як так головою? — здивувалась Христина. — Кому у футболі потрібна голова, коли там досить лише самих ніг? Юрко ігнорував це підступне зауваження* (Н. Бічуя); *Душа була спокійною, бо я пам'ятав, що Лідія Миколаївна не задавала ніяких підступних запитань* (В. Рубан); *Це було якесь підступне питання з боку Катерини Рачко. Але він зумів гідно відповісти на нього* (Є. Кононенко).

ПІДСТУ́ПНИК, а, *ч.* Той, хто здатний до підступу (у 3 знач.). *За довгі роки пройшов перед Сірком людський рід: простаки й хитруни, щирі й підступники, звитяжці й боягузи* (Ю. Мушкетик); // Уживається як лайливе слово. — *Ти, негіднику! — кричав великий князь. — Брехуне й підступнику. Зігною, розтопчу, розітру!* (Валерій Шевчук).

ПІДСТУ́ПНИЦТВО, а, *с.* 1. Властивість за знач. **підсту́пний.** — *Кожна людина народжується прекрасною, це безсумнівно! Одначе звідки ж потім виплоджуються підступництво, розбійництво, зрада?* (О. Гончар).

2. Підступний намір або вчинок. *Нелюдські злочини, в яких вони звинувачували Дім Світла, насправді скоїв їх одноплемінник, .. їхній Дім із безневинної жертви чужого підступництва перетворився на призвідника конфлікту* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДСТУ́ПНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **підсту́пник.** *Невже ж буде жить Тая підступниця? Ні, хай сконає!* (Леся Українка); *Мене сестра-підступниця згубила, Ніж сонному у серденько встромила* (В. Свідзинський); *Ця жінка, молоде стерво, жорстока підступниця (можна як завгодно називати) притягувала мене до себе навіть після тієї жорстокої розправи, яку довелося зазнати* (В. Лис).

ПІДСТУ́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Те саме, що **підсту́пництво.** *Уляна була ще молода дівчина, необачна, не зважала на підступність панського посіпаки...* (Ю. Логвин); *Минуло ще кілька тижнів тихого відчаю, крику без слів, обурення підступністю людською* (Н. Околітенко); *Навіть я, колишній Мезонів найближчий друг, не знав, на яку підступність він здатний!* (М. Дашкієв); *Мені аж подих забило від обурення. Чого-чого, а такої підступності я не чекав* (А. Дімаров).

ПІДСТУ́ПНО. Присл. до **підсту́пний.** *Упав, підступно повалений, Максим* (І. Франко); *Змовники приманили полководця до Рима й підступно схопили його* (І. Білик); *Заарештували мене підступно, без жодних причин і підстав* (М. Андрусяк).

ПІДСТЬО́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстьоба́ти.** *На мені був польський плащ, підстьобаний штучним хутром* (з мемуарної літ.).

ПІДСТЬОБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підстьоба́ти.**

ПІДСТЬОБА́ТИ *див.* **підстьо́бувати**[1].

ПІДСТЬОБНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.*, *кого, що.* Однокр. до **підстьо́бувати**[2]. *Коня підстьобнули, і той рушив* (Валерій Шевчук); *Артабан заслав у Фіви ще трьох своїх людей, які .. мусили підстьобнути нерішучих заколотників* (І. Білик); *І цей голос, і нахабний тон, і особливо те, що я зніяковів, — все це підстьобнуло мою рішучість* (А. Кокотюха); — *Ну! — підстьобнув Гоцик Ілію. — Сповідайся...* (Люко Дашвар).

ПІДСТЬО́БНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстьобну́ти.** *Підстьобнутий тим лементом, він шаснув по хаті* (В. Дрозд); *Я вибіг на леваду і, підстьобнутий зливою собачого гавкоту, метнувся геть* (Валерій Шевчук); * Образно. *Коні знову на горбі, підстьобнуті прохолодним вітром, біжать риссю* (Я. Качура).

ПІДСТЬО́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підстьо́бувати**[2]. *Він ледве переставляв ноги і, похиливши голову, підстьобуваний батогами кінних охоронців, через силу топтав свій тяжкий, безславний шлях...* (В. Малик); *Я швидко пішов по знелюдненій уже вулиці, підстьобуваний ударами великих холодних крапель* (Валерій Шевчук).

ПІДСТЬО́БУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підстьо́бувати**[1]. *Підстьобування одягу.*

ПІДСТЬО́БУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підстьо́бувати**[2]. *Перші роки .. він* [кінь] *побоювавсь, аби люди не розгадали, що він тільки прикидається покірним, і рвав голоблі з останніх сил. До того ж краще тягти, не очікуючи на батіг, ніж ковтати принизливе підстьобування* (В. Дрозд); *Прагнутимемо, аби потреба приязні і спілкування українців через кордони стимулювалася не адміністративним підстьобуванням, .. а стала своєрідним свідоцтвом на національну, патріотичну зрілість* (І. Драч).

ПІДСТЬО́БУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПІДСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* Стьобаючи, підшивати під що-небудь. *За допомогою швейної машини стало можливо не тільки шити, а й вишивати, обметувати петлі, підстьобувати підкладку й навіть пришивати ґудзики* (з навч. літ.).

ПІДСТЬО́БУВАТИ[2], ую, уєш, *недок., кого, що.* 1. Стьобаючи час від часу, примушувати швидко бігти, рухатися. *З лісу виїхав селянин Черепаха, підстьобуючи свого вірного коня Володьку* (М. Йогансен); *Дядьки весело підстьобували коней* (Я. Качура); *Усі поспішають. Підстьобують стомлених коней* (В. Малик); * У порівн. *Дорош .. ходив із кутка в куток, все швидше і швидше, ніби його хто підстьобував по спині гарячими батогами* (Григорій Тютюнник).

2. *перен.* Квапити, спонукаючи робити що-небудь швидше, краще. *Хочеш, щоб тебе не підстьобували — роби все краще, швидше* (М. Рудь); *Він ні чув, ні бачив, ні розумів тої миті, жив тільки страхом, що не встигне, запізниться, підведе всіх, підганяв, квапив, підстьобував себе: "Швидше! Швидше! Швидше!"* (П. Загребельний); // Заохочувати, стимулювати. *Він люто заздрив Оттонові, але та заздрість підстьобувала й додавала нових сил, а тепер не стало навіть чому заздрити* (І. Білик); *Князь поплентався з галявини. Поки йшов, увесь час його підстьобувало бажання озирнутися, та він пересилив його* (Ю. Винничук).

ПІДСУБІ́ЙНИЙ, а, е, *діал.* Підливний. *Підсубійне колесо; Підсубійний млин.*

ПІДСУБІ́ЙНИК, а, *ч., діал.* Підливний млин. *У млинах із нижнім боєм, що називалися підсубійними, підсубійниками, колесо-привод обертався під тиском течії* (з наук. літ.).

ПІДСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсува́ти** і **підсува́тися.** *Підсування однієї плити під іншу призводить до того, що внаслідок тертя виникають розриви шарів, які спричиняють землетруси* (з навч. літ.); *Може* [критик] *супроти авторового суб'єктивізму висунути свій суб'єктивізм, — .. без фальшування автора, без підсування йому того, чого автор не говорив* (І. Франко).

ПІДСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПІДСУ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Сунучи, переміщати що-небудь під когось, щось. *Він .. висовував з-під ліжка якусь скриню й не підсовував її, а кидав серед хати* (І. Нечуй-Левицький); *Бора бере зі столу журнал та підсуває його під диван* (Г. Вдовиченко); *Він .. виніс і подушку з спальні, підсунув під голову* (Панас Мирний); *Настя метнулась по хаті, підсунула під припічок цебрика* (У. Самчук).

2. *що.* Сунучи, наближати що-небудь до когось, чогось. *Він підсував Іванові страви і припрохував, дивлячись кудись поза нього* (М. Коцюбинський); *Хомашиха замахала перед нею руками, певно, вмовляла її взяти й підсовувала до рук кошика* (С. Чорнобривець); *Галя .. підсунула до себе стілець* (О. Копиленко); *Рая тихенько зайшла, спритно підсунула ближче журнальний столик* (А. Кокотюха); // Соваючи, переміщати знизу вгору. *Вона* [шапка] *весь час налізала на очі, і він кожного разу підсував її* (Григорій Тютюнник); *Калинович підсунув окуляри високо на чоло* (І. Франко); *Магомет випростався, підсунув козирок, придивляючись до зухвальця* (М. Сиротюк).

3. *що, розм.* Підкладати, давати і т. ін. несподівано або непомітно. *Вона .. часто помічала, що і старі, і Лаврін підсовують їй смачніші шматки* (О. Донченко); *А діставали шматок хліба, батькові та синові підсувала* [Марія] *на вечерю* (С. Чорнобривець); *Гетьманський посланець знай свого: поки полковник скорботно головою похитує, підсуває до його руки папір* (Г. Колісник); *Охочих до мінянки купа велика; .. як зручно вмів* [Герман] *підсунути кожному те, чого той хотів* (І. Франко); * Образно. *Забобонний страх прокинувся в ньому, уява, підсичена темнотою, творила і підсувала всякі страшні образи* (М. Коцюбинський); // *кого, що.* Улаштовувати десь, у когось із якоюсь метою. *Вадька презирливо стежить з-під каски, яку шпану підсовують у його загін* (В. Близнець); — *Ми вирішили підсунути Ях'ї свого чоловіка. Це нам вдалося* (С. Тельнюк); // *що.* Обдурюючи кого-небудь, давати йому щось недоброякісне, непотрібне. *Повелася боротьба з "партачами", позацеховими ремісниками, що торгували поробками* [виробами] *на базарах. Вони гнули ціну, підсовуючи гірший товар* (М. Дочинець); — *Їй мазь якусь підсунули, і вона помастилася нею...* (В. Кучер); // *що, перен.* Пропонувати що-небудь, перев. не дуже хороше чи корисне (про думки, ідеї і т. ін.). *Знаючи дійсне життя, спосіб думання і бажання селянства дуже мало, Конопніцька підсуває тому селянству свої думки і погляди* (І. Франко); — *Саме тому я відмовився від ідеї, яку підсунув мені його світлість князь* (В. Лис).

4. *тільки док., розм.* Насилу приїхати, прибути куди-небудь; присунути. *Вже зовсім темно було, коли поїзд, протримавшися в дорозі півтори доби, тихенько підсунув до станції Роздільної* (Д. Бузько).

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* **/ зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути** *і т. ін.)* **па́кість (па́кость, ка́пость)** *див.* **роби́ти.**

◊ **Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти** *і т. ін.)* **/ підкла́сти (підсу́нути, підста́вити** *і т. ін.)* **свиню́** *див.* **підклада́ти; (1) Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) ха́ле́пу** *кому* **<Підво́дити / підвести́ під ха́ле́пу** *кого*> — завдавати кому-небудь неприємностей, клопоту і т. ін. *На превелику силу одному знайомому Мирного вдалося узяти рукопис з цензури і умовити, щоб авторові не чинили халепи* (М. Коцюбинський); — *Хитра ти людина, Семене, — каже старий комісарові, — ніколи не знаєш, яку ти мені халепу підсунеш* (Ю. Яновський); — *Якова не слухайте. Баламут він. Собі погано зробить і вас під халепу підведе...* (Ю. Смолич); **(2) Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо:** а) завдати собі якого-небудь лиха, нещастя. [Б е б е х:] *Не бійсь: Гаркуша не який-небудь дурень — голову під колесо не підсуне* (О. Стороженко); б) *(чого)* пожертвувати собою заради чого-небудь. *І чи була вона коли дужа? Того вже не знала. Знала лише те одно, що не підкладе ніколи голови під колеса брудної буденної потуги* (О. Кобилянська).

ПІДСУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПІДСО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Сунучись, наближатися до кого-, чого-небудь. *Наталя охоче підсувається ближче* (С. Васильченко); — *Процю, розкажи, голубе, як ти з королем балакав, — просить Гринь, підсовуючись до шевця* (В. Бабляк); *Діти, що тримали вже напоготові ложки, враз підсунулися ближче* (К. Гриб); * Образно. *Чорним роєм підсувалися йому різні болючі думки до ума* (О. Кобилянська); // Підніматися, задиратися вгору. *Спідниця підсунулась під саме "далі вже нікуди"* (Г. Тарасюк); // Їдучи, ідучи і т. ін., наближатися до кого-, чого-небудь. *Білі плащі одягали вояки тільки тоді, як треба було підсуватися до "ворога"* (Мирослав Ірчан); — *В лісок позаду в нас уже підсуваються передові три ескадрони кінноти* (Іван Ле); *Одна з машин супроводу підсунулася до президентського авто по глибокій колії* (Ю. Бедзик); // Зсовуючись, посуваючись, розміщуватися під чим-небудь (про гірські породи, плити і т. ін.). *Якщо край літосферної плити з океанічною земною корою підсувається під континентальну (навпаки бути не може, оскільки океанічна завжди важча), то на дні океану утворюється океанічний жолоб* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Улесливо звертатися до кого-небудь, домагаючись чогось. [С т а р ш и н а:] *Чутка йде, що на панів ніби пошесть яка напала, що все до мужиків підсовуються* (М. Кропивницький); *Опришок підсувався до неї з ласками* (Г. Хоткевич).

3. *тільки недок.* Пас. до **підсува́ти, підсо́вувати.** *В неї* [миску] *наточувалася льняна олива, тиснута на холодному камені. Минув її день проти сонця — і під блюдо підсувався камінець. І так сорок камінців — сорок днів .. Так "вариться" льняна олива на сонячному жарі* (М. Дочинець); *Біленький папірчик начіплюється на нитку й підсовується трошки вгору* (В. Винниченко).

ПІДСУ́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підсу́джувати.** *Батьки дітей-дзюдоїстів заявляють про несправедливе суддівство поєдинків і явне підсуджування учасникам, що були слабшими* (з газ.).

ПІДСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кому, чому, розм.* Судити на спортивному змаганні упереджено, на чию-небудь користь. *Особисто я був задоволений, що Бардадим устиг заодно надавати потиличників і судді. Щоб знав, як підсуджувати своїм* (В. Нестайко); *На думку вболівальників господарів, суддя підсудив команді гостей* (з газ.).

ПІДСУДИ́ТИ *див.* **підсу́джувати.**

ПІДСУ́ДНИЙ, а, е. 1. Який підлягає суду, має розглядатися в суді. — *Весілля вчителя й учениці? Та це ж підсудна справа!* (Ю. Збанацький); // *кому, чому.* Який підлягає розгляду саме в цій інстанції або саме цими особами. *У межах окремих єпархій справи були підсудні єпископам, але безпосередньо судовий розгляд могли вести призначені ними заступники* (з наук. літ.); *Для вирішення в касаційному порядку справ, підсудних народним судам, створювалися ради (з'їзди) народних суддів* (з навч. літ.); *Дуже часто людина подає заяву до суду, але її повертають на підставі того, що справа не підсудна цій судовій інстанції* (з газ.).

2. Який перебуває під судом через обвинувачення в чому-небудь. *Відчув, що йду по хисткій кладці, що з обох боків на ній стоять люди — підсудні козаки та судді, а я посередині* (Ю. Мушкетик); *Усі сумніви у справі тлумачаться на користь підозрюваної, звинувачуваної чи підсудної особи* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **підсу́дний,** ного, *ч.;* **підсу́дна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває під судом через обвинувачення в чому-небудь. — *Підсудний Княжевич, .. ви визнаєте себе винним у тому, що .. розпаковували чужий багаж і посилки?* (В. Кучер); *Поглянувши на мить праворуч, побачила* [Тамара] *за огорожею підсудних* (А. Хижняк); *Козаки переглянулись. Вони не сподівалися, що підсудний так легко і швидко визнає себе винним* (В. Малик); *Суддя гостро глянув на підсудну* (В. Чемерис); — *Судовий виконавцю, введіть другу підсудну* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

◊ **Посади́ти на ла́ву підсу́дних** *див.* **посади́ти; Сиді́ти (бу́ти) на ла́ві підсу́дних (обвинува́чених)** *див.* **сиді́ти.**

ПІДСУ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **підсу́дний.** *Підсудність справ судам, порядок визначення і залучення присяжних до здійснення правосуддя визначаються законом* (з мови документів).

ПІДСУ́ДОК, дка, *ч., іст.* Помічник судді або писар у земському суді. *Тут* [у пеклі] *всякії були цехмістри, І ратмани, і бургомістри, Судді, підсудки, писарі, Які по правді не судили* (І. Котляревський); *Підсудок Лабенцький .. розбирає папери та перегортає велику книгу у важкій оправі* (І. Кочерга); *Того дня гетьман видав універсал: скарги приймати й розглядати без затримки, для цього виділити двох підсудків* (Ю. Мушкетик).

ПІДСУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсука́ти.** *Сорочка на йому* [ньому] *чорна; штани вибійчані, підсукані аж до колін* (Панас Мирний); *Його лякає понурість людей у кортових, гробового кольору, підсуканих по коліна штанях* (Є. Пашковський).

ПІДСУКА́ТИ *див.* **підсу́кувати.**

ПІДСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСУКА́ТИ,** підсука́ю, підсука́єш *і* підсучу́, підсу́чиш, *док., що.* 1. Сукаючи, додатково приєднувати; присукувати. *Свічки можна було підсукувати в товщину й висоту на спеціальному приладі* (з наук.-попул. літ.).

2. Загинаючи, підгортаючи, робити коротшим (одяг або його частини); підкачувати. *Тілогрійку носили різні люди: один з короткими, другий з довшими руками. Рукави обтерлися не тільки з кінців, а й мають досить виразні сліди: їх підсукували* (В. Петльований); *Він зламав двоаршинну палюгу, підсукав холоші, побрів за хвилями шукати брід* (Є. Пашковський).

ПІДСУ́МКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підсу́мок.**

ПІДСУМКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пі́дсумок.** *Екран знову заполонили цифри. Рахунки, рахунки, рахунки, слідом за ними йшов підсумковий баланс — сума, що приголомшила навіть мене* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Оце ж провела останні контрольні роботи, хочу виставити гімназисткам підсумкові оцінки* (М. Сиротюк); // Завершальний, заключний. *Підсумкова дискусія. Вироблення і прийняття загального меморандуму "Карнавал мусить тривати далі, інакше йому настане кінець!"* (Ю. Андрухович).

ПІДСУМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсумува́ти.** *Кожен репортер назве трійку найкращих гравців, у якій першому місцю віддасть 5 балів, другому — 3, третьому — 1. Після цього бали будуть підсумовані* (із журн.); *У висновках підсумовані результати дослідження* (з наук. літ.); * Образно. *Зустрічалися цілком прості обличчя, крізь які так і зиркав людський глузд, проглядав уважно підсумований досвід десятиліть* (Олекса Ізарський); // **підсумо́вано,** *безос. пред. Досі він знав самі російські граматичні терміни і з якимсь дивним хвилюванням вимовляв їхні українські тотожники, бачачи, що його мову теж уже розкладено на розділи й параграфи, підсумовано її закони й виведено правила* (В. Підмогильний).

ПІДСУМО́ВУВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Признач. для підсумовування (обчислювання). *Підсумовувальний лічильник виконує прямий, а віднімальний — обернений підрахунок числа одиниць, що надійшли до його входу* (з навч. літ.); *Підсумовувальна машина Паскаля (1641 р.) була створена для виконання розрахунків, пов'язаних зі збором податків* (з навч. літ.).

2. *перен.* Який підсумовує (у 2 знач.) що-небудь. *Окрім прямих цитат трапляються й непрямі цитати, які журналіст не бере в лапки. Автор тексту-інтерв'ю використовує їх як узагальнювальні, підсумовувальні, ключові слова або словосполучення* (з наук. літ.).

ПІДСУМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсумо́вувати.** *Витрати на утримання додаткового штату податкової інспекції можуть виявитися значно більші, ніж розмір податку від підсумовування додаткових доходів* (з навч. літ.); *Наостанку іде підсумовування загальних міркувань* (М. Зеров).

ПІДСУМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДСУМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Обчислювати що-небудь, підраховуючи загальну суму. *Коли він виніс гроші і поклав їх на столі перед гостем, гість ще продовжував заклопотано креслити свої фігури й підсумовувати цифри з розкиданих папірців* (А. Любченко); *Якщо підсумувати всі витрати за користування "безкоштовними" грішми, то вартість позики становитиме 35 % річних* (з наук. літ.).

2. *перен.* Робити висновки із чого-небудь; узагальнювати зроблене, сказане. *Підсумовуючи результати діяльності комісії за кілька літ, Тихович побачив, що комісія не змогла злокалізувати філоксеру* (М. Коцюбинський); *Нарешті Віктор почав підсумовувати сказане й почуте* (Олекса Ізарський); *Кожної суботи Герасим Петрович збирає свою бригаду, щоб підсумувати зроблене за минулий тиждень* (О. Гуреїв); — *Загалом, ми з Сандрою непогано попрацювали, — підсумував Сідх* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІДСУМО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПІДСУМУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Набувати узагальненого, закінченого вигляду. *Віктор захлинався. Й помічав, як при тому підсумовувалися його враження, як кристалізувалася, набирала форми його думка про новий роман* (Олекса Ізарський).

2. *тільки недок.* Пас. до **підсумо́вувати.** *Одержані в процесі експертизи бали підсумовуються* (з навч. літ.); *Дальше були довгі розбори польотів, підіймалися давніші огріхи, все це підсумовувалось і погрожувалося буттям винесення на педраду* (Любко Дереш).

ПІДСУМО́ВУЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **підсумо́вувальний** 2. *Церковнослов'янський текст закінчує всю цю історію короткою підсумовуючою фразою* (І. Франко); *Допит Ігоря Княжевича закінчувався, і суддя задавав йому останні підсумовуючі питання* (В. Кучер).

ПІ́ДСУМОК, мку, *ч.* 1. Сума, одержувана внаслідок якого-небудь підрахунку. *П'ятнадцять тисяч сімсот двадцять два, прочитала Марта підсумок і на мить здивовано спинилась* (В. Підмогильний).

2. *перен.* Результат якої-небудь діяльності, занять, міркувань і т. ін. *Фонд мав сплачувати всі видатки Лукаса аж до закінчення його досліджень і перших наукових підсумків (не наслідків, а саме підсумків, бо наслідків могло й не виявитися)* (П. Загребельний); *Артур знайшов праці з астрології одного німецького звіздаря. Підсумок його напрацювань завершувався висновками, з яких почав свою астрологічну кар'єру Артур* (Любко Дереш).

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* **/ підби́ти (підвести́, зроби́ти** *і т. ін.)* **підсумок (пі́дсумки)** *див.* **підбива́ти.**

ПІДСУ́МОК, мка, *ч.* Невелика шкіряна поясна сумка для набоїв. *Всі кишені й підсумки набивали патронами* (О. Гончар); *Кожен ніс мисливську рушницю й мав у підсумку запас набоїв* (А. Кокотюха); *З ліщини звисав шкіряний підсумок. Обшмуляний* [потертий] *і всохлий, із закипілим іржею замочком* (М. Дочинець); *Полковник підняв автомат і закинув його за спину, нахилився і зняв з ворога ремінь з підсумком для набоїв* (Д. Білий).

ПІДСУМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсумува́ти.** *Декларація з податку на прибуток побудована за принципом простого підсумування доходів-витрат у розрізі сфер, у яких вони утворюються* (з наук. літ.); *Поневолі приходиться взяти думку дельфійського оракула для підсумування сказаного: "Краще тому, хто народився на світ, швидше умерти, а тому, хто не вродився, найкраще ніколи не з'являтися на світ"* (Т. Осьмачка).

ПІДСУМУВА́ТИ *див.* **підсумо́вувати.**

ПІДСУМУВА́ТИСЯ *див.* **підсумо́вуватися.**

ПІДСУ́НЕНИЙ *див.* **підсу́нутий.**

ПІДСУ́НУТИ *див.* **підсува́ти.**

ПІДСУ́НУТИЙ, ПІДСУ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підсу́нути.** — *Тільки вона взяла зі столу чайник, як помітила на підлозі білий конверт, підсунутий господарями під двері* (Олекса Ізарський); *Родим спробував обіперти свого важеля об покладене впоперек, підсунуте Сивооком перше деревце* (П. Загребельний); *Зав'язка, що обдавала білим перснем її голову, була трохи підсунена з-понад брів вгору* (О. Кобилянська); *Високо підсунутий капелюх відкривав випукле смагляве чоло* (О. Гончар); * Образно. *З'ясувати не тільки праглося, а й було треба. І я почав сплітати ниточки, підсунені мойрами, — для того вони їх мені й передали. Чому Микола це вчинив?* (Валерій Шевчук); // **підсу́нуто, підсу́нено,** *безос. пред. До столу підсунуто все, на чому тільки можна сісти* (П. Колесник); *На другий день роздивився, що йому сліпого* [коня] *підсунуто* (Грицько Григоренко); *Ми розкрили джерело багатьох замішань у наші часи, і немало з них було зумисно підсунено ворогами України* (з наук.-попул. літ.).

ПІДСУ́НУТИСЯ *див.* **підсува́тися.**

ПІДСУПУ́ТНИКОВИЙ, а, е. Який здійснюють синхронно зі штучного супутника Землі, з літаків-лабораторій і наземних станцій (про дослідження чого-небудь); пов'язаний із цими дослідженнями. *Синхронність підсупутникових спостережень і космічних знімань часто важко забезпечити* (з наук. літ.).

ПІДСУРМИ́ТИ *див.* **підсу́рмлювати.**

ПІДСУРМИ́ТИСЯ *див.* **підсу́рмлюватися.**

ПІДСУ́РМЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДСУРМИ́ТИ,** млю́, ми́ш; *мн.* підсурмля́ть; *док., що.* Підфарбовувати сурмою *(див.* **сурма́**[2] 2); підчорнювати. *Формант під- у дериватах з актуалізованою спрямованою дією на поверхню об'єкта є водночас виразником місця поширення дії: підвощити, підлужити, підпудрити, підсурмити, підсмолити* (з наук. літ.).

ПІДСУ́РМЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДСУРМИ́ТИСЯ,** млю́ся, ми́шся; *мн.* підсурмля́ться; *док.* 1. Підфарбовуватися сурмою *(див.* **сурма́**[2] 2); підчорнюватися.

2. *тільки недок.* Пас. до **підсу́рмлювати.**

ПІДСУСІ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДСУСІ́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* Те саме, що **присусі́джуватися.** *Вона .. бере на руки маленьку сестрину дочку, свою пестушечку Оксану, бавиться з нею, цілує. Корнієвич теж підсусіджується до дівчинки, хоче поцілувати її ніжне личко* (Олена Пчілка); *Розуміли запорожці й інше. Укріпившись на Кодаці, шляхетне панство, безперечно, забагне з часом ще ближче підсусідитись до Січі* (В. Чемерис); — *Підсусідився до мене один фертик... Давай, каже, спочатку погуляємо за твої, а потім — за мої. А тоді зіслиз, як сніг торішній* (Ю. Мушкетик).

ПІДСУСІ́ДИТИСЯ *див.* **підсусі́джуватися.**

ПІДСУСІ́ДОК, дка, *ч.* У XVI–XVIII ст. в Україні — безземельний селянин, що проживав у чужому будинку. *Недовго сидів Іван Уласович: забрав усіх з худобою, бо вони жили підсусідками, та й повіз до себе* (О. Стороженко); — *Гнатко?! Так ти ж мій кум! Ходи до мене в підсусідки, славний чоловіче* (В. Дрозд); *Засівали й волочили його* [поле] *підсусідки — люди беззеМельні, котрі жили з Биркової ласки, а простіше кажучи, наймитували в нього* (Ю. Хорунжий).

ПІДСУТУ́ЖНЕ, *пред., діал.* Сутужно, тяжко. — *А як підсутужне, то й стій, я помелю* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДСУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підсуши́ти.** *Стрілянина наближалась. Повз них пролітали кулі, довбали підсушені морозом дерева* (М. Стельмах); *Саму ватру я, по можливості, обкладаю камінням. Якщо цього не зробити, в один непрекрасний момент (часто, саме коли ти задрімаєш) трава, підсушена жаром, спалахне* (Любко Дереш); // **підсу́шено,** *безос. пред. В окремих селах переселенський житловий масив виникав на засміченій і заболоченій околиці села, поверхню якої було підсушено завезеним піском* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який підсушився. *З вікна видно, як гойдається на вітрі підсушена білизна* (з газ.).

3. *у знач. прикм., перен., розм.* Сухорлявий, худий. *Бере* [син] *її маленьку підсушену долоню* (М. Стельмах).

ПІДСУШИ́ТИ *див.* **підсу́шувати.**

ПІДСУШИ́ТИСЯ *див.* **підсу́шуватися.**

ПІДСУ́ШУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до підсушування, пов'язаний із ним. *Завдяки більшому вмістові порошкоподібних речовин паста має значні адсорбційні й підсушувальні властивості* (з навч. літ.); // Признач. для підсушування. *Висушене зерно надходить через розвантажувальне обладнання в підсушувальний бункер* (з навч. літ.).

ПІДСУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підсу́шувати** і **підсу́шуватися.** *Чистий ланолін, поглинаючи вологу, може спричиняти підсушування слизової оболонки ока* (з навч. літ.); *Озимі сидерати (ріпак, суріпицю, жито) весною скошують або дискують (для підсушування), потім їх заорюють у ґрунт* (з газ.).

ПІДСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДСУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *що.* Сушити (у 1, 2 знач.) що-небудь. *Рани підсушував порох з дубової кори, вона не давала їм гноїтися* (М. Дочинець); — *Ось тільки підсушить трохи вітрець низину, зараз же почнемо сівбу* [буряків] (Є. Кротевич); *Він розіклав на товстих гілках свої вбогі лахи, щоб добре їх підсушити* (Ю. Логвин); — *Зараз я зварю квасолі, підсушу пшеничку, стовчемо та напечемо пиріжечків...* (Микита Чернявський).

2. *кого, перен., розм.* Робити сухорлявим, худим. *Старість .. якось одразу підсушила дорідного Дорохтея Пла̀чинду* (М. Стельмах).

ПІДСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДСУШИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́шишся, *док.* 1. Трохи сушитися. — *На насіння повідбирай найкращі качани .. та повісь на жердині під стріхою, хай на вітрі підсушуються* (Остап Вишня); *Ілько таки умовив їх, розморених, передрімати часину, поки підсушиться одяг* (В. Шкляр); — *А тепер найперший наш обов'язок — поснідати, — оголосив Гленарван. — Спочатку треба підсушитись, — зауважив майор* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *тільки недок.* Пас. до **підсу́шувати.** *Аби пасма не липли до лисини, на голову кладуться паперові серветки, волосся зачісується з потилиці на чоло, підсушується феном, покривається лаком і акуратно, аби нічого не зіпсувати, з-під такої "шапочки" витягуються серветки* (В. Кожелянко).

ПІДСЬОРБНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод., розм.* Однокр. до **підсьо́рбувати.** *Андрій Михайлович не договорив, схопив чашку з гарячою кавою, підсьорбнув і облік губи* (Р. Самбук).

Сьо́рба́ти (підсьо́рбувати) / сьорбну́ти (підсьорбну́ти) но́сом *див.* **сьо́рба́ти.**

ПІДСЬО́РБУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підсьо́рбувати.** *Потім вони їли... Аж у дворі було чути плямкання та підсьорбування* (Ю. Збанацький).

ПІДСЬО́РБУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Час від часу сьорбати. *Певза .. з якоюсь особливою обережністю підносив мисочку до уст. Задоволено подмухував, смаковито підсьорбував* (А. Любченко).

Сьо́рба́ти (підсьо́рбувати) / сьорбну́ти (підсьорбну́ти) но́сом *див.* **сьо́рба́ти.**

ПІДТАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтава́ти.** *Підтавання снігового покриву в денні години та підмерзання його вночі спричинить ожеледицю на неочищених ділянках доріг і тротуарів* (з газ.).

ПІДТАВА́ТИ, тає́, *недок.,* **ПІДТА́НУТИ,** не; *мин. ч.* підта́в, а́ла, ло *і* підта́нув, нула, ло; *док.* Танути (у 1 знач.) потроху, знизу або з країв. *На весняному сонці опівдні підтає сніг* (З. Тулуб); *Крига вже підтавала, небезпечно хрускотіла під ногами і навіть розходилася тріщинами* (А. Кокотюха); [П а с т у х:] *Якби добре сонечко пригріло, то все б таки хоч трошечки підтала* [шкляна гора] (Леся Українка); *Сніг на кілька сот кроків од берега підтанув* (Ю. Мушкетик); *Цукерка злежалася в кишені, підтала, обгортка прилипла так, що й зубами не віддереш* (В. Нестайко); *Поруч зі мною сиділа бабуся і не давала мені їсти морозиво, доки воно не підтане* (О. Ульяненко).

ПІДТА́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **підта́кувати.** — *Від того її не убавиться, а на людях прославиться. — Аякже, сваху, — підтакнула Соломія* (В. Кучер); — *Так, безумовно, так, — підтакнув пан Адамек* (С. Тельнюк); *Хтось кинув з гостей: "Чи не пора вже нам і честь знати?" — Старицький підтакнув: "Авжеж, авжеж!" і перший підвівся з-за столу* (М. Олійник); *Був він улесливий та ввічливий. Похвалив Степанків сад, послухав Іванкові думи, підтакнув Василеві* (О. Бердник).

ПІДТА́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підта́кувати.** *Часто це наше "так" виявляється жалюгідним підтакуванням* (О. Довженко); — *Отже, ти мене зрозумів? — спитав Кара-Мустафа різкувато, бо його вже почало дратувати це улесливе, але невизначене підтакування* (В. Малик).

ПІДТА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Погоджуватися із чиєю-небудь думкою, висловлюванням, повторюючи "так" або інші слова, що підтверджують згоду. *А суддя нічогісінько, іще підтакує: — Так, так, душко, так* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Еге, — підтакувала за старим і Михайлиха* (П. Козланюк); *Його природної тупості тільки й вистачало на те, аби підтакувати начальникові* (Ю. Винничук); *Шеремет більше слухав, часом підтакував, іноді заперечував* (А. Кокотюха); *Я кивав головою, підтакував, іноді вставляючи співчутливо-доброзичливі репліки* (С. Процюк).

2. Схвалювати, підтримувати чиї-небудь дії, учинки. *Була собі у одних людей дочка, та дуже лінива, ні до якої роботи не візьметься, .. та ще й мати у неї була така, що підтакувала їй* (з казки); *Огляд робить Буйко, Кость Назарович здебільшого тільки підтакує* (Яків Баш); *Підтакували* [помічники] *навіть моїм дурницям* (П. Загребельний).

ПІДТА́КУВАЧ, а, *ч., розм.* Той, хто підтакує або має звичку підтакувати. *Найбільша насолода для Гаркуші за столом, — щоб дали йому змогу всмак набалакатись, .. щоб сиділи при цьому в нього по праву й по ліву руку покладливі підтакувачі* (О. Гончар); *Моєму молодшому братові Марку, якого всі прислужники й підтакувачі звали Маркерієм, приснилося, ніби його зняли з усіх постів* (П. Загребельний).

ПІДТА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підта́нути.** *Кучугури* [снігу], *підталі з південного боку, дивовижно стали схожі на білих вовків* (З. Тулуб); *Василько тулився до матері, обколупуючи на її рукавах підталий лід* (В. Кучер); *Під ногами хлюпає підталий сніг* (Василь Шевчук); *Льошка кинув на подвір'я лихий погляд: брудний сніг, багнюка, чорні плями крові та землі підталої* (Люко Дашвар).

ПІДТА́ЛИНА, и, *ж.* Підснігова вода на землі, на дорозі під час танення снігу, а також такий сніг. *На шляху вже з'явилися підталини;* // Місце на річці, озері і т. ін., де підтанув лід. *На перший погляд, крига на ставку досить міцна й не має ознак інтенсивного танення, проте ніколи не можна з упевненістю визначити, де вже є небезпечні підталини* (з газ.).

ПІДТА́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підта́нути.** *Після підтанення снігу та льоду двірники зачищають тротуари до асфальту* (з газ.).

ПІДТА́НУТИ *див.* **підтава́ти.**

ПІДТАНЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтанцьо́вувати.** *З підтанцьовуванням з'явилася Клементина* (П. Загребельний).

ПІДТАНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТАНЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* Супроводжувати танком яку-небудь дію або робити танцювальні рухи. *Якась стара жінка .. підтанцьовує і плеще в долоні* (М. Коцюбинський); *Парубки топтали ногами свіжу землю, підтанцьовували* (Мирослав Ірчан); *Він розповів, як, творячи молитву, Баал Шем Тов починав тремтіти, підстрибувати, смикатись і підтанцьовувати* (С. Андрухович); *Тримаючи перед собою тацю, добродій підтанцював до мікрофона* (Ю. Андрухович).

ПІДТАНЦЮВА́ТИ *див.* **підтанцьо́вувати.**

ПІДТАСКА́ТИ *див.* **підта́скувати.**

ПІДТАСКА́ТИСЯ *див.* **підта́скуватися.**

ПІДТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТАСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Таскаючи, наближати до кого-, чого-небудь. *Єхидно споглядає* [баба] *на захеканого здорованя Миколу, що не встигає підтаскувати чергового возика* (А. Санченко); — *Почекайте, ми ще вам візка підтаскаємо...* (Остап Вишня); // *безос.* Про несподівану, небажану, невчасну появу кого-, чого-небудь. *Сьогодні підтаскало цього скульптора* (О. Донченко).

2. *кого, що.* Таскаючи, заносити під що-небудь. *Підтаскувати мішки під навіс.*

3. *що.* Підсувати кому-небудь щось неякісне чи непотрібне. *Раптом зирк на етикетку і стала* [дама], *як вишня:* — *Що мені ви підтаскали? Це ж не загранишня* [закордонна]. *Тут же чітко написали, що вона одеська. Заберіть свою ганчірку! Я ж у ній, як Феська...* (П. Глазовий).

◊ **Чорт (чорти́) підтаска́в (підтаска́ли)** *див.* **чорт.**

ПІДТА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДТАСКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Ледве, насилу підходити, наближатися до кого-, чого-небудь. *Підтаскався до дороги.*

2. *тільки недок.* Пас. до **підта́скувати.**

ПІДТАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтасува́ти.** *Колоди карт були підтасовані так, що кілька з них мали виграшні комбінації, а решта — програшні* (із журн.); *У Варшаві Велепольський у змові з урядом вирішив оголосити рекрутський набір, явно незаконний і підтасований — тільки по містах і тільки по списках* (О. Іваненко); — *Головне, Михайле Амадейовичу, справжня* [успішність], *не підтасована* (Ю. Збанацький); // **підтасо́вано,** *безос. пред. Того, кого назвав, у залі не було. Або ж він сховався в кутку за спинами. Білан не міг збагнути, що це. Навмисне? Підтасовано?* (Ю. Мушкетик).

ПІДТАСО́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **підтасо́вування, підтасува́ння.** *"Ідеал" той обернувся на звичайнісіньку... Мрія — і дійсність. І він утік від неї. Просто втік, ображений такою підтасовкою...* (І. Білик); *Ніхто навіть не запідозрить його в підтасовці фактів* (А. Кокотюха).

ПІДТАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтасо́вувати.** *Відвідувачі інтернет-форуму підозрюють організаторів у корупції, звинувачують у суб'єктивності та підтасовуванні результатів голосування* (Н. Сняданко); *Дозволено всі засоби: підтасовування фактів з минулого (окремої особи і цілої держави), препарування висловлювань (істин також), підозри, наклепи, обмови* (П. Загребельний).

ПІДТАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Тасуючи (у 1 знач.), підбирати навмисно в певному порядку. *Чоловік присягається, що не підтасовував карти й не махлював* (з газ.); *Напружуючи всю увагу, він підтасував королі під спід колоди, щоб здати їх гладкому* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. М. Ремарка); * Образно. [П и с а р:] *Завтра все підтасуємо .. А магазин у тебе готовий?* (М. Старицький).

2. *перен.* Те саме, що **фальсифікува́ти.** *Пан Айвазовські виконує їхні прохання, навіть тоді, коли доводиться свідомо підтасовувати факти* (Н. Сняданко); *Не було сумніву, що Катрин підпис тут опинився примусово..: або ж її змусили ще до божевілля розписатися на чистім аркуші паперу, а тоді вже решту підтасували* (І. Багряний).

ПІДТАСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підтасо́вувати.** *Зважте: усіма своїми екскурсами в минуле Загатний намагається виправдати себе теперішнього. Втрачається розвиток характеру, факти і настрій відверто підтасовуються* (В. Дрозд).

ПІДТАСО́ВУВАЧ, а, *ч., розм.* Той, хто підтасовує що-небудь. *Підтасовувачі виборів.*

ПІДТАСО́ВУВАЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **підтасо́вувач.**

ПІДТАСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтасува́ти.** *Фокус потребує невеликого підтасування карт* (із журн.); *Історія з підтасуванням фактів обов'язково де-небудь вилізе* (Н. Сняданко).

ПІДТАСУВА́ТИ *див.* **підтасо́вувати.**

ПІДТВЕ́РДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтве́рдити.** *Татко невдоволено супиться: він терпіти не може не підтверджених науково припущень* (А. Дімаров); *Мені страшенно не подобаються ті автобіографії, які я писала раніше. Бо мене примушували їх писати, і все там мало бути побудовано на фактах, підтверджених цифрами* (Г. Пагутяк); // **підтве́рджено,** *безос. пред. Факт існування на Місяці органічного життя було підтверджено, але самого цього факту у вигляді синіх мікроорганізмів для Івасика, як для біолога, було замало* (М. Білкун).

ПІДТВЕ́РДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підтве́рдити.** *Інститут космонавтики вирішив послати екіпаж Горового в пояс маленьких планет для підтвердження гіпотези Оксани Гнатенко* (О. Бердник).

2. Те, що підтверджує, чим підтверджується що-небудь. *Після скасування Гетьманщини Вербовський отримав підтвердження свого дворянського титулу* (Д. Білий); *Вони почали галасувати, щоб їм принесли офіційне підтвердження, що вино, яке їм тут подають, справді без спирту* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

○ **(1) На підтве́рдження (потве́рдження, стве́рдження)** *чого:* а) *(у знач. присл.)* підтверджуючи якусь думку. *— Андрюха наш коло Аліски — як риба у воді, — з неабияким підтекстом додав Лісун і на підтвердження кивнув головою* (Любко Дереш); б) *(у знач. прийм., з род. в.)* вказує на те, що підтверджується. *На потвердження своїх загальних уваг він любив наводити коротенькі оповідання та притчі, звичайно на тлі ковальського ремесла* (І. Франко); *Жодного факту на підтвердження своєї гіпотези я не маю* (Валерій Шевчук); в) *(у знач. спол.)* уживається для приєднання підрядної частини речення, у якій щось підтверджується. *Мабуть, саме на підтвердження того, що понад однією силою в світі панує інша, чую за спиною тривожний крик: "Інспекція!"* (Ю. Мушкетик); *Будь-яких доказів на ствердження того, що спірні договори суперечать чинному законодавству, апелянтом не представлено, а судом не здобуто* (з мови документів).

ПІДТВЕ́РДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який підтверджує що-небудь. *Існує виклик у суд для підтверджувального свідчення, допитування свідка.., вводу у володіння леном або незайнятим маєтком, королівське право на прибутки з вакантних єпископств* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *У всіх випадках аудитор має встановити наявність відповідних підтверджувальних документів* (з навч. літ.).

ПІДТВЕ́РДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтве́рджувати.** *Натовп .. з добродушною лагідністю спокійно чекав .. Це є новим доказом тієї і дотепер повсякденно підтверджуваної нашими театрами вічної істини, що найкращий засіб примусити глядачів терпляче очікувати, — це запевнити їх у негайному початку вистави* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // **підтве́рджувано,** *безос. пред. Історіографічний дискурс Івана Франка охоплює різноманітні студіювання Галичини, Волині, Поділля. Його активну участь у "Мандрівному комітеті", що діяв при "Академічній бесіді", підтверджувано декількома студіями* (з наук. літ.).

ПІДТВЕ́РДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтве́рджувати.** *У подальшому аудитора відповідними законами уповноважили виконувати соціальну функцію контролю за бухгалтерським обліком. У його обов'язок входило підтверджування фінансової звітності для широкого кола користувачів* (з наук. літ.).

ПІДТВЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДТВЕ́РДИТИ,** джу, диш, *док., що і без прям. дод.* Визнавати, засвідчувати правильність, достовірність, істинність чого-небудь. [Орлюк:] *Від кого ви дістали завдання?* [Грибовський:] *Від Шредера.* [Орлюк:] *Підсудний Шредер, ви підтверджуєте?* (О. Довженко); *Він з першого ж допиту геть все підтвердив і в усьому признався* (І. Багряний); *— Я знаю цього пса. Це пес аптекаря. — Еге ж, еге ж, — підтвердив хтось* (Ю. Винничук); // Доводити достовірність, істинність чого-небудь, підкріплюючи фактами, доказами і т. ін. *Свої переконання пан Фіалко підтверджує активним членством в усіх ультранаціоналістичних організаціях нашого міста та полум'яними виступами на відповідних мітингах* (Н. Сняданко); *— Я вже казав якось про гармонію антиподів, тепер можу підтвердити це явище фактами* (М. Чабанівський); *— Тепер, коли ви так терпляче вислухали мене, хоч я й не міг підтвердити незаперечними доказами своїх слів, послухайте ще трохи* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Служити доказом правильності, істинності чого-небудь. *У Яновського після ліквідації Січі не лишилось ніяких офіційних паперів, що підтверджували б його приналежність до запорозького козацтва* (С. Добровольський); *Аналізи проб за останній тиждень підтвердили припущення геологів — уран десь поблизу* (І. Білик).

ПІДТВЕ́РДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПІДТВЕ́РДИТИСЯ,** диться, *док.* 1. Виявлятися правильним, достовірним, істинним; підкріплюватися фактами, доказами. *— Значить, підтверджується моя теорія, — безвиразно сказав Іван Іванович* (В. Барка); *Ми перевірили ці дані, все підтвердилося* (Ю. Яновський); *— На мене написали анонімку? — Так, але факти, на жаль, підтвердилися* (В. Шкляр); *Сестрин здогад цілком підтвердився* (О. Авраменко).

2. *тільки недок.* Пас. до **підтве́рджувати.** *Попередження Мартинкове тепер уже і ділом підтверджувалося* (Іван Ле); *Гіпотеза про наявність у рослин специфічного чутливого біополя підтверджується багатьма експериментами* (О. Бердник); *Раптом виникло відчуття: в лісі, поруч із ними, хтось є. Хоч поки підозра нічим не підтверджувалася, довкола трималася тиша* (А. Кокотюха).

ПІДТВЕ́РДИТИ *див.* **підтве́рджувати.**

ПІДТВЕ́РДИТИСЯ *див.* **підтве́рджуватися.**

ПІДТВЕ́РДНИ́Й, е́рдна́, е́рдне́. Те саме, що **підтве́рджувальний.** *Підтвердними документами можуть слугувати договори (контракти) на виконання послуг (робіт), акти виконаних робіт, платіжні документи, кошториси витрат* (з навч. літ.); *Підтвердні грамоти забезпечували право на успадкування дітьми майна батьків* (з навч. літ.).

ПІДТВЕ́РДНО. Присл. до **підтве́рдни́й.** *Підтвердно кивнути.*

ПІДТЕ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підтекти́.** *Знесилений упав* [Ян] *навзнак у мокру від підтеклого снігу лепеху* (М. Йогансен).

ПІДТЕ́КСТ, у, *ч.* Внутрішній, прихований зміст якого-небудь тексту, висловлювання. *Хоч він з трибуни не просив пробачення перед пальмірівцями, та це можна було зрозуміти з підтексту* (М. Руденко); *Він знову губився в гіпотетичних припущеннях, вчитуючись у підтекст і символіку літописного звіту* (Г. Тарасюк); *Я ж уже, вважай, понад три роки, як пішов до війська, і відтоді зовсім не чув живої, розмовної рідної мови! З її інтонаціями, прислів'ями, підтекстами, переливами* (О. Шугай); *Справжній підтекст того, що вона почула, Таумі почала розуміти наступного дня* (В. Лис).

ПІДТЕКСТІ́ВКА, ПІДТЕКСТО́ВКА, и, *ж.* 1. Текст на пояснення чого-небудь (перев. малюнка). *Почав* [Леонід Станіславович] *малювати карикатури. Сам і підтекстовки до них писав* (Я. Гримайло); *Готуються* [письменники] *до шевченківського ювілею й мають видавати "Кобзаря" багатьма мовами, то для полегшення перекладачам треба буде робити підтекстівки російською мовою* (Д. Гуменна); *Ми разом з Гажієвим випускали сатиричну газету київського мединституту "Крокодил у халаті", яка мала популярність серед студентів і викладачів: малювали карикатури, писали дошкульні підтекстівки...* (Ю. Щербак); *Ми з Іваном вдало ролі розподілили. Якщо на одному аркуші я малював, то на другому він переписував з чорновика замітки та віршики-підтекстовки* (П. Запаренко).

2. Те саме, що **підтексту́вання** 2. *Дуже часто підтекстівка під нотами у збірнику не збігається з вербальним текстом пісні* (з наук. літ.); *У педагогічній практиці до використання підтекстовки найчастіше вдаються на початковому етапі навчання гри на музичному інструменті* (з наук. літ.).

ПІДТЕКСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтекстува́ти.** *Не всі переписані збирачем мелодії підтекстовані* (з наук. літ.); // **підтексто́вано,** *безос. пред. Концерти М. Березовського підтекстовано церковнослов'янською мовою з українською вимовою та додано англійську транслітерацію тексту* (з наук. літ.).

ПІДТЕ́КСТОВИЙ, а, е. Стос. до підтексту. *Підтекстовий натяк на те, що вся розповідь може бути трактована глибше, ніж у конкретно-образному плані, приховують заголовки й підзаголовки творів Валерія Шевчука* (з наук. літ.); *Картина осіннього простору є складною за будовою, включає в себе різні елементи й образи, виражається частіше через динаміку та зміну пейзажів, а також має підтекстовий смисл* (з наук. літ.).

ПІДТЕ́КСТОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **підте́кстовий.** *Характерною ознакою творчості Г. Пагутяк є високий рівень суб'єктивності художнього мислення, підтекстовість* (з наук. літ.); *Тенденція тяжіння до підтекстовості простежується вже в перших давніх пам'ятках китайської літератури* (з наук. літ.).

ПІДТЕКСТО́ВКА *див.* **підтекстівка.**

ПІДТЕКСТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтексто́вувати.** *У 1876 р. видано Емський указ Олександра II про заборону ввезення українських книг з-за кордону й підтекстовування нот українською мовою* (з наук.-попул. літ.).

ПІДТЕКСТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДТЕКСТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Складати текст для пісенної музики, мелодії, нот і т. ін. *Дуже часто текст народжується разом із музикою, іноді ж музика народжується раніше, тоді поету чи композитору доводиться підтекстовувати мелодію* (з наук. літ.); *Зразки мистецтва трубадурів потрапляють у XII–XIII століттях у Німеччину, де тексти цих пісень перекладають німецькою, а мелодії іноді підтекстовують новими словами* (з наук. літ.); *Поліфонічний твір можна вивчати просто сольфеджуючи або підтекстувати якимись складами* (з наук. літ.).

ПІДТЕКСТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підтекстува́ти.** *В усній традиції часто відбувається підтекстування слів під відому мелодію* (з наук. літ.).

2. Текст, вірші для пісенної музики, мелодії, нот і т. ін. *Для осмисленості й образності виконання музичних вправ нерідко застосовують підтекстування* (з наук. літ.); *У першому джерелі під нотами для фортепіано є підтекстування з деякими близькими до "Соколів" рядками* (з наук. літ.).

ПІДТЕКСТУВА́ТИ *див.* **підтексто́вувати.**

ПІДТЕКТИ́ *див.* **підтіка́ти.**

ПІДТЕ́РТИ *див.* **підтира́ти.**

ПІДТЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підте́рти.** *У підробленому протоколі навіть не вказана адреса дільниці. Деякі цифри підтерті* (з газ.); // **підте́рто,** *безос. пред. У вищевказаних документах підтерто прізвище, ім'я та по батькові власника земельних ділянок* (з мови документів).

2. *у знач. прикм.* Який підтерся. *Підтертий сап'ян і на зовнішніх краях обкладинки. Усе це вказує на те, що впродовж ста років пам'ятку багато разів брали в руки* (з наук. літ.).

ПІДТЕ́РТИСЯ *див.* **підтира́тися.**

ПІДТЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтеса́ти.** *Другий період розвитку житлобудування пізніх скіфів характеризується пануванням кам'яного будівництва. Матеріалом для споруд слугував необроблений, лише трохи підтесаний сарматський вапняк* (з наук. літ.); // **підте́сано,** *безос. пред. Верхній край стели із чільного боку підшліфовано й підтесано до прямокутної форми* (з наук. літ.).

ПІДТЕСА́ТИ *див.* **підті́сувати.**

ПІДТИ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підти́кати.** *Спідниця з сотнею зборочок високо підтикана під червоний шерстяний домотканий пояс* (О. Копиленко).

2. *у знач. прикм.* З підібраними, підгорнутими під що-небудь краями, кінцями і т. ін. *Дарка поклала квача коло відра, .. обсмикнула підтикану фартушину і подалась до хвіртки* (Леся Українка); *Попереду них крокував патлатий, в підтиканій рясі здоровань* (О. Гончар); *Двері скриплять, відхиляються, і на високий поріг ступає дівчина, боса, з підтиканою пеленою* (Б. Левін); // Який підтикався; в одязі з такими краями, кінцями і т. ін. *При берегу* [березі] *човник стоїть прив'язаний, а близько його* [нього] *на кладці перуть підтикані молодиці* (Олена Пчілка); *Біжить з кухні підтикана наймичка* (С. Васильченко).

ПІДТИ́КАТИ *див.* **підтика́ти.**

ПІДТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПІДТИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПІДТИ́КАТИ,** підти́чу, підти́чеш *і* підти́каю, підти́каєш, **ПІДІТКНУ́ТИ,** іткну́, і́ткне́ш, *док.* 1. *що.* Підбирати, підгортати під що-небудь поли, нижні краї одягу. — *Готуйтеся! На цей раз уже як поллється, як поллється* [вода], *так тільки холоші підкочуйте та спідниці підтикайте!* (Остап Вишня); *Тримаючи однією рукою Ярка, другою задирала* [Маруся] *на собі спідницю, підтикувала її так, що видно було краї високих халяв, які сягали сідниць* (В. Шкляр); *Катерина підіткнула фартух, а до листівки не торкнулась* (С. Чорнобривець); *Бредуть бійці по коліна в болоті, підтикавши свої шинелі* (О. Гончар); *Геня раптом зів'яла на очах і важко та незграбно опустилася на лавку, підіткнувши спідницю* (М. Малиновська); // Підсовувати, застромлювати щось під що-небудь. — *Я зажмурюся і впізнаю материн сніп, бо вона під перевесло підтикає кінець скрутки* (С. Чорнобривець); // *кого, що.* Підсовувати, підгортати що-небудь під когось або обгортати, обкладати кого-небудь чимсь. *Філарет усе ще метушився, підтикав сіно Іванові під боки* (В. Дрозд); *Петро кинувся в глибину палати, біля ліжка заметушився, підтикаючи ковдру й поправляючи подушку під головою хворої* (О. Ірванець); *Кілька днів я оклигував, молитовні люди .. підтикали мене ганчір'ям, сипали в жмені крихти* (М. Дочинець); *Вона підіпхала під діда суху ганчірку й знову вкрила його, підтикавши ковдру* (Г. Пагутяк).

2. *кого, розм.* Допомагати комусь підбирати, підсувати під щось нижні краї, поли його одягу. *Паничу, я вас підтичу* (Номис).

ПІДТИ́КАТИСЯ *див.* **підтика́тися.**

ПІДТИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПІДТИ́КАТИСЯ,** підти́чуся, підти́чешся *і* підти́каюся, підти́каєшся, **ПІДІТКНУ́ТИСЯ,** іткну́ся, і́ткне́шся, *док.* 1. Підбираючи поли, нижні краї свого одягу, підгортати їх під що-небудь. *Еней в сю путь якраз зібрався, Шкапові чоботи набув, Підтикався, підперезався І пояс цупко підтягнув* (І. Котляревський); *Підтикалася* [Славка] *і босими ногами забрела у воду* (С. Чорнобривець); — *І підтикалася, І підсмикалася, Ще й підперезалася — Мені сподобалася!* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **підтика́ти.** *Іноді передні кути плахти підтикалися під пояс* (з наук.-попул. літ.).

ПІДТИ́КУВАТИ *див.* **підтика́ти.**

ПІДТИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтина́ти.** *Для підтинання кінчиків кісок запрошували тих, які мали "легку руку", тобто після них гарно росло волосся* (з наук.-попул. літ.); *Не стримувані вічним підтинанням народи Росії приготовлювались до самостійного життя* (Ю. Липа).

ПІДТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДТЯ́ТИ, ПІДІТНУ́ТИ,** дітну́, дітне́ш, *док.*, *що і без прям. дод.* 1. Різати, рубати трохи не до кінця або знизу, у нижній частині. *Архип знай розмахує косою, знай підтинає стебла і кладе їх в покоси* (У. Самчук); *Розмахнувся* [Оксен косою], *пішов, підтинаючи тонкі, бідні на колос стебла* (І. Цюпа); — *Та гляди мені — обережно, щоб куща не підтяти...* (М. Коцюбинський); *Які деревця погано прийнялися — усі підтяли, пеньки зрізали під корінь* (М. Малиновська); * Образно. *Твердження, буцімто розвиток літератури, розвиток письменності підтинає під корінь квітуче дерево народної поезії, цілком безпідставні* (М. Рильський); // *перен.* Уражати кого-небудь (пострілом, стрілою і т. ін.). *Козаки віяли з самопалів так густо, що підтинали шляхтичів, наче серпами* (П. Загребельний); *Тих, хто рятувався втечею, підтинали* [татари] *стрілами* (Ю. Мушкетик).

2. Укорочувати, відрізуючи кінці. *Коли вони* [вуса] *вже геть-то надокучали йому, зараз хапав ножиці і підтинав їх спересердя як можна вище* (І. Нечуй-Левицький); *Він звечора помився, нагострив ножа й підтяв бороду* (Р. Іваничук).

3. *перен.* Позбавляти сили, пружності, примушувати згинатися, підгинатися (ноги, коліна). *Мати заходила туди* [в кімнату], *тільки коли лягала спати та ще хіба коли хвороба підтинала їй кволі ноги* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли твоя рука невпевненість відчула, Спіши її швидше силу повернуть. Нехай не зможуть ноги підітнуть Тобі ні відчай, ані тупорилі дула* (О. Білаш); // *кого.* Позбавляти кого-небудь сил, бадьорості, стійкості і т. ін. *Тяжко стогнуть хлібороби: Брак насущного шматка, Люта смертність та хвороби Підтинають мужика* (П. Грабовський); — *Маня не раз жалілася, як підтинають її ті лекції* (О. Кобилянська).

4. *перен.* Ослаблювати, приводити до розладу щось або підривати чиюсь силу, волю і т. ін. *Перехід українських панів і шляхти на католицтво підтинав в корені всі надії й рахунки православних* (М. Грушевський); *Виїзд графині, .. непорозуміння з рештою родини і вороже відношення сусідів — все те забирало йому багато часу, підтинало сили і знеохочувало до праці* (Б. Лепкий); *Парубок вперше сам доходить, що не вбогість, а багатство страшніше підтинає любов* (М. Стельмах); *У неї було таке відчуття, наче хтось підтяв її сили* (О. Гуреїв); // Розладнувати, підривати чий-небудь добробут. — *Послухає* [хлоп горілки не пити].., *то що мені з горальнею* [ґуральнею] *робити? — Се не моя річ .. — А підтинати Мій дохід, хлопа бунтувати, То ваша річ?* (І. Франко).

◊ **Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти** *і т. ін.)* / **підрі́зувати (підрізáти, підтина́ти, зла́мувати** *і т. ін.)* **кри́ла (кри́льця)** *див.* **підрі́зувати.**

ПІДТИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДТЯ́ТИСЯ, ПІДІТНУ́ТИСЯ,** ді́тнеться, *док.* 1. Утрачаючи силу, пружність, згинатися, підгинатися (про ноги, коліна). *Відчиняючи двері своєї кімнати, він так тремтів, що коліна його підтинались, і йому довелося прихилитись до стіни* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Пішла танцювати, безщасна, та ніжки її підітнулись — упала* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **підтина́ти.** *Стовбур дерева підтинається сокирою чи підрізається пилкою з боку, у який має впасти дерево, а потім підрізається пилкою з протилежного боку стовбура* (з навч. літ.); *Політику всенародну замінюється політикою конспіративною, секретною, нікому не ясною, ні перед ким не відповідальною і тим, розуміється, в самім корені підтинаються і політичні інтереси, і політична активність суспільности* (М. Грушевський).

ПІДТИНЬКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтинькува́ти.** *Підтинькована стіна.*

ПІДТИНЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТИНЬКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Тинькувати трохи, в окремих місцях або додатково; підштукатурювати. *"Турецький знак" у Рахнах-Лісових лише підтримували в належному стані: підтиньковували, білили вапном і скошували бур'яни* (з газ.); *А ми спимо, а вороги не сплять, а хату підтинькують і побілять, а на городі інки садять мак, а Дніпр усе реве — його вже ділять* (Д. Кремінь).

ПІДТИНЬКУВА́ТИ *див.* **підтинько́вувати.**

ПІДТИ́П, у, *ч.* Підрозділ, що об'єднує предмети, поняття, явища і т. ін. за спільними ознаками і входить до складу загальнішої категорії — типу. *Усередині дистрибутивного способу дії розрізняють два підтипи — об'єктний і суб'єктний* (з наук. літ.); *Кожен тип інтерферону має низку підтипів* (з навч. літ.); *Лабораторне устаткування дає змогу досить швидко визначити наявність вірусу в організмі людини та ідентифікувати його тип або підтип* (із журн.).

ПІДТИРА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підтира́ти** і **підтира́тися.** *Час сільського життя для Зосі розтікався і був нестерпно довгим. Вона, як могла, рятувалася од нього: роботою, пліткуванням із новими подругами, .. а найбільше — дітьми, доглядом за ними: підтиранням носів, .. розказуванням казок і різних історій* (В. Лис).

2. Те, що підтирали (у 1 знач.); підтерте місце. *Зошити з двох перших предметів були чистими і акуратними, він знайшов у них лише кілька перекреслень і жодного виправлення чи підтирання* (В. Хрущак).

ПІДТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДТЕ́РТИ,** підітру́, піді́тре́ш, *док.* 1. *що.* Терти, змітаючи, знімаючи що-небудь із якоїсь поверхні. *Повітря насичене порохом та запахом вогкої, прілої ганчірки, якою підтирають підлогу* (І. Багряний); // Виправляти щось написане, намальоване, тручи, шкрябаючи і т. ін. *Виправляти двійку за чверть потрібно було буквально — акуратно підтираючи бритвочкою "Нева" клітинку в класному журналі* (Н. Сняданко).

2. *кого, що.* Витирати кого-, що-небудь, очищаючи або звільняючи від чогось. — *Ну, слухай же, — сказав він, підтираючи ніс корявими пальцями* (Панас Мирний); — *Макаров. Я прийшов не слину тобі підтирати* (Люко Дашвар); *Володькові очима й носом дещо мокрого потекло, але на те ж йому кулаки дані, щоб міг він його як слід підтерти* (У. Самчук); *Якась необачлива жінка, зводивши дитину до вітру, підтерла мале колоском пшениці* (М. Циба).

3. *що.* Злегка пошкоджувати тертям. *Підтерти ноги.*

ПІДТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДТЕ́РТИСЯ,** підітру́ся, піді́тре́шся, *док.* 1. Злегка пошкоджуватися тертям. *Шкіра трохи підтерлася.*

2. Витиратися, очищаючись від чогось. *Він показав мені п'ять страшенно пожмаканих однодоларових папірців, так, наче ними хтось підтирався* (М. Кідрук); *Онуйко не встиг підтертися і, коли стрибав, то перекинув телевізор* (В. Діброва).

3. *тільки недок.* Пас. до **підтира́ти.** *Герметик, що виступив із-під плінтуса, відразу підтирається м'якою ганчіркою* (із журн.).

ПІДТИ́РКА, и, *ж.* 1. Предмет (ганчірка, папір і т. ін.), яким підтирають що-небудь. — *Потім я ще підтирався (повів Ґарґантюа) головним завоєм, ясиком, капцем.., але то все була підтирка, визнаю, нікудишня!* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле); // Уживається як лайливе слово. — *Ти — пес продажний, ти — турецька підтирка, але я таким ніколи не буду* (Ю. Мушкетик).

2. Витерте місце на чому-небудь написаному або намальованому. *У правових документах не може бути виправлень, підтирок* (з навч. літ.).

ПІ́ДТИСК, у, *ч., спец.* 1. Дія за знач. **підти́скувати, підти́снути.** *Підтиск гільзи до клапана здійснює пружина* (з наук. літ.).

2. Те, чим притискають що-небудь. *Кран стартовий із підтиском призначений для систем крапельного поливу* (з мови реклами).

ПІДТИСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтиска́ти** і **підтиска́тися.** *Зазвичай вагу клапанної втулки компенсує попереднє підтискання пружини втулки* (з наук. літ.); *Постійне насуплювання або підтискання губ із часом обов'язково призведе до поглиблення зморщок у цих частинах обличчя* (із журн.); *Перша половина першого тайму минула під методичне підтискання господарями поля штрафного майданчика суперників* (з газ.).

ПІДТИ́СКАТИ *див.* **підтиска́ти.**

ПІДТИСКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДТИ́СКУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПІДТИ́СКАТИ,** аю, аєш, **ПІДТИ́СНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого, що.* Із силою тиснути, натискати, притискати. *Полі з Ксеною .. підтискали мене до стіни* (Ю. Іздрик); — *Я мінеральне джерело шукаю! — схитрував лис. Тільки він так сказав, як раптом щось як підтисне його знизу, як підкине вгору, як обіллє всього!..* (В. Багірова); // *що.* Підгортати під себе або притискати до себе (ноги, руки і т. ін.). *Джура підтискував босі ноги, намагався сховати їх, але не було куди* (Ю. Мушкетик); *Ірка спала на животі, підтиснувши під себе руки* (О. Ульяненко); // *що.* Міцно стуляти, стискати (губи). — *Багато запитуєте, — сказала пані Павучиха, підтискаючи губи* (Валерій Шевчук); *Вона увесь час підтискала вуста* (І. Роздобудько).

2. *кого, що, розм.* Тіснити, відтісняти з якогось місця, якихось позицій і т. ін. *Німецькі футболісти з перших хвилин заволоділи ініціативою і почали підтискати свого суперника* (із журн.); *Під кінець поєдинку "Карпати" підтиснули "Волинь" до власних воріт* (з газ.).

3. *перев. недок., кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Змушувати діяти, робити щось швидше. — *Знаю, знаю, шолом і папка — це вже перебор* [перебір], *але що я можу вдіяти .. А нас час підтискає* (Ю. Іздрик); *Час уже підтискав, тому кинув* [упир] *через плече примівку й побіг, не озираючись* (Ю. Винничук).

4. *що, спец.* Підкручувати, підгвинчувати. *Не можна підтискати гайку ривком* (з мови документів).

ПІДТИ́СКАТИСЯ *див.* **підтиска́тися.**

ПІДТИСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПІДТИ́СКУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДТИ́СКАТИСЯ,** аюся, аєшся, **ПІДТИ́СНУТИСЯ,** нуся, нешся; *мин. ч.* підти́снувся, нулася, лося *і* підти́сся, ти́слася, лося; *док.* 1. Із силою, тиснучись, забиратися кудись. *Розчепіривши руки, перепочив мить, підтиснувся* [Мокій] *ще трохи й упав обличчям у порох, що за довгі роки осів на стелі вежі* (Ю. Мушкетик); *На прокатах найновіших фільмів він сидітиме, підтиснувшись ледь не під відеопрожектор, але сторожкі очі знаходитимуть його й там* (О. Ульяненко); // Міцно стулятися, стискатися (про губи). *Губи пошерхли, але твердо підтислися* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **підтиска́ти, підти́скувати.** *Вал закріплюється в патроні верстата й підтискається задньою бабкою* (з наук. літ.).

ПІДТИСКНИ́Й, а́, е́, *спец.* Признач. для підтискання чого-небудь. *Гідравлічний підтискний пристрій складається з нерухливого штока з поршнем і циліндра* (з навч. літ.); *Стрічкові затискачі складаються з металевої (або із синтетичних матеріалів) стрічки та підтискного гвинта, який натягує стрічку* (з навч. літ.).

ПІДТИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підти́скувати** і **підти́скуватися.** *Ломики для підтискування та відвертання рухомих гвинтів вальців повинні бути прямими* (з мови документів).

ПІДТИ́СКУВАТИ *див.* **підтиска́ти.**

ПІДТИ́СКУВАТИСЯ *див.* **підтиска́тися.**

ПІДТИ́СНЕНИЙ, ПІДТИ́СНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підти́снути.** *Щуп зверху підтиснутий пружиною* (з наук. літ.); *Приїхала Варвара, Богданова сестра, Юрійова тітка — ігуменя Київського дівочого монастиря, жінка строга, з підтисненими губами, але люб'язна* (Ю. Мушкетик); *Та* [Олька], *не випустивши й пари з вуст, з підтиснутими губами, .. із хати випливла* (В. Лис); // **підти́снено, підти́снуто,** *безос. пред. Вона строго одягнена, охайно зачесана, трохи надмірно намазюкана, від чого очі — ніби провалля, губи підтиснено* (Валерій Шевчук); *Термостовпчик зверху підтиснуто гвинтом* (з наук. літ.).

ПІДТИ́СНУТИ *див.* **підтиска́ти.**

ПІДТИ́СНУТИЙ *див.* **підти́снений.**

ПІДТИ́СНУТИСЯ *див.* **підтиска́тися.**

ПІ́ДТИЧКА, и, *ж., заст.* Нижня частина жіночої сорочки, пришита, зазвичай у поясі, до верхньої. *Вона .. одшматувала довгий пас з своєї підтички і з поміччю Остапа тісно зав'язала йому рану* (М. Коцюбинський); *В простих хустинках* [дівчата] *і нешироких бідняцьких спідничках, з-під яких виглядають білі пружечки вишитих підтичок* (М. Стельмах); *Жінки поскидали спідниці, попідтикали підтички сорочок — щоб вітром обдували* (Г. Тарасюк).

ПІДТІ́К, то́ку, *ч.* Слід від того, що текло. *Стіни ідеально білі, тільки в кутку пасмастий брунатний підтік* (Валерій Шевчук); *Дерев'яні стіни сауни рясно вкриті підтоками смоли* (з газ.).

ПІДТІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтіка́ти.** *Забороняється використання техніки із підтіканням паливно-мастильних матеріалів* (з мови документів); *Інформація про підтікання води чи порив труби одразу надходить на телефон голови ОСББ* (з газ.).

ПІДТІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДТЕКТИ́,** ечу́, ече́ш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Текти, підпливати під кого-, що-небудь. *Вимивання ґрунту з-під дороги можливе саме там, де вода підтікає під асфальт* (з газ.); *Під лежачий камінь і вода не підтече* (Номис); *З нього* [поета] *через лахи сочилась поволі кров. Іван сидів навшпиньках зовсім близько біля нього, було пізно, треба лягати, але вагався, бо та кров могла підтекти під нього* (У. Самчук).

2. Намокати від проникнення під низ якої-небудь рідини. *В сорочці-вишиванці він лежав на прозорій отаві, підтікаючи кров'ю* (М. Стельмах); *На паркеті, застеленому якимись старими газетами, лежав, де-не-де підтікаючи бруднуватими цівочками, чималий безформний поліетиленовий згорток* (О. Ірванець); — *Пшениця — перший сорт, на жаль... підтекла, попріла вся* (О. Гончар); *Солома одійшла і підтекла калюжею* (Григір Тютюнник); // *розм.* Підпухати від незначного підшкірного крововиливу або з інших причин. *Від довгого сидіння ноги трохи підтекли.*

3. *тільки 3 ос.* Протікати, просочуватися потроху через що-небудь. *Перед виїздом необхідно пересвідчитися, що олива не підтікає з картерів коробки передач* (з навч. літ.).

4. *тільки 3 ос.* Пропускати рідину крізь дірки, тріщини і т. ін.; протікати. *Почав танути сніг на старому даху школи. Підтікає стеля у двох класних кімнатах* (з газ.); — *На літо ми плануємо поточний ремонт фасаду, який підтік* (з газ.).

ПІДТІНИ́ТИ *див.* **підтіня́ти.**

ПІДТІ́НЮВАТИ *див.* **підтіня́ти.**

ПІДТІНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПІДТІ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПІДТІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док., що, рідко.* Частково або час від часу створювати тінь. *Дерево підтіняє вікно.*

ПІДТІ́ПАНКА, и, *ж., розм.* 1. Неохайна жінка; замазура. *Обідрана підтіпанка.*

2. Хвойда, шльондра. — *У тебе нема якоїсь литкастої та кульшастої* [стегнастої] *підтіпанки, що поцінно бере за любощі?* (М. Стельмах); *Невже така жінка могла стати підтіпанкою того зайди з висушеною душею, з голосом, сповненим тихого брязку золота?* (П. Загребельний).

ПІДТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підті́сувати.** *Знизу прогонів виконують тільки підтісування (підрізування) кінців* (з навч. літ.); *Підтісування й рубання плитки на колінах заборонено* (з навч. літ.).

ПІДТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., що.* Тесати, стісувати трохи або додатково. *Перед укладанням на розчин цеглини старанно підбирають, а за необхідності — підтісують* (з навч. літ.); *Більярд збирали два теслі: морочились кілька днів. Де молотком, де обушком, де підігнали, а де й підтесали* (А. Дімаров); *Грицько підтесав сінешні двері, полагодив ворота* (Ю. Мушкетик).

ПІДТОВА́РНИК, а, *ч., спец.* 1. Колода, дерево, що їх використовують у будівництві допоміжних і тимчасових споруд. *Залежно від діаметра верхнього торця круглі лісоматеріали поділяють на колоди (не менше 14 см), підтоварники (8–13 см) і жердини (3 см)* (з навч. літ.); *Бліндажі зводять із тонких колод, жердин і підтоварника* (з навч. літ.).

2. Конструкція у формі стільця, столика, лавки для розміщення товарів. *Підтоварники призначені для зберігання товарів у ящиках, коробках, мішках, бочках. Складаються вони з опорних стійок, дерев'яної або металевої кришки з решітчастою або суцільною поверхнею* (з навч. літ.); *Приміщення для зберігання лікарських засобів мають бути забезпечені необхідною кількістю стелажів, шаф, піддонів, підтоварників* (з навч. літ.).

ПІДТО́ВКАЧКА, и, *ч., іст.* У корчмі — той, хто зазивав відвідувача і підштовхував його, щоб горілка, яку він п'є, виливалася назад у діжку. *Як засвітили у кабаці, то й вислали надвір підтовкачку, чи не вздрить кого на вулиці, щоб заманити у кабак* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПІДТОВКТИ́, вчу́, вче́ш, *док., що, чого.* Натовкти (у 1 знач.) ще трохи, додатково. *Мати підтовкла горіхів; Підтовкти маку.*

ПІДТО́КА, и, *ж.* Колода у возі, яка з'єднує його передню частину із задньою. — *А коли вісь поламалась, то бери зараз дрючка з воза та й підправляй під вісь; бери коноплі, зсучи мотузка та й прив'язуй дрючка під підтоки* (І. Нечуй-Левицький); *Приведено сполошені коні зі зломаним* [зломленим] *дишлем і передньою підтокою селянського воза* (І. Франко); [Г а в к у н:] *Назвіть усі частини чумацького воза ..* [В а с и л ь:] *Полудрабки, спиці, люшня.* [С е м е н:] *Підтоки, насад, вісь* (В. Самійленко).

ПІДТОМИ́ТИСЯ *див.* **підто́млюватися.**

ПІДТО́МЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Який підтомився; трохи стомлений. *Із себе стогін витне підтомлений Антей, бо він, шукавши краю, його не зміг знайти* (В. Стус); * У порівн. *Очі* [Галі] *не блищали, а тихо, мов підтомлені, дивились* (Панас Мирний).

ПІДТО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДТОМИ́ТИСЯ,** омлю́ся, о́мишся; *мн.* підто́мляться; *док., розм.* Трохи стомлюватися; притомлюватися. *Дзюба теж підтомився: лице налилося краскою, очі — слізьми* (Панас Мирний); *"Ось наша мати! Ось наша мати! Підтомилася, бідна. Візьмемо її та донесемо до хати"* (І. Пільгук).

ПІДТОПИ́ТИ[1] *див.* **підто́плювати**[1].

ПІДТОПИ́ТИ[2] *див.* **підто́плювати**[2].

ПІДТОПИ́ТИ[3] *див.* **підто́плювати**[3].

ПІДТОПИ́ТИСЯ[1] *див.* **підто́плюватися**[2].

ПІДТОПИ́ТИСЯ[2] *див.* **підто́плюватися**[3].

ПІДТО́ПЛЕНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, хто опинився в зоні підтоплення або чию садибу підтопила вода. *Буковинські підтопленці восени в'їдуть у нове житло* (з газ.); *Усі ми переживаємо за земляків-підтопленців. Зливи наробили лиха: рівень води в Дунаї продовжує підніматися, загрожуючи безпеці людей та їхньому майну* (з газ.).

ПІДТО́ПЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **підтопи́ти**[2]. *Страшно було, коли він опинився на самому даху, де пахло підтопленою смолою і вітром* (О. Ульяненко).

ПІДТО́ПЛЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **підтопи́ти**[3]. *Метнувся* [цуцик] *до великої групи кущів, котрі розляглись посеред добряче підтопленого лану* (М. Кідрук); // **підто́плено,** *безос. пред. Наслідки карпатської повені 2008 року простежувалися в Румунії і Молдові, де було підтоплено сотні будівель* (з навч. літ.).

ПІДТО́ПЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **підто́плений**[2]. *Результати загальногеографічних методів дешифрування дають відповідь на питання про сніговий, льодовий покрив узимку, заболоченість або підтопленість місцевості тощо* (з наук. літ.).

ПІДТО́ПЛЕННЯ[1], я, *с., розм.* Дія за знач. **підтопи́ти**[1]. *Підтоплення печі.*

ПІДТО́ПЛЕННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підтопи́ти**[3]. *У степовій зоні переважають заплавні та плавневі болота, що утворилися внаслідок будівництва водосховищ і підтоплення значних земельних площ* (з навч. літ.); *Надмірні норми зрошення зумовлюють підняття підґрунтових вод, підтоплення та вторинне засолення* (з навч. літ.).

ПІДТО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підто́плювати**[3]. *На підтоплюваній території відбувається підвищення рівня ґрунтових вод* (з навч. літ.); *Імбир практично не має шкідників чи хвороб і може рости на підтоплюваних місцях* (з газ.).

ПІДТО́ПЛЮВАННЯ[1], я, *с., розм.* Дія за знач. **підто́плювати**[1]. *Поруч із газовим котлом селяни встановлюють спеціально зварені грубки для підтоплювання дровами та сміттям* (з газ.).

ПІДТО́ПЛЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підто́плювати**[3]. *Підвищення рівня підземних вод призводить до підтоплювання соціальних та промислових об'єктів* (з навч. літ.).

ПІДТО́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПІДТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* підто́плять; *док., що, у чому і без дод., розм.* Топити, протоплювати трохи або додатково. — *Поки аж не скінчилися морози, то все .. підтоплювали* (І. Франко); *Через годину найшло жінок .. Підтопили в печі, гріли окропи* (Панас Мирний); — *Зараз поклину куховарку, вона принесе* [вечерю]. *Та й камін підтопити час, погрітися...* (Б. Левін).

ПІДТО́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ПІДТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* підто́плять; *док., що.* Розтоплювати *(див.* **розто́плювати**[2]) трохи або додатково. *Крізь скло Родик зачаровано дивиться, як жовто підтоплює сонце сніг на дахах* (М. Кідрук).

ПІДТО́ПЛЮВАТИ[3], юю, юєш, **ПІДТОПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПІДТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* підто́плять; *док., кого, що.* Затоплювати, заливати знизу або частково (про воду або якусь іншу рідину). — *Під баштами сім ярусів льохів, причому вода з Сомешу не підтопляє* (Р. Андріяшик); *Праворуч і ліворуч миготіли садки та паркани, а також будиночки на високих підмурівках — очевидно, восени їх підтоплювала вода* (Ю. Мушкетик); *Ой скоро дівчина на човен ступила, Тихая вода човен підтопила* (П. Чубинський); *Рось вище греблі налилася .. і підтопила довгий рядок зеленої лози понад берегом* (І. Нечуй-Левицький); *Кумис розлився по барвистому килимові, підтопив подушки для сидіння* (В. Малик); *Небо розкололося — кресанула блискавка, торорохнув грім .. Помідор .. кинувся розгрібати сміття, мудруючи щось на зразок печери, правда, не при самій землі, а на півтора метра вище, побоюючись, що вода їх підтопить. Бумблякевич і Цитрон метнулися й собі і хутенько утрьох випорпали сховок, у якому вони змістилися* (Ю. Винничук); * Образно. *Тепер жіноча жалість почала підтоплювати закипілі біль і образу* (М. Стельмах); // *безос.* — *А то он Чорненьку* [село] *підтоплює, води просочуються з нашого каналу* (О. Гончар); *Ревіло, гуло й періщило дощем цілу ніч, підтопило двір* (В. Чемерис); // Затоплювати, заливати водою зверху, згори. *Квартиру часто підтоплюють сусіди з верхнього поверху* (з газ.); *Нас підтопили сусіди згори. У коридорі залишилися патьоки води* (з газ.).

ПІДТО́ПЛЮВАТИСЯ[1], юється, *недок., розм.* Пас. до **підто́плювати**[1]. *Дров'яні печі з непрямим нагрівом можуть підтоплюватися в будь-який час* (з мови реклами).

ПІДТО́ПЛЮВАТИСЯ[2], юється, *недок.*, **ПІДТОПИ́ТИСЯ,** о́питься; *мн.* підто́пляться; *док.* Трохи розтоплюватися *(див.* **розто́плюватися**[2]). *Морози були сильні, і ковзанки не підтоплювалися навіть у сонячні дні* (Т. Прохасько); *Сніг трохи підтопився, адже температура повітря була плюсовою* (з газ.).

ПІДТО́ПЛЮВАТИСЯ[3], ююся, юєшся, **ПІДТОПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПІДТОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* підто́пляться; *док.* 1. Покриватися водою під час повені, зливи і т. ін. *Територія, де міститься будинок, потенційно не може підтопитися через сприятливі природні особливості* (з наук. літ.); // *рідко.* Занурюватися у воду. *Скочив я на рівні, метнувся в зарості, зірвав очеретину, .. затиснув у зубах і, коли тупотнява покотилася від пасіки до води, забрів у зелені нетрі якнайдалі й підтопився тихо за козацьким звичаєм* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **підто́плювати**[3], **підтопля́ти.** *Вулиці міста підтоплюються паводковими водами* (з наук. літ.); *Значні ділянки лівобережжя Сули підтопляються водою під час весняних повеней* (з наук. літ.).

ПІДТОПЛЯ́ТИ *див.* **підто́плювати**[3].

ПІДТОПЛЯ́ТИСЯ *див.* **підто́плюватися**[3].

ПІДТО́ПТАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **підтопта́ти.** *З'їжджають дядько Юхим з гори, з'їжджають підтоптаною та підмитою дорогою* (О. Ковінька); [Шумейко *(дивиться поверх окулярів на туфлі):*] *Високий каблук, № 39.* [Газель:] *Брешете — 37.* [Шумейко:] *І досить-таки й підтоптані* (І. Кочерга); *Гість, узутий у добре підтоптані й покривлені капці, то присідає на ліжко, то — безнастанно! — встає й походжає закапелком* (Олекса Ізарський); * Образно. *Весь час* [в історії кобзарства] *мінявся і самий образ Кобзаря — від активного, бойового, до підтоптаного нуждою, злиднями побитого* (П. Тичина).

2. *у знач. прикм., перен.* Зрілого віку; немолодий, літній (перев. про людей). *Старий, підтоптаний служака .. поважом одягався* (Панас Мирний); *Панночки .. здавались чужими й привабливими; давні, підтоптані кавалери одмолоділи* (С. Васильченко); *Батько .. мав на думці віддати її за підтоптаного вдівця* (Р. Андріяшик); * Образно. — *Та чого вони, твої закони, такі підтоптані, пилюкою припорошені?* (О. Гончар); // Який виявляє ознаки фізичного ослаблення від старості, виявляє ознаки старіння. *Старій лишилося недовго жити. Підтоптане серце зробило своє* (Н. Рибак).

ПІДТО́ПТАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **підто́птаний** 2. *Пилип .. зважував, кого запросити до танцю: Лесю чи Марту, аби не чути поруч дедалі настирливішого стегна підтоптаної Любці Деримухи, котрій її підтоптаність не тільки не заважала, а й ніби дедалі більше узаконювала енергійні залицяння до хлопців* (Е. Андієвська).

ПІДТО́ПТАНО, *розм.* Присл. до **підто́птаний** 2. *Виглядають вони* [чоловік і дружина] *справді "підтоптано", хоча їх вік ще не такий аж високий* (У. Самчук).

ПІДТОПТА́ТИ *див.* **підто́птувати.**

ПІДТОПТА́ТИСЯ *див.* **підто́птуватися.**

ПІДТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТОПТА́ТИ,** опчу́, о́пчеш, *док., що, розм.* 1. Трохи або додатково топтати, притоптувати. *Після зими сніг біля яблуні підтоптують, інакше гризуни поїдять кору дерева* (із журн.); *Заготовленим чорноземом засипаємо коріння, підтоптуємо ґрунт, аби деревце добре трималося* (з газ.).

2. Топтати, давити, затоптувати, підминаючи під себе ногами. *Бриль його зачепився за бадилля й покотився вниз, ноги танцюристів миттю його підтоптали, вмісили в землю* (Валерій Шевчук); * Образно. *Раптом криги скочили на диби і підтоптали під себе обох...* (Є. Кравченко).

3. Трохи знoшувати (взуття). *Підтоптати черевики.*

4. Тривалою ходьбою стомлювати (ноги). [Прокіп Свиридович:] *Та й я не підбіжу. Ти молодша, у тебе й ноги прудчіші* [прудкіші]. [Химка:] *Підтоптала вже за вашими примхами, що хоч на плечі бери!* (М. Старицький); — *Чи далеко ще та Московщина?* — *питали вони ..* — *Та ще підтопчем ноги* (Панас Мирний); *Гапочка зовсім підтоптала свої ніжки* (Ю. Яновський).

◊ **Топта́ти (підто́птувати) / підтопта́ти під но́ги** *див.* **топта́ти.**

ПІДТО́ПТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДТОПТА́ТИСЯ,** опчу́ся, о́пчешся, *док., розм.* 1. *тільки док.* Стомитися від тривалого ходіння, топтання і т. ін. *Вечір закінчився танцями .. Піп так підтоптався, що ледве ногами плутав* (Панас Мирний); *На другій годині мандрівки, зовсім підтоптавшись, експедиція спинилася перед під'їздом готелю "Британія"* (Ю. Смолич); *За третій день петлювання в степу вдалося багато пройти й добре підтоптатися, але не дуже наблизитися до Полтави* (Олекса Ізарський).

2. Трохи зношуватися (про взуття). *Мої чоботи за зиму підтоптались* (Л. Юхвід); // *перен.* Утрачати силу, міцність, слабнути від старості. *Все на світі старіється, все минається, все підтоптується — і наш світ, наша земля, на якій живемо* (С. Єфремов); *— Мотря молода, то нехай робить, а я вже стара, підтопталась* (І. Нечуй-Левицький); *Я тебе не вийду виряджати, Підтопталась, сину, твоя мати, Материній старості повір* (В. Бичко); *У компанії дітей воно якось не зауважуєш, що вже сам підтоптався добряче* (Любко Дереш).

ПІДТОРГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДТОРГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Додатково до інших заробітків підпрацьовувати торгівлею. *Виявляється, протоієрей Ранджел успішно підторговує ще й хрестами* (В. Чемерис); *— Грошей постійно не вистачає, тож вирішила трохи підторгувати* (з газ.).

2. *тільки недок.* Торгувати потроху, займатися дрібною торгівлею. *Далі догадався* [Петро]: *"Еге, голубчику, це ж ти самогончиком підторговуєш"* (С. Васильченко); *— Нема в людей у селі роботи, крім господарств своїх. Хто городиною торгує, хто худобу розводить на м'ясо й молоко. Підторговують хто чим...* (Люко Дашвар).

ПІДТОРГУВА́ТИ *див.* **підторго́вувати.**

ПІДТО́РЖЖЯ, я, *с., заст.* Переддень ярмарку, базару, а також торгівля в цей день. *Селяни поспішали у базар, на підторжжя* (Панас Мирний); *За день, за два батько споруджував на базарному майдані ятку з парусини, а в суботу починалося вже підторжжя* (П. Панч).

ПІДТОРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підторочи́ти.** *Підторочена торба.*

ПІДТОРОЧИ́ТИ *див.* **підторо́чувати.**

ПІДТОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДТОРОЧИ́ТИ,** рочу́, ро́чиш, *док., що.* Те саме, що **приторо́чувати.** *Підторочувати мішок; Підторочити сумку.*

ПІДТОРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підторо́чувати.**

ПІДТО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підточи́ти[1].** *У нагрудній кишені Сідалковського стирчали два гостро підточені олівці* (О. Чорногуз); *На заржавілий дах впало яблуко, підточене червою* (А. Шиян); *Могутній організм його, підточений цингою й ревматизмом, більше не витримував катувань* (П. Колесник); *Її дещо грубувата, горем підточена краса, її міцна доладна постать також вражають Якова* (М. Стельмах); // **підто́чено,** *безос. пред.* * Образно. *— В книжці все зібрано, підточено, припасовано й підмальовано. В дійсності єсть так, як єсть, а в книжці — як мусило б бути* (В. Підмогильний).

ПІДТО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підточи́ти[1].** *Класичні металеві ножі дуже довго залишаються гострими, навіть після довгого використання не потребують підточення* (з мови реклами); *У районі Русанівських садів люди знищують бобрів, звинувачуючи їх у підточенні дерев* (з газ.); *Ось од цих-то решток колись боєздатної армії й мала піднестися нова хвиля надлюдських зусиль, .. перекинутися на вороже запілля й там розпочати систематичну й делікатну роботу по підточенню ворожих тилів* (з мемуарної літ.).

ПІДТОЧИ́ТИ[1] *див.* **підто́чувати[1].**

ПІДТОЧИ́ТИ[2] *див.* **підто́чувати[2].**

ПІДТОЧИ́ТИСЯ *див.* **підто́чуватися[1].**

ПІДТО́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **підто́чувати[1].** *Чоловік, на його думку, ніколи не опуститься до вищіпування брів, підточування нігтів, закручування волосся* (Н. Сняданко); *Який сенс має демократія, якщо вона спрямована на ліквідацію країни, підточування самих основ її існування і національної єдності та ідентичності?* (із журн.).

ПІДТО́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **підто́чувати[2].**

ПІДТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПІДТОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.* 1. *що.* Точити, нагострювати, обрізувати і т. ін. трохи або додатково. *Завжди на концертах всі дивляться на руки, тому вона без кінця підточувала нігті, стежила, щоб шкіра була ніжною* (О. Іваненко); *Игранель .. довго вовтузився у голубій напівпрозорій скрині і витягнув звідти ляльку. Щось примайстровував, щось підточував, приліплював* (В. Багірова).

2. *що.* Пошкоджувати, під'їдаючи, об'їдаючи що-небудь. *Віллу-замок на першому й на другому поверхах оперізували дерев'яні веранди, які вже почав підточувати шашіль* (В. Чемерис); *Немов ростина, у котрої корінь Хробак підточить, .. Опустить листя.., так Валентій похиливсь* (І. Франко); *Велетенська шибениця, поставлена в 1328 році, була вже напівзруйнована. Бруси підточив шашіль, ланцюги вкрила іржа, стовпи заплісняві̇ли* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Поступово руйнувати. *Стриманої сили Вщерть сповнені, струмочки з верховин Підточували бескиди камінні* (І. Муратов); *Повінь підточувала могутнє коріння дуба* (І. Пільгук).

3. *кого, що, перен.* Руйнівно впливати на кого-, що-небудь. *— Ви не курите? То добре. Ніщо так не підточує організм, як нікотин* (С. Скляренко); *Задавнена хвороба підточувала його і до того ослаблий організм* (Ю. Збанацький); *Невідомість підточує нерви, пригнічує психіку* (М. Руденко); *Провина щодня підточувала мене, і я помітно зменшувалася в розмірах* (Л. Денисенко); *Царська каторга й заслання підточили його здоров'я* (Ю. Яновський).

4. *що, розм.* Цідити (у 2 знач.) потроху або додатково. *Підточити вина.*

◊ **(1) [І] го́лки не підто́чиш,** *зі сл.* з р о б и т и, п о р а х у в а т и *і т. ін.* — дуже якісно, так, що не може бути претензій. *Мінери — народ спритний та меткий, зроблять — голки не підточиш* (С. Голованівський); *Пораховано все правильно — голки не підточиш* (з газ.); **[І] кома́р но́са не підто́чить** *див.* **кома́р.**

ПІДТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ПІДТОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* Підшивати що-небудь наскрізною строчкою.

ПІДТО́ЧУВАТИСЯ[1], ується, *недок.,* **ПІДТОЧИ́ТИСЯ,** о́читься, *док.* 1. Підгинатися, згинатися від слабості, утоми і т. ін. (про ноги). *Поблідла* [дівчина]. *Кров одлинула з лиця. Схопилася за серце. Підточились ноги* (І. Багряний); *Ноги підточилися у мене, але я зібрала всю волю і всі сили і зберегла спокій* (Н. Рибак); // Слабнути, погіршуватися (про здоров'я, стан і т. ін.). *Ще переконувалась* [Надія], *як починає підточуватися її здоров'я* (Л. Смілянський).

2. *тільки недок.* Пас. до **підто́чувати[1].** *Рослинна тля філоксера напала на виноградник. Зовні ще здорові, квітучі лози, а коріння підточується паразитами* (з наук.-попул. літ.); *Економічні основи Римської імперії, суспільний устрій, духовне життя захиталися від численних повстань рабів і пригноблених народів, підточувалися міжусобною боротьбою за владу в панівних верствах суспільства, а також безперервними загарбницькими війнами* (з навч. літ.).

ПІДТО́ЧУВАТИСЯ², у́ється, *недок.* Пас. до **підто́чувати²**.

ПІДТРА́ВОК, вку, *ч.* Невисока трава, що росте серед вищої частини травостою, рідше — серед злаків. *У рослинних угрупованнях степів та луків розрізняють три яруси — верхові злаки, підтравок та надземні рослини* (з наук.-попул. літ.).

ПІДТРИ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтри́мати.** *Вояки підіймались, а за ними — підтриманий Бариляком Богдан. Плече пекло, як би його хто окропом обілляв* (О. Лисяк); *Всі посіви ледь животіли, і тільки кукурудза Гениної ланки, вчасно підтримана, .. квітла* (І. Багмут); *Зараз ми обговорюємо пропозицію сестри Міли, підтриману братом Любомиром* (О. Авраменко); // **підтри́мано,** *безос. пред. Ми виграли грантову пропозицію, наш проєкт підтримано одноголосно* (Л. Денисенко).

ПІДТРИ́МАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтри́мати.** [В а с и л ь:] *Дякую .. за ваше до мене співчуття і за те щире підтримання, якого від вас я дізнав* (В. Самійленко); — *Щодо гланд, — сказав я для підтримання розмови на вченому рівні, — то вони потрібні не людям, а хірургам* (П. Загребельний); *Мене дуже освіжила стріча з людьми і добрі, дорогі для мене заходи щодо підтримання мого здоров'я* (М. Коцюбинський); — *Всі ці махини — допоміжні, створені для підтримання вакууму, наднизьких температур і магнітного поля* (М. Кідрук).

ПІДТРИ́МАТИ *див.* **підтри́мувати.**

ПІДТРИ́МКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **підтри́мувати, підтри́мати.** *Високі рослини підв'язують до кілків, а якщо вони висаджені рядами, то для підтримки стебел натягують дріт* (з мови документів); — *Отже, гетьману треба шукати собі десь певнішого підпертя.., — міркував далі Чайка, пригадуючи натяки на підтримку газети гетьманом* (Д. Бузько); *То на одній, то на іншій ділянці він* [ворог], *при підтримці "королівських тигрів", переходив у контратаки* (О. Гончар); — *Тоді, — сказав я, — виходить, що ми просто пішаки. Ті, кого все життя використовують: то для якихось воєн у чужих землях, то для підтримки передової ідеології...* (Л. Кононович).

2. Те, що підтримує (у 1 знач.) кого-, що-небудь, служить опорою комусь, чомусь. *Біля будинку містилася альтанка з дерев'яними підтримками* (з наук. літ.).

3. *перен.* Те, що зберігає чиюсь-небудь життєздатність, підкріплює, зміцнює кого-небудь. *Омельків заробіток для них велика підтримка* (З. Тулуб); *Кролики були надзвичайно смачні. До того ж вони могли стати важливою підтримкою для колонії, як, здавалося б, невичерпне джерело свіжого м'яса* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Те, що вселяє впевненість, підбадьорює. *Старий шукав підтримки. Вагався дід. Ніколи не вагався, а тепер вагався* (І. Багряний); — *Власне, він потребував насамперед моральної підтримки* (А. Кокотюха).

4. Один з елементів парного танцю. *Починають вивчення дуетного танцю з азів — юнаки та дівчата вчаться, як правильно подавати руку партнеру, як виконувати підтримки* (з навч. літ.).

Гру́па підтри́мки *див.* **гру́па.**

ПІДТРИ́МУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для підтримування кого-, чого-небудь. *Підтримувальні дози препарату — 0,02–0,03 мг/кг* (з навч. літ.); *У період ремісії треба проводити підтримувальну терапію, спрямовану на нормалізацію функцій печінки* (з навч. літ.).

ПІДТРИ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтри́мувати.** *На передньому коні, підтримуваний вершником, лежав .. чи то бранець, чи порубаний козак* (Я. Качура); *Підтримуваний двома молодими скіфами, повільно наближався до підвищення Сколота старезний дід* (В. Владко); *Доводилось долати опір академіків, підтримуваних Тепловим, Шуваловим та іншими високими чинами імперії* (Ю. Мушкетик); *Схоже, що боротьба з державною машиною, підтримуваною судочинством, .. сьогодні може виявитися йому не по зубах* (В. Хрущак); // **підтри́мувано,** *безос. пред. Стікався натовпами народ... Порядок підтримувано аж трьома ротами російського війська* (Г. Колісник).

ПІДТРИ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтри́мувати.** *Я поганий гравець, зрештою, більярд мені потрібний для роздумів, а не для підтримування розмови з нецікавим і лукавим опонентом* (А. Дністровий); — *Його благали відмовитися від ідеї підтримування сильного селянина, йому погрожували і, врешті-решт, зняли з поста. Чоловік постраждав, але боротьбу не припинив!* (М. Циба); *Нормальним визнавалося виготовлення такої кількості речей і предметів, яка була потрібна для підтримування життя* (П. Загребельний).

ПІДТРИ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТРИ́МАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Притримуючи, тримаючи, не давати упасти кому-, чому-небудь. *В саду .. кульгає пані, її запобігливо підтримує економ* (С. Васильченко); *Ми з Ромкою підтримували Юрчикову матір попід руки* (Л. Смілянський); *Запізнілі видавці ще заносили стоси запакованих книжок, тягли їх перед себе, підтримуючи підборіддям* (Г. Вдовиченко); *Я простягла руки до холодної колони, і йому довелося підтримати мене, щоб я не впала* (Ю. Яновський); *Мати зблідла, поточилася. Неля схопила її за плече. Підтримала* (К. Гриб).

2. *кого, що.* Надавати матеріальну, моральну і т. ін. допомогу, сприяти в чому-небудь. *Не зовсім ще розумію, як власне думають ваші люди підтримувати нове видавництво* (Леся Українка); — *Почали вони сушити собі голови, як і монастир підтримувати, і собі ні в чому не відмовляти* (З. Тулуб); *Коли станете князями, князьками а чи людьми владними, не скупіться підтримувати культуру* (Є. Дудар); *Не підтримати старого друга в біді — непробачне свинство* (Ю. Шовкопляс); *Родина намагалася підтримати мене всім можливим* (Н. Сняданко); // Приєднуючись, надаючи підкріплення, збільшувати чисельність. — *Повстання?* — *сяйнув очима Палій. — Так, повстання! І не одно... А твій полк, Семене, підтримає повстанців, буде їхньою опорою* (В. Малик).

3. *що.* Продовжуючи що-небудь, не давати припинятися, порушуватися, зникати і т. ін. *Щоб не підтримувати розмови, я почала приміряти свою недошиту блузку* (Леся Українка); *Мали спати по черзі, бо хтось один повинен був підтримувати вогонь* (В. Гжицький); *Дехто силкувався підтримати дискусію на тему, яку порушили брати Калиновичі, але дискусія не йшла* (І. Франко); // Підкріплюючи чим-небудь, зберігати, не давати загинути. *Лікар, що мав підтримувати ослаблене здоров'я Ядзі, .. мав дуже широку практику і славу доброго лікаря* (Н. Кобринська); *Горе її приголомшило, погасило ті вогники, що .. підтримували надії у стривоженій дівочій душі* (П. Кочура); // Зберігати, тримати в якомусь стані, у потрібному вигляді і т. ін. *Під час реакції виділяється тепло, тому підтримуй температуру на рівні 30 градусів Цельсія* (С. Жадан); *На таці стояв чепурний кошик з десятком вуглин, які й підкидалось щипцями в самовар, щоб підтримати його в стані кипіння* (В. Підмогильний).

4. *кого, що.* Поділяючи погляди, виявляючи симпатію, виступати на захист або на боці кого-, чого-небудь. *Він усміхається тільки відмінникам і активістам, які підтримують його прогресивні ідеї, спрямовані на вдосконалення навчального процесу* (В. Нестайко); *Чим більше людей підтримує твій погляд на світ, тим більше ти починаєш вірити, що світ і справді такий, яким ти його бачиш* (Любко Дереш); *— Говори, Катерино, — вже голосно попросив Сидорчук, і присутні дружно підтримали його* (С. Журахович); *Промова Рябовола справила на присутніх велике враження, присутні бурхливо підтримали його пропозиції* (Д. Білий).

◊ **(1) Підтри́мувати / підтри́мати компа́нію** — брати участь у тому, що задумали чи роблять інші. *— Пригуби разочок, зроби вигляд, шо підтримуєш компанію, й поговоримо* (Дара Корній); *— Як же се? — запротестувала вона, затримуючи мою руку, — а я думала, що ви підтримаєте мені компанію в саду* (Леся Українка); *Він вибачився, що підтримати компанію* [піти з товаришами до театру] *не може* (Н. Рибак); *Тепер вона сиділа за столом серед різнобарвної публіки і намагалася підтримати компанію* (І. Роздобудько).

ПІДТРИ́МУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **підтри́мувати.** *Помічаю, що окуляри підтримуються на його голові резинкою* (Любко Дереш); *Розкішний вінчик із золоченого дерева підтримувався вісьмома високими витими колонами італійського мармуру* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Зв'язок між бригадами й основною базою підтримується за допомогою вертольотів і по радіо* (М. Дашкієв); *Чабанове слово підтримується схвальним гулом голосів* (О. Гончар); *— Проєкт Французької академії підтримується багатьма науковими організаціями світу* (О. Бердник).

ПІДТРО́ПІКИ, ів, *мн.* Те саме, що **субтро́піки.** *Ще один осередок північникових — тропіки та підтропіки Америки. Багато їх і в Європі* (з наук.-попул. літ.).

ПІДТРОПІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **підтро́піки.** *Коралові острови-рифи розвиваються в тропічних і підтропічних зонах планети* (з навч. літ.); *Підтропічної отруйної вогкості тут не могло бути під цим гарячим яскравим сонцем на гірській верховині* (Ю. Смолич).

ПІДТРОЮ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТРОЮ́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *кого, розм.* Підмовляти, підбурювати. *— Я таке зробив: підтроюдив брата-багача, щоб вийняв бідному братові очі* (з казки); *Якщо такий щирий католик, як Саньєт, теж виступав за ревізію справи, то це тому, що його підтроюдила пані Вердюрен, дика радикалка* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПІДТРОЮ́ДИТИ *див.* **підтрою́джувати.**

ПІДТРУСИ́ТИ *див.* **підтру́шувати.**

ПІДТРУХА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПІДТРУ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* підтру́х, ла, ло *і* підтру́хнув, нула, ло; *док.* Трухнути злегка з боків або знизу. *Дошки вже почали підтрухати* (з газ.); *За селом .. стоїть кривого Тихона млин: ізігнувся, підтрух* (С. Васильченко); *Коли він сів, я підійшов до дверей, обмацав, вони вже підтрухли з одного краю од вогкості* (Ю. Мушкетик).

ПІДТРУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підтру́хнути.** *Коли хвороба попускає, Свирид виходить за двір, сидить під тином на лавочці, хиткій, підтрухлій у землі* (Григір Тютюнник); *Жмурко .. вточив горілки, виніс кілька в'язок тарані, в'язку цибулі, два шматки старого сала, чотири паляниці хліба, все це поклав на старому, підтрухлому од дощів столі, що стояв під очеретяною повіткою* (Ю. Мушкетик).

ПІДТРУ́ХНУТИ *див.* **підтруха́ти.**

ПІДТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДТРУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док.*, *розм.* 1. *кого, що.* Злегка трусити, змушувати коливатися. *Мотря поквапливо нагортала зерно, а як підтрушувала мішки, то почувала, що слабнуть руки* (С. Добровольський); // *безос. Раз у раз доводилось після узвозу спускатися в долину і знову дертися на гору, до того ж фургон добряче підтрушувало* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Легенько гойдати, колихати. *Личка дітей оживлені, сміхотливі .. А виснажений чоловік підтрушує на колінах найменшеньке* (В. Винниченко).

2. *що, чого.* Давати додатково сіна, зерна і т. ін. на корм худобі. *Підтрусив я коням сінця* (М. Олійник); // Розтрушуючи, трохи накидати, настеляти. *— Ну, лягай отут, — вона підтрусила купку сухого бур'яну в окопі, щоб Валерикові було м'якше лежати* (Д. Ткач).

ПІДТРЯСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДТРЯСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* підтря́с, ла́, ло́; *док.*, *розм.* 1. *що і без прям. дод.* Трохи трясти (у 1 знач.). *— Куди їх тобі? — підтрясла* [Тодорка] *яблуками в подолі* (Б. Харчук).

2. *кого, що, також безос.* Трохи трясти, підкидати під час їзди, польоту. *Нас трохи підтрясало перед приземленням* (із журн.); *Автомобіль на нерівній дорозі підтрясає* (з газ.).

ПІДТРЯСТИ́ *див.* **підтряса́ти.**

ПІДТРЯХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтряха́ти.** *Підтряхання дороги.*

ПІДТРЯХА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПІДТРЯ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* підтря́х, ла, ло *і* підтря́хнув, нула, ло; *док.* Протряхати злегка або місцями. *Веснами ми з хлопцями любили забиратися в ці бур'яниська, в ріст доброго дядька, де земля ціле літо не підтряхала* (В. Медвідь); *Коли вже земля підтряхла, десь за день-два до виїзду в поле, раптом серед ночі запалахкотів дерев'яний міст* (Є. Доломан).

ПІДТРЯ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **підтря́хнути.** *Стежки підтряхлі знімали в нас відбитки ніг* (В. Стус).

ПІДТРЯ́ХНУТИ *див.* **підтряха́ти.**

ПІДТУ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.*, *розм.* Стомитися від тривалого ходіння, тупання. *Дідусь швидко підтупався.*

ПІДТУ́ПНУТИ, ну, неш, *док.*, *рідко.* Однокр. до **підту́пувати.** *— Ми радіємо, наче стародавні дикі племена, —.. сказав Кар метеорологові. Той підтупнув ногою і .. відповів: — Мені самому танцювати хочеться!* (М. Трублаїні).

ПІДТУ́ПУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **підту́пувати.** *Ніяке підстрибування, підтупування в такт музиці не рятувало від холоднечі* (з газ.).

ПІДТУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *розм.* Тупати ногою об підлогу, об землю, у такт чому-небудь. *Підспівували* [вуйни].., *а вуйки підтупували ногами* (Марко Черемшина); // Тупати (про ноги). *Червоніють щічки, ноги легшають і все підтупують, мов баскі коні* (У. Самчук).

ПІДТУШО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтушува́ти.** *Дуже цікавим є підтушований малюнок 1703 р., що зображає засідання лавників (судове засідання) магістрату міста Белза* (з наук. літ.).

ПІДТУШО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтушо́вувати.** *Підтушовування треба виконувати так, щоб воно не затемнювало умовних знаків і топографічної основи карти* (з навч. літ.).

ПІДТУШО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДТУШУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Тушувати злегка або в окремих місцях. *Умовні знаки можна виділяти штрихуванням, пунктирними лініями й точками, а також підтушовувати їх олівцями різного кольору* (з навч. літ.); *Ми добре виспались; після чого* [Тарас] *Шевченко підтушував ранкову роботу, почистив контури, і портрет був готовий* (з мемуарної літ.).

ПІДТУШУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтушува́ти.** *Підтушування малюнка.*

ПІДТУШУВА́ТИ *див.* **підтушо́вувати.**

ПІДТЬО́ХКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підтьо́хкувати** і звуки, утворювані цією дією. *Вже здалека чути переливи, ляскоти, підтьохкування і всілякі веремії горлатих, метушливих Божих створінь* (У. Самчук); *Він уважно вчитується в німу мову вуличних знаків, слухняно підкоряється підтьохкуванню регулювальницьких свистків* (П. Загребельний).

ПІДТЬО́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Тьохкати неголосно або в такт чому-небудь. *Музика соромі́цьке* [сороміцько] *підтьохкує, пари внизу гасають, іржуть* (В. Винниченко).

ПІДТЬО́ХНУТИ, не, *док., розм.* Однокр. до **підтьо́хкувати.** *Соловейко підтьохнув птахам і змовк.*

ПІ́ДТЮПКИ, *присл., розм.* Те саме, що **підтюпцем.** *За Рябком підтюпки біг Онисько* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДТЮ́ПНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **підтю́пувати.** *Кінь зрідка підтюпне і знов вирівнює ходу* (Іван Ле).

ПІДТЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Рухатися підтюпцем, підбігцем. *Але все ж — він думає про інше, підтюпуючи* (О. Кундзич); *— Зрозуміло, — проказував Швейк, підтюпуючи поруч з кобилою* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІ́ДТЮПЦЕМ, *присл., розм.* Дрібними швидкими кроками. *Грицько підтюпцем побіг до брата* (Панас Мирний); *До столу підтюпцем дріботіла заклопотана Бениха* (В. Шкляр); *Його відразу обсіли комарі, тому довелося бігти до свого будиночка підтюпцем* (А. Кокотюха); * Образно. *Повз них підтюпцем бігли телеграфні стовпи* (М. Руденко); // Труськом (про коней). *Коні вибігли на гору, пішли підтюпцем* (М. Коцюбинський); *Коні підтюпцем бігли вузькою дорогою* (В. Кучер); *І, схарапуджені, рушили підтюпцем коні, віжки гадючились слідом по теплій землі...* (П. Мовчан).

ПІДТЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтяга́ти** і **підтяга́тися.** *Лебідку використовують для піднімання й опускання бурових та обсадних труб, утримання бурильного інструменту, підтягання різних вантажів* (з навч. літ.); *Якщо в розпал літа у вас немає планів поїхати з міста, ці спекотні дні можна використати для інтенсивного підтягання англійської* (з мови реклами); * Образно. *Символом може бути в поезії все. Не йдеться про алегорію, про підтягання дійсності до якихось заздалегідь прийнятих ідей* (І. Франко); *Це докінчування Шевченкової справи, підтягання власних струн на високий Шевченків лад було для "Досвіток"* [П. Куліша] *фатальним* (М. Зеров).

ПІДТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПІДТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПІДТЯГТИ́, ПІДТЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* підтя́г, ла́, ло́ *і* підтягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Тягнучи, наближати до когось, чогось. *Мисливці почали підтягати звіра до крижини* (М. Трублаїні); *Хлопчаки вхопилися за остя і почали його підтягувати до себе* (М. Стельмах); *Турки підтягли Майбороду до борту* (М. Йогансен); *Міноносець підтягли до берега і міцно пришвартували до товстих кнехтів* (В. Собко); *Він покликав Амірадзе та Ковальчука в куток, .. разом з ними підтягнув товсту соснову колоду і присів* (С. Голованівський); // Піднімати вгору, вище. *Хлопець .. миттю підтягає свої штаненята й біжить надвір* (Л. Яновська); *— Піднімайся.., — ніжно й лагідно почала вона його підтягувати за вуха* (О. Чорногуз); *Відьми зарухалися жвавіше, ладналися до танку, підтягуючи спідниці, роззуваючи чоботи й розпускаючи волосся* (Валерій Шевчук); *Як угляділа я таку мару та, їй-богу, не втерпіла: "Та підтягни, кажу, запаску хоч на цей раз"* (І. Нечуй-Левицький); *Він незграбно сповз з полу і, похитнувшись, підтягнув обшите шевровими леями галіфе* (В. Речмедін).

2. *що.* Затягувати тугіше, щільно притискаючи, припасовуючи до чого-небудь. *Солдати .. почали одягатися, застібатися на всі ґудзики й підтягати пояси* (З. Тулуб); *Ще раз Петро Іванович .. підтягував супоню* (О. Ковінька); *Сам* [Маковей] *поправив сідло, сам підтяг попругу* (О. Гончар); *Дід хутко зсунувся з печі на лежанку, підтягнув на білих штанях очкур* (Д. Бедзик); // Натягувати що-небудь обвисле, ослабле. *Підтягую ослаблі струни, ласкаво торкаю їх смичком* (Ю. Збанацький); *— Підтягай, підтягай вітрило!* (Ю. Логвин); *Забриніли струни раз і вдруге, підтягнув їх чумак і знову ворухнув ними* (М. Стельмах); // *розм.* Тугіше загвинчувати, міцніше забивати і т. ін. *У Брянського кінь теж клацав: підкови ослабли, і їх треба було підтягати* (О. Гончар); // *розм.* Міцно стуляти (губи). *Куцевич підтягнув тонкі губи* (Н. Рибак); *Жінки примовкли й ображено підтягли губи* (В. Нестайко).

3. *кого, що, перен., розм.* Змушувати краще, ретельніше виконувати свої обов'язки, поліпшувати дисципліну, допомагати засвоювати що-небудь і т. ін. *— Оці пан учитель тут будуть тебе підтягувати трохи* (Я. Качура); *Цілий день Марко оглядав стайні, підтягав стайничих* (І. Кириленко); *До сестри зачастили інтелігентні підлітки зі Стрия, яких вона підтягувала з англійської* (Любко Дереш); // Примушувати кого-небудь поліпшити свою роботу, рівняючись на кращих. *Він вирішив .. виробляти дві норми. Потім підтягти до свого рівня групу* (Ю. Яновський); *Видно з однією метою — підтягнути й теперішніх учнів своїх до рівня колишніх, довше ніж будь-коли в нерішучості обводив* [учитель] *очима всю ту малярську бутафорію* (Ю. Збанацький); // *що.* Поліпшувати знання з якогось предмета. *Навіть забула* [Ганна] *про те, що треба їй знайомитися з якоюсь вчителькою і підтягати якусь математику* (В. Козаченко); *Через два місяці невпинних творчих мук він здався і знову пішов на пари — підтягувати прогуляне й здавати "хвости"* (Н. Сняданко); *Я таки був здібний і усні предмети міг швидко підтягти* (Ю. Покальчук); *Я теж узявся до науки. Підтягнув з гімназистом восьмого класу математику* (з мемуарної літ.).

4. *кого, що.* Зосереджувати де-небудь війська, зброю і т. ін., пересувати їх ближче до кого-, чого-небудь. *Розвідники доповідали, що фашисти закопошились у місті, почали підтягувати свої сили до лісу* (Ю. Збанацький); *Кунтувдей негайно послав гінців до сторожі, щоб далі не йшла і не сполохала половців, а до Ігоря — щоб швидше підтягував рать* (В. Малик); *— Ліва сторона в обхід! Підтягнути батальйон!* (О. Довженко).

5. Приєднуватися до того, хто співає, підспівувати йому. *Христя заспівала — і Загнибідиха своїм слабим розбитим голосом підтягувала* (Панас Мирний); *Вона співала далі, а Олексій, граючи на бандурі, став уміло підтягати* (А. Чайковський); *За Коржем і я підтягнув, бо знав цю пісню* (О. Стороженко); *Ясніше чувся спів молоді. Варвара тихо підтягла* (І. Кириленко).

6. *що.* Утягувати всередину, робити запалим (живіт, боки і т. ін.). *Начальник кричав: — Не так!.. Ногу вище!.. Закаблук назад!.. Носок витягни!.. Живіт підтягни!..* (І. Карпенко-Карий); *Вони обидва бігли з висунутими язиками, підтягши животи і спотикаючись на вибоїнах тротуарів* (І. Микитенко); // *безос. Встав я вранці як побитий. Живіт до спини підтягнуло, уже мені ніби і їсти не хочеться* (П. Запаренко); // *безос., розм.* Спричиняти схуднення. — *Підтягло мене, — і дівчата гидують: холера, кажуть* (А. Тесленко); — *Підтягнуло вас, друже, — невдоволено зауважив Шульга* (Н. Рибак).

7. *що, перен.* За допомогою фізичних вправ, масажів, різних процедур, хірургічних методів робити тугішим, пружнішим (ноги, живіт, шкіру і т. ін.). *Кубики льоду здатні поліпшити овал обличчя, підтягнути шкіру, розгладити зморшки* (з газ.); *Присідання відмінно допомагають підтягти сідниці* (з газ.).

◊ **Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати** *і т. ін.)* **/ затягти́ (підтягти́, стягти́** *і т. ін.)* **па́ски (па́сок, пояси́, ремінці,** *заст.* **очкурі́** *і т. ін.)* **[тугіше]** *див.* **затя́гувати; (1) Підтяга́ти (підтя́гувати) / підтягти́ (підтягну́ти) живі́т** — обмежувати себе в їжі; недоїдати. *Там кухонь польових немає. В тилу владає інших світ. Згубив картки свої в трамваї, — Сиди і підтягай живіт* (А. Малишко); *От тільки з харчами та з водою у нас тугувато. Що ж, уріжемо пайок, іншого виходу немає. Підтягнемо животи* (Д. Ткач); — *У нас харчів усього на місяць... — Підтягнемо животи — і два місяці продержимось...* (В. Малик).

ПІДТЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПІДТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДТЯГТИ́СЯ, ПІДТЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* підтя́гся, ла́ся, ло́ся *і* підтягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. Тримаючись руками за що-небудь, підтягувати себе, своє тіло кудись. *Арсен .. зривається і падає на долівку. Якийсь час лежить, відсапуючись, а потім знову встає, хапається руками за гак, підтягується, упирається ногами в стіну...* (В. Малик); *Минув якийсь час, поки він, розгойдуючись і підтягуючись, намагався зловити мотузку ногами* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Потім безшумно підтягся* [Вася] *на руках і за одну мить опинився на веранді* (В. Собко); *Клюсик вхопився за брус, що повис над водою, підтягся — і спритно подерся нагору* (С. Тельнюк); *Він вхопився за перекладину паркана, підтягнувся на руках і за мить опинився в .. саду* (М. Руденко); // *спорт.* Виконувати підтягування (у 2 знач.). *Щодня робив* [Максим] *вправи з гантелями, все збільшуючи їх вагу, витискав важезні гирі, підтягувався* (В. Козаченко); *Ох, Ромко! Друга радість Дорина. Очі глузливі, патли до плечей, підтягувався на турніку сто разів — найсильніший з-поміж хлопців* (Люко Дашвар); — *А ти мене за ногу смикав, коли я на оцінку підтягувався. — Ти поглянув би на себе! Жодного разу підтягнутись не зміг* (Я. Стельмах); // *перен.* Переміщатися, підійматися знизу вгору. *Дуже важкодоступна (плівчаста) вода не встигає підтягуватися до зон живлення рослин, а саме до кореневих волосків* (з навч. літ.); // Витягуючись, наближатися, доторкатися до кого-, чого-небудь. *Поки Сідалковський читав це оголошення, до нього підійшов незнайомець, підтягнувся до вуха і тихо мовив: — Слухай, дай двадцять шість коп* [копійок] *на сухвино* [сухе вино]... (О. Чорногуз); *Філіп підтягнувся до подушки й зачудовано спитав: — Як! Ти вже знаєш?* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Зосереджуватися де-небудь, наближатися, підходити до когось, чогось (про війська, зброю і т. ін.). *Резерви й тилові частини не встигали підтягатися до діючих лав* (В. Еллан-Блакитний); *З півночі тим часом все прибували нові частини, ішли поповнення, підтягувалась артилерія* (О. Гончар); *Він .. кричав, щоб колона підтягнулася* (Григорій Тютюнник); // Пересуваючись, підходити, приєднуватися. *Печеніги хмарою пересувались в полі, де не було доріг, на ніч ставали улусами, до яких на той час підтягались кибитки з жонами, дітьми й скарбом* (С. Скляренко); *Скидан почекав, доки всі підтягнуться. — Далі, хлопці, бігом! — пошепки наказав* (В. Чемерис); *Коли більшість братів уже підтягнулась до дверей трапезної, Командор підійшов до брата Тіми* (В. Єшкілєв).

3. *перен., розм.* Починати краще, ретельніше виконувати свої обов'язки, ставати дисциплінованішим і т. ін. — *А що, Постолаче, узяв темпи? Скоро на висоти вийдеш? Гляди! Підтягуйся, — навмисне зачепила* [Маячка] *його* (Г. Коцюба); *Дора трохи підтяглася ради гімназії, раніше лягає, раніше встає і трохи більше за порядок дбає* (Леся Українка); — *Ми зараз працюємо краще .. Ми всі підтяглися, і я згоден, що ваша газета тут допомогла* (В. Собко); // Рівняючись на кращих, поліпшувати свою роботу. — *Сьогодні в нас вийшло рівно, ідемо в парі з Чемерицею, хоч доводиться підтягатися* (Г. Коцюба).

4. Ставати підтягнутим, виструнченим; набувати бадьорого, охайного вигляду. *Він увесь підтягується, як на військовому огляді* (З. Тулуб); *Ніка, істинна дівчинка-відмінниця, відрухово підтягується, вбирає животика, закладає пальчиками за вухо звисле пасмо...* (О. Забужко); *Нарешті він кашлянув, підтягнувся і високим, чужим трохи голосом почав читати* (М. Коцюбинський); *Напружилася* [Марія], *підтягнулася і, тамуючи в собі незвичайне хвилювання, встала з твердого сидіння* (Ю. Бедзик).

5. Затягувати на собі тугіше пояс, ремінь і т. ін. *Микола .. підтягнувся ремінцем з бляхою* (С. Скляренко).

6. *тільки недок.* Пас. до **підтяга́ти, підтя́гувати** 1–5. *На його очах гострилися лемеші і підтягувалися гайки на сівалках* (Б. Харчук); *Звідусіль — із Віндзора, Портсмута, Олдершота, Вулвіча, навіть із півночі швидко підтягуються гармати* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПІДТЯ́ГНЕНИЙ, ПІДТЯ́ГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підтягти́, підтягну́ти.** *Масивне тіло його.., підтягнене широкими ременями, вражало відчуттям сили* (В. Собко); — *Яка там роса! У тебе дека слабо підтягнута. Комбайнер ти!* (О. Донченко); *Був підтягнутий живіт* [у Фатьми], *а ребра випинались через шкіру* (Ю. Яновський); *За перші два тижні з молодого гарного чоловіка з підтягнутими у фітнес-залах м'язами, доглянутими руками, зубами, шкірою Артем перетворився на неголеного, байдужого .. хлопця* (М. Гримич); // **підтя́гнено, підтя́гнуто,** *безос. пред. Дві залізні рури на колодах підтягнуто на правий борт носа* (Ю. Логвин); *Іштван усе дивився на красеня "Князя Всевлада", до лівого борту якого було підтягнено прибулі з берега шлюпки* (О. Авраменко); *Славні молодці, не опохмелившись, .. дотинялися-таки до коней. Чорті-як* [казна-як] *воно у них виходило, але вмить було підтягнуто попруги, — вповзли без стремен, але до сідел втрапили усі* (Г. Колісник).

2. *у знач. прикм., перен.* Зовнішньо і внутрішньо зібраний, акуратний, витриманий. *Прокинувся* [Герн] *з головним болем, але .. примусив себе одягнутись і.., підтягнутий та пунктуальний, точно хвилина в хвилину з'явився в штаб* (З. Тулуб); *Раптом вона побачила Шкарубу і Гайворона, що вийшли з-за рогу вулиці. Йшли вони обоє мовчазні, суворі і підтягнені* (В. Собко); *В усьому любив* [Скуба] *порядок. Акуратний і підтягнений сам, того ж вимагав від підлеглих* (М. Андрусяк); // З тугим, гнучким тілом. *Попри свої сорок п'ять років і тяготи гайдуцтва, вона була струнка, підтягнута, красива* (В. Малик); *Молодшій із них* [жінок] *захотілося мати за чоловіка Сідалковського — стрункого і підтягнутого, ніби з імпортного журналу мод!* (О. Чорногуз); *Чоловіка, який вийшов з-за керма, він не знав. Високий, підтягнутий, в кожному скупому русі — гідність та повага до себе* (А. Кокотюха); // Тугий, пружний (про людське тіло або його частини). *Райнер підвівся та потягнувся, своєї оголеності він не соромився, в нього було підтягнуте тіло* (Л. Денисенко); *Ковзнувши поглядом по фігурі Марини Ротко, не виявила* [Діана] *ні зайвої ваги, ні будь-яких інших ознак перенесених пологів. Живіт плаский, шия підтягнута, руки тендітні, наче у двадцятирічної* (М. Кідрук).

ПІДТЯ́ГНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **підтя́гнений** 2. *Правильним харчуванням і регулярними фізичними навантаженнями можна зберегти молодість і підтягненість фігури на довгі роки* (із журн.).

ПІДТЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підтягти́, підтягну́ти** і **підтягти́ся, підтягну́тися.** *Перемога під Крутами давала шанси відбити Бахмач, зруйнувати колії і почекати підтягнення до Києва військових частин із регіонів* (з наук.-попул. літ.); *Фізичні вправи корисні не тільки для спалення калорій, схуднення та підтягнення тіла, але й для життєдіяльності всього організму* (з газ.).

ПІДТЯГНУ́ТИ *див.* **підтяга́ти.**

ПІДТЯ́ГНУТИЙ *див.* **підтя́гнений.**

ПІДТЯГНУ́ТИСЯ *див.* **підтяга́тися.**

ПІДТЯ́ГНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **підтя́гнутий** 2. *Сам він навіть серед надстроковиків виділяється своєю підтягнутістю та бравим .. виглядом* (О. Гончар); *Він мав презентабельний вигляд і вмів чудово говорити, але його підтягнутість та моложавість були штучними, як і все, що він говорив* (І. Роздобудько); *Жіночі форми, такі як широкі стегна, розвинуті груди, повнотілість, змінились "пропорціями дієвості": стрункістю, підтягнутістю, навіть атлетизмом* (з наук. літ.).

ПІДТЯ́ГНУТО. Присл. до **підтя́гнутий** 2. *Зовні ніхто не міг би помітити горя Адама Валенса. Так само підтягнуто носив він свої широкі плечі, так само прозоро і спокійно світилися його сірі очі* (В. Собко); *Керівник наш в білосніжній сорочці .. вже сидить за столом підтягнуто, офіційно, мов у службовому своєму кабінеті* (О. Гончар); *Був він, як і всі тут, худий, виснажений, але тримався прямо, підтягнуто, дивився своїми глибоко посадженими карими очима допитливо* (В. Малик).

ПІДТЯГТИ́ *див.* **підтяга́ти.**

ПІДТЯГТИ́СЯ *див.* **підтяга́тися.**

ПІДТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтя́гувати** 1. *Ракета, підтягувана сталевими тросами, повільно посувалася по рейках до озера* (В. Владко); *Машина, підтягувана товстезними линвами численних коловоротів, повільно сунула вперед* (М. Дашкієв).

ПІДТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підтя́гувати** і **підтя́гуватися.** *На бурових платформах було зібрано багато зразків бурового інструменту й оснащення: вертлюги, гаки, гвинтові й гідравлічні пристрої для підтягування обсадних труб тощо* (з наук.-попул. літ.); *По всій лінії розмежування ми спостерігаємо маневри важкої техніки, підтягування артилерійських систем, ротацію підрозділів* (з газ.); *Використовують солодку не лише для обличчя, але й для інших ділянок тіла, наприклад, для підтягування шкіри в зоні декольте* (з мови реклами).

2. Фізична вправа на перекладині — піднімання й опускання тіла за допомогою згинання та розгинання рук. *Його власне вміння хвацько забивати м'ячі та щотижня збільшувати кількість підтягувань на турніку проти Максимової кмітливості та начитаності виглядає дещо блідо* (А. Кокотюха); *Вона їла їх* [яблука] *уранці після своєї суворої армійської зарядки (обливання холодною водою, п'ятнадцять підтягувань, п'ятдесят разів прес і десять віджимань від підлоги на кулаках)* (Н. Сняданко).

ПІДТЯ́ГУВАТИ *див.* **підтяга́ти.**

ПІДТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **підтяга́тися.**

ПІДТЯ́ЖЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **підтя́жка** 2. *Василько був у довгих штанцях з одною підтяжечкою через плече* (П. Панч); *Все наказували* [виховательки]: *тримайтесь, дітки, одне за одного, вирівнюйтесь у шворочку, ручка за ручку, беріться за пальтечко, за підтяжечку від штанів, за косичку, хоч за вухо тримайте одне одного, тільки йдіть гурточком* (Ю. Збанацький).

ПІДТЯ́ЖКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **підтягти́, підтяга́ти** 2, 7. *Повну підтяжку гайок роблять тільки після опускання автомобіля* (із журн.); *Актриса зробила підтяжку обличчя і пройшла великий курс уколів ботоксу* (із журн.).

2. *перев. мн.* Пристосування для підтримування предметів одягу (штанів, панчіх, спідниці); шлейки. *Костюченко, умитий, причесаний, в білій сорочці, в яку хрестом врізалися підтяжки, перелистував книжку в цупкій оправі* (Григорій Тютюнник); *Підійшов* [Василько] *на край лежанки — в полотняних штаненятах з підтяжкою через плече, зупинився* (О. Гончар); *Це була досить висока, струнка дівчина, одягнута у широку плісову спідницю на підтяжках та якусь легковажну маєчку* (Любко Дереш).

ПІДТЯ́ЖКОВИЙ, а, е. Стос. до підтяжки (у 2 знач.). *Підтяжкові застібки.*

ПІДТЯ́ТИ *див.* **підтина́ти.**

ПІДТЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підтя́ти.** *Аж ось деревце похилилось, хруснуло і, підтяте, впало на сніг...* (М. Коцюбинський); *Підтятий козацькою гарячою кулею, укляк* [яничар] (Ю. Мушкетик); *Вбрані були жінки в куценькі спіднички яскравого кольору .. Волосся підтяте до пліч і перехоплене обручем* (І. Білик); *Коли вітця Мелхиседека трохи поранило в бою, він, підтятий викраденням Ярини, помітно підупав на силі* (О. Ільченко); *По його впалих, помутнілих очах, по .. похиленій поставі .. видно було, що вся сила його жизні* [життя] *підтята* (І. Франко); * У порівн. *Мов підтяте сокирою дерево, долі простягся Агі* (Леся Українка); // **підтя́то,** *безос. пред. Тих скалічено, тих лиш підтято, Тих убито, а мучено — всіх* (М. Рильський); * Образно. *Кожне дерево, зрубане на землі, показує, що щось природне підтято вже і в людській душі* (В. Підмогильний).

ПІДТЯ́ТИСЯ *див.* **підтина́тися.**

ПІДУПА́Д, у, *ч.* 1. Те саме, що **підупада́ння.** *Не ввесь народ хоче бути божевільним. Не може хотіти того! Мусить бути воля до здоров'я, до нормального життя. Це — часова хороба, це підупад сил* (В. Винниченко); *Господарський підупад Києва наприкінці XII ст., потім татарська навала й, нарешті, сумна доля Галицької Руси, — усе це призвело до остаточного усамостійнення з одного боку новгородської, з другого — московської літератури* (з навч. літ.).

2. Фізичний, духовний, економічний і т. ін. занепад; припинення в розвитку чого-небудь. *Вже не трохи співців мали Ми, що нас в часи тяжкі З підупаду підіймали, На нові вели стежки* (П. Грабовський); *Освітлюємо всі питання, .. рішуче боремося з настроями підупаду* (В. Еллан-Блакитний).

ПІДУПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підупада́ти.** *Вона протиставила своє здоров'я і вроду його фізичному підупаданню і свою безпринципність його моральним засадам* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); *Політеїзм, який потім поступився християнству та філософії, уже починав занепадати разом із підупаданням міст-держав і тієї моралі, котра регулювала громадянське й релігійне життя* (з наук. літ.).

ПІДУПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДУПА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.* 1. Ставати слабшим; дещо позбавлятися минулої сили, міцності. *Руки в мене .. цупкі .. А ось ноги підупали вже геть* (Є. Кротевич); *Саливон, .. лишившися в Мирославі без усіх трьох синів-соколів, .. зразу підупав і постарів* (О. Ільченко); *Душа міцна, як і колись, а тіло вже підупало* (Василь Шевчук); // Погіршуватися (про здоров'я). *Протягом останніх декад здоров'я Кейз-Ола почало підупадати* (М. Дашкієв); *Здоров'я Тарасове підупало. Могутній організм його .. більше не витримував катувань* (П. Колесник); // Зменшуватися, утрачатися (про сили, надію і т. ін.). *Під час денного переходу залишилися на дорозі п'ятеро дорослих чоловіків і жінок: сили підупадали, і надії змінялися одчаєм* (Н. Забіла); *Радість Мельхіседекова підупала* (Г. Колісник); *Бажання летіти помітно підупало, а згодом безслідно зникло* (М. Кідрук); // Ставати гіршим, псуватися (про настрій, душевний стан і т. ін.). *В Корнія кишки грають, і настрій у нього явно підупадає* (О. Гончар); *В усіх одразу ж підупав настрій* (Ю. Збанацький); // Ставати менш гострим, менш сприйнятливим; притуплятися. *Слух підупав, руки загубили чуття і легкість* (М. Дочинець).

2. Дещо знижуватися, ставати меншим; падати (у 6 знач.). *До всіх жінок посміхався* [Тимергей], *моргав оком і шепотів: — Певно, на жіночій біржі курс підупав. Багато краму* (В. Підмогильний); *— Не будь, Одарко, такою коверзухою, у війну і на жіночу красу підупали ціни* (М. Стельмах).

3. Утрачати суспільну важливість, ставати менш важливим, не таким значущим. *Древній Київ, що починав підупадати, знову засяяв, став твердинею над Дніпром* (С. Скляренко); // Утрачаючи минулу економічну міць, ставати біднішим, незаможним. *З жахом бачили* [селяни], *як підупадає їх господарство, розвалюються хати* (З. Тулуб); *— Рід його давній, магнатський, .. значно підупав* (І. Франко); // Переставати розвиватися, зупинятися в розвитку. *Славетні початки українського друкарства підупадають під впливом Москви* (з наук. літ.); *— Кравецькі майстерні, освіта жінок — все те спричиняється до одного: прилучити жінку до громадської праці. І знаєте, Лесю, послідні́м часом ця робота підупала, зате я до кінця віку лишуся відданою жіночій темі* (М. Олійник).

(1) Підупада́ти / підупа́сти здоро́в'ям (на здоро́в'я, на здоро́в'ї) — утрачати здоров'я, ставати хворобливим. *Підупадала* [Докія] *надто часто на здоров'ї* (О. Кобилянська); *Відтоді й підупала* [мати] *здоров'ям, часто нездужала* (Л. Юхвід); *Професор Христич якось раптово підупав здоров'ям* (В. Шкляр); *Павло підупав на здоров'ї* (М. Матіос); **(2) Підупада́ти / підупа́сти на си́лі** — утрачати силу, слабнути. *Вони підупадали на силі і вже не йшли, а ледве плენталися* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Старий орел в степу сів на могилі. Недобачати став і підупав на силі* (Л. Дмитерко).

ПІДУПА́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **підупа́сти.** *Повернувшись з освячення каплички духовно просвітленою, але фізично геть підупалою, Наталі Іванівна відчула себе такою втомленою і розбитою.., що не могла й сидіти* (В. Чемерис); *Розтривожений і підупалий духом Павло не знав, що з собою робити* (В. Кучер); *Настрій* [німецького] *полковника дійсно був підупалий* (А. Хорунжий); *Діамант був справжній .. Це була остання реліквія колись неймовірно багатого, а потім остаточно підупалого дворянського роду* (М. Дашкієв); *Улітку повернувсь додому, в хазяйство, підупале за війну, і, як годиться хлопцю молодому, хотів ввести у дім собі жону* (Л. Костенко).

2. *у знач. прикм.* Фізично слабший, позбавлений минулої сили, міцності. *З нею почуваєш себе то підупалим стариганем, то молодиком* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); // Якому властива втрата бадьорості, надії на що-небудь. *— Господарюйте в комісії та дух підупалий у будівельників розвійте* (Іван Ле); *Старався* [Федір Пилипович] .. *підтримати підупалий настрій невеличкої тепер Кухтиної сім'ї* (А. Іщук); // *у знач. ім.* **підупа́лі,** лих, *мн.* Ті, що почали втрачати душевний спокій, рівновагу. *— Чи у твоїм доробку хоч одна Сторінка є, що кров'ю обкипіла, Що підживляла змучених в бою І в праці підупалих бадьорила?* (М. Рильський); *Не згадуй людям про вічну млу труни, про мертвий сон могил, не додавай знесиленим журби, не добивай зневір'ям підупалих* (М. Сиротюк).

3. *у знач. прикм.* Який утратив минулу економічну міць, збіднів. *Найрізноманітніші галузі промислу, чи то підупалого, чи цілком у нас нового, роїлись перед його уявою* (І. Франко); *Любка теж бідувала, поки з підупалого батькового дому її не виманив Гопченко* (В. Земляк); *Не було в тій споруді нічого гідного жалю, тобто не свідчила вона ні про минулу славу підупалого шляхетського роду, ні про раптове багатство* (Г. Пагутяк).

ПІДУПА́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **підупа́лий.** *В останні часи я часто думаю, що оце зо мною діється, що се отак псує моє життя: утомленість від вражень життя, підупалість сил душі, підступ старості чи просто якась дочасна фізична хвороба?* (Микита Чернявський); *"Апостол", "Азбука", знаменита "Острозька Біблія" — це перші ластівки нашого друкарства. Центр культури внаслідок підупалости Подніпров'я ніби перемістився на західні землі* (з наук. літ.).

ПІДУПА́СТИ *див.* **підупада́ти.**

ПІДУ́СНИК *див.* **підву́сники.**

ПІДУ́СНИКИ *див.* **підву́сники.**

ПІДУ́СТ, а, *ч.* Дрібна річкова промислова риба родини коропових. *Червонопері язі й підусти живуть, мабуть, в кам'яних печерах і охоче беруться на гачок* (Ю. Збанацький); *У прозорій річці сновигали пструги, висіли, мов пришпилені, підусти, а на самому дні ліниво ворушили вусами пихаті соми* (Ю. Винничук); *Після школи біжать* [школярі] *на Дніпро, в повінь, гаткою, стрибками, важачи життям, доскакують до середини річки і ловлять руками очманілих підустів* (В. Діброва).

ПІДУ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підучи́ти.** *Підучені жидки перебігли з гори і стріли гостей маршем коло столів* (І. Нечуй-Левицький); *Ми полишили були великого губернатора гнівним та сердитим на того чмутовитого селянина-маляра, який, підучений дворецьким.., строїв ото над Санчом смішки* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПІДУЧИ́ТИ *див.* **підучувати.**

ПІДУЧИ́ТИСЯ *див.* **піду́чуватися.**

ПІДУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піду́чувати.** *Ще в сьомім класі* [гімназії] *.. перейшов* [Борис] *на квартиру до одного шевця і в заміну за підучування його сина вивчився й того, у школярів так погордженого, ремесла* (І. Франко).

ПІДУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док.* 1. *кого.* Учити, навчати кого-небудь чогось трохи або додатково. *У вищих класах гімназії він навіть заробляв дещо, підучуючи молодших та менше здібних учеників* (І. Франко); *За рік навчив* [учитель] *його арифметики та підучив .. розуміти книжки...* (Б. Грінченко); *— Кажуть* [тато]: *вивчишся на механіка, заберу тебе до машини, підучу* (Григір Тютюнник); // *що.* Учити, засвоювати що-небудь краще, додатково. *Ляля теж учениця Йоганни Карлівни: підучувала німецьку мову* (Олекса Ізарський); *— Повиписуйте свої ролі, підучіть їх, щоб не довелось пекти раків на сцені тому, хто не дочує суфлера, — порадила вчителька, відпускаючи своїх вихованців* (Є. Доломан); *— Ти, Максиме, кроком руш додому, а я тут дещо підучу* (А. Михайленко).

2. *кого, що, з інфін., розм.* Підмовляти, намовляти на які-небудь дії. *Оце одну* [громаду] *якось настягав я і держу, підучую боротись, — та не знаю, що з цього вийде...* (Панас Мирний).

ПІДУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Учитися трохи або додатково. *— Командиром хоче Льоня стати. До вчителів ходить, підучується* (М. Стельмах); *По-італьянськи* [по-італійськи] *я вже трохи підучилась сама* (Леся Українка); *— Підучилася коло вас, тепер на самостійну роботу пора* (В. Кучер); *— Підучіться з Васильком ремонтувати, шити взуття — то не така вже й складна справа — і перебирайтеся до Вербного* (Микита Чернявський).

2. *тільки недок.* Пас. до **піду́чувати.**

ПІДФАРБО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підфарбува́ти.** *Проходили і проїжджали Солдати і офіцери, Сто раз на день відкривали Підфарбовані двері* (М. Гірник); *А він* [кінь] *стоїть і наче всміхається, губи у нього зелені, соком трав'яним підфарбовані* (В. Близнець); *Фотографом тоді була маленька сива жінка з підфарбованим синькою волоссям, схожа на постарілу Мальвіну* (Л. Костенко); *Він стояв, опустивши голову, і схаменувся тільки тоді, коли перед ним постала Кадарія без плаща, і очі не були в неї підфарбовані сурмою* (Ю. Логвин); *Нагорі вже зібралися всі офіцери батальйону і .. пили, не маючи нічого кращого, просту житню горілку, підфарбовану цибульним відваром у жовтий колір* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **підфарбо́вано,** *безос. пред. Вікна, двері, підлоги .. помито, перетерто, а де потрібно, то й підфарбовано* (В. Козаченко).

2. *у знач. прикм.* Який підфарбувався (у 1, 2 знач.). *На подвір'я ступила Віта .. В міському, підфарбована* (Б. Харчук); *— Я тут! Я тут! — біжучи, закричала струнка, гарна, підфарбована дівчина (оце справжня кінозірка!)* (В. Нестайко).

3. *у знач. прикм., перен.* Якому надано іншого, привабливішого вигляду, що приховує справжню сутність. *Не підфарбований, не підсолоджений, не спеціально одягнений страдником і праведником "бідний мужичок" перед нами, але селянин-незаможник, живий, реальний* (В. Еллан-Блакитний); *Чарівна нікчемність обіймає тебе, визволяючи з лещат земних турбот, жалюгідних і сірих пристрастей, підфарбованих щасть і фальшивих зітхань* (Ю. Покальчук).

ПІДФАРБО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підфарбо́ваний.** *Підфарбованість шкіри.*

ПІДФАРБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підфарбо́вувати** і **підфарбо́вуватися.** *Навіть легкий денний макіяж для більшості дівчат не обходиться без підфарбовування брів і вій* (з газ.); *Штучні барвники використовують для підфарбовування безалкогольних напоїв, надання привабливого вигляду кондитерським виробам* (із журн.); *У сучасній історичній науці апріорне трактування предмета, тобто підтягування чи навіть підфарбовування історичних документів під певні наперед взяті схеми та концепції, зникло або поступово зникає* (І. Франко).

ПІДФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДФАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *кого, що і без прям. дод.* 1. Фарбувати трохи або додатково, підновлюючи забарвлення. *Санітари й шофери щоразу підфарбовували червоні хрести, освіжали на всіх бортах і вгорі* (В. Кучер); *По сніданку січовики чистили одяг, зброю, ваксували чоботи, кілька чоловік підфарбовували вуса* (Ю. Мушкетик); *— От я знав одного чоловіка, що ловив ворон і продавав їх на базарі, буцімто курчат .. Підфарбовував де треба жовтою барвою, і курча таке виходило, що любо-мило поглянути* (Ю. Винничук); *Розшукавши жовтенький патрончик помади, вона підфарбувала губи* (Григорій Тютюнник); *— Треба було дещо підфарбувати перед Великоднем — взяла* [маляра] (О. Гончар); *Якби на неї одягнути хорошу сукню, зробити зачіску і підфарбувати, то вона нічим не відрізнялася б від тих дамочок, котрі тусуються по презентаціях та прем'єрах* (І. Роздобудько).

2. Надавати іншого кольору, додаючи якого-небудь барвника. *Глина була червонувата, і щоб надати їй кольору гарного, рівного і глибокого, її підфарбовували охрою* (В. Чемерис); * Образно. *Ти прищ. Ось хто ти такий, Сідалковський. Звичайний прищ, який красуні підфарбовують і подають за щасливу родимку* (О. Чорногуз).

3. *перен.* Надавати іншого, привабливішого вигляду, ховати, маскувати справжню сутність. *От такі Савенки найбільше спричинилися до русифікації українських міст. Хапаючись бути цілком подібними до своїх панів, вони й усе оточення своє підфарбовували під панську фарбу* (В. Винниченко).

ПІДФАРБО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДФАРБУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Фарбувати собі губи, брови, щоки і т. ін. злегка або додатково. *Було весело й чабанам, що дивились з цікавістю, як вона .. на видноті у всіх підфарбовується* (О. Гончар); *Коли вона підфарбовувалася, дивлячись у дзеркало, він стояв за її плечима* (Б. Харчук); *Можна нишком вислизнути, дременути додому, там підфарбуватись і повернутися назад уже як пристало* (О. Забужко).

2. *перен.* Видавати себе за кого-, що-небудь, підроблюватися під когось, щось. *Маси вірили тільки соціалістам, отже, щоб не лишитися поза рухом, треба було підфарбуватися під смак мас* (В. Винниченко); *Підфарбувавшись червоним карміном, годують* [неокласики] *пролетаріат заяложеними формами з минулих століть* (М. Хвильовий).

3. *тільки недок.* Пас. до **підфарбо́вувати.** *На початку II тис. до н. е. зовнішня поверхня ритуальної посудини вкривалася пишним орнаментом, окремі елементи якого підфарбовувалися вохрою* (з наук. літ.).

ПІДФАРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підфарбува́ти** і **підфарбува́тися.** *Сік із плодів ожини використовують для підфарбування вин, із кислотами він дає червоний колір, а з лугами — синій* (з наук.-попул. літ.); *Про майбутнє України, про її долю нічого було сказати. Ні до чого були в даному разі ні підсолодження, ні підфарбування* (Олекса Ізарський).

ПІДФАРБУВА́ТИ *див.* **підфарбо́вувати.**

ПІДФАРБУВА́ТИСЯ *див.* **підфарбо́вуватися.**

ПІДФА́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **підфа́рник.** *Слабенькі підфарні вогники ледве освітлювали шлях* (В. Петльований).

2. Який міститься під фарою *(див.* **фа́ра[1]**). *Підфарна панель; Підфарна планка.*

ПІДФА́РНИК, а, *ч.* Невеликий допоміжний ліхтар на автомашині під фарами або поряд із ними. *Вулиці стиха шуміли, виповнені мінливим відблиском світлофорів, фар та підфарників усе ще досить густого потоку автомашин* (Я. Гримайло); *Автомобілі йдуть крилом до крила, упритул, здається, ми ось-ось когось тернемо, притиснемо чи, навпаки, нас хтось притисне, і тільки захрущать наші фари й підфарники* (О. Гончар); *Вже в надвечір'ї гаснуть осокори, Мерехкотить підфарниками шлях* (Д. Павличко); *Вулицями .. кавалькада машин із синіми підфарниками промчала нечутно* (В. Чемерис).

ПІДХАЛТУ́РИТИ *див.* **підхалту́рювати.**

ПІДХАЛТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДХАЛТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., розм.* Займатися халтурою (у 1 знач.) трохи або час від часу. — *Якщо кіно з моєю музикою гарно піде, можна буде потім підхалтурювати з нею і на весіллях, — жартує музикант на прес-конференції* (із журн.); *Таксисту мало було заробітку — вирішив підхалтурити* (з газ.).

ПІДХАРЧИ́ТИ *див.* **підхарчо́вувати.**

ПІДХАРЧИ́ТИСЯ *див.* **підхарчо́вуватися.**

ПІДХАРЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДХАРЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *рідко* **ПІДХАРЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, чим і без дод., розм.* Те саме, що **підгодо́вувати.** *Люди приходили голодні, ледь на ногах тримаючись, доводилось їх сяк-так підхарчовувати, аби зовсім не злягли* (В. Чемерис); *Друзі мене активно підхарчовували, і за кілька тижнів я трохи відійшов* [після табірного шпиталю] (М. Андрусяк); *Згадую 1931, 1932 роки. Люди пухли, падали. Комсомольці забирали в людей худобу, хліб. Батько підхарчовував нас грибами, їли квіти, цибульку з диких тюльпанів, коріння рогози* (з мемуарної літ.); — *Скотину треба підхарчувати на весняні роботи, щоб не захляла* (М. Івченко); *Марія Костянтинівна докладала всіх сил, щоб підхарчувати хворого* (С. Скляренко); — *Давайте, мабуть, справді поховаємо весь цей мотлох, а вже тоді я вас підхарчую* (П. Загребельний); — *Годі патякати, — повів далі юний джентльмен. — Тебе треба підхарчити, і ми це зараз зробимо .. Ну, зводься на задні!* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПІДХАРЧО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПІДХАРЧУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *рідко* **ПІДХАРЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док., розм.* 1. Те саме, що **підгодо́вуватися** 1. *Васютинчани теж завернули під верби, така вже традиція побережан — підхарчовуватися в Кропивній* (Іван Ле); *Ми рвемо над дорогою стиглі чорниці, а іноді й суниці — підхарчовуємось* (А. Шиян); *Кілька днів та ночей ховався Корінь між очеретами, набирався сил, підхарчовувався* (О. Бердник); [П а л а ж к а:] *Ось нате, куме, окраєць хліба, підхарчіться* (Я. Мамонтов); [Т е р е н ь:] *Поїдемо на літо на роботу, підхарчуватися, підремонтуватися, сили набратися* (І. Микитенко); *Посиділи ми в хлібосольних господарів, підхарчувалися трохи, напилися вволю гуслянки* (М. Андрусяк).

2. *тільки недок.* Пас. до **підхарчо́вувати.** *Певна частина "вільних" і "вірних" козацтв на сході і півдні України, які багато років підхарчовувались російськими духовними, фінансово-світськими і розвідувальними структурами, відверто встали на бік ворога і за логікою мають називатись антиукраїнськими утвореннями* (з публіц. літ.).

ПІДХАРЧУВА́ТИ *див.* **підхарчо́вувати.**

ПІДХАРЧУВА́ТИСЯ *див.* **підхарчо́вуватися.**

ПІДХВА́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підхвали́ти.** *Підхвалена дитина;* // **підхва́лено,** *безос. пред. Школяра підхвалено.*

ПІДХВАЛИ́ТИ *див.* **підхва́лювати.**

ПІДХВА́ЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підхва́лювати.** *Іноді підхвалювання може бути небезпечнішим за критику* (з газ.).

ПІДХВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДХВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого, що, розм.* Хвалити трохи або час від часу. *Слухає Явдоха такі речі та підхвалює "доброго молодця", що не забув науки* (Панас Мирний); *Наївшись, він дістав тюремну цигарку, постукав у двері й через вічко прикурив у вартового, підхвалюючи тюремне начальство* (М. Стельмах); — *Ох і бідовий ти! — підхвалює Тарапатого дядько Тилимон* (Є. Гуцало); *Іван Іванович розглянув його* [документ] *з усіх боків, прочитав, прицмокнув язиком, підхвалив мене за успіхи* (Ю. Збанацький); — *Сини у вас справді орли, — підхвалила Ганна Остапівна, мабуть, щоб приспокоїти* [Тритузного] (О. Гончар).

ПІДХВА́Т, у, *ч., техн.* Те саме, що **підхо́плювач.** *Пневматичний автомобільний підіймач, призначений для підіймання автомобілів масою до 3000 кг, оснащений спеціальною платформою та чотирма підхватами* (з наук.-техн. літ.).

○ **(1) На підхва́ті,** *перев. зі сл.* б у т и, с т о я т и, *у знач. присл., розм.* — виконуючи окремі, незначні роботи або доручення. *Шарик — типова шістка: для дрібних доручень він сам мав на підхваті зграйку молодих кримінальників* (А. Кокотюха); — *І що його жде? Теж у бандюків на підхваті стояти?* (О. Забужко); *Він вирішив, що хворий, тому потребував співчуття, розуміння, та щоб усі були на підхваті* (Л. Денисенко).

ПІДХВІ́СНИЙ, а, е. Який міститься під хвостом (коня, віслюка і т. ін.). *Підхвісний ремінь проходить від сідла під хвостом коня й слугує для втримання сідла на місці* (з наук. літ.).

ПІДХВІ́СТЯ, я, *с.* 1. Частина шлеї, ремінець біля сідла, що йде під хвостом коня. [А н т і ф о л С і р:] *Стули губу. Скажи-но, де подів Ті гроші, що я дав?* [Д р о м і о Е ф:] *Оті шість пенсів, Що ви ще в середу мені звеліли Віднести лимареві за підхвістя..? Лимар їх забрав, У мене їх нема* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *Металеві бляхи кінської збруї, поширені в усьому елліністичному світі, прикрашали вуздечку, нагрудник та підхвістя верхового коня* (з наук. літ.).

2. Місце під хвостом тварин. *Знайомлячись один з одним, собаки ретельно обнюхують підхвістя, прагнучи запам'ятати запах нового приятеля* (з наук.-попул. літ.).

3. *орн.* Оперення під рульовими перами або в нижній ділянці хвоста птаха. *Молодий птах вівсянки гірської вохристий, із темною строкатістю, за винятком грудей, черева й підхвістя* (з наук.-попул. літ.); *У чайки степової передня частина черева чорна, задня — руда, підхвістя біле* (з навч. літ.); *Тетерев має чорне забарвлення з металевим блиском, біле підхвістя* (із журн.).

ПІДХВОСТОВИ́Й, á, é. Який розміщений нижче хвоста. *Підхвостовий плавець у риб відіграє роль кіля* (з наук. літ.); *У морських змій підхвостові щитки непарні* (з навч. літ.).

ПІДХИЛИ́ТИ *див.* **підхиля́ти.**

ПІДХИЛИ́ТИСЯ *див.* **підхиля́тися.**

ПІДХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПІДХИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док., розм.* 1. *що.* Нахиляти, хилити що-небудь до кого-, чого-небудь. *Підхилити ручку дверей.*

2. *кого, що, перен.* Робити кого-небудь покірним, слухняним, підкоряти чиїйсь волі. *Грицько бачив: Чіпка хоч кого підхилить під себе — і .. боявся за Христю* (Панас Мирний); *— Під його нікчемну руку я ніколи не підхилю своєї голови, їдь, пане, і мири нас, бо загине Польща й усі ми* (І. Нечуй-Левицький); *— Якщо ми зробимо так за мого королювання, то той, хто перейме по мені владу, легко може знов підхилити всіх нас під наші звиклі закони* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІДХИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПІДХИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док., розм.* 1. Нагинатися, нахилятися під що-небудь. *Як пійду я у луг по калину, да виломлю калинову вітку, да пійду я підгинаючись, да пійду я підхиляючись, щоб мені віття не подломить* [підламати] (Сл. Б. Грінченка); *Бджола піднялася трохи угору, роздалася ушир, дід підхилився під улик, і бджола почала тихо осідати у його* [нього] (Панас Мирний); *Був* [Тацій] *у храмі тільки сам. Раптом мусив підхилиться* (І. Франко).

2. *перен.* Робитися покірним, підкорятися кому-, чому-небудь, чиїйсь волі. *Тільки невелика кількість щасливих справді одягала ті туфлі на ноги, цілий світ тоді їм підхилявся, і доки ходили вони в тих зачарованих туфлях, доти збирали на себе безліч поглядів* (Валерій Шевчук); *Просто не вірить* [Хо], *щоб ця палка молодіж .. витривала боротьбу з його чудодійною силою, не підхилилася їй* (М. Коцюбинський).

3. *тільки недок.* Пас. до **підхиля́ти.** *Дивлюся: наша стара хата підхиляється кремезним дубом, як земля небом* (з газ.).

ПІДХИХИ́КНУТИ, ПІДХІХІ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **підхихи́кувати, підхіхі́кувати.** *— А ви чого тут стовбичите? Не знаєте приказу, щоб уся молодь була при в'їзді? Ану, марш! — Ідіть, ідіть! — додав другий і підхіхікнув* (Г. Хоткевич); *Він був радий, що так щасливо одбився од жінчиної атаки, і теж підхихикнув* (М. Чабанівський); *— Ліс — то наша хата, а найвірніший товариш — вовк, — сказав* [батько] *уголос, і Стах улесливо підхихикнув* (М. Малиновська); *Розсміявся* [Халям] *розкотисто, легко спочатку, а тоді істерично, по-псячому. Табірники, що стояли півколом, підхіхікнули* (О. Ульяненко).

ПІДХИХИ́КУВАННЯ, ПІДХІХІ́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підхихи́кувати, підхіхі́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Коли сходяться двоє, що хляпають по плечах, то той, що хляпає дужче й певніше, займає пануюче становище. А в другого з'являється запобігливе підхіхікування* (В. Винниченко); *— Чуєш, Павле, не лізь до них, благаю! — щиро прохав Рінка... — Ти ж від неї* [дівчини] *тоді, як ото таке зчинив з худобою, втік? — А що я міг? Загинути разом з нею? — помовчав і додав роздумливо, з тихим підхихикуванням: — А так і я живий, і вона* (М. Циба).

ПІДХИХИ́КУВАТИ, ПІДХІХІ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., з кого — чого, рідко над ким — чим, кому, чому, а також без дод., розм.* Злегка або час від часу хихикати, підсміюючись з кого- або чого-небудь. *Тільки він один і сміявся на полі та іноді підхихикував лановий* (М. Стельмах); *Дивишся часом, нікчема якась, .. а й та норовить чимось тебе принизити, підхихикує з тебе* (О. Гончар); *Та ще й оті Спасокукоцький і Кукуєвицький, які тільки й знають, що підхихикують завжди з-за чужих спин* (В. Нестайко); *Жінка стала переді мною і виставляється, що в неї краща за всіх молодиць сільських постава... Таке побачивши, пан регочеться. Псар йому підхихикує* (Ю. Логвин); *Все це було настільки підло і брудно, що пройняло цілу аудиторію. Нікому навіть не хотілося підхіхікувати* (І. Жиленко).

ПІДХІ́Д, хо́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **підійти́, підхо́дити** 1, 2. *Залишки загону зібралися на умовленому місці, чекаючи підходу тих, що розбіглися по лісу...* (Ю. Бедзик); *Легати, квестори й військові трибуни сперечалися до пізньої ночі, кожен пропонував чекати тут підходу Аттіли* (І. Білик); *Цих кілька загальних уваг ми вважали за потрібне дати наперед для того, щоб ясніші стали наш підхід до теми й наше завдання* (В. Еллан-Блакитний).

2. Місце, по якому підходять, наближаються до чого-небудь. *Дамба хоч і була важливою допоміжною спорудою, під захистом якої провадились роботи у низовому підході до шлюзів, проте пошкодження її не створювало небезпеки для основних споруд* (Г. Коцюба); *Копали окопи, кулеметні гнізда, мінували підходи до табору* (І. Багмут); *Біля двох десятків гренадерів .. наближались до палацу, охоплюючи підковою підхід до головних воріт* (Д. Білий).

3. Сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь. *Підхід до теми, можна сказати, фізіологічний; газета уявлялась письменникові як живий організм* (С. Єфремов); *Підхід до літературних явищ із суспільного боку не втратив досі і ніколи не втратить своєї вартости* (Б.-І. Антонич); *Не раз шукав* [Дурдуківський] *і знаходив індивідуальний підхід до кожного учня* (Б. Антоненко-Давидович); *— Я й говорю — до людей підхід треба мати* (Григорій Тютюнник); *Вдарити в дерево блискавкою — залюбки! А от робота, що вимагала тонкого, творчого підходу, давалася нам украй важко* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перев. мн., розм.* Замасковані прийоми, виверти, до яких удаються з якоюсь метою. *— Досі я хоч знав про підходи панича, та не боявся нічого* (І. Франко); *— Сказав би просто, так ні — неодмінно з підходом* (А. Головко); *Треба просто шукати .. підходи до Гончарових, брати їх в довготривалу облогу, виявляючи при цьому, крім настирливості, ще й велику терпеливість та винахідливість* (В. Чемерис).

4. *спорт.* Серія безперервних повторень окремої вправи в бодібілдингу, пауерліфтингу, важкій атлетиці та інших видах силового спорту. *Основною дисципліною в сучасному пауерліфтингу є триборство — присідання, жим і тяга. У кожній вправі по три підходи* (з наук.-попул. літ.); *Настрій, і без того хороший, суттєво піднявся. Я .. зробив у три підходи шістдесят відтискань від підлоги* (А. Кокотюха).

△ **(1) Компете́нтнісний підхі́д,** *пед.* — спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів. *Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості учня та може бути реалізованим і перевіреним тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій* (з наук. літ.).

ПІДХІ́ДЕЦЬ, дця, *ч., ірон.* Замаскований підхід (у 3 знач.). *— Ти, знаєш, не шукай тут до мене підхідців* (А. Кокотюха).

ПІДХІДНИ́Й, а́, е́. Стос. до підходу (у 2 знач.). *Єдина в прифронтовій смузі підхідна дорога опинилася під обстрілом бортової зброї* (М. Слабошпицький); *Внутрішній підхідний канал — гідротехнічна споруда, природний або штучний водний шлях, розташований у межах акваторії порту* (з навч. літ.).

ПІДХІХІ́КНУТИ *див.* **підхихи́кнути.**

ПІДХІХІ́КУВАННЯ *див.* **підхихи́кування.**

ПІДХІХІ́КУВАТИ *див.* **підхихи́кувати.**

ПІДХЛИ́ПУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підхли́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Тихе підхлипування.*

ПІДХЛИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Злегка хлипати. *Батько .. голосно заридав, підхлипуючи по-дитячому* (Г. Косинка); *Менший брат у колі родини може тільки підхлипувати, коли хтось співає* (із журн.).

ПІДХЛІ́БНЕ *див.* **підхлі́бно.**

ПІДХЛІ́БНИЙ, а, е, *діал.* Власт. підхлібникові; підлесливий. *Всі уже посміхалися підхлібними .. усмішками* (Г. Хоткевич); *— Боже помагай, Анно! — промовила* [Рахіра] *підхлібним голосом* (О. Кобилянська); *Регіт і підхлібні оплески та вигуки вкрили розмову* (Н. Королева); *Зіновієві соромно за батька: за його підхлібну посмішку* (Р. Іваничук).

ПІДХЛІ́БНИК, а, *ч., діал.* Підлабузник, підлесник. *Писала* [Катерина II] *грамоти, роздаровуючи тисячі вольних козаків і величезні простори української землі своїм підхлібникам та любовникам* (І. Франко); [М а з е п а:] *А мить одна — й по всьому... Запроданці, підхлібники. Кажи, Що там Палій ще виказав на мене?* (Л. Старицька-Черняхівська); *Коли мені підхлібник тисне руку, Тікаю геть від нього сам не свій* (Д. Павличко).

ПІДХЛІ́БНИЦТВО, а, *с., діал.* Те саме, що **підхлі́бство.** *Скільки ще в своїй державі будемо терпіти злодійство й обман, шахрайство й підхлібництво?* (з газ.).

ПІДХЛІ́БНИЦЯ, і, *ж., діал.* Жін. до **підхлі́бник.** *Облеслива підхлібниця.*

ПІДХЛІ́БНО, ПІДХЛІ́БНЕ, *діал.* Присл. до **підхлі́бний.** *— Нехай, щоб мене назвали не лиш мрійником, але і менш підхлібно* (О. Кобилянська); *Йому підхлібно посміхались. Авторитет Проців міцнів* (В. Бабляк); *— Христос воскрес... — посміхнувся* [барон] *підхлібне, — випиймо за його муки* (Р. Іваничук); *— Із вас міг би вийти великий музикант, — казала вона підхлібне, щоб загасити недоречний спалах роздратування* (Валерій Шевчук).

ПІДХЛІ́БСТВО, а, *с., діал.* Підлабузнювання, підлещування. *— Без підхлібства, панове, без компліментів* (І. Франко); *— Цить, цить, Мавро! — перебила Іваниха Дубиха, морщачи строго брови, що не любила підхлібства ні в честь своєї особи, ні свого маєтку* (О. Кобилянська); *З висоти Афонської гори гласив* [Іван Вишенський] *світові Божу істину без підхлібства* (Р. Іваничук).

ПІДХЛЬО́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підхльо́скувати.** *Легке підхльоскування.*

ПІДХЛЬО́СКУВАТИ *див.* **підхльо́стувати.**

ПІДХЛЬО́СНУТИ, ну, неш, *док., кого і без дод.* Однокр. до **підхльо́стувати, підхльо́скувати.** *Хіба що часом, знічев'я віжками підхльосне* [Іван], *— і білий кінь вивертав на полівку, що вела до міста* (В. Дрозд); *Голосний сміх, мов батогом, підхльоснув Бурка* (Ю. Збанацький); *— Нуль-нуль-сороковий, ворушіться, — підхльоснув диспетчер, — генерал нагадує, що ви вибиваєтесь з графіка на цілу хвилину* (М. Кідрук).

ПІДХЛЬО́СНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підхльо́снути.** *Коні, добре підхльоснуті нагайками, нашорошували вуха, хропли* (з мемуарної літ.); *А мій товариш, підхльоснутий голодом, все ж з'їв пару шматків хліба з трутизною* (Любко Дереш).

ПІДХЛЬО́СТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підхльо́стувати.** *Носив Орік важку глину в майстерню підбігом, підхльостуваний наглядачем* (В. Чемерис); *— Явтуше Калениковичу, — вигукує парубок, підхльостуваний сміливістю відчаю* (Ю. Яновський); *Підхльостувана поганим передчуттям, Таміла зляканою кішкою металась по дачі, намагаючись знайти чорний хід чи відчинене вікно* (Г. Тарасюк).

ПІДХЛЬО́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підхльо́стувати.** *Ситуація на селі ускладнювалася кризою колгоспного ладу, яка особливо глибоко вразила Україну, та підсилювалася загальною економічною кризою, зумовленою сталінською політикою підхльостування індустріалізації* (з наук. літ.).

ПІДХЛЬО́СТУВАТИ, *рідше* **ПІДХЛЬО́СКУВАТИ,** ую, уєш, *недок., кого.* 1. Злегка хльостати (перев. коня), змушуючи швидше бігти, рухатися. *Як ото кажуть, лев підхльоскує себе хвостом, хотячи розсердитись, так він* [інспектор] *з кожним кроком наливався злістю* (Дніпрова Чайка); *Нам чогось так весело, регочемося, борюкаємося на санях, конячку підхльоскуємо* (С. Васильченко); * У порівн. *Темно-руса довга коса її то відлітала вбік, то падала на спину, ніби підхльостуючи дівчину...* (Є. Доломан).

2. *перен., розм.* Спонукати кого-небудь робити щось швидше, краще; пришвидшувати якісь дії, процес. *Хлопці штовхалися, вищали від страху й збудження, їх підхльостував розбійницький свист Вадьки Кадухи* (В. Близнець); *Люди не прощають страху, він підхльоскує їх* (Ю. Мушкетик); *Нашого гасконця підхльостувала люта жага помсти* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Підхльостували* [зграї школярів і молодих слуг] *й без того загальний кепський настрій* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІДХМА́РНИЙ, а, е. 1. Який міститься, відбувається або здійснюється дуже високо, під хмарами. *Вони насторожено завмирають* [зенітні гармати], *готові закидати підхмарну височінь своїми снарядами* (М. Трублаїні); *Вони злізли, і поземка здалася їм зовсім не холодною після підхмарного вітру* (В. Собко); *Підхмарною саранчею стрекотіли вертольоти за ліс* (Є. Пашковський).

2. Розташований нагорі, на вершині чого-небудь. *Я б віддав отой химерний Твій таємний світ надхмарний За наземне справжнє графство, За підхмарний замок гарний* (Леся Українка); *Не відбудуєш гордих веж підхмарних, Розбитих статуй не двигнеш з руїн* (Б. Лепкий); *Вершини підхмарні, прийдіть зеленою рутою і болотяним виноградом.., заберіть у дитини безмов'я* [безмовність] *й поверніть мову* (Є. Гуцало); *Пролягає він* [шлях] *високо в підхмарних горах серед непролазних хащ* (М. Кідрук).

ПІДХМА́Р'Я, я, *с.* Небесна висота, піднебесна широчінь. *Вони їхали вузенькою стрічкою дороги, що перетинала кряжі, спускалась у глибокі долини з їх шумливими потоками і знову рвалася в підхмар'я* (С. Журахович); *За високою стрункою дзвіницею .. десь у білому підхмар'ї зникають лебеді* (М. Стельмах); *Два штурмовики зринули в підхмар'я, а третій потягнув униз довжелезний шлейф темного диму* (Є. Доломан); * Образно. *Гарні, вродливі, гожі, славні, ловкі, красиві дівочі лиця мовби злітали на тебе звідусюди, і ти летів разом з ними в найвищі підхмар'я захоплень* (П. Загребельний).

ПІДХМЕ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Який підхмелився. *Гучинський і "цьоця" одного вечора прийшли з міста значно підхмелені* (І. Франко); *Гетьман, уже підхмелений медом, ударив кулаком у стіл* (А. Чайковський); *Засміявся підхмелений дука: — Що то їде, погляньте, за штука?* (А. Малишко); *На заднє сидіння нашого авта* [авто] *запакувалося ще троє пасажирів, дві дами і сильно підхмелений, та все одно вельми інтелігентний професор математики* (Ю. Андрухович); * Образно. — *Чого не думалося в ті медові дні, коли повітря, підхмелене шрапнельним димом, кров'ю.., п'янило мозок* (А. Головко).

ПІДХМЕЛИ́ТИСЯ, елю́ся, е́лишся, *док., розм.* Випити чого-небудь хмільного (у 2 знач.). *Всі собі добре підхмелилися.., хоть і не горівкою, але .. угорськими винами* (Ю. Федькович); *Як уже всі підхмелились, викликали бернардини православних одного по одним з рефектаря* [рефектара] (А. Чайковський); *Інколи, підхмелившись, я роззирався залою, виловлював очима якусь панночку і запрошував до танцю* (Ю. Винничук).

ПІДХМЕЛІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Трохи захмелілий. *Набундючений, підхмелілий поліцай Збишко Небощанський .. врешті розвів пухлими, як у молодиці, руками: — Тутай, панє добродзєю* [Тут, пане добродію], *самогубством пахне* (І. Нижник); *Був то жарт, що на нього пішов свого часу підхмелілий печерник, щоб розбавити свою самотність* (Валерій Шевчук); // Власт. п'яному, кому-небудь під хмелем. *Підхмелілий голос.*

ПІДХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.*, **ПІДІЙТИ́,** дійду́, ді́йдеш, *док.* 1. Ідучи, наближатися до кого-, чого-небудь. *Підходили до мене тутешні знайомі запитувати про святкування* (Панас Мирний); *Уже зовсім смеркало, як Давид підходив до села* (А. Головко); *Нарешті я зважуюсь. Підходжу до дверей і довго стою перед ними* (С. Андрухович); *Раз увечері зимою, У одній свитині, Іде боса титарівна І несе дитину. То підійде до криниці, То знов одступає* (Т. Шевченко); *Вдосвіта схопився Захар, підійшов до матері* (Іван Ле); // Під'їжджаючи, підпливаючи, підлітаючи і т. ін., наближатися до кого-, чого-небудь. — *Коли Венера, підходячи до Сонця, повернута неосвітленим боком до Землі, земний спостерігач бачить її як темний диск, з світлим ореолом* (В. Владко); *Пароплав підходив до Соболівської пристані аж на пів години раніше строку* (Ю. Збанацький); *Ладді* [лодії] *одна по одній підходили до берега* (І. Білик); *Вночі до станції підійшов ешелон новгород-сіверців* (О. Довженко); // Прибувати куди-небудь. *На пероні дзвінок, зараз підходить поїзд* (М. Коцюбинський); *Складали* [поранених] *на сани — по два, по три. Навантажені сани рушали, а підходили інші* (І. Багряний); *Підходили нові й нові слухачі, й святому знову доводилось розповідати своє незвичне видіння* (М. Стельмах); *Витримати перший натиск. А там... Підійдуть танки* (В. Козаченко).

2. Приступати до чого-небудь, братися за яку-небудь справу. *Але не можна ж було повбивати Бутлів, бутленят, Жульку й півня, щоб вони не виконували своїх функцій. Значить, треба було підходити з другого боку* (В. Винниченко); *До суперечок між течіями треба підходити з одним критерієм* (В. Еллан-Блакитний); *Перш ніж підійти до питання про можливість життя на загиблій планеті, треба хоча б у загальних рисах уявити її* (М. Руденко); *Можливості для заощаджування, виявляється, майже безмежні. Варто лишень підійти до справи з належною винахідливістю* (Н. Сняданко); // Виявляти своє ставлення до чого-небудь, оцінюючи. *Багато жінок підходить до чоловіка з певним, свідомим чи несвідомим, корисливим обрахунком* (Д. Бузько); *Життя навчило Івана Петровича підходити до всього, навіть і до пісень, діалектично* (Б. Антоненко-Давидович); *Мій батько до оцінки по поведінці підходив адміністративно й об'єктивно* (О. Ковінька).

3. *тільки док.* Уміти привернути, прихилити кого-небудь до себе, завоювати довір'я. [В і в д я:] *От моя Стехванія, та вже буде .. шинкаркою, зна, до кого як підійти* (М. Кропивницький); *Іван Семенович .. прикро признався сам собі, що він зовсім не вміє виховувати дитину, не знає, як підійти, не відчуває дитячої психології* (М. Івченко); *Він був мало не старший за всіх, але очі молоді, рухи юнацькі .. До людей умів підійти* (О. Копиленко); // Звернутися до кого-небудь із проханням, пропозицією, вимогою і т. ін. *Панові сказати б, що Василь бунтує людей, та як ти його скажеш, як до його* [нього] *доступиш, підійдеш* (Панас Мирний).

4. *перен.* Наближатися, наставати (про час, події, явища і т. ін.). *Підходила зима, треба щось їсти, в чомусь ходити* (Григорій Тютюнник); — *Такий час підходить. Саме для цього знаходимось на Марсі я і мої товариші* (О. Бердник); *Кажуть, поїхав* [суддя] *на свій хутір, празники підійшли, суда не буде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ніч підійшла нечутно, І в темряві нічній На сіні біля батька Лежав тихцем Андрій* (Л. Первомайський).

5. *перев. недок.* Розміщуватися близько чого-небудь, бути в безпосередньому сусідстві з чимсь, межувати з ним. *Іноді ярок підходив близько до тину* (Панас Мирний); *Тільки там, де до води підходили масиви озимої пшениці, краєвид враз оживав, лагіднішав* (І. Багмут); *З південного степу несе жарким чебрецевим духом. Степ підходить до самої хати* (В. Близнець); *Знизу й згори підходив до монастиря .. зелений ліс* (П. Загребельний).

6. Бути придатним, прийнятним, відповідаючи яким-небудь вимогам. *Цей нарис цілком буде підходити до другого томика* (М. Коцюбинський); *Вона говорила.., що місце не підходить дитині і не такі їй потрібні цяцьки* (О. Гончар); — *А я хочу дістати від вас деякі пільги, вельми для мене важливі. Ніщо задарма не дається. Підходить вам така оборудка чи ні?* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Не знаю, чи вподобається Вам* ["День у дорозі"] *і чи підійде до Вашого збірника* (Панас Мирний); *Приходь* [на весілля] *не з порожніми руками: неси сороківку, .. часничину чи бублик на закуску. Таранька теж підійшла б* (Ю. Смолич); // Бути відповідним кому-, чому-небудь. *Вона вгадувала своїм жіночим серцем, що Харитін підходить під її завзятущий, дужий темперамент* (І. Нечуй-Левицький); *До далеких звуків пісні так підходила ця проста, злита з природою бесіда* (Г. Хоткевич); *До деяких оголошень мелодія маршу не підходила, але фельдфебель .. в такт гатив кулаком об стіл і тупотів ногами* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Личити кому-небудь. *Туристка .. знала, що ця блузка їй дуже підходить* (М. Томчаній); *Жильятове ім'я не сходило з уст. Люди говорили про його вчинок і доходили висновку, що прізвисько Лукавий йому підходить* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); [Н а с т я:] *Ніби риза* [халат], *золотом вишито. Як би це нашому батюшці підійшло* (О. Корнійчук); // Пристосовуючись до когось, чогось, підроблятися. *Він і сяк і так підходив під кріпаків* (Панас Мирний); *Вона вхопила пляшку й бурхнула й собі рому в .. стакан, щоб підійти під смак Ганущa* (І. Нечуй-Левицький).

7. Переміщатися, підніматися догори. *Дим .. над мундштуком великої цигарки .. курився рухливими кучерями хмар, підходив угору* (Г. Епік); *Вже сонце геть-геть підійшло на небі* (І. Франко).

8. *тільки док., рідко.* Ідучи, пройти яку-небудь відстань. — *Відпочинь, дитино, а тоді ще трошки підійдемо* (А. Головко).

9. Збільшуючись в об'ємі, підійматися (про тісто). *У макітрі підходить опара* (Ю. Яновський); *Настя готувалася до свята так, як завжди, як звикла це робити роками. Повиробляла калачі, паски. Поки вони підходили коло тепла, зварила із консервованих вишень кисіль, пофарбувала .. яйця й поставила на столі* (К. Мотрич).

10. *чим.* Насичуватися чим-небудь. *Коли земля підійде водою, її перекопують на зиму* (з газ.).

Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.)* **на сні́дання (на сніда́нок)>** *див.* **со́нце; Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося** *і т. ін.)*] *див.* **со́нце; Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі>** *див.* **удава́тися.**

◊ **І не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь** *і т. ін.)* *див.* **приступа́тися; (1) Підхо́дити / підійти́ під ла́ску** — здобувати любов, прихильність кого-небудь. *П'єро жив собі в Уельсі у маршала англійського короля і чимраз більше панові своєму під ласку підходив* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *А я тую ряску Та зберу в запаску, Таки ж своєму козакові Підійду під ласку* (з народної пісні); *Та було ночі не досипляє, — дума, за що ласки одпала та як знов під ту ласку підійти?* (Марко Вовчок); **(2) Підхо́дити / підійти́ під плече́** *кому* — бути рівнею кому-небудь. [К о з у б с ь к а:] *Ніколи хам панові під плече не підійде!* (М. Кропивницький).

ПІДХОДЯ́ЩЕ. Присл. до **підходя́щий.** *Ні, підходяще він почав главу свого роману* (П. Дорошко); *Впевнившись, що скаженого молока* [горілки] *лишилося підходяще, можна ще одного чортика втопити, старшина заїкувато оголосив наслідки порятунку* (О. Ковінька); // *у знач. пред. Назвався* [чоловік], *сказав — треба побалакати, але не тут, тут не зовсім підходяще* (А. Кокотюха).

ПІДХОДЯ́ЩИЙ, а, е. 1. Те саме, що **підхо́жий** 1. — *Я внесу тобі Псалтиря. Для свята більше підходящої книжки й не знайти* (С. Васильченко); *Восени старий вирубував у березі підходящу вербину і всю зиму вона сохла на горищі* (С. Голованівський); *Я добре знав цю пісню. У нас її любили співати. "Ой, дівчино, шумить гай". Відома українська жартівлива народна пісня. Дуже підходяща для будівельників* (В. Нестайко); — *Куди вони...* — *Ріно намагався підшукати підходяще слово, але не міг* (М. Кідрук); — *Але ж,* — *зауважив Д'Артаньян,* — *даруйте, пані, що я, звичайний гвардієць, насмілююсь закликати вас до обережності, але ж, здається мені, тут не підходяще місце для того, аби звіряти таємниці* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. *розм.* Те саме, що **до́брий** 4, 5. — *Бачу, що начальника я вам дав підходящого* (Ю. Шовкопляс); — *Ні, це не Михайло Ломоносов, а Михайло Іванович Ромась, хоч також підходящий, можна сказати, славетний на весь світ хімік...* (М. Сиротюк); [Б а к л а ж а н е н к о:] *Нічого не скажеш,ситро підходяще* (І. Микитенко).

ПІДХО́ЖИЙ, а, е. 1. Який відповідає яким-небудь вимогам, умовам, придатний для чогось. *Ніколає каже, що Іон Бану підхожа людина на цей пост* (М. Чабанівський); *В товаристві таких благородних .. дам він завжди побоювався, щоб з його звиклих до лайки уст не зірвалося якесь круте, більш підхоже тільки для таверни, слівце* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Який можна прийняти, з яким можна погодитись; прийнятний, вигідний. — *Може бути й царська посада не підхожа, як вона стає Вам не по душі* (Панас Мирний); *Місцина всіма сторонами була підхожа для доброго полювання: далека від людського житла, дика, з густими чагарями й старим мішаним лісом* (Б. Антоненко-Давидович); *Недавно пройшла чутка, що звільняється в управлінні підхоже місце* (І. Муратов).

2. *розм.* Схожий на кого-, що-небудь. *Крамниця* [у місті] *була підхожа до тієї, що Левантина бачила і .. на селі, тільки більша* (Б. Грінченко); *"Нащо одному чоловікові так багато хліба?" .. Наївне питання.. Але його споконвіку завдавали і завдають у тисячах підхожих випадків* (С. Єфремов).

ПІДХО́ЖІСТЬ, жості *і* жости, *ж.* Абстр. ім. до **підхо́жий.** *Іменник "здатність", похідний від прикметника "здатний", означає "набута властивість чи підхожість людини або речі до чогось"* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІДХОМУ́ТНИЙ, а, е. Розміщений під хомутом. *Підхомутну подушку виготовляють із трьох шарів повсті із зовнішнього боку, що прилягає до шиї коня* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для розміщення під хомутом. *Підхомутну повсть використовують для м'яких прокладок у шорних виробах* (з газ.).

ПІДХОМУ́ТНИК, а, *ч.* Прокладка під хомутом, вигот. перев. із повсті; кичка (у 1 знач.). *У XIX ст. подхомутники робили з соломи й полотна, деколи обтягували шкірою* (з наук.-попул. літ.); *Підхомутник пришивають до хомутини й прикріплюють ремінцями до кліщів* (з навч. літ.).

ПІДХОПИ́ТИ *див.* **підхо́плювати.**

ПІДХОПИ́ТИСЯ *див.* **підхо́плюватися.**

ПІДХО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підхопи́ти.** *Хлопець .. кинувся до машини і, підхоплений товаришами, миттю опинився в кузові* (О. Гончар); *Минають дні, що років варті. Слова, підхоплені на парті, йому припали до душі* (Т. Масенко); *Смолюк залюбки вживав десь підхоплені, малозрозумілі для мене примовки* (І. Муратов); *Підхоплена хвилями, шлюпка вилетіла в море* (М. Трублаїні); *Підхоплений швидкою течією, якийсь хлопчина відчайно боровся з хвилями, намагаючись досягти піску* (О. Донченко); // **підхо́плено,** *безос. пред. Після тієї ночі, коли вона із своїми снайперами вперше вийшла на нічні полювання, її почин було підхоплено по всьому фронту* (В. Кучер); *Сама розсміялась* [Марія]: *так це було вірно підхоплено серед тої метушливої орловської юрби і тепер влучно використано* (О. Іваненко).

ПІДХО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підхопи́ти.** *Дітям зазвичай подобаються вправи з найпростіших прийомів жонглювання — підкидання й спритне підхоплення різноманітних предметів* (із журн.); *З якою бистротою духу й ясністю погляду вона вміла в тих оповіданнях відрізнити геніальне підхоплення фактів з життя робітницького від плиткого, англійсько-ліберального погляду самого автора на те, як зарадити подібним фактам і чим помогти бідному народові!* (І. Франко).

ПІДХО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підхо́плювати.** *Злітали в повітря солдатські пілотки, майоріли на сонці білі голуби листівок, підхоплювані вершниками на льоту* (О. Гончар); *Вони* [клени] *просто не випустили восени своїх звичних крилаток, які завжди опускалися під ноги, конкуруючи із паперовим сміттям, яке танцює, підхоплюване вітром* (Н. Сняданко).

ПІДХО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підхо́плювати.** *У пристрої для збирання колорадських жуків повітропровід, що створює направлений потік повітря з одного боку рядка рослин, має спеціальний рукав для підхоплювання жуків і подавання їх до котка, який їх чавить* (з наук.-попул. літ.); *Таке підхоплювання нитки розмови .. переконує, що авторові йдеться про щось більше, ніж вправне використання стилістичного прийому на догоду письменницькому маркетингу* (К. Москалець); *У підлітків з акцентуацією нестійкого типу характеру необхідно розвивати такі притаманні їм соціально цінні якості, як підхоплювання та підтримування нових ідей* (з навч. літ.); *Уміле підхоплювання реплік робить доповідь жвавою й цікавою* (із журн.).

ПІДХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДХОПИ́ТИ,** оплю, о́пиш; *мн.* підхо́плять; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Хапати, брати руками або рукою, щоб підняти чи підтримати кого-, що-небудь. [П а н а с:] *Я не встою на ногах .. (Заточується. Маруся й Настя підхоплюють його під боки й садовлять)* (І. Нечуй-Левицький); *У юрбі моя сестра .. Вона хитається, і люди її підхоплюють, несуть...* (В. Сосюра); *Йому байдуже, чи вона його слухає. Він підхоплює її під лікоть і тягне між базарними рядами* (І. Роздобудько); *Льока зумів вчасно підхопити знепритомнілу вдову, дістав склянку води* (Ю. Мокрієв); *Мама підхопила Дениска на руки, поцілувала й закружляла з ним по кімнаті* (В. Нестайко); // Схоплювати кого-, що-небудь у момент льоту, падіння; ловити. — *Чому ти не хотів із мною говорити? — пита дівчинка, кидаючи* [опуку] *та підхоплюючи* (Марко Вовчок); *Біля печі стояв раб, чорний, як вуглина.., він підхоплював корзину і висипав вугілля в огонь* (В. Чемерис); *Він підкинув того каменя вгору та й підхопив* (з казки); // Різко, поспішно брати, захоплювати що-небудь. *Кран підхоплював великі жолоби-мульди, сповнені шматків металу і флюсів* (В. Собко); *Ось цеберка зринає над цямринням. Хлопець спритно підхоплює її за пруг біля денця і перехиляє* (Є. Доломан); *Нуся почала уявляти собі, як Баба Яга підхоплює її рогачем і шургицяє* [пхає] *у піч, як полум'я з усіх боків обпікає її, і в неї справді запекло в грудях* (В. Нестайко); *Марина підхоплювала масло на кінчик ножа і мастила тост, вкриваючи його маленькими острівками* (Г. Вдовиченко); *Одна царедворка підхопила намисто на золоту тарілку й подала князівні* (І. Нечуй-Левицький); *Головатий підхопив під пахву невеличкий баклажок* (С. Добровольський); // Брати з собою мимохідь або легко, невимушено. *Відстрілявшись, біляки підхоплюють кулемет і знову чухрають* (О. Гончар); *Тітка підхоплює свою сумку й майже біжить до племінниці* (О. Ірванець); — *Зараз візьмемо ще по одному тістечку... —* сказав *Оллі, підхоплюючи на ходу тістечко із полуницею* (С. Пиркало); *Дівчина, .. вставши з трамвая, оглянулась на всі боки і, підхопивши невеличкий чемодан, заспішила до університету* (І. Цюпа); *Маруся підхопила з землі капелюх, натягла його низько на чоло й скочила на коня* (В. Шкляр); // Підбирати, піднімати чи підв'язувати, прикріплювати що-небудь довге або те, що опускається. *Вона була надзвичайно приваблива, а вітер, що раз у раз грайливо підхоплював край її вбрання, посилював ефект* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Стара, яка нічого в світі не боялася, раптом захотіла підхопити свої спідниці, покинути тут і палицю й чкурнути з двору* (Валерій Шевчук).

2. *що, перен.* Швидко сприймати, легко засвоювати. *Її жива уява підхоплювала кожде слово Грозицької і перетворювала його на живі картини* (І. Франко); *Грати на гітарі хлопець швидко навчився, це йому легко давалося — нотну грамоту на льоту підхоплював* (із журн.); *Він чув нашу розмову, підхопив думку Жолткова і зробив все можливе, щоб врятувати мене* (Л. Старицька-Черняхівська).

3. *перев. док., кого, що, розм.* Брати з собою як попутника. *Десь через пів години одна з автомашин підхопила Захара з чемоданом і привезла його до контори* (Іван Ле); *Комбатів ординарець, женучи "впорожні" засідланого коня своєму "хазяїнові", десь підхопив і Шуру попутно* (О. Гончар); *Ми самі вирішили його* [малого] *забрати, коли він звільниться. Приїхали й підхопили його під тюремними брамами* (С. Жадан); *Як добре, що біля столичного берега гойдався на хвилі катерок, підхопив її* [Любу], *уніс далеко від галасливого міста* (Люко Дашвар).

4. *кого, що і без дод.* Нести силою свого руху (про воду, вітер і т. ін.). *Тимофій не чує, як вода кам'янить натруджені жили, .. як підхоплює течія його і несе на широке плесо...* (М. Стельмах); *Струмок підхоплював кораблики і хутко ніс поміж звивистими зеленими берегами* (В. Чухліб); *Тато знімав тоді восьмиміліметровою камерою. Брата підхоплювали хвилі і відносили від берега, а тато .. робив про це фільм* (Т. Прохасько); *Вода підхопила човни й неначе кинула їх униз* (І. Нечуй-Левицький); *Соломія відпустила шворку, і колоди, з яких був зв'язаний її пліт, підхопила вода і кинула в темінь* (С. Голованівський); // *безос. Він зловив себе на тому, що його підхоплює, відносить в інший бік, зовсім не туди* (О. Ульяненко); *Закричав* [Артем] *"в нестямній радості", коли його підхопило вітром і понесло над землею* (Б. Антоненко-Давидович); // *перев. док.* Стрімко вирушаючи з місця, тягнути за собою екіпаж або встигати за іншим (про коней). *Франц махнув бичом* [бичем], *коні підхопили, — шарабан покотивсь* (Л. Старицька-Черняхівська); // Стрімко зриватися з місця, прискорюючи біг. *Степан знов став поганяти коні. Вони зразу підхоплювали, потім швидко приставали та й ішли собі ходою* (Дніпрова Чайка); *Воза не тягне* [коняка]! .. *"Нічого, у нас побіжить!" І як сіли, як гикнули, як свиснули, так вона, шельма, як метельнула хвостом, як підхопила, кометою понеслась...* (О. Гончар).

5. *що і без дод.* Продовжувати підтримувати що-небудь, почате іншими. *Круглову особливо приємно, що вся команда підхоплює приклад Цимбала* (І. Багмут); *Ми підхоплюємо їхню* [попередників] *естафету, радіємо урочистостями або гніваємося від невдач* (О. Бердник); *Юлія не підхоплювала капітаншиних жартів, не відгукувалася на його натяки* (П. Загребельний); *На думку медиків, моду на екстазі* [психостимулятор] *підхоплює насамперед молодь, що прагне нових штучних збудників та невідомих відчуттів* (А. Кокотюха); *Він умить підхоплював нові ідеї і швидко впроваджував їх у господарство* (В. Лис); *Метод Багірова незабаром підхопили всі* (О. Гончар); // Приєднуватися до співу, розмови і т. ін. *Гарна пісня й інша, про зозулю. Коли хлопці її заспівували, її підхоплювала вся камера* (І. Багряний); *Баян співав пісні, а всі в палаті підхоплювали його слова* (С. Скляренко); *Півчі дружно та злагоджено підхоплюють слідом за батюшкою* (Є. Гуцало); *Жити треба. Треба якось жити. — Так, жити треба, — гордо підхоплює тему розмови Ніна* (Є. Кононенко); *Затягла* [Мотря]: *"Ой чумаче, чумаче, хрещатий барвінку!" Дівчата й собі підхопили* (Марко Вовчок).

6. *перев. док., кого, перен., розм.* Знайомитися з ким-небудь, здобувати чиюсь прихильність. *Дозналися вони тільки тоді, як умер князь та як Пидоря, не дивлячись на її тридцять літ, підхопила собі двадцятилітнього молодця з міських міщан* (Панас Мирний); [М а р у с я:] *Що не говори, а, бісова тінь, гарного парубка підхопила...* (М. Кропивницький); *Поряд неї сіла й ота дівчинка. — Де це ви собі таку підхопили? .. — жартувала Катря* (А. Головко).

7. *що, розм.* Діставати яку-небудь хворобу. *Осінь, восени я завжди підхоплюю нежить першим* (А. Кокотюха); *Немовля підхопило інфекцію з води і за три дні померло* (Любко Дереш).

ПІДХО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПІДХОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* підхо́пляться, *док.* 1. Різко, стрімко вставати, підійматися з місця. *Терешко швидко підхоплюється, за одну хвилину одягається — і вже на подвір'ї* (Г. Епік); *— За мною! В атаку! Вперед! І всі, підхоплюючись, кинулись з кюветів натовпами на міст* (О. Гончар); *Раптом Ява підхоплюється, сідає, обхоплює зігнуті ноги руками і тикається підборіддям у коліна* (В. Нестайко); *Я падав — тіло моє пронизували удари знизу, я підхоплювався і біг далі...* (Д. Білий); *З-за столу підхопився маленький офіцерик* (Ю. Бедзик).

2. Ставати вищим за кого-, що-небудь, досягати якої-небудь висоти. *Попри високі китиці кукурудзи підхоплюється широколистий тютюн* (Н. Кобринська); // *розм.* Ставати дорослим; підростати. *Коли б не челядь вірна, не сини, що підхоплюються уже.., то, мабуть, і завтрішньої днини не дожила б* (Б. Лепкий); [П а с і ч н а:] *Діти у мене вже, Богу дякувати, підхопилися* (І. Франко).

3. *розм.* З'являтися над горизонтом, сходити (про сонце, місяць). *Сонце вже Підхопилось високо* (І. Франко).

4. *тільки недок.* Пас. до **підхо́плювати.** *Безструктурний пилуватий ґрунт підхоплювався вітром, І виникали страшні чорні бурі...* (М. Дашкієв); *Будь-яку тему він умить перетворював на велику. Це підхоплювалось іншими* (Ю. Андрухович).

◊ **Зрива́тися (схо́плюватися, підхо́плюватися** *і т. ін.)* / **зірва́тися (зметну́тися, схопи́тися** *і т. ін.)* **на рівні ([рівні] но́ги)** *див.* **зрива́тися.**

ПІДХО́ПЛЮВАЧ, а, *ч., техн.* Пристрій для механічного підхоплювання вантажу; підхват. *Для підйому труб і пруткового металу пакетами застосовують підхоплювачі* (з наук.-техн. літ.).

ПІДХОРУ́НЖИЙ, жого, *ч., іст.* Підпрапорщик в українських збройних формуваннях 1918–1921 років, у козацьких військах царської армії Росії, деяких країнах Східної Європи, УНР та УПА. *Біля двохсот підхорунжих урвалося до кошар, де стояли полки царської кінноти, а двадцять вдерлося в Бельведер...* (Р. Іваничук); *— Ти був чим? Старшиною в польськім війську? .. — Підхорунжим* (О. Лисяк); *В січні, в київському шпиталі, дренував* [Шеремет] *черевну порожнину петлюрівському підхорунжому, блокуючи абсцес* (А. Кокотюха); *Нас залишилося шестеро — окрім Бучми, козаки Петренко і Ґвинт, підхорунжий Зозуля та сотник Сухомлин* (Д. Білий).

ПІДЦА́ПАТИ *див.* **підца́пувати.**

ПІДЦА́ПИТИ *див.* **підца́пувати.**

ПІДЦА́ПУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підца́пувати.** *У підлітковому віці діти деколи вдаються до брехні, підцапування грошей у батьків, прогулювання уроків у школі тощо* (з газ.).

ПІДЦА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЦА́ПАТИ,** аю, аєш, *рідко* **ПІДЦА́ПИТИ,** плю, пиш; *мн.* підца́плять; *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **кра́сти;** підцуплювати. *Антосьо і вухом не вів; підцапивши гроші, порозпозичав, а після лиш відбирав та гайнував* (А. Свидницький).

ПІДЦА́РСТВО, а, *с.* Ієрархічний ступінь наукової класифікації біологічних видів; таксон найвищого рівня після царства (у 5 знач.). *Первинні багатоклітинні є підцарством тварин, до якого відносять губок та пластинчастих* (з наук. літ.); *Підцарство найпростіші поширене по всій земній кулі у водоймах і ґрунтах* (з навч. літ.).

ПІДЦЕНЗУ́РНИЙ, а, е. Який контролюється цензурою, підкоряється цензурним вимогам. *І що таке правда? Калічна сповідь сліпуватого паралітика? Сліпа калька підцензурного автора? Стенограма серця? Кардіограма думки?* (Ю. Іздрик); *Кореспонденції літераторів кінця XIX — початку XX ст. містять важливі судження про тогочасні видання, доповнюють наші уявлення про підцензурне літературне життя* (з наук. літ.).

ПІДЦЕНЗУ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **підцензу́рний.** *Коли в країні запроваджується цензура, то телебачення стає першою жертвою підцензурності* (із журн.); *Підцензурність не дозволяє писати всю правду, привчає до недомовленостей* (з газ.).

ПІДЦЕНЗУ́РНО. Присл. до **підцензу́рний.** *Видавництво "Вік", засноване 1895 року за ініціативи Олександра Кониського, було першим в Україні, яке легально, підцензурно займалося друком і розповсюдженням творів українських класиків* (із журн.).

ПІДЦМО́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **підцмо́кувати.** *Підцмокнув князенко старому коневі, смикнув за повід — і гайнув вороний вище хмар* (з казки).

ПІДЦМО́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підцмо́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Деякі мавпи за допомогою підцмокування видають схожі на людську мову звуки* (із журн.).

ПІДЦМО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Цмокати неголосно або в такт чому-небудь. *Малюки бавляться — кулачки смокчуть, пальчики ручок цмокають, а як дотягнуться до ніжок, то й їх підцмокують* (із журн.).

ПІДЦУ́КРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підцу́крити.** *Столові вина готують зброджуванням підцукреного сусла, напівсухі і напівсолодкі — підцукренням столових виноматеріалів* (з наук.-попул. літ.); // **підцу́крено,** *безос. пред. Чай трохи підцукрено.*

ПІДЦУ́КРИТИ *див.* **підцукро́вувати.**

ПІДЦУКРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підцукрува́ти.** *На першому етапі виробництва вин типу мадери підцукрований яблучний виноматеріал витримують 40–50 діб за температури 65 °С у резервуарах з належною теплоізоляцією* (з наук.-попул. літ.); *Перед смаженням добре промиту яловичу печінку без плівок рекомендують залишити на 15 хвилин у підцукрованій і підсоленій воді* (із журн.).

ПІДЦУКРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підцукро́вувати.** *Комплекс спиртових дріжджів та спеціального грибка призначений для підцукровування та зброджування без попереднього оброблення будь-якої сировини, що містить крохмаль* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЦУКРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЦУКРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПІДЦУ́КРИТИ,** рю, риш, *док., що.* Класти, додавати трохи цукру в що-небудь. *Цукристість винограду нерідко буває такою низькою, що сусло для отримання слабоградусних покращених вин доводиться підцукровувати* (з наук.-попул. літ.); *Дієтологи попереджають: цукром не слід захоплюватися, молочні каші або чай можна лише трохи підцукрувати* (із журн.); *Яблука, хрін та моркву натерти на дрібній тертці, усе змішати, посолити, трохи підцукрити, викласти гіркою в салатницю й полити сметаною* (з газ.).

ПІДЦУКРУВА́ТИ *див.* **підцукро́вувати.**

ПІДЦУ́ПИТИ *див.* **підцу́плювати.**

ПІДЦУ́ПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підцу́пити.** *Підцуплені дитиною чужі речі в дитячому садочку ще не говорять про те, що в майбутньому вона стане злочинцем* (із журн.).

ПІДЦУ́ПЛЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підцу́плювати.** *Підцуплювані в громадському транспорті мобільні телефони злодій періодично здавав у ломбарди в різних районах міста* (з газ.).

ПІДЦУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДЦУ́ПИТИ,** плю, пиш; *мн.* підцу́плять; *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **цу́пити** 2. *Упродовж кількох місяців банкір підцуплював депозити клієнтів* (з газ.); [Б у х в е т ч и к:] *Із столу аж три срібних ложки украдено; звичайно, що це підцупила ота голота — підпанки* (М. Кропивницький); // Брати собі щось мимохідь або легко, невимушено. *Він справді надіявся підцупити портфель міністра чужоземних справ, що на нього давно накинув оком* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана).

ПІДЦЬКО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підцькува́ти.** *Користувачів інтернету збурив відеозапис того, як підцькований хазяйкою бультер'єр убиває кошеня* (із журн.); *У 2014-му сусідня країна кинула проти України свої добре оснащені та підцьковані війська* (з газ.).

ПІДЦЬКО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підцько́вувати.** *Під жорстким поводженням із тваринами розуміють знущання над ними, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також підцьковування тварин одна на одну* (з навч. літ.).

ПІДЦЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЦЬКУВА́ТИ,** ую́, ує́ш, *док., кого і без прям. дод., розм.* 1. Цькувати, спонукати до нападу на кого-небудь (перев. про собаку). *Дітвора вибігала з хатів* [хат] *і з криком: "Доктор, що псує виноградники! Доктор!" — підцьковувала собак та шпурляла грудками* (М. Коцюбинський); *Джеррі відбіг і почав .. обнюхувати ноги чорношкірих. Тоді Шкіпер став ще завзятіше підганяти й підцьковувати його* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); *За часів Римської імперії на аренах на рабинь і полонянок зі скорених народів могли підцькувати хижаків* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Те саме, що **підмовля́ти.** — *Чому ми нічогісінько з того всього не можемо пригадати? — Ну, чому ж не можемо, .. я дещо пригадую. — Ти?! .. — Я не сказав, що пригадую все... Дещо. — Можна поцікавитися, що саме? — підцьковував Бумблякевич* (Ю. Винничук); [Л у к і я:] *Була я у волості, .. доступила аж до самісінького старшини. А все це ти, небого, підцькувала мене* (М. Кропивницький).

ПІДЦЬКУВА́ТИ *див.* **підцько́вувати.**

ПІДЦЮ́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підцю́кати.** *Блідніє наш дідусенько: голос ізмінився* [змінився], *Як липонька підцюкана, набік похилився* (М. Костомаров).

ПІДЦЮ́КАТИ *див.* **підцю́кувати.**

ПІДЦЮ́КНУТИ, ну, неш, *док., що, розм.* Однокр. до **підцю́кувати.** *Сапою недбайливо — цюк... цюк... А кущик підцюкне* [Фрося] — *зойкне стихенька* (А. Головко); * Образно. — *Ну, .. тепер уже не вернеться те... не так я його* [Чіпку] *підцюкнув!* (Панас Мирний).

ПІДЦЮ́КНУТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підцю́кнути.** * Образно. *Очі твої, як підцюкнуті моїм гострим поглядом, упали в сніг* (А. Головко).

ПІДЦЮ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДЦЮ́КАТИ,** аю, аєш, *док., що, чого, розм.* Те саме, що **підру́бувати** 1, 4. *Чує князенко: луна йде лісом. "То, певно, Змій ліс підцюкує", — думає* (з казки); *Підцюкати дровець.*

ПІДЧА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підча́лити.** *Підчалення до судна або інших плавних засобів, що перебувають під митним контролем, передбачає накладення адміністративного штрафу* (з мови документів).

ПІДЧА́ЛИТИ *див.* **підча́лювати.**

ПІДЧА́ЛИТИСЯ *див.* **підча́люватися.**

ПІДЧА́ЛОК, лка, *ч., спец.* Прив'язаний до судна човен, який слідує за ним. *Підчалки використовують для рибного промислу зі снастями або сітями* (із журн.).

ПІДЧА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підча́лювати** і **підча́люватися.** *При перевезеннях на значні відстані, а також при зміні умов навігації до схеми руху суден долучають додаткові порти для довантаження або підчалювання* (з наук.-техн. літ.).

ПІДЧА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДЧА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Причалювати що-небудь до чогось. *Підчалювати човен до баржі.*

2. Ставати на причал. *До судна, що рухається, човен (катер) повинен підходити за ходом судна та підчалювати до борту поступово носом під гострим кутом* (з мови документів); *Зібралися були вже додому, коли до них підчалила одна із запізнілих дніпровських моторок* (О. Гончар); *Тато підчалив до верби, звівся у човні, заглянув у дупло. — Так і є. П'ятеро яєць у гнізді* (В. Чухліб); *Монтгомері, що кермував стерном, підчалив до мене, тоді трохи підвівся, схопив кінець линви від мого човна і прив'язав його до своєї корми* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Мовчки підчалив* [Євген] *до кола* [хлопців] — *в колі відбулося непомітне розширення, місце знайшлося й для мене* (П. Загребельний).

ПІДЧА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПІДЧА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Причалюватися до чого-небудь. *А часом лягає трупом і вся залога — коли татари підчаляться зненацька або нападуть у великій силі* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **підча́лювати** 1.

ПІ́ДЧАС, у, *ч.* Юшка з молодих буряків і молодого бурячиння. *Підчас завжди готують без м'яса та риби, використовують тільки овочі, інколи з додаванням грибів* (із журн.).

ПІДЧА́СОК, ска, *ч., військ., заст.* Помічник вартового на посту. *Завмер, підібгавши під себе натруджені ноги, підчасок, — Чорна маленька постать на фоні поломінних* [полум'яних] *хмар* (М. Бажан).

ПІДЧА́ША, і, *ж., бот.* Друга, зовнішня чашечка (у 2 знач.), яку утворюють приквітки, характерна для мальвових. *Підчаша в рожі рівна чашечці або коротша за неї* (з наук.-попул. літ.); *У бавовнику чашечка має п'ять зубчиків; підчаша з трьома великими серцеподібними листками* (з навч. літ.).

ПІДЧА́ШИЙ, шого, *ч., іст.* Помічник чашника *(див.* **ча́шник**[1]*). Нагодилася йому термінова робота: сам пан коронний підчаший замовив йому дві пари чобіт* (З. Тулуб); *Чашник і підчаший не можуть дати раду щойно привезеним з Корсуня винам* (І. Білик); *Підчаший, дай вино рубінне* [рубінове] *пить, Бо камінь смутку на душі лежить* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої).

ПІДЧЕПИ́ТИ *див.* **підчі́плювати.**

ПІДЧЕПИ́ТИСЯ *див.* **підчі́плюватися.**

ПІДЧЕ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підчепи́ти.** *Широка, підчеплена до стелі труба тяглася від неї* [буржуйки] *просто до пів кімнати, далі круто звертала й зникала в стіні над книжковою шафою* (В. Підмогильний); *Пором ковзає впоперек річки, підчеплений зверху до перекинутого поміж берегами тримача* (Ю. Андрухович); *Високо над головою майталачив на вітрі здоровенний, наче аеродром, мексиканський прапор, підчеплений на височенному патику в самому центрі еспланади* (М. Кідрук); *Проявляються паразитарні захворювання, підчеплені від риби, не одразу: вони можуть бути помічені через два тижні, місяць* (з газ.); // **підче́плено,** *безос. пред. Робітники обводили колючим дротом чималий плац .. Поряд на стовпі підчеплено дзвона* (Б. Харчук).

ПІДЧЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підчепи́ти** і **підчепи́тися.** *При спробі підняти гаражні ворота підчепленням знизу спрацьовує сигналізація, що відлякує зловмисників* (з газ.); *Вологі серветки важливі для підтримання чистоти долонь та обличчя дитини, зменшують ризик підчеплення мікробів та передачі інфекцій* (із журн.).

ПІДЧЕПУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підчепури́ти.** *Новизною виблискують підчепурені лаком двері з натурального дерева* (з газ.); // **підчепу́рено,** *безос. пред. Напередодні Зелених свят хати було підчепурено: ззовні й всередині промазано й вибілено, долівку в хатах поновлено свіжою глиною* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який підчепурився. *На випускному вечорі майбутні вступники святково вбрані, підчепурені* (із журн.).

ПІДЧЕПУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підчепури́ти** і **підчепури́тися.** *Ранкове підчепурення перед дзеркалом в декого може тривати від кількох хвилин до години: макіяж, зачіска — важливе все* (із журн.).

ПІДЧЕПУРИ́ТИ *див.* **підчепу́рювати.**

ПІДЧЕПУРИ́ТИСЯ *див.* **підчепу́рюватися.**

ПІДЧЕПУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підчепу́рювати** і **підчепу́рюватися.** *За даними деяких досліджень, збираючись вийти деінде, жінка витрачає на підчепурювання в середньому годину й 12 хвилин* (із журн.).

ПІДЧЕПУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДЧЕПУРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого, що.* Чепурити трохи або додатково, роблячи ще кращим, вродливішим. *За кілька днів мати й тітка починали підчепурювати подвір'я — наближалося свято Меланки* (з мемуарної літ.); *За роботою ніколи дівчині й угору глянути, ніколи й підчепурити себе, сорочку вишити, а що було в неї пошите ще за материного часу, — своїй дочці баба забрала* (з казки); *Підчепури, донечко люба, нашу хатину* (Сл. Б. Грінченка).

ПІДЧЕПУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДЧЕПУРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.* Чепурити себе трохи або додатково, роблячи ще кращим, вродливішим. *Щодня дивилася Марічка у дзеркало, підчепурювалася, виглядала свого нареченого* (з легенди).

ПІДЧЕРВОНИ́ТИ *див.* **підчерво́нювати.**

ПІДЧЕРВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДЧЕРВОНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* Підфарбовувати червоною фарбою; фарбувати в червоний колір. *Він тепер почав навіть розфарбовувати знімки: жінкам і дівчатам підчервонює губи й щоки, чоловікам розцяцьковує вишиванки, домальовує краватки* (В. Яворівський); *Навела* [Васанта] *брови. Так... А що?.. А що, якби так підчервонити трохи уста, злегка? Поправити трохи їх?* (Д. Гуменна).

ПІДЧЕРЕ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **підчеревни́й.** *Добре вичинений свинячий шлунок начиняють злегка привареним і посіченим свинячим м'ясом, здебільшого щоковиною, пахвиною, підчеревим салом* (із журн.).

ПІДЧЕРЕ́ВИНА, и, *ж.* Нижня внутрішня частина черева. *Біль роздирав праву підчеревину, всі постріли і всі кулі були в міхурові у Стіліаноса* (П. Загребельний); *Напечемо солодкої цибулі, Із підчеревини нашкваримо шкварок...* (М. Вінграновський); // Така частина деяких тварин як продукт харчування. *До жінки владно гука він: "Одріж шмат підчеревини"* (К. Гордієнко); *Вони сіли за столик, Гельмут замовив рому і тієї самої підчеревини* (В. Кожелянко); *Вона .. бачила перед собою великий соковитий шмат підчеревини* (С. Андрухович).

ПІДЧЕРЕВНИ́Й, а́, е́. Розміщений під черевом. *Щука крізь сон гнівно замахала підчеревними крилами* (І. Франко); *Харчові інфекції, спричинені стафілококами, проходять із нудотою, діареєю, блюванням, болем у підчеревній ділянці живота, підвищенням температури тіла* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЧЕРЕ́ВНИК, а, *ч.* Частина кінської упряжі — ремінець, що проходить під черевом коня від одної голоблі до другої. *Підчеревник обмежує коливання голобель, дуги та хомута вгору* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЧЕРЕ́В'Я, я, *с.* Нижня частина живота; місце під черевом. *Кинувсь* [Гектор] *до нього* [Патрокла] *крізь лави, і списом ізблизька ударив У підчерев'я, і наскрізь пробив його мідяним вістрям* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Йому мали б негайно подарувати розкішний палац над Босфором, а тим часом він, Димитр Корибут князь Вишневецький, нидіє в підчерев'ї брудного стамбульського ринку* (П. Загребельний).

ПІДЧЕРЕПНИ́Й, а́, е́. Який міститься під черепом. *"Ех, до річки б оце", — зітхнув підполковник і тієї ж миті відігнав думку, що .. аж ніяк не мала права відвідувати підчерепні мозкові звивини підполковника* (В. Чемерис); *Лицьовий нерв проходить до підчерепного та вушних м'язів* (з наук. літ.).

ПІДЧЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підчеса́ти.** *Гладко підчесане волосся може надавати обличчю певної строгості* (із журн.).

ПІДЧЕСА́ТИ *див.* **підчі́сувати.**

ПІДЧИКРИ́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підчикри́жити.** *У нього* [священника] *борідка була руденька, підчикрижена, а голова така лиса, неначе злизана коров'ячим язиком* (І. Шаповал); *Навіки запам'яталися сірі й брунатні піджаки в сосонку й у пружку, схожі на підчикрижені шаравари німецькі штани над жовтими, червоними і чорними крагами* (Олекса Ізарський).

ПІДЧИКРИ́ЖИТИ *див.* **підчикри́жувати.**

ПІДЧИКРИ́ЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підчикри́жувати.** *Підчикрижування волосся.*

ПІДЧИКРИ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЧИКРИ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що, розм.* Підрізувати дуже коротко. *У багатьох забіяк* [кайманів] *хвіст був не тільки відкушений, а ще й розгризений навпіл .. Іншим під час сутички підчикрижували хвоста* (М. Кідрук); *Покорився* [Яків Платонович], *бо захотілося, аби це дівчисько його таки постригло. Не те, щоб заріс, перед Зеленими святами Олька трохи підчикрижила* (В. Лис).

ПІДЧИ́СТИТИ *див.* **підчища́ти.**

ПІДЧИ́СТИТИСЯ *див.* **підчища́тися.**

ПІДЧИ́СТКА, и, *ж.* Те, що підчищено. *Рішення суду першої інстанції викладається у письмовому вигляді. Воно має бути конкретним, грамотним, не містити підчисток, закреслених, виправлених слів і речень* (з навч. літ.).

ПІДЧИ́ТАНИЙ, а, е. 1. *розм.* Дієпр. пас. до **підчита́ти** 1. *Підчитана література;* // **підчи́тано,** *безос. пред. Інформацію підчитано.*

2. *полігр.* Дієпр. пас. до **підчита́ти** 2. *Підчитаний оригінал тексту.*

ПІДЧИТА́ТИ *див.* **підчи́тувати.**

ПІДЧИ́ТУВАННЯ, я, *с.* 1. *розм.* Дія за знач. **підчи́тувати** 1. *Популярний літературний сайт допомагає студентам-філологам у пошуках необхідної інформації, підчитуванні уривків художніх творів* (із журн.).

2. *полігр.* Дія за знач. **підчи́тувати** 2. *Ефективність коректури з підчитуванням вища, ніж при самостійному читанні* (з наук. літ.); *Читання й підчитування виконують два коректори — власне коректор і підчитувач* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЧИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, чого і без прям. дод.* 1. *розм.* Читати трохи або додатково до прочитаного раніше. — *Вечорами й тепер підчитую потроху, щоб не відстать...* (В. Кучер); — *Якщо чогось не знаєш, сам підчитуєш* (Ю. Мушкетик); — *Повір — в житті все знадобиться. Придивляйся, підчитуй, кажу, літературу і практикуйся, практикуйся, набирайся досвіду...* (П. Запаренко); *Треба буде знов приказок підчитати, а головне, самому творити нові, сучасні, бо хто ж їх творитиме, як не ти?!* (О. Гончар); *Навчіться варити юшку і наживляти черв'яків. Підчитайте дещо про поведінку риб* (О. Чорногуз).

2. *полігр.* Читати вголос текст оригіналу для того, щоб інша особа звіряла при цьому текст копії. *Текст підчитують для пришвидшення прочитання коректури, підчитування змушує зосереджуватися на читанні* (з навч. літ.).

ПІДЧИ́ТУВАЧ, а, *ч.* Той, хто здійснює підчитування (у 2 знач.). *На початку XX ст. в Україні поряд із друкарським і видавничим коректорами з'явилися вужчі фахи: коректор-зчитувач і підчитувач, а також ревізійний коректор, що перевіряв текст без оригіналу* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЧИ́ТУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **підчи́тувач.** *Під час підчитування молода підчитувачка читає виправлений оригінал, а коректор мовчки опрацьовує коректуру* (із журн.).

ПІДЧИ́ХВІСТ, воста, *ч., розм.* Те саме, що **підли́за.** — *Феліксе, скільки тут східців? — Дев'яносто три! — не гаючись жодної секунди, видав інформацію підчихвіст. Може, й брехав, та це не мало значення* (П. Загребельний); // Уживається як лайливе слово. *Тільки було й чуєш: "Перепічко! клишоногий дриґале! голодриґо! гопстрибайле! підчихвосте! задрипо! гупале!"* (І. Нечуй-Левицький).

ПІДЧИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підчища́ти.** *Грейдер — для відгортання снігу на узбіччя, а щітка — для підчищання за ним смуги* (М. Кідрук); *Підчищанням змінюють початковий зміст документа, використовуючи механічне видалення штрихів тексту, стирання гострим предметом* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПІДЧИ́СТИТИ,** и́щу, и́стиш, *док., що.* 1. Чистити трохи або додатково, приводячи в порядок, видаляючи сміття, що-небудь зайве, непотрібне і т. ін. *Гвинтики-шпунтики, коліщата й коліщатка — підкручує їх Павлик, вдосконалює, підчищає, змазує свинячим салом* (О. Донченко); *Тік посеред двору був уже готовий, дід тільки підчищав його, підрівнював* (Є. Гуцало); *Борис мені шепотить: — Хай вийдуть* [конюші]... — *А сам бере вила й мовби підчищає з-під коня* (І. Білик); *Згадується Замфірові, як він восени мусить зібрати тички, підчистити лозу* (М. Коцюбинський); *От і клуб. Приміщення непогане, а в даху дірка, а зала порожнювата, — треба все це підлагодити, підчистити* (Остап Вишня); // *перен., розм.* Все, без залишку з'їдати. *Лишали* [батько й брат] *її* [Орисю] *саму в хаті на цілий день, де її могли настрашити злі духи з тих, котрі підчищають все у помийниці, чи навіть просто щур міг вкусити* (Г. Пагутяк); — *Подумаєш, — сказав Степан. — Підчистив мисочку, а ти вже й завелася. Та я ще можу цілого барана з'їсти!* (В. Шкляр); *Бонелло й Піані ми знайшли в кухні. — Їства тут не густо, — сказав Піані. — Все підчистили* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *перев. док., перен., розм.* Забирати все, обкрадати, не залишаючи нічого. *За одну ніч підчистили пана, і комори, і обори під віничок — забрали все в нього* (М. Стельмах); *Едик пішов на роботу, а ми у ту квартиру, підчистили усе — і на вокзал* (Ю. Покальчук).

2. *розм.* Зшкрібати, стирати що-небудь неправильно написане, накреслене і т. ін. — *Квитанція.., квитанція папір. Можна викреслити, можна її .. підчистити...* (Б. Антоненко-Давидович); // *перен.* Те саме, що **виправля́ти** 2. *Каїн — явний байстрюк і зайда, а братом його зробили напевно лише згодом ті, що підчищували Біблію, бо ж усієї правди і там боялися висловити на повний голос* (Е. Андієвська); *Частина моїх обов'язків, мабуть, найголовніша — страхувати штурмана, підчищуючи його дії* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я не буду переказувати подальший зміст цього документального кінофільму. Слід сподіватися, що його трохи підчистять, прикрасять і незабаром випустять на екрани країни* (М. Дашкієв); *Власна історія перетворення на ворога народу все ж таки дещо підчистила його думку про засуджених за п'ятдесят восьмою статтею* (А. Кокотюха).

ПІДЧИЩА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПІДЧИ́СТИТИСЯ,** и́щуся, и́стишся, *док.* 1. *розм.* Ставати, робитися чистішим. *З настанням весни природа підчищається, оновлюється* (із журн.); *Після косметичних масок із екстрактом морських водоростей обличчя підчиститься, шкіра стане пружнішою* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **підчища́ти.** *По видолинку підчищалися останки ломаччя на вогонь* (М. Дочинець).

ПІДЧИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підчи́стити.** *Добре второваними і охайно підчищеними стежками вона блукала у лабіринтах зелені* (Ю. Смолич); *Зводилося кілька рядів високих, підчищених, з гарно виведеною кроною старих вільх* (В. Козаченко); *Таке враження, що це не звичний інтер'єр її помешкання, а суттєво підчищений, безліч милих дрібничок, які скрашують наш побут, мусили зникнути, і вони зникли* (Ю. Винничук); *Два роки тому експерти довели, що плівка із записом останніх хвилин життя президента США була кимось підчищена, деякі деталі на сусідніх кадрах не збігаються* (із журн.); * Образно. *Ся мова* [Христі Алчевської] *"підчищена", так сказати, салонова українська мова, без тої пластики, без того багатства лексикону й зворотів, яке надає авторам безпосереднє підслухування простого народу* (І. Франко); // **підчи́щено,** *безос. пред. Село Гранітне на Донеччині приєдналося до благоустрою в районі: було прибрано стадіон та територію дитячого садочка, підчищено та побілено акації поблизу клубу* (з газ.).

ПІДЧИ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **підчи́стити.** *На особливо виснажених ділянках задля збереження флори рекомендовано заборонити прорубування просік, підчищення лісу, а також будь-які посіви й посадки* (з наук. літ.); *Друковані помилки, описки, графічні неточності, що виявилися під час написання дипломної роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням* (з навч. літ.).

2. Результат такої дії. *Суму в розписці спочатку пишуть цифрами, а в дужках словами. Ніяких виправлень або підчищень у документі не повинно бути* (з навч. літ.).

ПІДЧІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підчі́плювати** і **підчі́плюватися.** *Звуки в бас-гітарі зазвичай видобувають за допомогою підчіплювання струни пальцем чи медіатором* (з наук.-попул. літ.).

ПІДЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДЧЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* підче́плять; *док.* 1. *кого, що.* Чіпляти когоабо що-небудь до чогось ззаду або знизу. *Вадим .. підчіплює собі виделкою згорток червоном'ясих складок* [ковбаси] (О. Забужко); *Підчепив* [Левко] *мішок .. і почав вигрібати муку* (М. Стельмах); *Танк бурею розгорнувся перед "москвичем", водій хвацько підчепив його сталевим тросом і поволік у бік каналу* (О. Гончар); — *Он шибениця з гаком. Чи не тут підчепили за ребро Байду?* (В. Малик); *В Чернівцях наші вагони підчепили до довжелезного ешелону* (Р. Андріяшик); *Покотило дістав з днища багор, але Вовчий Хвіст вирішив сам підчепити вутлого човника* (І. Білик).

2. *кого, що.* Підхоплюючи і зачіплюючи чим-небудь, затримувати, закріплювати і т. ін. *У снасті з двома трійниками одним трійником живця підчіплюють під хребет, а іншим — за ніздрю* (з наук.-попул. літ.); *Так вони вийшли на вулицю й, підчепивши Афонасопула під руку, пішли далі* (М. Івченко); *Невідомий предмет вислизав, випорскував, та ось, нарешті, його вдалося підчепити. Хрущ! Звичайнісінький хрущ!* (М. Дашкієв); *Найверткішу вівцю можна підчепити карлючкою-ґирлиґою, .. підтягнути до себе* (О. Гончар); *Гнат надрізав шкуру на суглобах задніх баранячих ніг, прошилив у них мотузки і підчепив з Даркою баранчика до гілляки на вишні* (М. Малиновська).

3. *кого, перен., розм.* Говорити що-небудь ущипливе, ставлячи когось у смішне, скрутне становище. *М'яка людина, дідусь ані словом онука не підчіплював, ані жодних покарань не вигадував* (із журн.).

4. *перев. док., кого, перен., розм.* Знайомитись з ким-небудь, здобувати чиюсь прихильність. — *От так дістав жіночку!* — *говорили сусіди.* — *Така кривинда, а таку підчепив кралю. Га!..* (У. Самчук); *І чого тільки вона притаскалася сюди? Мабуть, щоб з горя підчепити Джеймса-Коротуна* (В. Владко); *Наш губрій підчепив дочку .. головного інженера металургійного заводу* (П. Загребельний); — *Рашель дуже розважлива дівчинка. Вона все зробила правильно — навіть те, що по дорозі до професора Аґатіяра підчепила вас* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *що.* Діставати яку-небудь хворобу. *Душно. Погано. Здається, я теж підчепив тут одну хворобу. Нею можна пишатись. Вона психічна* (Л. Костенко); *Август помер зовсім молодим від інфекції, яку підчепив за іронією долі саме в обожнюваній і оспіваній батьком Італії* (Н. Сняданко); *Банзай зазирнув до Діми. Той сидів на свому* [своєму] *м'якому кріслі повністю розбитий, такий, наче він підчепив гонконгського грипу* [гонконгський грип] (Люко Дашвар).

ПІДЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДЧЕПИ́ТИСЯ,** еплю́ся, е́пишся; *мн.* підче́пляться; *док.* 1. Причіплюватися до чого-небудь. *Ми поклали собі, що тепер будемо підчіплюватися усі гуртом. Хто перший вскочить у кузов, той подає мені руку, бо я не дістану до борту* (Григір Тютюнник); *Коли вибіг* [Гриць] *на шлях, на щастя трапився тягарник* [вантажівка]. *Підчепився ззаду і за двадцять хвилин був в Ясіню* (У. Самчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **підчі́плювати.** *Розплавлений у пічці сир після охолодження легко підчіплюється ножем* (із журн.); *Новорічні ялинки утилізують спеціальним подрібнювачем деревини, який підчіплюється до трактора чи машини* (з газ.).

ПІДЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підчі́сувати.** *Підчісування волосся біля коренів створює ефект об'єму* (із журн.).

ПІДЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЧЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., що.* Чесати гребінцем волосся ще раз, додатково або розміщуючи його в якому-небудь напрямку. *Вологе волосся піднімають вертикально до голови, злегка підсушують феном, а в процесі стрижки підчісують угору гребінцем* (із журн.); *Для надання волоссю об'єму його можна підчесати й побризкати лаком середньої чи навіть легкої фіксації* (з газ.).

ПІДЧО́РНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підчорни́ти.** *Губи темно наваксовані, очі підсинені й підчорнені* (Валерій Шевчук); * Образно. *Ця тиша, — наче плач дитячий серед ночі: спалахує, горить, підчорнена вогнем* (П. Мовчан).

ПІДЧОРНИ́ТИ *див.* **підчо́рнювати.**

ПІДЧОРНИ́ТИСЯ *див.* **підчо́рнюватися.**

ПІДЧО́РНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПІДЧОРНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* Підфарбовувати чорною фарбою; фарбувати в чорний колір (волосся, брови, вії і т. ін.). *Вона могла насолодитися собою досхочу: ступала навшпиньках й поморгувала до свого зображення. Підчорнювала брови й шкодувала, що ніс у неї трохи кирпатий* (Валерій Шевчук); [Х р а п к о:] *Вуси? Та вуси тільки підчорнити трохи, то такий тобі бравий, .. що й молодий не справиться!* (Панас Мирний); *Один-два вправних штрихи, і мені вдалося, підчорнивши тіні, підсилити їхній блиск* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПІДЧО́РНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПІДЧОРНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* 1. Підфарбовувати собі волосся, брови, вії чим-небудь чорним. *Директорка почала рум'янитися й підчорнюватися вже після тридцяти* (із журн.); *Варто мені підфарбуватися, підчорнитися — й очі палають як замолоду* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підчо́рнювати.** *Брови підчорнюються фарбою або підмальовуються спеціальним олівцем* (із журн.).

ПІДША́РОК, рку, *ч.* Проміжний шар чого-небудь, який передує основному шару. *Захисні покриття на мідні та алюмінієві деталі наносять, як правило, на підшарок нікелю* (з наук. літ.); *Як відомо з гідромеханіки, при русі середовища з певною швидкістю щодо нерухомої стінки на ній формується пристінний підшарок, товщина якого визначається фізико-хімічними властивостями середовища та режимом руху потоку* (з навч. літ.).

ПІДШЕПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **підші́птувати.** *Дорогою Гнат підшепнув міліціонеру, що той затримав тестя самого заступника начальника райвідділу Сидора Хвещука* (М. Малиновська); *Отець Федір підшепнув мені: — Ой, сину, треба тобі сховатися од суєти сієї* (П. Загребельний); * Образно. *Яке лихо підшепнуло йому тому нещасну гадку про біду?* (І. Франко).

ПІДШЕ́ПТИ, ів, *мн., розм.* 1. Те саме, що **підші́птування.** — *А додай іще інтриги, підшепти з найрізніших боків, підозрівання* (І. Франко); *Уже рік, як Мукачевом кубляться підшепти: Криничар буде бити новий міст* (М. Дочинець).

2. Те, що підшіптують. *Марія вагалася, не слухала підшептів кумок-свашок* (Мирослав Ірчан); — *Я про тебе можу висловитись у кабінеті.* — *Про твої підшепти .. я добре знаю* (М. Стельмах); *Люди дурманять собі голови трунками, щоб почути підшепти сатани, адже до п'яних він у першу руч промовляє* (Валерій Шевчук).

ПІДШЕ́РСТНИЙ, а, е. Стос. до підшерстя. *Спеціальна щітка для догляду за собаками видаляє підшерстний пух, робить шерсть красивою й гладенькою* (з мови реклами).

ПІДШЕ́РСТОК, тку, *ч.* Те саме, що **підше́рстя.** *Професор глянув на Синька і, видно, сам засумнівався, чи можна виростити в колбі такого симпатичного чортика — рудого, з ніжним зеленим підшерстком на животі, з гарними ріжками й копитцями* (В. Близнець); *У зубра у вересні шерсть коротка, але підшерсток такий густий, що крізь нього не видно шкіри* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *В підшерстку трав гука перепелиця, і пахне дьогтем тепла ще мазниця* (П. Мовчан).

ПІДШЕ́РСТЯ, я, *с.* Коротка м'яка шерсть більшості ссавців, що росте під довшою й цупкішою. *Призначення підшерстя — збереження тепла на тілі тварини* (з наук.-попул. літ.); *В альпійського козла й серни шерсть узимку стає густішою, з'являється підшерстя, якого немає влітку* (з навч. літ.).

ПІДШЕ́ФНИЙ, а, е. Який перебуває під чиїм-небудь шефством. *Адміністратор цукроварні .. і завполітосвітою заводського комсомольського осередку .. приїхали в нове підшефне село Бобрик читать лекції* (І. Багряний); — *Зібрані під час виступів кошти йдуть на доброчинність, у кожного учасника є свій підшефний фонд* (А. Кокотюха); *Ще під час навчання в Україні Ротко не раз грубувато глумився з підшефного стажера* (М. Кідрук); * Образно. *Вони* [діти] *кидають дафнію й пильно стежать, як їхні "підшефні" — маленькі сріблясті рибки кидаються на чорні цятки комах* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **підше́фний,** ного, *ч.;* **підше́фна,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває під чиїм-небудь шефством. — *А зараз хочу показати вам цікаві документи про вашу підшефну* (В. Підмогильний); *Було висунуто лише думку, щоб безпосередні шефські обов'язки, піклування про своїх підшефних візьме на себе будівельний інститут* (Г. Коцюба); *Довелося Сергієві обдзвонювати всіх своїх підшефних і навіть з'їздити до готелю, бо доктор Гешке до телефона не підходив* (М. Дашкієв).

ПІДШЕ́ФНИК, а, *ч., розм.* Особа або установа, що перебуває під чиїм-небудь шефством. *Шеф комуни "Вільна праця" — червонокозачий окремий саперний ескадрон — запросив сьогодні своїх підшефників на свято десятиріччя ескадрону* (О. Донченко); *У статті "Чого я ніколи не напишу" Аркадій Любченко писав: "Стає він* [селянин] *неймовірно свідомим пролетарем. І одразу ж він тобі й майстер, і кандидат до завкому, і ретельний підшефник, і талановитий самокритик .. Такої книжки, будьте певні, я ніколи не напишу"* (з наук. літ.).

ПІДШИВА́ЙЛО, а, *ч. і с., зневажл.* Те саме, що **підлабу́зник.** [К е н т:] *А я тебе знаю, молодче.* [О с в а л ь д:] *Хто ж я такий?* [К е н т:] *Ти — поганець, мерзотник, блюдолиз, ти — підлий, нахабний, безмозкий голодранець, ти — стерво собаче, ти — нікчемний, розпусний, злодійкуватий страхополох і підшивайло* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПІДШИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшива́ти** і **підшива́тися.** *У традиційній українській вишивці стебнівку застосовують для зшивання рубців, підгинання низу сорочок, підшивання комірців* (з наук.-попул. літ.); *Підшивання — один із найефективніших сучасних методів, який запобігає виникненню рецидивів алкоголізму* (із журн.); *У місті, де родина тимчасово зупинилася, бабуся всерйоз шукає ательє й має намір заробляти підшиванням штанів* (з газ.); *Під оформленням справи розуміють комплекс робіт, що складається з підшивання та нумерації аркушів справи, оформлення напису, номера, кількості аркушів, архівного шифру справи тощо* (з навч. літ.); *Був один такий пункт, на якому пан Карпінський тратив лагідність і виходив навіть поза деякі границі. Він не прощав підшивання під шляхетство* (Г. Хоткевич); *"Вперед" — це спекуляція видавця і редактора цієї газети на імені й авторитеті нашої партії, .. це підшивання під УРДП і зловживання нашим політичним капіталом* (О. Шугай).

ПІДШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПІДШИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* 1. *також чим.* Пришивати що-небудь до чогось знизу, з вивороту. *Не раз невідома рука лагодила йому взуття, друга підшивала кожушинку під його стареньку свитку* (Ю. Яновський); *Він ще й досі червоними кантами блискає та білі комірці щодня підшиває, а я за роботою картуза не зберуся собі купити!..* (О. Гончар); — *Підкомірники — вузенькі смужки білої матерії. Їх треба підшити так, щоб виглядали з-під комірця рівно на пів сантиметра* (А. Дімаров); *Де він ухитрився сховати партійні і військові документи? Видно, підшив у підштанки ще до оточення* (Р. Андріяшик); // Пришивати підошву до взуття. *Чоботар, тільки глянув, — ураз пізнав, що підошви були ті, які він братові Бертольдові недавно підшивав* (Н. Королева); *Віктор Колобко раз по раз реанімував їх* [мешти], *самотужки підшиваючи, підбиваючи, підмальовуючи, але ніщо не вічне!* (В. Кожелянко); — *Поки сей злодюжка не втік, скажіть йому, нехай оддасть мені чоботи, що в мене вкрав, хоч він і одбріхується; а я сам бачив, ще й місяця нема, як він давав їх шевцеві підшивати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Васильок прискіпливо обдивляється старі татові валянки й цвіте задоволено: справжньою шиною з німецької вантажівки дідусь підшив!* (В. Чухліб); // Прибивати до чого-небудь дошки знизу. *Обрешітку підшивають знизу даху, а торець закривають профілем з металу або покрівельним щипцом* (із журн.); // *також кого, розм.* Робити операцію зі вшивання під шкіру антиалкогольної капсули. *Коли алкоголіка підшивають, рекомендують також приймати деякі медикаменти, наприклад антидепресанти* (із журн.); *Родичі розводять руками: як підшили чоловіка, то мав не пити цілий рік, а зірвався через пів року* (з газ.).

2. Те саме, що **підру́блювати.** *Підшивав* [ковдру] *рівно 2 години, аж втомився* (М. Коцюбинський); *Його старі ще не спали: батько підшивав тонким ременем шлею, а мати поралась біля печі* (М. Стельмах); *Штани виявилися заширокими в поясі, холоші теж були задовгими. Одначе Фаїна .. до глупої ночі сиділа біля лампи, підшиваючи та вшиваючи* (А. Кокотюха); *Роботу завершила голка, якою Коко на живу нитку й дуже майстерно підшила краї* (І. Роздобудько).

3. Приєднувати до чого-небудь, скріплюючи; з'єднувати докупи, підбираючи в певному порядку. *Бувши тоді студентом, я мусив заробляти десь на прожиття й служив "урядовцем 3-ї ранги* [3-го рангу]" *фінансового департаменту гетьманського міністерства шляхів, цебто, просто кажучи, — підшивав канцелярські папери* (Б. Антоненко-Давидович); *П'ять газет і три журнали виписує* [Скрипка] *і акуратно всі підшиває* (Ю. Мокрієв); *— У вас усі коридори всіяні паперами! — Ну, то й що? На те є спеціальна служба, яка їх підбирає і підшиває* (Ю. Винничук); *Він подав своєчасно рапорт. Цього рятівного папірця підшили до справи як доказ його юридичної невинуватості* (І. Муратов); *Викликаю прокурора і вимагаю, аби заяву підшили до матеріалів слідства* (М. Андрусяк).

ПІДШИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПІДШИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. *розм.* Проходити медичну процедуру вшивання під шкіру спеціальної капсули з речовиною, яка стримує від уживання алкоголю. *Для того, щоби вирішити проблему рецидиву алкоголізму, використовують різні методи, найчастіше пацієнти підшиваються в спеціальних клініках* (із журн.); *Гавриїл .. записався на курси анонімних алкоголіків. Ще за деякий час знову розв'язав. Потім знову підшився* (С. Жадан).

2. *перен., зневажл.* Маскуватися (у 3 знач.), переодягатися (у 2 знач.) для зміни зовнішності. *— Хтозна, чи під Львовом стоїть сам Хмельницький? Може, то лише який інший ватажок під імення Хмельницького підшивається, щоб нас налякати...* (А. Чайковський); *Під українців стали підшиватись найпідозріліші елементи, навіть відомі гетьманці* (В. Винниченко); *Багато поганої людської гидоти підшивається під твоє ймення* (П. Козланюк); *"Брехня! — я крикнув. — Вороже безщасний, Се я той Мирон! Зрадне* [даремно] *ти підшився Під назву, рід, ба й під мій вигляд власний!"* (І. Франко); *Ще трохи — купить собі той чи інший декоративний титул, підшиється під шановний герб — і готовий шляхтич* (Г. Хоткевич).

3. *тільки недок.* Пас. до **підшива́ти.** *— З газетами як? — Газети акуратно підшиваються* (Остап Вишня).

ПІДШИВА́Ч, а́, *ч.* Працівник, який підшиває що-небудь. *В обов'язки підшивача архівних документів входить їх сортування та впорядкування* (із журн.).

ПІДШИВА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **підшива́ч.** *Підшивачка періодичних видань.*

ПІДШИ́ВКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **підши́ти, підшива́ти.** *Для підшивки дитячого взуття ззовні використовують замшеву шкіру, всередині — утеплений текстиль* (із журн.); *Підшивка даху декоративними софітами дозволяє швидко поліпшити естетику будівлі* (з мови реклами).

2. Комплект підшитих газет, документів і т. ін. *Вона поклала підшивку газет у шафу* (А. Головко); *Гортаючи підшивку, він водночас сторожким своїм вухом дослухається й до розмови в редакторському кабінеті* (О. Гончар); *Вона* [друкарка] *вже розіклала газети й вовтузилась із підшивками* (В. Дрозд).

3. *розм.* Те саме, що **підкла́дка** 2. *Біжучи рвала* [Галина] *підшивку з чоловічого пальта на своїх плечах* (Іван Ле); *Ззаду з-під піджака висіла майже до колін бурякового кольору підшивка, що однак не псувало загального вигляду* (Е. Андієвська); *За підшивкою капелюха в нього була зашита маленька записочка, яка засвідчувала його особу* (Ю. Бедзик); * Образно. [П о д о р о ж н і й:] *Так трясе* [біда], *що часом у людини й душу підшивкою догори виверне* (М. Старицький); // Обшивка одягу, лиштва. *Матерію на підкладку, поясочки і шлейки, підшивку до сорочечок і навіть ґудзики з бази виписали такі грубі, неякісні* (В. Козаченко); *Зодягнений Ігор у зелений каптан трохи нижче колін, поверх нього корзно, синє з червоною підшивкою* (В. Чемерис); *Віталія трохи нудить .. Біла піна слини зависає на брунатному, з чорними підшивками, рукаві сорочки* (О. Ульяненко).

ПІДШИВНИ́Й, а́, е́. 1. Який підшивають знизу, з вивороту. *Склепіння вестибюлів станції підтримується підшивною стелею з алюмінієвого профілю* (з наук.-попул. літ.).

2. Признач. для підшивання (у 1 знач.). *Підшивна машина виконує потайний стібок для підшивання низу у виробах із будь-яких матеріалів* (з наук.-техн. літ.); // Стос. до підшивання (у 1 знач.). *Підшивний відкритий шов застосовують для підшивання підігнутих країв тканини* (з навч. літ.).

ПІДШИ́ЙНИЙ, а, е. Розміщений нижче шиї, під шиєю. *На підскельне монастирище прикотила коляса з чорнявим, циганської подоби, візницею, в якого росли величезні вуса, що спускалися ледве не до підшийних пружок* (Валерій Шевчук).

ПІДШИ́ЙОК, йка, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **підгру́ддя.** *Образ батька зникав.., мов гадюку, ціпка за підшийок стискала десниця...* (П. Мовчан).

2. Нижня частина ярма, яка розміщена під шиєю. *Івась схопив його* [вола] *за роги і силоміць .. притягнув до ярма, примовляючи: — Ший! Ший! Тобто — шию, шию вставляй між чашовиною і підшийком!* (В. Малик).

ПІДШИКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшикува́ти.** *Підшиковані в шеренгу спортсмени.*

ПІДШИКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшико́вувати** і **підшико́вуватися.** *Треба віддзеркалювати життя суспільства, впливаючи на нього своїм мистецтвом. Честь і слава тим, хто вміє це робити талановито, не оглядаючись на кон'юнктуру, без підшиковування під злобу дня* (із журн.).

ПІДШИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДШИКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Шикувати, ставлячи в один стрій поряд із ким-, чим-небудь. *Підшиковувати солдатів; Підшикувати загін.*

ПІДШИКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПІДШИКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Те саме, що **шикува́тися.** *На четвертий день протестувальники почали підшиковуватися у ланцюги солідарності по всій країні* (з газ.); *Підшикувавшись у колону по одному, за командою малята перешиковуються по двоє, у пари* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **підшико́вувати.** *Після лінійки діти підшиковуються вихователем на ранкову зарядку* (з газ.).

ПІДШИКУВА́ТИ *див.* **підшико́вувати.**

ПІДШИКУВА́ТИСЯ *див.* **підшико́вуватися.**

ПІДШИ́ПНИК, а, *ч.* Опорна деталь для обертових або хитних частин механізму. *Хіміки роблять чудеса з деревини. Шовк і целофан, електроізолятори і навіть підшипники...* (М. Чабанівський); *Я мастильницю свою, Наче зброю у бою, Щогодини заряджаю. Коли поїзд виряджаю, Всі підшипники мащу* (П. Воронько); *Закотиться, приміром, сталева кулька від підшипника у вузьку шпарину. Хлопці мучаться-мучаться: чим тільки не виколупують ту кульку — не можуть дістати* (В. Нестайко); *Кулькові підшипники виготовляють із високосортних марок сталі* (з навч. літ.).

ПІДШИ́ПНИКОВИЙ, а, е. Прикм. до **підши́пник.** *Він .. поїхав щербатим цегляним тротуаром по негустому опалому листю: тьох-тьох, тьох-тьох, — озивалися підшипникові коліщата під його візком* (Григір Тютюнник); *Вібрація ставала дедалі сильнішою — мабуть, розхиталася підшипникова підвіска турбін* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Підшипникова сталь має високу твердість та малу кількість металургійних дефектів* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для виготовлення підшипників. *Луцький підшипниковий завод постачає свою продукцію провідним автовиробникам у Німеччині, Польщі, Іспанії, Бразилії, Китаї* (з газ.).

ПІДШИ́ТИ *див.* **підшива́ти.**

ПІДШИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **підши́ти.** *Полуботка грав Біберович, царя Петра — Плошевський. Зелений, червоним сукном підшитий каптан, лосеві панталони, високі, поза коліна чоботи* (Б. Лепкий); *Сафрон розстебнув сорочку, пальцями розірвав підшиту до коміра стьожку* (М. Стельмах); *Антон вмощується на краєчку ослона, та, передумавши, скидає і згинці несе до вішака підшитий хутром плащ* (Р. Андріяшик); *З подивом відзначив* [Микола], *які слизькі в нього валянці, підшиті знизу для міцності червоною німецькою гумою* (П. Загребельний); *Роберт переносив папки на стіл, а Геллерфорт гортав підшиті в них папери* (А. Хижняк); // **підши́то,** *безос. пред. У теці було акуратно підшито кілька перенумерованих папірців* (В. Домонтович); *Чорновик цього листа через кілька років знайшла під час обшуку поліція.., а згодом його було підшито до лікарняної справи* (Ю. Іздрик).

2. *у знач. прикм.* З пришитою підошвою. *Він був у латаній свиті поверх теплого кожушка, на ногах мав підшиті валянки* (В. Кучер); *Федорові було дивно бачити її* [панночку] *у величезних підшитих валянках на босу ногу і в старенькому кожушку* (М. Циба).

3. *у знач. прикм.* Який пройшов медичну процедуру вшивання під шкіру спеціальної капсули з речовиною для стримування від уживання алкоголю. *Рудий.., казали, підшитий, він завжди добряче закладав...* (О. Забужко); *Якщо підшитий пацієнт хоч трішки вип'є, то зазнає отруєння* (з газ.).

◊ **(1) Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий)** — хитрий, як лис. *Лисом підшитий, псом підбитий* (Номис); *— От добра людина! — зітха Корній. — Жаль тільки, що трохи лисицею підбитий* (В. Винниченко); *Усіх одурить, вольності скасує, задавить все підшитий лисом цар* (Л. Костенко); **Підби́тий (підши́тий) ві́тром** *див.* **підби́тий; (2) Підши́тий тру́сом** — дуже, занадто боягузливий, лякливий. [Г о с т о м и с л:] *Біжіть! Чень там стоїть хто розумніший, Що не підшитий трусом!* (І. Франко); **(3) Соба́ками (псом) підши́тий (підби́тий)** — дуже, занадто злий. *Добрий би був чоловік, та собаками підшитий* (прислів'я); *— Куркуль псом підбитий, а лисом підшитий!* (М. Стельмах).

ПІДШИ́ТИСЯ *див.* **підшива́тися.**

ПІДШИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **підши́ти.** *Підшивальну машину однониткового ланцюжкового потайного стібка з циліндричною платформою використовують для підшиття низу швейних виробів із тканин та трикотажних полотен* (з наук.-техн. літ.); *Підшиття від алкоголізму запобігає виникненню рецидивів* (із журн.); *У терапії неврологічних хворих застосовують різні технології, направлені на відновлення трудових навичок: вишивання, в'язання, робота з природним матеріалом, різьблення по дереву, підшиття газет, реставрація книг тощо* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **підши́вка** 3. *Сукню, прошу вас, із сонця для коханої зішийте* [зшийте]. *З місячного волоконця підшиття у ній підбийте* (І. Калинець).

ПІДШІ́ПТУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підші́птувати.** *Декан .. вигадала всі свої стударади.., всі ті перевірки санітарного стану кімнат.., заборону неправильної музики, підглядання, підшіптування...* (Ю. Андрухович).

ПІДШІ́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Шептати, нашіптувати непомітно, потай. *Неправда, брехня! Це чорт підшіптує таке, щоб відтягнути від діла. Будівля стоїть, сволоки не вгинаються, зруб не тріщить, ні!* (Б. Лепкий); *Йонаш радить. Підшіптує свої міркування Розенкранц* (У. Самчук); * Образно. *Серце підшіптувало їй недобре* (В. Гжицький).

ПІДШКІ́ПЕР, а, *ч.* Помічник шкіпера (у 2 знач.). *Підшкіпер підпорядковується безпосередньо шкіперу й є його заступником* (з мови документів); *Під час швартовних операцій підшкіпер має перебувати на кормі або в іншому місці за командою старшого помічника капітана* (із журн.).

ПІДШКІ́ПЕРСЬКИЙ, а, е, *мор.* Прикм. до **підшкі́пер.** *У підшкіперському приміщенні розміщено насос для відкачування забортної води та систему охолодження повітря* (з наук.-попул. літ.).

ПІДШКІ́РНИЙ, а, е. 1. Який міститься під шкірою. *До тяжких гнійно-запальних захворювань шкіри та підшкірної клітковини відносять флегмону в новонароджених* (з наук. літ.); *У кита шар підшкірного жиру сягає 1 метра* (з наук.-попул. літ.); *Теплокровні тварини нерідко мають добре розвинений волосяний або пір'яний покрив, підшкірний жировий прошарок для забезпечення теплоізоляції* (з навч. літ.).

2. Який робиться під шкіру. *Він мав шприц і голку для підшкірного впорскування* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Ізотонічний розчин глюкози застосовують для внутрішньосудинного й підшкірного введення* (з навч. літ.).

ПІДШКІ́РНО. Присл. до **підшкі́рний** 2. *За умови введення* [рицину] *підшкірно дія отрути є значно слабшою* (М. Кідрук); *При анафілактичному шоку негайно підшкірно вводять 0,3–0,5 мл 0,1%-ного розчину адреналіну* (з наук.-попул. літ.).

ПІДШКРЯ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшкря́бати.** *Підшкрябані шматочки тіста з усієї поверхні миски знадобляться для замісу хлібини* (із журн.); // **підшкря́бано,** *безос. пред. Сніг підшкрябано, лід збито, дороги розчищено — машини можуть вирушати в путь* (з газ.).

ПІДШКРЯ́БАТИ *див.* **підшкря́бувати.**

ПІДШКРЯ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшкря́бувати.** *Підшкрябування засохлої фарби.*

ПІДШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДШКРЯ́БАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Те саме, що **підскріба́ти.** *Не давайте залишкам їжі присихати на сковороді, інакше пізніше доведеться їх підшкрябувати* (із журн.); *У деяких нецке зворотний бік залишається необробленим для того, щоб можна було підшкрябати трохи слонової кістки для приготування ліків, не пошкодивши при цьому зображення* (з наук.-попул. літ.).

ПІДШКУТИЛЬГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Шкутильгаючи, підійти до кого-, чого-небудь. *Барон підшкутильгав до вікна, визирнув, прислухався, усе зрозумів. — Вони не варті печеної воші, ці голуби, імператоре* (П. Загребельний).

ПІДШЛУНКÓВИЙ, а, е. Пов'язаний із діяльністю однієї із залоз внутрішньої та зовнішньої секреції, що виділяє панкреатичний сік. *Підшлунковий сік містить ліпазу, амілазу, трипсин* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **підшлункóва,** вої, *ж., розм.* Те саме, що **Підшлункóва (панкреати́чна) зáлоза** *(див.* **зáлоза).** *Нині вік вузької спеціалізації, новацій, експериментів, а я експериментів не люблю і знаю не тільки свою підшлункову чи ліве вухо, а потроху знаю все, всю людину, всі її болячки* (Ю. Мушкетик); *На початку літа спробував відкрити ще один* [кіоск], *п'ятий, і прогорів. Від нервів сіла підшлункова* (С. Жадан); *— Не можна йому хвилюватися — одразу підшлункова загострюється, нирки ниють...* (Люко Дашвар).

△ **Підшлункóва (панкреати́чна) зáлоза** *див.* **зáлоза.**

ПІДШМОРГНУ́ТИ, нý, нéш, *док., розм.* Однокр. до **підшмóргувати.** *Грицько підшморгнув носом і раптом зітхнув полегшено. — Спасибі тобі, Юрчику, — сказав він. — Ти — справжній товариш!* (Н. Забіла); *Хлопчик опустив голову і підшморгнув носом* (Григорій Тютюнник); *— Я щодня в гості ходжу, — відповіла Сонька і підшморгнула, пересмикнувшись худеньким лицем* (А. Дімаров); *Отаман зареготав, реготали й усі, хто чатував коло вогнища. — Не єсмь медвідь* [я не ведмідь], *але чоловік, — підшморгнув Борислав* (І. Білик).

ПІДШМÓРГУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **підшмóргувати** і звуки, утворювані цією дією. *Почулося сопіння й суворе підшморгування носами* (І. Микитенко); *Усі зовнішні реакції актора під час спектаклю — мімічні вирази, покашлювання, підшморгування, тембр і висоту голосу — неможливо передбачити, вони творяться з огляду на характер персонажа* (з наук. літ.).

ПІДШМÓРГУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Шморгати носом злегка або час від часу. *Стукають* [діти] *черевиками, труть подублі руки, підшморгують носами* (Г. Епік); *І тут матері почали хреститися, і підшморгувати носами, і витирати очі кінчиками хусток — діти їхні мають право вчитися по всіх школах...* (О. Іваненко); *Підігнувши під себе ноги, сопучи і підшморгуючи, Валя висиджував у майстерні Палацу до самого вечора* (О. Гончар); *Вчився він* [Дмитро] *слабенько .. Все заїкається, носом підшморгує та нігтями в голові чухмариться* (П. Запаренко).

ПІДШОЛÓМНИЙ, а, е. Який розташований, міститься під шоломом. *У підшоломному просторі водолазного спорядження повітря змішується з продуктами дихання водолаза й періодично вентилюється* (з наук.-техн. літ.); // Який надягають під шолом. *Підшоломний каптур.*

ПІДШОЛÓМНИК, а, *ч.* Шапка, яку надягають під шолом або каску. *До катера прямує боцман з мідним шоломом у руці .. На голові — в'язаний шерстяний підшоломник* (Яків Баш); *Зняв* [Данило] *шолом, на голові лишився хутряний підшоломник* (А. Хижняк); *Кожен поспіхом натягував на себе лати чи кольчугу.., надівав підшоломник, хапав зброю .. і ставав у стрій* (В. Малик).

ПІДШПИ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшпили́ти.** *Кучері* [в Софії] *були вже врихтовані, майстерно-зальотно підшпилені над чолом* (Леся Українка); *Пропонуємо легку шифонову блузу, рукав підшпилений на ґудзик* (з мови реклами); // **підшпи́лено,** *безос. пред. Актори остаточно готові до виходу на сцену: все підчесано, підшпилено, пришито* (з газ.).

ПІДШПИ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшпили́ти.** *Підшпилення волосся; Підшпилення паперів до теки.*

ПІДШПИЛИ́ТИ *див.* **підшпи́лювати.**

ПІДШПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшпи́лювати.** *Підшпилювання коси; Підшпилювання фотографії до документа.*

ПІДШПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДШПИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док.* 1. *що.* Приколювати шпилькою, підгинаючи, підбираючи. *Тільки наша сестра могла так підшпилювати свою косу — красиво, легко* (з мемуарної літ.).

2. *що, розм.* Прикріплювати скріпками, шпильками, приєднуючи до чого-небудь. *Прототипом запонок стали срібні і золоті шпильки, прикрашені дорогоцінними каменями або перлинами, якими придворні підшпилювали стрічки на рукавах сорочок у XII столітті* (із журн.); *Сукня білого кольору, має відчіпний шлейф на ґудзиках, який можна з легкістю підшпилити* (з мови реклами).

3. *кого, перен., розм.* Те саме, що **підкóлювати** 3. *Коли в'їдливо, коли доброзичливо, ми підшпилювали одне одного* (Л. Денисенко); *Донька М. Драгоманова згадувала, що час від часу батько міг її підшпилити, висміяти* (із журн.).

ПІДШТÁНИКИ, ів, *мн.* Те саме, що **підштáнки.** *Тільки-но не встиг я не вмитися й не перемінити підштаників, коли хтось — стук-стук!* (Остап Вишня); *Вийняла* [Марія] *нову білу сорочку, підштаники й поклала на скрині* (А. Головко); *Учні захоплено скрикували, коли з блазня спадали штани, проте ефект був не повний, бо під штаньми ще біліли підштаники* (О. Бердник); *Добриня в самих підштаниках купав коня, лишивши меч разом з одягом під кущами* (І. Білик).

ПІДШТÁНКИ, ів, *мн.* Чоловічі спідні штани. *Метелиця зайшов у церковну сторожку й роздягнувся догола. Лишив на собі тільки старенькі підштанки* (О. Ковінька); *На мені була новенька біла сорочка.., білі бавовняні штани, точніше, підштанки, та довгі, майже до колін, червоні шкарпетки* (О. Авраменко, В. Авраменко); *На канапі, повній блощиць, валявся в самих підштанках поручник Дуб* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІДШТОВХÁТИ *див.* **підштóвхувати.**

ПІДШТОВХНУ́ТИ, нý, нéш, *док., кого, що.* Однокр. до **підштóвхувати.** *Старий гострозоро обвів усіх поглядом, а когось і плечем підштовхнув, добираючись до Марка* (М. Стельмах); *Учотирьох вони сильно й уміло підштовхнули полуторку, і вона стала на рівному* (В. Кучер); *Тимко підштовхнув бабу наперед* (Григорій Тютюнник); *Нетерплячий Вовка щось хрипонув і підштовхнув його* [Андрійка] *ближче до батька* (Л. Письменна); *Малахов немовби старався підштовхнути гостя, допомогти йому відшукати потрібні слова* (В. Собко); *Коли його* [Гелона] *вміло підштовхнути, він виступить проти батька* (В. Чемерис).

ПІДШТÓВХНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підштовхну́ти.** *В'язень глянув на юрбу, потім повів очима по застиглому спокою моря і, підштовхнутий вартовими, ступив на дошку* (Р. Іваничук); *— Якщо б ми знаходилися в .. звичайному річковому човні, то для цього досить було б міцніше натиснути на ліве весло — і човен, підштовхнутий зліва, поверне направо* (В. Владко); *Редактор, підштовхнутий комісаровою мовою, не сидів пасивним* (Д. Бедзик); * Образно. *Підштовхнутий болем дух, потрясаючи як усе наше тіло, так і вічі, зрушує й виганяє прилеглу до них вологу* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // **підштóвхнуто,** *безос. пред. У 1663 році на Лівобережжі частину козацької старшини було підштовхнуто до виборів гетьманом Якима Сомка* (з наук. літ.).

ПІДШТО́ВХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшто́вхувати.** *Калинович, підштовхуваний припливаючими й відпливаючими хвилями людей, стояв серед цього хаосу, мов неживий* (І. Франко); — *Ходімо, свате, хай уже відпочивають, — підштовхуваний Харитиною, сказав нарешті Кирило* (Микола Чернявський); *Доктор, підштовхуваний кимсь одурілим, стримуючи хвилювання, ще раз здійняв до неї* [дами] *картузика* (В. Винниченко); *Арсен підняв комір кожуха і, підштовхуваний вітром, попростував через засніжений майдан* (В. Малик); *Син пішов проти батька. Пішов не сам, а підштовхуваний уміло й вправно* (П. Загребельний); // **підшто́вхувано,** *безос. пред. Деякі люди не можуть почати діяти самостійно, доки не відчують, що їх підштовхувано* (із журн.).

ПІДШТО́ВХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшто́вхувати.** *Скіфи знову заходилися підштовхувати товаришів .. Підштовхування тепер скидалося більше на запрошення* (В. Владко); *Згуслий з якоїсь причини віддих розрідився від мірного підштовхування, яке, як я відчув, ішло мені на користь* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Кожне слово супроводжувалося не менш енергійними діями: підштовхуванням баби Наді до кімнат, штурханням у плечі, хапанням за руки* (П. Загребельний).

ПІДШТО́ВХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *рідко* **ПІДШТОВХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *кого, що.* 1. Злегка штовхати, різко й швидко торкаючи кого-, що-небудь. *Повз нього зі сміхом пробігали дівчата, підштовхуючи одна одну носилками* (М. Руденко); *Запорожці почали підштовхувати коваля, думаючи, чи не з'їхав він часом з глузду* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); // Злегка штовхаючи, змушувати кого-небудь йти, пересуватися. *Я дивилась у вікно і крізь сльози бачила, як Тришка вів Марту в конюшню; як вона, похнюпившись, ішла тихо вперед нього, а він її ззаду підштовхував* (Панас Мирний); *Полковник похмуро дивився на молодого вояка. Через мить його обшукали і, підштовхуючи прикладами, вигнали на вулицю* (Д. Білий); // Злегка штовхаючи, переміщати що-небудь. *Шлях їм перетинали ріки й гірські потоки, на крутих перевалах .. доводилось вставати й підштовхувати колісниці* (С. Скляренко); *Він* [двигун] *підштовхує ліву частину корабля — і повертає його направо. Дуже просто!* (В. Владко); // Злегка штовхаючи, посувати, переміщати кого-, що-небудь до когось, чогось, у певному напрямку. *Георге вже давно підштовхував Петру до сходів, що вели на другий поверх* (М. Чабанівський); — *Та познайомся, нарешті, з моїм другом, .. — сміється Іван і підштовхує Оленку до Павла* (В. Кучер); *Копач хотів, щоб Мартин перший переліз на той бік, обхопив хлопця руками і став підштовхувати його до отвору* (К. Гриб); *Водій спробував підштовхати авто до паркування, хоча робити це було не дуже легко* (з газ.).

2. *перен.* Спонукати до чого-небудь, спрямовувати в потрібному напрямку якусь діяльність або прискорювати якусь справу, подію. *Охоплювали* [очі] *все, накривали мереживом, спутували і дуже обережно .. підштовхували до якогось вчинку* (Ю. Винничук); *Вона засміялася, вибалушивши очі й підштовхуючи мене поглядом до реакції* (С. Андрухович); *І хто це їх* [міщан і селян] *підштовхав, хто їх бунтарським духом обвіяв?* (Б. Лепкий).

ПІДШТО́ВХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Пас. до **підшто́вхувати.** *Укладачі компіляцій і їхні редактори самим життям усе більш підштовхувалися до висновку про другорядне значення місцевого звичаю як джерела права* (з наук. літ.).

ПІДШТО́ВХУВАЧ, а, *ч.* 1. Пристрій для підштовхування чого-небудь з метою переміщення у певне місце, у певному напрямку і т. ін. *До складу додаткового обладнання склоформувальної машини входить також підштовхувач виробів у випалювальну піч* (з наук.-техн. літ.); *Підштовхувач застосовують, коли на ділянці руху поїзда є крутий ухил, який значно обмежує масу поїзда* (з наук.-попул. літ.); *Щоб унеможливити доторкання користувача до пиляльного диска під час його роботи, на столі циркулярної пилки встановлюють підштовхувач з ручкою* (з навч. літ.).

2. *перен.* Той (те), хто (що) спонукає до чого-небудь, спрямовує в потрібному напрямку якусь діяльність або прискорює якусь справу, подію. *Діти дуже люблять гратися у дорослих. А дорослі — в дітей. Щоправда, діти при цьому обходяться без сторонньої допомоги .. У тат і мам так просто не виходить. Їм неодмінно потрібен підштовхувач. Для цього на кожному курорті є масовик-витівник* (Є. Дудар).

ПІДШТО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшто́пати.** *Підштопане крісло можна накрити універсальним чохлом із двох частин — на спинку й на сидіння* (з газ.); // **підшто́пано,** *безос. пред. Перш ніж прати білизну, бабуся перевірить, чи все підшито, підштопано* (із журн.).

ПІДШТО́ПАТИ *див.* **підшто́пувати.**

ПІДШТО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшто́пувати.** *На підштопувані продерті лікті піджака, що вже деформувалися, накладають латку з такого ж матеріалу або використовують іншу тканину, схожу за кольором, складом та фактурою* (із журн.); // **підшто́пувано,** *безос. пред. Вишивка бісером відмінно допоможе замаскувати плями або частини одягу, які було підштопувано* (з газ.).

ПІДШТО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшто́пувати.** *Підштопування або латання часто псують вироби й роблять їх незугарними. Уміючи ж в'язати на спицях, можна полагодити речі так, що дефекти не будуть помітними* (із журн.).

ПІДШТО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДШТО́ПАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що.* Штопати трохи, в окремих місцях або додатково. *В'язальниця трикотажних виробів та полотна здійснює контроль якості полотна, визначає розміри виробів, піднімає петлі, підштопує петлі з відновленням малюнка* (з навч. літ.); * Образно. *Кошти, отримані за невитребувані паї безпосередніми спадкоємцями, могли б істотно підштопати діряві, як решето, сільські бюджети* (з газ.).

ПІДШТО́ПУВАТИСЯ, уується, *недок.* Пас. до **підшто́пувати.** *Невеличка дірочка на джинсовій тканині може підштопуватися штукуванням* (із журн.).

ПІДШТРИКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.*, *кого, що*, *розм.* Однокр. до **підштри́кувати.** *Він морочився може з пів години, поки таки підштрикнув саморобною острогою чималу рибину* (М. Дашкієв); — *От добре! Тепер і я щось побачу! А то аж прикро було: бачу весь час тільки нерухомі речі! — Наприклад, мене, — підштрикнула його кокетливо Ганна* (В. Владко); *Марійка сьогодні розм'якла, як віск, і навіть гадки не має підштрикнути словом чоловіка* (М. Стельмах); — *Ти хоч бував у Берліні? — Так. І не раз... — Нелегально? — підштрикнув я, знаючи про те, що заборони як такої нібито й немає* (О. Шугай); * У порівн. *Лорд Гекслі нервово пересунувся в кріслі, наче його щось підштрикнуло* (М. Йогансен).

ПІДШТРИ́КУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **підштри́кувати.** *Кілька разів він падав, підхоплювався знову, підштрикуваний шаблею турка, що спотикався позаду* (Ю. Мушкетик).

ПІДШТРИ́КУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **підштри́кувати.** *Її "підштрикування", може, було й дотепне, та аж ніяк не добродушне* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПІДШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що чим і без дод., розм.* 1. Ранити, колоти чим-небудь гострим. *Четверо городовиків ввійшли просто в юрбу і, підштрикуючи піхвами шабель, підганяли неквапних* (Ю. Смолич); *Корови буцаються, підштрикують одна одну рогами, забігають у пашню* (М. Сиротюк); *Потрібна була неабияка спритність, аби .. поганяти три пари биків, підштрикуючи їх самою лише палицею з вістрям на кінці* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *перен.* Дошкуляти якими-небудь ущипливими, в'їдливими зауваженнями, натяками. *Григорій ступав поруч з Грицем, рішений* [зважений] *на зухвалий вибрик — на дерзку візиту. Так. А що ж! Якийсь чортик підштрикував: "Ану ж! Та що там! Подумаєш... Чхать!!"* (І. Багряний); *Я побачив по її очах, що вона не сердиться й підштрикує мене зовсім незлобиво* (Ю. Мушкетик); *Він гомерично реготав на своїх семінарах, підштрикував молоденьких дівчаток, які очікували зустріти в ньому гуру* (Любко Дереш).

ПІДШТУКАТУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підштукату́рити.** *Старше покоління добре пам'ятає дерев'яні перегородки в будинках сталінської і більш ранньої будівлі — дощаті панелі або каркаси із потужного брусу, обшиті дранкою і підштукатурені ззовні* (з газ.); *Підштукатурена модель приїхала на відкриття нового ресторану зі своїм новим партнером* (із журн.); // **підштукату́рено,** *безос. пред. Усі димові труби й стіни, в яких проходили димові канали, було підштукатурено та побілено вапном* (з мемуарної літ.).

ПІДШТУКАТУ́РИТИ *див.* **підштукату́рювати.**

ПІДШТУКАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПІДШТУКАТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Штукатурити трохи, в окремих місцях або додатково; підтиньковувати. *Скульптура сарни зроблена з нетривкого матеріалу — їй уже кілька десятків років, тож доводиться її постійно підштукатурювати* (з газ.); *Як би рівно не вкладалися блоки, їх доведеться підштукатурити з обох боків спеціальною сумішшю* (із журн.); // *перен., ірон.* Покривати обличчя білилами, надмірно його пудрити. *Клава не може піти на прогулянку з подругами, не підштукатуривши обличчя* (із журн.).

ПІДШТУ́РМАН, а, *ч.* Помічник штурмана. *Першими європейцями, що відвідали Аляску в 1732 році, були члени команди бота "Св. Гавриїл" під керівництвом геодезиста М. Гвоздєва та підштурмана І. Федорова* (з наук.-попул. літ.).

ПІДШУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшука́ти.** *Розкривши сумку, почав* [Гриць] *переглядати книги, підшукані днями у Центральній науковій бібліотеці* (О. Бердник); // **підшу́кано,** *безос. пред. Виселення українців за межі Нової Сербії почалося 1754 року, коли Крилівською та Цибулівською сотнями було підшукано придатні для поселення місця* (з наук.-попул. літ.).

ПІДШУКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшука́ти.** *Сказаного не вернеш, і їй лишається тепер серйозно подумати про підшукання нового місця роботи* (Б. Антоненко-Давидович); *З першого ж дня почав думати Кузьма про підшукання якоїсь роботи* (Ф. Бурлака); *Мовники, які працюють з юридичними текстами, часто намагаються прикрасити їх підшуканням синоніма або "більш українського" відповідника певному терміну* (з наук. літ.); *Підозрювані з метою підшукання покупця прийшли на територію Києво-Печерської лаври* (з газ.).

ПІДШУКА́ТИ *див.* **підшу́кувати.**

ПІДШУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшу́кувати.** *Доведення полягає у висуненні тези, всіх інших можливих гіпотез і підшукуванні аргументів — істинних тверджень, що впливають на ймовірність гіпотез* (з навч. літ.); *Готуванням до злочину є пошук або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину* (з наук. літ.).

ПІДШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДШУКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Шукаючи, добирати що-небудь потрібне, придатне. *Він довго думає, підшукуючи потрібні слова* (О. Гончар); *— Ви будете зайвими з цими застарілими уявленнями, — він клацнув пальцями, немовби підшукуючи влучний вислів* (Д. Білий); *Відділ кадрів довго не міг підшукати посаду для Скубаня* (Я. Гримайло); *— Саво. Ти мені дай іншу роботу. Підшукай мені заняття якесь...* (О. Гончар); // *кого.* Знаходити, підбирати когось підходящого (для певної посади, виконання обов'язків і т. ін.). *В його* [Андрія] *особистій справі конвеєр став, і став він не так через зміну ситуації, як через брак слідчого. Тепер от того слідчого будуть підшукувати* (І. Багряний); *— Тепер я вдівець і підшукую собі нову партію, — сказав пан Кузеля* (Ю. Винничук); *— Тітці Магдалені ми ще такого козака підшукаємо, що й полковниківній заздро стало б* (Б. Лепкий); *Підшукала* [мати] *йому наречену ще десять років тому* (М. Дашкієв).

ПІДШУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **підшурува́ти.** *Підшурована топка; Підшуровані вікна.*

ПІДШУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підшуро́вувати.** *Підшуровування хати.*

ПІДШУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПІДШУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, чим і без дод.* Шурувати (у 1, 2 знач.) трохи або додатково певний час. *— Зараз вам стане ясно, що тут відбувається, — промовив Рафлс Гоу, скидаючи піджака й натягуючи закіптюжену й вимащену полотняну куртку. — Спершу треба трохи підшурувати вогонь* (Р. Доценко, пер. з тв. А. Конана Дойла); *Підшурувати підлогу.*

ПІДШУРУВА́ТИ *див.* **підшуро́вувати.**

ПІДЩЕ́ЛЕПНИЙ, а, е. Який міститься під щелепами. *У порожнину рота відкриваються вивідні протоки трьох пар великих слинних залоз: привушних, підщелепних та під'язикових* (з наук. літ.); *При вітрянці майже завжди збільшуються лімфатичні вузли — підщелепні, шийні, пахові* (з навч. літ.).

ПІДЩЕ́ПА, и, *ж.* Рослина, до якої прищеплюють живець або бруньку іншої рослини. *Хай звикає магонія там, у моїй великій садибі, там їй буде вільготніше. Яка з неї користь? — запитаєте. Зараз поки що ніякої, а пізніше, можливо, здасться як дичка-підщепа* (О. Гончар); *Для всіх цитрусових, а також для створення живоплотів як підщепу використовують трифоліату* (з наук.-попул. літ.); *Морозостійкість дерев на насінних підщепах вища, ніж на клонових* (з навч. літ.).

ПІДЩЕ́ПНИЙ, а, е. Прикм. до **підще́па.** *Підщепну лозу винограду взимку зберігають у підвальних і напівпідвальних приміщеннях або земляних траншеях при температурі вище нуля і помірній вологості (не менше 48 %)* (з навч. літ.); *Садовий та підщепний матеріал варто купувати лише за наявності карантинного сертифіката або дозволу на продаж* (з газ.).

ПІДЩИ́ПАНИЙ, а, е, *зневажл.* З коротким волоссям, у короткому або негарному одязі і т. ін. [Р и н д и ч к а:] *В понеділок ваша сусіда, ота шолудива кішка, Гапка підщипана, та золила сорочки у жлукті* (М. Кропивницький).

ПІДЩИПА́ТИ *див.* **підщи́пувати.**

ПІДЩИПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що.* Однокр. до **підщи́пувати.** *Перед викладанням начинки на піцу треба змастити її кетчупом, а краї тіста трохи підщипнути* (із журн.); *Дрібні волосинки, що виходять за лінію брів, можна підщипнути пінцетом* (з газ.).

ПІДЩИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **підщи́пувати** 1. *Після підщипування частини головного кореня розсаду культурних рослин висаджують на постійне місце зростання за допомогою загостреного кілочка — піки* (із журн.).

ПІДЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІДЩИПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Щипати, вищипувати потроху або додатково. *Обличчя мав* [губернатор] *заросле бакенбардами, вусами й бородою, .. а брови, як казали, підщипував щипчиками, бо вважав ті брови основною прикрасою своєї парсуни* (Валерій Шевчук); *Уже у віці 11 тижнів гуся породи легарт можна починати підщипувати для отримання пуху* (з наук.-попул. літ.); *Після обрізання кущ евкаліпта домашнього почне випускати молоді пагони, які для кращої кущистості й надання бажаної форми потрібно підщипувати* (з навч. літ.); *— Трохи марафет наведу! Хоч брови мушу підщипати, авжеж?* (О. Гончар); * Образно. *Шевченко, сідаючи до писання сеї поеми, обкладався творами згаданих поетів і етнографічними збірниками і, як пчілка, підщипував то звідси, то звідти потрошки* (І. Франко).

2. *кого, перен., розм.* Те саме, що **підко́лювати** 3. *Дядько любив жартувати, та ще й підщипувати, бо мати ж вдова, то, мовляв, хто з нею пожартує* (В. Медвідь).

ПІД'Ю́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **під'ю́дити.** *— От і ні, — відказав під'юджений Василько, — і кулемети є, і батарея буде завтра...* (П. Панч); *Москалі втямили, що так їм супротивника не здолати, й погасили свічки. А погасивши, під'юджені темрявою, горілкою, кинулися грабувати корчму* (Ю. Мушкетик); *Король мавп надувся і напівпідвівся .. Його підлеглі й собі попідводилися. Вони були задоволені і під'юджені словами цього дивного Тар-мангані, який називав себе Мангані* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПІД'Ю́ДЖУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **під'ю́джувати.** *Хтось з мужчин, під'юджуваний інстинктом самця, сказав якийсь плаский дотеп, хтось засміявся...* (І. Багряний); *Під'юджувані хлопцями, Кравець і Пугач починають борюкатися* (О. Гончар); *Під'юджуваний отакими розмовами, я врешті вирішив купити собі кілька блокнотиків, олівців і фарби* (А. Дімаров).

ПІД'Ю́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **під'ю́джувати.** *Жінки, поглядаючи на Павла, кепкували зі старого. Нібито з діда, хоч жала їхнього під'юджування були спрямовані на його молодого сусіду* (М. Циба); *Імператорські кати надто добре знали свою справу, щоб вважати на під'юджування юрби* (П. Загребельний).

ПІД'Ю́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПІД'Ю́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **підмовля́ти.** *— Не кушнірство винне, що Франц розпився, .. а винні лихі язики, що .. до злого під'юджували* (О. Кобилянська); *Тільки щось їй не до вподоби, зразу ж під'юджує свого чоловіка, а він же — староста, він усе може* (Л. Юхвід); *Вутанька прудко відскочила від нього вбік. — Бач, як вона від тебе, — під'юджували вугруватого з натовпу* (О. Гончар); *Веселі музики грою на гуслах, сопілках, тулумбасах та хвацькими піснями під'юджували воїнів показувати свою відвагу, уміння та силу* (О. Бердник); *Під'юдили податкового комісара, аби наложив на мене .. податок* (І. Франко); [В і т т і г:] *Знаю я, хто під'юдив проти мене мужиків та мірошників* (Леся Українка); *Піймав* [Грицько] *на собі Наталчин погляд, і це ще дужче його під'юдило* (І. Багряний).

ПІД'Ю́ДИТИ *див.* **під'ю́джувати.**

ПІД'ЯЗИКО́ВИЙ, а, е. Який міститься під язиком. *Під'язикові залози виділяють слину, багату на муцин* (з наук.-попул. літ.); *Під'язиковий нерв іннервує м'язи язика* (з навч. літ.).

ПІД'ЯЗИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **під'язико́вий.** *У свійського кота під'язична залоза витягнута, має конічну форму, основою прилягає до підщелепної залози* (з наук. літ.); *Часто причиною механічної дислалії є укорочена під'язична вуздечка (під'язична зв'язка)* (з наук.-попул. літ.).

ПІД'ЯРЕ́МНИЙ, а, е. 1. Який ходить в упряжі, носить ярмо. *Німа під'яремна ослиця проговорила людським голосом та й безум пророка спинила* (Біблія. Пер. І. Огієнка); * У порівн. *В маєтках генерал-губернаторства, як і по всій Російській імперії, жиріли з чужого поту панове поміщики та підпанки.., а їхні підлеглі, як під'яремні воли, падали з ніг від непосильної праці* (Б. Левін).

2. *перен.* Який перебуває в неволі; поневолений, уярмлений. [О л і з а р:] *Гляньте: вже в потухлих очах під'яремних людей загорається гордий огонь волі* (С. Васильченко); *Зминули дні. Ти* [Полтава] *старшала роками. Ішла у небо і вростала в ґрунт. Тебе обняв залізними руками чужий король, неситий Сигизмунд. І знову, знову, знову під'яремна!* (Л. Костенко); // Який здійснюється, існує і т. ін. в умовах неволі, поневолення. *— Життя бере своє. Чоловік втягнеться в ту роботу, а потреба, мов погонич з батогом, підгонює* [підганяє]. *Се так. Але ж се невольницьке, під'яремне життя!* (І. Франко); *Система видушування поту надсильною роботою під'яремною, усяким здирством та утисками .. стріла Джерелю й на порозі "вольного" життя* (С. Єфремов); *Обізвались разом трембіти .. Наче виливали стогін під'яремної гуцулії, зубожілої землі* (І. Пільгук); *О краю мій! Наруго революцій, потворне посміховисько катів! І рай, і пекло — все тут під'яремне* (В. Стус); // *у знач. ім.* **під'яре́мні,** них, *мн.* Люди, які перебувають, живуть у неволі; підневільні люди. *Ось: повстали під'яремні, плине повінь — легіон. Килими зеленоземні у гірляндах житніх грон* (В. Чумак).

ПІД'Я́РОК, рка, *ч.* Піврічне ягня, з якого вже можна стригти вовну. *Південноафриканська порода овець є скоростиглою: під'ярки вважаються вже статевозрілими* (з навч. літ.).

ПІД'Я́РУС, у, *ч., геол.* Стратиграфічний підрозділ ярусу (у 3 знач.). *Верхньовізейський під'ярус представлений карбонатними породами з високою тектонічною тріщинуватістю* (з наук. літ.); *Кайнозойський структурний ярус поділяють на палеогеновий та неоген-четвертинний структурний під'яруси* (з навч. літ.).

ПІЄЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запальне захворювання, що призводить до запалення тканин ниркової миски. *У розвитку пієліту велике значення має стан організму, ослаблення його імунобіологічної реактивності, порушення венозного та лімфатичного відтоку з нирки* (з наук. літ.); *При риніті, трахеїті, бронхіті використовують гірський, липовий та чебрецевий мед, при нефриті, циститі, пієліті — мед польового різнотрав'я* (з наук.-попул. літ.); *Серед тварин пієліт частіше трапляється у великої рогатої худоби та собак, рідше у свиней та коней* (із журн.).

ПІЄЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Метод рентгенологічного дослідження нирок. *При пієлографії у нирці видно розширені порожнини різної величини з нерівними контурами, витончення шару паренхіми* (з наук. літ.); *Рентгенологічні знімки, зроблені під час пієлографії, дозволяють виявити патологічні зміни в нирках і сечових шляхах* (з наук.-попул. літ.).

ПІЄЛОНЕФРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Бактеріальне запальне захворювання, при якому вражається паренхіма (у 1 знач.) нирок. *При лікуванні пієлонефриту необхідно дотримуватися постільного режиму, дієти* (з наук.-попул. літ.); *Пієлонефрит спричинює бактеріальна мікрофлора (кишкова паличка, протей, стрептококи, стафілококи тощо), яка потрапляє в нирки через сечівник або із сечового міхура в разі їхнього запалення* (з навч. літ.).

ПІЄМІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до піємії. *На шосту добу післяопераційного періоду в пацієнта було діагностовано вторинний піємічний осередок на правій гомілці* (з наук. літ.).

ПІЄМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Загальне зараження організму, якому властиве утворення численних гнійних осередків у різних органах. *Після зараження піємією в людини й тварини може початися розвиток абсцесів по всьому організму, що нерідко призводить до летального кінця* (з наук. літ.).

ПІЄТЕ́Т, у, *ч., книжн.* Глибока повага, шанобливе ставлення до кого-, чого-небудь. *Читаючи відомий твір Толстого "Детство. Отрочество. Юность" про дитинство, що з таким пієтетом одгукувався про його* [нього] *автор, .. я порівнював його з своїм дитинством* (С. Васильченко); *— Спортсмен? — запитала голова, оглядаючи атлетичну, мускулясту фігуру з ніг до голови з явним пієтетом. — Ні* (І. Багряний); *Я зрозумів, що людська натура за останні кілька тисяч років не змінилась, що є категорія осіб роду двоногих, які не мають жодного пієтету перед смертю і перед війною* (В. Кожелянко); *В Карнавалі всі учасники активні. Закони, заборони, обмеження, ієрархії і пов'язані з ними страх, пієтет, етикет на час Карнавалу втрачають своє значення* (В. Єшкілєв).

ПІЄТЕ́ТНИЙ, а, е, *книжн.* Який виражає пієтет. *Я та моє нове житло — незалежні одне від одного, і тому зберігаємо пієтетні стосунки: тимчасове помешкання, як і випадковий супутник, не потребує душевного тепла й ні до чого не зобов'язує* (І. Роздобудько).

ПІЄТЕ́ТНО, *книжн.* Присл. до **пієте́тний.** *Вдячні учні завжди пієтетно ставляться до свого вчителя* (з газ.).

ПІЄТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Побудована на містицизмі й відкиданні, заперечуванні обрядів релігійна течія, яка виникла в XVII ст. серед протестантів Німеччини. *На початку XIX століття протестантський пієтизм і містицизм (Арндт, Бьоме* [Беме] *та ін.) та ілюмінізм (Сен-Мартен) панували в духовному житті впливових кіл освіченої суспільності* (І. Дзюба); *У Германа не виникло жодних асоціацій з релігією, навіть з її найпоетичнішим варіантом — пієтизмом, що залишив глибокий слід у душі не одного кенігсберзького філософа* (Г. Пагутяк); *Пієтизм був покликаний посилити вплив релігії за допомогою суворого аскетизму, благочестя та морального самовдосконалення* (з наук.-попул. літ.); *Ідеї пієтизму позначилися на творчості багатьох українських мислителів, зокрема Феофана Прокоповича, Симона Тодорського* (з навч. літ.).

2. *книжн.* Релігійно-містичний настрій, часто удаваний, фальшивий; святенництво (у 2 знач.). *Вже догадувалися* [читачі], *що автор* [Е. Золя], *пересичений брутальністю своїх дотеперішніх творів, зійде на пієтизм і містицизм, але швидко переконалися, що до того ще далеко* (І. Франко); // *перен.* Палке обожнювання кого-небудь або беззастережна віра в щось. *Отець Заячківський — це вісімдесятилітній старець; про нього з пієтизмом говорить батько Данило* (Уляна Кравченко); *Довбуш — це герой Гуцульщини, поетично оспівана особа, отже й підходити до неї треба було з пієтизмом* (Г. Хоткевич); *Як показує назва п'єси* ["Сонце Руїни"], *автор її* [В. Пачовський] *ставиться до Петра Дорошенка з особливим пієтизмом* (М. Драй-Хмара).

ПІЄТИ́СТ, а, *ч.* Прихильник, представник пієтизму (у 1 знач.). *У кождого писателя ми допитуємося, як він відноситься до релігії і який був дух релігійний в його родиннім домі? .. Чи він християнин, нехристиянин або противник християнства? Чи пієтист, правовірний чи раціоналіст?* (І. Франко); *У європейській філософії кордоцентризм розроблявся німецькими пієтистами (Б. Паскалем) і романтиками (Новалісом)* (з наук. літ.); *Пієтисти зазнали переслідувань, найбільш непоступливі вдалися до еміграції, впливаючи на інші протестантські громади (реформатський пієтизм у Голландії, методизм в Англії, гарнгутери в Саксонії)* (з наук.-попул. літ.).

ПІЄТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пієтизму і пієтиста. *Пієтичні групи лютеран, реформатів, менонітів у царській Росії (на землях сучасних України, Білорусі, Польщі) з'явилися наприкінці XVIII ст. разом із німецькими колоністами* (з наук. літ.); *Члени пієтичного руху в Україні у другій половині XIX ст. оголосили про вихід зі своїх церков, заснувавши автономні громади на принципах загального братерства й вільного тлумачення Біблії* (з наук.-попул. літ.).

ПІЄТИ́ЧНО. Присл. до **пієти́чний.** *Я перевів розмову на найцікавішу для мене постать — на Юріштана. Про цього отамана дідок висловлявся* [висловлювався] *попросту пієтично* (Г. Хоткевич).

ПІЖА́МА, и, *ж.* Костюм вільного крою, перев. зі штанів і сорочки, який носять удома, в лікарні і т. ін. або вдягають для спання. *Я лежав у піжамі і домашньому халаті на канапі і під шум вітру за вікном намагався читати Томаса Волфа* [Вулфа] (У. Самчук); *Ольга рішуче встала з ліжка, обсмикнула, застебнула на всі ґудзики смугасту піжаму* (П. Дорошко); *Здоровіші поранені в піжамах, білих сорочках, .. ховалися од бомб під паровозами* (Григорій Тютюнник); *Коли Котька прибіг з відром, коло бочки вже витяглася черга .. у халатах, у трусах і в піжамах — хто з відром, хто з чайником, хто з бідончиком, хто з каструлею* (В. Нестайко).

ПІЖА́МНИЙ, а, е. Прикм. до **піжа́ма.** *Навіть незграбний піжамний балахон не псував стрункої статури* (А. Хижняк); *Зняв* [Отава] *піжамну куртку, відкрутив кран, довго хлюпостався під холодним струменем води, знов глянув у дзеркало* (П. Загребельний); *— А що це ти робиш, якщо не секрет? — запитав він. Піжамні штани знову сповзли з нього* (С. Андрухович); *Одного дня він скинув свою піжамну сорочку, збираючись викупатися в невеличкому струмкові* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Учасники якого вдягнені в піжами. *Традиція влаштовувати піжамні вечірки прийшла до нас із Америки, зазвичай їх організовують на честь дня народження* (з газ.); // Признач. для піжами. *Піжамна тканина, особливо дитяча, має бути еластичною, виготовленою з натуральних матеріалів, щоб не спричиняти подразнень* (із журн.).

ПІ́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **періщити** 1. *Як же хлопці зачнуть піжить, то аж пір'я летить* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки 3 ос.* Те саме, що **періщити** 2. *Дощ порошив у вікна, піжив над вербами* (І. Нечуй-Левицький).

ПІ́ЖМУРКИ, рок, *мн.* Те саме, що **жму́рки**[1]. *Все, що в Ігоревому дитинстві було світлого, пов'язане з цією людиною. Стрільба з лука, .. піші мандри по лісах, луках та полях.., вивчення військових хитрощів, ігри в піжмурки* (В. Малик); *Хто в піжмурки завівся, хто в квача, хто в сищиків-розбійників, хто в класи, хто у волейбол...* (В. Нестайко); *Ігри були гарні, натепер уже цілком забуті, — в піжмурки, в гилки, у квача* (Л. Костенко).

Гра́тися *(рідше* **гра́ти, ба́витися** *і т. ін.)* **в піжмурки (у жму́рки)** *див.* **гра́тися.**

ПІЖО́Н, а, *ч., розм.* Те саме, що **дже́нджик.** — *Пішла* [Ярина] *спати, нагулялася з оцим піжоном, — сердито сплюнув Волох* (В. Собко); *У дзеркалі Платон бачить своє відображення: такий собі піжон в краватці, джемпер італійський, сорочка японська...* (М. Зарудний); *В дорозі водій, довгов'язий піжон з рудими бакенбардами, спробував був завести мову про вчорашній хокей* (О. Гончар).

ПІЖО́НИСТИЙ, а, е, *розм.* Який поводиться як піжон, схожий на піжона; франтуватий. *Її колега — піжонистий хлопчина — пирснув зо сміху. І звідки вони такі отут взялися?* (О. Бердник).

ПІЖО́НИТИ, ню, ниш, *недок., розм.* Поводитися, виглядати, одягатися, як піжон. *Мануель Ноєр піжонить, зупиняючи м'яча грудьми у своєму штрафному* (з газ.).

ПІЖО́НКА, и, *ж., розм.* Жін. до **піжо́н.** — *Славне яке дівча! — сказав Фелікс, лягаючи на пісок біля брата .. — Задавака вона і піжонка!* (Н. Бічуя).

ПІЖО́НСТВО, а, *с., розм.* Погляди й поведінка піжона. — *Місяць тому .. я дав банкет .. у сухумському ресторані "Діоскурі". Фантастика! Форель... дві балерини... кава у срібних джезвах... коньяк з холодним пивком... — Теж піжонство, — буркнув дідок. — Ах, ця сучасна молодь...* (А. Крижанівський); *Таке взуття* [хромові офіцерські чоботи] *на зекові, приреченому скніти у вугільній шахті, видавалося відвертим піжонством і знущанням з інших в'язнів* (А. Кокотюха); *Аеродинамічний зліт для таких велетенських кораблів, як "Маріана", — чистісіньке піжонство й даремна витрата термоядерного палива* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІЖО́НСЬКИ, *розм.* Присл. до **піжо́нський.** *Кук грав олив'яними очима й так піжонськи помахував хлистиком, що я ледве втрималась, щоб не зареготати* (М. Хвильовий).

ПІЖО́НСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **піжо́н.** *Ілюстрації в шкільних підручниках зображували громадян ДДР* [НДР] *як не безтурботними чоловіками в піжонських картатих піджаках, то усміхненими панянками з легковажними зачісками* (С. Жадан); *Світло-зелене піжонське "BMW" хвацько вирулило на автостоянку і вмостилось на козирному місці* (В. Єшкілєв); *Хлопчина з куцим самурайським хвостиком, одягнутий у піжонські штани-багами, підійшов до малявок і кілька хвилин про щось розпитував* (Любко Дереш); // Власт. піжонові. *Ресторан "Брюссель" .. розхитував систему — своєю модерністю і модністю, своєю піжонською стиляжністю* (Ю. Андрухович); *Попри ту шалену піжонську їзду, краєм ока він бачив на її обличчі – ні, не переляк – захват* (В. Хрущак).

ПІЗНАВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до пізнавання, пізнання. *Ромка .. найбільше полюбляв саме оті американські бойовики .. Я ж віддавав перевагу комедіям, казкам, мультикам та різним пізнавальним передачам* (В. Нестайко); *Ріта .. викликала на великий настінний екран каталог бортової відеотеки і стала шукати якийсь пізнавальний фільм про Терру-Галлію* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Дорогий друже! Ти тримаєш у руках надзвичайно цікаву й пізнавальну книгу* (С. Жадан); *Спеціалізація розмежовує діяльність на безліч галузей: пізнавальну, будівничу, інтелектуальну, творчу* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // Властивий пізнаванню, пізнанню, характерний для них. *Інколи жаргон прегарно відтіняє пізнавальне напруження конкретної мислі, що силкується дати якесь загальне означення* (М. Зеров); *Побіч основних біологічних потреб (голод та ерос) і їхніх відмін (наприклад, господарські, суспільні) має людина ще три роди психічних потреб: пізнавальні, метафізичні та мистецькі* (Б.-І. Антонич); *Чим є актор без режисера — річчю в собі: критика оприявнює його думку — не як гасло чи постулат, а як пізнавальний шлях душі* (О. Забужко); *Особливу роль у пізнавальній діяльності відіграють зорова і слухова сенсорні системи* (з навч. літ.).

2. Який служить для впізнавання кого-, що-небудь; такий, за яким розпізнають когось, щось. — *Найостанніша новинка .. — ідентифікуюча система електронних універсалів .. Пізнавальний пристрій розподіляє за спектром, виділяє за кольором, показує їх* [частки та елементи] *на екрані і фіксує на стрічці* (І. Росоховатський); *Ніч скрила втікачів, і треба було дочекатися дня, щоб машина з пізнавальними знаками .. була десь виявлена* (О. Сизоненко); *Я могла вже без допомоги словника розповісти, що мене звати Олеся, народилася я в Україні, зараз перебуваю в Німеччині, років мені 23 і ще кілька не менш пізнавальних речей* (Н. Сняданко).

ПІЗНАВА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пізнава́льний.** *Доктор Конрад Стайнер із популярного свого часу серіалу "Медик" .. наприкінці кожної серії .. коротко розповідав про сучасні методи лікування якої-небудь хвороби. У 1960-і роки пізнавальність відійшла на задній план — стало зрозуміло, що глядачам подобаються молоді й гарненькі лікарі* (А. Кокотюха); *Основною запорукою вдалого портрета є подібність. Саме тому художник ставить перед собою завданням пізнавальність та життєву достовірність* (із журн.).

ПІЗНАВА́ЛЬНО. Присл. до **пізнава́льний.** *У таборі перебувають 120 дітей-біженців, яких так чи інакше зачепила війна* (з газ.); *У державах із федеральним устроєм проблеми міжбюджетних відносин особливо складні, а тому і найбільш пізнавально показові* (з навч. літ.); // *у знач. пред.* — *Це все, без сумніву, дуже й дуже пізнавально* (В. Єшкілєв).

ПІЗНА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пізнава́ти.** *Багато билиць можуть розповісти мені дими. Не підвладний мені й не пізнаваний, як це нерідко буває, лише дим із власного комина* (М. Дочинець); *Українці мають зберегти своє неповторне культурне обличчя, засвідчити оригінальний, пізнаваний образ української культури у свідомості світового співтовариства* (з наук. літ.).

ПІЗНА́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пізна́ваний.** *Вся європейська культура на тому стоїть — на твердій вірі, що нема таких секретів, які рано чи пізно не вийшли б на яв .. Ця віра плекалась віками, обростала своєю міфологією .. Онтологічна віра в принципову пізнаваність усіх людських діянь* (О. Забужко); *Чи не повинні ми відмовитися від самого поняття істини у звичному, тобто трансцендентальному, значенні й задовольнитися практичними критеріями пізнаваності?* (К. Москалець).

ПІЗНАВА́ННИЙ, а, е. Доступний для пізнавання, пізнання. *Світ за своєю природою пізнаванний, але не пізнаний* (з наук.-попул. літ.); *Природа, на думку І. Франка, пізнаванна, вона є своєрідною книжкою, яку людина повинна читати, щоб бути щасливою, бо знання законів розвитку полегшує її життя* (з навч. літ.).

ПІЗНАВА́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пізнава́нний.** *Спробуй довести агностикові, що він — агностик! Він тут же вислизне із твоїх пальців, наче в'юн: я, мовляв, не агностик, бо визнаю пізнаванність світу, але ж процес пізнавання так само вічний, як і сам світ* (М. Руденко); *За принципом пізнаванності, людські знання здатні адекватно відображувати дійсність, створювати за певними критеріями істинну картину цієї дійсності* (з наук. літ.).

ПІЗНАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пізнава́ти.** *Ти знаєш, що для тебе іменно* [саме] *я бажаю якнайрізнороднішого товариства, пізнавання всяких характерів, — се ж усе для будущої писательки — скарб* (І. Франко); *Самовираження і спілкування дають більший простір для взаємного пізнавання* (Т. Прохасько); *Ось вона — радість пізнавання і радість повернення, те, чого бракувало мені останні роки* (С. Жадан).

ПІЗНАВА́ТИ, наю́, наєш, *недок.,* **ПІЗНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Осягати розумом явища об'єктивної дійсності, одержувати істинне уявлення про кого-, що-небудь. *Сковорода не тільки не уникав світу людей, а навпаки: широкими кроками підходив до останніх, а через них (тобто через людей) пізнавав і світ увесь* (П. Тичина); *Зненацька в мені прокинувся материнський інстинкт, і всю мене переповнило ніжністю до цієї тендітної істоти, що лишень почала пізнавати світ* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Книжки читав* [хлопець] *заборонені, багато чого на світі пізнав...* (І. Цюпа); // Краще узнавати кого-, що-небудь. *Ворога пізнаєш тільки тоді, коли зустрічаєш віч-на-віч* (С. Скляренко); — *Може, тому, що фронтовик щодня зустрічається з смертю віч-на-віч, .. він пізнає краще за інших справжню ціну життя* (О. Гончар); — *Я пізнала життя, і через те й погляд на людей змінився* (О. Кобилянська); *З Ольгою вони ще й не пізнали одне одного як слід, а він вважав уже, що полюбив її* (П. Колесник); *Швейк уже здалека зовсім виразно почув різкий голос поручника Дуба: — Ви мене знаєте?! А я вам кажу, що ви мене не знаєте... Але постривайте, ви ще мене пізнаєте...* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Зазнавати на собі чого-небудь, переживати щось. *Я .. на свята виступатиму із спогадами про те, як я бачив світ і плавав у безмежному повітряному океані, .. пізнавав радість і гордість переможного бою в повітрі* (Ю. Яновський); *Коли я пізнала на собі, .. що то є горе і як приносяться людські жертви, мені якось одразу збайдужіли мої ролі* (Леся Українка); *Він пізнав гіркоту поразок і відступу* (С. Журахович).

2. Виявляти, бачити, впізнавати в кому-, чому-небудь кого-небудь знайомого або щось знайоме. *Умийся, серденько! Бо мати Он дивиться й не пізнає Межи дітьми дитя своє* (Т. Шевченко); *"Та це ж Сергій Майборода", — пізнає Лісовський колишнього найкращого чабана панів Стадницьких* (М. Стельмах); *Як уже розвиднілось, пізнала вона діда Уласа* (Панас Мирний); *Він не пізнав голосу свого, але од того грубого крику всі почули себе вільніше, і кожний намагавсь показати, що він не злякався* (М. Коцюбинський); *Вихор пізнав моряка ще здаля і одразу повеселішав* (В. Кучер); — *Сядь їй* [Елізі] *на чоло! — сказала вона* [мачуха] *другій* [жабі]. — *Хай вона буде така потворна, як ти, тоді батько не пізнає її* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Розпізнавати кого-, що-небудь за якимись ознаками, прикметами. *Як переволокла* [Явдоха] *на друге місце, він і застогнав.., і не пізнає, де він се опинивсь* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Лебединський .. тихо, не пізнаючи власного голосу, промовив: — Прошу вас, дуже прошу: не паліть будинку!* (Б. Антоненко-Давидович); *Читач повинен по мові пізнавати кожну дійову особу* (Ю. Смолич); *Пізнавши шкапа шлях додому, Смикнула раз, другий — і хлопця понесла* (Є. Гребінка); *Народна приповідка каже, що по роботі пізнати майстра* (Ю. Мельничук).

◊ **І [рі́дна] ма́ти не впізнає (не пізнає) / не впізна́є (не пізна́є)** *див.* **ма́ти[1]; [І] [сам] чорт (біс) не розбере́ (не пізна́є)** *див.* **чорт.**

ПІЗНАВА́ТИСЯ, наю́ся, наєшся, *недок.,* **ПІЗНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. *тільки недок.* Ставати відомим, виявлятися. *Або виростіть дерево добре, то й плід його добрий, або виростіть дерево зле, то й плід його злий. Пізнається бо дерево з плоду!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Друзі пізнаються в біді* (прислів'я); *Великий чоловік не кривдить малого. Справді, великий чоловік пізнається по .. дрібницях* (Г. Пагутяк); *Де найкраще пізнаються люди? Під час спілкування-чаювання-чаркування. І де почуєш найбільше житейських історій? Звісно, за столом* (М. Матіос); — *Можу сказати, що ти мала рацію: людина краще пізнається при розлученні* (І. Роздобудько).

2. Вступати в дружні відносини, знайомитися, зближуватися з ким-небудь, близько взнавати когось. *Парубки .. вітаються одні з одними, пізнаються, сміються, жартують, розказують одні другим, як там в них діється, що там чувати* (Ю. Федькович); *Вони* [відвідувачі кав'ярні] *збиратимуться для того, щоб уголос читати, пізнаватися навзаєм і щось таке разом шукати, щось дуже важливе* (Ю. Андрухович); *В Кутах я мушу зложити візиту п. Стефановичевій, — ми з нею пізнались в Буркуті* (Леся Українка); *Батько мій, коли ще був молодим священником у стрийських горах, пізнався з ним* [Миколою Устияновичем] *і дуже його цінив* (Б. Лепкий); // *перен.* Зазнавати, переживати (лихо, горе і т. ін.). [Х а н е н к о:] *Та я тут ще не за морем, Не пізнався з жадним горем* (І. Франко).

3. *тільки недок.* Пас. до **пізнава́ти.** *Щастя пізнається лише двома* [особами], *а переживається воно окремо кожною* (Олесь Досвітній); *В години великих переживань і тривог людське серце схоже на криничку, яка очищається від мулу — тоді пізнається справжня ціна людяності* (М. Стельмах); *Науки не пізнаються легко. Особливо високі науки* (Ю. Покальчук); — *Так, нехай, — втішала вона себе, — таємниці існують. Але всі вони пізнаються і мацаються. Невловимого немає* (В. Діброва); *Кожен народ пізнається по тому, як він шанує своїх героїв, співців, мислителів, борців за свободу* (П. Тичина).

ПІ́ЗНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пізна́ти.** *Перед очима* [юнака] *розкривалися якісь вікові завіси, поставали ще не пізнані, не зміряні зором, не доторкані мріями далі* (І. Пільгук); *Свідомість, розум, раз народившись в буття, вже стають такими ж невіддільними чинниками його, як і матерія, світ, який не може бути пізнаний, осмислений, перебудований без свідомості, без тебе, людино!* (О. Бердник); *Через славу й безчестя, через хвалу й ганьбу, не знаний ще нині вам, та пізнаний самим собою, я йду* (Р. Іваничук); *Насунувши ще капелюха, щоб не бути пізнаним, він підійшов до скляних дверей аудиторії* (В. Підмогильний); *Рада, пізнана й в окулярах, дістала від Костя розпорядження "провернути" випуск стінгазети* (Ю. Яновський); // **пізнано,** *безос. пред. Минуло півтора місяця, а пізнано ще так мало* (О. Шугай); *А жінка тая взяла й розтягла заслону на верху колодязя, і розложила на ньому зерна, і нічого не було пізнано* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *у знач. ім.* **пізнане,** ного, *с.* Те, що хто-небудь пізнав. *Міркування про нещодавно пізнане все ще тримали Прокопа у своєму полоні* (М. Руденко); *Його не бентежило, що він уже не зможе нікому з живих розповісти про пізнане, — головне, що дізнається сам* (В. Кожелянко).

ПІЗНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пізна́ти.** *Наука лише намічала шлях до пізнання цієї хвороби* [пухирчатки] (О. Донченко); — *Перед людством будуть широко відчинені двері до дальшого, ще глибшого пізнання світу й природи* (В. Владко); *У пізнанні самої себе долає людина час* (Ю. Мушкетик); *Іполит Мар'янович учителює .. Чарівними розповідями про незнане він роздмухує в дитячих душах вогонь жадоби до науки, до пізнання* (Є. Доломан); *Людина далекого майбутнього сама в собі нестиме й радіо, і здатність передбачення, і аналітичні здібності пізнання матерії* (О. Бердник); *Глушак стоїть серед гостей трохи сумний від пізнання і радісний одночасно* (О. Довженко); // *заст.* Знайомство, зв'язок із ким-небудь. — *Чи справді між пізнанням і розстанням нічого не було?* (І. Франко).

2. Відображення в свідомості людини явищ реальної дійсності, їхньої суті. *При многості* [численності] *мудрості множиться й клопіт, хто ж пізнання побільшує, той побільшує й біль!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Знав* [Маркіян] *уже тепер — і сумління більш не підточувало душу, — що це його дорога, бо веде зі світів до людей, чиє горе бачив змалку, яким завдячує своїм життям і розумом, і той розум, збагачений пізнаннями й досвідом, мусить їм сповна віддати* (Р. Іваничук); *Людина з філософським складом розуму, бездоганно знає історію, взагалі відзначається дуже широкими пізнаннями, бо ж і талант імпровізатора — ознака високої духовної освіти* (Р. Андріяшик); — *Поясніть, пане помічнику... Адже ви, володіючи такими пізнаннями, могли вибрати для свого перебування будь-яке місце у Всесвіті* (Любко Дереш).

Де́рево пізна́ння (знання́) добра́ і зла *див.* **де́рево; Шлях пізна́ння** *див.* **шлях.**

△ **Об'є́кт пізна́ння** *див.* **об'єкт.**

ПІЗНА́ТИ *див.* **пізнава́ти.**

ПІЗНА́ТИСЯ *див.* **пізнава́тися.**

ПІЗНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить пізній. *Пізненької пори закарпатські птахи летять у вирій. Це очеретянки, лелеки, журавлі, плиски, солов'ї, горихвістки, зяблики* (із журн.); *Тільки й думала* [Уляна] *тривожно, аби Кузьмині діти та й Дмитрик її, пізненький, не полякалися* (В. Дрозд); *Ой посію я яру пшениченьку Та й пізненький овес; Ой скажи мені, моя милесенька, Чи по правді живеш?* (з народної пісні).

ПІЗНЕ́НЬКО, *розм.* Присл. до **пізне́нький.** *Раз увечері пізненько, Як мати заснула, Вийшла слухать соловейка, Мов зроду не чула* (з народної пісні); *До стодоли Семенючка зайшла вже досить пізненько* (М. Андрусяк); — *Княжий післанець прибув пізненько — наші післанці далеко скоріше ходять* (І. Франко); *Працювати в газетах я почав пізненько, тоді, як мені вже стукнуло тридцять з гаком літ* (Остап Вишня); // *у знач. пред. Вже було пізненько, кіно, мабуть, уже давно закінчилося* (Григорій Тютюнник); [Я к і в:] *Бариня наша благородна душа.* [М о к р и н а:] *Куди ж їй до пана? Як помер пан, як була заюрила? .. Охаменулася, та пізненько* (М. Кропивницький).

ПІЗНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *недок., рідко.* Те саме, що **запі́знюватися.** — *Не забувайте ж, панове, що післязавтра мої іменини. Приходьте так надвечір, але не пізніться* (І. Нечуй-Левицький).

ПІ́ЗНІЙ, я, є. 1. Який наближається до свого кінця, який уже проходить (про пору року, частину доби і т. ін.). *Щовечора .. вони збираються під моїм вікном і ведуть розмови, не раз аж до пізнього вечора* (Леся Українка); *Поплили над світом чорні води ночі. Спати йди. Година пізня* (Б.-І. Антонич); *І все ж він не міг позбутись дивного враження — ніби не до своєї квартири, а до чужих людей зненацька зайшов він такої пізньої пори* (Б. Антоненко-Давидович); *Він їх* [книжки] *возив з собою і тільки пізнього літа сорок першого року був змушений покинути більшість їх на полиці своєї київської квартири* (М. Бажан); *Пізньої осені та з першими сніговіями з Харкова на Полтавщину плавом попливли голодуючі* (О. Гончар); // Який перебуває на останньому етапі, ступені свого розвитку; який становить кінцевий етап, ступінь у розвитку чого-небудь. *Відома дослідниця пізньої античності робить цей висновок не лише на власних спостереженнях* (І. Білик); *Вона виглядала дещо як вельможна дама часів пізнього Середньовіччя, може, навіть якась інфанта* (С. Андрухович).

2. Який діє, буває і т. ін. дуже пізно ввечері, уночі. *Десь гавкнула собака спросоння та й замовкла; десь свиснув пізній соловейко та й задрімав* (І. Нечуй-Левицький); *Розплився в повітрі димок махорки, крикнув несподівано пізній пароплав* (Ю. Яновський); *Заговорив хрипкий, уже знайомий Петеру голос: — Сердечне вибачення, пане Стар, за пізній дзвінок...* (О. Бердник); *Ще не встиг Мина відчинити, як уже двоє чи троє пізніх гостей вдерлося в сіни* (Є. Гуцало); *Посеред ночі кинулася я до німецького військового лікаря. У нього засиділася пізня компанія* (М. Андрусяк).

3. Який настає, з'являється і т. ін. після звичайного, встановленого, потрібного часу або занадто пізно. *Знов мушу прохати вибачення за пізню одповідь* (М. Коцюбинський); *Маруся накидалася на страву і, переплітаючи пізній свій обід оповіданнями про чорного метелика та про великий камінь, сміялася дзвінко* (Г. Хоткевич); *Додому тягла їх ностальгія і цілющий біль пізньої свідомості* (Ю. Яновський); *Дружина при пологах померла... То були пізні пологи* (Ю. Винничук); *Як це часто трапляється, Данка, пізня дитина, була батьковою улюбленицею* (О. Авраменко); // Який відбувається після певного, зазначеного часу. *У пізніший час літописець, згадуючи похід князя Святослава й цю зиму, писав, що не було в них борошна й був голод великий* (С. Скляренко); *Це була не каравела й не галіон, а корабель трохи пізнішого періоду* (М. Білкун); *У "Вітрі з України" — весь пізніший Тичина, тут захована у стислому вигляді вся пізніша еволюція поета* (В. Стус).

4. Який висівають або який дозріває після інших, йому подібних. *А льон та ячмінь був побитий, бо ячмінь дозрівав, а льон цвів. А пшениця та жито не були вибиті, бо пізні вони* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Збирали пізні гречки, коли в селі несподівано з'явився Гуща* (М. Коцюбинський); *Холоди чи хмари грізні — розцвіли в погожі дні квіти різні, ранні й пізні, восени і навесні* (Д. Білоус).

◊ **Пізній птах <Пізня птúця>** *див.* **птах.**

ПІЗНІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Дуже пізній (у 1, 3 знач.). *Пізнісінький вечір; Пізнісінька дитина.*

ПІЗНІ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **пізнісінький.** *Пізнісінько, дуже втомлений, повернувся батько з роботи* (з газ.).

ПІЗНІ́ШЕ, *присл.* 1. Вищ. ст. до **пізно.** *Зоряна поверталася щовечора все пізніше й пізніше* (О. Тесленко); *На щастя, доля не дозволила закоханим розлучитися, але все це сталося набагато пізніше від того часу, про який йдеться цієї миті* (С. Андрухович); *Цілком можливо, що це було в Іванову ніч, а може, на тиждень раніше чи пізніше, він про це не замислювався* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Наближалася та година — за наказом згори вона щодня наставала все пізніше й пізніше, — коли в кав'ярнях і ресторанах дають світло* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. Після певного, зазначеного часу; потім (у 1 знач.). *— Ах, мені дуже буде цікаво поговорити з вами про деякі справи. Але не зараз, після... Пізніше...* (У. Самчук); *Як крилатий кінь він* [Пегас] *став пізніше символом високого духу, поезії, творчого натхнення* (Ю. Покальчук); *Кілька разів не приходила* [Люда], *хоча ми і домовлялися, пізніше не пояснюючи причин* (С. Процюк); *І пізніше, о восьмій .. туга знову стискала мені серце* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); *Двома днями пізніше .. Тарзан наблизився до великого селища* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на вторинність чиєї-небудь дії. *Скрізь тут автор зсилається* [посилається] *на Геродота, та, пишучи значно пізніше від нього, у многих місцях простує його помилки і вигадки* (І. Франко); *Дорогою мати не минала жодної з крамниць, тому й була вдома на пів години пізніше за батька* (В. Діброва).

◊ **Рáно чи пізно <Раніше чи пізніше>** *див.* **рáно**[1].

ПІ́ЗНО. Присл. до **пізній.** *Другий розказував: як п'яниця пізно увечері йшов з шинку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вже стало пізно, і час було йти додому* (С. Пиркало); *— Сосну треба рубати пізно восени, — писав Професор* (Ю. Яновський); *— Схаменешся ти, та пізно, Солопію!* (П. Гулак-Артемовський); *Книжки дорогою пропали, а лист прийшов дуже пізно* (Леся Українка); *Сестра пізно вийшла заміж* (В. Лис); // *у знач. пред. Було вже пізно, а русалочка все не могла відвести очей від корабля і прекрасного принца* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Орел змахнув крильми, підвівся на весь зріст, але було вже пізно: мотузок душив його і здирав із гілки* (З. Тулуб); *Може, поки ще не пізно, поки ще не всі запитання озвучено, варто втекти звідси?* (Любко Дереш).

◊ **Рáно чи пізно <Раніше чи пізніше>** *див.* **рáно**[1].

ПІЗНЬО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пізній** у 1, 4 знач., напр.: п і з н ь о а н т и́ ч н и й, п і з н ь о і м б р і́ й с ь к и й, п і з н ь о с е р е д н ь о в і́ ч н и й, п і з н ь о с т и́ г л и й.

ПІЗНЬОАНТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пізньої античності. *Пізньоантичний період, який охоплює другу половину III — першу половину VI ст., пов'язаний із соціально-економічною і політичною кризою Римської імперії, готськими війнами, а також зародженням християнства* (з навч. літ.).

ПІЗНЬОСТИ́ГЛИЙ, а, е. Який достигає пізно. *Скоростиглі та середньостиглі форми гречки зовсім не реагують на скорочення світлового дня, а в пізньостиглих спостерігають значну реакцію на його скорочення* (з наук. літ.); *Пізньостигла десертна слива є морозовитривалою та стійкою до хвороб* (із журн.).

ПІЗНЬОСТИ́ГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **пізньости́глий.** *Чисті грабові ліси інколи виникають на місці вирубаних дібров, які через пізньостиглість домінантних видів (дуба, бука) не змогли відновитися природним способом* (з наук. літ.).

ПІЗНЬОЦВІ́Т, у, *ч.* Багаторічна цибулинна рослина родини пізньоцвітових. *Бачив* [Марко] *.. і селянську хату з соняшниками і рожею перед нею, різноцвіти і пізньоцвіти біля неї* (М. Стельмах); *Сильну рослинну отруту колхіцин, що міститься в пізньоцвітах, застосовують у дослідах із генетики рослин* (з наук.-попул. літ.); // *збірн.* Те саме, що **пізньоцві́тові** *(див.* **пізньоцві́товий** 2). *Згадав* [Зельман], *що ростуть у нього ще й пізньоцвіт, безсмертники, стократки, лілії, то він і їх нарвав* (Ю. Винничук).

ПІЗНЬОЦВІ́ТОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пізньоцві́т.** *Більшість пізньоцвітових рослин розквітають восени, коли інші трав'янисті вже завершили свій розвиток* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **пізньоцві́тові,** вих, *мн.* Родина однодольних рослин, що налічує більше 200 видів, поширених від помірних регіонів до тропіків. *Представники пізньоцвітових мають у своєму складі алкалоїд колхіцин, тому є отруйними* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́ЗЬМА, и, *ж., діал.* Гнів. *— Любчику Іванку! Чи будемо в парі усе? — Єк* [як] *Бог даст* [дасть], *моє солодашко. — Ой, ні! Велику пізьму має у серці стариня наша. Не набутися нам* (М. Коцюбинський); *Вагилевич, пізьми на приятеля не затаївши, прийшов до нього вдруге* (Р. Іваничук).

ПІЇ́Т, а, *ч., заст., ірон.* Поет. *Піїти в одах вихваляли Войну* [війну] *й царицю* (Т. Шевченко); *І він, піїт з принишклої Полтави, Замість печалі дарував нам сміх* (Л. Дмитерко); *Уже ходжу в піїтах з давніх пір, А ще до "треба" все римую "небо"* (В. Симоненко); *Коли довго гулятимеш Невським проспектом, то неодмінно побачиш у кареті когось із тих, перед ким молодь поштиво розступається, щоб потім бігти слідом: піїта, художника чи уславлену акторку* (Н. Околітенко).

ПІЇ́ТА, и, *ч., заст., ірон.* Те саме, що **піїт.** *Хай досі сниться іншому піїті Шалений брязкіт кинутих шабель...* (П. Грабовський); *Люде добрі! Пожалійте Бідолашного піїту, Що від горя, від наруги За слізьми не бачить світу* (В. Самійленко); *В цей час закоханий, піїта, байдужим буть не можу я. Нехай .. на спів нового єзуїта лунає відповідь моя!* (В. Сосюра); *— Овва! Кого я бачу! Пан піїта! — привітала мене пані Аліна після тривалої розлуки* (Ю. Винничук).

ПІЇ́ТИКА, и, *ж., заст.* Поетика. *— Один вірш затвердив наізусть* [напам'ять]. *— Кажи! — Але він не складений по правилах піїтики, лиш по законам* [законах] *уха* (Б. Лепкий); *У нас на Вкраїні розроблювались різні форми віршів..; своєю піїтикою дуже вславилась наша київська Академія* (І. Огієнко); *Там* [у Харківському колегіумі] *.. вивчалися не тільки граматика, піїтика, риторика, філософія та богословство, але й французька, німецька мови, математика* (М. Сиротюк); *І все-таки слід було вибрати часину й відвідати семінарію, вклонитись старому вчителеві риторики й піїтики* (Б. Левін).

ПІ́ЙЛО, а, *с.* 1. Рідка їжа для худоби з висівками, борошном і т. ін. *Вона .. тільки дивилась, як свині перекидали пійло, місили ногами їжу* (М. Коцюбинський); *Увечері Мокрина пестила теличку: поїла її пійлом, чухала шию, вичісувала* (М. Івченко); — *Цей кінь не їсть не тільки сіна, але й ячменю, вівса, гороху і навіть рису не хоче. Ми пробували давати йому м'ясо, овочі, борошно, пійло — він ні на що навіть не дивиться* (П. Загребельний); *Стріха спалахнула, наче порох, гарячим вітром війнуло, зчухрало мене з блискавки і кинуло у цебер з пійлом для корови* (В. Дрозд).

2. *перев. зневажл.* Те саме, що **питво́** 1. *Настя Певна .. наливала в кухлі гаряче пійло* (О. Ільченко); *Вся четвірка .. пускає по колу свою зелену пляшку .. При цьому обходяться без жодної закусі, занюхуючи пійло лише засмальцьованими рукавами* (О. Ірванець); — *Трохи незатишно себе почуваю, бо вчора в "Одіссеї" якого лише пійла не перепробувала* (С. Процюк); — *На брудершафт! — заревів Барабаш, вимахуючи пляшкою й ляпаючи пійлом по всенькій машині* (Л. Кононович).

ПІ́ЙМА, и, *ж.*: ◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **пійма пойняла́** *див.* **пойма́ти.**

ПІ́ЙМАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пійма́ти.** *Можна уявити собі таке: якийсь високорозвинутий пришелець прибуває на Землю, бачить .. людей .. Зв'язує пійманий екземпляр, накладає датчики чутливості* (О. Бердник); *Татарин, пійманий в петлю, випустив з руки ножа* (А. Чайковський); *Сьогодні Кожум'яка був пійманий і в буцегарню припроваджений* (В. Чемерис); *Дикторський голос, пійманий у випадковому таксі, ще нагадає тобі вісімдесяті роки і радіо, наповнене польським роком* (С. Жадан); * У порівн. *Над головою зірка ще тріпоче, мов пійманий у сільце дикий птах* (В. Стус); // **піймано,** *безос. пред. Микита — це був теж коновод із їх товариства. Його піймано, суджено* (Б. Грінченко); *Останнім часом цей суб'єкт тримав зв'язок з одним агентом, якого піймано на тому, що він збирав відомості про стан на будівництві Глибинного шляху* (М. Трублаїні); *Полковник Брук .. сказав, що передачу піймано випадково, через ретрансляцію міста* (Ю. Бедзик); // *у знач.* **ім. пійманий,** ного, *ч.;* **піймана,** ної, *ж.* Людина, яку піймали. *Коло людей зростало, заповнювало вулицю, стискало пійманих у лещата* (О. Десняк); *На Запорожжя козак міг іти тільки "з паспортом комісара", інакше пійманий карався на смерть* (Валерій Шевчук).

◊ **Упійманий (пійманий, спійманий** *і т. ін.)* **на гаря́чому (на шко́ді)** *див.* **упійманий.**

ПІЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пійма́ти.** *Головною метою змагань серед рибалок було піймання максимально великого молюска* (з газ.); *Петрові дісталось немало уваги за те, що причинився так хитро до піймання розбишацького ватажка* (А. Чайковський); *Король призначив солідну винагороду за піймання колишнього графа* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Схопити, підхопити те, що летить, кинуте і т. ін. *Вітер війнув, .. листя поніс золоте .. Кузь перед себе листочок піймав* (П. Тичина); *Хтось кинув йому торбу з насінням. Вася піймав її на лету, помацав і радісно засміявся: — Насіння!* (І. Багряний); *Раптом .. полетіло щось чорне прямо в Мирона .. Піймавши дрантину, Мирон побачив, що це ковалева свита — тепла, підбита клоччям* (В. Шкляр); * Образно. *Два інші* [хлопчики] *піснею, немов м'ячем, Перекидаються: то той піймає, То другий зловить* (М. Рильський).

2. Схопити, спіймати те, що віддаляється, того, хто тікає. *Ті так і вискочили з лісу, оборонили старця, а Хому, що хоч було і кинувся навтікача, одначе піймали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ловив, ловив* [загадку] *довгенько я, — Ніяк за хвостик не піймаю* (Л. Глібов); — *А батька вже нема нашого. Його фашисти піймали...* (К. Гриб); // Схопити кого-небудь за щось. *На бігу піймав* [Еней] *за рясу Попа Рутульського полку* (І. Котляревський); *Він сидів поруч Ладимка, і той, піймавши Турбайову руку, міцно її потис* (М. Руденко); *Нарешті хтось мене піймав за лікоть. "Злодій, Дивіться, злодій тут орудує!"* (Д. Павличко); — *Спробуйте піймати мого коня за вуздечку і підведіть його до мене. Ви ж не боїтеся?* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *перен.* Зазнати якої-небудь дії ззовні. [Н а с т я:] *А що, доброго ляпаса піймали по губах* (М. Кропивницький); — *Кулю піймаєш десь по дорозі* (О. Гончар).

3. Захопити яку-небудь тварину як здобич, живцем. *Він потихесеньку туди — аж там лисичка; він підкрався та — хап її за хвіст! Та й піймав* (з казки); *Піймали Щуку молодці Та в шаплиці Гуртом до суду притаскали* (Л. Глібов); — *Бачиш, Гнате, тарпанів? .. — Бачу. Добре було б піймати хоч одного* (А. Кащенко); — *Ось я коло тебе, — й про все вже байдуже! Не піймав я нічого і невід подер!* (Леся Українка); *Ми піймали кількох кізок і досить легко їх приручили* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

4. Вислідити (у 1 знач.), розшукати кого-небудь, щоб затримати, заарештувати. — *Утечи! — зареготав Назар .. — Піймають! — скрикнув москаль, схопившись. — Піймають — пропав!* (Марко Вовчок); *Він зупинився, став прислухатись. За спиною аж морозом сипнуло. — Піймають, піймають! Злодій!..* (Б. Грінченко); — *Це вчора піймали злодіїв, кооператив обібрали* (А. Головко); // *перев. на чому, розм.* Викрити кого-небудь, звинувативши в негативних учинках, діях. — *Піймали на злодійстві, так було дома й дати прочуханку* (Г. Квітка-Основ'яненко); [А н т о н:] *Ну, коли б мені удалось ще тебе піймати хоч на одній провині, тоді б ми з тобою потягались!* (М. Кропивницький); — *Після того, як вас піймали на нечесній грі, ви робите ставку на банальність* (В. Домонтович); *"Ану, дихни на мене!" Це мав бути останній засіб піймати Швейка на недозволеному вживанні алкоголю* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *перев. на чому.* Раптово помітити, виявити що-небудь у себе або в когось. *Чіпці стало соромно, хоч крізь землю... Його спіймали на сльозах* (Панас Мирний); — *Знаєш, що перш усього я піймав у собі? Гидливість* (В. Винниченко); *Я піймав себе на ганебнім чутті й гадці* (Олесь Досвітній); *Вона піймала себе на тому, що її очі прижмурюються точно так, як Антонові* (Любко Дереш); // Натрапити на що-небудь, помітити щось. *Він ще раз піймав слід оленів — вони тільки-тільки пройшли березняком* (С. Скляренко); — *Ось лихо — ніяк не можемо піймати .. цей проклятий вірус Іванова...* (М. Дашкієв); *Петро своїми енергоаналізаторами піймав істотну відмінність — випромінювання гіганта було інтенсивніше і різноманітніше* (І. Росоховатський).

5. *перен., розм.* Сприйняти (слухом, зором). *Чапенко піймав високу ноту вітру і в унісон заспівав* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона знову піймала поглядом своїх знайомих* (І. Росоховатський); [П о л о н і й:] *А я, Коли дозволите, крачечком вуха Піймаю все* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

6. *розм.* Направивши, навівши фотоапарат, прожектор і т. ін. на об'єкт, що рухається або швидко зникає, сфотографувати, ухопити променем тощо. — *Знаєте що? Мене дуже кортить піймати вас на фото. — Зжальтеся. Я фатально нефотогенічна* (У. Самчук); *Десь о другій годині ночі ясний екран радара почав миготіти, піймавши на морі якийсь сторонній предмет* (В. Кучер); *У нього палка потреба, у нього жадання слізне: окраєць нічного неба піймати у фокус лінзи...* (Ю. Андрухович).

◊ **Впійма́ти (пійма́ти, вхопи́ти** *і т. ін.)* **во́вка за ву́хо (за ву́ха)** *див.* **упійма́ти; Впійма́ти (пійма́ти) ґа́ву (воро́ну)** *див.* **упійма́ти; Впійма́ти (пійма́ти, спійма́ти, злови́ти, засту́кати** *і т. ін.)* **/ лови́ти на гаря́чому** *див.* **упійма́ти; Дай Бо́же на́шому теля́ті во́вка з'ї́сти (пійма́ти)!** *див.* **дава́ти; [І] в ло́жці [води́] не спійма́єш (не пійма́єш)** *див.* **спійма́ти; (1) [І] з соба́ками не пійма́ти (не спійма́ти)** *кого і без дод.* — надійно сховатися. — *Ну, по сій же мові та будьмо здорові! — каже Назар .. — Тепер я вільний хоч на пів року: з собаками не піймають* (Марко Вовчок); **Лови́ти (бра́ти) / злови́ти (взя́ти, пійма́ти, спійма́ти** *і т. ін.)* **на гачо́к** *див.* **лови́ти; Лови́ти / злови́ти** *(рідше* **упійма́ти, пійма́ти** *і т. ін.)* **себе́ на ду́мці** *див.* **лови́ти; Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти** *і т. ін.)* **в сíті** *див.* **лови́ти; Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти** *і т. ін.)* **на сло́ві** *див.* **лови́ти; Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти** *і т. ін.)* **по́гляд** *(рідше* **о́чі)** *див.* **лови́ти; (2) Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти** *і т. ін.)* **/ лови́ти на слизько́му** *кого* — викрити кого-небудь, підстерігши його на місці злочину або на чомусь осудливому, протизаконному і т. ін. *Річ у тім, що Козел не просто перевіряв знання учнів, а намагався впіймати на слизькому тих недбайливих щодо опанування математичної премудрості простаків* (Б. Антоненко-Давидович); *Розмова* [з Кайтом] *мене вкрай збентежила .. Я не можу без сорому дивитися Кайтові в очі. Він буквально піймав мене на слизькому* (П. Колесник); **(3) Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок** *і т. ін.)* — скористатися слушною нагодою, використати сприятливі для чого-небудь умови, обставини. *Демид пішов до Карпенків і, піймавши таку хвилину, як дівчина була сама в хаті, сказав їй про се* (Б. Грінченко); *Треба вловити момент, коли рибина вперше відчує небезпеку і ніби закам'яніє, спаралізована страхом* (П. Колесник); — *А й справді, — відклавши ручку, поручник теж заговорив українською. — Настає наше время* [час]. *Армія українізується. Треба ловить момент* (В. Шкляр); *Мусив* [Алі] *ловити мент, коли човен опускався врівень з його плечем, щоб зручно було прийняти важкий мішок* (М. Коцюбинський); *Я ловлю момент і вирізую з картини цілу сцену на декілька метрів* (Ю. Яновський); **(4) Пійма́ти (спійма́ти) на ву́хо (ву́хом)** — почути звичайно тихі, невиразні звуки. *Я піймав чуйним вухом здалеку звуки знайомої пісні* (Л. Старицька-Черняхівська); *Коли се чутким вухом піймала* [Екбаль] *один гук з надвірного гомону* (Леся Українка); *У тиші можна було навіть спіймати на вухо брязкіт стремен* (П. Панч); **(5) Пійма́ти (спійма́ти) ни́тку (нитки́)** *чого* — установити зв'язок, послідовність, виявити основне в чому-небудь. *Перекинув* [Чижик] *одно* [діло], *перевернув друге, заглянув у третє, в п'яте, в десяте — натрапив слід, піймав нитку* (Панас Мирний); *Я зробив крок.., упав на ослін. Може, з пів години не міг зачепитися за жодну думку, відтак спіймав нитку* (Р. Андріяшик); **(6) Пійма́ти (спійма́ти) сини́цю в ру́ку** — досягти чогось важливого, бажаного. *Енею глуздівно* [глузливо] *сказав* [Турн]: *"Я ставлю річ твою в дурницю, Ти в руку не піймав синицю, Не тебе, далебі, боюсь"* (І. Котляревський); **Уби́ти (пійма́ти) грі́нку** *див.* **убива́ти**[1]**; Шука́ти (лови́ти, догана́яти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі** *див.* **шука́ти.**

ПІЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Потрапити на гачок, у пастку і т. ін. (про рибу, звірів, птахів). *Раз Лев пішов поживи розглядать Та у тенета і піймався* (Л. Глібов); — *Я вчора зловила отакого коропця, — доказала Галя руками .. — Піймався на черв'яка* (Є. Гуцало); *Раптом пролунав голосний виляск, аж гостя підскочила. — А що то? — Миша піймалася* (Ю. Винничук); *Очевидно, вони не вміли робити пасток, і, справді, треба бути австралійським птахом, щоб пійматися в їхні руки* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Бути зловленим, схопленим, викритим і т. ін. — *Я тебе давненько пристерігаю, — аж от коли піймалась...* (Марко Вовчок); — *Моя ти матінко! — скрикнула баба Горпиниха, — одного ірода здихалася, другому у лабети піймалася!* (Панас Мирний); [С т а р ш и н а:] *Всі гроші громадські треба здать у казначейство, .. щоб не пійматься!* (І. Карпенко-Карий); *Роман не хотів дома нічого робити, посварився з батьком та з Денисом, пристав .. до злодійського товариства, водив коні, піймався, суджено його й заслано на Сибір* (Б. Грінченко); *Повідали* [люди], *що був* [Гордіюк] *в опришках колись, але, піймавшися, обіцяв за ласку свободи перейти на службу поліційну і виловити всіх своїх бувших товаришів* (Г. Хоткевич).

◊ **Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* **/ попада́тися (попада́ти, лови́тися** *і т. ін.)* **на му́шку** *див.* **попада́тися; Попа́стися (попа́сти, пійма́тися** *і т. ін.)* **/ попада́тися (попада́ти, потрапля́ти** *і т. ін.)* **в ру́ки (до рук)** *див.* **попада́тися; Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися** *і т. ін.)* **на гаря́чому** *див.* **упійма́тися.**

ПІЙНЯ́ТИ, йму́, йме́ш, *док., заст.* Піймати (у 1–3 знач.). — *Таточку, Петре, просіть пана сотника, хай прикаже здоганяти, ми їх піймемо напевно...* (А. Чайковський); *Якби були пси пійняли, Якби зловили, то б то були били* (П. Чубинський); *Глипа .. женеться* [за зайцем] *скільки й духу, бачить — не догнати, жбурляє рукавицею, тоді знімає чобіт і чоботом, а тоді падає на ріллю і хрипить: — Вернись... все'дно* [все одно] *пійму...* (В. Близнець); * Образно. *Цей жар — пійми у руки і тримай, щоб не спектися — хухай у долоні* (В. Стус).

◊ **Йня́ти** *(рідше* **дійма́ти)** **/** *заст.* **пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри** *див.* **йня́ти.**

ПІЙТИ́, пійду́, пійде́ш; *мин. ч.* пійшо́в, шла́, ло́; *мн.* пійшли́; *наказ. сп.* пійди́; *док., діал., заст.* Піти. *Вона вставала, йшла до дверей, щоб пійти у салю* [зал] (О. Кониський); — *Слухайте, Мироне, чи можна мені пійти з вами на суд? Можна?* (В. Винниченко); *Вона пійшла до вояка в кімнату, сіла перед ним і плаче* (У. Самчук); *Пійшов* [Баламбер] *на Вінітара війною* (В. Малик); [К о в а л ь:] *Вже і сонечко встало, скоро день буде... А ти, Ярино, пійди та здійми з божниці срібний образок* (І. Карпенко-Карий); — *Треба буде коли-небудь пійти оглянути той ґрунт, може, воно й дасться дещо зробити* (І. Франко); *Чоловік, що молотив недавно жито на хліб, пійшов спочивати в солому* (Т. Бордуляк); [С и д і р:] *Прикажчик зараз забожився, що нібито Данило згодився на поденну по 30 копійок!.. А хто ж бунтарив, щоб дешевше як на 40 не пійти?..* (М. Кропивницький).

ПІК[1], а, *ч.* 1. Гостроверха гірська вершина. *В траві .. дзвеніли цикади, а з піка Тручас в долину наринав теплими хвилями вітер* (Н. Рибак); — *А яка найбільша вершина, котру вам доводилось брати? — Лиса гора. — Це пік? — Ні, невеличкий пагорб у Польщі* (Г. Усач); *Ночі в горах центрального Папуа дуже схожі на карпатські .. Шлях Свободи — Пік Перемоги. Я ніби знову вдома...* (І. Карпа); *Я почувався скелелазом, котрий видерся на жадану і манливу вершину, на той, здавалося, недосяжний і неприступний пік, на який стільки раз дивився і про котрий стільки мріяв з низини* (М. Кідрук); * У порівн. *Холонув живий виноградник його крові, він застигав і лежав, немов льодовий пік* (М. Йогансен).

2. *чого, перен.* Найвища точка в розвитку, виявленні чого-небудь. — *Це криза, пік хвороби, — озвався і Круневич. — Узавтра буде краще...* (Василь Шевчук); — *Рік народження нашого вождя припадає на пік сонячної активності в дванадцятилітній циклічності* (П. Загребельний); *Пік туризму. Новоспечені прочани пролітають, наче збуджені рої* (Ю. Андрухович); *Олеся .. блукала навколо дому, стежила за світлом у вікнах. Ось всі шість вікон світяться. Це найвищий пік неспокою* (В. Кожелянко); *Пік інтоксикації був, напевне, найпаскуднішим відчуттям у його житті* (Любко Дереш).

Годи́ни (годи́на) пік *див.* **годи́на[1].**

ПІК[2], ПІК-ПІ́К, *виг.* Звуконаслідування, що відтворює пікання. *За мить виходив Макс, натискав кнопку сигналізації автівки — пік! То значило — сідай* (Люко Дашвар); — *Пік-пік! — сказала маленька мишка і шмигнула з нірки, а за нею ще кілька* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПІ́КА[1], и, *ж.* Різновид довгого полегшеного списа з гострим металевим наконечником. *Одна сотня козаків з піками, шаблями .. гарцювала праворуч і ліворуч транспорту, охороняючи фланги* (З. Тулуб); — *Зброю готуєте? — Замовили нашому ковалеві сто пік* (Ю. Хорунжий); // Довгий тонкий предмет, зовні схожий на цей спис. *Норма вже виконана .. Ні, ще одну брилу, оцю, вона аж проситься під піку відбійного молотка* (М. Ю. Тарновський); *Імла насувається млосна.., і бачиш вже вістря осикових пік, і чуєш осиплий чийсь виклик* (Ю. Іздрик).

ПІ́КА[2], и, *ж.* Те саме, що **вино́[2].** *Кость Гнатович .. весь час перепитував, що козир, і плутав чирву з пікою (пізніше Софія сказала Миколі, що тато дальтонік)* (В. Шкляр); *Була спокуса виграшу велика, а за вікном був гомін і пейзаж. І все зійшло б гаразд, якби не піка. Вона не йшла — музика впав у раж* (Ю. Андрухович).

ПІКАДО́Р, а, *ч.* Учасник кориди — вершник, який розлючує бика уколами піки *(див.* **пі́ка[1]).** — *Корида! — наче гукнули разом Єронімове серце й хтось невидимий, в ньому присутній. Дідусь Карлос, що про кориду йому, малому, розповідав та образки пікадорів .. малював? Чи його кров?* (Н. Королева); *Терпіння його* [Квазімодо] *.. похитнулося й відступило перед усіма цими укусами комах. Так астурійський бик, байдужий до атаки пікадора, лютішає від укусів собак* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПІ́КАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пі́кати** і звуки, утворювані цією дією. *Натискування кожної кнопочки* [сейфа] *супроводжувалося легеньким піканням* (А. Кокотюха); *Веселий мотоцикліст тонким нестерпним довгим піканням провів чергову подряпину по Редьчиному слуху* (І. Карпа).

ПІКА́НТНИЙ, а, е. 1. Гострий на смак, пряний (про соус, підливу і т. ін.). *Нас переконують, що, коли ми купимо які-небудь чудові речі, нам вдасться наблизитись до мрії. Навіть жуйка "після пікантної їжі" додасть більше впевненості* (Г. Пагутяк); *До яєчних млинців пікантна морква смакує приблизно так, як тараня до пива* (М. Матіос).

2. *перен.* Який зумовлює гострий інтерес, зацікавленість своєю незвичайністю, сенсаційністю і т. ін. *Труби блищали на сонці, як золото, й при білих конях надавали картині щось дуже пікантне й героїчне* (І. Нечуй-Левицький); *Тітка Прохіра докладно .. випитала в Гашіци всі подробиці пікантної справи* (М. Коцюбинський); *По цілій Косівщині з уст в уста передавалася пікантна новинка о тім* [про те], *як попадя криворівська цілувала привселюдно Марусяка на храму в Яворові* (Г. Хоткевич); *Бунчук і розповів про всі пікантні подробиці своєї справи* (І. Багряний); *Іронічну посмішку Маргарити сприймали, як особливо пікантну прикрасу палкого темпераменту* (В. Барка); *Пікантну новину тут обговорюють з ранку* (А. Кокотюха); // Не зовсім пристойний. *Чоловіки переходили до кабінету курити, і там уже починалася інша розмова, а як були самі, без дам, то навіть і на дуже пікантні теми* (А. Головко); *Вони дуже приємно провели вечір, смакуючи пікантні історійки* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який приваблює до себе своєю яскравою, нестандартною зовнішністю; звабливий. — *Подивіться, які пікантні дівчатка! — сказав він, коли .. на пристань висипав натовп місцевих дівчат* (М. Хвильовий); *Кавалери взагалі були дуже заінтриговані пікантною індіанкою* (Ю. Смолич); *Троє з чотирьох членів журі вирішили обрати королевою нарядну і пікантну Маргаріду Вілар* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПІКА́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **піка́нтний.** *Перець додавав кислоті яблука пікантності, так само як прянощі оселедцевого засолу* (А. Кокотюха); *В борщику мусять бути* [сушені гриби] *— не так для смаку, як для пікантності* (М. Матіос); *Ця оригінальна ідея своєю пікантністю сподобалась і Софії Карлівні* (О. Гончар); — *У твоєму віці двозначні жарти недоречні. — Чому двозначні? — він тільки зараз збагнув дешеву пікантність сказаного* (Є. Кононенко); *Лорд Джуліан радо зустрів появу дівчини на кораблі. Досі подорож була просто цікавою, а зараз вона не буде позбавлена навіть деякої пікантності* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); — *Хіба це не пікантність? Я не поміняю своєї маленької англійської дівчинки на цілий сераль одалісок з їхніми формами гурій, очима сарн і всім таким!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПІКА́НТНО. 1. Присл. до **піка́нтний.** *Гострі грузинські соуси пікантно смакують в українських м'ясних і овочевих стравах* (із журн.); *За кілька хвилин .. вони* [губи] *мені пікантно посміхаються і починають рухатися під час говоріння...* (А. Дністровий).

2. *у знач. пред.* Про гострий інтерес, зацікавленість незвичайністю, сенсаційністю і т. ін. до кого-, чого-небудь. — *Як пікантно, що я вже тьотя і що в мене така доросла племінниця...* (М. Хвильовий); — *Будь ласка. Ось вам папір, перо, чорнило... Я віднесу. Це ж так пікантно — служити своїй покоївці!..* (Василь Шевчук); — *Пікантно! — промовив* [помічник пристава] *лише одне слово і, повертаючи .. голову до пристава, передає йому виразом лиця свої непристойні здогадки* (М. Стельмах); — *Тобі в ньому* [сірому костюмі] *дуже личить. Пікантно, романтично...* (О. Бердник).

ПІКА́П, а, *ч.* Невеликий автомобіль, звичайно з відкритим кузовом, яким перевозять вантажі й пасажирів. *Пікап зупинився, і з кузова зіскочило кілька поліцейських* (О. Бердник); *Вони з Дмитром більше години простояли на дорозі, зупиняючи всі засоби пересування, що їхали в напрямку Херсона. Але місце для них знайшлося тільки в одному легковому пікапі з закритим кузовом* (Н. Сняданко); *Пікап від'їхав на десять метрів і різко спинився* (М. Кідрук).

ПІ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **пища́ти.** *Вони ж* [пташенята], *сердешні, пікають уже, пікають та так уже страдно ротками зітхають* (А. Тесленко); *Чую, щось мене тягне за кафтаник. Відчиняю очі — сарнючок, що мені його недавно привезли з Поручина... Пікає...* (Б. Лепкий); *Олег стоїть та все: — Пі... пі... пі... Розгнівалася Олена Василівна, похитала головою: — Не "пікай" ти краще, мов те курча* (Остап Вишня); *Ми проходимо повз охоронця, виходимо на парковку через скляні двері — нічо ніде не пікає* (І. Карпа).

ПІКЕ́[1], *невідм., с.* Бавовняна або шовкова тканина полотняного переплетення з рельєфним малюнком у формі рубчиків або опуклих візерунків на лицьовому боці. *Жилет з білого піке впадав в очі своєю білизною* (Б. Левін); *Поверх сорочки — біла камізелька з піке, застібнута на три ґудзики* (С. Андрухович); // *розм.* Вироби з такої тканини. *Нічого.., що вода поллється на груди вам. Цього ви не боїтесь — плям на шифоні чи на піке у вас не буде* (Остап Вишня).

ПІКЕ́[2], *невідм., с.* Стрімкий політ літака вниз під кутом 30–90 градусів. *Вони* [літаки] *долітали до об'єкта й ішли в піке, виючи й стріляючи з бортових гарматок та скидаючи бомби...* (І. Багряний); *Олег .. розумів, що літак слухається вже не так, як раніше. Але ж інерція піке діяла з не меншою силою, ніж мотори* (Іван Ле); *Літак злісно заревів, виходячи з піке* (Д. Ткач); *Ворожі літаки .. падають один за одним в прямовисне піке, висипаючи бомби* (Є. Доломан).

ПІКЕ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **піке́[1].** *Пікейний рубчик;* // Зробл. з піке *(див.* **піке́[1]**). *Комаха .. носив .. піджак з пікейним комірцем* (В. Домонтович); *Він у шкіряному пальті, картатий галстук, біла пікейна сорочка з твердим комірцем* (В. Кучер); *В .. півтемряві біліла купа перин та подушок на ліжку, застеленому сніжно-білим пікейним покривалом* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПІ́КЕЛЬ, ю, *ч., спец.* Водний розчин кухонної солі та кислоти (оцтової, мурашиної або молочної) у різних концентраціях, признач. для оброблення шкур. *Після пікелювання матеріал виймають з пікелю, злегка віджимають, згортають і відкладають. Далі близько 10 годин за кімнатної температури триває відлежування* (з навч. літ.).

ПІКЕЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пікелюва́ти.** *Пікельована овчина легко пліснявіє та гниє при зберіганні у вогких приміщеннях або при відмоканні* (з навч. літ.).

ПІКЕЛЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для пікелювання. *Перетримувати в пікелювальному розчині шкурки не можна, оскільки може початися випадання волосу* (з навч. літ.).

ПІКЕЛЮВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пікелюва́ти.** *Пікелювання кролячих шкурок триває від 5 годин (якщо температура розчину 30–35 °С) до доби і більше, якщо процес відбувається за кімнатної температури* (з наук.-попул. літ.); *Пікелюванням очищують шкуру від клейких речовин, звільняють її від колагенових волокон, підвищують її міцність та м'якість* (з навч. літ.).

ПІКЕЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що і без прям. дод., спец.* Обробляти шкуру тварини пікелем. *Очищену від волосяного покриву шкуру м'якшили, пікелювали, дубили сполуками хрому, жирували та висушували за діючою технологією* (з наук. літ.); *Пікелювати можна як сиру шкурку одразу після знежирювання, так і суху, попередньо її відмочивши* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́КЕР, а, *ч., іст.* Старший псар. *Тяглася ламка вервечка псарів, кожен держав на повідді двох-трьох псів. Попереду чвалав жеребець чолового пікера* (М. Дочинець).

ПІКЕ́Т[1], у, *ч.* 1. Невеликий військовий сторожовий загін; застава *(див.* **заста́ва[2]**). *Козаки висилали од себе в степи пікети і розвідки і .. пильнували край од татар* (О. Стороженко); *Два дні і дві ночі сиділи вони тут у вогкості й пітьмі, ховаючись від козачих пікетів, розкиданих по лівому березі Дунаю* (М. Коцюбинський); [Г р е ч а н и й:] *Пробитись крізь німецькі пікети за Буг нам не вдалося* (О. Гончар); *Показався російський пікет, Міттельштедт видобув з усмішкою шаблю і, мов вихор, помчав у бій* (Р. Андріяшик); // Місце, де розташований такий загін. *І часовії* [чатові], *на мушкетах Поклавшись, спали на заказ; Хропли всі п'яні на пікетах, Тут їх застав послідній час!* (І. Котляревський); *— Куди лізеш..! Хіба не бачиш, що ми по військовому ділу з пікету їдемо!* (Д. Білий).

2. Група страйкарів, яку створюють під час страйку для підтримання порядку, охорони чого-небудь. *Робітничі пікети зайняли входи до цехів* (Ю. Смолич); // Група людей, виставлена перед державними установами, громадськими будинками, підприємствами і т. ін. для вираження якогось протесту. *Якісь там пікети були під палацом, хтось там обурювався, але суспільство уже не чуло* (Л. Костенко); *Віктор Колобко .. брав участь у мітингах та пікетах проти російського імперіалізму* (В. Кожелянко); *Одного з них* [гостей] *я бачив колись під час вуличних пікетів, щоправда, не міг згадати, за кого він тоді стояв* (С. Жадан); *Вадим намагався вмовити Липовецького на більше — влаштувати під судом пікет, а то і голодування кількох своїх співробітників* (В. Хрущак).

ПІКЕ́Т[2], у, *ч., спец.* 1. Точка місцевості, що знаходиться на певній віддалі від іншої точки і відмічена при нівелюванні кілочком, забитим до рівня землі. *За сіткою пікетів будують карту вирівняної поверхні тераси в ізолініях з перетином рельєфу через 1 м* (з наук. літ.); // Невеликий кілочок з номером, який забивають у землю при нівелюванні і залишають там для дальших робіт. *Хоч робота твоя нескладна — розміряти з Василинкою .. стометрові відтинки траси, розставляти пікети, але й ця проста робота кимось мусить бути зроблена* (О. Гончар); *На місцевості відстань між пікетами, як правило, приймається в 100 м, у гірничій виробці — 10, 20, іноді 50 м* (з наук.-попул. літ.).

2. Одиниця виміру довжини залізничних ліній, що дорівнює 100 м. *На 398-му кілометрі пікету № 8 на непарному шляху перегону станцій Букино — Святогірськ стався вибух* (з газ.).

ПІКЕ́Т[3], у, *ч.* Старовинна гра в карти, розрахована на двох, трьох, іноді чотирьох учасників. *Приходь до мене в карти грати. Я знаю всякі гри: пікета* [пікет], *І фараона, і лабета* (І. Франко); *Першу письмову згадку про пікет зустрічаємо в книзі "Гаргантюа і Пантагрюель" (1535 р.) французького письменника Франсуа Рабле* (з наук.-попул. літ.).

ПІКЕТА́Ж[1], у, *ч., спец.* Позначення пікетів *(див.* **піке́т[2]** 1) на місцевості чи в гірничій виробці для майбутнього нівелювання. *Пікетаж доцільно починати від осі якої-небудь постійної споруди* (з наук.-техн. літ.); *Після пікетажу проводять нівелювання, під час якого визначають перевищення однієї точки над іншою* (з навч. літ.).

ПІКЕТА́Ж[2], у, *ч.* Ударно-точкова техніка оброблянння каменю. *На початок бронзової доби були відомі такі типи оброблення кременю, як ретуш, шліфування, полірування, пікетаж тощо* (з навч. літ.).

ПІКЕТАЖИ́СТ, а, *ч.* Той, хто виконує пікетаж *(див.* **пікета́ж[1]**). *Пікетажист здійснює закріплення траси, установку й прив'язку до траси реперів, маршрутне знімання смуги місцевості на відстань 100 м від осі лінії у кожний бік* (з навч. літ.).

ПІКЕТАЖИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пікетажи́ст.** *Пікетажисток тим часом уже кличе майстер. Василинка та Ліна беруть свої рябі палиці і поспішають до місця роботи* (О. Гончар).

ПІКЕТА́ЖНИЙ[1], а, е, *спец.* Стос. до пікетажу *(див.* **пікета́ж[1]**). *Пікетажист звіряє результати даних у промірах на кожному пікеті й робить запис результатів проміру в пікетажному журналі* (з наук.-техн. літ.).

ПІКЕТА́ЖНИЙ[2], а, е. Стос. до пікетажу *(див.* **пікета́ж[2]**). *Пікетажний візерунок.*

ПІКЕ́ТНИЙ[1], а, е. Прикм. до **піке́т[1]**. *30 червня 1863 року полк під командуванням Вільяма Крістіана розгорнув пікетний ланцюг на рубежі річки Марш-Крік* (з наук.-попул. літ.); *Під час Революції на граніті організовувалися пікетні групи, які рушали до стін вишів Києва і закликали студентів страйкувати та йти на Хрещатик* (із журн.).

ПІКЕ́ТНИЙ[2], а, е, *спец.* Прикм. до **піке́т[2]** 1. *Пікетні знаки розміщують у центрі майбутніх котлованів* (з наук.-попул. літ.); *Перевищення на пікетні точки найчастіше визначають за допомогою тригонометричного нівелювання* (з навч. літ.).

ПІКЕ́ТНИЙ[3], а, е. Прикм. до **піке́т[3]**. *Малу колоду карт називають також пікетною або преферансовою — від назв ігор, у які грають такою колодою* (із журн.).

ПІКЕ́ТНИК, а, *ч.* Особа, що входить до складу пікету *(див.* **піке́т[1]**). *Пікетник віддав офіцерові честь* (З. Тулуб); *Навіть побіжного погляду було досить, щоби зрозуміти: їх заскочили зненацька, ніхто з пікетників не встиг застосувати зброї* (В. Єшкілєв); *Демонтажники .. стояли .. перед заводською брамою і пересміювалися із заводськими пікетниками* (Ю. Смолич); *Зима бере своє .. Намети обледеніли. Протестувальники задубіли .. Пікетники б'ють нога об ногу* (Л. Костенко).

ПІКЕ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **піке́тник.** *Ми ще раз озираємось, востаннє скидаючи поглядом пікетниць, мальовничу групу тих живих страйкуючих мадонн* (О. Гончар).

ПІКЕТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пікетува́ти.** *Слідство встановило, що пікетований будинок не належить міністру внутрішніх справ* (з газ.); // **пікето́вано,** *безос. пред. Концерт всесвітньо відомого диригента та його оркестру було пікетовано в канадському Торонто* (із журн.).

ПІКЕТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **пікетува́ння.** *13 квітня 1966 року І. Драч, Л. Костенко, М. Вінграновський, І. Дзюба, В. Чорновіл виступили активними учасниками пікетувального загону в будинку Львівського обласного суду, де розпочався судовий процес над М. і Б. Горинями, М. Осадчим та М. Зваричевською* (з публіц. літ.); // Призначений для пікетування. *Пікетувальні намети розташовано на центральній площі міста* (з газ.).

ПІКЕТУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **піке́тник.** *Тисяч двадцять пікетувальників прийшли під стіни парламенту* (Л. Костенко); *Пікетувальники передали письмове звернення зі своїми вимогами представникам посольства* (з газ.).

ПІКЕТУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пікетува́льник.** *Пікетувальниця оголосила про початок безстрокового голодування* (з газ.).

ПІКЕТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пікетува́ти.** — *Коли я вже такий загальнознаний, то чому ж ти вийшла мене зустрічати з цим плакатиком, ніби на пікетування Білого дому?* (П. Загребельний); — *Ми, афганці, розцінюємо його* [Мазура] *виступ як провокацію і у випадку надання йому слова оголосимо протест і проведемо пікетування палацу "Україна"* (О. Чорногуз); * Образно. *Поміж нами не було ані любові, ані ревнощів, ані двозначності, ані розпитувань чи словесного пікетування* (І. Роздобудько).

ПІКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що і без прям. дод.* 1. Бути в пікеті *(див.* **піке́т[1]** 1). *Пікетувати берег річки.*

2. Збиратися в пікети *(див.* **піке́т[1]** 2) для демонстрації й вираження своїх поглядів, протесту проти чого-небудь. *Люди .. пікетують Центрвиборчком, вимагають не допустити фальсифікацій* (Л. Костенко); *Київ того часу* [між вереснем 1989 р. і липнем 1991 р.] — *це місто своїх і наших. Вони ходили з прапорами, співали пісень, пікетували, оголошували голодування і страйки* (Ю. Андрухович); *Активісти екологічної організації пікетують державні установи деяких країн Європи, протестуючи проти завезення генно-модифікованої продукції* (із журн.); *Жителі селища обурилися намірами влади збудувати будинок на місці стадіону й вдалися до акції протесту, пікетувавши райдержадміністрацію* (з газ.).

ПІКЕТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пікетува́ти.** *1767 року козаками пікетувалася територія уздовж лівого берега Дніпра від р. Орель до р. Кінські Води* (з наук.-попул. літ.); *Усі чотири виходи з порту охороняються і пікетуються страйкарями* (із журн.); *Другий день поспіль пікетується резиденція Президента* (з газ.).

ПІКІНЕ́Р, а, *ч.* Піхотинець в європейських арміях XVI — початку XVIII ст., озброєний перев. піками *(див.* **піка[1]**). *Охріменко відповів, що це* [дві піки] *зброя давня і лишилася від батька, а батькові — від діда, котрий служив у пікінерах ще за часів війни з Наполеоном...* (Ю. Хорунжий); — *Я накажу своїм стрільцям гарцювати попід вашими вікнами .. Серед них є пікінери, лучники, пищальники* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Поселенець, звичайно військовий, що за наказом царського уряду жив в Україні і брав участь в обороні Новоросійської губернії від нападу кримських татар і турків. *Про Сагайдачного співали* [гребці], *Либонь, співали і про Січ, Як в пікінери набирали, Як мандровав* [мандрував] *козак всю ніч* (І. Котляревський); [К н у р:] *Оце, як ви порозходились, прийшов він* [Василь] *до мене та й хвалиться своїм лихом. Коли, каже, візьмуть у пікінери, — за Дніпро передамся, в гайдамаки піду!* (Панас Мирний); *1776 р. Потьомкін доносив цариці, що з запорожцями вже приведено все до порядку: одні розселилися по містах і селах, інші вписалися в пікінери і з них набрано два полки* (М. Грушевський); *Пікінери, що їх ставили на варту, співчували турбаївцям, часто тікали з своїх постів* (О. Гончар); *На майдан до отаманської хати пікінери майора Карпова зганяли людей* (Р. Іваничук).

ПІКІНЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пікіне́р.** — *Де твої діла? Може, то байдаки, потоплені на дні моря, або твої медалі та стрічки? А мо', пікінерські редути, що перехрестили наші Вольності? Признайся, батьку* (Р. Іваничук); // Який складається з пікінерів. *Рогозу забили у кайдани і повезли у Самар до полковника пікінерського полку* (А. Кащенко).

ПІКІРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пікірува́ти.** — *Два паростки я знайшла з такою кореневою системою, наче вона розвинулася з пікірованої розсади* (О. Донченко); *Пікіровані живці розміщують у теплиці з повітрям підвищеної вологості, щоб не допустити в'янення рослин-регенерантів* (з наук. літ.); *Надавати перевагу слід пікірованій за місячним календарем розсаді: у неї більш розвинутий, ніж у рослин суцільного висіву, мичкуватий корінь і товсте стебло* (з наук.-попул. літ.); // **пікіро́вано,** *безос. пред. Стебло помідорів буде розвинутішим, якщо їх було вчасно пікіровано* (з газ.).

ПІКІРО́ВКА[1], и, *ж., рідко.* Те саме, що **пікі́рування**[1]. *Пікіровку застосовують для атаки, захисту або набору швидкості перед виконанням наступних маневрів* (з навч. літ.).

ПІКІРО́ВКА[2], и, *ж., рідко.* Те саме, що **пікі́рування**[2]. *Знаменна розмова! Тут — відгомін .. політичних суперечок (може, і прямий відгук на знамениту пікіровку Сталіна з Бухаріним з приводу "кроків історії")* (І. Дзюба); *Вона сиділа досить далеко від Маркова і сім'ї Ферфаксів, але уважно прислухалася до їхніх пікіровок* (В. Єшкілєв).

ПІКІРО́ВКА[3], и, *ж., рідко.* Те саме, що **пікірува́ння.** *Пікіровка робить розсаду потужнішою, міцнішою, витривалішою* (із журн.).

ПІКІРУВА́ЛЬНИЙ[1], а, е. Признач. для пікірування *(див.* **пікі́рування**[1]). *У 1940–1941 роках український військовий льотчик М. Леонченко працював у науково-дослідному інституті над упровадженням у серійне виробництво першого пікірувального бомбардувальника* (з наук.-попул. літ.).

ПІКІРУВА́ЛЬНИЙ[2], а, е. Признач. для пікірува́ння. *Для отримання однорідного посадкового матеріалу слід сортувати рослини за розміром; великі, середні та невеликі рослини посадити окремо в пікірувальні ящики* (з наук. літ.).

ПІКІРУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **Пікі́руючий бомбардува́льник** *(див.* **бомбардува́льник).** *Пікірувальники .. заходять на приціл* (Ю. Яновський); *Роззявлена паща степового неба виплюнула йому на голову чорний клубок пікірувальників, і бомби заверещали з усіх боків* (П. Загребельний).

ПІКІ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пікірува́ти.** *Пікірувані рослини потребують часу на відновлення, тому затримуються в розвитку* (із журн.); *У березні пікірувані молоді кущики перцю пересаджують у ємності більшого об'єму* (з газ.); // **пікірувано,** *безос. пред. За температури близько +20 °С насіння розрив-трави швидко зійшло, а через два місяці його було пікірувано в постійні горщики* (з наук.-попул. літ.).

ПІКІ́РУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **пікірувати.** *Легкі і в'юнкі, вони* [літаки] *.. падали до самої землі у глибокому пікіруванні, щоб знову мчати вгору у синє морозне небо* (В. Собко); *Під час виконання навчального польоту літак, зробивши кілька витків під час виходу з крутого пікірування, невдало приземлився на полі* (з газ.).

ПІКІ́РУВАННЯ[2], я, *с., розм.* Дія за знач. **пікі́руватися.** *Джеймс лише зніяковіло переводив розгублений погляд то на одного* [Клайда], *то на другого* [Фреда]: *він завжди не знав, як йому поводитися під час отаких пікірувань* (В. Владко); *Показовим моментом стало пікірування двох чільних діячів опозиції на сторінках засобів масової інформації* (з газ.).

ПІКІРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пікірува́ти.** *Щоб рослини краще розвивалися, під час пікірування відрізають або відламують кінчик головного кореня* (із журн.); *Перед молодим місяцем не рекомендують займатися висіванням, пересаджуванням і пікіруванням* (з газ.).

ПІКІ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док.* На великій швидкості ринутися майже вертикально вниз (про літак). *Вони лягали на сніг горілиць і дивились усторч на літаки, що пікірували просто на них* (І. Багряний); *Літаки зробили коло, але замість того, щоб іти на посадку, почали пікірувати на аеродром* (Ю. Мушкетик); // Стрімко летіти вниз (звичайно про птахів). *Час від часу .. то одна, то друга пташина каменем пікірувала донизу* (Ю. Збанацький); *Якась* [ластівка] *пікірує, ніби хоче вскубнути за чуба* (В. Близнець); *Пікірують під склепінням кажани* (Л. Костенко); * Образно. *З неба пікірували армії сніжинок* (М. Кідрук).

ПІКІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Пересаджувати рослину в молодому віці за допомогою кілочка — піки. *У другій декаді квітня, коли .. городники пікірували розсаду, повіяли холоднющі вітри* (Микита Чернявський); *Пікірують рослини відразу після виходу двох сім'ядольних листочків* (з наук.-попул. літ.); — *Коли сходи зарунились, тисячу найбільш кущистих із них я обережно пікірувала і пересадила на грядку, як розсаду* (О. Донченко).

ПІКІ́РУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Обмінюватися різкими зауваженнями, ущипливими словами. *Одесити, приїздивши до Харкова, тодішньої столиці Радянської України, пікірувалися з харків'янами* (Остап Вишня); *Мсьє і мадам Енно, пікіруючися гострими слівцями з приводу щойно пережитих пригод, стояли поруч на носі катера* (Ю. Смолич); *Я діяв йому на нерви. Він мені .. Ми не могли розмовляти один з одним спокійно. Якщо ми розмовляли, ми завжди пікірувалися* (В. Домонтович).

ПІКІРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пікірува́ти.** *Розсада томатів пікірується не раніше, ніж у сіянців сформується перша пара справжніх листочків* (із журн.).

ПІКІ́РУЮЧИЙ, а, е. Який пікірує, перебуває в піке *(див.* **піке́**[2]). *Літак раптом рвонув униз у пікіруючому польоті* (О. Донченко); *При наближенні до гнізда на 150 метрів сапсани загрозливо кричать, імітують пікіруючу атаку* (з наук.-попул. літ.).

Пікі́руючий бомбардува́льник *див.* **бомбардува́льник.**

ПІКЛУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто піклується про кого-, що-небудь; дбайливець. *Галя .. поводила себе стримано. Як приручене вовченя, що злякано позирає на непроханих піклувальників, терпить ласку, бо не бачить лісу, куди можна було б утекти* (О. Бердник).

2. *юр.* Особа, що здійснює опіку (у 3 знач.). *Якщо обоє або один із батьків дитини, яка проживає на території України, виходять з громадянства України і при цьому не беруть участі у вихованні, дитина за клопотанням батьків, опікуна або піклувальника зберігає громадянство України* (з навч. літ.).

ПІКЛУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **піклува́льник.** *Помічниця, піклувальниця, ангел-охоронець... Як тільки не називають медсестер у найтяжчі хвилини свого життя ті, хто потребує особливої уваги й піклування!* (із журн.); *Піклувальниця заявила, що її підопічна — громадянка України, тож нехай і повертається додому. Зараз вирішують питання репатріації Марійки* (з газ.).

ПІКЛУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **піклува́тися.** *Подякують колись йому за піклування* [про землю] (М. Коцюбинський); *Север делікатно струшує іней з мого волосся. Як він уміє так непомітно гарно виявляти своє піклування про мене!* (Ірина Вільде); *Чого ще потрібно Олені? Оточена піклуванням і увагою, вільна, незалежна...* (М. Дашкієв); *Піклування про школу брала на себе* [1872 р. на Кубані] *станична громада, яка виплачувала вчителям гроші, проводила ремонт шкільних споруд* (Д. Білий); *Трьох важко поранених ми зоставляли в танку — на піклування товариша* (Ю. Яновський).

ПІКЛУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. *про кого — що, за кого — що, ким, чим.* Виявляти увагу, турботу про потреби кого-, чого-небудь. *Піклується праведний життям худоби своєї, а серце безбожних жорстоке* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Насті спершу трохи чудно було, що про неї так піклуються* (М. Коцюбинський); *Юрою і мною піклувалися старші товариші* (М. Бажан); *Свого часу справжнім господарем парку був Філіп. Він піклувався про нього, наглядав за порядком* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Цілу зиму пташка лишалася під землею, і Дюймовочка піклувалась про неї і дуже її полюбила* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *без дод.* Виявляти неспокій з приводу влаштування кого-, чого-небудь, клопотатися про когось, щось. *Стара Морозиха піклувалася все: — Може б ти, дочко, прилягла трохи?* (А. Головко).

2. *коло кого — чого.* Дбаючи про кого-, що-небудь, робити послуги, допомагати, створювати необхідні умови і т. ін. — *Та таки й дитина, Хоча воно вже й підросло, Та все ж таки треба Коло його* [нього] *піклуватись* (Т. Шевченко); *Ходив* [Іван] *на роботу, якщо вона була, і піклувався коло господарства* (Валерій Шевчук).

3. *за ким — чим.* Бути в стані тривоги, тривожитися, хвилюватися через кого-, що-небудь. *В Зеленій горці .. за святом пан сам піклувався* (Панас Мирний); — *Вся рота з тебе очей не зводить, .. всі товариші піклуються за тобою...* (О. Гончар).

ПІ́КНІК, а, *ч.* Людина з кремезною, схильною до повноти будовою тіла, відносно короткою шиєю і широким обличчям (згідно з типологією Е. Кречмера). *На думку Е. Кречмера, найбільш схильні до психічних захворювань пікніки та психосоматики* (з наук.-попул. літ.); *Стало випинатися вперед черево, віддималися щоки, рано почала лисіти на маківці голова, і Василь Іванович сам не помітив, як обернувся на пікніка з усіма вислідами не тільки у фізичній будові тіла, а й у певних душевних властивостях* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІКНІ́К, а́, *ч.* Відпочинок на свіжому повітрі з легкими закусками. — *Ми витягнемо ваших дам з затвору на світ, заведемо танці, раути, пікніки, — говорив другий молодий офіцер* (І. Нечуй-Левицький); *Тоненький тенорок Василя Григоровича співав на човні серед дніпрового простору на пікніках* (Б. Антоненко-Давидович); *Важким осадом лежать на душі і ті пікніки, і ті куплені, силувані ласки...* (О. Гончар); *Італійці співали, пили вино, грали в теніс, влаштовували пікніки* (Д. Білий); *Я хотів мати велике авто з відкидним верхом, аби можна було возити красивих дівчат на пікнік над озером* (Любко Дереш).

ПІКНІКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пікні́к.** *Тьотя Амалія .. захоплено розглядала фото з кінця 70-х, всі ці пляжні сцени й пікнікові замальовки* (С. Жадан); // Признач. для пікніка́, пов'язаний з ним. *Ледве встигала* [служниця] *.. добігати слідом за всіма, несучи спеціального пікнікового кошика з молоком і бісквітами* (Ю. Андрухович).

ПІ́КНІЧНИЙ, а, е. Прикм. до **пікнік.** *Пікнічний тип конституції характеризується середнім розвитком м'язів, грудна клітка циліндрична, живіт злегка округлений, таз широкий* (з навч. літ.).

ПІКНІЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **пікні́к.** — *Бачу, у вас тут маленький пікнічок. Дуже мило! Можна приєднатися до вашої чудової компанії?* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІКНО́МЕТР, а, *ч.* Вимірювальний прилад — скляна посудина спеціальної форми й невеликої ємності для визначення густини газоподібних, рідких або твердих речовин. *Густину твердих тіл визначають, занурюючи їх у пікнометр із рідиною* (з наук.-попул. літ.).

ПІКНОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пікнометрії. *Для визначення густини глин зазвичай використовують пікнометричний спосіб* (з навч. літ.).

ПІКНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Метод визначення густини рідин, газів і твердих тіл за допомогою пікнометра. *Пікнометрію здійснюють у два етапи: спочатку зразок обдувають в газовому потоці, потім виконують безпосередньо вимірювання щільності* (з наук. літ.).

ПІ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* 1. Однокр. до **пі́кати.** — *Добре панові сміятися, — пікнув Свєнціцький крізь сльози* (З. Тулуб); *Нарешті я дожував і тихо-тихо пікнув: — А...* (М. Кідрук); — *Досить комедії. Ось тобі, Вася .. Топай додому .. Пікнеш — кишки випустимо. Наших людей багато...* (О. Бердник); // *безос. Натискування кожної кнопочки супроводжувалося легеньким піканням. Коли пікнуло усьоме, сейф тихенько загув* (А. Кокотюха).

2. *без дод., також у сполуч. зі сл.* с л о в о. Негативно висловитися про кого-, що-небудь. — *Тілько ти мені слово пікнеш про батька та матір, я тебе з світа зживу...* (Панас Мирний); *Ніхто не смів слова пікнути, а найбільше після того, як Каракозов вистрелив в імператора Олександра II в воротях Літнього саду в Петербурзі* (І. Нечуй-Левицький); — *Що ж, славне товариство, пожаліємо чоловіка? — .. запитав Іван чумаків .. — Пожаліємо, коли він і слова не пікне в селі, — обізвались чумаки* (М. Стельмах).

(1) [П] не (хоч би, а́ні) пі́кнути — мовчати, не видаючи плачем, криком і т. ін. болю, жалю. — *А того хтось поцілив! .. Ані пікнув, неборачисько!* (І. Франко); *Нема імен, немає дат І ані пікнув лавреат* (І. Багряний); *Непослуху в сім'ї не було. Боже збав, мовчи і не пікни* (Є. Пашковський).

ПІ́КО... Перша частина складних слів — назв одиниць виміру, що означає зменшення в трильйон разів; напр.: п і к о а м п е́ р, п і к о м е́ т р, п і к о с е к у́ н д а.

ПІКОАМПЕ́Р, а, *ч., фіз.* Одиниця вимірювання електричного струму, яка дорівнює одній трильйонній ампера. *У процесі життєдіяльності організму виникають електричні струми та електромагнітні поля, значення величин яких коливаються в межах від нано- до пікоамперів* (з наук. літ.).

ПІКОВА́Т, а, *ч., фіз.* Одиниця вимірювання електричної потужності, яка дорівнює одній трильйонній вата. *Радіометричні методи дозволяють реєструвати електромагнітне випромінювання мікрохвильового діапазону надзвичайно низької потужності (до декількох піковатів)* (з наук.-техн. літ.); *Одна клітина нашого тіла споживає приблизно один піковат енергії* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́КОВИЙ[1], а, е. Прикм. до **піка**[2]. — *Ось я кинула карти, а вже вам випала одразу шістка пікова* (П. Загребельний); *Жан-Марк хотів швидких грошей, ну от і має. Кілька разів у нього таке виходило, поки... поки не витяг пікову даму* (В. Кожелянко); *У мене козирний бубновий король і два тузи — піковий і червовий* (А. Дністровий); — *Мені треба було грати, пане кадете, бубнами, .. старшими бубнами, а після цього зараз же вийти піковим королем...* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

◊ **Лиши́тися (залиши́тися,** *рідко* **зоста́тися** *і т. ін.)* **при піковому інтере́сі (при пікових інтере́сах)** *див.* **лиша́тися.**

ПІ́КОВИЙ[2], а, е. Прикм. до **пік**[1] 2. *Екстаз. Це була пікова точка цього вечора, цієї ночі, всього його життя* (Любко Дереш); *Резервуарні парки забезпечують рівномірне завантаження магістральних трубопроводів, компенсацію пікових та сезонних нерівномірностей у споживанні нафти* (з наук.-попул. літ.); *Амплітуду струму одержують як різницю між піковим значенням струму та нульовою лінією* (з навч. літ.).

ПІ́КОВИЙ[3], а, е, *заст.* Пікейний. *Багато* [в українських містечках та селах] *фабрик, де наші селяни та міщани вбираються в пікові білі ґорсети* [корсети], *в жупани з темно-синього фабрицького сукна* (І. Нечуй-Левицький); *Вона побачила себе маленькою дівчинкою, в піковій суконці, в панчішках і з старою нянькою* (І. Франко).

ПІКОКУЛО́Н, а, *ч., фіз.* Одиниця кількості електричного заряду, яка дорівнює одній трильйонній кулона. *Тіло бджоли при терті об стінки вулика та стільники може набувати заряду до 90 пікокулонів — майже в 100 разів більшого, ніж у бджоли в пасивному стані* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́КОЛО, *невідм., с.* Найменший за розміром і найвищий за звучанням музичний інструмент певного виду. *Ноти для піколо пишуть октавою нижче за її реальне звучання* (з навч. літ.); // Коротка назва малої флейти. *Піколо вдвічі коротше за звичайну флейту, має менший діаметр свердління та отвір головки* (з наук.-попул. літ.).

ПІКОПЛАНКТО́Н, у, *ч., біол.* Угруповання найдрібніших планктонних організмів — бактерій, деяких одноклітинних водоростей, грибів і т. ін. *Пікопланктон є необхідною ланкою у трофічних ланцюгах гідроекосистем: ним харчуються планктонні тварини* (з наук.-попул. літ.).

ПІКОПЛАНКТО́ННИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **пікопланкто́н.** *Українськими гідробіологами було вперше ідентифіковано та кількісно оцінено пікопланктонні водорості й фототрофні мікроорганізми літоралі Азовського моря* (з наук. літ.).

ПІКОФАРА́Д, а, *ч., фіз.* Одиниця електричної ємності, яка дорівнює одній трильйонній фарада. *Типовим значенням паразитної ємності є десятки пікофарадів, що практично обмежує вихідну частоту приблизно до 100 кГц* (з наук.-техн. літ.); *Якщо на конденсаторі вказані лише дві цифри, то це його ємність у пікофарадах* (з навч. літ.).

ПІКОФАРА́ДА, и, *ж., фіз., рідко.* Те саме, що **пікофара́д.** *Позначення номінальних ємностей складається з чисел величини ємності та одиниці виміру (ПФ — пікофарада, Ф — фарада)* (з наук.-попул. літ.).

ПІК-ПІ́К *див.* **пік**[2].

ПІКРА́Т *див.* **пікра́ти.**

ПІКРА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **пікра́т,** у, *ч.), хім.* Солі пікринової кислоти. *Пікрати гіркі на смак, отруйні, сильновибухові* (з наук.-попул. літ.); *Загальна властивість усіх пікратів — утворювати кристалогідрати з різною кількістю молекул води* (з навч. літ.); *Пікрати вибухають навіть від невеликого тертя, іскри, удару. Тому, якщо ви виявили вибухонебезпечний предмет, до нього не можна навіть доторкатися (з газ.).*

ПІКРА́ТОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пікра́ти.** *Пікратовий порох.*

ПІКРИ́НОВИЙ, а, е: △ **Пікри́нова кислота́** *див.* **кислота́.**

ПІКРИ́Т, у, *ч., геол.* Ефузивна гірська порода. *Пікрит утворюють потоки лав, горизонти й товщі вулканічних брекчій, туфів* (з наук. літ.).

ПІКРИ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Стос. до пікриту. *Пікритовий базальт.*

ПІКРОТОКСИ́Н, у, *ч., вет., мед.* Стимулятор центральної нервової системи. *Пікротоксин збуджує дихальний центр, підвищує кров'яний тиск, уповільнює пульс* (з наук. літ.); *Пікротоксин застосовують як антидот при отруєнні барбітуратами* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́КСЕЛЬ, я, *ч., інформ.* Найменший елемент цифрового зображення в растровій графіці. *Від кількості пікселів залежить детальність зображення* (з наук.-попул. літ.); *Растрове зображення складається з пікселів різного кольору. Комп'ютер запам'ятовує кольори всіх пікселів поспіль у визначеному порядку* (з навч. літ.); * Образно. *Будь-які спроби реконструювати відеоряд давали в результаті якісь абстрактні розпливчасті картинки, що не містили жодного пікселя корисної інформації* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІ́КСЕЛЬНИЙ, а, е, *інформ.* Стос. до пікселя. *Піксельний малюнок відрізняється від інших видів комп'ютерного мистецтва невеликими розмірами та обмеженою колірною палітрою* (з наук.-попул. літ.); // Графічно схожий на пікселі. *Піксельний камуфляж.*

ПІКТ *див.* **пікти.**

ПІ́КТИ, ів, *мн. (одн.* **пікт,** а, *ч.).* Назва групи племен, що складають давнє населення Шотландії; представники цих племен. *Спочатку пікти були союзом племен, до VI ст. сформувалися кілька державних утворень, які пізніше об'єдналися в Королівство піктів* (з наук.-попул. літ.); *Деякі середньовічні джерела повідомляють про повне винищення піктів кельтськими племенами скотів (ірландського походження) у 839 році* (з навч. літ.).

ПІКТОГРА́МА, и, *ж.* 1. Умовний малюнок із зображенням яких-небудь дій, подій, предметів і т. ін., який використовували в найдавнішому письмі. *Неподалік Баку можна побачити унікальні наскельні зображення та піктограми, виконані людьми неоліту* (із журн.); // Схематичне зображення різних предметів і явищ. *У картографії використовують значкові зображувальні засоби, а також буквені, наочні позначення — піктограми* (з наук. літ.); *Піктограми уособлюють поняттєві висловлювання через пов'язаний із зображеним предметом зміст* (з наук.-попул. літ.); *Якщо піктограма зображує предмет, то ідеограма позначає зміст, суть слова* (з навч. літ.).

2. *інформ.* Елемент графічного інтерфейсу, невелика картинка з формалізованим зображенням певних елементів, натискання на яку спричиняє відповідну дію (відкриття файлу, запуск застосування і т. ін.); іконка (у 2 знач.). *Ярлик — це розташована на робочому столі спеціальна піктограма, яка після подвійного натискання на неї виконує певні дії* (з наук.-попул. літ.); *У рядку піктограм браузера є так звані перемикачі напрямку — основні інструменти для навігації* (з навч. літ.); *Діана знайшла на робочому столі текстовий файл .. і двічі клацнула по піктограмі* (М. Кідрук).

ПІКТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **піктогра́фія.** *Писемність в ацтеків перебувала у зародковому стані, залишаючись переважно піктографічною* (з наук.-попул. літ.); *Месопотамська писемність у своїй найдавнішій, піктографічній, формі з'явилася на рубежі IV–III тис. до н. е.* (з навч. літ.).

△ **Піктографі́чне письмо́** *див.* **письмо́.**

ПІКТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Найдавніша форма письма, що становить зображення дій, подій, предметів і т. ін. умовними малюнками. *Відсутність умовного і традиційного моменту в піктографії робить її знаки доступними розумінню при незнанні тієї мови, якою говорить її автор* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́КТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пікти.** *Мова піктів не збереглася, невідомо жодної фрази піктською мовою; збереглися лише імена їхніх королів* (з наук.-попул. літ.); *Особливістю піктського державного устрою було передавання трону не по чоловічій, а по жіночій лінії* (із журн.).

ПІ́КУЛІ, ів, *мн.* Дрібні овочі, мариновані в міцному оцті з прянощами. *На полицях красувалося безліч слоїків, .. слоїки з маринадами — грибами, сливками, корнішонами, пікулями* (Ю. Винничук); *Пікулі використовують не лише в бутербродах, але й як окрему закуску до спиртного або як гарнірну добавку до м'яса, і дуже популярні в Сполучених Штатах і Великій Британії* (з наук.-попул. літ.); *У маринад для пікулів додають пряні трави, гірчичні зерна, різноманітні перці, куркуму та мускатний горіх* (із журн.).

ПІ́КША, і, *ж.* Морська промислова риба родини тріскових. *У пікші спина темна, боки й черево сріблясті, на боці над грудними плавниками чорна пляма* (з наук.-попул. літ.); *Морську рибу, що має специфічний запах (тріску, пікшу, зубатку, камбалу та ін.), рекомендують варити в пряному відварі* (із журн.); *Дельфін шукає косяки дрібних риб, таких як хамса, шпроти і пікша, але заплутується в сітках, встановлених для виловлювання камбали-калкана та акули-катрана* (з газ.).

ПІЛ, по́лу, *ч.* Настил *(див.* **на́стил[1]**) у селянській хаті, розміщений між піччю і протилежною до печі стіною. *Насупроти столу, між череватою пічкою й другою стіною, притулився піл* (Панас Мирний); *Піл для спання, що його склав батько з товстих струганих дощок, був не дуже великий* (Л. Юхвід); *Павло зліз із печі і став зазирати то під стіл, то під піл, то попід лави .. — Чоботи десь пропали* (Григорій Тютюнник); *Піч розмальовано чудовими квітами українського орнаменту, біля печі — дощатий піл, який правив за ліжко* (І. Шаповал); *Жінка лягала, і під нею рипіли дошки полу. Він дмухав на каганець і залазив на піл і собі* (Валерій Шевчук).

ПІЛА́Т, а, *ч., книжн.* Людина, яка зробила щось погане або злочинне, звичайно чужими руками, і усувається від відповідальності за вчинене. *О горе! горенько мені! І де я в світі заховаюсь? Щодень пілати розпинають, Морозять, шкварять на огні!* (Т. Шевченко); *Ми бились шалено, як гірські орли, Але вороги нас в полон узяли, І кинули бранців за мури, за ґрати Кати і пілати* (Олександр Олесь).

ПІЛА́ТЕС, у, *ч.* Різновид фітнесу (серія вправ у повільному темпі), розроблений на початку XX ст. німецьким спортсменом Йозефом Пілатесом. *Мені слід завести окремого нотатника, присвяченого діду. Дивно вміщувати діда поміж моїх викладацьких справ, розкладів занять, тем та координат центру з пілатесу* (Л. Денисенко); *Пілатес сприяє зміцненню м'язів, укріплює м'язи спини, черевного преса, таза, покращує гнучкість тіла, знижує рівень стресу, поліпшує загальний стан здоров'я* (з наук.-попул. літ.).

ПІЛА́ТЕСНИЙ, а, е. Прикм. до **піла́тес.** *Пілатесні вправи тонізують м'язи стегна та сприяють стабільності таза* (із журн.); // Признач. для пілатесу. *Сидячи на пілатесному м'ячі, не нахиляючись уперед, спробуйте з'єднати лопатки. Така вправа розвантажує верхню частину спини й плечі* (з газ.).

ПІЛЕНГА́С, ПЕЛЕНГА́С, а, *ч.* Вид морських риб родини кефалевих. *У другій половині XX ст. піленгаса було успішно акліматизовано в Азовському морі, де й зараз трапляються екземпляри вагою до 12 кг* (з наук.-попул. літ.); *Як і в інших кефалевих, у пеленгаса немає бічної лінії* (з навч. літ.); *Ліда каже, що купимо пеленгаса, чехонь* [чехоню], *але не мокру, бо вона дуже солона, а копчену* (А. Дністровий).

ПІ́ЛЕРС, а, *ч., мор.* Дерев'яний або металевий вертикальний стояк, який підтримує палубу судна. *В колі матросів стояв Бучний і заглядав у велике люстро, яке корабельні майстри приробили до пілерса* (Д. Ткач); *"Дункан" нестримно хилився на бік. Його пілерси тріщали, верхівка фок-реї часом торкалась гребеня хвиль* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІЛІГРИ́М, а, *ч., книжн.* 1. Те саме, що **пало́мник.** *Воліла б вона* [Софія] *бути похованою романтично .. Щоб ішли тоді до неї, романтичної таврійської святої, вродливі молоді пілігрими* (О. Гончар); *Дорожні нотатки пілігрима, ченця і лицаря ордену Василіан Христофора Варцаби 1625 року .. дають нам повну картину життя і побуту унікального поселення* (Г. Тарасюк); *Кожен, шукавши Італії, є отаким пілігримом, щоб шанувати побожно тільки розпалий кістяк* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); * У порівн. *Іду я з посохом, як пілігрим, Дорогою тернистою, крутою* (К. Герасименко).

2. *перен.* Мандрівник, подорожній. *Іду незнаними шляхами. Людина — вічний пілігрим* (Б.-І. Антонич); *Призвичаївся* [М. Гоголь] *відчувати під ногами хистку палубу, і .. йому все здавалося, що й земля, і камінь ходять під ним — блідим, жовтим, виснаженим бурями й громами пілігримом* (О. Полторацький).

ПІЛІГРИ́МКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **пілігри́м.** *Входить стара туркеня в чорній одежі пілігримки* (І. Нечуй-Левицький); *Навроцький, хор черниць і пілігримки — всі стали* (І. Микитенко); *Діброва спить Над стуманілою рікою; Сховався місяць за горою, І пілігримці молодій Пора вертатися мерщій* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПІЛІГРИ́МСТВО, а, *с., книжн.* Те саме, що **пало́мництво.** *Марта приїхала додому весела, добра, спокійна. Через те пілігримство до Лаври дуже пом'якшало її серце* (І. Нечуй-Левицький); *Відколи Северин Гощинський поселився в Юліуша Словацького на Монмартрі.., польське революційне пілігримство не те щоб обминало будинок славного поета — просто забулася сюди дорога* (Р. Іваничук).

ПІЛІГРИ́МСЬКИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до пілігрима і пілігримки. *Підперезані мотузками люди мали на пасі гарбузяні пляшки на воду, високі пілігримські палиці* (Н. Королева).

ПІЛІ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пілі́кати** і звуки, утворювані цією дією. *Прокинувся Остап від пронизливого пілікання скрипки* (Д. Білий); *Кімнату заповнило футуристичне пілікання стаціонарного телефона, що стояв на невисокій тумбочці під телевізором* (М. Кідрук).

ПІЛІ́КАТИ, аю, аєш, *недок., що на чому і без дод., розм.* Погано грати, виконувати що-небудь на смичковому музичному інструменті або гармонії. *Платон .. пілікає на скрипці, Ліда сміється* (О. Корнійчук); *Нінка Лагода в актовому залі .. щось пілікала. Нас усіх завжди заганяли, мусили слухати і руками плескати* (А. Кокотюха); // Видавати одноманітні протяжні звуки (про смичкові музичні інструменти або гармонію). *Пілікає нудно десь гармошка* (А. Головко); // Видавати одноманітні тонкі звуки (про електронні пристрої). *Перед початком спектаклю адміністратор просить усіх глядачів не розмовляти і вимкнути мобільні телефони, щоб вони не пілікали* (із журн.).

ПІЛІ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **пілі́кати.** *Від школи коротко пілікнула машина. Я сердито глянув на неї: нащо шум задарма здіймаєш?* (В. Кава); *За кілька секунд ноутбук пілікнув* (М. Кідрук).

ПІ́ЛІНГ, у, *ч.* Косметологічна процедура видалення верхнього ороговілого шару шкіри. *У косметології є така річ, як пілінг, після якого шкіра оновлюється... Омертвілі клітини шкіри заважають їй дихати* (Ю. Покальчук); *Залежно від речовин і методик, що використовують, пілінг буває хімічний, ферментний, механічний, лазерний, радіохвильовий тощо* (з наук.-попул. літ.); // Косметичний засіб, який використовують під час такої процедури. *Накладення пілінгу посилює поділ клітин базального шару: шкіра стає гладенькою та світлою, набуває молодшого та здоровішого вигляду* (із журн.).

ПІ́ЛІНГОВИЙ, а, е. Стос. до пілінгу. *Пілінгові процедури видаляють відмерлі клітини шкіри, покращують її стан та повертають їй сяючий вигляд* (із журн.); *Карболову кислоту, або фенол, як пілінговий агент використовують із давніх часів* (з газ.).

ПІ́ЛКА, и, *ж.* 1. Частина спідниці зі шматка тканини на всю її ширину. *Купив* [Гнат] *гарну рясну хустку з червоними рожами .. та червону .. спідницю в сім пілок* (М. Коцюбинський); *Юзя встала, а Дарка розп'яла на ній спідничку, шукаючи швів та рахуючи пілки* (Леся Українка); *Широкими, на вісім пілок, спідницями Параска по хаті війнула* (К. Гордієнко); // *розм.* Шматок матерії взагалі. *Гарній дівці гарно й у пілці* (приказка); *Він повертає до хати і помічає на призьбі якусь мисочку, прикриту зверху замість пілки листком лопуха* (М. Стельмах); *Кошута сів край ліжка і зняв кресаню, блиснувши білою пілкою навколо голови. — Голова болює, — сказав він, поправляючи пов'язку* (Р. Андріяшик); *Плечата* [хлопчика] *тремтіли під холодним уранішнім вітром, ледь прикриті пілкою лляного полотна* (І. Білик).

2. Підстилка на підлогу, долівку і т. ін. *Повз камеру весь час ходили двоє караульних.., їхніх кроків не було чути. Коридори були застелені товстою м'якою пілкою* (О. Іваненко); *На першій* [підводі], .. *на соломі, застеленій квітчастою пілкою, сиділо двоє* (В. Козаченко); *На залубних санях, напакованих сіном і пристелених вовняною пілкою, сидів Кузьма Одновухий* (М. Сиротюк); *Оленка .. опустила теплі підошви на м'яку пілку з валу, ним вся долівка вщелена* (М. Циба).

3. Зменш. до **пола́.** *Взяв* [Брус] *своєю лівою рукою на грудях своїх за пілку пальта і відвернув її набік, оголивши груди* (Т. Осьмачка); *Зраділе ведмежа, вхопившись зубами за пілку спідниці, сіпало її з радісним бурчанням* (І. Багряний); *Відхилилася пілка, з намету вийшов .. генерал* (Р. Іваничук).

ПІЛОКАРПІ́Н, у, *ч.* 1. Алкалоїд, який міститься в листках пілокарпуса. *Пілокарпін дуже легко розчиняється у воді (1:1), легко — у спирті* (з наук. літ.).

2. *фарм.* Лікарський препарат, який застосовують в офтальмологічній практиці. *Пілокарпін призначають для зниження внутрішньоочного тиску, при лікуванні глаукоми та інших хвороб очей* (з наук.-попул. літ.).

ПІЛОКА́РПУС, а, *ч.* Рід вічнозелених тропічних рослин родини рутових. *З листя деяких видів пілокарпуса одержують пілокарпін* (з наук.-попул. літ.); *Пілокарпус культивують на Чорноморському узбережжі Кавказу* (із журн.).

ПІЛОМІКО́З, у, *ч., мед.* Грибкове ураження волосся. *Лікування піломікозу проводять здебільшого зовнішніми лікарськими засобами у формі розчинів, кремів, мазей* (з навч. літ.).

ПІЛО́Н, а, *ч.* 1. *архт., іст.* Башта у формі зрізаної піраміди, яку зводили з кожного боку порталу стародавнього храму. *Пілони відомі з епохи Середнього царства (близько 2050–1700 рр. до н. е.)* (з наук. літ.); *Головний Храм Кібели підносився червоною пірамідою між палацовою вежею Беткетер та пілонами, спорудженими для вшанування сонячного бога Ярихбола* (В. Єшкілєв).

2. *перев. мн., архт.* Масивні, перев. прямокутні колони, що слугують опорою для арок, куполів, склепінь або оформленням боків в'їздів, входів у парки, на мости і т. ін. *Головна баня Михайлівського собору в Переяславі спиралася на чотири могутні пілони* (з наук. літ.); *Пілони найбільш поширені в архітектурі класицизму* (з наук.-попул. літ.); *Куля .. попала в готичний пілон, відбивши від нього великий осколок* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

3. *техн.* Опора прямокутного перетину в сучасних багатоповерхових конструкціях, що підтримують яруси, залиті монолітним залізобетоном. *Центральний зал у станціях пілонного типу приблизно втричі коротший за бічні й має максимум 5–6 пілонів* (з наук.-попул. літ.); // Обтічна просторова конструкція, що є опорою для двигунів, редукторів, гвинтів та інших механізмів судна на повітряній подушці. *Вантажна ватерлінія проходить уздовж пілона, який розташовано в носовій частині підводного корпусу судна* (з наук.-техн. літ.).

4. Вертикальна жердина, признач. для акробатичних номерів або стриптизу. *Танець на пілоні походить від китайської циркової акробатики та індійської йоги на жердині* (з наук.-попул. літ.).

ПІЛО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **піло́н.** *Пілонний спорт — вид спорту, який поєднує танець з гімнастичними вправами на пілоні* (з наук.-попул. літ.); // *архт.* Який має пілони. *У пілонної станції метрополітену пропускна здатність значно менша, ніж у колонної* (з наук.-техн. літ.).

ПІЛОРИ́ЧНИЙ, а, е, *анат.* Те саме, що **піло́русний.** *Хімус формується внаслідок моторної та секреторної діяльності шлунка та евакуюється у дванадцятипалу кишку через пілоричний сфінктер, який їх розділяє* (з наук. літ.).

ПІЛО́РУС, а, *ч., анат.* Місце переходу шлунка в дванадцятипалу кишку. *Коли в шлунку виробляється соляна кислота, пілорус рефлекторно стискується й закривається* (з наук. літ.); *У собаки більша частина шлунка знаходиться в лівій підреберній ділянці, у межах 9–12-го ребра, а пілорус займає праву підреберну ділянку* (з навч. літ.).

ПІЛО́РУСНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **піло́рус.** *Пілорусне потовщення може стати настільки значним, що блокує надходження їжі зі шлунка в тонкий кишківник* (з навч. літ.).

ПІЛО́Т, а, *ч.* 1. Той, хто керує (у 1 знач.) літальним апаратом. *Кабінка пілотів захищена системою дзеркал, сконструйованих у такий спосіб, що здаля її майже не видно* (Д. Бузько); *Степан Глушак, батько пілота, стріляє з маузера в порушників кордону* (О. Довженко); *Екіпаж літака відрапортував пілотові про готовність до вильоту* (Іван Ле); *Двері до кабіни пілотів були вже задраєні, засвітився напис-прохання пристебнути паски* (О. Ірванець).

2. Спортсмен, що керує (у 1 знач.) гоночним автомобілем на перегонах. *Для кожної команди вкрай важливо мати не лише швидкого пілота та гарну стратегію, але й сильний конструкторський відділ* (з наук.-попул. літ.); *Одним із найуспішніших пілотів був Міхаель Шумахер, семиразовий чемпіон світу, володар численних рекордів "Формули-1"* (із журн.); *Під час перегонів команди втратили по одному боліду, а з тих, що залишилися, пілоти не змогли вичавити необхідний максимум* (з газ.).

ПІЛОТА́Ж, у, *ч.* Уміння керувати літальним апаратом, а також така дія. [Т а р а с о в:] *Сьогодні вам належить виконати відповідальні завдання пілотажу* (І. Микитенко); *Діжа спеціалізувався в астронавігаторській справі, а Льоня поєднав знання інженера з пілотажем* (О. Бердник).

◊ **(1) Ви́щий пілота́ж:** а) маневрування повітряного судна з виконанням фігур складного пілотажу в їх поєднанні. *Ні одному льотчикові в світі не доводилось робити таких фігур на літаку, не призначеному для вищого пілотажу* (М. Трублаїні); *Світ перевернувся. Хоча, можливо, він завжди був перевернутим? Чи це я перевернулася в повітрі, як літак, що виробляє фігури вищого пілотажу?* (І. Роздобудько); *Пригадую, тоді протягом перельоту з усіх фігур вищого пілотажу льотчик не виконав хіба що мертвої петлі та штопору* (М. Кідрук); б) *(перен.)* вияв високої майстерності в будь-якій діяльності. — *На віршах теж потрібний вищий пілотаж..?* (Ю. Яновський); — *А шишки будуть місцеві? — І місцеві, і столичні. Сам розумієш, мусимо показати вищий пілотаж. Щоб мали вони, що згадувати вдома* (Ю. Винничук).

ПІЛОТА́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **пілота́ж.** *Британська пілотажна група разом із українською військово-повітряною службою здійснила переліт Україною на історичних та спортивних літаках* (з газ.).

ПІЛОТА́ЖНИК, а, *ч.* Той, хто володіє мистецтвом пілотування. *Політ гарної пілотажної моделі під керуванням досвідченого пілотажника є яскравим, захопливим видовищем, яке нікого не залишає байдужим* (із журн.).

ПІЛОТЕ́СА, и, *ж.* Жін. до **піло́т.** *Під час роботи в Африці на українську пілотесу дивилися з подивом і захопленням: дівчина, світлошкіра та ще й пілотеса!* (із журн.).

ПІЛО́ТКА, и, *ж.* Літній формений головний убір у формі сплюснутої з боків легкої шапочки. *Легка гімнастьорка, погони, пілотка й перебування в походах омолодили його років на двадцять* (О. Довженко); *Коло машин бігали якісь люди в цивільному й при зброї. Вони шпарко метушились, у папахах і в пілотках* (І. Багряний); *На дівчині була зелена суконна пілотка* (Л. Дмитерко); *Високий капітан у сукняній пілотці все ще порядкує біля самохідної баржі* (Є. Доломан).

ПІЛО́ТНИЙ, а, е. Який використано, створено вперше; перший, пробний. *Ми випускали перший пілотний номер* [газети] (Н. Сняданко); *Харківщина стала регіоном, де дрібні землевласники отримають пілотні кредити на розвиток аграрного бізнесу* (з газ.); // У якому використано, впроваджено, створено щось уперше. *У чотирьох пілотних регіонах стартувала реформа медичного обслуговування* (з газ.).

Піло́тний прое́кт *див.* **прое́кт.**

ПІЛОТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пілотува́ти.** *З появою резистентних, а отже, й пілотованих людьми кораблів, було виявлено інші планети з земними умовами* (О. Авраменко); *Замість пілотованого гвинтокрила експедицію було споряджено безпілотним літаючим розвідником* (В. Єшкілєв).

ПІЛО́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пілот** 1. *У пілотському погодному звіті подають інформацію про турбулентність без вказівки висоти* (М. Кідрук); // Належний пілотові. — *Тато приходив сьогодні. В комбінезоні, в пілотському шоломі...* (Б. Антоненко-Давидович); *На аеродромі, біля невеликого літака.., вони побачили високого хлопця у пілотському комбінезоні* (В. Собко); // Признач. для пілота. *Олесь тихо підійшов ближче до скляних дверей, що вели до пілотської каюти* (В. Владко); *Стюардеса .. мовчки й поквапом проходить повз нас до пілотської кабіни* (О. Гончар); // Властивий пілотові, характерний для нього. *З виразу його обличчя було зрозуміло, що ми могли б спокійнісінько обійтися і без усіх цих пілотських заморочок* (О. Авраменко).

ПІЛОТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пілотува́ти.** *Іван Кожедуб відмінно склав іспити при шосткинському аероклубі, цілком засвоїв техніку пілотування* (С. Скляренко); *Горовий проявив незвичайний талант в пілотуванні ракет, і йому спеціалісти пророкували блискуче майбутнє* (О. Бердник); *Маргаріто був класним авіатором, цебто професіоналом в усьому, що стосувалося пілотування літального апарата, його зльоту та посадки* (М. Кідрук).

ПІЛОТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод.* 1. Керувати (у 1 знач.) літальним апаратом під час польоту. *На моїх плечах лежала подвійна відповідальність — за корабель, який я пілотував, і за своє майбутнє* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Половину лайнерів* [швейцарської компанії] *пілотують льотчики зі Східної Європи (Молдови, Білорусі й України)* (М. Кідрук); * Образно. *Ось він* [комар] *заходить із правого боку, пілотує, нікчема, мабуть, на мій лоб* (А. Дністровий).

2. Керувати (у 1 знач.) гоночним автомобілем під час перегонів. *Узимку наша команда виконала величезний обсяг роботи, і тепер я отримую колосальне задоволення, пілотуючи свій болід!* (з газ.).

ПІЛОТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пілотува́ти.** *Космічний апарат, який перевозить людей, може пілотуватися безпосередньо людським екіпажем, дистанційно керуватися з наземних станцій або може бути автономним і виконувати певне завдання без участі людини* (з наук.-попул. літ.); *Болід надійний, стабільний і легко пілотується* (з газ.).

ПІ́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пілка** 1. — *Та яка ж я буду, коли моє тіло обтягнути спідницею у дві пілочки?* (Ю. Збанацький); *Мар'яна .. підбігає до матері, чоломкається і подає щось, загорнуте в пілочку* (М. Стельмах); *Молодиці .. викладають на стіл масло, замотане в чистенькі пілочки, сало, ковбасу* (М. Зарудний); *Карпо Гнилоквас бере той вузлик — загорнутий у пілочку полумисок, що справді таки пахне смаженою рибою* (Є. Гуцало).

◊ **(1) До пі́лочки,** *зі сл.* о б б и р а т и, о б д и р а т и *і т. ін.* — повністю, не залишаючи нічого. Робітниць оббирав [хазяїн] *до пілочки* (А. Малишко).

ПІЛСУ́ДЧИК, а, *ч., іст.* Послідовник, прихильник пілсудчини. *— Я не годен забути, що так же страшно кричали середодня і люди, коли ті пілсудчики били їх торік у дворі шомполами* (П. Козланюк); *— Це тут до вересня тридцять дев'ятого року пролягав наш державний кордон, — озивається Микола Губа, — по той бік річки уже володарював пан пілсудчик...* (Є. Доломан); *Здійснивши переворот, пілсудчики кинули українського політика* [Івана Заваликута] *до Чортківської в'язниці* (М. Андрусяк).

ПІЛСУ́ДЧИНА, и, *ж., іст.* Період, коли при владі в Польщі (1926–1935 рр.) перебували Ю. Пілсудський та його прихильники. *Модерна будівля* [Турський інститут] *з астрономічною баштою — ксьондзівський витвір часів пілсудчини* (Б. Харчук); *— Забув, як ми з тобою ходили на збори організації? Як ти плескав ораторам? — .. Молоді були, дурні... — Не такі вже й дурні. — Не плутай праведне з грішним. Коли ми збиралися за пілсудчини — одна справа. Галасували проти полонізації* (Р. Самбук); // Політичний лад, порядки в країні, які запровадили Ю. Пілсудський та його прихильники. *У середині 1930-х активізувалася створена в 1929 р. ОУН, загострюється боротьба з пілсудчиною* (з публіц. літ.).

ПІЛТИ́НА, и, *ж., діал.* Половина стовбура ялини, розколотого вздовж. *Тогорічна пілтина.*

ПІЛЬ, *виг., мисл.* Уживається як наказ собаці кидатися на дичину. *Нептун* [пес] *сидів поважно і мружив невдоволено очі. На хвилину зробилось тихо в столовій* [їдальні]. *— Піль!..* (М. Коцюбинський); *— Піль, — несподівано і жахливо прохрипів Перерва. Родольфо упав вперед, із ямки рвонувся заєць.., заєць фонтаном стрибнув угору, упав і застиг на землі* (М. Йогансен); *— Піль! — Сетер, як йому в таких випадках і належить, стрибає прожогом уперед, з-під нього — ф-р-р-р! — перепілка* (Остап Вишня); *Ганський їх* [псів] *заохочував і підганяв владним і суворим окриком. — Піль! Піль!* (Н. Рибак).

ПІ́ЛЬГА, и, *ж.* 1. Повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил, виконання яких-небудь обов'язків. *Перев'язали* [козаки] *собі звечора рани, випили .. горілки з порохом і лягли відпочити, маючи право на пільгу* (М. Старицький); *Єдиною пільгою тепер було те, що деяких хворих можна було відправляти в ревер — табірний госпіталь, де вони, хоч і не завжди, могли одужати* (А. Хижняк); *Сервантес і сучасник його із сусідньої Португалії Камоенс.., один втратив руку, а другий — око, обидва бідували, не мали від урядів ніяких пільг, одначе один написав "Дон Кіхота", а другий — свої "Лузіади"* (Л. Костенко); *Ніхто їх* [героїв] *не нагороджував. Немає їх у жодному списку на якісь пільги. Нагородою їм — вдячна людська пам'ять* (М. Андрусяк).

2. *перев. у сполуч. зі сл.* р о б и т и, з р о б и т и, д а в а т и, д а т и *і т. ін.* Великодушне, не дуже суворе ставлення до чиєї-небудь провини. *Він сподівається, що присяжні не дадуть ніякої пільги їм обом* (Б. Грінченко); [І н ш і г о л о с и:] *Сей чесний! Сей невинен! Дати пільгу! на волю випустить!* (Леся Українка).

3. *перев. мн., заст.* Те саме, що **вільність** 2. *Ще говорить* [Степура] *щось про батька, що теж під мобілізацію потрапля, і про свою відстрочку, яка дає йому пільги, дає чомусь переваги над братами...* (О. Гончар).

4. *діал.* Полегшення. *Крізь виливані тихо .. сльози, що не приносили їй пільги, поглянула* [Регіна] *на Владка* (І. Франко); *— О-ох! — з пільгою зітхнув Макар Іванович, вертаючись до покою з пачкою кореспонденцій. — Листоноша!* (М. Коцюбинський); *Вивчаючи добу з документів, він* [О. Пушкін] *прекрасно знав, що народним масам реформаційні заходи Петра принесли не пільгу, але новий тягар* (М. Зеров); *Він згадував сина і з пільгою думав, що небо те ж саме над ним, що над могилою Олюші* (К. Гриневичева); *Освідомлення* [усвідомлення] *власної непорадності, власної малечі* [меншості] *супроти великих подій, що проти них ми ставали самі-самісінькі, принесло нам глибоку пільгу, сливе спокій* (Б.-І. Антонич); *Мудрість дає пільгу в притузі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІЛЬГОВИ́Й, а́, е́. Який надається кому-небудь як пільга (у 1 знач.). *— Контролер сказав: зараз прийде і буде питати, чи маєте ви право* [на] *пільговий білет!* (Б. Антоненко-Давидович); *Не може він в ім'я давніх заслуг Марти робити тепер пільгові знижки їй — на свій розсуд добирати кращу землю* (І. Волошин); *Він хоче жити. Прописатися в Києві, отримати пільгове помешкання як інвалід другої групи* (Є. Кононенко); // Який існує як пільга (у 1 знач.). *— Цю, кімнату, уяви, твоя дружина нам здає на пільгових умовах...* (Г. Вдовиченко); *Особливе місце серед фінансових важелів належить державному кредитуванню підприємництва, що має цільовий та пільговий характер* (з навч. літ.).

ПІЛЬГОВИ́К, а́, *ч., розм.* Той, хто має пільгу, користується пільгами (у 1 знач.). *Відповідно до рішення Верховної Ради у 2006 році з'явилася нова категорія пільговиків — діти війни, тобто ті, кому на час закінчення Другої світової війни (2 вересня 1945 р.) не виповнилося 18 років* (із журн.); *За статистикою, кожен третій пасажир підземки — пільговик* (з газ.).

ПІЛЬГОВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пільгови́к.** *Пасажири автобуса обурилися, що водій відмовив у безплатному проїзді пільговичці* (з газ.).

ПІЛЬГО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **пільгови́й.** *Пільговість у наданні земельних ділянок означає, що їх отримують у постійне користування, безоплатно та на безконкурентних засадах* (з наук. літ.).

ПІЛЬГУВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пільгува́ти.** *Торік пільгування галузі книгодрукування дало перші відчутні результати: було випущено 62 млн. 120,5 тисячі примірників книжок 16 777 назв, що становить 1,4 примірника на одну людину* (з газ.).

ПІЛЬГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, рідко.* Надавати пільгу. *Стаття закону про держбюджет призупинила дію норми закону про ПДВ, яка пільгує продаж зареєстрованих в Україні ліків і виробів медпризначення* (з газ.).

ПІ́ЛЬНИЙ, а, е, *діал.* Польовий (у 1 знач.). *Зашелестіло в траві, засичав зелений коник пільний, підскочив і потонув знов між листям, зник з очей* (О. Кобилянська); *Вийшли, але другими дверми, на сад, а звідтам фірткою над пільний струмок увесь у весняних квітках* (К. Гриневичева); * У порівн. *В'янув ти, мов пільний цвіт, Гірко плакав — на нарцисах бачу й досі сліз я слід* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПІЛЮ́ЛЬКА, и, *ж.* Зменш. до **пілю́ля.** *Дід витяг з кишені й показав мамі та Юрчику малесеньку скляну трубочку, в якій лежало кілька крихітних кругленьких пілюльок* (Н. Забіла); *Алессандро розгорнув папірець. Там лежала малесенька коричнева пілюлька* (О. Бердник).

ПІЛЮ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **пілю́ля** 1. *Допоміжні речовини використовують для надання пілюльній масі пластичності та об'єму* (з навч. літ.).

ПІЛЮ́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто виготовляє пілюлі. *Для виготовлення ліків пілюльник подрібнював і змішував різні речовини в спеціальній ступці* (з наук.-попул. літ.).

ПІЛЮ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пілю́льник.**

ПІЛЮ́ЛЯ, і, *ж.* 1. Тверда кулька з лікувальної речовини. *Давали мені різні порошки й пілюлі, мене нічого не брало* (Ю. Яновський); *На ящику .. підносилася купа .. коробок з-під сигар, папірос, цукерок, пілюль, таблеток* (В. Барка); *Алессандро вкинув пілюлю в рот, проковтнув. Прислухався* (О. Бердник); *Зашкварчала у склянці мінералки зелена пілюля ефералгану* (О. Ірванець).

2. *перен., розм.* Щось образливе, кривдне для кого-небудь. *Публіка взяла його під свою оборону від Савченкових антизанепадницьких пілюль* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **(1) Гірка́ пілю́ля** — що-небудь неприємне, прикре. *Суперечки про літературну якість "Сонячної машини" один час загострилися, .. це значило дістати досить гірку пілюлю і то без звичайної позолоти — "дружній шарж"* (М. Зеров); *Судячи зі здивованих поглядів мовчазної групи погноблених людей, .. для Андрія таки була тут приготована гірка пілюля* (І. Багряний); **Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку)** *див.* **золоти́ти; Ковта́ти пілю́лі** *див.* **ковта́ти; Підно́сити / піднести́ пілю́лю** *див.* **підно́сити.**

ПІЛЯ́СТР, а, *ч.,* **ПІЛЯ́СТРА,** и, *ж., архт.* Плаский, схожий на колону виступ на поверхні стіни чи стовпа. *Вся* [площа] *завалена була старим мармуром церкви, уламками пілястрів, орнаментами амбразур* (М. Коцюбинський); *Цілий фронтон* [церкви] *вироблений гарно: гзимзи* [гзимси], *пілястри, вікна* (Б. Лепкий); *Я роззирнувся, шукаючи поглядом дверей чарівної крамниці. Але їх ніде не було! .. Лише звичайнісінький пілястр між салоном, де продають картини, і вітриною з курчатами!..* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Він бачив, що всі повернулись лицем до невеличкої ніші в капітелі готичного пілястра* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *На північній стіні Успенського собору над пілястрою зберігся профільований карниз — прийом, типовий для архітектури XI — початку XII ст.* (з наук. літ.).

ПІЛЯ́СТРА *див.* **пілястр.**

ПІЛЯ́СТРОВИЙ, а, е, *архт.* Прикм. до **пілястр** і **пілястра.** *Пілястровий профіль встановлюють з'єднанням двох рам або імпостів для надання жорсткості конструкції* (з навч. літ.); *Зал Будинку школяра та учнівської молоді у місті Хотині має пілястровий поділ стін, два яруси балконів, прямокутний профільований портал сцени* (із журн.).

ПІМ *див.* **піми.**

ПІ-МЕЗО́Н *див.* **пі-мезо́ни.**

ПІ-МЕЗО́НИ, ів, *мн. (одн.* **пі-мезо́н,** а, *ч.), фіз.* Група елементарних частинок із сильною взаємодією, до якої належать дві протилежно заряджені й одна нейтральна. *Маса пі-мезона більша за масу електрона й менша за масу нуклона* (з наук. літ.); *Усі пі-мезони нестабільні* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́МИ, ів, *мн. (одн.* **пім,** а, *ч.).* Чоботи з оленячого хутра, шерстю назовні, або валянки. *На ноги .. натяг* [Стьопа] *панчохи з собачого хутра і тоді взяв піми, тобто чоботи, оленячим хутром наверх* (М. Трублаїні); *Одягатись треба якнайтепліше: кожух, капелюха, тепла білизна, теплий костюм, а на ноги унти чи піми, прості повстяники навряд чи витримають такий похід* (Остап Вишня); *Везли* [олені] *саночки, а в саночках сиділи діти.., одягнуті в хутряні шапки, кожушки, піми* (О. Іваненко).

ПІ́МСТА *див.* **по́мста.**

ПІМСТИ́ТИСЯ *див.* **помща́тися.**

ПІ́МЩЕНИЙ *див.* **по́мщений.**

ПІ́НА, и, *ж.* 1. Непрозора легка пузирчаста маса, утворена на поверхні рідин від сильного коливання, збовтування, нагрівання, бродіння і т. ін. *Вода ллється на колеса зверху, обливає їх білою піною* (І. Нечуй-Левицький); *Казанок піниться, кипить, запливає жовтуватою піною* (П. Колесник); *Закипіла піна, забилась риба, хвостами аж молотить по воді* (В. Близнець); *В казані шумує сіра м'ясна піна, клубочиться пара* (Ю. Логвин); *Не обходилося і без чаркування та пригощення, прихвалювання львівського пива, що мало медову барву і піна в ньому стояла довго...* (Ю. Винничук); *Іванка відступила кілька кроків назад, бо коричнева вода з піною вже майже сягала її ніг* (С. Андрухович); * У порівн. *На ниві саме біло-рожевою піною квітувала гречка* (М. Стельмах).

2. Непрозора легка пузирчаста маса, утворена звичайно при збиванні мильного розчину. *Валіде стояла спокійно, мовчки, незворушно, так ніби не лилися довкола неї потоки води, не літали цілі хмари густої мильної піни* (П. Загребельний); * У порівн. *У млині, наче мильна піна, плавала крупчатка* (А. Шиян); // Косметичний засіб для гоління, миття тіла і т. ін. *Я роздягся, зайшов у ванну кімнату з джакузі, поряд стояли різні шампуні, піна для ванни* (Ю. Покальчук); *Він* [Вадим] *.. витиснув на руку піну для гоління і почав намазувати її на щоки. Закінчивши, взяв станок і став зголювати щетину* (В. Хрущак); // Будівельний матеріал, що застигає під впливом вологи. *Монтажну піну застосовують для монтажу та ущільнення дверних коробок, вікон, ізоляції розвідної мережі, ущільнення швів і тріщин, заповнення різних порожнеч* (з наук.-попул. літ.).

3. Велика кількість поту, що покриває розгарячілого коня у вигляді білих пластівців. *Коната вкрились піною, задихались* (І. Франко); *І раптом вершник врізався в юрбу. Зметнувся кінь, у піні* (Л. Костенко); *Переді мною крутилась карусель кінських спин, розширених червоних очей, білої піни, сплутаних грив та хвостів* (Д. Білий).

4. Пузирчаста слина, що з'являється в людини або тварини від перевтоми, захворювання, а також під впливом гніву, злоби і т. ін. *Сивілла трохи очуняла, Отерла піну на губах І до Енея проворчала* [пробурчала] *Приказ од Феба* (І. Котляревський); *Івася неначе що кинуло, він підвівся і .. почав рвати* [блювати], *кривава піна тяглася довгою стьожкою з його рота* (Панас Мирний); *Пазя аж затрусилася з люті. Маленькі очі її заіскрились, а на губах показалася піна* (Л. Мартович); *Серце Василеві Григоровичу калатало, на губах виступила слизька піна, але він біг, не обертаючись, далі* (Б. Антоненко-Давидович); *Бреде скотина по висхлій паші, раптом впаде, затремтить, піна з рота — і кінець* (С. Скляренко); *Кінь важко дихав, з рота падала кривава піна* (М. Руденко).

◊ **(1) Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є** *і т. ін.)* — дуже сильно, великою мірою. *Німець бігав по двору, гукав, лаявся, а одрадяни, слухаючи те через яр, реготалися. — Чи бач, яка його гарячка б'є? Аж піна з рота скаче!* (Панас Мирний); *Кортіло .. Овксентових синів упіймати. Так кортіло, що аж піна на губах виступала* (С. Ковалів); *— Пан Кукольник ледь не сказився, як прочитав твою, Тарасе, книжку. Кричав — аж піна з рота бризкала — на бідолаху Мартоса й проголосив анафему тобі й твоїй поезії* (Василь Шевчук); **(2) З пі́ною в ро́ті (бі́ля ро́та, на губа́х),** *зневажл.* — гаряче, з великим запалом. *Галчан поривався першим увійти в хату, але молодиці не пускали його .. Це доводило Йона до лютості, ображало як автора ідеї, і він з піною в роті, лаючись та розштовхуючи всіх, перся до дверей* (М. Коцюбинський); *Джус зірвався з піною біля рота відомстити за товариша, але його держало двадцять рук* (Г. Хоткевич); *Яка ж тут класова солідарність і тому подібне, що ти на словах .. бОрониш з піною на губах?..* (В. Винниченко); *— Коли я мав сумнівну приємність бачити тебе востаннє, ти з піною на губах стверджував, немов саме з моєї вини всі в інституті почали тупцювати на місці* (Ю. Шовкопляс).

ПІНА́КЛЬ, я, *ч.* Декоративна вежа на контрфорсах або інших архітектурних частинах романських і готичних церков. *Найперше використання пінаклів знаходимо в архітектурі Рочестерського собору 1080 року в Англії* (з наук.-попул. літ.); *Іноді пінаклі закінчуються статуями, як, наприклад, у Реймському та Міланському соборах* (з навч. літ.).

ПІНАКОТЕ́КА, и, *ж.* 1. У Стародавній Греції — сховище творів живопису; картинна галерея. *Прикладом сховища цінних пам'яток є давньогрецькі пінакотеки, створені в Дельфах, Коринфі, на Афінському Акрополі* (з наук.-попул. літ.); *Жодна з картин афінської пінакотеки не збереглася донині, проте вважають, що найчастіше давньогрецькі картини зображували грецьких героїв, міфологічні сцени* (із журн.).

2. *(з великої і малої літер).* Назва деяких сучасних західноєвропейських картинних галерей. *Я перебираю в своїй уяві тисячі картин, я довільно блукаю з зали до зали в петербурзькому Ермітажі, мюнхенській Пінакотеці, паризькому Луврі* (В. Домонтович); *Хай живе Мюнхен, університет Людвіга Максиміліана! Хай живе Стара й Нова Пінакотека, театр!* (Олекса Ізарський); *Деякі полотна Рафаеля в болонській пінакотеці представлені в копіях, але й це вражає* (з газ.).

ПІНГВІ́Н, а, *ч.* Великий морський антарктичний птах родини пінгвінових зі схожими на ласти короткими крилами, пристосованими не для літання, а для плавання. *Велика рівнина і прибережні виступи скель всі покриті мільйонами пінгвінів* (О. Довженко); *Трійко людей, кілька вепрів та безліч немудрих пінгвінів — оце й усі живі істоти на острові* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *— Гори праворуч, гори ліворуч. Скрізь пінгвіни, буревісники. Страшне місце* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПІНГВІНЕНЯ́, я́ти, *с.* Маля пінгвіна. *Один із основних чинників, які формують ареали того або іншого виду пінгвінів, — це здатність пінгвіненят даного виду переходити до життя у воді певної температури* (з наук.-попул. літ.); *У віці 60–65 днів пінгвіненята галапагоського пінгвіна виходять уперше в море з дорослими птахами* (із журн.).

ПІНГВІ́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пінгві́н.** *Зазвичай у пінгвіновій кладці буває два яйця, рідше одне, дуже рідко три* (з наук. літ.); *Пінгвінові пір'їни малі й жорсткі, розміщені так щільно, що формують повітряну подушку між шкірою та пухом, що слугує надійною теплоізоляцією* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **пінгві́нові,** вих, *мн.* Родина нелітаючих морських кілегрудих птахів. *Забарвлення у більшості видів пінгвінових схоже: темна спина й біле черево* (з наук.-попул. літ.); *Географічне поширення пінгвінових значною мірою пов'язане з температурою вод океану, в якому птахи проводять дві третини життя* (з навч. літ.).

ПІНГВІ́НЯЧИЙ, а, е. Те саме, що **пінгві́новий** 1. *Щойно пінгвіненя підросте й зіпнеться на ніжки, його віддають до пінгвінячого дитячого садка, де він буде перебувати з іншими пташенятами під наглядом дорослих пінгвінів* (з наук.-попул. літ.); // Такий, як у пінгвіна. *Євграф важко зітхнув. Глянув на пінгвінячий ніс Грака: — Ще кави, Євмене Миколайовичу?* (О. Чорногуз).

ПІНГ-ПО́НГ, у, *ч.* Те саме, що **Насті́льний те́ніс** *(див.* **те́ніс).** *Яких тільки розваг не було тут! .. І все на столах: дитячий більярд, пінг-понг, настільний футбол* (Л. Смілянський); *Під ялинами стояв стіл для пінг-понгу, хлопці й дівчата ганяли у вільний час пластмасову кульку* (Ю. Мушкетик); *Розумні люди ондо у пінг-понг грають, у настільний теніс — зовсім безпечна гра, цілком гарантує життя* (В. Нестайко); *Джакомоне .. глянув .. на лису голову свого співрозмовника, круглу й гладеньку, як новенький м'ячик для гри в пінг-понг* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПІНГ-ПО́НГОВИЙ, а, е. Стос. до пінг-понгу. *Одна зірочка на пінг-понговому м'ячі свідчить про те, що він призначений для новачків* (з наук.-попул. літ.); *Пінг-понгові столи на змаганнях переважно синього й зеленого кольорів* (із журн.).

ПІНЕ́ТКА *див.* **піне́тки.**

ПІНЕ́ТКИ, ток, *мн. (одн.* **піне́тка,** и, *ж.).* Легкі декоративні черевички для немовлят. *Ось цей суворий карапуз у пінетках із помпонами, це що, також ти?..* (О. Забужко); *Щоби матеріал пінеток не подразнював шкіру дитини, перевагу при їхньому виготовленні віддають бавовні* (із журн.).

ПІ́НИ́СТИЙ, а, е. Укритий піною. *В морі зринають і зараз щезають пінисті хвилі* (М. Коцюбинський); *Хвилі .. пінистими бурунами затікали у сховані від стороннього погляду вузькі затоки* (І. Роздобудько); *Аж до самого виднокраю океан устелили шипучі пінисті баранці* (М. Кідрук); * Образно. *Серед чорного густого волосся білів у нього над лобом пінистий гребінь сивини* (О. Донченко); // Який піниться. *Моторні лакеї розносили високі кришталеві чарки з пінистим шипучим вином* (Панас Мирний); *Олена стояла біля столу з глечиком пінистого молока* (Григорій Тютюнник); *Скреготали вони* [гравці в доміно] *зубами й плювалися навсебіч пінистою слиною* (Валерій Шевчук); *Купить* [Півчеревичок] *пару пляшок смачного пінистого лимонаду, зариється в пісок і час од часу відпиватиме по ковточку або по два* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПІ́НИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пі́ни́стий.** *Характерним і важливим показником якості пива є його пінистість* (з наук.-попул. літ.); *Пінистість води використовують для виявлення в ній таких речовин, як сапоніни натурального або штучного походження* (з навч. літ.).

ПІ́НИ́СТО. Присл. до **пі́ни́стий.** *З неба рушиться стіна води. Словута пінисто надимає груди, все довкола пропадає в темно-сірій імлі* (О. Бердник); *Красива хвиля пінисто вирувала за спиною героя* (В. Єшкілєв).

ПІ́НИТИ, ню, ниш, *недок.* 1. *що.* Робити пінистим; зумовлювати виникнення піни на поверхні чого-небудь. *О моряки, що синій шлях Вам пінили південні шквали, Що вас у білих кораблях Вітри пригод і шторми мчали!* (Ю. Клен); *Човни пінять воду проти течії* (Ю. Мушкетик); *Лев ловив тигрицю збіглу. Здивував мене їх сказ. Спочатку — мов жарт, а потім дика лють їх пащі пінить* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Од жаху коні захропіли, Удила пінять і гризуть І, як стріла, помчали в путь* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); * Образно. *— Чи довго будеш пінити отой борщ? — скрикнула Пистина Іванівна і прийнялася сама кришити зілля, різати м'ясо* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **пінитися** 1. *Вода кругом нього .. пінить та шумить* (Панас Мирний); *Дерзайте, лебеді: з неволі, з небуття веде нас у світи ясне сузір'я Ліри, де пінить океан кипучого життя* (Б.-І. Антонич); *Під ним реве й пінить повна Тиса* (У. Самчук); *На високому березі Дністра мальовниче стояв сивий у яблуках кінь, жував залізо уздечки і пінив скривавленою слиною* (Іван Ле); *З пів року його раз у раз трясла трясця так, що аж пінив* (Ф. Бурлака); *Розбиваючись об них* [підводні скелі], *вирувала й пінила хвиля* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІНИТИСЯ, нюся, нишся, *недок.* 1. Ставати пінистим, утворювати піну (про рідину). *Пиво пініться в зелених склянках* (М. Коцюбинський); *Пінилося, грало в діжках молоде вино* (С. Скляренко); *Море при самому березі ніжно пінилось і тихо грало* (В. Кучер); *Вирувала, пінилась весняна вода* (А. Шиян); *У гранчастих келихах грали слив'янка й мед, пінилась у глечику бражка* (Б. Левін); *Лилося вино і пиво ріками, шипів і пінився мед* (Ю. Винничук); // Укриватися піною (у 1 знач.). *Варивон .. надкусив яблуко, що аж пінилось холоднуватим соком* (М. Стельмах); *В казанах кипіла, пінячись, конина* (В. Малик); *Потом Пінились лиця бійців* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // *перен.* Виднітися, виступати у формі повітряної, схожої на піну (у 1 знач.), маси. *Квіти піняться на клумбах невимовними кольорами* (О. Копиленко); *Стоїть тут і там три десятки нашвидкуруч побудованих хат, а між ними де-не-де пініться білою кашкою серпоріз* (Б. Антоненко-Давидович); *За вікном вагона .. похитувалося вусате колосся ячменів, пінилися білі гречки* (М. Сиротюк).

2. Наповнюватися піною, пінистою рідиною (про посуд, порожнину і т. ін.). *Кров кипить, палає зір... Хай же піняться амфори!* (М. Вороний); *Казанок пініться, кипить* (П. Колесник); *Біля кіоску пінились бокали, Бідовий хлопець пиво розливав...* (В. Симоненко); *Золоті кухлі палають усіма своїми скляними гранями, піняться і казково втамовують спрагу* (І. Жиленко); *Рот ще продовжував пінитись та помутнілі очі безтямно блукали під лобом* (О. Авраменко).

3. *перен.* Бурхливо протікати, проявлятися. *Бій закипав і пінився уже на майданах* (П. Панч); *На денці її темних, жагучих очей пінилася материна циганська кров* (В. Дрозд); *Я завше при собі носив записника, до якого вписував свої епохальні думки, які пінилися і виривалися з мене* (Ю. Винничук).

4. *розм.* Дуже сердитися; кричати з піною біля рота. *Він швидко перейшов до виконання своїх намірів і тут наткнувся на таку впертість, апатію .. людей, що не раз аж пінився зо злості* (І. Франко); *Він не дивиться на слідчих і не зважає на них, хоч як вони не піняться, не скрегочуть зубами* (А. Турчинська); *Оранг .. був дуже розгніваний. Весь аж пінився* (А. Дімаров); — *Ідіть за мною,* — *кричав він, пінячись од злості* (П. Загребельний); *Остап аж пінився від припадку несподіваної ненависті* (С. Процюк).

ПІНІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **пінія.** *Перед очима в мене завжди стояв наш маленький пінієвий лісок* (П. Загребельний); *У Туреччині до м'ясного фаршу для долми додають пінієві горішки і дрібні родзинки* (з газ.).

ПІ́НІЯ, ї, *ж.* Хвойне дерево родини соснових із зонтикоподібною кроною і червоно-бурою корою, поширене перев. у Середземномор'ї; італійська сосна. *З диких дерев* [на Капрі] *найбільше евкаліптів, пальм, піній, дубів* (М. Коцюбинський); *Його* [сонця] *червона позолота падала нестримно на кипариси й пінії, на буки і платани* (О. Назарук); *Схили гір зазеленіли темними миртами і плоскими китайськими парасольками піній* (З. Тулуб); *Це Південь, Південь, Південь, це кедри і сосни, і лаври, і пінії вздовж автостради* (Ю. Андрухович).

ПІНК, а, *ч., іст.* Те саме, що **пінка**[3]. *Пінк використовувався з XVII сторіччя флотами морських держав для розвідки та крейсерських операцій* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́НКА[1], и, *ж.* 1. Невелика піна (у 1, 2, 4 знач.). *Хмизок у челюстях сичить і пускає на холодну черінь білу паруючу пінку — то з нього сирість виходить* (Григір Тютюнник); — *Тільки б швиденько забратися в гарячу ванну із запашною пінкою. І келишок холодного білого вина не завадить* (О. Авраменко); *Батько не міг знайти пінки до гоління, якщо я не ставив її на звичне місце* (Н. Сняданко); *Підвісні стелі, рідкі шпалери, ущільнювальні пінки вже десятиріччями створюють затишок в оселях* (з газ.); *Не вберігся Василь. Стьобнуло його гіллям, підбігли до нього селяни — лежить на снігу, чистесенький, тихесенький, тільки в куточках вуст рожева пінка бульбашиться* (Григорій Тютюнник).

2. Густа плівка на поверхні молока, вершків і т. ін., що утворюється після нагрівання. — *Коли кава закипить і почне вже загусати, тоді зверху посипте, потрусіть товчених горіхів, легенько посипте, щоб вони .. пудрою лежали на жовтій пінці* (В. Близнець); *Люська .. замовкла на мить, підсовуючи до себе принесене капучино, здмухнула намальовану на коричневій пінці квіточку* (А. Кокотюха); *Наллють молока з пінкою, п'єм, аж прицмакуєм* (Є. Пашковський); // Пінистий шар сиропу, що з'являється на поверхні варення під час його приготування. — *Мені головне — пінка. Дуже люблю. Знаєте, пінка, коли варять варення. Я тоді з блюдечком так і пантрую* (М. Трублаїні); — *Щось хочете сказати? — Хочу, — відповіла мати, здіймаючи з країв мідного таза рожеву, тремтливу від кипіння пінку* (А. Шиян); *Як давно я не пив чаю з цукром, ласуючи хлібом зі свіжим маслом та духмяною пінкою, зібраною з абрикосового варення* (К. Москалець); // *перен.* Те саме, що **вершки́** 2. *Ах, спорт, музика, танці, дівчата — оцю пінку життя до свого знайомства з Каминецьким вважав Бронко за щось не сумісне з гідністю серйозної людини* (Ірина Вільде).

ПІ́НКА[2], и, *ж.* Легкий вогнестійкий пористий мінерал, з якого виготовляють курильні люльки та деякі інші вироби, а також виріб із цього мінералу; сепіоліт. *Багаті на нікель різновиди пінки входять до складу силікатних нікелевих руд* (з наук. літ.); *Основні поклади пінки знаходяться в Туреччині — недалеко від міста Ескішехір в Анатолії* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́НКА[3], и, *ж., іст.* Невелике дво- чи трищоглове судно з трикутними косими або прямими вітрилами. *Залежно від величини пінка мала від 20 до 38 гармат, завдяки чому могла ходити у воєнний час без прикриття* (з наук.-попул. літ.); *У XVIII ст. пінки використовувалися країнами Північної Європи як військові судна* (із журн.).

ПІНКЕРТО́Н, а, *ч., ірон.* Те саме, що **ни́шпорка** 1. *Пінкертони з ліхтариками нікого не зачепили в вагоні, лише світили всім мужчинам, а особливо хлопцям, в обличчя пильно придивлялися, — шукали того, кого їм треба* (І. Багряний); *Подумати тільки — вони з вас уже вбивцю шиють, пінкертони довбані!* (Ю. Андрухович); *Цікаво, як виглядає цей Сергій? Якщо вже взялася грати у "пінкертона", спробую вгадати, вирішила вона* (І. Роздобудько).

ПІ́НКОВИЙ, а, е. Зробл. з пінки *(див.* **пінка**[2]*). У .. коменданта Ронкера Міхал вициганив французьку пінкову люльку, на довгому мундштуку якої було вигравірувано "Я вас кохаю"* (М. Малиновська).

ПІН-КО́Д, у, *ч., інформ.* Персональний ідентифікаційний номер — секретна послідовність цифр, яку використовують як код ідентифікації та верифікації в різних інформаційних системах. *Відкрила* [Редька] *конверт. Дістала з нього банківську картку й ще один конвертик із пін-кодом* (І. Карпа); *Щоб ускладнити або унеможливити процес підбирання пін-коду шахраями, обмежують кількість спроб введення або збільшують інтервал очікування між хибними спробами* (із журн.).

ПІНКОЗНІМА́Ч, á, *ч., техн.* 1. Спеціальний пристрій, признач. для знімання пінки *(див.* **пінка**[1]**).** *Флотаційна машина складається з ряду послідовно розміщених камер із приймальними і розвантажувальними пристроями для пульпи. Кожна камера має пристрої для аерації та пінкознімачі* (з наук.-техн. літ.).

2. *перен., ірон.* Той, хто привласнює собі щось найкраще, найвигідніше без затрати своєї праці. *Спритний пінкознімач.*

ПІНЛИ́ВИЙ, а, е. Який піниться (у 1, 2 знач.). *Вася й море бачив. Шумливе, бурхливе море, що вище тополь гойдає пінливі хвилі* (О. Ковінька); * Образно. *Та що слава? Піна на воді, нею ані спраги не столиш* [вгамуєш], *ані не обмиєш брудного тіла. Піна пінлива і тільки* (Б. Лепкий).

ПІНЛИ́ВО. Присл. до **пінли́вий.** *Тіточки заворушилися і простягли келихи — шампанське пінливо наповнювало їх* (Валерій Шевчук).

ПІ́ННИЙ, а, е. 1. Те саме, що **піни́стий.** *Грайте ж радості і болі — Іскри в пінному вині* (В. Еллан-Блакитний); *Пінна вода падала з каменя на камінь* (В. Собко); *З шипінням і плюскотом зачуріло пінне пиво на долівку* (Ю. Логвин); *Смолу я бачив з булькотанням пінним, І верх її шумливий то здіймавсь, То опадав з бурхливим клекотінням* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Слід, залишений на воді пароплавом, майже не згинаючись, тягнувся пінною смугою і губився десь у неоглядній далині* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *у знач. ім.* **пінна,** ної, *ж., заст.* Міцна хлібна горілка. *Еней з дороги налигався І пінної так нахлестався* [нахлистався], *Трохи не виперсь з його* [нього] *дух* (І. Котляревський); *Прибула гостьова партія з Дону — двісті чоловік, привезли поклін від козачого донського круга, два вози тарані та кілька барил пінної* (Ю. Мушкетик).

ПІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пінний** 1. *Складові, що надають пиву його властивості (пінність, колір, смак), є вкрай некорисними для здоров'я людини, оскільки містять кобальт* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́ННО. Присл. до **пінний** 1. * Образно. *Жінки обертаються у чарівних фей, а мужчини у казкових Іванів Царевичів. Сукні розвіваються, кучері пінно збиті, оздоби сяють переливно* (У. Самчук).

ПІНО́, *невідм., с.* Сорт винограду французького походження, а також вино з нього. *Піно .. має аромат типу вишні, паруючої землі, дичини* (С. Пиркало); *Дивно було уявляти, що .. вони могли б .. пити на траві у парку піно.., їсти оливки.., читати книжки* (І. Карпа).

ПІНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **по́ристий** у 2 знач.; напр.: п і н о б е т о́ н, п і н о п л а́ с т, п і н о с и л і к а́ т, п і н о с к л о́.

ПІНОБЕТО́Н, у, *ч.* Пористий бетон. *Пінобетон як наповнювач використовують при заповненні порожніх місць* (з наук.-попул. літ.); *Пінобетон вирізняється не тільки довговічністю й хорошими теплоізоляційними характеристиками, а й прийнятною ціною* (із журн.).

ПІНОБЕТО́ННИЙ, а, е. Вигот. з пінобетону. *Здавалося, що відомий політик висить у повітрі над пінобетонною підлогою* (П. Коломієць); *Пінобетонні блоки застосовують для конструкційного будівництва, а також тепло- й звукоізоляції* (із журн.); // Признач. для виготовлення пінобетону. *У місті працюють м'ясокомбінат, цегельний і пінобетонний заводи* (з газ.).

ПІНОГАСИ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до піногасіння. *Піногасильні пристрої у флотаційних відділеннях збагачувальних фабрик застосовують для видалення повітря з пінних продуктів* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОГАСІ́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Гасіння пожежі за допомогою піни. *Піногасіння застосовують в основному для тушіння палаючих нафтопродуктів, що мають температуру спалаху понад 45 °C* (з наук. літ.); *Під час горіння палива біля борту судна слід вивести судно з небезпечного району, застосувати піногасіння на поверхні води в місцях, що загрожують судну* (з мови документів).

2. Усунення піни, що утворюється при промисловому культивуванні аеробних мікроорганізмів, збагаченні корисних копалин, для зменшення запінення при бурінні. *Поверхнево-активні речовини застосовують для піногасіння та інтенсифікації технологічних процесів у виробництві цукру* (з наук. літ.); *Піногасник використовують при піногасінні та попередженні піноутворення в бурових розчинах* (з наук.-техн. літ.); *Для досягнення кращого ефекту піногасіння реагент треба вводити в буровий розчин тонким струменем протягом кількох циклів циркуляції* (з навч. літ.).

ПІНОГА́СНИК[1]**,** а, *ч., гірн.* У збагаченні корисних копалин — машина для руйнування мінералізованої піни в пінному продукті флотації. *Робочим органом піногасника є обертовий механізм* (з наук.-техн. літ.); *У піногаснику пінний продукт під дією лопатей перемішується і руйнується* (з навч. літ.).

ПІНОГА́СНИК[2]**,** у, *ч.* Хімічний реагент, який застосовують для зменшення запінення промивних і тампонажних розчинів при бурінні. *Як піногасники використовують поліпропіленгліколеві ефіри спиртів, продукти окиснення парафінів, кремнієвмісні сполуки* (з наук. літ.).

ПІНОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.* Прилад, признач. для виробництва повітряної піни. *Піногенератори використовують для гасіння пожеж і легкозаймистих рідин* (з наук.-техн. літ.); *Піногенератор забезпечує швидкість нанесення й високу щільність піни, що в результаті знижує витрати хімічних засобів* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОГЕНЕРА́ТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **піногенера́тор.** *Через низку недоліків піногенераторні порошки поступилися місцем піноутворювачам — рідким речовинам, застосування яких дало змогу підвищити ефективність пожежогасіння й розширити тактичні можливості протипожежної техніки* (з наук.-техн. літ.).

ПІНОГІ́ПС, у, *ч.* Різновид пористого бетону, в якому в'яжучим матеріалом є гіпс. *Тільки після ретельного висушування піногіпс матиме максимальну міцність і мінімальну теплопровідність* (з наук.-техн. літ.).

ПІНОГІ́ПСОВИЙ, а, е. Вигот. із піногіпсу. *Піногіпсові матеріали використовують у виробництві теплоізоляції будівельного призначення* (з наук.-техн. літ.).

ПІНОГУ́МА, и, *ж.* Порувата, спінена гума. *Хмарочоси ховали від них* [людей] *сонце. Бетон, асфальт і піногума закували землю під їхніми ногами* (П. Коломієць); *Піногуму широко використовують у виготовленні м'яких елементів меблів, у тому числі матраців, а також у транспортних засобах* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОГУ́МОВИЙ, а, е. Вигот. з піногуми. *Літній добродій піднявся їм назустріч, потиснув обом руки і кивнув на зручні піногумові крісла* (П. Коломієць); *Піногумові вироби широко використовують у промисловому, сільському господарстві та транспортному машинобудуванні* (із журн.).

ПІНОЗБИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для збивання піни. *Пінозбивальний апарат.*

ПІНОЗБИВА́ННЯ, я, *с.* Вироблення піни збиванням, перемішуванням, сколочуванням. *Пінозбивання білкового розчину.*

ПІНОЗМІ́ШУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пінозмішування. *Пінозмішувальний резервуар.*

ПІНОЗМІ́ШУВАННЯ, я, *с.* Змішування компонентів для утворення піни. *Насосний агрегат укомплектовано автоматичною системою пінозмішування, що забезпечує дозування необхідної концентрації піноутворювача* (з наук.-техн. літ.).

ПІНОЗМІ́ШУВАЧ, а, *ч.* Пристрій, признач. для пінозмішування. *Пересувний пожежний пінотвірний ствол із вмонтованим пінозмішувачем має резервуар для пінотвірного концентрату* (з наук.-техн. літ.).

ПІНОКЕРА́МІКА, и, *ж.* Кераміка на мінеральній основі з піноподібною структурою. *Пінокераміка має низьку теплопровідність та високу жаротривкість, завдяки чому застосовується як теплоізоляційний матеріал чи матеріал теплового захисту в металургії* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОКЕРАМІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **пінокера́міка.** *Пінокерамічні матеріали отримують змішуванням керамічної шихти з водою та стійкою піною із закріпленням структури, що утворилася, сушінням та випалюванням* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з пінокераміки. *При використанні у ванній кімнаті або кухні пінокерамічної плитки відпаде потреба в килимках і монтажі теплої підлоги* (з газ.).

ПІНОМАТЕРІА́Л *див.* **піноматеріа́ли.**

ПІНОМАТЕРІА́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **піноматеріа́л,** у, *ч.).* Неорганічні й органічні матеріали з пористою структурою, схожою на отверділу піну. *До природних піноматеріалів належать вулканічна пемза та деякі інші гірські породи, до штучних — пінобетон, пінопласт, пінокерамічні матеріали, пінометал, піноскло* (з навч. літ.).

ПІНОМЕТА́Л, у, *ч.* Метал або сплав пористої структури, яка складається з тонких металевих оболонок, заповнених газом. *Пінометал плаває у воді, наче дерево, однак у декілька разів міцніший від найякісніших сортів сталі* (з навч. літ.).

ПІНОМЕТАЛЕ́ВИЙ, а, е. Вигот. з пінометалу. *Стілець на пінометалевому каркасі.*

ПІНОМЕТАЛІ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **пінометале́вий.** *Алюмінієві пінометалічні броньові плити використовують для техніки військового призначення — танків, літаків, кораблів* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОПЛА́СТ, у, *ч.* Те саме, що **пінополістиро́л.** *Він втиснувся у дверну нішу, вистелену товстим пінопластом* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Пінопласт може бути додатковим елементом упаковки, який призначено для захисту товарів від механічного пошкодження і для збільшення міцності тари* (з наук.-попул. літ.); *Будівельні матеріали здебільшого мають неоднорідний склад із пустотами та порами. Це — бетон, залізобетон, пінопласт* (з навч. літ.).

ПІНОПЛА́СТОВИЙ, а, е. Вигот. з пінопласту. *Найбільше в ній* [Тамарі] *привертала увагу не фата, а яскрава пінопластова квіточка з різнокольоровими пелюстками* (О. Чорногуз); *Довкола будинку .. були .. натягнуті пожежні тенти й навалені гори каскадерських пінопластових блоків* (Ю. Іздрик); *Біля мене утворилася купа пінопластових стаканчиків, що в них продають пакетиковий чай* (С. Пиркало).

ПІНОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до піни, схожий на неї. *Пемза — це вивержена гірська порода жовтого, сірого, світло-коричневого кольору; дуже легка, піноподібна* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОПОЛІСТИРО́Л, у, *ч.* Легкий ніздрюватий матеріал, що утворений спінюванням полістиролу і складається з атомів водню й вуглецю. *Якщо пінополістирол зазнає короткочасної дії полум'я, він оплавляється навколо джерела вогню, але не займається, і, відповідно, вогонь не поширюється* (з наук.-попул. літ.); *У побуті пінополістирол часто називають пінопластом* (з газ.).

ПІНОПОЛІСТИРО́ЛОВИЙ, а, е. Вигот. з пінополістиролу. *Сучасні методи дозволяють отримувати порожнисті виливки за допомогою комбінованих пінополістиролових моделей із застосуванням піщаних стрижневих сумішей на основі смоли* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОПОЛІСТИРО́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **пінополістиро́ловий.** *Монтаж несучих стін за технологією із використанням пінополістирольної опалубки доступний навіть непрофесіоналові* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОПОЛІУРЕТА́Н, у, *ч.* Синтетичний пористий матеріал на основі поліуретану, що на 85–90 % складається з інертної газової фази. *Пінополіуретан не розкладається під дією мікроорганізмів* (з наук. літ.); *За теплоізоляційними характеристиками покриття з пінополіуретану переважають усі відомі матеріали: наприклад, цегляну стіну завтовшки 64 см може замінити стіна з пінополіуретану завтовшки 3,5 см* (з наук.-попул. літ.); *На півночі Америки стіни в будинках традиційно мають дерев'яний каркас, для утеплення використовують пінополіуретан — твердий та екологічно чистий матеріал* (з газ.).

ПІНОПОЛІУРЕТА́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пінополіурета́н.** *Пінополіуретанова теплоізоляція приміщення дозволяє значною мірою заощадити на енергетичних і паливних витратах* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з пінополіуретану. *Завдяки шару м'якого наповнювача пінополіуретановий матрац забезпечує оптимальну підтримку тіла та комфорт* (з мови реклами).

ПІНОСИЛІКА́Т, у, *ч.* Легкий будівельний теплоізоляційний матеріал з дрібними порами, вигот. із вапна та піску. *З піносилікату виготовляють армовані стінні блоки, панелі для перегородок і перекриттів, термоізоляційні плити* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки шару піносилікату залізобетонна плита стає теплішою, легшою* (з навч. літ.).

ПІНОСИЛІКА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **піносиліка́т.** *Піносилікатний бетон одержують змішуванням технічної піни з вапняково-кремнеземною сумішшю з подальшим обробленням в автоклаві* (з навч. літ.).

ПІНОСКЛО́, á, *с.* Пористий будівельний матеріал зі скляної маси. *Піноскло отримують спіканням скляного порошку під дією газоутворювача* (з наук.-попул. літ.); *Для теплоізоляції стін, даху, вікон, перекриттів і підлоги використовують мінеральну вату, піноскло, теплі штукатурки* (з газ.).

ПІНОСКЛЯНИ́Й, á, é. Стос. до піноскла. *З середини 1950-х рр. у СРСР починається піноскляний бум: до цього періоду було вже відновлено виробництво піноскла в м. Костянтинівці, запущено його виробництво ще на трьох скляних заводах країни* (із журн.); // Вигот. з піноскла. *Піноскляний щебінь збільшує надійність і довговічність будівельних конструкцій, підвищує їхню енергоефективність, дозволяє скоротити витрати на капітальне будівництво та ремонт* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОСО́МА, и, *ж., біол.* Везикула (у 1 знач.), що утворюється при піноцитозі. *Піносома має невеликий розмір — 0,3–0,6 мкм* (з наук. літ.); *Клітина епітелію тонкого кишківника утворює до 1000 піносом на секунду* (з навч. літ.).

ПІНОТВІРНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **піноутво́рювальний.** *Пінотвірний агент; Пінотвірний вогнегасник.*

ПІНОТВО́РЕННЯ, я, *с.* Процес формування, утворення піни (у 1, 2 знач.). *Пінотворення й збивання, які полягають у диспергуванні газів у рідині, застосовують при приготуванні коктейлів, молочних кремів, суфле, збитих вершків, морозива тощо* (з навч. літ.); *У закладах охорони здоров'я для миття різних видів поверхонь рекомендують використовувати концентровані мийні засоби з низьким рівнем пінотворення* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Те саме, що **пінотво́рення.** *В умовах невагомості можна отримати особливо чисті ліки й вакцини, оскільки забруднення бактеріальної культури усувається завдяки відсутності осадів із загиблих мікробів та піноутворення* (з навч. літ.); *Одна з відмінностей порошків для ручного прання або прання в автоматичній машині — інтенсивність піноутворення* (з газ.).

ПІНОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Здатний до піноутворення. *Деякі поверхнево-активні речовини мають мийні, піноутворювальні та емульгувальні властивості, тому їх широко застосовують як мийні засоби та емульгатори* (з навч. літ.); // Признач. для піноутворення. *Піноутворювальний обприскувач.*

ПІНОУТВО́РЮВАЧ, а, *ч.* Речовина, яку додають до рідини для утворення піни. *Застосування ефективних піноутворювачів під час пожеж дозволяє суттєво зменшити витрати води* (з наук. літ.); *До складу пластмас додають спеціальні домішки: антипірени — для підвищення стійкості до займистості, піноутворювачі — для утворення пористості тощо* (з навч. літ.).

ПІНОЦИТО́З, у, *ч., біол.* Активне поглинання клітиною краплин, які містять речовини з навколишнього середовища. *Піноцитоз уможливлює поглинання невеликих порцій рідини разом із хімічними сполуками, що містяться в ній* (з наук. літ.); *Завдяки піноцитозу клітини можуть захоплювати макромолекули, а також жирні кислоти та жиророзчинні вітаміни* (з навч. літ.).

ПІНОЦИТО́ЗНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до піноцитозу. *У внутрішньоклітинних найпростіших одразу після проникнення паразита всередину клітини в його цитоплазмі з'являються піноцитозні пухирці різного розміру* (з наук. літ.); *Піноцитозна активність залежить від фізіологічного стану клітини та складу навколишнього середовища* (з наук.-попул. літ.).

ПІНОЦИТО́ЗНО, *біол.* Присл. до **піноцито́зний.** *Клітини, що вистелюють внутрішню поверхню кровоносних судин та ендокарда, піноцитозно активні* (з навч. літ.).

ПІ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пі́нка**[1] 2. *Філик позіхнув, і йому запахло житняком, чашкою молока з .. піночкою* (Б. Харчук); *Пробігши вранішніми рядами, збирали* [бариги] *"піночку" з товарів, щоби потім за класну ціну виставити по своїх ятках* (Б. Жолдак).

ПІ́НТА, и, *ж.* 1. Одиниця об'єму рідин і сипких речовин у Великій Британії, США та інших країнах, які використовують англійську систему мір. *— Мій обов'язок також нагадати містеру Лі, що лікування і всі процедури оплачуються окремо .. Лабораторні дослідження — дві тисячі доларів, .. рентген — тисяча доларів, одна пінта крові — сто п'ятдесят доларів* (В. Чемерис); *Три пінти вина та хліба — остання трапеза засудженого, яку кат по-братньому з ним поділив* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *розм.* Склянка циліндричної форми відповідного об'єму з потовщеним дном (перев. для пива). *— Це наш бармен Дональд .. Дональд обернувся — на руці висіла серветка, він саме доливав пиво доверху пінти* (С. Пиркало).

ПІНЦЕ́Т, а, *ч.* Різновид пружинистих щипців для захоплення й нетривалого утримування малих, крихких і т. ін. предметів. *В білому фартусі і з блискучим пінцетом в руці вона була схожа на лікаря* (О. Донченко); *— Розріжте френч, — звелів майор. Він уже тримав у руці пінцет із затиснутим клаптем марлі* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПІНЦИРО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **пінцирува́ти.** *Подвоєна маса зерна пінцированого колосу зернових культур показує потенційну продуктивність, закладену у фазі цвітіння* (з навч. літ.).

ПІНЦИРУВА́ННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **пінцирува́ти.** *Пінцируванням дуба в культурах можна збільшити продуктивність насаджень* (з наук. літ.).

ПІНЦИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, с. г.* Видаляти верхівку молодого пагона для затримання росту одних пагонів і підсилення росту інших; прищипувати (у 1 знач.); пінцувати. *У період бутонізації квітів важливо своєчасно пінцирувати бічні пагони з бутонами* (з наук. літ.); *Скелетну гілку плодових дерев укоротили, а вовчки пінцирували, щоб сформувати з них розгалужені гілки, які на другий-третій рік дадуть плоди* (з навч. літ.).

ПІНЦО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **пінцува́ти;** пінцирований. *Пінцовані аґрус і смородина краще підготуються до зими* (із журн.).

ПІНЦУВА́ННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **пінцува́ти;** пінцирування. *Пінцуванням досягають прискореного утворення деревини навколо маткової гілки, що сприяє значному підвищенню врожаю* (з навч. літ.); *У покупній розсаді перше пінцування вже зроблено, а повторне виконують відповідно до сорту рослини* (із журн.).

ПІНЦУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, с. г.* Те саме, що **пінцирува́ти.** *Троянди можна пінцувати навіть над другим чи третім листом; якщо троянди вже щеплені, слід одночасно зрізати дику поросль* (з навч. літ.); *Якщо ви пінцували верхівку маленького томата вище другого справжнього листа, із пазух листя, що залишилося, почнуть розвиватися два нові пагони, які сформують у помідора два стебла* (із журн.).

ПІ́НЧЕР, а, *ч.* 1. Порода невеликих мисливських або службових собак із короткою шерстю й довгими вухами. *Німецький, або стандартний, пінчер має добре розвинену мускулатуру, зріст 45–50 см у холці й вагу 14–20 кг* (з наук.-попул. літ.).

2. Собака цієї породи. *Теща .. цікавиться лише японським пінчером, якого дресирує* (В. Дрозд); *Украдений пінчер люто гарчав, сопів, метався, потім ліг стомлений з висолопленим язиком і чекав, що з ним буде далі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІНЬЇ́НЬ, ю, *ч.* Система транскрибування китайських ієрогліфів латинською абеткою. *Піньїнь, який використовують на всій території КНР, офіційно було прийнято 1958 р.* (з навч. літ.); // *у знач. прикм., невідм.* Стос. до системи такого транскрибування. *Сленгові утворення в молодіжних чатах і блогосферах можна розподілити на такі типи: символічні позначки, в яких закладено певний емоційний стан співрозмовника; цифрові елементи, наближені за своєю вимовою до інших лексем нормативної китайської мови; буквені скорочення, передані латинським алфавітом піньїнь* (з наук. літ.).

ПІ́НЯВА, и, *ж.* Те саме, що **піна** 1. *Проминули верхівці синє плесо Кагулу й стали перед бурхливою пінявою Дунаю* (Ю. Смолич); *Снаряди врізалися в воду й вибухали, підкидаючи вгору цілі водограї. Серед тих водограїв і піняви вже нічого не можна було розібрати* (В. Владко).

ПІ́НЯВИЙ, а, е. Те саме, що **пі́ни́стий.** *Лютуючи від невдачі, котить* [Дніпро] *назад свою піняву хвилю* (Панас Мирний); *Каламутні струмки, ревучі й піняві, високо стрибали через каміння* (Л. Дмитерко); *Оскаженіла стихія розперезалася зовсім. Скрізь шаленіла вода, ревуча, пінява* (М. Дашкієв); *Вони .. живуть від учти до учти, п'ють піняві меди і бешкетують .. Чи личить ратному можеві* [мужеві] *таке життя?* (І. Білик); * Образно. *"Втіш і мене, дівчино, пінявим трунком свого погляду, що додає здоров'я і свіжості"* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПІ́НЯВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пі́нявий.** *Органолептичними показниками якості води є її кольоровість, запах, а також смак і присмак, каламутність і прозорість, пінявість* (з навч. літ.); *Бокали для ігристих вин мають форму тюльпана й підкреслюють запах та пінявість напою* (із журн.).

ПІ́НЯВО. Присл. до **пі́нявий.** [Я р о с л а в:] *Піняво б'ється ріка об каміння...* (Ю. Мокрієв); *Двигтіла турбіна, .. піняво клекотіла збурена вода* (В. Козаченко); *Дорогу перетнула дротяна загорожа, .. по той бік загорожі піняво клекотів каламутний потік* (П. Загребельний); * Образно. *Шелестів татарський шабельник, слався м'яко та піняво лисохвіст — Мокій зрозумів, що наближається до лиману* (Ю. Мушкетик).

ПІ́НЯСТИЙ, а, е. Те саме, що **пі́ни́стий.** *За кормою* [корабля] *вода кипіла, як у казані, і пінясті хвилі розбігалися геть* (Олесь Досвітній); *Ним оволоділо .. пекуче бажання будь-що перебороти пінястий потік, вистояти, вціліти, хоча він цілком усвідомлював, що коли вода заллє голови, то на цей раз уже ніякого порятунку не буде* (В. Фіялко); *Сагайдачний ковтав пінясте пиво, і загадкова усмішка ховалася в його бороді* (З. Тулуб); * Образно. *Затрималась* [над будинком мерії] *попеляста хмарина, суха й легка .. Здається, гострий шпиль телевізійної вежі зачепився за її пінясте мереживо* (Ю. Бедзик).

ПІ́НЯСТО. Присл. до **пі́нястий.** *Сердито, пінясто, стрімко кидається* [вода] *з недосяжної височини вниз* (Олесь Досвітній); *То вже був берег. Розсипавшись на гальці, хвиля пінясто зашкварчала і лишила мілке рятівне дно* (Іван Ле).

ПІО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із хворобою, спричиненою гноєм (у 1 знач.), напр.: п і о д е р м і́ я, п і о к о́ к, п і о н е ф р о́ з, п і о р е́ я, п і о с и́ н у с.

ПІОАЛЕРГІ́ДИ, ів, *мн., вет., мед.* Алергійні висипання на шкірі при піодермії. *Піоалергіди як реакція організму на піококовий процес розвиваються у 15–20 % хворих на піодермію, переважно хронічну* (з наук. літ.).

ПІОГЕ́ННИЙ, а, е, *вет., мед.* Те саме, що **гноєтво́рний.** *Піогенний стафілокок переважно є збудником обмеженого зовнішнього отиту* (з наук. літ.); *Лікування піогенного абсцесу ґрунтується на своєчасному введенні антибіотиків широкого спектра дії, а також на дренуванні абсцесу* (з наук.-попул. літ.); *Піогенні бактерії спричиняють гнійні інфекції у тварин і людини* (з навч. літ.).

ПІОДЕРМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Гнійне захворювання шкіри в людини й тварин. *З уражених ділянок шкіри сторожових собак, хворих на піодермію з первинним та рецидивним перебігом захворювання, було виокремлено та ідентифіковано домінувальні види стафілококів* (з наук. літ.); *Для хронічної глибокої піодермії характерний розвиток на шкірі людини різноманітних пустул синювато-червоного кольору м'якої консистенції* (з навч. літ.); *Вона звикла — вдало чи невдало — вживати медичних термінів, і в неї давно вже піодермія заступила звичайні прищі* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІОКО́К, а, *ч., бакт.* Гноєтворна бактерія, що є збудником піодермії. *Збудниками гнійничкових захворювань шкіри є патогенні та умовно патогенні мікроорганізми — стафілококи, стрептококи, їх асоціації та інші піококи (синьогнійна й кишкова палички, група протею тощо)* (з наук. літ.); *Діти легко інфікуються піококами внаслідок мікротравм і забруднення шкіри* (з наук.-попул. літ.).

ПІОКО́КОВИЙ, а, е, *бакт.* Прикм. до **піоко́к.** *У хворих на глибокі піодермії зі змішаною піококовою флорою зменшуються показники бактерицидної активності фагоцитів, тобто їх здатність знищувати мікробні клітини* (з наук.-попул. літ.); // Спричинений піококом. *Хронічна піококова виразка виникає на місці травмування шкіри або поряд із ним і починається у формі фолікуліту* (з наук. літ.).

ПІОНЕ́Р, а, *ч.* 1. Людина, яка вперше проникає в новий для неї, невідомий край і освоює його. *Піонерами української еміграції в Канаді були бідні селяни .. з с. Небилів Калуського повіту в Галичині* (Мирослав Ірчан); // *перен.* Людина, яка першою прокладає шляхи в якій-небудь новій галузі діяльності; новатор, зачинатель чого-небудь. *Я .. вважаю за велике для себе щастя бути в фалангах тих піонерів, які дбають за високий розвиток нашого чарівного слова* (С. Васильченко); *Що Куліш був піонером культури на Україні — це безперечно* (М. Зеров); *Кожен мимоволі думав про капітана Гранта, що блукав .. в нетрях .. згубного суходолу. Чи ж спромігся він уникнути тих страждань, котрі судилися відважним піонерам науки?* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *іст.* Член добровільної масової дитячої комуністичної організації, що існувала в СРСР і об'єднувала школярів віком від 9 до 14 років. *Буду я учитись, Буду виростать, Ось тоді вже зможу Піонером стать!* (М. Познанська); *— О, щодо багаття — то я старий професіонал, — завірив дядя Кузя. — І багаття можу, і намет напнути можу. Коли я був піонером... — Піонером? — дивувалися ми. Ось воно що — дядя Кузя теж був піонером!* (Л. Письменна).

3. *заст.* У Великій Британії, Франції, Німеччині і до 30-х років XIX ст. у Росії — солдат саперної частини інженерних військ. *Добре підготовлених і споряджених штурмових піонерів використовували в першій хвилі атак на укріплені позиції противника* (з наук.-попул. літ.).

4. *біол.* Організм, який першим колонізує оголені екосистеми. *До піонерів заростання у відвальних екосистемах Бориславського озокеритового родовища належать галофіти й інші солестійкі групи рослин* (з наук. літ.); *Типовими піонерами є мохи та лишайники, які змінюють ґрунт, виділяючи кислоту, що руйнує каміння* (з навч. літ.).

(1) Ю́ний піоне́р, *іст.* — те саме, що **піоне́р** 2. *Знайте всі: я — юний піонер! Скрізь зразковим буду: вдома, в школі...* (І. Нехода); *— Ти розумний хлопець, а говориш дурниці, — сказав вчитель .. — Негарно, негарно виходить... — тяг Степан Юрійович. — Тобі відомий лозунг юних піонерів?* (І. Багмут).

ПІОНЕРВОЖА́ТА, тої, *ж.*, *іст.* Жін. до **піонервожа́тий.** *Ясної сонячної днини у піонерському таборі піонервожата і вчителька вчили дітей, як проводити піонерські збори, як писати протоколи* (Ю. Мушкетик); *Пролунав дзвінкий голос піонервожатої Клави: — На урочисту лінійку шикуйся! По класах! Швиденько, швиденько!* (В. Нестайко).

ПІОНЕРВОЖА́ТИЙ, того, *ч.*, *іст.* Керівник піонерського загону або дружини (у СРСР та деяких інших країнах); вожатий (у 3 знач.). *Він вчився у дев'ятому класі денної школи, був крайнім нападаючим шкільної футбольної команди, піонервожатим, організатором фізичного гуртка* (М. Дашкієв); *— Сам зрозумій, Льошко: я ж піонервожатий... Комсомолець. Чи міг я приховати від свого секретаря вашу затію?* (Ю. Мокрієв); *Тихонюк позаминулої весни сам закінчив Кленівську середню школу і залишився в ній піонервожатим* (Ю. Збанацький).

ПІОНЕРЗАГІ́Н, го́ну, *ч.*, *іст.* Скорочення: піонерський загін. *Коли хто помітить когось, що писатиме на стінах, негайно сповіщати про це свій піонерзагін* (І. Багмут); *— Все гулі та гулі, — крижаним голосом почав Кузьма Дем'янович. — І зовсім ніякі там гулі, — виправдовувався Льошка. — Щодня у піонерзагоні* (Ю. Мокрієв).

ПІОНЕ́РІЯ, ї, *ж.*, *іст.* Збірн. до **піоне́р** 2. *Найближчими помічниками і друзями Купріяна Олександровича була комунівська піонерія* (О. Донченко); *Насторожено вітаючись до Мелешки, піонерія обтікає його з двох боків, .. весело салютують, шану дідові віддають* (О. Гончар).

ПІОНЕ́РКА, и, *ж.* 1. Жін. до **піоне́р** 1. *Ольга Рошкевич належала до жінок-піонерок, котрі започаткували організаційну працю між українським жіноцтвом* (Р. Горак).

2. *іст.* Жін. до **піоне́р** 2. *Стояв дід і не впізнав онуки. Як же йому звернути увагу на стрижену піонерку з рюкзаком за плечима?* (О. Донченко); *Ех, забули, видно, мати, як самі були піонеркою!* (Л. Письменна); *З дідом вона поводила себе як зразкова піонерка. Мовчала, не бідкалася, а запитуючи абсурдні питання, швидко вгамовувалася, не отримавши на них жодної відповіді* (І. Карпа).

ПІОНЕ́РНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **піоне́рський** 1. *У дисертації подано аналіз піонерних робіт з вивчення флори м. Катеринослава (тепер — м. Дніпро) видатними вітчизняними ботаніками XVIII–XIX ст.* (з наук. літ.); *У 70-х рр. XX ст. науковці Інституту економіки АН УРСР започаткували піонерний економіко-екологічний напрям досліджень* (з наук.-попул. літ.).

2. *біол.* Прикм. до **піоне́р** 4. *Піонерні рослини роблять можливою колонізацію екосистеми більшими та вимогливішими рослинами* (з навч. літ.).

△ **Піоне́рний това́р** *див.* **това́р**[1].

ПІОНЕ́РСТВО, а, *с.* 1. Діяльність або стан піонера (у 1 знач.). *Я мав міцні м'язи, здорові легені і витривалий характер .. В поєднанні з .. романтикою піонерства .. все це разом робило з мене живий механізм, .. весь погрузлий в глибину діяльности й якоїсь ненаситної жадоби творити щось інше і нове* (У. Самчук); *Молилися всі небагаті і чистенькі села галицької землі, що величалася власним національним піонерством* (С. Процюк).

2. Збірн. до **піоне́р** 1. *Піонерами йшли* [люди] *на невідомий тоді степ, колишнє "Дике поле", аби не гнути шиї під кріпацьке ярмо. Тут вироблялась .. висока культура, яка робилась традицією й для нащадків того піонерства* (С. Єфремов).

3. *іст.* Збірн. до **піоне́р** 2. *Піонерство зібралося біля вогнища для святкування початку першої зміни в таборі* (з мемуарної літ.).

ПІОНЕ́РСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до піонера (у 1 знач.). *Мої .. міркування — досить-таки піонерська спроба виокремити підставові структурні ознаки провінціалізму як певного культурного типу* (О. Забужко).

2. *іст.* Прикм. до **піоне́р** 2. *Марат на піонерських зборах "чесно і одверто" виступав проти завзятого курця Альошина* (М. Дашкієв); *Ех, Романе, Романе, пора пам'ятати, що вже давненько минуло твоє піонерське дитинство!..* (Л. Письменна); // Власт. піонерові. *Голоси були хлоп'ячі й дівчачі — бадьорі піонерські голоси* (В. Нестайко); // Який складається з піонерів. *Піонервожатий Женя Голубар не міг щодня брати участі у роботах юннатів .. Та, крім цієї п'ятірки юннатів, у нього ж цілий піонерський загін* (Ю. Мокрієв); // Признач. для піонерів. *Зараз, під час літніх канікул, у них при школі є піонерський майданчик, там дуже весело* (Н. Забіла); *У голові гуло і крутилося, наче там затіяли піонерський конкурс сто юних радянських барабанщиків* (С. Процюк); *Ольга покрутилась кімнатою, порозглядала малюнки, витягла звідкись пачку піонерських журналів* (С. Жадан).

Піоне́рський га́лстук <Піоне́рська крава́тка> *див.* **га́лстук; Піоне́рський та́бір** *див.* **та́бір; (1) Че́сне піоне́рське,** *розм.* — запевнення в правдивості своїх слів; чесне слово *(див.* **сло́во)** від імені піонера, піонерки. *— Дайте чесне піонерське, що нікому не скажете й півслова, — зиркнув на друзів Льошка* (Ю. Мокрієв); *— Тату, я й не думав підслухувати .. Чесне піонерське* (М. Стельмах).

ПІОНЕРТА́БІР, бору, *ч.*, *іст.* Скорочення: піонерський табір *(див.* **та́бір).** *— Мамо, а Тіма їде в піонертабір, — сказала між іншим Галочка* (О. Іваненко); *Учні молодших класів улітку відпочивали в піонертаборах* (О. Бердник).

ПІОНЕФРО́З, у, *ч.*, *вет.*, *мед.* Гнійне запалення нирки, яке спричиняє деструкцію тканин; термінальна стадія гнійного деструктивного пієлонефриту. *Різноманітність захворювань і клінічних проявів, що спричиняють піонефроз, ускладнюють його діагностику й визначення стадії запального процесу* (з наук. літ.); *Особливе значення має дослідження сечі тварин під час діагностування хвороб сечовидільної системи, зокрема пієлонефриту та піонефрозу* (з навч. літ.).

ПІОРЕ́ЙНИЙ, а, е, *вет.*, *мед.* Стос. до піореї. *Піорейний процес у пародонтальних кишенях спричиняє наростання больових відчуттів і дискомфорту, при цьому набухають слизові поверхні, збільшується об'єм гнійного ексудату* (з наук.-попул. літ.).

ПІОРЕ́Я, ї, *ж.*, *вет.*, *мед.* Захворювання, супроводжуване виділенням гною; гноєтеча. *Характерними ознаками отруєння бісмутом є набухання слизової оболонки рота, сіра облямівка на яснах з наступним розвитком піореї та випадінням зубів, виразковий стоматит* (з наук. літ.); *Альвеолярна піорея починається непомітно, із часом ясна червоніють, набрякають, кровоточать і болять, з'являється гній* (з навч. літ.).

ПІОСПЕРМІ́Я, ї, *ж.*, *вет.*, *мед.* Захворювання, пов'язане з накопиченням гною в спермі. *Із розвитком гнійного везикуліту погіршується загальний стан плідника, спричинений піоспермією* (з наук. літ.); *Піоспермія свідчить про запальний процес в урологічній системі* (з навч. літ.).

ПІОСПЛЕНІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Гнійне запалення селезінки. *Піоспленіт нерідко спричиняють гноєтворні бактерії, які потрапляють у селезінку під час травм* (з навч. літ.).

ПІОТО́РАКС, у, *ч., вет., мед.* Захворювання, пов'язане з нагромадженням гною в плевральній порожнині. *Удосконалена методика виконання пункції плевральної порожнини при великих обсягах піотораксу дає можливість зменшити ризик виникнення ускладнень, зробити контрольовану санацію та ввести лікувальні засоби в порожнину плеври* (з наук. літ.).

ПІОЦЕ́ЛЕ, *с., невідм., вет., мед.* Подібне до кісти розширення, набряк приносової пазухи, спричинений гнійним умістом. *Незважаючи на деструктивні зміни в лобній пазусі носа, клінічна картина захворювання протягом тривалого часу є невиразною, поки піоцеле не збільшиться й не почне тиснути на сусідні анатомічні утворення* (з наук. літ.); *Піоцеле може спричинити підкістковий абсцес і зрідка утворення гнійних нориць* (з навч. літ.).

ПІП[1], попа́, *ч., розм.* Духовне звання в православній церкві, середнє між єпископом і дияконом. [П а л а ж к а:] *Чом же ти у попи не постригся, коли в тебе мати попадя була?* (Панас Мирний); — *Читати, писати навчився, а на попа все одно не вийдеш...* (О. Гончар); *Не думав я, що в такі молоді роки можна бути попом* (Г. Тарасюк); // Служитель релігійного культу, який має це звання й здійснює богослужіння. *Нехай попи заспівають, А дружки поплачуть: Легше мені в труні лежать, Ніж його побачить* (Т. Шевченко); — *Може б, Артеме, теє... до попа — хай би молебня... і хату посвятити б...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Даром, брате, музика не грає, піп молебня не служить* (Григорій Тютюнник).

◊ **Вози́ти / повози́ти попа́ в ре́шеті** *див.* **вози́ти; (1) Дурни́й піп хрести́в** *кого* — хто-небудь нерозумний, нерозторопний. — *Дурний твого стражника піп хрестив, коли він отаке каже! — одказав Омелькові становий* (Панас Мирний); — *Дурний тебе, Левку, піп хрестив, — обурювався Лесь Якубенко* (М. Стельмах); **(2) Як піп на ри́зи,** *зі сл.* д и в и т и с я — гордо, з гідністю. *На свою .. латану свитину він* [старець] *дивився, як піп на ризи, й ставив себе коли не нижче дяка, то ніяк не нижче диякона* (І. Нечуй-Левицький).

ПІП[2], попа́, *ч.:* ○ **(1) На попа́,** *у знач. присл., розм.* — вертикально, сторч (у 1 знач.). *Люди зводили ті стовпи "на попа", ставили їх по шнуру й закопували в землю* (С. Чорнобривець); *Навстоячки цей джентльмен нагадував згаслу сигарету, поставлену "на попа". Голова й обличчя — сірий стовпчик попелу, решта — світло-коричневий костюм* (М. Білкун); *Які інтересні двері! Крутяться! Як млин або оте лапате колесо у пароплаві (тільки "на попа" поставлене!). Штовхнеш одні двері, а другі вже тебе доганяють і по спині луплять* (В. Нестайко).

ПІПЕРАЗИ́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний протигельмінтний препарат у формі таблеток або порошку. *Протипоказано піперазин тваринам із підвищеною чутливістю до препарату, а також із захворюваннями печінки, нирковою недостатністю* (з наук.-попул. літ.); *Піперазин швидко всмоктується з травного тракту, виводиться переважно нирками* (з навч. літ.).

ПІПЕРИДИ́Н, у, *ч., хім.* Отруйна легкозаймиста безбарвна прозора гігроскопічна рідина з неприємним різким запахом. *Піперидин — це повністю гідрований аналог піридину* (з наук. літ.); *Як вторинний амін піперидин проявляє сильніші за піридин осно́вні властивості* (з навч. літ.).

ПІПЕРИДИ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **піпериди́н.** *Піперидинове ядро є структурним фрагментом алкалоїдів, зокрема коніїну та анабазину, і входить до складу аналгетичного препарату — промедолу* (з навч. літ.).

ПІПЕ́ТКА, и, *ж.* Скляна трубочка з гумовим наконечником для набирання, втягування рідини і випускання її краплями. *Хворого прийняв* [ветеринар], *Щось з піпетки капа...* (С. Олійник); *Терезка .. розслабила очі й стиснула пальцями гумовий резервуар на піпетці* (Любко Дереш); *Незважаючи на свій маленький розмір, піпетки — найважливіша ланка в будь-якій лабораторії. З їх допомогою учні вчаться відмірювати точний обсяг речовини, виконують точне дозування* (з навч. літ.).

ПІ-ПІ́ *див.* **пі**[2].

ПІР, по́ру, *ч.* Трав'яниста дворічна рослина родини цибулевих з видовженою цибулиною і плоскими листками; порей. *Використовують пір як приправу до різноманітних страв* (з навч. літ.).

ПІРАКА́НТА, и, *ж.* Вічнозелена декоративна кущова рослина родини розоцвітих з овальним темно-зеленим листям, із нечастими довгими й досить гострими шипами та дрібними запашними квітками, зібраними в щиткові суцвіття. *Батьківщиною піраканти є Південна Європа, Південно-Східна Азія, Китай, Тайвань і Гімалаї* (з навч. літ.); *Піраканта, яку називають вогненним шипом, досягає заввишки шести метрів* (з наук.-попул. літ.).

ПІРАМЕЇ́Н, у, *ч., фарм.* Лікувальний болезаспокійливий і жарознижувальний препарат у формі таблеток. *Пірамеїн — це комбінований препарат, у складі якого є амідопірин і кофеїн, що зумовлюють його використання при головних болях, невралгії, а також при різкому підвищенні температури тіла* (з навч. літ.).

ПІРАМІ́ДА, и, *ж.* 1. Велика кам'яна споруда з чотирикутною основою і трикутними боковими поверхнями, які утворюють на вершині будівлі гострий кут, що служила гробницею фараонів у Стародавньому Єгипті. [Є г и п т я н и н:] *Я б ховав у пірамідах .. не царів, а всіх, що добрії діла робили* (Леся Українка); *Чорногуз став їм розповідати про пекучу Африку, про піраміди та про страусів* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * Образно. *Ні, часе, не хвалися, змін нема; Нові ти зводиш піраміди й вежі, Щоб здивувати нас, але дарма — То все старе, лише в новій одежі* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра); * У порівн. *Мов піраміди, вигнались ялини* (І. Гончаренко); // Про пам'ятник такої форми, зведений на честь кого-, чого-небудь, на пам'ять про когось, щось. *Назбиравши каміння, моряки виклали з нього високу піраміду і зверху встановили флагшток* (М. Трублаїні); *Хто не спроможеться поставити собі духовного пам'ятника ще за життя, того ніякі вежі й піраміди не утривалять* (О. Шугай).

2. *мат.* Багатогранник, основою якого є багатокутник, а бічні грані — трикутники, що мають спільну вершину. *Щоб зробити побудову стереометрії змістовнішою, ми з самого початку будемо використовувати просторові фігури — куб, паралелепіпед, піраміду, кулю та ін.* (з навч. літ.); *Куби, кулі, призми, піраміди — .. геометричні фігури, про які колись так безнадійно вперто оповідала їм учителька математики* (Валерій Шевчук).

3. Предмет, що має широку основу і конусоподібне звуження догори. *Занедбаний, змарнований степ. Тільки там, і он там, і ондечки ліворуч — .. хеопсові піраміди териконів* (Б. Антоненко-Давидович); *Один американський учений побудував собі житло у формі піраміди* (В. Нестайко); *Усе* [в Парижі] *водночас впадало в око: різьблений шпиль, шпичастий дах, башточка на розі будинку, кам'яна піраміда одинадцятого століття* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Група предметів, укладених або складених у формі купки, що має широку основу і звужується догори. — *Вже там тих цукрових пірамід, тих вин шампанських... то за це нехай вибачать* (І. Нечуй-Левицький); *Над високим ліжком з великими рожевими бантами зводилась піраміда пухких подушок* (В. Кучер); *З піраміди апельсинів, шоколадних виробів, печива, винограду виділялись стрільчасті пляшки у золотих ковпачках* (Ірина Вільде); *Подія небувала в історії сім'ї: піраміда обгорнутих червонавим і сіро-жовтим папером ... пакунків на писемному столі!* (Олекса Ізарський); // Більярдні кулі, складені на початку гри у формі трикутника; вид більярдної гри в 16 куль. *Право розбити піраміду в американському більярді можна передати суперникові* (із журн.).

4. Гімнастична, акробатична фігура, яка складається з групи людей, що стають один одному на плечі. *На плечі їм вилізли троє, а на тих трьох ще два молодих козаки, і вся жива піраміда помчала .. по колу* (З. Тулуб); *Роблять* [хлопці] *піраміду. Стають укількох, беруться за руки, інші вилазять на перших, ще інші — на других, і нарешті висока у три поверхи піраміда...* (У. Самчук).

5. Пристосування для тримання і зберігання ручної довгоствольної стрілецької зброї. *Вояки розложилися в маленькім ліску, уставили карабіни в піраміду* (І. Франко); *Ми переобладнували дачні приміщення під казарми .. Лаштували двоярусні нари, майстрували столи, ослони, вішалки, піраміди для зброї* (Є. Доломан); *Серб переніс мого шмайсера до піраміди з карабінів* (Р. Андріяшик); *Повернувся з чергування Лясков. Протупотів по коридору, поставив у піраміду свій автомат* (П. Загребельний).

6. *спец.* Деревоподібна структура чого-небудь з ознаками впорядкованості від вершини до основи, при якій вищерозташований рівень керує рівнем, що перебуває нижче, і має з ним зворотний зв'язок. *Ниркові піраміди верхнього кінця нирки людей зрілого та похилого віку було досліджено на зрізах у горизонтальній площині* (з наук. літ.); *Для вибірки всіх інформаційних об'єктів, описи яких перетинаються з описом заданого об'єкта, достатньо простежити шляхи, що виходять з вершин, які утворюють його піраміду* (з наук.-техн. літ.); *Загальний закон пірамід полягає в тому, що зміна на більш низькому логічному рівні майже ніколи не зачіпає вищі логічні рівні, а зміна на вищому логічному рівні завжди зумовлює комплекс змін на нижчих рівнях* (з наук.-попул. літ.); *У піраміді скроневої кістки розміщені органи слуху й рівноваги, в її каналах проходять судини й нерви (внутрішня сонна артерія, лицевий нерв та ін.)* (з навч. літ.).

△ **(1) Фіна́нсова піраміда,** *екон.:* а) ієрархічна організація, членство в якій набувають за умови внесення певних коштів для отримування прибутку її членами відповідно до місця кожного з них в ієрархічній структурі та залежно від кількості залучених ними учасників. *Діяльність фінансових пірамід є забороненою в Україні та прирівнюється до шахрайства з фінансовими ресурсами* (з мови документів); б) спосіб наживи, використовуваний такою організацією. *Фінансова піраміда — це технологія злочинної діяльності, яку використовують для заволодіння чужим майном шляхом обману та зловживання довірою (шахрайства)* (з навч. літ.); — *Золоті теми дев'яностих — металобрухт, фінансові піраміди, приватизація...* (Люко Дашвар).

ПІРАМІДА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який має, нагадує форму піраміди (у 1, 3 знач.). *Ми звертаємо до скверика, де похований Сашко Марченко. На могилі пірамідальний обеліск з дощок, пофарбований під мармур* (Є. Доломан); *Перед нами з'являється пірамідальна гора з білим скалистим вершком* (М. Коцюбинський); *Є пірамідальні рифи з єдиною вершиною, що виступає з води* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Який має крону, що за формою нагадує піраміду (про рослину). *Темно-зеленим муром оточили галявину пірамідальні ялини* (О. Донченко); *Великі старі осики творили .. окремий гайок. До них, немов гості з чужої сторони, прийшли темні пірамідальні тиси* (Н. Королева).

2. *спец.* Який має властивості, ознаки і т. ін. піраміди (у 6 знач.). *Важливою властивістю пірамідальних мереж є ієрархічність, що дає можливість відображати структуру складених об'єктів і їхні родо-видові зв'язки* (з наук. літ.); *Система ідентифікації людини за її ЕКГ ґрунтується на використанні зростаючих пірамідальних мереж у режимі розпізнавання* (з наук.-техн. літ.); *Дослідження міжклітинної передачі інформації та властивостей нейронів з пірамідальними клітинами дає змогу побудувати модель нейрона як джерела інформації* (з навч. літ.).

△ **Пірамі́да́льна (італі́йська) топо́ля** *див.* **топо́ля.**

ПІРАМІДА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пірамідáльний.** *Спадисті дахи Благовіщенської церкви (1778 р.) у селищі Березна Менського району Чернігівської області підкреслюють центричну пірамідальність композиції, увінчаної центральною банею на восьмигранному підбаннику* (із журн.); *Ознаками організації є насамперед пірамідальність побудови з єдиним центром і вибудовуванням дерева цілей* (з наук.-попул. літ.).

ПІРАМІДА́ЛЬНО. Присл. до **пірамідáльний.** *Стіни церкви виведені не прямо, а пірамідально, так що церква однизу трохи ширша, ніж вгорі* (І. Нечуй-Левицький); *У соцмережах, побудованих пірамідально, точиться боротьба за 3–5 % цифрового електорату, який орієнтується у своєму виборі на лідерів суспільної думки* (з публіц. літ.).

ПІРАМІ́ДКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пірамі́да** 2, 3. *Руки її тремтять від хвилювання, і вона мало не випускає цілу пірамідку тарілок* (З. Тулуб); *Насипала* [Марина] *цукру в цукерничку, накраяла булки і тепер укладала кусні в апетитну пірамідку* (Ірина Вільде); *Від всього подвір'я віяло спокоєм і тишею, ніби воно знаходилося всередині скляної китайської пірамідки* (І. Роздобудько); * У порівн. *На правому березі потоку стоїть рівна гладенька стіна з сірого граніту .. Поверх стіни скрізь витикаються зубці, неначе пірамідки з граніту* (І. Нечуй-Левицький).

ПІРАМІ́ДНИЙ, а, е, *спец.* Який має форму, властивості і т. ін. піраміди (у 6 знач.). *Кора великих півкуль має шість рядів, зокрема пірамідний, утворений клітинами пірамідної форми, розміри яких поступово ростуть у напрямі від поверхні кори вглиб сірої речовини* (з наук.-попул. літ.); *Видатний київський анатом, учений зі світовим ім'ям В. О. Бец запропонував учення про архітектоніку кори головного мозку та гігантських пірамідних клітин, названих клітинами Беца* (з навч. літ.).

△ **Пірамі́дна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПІРАМІДО́Н, у, *ч., фарм.* Те саме, що **амідопіри́н.** — *У вас пірамідону нема? — нарешті спитала вона. — У мене страшенно болить голова* (М. Трублаїні); *Він випив таблетку пірамідону і ліг на свою канапу* (С. Журахович); *Вони поступово спадали на силі, оті заздрість, тоскнота, гнів і страх, ставали менш виразні, .. як зубний біль після чималої дози пірамідону* (М. Дашкієв).

ПІРАМІДОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до піраміди (у 1, 3 знач.), схожий на неї. *Один шар твердих побутових відходів укладається на інший так, щоб утворився пірамідоподібний насип, з якого вода стікає* (з мови документів); *Із вершини гори Грофа (1748 м) у Карпатах відкривається захоплююча гірська панорама на довколишні хребти кам'янистих Горган: видно найвищу вершину масиву — Сивулю, хвилястий гребінь неприступної Аршиці, розлогий Ігровець та пірамідоподібний верх Попаді* (із журн.); *Пірамідоподібний бамбуковий дах захищатиме вас від сонця та дощу* (з мови реклами).

ПІРАНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання інтенсивності сонячної радіації. *Піранометром вимірюють сумарну та розсіяну сонячну радіацію, що надходить на горизонтальну поверхню* (з навч. літ.).

ПІРА́НЬЯ, ї, *ж.* Хижа риба ряду коропоподібних зі сплюснутим тілом овальної форми, плоскими трикутними зубами завдовжки до 5 мм і масивною нижньою щелепою, яка водиться в прісних водах Південної Америки. *Індіанки порали своє волосся зубами хижої риби піраньї* (Ю. Бедзик); *Варто стрибнути в річку, де водиться піранья, і цей акт негайно перетворюється на самогубство. Табун ненажерливих хижаків здатний за хвилину-другу лишити від жертви самий кістяк* (І. Білик); * Образно. *Я відчував, що десь там, усередині мого тіла, .. зароджується й підіймається теплим згустком утома .. Жодні робочі будні .. нічого не важили проти цього згустка, який просто роз'їдав ізсередини.., мов запущена кимось під шкіру піранья* (С. Жадан).

ПІРАРГІРИ́Т, у, *ч.* Мінерал із класу складних сульфідів від темно-червоного до чорного кольору з червонуватим відтінком; руда срібла. *У сульфідних рудах Мужіївського родовища на Закарпатті виокремлено срібне зрудіння із густою вкрапленістю пірааргіриту та полібазиту в галеніті* (з наук. літ.).

ПІРА́Т, а, *ч.* 1. Морський грабіжник, розбійник (у 1 знач.). [Д о л о р е с:] *Він жив тоді, ховаючись в печерах... жив контрабандою... а часом плавав з піратами...* (Леся Українка); *Численні пірати нападали і на кораблі у відкритому морі, і на поселення в прибережних краях — людей хапали, як дичину* (В. Чемерис); [Г о н е ц ь:] *Пірати знані .. знову розходились: Скрізь кораблями хвилі моря крають, Італії плюндрують береги. Люд прибережний весь дрижить від страху* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Ураган на морі поводить себе, як зграя піратів* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *перен., розм.* Той, хто знищує, убиває і т. ін. кого-, що-небудь або поводиться як грабіжник, розбійник (у 1 знач.). *Командир есмінця добре знав правила поведінки підводного ворога: значить, пірат зупинився, завмер* (М. Трублаїні); *Фашистські повітряні пірати з винятковою лютою накинулись на цю гідростанцію* (Яків Баш).

2. *перен., розм.* Той, хто схильний до пригод, пустощів і т. ін. (перев. про дітей); розбійник (у 2 знач.). — *Так і запишемо: "Бригантина", — сказав директор, вносячи якісь позначки до своєї саморобної карти. — .. Для наших маленьких піратів це буде саме те, що треба... В їхньому дусі* (О. Гончар).

3. *перен.* Той, хто порушує право інтелектуальної власності (у видавничій справі, інформаційних технологіях і т. ін.). *До жовтня Млинарський закінчив свою колосальну мапу буття (завдячуючи допомозі приятеля, комп'ютерного пірата)* (Т. Прохасько); *Ще 1995 р. у Великій Британії було доведено, що пірати домінують у перетворенні потенційних шанувальників ліцензійного програмного забезпечення на дієвих користувачів його копій* (з наук. літ.); *Пірати спеціалізуються на крадіжках текстів нових комерційних програмних продуктів і технологічних ноу-хау* (з наук.-попул. літ.).

ПІРА́ТСТВО, а, *с.* 1. Промисел, заняття піратів (у 1 знач.); морський розбій. — *Він готує новий заколот на Октавії, — сказав я. — .. До того ж він викрадає кораблі — а це вже піратство* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Вони, наслідуючи мій приклад, можуть кинути піратство і повернутися до мирних занять — полювання або заготівлі лісу* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

2. *збірн., розм.* Пірати (у 1 знач.). — *Ви, хорунжий Котигорошку, під час знешкодження каспійського піратства, — говорив генерал, — виявили деякі екстраординарні здібності* (В. Кожелянко).

3. *перен.* Діяльність пірата (у 3 знач.). *Використання неліцензійного програмного забезпечення є порушенням авторських прав його власників і кваліфікується як комп'ютерне піратство* (з наук.-попул. літ.); *Піратство завдає економічної шкоди кіноіндустрії: нелегальне розповсюдження фільму перед його офіційною прем'єрою знижує дохід від касових зборів щонайменше на 19,1 %* (із журн.).

ПІРА́ТСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **піра́т** 1. *Він потрапив до піратської компанії, яка займалася постачанням рабів для плантацій на якомусь острові* (В. Лис); *Череп зі схрещеними кістками під ним — це піратська емблема. У кожній сутичці пірати виступають під прапором із зображенням черепа* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Я не можу вам сказати, чи став він порядною людиною, чи піратські ноги знову вивели його на кривий шлях* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Зробили* [пірати] *з Тортуги лігво, звідки виходили на страхітливий піратський промисел. Нападали .. на іспанські кораблі та колонії* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); // Належний піратові, піратам. *Якийсь піратський корабель напав на торговий* (Іван Ле); *Телеграма випала з Гленарванових рук. Зникли усі сумніви. Чесна шотландська яхта потрапила до рук Бена Джойса й перетворилась на піратське судно!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Острови .. були порослі реп'яхами, колючим чагарником, пориті звірячими норами та піратськими лігвами* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Характерний для пірата, піратів, властивий їм. — *Доведеться вам зав'язати очі на час польоту. Іван заклiпав повіками. — Що це за піратські прийоми?* (О. Бердник); *Вона відкинула навіть думки про плавний, демократичний перехід бесіди в інше русло, просто, піратським способом, пішла на абордаж: — Знаєте, давайте змінимо тему* (А. Кокотюха).

2. *перен., розм.* Такий, як у пірата (у 2 знач.); із пригодами, пустощами. — *О-о-о, Жменька і Оберемок! Молодці! Скільки ж тут металу? — схопилася вона за ліжко .. А хлопці вирушили в нову піратську експедицію* (М. Білкун).

3. *перен.* Стос. до піратства (у 3 знач.). *У шкільні роки я мріяв про підпільну студію звукозапису. Я хотів тиражувати піратські альбоми* (Ю. Андрухович); *Ми пересилали йому пілотами міжнародних авіаліній пакунки з карпатським самогоном і яблуками, українськими сигаретами і піратськими дисками* (Т. Прохасько); *Їй вистачає й купи всілякого іншого мотлоху в думках і подіях, приємних і не дуже. Із приємного було .. лідерство в піратських продажах фільмів за минулий тиждень* (І. Карпа); *Було в цій роботі і приємне. Наприклад, .. пошук ілюстрації у власноруч дібраній піратській колекції фото акторів та світлин із фільму* (Н. Сняданко); *Основною причиною гальмування процесу поширення прикладного програмного забезпечення в Україні є піратство* (з наук. літ.).

ПІРВА́ТИ[1], вý, вéш, *док., кого, що, діал.* Порвати *(див.* **порва́ти[1]** 1); роздерти (у 1 знач.), розірвати (у 1 знач.). *З молодих грабових пагонків, коли їх зв'ялити, крутять вужівки .. Вони цупкі й гнучкі; їх можна, як хочеш, гнути, але ніколи не зломиш, ані пірвеш. Хіба що перетнеш сокирою* (У. Самчук); *Ланцюг як ланцюг! Таких на Січі було вдосталь, — їх виковували в кузнях .. Але тут це не просто ланцюг, а ворог, якого треба знищити. Та як? Пірвати? Не перервеш* (В. Малик); * Образно. *Чалий поїхав зовсім. За ним зачинились старі ворота, пірвавши з глухим скрипінням усі ті живі нитки, що в'язали його з хлопцями* (І. Микитенко).

ПІРВА́ТИ[2], вý, вéш, *док., кого, що, діал.* Порвати *(див.* **порва́ти[2]** 2); схопити. *Вона зірвалася на рівні ноги, вхопила клунок з своїм зіллям, пірвала дівчину за руку і обі погнали...* (О. Кобилянська); *Питала* [Мотря] *себе, чи добре вона зробила, що втікла? Але розум відповідав, що не з власної волі втікала, її ж пірвали. Це одно, а друге — кожний боронить свого життя і волі* (Б. Лепкий); *Очі йому спалахнули, ліва брова круто зломилася, й він пірвав козака за сорочку. — То ти .. з мене мертвого хочеш наперед взяти платню?* (Ю. Мушкетик).

ПІРВА́ТИСЯ[1], вéться, *док., діал.* Порватися *(див.* **порва́тися[1]** 1); розірватися *(див.* **розрива́тися[1]** 1). *Ходила* [Пазя] *буцім до Йваних передати їй гроші на шнурки до черевиків, бо пірвалися* (Л. Мартович); *Коли ж людина знайшла свою половину, але не поєдналась з нею, скрипка плаче сумно-тужливо, поки не пірвуться струни і не розіб'ється скрипка...* (Р. Горак); * Образно. *"Що тепер? — свердлувало в мозку. — З батьківською хатою пірвала. Пірвалися золоті нитки. Тепер вона сама й бідна"* (Б. Лепкий).

ПІРВА́ТИСЯ[2], вéться, *док., діал.* Порватися *(див.* **порива́тися[1]** 1); порушитися, припинитися (про зв'язки, стосунки і т. ін.). *В бесіді своїй головний натиск поставила* [Олена Пчілка] *на участь молодіжі* [молодежі] *в її ювілею* [ювілеї], *яка доказує, що зносини між старшими і молодшими поколіннями не пірвуться ніколи* (І. Франко).

ПІРВА́ТИСЯ[3], вýся, вéшся, *док., діал.* Порватися *(див.* **порива́тися[2]** 1); кинутися (у 1 знач.). *Інші полковники й собі пірвалися до ксьондза, а я не заважав їм, аби пан Кисіль упевнився, в якій шані тут не тільки гетьман, а і його жона* (П. Загребельний); *Я пірвалася до мами з пронизливою вимогою — негайно навчити плести!* (О. Забужко); *Голосить сніговиця* [сніговиця], *колючий хрипне дріт, а золота жар-птиця пірвалася в політ* (В. Стус); * Образно. *Він оповідав і про історію тих шукань, .. про всі спроби гордої людської душі пірватися в блакить і про її трагедії* (І. Багряний).

ПІРГЕЛІО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання абсолютної кількості сонячної радіації. *Принцип дії піргеліометра ґрунтується на вимірюванні кількості тепла, що утворюється при поглинанні сонячного випромінювання* (з наук.-техн. літ.); *Абсолютний компенсаційний піргеліометр створив у 1896 р. шведський геофізик К. Ангстрем, а 1905 р. цей прилад було запатентовано як еталон Міжнародною метеорологічною конференцією* (з наук.-попул. літ.); *Піргеліометр поглинає сонячні промені двома однаковими тонкими затемненими манганіновими пластинами* (з навч. літ.).

ПІРГЕЛІОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *метеор.* Стос. до піргеліометра і піргеліометрії. *У 1956 р. було прийнято нову єдину міжнародну піргеліометричну шкалу, введену в дію 1957 р.* (з навч. літ.).

ПІРГЕЛІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., метеор.* Вимірювання абсолютної кількості сонячної радіації. *Результати піргеліометрії дають змогу вивчати тепловий баланс Землі як планети, головні закономірності динаміки її атмосфери й механізму формування клімату* (з наук. літ.); *Потік випромінювання від навколосонячного ореолу, за даними піргеліометрії, може навіть перевищувати потік випромінювання від сонячного диска* (з навч. літ.).

ПІРГЕО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання інтенсивності ефективного випромінювання земної поверхні. *Під час вимірювання ефективного випромінювання поверхню піргеометра поперемінно повертають то до неба, то до підстильної поверхні землі. Різниця отриманих величин відповідає ефективному випромінюванню земної поверхні* (з наук.-попул. літ.); *Спектральна чутливість піргеометра залежить переважно від матеріалу, що захищає приймальні поверхні* (з навч. літ.).

ПІРЕНЕ́ЄЦЬ *див.* **піренéйці.**

ПІРЕНЕ́ЙКА *див.* **піренéйці.**

ПІРЕНЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **піренéйці** і Піренеї. *Під високими склепіннями піренейського неба він пізнав прекрасне та неповторне щастя першого кохання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Хоч ця споруда* [резервуар] *й поступалася перед теперішнім гідравлічним вентилятором, але .. була не така примітивна, як старовинний піренейський повітронадувний пристрій* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Піренейські річки повноводні й мають значний гідроенергетичний потенціал* (з наук.-попул. літ.); *Із твору Н. Королевої "Без коріння. Життєпис сучасниці" дізнаємося, що мешканці долини Родана та піренейських країв не визнавали себе ні за васалів Франції, ні за підданих Арагону* (з навч. літ.).

ПІРЕНЕ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **піренéєць,** éйця, *ч.;* **піренéйка,** и, *ж.).* Жителі Піренеїв. *Трамонтана... Так поетично називають піренейці холодний північний гірський вітер* (з публіц. літ.); *Семеро піренейців завітали на корти Касабланки* (із журн.); *Із представницею Данії піренейка впоралася за дві тенісні партії* (з газ.).

ПІ́РЕНЬКО, а, *с., поет.* Пестл. до **перó** 1. *Дівонька встала, двори вмітала, Столи встиляла* [встеляла], *павоньки гнала .. Павоньки ідуть, піренько ронять* (з народної пісні); *Пташку я посадовив на гілці, — Крила-піренько пістряве* (А. Кримський).

ПІРЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до гарячки (у 1 знач.), пов'язаний з нею. *На фоні лихоманки піретичного типу у тварин швидко розвивається анемія, згодом жовтяниця* (з наук. літ.); *У медицині виокремлюють такі ступені підвищення температури тіла: субфебрильний (37–38 °С), фебрильний (38–39 °С), піретичний (39–41 °С) і гіперпіретичний (вищий за 41 °С)* (з навч. літ.).

ПІРЕ́ТРУМ, у, *ч.* 1. Багаторічна трав'яниста або напівкущова рослина родини складноцвітих заввишки 0,6–1 м із черговим, розсіченим на сегменти, рідше цілісним листям і дрібними квітками. *Піретрум дуже схожий на ромашку: має жовту серединку і велику кількість пелюсток по всьому її діаметру* (з наук.-попул. літ.); *Висхідні, ребристі, розгалужені й опушені стебла в піретрумів сягають заввишки 60–100 см* (з навч. літ.).

2. Дрібний жовтувато-сірий порошок, який одержують із висушених та розмелених суцвіть деяких видів ромашки. *Піретрум — це природна отрута для різних комах* (з навч. літ.).

ПІ́РЕЧКО, а, *с., поет.* Зменш.-пестл. до **перо́** 1. *На дворі, гей же на дворі, Злоте піречко на сто́лі* (з народної пісні).

ПІРИДИ́Н, у, *ч., хім.* Отруйна легкозаймиста безбарвна прозора гігроскопічна рідина з неприємним різким запахом. *Похідні піридину мають широкий спектр біологічної дії. Їх застосовують, зокрема, у фармакології та супрамолекулярній хімії як структурні блоки, в агрохімії — як фунгіциди, пестициди та гербіциди* (з наук. літ.); *Піридин використовують для денатурації спиртів, під час виробництва ліків, барвників і засобів захисту рослин* (з навч. літ.).

ПІРИДИ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **піриди́н.** *Реакції електрофільного заміщення в піридиновому ядрі — нітрування, сульфування, галогенування — здійснюються за жорстких умов* (з навч. літ.); // Признач. для виготовлення піридину. *Каргат закінчує роботу над проєктом дослідної піридинової установки* (Ю. Шовкопляс).

ПІРИМІДИ́Н, у, *ч., біохім.* Гетероциклічна сполука у формі безбарвних ромбічних кристалів зі специфічним запахом. *Ядро піримідину входить до складу вітамінів, антибіотиків, барбітуратів, піримідинових сульфамідів (сульфазину, сульфадимезину), похідних урацилу* (з наук. літ.); *Піримідин легко розчиняється у воді, етанолі та ефірі* (з навч. літ.).

ПІРИМІДИ́НОВИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **піримідин.** *Піримідинові основи можуть бути екзогенного (надходять у складі біологічних молекул їжі) та ендогенного (їх синтез здійснюється у клітинах організму людини) походження* (з наук. літ.); *Піримідиновий цикл є в складі тиміну, цитозину, урацилу, які містяться в нуклеїнових кислотах і коферментах* (з наук. літ.).

ПІРИ́НА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **перо́** 1; пір'їна. *Пірина голубки впала на підвіконня.*

ПІРИ́НКА, и, *ж., рідко.* Зменш.-пестл. до **пірина.** *Піринка перетворилася на сокола й полетіла в чисте поле* (з казки); * У порівн. *Вона почуває в собі щось досі невідоме. Почне молитися — і не може .. А то видається, що вона стала легкою, так легкою, як піринка, от-от здійметься угору і полетить кудись* (М. Коцюбинський).

ПІРИ́Т, у, *ч.* Мінерал жовтого кольору з металевим блиском із класу сульфідів; сірчаний колчедан. *Пірит міститься в магматичних та осадових породах у формі суцільних зернистих і щільних мас, украплень, окремих кристалів, друз* (з наук.-попул. літ.); *Тоні мусів день у день завалювати в здорові блискучі скрині блискучі сірі камінці в поросі. Це називалося тут на заводі "пірит"* (М. Йогансен); *Берег уривався в море високими скелями. Вони блищали тисячами вкраплених у них золотих блискіток. То були пірити* (М. Трублаїні); *Прикрасили* [мармур] .. *кристали піриту* (М. Стельмах); * Образно. *Два вовки завили На місяця розкришений пірит* (Е. Андієвська).

ПІ́РИТИ[1], рю, риш, *недок., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **періщити** 1.

2. *тільки 3 ос.* Те саме, що **періщити** 2. *Надворі дощ такий пірить* (Сл. Б. Грінченка); *Той* [вітер] *як погнав хмару, як почав пірить дощ* (П. Чубинський).

ПІ́РИТИ[2], рю, риш, *недок., що, діал.* 1. Набирати багато чого-небудь (у кишеню, поділ, мішок і т. ін.). *Їхній батько працює на базі, мати — в гастрономі. Увесь будинок бачить, як щовечора пірить вона з гастроному важкого кошика* (Ю. Мушкетик); *Голова або скумекав, що перед ним не така вже й проста баба, або згадав, як вона ще недавно гонила його разом з іншими хлопчаками із свого садка — яблука пірив!* (Г. Тарасюк).

2. Тягати, носити що-небудь важке. *Прокіп Дудка сердито б'є вишневим костуром у землю і, сутулячись, іде попід вербами. Похилену голову з кострицею волосся несе на в'язах так, наче хуру сіна пірить на собі* (Є. Гуцало).

ПІРИ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **пiри́т.** *Піритні кристали мають форму куба* (з навч. літ.); // До складу якого входить пірит. *На дренажних піритних ґрунтах, що мають низький водневий показник, фауна сильно уражена* (з наук. літ.); *До вантажів, що змерзаються при температурі нижчій за 0 °С і втрачають свої властивості сипкості, належать, зокрема, залізні, мідні й піритні концентрати* (з наук.-попул. літ.).

△ **Піри́тний (колчеда́новий) недо́гарок** *див.* **недо́гарок.**

ПІРИ́ТОВИЙ, а, е. Те саме, що **піри́тний.** *Для зони Мар'ївського насуву характерна піритова та баритова мінералізація* (з наук. літ.); *До складу дрібнозернистих піритових агрегатів алювію річки Дніпро входять, зокрема, карбонати та інші новоутворені мінерали річкового осадку* (з наук.-попул. літ.).

ПІРИ́ХІЙ, я, *ч., літ.* Ненаголошена двоскладова стопа ямба або хорея у віршуванні. *Пірихії, а також стопи з двох наголошених складів (спондеї) є джерелом урізноманітнення ямбічних і хореїчних віршових мелодій* (з навч. літ.); *Здебільшого рядки з пірихіями в другій і третій стопі бувають важкі і немузичні; але Котляревський уже вміє надати їм легкости та мелодійности* (М. Зеров).

ПІР'Ї́НА, и, *ж.* Те саме, що **перо́** 1. *Дичину поранено. Це підтвердили кілька скривавлених пір'їн, які загубив птах* (О. Донченко); *Помітив* [Григорій] *пір'їну на гілках. Обдивився на тім місці пильно — рябок сидів у гущавині* (І. Багряний); *Пригадалося, як саме на цій хвилі гойдалася колись пір'їна, що пустив за течією* (І. Пільгук); * Образно. *Шануйте коми кожної пір'їну В розкриллях білих ста його* [Т. Шевченка] *томів, Що піднімали з урвищ Україну* (Д. Павличко); * У порівн. *Хвилі відливу, мов пір'їну, понесли мене з плотом* (Іван Ле); *На чоло студеними пір'їнами впали важкі волохаті сніжинки* (М. Дочинець).

ПІР'Ї́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пір'ї́на.** *Довгим дзьобом почала* [чайка] *перебирати пір'їнки на хворому крилі* (Ю. Збанацький); *Кров залила Ході очі, але він бачив, як його душа, схожа на маленьку пір'їнку, відлітає в піднебесся на місце світле, на місце квітуче, місце спокійне* (В. Шкляр); * У порівн. *Розлетілись, як пір'їнки від вихору, всі думки* (В. Винниченко); *На мить їй здалося, що вона стала легка, як пір'їнка* (Д. Ткач).

ПІР'Ї́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пір'ї́нка.** *Тільки й чути шелест, як вискубують пір'їночки з пташок* (А. Кримський); * Образно. *Париж, троянди, спека... Кошмар тих літ, .. пір'їночка оскубаної мрії! Мене б спитали: ще раз хочеш юності? Будь ласка, прошу. Тільки без Марії* (Л. Костенко); * У порівн. *Сукняна чумарчина на однім плечі, як пір'їночка* (Остап Вишня); — *Занесли його в хату — легенький, як пір'їночка. І стогне — страх .. Хто ж його так ото покалічив, сердегу...* (Григір Тютюнник).

ПІР'Ї́СТИЙ, а, е. 1. Покритий пір'ям; з оперенням (у 2 знач.). *Хлопець дивився, як поглибились, загострились барви вечірнього світу .. Несподівано йому здалось, ніби полум'я пролопотіло над пір'їстими спинами гусей* (М. Малиновська).

2. Те саме, що **пери́стий** 1. *Була п'ятниця, був легкий .. мороз, падав і не падав пір'їстий сніжок* (У. Самчук); *Напружились води у Тигрі, піднялись високо. Здавалось, вода .. залле собою увесь простір, не лишиться навіть високих пір'їстих голівок пальм* (Ю. Логвин).

△ **Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки** *і т. ін.) див.* **хма́ра.**

ПІРКЕ́, *невідм., с., мед.* Алергійна проба на шкірі для встановлення наявності або відсутності в організмі туберкульозної інфекції. *Наявність вираженої шкірної реакції на пірке свідчить про напружений імунітет, тобто організм активно взаємодіє зі збудником* (з наук. літ.).

ПІРНА́ЛО, а, *с., розм.* Пристосування для витискання різноманітних кондитерських форм із тіста. *Використовуючи пірнало, можна створювати оригінальні декоративні елементи для кексів, тістечок, тортів і печива* (з газ.).

ПІРНА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пірнання. *Пірнальний рефлекс ссавців виник мільйони років тому. Він зумовлює зміни в організмі, які полегшують занурення на глибину* (з наук.-попул. літ.); *Навчають плавання під водою з аквалангом після складання заліків теоретичного курсу, який передбачає, зокрема, знання з фізіології пірнальної справи* (з навч. літ.); *19 січня на центральному міському водоймищі відбувається освячення води та щорічний пірнальний марафон* (з газ.).

ПІРНА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто пірнає (у 1 знач.), займається пірнанням. — *До речі, в українській же має бути власне слово для "дайвінгу"? — Ага. Пірнання. Я буду, значить, Пірнальником Відкритих Вод* (І. Карпа); *Пірнальник Ганс, чемпіон Німеччини з фридайвінгу, .. сидів при вході до бару і гортав якийсь журнал* (Любко Дереш).

ПІРНА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пірна́льник.** *У Кореї є професійні пірнальниці, які заробляють на життя видобуванням молюсків з морського дна* (з газ.).

ПІРНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пірна́ти** 1. *Він глибоко вдихнув грудьми повітря, наче перед пірнанням* (А. Головко); *Вода в трюмі реве при кожному пірнанні судна* (О. Довженко); *Своїм пірнанням я здійняв хвильки* (В. Нестайко); *Пірнання у глибини — це те, для чого я створена. Вода — моя стихія* (Любко Дереш); * Образно. *Пінкертон підбивав у спорожнілій конторі свій щотижневий баланс. Кожен долар був наче скарб, віднайдений у таємничих морських глибинах, кожна операція — наче пірнання шукача перлин* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПІРНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. Занурюватися у воду з головою. *Пере Ганна сорочки, а син купається, пірнає, брьохається* (І. Нечуй-Левицький); *Хто плаває, хто вглиб пірнати взявся, Хто бризкається серед кипучих хвиль* (Б. Грінченко); *З води то виринала, то знов пірнала величезна риба* (М. Трублаїні); *На озері купалося троє хлопців. То вони поруч пливли, то в рядок, мов качки, то бризкали водою один на одного, хлюпалися, глибоко пірнали* (М. Малиновська); *Золотою рибкою пірнала дівчинка в голубих хвилях* (В. Багірова); // Пливучи, занурюватися у воду. *Подекуди тільки дрючки пірнали й не доставали до дна* (І. Нечуй-Левицький); *Часом глибоко пірнаючи в них* [хвилі], *кораблі весь час ідуть бездимним ходом* (В. Кучер); // *перен.* Опускатися, вгрузати в що-небудь м'яке. *Петро Петрович .. пірнає в м'які глибини крісла й, витягнувши хустку, витирає широку спітнілу лисину* (В. Домонтович); *Глибоко пірнаючи в застелену рядном солому, він крутиться .. та достойно роздає благословення селянам* (М. Стельмах).

2. *перен.* Пересуваючись по землі, швидко опускатися в сніг, вибоїну і т. ін. *Коні мечуть копитами сніг, сани пірнають в вибоях* (М. Коцюбинський); *Як вискочимо ми було із саней на стежку снігову .. Біжимо, біжимо .. і пірнаємо у сніг з головами. Весело!* (Остап Вишня); *Торішня трава не дає чоботям пірнати у в'язкий чорнозем* (Є. Доломан); *Пройшли важкі дощі, й карета то пірнала в глибокі баюри, то різала колесами в'язку чорну тванюку* (Ю. Мушкетик); // Літаючи, ширяючи в повітрі, швидко опускатися вниз. *Над землею в густому .. повітрі пірнали ластівки і стрижі* (О. Копиленко); *Він пролітає над тайгою .. Ось вривається Володимир у хмари, ось виринає, знову і знов пірнає і валиться в повітряну яму* (О. Довженко); *Дніпра жовто-зелена грива розкошлана по всіх вітрах, і грайвороння* [гайвороння] *сиротливо пірнає, схрипле, по ярах* (В. Стус); // Рухаючись, зникати з поля зору. *Василина знала, куди він їздить, проводила коня очима через греблю, доки він не пірнав у зелених садках* (І. Нечуй-Левицький); *Йде* [Брянський] *на чолі роти в кам'яних бескеттях, пірнаючи й виринаючи, як у хвилях* (О. Гончар); // *розм.* Швидко проникати куди-небудь; ховаючись, швидко зникати десь. *Він* [князь мишей] *пірнає у щілину І вертає за хвилину З військом мишачим своїм* (Л. Первомайський); *Хлоп'ята дружно пірнали в гущавину натовпу* (Д. Ткач); *Він .. накидав просте чорне корзно з каптуром і пірнав у городську тисняву* (І. Білик); *Ти прискорював крок, озирався раз по раз, раптово змінював маршрут, пірнав у підворіття* (Ю. Іздрик).

3. *перен.* Повністю віддаватися якій-небудь справі, заняттю; захоплюватися чимсь; поринати (у 3 знач.). *Змушений жити в місті, .. я часом з головою пірнаю в етнографічні записи* (М. Коцюбинський); *Може, зараз не час пірнати у минуле?* (Н. Рибак); *Мечислав Живокіст усе глибше й глибше пірнав у свої думки та плани* (М. Білкун); — *Ти ж, я так розумію, в науку пірнати не збираєшся* (Ю. Винничук); // Переходити до якого-небудь стану. *Давид майже завжди прокидається одразу, але, підвівшись з постелі, знову припадає до неї і пірнає в напівзабуття* (М. Стельмах); *Цієї ночі радник святої служби Юліус Мільх майже не спить. Виснажений, він нарешті пірнає в тривожне забуття* (В. Дрозд).

4. Пригинатися, падати вперед і т. ін. (у спорті, танці тощо). *Він .. давай боковими гилити мене... я пірнаю під лікоть, виходжу в тил — і п'ятою по шиї!* (Л. Кононович); *Вирішення питання про те, чи гравець пірнав, часто є дуже суб'єктивним та одним із найбільш суперечливих аспектів у футболі* (з наук.-попул. літ.).

ПІРНА́Ч[1], а́, *ч.* Те саме, що **пірна́льник.** *Рука Тхора перетиснула дихальний гофрований шланг .. Я відчув себе пірначем, який опинився під водою на надто ризикованій .. глибині і не може швидко піднятися на поверхню* (А. Кокотюха).

ПІРНА́Ч[2] *див.* **перна́ч.**

ПІРНА́ЮЧИЙ, а, е. Який пірнає (у 1 знач.). *Пірнаючі птахи залишаються сухими навіть при глибокому зануренні під воду* (з навч. літ.); *Пірнаючий надводний корабель може бути створений на основі одного з проєктів атомних підводних човнів* (з наук.-попул. літ.).

△ **Пірна́ючий цикло́н** *див.* **цикло́н.**

ПІ́РНИК, а, *ч., діал.* Пряник. *Дітворі малій .. пірники й мандрики* (Сл. Б. Грінченка); *На вулицях Львова можна було купити .. паштети, пірники, смажені ковбаски, мамалигу, куликівський хліб, хрумкі булки* (Ю. Винничук); [Д і к е о п о л ь:] *Ти в корзину пірник уложи мені* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

ПІРНИКО́ВИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **пірник;** пряниковий. *Досить на ті небеса надивився, немало там побачивши .. Стіни палацу виявилися викладені із жовтих коржів .. Дах же витинався пірниковий* (Валерій Шевчук); *Наш водяник накупив дітям "юрашків", себто пірникового печива* (Ю. Винничук).

ПІРНИ́КОЗА, и, *ж.* Те саме, що **норе́ць** 1. *"Піду, шати, вас шукати!" — Із каміння встала* [сестра], *Бух у воду! І із неї Пірникоза стала* (С. Руданський); *Там* [у річці] *норець (Пірникоза, як кажуть наші діти) То білими виблискує грудьми, То щезне у воді, лиш розійдуться Круги широкі* (М. Рильський); *Посеред плеса дві пірникози плавають. Вгледіли нас — і нема. Так швидко пірнули, ніби й не було* (В. Нестайко); * У порівн. — *Почекай, знайдемо твого Ладика. Ось Мариська прийде і відшукає. Вона бойова в нас, як та пірникоза* (К. Гриб).

ПІРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **пірна́ти.** *От-от доплив* [рибалонька]. *Пірнув, виринає — І утоплену Ганнусю На берег виносить* (Т. Шевченко); — *Він* [птах] *на вербі причаївся. Потім .. лясь на воду, ще й пірнув, мов та качка. Дивлюсь — уже полетів з рибкою в дзьобі* (О. Шугай); *Каченя пірнуло на дно* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *По відході о. Василя Раїса пірнула в ліжко* (М. Коцюбинський); — *Маріє, ти б його женила швидше! — подався з крісла Максимович і знов пірнув* (Василь Шевчук); *Я пірнув у бомбосховище* (Л. Смілянський); *З Дівич-гори мотоцикл пірнув у вибалок* (В. Чухліб); *Літак .. круто пірнув до землі* (Іван Ле); *Сини .. вийшли в люди. Федько в науку увесь пірнув, ось вже і став професором* (Н. Рибак); *Білан, як завжди, з головою пірнув у теорію людських стосунків* (А. Кокотюха); *Якомога глибше пірнути у .. самотність, щоб, може, хоч там віднайти спокій, душевну рівновагу й омріяну творчість* (К. Москалець); *Здавалося, що він зараз жбурне на землю й цього яничара і розтопче ногами. Та не так сталося. Селім пірнув під руку Калин Дудакли. І — відскочив убік* (С. Тельнюк).

◊ **[Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **у во́ду впа́сти (ка́нути, пірну́ти** *і т. ін.) див.* **упа́сти**[1].

ПІРО... Перша частина складних слів, що має значення: 1) пов'язаний з вогнем, вибуховими сумішами і т. ін., напр.: п і р о м а́ н і я, п і р о т е́ х н і к а, п і р о ф о́ б і я; 2) пов'язаний з високими температурами, напр.: п і р о г е́ н и, п і р о м е т а л у р г і́ й н и й, п і р о т е р а п і́ я, п і р о ф о́ р н і с т ь.

ПІРОВУГЛЕЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **піровугле́ць.** *Для мікротвелів у реакторних установках АЕС важливим чинником є товщина і щільність піровуглецевого покриття* (з наук. літ.).

ПІРОВУГЛЕ́ЦЬ, ю́, *ч.* Скорочення: піролітичний вуглець — вуглець, одержаний піролізом вуглеводневих газів. *Піровуглець має радіаційну та корозійну стійкість* (з наук.-попул. літ.); *Новими структурними формами вуглецю є, зокрема, піровуглець, пірографіт, монокристали, волокна* (з навч. літ.).

ПІРО́ГА, и, *ж.* У народів Центральної і Південної Америки та Океанії — вузький довгий човен, обтягнутий корою, шкурами або видовбаний чи випалений зі стовбура дерева. *Тихенько випливеш на голубий затон — І раптом з комишу, по водяній дорозі Редько вислизує індійцем* [індіанцем] *на пірозі* (М. Рильський); *В тропічних лагунах назустріч кораблю пливли сотні пірог з чорношкірими тубільцями* (О. Донченко); *Тихо плюскотіла об борт піроги блакитна хвилька* (І. Білик); — *Ми висадимо десант на каное, пірогах і плоскодонках! — вигукнув з нетерпінням один з офіцерів* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); * У порівн. *Галявина була довга і вузька, неначе пірога* (Ю. Бедзик).

ПІРОГАЛО́Л, у, *ч., хім.* Токсична органічна сполука у формі безбарвних кристалів, яка розчиняється у воді, спирті, ефірі; триатомний фенол. *Найхарактернішою властивістю пірогалолу є здатність легко окиснюватися, відновлювати солі золота і срібла, а його лужні розчини дуже швидко зв'язують кисень* (з наук.-попул. літ.); *Пірогалол застосовують як проявник у фотографії та в синтезі деяких азобарвників* (з навч. літ.).

ПІРОГЕ́Н *див.* **пірогéни.**

ПІРОГЕ́НИ, ів, *мн. (одн.* **піроге́н,** у, *ч.), біол.* Речовини, що підвищують температуру тіла. *Виробництво біологічних і біотехнологічних матеріалів збільшує ризик їх пірогенної забрудненості й потребує найретельнішого моніторингу пірогенів* (з наук. літ.); *При потраплянні пірогенів у кров'яне русло людини спостерігається швидке підвищення температури тіла до 40 °C і потовиділення, пришвидшення пульсу, нудота, головний біль* (з навч. літ.).

ПІРОГЕ́ННИЙ, а, е, *біол.* Стос. до пірогенів. *Причини підвищення температури тіла при пірогенній чи гіпертермічній реакції є принципово різними* (з наук.-попул. літ.).

ПІРОГЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., біол.* Властивість за знач. **піроге́нний.** *Основною причиною пірогенності є бактерійні ендотоксини, що призводять до низки серйозних біохімічних порушень, які можуть закінчуватися летально* (з наук. літ.).

ПІРОГРАФІ́Т, у, *ч.* Скорочення: піролітичний графіт — графіт, одержаний піролізом сполук, що містять карбон *(див.* **карбон**[1]**).** *Зі збільшенням мікродеформації пірографіту межа його міцності на вигин зростає лінійно* (з наук. літ.); *Пластинчатий пірографіт має дрібнокристалічну структуру із плоскими вуглецевими шарами* (з навч. літ.).

ПІРОГРАФІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **пірографі́т.** *У статті досліджено процеси розвитку енергоефективної технології одержання піровуглецевих та пірографітових матеріалів* (з наук. літ.).

ПІРОЕЛЕ́КТРИК, а, *ч.* Кристалічний діелектрик, на поверхні якого при зміні температури виникає електричний заряд. *Усі складники повної енергії піроелектрика зростають квадратично, поки струм подається* (з наук. літ.); *П'єзо- та піроелектрики, які належать до так званих розумних матеріалів, дедалі активніше застосовують у різноманітних сучасних приладах і пристроях: сенсорах, датчиках тиску, системах сигналізації, приладах нічного бачення* (з навч. літ.).

ПІРОЕЛЕ́КТРИКА, и, *ж.* Явище електризації деяких кристалічних діелектриків (піроелектриків) при їх нагріванні чи охолоджуванні. *Піроелектрику зумовлює спонтанна (самочинна) поляризація деяких кристалічних діелектриків* (з навч. літ.).

ПІРОЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до піроелектрика і піроелектрики. *Числові експерименти з піроелектричним керамічним стрижнем демонструють динаміку поширення в ньому хвилі у випадках прямого та оберненого п'єзоефекту* (з наук. літ.); *Безпосереднє зображення окремих ділянок неба в інфрачервоних променях отримують за допомогою електронно-оптичних перетворювачів. У субміліметровому діапазоні використовують піроелектричні приймачі* (з навч. літ.).

ПІРОКЛА́СТ, у, *ч., геол.* Уламкова гірська порода, утворена внаслідок вулканічної активності. *Туфогенні конгломерати і пісковики утворюються в процесі тривалого відкладання та природного сортування пірокластів з наступною цементацією карбонатними і глинистими породами* (з наук. літ.); *Верхній девон Свентокшиських гір у Польщі представлений вапняками, мергелями і піщаними аргілітами, перехідні верстви між девоном і карбоном — вапняками, алевролітовими сланцями, кременистими сланцями, пірокластами* (з наук.-попул. літ.).

ПІРОКЛА́СТИКА, и, *ж., геол.* Уламкове відкладення (у 2 знач.) унаслідок вулканічної активності. *Вигорлат-Гутинське пасмо (Закарпатський внутрішній прогин) сформоване внаслідок третьої та четвертої вулканічних стадій протягом пізнього сармату. Кожна стадія відбувалася у два етапи (ранній і пізній). Лави і пірокластика вивержень ранніх етапів за хімічним складом кислі* (з наук. літ.); *Вулканічна стратиграфія дає змогу визначати зону пірокластики* (з навч. літ.).

ПІРОКЛАСТИ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Стос. до пірокласту і пірокластики. *У безпосередній близькості від вулканів на дні океану утворюються скупчення майже "чистого" пірокластичного матеріалу, переважно піщаного* (з наук.-попул. літ.); *Формування вулканічних порід нерідко супроводжується накопиченням великого обсягу продуктів вулканічних вибухів — пірокластичних осадків, які складаються з уламків ефузивних порід або їх частин — мінералів та вулканічного скла* (з навч. літ.).

△ **Пірокласти́чні поро́ди** *див.* **поро́да.**

ПІРОКСЕ́Н, у, *ч.* Виверджений породотвірний мінерал перев. чорного або темно-зеленого кольору із класу силікатів магнію, заліза і кальцію. *Пелітові сланці містять циркон, рутил, турмалін, гранат, піроксен, що свідчить про їхнє метаморфічне походження* (з наук. літ.); *Піроксен є одним з основних компонентів у складі виверджених порід* (з навч. літ.).

ПІРОКСЕНІ́Т, у, *ч.* Виверджена магматична гірська порода, яку використовують для виготовлення вогнетривких виробів і в будівництві. *Породотвірними мінералами в піроксеніті можуть бути гранат, ільменіт, олівін, слюда, шпінель і плагіоклаз* (з наук. літ.); *Із піроксенітом пов'язані родовища руд платинових металів* (з наук.-попул. літ.); *На території України піроксеніти виявлено в межах Волинського, Дністровсько-Бузького, Придніпровського та Приазовського мегаблоків Українського щита* (з навч. літ.).

ПІРОКСЕНІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **піроксені́т.** *Піроксенітовий масив; Піроксенітовий розплав; Піроксенітові породи.*

ПІРОКСЕ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **піроксе́н.** *За вмістом темноколірних мінералів виокремлюють граніт графітовий, піроксеновий та інші* (з наук.-попул. літ.); *Є велика кількість піроксенових мінералів, які легко ідентифікуються, зокрема авгіт, діопсид, жадеїт, сподумен* (з навч. літ.).

ПІРОКСИЛІ́Н, у, *ч.* Вибухова речовина, яку одержують унаслідок хімічного оброблення деревної клітковини. *У 1867 р. Альфред Нобель сполученням двох вибухових речовин — нітрогліцерину і колодію (розчин піроксиліну) — отримав гримучу суміш, яка за потужністю перевершувала динаміт* (з наук.-попул. літ.); *Вивозили* [німці] *зброю, снаряди, динаміт, піроксилін та гримучу ртуть* (О. Довженко); *Ті, що вершили долю всіх, .. воювали тільки гарматами й бомбами, вони воювали тільки залізом і піроксиліном* (І. Багряний).

ПІРОКСИЛІ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **піроксилі́н.** *Не пригорне їх вітер — лиш сажа сама. Брат брата не знайде, і сестер нема. І дітям уже матерів не знайти. І навіть не знати, де ж ставить хрести? — Піроксиліновий сморід і пил* (І. Багряний); // Вигот. з піроксиліну. *Один з бійців, примостившись на порожніх мішечках з-під піроксилінових зарядів, читав якусь книжку* (М. Трублаїні); *Басмач погрожував, що його молодці зараз же прилаштують піроксилінові міни й зруйнують станцію* (Іван Ле); *Метальні вибухові речовини — це різні види порохів: чорний димний, бездимний піроксиліновий та нітрогліцериновий* (з мови документів).

ПІРОЛА́ТРІЯ, ї, *ж., рел.* Те саме, що **вогнепоклóнство.** *Раннє вірування людей було надзвичайно різноманітним і виражалося в шануванні каменів (літолатрія), рослин (фітолатрія), тварин (зоолатрія), вогню (піролатрія), людини (різні форми антропоморфізму)* (з навч. літ.).

ПІРО́ЛІЗ, у, *ч., хім.* Розщеплення складних органічних сполук на простіші під дією високих температур. *Метод сухого піролізу набуває дедалі більшого поширення і є перспективним способом утилізації твердих органічних відходів на сучасному етапі розвитку науки й техніки* (з наук.-попул. літ.).

ПІРО́ЛІЗНИЙ, а, е, *хім.* Стос. до піролізу, пов'язаний з ним. *Під впливом температури деревина в опалювальному котлі розкладається на продукти піролізу: вуглець (деревне вугілля) і летючі вуглеводні (піролізний газ)* (з навч. літ.).

ПІРО́ЛІЗНИК, а, *ч., розм.* Котел, який працює на піролізному спалюванні сировини; піролізний котел. *Піролізник дає більшу температуру після згоряння, ніж традиційний твердопаливний котел* (із журн.); *Мешканка села замінила газовий котел у своєму будинку на піролізник* (з газ.).

ПІРОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з високими температурами; термічний. *Діодні структури для реєстрації ультрафіолетового випромінювання було виготовлено піролітичним нанесенням тонких шарів оксиду олова на поверхню селеніду цинку* (з наук. літ.); *Духова шафа оснащена функцією автоматичного піролітичного очищення при високій температурі до 500 °С* (з наук.-техн. літ.).

2. Одержаний піролізом; піролізний. *Піролітичний графіт відтворює рельєф поверхні й має фізико-механічний зв'язок з її структурою* (з наук. літ.); *Піролітичний газ.*

ПІРО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із пірології. *Пірологи спільно з лісівниками перетворюють руйнівну силу вогняної стихії на робочий інструмент відтворення лісів* (з наук.-попул. літ.); *На міжнародну наукову екологічну конференцію запросили пірологів і фахівців та експертів з відновлення, охорони й захисту лісу* (із журн.).

ПІРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пірології, пов'язаний з нею. *Лабораторією лісової пірології Національного університету біоресурсів і природокористування України розпочато створення комплексного пірологічного геопорталу для лісів українського Полісся* (з навч. літ.); // Спричинений пожежею; пожежний (у 2 знач.). *Насадження одинадцятирічного сосняку на пробних площах мали близькі таксаційні характеристики та істотно не відрізнялися за ступенем пірологічного пошкодження* (з наук. літ.); *Екологічну роль пірологічного чинника в динаміці угруповань визначає локальна популяція рослинності як одиниці існування та еволюції виду* (з наук.-попул. літ.).

ПІРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про пожежі в природних екосистемах та боротьбу з ними. *Із початку XXI ст. зароджується вітчизняна школа пірології у Львові, Києві та Харкові, представники якої досліджують комплекс проблем, пов'язаних, зокрема, з особливостями лісових горючих матеріалів, закономірностями їх накопичення та екологічними наслідками пожеж* (з наук. літ.); *Лісова пірологія вивчає умови виникнення, розвитку й види лісових пожеж, способи їх виявлення та гасіння* (з навч. літ.).

ПІРОЛЮЗИ́Т, у, *ч.* Мінерал чорного або темного сталево-сірого кольору із класу оксидів і гідроксидів; двоокис мангану (марганцю). *Піролюзит виникає внаслідок хімічного вивітрювання марганцевмісних мінералів і формує марганцеві "капелюхи"* (з наук. літ.); *Піролюзит, змочений слабкими розчинами сірчаної кислоти (до 5 %), добре поглинає пари ртуті* (з наук.-попул. літ.); *Конкреції піролюзиту утворюються на дні Чорного, Балтійського та Баренцового морів у глибоководному мулі* (з навч. літ.).

ПІРОЛЮЗИ́ТНИЙ, а, е. Стос. до піролюзиту. *Піролюзитний метод очищення газів від діоксиду сірки має високу ефективність* (з наук. літ.).

ПІРОЛЮЗИ́ТОВИЙ, а, е. Те саме, що **піролюзи́тний.** *Каталітичне окиснення з використанням подрібненої піролюзитової руди застосовують для очищення озоном фенолформальдегідних стічних вод* (з наук. літ.).

ПІРОМА́Н, а, *ч.* Той, хто хворіє на піроманію. *Котроїсь липневої ночі наш піроман сигаретним недопалком .. підпалив будинок центру* [реабілітаційного центру для контужених], *пустив, так би мовити, червоного півня на шпитальні терени і преспокійно забрався геть* (Ю. Іздрик); *Для піромана є важливим сам процес підпалу, від якого він отримує справжнє задоволення і своєї причетності до якого не приховує* (з навч. літ.).

ПІРОМАНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до піроманії, пов'язаний з нею. *Синдром піроманічного потягу є клінічно неоднорідним* (з наук.-попул. літ.); *Неосудними в практиці судочинства частіше за інших визнаються особи з піроманічними розладами* (з навч. літ.).

ПІРОМА́НІЯ, ї, *ж., мед.* Психічне захворювання, що характеризується потягом до підпалювання. *Характерними для піроманії є дискомфорт та емоційна напруга перед учиненням підпалу й виникнення відчуття розрядки й радісного збудження після побаченої пожежі* (з наук. літ.); *Випадки піроманії украй рідкісні й нерідко є супутниками інших серйозних психічних захворювань* (з наук.-попул. літ.); *Нещасна жінка Берта Мейсон у романі Ш. Бронте "Джен Ейр" є невиліковно хворою на піроманію* (з навч. літ.).

ПІРОМА́НКА, и, *ж.* Жін. до **піромá́н.** *Спостерігаючи за вогнем, піроманка відчуває низку позитивних емоцій: радість, своєрідне полегшення й почуття задоволення* (із журн.).

ПІРОМЕТАЛУРГІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до пірометалургії. *Більшість пірометалургійних реакцій є гетерогенними й багатостадійними* (з наук.-попул. літ.); *Пірометалургійними процесами є випал та агломерація металургійної сировини, плавлення шихтових матеріалів, виготовлення сплавів, рафінування металів і т. ін.* (з навч. літ.).

ПІРОМЕТАЛУ́РГІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь металургії, пов'язана з одержанням та очищенням металів і їхніх сплавів за високих температур. *Пірометалургія посідає провідне місце за масштабами виробництва в металургії чорних металів* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність металургійних процесів, що відбуваються при високих температурах. *На кінетику дисоціації речовин у пірометалургії впливають не лише температура і склад газової фази, а й структура речовини та її фізичний стан* (з наук. літ.).

ПІРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання високих температур понад 400 °С. *Валя перевіряє пірометри на газогенераторі* (Д. Бузько); *Сергій натиснув на кнопку. Спалахнуло нестерпне сяйво, заревло полум'я. Стрілка пірометра на контрольному табло швидко посунулася праворуч: 950°... 1200°... 1600°* (М. Дашкієв); *В основу принципу дії пірометрів лягли відкриття видатними вченими, зокрема М. Планком, В. Віном і Л. Больцманом, основних законів теплового радіаційного випромінювання, уведення ними понять "спектр" та "абсолютно чорне тіло"* (з наук.-попул. літ.); *Пірометр застосовують для безконтактного вимірювання температури, візуалізації та зберігання результатів вимірювань* (з навч. літ.).

ПІРОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пірометра і пірометрії. *Температуру поверхні зразка (шару зернової сировини) вимірювали періодично за допомогою пірометричного термометра* (з наук. літ.); *У пірометричних вимірюваннях температури досить складно врахувати всі зв'язки між термодинамічною температурою об'єкта й тепловою радіацією, яку реєструє пірометр* (з навч. літ.).

ПІРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь науки і техніки, що досліджує й розробляє технології для вимірювання високих температур. *Найбільш динамічним напрямом сучасної пірометрії є пірометрія випромінювання, що визначається як сукупність безконтактних методів вимірювань високих температур, побудованих на залежності температури тіла та енергетичних характеристик його випромінювання* (з наук. літ.); *Телевізійна пірометрія завдяки особливостям формування сигналу дає можливість вирішувати сучасні наукові й технологічні питання на якісно новому рівні* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність методів вимірювання високих температур за допомогою пірометра. *Метою пропонованої праці є створення каталогу хмар на основі даних інфрачервоної пірометрії* (з наук. літ.).

ПІРО́П, *ч.* 1. *род. у.* Мінерал від криваво-червоного до темно-винно-червоного кольору із класу силікатів; різновид гранату *(див.* **грана́т**[2] 1). *Піроп у формі правильних округлих зернистих кристалів розміром 5–7 мм утворює вкраплення в ультрабазитах, гранатових перидотитах, кімберлітах (разом з алмазами), а також в алювіально-делювіальних розсипах* (з наук. літ.); *У 1951–1955 рр. було виявлено поодинокі алмази та піропи в алювії річок Дністер, Південний Буг, Горинь, Тетерів* (з наук.-попул. літ.); *Наприкінці XIX — на початку XX ст. відповідно до класифікації метаморфічних порід типовими мінералами вважали силіманіт, корунд, анортит, піроп* (з навч. літ.).

2. *род. а.* Окремий камінець цього мінералу, що використовують як ювелірну прикрасу. *Найкращі піропи надходять на ювелірні ринки світу із Чехії* (із журн.).

ПІРОПАТРО́Н, а, *ч.* Скорочення: піротехнічний патрон — наповнена порохом трубка для приведення в дію деяких пристроїв. *Піропатрон призначений для запалення піротехнічного порохового заряду в автоматичній системі локалізації вибуху у вугільних шахтах* (з наук.-техн. літ.).

ПІРОПЛА́ЗМА, и, *ж., біол.* Найпростіший одноклітинний організм, що паразитує в червоних кров'яних тільцях людини і тварин. *Піроплазми поширені на всіх материках, крім Антарктиди. Вони паразитують в еритроцитах ссавців, спричиняючи піроплазмоз* (з навч. літ.).

ПІРОПЛАЗМІ́ДА *див.* **піроплазміди.**

ПІРОПЛАЗМІ́ДИ, ід, *мн. (одн.* **піроплазміда,** и, *ж.), біол.* Ряд найпростіших організмів із класу споровиків, що паразитують в еритроцитах та лімфоцитах ссавців, спричиняючи піроплазмідоз. *Найбільшу кількість видів піроплазмід виявлено в кліщів-переносників родини іксодових* (з наук.-попул. літ.).

ПІРОПЛАЗМІДО́З, у, *ч., вет.* Інфекційне захворювання тварин, спричинене кровопаразитами. *Піроплазмідоз діагностують з урахуванням епізоотологічних даних і клінічних ознак, патологоанатомічних змін при обов'язковому виявленні паразитів у крові тварини* (з наук.-попул. літ.); *Пік захворюваності на піроплазмідоз припадає на квітень — травень, червень — серпень і вересень — жовтень, що характеризує тривершинний процес його перебігу* (з навч. літ.).

ПІРОПЛАЗМО́З, у, *ч., вет., мед.* Інфекційне захворювання людини і тварин, спричинене піроплазмами. *Уперше піроплазмоз людини було діагностовано 1957 р. в Югославії* (з наук. літ.); *Клінічними проявами піроплазмозів є гарячка, порушення діяльності внутрішніх органів, поява крові в сечі. Якщо не вжити лікувальних заходів, тварина гине* (з наук.-попул. літ.); *Дуже небезпечними є піроплазмози коней, собак та інших свійських тварин* (з навч. літ.).

ПІРО́ПОВИЙ, а, е. Прикм. до **піро́п** 1. *Із 1963 р., коли на Самотканському родовищі у Дніпропетровській області було виявлено алмази, в Україні розпочинаються мінералогічні дослідження з проблем алмазоносності та широкомасштабні пошукові роботи із застосуванням піропового картування* (з наук. літ.); *Піроповий мінерал є надійним індикатором варіацій температур і тиску* (з навч. літ.).

ПІРОСИЛІКА́Т *див.* **піросиліка́ти.**

ПІРОСИЛІКА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **піросиліка́т,** у, *ч.).* Солеподібні хімічні сполуки з високою температурною стійкістю; силікати з ізольованими групами кремнію. *Структурні властивості піросилікатів були достатньо добре вивчені в 60–70-х рр. XX ст.* (з навч. літ.).

ПІРОСКА́Ф, а, *ч., заст.* Пароплав. *Дами, кокетуючи, скаржились: "Ах, ще піроскаф не відплив, а нас уже нудить!"* (О. Полторацький); *Слово "піроскаф" упродовж тривалого періоду в багатьох країнах використовували на позначення судна з паровою силовою установкою* (з наук.-попул. літ.).

ПІРОСКО́П, а, *ч.* Прилад для приблизного вимірювання високих температур у заводських печах. *Стандартні піроскопи застосовують для визначення найважливішої хімічної характеристики матеріалів — вогнетривкості* (з навч. літ.).

ПІРОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **піроско́п.** *Піроскопічний компаратор.*

ПІРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування штучним підвищенням температури тіла. *Під час піротерапії важливим є ретельний контроль за соматичним станом хворих, особливо за серцевою діяльністю, і при кожному підвищенні температури тіла слід призначати серцеві засоби* (з навч. літ.).

ПІРОТЕ́ХНІК, а, *ч.* Фахівець із піротехніки. *Інженер .. пропонував піротехнікам закладати фугаси, а потім командував: "Вибух!"* (М. Трублаїні); *Слуги та помічники піротехніка закінчують останні приготування до прогулянки річкою та феєрверку* (Г. Пагутяк); *Металошукачі львівських піротехніків у руках синів Івана Олексюка наткнулися на мідну шкатулку в городі* (М. Матіос); *Піротехнік розробляє, готує та впроваджує піротехнічні вистави та шоу на свіжому повітрі чи на сцені під час виступів акторів* (з навч. літ.).

ПІРОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Галузь техніки, пов'язана з виготовленням горючих і вибухових сумішей для створення сигнальних вогнів, ракет, феєрверків і т. ін. *Латиномовна спадщина давніх українських письменників XV–XVIII ст., зокрема трактати з хімії та медицини Еразма Сикста, про піротехніку Фаустина Гродзицького, свідчить про поширення наукових знань в українських землях* (з наук. літ.); *Іванов .. комічно починав оповідати про свої .. карколомні терористичні плани й замахи, про фабрикування бомб з пляшок і піроксиліну, про корективи, які вносив слідчий в його убогі знання з галузі піротехніки* (І. Багряний).

2. *збірн.* Сукупність горючих і вибухових сумішей, сигнальних вогнів, ракет, феєрверків і т. ін. *Над нічиєю землею щохвилини злітали ракети, німці себе підбадьорювали піротехнікою* (Ю. Яновський); *Кількість купленої населенням піротехніки яскраво свідчила про те, що зовсім скоро Новорічна ніч* (І. Роздобудько); *Будьте обережні при придбанні та використанні піротехніки!* (з газ.).

ПІРОТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **піроте́хніка.** *Підбирають піротехнічні матеріали, необхідні для проведення вистави, з урахуванням їхніх характеристик, технічних параметрів і необхідних умов безпеки* (з навч. літ.); *Коли з сліпучим блиском .. суміш вибухнула в тиглі, хлопець аж підскочив від захоплення. Макс Браун витлумачив це як звичайну пристрасть дітей до піротехнічних ефектів* (М. Дашкієв); *Сусідський малолітній вундеркінд повідомив, що піротехнічні машини металошукачами знаходять і знешкоджують вибухівку* (М. Матіос).

ПІРОТИ́Н, у, *ч.* Мінерал бронзово-жовтого кольору зі слабким червонуватим або коричнюватим відтінком із класу сульфідів; магнітний колчедан. *Сильномагнітні мінерали (магнетит, піротин і т. ін.) можуть вилучатися в магнітну фракцію на електричних сепараторах з відносно слабким магнітним полем* (з наук. літ.); *У ґрунтах озокеритового родовища "Старуня" Борислав-Покутської зони Передкарпатського прогину встановлено складну асоціацію магнітних мінералів, ідентифіковано сульфіди заліза, зокрема піротин* (з наук.-попул. літ.); *Піротин буває сильно- і слабомагнітним* (з навч. літ.).

ПІРОТИ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **піроти́н.** *Комбінування методів флотації і магнітної сепарації дає змогу ефективніше вирішувати проблеми комплексного використання мідно-нікелевих руд для одержання мідних, нікелевих і піротинових концентратів* (з наук. літ.); *На поверхні маловуглецевої сталі утворюються піротиновий та піритовий шари, що свідчить про загальну її біомінералізацію* (з навч. літ.).

ПІРОФІЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал білого, зеленуватого або жовтуватого кольору із класу силікатів; гідросилікат алюмінію. *Важливе місце для історії становлення мистецтва Київської Русі посідають знахідки ливарних форм на Подолі, виготовлені в другій половині X ст. з овруцького пірофіліту* (з наук. літ.); *Пірофіліт використовують у паперовій, керамічній, електротехнічній промисловості та в будівництві* (з навч. літ.).

ПІРОФІЛІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **пірофіліт.** *Мономінеральних пірофілітових порід у природі не виявлено. Постійними супутниками пірофіліту є кварц, серицит, іноді польовий шпат, залізисті мінерали, каолініт* (з наук. літ.); *У межах північного заходу Українського щита відомі Збраньківське, Нагорянське та Кур'янівське родовища пірофілітових сланців* (з навч. літ.).

ПІРОФО́Б, а, *ч.* Той, хто хворіє на пірофобію. *Пірофоби мають переважно негативний досвід поводження з вогнем* (з навч. літ.).

ПІРОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий страх пожежі, вогню і т. ін. *Пірофобія є специфічною фобією — різновидом тривожного розладу* (з навч. літ.); *Люди з пірофобією відчувають сильне занепокоєння або й паніку, коли бачать вогонь чи думають про нього* (із журн.).

ПІРОФО́БКА, и, *ж.* Жін. до **пірофо́б.** *Після пожежі в рідному будинку дівчина стала пірофобкою* (з газ.).

ПІРОФО́Р, у, *ч.* Хімічна сполука, для самозаймання якої достатньо контакту з повітрям (від тертя або зіткнення). *У процесі корозії утворюється велика кількість активних пірофорів — сульфідів і дисульфідів заліза, здатних у дрібнодисперсному стані до саморозігрівання при окисненні й наступного займання* (з наук. літ.); *Між сірниками і кресалом було кілька винаходів для отримання вогню, зокрема запальний апарат Деберейнера, пірофор та берлінська запальничка* (із журн.).

ПІРОФО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **пірофо́р;** самозаймистий. *Установлено відсутність самозаймання зразків пірофорних сполук у середовищі з умістом кисню менш як 7 %* (з наук. літ.); *Кремінь у сучасній запальничці — це суміш рідкоземельних металів, яка в дрібномеленому стані є пірофорною* (з наук.-попул. літ.); *Пірофорні метали здатні в подрібненому стані самозайматися на повітрі (нерідко при підігріванні, терті або ударі)* (з навч. літ.).

ПІРОФО́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пірофо́рний;** самозаймистість. *Важливою технологічною перевагою сферичних легованих порошків у сплаві для виготовлення шасі літака є відсутність пірофорності* (з наук. літ.).

ПІРОХЛО́Р, у, *ч.* Мінерал бурого, білого, жовтувато-зеленого кольору із групи оксидів і гідроксидів; складний оксид натрію, кальцію і ніобію. *Переважання мінералів групи пірохлору над іншими ніобатами у Східному Приазов'ї пояснюється високою лужністю вмісних порід* (з наук. літ.); *У відомих технологіях синтезу пірохлорів застосовували високі температури (1400–1500 °С), а тривалість процесу становила до 100 і більше годин* (з наук.-техн. літ.).

ПІРОХЛО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **пірохло́р.** *Для прогнозування ідеальних оксидних пірохлорних структур розроблено дві розрахункові схеми на основі моделі зв'язкової валентності* (з наук. літ.); *Пірохлорні рудні концентрати містять не менш як 37 % оксиду ніобію* (з наук.-попул. літ.).

ПІ́РРІВ, рова, рове: **Пі́ррова перемо́га** *див.* **перемо́га.**

ПІРС, а, *ч., мор.* Висунута в море портова споруда, до якої причалюють судна з обох боків. *Місце на пірсі, де стояла "Победа", зайняло англійське судно "Аркадія"* (М. Руденко); *Дітлашня бовтається при березі, біля гранітного пірса* (Ю. Бедзик); *Я справді стою на самому краєчку якогось пірса. Морська вода внизу піді мною* (Ю. Андрухович); *Ближче до ранку з моря підіймався туман, заповнюючи собою порожні пірси* (С. Жадан).

ПІ́РСИНГ, у, *ч.* 1. Декорування різних частин тіла й обличчя кільцем, шпилькою і т. ін. із золота чи спеціальної медичної сталі в місці проколу (у 2 знач.). *Ми проїжджали .. салон пірсингу, майстри якого швидко проколють вам будь-який орган* (С. Пиркало); *На обличчі міститься величезна кількість нервових закінчень і дрібних кровоносних судин, тому процедура пірсингу є досить болючою* (із журн.).

2. Така прикраса на різних частинах тіла й обличчі. *Санич згадав про паспорт, дістав його з кишені і подивився на фото. — Тобі без пірсингу краще, — сказав він* (С. Жадан); *У дівчини чорне фарбоване волосся і пірсинг на язику* (І. Карпа).

ПІРСИНГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пірсингува́ти.** *Найбільш пірсингований чоловік у світі має на тілі понад 450 металевих елементів пірсингу* (з газ.).

ПІРСИНГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пірсингува́ти** і **пірсингува́тися.** *Є різні методики пірсингування в різних місцях носа: можна проколоти тільки шкіру, шкіру із хрящами або всю перегородку носа, одну ніздрю, перегородку між ніздрями* (з навч. літ.); *Пірсингування не рекомендують робити людям з ослабленим імунітетом, поганим згортанням крові* (із журн.).

ПІРСИНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Робити пірсинг (у 1 знач.). *Щоб підкреслити свою індивідуальність, молодь пірсингує різні частини обличчя (вухо, ніс, губу)* (з газ.).

ПІРСИНГУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. Робити собі пірсинг (у 1 знач.). *Жінкам не можна пірсингуватися під час вагітності* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пірсингува́ти.** *Переважно пірсингуються ніс і губи* (з газ.).

ПІ́РСОВИЙ, а, е, *мор.* Стос. до пірса. *Пірсовий судновантажувач.*

ПІРУЕ́Т, у, *ч.* 1. У танці, балеті — повний круговий поворот усім тілом на носку однієї ноги. *Ялу щебетала про садок, музику і ритмічні танки .. В допомогу пояснень вона .. зістрибнула з стільця й зробила кілька ловкеньких дитячих піруетів* (Олесь Досвітній); *Семпльований .. виконував роль Вужика .. Він люто крутив своїм хоботом, витанцьовуючи складні піруети* (Любко Дереш); * Образно. *О піруети вимушених танців! Хто йшов по полю мінному хоч раз, той мимохіть і на паркетних глянцях пригадує смертельний падеграс* (Л. Костенко); // У цирку — повний поворот артиста з одночасним обертанням навколо поздовжньої осі тіла. *Вона* [танцівниця] *ще раз перейшла дріт і, зробивши останній пірует, зникла* (М. Йогансен); // У спорті — обертання спортсмена навколо вертикальної осі тіла. *Якщо добре відпрацюєш вхід у воду, твій стрибок "сальто з піруетом" може потягти на дев'ять балів...* (В. Нестайко).

2. *розм.* Повний поворот усім тілом (про людину). *Адам зробив якийсь незрозумілий пірует на всі, які тільки були в природі, градуси (тобто крутнувся на місці)* (О. Чорногуз).

3. *перен.* Про стрімкий рух у повітрі всім тілом (птахів, комах, риб і т. ін.). *Для чого .. цим стрімким пернатим носитися в повітрі, виконуючи граційні піруети, марно, безцільно витрачаючи енергію, коли їжа заготовлена для них у годівницях* (І. Росоховатський); *Побаражувавши під люстрою, міль робила різкий пірует і колом облітала диван* (В. Єшкілєв); *Зузанна розповідала про піруети брунатно-зелених плямистих пстругів, які пізньої-пізньої осені вихоплювалися зі швидкої течії, переверталися в повітрі, вигинаючись всім тілом* (С. Андрухович); // Про різкий поворот, занос і т. ін. під час руху транспорту звивистою чи слизькою дорогою. *Часті й прикрі повороти заколисували гірше, ніж хвилі океану .. Думбадзе, звичний до подібних піруетів на шляхах рідного Кавказу, весело посміхався* (Ю. Смолич).

4. *перен.* Про різкий, несподіваний поворот (у вчинку, висловлюванні, почутті і т. ін.). *Міністр торгівлі робить жеманний словесний піруeт і закінчує свою промову* (В. Винниченко); — *Я вийшла б за тебе. Ти не лякайся,* — *засміялася вона.* — *Що, на мені не одружився б? Таких піруетів від Марії я не сподівався* (Ю. Мушкетик); *Микита Крещук був навіть злегка розчарованим, де ж, мовляв, недавні піруети переживань..?* (С. Процюк).

ПІРУЕ́ТНИЙ, а, е. Стос. до піруету (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Спортсменка продемонструвала вдосконалення техніки рухових дій опорних стрибків за такими параметрами вузлових елементів: точність прийняття поз, виконання піруетних обертів та оптимально високий політ* (з навч. літ.); // Признач. для виконання піруету. *Зал акробатики обладнано підвісною лонжею (для розучування акробатичних стрибків) із двома страхувальними поясами (звичайним і піруетним)* (із журн.).

ПІРЦЕ́, я́, *рідко* **ПЕ́РЦЕ,** пе́рця, *с.* Зменш.-пестл. до **перо́** 1, 4. *Ой, летіла зозуленька понад море в гай Та пустила сиве пірце у тихий Дунай* (з народної пісні); *Поховані під галуззям дерев пташки простирали і тріпали до сонця мокрі пірця* (Н. Кобринська); *Журавлик придивився: справді, пірце було чижикове* (В. Нестайко); — *Якщо для тебе кожен камінь, кожна трісочка й перце птиці, кожне слово почуте будуть цінністю, то ти на кожному ступні натикатимешся на скарби. Багатим будеш, Ферку* (М. Дочинець); *Красиві рибки. Пірця в них, як шовкові, прозорі й ніжні-ніжні* (О. Копиленко); *Приємно було слухати, як дужо тріпотять пірцями коропи в неводі* (І. Багмут); * У порівн. *Слівце твоє, легке, як пірце (хоч би й старі твої літа),* — *і дівчині впаде на серце, і всю країну обліта* (П. Тичина).

ПІРЧА́СТИЙ, а, е. Те саме, що **пери́стий** 1. *Під широкими пірчастими волотями цикадей, у густому вологому присмерку розросталися хащі оранжевої папороті найрізноманітніших форм* (В. Владко); *Довге пірчасте листя акацій звисало майже їй до очей, переплутуючись із перами на її капелюшку. Вона сиділа в сідлі пригнувшись* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); * Образно. *Весна підшита холодами і смушком пірчастої зливи...* (П. Мовчан).

△ **Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки** *і т. ін.)* *див.* **хма́ра.**

ПІРЧА́СТО. Присл. до **пірча́стий.** *Гіллясте стебло чистотілу покрите волосками, його листки довгочерешкові, пірчасто розсічені: верхні — світло-зелені, нижні — сизуваті* (з наук.-попул. літ.); *Борщівник пухнастий має листки з пірчасто надрізаними сегментами* (з навч. літ.).

ПІ́Р'Я, я, *с., збірн.* Сукупність пір'їн, що ростуть на шкірі птахів. *Квочка з курчатами кублилась на грядках і .. сердито квоктала та стовбурчила пір'я* (М. Коцюбинський); *Довго пір'я він збирав Гусяче та лебедине. Дивні крила майстрував, Мріяв, як то він полине* (Д. Павличко); *Сонечко все вище, ластівки сидять на дротах, мовчки чистять пір'я* (К. Москалець); *Дюймовочці стало холодно. Вона зарилась в тепле пір'я ластівки* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * Образно. *Сніг білим пір'ям закидав Київ. Гори блискучого й пухнатого клоччя вкрили брук, тротуари, покрівлі будинків, димарі* (Гео Шкурупій); *Оце зима! Оце так снігопад! Уже в коліно завалив подвір'я, .. забив сусідський сад, А з неба суне й суне біле пір'я* (І. Вирган); * У порівн. *В небі хмарки білосніжні, легкі, ніби пір'я* (М. Рильський).

Де́рти пі́р'я *див.* **де́рти.**

◊ **(1) Аж (що й, ті́льки** *і т. ін.)* **пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться** *і т. ін.)* **/ полети́ть (розси́плеться, поси́плеться** *і т. ін.)* — дуже сильно, завзято (бити). [С т е п а н:] *Мовчи, бо битимуть! У нас, брат, по-простому, так оддубасять, що аж пір'я сипатиметься* (М. Кропивницький); *Б'ють козаки панську челядь, аж пір'я летить* (С. Васильченко); — *Ех, і вдаримо зараз! Аж пір'я полетить!* — *пристукнув кулаком по луці сідла Янь.* — *Дозволь, княже, взяти молодшу дружину та потішити серце!* (В. Малик); **Вбива́тися** *(рідко* **вбира́тися) / вби́тися** *(рідко* **вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я)** *див.* **вбива́тися**[1]**; Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка)** *див.* **птах; Обби́ти пі́р'я** *див.* **оббива́ти; Оброста́ти / оброста́ти / обрости́ пі́р'ям** *див.* **оброста́ти; Пороста́ти / порости́ в пі́р'я** *див.* **пороста́ти; (2) По своє́му пі́р'ю** — відповідно до власних уподобань, можливостей або потреб. *Кожний вишукував товариша по своєму пір'ю* (Панас Мирний); — *Коли тобі так* [захотілося] .. *женитись* — *візьми дружину по своєму пір'ю* (Ю. Збанацький); *Відьма не захотіла нічого робити, а Дарахові з Інгріг було не по своєму пір'ю самим винайняти корабель* (О. Авраменко); **Розпуска́ти / розпусти́ти пі́р'я (хвіст)** *див.* **розпуска́ти.**

ПІР'Я́НИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **пі́р'я.** *Птахи мають вкорочене обтічне тіло, вкрите пір'яним покривом* (з навч. літ.).

2. Зробл., вигот. із пір'я. *Вбігає покоївка Лена з пір'яною мітелкою в руці* (І. Кочерга); *Дами .. вистроєні як на гламурну фотосесію, декотрі навіть із пір'яними боа на плечах у тон сукням* (О. Забужко); *Жульєн схопив пір'яні китиці і зліз по драбині* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПІР'Я́СТИЙ, а, е. Те саме, що **пір'ї́стий.** *На голос я намагався розпізнати породу качок, курочок, інших пір'ястих тварин, що зняли галас* (Олесь Досвітній); *Пір'яста папороть у гайовій низині, Густий зелений оксамит мохів..,* — *Все це п'янить* (П. Дорошко); *Кінь уже не торкається землі, норовисто збиває пір'ясті верешечки ковили і мчить* (Дара Корній).

△ **Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки** *і т. ін.)* *див.* **хма́ра.**

ПІ́Р'ЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **пі́р'я.** *Ой, летіла горлиця через сад, .. Розпустила пір'ячко на ввесь сад* (з народної пісні); [М а р и н а:] *Взяла б пір'ячко скубти або вовну прясти* (М. Кропивницький); *Почав* [горобчик] .. *пір'ячко до пір'ячка збирати, соломку до соломки складати та гніздечко звивати* (Леся Українка); *З перелісків вилітають вальдшнепи з довгими гострими і тонкими дзьобами, гладеньке пір'ячко їх міниться карими, цеглястими і білими зблисками* (М. Малиновська); [П е т р у ч ч о:] *Хіба від жайворона краща сойка Тим, що у неї пір'ячко барвисте? .. Ні, люба Кет, не станеш гірша ти Від того, що одягнена не пишно* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); * У порівн. *Вона застудилася в шторм, що кидав чайку, мов пір'ячко* (З. Тулуб).

ПІСЕ́ЛЬНИК, а, *ч., заст.* 1. Співак. *Князь Ярослав повертався з Новгорода .. Поверталися княжі прислужники, .. воєводи, блазні, розважальники, пісельники* (П. Загребельний).

2. Пісенник (у 1 знач.). *У листі від 7 серпня 1917 р. голова товариства "Просвіта" села Ісачки Лубенського повіту звернувся до товариства "Просвіта" Полтавської губернії із проханням передати книжки з історії України та український пісельник* (з навч. літ.).

ПІСЕ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **пісе́льник** 1; пісенниця. *Бабуся славилася як казкарка та видатна пісельниця* (з газ.).

ПІСЕ́ННИЙ, а, е. 1. Стос. до пісні (у 1 знач.). *Куліш допомагає Максимовичу розкладати по рубриках його пісенний матеріал* (М. Зеров); *Його несподівано гарячі слова про неї були пройняті ніжністю, повиті пісенною красою* (О. Гончар); *З Косачами Гамбарашвілі подружив одразу .. і одразу ж захопив їх багатим знанням пісенної творчості грузинів, їхніх самобутніх легенд та переказів* (М. Олійник); *Пісенне джерело доносить, як Васька Буслаєв зі своєю дружиною відчайдушно надумав іти в Єрусалим* (Є. Гуцало); *Тарас Шевченко глибоко розробляє пісенний жанр* (В. Русанівський).

2. Схожий на пісню; мелодійний (у 1 знач.). *Зупиняється* [Антон Никандрович] *перед портретом Туркота-Семидзвонника .. Вірші його прозвучали, як гомін на кобзі чарівника, з'єднавши в собі гармонію української пісенної мови* (В. Барка); *Із якими акцентами діти твої, Україно, вимовляють сьогодні натужно пісенні свої імена?..* (О. Забужко); * Образно. *Над колгоспним током пливе, гойдається пісенний гул молотарки* (І. Цюпа).

3. *рідко.* Схильний до співання пісень. *Ти ж їх* [батьків] *визволив, Боже! Були вони, Боже, спасенні. Були вони вільні, Боже, хоробрі були і пісенні* (Л. Костенко).

ПІСЕ́ННИК, а, *ч.* 1. Збірник пісень. *З усього, що в цей час з'явилося надрукованого українською мовою, можемо назвати .. збірники старих матеріалів і їх переробки (зокрема, дуже популярним був церковний пісенник 1790 р.)* (І. Франко); *Думав* [Павло] *— звичайнісінький альбом чи рукописний пісенник сільської панночки-мрійниці .. А тут — творчість, виважена роками праці* (М. Сиротюк); *За корзиночку вишень німкеня подарувала кишенькового солдатського пісенника* (Б. Харчук); *Сергій ніс до училища кам'яну втому й пісенника в задній кишені джинсів* (Є. Пашковський).

2. *розм.* Той, хто співає, пише або збирає пісні. *Кожна козацька сотня мала своїх пісенників, котрі під час маршу виїжджали наперед і затягували пісні* (Д. Білий); *Ю. Шевельов у літературному огляді "Стилі сучасної української літератури на еміграції" окреслив у поезії школу пісенників: Олекса Веретенченко, Яр Славутич* (з наук. літ.).

ПІСЕ́ННИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **пісе́нник** 2. *Молода українська співачка відома також як пісенниця: пише тексти до пісень для музичних гуртів* (з газ.).

ПІСЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пісе́нний** 2; мелодійність. *То були жовнірські поезії. Вони вразили простотою і народною пісенністю, що особливо було до серця Кобилянському, який багато записував на Буковині співанок та коломийок* (І. Пільгук); *— Дорогий Іване, .. ми задумали воскресити живу літературу — живою мовою, якій органічно відповідає тільки один алфавіт — руська азбука, бо вона відтворює всі звуки, зберігає .. пісенність нашої мови* (Р. Іваничук); *Поет* [Олекса Веретенченко у поемі "Чорна долина"] *зумів наскрізну пісенність поєднати з наскрізь оригінальними непісенними ритмами і створити річ широкого національно-епічного звучання* (О. Шугай).

ПІСЕ́ННО. Присл. до **пісе́нний** 1, 2. *Чув* [Чумак].., *як тут, у Горнилівці, зоряними вечорами пісенно перегукується куток з кутком, вулиця з вулицею* (В. Речмедін); *Дитина заплакала, і Оксана, здавалось, забула про все на світі, гойдала сина, примовляла пісенно: Засни, засни, мій гарнесенький* (Д. Ткач); *Хоч і досить ошарпаний* [хутір], *обббитий вітрами, а зветься так ніжно, майже пісенно — Синій Гай...* (О. Гончар); *Слова Рода пісенно карбувалися в глибині серця* (О. Бердник).

ПІ́СЕНЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пісня.** *Мама свою донечку Спатоньки вкладала, Мама своїй донечці Пісеньку співала* (з народної пісні); *Галя .. ще часом і пісеньку заспіва про журавля* (Марко Вовчок); *Крикунов виводив* [на скрипці] *нескладний мотив дитячої пісеньки* (Б. Антоненко-Давидович); *Мустафа то лепече щось, то намугикує якісь пісеньки* (С. Андрухович); *Соловей почав співати. Лунає пісенька на ввесь садок* (Л. Глібов); *Під припічком тяг цвіркун свою монотонну пісеньку* (І. Франко); [Т и т а н і я:] *Ти З країни фей ушився тайкома І цілий день в Коріновій подобі Грав на сопілці й пісеньки складав* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

△ **Колиско́ва пісня (пі́сенька, співа́нка)** *див.* **пісня.**

◊ **(1) Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька** *(рідше* **пісня)** *чия* — настав кінець кому-, чому-небудь, чиясь діяльність закінчилася. *Отаман нахмурив брови .. — Зануримося в глухі кутки, а повесні, як сніг на голову... — Ні, пане отаман, наша пісенька вже доспівана!* (П. Панч); *— Ну, .. Корнію, проспівана твоя пісенька. Хоч би вже смерть, та не така паскудна* (Ю. Збанацький); *Очі* [Симона та Оксани] *наповнилися радістю, жалем і смутою: їхня пісня вже проспівана, і ніколи ніхто з них вже не розкуйовдить одне одному зачіску так, як це зробили Левко і Еля* (М. Рудь); *— Адже німцям ясно, що їхня пісенька одспівана, капут їхньому фюреру. То навіщо ж задарма кров проливати?* (Є. Доломан); *— Пісенька моя, голубе, скінчена. Задишка клята мучить, а так би ще й нічого...* (Б. Левін); **Співа́ти пі́сеньку** *(рідше* **пі́сню)** *див.* **співа́ти; Співа́ти стару́ пі́сню (пі́сеньку)** *див.* **співа́ти; Стара́ пі́сня (пі́сенька)** *див.* **пі́сня.**

ПІ́СІ, *незм., дит.* Те саме, що **пісяти** (у знач. інфінітива). *Коли дитина розуміє, що хоче в туалет, вона звертається до батьків "мамо (тату), пісі"* (із журн.).

ПІСКА́Р, я́, *ч.* Дрібна прісноводна риба родини коропових із тілом завдовжки перев. до 15 см, зеленувато-бурою спиною та сріблястими боками; пічкур *(див.* **пічку́р**[1]**),** коблик. *Хлюпатися по коліна в брудній воді, забрьохатися й упіймати в результаті пару піскарів — ей-ей, це не робота* (Г. Хоткевич); *Петро наловив для юшки окунців, піскарів, ненароком зачепив ляща* (М. Малиновська); *Лектор, підохочений їхніми запитаннями, уміло, зі справжнім спортивним азартом, як досвідчений рибалка піскарів, ловив слухачів на гачок із принадою* (О. Шугай).

ПІСКОВА́ТИЦЯ, і, *ж., діал.* Піщана земля. *Велетенські простори покривають багна, котрих ще ніхто не пробував осушити, пісковатиці, яких ще не підготовлювано під засів* (з газ.).

ПІСКОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **піс́ок** 1. *Злякана отара помчала світ за очі, і піскова хуртовина гнала її все далі...* (З. Тулуб); *В якусь мить я побачив старця, оповитого пісковими хмарами* (І. Карпа); // Який складається з піску. *Мовби трохи змінилася річка: більше виступають білі коси піскові, більше розрослися верби* (Олена Пчілка); *Попід гори тягнулися червоні, як кармін, піскові насипи* (О. Назарук); *І час ішов, здавалося, страшно довго. І заля* [зала] *була мовчазна, неначе осередок піскової пустелі вночі* (Т. Осьмачка); // Який вміщує в собі багато піску. *Його хатина — з решти корабля, На неї білий шум прибою бризка, І в ніч осінню піскова земля Його гойдає ніжно, мов колиска* (М. Рильський); *Вояки, тупаючи ногами в підмерзлий пісковий ґрунт, коментують події дня* (О. Лисяк).

△ **Піскови́й годи́нник** *див.* **годи́нник.**

ПІСКОВИ́К, у́, *ч., геол.* Осадова гірська порода із піску, спресованого з глиною, вапном і т. ін. *Міцні та щільні дрібнозернисті пісковики однієї зі свердловин Ярівської площі Ярівсько-Яблунівської структурної зони в Дніпровсько-Донецькій западині з глибин 3596–3610 м мають пористість 5,0–7,5 %, проникність — близьку до нуля* (з наук. літ.); *Дітлашня .. поспішала до річки, де .. розважалася, ловлячи дрібних рибок на гачки, виготовлені вдома з простого дроту й загострені тертям об м'який камінь-пісковик* (І. Франко); *Звітрілий пісковик був непридатний для мостової* (В. Гжицький); *Він брів південнокримськими перевалами, збиваючи ноги у спортивних сандалях об пісковик півострова* (Любко Дереш).

ПІСКОВИКО́ВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **пісковик.** *У 1989–1990 р. на поверхні однієї з терас лівого берега р. Східниця (притоки Стрию) виявлено дуже архаїчні вироби (сікачі, різаки, відщепи), виготовлені з пісковикових порід каменю* (з наук.-попул. літ.); *Ми йшли вздовж відносно незле збережених пісковикових мурів з якимись хаотичними дерев'яними прибудовами* (Ю. Андрухович).

ПІСКОВИ́НА, и, *жс., геол.* Осадова гірська порода з піску з домішками глини, а також ґрунт такого складу. *У руслах ярів Кременецької гряди, які розкривають корінні породи (крейду, пісковини, вапняки), тектонічні тріщини досягають десятки метрів* (з наук. літ.).

ПІСКОВИ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **піскува́тий.** *Вони .. малювали геометричні витребеньки професоровим списом на пісковитому ґрунті* (В. Кожелянко).

ПІСКОВИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *жс., рідко.* Властивість за знач. **піскови́тий;** піскуватість. *При плануванні пошуків, розвідки й видобування газу з неогенових відкладів Закарпатського прогину слід ураховувати критерій пісковитості порід* (з наук. літ.).

ПІСКОВІДДІЛЬНИ́Й, а́, е́. Признач. для відділяння піску, дрібнозернистої суміші і т. ін. *Пісковіддільний фільтр, затримуючи наявні у воді забруднення, забезпечує більш тривалий термін служби редуктора* (з наук.-техн. літ.).

ПІСКОВІДДІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Пристрій для відділяння піску, дрібнозернистої суміші і т. ін.; пісковідділювач. *Пісковіддільник використовують для сепарації бурового розчину від частинок вибуреної породи розміром понад 0,08–0,10 мм* (з наук.-техн. літ.).

ПІСКОВІДДІ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **пісковіддільник.** *Пісковіддільовачі переважно мають об'єм від 600 до 5000 л* (з наук.-техн. літ.).

ПІСКОВЛО́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Пристрій для вловлювання піску, дрібнозернистої суміші і т. ін. *Пісковловлювачі очищують стічні води від піску, сміття й іншого забруднення* (з навч. літ.).

ПІСКОДУ́ВНИЙ, а, е. Який працює на суміші піску й стисненого повітря. *За допомогою піскодувного механізму порцію формувальної суміші подають у пресову камеру* (з наук.-попул. літ.); *На початку XX ст. для підвищення рівня механізації та автоматизації в ливарних цехах почали встановлювати формувальні й піскодувні машини, вибивні прилади, конвеєри* (з навч. літ.).

ПІСКОЛО́В, а, *ч., рідко.* Те саме, що **пісколо́вка;** пісковловлювач. *Пісколов забезпечує зв'язок між поверхневим водовідводом і дощовою каналізацією* (з наук.-техн. літ.).

ПІСКОЛО́ВКА, и, *жс.* Установка для очищання стічних вод від піску; пісковловлювач. *Є пісколовки з горизонтальним і вертикальним рухом води* (з наук.-техн. літ.); *Осад із пісколовок зневоднюють на спеціальних майданчиках* (з наук.-попул. літ.); *Однією з найпростіших стародавніх споруд, які працюють за принципом відстоювання, є пісколовка* (з навч. літ.).

ПІСКОЛЮ́Б, у, *ч.* 1. Рослина, що добре зростає та розвивається на піщаному ґрунті. *Цікавий та різноманітний рослинний світ Кіровоградщини доповнюють пісколюби: щавель гороб'ячий, келерія піщана, смілка татарська* (з наук.-попул. літ.); *Більшість пісколюбів мають тверде, вузьке чи редуковане листя й плоди, пристосовані до перекочування по піску або легкого перенесення вітром* (з навч. літ.).

2. Багаторічна рослина родини злакових заввишки 0,5–1 м із повзучим корінням, яка росте на піщаних ґрунтах, утворюючи густий дерен; псамофіт. *Пісколюб має систему кореневища і придаткового коріння, що забезпечує йому добування води з водоносного шару нижче піску навіть під час сильної посухи* (з наук.-попул. літ.); *Пирій і пісколюб — рослини сухих середовищ, здатні витримувати тривалу посуху* (з навч. літ.).

ПІСКОЛЮ́БКА, и, *жс.* Те саме, що **пісколю́б** 2. *Пісколюбка міцно вкорінюється в пісок і зупиняє його рух* (з навч. літ.).

ПІСКОЛЮ́БНИЙ, а, е. Прикм. до **пісколю́б** 1. *За відсутності трансформаційного впливу піонерні пісколюбні угруповання є недовговічними. Їх сталому існуванню сприяють мурахи, гризуни й кроти* (з наук. літ.); *Пісколюбна рослинність долини Дніпра дуже нагадує ту, що поширена на балтійських дюнах, де є такі типові "дніпровські" види: келерія сиза, козельці великі, костриця овеча* (з наук.-попул. літ.).

ПІСКОМЕ́Т, а, *ч., мет.* Відцентрова машина для ущільнювання піску, який іде на виготовлення ливарних форм. *Під час роботи піскомета механізуються одночасно дві операції: наповнення та ущільнення формувальної суміші в опоці* (з наук. літ.); *У режимі стаціонарної роботи ківш метальної головки піскомета за хвилину здійснює 1500 обертів* (з наук.-техн. літ.); *Програма підготовки бакалаврів зі спеціальності "Прикладна механіка" передбачає вивчення обладнання ливарних цехів, зокрема принципи роботи стаціонарного й пересувного піскометів* (з навч. літ.).

ПІСКОМЕ́ТНИЙ, а, е, *мет.* Стос. до піскомета, пов'язаний з ним. *Практикою встановлені правила, що забезпечують при піскометному ущільненні отримання ливарних форм високої якості* (з наук.-техн. літ.); *Формулювання навчальної фізичної задачі зі змістового модуля "Механіка" наведено на прикладі роботи піскометної машини* (з навч. літ.).

ПІСКОМИ́ЙКА, и, *жс.* Апарат для промивання піску. *Робочим органом шнекових піскомийок є один або два паралельні шнеки, що перемішують пісок, осілий з пульпи* (з наук.-техн. літ.); *Продуктивність піскомийки становить до двадцяти кубометрів очищеного піску за годину* (з навч. літ.).

ПІСКОМИ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для промивання піску. *Технологічна лінія з двох дробарок, трьох вібраційних грохотів і піскомийної машини дає змогу виготовляти 120–150 т фракціонованого митого щебеню та піску* (з наук.-техн. літ.); *Україна імпортує різноманітне кар'єрне обладнання, зокрема стаціонарні й мобільні дробарки, піскомийні установки і транспортери* (із журн.).

ПІСКОПОДАВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для подавання піску. *Машиніст третього розряду керує піскоподавальною установкою продуктивністю 20–40 м^3 за добу, завантажує та обслуговує піскосушильні печі, змащує частини механізмів піскосушильного барабана і транспортера* (з навч. літ.).

ПІСКОПРОВІ́Д, во́ду, *ч.* Пристрій, система труб і т. ін. для постачання піску. *Під час появи пробок у піскопроводах необхідно викликати слюсарів-ремонтників і відключити подання стиснутого повітря* (з навч. літ.); *У межах реконструкції споруд першої черги Бортницької станції аерації перекладають піскопроводи й демонтують стару каналізацію* (із журн.).

ПІСКОРИ́Й, я, *ч.* Перетинчастокрила комаха родини землекопових, що живе в піщаних норах. *Піскорий харчується рослинами родини молочаєвих* (з навч. літ.).

· **ПІСКОРИ́ЙКА,** и, *ж.* Личинка міноги, якій властиво зариватися в пісок. *Піскорийки мають вугроподібне тіло, рот у формі трикутної щілини, недорозвинені очі. Вони не схожі на дорослих особин і нагадують напівпрозорих червів* (з наук.-попул. літ.); *На третьому-шостому році життя піскорийка перетворюється на дорослу міногу* (з навч. літ.).

ПІСКОСТРУМИ́ННИЙ, а, е, *спец.* Який напором повітря подає сильний струмінь піску. *Пересувний піскоструминний апарат є незамінним в автосервісі під час виконання фарбувальних робіт і рихтування дисків* (з наук.-техн. літ.); *Піскоструминні камери забезпечують м'яке очищення виробів, що дає змогу працювати із тонколистовим металом і склом* (з навч. літ.); // Який здійснюють під напором сильного струменя піску. *Для зниження тиску гідравлічного розриву пласта у свердловині й надання напрямку утворення тріщин застосовують піскоструминну перфорацію* (з навч. літ.).

ПІСКОСУША́РКА, и, *ж.* Пристрій для висушування піску. *Під час роботи піскосушарок слід уважно стежити за правильним дозуванням сирого піску, який подається, і за справністю ущільнювачів у барабанах* (з навч. літ.).

ПІСКОСУШИ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для висушування піску. *Необхідно ввімкнути вентиляційну установку складу перед тим, як транспортувати туди сухий пісок від піскосушильних печей* (з наук.-техн. літ.); *Під час роботи піскосушильної печі машиніст повинен дотримуватися таких вимог: не відчиняти завантажувальних дверцят для спостереження за процесом горіння та не наближатися до шурувального отвору ближче ніж на один метр* (з навч. літ.); *Склади вогкого піску розміщують у критих приміщеннях або на відкритій ділянці поблизу будов із піскосушильним устаткуванням* (з навч. літ.).

ПІСКУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **піскува́ти.** *Піскування дає змогу не лише оновити газон, а й вирівняти його поверхню, зменшити щільність повстяного шару, пришвидшити розвиток коренів трави і запобігти появі моху* (з наук. літ.).

ПІСКУВА́ТИ, ую, уєш, *недок., що, спец.* Додавати пісок до верхнього шару ґрунту. *Піскують ґрунт для збагачення його верхнього шару, поліпшення складу та властивостей* (з навч. літ.).

ПІСКУВА́ТИЙ, а, е. Який містить пісок (у 1 знач.). *Корчма була збудована з сірого піскуватого каменю* (І. Нечуй-Левицький); *Піскуватий ґрунт ледве покритий зсохлою травою* (Л. Старицька-Черняхівська); *Пахне тополя, .. пахне цвіт абрикоса, яблуні, вишні, пахне сама земля — чорна, глиниста, піскувата — кожна скиба на свій аромат* (Ю. Смолич); *Піскувата земля могла щомиті обсипатися й живцем поховати копача* (М. Андрусяк); *Піскуваті породи обстежено на території в межах Високого Задонців'я і Низького Задонців'я Донецького кряжу* (з наук. літ.); // У ґрунті якого є певний домішок піску. *В глибині сцени річка з пологим піскуватим берегом* (Леся Українка); *Старовинне село в долині мальовниче огортала степова річечка з прозорою водою й піскуватим дном* (Іван Ле); *Вранішнє сонце, вихопившись з-за лісу, гайнуло піскуватими горбами* (М. Сиротюк); *Піскуваті рівнини поросли, немов наїжачились, колючою травою* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Такий, як пісок; розсипчастий (у 1 знач.). *Од першої тої згадки* [Павла] *про дитинство прокинулася й друга, третя .. Як пас череду отуто на прирічкових низах та пік .. степову картоплю, таку піскувату, що й хліба до неї не треба* (Григір Тютюнник); *Андрій підняв верхню стулку вікна, різкий подув шибонув по електричці, повертаючи думки до чумацького шляху, до піскуватої, печеної в духовці картоплі* (Є. Пашковський); // Схожий кольором на пісок; трохи пісочний (у 1 знач.). *Попереду дві жінки розговорилися: .. друга років п'ятдесяти п'яти, сива, в зношеному, але теплому піджаку піскуватого відтінку* (В. Барка).

ПІСКУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **піскува́тий.** *Шелест скривився. Він, дійсно, і раніше чув про піскуватість свердловин. Не скрізь можна застосовувати нову техніку* (О. Донченко); *У долині річки Тясмин розташоване останнє поселення бронзового віку (ІІ тис. до н. е.), але простежити за культурними нашаруваннями тут неможливо через піскуватість ґрунту, а також руйнівні вітри й дощі* (з наук. літ.).

ПІСКУВА́ХА, и, *ж., діал.* Низьке піщане місце. *Піду на піскуваху та й там викосю* [викошу] (Сл. Б. Грінченка).

ПІСЛАНЕ́ЦЬ, нця́, *ч., діал.* Посланець. — *Гей, Микито! Де він, ланець? Вилізай! Ось я, післáнець Від саміського царя! Наробив ти зла багато, Злий на тебе Лев, наш тато, — То й спокутувать пора!* (І. Франко); *Уранці прибув післанець з приказом, щоб невістку відправити до її батька, миргородського полковника Апостола* (Б. Лепкий); *Вістка, що приніс із собою післанець, блискавично рознеслася по цілому фронті* (У. Самчук); * Образно. *Йому* [Максимові] *раптом .. схотілось перед цією людиною висловитись. До краю. Щоб він, цей післанець безглуздя, бодай хоч знав, що є люди, які не визнають щурячих компромісів і торгів із сумлінням* (І. Багряний).

ПІСЛА́ТИ, пішлю́, пішле́ш, *док., кого, що, діал.* Послати. *Обіцяв хан Хмельницькому помагати, післати йому в поміч Тугай-бея, мурзу перекопського з великою ордою татарською* (М. Грушевський); — *Я пішлю когось до стаєнь, щоб ладили коні.* — *Можеш післати* (Б. Лепкий); *Щоб післати телеграму — треба тих дозволів та ще дозволів. З листами теж* (Остап Вишня).

ПІ́СЛЯ, *у знач. прийм., з род. в.* Сполучення з прийм. **після** виражають:

Часові відношення

1. Уживається при позначенні часової межі певної дії, стану і т. ін., від якої починається інша дія, стан і т. ін. *Пані Броніслава хоче їхать після 15-го на виноград в Бессарабію* (Леся Українка); *Був час після полудня* (Ю. Смолич); *Після вечері вони усамітнилися втрьох у затишній вітальні сера Генрі* (О. Авраменко); // Уживається при позначенні навчальних, лікувальних закладів, установ і т. ін., у яких по закінченні навчання, відпочинку тощо відбувається певна дія, подія, якесь явище і т. ін. *Була й вона тоді молода, нездовго перед тим тільки приїхала сюди після агротехнікуму* (О. Гончар); — *Тільки до Львова,* — *така була моя відповідь на запитання, куди я подамся вчитися після школи*

(Ю. Андрухович); // Уживається при позначенні їжі, напою тощо, за споживанням яких здійснюється, відбувається і т. ін. якась дія, подія тощо, називається яке-небудь явище і т. ін. *Вона одкинула назад голову і .. сльозавими очима в червоних повіках, що ставали завжди такими після наливки, дивилась зверху на кучеряву голову хлопця* (М. Коцюбинський); *Пригинаючись, розсипалися* [піхотинці] *з казанками в руках по міжряддях: вибирали ще не зопрілі від дощів сиві кетяги, ласували ними після солдатської каші* (О. Гончар); *Після десерту починалася демонстрація картин* (Н. Сняданко); // Уживається при позначенні явища, що вказує на припинення існування людини, тварини і т. ін., за яким настає якась подія, дія, яке-небудь інше явище тощо. *Після смерті матері .. непривітне стало Парасчине життя у дворі* (Панас Мирний); *З різних боків на неї повели наступ нав'язливі поклонники з числа зовсім юних офіцерів, які прибули в полк уже після загибелі Брянського* (О. Гончар); // Уживається при позначенні конкретної особи або певної живої істоти, життя, проживання, час діяльності і т. ін. якої закінчився. [Химка:] *Після батька ми зосталися невеличкими* (Панас Мирний); *Їй хотілось насамперед вихаючити* [вичистити] *хату від порохів, що лишилися після Олександри* (М. Коцюбинський).

Кількісні відношення

2. Уживається при позначенні кількісної межі чого-небудь, із досягненням якої починається інша дія, стан і т. ін. *Після другої* [чарки] *лице Василеве помуріло* (Панас Мирний).

Просторові відношення

3. Уживається при позначенні місця, міста, пункту тощо, минувши які здійснюють певну дію або відчувають певну подію, певне явище і т. ін. *За кілька перегонів до станції Ганівка Давидові Мотузці вперше після міста та казарми степ війнув просто в лице міцним духом землі* (А. Головко); *Мати поглядом відшукала на полі панські вітряки, в яких після Синяви працював Роман* (М. Стельмах).

Об'єктні відношення

4. Уживається при позначенні дій, подій і т. ін., за якими відбувається інша дія, подія і т. ін. — *Ото ж і поснідаєш після купання* (Панас Мирний); *Після дощу гостріше пахнуть квіти* (В. Сосюра); *Після одруження він навідріз odмовився йти у прийми* (В. Шкляр); // Уживається при позначенні осіб та предметів, за якими ідуть слідом (з'являються, починають діяти і т. ін.) інші особи та предмети. *Вічно він запізнювався на роботу.., а те, що робив, все рівно треба було після нього переробляти* (Григорій Тютюнник); *Ліля вийшла з театру пізно увечері, до того ж — після усіх та ще й у супроводі Світозара-Богодара* (Г. Тарасюк); // Уживається при вказуванні на послідовність, зв'язану з кількісним означенням осіб, предметів, явищ і т. ін. *Після всіх побрався Павло додому* (Марко Вовчок); *Квіти — то була, після математики і музики, третя безмежна батькова пристрасть* (Ю. Смолич); *Мені здавалося, що це має бути вельми цікаво — після тривалої перерви зустрітися з людьми, серед яких виростав, поринути у світ завжди манливого дитинства* (О. Шугай).

5. *у знач. присл.* Через деякий час; потім, пізніше. — *Коли у вас єсть що мерзенне на думці, то викиньте з голови, бо після буде сором* (І. Котляревський); [2-га дівчина:] *Ото завше так — як сперва дуже весело, то після будеш плакать* (С. Васильченко); — *Ще є час! Бо після буде запізно! Ще два тижні!* (У. Самчук); *Письменник вірш читає, .. а після буде обговорення* (О. Корнійчук); *ВОНА ХОЧЕ ЇСТИ. Цей напис засвітився перед моїми очима на чорному тлі неба, мов заповідь Божа — на весь світ, на всі часи, що проминули і що прийдуть після* (І. Роздобудько).

Від учо́ра (після вчо́ра) *див.* **вчо́ра; До і після** *див.* **до**[1]**; Ні до ні після** *див.* **до**[1]**; Після то́го як** *див.* **той.**

ПІСЛЯ... Перша частина складних слів, що відповідає слову **після** у 4 знач., напр.: післяаварі́йний, післяврожа́йний, післядощови́й, післяекзаменаці́йний, післяполивни́й.

ПІСЛЯАВАРІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до періоду, стану і т. ін. після аварії (у 1 знач.). *Недавно хотілося стати лікарем..; операційна, знівечені післяаварійні тіла, ти даруєш їм друге життя* (С. Процюк); *Протягом тридцяти років після Чорнобильської катастрофи накопичено чимало наукових даних щодо післяаварійних змін здоров'я населення* (з наук. літ.).

ПІСЛЯБУКВА́Р, я́, *ч.* Навчальний посібник для читання й письма після вивчення букваря. *Післябуквар створено й адаптовано для навчання першокласників у післябукварний період* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯБУКВА́РИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **післябуква́р.** *Післябукварик допоможе учням удосконалити навички читання й письма, підготуватися до роботи із читанкою та підручником з рідної мови в другому класі* (з навч. літ.).

ПІСЛЯБУКВА́РНИЙ, а, е. Стос. до післябукваря, пов'язаний з періодом після вивчення букваря. *Головне завдання післябукварного періоду навчання — систематизувати знання, уміння й навички з читання й письма, одержані першокласниками в букварний період* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯВЕЛИКО́ДНІЙ, я, є, *рел.-церк.* Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після Великодня; післяпасхальний. *Із паломницької мандрівки в післявеликодні дні людина повертається оновленою* (з рел.-церк. літ.); *Незабаром закінчиться Великий піст. Розпочнуться післявеликодні бали* (В. Лис).

ПІСЛЯВЕСІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після весілля. *Післявесільні обряди зміцнювали зв'язок між родинами молодих і полегшували адаптацію молодої в домі чоловіка* (з наук.-попул. літ.); *Традиційний весільний обряд в усіх регіонах України умовно поділяється на три етапи: передвесільний, власне весілля і післявесільний* (з навч. літ.).

ПІСЛЯВИ́БОРЧИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після виборів, стосується часу після них. *Післявиборчий формат словацьких урядів (окрім виборів 2012 р.) був коаліційним, причому ідеологічна неоднорідність не була перешкодою для парламентсько-урядових коаліцій* (з наук. літ.); *Представник місцевої політичної сили розповів журналістам про післявиборчі плани і підбив проміжні підсумки виборів* (з газ.).

ПІСЛЯВІДЛИ́ГОВИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після відлиги (у 2 знач.). *Відносна свобода думки в післявідлиговий час сприяла множинності інтерпретацій історичних подій, дала можливість почути багатоголосся думок про минуле, що увиразнили складність історичного процесу* (з наук. літ.).

ПІСЛЯВОЄ́ННИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після війни; повоєнний. *Для поліпшення лісового господарства надто багато зроблено в нас у післявоєнний час* (М. Чабанівський); *Він .. уявляв собі післявоєнний світ з якоюсь туманною невиразністю, бачив його майже ілюзорно крізь золотий серпанок близької перемоги* (О. Гончар); *Які б не були невдячні жінки, а й без них не можна! Жаль сердешних, приголомшених окупацією, натруджених тяжким післявоєнним життям, знесилених холодною самотністю вдовиних ночей* (М. Циба); *І Монмартр, і Монпарнас, хоча і з деяким запізненням, все ще переживали післявоєнний чад* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПІСЛЯГАРАНТІ́ЙНИЙ, а, е. Який відбувається після завершення терміну гарантії. *Післягарантійний сервіс виконують за плату, а його обсяг і ціни визначає контракт* (з наук.-попул. літ.); *На жаль, на початку 2002 р. ще не було налагоджено післягарантійного сервісного обслуговування комбайнів* (з навч. літ.).

ПІСЛЯГРОЗОВИ́Й, а́, е́. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після грози. *Краплисто падає в свіжу післягрозову тишу лунке зозулине — ку-ку* (О. Гончар); *Чому все .. так гармонійно в ній* [Галі] *поєднується? І чорне, розпущене по плечах волосся, схоже на крило казкового птаха, і очі — наче усмішка післягрозового неба...* (О. Бердник); *Можна тішитися прозорим післягрозовим повітрям, котре проникає знадвору* (Ю. Іздрик).

ПІСЛЯДИПЛО́МНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після одержання диплома (у 1 знач.). *Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти є одним із перших в історії педагогіки України системним викладом дефініцій з актуальної проблеми — формування нової генерації вчених* (з наук. літ.); *Україна має сама створювати власну систему післядипломної підготовки в галузі історії медицини* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯДІ́Я, ї, *ж.* Явище, яке полягає в тому, що дія, вплив і т. ін. на щось проявляються й пізніше, після їх припинення. *Використання класичного генетичного модельного об'єкта — плодової мушки дрозофіли — дає змогу вивчити роль генотипу в реакції на лазерне опромінення та проконтролювати можливу післядію такого впливу* (з наук. літ.); *Ми говорили про ейдетичну здатність художнього образу бути пам'яттю, про можливу післядію вже сприйнятого твору* (з навч. літ.).

ПІСЛЯДІ́ЯННЯ, я, *с.* Те саме, що **післядія.** *Вапнують ґрунт у зоні проростання насіння малими дозами, бо внесення повних доз є трудомістким процесом, хоч і з тривалим післядіянням* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯДОЩОВИ́Й, а́, е́. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після дощу. *Зажурено дивиться він у маленьке віконце, за яким, стікаючи із стріхи, снував пряжу післядощовий капіж .. "Що ж робити? Де вихід?" — в сотий раз питав себе Дорош* (Григорій Тютюнник); *Мандрівка моя минула без лихих пригод. Через це дозволив собі перепочити й подихати медвяним післядощовим повітрям* (Валерій Шевчук); *Гроза відходила за місто, ледь чутно торохкали останні громи, пахло матіолами і акацією, свіжим і чистим післядощовим вечором* (К. Москалець).

ПІСЛЯДРУ́К, у, *ч.* Оброблювання поліграфічної продукції після друку (у 1, 2 знач.) для створення книги, брошури, буклету і т. ін. *Автоматизація процесів друку і післядруку досягла високого розвитку внаслідок використання складного високопродуктивного поліграфічного обладнання* (з наук.-техн. літ.); *Післядрук є завершальним етапом у технологічному циклі виготовлення поліграфічної продукції, який передбачає, зокрема, різання надрукованого матеріалу на формат, його фальцювання та скріплення* (з навч. літ.).

ПІСЛЯДРУКА́РСЬКИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після друку (у 1, 2 знач.). *Виробництво друкарської продукції визначають три стадії: додрукарська підготовка, друкарські процеси й післядрукарське оброблення* (з наук. літ.); *Для післядрукарського захисту видавничої продукції використовують голограми, спеціальні знаки, голографічну фольгу, машиночитані мітки* (з наук.-техн. літ.).

ПІСЛЯЖНИ́ВНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, залишається і т. ін. після жнив; пожнивний. *Усі знали, що післяжнивна пора найкраща для широкого виступу, та .. отамани вагалися, яка тут тактика ліпша* (В. Шкляр); *Використання післяжнивних решток рослин і побічної продукції (соломи, стебел кукурудзи, соняшника, гречки, проса та інших культур) як органічного добрива при мінімальному обробітку забезпечує енергетику ґрунтотвірного процесу в агроценозах* (з наук. літ.); *Економічна ефективність вирощування без зрошення післяжнивного проса в зоні ризикованого землеробства цілком залежить від погодних умов* (з навч. літ.).

Післяжни́вні посі́ви *див.* **посів.**

ПІСЛЯЖНИ́ВНО. Присл. до **післяжни́вний.** *Післяжнивно висівають культури й сорти, що ростуть восени за низьких температур і витримують перші приморозки: кукурудзу, суміш ячменю з вівсом і горохом, вівса з ріпаком озимим* (з навч. літ.).

ПІСЛЯЖОВТНЕ́ВИЙ, а, е, *іст.* Стос. до періоду після жовтневої революції 1917 р. у Росії; пожовтневий. *Зібралося з 25 учителів. О 10-ій годині я почав лекцію на тему: "Українське післяжовтневе письменство" .. Почавши з Чумака, Михайличенка та Еллана, я перейшов до панфутуристів, спинився на Тичині, схарактеризував "Гарт" і "Плуг"* (М. Драй-Хмара); *Можна, як це роблять літературознавці, простежувати мовно-літературну творчість за трьома "хвилями": післяжовтневий час, 60–70-ті роки, 80–90-ті роки; можна розглядати окремо художню мову материкову й діаспорну* (В. Русанівський).

ПІСЛЯЗА́ВТРА, *присл.* 1. Через день після сьогоднішнього. — *Післязавтра виходь на вулицю* (І. Нечуй-Левицький); *Що ж до від'їзду, то це буде теж незабаром — завтра чи післязавтра* (Ю. Смолич); *Те, що відбудеться з ним сьогодні, завтра, післязавтра, навіки збереже для нас невідоме досі ім'я цієї скромної людини* (В. Чемерис); *Він ходив по цьому березі вчора, ходить сьогодні, ходитиме завтра й післязавтра* (Валерій Шевчук); — *Завтра, щонайпізніше післязавтра, я споряджу до ґазди Стеніслава найшвидшого з моїх гінців* (О. Авраменко).

2. *у знач. ім., невідм., с.* Наступний день після завтрашнього; післязавтрашній день. *Увесь день Настя в'язала за лісом овес, їй тяжко, але день погожий, а завтра святечко Пречиста і хтозна чи та погода видержить до післязавтра* (У. Самчук); — *Не забудьте послати телеграму, щоб на післязавтра замовили для мене кімнату в готелі* (В. Домонтович); — *От завтра й приходь... або ще краще — післязавтра, — сказав дядько Андрій .. Я мало не плакав .. Перемучився, а таки діждався того "післязавтра"* (А. Дімаров).

ПІСЛЯЗА́ВТРАШНІЙ, я, є. Який настане наступного дня після завтрашнього (про день, ранок і т. ін.). *Треба було ухвалити рішення, від якого залежало дуже багато — і завтрашній день, і післязавтрашній, і рік, і дитинство, а може, і все життя* (В. Нестайко); *Яким буде день завтрашній, післязавтрашній, що буде через рік чи два .. Мене лякає майбутнє* (А. Дністровий); *— Не довіряйте нікому..! — На щастя, — сказав Д'Артаньян, — нам треба дотягти тільки до післязавтрашнього вечора* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Який відбудеться, здійсниться наступного дня після завтрашнього. *Якихось .. доказів приготувань до післязавтрашнього свята неозброєним оком помітно не було* (О. Ірванець); * Образно. *З цими набоями я вийду на болота .. Щоб уздовжити .. той зв'язок із післязавтрашніми болотами, я ще раз переглядаю мій патронташ* (Б. Антоненко-Давидович); *Ось — чиїсь вихідні, мов поношені чоботи, он — поточені шашлями чиїсь післязавтрашні клопоти* (М. Павленко); // *у знач. ім.* **післяза́втрашнє,** нього, *с.* Те, що настане післязавтра. [Кіндрат Антонович *(до Лукерії):*] *Що було вчора, того сьогодні не буде .. Завтра вже буде завтрашнє.* [Лукерія Степанівна:] *А післязавтра післязавтрашнє.* [Кіндрат Антонович:] *Ну да! Післязавтра післязавтрашнє* (М. Кропивницький).

ПІСЛЯЗА́ВТРЬОГО, *присл., розм.* Те саме, що **післяза́втра.** [Савка:] *Грошей треба день у день! От і тепер: післязавтрього строк платить Жолудю за землю* (І. Карпенко-Карий); *Хлопці, ті говорили один одному на роботі: "Не забувай же. Післязавтрього картина"* (Григорій Тютюнник); *— Я післязавтрього чергую в дружинницькому патрулі* (П. Загребельний).

ПІСЛЯЗАРОДКО́ВИЙ, а, е, *біол.* Те саме, що **постембріона́льний.** *У розвитку рослин виокремлюють зародковий і післязародковий періоди відповідно до появи певних морфологічних якісних змін* (з наук.-попул. літ.); *Після вилуплення з яйця або народження починається післязародковий етап у розвитку тварин, коли організм уже може відносно самостійно існувати та живитися* (з навч. літ.).

ПІСЛЯЗБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після збирання врожаю (овочів, фруктів і т. ін.). *Травмування зерна й насіння під час збирання, післязбирального обробляння та сівби в окремі роки сягає 50–60 % і навіть більше* (з наук. літ.); *У розвитку сучасного овочівництва головну роль відіграють технології вирощування, збирання врожаю та післязбиральної підготовки овочів* (з наук.-попул. літ.); *Для одержання насіння з високими посівними та врожайними якостями необхідно дотримуватися норм насінницької технології збирання та післязбирального обробітку* (з навч. літ.).

ПІСЛЯЗ'Ї́ЗДІВСЬКИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після з'їзду (у 1 знач.). *Більшість актів усеукраїнських з'їздів рад містили положення, що визначали програму післяз'їздівської діяльності органів влади та управління республіки, зокрема й у галузі нормотворчості* (з наук. літ.); *Десталінізація політичного ладу, набувши масштабності в післяз'їздівський період, була зумовлена, зокрема, бажанням нового лідера реформувати управлінський апарат після XX партз'їзду* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯЗМАГА́ЛЬНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після змагання (у 1, 2 знач.). *Під час тренінгу тенісистів було відпрацьовано навички передзмагальної психологічної підготовки, оперативну саморегуляцію емоційного стану та оптимізацію післядії емоцій "виграш-програш" для післязмагального розвантаження* (з наук. літ.); *Студенти-хортингісти в післязмагальний період мають відновлювати фізичну та розумову працездатність* (з навч. літ.).

ПІСЛЯІНСУ́ЛЬТНИЙ, а, е. Стос. до часу, стану після інсульту, пов'язаний з ним. *Післяінсультні когнітивні порушення — це найбільш серйозний наслідок церебральної ішемії, що має такі, зокрема, ознаки: порушення уваги, сповільненість мислення, звуження кола інтересів* (з наук. літ.); *На післяінсультну депресію страждають 30–42 % хворих* (з навч. літ.).

ПІСЛЯІНФА́РКТНИЙ, а, е. Стос. до часу, стану після інфаркту, пов'язаний з ним. *Ознаки порушення системи рухів спостерігаються в людей у післяінсультному чи післяінфарктному стані* (з наук. літ.); *Лікар-кардіолог повинен знати принципи діагностики й лікування післяінфарктної ішемії* (з навч. літ.).

ПІСЛЯЙМЕ́ННИК, а, *ч., лінгв.* Слово, яке за функцією відповідає прийменникові, але ставиться після слова, до якого відноситься. *Післяйменники поширені, зокрема, в тюркських, фіно-угорських, кавказьких, тунгусо-маньчжурських, самодійських мовах* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯКРИ́ЗОВИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після кризи. *У післякризовий період 2010–2011 рр. обсяги виробництва в Україні поступово зростають, але загалом не компенсують різкого падіння ВВП 2009 р.* (з наук. літ.); *Економічні процеси в післякризовий період глобалізації, яка розпочалася з 70–80 рр. XX ст., мають бути регульованими* (з наук. літ.); *Післякризовий стан підприємства потребує постійного моніторингу* (з навч. літ.).

ПІСЛЯЛІСОВИ́Й, á, é. Який виникає, з'являється і т. ін. на місці лісу (у 1 знач.), після нього. *Антропогенна трансформація первинного лісового покриву в басейні р. Лючки (на території Покутського низькогір'я) призвела до переважання в сучасному рослинному покриві післялісових лук, сіножатей і пасовищ* (з наук. літ.); *Флористичні особливості лісових та післялісових екосистем можна виявити на рівні угруповань основних синтаксонів певної території* (з навч. літ.).

ПІСЛЯЛЬОДОВИКО́ВИЙ, а, е. Стос. до часу після льодовикового періоду, пов'язаний з ним. *Сосна кедрова — післяльодовиковий релікт, цінна лісоутворювальна порода* (з наук.-попул. літ.); *У мезоліті (середньому кам'яному віці) утвердилися сучасні післяльодовикові природно-кліматичні умови* (з навч. літ.).

ПІСЛЯМА́ТЧЕВИЙ, а, е. Який відбувається після завершення матчу, пов'язаний з ним. *Місце української футбольної команди у чвертьфіналі чемпіонату змагань визначили післяматчеві пенальті, які було відбито нашим голкіпером* (з газ.).

ПІСЛЯМЕНСТРУА́ЛЬНИЙ, а, е, *фізл.* Який буває, відбувається, наступає після менструації. *Під час менструальної фази відбувається відторгнення і видалення з організму слизової оболонки матки. У післяменструальну фазу ця оболонка відновлюється* (з наук.-попул. літ.); *Менструальний цикл має чотири фази: менструальну, післяменструальну, овуляційну й передменструальну* (з навч. літ.).

ПІСЛЯМО́ВА, и, *ж.* 1. Підсумкове повідомлення автора, видавця та ін. наприкінці твору, книги. *Післямова — це була звичайна річ у перших книжках. В ній розповідалося, де, коли та як виготовлена книга* (О. Іваненко); *До збірки оповідань Дж. Боккаччо "Декамерон" увійшло сто новел, які обрамляються переднім словом і післямовою автора* (з навч. літ.).

2. *перен.* Важливе додаткове повідомлення до основного. *"Післямова"... розмови відбулася в коридорі з вікнами на "рижу Венецію" й на сходах перед ліфтом. Тепер Людвіґ хотів би побути ще з Віктором, а гість уже поспішав* (Олекса Ізарський).

ПІСЛЯМОНГО́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Стос. до періоду після монголо-татарської навали XIII ст., пов'язаний з ним. *Літературна мова післямонгольського часу .. поступово набирала сили .. Вона проклала шлях для вдосконалення староукраїнської й церковнослов'янської мов у наступному столітті* (В. Русанівський); *Широкомасштабні роботи з вивчення пізньосередньовічних пам'яток розпочалися з 80-х рр. XX ст., коли значно зросла наукова зацікавленість археологів післямонгольською добою* (з наук. літ.); *Миколаїв розташований на території, заселеній дуже давно: у VI ст. недалеко від сучасного міста була грецька колонія Ольвія ("Щаслива"), а в післямонгольський період — поселення Вітовтова Митниця* (з навч. літ.).

ПІСЛЯОБІ́ДНІЙ, я, є. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після обіду. *Цілий тиждень Христя за приводом хазяйки .. коло печі крутилася, уриваючи післяобідній зайвий час на підмазування* (Панас Мирний); *Незважаючи на ранню післяобідню пору, починало вечоріти* (Іван Ле); *Це був час .. загальної післяобідньої розімлілості* (О. Гончар); *Безцільно блукає Любимський вулицями та провулками і дивується сам собі, що в цих щоденних післяобідніх мандрівках по Львову знаходить розраду й заспокоєння* (Р. Іваничук); *Наближався час післяобіднього обходу. Військовий лікар Ґрінштейн ходив від ліжка до ліжка, а за ним фельдшер з записною книжкою* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПІСЛЯО́БРАЗ, у, *ч., спец.* Залишкове явище, яке полягає в тому, що образ конкретного об'єкта утримується свідомістю вже після його безпосереднього споглядання; постобраз. *Післяобраз виникає переважно від споглядання предметів, опромінених сонцем, або від сліпучих спалахів і фізіологічно є побічним ефектом адаптації очей до яскравого світла* (з наук. літ.); *На явищі післяобразів (інерції відчуття) ґрунтується дія кіно й телебачення* (з наук.-попул. літ.); *У психології виокремлюють образи, пов'язані з відчуттями й уявою, а також післяобраз, фантом, галюцинацію* (з навч. літ.).

ПІСЛЯОБРЯДО́ВИЙ, а, е. Який відбувається, виконується після відправлення обряду. *У післяобрядових урочистостях переважало багатолюдне й пишне застілля* (з газ.).

ПІСЛЯОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Який настає, відбувається і т. ін. після Олімпійських ігор *(див.* **гра).** *Серія осінньо-зимових турнірів має допомогти нашим спортивним командам розкрити повніше свій потенціал, ставши своєрідним містком у післяолімпійський сезон* (із журн.).

ПІСЛЯОПЕРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який буває, може статися, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після хірургічної операції. *Не раз їй доводилося цілу ніч просиджувати в шпиталі, коли привозили нову партію поранених або виникали післяопераційні ускладнення* (Б. Антоненко-Давидович); *По-жіночому опорядила* [Ружена] *постіль хворого, завісила лампочку, щоб її світло не било хворому в очі, прибрала кімнату, де був післяопераційний непорядок* (С. Скляренко); *Після успішного переливання крові хворому доведеться відлежати у клініці приблизно стільки ж часу, скільки триває післяопераційне одужання* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **післяопераці́йна,** ної, *ж.* Приміщення для хворих після операції. *Де там спати вночі та ще в хірургічному — .. лампочка над післяопераційною горить* (Люко Дашвар).

ПІСЛЯПАСХА́ЛЬНИЙ, а, е, *рел.-церк.* Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після Пасхи; післявеликодній. *Провідна неділя завершує Світлий післяпасхальний тиждень* (з рел.-церк. літ.); *Почалась велика післяпасхальна п'ятниця, .. архімандрит сидів як на голках, а полковий воєвода Звенко Претич і не думав залишати Переяславль* (І. Білик).

ПІСЛЯПЛА́ТА, и, *ж.* Спосіб грошового розрахунку між відправником і одержувачем, коли з одержувача стягується вартість товару або кореспонденції. *Дорогий добродію! .. "Антологію" вишлемо Вам і так, а прочі дві книжки хай шле Б[еле]й, як Ви казали, за післяплатою, чи як там. Прощайте! Кланяюсь Вам* (І. Франко); *Найпоширеніші умови оплати товару — це передоплата, оплата за фактом, післяплата, відтермінування платежу й оплата після продажу* (з навч. літ.).

ПІСЛЯПЛА́ТНИЙ, а, е. Стос. до післяплати. *Післяплатні платежі забезпечують клієнтам більшу стабільність* (із журн.); *Післяплатна система розрахунків не працює в міжнародному роумінгу* (з газ.).

ПІСЛЯПОЛО́ГО́ВИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після пологів. *Плакала* [Вероніка] *гірко, невтішно, голосно, кричала, що в неї болять післяпологові шви* (Є. Кононенко); *Відпустка без збереження заробітної плати за бажанням працівника надається в обов'язковому порядку, зокрема, чоловікові, дружина якого перебуває в післяпологовій відпустці* (з навч. літ.); *Післяпологова емболія нерідко призводить до смерті породіллі* (із журн.).

ПІСЛЯПОЛУДНЕ́ВИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після полудня. *Післяполудневе сонце ось-ось збиралось заховатись за чорну .. хмарну ковдру* (М. Трублаїні); — *Нікого не наслідую і не копіюю...* — *Окрім Європи,* — *кинув першу післяполудневу репліку Грак.* — *У тебе ж усе європейське: одяг, манери, погляди, навіть вікно на кухні — і те виходить у Європу...* (О. Чорногуз); *Для відпочинку .. тут призначено післяполудневий час, коли все у природі никне під яскравим, усміхненим сонцем, неначе пересилившись його надто щедрими дарами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПІСЛЯПОСАДКО́ВИЙ, а, е. Який відбувається, виконується, здійснюється і т. ін. після посадки (у 1, 4 знач.). *Важливу роль у сільському господарстві відіграє післяпосадковий догляд за рослинами протягом щонайменше двох тижнів* (з навч. літ.); *Парашутні гальмівні системи використовують для скорочення довжини післяпосадкового пробігу літака* (із журн.).

ПІСЛЯПОСІВНИ́Й, а́, е́. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після сівби. *Просо сіяли в другій декаді липня трав'яною сівалкою на глибину 4–5 см, одразу після цього робили післяпосівне прикочування ґрунту* (з наук. літ.); *Система весняного перед- та післяпосівного обробітку ґрунту під ярі культури базується на ранньовесняному його розпушуванні (закриття вологи)* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯПРО́ДАЖНИЙ, а, е. Який відбувається після продажу чого-небудь. *Післяпродажний сервіс — ключовий чинник конкурентоспроможності автовиробників* (з навч. літ.).

ПІСЛЯПУ́ТЧЕВИЙ, а, е. Який настає, відбувається, здійснюється і т. ін. після путчу. *Появу на політичній мапі світу нової незалежної держави України зумовила низка внутрішніх чинників: активізація національ-демократичних політичних сил, післяпутчеве посилення відцентрових настроїв у суспільній думці й багатовікова боротьба народу за незалежність* (з наук. літ.); *Перша післяпутчева зустріч лідерів республік відбулася 23 серпня 1991 р.* (з публіц. літ.).

ПІСЛЯРАДЯ́НСЬКИЙ, а, е. Який відбувається, здійснюється, настає і т. ін. після радянського періоду. *Будинок, який було зведено за проєктом В. Гаара в 1874–1875 рр. і який у 1897–1908 рр. належав Львівському аптекарському товариству, перебудовано вже в післярадянський час* (з публіц. літ.).

ПІСЛЯРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після революції. — *Анем, кажуть, виїхав за кордон. У всякому разі в післяреволюційному цирку його вже не було* (В. Нестайко); *Наведені раніше приклади вживання діалектних варіантів у мові української художньої літератури мають різний стосунок до кодифікації в дореволюційний і післяреволюційний періоди* (В. Русанівський).

ПІСЛЯРЕ́ЙСОВИЙ, а, е. Який буває, відбувається, здійснюється, настає і т. ін. після завершення рейсу *(див.* **рейс**[1]**).** *Проведення щозмінних передрейсових (післярейсових) медичних оглядів водіїв транспортних засобів є однією з головних ланок профілактики дорожньо-транспортних пригод* (з навч. літ.).

ПІСЛЯРЕМО́НТНИЙ, а, е. Стос. до стану чого-небудь (машини, механізму і т. ін.) після ремонту (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Методи відновлення зношених деталей машини спрямовано на досягнення максимального післяремонтного ресурсу її роботи* (з наук. літ.); *Прогнозування післяремонтної міцності конструктивних елементів транспортної системи дає змогу виробити практичні рекомендації щодо її подальшої експлуатації, технічного обслуговування й ремонту* (з наук.-техн. літ.).

ПІСЛЯСВЯТКО́ВИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після свята. *Синоптики розповіли, яка погода пануватиме в післясвяткові дні* (з газ.).

ПІСЛЯСЛО́ВО, а, *с.* Те саме, що **післямо́ва** 1. *Післяслово до книжки "Я хочу бути тільки людиною...", де простежуються драматичні перипетії життєпису Івана Багряного, написав Микола Жулинський* (О. Шугай); *Щось у цьому "Бермудському трикутнику"* [книзі І. Римарука] *непокоїть. Може, її підкреслено ажурна побудова: три триптихи (а в кожному з них — ще по три триптихи і .. післяслово автора, де заключний потрійний триптих)* (К. Москалець).

ПІСЛЯСМА́К, у́, *ч.* Якість, властивість їжі й питва, що відчуваються після їх уживання. *П'ять рублів — це була ціна смаку мрії про майбутнє, .. де все, як у кіно. Саме .. за це ми їм* [гамбургерам] *прощали їхній пластмасовий післясмак* (С. Пиркало); — *Смак* [улуну] *м'який, післясмак теплий, з нотками сухофруктів. Цей чай збирали й обробляли вручну .. — Ти що, етикетку напам'ять вивчила?* (Любко Дереш); * Образно. *Я на мить переживаю забутий солодкий післясмак — оте .. переможне розпруження* [відпруження] *мозкових звивин, яким мене колись були так щедро постачали мої наукові студії* (О. Забужко).

ПІСЛЯСМАКОВИ́Й, á, é. Стос. до післясмаку. *У післясмаковій гамі гватемальської кави вирізняються ягідні відтінки, а в ароматі — димні, пряні й цитринові нотки* (із журн.); * Образно. *Політики не збираються псувати власний імідж у телепрограмі чи після її завершення в післясмакових відчуттях глядачів* (з газ.).

ПІСЛЯТРАВМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **посттравмати́чний.** *Обстеження 137 хворих із післятравматичними контрактурами проксимальних міжфалангових суглобів пальців кисті засвідчило, що завдяки новій методиці відновлювального лікування їхній стан поліпшився* (з наук. літ.).

△ **Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м** *див.* **синдро́м.**

ПІСЛЯТРЕТИ́ННИЙ, а, е. Стос. до часу після третинного періоду. *Фахівці Секції ґрунтознавства Сільськогосподарського вченого комітету України, очолюваного академіком В. І. Вернадським, під час експедиційних досліджень 1921–1923 рр. одержали дані щодо післятретинних покладів і наявності поживних речовин у головних типах ґрунтів України* (з наук.-попул. літ.); *Український геолог-петрограф П. Армашевський дослідив післятретинні утворення на території Києва* (з навч. літ.).

ПІСЛЯУКІ́СНИЙ, а, е. Який висівається, висаджується, вирощується і т. ін. після укосу *(див.* **укіс**[1] 1). *Північна частина степової зони України характеризується недостатнім і нестійким зволоженням території у період вегетації рослин, частими посухами і суховіями, що ускладнює умови вирощування післяукісних культур* (з наук. літ.).

ПІСЛЯУКІ́СНО. Присл. до **післяукі́сний.** *Сою післяукісно можна вирощувати після збирання на корм озимих зернових і хрестоцвітих культур* (з наук.-попул. літ.).

ПІСЛЯЧОРНО́БИЛЬСЬКИЙ, а, е. Який буває, відбувається, настає після вибуху на Чорнобильській атомній станції 1986 р.; характерний для цього часу. *Минала страшна післячорнобильська осінь* (Є. Пашковський); *Медичні, радіобіологічні та дозиметричні проблеми післячорнобильського періоду не мають аналогів у світі* (з наук. літ.).

ПІСЛЯШКІЛЬНИ́Й, á, é. Стос. до часу після завершення уроків, занять у школі, після закінчення школи. *Максим думає, чи читала та опецькувато-самовдоволена .. тітка у своєму післяшкільному житті хоч одного вірша?* (С. Процюк); *У післяшкільний час у якоїсь частини людей .. не виникає бажання шукати смисл життя* (М. Матіос); *Дитячо-молодіжний центр "Разом сильніші" приймає дітей і підлітків щоденно в дошкільний та післяшкільний час за зручним для них графіком, де вони набувають необхідних соціальних і життєвих навичок* (із журн.).

ПІСЛЯШЛЮ́БНИЙ, а, е. Який буває, здійснюється, відбувається, настає і т. ін. після укладання або розірвання шлюбу. *На голій стіні висіла фотокартка усміхненої шляхтянки .. — .. Це післяшлюбна фотографія* (Р. Андріяшик); *Подружжя розлучилося дуже давно, залишкових явищ у вигляді післяшлюбних стосунків .. у Тимченків не спостерігалося* (Є. Кононенко).

ПІСЛЯШО́КОВИЙ, а, е. Який буває, настає після шоку. *Ранній післяшоковий період при пошкодженнях щелепно-лицевої ділянки триває протягом 3–7 діб* (з навч. літ.).

ПІСНЕСПІ́В, у, *ч., церк.* Складова частина богослужіння, признач. для співу; церковний спів. *Собор ще повен далекою музикою, гримить обвалом літургій, перелунює православними месами, піснеспівами* (О. Гончар); *Згори, із хорів, ллються піснеспіви во славу Всевишнього* (Г. Тарасюк).

ПІСНЕТВО́РЕЦЬ, рця, *ч., книжн.* Те саме, що **пісня́р** 1. *Апокрифи — джерело творчої думки українських барокових піснетворців* (з наук. літ.); *Одним із талановитих народних композиторів початку XVIII ст. був Семен Климовський, відомий у літературі як "харківський козак-піснетворець"* (з навч. літ.).

ПІСНЕТВО́РЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж., книжн.* Творчість пісняра (у 1 знач.). *У збірнику "Народні пісні: Записи Людмили Єфремової" матеріал упорядковано за жанровим принципом з урахуванням процесів сучасної народної піснетворчості й мовної належності фольклорних зразків* (з наук.-попул. літ.).

ПІСНИ́Й, а́, е́. 1. Дозволений церковними правилами для вживання під час посту (про страву); протилежне с к о р о м н и й (у 1 знач.). — *А як прогайнує* [графиня гроші].., *то знов .. їстиме юшку з картоплі та пісну кашу* (І. Нечуй-Левицький); — *Я тобі борщику принесла, пісного, печерського, ти його любиш* (Б. Лепкий); *В садку під грушею .. варилися пісні борщі з вушками, карасями* (П. Панч); *На свіжовимитому дубовому столі в мисках і полумисках стояло аж дванадцять пісних страв* (М. Стельмах); *Молодиця заходилась у ночвах пісне тісто творити* (Ю. Логвин); // *розм.* Який майже не містить жиру. *Беремо два кілограми пісної яловичини .. М'ясо має бути відносно м'яким .. Ріжемо його на пластівці завтовшки 3–5 міліметрів уздовж волокна .. Маринуємо* (С. Пиркало); — *Я, наприклад, з'їв би .. соковитої і водночас пісної шинки навіть тоді, якби й не дуже хотів* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); // *у знач. ім.* **пісне́,** но́го, *с.* Страва для вживання під час посту; протилежне с к о р о м н е (у 1 знач.). *Я на больничному* [лікарняному]. *Трішечки ліпше, маю хоч 20 грам* [грамів] *сала (масла вже не дають) та сахару 35 грам на день. Решта — .. пісне* (Остап Вишня); *На пиру того вечора всім гостям подавали пісне, лише Гарпагові одну по одній підносили м'ясні страви* (І. Білик).

2. *перен.* Бідний на поживні речовини, неродючий (про ґрунт). *На пісній землі врожаї малі* (приказка); *Земля стогне, пісна, безсила, подерта на латочки* (М. Коцюбинський); *Тільки високі будяки та присадкуватий полин ще росли й шуміли під вітром на жовтогарячій пісній землі* (В. Кучер); — *Ой подружко моя дорогенька! .. У вас і садиба стара — все валиться, і поле ваше пісне...* (Ю. Логвин).

3. *перен., розм.* Нудний, нецікавий у спілкуванні. *Моя професія пісного механіка не могла її спокусити, моя особистість зникаюче мала...* (У. Самчук); *Коли Чумак показував йому село, він видався таким пісним, таким нудярем, що стало страшно за Горнилівку* (В. Речмедін); // Який виражає невдоволення; похмурий (про обличчя, очі і т. ін.). *Фрау Вільтруд спробувала навіть усміхнутися, хоч не було, мабуть, нічого недоречнішого для її пісного обличчя, ніж усміх* (П. Загребельний); *Так Міля і зостарілась.., непомітно перетворившись .. у затуркану бабу, з виразом вічної провини на пісному старіючому личку* (Г. Тарасюк); — *Татка переважно немає вдома .. Каже, що не хоче бачити мого пісного лиця* (С. Процюк); *Мулла скривив овечі губи в пісній гримасі:* — *Порожній збан дзвінко гримить. Чи, може, ти вмієш заклинати хмари?* (М. Дочинець); // Позбавлений індивідуальних ознак. *Суддя надав своєму обличчю пісного, офіційно-ділового виразу* (В. Чемерис); *Замість пісного, стандартного "так точно" .. я спромігся на імпровізацію:* — *Авжеж, запам'ятав* (О. Шугай).

Пісни́й день *див.* **день.**

ПІ́СНИК, а, *ч.* Той, хто суворо дотримується посту або не вживає скоромного. *Коли дибав він до церкви чи по лободу, то не дивився просто, а тільки в землю і мав через те такий самозречений вираз, що дехто із надмірних пісників згоряв від заздрості* (Валерій Шевчук).

ПІСНИКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пісник.** *Такий же то богомільний та пісниковий чернець* (Сл. Б. Грінченка).

ПІСНИКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пісникува́ти.** *Гаряча страва, що була знайденим скарбом після черствого пісникування, освіжила йому нутрощі й думки* (В. Підмогильний); *Святий муж .. вийшов на казальницю і почав проповідувати чудеса про його пісникування .. і про те, що сер Чаппеллетто, каючись і плачучи, визнав за свій найтяжчий гріх* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПІСНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Суворо дотримуватися посту; не вживати скоромного. *Мася .. пісникувала тільки через те, що не хотіла сваритися з старшою сестрою* (А. Кримський); *Держав він усі рокові пости, .. а окрім того, пісникував по три дні на тиждень на хлібі та воді* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Якщо з поважних причин (вік, хвороба, вагітність, далека дорога, тяжка праця і т. ін.) людина не може пісникувати повною мірою, то має звернутися до свого духівника, який визначить послаблення посту* (із журн.); // *перен.* Взагалі утримуватися від чого-небудь. *Іще попросив парубок на цигарку. Бо сьогодні він пісникує: пізно вчора повернувся з оранки та й тютюну не висушив* (А. Головко).

ПІСНИ́НА, и, *ж., діал.* Пісна їжа. *Прощавай, скоромино, йди, піснино* (Сл. Б. Грінченка).

ПІ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пісник.** *Його дружина — подвижниця і пісниця.*

ПІ́СНО. 1. Присл. до **пісни́й** 1, 3. — *Булькоче .. мені в животі, бо пісно обідав сьогодні* (І. Франко); *Навіть як днина буде не пісна, то все одно хтось буде такий, що їсть пісно* (М. Матіос); *Ставила* [Софія] *на стіл страву, а очі — чужі, і руки чужі, і мова чужа. Губи складені пісно, в очах — вічний докір* (Ю. Мушкетик); *Я вхопив його* [срібняка] *на льоту зубами, щоб якось потішити капітана. Він справді пісно всміхнувся* (М. Дочинець).

2. *у знач. пред., розм.* Без скоромної їжі. *Традиційно на Святвечір на столі пісно* (з газ.); // *перен.* Про невеселу обстановку; сумно (у 2 знач.). — *Чого це у вас на весіллях пісно?* (Ю. Яновський).

ПІСНО́ТА, и, *ж.* 1. *розм.* Усе пісне *(див.* **пісни́й** 1). *Вона .. порала сама скотину і дбала їй їжу, .. носячи з панських загонів із свіжо накиданих ясел то пшінку, то сіно, то іншу якусь пашу для тієї однієї корівки, яка малася у господарстві, щоб хоч піснотою якось заситити* (Т. Осьмачка).

2. *перен.* Сумовитість, безрадісність, відчуженість. *Піснота думок — від чого вона походить? Втома? Чи зубожіння взагалі? В Гаїни не тільки піснота думок, а загалом нема їх, тих думок, — крім одної* (Д. Гуменна); — *Отак і станеш черницею, — золотокоса на мить обметала своє личко смиренністю і піснотою* (М. Стельмах); *Замість слів кохання я поривався виголошувати пишномовну пісноту істин* (М. Дочинець).

ПІСНУВА́ТИЙ, а, е. Трохи пісний. *Піснуватий борщ.*

ПІСНУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, ж. Властивість і стан за знач. **піснува́тий.** *Вираз удаваної піснуватості, святенницької стриманості, що лежав на Софіїному обличчі, дівчатам-заробітчанкам з першого ж погляду не сподобався* (О. Гончар).

ПІ́СНЯ, і, *ж.* 1. Словесно-музичний твір, признач. для співу. *Дзвінка дівоча пісня, сердечна та тужлива, лунає десь у зелених горах* (М. Коцюбинський); *З-над річки лине пісня голосна* (М. Рильський); — *Учора аж захрип, виводячи "ненька Україна"! — Таж то ще мій дід співали, то давня пісня з турецької неволі! —* *здвигнув плечима Стецько* (Е. Андієвська); *Прислухайсь, як мелодію свою Перекидають одна одній струни, Що схожі на розспівану сім'ю .. Та пісня каже: згинь же, самото, Якщо ти завжди сам, ти є ніхто!* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра); * У порівн. *Мова — наче пісня та — протяжна, співуча; так і тягне, так і вабе* [вабить] *до себе* (Панас Мирний); *У роботі, в батька в ласці, Як у пісні, як у казці, Дві сестри зросли* (І. Вирган); // Мелодійні звуки пташиного співу. *Пташку впізнають по пір'ю й пісні, а людину по мові й мислі* (приказка); *Соловейко в клітці тісній Пісні виспівує...* (П. Гулак-Артемовський); *Лунає в повітрі весела пісня жайворонка* (М. Коцюбинський); *Потім настала весна, і скрізь цвіли садки, лунали пташині пісні* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); // *чого і з означ., перен.* Мелодійне звучання. *Ти розмовлятимеш із деревами, ти чутимеш пісню моря* (О. Бердник); *Пам'ять про зелені береги Білої ріки .. ніколи не згасне, як не гасне дзвінкоголоса пісня степу* (Д. Міщенко); *В його душу владно увірвалося ще давніше..: веселий передзвін соборних дзвонів, .. пісня річкової хвилі під греблею...* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Невеликий ліричний вірш, поетичний твір, написаний у музично-поетичному стилі. *Егеж* [Еге ж]! — *Переписала Я Гейнові пісні* (Леся Українка); *Я зовсім не роман пишу, а тільки маленьку пісню* (М. Хвильовий).

У пісні (пісня́х) співа́ється (співа́лося) *див.* **співа́тися.**

△ **(1) Колиско́ва пісня (пі́сенька, співа́нка),** *літ.* — пісня, яку співають, заколисуючи дитину; музичний твір на цю тему; колисанка. *Розпочинається прилучення дитини до краси рідної мови з милих бабусиних казок і материнської колискової пісні* (з наук.-попул. літ.); *Набравшись сміливості, я* [кіт] *стрибнув їй на руки і почав свою улюблену колискову пісеньку в надії, що довготелесу лаборантку .. зворушить ніжність* (І. Багмут); *Усміхнувся Ясь і заграв таку колискову пісню, що .. усі немовлята* [поснули] (О. Іваненко); *Вона весь час проводила з сином, співаючи йому колискових пісень* (О. Бердник); *У співанці колисковій, певно, молода вчителька вистелювала своєму первісткові барвінком дороги* (Р. Федорів); **(2) Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні,** *літ.* — пісні, які співають у Петрівку. *Не носити вже Оксані зелено-квітчастого вінка на русявій косі, не співати з однолітками дівочих пісень — ні веснянок, ні купальських, ні петрівчаних* (А. Іщук); *Після Зелених свят наступала Петрівка — час найдовших у році днів і найкоротших ночей. Дівчата й жінки співали петрівчані пісні, які ще називали петрівками* (з наук.-попул. літ.); *В петрівочних піснях уже звучать овіяні ледь уловимим сумом мотиви прощання з весною та безтурботним дівуванням й очікування заручин і весіль* (з наук. літ.); *Купальські, петрівочні, жниварські пісні належать до літнього циклу українських обрядових пісень* (з навч. літ.); **(3) Пісня без слів,** *муз.* — невеликий наспівний інструментальний твір. *У 1830–1845 рр. Ф. Мендельсон створив сорок вісім пісень без слів для фортепіано* (з навч. літ.); *З глибини саду лине чарівна пісня без слів, вабить, розвіює страх...* (К. Гриб); *Вітер свистів у вухах якоїсь веселої пісні без слів. А потім зненацька з'явилися слова* (В. Нестайко); *Пісня без слова дзвінка та німая* (І. Драч); **(4) Херуви́мська пісня,** *літ.* — те саме, що **херуви́м** 2. *Юра при тій проповіді стояв, мов на розпечених шинах, зараз по херувимській пісні вийшов із церкви* (І. Франко); *По церквах відбуваються священні містерії, такі рідні — з колядками, христовоскресними кантами, псальмами, херувимськими піснями* (Р. Іваничук); **(5) Ца́ринні пісні,** *літ.* — пісні, які співали під час обходу поля на Трійцю. *Важливою традицією українців є процесійні обходи полів і городів з виспівуванням царинних пісень — своєрідних молитов за урожай* (з наук. літ.); *Царинні пісні деякими мотивами нагадують південнослов'янські обрядові пісні* (з навч. літ.); **(6) Чума́цька пісня,** *літ.* — лірична, лірично-епічна пісня про життя і побут чумаків. *Виникнення чумацьких пісень наприкінці XVII — початку XVIII ст. та їх поширення у XVIII — XIX ст. в Україні безпосередньо пов'язане з розвитком чумацького промислу* (з наук. літ.); *Рівність товариства виспівується і в чумацьких піснях, в котрих отаман не чваниться своїм отаманством* (І. Нечуй-Левицький); *Слухав* [Панас] *чумацьку пісню, і вона звучала прощальним голосінням, що виринало з глибини століть, розносячи кигикання чайки та гомін степових вітрів* (І. Пільгук).

◊ **(7) До́вга пі́сня** — те, що потребує багато часу для завершення, здійснення чого-небудь. [С е м е н:] *Як же ти поживаєш?* [І в а н:] *А так: бреду горем, мов тим морем .. Та про мене довга пісня: багато говорить, та нема чого слухать* (М. Кропивницький); — *Може, кому-небудь і пощастить в рай потрапити... Та, мабуть, це дуже довга пісня? І довга, і тяжка...* (О. Ковінька); *Коли він напише її* [дисертацію], *коли захистить. Кандидатський мінімум, аспірантура... Довга, дуже довга пісня!* (М. Рудь); — *Ага, що це у вас тут з Ганною скоїлося? — дивлячись на сестру, запитав Данько. — Довга пісня, — жваво заговорила Вутанька* (О. Гончар); **Захо́дитися / зайти́ся піснею (спі́вом)** *див.* **захо́дитися**[2]; **(8) І́нша пісня** — інша річ. *Але тут зовсім інша пісня... Тут справа серйозна... Коли вже Євген не може переламати себе, коли це для нього "перша й остання" .. То тут потрібен інший підхід* (О. Гончар); *Якби вона була неодружена, жила сама, а я... Так, так, але це вже інша пісня. А точніше, як зараз кажуть наші хлопці, — інша тема* (Ю. Покальчук); — *Я стажувався у професора Волощука .. А потім... потім зачепився. Ну, то вже інша пісня. — Одружився? — здогадався Степан* (В. Шкляр); **(9) Лебеди́на пісня <Лебеди́ний спів>** — останній (перев. найзначніший) твір, вияв таланту або здібностей кого-небудь або прояву чого-небудь. *Рядки* [із п'єси Г. Ібсена "Комедія кохання"] *справді забриніли їй* [Марті] *лебединим співом, ба більше — похоронним дзвоном над її запальним, наївним прагненням до нового й незрівняного в коханні* (В. Підмогильний); *Коли б не обкутала ймла* [імла] *несвідомости вражінь та думок, бачив би* [Марко] *розкішну різку жовтня, чув би лебедину пісню природи* (Б.-І. Антонич); [С в і т л о в и д о в:] *Я всю душу вклав у цей проєкт!.. Він мені навіть уві сні ввижається: чи тому, що старість, чи, може, це вже моя лебедина пісня?..* (Яків Баш); — *Ти ревниво беріг мене для свого найкращого твору, лебединої пісні письменника* (М. Дашкієв); **Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька** *(рідше* **пісня)** *див.* **пі́сенька;**

Скінчи́ти свою́ пі́сню *див.* **скінча́ти; Співа́ти пі́сеньку** *(рідше* **пі́сню)** *див.* **співа́ти; Співа́ти стару́ пі́сню (пі́сеньку)** *див.* **співа́ти; (10) Стара́ пі́сня (пі́сенька)** — що-небудь давно всім відоме. [Тось:] *Одні жалкі слова. Ти просто знаєш, що мене такими словами скоріше можна удержати .. Другому будеш друге говорить. Хіба тобі важко? Ну, та це вже стара пісня* (В. Винниченко); — *Весь зал раптом завирував: — Годі! Чули! Геть! — неслося з усіх кінців. — Старі пісні!* (О. Гончар).

ПІСНЯ́К, á, *ч., діал.* 1. Пісник.

2. Пісна страва. — *Бери на припічку борщ та поїж .. — Знову пісняк, — скривився Павло* (М. Сиротюк).

ПІСНЯ́КАТИ, аю, аєш, *недок., діал.* Пісникувати. *Я п'ятницю перед Великоднем піснякала* (Сл. Б. Грінченка).

ПІСНЯ́Р, á, *ч.* 1. Автор тексту пісні або композитор, який створює до віршів музику. *Ні до кого так не пасує назва народнього* [народного] *поета, як до білоруського песняра Янки Купали* (М. Драй-Хмара); *Ми знаємо Шевченка і як лірика м'якого, і як філософа глибокого, і як песняра ласкавого* (П. Тичина); *Він охоче розповідав мені про найвидатнішого з їх піснярів — Гомера, що був сліпим і нічого не записував, це робили за нього інші, зачаровані його словом* (М. Дочинець); *Однією з ознак, притаманних хоровій творчості українських піснярів 50–70-х рр. XX ст. (І. Шамо, Г. Майбороди, П. Майбороди, О. Білаша), є звернення до поезії Т. Шевченка* (з наук. літ.).

2. *розм.* Той, хто виконує власні пісні. *Слава не зів'яне, Її струнами прокажуть Піснярі* (П. Усенко); — *Климент Васильович хвалився, що вже зазнайомився з кількома старими піснярами, записати їх було б цікаво* (М. Олійник); *Пісню славетний співав їм пісняр, а вони всі сиділи й слухали мовчки* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *перен.* Той, хто оспівує, прославляє кого-, що-небудь. *Аріон присягнув тиранові бути його .. піснярем* (І. Білик).

ПІСНЯ́РКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пісня́р** 1, 2. *Полтавська влада .. встановила пам'ятник народній піснярці Марусі Чурай* (С. Пиркало); *Єфросинія й справді завше собі щось наспівувала .. Пісняркою, сказано ж, вона була від небес. Іноді наспівувала про те, що бачила, що її схвилювало чи привабило...* (В. Чемерис).

ПІСНЯ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пісня́р і пісня́рка.** *З людьми старими .. любить* [Джамбул] *згадати минуле, молоді роки і піснярські змагання* (Т. Масенко); *Піснярське ремесло — дуже потрібне й у багатьох князівських дворах навіть улюблене — вважалося все-таки мужицьким, бо князь — це князь, а співець — лише його слуга* (з наук. літ.); *Опановувалося кобзарське мистецтво в піснярських братствах, що виникли наприкінці XVII ст.* (з навч. літ.).

ПІСО́К, ску́, *ч.* 1. Сипка гірська порода, що складається з крупинок твердих мінералів, перев. кварцу. *Проти вітру піском не посиплеш* (приказка); *Два човни м'яко шорхнули по прибережному піску* (М. Коцюбинський); *Фельдшер .. оглянув руку і плече, помастив йодом, зробив масаж і схвалив припарку з гарячого піску* (З. Тулуб); *Петрусь носить відерцем воду, поливає пісок і робить з нього мисочки та пиріжечки* (В. Шкляр); *Каву тут заварювали не розчинну, а справжню — по-східному, на гарячому піску в керамічних турках* (І. Роздобудько); * У порівн. *Сніг трусився з стріхи, наче сухий пісок* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перев. мн.* Простори, ділянки землі, покриті великими масами цієї породи. *Позволив хан на пісках Новим кошем стати, Та заказав запорожцям Церкву будувати* (Т. Шевченко); *Десь та Туреччина, десь Аравія, піски Сахари й нестерпуча спека екватора* (Б. Антоненко-Давидович); // Ґрунт із великим умістом цієї породи. — *Чорнозем у вас? — Піски і болота. — Шкода. Пшениця, значить, не родить* (М. Стельмах).

Точи́ти піски́ *див.* **точи́ти**[1].

△ **(1) Сипкі́ (сипу́чі, хиткі́) піски́** — піски, перенасичені повітрям (газом або гарячими парами — у пустелі), вологою і здатні внаслідок цього засмоктувати вглиб предмети, що на них потрапляють. *Сипучий пісок — неньютонівська рідина. У стані спокою він здається твердим, але невеликі (менш як 1 %) зміни в механічній напрузі на його поверхні зумовлюють істотне зменшення його в'язкості* (з наук.-попул. літ.); *Щоб вибратися з хиткого піску, потрібно докласти величезних зусиль. Сила, необхідна для того, щоб витягнути ногу зі швидкістю 1 см/с, еквівалентна силі, яка необхідна, щоб підняти легкову машину середніх розмірів* (з навч. літ.); *І гурт мандрівників відважних все чвалає... Он він як рисочка поміж сипких пісків! І безгоміння час в пустелі знов наспів* (М. Драй-Хмара); *Експедиція не загинула. Напівживих людей відшукав у сипучих пісках літак* (О. Донченко); *Сипучі піски пустель мало-помалу засмоктують заблукані каравани, засипають з головою мандрівників, провідників, коней, і ті лишаються живцем поховані у дюнах* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

◊ **Аж (ті́льки) закури́ть (закури́ться) <Ті́льки пісо́к закури́ть>** *див.* **закури́ти**[2]**; Будува́ти / побудува́ти на піску́** *див.* **будува́ти; Будува́тися / побудува́тися на піску́** *див.* **будува́тися; З піску́ моту́зки (моту́зку) су́чить (су́че)** *див.* **сука́ти; Кури́ться ку́рява (пісо́к, сніг** *і т. ін.)* *див.* **ку́рява; Си́пати піско́м про́ти гори́** *див.* **си́пати; Хова́ти (зарива́ти) го́лову в пісо́к** *див.* **хова́ти**[1].

ПІСО́ЧИТИ, чу, чиш, *кого, недок., розм.* Різко критикувати, сварити. *Я .. "пісочу" в газеті тих, хто махлює (поки цензори не зупиняють)* (М. Матіос).

ПІСО́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пісо́к** 1. *Враз, ламаючи пісочного кольору листя та оббиваючи ранковий іній, вони вивалились на дорогу. Було їх троє — двоє дорослих, третій підліток* (С. Жадан); // Для якого використовують пісок. *На столі канделябр, розп'яття, пісочний годинник, великі книги, папери* (І. Кочерга); *Вона не раз ловила себе на тому, що не може пригадати той чи інший епізод, .. залишалися тільки нічим не підтверджені епітети, які розсипалися, мов пісочні замки* (Н. Сняданко); *Для пісочної ванни використовують чистий просіяний пісок діаметром піщинок 0,5–2 мм* (з наук.-попул. літ.); // Який живе або росте в піску, пісках. *Пісочна оса поїдає нектар* (з навч. літ.); // Кольору піску; сірувато-жовтий. *Один кут кімнати у широких вертикальних смугах від стелі до підлоги: пісочна, блакитна, пісочна, блакитна...* (Г. Вдовиченко); *Для літургійного шитва здебільшого використовували однотонний саєт (шовк пісочного відтінку), атлас, оксамит, китайку, брокат, репс* (з наук.-попул. літ.).

2. Крихкий, розсипчастий (про печиво, тісто). *Приходить Юля, на стіл ставить миску з пісочним печивом* (А. Дністровий); *Асура Махарадж замовив собі рибу й сирник. — Що взяти вам? .. Може, хочете тістечко на пісочному тісті?* (Любко Дереш).

ПІСО́ЧНИК[1], а, *ч.* Загороджене місце у формі ящика з піском, у якому граються діти. *З лівого боку сцени висвітлюється грибок і пісочник дитячого майданчика у дворі багатоповерхового будинку. У пісочнику сидить Вітька* (В. Нестайко); *Зі своєю вірною подружкою .. вони порпалися в пісочнику, намагаючися зробити з купи сирого, тільки-но завезеного з берега річки піску пиріг для ляльок* (І. Роздобудько).

ПІСО́ЧНИК[2], а, *ч.* Риба-бичок, що живе у воді з піщаним дном. *Пісочник поширений в Україні вздовж усіх опріснених прибережних ділянок Чорного моря від Дунаю до Дніпра і в його лиманах, а також басейнах Дунаю, Дністра, Південного Бугу, Дніпра, Сіверського Дінця* (з навч. літ.).

ПІСО́ЧНИК[3], а, *ч.* Птах родини сивкових, який гніздиться на піщаних мілинах і дюнах. *Пісочник охороняється в Національному природному парку "Прип'ять-Стохід" на Волині та орнітологічному заказнику "Чолгинський" на Львівщині, де вивчають біотопи його гніздування* (з наук.-попул. літ.); *Тіло пісочника завдовжки 18–20 см, а розмах його крил сягає 48–57 см* (з навч. літ.).

ПІСО́ЧНИЦЯ, і, *ж.* 1. *іст.* Пристрій, за допомогою якого посипали піском написане чорнилом для просушування до появи промокального паперу. *Школа Кирилові Івановичеві на сей раз як у пригоді стала — те ж низькопоклонство, те ж слугування перед старшими, — то перо підчинити, то поспішитися лінійку подати, то пісочницю підсунути* (Панас Мирний); *Кованько було хапає з реготом пісочницю й висипає ввесь пісок на Мірошниченкові лекції* (І. Нечуй-Левицький); *Ось так само пізнім вечором, три тижні тому назад, він сидів у своїй світлиці (Своїй! Хіба ж не все в ній було вуйкове аж до посліднЬої пісочниці на столі..?)* (І. Франко).

2. Те саме, що **пісо́чник[1]**. *Діти гралися в пісочниці. Їх гріло любе сонечко* (В. Багірова); *Він сів на краєчок дитячої пісочниці, розкрив книгу* (Є. Кононенко); *Найстарший з нас усіх, а поводиться* [Мустафа] *так, ніби щойно загубив у пісочниці своє пластмасове відерко* (С. Андрухович).

ПІСО́ЧОК, чку, *ч.* Пестл. до **пісо́к** 1. *В дворі Настя пісочком чистить перстень* (С. Васильченко); *Діти бавляться на пісочку, і пісня лунає над Збручем* (С. Журахович); *— Ось наш височанський сорт картоплі, — хвалився Андрій .. — Росте на пісочку і сама розварюється на пісок* (Ю. Збанацький); *Вечірня імла вже сховала .. просторе подвір'я, чисто виметене й посипане білим пісочком* (Ю. Хорунжий); *Колись береги Ворскли поблизу Куземина всі були вкриті красивим біленьким пісочком* (І. Андрусяк).

◊ **Протира́ти / протéрти з пісо́чком** *див.* **протира́ти.**

ПІ́СПА, и, *ж.* 1. Борошняний відвар для квапення яблук, груш і т. ін. *Діжечки з квашеною капустою, .. з яблуками в піспі трималися осторонь* (О. Донченко); *Груші-гнилички чи яблука-кислички заливали холодною водою й залишали на декілька тижнів у теплому приміщенні. Іноді для смаку вливали кілька ложок піспи (завареної, як кисіль, житньої муки)* (з наук. літ.).

2. Борошняний відвар з крейдою для білення стін. *Петриківські художниці білять стіни під розпис різнобарвними глинами, сажею, крейдою, синькою, деревним вугіллям і мінеральними фарбами, розведеними на піспі* (з наук.-попул. літ.).

3. Заварене борошно для клеєння шпалер, шліхтування ниток і т. ін. *Робе* [робить] *піспу та й шліхтує нитки* (Сл. Б. Грінченка); *Зняті зі снівниці нитки шліхтували піспою й сушили. Ці нитки призначалися на основу* (з наук.-попул. літ.).

ПІСТ, по́сту, *ч.* За церковними правилами — невживання скоромної їжі. *Вона худла і блідла, чуючись трохи ослабленою від посту при важкій праці у школі* (М. Коцюбинський); *В сиву давнину .. тут оселився пустельник, який проводив час у молитві й пості* (М. Стельмах); *Ми не можемо знищити нічого в собі: ні аскетизм, ні самобичування, ні піст, ні молитви, ні інтелектуалізм, ні каяття, ні клятви, ні обіцянки* (О. Бердник); *В Романові жив дух отця Антонія, його скріплювала віра, що вчитель і з Неба кермуватиме ним, якщо він те заслужить постом та ревною молитвою, найбільше ж — праведним життям* (Н. Околітенко); // Період невживання скоромної їжі. *Мій хлопець цілий піст носив в поле в торбині хліб та цибулю* (І. Нечуй-Левицький); *Всі були дома, бо в церкву від них ніхто ж не ходив — "безбожники" . Ще мати хоч у піст таки говіє раз* (А. Головко); *Пішов ото він раз якось у піст на рибний торг купити дві здоровенні міноги* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

(1) Вели́кий піст, *церк.* — піст, що триває сім тижнів перед Великоднем. *І Великий піст, і Петрівка, і Спасівка, і Пилипівка тяглися довгими тижнями й місяцями* (О. Донченко); *Ростислав Мстиславич у Великий піст, в кожну суботу й неділю, садовив за обідом у себе по 12 ченців з тринадцятим ігуменом* (В. Чемерис); **(2) Петрі́в піст,** *церк.* — один із чотирьох багатоденних постів у віруючих візантійського обряду, що розпочинається в понеділок через тиждень після Трійці й триває до 12 липня (свято Святих апостолів Петра і Павла). *Картопля по наших селах — дуже важна, а в часі до нового хліба, в Петрів піст і в жнива, майже виключна страва мужиків* (І. Франко); *Гандзю Яків зустрів на перших же вечорницях, котрі після Петрового посту відновилися* (Ю. Мушкетик); **(3) Різдвя́ний (Пили́пів) піст,** *церк.* — один з чотирьох постів східних християнських церков, який розпочинається 28 листопада і закінчується в ніч перед Різдвом 6 січня. *Батьки Собору визначили, переклавши на грецьку й латинську мови, представити Катехізис Константинопольському патріарху на розгляд і наступного ж Пилипового посту до нього відіслали* (з рел.-церк. літ.); **(4) Успе́нський піст,** *церк.* — один з чотирьох найбільших у православ'ї постів, що триває впродовж двох тижнів із 14 по 27 серпня. *Успенський піст, установлений перед великими святами Преображення Господнього та Успіння Божої Матері, настає через місяць після Петрового посту* (з рел.-церк. літ.); *Одразу по закінченні Успенського посту від сина лубенського полковника Якова Маркевича .. прибудуть свати* (Ю. Мушкетик); *Якраз перед Успенським постом і хрестини Тарасикові відбули* (В. Лис).

ПІСТОЛЕ́Т, а, *ч.* 1. Ручна вогнепальна зброя з коротким стволом для стрільби на невеликій відстані. *На столі лежить старовинна зброя: іржаві шаблі, пістолети, стара рапіра* (С. Васильченко); *Він вийняв з кишені досить великий чорний пістолет з тонким дулом і високою мушкою* (В. Владко); *Окликом і пострілом з пістолета дівчина подала їм знак* (С. Журахович); *Він одягнув свій старенький бойовий камуфляж, машинально причепив кобуру з автоматичним пістолетом* (В. Кожелянко).

2. Іграшка у формі такої вогнепальної зброї. *Вова поважно викладав перед Сашком всі 508 іграшок .. і розповідав одноманітним, рипливим голосом їхню будову. Бо тут були ракети, танки, літаки, олив'яні (чи пластмасові) солдатики, автомати, пістолети* (Валерій Шевчук); *У крамниці було стільки цікавого, що в дітей аж очі розбіглися: іграшкові залізниці, машини, які можна заводити, чудесні ляльки в ошатних сукенках, іграшковий посуд, пістолети з пістонами* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

3. Апарат для монтажних робіт, заправлення автотранспорту паливом, косметичних, хірургічних операцій і т. ін. *На заправці, вставивши пістолет у бак, Вадим задумався: а куди він, власне, поспішає?* (В. Хрущак); *Пістолети для нанесення монтажної піни та герметиків дають змогу значно зменшити використання витратних матеріалів* (з навч. літ.).

ПІСТОЛЕ́ТИК, а, *ч.* Зменш. до **пістоле́т** 1, 2. — *Рушниця добра в Артема була і пістолетики в мене...* (Б. Грінченко); *Вічно цим хлопчикам лише зброя на умі! Їм хоч кіл на голові теши, але дай за пістолетика потриматися!* (І. Андрусяк); *Чи не більше враження на Коржеве батьківське серце справив витончено зроблений — чисто як справжній — пістолетик. Ото радітиме Петя, взявши в руки таку цяцьку* (Б. Антоненко-Давидович).

ПІСТОЛЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пістоле́т** 1. *У Данилових вухах дзвеніло від двох пістолетних пострілів* (М. Білкун); — *Назад, пане оберлейтенант! — почув він за спиною владний голос .. Повернувся і побачив спрямоване на себе пістолетне дуло* (Ю. Бедзик); *Темрява .. огризнулася пістолетними та револьверними пострілами, коротко наїжачився автомат* (А. Кокотюха); // Признач. для стрільби з пістолета. *Малі ж підкови для наших коней цінувались особливо високо, як пістолетні патрони найдефіцитніших калібрів* (О. Гончар); *Чутно було, як з прикрим хряском входять у сухе дерево щита пістолетні кулі* (Л. Кононович).

2. Признач. для пістолета (у 3 знач.). *Пістолетний клей має відмінну в'язкість і адгезію до основи, що підвищує силу скріплення навіть гладких поверхонь* (з мови документів).

ПІСТО́ЛИК, а, *ч., заст.* Зменш. до **пісто́ль**[1]; пістолетик. *Митька каже, що знає, де Жучок. Правда, він візьме за те, що покаже, .. біленького пістолика, трохи попсованого* (В. Підмогильний).

ПІСТО́ЛЬ[1], я, *ч., заст.* Пістолет (у 1 знач.). [Д і в ч а т а:] *Ти думав, як зодігся* [зодягся] *по-козацькому та пістоль за пояс, то уже й козак?* (С. Васильченко); *Загавкали пищалі і кремінні пістолі, засвистіли стріли, задзвеніли ятагани і шаблі* (Р. Іваничук); — *Пістоля пронесла* [мати] *якимось дивом. Завдяки тому пістолю хлопцям удалося втекти з неволі* (В. Шкляр); — *Джуро! — крикнув* [Савка], *зіскакуючи з коня. — .. Тримай пістоль напохваті й козакам вели бути готовими до всього!* (В. Чемерис).

ПІСТО́ЛЬ[2], я, *ч.* Старовинна золота монета Іспанії, упроваджена в обіг наприкінці XIV ст.; назва подвійного ескудо. *Дворянин міг одержувати гроші з рук короля, не вважаючи це приниженням. Тож Д'Артаньян не вагаючись поклав у кишеню сорок пістолів і навіть палко подякував його величності* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Пістолями в XVII — XVIII ст. називалися майже всі золоті монети, що дорівнювали вазі іспанського пістоля, а також сума грошей, що дорівнювала 10 ліврам* (з наук.-попул. літ.); *Пістоль карбували впродовж 1537–1847 рр.* (з навч. літ.).

ПІСТО́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **пісто́ль**[1] і **пісто́ля;** пістолетний. *Гармаші кидали ядра через вал, .. і стояв тріск рушничних та пістольних пострілів* (Ю. Мушкетик).

ПІСТО́ЛЯ, і, *ж., заст.* Те саме, що **пісто́ль**[1]. *Пістоля загриміла, а з Василевого плеча почуріла* [полилася] *кров по тоненькій сорочці* (Ю. Федькович); *Все їй гук гармат причувається, на Авдія кричить, щоб пороху на пістолю підсипав* (Б. Лепкий); *А коли на храм осінній Ізгори спускався* [Пігул] *долі — Ніс в обох руках по свічці, А в кишенях дві пістолі* (М. Шеремет); *Зриваюся, беру пістолю, кричу: — Пропадь* [пропади], *розвійся, щезни, а ні, то кулями проко́лю! — Та він, мов хмара, величезний* (Б.-І. Антонич).

ПІСТО́Н, а, *ч.* 1. Невеликий ковпачок з вибуховою речовиною, від удару по якому запалюється пороховий заряд у патронах або снарядах. — *Він сюди не піде... — сказав Харько, кладучи пістона на курок* (А. Кащенко); *Батькові було дуже багато мороки ховати від малого Олекси порох та пістони* (Остап Вишня); — *Постривай, постривай!.. — Айт схопив ніж і почав копирсатися в патроні. — Куля є... Порох є... А пістон?* (М. Дашкієв); // Склеєні по краях два кружальця паперу з невеликою кількістю вибухової речовини для іграшкових пістолетів і рушниць. *Вони, ті чарівні кругленькі пістони, начинені всередині сіркою та селітрою, лежали в моїй кишені* (І. Микитенко).

2. Невеличка металева оправа певної форми, яку механічно прикріплюють, пробиваючи водночас отвір у шкірі, картоні і т. ін. *Дітей разом купали, роздивлялись Юльчині черевички — високі, з білим шитим рантом, з мідними пістонами* (В. Кучер).

3. Клапан у мідному музичному духовому інструменті. *Пістони в корнеті дають змогу досягти широкого діапазону звука* (з навч. літ.).

ПІСТО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пісто́н** 1, 3. *До мисливської вогнепальної зброї належали ґнотові й пістонні нарізні рушниці, а також нарізні рушниці з відкидними стволами, багатоствольні рушниці для стрільби шротом або кулею* (з наук.-попул. літ.); *Для одержання хроматичного звукоряду на духових інструментах використовують один із трьох механізмів: вентильний (пістонний), кулісний, клапанний* (з наук. літ.).

ПІСТО́НЧИК, а, *ч.* Зменш. до **пісто́н.** *Брав мороз. Під ногами поскрипувало, мовби хтось порозкидав безліч манюсіньких пістончиків, і вони вибухали* (Я. Гримайло).

ПІСТРЬОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пі́стря.** *Пістрьовий візерунок;* // Зробл. з пістрі. — *Еге! — спробуй вийди заміж в пістрьовій сукні! — сказала Балабушиха* (І. Нечуй-Левицький); — *Хлопці казяться! бешкетують цілими юрмами по вулицях. Твою милість величають такими словами — одно слово, вимовити сором .. (Все це худорлявий писар, у пістрьових шароварах і в жилеті дріжджаного кольору, проказував, витягаючи шию вперед)* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПІ́СТРЯ, і, *ж.* Груба, звичайно саморобна, тканина з різнокольорових лляних, бавовняних і т. ін. ниток, а також візерунок, який має ця тканина. *На Джерисі була спідниця з темної пістрі та сорочка з товстого полотна* (І. Нечуй-Левицький).

ПІСТРЯ́ВИЙ, а, е. 1. З різнокольоровими плямами, смугами, не одного кольору і т. ін.; строкатий (у 1 знач.). *Хати ніби вкриті знадвору якоюсь смугнастою пістрявою матерією* (І. Нечуй-Левицький); *Старі митці добре розуміли, що на цілі десятиліття придбана для домівки пишна мистецька річ не мусить втомлювати очі ні надто пістрявим малюнком, ні кричущо яскравою фарбою!* (Т. Масенко); *Пряженківська, стомлена, щаслива, тільки усміхалась, тулила до розпашілих щік великий букет пістрявих рож* (Б. Левін); *Від дверей .. ліворуч на стіні висіла пістрява бавовняна хустка, на якій були зображені різнокольорові морські сигнали всіх країн світу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Який містить різні елементи; неоднаковий за складом. *Заброда .. набрав одразу серйозного вигляду, вийшов з кола механізаторів, звернувся до всього пістрявого загалу* (Микита Чернявський); *Більше він і не бачив діда, той ніби розчинивсь у пістрявій нескінченній лаві ратників* (І. Білик); *Керував пістрявою галасливою компанією високий молодик у окулярах* (А. Кокотюха).

3. *перен.* Незвичайний за формою, змістом; пишномовний (у 1 знач.). *Пістряві фрази зайві, щоб передати справжню красу весняного буяння природи* (із журн.).

ПІСТРЯ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* пістря́влять; *недок., що.* Робити пістрявим, строкатим. *Не варто занадто пістрявити своє вбрання* (з газ.).

ПІСТРЯ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пістря́вий.** *Пістрявість кольорів, хаотичність звуків, гурми людей у найрізноманітніших вбраннях приголомшували і вражали допитливого юнака* (І. Пільгук); *Після ряботіння пролітаючих реклам, після пістрявості вказівних знаків та одноманітної геометрії придорожніх стандартних споруд раптом .. на узгірку — клен!* (О. Гончар); *Боротьба з пістрявістю, з надлишком деталей у фільмі повинна провадитись кінорежисером особливо напружено* (О. Довженко).

ПІСТРЯ́ВІТИ, іє, *недок.* Виділятися пістрявістю, строкатістю. *Ось уже й стара церква дерев'яна, круг неї цвинтар... а скільки народу юрмиться: червоніють козацькі шапки, .. пістрявіють жупани, кунтуші, стрічки* (Л. Старицька-Черняхівська); *Не раз траплявся мені дрібний чоловічок .. Зоддалік його довга до колін сорочка цвітно пістрявіла, як клин майського лугу* (М. Дочинець); *У хащах мальовничо пістрявіли бузок, конвалії, вовчі ягоди й гліцинії* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПІСТРЯ́ВО. Присл. до **пістря́вий.** *Світлиця виглядала пістряво й мальовничо* (І. Нечуй-Левицький); *Загальний настрій підсилювався через чималу, пістряво й різнобарвно — ніби для карнавалу — вбрану юрбу* (Ю. Іздрик); *Ми собі віршуємо пістряво На всі свої метафори й лади, — Такі вже запопадливі до слави, Такі вже геніальні хоч куди!* (І. Гнатюк).

ПІСТРЯ́К, á, *ч.* 1. *заст.* Злоякісна пухлина *(див.* **пухли́на).** *Степан Григорович сидів коло столу, обкладений розгорнутими книжками, зошитами, записниками, .. і з цього паперового хаосу видобував конспекта своєї завтрашньої лекції про пістряк шлунку* [шлунка] (В. Підмогильний); — *Ми так перелякалися! Негайна операція..! Правда, ваша "матушка" запевняє, що пухлина .. доброякісна, що це не пістряк...* (Олекса Ізарський).

2. *діал.* Прищ. *Уся шия* [Солохи] в *чиряках та в пістряках* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Завітрене, плямисте лице, пошерхле, зажовкле, губи в пістряках, облущився ніс* (К. Гордієнко).

3. *діал.* Смугастий халат. *Гюлле нервово щільніше обвила навкруг стану тонкий пістряк* (Олесь Досвітній).

4. *діал.* Трутовиковий гриб, що росте перев. на буках та яворах. *Діаметр одного пістряка, що нагадує слоняче вухо, може досягати пів метра* (із журн.); *Весняної пори, коли дерева вкриваються зеленню, горяни з Міжгірщини на Закарпатті вирушають у походи за пістряками — делікатесними грибами* (з газ.).

ПІСУА́Р, а, *ч.* 1. Керамічна, металева, пластмасова і т. ін. раковина в чоловічій убиральні зі стоком для сечі. *По один бік* [туалету] *вилискували пісуари, а по другий — суцільним рядком стояли кабіни* (В. Шкляр); *Мене влаштовує моя нова квартира .. Мені не треба ні золотих пісуарів, ні срібних ложок, ні діамантових картинних рамок* (С. Процюк).

2. *розм.* Те саме, що **туале́т** 4 (для чоловіків). *Проходиш у пісуар, обкладений старовинними .. кахлями, і мимоволі звертаєш увагу на респектабельно вдягнутого сивіючого добродія, що просто стоїть собі та й курить* (Ю. Андрухович).

ПІСУА́РНИЙ, а, е. Стос. до пісуара. *Пісуарна перегородка підвищує гігієнічні та естетичні характеристики туалетних кімнат, робить їх більш функціональними* (з мови реклами); *Пісуарний комплект; Пісуарний лоток.*

ПІ́СЯТИ, яю, яєш, *недок., розм.* Те саме, що **мочи́тися** 3. *На вокзалі ми десь стали, і я захотів пісяти* (Ю. Покальчук); *Старший Машталір каже йому: у твоєму віці ще треба соску смоктати і в штанці пісяти, а не курити* (А. Дністровий).

ПІТ, по́ту, *ч.* 1. Прозора рідина на поверхні шкіри, яку виділяють з організму спеціальні залози зовнішньої секреції. *На білому лобі блищали краплі холодного поту, .. груди ходором ходили, — так ходять вони, коли чоловікові не стає чим дихати* (Панас Мирний); *Від онуч, розкладених на соломі, доносився неприємний запах поту* (М. Томчаній); *Біжать* [бійці], *важко хекаючи, і гімнастьорки їхні темніють від поту, і з-під касок брудними ручаями стікає піт* (О. Гончар); *У стайні .. пахло лише кінським потом* (Г. Пагутяк); *Опівдні втомлений, лискучий від поту бігун наздогнав маленький загін* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *перен., розм.* Вологий наліт на якій-небудь поверхні. *Якщо на вікнах постійно з'являється піт, це свідчить насамперед про порушення вентиляції повітря в приміщенні* (з газ.).

3. *перен., розм.* Велике фізичне чи розумове напруження під час якої-небудь праці, діяльності і т. ін. — *Перед нами діла великого козацького поту, великої козацької слави!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

Мо́крий (мокрі́сінький) від по́ту *див.* **мо́крий.**

◊ **[Аж] у піт ки́дати (вдаря́ти) / ки́нути (вда́рити)** *кого див.* **ки́дати; Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло)** *див.* **вганя́ти**[1]; **Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт)** *див.* **виганя́ти; Добува́ти / добу́ти [свої́м] горбо́м ([крива́вими] мозоля́ми, [крива́вим] по́том)** *див.* **добува́ти; (1) До сьо́мого (деся́того, крива́вого** *і т. ін.)* **по́ту,** *зі сл.* п р а ц ю в а т и, т р у д и т и с я *і т. ін.* — дуже виснажливо, понад силу; тяжко. *Може, хоч на старість не прийдеться до кривавого поту робити* (Панас Мирний); *Хіба закон працював на тих виноградниках до поту кривавого?..* (М. Коцюбинський); *Гармаші капітана Заруби працюють до сьомого поту, установлюючи гаубиці в .. котлованах, відбитих у противника ще вночі* (П. Автомонов); *Хаблак трудиться до сьомого поту, вечори просиджує над замітками* (В. Дрозд); *Задля друзів треба не раз натрудитись до десятого поту* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); **Залива́тися / залі́тися (залля́тися) по́том** *див.* **залива́тися; Зро́шувати / зроси́ти [свої́м] по́том зе́млю** *див.* **зро́шувати; Кро́в'ю (крі́в'ю) й (та) по́том** *див.* **кров; Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [кри-**

ва́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)***] піт** *див.* **ли́ти; Насиса́тися / нассá́тися кро́ві (по́ту, сліз)** *див.* **насиса́тися; Облива́тися / обли́тися холо́дним по́том** *див.* **облива́тися; Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися** *і т. ін.)* **/ обли́тися (вми́тися, обми́тися** *і т. ін.)* **[крива́вим (гірки́м, сьо́мим** *і т. ін.)***] по́том** *див.* **облива́тися; Обли́тий холо́дним по́том** *див.* **обли́тий; Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́** *див.* **обтира́ти; Пи́ти (смокта́ти, сса́ти** *і т. ін.)* **/ попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту)** *див.* **пи́ти; (2) Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя** *і т. ін.) чиї (чиє, кого)* — хтось надмірно потіє від великого напруження, спеки і т. ін. *Сонце стоїть десь над головою. Піт заливає очі, і солоно стає на сухих губах* (О. Гончар); *Пальці вибивають з повітря слова, звуки і символи. Піт заливає обличчя. Діма Кольт розмовляє з собою. Так він молиться* (О. Ульяненко); *Піт зовсім залив його лице, річкою стікав по бороді, капав з носа. А дід одно бігає, носе* [носить] *вулики, підкурює їх, вощить та збирає рої* (Панас Мирний); **(3) Піт умива́є** *кого, що* — піт укриває густо кого-, що-небудь. *Щелепи мені зводить, холодний піт вмивав чоло...* (М. Коцюбинський); *Не дрімали, робили ми, Піт обличчя вмиває...* (М. Рильський); **Покропи́ти кро́в'ю (по́том, слізьми́** *і т. ін.)* *див.* **покропи́ти; Покро́плений кро́в'ю (по́том, слізьми́** *і т. ін.)* *див.* **покро́плений; Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле** *і т. ін.)* *див.* **полива́ти; Сім потів (сьо́мий піт) зі́йде** *див.* **схо́дити; Точи́ти свій піт** *див.* **точи́ти**[2]**; (4) У по́ті чола́ [сього́]** <*рідко* **У поту́ лиця́**> — докладаючи великих зусиль; напружено, самовіддано і т. ін. *Цілісіньку ніч носили й носили в поті чола землю й насипали гору* (з легенди); *Як праотець Адам, ходжу я тут за плугом, В поту лиця свій хліб насущний їм* (П. Куліш); *Франко оддає своє серце і всі свої симпатії тим, хто "в поті чола" добуває хліб* (М. Коцюбинський); *Величезна кількість же малих людей, отих, що здобували у поті чола свого хліб, .. позбавлена зараз перспективи і жодної надії* (О. Довженко); *Микола з Андрієм трудилися в поті чола* (Ю. Збанацький); *Цей рік я не байдикувала.., а таки .. працювала у поті чола* (М. Матіос); **(5) У три поти́,** *зі сл.* р о б и т и, т р у д и т и с я *і т. ін.* — докладаючи великих зусиль; надмірно, тяжко. *Прийшов управитель. Спершу був криком напустився на них, але вгамували його одразу. Самі на нього напали. "Доки знущання терпіти отаке: в три поти робили, а червою годуєш!"* (А. Головко); **(6) Холо́дний (зи́мний) піт** — піт, що виступає від сильного хвилювання, переживання, страху і т. ін. *Еней спросоння як схопився, Дрижав од страху і трусився, Холодний лився з його* [нього] *піт* (І. Котляревський); *Зимний піт виступив на його чоло. Він утомився своїми гадками, що ніби чорні хмари гнали його й переслідували* (Н. Кобринська); *Жах обхопив Параскіцу і обілляв холодним потом* (М. Коцюбинський); *Мені виступає зимний піт на чоло, ось моя остання година* (А. Чайковський); *Може б, зараз вийти із хати і все-все із сльозами сказати йому, щоб не мучити ні себе, ні його. Від цієї думки дівчину кидає в дрож, на чолі виступає холодний піт* (М. Стельмах); *В душі у мене тенькнуло, задрижали литки, на руках виступив холодний піт* (О. Бердник); **(7) Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є** *і т. ін.)* **/ пройня́в (охопи́в, пробра́в** *і т. ін.) кого і без дод.* — хто-небудь дрижить від нервового збудження, страху, холоду і т. ін.; когось лихоманить. *Холодний піт його пройма, Затіпавсь весь плечима, Що хоче пити... сил нема... Мана перед очима* (П. Грабовський); *— Зосю, циганський піт не проймає тебе? — гукають подруги* (М. Стельмах); *Часом бідолашного аж циганський піт проймав* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Танцює без чобіт* [Роман], *умився так умився! Оце пробрав циганський піт, оце протверезився!* (П. Дорошко).

ПІ́ТА, и, *ж.* Плоский круглий прісний хліб, який готують у відкритій печі із дрібномеленого білого або коричневого борошна. *В арабських країнах піту використовують не тільки як простий хліб, а й для приготування різноманітних страв, закусок і канапок* (із журн.); *Є багато різновидів піти: пласкі, із кишеньками й навіть у формі подушки* (з газ.).

ПІТБУ́ЛЬ, я, *ч.* Те саме, що **пітбультер'є́р.** *Чому частіше реєструють серед таких порід, як німецька вівчарка, ротвейлер, спаніель; менш сприйнятливі до цієї хвороби тер'єр і пітбуль* (з навч. літ.); *Ви чули, як гавкають бультер'єри? Я чув, як гавкають ротвейлери, часом пітбулі. Але я не певен, чи бультер'єри взагалі гавкають* (Ю. Андрухович); *Найбільше поважають, відомо, власників доберманів, ротвейлерів та пітбулів, тому таких псів часто заводять хворобливо невпевнені в собі люди* (Н. Сняданко); *Хазяїн пітбуля має приділяти достатню кількість часу й сил своєму вихованцю, щоб собака не відчував себе самотнім* (із журн.); * У порівн. *Левко закрутився навколо своєї осі, наче дурнуватий пітбуль, що вчепився за шину, підвішену на дереві* (М. Кідрук).

ПІТБУЛЬТЕР'Є́Р, а, *ч.* 1. Американська порода витривалих і безстрашних короткошерстих бійцівських собак із мертвою хваткою. *Пітбультер'єр досягає в холці 43–49 см і має вагу 20–30 кг* (із журн.); *У грудні 1998 р. французький парламент ухвалив закон, який заборонив тримати пітбультер'єрів і ввозити їх у країну* (з газ.).

2. Собака такої породи. *Військова лікарка врятувала життя пораненому пітбультер'єру, якого оперувала протягом п'яти годин* (з газ.).

ПІТЕКА́НТРОП, а, *ч.* 1. *палеонт.* Рід викопних людей, які мали багато перехідних рис від мавп, але вже вміли виробляти примітивні знаряддя праці; первісна людина. *Пітекантропи не мали здатності до членороздільного мовлення, а отже, і до абстрактного мислення й формування понять* (з навч. літ.); *Пітекантроп на землях, яким згодом судилося стати Україною, з'явився в епоху раннього кам'яного віку, або палеоліту* (з навч. літ.).

2. *перен., зневажл.* Про грубу, некультурну, нерозумну людину. *Віктор .. вже доповідав сім'ї про лапатого пітекантропа, про нестерпність досвіду Павленківської школи* (Олекса Ізарський); *Тепер усі ми пітекантропи! Ми майже нічого не знаємо — це наше горе. Але ми нічого не хочемо й знати — це вже справжня трагедія* (П. Загребельний).

ПІ́ТИ *див.* **піяти.**

ПІТИ́, піду́, піде́ш; *мин. ч.* пішо́в, шла́, ло́; *мн.* пішли́; *наказ. сп.* піди́; *док.* 1. Почати пересуватися, рухатися, міняти місце в просторі, ступаючи ногами (про людей і тварин); протилежне с т а т и. *Пішов степом сіромаха, Сльози утирає. Довго, довго оглядався, Та й не видко стало* (Т. Шевченко); *Коні сіпнули, пішли по ниві* (Панас Мирний); *— Я .. зроблю собі підметки. І наб'ю їх на чоботи. І напишу на них ім'я своє, рік народження і повну адресу. І піду по тій благословенній землі...* (І. Багряний); *Мати каже: "Помолися, сину .." Помолився я. Пішли* (Григорій Тютюнник); *Пішли зайці на город по капусту* (В. Чухліб); // Почати пересуватися кроками певним чином, у якийсь спосіб. *Пішов* [Улас] *тихою ступою, підпираючись паличкою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коні вибігли на гору, пішли підтюпцем* (М. Коцюбинський); *Ми прискореним кроком пішли до кущів* (М. Хвильовий); *Пішли* [бійці] *майже бігцем, беручи гвинтівки наперевіс* (О. Гончар).

2. Почати рухатися в якомусь напрямі (про види транспорту — їхати, пливти, летіти). *Зиркнув* [Зевс], *мигнув, махнув рукою Над Тибром, чудною рікою, Всі врозтіч кораблі пішли* (І. Котляревський); *Вони розмовляли про те, як .. залізничні колії пройдуть по острову і по них підуть вагончики з піском* (М. Трублаїні); *З уклону пішов поїзд* (О. Довженко); *Від вапнякової смуги .. пішли трактори з причіпними плугами* (І. Муратов); // Почати пересуватися — поїхати, поскакати верхи і т. ін. *Пішло одважне військо Через нетрі та пустині* (Леся Українка); *Будь-що треба прорубати їхні* [македонців] *ряди, і тоді слідом за вами піде легка кіннота* (В. Чемерис); // Почати пересуватися — пливти, летіти з місця на місце (про косяки риб, зграї птахів, деяких дрібних тварин і т. ін.). *Над лугом підуть тихим льотом журавлі* (Ю. Яновський); — *Років з п'ятнадцять тому, після землетрусу, злякана риба пішла кудись в інші місця* (В. Владко); *Пізно в цьому році пішла скумбрія* (Ю. Збанацький); *Хурделиця почала втишуватися, і вовча зграя пішла розважніше* (Валерій Шевчук); *Зграя* [качок] *плавно пішла на розворот* (Є. Пашковський); // Почати пересуватися в небі (про небесні світила, хмари). — *Колись таки прийде час: навстіж розкриються золоті ворота, і сонце піде небом, а щастя землею* (М. Стельмах); *Було давно надвечір .. Сонце пішло на спочивок* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); // Почати литися, текти і т. ін. в якомусь напрямі (про воду, хвилі і т. ін.). *Пішла хвиля .. далеко по гладенькому поверсі води* (І. Нечуй-Левицький); *З Вовчого Горла пішла крига, яка й досі там стояла* (А. Кащенко); *Незабаром пішла крига на річках* (І. Багмут); // Попливти, розійтися на поверхні води. *Ось уже шубовснула котрась із дівчат — круги пішли по воді* (А. Головко); *Жаба видряпалась на купину і виструнчилась на одній нозі. Та не постояла й хвилини — плюх у воду, тільки кола пішли* (В. Чухліб); *Водолаз зі свого місця шубовснув у воду спиною вперед і зник, лиш кола пішли по поверхні* (А. Кокотюха); // Переходити, передаватися із рук у руки. *За сим тут началось* [почалось] *гуляння, І чарочка пішла кругом* (І. Котляревський); *Леміщиха винесла добрий глек варенухи .. Пішла чарка з варенухою кругом стола!* (І. Нечуй-Левицький); // Почати рухатися, переміщатися в певному напрямі (про електричний струм, різноманітні імпульси і т. ін.). *Якщо ми замкнемо батарейку від кишенькового ліхтарика мідною, наприклад, дротинкою, то тією дротинкою піде струм і нагріє її* (В. Владко); *Через шість секунд променевий кодований сигнал пішов у напрямі флагмана* (В. Єшкілєв); // *розм.* Відправитися поштою, телеграфом (про листи, посилки, телеграми і т. ін.). *Вчора я доїхала сюди в полудні, але не писала, бо раз, що була втомлена, а друге, що все одно лист не пішов би, — тут пошта йде не щодня, а тричі на тиждень* (Леся Українка); *Обкраєна, маленька посилка пішла. Через кілька днів Марія вислала другу посилку* (У. Самчук); *З армійського вузла зв'язку в Міністерство електростанцій пішла телеграма* (С. Голованівський); // *розм.* Передатися, переслатися для затвердження, розгляду і т. ін. (про накази, проєкти, справи тощо). — *Та ще не тужи, — сказав один панич* [Ївзі], *виходячи з суда. — Ще діло пішло в губернію* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вже до деяких відділів був пішов наказ про складання зброї* (О. Лисяк); *Справа пішла до суду, і вчителя мало не запхали до каталажки* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. Вийти, вирушити в певному напрямі, кудись, до кого-, чого-небудь. *Не заходячи додому, пішов* [Наум] *у город* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Х у с а:] *Так що ж? Піди до матері моєї і попроси її...* (Леся Українка); *Вона пішла туди* [на фронт], *де гоять братні рани, де на очах журба, а в серці тільки дим...* (В. Сосюра); — *Дітям не можна піти до них на бал? — Можна, — сказав студент. — Адже маленькі маргаритки і конвалії також танцюють* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Зайти до якого-небудь приміщення. *Він пішов у канцелярію й показав старшині бомагу* [папірець] (М. Коцюбинський); *Уляна, плачучи, пішла в сіни* (Григорій Тютюнник); *Я буду чекати ще довго. Надія живе в мені .. Коли її залишиться зовсім мало, я піду до своєї кімнати і зберу речі* (Д. Білий); // *з інфін., по кого — що, до чого, на що і т. ін.* Вийти, вирушити кудись з певною метою. *Уранці ухопила* [Оксана] *відра і пішла по воду* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Попрощались молодята, пішов Михайло чумакувати* (Марко Вовчок); *Другого дня після того, як Микола покинув Нимидору й пішов на заробітки, Нимидора мусила йти на панщину* (І. Нечуй-Левицький); *Скоро — ранок, і вийдуть замітати брук двірники. Я знову піду виконувати свої невеликі тепер обов'язки* (Б. Антоненко-Давидович); — *Завтра мій батько збирається по рибу, з ним підемо* (В. Барка); // *перев. від кого — чого.* Залишити, покинути кого-, що-небудь; відійти (у 1 знач.). — *Ще й году нема, як ти пішов від нас, а навчився письма і співати вмієш* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Так воно ж скільки часу минуло, як він ще хлопцем пішов від них* (Б. Антоненко-Давидович); *Через кілька місяців після шлюбу вона пішла від чоловіка* (С. Журахович); *Полковник, кивнувши головою, неспішно пішов від нас* (Д. Білий); // Вийти за межі якого-небудь місця, з якогось приміщення і т. ін. *Довго управитель і сварився, і умовляв людей: вони далі й слухати його не стали, пішли геть* (Марко Вовчок); *То блідна, а то ще блідніша .. пішла Уляна з попової хати* (Панас Мирний); *Першим бажанням Черкашина було встати й піти геть* (Л. Дмитерко); *Коли залишається просто брати те, що тобі простягають, .. я відчуваю непереборне бажання піти геть* (С. Андрухович); // *на кого — що.* Здійснити наступ на кого-, що-небудь; виступити в похід. *Тікаймо в Січ, Тарасе милий, ми звідти підем на панів!* (В. Сосюра); — *Можна піти на Туреччину або на татарву!* (О. Довженко); *Смілива думка .. все ж не стала повелінням для всіх: може обернутися так, що аварські турми підуть на Константинополь* (Д. Міщенко); // Почати активно діяти проти кого-, чого-небудь. *Очі її горіли, в грудях булькало і стогнало, лице зробилося лютим і невблаганним, і вона пішла на Дороша, а він відходив назад* (Григорій Тютюнник); *Що зосталось би від нього самого, якби пішов насупроти цієї розбушованої сили-стихії, що зробила його отаманом* (О. Гончар); *Чим заплатила вона своїй найдостойнішій мамі за її доброту? Ано, чим? Пішла супроти її ревного крику-перестраху, крику-плачу.., взяла й покинула напризволяще* (Д. Міщенко); — *Наш приятель пішов проти натури, а тепер натура пішла супроти нього. Я певен, якби не ті заручини, то Олександер досі був би живий* (Г. Пагутяк); // У формі наказ. сп. разом з дієсловом наказ. сп. підсилює спонукання до початку якої-небудь дії. *Ви знаєте, як липа шелестить у місячні весняні ночі? Кохана спить, кохана спить, Піди збуди, цілуй їй очі* (П. Тичина); — *Ану, піди витруси своє добро* (Григорій Тютюнник); — *Тут у нас є віртуальні тренажери-симулятори, підіть попрактикуйтесь на них* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. Почати який-небудь вид роботи; стати кимсь за фахом. *Що тут на світі робити? Пішов я до рала* (Т. Шевченко); *Раїса мусила піти в учительки* (М. Коцюбинський); *"Піду в сторожихи", — думала вона з тією приреченістю, від якої в неї завмирала і зіщулювалася печінка* (Валерій Шевчук); // Вступити куди-небудь на навчання. *В той рік, як пішов син в авіаційне* [училище], *посаджено ці молоді топольки* (О. Гончар); *Півзахисник футбольної команди піде на тренерські курси* (із журн.); // Стати членом якого-небудь колективу, якоїсь організації і т. ін. *Товариші мої Пішли у військо, кликали й мене* (Леся Українка); *— Ви .. не переживайте. Спершу в запасний полк підете* (В. Лис).

5. *перев. з інфін.* Почати виконувати певну дію рухаючись. *Секретар суду .. ухопив попа — і пішли удвох драти гопака* (Панас Мирний); *Чи молоді, чи старі чоловіки затівають бійку, йому байдуже: вривається з гиркою-фунтовичком у кулаці — і пішов скородити направо й наліво* (Григорій Тютюнник); *— Готуйте все до вечері, а я піду попрацюю за дроворуба* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

6. Почати діяти певним чином, інакше, ніж раніше. *Пішла голота на вигадки* (Номис); *Акорди пішли в нелад, — і спинились, наче струни разом порвались* (І. Нечуй-Левицький); // *за ким — чим.* Почати діяти згідно з чиїмись поглядами, принципами, наслідуючи кого-, що-небудь. [Е д і т а *(дочитує сама твердим, сумним голосом):*] *Хто не прийме хреста свого і за мною не піде, не годен мене* (Леся Українка); // *на що.* Виявити готовність до чого-небудь, погодитися на щось. *Великий візир одержав запевнення Людовіка в тому, що Франція ніколи не піде на угоду з Австрією, своєю давньою суперницею на континенті* (В. Малик); *— У мене взагалі немає звички домагатися якоїсь вигоди брехнею. На інші умови я тоді й не пішов би* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); // У сполуч. з багатьма іменниками, перев. дієслівного походження, означає початок або завершення дії, зміст якої випливає зі значення відповідного іменника. *Корабель пішов на зниження, сів на темному боці планети* (О. Бердник); *— Є, однак, і другий варіант — відкинути особисті амбіції .. і підтримати претендента, вільного від найменших підозр, того, хто за жодних обставин не піде на змову з чорними чаклунами* (О. Авраменко).

7. *за кого і без дод.* Узяти шлюб, одружитися (про жінку); вийти заміж. *— Я не піду за вашого сина, — промовила голосно Катря* (Марко Вовчок); [М а р к о:] *Андрій ходу їй не давав. От вона і пішла за нього* (З. Мороз); *— Не буде тего* [того]! *Я-м* [я є] *християнка й за поганина не піду* (І. Білик).

8. Використатися для чого-небудь, за якимсь призначенням. *Оці будинки, покої... тепер підуть під школи* (М. Коцюбинський); *— Не для того ми за тим деревом їздили за тридев'ять земель, щоб тратити та марнувати його по-дурному. Воно на стройку* [будівництво] *піде* (Григорій Тютюнник); *— Ми .. співчуваємо вашій справі. Але хочемо мати гарантію, що гроші, забрані з нашої каси, підуть на діло* (Ю. Хорунжий); // Витратитися на кого-, що-небудь. *Гай-гай, скільки грошви піде на витівку, а який толк з неї?* (М. Стельмах); *— Підуть гроші на розкоші* (Л. Письменна).

9. Почати мати збут, попит, продаватися. *Швидко дестиляція* [дистиляція] *зробилася кращою, і нафта пішла на торзі, витискаючи американську* (І. Франко); *Стільці знову пішли в торг, але уже розбиті на партії* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

10. Почати поширюватися від чого-небудь, виходити з чогось (про дим, запах, тепло і т. ін.). *Смаковитий запах від качки так і пішов по хаті* (Панас Мирний); *Встало сонце чисте-чисте, до ріки побіг струмок, і гудок озвавсь басисто. Із труби пішов димок...* (М. Рудь); *Два дні плавало порося у воді, а літо стояло спечне, пішов сморід* (М. Матіос); // Почутися, пролунати (про звук, голос і т. ін.). *Пішов гуркіт та стукіт по хатах! Бігаючи від одного вікна до другого, Христя гарчала стульцями, зачіпалася об ріжки столів* (Панас Мирний); *Скаже й прикаже* [отець Хведор], *— зараз піде регіт по хатах* (І. Нечуй-Левицький); *— І ще одне, друзі... — гукнув Жук, аж луна пішла лісом* (П. Козланюк).

11. З'явитися, охопивши собою кого-, що-небудь. *Пішла на людей пошесть та хвороба всяка* (Панас Мирний); *У Юзі аж плями пішли по лиці* (Леся Українка); *— Ти брешеш, Толю, — схвильовано сказав Віталій, аж червоні плями пішли йому по обличчю* (Валерій Шевчук); // *перен.* Поширитися, розійтися (про відомості, чутки, славу і т. ін.). *— Якби я посватана була, тогді б і нічого, а то хто-небудь побачить, та про мене ще й слава піде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *По всьому селі пішла чутка, що в нас весілля* (Марко Вовчок); *— Скоро .. поговір піде, що під батькове крильце заховалася...* (В. Кучер); *— Феню, я тебе доведу до хати. — Не треба. Й без того плітки підуть* (М. Циба); *Підуть балачки — і в його історії випливуть суперечності, його спитають: як це він .. так швидко опинився на борту брига, що йшов з Гонконгу?* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

12. Продовжитися (в часі). *Вже пішла осінь, .. з усіх князівств і дворів везли на Гору всяке добро — жито, мед, віск, в'ялену й посолену рибу* (С. Скляренко); *Життя її знову пішло, як хід заведеного механізму* (Л. Дмитерко); *Як би, справді, пішло життя Лисенків.., коли б не знайомство з Тухлою? Коли б не допомога Терези Кайзер..?!* (Олекса Ізарський).

13. Почати минати, проходити (про час та його відрізки, про певний період життя, розвитку, про якусь подію і т. ін.). *Пішли дні за днями й часи за часами, попривикали дітки, що нема старшого брата* (Марко Вовчок); *Шістдесят день* [днів] *невимовних трудів та невигод треба було, щоб перейти з військом через Анди. На се пішли місяці май і червень* (І. Франко); *Здалека чути переплеск весла, Падуть листки пожовклі і червоні І тихо плинуть по холоднім лоні Туди, куди і молодість пішла* (М. Рильський); // *безос. А я нездужав та й нездужав. Вже на сьомий тиждень пішло, я все лежав* (Марко Вовчок).

14. Почати переходити в інший стан. *— Може пройде, може спаде жар, — думає Тамара, — хоч би до ранку полегшало, тоді піде на одужання* (А. Хижняк); *Від'їжджаючи, просив* [художник] *Ганну доглянути за його речами і пообіцяв повернутися, як тільки по-справжньому піде на осінь* (В. Козаченко); // Почати виконуватися або здійснюватися. *Пішли танці і співи* (І. Франко); *Саме в цю мить світло в залі погасло. Знати — пішло кіно* (А. Головко); *Скоро я приловчився, і робота пішла як слід* (В. Близнець); // Розпочатися (про бесіду, розмову). *Бесіда пішла жвавіше* (М. Коцюбинський); *Потім про інше розмова пішла* (Д. Павличко); // Стати інтенсивнішим — почати розвиватися, рости і т. ін. *Поле все зелениться. Буйно пішла пшениця і широким листом поважно колихається під подихом вітру* (М. Івченко); *Бовдюг дивився на заслону дощу чисто з господарської сторони і теж радів, що після цієї зливи добре підуть рости посіви* (Григорій Тютюнник); *Перше листячко пішло по*

деревах, пташки співають, все цвіте й пахне, ряст поріс килимами (В. Шкляр); // *перен.* Просунутися в певному напрямі, у своєму розвитку. *Як пройшов* [Максим] *усю азбуку, аж повеселів: діло пішло спірніше* (Панас Мирний); *Література пішла далеко вперед* (А. Малишко); *Враз .. пішла думка: Богом створені для цієї роботи. І він також. Громадити високі, до неба, стоги, вигулювати воли і коні, золотим зерном засівати ниву* (Ю. Мушкетик).

15. Почати падати зверху, литися (про опади). *Після Покрови пішли дощі* (Панас Мирний); *Увечері небо затяглося хмарами, насупилось, пішов дощ* (Яків Баш); *На славу росла діброва, хоч кілька разів доводилося поливати її, поки не пішли липневі дощі* (К. Гриб); *Вона .. чекала кожного вечора, коли вже підуть сніги, але сніг .. так тоді й не пішов* (С. Жадан); // Почати просочуватися (про воду, кров). *Плугом пройшли розпругу по суходолу. Восени, а потім і навесні, як пішла вода, так і засмоктала, злизала ту межу* (О. Кониський); [Оксана:] *Мовчи, Артеме, знову кров пішла...* (О. Корнійчук); // Почати з'являтися, переміщатися, надходити куди-, звідки-небудь. *З одної бочки точать вже вуглець у мідяні "бідони", звідти він піде в резервуари інжекторів* (М. Коцюбинський); *В цю мить з двох мартенів разом пішла сталь* (В. Собко).

16. Розташуватися певним чином (про будівлі, рельєф землі і т. ін.); набути певного напрямку або простягтися на якійсь відстані (про шлях, колію і т. ін.). *Далі пішли обідрані хатки убогих людей* (Панас Мирний); *Стежка пішла все понад обривом* (Г. Хоткевич); *Вже давно проминула* [Улянка] *Одудів яр, Лисячі нори .. Аж ось такі пішли яри та стрімкі кручі, жовті глинища, де ні стежки, ні голосу людського...* (О. Донченко); *Черемош робився все більш покручений, а глибина у ньому щомить мінилася: то зовсім мілка вода, то на два метри углиб ямами піде* (І. Муратов); *Тут кінець ріденького, занедбаного садка, далі пішли чагарники, каракуватий березнячок* (П. Колесник).

17. Узяти початок від кого-, чого-небудь, завдячити своїм існуванням чомусь. *Од його* [нього] *й пішли в Пісках полотенщики* (Панас Мирний); *Одні гомоніли, що прізвисько* [Дунай] *пішло від пісні* (М. Стельмах); // *безос.* [Перший монах:] *Ото вже як пішло із первовіку, то так уже на всі віки вперед* (Л. Костенко).

18. *перев. із запереч., розм.* Уживається у зворотах, що характеризують настання певного фізичного або психічного стану людини. *Чи піде ж пак їжа на думку при такій біді, як у Ївги, і чого їй ще ждати?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Йому од людей одцуратись! — каже Василь Невольник. — Та йому й хліб не піде в душу, якби його люде* [люди] *покинули* (П. Куліш); *З горілкою їжа так-сяк пішла, а на круків, що стиха підсміювалися над ним, Орфей просто не звертав уваги* (Г. Пагутяк).

19. Почати діяти, працювати (про механізм, устаткування і т. ін.). *Завод задвиготів, пішов* (І. Микитенко); *Виросли рибальські селища, пішли заводи, гімназії, банки, експортові контори, крамниці, проспекти, театри й інші атрибути культурного міста* (Остап Вишня).

20. *за чим.* Настати за чим-небудь, замінити що-небудь (перев. про однорідні поняття). *Балабуха випив і закусив пирогом. За першою чаркою пішла друга, за другою третя* (І. Нечуй-Левицький).

21. *чим.* Зробити хід у грі в шахи, карти і т. ін. *Турок .. переставив фігуру і .. пішов конем* (Ю. Іздрик).

22. Увійти до складу чого-небудь. *Я обіцяв "Повію" киянам до моїх повних творів, — повинна б піти до 4 тому* (Панас Мирний); *З готових оповідань одно даю до "Ради", а друге має піти у "Дзвін"* (М. Коцюбинський).

23. *розм.* Почати буйно рости, виростати. *Гриби пішли;* // Почати народжуватися, з'являтися один за одним. *Може, одружиться, підуть діти та й забудеться страшна напасть* (М. Стельмах); *Після одруження пішли сини, і довелося Катрі лишити шахту* (О. Гуреєв).

24. *розм.* Виявитися в певний час, з'явитися залежно від обставин. — *Та трудно вже й там, — кланяючись, каже Остап. — Не ті тепер порядки пішли* (Панас Мирний); — *І то правда, — зауважила Соломія, — дівчата пішли тепер не дуже-то сором'язливі* (І. Цюпа); — *Дерево можна й пізніше позвозити, а двері й вікна, гляди, й переполовинять — тепер такий народ пішов!* (М. Стельмах); *Я в секретаріаті довго, мабуть, не втримаюся. Підуть нарікання, скарги. Як так? Учорашній молодший сержант посмів замахнутися на авторитет .. начальника відділу?* (О. Шугай); // Стати наявним, з'явитися. *Пішли в Івановій хаті клопоти за клопотами* (Панас Мирний); *Під першим шаром спочатку пішла солонцювата сіра глина* (З. Тулуб).

Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* **вихо́дити; Вступа́ти (захо́дити, вхо́дити** *і т. ін.)* **/ вступи́ти (зайти́, ввійти́** *і т. ін.)* **у супере́чку (в сва́рку) <Іти́ / піти́ на супере́чку (на сва́рку)> <Заво́дити / завести́ супере́чку (сва́рку)>** *див.* **вступа́ти[1]; Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку** *(діал.* **на за́сіди)** *див.* **іти́; Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію** *див.* **іти́; Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку>** *див.* **іти́; Іти́ (вхо́дити) / піти́ (ввійти́) у за́в'язь** *див.* **іти́; Іти́ (зво́дитися, ки́датися** *і т. ін.)* **/ піти́ (звести́ся, ки́нутися** *і т. ін.)* **в ата́ку** *див.* **іти́; Іти́ (ї́хати, бі́гти** *і т. ін.)* **/ піти́ (пої́хати, побі́гти** *і т. ін.)* **з покло́ном (на покло́н)** *див.* **іти́; Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в забрі́д** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в за́токи (в за́току)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ війно́ю** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в комі́рне** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в комі́рники** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в на́йми** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в солда́ти** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на перего́вори** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на по́ступки** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на свій хліб (свого́ хлі́ба шука́ти)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на спочи́нок (на спочи́вок)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на стра́ту** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ у відпу́стку** *див.* **іти́; Іти́ (пострига́тися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці)** *див.* **іти́; Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́нець (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки** *і т. ін.)* *див.* **іти́; Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах)** *див.* **іти́; Іти́ (става́ти) / піти́ (ста́ти) до шлю́бу** *див.* **іти́; Іти́ (схо́дитися) / піти́ (зійти́ся) врукопа́ш (врукопа́шну)** *див.* **іти́; На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́>** *див.* **іти́; На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́)** *див.* **іти́; (1) Піти́ в пере́верти** — почати перевертатися, перекидатися через голову. *Сміх не реготи, пішла баба в переверти* (Номис); **(2) Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р** *і т. ін.)* — опинитися ув'язненим, засланим. — *Син замість батька пішов у острог, по своїй охоті, чи що?* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А я зроблю скандал... Я не знаю, що зроблю... Піду в тюрму... На Сибір піду* (М. Ко-

цюбинський); — *Тату, та це ж самосуд! За це і ви підете в Сибір! — несамовито гукнула* [Орина] *на батька* (М. Стельмах); *Вона .. кохала Юхима Новаковського, за ним добровільно пішла в Сибір* (М. Сиротюк); *Ніхто не знає.., хто справжній винуватець пожежі. Одна вона! .. Він опиниться в її руках! Стане як шовковий! Якщо не захоче піти в Сибір!* (В. Малик); **(3) Піти́ на пане́ль** — удатися до проституції. *Не вкладається в голові, що вона займається таким .. Коли вона пішла на панель?* (А. Дністровий); **(4) Піти́ на по́брідки** — податися бродяжити, блукати. *Думала вона, думала, — плакала .. та й, узявши дитину, пішла на побрідки...* (Марко Вовчок); **(5) Піти́ на ска́ргу** *до кого, заст.* — подати скаргу кому-небудь, поскаржитися комусь. [Голоси з гурту молодих вояків:] *Хай Люцію помилують весталки! До імператора на скаргу підем, коли його скарають!* (Леся Українка); **(6) Піти́ під суд** — відповісти перед судом за кримінальний злочин. — *Не ори, кажу тобі, бо підеш під суд. Це моя частка. Геть з мого городу! — гукнула Онися* (І. Нечуй-Левицький); — *Як же буде із звітністю? Я заплутаюсь у папірцях і піду під суд!* (О. Довженко); — *А ось ви, серденько, напевне, таки підете під суд. — Та що ви, пане! Хай Бог милує від такої напасті* (М. Стельмах); — *Я сам міг себе відстояти! Зрештою, я готовий був піти під суд* (М. Матіос); **(7) Піти́ / ходи́ти по ни́шпорках** — почати ретельно, старанно вишукувати що-небудь. *Блаженко сам пішов по нишпорках. Він натикався на багато дивовижних чудових речей* (О. Гончар); *Вона прожогом кинулась в опочивальню, пішла по нишпорках і розшукала одяг Андреучча* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(8) Пішла́ мо́да** *на що* — стало модним що-небудь. *У ті полотняні часи в нашому селі пішла мода на галіфе* (М. Стельмах); *Тепер пішла мода на відвертість, яка іноді набуває відверто шизофренічних рис. Зухвала публічність приватного стала однією з ознак культури інформаційної доби* (Є. Кононенко); **(9) Пішло́ на гі́рше** — стало гірше, погіршало. *Думав — от почну поправлятися. А тим часом знову пішло на гірше* (М. Коцюбинський); *На гірше пішло, як вмер Хмелецький, а натомість з шведської війни вернувся знову на Україну завзятий ворог козаків Конецпольський* (М. Грушевський); **(10) Пішло́ писа́ти** — не можна втриматися. — *Побалакаєш, вип'єш по чарці, потім — по другій, а далі пішло писати — і образ Божий загубиш...* (М. Коцюбинський); **Пішо́в рік** *див.* **рік; Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти** *див.* **прийма́ти; Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́)** *див.* **пристава́ти; Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься** *і т. ін.)* **/ пішла́ (зайшла́, поточи́лася** *і т. ін.)* *див.* **розмо́ва; Скона́ти (вме́рти, поме́рти** *і т. ін.)* **на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́** *і т. ін.)* **/ сіда́ти на па́лю>** *див.* **скона́ти; Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити** *і т. ін.)* **/ ста́ти (піти́, пройти́** *і т. ін.)* *див.* **стоя́ти; Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі>** *див.* **удава́тися; Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти (ї́здити, ки́датися** *і т. ін.)* **/ піти́ (побі́гти, ки́нутися** *і т. ін.)* **по сусі́дах** *див.* **ходи́ти.**

○ **Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на попра́вку** *див.* **іти́; Іти́ (ходи́ти) / піти́ на же́бри (по же́брах, у же́бри)** *див.* **іти́.**

△ **Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку)** *див.* **іти́; (11) Піти́ в сто́вбур:** а) *бот.* сильно розвинути квітконосне стебло за рахунок інших частин рослини (про коренеплоди). *Буряк пішов у стовбур* (Сл. Б. Грінченка); б) *перен.* вирости великим, але нерозумним. *Благаєм же тебе дітву гойдати Так, щоб вона у стовбур не пішла, — Їй, разом з серцем, розум колихати* (П. Куліш).

◇ **Аж ляск іде́ / пішо́в <Аж ля́ски йду́ть / пішли́>** *див.* **ляск[1]; [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні** *і т. ін.)* *див.* **моро́з[1]; [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть** *і т. ін.)* **/ побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́** *і т. ін.)* **по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною** *і т. ін.)* **<По плеча́х полі́зла мурашня́>** *див.* **мура́шки; [Аж** *(рідко* **бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором** *і т. ін.)* **[в оча́х (пе́ред очи́ма)]** *див.* **світ[2]; Аж** *(рідко* **ті́льки) луна́ йде (розляга́ється,** *рідше* **гоготи́ть** *і т. ін.)* **/ пішла́ (розлягла́ся,** *рідше* **загоготі́ла** *і т. ін.)* *див.* **луна́; Аж (ті́льки) ви́ляски** *(рідко* **о́дляски) піду́ть / іду́ть (розляга́ються)** *див.* **ви́ляск; Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубо́читься) / пішо́в] [хма́рою]** *див.* **пил; А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються** *і т. ін.)* **/ пішли́ (підви́щилися, підняли́ся** *і т. ін.)* **[вго́ру]** *див.* **а́кція[1]; (12) Бода́й про́падом пішло́** — уживається для вираження крайнього незадоволення, великого обурення чим-небудь. *Чумаки нове вигадали. Катрі в районі захотілося пожить. А бодай воно пропадом пішло* (В. Кучер); **(13) Ви́соко піти́ [вго́ру]** — зайняти визначне становище в суспільстві. *Давні товариші його відцуралися.., дехто високо пішов угору.., а йому доля підставила ногу — перечепила* (Панас Мирний); — *По службі ти високо підеш, хороше жити будеш* (Григорій Тютюнник); **Відійти́ (піти́) / відхо́дити (іти́) в небуття́** *див.* **відхо́дити; Відійти́ (піти́) / відхо́дити у ві́чність (у дові́чний сон)** *див.* **відхо́дити; [Вогне́нні (те́мні, черво́ні** *і т. ін.)]* **ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують** *і т. ін.)* **/ забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма)** *див.* **ко́ло[1]; Голова́ [йде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором** *і т. ін.)* *див.* **голова́; Дале́ко іти́ / піти́** *див.* **іти́; Ді́ло йде / піде́** *див.* **ді́ло; Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу** *і т. ін.)]* *див.* **дрижаки́; Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) заходи́ли (закрути́лися, пішли́) [в голові́]** *див.* **ду́мка; Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю** *і т. ін.)* **ляга́ти (лі́зти, іти́** *і т. ін.)* **/ лягти́ (полі́зти, піти́** *і т. ін.)* *див.* **ляга́ти; Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися** *і т. ін.)* **маши́на** *див.* **маши́на; Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити** *і т. ін.)* **не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма)** *див.* **захо́дити; Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси** *див.* **схо́дити; (14) З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися)** — піти, розійтися, роз'їхатися, сказавши що-небудь, вирішивши щось або не дійшовши згоди в чомусь. *Петро стиснув Череваня, прощаючись, а той, мов догадавсь, да й каже: — Ой бгатіку* [братику]! *Чи не лучче б було, якби ми не ганялись за гетьманами? З тим і роз'їхались. Шрам повернув коня на Козелецький шлях; Черевань із Василем Невольником вернувсь до своякового хутора* (П. Куліш); **Іти́ (відхо́дити) / піти́ (відійти́) на спо́кій (на спочи́нок)** *див.* **іти́; Іти́ (зверта́ти) / піти́ (зверну́ти) на**

спад *(рідко* **на спа́док)** *див.* **іти́; Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світа́)** *див.* **іти́; Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су** *і т. ін.)* *див.* **іти́; Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й)** *див.* **іти́; Іти́ (ляга́ти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зе́млю** *див.* **іти́; Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ ва-ба́нк** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ вго́ру (все та вго́ру)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в закла́д** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в наро́д** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ вро́зріз** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ в хід** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ да́лі** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ до вінця́** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ до рук (у ру́ки,** *рідко* **у ру́ку)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ до спі́лки** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ з ди́мом** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ з ху́рою <Става́ти / ста́ти під ху́ру>** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ з [цього́ (сього́)] сві́ту** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ ко́лесом** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ ку́пою** *(рідко* **при ку́пі)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ ку́рсом** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ ма́рно (ма́рне, нама́рно, нама́рне)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (кла́стися) на до́бре (на кра́ще)>** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ навпросте́ць (навпрошки́)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на же́ртву** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ назу́стріч** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ назу́стріч сме́рті** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на компромі́с із вла́сним сумлі́нням (вла́сною со́вістю)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на ко́ристь** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на мирову́** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на не́бо** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на обро́к** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на парі́** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на підні́жний корм** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ напроло́м** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на пропа́ще** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на ри́зик (на риск)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на ру́ку** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на смерть** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на тара́н** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ на хрест** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Става́ти / ста́ти пе́ред судо́м (на суд)>** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ по гаря́чих сліда́х** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ по́пліч** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ про́ти вла́сного (сво́го) сумлі́ння (про́ти вла́сної (своє́ї) со́вісті)** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ світ за́ очі** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ своє́ю доро́гою** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ свої́м три́бом** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ слідо́м** *за ким* **(по сліда́х** *чиїх)* *див.* **іти́; Іти́ / піти́ шкере́берть** *див.* **іти́; Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору** *див.* **іти́; Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом** *див.* **іти́; Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхідні́й** *див.* **іти́; Іти́ (става́ти, виступа́ти** *і т. ін.)* **/ піти́ (ста́ти, ви́ступити** *і т. ін.)* **на прю** *див.* **іти́; Іти́ (ступа́ти) / піти́ (ступи́ти) у слід** *див.* **іти́; Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ протерто́ю сте́жкою>** *див.* **іти́; Іти́ (ходи́ти) / піти́ з торба́ми (з то́рбою) [по ха́тах]** *див.* **іти́; Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою** *див.* **іти́; Іти́ (ходи́ти) / піти́ під ру́ку** *чию* **(під руко́ю** *чиєю)* *див.* **іти́; Коли́ на пра́вду йде / пішло́** *див.* **іти́; (15) Коли́ (як, якщо́** *і т. ін.)* **[вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться)** — за таких, цих умов, коли так склалося. *Коли вже так пішлося, що придбав собі верещуху* [верещаку], *що проти тебе не мовчить, то навчи, щоб мовчала* (Марко Вовчок); *А вже як на те пішло, щоб умирати, то нікому з них не доведеться так умирати!* (О. Довженко); — *Твої збитки, раз на те пішло, на себе беру, — розщедрився Плачинда* (М. Стельмах); — *Не осуди, жінко, не осуди, любко! Пускаю твої вишивані соловейки на високі гори! Летіть, коли вже на те пішло!..* (О. Гончар); — *Всі ми, як на те пішло, "пережитки минулого", бо в кожному з нас ревуть допотопні дракони* (О. Бердник); — *Що було, те спливло, батьку. Коли вже на те пішло, я теж не безгрішний* (О. Авраменко, В. Авраменко); [Ц о к у л ь:] *І мишам треба що-небудь їсти. А коли вже на те іде, щоб заробить, то чом же й мені більше не заробить?* (І. Карпенко-Карий); — *А як уже воювати, так воювати — хай же і я, старий, щось до добра причинюся, коли на те йдеться* (П. Козланюк); **Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, упливати** *і т. ін.)* **/ упливти́ (піти́** *і т. ін.)* *див.* **текти́; Круги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х)** *див.* **круг**[1]**; Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою** *і т. ін.)* *див.* **моро́з**[1]**; (16) На цьо́му піти́ (ру́шити, пода́тися** *і т. ін.)* — щось зробивши, сказавши, вирішивши і т. ін., піти звідки-небудь. *На печі колишній солдат не міг спинити кашлю, і Чубенко ще раз побачив його без міри схвильовані очі. На цьому Чубенко рушив з хати, і за ним партизани* (Ю. Яновський); **Недале́ко втекти́ (піти́)** *див.* **утіка́ти**[1]**; Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову** *див.* **іти́; Не йти / не піти́ да́лі вух** *див.* **іти́; (17) [Не] піти́ в ру́ку** *кому* — [не] стати корисним, принести вигоду [не принести вигоди], [не] пригодитися. *Наука в Остапа Тура Гнатові Яворському пішла в руку .. Він осилював її з усією пристрастю своєї впертої натури* (С. Чорнобривець); *Мабуть, дуже грішною була спадщина Кабашних, не пішла вона Лук'янові в руку: вилетіла в трубу* (О. Гончар); **Не пішла́ ча́рка до ро́та** *див.* **ча́рка; Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́)** *див.* **перехо́дити; Під ку́лі йти / піти́** *див.* **іти́; (18) Піти́ в лю́ди** — найнятися працювати в чужих, живучи в них. — *Піду в найми, піду в люди, А за сотником не буду* (Т. Шевченко); *Про що ж писали "Українські вісті" уже в перші дні свого існування? Цитую: "Обставини війни змусили нас лишити рідний край і піти "в люди" — між чужі народи, в чужі країни"* (О. Шугай); **(19) Піти́ в моги́лу (з життя́, від нас, до Бо́га** *і т. ін.)*: а) померти. *Де вони поділи побратима? Чи живий він, чи пішов до Бога?* (Леся Українка); *При мені вже тоді з діток Марушка четверта в могилу пішла* (А. Тесленко); *Молодий і запальний поет Ярослав Шпорта .. був поранений і молодим пішов із життя* (Т. Масенко); б) що-небудь не буде відоме нікому ніколи, до самої смерті. — *Ніхто й слова не почує про тебе. Що було між нами — і в могилу піде!* (М. Стельмах); **(20) Піти́ в мо́ду** *хто, що* — став хтось (стало щось) предметом загальної уваги, захоплення і т. ін. *Мотив другої пісні .. зовсім подібний .. до солдатських пісень, які пішли в моду скрізь по селах після турецької війни* (Леся Українка); *Сьогодні пішли в моду "громадські діячки"* (Ірина Вільде); **(21) Піти́ в ріст** — почати інтенсивно рости. *Дуб пішов у ріст* (М. Рудь); *Піде в ріст усе живуще, як струмки понабухають, рунню, пахощами, квітом всі околиці заграють* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); **(22) Піти́ в старці́ (старця́ми, ста́рцем) [по сві́ту (в світи́)]** — стати жебраком, почати жебракувати. *Виніс* [Наум] *скриньку з грошима .. — Бери, — каже, — скільки хоч, .. у старці піду, тільки вилічи* [вилікуй] *моє дитя* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Юруш зостався без шматка хліба на старість. Він мусив забрати торби та й пішов в світи старцем* (І. Нечуй-Левицький); — *Я не гайдамака, — тихо одповів хлопець. — А хто ж? — Старець! Піду в старці, — сердито одказав Шевченко, торкаючи дрантя на собі* (С. Васильченко); [Г а н н а:] *Йой! Горить! Село горить!* [1-й г у ц у л:] *Горить... Палять наші хати. Підуть люди старцями по світу* (Ю. Мокрієв); *Уляна гірко махнула рукою: — Старцем підеш, коли чоловіка заб'ють*

(М. Стельмах); **(23) Піти́ (збі́гти) за ві́тром (по ві́тру, за водо́ю):** а) пропасти марно, перев. нераціонально кимсь витрачаючись, використовуючись і т. ін. *Якби все купляти, що нам треба, то ґаздівство швидко пішло би за вітром* (М. Томчаній); *Тато гніваються: це ж два з половиною карбованці пішли за водою* (М. Стельмах); *Лінині поради пішли за вітром, бо я, коли пишу, забуваю про все — і про форму, і про рими* (І. Жиленко); б) зникнути безслідно. — *Бачиш, Олександро, твій чоловік, а моя жінка пішли десь за водою...* (М. Коцюбинський); *Можна підкинути монету. Можна піти за вітром. Покотитися під ухил. Поплисти за течією* (Ю. Іздрик); в) минути, пройти без вороття. *Так якраз і є: .. добра слава — усе пішло за вітром* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Минає день, тиждень, місяць, і пів року збігло за водою* (Марко Вовчок); *Нехай піде за вітром моє лихо!* (І. Нечуй-Левицький); **(24) Піти́ / іти́ сте́жкою** *кого, якою, чиєю* — зайнятися тією самою справою, як і хтось інший; наслідувати когось. — *Мій брат був літературним працівником, я теж, напевне, піду цією ж стежкою...* (І. Волошин); — *Ще не вмер у тобі лицар, чужий повелителю, хай же діти твої підуть стежкою волі, яку ти даруєш нам!* (О. Бердник); *Її батько не раз та й не двічі нахиляв зятя, щоб той ішов з їм* [ним] *однією стежкою* (Б. Грінченко); **(25) [Піти́] кobи́лі (псу, соба́ці** *і т. ін.)* **під хвіст,** *вульг.* — марно, даремно, без позитивних наслідків. — *Усе, про що ми говорили, пішло кобилі під хвіст. Треба іншу думати думу* (М. Стельмах); — *І нам з вами з нього, живого, ніякої користі. За його голову ні шеляга. Сам з'явився. А клопоту? Готовий процес, стільки старань — і собаці під хвіст* (Б. Харчук); **(26) Піти́ [на дно] ра́ків (ра́ки) лови́ти** — утопитися. *Фашист думав Дніпро проплить — пішов на дно раків ловить* (прислів'я); *Чом би з такого дива не поприходили й .. ті, що вчора чи позавчора дуба дали, кого вода змила, хто пішов на дно раків ловити* (Є. Гуцало); **(27) Піти́ на побла́жку** — поступитися. *Таке самовідчуття їм дуже до вподоби, і під його впливом вони поступово розчулюються і готові піти навіть на поблажку* (Григорій Тютюнник); **(28) Піти́ на ри́зик (риск)** — вирішити ризикувати. *Всі мусили йти на найодчайдушніший ризик* (В. Козаченко); *Оксен пішов на риск — він вирішив іти на степову смугу, щоб виярками та балками пробратися до охтирських лісів* (Григорій Тютюнник); — *Мені ви потрібні лише в тому разі, якщо підете на риск цілком свідомо і підпишете відповідну угоду* (М. Дашкієв); **(29) Піти́ на хи́трість** — почати хитрувати. — *Щоб не конфузити хлопців перед медициною, мусив* [Петро] *навіть на хитрість піти: до тридцяти дев'яти нагнав температуру* (А. Головко); — *Вони пішли на хитрість: послали до Текелія послів з проханням, щоб дозволив їм вийти з Січі половити рибу .. Сіли на човни і гайнули тільки їм відомими гирлами* (В. Малик); **(30) Піти́ на шко́ду** *кому, чому* — стати на заваді, нашкодити і т. ін. кому-, чому-небудь. *З пшеницею інше: сильні дощі пішли на шкоду рослині* (Я. Гримайло); *Якості, надані їй* [решітці] *Жильятом як засіб захисту, тепер пішли на шкоду, бо вона стала чудовим знаряддям руйнування* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); **(31) Піти́ (оберну́тися) наніве́ць (вніве́ць):** а) виявитися марним, закінчуватися безрезультатно. *Невже пішло все нанівець: бесіди, розмови, читання, робота в гуртках, піонерські збори?* (О. Донченко); *Все геть пішло нанівець, бо знайшилися люди, які категорично запротестували проти проведеного землеустрою* (І. Багряний); *Хвилина розгубленості надто дорого обійшлася козацькій старшині! Адже ж все пішло нанівець...* (З. Тулуб); *Яка радість від того, що все йде добре, коли всі плани його можуть піти нанівець через це дурне дівчисько, через Яринку* (В. Собко); б) пропасти даремно або зникнути. *Нежатії ниви внівець обернулись: Тяжке лихо тим судилось, Що з войни* [війни] *вернулись!* (П. Куліш); *Недавня надія знову обернулася внівець, страх зігнав радість* (Панас Мирний); [Р я б и н а:] *Не дайте внівець піти моїй праці і господарству* (І. Франко); в) стати непридатним для чого-небудь; зруйнуватися. *Невже через мене оцей палац, оця пишна садиба, оця уся пишнота, оце усе добро стане руїною, піде внівець?* (І. Нечуй-Левицький); **(32) Піти́ (погна́ти) світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́** *і т. ін.)* — вирушити в далеку дорогу, невідомо куди. — *Може, любиш кого другого? Кажи, не соромся; нехай я се сам почую від тебе та й піду світ за очима!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Лукині хотілось утекти од Клима кудись далеко-далеко, чи в монастир, чи у степи, піти світ за очі, аби тільки не дивитись на нього* (І. Нечуй-Левицький); *Старий Муха таки й зайшов .. провідати товариша, а Невкипілиха йому й розповіла, що як пішов удосвіта кудись, та й досі нема, і сама не знає, куди він пішов світ за очі* (А. Головко); [С т о р ч а к:] *А Горнового з вчорашнього дня нема.* [К а ч а н *(засміявся):*] *Вже, значить, у світи пішов* (М. Зарудний); [1-й с л у г а:] *Який хазяїн звівся! Відсахнулись Від нього всі. Не залишилось друга, Що з долею Тімона привітався б І з ним пішов у світ* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра); **(33) Піти́ по́лум'ям** — згоріти. *Тільки чиркнув сірником — піде все враз полум'ям* (О. Донченко); **(34) Піти́ попідвіко́нню** — стати жебраком. *Жінка, одно те, що не мала нічого, а друге, не вміла робити, пішла попідвіконню* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ну, а як же, сину? — ласкаво й тихо казав батько. — .. Як постарілися, то невже ж ти доженеш із хати, щоб ми з торбинками пішли попідвіконню?* (С. Васильченко); **(35) Піти́ по сліда́х** *чиїх* — почати діяти так, як хтось. *Піти по слідах ваших скошених кроків Рвучко тягнуться сотні окрилених ніг* (О. Теліга); **(36) Піти́ у во́ду** — зникнути безслідно. *Та ще, чуєш, не хреститися, Бо все піде в воду...* (Т. Шевченко); **(37) Піти́ у патьо́хи** — розпочати базікання. *Ну, пішла кумася у патьохи* (з переказу); **(38) Піти́ у ски́тки** — блукати, звичайно жебракуючи. *Я спершу так стидилась, як почула, що він у скитки пішов, а то вже й рада: якби що і приніс!* (Ганна Барвінок); **(39) Піти́ хо́дором** — дуже захитатися, задвигтіти, задрижати. *Зашумів такий вітер, що пішла ходором хата* (С. Васильченко); **(40) Піти́ широ́ким сві́том** — помандрувати. *Нагодував* [чоловік] *дітей чим було, взяв на плече сокиру і пішов широким світом* (В. Королевич); **(41) Піти́ (ще́знути, зни́кнути** *і т. ін.)* **по-англі́йському (по-англі́йськи)** — піти непомітно, не попрощавшись. *Я не прощаюся з тобою, щоб не наврочити, я, як лондонський денді, щезну по-англійському* (В. Шкляр); *Я сказав, що проведу її, вона не заперечувала, і ми зникли з забави по-англійському* (Ю. Винничук); *За кілька годин, коли вечірка була в розпалі, я зауважила, що їх немає. Вони пішли по-англійському...* (І. Роздобудько); **(42) Пішло́ в пр́ірву** — марно витратилося що-небудь. *Одлунали постріли, одсмерділи гази, часу немало пішло в прірву...* (Ю. Яновський); **Пливти́ (плисти́, іти́** *і т. ін.)* **/ попливти́ (поплисти́, піти́** *і т. ін.)* **за течі́єю (куди́ вода́ несе́)** *див.* **плисти́; Пливти́ (плисти́, іти́** *і т. ін.)* **/ попливти́ (поплис-**

ти́, піти́ *і т. ін.)* **про́ти течі́ї (про́ти води́)** *див.* **плисти́; По́рохом піти́** *див.* **по́рох[1]; Спуска́тися (пуска́тися, йти** *і т. ін.)* **/ спусти́тися (пусти́тися, піти́** *і т. ін.)* **на дно** *див.* **спуска́тися; (43) Так не пі́де** — не буде здійснене що-небудь. — *Ні, так не піде... Мені треба точно знати. Довідка від кербуда є?* (Є. Кравченко); — *З якою метою приїхали ви до України? .. — Так не піде. Спочатку назвіться самі. Хто ви такі?* (Л. Кононович); — *Ні, так не піде. Місяць — це мало. Я категорично заперечую* (С. Пиркало); **Текти́ (розтіка́тися, іти́** *і т. ін.)* **/ потекти́ (розтекти́ся, піти́** *і т. ін.)* **крізь па́льці (помі́ж па́льцями)** *див.* **текти́; Ті́льки жму́рки пішли́** *див.* **жму́рки[2]; У голові́ все йде / пішло́ о́бертом** *див.* **весь[1]; У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти** *і т. ін.)* **/ піти́ (прийти́, прибі́гти** *і т. ін.)* *див.* **іти́; Хворо́би тепе́р зро́биш (пі́деш)** *див.* **зроби́ти; Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти (іти́) / піти́ на ралє́ць** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти / піти́ по ми́ру** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежка́х (рі́зними стежка́ми)** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти / піти́ по рука́х** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти / піти́ (сходи́ти) налі́во** *див.* **ходи́ти; Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться** *і т. ін.)* **/ пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся** *і т. ін.)* *див.* **чу́тка; Шмато́к** *(рідше* **кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло** *див.* **шмато́к; Що [це] за мо́да [пішла́]** *див.* **мо́да[1]; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] за водо́ю йти / піти́** *див.* **іти́; (44) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **згори́ пішло́** *кому* — перестало щастити кому-небудь; не таланить. *Мов згори пішло Марусякові з того часу, як утекла попадя. Ну, от наче відрізала, неначе все щастя, всю удачу з собою забрала* (Г. Хоткевич); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в** *і т. ін.)* *див.* **прова́люватися.**

ПІ́ТИНГ, у, *ч., мет.* Точкова корозія металів. *Зовні пітинг проявляється у формі поглиблень на поверхні металу* (з навч. літ.).

ПІТИНГУВА́ННЯ, я, *с., мет.* Дія за знач. **пітингува́ти.** *Пітингування є актуальною практичною проблемою, оскільки перфорація пластин або труб призводить до псування технологічного середовища й виходу теплообмінної апаратури з робочих режимів* (з наук. літ.); *У статті досліджено закономірності корозійного розчинення та швидкість пітингування сплаву в нейтральних хлоридовмісних розчинах* (з наук. літ.).

ПІТИНГУВА́ТИ, у́є, *недок. і док., мет.* Руйнуватися внаслідок корозії (про метал). *Сталь може легко пітингувати й темніти* (з навч. літ.).

ПІТИ́СЯ, підеться; *мин. ч.* пішло́ся; *док., розм.* 1. *безос.* Увійшло в звичку, стало звичним. *І вже так пішлося: аби мати не догледіла — дочка втече* (Марко Вовчок).

2. Дістатись кому-небудь, випасти комусь у житті. *Боже, коли й їй такая Доля пішлась, як моя, Щиро тебе я благаю — Хай уже мучуся я!* (І. Манжура); // *кому, на що, безос.* Почалося, сталося, скоїлося і т. ін. — *Ходи, мила, боса, коли довелося, Коли мені, молодому, на горе пішлося* (П. Чубинський); — *Я вам, мамо, не наймичка .. Коли пішлось на колотнечу, то нам треба робить діло пополовині* (І. Нечуй-Левицький); — *Своє полишила, грець з ним. А як і вашого не догляну, он яке пішлося на світі білому!* (Іван Ле); *Вже як пішлось на горе, то так уже і піде, як з гори* (Л. Костенко).

◊ **Коли́ (як, якщо́** *і т. ін.)* **[вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться)** *див.* **піти́.**

ПІ́ТКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пітка́ти.** *Основа полотна жіночої сорочки конопляна, піткана бавовняними нитками* (із журн.).

ПІТКАННЯ́ *див.* **поткання́.**

ПІТКА́ТИ *див.* **потка́ти.**

ПІТКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **ткну́ти.** — *І те таки правду сказать, що нашого братчика куди не піткни, хоч у науку, хоч у яке ремество, то з нього путь буде* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПІТКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **ткну́тися** 1. *Піткнувсь* [Бурмило] *у чагарник... Коли глядить — Назустріч вовк біжить* (Л. Глібов); *Куди не піткнешся — панують кайдани; То де вже спокою нам ждать?* (П. Грабовський); — *Сироті де не піткнешся — світ клином сходиться* (П. Козланюк); *Тільки-но піткнешся на люди, вічно на тебе хтось очі витріщає, а то ще й розганяється перепитати: "Це Ви"?* (О. Забужко).

2. *заст.* Наткнутися (у 2 знач.). *Нараз Демко .. піткнувся о острий камінь і зшиб* [збив] *собі доразу палець* (І. Франко); — *Ми носимо* [воду] *то одному, то другому, а де піткнемося о якого сплячого, то лихословить нам і гонить на вулицю нас обох* (С. Ковалів); *Босою ногою Карлос піткнувся об корінь оливи, що вибіг на дорогу* (Н. Королева).

ПІТЛИ́ВИЙ, а, е. Схильний до пітніння; який дуже пітніє. *Миколу охопила лють до цього миршавого з пітливими руками наркомана* (В. Гжицький); *Де взявся Ситник? І нащо він? Чи послухатися слід було княгиню в її гидливості до пітливого боярина?* (П. Загребельний).

ПІТЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пітли́вий.** *З відвару кори або гілочок верби роблять ванни для ніг за варикозного розширення вен, при екземах, фурункульозі, пітливості* (М. Дочинець); *При підвищеній пітливості необхідно відмовитися від жирної їжі з великою кількістю прянощів* (з навч. літ.); *Пітніти влітку — цілком природно, адже пітливість є захисною функцією нашого організму* (з газ.).

ПІТНИ́Й, а́, е́. 1. Укритий потом; спітнілий. *Пахло .. брудними й пітними ногами в драних панчішках...* (А. Головко); *Держално вислизало з пітних долонь Григорія, порепані губи щеміли од поту* (В. Дрозд); *Пахло мазутом, автомобільними дезодорантами, шампунем і людським пітним тілом* (О. Чорногуз); *Віталій прийняв з пітних, холодних рук подарунок* (О. Ульяненко); // Просякнутий потом. *На подвір'ї розпрягли коней, занесли в клуню пітну упряж і разом пішли до хати* (М. Стельмах); *Ніяковість палила Анатолієві щоки. М'яв у кишені пітну двадцятьп'ятку* [банкноту], *не знаючи, як віддати її* (Ю. Мушкетик).

2. Укритий краплями осілої пари; запітнілий. *Моїми клієнтами були завжди гарячі, пітні колеса і вальці машин, які своїми потужними м'язами приводили в рух ціле це багатоповерхове .. солодке царство* (У. Самчук); // Вологий, сирий (про землю). — *Парує ця земля, пітна і зрозуміла, росинками її душа тече до тіла, і догори тече усепросвітлий дух, відроджуючи час почерез вічний рух* (І. Андрусяк).

ПІТНИ́К, а́, *ч.* Повсть, яку підкладають коневі під сідло чи під сіделко. *Він ізліз поправити підпругу й замість того перестелив пітника* (Ю. Яновський); *Поки перед від'їздом на лови Родим накидав на нього пітник, поки прилаштовував сідло, Зюзь норовив то наступити гострим копитом малому на ногу, то непомітно куснути його...* (П. Загребельний).

ПІТНИ́ЦЯ, і, *ж.* Шкірне захворювання людини, причиною якого є порушення процесу функціонування потових залоз. *Пітниця виникає в результаті підвищення температури (як навколишнього середовища, так і самого тіла), а також унаслідок порушень правил гігієни* (з наук.-попул. літ.); *Основним симптомом пітниці є дрібні яскраво-рожеві або червоні цятки і бульбашки на шкірі, які є наслідком сильного пітніння, утрудненого випаровування вологи, закупорювання сальних залоз* (з навч. літ.); *З часом під пахвами з'явилася пітниця, потім — під грудьми, на шиї, в паху. Червоний висип докучав нестерпно, все тіло свербіло, особливо голова* (С. Талан).

ПІТНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пітні́ти.** *Однією з причин підвищеного пітніння рук може бути часте вживання кави і чаю впродовж дня, адже під впливом кофеїну відбувається перезбудження нервової й кровоносної систем* (із журн.).

ПІТНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *недок.* 1. Укриватися потом. *В Річинського пітніли руки навіть крізь рукавички* (Ірина Вільде); *Мов змія, ніколи не пітніла* [Хуррем], *сухий вогонь бив з неї навіть сплячої, обпалював Сулеймана, спалював на вугль, на попіл* (П. Загребельний); *На всі ці вітання Бумблякевич відповідав поклонами, відчуваючи, як червоніють його повні щоки й пітніє долоня* (Ю. Винничук); *Вже одне те, що йому нарешті довірили стояти на стерні, як справжньому матросу, примушувало пітніти долоні й солодко лоскотало під ложечкою* (А. Санченко).

2. *тільки 3 ос.* Укриватися краплями осілої пари; запотівати. *Катря аж лицем притулилась до скла, щоб розглянути .. Але від дихання пітніє скло — затуманює все* (А. Головко); *Петро обходив із люстром колодязний стовбур, придивлявся, як воно пітніє* (М. Дочинець); *З відлигою швидко пітніє скло, вичищається крига, мов решітки луски, і сніг, ніби пряжене молоко, невагомий робиться і легкий* (С. Жадан).

3. *перен.* Витрачати багато зусиль для чого-небудь. *Дружбан того мужика, що колись учився з Бурдиковим батьком, заковтнув сервіз* [узяв хабаря], *але, замість пітніти, як обіцяв, у приймальній комісії, подався в літню відпустку* (В. Діброва); *Мені не доводиться пітніти над аркушем паперу, добираючи потрібні слова. Вони самі линуть з глибини душі легеньким подихом мого кохання, лягають на папір словами* (С. Талан).

ПІТО́Н, а, *ч.* Велика неотруйна змія родини удавових. *Вилізла довга гадюка-пітон і на очах у журавлика проковтнула маленьку пухнасту тваринку* (О. Іваненко); *Батькові завжди здавалося, що пітон дуже сумний і часто бачить сни про своє власне дитинство* (Н. Сняданко); * У порівн. *Умостившись навпроти Євмена Миколайовича, він дивився на нього, як пітон на останній свій шанс* (О. Чорногуз); *Поезія згубила камертон. Перецвілась, бузкова і казкова. І дивиться, як скручений пітон, скрипковий ключ в лякливі очі слова* (Л. Костенко).

ПІТ-СТО́П, а, *ч., спорт.* Технічна зупинка перегонового автомобіля для виконання дозаправлення, зміни гуми, зміни налаштувань або швидкого ремонту машини. *Успішне виконання піт-стопів вимагає злагодженої роботи всіх членів команди, відшліфованої на численних тренуваннях* (з навч. літ.); *Деякі гонщики вважають, що було б непогано скасувати практику дозаправлення машин на піт-стопах* (із журн.).

ПІ́ТЧИНГ, у, *ч.* Презентація бізнес-проєктів з метою знаходження інвесторів. *Матеріали до пітчингу готують на основі літературного сценарію й розкадрування* (із журн.); *Учасники пітчингу запам'ятали яскравий виступ доповідача, позитивні емоції аудиторії й незвичайну атмосферу* (з газ.).

ПІ́ТЬМА́, пітьми́, *ж.* 1. Відсутність світла, освітлення; темнота, тьма. [Ш е р е м е т а:] *Пітьма страшна, на два кроки не видко* (Мирослав Ірчан); *Раптом екран погас і в залі наступила цілковита пітьма* (О. Гончар); *Над головою мерехтить шматочок зоряного неба, а тут стоїть густа чорна пітьма* (А. Дімаров); // Темнота, що наступає з наближенням ночі; глибокі сутінки. *Наче лагідна молитва, Журно пісня та лунає. Ось її акорд останній В пітьмі ночі потопає...* (М. Вороний); *Знов заводить невода бригада... Сім заходів — з ранку до пітьми...* (І. Гончаренко); *Коли ж споночіло і пітьма облягла землю, засвітився край неба над степом* (В. Дрозд); // Неосвітлене місце, темний простір. *Вона мовчки встала і простягла у пітьму тремтячі, шукаючі опори руки* (М. Коцюбинський); *Вона, злякавшися, .. тікає геть, зникає в пітьмі* (Ю. Яновський); *Знову було тихо, тільки на станції блимали вогники; в пітьмі виринали людські постаті* (Б. Антоненко-Давидович); *Як почали Марену в воду кидати, я вимкнулася з кола й щезла в пітьмі* (Д. Гуменна).

2. *перен.* Неосвіченість, культурна відсталість. *Раптом середь* [серед] *цієї безбарвної, холодної пітьми — яскравий промінь сонця, український театр!* (Л. Старицька-Черняхівська); *Світитиме народам із пітьми Зоря Максима Рильського, умита Міцкевича і Пушкіна слізьми* (Д. Павличко); // Зло, темні сили, породжені неосвіченістю, безкультур'ям, жорстокістю і т. ін. *Із римських гнівів, з кромішньої пітьми відчаю добував він* [Назон] *тяжкі зерна мудрості, з пережитої катастрофи виніс він спокій* (О. Гончар); *Сила відвертого серця приносить перемогу над будь-якими хитросплетіннями пітьми* (О. Бердник).

◊ **Кромі́шня тьма (пітьма́, те́мрява, те́мінь** *і т. ін.)* *див.* **тьма[1]; Ца́рство пітьми́ (тьми, мли)** *див.* **ца́рство.**

ПІФАГОРЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Ідеалістичний напрям у давньогрецькій філософії, представники якого вважали число першоосновою світу і сутністю речей. *У піфагореїзмі вважалося, що земля куляста й рухається навколо центрального вогню, який є джерелом світла і тепла* (з наук. літ.); *Характерними ознаками піфагореїзму є містична спрямованість, схильність до аристократичних традицій, прагнення збагнути специфіку навколишнього світу* (з навч. літ.).

ПІФАГО́РІВ, рова, рове: △ **Піфаго́рова теоре́ма** *див.* **теоре́ма.**

ПІФАГОРІ́ЄЦЬ, і́йця, *ч.* Послідовник піфагореїзму. *Основними об'єктами наукового пізнання в піфагорійців були математичні об'єкти, передусім числа натурального ряду* (з наук. літ.); *За твердженнями піфагорійців, монада ототожнюється з великою силою, що концентрується в центрі Всесвіту, завдяки чому контролюється рух планет* (з наук.-попул. літ.); *Креслячи прутиками на піску, піфагорійці пізнавали Всесвіт. І пізнавали так успішно, що випередили європейську науку майже на два тисячоліття, — геліоцентричну систему вперше створили вони* (М. Руденко).

ПІФАГОРІ́ЙКА, и, *ж.* Жін. до **піфагорі́єць.** *Однією з відомих піфагорійок була Гіпатія (370–415 рр.), яка керувала школою в Олександрії. Вона була відомим математиком і філософом* (з наук.-попул. літ.).

ПІФАГОРІ́ЙСЬКИЙ, а, е., *філос.* Прикм. до **піфагорі́єць.** *Найбільш ранньою школою грецької філософії, що розробила важливі естетичні поняття, була піфагорійська школа* (з наук. літ.); *У піфагорійській філософії кожне число мало своє значення* (з навч. літ.).

ПІ́ФОС, а, *ч.* Давньогрецька велика глиняна яйцеподібна посудина для зберігання зерна, води, вина і т. ін., яку зазвичай закопували в землю. *У дворах були льохи, де стояли піфоси з вином, діжки з солоною рибою* (С. Скляренко); *Попід стінами нескінченних клітей та переходів стояли амфори й піфоси, повні круглих золотих зливків та золотого піску* (І. Білик); *Піфоси для транспортування мали пласке дно, дві, чотири або навіть шість ручок для кріплення та пересування на кораблях* (з навч. літ.).

ПІ́ХВА[1] *див.* **піхви.**

ПІ́ХВА[2], и, *ж.* 1. *анат.* Статевий орган у жінок і самиць плацентарних та сумчастих ссавців. *Піхва — це своєрідний еластичний канал, легко розтяжна м'язова трубка, що з'єднує вульву і матку. Розмір піхви є різним у різних жінок* (з наук.-попул. літ.); *У корів піхва призначена для злягання і знаходиться між шийкою матки й уретрою* (з навч. літ.).

2. Нижня розширена частина черешка або пластинки листка деяких рослин, що оточує стебло. *Листки чемериці великі, уздовж складчасті та звужені донизу в широкі піхви* (з наук.-попул. літ.); *У цукрової кукурудзи листки довгі, ланцетоподібні та складаються з трьох частин — піхви, пластинки і невеличкого язичка* (з навч. літ.).

ПІ́ХВИ, хов, *мн. (одн.* **піхва,** и, *ж., заст.).* Футляр для шаблі, кинджала, меча і т. ін. *При боці у нього теліпався в піхві тяжкий бойовий меч* (І. Франко); *Козаки На конях жваво басували, Кинджали з піхов доставали* (П. Грабовський); *У руці старого шляхтича заблищав витягнений з піхов чингал* (А. Кащенко); *Рукою кволо мацав* [Семен] *порожні піхви шаблі* (Іван Ле); *Хваленко поривався вихопити з піхов шаблю, та шабля застряла в піхвах* (В. Чемерис); *Козак свою шаблю кинув у піхви, а гайдуцьку перебрав у лівицю і став упритул до гайдука* (Ю. Логвин); *Ножик, який я тепер носив у гарних піхвах, був знаряддям праці* (Г. Пагутяк).

ПІ́ХВОВИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **піхва**[2]. *Піхвова трубка жінки є майже прямою, з невеличким вигином, опуклість якого повернена назад, а увігнутість вперед, проходячи через сечостатеву діафрагму* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для обстеження піхви. *Залежно від виду самиць великої рогатої худоби передбачено проведення огляду піхви за допомогою піхвового дзеркала та інших інструментів* (з навч. літ.).

ПІ́ХОМ, *присл., діал.* Пішки. — *Которі* [котрі] *багаті, що на доброму коні збройно до обозу могли виїжджати, тії зостались козаками.., котрі ж ходили піхом, дак зостались у поспільстві* (П. Куліш).

ПІХО́ТА, и, *ж.* Рід військ, що діє в пішому строю. *Ні авіація, ні артилерія, ні полки піхоти — ніщо не могло подіяти на завзятого отамана, який завжди і всюди з'являвся несподівано, мов сніг на голову* (В. Барка); — *Якби знаття, я б зарані заяву написав до вищого командування, щоб мене ні в льотчики, ні в моряки не брали, а тільки в піхоту* (Григорій Тютюнник); — *Ось відслужу рік або два, приїду у відпустку в морській формі, тоді й буде видно, що краще: піхота чи флот!* (А. Дімаров); // Частина, підрозділ такого роду військ. *Двадцять кілометрів гналися богунці за втікачами-гетьманцями. Артилерія обігнала піхоту і першою увірвалася в село* (О. Довженко); *Середня піхота була ланцюгом, що зв'язував піхоту з кіннотою* (В. Чемерис); // *збірн.* Сукупність військовослужбовців такого роду військ. *Гули вітри, був пізній час, спадала з неба позолота, і кроком кованим піхота гриміла мовчки мимо нас* (В. Сосюра); *На спорудженні форту працювали всі разом: матроси, козаки й піхота* (З. Тулуб); *Там, звідки недавно з'явилася колона кіннотників, тепер виповзала валка підвід, на яких сиділа піхота* (В. Шкляр).

△ **(1) Морська́ піхо́та** — війська, що входять до складу військово-морських сил і призначені для бою на березі. *Він зове сестру: — Додому Напиши листа, сестрице. Хай дружина у скорботі Гордо людям гляне в вічі — Я пройшов в морській піхоті Усю землю нашу двічі* (М. Нагнибіда); — *Наші хлопці, з батальйону Зав'ялова, не гірше морської піхоти воюватимуть, ось побачиш* (Є. Доломан); *За хвилину в коридорі залунали важкі кроки солдата морської піхоти, що вартував з палашем за поясом і з мушкетом в руках* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПІХОТИ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто служить у піхоті. *Палали машини, піхотинці перебігали по полю, ховаючись за танками* (Л. Первомайський); *Окопи, що були наспіх зроблені лопаткою піхотинця і вистелені кукурудзяним бадиллям чи травою, .. нагадували про те, що звідти недавно піднявся боєць* (М. Томчаній); *На човнах наближались до берега піхотинці* (М. Стельмах); *Разом з піхотинцями танкетки мали насісти ординцям на спину* (Б. Харчук); *Поки десь поряд стояли піхотинці, а тут прикривали їхню вогневу кулеметники, кожен почувався надійніше, хоч і не бачив тих піхотинців, не знав, скільки їх і де вони* (П. Загребельний).

△ **(1) Морськи́й піхоти́нець** — той, хто служить у морській піхоті. *Від флотського у нього лишились тільки тільник та пояс. Це, згідно з наказом, лишили всім морським піхотинцям* (Д. Ткач); *Лукас бачив його* [чоловіка] *досить виразно. Високий, у білому халаті. Світле волосся стрижене "їжачком", як у морських піхотинців* (П. Загребельний); *Ми проводили бій з морськими піхотинцями строкової служби, й тільки тому нам пощастило вирватися з оточення* (Л. Кононович).

ПІХОТИ́НКА, и, *ж.* Жін. до **піхоти́нець.** *При бажанні жінки бути спецпризначенкою, морською піхотинкою, вона може це зробити, якщо відповідає рівню фізичної і професійної підготовки* (із журн.).

ПІХОТИ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **піхоти́нець.** *У повній армійській формі день у день навчались* [студенти] *піхотинській службі* (С. Олійник); *Звикли* [розвідники] *до заземлених вогневих рубежів, до просування вперед крок за кроком, вони знали, що навіть переможна піхотинська атака не може переміщатися в просторі з такою неймовірною швидкістю* (О. Гончар); // Належний піхотинцеві, признач. для піхотинця. *Ззаду його товкла піхотинська лопата, але він забув про неї і рив руками* (Григорій Тютюнник); *Василь Йосипович неодмінно носив шинель, піхотинський кашкет, офіцерський кітель і офіцерські штани* (І. Рябокляч); *Обід з піхотинським супом, кашею і артилерійською яєчнею видався на славу* (П. Загребельний).

ПІХО́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **піхо́та.** *Вилетіла богунська батарея на сільську площу і, швидко поставивши гармати, відкрила вогонь. Піхотні лави зайняли двори* (О. Довженко); — *Призначили мене в піхотний полк сандружинницею* (П. Панч); *Недалечко від шляху в розрідженому лісі отаборилися тили якоїсь піхотної частини* (Є. Доломан); *Якийсь майор у піхотній формі запитав, чи серед нас хто-небудь уміє друкувати на машинці* (Ю. Андрухович); *Чийсь болісний зойк потонув у вибухах піхотних гранат* (Л. Кононович); // *у знач. ім.* **піхо́тний,** ного, *ч.* Те саме, що **піхоти́нець.** *Зібрав* [Турн] *і кінних, і піхотних І всіх для битви шиковав* [шикував] (І. Котляревський); *Всі вони не раз чули від нього, як на війні за одним піхотним гналася кістлява смертуха* (Л. Юхвід).

ПІХО́ТОЮ, *присл., діал.* Пішки. *Мусили* [батько і Михайло] *йти до сусіднього села піхотою* (О. Кобилянська); *Вони* [подорожні] *брели піхотою, втомлено пересуваючи подряпані, у виразках, ноги* (Ю. Винничук); *Старший над десятниками, розуміюче кивнувши володареві, пішов піхотою до гриднів, щоби з ними разом звіддалік ритуалу священного споглядати* (О. Ірванець).

ПІ́ХТА, и, *ж.* Те саме, що **яли́ця.** *Під великим корчем давно поваленої тайфуном піхти .. диверсант зупинився* (О. Довженко); *Його* [Славкове] *народження надало мені наснаги сприймати Новий рік як свято, як щось важливе для мене, щоб пам'ятати, коли ми ставили ялинку, коли — сосну, коли — піхту, коли — смереку* (Л. Денисенко).

ПІ́ХТОВИЙ, а, е. Прикм. до **піхта.** *Густий піхтовий ліс справляв велике гарне враження* (М. Василенко).

ПІХТУРА́, и́, *ж., жарт.* 1. Те саме, що **піхо́та.** — *Добре рубають хлопці! Раз піхтура зірвалась на ноги, так вона вже біжить* (П. Панч); *Це був відомий партизанський маневр, коли на знетямлену від страху піхтуру, що кидає ноги на плечі, зненацька налітає кіннота* (В. Шкляр).

2. Те саме, що **піхоти́нець.** — *Який же ти козак?* — *втрутився в розмову Муславський.* — *Козаки всі на конях, а ти ж піхтура!* (Гео Шкурупій); *Їм назустріч військо їде, Ще небачене ніде: Йдуть вусаті командири, Позолочені мундири, І кіннота й піхтура, Чути вигуки "ура"!* (Л. Первомайський); *В Каленика мовби на лобі написано, що він піхтура. Його навіть по шиї можна викрити — зморщена, худа, суто піхотинська шия!* (О. Гончар); // *збірн.* — *В похід виступають тільки комонники!* — *кричали сотники.* — *Ей, піхтура, не загороджуй вулиць!* (В. Чемерис).

3. Той, хто ходить пішки. — *Не Мошко, а представник споживспілки. Агент, заготовлювач. І не якась піхтура, а на колесах, при одній кінській силі* (В. Кучер).

ПІХТУРО́Ю, *присл., розм.* Те саме, що **пі́шки.** — *Розкажи.., як ти добравсь піхтурою до табору* (П. Куліш); *Вивантажились — на тій же Дарниці, і піхтурою на Київ* (А. Головко).

ПІХУ́Р, а́, *ч., діал.* Пухир. * У порівн. *Хвилево прищухла* [хуртовина], *зачерпнула до уст свіжого повітря, надулася, наче велетенський піхур, і враз пустила на світ нову течію вітру* (Б.-І. Антонич).

ПІ́ЦА, и, *ж.* Італійська страва у формі коржа із запеченими на ньому шматочками м'яса, сиру, овочів, грибів і т. ін. *Завів її у піцерію, і вона* [Оля] *зізналася, що ніколи не пробувала піци* (А. Дністровий); *В багажничку ще була інша піца, менша, везти її слід було в центр* (І. Карпа); — *А хочете, замовимо по телефону на закуску піцу? Погуляємо на славу, не пошкодуєте* (В. Хрущак); *Руденька впевнено подзвонила у двері, стояла на порозі усміхнена, з коробкою піци у лівій руці* (Г. Вдовиченко).

ПІЦЕ́РІЯ, ї, *ж.* Заклад харчування, основною стравою в якому є піца. *Вони* [хлопці] *чимчикують, не зронивши й пів слова, під шелестіння шовкових шезлонгів і вуркотіння італійських піцерій, розкиданих по ошатних жовтих дворах* (О. Ульяненко); *Знайшовши якусь піцерію, де пропонували англійський сніданок, замовила собі каву й почала переглядати зроблені вчора фото* (С. Жадан); *Піцерії у Львові росли як гриби після дощу, що і не дивно для студентського міста — дешево, швидко* (В. Хрущак).

ПІЦИКА́ТО, *муз.* 1. *присл.* Щипком, доторкуючись до струн пальцями (про гру на смичкових музичних інструментах). *У класичній музиці існують також камерні та оркестрові твори, які виконують піцикато* (з навч. літ.).

2. *невідм., с.* Прийом гри на смичкових струнних інструментах щипком. *Як правило, піцикато грають правою рукою, у деяких випадках можливе виконання і лівою рукою, що позначається знаком + над кожною нотою* (з наук.-попул. літ.).

ПІЧ, пе́чі, *ж.* 1. Споруда з цегли або каменю, признач. для опалення приміщення, випікання хліба та інших борошняних виробів, варіння страв, напоїв і т. ін. *Сама* [мати] *води наносить, .. піч затопить, вечеряти варить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Іван ще спав, піч позіхала в кутку чорним отвором пащі, а під нею сумно бринів цвіркун* (М. Коцюбинський); *Біля печі заклопотано торохтіли рогачами сусідки* (П. Панч); *Ганна .. вправно орудувала дерев'яною лопатою, саджаючи у піч хліб* (Григорій Тютюнник); *Пеклися ті пироги у печі, прямо на поду, на кленовому чи капустяному листі* (А. Дімаров); *У печі солодко дотлівав жар* (І. Андрусяк); // Верхня частина цієї споруди, признач. для лежання, сидіння і т. ін. *Прийшов додому уночі. Стогнала мати на печі* (Т. Шевченко); *Приємно, коли весною вода заливає хату й сіни і всі бродять, приємно спати в човні, в житі, в просі, в ячмені, у всякому насінні на печі* (О. Довженко); *Я сидів на печі і, уявляючи себе пароплавом, гудів і совався у гарячому просі, яке сушилося для пшона* (І. Багмут); *На печі влаштувалися господиня і діти* (К. Гриб); *Ми лежимо на печі, їмо груші, в маленькому вікні сідає сонце, і рушник потроху згасає, червоніє вишневими краями* (І. Жиленко); // *перен.* Про кількість чого-небудь, що можна спекти чи зварити в такій споруді за один раз. *Зажарили дванадцять биків, напекли сорок печей хліба* (з казки); // *перен.* Приготування їжі, питва і т. ін. у такій споруді. *Я все була у роботі та роботі: коли не гусей пасла, то шила; коли не шила, то пряла; стала підростати — до печі запрягли* (Панас Мирний); *Дружина Омеляна хоч і добре поралася біля землі, але хатньої роботи і печі терпіти не могла* (М. Стельмах).

2. Споруда для теплового оброблення матеріалів у якому-небудь технологічному процесі. *Фабрики й заводи день і ніч шугали полум'ям печей; склади тріщали від навалених товарів* (В. Винниченко); — *Мій тато плавить у печі сталь!* (О. Донченко).

(1) Вари́ста піч — піч, признач. для одночасного опалення приміщення та варіння страв, напоїв, випікання хліба і т. ін. *Ось її молоде обличчя, мокре від сліз, шаріє противаристої печі, в якій гуде солома* (О. Ільченко); *До складників традиційної системи опалення народного житла України належать вариста піч, лежанка, груба* (з наук. літ.); *Із сучасного інтер'єру української хати зникає традиційна вариста піч, на яку припадала в старому житлі велика площа* (з наук.-попул. літ.); **Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці** *і т. ін.)* **<Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку** *і т. ін.)***>** *див.* **пали́ти**[1].

△ **(2) Ва́куумна піч,** *мет.* — піч для нагрівання і плавлення металу у вакуумі. *Вакуумна піч дає можливість ефективно очистити метал від газів, домішок, неметалевих вкраплень та ін.* (з наук.-попул. літ.); **Видува́ти піч** *див.* **видува́ти; (3) Голла́ндська піч** — кімнатна кахляна піч; голанка (у 1 знач.). *Голландська піч може мати різноманітну геометричну форму, але незалежно від конфігурації топкова камера завжди має великий обсяг і прямокутну форму, що підвищує ефективність обігріву* (з навч. літ.); **(4) До́менна піч,** *мет.* — те саме, що **до́мна.** *Основним видом відновлювача і водночас палива при виплавленні чавуну в доменних печах є кокс* (з навч. літ.); *Вони*

пройшли далі й наблизились до доменних печей (Ю. Яновський); *Робота випала — вивантажувати з вагонів руду і тачками на завод, до доменної печі возити* (В. Лис); **(5) Електроплави́льна піч,** *мет.* — електрична піч для виплавляння сталі та сплавів будь-якого складу. *Електроплавильні печі бувають дуговими й індукційними* (з наук. літ.); *Електроплавильні печі можна використовувати для виплавляння конструкційних сталей спеціального призначення* (з навч. літ.); **(6) Марте́нівська піч,** *мет.* — піч для виплавляння сталі з чавуну та залізного брухту. *Мартенівська піч є основним плавильним агрегатом у сталеливарному виробництві* (з наук. літ.); *З цехової лабораторії на мартенівську піч вона приходила брати пробу сталі* (С. Чорнобривець); **(7) Мікрохвильова́ піч** *(розм.* **пічка)** — нагрівальний прилад для первинного термічного оброблення або швидкого приготування їжі. *Сучасна побутова мікрохвильова піч обладнана таймером, а також автоматично вимикається в разі відкриття дверцят до збігу встановленого таймером часу* (з наук.-попул. літ.); *Ось уже два роки, як вона .. подарувала мені мікрохвильову пічку та фритюрницю* (Н. Сняданко); **(8) Му́фельна піч,** *спец.* — піч непрямого нагрівання, з якої тепло передається виробу через стінки муфеля або жаротривких труб, а також через газове середовище печі. *Розписані вироби з глини після сушіння випалювались, а потім поливались безбарвною або кольоровою поливою та вдруге випалювались у муфельній печі* (з наук. літ.); *Муфельна піч із програмованим мікропроцесорним управлінням призначена для різних видів термооброблення й широко застосовується в ортопедичній стоматології* (з навч. літ.); *В кутку стояв масивний сейф. А поруч на столі — велика .. муфельна піч* (М. Руденко); **(9) Ти́гельна піч,** *мет.* — промислова піч для плавлення або нагрівання матеріалів (виробів) у тиглях. *До електронагрівальних приладів належать електроплитка, сушильна шафа, муфельна піч, тигельна піч, водяна баня, повітряна баня, олійна баня* (з навч. літ.); **(10) Туне́льна піч,** *спец.* — промислова піч з робочим простором, схожим на тунель. *Випікання хлібопекарських виробів у тунельних печах відбувається на рухомому стрічковому конвеєрі, який поступово переміщається уздовж камери випічки* (з наук.-попул. літ.); *Нині для виробництва цегли активно використовують тунельні печі* (із журн.); **(11) Ша́хтна піч,** *мет.* — промислова піч з вертикальним робочим простором ("шахтою") круглої або прямокутної форми. *У шахтних печах головним чином виплавляють чавун з руди, переплавляють метали, виплавляють кольорові метали, випалюють залізорудну сировину, вапняк та інші матеріали* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Вигріва́тися на печі** *див.* **вигріва́тися; Колупа́ти піч (ко́мин)** *див.* **колупа́ти; Лежа́ти на пери́нах (на печі, на подушка́х** *і т. ін.)* *див.* **лежа́ти; Сиді́ти в за́пічку (на печі)** *див.* **сиді́ти; Танцюва́ти від пе́чі** *див.* **танцюва́ти; Як ду́рень (дурни́й) з ду́ба (з пе́чі)** *див.* **ду́рень.**

ПІ́ЧЕЧКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **пі́чка** 1. *Баби співчутливо підхопили зойк Марійчиної душі й за хвилинку вже приміряліся, де б у кімнаті тую таку-сяку пічечку чи плитку поставити* (Д. Бузько); *Залізна пічечка стояла .. у цій же кімнаті* (Ю. Яновський); *Потроху заспокоюється* [Антон Никандрович] *і відчуває, що в повітрі морозно. Включає електричну пічечку на столі* (В. Барка).

ПІ́ЧКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **гру́бка.** *Коло самих дверей у кутку чорніла буржуйка — бляшана пічка, що мала завданням огрівати взимку кімнату, а влітку на ній варено страву* (В. Підмогильний); *Ніна розпалювала залізну пічку* (Є. Кравченко); *В будці горіла невеличка чавунна пічка* (М. Руденко); *Шипить якась сковорідка на залізній пічці, щось там пихкає в якійсь риночці, синьоока господиня, що трохи женується* [соромиться] *своєї фігури, хоче вгостити давнього приятеля* (О. Лисяк); *У кожній кімнаті була кахляна пічка, в ній палилося газом* (Ю. Андрухович).

2. Те саме, що **піч** 1. *Насупроти столу, між череватою пічкою й другою стіною, притулився піл* (Панас Мирний); *Молодиця швиденько загуркотіла рогачем, витягла з пічки казанок з темними галушками, миску картоплі* (О. Іваненко); *На пічці спав кіт, звичайний собі кіт, який не бажає розлучатися з тим, кого обрав собі за господаря* (Г. Пагутяк); *Коли мурували в коридорі пічку, в її фундаменті залишили отвір* (М. Андрусяк); *Недалеко від маленького лісового озера хтось збудував чи то пічку, чи то кам'яний вівтар* (В. Єшкілєв).

△ **Мікрохвильова́ піч** *(розм.* **пі́чка)** *див.* **піч.**

ПІЧКУ́Р[1], а́, *ч.* Дрібна річкова риба родини коропових; коблик. *Не річка — струмок тече з яру, і пічкурі в струмку водяться* (П. Автомонов); *Йому пощастило, бо вилапав головника, кілька великих пліток і кільканадцять пічкурів* (Валерій Шевчук); *Поглянув від пагорбка: хлопчаки майкою ловлять пічкурів по канаві, за обидві лямки тягнуть під берег* (Є. Пашковський); *Тут* [біля магазину] *не дуже полюбляють базікати. Тому доводиться говорити самому. То запитаю, чи ловиться нині пічкур, то зроблю комплімент місцевій красуні постбальзаківського віку (інших тут не буває) з приводу її розцяцькованої хустини* (І. Роздобудько).

ПІЧКУ́Р[2], а́, *ч.* 1. *розм.* Той, хто любить лежати на печі. — *Вражі діти!* — *кричить* [генеральний писар]. — *Пічкури! Навчимо ми вас старшину шанувати! Не будете ви в нас копилити губу, як тії запорожці, що всі в їх* [них] *рівні* (П. Куліш); — *Кидай книжку та вставай! Ходім гулять ... Лежить оце м'яло, оцей лежень, неначе колода! — Ходім! Вставай-бо, пічкуре!* (І. Нечуй-Левицький).

2. *діал.* Опалювач, грубник. — *Перш, було, чорти і на дривітні колоддя колють, чорти і пічкурами, чорти і за смолою, і за вугіллям* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Показувала* [Журина] *смішного чоловічка, званого калефактором, попросту пічкуром, бо топив усі монастирські печі* (П. Загребельний).

ПІЧКУ́РИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пічку́р[1].** *Ловили* [пастушки] *сорочками, позав'язувавши рукава, пічкуриків* (Ю. Яновський); *Лише Сергій Анатолійович спіймав одного пічкурика, але він ловив не для змагання, а просто для себе* (Я. Стельмах); * У порівн. — *Як бачиш, пригод одна і та манюня, як той пічкурик* (В. Нестайко).

ПІЧНИ́Й, а́, е́. Стос. до печі. *Я нахилився до печі: запахло печеним тістом, попелом, знайомим духом пічного жерла* (Валерій Шевчук); *Я засував у пічний жар обмащену глиною птицю, чи їжака, чи рибину, і, коли вертався, мене чекала готова печеня* (М. Дочинець); *За якийсь час Редька вже пила крижане пиво, гріючи роззуті ноги в термошкарпетках біля розпеченої пічної труби* (І. Карпа); // Який здійснюється за допомогою печі, печей. *Свого часу тут, на двох поверхах кам'яної будівлі, у всіх її дванадцяти кімнатах із пічним опаленням, розміщувалася сільська лікарня* (Люко Дашвар); *Обслуговування станів гарячої і холодної прокатки, трубоформувальних станів та пічного зварювання труб внесено до переліку робіт з підвищеною небезпекою* (з навч. літ.).

ПІЧНИ́К, а́, *ч.* Майстер, який мурує і ремонтує печі. — *Піч, я пічникам кажу, щоб же тепленька була* (А. Головко); *Довелося посилати за пічником, щоб негайно переклав димохід, зусилля Капітонича, що теж знався на печах, тут виявились недостатніми* (Б. Левін); *Метикуватого і старанного юнака швидко вподобали собі львівські пічники, які клали печі у військових касарнях* (М. Андрусяк).

ПІЧНИКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пічни́к.** *Перебирала в думці* [бабуся], *хто б міг сховати* [чашу] *безпечно? Само надумалося — пічникова жінка, мовчазниця богобоязна; на огні паліть, не скаже нікому, де закопано* (В. Барка); *Здавна звична і легка Праця пічникова, Вміло трудиться рука, Буде піч зразкова* (А. Малишко).

ПІЧНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Бути, працювати пічником. *Дід Спиридон не мав ні хати, ні землі. Пічникував. По селах і хуторах печі ставив, ладнав* (С. Ковалів); *Нині у селі й пічникувати до пуття ніхто не вміє* (із журн.).

ПІЧУ́РКА, и, *ж.* 1. Заглиблення в зовнішній стіні печі. *Потомлені козаки попростягались на долівці, а Марко витяг з пічурки глек з водою і клунок з сухарями* (О. Стороженко); *Маша одчинила двері, прийняла з стола самовар, познаходила в пічурці тарілки й розставила їх на столі для вечері* (І. Нечуй-Левицький); *Зосталася серед снігів купа вугілля, трісок, і піч з димарем, і побиті горщики на припічку, а в пічурці пучечок сухеньких гвоздик од пристріту* (О. Довженко); *У пічурці за піччю, де сушилися пелюшки дитини, знайшли один буряк — у кошик його!* (С. Талан).

2. *розм.* Невелика пічка. *Кілька жінок туляться на лавках, гріючись по черзі біля поганенької пічурки, що поставлена в кутку* (І. Кочерга); *Господарював сам. Печі не топив..; жив на сухому пайку, — то сусідка пекла яку паляницю.., то випікав у пічурці картоплю* (Ю. Збанацький); *Філон хотів підвестися, як раптом на самому дні пічурки побачив маленьку жарину* (Ю. Мушкетик); *Омелько розрівняв теплий пісок поруч із земляною пічуркою* (Ю. Логвин).

ПІША́К, а́, *ч.* 1. *шах.* Фігура найнижчої цінності у грі в шахи. *Коли білий пішак досягає восьмої, а чорний — першої горизонталі, він може перетворитись на будь-яку фігуру відповідного кольору, крім короля* (з навч. літ.); *У відповідь на просування білих пішаків він рушив уперед конем і, як тільки досягнув шостої горизонталі, негайно віддав його за пішака* (В. Малик); *Він поставив фігуру просто під пішака супротивника* (Ю. Мушкетик); *Трохи збоку стояла етажерка з прикрасами, схожими на великі шахові пішаки* (Валерій Шевчук).

2. *перен., розм.* Про невпливову, незначну або несамостійну людину, яка у своїх діях цілком залежна від волі інших. — *Правильно сказав про нього мій родич Георге Доброшану: король — пішак у руках американців* (М. Чабанівський); *Він, бач, простий собі пішак, В тіні ізроду-віку...* (С. Воскрекасенко); *Женя розумів, що дядечко "пішак", і від нього нічого не залежить* (В. Нестайко); *Мені кумедно читати про пішаків, що вважають себе королями* (І. Роздобудько).

3. *іст.* Давня українська неофіційна земельна одиниця міри від 0,5 до 5 га. *На Лівобережній Україні вживали такі земельні одиниці міри, як пішак (11 моргів), клітка (12 моргів) та ін.* (з наук. літ.); *Захарко.. мав по пішаку поля в кожну руку ще й столипінський "додаток" у півтори десятини* (А. Іщук).

△ **(1) Прохідни́й піша́к,** *шах.* — пішак, який має можливість досягти останньої лінії противника на шаховій дошці. *В ендшпілі шахової гри тури часто підтримують прохідні пішаки і беруть участь у відсіканні короля противника від деякого сегмента дошки* (з навч. літ.); *Цінність віддаленого прохідного пішака часом є рівною фігурі або навіть більшою за неї* (із журн.).

ПІШАКА́, *присл., розм.* Те саме, що **пішки.** *Йшов ти, певне, пішака, А тебе пан з ласки, — Глянеш, — пальцем заклика На задок коляски!..* (Микола Чернявський); — *Туди машина йшла з цукроварні, а назад нічого не трапляється, то я вирушив пішака...* (О. Копиленко); *Мабуть, пішака ходити щовечора на хутори Романові надокучило, бо почав він майструвати самокат* (А. Михайленко); *Він чимчикував пішака, марно виставляючи руку, щоб зупинити таксі* (О. Ульяненко); *На ярмарок поспішало багато людей! Хто конем, хто гарбою, а хто й на своїх на двох — пішака* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПІШАКО́ВИЙ, а, е, *шах.* Стос. до пішака (у 1 знач.). *Атака пішакової меншості — типовий стратегічний прийом, що має на меті спричинити послаблення пішакової структури суперника* (з навч. літ.); *Вивчення питання про пішаки й пішаковий ланцюг учасники гуртка розпочали з елементарних ендшпілів* (з газ.).

ПІШАНИ́ЦЯ, і, *ч. і ж., заст.* 1. Піша людина. — *Кілька років тому проходив повз наше село один .. молодий товариш, пішаниця* (О. Копиленко); *Цвітуть іще ті вишняки, за обрій стелиться пшениця, і йде у школу навпрошки маленький хлопчик пішаниця* (Л. Костенко); *Стаю на воротях та вітаю їздців і пішаниць* (В. Медвідь).

2. *у знач. присл.* **пішани́цею, пішани́цями.** Пішки. *За отаманом .. Женуть ляхи кіньми Ще й біжать пішаницею* (з думи); *З балки виїздили якісь вершники, йшли якісь люди пішаницею* (С. Тельнюк); *Аж на Стрітення, пообморожувані, обшарпані, охлялі, пішаницями добулися до першого сотенного козацького містечка Димера* (Ю. Мушкетик).

ПІШАЧКА́, *присл., розм.* Те саме, що **пішки.** — *Два місяці пішачка, решту дороги добирався поїздами і верхи* (Р. Андріяшик).

ПІШАЧКО́М, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **пішки.** *Хоча Сергій у групі найстарший, бо знає ці гори, мов свої п'ять пальців, але радиться в усьому з Кажаном. Вирішують їхати маршруткою до Шибеного, а там трохи пішачком...* (Дара Корній).

Ходи́ти пі́шки (*рідко* **пішко́м, пішачко́м**) *див.* **ходи́ти.**

ПІШАЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **піша́к** 1, 2. *От я їду до чужої країни. Я знову пішачок, маленький олов'яний солдатик, якого можна переставити з Західного фронту на Східний, навіть не спитавши, чи бажає він того, чи ні* (П. Колесник); * У порівн. *Антон Никандрович розширив очі з несподіванки: дрібненькі, як пішачки в шахах, повиступали примарочки різні, різні: в гривастих шоломах* (В. Барка).

ПІ́ШВА, и, *ж., діал.* Підковдра. *Купив гуцул нову пішву і пошивку* (з газ.).

ПІ́ШЕЦЬ, шця, *ч., заст.* Піший (у 1 знач.). *Спершу йшли пішці й ставали кожен під бунчук свого зверхника чи князя* (І. Білик); *За вояками скрипіли вози з шатрами, наїдками й напоями для всієї ватаги, за возами йшли пішці з щитами й списами* (В. Чемерис); *Стали їм і люди траплятися. Подорожники і повозники з кіньми та поклажею, пішці з торбами й коробами* (Ю. Логвин).

ПІШЕЧКИ, *присл., розм.* Пестл. до **пішки.** *Оскільки у Павла вже не було грошей, щоб найняти візника, то він вирушив шукати своє рідне село пішечки і через чотири дні ходу був уже дома* (Григорій Тютюнник); *Потім, коли стемніло, підібрав* [Іполит Мар'янович] *той клумак та й причвалав оце у свої Криничани пішечки, як було колись у молодості* (Є. Доломан); *Того грудневого вечора я поскидав торби в машину, а сам пішечки рушив у напрямку кав'ярні "Троє поросят"* (В. Шкляр).

ПІШИЙ, а, е. 1. Який іде пішки. *Два жовніри уводять Бондарівну. Вони — на конях, по боках, з голими шаблями — вона піша між кіньми* (С. Васильченко); *Промчить розкішний ридван, курявою обдасть піших заробітчан, що несуть на продаж свою силу, а може, і вроду* (І. Пільгук); *Наввипередки з нами, обганяючи піших мисливців, мчать мотоциклісти* (О. Гончар); *По хідниках здовж шляху тягнеться рівнобіжно з валкою безперервний струм піших утікачів* (О. Лисяк); // *у знач. ім.* **піший,** шого, *ч.;* **піша,** шої, *ж.* Той (та), хто йде пішки. *Кінні і піші, чоловіки й жінки — спинились і збились в купу* (М. Коцюбинський); *Піший тримав коня за вуздечку. Кінний був з відзнаками лейтенанта артилерії, а піший — рядовий піхотинець* (І. Багряний); *Степ укрився пішими й кінними, що йшли з усіх-усюд на свято* (Іван Ле).

2. Який здійснюється пішки. — *На Князівці тільки постояли до ранку: машиніста не доглянули, а він і втік, то й мусили* [добиратися] *пішим походом* (А. Головко); *До можливого притулку на тринадцятому кілометрі лишалося з півтори-дві години пішої ходи, до залізничної станції не менше, але у протилежний бік* (Ю. Андрухович); — *Ми тепер наближаємось до ворожого фронту, від якого нас відділяє лише кілька днів пішого переходу* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Признач. для пересування пішки. *Стежка була добре втоптана, — се була піша дорога через ліси* (І. Франко); *Коло підошви гори починалася найважча піша тропа в гори* (Т. Масенко).

3. Який складається з людей, що йдуть пішки. *Коли на Сході .. засіріло, сани дісталися найдальшого кінця улоговини, до якого також підійшов і піший загін нагоничів* (З. Тулуб); *Добулася піша партія війська, комонники подалися в інші давні козачі місця — в лісові нетрища поміж Трубежем та Альтою* (Ю. Мушкетик); // Стос. до роду військ, що діє пішки; піхотний. *До Геліополя, отже, вступило два піші батальйони, взвод кіннотників і дві польові гармати* (Ю. Смолич); *За пів години я вже сидів у землянці окремого взводу пішої полкової розвідки і розмовляв з черговим* (І. Багмут).

4. *заст.* Без коня, коней (про селян, селянське господарство і т. ін.). — *Ніхто з нас не буде робити в пана по давній ціні. Тепер піший робочий — рубель, а кінний — два* (М. Коцюбинський); *У XVIII ст. на Поділлі тяглі й піші селянські двори, крім сплати грошового та натурального чиншу, працювали у маєтку костьолу по 2–3 дні на тиждень* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **піший,** шого, *ч.* Той, хто не має коня, коней. — *Зараз куплю шкапу, справлю віз — і пішов луччий* [кращий] *заробіток, чим від пішого* (Г. Квітка-Основ'яненко).

△ **Піша сарана́** *див.* **сарана́.**

ПІШИЙ-ПІШАНИ́ЦЯ, ~ого-~і, *ч., нар.-поет.* Людина, яка йде пішки. *Місто наше росте, а рельєф у ньому такий, що не кожному пішому-пішаниці його під силу подолати...* (М. Рильський); *Який він* [Яворницький] *був торік і позаторік, такий і нині кушпелить степами: піший-пішаниця, несе людям свої загадки й відгадки, свій дотепний, сонячний жарт, що теж не знає старіння* (О. Гончар); — *Братики мої ріднесенькі, Як голубоньки сивесенькі! Станьте ви, коней попасіте, Мене, найменшого брата, пішого-пішаницю, підождіте* (Л. Костенко).

ПІШКИ, *присл.* Власними ногами, не на транспортному засобі (про спосіб пересування людини). *Вона переїхала через широку пологу долину поточка Либеді й коло самої залізниці встала й пішла пішки* (І. Нечуй-Левицький); *Важку п'ятдесятиденну подорож було закінчено. Шевченко, що майже ввесь шлях пройшов пішки, схуд і засмаг, фізично втомився, але був бадьорий і веселий* (З. Тулуб); *Інші з клубу пішки йдуть, а він візьме свою Ксеню на руки — й несе додому* (Є. Гуцало); *Від поштарів дізнався, що монастир той не так щоб і далеко — від траси до нього неважко дістатися пішки* (Н. Околітенко); *Не можу згадати, чому в суботу ми пішки пустилися з готелю на залізничний вокзал* (Ю. Андрухович); *Йти пішки на Чоколівку хлопці, звісно, не наважилися* (А. Кокотюха).

Ходи́ти пі́шки *(рідко* **пішко́м, пішачко́м)** *див.* **ходи́ти.**

◊ **(1) До то́го (сьо́го, цьо́го) то́ргу [й (і)] пі́шки** — дуже радіти з того, що є, із задоволенням погоджуватися з цим. — *Не знаєш, котора* [котра] *красивіша: чи дівка, чи молодичка? Я до сього торгу пішки, як там кажуть* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *От і добре братіку* [братику], — *сказав Кочубей, — як оддаси чолом ясновельможному панові гетьманові .. та зараз приходь до мене з товариством .. У нас хрестини ..* — *Спасибі, братіку* [братику] *Василю, я до сього торгу й пішки, як ото кажуть, — осміхнувся Палій* (Д. Мордовець); [Х и м к а:] *Гості ж, певно, не обманять — прийдуть.* [П а л а ж к а:] *О-о, вони до того торгу і пішки!* (Панас Мирний); — *Ні, нехай вже вип'є за мене панич, — одмагалась Ватя. — Як панич, то й панич! Я до того торгу й пішки, — сказав Леонід Семенович* (І. Нечуй-Левицький); **Під стіл (під столо́м) пі́шки ходи́ти (бі́гати)** *див.* **ходи́ти; Сім верст пі́шки за шмат** *(рідше* **за шматко́м) ки́шки** *див.* **сім.**

ПІШКО́М, *присл., рідко.* Те саме, що **пішки.** — *За дорогу не турбуйся, До пекла навпростець прямуйся Пішком — не треба і коня* (І. Котляревський); *Тож батько мій і він, студентами, щоліта Мандрують, як коли-то кіньми, то пішком* (М. Рильський); — *Ой, дало мені в кість, — стогне Чорняк, — і не знати, що більше: чи та їзда потягом під .. обстрілом, чи те дибання пішком* (О. Лисяк).

Ходи́ти пі́шки *(рідко* **пішко́м, пішачко́м)** *див.* **ходи́ти.**

ПІШНИ́К, а́, *ч., діал.* Стежка. *При найбільшій небезпеці йому здавалося, наче батько був поруч і шептав на вухо: "Вправо, синку, там пішник, тут обережно, перед тобою скеля, а там потік..."* (М. Томчаній); *Лісовий пішник привів повстанський відділ до якогось невеличкого села* (М. Андрусяк); *Йшли ми в гору тим пішником. Дідо легкий, як перо, трава під ним не гнеться* (М. Дочинець).

ПІШНЯ́, і́, *ж., рідко.* Те саме, що **плішня́.** *Недалеко від старовинного валу, .. ближче до озера, партизани пішнями роздовбали примерзлий попелястий ґрунт* (М. Стельмах); *Льодобуру не брав, тільки пішнею в таку ненадійну пору можна швидко і якісно перевірити міцність льоду* (В. Чемерис); — *У тебе часом замашної пішні нема? — Ні, нема. Що, збираєшся на кармак ловити?* (Ю. Логвин).

ПІ́ШО, *присл., діал., заст.* Пішки. *Грошей не мала* [Марта] *на залізницю, тому йшла пішо* (О. Кобилянська); *До пізнього вечора в передградді, на Подолі й навіть на Оболоні їздили на конях і ходили пішо княжі мужі, тіуни й гридні* (С. Скляренко); *Всі ліпші мужі билися пішо, і серед них Всеволод немалу мужність показав* (В. Чемерис).

ПІШОХІ́Д[1], хо́да, *ч.* Той, хто йде, ходить пішки. *Верхом полонини, стежкою .. ішли два пішоходи* (І. Франко); *Двірники мастили вапном дерева і обіччя тротуарів, щоб ночами видно було дорогу машинам і пішоходам* (В. Кучер); *На вулиці було чимало пішоходів, проїжджали автомашини, трамваї* (В. Петльований); *Кроки пішоходів швидкі й нервозні, трамваї женуть — кожний хотів би бути вже якнайдальше від середмістя* (О. Лисяк); *На вулицях міста появилися перші пішоходи* (О. Шугай); *Спека розлякала пішоходів і водіїв. Асфальт прогинався-плавився* (Люко Дашвар).

ПІШОХІ́Д[2], хо́ду, *ч.* Те саме, що **тротуа́р.** *На пішоході нас минають, штовхають* (А. Тесленко); *Незабаром він повернувся з візником і, злізши перед ворітьми, відважно пішов дощатим пішоходом просто до ґанку* (М. Івченко); *По вузеньких пішоходах поспішають люди* (П. Панч); *На пішоходах скрізь чорніли брудні грудки снігу й волога примерлих калюж* (Олекса Ізарський).

ПІШОХІ́ДНИЙ, а, е. 1. Признач. для ходіння пішки. *Крім пішохідних печер, космонавти познайомилися з транспортними тунелями, що з'єднували міста і наукові пункти планети* (О. Бердник); *Йде гарний пухнастий сніг, лагідно покриваючи будинки, вулички, пішохідні доріжки* (А. Дністровий); *Тут був пішохідний перехід, але менш вдалу ділянку дороги для нього було годі вибрати* (Н. Сняданко).

2. Який не користується транспортними засобами. *Полк був піхотний, але вже не пішохідний* (Ю. Смолич); // Який здійснюється пішки. *Висадивши на спину наплічники, продовжили* [пасажири] *свою пішохідну екскурсію* (І. Карпа).

△ **Пішохі́дний міст** *див.* **міст.**

ПІШОХО́ДЕЦЬ, дця, *ч., рідко.* Те саме, що **пішохі́д[1].** *То став же пішоходець із тернів виходити, То став червону китайку находити* (з думи); *Пішоходці стали майоріти частіше* (М. Годованець); *Шлях тут ставав чимраз небезпечніший, бо двох пішоходців серед степу можна було помітити уже здалеку* (Ю. Покальчук); *Пішоходці, які, здавалось, зовсім підупали на силі, почали тепер завзято видиратись на дюни* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПІЩА́НИЙ, а, е. 1. Який складається з піску. *Правий бік Дніпра, скутий скелями і вкритий одвічним лісом, неначе біг до нас назустріч, а лівий, .. як рута, зеленів, одмічаючись од блакитної річки піщаною полосою* (О. Стороженко); *Піщані грудочки сухо тріщать під моїми чобітьми* (П. Колесник); *Пароплав раз у раз черкав днищем об дно на перекатах, аж поки й зовсім засів на підводній піщаній гряді* (П. Загребельний); *Я переїхав річечку на піщаному броді й поїхав понад сосновим бором* (Ю. Мушкетик); // Признач. для видобування піску. — *До замку теж нема доріг? — Тепер нема, позаростали. Там були піщані кар'єри, люди брали пісок доти, доки після кількох обвалів геть усе не засипало* (Ю. Винничук); *Він зіскочив із вантажівки, махнув водієві і почав спускатися краєм піщаного кар'єру, .. ковзаючи й грузнучи в піску* (Ю. Іздрик).

2. Який містить у собі багато піску. *Ось у цій долині, в піщаному намулі, я і знайшов самородки* (О. Донченко); *Я .. з ранньої весни, позичивши у Миколи візка, взявся удобрювати піщану землю, щоб краще вродило* (А. Дімаров); *Обдавши його гарячою піщаною пилюгою, зупиняється поруч з ним мікроавтобус із написом "Телебачення"* (В. Яворівський); *Дарниця лежала на берегових пісках, ними весь час колобродив вітер, і все було сіре від піщаного пороху — бараки, люди, їхній одяг, обличчя* (В. Шкляр).

3. Який росте, живе на піску, в пісках. *Згадки про таємничого "монстра пісків" сягають у глибину віків. Бачило його багато людей, от тільки спіймати його ніхто ще не зміг. Так що ж воно за звір? Чи, може, так і залишиться піщана потвора всього лише легендою?* (з наук.-попул. літ.); *Стебло астрагалу піщаного лежаче або висхідне, розгалужене, 10–30 см заввишки* (з навч. літ.).

4. Який нагадує колір піску. *Наші миротворці уже на марші в пустелі, в камуфляжі піщаного кольору, добираються до місця дислокації* (Л. Костенко); *Я побачив, як вусатий чоловік у поліційній формі піщаного кольору стояв на порозі гостинного дому і підозріло поглядав у різні боки* (Любко Дереш).

ПІЩА́НИК[1], у, *ч.* 1. Те саме, що **пісковик.** *Великі кам'яні кругляки, щербате каміння і річний піщаник — усе те валило в збиту громаду монголів* (І. Франко); *Йому* [Максимові] *більше припадала до серця та доріжка, що вилась по березі, через пеньки й через пагорбки рудого вапняку та піщанику* (І. Багряний).

2. Піщаний ґрунт. — *Посіяли на піщаниках пшеницю, вона там зроду не родила* (Григорій Тютюнник); — *Він* [синяк] *на цьому піщанику десять років мені ростиме, фацелію ж щороку треба сіяти. Зруби ж ми липою засадимо. Гектар липи шістнадцять центнерів меду дає* (М. Стельмах).

ПІЩА́НИК[2], а, *ч.* 1. Жовтий ховрах, який живе в ковилових степах, напівпустелях і пустелях. *Заготівельники хутра називають піщаником жовтого ховраха, у якого забарвлення хутра піщано-жовте, злегка поцятковане чорними кінцями остьового волосся* (із журн.).

2. Невеликий птах ряду куликів, що живе на берегах морів. *На мілководді здобиччю кулика-піщаника можуть стати невеликі ракоподібні, а також молюски* (із журн.).

ПІЩА́НИКОВИЙ, а, е. Який складається з піщанику. *Перед нами ріка повертала, з трьох боків огинаючи піщаникову скелю* (О. Шугай); *Найвищою вершиною серед Ельбських піщаникових гір є гора Дечинський Сніжник у Чехії (722,8 м над рівнем моря)* (з наук.-попул. літ.).

ПІЩА́НИСТИЙ, а, е. У якому міститься багато піску. *Ланцюжком, услід за отаманом, крок у крок, козаки обережно проходили полосу муляки, чорнили кінські ноги вище колін, і по чистому піщанистому дну, спінюючи прозору, долали шир ріки, збиваючи іскри брязкалець...* (Г. Колісник); *Я вчув її* [воду] *шкірою, нутром, але розум не повірив. Аж доки я не розгріб по лікоть піщанистий ґрунт — і ямка затемніла вологою* (М. Дочинець); *У породах неогену, які перекривають мезозойські відклади, йодно-бромні води приурочені до піщанистих прошарків* (з наук. літ.).

ПІЩА́НИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **піща́нистий.** *Ландшафт полігону Северівка за фізико-географічними властивостями та умовами господарського використання ідентичний ландшафту полігону Великі Кліщі. Відмінності пов'язані з більшою піщанистістю ґрунту* (з наук. літ.); *Літологічний склад породи визначають за її зовнішнім візуальним оглядом, причому для глин записують такі дані: колір, шаруватість, піщанистість, густину, в'язкість, жирність, карбонатність тощо* (з навч. літ.).

ПІЩА́НКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **піща́ник**[2] 1. *Про пристосованість деяких тварин до умов пустелі, зокрема до економії вологи, свідчить структура шкірного покриву, забарвлення, нагромадження жиру в деяких органах тіла копитними, мозоленогими і гризунами (хвіст у тушканчиків і піщанок, горб у верблюдів)* (з наук.-попул. літ.); *Жир може бути постачальником так званої ендогенної води, яка утворюється під час його окиснення, завдяки чому існує чимало пустельних тварин, наприклад піщанок, тушканчиків* (з навч. літ.).

2. Невелика морська риба ряду окунеподібних із видовженим, стиснутим з боків тілом. *Серед чорноморських риб рослинами живляться морський карась, морські собачки, рідше смарида, піщанка та хамса* (з наук.-попул. літ.); *Піщанка живе біля берегів, на піщаному ґрунті, куди заривається на ніч або при небезпеці* (з навч. літ.).

3. Трав'яниста рослина родини гвоздикових, яка росте на піщаному ґрунті. *Білі квіти піщанки мають діаметр 1 см, складаються з п'яти пелюсток, зібрані у пухкі суцвіття та з'являються на рослині у травні й червні* (з навч. літ.).

ПІЩИ́НА, и, *ж.* Одна зернина, крупина піску. *Із піщин зростають гори, із краплин — могутнє море* (Н. Забіла); *Потяглася* [Броня] *рукою туди, де був умикач, пальці ковзнули по шарудявій* [шарудливій] *стіні, відчуваючи пучками вклеєні в тиньк піщини* (Валерій Шевчук); * Образно. *Вогняне коло* [сонця] *обгородилося кругом гострими стрілами, котрі .. розбивалися на менші стріли, розсипалися в золоті піщини* (Панас Мирний); *Точилась година дозвілля, коли прогортав* [Мазепа] *дрібку до дрібки, піщину по піщині, все, що зібрав у мізки по квітниках життя, що знав сам чи про що чув од інших* (Г. Колісник); * У порівн. *Серед ста мільярдів зірок, немов піщини в океані, загубилися кілька десятків світів, залишених у розпорядження людей* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПІЩИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **піщи́на.** *Все дно, всі піщинки на дні було видко через воду* (І. Нечуй-Левицький); *Ручай мілкий, зате вода в ньому — чиста й прозора, так що на дні видно кожну піщинку чи сріблястий водяний пухирчик* (Є. Гуцало); *Маленька піщинка завжди залишається піщинкою, тоді як навіть могутні гори руйнуються під дією стихій* (П. Загребельний); *Дно обзеленеоної мохом цямрини вирувало піщинками, тремтів і не танув торішній дубовий листок* (Є. Пашковський); *Волосся у хлопчика збилось у масні блискучі пасма, в які набилися дрібні піщинки* (Любко Дереш); * У порівн. *У них* [предків] *напевно була душа, бо вони мали мову, лаялись нею, але та душа була малою, ось як ця піщинка серед моря цього піску* (У. Самчук).

2. *перен.* Про того, хто не має суттєвого впливу на хід подій, не відіграє значної ролі в якихось справах і т. ін. *Малуша була тільки піщинкою, порошинкою в цьому великому світі* (С. Скляренко); *Хто чесний і прямий, Хай буде він піщинкою на світі, Він знайде тут і шану, й супокій, До нього зорі схиляться в привіті* (В. Бичко); *Не зважуюсь щось радити, бо я — лише піщинка у грі космічних сил...* (Н. Околітенко); *Світ довкола широкий і просторий, і ти серед нього піщинка, перекотиполе, насінинка, гнана вітром...* (Ю. Покальчук).

3. Те саме, що **частúнка** 1. *Я тут ні до чого, хіба якась піщинка моєї заслуги в цьому* (В. Шкляр).

ПІЩУГА́, и́, *ж.* 1. Різновид піщаного ґрунту. *Ми дістали землю. Це була жовто-бліда піщуга, що тяглася від сосен до ріки* (Олесь Досвітній); *Дісталися Василеві та його сім'ї солонці на полі та піщуга на луках* (О. Бердник); *Ішов* [Дмитро Іванович] *сухогруддям, далі чагарями, тоді по глибокій піщузі й знову продирався через чагарі й, здавалося, зовсім не наближався до багаття* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Велика кількість піску. *Вітряки хвицяють, куряву збили — вранішнє сонце ледь червоніє крізь піщугу* (В. Дрозд).

ПІ́ЯННЯ, я, *с., заст., діал.* Дія за знач. **піяти.** *Десь люди пізнавали дощ по ломанню* [ломоті] *в крижах, або по болю зубів, або вкінці по піянню курей* (І. Франко); *При бурдею не було дробу, і через те не міг когут піянням означити пів ночі* (О. Кобилянська); *Авторитарний королівський режим не скупився на репресії, але приреченість витала над усією країною, як відлучені від церкви душі над цвинтарем між опівнічною годиною і першим піянням когута* (В. Кожелянко).

ПІ́ЯТИ, пію, пієш; *мин. ч.* піяв, яла, ло, **ПІ́ТИ,** пію, пієш; *мин. ч.* пів, піла, ло; *недок., заст., діал.* Те саме, що **співа́ти** 1. *В степах, де гриміла Козацькая сила, Від світу-потопу Лежала могила .. Як військо, чорнобиль Стояв на сторожі, І пісні їй піли Пташенята божі* (С. Руданський); *Тепер і крижі ломлять під погоду, і зуби болять на посуху, і кури піють, коли схочуть* (Б. Лепкий); *— Та не будуть бачити, як сади цвітуть, та не будуть чути, як солов'ї піють* (Г. Косинка); *Любив він слухать на зорі, як піють півні у дворі* (В. Сосюра); *Вдова гостей перепроша. Зарокотав бурун цимбалів, Скрипиця піє, мов душа* (А. Малишко); *Лише мальовані півні, здавалося, оживають і навперебій голосно піють на стінах між барвистими узорами рушників* (І. Нижник); *Коли лягала на часину, а піяли вже треті когути, снилась їй туркеня, що мала біле волосся й сині очі* (Г. Пагутяк).

ПЛАВ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **пла́вати** 1, 2. *Ти пливеш на той бік з ними* [дітьми] *Їхнім плавом легкоплавним, Мов пригадуєш дитинство, Що колись отут цвіло* (І. Вирган); *Еол молебнем вдовольнився І вітрів зараз одвернув, Троянський плав перемінився* (І. Котляревський); *Кадрига пливла і без весел, вільно й охоче, щодалі прискорюючи плав так, ніби зраділа своєму віднайденому вмінню відчувати рідний берег, прибувати до рідного міста, до свого дому* (П. Загребельний).

2. Те саме, що **потік** 1, 2. *Як дівочий сон чарівний, як сріблисті блиски зір, Ніагари мчить плав рівний крізь зелений первобір* [праліс] (Уляна Кравченко); *Серед того невпинного людського плаву геть одсторонь собі походжали наїжджі пани невеличкими гуртами* (Панас Мирний).

3. Сміття, різні предмети, що пливуть по річці суцільним потоком (звичайно під час повені). *Я пливу за водою .. І плав пливе. Пропливають лози, верби, в'язи, тополі у воді* (О. Довженко); * У порівн. *Злилось як плав* (Сл. Б. Грінченка); *Пливла вона* [риба], *як плав, її вичерпували невеликими підсаками просто на сніг* (Ю. Мушкетик).

4. Невеличке мулувато-торф'янисте плавуче утворення з коренів і стебел очерету, рогозу, вкрите рослинами. *Кругом обняла його* [хутір] *річка з зеленими плавами, лозами й очеретами* (П. Куліш); *— Ти віриш тепер, що очерети стоять на плавах, колись порізаних мистецькою рукою?* (Олесь Досвітній); *Берег тонко пахнув прісним, нагрітим за день піском і солодкувато-гірким плавом* (М. Стельмах).

5. Ділянка трясовини, де під шаром рослинності є вода. *Вночі через болото переходила* [Оленка], *в плаву провалилася* (К. Гордієнко).

◊ **(1) На плаву́:** а) у стані плавання, на воді. *На плаву, лише впираючись однією ногою у стіну будки, спробував викликати диспетчера* (М. Трублаїні); *Промигнув човен кулеметників, ведучи вогонь на плаву* (О. Гончар); б) *(зі сл.* б у т и, з а л и ш а т и с я, т р и м а т и с я *і т. ін.), перен.* перебувати у стабільному, благополучному становищі. *Газетні королі почували себе поки що впевнено й спокійно, та й банки, що їх так шалено атакував Мідас, усе ще трималися на плаву* (М. Білкун); *З тими заощадженнями, які йому вдалося зробити.., вони протрималися б на плаву якийсь час, а там Пат стала б заробляти в газетах, а він влаштувався б десь тренером* (П. Загребельний).

(2) Як (мов, ні́би *і т. ін.)* **плав пливе́** — у великій кількості, суцільним потоком (про людей). *Народ як плав пливе: його* [Тихона] *сини і батраки знай відважують, а він тільки роздає* [хліб] (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Проміж народом ходять окличники да все кричать: "У раду! У раду! У раду!" Хоть народ і без окличників звідусюди мов плав пливе* (П. Куліш); *— Ось свято настане. Гуляння, катання... Вийдеш на вулицю — повно всюди, народ як плав пливе...* (Панас Мирний); *— Жінки й діти все прибували. Не одному в'язневі, що бачив це, душа завмирала: "Щось неспроста так багато тих жінок іде, мов плав пливе!"* (І. Багряний).

ПЛАВ... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **плаву́чий,** напр.: п л а в б а́ з а, п л а в з а в о́ д, п л а в ф а́ б р и к а; 2) слову **пла́вальний,** напр.: п л а в з а́ с і б, п л а в з а́ х и с т.

ПЛА́ВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до плавання (у 1 знач.). *У цьогорічному плавальному марафоні перемагали ті плавці, які впродовж однієї години змогли подолати у басейні найдовшу відстань* (із журн.); *Чемпіонат України з плавання — одне із найважливіших українських змагань у нинішньому плавальному сезоні* (з газ.); // Признач. для плавання. *Тьма, перечекавши останні плоти, надула плавальні мішки й пустилася берега* (І. Білик); *Виринувши втретє, ящірка, не панькаючись, перевернула плавальну посудину одним потужним помахом хвоста* (О. Ірванець).

Пла́вальний басе́йн *див.* **басе́йн.**

△ **Пла́вальний міху́р** *див.* **міху́р.**

ПЛА́ВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пла́вати.** *Великому кораблю — велике плавання* (прислів'я); *Та Семен і плавати не вміє — що вже то за купання без плавання* (Б. Грінченко).

2. Вид спорту, що полягає в подоланні вплав певної дистанції за найкоротший час. *— Я закінчила минулого року школу плавання і на змаганнях у школі зайняла перше місце* (М. Трублаїні); *— Ти, мабуть, батьку, забув, що я маю перший приз з плавання? — обізвався раптом Володя* (О. Донченко); *Я організував змагання з плавання, придбав намети на кошти місцевкому, і ми їздили на Київське море* (Ю. Покальчук).

3. Пересування човном, пароплавом і т. ін.; рейс судна. *Одіссея — се збірка пісень про морські плавання і пригоди* (І. Франко); *Виходим ми із гавані В моря далекі, в плавання* (Л. Забашта); *Тричі під час плавання потрапляли вони у лютезні бурі, з яких жоден інший мореплавець не вийшов би живим* (Ю. Андрухович); *За Бахчисарайським мирним договором 1681 р. козаки отримали право на рибну ловлю, добування солі, вільне плавання по Дніпру та його притоках до Чорного моря* (з навч. літ.).

4. Навігація, судноплавство. *Корабель слугує для плавання, щит для оборони, меч для удару!* (П. Загребельний); *З давніх-давен, з фінікійських чи й давніших часів, люди знали: для успішного плавання морем необхідні так звані морехідні якості судна* (В. Чемерис).

(1) Підво́дне пла́вання: а) спосіб пересування під водою. *— Я після уроків у басейн збирався, на підводне плавання. — Не кажи мені про басейн* (В. Нестайко); *На березі, в тайнику, я знайшов акваланг, водолазні костюми та інше спорядження для підводного плавання* (А. Кокотюха); *Серед способів підводного плавання розрізняють занурення і плавання на затримуванні дихання та занурення і плавання з аквалангом* (з навч. літ.); б) плавання на підводних апаратах (підводних човнах). *— Можливо, теж пошкоджено балони, бо вони містяться з того ж боку "Люцифера". — Негайно перевірте, Валенто. Треба знати, скільки ми маємо часу на підводне плавання* (В. Владко).

△ **(2) Артисти́чне** *(заст.* **синхро́нне) пла́вання,** *спорт.* — жіночий водний вид спорту, пов'язаний із виконанням у воді різноманітних фігур під музику. *Нова назва синхронного плавання — артистичне плавання — затверджена Міжнародною федерацією плавання в 2017 році* (з наук.-попул. літ.); *Під колесо потрапив великий камінь, вибивши кермо з Янових рук, і ми, неначе двоє плавців на змаганні з синхронного плавання, .. шугонули кудись у прерії* (М. Кідрук); *Спочатку відоме як водний балет, синхронне плавання з'явилося в Канаді в 1920-ті роки* (із журн.); *Українки завоювала бронзову медаль на командних змаганнях з артистичного плавання* (з газ.); **(3) Дале́ке пла́вання,** *мор.* — перебування на суднах у відкритих морях і океанах за межами кордонів, установлених законодавством для каботажного плавання. *Пароплав прибув з-за моря, із далеких плавань* (М. Терещенко); *Соня поїхала на південь раніше, щоб провести старшого сина в далеке плавання, а провівши, там уже й залишилася з меншим* (О. Гончар); *Такої пори мореплавці не зважуються виходити в далекі плавання, тим паче в наші води* (Д. Міщенко); *Валера Галушкинський ще з дитячого садка мріє стати капітаном далекого плавання* (В. Нестайко); **(4) Кабота́жне пла́вання,** *мор.* — те саме, що **кабота́ж.** *Це був бриг каботажного плавання місткістю на двісті п'ятдесят тонн* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Займаючись каботажним плаванням і кораблебудуванням, Летьєрі за сорок років чесної праці нажив сто тисяч франків* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЛА́ВАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Пересуватися, тримаючись на поверхні води або у воді. *Плавав лебідь на воді понад берегом* (з казки); *Вода висихала і от тепер, де колись човни плавали, там лопушина розпустила свої широкі листи* (Панас Мирний); *В фонтанах плавали золоті рибки* (І. Нечуй-Левицький); *Ми довго плавали, потім сиділи на гарячому піску сухумського пляжу* (А. Трипільський); *Дві чайки бігли одна за одною по воді, ще кілька плавали зграйками, рибу ловили* (М. Малиновська); // Уміти триматися на воді й пересуватися в ній. *Марта не вміла добре плавати* (Б. Грінченко); *Ми з кумом плавати не вміли, стоїмо у водяному рубежі на дистанцію, щоб рогачем не дістало* (Остап Вишня); *Пан Миколай почав бити руками воду, по-собачому, як у дитинстві, коли вчився плавати в калабані на пасовиську* (В. Кожелянко); // Займатися плаванням (у 2 знач.). *— Яким спортом займається ваш син? — Він плаває* (з газ.); // Служити або бути придатним для плавання (про судно). *На Дніпрі стояли й плавали барки, плоти* (І. Не-

чуй-Левицький); — *Незабаром до Льодовитого океану виходить підводний човен, що довго плаватиме під кригою в районі полюса* (М. Трублаїні); — *Настане .. час, зроблять такого човна, .. що він буде і плавати, і літати* (Григорій Тютюнник); // Перебуваючи в рідині, триматися на її поверхні, не тонути в ній (про предмети). *В горілці плавав червоний стручок перчиці* (І. Нечуй-Левицький); *Коли я тяг воду, цеберка спершу глухо стукнулася боком об грушки, що плавали у воді, аж тоді набралася* (Григір Тютюнник); *Вони з дружиною по черзі хлюпаються у мисці із масною водою, де плавають шкірки від помідорів і хлібні крихти* (Є. Кононенко); *В струмку росло багато латаття, їхнє широке зелене листя плавало по воді* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * У порівн. *Восени й весною, як розпочнеться негідь та сльота, все містечко з хатами й крамницями неначе плаває в болоті, рідкому, аж прозорому* (І. Нечуй-Левицький); // Мати властивість триматися на поверхні рідини (про тіла, питома вага яких менша від питомої ваги відповідної рідини). *Ця космічна сталь була така легка, що вільно плавала у воді, а твердістю не поступалась перед алмазом* (М. Дашкієв); *На ставку ще плавав лід, на городах де-не-де білів сніг, але дороги в селі вже розгасали так, що ногу важко було витягнути з болота* (Г. Тарасюк); // *перен.* Лежати, перебувати в чому-небудь рідкому. *Від побаченого числа трупів, які плавали в калюжі крові, дівчині стало млосно* (М. Андрусяк); // *перен.* Бути на поверхні, розпливатися по поверхні чого-небудь. *На жовтому пергаментному обличчі генерала плавала мрійлива посмішка* (Ю. Бедзик); *Адам йшов, і на його обличчі плавала така гаряча посмішка, від якої у лоточниць тануло "Ескімо"* (О. Чорногуз).

2. Пересуватися по воді човном, пароплавом і т. ін.; бути в плаванні (у 3 знач.). *Еней наш плив хоть дуже прудко, Та вже ж він плавав не деньок* (І. Котляревський); *Хотів би Сашко, звичайно, бути моряком далекого плавання — щоб плавати доброю посудиною в заморські краї, по морях і океанах цілого світу* (Ю. Смолич); *Він став морським інженером, здійснилися його мрії плавати навколо світу* (О. Іваненко); *Вікінги плавали в далекі мандри, і їх місяцями не було вдома, а жінки, поки там що, ростили дітей в своїх тихих північних селах, де хати покриті мохом* (Любко Дереш); *Протягом чотирнадцяти місяців ми разом плавали Тихим океаном по всіх усюдах, шукаючи місця, придатного для заснування шотландської колонії* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *розм.* Служити на судні. *Цей товариш Курінний в недавньому минулому десь на Півночі на підводнім човні плавав* (О. Гончар); // Перебувати в рейсі (про судно). *Його корабель плавав лише в одному морі* (Ю. Яновський); *Турецька ескадра кілька днів та ночей плавала на північ від Босфору — стерегла, пильнувала, чекала козаків перед Стамбулом* (С. Тельнюк); *Мабуть, добре бути моряком, подумав Костик, і плавати по морю на ось таких красивих кораблях* (М. Слабошпицький).

3. *перен.* Плавно й легко літати, рухатися в повітрі (про птахів або про літальні апарати). *Гордо і тільки десь-колись помахуючи розпластаними крилами, плавав яструб високо понад полонинами в лазуровім океані* (І. Франко); *Орли клекотіли, велично плаваючи понад глибокими, повними спеки міжгір'ями* (О. Гончар); *Чи не отой шуліка, який уже бачився мені в лісі над річкою, знову ген-ген темною цяткою повільно плаває в піднебесних високостях, вистежуючи щось отут, у селі?* (Є. Гуцало); // Пересуватися в космічному просторі за межами земного тяжіння або перебуваючи в стані невагомості. *У першому груповому космічному польоті космонавти, серед яких був і Павло Романович Попович, звільнялися від крісел-катапульт та вільно плавали кабіною в невагомості* (з навч. літ.); *У стані невагомості космонавт не відчуває своєї ваги і наче плаває у космосі* (із журн.); // Повільно, плавно пересуватися по небозводу (про сонце, місяць і т. ін.). *На темно-синьому небі плаває ясний місяць, наче хазяїн обдивляється своє добро* (Панас Мирний); *Плавав місяць у небі, як дим* (В. Сосюра); *Тільки небо зеленувато світиться вгорі, плавають, переливаються в ньому, насмішкувато переморгуючись, зорі* (О. Сизоненко); *Сонце розмірено плавало нашим піднебессям, осідаючи щовечора в холодні хвилі Атлантики* (С. Жадан); // Переміщуватися в повітрі внаслідок його коливання, руху. *Лише один клаптик* [паперу], *завбільшки як звичайна поштова марка, ще плавав у повітрі. Повітряна течія несла його до дверей* (В. Владко).

4. *перен.* Плавно рухатися, переміщатися в різних напрямках. *Його руки, затягнені в рукавички, плавали у повітрі, як голуби* (М. Коцюбинський); // Плавно ходити. *Вона за стіл не сідала, а плавала, як лебедиця, то в хатину, то в комору, та все подавала страви на стіл* (Григорій Тютюнник).

5. *перен.* Поширюватися десь, над чимось (про дим, туман і т. ін.). *Лампа рівно горіла, і в молочному світлі плавав дим папіроски* (М. Коцюбинський); *У кімнаті плавали сутінки, тільки стіл і розкладені на ньому папери були освітлені* (Б. Левін); *Над річкою Киянкою та річкою Глибочицею плавали пасма туману* (Ю. Логвин); *У синьому повітрі кімнати плавають пахощі* (О. Ульяненко); // Бути оповитим (маревом, туманом і т. ін.). *Верхи сільської церкви .. плавали в легкім тумані проти сонця* (І. Нечуй-Левицький); *Цвіте липа так буйно й розкішно, що все місто плаває в задушливому мареві* (Ю. Яновський); *Висока стеля плаває у тінях, Теплом наповнює кімнату піч* (М. Василенко).

6. *перен., розм.* Не знаючи, не розуміючи чого-небудь, говорити або діяти наздогад, плутано. [О л е н а:] *Товариші, хто пам'ятає емульгатори бітумних емульсій? Тільки твердо, щоб не плавати* (І. Микитенко); — *Жаль, Лялю, що нам в університеті не читали спецкурсу про практику підпільної роботи! — пошкодував Серга. — А тепер плавай. Ось як, приміром, подати б іншим сигнали про себе? — Ділами, — сказала Ляля* (О. Гончар).

◊ **(1) Мі́лко пла́вати** — не мати достатніх здібностей, знань, сил, досвіду і т. ін. для якої-небудь справи. *Він* [Кирило] *ніякий не "технар" і у всіх цих конкретних, практичних питаннях дуже мілко плаває* (М. Білкун); — *В агротехніці ти плаваєш мілко. А без агрономічних знань бригадир рільничої бригади не бригадир* (В. Логвиненко); — *В червні мене тут не було. В червні я, капітане, був знаєш де? Нічого ти не знаєш, мілко плаваєш* (П. Загребельний); **(2) Пла́вати, як ри́ба** — досконало володіти прийомами плавання. *Хорив виріс на Росі і плавав, як риба* (В. Малик); *Герберт, для котрого і така глибина була завелика, плавав, як риба* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); **(3) Пла́вати, як соки́ра,** *ірон.* — зовсім не вміти плавати. — *По-перше, ми з Анрі плаваємо, як сокира. А море, як на те, розбурхалось тої ночі на всі заставки* (М. Куліш).

ПЛА́ВАТИСЯ, ається, *недок., безос., кому і без дод.* Про процес плавання. *Вода здавалася занадто холодною, але плавалося в ній легко* (Н. Околітенко); — *Обвіяли вас усі вітри моря. Ну як вам плавалося?* (З. Тулуб); — *Як плавалося в нашому Понті? Чи прихильні були кумири до наших друзів-афінян?* (І. Білик); *Коли на стежці, що вела від радіостанції до бухти, з'явився чоловік у шортах і побіг до катера, він побачив, що то добре знайомий йому лейтенант .. — Як плавалося? — гукнув він. — Добре, — відказав Томас Хадсон* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЛАВА́ЧКА, и, *ж., діал.* 1. Сплавляння дерева. — *Вночі вилазить із тебе вся студінь, що кості набралися замолоду в ріці при плавачці* (А. Крушельницький).

2. Пліт із дерева, яке сплавляють. *Відколи прийшли прусаки і почали з гір пускати дику плавачку.., відтоді в Черемоші головатиць мало, та й то малих; на три, на чотири п'яді — то вже геть велика рахується* (І. Франко); *Вода потоку гостра, ніби ніж, З камінням вам малечі ріже ноги, А ви те дерево, що збилося з дороги, Коли плавачкою униз пливло, — Підштовхуєте, щоб вперед ішло* (А. Турчинська).

ПЛА́ВАЮЧИЙ, а, е. 1. Який плаває. — *Знаємо цих плаваючих лебедів, — заперечливо захитав головою і стишив голос. — Як осоромлять нас перед товаришем Савченком...* (М. Стельмах); * Образно. *Так гарно і полого вона* [гора] *вимальовується, відкрита на морську блакить з поодинокими островами вдалині, вкрита плаваючими, в білі плахти вбраними палацами, — що я остовпів* (І. Франко).

2. *перен., фін.* Який коливається залежно від попиту і пропозиції (про валюту, її курс); змінний (у 1 знач.), плинний (у 3 знач.). *На фінансовому ринку можуть обертатися безстрокові облігації, які передбачають невизначено тривалий час виплати доходів за фіксованою чи плаваючою ставкою* (з наук.-попул. літ.); *Плаваючі курси іноземних валют можуть призвести до значної зміни вартості товарів, придбаних за контрактом* (з навч. літ.).

ПЛАВБА́, и́, *ж.* Те саме, що **пла́вання.** *Пустилися* [монголи] *вплав до берега, але й тут не минула їх смерть: кілька великих каменів, кинених із берега, зробили кінець їх плавбі* (І. Франко); *Гордовито витягують* [качури] *голови, пришвидшують плавбу — і враз сповільнюють плавбу, наче хочуть завмерти, але зразу ж і знову кидаються в дивну завзяту плавбу довкола* (Є. Гуцало); *Своє мистецтво плавби він невпинно вдосконалював, мріючи про всесоюзні, а може, і міжнародні рекорди* (Іван Ле); *До берега лишалось кілька годин плавби* (Д. Ткач); * Образно. *Я чомусь переконаний, що життя — це не завжди... ні, на жаль, не завжди плавба до наперед визначеної пристані* (Р. Федорів).

ПЛА́ВЕНЬ, вню, *ч., техн.* 1. Речовина, яку використовують у доменних печах для пришвидшення плавлення домішок і утворення легкоплавких шлаків; флюс *(див.* **флюс**[2] 1). *Оксид кремнію досить тугоплавкий, щоб його розплавити й перевести в шлак за нижчої температури, до руди (в шихту) додають плавні (флюси), наприклад вапно* (з наук.-техн. літ.); *Для кращого відокремлення металу при плавленні руди використовують такі плавні: кварц, плавиковий шпат, вапняк* (з наук.-попул. літ.).

2. Речовина, якою заповнюють пори випалюваної глини для надання їй міцності. *У гончарстві плавні знижують температуру спікання фарфорових мас, заповнюючи при випалюванні черепок фарфорового виробу склоподібною речовиною* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАВЕ́ЦЬ[1], вця́, *ч.* 1. Той, хто пливе. *Плавець, хоч горем битий і безсильний, Не потонув, а вибрався на сушу* (І. Франко); *Один плавець загрібав навскоси, з висоти мосту Андрій бачив зникаючі над гребенями руки* (Є. Пашковський); *Море виблискувало зовсім поруч, нині воно було щільно натиркане плавцями — галасливими, безтурботними* (І. Роздобудько); // Той, хто вміє плавати. *Виявилось також, що й плавець з неї добрий, і не боїться вона ні глибини, ні хвиль, навіть у бурю на Дніпрі* (Ю. Смолич); *Юнак був чудовим плавцем і тримався на воді, наче птах у повітрі* (О. Бердник); *Бакен майже на середині Десни, і досягають до нього тільки найкращі плавці* (В. Чухліб); // Про тварину, що вміє плавати, про рибу. *Лосі — гарні плавці, легко перебираються з одного берега річки на інший* (із журн.); // Спортсмен, що займається плаванням. *Спортивні товариства після довгої зимової перерви і плавання в басейні випустили своїх плавців на воду* (В. Собко); *Так було завжди в Києві, в Москві, де Самсонов виступав як найсерйозніший суперник усіх плавців* (Ю. Бедзик).

2. *рідко.* Той, хто пливе човном, пароплавом і т. ін. *Тяжко стомились плавці і — знесилені — кинули весла Та на помості мулкім та по лавах твердих полягали* (М. Зеров); *Не видасться дивом кінець плавця і човна, а все це зробила співом своїм Лорелей чарівна* (Л. Первомайський); *Плавці, вважаючи лихою прикметою перебування на кораблі жінки, стали кричати Сивооку, щоб він покинув свою "нечесану козу" на березі* (П. Загребельний).

ПЛАВЕ́ЦЬ[2], вця́, *ч.* Зовнішній орган руху в риб та інших водоплавних тварин. *Цілими стадами плавали звільна великі клені, полискуючи до сонця своєю срібною лускою і легко порушуючи червоними, мов кров, плавцями* (І. Франко); *Слабке освітлення привабило підводних жителів, і сюди зібралися риби з яскравими плавцями, риби голубі, сліпучо-сині, сріблясто-червоні* (І. Росоховатський); *Набрала* [рибка] *в міхурець повітря, піднялася майже до поверхні і заграла на воді ще жвавіше за карася, хоча й відчувала у плавцях щемливий біль* (В. Шкляр).

ПЛАВЗА́СІБ, собу, *ч.* Скорочення: плавальний засіб. *З залізним гуркотом наближались амфібії. Плавзасобами йменуватимуться вони в сухих зведеннях потім, після повені, бо йтиме то мова і про плаваючі танки, і про спеціальні бронетранспортери різних типів* (О. Гончар); *Тоді і тепер були різні плавзасоби, тож і різну відстань вони проходили за день плавби* (В. Чемерис); — *Ось ваш плавзасіб, — у темряві між кущами легенько похитувалась плоскодонка з видовженим і трохи задертим догори носом* (М. Кідрук).

ПЛАВИ́К, у́, *ч., геол.* Те саме, що **Плавико́вий шпат** *(див.* **шпат**[1] 1). *Плавик складається з 51,3 % кальцію та 48,7 % фтору* (з навч. літ.).

ПЛАВИКО́ВИЙ, а, е: △ **Плавико́ва кислота́** *див.* **кислота́; Плавико́вий шпат** *див.* **шпат**[1].

ПЛАВИ́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до плавлення. *Підприємству потрібні фахівці та технологи плавильного, сталепрокатного, трубного виробництв* (з мови реклами); // Признач. для плавлення. *Крізь вікна, затулені залізними заслонами, пашів жар — температура там досягала тисячі градусів. Це була плавильна частина ванни* (Д. Бузько); *За годину з невеличкої плавильної печі довгими металевими щипцями витягувала* [Міліца] *форму з незнайомого Ілії чорного каменю — всередині, у неглибокій, схожій на могильну, ямі булькав жовтий розплавлений метал* (Люко Дашвар).

ПЛАВИ́ЛЬНИК, а, *ч.* Фахівець із плавлення; той, хто працює в плавильні. *Тепер плавильники з'єднали колесо з великими міхами, які вдували в піч багато повітря* (В. Нестайко); *Плавильник харчового жиру призначається на посаду і звільняється з посади в установленому порядку відповідно до чинного трудового законодавства* (з мови документів); *Завод може постраждати через дефіцит кадрів, оскільки на підготовлення професійних плавильників ідуть роки* (з газ.).

ПЛАВИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **плави́льник.** *Цілком аргументовано для жінок були заборонені професії плавильниці металу і сплавів, арматурниці, електрозварниці та ін.* (з газ.).

ПЛАВИ́ЛЬНЯ, і, *ж.* Споруда, приміщення, в якому плавлять метал. *Працювали дві плавильні — в Ряпиді і в Нижній Визниці* (М. Дочинець); *Металургія, виходячи з її виробничої та технологічної специфіки, ніколи не могла бути домашнім ремеслом "у класичному розумінні". Важко уявити, як могла кожна родина сама шукати і видобувати руду, будувати плавильні, випалювати вугілля і т. ін.* (з наук. літ.).

ПЛАВИ́ННЯ, я, *с., збірн., діал.* Дерево, що його несе з собою повінь. *Гаразд, гадає* [селянин] *собі, що весна посилає щороку повінь, а з нею плавиння, яке несе вода з верховини і закидає сюди* (І. Муратов).

ПЛА́ВИТИ[1], влю, виш; *мн.* пла́влять; *недок., що.* 1. Перетворювати тверді тіла (метал, скло і т. ін.) в рідкі, нагріваючи їх до високої температури; топити *(див.* **топи́ти[2]**). *Додаючи тієї чи іншої речовини, я без вогню плавлю скло* (Д. Бузько); * Образно. *Сонце в небі плавало, Темні хмари плавило, Як торкалось променем вогняним* (О. Білаш); // Отримувати метал або сплав із сировини або шихти; виплавляти. *Душно тут було од печі, як тільки робітники витримували, що тую руду плавили!* (В. Лис).

2. Нагріваючи що-небудь, робити його рідким або м'яким; розтоплювати. *Спека то вибухає грозами, то плавить асфальти* (Л. Костенко); *Плавити віск на прямому вогні не можна, тому процес плавлення повинен відбуватися повільно, інакше віск може вигоріти і випаруватися* (з навч. літ.); * Образно. *Поля лежали тихі, зімлілі під жарким сонцем, що плавило стерню на чисте золото* (Р. Федорів); *Тепло і віра людських очей плавить кригу душі, і вона збігає сльозами* (Ю. Мушкетик).

ПЛА́ВИТИ[2], влю, виш; *мн.* пла́влять; *недок., що, діал.* Сплавляти *(див.* **сплавля́ти[2]** 1). *Гуцули, що живуть над більшими ріками, плавлять ковбки* [колоди], *що йдуть водою* (Сл. Б. Грінченка).

ПЛА́ВИТИСЯ, иться; *мн.* пла́вляться; *недок.* 1. Ставати рідким, м'якшати при нагріванні (про метал, скло і т. ін.); топитися *(див.* **топи́тися[2]** 1). *Пішло вугілля з шахти, в домнах плавилась руда* (М. Упеник); *У деяких випадках збагачена руда плавиться в завислому стані в печах з повітряним чи кисневим дуттям без попереднього випалювання* (з наук.-попул. літ.).

2. Нагріваючись, ставати рідким або м'яким; розтоплюватися. *На розтрощеному вибухом даху плавився гудрон і скрапував на землю, як чорні сльози цього многогрішного століття* (В. Яворівський); *Віск плавився і капав на леза...* (Ю. Хорунжий); *Ані взимку, коли місто замітає двометровим шаром снігу, ані влітку, коли бруківка плавиться під ногами, мені не важко перетнути майдан і сквер, щоб зустрітися з ними* [учнями] (І. Роздобудько); * Образно. *Серце художниці плавилося на двох огнях — від почуття страху і гордості* (І. Волошин); *Вгорі палало сонце, плавилося й розпеченим оловом розтікалося по небу* (Ю. Мушкетик); *Стиха поскрипують двері на горище, шелепає цибулинням біля лежака кіт, воском плавиться теплосумний вересневий день* (Є. Пашковський).

ПЛА́ВКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **пла́влення.** *Припускають, що винаходу бронзи сприяли деякі мідні руди з природними домішками олова. Плавка цих руд дала змогу одержати перший, фактично природний, сплав міді з оловом* (з наук.-попул. літ.); *Плавка металу й заливання форм є найважливішою частиною технологічного процесу виробництва виливків, що визначає кінцеву якість литих деталей* (з навч. літ.).

2. *спец.* Один виробничий цикл плавлення металу. *У кисневому конвертері тривалість плавки — 30–40 хв* (з навч. літ.); *Для нас вона* [Індія] *має стати країною роботи й роботи, постійної напруги, перших найважчих плавок...* (О. Гончар); // Метал, виплавлений за один такий цикл. *Він завжди оглядав першу чушку з плавки нової печі* (М. Рудь); *— Вся країна вже на ногах: заводи гудуть, фабрики димлять, шахтарі видали на-гора перші сотні тонн вугілля, мартенівці вже третю плавку пустили... а ти хропеш* (Л. Кононович).

ПЛА́ВКИ, вок, *мн.* Короткі щільно прилеглі труси, звичайно для плавання, купання. *Весь день курортники швендяють у плавках та купальниках, ігноруючи всякі настанови та заборони, а надвечір виряджаються наче на банкет* (М. Дашкієв); *Шофери та комбайнери теж викручували вбрання, тупцюючись в трусиках і плавках по асфальту й стерні, як журавлі* (Микита Чернявський); *Іринка взяла вербовий рогачик, устромила біля багаття й повісила на нього мокрі бузкові плавки і ліфчик* (В. Шкляр).

ПЛАВКИ́Й[1], а́, е́. Здатний плавитися, розтоплюватися. *Величезними ковшами подають роз'ятреним мартенам споживну руду, плавкий чавун — сировину* (Я. Качура); *Подальшим кроком у розвитку дугового зварювання плавким електродом було розроблення процесу імпульсно-дугового зварювання, зварювання порошковим дротом і в сумішах активних та інертних газів* (з наук. літ.); *Плавкі запобіжники широко використовують для захисту електроустановок, електричних мереж від струмів коротких замикань, забезпечуючи, за певних умов, ефект струмообмеження* (з навч. літ.); // Який легко (при невисокій температурі) плавиться. *Свинець — надто плавкий, а штучна істота не гине і за дуже високої температури...* (П. Коломієць).

ПЛАВКИ́Й[2], а́, е́. 1. Рівний, без різких переходів, нешвидкий; плавний (про рухи, звуки, мову і т. ін.). *Її чудове лице, чудові очі, плавкі й жваві танці, — все те так вразило і дівчат і хлопців, що вони тільки дивились на неї* (І. Нечуй-Левицький); *Вона* [хуртовина] *понеслася, засипала навкруг, часом збиваючися з бігу, мов занепокоєна, і обертала плавкими кругами зовсім низько, після чого ще несамовитіше і густіше кидала збір білих цяток* (В. Барка); *Ця офіціантка .. тільки й скрашує цей похмурий заклад своїми плавкими рухами та .. до всього привітною усмішкою* (О. Гончар); *Був то простий чоловік, але напрочуд розсудливий, навіть мова в нього була хоч і селянська, але плавка й не кострубата* (Валерій Шевчук); *Тільки з її* [маминої] *мови, розважливої й плавкої, виходило, мовби все то речі самі собою надзвичайно цікаві, привабні й утішні, і вони справді почали здаватися такими* (О. Забужко); // Без крутих вигинів, зламів (про лінії, дорогу і т. ін.). *Від шахтного ствола хід плавким поворотом виводив до готового тунелю* (А. Хорунжий); *Горб, на якому вони стояли, досі плавкий і поступливий, у сьому місці вривався стрімкою глинистою кручею, й далі трава вже не була така драговита* (І. Білик); *Самі ж гори тішать око лагідними, плавкими обрисами; тут не зустрінеш вершин з чудернацьким нагромадженням гострозубих скель* (О. Шугай).

2. *розм.* Те саме, що **гла́дкий;** рівний (про поверхню). *У панів усе плавке, за що не візьмешся: чи стіл, чи ослінчик, — таке все плавке, гладеньке* (Сл. Б. Грінченка); *На зуб клала* [Саня] *плавку зернинку льону й жувала* (Іван Ле).

3. *рідко.* Здатний добре, легко плавати або ковзати. *Тоді доводилося рубати кілька десятків колод і, спускаючи їх на воду, в'язати одну до однієї, аж поки такий живий, плавкий міст досягав другого берега* (А. Кащенко).

4. *розм.* Те саме, що **багни́стий** 1; грузький. *Стелилися густі осінні тумани, .. новобранці збивали плавкі болота, забовтані, приречені, брели навмання* (К. Гордієнко).

5. *розм.* Дуже швидкий, стрімливий. * Образно. [Р у с а л к а:] *Кохання — як вода, — плавке та бистре, рве, грає, пестить, затягає й топить* (Леся Українка).

ПЛА́ВКІСТЬ[1], кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **плавки́й**[1]. *Унікальні художні якості коштовних металів (ковкість, м'якість і плавкість) лягли в основу технічних засобів їх ювелірного оброблення — литва, карбування, гравіювання і філіграні* (з наук. літ.).

ПЛА́ВКІСТЬ[2], кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **плавки́й**[2] 1, 2. *В його руках було більше грації, плавкості, ніж в Густава* (І. Нечуй-Левицький); *Йтиметься про плавкість ліній, ідеальність пропорцій, про мереживо аркатури, красу вікон, карнизів, про дух отієї величавої вільности, що його вкладено козацькими будівничими в споруду собору* (О. Гончар).

ПЛА́ВКО. 1. Присл. до **плавки́й**[2] 1. *Жива народна мова має кілька дуже простих способів до уникання збігу багатьох шелестівок, і через те слова єднаються плавко* (В. Самійленко); *Спочатку танцювали повільно, плавко, мов хитались від вітру* (М. Коцюбинський); *Затарабахкав, трясучися від натуги, трактор, закрутив шків, рвонув за паса й погнав його безконечною стрічкою від шківа до шківа, плавко, прудко, нестримно* (С. Добровольський); *Старша сестра, ставна і статечна дівка, несла ложку так обережно і плавко, мов на себе з боку милувалася* (Ю. Логвин).

2. *присл.* Без затримки; вільно. *Довбня плавко, без запинки рішив одну задачу, потім другу, третю* (Панас Мирний).

ПЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пла́вити**[1]. *Після переливання плавленого золота у форми не забудьте загартувати його спиртом для швидшого застигання й набуття міцності* (з навч. літ.); *У повітрі висів запах плавленої пластмаси* (Л. Кононович); * Образно. *Куца, вигоріла до іржавого оста трава ледь ворушиться вітром гвинтів, плавлене золото сонця струмує спинами, сонно роззявлена паща літака заступає крайнебо* (Є. Пашковський).

Пла́влений сиро́к *див.* **сиро́к**[1].

ПЛА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пла́вити**[1] і стан за знач. **пла́витися.** *Грубер стежив, щоб точно відважували складові частини шихти, — соду, пісок та крейду, — матеріали, що в його способі відігравали головну роль так само, як під час звичайного плавлення скла* (Д. Бузько); *Скалігер відкрив метал, що не піддавався плавленню* (П. Загребельний); *Більшість твердих речовин при плавленні розширюються, а при затвердінні стискаються* (з навч. літ.).

△ **Температу́ра пла́влення** *див.* **температу́ра; Теплота́ пла́влення** *див.* **теплота́; То́чка пла́влення** *див.* **то́чка.**

ПЛАВНЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пла́вні.** *В них ніби почувалися пташині голоси, ніжний шум плавневих гаїв, плескіт Дніпрових хвиль* (Ю. Мокрієв); *У плавневій частині Карагольської затоки нереститься велика кількість риби* (із журн.); // Який знаходиться, росте або водиться в плавнях. *За річкою в порожньому білястому небі самотньо кружляв великий плавневий шуліка* (О. Гончар); *— Ми вже знайомі, — сказала вона, і в глибині її очей народилося щось притаєне, зелене, мов плавневі трави* (П. Загребельний).

ПЛА́ВНИЙ, а, е. Рівний, без різких переходів, нешвидкий (про рухи, звуки, мову і т. ін.). *Дужими і плавними помахами рук Олеся впевнено розрізала воду* (О. Донченко); *Читати* [лекцію] *слід плавною, добірною і дохідливою мовою* (О. Ковінька); *Літак саме виконував плавний розворот над містом, і у вікна правого борту зазирали... темні громаддя гір* (Ю. Логвин); *Сніг повільними й плавними хвилями падає з неба* (О. Ірванець); *До кімнати плавною ходою ввійшла струнка чорноволоса дівчина в ошатній сукні з темносинього оксамиту* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який поступово, без різких змін переходить з одного стану в інший. *Хід кривої розподілу твердості за глибиною цементованого шару в швидкоохолодженої сталі більш плавний, ніж у сталей, що кристалізувалися у звичайних умовах* (з наук. літ.).

△ **Пла́вні при́голосні** *див.* **при́голосний.**

ПЛАВНИ́Й, а́, е́. 1. Здатний рухатися у воді, пристосований до плавання; водоплавний. *Тільки плавній птиці тут роздолля. На тихі озерця випливають з очеретів цілі виводки дичини* (А. Шиян); *Науковці активізували моніторинг гельмінтозів плавної птиці на території Одеської області в господарствах різних форм власності* (з газ.).

2. Те саме, що **плаву́чий** 1. *Весь очеретяний плавний "суходіл" .. відсувався до гирла і створював суцільну стіну густого очерету з рештою очеретяної загороди, що колом оперізує лиман* (Олесь Досвітній).

ПЛАВНИ́К[1], а́, *ч.* Те саме, що **плаве́ць**[2]. *То були приблизно двомісячні дельфіненята, що плавали, тримаючись за боковий плавник матері* (М. Трублаїні); *Рибка, почувши волю, стрепенулася, завмерла, підвівши червоні плавники під самий верх води, і зникла в глибині* (М. Стельмах); *Батька зупиняв синів погляд; хвилину дивився на рибку, що ворушила плавниками, сам собі дивувався і кидав приреченого в дощову каламуть* (Є. Пашковський); * Образно. *Часом* [слова] *це легкі, яскраві зграйки дрібних напівпрозорих рибинок із червоними або жовтими плавниками* (І. Роздобудько).

ПЛАВНИ́К[2], у́, *ч.* Дерева, уламки дерев, розбитих суден і т. ін., які плавають у воді або викинуті водою на берег. *Понад берегом з-під снігу визирали уламки плавнику. Це свідчило, що влітку хвилі викидають сюди дерево, винесене у море сибірськими річками* (М. Трублаїні); *Ще було полудне, коли ніхто з урізьких не виходить ні прати, ні збирати плавник на березі, бо се час утопleників* (Г. Пагутяк).

ПЛАВНИКО́ВИЙ[1], а, е. Прикм. до **плавни́к**[1]. *Та голий голос промежи мовчання об горло бивсь, як риба плавникова, з глибин відчувши пасмуги світання* (В. Стус); *Найпоширенішою причиною появи чорних плям на акваріумних рибках є хвороба, яка називається плавникова гниль* (з навч. літ.).

ПЛАВНИКО́ВИЙ[2], а, е. Прикм. до **плавни́к**[2]. *Плавникове дерево.*

ПЛАВНИЧО́К, чка́, *ч.* Зменш. до **плавни́к**[1]. *І сон Дніпрові сниться, що є у водах дивна Січ, де рибки шабельками видзвонюють як день, так ніч, неначе плавничками* (І. Малкович); *На базарі можуть дати на пробу плотву або ж тараньку, відриваючи від неї плавничок з-під зябер — найсмачніше для гурманів місце* (із журн.).

ПЛА́ВНІ, ів, *мн. (одн.* **пла́вня,** і, *ж.).* Заболочені, порослі вологолюбною рослинністю низькі береги річок, що затоплюються під час повені. *Тут глянув на нього з-за річки широкий простір зелених плавнів* (М. Коцюбинський); *Йому і вночі плавня волею дихає, риба при місяці сплескується, очерети шелестять* (О. Гончар); *Раптом з-за плавнів вигинуло кілька запорозьких чайок* (В. Малик); *Зараз то з дніпрових плавнів, то з соснового бору повівав холодний вітерець, рвав на шматки сиві клубки туману* (К. Гриб); *Нижче за течією в правий берег врізалася зелена плавня* (Ю. Мушкетик).

ПЛА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пла́вний.** *Не вперше доводилося йому їздити на автомобілі, та ніколи досі не відчував він такої легкості і плавності руху, коли не можна було помітити анінайменшого струсу чи поштовху від нерівностей дороги* (В. Владко); *Лекса вразила чіткість і плавність кожного руху коменданта* (В. Собко); *П'ять різних крісел були між собою чимось все-таки схожі плавністю вигнутих ліній, приємними на дотик формами без гострих кутів* (Г. Вдовиченко); *— Мені не дають говорити, — сказав він запально, раптом відкинувши ту принадну чемність і плавність мови, що були, як здавалося спочатку Жульєнові, справжнім виявом його вдачі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПЛА́ВНО. Присл. до **пла́вний.** *Потурайчин говорив дуже плавно* (Л. Мартович); *Десна тихо і плавно котила хвилі до Дніпра* (О. Десняк); *Летіли вони* [лелеки] *невисоко, летіли плавно, і стільки легкості було в їхньому льоті, що зненацька в мені прокинулася певність, що і я так зможу, якби тільки захотів* (Є. Гуцало); *Дежавю* [промовець] *говорив розмірено, підкреслюючи кожне виділення, плавно жестикулюючи* (Ю. Андрухович).

ПЛА́ВНЯ *див.* **пла́вні.**

ПЛА́ВОМ, *присл.* Те саме, що **вплав.** *Таня роздяглася, нав'язала на голову одяг, щоб не змокнув, і плавом перебралася на лівий берег, порослий верболозом і калиною* (В. Малик); *Буг виявився не таким уже й глибоким, люди й коні легко взяли плавом середину* (П. Загребельний); *Отямилися троянці й мерщій кинулися плавом до берега, та швидка течія несла їх просто у вир, звідки не було вже нікому рятунку* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

◊ **Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути** *і т. ін.)* / **попливти́ (поплисти́, поли́нути** *і т. ін.) див.* **плисти́.**

ПЛАВУ́Н *див.* **плау́н.**

ПЛАВУНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* Великий жук родини плавунцевих, який живе в стоячій або слабопроточній прісній воді. *— Це просто собі жук-плавунець. Є на що дивитись! Він залетів на вулицю з річки, кокнувсь* [стукнувся] *об ліхтар і впав* (М. Йогансен); *Мірошниченко, сполохавши плавунця, який брунатним ґудзиком почав швидко увірчуватися у воду, напився з джерела* (М. Стельмах); *Плавунці вміють добре літати, але вдаються до цього переважно за потреби перебратися в іншу водойму* (із журн.).

ПЛАВУНЦЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плавуне́ць.** *Розміри плавунцевих личинок значно перевищують розміри дорослих жуків* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **плавунце́ві,** вих, *мн., біол.* Родина водяних комах із ряду твердокрилих. *Плавунцеві — хижаки, які нападають на пуголовків, тритонів і мальків* (з наук. літ.); *Плавунцеві полюють навіть у темряві, на цей час доби припадають перельоти з однієї водойми до іншої* (з навч. літ.).

ПЛАВУ́НЧИК, а, *ч.* Птах ряду куликоподібних, що живе перев. в тундрі, лісотундрі й уміє добре плавати. *Харчуються плавунчики личинками комах та іншими наземними, але головним чином водяними безхребетними* (з наук.-попул. літ.); *В Україні круглодзьобий плавунчик є нечисленним осіннім і в більшості районів дуже рідкісним весняним перелітним птахом* (з навч. літ.).

ПЛАВУ́ЧИЙ, а, е. 1. Який плаває, розташований, лежить на воді. *— Не крию, стільки ж лякає мене та плавуча виспа, скільки і вабить* (Леся Українка); *Інспектор уже пройшов палубу "Колумба" і плавучим містком зійшов на берег* (М. Трублаїні); *Працював Митро на плавучому крані на Дніпрі по дві-три доби безперервно* (В. Дрозд); *— Коли-небудь я прилечу сюди вдруге і розповім вам, як я один мандрував на плавучій крижині, як вижив на острові, де були самі лише крокодили* (Я. Стельмах); *Катер заторохкотів, затрясся і поволі відчалив від плавучого острова* (М. Кідрук).

2. Який здатний триматися або пересуватися на поверхні води. *Дуже капризна річ плавуча міна, — кажуть матроси, і вони мають цілковиту рацію* (Ю. Яновський); *Цікаво, у яких військах йому випало служити? Не інакше — в підрозділі плавучих танків* (О. Шугай).

ПЛАВУ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Властивість за знач. **плаву́чий** 2. *Грузила впадуть на дно перші, і ту ж мить відразу дасться взнаки плавучість кулі. Вона занурюватиметься все повільніше, потім зупиниться, а тоді знов почне спливати* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Запас плавучості судна — це маса додаткового вантажу, який може прийняти судно аж до повної втрати плавучості* (з наук.-попул. літ.); *Для підвищення плавучості вашої байдарки в кормовий і носовий відсіки можна вкласти надуті баскетбольні камери* (з навч. літ.).

ПЛАВУ́ШНИК, у, *ч.* Водяна багаторічна трав'яниста рослина родини первоцвітих із безлистим квітконосним стеблом, на якому виступає з води гроноподібне біле або рожеве суцвіття. *У Карпатському регіоні потребують особливої охорони такі рідкісні рослини, як плавушник болотний, чемерник червонуватий та півники сибірські* (з навч. літ.).

ПЛАВФА́БРИКА, и, *ж.* Скорочення: плавуча фабрика — велике судно спеціальної конструкції для перероблення рибної продукції та зберігання продуктів з неї. *На плавфабриці є навіть свої лабораторії, які використовують для контролю харчової продукції, виробленої колективом підприємства* (з газ.).

ПЛАВЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **плаве́ць**[2]. *Усередині плавців розміщені опорні плавцеві промені з особливої пружної та міцної сполучної тканини* (з наук.-попул. літ.); *Коли кит пірнає, його здвоєний хвостовий плавець залишає "плавцевий слід" — гладеньку, припідняту, округлу пляму на поверхні води* (з навч. літ.).

ПЛАВЧИ́НЯ, і, *ж.* Жін. до **плаве́ць**[1] 1. *Таумі була доброю плавчинею, неабиякою. І досвідченою* (В. Лис); *Плавчиня ніби підслухала Ромині думки — догребла до бортика, полізла по драбинці й попленталася до роздягальні* (Люко Дашвар).

ПЛАВЧИ́ХА, и, *ж., розм.* Те саме, що **плавчи́ня.** *Насправді то був не м'яч, а голова плавчихи в червоній шапочці, і вона просувалася серединою річки з гідною заздрощів розміреністю* (Ю. Андрухович); *Зараз він добре її роздивився: красиві, як у плавчихи, плечі, тонка талія, красиві дужі ноги відпружинювали від підлоги* (О. Ульяненко).

ПЛАГІА́Т, у, *ч.* Привласнення авторства чужого продукту праці в будь-якій формі або запозичення частини творчого доробку (твору, винаходу і т. ін.) іншої людини без покликання на джерело належності. *Що ж там мій хтось дорогенький за новелку пише? Чому хоч не скаже комусь, на яку тему? Чи плагіату боїться?* (Леся Українка); *До Хлівнюка за порадою йти не наважувався — боявся плагіату ідеї* (О. Чорногуз); *Тема "Лоліти" настільки одіозна і дражлива, а книга розкручена, що найгеніальнішу інтерпретацію сприйматимуть за плагіат* (Г. Тарасюк); *Неприпустимим явищем у наукових працях є плагіат, випадки якого зазвичай засуджуються, а від винуватців вимагають обов'язкових етикетних вибачень, які друкуються на шпальтах відповідних друкованих видань* (з наук. літ.).

ПЛАГІА́ТОР, а, *ч.* Той, хто вчинив плагіат, займається плагіатом. *Кожна така* [театральна] *трупа силкувалася мати свій хоч трохи окремий репертуар — з чого можна зрозуміти, що не тільки на поле театру, а й на поле драматичного авторства мусила налетіти юрба спекулянтів, людей без хисту і безоглядних фабрикантів, плагіаторів та карикатуристів* (І. Франко).

ПЛАГІА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **плагіа́тор.** *Група українських учених, яка об'єдналася в групу "Дисергейт", намагається протистояти спробам плагіаторів і плагіаторок незаконно отримати наукові ступені й звання* (із журн.).

ПЛАГІА́ТОРСТВО, а, *с.* Заняття плагіатора. *Автор розглянув об'єктивні й суб'єктивні фактори плагіату в науці, основні види, а також спонуки до плагіаторства, які зумовлені різноплановими залежностями справжнього автора* (з наук. літ.).

ПЛАГІА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **плагіа́тор** і **плагіа́торство.** *Компілятивні чи плагіаторські роботи в науці не визнають, а якщо це дисертація, то її знімають із захисту* (з навч. літ.); *Плагіаторські ідеї автора не знайшли підтримки* (із журн.).

ПЛАГІЙО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **плагіюва́ти.** *Норми закону поширюються на автора, його нащадків та установу, причетну до випуску текстів, що були плагійовані* (із журн.).

ПЛАГІ́Н, а, *ч.*, *інформ.* Незалежно скомпільований додатковий програмний модуль, що динамічно підключається до основної програми для розширення її можливостей. *Існує велика кількість графічних редакторів, і для багатьох з них випускаються плагіни. Наприклад, є плагін, який обробляє зображення так, щоб воно виглядало як картина, намальована фарбами* (з навч. літ.).

ПЛАГІОКЛА́З, у, *ч.* Породотвірний мінерал, який належить до польових шпатів. *Цемент у структурах Українського щита та його схилів складений плагіоклазом, мікрокліном і кварцом* (з наук. літ.); *Додатково для наукових досліджень були виготовлені пластини з основних породоутворювальних мінералів — кварцу, плагіоклазу, ортоклазу, кальциту* (з навч. літ.).

ПЛАГІОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.* Орієнтація розвитку органів рослин, особливо їхніх пагонів і кореневищ, під певним кутом до напрямку дії відповідного чинника середовища (сили земного тяжіння, світла і т. ін.). *Вигин стебла рослини до джерела світла науковці кваліфікують як позитивний плагіотропізм* (з навч. літ.).

ПЛАГІЮВА́ННЯ, я, *с.*, *книжн.* Дія за знач. **плагіюва́ти.** *Випускники вишів мають розуміти неприпустимість плагіювання, корупції, шахрайства, обману та інших речей, що згідно із Законом України "Про вищу освіту" вважаються академічною недоброчесністю* (з публіц. літ.).

ПЛАГІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док.*, *що*, *книжн.* Учиняти плагіат. *Викладачі мають складати завдання так, щоб вони не орієнтували студентів плагіювати зроблене іншими* (із журн.); *Серед науковців поширеною є думка, що плагіювати тексти компіляторів можна тільки на рівні текстових запозичень* (з газ.).

ПЛАЗ[1], а, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **гад.** [Г е л е н:] *Ми, троянці, за довгий час облоги вже навчились звиватися вужами.* [К а с с а н д р а:] *Не говори про гнучкість плаза, для мене то не мудрість, а гидота* (Леся Українка); *Розвіявся димок, і перед нами Якогось плаза тіло клубочилось В агонії* (М. Рильський); *Не прагну темряви подібно плазу, А лиш туди, де згасну я одразу, Крізь ніч до сонця — мій летючий біг* (Д. Павличко).

2. *заст.* Дитяча гра, учасники якої кидають палку так, щоб улучити в іншу, що лежить. *Недалечко діти то у "плаза", то в "креймахи" граються: хлоп'ята в "плаза", а дівчатка в "креймахи"* (Д. Мордовець).

ПЛАЗ[2], а, *ч.* Тупа сторона меча, шаблі і т. ін. *Яничари лупцювали закованих людей списами, плазами шабель, зганяючи на середину двору* (В. Малик); *Я врізався конем у кущі, одного солдата для настрашки огрів плазом шаблі, другого вдарив ногою і закричав, щоб підняли руки* (Р. Андріяшик); *Філіп плазом меча оперіщив його по голові, геть зім'явши розкішний плюмаж, потім корпусом і руками виштовхнув очманілого від удару єзуїта з сідла* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЛА́ЗМА, и, *ж.* 1. *біол.* Рідка або желеподібна частина біологічних структур крові. *Азот є важливим біогенним елементом, який входить до складу білкової плазми, будучи джерелом утворення рослинних білків* (з наук.-попул. літ.); *У плазмі крові здорової людини знаходиться декілька десятків білків* (з навч. літ.); *Зненацька картина змінилась: немов у мікроскоп, Павло побачив і еритроцити, і лейкоцити, і плазму — все те, з чого складається кров* (М. Дашкієв); * У порівн. *Сили покидали мене наодинці з болем. Вони витікали, немов плазма з еритроцита* (Любко Дереш).

2. *спец.* Речовина в іонізованому стані, при якому її атоми розкладаються на окремі частинки. *Під час механічного навантаження й пластичних деформацій гірських порід відбувається розрив великої кількості хімічних зв'язків, іонізація атомів, утворення твердотільної енергетичної плазми* (з наук. літ.); — *Всесвіт великий і різноманітний: одні тіла перебувають в стані плазми, другі в стані закам'янілості* (О. Гончар); *Дуже важливим було те, що у центрі галактики взагалі немає жодної речовини, окрім плазми* (М. Руденко); *Вчені вже навчилися тримати плазму з мільйонноградусною температурою в магнітній пастці* (П. Загребельний); *Тор зупинився на безпечній відстані, щоб потоки розпеченої плазми не пошкодили його самого* (О. Тесленко).

3. *розм.* Телевізійний дисплей, дія якого ґрунтується на явищі свічення люмінофору під впливом ультрафіолетових променів, що виникають при електричному розряді в іонізованому газі; плазмовий дисплей. *Вона кивнула у відповідь, узяла на сусідньому столику пульт, стишила звук на плазмі* (С. Жадан); *Вікно не запнуте — хто знадвору зазирне, побачить і дзеркало, і плазму на всю стіну, і купу книжок, складених на підлозі* (Люко Дашвар); *У центрі залу височів поміст, над ним — гігантська плазма, на всіх екранах показували футбольний матч* (Г. Вдовиченко).

ПЛАЗМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **пла́зма** 1, 2. *Рослинні клітини, крім плазматичної мембрани, вкриті також міцною і потовщеною целюлозною клітинною стінкою, яка практично непроникна навіть для вірусів* (з навч. літ.); *Євген віддав своє жарке, плазматичної температури серце формулі і математичному розрахунку* (Ю. Мушкетик).

ПЛАЗМІ́ДА, и, *ж., біол.* Молекула ДНК, що містить чинник спадковості та існує поза хромосомами у плазмі клітин прокаріотів. *У бактеріальних плазмідах містяться гени, що забезпечують бактеріям стійкість до антибіотиків або визначають їх стать при кон'югації* (з навч. літ.).

ПЛА́ЗМОВИЙ, а, е. Прикм. до **пла́зма** 2, 3. *Тепер шатл втратив свою невидимість, але під щільним шаром грозових хмар жоден детектор не відрізнить плазмовий спалах від електричних розрядів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Плазмова панель, розташована просто перед нами майже під самою стелею, раптом перестала транслювати кліпи без звуку* (А. Кокотюха); *Перед пультом було встановлено великий плазмовий екран, по якому бабця, зловживаючи своїм становищем, часом дивилася свої улюблені програми і серіали* (І. Роздобудько); // Який працює із застосуванням плазми. *Тихо дзвеніли плазмові мотори лайнера* (О. Бердник); *В усіх* [істот] *звисають плазмові пістолети і ще якась зброя, я такої й не бачив* (А. Дімаров); // Пов'язаний з вивченням і використанням плазми. *Більшість методів отримання металевих кластерів базується на випаровуванні металів, сплавів і бінарних сполук за допомогою термічного, плазмового, електронно-променевого та лазерного впливів із подальшою їх конденсацією* (з наук. літ.).

ПЛАЗМОГЕ́Н, а, *ч., біол.* Спадковий ген, локалізований у цитоплазмі. *Чоловіча стерильність цитоплазми може бути обумовлена генами стерильності ядра, взаємодією ядерних генів і плазмогенів* (з наук. літ.).

ПЛАЗМО́ДІЙ[1], я, *ч.* Найпростіший організм, що паразитує в крові людини і тварин і є збудником малярії. *У плазмодіях птахів пуринові нуклеотиди утворюються з пуринових основ, які походять з клітини хазяїна* (з наук.-попул. літ.); *Людина захворює на малярію, якщо її укусить комар, заражений плазмодієм* (з навч. літ.).

ПЛАЗМО́ДІЙ[2], я, *ч., біол.* Вегетативне тіло слизовиків. *Плазмодій є безбарвною або яскраво забарвленою масою багатоядерної протоплазми, позбавленої оболонки* (з наук.-попул. літ.); *Величина плазмодія може сягати від мікроскопічних розмірів до метра квадратного* (з навч. літ.).

ПЛАЗМО́ЛІЗ, у, *ч., біол.* Відшаровування вмісту живої клітини від твердої оболонки внаслідок стиснення. *Плазмоліз характерний переважно для рослинних клітин, які мають тверду целюлозну оболонку* (з наук. літ.); *Процес плазмолізу можна спостерігати при консервуванні плодів і овочів, квашенні капусти, огірків та ін.* (з навч. літ.).

ПЛАЗМОЛІ́ТИК, у, *ч., біол.* Речовина, розчин якої здатний зумовлювати явище плазмолізу. *Плазмолітиками можуть бути сахароза, хлористий натрій та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Для проведення досліду в скляні чашечки або бюкси однакової форми наливають розчин плазмолітику певної концентрації (розчин сахарози)* (з навч. літ.).

ПЛАЗМОТВІ́РНИЙ, а, е, *спец.* З якого утворюється плазма (у 2 знач.). *Плазма утворюється в спеціальній розрядній камері, крізь яку продувається плазмотвірний газ* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАЗМОТРО́Н, а, *ч.* Газорозрядний пристрій для отримання низькотемпературної плазми. *Ресурс роботи плазмотрона й ефективність оброблення порошкових матеріалів можуть бути значно підвищені за рахунок впливу на позитивний стовп дуги зовнішніх електричних збурень* (з наук. літ.); *Попереджувальний вогонь з бортових бластерів і плазмотронів, а також скинуті на випередження глибинні бомби змусили його* [корвет] *до здачі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЛАЗМОХІМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до плазмохімії. *Розглянуто питання щодо підвищення ефективності контролю плазмохімічних процесів травлення мікроструктур за рахунок уведення багатоканальних систем реєстрації та оброблення спектра власного випромінювання нерівноважної плазми* (з наук. літ.); *На відміну від іонного плазмохімічне травлення засноване на руйнуванні оброблюваного матеріалу іонами активних газів, які утворюються в плазмі газового розряду, та атомами матеріалу, що вступають у хімічну реакцію при бомбардуванні поверхні пластин або підкладок* (з навч. літ.).

ПЛАЗМОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Скорочення: плазмова хімія — галузь хімії, що вивчає низькотемпературні плазми (у 2 знач.) та їх використання. *Наукові праці співробітників кафедри плазмохімії присвячені фундаментальним розробкам питань термодинаміки та кінетики високотемпературних реакцій, синтезу неорганічних речовин зі спрямованим формуванням метастабільних структур матеріалів в умовах плазми, які забезпечують спеціальні властивості* (з наук.-попул. літ.); *Об'єктом вивчення плазмохімії, яка зародилась як наука в кінці 60-х років XX ст., є газорозрядна низькотемпературна плазма в молекулярних газах* (з навч. літ.).

ПЛАЗМОЦИ́Д, у, *ч., фарм.* Лікувальний препарат, який застосовується в лікуванні малярії. *У XX столітті було синтезовано низку синтетичних похідних хіноліну, зокрема плазмоцид* (з наук.-попул. літ.); *Лікування плазмоцидом заборонено за наявності захворювання сітківки і зорового нерва, а також у випадках органічних захворювань центральної нервової системи* (з навч. літ.).

ПЛА́ЗОМ, *присл.* 1. Не відриваючи тіла від якої-небудь поверхні; повзучи, поповзом, повзком. *Пригинаючись, а де й плазом я хоробро подався далі* (О. Донченко); — *Я .. ітиму, поки є сили, а впаду, то плазом поповзу* (С. Журахович); *Ми дерлись вгору навпомацки, плазом, обдираючи коліна і руки* (І. Карпа); *Доводилось то плазом пробиратися* [мандрівникам] *через гострі гребені, то прокрадатися понад проваллями, куди й глянути страшно* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Ніч плазом відступала в ліси і яруги. Але й тут її настигне день* (Р. Андріяшик).

2. Плоским, широким боком донизу. *Батько підняв весло і гучно ляснув плазом по воді* (О. Довженко); *Коли він накладав фарбу на фарбу, то перед тим перевертав раму плазом і обертав до дверей, до протягу* (М. Дочинець); *Мохобородькова лопата раз по раз скреготала по каміняччю, а сокира в Муфтикових руках якось умудрялася повертатися плазом* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

Лежа́ти пла́зом *див.* **лежа́ти.**

ПЛАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плазува́ти.** *Це було видовище з казки, з найбуйнішої фантазії. Тварина схожа на дракона! В її плазуванні відчувалася страхітлива сила* (П. Коломієць); *Плазування властиве тваринам, які не мають кінцівок (черви, деякі риби, безногі ящірки, змії)* (з навч. літ.); *Посол уже не викрасовувався в своїх фламандських штанцях, мав на собі широкий, схожий на османський, одяг, але вклонявся не по-османськи, без рабського плазування по килимах, а легко, граціозно, мовби потанцьовуючи* (П. Загребельний); *Всепрощення не менший гріх, ніж зрада та плазування в ногах у сильних світу!..* (Василь Шевчук); *Я ненавиджу його* [Юрка] *за криводушність, за плазування перед кон'юнктурою* (М. Руденко).

ПЛАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Пересуватися по поверхні всім тілом або на коротких ніжках (про плазунів, комах і т. ін.); повзти (в 1 знач.). *Риба тріпалась, підскакувала на траві; раки плазували й ляскали шийками* (І. Нечуй-Левицький); *Берег Сугаклею заселяли жаби, ящірки й різне гаддя, якому довго доводилось плазувати вниз, щоб добутися до води* (Ю. Яновський); * Образно. *Сірим змієм плазує шлях з гори в долину* (Панас Мирний); *Упівока поглянувши на поїзд, що плазував між колючого дротиння на мосту, Богдан зітнув лопатками під промоклим плащем і вступив до сторожки* (Є. Пашковський); // Переміщуватися по поверхні, припадаючи до неї тілом і торкаючись її руками й ногами (про людей). *Він* [Остап] *буде плазувати, чіплятиметься не тільки руками й ногами, а й зубами навіть, а таки вилізе з цих мочарів* (М. Коцюбинський); *Позаду з важким сопінням плазували один за одним бійці, тягнучи ящики за собою* (О. Гончар).

2. *перен.* По-рабському схилятися перед ким-, чим-небудь, догоджати комусь, принижуватися, вислужуватися перед кимсь. *Гнувсь глитаяка, викручувавсь, плазував, та однаково — зламали* (В. Кучер); *Вельможі гризлися за власність і розкіш, нехтуючи навіть свободою, плазуючи перед султаном і візирами* (П. Загребельний); *Проштовхуватися ліктями, плазувати перед потрібними дядьками і тітками ти не збираєшся, бо це значитиме абсолютне звуження свободи у твоєму анархічному серці* (С. Процюк); *— Матронко, казала мені колись покійниця мама: не можна наперед плазувати, бо ти кличеш біду до себе* (М. Матіос).

(1) Плазува́ти в ногá́х *чиїх, у кого* — ставати на коліна, прохаючи, благаючи кого-небудь про щось. [Д о б р и д е н ь:] *Розкажете, сестрице, солдатам, що нечисті покидьки оті плазували у ногах громади, вимолюючи собі прощення...* (І. Волошин); *"Стодоля" попросту не йняв віри всім тим зайдам, хоч би мали йому в ногах плазувати, — як не йняв віри всім, кого не мав змоги перевірити* (О. Забужко); **(2) Плазува́ти на колíнах (навкó́лішках,** *рідше* **навкó́люшках):** а) переміщуватися, спираючись на коліна. *Лани. На ланах полільниці. Полють, плазуючи навколішках* (Остап Вишня); *Дедалі частіше то один, то другий падав і, не маючи сили підвестися, плазував далі на колінах* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); б) переміщуючись на колінах, вислужуватися перед кимось, догоджати комусь. *Хотілось бігти, кричати, плазувати навколішках, благати, вити. Щоб хтось покарав. Щоб хтось простив* (В. Підмогильний); *Він не міг терпіти людей, які ще вчора плазували перед тобою на колінах, а сьогодні тримаються зверхньо й дивляться на тебе так, ніби ти позичив у них гроші і забув віддати* (О. Чорногуз); **(3) Плазува́ти на рукá́х** — переміщуватися, спираючись на руки. *По кінському щавлі, в порічкових кущах Він продирається, як очеретом птах, Плазує на руках, — і в лопусі широкім То скаче, то повзе, то чудно лізе боком* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПЛАЗУ́Н , á, *ч.* 1. Представник класу тварин-плазунів. *Ось мелодія змінилася, плазун ніби стрепенувся і поповз вгору по древку списа* (В. Малик); *— Кобру, — сказав я, знімаючи з себе змію й обережно запускаючи її в ящик, — приручити неможливо — врешті, як і будь-якого іншого плазуна* (Л. Кононович); *Дотягнувши до висоти мого зросту, плазун (так і не стуливши залишені без здобичі щелепи) важко шубовснув назад у річку, здійнявши брижі, що розхитали наш човен* (М. Кідрук).

2. *перен., зневажл.* Той, хто по-рабському схиляється перед ким-, чим-небудь, догоджає комусь, принижується, вислужується перед кимсь. [У б и й б а т ь к о:] *Благородних шкідників я щось не знаю. Всі вони підлі, а плазуни — особливо небезпечні. Один псує машини, а другий — людські душі* (І. Микитенко).

ПЛАЗУНИ́, íв, *мн.* Клас наземних хребетних тварин, до якого належать змії, ящірки, черепахи, крокодили та інші тварини, що пересуваються перев. плазом, на животі. *— Я ж не кажу, що це точно ящірки. Може, це просто якісь невідомі науці плазуни, які потім вимерли* (В. Нестайко); *Він* [Бурдик] *жив серед птахів, ссавців, плазунів і щодня витягав із себе кліщів* (В. Діброва); *На щастя, ні змій, ні жаб, ні інших земноводних, плазунів або представників царства комах юнайці (принаймні, мешканці Уево) в їжу не вживали* (О. Авраменко).

ПЛАЗУ́НСТВО, а, *с., зневажл.* Поведінка, вчинки плазуна (у 2 знач.). *Тут довкруги плазунство, заздрість, зрада* (У. Самчук).

ПЛАЗУ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **повзу́чий.** *Плазуча полярна береза стелиться по горбах і болотах, та в долинах річок і ручаїв ростуть кущі лози, вільшини і топольника* (І. Багмут).

ПЛАЗУ́ЮЧИЙ, а, е. Який плазує. *Яка-небудь шина, що блищала з трави, мов плазуюча гадюка, або чавунне колесо .. викликали перед його очі картину шумливого життя фабрики* (М. Коцюбинський); *Народ, покинутий на злидні, Народ, плазуючий у млі, Повинен стратить риси рідні, Безслідно стертися з землі!* (П. Грабовський).

ПЛАЗЬМА́, *присл., рідко.* Те саме, що **пла́зом.** [М е ф і с т о ф е л ь:] *Он бачиш слимака? Випручуючи ріжки, До нас підповзає плазьма* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПЛА́ЇК, у, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **плай.** *На мокрім від потаємних джерелець плаїку стоїть прив'язаний кінь* (Г. Хоткевич).

ПЛАЇЧО́К, чка́, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **пла́їк.** *Ось вузенький, не видний в траві плаїчок — ним тягнеться безперивна* [безперервна] *лента постатей* (Г. Хоткевич).

ПЛАЙ, ю, *ч., діал.* 1. Стежка в горах (звичайно в Карпатах). *Юра йшов довгий час верхом, плаєм, лишаючи село по лівій руці* (І. Франко); [Ю р а с и к:] *І знов стежки розбіглися в два боки. Гірські плаї, неначе ті потоки, Розходяться галузками щомиті* (П. Воронько); *Антін Петричук любив відпочивати у горах, ходити до знемоги по карпатських плаях* (С. Процюк); *Ми рушили крутим плаєм у гори* (М. Дочинець).

2. Плескатий гребінь гори із пасовищами в Карпатах. *Нарешті під вечір вони дісталися високого плаю, там побачили хатину із смолистих хвойних дерев, покриту тесом* (О. Бердник); *— Нарешті вівчар вперше може вигнати на плай свою отару, — замріяно сказала Богумила* (С. Андрухович); * Образно. *А літаки, як дримбарі, Женуть на плай кудлаті ранки* (В. Багірова).

ПЛА́КАЛЬНИК, а, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **плаксі́й.** *Кажуть, що справи підуть добре в тих, хто амбітний, хто добре працює у вибраній галузі. Хто прагне бути престижним, не схожим на інших, в крайньому разі не плакальником, що в нас, мовляв, в Україні трудно живеться* (В. Чемерис); *Хто хоче вести свою партію у хорі плакальників — хай плаче у хусточку свого розпачу* (М. Матіос).

2. Той, хто оплакує мерців (перев. в обряді поховання). *Стіну за прилавком прикрашала картина — зображення двох плакальників у туго накрохмалених краватках на посту перед дверима будинку, до якого наближався катафалк, запряжений четвернею вороних коней* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Професійний плакальник повинен знати традиції і звичаї, вміти плакати природно і часом театрально, але при цьому моментально заспокоюватися* (із журн.).

ПЛА́КАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пла́кальник** 2. *За домовиною плакальниці — в середині — дівчина, "що чарів не знала", в жалобі* (С. Васильченко); — *Плакальниць кличемо, щоб втишити жаль серця свого ...* (Н. Королева); *Церемонія закінчилася тільки під ранок. Замовкли плакальниці, чоловіки сіли грати в кості* (І. Росоховатський); — *Чи плакальниць ти по собі про чорний день лишив, гультяю? — Я жив, сміявся, далебі, а плакальниць, — хіба я знаю?* (І. Малкович); * Образно. *Хмари повзли вгорі похмурі та щедросльозі, ніби були то плакальниці по запорозькій вольниці, що тут колись гуляла...* (Василь Шевчук).

ПЛАКА́Т, а, *ч.* 1. Малюнок з коротким текстом до нього, що закликає до чого-небудь, популяризує, рекламує щось. *Вулиці горбаті, на стіні плакат, а на тім плакаті чорная рука. Ну, а під рукою літери, як кров, не дають покою, кличуть знов і знов...* (В. Сосюра); *На стіні барака великий рекламний плакат: "Пийте кока-колу"* (В. Собко); *Я дивився на батькову модель, що її тримав у руках, переводив погляд на плакат і не знав, що маю діяти* (О. Бердник); *Двері були ретельно стерті зі шпалери, а на тому місці, де вони були намальовані, висів плакат* (І. Роздобудько).

2. Шматок, смуга тканини, паперу і т. ін. із закликом, лозунгом. *На тильному боці будинку побачив плаката — хлопець з кельмою у піднесеній над головою правиці пропонує: "Економте час, користуйтесь послугами бюро працевлаштування"* (Є. Пашковський); *Сцену прикрашав плакат незрозумілого змісту* (Л. Денисенко); *Далі метрів десять чистої асфальтівки і новий плакат "Ласкаво просимо до Перу"* (М. Кідрук).

ПЛА́КАТИ, пла́чу, пла́чеш; *наказ. сп.* плач; *недок.* 1. Лити сльози (з горя, від болю, зворушення і т. ін.). *Не витримала Мотря довгої розмови: сиділа собі та плакала нерозважними, дрібними сльозами...* (Панас Мирний); *Він .. похилив голову на стіл і довго плакав, хлипаючи і не втираючи сліз, що цюрком лились і капали зі стола* (І. Франко); *Багато хто почав плакати від зворушення* (О. Довженко); *Люди юрмляться то біля возів, то на узбіччі дороги, стиха гомонять, перешіптуються, зітхають, плачуть* (Є. Доломан); *Кілька років Мері крадькома плакала вночі, заколисуючи маленького Віктора, вдивляючись у його худеньке, не по-дитячому серйозне обличчя* (О. Бердник); *Коли ми народжуємось, то плачемо, а всі сміються. Коли помираємо, інші плачуть* (М. Дочинець); * Образно. *Цідять морок маленькі вікна, хмуряться вогкі кутки, гнітить низька стеля, і плаче зажурене серце* (М. Коцюбинський); // *за ким — чим, рідше по кому — чому.* Побиватися, тужити за ким-, чим-небудь, проливаючи сльози. *Вона любила Гната, жалувала його, плакала за ним і... все-таки лишилась у Мовчанах* (М. Коцюбинський); *Нехай ніхто не плаче по мені, Нехай не засмучу нікого я собою* (Леся Українка); — *Хоч би матір провідав. Плаче вона за тобою* (Григорій Тютюнник); *Не плакав за любим учителем молодий Боян. Поцілував у зів'ялі вуста, заспівав над ним величальну пісню* (О. Бердник); // *перен., розм.* Жалкувати за ким-, чим-небудь; журитися. *Найшов — не радуйся, а загубиш — не плач* (Номис); *Не плач, не плач за юністю своєю! Минає все* (М. Рильський); // Наповнюватися сльозами (про очі). *Одні очі і плачуть, і сміються* (Номис); — *Чого наш нянько усе на схід дивиться, й одне око плаче, а друге сміється?* (В. Королевич); *Йозеф Рот заплакав і закрив обличчя долонями. А як руки він забрав геть, його очі плакали вже від зворушення, розчулення, від щастя* (Олекса Ізарський); // *перен.* Видавати жалібні, протяжні звуки, схожі на плач (про вітер, бурю і т. ін.). *Огні горять, музика грає, Музика плаче, завиває* (Т. Шевченко); *Тільки іноді, темної ночі, коли буря надворі виє та плаче в димарі, .. закрадався сум у Мотрину душу* (Панас Мирний); *Далеко внизу у темних садах якийсь музика пробував сопілку і вона плакала у нього в руках, як живе людське серце* (К. Гриневичева); *Плакав вітер між кущами, немов голоднеє дитя* (В. Сосюра).

2. *перен., розм.* Покриватися краплями вологи. *І плачуть шиби, холодні рами, І ринуть сльози по них струмками* (М. Вороний); *Перлами-росами плаче шумлива отава, що недовго їй зеленіти зосталося* (С. Добровольський); — *Сирі дрова продаєте, ґаздо! То ще зовсім живе дерево! На вогні плакати буде!* (М. Томчаній); * У порівн. *Шибки в вікнах спітніли, неначе плакали гіркими сльозами* (І. Нечуй-Левицький).

3. *на кого — що і без дод., перен., розм.* Нарікати, скаржитися на кого-, що-небудь; плакатися. — *Ніхто на вас не плаче на селі!* (П. Гулак-Артемовський); — *А я кажу: від отакої роботи і вродить як-небудь. А потім плачемо: невроджай...* (С. Журахович); *Марія натомість ходила як з хреста знята, тицялася то плакати до образів, то сікатися до меншої дочки* (О. Забужко).

4. *перен., розм.* Розтоплюватися, плавитися (у 2 знач.). *Плаче сніг і вниз спливає, В рівчаках бурхає, грає* (Микола Чернявський); *Плакав маленькою калюжею березневий сніг, а сонце, червоне й веселе, як молода, знову сходило над дальнім лісом* (Б. Антоненко-Давидович); *В світлиці теплим воском плачуть свічі* (М. Стельмах); *Довкола багато свічок — чорний віск сумно плаче* (Дара Корній).

◊ **Па́лиця пла́че** *див.* **па́лиця; Пла́кали гро́ші (гро́шики)** *див.* **гро́ші; (1) Пла́кати на рі́ках вавило́нських (Вавило́на)** — невтішно сумувати, шкодувати за чим-небудь, безповоротно втраченим. *На ріках .. Вавилона, Під вербами в полі, Сиділи ми і плакали В далекій неволі* (Т. Шевченко); *Чого можна очікувати від суспільства, велика частина членів якого займається переважно тим, що сидить і плаче на ріках вавилонських* (з газ.); **(2) Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими** *і т. ін.)* **слі́зьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)>** — гірко, невтішно плакати, ридати. *Кармель їде гаєм і співає, коли бачить — недалечко від шляху молода дівчина зрива якесь зілля й плаче гіркими слізьми* (Марко Вовчок); *"Нечаю, Нечаю, .. що ж ти, брате, наробив?" плакало кривавими сльозами серце* (Я. Качура); — *А вже тая правда сльозами ридає, А тая неправда все п'є та гуляє... — голосила кобза, і плакав старий під липою* (Р. Іваничук); — *Чи згадав далеку милу й заридав дрібними слізьми на чужині?* (Леся Українка); **Ре́вма реві́ти (ревти́, пла́кати, крича́ти** *і т. ін.)* *див.* **реві́ти; Ри́дма рида́ти (пла́кати) / зарида́ти** *див.* **рида́ти; Тюрма́ пла́че** *див.* **тюрма́; (3) Хоч плач, хоч скач:** а) уживається для вираження марності чиїхось зусиль, неможливості, безсилля зробити, вдіяти що-небудь; що не роби. *Як стане було той Гопченко гопки, то вже не зіб'єш його нічим, — хоч плач, хоч скач, а зробить, як сказав* (Ю. Яновський); б) уживається для вираження скрутного або безвихідного становища, коли не можна щось змінити, переінакшити. *Машину цю створили винахідники .. Склали договір на роботу, а тепер хоч плач, хоч скач!* (П. Автомонов); **(4) Хоч [сядь та й (ти)] плач** — уживається для вираження скрутного або безвихідного становища, відчаю, досади і т. ін. *Тепер з одною конячкою ніхто в супрягу не приймає — хоч сядь та й плач* (І. Карпенко-Карий); *Поривається бігти Катря, а ноги мов самі прикипіли до землі. Ніяк не несуть, хоч плач* (В. Кучер); *Знову .. дощ. Хоч ти плач* (В. Мисик).

ПЛАКАТИ́СТ, а, *ч.* Те саме, що **плака́тник.** *Художник-плакатист має здобути освіту за напрямом "Мистецтво" зі спеціальностей "Дизайн" або "Прикладна графіка" у вищих навчальних закладах відповідного спрямування* (з мови документів); *У своїй творчості плакатисти часто використовують не тільки образ, але й техніку з інших дисциплін* (з газ.).

ПЛАКАТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **плакати́ст.** *Твори української плакатистки Ніни Божко експонуються у музеях та зберігаються у приватних колекціях України й закордоння* (з газ.).

ПЛА́КАТИСЯ, пла́чуся, пла́чешся; *наказ. сп.* пла́чся; *недок., розм.* 1. Скаржитися, бажаючи викликати співчуття. — *І красу, і здоров'я Бог дав, та щастя не вгадав! — плакалась Марина* (Панас Мирний); *Невістка .. часто плакалась нашій матері, що дід її задушить своїм тютюном* (О. Довженко); *Сашко Краснокутський зовсім не збирався мені плакатися, що він три дні не їв* (О. Забужко); *Він безугаву говорить — то дорікає, то плачеться* (О. Ульяненко); // Те саме, що **наріка́ти** 1. *Одурив* [той, що сватався] *дівчину, пішла за нього та й плачеться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Довго й чутки вже не маю Про милу дівчину; Цілий вік свій усе плачусь На лиху годину* (В. Забіла).

2. *безос.* Про наявність бажання, схильності плакати (у 1 знач.). *Чи хто з вас, діточки, доїздив рідненького містечка коли-небудь ранком ранесеньким до рідненької селитьби, згадуючи разом тодішні мислоньки свої й сподіванки, де тут плакалося і раділося* (Марко Вовчок); *Я пішов під горб коло Святоюрського собору, ліг на траву. Ох, як мені щиро плакалось...* (Р. Андріяшик); *Йому було соромно, що він плаче, але він нічого не міг поробити — плакалось — і все!* (Ю. Логвин); *Сумно їй* [Галинці] *трохи, а трохи й гарно. Трохи плачеться, а трохи й співається* (М. Павленко).

ПЛАКА́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плака́т.** *Мати враз посвіжішала й, виходячи з весняних плакатних вулиць за містечко, з надією дивилась в теплу легко-бірюзову далечінь* (М. Хвильовий); *В руках у нього* [конвоїра] *була не страшна плакатна палиця, а просто собі лозинка* (О. Гончар); *Так люблю дітей, так хвилююся за їхнє майбуття, що певна: фраза "діти — наша надія" — не лише плакатний лозунг, а сутність нашого суспільства* (О. Бердник); *Протовхавшись до газети, побачив* [Льончик], *що вона переколота — тим боком, де був плакатний малюнок* (Н. Околітенко); // Признач. для виготовлення, малювання плакатів. *Плакатні (плоскі) пера дозволяють креслити таблиці з лініями заданої товщини, ними зручно виконувати написи рубаними шрифтами* (з навч. літ.); // Який виготовляє плакати. *Плакатний майстер.*

2. *перен.* Схожий на плакат яскравістю барв, простотою малюнка і т. ін.; власт. плакатові, плакатам. *Вона говорила плакатні слова, .. які здаються офіційними, .. але в її вустах .. вони ставали зрозумілими й потрібними* (В. Собко).

ПЛАКА́ТНИК, а, *ч.* Художник, що малює плакати (у 1 знач.). *До образу Івана Франка художник Василь Касіян звертався неодноразово, створивши серію робіт, як портретист, плакатник, ілюстратор* (із журн.).

ПЛАКА́ТНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **плака́тник.** *Працювати плакатницею.*

2. Шафа-пенал для зберігання плакатів, креслень та іншої наочності в освітянських закладах. *У навчальному закладі є препараторська, в якій розміщена плакатниця (для плакатів, історичних карт та ін.), спеціальні стелажі для підручників і посібників* (із журн.).

ПЛАКА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **плака́тний** 2. *Для творчості експресіоністів характерні нервова емоційність та ірраціональність, фрагментарність і плакатність письма, позбавленого прикрас, схильність до контрастування барв, гротескність, гіперболізація, використання символів* (з навч. літ.).

ПЛАКА́ТНО. Присл. до **плака́тний** 2. *Старий комбайнер в окулярах на лобі, плакатно сидячи на вгрузлому в землю колесі, розімне обмазученими* [брудними від мастила] *нігтями сигарету і, долаючи лють, зведе розмову на загальне* (Є. Пашковський).

ПЛАКЕ́, *невідм., с., спец.* Виріб з металу або деревини, покритий іншим металом, іншою деревиною для оздоблення, захисту від псування і т. ін. *Окрасою міського музею вважають колекцію дерев'яних і металевих плаке, виготовлених місцевими умільцями* (з газ.).

ПЛАКО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **плакува́ти.** *На променевих кістках зап'ясть знаходилися пластинчасті браслети з шарнірними щитками, плаковані золотою фольгою і прикрашені сердоліками* (з наук. літ.); *У другій чверті II тис. до н. е. на теренах України переважає система прикрас індоіранського населення — носіїв культури багатоваликової кераміки, серед яких коло жіночих прикрас складають жолобчасті округлі скроневі кільця, іноді плаковані золотом, гривні з крученого та плавкого дроту, рурчасті пронизки та ін.* (з навч. літ.).

ПЛАКОДО́НТ *див.* **плакодо́нти.**

ПЛАКОДО́НТИ, ів, *мн. (одн.* **плакодо́нт,** а, *ч.), палеонт.* Ряд викопних хижих морських рептилій підкласу синаптозаврів мезозойської ери, схожих на черепах. *Плакодонти мали черепахоподібне тіло, вкрите плескатим панциром* (з наук.-попул. літ.); *На задній стінці пащі плакодонти мали великі плоскі зуби, що допомагали перемелювати молюсків і ракоподібних, якими плакодонти харчувалися* (з навч. літ.).

ПЛАКО́Р, у, *ч., екол.* Плескатa й слабохвиляста вододільна ділянка, в ґрунтовому і рослинному покриві якої найкраще виявлено типові зональні риси. *На плакорах найпослідовніше простежуються рослинність і ґрунти певної зони* (з наук.-попул. літ.); *Під лісовою зоною біогеографи розуміють територію, на плакорах якої едифікаторну роль відіграє деревна рослинність* (з навч. літ.).

ПЛАКО́РНИЙ, а, е, *екол.* Прикм. до **плако́р.** *Основною ґрунтоутворювальною породою плакорних ґрунтів є леси і лесоподібні суглинки* (з наук. літ.); *Урочище Теремки є вирівняною, без ярів і балок, плакорною територією, на якій переважає лісова рослинність* (із журн.).

ПЛА́КСА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **плаксі́й** 1. *Через два роки виходилось* [дитя], *і такий з нього гарний хлопець став, що кому не скажеш, що це той плакса, що хирів, то й віри не йме* (О. Стороженко); — *Ех, бабська натура! А ще просять — зостанься з ними жити. Що за життя козакові з такими плаксами!* (П. Куліш); *Не думайте, будь ласка, що Ніна плакса. Ні... Вона ніколи даремно не рюмсає* (О. Копиленко); *Сестри-плакси хникали над сріблом луски, жаліли рибок* (Є. Пашковський).

ПЛАКСИ́ВИЙ, а, е. 1. Який часто плаче, схильний до плачу, сліз. *Була в мене одним одна менша сестра, але така вередлива та плаксива, що й гулять і бавиться з нею було не можна* (І. Нечуй-Левицький); *— Недарма тебе, таку плаксиву, баба Секлета під калиновим кущем ізнайшла! Усе тобі кисло!* (Остап Вишня); *В Плаксія було три дочки І плаксивих три сини* (В. Симоненко); * Образно. *Вийшов Богун із свого намету. Глянув на плаксиве небо — скривився* (Я. Качура).

2. Який звичайно буває під час плачу. *Голос в Андрія тонкий, плаксивий* (М. Коцюбинський); *Його голос несподівано змінився, став дитячим, плаксивим, брутально верескливим* (А. Кокотюха); *Вона буде видавати плаксиві звуки, намагатиметься намастити щоки і очі слиною, вдаючи, ніби плаче* (Г. Пагутяк); // Зволожений сльозами (про очі). *Старий зводить на Гуторовича безбарвні плаксиві очі і витирає зморщені губи* (З. Тулуб).

3. Сповнений безнадією, смутком, жалем; перейнятий чутливістю, сентиментальністю. [Н а с т я:] *Та тьфу на вас! Що се ви вигадали такої плаксивої* [пісні]! (І. Франко); *— Я хочу танцювати. Мені набридли ці плаксиві вірші!* (Ю. Покальчук); * Образно. *Значить, не обгородилося пасікою і лісами моє життя, не чадить плаксивою свічечкою* (М. Стельмах).

ПЛАКСИ́ВИЦІ, виць, *мн. (одн.* **плакси́виця,** і, *ж.), розм.* Хворобливий стан дитини, коли вона безугавно плаче. *На дітей плаксивиці насилають — все плаче дитя та й плаче* (А. Свидницький); *— Коли б оце я була на її* [Галі] *місці, то я б і довіку не погнала корів, — прикинулась би такою недужою, хоч присвятитись: ухопили б мене .. і пропасниця, і пристріт, і .. крикливиці, і плаксивиці, і всяке горохове лихо...* (Л. Яновська); *Народні назви захворювань найчастіше відбивали їхні зовнішні ознаки та прояви (жовтяниця, плаксивиця та ін.)* (з навч. літ.).

ПЛАКСИ́ВИЦЯ *див.* **плакси́виці.**

ПЛАКСИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість і стан за знач. **плакси́вий.** *Лариса у школі, як ніхто, відзначалася плаксивістю. Завжди ревла* (Яків Баш); *— Чого ти до мене причепився? Іди по дратву по свою, — з нотками плаксивості промовив Ігор* (І. Багмут); *— Газети часто помагають, — нагадав мій батько. — Помагають? — в Євгеновім голосі виразно вчулася плаксивість, йому-то вже напевне ніхто й ніщо не могло допомогти* (П. Загребельний); *Дитячий риніт характеризується втомлюваністю пацієнта, зниженням апетиту, пітнінням, плаксивістю, порушенням сну* (з навч. літ.).

ПЛАКСИ́ВО. Присл. до **плакси́вий** 2. [Є в д о к і я К о р н і ї в н а:] *Оцього я вже не знесу! Це вже мене до сліз доводить! І така, і сяка.., і дурна, і без'язика. (Плаксиво). Ти забув, що я твоя жінка?* (І. Нечуй-Левицький); *Поскаржився* [хлопець] *плаксиво: — Оце доділився. Сам випросив — сам і без хліба лишився* (Ю. Збанацький); *У старого Кібкала, як і у Василя, брови завжди зобиджено стремлять угору, губи плаксиво опущені* (Григір Тютюнник); *Виходячи з магазину, вони чули, як плаксиво причитувала продавщиця і як сміялися дівчата-студентки* (В. Нестайко); * Образно. *У невеличке простеньке вікно, заквітчане гірляндами лілій, плаксиво дивиться сірий день* (В. Винниченко).

ПЛАКСІ́Й, я́, *ч., розм.* 1. Той, хто часто плаче, схильний до плачу, сліз. *— Я лише рюмсів і плаксіїв не люблю* (І. Франко); *Катруся ніколи, ніколи не стане плакати. Вона сама не любить плаксіїв* (О. Донченко); *Арсен оглянувся на плаксія, суворо крикнув: — Ну, нічого тут нюні розпускати! І без того кисло* (В. Малик); *Володя Барабаш — плаксій. Варто його зачепити, як він уже в сльози* (В. Нестайко).

2. *перен.* Той, хто завжди плачеться (у 1 знач.). *В такі хвилини треба обов'язково зайнятися справами, бо від цих роздумів можна стати плаксієм* (А. Дністровий); *Вадим не належав до плаксіїв, які пасували перед будь-якими життєвими труднощами і, не вірячи у те, що можуть досягти успіху у тій чи іншій справі, вважали за краще ніяких справ не починати* (В. Хрущак).

ПЛАКСІ́ЙКА, и, *ж., розм.* Жін. до **плаксі́й.** *Така плаксійка: є чого, нічого, — усе плаче* (Сл. Б. Грінченка); *Ти ж знаєш, що я не плаксійка... І за ці дурні рюмси не гнівайся, і за все...* (Є. Доломан); *Талочка не захотіла вставати і — я ж казала, що вона плаксійка! — почала рюмсати* (Л. Письменна); *Я знову подумала, що Ліл, мовчунка Ліл, плаксійка Ліл, якій завжди ввижаються нісенітниці, помилилась або просто пожартувала з нами* (І. Роздобудько).

ПЛАКСУ́Н, а́, *ч., розм.* Те саме, що **плаксі́й.** *— Бий! .. Так, так його! .. — Почувся плач, і зразу десять голосів, кривлячи плаксуна, покрили його* (Панас Мирний); *Мамині синки і плаксуни, що хворобливо реагували на грубі витівки шкільних ветеранів, нічого від того не вигравали і лише накликали на себе зневагу* (С. Добровольський); *— Ти запам'ятай одне: в'юни які спритні, а й тих у підрешітку ловлять. — Не лякай, я не з плаксунів* (Григорій Тютюнник).

ПЛАКСУ́НЯ, і, *ж., розм., рідко.* Жін. до **плаксу́н.** *Плаксуня почала вередувати і плакати. Що не робив король і королева, та ніяк не могли заспокоїти дочку* (з казки); *— Ну, заходьте до свого Романа, плаксуні...* (В. Бабляк).

ПЛАКСУ́ХА, и, *ж., розм.* Жін. до **плаксу́н.** *— Швидко, мабуть, вернеться наша плаксуха з міста* (С. Васильченко).

ПЛАКУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до плакування (у 1 знач). *Запропонований пристрій для лазерно-ливарного виготовлення біметалів гарантує низьку вірогідність відокремлення плакувального шару в процесі подальшого використання біметалу* (з наук.-техн. літ.); // Признач. для плакування. *Механічну міцність корозійностійких біметалів забезпечує метал-основа, а стійкість в агресивних середовищах — плакувальний метал* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАКУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто займається плакуванням (у 1 знач.). *Антикорозійне покриття труб здійснюється під керівництвом плакувальника вищої кваліфікації* (з навч. літ.).

ПЛАКУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **плакува́льник.** *Вакансії плакувальниці в оголошеннях дівчата не знайшли* (з газ.).

ПЛАКУВА́ЛЬНЯ, і, *ж., спец.* Плакувальна майстерня. *У плакувальні працювали тільки особи чоловічої статі* (з газ.).

ПЛАКУВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **плакува́ти.** *Для з'єднання матеріалів використовують нові методи плакування, які поєднують техніку плавлення лазерними й електронними променями, а також енергію поверхневого тертя* (з наук.-попул. літ.); *Для плакування застосовують метали і сплави, що мають високу зварюваність: вуглецеві й кислотостійкі сталі, дюралюміній, сплави міді* (з навч. літ.); *При фортечному плакуванні земляні укріплення вважають переконливим захистом від розмивів і зсувів* (з газ.).

2. Верхній шар, покриття плакованих виробів із металу або дерева. *Масова частка металу плакування залежить від типу карбіду, діаметра частинок і режимів процесу* (з наук. літ.); *Важливою особливістю “сердолікового” стилю пізньоримського часу є нанесення на бронзову основу рельєфного орнаменту, який потім відбивається на плакуванні* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, спец.* 1. Покривати вироби з металу або деревини іншим металом, іншою деревиною для оздоблення, захисту від псування і т. ін. *Сталь захищають міддю, томпаком, алюмінієм; дюралюміній плакують чистим алюмінієм* (з навч. літ.); *Плакувати меблі.*

2. Обкладати дерном схили насипів, укосів і т. ін. для захисту від руйнування водою. *Для захисту від стихійних явищ схили фортеці плакували трамбованою землею* (з навч. літ.).

ПЛАКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **плакува́ти.** *Основу ювелірного виробу другої половини II — середини III ст. н. е. складала бронзова платівка, лицьовий бік якої плакувався золоченою срібною платівкою* (з наук. літ.); *Авіаційні конструкції, виготовлені з листових алюмінієвих сплавів, плакуються технічним чистим алюмінієм* (з наук.-техн. літ.).

ПЛАКУ́Н, а́, *ч.* Багаторічна трав'яниста медоносна рослина родини плакунових. *На листі плакуна є великі водяні продихи, які виділяють надлишок води при підвищеній вологості* (з навч. літ.); *Великими суцільними масивами рожевіє плакун* (І. Багряний); — *Іванів день уже минув, де тепер того плакуна нарвеш? — роздумливо мовив осавул і крикнув: — А ще яка трава є?* (В. Чемерис).

ПЛАКУНО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плаку́н.** *Плакуновий корінь відганяє злі чари* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **плакуно́ві,** вих, *мн.* Родина дводольних багаторічних рослин, що містять дубильні речовини. *Представники плакунових є переважно трав'янистими рослинами, рідше чагарниками та деревами* (з навч. літ.); *Плакунові ростуть на берегах річок, озер, на вологих заливних луках по всій Україні* (із журн.).

ПЛАКУ́ЧИЙ, а, е. 1. Який часто плаче, схильний до плачу, сліз; плаксивий. [Кум:] *Плаксуном не буде* [Омелько] *зроду: Не плакучого він роду!* (Олександр Олесь); *Мовчать* [чоловіки], *що подієш з такими плакучими бабами* (У. Самчук); * Образно. *Він насадив тоді довкола себе жовтих плакучих квітів, що припиняли плакати лиш на годину до заходу сонця й за годину до світанку* (І. Карпа).

2. Схожий на плач, який нагадує плач. *Коло неї* [молодиці] *двоє маленьких діток божевільне* [божевільно] *заводили тонким плакучим заводом...* (Панас Мирний); // Дуже сумний, журливий (про музику, пісню і т. ін.). *Починає було Марина пісню, сидячи .. в хаті. І пісня та не дрібна, не швидка та весела, а жалібна, витяжна, плакуча* (І. Нечуй-Левицький); *То було божевільне поривання наболілої душі, нерозгадане почування повного серця, котре він не знав, як збути, і переливав у голоси плакучих мелодій* (С. Єфремов).

3. *перен.* Який має звислі довгі стебла, гілки (про дерева, кущі, трави). *Довгі плакучі трави крили тепер боки гори, дзвінки корів обзивались, як далеке зітхання* (М. Коцюбинський); *Наче подорожній, стукала у вікно обмерзла гілка плакучої берези* (М. Стельмах); // Опущений донизу, звислий (про гілки таких дерев, кущів, стебла трав). *Тихо, журливо кива голо́вою, Віттям плакучим верба* (Леся Українка); *Придорожня береза вже гойдала на плакучих гілках зелений димок брості* (М. Стельмах); *На кінці острівка росли найвищі пальми і кілька старезних-престарезних верб, що мочили своє плакуче віття у темній воді* (Ю. Логвин); *Десь зовсім поряд закрапотіла з плакучого листя роса* (Є. Пашковський).

△ **Плаку́ча верба́** *див.* **верба́.**

ПЛАН[1], у, *ч.* 1. Креслення, що відбиває на площині в умовних знаках і певному масштабі місцевість, предмет, споруду і т. ін.; аркуш паперу, шматок тканини і т. ін. з таким кресленням. *Купив зараз план города* [Рима] *і пустився в дорогу* (М. Коцюбинський); *Вміють* [курсанти] *скласти план місцевості* (І. Багмут); *Бойчук дістав план санаторію і накреслив місця постійного перебування італійців і траєкторії їх пересування* (Д. Білий); // Будова, розташування частин чого-небудь. *Посеред площі величезна будова, ще не скінчена: колонади, подекуди ще без капітелів* [капітелей], *але поставлені по виразному плану* (Леся Українка).

2. Задум, проєкт, що передбачають перебіг, розвиток чого-небудь. — *Слухайте ж, який у мене план .. Ми ходімо просто до Короликового гнізда і заберім у неволю його дітей* (І. Франко); *План, як проскочити у сад до Бондаренчихи Марини Василівни, визрів у нього відразу* (І. Сенченко); *Наступний вихідний — неділя — взагалі минув якось невиразно, безбарвно, поламавши всі мої особисті плани, укладені заздалегідь* (О. Шугай).

3. Заздалегідь накреслена програма господарських, культурних, оборонних та ін. заходів, що передбачає порядок і термін здійснення їх; текст, документ із викладом такої програми заходів. *Після тривалих кровопролитних битв військо відходило, згідно з стратегічним планом командування* (О. Довженко); — *Ви, може, спізнитесь на засідання, забудете години календарного плану, не підете обідати, щоб тільки завернути на Володимирову гору й звідти глянути на Дніпро* (Б. Антоненко-Давидович); *За планом роботи експедиції першу поштову ракету ми мусимо відправити з документами, фото- і кіноплівкою* (В. Владко); *Сонце не встигло й роси на вгородах спити, а Лобода та Заброда — накреслити стратегічний план дій на сьогодні та завтра, як потріпаний газик стояв уже біля колгоспної контори* (Микита Чернявський).

4. Порядок розміщення частин якого-небудь викладу, його композиція. *Чим більше думаєш над планом повісті, тим ширші горизонти відкриваються* (М. Коцюбинський); *Побудова твору, його композиція визначаються рядом причин, де на першому плані перебувають особливості ідейної концепції, життєвий досвід, нарешті, сам характер таланту* (з наук. літ.).

5. *з означ.* Положення предмета в перспективі з погляду віддаленості його від глядача. *Вздовж всього середнього плану, навкіс, з лівого боку авансцени і в глибину саду йде відкрита галерея — переходи* (І. Кочерга); *З панорами камера переходить на середній план: перед княжою брамою на вітровіїнім пагорбі, як білий і чорний ворони: чорноризець Іларіон і Мирко, отрок з Любеча* (Г. Тарасюк); *Там, де дівчата позували на середньому плані, їх взагалі не видно* (А. Кокотюха).

6. *з означ.* Сфера вияву чого-небудь або спосіб розгляду чогось. *“Слово о полку Ігоревім” — безсмертне. Воно в зовсім новому тоні й плані прозвучало у Павла Тичини* (М. Рильський).

Вхо́дити в пла́ни (в розраху́нки) *див.* **вхо́дити; Дава́ти / да́ти план** *див.* **дава́ти.**

(1) Дру́гий (за́дній) план: а) який не є головним за значенням, роллю і т. ін.; другорядний. *Надійшли події, які відсунули все на задній план* (В. Винниченко); *Завжди висували* [освітні органи] *відповідне гасло і під ним мобілізували свої сили, залишаючи на другому плані решту завдань* (В. Еллан-Блакитний); *Те, що було твоїм і нічиїм більше, відсунулося кудись на задній план, зависло, як програма на моніторі в чеканні перезавантаження системи* (О. Забужко); *Навчання поволі добігає кінця, зрештою, це на задньому плані, є купа справ* (С. Процюк); *Вона* [мати] *мудро залишалася на задньому плані і робила вигляд, ніби батько і справді вирішує у нашій сім'ї все, хоча усвідомлювала, що насправді все тримається на ній* (Н. Сняданко); б) який є найдальшим до глядача, спостерігача. *Далі, на задньому плані, виднілося ще щонайменше десяток станцій, між якими сновигали кораблі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *На задньому плані я намалював і себе самого; всі сказали, що вийшло дуже схоже* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); **(2) Пе́рший (пере́дній) план,** *зі сл.* в и х о д и т и, в и с у в а т и с я, п е р е б у в а т и *і т. ін.:* а) який має найважливіше значення або відіграє головну роль; першорядний. *В Даньковім житті, замість регентового камертона, знову на передній план виступила чабанська ґирлиґа* (О. Гончар); *Вона* [цікавість] *лишилась, однак на перший план вийшли інші почуття, стали головними спонукальними причинами, головними моделями поведінки* (І. Росоховатський); *Ми всі живемо в єдиному християнському світі, де на перший план повинні ставитися проблеми людської гідності, її цінності й захисту* (П. Загребельний); *На передній план виходять прості людські переживання, вічні тривоги й любовні сумніви, ідентичні у всіх точках планети* (Н. Сняданко); б) який є найближчим до глядача, спостерігача. *На передньому плані дві закути для свиней, між ними вузький прохід, де складено зілля і всяку годівлю* (Леся Українка); *Табір Хмельницького під Жовтими Водами. На передньому плані велике шатро гетьмана* (О. Корнійчук); *На передньому плані тої висоти бовваніють чахлі кущі невисокого чагарнику, трохи далі — зграйка обшмаганих, обчуханих осокорин* (Є. Доломан); **Пору́шувати / пору́шити пла́ни** *див.* **пору́шувати; Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план** *і т. ін.)* *див.* **прово́дити.**

△ **(3) Зустрі́чний план** — в СРСР: план, планування трудовим колективом досягнень, скорегованих у бік підвищення. *Твердий план хлібозаготівель і зустрічний план виконали, до созу, який ще восени пробували заснувати тут, вступати відмовились, хазяйнують самі* (В. Земляк); *Тільки-но Чорножукови полегшено зітхнули, спільними зусиллями сплативши податки із двох дворів, як їм вручили папір, де йшлося про "зустрічний план податків"* (С. Талан); **(4) Пото́чний план <Пото́чне планува́ння>** — план, планування на найближчий час. *Для всіх учасників лінгвістичного діалогу має бути чітко визначене коло наукових обов'язків, які випливатимуть із перспективного та поточного плану робіт, де буде відображено ролі й завдання кожного учасника* (з наук. літ.); *Поточне планування передбачає забезпечення виробничої операційної діяльності всіма видами матеріальних ресурсів на плановий рік* (з навч. літ.); — *На стадії реалізації плану при оперативному плануванні виробництва завдання в кінцевому підсумку полягає в забезпеченні передбаченого в поточному плані рівня планових та оціночних* [оцінювальних] *показників* (П. Загребельний).

◊ **Віді́йти́ (відступи́ти, відсу́нутися** *і т. ін.)* **/ відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися** *і т. ін.)* **на за́дній (дру́гий) план** *див.* **відхо́дити; Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план** *див.* **відсува́ти; (5) Наполео́нівські пла́ни,** *ірон.* — грандіозні, масштабні плани, які навряд чи можливо здійснити. *Тоді ти розшукала в якоїсь... леді Бе Миколу, виклала йому свій наполеонівський план і стала чекати* (Г. Тарасюк); *Ще в жовтні, коли в редакції .. мова зайшла про Лейпциг та Ерфурт, кореспондент-організатор капітан Филимонов присоромив мене, що я, мовляв, маю наполеонівські плани* (О. Шугай); **Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план)** *див.* **ста́вити.**

ПЛАН[2], у, *ч., розм.* Одна зі сленгових назв марихуани. *Старшина Рарог насторожився: йому був трохи знайомий оцей характерний запах. Гашиш або "план", як звуть його рецидивісти?.. Ні, щось інше, але, мабуть, теж наркотик, бо очі в старого враз заблищали, рухи стали жвавіші* (М. Дашкієв); *Їй* [Насті] *пасувала б тоненька троянда в долоні, а не набита планом цигарка, але мені що до того, .. кожен живе як бажає* (І. Андрусяк).

ПЛАНА́РІЇ, ій, *мн. (одн.* **плана́рія,** ї, *ж.).* Родина дрібних болотяних, річкових і ґрунтових плоских червів із класу війчастих. *У плоских червів (планарій, сисунів, ціп'яків) жіночі й чоловічі гамети водночас утворюються в яєчниках і сім'яниках, а черевоногі молюски протягом життя змінюють свою стать* (з навч. літ.); *Довгі ніжки креветок здатні дістати з-під камінців планарій, різноманітні види п'явок та відкладені ними яйця* (із журн.).

ПЛАНА́РІЯ *див.* **плана́рії.**

ПЛАНА́РНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний із розташуванням в одній площині; площинний. *Перспективними сенсорами для ядерних випромінювань є планарні структури на основі кремнію, чутливі до іонізувальних та неіонізувальних втрат енергії* (з наук. літ.); *Планарні хвилеводи є важливими компонентами в побудові різноманітних інтегральних оптичних пристроїв* (з навч. літ.).

△ **Плана́рна техноло́гія** *див.* **техноло́гія; Плана́рний (пло́ский) граф** *див.* **граф[2].**

ПЛАНА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **плана́рний.** *Ефективність алгоритмів перевіряння на планарність має фундаментальне значення для візуалізації графів* (з навч. літ.).

ПЛАНА́РНО, *спец.* Присл. до **плана́рний.** *Шари монокристалічного кремнію в запропонованому фотоперетворювачі мають товщину 5–15 мкм, розміщені планарно на підкладці та ізольовані один від одного* (з наук.-техн. літ.).

ПЛА́НЕ́Р, а, *ч.* Безмоторний літальний апарат, який використовує в польоті надану йому початкову швидкість і висхідні потоки повітря. *Спочатку ми робитимемо літаючі моделі аеропланів, а потім... потім ми спробуємо взятися за справжній планер* (О. Донченко); — *Якщо ви познайомилися з майбутньою професією не в школі, то де, коли не секрет? — Не секрет. В авіаклубі. Поки що літаю на планері* (Г. Усач); *Пилипко вирізав дітям свистунів, фігурки звірів, майстрував ляльок, плів батіжки, навчився робити планери, запускав повітряних зміїв* (А. Кокотюха).

ПЛАНЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Теорія і практика керування планерами; мистецтво літання на планерах. *Видатний авіаконструктор О. К. Антонов є автором понад 200 наукових праць з питань літакобудування та планеризму. Під його керівництвом створено 52 типи планерів* (з наук.-попул. літ.); *Заняття планеризмом починається з ознайомлювального польоту разом з інструктором* (з навч. літ.); *Коктебель називають батьківщиною планеризму* (з газ.).

ПЛАНЕРИ́СТ, а, *ч.* Пілот планера. *Розповідав* [Васько] *про своє захоплення літаками, про гурток планеристів. Пообіцяв завтра взяти з собою* (А. Дімаров); — *Та то планеристи літають... Бачили по телевізору?! Видно, до параду на День Незалежності тренуються...* (Г. Тарасюк); *Саме в Одесі Сергій Корольов здобув перші практичні навички планериста й авіаконструктора* (із журн.).

ПЛАНЕРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **планери́ст.** *Серед найвідоміших українських спортсменів, які розвивають технічні й прикладні види спорту, варто назвати видатну планеристку, неодноразову рекордсменку світу Валентину Топорову* (із журн.).

ПЛАНЕ́РКА, и, *ж., розм.* Коротка виробнича нарада з обговорювання планів роботи. *Сьогодні понеділок, у нас в газеті ранішня планерка, і я вже запізнююсь* (Ю. Покальчук); *Коли планерка скінчилася, Тетянка смикнула мене за рукав. — Там уже другу годину якийсь чувак на тебе чекає* (А. Кокотюха).

ПЛА́НЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **пла́не́р.** *Я мусив завжди і в усьому самостверджуватися, щось доводив собі й іншим .. Ще учнем став майстром із шахів і планерного спорту* (І. Росоховатський); *У перші ж дні свого студентства Сергій став активним членом планерного гуртка і годинами пропадав в авіамайстернях* (із журн.).

ПЛАНЕРОДРО́М, у, *ч.* Місце стоянки, зльоту й посадки планерів. *На Тернопільщині перший планеродром був розташований в околицях не заліснених на той час схилів гір Лиса, Гостра й Сокілля, де існували термічні коридори* (з газ.).

ПЛАНЕРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до планерування, признач. для планерування. *При вимушеній зупинці двигунів у польоті гелікоптер може здійснювати планерувальний спуск і приземлення* (з наук.-техн. літ.); *Під час планерувального польоту крила птаха нерухомо розставлені під кутом 90 градусів відносно тіла, тому він під впливом сили тяжіння поступово втрачає висоту* (з навч. літ.).

ПЛАНЕРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **планерува́ти.** *Згодом куполи для планерування стали дедалі більше скидатися на крило з вузькими поздовжніми камерами, які під час польоту заповнюються зустрічними потоками повітря* (з навч. літ.).

ПЛАНЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Поступово, плавно знижуватися на планері або літаку з вимкнутим мотором. *У разі перешкод радіозв'язку безпілотник здатен планерувати деякий час у повітрі в автономному режимі* (із журн.); *Після заходу сонця експериментальний літак планерує до висоти 12–13 км і далі продовжує горизонтальний політ до світанку* (з газ.); // Поступово, плавно знижуватися. *Одна з найдивовижніших австралійських тварин — маленький цукровий літаючий опосум, який планерує з дерева на дерево на відстані близько 50 метрів* (з навч. літ.).

ПЛАНЕ́ТА, и, *ж.* 1. Небесне тіло кулястої форми, яке обертається навколо Сонця чи іншої зірки і світиться відбитим сонячним світлом. *Нова комета перетне орбіти Венери і Землі незадовго до того, як обидві ці планети проходитимуть через точку такого пересічення, Венера раніше, а Земля пізніше* (В. Владко); *Кость цілими годинами переповідав дівчині прочитані книжки про польоти космонавтів, про життя на інших планетах, про безмежжя Всесвіту* (Є. Доломан); *Науці відомо вісім великих планет Сонячної системи, до яких належить і наша Земля* (з наук.-попул. літ.); // Земна куля разом з людьми, що її населяють. *З натхненним поглядом живих блискучих очей, бабуся здавалася старою дріадою, що бачила юність землі, зістарілась з планетою, але все зложила у своїй пам'яті, як у просторій скрині* (Н. Королева); *А тоді якраз осінь була така гнила, здавалось, уся планета наскрізь розкисла* (Яків Баш); *Стоїмо на тому рубежі, коли планета, цей чудовий корабель людства, потребує захисту...* (О. Гончар); *Метеорити давно зруйнували б поверхню нашої рідної планети, знищили б усе живе, поховали б людство, якби не повітря* (С. Плачинда).

2. *перен., заст.* Те саме, що **до́ля¹** 1; планида. *Спитайте на Гончарівці, там ще тямлять, як розказували про неї* [Галочку] *діди і батьки наші і яка їй випала планета* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мені випала щаслива планета — родитися в степу. На жнивах* (О. Ковінька); — *Викосите яку десятину лугу, сіно привезете собі чи продасте. А робити доведеться в колгоспі: така наша планета* (М. Стельмах).

Конфігура́ція плане́т *див.* **конфігура́ція; Пара́д плане́т** *див.* **пара́д.**

ПЛАНЕТА́РІЙ, ю, *ч.* 1. Прилад, за допомогою якого демонструють розташування і рух планет та інших небесних тіл на куполоподібному екрані. — *Зараз планетарій покаже вам орбіти Землі, планет і гіперболу комети* (В. Владко); *За допомогою мобільного планетарію вчителі астрономії давно вже моделюють на уроках рух планет і зірок* (з газ.).

2. Культосвітній заклад, у якому читають лекції з астрономії й демонструють розташування і рух планет та інших небесних тіл за допомогою такого приладу. *Там, у планетарії, відчувалася неприродність небесної проєкції, а тут все було життєво, тривожно, переконливо, подих тайни і глибинної реальності пронизував темно-фіолетову безодню й самоцвіти галактичних спіралей* (О. Бердник); *Далі на тлі неба круглі без хрестів бані вимальовуються — колишній костьол, теперішній антирелігійний планетарій* (В. Нестайко); * Образно. *Насправді зір не існувало — то були світлові ефекти. Увесь цей світ виявився величезним, майстерно спорудженим планетарієм* (М. Руденко).

ПЛАНЕТА́РНИЙ¹, а, е, *спец.* Який може обертатися одночасно навколо своєї осі та іншого предмета. *У планетарного міксера крім вінчиків обертається і платформа, на якій вони закріплені. Так продукти змішуються ретельніше, а кінцева маса виходить більш однорідною* (з наук.-техн. літ.); *У майстерні домашнього майстра хоча б одне з пристосувань має планетарний редуктор* (із журн.).

ПЛАНЕТА́РНИЙ², а, е. 1. Прикм. до **плане́та** 1. *Небо над ним* [Баглаєм], *блакитний купол собору планетарного, без іржі, без хмарини, лише десь по обрію підніззя цього небесного купола реактивний* [літак] *тасьмою підперезав* (О. Гончар); *Зоря .. за спектром випромінювання трохи червоніша за Сонце .. Має планетарну систему — від семи до дванадцяти планет* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вік .. ділянки планетарної кори — близько чотирьох мільярдів стандартних років* (В. Єшкілєв).

2. Який охоплює всю земну кулю, увесь світ, усе людство; всесвітній. *Морські шляхи, прокладені до інших континентів, відкрили канали для формування планетарного економічного організму* (О. Бердник); *За цими планетарними думками незчулася, як майже вибралась із дачного лабіринту* (Г. Тарасюк); — *Я хочу, щоб ти дзвонила мені щодня. Бодай дзвонила, Бо я думатиму, що ти полинула у планетарному світлі на небеса. Ти обіцяєш мені?* (В. Шкляр); *Існує земне, планетарне тяжіння. Чому ж тоді люди не можуть тяжіти одне до одного, силою своїх спрямованих почуттів впливати на хід рефлексій, думок?* (О. Шугай).

△ **Планета́рні тума́нності** *див.* **тума́нність.**

ПЛАНЕТА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **плането́рний[2]**. *Розвиток матеріальної цивілізації і планетарності економічних зв'язків у Європі повинні були неминуче привести до появи нових галузей виробництва* (з наук. літ.); *Ідіостиль О. Гончара характеризується широтою узагальнення дійсності, масштабністю, планетарністю мислення, намаганням кожну проблему розглядати крізь призму долі свого народу, його держави* (з навч. літ.).

ПЛАНЕТА́РНО. Присл. до **планета́рний[2]**. *Мислити планетарно — це значить сприймати себе не тільки як індивіда і як громадянина тієї чи іншої країни, а як жителя нашої планети і як члена взаємопов'язаної людської спільноти* (з наук. літ.).

ПЛАНЕ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **плане́та** 1. *Цікаво, що високі температури планетних надр земна наука пояснювала гравітацією, а зоряні надра гравітація буцімто розігріти не здатна* (М. Руденко); *Космос справді великий, і навіть у межах однієї планетної системи не можна встежити за переміщенням усіх дрібних об'єктів — чи то метеоритів, чи астероїдів, чи зорельотів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Підлогу терас і великої зали вкривали сині килими із зображенням планетних кіл і жертовних чаш* (В. Єшкілєв).

ПЛАНЕ́ТНИК, а, *ч., заст.* Згідно з віруваннями українців, загадковий міфічний персонаж, що живе за хмарами і може вгадувати майбутнє на підставі розташування й руху зірок; астролог. *Іван .. кликав на тайну вечерю до себе всіх чорнокнижників, мольфарів, планетників всяких* (М. Коцюбинський); *— Буде планетником, що знатиме не тільки те, що було, що є, а й що буде* (П. Колесник); *У Луки позеленіли очі, але волі гніву давати боявся, з планетником краще не зв'язуватися, поробить — і одіж порветься, й нитки розлізуться, й шабля затупиться, і рушниця не вистрілить, і кінь окривіє...* (Ю. Мушкетик).

ПЛАНЕТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до планетографії, пов'язаний з нею. *Вивчення планет Сонячної системи спричинило введення планетографічних систем координат, що практично є цілком аналогічними системі координат географічних* (з наук. літ.).

ПЛАНЕТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, завданням якого є опис планет Сонячної системи. *Одним із важливих завдань планетографії є вивчення карт планет Сонячної системи та їхніх супутників* (з навч. літ.).

ПЛАНЕТОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із планетознавства. *Автор монографії наголошує на важливих для планетознавців проблемах розвитку та розроблення методів теорії перенесення випромінювання* (з наук. літ.).

ПЛАНЕТОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Розділ астрономії, що вивчає планети. *Одним з актуальних завдань сучасного планетознавства залишається дослідження процесів походження й еволюції малих тіл різних динамічних класів та їхніх взаємозв'язків у Сонячній системі* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАНЕТО́ЇД *див.* **плането́їди.**

ПЛАНЕТО́ЇДИ, ів, *мн. (одн.* **плането́їд,** а, *ч.), астр.* Малі планети; астероїди. *Седна — найбільш віддалений та найхолодніший планетоїд з усіх відомих у Сонячній системі* (з навч. літ.); *Яків довідався новину: вчені вирішили вважати Плутон планетоїдом, а не планетою* (Любко Дереш).

ПЛАНЕТОЛІ́Т, льота, *ч.* Космічний корабель для міжпланетних польотів. *Він спробував згребти рослини з борту планетольота, й вони піддалися, проте нові негайно потягнулися туди — легкими хвилями, ніби конденсуючись з повітря* (Н. Околітенко); *До комплекту* [модуля] *входять п'ятитонний гвинтокрилий планетоліт з інфраквантовим комп'ютером, три простіші планетольоти, буровий пристрій та ракетна капсула* (В. Єшкілєв).

ПЛАНЕТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із планетології; планетознавець. *Зразки міжзоряного пилу, досліджені планетологами, є першою виявленою матерією, якої не торкнулися потужні події, що відбувалися на зорі існування Сонячної системи* (із журн.); *Деякі планетологи вважають, що навіть у давні часи Марс міг бути занадто холодним для постійного існування океанів і його вода могла перебувати в рідкому стані лише в часи виверження вулканів* (з газ.).

ПЛАНЕТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до планетології, пов'язаний з вивченням планет. *Планетологічний інститут оприлюднив фотографії району Марса, де понад три мільярди років тому могло бути озеро, заселене живими організмами* (із журн.).

ПЛАНЕТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук, що вивчають утворення планет, їхні фізичні властивості й хімічний склад; планетознавство. *Нині основна увага планетології зосереджена на вивченні структури й внутрішньої будови окремих сфер планет земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) та Місяця* (з наук. літ.).

ПЛАНЕТОХІ́Д, хо́да, *ч.* Машина, признач. для пересування на інших (поза Землею) планетах. *Попередні розрахунки показують, що, наприклад, на планеті Марс достатньо атмосфери, щоб плаваючі планетоходи могли ковзати над його піщаною поверхнею* (із журн.); *Представлена на виставці модель планетохода зацікавила відвідувачів* (з газ.).

ПЛАНИ́ДА, и, *ж., заст.* Доля *(див.* **до́ля[1]** 1); планета (у 2 знач.). *Така вже планида надійшла* (Номис); *— Кому яка планида випала, так тому й буде на роду. Тут, як кажуть, вище себе не стрибнеш* (В. Чемерис); *Не знав* [Микола], *що й думати. Якесь затяте невезіння, якась планида, що обкрадає його навіть у дрібному, відбирає найменшу втіху* (В. Шкляр); *— Бути офіцерською дружиною — не моя планида. Я зробила й так для нього, що могла* (В. Лис).

ПЛАНИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Частина огорожі від стовпа до стовпа або планка в огорожі. *Він відсунув планицю, що правила за ворота, і спинився вражений* (Л. Смілянський); *Завернувши за ріг, побачив, що дві планиці в паркані відхилені* (Н. Околітенко).

ПЛАНІМЕ́ТР, а, *ч., геод., мат.* Прилад для наближеного визначення площі плоских фігур, обмежених замкненою лінією. *Планіметр дає можливість шляхом обведення контуру фігури будь-якої форми визначити її площу* (з наук.-техн. літ.); *Нині найпоширенішими є полярні планіметри з однією або двома каретками* (з навч. літ.).

ПЛАНІМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. *мат.* Стос. до планіметрії. *Виведення формул для обчислення площ планіметричних фігур (прямокутника, паралелограма, трикутника, ромба, трапеції, правильних многокутників) спирається на основні властивості площ* (з наук.-техн. літ.); *Оскільки через пряму й точку, що не лежить на прямій, можна провести єдину площину, то сформульована задача є планіметричною* (з навч. літ.); * Образно. *— З планіметричного думання ви починаєте переходити до думання стереометричного* (П. Колесник).

2. *геод.* Прикм. до **планіме́трія.** *Примхливий геометр і тут не зрадив себе: всі лінії, кути та площини були точно виміряні й суворо планіметричні* (Ю. Смолич).

ПЛАНІМЕТРИ́ЧНО, *геод., мат.* Присл. до **планіметри́чний.** *Дослідникові вдалося відтворити планіметрично точне відображення земної поверхні, що достовірно віддзеркалює поверхню з її особливостями* (з наук. літ.); * Образно. — *Досі ти студіював "Одіссею" .. планіметрично, як одну площу, на якій стоїш і сам* (І. Франко).

ПЛАНІМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ елементарної геометрії, який вивчає властивості фігур, що лежать на площині. *Шкільна геометрія складається з двох частин: планіметрії і стереометрії* (з наук.-попул. літ.); *Найпростішими фігурами в планіметрії є точка і пряма* (з навч. літ.).

ПЛАНІСФЕ́РА, и, *ж.* Карта із зображенням земної або небесної сфери у формі півкуль. *Моменти сходу чи заходу небесних світил можна визначити за допомогою рухомої карти зоряного неба, або планісфери, на якій є спеціальний накладний круг із лінією горизонту та меридіаном* (з навч. літ.).

ПЛАНІСФЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **планісфе́ра.** *Планісферні зображення.*

ПЛА́НКА, и, *ж.* 1. Невелика довгаста дерев'яна дощечка, металева пластинка, смужка тканини і т. ін. *Чернець показав козакові планку, приброблену до кори зсередини, щоб за неї братись, як зачинятись та одчинятись* (А. Кащенко); *Хлопчик проворненько скинув з себе блискучі чобітки й подерся по планках під саму стріху* (С. Васильченко); *Соснова планка під сподом лівого крила зламалась уночі, але ці крила пронесли його* [Артема] *в повітрі аж на край городу* (Б. Антоненко-Давидович); *На планці внутрішнього замка дверей добре видно слід інструмента, яким його пошкодили* (В. Петльований).

2. *перен.* Установлений рівень вимог до якісних, кількісних та ін. характеристик чого-небудь. *Останній день подання декларацій до податкової інспекції. Я можу не подавати. У мене зарплата не сягає податкової планки, і прибутків нема* (Л. Костенко); *Йому сьогодні не зарахують учорашній успіх, не дозволять жити минулими здобутками. Він щоденно мусить брати планку, встановлену на певній, бажано щораз вищій, висоті* (М. Слабошпицький); *Збоку було зображено графік, стрілка рішуче трималась угорі, очевидно, це був натяк на високо підняту планку оперативності та професіоналізму* (С. Жадан).

(1) О́рденська пла́нка — металічна, склопластикова або тканинна прямокутна пластинка, що кріпиться до одягу і вказує на наявність у носія певної державної нагороди. *На кухні, за столом своєї квартири, сидить дідок з орденськими планками на лацкані піджака* (В. Яворівський); *Ще кілька штук* [візитівок] *мало бути в кишені цього парадного піджака з коротенькою орденською планкою, який він змушений одягати двічі на рік* (Є. Кононенко); *На парадний мундир було пришпилено буденні орденські планки, що розмістились від лівого погона до пояса* (В. Кожелянко).

△ **(2) Прицільна пла́нка,** *військ.* — пристрій для прицілу в деяких видах зброї. *Крига мав рідкісного маузера взірця 1918 року з прицільною планкою на вісімсот метрів* (М. Андрусяк); * У порівн. *Мазур дивився в щілини очей, немов у прицільні планки* (Ю. Мушкетик).

◊ **Ста́вити (підніма́ти, підно́сити** *і т. ін.)* / **поста́вити (підня́ти, піднести́** *і т. ін.)* **пла́нку** *див.* **ста́вити; Трима́ти пла́нку** *див.* **трима́ти.**

ПЛА́НКОВИЙ, а, е. Зробл. з планок. *На більшості метеорологічних станцій встановлено планковий захист опадомірів від вітрових завихрень* (з газ.); // Який має форму планки, планок. *Передня стінка пристрою подає буряк на планковий транспортер, який приводиться в дію через гідромотор від гідравліки трактора* (з навч. літ.); *Планковий паркет.*

ПЛАНКТО́Н, у, *ч., біол.* Угруповання дуже дрібних рослинних і тваринних організмів, що населяють товщу води і через брак чи слабкість органів руху пасивно переносяться течією. *Розвиток планктону суттєво залежить від температурного режиму води у відповідну пору року* (з наук. літ.); *З огляду на розмір особин планктон і бентос у гідробіології поділяють на дрібніші групи організмів* (з навч. літ.); *Брали* [океанологи] *планктон, вивчали циркуляцію вод* (О. Гончар); *У воді стояв важкий густий запах з багатьма відтінками — так не пахли ні косяки риб, ні скупчення морських тварин, ні придонний планктон, ні рослини* (І. Росоховатський); *Толя Сливка тепер добре знає, що кит належить до класу ссавців, а не до класу риб і що харчується він дрібним планктоном, а не хробаками* (В. Нестайко); *Нічого розгледіти я не міг, лише де-не-де блимали іскорки, скидаючись на світіння планктону* (Ю. Винничук).

ПЛАНКТО́ННИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **планкто́н.** *Легеневі молюски — гермафродити із внутрішнім заплідненням, розвиваються без планктонної личинки* (з наук.-попул. літ.); *Планктонне населення рифів є поживою для коралів* (з навч. літ.); *Міріади планктонних організмів копошилися у воді, а на них чигали зграйки невеличких рибок* (П. Коломієць).

ПЛАНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **планува́ти**[1]. *Дивізія генерала Костецького тримала оборону на головному напрямі планованого гітлерівцями удару* (Л. Первомайський); *Хтозна, може, рятунок цього невдатного пияка важить на невидимих терезах більше, ніж планована ранкова робота над новою геніальною картиною?..* (С. Процюк); *Не було питань про ім'я чи прізвище, дату народження, місце проживання, планований час перебування* (Н. Сняданко); // **плано́вано,** *безос. пред. Журналістам повідомили, що у квітні плановано завершити ямкові ремонти, а до початку травня закінчити всі підготовчі роботи з проєктування та експертизи — щоб приступити до капремонтів* (з газ.).

ПЛА́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **план**[1] 2. *Економічні відносини між суб'єктами господарювання мають плановий характер і здійснюються на підставі відповідних адміністративно-владних актів* (з наук. літ.); *Управлінську інформацію поділяють на такі різновиди: планова, нормативна та ін.* (з навч. літ.); // Який складає виробничі плани та стежить за їх здійсненням. — *Ваше питання потрібно вирішувати у плановому відділі, — хмурить начальник широкі брови на свого інженера* (Микита Чернявський).

2. Який спирається на планування *(див.* **планува́ння**[1]**);** здійснюваний за планом. *Потяглися довгі валки полонених. Випавши з орбіти загального планового руху, брели поволі й без мети* (О. Довженко); — *Даремно ви гарячкуєте. У нас тут планове виробництво, а не... гурток юннатів* (В. Шкляр).

3. Передбачений, визначений планом *(див.* **план**[1] 1, 2). *Планові завдання збільшуйте* (Ю. Яновський); *Був* [крейсер] *недавно в плановому ремонті, все норма, готовий до морських навчань* (Ю. Бедзик); *Скільки разів зупиняли на станції реактори, скільки разів він власноручно виводив перший, другий і третій блок з робочого режиму на розхолодження для планової профілактики і ніколи не відчував найменшого страху* (В. Яворівський).

△ **Кома́ндна (пла́нова) еконо́міка** *див.* **еконо́міка.**

ПЛАНОВИ́К, á, *ч.* Фахівець зі складання виробничих планів. *Іван Іванович був за професією плановиком, а за покликанням — рибалкою* (Ю. Збанацький); *Пропонували* [працювати] *економістом, статистиком, плановиком, страховим агентом, а вона — агрономом* (Б. Харчук); *Аналітичну роботу з вивчення діяльності підприємства проводять економісти, плановики, бухгалтери, а також фахівці інших професій, які мають відповідний досвід і схильність до аналітичних досліджень* (з навч. літ.); // Працівник планового відділу установи, організації. *Микола Петрович за допомогою зятя влаштувався плановиком на великому заводі, де той працював* (Б. Антоненко-Давидович); *— Плановики наші теж по-бойовому мотаються, як на фронті .. Зверх плану вже є п'ять тонн* (А. Хижняк); *Знайомий уже Лободі трестівський плановик зустрів їх зовні ввічливо, але насторожено поглядав на Лободу* (Микита Чернявський).

ПЛАНОВИ́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **планови́к.** *Випурхнула плановичка із свого конторського гнізда. Помолоділа. А роботи багато. То в цехових організаціях, то засідає в комітеті, можна побачити її на першій зміні, на другій, у фабзавучі, гуртожитку* (В. Петльований); *Плановичка заводу, що сидить навпроти Василини, одриває од паперів очі: — Ти напиши: об'єктивні причини — недостатня механізація трудомістких процесів* (В. Дрозд).

ПЛА́НОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пла́новий.** *В сталінських органах безпеки досить послідовно додержувались певної плановости репресій: після ліквідації "Західної України" прийшла навесні 1933 року черга навіть до комуністів, що належали колись до інших партій* (Б. Антоненко-Давидович); *— Що означає, товариші, в таку пору .. зірвати посів гречки? Це означає — дати привід усім робити, як хочеш, що хочеш і коли хочеш; ввести анархію, знищити плановість роботи* (М. Стельмах); *Принцип плановості є визначальним у виробничій діяльності централізовано керованих економічних систем* (з навч. літ.).

ПЛА́НОВО. Присл. до **пла́новий** 2, 3. *Електрику, як пояснила хазяйка.., тут планово й позапланово вимикають двічі на день, а так усе в нормі* (І. Карпа); *На відміну від розселення людей по світу розповсюдження саламандр відбувалося планово й з великим розмахом* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Контроль за виконанням суб'єктами підприємницької діяльності ліцензійних умов здійснюється планово не більше одного разу на рік, а також згідно з рекламацією замовника або для розгляду питання щодо поновлення дії ліцензії* (з навч. літ.).

ПЛАНОМІ́РНИЙ, а, е. Здійснюваний за планом; плановий (у 2, 3 знач.). *— Пообіцяємо таке: подальшу планомірну програму послідовного підйому матеріального і культурного рівня народу на засадах пропорційного і динамічного розвитку народного господарства...* (І. Роздобудько); *Інститути розподілили між собою робочі сегменти, зайнявшись поступовою і планомірною підготовкою землян до переходу в еру нових цінностей* (Любко Дереш); *Між ними відбувалася не мимовільна спонтанність і гарячковість, як у Христини з Соломією, а планомірна й дуже обережна поступовість, наближення крок за кроком* (Н. Сняданко).

ПЛАНОМІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **планомі́рний.** *Навчальний план визначає основні риси навчального процесу, значною мірою зумовлює зміст і систему самостійної роботи студентів, передбачає її планомірність та послідовність* (з наук. літ.); *Для здійснення парламентської реформи необхідно виробити оптимальну систему законодавчої діяльності, яка забезпечувала б її планомірність, послідовність та системність* (з навч. літ.).

ПЛАНОМІ́РНО. Присл. до **планомі́рний.** *Солдати обох загонів планомірно обшукували всі закутки, підвода з двома чоловічками зупинилася коло сотника* (Ю. Яновський); *Двадцять сім днів пильно і планомірно готувався наступ* (В. Кучер); *— Навряд табір чи об'єкт, до якого ми прямуємо, згортали довго та планомірно* (А. Кокотюха); *Він завжди йшов твердо й рішуче, так начебто у спину дихав вогонь; начебто в ньому планомірно й невідворотно розкручувалася пружина, креслячи траєкторію, від якої він не смів відхилитися* (М. Матіос).

ПЛА́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пла́нка** 1. *Куточок вітринки був відгороджений планочкою* (Л. Первомайський); *Він був у всьому військовому, з портупеями через плече, тільки без погонів: на гімнастерці два ордени, а решта — планочки* (Григір Тютюнник); *З чотирьох легких липових планочок зв'язав верхню рамку. У ній теж просвердлив дірочки* (Ю. Логвин); *Всі з медалями, планочками, одні ветерани* (О. Ульяненко).

ПЛАНТА́Ж, ý, *ч., с. г., сад.* Глибокий обробіток ґрунту (перев. під виноградники та інші плодові насадження). *Дози й склад мінеральних та органічних добрив, що вносять під плантаж, визначають за рівнем родючості ґрунту* (з навч. літ.); *Спершу треба розрівняти бархан за барханом, а потім засіяти житом в кінці серпня, а наступної весни жито скосити, підійняти плантаж, внести добрива і ще раз засіяти житом, а навесні по ньому вже садитиметься виноград* (О. Гончар).

ПЛАНТА́ЖНИЙ, а, е, *с. г., сад.* Стос. до плантажу. *Ярусну та плантажну оранки проводять на велику глибину на ділянках для закладання садів, виноградників, лісосмуг та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Плантажна оранка на глибину 40–60 см з подальшим боронуванням забезпечує оптимальні умови для садіння фундука* (з навч. літ.); // Признач. для плантажу. *— Я, мамо, як ще трохи підросту, на трактор сяду, плантажні плуги поведу... Механізатор — чим погано?* (О. Гончар).

ПЛАНТА́ТОР, а, *ч.* Власник плантації (у 1 знач.). *Чи ми, немов невільники, під ляскіт канчука, На втіху злим плантаторам ударим тропака?* (Леся Українка); *Переполошені полісмени і плантатори розгублено дивилися на свого командира* (В. Малик); *Плантатор не пошкодував ні зусиль, ні грошей, щоб надати цьому святу належної пишноти* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // *перен.* Будь-який визискувач. *— Я знаю, ви молодий чоловік, ідеаліст .. У вас хлоп — то святий, а шляхтич — то тиран, плантатор* (І. Франко).

ПЛАНТА́ТОРСТВО, а, *с.* Заняття плантатора. *Системи соціальної стратифікації, що базувалися на рабстві, наприклад, плантаторство, були, як правило, нестабільними* (з навч. літ.).

ПЛАНТА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **планта́тор.** *Молоді плантаторські нащадки, що зібралися навколо багаття, весело гомоніли, співали, реготали, витанцьовували й навіть качалися по траві, аж поки втома переборола хміль* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Лунають голоси.., що нажиті вони* [мільйони] *ганебним плантаторським способом* (О. Гончар); // Належний плантатору. *З ділового центру роз'їжджалися додому, в передмістя, сусідні містечка та плантаторські маєтки службовці, поверталися в свої тісні убогі житла робітники-негри* (В. Малик).

ПЛАНТАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *с. г.* Прикм. до **планта́ція.** *У плантаційному господарстві країн Карибського басейну великого значення набуло вирощування цукрової тростини й тропічних плодів* (з навч. літ.); // Вирощуваний на плантації. *Основну частину сільськогосподарського експорту Латинської Америки становлять плантаційні культури: банани, кава, какао, цукрова тростина* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Велике землеробське господарство, в якому вирощують спеціальні технічні або продовольчі культури; земельна ділянка, належна такому господарству. *Різновидом латифундій були рабовласницькі плантації в Америці XVII–XVIII століть* (з навч. літ.); * Образно. *Працювали ми, як негри на плантації, але всі заробляли добре, а наші ролики мали успіх і перемагали на різних конкурсах* (І. Роздобудько).

2. *чого.* Велика земельна ділянка, відведена під спеціальну технічну або продовольчу культуру. *На плантаціях картоплі відбирали листки з яйцекладками комах, а також личинки другого та четвертого віку* (з наук. літ.); *Перед нею, мало не з-під ніг, збігали вниз по кам'яних горбах плантації тютюну й винограду* (М. Коцюбинський); *По один бік дороги милував очі безконечний лан озимини. По другий — малахітова плантація цукрових буряків* (Є. Кравченко); *Бредемо, пригинаючись, через величезні плантації соняшників, серед їхнього шорсткого, а де-не-де вже й зовсім зісохлого, чорного, ніби перепаленого листя* (О. Гончар).

ПЛАНУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до планування *(див.* **планува́ння[1]**), пов'язаний з ним. *Вводячи в план села пряму вулицю, .. треба збагачувати свій планувальний задум, використовуючи для цього і природні можливості, всю їх різноманітність* (О. Довженко); *Важливу роль у боротьбі з шумом відіграють архітектурно-будівельні й планувальні рішення при проєктуванні та будівництві промислових споруд* (з навч. літ.); // Який здійснює планування, займається плануванням. *Планувальна інстанція.*

ПЛАНУВА́ЛЬНИК[1], а, *ч.* Фахівець із планування *(див.* **планува́ння[1]**); той, хто займається плануванням. *У сучасній економічній теорії міст і регіонів планувальники мають справу з відкритою економікою та досить еластичною пропозицією робочої сили* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАНУВА́ЛЬНИК[2], а, *ч., с. г.* Пристрій для планування *(див.* **планува́ння[2]**). *У наступні роки після освоєння зрошуваних земель на їхній поверхні з'являються незначні нерівності у формі гребенів чи борозен, які усуваються за допомогою планувальників, волокуш та інших сільськогосподарських знарядь* (з навч. літ.).

ПЛАНУВА́ЛЬНИК[3], а, *ч., інформ.* Частина операційної системи, яка відповідає за почерговий доступ процесів до ресурсів комп'ютера (центрального процесора, пам'яті, периферійних засобів і мережі). *Операційні системи можуть містити до трьох різних типів планувальників: довготривалий планувальник (або планувальник дозволу виконання), середньотривалий планувальник і короткотривалий планувальник (також відомий як диспетчер)* (з наук. літ.).

ПЛАНУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **планува́льник[1].** *Компетентний планувальник (або планувальниця) має враховувати специфіку населеного пункту, архітектурні вподобання його жителів та перспективи розвитку* (із журн.).

ПЛАНУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **планува́ти[1].** *Ще восени і рано навесні посадили за її* [Марії Олександрівни] *плануванням молоді деревця, покопали грядки для її улюблених квітів* (О. Іваненко); *Тунелями потяглися* [в парку] *туєва алея, ялівцева алея, що зосталися ще від давнього планування...* (О. Гончар); *То був будинок так званого покращеного планування — з двоповерховими квартирами і фінською сантехнікою, про який, зітхаючи, говорили в усіх чергах їхнього мікрорайону* (В. Нестайко); *Територіальне планування є одним із невід'ємних атрибутів управлінської діяльності розвинених країн* (з наук.-попул. літ.).

△ **Пото́чний план <Пото́чне планува́ння>** *див.* **план[1].**

ПЛАНУВА́ННЯ[2], я, *с., с. г.* Дія за знач. **планува́ти[2].** *Планування проводять на вільних від посівів полях: навесні — до літньої сівби, влітку й восени — після збирання ранніх культур* (з навч. літ.); *Планування полегшує проведення поливу, підвищує продуктивність праці, поліпшує умови механізації сільськогосподарських робіт* (із журн.).

ПЛАНУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок., що.* 1. Складати план або проєкт (будівлі, споруди і т. ін.). *Давні будівничі-козаки, засновуючи тут, у безлюдних плавнях, свою обитель, свідомо, мабуть, планували, щоб видно було весь час їм оте, що збудували вони для своїх святинь* (О. Гончар).

2. Розмічувати яке-небудь місце під що-небудь відповідно до плану. *Приїздили вже архітектори, планували, прикидали, як і куди воно* [село] *повинно рости* (Остап Вишня); *Переставляли речі в кімнаті і планували, як розмістити дитину* (Т. Прохасько).

3. Складати план (у 2 знач.). *Друкарі тільки ввели його в редакційний комітет "Праці", а він уже планує роботу газети по-своєму* (П. Колесник); *Поверталися спустошені, аби через деякий час планувати нову експедицію....* (Г. Вдовиченко); // Визначати за планом термін виконання, здійснення чого-небудь. *Правління планувало повесні почистити один із старих ставків* (Ю. Мушкетик); *В сезон дощів важко щось планувати* (І. Карпа); // Мати намір зробити, виконати що-небудь. *Остап планував: сяк-так випасти* [теличку] *можна буде і без толоки — по шляху та по межах. А восени продати можна з прибутком* (А. Головко); *Вовка Онищенко планував собі стати олімпійським чемпіоном, а потім тренером* (В. Нестайко); *Весною він планував перебратися до Містечка і зараз майстрував химерний візок, що приводився у рух руками* (Г. Пагутяк); *Він планував заснувати невеличку фірму, яка налагоджувала б комп'ютерні мережі, і розповідав мені про те, як ідуть там справи* (С. Пиркало).

ПЛАНУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок., що, с. г.* Вирівнювати поверхню ґрунту (поливних, зрошуваних ділянок і т. ін.) механічним способом. *Планувати зрошувану площу.*

ПЛАНУВА́ТИСЯ[1], у́ється, *недок.* Пас. до **планува́ти[1].** *Коли ж вивів її на волю, сам потрапив до рук гестапо. Безглуздя, звичайно. Не так воно планувалося* (Д. Бедзик); *З такою ж послідовністю, але у зворотному порядку планувалось входження у планетну систему, до якої вони летіли* (М. Руденко); — *Наш теперішній палац у стилі глина-деревина планувався як тимчасове житло* (П. Запаренко); — *Коли ця операція лише планувалася, на її керівника було запропоновано більше сотні кандидатур, серед них і моя* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Поклацавши трохи кнопками телефона, набираючи переклад пісні, котру планувалося пустити в розкрутку, Марла знову втупилася у вікно* (І. Карпа).

ПЛАНУВА́ТИСЯ[2], у́ється, *недок., с. г.* Пас. до **планува́ти[2].** *Поверхня, придатна для первинного обробітку ґрунту, попередньо планується бульдозерами, грейдерами та скреперами* (з навч. літ.).

ПЛАНША́ЙБА, и, *ж., техн.* Деталь токарного верстата для закріплення оброблюваних виробів. *Планшайбу звичайно використовують для закріплення габаритних або ексцентричних деталей, або деталей неправильної форми, або інструмента в спеціальному відносно деталі положенні* (з навч. літ.); *Недоліком планшайби порівняно з патроном є трудомісткість установлення й центрування деталі по осі шпинделя* (із журн.).

ПЛАНШЕ́Т, а, *ч.* 1. Пристрій з екраном для візуального відображення інформації, признач. для її введення та редагування у графічній формі. *Літтл ввімкнув апаратуру і дістав із сейфа великий синоптичний планшет з картами* (М. Дашкієв); *Стоїш, чергуєш, в напрузі вдивляєшся в сітку прозорого плексигласового планшета, на якій сержант-обчислювач щораз виводить все нові й нові цифрові позначки* (О. Гончар).

2. *військ.* Плоска сумка з прозорим боком для географічних і топографічних карт. *Ховаю списане в планшеті серед карт* (Ю. Яновський); *Один із них* [військових] *поспіхом поліз до планшета, дістав і розгорнув карту, а той, що з біноклем, все ще дивився на мене* (А. Дімаров); *У планшеті, перевішеному через плече, серед інших найцінніших паперів зберігав я останній лист від мами* (П. Загребельний); *Склавши карту в планшет, Андрій підвівся* (А. Кокотюха).

3. *геод.* Дощечка, пластинка або папка, де закріплюється розграфлений папір і компас при окомірному зніманні. *Він .. прикинув на планшеті відстань* (В. Кучер); *Села, поля і схили — Простір очам відкритий. Мудро вони* [топографи] *зуміли Все на планшет вмістити* (М. Нагнибіда); *Бортінженер Воронцов сидів у кріслі за пультом і записував на планшеті результати гідролокації дна* (П. Коломієць).

4. *інформ.* Те саме, що **Планше́тний комп'ю́тер** *(див.* **комп'ю́тер).** *Він .. зайшов зі свого планшета на електронну скриньку, аби написати листа науковому керівникові* (Любко Дереш); *Радислав покрутив планшет у руках, але вмикати не став* (М. Кідрук); *Під час відкритого уроку були протестовані новітні освітні технології: інтерактивні дошки, цифрові лабораторії, планшети та нетбуки* (із журн.).

5. *театр.* Підлога сцени в театрі, що складається із виймальних щитів. *Театральний планшет використовують під час вистав для змінювання рельєфу сцени* (з навч. літ.).

ПЛАНШЕТИ́СТ, а, *ч.* Спеціаліст, який реєструє на планшеті (у 1 знач.) умовними знаками повітряний (наземний, морський) стан за даними радіотехнічних засобів розвідки, візуального спостереження або інших джерел інформації. *Оркестр ридає траурним маршем, ідуть із трубами ті, що ще вчора чергували на КП — радисти, обчислювачі, планшетисти, ті, що ділять з ним* [Ураловим] *біль його найтяжчої втрати* (О. Гончар); *За мирного часу функції полку головним чином зводяться до підготовки військовиків за фахами планшетиста, радіотелеграфіста, водія з подальшим переведенням до інших військових частин* (з газ.).

ПЛАНШЕТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **планшети́ст.** *Від рядової планшетистки жінка-військовослужбовець доросла до начальниці групи контролю за дотриманням порядку використання повітряного простору України* (з газ.).

ПЛАНШЕ́ТКА, и, *ж., військ., розм.* Те саме, що **планше́т** 2. *На столі .. лежала купа документів і Чубенкова планшетка з картою* (Ю. Яновський); *Капітан швидко дістав з планшетки блокнота* (Є. Кравченко); *Старший над розвідниками, білявий, плечистий молодий оберлейтенант, дістав з планшетки карту й довго роздивлявся її* (М. Малиновська); *Із золотих сонячних хвиль, із гіркого жовтневого повітря виходили один за одним молоді усміхнені пілоти в шкіряних шоломах і куртках, з коричневими планшетками, з важкими годинниками на руках* (С. Жадан).

ПЛАНШЕ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **планше́т.** *Збільшення розмірів смартфонів розмиває межу між планшетним і телефонним зніманням* (з наук.-попул. літ.); *Як повідомляють в офіційному блозі компанії, можливості у телефонної і планшетної версій редактора практично однакові* (із журн.); *Якісно зібраний корпус планшетної антени забезпечить повний захист від атмосферних явищ* (з мови реклами).

△ **Планше́тний комп'ю́тер** *див.* **комп'ю́тер.**

ПЛАНШИ́Р, а, *ч., мор.* Заокруглений брус, що проходить по верхньому краю борту шлюпки або поверх сталевого фальшборту у великих суднах. *Марко запропонував посидіти, влаштувавшись на широкому планширі фальшборту* (М. Трублаїні); *Пітер Блад віддав наказ, і впоперек планшира прив'язали довгу дошку* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *У мене на кораблі вітром зламало планшир і розбило на друзки ватервейс* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЛАСИРУВА́ННЯ, я, с. Дія за знач. **пласирува́ти.** *Оволодіння мистецтвом пласирування дозволяє тенісисту подати м'яч у найбільш незручне для супротивника місце* (з навч. літ.).

ПЛАСИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Скеровувати м'яч (під час гри у футбол, теніс і т. ін.) у бажане місце, ускладнюючи перехоплення м'яча супротивником. *На Міжнародному тенісному турнірі українській спортсменці вдавалося успішно пласирувати верхові м'ячі* (з газ.).

ПЛАСКИ́Й *див.* **пло́ский.**

ПЛА́СКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **пласки́й.** *Поет, відмовляючись від фотографічної пласкості, подав такі незабутні сцени, як розмова сердець в'язнів через стіни в'язниці* (Ю. Шевельов).

ПЛА́СКО. Присл. до **пласки́й.** *Я бачу світ і себе так, як "бачить" фотооб'єктив, — фрагментарно, пласко, відчужено від "об'єкта"* (К. Москалець); *Не товщий біля основи за чоловічу руку, він* [стовбур] *поступово переходив у чашоподібне розширення, краї якого вгорі, на висоті приблизно двох метрів, пласко загиналися* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПЛАСКОГОЛО́ВИЙ *див.* **плоскоголо́вий.**

ПЛАСКОГРУ́ДИЙ *див.* **плоскогру́дий.**

ПЛАСКОГУ́БЦІ *див.* **плоскогу́бці.**

ПЛАСКОДО́НКА *див.* **плоскодо́нка.**

ПЛАСКОДО́ННИЙ *див.* **плоскодо́нний.**

ПЛАСКОЛИ́ЦИЙ *див.* **плосколи́ций.**

ПЛАСКОНО́СИЙ *див.* **плосконо́сий.**

ПЛАСКУВА́ТИЙ, а, е. Те саме, що **плескува́тий.** *Чорні намистинки їх* [ховрашків] *очей на пласкуватих, ніби прилизаних, голівках з веселою цікавістю дивилися на світ* (З. Тулуб); *Він дивився на смерда, бачив його обличчя: чоло, на яке падала грива буйного сивуватого волосся, круті брови над сірими очима, трохи пласкуватий ніс, набряклі уста* (С. Скляренко); *Перед Лаптєвим блиснув на чорній оксамитовій подушечці великий блакитний, дбайливо відшліфований кристал у формі гранчастого пласкуватого диска* (М. Дашкієв).

ПЛАСТ[1], á, *ч.* 1. Суцільний шар якої-небудь однорідної маси. *Прокопали* [брати] *широкий пласт глини і до каменюк докопались* (О. Стороженко); *Це пустеля молода, під пластами наносного піску тут родюча земля похована* (О. Гончар); *З тріском і рипінням відвалювались пласти темно-рудої кори, і тоді виблискувала на сонці жовтогаряча деревина стовбура* (Ю. Логвин); *Листя на холоді змерзлось у хрусткі пласти, що скрипіли під ногами* (Любко Дереш); // *у знач. присл.* **пласто́м, пласта́ми.** У формі такого суцільного шару, таких суцільних шарів однорідної маси. *Рани загоїлись, але шкіра злущувалась, сходила пластами* (О. Донченко); // Горизонтальна ущільнена маса осадової гірської породи. *Верхній шар ґрунту вибухами розкидають, знімають, а під ним відкривається пласт морського золотистого каменю, залишок доісторичних морів* (О. Гончар); *У вугільних пластах третинного періоду .. знайдено предмет, який нагадує правильний сталевий паралелепіпед* (П. Загребельний); *Камінні пласти тут випирали із землі, підступали до самого чорнозему, на них стояла фортеця, церква й інші будівлі* (Ю. Мушкетик); // *тільки мн., діал.* Пластівці (снігу). *Замерзле болото вкривалося пластами білого снігу, що злегка укладався в грубу верству* (Н. Кобринська); *Надвечір натягли сірі хмари, і почало ліпити широкими пластами снігу* (І. Франко).

2. *с. г.* Скиба ґрунту, піднята плугом за один раз. *Кращим обробітком ґрунту для сої є оборот пласта, який дасть можливість ефективно запобігти розвитку хвороб та накопичити максимальну вологу для доброго врожаю* (з наук.-попул. літ.); *Крім відстані між корпусами на оборот пласта також впливає висота рами плуга* (з навч. літ.).

3. *перен.* Те саме, що **шар** *(див.* **шар**[1] 3). *Часові пласти для нього перемішалися і злиплися, як, скоро по війні, цукерки, подушечки у бляшанці з-під американських бобів на найвищій полиці дощатого мисника у кутку нашої сільської хати* (В. Дрозд); *Вчорашнє — ніби сон, що випурхнув з очей. Як луки навесні ховаються під мулом, Так вкриється воно пластами днів, ночей* (В. Симоненко); *Легенда є важливим фольклорним жанром, що разом з історичними переказами творить найдавніший пласт народної словесності* (з наук. літ.).

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* **/ підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, ціли́ну** *і т. ін.) див.* **підніма́ти.**

◊ **Лежа́ти пласто́м** *див.* **лежа́ти.**

ПЛАСТ[2], у, *ч.* Український молодіжний рух на зразок скаутингу, що виник в Україні у XX ст. — *Ми, знаєте, теж в юнацтві ходили на пласт. Я є знаменитий скаут, аби ви знали!* (А. Кокотюха); *Пласт був задуманий засновниками як спадкоємець січових стрільців та кубанських козаків, а до того — Запорозької Січі* (з навч. літ.); // *(з великої літери).* Організація, що очолює цей рух. *Українські січові стрільці формувалися переважно із членів українських патріотичних організацій "Січ", "Сокіл", "Пласт", студентської молоді й селянства* (з наук. літ.); *Польська влада заборонила "Пласт" у 1930 р.* (із журн.).

ПЛАСТА́ТИ[1], áю, áєш, *недок., кого, що.* Те саме, що **плата́ти** 1. *Обезголовлену рибу пластав навпіл, солив, натирав диким часником і вкладав на решітку, обкутану димком* (М. Дочинець).

ПЛАСТА́ТИ[2], áю, áєш, *недок., рідко.* 1. Те саме, що **пластува́ти**[2]. *Вийшли потихеньку й діти. — Сліпенької не задушіть! Гей, народ! — кричать круг них. Вийшли, перехрестилися, пішли тихесенько, пластаючи по грязі* (І. Франко).

2. Простягатися на великому просторі. *Дорога пластала поміж чагарів, садів, понад річечкою Красною, то перескакувала через неї по містку, то одбігала на схил, то знову верталася назад* (Ю. Мушкетик).

ПЛАСТА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок., розм.* Те саме, що **розпла́стуватися.** *Внук — справді втішний і потрібніший дідові та бабі більше, ніж батькам, .. але вони ну просто пластаються перед ним* (Ю. Мушкетик); *Перед ним, попереду, пластався безмірний степ, уже облитий голубуватим текучим маревом жаріні* (Г. Колісник); *Пластається дим по воді, рибалки на кам'яних вимостках застібають повстяні куртки, а вітер від скель несе лавровий дух юшки й розпеченого каміння* (Є. Пашковський).

ПЛАСТБЕТО́Н, у, *ч.* Скорочення: пластичний бетон. *У пластбетоні застосовують полімери — малов'язкі термореактивні смоли, здатні при додаванні отверджувачів переходити у твердий неплавкий стан* (з наук. літ.); *Пластбетону властива підвищена стійкість до стирання та впливу агресивних середовищ* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТИ́Д, у, *ч., хім.* Пластична желеподібна вибухова речовина, яка є основним начинням пластикової бомби, міни і т. ін. *До бризантних вибухових речовин відносять гексоген, тен, тетрил, тротил, мелініт, пластид* (з навч. літ.); *Правоохоронці вилучили з тайника майже 2 кг пластиду, тротилові шашки та вибухові пристрої* (з газ.).

ПЛАСТИ́ДА *див.* **пласти́ди.**

ПЛАСТИ́ДИ, и́д, *мн. (одн.* **пласти́да,** и, *ж.), біол.* Внутрішньоклітинні органели цитоплазми автотрофних рослин, що містять пігменти й здійснюють синтез органічних речовин. *Усі реакції фотосинтезу відбуваються в особливих пластидах зеленого кольору — хлоропластах, що пов'язано з наявністю в них особливого пігменту, який має назву хлорофіл* (з наук. літ.); *Пластиди рослин мають єдине походження, подібну будову і можуть взаємоперетворюватися* (з навч. літ.).

ПЛА́СТИК, у, *ч.* Те саме, що **Пласти́чна ма́са** *(див.* **ма́са);** пластмаса. *Вздовж вулиць, викладених різнокольоровим пластиком, на довгих вузьких клумбах росли кущі й невисокі, старанно підстрижені дерева* (І. Росоховатський); *Виглядав він* [коридор] *досить охайно: стараннями Андрія Івановича його оббили світлим пластиком, а на стінах розвішали плакати з техніки безпеки, в кутку поставили фікус* (Г. Усач); *Вони пройшли довжезним коридором, наповненим сяйвом пластику, алюмінію й скла* (П. Загребельний); *Бетон, залізо, пластик, інші синтетичні матеріали буквально витіснили із острова майже всю рослинність* (П. Коломієць); * У порівн. *Кров кинулася Денискові в обличчя: воно стало враз червонішим, ніж отой гофрований пластик на балконі* (В. Нестайко).

ПЛА́СТИКА, и, *ж.* 1. Вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну, тривимірну форму й виконані з твердих або в'язких матеріалів; скульптура. *На всіх поселеннях виявлено зразки пластики, що схематично передають образ жінки. Більшість статуеток прикрашалась врізним орнаментом* (з наук. літ.); *Скульптурна спадщина Василя Бородая — це ціла епоха в українському образотворчому мистецтві. Основне місце у його творчості посідає монументальна пластика* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Твори скульптури. *Художня промисловість і народні промисли .. Німеччини .. показані* [на Лейпцизькому ярмарку] *порцеляновою та дерев'яною скульптурою, — малою пластикою, як кажуть німці* (І. Волошин).

3. *перен.* Гармонійність і виразність форм, зображень, образів (у живописі, поезії, музиці і т. ін.). *Зір приваблює пластика фасадів, декоративна майстерність ліплення, химерна різьба дверей, кольорова гра вітражів. Українське бароко* (І. Пільгук); — *Кіно мислить не словами, а кадрами, кіно — це кадри, багато кадрів, і кожен із них художній образ, кіно — це колір, пластика* (В. Шкляр); *Захоплений пластикою середньовічних скульптурних груп, примітивних народних фігурок і давніх африканських статуеток, він вирізав копії дерев'яних скульптур і продавав підробки колекціонерам* (Т. Прохасько); *Для збірок М. Рильського, написаних у двадцятих роках XX ст., характерні глибина і щирість почуттів, пластика образів, вишуканість вислову, переосмислення класичних мотивів, тем і героїв* (з наук. літ.).

4. Мистецтво ритмічних, гармонійних рухів тіла. *Кожну нову вправу виконував* [Максим] *так легко і спритно, наче це не вимагало від нього жодних зусиль. То було торжество сили, краси, пластики, грації* (Д. Ткач); *Як саме втілення життєлюбства і пластики, пругкими живими дугами вигинаючись, вискакують* [дельфіни] *із води, виграють, аж ніби сміються, шлють свої усміхи водяні крізь сріблясті бризки до екіпажу, до Ягнича* (О. Гончар); *Я дивився на її відхилені плечі, відчував жагучу пластику її тіла, хотів притягти до себе, але вальс диктував дистанцію* (Л. Костенко); *Його погляд, що загруз у пластиці її тіла, не проникаючи крізь нього, тут-таки повернув Раді її мимовільний жест, облитий захватом віддзеркалення* (О. Забужко); // Загальна гармонія, узгодженість рухів і жестів. *Колись давно-давно я вміла вкласти себе в пісню, в пластику руху* (Д. Гуменна).

5. *мед.* Загальна назва хірургічних методів відновлення форми та/або функції окремих частин тіла чи органів через трансплантацію тканин або імплантацію їхніх замінників. *Контурна пластика губ спрямована на змінювання контуру, форм і зовнішнього вигляду губ за допомогою спеціальних препаратів* (з навч. літ.); *За допомогою трансплантації пластика дозволяє відновити обличчя пацієнта після опіків, пострілів, серйозних травм* (із журн.).

ПЛАСТИКА́Т, у, *ч., спец.* М'який термопластичний матеріал на основі полівінілхлориду, який містить пластифікатор, термо- й світлостабілізатори, антиоксиданти, змазки, барвники або пігменти. *Пластикат застосовують для ізоляції дротів та кабелів, виготовлення еластичних профілів, стрічок, трубок, шлангів, втулок, мембран та ін.* (з навч. літ.); *Пластикат значно збільшує термін служби троса, запобігає шкідливому впливу на нього навколишнього середовища і сонячного світла* (з мови реклами).

ПЛАСТИКА́ТОВИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пластика́т.** *Футляри об'єктів ідентифікаційної експертизи виготовлено з пластикатового матеріалу* (з навч. літ.); // Зробл. з пластикату. *На екрані пульта виникає зображення великої руки в пластикатовій рукавичці* (М. Дашкієв); *Пластикатовий одяг.*

ПЛА́СТИКОВИЙ, а, е. Зробл. з пластику. *Капітан дивився на пластиковий чемодан з "сувенірами"* (П. Загребельний); *На столиках .. лежать невеличкі цеглинки хліба та пластикові пакети з вечірнім супом* (П. Коломієць); *Підвечерявши, захопили пару пластикових вудок, банку з опаришами і, ковзаючись мокрою травою, збігли до води* (Є. Пашковський); *Червоним і зеленим лушпинням мостилися пластикові столики біля вивісок кав'ярень* (О. Ульяненко); *В салоні пахло їжею: .. стюарди вже роздавали великі пластикові коробки* (І. Роздобудько).

Пла́стикова ка́ртка *див.* **ка́ртка.**

ПЛАСТИЛІ́Н, у, *ч.* В'язка маса для ліплення, вигот. з глини, воску, жирів та різних барвників. *З пластиліну і сірникових коробок діти будували укріплення, з сірників — паркани, з порожніх котушок — вежі* (І. Жиленко); *Ми перенесли з її квартири великий матрац, залитий акварельними фарбами й перемащений пластиліном та губною помадою* (С. Жадан); *Не завжди я була перемазана пластиліном чи глиною й не завжди капали мої гарячі сльози на ці непокірні матеріали* (І. Карпа).

ПЛАСТИЛІ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пластилін.** *Він так і не зміг допити напій із противним пластиліновим смаком* (Н. Сняданко); // Зробл. із пластиліну. *Коли офіцер пояснював мені, як треба пильнувати пластилінову печать на дверях, щоб вона, не дай Бог, не була змазана, в голосі його я чув відверту недоброзичливість до тієї печаті, і кімнати, і капітана, який там інколи відсиджувався* (В. Рубан); *За браком справжніх пішаків використовувалися тут* [у грі в шахи] *і ґудзики, й монети, і, що найнеприємніше, — звичайні пластилінові кульки, вкриті зверху лаком* (Ю. Іздрик).

ПЛАСТИ́НА, и, *ж.* 1. Плоска з гладенькою поверхнею тонка смуга якого-небудь твердого матеріалу, речовини. *Потрібна криця, щоб кувати мечі, наконечники для стріл та списів, пластини для лат, дріт для кольчуг* (В. Малик); *В голові не каламутилося, думки різьбилися чітко, гостро, ніби твердою голкою по сталевій пластині* (П. Загребельний); *Біля ґанку лежали дошки, пластини гнутої жерсті, пучки якихось трав* (П. Коломієць); *Тоді він ще не носив срібної пластини на ланцюжку зі своїм вигравіруваним іменем та адресою* (Ю. Андрухович); *Лопасті вітряка я оббив мідними пластинами і на кожному рамені закріпив ліхтар* (М. Дочинець).

2. Розколота, розпиляна навпіл колода; обапіл. *Розібрав* [Тур] *ветхий місток і покидав пластини в провалля* (П. Куліш); *Старі люди кажуть — не було ще пилок, як ті контори поставлені, пластини рубані, дубові, цвяшка не вженеш* (К. Гордієнко); — *Я вже кожну підпору власними руками перевіряв, кожну пластину обдивився, усе сам обмацав, а воно рве та й рве, і колоди летять не в річку, а в нетрі* (С. Скляренко).

△ **(1) Нігтьова́ пласти́на** — роговий шар на тильній поверхні кінців пальців верхніх і нижніх кінцівок приматів. *Як стверджують лікарі, зовнішній вигляд нігтів здатен повідати фахівцю багато цікавого: деякі зміни в роботі організму чітко "відбиваються" на нігтьових пластинах* (з газ.).

ПЛАСТИНА́Т, а, *ч.* Анатомічний об'єкт, виготовлений методом пластинації. *Силіконові пластинати еластичні й пружні, зберігають природну форму, обсяг і колір анатомічних препаратів* (з навч. літ.); *Відвідувачі анатомічної виставки зможуть наглядно порівняти пластинати органів здорової людини і людини, яка має шкідливі звички* (з газ.).

ПЛАСТИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Метод бальзамування та консервації анатомічних препаратів, що полягає в заміні води й ліпідів у біологічних тканинах на синтетичні полімери і смоли. *Пластинацію поліефірними смолами використовують переважно для виготовлення пластинованих зрізів головного мозку, що дозволяє добре розрізняти білу і сіру речовину на мозкових препаратах* (з навч. літ.); *Поряд із виготовленням навчальних анатомічних препаратів, що застосовують для медичної освіти, пластинацію широко використовують в анатомічних і клінічних дослідженнях* (з навч. літ.).

ПЛАСТИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **пласти́на** 1. *Пластинка з відшліфованої бронзи заміняла скіфам дзеркало* (В. Владко); *Сонце зайшло, в повітрі стало холодніше, берег облямувався тонкими крижаними пластинками* (І. Багмут); *Сивоок вельми здивувався, що Бога свого він теж називає тим самим словом, що й склепані навперехрест дві срібні пластинки* (П. Загребельний); *Мене змусили зняти черевики зі сталевими пластинками в носаках і обшукали* (І. Карпа).

2. Те саме, що **платі́вка** 1. *Напередодні Нового року я одержав рекомендованого листа, в якому була невелика пластмасова патефонна пластинка з написом на етикетці* (М. Дашкієв); *Бійці замовкли, пластинку зняли, проте пісня продовжувала звучати і наростати десь надворі* (О. Гончар); *Пластинка закрутилась іще кілька разів, а потім урвалась хрипким дисонансом* (О. Лисяк); * У порівн. *То він раптом глянув на годинник і, мов зіпсована пластинка, повторював одне й те саме...* (В. Нестайко).

3. Шматок скла, покритий світлочутливим шаром для фотографічних знімків. *Йому пощастило сфотографувати майстра Савчука, оточеного цілою юрбою дівчат. Пластинку негайно проявили* (О. Донченко); *Фотографічна реєстрація заснована на тому, що світло, потрапляючи на фотографічну пластинку або плівку, зумовлює її почорніння* (з навч. літ.).

4. *бот.* Розширена плоска частина листка рослини; листок без черешка та піхви. *Установлено, що між розміром листкової пластинки та регенераційною здатністю стеблових живців жимолості їстівної існує пряма залежність* (з наук. літ.); *Листок зернових злаків складається з листкової піхви та листкової пластинки й утворюється на кожному вузлі стебла* (з навч. літ.); *Заспокоїлась тополя, але чути було, як з верхніх гілок на нижні падали останні дощові краплі, б'ючись об зелені глянсуваті пластинки листків* (А. Шиян).

5. *бот.* Одна зі складок нижнього шару шапинки в деяких грибів. *Нижній шар плодових тіл рижиків, сироїжок, вовнянок утворений численними пластинками* (з наук.-попул. літ.); *Бліду поганку від печериці відрізняє колір пластинок під шапкою. У поганки ці пластинки білі, а в печериці — блідо-рожеві або темно-коричневі* (з навч. літ.).

Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* **ста́вити.**

△ **(1) Кров'яні́ пласти́нки** — те саме, що **тромбоци́ти.** *Після важкої м'язової роботи кількість кров'яних пластинок у людському організмі збільшується в 3–5 разів* (з навч. літ.); *У місці поранення судини скупчуються кров'яні пластинки, з їхніх гранул виходять активні речовини* (із журн.).

◊ **Закру́чувати ту [ж] са́му** *(рідше* **одну́ і ту ж)** **пласти́нку** *див.* **закру́чувати.**

ПЛАСТИ́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пласти́нка.** *Вивчено роль основних чинників впливу пластинкових ортодонтичних апаратів для виправлення патологічного прикусу дітям у 7–12-річному віці* (з наук. літ.); *Для лікування щелепно-лицевих ран успішно застосовують дротяний пластинковий шов, який знімають на 10–12-й день* (з навч. літ.).

Пласти́нковий фотоапара́т *див.* **фотоапара́т.**

ПЛАСТИНО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пластинува́ти.** *Експонат тіла людини, пластинованого силіконом, виставлено для глядачів в Естонському музеї охорони здоров'я* (із журн.).

ПЛАСТИНОЗЯ́БРОВИЙ, а, е, *зоол.* 1. Те саме, що **пластинчастозя́бровий** 1. *Пластинозяброві риби не накопичують у печінці значних кількостей вітаміну D* (з наук. літ.); *Унікальним природним біофільтром у водних екосистемах є двостулкові пластинозяброві молюски* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **пластинозя́брові,** вих, *мн.* Те саме, що **пластинчастозя́брові** *(див.* **пластинчастозя́бровий** 2, 3). *Сучасні пластинозяброві виникли близько 150 млн років тому* (з навч. літ.).

ПЛАСТИ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пласти́нка.** *Папірець можна ще скласти в пластиночку й пропхати у вузьку щілину поміж товстими дверима й одвірком* (П. Козланюк); *Притягла свою радіолу Ізольда Марківна, сказала: "Громадяни, у мене такі пластиночки — закачаєтесь!"* (В. Близнець).

ПЛАСТИНУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пластинува́ти.** *Процес пластинування був вперше розроблений Гюнтером фон Хагенсом у 1977 році* (з навч. літ.).

ПЛАСТИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, спец.* Виготовляти анатомічні об'єкти зі збереженням їх первісної форми, використовуючи метод пластинації. *Пластинувати тіло чи органи людини можна за допомогою силікону, епоксидної смоли, поліефірних смол та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТИ́НЧАСТИЙ, а, е. 1. Який складається з пластинок, має пластинки. *Тепер він бачив кожен рух пластинчастих сегментів на спині скутулії* [тварини], *кожне подригування її лускатих лап* (В. Єшкілєв); *Передача тепла в пластинчастих теплообмінниках здійснюється від гарячого теплоносія до холодного середовища через сталеві гофровані пластини, які встановлені в раму і стягнуті в пакет* (з наук.-техн. літ.); *У пластинчастих грибів на нижній стороні капелюшка можна бачити тонкі пластинки, що розходяться від середини до країв, як промені* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **пласти́нчасті,** тих, *мн., зоол.* Різновид мікроскопічних багатоклітинних тварин, позбавлених диференційованих тканин та органів. *Невідомо, чи є пластинчасті космополітами (тобто такими, що розповсюджені по всьому світі), утім, вони ведуть настільки потаємний спосіб життя, що їхні різноманітність та територія поширення можуть бути значно більшими, аніж зараз припускають* (з наук.-попул. літ.); *Пластинчасті мешкають на дні прибережних частин морів* (з навч. літ.).

ПЛАСТИ́НЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пласти́нчастий** 1. *Виявлено помітну шарувату пластинчастість та значну концентрацію розчиненого кремнезему по всьому профілю суглинку* (з наук. літ.); *Рівномірна пластинчастість бивня мамонта, симетрія розташування його природних конструктивних вузлів зумовили виникнення орнаментального мотиву візерунку* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТИНЧАСТОВУ́СИЙ, ПЛАСТИНЧАТОВУ́СИЙ, а, е. 1. Який має вуса, схожі на пластинки. *До пластинчастовусих жуків належить кравчик, або головач, який знищує сходи буряків у набагато більшій кількості, ніж треба для живлення його личинок* (з навч. літ.); *На території поліського дендропарку широко представлені пластинчатовусі жуки, личинки яких розвиваються в струхнявілій деревині дуба, осики, в'яза* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **пластинчастову́сі,** сих, *мн.* Родина жуків, у яких членики вусиків мають форму пластинок. *Як у дорослому, так і в личинковому стані пластинчастовусі харчуються тільки рослинними речовинами, нерідко також підгнилими рештками рослин* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТИНЧАСТОДЗЬО́БИЙ, ПЛАСТИНЧАТОДЗЬО́БИЙ, а, е. 1. Який має рогові пластинки на краях дзьоба (для тримання здобичі). *Пластинчатодзьобий крех харчується переважно рибою* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **пластинчастодзьо́бі,** бих, *мн.* Ряд водоплавних птахів із роговими пластинками по краях дзьоба і плавальними перетинками на лапах. *Дуже поширеними групами птахів у неотропіках є різноманітні голінасті та пластинчастодзьобі* (з навч. літ.).

ПЛАСТИНЧАСТОЗЯ́БРОВИЙ, ПЛАСТИНЧАТОЗЯ́БРОВИЙ, а, е, *зоол.* 1. Який має зяброві пластинки замість зябер. *Перли утворюються в черепашках деяких пластинчатозябрових або двостулкових молюсків як морських, так і прісноводних* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **пластинчастозя́брові, пластинчатозя́брові,** вих, *мн.* Клас двобічносиметричних молюсків; двостулкові молюски. *Пластинчастозяброві переважно є роздільностатевими: їхні статеві залози парні й розміщені в передньому відділі тулуба, заходячи в основу ноги* (з навч. літ.).

3. *у знач. ім.* **пластинчастозя́брові, пластинчатозя́брові,** вих, *мн.* Підклас хрящових риб, до яких належать акули й скати. *Форма пластинчастозябрових дуже різноманітна. Одні з них мають торпедоподібне тіло, інші — сплющене* (з навч. літ.).

ПЛАСТИ́НЧАТИЙ, а, е. Те саме, що **пласти́нчастий** 1. *Пластинчата структура є характерною для рідких кристалів, у яких молекули та іони розташовані в подвійних шарах, розділених водою* (з наук. літ.); *Крім трубчатих радіаторів, на автомобілях застосовують і пластинчаті радіатори, в яких серцевина виготовлена з пластин* (з навч. літ.).

ПЛАСТИ́НЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пласти́нчатий.** *Для стулок деяких черепашок характерна концентрична пластинчатість* (із журн.).

ПЛАСТИНЧАТОВУ́СИЙ *див.* **пластинчастову́сий.**

ПЛАСТИНЧАТОДЗЬО́БИЙ *див.* **пластинчастодзьо́бий.**

ПЛАСТИНЧАТОЗЯ́БРОВИЙ *див.* **пластинчастозя́бровий.**

ПЛА́СТИР, я, *ч.* 1. Смужка тканини, перев. покрита липкою лікувальною масою, а також сама лікувальна маса, яку кладуть на рану, нарив і т. ін. *Не чув* [поранений], *як клали до рани якісь пластирі* (В. Козаченко); *Шлойма помацав брову й відчув під пальцями шорстку смужечку пластиря, а під нею — шов, короткий і твердий* (О. Ірванець); *На роботі на мій прикид ніхто не звернув уваги, зате всі з величезною цікавістю розглядали білий пластир на чолі* (В. Кожелянко); * У порівн. *Стояла* [Марія], *приплюснувшись пластирем до цистерни, злегка повернувши голову в бік вартового* (Іван Ле).

2. Замазка з глини, воску і т. ін. для лікування хворих дерев. *Дерева були дбайливо підчищені. Зрізи всохлих гілок обліплені глиняним пластирем* (Ірина Вільде).

3. *мор.* Тимчасова водонепроникна накладка зі спеціальної парусини на пробоїнах у корпусі судна. *За командами з судна вони* [ро́боти] *брали участь у пошуках зниклих, з'єднували труби в місцях розривів, підводили пластир і зварювали його з трубами* (І. Росоховатський); *Човен стояв на місці непошкоджений. Пластир витримав: отже, море обійшлося з ним не надто жорстоко* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПЛА́СТИРНИЙ, а, е. Прикм. до **пла́стир.** *Стерильні пластирні пов'язки є ідеальним засобом для догляду за післяопераційними ранами, а також незначними ушкодженнями шкіри* (з навч. літ.); *Пластирний фільтр.*

ПЛАСТИФІКА́ТОР, у, *ч., спец.* Органічна речовина, яку вводять до складу полімерних матеріалів, суспензій для надання їм пластичності, еластичності та зниження їхньої в'язкості. *Сумісність полімеру з пластифікатором залежить від багатьох чинників, серед яких природа полімеру й пластифікатору, їх співвідношення в суміші, температура, тиск, наявність сторонніх речовин та ін.* (з наук. літ.); *Пластифікатор бетону покращує його міцність, еластичність і адгезію* (з навч. літ.).

ПЛАСТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Процес насичення полімерних матеріалів пластифікатором. *Для пластифікації похідних целюлози використовують ефіри стеаринової або олеїнової кислот* (з наук. літ.); *Процес пластифікації каучуку здійснюється в гумозмішувачах і на вальцях* (з навч. літ.).

ПЛАСТИФІКО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пластифікува́ти.** *Пластифіковані системи є одним із видів гомогенних пластмас* (з наук. літ.); *Пластифікований фосфор (із додаванням каучуку) набуває здатності прилипати до вертикальних поверхонь і пропалювати їх* (з навч. літ.).

ПЛАСТИФІКУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до пластифікації. *За допомогою методу діелектричної спектроскопії встановлено, що введення домішок різної хімічної природи чинить різний пластифікувальний вплив на поліакриламід* (з наук.-техн. літ.).

ПЛАСТИФІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Насичувати пластифікатором, робити пластичним. *Добавки на основі природних і синтетичних восків підвищують температуру розм'якшення бітуму, а при температурах вищих на 10–15 °С за температуру їх плавлення суттєво пластифікують бітум* (з наук.-техн. літ.); *Пластифікувальна добавка підвищує розчинність цементного клінкеру, що взаємодіє з частками цементу, пластифікує суміш, знижує кількість води до 20 %* (з мови реклами).

ПЛАСТИФІКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **пластифікува́ти.** *Для лиття під тиском застосовують машини з вертикальними чи горизонтальними металічними прес-формами, в яких полімерна маса нагрівається, пластифікується, а потім, з допомогою шнека, впорскується поршнем через сопло у форму* (з наук.-техн. літ.).

ПЛАСТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до пластики (у 1, 2 знач.). *Директор Куровський не тільки опікувався музикою і співом, але цікавився також пластичним мистецтвом* (Б. Лепкий); *Саме форми побутування творів народного мистецтва, а не музейні експонати будуть визначати в подальшому пластичну культуру українського суспільства* (з наук. літ.); // Вигот. ліпленням, різьбленням, висіканням, виливанням. *На жаль, більшість його* [Т. Шевченка] *статуеток і пластичних композицій того часу, про які відомо з його листів та свідчень його друзів і знайомих, не збереглися* (І. Дзюба); // У якому застосовується техніка ліплення, різьблення, висікання, виливання. *До VII–VIII ст. рівень ковальського ремесла у слов'янських племен був досить низький, проте ковалі добре володіли пластичним обробленням металу в гарячому стані — вільним куванням* (з навч. літ.).

2. *перен.* Гармонійний, виразний. *Начко виклав розвідку* [в часописі] *ясно й зрозуміло, .. пластичним стилем* (І. Франко); *Обличчя враз набуває тієї пронизливої пластичної довершеності, котрої, в цій хвилині видно, має досягти щойно через кілька років* (О. Забужко).

3. Стос. до пластики (у 4 знач.). *Емоційне, барокове сприйняття дійсності відбилося в картинах Ю. Луцкевича, зокрема в утаємниченому символізмі образів, пишних і водночас пластичних формах, оптимістичному настрої, філософському підтексті його творів* (з наук.-попул. літ.); // Такий, що виражає пластику в рухах, позі та ін. *Дитина торкнулась своїми восковими пластичними пальцями вишкіреної пащі рояля* (С. Андрухович); // Гармонійно узгоджений, плавний, граціозний (про рухи, жести й т. ін.). *Його педантична акуратність і автоматична точність при всіх вадах — глухоті, сліпоті й німоті — ці пластичні рухи, наче він виконував якусь пантоміму на сцені театру, а не робив звичайне діло, — все це було незвичайне, незрозуміле* (Ю. Смолич); *В рукопашному поєдинку це був митець, цей дурнуватий чолов'яга .. неначеб виконував фігури балетного танцю, до того пластичні й одухотворені були всі його рухи* (Л. Кононович).

4. Здатний під тиском змінювати свою форму, зберігаючи цілість, не ламаючись; не ламкий. *Два мідні дроти відходили від спідніх шарнірів і зникали в пластичних ізоляційних трубках* (Ю. Смолич); *Чергова медична сестра, у м'якому пластичному скафандрі герметичного типу, стоїть як монумент, обводячи пильним поглядом підпорядковані їй пристрої* (М. Дашкієв); *На дотик вона* [кулька] *була м'яка і пластична, як щойно замішане тісто* (О. Авраменко, В. Авраменко).

5. *мед.* Стос. до пластики (у 5 знач.). *Пластична хірургія займається операціями, спрямованими на усунення деформацій і дефектів органа, тканини або поверхні людського тіла чи корекції видимих фізіологічних змін* (з наук. літ.); *Сучасна пластична хірургія цілком може зробити дівочі груди на розмір більше* (А. Кокотюха).

6. *спец.* Який сприяє відновленню, відтворенню тканин якого-небудь органа, організму. *Жири разом із білками й вуглеводами є основою пластичного матеріалу для побудови всіх клітин і тканин людського організму* (з наук.-попул. літ.).

△ **Пласти́чна деформа́ція** *див.* **деформа́ція; Пласти́чна ма́са** *див.* **ма́са; Пласти́чна опера́ція** *див.* **опера́ція.**

ПЛАСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Гармонійність, виразність форм, зображень, образів (у живописі, поезії, музиці і т. ін.); пластика (у 3 знач.). *Музикальна вартість поодиноких слів навіть у такій мелодійній мові, як французька, є зглядно дуже мала, і найбільші віртуози версифікації осягають тим способом дуже нетривкі ефекти — і то коштом далеко важнішої втрати в пластичності і змісті поезії* (І. Франко); *Пластичність, рух, ліричність є основними якостями скульптурних творів О. Архипенка, які високо поціновані не тільки сучасниками* (із журн.).

2. Плавність, граціозність (рухів, жестів і т. ін.). *В повному узгодженні з голосом вона* [Таня] *надавала гармонійної пластичності своїм рухам, що пасували до її жіночої вроди* (І. Пільгук); *Рух розлюченої до краю тварини було передано з такою динамікою, такою пластичністю, що Ваго вже здавалося: слон не тільки біжить — він сурмить, тривожно і гнівно...* (А. Дімаров); *Лінії шиї, рамен, спини, сідниць і ніг творили свої чудові дуги, півкола й опуклості. Вона* [пані Рома] *відкрила для себе свою цілковиту пластичність* (Ю. Андрухович); *Поривчаста хода й енергійна, позбавлена будь-якої пластичності жестикуляція виказували її систематичні тренування з бійцівських видів спорту* (Н. Сняданко).

3. *спец.* Стан і властивість за знач. **пласти́чний** 4. *Збільшення швидкості охолодження при кристалізації сталей супроводжується закономірним підвищенням міцності, пластичності та ударної в'язкості* (з наук. літ.).

△ **Число́ пласти́чності** *див.* **число́.**

ПЛАСТИ́ЧНО. Присл. до **пласти́чний** 1–3. *Усі ці гармонійні частини прекрасного цілого, споруджені одна над одною у п'ять величезних ярусів, розгортають перед очима, багатообразно і водночас пластично, свої незліченні деталі скульптури, різьби й карбування, могутньо зв'язані у спокійній величі цілого* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Легка, граціозна постать дівчини вирізувалася пластично над водою* (О. Кобилянська); — *Хто вона? Я тільки раз її бачив. Юна, струнка, як вона танцювала! З якоюсь п'яною насолодою. Пластично, м'яко* (М. Івченко); *Він* [Івахін] *велемовно висловлює свої думки, правильно вимовляє слова, пластично жестикулює, з фотогенічним обличчям і невідпорним осміхом, з енергійним рукостисканням і почуттям гумору...* (Р. Андріяшик).

ПЛАСТІВЕ́НЬ *див.* **пластівні.**

ПЛАСТІВЕ́ЦЬ *див.* **пластівці.**

ПЛАСТІВНІ́, ів, *мн. (одн.* **пластіве́нь,** вня́, *ч.), рідко.* Те саме, що **пластівці** 1. *Глянула — аж засвітився сніг, — І здалося — він розтане враз. Пластівень їй на плече приліг — І здалося, ніби то алмаз* (М. Рильський); *Надворі жваво падав пухкими пластівнями перший сніг і білим серпанком устеляв сліди минулого...* (Б. Антоненко-Давидович); *В цей день небо мовби розшарувалося, величезними пластівнями осіло на землю* (О. Гончар).

ПЛАСТІВЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пластівці** 1. *Ковкий чавун належить до чавунів із пластівцевою формою графітних украплень* (з навч. літ.); // Який містить пластівці, до складу якого входять пластівці. *Структура сірих, високоміцних і ковких чавунів складається з металевої основи й графіту різної форми — пластинчастого, кулястого, пластівцевого* (з наук. літ.).

ПЛАСТІВЦІ́, ів, *мн. (одн.* **пластіве́ць,** вця́, *ч.).* 1. Клапті, шматки чого-небудь пухнастого, м'якого. *Лапаті пластівці снігу заліплюють очі* (О. Іваненко); *На вулиці раптом спалахнув ліхтар, пітьма одплигнула в кутки, а в жовтому промені закружляли пластівці лапатого снігу* (М. Дашкієв); *Ще не так давно з неба сипалися ріденькі білі крихти, тепер же на землю повільно спускалися пухкі лапаті пластівці* (А. Кокотюха); *У вухах дзвеніло; бетеер* [бронетранспортер] *продовжував горіти, викидаючи в небо стовп чорного їдкого диму; кружляли й кружляли пластівці сажі, сідаючи на сніг* (Л. Кононович); * У порівн. *Кілька днів стоять вони* [яблуні] *в цвіту, а потім падають додолу їхні ніжні пелюстки, — як пластівці першого снігу, вкривають вони землю* (Б. Антоненко-Давидович); // Що-небудь схоже на такі клапті. *Кочовики їли сиру конину, порізану тонкими пластівцями і спарену під повстяним чепраком на спині коня* (В. Малик); *Звідкись з'явилися полив'яні мисочки, а на них рожеві пластівці сала, обнизані сизими сережками цибулі, пухнасті скибки паляниці* (П. Загребельний).

2. Назва харчових продуктів, приготовлених дробленням, розплющуванням і т. ін. яких-небудь зерен. *Я здогадався, що вона ті пластівці тільки що купила в нашому сільмазі* (М. Білкун); *Зранку я .. снідав сухариками, молоком із пластівцями, повидлом і кавою та йшов на весь день у місто* (В. Діброва); *Вона* [дівчина] *не вимагає різноманітності, просячи щоразу одне й те ж: кукурудзяні пластівці з родзинками* (Ю. Іздрик); *На сніданок у готелі давали вівсяні пластівці з молоком і тости з маслом* (С. Пиркало).

ПЛАСТІВЧА́СТИЙ, а, е. Який має форму пластівців, схожий на пластівці. *Літо минало — в блакитному небі. В запаху прілого сіна та свіжоскошеної трави. В пластівчастих хмарах* (Любко Дереш); *Залізисті новоутворення степового чорнозему є переважно пластівчастими, карбонатними* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТМА́СА, и, *ж.* Скорочення: пластична маса *(див.* **ма́са);** пластик. *Шолом із спеціальної пластмаси дозволяв добре бачити у воді, ультразвуковий апарат забезпечував надійний зв'язок з товаришами, а водометний двигун був прекрасним засобом для пересування* (І. Росоховатський); *Тепер дерево дорожче за пластмасу, тому столики та крісла виглядали досить охайно* (М. Руденко); *У повітрі висів запах плавленої пластмаси* (Л. Кононович); * У порівн. *Гармонії не порушував навіть вічно розкритий ротик* [Ядвіги], *наповнений білими, як імпортна пластмаса, зубами. Вона таки вродлива* (О. Чорногуз).

ПЛАСТМА́СОВИЙ, а, е. Прикм. до **пластма́са.** *Вкладено стільки розуму й праці. І ось усього за шість і вісім десятих секунди — гора металевого і пластмасового брухту* (І. Росоховатський); * Образно. *Дебела молодиця з пластмасовою посмішкою, теж в уніформі, закрила собою вхід немов шафа* (Г. Вдовиченко); // Зробл. з пластмаси. *Левко Обозний .. сидить у колисці* [мотоцикла], *закритий до половини пластмасовим фартухом* (В. Кучер); *З хати вийшла дружина племінника з пластмасовими плечиками в руках* (В. Нестайко); *В'ялий непевного віку чоловічок з синюшним обличчям складав до пластмасового пуделка розкидане по столі доміно* (Є. Пашковський); *Дядько хоробро кивнув і відчинив на колінах пластмасовий дипломат* (Люко Дашвар); // Який займається виробництвом пластмас. *Сферу, що тепер яскравіє справжніми зорями, виготовили тут же, на місці. Для цього довелося побудувати невеликий пластмасовий завод, що був потім розібраний* (М. Руденко).

ПЛАСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пластува́ти**[1]. *Для смаження у фритюрі використовують цілу рибу, порційні шматочки чи нарізані з пластованої риби без шкіри і кісток* (з навч. літ.).

ПЛАСТОВЕ́ЦЬ, вцю́, *ч., діал.* Лапатий сніг. *Великий пластовець літає в гострім вітрі.., а вкінці укладається білесеньким покривалом всюди* (О. Кобилянська); *З неба суне й суне біле пір'я .. Ого, та це вже справжній пластовець, Та ще й навскіс береться! Хуртовина!* (І. Вирган).

ПЛА́СТОВИЙ, а, е. Стос. до української національної військово-спортивної молодіжної організації "Пласт"; пластунський. *Її взагалі часто немає вдома. То вона в якихось пластових таборах тижнями пропадає, то вже ось виховательською туди іде* (Ю. Покальчук); *Кархут був активним пластуном, багато мандрував рідним краєм, очолював пластовий журнал "Вогні"* (М. Андрусяк); *До початку Першої світової війни пластовий рух розвинувся в десятках осередків на території чотирьох сучасних областей Галичини та Буковини, які тоді були в складі Австро-Угорщини* (з навч. літ.).

ПЛАСТОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пласт**[1]. *На швидкість розповсюдження повздовжньої ультразвукової хвилі буде значно впливати шаруватa глинистість, а також пластова газонасиченість* (з наук. літ.); *Пластова енергія витрачається на подолання опорів при переміщенні нафти або газу в свердловини, а також на піднімання їх на поверхню* (з наук.-попул. літ.); // Який має форму пласта, схожий на пласт. *Родовища гірських порід пластового типу розташовані поряд із водоносними горизонтами або комплексами, що мають властивість пропускати крізь себе рідкі та газоподібні флюїди й акумулювати їх у порожньому просторі* (з наук. літ.).

△ **Пластова́ вода́** *див.* **вода́; Пластови́й тиск** *див.* **тиск.**

ПЛАСТРО́Н, а, *ч.* 1. Добре накрохмалена нагрудна частина чоловічої верхньої сорочки, яку надягають під відкриту жилетку до фрака або смокінга. *Кожного з них* [стариганів] *вона знала, знала кожну цятку на роздутих животах, закритих зараз білосніжними пластронами* (М. Йогансен).

2. Оздоба у формі вставки на грудях жіночого одягу. *Її густе довге волосся хвилясто спадало на атласні пластрони куцого піджачка, а тісна спідниця вигідно підкреслювала і вузьку талію, і розвинуті стегна* (В. Єшкілєв).

ПЛАСТУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **пластува́ти**[1]. *Для пластування рибу кладуть на дошку спинкою догори та розрізають уздовж посередині жирового прошарку на дві половини — пластини* (з навч. літ.); *Упродовж уроку виробничого навчання на поточному інструктажі всі учні самостійно набували навичок із пластування риби* (із журн.).

ПЛАСТУВА́ННЯ[2], я, *с., кого.* Заняття пластуна. *Окрім табірного виховання, пластування характеризується щотижневими гуртковими сходинами, мандрівками, екскурсіями, конкурсами та змаганнями* (із журн.).

ПЛАСТУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* Те саме, що **плата́ти** 1. *Риба-шабля має плоске тіло, тому її не пластують і не розрізають на філе* (з наук.-попул. літ.); *Зубатку пластують на філе зі шкірою та реберними кістками, потім кістки виймають, з філе знімають шкіру й нарізають на порційні шматки* (з навч. літ.).

ПЛАСТУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок.* Те саме, що **плазува́ти** 1. *Герберт помітив її* [черепаху] *поміж скелями, коли вона пластувала до берега* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Рухалися* [бійці] *швидко, пластуючи по землі* (Ю. Бедзик); *Сироватка .. ліг і поповз ужакою. Пластував колишнім Драпаковим ланом — зарослим пирієм, вівсюгом і самосійним житом, невдовзі захекався, упрів, ліг перепочити* (Ю. Мушкетик); *Яничари, як по команді, залягли й почали пластувати у зворотному напрямку* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТУВА́ТИЙ, а, е. Який має форму пласта, схожий на пласт (у 1 знач.). *Заповнення ями на місці пам'ятки козацької доби мало горизонтальну пластувату форму* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАСТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пластува́ти**[1]. *Перед тепловим обробленням випотрошена риба, яка має вагу понад 1,5 кг, попередньо пластується* (з навч. літ.).

ПЛАСТУ́Н, а́, *ч.* 1. Розвідник, який пересувається плазом, на животі. — *Ну, .. розставте вартових на чатах, а пластунів пошли, Шраме, на засіди* (М. Старицький); — *Гончаренко з пластунів — голки ворог від нього не сховав би* (Л. Старицька-Черняхівська); *Офіцер сказав: — Пошліть пластунів, хай візьмуть* [партизанів] *живцем* (Григорій Тютюнник); *Черниш наскочив на якогось пластуна-бійця. Він повз, волочачи на руці автомат, лишаючи на снігу свіжий слід крові* (О. Гончар); // *розм.* Той, хто пластує, пересувається по-пластунському. *Товариші повзали непомітно між кущами.., і тому Янко прозвав їх пластунами* (М. Трублаїні).

2. *іст.* Козак особливих піхотних частин Чорноморського та Кубанського козачого війська, що формувалося з добровольців, які спеціалізувалися на сторожовій службі в очеретах і плавнях. *Пластун міг годинами лежати в засідці, чекаючи ворога, безшумно пересуватися під самим носом у черкесів* (Д. Білий).

3. Член української національної військово-спортивної молодіжної організації "Пласт". *Зібрався цілий загін маленьких пластунів із батьками, і ті відпровадили їх до гірського табору* (Т. Прохасько); *Володіння українською мовою, знання української історії, літератури були обов'язкові для кожного скаута-пластуна* (з навч. літ.).

ПЛАСТУНЕ́ЦЬ, нця́, *ч., діал.* Чорноморський оселедець (у 1 знач.). *Найдрібнішого оселедця рибалки називають пластунцем* (з газ.).

ПЛАСТУ́НКА, и, *ж.* Жін. до **пласту́н** 3. *Автором цікавої книги про українських пластунів є пластунка Марічка Артиш* (із журн.).

ПЛАСТУ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пласту́н.** *Повзти було важко й незручно, але Колос радів, що попереду просувається бувалий солдат, мимоволі показуючи йому спритне пластунське ремесло* (В. Кучер); *Від корпусного начальника штабу .. сотник Станімір довідався, що до Білої Церкви підійшла Терська пластунська бригада* (В. Шкляр); *Ось двоє розмовляють про дім, про шкільні часи, про радісні зустрічі, про сонячні Карпати, про пластунські пригоди їхні* (І. Багряний); *Здоров'я мав, слава Богу, добре, та й пластунський гарт став у пригоді* (М. Андрусяк).

ПЛАТ, а, *ч.* 1. *діал.* Хустка. *Графиня Ода разом із Журиною вибрала весільні шати для Євпраксії: протканий легким золотом прозорий ромейський плат, накинутий на голову мовби недбало, але вміло й гарно зібраний довкола в м'які брижі, плат увінчано золотим вінцем* (П. Загребельний); *По сніданку .. почали прибиратись, щоб іти до церкви. Матінка своїм найкращим лляним платом покрила голову* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Шмат полотна або іншої тканини, що служить покривалом, скатеркою і т. ін. [А н д р о м а х а:] *Я на ложе для Гектора новий готую плат* (Леся Українка); *В плат полотна загорнуті лісниці* [дикі яблука]. *Вертлюг скрипить, і важко стогне прес* (Д. Павличко); *"На твоєму шматті ріпу можна садити. Ану здирай його з себе .. Прикриєшся там платом". Я роздягся, обтулився рядном, в якому носять сіно* (М. Дочинець); * Образно. *Я бачу сотні корогов І тисячі палат, Де бляха з київських церков Лежить, як сонця плат* (Д. Павличко); * У порівн. *Ялівцеві та смерекові корчі .. в слабому сумерку пізнього вечора лежали на збоччі* [збіччі] *гори, мов здоровий плат чорного сукна* (І. Франко).

ПЛА́ТА[1], и, *ж.* 1. Винагорода за виконану працю, послугу і т. ін. *Щодня, щогодини багаті та вельможні люди гірш та гірш лякалися й тривожилися. І порішили вони .. зловити отамана, і вирядили шукачів та слідців, і обіцяли велику їм плату й нагороду: "Аби ви нам того отамана узяли"* (Марко Вовчок); *Всякому звісно, що опріч годової* [річної] *плати, треба писареві і за кожну роботу — чи за пашпорт, чи за розписку, чи ще за що — окремо заплатити...* (Б. Грінченко); *Те, що ворожка відмовилася від плати, до якої ласі всі ворожбити світу, здавалося, ще більше стверджувало її тяжке віщування* (Б. Антоненко-Давидович); *Хочеш заробити — працюй, за те тобі і плата, і премія, ще й пошана* (М. Ю. Тарновський); * Образно. — *За це* [за вбивства] *вони* [окупанти] *заплатять страшною платою* (Ю. Бедзик); * У порівн. *Ти працював — і осені принаду Узяв, як чесну плату від землі* (М. Рильський); // *перен.* Віддяка, нагорода за що-небудь. *Її син .. став злодієм? Та ще у кого? Рідного батька-матір обікрав! .. Це плата за науку, за те, що вигодували-виростили його...* (Панас Мирний); *Поранений і посивілий, .. Переступлю старий поріг. Руками сплесне сива мати, По зморшках сльози потечуть, І це, як в пісні, буде плата За довгу ту, нелегку путь* (М. Стельмах); *Те, що Анна-Марія зважилася заговорити з Лариком про свій нинішній стан, було платою за його вчорашню відвертість* (І. Роздобудько).

2. Відшкодування вартості одержаного або використаного; те, чим відшкодовують. *Податі були великі, плата за землю була чимала* (І. Нечуй-Левицький); — *Іде правда на землю. Всі будуть учитися, хто хоче, без плати* (С. Васильченко); *За проїзд по цьому шляху брали з чумаків плату — з воза по копійці* (О. Гончар); *Часом підходять бабки, пропонують родичам хворих ночівлю за помірну плату* (В. Шкляр).

Збива́ти / зби́ти ціну́ (пла́ту) *див.* **збива́ти.**

△ **(1) Заробі́тна пла́та** *(рідше* **платня́)** — плата за виконану роботу. *Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом* (Конституція України); *Об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя і внесені до сімейного бюджету або внесені на його особистий рахунок у банківську (кредитну) установу* (з мови документів); *Внаслідок якоїсь невідомої протекції він* [Калинович] *отримав посаду в податковій установі й значно вищу заробітну платню* (І. Франко); — *Пишемо розцінки на тонну мороженої сардини, множимо на вилов, отримуємо фонд заробітної плати усього екіпажу за рейс* (А. Санченко); *Частину заробітної платні нам видали мішками з цукром. Було вирішено залишити їх у редакції і продавати через оголошення* (Н. Сняданко); **(2) Кварти́рна пла́та** *(рідше* **платня́)** — плата за користування житловим приміщенням, а також за послуги з утримання будинку й прибудинкової території, які надаються комунальними службами. *Плата за користування житлом (квартирна плата) обчислюється виходячи із загальної площі квартири (одноквартирного будинку). Розмір плати за користування житлом (квартирної плати) встановлюється Кабінетом Міністрів України* (з мови документів); *Тася ще сказала, що завтра має внести квартирну плату* (С. Журахович); — *Ви поселите пана Кошового в колишніх апартаментах пана Сойки. І поки він тут обживатиметься й ставатиме на ноги, ви з розумінням ставитиметеся до затримок квартирної плати* (А. Кокотюха); *З вдячності за старанну працю, хазяйка .. зменшила квартирну платню, вирахувавши із загальної суми ціну Оксаниних послуг* (І. Роздобудько); **(3) Мініма́льна заробі́тна пла́та** *(рідше* **платня́)** — встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. *Розмір прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати встановлюється для забезпечення належного соціального захисту кожного громадянина України* (з мови документів); *Величина мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму в поточному бюджетному періоді впливає на розміри посадових окладів працівників бюджетної сфери, оплата праці яких здійснюється на основі єдиної тарифної сітки* (із журн.); **(4) Номіна́льна заробі́тна пла́та,** *ек., фін.* — сума грошей, нарахована працівнику за виконану за певний період роботу. *Номінальна заробітна плата містить обов'язкові відрахування: прибутковий податок, відрахування до Пенсійного фонду, збір на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття* (з навч. літ.); *У розрахунках номінальної заробітної плати використовується середня заробітна плата за певний звітний період* (з навч. літ.); *Середня номінальна заробітна платня штатного працівника в Україні в квітні 2021 року зросла порівняно з квітнем 2020 року на 29,8 %* (з газ.); **(5) Реа́льна заробі́тна пла́та,** *ек., фін.* — кількість товарів і послуг, яку працівник може придбати на свою номінальну заробітну плату після обов'язкових відрахувань з неї. *Розмір реальної заробітної плати залежить від розміру номінальної заробітної плати, рівня цін на товари широкого вжитку та послуги, розміру податків, що стягуються* (з навч. літ.); *Динаміка реальної заробітної плати в країні характеризує динаміку реального рівня життя населення, яке живе на заробітну плату* (із журн.); **(6) Страхова́ пла́та <Страхови́й вне́сок (платі́ж)>,** *фін.* — грошо-

ва сума, яку страхувальник (фізична або юридична особа) зобов'язаний сплачувати в певні терміни згідно з договором страхування. *За договором страхування страховик зобов'язується за обумовлену страхову плату у разі настання страхового випадку відшкодувати страхувальнику або іншій особі, на користь якої укладено договір, понесені збитки* (з мови документів).

ПЛА́ТА², и, *ж., спец.* Пластина з електроізоляційного матеріалу для розміщення на ній елементів цифрового, радіоелектронного або електротехнічного пристрою. *Запропоновано новий засіб підвищення продуктивності систем автоматизованого візуального контролю комутаційних плат, що базується на ефективному кодуванні топології друкованого монтажу* (з наук.-техн. літ.); *Питання енергетичної сумісності найбільш важливе для інформаційних вимірювальних систем, побудованих із функціональних блоків чи плат* (з наук.-техн. літ.).

△ **(1) Друко́вана пла́та,** *спец.* — вигот. з діелектрика пластина, на поверхні або всередині якої сформований хоча б один шар з електропровідними доріжками для монтажу та з'єднання електронних компонентів. *Під конструктивом друкованої плати розуміють ділянку певної конфігурації та розмірів, де будуть розташовані корпуси радіоелектронних компонентів, що входять до складу електричної принципової схеми* (з наук.-техн. літ.); *Із прилеглої зали долинали спокійний гул голосів і ледь altogether вловиме фонове гудіння комп'ютерів .. Левко вловив навіть характерний запах серверних кімнат: суміш озону та пригорілого пилу з вінчестерів і друкованих плат* (М. Кідрук); **(2) Матери́нська пла́та,** *спец.* — друкована плата, на якій розміщені основні компоненти цифрового пристрою (комп'ютера, смартфона, гральної консолі і т. ін.), яка забезпечує взаємодію всіх компонентів як єдиної системи. *Якість і швидкодія материнської плати безпосередньо впливають на швидкодію системи всього цифрового пристрою* (з наук.-техн. літ.); *Материнські плати в наш час використовуються не тільки в комп'ютерах, а й у планшетах, мобільних телефонах, фотоапаратах, навіть деякі телевізори у своєму складі мають материнську плату* (з наук.-попул. літ.); *Мінімальний набір мультимедійного обладнання складається зі звукової карти (плати, що приєднується до материнської плати), до якої через відповідну панель системного блока під'єднується акустична система (колонки), та накопичувача для оптичних дисків* (з навч. літ.); *У скептичному ж сьогоденні .. навіть слово "мама" пишеться .. в лапках і означає, найчастіше не маму, а материнську плату комп'ютера* (Ю. Іздрик).

ПЛАТА́Н, а, *ч.* Рід високих швидкорослих листяних дерев родини платанових, а також дерево цього роду із зеленувато-сірим стовбуром і широкою кроною та лапатим листям. *У холодочку під платаном Дівча заквітчанеє спить...* (Т. Шевченко); *При вході у північні ворота зеленів розкішний самотній платан, пишався буйною кроною над зубчастим муром і манив у свою тінь змучену спекою людину* (Р. Іваничук); *Ми помчали схожою на широку алею дорогою, обсадженою тими ж таки платанами. Їхні безкорі оливкові стовбури скидалися на колони із слонової кістки, а лапате листя було припорошене курявою всього світу* (В. Шкляр); *Платан є єдиним сучасним родом родини платанових, що живе до двох тисяч років* (з навч. літ.); *Платан росте настільки швидко, що кора не встигає за товщиною деревини і лопається, а незабаром обпадає, особливо на молодих деревах* (із журн.); // *тільки одн.* Високоякісна деревина цієї рослини, яка має кольори від рожево-бежевого до червоно-коричневого. *Малюнок шпону, виготовленого з платана, нагадує шкіру змії* (з наук.-попул. літ.); *Із платана роблять художньо-декоративні вироби, меблі, високоякісний паркет і т. ін.* (із журн.).

ПЛА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **плата́ти.** *Балагула напхана євреями, мов бочка платаними судаками* (І. Нечуй-Левицький); [Ш к в а р к о в с ь к и й:] *Це квиток тобі на сто карбованців, а вигоди маєш: півтора пуда солі, .. два десятка* [десятки] *платаного чабака* (І. Карпенко-Карий); *Перший біограф Т. Шевченка М. Чалий про знайомство з поетом згадував так: "Це було в Успенський піст, друзів я застав за сніданком, який у зв'язку з постом був доволі скудним... Висока довга пляшка з горілкою та по половині солоного платаного судака, яким вони ласували без допомоги ножа"* (з наук. літ.); *Платані личаки.*

ПЛАТА́НОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плата́н.** *Пострілу Микола не почув. Відчув тільки якийсь удар .. Ударило тільки раз, другий раз він ударився об голий стовбур платанового дерева...* (О. Чорногуз); *На одному з них* [журнальних столиків] *лежав лискучий кіт, і якийсь підліток пробував вивести його із стану нірвани, лоскочучи вуса платановим листком* (Н. Околітенко); // Який складається з платанів. *Минувши кілька вулиць, Ахмет звернув на платанову алею* (Олесь Досвітній); *Серед платанового гаю тече потік, який впадає в море* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Зробл. з деревини платана. *На ярмарку антикварних меблів у Брюсселі був представлений буфет у формі скрипки роботи французького дизайнера Ежена Принца, зроблений з платанового шпону* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **плата́нові,** вих, *мн.* Родина однодомних листопадних дерев з густою широкою кроною, лопатевим або пальчасто-лопатевим листям і головчастими суцвіттями. *Платанові поширені в теплому і помірному кліматі Північної півкулі від Балканського півострова до Гімалаїв, в Індокитаї, а також в Америці від Канади до Мексики* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого, що.* Розбирати рибу, розрізаючи вздовж навпіл, на дві пластини. *У великої риби рибалки відрізали голови, хвости й плавці, потім платали рибу, розпластуючи її навпіл і видаляючи нутрощі й хребет* (із журн.).

2. *що, діал.* Латати. *Такий багатий, як той, що шапкою гаті платав* (прислів'я).

ПЛАТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **плата́ти.**

ПЛА́ТВА, и, *ж., діал.* 1. Зрубаний стовбур великого дерева. *Ліс шумить, навіває в душу всілякі забаганки, то платви треба, то .. молодої смерічки на деревце весільне* (В. Стефаник); *Не міг надивуватися* [Василь], *чого то так радіють ті, що то в бетині робили, як дерево складають.., як десятки ковбків чи платвів* [платв], *наложених одні на одних, пишаються золотистою громадою* (А. Крушельницький); *— Я вибираю. Здається, краща та смеречина, Котра не скраю .. — Тоді та чорна, перекручена В смолі, як дратва! — Тієї жалко! Підростатиме, Та й буде платва* (Д. Павличко).

2. Паралельна до сволока балка, на якій закріплюють крокви. *Попід стелею між східною й західною стіною були прибудовані .. дві рівнобіжні платви, що називалися гряди* (І. Франко); *В однім місці поміж платвою із латами міг чоловік пролізти, бо кроква на кінці була відложена* [відкладена] (Л. Мартович); *Хата догоряла, дотлівали крокви, платви, балки* (У. Самчук); *Були тут* [у сплаві] *і грубі деревини, сантиметрів по сорок завширшки — на основу та на стовпи, і тонші.., і зовсім тоненькі — на платви* (І. Муратов).

ПЛАТИБАЗІ́Я, ї, *ж., анат.* Аномалія будови черепа, що характеризується сплощенням його нижньої частини (основи). *Платибазія призводить до здавлення верхнього відділу спинного мозку, що спричиняє внутрішньочерепну гіпертензію* (з навч. літ.).

ПЛАТИКЕФА́ЛІЯ, ПЛАТИЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж., анат.* Те саме, що **платикранія.** *Серед вроджених аномалій кісток черепа виділяють платикефалію* (з навч. літ.); *Для профілактики платицефалії в новонароджених розроблено спеціальні матраци* (із журн.).

ПЛАТИКОДО́Н, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини дзвоникових із одиничними квітками або суцвіттями білого, бузкового, фіолетового або рожевого кольорів. *Квітки платикодону дуже схожі на великі (до 8 см в діаметрі), широко розкриті дзвіночки, а бутони за формою нагадують невеличкі ліхтарики* (з наук.-попул. літ.); *Насіння платикодону можна висівати безпосередньо в ґрунт у кінці квітня або в жовтні, під зиму. Однак розсадний метод більш надійний* (з навч. літ.).

ПЛАТИКРАНІ́Я, ї, *ж., анат.* Малий розвиток черепа (а саме мозкової його частини) у висоту; плоскоголовість. *Платикранія є аномалією розвитку й часто буває вродженою* (з наук.-попул. літ.).

ПЛА́ТИНА, и, *ж.* 1. Хімічний елемент з атомним номером 78, благородний метал сріблясто-білого кольору, ковкий і тягучий, з якого виготовляють ювелірні вироби, автомобільні каталізатори, лабораторний хімічний посуд і т. ін. *Стрілка пірометра на контрольному табло швидко посунулася праворуч: 950°... 1200°... 1600°. На поділці 1770 вона затрималася — платина почала плавитися* (М. Дашкієв); *Коли художнє литво, то там бронза, срібло, золото, може, й платина...* (П. Загребельний); *Він швидко .. встановив, що лезо зроблено зі сплаву заліза та срібла з невеликими домішками золота, платини й нікелю* (О. Авраменко); *Виконаний* [перстень] *з білого металу, скоріше всього з платини, у формі чотирикутної пірамідки, яка закріплена на семикутній зірці* (В. Єшкілєв); // *перен.* Про забарвлення чого-небудь кольору такого металу. *Ось східний край того кривавого сяйва почав наливатися золотом, жеврiти розпаленою платиною, немов якесь величезне горнило* (І. Франко).

2. *перев. збірн.* Вироби з цього металу. *Бачив* [Артем] *тих, хто походжав вулицями із рекламними дошками на спині й на грудях, закликаючи підключатися до найновішої мережі мобільного зв'язку або дорого продавати золото й платину* (Є. Кононенко); *— То он які вони, ті смарагди й платина! — шанобливо сказав Калле. У коробці було все, про що писалося в газеті: брошка, й каблучки, й браслет* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *За платиною доглядають так само, як і за золотом, але чистити ювелірні вироби потрібно рідше* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАТИ́НА, и, *ж., діал.* Хустка. *Очі її весело блищали, а з-під червоної платини висіли довгі коси* (Н. Кобринська); *У хвіртку входить старий диякон з речами, належними до ритуалу, загорненими в платину* (Леся Українка); *Івоніка завинув у платину потрібні папери, витягнув гроші зі скрині й пустився в дорогу* (О. Кобилянська); *Загорнувши, як хліб святий, у білу платину, Цьомко втиснув у портфель невелику домашню ікону* (Р. Федорів).

ПЛАТИНА́Т, у, *ч.* Сіль платинової кислоти. *Платинат літію.*

ПЛАТИНІ́Т, у, *ч.* Сплав на основі заліза, що містить 46–48 % нікелю, 4,5–5,5 % міді, не більше 0,4 % марганцю і в невеликій кількості вуглець, сірку й фосфор. *Головною особливістю платиніту є те, що його температурний коефіцієнт теплового розширення близький до значення цього параметра для платини (в діапазоні температур від –70 до +440 °С) і нетермостійкого скла* (з наук.-попул. літ.); *Використання платиніту дозволило відмовитися від дорогих платинових провідників, що застосовувалися в електровакуумних приладах раніше* (з навч. літ.).

ПЛАТИНІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **платиніт.** *Назва електротехнічного скла (вольфрамове, молібденове, платинітове, титанове тощо) свідчить про те, що його температурний лінійний коефіцієнт розширення (ТЛКР) близький до ТЛКР відповідного металу* (з наук.-техн. літ.); // Вигот. з платиніту. *Кожну котушку готового платинітового дроту перевіряють на відповідність технічним умовам* (з навч. літ.).

ПЛАТИ́НКА, и, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **плати́на.** *Почув* [Славко], *що .. кінець носа свербить. З поспіхом ухопив платинку та й натирав ніс аж до болю* (Л. Мартович); *Похилена над діжею, жовтою, як віск, у білій платинці, завузлений над карком, Чайка сіяла муку на розчину і роздумувала, як то там матері тепер на нових місцях?* (К. Гриневичева); *Перетираючи сухою платинкою Любині книги від пилюги, .. не раз розкривала* [Мотря] *якусь товстішу* (В. Бабляк).

ПЛАТИНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **платинува́ти.** *Для виготовлення анодів для апаратів електродіалізу використовують платинований титан із покриттям із діоксиду рутенію чи діоксиду марганцю* (з наук.-техн. літ.); *Активність каталізаторів значно збільшується при нанесенні їх на поверхню пористого або волокнистого матеріалу (носія). Прикладом такого каталізатора є платинований азбест* (з навч. літ.).

ПЛА́ТИНОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пла́тина.** *Хромшпінеліди є пошуковою ознакою родовищ хроміту в ультраосновних породах, алмазів у кімберлітах, супутниками платинових металів* (з наук. літ.); *В одній із конструкцій актинометра трохи зігнута пластинка з константану, що покрита платиновою черню, закріплена на основі з інвару, який має незначний коефіцієнт розширення* (з наук.-техн. літ.); // Власт. платині, характерний для неї. *У дзеркальній ніші, правіше від нього, з'являються рушники, футляр гігієнічного комплекту й одяг із характерним платиновим вилиском* (В. Єшкілєв); // Кольору платини. *Чорною перукою вона більше не користувалася, перефарбувала своє каштанове волосся, перетворивши себе на платинову блондинку* (А. Кокотюха); *То була така маленька білявочка з чудовим станом і довгими косами якоїсь аж платинової барви* (Л. Кононович); *Ознаку платинового забарвлення шерсті в лисиць контролює, як вважається, домінантний ген А* (з навч. літ.); // Вигот. з платини, з додаванням платини або покритий нею. *Один перстень був платиновий, два — золоті* (В. Кучер); *З надійно замкненої лабораторії під час обідньої перерви зник платиновий тигельок* (М. Дашкієв); *Навіть болтики виготовляються з різних металів: є сталеві, є бронзові, можуть бути навіть золоті або й платинові* (П. Загребельний); *Подарував* [чоловік] *їй діаманти — ось цей платиновий хрестик, а в ньому два камінці. Не підробка — справжні діаманти* (Є. Кононенко); // Пов'язаний із видобуванням платини. *2012 року в ПАР відновила роботу найбільша у світі платинова копальня* (з газ.).

2. *перен.* Який досяг рекордної (для різних країн — різної) кількості проданих екземплярів (про музичні альбоми, диски, платівки і т. ін.). *У них з'являється перше дітище — альбом "Говори та записуй", котрий відразу ж стає платиновим* (С. Жадан); *У світі продано понад мільярд платівок і компакт-дисків Елвіса Преслі, який записав за життя 150 альбомів, що досягли золотого, платинового або мультиплатинового статусу* (із журн.); *Свого часу альбом Руслани Лижичко "Дикі танці", проданий тиражем понад 170 тисяч копій, став платиновим* (з газ.).

3. *перен.* Який надає певні переваги в обслуговуванні (про банківські, клубні і т. ін. картки). *За ступенем пільг для користувачів пластикові картки можуть бути стандартними, золотими, платиновими* (з навч. літ.); *Після 100 ночей, проведених у комплексі "Червона рута", гість отримує платинову картку, яка дає право на знижку на проживання в розмірі 10 %* (з мови реклами).

ПЛАТИНОВМІ́СНИЙ, а, е. Який містить платину. *У платиновмісних породах максимальний розмір зерен самородної платини сягає 0,75 мм* (з наук. літ.); *Платиновмісні піски часто містять інші метали платинової групи* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАТИНО́ЇД *див.* **платино́їди.**

ПЛАТИНО́ЇДИ, ів, *мн. (одн.* **платино́їд,** у, *ч.), хім.* Загальна назва металів платинової групи — рутенію, родію, паладію, осмію, іридію, платини. *У тонні залізного метеорита міститься від 50 до 250 кг нікелю, запаси якого в земній корі дуже обмежені, до 30 кг кобальту і близько 50 г платиноїдів* (з наук. літ.); *Усі платиноїди мають подібні хімічні й фізичні властивості* (з навч. літ.); *Рутеній — єдиний платиноїд, наявний в організмі людини* (із журн.).

ПЛАТИНОТИ́ПІЯ, ї, *ж., спец.* Спосіб фотографування, який базується на світлочутливості солей заліза й платини до ультрафіолетового випромінювання. *Відбитки, отримані способом платинотипії, вважаються найбільш довговічними й мають абсолютно матову поверхню* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАТИНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **платинува́ти.** *Для виготовлення платинованих анодів використовують титан, ніобій, тантал, цирконій, гафній, поверхню яких перед платинуванням необхідно ретельно очистити* (з навч. літ.).

ПЛАТИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Покривати поверхню металевих виробів тонким шаром платини. *У контактній кондуктометрії використовують електроди, які необхідно періодично чистити й платинувати* (з наук. літ.); *Для отримання красивої платинової поверхні металеві художні вироби платинували гальванічним способом* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАТИНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **платинува́ти.** *Посуд, у який заливається розчин, електропровідність якого треба визначити, являє собою склянку з платиновими електродами. Для уникнення поляризації використовують струми високої частоти й збільшують поверхню електродів. З цією метою електроди платинуються* (з навч. літ.).

ПЛАТИ́ТИ, плачу́, пла́тиш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Видаючи, віддаючи гроші або що-небудь цінне, винагороджувати за виконану працю, послугу і т. ін. *Умови такі: перекладачеві я плачу сам* (М. Коцюбинський); *Кузьма Осадчий — ну цей на канал, цього батько до себе бере, там добре платять...* (О. Гончар); *Всі знатні та заможні жінки Мишковича знали, що через Маріку можна замовити такі чудові й дивовижні речі, яких більше ніде не знайдеш, і ладні були платити за них шалені гроші* (О. Авраменко); *Запорожці ніколи не любили торгуватися, а скільки рука вийняла з кишені грошей, стільки й платили* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *чим і без дод.* Відшкодовувати вартість одержаного або використаного. *Ой іду я з доріженьки Горілочки пити; Судять мене воріженьки, Що нічим платити* (П. Чубинський); *Мойшем .. погодився на те, що за комірне й харчування будемо платити йому за добу з душі "царськими" по п'ять карбованців* (Олесь Досвітній); *Нічого в цьому житті не дається просто так, і за все потрібно платити* (С. Жадан); *Продовжую розмову з Юрою. А той засмучений, нема чим платити за квартиру, господині заборгував за три місяці* (А. Дністровий).

3. *що.* Віддавати гроші або інші цінності, виконуючи певні обов'язки. *І день і ніч працювала* [вдова], *Подушне платила... І синові за три копи Жупанок купила* (Т. Шевченко); *Гість зухвало й енергійно доводив, що Максим, як "високий фахівець", таки мусить платити податки* (І. Багряний); *Любеч платив князеві дань — від рала й від диму* (С. Скляренко); *— З таким проханням — зберегти сім'ю і любов — звернувся до нас .. наш найактивніший член профспілки, її скарбник .. Він, як ми знаємо, тільки один настільки точно і своєчасно платить членські внески, що йому може позаздрити навіть пошта* (О. Чорногуз).

4. *перен.* Відповідати на чиї-небудь дії, вчинки, чиєсь почуття і т. ін.; поводитися так чи інакше у відповідь на що-небудь; відплачувати. *Привіт твоїй бабуні дорогій, що любить нас і світить нам, як сонце. (Люби ж і ти її, моя хороша, і ласкою, дитячим, ніжним словом плати за все те щире, добре, тепле, що виплива із золотого серця бабусеньки)* (М. Драй-Хмара); *Жанні обридло слухати це вихваляння людини, якій вона платила тою самою зненавистю, якою ненавидів Ярош її* (Д. Бедзик); *Одного Овлура любила вона тут, один Овлур був тим промінчиком, що манив її до себе серед безпросвітного мороку і тримав на світі. А син платив їй взаємною любов'ю* (В. Малик); *— В яку все-таки сім'ю я вас влаштував! І як ви тепер мені за це платите? Чим? Своєю неприязню, якщо не сказати більше — зневагою?* (О. Чорногуз).

◊ **Відпла́чувати (віддава́ти, відця́чувати, плати́ти, спла́чувати** *і т. ін.)* **/ відплати́ти (відда́ти, відця́чити, заплати́ти, сплати́ти** *і т. ін.)* **стори́цею** *див.* **відпла́чувати; (1) Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим>** *кому* — відповідати кому-небудь на щось подібним учинком, ставленням і т. ін. *Йойна завистливим оком дивився на Нуту, щодня бажав, щоб його ями позавалювалися .. Здається, що й Нута платив Йойні такою самою монетою* (І. Франко); *На мене не звертала* [панна Анеля] *уваги. Я був увічливий, але платив їй тим самим* (М. Коцюбинський); *Я давно знав, що вона зраджує мене, хоч і не дуже винив її за те, бо платив їй тією ж монетою* (І. Росоховатський); *— Я теж відплачу вам тим самим... Ворогувати — так ворогувати до кінця* (П. Загребельний); *— Мене обурив цинізм, з яким він використав твоє ім'я, щоб усунути мене зі Брендонового шляху. Це було підло й аморально. — І ти відплатив тією ж монетою, — прокоментував я. — Підлістю на підлість, аморальністю на аморальність* (О. Авраменко).

ПЛАТИ́ТИСЯ, плачу́ся, пла́тишся, *недок.* 1. *чим.* Утрачати що-небудь, позбуватися чогось у відплату за що-небудь; розплачуватися. *Ця худорлява, скромна панночка — вона платилася життям за знущання з людини, якої і зовсім в обличчя не знала* (О. Іваненко); *Той, хто виношував задуми уникнути складних життєвих суперечностей, платився ще більшими втратами, позбувався інколи навіть здобутого раніше — ось що випливало загалом з творів збірки М. Івченка "Шуми весняні"* (з наук. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **ко́штувати** 1. *Парасці було цікаво, скільки платиться киптар у Ростоках* (Г. Хоткевич); *Показували їй товар, що мав добрий хід і дорого платився, запевняли, що його з цісарських ткалень до варварів навіть вивозити заборонено* (Б. Лепкий); // Дорого, високо цінитися. [П и л и п:] *Що ж там у городі?* [Р о м а н:] *Нічого такого цікавого: сіно дешево, скотина платиться* (І. Карпенко-Карий); *Вишні сього року зродили слабо, зато веприни гарні і дуже добре платяться* (І. Франко).

3. *тільки 3 ос., безос.* Про наявність, обставини, можливість отримувати плату за що-небудь. — *Де ж таки видано, щоб дорослій людині та по тридцять копійок у жнива платилося?..* (В. Винниченко); — *Я вам прямо кажу, що мені платиться за мої послуги, інакше б я не став їх виявляти* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

4. Пас. до **плати́ти.** *Реєстри городових козаків не поновлювалися, й жалування козакам не платилося, а через те кожен козак звав себе реєстровцем, аби не платити податків і не підлягати панові* (А. Кащенко); *Я готовий був заплатити за це личко всіма скарбами землі.., бо поставало воно переді мною, як всемогутність природи, данина ж природі, що платиться темною жагою, не гріховна й не принизлива, коли вона осяяна ореолом любовної жертовності* (П. Загребельний); — *В сьому домі вино дороге, платиться кров'ю!* (І. Білик).

ПЛАТИФІЛІ́Н, у, *ч., фарм.* Спазмолітичний, судинорозширювальний і болезаспокійливий лікарський препарат. *Платифілін за своїм хімічним складом є алкалоїдом жовтозілля широколистого* (з наук.-попул. літ.); *Платифілін добре абсорбується в травному каналі, усуває спазм жовчних шляхів і знижує їх тонус* (з навч. літ.).

ПЛАТИЦЕФА́ЛІЯ *див.* **платикефа́лія.**

ПЛАТІ́ВКА, и, *ж.* 1. Аналоговий носій звукових даних — диск, на якому нанесені доріжки із звуковим записом, признач. для відтворення на спеціальному програвачі (патефоні, грамофоні, електропрогравачі і т. ін.); пластинка (у 2 знач.). — *Співець хвилюється, вкладає в пісню серце, душу. Його записують на плівку чи платівку. І ось те хвилювання розмножене мільйонними тиражами* (О. Бердник); — *А в нашої господині є патефончик і купа платівок з вальсами Штрауса* (П. Загребельний); *По всій підлозі величезної спальні були розкидані магнітофонні касети, грамофонні платівки, яскраві барвисті конверти від них, ілюстровані журнали* (В. Нестайко); *Його фонотека складається з кількох сотень вінілових платівок, однак їх усе одно немає на чому слухати* (Ю. Андрухович); *Знайомий .. ретельно оглянув мої платівки і показав, де в нього програвач* (С. Жадан).

2. Те саме, що **пласти́нка** 1, 3. *Перевірили робітники кожну платівку і гайку* (М. Трублаїні); — *А як же це шабля від плеча може відскочити? .. — Було таке, товариші, — усміхнувся Недремний. — Це я стальні платівки під гімнастьорку підклав* (М. Стельмах); *Віктор пішов до найближчих дверей і прочитав на мідній платівці потрібне йому прізвище* (Олекса Ізарський); *Марченко сердито скосив очі на Галата, і в цей момент фотограф клацнув затвором. Так вони й залишилися на платівці, ці Марченкові косі очі* (Ю. Яновський).

Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* **ста́вити.**

ПЛАТІ́ВОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **платі́вка.** *Уявіть собі, яка прекрасна несподіванка: першим даруночком на Миколая, що його принесли на своїх крилах добрі янголи, була платівочка "Квітка Цісик співає"!* (з мемуарної літ.); *Бабуся часто згадує, як вона любила слухати маленькі блакитні платівочки з казками, які додавалися до дитячого журналу "Колобок"* (із журн.); *Плиття є там таке, що дробиться як сланець і зсовується з каменя дрібними платівочками* (Г. Хоткевич); *Витяг* [Вітя] *якусь химерну залізяку, з одного кінця закручена в кільце, на другому теліпається залізна платівочка* (С. Васильченко).

ПЛАТІ́Ж, тежу́, *ч.* 1. Виплата грошей як розрахунок за що-небудь придбане, використане і т. ін.; плата *(див.* **пла́та**[1]**).** [Х р а п к о:] *Я тобі, як скінчиться діло, щот* [рахунок] *дам: що на розходи пішло, а що лишок — на платіж повернеться* (Панас Мирний); *В його руках сила — трактор, за якого він виплатив своїми грішми .. Гроші наче й невеликі, та крім їх ось перший строк платежу підходить, — тут не у всякого духу вистачить* (С. Добровольський); — *Ми тримали його* [банк] *через підставних осіб, і звідти здійснювалися платежі за поставки зброї* (Л. Кононович); *Сучасна економічна ринкова система заснована на кредитних відносинах, тобто розвитку функції грошей як засобу платежу* (з навч. літ.).

2. Сума грошей, яка має бути (була) виплачена за що-небудь. *Тепер суму викупних платежів на всю громаду зменшено на півтори тисячі карбованців...* (Ю. Хорунжий); *У Східній Галичині після селянської реформи 1848 р. підприємці й поміщики вкладали гроші (платежі, отримані від селян) здебільшого в сільське господарство* (з навч. літ.); *Страхування стає доцільним, якщо страховий платіж менший від суми відшкодування* (з газ.).

△ **(1) Безакце́птні платежі́,** *фін.* — платежі, що здійснюються списанням коштів з розрахункового (поточного) рахунку платника без його безпосередньої згоди на підставі документів, поданих банкові отримувачем грошей. *Стягувач коштів має подати банку платіжну вимогу, в якій має бути посилання на правову підставу стягнення з платника безакцептного платежу* (з навч. літ.); **(2) Репараці́йні платежі́,** *фін.* — платежі за рахунок репарації. *У 20-ті pp. XX ст. Франція вимагала збільшення та неухильної виплати Німеччиною репараційних платежів, а також відторгнення від неї низки стратегічно важливих і промислово розвинених територій* (з навч. літ.); **Страхова́ пла́та <Страхови́й вне́сок (платі́ж)>** *див.* **пла́та**[1]**; (3) Трансфе́ртні (трансфе́рні) платежі́,** *фін.* — державні платежі для фінансування обов'язкових виплат населенню, передбачених законодавством (пенсій, стипендій, субсидій і т. ін.), та приватні платежі некомерційних організацій (пожертвування, благодійні внески, спонсорська допомога і т. ін.). *Ті, хто отримує як державні, так і приватні трансфертні платежі, нічого не вкладають у національне виробництво, тому обсяг суспільного виробництва не змінюють* (з наук.-попул. літ.); *Для зменшення нерівності в доходах держава здійснює їх перерозподіл через різноманітні соціальні програми у формі трансфертних платежів* (з навч. літ.); *Трансферні платежі збільшують дохід домашніх господарств, а тому опосередковано впливають на споживчий попит* (із журн.).

ПЛАТІ́ЖКА, и, *ж., розм.* Квитанція на оплату товарів, комунальних послуг і т. ін. *Ці сторінки писалися в різні часи — люті часи і часи прекрасні, писалися під різним настроєм, у блокнотах, у газетах, на квитанціях комунальних "платіжок", в листах, але найбільше — пам'яттю і в пам'яті* (М. Матіос); *Менеджери контролюють мене. Контролюють мої вчинки, мої платіжки, мої фінанси* (С. Жадан); *Коли прийдуть платіжки з новими тарифами за споживання теплової енергії, уявити емоції споживачів буде неважко* (з газ.).

ПЛАТІ́ЖНИЙ, а, е. Стос. до платежу, платежів. *Раптом прийшла до голови думка: а чи не належала квартира, в якій живемо, не матері, як досі вважав, а таки батькові? .. Це легко можна було перевірити: взяти платіжну книжку, але та ніколи не потрапляла мені на очі* (Валерій Шевчук); *Я .. візував усі оборудки й підписував платіжні доручення* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України — гривня* (з мови документів).

△ **Платі́жна вимо́га** *див.* **вимо́га; Платі́жна ка́ртка** *див.* **ка́ртка; Платі́жна систе́ма** *див.* **систе́ма; Платі́жний терміна́л** *див.* **терміна́л.**

ПЛА́ТКА, и, *ж., діал.* Латка (у 1 знач.). *Піп положив рясу на столі, а чоловік вийняв із кишені відрізаний шматок: — Славний суде! Цій платці на рясі треба шукати місце. Розгорнули рясу і знайшли на ній вирізане місце. Латка пасувала* (з казки); *Яка дірка, така й платка* (прислів'я).

ПЛА́ТНИЙ, а, е. 1. Який здійснюється, дається, надається за плату; за користування яким стягується плата. *Треба скласти залік. Якщо вона не складе його сьогодні, встане питання про платне перескладання* (Є. Кононенко); *Ну що ж, віл спочине, а ти переробиш його роботу, носитимеш воду з платної громадської водойми* (М. Дочинець); *Лише один раз з ними ходив молодий інструктор мистецтва виживання, якого запросили до одного пансіонату .. викладати на платних курсах* (Т. Прохасько); *Авто ми залишили на платній стоянці, де нас пригощали лимонадом і давали заряджати мобільні з розеток* (І. Карпа).

2. Який одержує плату, винагороду за роботу, послугу і т. ін. *Правда: нема в нас того звичаю, аби свідок був платний. Свідоцтво — сусідська річ* (Л. Мартович); *— Два-три роки мине, заким буду платна вчителька* (О. Кобилянська); *Пригнічувала думка про те, що хтось із наукової обслуги платний агент* (П. Загребельний); *Будучи безробітним, він не міг дозволити собі послуги платної прибиральниці* (Н. Сняданко).

ПЛАТНИ́Й, а́, е́, *розм.* Який може, спроможний заплатити, розплатитися. *Бувши винним, треба буть і платним* (Номис); *З матеріального боку для Шевченка настали важкі часи. Гонорари Ісаєва, баронеси та інших платних замовців розтанули ще до Нового року* (З. Тулуб); // Непогано, достатньо оплачуваний. *В тихім мисливськім за́мочку з ранку до ночі рубають, валять .. Які безробітні були в місті, знайшли тут добре платну працю* (Б. Лепкий); *Якби з якоїсь причини 160 тих організацій з їхніми головами перестали існувати, чи була б з того користь чи шкода для України? По деякому часі я погодився, що це була б тільки користь, бо залишених сім організацій мали б добрих, талановитих, добре платних людей, які керували б громадським життям* (М. Слабошпицький).

ПЛА́ТНИ́К, а́тника́, *ч.* Той, хто платить або повинен платити, виплачувати належну суму за що-небудь. *Не допомогло йому ніщо — ні запевнення, що був справним платником, ні благання, ні сусіди-свідки, бо ж паперів про виплати не мав на руках* (М. Сиротюк); *— В нормальних державах платник податків має право вимагати від тих, хто за рахунок їхніх податків живе, нормальної роботи* (А. Кокотюха); *Хай, може, гніватимешся, але й на цей раз моїм платником буде Епікур* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *За заявою платника аліментів або за власною ініціативою орган опіки та піклування перевіряє цільове витрачання аліментів* (з мови документів).

ПЛА́ТНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пла́тни́к.** *У своїй заяві до райдержадміністрації жінка написала: "Як платниця податків і транспортного збору я вимагаю приведення в належний стан дороги до нашого будинку"* (з газ.).

ПЛА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пла́тний** 1. *Принцип платності наукової праці, зразу не зазначений виразно, з часом усталився* (І. Франко); *Застосування принципів платності у сфері експлуатації природних мінерально-сировинних ресурсів передбачає стимулювання раціонального їх використання для запобігання економічним втратам як держави, так і регіонів* (з навч. літ.).

ПЛА́ТНО. Присл. до **пла́тний** 1. *Житлові зобов'язання виникають із двостороннього договору, за яким наймодавець платно надає в постійне користування наймачу житлове приміщення, а останній зобов'язується використовувати його за прямим призначенням, забезпечувати належне збереження і вносити квартирну плату за комунальні послуги* (з навч. літ.); *Дедалі більшої популярності набувають мережеві бібліотеки, які платно або безоплатно надають читачеві можливість скачувати потрібні йому книги* (із журн.); // *у знач. пред. — У будь-яку годину дня чи ночі ти можеш подзвонити нам, ми туди тебе відвеземо. — Це платно? — на всяк випадок запитав Микита* (С. Талан).

ПЛАТНО́, а́, *с., заст.* Старовинний жіночий або чоловічий верхній одяг (перев. з дорогих тканин). *У мерехтливому їх* [свічок] *сяйві стало краще видно князя Володимира, його світле, срібною ниткою ткане платно, широкий зелений пояс, червоне корзно* (С. Скляренко); *Насупроти нього сиділа Янка. Була вона тендітна, ніби підліток. Червоне платно, вишите сріблом, щільно облягало її ставну постать* (В. Малик); *Один євнух одягнений в широке рукавне платно блідо-зеленої парчі, гаптоване великими колами, всередині яких стоять леви* (П. Загребельний).

ПЛАТНЯ́, і́, *ж.* Те саме, що **пла́та**[1]. *У нас* [у Миргороді] *від 1 січня буде нова посада земського лікаря, платня 1200 р.* [рублів] *на рік* (В. Самійленко); *Кожний здоровий мужчина кидав сім'ю і хату, брав зброю і йшов на війну, не питаючи про платню* (Р. Іваничук); *Гетьмана почали охороняти .. іще й три сотні добірних сердюків, — легке військо не з самих тільки козаків, а й з інших людей вольного звання, котрі зголосилися за платню служити йому .. та народу* (Г. Колісник); *— Як і всюди, у нас є вільна площа — орендна платня висока, але знижувати її для нас збитково* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Полковник швидко домовився з господарем про платню за ґрунтовну екскурсію та знайомство із залами і бібліотекою замку* (Д. Білий); // Те, що заroблене; заробіток. *Кожний знав, що з тою платнею, яку панотець давав, наймит не міг прожити* (Л. Мартович); *Платня .. складалася не з самих тільки грошей, але й з поставів сукна .. та кожухів* (З. Тулуб); *Чайка приносив свої пайки, — він учителював в українській школі, — платню чи навіть гонорари, бо все ж іноді, в світлі хвилини, непогано писав для газети* (Д. Бузько); // Узагалі будь-яка грошова винагорода. [К у м а:] *Я ж тебе гріла і вкривала, і ґудзики .. скрізь, де треба, пришивала, і платні не брала* (І. Микитенко); *— Згине все без сліду, — говорить вона, приймаючи платню. — Коли збрешу, наплюй тоді циганці в очі!* (Н. Королева).

△ **Заробі́тна пла́та** (*рідше* **платня́**) *див.* **пла́та**[1]; **Кварти́рна пла́та** (*рідше* **платня́**) *див.* **пла́та**[1]; **Мініма́льна заробі́тна пла́та** (*рідше* **платня́**) *див.* **пла́та**[1].

◊ **Кра́сна ціна́** (*рідше* **платня́**) *див.* **ціна́.**

ПЛАТО́, *невідм., с.* 1. Підвищена рівнина з рівною або хвилястою поверхнею, відмежована від навколишніх рівнинних просторів уступами. *Навкруги була рівнина, безкрає сіро-жовтувате плато* (О. Десняк); *Дорога пішла спершу трохи вгору, а потім рівним плато* (В. Гжицький); *Через пів години вони .. в'їхали в густий тропічний ліс, що пишно розрісся по уступах плато* (В. Малик); *Юнак зітхнув і пішов крутою стежинкою до обсерваторії, круглі башти якої гніздилися на широкому високогірному плато* (О. Бердник); *Скільки сягав погляд, тяглося одноманітне, всіяне пласким камінням, гірське плато* (В. Єшкілєв).

2. *спец.* Ділянка лінії, що зображує показники якогось процесу, на якій вони досягають локального максимуму, стабілізуються й майже не змінюються. *За високих доз опромінення рівень кількості клітин з абераціями виходить на плато, наближаючись до максимального (100 %)* (з наук. літ.); *Уведення до бітуму добавок поверхнево-активних речовин та збільшення їх вмісту супроводжується закономірним зменшенням до мінімуму, а потім зростанням та виходом на плато значення поверхневого натягу* (з наук.-техн. літ.); *Всесвітня організація охорони здоров'я спрогнозувала, коли світ досягне плато захворюваності на коронавірусну інфекцію* (із журн.).

ПЛАТО́К[1], тка́, *ч., розм.* Те саме, що **ху́стка.** *На чужий роток не накинеш платок* (Номис); *Вона .. напнулася великим товстим платком* (Б. Грінченко); — *Ти чого прийшла сюди? .. — Матір провідати. Захворіли вони, — відповіла молодиця, запнута старенським білим платком* (М. Стельмах); *Колісник стояв коло східців, витирав своє широке лице червоним платком, м'явся, не знав, що йому робити* (Панас Мирний); — *Ху! Ухекався так... катаюсь... — Вийняв платок з кишені, утирає лоба* (А. Тесленко); *Отець Георгій, законоучитель, гладкий і неповороткий, оглушливо, незважаючи на присутність нової людини, висякався у великий платок* (Б. Левін).

ПЛАТО́К[2], тка́, *ч., діал.* 1. Пласт (у 1 знач.). *Укопану глину беруть платками за помочию* [допомогою] *залізних лопаток* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки мн.* Пластівці (у 1 знач.), клапті (снігу). *У шкільній кімнаті було тихо, вітер гудів надворі різними голосами, побренькував вікнами і метав сніговими платками крізь віконні шпари* (С. Ковалів); *Густі платки снігу, що сипалися .. з небес, металися шаленим льотом* (О. Кобилянська); *Скриплять гілляки, гайвороння товчеться, сиплеться зимний сніг, великими, густими платками, крізь котрі, ніби крізь сітку, мерехтить червона заграва* (Б. Лепкий); *Зненацька пішов сніг, .. і закружляли в повітрі білі платки, осідаючи їй на волоссі* (О. Забужко); * У порівн. *Пір'я з розшарпаних подушок літало по площі, мов густі платки снігу* (І. Франко).

3. Пелюстка. *Приземистий полонинський будяк .. вдень розпускає свою білу з великих нев'янучих платків квітку, а на ніч затулює її* (І. Франко); *Білі рожі нагиналися над стіл. Без шелесту облітали білі платки* (Б. Лепкий).

ПЛАТОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Ідеалістичне філософське вчення давньогрецького філософа Платона та його послідовників, за яким реальний мінливий світ природних речей є тільки блідим відбиттям незмінного й нерухомого світу вічних ідей. *Характеризуючи речовинний світ, Платон казав приблизно так: речі — лише відображення безтілесних ідей; вони нібито існують, але ж насправді не існують — є наслідком наших суб'єктивних відчувань... Оце ж якраз у платонізмі зрозуміти найважче!* (М. Руденко); *Платонізм в антисхоластичній філософії Ренесансу стає символом людяності, визнається синтезом попередніх надбань у філософії, теології, грецькій науці та східних доктринах* (з наук. літ.); *Критикуючи платонізм, за яким реально існують лише загальні ідеї, а конкретні речі є тінями ідей, Арістотель сутністю вважав конкретні речі, а поняття — їхніми відображеннями* (з навч. літ.).

2. Чисто духовний потяг до кого-небудь, стосунки з ким-небудь, позбавлені сексуальності, інтимної близькості. *Гелена справді зараз гостювала у Президента. Якби ж Прокіп ніколи не чув про оргії у його палаці, .. він би міг сприйняти цю звістку спокійніше. Але йому вже виповнилося двадцять п'ять років, він мав життєвий досвід, отож в інтересі Президента до Гелени не побачив платонізму* (М. Руденко); *Платонізм характерний для першої, чисто емоційної фази кохання* (з навч. літ.).

ПЛАТО́НІК, а, *ч.* Учень, послідовник давньогрецького філософа Платона, прибічник платонізму. *Одним із перших платоніків Відродження був кардинал Микола Кузанський (1401–1464), син селянина з м. Куза біля Трира. Він вважав Бога єдиним початком сущого, але розрізняв Бога в його виявленнях і сутності, яка є невимовна* (з наук. літ.); *Для християнських платоніків концепція духовного шлюбу, що веде до спасіння, виявляється важливою не тільки на персональному, але й на соціальному рівні* (з навч. літ.).

ПЛАТОНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до платонізму (у 1 знач.). *Платонічний універсалізм метафізики Григорія Сковороди наскрізь пройнятий духовним досвідом християнства* (з наук. літ.); *У розвитку світоглядних і філософських ідей європейського Відродження платонічний (онтологічний та пантеїстичний) період існував із середини XV ст. до першої третини XVI ст.* (з наук. літ.).

2. Ідеальний, чисто духовний, без інтимної близькості. *Їх стосунки були плодом недомовленості. Він волів платонічної дружби, вона думала про шлюб* (В. Домонтович); — *Ти ж чула про Трістана та Ізольду? Це ми. У нас платонічне кохання, правда, Дзвінко?* (Ю. Винничук); *На жаль, наша близькість і далі залишалася суто платонічною* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він признавався, що переживає нечуваний, неймовірний роман, зовсім несхожий на всі попередні, — платонічну любов, сповнену високої поезії і чистоти* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

3. *перен.* Відірваний від практичних цілей; абстрактний. *Тікай покинув платонічне поглядання вгору і залюбки повернувся до Трохима* (В. Винниченко); *Газетні підшивки, як ми догадуємось, Кочубей гортає не лише задля розваги, не з платонічного почуття, у давніх підшивках він шукає для себе взірців для наслідування, сподіваючись запозичити, віднайти особливо разючий заголовок для свого майбутнього розгромного матеріалу* (О. Гончар); — *Ти що думаєш, що я привів тебе сюди, щоб поговорити про цирк, згадати молодість. Ха-ха-ха!.. Ні-і! Я надто ділова людина, щоб дозволити собі таку платонічну дурницю. У мене до тебе справа* (В. Нестайко).

ПЛАТОНІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **платонічний.** *Попри екзальтовані пориви до платонічності, ти, Максиме, регулярно хочеш фізичних — і тільки фізичних — стосунків* (С. Процюк); *Дослідники наголошують, що визначити, чи базуються стосунки відомих історичних постатей елліністичного періоду Александра та Гефестіона на сучасній концепції гомосексуальности чи на концепції платонічності, — досить складно* (з наук. літ.).

ПЛАТОНІ́ЧНО. Присл. до **платонічний** 2, 3. — *Хочу любити не подумки, не платонічно, а по-земному — гаряче, до запаморочення в голові* (Є. Доломан); *Все своє життя він кохав тільки одну пані, і кохав її платонічно, як Данте свою Беатріче* (Р. Горак); *Пан Маргаритко одружений із жінкою, в яку вже багато років платонічно закоханий пан Фіалко* (Н. Сняданко); *Що ж я один зроблю? Громада не хоче йти моїм шляхом, громада платонічно співчуває .. А на відвертий виступ наших людей не стає* (Г. Хоткевич); *Ті, що платонічно любили землю, впиваючися малярськими ефектами сільського краєвиду і захоплюючись вигодами побуту в панському дворі, потратили і землю, і двори, а ті, що енерґічно* [енергійно] *бралися за діло, здобули одне і друге* (Б. Лепкий).

ПЛАТОСПРОМО́ЖНИЙ, а, е. Який має досить коштів для придбання товарів, оплати послуг, здійснення проєктів і т. ін. *На ціні зійшлися, тепер треба вибрати покупця, одного з трьох. Та сама інтуїція знову підказала йому, що найбільш платоспроможний з них є містер Кроулі* (В. Кожелянко); *Їх* [неврози та фобії] *психоаналітики охоче знаходять у своїх платоспроможних пацієнтів за їхні ж гроші* (Н. Сняданко); *Знайти нині платоспроможного інвестора, який може реалізувати проєкт за рахунок власних ресурсів, певною мірою проблематично* (із журн.); // Спроможний своєчасно покривати свої грошові зобов'язання. *Формально підприємство можна вважати платоспроможним, коли продаж його всіх активів дозволяє повернути всі борги, тобто розрахуватися за всіма зобов'язаннями* (з навч. літ.).

△ **Платоспромо́жний по́пит** *див.* **по́пит.**

ПЛАТОСПРОМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **платоспромо́жний.** *З тієї подорожі через Варшаву запам'ятався базар — .. велетенське муравлисько, переповнене низькоякісними, якраз під нашу платоспроможність, спокусами* (Ю. Андрухович); *Сава .. казав, що знає якогось військового, високий чин, звісно, котрий цікавиться модерним живописом і хотів би мати у приватній колекції декілька нових цікавих картин. Кирило нічого не знає про військових, окрім стереотипів .. Але хай і сільський ветеринар купує, основне — платоспроможність* (С. Процюк); *Дані про величину власного капіталу використовують для визначення платоспроможності підприємства* (з навч. літ.); *Зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які забезпечують платоспроможність України, здійснює Національний банк України* (з мови документів).

ПЛАТО́ЧОК[1], чка, *ч.*, *розм.* Зменш.-пестл. до **плато́к[1].** *Спереду сиділа вона, така: в керсетині черкесиновій, платочку біленькому, блíденька, а дивиться так допитливо* (А. Тесленко); *На пероні .. стояла невисока дівчина в сірому пальтечку, в темних вузеньких штанях, в картатому платочку, недбало накинутому на пишну біляву зачіску* (П. Загребельний); *Дідона гірко заридала і з білого свого лиця Платочком сльози обтирала* (І. Котляревський); *Губернатор .. аж сплакнув та відвернувся від них, став платочком сльози втирати* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЛАТО́ЧОК[2], чка, *ч.*, *діал.* Зменш.-пестл. до **плато́к[2].** *Служниця на таці несла тарілки, накраяну платочками шинку* (І. Франко); *Талого снігу платочки сивенькії, Дощик дрібненький, холодний вітрець, Проліски в рідкій травиці тоненькій, — Се була провесна, щастя вінець?* (Леся Українка); *З пишних троянд осипались рожеві платочки* (М. Коцюбинський); *Хочеш любуватися квіткою, так дивись на неї, яка вона собі в городі чи на полі росте, дивися і захоплюйся, а не обривай платочка за платочком* (Б. Лепкий); *Осипалися долі платочки тернового цвіту* (О. Забужко).

ПЛА́ТТЯ, я, *с.* 1. Жіночий одяг, верхня частина якого, що відповідає кофті, становить єдине ціле з нижньою частиною, що відповідає спідниці; сукня. [В у с т я:] *Учора на вечорницях як сказала я, що буду щодня носити плаття, а спідниці віддам наймичкам.., дівчата зараз вхопили мене на зубки і почали прикладать* (М. Кропивницький); *Ляля була одягнена в плаття-костюм з зеленого сукна і кофточку, пошиту під гусарську куртку* (Ірина Вільде); *Вона вже одягалась, — їй здалося, що саме сьогодні слід надіти новеньке шовкове плаття і гарненькі черевички* (М. Дашкієв); *На порозі з'явилася постать Каті. Вона була в тому самому вишитому лляному платті* (О. Бердник).

2. *збірн., заст.* Одяг. *Поки я прийшов, то на мені все плаття було як у хлющі* (Панас Мирний); *Знайшов* [Марко] *незайняте місце побіч якогось лисого добродія, поклав на полицю чемодан з книжками й платтям* (Б.-І. Антонич); *Хлопець вийняв з коневого вуха дорогу шкатулку, відімкнув — а там таке прекрасне плаття, що й не розповісти. Красно вбрався, осідлав коня, сів на нього й піднявся в повітря* (В. Королевич).

3. *збірн., заст.* Білизна. *Чоловікам за неводом Раненько вставати, Старим бабам крупи дерти Та ще й плаття прати* (з думи); *Як золять плаття, то виходять надвір і кличуть: "цу-цу, білий!" — щоб біле було* (Номис); *Над берегом лежав камінь, де молодиці прали плаття й крохмалили його в березі в крохмалі з висівок* (І. Нечуй-Левицький).

(1) В одному́ пла́тті — без верхнього одягу, без пальта. *Тепло і гарно так, що ми в одних платтях ходим* (Леся Українка); *На ґанок вийшла дівчина. Побачивши челядника з піднятими кулаками, а незнайомця з рожном у руці, метнулася, як була — без хустки чи шапки, без кожушка, в одному .. платті — до них* (В. Малик); **(2) Закри́те пла́ття <Закри́та су́кня>** — убрання, яке закриває плечі і шию. *Гертруда прийшла секунда в секунду. В білому капелюшку, в закритому платті із зведеним комірцем, на рукавах білі манжети* (Б. Харчук); *Жінка в притемненій кімнаті здалася не такою старою. Старанно прибрана голова, щільно закрита сукня і трохи усміхнені, як годиться для господині, уста зовсім преобразили її* (Іван Ле).

ПЛАТТЯНИ́Й, á, é. 1. Прикм. до **пла́ття** 1. *Продавець відділу готового одягу має добре орієнтуватися в новинках платтяного та платтяно-блузкового асортименту* (із журн.); // З якого шиють плаття. *З волокнистих сумішей виготовляють костюмні, пальтові, платтяні тканини, трикотажні полотна* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Признач. для зберігання плаття (у 2 знач.), догляду за ним; одяговий, одежний. *Вона врешті взялася розбирати речі у великій платтяній шафі* (Люко Дашвар); *Все було, як раніше: велике ліжко, якщо не сказати величезне, з дзеркалом у головах, платтяна шафа та тумбочки* (С. Талан); *Одяг з хутра можна вичісувати звичайною платтяною щіткою* (із журн.).

ПЛА́ТТЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **пла́ття.** *Білява, рум'яна, на голові легесенький, у квіточках капелюх, біленьке, як з павутиння, платтячко на ній, — тільки до танців* (В. Винниченко); *Лариса у квітчастому платтячку гасала край саду за барвистими метеликами, сама схожа на метелика* (Є. Доломан); *Якісь діти в літніх платтячках бавляться на піску* (Любко Дереш); *Бити котка, бити, Не на лихо вчити, Щоб не вчився горілочки пити, Вчився ділечка робити: Черевички шити, Платтячко попрати, Постільку послати* (з народної пісні); — *Платтячко моє перемива* [служниця] *та коли було головку змиє* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не родися в платтячку, а родися в щастячку* (Номис).

ПЛАТФО́РМА, и, *ж.* 1. Рівний підвищений майданчик. *Порадившись з місцевим архітектором, .. вона звеліла ставити в квітнику широченьку платформу, а на їй* [ній] *узкіше* [вужче] *забудування, високеньке, на чотири вугли, з дверима спереду й вікном на причілку* (І. Нечуй-Левицький); *Стежка закручувала тут .. і п'ялася до вершка; власне на тім закруті була невеличка рівна платформа* (І. Франко); *Вона знову збігла по сходинках на платформу перед телескопом, щоб іще раз оглянути довкілля* (М. Руденко); // *заст.* Підвищення, звичайно дерев'яне, для виступів; поміст. *На терасі дерев'яна платформа, де мали співати тирольці, вже горіла вогнями* (І. Нечуй-Левицький); // Рівномірно товста підвищена підошва взуття. *Звалилися йому просто під ноги два .. чоботи на товстелезній підошві — "платформі"* (В. Нестайко); *Ходила вона, засунувши руки в кишені халата, в босоніжках на високій корковій платформі* (В. Рубан); *Сержант Рубо-рос купує собі болгарські джинси "Рила", в'єтнамські кеди на платформі, сорочку в клітинку місцевого виробництва, грубого сукна піджак* (В. Кожелянко).

2. Бетонний, асфальтований і т. ін. поміст, майданчик уздовж залізничної колії, колії метро на станції, зупинці; перон. *Гості й Марта Кирилівна ще раз розпрощались з ними в вагоні і вернулись на платформу* (І. Нечуй-Левицький); *Вони .. оглянули великий вокзал і вийшли на платформу чекати поїзда* (М. Трублаїні); *Зійшов на станції "Дніпро", — з платформи видніли скуті бетоном береги* (Є. Пашковський); *Терезка пройшлася вздовж платформи, смакуючи теплом нагрітого бетону* (Любко Дереш).

3. Невелика залізнична станція; полустанок. *Я отримав докладну інструкцію, як мені їхати..: з річкового порту перебратися до залізничного вокзалу, сісти там на робочий потяг, .. приїхати в село Олександрівку (на залізниці буде така платформа)* (В. Чемерис); — *Платформу Кам'янка поїзд прослідує без зупинки. Обережно, двері зачиняються!..* (О. Ірванець); *Оця лісиста місцина коло залізниці була відома як "платформа Чотирнадцятий кілометр"* (Л. Кононович).

4. Відкритий товарний вагон з низькими бортами. *Біля перону зупинився поїзд, що майже весь складався з платформ. На платформах стояли .. танки, гармати, автомашини* (Д. Ткач); *У Залісі при таємничих вогнях ліхтарів залізничники формували поїзд із покинутих січовиками платформ і товарних вагонів* (Р. Андріяшик); // Настил на колесах для перевезення чого-небудь. *Першим до графського будинку під'їхав румунський санітарний візок з рівною відкритою платформою* (О. Гончар); *На платформах, які тягнули воли, вибудувані були крамниці, прикрашені квітами, повні туш жирних овець* (П. Загребельний); *Оператора, який з кінознімальним апаратом наїжджав по рейках на платформі їй* [акторці] *назустріч, двоє дядьків у спецівках терпляче відтягали назад* (В. Нестайко).

5. *геол.* Ділянка земної кори з малою інтенсивністю тектонічних рухів і магматичних виявів. *Український кристалічний щит, що є піднятою ділянкою геологічної платформи, — найдавніша геологічна структура в Україні* (з наук.-попул. літ.); *Більша частина території України знаходиться на Східноєвропейській платформі, яка має давній кристалічний фундамент* (з навч. літ.); *Гори вже давно забули, де вони колись стояли, бо зсуваються з своїх місць не тільки окремі гори, а цілі материкові платформи* (П. Загребельний).

6. *інформ.* Уніфікований певним чином набір загальних програмних, апаратних або мережевих засобів, орієнтований на підтримку прикладних застосувань. *Програмна реалізація лексикографічних структур уперше дозволила втілити на сучасних програмних платформах та візуалізувати для подальших досліджень низку лінгвістичних функцій української мови* (з наук. літ.); *Чималу роль відіграє певна однорідність операційно-програмних платформ, які є не тільки популярними, але й практично досяжними на сьогоднішній день для масового українського користувача* (з наук.-техн. літ.); *Проблема мобільності програм узагалі формулюється як забезпечення можливості виконання певної програми на різних комп'ютерних платформах без її зміни* (з навч. літ.).

7. *перен.* Програма дій, система поглядів, ідейні, політичні, мистецькі та ін. вимоги якої-небудь партії, групи і т. ін. *Склали стислу програму дії. Політичну платформу. Все як належить* (І. Багряний); — *Я ще зі Львова знав заробітчанську платформу соціалістів* (Р. Андріяшик); *І нинішні консерватори, і демократи, і центристи, і патріоти різних відтінків — всі тягнуть до себе історичну ковдру, аби підтвердити власну істинність, власну політичну платформу* (Р. Іванченко); *Він подумав, що саме життя поставило їх на якусь іншу основу, іншу платформу, з якої вони вже не зійдуть...* (Ю. Мушкетик).

Ста́ти / става́ти на платфо́рму *див.* **става́ти; Стоя́ти на платфо́рмі** *див.* **стоя́ти.**

ПЛАТФО́РМНИЙ, а, е. Стос. до платформи. *У Токійському метро працює система платформних розсувних дверей, які відчиняються і зачиняються одночасно з дверима потягу* (з наук.-попул. літ.); *Ваги платформного типу призначені для точного зважування великогабаритних вантажів і складаються з платформи, розташованої на чотирьох тензодатчиках* (з навч. літ.); *Ручний 4-колісний платформний візок призначений для ручного переміщення вантажів на невеликі відстані* (з мови реклами); *Платформні структури схилів Українського щита обмежені неоднорідними різновіковими тектонічними елементами, які розміщуються на блоках кристалічного фундаменту* (з наук. літ.); *Новітні технології та платформні рішення стають ключовим інструментарієм проєктування сучасних засобів комп'ютерних мереж* (з навч. літ.); *Засадничі, платформні основи партійної програми були обговорені на з'їзді новоствореної партії* (із журн.).

ПЛАТЯ́НКА, и, *ж., діал.* Онуча. *Він зупиняє коняку, кидає їй кулак сіна і обертається назад, аби видобути скриньку з усіляким добром, за котре промінюють селяни платянки* (І. Франко); *Наприкінці XIX — на початку XX ст. головним взуттям селян-закарпатців були постоли — "ходаки". Ногу вгортали аж під коліно у довгу смугу полотна — "платянки"* (з наук. літ.).

ПЛАУ́Н, *рідко* **ПЛАВУ́Н,** у́, *ч.* Багаторічна вічнозелена трав'яниста спорова рослина родини плаунових зі сланким довгим стеблом, густо вкритим дрібними листками; п'ядич. *Розмноження спорами відоме в різних одно- та багатоклітинних евкаріотів: грибів, водоростей, мохів, хвощів, плаунів, папоротей* (з навч. літ.); *Ще деякі запитання, на які бадьоро може відповісти школяр, але які змушують замислюватися серйозних еволюціоністів: що спільного між мохами, папоротями, хвощами, плаунами і голонасінними, хвойними рослинами?* (О. Бердник); *— Ну й хащі! — роззираюсь я навкруги на всі оті папороті, ліани, плавуни чудернацькі* (В. Нестайко); *Порошок із дозрілих сухих спор плауну застосовують у лікарській практиці* (із журн.).

ПЛАУНО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плау́н.** *Омелько розрізав очеретини на шматки в одне колінце. У ті колінця він натовкував потроху пороху, ямчугу* [селітри], *смоли і більше сірки, а найбільше плаунового пилку* (Ю. Логвин).

2. *у знач. ім.* **плауно́ві,** вих, *мн.* Родина вищих спорових трав'янистих рослин з дрібними, тісно посадженими листками; п'ядичеві. *Протягом палеозойської ери тваринний світ розвинувся від примітивних морських хребетних до наземних плазунів, серед рослин переважали деревоподібні папороті, плаунові тощо* (з наук.-попул. літ.); *Найпоширеніші плаунові України — це плаун колючий, який занесений до Червоної книги України, плаун булавоподібний, плаун двогострий* (з навч. літ.); *Плаунові розмножуються спорами, не утворюють квіток та не дають насіння* (з навч. літ.).

ПЛАУНОПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Схожий на плаун. *Давні плауноподібні рослини були велетенськими завдяки теплому й вологому клімату протягом усього року* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **плауноподі́бні,** них, *мн.* Відділ вищих спорових судинних рослин, що налічує близько 1000 сучасних видів, більшість представників яких — невисокі трав'янисті багаторічні рослини. *Плауноподібні — один із найдавніших відділів вищих рослин, виникнення якого датується силурійським періодом палеозойської ери* (з наук.-попул. літ.); *Плауноподібні є першими наземними рослинами, у яких з'явився справжній корінь* (з навч. літ.).

ПЛАФО́Н, а, *ч.* 1. Стеля, оздоблена живописом, ліпленням або мозаїкою, а також стеля взагалі. *Просторна довга зала на другому поверсі йшла через увесь палац і була вкрита зверху закругленим плафоном* (І. Нечуй-Левицький); *Чомусь згадалася .. "Створення світу" — улюблена фреска на плафоні капели* (О. Іваненко); *Тут було все просторе, привітне, вишукане, єдине в світі в своїй неповторності: різнобарвні мармури стін, арок, портиків і колон, мозаїки підлог і плафонів* (П. Загребельний); *Приступили до розпису петербурзького Великого театру під час його капітальної перебудови (1836). Тут Шевченко виконував дуже відповідальну роботу — рисунки орнаментів і арабесок плафона* (І. Дзюба); // Живопис, ліплення або мозаїка, якими оздоблено стелю. *Зазвичай плафон використовувався для пласких чи циліндричних склепінь і мав сюжетне чи безсюжетне (орнаментальне) зображення* (з наук. літ.); *У бароковому оздобленні рясно використовуються плафони, які ілюзорно зображують небо з ангелами, що ширяють у ньому* (з навч. літ.).

2. Абажур у формі півкулі, зрізаного конуса і т. ін. для світильників. *На крутій дорозі поставили нові світильники на високих, метрів на сім, стовпах із дугами; і світильники не прості, а з великими матовими плафонами* (В. Близнець); *Я підвів очі й побачив під стелею білу матову кулю, схожу на плафон побутових ламп* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Лампи мали вузькі металеві плафони, кожна кидала на підлогу лише скупенький сніпець світла* (Любко Дереш); // Електричний світильник разом з таким абажуром. *В каюті було напівтемно, плафони в ній горіли не так яскраво, як тут* (В. Владко); *З правого боку лімузина спалахнув плафон. Зелений вогник засяяв у темряві* (О. Бердник).

ПЛАФО́ННИЙ, а, е. Те саме, що **плафо́новий.** *У коридорах Олександрівської чоловічої гімназії Запоріжжя добре збереглися ліпні плафонні падуги* (з наук.-попул. літ.); *До усталених типологічних груп виробів (настільні лампи, бра, торшери, люстри) долучені плафонні світильники* (з навч. літ.).

ПЛАФО́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **плафо́н.** *Монументальний плафоновий розпис Львівського кармелітського костелу виконав у 1732 р. італійський майстер Джузеппе Карло Педретті* (з наук.-попул. літ.); *В епоху класицизму поступово зникають плафонові композиції, вони поступаються місцем невеликим картинам у центрі стелі* (із журн.); *Освітлення салону автобуса здійснюється плафоновими світильниками* (із журн.).

ПЛАФО́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **плафо́н** 2. *Дверцята задні гостинно відчинені, в салоні жовто жевріє плафончик* (П. Загребельний).

ПЛА́ХА, и, *ж.* 1. Дерев'яна колода, на якій у давні часи відрубували голову засудженому до страти; поміст, на якому відбувалася така страта. *Там, де тільки що закінчився суд, вже стояли .. стовп і біла дубова плаха* (З. Тулуб); *Він ступив кілька кроків до широкої плахи, біля якої стояв напоготові кат з сокирою, і спинився тут, щоб востаннє на повні груди вдихнути повітря* (В. Владко); *— Горіти мені в пекельнім полум'ї, якщо незабаром ви не познайомитеся з плахою та сокирою* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Під владою цього благочестивого й тихенького монарха шибениці так і тріщать від повішених, плахи загнивають від крові, в'язниці лускають, як переповнені черева* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Великий плаский шматок чого-небудь. *Вона, видно, трохи здивована тим, що ми знаємо її ім'я, .. прошкує попереду нас по вистеленій кам'яними плахами доріжці* (Є. Доломан); *Так от, про скелі-пороги. Це не якісь там могутні скелі, це дві кам'яні плахи, рівні й гладенькі .. Одна плаха під водою, друга виступає з води, між ними глибока щілина* (В. Близнець); *Біля входу в цех .. височів штабель лантухів з плахами парафіну* (П. Загребельний); *Поставив* [хлопець] *молотисько на плаху ковадла .. й запитав: — А який він є, той... Юрів меч?* (І. Білик).

3. *діал.* Шматок розколотої навпіл деревини, колоди. *Попід стінами виднілися широкі лави з грубо обтесаних плах* (В. Малик); *Комору поставили на палях з доброго дерева. А саму зрубали із найкращих дубових і соснових плах* (Ю. Логвин); // Поліно. *Біля сарая Ґалаґан колов дрова .. Діденко привітавсь. Але господар ніби не помітив. Доколов плаху і лише тоді випроставсь і глянув* (А. Головко); *Радченків голос неприємно тріщав у вухах і заповнював усю кімнату, ніби в приміщенні хтось роздирав надвоє сухі соснові плахи* (Б. Антоненко-Давидович); *Палали соснові плахи в гігантському каміні* (П. Загребельний).

Ги́нути (умира́ти) / заги́нути (уме́рти) на пла́сі *див.* **ги́нути; Засу́джувати / засуди́ти на пла́ху** *див.* **засу́джувати; Посила́ти / посла́ти на пла́ху** *див.* **посила́ти.**

◊ **Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху** *див.* **кла́сти.**

ПЛА́ХІ́ТКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пла́хта;** плахотка. *Ворухнувся* [Вишата] *зчудовано: дрібні, спітнілі ручки довірливо обняли його шию. Дівчинка .. пригадувала йому ще раз давно бажаний гостинець... Не .. бісерову силянку, біленьку, й не плахітку, прошиту дорогою заполоччю .. Вона просила .. байки з писаних городів Нісама...* (К. Гриневичева); * Образно. *Шовкопряди вдягли плахітки в чудернацьких візерунках; крихітні метелики-листоверти були в оксамитних кофтинках, гаптованих бісером* (О. Донченко).

ПЛАХІ́ТТЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **пла́ття** 1, 2. [Д р у г и й т к а ч:] *Дивіться, дивіться на жінок. От так наші! Чи бач, як підіймають плахіття!* (Леся Українка); *Взявши своє убоге плахіття, покинула* [Оксана] *дядькову оселю* (Л. Яновська); *Дівчина .. стала, оправляючи зіжмакане плахіття* (Іван Ле); *Я не розумів, чи мене млоїть від розпарених квіточок, чи від вигляду цих мучеників, що хиталися під вагою повстяного плахіття* (М. Дочинець).

ПЛАХІ́ТТЯЧКО, а, *с., розм.* Зменш.-пестл. до **плахіття.** *Пані Олександра побачила розлите молоко та зауважила, що й біленький хвартушок Катрусин, і подолок її чистенького плахіттячка був у молоці* (Олена Пчілка); *Баришня плахіттячко .. обсмикує на бігу* (Іван Ле).

ПЛА́ХО́ТКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пла́хта;** плахітка. *Матері своїй, вже й старенькій, теж принесе* [Денис] *коли платок, плахотку, пояс, чобітки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ой плахотка-червчаточка, Дивуйтеся, дівчаточка, Дивуйтеся, парубки, Запорозькі козаки* (Т. Шевченко); *Зодягнені* [дівчата] *бідно в полотняні сорочки, в дергах чи плахотках* (І. Цюпа).

ПЛА́ХТА, и, *ж.* 1. Український національний жіночий одяг типу спідниці, зробл. із двох зшитих до половини полотнищ картатої тканини з вовни, льону, шовку і т. ін. *Ще раз погляне козак на сивого діда, ще раз погляне на дівчат: позасукували по локоть рукава, попідтикали плахти і мережані заполоччю подоли...* (П. Куліш); *Продай, милий, дві телички, Та справ мені дві спіднички, Щоб я в плахті не ходила, Щоб я людей не смішила* (П. Чубинський); *Вона злегка присіла, лівою рукою придержуючи намисто, а правою граціозно підбираючи плахту* (Б. Лепкий); *У середу Ганночка з самого ранку почала чепуритися: лугом та сушеним любистком змила голову, одяглася в чисту сорочку, нову плахту і барвисту корсетку* (В. Малик); *А вже дівчата в плахтах, у намисті, вінки пускають за водою вниз* (Л. Костенко).

2. Картата декоративна тканина. *Після доби козаччини населення України збідніло, тому плахту почали ткати тільки з вовни, збідніла й орнаментація* (з наук. літ.); *Плахту тчуть із сировини вищої якості досить складною ткацькою технікою* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *У Марії в голові спомини з жалем, з розпукою ткали плахту, щоби закрити перед її очима ту прірву в житті* (В. Стефаник); * У порівн. *Були тут темно-зелені гарбузи в яскраво-жовтих плямах, — картаті, як плахта* (О. Донченко).

3. Виріб (покривало, килим і т. ін.) з такої тканини. *Внизу під портретом на підвіконні, застеленому картатою плахтою, розкладено книжки* (А. Головко); *Кабінет невеличкий. Найбільше місця займає письмовий стіл. Канапка для відпочинку, застелена картатою плахтою* (І. Пільгук); *Старий втомлений чоловік сидів у старенькому кріслі, вкритому потертою українською плахтою* (П. Загребельний); * У порівн. *Далі, все далі! он латані ниви, Наче плахти, — навкруги розляглись* (Леся Українка); *Над подвір'ям .. висів туман, як брудна сива плахта* (Б. Лепкий).

ПЛАХТИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **пла́хта** 1, 3. *Мотря .. голосить, що й її нову плахтину батько узяв...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він панну смиконув за плахтину, тая впала додолу* (О. Ільченко); *— Диви, як ти прибралась! — промовила ключниця й пильно глянула на білу вишивану сорочку дівчини, на її строкату плахтину* (С. Скляренко); *— Бач, як воно ізгоєві ведеться, — чоловік врешті витирає плахтиною короткі сиві вуса й масні пальці* (Р. Федорів); * У порівн. *Позирнув* [Гриць] *на ту грушу, що, буйна та розкішна, закривала, мов плахтиною, Настусину хату* (Ганна Барвінок); // *розм.* Поганенька, поношена плахта. *Васька тож мала і плахтину, хоч і простеньку, та не діряву* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПЛА́ХТОВИЙ, а, е. Прикм. до **пла́хта.** *Різновид доморобної тканини з палітрою чорного, червоного, зеленого і жовтого кольорів формується на півдні України, вірогідно, з другої половини XIX ст. під впливом українського рушникового і плахтового ткацтва, молдавського і болгарського килимарства* (з наук. літ.); *Виконуючи з'єднання країв тканини або частин одягу плахтовим швом, стібки кладуть по черзі то на верхній, то на нижній рубець тканини, притягуючи кожен стібок петлею* (з навч. літ.); *У плахтових тканинах для сценічних костюмів дуже важливим є гармонійне поєднання матеріалу, орнаменту та колориту* (із журн.); // Зробл. з плахти (у 2 знач.). *В асортименті Переяславської фабрики художніх виробів різноманітні вироби машинної та ручної вишивки, художнього ткацтва, знамениті плахтові вироби* (із журн.); *Плахтовий обрядовий весільний рушник виглядає стильно й сучасно* (з мови реклами).

ПЛА́ХТОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пла́хта** 1, 3. *Далі Настя стала роздавати із скрині усе добро, яке було: що дівоче, чи плахточку, чи запасочку, .. роздавала вбогим дівчатам та сиротам* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Випурхнуло кілька легких дівочих постатей і обступили вони дівчинку, .. гладячи її вишиту золотом та сріблом сорочечку і її золототкану плахточку* (Валерій Шевчук); *Одного разу каже Маріяна: — Ми би поїхали в лісок. Мені так хочеться ягід. Іван вивів коня, взяв собі плахточку, накрив коня, сіли на коня й поїхали* (з казки).

ПЛАЦ, у, *ч.* 1. Площа на території міста або майданчик, перев. з твердим покриттям, у військовій частині, військовому навчальному закладі (колись — у фортеці) і т. ін., признач. для проведення військових парадів, стройових занять, занять із фізпідготовки тощо. *Роту вивели на плац для головної солдатської науки — марширування* (З. Тулуб); *Я міг годинами стояти на плацу і дивитися, як фехтують, навчаючись, жовніри, як стріляють вони з аркебузів і самопалів* (В. Малик); *Його мобілізували до австрійської армії в чотирнадцятому році, .. з того часу він як не на брукованих плацах, то в казармі* (Р. Андріяшик); *У дворі, за високим, тісно збитим парканом із дощок, марширували по плацу курсанти пожежного училища* (О. Чорногуз).

2. *діал.* Майдан, площа (у 2 знач.). *Я й досі пам'ятаю .. ту улицю широку і той плац великий, де ярмарок стояв* (Марко Вовчок); *Цілий плац на розі улиць Панської і Зеленої заповнений був людьми, деревом, камінням* (І. Франко); *Ось велика жовта кам'яниця на плацу. На ній вимуровані великі кам'яні літери: "Єдина трудова школа"* (Б. Антоненко-Давидович); *Море юрби затопило Галицький, Маріацький, Капітульний і Бернардинський плаци* (Р. Іваничук).

ПЛАЦДА́РМ, у, *ч.* 1. Місцевість, район для підготовки та розгортання військової операції. *І як вона, ця примітна звідусіль будівля* [церква], *заціліла серед запеклих боїв на Новопетрівському плацдармі останньої війни?* (Б. Антоненко-Давидович); *Чимало наших тернівщан накладуть головою, а хто зостанеться живий, то засвідчить, ціною яких страшних втрат добувалися правобережні плацдарми* (О. Гончар); — *Підмога буде години за дві,* — *передав Походько обіцянку Фомича.* — *Тим часом ми маємо підготувати .. плацдарм для штурму* (Є. Доломан); * Образно. *Велетенські будови з алюмінію та скла пішли в наступ на передмістя, безжально витісняючи охайні вілли з їхніми садочками, поглинали озерця й луки, захоплювали плацдарми на узліссях та на берегах каналів* (М. Дашкієв); // Територія, країна, яку використовує будь-яка держава для підготовки нападу на іншу державу. *За лічені дні на території упокорених країн Бенілюксу створив* [Гітлер] *воєнний плацдарм проти Франції й Великобританії й за місяць завоював Францію* (М. Андрусяк).

2. *перен.* Те, що є опорою для відстоювання своєї позиції, точки зору, ставлення до чого-небудь і т. ін. або служить основою, базою для яких-небудь дій, виникнення й розвитку чого-небудь нового. *Кібернетичні машини скрізь і завжди прокладають шлях; тільки вони забезпечують той плацдарм, з якого починає свій наступ людина* (М. Дашкієв); *Боротьба за мовну емансипацію є не чим іншим, як боротьбою з тоталітаризмом на щонайінтимнішому з його плацдармів — на терені людського духу* (О. Забужко); *Поручник Котигорошко отримав нове призначення. В Африку .. Вважалося, що це велика честь, до того ж — безсумнівний плацдарм для нового кар'єрного злету* (В. Кожелянко); *Поезія — цей останній плацдарм для нескорених, гідна відсіч суспільній зневірі* (С. Жадан).

ПЛАЦЕ́БО, *невідм., с.* 1. Нешкідлива речовина (перев. у формі таблеток, капсул і т. ін.), що не має лікувальних властивостей, але може діяти позитивно на деяких пацієнтів за рахунок самонавіювання, віри пацієнта в її дієвість; протилежне н о ц е б о. *У США для оцінки дієвості нових ліків проводять тест — одній групі учасників дають справжній препарат, а іншій плацебо і порівнюють результати прийому препаратів* (з наук.-попул. літ.); *Іноді плацебо може покращити стан хворого за рахунок його віри в дієвість саме цього препарату, але плацебо не може ліквідувати хворобу, бо не діє на її першопричину* (з навч. літ.); *Насправді магія не може щось змінити. Вона діє як плацебо, й відьмам це відомо. Світом рухають людські бажання* (Г. Пагутяк).

2. *перен.* Річ, явище і т. ін., що впливає позитивно на стан, поведінку і т. ін. людини за рахунок самонавіювання, не маючи насправді об'єктивних властивостей або можливостей для такого впливу. *Плацебо існує практично на всіх рівнях життєдіяльності людини, бо спричинене очікуванням бажаної або прогнозованої події, вірою в її настання* (з наук.-попул. літ.); *Для багатьох спортсменів одяг певного бренду, в якому вони вперше досягли визначних результатів, стає своєрідним плацебо — на змаганнях вони виступають тільки в ньому, вважаючи запорукою перемоги* (із журн.).

ПЛАЦЕ́НТА, и, *ж., біол.* 1. Орган зв'язку зародка з материнським тілом під час внутрішньоутробного розвитку людини, ссавців, деяких сумчастих тварин та живородних хрящових риб; дитяче місце, послід. *Бластомери забезпечують обмін речовин між зародком і материнським організмом, беруть участь у вростанні зародка в стінку матки та формуванні плаценти* (з наук.-попул. літ.); *Плацента досягає максимального розвитку наприкінці п'ятого місяця зародкового розвитку дитини: її діаметр становить 15–25 см, а маса — 500–600 г* (з навч. літ.); *У більшості ссавців, зародки яких отримують поживні речовини від організму матері через плаценту, розміри яйцеклітин (без урахування зовнішніх оболонок) варіюють від 50 мкм (мишоподібні гризуни-полівки) до 180 мкм (вівця)* (з навч. літ.).

2. Частина (виріст) плодолистика з внутрішнього боку зав'язі. *Під нижньою епідермою у всіх папоротей знаходиться масивний виріст листка, що називається плацентою. На верхівці плацента переходить в розширене покривальце, під яким розташовано кілька спорангіїв на довгих ніжках* (з наук. літ.); *До складу м'ясистих мезо- і ендокарпія кавуна й огірка входять також розрослі соковиті плаценти* (з навч. літ.).

ПЛАЦЕНТА́РНИЙ, а, е, *біол.* 1. Прикм. до **плаце́нта.** *На проникність речовин крізь плацентарний бар'єр впливають розчинність їх у ліпідах, ступінь іонізації, здатність зв'язуватися з білками плазми крові* (з наук. літ.); *Крім ендокринної функції плацента здійснює функцію газообміну та транспорту поживних субстратів. Головну роль у цих процесах виконує плацентарна мембрана, яка регулює транспорт різноманітних речовин у системі "мати — плід"* (з навч. літ.); *Основною причиною загибелі квіткових бруньок плодових рослин зимою, як правило, є їх свого роду "перерозвиток", коли починають формуватися насінні камери та плацентарні тканини* (з наук. літ.); // Який має плаценту. *Загалом з кінця еоценової епохи відомі представники майже всіх сучасних рядів плацентарних ссавців, у тому числі мартишкоподібні мавпи* (з наук.-попул. літ.); *Наявність розумних істот на Квінті не викликала жодного сумніву .. Важливим був тип їхнього розмноження. Але якщо квінтяни не належали ні до плацентарних ссавців, ні до сумчастих, то їхню двостатевість доводила генетика* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

2. *у знач. ім.* **плацента́рні,** них, *мн.* Живородні ссавці, у яких зародок пов'язаний з тілом матері плацентою. *У неогеновий період із ссавців переважали плацентарні: мастодонти, олені, верблюди, свиноподібні, носороги, гіпаріони, хижаки, гризуни* (з наук. літ.); *Розвиток дитинчати усередині тіла, наявність матки й плаценти доводять, що людина є представником підкласу плацентарних* (з навч. літ.).

△ **Плацента́рний лактоге́н** *див.* **лактоге́н.**

ПЛАЦЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* 1. Процес формування плаценти (у 1 знач.). *Гіпоксія в ембріональному періоді гальмує плацентацію, розвиток зародка, інколи призводить до прогресування вроджених вад розвитку плода й навіть до його загибелі* (з наук.-попул. літ.).

2. Спосіб розміщення сім'язачатків на плодолистику. *Відмінності в плацентації мають важливе значення в пізнанні еволюції квіткових рослин* (з навч. літ.).

ПЛА́ЦИК, а, *ч., діал.* Зменш. до **плац** 2. *На горі .. вхід на маленьку площину, огороджену штахетами. Посередині цього плацика, засадженого молодими щепами, зеленіє вкрита травою висока могила* (М. Коцюбинський); *Був початок травня, і на посипаному піском плацику перед верандою в саду було сухо* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЛАЦКА́РТ, а, *ч., розм.* Те саме, що **Плацка́ртний ваго́н** *(див.* **ваго́н).** *Потім йому ще довго здавалося, що під ним не канапа, а горішня полиця плацкарта, і чув тупе стукотіння коліс* (Валерій Шевчук); *Я дотепер пам'ятаю ті плацкарти, вогкі, як намоклий папір, простирадла радянських сталевих колій, дим тамбурів, чорні засніжені поля за вікном* (С. Жадан); *У тихому і чистому коридорі вагона-купе, встеленому акуратною хідниковою доріжкою, було безлюдно. Порівняно з плацкартом, де кипіло .. життя, тут було якось безжиттєво* (Любко Дереш).

ПЛАЦКА́РТА, и, *ж.* 1. Проїзний квиток або додаток до нього, що дають право зайняти певне місце у вагоні поїзда, каюті пароплава. *Ситуація ускладнилась тим, що в нього була плацкарта на те ж саме місце, де вже грузько й уперто сів дядько з торбою* (Б. Антоненко-Давидович); *Дівчина клацнула ножицями, одрізаючи квиток і плацкарту* (В. Кучер); *Вона зберігала старі квитки, театральні програмки, мережива, шарфики, залізничні прямі плацкарти — усі ті знаки й пам'ятки людського життя* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *За ненадання пасажиру на судні місця, зазначеного в плацкарті, при відмові пасажира від запропонованого йому іншого місця перевізник, крім повернення суми вартості проїзду й додаткових доплат, сплачує пасажиру штраф у розмірі, установленому тарифом* (з навч. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **плацка́рт.** *Майка стояла на вокзальній платформі, дивилася, як Вітка обціловує малого, тягне до плацкарти важкі торби...* (Люко Дашвар); *За інформацією інформагентства, бали на карту учасника програми лояльності нараховують за кілометровою схемою при проїзді в плацкарті, купе, СВ і люксі* (із журн.).

ПЛАЦКА́РТНИЙ, а, е. Із плацкартою, який є плацкартою (у 1 знач.). *Я таки вирвав .. свій плацкартний квиток на бічну полицю, певно, останній з можливих* (Ю. Андрухович); // Признач. для пасажирів, які мають плацкарту. *Зайняв* [Іван] *ціле відділення плацкартне: на верхню полицю речі, на середній постіль, внизу — сидітиме, і ніяка сила його звідси не сколупне* (П. Загребельний); *— Що, і ви сюди ж? Але плацкартні місця зайняті. Так що влаштовуйтесь, як хочете* (Ю. Покальчук); * Образно. *Не знаю, чи колись іще побачимося з Артуром, .. але знаю точно, що на плацкартній полиці мого серця в поїзді, який, розтинаючи ніч, їде на схід, у бік світанку, є місце для нього теж* (Любко Дереш).

Плацка́ртний ваго́н *див.* **ваго́н.**

ПЛАЦ-ПАРА́Д, у, *ч., заст.* Плац для проведення військових парадів, урочистостей і т. ін. *— Сідайте, Михайле Богдановичу, — вдруге запросив Олександр, наче на плац-параді відбиваючи крок* (П. Кочура); *Все, що я знав про цю площу* [Конституції] *перед прибуттям до Мехіко, — це те, що вона квадратна, входить у двадцятку найбільших плац-парадів світу* (М. Кідрук).

ПЛАЦ-ПАРА́ДНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **плац-пара́д.** *Я, стоячи в юрбі, що оточила плац-парадне поле, також чекав святкових урочистостей* (Валерій Шевчук).

ПЛАЧ, *ч.* 1. *род.* пла́чу́. Дія за знач. **пла́кати** 1 і звуки, утворювані цією дією. *Плачем лиха не виплачеш* (прислів'я); *Не чуть нічого. Час минає. А потім крик, А потім ґвалт, І плач почули із палат — Почули сови* (Т. Шевченко); *— Не люблю я цих рятувальних бесід, плачів і стогонів* (В. Єшкілєв); *Дванадцять років моя мати .. жила лише думками про тебе.., а вночі плакала. Я й зараз чую її плач — гіркий, невтішний* (О. Авраменко, В. Авраменко); * У порівн. *Задзвеніли слова її по хаті, як плач...* (Марко Вовчок); // *перен.* Жалібні, протяжні звуки (вітру, бурі, музичного інструмента і т. ін.). *Свіжий, кріпкий вітрець .. доносив до слуху .. тужливий плач трембіти* (І. Франко); *Як той вітру плач в каміні Поривав мене!* (Леся Українка); *Зіграй мені осінній плач калини. Зіграй усе, що я тебе прошу* (Л. Костенко); *Маріца слухає жалісливий плач скрипки з-під голки старенького програвача і чує, що з неї тягнуть жили...* (М. Матіос).

2. *род.* у. Старовинна обрядова жалібна пісня на похороні, поминках або весіллі. *Не чути було не тільки що слова людської мови стривоженої, але й плачів похоронних. А голосити було над чим* (Н. Королева); *Через два дні ховали Степана Чепрагу з жоною Оленою. Район влаштував їм пишні похорони з вінками, оркестром, промовами і плачами* (Р. Федорів); *Традиція обрядового поховального плачу не відповідала догматам церкви, які трактували смерть як радісне завершення гріховного земного життя, як Боже благословення, оплакувати яке — тяжкий гріх* (із журн.); // Пісня на зразок старовинних обрядових жалібних пісень, що виражає скорботу, сум, тугу за померлим. *Посередині між ними* [палями] *темніє отвір, звідти докочуються відлуння тужливих плачів, стогонів, жахливих зойків та благань* (О. Бердник); *Забутий краю, я начувся вволю твоїх жалів, твоїх плачів-пісень* (В. Стус); * Образно. *На цій горі, на пагорбі печалі, З небесної, святої чистоти Ідуть дощі вдовиними плачами* (Б. Олійник).

3. *род.* у́. Виділення рослинного соку в місцях надрізу, пошкодження стебел, деревини. *При весняному обрізуванні починається плач лози, в результаті пасока (рідина, що виділяється зі зрізу) затікає на вічка, вони закисають і не розпускаються* (з наук.-попул. літ.).

Души́тися (дави́тися) слі́зьми́ (сльоза́ми, пла́че́м, від пла́чу́ *і т. ін.) див.* **души́тися; Захлина́тися / захлину́тися пла́че́м (від пла́чу́, слі́зьми́, сльоза́ми** *і т. ін.) див.* **захлина́тися; Збира́ється / зібра́лося на плач** *див.* **збира́тися; Сухе́ рида́ння <Сухи́й плач>** *див.* **рида́ння.**

◊ **Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку)** *див.* **заку́шувати**[1]; **Захо́дитися / зайти́ся пла́че́м (рида́нням, сльоза́ми, від пла́чу, від рида́ння, від сліз** *і т. ін.) див.* **захо́дитися**[2]; **Крик (зойк, плач** *і т. ін.)* **розпу́ки** *див.* **крик**[1]; **(1) Плач бере́ (брав)** *кого* — хто-небудь хоче (хотів) плакати, комусь хочеться (хотілося) плакати. *Сміх, як батька б'ють, а як мене, то і плач бере* (Номис); *Аж плач його бере, який він несміливий та незугарний* (Панас Мирний); *Надто покірний долі, щоб нарікати, він лише тужливо гукав: "Капелюхи! Капелюхи! Капелюхи!" — аж плач брав* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); **(2) Плач на ріках вавило́нських (Вавило́на)** — невтішний сум, туга за чим-небудь, безповоротно втраченим. *— Тепер що не день, то й чутка йде про грабунки та розбої .. — Плач стоїть на ріках вавилонських: ридає мати невтішно за дочкою і роздирає ризи свої родитель за загиблим сином, — обізвався диякон* (М. Старицький); *Загибель святого міста вразила серця ізраїльтян, вони й донині продовжують свій щирий плач на ріках вавилонських, проводячи день, присвячений пам'яті цієї події, постуючи* (з рел.-церк. літ.).

ПЛАЧЕ́ВНИЙ, а, е. 1. Жалюгідний, нещасний, нужденний, який викликає співчуття (про обставини життя, стан справ і т. ін.). *Я не одержав обіцяної тобою посилки, через це саме я в настрою мінорному. Я не знаю, чи посилала ти її, чи не посилала, а факт той, що .. я в становищі "плачевному"* (Остап Вишня); *Цей славетний учений, чиї фінанси, судячи з його вигляду, були у плачевному стані, харчувався при пансіоні Моронваля* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Нині, коли такими плачевними стали справи людського роду, Катонові пора відійти у безпечне місце* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Який не виправдує сподівань, невтішний (про результати, наслідки і т. ін. чого-небудь). *Побиття ж скрипки та скалічена рука мали для Вітька плачевні наслідки* (А. Кокотюха); *Результати були геть плачевні: мешканці Чернівців не мали сумніву у військовій складовій хвороби, народ на 120 відсотків не довіряв владі, вимагав відставок і покарань, хворі вимагали посиленого лікування* (М. Матіос); *Всі переполошилися, бо наслідки могли бути плачевні. Проте я твердо вирішила, що лист мусить потрапити за адресою* (М. Андрусяк).

3. Скорботний, сумний, схожий на плач. *Прив'язані за передні й задні ноги, істоти корчились, ревіли, мекали, пищали, і зоологічний кабінет обертався в залю* [залу] *плачевного звірячого концерту* (В. Барка); *Мимо чат міських пройшла я, мимо бідної харчевні. Я її згадала, — серце вбили спогади плачевні, І промовила: "Клену я чоловічі клятви ревні!"* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Очевидці згадують, що церемонію відкриття пам'ятника І. Багряному в Новому Ульмі було заплановано як величне свято, а не плачевні поминки* (із журн.).

ПЛАЧЕ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **плаче́вний.** *Плачевність наслідків незаконного видобутку бурштину не підлягає сумніву — це завдання непоправної шкоди навколишньому природному середовищу, знищення унікальної екологічної системи* (із журн.); *Концепція "плачевності" дум підкріплюється зіставленням їх із "просьбуваннями" старців-прохачів* (з наук. літ.).

ПЛАЧЕ́ВНО. Присл. до **плаче́вний.** *Приміщення синагоги виглядало плачевно. Усі дерев'яні елементи (сходи, підлога, перила) здебільшого прогнили. Величезна тріщина в стіні простяглася від даху й аж до вікна* (з газ.); *— Досі всі такі випадки закінчувалися плачевно. Кожен, хто намагався протестувати або згуртувати довкола себе однодумців, потрапляли у божевільню* (Ю. Винничук); *Як відкривався рідний храм, невимовна радість переповняла жителів с. Вербіж. Йшли до храму з кожної домівки. Відчували себе й радісно, й плачевно, годі передати цей стан. Батьки говорили: "Нарешті дочекались"* (з мемуарної літ.).

ПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **плати́ти** 1–3. *Такий добровільний податок, плачений овечками своєму пастиреві, вистарчив би для удержання церкви* (І. Франко); *Все на модниці завжди "куплене" по блату, .. плачене-переплачене* (Дара Корній); // **пла́чено,** *безос. пред. Опріч товаришів, були ще й так собі помічники: .. кликано їх, коли треба було на поміч у якій справі, і за те їм плачено* (Б. Грінченко); *— Уже щó тим докторам плачено .. — не злічити!* (Леся Українка); *Купцям плачено з державної скарбниці, бо, згідно з шаріатом, навіть султан не мав права завдавати купцям збитків* (П. Загребельний); * Образно. *— За кожний цей кілометр великою кров'ю плачено, — несподівано гірко озвався Кукурєчний* (Л. Первомайський).

2. *у знач. прикм., рідко.* Те саме, що **пла́тний** 2. *Плачений робітник під сонячним скваром ліниво і віднехотя робить свою роботу* (І. Франко); *У своїх споминах Микола Ґалаґан писав, що серед фахових військовиків проєкт закону 1918 р. про створення армії викликав значне невдоволення, бо вони вважали, що цей закон перетворює їх із "оборонців батьківщини" в плачених "наймитів"* (з наук. літ.).

ПЛАЧИ́НДА, и, *ж.* Вид пирога (перев. із прісного тіста) плескатої форми з начинкою із сиру, гарбуза і т. ін. або без неї. *Молоді дівчата ще розтягли пальчиками два коржі, розмазали по них м'яті яблука і потрусили плачинду зверху січеними зернами з волоських горіхів, ще й залили їх густою патокою* (І. Нечуй-Левицький); *"Хотіла* [мати] *почастувати бійців свіжими плачиндами з ряжанкою, — подумав хлопець. — У неї вони завжди дуже смачні й красиві — зарум'янені, ніжні"* (Є. Доломан); *На обід були квасоляна зупа, .. перець, фарширований бринзою, і плачинда з гарбузом — улюблені страви Віорелії* (Г. Тарасюк); * Образно. *Солдати окупували всі задні стільці і крайні ряди по боках .. Гості заповнили порожнечу, полишену солдатами. Вийшла така собі плачинда, солдатський пиріжок, начинений прикордонниками* (П. Загребельний).

ПЛА́ЧКА, и, *ж., діал.* Плакальниця. *Вже відчинялася мені труна, Готовлено вже погреб мій; Ще я не вмер, а вже по мні* [мені] *Плачок заводив рій* (І. Франко); *— В землю йде .. не поверне ніколи! .. — відповідали жалісливим, протяжним голосом плачки* (О. Кобилянська); *Сестри над труною господаря так болісно заводили жалібний плач свій, що й наймані плачки щирі сльози з очей своїх стирали мовчки* (Н. Королева); *Похоронна церемонія відрізнялася залежно від побажань клієнта, зазвичай постійною плачкою була моя бабця, але траплялися й такі клієнти, яким мало було однієї плачки, і замовляли собі цілий хор* (Ю. Винничук).

ПЛАЧЛИ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **плакси́вий.** *Тамара мала клопіт зі своєю безпорадною, плачливою й розгубленою матір'ю* (М. Бажан); *Гутманів голос спадає до плачливого шепоту, до якоїсь безутішної скарги на життя* (П. Колесник); *Марко лежав горілиць, не наважуючись зворухнутися, на мене тільки ледь скосив очі, жалібно застогнав і спитав плачливим голосом: — Як ти думаєш, Миколо, я помру?* (П. Загребельний); *Як тільки настануть сутінки, рої жебраків, жінок, мужчин і дітей, розмістившись коло брам, плачливим голосом благають у перехожих змилування* (Г. Пагутяк); *І покличуть хліборобів на жалобу, і голосільниць, що вміють плачливі пісні* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Свічки ряснії в церкві тій палали, куривсь кадила запахущий дим, плачливі співи серце розбивали* (І. Франко).

ПЛАЧЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість і стан за знач. **плачли́вий.** *Коли Лукас з'явився перед його очима, містер Ор уже занурювався в стан тихої плачливості* (П. Загребельний); *У групі матерів, які споживали алкоголь у III триместрі вагітності, новонароджені діти частіше мали абстинентні прояви: неспокій, збудження, плачливість, надвразливість на звуки і дотик, тремтіння й судоми* (з наук. літ.); *Симптомами депресії можуть бути як дратівливість і гнів, так і смуток і плачливість* (із журн.).

ПЛАЧЛИ́ВО. Присл. до **плачли́вий.** *Плачливо скрипнули двері, ясніше якось зробилося в хатині* (І. Франко); *— Ну чого ж ви стріляєте, дядьку? — плачливо замолив Сивоок. — Я ж малий!* (П. Загребельний); *Зійшов Єремія в печеру, де ревно й плачливо молився Григорій. — Прохачі в твій город потрапили, — сказав він* (Валерій Шевчук); *— Зараз же мені кажи, чого ти такого накоїв .. — Я тільки був на цвинтарі, — плачливо пробурмотів я зі свого ослінчика в кутку, потираючи ушкоджені місця на тілі* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПЛА́ЧНИЙ, а, е. Сповнений смутком, жалем; жалісний. *Матка під кряжем стояла, плачним гласом вимовляла* (Сл. Б. Грінченка); // Схожий на плач, який нагадує плач. *Дзвонів плачний рев Хитав верхів'я трепетних дерев* (М. Рильський).

ПЛА́ЧНИЦЯ, і, *ж., заст., рідко.* Плакальниця. *Недалеко походу предивний танець тіні і голосіння двох плачниць* (О. Кобилянська); *У головах над труною схилилась Легейдиха, перша на всю слободу плачниця, і тужно, наче по нотах, виводить одвічну жалобу* (А. Головко); *Автори "Етимологічного словника слов'янських мов" вважають, що Карна — це, безперечно, плачниця, але плачниця не за окремим загиблим воїном, а за всім загиблим Ігоревим військом* (з наук. літ.).

ПЛА́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пла́чний.**

ПЛА́ЧНО. Присл. до **пла́чний.** *Жила превелика багачка. І провідала вона, що в сліпої бабуні є гарна дочка. Наказала забрати її до себе в рабині. Сумує голодна мати, невидюща, йде до панії і плачно молить: "Верни мені дитятко моє"* (з легенди); *Зустріч митців зі студентами, присвячена Дню рідної мови, розпочалася словами поетеси Людмили Гнатюк: "В Україну гратися не можна! Україну треба розуміть — Гучно, плачно і пересторожно Голос наших пращурів звучить"* (із журн.); // *у знач. пред. Маркізові аж плачно стало на душі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Враження більшості глядачів від нового серіалу: було б дуже смішно, якби не так плачно* (з газ.).

ПЛАЧОВИ́Й, á, é. Прикм. до **плач** 2. *У фольклорному зібранні Наддніпрянщини зосереджені журливі, плачові пісні, які безпомилково можна віднести до весільної звичаєвості цього краю* (з наук.-попул. літ.).

ПЛА́ЧУЧИЙ, а, е, *рідко.* Який плаче (у 1 знач.). *І пригадалася йому та дівчина плачуча...* (Марко Вовчок); *Боюся, що з нього зробиться плачучий філософ у старості, коли в молодості він так нечемно понурий* (І. Франко); // Те саме, що **плакси́вий** 2. *Хлопчик нічого не хотів слухати. Плачучим голосом допитувався, де його мама* (Є. Кравченко).

ПЛА́ШКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **пла́ха** 2, 3. *Крізь глядне скельце голубіли плавлені плашки металу* (Н. Рибак); *Дідисько щось таємниче шептав і розтирав попіл на кам'яній плашці* (В. Близнець); *Боримисл підійшов і рвучко обійняв Лютибора Пугачича, аж золоті плашки в обох на грудях заскреготали* (І. Білик); *Шви між сосновими плашками поліської хати заповнювали мохом, згодом їх замащували білою глиною ззовні та зсередини* (з наук.-попул. літ.).

2. *спец.* Невелика металева пластинка різного призначення. *Глуха плашка, герметично закриваючись, повністю ізолює частину свердловини, розміщену знизу* (з наук.-техн. літ.); *Ковані на плашки коні, часто сковзались, іноді падали* (І. Багряний); *Біля них* [верстаків] *лежали молоток, зубило, терпуг і товста залізна плашка* (Григір Тютюнник); // Планка, брусок у зубчастій бороні або іншому знаряддї. *Тройкою в бороні Килина волочить... Дійшла краю до шляху, завернула коней, плашки попідчищала* (А. Головко).

3. Інструмент для нарізання зовнішньої різьби на циліндричних поверхнях деталей (на стрижнях, болтах і т. ін.). *Для нарізання вручну зовнішньої різьби на металевих стрижнях призначений клуп зі змінними плашками* (з навч. літ.); *Практично всі плашки використовують разом зі спеціальними пристроями — затискачами, зазвичай розрахованими на використання декількох плашок з різними діаметрами* (з навч. літ.); — *До чого дожились,* — *іронічно сказав Полєсов,* — *учора все місто оббігав, плашок три восьмих дюйма дістати не міг. Немає. Нема! А ще трамвай збираються пускати* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

4. *інформ., полігр.* Ділянка (перев. прямокутник) певного кольору в друкованому виданні або на екрані комп'ютера, телевізора і т. ін., в якій розміщений текст. *Основні поняття й терміни параграфів підручника з хімії, а також алгоритмічні приписи надруковані на плашці синього кольору* (з навч. літ.); *Всі його* [Теобальда] *розуміли, несли білок полоси із неправильною версткою колонтитула .. на читку, виділяли заголовок "італіком", тобто курсивом, робили темнішою плашку* (Н. Сняданко); *Телеканал транслює репортаж з місця події з плашкою "Наживо"* (з газ.).

ПЛАШКО́УТ, а, *ч.* Безпалубне плоскодонне несамохідне судно для перевезення вантажів, наведення наплавних мостів і т. ін. *Острів посеред .. океану. Жодне судно не може пристати до берега. Тоді роблять плашкоут. Що це таке? Звичайний дерев'яний пліт, який спускають з судна, потім навантажують на нього те, що треба переправити на берег* (П. Загребельний); *У XVIII ст. на Малій Хортиці було закладено верф, яка стала найбільшою базою Дніпровської військової флотилії. При ній базувалося близько 400 суден різного типу — козацькі човни, дуби, галери, плашкоути і навіть вітрильні бригантини* (з наук.-попул. літ.).

ПЛАШКО́УТНИЙ, а, е. Прикм. до **плашко́ут.** *Плашкоутне обладнання.*

ПЛАЩ, á, *ч.* 1. Верхній широкий безрукавний одяг, що застібається або зав'язується на грудях або на шиї під підборіддям, який носять наопашки; наки́дка (у 1 знач.). *Він не дуже молодий, поважний і здержаний, з великою гідністю носить свій білий командорський плащ* (Леся Українка); *До їхнього городища завітали лицарі-козаки. Сині свитки, багряні плащі за спиною, всипана самоцвітами зброя — шаблі, сагайдаки, довгі ножі за поясами, високі сиві шапки з червоним верхом — все було у прибульців у такому співзвуччі, злагодженості, що присутні заворожено дивилися на гостей, як на істот з іншого, нетутешнього світу* (О. Бердник); *Очі й голова Богородиці звернені до тих, хто молиться, і кого вона захищає. На її голові — єпископська митра, на плечах — червоний із золотим орнаментом плащ* (В. Чемерис); *На портреті я був зображений на повен зріст, у легких бойових латах і в малиновому плащі* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *З жита раптом виринає Русалка Польова; зелена одіж на їй* [ній] *просвічує де-не-де крізь плащ золотого волосся, що вкриває всю її невеличку постать* (Леся Українка).

2. Одяг спеціального призначення з водонепроникного, маскувального, термостійкого і т. ін. матеріалу. *Ніс пароплава все ще заливало хвилями. Боцман і матрос .. геть вимокли, хоч і були в гумових плащах* (М. Трублаїні); *Одягаючи військовий маскувальний плащ на ходу, він мурмотів: "Досить! Досить!! К чорту!.." І швидко промчав повз них, навіть не глянув на двох вояків* (І. Багряний); *На вулиці я на всі боки розглянувся і побачив метрів за тридцять стрункого, зодягненого в брезентовий плащ чоловіка* (Р. Андріяшик); *Маруся застала одним-одного лікаря. Зодягнутий у військовий плащ поверх халата, він спав за столом, поклавши голову на схрещені руки* (В. Шкляр).

3. Легке пальто з водонепроникної тканини. *Зараз такий йде дощ, як з відра. Гримить. Невже пропало гуляння? Ні, надіну плащ — візьму зонтик — і в поле* (М. Коцюбинський); *У високих чоботях, у сірому гумовому плащі з каптуром, підперезана шкіряним поясом, Віра ступає узліссям* (У. Самчук); *Розв'язуючи Катиного плаща, — щойно почався дощ, — Степан дивився їй у обличчя* (М. Дашкієв); *Чорний цератовий плащ .. лиснів од дощу й твердо гримів од кожного поруху* (П. Загребельний); // Узагалі легке пальто. *Очі її затримали ще одного чоловіка в модному плащі, з довгим волоссям і з надмірно подовженим носом* (Валерій Шевчук); *Тоді надворі стояла або рання осінь, або рання весна, бо дівчина була одягнена в чорний шовковий плащ* (О. Ульяненко); *Мустафа намагається засипати сіллю жирну пляму на трикотажному плащі з каптуром* (С. Андрухович).

◊ **Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стреме́на́** *і т. ін.) див.* **хапа́ти**[1].

ПЛАЩАНИ́ЦЯ, і, *ж.* Предмет християнського культу у вигляді великого чотирикутного покривала із зображенням померлих Христа або Пресвятої Богородиці. *Плащаниця, обережно несена, світліла над головами, наближаючися до дверей* (В. Барка); *Вона .. тремтіла від жалю і сліз, коли у святу п'ятницю виносили плащаницю, і щиро молилась, як усі в церкві — старі, молодиці, дівчата* (О. Іваненко); *Отець Федір вже й спорудив аналой похідний: дві бочки перевернуті накрито плащаницею, покладено книгу темну і стару, поставлено розп'яття* (П. Загребельний); // Покривало, похоронний саван, в який було загорнене тіло Ісуса Христа після зняття його з хреста. *І взяв Йосип Ісусове тіло, обгорнув його плащаницею чистою і поклав його в гробі новому своїм, що був висік у скелі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); * У порівн. *Боже! Скільки мати через мене І тривог, і мук перенесла! — Вже душа у неї — як священна Плащаниця, спалена дотла* (І. Гнатюк); // Тонка лляна полотнина, яку уживають при похованні. *Давній єврейський поховальний звичай велів ховати померлого, сповивши його полотняною плащаницею* (із журн.); * Образно. *Ніч виходила з близької діброви й щохвилі дужче сповивала їх темною плащаницею* (І. Білик).

ПЛА́ЩИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **плащ** 3. *Панич поклав портфель на піаніно і поміг Насті скинути плащика* (Леся Українка); *Марта виходила в повному наряді — білий з чорними крапочками, новенький плащик, яскраво підмальовані уста і чорний, легкий, солом'яний капелюшок* (У. Самчук); *Дехто накинув на плечі пальто, дехто — шкірянку, на декому з жінок були плащики, хоча сонце вже прогріло осіннє повітря* (С. Жадан).

ПЛАЩІ́ВКА, и, *ж., розм.* Натуральна або синтетична водонепроникна тканина. *Вологозахисні та водовідштовхувальні властивості плащівка має завдяки додатковому обробленню тканини спеціальною речовиною* (із журн.); *Однією з фішок осінньої колекції одягу відомого дизайнера були шкіряні куртки-светри, піджаки й куртки з рельєфної шкіри й дутої плащівки* (з газ.).

ПЛАЩ-НАМЕ́Т, у, *ч., військ.* Водонепроникна накидка, що може служити і плащем, і наметом. *Плащ-намет є частиною екіпірування військовослужбовця. Це квадрат водонепроникної тканини розміром 180×180 см, який має додаткові шнури й застібки, що дозволяють доповнити плащ-намет капюшоном* (з навч. літ.); *Коли по стрімких Карпатах на високі шпилі зійшли, в плащ-наметах своїх крилатих ми були як гірські орли* (М. Упеник); *Ми відсипалися. Спали просто на траві, підмостивши плащ-намети під голови* (А. Дімаров).

ПЛАЩОВИ́Й, á, é. Прикм. до **плащ.** *Серед типів суконного верхнього одягу Слобожанщини виділяється одяг плащового крою двох видів: мішкоподібна накидка без рукавів і плащоподібний одяг з рукавами* (з наук. літ.); // Признач. для виготовлення плащів. *Міцний плащовий матеріал, з якого пошита куртка, не пропускає вологу і надійно захищає від сильного вітру* (з мови реклами).

ПЛАЩОПОДІ́БНИЙ, а, е. Те саме, що **плащува́тий** 1. *На Подніпров'ї XIX ст. побутував халат — плащоподібний одяг із фабричних тканин, розширений донизу великими клинами, з великим виложистим коміром* (з наук. літ.); *Святковим жіночим одягом на Покутті була ґуґля — плащоподібна накидка з вовняної тканини* (з наук.-попул. літ.); *Найпоширеніші морени утворюють суцільний плащоподібний покрив потужністю від кількох сантиметрів до десятків метрів* (з навч. літ.).

ПЛАЩ-ПАЛА́ТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **плащ-намéт.** *Взимку до двох пар чобіт беруться ще й повстяники. Плащ-палатка. Для полювання взимку — білий халат* (Остап Вишня); *Бійці, скинувши з себе плащ-палатки, вкрили ними міномети від дощу* (О. Гончар); *З плащ-палатки Тьотя пошила мені пальто. Щоб було тепліше, замість вати набили його клоччям із конопель* (С. Талан).

ПЛАЩУВА́ТИЙ, а, е. 1. Схожий на плащ, який формою нагадує плащ. *Плащуватий одяг із коричневого саморобного сукна, що був поширений серед карпатських лемків, називався чуга, а прикрашена чуга була ознакою заможності* (з наук.-попул. літ.); *На тих місцевостях, де за четвертинного часу накопичувалися рівномірні, плащуваті поклади, утворилися рівнини* (із журн.).

2. *заст.* Одягнений у плащ або в одяг, схожий на плащ (про циган). *Всі такі обідрані та обшмагані, загорілі та закурені, мов плащуваті цигани* (Панас Мирний); *Попереду йшли дві плащуваті циганки, закутані од голови до ніг в якесь синє та біле дрантя* (І. Нечуй-Левицький); // *у знач. ім.* **плащува́та,** тої, *ж.* Циганка. *І незчулася дівчина, як ту руку ухопила Плащувата і долоню Мимовільно їй розкрила* (Я. Щоголів).

ПЛЕБА́Н, а, *ч., зах.* Парафіяльний католицький священник. *Коли біскуп був не біскуп, А плебан убогий, То і пара добре везла, А часом і ноги* (С. Руданський); *По-справжньому побожна людина, він з жалем у серці згадував свого плебана, який поволі, але несхибно йде назустріч своїй загибелі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Римо-католицьку церкву в Перечині на Закарпатті було побудовано 1908 року в неороманському стилі. Храм освятив 30 серпня того ж року архідиякон Йожеф Бенко, головний плебан Ужгорода* (із журн.).

ПЛЕБА́НІЯ, ї, *ж., зах.* Садиба плебана. *Ся плебанія збудована була вже за о. Крайника, розуміється, коштом громади, котра .. з жалем згадувала о. Нестора, що більш як 30 літ прожив у старій плебанії, критій соломою та попідпираній з усіх боків дрюками* (І. Франко); *У неділю .. на плебанію прийшла пані Краньцовська* (Л. Мартович); *Обсаджена молодими дубами плебанія тильним віконцем виходила на вузьку смугу соснового бору* (Р. Іваничук); *Одного ранку перед плебанією зупинилась бричка, і з неї вискочив заклопотаний ксьондз із Велдіжа. Він замкнувся з отцем Рошкевичем у покої і мав з ним довгу розмову* (Р. Горак).

ПЛЕБА́НСЬКИЙ, а, е, *зах.* Стос. до плебана і плебанії. *Маруся заплакала. Стоокиим потвором* [стоокою потворою] *глянула на неї нуда плебанська і перекривила* (Г. Хоткевич); *Отець В. Венґринович переймався проблемою сільського цвинтаря. У 1899 році він звертався листом-проханням до староства про виділення з плебанського ґрунту території для нового цвинтаря в Купній* (з мемуарної літ.); *Луцький костьол св. Якова за привілеєм 1616 р. мав "плебанські доми в місті і на передмістях"* (з рел.-церк. літ.).

ПЛЕБЕ́Й, я, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — представник нижчого стану вільного населення. [М а т р о н а *(до старого патриція):*] *Подивись лишень, панотче, се що за знак? Плебеї всі стоять, і ні один не йде прощаться* (Леся Українка); *Прибув* [Ецій] *пізнього вечора, коли й патриції, й плебеї .. уже спали, коли над сімома горбами Рима панував сонний морок* (І. Білик); *Плебеї були особисто вільними, вони несли військову службу та платили податки, але не брали участі в управлінні й розподілі землі* (з навч. літ.).

2. Про людину незнатного походження. *До шостого класу він не встиг навіть зміркувати, що він плебей (дід його був міщанин, а батько — повітовий чиновник)* (А. Кримський); *Плебей, безштанько, жебрак — син поштаря і швачки — дозволив собі покохати його* [губернатора] *дочку, кревну дворянку!* (Ю. Смолич); *Якось він приїхав .. у сусідній маєток до хворої господині, побачив там оте дівчисько і закохався. Пізніше, дізнавшись, хто вона, Антоні зрозумів, яка прірва лежить між ними. Дочка найбагатшої в окрузі плантаторки — і плебей-лікар!..* (В. Малик); *— Старий, з тебе ніколи не буде аристократа. Ти вмреш плебеєм* (П. Загребельний); // *зневажл.* Про людину низького культурного або духовного рівня. *— Зі мною ти — все, а без мене — нездарне ніщо, жалюгідний непотріб і закомплексований плебей!* (У. Самчук); *Хорори* [фільми жахів] *й трилери, серіали і серії .. Враження таке, що ці фільми роблять патологічно нездарні режисери для патологічно тупих глядачів. Циніки для плебеїв. Дебіли для розумово відсталих* (Л. Костенко); *Ми завоювали це помешкання, і воно нам зрадило. Тут погано .. лише тим, хто жлоб по крові і плебей у душі. А це вже не лікується жодним баблом* [жодними грошима] (І. Карпа).

ПЛЕБЕ́ЙКА, и, *ж.* Жін. до **плебе́й.** *Як би Флак, цезарів легат, сватав би доньку звичайного рибалки — Петронілу? Плебейку не сватають* (Н. Королева); *Скажи сама собі: "Якби містер Рочестер побажав, то міг би домогтися любові цієї високородної леді, і хіба не смішно думати, що йому подобається ця бідна й непоказна плебейка?"* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Проігнорувавши чергу, обидві красуні взяли по банці пепсі й одразу випурхнули з кав'ярні, залишаючи за собою шлейф квіткового аромату. "Я, мабуть, невиправна плебейка", — думала Віра. — Я впевнена, що можу виглядати ще ліпше"* (І. Роздобудько).

ПЛЕБЕ́ЙСТВО, а, *с.* 1. *збірн.* Плебеї. *Близько II ст. до н. е. в Римській імперії почалося зубожіння плебейства; вільні селяни, які до цього часу становили основу економічної і військової могутності держави, мігрували в міста й поповнювали собою армію люмпенів* (з наук. літ.); *Повсюди спалахували селянські виступи. І буржуазія, і селянство, і плебейство Франції не хотіли і не могли миритися з феодально-абсолютистською монархією* (з навч. літ.); // Плебейський стан, спосіб життя. *Грета, збідніла шляхтянка з Городка, опинившись у Львові, тільки мріяла і гроші складала, щоб вибитися із сірого плебейства .. Я намагався розвіяти її ілюзії: багаті пані близько до себе ніколи її не допустять* (Р. Іваничук).

2. Поведінка, вчинки і т. ін., характерні для плебея (у 2 знач.), властиві йому. *Чи є плебейське що в моїм лиці, В моїх чуттях, і помислах, і мові? Ні, зроду я плебейства ворог, рад його знівечить у самій основі* (І. Франко); *Якщо йдеться про мене, я глибоко шаную тяжіння кожної людини до метафізики і віри, на тій грані знання людина переходить із плебейства в своєрідну святість* (М. Руденко); *Як часто дорікав я братові за це перелицьовування. Він, Марко, а став Маркерій, його дружина Марія — і геть безглуздо: Марсель. "Ну, що це, що це? — стогнав я. — Це ж плебейство — "прикрашати" себе навіть іменем, придбаним на барахолці марнослав'я"* (П. Загребельний); *Які шлюзи прорвало? Чому стоїть у суспільстві густий дух плебейства?* (Л. Костенко).

ПЛЕБЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **плебе́й.** [Ж и р о н д и с т:] *Скажи, нащо ж була тоді тюрма, коли ти сам задумав визволення?* [М о н т а н ь я р:] *А як би ж я інакше міг примусить аристократа вічної ідеї прийняти з рук плебейських .. життя й рятунок?* (Леся Українка); *Мабуть, чуючи нюхом мою плебейську породу, Рекс недолюблював і мене і, незважаючи на мої часті відвідини, завжди сердито гарчав, тільки-но з'являлась у дворі моя постать* (Б. Антоненко-Давидович); *— Чому знову й знову ти, плебейський сину, жадаєш користуватися моєю ласкою?* (О. Бердник); *Хтось із господарників нашого міста задумав .. розчистити від культурного, як мовлять археологи, нашарування середньовічні погреби, в яких на зламі XV–XVII століть поміщалася не дуже славна, бо плебейська .. корчма "У Лисого Мацька"* (Р. Іваничук); // Власт. плебеєві, плебеям. *Пані Олімпія довгим поглядом окинула його, поглядом, у котрім виразно малювалася погорда аристократичної натури до плебея і його плебейської логіки, котра всякі духові і товариські приємності і користі міряє і цінує на ціну грошей* (І. Франко); *Магістр, ще більше подобрішавши, навіть дозволяє собі певну фривольність. Закушує випите шматочком хліба з тарілки. Жест чисто плебейський* (Ю. Бедзик); *Плебейських звичок пан Морісон старанно уникав, бо враження слухач складав не лише про нього, а про весь славний рід Бейнсів* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПЛЕБЕ́ЙСЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **плебе́йський.** *Пробивавсь у нім якийсь аристократизм, котрий застерігається заздалегідь від усякого спільництва з тим, що звуть "плебейськістю", сторонить від його* [нього] *в думанні і в учинках* (О. Кобилянська); *Висміюючи інерцію барокової ускладненості й вигадливості в італійській літературі, Джакомо Леопарді водночас заперечував і те, що вважав мовностилістичною плебейськістю романтизму* (І. Дзюба); *Дисонанс вишуканої старовинної архітектури й нинішньої плебейськості, на жаль, визначає дух теперішньої Жовкви* (із журн.).

ПЛЕБІСЦИ́Т, у, *ч.* 1. *іст.* Постанова, ухвала зборів плебеїв у Стародавньому Римі. *Останнім актом боротьби плебеїв за свої права став закон Гортензія (283 р. до н. е.), який остаточно затвердив за плебісцитами (рішеннями народу по трибах) силу закону* (з навч. літ.).

2. Всенародне голосування з найважливіших питань державного життя; референдум. *— Плебісцит, — засміявся Бродій. — Та ми забезпечимо на Закарпатті такий плебісцит, який задовольнить всі наші інтереси. Досвід маємо* (С. Скляренко); *21 листопада 1919 р. великі держави ухвалили компромісне рішення, за яким Польща отримала мандат від Ліги Націй терміном на 25 років, після закінчення якого Варшава зобов'язувалася провести у Східній Галичині плебісцит* (з наук. літ.); *У листопаді-грудні 1852 р. спочатку сенат, а потім загальнодержавний плебісцит проголосили президента імператором під іменем Наполеона III* (з навч. літ.); *Плебісцит є одним із видів всенародного обговорення питань державної ваги* (із журн.).

ПЛЕБІСЦИ́ТНИЙ, а, е. Стос. до плебісциту. *Після проведення наполеонівських "референдумів плебісцитного характеру" (1804, 1851 рр.) плебісцити почали визнаватися і в національному державному праві* (з наук. літ.); *Плебісцитна форма демократії надає громадянам право за допомогою голосування ухвалити той чи інший проєкт закону, підготований президентом, урядом, партією або ініціативною групою. Можливості участі основної маси населення в підготовці таких проєктів дуже невеликі* (з публіц. літ.).

ПЛЕБС, у, *ч., збірн.* Плебеї; плебейство (у 1 знач.). *Гіпатія знала про фанатичну ненависть, яку запалював Александрійський патріарх у серцях плебсу супроти її школи і волелюбних поглядів відданих прихильників Храму Муз* (О. Бердник); *Рід Клавдіїв був, очевидно, останнім, що удостоївся честі бути зарахованим до патриціату. Із середини V ст. до н. е. і далі латинські, а потім інші італійські роди залічували тільки до римського плебсу* (з навч. літ.); *Герман пішов на обід. Обідав у касині* [касино], *яке, головно його заходом, оснувалося два роки тому в Бориславі. До касина належали самі лише більші промисловці, капіталісти та урядники. "Плебсу" .. сюди не допускали* (І. Франко); *Теслярі споруджували поміст для почесних гостей і збивали на сусідніх пагорбах тимчасові трибуни для дрібномаєтного дворянства і плебсу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Першим увійшов Роман. Він не чухав груди і не позіхав на весь рот, як це робить плебс* (І. Роздобудько); *Він будив нас і починав читати лекцію про неосвічений плебс довкола, нездатний оцінити його талант* (Н. Сняданко).

ПЛЕБСОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Сучасна міжгалузева правова наука, яка займається питаннями участі широких верств населення в державотворчих, правових, фінансово-економічних, екологічних, культурних і т. ін. процесах своєї країни й світу. *Об'єктом вивчення плебсології як міжгалузевої правової науки є інтегральні природно-правові та соціально-правові протиріччя суспільного життя, що виникають між державою (органами її влади) і людиною, а отже, основною масою населення* (з наук. літ.).

ПЛЕ́ВЕЛА *див.* **пле́вели.**

ПЛЕ́ВЕЛИ, ів, *мн. (рідко одн.* **пле́вела,** и, *ж.), ц.-с.* 1. Бур'ян, що засмічує посіви культурних рослин. *Чоловік сім'я сіє, а чорт плевели* (Номис); * Образно. *Мої собраття вже пішли у стовбур, вродивши рясно плевелами слів. Найперший дурень і останній бовдур уже, мабуть, в науках преуспів* [досяг успіху] (Л. Костенко).

2. *перен.* Що-небудь шкідливе, непотрібне, яке не має суттєвого значення, псує, засмічує, занапащає щось; полова (у 2 знач.). *Не був це ніякий чернець, а один із тих облудників, котрі вдають із себе святих людей, .. виманюючи в людей подаяння і сіючи повсюдно злочестиву плевелу* (Валерій Шевчук); *Соснівці не знали, що таке плевели, але проповідь, куплена за мідяки, їм припала до смаку* (О. Ульяненко); *Відмовляючись від колишніх ідеологічних облуд, організоване суспільство "відділяє зерна від плевели", утилізує "ідеологічний брухт" і одночасно зберігає в людині і в суспільстві все краще, світле й справедливе* (з наук. літ.).

ПЛЕ́ВРА, и, *ж., анат.* Укрита одношаровим плоским епітелієм сполучнотканинна оболонка, що вкриває легені та стінки грудної порожнини в людини і тварин-ссавців. *Плевра легень має два листки — один із них зрощений із легенями, другий — із грудною кліткою* (з навч. літ.); *Він вас оперував, виймав вам кулю й зашивав плевру; гаразд, що легеню не зачепило, таки, нівроку, маєте щастя!..* (О. Забужко); *— Прошу мені ще раз показати медичну картку .. Сестра увімкнула світло. Ліліан стояла біля екрана і чекала. — Ви мали два запалення плеври?* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПЛЕВРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **пле́вра.** *Між обома листками плеври легень знаходиться плевральна порожнина, заповнена серозною рідиною* (з наук.-попул. літ.); *Вода в організмі є складником змащувальних рідин (синовіальної — у суглобах хребетних, плевральної — у плевральній порожнині, перикардіальної — у навколосерцевій сумці)* (з навч. літ.); *При плевральних зрощеннях дітям рекомендують спеціальні фізичні вправи, які треба виконувати 3–5 разів на день по 5 хвилин* (із журн.).

ПЛЕВРИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення плеври, за якого вражаються листки плеври з подальшим зрощенням їх між собою або утворенням випоту в плевральній порожнині і яке супроводжується підвищенням температури, болями в боці, кашлем. *Ексудативні плеврити залежно від характеру випоту ділять на серозні, гнійні та геморагічні* (з навч. літ.); *А то почався й справжній плеврит: рипить у боці, колька, задишка. Лежу я* (А. Тесленко); *— Зараз нічого страшного нема, але цей добродій перед подорожжю переніс плеврит, і навіть коли він зараз трохи застудився, — краще одразу вжити необхідні заходи* (О. Іваненко); *Дмитро Іванович, сам того не знаючи, на ногах перехворів на плеврит, відтоді залишився рубець* (Ю. Мушкетик).

ПЛЕВРИТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Те саме, що **плеври́тний.** *Симптомами тромбоемболії легеневої артерії є задишка, плевритичний біль, у важких випадках — запаморочення, переднепритомний стан, непритомність, зупинка серця й дихання* (з навч. літ.).

ПЛЕВРИ́ТНИЙ, а, е, *вет., мед.* Характерний для плевриту, пов'язаний із ним. *Унаслідок свого плевритного компонента больовий синдром при перикардиті посилюється при глибокому диханні, кашлі, рухах і в положенні лежачи, зменшуючись у положенні сидячи з нахилом тулуба наперед* (з наук. літ.); *При плевритах у стадії розсмоктування, а також плевритних зрощеннях призначають комплекс спеціальних вправ* (з навч. літ.).

ПЛЕВРИ́ТОВИЙ, а, е, *вет., мед., рідко.* Те саме, що **плеври́тний.** *Для перикардиту характерним є гострий плевритовий біль, коли важко зробити глибокий вдих* (із журн.).

ПЛЕВРОГРА́ФІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Метод рентгенологічного дослідження плевральної порожнини після введення в неї контрастної речовини. *Плеврографія є найінформативнішим методом диференційної діагностики залишкових порожнин плеври при багатьох легеневих хворобах* (з навч. літ.).

ПЛЕВРОПНЕВМОНІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Крупозне запалення легенів, ускладнене плевритом. *При плевриті й плевропневмонії біль може посилюватися під час пальпації та супроводжуватися задишкою, підвищенням температури тіла, іноді — явищами інтоксикації* (з наук. літ.); *Причиною плевропневмонії є вірусна інфекція, найчастіше пневмококова* (з навч. літ.); *Плевропневмонія коней починається сильним ознобом, відмовою від корму, загальним пригніченим станом, слабкістю, почастішанням дихання й задишкою. Тварини страждають від сухого, короткого й дуже болючого кашлю* (з навч. літ.).

ПЛЕВРОСКЛЕРО́З, у, *ч., вет., мед.* Патологічний процес у легенях, що характеризується заміщенням еластичної плевральної тканини нерозтяжною сполучною. *Якщо не лікувати плеврит, розвивається плевросклероз, дихальна недостатність та інші легеневі патології* (з навч. літ.).

ПЛЕВРО́Т, а, *ч.* Гриб родини плевротових; глива (у 2 знач.). *Плевроти мають багатий хімічний склад, а за вмістом білків близькі до молока або м'яса* (з наук.-попул. літ.); *У плевротах виявили антиоксидант, який зупиняє кров і загоює рани* (з наук.-попул. літ.); *Як правило, плевроти ростуть на листяних деревах, іноді — на хвойних* (з навч. літ.).

ПЛЕВРО́ТОВІ, вих, *мн.* Родина грибів-базидіоміцетів, що ростуть на деревині невеликими купками (зростками). *Найбільш відомими представниками плевротових є гливи різних видів, які мають гарні смакові якості, а тому їх вирощують у промислових масштабах у багатьох країнах світу, в тому числі в Україні* (з наук.-попул. літ.); *Плевротові є ксилотрофами, розвиваються на мертвій деревині або на стовбурах та гілках ослаблених дерев* (з навч. літ.).

ПЛЕД, а, *ч.* Тепле вовняне, напіввовняне, флісове і т. ін. покривало (часто картате й з торочками), яке використовують як ковдру або загортаються в нього для утеплення. *Вона попросила Чайку вкрити її пледом, — вона лежала на канапі коло каміна* (Д. Бузько); *Вона сиділа біля печі, в якій блимало вогнище, закутана в плед* (І. Роздобудько); *Він сидить у своєму плетеному кріслі-гойдалці, накритий вишневим пледом у клітинку, вбраний у махровий темно-зелений халат, і курить люльку* (С. Андрухович); *Донька спала у візочку під яблунею, сповита у дитячий коцик та накрита зверху ще й тонким вовняним пледом* (Г. Вдовиченко); // Картата вовняна хустка з бахромою — частина шотландського національного костюма. *Шотландська піхота виступала з голими колінами і в кратковaних пледах* (І. Франко).

ПЛЕ́ДОВИЙ, а, е. Прикм. до **плед.** *Для пошиття пледів-покривал замість вовни часто використовують фліс — теплу й м'яку синтетичну пледову тканину* (із журн.).

ПЛЕ́ЄР, а, *ч.* Компактний (як правило, переносний) пристрій з навушниками для відтворення й запису звуку або відтворення відеоінформації. *Я позбирав розкидані на підлозі диски і вставив перший у плеєр* (І. Роздобудько); *У транспорті, на прогулянках, під час прибирань вона слухала в плеєрі тексти, вправи, учила напам'ять звороти* (Н. Сняданко); *До звуків за вікном приєднується уривчаста, ледь вловима музика з навушників її плеєра* (Г. Вдовиченко).

ПЛЕ́ЄРНИЙ, а, е. Прикм. до **пле́єр.** *Необхідну якість відтворення звуку й відео можна отримати за допомогою зміни параметрів плеєрних налаштувань* (із журн.); // Признач. для плеєра. *Бездротові плеєрні навушники набули широкої популярності* (з газ.).

ПЛЕЗІА́НТРОП, а, *ч., палеонт.* Викопна людиноподібна мавпа родини гомінідів, близька до австралопітека. *У 1936 році біля Йоганнесбурга в Південній Африці було знайдено рештки плезіантропа* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕЗІОЗА́ВР *див.* **плезіоза́ври.**

ПЛЕЗІОЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **плезіоза́вр,** а, *ч.), палеонт.* Ряд великих (до 20 м завдовжки) вимерлих хижих морських плазунів мезозойської ери з довгою шиєю, невеликою головою та великими ластоподібними кінцівками. *Плезіозаври жили на Землі впродовж усього юрського й крейдового періодів* (з наук.-попул. літ.); *Мезозой називають "ерою плазунів". У морях панують іхтіозаври і плезіозаври, а наприкінці — мезозаври — морські хижаки, які сягали 20 м довжини* (з навч. літ.); *Я роздивлявся на екранах зображення ящерів .. Серед них була різновидність плезіозавра з двома парами дужих плавців і звуженим до кінця п'ятиметровим хвостом. Довга шия увінчувалася невеликою порівняно з тулубом головою* (І. Росоховатський).

ПЛЕЙБО́Й, я, *ч., розм.* Багатий перев. молодий чоловік, який, як правило, виглядає модно й сексуально та веде розгульний спосіб життя. *Рому дедалі відчутніше дратувала Артурова так звана богемність, його відчайдушні пориви провалюватись у діри забуття і вдавати при цьому ватажка плейбоїв* (Ю. Андрухович); *В пабі було малолюдно, бо чернівецькі плейбої ще не взяли собі моду пити цей міцний, але шляхетний напій під назвою "віскі"* (В. Кожелянко); *Аль таки вирішив нав'язати мені знайомство з Акулою .. Акула був схожий на кіношного плейбоя: волосся в нього теж було вигоріле, шкіра — дублена водою і сонцем, м'язи так і перли з футболки непевного кольору* (І. Роздобудько).

ПЛЕЙБО́ЙСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **плейбо́й.** *Ти, зрештою, не бідний, тож де твоє нове життя? Таке романтичне, вишукане, екстравагантне, з плейбойськими пригодами, хвилюючими знайомствами, захоплюючими романами..?* (В. Кожелянко); // Власт. плейбою, характерний для нього. *Я чомусь був упевнений, що його "плейбойська" зовнішність призначена тільки для риб, — аж надто неприкаяно він виглядав на своїй яхті* (І. Роздобудько).

ПЛЕЙМЕ́ЙКЕР, а, *ч.* Гравець спортивної команди, який розпочинає ігрові комбінації, визначає тактику гри в нападі. *Головною проблемою майже кожної футбольної команди вищої ліги є відсутність плеймейкера високого рівня* (із журн.); *Найкращим гравцем баскетбольного турніру став плеймейкер господарів, який відзначився 16 очками й шістьма вдалими передачами партнерам* (з газ.).

ПЛЕЙМЕ́ЙКЕРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **плейме́йкер.** *Без гравців із унікальними плеймейкерськими здібностями в сучасному футболі не варто на щось розраховувати* (із журн.); *Прекрасно виконав свої плеймейкерські обов'язки капітан хокейної збірної* (з газ.).

ПЛЕЙОТРОПІ́ЗМ, у, *ч., біол.* Те саме, що **плейотропія.** *Концепція генетичного плейотропізму передбачає, що один ген може обумовлювати різні фенотипи, залежно від різних взаємодій на рівні ген — ген та ген — навколишнє середовище* (з наук. літ.).

ПЛЕЙОТРОПІ́Я, ї, *ж., біол.* Вплив одного спадкового фактора (гена) на розвиток кількох ознак організму. *Явище плейотропії пояснюють тим, що певні гени контролюють синтез ферментів, які беруть участь у численних обмінних процесах у клітині й в організмі в цілому й тим самим одночасно впливають на прояв і розвиток багатьох ознак* (з навч. літ.).

ПЛЕЙОТРО́ПНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до плейотропії. *Прикладом плейотропної дії генів є ген білого забарвлення шерсті кішок. Домінантний алель XV цього гена визначає не тільки білий колір шерсті, а й колір очей і глухоту блакитнооких кішок* (з навч. літ.).

ПЛЕЙОТРО́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., біол.* Властивість за знач. **плейотро́пний.** *Плейотропність дії генів може пояснити множинний характер уражень при спадковій патології* (з навч. літ.).

ПЛЕЙ-О́Ф, *невідм., ч., спорт.* 1. Спортивні змагання, перший програш у яких означає вибування з турніру. *Для команд, які не потрапили до "плей-оф", керівництво хокейної ліги вперше вирішило організувати "Кубок надії", який також пройде за системою "на виліт"* (із журн.); *Попри гарантію участі в плей-оф, українці не планують відпочивати в останніх матчах регулярного чемпіонату* (з газ.); *Тренери поставили перед командою чітке завдання — вихід у "плей-оф"* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який відбувається з вибуванням зі змагань. *У командах, які готуються до раунду "плей-оф" у єврокубках, під час зимової перерви вирішують кадрові питання* (із журн.); *Відбулося жеребкування матчів плей-оф II світової групи Кубка Федерації з тенісу* (з газ.).

ПЛЕЙСТО́Н, у, *ч., біол.* Сукупність дрібних рослинних або тваринних організмів, які або плавають на поверхні води, або напівзанурені у неї, тобто мають здатність одночасно жити як у воді, так і в повітрі. *Дихання у представників плейстону відбувається як за рахунок поглинання кисню з атмосферного повітря, так і розчиненого у воді* (з наук.-попул. літ.); *Типовим представником плейстону є всім знайома ряска, яка покриває поверхню прісноводних водойм* (з навч. літ.).

ПЛЕЙСТО́ННИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **плейсто́н.** *Деякі плейстонні організми прикріплюються до поверхневої плівки води* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕЙСТОЦЕ́Н, у, *ч.* Перший відділ антропогенового періоду геологічної історії Землі — частина епохи кайнозойської ери, яка почалася близько 2 млн років тому й закінчилася близько 10 тис. років тому. *Найвідчутніший злам у розвитку природно-кліматичних умов відбувся близько 10 300 років тому. Саме цей період багатьма дослідниками визначається як межа між плейстоценом та голоценом* (з наук. літ.); *Упродовж плейстоцену сталося п'ять зледенінь; у Північній Америці вимерли всі копитні та багато інших груп* (з навч. літ.); *Невже жорстокі війни точилися вже в часи пліоцену і плейстоцену між багатьма видами людиноподібних істот, з яких вижила тільки одна лінія?* (П. Загребельний).

ПЛЕЙСТОЦЕ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **плейстоце́н.** *Важливими для розуміння поведінки гомінідів, які проживали у плейстоценовому періоді, є проблеми геологічної хронології* (з наук. літ.); *Умови життя вимагали від людей створення соціальної організації з високим рівнем колективізму, без якого взагалі неможливо було вижити в умовах суворого клімату та полювати на велетнів плейстоценової фауни* (з навч. літ.).

ПЛЕ́КАНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* 1. Те саме, що **песту́н** 1; мазун. *Я був в інакшому становищі: мамій, плеканець, доглядений* [доглянутий], *може, й навіть випещений* (Валерій Шевчук); * Образно. *У "Листах про естетичне виховання" Ф. Шиллер порушує питання про зв'язок митця з його часом: "Митець, звичайно, дитина століття, але горе йому, якщо він водночас і вихованець чи навіть плеканець його"* (з навч. літ.).

2. Той, хто перебуває або перебував під опікою, піклуванням кого-небудь; вихованець. *Нове зближення поміж Прокопом і Геленою почалося з випадкової зустрічі .. на межі ферми й лісопарку, куди Гелена виводила з катакомбів* [катакомб] *своїх маленьких плеканців* (М. Руденко); *Як зазначалося на нараді працівників вищої школи, навчальний заклад має "супроводжувати" своїх плеканців упродовж усього життя. Ректорам необхідно налагодити й постійно вдосконалювати систему спілкування з випускниками* (з наук. літ.); // Те, що є чи було об'єктом догляду, піклування. — *Вчасно посіяли, Прошарували упору, Попроривали — Пішли наші плеканці вгору!* (І. Вирган); — *Добре прижилися у нас кілька екземплярів лілій, десять сортів хости, лаванда, гвоздика, гладіолуси, троянди, — перераховує своїх плеканців пані Ліля* (з газ.).

ПЛЕ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **плека́ти.** *Був він підліток жилавий, стрункий і, по всьому видно, плеканий матір'ю* (Я. Гримайло); *Їздовий, захекавшись, прибіг, козирнув, притиснувши пальці до так дбайливо плеканого чубчика* (П. Загребельний); *Що буде із батьківською хатою, просторою і колись плеканою маминими руками, спазми і сльози душать...* (С. Процюк); *Його ображає згадка про те, що молодший брат .. знищив усі його заміри, два роки плекані в серці, як найкращі мрії...* (М. Коцюбинський); *Несли* [батьки] *в родинну обитель плекані в сімейному вогнищі бажання й надії* (І. Пільгук); // **пле́кано,** *безос. пред. Не треба думати, що Київ із його академією був одиноким місцем на Вкраїні, де плекано шкільну драму з інтермедіями. Її плекали і нею любувалися скрізь, де тільки були в нас школи трохи вищого типу* (І. Франко); *У самому абатстві плекано сади й монастирські городи, .. влаштовано скрипторій для розмноження дорогих рукописів* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який має гарний, доглянутий вигляд; випещений (у 2 знач.), викоханий (у 2 знач.). *Олесь .. погладив свою гарну, темну, плекану бороду* (О. Кобилянська); *Я схиляюсь і цілую її плекану, з вузькими овалами нігтів руку* (В. Домонтович); *Щоранку на подвір'ї до великого дерев'яного круга виводили бейські слуги п'ятдесят плеканих арабських огирів напоказ* (Р. Іваничук); *З вигляду гарний дід: поважні сиві кучері до потилиці, довгі плекані вуса, орлиний ніс, високе чоло, мов з тису вирубані щоки* (Р. Андріяшик).

3. *у знач. прикм.* Зніжений доглядом і піклуванням (перев. надмірним). *Серед гомінливої отари плеканих міських паненят Ольга виглядала як сільське .. ягня* (Я. Качура); *Е-е, славні мужчини. Такі кохані та плекані — хоч живими в рамку заводь...* (І. Рябокляч); *Ми плекані, немов найдивніші квіти у запущеному городі* (Т. Прохасько).

ПЛЕ́КАНКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пле́канець.** *Після загибелі батьків бабуся сама виховувала онуку, завжди підтримувала свою плеканку, була її першою порадницею, опорою в житті* (із журн.); *Українська балерина Яна Саленко, яка є плеканкою відомого танцівника Вадима Писарева, змогла стати примою Берлінського театру* (із журн.); * Образно. *У перші роки незалежності українська політична еліта, хоч і представляла вже незалежну державу, ментально залишалася плеканкою радянської епохи* з публіц. літ.).

ПЛЕКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плека́ти.** *Не був* [Іван] *жадний багатства — не на те гуцул жиє на світі — саме плекання маржинки сповняло радістю серце* (М. Коцюбинський); *Адам Григорович .. мав авторитет: десятки і сотні людей навчив різноманітному ремісництву і вмінню: від плекання квітів до поборювання хвороб у бджіл* (В. Барка); *Тут аж ніяк не місце для настроїв і симпатій чи антипатій, і плекання в собі ворожості чи роздратування щодо іншого може скінчитися тим, що через це загинуть обоє* (Ю. Покальчук); *Терезка змінила пелюшки і взялася годувати дитину. Плекання сина приносило їй особливу радість* (М. Томчаній).

ПЛЕКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого, що.* З любов'ю вирощувати, виховувати кого-, що-небудь; викохувати. *О. Нестор пірнув з головою в те море буденних клопотів та заходів: орав і сіяв, плекав худобу* (І. Франко); *Була у нас в селі одна вдова, А в неї двох синів, соколів два. Бувало, бідна, ночі недоспить, Піклується, плекає їх, учить* (Б. Лепкий); — *Ростив* [дочку], *плекав, все в неї вкладав... І ось тепер — так посиротила... Куди готував, а де опинилась!* (О. Гончар); *Талант треба помічати, заохочувати, плекати* (П. Загребельний); // Дбайливим доглядом, піклуванням добиватися найкращого стану, вигляду. *Підправив* [Макар] *акуратно підрізані бакенбарди, які старанно плекав* (С. Добровольський); *Недурно плекав Настю дорогою Сафар, недурно врятував від хана й Ширинського бея* (З. Тулуб); *Навіщо плекаєш свою зовнішність? Хай докладеш усіх зусиль, а якесь німе створіння все одно перевищить тебе вродою* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *перен.* Бережно зберігати, оберігати що-небудь (культуру, традиції, звичаї і т. ін.). *Як парость виноградної лози, Плекайте мову* (М. Рильський); — *Ми мусимо плекати свої традиції і наш стиль життя* (Ю. Винничук); *Традиція, яку слід плекати й передавати — не бездушний предмет на кшталт палички в естафеті* (К. Москалець).

2. *що, перен.* З любов'ю зберігати в пам'яті, серці що-небудь, пристрасно мріяти про здійснення чогось. *Його образ, який я плекала в серці, ніби здобув до своєї краси ще й прекрасну раму* (Ірина Вільде); *Чим ти його* [солдата] *здивуєш? Чим порадуєш так, щоб він про все забув? Мабуть, нині єдине, що здатне на таке чародійство, — це перемога. Її ми плекаємо в душі, ради неї живемо і вмираємо* (Є. Доломан); *Серед двору простора хата, в якій народився 1834 року Осип. Найбільше тішилась ним Анна, плекаючи материнські сподіванки* (Г. Пагутяк); // Довго виношувати, тримати в собі якісь думки, почуття, плани і т. ін. *Замість страху в Терешка прокинулася злість — така, яку плекав усі дні на окупантів, на їх прислужників* (К. Гриб); *— Поки він при собі різні там підступні думки плекає, доти вже й не заснеш спокійно* (Ю. Винничук); *Він терпляче дожидав появи будь-якого європейського судна, плекаючи план помсти, яку й виконав з небаченими спокоєм і жорстокістю* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *кого, діал.* Годувати груддю. *Проциха плекала дитину .. грудьми та й приповідала* (Л. Мартович); *Андрія Василина любила за всіх. Ні одного сина не плекала грудьми до трьох років, як плекала Андрія* (М. Матіос).

(1) Плека́ти (пе́сти́ти) надію [в се́рці] — сподіватися, вірити в можливість чого-небудь. *Легка тому робота й сама найважча, .. хто пестить у серці надію, що немарно вона йде, що через ту роботу він засягне свого щастя* (Панас Мирний); *Одарка все ще плекала надію, що її Данилко буде не такий, як інші діти* (П. Панч); *Айртон повсякчас плекав надію повернути собі свободу. Він вичікував слушної нагоди, аби втекти, хоч і знав: на нього чекають незліченні небезпеки* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЛЕКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. Виростати в добрих умовах; викохуватися. *Тільки руки і ноги, мускулисті, рапаві та сильно розвиті, свідчили, що .. хлопчина не в добрі плекався, але ріс серед важкої праці, боровся довго і тяжко за своє життя* (І. Франко); *Вниз западалися боки гори у глибокі чорні ізвори* [звори], *звідки родились холодні потоки, куди не ступала людська нога, де плекався тільки бурий ведмідь* (М. Коцюбинський); *— Ти плекався в інших умовах, сприймаючи земну сферу буття, її красу, її квітковість як вияв універсальної краси всієї зоряної домівки* (О. Бердник); // *перен.* Завдяки бережному й дбайливому ставленню зберігатися в належному стані, ставати розвинутішим, міцнішим (про моральні якості, навички і т. ін.). *— Мені здається, що нема ні в чім утрати, коли плекається добрий смак* (О. Кобилянська); *Голоси були якогось особливого тембру, що тільки з усієї України, здається, плекаються на Сулі та Пслі, — ось те розм'якшене контральто, що в пісні так принадно поглиблює звук* (М. Івченко); *Говорили за "ідейних та "неідейних" учнів. Василь належить до цих перших. Але він не завжди згоджується з таким розумінням ідейности, яке у них плекається. Ідея не сміє перешкоджати жити, цвісти, барвіти...* (У. Самчук).

2. Пас. до **плека́ти** 1, 2. *Дитина, яка турботливо та з повагою до своєї особистості плекалася батьками з раннього віку, як правило, має доброзичливий характер, упевнена у своїх силах* (із журн.); *У період натурального господарства літературна мова плекається духовною елітою* (В. Русанівський); *Значну роль у розвитку образотворчого мистецтва відіграють художні традиції країни, наявність художньої школи, що плекається багатьма поколіннями митців* (з навч. літ.).

ПЛЕКСАЛГІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Біль у ділянці нервових сплетень, який посилюється при натисканні на цю ділянку або під час руху. *В етіології плечової плексалгії — інфекції, метаболічні порушення, травми, аутоімунні та алергічні порушення* (з наук. літ.); *Дентальна плексалгія у верхній щелепі зустрічається в 2 рази частіше, ніж у нижній* (з навч. літ.).

ПЛЕКСИГЛА́С, у, *ч.* Прозорий твердий синтетичний матеріал на основі органічних полімерів; органічне скло *(див.* **скло).** *Марченко .. вліз у кабіну* [літака]. *Він засунув за собою дашок, і сонячний відблиск загорівся на плексигласі* (В. Собко); *Камінь дуже нагадував черепаху, і зовнішня його поверхня була начебто вкрита плексигласом* (М. Білкун); *Каринка розглядала оцинковану бочку з привареними петлями, з отвором і квадратним віконцем, до якого Володя підганяв прозору пластину плексигласу* (М. Циба); *На поламаному столі лежало захисне скло з плексигласу* (Ю. Мушкетик); *Плексиглас, який поєднує в собі прозорість скла й міцність металу, широко застосовують в авіа-, автомобіле- та приладобудуванні* (з наук.-техн. літ.).

ПЛЕКСИГЛА́СОВИЙ, а, е. Прикм. до **плексигла́с.** *Плексигласовою основою є похідні одноосновної карбонової кислоти* (з наук.-попул. літ.); // Зробл. з плексигласу. *Гостре око Айта вмить помітило: суцільний плексигласовий дах оранжереї має строго еліпсоїдальну форму* (М. Дашкієв); *Втомлений мозок розм'якав під дією розігрітого й збідніло-го на кисень повітря* [офісу] .. *Бідоласі здавалося, що його посадили в прозору плексигласову капсулу, котра на всіх парах наближається до Сонця* (М. Кідрук).

ПЛЕКСИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запальний процес великих нервових сплетень, зокрема шийного, плечового, попереково-крижового. *Попереково-крижовий плексит вражає сідничні м'язи, ділянку крижів, у патологічний процес втягується й нижня кінцівка* (з наук. літ.); *У дитини перших місяців життя плексит може розвиватися внаслідок отриманої родової травми* (з наук.-попул. літ.); *Лікування плекситу має бути спрямовано на першопричину, яка призвела до запального процесу в нервовому сплетенні* (з навч. літ.).

ПЛЕКТР, а, *ч., муз.* Те саме, що **медіа́тор** 3. *Арістотель писав: "Якби ткацькі верстати самі ткали, а плектри самі грали на кіфарі, тоді й зодчі не потребували б працівників, а панам не потрібні були б раби"* (з наук. літ.); * Образно. *Що Куліш був піонером культури на Україні — це безперечно. Але сокира піонера, висловлюючись по-старовинному, нітрохи не заважала йому дотепно орудувати плектром по струнах ліри* (М. Зеров).

ПЛЕ́КТРОН, а, *ч., заст.* Плектр. [Н е р і с а:] *І серденько тремтіло від хвали, як струночка під плектроном на лірі* (Леся Українка); *У лівій руці Аполлона, бронзова статуя якого була знайдена в Помпеях, мабуть, знаходилася ліра, бо в правій руці він тримав інструмент для вдаряння по струнах (так званий плектрон)* (з наук. літ.).

ПЛЕКУ́Н, а́, *ч., діал.* Ягня без матері, якого вигодовує коза.

ПЛЕМГО́СП, у, *ч.* Скорочення: племінне господарство — господарство, яке займається вдосконаленням існуючих і виведенням нових порід сільськогосподарських тварин. *Де будувати агробази, агропункти, племгоспи, насінневі участки, зразкові поля, дослідні поля? Де? Ясно: біля Харкова, біля Києва, біля Одеси... Щоб агроперсонал не сумував вдалині від великого міста* (Остап Вишня); *Зоотехнік Сагайдак уже кілька годин сидів за столом, приводячи до ладу свої нотатки, зроблені під час недавнього перебування в дослідному племгоспі* (С. Добровольський).

ПЛЕМІННИ́Й, á, é. 1. Прикм. до **пле́м'я** 1, 2. *Хоч у якихось галузях поступу племена та племінні об'єднання Північного Причорномор'я відставали од греків, але в суспільному розвитку .. ішли майже в ногу з давніми греками. Хіба ж не про це свідчить історія Скіфії?* (І. Білик); *Саме вплив християнства на специфічні племінні вірування приводив до розвитку тих світоглядних систем, які сприяли виділенню із загальнослов'янської племінної комунікації окремих слов'янських народів із зародками національної самосвідомості* (з наук. літ.); *У III–IV ст. н. е. черняхівська культура зумовила появу могутнього племінного союзу — держави антів, яку М. Грушевський та більшість сучасних істориків справедливо вважають праматір'ю українців* (з навч. літ.); *Політонім "Франція" пов'язують з назвою германського племінного союзу, очоленого франками, що захопили Галлію* (з навч. літ.).

2. Який за своїми якостями придатний для продовження породи (про свійських тварин). *У доборі й спаруванні в людей повинні бути такий же сенс і поміркованість, як і в спаруванні племінної худоби* (Б. Антоненко-Давидович); *Грамоту має* [Гаркуша] *від департаменту землеробства за племінного бугая...* (О. Гончар); *Я ще не знав, якого мені треба. Шукав натуру, гідну для взірця, — від гордих коней колісниці Феба до племінного в стайні жеребця* (Л. Костенко); // Власт. породистим тваринам, характерний для них. *Основні показники, за якими ведуть відбір і підбір у молочному скотарстві, є величина надою, уміст жиру й білка в молоці, жива маса, вирівняність лактації, оплата корму, відтворна здатність, племінні якості, стійкість до захворювань* (з навч. літ.); *Показником племінної (генетичної) цінності є усталена здатність тварин передавати нащадкам визначені якісні породні ознаки* (з навч. літ.).

3. Пов'язаний із розведенням породистих свійських тварин. — *А коні ж які — орли! Із племінного заводу забрали* (М. Стельмах); *В Україні над питаннями розвитку тваринництва працює ціла мережа науково-дослідних інститутів, племінних станцій та спеціалізованих господарств* (з навч. літ.); *Аграрним підприємствам необхідно своєчасно здійснювати сортооновлення і сортозаміну, активно вести племінну роботу у тваринництві* (з навч. літ.).

ПЛЕМІ́ННИК, а, *ч.* Син брата або сестри (про рідних, двоюрідних, троюрідних); небіж (у 1 знач.). *Родичі* [пана] — *урядники; справник, суддя, підсудки — все то зяті, родичі зятів, племінники...* (Панас Мирний); *В нього вдома був цілий гуртожиток — п'ять племінників тіснилося, що приходили з села до нього, до дядька, з дерев'яними сундучками* (О. Гончар); *Цей таки глитаєм був. Але хитрим. То двоюрідний, то троюрідний, то тещин племінник на нього роблять, наймитів — нема...* (В. Дрозд); *Євтихій спробував навіть усміхнутися до свого двоюрідного племінника, та Богдан ходив заклопотаний і не звертав на нього уваги* (І. Білик).

ПЛЕМІ́ННИЦЯ, і, *ж.* Дочка брата або сестри (про рідних, двоюрідних, троюрідних); небога (у 1 знач.). *Як навіжена, прискакала* [Венера], *Нептуна в губи цілувала, Говорячи такі слова: — Коли, Нептун, мені ти дядько, А я племінниця тобі, Та ти ж мені хрещений батько, Спасибі зароби собі* (І. Котляревський); *Після того як її тітка побачила, що племінниця заміж не вийде і продовжуватиме вчитись, Варі не було від неї життя* (О. Донченко); — *Кого я там зустріну, хто мене привітає — племінники та племінниці? Я не знаю, чи вони взагалі є у мене, а якщо є, то не дуже зрадіють дядькові, якого носило по світах аж цілих тридцять літ!* (В. Малик); *Живих Матіосів (по материній лінії) на 10.04.10 — 71 особа. Найстарша — моя тітка Гафія, 82 р., наймолодша — моя двоюрідна племінниця Анна, їй сьогодні 4 місяці від дня народження* (М. Матіос); *За цей день вони проїхали понад сорок миль і зупинилися на ночівлю в садибі лорда Еллара аб Ґавайна, що був одружений з троюрідною племінницею короля Енгаса* (О. Авраменко).

ПЛЕМІ́ННИЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. або ірон. до **племі́нниця.** — *Ходи, племінничко, до мене* (Яків Баш); *Дем'ян вирішив прокрастися на Великодні в Сорочинці й захопити племінничку коло її дядини* (Г. Колісник); *"Марцелінонько, серце моє, — наринув на Сошенка жаль. — Ти ж була як мати до моїх племінничок, а я... Марцесю, голубко, вернись хутчій, спокутую вину перед тобою..."* (Н. Околітенко).

ПЛЕМІ́ННИЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. або ірон. до **племі́нник.** — *Нечемно поводиш себе, племінничку. Ось уже й вечір скоро, а ти додому і не збираєшся* (Микита Чернявський); — *Племінничку Вовці гостинець. Твої шаровари. Ти й не носила їх, малі купили* (В. Близнець); *Тітка .. буде, без сумніву, на сьомому небі від того, що зустріне врешті свого коханого племінничка* (Любко Дереш).

ПЛЕМІ́ННЯ, ів, *мн., рідко.* Племена. *В саду невидимий співець заспіває, Святий херувим .. Про сушу і води, розкоші природи, Про все, чим цвіли Великі й дрібненькі племіння й народи На лоні землі* (П. Куліш); *Перші згадки про ранньослов'янські племіння знаходимо у Плінія Старшого* (із журн.).

ПЛЕМРАДГО́СП, у, *ч., іст.* Скорочення: племінний радгосп. *Біля покинутого, з ледь помітними слідами колишньої охайності приміщення племрадгоспу — скульптура грізного мускулистого бика: зігнувши голову і виставивши вперед дужі плечі, кудись рветься з припону* (А. Михайленко); *Потрапив мій батько під розкуркулювання у 1932 році; було у нас троє коней, дві корови. Приїхали, забрали усе. І на початку 1933 року ми втекли у Червоний Маяк. Там племрадгосп був. Ми в нього вступили* (з мемуарної літ.).

ПЛЕМФЕ́РМА, и, *ж.* Скорочення: племінна ферма — ферма, яка займається розведенням породистих сільськогосподарських тварин. *Дедалі популярнішими стають невеликі племферми, де вирощують чистопородних кіз* (з газ.).

ПЛЕ́М'Я, пле́мені *і* пле́м'я, *с.* 1. Форма суспільної організації і етнічної спільності людей, що характерна для родової стадії первіснообщинного ладу. *Великий і численний рід, один із родів полянського племені, до якого належав Ант, споконвіку жив над Дніпром* (С. Скляренко); *Погасли кострища стоянок. У землю пішли племена. Забрали в холодні кургани сокири, мечі й письмена* (Л. Костенко); *Плем'я — це етнічна група, котра виробила власне віросповідання ще перед постанням світових релігій або поза межами їхнього впливу* (О. Забужко); *Від прадавніх часів не шаман правив племенем, а вождь* (В. Єшкілєв); *Прагнення знати свою історію, культурні та мовні витоки є природним для будь-якого народу. Для слов'ян такими витоками були найдавніші праслов'янські племена з язичницькими віруваннями, землеробсько-скотарським способом господарювання й специфічними діалектами* (з наук. літ.).

2. Група народностей, пов'язаних спільним походженням і спорідненістю мов. *Бесіди біля вогнища стали зрозумілі хлопцеві: в них розкривалася для молодечої свідомості доля рідної землі, слов'янських племен, які виборювали своє буття поміж кипіння різноголосих народів* (О. Бердник); *Оскільки перші згадки щодо різних племен східних слов'ян з'являються в VI ст., то й етнічні спільності, з яких розвивається національна відмінність, уже існували* (Р. Іванченко); *Давні й тісні контакти з тюркськими племенами й народами залишили слід у чималій кількості тюркізмів* (з наук. літ.).

3. *заст.* Народність, національність; народ. *Яскравими фарбами малював він колишню славу й велич татарського племені* (М. Коцюбинський); *Сірі, і ніжні, і в той же час страшно енергійні очі надавали їй* [Гапусі] *якоїсь невловимої притяжности, яка властива дівчатам тільки українського племені* (Т. Осьмачка); *Яке було його власне, справжнє прізвище, — ніхто не знає. Він — Інокентій Петрович.., символ всього його племені — уже напівміфічного племені удеге, що отак-о доходить краю і стоїть на порозі в небуття* (І. Багряний); *Серед мішанини різних мов, які він знав і яких не знав повністю, йому був зрозумілий тільки сміх, єдиний для всіх племен, однаковий у всіх людей на землі* (О. Гончар).

4. *тільки одн., перен.* Група, категорія людей, об'єднаних якою-небудь спільною ознакою (належністю до якогось соціального шару, до певної організації або за віком, особистими якостями, властивостями і т. ін.). *Повстає кругом по світі Плем'я сміле, войовниче, Що для люду права, хліба, Волі і освіти кличе* (І. Франко); *Тут усі стрижені — плем'я маленьких стрижених людей. Винятком хіба що старші — ті, що здобулись уже права на чуби* (О. Гончар); *Ковалі — майже всі характерники, любо з ними погомоніти, хоч трохи й страшно. Ковальське плем'я дружне й запекле* (Ю. Мушкетик); *Далі від гамірливого учнівського племені дрімають на лавочках пенсіонери* (Г. Усач); *Дорогоцінне, невмируще плем'я філософів! Здається, що мудрість, немов нова Аріадна, дала їм клубок ниток і вони, розмотуючи його від створення світу, проходять крізь лабіринт усіх справ людських* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // *розм.* Група тварин, об'єднаних якою-небудь спільною ознакою. *Пси мене обнюхали .. По павільйонах, по цехах, по монтажних кімнатах, у їдальні — скрізь на всі способи чухалось, скавучало й гавкало це плем'я* (Ю. Яновський); *За піччю кувікало зовсім маленьке порося, ширячи по хаті гострий дух свинячого племені* (І. Білик); *Мавпячий годованець знав: він тепер може щомиті очікувати нападу з боку найдужчого самця племені, який чувся на силі посісти місце ватажка* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

5. *тільки одн., заст., розм.* Рід (у 2 знач.). *Троянське плем'я все засіло коло книжок, що аж потіло* (І. Котляревський); — *Моя думка — викоренити плем'я Романове, а там — буде видно!* (К. Гриневичева); *Алім відчув тепер гостріше, ніж будь-коли, як він ненавидить те плем'я, яке його породило!* (Р. Іваничук); *Всякому тільки відоме, .. що козацькому роду нема переводу, і що недруги отчизни нашої даром захотіли вирвати з корінням плем'я наше* (Б. Лепкий); // Уживається як постійна прикладка до слова р і д на позначення походження, родоводу. [К и л и н а:] *Я волію краще не знати роду-племені, ніж знати такого дядька* (М. Кропивницький); *Я не знала роду-племені своєї знайомої, ледве знала імення* (Леся Українка); [В е р е с а й:] *Хто ж ви будете, люди добрі? З якого села, роду-племені?* (Ю. Мокрієв); — *Бачу, .. на Січ прибився недавно. — Недавно. — Якого ж ти роду-племені? Як звати?* (Ю. Мушкетик).

6. *тільки одн., заст.* Рідня, родич. *Приїздить він до дядька, а дядина побачила та й кае* [каже]: *— Це ж наше плем'я їде* (Сл. Б. Грінченка); // Нащадки, діти; покоління. — *Ой, Іване.., а що буде послі, не подумав єси, та й запропастив і дівчину, і все її плем'я!* (Марко Вовчок); *Чогось душа моя смутна й сумна... Кому дістанеться оце моє добро після моєї смерті? Чи моє плем'я їстиме овощі* [овочі] *з мого саду? Чи мої онуки топтатимуть ці стежки, котрими я теперечки хожу* [ходжу]? (І. Нечуй-Левицький); *Вони* [старики] *.. молоде плем'я зрощують у звичаї — як то з віків бувало!* (Г. Колісник).

(1) Ка́рликові племена́ — низькорослі племена, які живуть перев. у Центральній Африці, Південно-Східній Азії та Океанії; пігмеї (у 1 знач.). *Деякі дослідники вважають, що поява карликових племен тропічних лісів Африки, Індії та островів Тихого океану зумовлена спадковим пристосуванням до нестачі їжі. Для представників цих племен характерною є слабка сприйнятливість до гормону росту* (з наук.-попул. літ.); *За старогрецькими легендами, десь на території нинішнього Єгипту жили карликові племена, з якими вели запеклу боротьбу журавлі, що прилітали туди на зимівлю* (із журн.); **Рід лю́дськи́й <Лю́дське пле́м'я>** *див.* **рід.**

△ **(2) Трипі́льські племена́**, *іст.* — умовна назва найдавніших землеробсько-скотарських племен, які жили з другої половини IV до кінця III тис. до н. е. на території Правобережної України та Молдови. *У 1893 році під час розкопок у с. Трипілля біля Києва видатний київський археолог Вікентій Хвойка вперше виявив сліди перебування трипільських племен* (з наук. літ.); *Починаючи з неоліту і закінчуючи мідно-бронзовим віком, трипільські племена залишили помітний слід в етнокультурному розвитку Європи* (з наук. літ.); *Трипільські племена мали широкі зв'язки з населенням Центральної Європи* (з навч. літ.); *Основними заняттями трипільських племен були хліборобство і присадибне тваринництво* (з навч. літ.).

◊ **Без ро́ду й пле́мені (пра́роду) <Ні ро́ду ні пле́мені>** *див.* **рід; (3) Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння** *і т. ін.), зневажл., лайл.* — зрадник. *І все'дно* [все одно] *іудиному корінню недовго звиватися* (М. Стельмах).

ПЛЕНА́РНИЙ, а, е. Який відбувається за участю всіх членів якої-небудь організації, виборного органу, з'їзду, конференції, засідання і т. ін. *Я сиджу на пленарних зборах Наради. Покірно й терпляче виконуваний нудний обов'язок! Ні, я не люблю засідань!..* (В. Домонтович); *Перебіг конгресу щедро висвітлювався пресою та телебаченням. Після кількох днів пленарних засідань, де було розглянуто цілий ряд дуже важливих загальних питань, почалася секційна робота* (М. Дашкієв); *Рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування* (Конституція України); // Який роблять, виголошують у присутності всього складу зборів, конференції і т. ін. *Українські вчені виступили на Міжнародному симпозіумі з математичного програмування з пленарними доповідями щодо розвитку методів і технології розв'язання оптимізаційних задач великої розмірності* (з наук. літ.); *До програми конференції було включено пленарні лекції провідних учених у галузі фундаментальної та клінічної генетики* (із журн.); // Протягом якого відбуваються загальні збори, засідання і т. ін. (про час). *Спікер повідомив, що у проєкті порядку денного на пленарний тиждень пропозиції, подані опозицією, не враховані* (з газ.).

ПЛЕНÉР, у, *ч.* У живописі — відтворення всього багатства мінливості кольорів, зумовленого дією сонячного світла і повітряного середовища. *У другій половині XIX ст. у творчості майстрів імпресіонізму К. Моне, К. Піссарро, О. Ренуара, А. Сіслея та інших принципи пленеру набули щонайповнішого відбиття* (з наук. літ.); *Пленер як стиль живопису з'явився тільки на початку XIX століття завдяки творчості англійців Річарда Паркса Бонінгтона і Джона Констебля* (з наук.-попул. літ.); // Малювання з натури на природі, просто неба. *Пленер для художника — це чергова можливість випробувати свої сили, відчути природне освітлення й перенести все це на полотно. Головне — навчитися малювати швидко, поки світ навколо не змінився* (з навч. літ.); // Організований творчий захід із залученням митців для створення своїх робіт просто неба. *Неповторність проведеного міжнародного пленеру в тому, що серед його учасників були не тільки живописці та графіки, а й скульптори, художники декоративно-ужиткового мистецтва, історики та мистецтвознавці* (із журн.); *Сто картин стали своєрідним творчим звітом місцевих художників про осінній пленер на чудовій і прекрасній у всі пори року Кінбурнській косі* (із журн.); *На пленері, якому не вельми сприяли погодні умови — щодня дощило, панувала творча атмосфера* (з газ.).

(1) На пленéр — на вільне повітря, на природу (перев. з метою малювання). — *Ви скоро одужаєте. Ми ще не раз поїдемо на пленер* (М. Слабошпицький); *Був останній день літа, Себастьян вийшов з етюдником на пленер* (Любко Дереш); *У 1910 році на запрошення Володимира Гнатюка М. Коцюбинський уперше побував у Карпатах. Він був одним із перших українських письменників, що так сміливо з записною книжкою і олівцем пішов на пленер за новими враженнями від барв природи, звичаїв, традицій, культури гуцулів* (з наук.-попул. літ.); **(2) На пленéрі** — на вільному повітрі, просто неба. *Доки панночка бігала перевдягатися до роботи на пленері, боровся* [Сошенко] *з приступом гострого невдоволення собою* (Н. Околітенко); *В темній хаті не вдасться зробити без відповідного освітлення портрети. Він збирався працювати виключно на пленері* (Г. Пагутяк); *Подальші роки Штукенгайзена проминули між Львовом і поїздками в Дуклю, де він міг захоплюватися влітку живописом на пленері* (Любко Дереш).

ПЛЕНЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Один із напрямів раннього імпресіонізму, що пропагував живопис на пленері. *Пленеризм є основою естетики художників, для яких сонце й повітря мають самостійне значення* (з наук.-попул. літ.); *П. І. Холодний дослухався до порад Ф. Кричевського: почав інтенсивно малювати, захопився пленеризмом і від 1910 року брав участь в усіх йому доступних виставках київських малярів* (із журн.).

ПЛЕНЕРИ́СТ, а, *ч.* Майстер, який працює в техніці пленеру; прихильник, послідовник пленеризму. *Його* [твору Е. Золя "Творчість"] *героєм є Клод Лантьє, брат Степана, маляр, признаний купкою товаришів за голову нової школи пленеристів* (І. Франко); *Досвід, який швидко накопичується сучасними пленеристами, показує, що внутрішній зв'язок із спадщиною української пейзажної школи не припинявся* (з наук. літ.); *Український живописець Микола Бурачек писав: "Мене часто називають імпресіоністом, але я тільки пленерист, хоч не цураюся деяких набутків імпресіонізму"* (із журн.).

ПЛЕНЕРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пленери́ст.** *На конкурсі-пленері "Вулиці рідного міста" третє місце з роботою "З центру міста — дорога в майбутнє" посіла відома в Бережанах пленеристка Яна Якимів* (із журн.).

ПЛЕНÉРНИЙ, а, е. Стос. до пленеру. *Леонардо да Вінчі розробив основи теорії повітряної перспективи та деякі положення пленерного живопису, що базуються на глибокому вивченні законів світла й кольору в природі та не втратили актуальності до наших часів* (з наук. літ.); *Для пленерної практики художників-барбізонців характерним є прагнення до передавання натурального освітлення й повітряного середовища, відтворення реальних кольорових відношень, що спостерігаються безпосередньо в природі, розкриття привабливості та краси "швидкоплинного" мотиву* (з наук.-попул. літ.); *Мистецькі традиції пейзажистів початку XX століття є великою спадщиною, на якій виростає сучасне пленерне мистецтво* (із журн.).

ПЛЕНІПОТÉНТ, а, *ч., іст.* Уповноважена особа, яка за дорученням іншої особи відстоювала її права в судах (перев. у майнових справах). *Суперечка* [за толоки та пустки] *довго ходила по судах, піддержувана головно кількома заможнішими, письменними селянами, між котрими визначувався .. сільський пленіпотент, чоловік бувалий і досить добре обізнаний з правними приписами* (І. Франко); *Прокіп Верещака розпочав самостійну адвокатську практику, і вже на кінець 40-х років XVII ст. серед його клієнтів значилися такі багаті та впливові люди, як київський митрополит Петро Могила, київський каштелян Адам Кисіль, волинський магнат князь Владислав-Домінік Заславський, у котрих Верещака значився постійним "пленіпотентом", тобто офіційним повіреним* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЄ́НТАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **плє́нтати** і **плє́нтатися.** *Поїзд не просто трусив мою душу, а безжально терзав, тортурував своїм понурим плентанням крізь темні сонні степи, безкінечними зупинками в пітьмі без назви, лінивим стоянням на станціях, станційках і роз'їздах* (П. Загребельний).

ПЛЄ́НТАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **плє́нтатися.** *По бульвару плентає, як нічна тінь, .. стара жінка* (С. Васильченко); *Додому прийшов* [Грабовський] *перед світанком. Ледве плентав, часто спинявся і, притулившись до паркана, довго віддихувався* (М. Сиротюк); *Повісивши голову, плентав* [Ілля] *по дорожній пилюці, заглиблений у свої думи* (В. Малик); *Галасуєш, верещиш, ганяєш чимдуж, качаєшся по траві, перекидаєшся, аж раптом глядь — а сонце вже сіло, гуде вечірній поїзд, і ти плентаєш додому вечеряти* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

◊ **Лéдве (ледь, наси́лу** *і т. ін.)* **пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставля́ти, тягти́** *і т. ін.)* **нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу** *і т. ін.)***] плє́нтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (воруши́ти, волокти́** *і т. ін.)*> *див.* **пересувáти.**

ПЛЄ́НТАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* 1. Іти, їхати, пересуватися повільно, через силу. *Воли помалу плентались дорогою* (І. Нечуй-Левицький); *Всю ніч без перепочинку плентались змучені люди і тварини безкрайньою сухою пустелею* (З. Тулуб); *Знесилений від переживань, я зморено плентався за Осадчим без думок і бажань* (Б. Антоненко-Давидович); *Він ліг на моху, заснув. І бачив сон. А потім напівсонний плентався додому* (О. Бердник); * Образно. *Тихою ходою Плентаються дні* (П. Воронько); // Іти, їхати куди-небудь (звичайно далеко або неохоче). *Мабуть, швидко прийдеться й мені на старі літа плентатися в світ поза очі* (І. Франко); [Б а б а:] *І чого б я плентався! Сидів би коло хати та на сонці грівся! Все одно ж нічого не почуєш* (Я. Мамонтов); — *Не мав часу, знаю. А я мав час у таку сніговицю плентатися туди й назад?* (М. Сиротюк); *Останнім плентався розм'яклий товстоногий Зінчук, і плентався нехотя, вайлувато, ніби з великого примусу* (В. Близнець).

2. Те саме, що **блука́ти** 1. *Плентається чортяка по світу і пекла одуравсь, бо добре зна, що жінка і там його знайде* (О. Стороженко); *То було коли-не-коли хіба за хлібом присуне* [дід Улас] *в село .. А то трохи не щодня плентається по селу* (Панас Мирний); *— То ти не чула нічого? — Що ж мала я чути? Сам знаєш, то не в моїй натурі плентатися по хатах і вивідуватися* (О. Кобилянська); *Додому вертатись не хотілося, і він плентався вулицями, .. врешті сів на сходах зачиненої ще великої крамниці і замислився* (Ю. Покальчук); *Ліда вийшла з батьківської оселі у світанок. Пленталася вранішньою, чистою від людей і машин вулицею, провалювалася в кучугури* (Люко Дашвар).

3. *за ким, перен.* Підтримувати кого-, що-небудь, некритично ставлячись до когось, чогось. *Він був сповнений рішучості розпочати нове, самостійне життя. "Врешті-решт я все-таки особистість, — думав він. — Чому я повинен увесь час плентатися за кимось?"* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Вона мала певний природний смак, але самостійно й критично оцінити мистецький твір вона не могла, а лише з недбалою цікавістю покірно плентались за всякою новітньою модою* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

◊ **Но́ги пле́нтаються** *див.* **нога́; (1) Пле́нтатися (плести́ся, плу́татися** *і т. ін.)* **у хвості** — відставати від когось або від усіх у чомусь, поступатися перед кимсь або перед усіма в чому-небудь. [Б а к л а ж а н е н к о:] *Тільки бідолашний Савка плутається у нас у хвості, ніяк не може дати більше двохсот процентів і через те почав відставати і в дотепах* (І. Микитенко); *"Що ж там у них коїться?" — розмірковував він далі, дивуючись із того, що перша бригада вже закінчила сівбу, а друга плентається в хвості* (Григорій Тютюнник); *Збільшення кількості населення продиктує необхідність спорудження нового житла .. Якщо така обставина заскочить бізнесмена зненацька, то поганий з нього бізнесмен, бо не вміє прогнозувати й плететься в хвості подій* (М. Слабошпицький); *— Мені колись теж забандюрилося, пробачте за слово, взятися до тієї самоосвіти, щоб не плентатися десь у хвості* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **Плу́тати (пле́нтатися) нога́ми** *див.* **плу́тати.**

ПЛЕ́НУМ, у, *ч.* Збори за участю всіх членів виборного керівного або контрольного органу якої-небудь організації, які є її вищим колегіальним органом. *Чоловік пішов на збори, В сільраді пленум* (А. Малишко); *Дати й течія часу визначалися тільки стосовно революційної біографії вождя і постанов партійних з'їздів і пленумів. Минуле заборонялося й нищилося. Про сучасне говорити було небезпечно* (П. Загребельний); *Перші удари на сполох — гине, вимирає українське слово! — залунали в умовах дозволеної гласності не на мітингових майданах і не з академічних мовознавчих кафедр, а на письменницьких пленумах (а вже звідти пішли ширитися концентричними колами по цілому краю)* (О. Забужко); *Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідалися на ряді міжнародних та місцевих конференцій, у тому числі на пленумі Науково-координаційної ради НАН України "Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності"* (з наук. літ.).

ПЛЕОНА́ЗМ, у, *ч., лінгв., літ.* Стилістичний зворот мови з надміром однозначних слів — художній засіб, який автор використовує для надання більшої експресивності тексту (нагнітання почуттів, підкреслення чи перебільшення чогось і т. ін.). *У творах Роберта Бернса наявні плеоназми, які інколи набирають розгорнутої форми* (з наук. літ.); *З метою досягнення більшої виразності в художньому стилі використовують багатослів'я, або плеоназм, — це стилістична фігура, в якій використовується надмір лексичних засобів* (з навч. літ.); *Засилав мені Куліш геть усі свої твори, що писав за кордоном, прохаючи щирої моєї думки. І я, було, де-не-де одважуюсь та пишу: "От тут би, здається, треба трохи простіше, скидається на велеречивість, на красномовні плеоназми"* (з мемуарної літ.); // Сполучення близьких за значенням слів, з яких одне або кілька є логічно зайвими. *Плеоназми свідчать не тільки про мовну недбалість її автора, а й часто вказують на нечіткість його уявлення про предмет дослідження або на те, що він просто не розуміє точного сенсу слів* (з навч. літ.); *Прикладами плеоназмів є вирази "прийшов особисто сам", "уперше знайомитися", "моя особиста думка", "взаємна допомога один одному" тощо* (з навч. літ.).

ПЛЕОНАСТИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв., літ.* Стос. до плеоназму. *У багатьох поезіях відбувається стилістична адаптація сакрального вислову "зоря-полин" до комунікативно-прагматичних потреб "чорнобильських" текстів. Він уживається з інтенсифікованою (у формі тавтологічних і плеонастичних образів) негативною експресією та модифікованим функціонально-естетичним змістом* (з наук. літ.); *Більшу кількість українських слів порівняно з англійськими при невдалому перекладі (калькуванні) сталих англійських виразів можна пояснити плеонастичним вживанням українських лексем* (з наук. літ.).

ПЛЕОНАСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв., літ.* Властивість за знач. **плеонасти́чний.** *Плеонастичність фразеологічних сполук сприяє динамізації художньої оповіді, актуалізації певних інтонаційно-смислових моментів незалежно від того, чи це авторська оповідь, чи репліка персонажа* (з наук. літ.).

ПЛЕОРА́МА, и, *ж.* Подоба рухомої панорами (картини), в якій перед глядачем, який ніби пливе на судні, змінюються прибережні краєвиди. *1831 року архітектор Карл Фердинанд Лангханс представив у Бреслау плеораму з краєвидами Неаполітанської затоки по обидва боки від 24 мандрівників, які ніби сидять у дерев'яному човні* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕОХРОЇ́ЗМ, у, *ч., фіз.* Здатність речовини (перев. кристалів) змінювати своє забарвлення залежно від напрямку розповсюдження світла, що крізь неї проходить. *Характерними для анізотропних середовищ явищами є подвійне променезаломлення, поляризація світла, плеохроїзм і т. ін.* (з наук. літ.); *Турмалін є оптично одновісним кристалом з яскраво вираженим плеохроїзмом — залежністю коефіцієнта поглинання від поляризації світлової хвилі* (з наук. літ.); *Плеохроїзм, як правило, проявляється тим сильніше, чим густішим або яскравішим є природне забарвлення каменю* (з навч. літ.).

ПЛЕОХРОЇ́ЧНИЙ, а, е, *фіз.* Стос. до плеохроїзму. *Кристали біотиту з кар'єру на лівому березі р. Случ містять численні дрібні включення апатиту та циркону, навколо яких розвиваються потужні плеохроїчні облямівки (особливо навколо циркону)* (з наук. літ.); *Колір кордієриту може змінюватися від блакитного до жовтого, що обумовлено його плеохроїчними властивостями* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕОЦИТО́З, у, *ч., вет., мед.* Наявність аномально великої кількості лімфоцитів у спинномозковій рідині, яка омиває головний і спинний мозок. *У разі менінгіту, спричиненого синьогнійною паличкою, спинномозкова рідина каламутна, з високим рівнем нейтрофільного плеоцитозу та значним підвищенням рівня білка* (з наук. літ.).

ПЛЕРЕ́ЗИ, ів, *мн., заст.* 1. Траурні нашивки на рукавах або комірі одягу. *А як вмер муж у Олени Василівни — вона стала ще чуднійша* [чудніша] *для своїх сусідок: не наділа вона чорного убраня* [убрання] *з плерезами* (О. Кониський); *На горищі у великій скрині поміж старими фотографіями, листами, запрошеннями, стародавніми капелюхами, рукавичками без пальців, мереживами і плерезами є одна мамина стара сукенка з добресеньким передом з гіпюру* (Ірина Вільде); *Нарешті розпорядник на похороні, за французьким звичаєм, у чорному фраці* [фраку] *й коротких штанах, у плащі з плерезами, зі шпагою при боці і трикутним капелюхом під пахвою, вклонивсь і мовив традиційні слова: — Панове, прошу вас, будь ласка. Процесія рушила* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера).

2. Оздоба зі страусового пір'я для жіночих капелюхів. *Одне або два страусових пера, закріплені на капелюшку дворянки так, що вони спадали до плеча, отримали назву плерезів* (із журн.).

ПЛЕРО́МА, и, *ж.* У сучасній філософії — самостійна сфера життя знаків. *Фактично у площині розгортання ситуації "письменник — текст — читач" відбувається зіткнення буття знакової істоти та людини, свідомість котрої в момент читання або написання твору переноситься (віддається) до сфери життя знаків — плероми* (з наук. літ.); *У світі, освоєному людським пізнанням, знаки мешкають у структурах знакової повноти — у плеромах* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕСИ́МЕТР, а, *ч.* Тонка металева, кістяна або з іншого матеріалу пластинка, яку використовують для дослідження внутрішніх органів людини або тварини методом вистукування (перкусії). *Для обстеження великих тварин застосовують плесиметр, робочу пластину якого щільно прикладають до шкіри тварини, і перкусійний молоточок, а для дрібних тварин перевагу віддають пальцевій перкусії* (з наук.-попул. літ.); *При нанесенні ударів молоточком по плесиметру тканини, що лежать під місцем удару, виводяться з рівноваги і починають коливатися* (з навч. літ.); *— Дайте мені аркуш паперу й олівець... Гаразд!.. Тепер за допомогою плесиметра я намалюю, тобто змалюю, вражені хворобою органи нашого бідного друга* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЛЕСК, у, *ч.* Те саме, що **пле́скіт.** *З тихим плеском, таємничо Плине човник* (Леся Українка); *Після необережного плеску весла попереду лунко вдарила щука, і розколихана вода загойдалась в хисткому жовтуватому відсвіті ліхтаря* (М. Стельмах); *Тихий плеск річки, тепле сонце і м'який зелений луг, за яким темнів ліс, заспокоювали. Мені стало спокійно і добре* (Д. Білий); *Затихла мжичка. Тільки плеск гілок...* (І. Жиленко); *Гукнув* [пан] *на слуг. "Ціла палата Вбереться нині, як на свята, Сторожа, служба і весь двір На знак мій най дають позір, На плеск в долоні. Чи зрозумів?"* (Б. Лепкий); *І зал встає, і знову лунає плеск долонь* (І. Гончаренко).

ПЛЕСКА́НА, и, *ж.* Давня українська страва, яку готують, засмажуючи обсипані потовченим конопляним насінням шматки гречаної лемішки. *З холодної лемішки виробляли плескаті коржі, підсмажували їх на олії або запікали у горщику в печі. Називали їх плескана* (з навч. літ.).

ПЛЕ́СКАНЕ́ЦЬ, пле́сканця́, *ч.* 1. Виріб із тіста, глини і т. ін. плескатої форми, схожий на коржик. *Взялася* [Горпина] *в діжі зшкрібати тісто .. та збивати плесканця, щоб вчиняти було на чому* (Є. Гуцало); * Образно. *Вітер знову кинувся на садибу .. Заґелґали там гуси і закричали кури, вітер вимітав їх одне по одному і виносив у степ. Летіли вони розкудланими клаптями, вдарялись у суху й тверду землю і розбивалися на плесканці* (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **пле́ска́нка** 1. *Рідину зберігають у таких посудинах, як тиква (має широкі стінки й вузьке вінце), барило (має два днища й опуклі стінки), куманець (фігурна посудина для спиртних напоїв, часто у формі кільця) та плесканець (те саме, тільки без отвору посередині кільця)* (з наук.-попул. літ.); *Окрім звичайних для всієї України посудних форм, на Прикарпатті виготовляли посудини для вина — дископодібні плесканці, дзбанки для рідини, вузькогорлі баньки для олії* (із журн.).

ПЛЕ́СКА́НКА, и, *ж.* 1. Глиняна посудина плескатої форми. *Коли господиня вносила літрову плесканку, всі ми перезирнулися: так, потрапивши до чужої хати й нікого не заставши, людина дивиться на образи, хотіла б вийти, та чогось незручно, почуває себе злодієм* (Р. Андріяшик); *До типологічної групи посуду для зберігання і ношення міцних напоїв входять два типи: куманець і плесканка (баклага). Плесканка — пласка циліндрична місткість з такими ж ліпними деталями, що й у куманця (ніжки, вушка, шийка з отвором та накривкою)* (з наук. літ.).

2. Що-небудь, що має сплющену, плескату форму. *Повновида плесканка місяця вихиляється з-поза чорного бовдура дзвіниці* (І. Керницький); *Майже з самого ранку приходили до мене люди; одні приходили голіруч, мовчки зітхаючи і мовчки похитуючи головами; другі приходили з пекучої жіночої цікавості, з нещирого співчуття; треті навідувались з плесканкою сиру та горнятком сметани* (Р. Федорів); *Хлопчаки бігають по березі, вони, як і вчора, метають у воду плесканки і лічать, скільки разів торкнулися ті води* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Голова сплющилась, немов плесканка сиру* (Ірина Вільде).

ПЛЕСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плеска́ти** і **плеска́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Тепер направо й наліво не було чути нічого, крім голосного плескання хвиль* (І. Франко); *Була тиша, і тільки краплі води, спадаючи одна по одній з водограїв, ледве чутним плесканням порушали ту тишу* (А. Кащенко); *У березі ж — сріблиста мла. Тріпочуть із простинь навіски... І голі бронзові тіла, і сміх, і плескання, і бликси...* (П. Тичина); *Наввипередки рвонули* [Сошенко й Підопригора] *вплав до протилежного берега. За плесканням, за веселковими нуртами не одразу збагнули, що гукають до них дітлахи з вудочками* (Н. Околітенко); *Припутню притаманний вертикальний шлюбний політ із голосним плесканням крил* (з наук.-попул. літ.); *Хіба і думати міг Євген після отих щирих обіймів* [союзників], *поцілунків, плескання по плечах, безперервного клацання фотоапаратів, що знову доведеться сидіти за колючим дротом* [табору для переміщених осіб]?! (Н. Рибак); *Акордеоніст .. плесканням й пританцьовуванням, ставши за своїм веселим приятелем, намагався створити додаткове відчуття захоплення ним, що, можливо, також було розраховане наперед* (Ю. Покальчук); *Спів скінчився. Молоде товариство надгородило співця плесканням* (Леся Українка); *Імператор заніс долоні для плескання мужньому болгаринові за його витримку. Бо не кожен здобудеться на такий вчинок: відмовитися від ланцюгів і стоячи зустріти найстрашнішу кару!* (П. Загребельний); *Він так закипів, як ще ніколи досі, ніколи в житті, проте не втрутився в дурну, в безпредметну, в небезпечну розмову. Подібне плескання язиками та ще під час війни, посеред України, в Полтаві! Та воно скидалося на мару, на сон!* (Олекса Ізарський).

ПЛЕСКА́ТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **плеска́тий.** *Краньцовський сидів на лаві за столом, а перед ним мала плескатенька пляшечка з ромом, трохи надпита* (Л. Мартович).

ПЛЕСКА́ТИ, плещу́, пле́щеш *і рідко* плеска́ю, плеска́єш, *недок.* 1. Рухаючись, переливаючись, видавати специфічний шум, плескіт (про воду або іншу рідину); хлюпати. *По піску по золотому Ллється срібная вода: Плеще, грається на ньому* (А. Кримський); *Річка блакитна плеще і в'ється, Чайка літає над нею* (М. Рильський); *А море плеще, море шепче, море рокоче, море реве...* (Остап Вишня); *В пивницях пиворізи, наче глеки, — Овали різні, різні держаки І різні рівні випитого пива — Напій хлюпоче, плеще і полоще* (В. Неборак); *Хвилі плескали вже через борт і кожної миті могли залити палубу* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Битися, ударятися об (у) що-небудь із плескотом. *Шумить Дніпро, .. плескає в береги* (Марко Вовчок); *Потік .. журчав стиха та плескав кришталевою хвилею о кам'яну загату* (І. Франко); *Студена хвиля плеще Об круті береги .. І б'ється без ваги Об камінь* (Б. Лепкий); *Лагідно плещуть хвилі об залізну обшивку пароплава* (М. Олійник); * Образно. *Пісні! Могучі, як буря, пісні лунали в громадах кварталів, плескали в мури палаців, звивалися й палахкотіли* (І. Микитенко); // Ударами, рухом по (у) воді (або іншій рідині) створювати плескіт. *Плещуть весла, гнуться щогли...* (І. Франко); *З віконця .. видно було Дніпро, по якому, плескаючи колесами по воді, пароплавчик з довгою трубою тягнув баржу* (В. Нестайко); *Від раннього ранку до пізнього вечора він* [млин] *гуркотів жорнами, безупинно плескав лопатями колеса по каламутній воді* (Ю. Логвин); *Плескав там весельцем рибалка* (Валерій Шевчук); // Падати плескочучи, зі сплесками (про дощ, водоспад і т. ін.). *Плеще холодний дощ, Вітри ревуть* (І. Франко); *Надворі дощ шумить і плеще...* (В. Сосюра); *У новій галереї він почув: десь нібито згори тече вода. Вона шумить і плеще так, як шумить і плеще гірський струмок, збігаючи по крутому камінню* (В. Близнець); *Раз бачив якось із палат, Як під незримою рукою Плескав і бризкав водоспад* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна); // *розм.* Іти з плескотом, хлюпаючи (перев. по воді, болоту і т. ін.). *А він і плеще до мене через рівчак* (Сл. Б. Грінченка); *Він ішов, голосно плескаючи капцями, що лунко били об його мокрі п'яти* (Валерій Шевчук); *Мій рюкзак, який .. з останніх сил тримався на плаву, чкурнув за водяним потоком просто мені в руки. Я ледве встиг схопити його за лямку, затим, плескаючи по калюжах, похнюплено почовгав до найближчої урни викидати ноутбук* (М. Кідрук).

2. *що і без прям. дод.* Бризкати водою (або іншою рідиною), виливати її з плескотом (у 2 знач.) на кого-, що-небудь. *В хаті було тихо, тільки біля лежанки плескала водою Килина та шаруділа картоплею Маринка* (В. Винниченко); *— Ми любимо купатись, ой, як ми любимо купатись, .. — промовляла Марта і плескала водою на дитячий животик* (В. Дрозд); *Плентаюся до кухні, де стоїть умивальник із відром під ним. Плескаю в обличчя водою і сяк-так промиваю сліпаки* (Валерій Шевчук); *Сивоусий характерник із срібним хрестом на грудях сідав біля мамая, викладав на чистий рушник шмат в'яленого м'яса, окраєць хліба і флягу з калганівкою, .. плескав горілку на пошарпаний вітрами білий камінь і до пізнього вечора радився з вічним степовим вартовим* (Д. Білий).

3. Те саме, що **плеска́тися** 2. *Десь скидалась і плескала риба, віддаль ріки мережилась синявими збрижами струменів* (М. Івченко); *У ванні короп плеще з дива, побачивши тебе* (Б.-І. Антонич); *Окунь плескав під самим берегом, аж бризки летіли на блискучі начальницькі чоботи* (Ю. Мушкетик).

4. *рідко.* Те саме, що **плеска́тися** 4. *Над площею звучали слова пісні: "Поки ми разом — в небі плескають вітрила, Поки ми разом — з нами вища сила"* (з газ.).

5. Утворювати плескіт (у 5 знач.) (перев. про крила). *Гуси грали на воді, плескали, ляскали крилами об воду; вода раз у раз ніби ворушилась* (І. Нечуй-Левицький); *Глянув — безоддя, трупи кругом, ворон безокий плеще крилом* (М. Драй-Хмара); *Зелена піна лісу молодого Дрімотно плеще, як на морі шум* (М. Рильський); *На тину сусідський півень плеще крилами* (В. Бабляк); *Плещуть* [лебеді] *широкими крильми, радісно кружляють, закликаючи друзів своїх піднятися із землі в неосяжні простори волі* (О. Бердник).

6. *кого, що і без прям. дод.* Бити когось або вдаряти чим-небудь по чомусь (звичайно з ляскотом). *— Драбиною її* [Мотрю] *плещи, та добре! — кричала Кайдашиха. — Нехай не збирає яєць на нашому горищі!* (І. Нечуй-Левицький); *— Такі нахазяйнують чортів пляшку! — лаявся Йонька, плескаючи молотком по косі* (Григорій Тютюнник); *Барон плескав долонями по долівці, з чорного рота стікала тягуча слина* (Р. Іваничук); *Роз'ярений Карпо .. в'яже край поводів обох коней і, зв'язавши, гарячить, плескаючи то одного, то другого по крупах, поганяє уперед* (Г. Колісник); *Невідомо, що робити в такій кепській ситуації: заспокоювати, говорити, що все буде добре, сидіти мовчки, плескати по спині?* (С. Андрухович); *Князь почав сміятися й плескати себе по боках* (Ю. Винничук); // Злегка торкатися, пестити рукою на знак доброго, приязного ставлення, дружби, підтримки і т. ін. *Бере тя* [тебе] *баба на коліна, Колише, цмока, плеще, хуха* (І. Франко); *Вигріб* [мельник] *борошно з мучника, зав'язав матроським вузлом мішок і поплескав його, як любовно плескають рукою дітей* (М. Стельмах); *На осиці завжди тремтить листя. Федь плеще рукою по гладенькій корі: "Не бійся, ми тебе не дамо нікому скривдити". А осика все-таки тремтить, така полохлива* (Л. Письменна); *— Конику-соколику! — плеще його хазяїн по шиї* (К. Гриб); *Він сміється, плеще мене по щоці, тоді голосно цмокає у скроню і мовчки зникає за дверима...* (М. Матіос).

7. Те саме, що **ля́скати** 2. *Вона клопоталася, мотаючись із кутка в куток, плескала дверцятами шафки й холодильника і щось оповідала — про роботу і своїх колежанок, які з захопленням зустріли її нову кофтину* (Валерій Шевчук); *Довкола так густо дзинчали й плескали кулі, що від них прилягла до землі трава* (В. Шкляр).

8. Бити в долоні на знак схвалення або вітання; аплодувати. *Перша частина концерту близилась до кінця .. Пан Ямайський плескав скільки сили* (В. Самійленко); *Всі плескали, аж долоні їм пашіли, бо кожен відчув, що говорила Олька щиро і гаряче* (Ірина Вільде); *Ви плескали й плескали й не могли зупинитися, аж поки не заболіли руки, але ви все плескали, а офіцер і солдати розкланювалися* (Ю. Андрухович); *Є така традиція — коли виходить зірка першого ешелону — всі в партері підіймаються і починають плескати* (І. Карпа).

9. *що.* Те саме, що **виплі́скувати** 4. *Який біс жениться, а нам коровай плескать* (Номис); *Плещу, плещу хлібчик, дай, бабо, кіста* [тіста]! (Сл. Б. Грінченка).

10. *що і без прям. дод., перен.* Говорити дурниці, вигадувати що-небудь, чого не було і немає; ляпати (у 4 знач.). *Тепер уже ніхто й не згадує про те, що колись баби плескали, мовбито він крадене передержує!* (Б. Грінченко); *Люди самі не знають, що вони плещуть. Чешуть язики!...* (Олекса Ізарський); *Ці дурепи, певно, самі не знають, що плещуть. Почули від хлопців і собі...* (І. Білик); *Хто всім плеще про кохання — чи довіри годен зроду? Він, нашкодивши коханій, діє і собі на шкоду* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // Наговорювати на кого-небудь щось. — *Так ти тільки .. знаєш на других плескати, а й сам такий, як і всі* (Панас Мирний); *Може, від заздрості плещуть люди на його "доню"* (О. Іваненко); *З переляку вони* [вороги] *розкривають своє нутро, сваряться, плещуть одне на одного, зізнаються у різних провинах і повзають у ногах* (В. Діброва).

(1) Плеска́ти *(розм.* **ля́пати) / заплеска́ти** *(розм.* **заля́пати) в доло́ні** *(рідше* **рука́ми, в ру́ки):** а) бити долонями одна об одну (звичайно виявляючи радість, подаючи сигнал чи в такт музиці і т. ін.). *Хлопець аж у руки плеще, налюбуватися не може машиною* (І. Франко); [Х у с а *(увіходить заклопотаний і плеще кілька раз у долоні):*] *Гей, слуги!* (Леся Українка); *Зразу дехто притупцював ногою, а далі зібрались парами й пішли у танець. Старий Серпанка плескав в долоні до такту* (А. Чайковський); *Настуся аж заплескала в долоні, аж очі заплющила* (І. Нечуй-Левицький); — *Наш директор, товариші, крім усього іншого, ще й скромна людина. — Браво! — заплескала в долоні Елеонора Степанівна* (Ю. Збанацький); — *Панове! Панове! Хвилиночку уваги! — заляпав у долоні прямоспинний молодик. — Ми хотіли б з допомогою чарівного ліхтаря показати вам кольорові діапозитиви* (П. Загребельний); б) бити в долоні на знак схвалення або вітання; аплодувати. *Хо .. чує, як йому плещуть в долоні* (М. Коцюбинський); *Публіка у залі кричала, ляпала в долоні, вимагала видовища* (В. Минко); *Русалочка співала краще від усіх. Всі їй плескали в долоні* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Я закінчив казку. Діти навколо мене заплескали в долоні* (Л. Смілянський).

◊ **(2) Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми):** а) багато говорити про щось неістотне, пусте; базікати, теревенити. — *Перестань! — прикрикнув на Даню Льошка. — Треба працювати, а не язиком патякати* (Ю. Мокрієв); — *Перестаньте плескати язиком! Мужчина називається! — з презирством кинула Оксана* (П. Автомонов); *Старі княгині мене не видять, плещуть собі язиками про те та се, а я нишком слухаю* (І. Білик); *Вона подумала, що син поплеще язиком про поле та насіння і замовкне, як було досі* (С. Чорнобривець); б) говорити, поширювати плітки, вигадувати таке, чого немає і не було. — *Верзеш ти щось, хлопче. Де ти був, що бачив — нас то не стосується: наше діло теляче .. Його* [Михайла Івановича] *підтримали й інші. Нема чого, мовляв, даремно плести язиком* (Ю. Збанацький); *Подумала* [Зоя], *що в містечку завтра про неї плескатимуть язиками бознащо, але це враз і забулося* (А. Хорунжий); *Тижнів два тому Віктор і Люда повернулися з відпустки і минулої неділі справили своє весілля. В селищі з цього приводу трохи поплескали язиками і замовкли* (С. Журахович).

ПЛЕСКА́ТИЙ, *рідко* **ПЛИСКА́ТИЙ,** а, е. 1. Який не має глибин і підвищень; з рівною поверхнею, плоский (у 1 знач.). *На середині узвозу .. вони могли бачити позаду всю перейдену путь — ущелину в тонкому пасмі гір, плескату пустелю з дюнами й скелями* (Ю. Смолич); *Навсібіч, куди сягало око, хвилювався плескатими пагорбами степ* (І. Білик); // Який не має помітного схилу (про берег, дах і т. ін.); пологий. *Її* [річки] *плескаті, шумні береги Шуршали, вкрившись голубою рінню* (М. Бажан); *Білі будиночки з плескатими дахами ховалися в закурених, сизо-жовтих купах акацій* (Ю. Бедзик); *Коло хати стояв великий стіг сіна, а між стогом і хатою була маленька повітка під плескатою солом'яною стріхою* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Стиснутий з боків або приплюснутий зверху; сплющений. *Вранці діставали здобич. Тоді на палубі ворушилася плеската глибоководна камбала, горбуша* (О. Донченко); *З-під насунутої до самих брів плескатої безкозирки на неї важко глянули роздратовані жорстокі очі* (Б. Антоненко-Давидович); *Погнався* [Хвороща] *за гостями, підкочуючи якусь зелену плескату диню-печерицю* (В. Близнець); *Козаки .. сіли в коло, дістали кому що Бог послав: в'яленого ляща, пів паляниці, кільце ковбаси, плескату череп'яну пляшку з оковитою* (О. Бердник); *Матуся Олександра смажила для свого панотця піріжечки з сиром, плескаті, на сковорідці, змащеній маслом* (П. Загребельний); *Плиската форма коренеплодів є однією з розпізнавальних ознак сортотипу столового буряка* (з навч. літ.); // Позбавлений звичайних округлостей, опуклостей (про обличчя, лоб і т. ін.). *В неї .. занадто плескате чоло і на ньому тридцять років, що має Настя Федорівна, позначились двома продовженими зморшками* (Б. Антоненко-Давидович); *Товаришка по кімнаті споглядала на те все з вікна. Її плескате на шибці обличчя нагадувало серденько* (В. Багірова); *Характерні риси його зовнішності — кучеряве волосся, майже чорна шкіра, плескатий ніс, товсті губи й надто довгі руки — все показувало, що він був родом з Центральної Австралії* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Який має невелику товщину або висоту і рівну поверхню. *Взуваючи черевик, Павло намацав у ньому камінчик — плескатий, з ямочкою* (М. Дашкієв); *Перебираючи залізяччя, вийняв* [Іван] *плескатий шевський ніж, обтягнений ременем замість колодочки* (М. Стельмах); *Я дістав із кишені пальта плескатого ключика, він на диво легко повернувся в замку* (В. Шкляр); *Гурт дітей ділиться на дві команди. Для гри потрібні плискаті палки та маленький м'якенький м'яч (м'ячі для цієї гри робили з коров'ячої та бичачої шерсті)* (з мемуарної літ.).

ПЛЕСКА́ТИСЯ, плещу́ся, пле́щешся *і рідко* плеска́юся, плеска́єшся, *недок.* 1. Те саме, що **плеска́ти** 1. *У затоці чорні води плещуться таємно* (Леся Українка); *Світило сонце... Плескалось море...* (Остап Вишня); *Розлогі верби. Затишок і тіні. Під ними тихо плещеться ріка* (В. Симоненко); *Хвилі байдуже плескалися в борт пароплава* (О. Полторацький); *Ледь чутно плещеться Стрипа об намулисті береги* (Р. Іваничук); *Океанські хвилі штурмували його, плескалися з носу вздовж корпусу корабля* (Іван Ле); * Образно. *Навкруги плескалися жовті хвилі хлібів* (І. Волошин).

2. Рухатися у воді, створюючи плескіт (у 3 знач.), шум *(див.* **шум**[1] 1). *На дарабі, як звичайно, діти Бігають, з дараби в воду скачуть, Плещуться — нам се не вдивовижу* (І. Франко); *Качки раділи, гуляли, плескались. Уже і в ніч пішло, а вони все плещуться* (О. Довженко); *Голяка шубовснув* [Данило] *у воду і з насолодою плескався кілька хвилин у воді* (Ю. Покальчук); — *Ти ж можеш... Можеш усе! Побачити світ. Медитувати у Гімалаях чи зустрічати схід сонця у Куско! Плескатися у Адріатичному морі чи підгодовувати білих ведмедів* (Люко Дашвар).

3. Хлюпати, лити з плескотом (у 2 знач.) воду чи іншу рідину на себе або один на одного. *Він .. ходив коло берега, плескався водою* (Панас Мирний); *Потім вона почала плескатися біля умивальника* (Ю. Смолич); *Ми довго плескалися під краном, потім мили відра з-під борщу* (А. Дімаров); *Першого дня ми з Милею добряче попарилися в лазні (він плескався й пустував, наче хлопчик)* (Ю. Мушкетик).

4. Лопотіти, створювати плескіт (у 4 знач.) на вітрі або під час руху (про парус, прапор і т. ін.). *Над головами плескалися червоні прапори і маленькі прапорці* (П. Панч); *Трава, через яку пішов старий, відразу ж змочила йому чоботи й рясу, і мокра тканина плескалась об шкіру* (Валерій Шевчук).

5. *рідко.* Те саме, що **плеска́ти** 5. * Образно. *Здрастуй, Бідо моя чорна, здрастуй, страсна моя путь! Плещуться крила об тугу, чим я її розведу* (В. Стус).

ПЛЕСКА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **плеска́тий.** *Риси ілюзорності в зображенні персонажів на мозаїках церкви Сан-Вітале явно поступилися місцем плескатості та графічності в зображенні тіл, одягу та їх деталей* (з наук. літ.); *Основною особливістю рослин, що зазнають впливу суховію, є призупинення азотного, вуглеводного і фосфорного обміну, що призводить до плескатості і неповноцінної білковості зерна* (з навч. літ.).

ПЛЕСКА́ТО, *рідко.* Присл. до **плеска́тий.** *Поміж немов розчахненої гори я вперше побачив море. Воно чомусь було як синій мур, не лежало плескато, а синіло, як стіна гігантського будинку...* (В. Сосюра).

ПЛЕСКА́Ч, á, *ч., розм.* 1. Круглий плескатий виріб із тіста, перев. хліб. *Миколка жадібно п'є з глечика молоко, гризе сухий плескач* (Н. Рибак); *Він жував таджицького прісного плескача* (Л. Первомайський); *Бабуся, сховавши руки під фартушок, швиденько пішла до припічка та принесла ще гладущик кислого молока й тоненького коржа-плескача* (В. Шкляр); *Притрушені цукровою пудрою плескачі з перетертої квасолі, борошна й маку (квасоляники) можна подавати до чаю. А можна їх їсти зі сметаною, притрушеними свіжою зеленню або з підсмаженими шкварками з цибулею* (із журн.); // *перен.* Будь-який предмет плескатої форми. *Тепер вона засинала, тільки торкнувшись щокою твердої, ніби піском набитої і в плескач розіспаної подушки* (В. Собко); *Швидко, високо підкидала камінці, .. і поки вони пролітали перед Ніниним носом, вона хапала з землі новий плескач, встигала підкинуть і його, встигала сплеснуть у долоні, а то й обкрутиться на п'ятах і піймать камінці* (В. Близнець); *Стара перехрестила колиску з онуком, дістала банку вишневого варення, пару десятків обмотаних газетою яєць, торбу молодої картоплі, сушені гриби в коробці з-під рафінаду, два загорнуті целофаном плескачі сиру* (Є. Пашковський).

2. *розм.* Ляпанець, ляпас. *Запишалась* [Христина] *перед дзеркальцем, що вона вже таки дівчина, а не яке-небудь фуркало, що його звідусіль плескачами і запотиличниками женуть старші* (М. Стельмах); *Я прийшов до тями від легких поплескувань по щоці. Плескачі, котрі у безсвідомому стані видавалися мало не ніжностями, насправді були лютими ляпасами* (Любко Дереш).

3. *розм., рідко.* Той, хто плескає в долоні, аплодує на знак схвалення. *До артиста внадилось ще кілька студентів. Артист приймав їх і годував та частував дуже радісно, бо вони сприяли йому: з гальорки скажено викликали його на сцену й обсипали гучними навіженими аплодисментами. А такі завзятущі плескачі — це ж була вода на його млин* (І. Нечуй-Левицький).

4. Український народний масовий парний танець, одним із основних елементів якого є плескання в долоні для підкреслення ритму танцю *Плескач виконується в ритмі польки, часто має жартівливий характер* (з навч. літ.); *Змінюючи ритмічну структуру оплесків, манеру їх виконання, балетмейстер П. Вірський створив напрочуд цікавий дівочий варіант фольклорного танцю плескач* (з навч. літ.); *Плескач дуже подобається дітям, бо танець жвавий, часто навіть пустотливий і відповідає виконавським можливостям маленьких танцюристів* (із журн.).

Надава́ти книщі́в (поти́личників, плескачі́в *і т. ін.)* *див.* **надава́ти**[1]**.**

ПЛЕ́СКІТ, коту, *ч.* 1. Шум від руху, коливання, падіння води (або іншої рідини), ударяння її об (у) щось, а також удару по поверхні води (або іншої рідини), падіння на неї. *З тихим плескотом на берег Рине хвилечка перлиста* (Леся Українка); *Ухо ледве зачуває Плескіт хвилі об каміння* (М. Вороний); *В річці прибуло води: шум і плескіт хвиль став сильнішим* (В. Владко); *Цілий день ішов дощ, у відчинені двері вливався хлюпіт і плескіт* (Валерій Шевчук); *Підтягуючи струну, розкаже* [кочегар] *про табір, .. лунатиме .. плескіт вина в гранчаки, шелест позлітки на плавлених сирках* (Є. Пашковський); *У човні було чути лише рівномірний плескіт весел і дзюрчання тисячі струменів води за бортом човна* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Шум, хлюпіт від бризкання, обливання водою. *За хвильку почув плескіт: панночка купалася* (Д. Бузько); *Почувся плескіт води: дівчина приймала душ* (Ю. Яновський); *З ванної ледь чутно линув її* [Ніки] *сміх і плескіт води* (І. Роздобудько).

3. Шум, сплески від руху, плавання, пірнання у воді. *Жаби з плескотом плигали з берега в воду* (В. Винниченко); *Вода! Чуєм, як вона пахне. З плескотом скидається риба. Чи це не сон?* (О. Гончар); *На плесах то там, то там чувся плескіт, то окуні, судаки чи жерехи ганялися за здобиччю — сріблястими плітками* (В. Чемерис).

4. Лопотіння на вітрі або у русі (паруса, прапора і т. ін.). *Вже вчувався йому святковий гомін слов'янської столиці, плескіт переможних знамен* (О. Гончар); *На стадіоні стихли звуки музики й пісень, і чутно було лише плескіт синьо-жовтих прапорів* (з газ.).

5. Звук, шум, схожий на сплески води (перев. про крила птахів). *З озер печалі й плачу лине тужне, як пісня стріл, смутне ячання лебедине під древній плескіт крил* (Ю. Клен); *В далеких, дожиттєвих ерах твої розтанули сліди .. Де сині ниви, в сум пойняті, .. Світання тіні пелехаті.., де плескіт крил і хлюпіт хвиль* (В. Стус).

6. Шум оплесків. *За дверима .. одинокий голос промовляв щось. Затим — плескіт рук і знову гамір, сміх* (А. Головко); *Загомонів натовп, залунав плескіт у долоні. Але оратор підвів руку* (О. Іваненко); *Лопотить бурхливий частий плескіт двох біло-рожевих оголених ручок* (В. Винниченко).

ПЛЕСКІТЛИ́ВИЙ *див.* **плескотли́вий.**

ПЛЕСКО́ВАТИЙ, ПЛИСКО́ВАТИЙ, а, е. Те саме, що **плескува́тий.** *В Дніпрі, в течіях та плесах на плисковатому Трухановому острові, і далеко на Оболоні в Почайні ще лиснів рожевий вечірний одлиск* (І. Нечуй-Левицький); *З плисковатого даху вежі-тераси на розі муру Карлос проводить поглядом оздоблених синьо-червоними китицями верблюдів* (Н. Королева); *На масивній шиї* [тварини] *сиділа велика плесковата голова з довжелезними щелепами* (О. Бердник); *На привітання Горошка виступив наперед чоловік у рудій військовій сорочці і в плесковатім, як недопечений млинець, картузі* (М. Івченко); *У вітальні — довгий стіл, заставлений полумисками і тарілками з їжею та плесковатими пляшками з наливками та горілкою* (В. Малик); *Хлопець оглянув знаряддя, гострі і плесковаті, — серед .. заслонок, колосників, всякого залізного і дощаного майна, потрібного майстрові* (В. Барка).

ПЛЕСКОТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плескота́ти** і **плескота́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Бринить, немов струна, в моїй душі чекання, Вже плескотання хвиль десь недалеко чуть. Дунай... не голубий — яке розчарування! — В бетонних берегах жовтава каламуть* (Д. Павличко).

ПЛЕСКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПЛЕСКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *недок.* Підсил. до **плеска́ти.** *Внизу лінькувато плескотів широчезний Лиман, і протилежного берега не було видно* (І. Білик); *У світі є небачені острови, де плескочуть морські хвилі, можна лежати на березі й нескінченно пити кокосове молоко* (із журн.); *Лопотіли й тріщали над водою крильцями коники і тихо плескотіла хвиля об берег* (М. Івченко); *Можливо, шумітиме тоді за вікном дощ, плескотітиме він і хлюпотітиме; можливо, обливатиме щедро шибки, і, може, притулиться до однієї з тих шибок прозоре обличчя* (Валерій Шевчук); *Тихо усюди, аж мертво тихо, тільки плескотять його ноги, бредучи водою* (Панас Мирний); *Вітер перестав йому видаватися таким холодним, як тоді, на березі, його шорти весело плескотіли під його поривами* (Любко Дереш); * Образно. *Все довкруги мало податися їй назустріч, розгортаючись на всю шир, сміючись, вітаючись, плескочучи в долоні, берег — листом, ріка — хвилею, птахи — щебетом* (О. Забужко).

ПЛЕСКОТА́ТИСЯ, очу́ся, о́чешся, **ПЛЕСКОТІ́ТИСЯ,** очу́ся, оти́шся, *недок.* Підсил. до **плеска́тися.** *Навколо сніг прив'яв та змок. — Весна прийшла! Весна прийшла! — дзвенить, плескочеться струмок* (Н. Забіла); *Хвилі плескоталися біля човна* (П. Автомонов); *Я не розумів слів і не знав, що той срібний, страшний і принадний світ зветься рікою Дінцем, а те, в чому з сміхом плескотілись і дзвінко зойкали люди, — водою* (В. Сосюра); *Біля названої на честь Рабіндраната Тагора, який приїздив на Балатон з далекої Індії, набережної угорського міста Балатонфюред в озері плескочуться зграї качок і лебедів* (із журн.).

ПЛЕСКОТІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плескотіти** і **плескотітися** і звуки, утворювані цією дією. *Новий день, погожий, привітний, підбадьорений плескотінням моря, вступив до палати* (Ю. Збанацький); *Рух води на одній з ілюстрацій Г. Якутовича до повісті М. Коцюбинського "Тіні забутих предків" відтворено так матеріально, що викликає в уяві звукову асоціацію з дзюрчанням і плескотінням сріблястого потоку* (з наук. літ.).

ПЛЕСКОТІ́ТИ *див.* **плескота́ти.**

ПЛЕСКОТІ́ТИСЯ *див.* **плескота́тися.**

ПЛЕСКОТЛИ́ВИЙ, *рідше* **ПЛЕСКІТЛИ́ВИЙ,** а, е. Який безперервно плескотить, створює плескіт (про струмок, хвилі і т. ін.). *Там, на березі голубої стихії, плескотливі хвилі нашіптували мені яку-небудь "екзотичну поезію", а прибережні пальми наказували мені, щоб я записував любі вірші, що шелестіли з їхнього пальмового гілля* (А. Кримський); *Щогли зарипіли, і вже бугшприт іде над водою, і ніс ріже плескітливу хвилю* (Ю. Яновський); *Ясні тулуби багатьох теплоходів горіли проти сонця в плескотливих хвилях прибережного моря* (Ю. Смолич).

ПЛЕСКОТЛИ́ВО. Присл. до **плескотли́вий.** *Біля водограю Підгаєцький зупинився і заслухався, як шумливо вириваються і плескотливо розбиваються водяні струмені* (Валерій Шевчук).

ПЛЕСКУВА́ТИЙ, ПЛИСКУВА́ТИЙ, а, е. Майже плескатий. *Верх гори рівний, навіть плискуватий* (І. Нечуй-Левицький); *Ель Татіо — це плескувате, неначе котками розрівняне плато, зі сходу та півночі оточене щільним кільцем гір* (М. Кідрук); *Ось під водою навпростець пливе медуза плискувата, слизька, м'яка, як холодець* (Н. Забіла); *На голові в нього — сірий, плескуватий капелюх* (В. Козаченко); *Плескувата голова його міцно сиділа на округлих плечах* (Б. Антоненко-Давидович); *На плескуватому, мов вареница, обличчі лисніла догідлива посмішка* (А. Хижняк); *За запоною, в кутку, — ліжко, вкрите овечою шкурою. На ньому — кругла й плескувата, як корж, — подушка...* (Н. Королева); *І ось його кочережка готова. Вона плескувата, .. подзьобана невправними ударами молотка* (І. Сенченко).

ПЛЕСКУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **плескува́тий.** *Для деяких культурних сортів динь (наприклад, канталупи) характерні плескуватість форми й бородавчастість поверхні* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕ́СНО, *рідше* **ПЛЮ́СНО,** а, *с.* 1. Частина стопи між передплесном і фалангами пальців стопи. *Стопа людини утворює склепіння, яке спирається на п'яткову кістку і на передні кінці кісток плесна* (з навч. літ.); *Плюсно складається з 5 кісток, кожна з яких з'єднана з відповідною фалангою пальців ноги* (з навч. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **зап'я́сток.** *Доктор Івановський, нарешті, знайшов руку юнака і взяв за плесно* (Ю. Яновський); *Вєрних не міг стріляти, куля розтрощила йому плесно правої руки* (Л. Первомайський).

ПЛЕСНОВИ́Й, *рідше* **ПЛЮСНОВИ́Й,** а́, е́. Прикм. до **пле́сно, плю́сно.** *Проблема переломів плеснових кісток актуальна і потребує комплексного лікування з використанням багатьох методів фізичної терапії* (з наук. літ.); *Серед трубчастих кісток є кістки довгі (плечова, стегнова, кістки передпліччя та гомілки) та короткі (п'ясткові, плюснові, фаланги пальців)* (з навч. літ.).

ПЛЕСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* Однокр. до **плеска́ти.** *Гулко плеснули хвилі Трубежу, приймаючи тіло запеклого ворога козацтва, і навіки сховали його під собою* (А. Кащенко); *Плеснули весла, зашипіла вода, й товариство увильнуло в імлу* (Б. Лепкий); *Тихо. Зачаївся старий млин, завмер, — вода тобі не плесне, не шелесне* (Є. Гуцало); *Ох, яка ж то вода смачна та живуча! Знову підставила Христя свої руки .. "Що, коли б умитися?" — і, взявши у жменю, плеснула її у лице. Далі — другу, третю* (Панас Мирний); *Пахучим милом гетьман вимив руки, плеснув водою в обличчя, відчув себе бадьоріше* (Ю. Мушкетик); *Слуга встиг плеснути оковитки в чималі келихи* (Г. Колісник); *Поблизу, ніби під самими ногами, плеснула риба, кола від неї зразу ж побігли вшир* (М. Івченко); *Тищенко так плеснув Частія по плечу, що той аж зігнувся* (Ю. Шовкопляс); *Раптова тиша вилущила кошового з власних дум. Він оглянувся й несподівано дужо плеснув по крутій, схиленій шиї Кайдана* (Ю. Мушкетик); *Мулат підійшов до нового учня і приязно плеснув його по щоці: — Нумо, нумо, голубчику, не опускаймо носа!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Десь у дворі дід кинув дошку, і вона ляско плеснула* (Валерій Шевчук); [М е ц е н а т:] *Уявіть собі, що й тії мавпи до слави не байдужі: раз плесніть, то потім і прогнати з кону трудно* (Леся Українка); *Як і належало, всі присутні гучно заплескали, навіть Микола Степанович, за звичкою, кілька разів плеснув у долоні* (Б. Антоненко-Давидович); *— Хто ж ви така? — мало не плеснув щось не вельми оригінальне, як звичайно говорять чоловіки красивим жінкам* (Р. Федорів).

ПЛЕСНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **плеска́тися.** *Слуга побіг удруге до молодиці, котра все ще стояла на майдані, він кинув їй до ніг порожнє відро, а схопив повне .. Вода плеснулася на Петра Легенького, і він заворушився* (Валерій Шевчук); *Плеснулася* [оковита] *в посудину. Козаки гаркнули: "Ур-ррра"* (Г. Колісник); *Все замовкло навкруги, і вітрець затих, і хвиля полягла, і очерет задрімав!.. Через яку годину плеснулась рибка* (М. Кропивницький); *Щука плеснулася біля самого берега* (В. Собко); *Кібернетик здригнувся, коли його долоня, що зісковзнула із слизької сталі, торкнулася голої шкіри створіння. Лунко плеснувшись, воно безвладно перевалилося на бік* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Молодий красивий голос, хапаючи за душу, плеснувся, злетів над прадавнім чумацьким шляхом, над віковими липами, над притихлими полями* (М. Стельмах).

ПЛЕ́СО, а, *с.* 1. Відносно широка, глибока, зі спокійною течією ділянка русла річки між двома перекатами, закрутами. *На закруті, під скалою було .. широке плесо, завглибшки, може, по шию* (І. Франко); *Річка тече ліниво.., утворила затоки й плеса* (Ю. Яновський); *Флотилія човнів .. чорніла далеченько на плесі. Я знав: там — течія, там — глибина, а значить, там і риба* (Ю. Мушкетик); *Він прудко мчав берегом, стрибаючи з купини на купину понад грузьким мулом, прямуючи до невеличкого плеса, де ріка робила закрут і зникала з очей* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Вільна від заростей, спокійна ділянка, глибша за інші, в межах якої-небудь водойми. *Само озеро — тиховоде, вкрите ряскою та лататтям, але з чистим плесом посередині* (Леся Українка); *Став був великий. Посередині плесо чистої води* (Б. Лепкий); *Перевізники закотили рукави й довгими дрюками відштовхнули нас з прибережної мілини на плесо* (Б.-І. Антонич); *Посеред цього болота є плесо, де вода така темна, ніби на чорному камені настояна* (М. Стельмах); // Широкий водний простір, водна гладінь. *Над плесом ставу сонні трави* (М. Рильський); *І останнє, що він ще згадує, — це голубе плесо Дніпра, просторе і рівне* (Н. Рибак); *Їх провели вузенькими вуличками Басри до високої зубчастої стіни. Звідси видно було широке плесо затоки, вітрила кораблів, небокрай з білими кучерявими хмарами* (О. Бердник); *Якийсь рік тому тут скажено бомбили, тож йому не вдалося побачити на дунайському плесі доброї половини сподіваних мостів* (Ю. Андрухович); * Образно. *Серед хмар блукає блідий місяць, ніби шукає десь пристановища на незахмареному плесі неба* (І. Пільгук).

2. *діал.* Грядка чотирикутної форми. *Як оце плесо захарастили редькою* (Сл. Б. Грінченка).

ПЛЕСТИ́, плету́, плете́ш; *мин. ч.* плів, плела́, ло́; *наказ. сп.* плети́; *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Виготовляти що-небудь, переплітаючи, перевиваючи, сплітаючи щось витке або гнучке (нитки, мотузки, гілки, трави, квіти і т. ін.). *З лози колисочку плете Та плаче праведная мати, Колиску тую плетучи* (Т. Шевченко); *Старі діди, поважні, сивобороді, походжали коло хат, то дещо тешучи, то плетучи сіті на звіра та на рибу* (І. Франко); — *От я тут живу вік, а волошок тут не бачила. А там я з них, та барвінку, та з чорнобривців вінки на Купала плела* (І. Багряний); *Андрій .. сидів посеред нар і плів з соломи золотаві змії* (П. Загребельний); *Рубали люди дерева, кілки вбивали, тини плели, довжелезні — від хати до хати, від села до села* (В. Дрозд); *Дідусь-воляр навчив мене сітки плести і на рибу, і на птахів* (Ю. Логвин); // Виготовляти що-небудь вив'язуванням спицями, гачком і т. ін. *Вона все шила, або плела, або книжку читала, сидячи в своїй хатині* (І. Нечуй-Левицький); *Кипить самовар, діти п'ють чай з молоком, а жінка плете щось гачечком* (М. Коцюбинський); *Стара пані Надель байдуже плете собі панчохи біля вікна* (В. Винниченко); *Вона сидить собі, певно, та майбутньому чоловікові шкарпетки плете* (Ю. Винничук); *Одні плетуть шалики, інші вишивають хрестиком, хтось грає в комп'ютерні ігри, хтось готує їжу* (С. Андрухович); *Пальці її ворушились так, як ото коли плетуть* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Те саме, що **заплі́тати** 1. *"Чи такий же мені снився, — думає, було, Марина. — .. Не задля такого я вмивала своє личко ранньою, дозірньою росою, плела довгу косу дрібними дрібушками, дбала, вишивала білі рушники"* (І. Нечуй-Левицький); *Зненацька торкалася* [Една] *мого волосся, ледь чутно віталася саме з ним, не зі мною, і розпочинала плести косички* (Л. Денисенко).

2. *що і без прям. дод., розм.* Говорити що-небудь нерозумне, безглузде. *Плети, плети! Я чув таких, як ти!* (прислів'я); *Почастували мене горілкою — якийсь квасок бабський, та все навчали бути пильним, уважним, плели про "гражданський* [громадянський] *обов'язок" та про нагороди за щиру працю* (І. Багряний); *Професор викручувався, плів щось про залишену планету, та по виразу обличчя космонавта я бачив, що він усе зрозумів* (О. Бердник); — *Що він тобі плів? — запитав Левонтій, кивнувши на вільний стілець, де щойно сидів чудакуватий незнайомець* (І. Білик); // *перен.* Складати, писати літературні твори (перев. недосконалі). *Поки б химерив мудрий дід, Творили б* [ми], *лежа* [лежачи], *епопею, Парили б скрізь понад землею, Та все б гекзаметри плели* (Т. Шевченко); *Навчившись римувати чи плести фабулу прозових оповідань, він одразу з патологічною пристрастю прагне надрукуватися* (М. Василенко); *Я .. доведу його розум .. до такого стану, що його перо почне плести найнесусвітнішу базгранину, яка будь-коли оскверняла папір* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); * Образно. *Флегматично зима тротуаром поскрипує, Фантастичні плете казки* (В. Симоненко).

3. *що і без прям. дод., розм.* Говорити неправду, зводити наклеп на кого-небудь. — *А про мене що він каже? І не гріх таке плести!* (Панас Мирний); [П р и б л у д а:] *Чи ви знаєте, що він учора у шинку таке плів.., зовсім ославив вас* (М. Кропивницький); — *Вінцусиха плете по селі, начебто він ні на батька, ні на матір не похожий, але то є брехня* (І. Муратов); *Мабуть, ніколи я не поверталася з роботи в такому гнітючому настрої, як сьогодні .. Що ж вони там плетуть про мене?* (М. Руденко).

4. *у сполуч. зі сл.* н о г а м и, *розм.* Те саме, що **плести́ся** 1. *Іде* [батько] *було з шинку додому, плете ногами, дивлячись у землю в темнім смутку, аж плакать хотілось мені, сховавшись в малині* (О. Довженко); *Вони помітно втомлені, багато з них ледве плетуть ногами* (У. Самчук); *Тиміш розкрив рота, щоб оповідати про поїздку, наднесло агронома. Той не ходив, а плів ногами. Доплівся, відкинувся на стільці* (Б. Харчук).

◊ **Гну́ти (плести́) / загну́ти харама́на (харама́ни)** *див.* **гну́ти; Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́** *і т. ін.)* / **наста́вити (розки́нути, роста́вити** *і т. ін.)* **[свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця** *і т. ін.)* *див.* **наставля́ти**[1]; **Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми)** *див.* **плеска́ти; (1) Плести́ банелю́ки (плете́ники),** *зневажл.* — говорити щось пусте, неістотне. *У "Галицько-руських народних приповідках" Іван Франко зібрав найкращі взірці прислів'їв і приказок з пояснювальними ремарками, серед яких зустрічаємо і "Що ти мені банелюки плетеш?", тобто вигадуєш що-небудь, дуриш, обманюєш когось* (з наук. літ.); *Коли малий щось розповідав, то вже такі плів плете-

ники, що навіть батьки дивувалися (із журн.); **(2) Плести́ (верзти́, городи́ти** *і т. ін.)* **нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що** *і т. ін.)* **/ наплести́ (наверзти́, нагороди́ти** *і т. ін.)* **нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́** *і т. ін.)* — говорити нерозумні, беззмістовні речі; патякати. *А парубки копиці клали, Та, знай, на сонце позирали, Та нісенітницю верзли* (Т. Шевченко); — *Ти мені казна-чого не плети! — прикрикнула стара* (Григір Тютюнник); *Клава Кушнір і озирнулася на тих, що вже шикали на неї, ніби дівчина й справді городила якусь нісенітницю* (М. Циба); *Геть сп'янілий Гутбродт, втративши нитку розповіді, плів всякі нісенітниці* (Ю. Бедзик); *Сашко плів усілякі небилиці про своє тяжке дитинство, в якому, мовляв, не було нічого світлого* (Ю. Андрухович); *Він тільки зрозумів.., що сповідь його була непотрібна, що він сьогодні нагородив чимало дурниць* (О. Гуреїв); — *Усіх знайдуть і покарають. — І тебе? — І мене. Скажуть, що винен я, бо непорозуміння сталося через мою незграбність і вайлуватість, і ще наплетуть різних дурниць...* (М. Василенко); *Ферондо почав гірко плакати над самим собою, над жінкою своєю й сином і нагородив багато всяких нісенітниць* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(3) Плести́ ли́ко** — говорити нескладно, безладно, плутано. — *Послухайте, що завів п'яний Андрон. Нализався й лико плете* (В. Земляк); — *Ге, яка краля .. — Плетеш ти лико, Ільку. Вона заміжня жінка* (Ю. Мушкетик); **(4) Плести́ мандро́ни,** *діал.* — говорити нісенітниці, дурниці. *А Михайло коло кварти У шинку сидів і сміявся, строїв жарти Та мандрони плів* (І. Франко); **(5) Плести́ (писа́ти, випи́сувати** *і т. ін.)* **/ ви́писати кре́нделі** *(рідко* **кре́нделя) нога́ми,** *жарт.:* а) іти нетвердою ходою, хитаючись, плутаючи ногами (про п'яного). *Дві постаті, обнявшись, плели кренделі по грязюці ногами* (А. Головко); *Повільно пробрався* [Яковенко] *на ніс, виписуючи кренделі ногами і витворяючи карколомні вихиляси й вигибаси всім тілом* (П. Загребельний); *Виписуючи кренделі та щосили при тому притупуючи, Омелько вивалився на вулицю і загорлав: Ой чого козак п'є?* (Ю. Логвин); б) танцюючи, робити незвичні па. — *Критик із тебе такий самий як кавалір* [кавалер] *на балях... — Зате ти надто скоро навчився ногами кренделі виписувати та всілякі шляхетські штучки викидувати...* (Н. Околітенко); *Танцював весь клас .. Він саме збирався виписати ногами якогось кренделя* (Є. Кравченко); **(6) Плести́ плітки́** — вигадувати й поширювати про кого-небудь неправдиві чутки. *Чула* [Ївга], *як про неї плетуть плітки* (Б. Грінченко); *Плетуть плітки заздрісні на її красу сусідки, а їй ніби й байдуже до них* (Ю. Мушкетик); — *Хто мій ворог? Де мій ворог? Чи літає, ніби ворон, А чи повзає, мов змій? Чи огидний графоман, Що плете про мене плітки, То — мій ворог? Де там, звідки?! Він безсилий, мов туман* (Д. Павличко); **(7) Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба** *кому і без дод.* — говорити дурниці, нісенітниці, обдурюючи кого-небудь. — *Вона вірить сьому шарлатанові, а він їй плете сухого дуба* (І. Франко); *Вона якогось дуба смаленого править та обіцяє груші на вербі* (Леся Українка); — *Дядько жартують! — махнув рукою Сашко Циган. — Смаленого дуба правлять .. Чаклунів не буває. То тільки в казках* (В. Нестайко); — *Годі правити смаленого дуба! — різко сказав гетьман. — Передай своєму полковнику, що нам видніше, як з ним битися!* (В. Чемерис); **(8) Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги)** — діяти підступно, прагнучи досягти певної мети; інтригувати. *Цар написав до гетьмана два листи, в котрих заспокоював його. "Віри клеветникам не йму і покараю їх на горло за те, що зважилися на вчинок, котрим вони могли заподіяти велику шкоду нашому спільному ділу, пускаючи інтригу між царя і гетьмана"* (Б. Лепкий); *Стільки безглуздих інтриг плели кумоньки довкола його особи* (Ірина Вільде); *Задля чого треба йти на компроміси, плести інтриги проти конкурентів, .. вважаючи це єдиним шляхом, хоча існує безліч інших доріг, по яких можна йти, відчуваючи биття власного серця і сердець тих, хто йде поруч?* (Г. Пагутяк); **(9) Плести́ (снува́ти, сплі́тати** *і т. ін.)* **павути́ння (павути́ну)** — підступними, хитрими діями примушувати підкорятися своєму впливові. *Глитай павутину мотав, та сам від того сконав* (прислів'я); *Неофіційні дипломати плетуть тонке павутиння закулісних змов* (Н. Рибак); — *Обіцяю, обіцяю, — усміхнувся йому Лукас, навіть у гадці не маючи, що в ту липучу павутину, яку сплітатимуть довкола нього таємничі сили, оцей добродушний Діл теж вплете свою нитку* (П. Загребельний); *Шляхта вимагає негайної кари, крутих заходів вживати, багне вогнем випалювати хлопам груди... А сила де?.. От і доводиться хитрувати, терпляче плести свою павутину* (В. Чемерис); *Усім, хто снує липку павутину чинів і кар'єр, — немає дороги у царство моє* (І. Жиленко); **Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́** *і т. ін.)* **/ розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні** *(рідше* **тереве́ні-ве́ні)** *див.* **пра́вити**[2].

ПЛЕСТИ́СЯ, плету́ся, плете́шся; *мин. ч.* плі́вся, плела́ся, ло́ся; *наказ. сп.* плети́ся; *недок.* 1. *розм.* Іти повільно, стомлено, насилу пересуваючи ноги; плентатися. *Ізнемігся старий вовк, Ледве що плететься* (С. Руданський); *До криниці з коновками, як звичайно, я плетуся* (І. Франко); *Стомлений важкою працею, плівся він додому з одним бажанням — швидше впасти на дерев'яний піл* (І. Цюпа); *Ніночка загинула, а ми з Жердіним, якого поранили в ногу, коли він спускався на парашуті, вже другий день плетемося в колоні полонених* (В. Малик); *Поруч з тобою плететься серб з важкою брилою на плечах, спотикається, падає під тягарем* (Ю. Винничук); // Іти, їхати куди-небудь (звичайно далеко або неохоче). *Цілий повітовий уряд плівся ..* [до поміщика]. *Кожен підслужувався, піддобрювався, запобігав ласки* (Панас Мирний); *З'ясувалось, що вони йшли геть не в той бік .. Вона* [Євка] *плелася зла й відмовлялася йти швидше* (І. Карпа); *Щоб не плестися перед часу на вокзал, вирішила* [Терезка] *піти на річку* (Любко Дереш); // Їхати, пересуватися повільно, з невеликою швидкістю (про транспортні засоби). *Той повіз плететься повільно по землі, а кінь ступає, сумно опустивши голову й приплющивши очі...* (Валерій Шевчук); *За сорок метрів попереду ледь плелась маршрутка* (В. Хрущак); *Іноді нагірний тракт вигинався так, що над головами можна було бачити автомобілі та вантажівки, які поволі плелись слідом за нами викрученим серпантином* (М. Кідрук); // *перен.* Поволі, але безперестану з'являтися одне за одним (про думки, мрії і т. ін.). *Вона все сиділа на фотелі коло невеличкого ліжка, де спав її син, а думи, одна од другої сумніша, плелись в її голові* (І. Нечуй-Левицький); *Зоська .. почала говорити, немов сама собі міркувала, висловлюючи свої думки так, як вони плелись у її голові, з усіма перепусками й скоками* (В. Підмогильний); *Хрипкуватий глибокий жіночий голос пробив мереживо думок, що ліниво, але незупинно плелося у Максимовій голові* (Ю. Покальчук); // *за ким, перен., рідко.* Сліпо наслідувати, підтримувати кого-небудь у його діях. *Один Лука Чуплак плететься за Хомахою. Серед молоді син багатія не знайшов собі прихильників* (С. Чорнобривець); *Лише нікчемні учні усе життя плетуться слідом за вчителями й не намагаються їх обігнати...* (Василь Шевчук).

2. Рости, в'ючись навколо чого-небудь, сплітаючись, переплітаючись між собою. *В лузі на калину Плететься ожина, Плаче за миленьким Молода дівчина* (з народної пісні); *В які мережива тонкі гілки плелися!* (М. Рильський); *Обабіч хідників плелися живоплотом білі й червоні троянди та жасмин* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Звиваючись, пролягати, протікати. *Десь під самою горою повертала стежка вбік, обходила скалу і знов плелася вузенькою лентою, з уступу на уступ, з каменя на камінь* (Г. Хоткевич); *Цілу ніч він проходив містом .. Винишпорив передусім густу мережу вуличок у центрі, що плетуться між Володимирською і Сінним базаром* (В. Підмогильний); *Поодаль виднілось ще кілька таких же споруд. Поміж них плелося мереживо доріг з твердим покриттям* (О. Авраменко); * Образно. *У широкому світі .. плетуться людські стежки, по яких бродять і смерть, і зрада, і радість та щастя* (О. Сизоненко); // *перен.* З'являтися, бачитися, увижатися (в сновидіннях, мареннях і т. ін.). *В такі ночі марення рясно плетуться в потомленій й стривоженій фантазії, але важко сформулювати їх бідною людською мовою* (Ю. Смолич); *Колись, коли він ще вибирав собі друга, часто плелася йому химера: от трапилось з ним лихо. Хто допоможе?* (Ю. Мушкетик); // *безос. Приємний мав сон, а все десь про дім плелося: отець, мати, учитель снувалися близько нього* (С. Ковалів).

3. *рідко.* Те саме, що **заплітáтися** 1. — *Згадай мене, ненько, В суботу пізненько, Як дівчата помиються Й плетуться дрібненько* (з думи); *Коли вона плелася в коси, чом, скрипко, відвернулась пріч?* (І. Малкович).

4. Пас. до **плести́** 1–3. *Може, й досі пам'ятає* [шляхтич], *які нагайки-дротянки плелися в пана Максима Гримача* (Марко Вовчок); *Аркан був міцний, плівся умілими руками — витримав, як його не тягнули, не рвали, не смикали в усі боки* (В. Малик); *Панчішка, знай собі, плететься... Вовняна нитка в'ється, в'ється і розвивається з клубка...* (Н. Забіла); *Скоро казка ця плететься, та в житті не так ведеться* (І. Манжура); *Серед нудьги пізньої осені плелися різні чутки, розпалюючи цікавість у громаді* (Г. Пагутяк).

◊ **Плéнтатися (плести́ся, плýтатися** *і т. ін.)* **у хвості** *див.* **плéнтатися.**

ПЛЕСЬ, ПЛЕСЬ-ПЛÉСЬ, *виг.* 1. Звуконаслідування, що передає звук від руху, падіння рідини або удару по її поверхні. *Весело грає риба, тільки й чути: плесь, плесь* (Я. Гримайло); *Я бовтнув жердиною і тут — як дрова! — плесь, плесь!.. Закипіла піна, забилась риба, хвостами аж молотить по воді* (В. Близнець).

2. *розм.* Уживається як присудок за знач. **плеснýти** і **плеснýтися.** *Море тихо плесь та плесь* (О. Іваненко); *Ти лише злегенька плесь веслом по воді, риба сонна злякається сплеску та стриб із води, сама вискакує* (О. Гончар); *Ніна як і не чула мого вигуку. "Трам... трам... " — замугикала "Єньку" і долонями — по колінцях: плесь, плесь...* (В. Близнець); *А чому він не купається? Отак зайде в річку, плесь-плесь, і вилазить* (Валерій Шевчук).

3. *у знач. ім., невідм., с., розм.* Те саме, що **плескáння.** *В кожному* [човні] *сиділо по восьмеро гребців, вони то згинались, то розгинались в єдиному ритмі, в єдиному помаху весел, тільки чулося дружнє плесь-плесь* (О. Гончар).

ПЛЕСЬ-ПЛÉСЬ *див.* **плесь.**

ПЛÉТЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **плести́** 1. *На всіх трьох вікнах своєї кімнати вона почіпляла завіси, плетені з тонких білих ниток* (І. Нечуй-Левицький); *Садиби навіть не обгороджено. А тут — тин на мій зріст, добре плетений, старанно...* (Д. Бузько); *На лаві стоять плетені з червоної лози кошики, накриті білим шорстким полотном* (М. Стельмах); *На шиях* [дівчат] *довжелезні, плетені гачком шалики, руки в рукавичках і ноги у різнокольорових гетрах до колін* (Н. Сняданко); *"Хата не метена, коса не плетена", — згадує собі Галька слова з якоїсь Юркової казки* (Н. Бічуя); *Вірш Мар'яни Савки "Маковій" у збірці "Квіти цмину" теж тримається на звукових опорах: Іде Марія на Маковія, Чари ховає на чорних віях .. Коси шовкові, плетені тісно. Груди здіймають грубе намисто* (з наук. літ.); // **плéтено,** *безос. пред. А в тому саду Чисто метено Ще й хрещатим барвіночком Дрібно плетено* (з народної пісні); *Їх* [щити] *плетено було з фігового прутя, обвитого у барвистий і взористий єдваб; середина такого щита .. бувала кутою із срібла або навіть золота та й прикрашалася камінням дорогим* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* Вигот. виттям, плетінням, в'язанням. *Тоненький стан стягав червоний плетений пояс* (Б. Грінченко); *Санчата в сінцях, плетена колиска — П'ятьох синів забава і спочин* (А. Малишко); *За столом сидів, аристократично відкинувшись на спинку плетеного крісла, Матвій Ткаченко* (М. Сиротюк); *У четвертого полковника, окрім погонів із зірками, — плетений шнур аксельбанта* (П. Загребельний); *Хлопчикові років сім, дівчинці менше. Хлопчик у штанцятах до колін, дівчинка — в плетеному червоненькому платтячку* (У. Самчук); — *А у вас дуже гарна плетена шапочка* (І. Карпа).

ПЛЕТÉНИК, а, *ч.* Плетений, довгастої форми виріб із білого тіста. *Традиційно плетеники готують із дріжджового тіста (із додаванням маку, кмину, родзинок і т. ін.), розрізаючи його на видовжені стрічки й переплітаючи їх у вигляді кіс* (з наук.-попул. літ.); *Плетеники з маком та родзинками є найулюбленішими й найпоширенішими смаколиками на Поділлі* (із журн.).

◊ **Плести́ банелюки (плетéники)** *див.* **плести́.**

ПЛЕТЕНИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Вінок, гірлянда з квітів, гілок. *Але стане вінцем лиш тоді плетениця тернова, коли вільна душею людина по волі квітчається терном* (Леся Українка); *Він здолав і свій гнів, і щемлячий біль від розпеченої ревності й, розпластавшись ниць перед іконою страждениого Христа в терновій плетениці, благав спасти його від підступів диявола* (Б. Антоненко-Давидович); *Уяви собі в усій належній красі та величі образ доброчесності, яку слід ушановувати не ладаном і плетеницями квітів, а потом і кров'ю* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *перен.* Складне переплетення чого-небудь (дій, процесів, станів і т. ін.). — *Скажіть мені, яка дивна плетениця думок, яка надприродна гра розуму спонукала вас написати "Нова Зеландія" замість "Австралія"?* (Т. Вороновича, пер. з тв. Ж. Верна); *В особі Бруно Шульца маємо химерну плетеницю національностей і культур. Він мав єврейське походження, був польським письменником, а все життя прожив у галицькому Дрогобичі* (із журн.).

2. *перен., розм.* Те саме, що **ни́зка** 2. *Снується краєвидів плетениця, Розтопленим сріблóм блищать річки* (Леся Українка); *Кіндрат засів край темного стола, Замовив кухоль, другий — і пішла Оповідань мисливських плетениця* (М. Рильський); *Плетениця улюблених святок Наступила в селі од Різдва* (Т. Масенко); *Притьма підскакував* [хлопець] *до зошита на сусідньому столі і задивлявся на великі, кострубаті й величаві літери, даремно намагаючись збагнути хитру плетеницю слів* (Валерій Шевчук).

3. Що-небудь переплетене, сплетене між собою; плетиво (у 2 знач.). *Черево парні і її обвалені боки поросли плетеницею ожиннику та чагарником, а там, де стояли круги, на яких запряжені в мотуззя робітники гнули обіддя, виріс густий дубняк* (М. Стельмах); *Попри густе листя та плетеницю тонких гілок, я навдивовижу добре розрізнив зграбну плямисту кішку, котра сиділа, виструнчившись, на товстому розгалуженні дерева* (М. Кідрук).

4. Що-небудь, вигот. плетенням. *Ольга Федорівна тим часом поставила на стіл плетеницю черешень* (М. Олійник); *Перед тим, як побудувати кам'яну стіну фортеці, на її місці ставили киту — плетеницю з лози* (з наук. літ.); // Те саме, що **батіг** 1. *На вигляд — скіф як скіф, повстяний башлик на ньому, повстяна куртка, шкіряні штани, в руках плетениця. Звичайний скіфський пастух* (В. Чемерис).

5. *етн.* Вид хороводу або фігура в танцях, іграх. *Ой нумо, нумо у шума гуляти, шума заплітати! Заплетем плетеницю* (Сл. Б. Грінченка); *Для ігор "Огірочки" і "Горобейко" характерне вже не коло, а "плетениця", коли передня пара, взявшись за руки, перебігає під піднятими руками останніх пар* (з наук. літ.); *Учасниками "плетениць" є дівчата або діти, які, побравшись за руки і опустивши їх униз, йдуть простим кроком за хороводницею, проходять у ворітця, утворені двома дівчатами, і поступово, такт за тактом, "заплітають" тин* (з навч. літ.); *Якщо виконавців хороводу набирається багато, то "завивати" плетеницю можуть дві хороводниці, починаючи зсередини* (з навч. літ.); * Образно. *Досить було з'явитися на вулиці .. хитрюзі й пустомолоту Юхриму Бабенку, як птиця наґоґошувалась, починала вибивати ногами сердиту плетеницю і застуджено репетувати: "ках-ках-ках!"* (М. Стельмах).

ПЛЕ́ТЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **плести́** 1; плетіння (у 1 знач.). *Проростання дерев, кільчення насіння, вилуплювання пташеняти з яєчка, плетення гнізда, схід і захід сонця, сірий дощ і сивий туман .. — усе говорило про .. приховану прекрасну силу* (П. Загребельний); *Тимко зняв кришку із козубка .. Там ще лежали кістяні крючки для плетення сіток-тайників, бронзовий наперсток і моточок багряної заполочі* (Ю. Логвин); *Барвінкові обряди символізували освячення шлюбу громадою і включали цілий ряд обрядових дій: збирання барвінку, материнське благословіння на плетення вінків, їх виготовлення та одягання* (з навч. літ.); *Я .. зовсім не усвідомлювала, наскільки приємнішою є спокійна діяльність у якомусь конструкторському бюро, переважно пов'язана із приготуванням чаю, плетенням светрів та шкарпеток, переписуванням кулінарних рецептів і пліткуванням зі співробітниками* (Н. Сняданко); *Обряд заплітання (дівочий варіант пострижин), який на Закарпатті проводився через п'ять років після народження, це урочисте плетення навхрест перших кісок* (з навч. літ.).

2. Спосіб з'єднування ниток, лика та іншого гнучкого матеріалу. *Великі сумні чорні очі Аліка в поєднанні з його рудуватою бородою наче з обличчя біблійного пророка чи навіть месії. Светр грубого плетення і брезентова куртка-"штормівка" несподівано нагадують вбрання тих часів і також підсилюють ефект* (Є. Кононенко); *У князівсько-боярському та церковному одязі використовувалися тканини візантійського виробництва складного саржевого плетення, з поліхромними тканими мотивами кіл з перлинами, розетками, еліпсоподібними фігурами, трикутниками, грифонами тощо* (з наук. літ.).

3. Те саме, що **плеті́ння** 2. *У коридорі з'являється вже знайома нам бабуся. Сива голова, зім'ятий халатик, плетення в руках* (В. Яворівський).

ПЛЕ́ТИВО, а, *с.* 1. *рідко.* Дія за знач. **плести́.** *Такі ж берестові постоли, дідового плетива, й на Сергієві* (Ю. Мушкетик); *За картами хлопці цілком можуть тріпатися, ні до чого ж не зобов'язує. Дівчата теж за плетивом пліткують* (А. Кокотюха).

2. Що-небудь сплетене, переплетене. *Там є чудова, тиха затока з химерним плетивом куширу, з заростями латаття* (О. Копиленко); *Червоніли в поріділому плетиві гілок кетяги глоду та горобини* (В. Козаченко); *Минулого разу Микола вже бачив цей фантастичний апарат. Це було карколомне плетиво кольорових дротів і напівпровідників* (В. Нестайко); *Пантера зупинилася за кілька кроків від дерева й стежила, як людина вивільняється із плетива гілок* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Плетений виріб. *Якщо вузьку горловину біля брили перегатити камінням, то вийде невисокий водоспад, і норовиста риба буде змушена скакати з нього у нижнє плесо. А що як тут натягнути широке плетиво?* (М. Дочинець); *Вони ласкаво натякають йому на те, що нині в моді фламандське мереживо, а не дешеве плетиво, придбане на розі біля власного будинку* (І. Роздобудько); *Вже вдягають його в сорочку з французького шовку, в паризькі спідниці, ліонські панчохи, черевики, пошиті придворним шевцем, у плетива й мережива* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); * У порівн. *Пропускають* [плащі] *зимний вітер, наче плетива венецькі* (Леся Українка); // Те саме, що **плеті́ння** 2. *Він виймає з торби початий бриль, вставля в плетиво нову солому й .. починає плести* (В. Винниченко); *У бібліотеці Ольга полила квіти й дістала плетиво — останній рік сюди ніхто не зазирав — звідки ж взятись одвідувачам сьогодні?* (Н. Околітенко); *Господиня сиділа з плетивом біля вікна у інвалідному візку, закутана у старенький, але теж у свій час шалено дорогий махровий домашній халат* (А. Кокотюха); *Я довго-довго лежу, втупившись невидющими очима в нікуди, .. і втішаю себе наївно-дитячою мрією, маренням, що нічого того не сталося, .. і моя добра матінка сидить на ґанку з плетивом* (О. Ірванець); // *перен.* Складне переплетення чого-небудь (дій, процесів, станів і т. ін.). *Не всім щастило в складному плетиві суперечностей і парадоксів розібратися, хто є хто і чого він хоче* (Д. Бузько); *Те, що в нормальних умовах Ольга вважала б за чисто випадкове, тепер в'язалося в її уяві в одне суцільне плетиво причин і наслідків* (Ирина Вільде); *Світ здається чарівною казкою, Нерозгаданим плетивом мрій* (В. Симоненко); *Гострий розум Гіпатії заглиблюється у плетиво мудрих дум, сягає їхнього кореня, пробує життєдайність і доцільність тисячолітніх ідей* (О. Бердник); *Життя — химерне плетиво справжнього і видуманого* (Р. Андріяшик).

3. Певний вид переплетення у плетеному виробі. *В кількох місцях побачив* [подорожній] *виразні, окремішні людські сліди. Здоровенні сліди, сліди личаків. Але не нашого плетива* (Ю. Логвин); *Покривало середини V ст. до н. е., що вкривало труну, виготовлене у техніці полотняного плетива і розписане фарбами трьох кольорів* (з наук. літ.); *У перші століття нової ери дістали поширення обладунки, що поєднували комбінацію панцерного набору та кольчужного плетива* (з наук. літ.).

◊ **(1) Пле́тиво [із] слів <Слове́сне пле́тиво>,** *ірон.* — багатослівна (звичайно малозмістовна) манера висловлення; марнослів'я. *Пили* [брати] *легке іскристе вино із золочених кубків і в'язали хитромудре плетиво із слів, які не мали ніякого, в суті, значення* (Б. Левін); *Скільки часу вони прогайнували на хитромудрі плетива слів, на такі ж химерні, підступними стежками спрямовані роздуми..!* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *На початку XIX ст. саме слово "бароковість" стало сприйматися як нагромадження декоративних деталей чи химородного словесного плетива, що протистоїть народній культурі* (з наук. літ.).

ПЛЕТИЗМОГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення змін об'єму окремих органів і частин організму або всього тіла людини і тварин, одержане за допомогою плетизмографа. *Для отримання плетизмограми використовують різного типу плетизмографи — водяні, електричні, фотографічні* (з наук.-попул. літ.); *Плетизмограма легенів допомагає лікарям оцінити стан людей із захворюваннями легенів, які пов'язані зі зменшенням їх загального об'єму* (з навч. літ.).

ПЛЕТИЗМО́ГРАФ, а, *ч.* Апарат для графічної реєстрації змін об'єму окремих органів і частин організму або всього тіла людини і тварин залежно від стану їх наповнення кров'ю або газом. *Електричний плетизмограф реєструє зміни опору електричному струму, які виникають при наповненні тканини організму кров'ю* (з наук.-попул. літ.); *Принцип дії легеневого плетизмографа ґрунтується на законі Бойля, який описує взаємозв'язок між тиском і об'ємом газу* (з навч. літ.).

ПЛЕТИЗМОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до плетизмографії. *Під час дослідження параметрів дихальної системи хворий перебуває в плетизмографічній камері, затискає ніс і дихає ротом через мундштук* (з наук.-попул. літ.); *Плетизмографічні дослідження найчастіше проводять для оцінювання якості тонусу судин* (з навч. літ.).

ПЛЕТИЗМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження окремих органів і частин організму або всього тіла людини і тварин за допомогою плетизмографа. *Оклюзійна плетизмографія передбачає штучне створення перешкод для припливу крові до досліджуваної ділянки та її відтоку з використанням компресійних манжет* (з наук. літ.); *Діагностичну плетизмографію використовують у медицині та ветеринарії для вивчення багатьох захворювань, пов'язаних із множинними судинними та дихальними патологіями* (з навч. літ.).

ПЛЕТІ́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для плетення. *Хемніцькі текстильні вироби та машини набули світової слави. До найвизначніших підприємств міста нині належить бавовнопрядильна фабрика, народне підприємство з випуску декоративної тканини та плюшу, .. завод плетільних машин* (О. Шугай); *У XIX — на початку XX ст. для виготовлення шнурів (декоративної оздоби українського національного вбрання) застосовували плетільні та в'язальні техніки* (з наук. літ.); *На плетільних пристроях машин для виробництва металокорду, на рихтувально-канатоплетільних машинах необхідно встановлювати огородження, зблоковані з пристроєм пуску машини* (з мови документів).

ПЛЕТІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Майстер, що виготовляє плетені вироби. *Естер .. за кілька хвилин повертається з плетільником бісерних браслетів* (І. Карпа); *Перша гільдія, яка об'єднувала плетільників, була створена в Парижі 1527 року* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕТІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **плеті́льник.** *Чергуючи у процесі роботи щільні (плетінки) й ажурні (сіточки) частини полотна, плетільниці досягали цікавих орнаментів* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕТІ́НКА, и, *ж.* 1. Плетена сумка для продуктів, дрібних речей і т. ін.; кошик (у 1 знач.). [А н з о р г е *(плете кошика):*] *По цілих роках не маю роботи. Ото ці плетінки тільки й на світі держать* (Леся Українка); *Схопила* [Дарина] *плетінку з їжею і вибігла з кімнати* (В. Собко); *Я горів у роботі. Не гайнував часу на приготування їжі .. Доступився до гнізд, дупел, нір, ягідників — мав чим поживитися. Ще й додому ввечері тягнув плетінки лісового добра* (М. Дочинець).

2. Обплетений лозою, дротом і т. ін. глиняний або скляний посуд. *З лютим криком кидались монголи від хати до хати.., розбиваючи діжки і плетінки, розвалюючи печі* (І. Франко).

3. Оздоба з переплетених певним способом пасом шкіри, стрічок і т. ін. *Ми бачимо в дівчат дивний звичай — природне волосся вдвоє подовжувати штучним, тобто сплетеним з червоних бавовняних ниток; цю плетінку потім завивають кругом голови* (І. Франко); *Дівчата вже не несли своїх черевиків на руках, у кожної з них пакунок, то серце з тіста, здоблене зелено-червоною плетінкою, то вузлик чогось солодкого, то знов щось з оздоб — разок намиста, стрічки, хрестики...* (У. Самчук); *Череси оздоблювалися витисканням на шкірі, ланцюжками з міді, ґудзиками місцевої роботи, плетінкою із кольорової шкіряної тасьми і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

4. Різноманітний за формою, розміром та призначенням виріб із переплетених лозин, пасом шкіри, лика і т. ін. *А все ж таки надумав* [Антоні] *спосіб, щоби паркетові не сталася кривда. Казав поробити великі плетінки з соломи, і коли на Святий вечір ранком увійшли до великої їдальні граф'янка* [молода графиня] *і Хмелинський, то побачили позсувані столи, а паркет увесь вистелений плетінками, новими, свіжими, як із золота* (Б. Лепкий); *Різноманітні постаті в свитках, шинелях, пальтах, кубанках, сірих плетінках .. перегукуються, сперечаються, сміються й журно кивають головами* (С. Добровольський); *Споруда нагадувала величезну плетінку з балками замість перекладин і з ланцюгами замість лозових дубців* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Такий виріб, що використовується як тара. *Ілля .. вніс цибик .. чаю, запакований у бамбукову плетінку* (І. Багмут).

5. Те саме, що **плете́ник.** *Петро, як із рівнею, поділився зі мною гостинцями. Я прийняв з його рук білий маківник .. Боявся вкусити, дихав ним, тулив губи до рум'яної плетінки* (М. Дочинець); *Здобна плетінка з рум'яною хрусткою скоринкою, посипаною маком або кунжутом, — чудове доповнення до чаю, кави або молока* (із журн.); *В Угорщині у Великдень на столі ви побачите здобний пиріг-плетінку* (з газ.).

6. Вид, спосіб переплетення ниток, пасом шкіри і т. ін.; плетення (у 2 знач.). *Шнурував* [сотник] *"черевики" і вбирав осторожно* [обережно] *маринарку, щоб не відірвати рукава або не перебити вишморганої* [обшморганої] *тендітної плетінки сукна на лікті* (Б. Лепкий); *Плетінка — односторонній візерунок спицями з лицьових та виворітних петель, який нагадує плетене полотно і виглядає дуже красиво* (з навч. літ.); *Серед інших видів плетіння із соломи плоска плетінка зустрічається найчастіше* (із журн.).

ПЛЕТІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **плести́** 1. *Кирик першим кидається ламати колінця* [жита], *спішить і Гришуня, хапаюсь і я — кому ж охота без бриля лишитись? Для плетіння годиться тільки середнє колінце стебла, найбільше, з довгою блискучою стрілкою* (О. Гончар); *Земислава .. займалася куховарством і плетінням макраме, а також домашніх капців* (С. Андрухович); *Тетяна, здається, зовсім не реагувала на досить дивну поведінку дідуся і продовжувала свою оповідь про те, як вона виграла районний конкурс з плетіння гачком* (М. Гримич); *У скромнім убранні, з сором'ливістю та невинністю, нехай прикрашають* [жінки] *себе не плетінням волосся, не коштовними шатами, але добрими вчинками, як то личить жінкам, що присвячуються на побожність* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Якщо не брати до уваги плетіння косичок (у будь-кого з нас є якісь дивацтва), Една мені подобалася* (Л. Денисенко).

2. Виріб, який плететься або сплетений. *Зося сиділа в своєму нитяному плетінні, котре закривало її коліна і, ніби волок, висіло аж до долу. Вона виплітувала скатерть на стіл — на гостинець своїй свекрусі* (І. Нечуй-Левицький); *Баба дрімала в кріслі над початим плетінням* (С. Тудор).

3. Що-небудь сплетене, переплетене. *Чорним плетінням заліза вимальовується місточок* (І. Волошин); // Плетений виріб. *Єремєєв мовчки передав гаманець кучерявому франтикові й підібрав у руку ремінне плетіння нагая* (В. Винниченко); *Відділ естетичного виховання дитячої бібліотеки влаштував виставку кращих надісланих робіт, де було представлено малюнки, фото, вишивки, плетіння, в'язання, аплікації, саморобки, літературні та музичні твори* (із журн.).

4. Вид, спосіб з'єднування ниток, лика і т. ін.; плетення (у 2 знач.). *Він.., завбачливо взявши старенького, але теплого светра домашнього плетіння, примостився за столом, засвітив ще й лампу і, підсунувши до себе вирваний листок, почав писати* (А. Кокотюха); *Найкрутішим чомусь усе одно вважалося носити речі машинного плетіння. Хоча би домашнього машинного плетіння, не кажучи вже про фабричні речі* (Н. Сняданко); *Рельєфне джгутове плетіння, кола з вписаними пальметками, кільця на бордюрах медальйонів надають прикрасам яскравих рис візантійської або східносередземноморської орнаментики* (з наук. літ.); * Образно. *Залізна завіса виявилася марлею з дуже рідким плетінням* (Л. Денисенко).

5. Кріплення, на якому тримається сидіння стільця. *Кінці плетіння стирчать в них* [стільцях] *під сподом* (М. Коцюбинський).

ПЛЕТІ́НЧАСТИЙ, а, е. Який нагадує плетіння, оздоблений ним. *Книгописна традиція XVII ст. характеризується гарно оздобленими титулами з бароковими арками, мініатюрами, заставками із зображенням святих, сюжетними малюнками, заставками з плетінчастим або ж рослинним орнаментом* (з наук. літ.); *Книга оздоблена майстерно виконаними мініатюрами євангелістів в орнаментальних ренесансних рамах і розкішними плетінчастими заставками* (з наук.-попул. літ.); *Про популярність плетіння в ранньому середньовіччі свідчить поширення "плетінчастого" орнаменту (утворюється із різноманітних сплетених стрічок на зразок плетення кошика з вибагливими викрутасами спіралей, вісімок, косичок тощо)* (з навч. літ.).

ПЛЕТО́РА, и, *ж., вет., мед.* Збільшення загальної маси крові, що циркулює в організмі. *Гіпертрофію міокарда пов'язують із посиленим навантаженням на нього, спричиненим, як правило, плеторою* (з наук. літ.); *У природних умовах плетора в сільськогосподарських тварин трапляється рідко, причини її недостатньо з'ясовані* (з наук. літ.); *Плетора часто супроводжується почервонінням шкіри обличчя* (з навч. літ.).

ПЛЕТОРИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до плетори, пов'язаний із нею. *Плеторичний синдром пов'язаний із понаднормовим кровонаповненням органів, що нерідко провокує підвищення артеріального тиску* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЕТУ́Н, а́, *ч., розм.* Те саме, що **пліткар.** — *Я здогадуюсь, до речі, звідки вона про це знає — їй переказав отой стрижений молодець .. Виходить, з нього не тільки інженер, але й добрий плетун...* (В. Підмогильний); [Р о м о д а н:] *А що буде, коли дізнається Гордій Опанасович, що ви не додержали слова? .. Обізве вас плетуном, брехуном* (О. Корнійчук); *Що сказав би мій батечко, який так палко радив поважати кардинала, коли б дізнався, Що я потрапив у товариство цих плетунів?* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПЛЕТУ́ХА, и, *ж.* 1. *розм.* Жін. до **плету́н;** пліткарка. *Одного разу не витримала Уляна, розповіла Тарасові, що Ґедзиха їй надокучає .. Плетуха з плетух, кого хоче обнесе по всім селищі* (І. Муратов); — *Та її обняти — рай для Писаренка .. — Як вам не соромно, плетухи старі? — слабо відбивається Настуся* (Микита Чернявський); *Ніколи їй не було так печально й самотньо, адже вона напевно знала, що це її останній роман, хай і придумали його вуличні плетухи* (Валерій Шевчук); *Коли я підмітала на вулиці біля паркану, до мене підійшла одна плетуха бабця Варвара. Що б де не сталося, вона перша про все дізнається* (С. Талан).

2. Рід багаторічних трав'янистих рослин родини берізкових, а також рослина цього роду. *Плетуха звичайна є типовим гігрофітом, вона росте по всій території України на вологих місцях, по берегах річок і озер та серед чагарників* (з наук.-попул. літ.); *У природі відомо близько 25 видів плетухи, які ростуть переважно в районах із помірним кліматом Північної та Південної півкуль* (з навч. літ.); *У народі плетуху називають також в'юнком і берізкою, а її махрові сорти — французькою трояндою* (із журн.).

ПЛЕ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., діал.* Плентатися.

ПЛЕЦЬ, ю, *ч., діал.* 1. Садиба. *З-за хатки виглядали невеличкі хлівці, повіточки; трохи далі — тік; за током — огород; а все кругом обнесено низенькою ліскою. Зразу видно було, що то плець не дуже заможного хазяїна. Не достатки, а тяжка праця кидалась в вічі* (Панас Мирний).

2. Площа, майдан. *Обидві армії стояли На тих межах, що показали; Між ними був просторий плець* (І. Котляревський).

ПЛЕЧА́СТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **плечи́стий.** *Коні вороні, баскії. Правив візника плечастий, усатий* (Марко Вовчок); *Сам Тарасуло довготелесий, плечастий, а ніжки коротенькі, так і здається, що котиться на коліщатах погруддя...* (Ю. Мушкетик).

ПЛЕЧЕ́, а́, *с.* 1. Частина тулуба від шиї до руки. *Як добре плече, так і тупиця січе* (Номис); *Ти на плече мені схилила свою голівку золоту* (В. Сосюра); — *Я хочу, аби ти бодай перед смертю дихнув свіжим повітрям, — мовив пастушок, обережно садовлячи собі старого на плечі й простуючи до найближчої брами* (Е. Андієвська); *Я стою на автобусному вокзалі з великою чорною торбою в руках і чорним портфелем на плечі* (С. Андрухович); *Маленька розбійниця була така на зріст, як Герда, але дужча за неї, ширша в плечах і смаглява* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена);

// Частина одягу, що прикриває тулуб від шиї до руки. *Поли крає, а плечі латає* (Номис); *Сардак був так туго натягнений на кожух, що на плечах морщився, а рукави відставали на боки й не могли в ліктях згинатися* (Л. Мартович); *На їй* [ній] *сорочка з десятки, скупо пошита і латана на плечах* (Леся Українка); *Пригадую .. сюртук великопанський, Розірваний з плеча і до плеча* (М. Рильський); *Брів* [хлопець] *по коліна в білому диму, тримаючи руки в кишенях величезної фуфайки, плечі якої зсунулися йому, мабуть, на лікті* (М. Циба); *Один рукав його майже відірвався — тріснуло ниття на плечі* (І. Білик).

2. *анат.* Верхня частина руки (або передньої кінцівки тварини) до ліктьового суглоба. *При надзвичайному різноманітті індивідуальних особливостей побудови тіла людини очевидні типові для нього риси. Наприклад, нижні кінцівки людини довші за верхні, плече довше за передпліччя, стегно довше за гомілку тощо* (з наук. літ.); *Передня кінцівка ссавців складається з плеча з однією плечовою кісткою, передпліччя, утвореного ліктьовою і променевою кістками, і кисті* (з навч. літ.); *Вона погладила його по плечу й відчула під рукою пружні біцепси* (І. Роздобудько).

3. Частина предмета, розташована під кутом до його основної частини. *І обертається та границя з Баали на захід до гори Сеїр, і переходить до плеча гори Єарім з півночі, це Кесалон* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Поїзд .. привітав веселим гудком паровоза підняте плече семафора* (Н. Рибак).

4. Частина важеля від точки опори до точки прикладання сили. *Будівники пірамід використовували для пересування кам'яних блоків великої ваги систему важелів. Маючи точку опори, можна було розвинути велике зусилля на довгому плечі важеля* (з наук.-попул. літ.); *Якщо терези перебувають у рівновазі, то сили, що діють на праве та ліве плечі терезів, є рівними* (з навч. літ.).

5. *спец.* Ділянка залізничної колії, дороги і т. ін., яка обслуговується приписаними до неї транспортними засобами. *Оптимізація автомобільного плеча, яке з'єднує початкові та кінцеві пункти транспортування вантажу, є важливою логістичною задачею* (з наук. літ.); *Порівняльні експлуатаційні випробування трьох базових дизельних тепловозів і одного експериментального на тяговому плечі Основа — Полтава показали, що витрата палива в експериментального тепловоза менша, ніж у базових* (з наук.-техн. літ.); *У кінці червня 2010 року було розроблено та освоєно ще один маршрут їзди локомотивних бригад на подовженому плечі при перевезенні нафтопродуктів із портів Одеси* (з газ.).

6. Частина сокири. *У гуцулів лезо сокири називалося вістрям, частина між лезом і отвором для сокирища — плечем* (з наук.-попул. літ.).

7. *спец.* Верхня частина опуклості горщика. *На першому етапі класифікації весь масив катакомбної кераміки (посуду) поділяють на дві групи за наявністю горла. Безгорлі посудини за наявністю плеча розподіляються на корчаги (тобто ті, що мають плече) і чаші (ті, що не мають плеча, або ті, у яких плече слабо виражене)* (з наук. літ.).

Зво́дити (здвига́ти) / звести́ (здвигну́ти) плечи́ма *див.* **зво́дити; (1) Ме́жи́ пле́чі,** *зі сл.* пхнути, стусонути, ударити *і т. ін.* — по спині, у спину. *Цар підходить До найстаршого... та в пику Його як затопить! .. Облизався неборака; Та меншого в пузо — Аж загуло! .. а той собі Ще меншого туза Межи плечі* (Т. Шевченко); *Бить* [Оришка], *сказать, не била, а разів тричі межи плечі добре штурхонула...* (Остап Вишня); *Тимко вивів стару надвір, штовхнув межи плечі* (Григорій Тютюнник); *Утана мало не огрів раба плазом меча межи плечі, але потім опанував себе й не завдав йому ніякого зла* (І. Білик); **Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти** *і т. ін.)* **/ оберну́тися (сі́сти, ста́ти** *і т. ін.)* **плечи́ма** *див.* **оберта́тися; Підпира́ти / підпе́рти плечи́ма** *див.* **підпира́ти; Під (по́під) пахво́ю (па́хвами, плече́м)** *див.* **пахва́; Під (по́під) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі)** *див.* **пахва́; Розво́дити / розвести́ пле́чі** *див.* **розво́дити; Роздава́тися / розда́тися в пле́ча́х** *див.* **роздава́тися**[2]**; (2) Спа́дисті пле́чі** — похилі плечі. *Там, на вільному повітрі, помічалися його міцні, по-спортивному спадисті плечі, блиск його молодечих, дарма що у сітці зморщок, очей* (Ірина Вільде); *У Дмитрові все подобалося Полі: і постать з трохи спадистими, дужими плечима, які, здавалося, могли витримати хоч який тягар, й руки, що звикли до роботи* (П. Автомонов); **Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути плечи́ма** *див.* **стиска́ти; Схиля́ти / схили́ти го́лову на гру́ди (на плече́)** *див.* **схиля́ти; Узя́ти на ру́ки (пле́чі, колі́на)** *див.* **узя́ти.**

△ **Триголо́вий м'яз плеча́** *див.* **м'яз.**

◇ **[Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі** *і т. ін.)* *див.* **моро́з**[1]**; [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть** *і т. ін.)* **/ побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́** *і т. ін.)* **по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною** *і т. ін.)* **<По пле́ча́х полі́зла мурашня́>** *див.* **мура́шки; Арши́н у пле́ча́х** *див.* **арши́н; Бере́ з-за плече́й** *див.* **бра́ти; Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс)** *див.* **бра́ти; Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі** *див.* **бра́ти; Бра́ти** *(рідко* **прийма́ти) / взя́ти** *(рідко* **прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р** *див.* **бра́ти; Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти** *і т. ін.)* **/ ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути** *і т. ін.)* **го́лову в пле́чі** *див.* **вбира́ти**[1]**; Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вожи́ти (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́)** *див.* **виво́зити; Виї́жджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́ча́х** *чиїх, кого)* *див.* **виї́жджа́ти; Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі** *див.* **випро́стувати; Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю)** *див.* **випиха́ти; Відси́джуватися / відси́ді́тися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма)** *див.* **відси́джуватися; Відчува́ти (чу́ти) плече́ (лі́коть)** *див.* **відчува́ти; Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася** *і т. ін.)* **[з плече́й (з плеч, з пліч)]** *див.* **голова́; Голова́ на пле́ча́х (на в'я́зах)** *див.* **голова́; Голова́ ці́ла (на пле́ча́х)** *див.* **голова́; Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, ки́єм** *і т. ін.***] спи́ну (пле́чі, ре́бра** *і т. ін.)* *див.* **грі́ти; Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма** *див.* **закрива́тися; (3) За плечи́ма,** *зі сл.* бути, мати, стояти *і т. ін.:* а) позаду, ззаду когось, чогось. *Вона озирнулась на його* [нього] *з усміхом, та як глянула — впустила й шитво з рук — такий він стояв у неї за плечима, як з того світу* (Марко Вовчок); *Хтось за плечима брязнув замком і нагло розрядив автомат...* (І. Багряний); *Ада з Перфецьким ще довший час наслухали виразне цокотіння підків за плечима* (Ю. Андрухович); б) у минулому (про час або простір). *Ось забовваніла чорна стіна лісосмуги, вона відділяє землі їхнього району від сусіднього. "Значить, майже двадцять кілометрів зосталося за плечима", — відзначає хлопець* (Є. Доломан); *Я, правда, давно вже чекав на таку вилазку. Та ось залишив за плечима Залісся, і стало сумно* (Р. Андріяшик); *Стара ото сичить і нахваляється, а я думаю:*

гай-гай, куди вже тобі тягатися з царями та королями, якщо в тебе за плечима вже сімдесят і один рік! (І. Білик); *— У тебе за плечима півтори сотні років* (О. Авраменко, В. Авраменко); в) у минулому (про прожите, пережите, набуте і т. ін.). *— Ви хоч і старий чоловік і маєте за плечима великі життєві курси, але й науку не кривдіть. Вона старіша за всякого найстарішого чоловіка* (О. Гончар); *Ми сидимо не голіруч: є протитанкові рушниці, гранати і кілька пляшок з самозапалювальною сумішшю. Та найголовніше — за плечима чималий бойовий досвід* (Є. Доломан); *Маючи за плечима кілька десятків років наукової роботи, я продовжую вчитися й тепер* (з наук. літ.); г) зовсім близько, поруч (у просторі або часі). *Повітря таке прозоре, що Демерджі здається от-от за плечима* (М. Коцюбинський); *Хтось тиснувся з усієї сили лицем у воду, ніби хотів упірнути, втікаючи від смерти, що з'явилася нагло за плечима й уже, либонь, тислася до карку сталевою цівкою* (І. Багряний); *Пустили козаки коней щодуху узбічною стежкою, а вже ляхи за плечима* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); **За плечи́ма (за спи́ною) не носи́ти <Не за собо́ю носи́ти>** *див.* **носи́ти; (4) За плечи́ма та за очи́ма** — далеко позаду. *— Тільки що була Вербівка, а тут уже Grunerberg! .. Еге ж, маєте собі так! Вербівка давно зосталася за плечима та за очима* (Олена Пчілка); **Звали́тися / зва́люватися на го́лову (на ру́ки, на пле́чі)** *див.* **зва́люватися[1]; Зва́лювати / звали́ти на пле́чі** *див.* **зва́лювати; Зва́лювати / звали́ти на свої́ пле́чі** *див.* **зва́лювати; [3] (до́брий) са́жень у плеча́х** *див.* **са́жень; (5) З-за плеча́ (з-за плече́й),** *зі сл.* у д а р и т и, р о з м а х н у т и с я *і т. ін.* — сильним, різким рухом зверху вниз; навідліг, з розмаху. *Зайшов він од полу та з-за плечей як ударив її по голівці сокирою* (Марко Вовчок); *Чоловік стояв з лопатою на плечі. Потім він схилив її назад і, вимахнувши з-за плеча, вдарив салдата по голові* (М. Йогансен); *— Гех, — хекнув Хома, розмахуючись з-за плеча. Сокира впилася в дерево* (О. Гончар); *Сидір випередив його. Замахнувся з-за плеча, й Матвій .. відхилився в лівий бік і назад, шабля змигнула перед його очима і з свистом розітнула повітря* (Ю. Мушкетик); **(6) З плеча́:** а) *(зі сл.* у д а р я т и, б и т и *і т. ін.)* уклавши всю силу, з розмаху; навідліг. *Замахнувши з плеча, пустила* [дівчина склянку] *дзвінко в голову сержанта* (С. Тудор); *Це — ми, колишня дітвора, .. рубали ворога з плеча по завойованих містах...* (В. Сосюра); *Панотець Федір не чув ударів сокири об дерево .. — Ага! Ага! Ага! — примовляв панотець Федір, рубаючи з плеча. Стільці виходили з ладу один по одному* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); б) *(зі сл.* г о в о р и т и, в и р і ш у в а т и *і т. ін.)* не подумавши, відразу. *— Як ти все швидко і з плеча вирішуєш, — поморщився Дончак* (М. Стельмах); *Ми, часом не розібравшись до ладу, спішимо, женемо, рубаємо з плеча тільки тому, що так проєктувати зручніше та нібито обійдеться дешевше...* (О. Гончар); *— Дуже ви нестримана людина. Усе з плеча, усе з плеча* (Ю. Мушкетик); **(7) З чужо́го плеча́** — невідповідний за розміром або вже ношений ким-небудь іншим (про одяг). *До мене, пильно приглядаючись, наблизився вусатий чолов'яга у чорному пальті з каракулевим коміром. Пальто було добряче, але явно з чужого плеча* (В. Малик); *Цей ватяний лейбик, вітрами підшитий, мені завеликий — з чужого плеча* (П. Мовчан); *Їй усе це не личило — довга шуба, певно, з чужого плеча, якісь гренадерські чоботи* (С. Жадан); **Ки́дати / ки́нути слова́ [че́рез плече́]** *див.* **ки́дати; Лежа́ти на плеча́х** *див.* **лежа́ти; (8) Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д** — команда для повороту праворуч (ліворуч). *Воронцов скомандував ліве плече вперед і строєм повів хлопців до кам'яного басейну* (О. Гончар); *Праве плече вперед! Їх гнав рядовий дивізії СС — Бертольд Ширах* (Б. Харчук); *— Товаришу командир, а куди наші пішли? — На станцію, в ешелон... Праве плече вперед — кроком арш* [марш]! (А. Дімаров); **Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м** *і т. ін.)***] тягаре́м на пле́чі** *див.* **ляга́ти; Ляга́ти / лягти́ на пле́чі** *див.* **ляга́ти; Ма́ти [до́бру] го́лову на [пле́ча́х (на в'я́зах,** *рідко* **на ка́рку** *і т. ін.)***]** *див.* **ма́ти[2]; Ма́ти за плечи́ма (за спи́ною)** *див.* **ма́ти[2]; Ма́ти пле́чі** *див.* **ма́ти[2]; Ма́ти поро́жню макі́тру на пле́ча́х** *див.* **ма́ти[2]; Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою** *і т. ін.)* *див.* **моро́з[1]; Моро́з із-за (з-за) плече́й бере́** *див.* **моро́з[1]; Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі** *і т. ін.)* *див.* **поде́рти; Моро́з хапа́є (хапа́в) / вхопи́в за пле́чі** *див.* **моро́з[1]; Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі** *і т. ін.)* *див.* **моро́з[1]; (9) На пле́ча́х** *чиїх, у кого:* а) *(зі сл.* л е ж а т и, б у т и *і т. ін.)* на чиїй-небудь відповідальності. *На його* [Кузьміна] *плечах лежало забезпечення безквартирних житлом* (Ю. Збанацький); *У чоловіка стільки клопоту, весь район на його плечах, жнива на носі, а вона надумалась* (М. Олійник); *Іван Кирилович почав думати, скільки важливих справ лежить зараз на його плечах* (В. Дрозд); *Четверо дітей, чимала господарка — усе на жіночих плечах* (М. Андрусяк); б) *(зі сл.* у в і й т и, в с т у п и т и *і т. ін.)* безпосередньо за ким-небудь (тим, хто відступає). *Пам'ятайте, що треба, що б там не було, на плечах противника ввійти в Крим* (О. Гончар); *Німці біжать з усіх сил .. Добре було б на їхніх плечах ускочити в ті окопи, що за старим бліндажем, і знову закріпитися в них* (Н. Тихий); *Спроба форсувати річку Стохід на плечах противника, що відступав, не вдалася. Почалися виснажливі багатоденні бої* (з наук. літ.); **(10) На плече́!,** *часто зі сл.* р у ш н и ц ю, г в и н т і в к у *і т. ін.* — команда підняти зброю і покласти її на плече. *— Стати лавою! — скомандував сублейтенант. — Карабіни на плече! Револьвери до бою!* (В. Кожелянко); *Усе навколо дихало миром і спокоєм. Та несподівано той спокій порушили: — Гвинтівку на плече! Команда почулася з коридору* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Карабін від ноги в положення "на плече" береться лише з примкнутим багнетом* (з мови документів); **Низа́ти плечи́ма** *див.* **низа́ти; (11) Ні з плече́й, ні з оче́й** — зовні непривабливий, непоказний (про людину). *Таке, бачте, воно не показне, ні з очей, ні з плечей; пристаркувате, невеличке* (О. Кониський); **Но́ги на пле́чі** *див.* **нога́; Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чиї́сь** *і т. ін.***] пле́чі (ру́ки)** *див.* **переклада́ти; Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок** *і т. ін.)* *див.* **підпира́ти; Підпира́ти [плечи́ма (головою)] сте́лю** *див.* **підпира́ти; Підставля́ти / підста́вити плече́** *див.* **підставля́ти; Підхо́дити / підійти́ під плече́** *див.* **підхо́дити; (12) Плече́ в плече́ (до плеча́, з плече́м, повз плече́):** а) те саме, що **пліч-о́-пліч** 1. *Сомкова старшина бачить, що лихо, скупилась тісно, плечем повз плече, да назад до намету* (П. Куліш); *Всі збились укупу, ходили одно біля одного, плече з плечем, а проте кожний вишукував товариша по своєму пір'ю* (Панас Мирний); *Ми просувалися плечем до плеча* (М. Коцюбинський); *Гете вперше*

зиркнув іронічно на Гриця, котрий сидів плече в плече з ним (О. Бердник); *Романов сидів* [на санях] *зліва, плече в плече з Дмитром Івановичем* (О. Сизоненко); б) те саме, що **пліч-о́-пліч** 2. *Ой, заступайтесь, хлопці, славні запорожці, Плече повз плече, Та не даймо, хлопці, славні запорожці, Москалеві Січі* (з народної пісні); *За правду* [доведеться] *твердо стати Хлоп в хлопа і плече в плече* (І. Франко); *— Жаль, Дмитре, що не разом ідемо. З таким, як ти, гори б ворочали .. Коли б, значить, стали плече в плече, — ніхто б нас і залізом не сколупнув* (М. Стельмах); *Врешті у свої шістнадцять років він зможе відчути себе вповні дорослим, вояком, пройде вишкіл, візьме в руки зброю за святе діло, плече до плеча з друзями він ітиме в бій, він захистить Волю України* (Ю. Покальчук); в) *(тільки* **плече́ в плече́)** однакові (перев. за певними позитивними якостями, ознаками і т. ін.). *Зібралися хлопці: лице у лице, плече у плече, дужі, відважні та гарні* (Дніпрова Чайка); **Поверну́тися** / *рідко* **поверта́тися спи́ною (спи́нами, плечи́ма** *і т. ін.) див.* **поверта́тися**[1]; **Покла́сти на пле́чі** *див.* **покла́сти**[1]; **Помі́рятися / мі́рятися з плече́м** *див.* **помі́рятися; Порівня́ти плеча́** *див.* **порі́внювати**[1]; **Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі** *і т. ін.) див.* **почеса́ти; (13) Розправля́ються / розпра́вляться пле́чі** *у кого і без дод.* — хто-небудь почуває себе впевнено, діє сміливо, рішуче. *Розправляються плечі, в грудях росте високе почуття гордості* (Д. Ткач); *Жінки змахували сльозу, дівчата мрійливо підводили очі до небес, чоловіки важко зітхали, у парубків розправлялися плечі, і тільки древні бабці по-відьомськи тихо щось бубоніли собі під ніс* (Люко Дашвар); *Вклякнув* [князь] *під образами й помолився, а як устав з колін, то радість світилася в його очах, а плечі розправилися, наче й не згорблювалися ніколи* (Ю. Винничук); **Розпрямля́ти (розпря́млювати) / розпря́мити пле́чі** *див.* **розпрямля́ти; Руба́ти / рубону́ти з плеча́** *див.* **руба́ти; Своя́ голова́ на пле́ча́х (на в'я́зах)** *див.* **голова́; Сиді́ти (бу́ти) на ши́ї (на пле́ча́х)** *див.* **сиді́ти; Сіда́ти / сі́сти на ши́ю (на пле́чі)** *див.* **сіда́ти; Скида́ти / ски́нути з плече́й** *див.* **скида́ти; Скида́ти / ски́нути з плече́й (з груде́й, з душі́, з се́рця) тяга́р** *див.* **скида́ти; Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)]** *див.* **скида́ти; Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю>** *див.* **смерть; Спира́тися / спе́ртися на плече́** *див.* **спира́тися; Трима́ти на [свої́х] пле́ча́х** *див.* **трима́ти; [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі** *див.* **тяга́р; Узя́ти но́ги на пле́чі** *див.* **узя́ти; Чу́ти (відчува́ти) / відчу́ти кри́ла за плечи́ма** *див.* **чу́ти; Широ́кий у пле́ча́х** *див.* **широ́кий; Язи́к по́за ву́хами (по́за вуши́ма, че́рез плече́) теліпа́ється (мота́ється)** *див.* **язи́к; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́** *і т. ін.)* **/ зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить** *і т. ін.) див.* **гора́; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ски́нути (звали́ти) го́ру (тяга́р) з плече́й** *див.* **скида́ти; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й** *див.* **тяга́р.**

ПЛЕ́ЧЕНЬКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **плече́** 1. *— Я ж оту ялиночку вирубав та взяв і собі за плеченьки міцно прив'язав* (Н. Забіла); *Інколи мені це вдається — присвоювати собі своє заслужене. Казати: от я молодець, от золотко яке. Навіть цілувати себе у плеченько, як роблять бразильці, щоби себе похвалити* (І. Карпа).

ПЛЕ́ЧИКО, а, *с.* 1. Зменш.-пестл. до **плече́** 1, 7; плічко (у 1 знач.). *Дитя сполотніло, затрусилося плечиками і, ледве не впавши непритомне, відступило в куток* (В. Барка); *— Який тут Дніпро широкий! — захоплено вигукнула одна з дівчат, білолиця, жвава, з гострими плечиками* (О. Гончар); *Здавалася* [жінка] *ще довшою, ще тоншою від високих плечиків свого вицвілого й заболоченого пальта крою минулого століття* (В. Підмогильний); *Сукня чудесна.., поділ пишний. Пишний, аж зібраний по краю. Блакитні смужки по подолу і на плечиках* (Люко Дашвар); *Кінцем VI — першою половиною VII ст. можна датувати і гончарні червоноглиняні глеки з двома ручками, а також ойнохої (давньогрецькі глечики) з високим циліндричним горлом, розписані інколи по плечиках білою фарбою* (з наук. літ.); *Посудно-побутова кераміка кінця XIV — початку XV століття представлена фрагментами горщиків. Орнаментика проста, у формі чотирьох паралельних заглиблень на плечиках* (із журн.).

2. *тільки мн.* Вставки на сорочці, що покривають плечі. *Мама і Марія сидять на лаві під вікном. Мама пряде куделю. Марія вишиває плечика* (В. Стефаник); *На скрині .. сорочка з плечиками повишиваними, ще й з намистом* (В. Медвідь).

ПЛЕЧИ́СТИЙ, а, е. Який має широкі плечі; широкоплечий. *Ентел був тяжко смілий, дужий, Мужик плечистий* (І. Котляревський); *Було їх три — кремезні плечисті постаті* (І. Франко); *Супрун на тхора не подобав, а скорше на ведмедя. Плечистий, з волохатими руками, неповороткий, а сильний, що підкови пальцями ламав* (Б. Лепкий); *Полковнику на той час сповнилося п'ятдесят сім років, був він ще міцний, у розповні сили, великий, але не важкий, плечистий і дужий* (Ю. Мушкетик); *З гурту вийшов і став попереду присадкуватий плечистий козак* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); * Образно. *Плечистий, ошатний дуб стоїть на околиці села самотиною* (Є. Гуцало).

ПЛЕЧИ́СЬКО, а, *с.* Збільш. до **плече́** 1; плечище. *— Який то Ромко? Хутірський? .. — Так він сморчок зусім* [зовсім]. *— Ха, сморчок. Плечиська — во .. До війська скоро мають забрати* (В. Лис); * Образно. *Незабаром хмара своїми грізними плечиськами заступила сонце* (І. Рябокляч).

ПЛЕЧИ́ЩЕ, а, *с.* Збільш. до **плече́** 1. *— Ох, який же ти здоровий, як ведмідь! Які в тебе ручиська, ножиська, плечища! Аж страшно дивитись!* (І. Нечуй-Левицький); *Яким же велетнем стоїть він* [командор] *тут! Які плечища! Справжній Геркулес!* (І. Франко); *Його плечі, широкі незграбні плечища коливаються* [від сміху] *буйно, стихійно* (О. Донченко); *Вперше ця предотепна пісенька .. була уміщена в рукописному співанику Леонтія Ягольницького, що складений був десь не пізніше 1718 року..: "Стукнуло, грянуло в лісі! Комар з дуба звалився, Трафив на коренище, Збив собі голень* [голінку], *плечище"* (В. Чемерис); *На передньому плані* [фото] *вражений уже не спортивною, а цілком плебейською, виснаженою худорбою хлопець, вбраний у мішкуватий піджак зі страхолюдними "термінаторськими" плечищами* (О. Забужко).

ПЛЕ́ЧКО, а, *с., рідко.* Те саме, що **плі́чко** 1. *Я зробила з м'якушки рівномірну шестирогу зірку і .. кинула цією зіркою сильно об землю, але вона не розлетілася, ані змінила своєї форми. — Яке правило тут говорить? — спитала я, сміючись, товаришок. — Правило злого смаку, — здвигнула* [Ґудрун] *плечком* (Віра Вовк); *Схилилася* [дівчинка] *над ліжком — і затремтіли від плачу худенькі плечка* (В. Багірова); *Мені зробилося байдуже, і я забув про маленьку китаянку з гострими плечками, вишневими очима* (О. Ульяненко).

ПЛЕЧОВИ́Й, á, é. Прикм. до **плече́.** *Коли сонце почало припікати, він скинув із себе френч, скинув штани, зостався в самих трусах, підставивши сонцю ноги і свої плечові добре натреновані м'язи* (О. Гончар); *Вона* [куля] *вибила передній зуб і вийшла по м'якоті лиця біля вуха, друга перебила плечову кістку правої руки* (В. Рубан); *Основними типами українських сорочок були: тунікоподібна; з плечовими вставками; з суцільним рукавом; на кокетці* (з наук. літ.); // Який носять на плечах, через плече, за плечима. *На одному плечі носив* [гонтар] *сокиру й тесало, на другому тайстрину із заробленим хлібом. Легка плечова ноша, сердечна була важчою* (М. Дочинець); *Серед обрядових рушників на особливу увагу заслуговують вишивані сватальні (або плечові) рушники. Плечовими їх називають тому, що ними пов'язували через плече старостів на сватанні* (з наук. літ.); *При використанні протигаза необхідно відрегулювати за допомогою пряжки довжину плечового ременя так, щоб його край опинився на рівні талії* (з навч. літ.).

△ **Плечове́ сплéтення (сплетíння)** *див.* **сплéтення; Плечови́й пóяс** *див.* **пóяс; Плечови́й суглóб** *див.* **суглóб.**

ПЛЕЧОНÓГІ, гих, *мн.* Тип морських безхребетних тварин, зовні схожих на молюсків; брахіоподи. *У морських відкладеннях початку фанерозою (600 — 500 млн років тому) вже вдалося знайти представників відразу кількох сучасних типів тварин: губок, кишковопорожнинних, різноманітних кільчастих червів, плечоногих (ці морські тварини своєю черепашкою нагадують двостулкових молюсків), гігантських членистоногих трилобітів і навіть перших хордових* (з навч. літ.).

ПЛЕ́ШЕНЬ, шня, *ч.,* **ПЛЕШНЯ́,** í, *ж.* Те саме, що **плішня́.** *Про важливе значення рибальства в житті русинів свідчать численні знахідки риболовних знарядь та кісткові залишки риб. До індивідуальних знарядь рибальства того часу належать, зокрема, кам'яні грузила від сіток, плешня, острога, риболовні гачки, свинцеві грузила тощо* (з наук. літ.).

ПЛЕШНЯ́ *див.* **пле́шень.**

ПЛЕЯ́ДА, и, *ж.* 1. *книжн.* Група видатних діячів певної епохи, які пов'язані спільністю поглядів, завдань, напряму. *Перед внутрішнім зором хтось листає велику книгу... Дива мистецтва .. напливають одне на одне... Тиціан і Веласкес... Рембрандт і Ван-Дейк, і вся плеяда голландських майстрів, надзвичайні образи тиші й супокою, й могутньої сили землі, — краса і велич життя земного...* (І. Багряний); *Хоча він* [Святослав] *був першим Рюриковичем із чисто слов'янським іменем, проте за своїм характером, як зазначає М. Брайчевський, був найбільшим варягом з усієї плеяди київських князів цієї династії* (Р. Іванченко); *Наявність плеяди першорядних поетів і прозаїків не врятувала ні Грузію — від сповзання в національний безум, ні народи колишньої Югославії — від жахіття громадянської війни* (О. Забужко); *"Такі українські артисти, як Кропивницький, Заньковецька, Саксаганський, Садовський — блискуча плеяда майстрів української сцени, — ввійшли золотими літерами на скрижалі світового мистецтва", — писав К. Станіславський* (із журн.); // Група людей, явищ або предметів, об'єднаних за якою-небудь спільною ознакою. *Так куди ж іти? В чиновники? .. приєднати й власну особу до плеяди людей у мундирах* (Г. Хоткевич); *Хвильовий через свою чарівну індивідуальність і величезне знання російської і української літератури .. зібрав навколо себе цілу плеяду молодих прозаїків* (В. Сосюра); *Я десь чула, що кожна сніжинка має свою неповторну конфігурацію .. У це важко повірити. Вони для мене всі однакові, на одне обличчя, хіба що промайне щось, більше за сніжинку, якась плеяда, що збилася докупи під тиском води чи вітру* (І. Роздобудько); *Енергія Сонця рухає своєрідним колом плеяди хімічних елементів, які то об'єднуються в грона органічних молекул, то розсипаються знову в неорганічні речовини, виділяючи енергію для життя численних істот нашої планети* (з наук.-попул. літ.); *Саме уроки малюнка в гімназіях і вчительських семінаріях стали визначальними у виборі фаху цілої плеяди майбутніх професійних художників Закарпаття* (із журн.).

2. *тільки мн., астр. (з великої літери).* Розсіяне скупчення у сузір'ї Тельця, яке складається із семи зірок і назване на честь семи дочок Атланта і Плейони, яких боги перетворили в семизір'я. *Стародавні греки очікували появи Плеяд, щоб розпочати мандри морями* (з наук.-попул. літ.); *Близько 4000 років тому точка весняного рівнодення знаходилася в сузірї Тельця недалеко від зоряного скупчення Плеяди* (з навч. літ.); *Зорельот* [зореліт] *знаходився недалеко від орбіти Марса. Ніжне сяйво зоряного скупчення Плеяд тремтіло в передньому перископі* (О. Бердник); *А скільки вже проплавало гусей там, де втонув злощасний Одіссей! Над ним у небі світяться Плеяди. Над ним не плачуть німфи і наяди* (Л. Костенко).

ПЛИВ, у, *ч., діал.* Потік. *Час плив своїм пливом* (Марко Вовчок).

ПЛИВА́К, á, *ч., діал.* Плавець *(див.* **плаве́ць**[1]). *Повінь прийшла .. Дивимося із нашої дараби, а нашого Саїна вже нема. Коби хоть один був з нас пливак, а то нікому було й порятувати* [порятувати] (Марко Черемшина); *Вода в подібних печерах буває такою холодною, що людину, тільки-но вона опиниться в ній, хапають корчі: навіть найсильнішим пливакам не вибратись* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * У порівн. *Добігало вже сонце до гір, Величезне, червоне, І було мов герой і пливак, Що знесилений тоне* (І. Франко).

ПЛИ́ВА́ТИ, и́ваю, и́ваєш, *недок., діал.* Плавати. *Ой пливала кладочка під містком, Там давала Теклюня ручку двом* (з народної пісні); *Тепер гуси не літають, ні лебеді не пливають* (Сл. Б. Грінченка); *Крижини сунули та сунули .. В тій воді пливала солома й трісочки* (В. Винниченко); *Одне вікно було завішене чорним папером, а друге так закіптюжилося, що краєвид за ним пливав у сірому тумані* (Валерій Шевчук).

ПЛИВЕ́ЦЬ, вця́, *ч., діал.* Плавець *(див.* **плаве́ць**[1]). *Аж от звідкілясь із'явивсь човник, а в човникові сидів парубчак .. Жартухи заздалегідь змовилися перепинити пливця* (А. Кримський); * У порівн. *Раптом впав візник-погонич навзнак на кам'яну підлогу церковну, відбивається від неї руками й ногами, як пливець, що заливають його розбурхані хвилі* (Н. Королева).

ПЛИВКИ́Й, á, é, *рідко.* 1. Здатний плавитися, топитися; плавкий. *Пливкі сніжинки кружляли у світлі вуличних ліхтарів, перетворювали місто на казкове* (Г. Вдовиченко); *Розжарена лісовою пожежею земля пролила на поверхню з плитких своїх жил пливку від жару породу* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. *перен.* Позбавлений чітких обрисів, переходів і т. ін.; розпливчастий. *Повітряна тінь перед ним стає, тінь чоловіка, Стать безтілесна, пливка, темнувата, подібна до клуба Диму* (М. Костомаров); *— То просто Будда сміється на небесах... — відказав я, роздивляючись пливкий і невиразний диск сонця, що спроквола осідав у океан* (М. Кідрук).

3. *розм.* Швидкий, стрімкий. *Пісок, пливкий, як і вода, заповнює кожну шпарину в суднах, і одні з них загрузають у відмілині по горішні палуби, інші — по труби* (М. Білкун).

ПЛИВТИ́ *див.* **плисти́.**

ПЛИВУ́Н, á, *ч.* Насичений водою ґрунт (перев. пісок, суглинок), який під дією механічних чинників здатний розріджуватися, розпливатися та переміщатися. *В скелястих ґрунтах досить буде сталевої сорочки завтовшки в один сантиметр. В найгірших ґрунтах, де глина, піски, пливуни, підземні води, це буде труба із стінками в три — три з половиною метри* (М. Трублаїні); *Властивості пливунів сильно залежать від властивостей навколишнього середовища, бо на них впливає зміна концентрації водневих іонів та їх поглинання* (з наук.-попул. літ.); *Штучне осушення водонасичених порід є одним з основних методів боротьби із пливуном* (з навч. літ.).

ПЛИВУ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пливу́н.** *У деяких регіонах чищення криниць може бути небезпечним через пливунні піски, які швидко засмоктують людину* (з газ.).

ПЛИВУНО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пливу́н.** *Скавулітиме десь у переярку лисиця біля своєї нори, пахнутимуть глеєм пливунові води, що крадькома від царства вод підземних тікають у Дніпро* (Григір Тютюнник).

ПЛИВУ́ЧИЙ, а, е. 1. Який пливе, плаває. *Пароплав уже відпливає. Ясна, освітлена електрикою, пливуча споруда видається на пустельних сварозьких берегах осяяним громаддям, пливучою фортецею міської культури* (Б. Антоненко-Давидович); *Це була інша вода, .. підступна, рвуча стихія, що, з клекотом несучись, змітає все: ломле* [ломить] *мости, перекидає автобуси, котить цистерни, зупиняє експреси, змиває житла, з гуркотом жене в своїх вировищах дрюччя, худобу, крики людські жене серед бивнів пливучого бурелому...* (О. Гончар); *Немає сонця — І десь воно, проте, живе і світить: За хмарами пливучими, за снігом* (М. Рильський).

2. Який легко розмивається, розріджується (про ґрунт). *Марсалія застогнала: їй здалося, що пісок уже підступає під горло, пекучий, пливучий, і на сто миль довкіл — ані соломинки, щоб учепитися...* (Г. Тарасюк).

3. *перен., рідко.* Те саме, що **пла́вний.** *Гучна, важка, пливуча, полилася вона* [пісня], *як вода, понеслася над усіма головами* (Панас Мирний).

ПЛИВУ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Властивість за знач. **пливу́чий** 2, 3. *Через пливучість ґрунтів у західних областях дуже важко втримати дороги в нормальному стані* (з газ.); *Фотограф зумів зафіксувати швидкість і одночасну пливучість рухів сноубордистів, передавши весь драйв цього різновиду спорту* (із журн.).

ПЛИГ[1], у, *ч.* 1. *діал.* Стрибок. —*Дійсно, ти перемогла!* — *сказав Владко, нахиляючись над воду, де в шалених плигах кидавсь по поверхні клень* (І. Франко); *Якийсь юнак .. вихопився з темряви і в могутньому плигові перелетів через багаття* (Любко Дереш).

2. *у знач. присл.* **пли́гом,** *розм.* Стрибком, плигаючи, підстрибом. *Дика коза біжить плигом* (Сл. Б. Грінченка); *Роздивившись на всі боки, вичекавши, поки промчать автомашини, плигом перетинали* [дівчата] *шалену вулицю-трасу* (Б. Харчук).

◊ **Збива́ти / зби́ти з пантели́ку** *(діал.* **з пли́гу)** *див.* **збива́ти.**

ПЛИГ[2], *розм.* Уживається як присудок за знач. **плига́ти** 1 і **плигну́ти.** *А зайці-розбійники з лісу плиг та плиг!* (Н. Забіла); *Хвіст трубою, спритні ніжки — Плиг із гілки на сучок! — Носить білочка горішки В золотий свій сундучок* (Г. Бойко); *Розігнався я з берега, побіг по човні та плиг в воду з самісінького носа човна на глибиню* [глибину] (І. Нечуй-Левицький).

ПЛИГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плига́ти.** *Завдяки плиганню кенгуру набирає високу швидкість і може долати близько дванадцяти метрів одним стрибком* (з навч. літ.).

ПЛИГА́ТИ, áю, áєш, *недок.* 1. Робити стрибок, стрибки; стрибати. *Олесь розстебнувся й кинув пальто на сніг .. Хотілось потягнутись добре, випростатись, плигати, бігти, щоб не змерзнути* (В. Підмогильний); *Тарас на своєму балконі займався фізкультурою. Він робив глибокі вдихи й видихи, вигинався ластівкою, боксував з невидимим супротивником, присідав, махав руками і, нарешті, заходився плигати* (М. Трублаїні); *Всі троє почали плигати й тупати ногами. Дівчата боязко глипали на змію й старалися триматися подалі* (Л. Кононович); // Стрибком, стрибками переміщатися, пересуватися і т. ін. куди-небудь. *Жаби годі вже мовчать, Плигають сміло і кричать* (Л. Глібов); *Над чистою жерельною* [джерельною] *водою ручаїв співали птахи в густій трощі і плигали дикі качки* (О. Назарук); *З радісним гавканням плигав Волохан навколо нерухомого Тико* (М. Трублаїні); *По стінах — жуки волохаті, плигає котик за ними* (Ю. Яновський); // Стрибаючи, опинятися на другому боці чого-небудь. *Я побігав по кімнаті, бо не люблю сидіти, і почав плигати через стільці* (Ю. Яновський); *Колька мусів плигати через калюжі і бігти захекавшись чужими дворами та городами* (І. Багряний); // Стрибком кидатися вниз. *Я роздівся* [роздягнувся], *пішов на місток і спинився: не знаю, звідки краще плигати* (О. Ковінька); *Старий підгнилий міст не витримав величезної ваги .. Люди плигали у річку і вплав намагалися досягти того берега* (В. Малик); // Танцювати, роблячи стрибки, підскакуючи. *Він плига під звуки сарабанди* (М. Рильський); *— А ось так, — вискакував поперед нашої ватаги Вітько і починав плигати на одній нозі, приспівуючи: — Батько в созі, мати в созі...* (А. Михайленко); // Швидко текти (про струмок, річку і т. ін.). *Каламутна вода плигала на камінні, на глибших місцях вирувала* (О. Десняк); *Річки плигають по камінню* (Ю. Збанацький); *Стиснений кашицями, Черемош сердито бився, клекотів, гнався вперед, на просторінь, а вирвавшись з мертвих обіймів, радо плигав по камінню, крутивсь у ковбанях, плюскотів на мілкоті* (М. Олійник); // Раз у раз пересуватися з місця на місце (про відблиски, світло, тінь і т. ін.). *Веселе полум'я жваво стрибало по соломі, .. плигало по стіні золотим зайчиком* (М. Коцюбинський); *Малюк боявся спати в темряві, а може, йому подобалися величезні тіні від миготливого каганця, що плигали на стінах і стелі* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); // *перен.* Раз у раз з'являтися і зникати в уяві, думках (про спогади, óбрази і т. ін.). *Картини мінялися, плигали з неймовірною швидкістю: то ввижалося спотворене болем, бліде обличчя німця, .. то плигають перед ним вибалушені очі бійця* (Григорій Тютюнник).

2. Ударяючись об що-небудь, відскакувати, підскакувати. *Під човном клекотіло, кипіло, шумувало, а він підскакував і плигав* (М. Коцюбинський); *Зашелестіла* [коса] *ядовито-металевим дзенькотом у росяній пашні й почала плигати з боку на бік* (С. Добровольський); *Плигає жвавий молоток, зубата тьохка пилка, той змайстрував собі свисток, той уструтнув сопілку...* (М. Рудь); // Розхитуючись, різко рухатися, коливатися. *На широкому полі іподрому, то плигаючи, то несучись над самісінькою землею, деркотіло щось незграбне й біле, схоже на величезного жука* (Б. Антоненко-Давидович); *Коралове намисто з побрязкуванням плигає на грудях* (Григорій Тютюнник); *Почалось плоскогір'я. Джип набирав розгону й зухвало плигав на баюрах* (І. Білик).

◊ **(1) Плига́ти у ві́чі** — не стримуючись, говорити кому-небудь грубі, дошкульні слова. *Не зовсім дарма нападалася* [свекруха] *на Оксану, бо та таки мало що в хазяйстві уміла, та тільки чого ж вона так і кипіла, так і плигала в вічі, так страшно лаялась замість того, щоб показати або розказати* (Грицько Григоренко).

ПЛИГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **плига́ти.** *З хащів вискочила молода дика кізочка, помилувалася сонцем і плигнула знову у зелені кущі* (Ю. Мокрієв); *Він миттю плигнув з печі на піл* (Панас Мирний); *Першим плигнув через вогонь тонкостанний білявочубий Ясен. Розігнався — і сягонув прямо крізь полум'я* (В. Малик); *Не встиг хлопець його смикнути за гриву, як він метнувся, плигнув через низьку огорожу* (К. Гриб); *Мало я з вікна не плигнув, Щоб її поцілувати!* (Леся Українка); *Стіл аж йойкнув під кулаком Гнатовим, миска плигнула по столі* (М. Коцюбинський).

ПЛИГОНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Підсил. до **плигну́ти.** *Вовк як плигоне та в просо* (з казки); *Прибігаю. Нене моя! Собацюга як плигоне, як повалить мене лапами* (О. Ковінька); *В останню мить лопнув терпець: сливе без розгону Віктор плигонув через східці... й збив з ніг жінку* (Олекса Ізарський); *Сталося щось несподіване: Бен плигонув через кущ, збив із ніг Женю* (В. Близнець).

ПЛИГУ́Н, а́, *ч., розм.* Те саме, що **стрибу́н.** *Олов'яні солдатики галасували в своїй коробці, бо їм теж хотілося взяти участь в іграх, але вони не могли зсунути кришки. Горіховий плигун перекидався, а грифель витанцьовував на дощці* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПЛИН, у, *ч.* 1. Дія за знач. **пли́нути** 1, 3–5. *Не хочу сну і супокою, Хай буде біг, і плин, і лет* (С. Крижанівський); *Заворушаться очерети, затремтить річка, відчуваючи у своєму лоні лоскітливий плин риби* (В. Шкляр); *Навіть сонце спинило поважний плин — шубовснуло в Почайну, дослухається до гуків і шумів весни* (Р. Іванченко); *Від хвилювання, плину хмар і хвиль, полиску води й далини дівчина майже не могла вже розрізняти, що рухається: вона, корабель чи човен* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Я віддаюсь плину несталих думок, я поринаю в потік випадкових вражень* (В. Домонтович); *Образ в повісті і романі .. росте поступово, і в плині довгої розповіді є стільки засобів для його руху, розвитку й зростання!* (Ю. Смолич); *Плину часу не відчувалося, довкола стояв суцільний туман* (А. Кокотюха).

2. Маса, значна кількість якої-небудь рідини. *У шибку .. — Краплина неквaплива, А потім шум, А потім плин, А потім буйна злива* (П. Воронько); // Маса води, потік, що рухається в якому-небудь напрямку. *Чавунні труби метрових діаметрів стояли вряд, всмоктували забарвлений льосовим* [лесовим] *мулом бурхливий плин води* (Іван Ле); *Хвиля грала, неслася далі й далі, а вона стояла на березі і безнадійно дивилася на нестримний плин* (М. Ю. Тарновський); *Обліплене темно-зеленими водоростями дно було слизьке .. Густий, з крицевим відблиском, плин води морозить душу; ноги наче обм'якли і дрижать у колінах* (К. Гриб); *— Дніпро... Друзі, як вам передати красу його? .. Спокійний плин, широчінь, білосніжні, жовті, блідо-жовтаві піски, чарівні луки, покриті травами й квітами* (О. Бердник).

3. *перен.* Маса, велика кількість кого-, чого-небудь. *Та що це, що? .. Вже колії трамвая з обох боків, людей безмежний плин і вибухи... Хрещатик оживає...* (В. Сосюра); *Худоба невпинним плином виповнила шлях* (Н. Рибак); // Безперервний рух маси, великої кількості кого-, чого-небудь. *Вона .. подивилася на швидкий плин трамваїв, автомашин* (М. Чабанівський).

4. *діал.* Рідина. *Показалася ропа, себто рідкий чорний плин з нафтовим запахом* (І. Франко); *Неля взяла келишок .. і жадібно випила його. Хотіла запити чим-небудь той густий щипливий плин* (Ірина Вільде); *Роман відвертається від шафи, в руці пляшка, повна золотистого плину* (О. Лисяк).

З бі́гом (з пли́ном) ча́су *див.* **біг**[1].

ПЛИ́ННИЙ, а, е. 1. Здатний плинути, плисти; рідкий. *Між огнищами .. снувалися незліченні ріки і потоки плинної смоли* (І. Франко); *Багато .. несподіванок приховує в собі розтоплена, плинна сталь, а особливо, коли сто п'ятдесят тонн її вилито в таку складну узорчасту, багатогранну форму* (В. Собко); *Батькове скло стає плинним чи не при трьохстах градусах* (М. Дашкієв).

2. *перен.* Який плавно рухається, переміщається. *Він глянув — і побачив сліпучо-золотаву квітку. Її мерехтливі плинні пелюстки грали, ніби веселка, невпинно розквітали, зникали і знову народжувалися* (О. Бердник); *Я згадав про цятку, з якою мені належить виправлятися. Задер голову і плинним поглядом обмацав стелю, вхопився за першу пляму, прикипів до неї очима* (М. Дочинець).

3. *перен.* Який відзначається несталістю, нестійкістю; мінливий, непостійний. *Взагалі консьєржі у нашому домі — це епопея окрема .. Це контингент плинний, за рік їх змінилося чоловік з десять* (Л. Костенко); *— У степу все мінливе і плинне, окрім старих могил* (В. Єшкілєв).

4. *перен.* Плавний, рівний (про звуки, мову і т. ін.). *Гарна мова, майже чисто українська, плинна розповідь, живість образів, ясне групування подробиць, яке засвідчує белетристичну фантазію* (І. Франко); *Крізь рожеві марення Вагилевич чув усе, що говорив Сухоровський; його мова була плинна й тиха* (Р. Іваничук).

ПЛИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пли́нний** 1–3. *Тріщина не виходить на поверхню, а проростає всередину зразка унаслідок пластичних стяжок на поверхні, де матеріал деформований вище за границю плинності* (з наук. літ.); *Бог може творити минуле й майбутнє, що вкупі створює ілюзію плинності часу і протяжності простору* (В. Кожелянко); *Хмари пришвидшуються. Він відчуває плинність усього довкола себе* (Любко Дереш); *Компанія пішла на ці витрати, і прибутки набагато перевершили їх: зменшилася плинність робочої сили, бо, покинувши роботу в копальні, робітник мав негайно звільнити квартиру* (І. Росоховатський); *Філософська антропологія зосереджена на інваріантних, стійких природних, соціокультурних та особистісних якостях людини у їхній суспільно-історичній та культурній плинності* (з наук.-попул. літ.).

ПЛИ́НУТИ *див.* **плисти́.**

ПЛИС, у, *ч.* Груба бавовняна ворсиста тканина; бавовняний оксамит. *Дами й пани сиділи попід стінами на довгих лавках, оббитих малиновим плисом* (І. Нечуй-Левицький); *Христя ввижається — стоїть з іконами на воротях; на ній сяє жовтогарячий корсет, плисом чорним облямований* (Г. Косинка); *Одяг на ньому коштовний .. Сап'янові чоботи, розстебнутий кунтуш з вилинялим коміром червоного плису* (Іван Ле).

ПЛИ́СКА, и, *ж.* Невеликий перелітний птах родини плискових, який має рухливий довгий хвіст і живе біля водойм; трясогузка. *В ятір залізла жовта плиска — легка, грайлива і весела пташка* (О. Копиленко); *На чорній, неначе обсмаленій, купині тінькала плиска, трусила обведеним білою крайкою хвостом, поглядала на нього зизим оком* (Ю. Мушкетик); *Коло потоку на камені парадилася* [парадувала] *біла плиска з довгим чорним хвостом, яким вона тріскала по плесу, як праником. За се й називають її трясогузкою* (М. Дочинець).

ПЛИСКА́ТИЙ *див.* **плеска́тий.**

ПЛИСКА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **плиска́тий;** плескатість. *Плискатість бісквітного коржа є основною ознакою правильних пропорцій та технології його приготування* (з навч. літ.).

ПЛИСКО́ВАТИЙ *див.* **плеско́ватий.**

ПЛИ́СКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пли́ска.** *Плисковий хвіст довгий, вузький, прямо обрізаний, два його середніх пера дещо довші за крайні бічні* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **пли́скові,** вих, *мн.* Родина невеликих за розміром співучих птахів ряду горобцеподібних. *Плискові належать до комахоїдних птахів, які живляться на землі, переважно мухами та жуками* (з навч. літ.).

ПЛИСКО́М, *присл.* 1. Плоским, широким боком донизу; плазом. *Велетенська плита зависла над широкою тарілкою забетонованого майданчика, .. а потім плиском гухнула на вивідок робітників у помаранчевих шоломах, що вже кинулись урізнобіч* (О. Ульяненко); *Я не виносив весел плиском, бо ми йшли за вітром* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *у сполуч. зі сл.* у п а с т и, л я г т и *і т. ін.* Розпластавшись (на спині або на животі). *Рябіють селянські миршаві корівки, такі завбільшки, як телята або годовані йоркширські кабанюги, що лежать попід возами в холодку плиском на череві* (І. Нечуй-Левицький); *Кіт не утримався на рівному дахові і сторчголов беркицьнувся додолу .. Лежить плиском і хвостом не ворушить* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПЛИСКУВА́ТИЙ *див.* **плескува́тий.**

ПЛИСКУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **плискува́тий;** плескуватість. *Плискуватість бульб та яскраве їх забарвлення є характерними ознаками картоплі, найбільш придатної для смаження* (з навч. літ.).

ПЛИ́СОВИЙ, а, е. Прикм. до **плис.** *Цілісінький день було розкладає* [Марта] *тії клаптики — .. вовняні, плисові, атласні* (Грицько Григоренко); // Зробл., пошитий з плису. *Мені ввижається бородатий Тришка в червоній сорочці та чорній плисовій безрукавці* (Панас Мирний); *Оленка до Кочури збираться давай. Внесла з комірки плаття голубе, празникове, керсет плисовий* (А. Тесленко); *Сцена обласного театру не рівня клубній сцені села .. Все на ній солідно і врочисто, від килима на східцях до важких плисових завіс* (М. Циба); *Пилом просякнутий був і пишний старшинський кармазин, з-під якого визирала зелена плисова сорочка* (Д. Білий); // Який чимось нагадує плис, схожий на нього. *Вона була легка, як ластівка, вродлива якоюсь дивною вродою — довгеньке личко, плисові брівки, сині, неначе весняна вода, очі-сливки* (Ю. Мушкетик).

ПЛИСТИ́, ПЛИВТИ́, иву́, иве́ш, **ПЛИ́НУТИ,** ну, неш, *недок.* 1. Пересуватися у воді або по воді в якомусь напрямку за допомогою певних рухів тіла, спеціальних органів чи знарядь. *Механічно сповз* [хазяїн] *із сідла й поплив біля морди Сірого, тримаючись за гриву й допомагаючи рукою плисти* (Ю. Яновський); *За палубою пливуть назустріч моторові човни, самоходна* [самохідна] *баржа, промчав глісер, від річкового вокзалу, стрепенувшись, відокремилася ракета* (Б. Антоненко-Давидович); *Вже не рибки пливли у воді, а вербові листочки* (Григорій Тютюнник); *Пливемо до берега наввипередки, але Тюля несподівано хапає мою голову і штовхає під воду* (А. Дністровий); * У порівн. *І дівчина, обсипана квітками, Іде, немов пливе лебедонька в воді* (М. Рильський); // Рухатися, нестися за течією води (про предмети). *Я не раз бачила, як галузка, відірвана від дерева, плине по воді, доки не попаде в крутіж* (І. Франко); *Де-не-де щось чорне швидко пливло по воді* (Б. Грінченко); *По річці к дівці Квіточка плине* (М. Костомаров); *Весло впало в воду й пливло із човном* (Ю. Смолич); *По воді плив тільки якийсь невеликий темний сучок, із котрого дрібненькими бульбашками виступало повітря* (В. Близнець).

2. *тільки* **пливти́, плисти́.** Пересуватися по воді на човні, судні і т. ін.; бути в плаванні. *Пливуть козаки і день, і два, і тиждень...* (А. Кащенко); — *Звичайно ми сходились вранці, брали човен і плили* [пливли] *в море* (М. Коцюбинський); *Я збиралась у дальню дорогу, Щоб морями чужими плисти* (А. Турчинська); *Марко вирішив найнятися матросом на корабель, який плив до Вест-Індії* (В. Лис); *Вздовж американського узбережжя вони сподівалися плисти під попутним береговим вітром, а це була б доволі приємна морська прогулянка* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *перен.* Плавно летіти, нестися в повітрі (про птахів або про літальні апарати). *Шульпіка угорі Тихо плинув* (Я. Щоголів); *В небі .. довгими ключами пливли журавлі з журавлицями* (О. Довженко); *Високо .. пливли на захід в супроводі жвавих "яструбків" важкі бомбардувальники* (О. Гончар); *З веселим криком плинуло на північ птаство, й душа його зривалася услід йому* (Василь Шевчук); *Її* [пісні] *би степу, де срібними хвилями тече ковила, де вітер заплітає коням гриви, там злетіти у височінь, де пливе на теплих потоках вітру могутній орел* (Ю. Мушкетик); // Повільно, плавно пересуватися по небозводу (про сонце, місяць і т. ін.). *Непримітно час минав, непримітно сонце пливло до спокою* (Панас Мирний); *Багряний місяць над полями пливе між хмарами* (В. Сосюра); *Зіроньки сяють, місяць пливе в небі, сади цвітуть* (О. Бердник); // Переміщуватися в повітрі під дією вітру. *За сонцем хмаронька пливе* (Т. Шевченко); *Понад полем синій дим пливе...* (П. Тичина); *Над рудим пожухлим степом пливло по вітру легке й прозоре "бабине літо"* (З. Тулуб); *Великі, легкі пухнасті хмари повільно пливли по яскраво-голубому небу* (М. Дашкієв); // Легко поширюватися, розноситися в усі боки (про звуки, запахи, прохолоду і т. ін.). *З старої вілли на весь гай Плив голос панни Ванди* (І. Франко); *Коли надворі тихо, коли пече сонце, а від очеретів і осоки плине невимовний аромат, тоді вода лежить, як тьмяне срібло, спокійна, тепла, привітна* (І. Багмут); *З ріки плинув живлющий струмінь прохолоди, з лісу — чистий і гіркий запах хвої* (Я. Гримайло).

4. *перен.* Плавно рухатися, переміщатися в певному напрямку; йти плавною ходою. *Не йде* [Андрій] *уже, а плине* (Д. Білоус); *Машина пливла у високій траві між двома масивами пальмового лісу* (І. Білик); * У порівн. *Галочку і тут знати: не біжить, а, мов рибонька, прудко пливе і рученятами не мота, а тільки вихиляється* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Іти, рухатися безперервним потоком, масою. *Мішана юрба пливла до церкви з трьох боків* (І. Микитенко); *Народ плив і плив, сірий від кіптяви, зірваний з місця і, здавалося, цим людським потокам не кінчитись ніколи!* (О. Гончар); *Натовп пливе до базару, вливаючись з бічних вулиць і завулків на головну вулицю* (В. Чемерис); // Плавно пересуватися в танці. *Рожеві панни й кавалери у хвилях музики пливуть...* (В. Сосюра); *Дівчата пливуть у танку, і все так гарно, мов у казкових палацах заморської жар-птиці...* (К. Гриб); // Іти, проходити перед очима того, хто їде в поїзді, автобусі і т. ін. (про нерухомі предмети). *Біжить поїзд. Назустріч йому ось поле пливе* (А. Тесленко); *За вікном інша природа — розлогі поля, що тягнуться до тремтливих обріїв, ці рівнини навівають смуток і ледве помітно пливуть за вагонним вікном* (А. Дністровий); // Виникати, проходити в уяві, пам'яті одні за одними (про думки, спогади, о́брази і т. ін.). *Його думки пливли далі. Такі легкі, такі прозорі, мов весняне повітря* (М. Коцюбинський); *Мислі пливли от як ті білі хмарки в небі* (Г. Хоткевич); *Як гаряче плинуть з безвісної далі Притьмарених видив нечутні рої!* (Л. Первомайський); *І пливуть, мов листя, за водою Спогади-кораблики мої* (Л. Дмитерко); // Обертатися, крутитися перед очима (про відчуття при запамороченні, у напівпритомному стані). *Все пливло і гойдалося перед стомленими очима Миколи Петровича* (В. Владко).

5. Переміщати свої води в певному напрямі (про річку, струмок і т. ін.). *Одійшли* [дівчата] *дальше од кручі, де вода ще не дійшла до каміння і пливе тиха да чиста* (П. Куліш); *Там Рось тихо плине зеленою водою між високими кам'яними стінами* (І. Нечуй-Левицький); *Широко слалася долина з болотами й луками, тихо плинула чиста вода спокійної річечки* (Ю. Мушкетик); // Литися струменем, потоком у певному напрямку (про сльози, піт і т. ін.). *Давала* [Марічка] *волю своєму жалеві давити їй горло, сльозам — плисти-виливатися* (А. Крушельницький); // *перен.* Поволі, поступово розходитися, розтікатися (про відчуття млості, розслаблення і т. ін.). *По його тілу пливло терпке і млосне розслаблення* (В. Кучер); *У тілі пливла млість, але свідомість була ясна, серце вспокоїлося* (О. Бердник); // *перен.* Розмірено, плавно звучати. *Старий Семен говорив довго; його мова чимдальш пливла вільніше та скоріше, як вода на лотоках* (М. Коцюбинський); *Просто й немудро пливла промова — повість жіночого життя* (В. Еллан-Блакитний); *Над ставком розлягалися, пливли пісні, то радісно-бадьорі, то сумно-тужливі, й перетиналися здоровим, безтурботним парубоцьким реготом, ухиканням, дівочим голосним вереском* (С. Добровольський); *Слова батьківські рівні, оповідь спокійна, плине, наче давня легенда* (В. Кучер); *Й тиха, й пестлива мова ледь чутно пливе посутенілою кімнатою із завішаними вікнами* (М. Матіос); // Проходити, минати (про час). *Як-то тяжко Тії дні минають. А літа пливуть меж ними, Пливуть собі стиха* (Т. Шевченко); *Я ж і зроду не надіялася, що моє життя буде вічно поміж квітками плинути* (Леся Українка); *— Так, Дніпро тече, і життя плине, плине* (С. Скляренко); *Години пливли за годинами, пісні й жарти чергувались, в пляшках показалось дно* (О. Лисяк); // *перен., рідко.* Бути наслідком чого-небудь. *— Вся та гарна дбайливість* [про звірів] *пливе у нього не з доброго серця, не з почуття справедливості і любові, а з брудного самолюбства* (І. Франко); *Не бійся смутку, що пливе З великої любові* (М. Рильський).

6. *тільки* **плисти́, пливти́.** Утрачаючи твердість від тепла, вологи, розтікатися, розпливатися. *П'яний Сметана необережно поставив ліхтар на колоду. Свічка вивалилась, і віск з неї плив по дереву* (Ю. Логвин).

Як (мов, нібú *і т. ін.)* **плав пливé** *див.* **плав.**

◊ **Копíйка в кишéню пливé** *див.* **копійка; (1) Плáвом пливти́ (плисти́, ли́нути** *і т. ін.)* **/ попливти́ (поплисти́, поли́нути** *і т. ін.):* а) рухатися безперервним потоком (про людей). *Санітарні валки, господарчі відділи, боєпостачання, машини Червоного Хреста, підводи з раненими... Вони збилися під лісом, наповнили увесь ліс і все навколо і ще йшли й ішли, плавом пливли...* (І. Багряний); *Пізньої осені та з першими сніговіями з Харкова на Полтавщину плавом попливли голодуючі* (О. Гончар); *Все більшало людей на вулицях. Плавом пливла колона. Вона все зростала* (Ю. Збанацький); б) прибувати у великій кількості кудись або відбувати звідкись. [Я к и м:] *Народ так плавом і пливе до Хмельницького* (Б. Грінченко); *Плавом поплив людський натовп з шкільного подвір'я* (Ю. Збанацький); в) безперервно збільшуватися, надходячи у великій кількості. *Багатство садів, безмежного поля, лісів плавом пливло до княжих .. сусіків* (С. Скляренко); *Є такі ковалі, до яких люди пливуть плавом, вони одсилають їх до інших майстрів* (Ю. Мушкетик); **(2) Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́** *і т. ін.)* **/ припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́** *і т. ін.)* **до рук (у рýки),** *перев. зі сл.* с а м, с а м а, с а м о — легко, без труднощів діставатися кому-небудь. *На лови він їздив удень і вночі, риба йому йшла до рук, як приворожена* (Ю. Яновський); *Матеріал для стінгазети сам плив до рук* (О. Гуреїв); *Він таки ж господар, і гріх йому .. не брати того добра, що само в руки пливе* (Григорій Тютюнник); *В неї була звичка — прибирати до рук те, що саме до них проситься* (Л. Денисенко); *Він, помовчавши, спитав, чи не зустрічала того чолов'ягу із запорозькою люлькою. Тож, відповідаючи на запитання, підкреслила* [Флора], *що він має цими днями зайти до них. — Я ж казав, що люлька таки припливе до моїх рук* (Г. Коцюба); **(3) Пливти́ (плисти́, іти́** *і т. ін.)* **/ попливти́ (поплисти́, піти́** *і т. ін.)* **за течíєю (куди́ водá несé)** — пасивно підкорятися обставинам, нічого не роблячи, щоб змінити їх; не протидіяти. *— Ні порадою, ні силою не переможеш нашого товариства. Лучче пливи куди вода несе* (П. Куліш); *Сидір Сидорович тим часом уже втягнувся* [у крадіжку], *зав'язав сумнівні знайомства, заплутався .. і поплив за течією* (В. Козаченко); **(4) Пливти́ (плисти́, іти́** *і т. ін.)* **/ попливти́ (поплисти́, піти́** *і т. ін.)* **прóти течії́ (прóти води́)** — діяти всупереч усталеним поглядам, зразкам і традиціям. *Антонович знаходив у собі, коли треба було, силу і волю йти проти води, умів бути твердим і непохитним* (С. Єфремов); *Час безжалісний. В його потоці гине все — ідеї, кохання, події, життя. Чи можна подолати цей невблаганний потік, чи можна попливти проти течії, повернутися в минуле, керувати часом?* (О. Бердник); *Щоб досягнути своєї мети, є одна важлива умова: перестати боятися самого себе. Раз і назавжди сприйняти себе як індивідуума й не піддаватися загальному психозу. Треба мати сили йти проти течії* (І. Роздобудько); *Я два роки після інституту ..* [працював] *чесно. Ну, якось заступився за одного... пішов проти течії. Й одразу — чотири анонімки* (Ю. Мушкетик); **Попливти́ / пливти́ із рук** *див.* **попливти́; Попливти́ / пливти́ у кишéню (до кишéні, у рýки** *і т. ін.) див.* **попливти́.**

ПЛИСЬ, *виг., у знач. присудка, розм.* Те саме, що **плюсь.** *Плись! Плись-плись-плись... Півчеревичок стріляв* [з рогатки] *раз по раз. Уміло пущені камінчики падали у воду біля самої верхівки берези* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Дув* [вітер], *дув, аж потом ввесь облився, Із моці вибився сердешний, набік плись* (Є. Гребінка).

ПЛИТА́, *и́, ж.* 1. Великий плоский (перев. прямокутний) з гладенькою поверхнею шматок каменю, металу і т. ін. *Ясько мав собі .. функцію — розтирати фарби на кам'яних плитах* (І. Франко); *Пластиною пробігло зелене світло сканера, і невидимий механізм підняв сталеву плиту* (В. Єшкілєв); // Такий шматок, оброблений для настилання тротуарів, площ, облицювання стін і т. ін. *Чи не піти до міста? Ще здалеку радо стрічаю рожеві плити міської площі* (М. Коцюбинський); *На березі Іст-рівера будинок, Мов обеліск з гранітних плит і скла* (Л. Дмитерко); *Ціле місто із заліза. Кроки дзвеніли на металевих плитах, покладених просто на ґрунт* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Надмогильний пам'ятник. *Почувши, що його престарезний батько вже вмер.., Дашкович звелів зробить залізну плиту на його могилу* (І. Нечуй-Левицький); *Поховали його на високій горі, .. поклавши на могилі важку чавунну плиту з написом* (В. Кучер); *Найближче до входу, оточена окремим ланцюгом, була розташована могила, на плиті якої імені не було* (Н. Сняданко).

2. Металева, звичайно чавунна, поверхня з конфорками, на яку ставиться посуд для готування страв на вогні. *Чоловік у білому попереднику* [фартуху] *й білій шапці на голові проворно вимішував щось у макітерці на пригашеній уже плиті* (Л. Яновська).

3. Низька прямокутна піч, накрита такою поверхнею. *Зараз на плиті кипить важезний казан, з-під кришки його сердито пухкає каша. Я підкидаю сухе бадилля, даю "пару в котлах"* (В. Близнець); *М'яке тихе світло ллється по кімнаті, у плиті потріскують дрова, шипить, стікаючи з каструлі, вода: мама вже готує мені сніданок* (А. Дімаров); *В плиті глухо тріщали дрова, а кухарка мішала в баняку кашу* (Г. Пагутяк); // Різновид сучасної побутової техніки, признач. для приготування їжі. *Біля плити пані Стася у вчорашньому халаті, з ложкою на довгому держачку в одній руці та рушником в іншій, не зводила очей з мідної джезви на газу* (Г. Вдовиченко); *Вона поставила каструлю з очищеною картоплею на плиту, зробила собі каву й знову вийшла на балкон* (С. Талан).

4. *геол.* Велика ділянка земної кори, утворена з найдавніших відкладів — метаморфічних сланців і магматичних порід. *Гімалаї є результатом зіткнення Індійської та Євразійської плит* (з наук.-попул. літ.); *У тектонічних плитах наявні обидва типи оболонок — континентальні та субконтинентальні* (з навч. літ.).

(1) Га́зова плита́ — нагрівальний прилад (перев. для приготування їжі) у формі невеликого металевого стола з двома або більше пальниками, в яких згоряє газ. *Біля газової плити стояв мішок з картоплею; в старій шафі з навстіж одчиненими дверцятами виднілись торбинки* (Є. Гуцало); *На газовій плиті щось булькало у великій каструлі* (І. Роздобудько); **(2) Електри́чна плита́** — електричний нагрівальний прилад, на який ставлять посуд для готування їжі. *На електричній плиті шкварчало дві сковороди, булькотів кофейник, а я, як диригент опери, завзято орудував дерев'яною мішалкою* (У. Самчук).

ПЛИ́ТКА, и, *ж.* 1. Зменш. до **плита́** 1. *Краєм саду йшла викладена камінними плитками доріжка* (Ірина Вільде); *Ранкове сонячне проміння проривалося крізь вузькі шибки високих вікон і пустотливими зайчиками скакало по барвистих глазурованих плитках, якими було облицьовано стіни хоромини* (В. Малик); *Її стіни та підлога були облицьовані квадратними мармуровими плитками, щільно підігнаними одна до одної* (О. Авраменко).

2. *розм.* Те саме, що **плита́** 3. — *Хоч би можна було тут, у своїй хаті, таку-сяку пічечку чи плитку поставити, щоб самій їжу готувати* (Д. Бузько); *Починають дід і Улянка топити плитку, що прироблена до печі. Березові дрова тріскотять дрібно, як пістони* (О. Донченко); *На чавунній плитці кипить мідний чайник* (В. Кучер).

3. Невеликий плоский (перев. прямокутний) шматок чогонебудь. *Шевченко розклав на постелі малярське приладдя і, як дитина милується своїми іграшками, милувався плитками акварелі.., палітрою, альбомами та сувоями ватману* (З. Тулуб); *Все це Ганна говорила, привітно усміхаючись і весь час одламуючи малесенькі шматочки від тоненької плитки шоколаду* (В. Собко); *Він бере з коробочки надломлену плитку пластиліну, розминає* (Ю. Мушкетик); *У літровій посудині гуде окріп, майстер відламує шматок від плитки чаю* (Є. Пашковський).

(1) Електри́чна пли́тка — електричний переносний прилад для приготування їжі. *Нагрівник можна зробити з електричної плитки, а от де візьмуть психофізики джерело ультракоротких радіохвиль?!* (М. Дашкієв); *Увімкнув* [батюшка] *електричну плитку й поставив на неї велику луджену миску з водою* (Григір Тютюнник); **(2) Тротуа́рна пли́тка** — матеріал для покриття тротуарів, вулиць, підходів до будівель і т. ін. *На відміну від асфальтового покриття, тротуарна плитка витримує великі перепади температур, не плавиться під дією сонячного проміння та не виділяє шкідливих для здоров'я речовин* (з навч. літ.); *Парк тепер не впізнати: алеї вимощені сучасною тротуарною плиткою, обабіч висадили дерева й кущі вічнозелених туї та самшиту* (з газ.).

△ **(3) Метла́ська пли́тка,** *спец.* — плитка з випаленої легкоплавкої глини, що використовується для настилання підлог і облицювання стін. *Грак мовчав, дивлячись на стелю, ніби тільки тепер помітив, що вона не вимощена метласькими плитками* (О. Чорногуз).

ПЛИТКИ́Й, á, é, *діал.* 1. Мілкий, неглибокий. *Життя текло, мов річка, плитка і намулиста* (І. Франко); *Ти не шукай плиткого броду, Над плесом не чекай зими!* (Д. Павличко).

2. *перен.* Поверховий. *Вони* [великі митці] *поборники високої правди, а не раби плиткої правдоподібності* (М. Рильський); *Попередні історіософські висновки Тичини полегшені традицією досить плиткого "українофільського" думання, в системі якого оптимізм легко провадить за собою песимізм* (В. Стус).

ПЛИ́ТКІСТЬ, кості *і* кости, *ж., діал.* Властивість за знач. **плитки́й** 2. *Молодий польський філолог Генріх Улашин .. вивів на чисту воду всю плиткість і суперечність Брікнерових язикових комбінацій, якими він звик сипати не тільки в працях чисто філологічних, але також, а не надто часто, в історико-літературних* (І. Франко).

ПЛИ́ТКО, *діал.* Присл. до **плитки́й.** *Тут було гирло річечки; розлившись нешироко і плитко, аж виднілa плинна голубінь каміння, губилася вона в зустрічній морській хвилі* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // *у знач. пред. Біля берега було плитко, ледь по кісточки, і вода швидко нагрівалася* (Н. Сняданко).

ПЛИТКОВИ́Й, á, é. Прикм. до **пли́тка** 1, 2. *В деяких аристократичних домах збереглися цікаві зразки голландського розмальованого плиткового отинькування* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Він став собі у куті коло великої плиткової груби* (І. Франко); // Зробл. у формі плиток (у 1 знач.). *У майонезну баночку відламала* [тітка] *шматочок плиткового чаю і линула туди окропу* (Є. Пашковський); // Признач. для виробництва плити (у 1 знач.). *Харківський плитковий завод є одним із найбільших підприємств, що спеціалізується на виготовленні плит, керамічних плиток для стін, підлоги, камінів тощо* (з газ.).

ПЛИТКОРІ́З, а, *ч.* Побутовий прилад (перев. електричний) для різання та розламування плитки (у 1 знач.). *Плиткоріз є особливим різновидом циркулярної пилки з алмазним ріжучим диском та системою подачі води до диска* (з наук.-техн. літ.).

ПЛИ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **плита́** 1, 4. *В асортименті магазину є стандартні деревоволокнисті та деревостружкові плитні матеріали* (з мови реклами); *Плитна стадія розвитку в межах Скіфської плити розпочалася з тріасового періоду* (з наук. літ.); // Який має форму плити (у 1 знач.). *Земляне угілля бува плитне і кулашне* [кулачне] (Сл. Б. Грінченка); // Зробл. з плит. *Плитний фундамент має вигляд монолітної плити під усім будинком, яка є суцільним або ребристим залізобетонним монолітом або складається з залізобетонних балок з щільним закладенням швів і подальшим монолітним покриттям* (з навч. літ.).

ПЛИТНЯ́К, ý, *ч.* Вапнякова або піщана порода, яка залягає плитами, легко ділиться на плити. *Спершу мені було навіть весело крутити колесо і хлюпати воду на плитняк дворища* (М. Дочинець); *Церковцю будували з дністровського червоного плитняку, купи якого, немов рани, криваво яріли серед кропиви й лопухів* (Р. Федорів).

ПЛИТНЯКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **плитня́к.** *Завдяки плитняковому каменю мешканці острова змогли облаштувати свої кам'яні житла столами, стільцями, ліжками* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. із плитняку. *Окрасою заміського будинку стане плитняковий камін, біля якого збиратиметься вся родина* (з мови реклами).

ПЛИТОВИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **плита́.** *Стовпчасті фундаменти можна переобладнувати в перехресно-стрічкові й плитові* (з наук. літ.); *Йому нагадався її голос — не поміж темряви, а понад зблисками плитового вогню: її сміх на дитячий гармидер, її ойкання, коли збіглий з баняка окріп пекне* [опече] *заголену руку* (Є. Пашковський); *Одним із об'єктів, що розробляють, є плитовий пласт, видобуток з якого проводили ще з допомогою колодязів на околицях с. Пасічна* (з наук.-попул. літ.); // Який має форму плити (у 1 знач.). *Великі бризки .. стрибали догори і наливали сажалки, обложені плитовим камінням* (О. Стороженко); *Перед замком розкопано невеликий плитовий могильник візантійського типу, що датується за знахідкою срібної бляшки-трійчатки з пуансоном другою половиною VII ст.* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **плитови́й,** во́го, *ч.;* **плитова́,** во́ї, *ж., гірн.* Людина, яка працює на відкочуванні й підкочуванні вагонеток біля майданчика, де їх завантажують та розвантажують. *Штрек од краю і до краю дзвонить сталлю, як в жнива... Тут вагончики стрічає чорнобрива плитова* (В. Сосюра); *Деякий час В. Стус працював плитовим на одній із шахт Донбасу* (з наук.-попул. літ.).

ПЛИТОПОДІ́БНИЙ, а, е, *геол.* Схожий на плиту (у 1, 2 знач.), подібний до неї. *Плитоподібна структура ґрунту характеризується частинками, які розвинуті переважно в горизонтальній площині та вкорочені у вертикальному напрямку* (з наук. літ.); *Азовське підняття належить до ізометричних плитоподібних ділянок земної кори* (з наук.-попул. літ.).

ПЛИТОПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., геол.* Властивість за знач. **плитоподібний.** *У східній околиці м. Ужгород спостерігається плитоподібність порід* (з наук. літ.).

ПЛИ́ТОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пли́тка** 3. *Дно покрите дрібними плиточками, оброслими м'яким, зеленим водоростом* [водоростями] (І. Франко); *На плечах виблискували .. довгасті плиточки — погони* (Л. Юхвід); *Попов ходив недовго, повернувся ж не тільки з пачкою галет, а й кількома плиточками шоколаду* (П. Загребельний); *Те здоровенне вікно складене із невеличких скляних плиточок. І кожна скляна плиточка — прозора, як вода* (Ю. Логвин); *— На, візьми цей камінець! Дівчинка взяла плиточку і приклала до долоні. Одразу ж перестало пекти* (Г. Пагутяк).

ПЛИ́ТТЯ, я, *с., діал.* Збірн. до **плита́** 1. *Входжу в подвір'я. Усе викладене плиттям* (Г. Хоткевич); *Він* [струмок] *вибігав з-під одної скелі і, пропетлявши з десяток кроків між плиттям, затікав під другу скелю* (Р. Андріяшик); *Тут столітні бур'яни розколювали плиття дороги, клубищами коріння виснажували землю* (Р. Федорів).

ПЛИ́ТЧАСТИЙ, а, е. Який залягає плитами, має форму, вигляд плит (у 1, 4 знач.). *Опоки — переважно міцні, щільні породи сірого кольору з плитчастою окремістю* (з наук. літ.); *В елювіальних горизонтах важчого гранулометричного складу з'являються риси плитчастої агрегації* (з наук.-попул. літ.).

ПЛИ́ТЯНИЙ, а, е. Зробл. з плит (у 1 знач.). *Обкладинка наче плитяна, цим книга одразу привертає увагу, а авторський стиль відчувається вже з назви твору* (із журн.).

ПЛІ, *виг., військ.* Команда стріляти (у російській та радянській арміях); вогонь (у 7 знач.). *Далеко позаду почулася команда. — Плі! Заторохтіли автомати* (О. Бердник); *— Плі! — скомандував Зеленко. Постріли, як раптовий удар батогом, прорізали шум лісу* (Ю. Хорунжий); *— Плі! — зірваним голосом скомандував офіцер, махнув шпагою, і каноніри приклали запали до гармат* (Д. Білий).

ПЛІВА́, и́, *ж.* Тонка шкірка, оболонка в тваринному або рослинному організмі. *Синюшно осінній ранок, .. імлава синь нагадує пліву на розпоротому животі, і нутрощі міста вивертаються перед тобою* (Є. Пашковський); *Для приготування печінкового паштету яловичу печінку потрібно відварити, попередньо очистивши від пліви, порізати на шматочки та збити блендером до однорідної маси* (з газ.).

ПЛІ́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **пліва́.** *Безумовно, це було яйце. Дивне, величезне, вкрите жовтуватою сухою плівкою, що скидалася на зморщену шкіру* (В. Владко); *Він .. вістрям гострого різницького ножа тягнув по худому вовчому животі. Тоді обережно розрізав плівку під шкурою, відтягуючи її, щоб не пошкодити хутро* (М. Малиновська); // Тонкий шар із особливої рідини, ліпідів і т. ін. на поверхні певних органів або їх частин. *Альвеоли ссавців покриті особливою ліпідною плівкою* (з наук.-попул. літ.); *Слізна плівка забезпечує живлення рогівки киснем, глюкозою, солями та мінеральними речовинами* (з навч. літ.).

2. Тонкий покрив, шар (льоду, пилу, жиру і т. ін.) на поверхні чого-небудь. *Щерба в мисці застигла, заволоклася зверху сірою плівкою...* (Панас Мирний); *Оврамова душа любила молочні плівки, і він здирав їх з гладишок у погребі і в коморі* (О. Довженко); *Озерце вкрилося тонкою крижаною плівкою* (Л. Смілянський); // Те, що застилає, заволікає собою. *В очах у неї* [Марії] *не ясно. Напливають плівки і закривають небо, дерева. Земля піднімається й опускається* (У. Самчук); *Над головою сяяла гігантська водяниста куля серед зірок. Земля. Було дивно і моторошно. Крізь туманну плівку хмар я розпізнавав обриси материків* (О. Бердник); *Чорні очі, на мить позбувшися масної плівки, обпекли монаха, впившись у саме серце* (Г. Колісник); *Над барханами, здіймаючи у повітря прозору плівку піску, перекочувався вітер* (М. Кідрук).

3. Легкий прозорий або напівпрозорий матеріал із синтетичної сировини, уживаний для захисних покриттів, замість скла і т. ін. *У пакеті знайшлося кілька великих бутербродів, загорнутих у прозору плівку, шмат сирокопченої ковбаси і плитка чорного шоколаду* (В. Єшкілєв); // Захисний шар, утворюваний унаслідок хімічного процесу. *Цирконій стійкий до високих температур, не взаємодіє з водою, на повітрі вкривається захисною плівкою діоксиду, не розчиняється в лугах, соляній та азотній кислотах* (з наук. літ.).

4. Прозора еластична стрічка із спеціального матеріалу, покрита світлочутливим шаром і вживана для фотографічних та кінематографічних знімків. — *Треба все зняти на плівку* (Ю. Яновський); *— Юрію, вчора ввечері чи вночі, перед грозою чи в грозу в нашу фізичну лабораторію проник злодій і викрав плівку фільму, який мав сьогодні демонструватися в школі* (В. Малик); *Хтось зателефонував на телебачення. Звідти приїхали оператори й почали записувати свято на плівку* (В. Багірова); // *розм.* Те саме, що **кінофі́льм.** *Праворуч — Нотр-Дам. І синерама, де в кіносеансах Паризьку плівку демонструють нам* (Л. Дмитерко).

5. Еластична целулоїдна стрічка, покрита чутливим до звукових коливань шаром і вживана для запису звуків. *Розповідь записувалась на плівку, щоб зостатися навік в архівах суду* (Ю. Яновський); *Автори документального фільму акцентували увагу аудиторії на історії створення картини, а також знайдених плівках з голосом М. Хвильового та його особистій справі* (з газ.).

ПЛІ́ВКОВИЙ, а, е. Прикм. до **плі́вка.** *Рентгенівське дослідження — метод діагностики монолітних і багатошарових плівкових структур* (з навч. літ.); // Зробл. з плівки (у 3 знач.). *Некіч розгорнув плівковий екран-демонстратор* (В. Єшкілєв); *"Зараз, я знаю, де лежить плівкова скатертина", — сказав батько, і вони хутко схилилися над шухлядою* (Л. Денисенко); *У результаті дослідження пошкоджених плівкових і бітумних покриттів, відібраних під час обстеження газопроводів та підземних резервуарів, виявлено бактерії різних груп* (з наук.-попул. літ.).

Плі́вковий фотоапара́т *див.* **фотоапара́т.**

△ **Плі́вкова вода́** *див.* **вода́.**

ПЛІВКОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення плівки (у 3 знач.). *Серед наноматеріалів особливе місце належить полімерам завдяки їхній здатності до плівкоутворення, симетричності розгалужень, близької до ідеальної монодисперсності, можливості контролю за природою й позицією функціональних груп* (з наук. літ.).

ПЛІВКОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який утворює плівку (у 3 знач.). *Основою лакофарбових сумішей є плівкоутворювальні речовини* (з навч. літ.); *Товщину оболонки капсульованих добрив регулюють кількістю плівкоутворювальної сполуки* (з наук. літ.).

ПЛІ́ВОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **плі́вка.** *З поверхні шкіри жаби час від часу цілими клаптями злущується білувата тонка плівочка, що складається з одного або двох шарів змертвілих клітин епітелію* (з навч. літ.); *Обручем я назвав платинову петлю. І вже у мене на очах крапелька почала витягуватись, і ще тоншою робитися, і вже з крапельки перетворилася на плівочку* (М. Білкун); *Бурий колір напою в склянках викликав обґрунтовані підозри стосовно походження і якості дрібної порохнявої заварки. І ще ця райдужна бензинова плівочка, яка зафіксувалась на поверхні рідини* (О. Ірванець); *— Я нічого не взяв звідти. Тільки здуру проявив одну плівочку* (М. Дашкієв).

ПЛІ́ВЧАСТИЙ, а, е. Який має плівку, плівки, складається з плівок (у 1, 2 знач.). *Однонасінний плід рослин родини злакових буває голим (пшениця, жито) та плівчастим (овес, просо, рис)* (з наук. літ.); *Для забруднених водойм характерні білі плівчасті утворення на поверхні води* (з навч. літ.).

ПЛІ́ВЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **плі́вчастий.** *Плівчастість культури визначають за вмістом у зерні круп'яних культур насіннєвих або плодових оболонок* (з навч. літ.).

ПЛІД, *ч.* 1. *род.* плода́ *і* пло́ду. Частина рослини, яка розвивається після запліднення із зав'язі квітки і містить у собі насіння. *Крім зернових культур, які вирощувались у степу й лісостепу, в їжу вживали продукти збиральництва: дикі часник і цибулю, плоди дерев, коріння рослин* (з наук. літ.); *Генеративні органи покритонасінних рослин — квітки, з різних частин яких після запліднення формуються інші генеративні органи — насінини та плоди* (з наук.-попул. літ.); *В одного з видів грициків, лише коли два гени гомозиготні за рецесивними алелями, формується овальна форма плоду, в інших випадках — трикутна* (з навч. літ.); // Соковита їстівна частина деяких рослин (фрукти, ягоди). *Він їздив по сільських ярмарках, по хуторах .. з усяким зерном, овощем, з плодом* (Марко Вовчок); *За огорожею .. підносилася вгору яблуня, обважена плодами, що нагинали гілки до землі* (І. Сенченко); // *рідко.* Взагалі те, що родиться. *І щоб всяке добре сім'я Ти* [нива] *повік плекала, І щоб світу добра служба З твого плоду стала!* (І. Франко).

2. *род.* плода́. Організм ссавців та людини в утробний період розвитку. *У період вагітності ведмедиця може виношувати від одного плода до п'яти* (з наук.-попул. літ.); *Нестача вітамінів під час вагітності може спричинити порушення розвитку плода, викидень, передчасні пологи* (з навч. літ.).

3. *род.* плода́, *перен.* Результат, наслідок яких-небудь дій, зусиль. *Мов стародавній дуб-велетень, стояв Захар Беркут серед молодого покоління і міг тепер бачити плоди своєї довголітньої діяльності* (І. Франко); *— Вся ваша розумова праця, так би мовити, плід невтомних трудів, може перетворитися на зграбну купку попелу, яку вітер з великою насолодою розвіє понад скелями...* (Ю. Винничук).

4. *род.* пло́ду, *рідко.* Те саме, що **рід** 1; родина, рідня. *Всі сусідні корольки .. Пішли в поход* [похід] *з своїм народом, З начинням, потрухом і плодом* (І. Котляревський); *З води Дівчинонька пливе І косу зчісує, і брівками моргає!.. Вона й морга, вона й співа: "Гей, гей! не надь, Рибалко молоденький, На зрадний гак ні щуки, ні лина!.. Нащо ти нівечиш мій рід і плід любенький?"* (П. Гулак-Артемовський); // Те саме, що **наща́док** 2. *Який дід, такий його плід* (Номис).

5. *род.* пло́ду, *рідко.* Те саме, що **поро́да** 1. *За ним вели гнідого коня арабського плоду* (П. Панч).

(1) На плід — для одержання потомства; на розплід. *А дід поросятко продав у чуже село. Каже: на плід* (Ганна Барвінок); *— Так отой рябенький ловкий такий бичок. Такий яркий до корів .. Його неодмінно на плід зоставить* [пан] (М. Івченко); **(2) Плід (плоди́) землі <Плоди́ земні́>** — все їстівне, що росте на землі. *Прекрасні, друзі, наші всі моря, І хай вони на хвилях пружних носять Плоди земні на вжиток добрим людям* (М. Рильський); *— Це яблуко .. — це найдосконаліший плід землі* (О. Довженко); *Плоди землі прикрасили будову Своїм живим і теплим ланцюгом* (М. Бажан).

△ **(3) Несправ́жній плід,** *біол.* — плід, в утворенні якого беруть участь крім зав'язі й інші частини квітки (квітколоже, оцвітина та ін.). *Несправжні плоди поділяють на прості плоди (аґрус, айва, груша, яблуня) і складні, або збірні плоди (суниця)* (з навч. літ.); **(4) Сухи́й плід,** *біол.* — плід, який має шкірястий або дерев'янистий оплодень. *До сухих плодів належать зернівка, сім'янка, горіх, біб, стручок, коробочка та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Серед сухих плодів розрізняють нерозкривні однонасінні та розкривні багатонасінні* (з навч. літ.).

◊ **(5) Заборо́нений (зака́заний) плід** *(рідше* **о́воч)** — щось привабливе, але недозволене, чуже, недосяжне і т. ін. *Здавна відомо, що заборонений плід — найсолодший* (О. Гончар); *З майором Кларком усе заповідалося на гру. Трохи легковажності, трохи кокетства, трохи недозволеного (заказаний овоч завжди солодкий)* (П. Загребельний); *Забули вони, що, хоч Єва і зірвала заказаний плід, укусив його все таки Адам* (Валерій Шевчук); **Ні ро́ду ні пло́ду (ні припло́ду)** *див.* **рід; Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду** *див.* **рід; Пожина́ти / пожа́ти плоди́** *див.* **пожина́ти.**

ПЛІДЛИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **плі́дний** 1. *У лісовому господарстві лисиці винищують не тільки мишоподібних гризунів, але й різних плідливих комах* (з навч. літ.); *За давніми уявленнями, у певному стані людина може магічно впливати на природу: неплідна жінка насилає неродючість і на лан, а плідлива — сприяє врожаю хлібів і городини* (із журн.).

ПЛІ́ДНИЙ, а, е. 1. Який дає або здатний давати багато плодів (про рослини). *Країна прозорого неба, плідних садів, родючих нив, тихих рік і приязного сонця* (І. Пільгук); *До подвійних кущів він пробрався оливних, Що позростались докупи, з родючими, плідними — дикі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Який швидко розмножується, дає численне потомство (про тварин, рідше — людей). — *Плідна земля, так і народ плідний. Вся сила від землі* (Б. Лепкий); — *Моя батьківщина — країна плідних матерів* (Ю. Яновський); // Здатний давати гарний урожай (про землю); родючий. *Де плуг .. пройде́, залізо де розриє Землі плідної пласт, Там незабаром лан хвилясте жито вкриє* (І. Франко); *В глибині кратера .. лежала плідна й благодатна округла долина* (Ю. Смолич); *Верби й тополі, діброви й гаї, Стежка між нивами плідними, Гордо я вас називаю — "мої", Щиро вважаю вас рідними* (В. Симоненко); // Багатий на врожай, вологу і т. ін. (про пори року, місяці). *Вечір був прекрасної прозорості й липневої щедрості, у червні лили плідні дощі* (Ю. Яновський); *Весна, і літо, І плідна осінь, і зима сердита Міняються уборами, збивають Із пантелику світ* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перен.* Який дає позитивні результати, наслідки; плодотворний. [Поліксена:] *І шлюб наш буде вже одразу плідним, — так кажуть мірмідонці і троянці, бо з нього зродиться і згода й сила, не загине вже святая Троя* (Леся Українка); *У плідні хвилини словоплетіння, які поети називають хвилинами натхнення, я уявляв, що не сиджу за друкарською машинкою, а — диригую могутнім хором...* (В. Дрозд); *Заступала субота, і вони пішли змитися в поточині, щоб проказати подячну молитву за плідну седмицю* (М. Дочинець).

3. *перен.* Здатний створювати що-небудь у великій кількості. *Тернистим шляхом .. Іван Павлович Багряний оформився як державний муж, полум'яний патріот, народний трибун, многогранний письменник і поет, суспільний діяч, плідний публіцист і журналіст* (О. Шугай).

ПЛІДНИ́К, а́, *ч.* 1. *бот.* Жіночий орган розмноження у квіткових рослин, розміщений у центрі квітки; маточка. *Гінецей повних квіток, наприклад півоній, займає центральну частину квітки й складається з багатьох плідників* (з наук.-попул. літ.).

2. Самець, від якого народжується потомство (про тварин). — *Ну, як там у вас у "Зорі" з коровами? Чи забезпечені ви плідниками-бугаями?* (Остап Вишня); *Прочитавши в якомусь тваринницькому журналі, що м'ясо кроликів ніжне, наче в курчати, що плодяться вони без ліку і що розведення їх може дати дбайливому господареві чималі бариші, панотець Федір негайно придбав пів дюжини плідників* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Ефективність селекції залежить не лише від форми штучного добору, а й від правильного вибору плідника* (з навч. літ.).

ПЛІДНИКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **плідни́к.** *Для виведення нових сортів культур використовують плідникові компоненти рослин з різними характеристиками* (з навч. літ.); *Останнім часом актуальним стало відтворення і поповнення запасів цінних видів риб та безхребетних, а також формування плідникових стад цінних промислових видів риб та їх розселення у водоймах певної природно-географічної зони* (з наук. літ.).

ПЛІДНИ́ЦЯ, і, *ж.* Самиця, від якої народжується потомство (про тварин). *За правилами конкурсу кінологи мають представити плідницю та 3–5 нащадків* (із журн.).

ПЛІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **плідний** 1. *Чи хтось віддав би перевагу лозі, з якої звисають золоті ягоди, золоте листя? Власна вартість лози — в її плідності* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Він зрозумів — ця добра товста молодиця була й хитрюща — вона .. зробила його учасником потаємного, найпотаємнішого ворожіння на плідність* (Ю. Логвин); *Плідність свиноматок напряму залежить від збалансованого раціону та умов їх утримання* (з навч. літ.).

2. *перен.* Практична, безумовна користь; плодотворність. *Велика література завжди так чи інакше вловлювала тенденції історичного розвитку. Але тут малося на увазі зовсім інше: в зображення дійсности, по можливості реальної, вносити той специфічний ідеологічний коефіцієнт, завдяки якому вона ставала б зрозумілою і приємною для начальства та доводила б людству плідність зусиль цього начальства* (І. Дзюба).

3. *перен.* Здатність створювати що-небудь у великій кількості. *Ви виявляєте таку надзвичайну працьовитість і плідність, яка властива тільки людям особливої сили волі й духу* (О. Шугай); *Завжди вільна, містична любов відмовляється слугувати родовому й соціальному началу, вона затята у своїй самодостатності, і плідність її іншої природи — вона породжує не дітей, а твори* (К. Москалець).

ПЛІ́ДНО. Присл. до **плідний** 2. *В оточенні письменників і журналістів, скупчених тоді навколо редакції "Вістей" на чолі з В. Блакитним, точилося наше холостяцьке безпритульне, але цікаво й плідно заповнене літературними й газетярськими турботами життя* (М. Бажан); *Вона — зраділа. Здмухнула з душі печаль і працювала в цей день особливо радісно та плідно* (Олекса Ізарський).

ПЛІКАТИ́ВНИЙ, а, е, *геол.* Який утворює складки; складчастий. *Характерна для архейських і ранньопротерозойських структур плікативна тектоніка обумовлює неоднорідність тензорного поля сприйнятливості* (з наук. літ.); *У напрямку на південний схід до Криворізько-Кременчуцького глибинного розлому в сучасному рельєфі фундаменту переважають плікативні форми* (з навч. літ.).

ПЛІМУТРО́К, а, *ч.* Поширена порода несучих і м'ясних курей різноманітного оперення, що мають листкоподібний зубчастий гребінь. *Дехто з гостей згадував і про симентальську породу свиней, і про кохінхінську, і про плімутроків* (Остап Вишня); *Для плімутроків характерний малорухливий спосіб життя, вони миролюбні та швидко пристосовуються до нових умов* (з навч. літ.); *Найпоширенішим серед плімутроків є смугасте й біле забарвлення* (із журн.).

ПЛІНТ, а, *ч.* 1. В архітектурі — нижня квадратна частина п'єдесталу або бази колони, стовпа і т. ін. *Текстильна фактура тинькування використовувалась у середньовіччі для оздоблення плінтів романських капітелей та баз готичних колон* (з навч. літ.).

2. *спорт.* У важкій атлетиці — перев. дерев'яна спеціальна підставка, з якої знімається штанга. *Плінт може бути різної висоти або із внутрішнім металевим механізмом для зміни висоти підйому платформи* (з наук. літ.); *Плінти допомагають важкоатлетові виконувати базові тренувальні вправи легше й безпечніше, швидше опановувати складні тренувальні комплекси* (з навч. літ.); // Допоміжний гімнастичний снаряд для опорних стрибків. *Плінт має форму усіченої піраміди, що складається із декількох секцій, установлених одна на одну, остання з яких обтягнута шкірою або її замінником* (з навч. літ.).

ПЛІНТО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **плінтува́ти.** *Плінтована ділянка; Плінтований камінь.*

ПЛІНТУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **плінтува́ти.** *Плінтування ділянки; Плінтування каменя вручну.*

ПЛІНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, спец.* 1. Вирівнювати, згладжувати, розчищати поверхню якої-небудь ділянки. *Бруківник 4-го розряду повинен вміти готувати основу під бруківку для пішоходів та руху транспорту, плінтувати камінь вручну, опоряджувати поверхню бруківок з прямокутних та фігурних каменів і т. ін.* (з мови документів).

2. Розколювати, дробити великі камені, доводячи їх розміри до потрібних для подальшого оброблення. *Щоб легше було плінтувати каміння, краще використовувати прямокутний молот* (з навч. літ.).

ПЛІНТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **плінтува́ти.** *Зоране поле плінтується, а потім засівається цукровим буряком* (з наук.-попул. літ.); *Коли каміння плінтується, то одночасно на ньому також згладжуються гострі кути* (з навч. літ.).

ПЛІ́НТУС, а, *ч.* 1. Вузька дерев'яна, пластмасова і т. ін. планка, рейка для закривання щілин на стиках між підлогою і стіною або стіною й стільницею і т. ін. *Між стіною і тумбочкою, яка стоїть біля ліжка, є невелика прогалина, плінтус не дозволяє підсунути тумбочку впритул до стіни* (А. Дністровий); *Підлога в кімнаті нелакована — довгі сухі дошки. Плінтусів теж не було* (Любко Дереш); *Проєктуючи комплект кухонної гарнітури, варто підібрати колір всіх елементів — від відтінку дверцят до кольору та фактури плінтуса для стільниць* (з навч. літ.).

2. Незначний декоративний або захисний виступ нижньої кромки зовнішньої сторони будівлі, а також плоска квадратна основа колони. *Плінтус виготовлений із поліетилену високої щільності, призначений для захисту кутів, колон та стін будівлі від впливу навколишнього середовища* (з мови реклами).

ПЛІ́НТУСНИЙ, а, е. Прикм. до **плі́нтус.** *Плінтусний матеріал забезпечує простоту монтування та щільність прилягання плінтуса до підлоги та стіни* (з навч. літ.).

ПЛІ́НФА, и, *ж.* Тонка обпечена цегла, перев. квадратної форми, яка використовувалася як будівельний матеріал у Стародавньому Римі, Візантії, давньоруській храмовій архітектурі. *Сивоок ніяк не міг позбутися жахного враження, ніби оті камені й плінфи, ніби ота рожева цем'янка, якою скріплювано стіни, — то частки його власного єства* (П. Загребельний); *На стежках знаходив* [Бурдик] *закам'янілих молюсків (бо тут до людей було морське дно), а понад річкою — плінфу й кераміку із руїн давнього храму* (В. Діброва); *Виготовляли плінфу в спеціальних дерев'яних формах, у яких її сушили від 10 до 14 днів, а потім обпалювали в спеціальних печах* (з наук. літ.); *Запозичивши основні візантійські традиції церквобудування, давньоруські зодчі використовували плінфу для спорудження храмової архітектури в X — на початку XIII ст.* (з наук.-попул. літ.).

ПЛІ́НФОВИЙ, а, е. Прикм. до **плі́нфа.** *У 1909–1914 рр. біля стіни церкви Спаса на Берестові було виявлено плінфову гробницю, ще дві шиферні знайдено у 1989 р., на певній відстані від храму* (з наук. літ.); *Плінфові пам'ятки, датовані XII–XIII ст., знайдено на території Спаського (на Берестові), Кловського, Федорівського, Михайлівського Золотоверхого храмів* (з наук. літ.).

ПЛІОЗА́ВР *див.* **пліоза́ври.**

ПЛІОЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **пліоза́вр,** а, *ч.), палеонт.* Надродина великих викопних морських хижих рептилій підряду плезіозаврів мезозойської ери з короткою шиєю та великою головою. *Імовірно, пліозаври страждали від хвороб опорно-рухового апарату, наприклад, артриту, про що свідчать характерні деформації на одній зі щелеп знайденої рептилії* (з наук.-попул. літ.); *Довжина тіла відомих людству зразків пліозаврів коливається від 10 до 13 метрів, причому на череп припадає більше 2 метрів* (з навч. літ.).

ПЛІОПІТЕ́К *див.* **пліопіте́ки.**

ПЛІОПІТЕ́КИ, ів, *мн. (одн.* **пліопіте́к,** а, *ч.), палеонт.* Група викопних людиноподібних мавп. *Пліопітеки існували в міоцені та пліоцені на території сучасної Західної Європи, Азії та Африки* (з наук.-попул. літ.); *До наших днів збереглися лише зуби та частина щелеп пліопітека, якого вважають предком сучасних гібонів* (з навч. літ.).

ПЛІОЦЕ́Н, у, *ч., геол.* Остання епоха третинного періоду в історії Землі. *Учені припускають, що в пліоцені з'явилися й з незрозумілих причин вимерли австралопітеки* (з наук. літ.); *У ранньому пліоцені спостерігалося похолодання клімату, зменшення площ широколистяних лісів і розширення площ хвойних зі смереки, ялиці, сосни* (з наук. літ.); *У пліоцені відбувалися значні тектонічні зміни, що зумовили альпійську складчастість* (з наук.-попул. літ.).

ПЛІОЦЕ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **пліоце́н.** *Неогеновий період, або неоген (23–2,6 млн років тому), складається з двох епох — ранньої, або міоценової (23–5,3 млн років тому), та пізньої, або пліоценової (5,3–2,6 млн років тому)* (з навч. літ.); // Належний до пліоцену. *Водоносні горизонти палеогену живляться кисне- і урановмісними водами четвертинних, пліоценових відкладів, кори вивітрювання і кристалічного фундаменту* (з наук. літ.); *Викопні рештки ліщини знайдено у пліоценових відкладах Середньої Європи* (з наук.-попул. літ.).

ПЛІСЕ́, *невідм., с.* 1. Дрібні паралельні складки на тканині, які найчастіше загладжують машинним способом або праскою. — *Я говорила, що тобі плісе дуже личить,* — *каже мати* (О. Донченко); *Хіти сезону — вишивки й аплікації, романтичні плісе та гофре, що надають повсякденному вбранню урочистості* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який має на собі такі складки; плісирований. *Ми всі тоді ходили у переробленій шкільній формі — у таких суперміні спідницях, трошки плісе, ну зовсім трошки* (В. Єшкілєв); *Зрештою, вдягнула на себе спідницю плісе, бежевий джемпер, світло-карамельні балетки* (Л. Денисенко).

ПЛІСЕНЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **плі́сень.** *Плісеневі нальоти є показником непридатності виробів до споживання* (із журн.); *Плісеневі мікроорганізми часто спричиняють алергійні реакції у працівників бібліотеки* (з газ.).

△ **Плісене́ві (плі́сняві) гриби́ (грибки́)** *див.* **гриб.**

ПЛІСЕ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **плі́сень.** *Через плісенні зараження агропромислові господарства втрачають цінні ярові культури* (з газ.).

ПЛІ́СЕНЬ, і, *ж.* Те саме, що **плі́снява.** *Кімната дуже гарна, але нечепурна: обідрані обої.., плісень скрізь, павутиння, патьоки* (М. Кропивницький); *Кволе проміння освітило поруб, складені з дубових кругляків, вкриті білою плісенню стіни, покровину з важких тесаних колод, долівку, два пні* (С. Скляренко); *Запускайте коріння ціпке Аж у серце до ґрунту, Проти плісені, сну, мертвоти Кличте духа до бунту* (І. Франко).

ПЛІСИРО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **плісирува́ти.** *Складки на плісированій вручну тканині можуть розійтися вже після першого прання* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який має загладжені складки. *Їй десь років чотирнадцять. Дитяча зачіска, довгі ноги стриміли з-під чорної плісированої спідниці* (О. Ульяненко).

ПЛІСИРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для плісирування; плісувальний. *На стрічковому плісирувальному верстаті є програми для виконання понад 70 видів складок* (з наук.-техн. літ.).

ПЛІСИРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **плісирува́ти.** *Машину для плісирування можна використовувати для роботи з будь-яким типом тканин* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **плісе́** 1. *Одна із володарок премії “Оскар” на врученні була в дизайнерській червоній сукні з плісируванням і тонким паском на талії* (із журн.); *Будучи ще студенткою, дівчина пошила собі спідницю з плісируванням та зв'язала светр до неї* (з газ.).

ПЛІСИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Робити плісе, загладжувати дрібні паралельні складки на тканині; плісувати. *Щоб плісирувати спідницю, її потрібно викроїти півколом* (з навч. літ.); *Рукава суконь та блузок дизайнерка плісирувала дрібними зборками по всій довжині* (з газ.).

ПЛІСИРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **плісирува́ти.** *Спочатку тканина плісирується, а потім подається для змотування в рулони* (з наук.-техн. літ.).

ПЛІ́СКА, и, *ж., бот.* Те саме, що **ми́сочка** 2. *Фундук збирають, коли ядро вже повністю сформоване, однак шкаралупа ще не забарвлена, а горіх міцно тримається у зеленій плісці* (з навч. літ.).

ПЛІ́СНЯВА, и, *ж.* 1. Бархатистий або пухнастий наліт із мікроскопічних грибків різного забарвлення, який розвивається на органічних тілах і предметах за відповідної вологості й температури. *Приміщення дерев'яне, воно боїться вологи, від неї, звісно ж, заводиться плісня́ва і всіляка нечисть, що, чого доброго, коли проґавити, може завдати непоправної шкоди* (Б. Левін); *Крізь вузеньке — шириною в долоню — віконце в погріб пробивався жмут сірого світла, вихоплював на протилежній стіні чорне, змокріле дерево, покрите плісньовою* (В. Малик).

2. *перен.* Елементи розпаду, розкладу (у психіці, мисленні і т. ін.). *Тепер Лянґе точно знав, на чиїй він стороні — точно не на стороні тої плісняви повсякденності, що зараз нею знову обростає його свідомість* (Любко Дереш); *Пліснява вже давно застарілих стереотипів гальмує розвиток інтеграційних процесів у суспільстві* (з газ.).

△ **(1) Фузаріо́зна (снігова́) плі́снява** — грибкова хвороба озимих зернових культур і багаторічних злакових трав, яка розвивається рано навесні, у період танення снігу. *Снігова пліснява поширена переважно на Поліссі та в західних областях лісостепу, вражає озимі пшеницю, жито, ячмінь* (з наук.-попул. літ.); *Фузаріозна пліснява супроводжується відмиранням листків і загниванням кореневої частини рослини* (з навч. літ.).

◊ **Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю** *і т. ін.)* **обросло́ (поросло́, покри́лося** *і т. ін.)* / **оброста́є (пороста́є, покрива́ється** *і т. ін.) див.* **се́рце.**

ПЛІ́СНЯВИЙ, а, е. 1. Укритий плісньовою (у 1 знач.). *Він сідав на широкому пні підтятого дуба, якого стовбур валявся поблизу, чорний та пліснявий* (В. Підмогильний); — *Сиділи* [учасники експедиції] *без дров і гризли пліснявi сухарі* (З. Тулуб); *Піднімаюся за сторожем і не вірю своїм очам: засіка — це вже не той пліснявий поруб під хоромом, тут навіть віконце є* (І. Білик); // Характерний для плісняви (про запах). *Мов клишоногий карпатський ведмідь, від якого різко б'є у ніздрі пліснявим духом барлоги, перевальки підійшов Дідух, зупинився навпроти, як темна хмара* (І. Нижник); *У ніс вдарив різкий пліснявий запах* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Який має в собі елементи загнивання, розкладу. *Вона оплакує все те, що вже повернути не можна, яке так бездумно і легковажно вона проміняла на пліснявe життя* (Н. Рибак); *Проміння* [сонця] *спершу проникло в найтемніші закапелки тіла, потім освітило все єство, висушило вогке, слизьке, пліснявe минуле і осяяло рівну, легку, веселу золотисто-зелену путь у майбутнє* (В. Кожелянко).

△ **Плісене́ві (плі́сняві) гриби́ (грибки́)** *див.* **гриб.**

ПЛІСНЯ́ВИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **плі́снява;** плісень. *У напівтемній церкві вогко, пахне плісьнявиною, ладаном і воском* (П. Кочура).

ПЛІСНЯ́ВІННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **плісня́віти.** *Пеніцилії заселяють насіння деревних порід, погіршують його якість, спричинюють деформацію, гниття та пліснявіння* (з наук. літ.); *Оброблення кінофотодокументів хімічними препаратами захищає їх від пліснявіння* (з навч. літ.).

ПЛІСНЯ́ВІТИ, плісня́віє, *недок.* Покриватися, пошкоджуватися плісньовою (у 1 знач.). *В окріп їх* [бульбочки] *треба занурити, щоб вони не гірчили, і не пліснявіли, і добре сохли* (Ю. Логвин); * Образно. — *Та купляйте, хай не пліснявіють ваші гроші...* (М. Стельмах); *Розкішне видання, воно стояло там, де насправді у тебе пліснявіють ніколи не читані томи Жуля Верна і Джека Лондона* (Ю. Іздрик).

ПЛІ́СНЯВКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **плі́снява** 1. *Хати були .. темні та чорні; по стінах цвіла пліснявка* (Панас Мирний); *Широкий запічок прогнувся, велика піч бозна-коли й білена, комин аж почорнів. З кутків тягло духом пліснявки* (І. Нижник); *Стіни й стеля покинутої криївки встигли вже добряче зацвісти, покрилися зеленою пліснявкою, вентиляція була нікудишня* (М. Андрусяк).

2. Те саме, що **моло́чниця**[2] 2. — *І ось він розповів, — продовжував лікар, — що змолоду перехворів на такі хвороби: кір і пліснявку, пристріт і пропасницю* (В. Минко); *Розвиткові пліснявки передують сухість та гіперемія слизових оболонок, втрата апетиту, погіршення загального стану дитини* (з наук. літ.); *У дітей старшого віку пліснявка буває в разі зниження імунітету, порушення травлення, після прийому антибіотиків* (з навч. літ.).

ПЛІСО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **плісува́ти.** *Плісована тканина змотується в рулони* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який має загладжені складки; плісирований. *Моделі в плісованих сукнях виглядали ще стрункішими та вищими* (із журн.).

ПЛІСУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для плісування; плісирувальний. *Завдяки сучасному плісувальному обладнанню складки можна робити на тканинах різної щільності* (з навч. літ.).

ПЛІСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плісува́ти.** *Для подальшого плісування окремих елементів одягу їх потрібно викроїти значно ширшими* (з навч. літ.).

ПЛІСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Те саме, що **плісирува́ти.** *Окремі елементи жіночого одягу почали плісувати в різних напрямках, що створило абсолютно нову ритмічну структуру одягу* (із журн.).

ПЛІТ, пло́ту *і* плота́, *ч.* 1. Огорожа з хворосту, жердин і т. ін. *Там білий домичок стоїть .. Наокруга́* [навколо] *густенький пліт* (С. Руданський); *Недалеко містка перелазив* [Славко] *через пліт у город, заходив у лозину, що росла над потоком, продирався крізь ту лозину, перестрибав* [перестрибував] *у найвужчім місці потік і за містком перелазив знов на дорогу* (Л. Мартович); *Ситі й неповороткі, позастрявали вони* [качки] *в кущах, в перекинутих відрах, між планками старенького плоту* (В. Близнець); *Влодко бесідував з якимось чоловіком, що обтісував сокирою кілля для плота* (Г. Пагутяк); *Всі повиходили з саду Віття тернове збирати, щоб плотом увесь виноградник Обгородить* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Скріплені в один або декілька рядів колоди для сплаву або для переправи на них по воді. *Артем уже знав, що є тартаки такі великі в місті, а ліс туди плотами по Дніпру литвини сплавляють* (А. Головко); *Потім ми потрапили на бистрину, пліт понесло так, що замиготіло в очах, ударило щосили об корч* (А. Дімаров); *Жеребець хитався на ходу, мало не впав з плоту на переправі й ледве здолав потім стрімкий Боричів узвіз* (І. Білик); *Гордієнко з розгону вскочив на край плота, що вже одчалював* (Г. Колісник); *Надвечір на Сулу спустили невеликий пліт, на нього переніс Остряниця Орисю, сам забрів у воду і, підштовхуючи пліт, поплив на той берег* (В. Чемерис).

(1) Живи́й пліт — те саме, що **живопліт.** *Подвір'я довкола корпусів обсаджене живим плотом бузку* (Ірина Вільде); *Під церквою невеликий зелений майдан, огороджений живим плотом, від дороги стоять розложисті липи* (О. Шугай).

◊ **(2) На́шому ти́нові двою́рідний пліт** — далекий родич. *Одного прекрасного вечора приходить у гості до Скоробагатьків якась далека їх родичка, того ступеня родичання, що називається .. — нашому тинові двоюрідний пліт* (Г. Хоткевич); **Стриба́ти че́рез пліт** *див.* **стриба́ти; Трима́тися (держа́тися) як сліпи́й плота́ (ці́пка́)** *див.* **трима́тися.**

ПЛІ́ТКА[1], и, *ж.* Не підтверджена дійсними фактами чутка, звістка про кого-, що-небудь; поговір. *Він упізнав Карташова відразу, пригадав його перший приїзд .. і все, що в зв'язку з цим говорилось потім у місті, всі байки, плітки, глузування обивателів з міської управи* (О. Довженко); *Він зразу ж зметикував, що це лукаве дівчисько не може нічого цікавого знати про нього, а якщо й знає, то напевно якісь бабські плітки* (Ірина Вільде); *Поголос розлітається між усіма, брудна плітка впозає в усі вуха і оглушує їх, мов золотушний струп* (П. Загребельний); *Яків зрозумів, що в особі Яни має справу* [з] *винятково поінформованою людиною, котра знає плітки про все на світі* (Любко Дереш); *Дзвонили активісти виборчого штабу і переповідали плітки. Кожна плітка викликала в ньому масу негативних емоцій* (М. Гримич).

◊ **Плести́ плітки́** *див.* **плести́.**

ПЛІ́ТКА[2], и, *ж.* 1. Невелика прісноводна риба родини коропових. *Швидко вони .. витягли волок, повний дрібної плітки* (І. Нечуй-Левицький); *Справжньою втіхою було дивитись, як ловив Михайло Іванович рибу — язів, пліток, окунів тощо* (М. Рильський); *У водах річки аж кишить риба — плітка, щука, лящ, сазан, окунь, судак, стерлядь, а в тихих заводях, у глибині темних, аж синіх, ям, хлюпочуться русалки і водяники* (В. Малик); *У річки пішла плітка, повна ікри* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Пестливе звертання до дівчини, жінки. — *Для тебе? — ох, моя ти плітко! — Вулкан задихавшись сказав: — Зроблю не збрую, чудо рідке, Ніхто якого не видав* (І. Котляревський).

ПЛІТКА́Р, я́, *ч.* Той, хто пліткує, розносить плітки *(див.* **плі́тка**[1]**).** *Федір Архипович Шульга ніколи не зважав на лестощі, але не звертав уваги і на пліткарів* (Н. Рибак); *Уст для потаємних шепотів було набагато більше, ніж пожадливих вух для слухання, тож як мали зрадіти всі ці пліткарі й базіки, заваживши появу свіжих людей, ще не зіпсованих, не пересичених забороненим знанням* (П. Загребельний); *Велике значення має оточення короля, отож правитель мусить остерігатися підлабузників, базік, пліткарів, донощиків, хвалителів, а дбати, аби мати щирих дорадників* (Валерій Шевчук).

ПЛІТКА́РКА, и, *ж.* Жін. до **пліткá́р.** — *Я страшенно не люблю тихеньких, з них завжди виходять пліткарки і міщанки* (В. Собко); — *Вона відома пліткарка і, якщо вас побачила, то завтра роздзвонить по всьому палацу, ще й від тебе додасть цілий міх...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЛІТКА́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **пліткува́ння.** *Зінин хист до пліткарства, її гідна подиву поінформованість — спадкові. Від матері* (Олекса Ізарський); *Її величність валіде, окрім готування дарів для мечетей і священних тюрбе, шиття коштовних запон, гаптування та плетіння мережив, свій час здебільшого витрачає на пліткарство* (П. Загребельний); *Він кликав мене до своїх хлопчачих компаній .. і завжди ділився зі мною плітками. О, він був неперевершеним майстром у мистецтві пліткарства* (Л. Денисенко).

ПЛІТКА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пліткá́р** і **пліткá́рство.** *Ти, Норо, чомусь почала цікавитися ним* [Рудьком] *і навіщось збирала про нього все, що могла. Чи тільки з порожньої, пліткарської цікавості це стало тобі потрібно, Норо, — не вірю я в це!* (Валерій Шевчук); *За два тижні, коли закінчиться сезон лещетарів* [лижників], *село на решту року знову стане пліткарською глушиною* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПЛІТКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пліткува́ти.** *Вікторця залилась таким незлобливим щирим сміхом, що я простила їй пліткування про мене* (Г. Тарасюк); *Ми довго з ним обіймались, розпитували про новини, хоча й так усе один про одного знали: світ тісний, життя коротке, люди схильні до пліткування* (С. Жадан).

ПЛІТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Поширювати плітки *(див.* **плітка**[1]**).** *Непоштиві ми, насмішкуваті і злі, і нещирі: пліткуєм, як свині, про кожного — нечисто. Живем без страху Божого* (В. Барка); *Кажуть, що гірше за те, коли про тебе пліткують, лиш те, коли про тебе взагалі ніхто не говорить і не згадує* (Ю. Покальчук); — *Та чого це ти, Стьопко, за мною ходиш? Ще не вистачало, щоби люди почали пліткувати!* (Люко Дашвар).

ПЛІ́ТОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **плі́тка**[2]**.** *В ставочку Пліточка дрібненька Знічев'я зуздріла на удці черв'яка* (П. Гулак-Артемовський); *Ловиться здебільшого сама малеч. Окунчик там, пліточка, краснопер* (Остап Вишня); *Червонопері пліточки, колючі окунці час від часу стверджували, що не перевелося ще риб'яче плем'я в дніпровських водах* (Ю. Збанацький); *А на храмове свято — холодець з коропів, юшка з карасів і пліточок, в'юни в'ялені, соми смажені, щуки печені, раки тушковані. Ото був празник!* (Г. Тарасюк); * У порівн. *Та й замовкла русалочка, В Дніпро поринула, Мов пліточка* (Т. Шевченко).

ПЛІТЬ[1], і, *ж.* 1. Витке стебло. *Головна пліть у багатьох сортів огірків довга (2–2,5 м), утворює до 4–5 бічних пагонів* (з навч. літ.); *Якщо ви хочете отримати довгу центральну гілку-пліть кімнатної ліани, то постійно обвивайте її навколо опори в потрібному вам напрямку, акуратно прикріплюючи пліть до опори* (із журн.).

2. *рідко.* Плетений, грубий батіг; нагайка. *Да взяв милий дротяну пліть* (П. Чубинський); *Міцно юнак ударив Плітттю коня гнідого І полетів в погоню* (Л. Первомайський); *Хлопці подякували і почвалали в тому напрямку, куди показав пліттю козак* (Григорій Тютюнник); *Бурмістр зачитав присуд, з нього я зрозумів, що годен бути покараний п'ятдесятьма ординарними ударами пліттю* (Ю. Мушкетик).

3. *діал.* Сплетена з соломи стрічка, з якої потім зшивається бриль. — *Сопілку даси? — Дам! — рішив Семен, хоч йому дуже жаль було сопілки. — А пліті на бриль даси? Ти ж собі налагодив!..* (М. Коцюбинський).

ПЛІТЬ[2], і, *ж., розм.* Те саме, що **плі́тка**[2] 1. *Я був малий і рідко докидав Своє слівце про очерет, про став, Про хитру пліть, про ненаситну щуку* (М. Рильський); *Далі почалося щось неймовірно: тільки закинеш немудру снасть, то й вже тягнеш чи коропця, чи краснопера, чи пліть* (М. Стельмах).

ПЛІ́ЧКА, чок, *мн.* Вішалка для одягу у формі вигнутої палиці, виготовленої з різних матеріалів, із гачком посередині. — *Прошу, розпоряджайтеся далі.., — вклонився Сергій, забивши в стіну ще один гвіздок, куди Ніна вішала плаття на плічках, привезених з дому* (О. Копиленко); *Він навстіж розчинив порожню шафу з низкою плічок і допоміг Марті скинути плащ* (Р. Андріяшик); *Олег переводягнувся — мовчки, повільно, повісив костюм на плічка до стінної шафи* (Г. Вдовиченко).

ПЛІ́ЧКО́, íчка́, *с.* 1. Зменш.-пестл. до **плече́** 1, 7; плечико (у 1 знач.). *Дівчина нагло залилась сльозами й одвернулася геть. Скоцюрбилася над папером, плічка їй ходили ходором, "писала"...* (І. Багряний); *Батько мовчки потис його тонке плічко, погладив по голівці* (Л. Первомайський); *Рівне, високе засмагле чоло і носик, тоненька шийка і плічка, на яких вузькими стрічками тримався рябенький сарафанчик* (К. Гриб); *Частина кухонної кераміки має характерне для скіфського посуду оздоблення у вигляді пальцево-нігтьових ум'ятин на вінцях, плічках або ребрах денець* (з наук. літ.).

2. Стрічка або смужка тканини через плече в жіночому або дитячому платті без рукавів, у сорочці, ліфчику і т. ін. *Плічко сорочки сповзло на руку і оголило ніжну дівочу груль* (П. Колесник).

3. Окіст (лопатка). *Старі заходились коло плічка, а молоді пішли обідать в ресторан* (І. Нечуй-Левицький); — *Кажуть, плічка завтра дешеві будуть! На святки треба купить* (М. Івченко).

ПЛІЧ-Ó-ПЛІЧ, *присл.* 1. Впритул, поруч. *Матюха з Даньюшею сіли пліч-о-пліч на генеральшиній канапі* (А. Головко); *Іван, такий же високий, як і вчитель, ішов пліч-о-пліч з ним, не осмілюючись порушити мовчання* (Б. Левін).

2. *перен.* Об'єднавши свої сили, згуртовано. *Вони пліч-о-пліч завзято захищали першокласну фортецю від нападу другокласників і тільки тоді трохи перевели дух, коли супротивники відступили й заходилися й собі будувати фортецю в протилежному кутку саду* (Н. Забіла); — *Може, послухаємо тих, .. з ким нам пліч-о-пліч на ворога йти?!* (О. Гончар); *Добра людина стоїть мовби поряд, пліч-о-пліч з людьми, зла — навпроти, у постійному протистоянні* (І. Жиленко).

ПЛІШ, і, *ж. і* у, *ч., рідко.* Те саме, що **плішúна.** *Коли б не пліш, і голо б не було* (Номис); *Ось ну! Помацай гирю лиш: Чи бач, який, — мов паршами зстругало, На тім'ї здоровецький пліш!..* (П. Гулак-Артемовський); *Вже Олексі кров закрасила цілий перед сорочки так, що жінка відопрати не зможе, вже Гільковi по голові ясніють плiшi, як по мишах поле, а вони все лежать, все качаються, аж земля стогне* (Б. Лепкий); *В цій оселі час зупинився назавжди і млосним сопухом, .. і плішами на мурованому димарі* (І. Чендей).

ПЛІШИ́ВИЙ, а, е. 1. Який має плішину (у 1 знач.); лисий. *Каптур упав на бік, і її* [мавпина] *плішива голова з великими вухами була добре освітлена* (Ю. Логвин); *Йому* [Корейкові] *дістався ледачий верблюд, і він люто бив його по плішивому заду саксауловою палицею* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Простоволоса голова, плішива, стовбовита, трохи подалася набік і здавалася немов розбитою* (Панас Мирний); *Під вікном сидів сивуватий з плішивим вершечком голови фінансовий працівник* (Л. Дмитерко); // *у знач. ім.* **плішúвий,** вого, *ч.* Той, хто має плішину на голові (звичайно на тім'ї); лисий. *Вдарили морози, та й цупкі ж були! Доставалося лисим та плішивим!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мабуть, той плішивий, у сірих габардинових штанях, повів Меланію в хлівець* (Р. Андріяшик).

2. Позбавлений в окремих місцях рослинності, місцями вигорілий, вимоклий і т. ін. *Він відчув себе сіромахою, навіки прикутим до цієї плішивої латки землі, що з неї вузькі межі як би видавили всю вогкість* (П. Панч).

ПЛІШИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Стан за знач. **плішúвий.** *Причинами плішивості є не тільки вікові зміни в людському організмі, але й порушення обміну речовин, дерматологічні захворювання* (з навч. літ.).

ПЛІШИ́ВІТИ, ію, ієш, *недок.* Ставати плішивим. *Пасма волосся, вперше зрізані з голови дитини, коли їй виповнився рік, зберігали все життя, щоб волосся було густе й міцне, щоб голова передчасно не плішивіла* (із журн.).

ПЛІШИ́НА, и, *ж.* 1. Місце, на якому витерлася, облізла шерсть. *На кінці хвоста у неї* [лисиці] *була плішина з куряче яйце завбільшки* (з казки); // Оголене, безволосе місце на голові людини (звичайно на тім'ї); лисина. *Євнухи бігли, себе переплигуючи. Назад приплентали, як на налигачі. Плішинами об килим вдарили* (Л. Костенко); *Подив був, коли той таки вийшов до них, знервований та спітнілий, як зранку, хіба плішину вже прикривала ярмулка* (А. Кокотюха).

2. Позбавлене рослинності, вигоріле, вимокле місце серед поля, лісу і т. ін. *Весь схил рясно обсипали величезні тропічні дерева .. Де-не-де, майже на самих вершинах довколишніх гір, траплялися плішини* (М. Кідрук); *Осередки ураження озимої пшениці хлібною жужелицею мають звичайну чітку межу, що відокремлює порожні плішини від здорових посівів* (з наук. літ.); * Образно. *Чужі гори не різнилися від наших. Такі ж предковічні й мовчазні, ніби застиглий у тиші камінь, з трав'яною плішиною на тім'ї і по закрайках убрані в ризи смерек* (М. Дочинець); // Пляма, що виділяється на однорідній поверхні своїм кольором, формою і т. ін. *Здалеку вже виднілися мокрі сірі дахи будинків, подекуди зеленими плямами блимали плішини моху* (із журн.).

ПЛІШИ́НКА, и, *ж.* Зменш. до **плішúна.** *У зоопарку деякі мавпи мали невеликі плішинки, тому їх ізолювали від здорових тварин* (з газ.); *Густо врунилась, залягла щільно повсюди яскраво-зелена пшениця — жодної плішинки, ба навіть жовтих плям на всьому масиві не видно ніде* (Є. Кротевич).

ПЛІШИ́ТИ, шу́, шиш, *недок., що.* Забивати плішку, клинок для закріплення (сапилна, топорища і т. ін.); заплішувати. *Оверка гукали з усіх сторін справлять сапачки, клепать, плішить, мантачить* (К. Гордієнко).

ПЛІ́ШКА, и, *ж.* Невеликий клин; заплішка. [Д е н и с:] *Це така .. плішка, що дай Боже, щоб клепки видержали!..* (М. Кропивницький); *Візьмеш кетмень — і той пощерблений, поїдений каменем аж до ручки і плішками знівечений обух* (Іван Ле); *Оглянув* [Григорій] *косу, вдарив молоточком у плішку, махнув сюди-туди брусом по блискучому лезу, трохи перехилився на правий бік, потягнув — і золотий жмуток пшеничних стеблин тихо ліг на покіс...* (М. Сиротюк).

ПЛІШНЯ́, і́, *ж.* Важкий лом на дерев'яному держаку для пробивання льоду, дроблення мерзлої землі і т. ін. *Гній злігся, змерзся, лупали* [люди] *ломами, плішнею, накидали на сани, возили* (К. Гордієнко); *Узяв* [Мирон] *уважисту плішню і пішов на ставок вирубувати продуховини* (М. Стельмах); *Для сітей і ополонок не треба рубати — на течії повно промивин під кригою, цюкнеш плішнею — і вже!* (П. Загребельний).

ПЛОВ, у, *ч.* Східна страва, приготована з рису і шматочків м'яса або риби із прянощами, часто також із овочами та фруктами. *Посередині — низенький, до колін, круглий стіл, на якому стояла велика миска з паруючим пловом та високий глек із шербетом* (В. Малик); *Цілий день над табором вився дим від вогнищ, на яких жарили баранів, варили плов і юшку-шурпу* (П. Загребельний); *Аромат нічних фіалок змішувався з іншим — соковитим запахом, який ішов від мангалів та величезних казанів із пловом* (І. Роздобудько).

ПЛО́ВА, и, *ж., діал.* Злива (перев. з бурею). *Б'ють плови весняні, ричать громом гірські верхи* (М. Коцюбинський); *Ударили з неба плови* (Марко Черемшина); * У порівн. *Немов весняна плова зірвала десь загати й бурхлива вода затоплює лотоки, так мчить людський потік узькими східцями до причалу* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЛО́ДИК, а, *ч.* Частина складного плода (у 1 знач.), утвореного вільними плодолистиками, які не зрослися між собою. *Плід малини складається з декількох десятків зрощених кістянок (плодиків з кісточками), прикріплених до білої конічної плодоніжки і зібраних навколо неї в округлу головку* (з навч. літ.); *Ягоди дикої ожини кислуваті, тьмяно-чорні з сизим нальотом і сидять кількома плодиками на одному ложі* (із журн.).

ПЛОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *недок.* 1. *кого, що.* Давати потомство, народжувати (звичайно у великій кількості). [М у з и ч е н к о:] *Ви довели сина до пів шляху і кинули його на роздоріжжі: іди, мовляв, куди очі втраплять... Як так з дітьми поводитись, то навіщо їх і плодить?* (М. Кропивницький); *І от уже ведеться — що більший звір, то менше плодить, що менший звір, то більше плодить* (І. Багряний); *Немовби ти ще не переконався, що я лише жінка: хочу любити, плодити дітей й тебе чарувати до смерті, й ти до смерті будеш шукати в мені тайни, так буде* (Р. Федорів); // Приносити урожай, давати плоди, овочі. *Цей безмірний світ — мир тільки задля тебе! Все живе, що родить і плодить сира земля, твої слуги, тобі на потребу!..* (Панас Мирний); *— Хто все плодить: Груші, сливи, огірочки? — А без мене, — дощ доводить, — Враз пов'януть всі садочки!* (П. Грабовський); // *безос. Чому так густо плодить восени, надміру перебавлено й густо, і чому весною сходить так мало, розумно мало, щоб кожне стебло вільно овівалося вітром?* (В. Близнець); // Розмножувати, розводити у великій кількості (тварин, рослини). *— Очолюй, — сказали йому, — інкубатор Й себе покажи як господар-новатор! .. В підмогу дали на цю тему брошуру, Послали плодити курчат Мацапуру* (С. Олійник).

2. *що, перен.* Сприяти появі, виникненню чого-небудь у великій кількості. [Р и м а р:] *На душі таке, немов усіх обдуруюєш. Та, певне, так воно й є. Папір вивчаєш, — папір і плодиш* (М. Стельмах); *Заради таких метаморфоз варто жити серед людей і любити їх більше, ніж самого себе. І варто плодити слова, речення і образи, розсилаючи їх навмання на всі боки* (Т. Прохасько); *Юра деколи мене сварить за те, що я нібито нічого не роблю: не пишу книжок, не живу науковими речами, котрі непокоять інших, не хочу плодити статті і розпихати їх по журналах, аби бачили мою присутність у періодиці* (А. Дністровий); // *кого, що.* Бути причиною виникнення кого-, чого-небудь; породжувати. *Невсипуча праця, .. втомляючи тіло, плодить засоби нової сили й енергії* (І. Франко); *Таких сиріт він бачив у кожному селі, піклувалися ними шпиталі при церквах, а плодила війна* (П. Панч).

ПЛОДИ́ТИСЯ, о́диться, *недок.* 1. Давати численне потомство, розмножуватися (про тварин, рослини). *Спокійно гніздилася і плодилась там різна птиця* (М. Трублаїні); *— Чого так багато мишей плодиться? Та того, що їх усяке їсть — і тхір, і колонок, і куниця, і горностай, і сова, і лисиця* (І. Багряний); *Хмари комах, що плодилися в старому плющі, летіли на освітлене скло, пробиралися крізь найменші щілинки* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *розм.* Заводити численне потомство (про людей). *Отак живе собі село мало не споконвіку.., працює, плодиться, кохає, оре, сіє* (О. Довженко); *Ми воюємо, ми лицарі, які не женяться і не плодяться* (Р. Іваничук); // *розм.* З'являтися на світ, народжуватися (звичайно у великій кількості). *— Бодай уже ті діти не плодились, що мають рости у неволі* (С. Васильченко); *А ми ж, малесенькі, плодилися рясненько. У нас аж шістнадцятеро народилося* (О. Ковінька).

2. Те саме, що **води́тися** 2. *Під його хатою плодились бабаки* (О. Стороженко); *Заполювати дику гуску не легко, бо вона в нас на Україні дуже-дуже рідко плодиться* (Остап Вишня); *— Приладнаємо парашутні стропи і завтра ж затягнемо в отому ставку. Не може бути, щоб у ньому не плодилася риба* (Іван Ле); *Тепер все те запустіло, річку замулило, горби вигоріли, а на долині трясовина утворилася та одні жаби плодяться. Війна все те лихо накоїла* (К. Гриб).

3. *перен.* Виникати, з'являтися у великій кількості. *— Гріх плодиться на світі, як бур'ян на городі: поли, поли, а він росте та розкорінюється* (І. Нечуй-Левицький); [К о р н і й Д а н ч е н к о:] *Оце три тисячі! (Дає.) .. Ну, дай же, Боже, щоб вам, пане, з цих грошей ще гроші плодились, а нам на нашій землі щоб хліб добре родив* (Б. Грінченко).

ПЛОДІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець із плодівництва. *Видатний учений, помолог, плодівник Л. П. Симиренко є одним із фундаторів українського наукового садівництва* (з навч. літ.); *Вирощування плодів високої товарної якості — першочергове завдання кожного плодівника* (із журн.).

ПЛОДІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Галузь сільського господарства, що вивчає особливості вирощування плодово-ягідних рослин. *У плодівництві ботанічний рід, що об'єднує групу близьких між собою видів, називають звичайно плодовою або ягідною породою, чи культурою* (з наук.-попул. літ.); *Із цукровою промисловістю і плодівництвом пов'язане значне виробництво рому, лікерів, соків* (з навч. літ.); // Вирощування плодово-ягідних рослин. *Здобутки селекційно-генетичної науки сприяють інтенсифікації плодівництва* (з навч. літ.).

ПЛОДІВНИ́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до плодівництва, пов'язаний із ним. *Значною складовою аграрного ринку країни є ринок плодівницької продукції* (з наук. літ.); *Для своєчасного виявлення інфекцій рослин, локалізації та ліквідації вогнищ захворювання варто регулярно проводити обстеження всіх кісточкових культур у плодівницьких господарствах та на присадибних ділянках* (з навч. літ.).

ПЛОДО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плід** 1. *Дрібні галуження усіх порядків відносять до оброслих гілок, на яких розміщується основна маса листя, плодових утворень і бруньок* (з навч. літ.); // Пригот. з плодів. *Найбільші обсяги експорту мали сільськогосподарські товари з високою доданою вартістю: сири, шоколад, хлібобулочні вироби, свинина, плодові та овочеві соки* (з газ.); // У якому містяться органи розмноження, запліднення. *Марат продовжував. "Трутовики живуть приховано від усіх. Основна маса гриба — міцелій, захований глибоко в тілі дерева. Назовні виносяться лише органи розмноження, якими і є відомі всім плодові тіла"* (Л. Денисенко).

2. Який дає їстівні плоди. *Наш народ шанує плодове і декоративне дерево, — красу і багатство землі* (І. Волошин); *Дикі олені та кози нікому шкоди не робили. А от зайці — ті взимку так знахабніли, що почали залазити до садків та обгризати плодові дерева* (Н. Забіла); *За кожне плодове дерево та кущ теж потрібно було платити податок .. З болем у серці батько вирубав усі дерева та кущі* (С. Талан); // Який складається з дерев і кущів, що дають плоди. *Артем Громов мав плодовий сад і виноградник, завів пасіку* (В. Кучер); *Багатющі городи потяглися в плавні, підсобне господарство, як добрий хутір, з коровами, молоко щодня свіже, індиками, качками, з плодовим садом і чималим, добре укоханим виноградником...* (О. Гончар).

Ка́рликові плодо́ві дере́ва *див.* **де́рево.**

ПЛОДОВИ́Й, á, é. Прикм. до **плід** 2. *Хімічні речовини та постійно наявні в крові матері продукти метаболізму не потрапляють у плодовий кровообіг завдяки філо- й онтогенетично обумовленим захисним механізмам* (з навч. літ.).

ПЛОДОВИ́ТИЙ, а, е. 1. Який дає або здатний давати багато плодів (про рослини). *Для вирощування в північних регіонах варто надати перевагу плодовитим та морозостійким сортам винограду* (з наук. літ.); // Який швидко розмножується, дає численне потомство (про тварин, людей). *Рід аварський — плодовитий рід. На місце тих, що впали.., прийдуть інші, молодші і завзятіші, аніж отці та брати їхні* (Д. Міщенко); *Його Стефа була жінкою плодовитою: щороку народжувала йому то доньку, то сина, а якогось разу — близнят* (Р. Федорів); // Родючий (про землю). — *Земля плодовита, небо лагідне, води рибні, люд тихий і до праці навиклий, — отсе .. ресурси, природні жерела* [джерела] *багатства* (І. Франко); *Його* [Михайла] *око огорнуло ще раз цілу просторінь .. Так часто обробляв її плугом, знав так докладно, де була плодовита й товста, а де вогка й болотиста* (О. Кобилянська).

2. *перен.* Те саме, що **плі́дний** 2, 3. *При появі шановного гостя у залі його відразу обступили місцеві українці та кожний по-своєму висловлював своє признання за таку плодовиту діяльність* (О. Шугай); *Те, що вийшло.., є тільки частиною поетичних творів цього плодовитого поета, частиною, дбайливо зібраною і укладеною в одну цілість* (І. Франко); *Льончику пощастило: паперу, витраченого на плакати, що зберігалися в червоному кутку гуртожитку, стачило б і на "Вибране" котрогось із сучасних плодовитих авторів...* (Н. Околітенко).

ПЛОДОВИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* 1. Здатність регулярно давати приплід, плодитися (у 1 знач.). *Пила султанша навари з сальвії й петрушки, щоб плодовитістю своєю перевищити Махідевран і всіх султанських жон* (П. Загребельний); *Неймовірна плодовитість землі та помітні "свободи" заманювали на захоплену О. Вишневецьким Полтавщину селянство із західноукраїнських земель* (з публіц. літ.).

2. *перен.* Здатність створювати що-небудь у великій кількості. *З цього короткого огляду утворів Лисенка бачимо побіч плодовитості його талану ще й надовсе* [понад усе] *чесний напрям його праці* (І. Франко).

ПЛОДОДРОБА́РКА, и, *ж.* Машина, апарат для механічного подрібнення плодів. *Для отримання насіння груш їх спочатку пропускають через плододробарки* (з газ.).

ПЛОДОЖЕ́РКА, и, *ж.* Небезпечний садовий і польовий шкідник-метелик ряду лускокрилих, гусінь якого ушкоджує плоди рослин. *Різні шкідники — плодожерка та золотогузка — звивали собі на яблунях кубельця з яєчками. Навесні з цих яєчок виплоджувалася ненажерлива гусінь, що поїдала яблука* (Остап Вишня); — *Хотілось би й нам .. штурмувати плодожерку та бур'яни, а доводиться замість того важкі бомбардувальники піднімати в небо. І піднімаємо, бо треба* (О. Гончар).

ПЛОДОЗБИРА́ННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **плодозбір.** *Автоматизоване плодозбирання; Сезонне плодозбирання.*

ПЛОДОЗБІ́Р, бо́ру, *ч.* Збирання плодів; пора збирання урожаю з полів, у садах, на городах. *Стояла середина вересня — благодатна пора плодозбору й неминаючої ласкавої тиші* (В. Бабляк); // Зібраний урожай. *Василь Сухомлинський заповідав: "Умій побачити ту безмежно дорогу людську цінність, де від золотої купи залишилося кілька зернинок, від яскравого і гарячого багаття — кілька жаринок, від багатого плодозбору — кілька яблук"* (з навч. літ.); * Образно. *Варто було витерпіти всі ті напади, що дістаються піонерам, щоб бути сестрою родині Світличних і Василеві Стусові, щоб грітися в приязні Григорія Кочура, Ірини Стешенко й Миколи Лукаша, щоб виступати перед київською та львівською публікою з власним поетичним плодозбором* (Віра Вовк).

ПЛОДОЗГІ́Н, го́ну, *ч., вет., мед.* Вигнання, знищення плода (у 2 знач.), зародка. *Механічний, операційний, токсичний чи вакуумно-респіраторний способи плодозгону поза межами лікувальних закладів є кримінальними злочинами* (з навч. літ.).

ПЛОДОЗГІ́ННИЙ, а, е, *вет., мед.* Який служить для вигнання, знищення плода (у 2 знач.), зародка. *Внутрішні плодозгінні препарати можуть викликати маткову кровотечу* (з навч. літ.).

ПЛОДОЗМІ́НА, и, *ж.* Чергування посівів сільськогосподарських рослин у системі сівозміни. *Нехіть і недовірливість хлопів, породжена панщиною, не позволяє панові .. устроїти добру плодозміну, позаводити штучні сіножаті і лісові запусти* (І. Франко); *Незабаром весна таки вдарить. Тоді — сівба. Тоді вже годі про розподіл землі під омріяну Павлюком плодозміну робити* (Д. Бузько); *За законами плодозміни для найвищої продуктивності сівозміни необхідно щорічно висівати на полях культури, які є найбільш біологічно й агротехнічно віддалені* (з навч. літ.).

ПЛОДОЗМІ́ННИЙ, а, е. Стос. до плодозміни. *При застосуванні травопільної, плодозмінної, просапної систем землеробства відновлюється родючість ґрунту, тваринництво дає хороші добрива, а вирощене кормове зерно й траву використовують на корм худобі* (з наук.-попул. літ.); *Англійська система плодозмінного землеробства може бути ефективною тільки в умовах помірно теплого та вологого клімату* (з навч. літ.).

ПЛОДОЗНІМА́Ч, á, *ч.* Пристрій для знімання плодів з рослин. *Механічний плодознімач значно полегшить збір урожаю, з ним кількість битих фруктів суттєво зменшиться* (з мови реклами).

ПЛОДОЇ́ДНИЙ, а, е. Який живиться плодами (про тварин). *Плодоїдні кажани відіграють важливу роль у запиленні тропічних рослин і поширенні їхнього насіння* (з навч. літ.).

ПЛОДОКОНСЕ́РВНИЙ, а, е. Стос. до консервів з плодів і овочів. *Плодоконсервна продукція має досить тривалий термін зберігання і водночас не потребує особливих умов зберігання* (з навч. літ.); *Приватні фермерські господарства значно збільшили виробництво сировини для плодоконсервної галузі* (з газ.).

ПЛОДОЛИ́СТИК, а, *ч., бот.* Те саме, що **плодолисто́к.** *Складні справжні плоди — плоди, утворені кількома маточками однієї квітки, кожна маточка якої сформована одним плодолистиком і розвивається самостійно* (з наук. літ.); *Одностатеві квітки однодомних роздільностатевих рослин мають споротвірні органи лише одного з типів — або тичинки, або плодолистики* (з наук.-попул. літ.).

ПЛОДОЛИСТО́К, тка́, *ч., бот.* Репродуктивна частина квітки покритонасінних рослин, на якій формується насінний зачаток. *В основі зав'язі в кожен плодолисток входить по одному дорзальному пучку, які мають по 1–2 корені, сполучені з периферійними пучками стінки зав'язі* (з наук. літ.).

ПЛОДОНІ́ЖКА, и, *ж., бот.* Частина стебла, на якій міститься плід. *Для визначення сортів ураховується розмір та форма плодоніжки, наявність підшкірних точок, форма та здатність кісточки відокремлюватися від м'якоті, термін достигання плодів* (з навч. літ.); *Арридей у свою чергу від імені Лаодіки підніс йому на срібній тарілі великий достиглий кавун із сухою плодоніжкою та блискучою корою з чіткими на ній візерунками* (М. Василенко); *Збирати калину треба кетягами, обов'язково з плодоніжками — так плоди краще зберігаються* (з газ.).

ПЛОДОНО́СИТИ, ить, *недок.* Давати плоди (у 1 знач.). *Дуже цікаво розповіла* [Оля], *як можна омолодити стару яблуню, яка вже перестала плодоносити* (О. Донченко); *На кожному клаптику землі у неї* [Килини] *щось родило, кожен клаптик землі цвів і плодоносив* (Є. Гуцало); *Ще й лоз виноградних мені обіцяв ти Дати рядів п'ятдесят, таких, що весь рік безнастанно Тут плодоносять* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПЛОДОНОСІ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **плодоно́шення.** *Плодоносіння забирає в рослин багато сил, тому потрібно регулярно вносити збалансовані добрива* (з наук.-попул. літ.); *Аграрний сектор має багато ризиків, що пов'язано значною мірою зі змінами природно-кліматичних умов, з мінливістю в плодоносінні рослин, циклічністю у тваринництві* (з навч. літ.).

ПЛОДОНО́СНИЙ, а, е. Який дає плоди (у 1, 4 знач.). *Урожайні ниви і плодоносні сади постачатимуть вам хліб і овочі* (В. Малик); *В південні плодоносні степи, порослі бур'яном у зріст людини, а не раз і у височу людини на коні, з древніх своїх попелищ потяглися руси* (Г. Колісник); *Буйний, кипучий цвіт нації, на тисячоліття плодоносний... Які характери! Які постаті...* (Г. Тарасюк).

ПЛОДОНО́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність давати плоди (у 1 знач.). *Плодоносність виноградника залежить від віку лози, правильності її обрізання та своєчасного внесення поживних речовин* (з навч. літ.); *У дощове літо плодоносність бджолозапильних культур значно нижча* (з газ.).

ПЛОДОНО́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плодоно́сити.** *Встановлено закономірність зниження інтенсивності плодоношення від життєздатності насіння, зміни в його хімічному складі* (з наук. літ.); *Для повноцінного розвитку й плодоношення рослин важливе значення має співвідносність світлої й темної частин доби* (з навч. літ.).

ПЛОДООВОЧЕ́ВИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з вирощуванням плодових рослин і овочів, їх обробляннім і т. ін. *Плодоовочеві господарства можуть також мати консервні та переробні цехи* (з газ.).

2. Пригот. з плодів і овочів. *Формуванню ефективного агропромислового виробництва в регіоні сприяє впровадження ефективного перероблення та зберігання зерна, винограду, плодоовочевої продукції та продукції тваринництва* (з наук.-попул. літ.); *Використання заморожених плодоовочевих продуктів дає змогу швидко приготувати будь-які страви* (з газ.).

ПЛОДООВОЧЕСУША́РКА, и, *ж.* Те саме, що **плодоовочесуша́рня.** *В архівах збереглися документи Полтавського товариства взаємного кредиту 1911–1917 рр., серед яких і ті, що стосуються планів виготовлення плодоовочесушарок і печей з обпалу цегли* (з наук. літ.).

ПЛОДООВОЧЕСУША́РНЯ, і, *ж.* Пристрій, апарат або приміщення для сушіння плодів і овочів. *Сільськогосподарська галузь передбачала не лише виробництво рослинної та тваринної продукції, але й подальше її перероблення, тому в багатьох селах були млини, круподерні, маслоробні, молокозаводи, плодоовочесушарні* (з навч. літ.).

ПЛОДОО́ВОЧІ, ів, *мн.* Плоди і овочі. *Для розрахунків потреби населення України в плодоовочах використовують норми споживання та статистичні дані про кількість населення в регіонах* (з наук.-попул. літ.); *Збалансоване харчування передбачає споживання близько 400 г плодоовочів щодня* (із журн.).

ПЛОДООВОЧІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець із плодоовочівництва. *Плодоовочівник має знати основні районовані сорти, їх господарську характеристику (урожайність, терміни дозрівання, стійкість проти хвороб і т. ін.)* (з навч. літ.).

ПЛОДООВОЧІВНИ́ЦТВО, а, *с.* 1. Галузь сільськогосподарської науки, що вивчає особливості вирощування плодових і овочевих рослин. *Плодоовочівництво займається вивченням біологічних особливостей плодових рослин як складників екологічної системи, закономірностей їх росту й розвитку залежно від екологічних факторів* (з навч. літ.).

2. Вирощування плодів і овочів. *Пріоритетними галузями двосторонньої співпраці залишаються продукти картоплярства, плодоовочівництва і тваринництва* (з газ.).

ПЛОДООВОЧІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **плодоовочівни́к.** *Плодоовочівниці Інституту овочівництва і баштанництва контролюють етапи дозрівання нових сортів овочевих культур* (з газ.).

ПЛОДОПЕРЕРО́БНИЙ, а, е. Признач. для перероблення плодів (у 1 знач.). *Зменшення виробництва плодової продукції позначилося на зменшенні обсягів виробництва і зниженні ефективності плодопереробних підприємств* (з наук.-попул. літ.); *Успішній діяльності багатьох плодопереробних заводів сприяла державна та регіональна інвестиційна політика* (з навч. літ.).

ПЛОДОРОЗСА́ДНИК, а, *ч.* Господарство, яке займається розведенням плодових рослин. *Іван Каразін заклав Краснокутський дендропарк, що став одним із перших і найвідоміших вітчизняних центрів інтродукції та акліматизації цінних декоративних рослин, а також величезний плодорозсадник, з якого по всій Слобожанщині розрослися багаті фруктові сади* (з газ.); *У плодорозсаднику садівники можуть обрати саджанці традиційних сортів яблук, груші, черешні, вишні, персика, сливи, проте тут можна знайти й перспективні десертні резистентні сорти багатьох плодових культур* (з мови реклами).

ПЛОДОРОЗСА́ДНИЦТВО, а, *с.* Галузь садівництва, яка займається розведенням плодових рослин. *Особливого значення для інтенсифікації садівництва набуває плодорозсадництво, яке завдяки вирощуванню високоякісного садивного матеріалу забезпечує потенційну продуктивність культур* (з наук.-попул. літ.).

ПЛОДОРОЗСА́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до плодорозсадництва. *Елітний садивний матеріал плодових і ягідних культур вирощують у науково-дослідних установах, а потім його розмножують у плодорозсадницьких господарствах* (з наук. літ.); *Розвиток та ефективність функціонування ринку продукції напряму залежить від плодорозсадницьких підприємств* (з навч. літ.).

ПЛОДОСУША́РКА, и, *ж.* Те саме, що **плодосуша́рня.** *На Покутті плодосушарки, як і багато інших побутових речей домашнього вжитку, плели з лози* (з навч. літ.); *На території села Косівці Хмельницької області є державна плодосушарка, побудована ще в 1929 році, яка переробляє за сезон близько 300 тонн фруктів* (з газ.).

ПЛОДОСУША́РНЯ, і, *ж.* Пристрій, апарат або приміщення для сушіння плодів. *В умовах непу активно розвивалися різні галузі сільського господарства, кооперації сприяли розбудові підприємств з переробки сільськогосподарської продукції — маслозаводів, беконних, консервних фабрик, плодосушарень, крохмальних заводів* (з навч. літ.).

ПЛОДОСХО́ВИЩЕ, а, *с.* Спеціальне приміщення для зберігання плодів. *Крім переробних заводів і цехів, основним промисловим підрозділом агропромислового підприємства є охолоджувані плодосховища* (з наук. літ.); *Плодосховища будують на заздалегідь вибраній ділянці, щоб забезпечити їх захист від ґрунтових вод (гідроізоляцію), достатню теплоізоляцію в зимовий та літній періоди* (з навч. літ.).

ПЛОДОТВО́РНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **плі́дний** 2. *Жде спрагла земля плодотворної зливи, І вітер над нею гуляє бурхливий, І з заходу темная хмара летить — Гримить!* (І. Франко); *Люби працю, але ще більше — молитву, бо якщо праця не завжди плодотворна, то молитва — завжди* (з рел.-церк. літ.).

2. Який дає наслідки, результати, створює цінності; продуктивний. *— Товариші і брати по шахах, у моїй сьогоднішній лекції йтиметься про те, про що я читав, і мушу признатися, не без успіху, в Нижньому Новгороді тиждень тому. Тема моєї лекції — плодотворна дебютна ідея* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Р. Вагнер уважав плодотворним для мистецтва поєднання стихії давнього міфу й сучасного інтелектуалізму* (з наук.-попул. літ.); *Взаєморозуміння й товариські стосунки між керівником і рештою членів колективу — важлива умова плодотворної співпраці* (з навч. літ.).

ПЛОДОТВО́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **плодотво́рний.** *Плодотворність клімату — здатність атмосфери й земної поверхні забезпечувати можливий рівень родючості ґрунту та врожаю сільськогосподарських культур* (з наук.-попул. літ.).

ПЛОДОТВО́РНО. Присл. до **плодотво́рний** 2. *185-добовий політ космонавтів довів, що люди Землі здатні довгий час плодотворно перебувати і працювати у близькому космосі* (М. Василенко); *Монітори, оснащені новітніми матрицями, дозволять користувачам плодотворно працювати над графічними завданнями будь-якої складності* (з мови реклами).

ПЛОДОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Утворення плода (у 1 знач.). *За несприятливих погодних умов першої половини генеративного періоду гречки значно якісніше насіння формується в третій та четвертій декадах періоду плодоутворення* (з наук. літ.); *Процес плодоутворення залежить від якісних і кількісних показників фізіологічного стану пилку насінного зачатка* (з навч. літ.).

ПЛОДОЯ́ГІДНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з вирощуванням фруктів і ягід, їх обробленням і т. ін. *Плодоягідний бізнес;* // Признач. для вирощування фруктів і ягід, їх оброблення і т. ін. *У спеціалізованих плодоягідних агропромислових підприємствах площа садів і ягідників у середньому на одне господарство досягає 700 га* (з навч. літ.).

2. Пригот. з фруктів і ягід. *Була субота, і до всіх приїхали гості. До Гальчиного Сашка — хлопці на моторці з ящиком плодоягідного вина* (В. Діброва); *Плодоягідної продукції в області виробили 148 тисяч тонн — на десять відсотків менше, ніж торік* (з газ.).

3. Який дає фрукти і ягоди. *У підніжжі гір зосереджені агробіогеоценози багаторічних плодоягідних насаджень на обох макросхилах Карпат* (з наук. літ.).

ПЛОДУ́ХА, и, *ж.* Коротка родюча гілка, на якій тримається квіткова брунька. *Плодуха характеризується повільним ростом (0,5–1 см за рік), проте довговічністю (10–20 років)* (з наук.-попул. літ.); *Основна маса врожаю яблуні, груші, черешні, сливи чи іншого фруктового дерева утворюється на плодухах* (з навч. літ.).

ПЛОДУ́ШКА, и, *ж.* Те саме, що **плоду́ха.** *Сад колоноподібних яблунь живе й дає врожаї 15 років, далі в дерев відмирають плодушки в нижній частині стовбура й стрімко знижується плодоношення* (з наук.-попул. літ.); *Під час обрізування фруктових дерев плодушки потрібно зберігати* (з навч. літ.).

ПЛОДЮ́ЧИЙ, а, е. 1. Який швидко розмножується, дає численне потомство (про тварин, рідше про людей). *Маєток спіткало нове лихо: на плантаціях з'явилась сила-силенна надзвичайно зажерливих і плодючих комах* (М. Дашкієв); *Селекціонери почали схрещувати ондатру з домашнім кроликом — плодючим і невимогливим до навколишніх умов та їжі* (О. Чорногуз); *Пора бігти до скирти, там плодюча мишва теребить ячні колоски і невситимо пискує* (Є. Пашковський); // Який дає багато плодів; урожайний. *Ще ні на чиєму полі не було такої доброї пшениці, як у Оришки, нічия огородина не задалася така плодюча* (Панас Мирний); *Зумій же чуть, як переходять соки Крізь дерево плодюче та високе* (М. Рильський); *Трохим над'їхав з поля на .. згарище хліба, на розвалену дідівську хату, порубані плодючі дерева* (М. Малиновська).

2. Здатний давати й живити багату рослинність; родючий. *Із чорної, плодючої землі густо та зелено — сходи* (А. Головко); *Його* [листя папороті] *було так багато, так рясно й щедроростила його лісна плодюча земля* (В. Владко); *Люди були наділені вмінням розуміти те, що відбувається, вони обожнювали ріку, яка приносила плодючий мул, сонце, що давало тепло для простання дерев, злаків і квітів, таємничі сили, готові стати на захист усіх цих незбагненних джерел життя* (П. Загребельний); // Який має такий ґрунт (про місцевість, край і т. ін.). *Отака ти* [моя земле] *у мене плодюча* (А. Малишко); *Живити водою плодючу долину могли тільки численні річки, котрі збігали з гірських кряжів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЛОДЮ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Властивість за знач. **плодю́чий.** *Плодючість цих комах неймовірна: скажімо, самиця войовничого терміта може покласти за день до шістдесяти тисяч яєчок!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Десь розіллються* [хмарки] *тучним дощем, поллють суху землю, принесуть вогкість на ниви та левади, дадуть родючість та плодючість* (І. Нечуй-Левицький); *Сонцем курились після дощу неозорі, насіяні людиною хліба, і людина стояла серед них, ніби в океані, радуючись своєю працею, плодючістю землі...* (О. Гончар).

ПЛО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **плої́ти.** *Перед Джековими очима постали цілі стоси жовтуватих простирадл, натканих ще Зінаїдиною матір'ю, білизни вишиваної, плоєної й плісированої умілою бретонкою* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПЛО́ЄННЯ, я, *с.* Те саме, що **плої́ння.** *Обидві сестри страшенно турбувалися та метушилися, аж поки не повиносили всіх причандалів до плоєння* (А. Кримський).

ПЛОЇ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плої́ти.** *Плоїння деталей із тканини є одним із процесів створення штучних квітів* (з навч. літ.).

ПЛОЇ́ТИ, ою́, оїш, *недок., що.* 1. Завивати волосся, укладаючи його паралельними хвилястими пасмами. *Волосся щипцями плоїть* [Ігор], *щоб кучерявилось* (В. Кучер).

2. Робити паралельні хвилясті складки на тканині, одязі і т. ін.; гофрувати. *Сестрам треба було плоїти свою білизну .. Вони .. приладнали на двох стільцях дошку, а на ній розвісили спідницю й почали плоїти* (А. Кримський); *Бесі дозволяла нам сісти навколо і, відпрасовуючи блонди на спідницях місіс Рід та плоячи оборки на її нічних чепчиках, заспокоювала нашу жадібну цікавість розповідями про кохання та пригоди* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПЛОЇ́ТИСЯ, ї́ться, *недок.* Пас. до **плої́ти.** *Деякі різновиди тканин плояться дуже складно й погано тримають задану їм форму* (з навч. літ.).

ПЛО́ЙКА, и, *ж.* 1. Електроприлад для завивання або вирівнювання волосся. *З Майбородою ми з Юлькою познайомилися в піонерському таборі. Я його навчила, як за допомогою плойки, яку брала з собою Юлька, завивати кучері, можна ті самі кучері вирівнювати* (Л. Денисенко); *Деякі салонні процедури потребують прогрівання та витягування волосся плойкою* (з навч. літ.); *Сучасні плойки оснащені різноманітними насадками, за допомогою яких навіть удома можна створити ідеальні локони будь-якого об'єму, випрямити неслухняне волосся, зробити гофре* (з мови реклами).

2. Паралельні хвилясті складки на тканині, одязі і т. ін. *Ознакою останньої колекції модельєра були плойки на рукавах сорочок і суконь* (із журн.).

ПЛОЙЧА́СТИЙ, а, е. 1. Зібраний у складки, укритий плойками (у 2 знач.). *Плойчаста текстура; Плойчастий рукав.*

2. *геол.* Утворений вигинами шарів земної кори; складчастий (у 2 знач.). *Гірські масиви характеризуються плойчастим рельєфом* (з навч. літ.).

ПЛОЙЧА́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., геол.* Властивість за знач. **плойча́стий** 2. *Сланці мають типову для метаморфічних порід сланцювату текстуру та плойчастість* (з навч. літ.).

ПЛО́ЙЧАТИЙ, а, е. Те саме, що **плойча́стий.** *Зовні філіти схожі на глинисті сланці, але відрізняються шовковистим блиском і плойчатою структурою* (з навч. літ.); *Плойчата тканина.*

ПЛО́ЙЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пло́йчатий.** *Формування плойчатості зумовлене мікрозміщеннями метаосадових порід* (з наук. літ.).

ПЛО́МБА, и, *ж.* 1. На зачинених дверях приміщень, вагонів або на машинах, приладах і т. ін. — заборонний знак (зі шматочка свинцю або іншого пластичного матеріалу) з клеймом, відбитком печатки, номером і т. ін. *Як то належить черговому, я пішов перевіряти, чи висять на коморах замки й чи є на них пломби* (Б. Антоненко-Давидович); *Я .. розглядаю пломбу, що висить на вагонному запорі* (П. Колесник); *Двері важкі, з дубових неструганих обаполів. Засув на дверях і пломба, наче тут склад з вибухівкою* (О. Гончар); — *Непорядок. Усе треба перевірити, а на лічильники поставити нові пломби* (В. Єшкілєв).

2. Пластичний матеріал, що твердіє, яким заповнюють утворену в зубі або його коронці порожнину для відновлення його анатомічної форми, фізіологічної та естетичної функцій. — *А може, хочеш булку? Я розмочую в молоці, у мене трагедія з зубами, що пломби повипадали, так я у молоці* (С. Пиркало); *Вона заздрила дітям, які могли на повний рот сміятися, не боячись, що хтось помітить пломби на їхніх зубах* (М. Гримич).

ПЛОМБІ́Р[1], у, *ч.* Вершкове морозиво, до якого додають смакові приправи (шоколад, горіхи, ягоди і т. ін.). *Після пломбіру було шоколадне, потім фруктово-ягідне, потім горіхове .. І до кожної порції додайте ще по склянці газводи з сиропом* (В. Нестайко); — *Морозиво, морозиво! Ескімо, шоколадне, пломбір!* (Н. Бічуя).

ПЛОМБІ́Р[2], а, *ч.* Пристрій у формі щипців для накладання пломб (у 1 знач.). *Усі віконні отвори спеціальних приміщень повинні бути обладнані охоронною сигналізацією й опломбовані (опечатані) пломбіром керівника підрозділу та охорони* (з мови документів).

ПЛОМБІ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **пломбі́р**[1]. *Пломбірна маса подається в спеціальний резервуар, охолоджується, а потім порційно фасується* (з навч. літ.); // Вигот. з пломбіру, з додаванням пломбіру або зі смаком пломбіру. *Пломбірний крем підійде для будь-яких тістечок, тортів і печива* (із журн.); *Для приготування пломбірного торта вам знадобиться печиво для основи, морозиво та ягоди чи фрукти за смаком* (з газ.).

ПЛОМБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пломбува́ти.** *Працівники компаній систематично перевіряють пломбовані лічильники та звіряють показання* (з газ.); *Пломбовані зубні канали добре видно на рентгенівських знімках* (з навч. літ.).

ПЛО́МБОВИЙ, а, е. Прикм. до **пло́мба.** *Пломбовий матеріал; Пломбовий пристрій.*

ПЛОМБУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пломбування. *Одноразові номерні пломбувальні пристрої використовують для встановлення пломб на лічильниках* (з навч. літ.); *Від якості пломбувального матеріалу залежить подальше здоров'я зуба та його естетичний вигляд* (із журн.).

ПЛОМБУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Майстер, який запечатує що-небудь, накладаючи пломби (у 1 знач.). *Пломбувальник вагонів та контейнерів спостерігає за наливанням та зливанням сірчистої нафти на естакадах* (з мови документів).

ПЛОМБУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пломбува́льник.** *Пломбувальниця лічильників.*

ПЛОМБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пломбува́ти.** *Пломба в єдиній конструкції з пристроєм для блокування призначена для одночасного запирання й пломбування вагонів та контейнерів* (з газ.); *Програма-мінімум була такою: спочатку до перукарні, потім — в магазини, ще — пломбування зуба* (А. Крижанівський); *Ключовим компонентом композитного матеріалу, який використовується для пломбування каналів, є наночастинки фосфату кальцію* (з наук. літ.).

ПЛОМБУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок., що.* 1. Запечатувати що-небудь, накладаючи пломбу (у 1 знач.). — *Склад він замикає і пломбує. І вікна в порядку, і пломба непорушена, а яйця пропадають* (М. Томчаній).

2. Заповнювати пломбою (у 2 знач.) порожнину в зубі. *Коли виходиш з кіно, то згадуєш: адже мені треба йти до дантиста, сідати в його прокляте крісло і пломбувати зуб!* (В. Владко); *Олег Цяпа був зубним лікарем, і його відразу ж забрали до лазарету, де він пломбував діри самому начальникові штабу* (Ю. Андрухович); *За молочними зубами потрібно ретельно доглядати, вчасно їх лікувати та пломбувати* (з навч. літ.).

ПЛОМБУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пломбува́ти.** *Пожежні крани внутрішнього протипожежного водопроводу обладнують однакового з ним діаметра рукавами і стволами, які вміщені у шафи, що пломбуються* (з наук.-попул. літ.); *Озброєння, техніка й інші матеріальні засоби, завантажені на рухомий склад (на судна, у літаки, вертольоти), надійно закріплюються, поворотні пристрої башт бойових машин застопорюються, а стопори пломбуються* (з навч. літ.); *У деяких випадках зубні канали пломбуються після використання знеболювальних препаратів та під мікроскопом* (із журн.).

ПЛОМЕНИ́СТИЙ, а, е, *поет.* 1. Який має колір полум'я; яскраво-червоний, полум'янистий. *Усюди, де тільки можна по землі, заріс він* [хуторець] *червоним маком пломенистим* (Марко Вовчок); *Знову бачу скулені до спини довгі вуха на смерть переляканого зайця і пломенистий хвіст лисиці за кущем* (Б. Антоненко-Давидович); *Кифір Авдюк .. набрав у жменю ріллі і тулить її до усміхнених уст, чола, пломенистих вилиць* (В. Бабляк); *Потік той перейшовши, суходолів грань, Прямуй на пломенистий, сонцесяйний Схід* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

2. Який яскраво горить, палає. *Ішла чутка, що така була краса його.., що не можна й очима було надивитися, бо сліпила вона, як те сонечко пломенисте* (Марко Вовчок); *Лунають оглушливі вибухи, щедро бризкає в темне небо безліч пломенистих смолоскипів* (Є. Доломан).

3. *перен.* Перейнятий запалом, пристрастю, сповнений палкими почуттями. *В моїм серці навіки сині очі твої. І любов пломениста, що дала ти мені* (В. Сосюра); *Ми зустрілися з тобою З пломенистими серцями* (П. Усенко); *Зате і юність пломениста Не може почувань таїть; Любов, печаль, надія чиста — Усе на язиці горить* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Який виражає запал, пристрасть, палкі почуття. *Марія... З синьої мли покутських долин глянули на нього* [Марка] *великі ясно-карі пломенисті очі* (І. Цюпа).

4. Схожий на полум'я. *Миготіли перед очима то в блискавичному, то в спокійному ритмі пломенисті південні шовки, і то завмирав, то клекотав народ* (Л. Смілянський).

ПЛОМЕНИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., поет.* Властивість за знач. **пломени́стий.** *Пломенистість квітів відтіняє сіре каміння гір* (із журн.).

ПЛОМЕНИ́СТО, *поет.* Присл. до **пломени́стий** 2, 3. *Сонечко пломенисто гралося у небі* (Марко Вовчок); *Хлюпотить хвиля, у тугих вітрилах співає вітер, сонце встає у видноколі повносило, пломенисто, урочисто* (О. Бердник); *Як він томливо німував, Як пломенисто промовляв, Які листи писав недбалі!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПЛОМЕНИ́ТИСЯ *див.* **пломені́тися.**

ПЛОМЕНІ́ННЯ, я, *с., поет.* Дія за знач. **пломені́ти.** *Тут зір очей, для Бога дорогих, Звернувся на промовця, й їх горіння Явило радість від прохань таких. Вони звелись у вічне пломеніння, Що, проти недоречних сподівань, Його ніяке не сягне створіння* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПЛОМЕ́НІТИ, ію, ієш, *недок., поет.* Те саме, що **полум'яні́ти.** *Голубенко сильно втягав дим, цигарка аж шкварчала й пломеніла* (Г. Епік); *Зоряниці яре мерехтіння буде пломеніти й по мені. Там вітчизна — дорога і синя, дорога і синя — у огні* (В. Стус); *Над темно-фіолетовими горами пломеніли пелюстки ніжного ранку* (О. Бердник); *Серце калатало, на щоках пломенів зрадливий рум'янець* (І. Білик); *Юрин спалах любові й гіркоти недовго пломенів* (М. Бажан); *Пломеніючи щастям, вона уривчасто .. почала розповідати йому про випадок на фабриці* (Ірина Вільде).

ПЛОМЕНІ́ТИСЯ, іється, **ПЛОМЕНИ́ТИСЯ,** и́ться, *недок., поет., рідко.* Те саме, що **пломені́ти.** *Пломеняться печі В витопах руди* (П. Усенко); *Обоє тихо розходяться понад озерами, що .. пломеняться вечірніми барвами* (М. Стельмах); *На грудях у нього, на простій солдатській гімнастьорці далеко пломеніється яскрава червона цятка* (О. Гончар).

ПЛОМЕНІ́ЮЧИЙ, а, е, *поет.* Який пломеніє. *Так, мов пожар пломеніючий, битва між ними палала* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Побравшись за руки, хлопці й дівчата ішли вулицею села назустріч пломеніючій зорі* (М. Дашкієв); *Надя .. нахиляє гарненьку чорноброву голівку — чи то щоки пломеніючі, чи очі блискучі приховує* (І. Рябокляч); *Вогневик, помолоділий, пломеніючий, енергійно крокував по кабінету* (Ю. Збанацький).

ПЛОМІНЕ́ЦЬ, нця́, *ч., поет.* Зменш.-пестл. до **пло́мінь.** — *Пробу, пробу! .. — промовив майстер. І полився метал струмочком... Пломінці, ніби сині айстри, Зацвіли голубим віночком* (Л. Забашта); *Губка тліла, димок густішав, і враз у лице мені бризнув пломінець, обпалюючи брови* (М. Дочинець); *Його вже почали лоскотати й пломінці честолюбства, неясні сподівання щось знайти, щось відкрити, щось звершити* (Ю. Мушкетик).

ПЛОМІНКИ́Й, а́, е́, *поет.* Те саме, що **полум'я́ний.** *Із рук-бо безстрашних на нього З свистом летіли потоком густим і списи зловорожі, І пломінкі смолоскипи* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПЛОМІ́НЧИК, а, *ч., поет.* Зменш.-пестл. до **пло́мінь.** *Юна, переповнена мріями душа знаходила відраду і в тому елементарному світі, .. де пломінчик на ґнотику був єдиним неоном ваших осінніх ночей* (О. Гончар); *Їх* [зірок] *мерехтіння сповнювало світ і його душу великодньою урочистістю, повертало в далеке дитинство, нагадувало йому пасхальний хресний хід і всіяне пломінчиками свічок церковне подвір'я* (Г. Тарасюк); *В грудях його жевріло благенькою свічечкою передчуття удачі. Невідомо, чи розгориться цей пломінчик у величезну, бурхливу пожежу* (В. Собко); *Погасло світло у вікні. Та не згасав пломінчик болю* (І. Жиленко).

ПЛО́МІНЬ, меню, *ч., поет.* Те саме, що **по́лум'я.** *Юнак перескочив понад одним багаттям, другим, третім, жарке нутро пломеню дихнуло в обличчя, збадьорило* (О. Бердник); *У нішах ми клали товсті свічки зі старого воску, що давали рівний і високий пломінь* (М. Дочинець); * Образно. *Поля дахів лежать, мов заповіт, розліт вікна дорівнює вітрилу, і тихо сяє з-під каміння й пилу рослинний пломінь — давній горицвіт* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Онде зірка палає, мов пломінь* (Леся Українка).

ПЛО́СКИЙ, а, е, **ПЛАСКИ́Й,** а́, е́. 1. Який не має заглиблень і підвищень на поверхні; з рівною поверхнею. *Через якийсь час пароплав завернув на плаский острів з високими рудими кущами* (Ю. Мартич); *Я дивлюся на велетенського дуба, що росте край дядькової левади, за дядьковою левадою, на пласкому зеленому пагорбі* (Є. Гуцало); // Який не має помітного схилу (про берег, дах і т. ін.); пологий. *Вода .. потоку на хвилю притишилася, немов .. задрімала в плоских своїх берегах* (І. Франко); *Перед ним невелика зимівля .. Це темний дерев'яний зруб з плоским земляним дахом* (О. Довженко); *З плоского даху готелю відкривався чарівний краєвид на лівобережний Київ* (О. Бердник); *Плоска, як стіл, рівнина лежала у нього за спиною, впираючись у стовпову дорогу, що ледве малювалася малесенькими, як сірники, стовпами* (О. Сизоненко).

2. Стиснутий з боків або приплюснутий зверху; сплющений. *Шляхи ж там чудові. На перехресті двох доріг лежить на землі плоский камінь, над ним височіє хрест* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Араміс у широкому чорному вбранні, в кругленькій і плоскій шапочці на голові .. сидів за довгим столом, захаращеним сувоями паперу й грубезними фоліантами* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Позбавлений звичайних округлостей, опуклостей; рівний, як дошка (про тіло людини і його частини). *Наче привид, стоїть перед Івановими очима класний наставник .. Висока, плоска, кістлява постать у чорній рясі, підперезана шкіряним поясом* (П. Колесник); *Ось тепер він такий же — стрункий, і високий, і худий, щоки рівні, аж плоскі, і хоч обвітрені, але ж надто засмаглі, аж ніби чорні, і шия, як у юнака — тонка і довга* (Б. Левін); *Встиг добре запам'ятати його обличчя, пласке й широке, наче млинець, із глибоко посадженими очима та масивними надбрів'ями* (В. Єшкілєв).

3. Який має невелику товщину або висоту і рівну поверхню. *Поставив* [юнак] *у куток пласкийдерев'яний ящичок, мабуть, з фарбами та пензлями* (О. Копиленко); *На траві лежали купами зелені ранці.., зброя, фляги з плоскими алюмінієвими кухликами* (Григорій Тютюнник); *У руках Олега невідомо звідки взявся шкіряний футляр з крихітними металевими стопочками та пласка мисливська фляга* (Г. Вдовиченко).

4. Розміщений в одній площині. *Кластер водню можна подати у формі плоского круглого утворення* (з наук. літ.); *Планіметрія вивчає властивості плоских геометричних фігур і відношень між ними* (з навч. літ.).

5. *перен.* Позбавлений оригінальності, гостроти; банальний. *Перед ним проходили зачаровані собою пари, неуважні одинаки — вуличні гамлети, гурти хлопців, що вганяли за дівчатами, кидаючи їм перші пласкі слова знайомства, що тут набували збудної гостроти* (В. Підмогильний); *Адвокатські прийоми, добірні фрази, пласкі дотепи полонили деяких слухачів* (Іван Ле); *Кожна глибока думка, — від його присутности ставала пласкою, невивітреною...* (Д. Гуменна).

△ **Плана́рний (пло́ский) граф** *див.* **граф**[2]; **Пло́ска стопа́** *див.* **стопа́**[1]; **Пло́скі че́рви** *див.* **че́рви.**

ПЛОСКИ́РКА, и, *ж.* Невелика прісноводна промислова риба родини коропових, схожа на ляща. *Плоскирка малорухлива, любить теплу воду з невеликою течією та мулистим або глинистим дном, тримається великими зграями* (з наук.-попул. літ.); *Заблудлі баламути-щупаки лілеям не давали задрімати .. або таку вчиняли веремію, що в царстві риб ставало не до стерпу: і верховідка, і дрібна плоскирка вишмигувала звідти* (М. Василенко).

ПЛОСКІ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пло́скінь.** *Порівняно із жіночими рослинами конопель плоскінне стебло високе, з тоншим стеблом, менш густим листям* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з плосконі. *У білій плоскінній сорочці По пасіці ходе* [ходить] *дідок* (І. Манжура); *Стара подала пастухам наїдок у плоскінній торбі і зачинила стулки воріт за ними* (Ю. Логвин).

ПЛО́СКІНЬ, коні, *ж., збірн.* Чоловічі рослини конопель, а також волокно з них. *А дівчина При самій дорозі Недалеко коло мене Плоскінь вибирала, Та й почула, що я плачу* (Т. Шевченко); — *Іди ж мені зараз в поле, а я вже сама полізу в воду та виберу плоскінь, — каже вона до невістки* (І. Нечуй-Левицький); *Він косив ячмінь, вона плоскінь брала.Ниви їх були поруч* (М. Коцюбинський); — *Пряде* [княжа повариха] *з гребеня плоскінь або матірку, а потім зніме прядиво й оддасть мені* (І. Білик); *Цупке листя дерло шкіру, з плосконі обсипав його рясний теплий, мов борошно, пилок. Так Омелько продерся в коноплях кілька разів туди й сюди* (Ю. Логвин).

ПЛО́СКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **пло́ский.** *Плоскість землі на первинному етапі міфоісторії робить можливим прямий зв'язок з безсмертною землею для мешканців Середзем'я, який пізніше буде втрачено* (з наук. літ.); *Це була Лідія Іванівна, русява з перманентом жінка моїх років, росіянка, в лиці мала щось характерно російське, можливо колір шкіри чи очей, чи плоскість лиця* (В. Рубан).

ПЛО́СКО. Присл. до **пло́ский.** *Плоско падає* [дим] *на землю, мокре дерево не хоче горіти, але загориться* (П. Загребельний); *Плоско, наче на столі, котрого не зрушиш, лежали намистом десятки ставків, перетнутих змійкою річки* (О. Ульяненко).

ПЛОСКО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пло́ский** у 1–3 знач., напр.: п л о с к о в е́ р х и й, п л о с к о г і́ р ' я, п л о с к о д о́ н к а, п л о с к о л о́ б и й, п л о с к о р е́ б р и й, п л о с к о р і́ ж у ч и й.

ПЛОСКОГІ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **плоскогі́р'я.** *У рельєфі регіону чітко виділяються на сході рівнинні та плоскогірні території, а на заході й півночі — гірська система Кордильєр* (з навч. літ.); // Розташований на плоскогір'ї. *Одна з львівських вуличок, що тягнеться від пам'ятника Грушевському і носить його ім'я, разом із вулицею М. Драгоманова утворює плоскогірний стик, на якому гарненько помістилися старий корпус університету і храм Покрови Пресвятої Богородиці* (з наук.-попул. літ.).

ПЛОСКОГІ́Р'Я, я, *с.* Височина — звичайно понад 500 м над рівнем моря — з рівнинною або горбистою поверхнею. *Змучені підйомом, коні довго стояли.., потім дружно побігли рівним, положистим плоскогір'ям* (З. Тулуб); *Це плоскогір'я розташоване майже в тропічних широтах; улітку сонце тут досягає зеніту, і його проміння падає на землю майже прямовисно* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПЛОСКОГОЛО́ВИЙ, ПЛАСКОГОЛО́ВИЙ, а, е. Який має голову плоскої форми. *Сиділа* [Тетяна Василівна у перукарні] *.. з головою, обтягнутою компресним папером, плоскоголова, мов у тифозній палаті, серед таких, як і сама, плоскоголових .. жінок* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **плоскоголо́вий, пласкоголо́вий,** вого, *ч.;* **плоскоголо́ва, пласкоголо́ва,** вої, *ж., перен.* Про нерозумну, некмітливу і т. ін. людину. *Він умів писати так, що його розуміли всі: інтелігенція вловлювала підтексти, пласкоголові — все сприймали за чисту монету* (І. Роздобудько).

ПЛОСКОГОЛО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **плоскоголо́вий;** платикранія. *Для профілактики плоскоголовості в дітей потрібно виконувати корегувальні вправи, а також правильно підібрати положення дитини в ліжку* (з навч. літ.); *Плоскоголовість найчастіше виявляється у дітей віком до року* (із журн.).

ПЛОСКОГРУ́ДИЙ, ПЛАСКОГРУ́ДИЙ, а, е. Який має плоскі груди. *Чоловіки .. мало не всі плоскогруді, кахикають, мізерні.., замучені при верстаті* (Леся Українка); *Худюща плоскогруда сестра .. байдужими очима дивиться на неї* (М. Стельмах); *Підвівся Андрон Кущолоб, тільки не зразу, а зачургав ногами, засовав по паркету тісну для нього парту і нарешті випростався — високий, плоскогрудий, як дошка, з витягнутою шиєю, з довгим кістлявим лицем* (В. Близнець); *Тонка, пласкогруда й довга, як поліетиленова соломинка в моєму келиху з тоніком, дівчина з ледь розкосими очима .. нечутно снувала між нашими столиками* (А. Михайленко).

ПЛОСКОГУ́БЦІ, ПЛАСКОГУ́БЦІ, ів, *мн.* Кліщі, щипці з плоскими, плескатими кінцями (губами). *З усіх кишень засмальцьованого комбінезона стирчали гаечні* [гайкові] *ключі, викрутки та плоскогубці* (С. Голованівський); *Колька .. почав прибирати своє робоче місце. Робив він це швидко і спритно: напилки, плоскогубці, гвинтики й залізячки начебто самі лягали в спеціальні гнізда* (М. Дашкієв); *Дріт був сталевий, плоскогубці раз у раз спорскували, боляче прищіплювали пальці, але Вітя не відступав* (В. Нестайко); *У правій руці вона тримала пласкогубці з сіро-блакитними ручками, у лівій — незапалену цигарку* (Любко Дереш).

ПЛОСКОДО́НКА, ПЛАСКОДО́НКА, и, *ж.* Човен з плоским дном. *Поставили* [Тимофій і Свирид] *ятері і повернули до берега. За обшивкою важкої плоскодонки сумовито зітхала вода* (М. Стельмах); *Дід Трифон перепливав на своїй плоскодонці річку, м'яко і вправно підгортаючи одним веслом голубу воду* (О. Чорногуз); *Вузька дерев'яна плоскодонка їшла, як стріла, і невдовзі він уже був між островом і сосною, на межі старого русла* (В. Шкляр); *Тобі, як завше, трапилась страшна й хирлява ненадійна пласкодонка — розвалюха, видовбана з шматка зотлілого дерева* (Ю. Іздрик).

ПЛОСКОДО́ННИЙ, ПЛАСКОДО́ННИЙ, а, е. Який має плоске дно. *Із воріт виходила людина у сірій рясі, боса, в плоскодонній повстяній шапці на патлатій голові* (Р. Іваничук); *Батько на плоскодонній галярі плавав сюди й туди, рятуючи колгоспне майно, іноді його не було й уночі, мама не спала, зітхала, потихеньку молилася* (П. Загребельний); *— Ви впевнені, месіре, що цей вутлий плотик нас витримає? — запитав брат Янгель, із жахом дивлячись на пласкодонний човен* (В. Єшкілєв).

ПЛОСКОДРУКУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для плоского друкування. *Тут, у малесенькій друкарні Шварцмана, яких було немало у старому Катеринославі, розладнана плоскодрукувальна машина видала перший тираж* (з газ.).

ПЛОСКОЛИ́ЦИЙ, ПЛАСКОЛИ́ЦИЙ, я, е. Який має плоске лице. *Іслам-Гірей прийняв папери і передав їх пласколицьому бородатому дідуганові, що, здавалося, дрімав, стоячи справа біля трону* (Р. Іваничук); *Знов дивне відчуття якогось чи то туману, чи то млості напливло на хлопця, хоча в цієї плосколицьої невеличкої дівчини не було ні сили голосу, як у персіянки, ні п'янкого звучання* (Ю. Логвин).

ПЛОСКОНІ́С, но́са, *ч.* Жучок рудого, бурого або чорного кольору — шкідник сільськогосподарських плодових та інших культур. *Плосконіс пошкоджує близько 35 видів деревних, чагарникових і трав'янистих рослин, віддаючи перевагу яблуні дикій, ясену, горіху волоському, суниці, люцерні посівній, винограду* (з наук. літ.).

ПЛОСКОНО́СИЙ, ПЛАСКОНО́СИЙ, а, е. Який має плоский ніс. *Аж з другої кімнати .. вибіг чолов'яга широковидий, чорноокий, плосконосий, з двома сильно зазначеними рисами від ока й від носа попід бороду* (Б. Лепкий); *Говорив плосконосий, низенький Ельян* (М. Трублаїні); *Астрахана боялися. Пласконосий горбун, з тілом, ніби зліпленим з окрайчиків величезної хлібини, він міг пальцем прохромити грудну клітку, кинути у ворожі лави тривершкової товщини колоду* (В. Єшкілєв).

ПЛОСКОРІ́З, а, *ч.* Сільськогосподарське знаряддя для розпушування ґрунту без обороту пласта. *Трохименко привіз для агростанції справжній фабричний плоскоріз, дві дискові борони і розпушувач* (П. Загребельний); *Лущення проводять дисковими й лемішними лущильниками, а також дисковими боронами та плоскорізами на глибину 6 –16 см* (з навч. літ.).

ПЛОСКОСТО́ПИЙ, а, е. Який має плоску стопу. *З-під однієї й другої поли халата виглядали його ноги, жовтаво-білі, з синіми надутими жилами, плоскостопі* (Б. Харчук); *Я полюбляла купати його, розминала смішні ніжки, першою помітила, що він — плоскостопий. Я читала йому казки, збирала до школи* (Л. Денисенко).

ПЛОСКОСТО́ПІСТЬ, пості *і* пости, *ж.* Деформація ступні, зумовлена неправильним формуванням кісток та ослабленням зв'язок стопи. *Для профілактики плоскостопості лікарі радять обирати дітям зручне взуття з ортопедичними підошвами* (з навч. літ.); *Дейзі .. більше вже не фліртувала з військовими, зустрічалася тільки з хлопцями, яких через короткозорість чи плоскостопість не брали до армії* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

ПЛОСКУ́ХА, и, *ж.* Однорічна трав'яниста рослина родини злакових. *Ми з сестричками беремо мішки та йдемо в коноплі рвати плоскуху для корівки. Більше зілля росло і на плантаціях буряка, і на картоплі, але туди ходити не можна було* (С. Талан); *Плоскуха дуже невибаглива рослина, яка засмічує посіви зернових колосових, кукурудзи, рису, буряків, овочевих культур, сади й виноградники, росте на необроблюваних землях* (з наук.-попул. літ.); *У деяких країнах плоскуху вирощують на корм для тварин, із зерна цієї рослини також мелють борошно низького ґатунку* (з навч. літ.).

ПЛОТА́Р, я́, *ч.* Робітник, який збиває, зв'язує і сплавляє плоти. *Плотар .. перекинув довгу лату з плоту на берег* (О. Десняк); *Догадов наказав крайньому з плотарів зміряти глибину на головному вході, а сам почав вимірювати воду біля танкохода* (М. Трублаїні); *Хай лютує вир, хай проносяться, як примари, береги, а плотар не випускає керма з рук* (І. Пільгук).

ПЛОТВА́, и́, *ж.* Те саме, що **плі́тка**[2] 1. *За день йому щастило вловити й кілька рибин — головатих сомків чи якусь плотву* (Іван Ле); *Між корчмами раки ходять рачки, сновигає зграйками плотва* (Л. Костенко); *Сидить малеча з вудками й показують один одному на косяки червоноперок та плотви, що видніються в чистій воді між зеленими коралами водоростей* (А. Дністровий).

ПЛОТВИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **плотва́.** *В цій затоці можна легко наловити краснoперів, плотвичку* (О. Копиленко); *Внизу, наче в зеленому дзеркалі, відбилися наші обличчя .. Там жили веселі плотвички і великі вусаті соми, відлежувалися в намулі ледачі карасі і повзали страшні, схожі на гадюк, в'юни* (А. Дімаров); *— І що ж ви стьобали, коли не секрет? — Та все було: окунці, плотвичка, окленці, верховодки, коблики. Траплялося, й раки йшли на черв'як, в'юни...* (О. Чорногуз).

ПЛО́ТЕР, а, *ч., техн.* Пристрій для виведення з комп'ютера графічної інформації (графіків, малюнків, креслень і т. ін.) на паперовий носій великого формату. *Сучасна обчислювальна техніка з комплексом пристроїв для візуалізації обробленої інформації (дисплеї, принтери, плотери і т. ін.) відкрила нові можливості для створення автоматизованих систем оброблення та інтерпретації геофізичних картографічних даних* (з наук. літ.); *Плотер призначений для широкоформатного друку рекламних плакатів, щитів, креслень, схем, паперових банкнот тощо* (з навч. літ.).

ПЛО́ТИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пліт.** *Зінько вже загородив Гаїнці перед хатою заборонку маленьку, плотик такий низенький чепурненький* (Б. Грінченко); *Побачивши потяг, відрубав* [капітан] *мотузи і, широко розставивши ноги на плотику, довгою жердиною відштовхнувся на бистрину річки* (Р. Андріяшик); *За водою по двоє й троє вряд пливли коструваті плотики, й на кожному було по десятку коней зі скіфами* (І. Білик).

ПЛОТИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Плітка *(див.* **плі́тка**² 1); плотва. *Синіється тут прозора вода, гуляють по ній .. швидкі плотиці* (І. Франко); *Випливайте же на море синеє Та ловіть рибу, що у ньому є, Велику щуку й плотицю дрібну Та осетрину дорогу й смачну...* (Б. Лепкий); *— Човни повернулися з Києва і гниють по затоках. А ловити на них .. плотицю — таке ж безглуздя, як палити з гармат по комашні* (З. Тулуб).

ПЛОТИ́ЧКА, и, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **плоти́ця.** *Вона мусить зловити кленя, одного з тих грубих, тупорилих та лінивих водяних джиґунів, що, нажершися всякого хробацтва, в полуднє випливають наверх і .. шпацірують собі до сонця, тягаючи за собою цілі рої .. дрібних плотичок* (І. Франко); * У порівн. *Золота Липа — вузенька, як плотичка, річка бігла попри Ключарів сад і видзвонювала об свої береги* (Р. Федорів).

ПЛО́ТНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **тесля́р.** *При в'їзді в село п'ятеро плотників майстрували, докінчуючи, дерев'яну арку* (Г. Хоткевич); *Ранком до мосту прийшли плотники, і зацюкали сокири. Скоро над рікою повис міст* (М. Хвильовий); *Ай, біда... А гончара, плотника, критника чи гарного шевця немає, вивелись дощенту...* (О. Довженко).

ПЛО́ТНЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **тесля́рня.** *На початку XX ст. у селі працювали млин, крупорушка, олійниця, пилорама, плотня* (з газ.).

ПЛОТОВИ́Й, á, é. Прикм. до **пліт.** *Довгий час українське село асоціювалося із плотовими загорожами та білими хатами під солом'яними стріхами* (з публіц. літ.); *Сплав лісу на ріках Українських Карпат був двох видів: окремими колодами та в плотах. Перевагою плотового способу була можливість доставляти деревину у великій кількості на десятки, сотні й навіть тисячі кілометрів* (з навч. літ.).

ПЛОТОГО́Н, а, *ч.* Те саме, що **плота́р.** *Юхим бачив, що плотогонів зносило водою, й гукав: — До берега кермуй, Антоне!* (С. Чорнобривець); *Він був потомственим плотогоном. Ходив з дарабами від чотирнадцяти літ, поховав під Ворітцями батька, трьох братів і сина, та не полишив небезпечної роботи* (Р. Андріяшик); *— Щоб отак-о з колоди на колоду стрибати?! Та я не бачив ні на Десні, ні на Прип'яті, щоб так найкращі плотогони стрибали по колодах!* (Ю. Логвин).

ПЛОТОЛЮ́БЕЦЬ, бця, *ч., рідко.* Той, хто керується ницими, тваринними інстинктами. *Щоб приборкати плоть і побороти свою грішну природу, плотолюбцеві потрібен суворий духівник-аскет* (з рел.-церк. літ.).

ПЛОТОЛЮ́БНИЙ, а, е, *рідко.* Який має ниці, тваринні інстинкти. *Кожен християнин протягом усього свого земного життя бореться зі своєю плотолюбною природою* (з рел.-церк. літ.); // Який виражає грубу хтивість (про погляд, обличчя і т. ін.). *Цікавість в очах звіра змінилась плотолюбною жадібністю, немов він подумки облизувався* (І. Росоховатський); *Від мене не заховаєш за старечими замацаними скельцями окулярів блудливі плотолюбні позирки!* (Г. Тарасюк).

ПЛОТОЛЮ́БНІСТЬ, ності *і* ності, *ж., рідко.* Властивість за знач. **плотолю́бний.** *Церква закликає людину не піддаватися плотолюбності, думати не про задоволення тіла, а про чистоту душі* (з рел.-церк. літ.).

ПЛОТОЛЮ́БНО, *рідко.* Присл. до **плотолю́бний.** *Дивитися плотолюбно.*

ПЛОТОЛЮ́БСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **плотолю́бність.** *Деякі тексти "Ізмарагда" присвячено оспівуванню християнської доброчинності та засудженню гріхів, зокрема, прославляються богобоязнь, смиренність, тверезість, щедрість, правдивість, працьовитість, засуджуються плотолюбство, гнів, злодійство, пияцтво, лінь, заздрість тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПЛОТОСПУ́СК, у, *ч.* Частина греблі, призначена для пропускання плотів униз по річці. *Розміри плотоспусків мали бути достатніми для проходження плотів: 7–10 м завширшки та не менше 2,5 м заввишки (ураховувався зріст людини, яка управляла плотом)* (з наук. літ.).

ПЛОТОХІ́Д, хóду, *ч.* Пристрій, що дозволяє пропускати плоти через гідротехнічні спорудження, не порушуючи їх роботи. *Плотохід може пропускати один пліт або секцію плотів одразу* (з навч. літ.).

ПЛО́ТСЬКИЙ, а, е. Тілесний, почуттєвий; земний; протилежне д у х о в н и й. *Я хотів говорити далі з Леною, я бачив її зовсім живу і плотську перед собою* (У. Самчук); *Він* [Папа] *навіть мовби розвеселився, бо заговорив якось довірливо .. Стосунки чоловіка з жінкою породжують небажаний стан душі .. У пучину плотського гріха втягує чоловіка жінка, бо вона — язичниця за своєю природою* (П. Загребельний); *Прикро, але у нас свята — лише вихідні дні, суєтні й жадібні до різного роду плотських втіх* (Г. Пагутяк).

ПЛО́ТСЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **пло́тський.** *Груба і неоковирна плотськість у цю хвилю могла би зруйнувати ці тоненькі безпомічні ниточки, що почали тебе зв'язувати з дівчиною мрії* (С. Процюк).

ПЛОТЬ, і, *ж.* Тіло людини або інших живих істот (на противагу психіці, духовному началу). *Тут кость, і плоть, і жир шкварчали* (І. Котляревський); [Є п и с к о п:] *Хай тіла вмирають, аби повік жили блаженні душі. Христос віддав і плоть, і кров свою в поживу вірним* (Леся Українка); *Всемогутня повелителька* [султанша]. *Знає собі справжню ціну, ніколи не уподібниться ні звіру без душі, ні ангелу без плоті* (П. Загребельний); *Я молю: врятуй хоч душу, плоть спаливши буйнокрову* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // Людське тіло як носій, джерело природних інстинктів, чуттєвості і т. ін. *Не було в тім парубоцькім збентеженні грішного збурення плоті, а схвилювала хлопця лиш незборима сила дівочої краси* (О. Ільченко); *Зміцнивши плоть ячнею та потапцями — покришеним житняком, приправленим запашною олією, напившись чаю з гілочкою вишні, виходимо втрьох на вулицю* (О. Гончар); *Я промовчав, з острахом спостерігаючи, як вона розпаковує шприц, накладає голку і встромляє її в мою плоть* (Ю. Іздрик); // *перен., книжн.* Конкретний матеріальний зміст чого-небудь. *— Це ж зродилося нове поняття, утворилася нова моральна категорія, для якої я не знаходив новітньої словесної плоті, але відчував її!* (Р. Іваничук).

Умертвля́ти / умертви́ти плоть *див.* **умертвля́ти.**

△ **(1) Кра́йня плоть,** *анат.* — складка шкіри на кінці чоловічого статевого органа. *Фімозом називають поширене урологічне порушення, яке зумовлює звуження крайньої плоті* (з наук. літ.); *В іудаїзмі обрізання крайньої плоті здійснюють на восьмий день після народження малюка, що засвідчує його етноконфесійну належність* (з наук.-попул. літ.).

◊ **(2) Во плóті** — втілений у реальний, матеріальний образ. *І сина Божія во плоті На тій Голгофі розп'яла* [Іудея] *Межи злодіями* (Т. Шевченко); *І я повертатимусь .. во плоті мандрівного філософа, поета-пророка, дивного чоловіка, який через тисячу літ шукатиме корінь всіх наших бід і нещасть...* (Г. Тарасюк); **Вхóдити / ввійти́ [в плоть і] в кров <Вхóдити / ввійти́ в кров [і в плоть]>** *див.* **вхóдити; Кістка (кість) від кістки (від кóсті) <Плоть від плóті> <Кров від крóві>** *див.* **кістка; Кров і плоть** *див.* **кров; Набирáти / набрáти плóті і крóві** *див.* **набирáти; (3) Однá (єди́на) плоть** — нерозривне ціле. *Мені здається, що ми — одне ціле: одна думка, одна плоть. І вже не лише у неї болить вивихнута нога, а біль і жаль пронизує всього мене* (Ю. Збанацький); *І передній, і задній, і той, що зліва, і той, що справа, — то ніби продовження твого тіла, а всі ви разом — єдина плоть: армія свого народу* (О. Забужко); [Г а м л е т:] *Батько й мати — чоловік та жінка, а чоловік та жінка — одна плоть* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЛОХЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить плохий. *Невесело сходили жнива, — літо пройшло. Настала осінь, — урожай був плохенький* (І. Франко); *Холодний вітер шарпав плохеньку одіж людей* (Олесь Досвітній); *Він знав, що Єремія — чоловік з м'яким серцем, плохенький, полохливий* (І. Нечуй-Левицький); *Через великих, сильних, мудрих людей плачуть плохенькі, кволенькі, беззахисні водяні пташки. Людина нищить птицю...* (Остап Вишня); *А Сміла — городок плохенький, якийсь там загін татарський відперти може, але облоги не витримає* (Б. Лепкий); *Хтозна-що найшло на мене, але забажав поміняти мого плохенького коника-шельвага на гнідого румака* (Ю. Мушкетик).

ПЛОХЕ́НЬКО, *розм.* Присл. до **плохéнький.** *Шляхтич не любить надто мотикатися при роботі, не любить бабратись і талапатись, а волить зробити легенько, хоть і плохенько* (І. Франко); *Я розумію татарську мову й підслухав, як вони ремствували, що їх за таку прислугу так плохенько нагородили* (А. Чайковський); *Спершу всі сиділи мовчки, плохенько* (А. Кримський).

ПЛОХИ́Й, á, é, *розм.* 1. Те саме, що **погáний** 1; кепський. *Днів два ішов дощ .. Пан .. розхорувався за сі два дні дуже, — плохі все-таки його діла!* (Леся Українка); [4-й с и н:] *Ех, цю б силу та на Змія! Та чомусь плоха надія...* (Олександр Олесь); *Хіба у вас таке плохе жито, що сім кіп треба збить?* (Г. Косинка); *Коли він удруге прийшов до пам'яті, він побачив над головою дірчастий плохий дах* (Д. Бузько).

2. Не злий, не сварливий (про людину); спокійний, сумирний. *Такий плохий, хоч у вухо бгай* (Номис); — *Він став тихий та плохий, як сирітська дитина* (Марко Вовчок); *Козак Зануда на вигляд скидався на чумака. Нічого войовничого або завзятого у його постаті не було, а сірі, нерухливі очі робили його на вигляд людиною плохою, навіть забитою* (А. Кащенко).

3. Те саме, що **нéмічний** 1, 2. *Санки підсувалися під браму. Плохі коники насилу їх тягнули* (Б. Лепкий); — *Чи вона не хвора в тебе? .. — Чогось плоха стала — все душею колотиться,* — *співчутливо дивиться* [чоловік] *на скорбне, запухле від сліз обличчя дружини* (М. Стельмах); *Говорить слушні дід слова, усе за Польщу вболіва, цей хоч до правди не глухий, зате командувать плохий* (Л. Костенко).

ПЛОХОВИ́ТИЙ, а, е, *діал.* Тихий, несмілий. *Діточок не було в неї, лиш одна дівчина, Марта звалася, молоденьке та плоховите собі* (Ю. Федькович).

ПЛОХÓВНИК, у, *ч., розм.* Те саме, що **обліпи́ха.** *На кінець літа Дунай вужчає .. Грінду — піщані коси в плавнях — заростають миртом, плоховником, вільшиною* (М. Чабанівський); *Наукові досягнення М. Кащенка в акліматизації рослин підтверджені практичними результатами: в закладеному ним у Томську садку, де зима іноді сягала –50 °С, прижилися яблуні, вишні, малина, аґрус, плоховник* (з наук. літ.).

ПЛОХУВÁТИ, ýю, ýєш, **ПЛОШÁТИ,** áю, áєш, *недок., розм.* Діяти необдумано, допускати помилки, промахи. *Троянці правило се знали: В війні з врагами не плошай* (І. Котляревський); — *А ти не плохуй: раз заробив* [гроші], *то хай хоч із коліна виколупає* [замовник], *а віддає!* (А. Дімаров); — *Казав пан: кожух дам, та слово його тепле, — сміявся сивий. — Ти, Сидоре, на начальника надійся, а сам не плошай. Осінь іде. Лишишся без гуми — будівництво заріжеш* (О. Сизоненко).

ПЛОХÝТА, и, *ч. і ж., діал.* Несміліва людина. — *Плохута він у нас, а тут міські все такі бистрі — і пари йому між ними немає* (Панас Мирний); — *Я його давно знаю. Це плохута чоловік, і вас не зжене з місця коло брами* (І. Нечуй-Левицький); *Король той такий нікчема та плохута, що не тільки не карає по закону, як кому кривда станеться, а з соромотною* [соромітною] *боягузністю і сам зносить будь-які образи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПЛОХÝТКА, и, *ч. і ж., діал.* Зменш. до **плохýта.** *Сивіла бачить, що не шутка, Бо дуже сердиться Харон, Еней же був собі плохутка, Дала стариганю поклон* (І. Котляревський).

ПЛОШÁТИ *див.* **плохувáти.**

ПЛÓШКА, и, *ж.* Невелика глиняна посудина у формі блюдця, яку наповнюють олією, салом і т. ін. і використовують для освітлення або ілюмінації, вкладаючи ґніт; каганець. *Тьмяна олійна плошка кидала тремтяче світло на середину омнібуса* (О. Ільченко); *Передав* [Петро] *хлопцям іржавий протигаз без трубки, стеаринову плошку і згорнуту газету* (В. Петльований); *В мене нинькі немає свічкаря. Світитимеш свічки, готуватимеш плошки, навчишся палити вогні феєрверкові* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Стали, як свічки або плошки, загорятись у полі полукіпки* (С. Васильченко).

ПЛÓШКОВИ́Й, óшковá, óшковé. Прикм. до **плóшка.** *У кімнаті несміливо тремтів плошковий ґнотик, кидаючи тьмяне світло по стінах* (із журн.).

ПЛÓЩА, і, *ж.* 1. Яка-небудь ділянка поверхні землі, природно обмежована або спеціально виділена з якоюсь метою. — *Навіть заведення плодозміни,* — *вів далі Павлюк,* — *і воно до зменшення площі, що під житом-пшеницею, спричинилося* (Д. Бузько); *І ось, нарешті, вершина. Це була площа значних розмірів, безладно завалена голим камінням, хоча знизу здавалася майже гострим шпилем* (О. Гончар); *Лісівництво займало досить велику площу* (П. Загребельний); *Ліс доволі величенький. Мусимо охопити обширну площу. Розосереджую стрільців, інтервал між кожним метрів десять* (М. Андрусяк); // Ділянка водної поверхні. *Потічок .. розливається тепер в широке плесо, з небом у воді блакитним, зі спокійними площами* (Г. Хоткевич); *Інженери дослідили спад води Сугаклею, його ресурси, площу озера, що його утворить гребля* (Ю. Яновський); // *діал.* Рівнина. *Снігóва площа простяглась Навкруг* (І. Франко).

2. Велике незабудоване місце в населеному пункті, безпосередньо зв'язане з вулицями; майдан. *Чи не піти до міста? Ще здалеку радо стрічаю рожеві плити міської площі* (М. Коцюбинський); *Вони виходять на головну площу. В сонячнім сяйві вдаряє оркестра...* (І. Багряний); *За воротами, на рівній, як стіл, площі стояла церква Богородиці* (П. Загребельний); *Площа була майже безлюдна, під дашками крамниць і біля пошти скупчилися люди, яких злива застала зненацька* (С. Андрухович).

3. Те саме, що **житлопло́ща.** *У крайній* [кімнаті], *більшій, живе родина Кирченок, я даю їм кімнату в квартирі № 38, там якраз звільнилася площа* (В. Підмогильний); *— Кубатура яка? — Що кажете? — Ну, площа, площа яка? — Дві кімнати й кухня* (Є. Кравченко).

4. *мат.* Кількісна характеристика двовимірної плоскої або викривленої геометричної поверхні, а також поверхні, що обмежує певне фізичне тіло. *Медіана ділить трикутник на два трикутники, площі яких рівні* (з навч. літ.); // Розмір чого-небудь, виражений у квадратних одиницях. *Будинки мають кілька вимірів. Але основний один — площа* (О. Копиленко); *Коли вітер переходить у штормовий, треба не тільки зменшити площу вітрил, а й навантаження на щогли* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

(1) Виробни́ча пло́ща — територія виробничих приміщень і споруд підприємства, де виготовляють продукцію. *У передбаченні нових великих замовлень директор завчасно готував для них виробничі площі* (В. Собко); *Робоче місце є частиною виробничої площі, яка оснащена всім необхідним устаткуванням, інструментами, пристроями та приладами* (з навч. літ.); **(2) Житлова́ пло́ща** — пристосована, признач. для життя людей площа будинку, квартири і т. ін. *Цей будинок належав колись комусь значному, якомусь великому промисловцю .. Тепер цю житлову площу розподілено між п'ятьма родинами* (В. Підмогильний); *Коли ми вселялися, вона була вже сама з дітьми, мала якісь пільги на житлову площу* (А. Кокотюха); **(3) Посівна́ пло́ща** — ділянка, признач. для посівів сільськогосподарських культур. *Були пропозиції знести ці полишені людьми хати, цей гай і розширити за їхній рахунок посівні площі...* (В. Нестайко); *Поряд зі скороченням посівних площ сільськогосподарських культур та валового збору сільськогосподарської продукції знизилась урожайність зернових культур з гектара* (з наук. літ.).

ПЛОЩА́ДКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **майда́нчик** 2. *— А в нас парк посадовили... Прекрасно розпланували: алеї, площадки* (Остап Вишня); *А женихи тим часом всі бавились там, де звичайно, — При Одіссеєвім домі, на втоптаній добре площадці Диски й списи вони кидали там* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Те саме, що **майда́нчик** 3. *Кілька годин високе начальство обстежувало свої могутні укріплення.., старанно оглядало численні кулеметні гнізда, бійниці бліндажів, артилерійські площадки...* (О. Гончар); *— Я взагалі об'явив би своїм підшефним, що у вихідні вони можуть користуватися виробничою площадкою заводу* (Микита Чернявський); *Невдовзі я наказав імпровізованому таксисту загальмувати в тому місці на ґрунтовці, звідки до площадки, де проходили земельні роботи, лишалося три з половиною кілометри* (М. Кідрук); *Через кілька хвилин, минувши сходову клітку дзвіниці, він помітив невеличку площадку, збудовану в боковому заглибленні, а під склепінням — низенькі стрілчасті двері* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Бокова частина вагона біля входу або виходу. *З гальмової площадки заднього вагона легко зіскочив молодий начальник етапу* (Б. Антоненко-Давидович); *Він побіг поряд з поїздом, а коли з ним порівнялася платформа з площадкою, на бігу схопився за поручні і, підтягнувшись, скочив на приступень...* (Д. Бедзик); // Рівне місце, поміст між маршами сходів. *Курці .. повалили на площадку сходів* (А. Головко); *Коли вони йшли черідкою по сходах, на середній площадці Андрій побачив газету* (І. Багряний); *Вася повільно піднімався по сходах .. На площадці було напівтемно* (О. Бердник); // Візок з настилом у формі помосту. *На низенькому візку, власне — невеличкій площадці на чотирьох коліщатах, — сидів інвалід без обох ніг* (Ю. Смолич).

3. Те саме, що **майда́нчик** 4. *Говорячи, йде* [Колчанов] *за сцену і з'являється згодом на площадці за серпанком білої стіни — в іншому піджаку, без вусів, з етюдником у руках* (В. Нестайко); *Перший український театр для дітей та юнацтва знаходиться на вулиці Гнатюка, у центрі Львова, тут до 1918 року була літня театральна площадка для вар'єте "Казино де Парі"* (із журн.).

△ **Відгоді́ве́льний майда́нчик** <*рідко* **Відгодіве́льна площа́дка**> *див.* **майда́нчик.**

ПЛОЩАДКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **площа́дка.** *Будівництво площадкових навколобудинкових мереж є останнім етапом перед введенням у експлуатацію житлового комплексу* (з наук. літ.); *Площадковий транспортер призначений для перевезення великовагових та великогабаритних вантажів, які не потребують захисту від атмосферних опадів* (з наук.-техн. літ.); *У площадковому театрі маска слугувала для підкреслення не індивідуальної, а типової, соціальної характеристики образу* (з навч. літ.).

ПЛОЩИНА́, и́, *ж.* 1. Велика ділянка рівної поверхні землі; рівнина. *Я бачив дивний сон. Немов передо мною Безмірна, та пуста і дика площина* (І. Франко); *За пів кілометра, може, звідціля, за чорними парами, на неоглядній площині — комбайнами жнуть* (А. Головко); *І ось вже ліс позаду, а перед нею неосяжна площина серед гір* (О. Бердник); // Взагалі будь-яка ділянка поверхні землі. *На горі, проз* [через] *повітку та хату сторожа, вхід на маленьку площину, огороджену штахетами* (М. Коцюбинський); *Якби ви побачили, яку величезну площину звільнили ми від бур'янів і терну!* (О. Донченко); // Велика ділянка гладенької поверхні водойми. *Два молоді хлопці .. дивились на широку чорну площину моря, неначе засіяну світлими цятками, що миготіли на розкиданих в морі кораблях* (І. Нечуй-Левицький); *По рожевій площині моря пробігали то золоті, то блакитні іскри* (Леся Українка); *Якби я не знав, що йду до озера, то був би вражений несподіваною з'явою такої площини води посеред лісу* (Т. Прохасько).

2. Рівна, плоска поверхня без підвищень і заглиблень. *Санітарка натисла ногою на педаль і поволі нахилила площину операційного стола до кута в тридцять градусів* (Ю. Смолич); *Приплющив* [хлопець] *ліве око, змахнувторкнувся пензлем до сірої площини каменю — і вже на ній, схиливши лукаво голову, з'явився песик* (Василь Шевчук); *Одеська ясновидиця була такою ж, працювала вона завжди з дзеркалом або з кришталевою кулею — щось там вона бачила, коли вдивлялася в площину дзеркала чи округлість кулі* (В. Чемерис).

3. *мат.* Поверхня, що має два виміри і повністю містить пряму лінію, проведену через будь-які дві точки на цій поверхні. *Горизонтальна площина (поперечна) паралельна до опорної поверхні, розділяє тіло на верхню та нижню частини* (з навч. літ.); — *Я ніяк не доберу, який кут утворює площина, що перерізує призму навкіс* (П. Автомонов).

4. *перен.* Та чи інша галузь, сфера; коло яких-небудь явищ, відношень. *Стикнувшись тепер знову на роботі, хоч і на різних площинах, у різних ролях, один на крані на перегатці, другий внизу, у котловані, вони мовчки працювали, кожен виконуючи своє завдання* (Г. Коцюба); *Треба перевести розмову в іншу площину* (І. Кулик); *Ми мовчали. Справді, що означав би перелік тих можливостей, які дасть мандрівка в часі? .. Може, проблема Хроноса лежить не в тій площині, якою рухається сучасна технізована наука?* (О. Бердник); *Застосувавши принцип протиставлення, використаний Сократом в аналізі проблеми видів мистецтва, Платон трансформував його у площину дослідження художньої творчості* (з наук. літ.); // Певний погляд на явища; та чи інша точка зору. *Дебати почалися раніше офіціального відкриття. Вже надто в несподіваній площині ставив і вирішував питання .. доповідач* (С. Добровольський); *Його думки йшли в іншій площині... У відмінній від усіх* (У. Самчук).

△ **(1) Похи́ла площина́,** *мат.* — поверхня, яка утворює з горизонтальною площиною кут, що не дорівнює 90°. *Вивчаючи рух тіл по похилій площині і використовуючи мислений експеримент, Галілео Галілей сформулював закон інерції* (з навч. літ.); *Прикладами прямолінійного рівноприскореного руху є падіння тіл зі стану спокою, якщо можна знехтувати опором повітря, а також рух тіла вздовж похилої площини* (з навч. літ.).

ПЛОЩИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **площина́** 1, 2. *Степан Чижмар вийшов з лісу, пройшов сторожким кроком по скелястій площинці і зупинився над кручею* (С. Скляренко); *Ідуть супутники нагору; на площинці спочивають, потім знов: нагору та нагору. Ось вони на самісінькій вершині* (В. Барка); *Він вискочив на голу площинку, і зразу ж навколо нього затюпали кулі* (І. Багмут).

2. Те саме, що **площа́дка** 2. *Зіскочивши з площинки крана на перегатку, він подався в котлован* (Г. Коцюба); *Легко, звично і швидко підіймаються дівчата по східцях, і перша з них .. стає на самий край площинки, зорить на річку, жде чогось...* (А. Шиян).

ПЛОЩИ́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **площина́** 1, 2. *Домінування ґрунтів переважно легко- та середньосуглинкового складу з нейтральною та слаболужною реакцією сприяє формуванню значних площинних сорбційних бар'єрів* (з наук. літ.); // Який здійснюється, відбувається і т. ін. в одній площині, на площині. *Система основного обробітку ґрунту в карпатській гірській зоні повинна бути спрямована .. на боротьбу з площинним змивом і намивом ґрунту* (з наук. літ.); *Більшість знайдених побутових речей прикрашено площинною різьбою, а об'ємні речі виготовлені за допомогою токарного верстата* (з наук.-попул. літ.).

2. Який характеризується відсутністю об'ємності; розміщений, розташований в одній площині, на площині (у 2 знач.). *Евклід бачив плоскою землю і винайшов площинну геометрію* (Ю. Мушкетик); *Він чув на своїх космологічних читаннях, що насправді космос не є площинним, що простір і, відповідно, час у космосі викривлюються* (М. Гримич); * Образно. *В промені часу клинопис бачу, очі площинні, хвилі борід* (П. Мовчан).

ПЛОЩИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **площи́нний** 2. *Для споруд раціоналістичного спрямування характерні витонченість, тендітність, графічність ліній, площинність фасадів* (з наук. літ.); *У давньосхідному мистецтві можна простежити прагнення до реалізму зі збереженням умовності, площинності зображень, обмеженості кольорової гами* (з навч. літ.).

ПЛОЩИ́ННО, *присл.* В одній площині (у 2 знач.). *Сарматські відклади формувалися з продуктів розмиву кір вивітрювання, площинно поширених на породах докембрійського фундаменту* (з наук. літ.); *У дизайні статична композиція може бути утворена лінійно, площинно, об'ємно, об'ємно-просторово, а також із застосуванням кількох засобів виразності* (з навч. літ.).

ПЛУГ, а, *ч.* 1. Сільськогосподарське знаряддя з широким металевим лемешем або диском для орання. *Для милого друга — й вола з плуга* (прислів'я); *Семен оре на цій ниві; його плуг блискучим лемешем ріже поле скибою* (М. Коцюбинський); *Михайло вхопив живо за плуг і обернув його так бистро в землі, що залізний блискучий леміш пірнув глибоко в землю* (О. Кобилянська); *Розтинаючи землю плугами, напружено рокочуть трактори* (І. Волошин); *Армійський тягач пре два чотирилемішні плуги, лишаючи позад себе широку чорну смугу* (Є. Доломан); // Спеціальна конструкція, пристрій для копання ям, ровів і т. ін. *Сучасна спецтехніка для копання траншей оснащена спеціальним ротором і плугом* (з наук.-попул. літ.).

2. *іст.* Штучна одиниця оподаткування, обчислювана за кількістю волів у господарстві. *Вісім волів становили "плуг" — штучну одиницю оподаткування* (з наук. літ.); *Одиницею оподаткування в Київській Русі був плуг, звідси й назва податку — поплужне. Залежні селяни сплачували його зерном, медом, воском тощо* (з навч. літ.).

Держа́тися плу́га *див.* **держа́тися.**

◊ **Пе́рти плу́га** *див.* **пе́рти; Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг** *див.* **луг[1]; Ходи́ти в плу́зі** *див.* **ходи́ти; Ходи́ти за плу́гом** *див.* **ходи́ти.**

ПЛУГА́НИТИ, ню, ниш, *недок., розм.* Те саме, що **плуга́нитися.** *Плуганять* [дочка з матір'ю] *босі* (М. Старицький); *Тут теж де-не-де на гонах поволі плуганили орачі волами по облогах* (А. Головко); *Останні корови, минаючи нашу хату, метляли цупкими, в сухих кизяках хвостами, відганяючи уїдливу мушву. За ними плуганив вирлоокий Данько* (А. Михайленко).

ПЛУГА́НИТИСЯ, нюся, нишся, *недок., розм.* Повільно, мляво пересуватися (йти, їхати). *Гарасько .. мовчки плуганився за Тимком, загрібаючи пісок своїми босими клешнюватими ногами* (Григорій Тютюнник); *Я тягнув човен за шовкову шворку, яка впивалася мені в руки, провалювався в ковбані, вилазив, падав, підводився й плуганився знову* (Ю. Мушкетик); *Замість іти за парою волів, які тягли сильно й орали глибоко, Кузьма плуганився за конячиною, міцно стискаючи в руках чепіги й тяжко вивертаючи леміш...* (Ю. Хорунжий); *Вірний Степанів кінь Лиско ледь плуганився, ледь переставляючи копита* (Ю. Логвин).

ПЛУГА́Р, я́, *ч., рідко.* Те саме, що **плуга́та́р.** *Йдуть на поле трактористи — Плугарі* (П. Воронько); * Образно. *І на чіткій медалі, що виоре плугар на валі, воскресне давній цар* (М. Драй-Хмара).

ПЛУГА́ТА́Р, а́таря́, *ч., заст.* Хлібороб, який обробляє землю плугом. *Садок вишневий коло хати, Хрущі над вишнями гудуть, Плугатарі з плугами йдуть, Співають ідучи дівчата* (Т. Шевченко); *Погукували плугатарі, поганяючи воли в плузі* (І. Нечуй-Левицький); *Пройшли останні за плугами плугатарі, гурти дівчат із сапами* (С. Васильченко); *Функції хлопчачі й дівчачі різко розмежовувалися: хлопець ішов на плугатаря, на косаря, а дівчина на полільницю й на в'язальницю* (Остап Вишня); *Увесь вік мав себе* [отаман] *за плугатаря, а насправді який він плугатар? Вже ледве пам'ятає, як падає з-під лемеша чорна скиба, як міняє рілля під бороною барву, як, перш ніж упасти в ріллю, ростуть у долоні важкі зернини* (Ю. Мушкетик); // Той, хто ходить за плугом. *Я водив коней, а мати була за плугатаря* (І. Кирій).

ПЛУГА́ТА́РКА, и, *ж., заст.* Жін. до **плуга́та́р.** — *Соб! — погукує плугатарка. — На себе верни! Хіба не бачиш, що мені й плуга з борозни вивертає!* (Ю. Яновський).

ПЛУГА́ТИ́Р, а́тиря́, *ч., діал.* Плугатар. *Не чути Радісних криків дітей, гейкання плугатирів, Мокро ще в полі, нема для худоби ще паші на лузі* (І. Франко); *Сиділи на землі плугатирі і сівачі. Латали собі постоли, стягали мотузками сердачини і направляли істики* (В. Стефаник).

ПЛУГОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **плуг.** *Чутно пірнула чиста, мов дзеркало, блискуча сталь широкого плугового лемеша в землю, роздерла її і потягла борозну за собою* (О. Кобилянська); // Признач. для плугів. *Бойко скликав свідків, побитому злодієві почали припікати підошви розпаленим плуговим залізом, і він визнав, неборака, всіх "кумпаністів"* (І. Франко); *Снасті плугові, ярма, колісницю всю дощенту посічено, порубано, попсовано* (П. Загребельний).

ПЛУ́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., розм.* 1. Орати плугом. *Плужить долом подолянин, Піт кровавий утирає* (Ю. Федькович); — *Хто вміє з вас плугом управляти? Плугом управляти? Себто плужити? А хто з них, хліборобів, цього не вміє?* (О. Гончар).

2. *безос., кому, перен.* Те саме, що **вести́** 2; таланити. *Не плужило йому якось: чи скотину заведе, чи свининку, чи кобилку, — і є чим годувать, — гляди й подохне або вовк поїсть* (з казки); — *Плужило йому, що й казати! Пригорнули чужі утлого, піклуються* (К. Гриневичева).

Ща́стя плу́жить *див.* **ща́стя.**

ПЛУ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **плуг** 1. *Сієї думки з хлопця вистачило на добру годину, й він, коли зварювали обідок для плужного коліщати, між ударами молота видихнув* (І. Білик); // Оснащений плугом (у 1 знач.). *За останню добу до робіт з розчищення доріг залучено спеціальну техніку, зокрема роторні та плужні снігоочисники, бульдозери та автогрейдери* (з газ.).

ПЛУЖО́К, жка́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **плуг** 1. *Та бодай воли дужі були, А плужок уломився, Ой, щоб мій милий, ой, чорнобривий, Та й додому прибився* (з народної пісні); *Там колись толока була. Нічого не сіяли. Хіба нашими плужками та нашими кобилками вшкребеш отаку цілину?* (О. Ковінька); *Запріг* [сотник] *свого бойового коня в невеличкий іржавий плужок і виїхав орати наділ багатодітної солдатки* (М. Циба); *Віками шкіркована* [орана] *плужками, які вгризалися й не могли дати їй ради, піднята, перекинута десятилемішниками за трактором, земля, вироблена, мов на грядці, дивувала своєю щедрістю* (Б. Харчук).

2. Невеликий кінний або ручний культиватор. *Він робить плужок, яким можна підпушувати в молодому саду міжряддя* (О. Донченко); *Особливо коні поспішали, просто з рук виривалися, коли до краю лану доходили. Мені здалося, що цей плужок-боронка для них — одна забавка* (П. Запаренко).

ПЛУ́НЖЕР, а, *ч., техн.* Поршень гідравлічного домкрата або преса і т. ін. у формі довгого циліндричного стрижня з гладенькою поверхнею. *У внутрішній порожнині зразка за рахунок різниці площ поршня й плунжера гідропідсилювача встановлюється необхідний тиск* (з наук. літ.); *На сцені тихо гули плунжери, підіймаючи окремі площини підлоги на різні рівні* (О. Ірванець).

ПЛУ́НЖЕРНИЙ, а, е, *техн.* Прикм. до **плу́нжер.** *Найчастіше насос виходить із ладу через зношування плунжерного покриття* (із журн.); // Який діє за допомогою плунжера. *У багатьох свердловинах на вибої періодично накопичується пластова вода, яку тривалий час видаляли за допомогою плунжерних ліфтів* (з наук.-попул. літ.).

ПЛУ́ТАНИЙ, а, е. 1. Який безладно переплівся, заплутався; заплутаний. *Він завзято й неспокійно хропів, розкуйовджений чуб йому спадав плутаними пасмами на обличчя* (М. Івченко); *Ліворуч дім, праворуч хлів, а прямо темніє плутане гілля ще безлистого саду* (К. Гриб); *Ця волокниста, пишна, витка й плутана, майже чорна рослина скидалася на широку, темну облямівку, всіяну дрібними яскраво-синіми квітами* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Який безладно перетинається, перехрещується один з одним (про вулиці, стежки і т. ін.). *Назустріч їй ішли плутані вулиці, тіняві важкі сквери, золотоголові церкви* (М. Івченко); *Я біг плутаними вуличками, а село, як на зло, було безконечно довгим* (І. Цюпа); *Обабіч — вузький і плутаний шлях крізь колюче гілляччя, павутину і спеку* (Любко Дереш).

2. Такий, у якому важко розібратися; суперечливий, неясний. *Опоненти стихли і, здається, були раді з того, що їх розвели: проблема надто плутана і делікатна* (Я. Качура); [О г н є в:] *Як же ви розробляєте наказ за такими плутаними відомостями розвідки?* (О. Корнійчук); *Минали дні, — тоскні, одноманітні, заповнені самими думками, тривожними і плутаними* (В. Владко); *Вже другий рік звідти надходили плутані чутки* (І. Білик).

3. *розм.* Який не вміє розібратися в чому-небудь. [Т е р е н ь:] *Плутаєш ти, Антоньйо. Все плутаєш. І сам ти плутаний* (І. Микитенко).

4. Нетвердий, непевний (про кроки, ходу і т. ін.). *Він нервово ходить по палаті. Потім лягає відпочити кілька хвилин і знову ходить нервовими, плутаними кроками* (Л. Смілянський); *Ступає* [Доцька] *несміливим плутаним кроком, з опущеними, мовби у злодія, очима* (Ірина Вільде).

ПЛУ́ТАНИК, а, *ч., заст., розм.* Той, хто погано розбирається в чому-небудь, плутає себе й інших. *Він тепер обізвав П'ятакова софістом, фразером, неймовірним плутаником з кашею в голові* (Ю. Смолич); *Дослухавши "геніального плутаника" до кінця, директор питав: — Ну, що тобі, голубчику, поставити? Трійку чи четвірку?* (В. Близнець).

ПЛУТАНИ́НА, и, *ж.* 1. Безладне, хаотичне сплетення, переплетення чого-небудь; плетиво (у 2 знач.). *Замість плутанини гілок, ліян* [ліан], *хащів, трави, наперед і назад стелилася широка просіка* (М. Йогансен); *Крізь візерунчасту плутанину голого віття, у просвіти між хвойною випушкою раптом заясніли жовті і світло-сірі корпуси міських будинків* (І. Волошин); // Складне, заплутане розташування (вулиць, стежок і т. ін.). *Те ж каміння й куток, тих же вишень гілля й плутанина покручених стежок* (В. Сосюра); *На мить Девіду здалося, що у світі вже немає величезних потворних міст із розсипищами хмарочосів, плутаниною бетонних шляхів, тунелів, залізних колій, багатотисячними юрмами байдужих до всього людей* (П. Коломієць).

2. Брак будь-якого порядку, ясності; безладдя. *До гуртожитку Микола повертався з важким серцем. У голові була якась плутанина. То йому здавалося, що всьому кінець, то раптом виникало бажання зараз же повернутися до забою* (Д. Ткач); *Намагався* [Григорій] *розібратися в плутанині думок, аж голова почала стугоніти* (М. Стельмах).

3. Сплутані обривки стебел, листя і т. ін., що відділилися при машинному збиранні й обчісуванні льону. *Потрапляння стебел льону-довгунця в плутанину залежить від висоти його зрізання та швидкості комбайнового агрегату* (з наук. літ.); *Зі збільшенням зусилля висмикування стебел із пасів затискного конвеєра й висоти брання льону-довгунця відхід стебел в плутанину зменшується за законом нерівнобічної гіперболи* (з наук.-попул. літ.).

ПЛУТАНИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **плутани́на** 1, 2. *Приходить з Дону бумага: .. що тут він прозивався не Хрущ, а Притика .. А ось тепер у пашпорті він уже Хрущем пишеться, та й ще жонатим. Що це воно за знак? з якої це речі така плутаниця?..* (Панас Мирний); *Не весна, а дивна плутаниця, Холод пробирає до кісток, — Вербне свято — й хоч би для годиться Десь пробилась брунька чи листок* (І. Гнатюк); *Постмодернізм живиться критикою "великих нарацій", що впорядковують світ, спрощуючи його плутаницю* (із журн.).

ПЛУ́ТАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **плу́таний** 2–4. *Оця плутаність і неозначеність змісту та обсягу поняття доводить до постійних непорозумінь* (Б.-І. Антонич); *В усьому, що не стосується науки й техніки, він керується не розумом, а почуттями. В цьому його плутаність і суперечливість* (В. Владко); *Нестабільність, плутаність ходи, різкі та швидкі зміни курсу властиві екстравертам* (з наук.-попул. літ.).

ПЛУ́ТАНКА, и, *ж.* 1. Спосіб в'язання петель гачком або спицями. *Для плутанки підійде пряжа різних кольорів, але однакової товщини та складу* (з навч. літ.); *Завдяки простоті схеми плутанка є одним із найпоширеніших серед початківців узорів* (із журн.).

2. *розм.* Те саме, що **плутани́на** 1, 2. *Аж у голові плутається од тії плутанки* (Сл. Б. Грінченка); *За ті кілька днів, що минули до п'ятнадцятого числа, в голові у Костянтина утворилася страхітлива плутанка, густа каша з усього передуманого* (О. Тесленко).

ПЛУ́ТАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плу́тати** і **плу́татися.** *Ваші галицькі справи засмутили мене, а надто дурне плутання людей з Барв*[інським], *— не то засмутило, а просто розлютило до крайнього ступня* [ступеня] (Леся Українка); *Загальна помилка, притаманна когнітивістському аналізу, — це плутання суб'єкта ментального стану із самим ментальним станом* (з наук. літ.); *Іноді напади епілепсії не супроводжуються судомами, можливі лише непритомність або запаморочення, плутання думок* (з навч. літ.).

ПЛУ́ТАНО, *присл.* 1. Без будь-якої послідовності, логічної стрункості; суперечливо, незрозуміло. *Збентежений і наляканий генерал .. говорив так плутано, що його важко було зрозуміти* (С. Добровольський); *Учитель і сам розумів, що говорить плутано, безладно* (С. Журахович); *На поромі, задихаючись від хвилювання, плутано розповів* [Сергій] *Мартиному батькові про лихо, що скоїлося на острові* (В. Малик); *Хлопці дуже хвилювалися, збивалися, говорили досить плутано й нескладно* (В. Нестайко).

2. Нечітко, невиразно. *Досить плутано, але уявляє він собі той процес громадянської війни, який розгорнувся за останні роки* (В. Еллан-Блакитний); *Настас почав квапливо й плутано проказувати молитву, єдину з тих, якої навчився в отця пресвітера* (І. Білик).

ПЛУ́ТАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *що.* Безладно перевивати, переплітати що-небудь (нитки, волосся і т. ін.); доводити до безладдя, порушуючи певний порядок. *— А в діда борода з конопель, — белькотав Петрусь і брав рученятами діда за бороду й плутав її на всі лади* (І. Нечуй-Левицький); *Коло самовара стояв червонощокий, веселий дідусь, плутав бороду пальцями* (М. Івченко); *Свіжий вітер остуджував відкриті груди, плутав волосся* (Б. Левін).

2. *що.* Вносити безладдя, плутанину в що-небудь; заплутувати. *Аварія, забравши понад три тижні часу на ліквідацію, плутала попередні плани й передбачення* (Г. Коцюба); *Завдяки тій книзі англійці довгий час швидко розшифровували розмови між німецькими кораблями та, передаючи різні фальшиві радіограми, плутали плани німецького командування* (М. Трублаїні).

3. *що.* Сполучати, поєднувати що-небудь з чимсь; змішувати. *Гукав* [Гасан] *здалеку, плутаючи слова латинські з арабськими, й топив їх в нестримній повіні* [повені] *сміху* (Н. Королева).

4. *кого, що.* Помилково приймати кого-небудь за когось іншого або що-небудь за щось інше; сплутувати. *— Ах, ти, кабасю! .. чистої крові беркшир... — Але ж, Іване: йоркшир... — Гм... дивно... вічно ти плутаєш...* (М. Коцюбинський); [К р и н и ц ь к а:] *Який Григорій Філаретович? Ти завжди плутаєш!* (І. Микитенко); *— Вас два Грицьки, і нам треба якось вас так звати, щоб не плутати... Таке хоч нумеруй* (І. Багряний); *Брати були близнята, дуже схожі один на одного. Їх часом плутали навіть родичі* (М. Дашкієв).

5. *що і без прям. дод.* Помилятися, збиватися; робити не те, що слід. *Конторники нічого не роблять; один дурний і тільки плутає, другий теж дурний* (М. Коцюбинський); *Ми не думали над своїми ходами, раз у раз плутали і, нарешті, покинули доміно* (Л. Смілянський); *Молодий, радий своїм новим черевикам, хвацько витанцьовував, плутаючи всі фігури кадрилі* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *розм.* Говорити, розповідати, збиваючись, без логічного зв'язку. *Ще щось там за сватання плутав* [Іван], *а Дарка сміялася* (Леся Українка); *На слідстві він брехав, на чім світ стоїть, міняв показання, плутав, викручувався* (Григорій Тютюнник).

6. *що і без прям. дод.* Збивати з пантелику, вводити в оману. [Т о н я:] *Тьотю, ідіть в кімнату .. Ви тільки плутаєте.* [Т ь о т я С и м а *(виходить, бурмочучи):*] *Де вже мені в таких тонкощах розібратись* (І. Кочерга); // Позбавляти ясності, логічності (думки, висловлювання і т. ін.). *Лине сумна мелодія, плутає думки у Сашуневій голові* (Ю. Мушкетик); *Ліс гнітив, туманив очі, плутав думки* (М. Дочинець).

7. *що і без прям. дод.* Заважати рухатися, перешкоджати рухові. *Віття гнучких верб зачіпало козаків за шапки й било по плечах, а колюча ожина плутала їм ноги* (А. Кащенко); *Вихиляється перед нею* [Оксаною] *Щур, залицяється. Волочаться калоші на ногах — плутають* (С. Васильченко).

8. *розм.* Ходити сюди-туди, вештатися. *З саду, через городи, слідами розвідника наближалася погоня. Ось гайдамаки плутають картоплинням, ховаються в соняшниках* (Б. Грінченко); *Сторож тишу самотини Рушить чобітьми. Змерз, а плута по дорозі* (П. Грабовський).

9. *розм.* Ходити, їздити і т. ін., не знаючи дороги; блукати. *Помилилась баба Секлета, а може, це я заблудив. Треба .. іти й плутати, самотужки, шукати перевозу на той бік Псла* (Ю. Яновський); *Сірко блукав один раз. Три дні плутав по річках і зарічках, на ніч приставав до берега* (Ю. Мушкетик).

10. *що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **вишива́ти** 1. — *Вони, бач, і робили б, що тільки б плутали на п'яльцях якесь своє дрантя* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним)** *див.* **переплу́тувати; (1) Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [свої́] сліди́:** а) неодноразово змінювати напрям руху, дезорієнтуючи кого-небудь. *Глухими вулицями втікали вони, плутаючи сліди* (І. Цюпа); *Це були важкі дні, їх переслідувала поліція, доводилося кожної ночі переходити з селища в селище, плутати сліди* (Ю. Бедзик); *Натрапивши на струмок, брели* [полонені] *по воді з кілометр, щоб, про всяк випадок, заплутати сліди* (О. Бердник); б) хитрувати, намагаючись відвести підозру. *Плутати свої сліди й говорити безглузді речі — в цьому Самійло Овсійович був великим майстром* (Ю. Шовкопляс); — *Де ж вона може бути?! — вигукнув* [Макс] *люто. Ганна Іванівна відсахнулася, кинулася сліди плутати. — До Португалії могла податися, — бовкнула* (Люко Дашвар); — *Щоб сплутати сліди на випадок провокації, я й прийшов сюди раніше призначеного часу* (І. Цюпа); — *Любка будь-де могла переписати сина на батькове прізвище. А ще мудріше — могла вийти заміж, аби сліди заплутати* (А. Кокотюха); **(2) Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змiша́ти) [всі] ка́рти** *чиї, кому і без дод.* — розладнувати чиї-небудь плани, наміри, розрахунки, сподівання. *Дроздовський полк тим часом мацав місцевість, до них ходила різна тамошня наволоч, з усіх кутків збиралися відомості, і наші люди ходили до них виказувати й плутати карти* (Ю. Яновський); *Козацька тактика переплутувала йому всі карти* (З. Тулуб); *Іноді наша начитаність плутає нам усі карти, та й узагалі псує нам життя* (Л. Денисенко); *Аеропорт, в якому сьогодні зібралося багато літаків з усіх країн Європи, жив своїм звичайним розміреним життям, коли несподівана поява цього палаючого літака переплутала всі карти* (В. Собко); *Уявіть тільки! Навмисне врізатись між двох іспанських кораблів на відстані прямого пострілу і таким чином змішати їм усі карти! Такий маневр потребує сміливості, вміння й винахідливості* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); **(3) Плу́тати (пле́нтатися) нога́ми** — іти повільно, важко, через силу, ледве рухаючись. *Плутав Федір ногами, мов не своїми, а тут ззаду Марина ще хлипа* (Панас Мирний); *Іде вона, тая людина старша, йде вулицею, ногами плутаючи, на ціпок спираючись* (Остап Вишня); *Страж ледве плутав ногами. Добриня перекинув його руку собі через плечі і так дотягнув до дерев'яної сторожки* (В. Малик).

ПЛУ́ТАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.* 1. Безладно перевиватися, переплітатися; заплутуватися (про нитки, волосся і т. ін.). *Нитка в руках плуталась, затягалась в узли* (І. Нечуй-Левицький); *Коріння плуталося дивовижними вузлами* (Г. Хоткевич); *Пасма червоного волосся дикими, неохайними мотузками плутаються круг чола* (В. Винниченко); // Безладно обплітати собою що-небудь. *На вусах і бороді Йоньки плуталася павутина* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки 3 ос.* Розташовуватися, звиваючись; вигинатися. *Улиці були узенькі, плутались то сюди, то туди* (П. Куліш); *Повзучі зелені поясники вилися попід ноги, плуталися поміж корінням величезних вивертів* (І. Франко); *Сліди* [Маланчині] *плутаються на всі боки, як сліди п'яної людини* (Ю. Яновський); *Протоптані стежки, плутаючись і перехрещуючись, ішли від хати до господарчих споруд, льодовні, льоху, сараю* (В. Домонтович).

3. Утрачати свободу рухів, зачіпаючись за що-небудь або заплутуючись у чомусь. *Мелашка йшла стежкою й плуталась між високою смілкою та дзвониками* (І. Нечуй-Левицький); *Ноги ступали хистко, бо плутались вони в довгій і сірій одежі* (В. Винниченко); *Тимко плутається в рукавах, халат не зодягається* (Григорій Тютюнник); // Чіпляючись, зачіпаючи, заважати (ходити, рухатися). *Цупкий комиш ламався.., плутався під ногами* (М. Коцюбинський); *Степ заріс тирсою, і хоч була вона невисока, проте плуталася в колеса і дуже гальмувала біг* (Ю. Смолич); *Як отямилася* [Олена] *трохи — кинулася бігти додому через підмети, через коноплі, плутаючись у сухому картоплинні* (Григір Тютюнник).

4. *розм.* Важко, невпевнено рухатися (про ноги, язик). *Язик його починав плутатись, голова крутилась, все пливло перед очима, перекидалось догори ногами* (І. Микитенко); *Ноги плуталися у скуйовдженій траві, інколи слизькали на зогнилих яблуках і грушках* (Ю. Винничук).

5. *тільки 3 ос.* Утрачати ясність, чіткість; ставати безладним, суперечливим (про думки, слова і т. ін.). *Мати скільки раз зачинала розмову, та розмова плуталася, рвалась: то Христя промовчить на матернє* [материне] *питання, то одкаже не те...* (Панас Мирний); *Що б ще сказати, яку б цікаву думку кинути, щоб раптом завести балачку? Плутаються думки, кудись зникають слова* (М. Івченко); *В його роздратованій уяві плуталися темним, рухливим клубком якісь неясні образи* (С. Журахович); *Думки скачуть, плутаються в затуманеній голові Марсалії. Плутаються спогади, картинки, голоси* (Г. Тарасюк); // *безос. Чув* [Калинович].., *що йому в голові починає плутатися* (І. Франко).

6. Помилятися, збиватися. *Онисько плутався, — почне одно, а зведе на друге... Не пристало, видно, при горі радіти* (Панас Мирний); *Маленькі пальчики плутались безпорадно по клавішах. Микола Віталійович вимагав гри ритмічної, вірної, нюансованої* (Л. Старицька-Черняхівська); *Незв'язно, плутаючись, він починає говорить, і можна розібрати тільки, що він десь служив, утік звідти і тепер голодний, без одежі вертається в Полтавську губернію додому* (В. Винниченко); *Я починав імпровізувати, плутаючись у подробицях* (О. Донченко); *Та то ж вона просто... просто помилилась. Погано ще знає мову і плутається у родах і відмінках* (В. Нестайко); // Висловлюватися плутано, нечітко, незрозуміло. — *А ви, пане добродію, тото, все виїздите з тими вічами, — плутався отець Альойзій (не так-то легко говорити високопарно!), заглядаючи в очі отцю декану* (Л. Мартович).

7. *розм.* Перебувати, ходити де-небудь без діла, без толку; никати, вештатися. — *Чого ми будемо тут плутатись по цьому садку* (І. Нечуй-Левицький); [М а р и н а:] *Ти комік, тату. Поїхав би ти на хутір, ніж тут плутатися* (М. Куліш); // Ходити сюди-туди поміж ким-, чим-небудь. *Колька плутався між вагонів, тягав за собою важку карабінку, совав всюди свого носа і задьористо покрикував* (І. Багряний); *На площах малеча хоробро плуталася поміж машинами і кіньми, тягаючи за собою повні відра, навперебій простягаючи кожному кварту, зачерпнуту від душі — по самі вінця!..* (О. Гончар); // Взагалі ходити. — *Слаба, слаба стала* [Пріська]! *Недовго вже, видно, їй тут плутатись* (Панас Мирний).

8. *розм.* Ходити, не знаходячи дороги; блукати. *Вони заблудились і тепер плутаються у плавнях* (М. Коцюбинський); *Курбала широким кроком перетяв двір, якийсь час плутався в суточках між дерев'яними будівлями* (Олесь Досвітній); *Щоб не плутатися по яругах, пішли берегом, понад самою водою* (В. Малик).

9. *розм.* Іти, зачіпаючись за що-небудь, спотикаючись. *Вона посередині, а ми — кругом, мов ті каченята, плутаємось по траві* (Сл. Б. Грінченка); *Ноги плутались у мокрій траві, що часом доходила до колін, і йти було важко* (М. Трублаїні); *Вона йшла по обочині дороги, по столоченому бур'яну, плуталась у ньому, то вириваючись наперед, то відстаючи, і все пильно приглядалася до невільників, які, одначе, не звертали на неї уваги* (В. Малик); *Страшно вночі, плутаються ноги в зім'ятих стеблах, таємниче мовчать жовті стіни хлібів, причаїлись перепілки, затихли цвіркуни* (К. Гриб); // Іти повільно, мляво. *Їхні ноги плутаються по пилюзі* (Ю. Яновський).

10. *зневажл.* Спілкуватися, мати зв'язок, дружбу з ким-небудь (непідходящим, небажаним). — *Якби ти тільки знала, як багато на цьому світі ти втрачаєш через те, що плутаєшся з цим придурком* (Ю. Андрухович); — *Коли Гелена дізналася, — допомогла їй Бланка, — що її покоївка плутається з Александром, то прогнала її геть* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Плу́татися нога́ми *в чому і без дод.* — зачіпати ногами що-небудь, зачіпатися ногами за щось. *Він плутався ногами в некошеній густій траві* (І. Нечуй-Левицький); *Клоуни з жахом кинулись навтіки, спотикаючись і плутаючись ногами* (О. Донченко); *Плутаючись ногами в довгій вузькій сукні, вона ще здалека втупилася страдницькими очима в похмуре, вилицювато-татарське обличчя хірурга* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Все перепту́талося (поплу́талося, переверну́лося** *і т. ін.)* **/ плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х)** *див.* **весь**[1]**; Губи́тися** *(рідше* **плу́татися, мета́тися** *і т. ін.)* **в здо́га́дках (у до́га́дках, у здо́гадах** *і т. ін.) див.* **губи́тися; Пле́нтатися (плести́ся, плу́татися** *і т. ін.)* **у хвості́** *див.* **пле́нтатися; (2) Плу́татися (верті́тися) під нога́ми** *в кого і без дод.* — заважати, набридати кому-небудь своєю присутністю, своїми діями. *З насолодою посідали* [Іван з Максимом] *на призьбі перепочити та щоб не плутатись під ногами в жіноцтва* (Ю. Смолич); — *Вже скоро треті півні заспівають, а ти ще вертишся під ногами. Чи не час би спати без задніх ніг?* (М. Стельмах); *Для чого плутатись під ногами в тих, що вміють діяти, що знають кожен своє місце на арені війни?* (О. Гончар); *Антипко — з тих чортів, що весь час під ногами вертяться, наче цуценята* (В. Дрозд); *Ми з Брендоном намагалися їм допомогти, але тільки заважали, і зрештою дівчата прогнали нас з кухні, щоб ми не плуталися під ногами* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЛУТНЯ́, і, *ж., розм.* Хитрий, нечесний учинок, обман; шахрайство. [П е т р о:] *Кари я не хотів би: а так, перед усім світом показати твою плутню, твої гидкі заміри* (Панас Мирний); *Чоловік непоганий* [Мусій], *совісний, з рідним братом Євменом навіть не став родичатися через його плутні, хитрощі та дружбу з сільськими крутіями* (А. Головко); *З ним Зла пригода скоїться, Й доведеться мудрієві нашому Усю плутню, всі каверзи Спокутувати тяжко* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПЛУТОКРА́Т, а, *ч.* Представник найбагатшої верхівки держави, політичним ладом якої є плутократія. — *Ваші порядні люди — міщани й плутократи!* (Гео Шкурупій); — *Навіть спробую вгадати, що він сказав: "Не дозволю продавати планету плутократам!" Павлов мимохіть посміхнувся: — Майже вгадав. Правда, замість "плутократів" він вжив вираз "акули капіталізму"* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПЛУТОКРАТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до плутократа і плутократії. *Плутократичний тип політичного лідерства ґрунтується на багатстві й представляє інтереси найзаможніших суспільних верств* (з навч. літ.); *У книзі "Плутократи. Епоха нових багатих і занепад старої системи" канадська письменниця українського походження висвітлила результати своїх багаторічних досліджень і спостережень щодо прихованої плутократичної суспільної ієрархії* (з публіц. літ.).

ПЛУТОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Політичний лад, за якого вся влада зосереджена в руках найбагатшої і тому найвпливовішої верхівки суспільства. *Міжнародні позиції першого противника безмірно кращі. Плутократія організується по всьому світі* (В. Винниченко).

2. *збірн.* Особи, що підтримують цей політичний лад; плутократи, олігархи. *Обік Пузиря змальовано майстерно людей його окруження, такого Финогена* [Феногена] *та Ліхтаренка, а на фігурі Золотницького, родовитого і багатого пана, автор подав різкий контраст між давнім панством і новою плутократією* (І. Франко).

ПЛУТО́Н, у, *ч., спец.* Загальна назва різноманітних глибинних виверження порід. *Плутон утворюється внаслідок застигання у верхніх шарах земної кори магми, що проникла з нижньої частини кори або з мантії* (з наук. літ.).

ПЛУТОНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у геології кінця XVIII — початку XIX ст., за яким усі гірські породи утворилися під впливом внутрішньої енергії Землі, що спричиняла тектонічні зміщення, землетруси, вулканічні процеси і т. ін. *Основна концепція плутонізму зводиться до того, що опади, занурюючись в зону високих температур та тиску всередині Землі, цементуються та перекристалізовуються, утворюючи гірські породи* (з наук. літ.).

ПЛУТО́НІЙ, ю, *ч.* Штучно одержаний радіоактивний хімічний елемент з атомним номером 94, крихкий сріблясто-білий метал. *Плутоній використовують як ядерне паливо, для створення ядерної зброї, а також космічних апаратів* (з наук. літ.); *Токсичність плутонію зумовлена не так хімічними властивостями, скільки його альфа-радіоактивністю* (з навч. літ.).

ПЛУТОНІ́СТ, а, *ч.* Прихильник плутонізму. *Відомий шотландський плутоніст Дж. Геттон висунув гіпотезу про те, що внутрішня розжарена частина Землі була рушійною силою у формуванні гір* (з наук.-попул. літ.).

ПЛУТОНІ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **плуто́н.** *У межах Східноєвропейської платформи в умовах тектонотермального перероблення сформувався Трансскандинавський вулкано-плутонічний пояс, найкраще виражений у центральній частині Швеції* (з наук. літ.); // Який виник унаслідок глибинного виверження. *Міра кристалічності магматичних порід зростає з переходом від вулканічних до жильних і плутонічних порід* (з навч. літ.); *На тих глибинах, на яких проходить наш тунель, не виключена можливість газоутворення через плутонічну діяльність у верхніх шарах земної кори* (М. Трублаїні).

ПЛУ́ТОЩІ, ів, *мн., розм.* Шахрайство, крутійство, спритний обман; плутня. *Спливає йому на думку земство, з своїми плутощами та хитрощами, з своєю образливою неправдою...* (Панас Мирний); *Не раз уже й Хома терпів через плутощі шуряка, не раз і клявся: оце край, терпіти більше не буду. А нічого з цього не виходить* (Я. Гримайло); *В Іспанії XII ст. на основі міського фольклору виникли новели, в яких оспівується тип героя-спритника, у якого висока освіченість і розум поєднуються з цинізмом і плутощами* (з навч. літ.).

ПЛУТЯ́ГА, и, *ч. і ж., розм.* Лукава, хитра людина; шахрай. *Кравченко розповідав про всякі плутні, хто кого обдурив, хто нажився, і завжди вихвалював мистецького плутягу* (Панас Мирний); *— Я вирішив зцілювати хворих дистанційно. Тобто на відстані .. — Ну-ну. На відстані, — скептично кидає Йостек. — Мою маму плутяги такі, як ви, "зцілили" по повній програмі* (Любко Дереш); *— Два роки тому на .. вокзалі такі плутяги вкрали в однієї панійки візочок разом з дівчинкою* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); [А п е м а н т:] *Ти охоче Усе те слухав і, як той шинкар, Всіх шахраїв скликав до себе в гості! Було б доречно, щоб і ти віднині Став шахраєм, бо тільки розживешся, І знову все дістанеться плутягам* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПЛЮВА́К, á, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **плювóк.** *Коли сходять вечірні тіні на полупаний перон або ранішнє сонце кине своє проміння крізь брудні, заляпані плювакам шибки, задерикувато долітає до голодних людей безжурний спів парового млинка* (Б. Антоненко-Давидович).

ПЛЮВА́КА, и, *ч. і ж., розм.* Той (та), хто постійно плюється. *Плювака-верблюд.*

ПЛЮВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Спеціальна посудина для спльовування слини, мокротиння. *— Виплюнь сюди! — показав він мені на плювальницю* (Л. Смілянський); *В кутку рукомийник і біла плювальниця* (Ірина Вільде); *Ми ввійшли у міську стоматологічну поліклініку, пройшли повз десятки спотворених болем і терпінням облич, .. йшли попри плювальниці з кривавою ватою* (Т. Прохасько); *Уздрівши табличку, що плювати на сходах заборонено, він* [Швейк] *попрохав у поліцая дозволу плюнути в плювальницю* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плювáти.** [В а р е н и к:] *Треба діло швидш робить, тоді не буде вже ні мордобиття, ні плювання!..* (М. Кропивницький); *Хай топчуть ногами, хай глузують, хай беруть у нього честь, сором, усе, хай тільки не відбирають можливости почувати це їхнє топтання, глузування, плювання, сором, ганьбу, біль, муки* (В. Винниченко); *Біля дверей до вагона на десять хвилин зчинився рейвах, дві сварки й один штраф за плювання на перон* (Б. Антоненко-Давидович); *Вони* [мавпи] *надкушували ягоди і кожну другу з плюванням і вереском викидали геть* (Ю. Логвин).

ПЛЮВА́ТИ, юю́, ює́ш; *наказ. сп.* плюй; *недок.* 1. Викидати, виштовхувати з рота або пащі слину, мокротиння і т. ін. *— Ай, ай! Заберіть геть банки! — кричав Орлюк, плюючи кров'ю* (О. Довженко); *Він частіше почав смоктати люльку і густо плювати в огонь* (В. Гжицький); *Наймит того дня відпочивав і підгледів, що відьма робить. Вона, розкачавши тісто, брала вареницю, плювала в неї, і там враз сир з'являвся* (Ю. Винничук); * Образно. [К е з г а й л о:] *Ну й хвища надворі, нехай їй біс! Січе, плює в обличчя, з ніг валить...* (І. Кочерга); // *чим, перен.* Вивергати, викидати з себе (кýлі, вогонь, дим і т. ін.); розкидати навколо себе часточки чого-небудь. *Старий гриб .. плював чорним .. насінням* (Г. Хоткевич); *Що не рейка, частокіл, вагон — усе плювало кулями* (Я. Качура); *Розверзається ватра. Тепер це триметрова купина, що плює у нічне небо іскрами-сніжинками, така гаряча, пече в лице навіть здалеку* (Любко Дереш).

2. *перен., розм.* Виявляти щодо кого-, чого-небудь презирство, байдужість; зовсім не брати до уваги когось або щось. *Не плюй в колодязь: пригодиться води напиться* (Номис); *Даєш ти, Господи єдиний, Сади панам в твоїм раю, Даєш високії палати. Пани ж несситії, пузаті, На рай твій, Господи, плюють* (Т. Шевченко); [Ж а н д а р м:] *Я спокійний і нічого більше не роблю, але плювати на себе не дам!* (І. Франко); *Надвечір, бачачи, що не скосити всього, Сафрон люто плюнув на покіс, перекинув грабки на плече .. та й пішов, сутулячись, по межі* (М. Стельмах); *Банкір Котовський плювати на всякі заборони хотів* (А. Кокотюха); // *безос., інфін., у знач. присудка.* Уживається для висловлення цілковитої байдужості: "все одно", "байдуже". *Стефка забула купити цигарки і тому двома пальцями обережно залізла в банку й витягла звідти більш-менш пристойний бичок. "Плювати!" — подумала вона й клацнула запальничкою* (І. Роздобудько); *Підступність і зрада мають бути покарані, і плювати, що там потім* (Дара Корній).

◊ **Плювáв я <Плювáти я хотів>** *див.* **я**[2]; **(1) Плювáти мені́ (йому́, їм** *і т. ін.)* *на кого — що* — хто-небудь нехтує кимсь, чимсь. *— Плювати* мені *на тебе та на твого преосвященного. Як жила, так і житиму! — відказала вона* (Панас Мирний); *"Шановний сотнику! Кинь займатися криміналістикою, бо не вмієш. Не муляй марно очей." Він дивиться на мене з подивом, та мені плювати, як він на мене дивиться* (Р. Андріяшик); *Варвар не зупиниться ні перед чим. Для нього не існує святощів. Він не визнає табу. Йому плювати на скрижалі етики* (С. Процюк); **(2) Плювáти / плю́нути (наплювáти) в ві́чі (в óчі, мéжи́ óчі** *і т. ін.)* *кому* — виражати зневагу, презирство до кого-небудь; ображати. [Я в д о х а *(до Грицька):*] *Що ж мені плювати тобі у вічі, коли ні ти мені, ні я тобі не заподіяли нічого лихого?* (Панас Мирний); [Б и ч о к:] *Нехай мене замість дяки кленуть, нехай навіть плюють мені межи очі, а я з свого шляху не зверну!..* (М. Кропивницький); *— Коли ж пан сотник до тебе підійде, щоб шлюб приньмати* [приймати], *то тут і відкинься. — Отсе справді, що так, — каже Олена, — таки тут йому межи очі і плюну* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А нехай мине така лиха година, коли .. б діти їм у вічі наплювали* (Ю. Яновський); *Всі ми плекали тебе, хотіли в люди вивести. А ти плюнув нам у вічі* (М. Ю. Тарновський); **(3) Плювáти / плю́нути (наплювáти) в ду́шу** *кому* — кого-небудь ображати, торкаючись найдорожчого, заповітного. *Погрожував* [вчитель], *що так цього не залишить, не дозволить собі в душу плювати* (О. Гончар); *— Так, але за що він мені наплював у душу? — пригадав він розмову з Кузем* (Григорій Тютюнник); *— Покажіть того, хто на старість плюнув мені в душу! Хто зробив з мене злодія?!* (М. Зарудний); *Хіба він може просити, щоб стукався він, а не я? Це ж значить перед усіма визнати мене слабаком, це все одно, що плюнути мені в душу* (В. Нестайко); **(4) Плювáти / плю́нути (наплювáти) в крини́цю** *кому, чию* — виявляти неповагу до кого-небудь. *Потім деякі Стадницькі почали писатися Стадніковими, .. бо для чого згадувати того хлопа, шляхетність якого починалася з козацьких київ... І ось тепер далекий нащадок простого стадника плює в криницю своїх*

пращурів (М. Стельмах); **(5) Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку** *і т. ін.) кому* — зневажати, ображати, принижувати когось. — *Німці в пику плюють, а я витрусь рукавом і знову зуби скалю* (І. Цюпа); — *Це не критика, а наклеп, — сказав Максим. — Мені плюють в обличчя, а я повинен усміхатися!* (М. Зарудний); *В якій Німеччині ви б хотіли жити? За Бісмарка? За Вільгельма Другого? За Веймарської республіки? .. Чи в повоєнній Тризонії, коли вся Європа плювала німцям у лице, а німецький патріотизм виявлявся у тому, щоб утертися і мовчати?* (Є. Кононенко); *Нам немов наплювали в обличчя, розтоптали найчистіше, найсвятіше почуття, що було в кожного з нас* (А. Дімаров); **(6) Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти,** *рідше* **начха́ти) в борщ (в ка́шу)** *кому* — робити кому-небудь щось неприємне, прикре, зле і т. ін., чинити кривду, ображати. — *Ти нас ошукати хочеш, — сказав Семен, — а ми не ті люди, які дозволяють собі плювати в борщ* (Валерій Шевчук); *Чи я тобі межу переорав, чи я тобі в борщ начхав* (приказка); — *Ти чого, відьмо недошмаляна* [недосмалена], *язика, мов халяву, розпустила? Що, тобі Пігловський в борщ плюнув!?* (М. Стельмах); *Відчувалося, що в житті була* [Одарка Пилипівна] *замашною і рухливою, такою, що не давала собі плюнути в кашу* (Р. Федорів); *Симпатизував Яковенко тільки тим людям, що могли постояти за себе, не дати наплювати собі в кашу, як то кажуть* (П. Загребельний); **(7) Плюва́ти (чха́ти) / наплюва́ти (начха́ти) з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці)** *на що, зневажл.* — не варто зважати на що-небудь. — *Це лукаве дівчисько не може нічого цікавого знати про нього, а якщо й знає, то напевно якісь бабські плітки, на які йому плювати з високого дерева* (Ірина Вільде); — *Чхати ми хотіли з високої дзвіниці на всіх Аполлонів!* (П. Загребельний); *Сидиться мені тут дуже гарно, і плювати мені на все з високого дерева* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(8) Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся]:** а) *(грубо)* відмовлятися від чого-небудь суттєвого, залишати щось у такому стані, як є. — *Володько, щиро кажу: погане передчуття в мене! — Чхай на все і бережи психіку! — Ну, гаразд, їдьмо* (М. Дашкієв); — *Чхати на все! Нікуди я не піду! — заявив Шульга. — Давайте краще вип'ємо!* (П. Загребельний); *Видно було Корнієві, що не мед-таки Павлові на дачі .. товариша, і розважав трохи, а кінець-кінцем, радив плюнути на все та приїздити додому* (А. Головко); — *А панунця хай гамуються і не викрикують тут на мене, бо як мені того буде забагато, то візьму й плюну на все* (Ірина Вільде); *Хотілося інколи плюнути на все і шукати іншої роботи — творчої, натхненної* (О. Бердник); *Плюнути на всіх і вся — і зайнятися власним здоров'ям* (Г. Тарасюк); б) нехтувати ким-, чим-небудь, не зважати ні на кого, ні на що. *Ця ж, остання* [жінка], *продає на бульварі бублики (мухи загадили) або гнилі вишні: на фунт пів фунта хвостиків, і плює на все і вся* (М. Хвильовий); *Чи справедливо те, що ми завжди вчиняємо так, як треба, і зрідка (навіть — ніколи!) — так, як нам хочеться?! Звісно, є такі щасливці, що чхають на все і можуть пройтися вулицею на руках. Але їх мало* (І. Роздобудько); *Вулицю мали зносити, а на її місці будувати багатоповерхові кам'яниці. Тому господарі плюнули на все: не фарбували вікон, не латали парканів* (Г. Пагутяк).

ПЛЮВА́ТИСЯ, ююся, юєшся; *наказ. сп.* плю́йся; *недок.* 1. Те саме, що **плюва́ти** 1. *Кустар порожнім мішком — лясь хуторянина по обличчю — і запорошив очі. Плюється той, протирає очі* (А. Шиян); *Кулемет сердито плювався просто в натовп козаків, що бігли слідом* (П. Панч); *Вже зійшло сонце, кімната наповнилася золотим світлом, кілька променів грало на кахлях — на козаках та гарматах, й здавалося, що гармати плюються полум'ям* (Ю. Мушкетик); // Бризкати слиною, говорячи, сміючись і т. ін. *Одарочка, надимаючи щічки, почала студити* [страву]. *Разом з повітрям вилітали крапельки слини і падали на Івася. — Не плюйся! — .. промовив той, кладучи ложку* (Панас Мирний).

2. Плювати на кого-небудь або один на одного. [Д а р'я І в а н і в н а:] *Що таке? так ви ще плюватися. Слухайте, я не буду з вами довго балакати, але...* (І. Кочерга); *Візьміть верблюда. Будь-якого: двогорбого чи одногорбого. Паскудна тварина, як подивитись на нього. Та ще й, скотина, плюється* (О. Чорногуз).

3. *перен.* Виявляти незадоволення, обурення з приводу чого-небудь, огиду до чогось. *Яшко постояв, подумав і пішов пити... Плювався згодом: — Не вода, помиї якісь. Тьху!..* (А. Головко); *На майданчику він* [дядько Леонід] *геть змалився, поводився точнісінько, як ми: бурхливо радів, коли вдало гасив м'яча, сердито плювавсь, як програвали очко, сперечався з суддею Володькою* (В. Кава); — *Тьху, дурна! — плювалися рокитнянські баби. — З такою красою за космонавта могла б заміж вискочити...* (Люко Дашвар).

ПЛЮВІА́Л, у, *ч.* У геології і кліматології — період рясних опадів, який може тривати десятиліттями, століттями або тисячоліттями. *Плювіали інколи зумовлюють геологічні зміни, особливості процесу відкладень (наприклад, озера Бонневіль, Лахонтан, Менлі)* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Мустьє́рський плювіа́л** — історичний вологий і дощовий період у кліматичній історії Північної Африки за часів пізнього палеоліту, 50–30 тисяч років тому. *Під час мустьєрського плювіалу посушливі тепер регіони Північної Африки були добре зволожені, маючи озера, болота й річкові системи, які наразі вже не існують* (з наук.-попул. літ.); *Фауна Сахари в мустьєрський плювіал нагадувала фауну сучасного Сахелю: газелі, жирафи, страуси, леви, шакали, бегемоти і крокодили, а також вимерлі види верблюдів* (з навч. літ.).

ПЛЮВІА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до плювіалу. *Розміри улоговини й мережа сухих рукавів озера Ейр свідчать про минулий плювіальний період, коли озеро було завжди наповнене водою і мало периферійний стік* (з наук.-попул. літ.); // Стос. до дощу або взагалі до опадів. *Плювіальний обряд був спрямований на усунення причини посухи* (з наук. літ.).

ПЛЮВІО́ГРАФ, а, *ч., метеор.* Прилад для вимірювання й автоматичної реєстрації кількості рідких опадів, їх тривалості та інтенсивності. *У холодну пору року плювіограф не використовують, оскільки вода всередині приладу може замерзнути й пошкодити його* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮВІО́З, а, *ч., іст.* П'ятий місяць (20/22 січня — 18/20 лютого) французького республіканського календаря, що діяв з жовтня 1793 до 1 січня 1806. *У законі 28-го плювіоза система виборності була ліквідована* (з навч. літ.).

ПЛЮВІО́МЕТР, а, *ч., метеор.* Прилад для вимірювання кількості рідких опадів; дощомір, омброметр. *Плювіометр складається з дощовимірювального відра (площа 200 кв. см, висота 40 см), дощовимірювального стакана і спеціального захисту з 16 пластин* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮВО́К, вка́, *ч.* Виплюнутий згусток слини, мокротиння і т. ін. *Він плюнув з такою люттю, що плювок його ляпнувся об .. долівку з дзвоном, як скляна кулька* (Л. Первомайський); *Я кажу: що ти, Валера, перестань. А він усе плаче і б'ється чолом об коридорний липкий від плювків лінолеум* (Ю. Андрухович); *— Виказав, гадюка? — добродушно запитав Шура. І, скинувши з губи великим і вказівним пальцями недокурок, прицмокнув язиком. При цьому з його рота вилетів плювок, стрімкий і довгий, як торпеда* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); * Образно. *— Пам'ятайте, що плювки в небо повернуться до вас!* (О. Бердник); * У порівн. *І зал його, немов плювок, розтер, Роздерши криком тишу на пацьорки* (Б. Олійник).

◊ **(1) Плюво́к у ду́шу** — образа, зневага, що зачіпає найдорожче. *Криві посмішки одного, другого, косий погляд головного агронома — це було для нього, як плювок у душу* (С. Журахович); *Купівля "Газпромом" нових потужних газових сховищ у декількох регіонах ФРН та й багато чого іншого руйнує довіру до ЄС. Якщо сказати точніше, що це — плювок у душі українців, котрі повірили в європейську демократію* (з газ.).

ПЛЮГА́ВЕНЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Досить плюгавий. *Насилу виліз із бебехів пан Цибульський: таке плюгавеньке, товстеньке, кирпате* (О. Стороженко); *Тут, на віддалі, Івановi Порфировичу з дружиною дворяни, що стояли внизу, здавалися зовсім маленькими й зовсім плюгавенькими — не пара їм з дружиною, таким огрядним та широким* (О. Полторацький); *Жінки втрачають голову не через плюгавеньких розумаків, а через твердолобих футболістів* (М. Дашкієв); *— Он ти який, сеньйоре Олів'єро! Нікчемний, плюгавенький чоловічок. А говорять про тебе хтозна-що!* (Ю. Бедзик); *Отоді вже і я побачив його. Думав, бозна-який страшний, а воно таке гніде та плюгавеньке, вусики та борідка, мов у цапка, ще й геть зовсім безброве — усе очима шастає по кутках* (І. Білик); *Начальник районної міліції, селищний голова, плюгавенький дядько Назар Пилипчук .. постійно вставляв, де треба й де не треба, фразу "пане-товаришу"* (А. Кокотюха).

ПЛЮГА́ВЕЦЬ, вця, *ч., зневажл.* Плюгава, огидна людина. *Бачу, що якийсь шмаркатий плюгавець вибирає кольорові стрічки. Стрічки йому, звісно, ні до чого, тут діло нечисте* (Б. Антоненко-Давидович); *"Ні, — думала вона про Сірка, — це не якесь абищо; плюгавець не принесе отакого букета"* (І. Сенченко); *— Тільки не відчаюйся, Оленко, все буде добре. Ті плюгавці ніколи не здолають високих мурів нашого щастя!..* (В. Чемерис); // Плюгаве, огидне створіння. *Його* [Президента] *влада визнана не тільки Заходом, але й отим паршивим "Космічним Розумом", отими плюгавцями із системи Сіріус* (Ю. Бедзик); // *лайл.* Про жалюгідну, нікчемну людину. *— Пакосник ти паскудний! Плюгавець! Загладиш ти в нас сьогодні увесь сором, що наробив товариству!* (П. Куліш).

ПЛЮГА́ВИЙ, а, е, *зневажл.* 1. Який викликає зневагу, огиду, надто непоказний, осоружний, миршавий (про людину або про її зовнішність). *Ішов, ішов дорогою — та і в яму впав, любив, любив хорошую — та й плюгаву взяв* (приказка); *Як він насмілився всупереч батьковій волі? Через оте чорт батька зна що — таке миршаве та плюгаве? Та коли б не найближчого друга дочка, — плюнути б та й розтерти!* (Ю. Смолич); *Ще недавно він був таким жалюгідним, здавалось, страх навіки поселився в його плюгавому тілі* (Ю. Збанацький); *До Тараса бочком підскочив рудовусий, плюгавий на лиці фельдшер, скубнув за лікоть просмаленого, затяганого об смолу бушлата* (Є. Пашковський); // *перен.* Огидний, мерзенний, підлий. *— Радзівілл прийшов, так ви, окаянні, не одвітували йому й разу з гармати! Плюгаві страхополохи!* (П. Куліш); *Плюгавий хан з плюгавою ордою при його допомозі ось зараз розтопчуть запорозьку твердиню на порох. Й не заспокоювала думка, що татари й турки доскочили б Січі й без нього* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Незначний, мізерний (про предмети, явища, події і т. ін.). *Оце ж вам Основа, де батько наш Квітка збив собі з своїх повістей такий міцний човен, що до віку вічного буде плавати по плюгавій річці Леті* (О. Стороженко); *"Коли так, і для вас .. важать більше плюгаві доноси Зубрицького, ніж мої писання, і ви не захотіли мене обстояти, то я мушу шукати захисту в чужинців, і забудьте, що живе на світі якийсь там Вагилевич"* (Р. Іваничук); *Думаєш про чернечий постриг, ця думка слабовільному мені дає неймовірно святої, тихої чистоти і сили, минуле здається таким розгубленим, плюгавим і дрібним* (Є. Пашковський).

ПЛЮГА́ВИТИ, влю, виш; *мн.* плюга́влять; *недок., кого, що, зневажл.* Те саме, що **ганьби́ти** 1. *Дуже то немилий випадок, як тебе при людях сварять і плюгавлять* (Л. Мартович); *Султанич блазнював по кафеджіях* [кав'ярнях], *на вулицях і в циганських притонах, поки Амурат замкнув його у в'язницю, щоб не плюгавив султанського роду* (Р. Іваничук); *Священник Охітва з Омеляном Гривастюком .. тричі попереджували громаду біля церкви і вивісили на читальні папір з категоричним розпорядженням не плюгавити величну особу* (Р. Андріяшик); // Осквернятu, поганити. *Князь поставив ідоли на горбі серед двора перед теремом. Складали їм жертви і називали богами. Плюгавили землю своїми жертвами, і сплямилася кров'ю земля руська і той горб* (з переказу); *Містечко .. плюгавить .. небо з мокрих димарів* (П. Панч).

ПЛЮГА́ВИЦЯ, і, *ж., зневажл.* Те саме, що **плюга́вка.** *— Най скаже, де тамтота* [та] *плюгавиця поділася!* (І. Франко).

ПЛЮГА́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., зневажл.* Властивість за знач. **плюга́вий.** *Пуебла є типовим мексиканським містом без жодного відбитка європейської прилизаності, плюгавості й модерної пишноти, при цьому нітскільки не втрачаючи у своїй красі* (М. Кідрук).

ПЛЮГА́ВІТИ, ію, ієш, *недок., зневажл.* Ставати, робитися плюгавим. *Здорове тіло (що потрапило сюди за дурною головою) хутко плюгавіє і робиться почварним; ясний розум (що його завело сюди кволе тіло) хутко затьмарюється і тупіє* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПЛЮГА́ВКА, и, *ж., зневажл.* Жін. до **плюга́вець.** *Господи, отак по-дурному попастися! Отак безглуздо загинути разом зі своєю таємницею. І від кого! Від руки якоїсь плюгавки* (В. Шкляр); *Плюгавка* [муха] *сама випала з ока, але випала уже мертвою, догори лапками, впала й застигла у панни на сукні* (Ю. Винничук).

ПЛЮГА́ВЛЕННЯ, я, *с., зневажл.* Дія за знач. **плюга́вити.** *Переслідування, свари, інтриги, обопільні очорнювання, плюгавлення та виклинання творять огидливий та страшний образ* (І. Франко); *Для компрометації й плюгавлення імені І. Мазепи Москва пішла на нечуваний у європейській практиці акт — проголошення релігійної анафеми* (з наук. літ.); *Рішучий протест проти знецінювання й плюгавлення Коліївщини та її учасників ворогами й навіть своїми підняв — хоч не у формі наукової праці, а у формі політичної поеми — Тарас Шевченко у творі "Гайдамаки"* (з наук. літ.).

ПЛЮГА́ВО, *зневажл.* Присл. до **плюга́вий.** *І вони* [жевжики], *плюгаво обблакуючи дівчат, посунуть табуном на веранду* (Є. Пашковський).

ПЛЮГА́ВСТВО, а, *с., зневажл.* Те саме, що **паску́дство** 2, 3. [П р о ч а н и н:] *Коли ти справді отаке плюгавство вчинив, то краще вже тобі мовчати* (Леся Українка); — *Пане Юрку, ми просили б вас припинити писати всі ті обридливства* [обридливі речі], *всі ті плюгавства, які ви друкуєте в тій вашій газеті* (Ю. Винничук).

ПЛЮГА́Ш, а́, *ч., зневажл.* Те саме, що **плюга́вець.** — *Розгнівалась* [краля]. *"Зателепа!" — гнівається. — "Плюгаш безмозкий... Бецман... вайло дурне!" Пригадує* [бісеня] *та вилічує, як вона його шанувала, та з жалю аж труситься* (Марко Вовчок); *Вам кров свою віддам я, плюгаші, Щоб мови не ганьбили ви своєї, Щоб їй життя дали, як Ізраїль Дає життя біблійному івриту* (Д. Павличко).

ПЛЮМА́Ж, у, *ч.* Оздоба з пір'я на чоловічому (рідше жіночому) головному уборі. *З'являються в дверях пишні жандарми в трикутних шапках, в плюмажах і з густим сріблом на фраках* (М. Коцюбинський); *Олександр зняв з голови шапку з галуном і високим плюмажем* (П. Кочура); *Над широкими крисами капелюха, що прикривав смагляве обличчя капітана Блада, яскравою плямою виділявся темно-червоний плюмаж із страусового пір'я* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *Сидячи на білому коні у білосніжному костюмі, срібній кірасі й шлемі з плюмажем, англійська монархиня звернулася до підданих* (з наук.-попул. літ.); *Плюмаж став модною оздобою не тільки чоловічих, але й жіночих головних уборів у XV ст., у часи Відродження* (з наук.-попул. літ.); // Оздоба з пір'я на жіночому платті. *На церемонії нагородження премією "Оскар" Шерон Стоун у чорній сукні з плюмажем виглядала готично* (з газ.); // Оздоба у формі китиці або пучка пір'я на кінській збруї. *Білосніжні плюмажі коливались на головах коней* (Н. Рибак); *Через голови юрби побачив* [хлопець] *охорону верхи на конях у золочених попонах та з плюмажами* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); * Образно. *На коліях перегукувались паровози, в небо злітали плюмажі білої пари* (В. Собко).

ПЛЮМБА́Т, у, *ч., хім.* Складний оксид свинцю червоного кольору. *Плюмбат натрію використовують як фарбувальну речовину* (з наук.-попул. літ.); *Діоксид свинцю, реагуючи з лугом, утворює комплексний плюмбат* (з навч. літ.).

ПЛЮМБА́ТА, и, *ж., іст.* Метальна зброя — короткий дротик зі свинцевим обважнювачем, що застосовували за часів пізньої Римської імперії. *Виготовляли плюмбату зі стрілоподібної рейки, в яку встромляли довгий наконечник (від 9,8 до 27,5 см), що нагадував рогатину. Свинцеве грузило прикріплювали на місці з'єднання залізного наконечника і древка* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮМБІ́ЗМ, у, *ч., вет., мед.* Отруєння свинцем. *Ознаки плюмбізму розвиваються дуже повільно. Самопочуття людини довгий час залишається задовільним* (з наук.-попул. літ.); *Отруєння свинцем (плюмбізм) відомі з античності і пов'язані з технологією виготовлення вин, лудінням труб* (з навч. літ.).

ПЛЮМБІ́Т, у, *ч., хім.* Сіль, в аніоні якої свинець має ступінь окиснення +2. *Для видалення сірчистих з'єднань з нафтопродуктів застосовують плюмбіт натрію і деякі інші реагенти* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮ́МБУМ, у, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 82; свинець (у 1 знач.). *Металічні елементи здебільшого мають на зовнішньому енергетичному рівні 1 або 2 електрони, хоча є винятки. Так, в алюмінію, галію — по 3 електрони, стануму і плюмбуму — по 4* (з навч. літ.).

ПЛЮНДРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **плюндрува́ти.** *Багато-багато разів він* [Подільський край] *був плюндрований вогнем і мечем* (І. Цюпа); *Владика Молдавський Петро Могила, що .. став київським митрополитом, був першим, хто відбудував і зміцнив собор, перед тим століттями плюндрований і знищуваний* (П. Загребельний); // **плюндро́вано,** *безос. пред. Гершко чув, як ломано* [ламано] *двері, плюндровано засіки* (І. Франко); *З пагорба йому відкрився раптом висококочолий город! Не в первозданній своїй красі, а в ранах, викарбуваних віками, не у могутті й величі, а вже в руїні, в скорбнім напівжитті, де кожен камінь — спогад, та й той напівзабутий... Скільки його плюндровано!...* (Василь Шевчук).

ПЛЮНДРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плюндрува́ти.** *Докопуються* [обшукувачі] *в саду і розхитують кожний стовбчик .. Вивертають огорожу. Гупають і прислухаються, чи нема луни з порожнин. Мирон Данилович від плюндрування зболів — похило відступає до хати* (В. Барка); *Іноді страшно ставало Ярославові, як думав він про знищення й плюндрування душ свого народу* (П. Загребельний); ...*Мамо, мамо, матусю моя, ну чому так мені випало, чому така моя доля дівоча, чому замість щастя горе мені, зневага, плюндрування, чому...* (Ю. Покальчук).

ПЛЮНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *що.* Ламаючи, знищуючи, руйнувати, спустошувати що-небудь. *Ой зронив тоді старий Святослав З уст своїх золоте слово..: — Рано, рано почали ви Половецьку землю плюндрувати* (Панас Мирний); *Зараз.., коли він* [ворог] *.. плюндрує рідний край, — Іван Петрович не може бути спокійним* (О. Полторацький); *Я все те вже чув, і не раз: про вирубані "тими бандитами" карпатські ліси, про те, що жахливі повені, які щороку плюндрують Закарпаття, то не що, як наслідок тої злодійської вирубки* (О. Забужко); *Славнозвісні царі й великі королі ширили царства свої і славу свою нічим іншим, як тим, що вбивали.., пускали пожаром цілі краї та плюндрували міста* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *кого, що.* Завдавати шкоди кому-, чому-небудь; нівечити, псувати, знищувати. *Палять* [фашисти].., *грабують, плюндрують красу твою* [Україно] *і багатства* (О. Довженко); *Колись ворогувалився в Карпати, руйнував села та плюндрував людей* (С. Чорнобривець); *Зграя хрестоносців, зграя злодіїв (ідеологічні наїзди завжди ведуться за участю темних сил) продовж шістдесяти років плюндрували непокірних* (Р. Андріяшик); *Цар могутній, що плюндрує супротивців стан невірний! Цей привіт тобі гавкоче* [гавкотить] *побратим твій, брат покірний* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПЛЮНДРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **плюндрува́ти.** *Країни, що хочуть зберегти честь і свободу, спустошуються огнем і мечем, плюндруються і знелюднюються* (В. Барка); *Плюндруються твої сади, Твоє чужинець поле крає. Вже лицарів твоїх сліди У полі вітер замітає* (О. Гончар).

ПЛЮ́НУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **плюва́ти.** *Стань, подивися — плюнь та й оступися* (Номис); *Чиж плюнув кров'ю і, притримуючи прострелені груди, майже непритомний поповз у хату вмирати* (О. Довженко); *Тільки один замурзаний малюк підняв родзинку й поклав у рот, але котрийсь старший підійшов і ляснув його по губах. — Плюнь!* (І. Білик); *Дівчина заправила його* [пасмо волосся] *за вухо, тоді щедро плюнула на пальці правої руки, розтерла слину лівою і старанно пригладила неслухняні волосинки* (С. Андрухович); // *розм.* Відмовитися від продовження чого-небудь, від участі в чомусь. *Отак дошукувались, дошукувались* [у селі] *винуватого та й плюнули* (Панас Мирний); *Спустили по десять потів, аж-но вся одежа поприлипала, як після дощу, а води — гайгай! Лише вогка земля. Плюнули і вернулися до табору* (І. Багряний); *Сторож дід Онисько злякався і, плюнувши на свій відповідальний пост, дременув під дощем додому* (О. Бердник);

// Відмовитися від якогось доходу, привілею і т. ін. (перев. незначного). *Учитель-дяк, плюнувши на голодний пайок, подався господарювати на свій хутірець* (М. Стельмах).

◊ **(1) [І] че́рез губу́ не плю́не** — дуже гордовитий, зарозумілий. *Він думав, що сей пройдисвіт ізробивсь тепер таким паном, що й через губу не плюне* (П. Куліш); *Із палати гордо суне* [цар], *через губу вже не плюне* (І. Франко); *Василько вже не маленький, знає про брата все. Оте "карооке" — старша донька дільничного міліціонера, їхнього сусіда по квартирі, — Ірина. Там така, як каже мати, й через губу не плюне. Задавака* (М. Циба); **Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі] в ка́шу (в борщ)** *див.* **дава́ти; Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, ме́жи́ о́чі** *і т. ін.)* *див.* **плюва́ти; Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ду́шу** *див.* **плюва́ти; Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в кривни́цю** *див.* **плюва́ти; Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку** *і т. ін.)* *див.* **плюва́ти; Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти,** *рідше* **начха́ти) в борщ (в ка́шу)** *див.* **плюва́ти; (2) Плю́нути (наплюва́ти) на все** — відмовитися від чого-небудь суттєвого, залишити щось у такому стані, як є. *Видно було Корнієві, що не мед-таки Павлові на дачі і в досить-таки міцних висловах товариша свого і "розпікав", і розважав трохи, а кінець-кінцем, радив плюнути на все та приїздити додому* (А. Головко); — *А панунця* [пані] *хай гамуються і не викрикують тут на мене, бо як мені того буде забагато, то візьму й плюну на все* (Ірина Вільде); **(3) Плю́нути (наплюва́ти) і розте́рти,** *грубо* — не звернути уваги на що-небудь. — *Люди добрі, на цю хитрість Варчука і Денисенка треба наплювати і розтерти!* (М. Стельмах); — *Не гризися, Вась, — сказав брат-равлик. — Не прийде вона більше! Ти від неї відкупився. Плюнь і розітри, Вась, їй-бо тобі кажу* (Валерій Шевчук); — *Плюнь і розітри, — каже тим часом Комар-Комаров. — Якщо будеш все близько брати до серця, надовго не вистачить* (В. Лис); — *До Угорщини — якихось вісімдесят кілометрів. Мамо рідна! Плюнути і розтерти! За пару днів гуляш куштуватимемо* (Люко Дашвар); **(4) Плю́нути че́рез по́ріг** — дуже мало побути де-небудь, погостювати у когось. — *Зайдіть же, хоч плюньте через поріг, та вип'ємо хоч по чарці, — запросював* [запрошував] *отец Микита Якима* (І. Нечуй-Левицький); [А д е л а ї д а:] *П'єр! Їдем!* [Т е т я н а:] *Що це ти, невісточко моя золота? Плюнула через поріг та й з хати?* (І. Карпенко-Карий); **(5) Як [раз] плю́нути [на во́ду]** — дуже просто, легко, швидко. *І як плюнути на воду — Він душі лишився!* (С. Руданський); — *Шкода, що тато зараз у командировці, а то можна було б його попросити винайти* [машину], *це б йому, напевне, раз плюнути* (Панас Мирний); *Тепер такий час, такі умови, що як плюнути — підпасти під категорію українофілів* (М. Коцюбинський); *Розсердити його — як раз плюнути* (О. Іваненко); — *Мені перебратися через дріт по гілках — раз плюнути. Ти ж знаєш, як я по деревах лажу!* (А. Дімаров).

ПЛЮР, у, *ч., полігр.* Тонкий прозорий літографічний папір, покритий з одного боку клейовою плівкою. *Абрис — контур малюнка і межі ділянок окремих кольорів та півтонів багатокольорового зображення, позначені на прозорому матеріалі (кальці, плюрі) для перенесення контуру малюнка на літографський камінь* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Ідеалістичне філософське вчення, світогляд, за яким в основі світу і його явищ лежать численні самостійні, незалежні духовні сутності; протилежне м о н і з м. *Методологічний плюралізм у соціальному пізнанні повністю подолати навряд чи можливо* (з наук. літ.); *"Філософія життя" з її культурною монадологією перейняла від філософії національної ідеї чи не найбільш типологічно характерну ознаку останньої — плюралізм* (О. Забужко).

2. *книжн.* Світоглядна позиція, яка стверджує множинність інтересів, ідей, поглядів, соціальних інститутів і т. ін., незалежних один від одного. *Кожний сприймач має свій окремий зміст, а краще кажучи, має стільки змістів, скільки разів сприймає твір .. Не є вони ніколи тотожні змістові (чи змістам) творця. Такий підхід можна назвати мистецьким плюралізмом (подібно як існує філософічний плюралізм)* (Б.-І. Антонич); *Однопартійна система врешті-решт повинна бути замінена демократичним плюралізмом* (М. Руденко); *Намагання окремих мовознавців дисциплінувати варіантний слововжиток, увести його в межі літературної норми стикаються з активним спротивом прихильників лексичного плюралізму* (з наук. літ.).

ПЛЮРАЛІ́СТ, а, *ч.* Прибічник, послідовник плюралізму. *Плюраліст Дж. Розенау доводить тезу про неможливість війни між демократичними державами* (з наук. літ.); *Дуалісти (плюралісти) вважають, що міжнародне та національне право є не лише окремими, а й автономними правовими системами, які функціонують у різних площинах* (із журн.).

ПЛЮРАЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е, *філос., соц.* Стос. до плюралізму. *Націоналізм .. є одне з породжень філософії національної ідеї, причому стосовно нього вона непорівнянно ширша й багатша (обіймає його собою), оскільки є за самою своєю суттю плюралістична* (О. Забужко); *В історії філософської думки були спроби створення плюралістичних філософських учень у строгому розумінні слова, тобто таких, які в основі світорозуміння виділяють понад дві субстанції* (із журн.); *Загальним у концепціях плюралістичної демократії є положення про те, що держава тоді є демократичною, коли в здійсненні влади беруть участь безліч організацій чи автономних груп, що представляють різні соціальні інтереси* (з навч. літ.).

ПЛЮРАЛІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., філос., соц.* Абстр. ім. до **плюралісти́чний.** *Ціле й загальне, як воно розуміється в наш час, зовсім не виключає плюралістичності форм свого функціонування, кожна з яких (форм) може ставати "індивідуальним виявленням загального", а саме індивідуальне, навпаки, — це "не просто одиничне, а єдине, яке спроможне втілювати увесь світ, втискуючи його в межах особистості"* (з наук. літ.); *Плюралістичність у поясненні релігії виходить з того, що релігія є важливим інститутом суспільства, сферою загальнолюдської культури, вплив якої на вирішення соціально-гуманітарних і моральних питань нині зростає* (з навч. літ.).

ПЛЮРАЛІСТИ́ЧНО, *філос., соц.* Присл. до **плюралісти́чний.** *Ми є свідками поступового переходу від світоглядно моністичної, спрощеної, лінійної політичної картини світу, породженої монопольним пануванням офіційної ідеології, до менш зраціоналізованої, плюралістично суперечливої і водночас реалістичнішої картини світу* (з наук. літ.).

ПЛЮРАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **плюралі́ст.** *Школярка написала, що вважає себе плюралісткою, бо їй подобаються всі напрями сучасного музичного мистецтва* (з газ.).

ПЛЮРА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Те саме, що **множи́нний** 2. *Ойконіми відапелятивного походження можуть бути мотивовані як безсуфіксними, так і афіксальними апелятивами в сингулярній або плюральній формі: Гайок, Поляна; Бурти, Межі* (з наук. літ.).

△ **Плюра́льний во́тум** *див.* **во́тум.**

ПЛЮРА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **плюра́льний.** *Родовими рисами постмодерну вважають деконструкцію, радикальну плюральність, релятивізм, еклектизм, фрагментарність* (з навч. літ.); *Доктрина мультикультуралізму може в широкому розумінні прийматися й осягатися в нашій країні як визнання співіснування плюральності культур усередині нації* (з публіц. літ.).

ПЛЮРИВАЛЕ́НТНИЙ, а, е, *книжн.* Який має різні значення, форми, спричиняє різні ефекти. *Плюривалентні хромосоми.*

ПЛЮРИВАЛЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *книжн.* Абстр. ім. до **плюривале́нтний.** *Плюривалентність визначають як здатність працівника до здійснення різних видів професійної діяльності в межах однієї посади* (з наук. літ.); *Аналіз фактичного матеріалу підтвердив багатофункціональність комплiменту (бівалентність чи плюривалентність)* (з навч. літ.).

2. *літ.* Можливість розглядати той самий твір у різних системах віршування. *Метрична плюривалентність (багатовимірність вірша) передбачає належність одного і того ж вірша до різних систем* (з наук. літ.).

ПЛЮС[1], *ч.* 1. *род.* а. Математичний знак для позначення дії додавання та додатних чисел, зображений хрестиком (+); протилежне м і н у с. *Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять в інший після знаків рівності (=), плюс (+), мінус (—), множення (x), ділення (:)* (з навч. літ.); // Знак на позначення якогось об'єкта на карті, схемі і т. ін. *Позначте в таблиці плюсами галузі спеціалізації різних типів країн* (з навч. літ.); // *розм.* Знак у шкільній практиці для позначення додаткової оцінки знань або поведінки учня. *Я визубрив найменування сотень видів мікроорганізмів, навчився готувати препарати, слухняно розтинав дохлих пацюків, прослухав спецкурс у медичному інституті і склав його моєму другові на трійку з плюсом* (М. Дашкієв); // *у знач. прикм., невідм.* Уживається зі словом з н а к. *За кілька годин ходьби трапився Шамілеві серед моря снігів один лише хутірець, знаком плюс позначений на карті як можливий притулок* (О. Гончар).

2. *невідм.* Уживається між двома числами для позначення того, що друге додається до першого. — *Скільки це три плюс чотири копійки?* (Л. Первомайський); *Гагарін, блискавично просікши, скільки буде два плюс два з процентами, від грошей відмовився* (Любко Дереш); *Квадрат суми двох чисел дорівнює квадратові першого числа плюс подвоєний добуток першого числа на друге плюс квадрат другого числа* (з навч. літ.); // З додаванням чого-небудь. *А Віктор .. на самі вуха насунув капелюх. І вигляд у нього через це плюс настрій — просто жалюгідний* (А. Головко); *Могла б бути окрема мапа — Київ голубиний: з усіма позначеними траєкторіями польотів, висотними точками, де порядному голубу можна відпочити .. Плюс застережні знаки: автомобілі, коти* (О. Забужко).

3. *невідм.* Позитивна величина; уживається для позначення температури вище нуля. *Температура освітленої сторони Венери не підіймалася, як давно вже встановили вчені, вище плюс 50–60 градусів* (В. Владко); *Температура за вікнами плюс п'ять — не більше, хоч у такий час (кінець квітня, до майських недалеко, до Паски ще ближче) повинно бути у три рази тепліше* (Ю. Андрухович); *На другу дня осінь за вікном розігрілася до плюс десяти* (Люко Дашвар); *Температура на освітленій Сонцем стороні Місяця дорівнює плюс 120–130 градусам* (із журн.).

4. *род.* а, *перен., розм.* Позитивний бік чогось; достоїнство кого-, чого-небудь. — *Кожна людина, яка навчилась грамоти, вже не та буде, що колись, темна й затуркана. Це вже плюс для суспільства* (В. Кучер); *Мені дуже хотілося, щоб так було й надалі, одначе я розумів, що, оскільки тут мешкають люди, то рано чи пізно сюди прийде й цивілізація з усіма своїми плюсами й мінусами* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Узагалі що-небудь позитивне, бажане, очікуване. *Як то Ви себе почуваєте..? Що дала Вам Криворівня — плюс чи мінус?* (М. Коцюбинський); — *Всім це зрозуміло? — Всім, — гукають діти. — Що ж, — радіє вчитель, — це великий плюс* (Д. Білоус); // Перевага, вигода. *Виконано .. бюджет* [сільради] *за вісім місяців: прибутків — 52 993, а видатків — 33 025 карбованців. Фінансова, отже, частина .. йде з плюсами* (Остап Вишня); — *Все-таки підтримка вболівальників на стадіоні — великий плюс для нас? — Знаєте, я якось до останнього вірив, що все складеться таки вдало для нас. Знайшлися люди, які вирішили проблему і зробили все, щоб завтра в Харкові було дійсно футбольне свято* (із журн.).

5. *невідм.* Електротехнічне позначення точки контакту (полюса) з більшим потенціалом джерела постійного струму (наприклад, на затисках батарейок або акумуляторів). *"Західне" було протиставлене "місцевому" з простодушною прямолінійністю батарейки: якщо це плюс, то з другого боку обов'язково мінус* (з публіц. літ.).

◊ **Поста́вити на плюс** *див.* **поста́вити**[1].

ПЛЮС[2], у, *ч.* Те саме, що **кума́ч.** *Плюс є бавовняною червоною тканиною полотняного переплетіння* (із журн.); // Сполука, яку використовують для фарбування тканин. *Для отримання плюсу використовують спеціальні марки алізарину* (з навч. літ.).

ПЛЮСІ́ВКА, и, *ж., муз.* Запис музичного твору, у якому наявні всі партії. *Фонограми-плюсівки створюють передумови для того, щоб дитина не стільки вчилася співати, скільки копіювала манеру (і не завжди бажану) того чи іншого співака* (з навч. літ.); — *Коли ми виступали, голова журі побіг до звукооператора запитати, чи не під плюсівку співаємо, — розповів керівник гурту* (із журн.).

ПЛЮСК, у, *ч.* Те саме, що **плю́скіт.** *Хвилями річка на човен аж скаче — Відскакують з плюском хвилі від човна* (М. Коцюбинський); *Заледве вчепилися похилого пня, нараз щось затріщало, відтак шум, крик, плюск води, і кількоро людей враз з підорваною вербою провалилися в воду* (Б. Лепкий); *Хвильоване море — це пастух... Воно гонить велику отару баранів до берега, кричить на них, підганяє, гнівається, випереджає тих баранів і викидає їх на берег з плюском, з гамором, з серцем...* (Остап Вишня); *Він собі думав про своє, мріяв, тренувався в дріманні, не заплющуючи очей. — Ну?.. Те нукання капало, як крапля з даху після великого грозового дощу, й під його монотонний плюск гарно було дрімати* (І. Багряний); * Образно. *Все тепер ніщо, все є тільки мить, плюск часу, бризка хвильки в величезнім океані* (В. Винниченко).

ПЛЮ́СКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плю́скати** і **плю́скатися** і звуки, утворювані цією дією. — *Діти, геть із води! Діти, геть із води! Повінь надходить! Але діти в купелі так були заняті своїм плюсканням та вівканням, що й не почули того крику* (І. Франко); *Незабаром він почув плюскання хвилі об крижину* (М. Трублаїні); *Жалобне плюскання Десни... А ми були безбожно юні! Не відали про чорносніг, Лиш білосніжу срібні луни...* (А. Мойсієнко).

ПЛЮ́СКАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Рухаючись, видавати плюскіт (про воду або іншу рідину). *А вода все клекотіла, все плюскала та шуміла і нарешті сягнула до горища* (Б. Грінченко); *Вічно дзвенить посуд* [у лабораторії], *булькають і плюскають рідини, оглушливо гудуть примуси* (Ю. Шовкопляс); *За вікнами салону шумить вітер, плюскає хвиля, мимо пливуть розмаїті вогники бакенів* (О. Бердник); // Битися, ударятися об що-небудь з плюскотом. *Він* [баркас] *стояв, а хвиля гралась навкруги нього, плюскала в боки, бризкала піною* (М. Коцюбинський); *Дніпро задумливо плюскає легенькими хвилями об берег, і маленькі човники злегка гойдаються на них, наче граються* (В. Винниченко); // Ударами, рухом по (у) воді (або іншій рідині) створювати плюскіт. *Кінь фиркає та плюскають гумові колеса в калюжах та ямках* (Г. Хоткевич); *Хвилину чи дві ми ковзали по воді за інерцією. Лиш зрідка Фабіо, стараючись не плюскати, опускав весло у мутно-коричневу воду* (М. Кідрук).

2. *що.* Різким рухом, з плюскотом лити, наливати воду (або іншу рідину) в що-небудь. *Джарія тим часом вже плюскала на розпечену сковороду нову порцію рідкого пшоняного розчину* (Ю. Логвин).

3. *що і без прям. дод.* Бризкати водою (або іншою рідиною), лити її на себе або на кого-, що-небудь. *Горобенко .. заходився вмиватись. Плюскаючи на всі боки, він обливав водою шию, груди і чи від руху, чи від води — без сліду зникла задумливість, а натомість по всьому тілу мов нагнітав хтось енергії і бадьорості* (Б. Антоненко-Давидович); *Омелько кинувся до неї. Вона ж раптом метнулась і заскочила у воду. Зайшла по пояс у воду і почала вивернутою долонею плюскати на нього водою* (Ю. Логвин); *Він лежить на долівці сцени. Навколо нього схвильовані актори, перелякана Світлана Михайлівна з горнятком води, якою плюскає на нього* (Дара Корній).

ПЛЮ́СКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.* 1. Те саме, що **плюскати** 1. *На сонці плюскавсь польовий потік...* (А. Кримський); *Над затокою парував легкий туман, і в тому тумані раз у раз чувся над головою посвист прудких качиних крил, і то тут, то там ледве плюскалася під чирковими тулубами вода* (Б. Антоненко-Давидович); *Плюскалося море об кам'янистий берег* (Д. Ткач); *Через рівні проміжки часу плюскалася вода під носом невтомного трудівника-корабля* (Ю. Логвин).

2. Рухатися у воді з плюскотом. [О л ь г а:] *Чути.., як риба плюскається в водиці...* (М. Кропивницький); *Вона звикла .. робити, що хочеться: бігати, співати, .. плюскатися в чистих хвилях .. річки* (Б. Грінченко); *Іноді в далечині плюскалася велика риба, і довго йшли водою широкі рівні кола* (З. Тулуб); *Насупроти Вадима близенько, рукою кинути, сідає пара чирят. Вони спокійно почали плюскатися, задоволені сонцем, водою, днем і своїм існуванням* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми прокопали русло для цього струмка .. і маємо тепер великий ставок, у якому залюбки плюскаємося* (Ю. Винничук); *Діти, бувало, бавляться і збіжать по дамбі вниз, як дрібні сонечка після дощу по веселиці, — а потім плюскаються цілими днями у воді* (М. Матіос); * Образно. *Пірну я з чорного неба в блакить, і синьо мені, синьо і легко. Ширяю, наче янгол, плюскаюся в теплій сонячній купелі, через голову перекидаюся, жабкою пливу, з хмари на хмару перестрибую* (В. Дрозд); // Обдавати себе або один одного бризками, водою. *Він миється тільки під проточною водою: я зливаю йому воду кухликом чи цебром, і тільки так він задоволено і з насолодою плюскається, і навіть форкає, як маленьке лошатко, розбризкуючи навколо разки водяного намиста* (С. Андрухович); *Поки Марта плюскалась у ванній, Макар устиг заварити зілля* (Люко Дашвар); // Те саме, що **бо́втати** 2. *Вода .. тягла так до себе, що весь час плюскалися* [Леся, Влодко, Василь і Зоня] *в ній руками* (Ірина Вільде).

3. *розм.* Падати з плюскотом. *Назар енергійно змахував лопатою — цілі брили злежаного снігу плюскались на середину струмка* (Ю. Збанацький).

ПЛЮСКВАМПЕРФЕ́КТ, а, *ч., лінгв.* Одна з форм минулого часу, яка означає дію, що відбувалася або відбулася раніше від іншої минулої дії. *Плюсквамперфект (давноминулий час) у сучасній українській мові вживається обмежено, лише в розмовному і художньому стилях* (з навч. літ.); * Образно. *Любов — це мир, і жодної шкоди. Однак немає сенсу плюскатись у плюсквамперфекті* (Ю. Іздрик).

ПЛЮ́СКІТ, коту, *ч.* Шум від руху, падіння води (або іншої рідини), удару по поверхні води (або іншої рідини), падіння на неї, а також звуки, схожі з таким шумом. *По берегах .. вигрівалися жаби і скакали з плюскотом у воду* (Н. Кобринська); *В моїй душі чувся веселий шум лісу, плюскіт .. річки* (І. Франко); *Зобгавшися на соломі, Корецький дивився в темряву, слухаючи одностайний плюскіт настирного осіннього дощу* (Б. Грінченко); *Десь у далині рівно шуміло море, зітхаючи раз у раз, хвилі з розміреним плюскотом розбивалися об берег* (В. Владко); *Сріблясті стіна затягнула проріз, сяйво вчепилося в очі тисячами промінчиків, і прочанин почув плюскіт кімнатного водоспаду* (В. Єшкілєв); *Почувся плюскіт, чорна голова стрімко віддалялася від берега* (С. Андрухович); * Образно. *Співають* [жайворонки], *срібний плюскіт ллється з неба так, наче то з-під гори прорвалися тисячі дзенькотливих струмочків води* (П. Оровецький); // Слід, брижі на поверхні води (або іншої рідини) від руху, сплесків. — *Я помітив в кількох кроках легенький плюскіт. Було таке враження, наче якісь істоти блискавично гульнули в воду, ховаючись від моїх очей* (О. Донченко).

ПЛЮСКІТЛИ́ВИЙ, ПЛЮСКОТЛИ́ВИЙ, а, е. Який безупинно плюскотить. *Сидить* [Мирон] *і вдивляється у плюскітливу воду* (І. Франко); *Так і простояв Данько, як вартовий, над плюскотливою річкою, .. поки не почало й світати* (О. Гончар); *Минулої неділі після літургії відбулося освячення рукотворного гейзера. Дітвора, яка приходить на богослужіння зі старшими, залюбки задивлялася на плюскотливий водограй* (з газ.).

ПЛЮ́СКЛИЙ, а, е. 1. Порожній, дірчастий усередині (про плоди). *Огірок плюсклий, згірклий, вже затхнувся, не йде на душу* (К. Гордієнко); *От візьмемо "Українку"* [сорт пшениці] — *на кожні сто зернин припадає тридцять — великих, п'ятдесят — середніх і двадцять — плюсклих, що дають миршаві запізнілі сходи* (М. Стельмах); *Вони ніколи не заходили на половину Марії Іванівни з великої вулиці, а піднімалися сюди від Неви вузенькою доріжкою поміж лопушинням, дерезою, цибатими колосками з плюсклим зерном* (Н. Околітенко); // Плоский, сплющений. *Скаженіючий вітер .. оббивав на акаціях руді плюсклі млиночки, і вони хурчали в повітрі, як джмелі* (Григір Тютюнник); *Ділянки розм'якшення мозку в разі геморагічного інфаркту мають вигляд вогнищ червоного кольору з плюсклою поверхнею* (з наук. літ.).

2. *розм., рідко.* Щуплий (у 1 знач.), худий (про людину). *Кривошеєв, на відміну від Макарова, був невисокого зросту, плюсклий, підсліпуватий* (М. Руденко).

ПЛЮ́СКЛІСТЬ, лості *і* лости. Абстр. ім. до **плю́склий.** *На зерні захворювання має такі ознаки: білувата крейдоподібна поверхня, повна втрата блиску і склоподібності, пухкий, крихкий ендосперм, зморшкуватість і плюскліcть із вдавленою глибокою борозенкою* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮСКОТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плюскота́ти** і **плюскота́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Пані почула плюскотання води — знак, що о.* [отець] *Нестор .. вмивався* (І. Франко); *Лив, лив дощ. Немає неба, .. тільки темрява й хаос, і по всьому лісу — плюскотання води* (О. Гончар); * У порівн. *Недавно він літав ще в табуні, Тихесенько іржав до кобилиці! Той голос кроткий був, як сміх у сні, Як плюскотання в степовій криниці* (Д. Павличко).

ПЛЮСКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПЛЮСКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *недок.* Підсил. до **плю́скати.** *Вода то зникає, то знов плюскоче під ногами* (О. Гончар); *Плюскоче хвиля, чайки стогнуть, квилять над Дніпром, креслять небо тривожними, ламаними лініями...* (О. Бердник); *Пробудилися рибки і плили та плюскотали до рожевого світла* (І. Франко); *Плюскотіли весла, тихо хлюпотілись хвилі об баркас* (Ю. Збанацький); *Він прийшов з заводу, як завжди, довго плюскотів у ванній водою* (П. Загребельний); *Уляна гуркала чавунами, плюскотіла водою* (Григорій Тютюнник); // *безос. Обідали* [діти]. *Здавалося, парив дощ: шуміло, плюскотіло, тріщали кістки, торохтіли миски* (С. Васильченко); *Дощ ішов, біля призьби вже плюскотіло, й мальва за вікном плакала великими рожевими сльозами* (Ю. Мушкетик).

ПЛЮСКОТА́ТИСЯ, очу́ся, о́чешся, **ПЛЮСКОТІ́ТИСЯ,** очу́ся, оти́шся, *недок.* Підсил. до **плю́скатися.** *Стрий літом лагідно плюскочеться о її* [скелі] *стопи, але восени реве грізно і піниться* (І. Франко); *Річкою пливли легенькі безневинні і майже ліричні хвильки й плюскотілися біля борту* (В. Чемерис); *На тихім озері, де мріють верболози, Давно приборкані* [лебеді], *і влітку й восени То плюскоталися, то плавали вони, І шиї гнулися у них, як буйні лози* (М. Драй-Хмара); *Плюскочуться білі качки в басейні під тінню каштана* (М. Рильський); *Кукулик встав, пройшов у ванну.., довго плюскотався під холодним душем* (П. Загребельний).

ПЛЮСКОТІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плюскоті́ти** і **плюскоті́тися** і звуки, утворювані цією дією. *Унизу під ним протікав струмок Добельбах, я навіть чув його свіже весняне плюскотіння* (Ю. Андрухович); *Кузьмін .. не чує ніжного плюскотіння хвиль об берег* (Ю. Збанацький); *Ритмічне плюскотіння почулося позаду .. На своєму скіфі плила Інна Варламова* (В. Собко); *Нараз Алі .. почув швидке і рівне плюскотіння весел* (Ю. Логвин); *Я милувалася ледь чутним гамором птиць, плюскотінням фонтанів, мерехтінням квітів* (М. Матіос).

ПЛЮСКОТІ́ТИ *див.* **плюскота́ти.**

ПЛЮСКОТІ́ТИСЯ *див.* **плюскота́тися.**

ПЛЮСКОТЛИ́ВИЙ *див.* **плюскітли́вий.**

ПЛЮ́СНО *див.* **пле́сно.**

ПЛЮСНОВИ́Й *див.* **плеснови́й.**

ПЛЮ́СНУТИ, ну, неш, *док.* 1. *що, чого і без прям. дод.* Однокр. до **плю́скати.** *Скрізь так тихо, не шелесне, Не плюсне водиця* (Б. Грінченко); *Люто плюснула хвиля за хвилею о величезний камінь* (І. Франко); *Схопить* [дід качку], *що навіть не плюсне — і між коліна у воді* (П. Козланюк); *Омелько націдив собі чарчину, цокаючи штофом об вінце та проливаючи оковиту на стіл. Тоді плюснув убогому сусіду в його битий мідний кухоль* (Ю. Логвин); *Він устав з ліжка, обтер мокрим рушником лице й очі, плюснув трохи води на голову, одягся і вийшов на рундук* (Д. Мордовець).

2. *розм.* Упасти з плюскотом, з шумом. *Ноги затремтіли у Віті — не встояв на пеньку, плюснув у калюжу* (С. Васильченко); *Марко глянув на шхуну, підплигнув, вигнувся ластівкою і плюснув у море між "Буревісником" і "Колумбом"* (М. Трублаїні); *Буксирний канат обвис, плюснув у воду* (О. Донченко).

ПЛЮ́СНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Однокр. до **плю́скатися.** *Григорій кинувся назирці, намагаючись обійти... Щось шелеснуло і плюснулось в воді* (І. Багряний); *Камінь плюснувся об землю, й навкруги полетіли грудки сірого, рідкого болота* (В. Підмогильний); *За п'ять кроків від човна плюснувся у воду самець і здивовано озирається довкола* (Б. Антоненко-Давидович); *Гості не дали себе довго просити і, поскидавши свої запилюжені манелі, з радістю плюснулися у воду* (Ю. Винничук).

ПЛЮСО́ВАНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **плюсува́ти[1].** *Пунктом договору передбачено, що послуги санаторно-курортного лікування із строком в'їзду в період з 01 червня до 15 вересня і з 25 грудня до 10 січня в кількість плюсованих з початку року послуг не включаються* (з мови документів); // **плюсо́вано,** *безос. пред. Суд з'ясував, що суми місячних платежів були збільшені банком в односторонньому порядку. До суми кредиту було додано зайву суму страхового платежу страхування життя. До ціни кредиту було плюсовано комісію за переказ коштів* (із журн.).

2. Який містить знак плюс. *Назви юридичних осіб можуть бути англомовними та плюсованими* (з мови документів).

ПЛЮСО́ВАНИЙ[2], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **плюсува́ти[2].**

ПЛЮ́СОВИЙ[1], ю́сова́, ю́сове́. Прикм. до **плюс[1].** *Зрозуміло, що платоспроможнішим буде те підприємство, яке має більше плюсове сальдо власного капіталу* (з навч. літ.); *Що там Дід Мороз!.. Коли того морозу надворі нема, а стоїть плюсова температура* (В. Багірова); *Ми не здатні на довготривалі плюсові чи мінусові емоції щодо подібних до себе* (С. Процюк); * Образно. *На концерті була плюсова температура і мажорний настрій* (М. Гримич).

ПЛЮ́СОВИЙ[2], а, е, *спец.* Признач. для плюсування *(див.* **плюсува́ння[2]**). *Плюсовий розчин.*

ПЛЮСО́ВКА, и, *ж., спец.* Машина для плюсування *(див.* **плюсува́ння[2]**) тканин. *При обробленні тканини використовувалася плюсовка з обгумованими валами* (з наук. літ.); *Фарбувальник перевіряє технічну справність агрегата та готує його до роботи. Підтримує заданий рівень у ваннах плюсовки* (з мови документів).

ПЛЮСУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для плюсування *(див.* **плюсува́ння[2]**). *Розмір поверхні контакту між обома валками безпосередньо впливає на швидкість фарбування в плюсувальній машині* (з наук.-техн. літ.).

ПЛЮСУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, що займається плюсуванням *(див.* **плюсува́ння[2]**). *Плюсувальники — серед професій, які дають право на пільгову пенсію* (із журн.).

ПЛЮСУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **плюсува́льник.**

ПЛЮСУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **плюсува́ти[1].** *Показники перепису в Криму були суттєво нівельовані плюсуванням цифр, що стосувалися материкової частини Таврійської губернії* (з наук.-попул. літ.); *Методом елементарного плюсування волонтери підрахували, що одночасно в День святого Валентина у столиці продавалося не менше 560 тисяч червонокнижних квітів!* (з газ.).

ПЛЮСУВА́ННЯ[2], я, *с., спец.* Дія за знач. **плюсува́ти[2].** *Після плюсування або набивання тканину сушать і обробляють перегрітою парою при температурі 160–210 °С протягом 5–15 хвилин* (з навч. літ.).

ПЛЮСУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок.* 1. *що.* Додавати під час підрахунку. *Викладаю, тиша запанувала, а Зюзь тимчасом на рахівниці цок та цок. Щось плюсує собі та мінусує* (О. Гончар); *Кролиця щомісяця приводить щонайменше шестеро, множимо на десять — шістдесят, по два кілограми, сто двадцять кілограмів дієтичного м'яса, плюсуй...* (В. Дрозд); — *У шостого* [покупця] *було одне яблуко. П'ятому дісталося два яблука, четвертому — чотири, третьому — вісім, другому — шістнадцять, першому — тридцять два. Усе плюсуємо. Загалом виходить 63* (Г. Вдовиченко).

2. *кого, що, розм.* Збільшувати за рахунок урахування чого-небудь; додавати (у 4 знач.). *Слід було б плюсувати стаж тим особам, які вчилися на денних формах навчання та працювали офіційно* (із журн.); *Терміни за п'яну їзду будуть плюсувати!* (з газ.).

ПЛЮСУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок., що, спец.* Просочувати (тканину, шкіру) особливим хімічним розчином, плюсом, перед фарбуванням або вибиванням малюнка. *Плюсувати матерію лужним розчином.*

ПЛЮСУВА́ТИСЯ[1], у́ється, *недок.* Пас. до **плюсува́ти**[1]. *Кожне своє зауваження, зняту купюру чи ще щось ним виявлене, цензор за інструкцією занотовував .. Кількість знятих купюр постійно плюсувалася, виводилась якась цифра втрати пильності тим чи тим видавництвом, тим чи тим редактором* (В. Чемерис); *Якщо поточного року селянин не все здав, то решта плюсувалась до плану на наступний рік* (з наук. літ.); *Пеня плюсується до щомісячного платежу, і борг стає дедалі більшим, більшою стає й сама пеня* (з газ.).

ПЛЮСУВА́ТИСЯ[2], у́ється, *недок.* Пас. до **плюсува́ти**[2]. *Полотно тканини плюсується суспензією барвника при температурі 40–50 °C* (з наук.-техн. літ.).

ПЛЮСЬ, ПЛЮСЬ-ПЛЮСЬ, *виг.* 1. Звуконаслідування, що передає сплеск води (або іншої рідини) чи шум від падіння кого-, чого-небудь (звичайно у воду або в щось рідке), а також звук, схожий на такий сплеск, шум. *Підбіжить* [хлоп'я], *підтовкне* [підштовхне] — *плюсь!* — *більш* [як] *половина чарки назад у діжку!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Плюсь! — і вже тріпоче камбала на дні в човні...* (Остап Вишня); *Сало вже всмажилося, цок-плюсь, цок-плюсь, цок-плюсь: розбиваю на сковорідку троє яєць, і кухня вмить озвучується наснажливим шипінням* (О. Забужко); *Вода прозора, вода. Ледь-ледь струменить, розчісує якісь річкові рослинки, водорості, бульбашки, комашки, рибки... Хлюп-хлюп... буль-буль... Плюсь-плюсь...* (М. Гримич); *Качка-мати з усією своєю родиною пішла до канави. Плюсь! — стрибнула вона в воду* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. *розм.* Уживається як присудок за знач. **плю́скати** і **плю́скатися.** *Не вдержиться* [дитина] *та... плюсь вп'ять* [знову] *на долівку, та й заплаче* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Син холодне любить обтирання — По годині в ванній плюсь та плюсь* (Д. Білоус); *А як тільки вилупляться пуголовки, кожен прорве собі дірочку і — плюсь у воду* (В. Близнець); *Витягне тітка Одарка повне відро — плюсь на суперницю! А та їй у відповідь — відро на голову!* (А. Дімаров).

3. *у знач. присудка, розм.* Уживається для позначення швидкого несподіваного руху, переміщення (про появу, зникнення кого-, чого-небудь). *Тут плюсь — Еней, як будто* [наче] *з неба* (І. Котляревський).

ПЛЮСЬ-ПЛЮ́СЬ *див.* **плюсь.**

ПЛЮ́ТА, и, *ж., діал.* Негода з дощем; сльота. *Господи, плюта така, що хоть зараз гинь! Темно, погано...* (І. Франко); — *Ти, Вітю, справжній герой! — не міг втамувати свою радість Грабовський, стягуючи з гостя мокрого плаща. — Подумати лише: така непогідь, така холодна і в'їдлива плюта, а він приїхав!* (М. Сиротюк); *Який там посуш у таку плюту! Все навколо було мокре, як хлющ* (П. Загребельний).

ПЛЮТЕ́ЄВІ, вих, *мн.* Родина грибів класу базидіоміцетів. *Родина плютеєвих налічує 4 роди і 364 види* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮТЕ́Й, я, *ч.* Рід грибів родини плютеєвих. *Плютеї ростуть на деревині або деревних залишках* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЮ́ТКА, и, *ж., діал.* Плютей. *В Україні плютки можна побачити з травня до серпня на Поліссі* (з газ.).

ПЛЮ́ХАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* 1. З шумом, плюскотом падати (звичайно в воду або в що-небудь рідке). *Тепер стріляли з авто і споза* [з-за] *нього. Але... кулі не плюхали в воду* (Ю. Смолич); *Григір вичитував хуторянам, які їхали через Троянівку на базар до Зінькова, за всякі дрібниці: за дьоготь, що по-безгосподарському плюхав з мазниці, за те, що коняка не так запряжена* (Григорій Тютюнник).

2. Те саме, що **плю́хатися** 2. *Вони разом заходять до кабінету президента, радник плюхає в крісло* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

3. *що і без прям. дод.* Те саме, що **луза́ти** 1. — *А Ванько летить! — стискує кулачки Василько. — Чи й не летить! Я в третьому класі так бігала... А може, й краще, — плюхає насіння Рая* (М. Циба); *Хлопці й дівчата обтирають у фоє спинами крейду, плюхають насіння* (Ю. Мушкетик).

ПЛЮ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* 1. Те саме, що **плю́хати** 1. *А подеколи на неї несподівано находило, і вона дуріла чи пустувала, як мала дитина. Стрибала з Заливаєм на річці по камінцях, поки котресь не плюхалось у воду з усього розгону* (І. Багряний); *Сріблясті рибинки болючо стріпувались у його великих умілих руках і, розітнуті та закривавлені, плюхались у відро з рудою від їхньої крові водою* (Микита Чернявський); *Половець уже збігає в леваду, піднімає лука, цілиться. Стріла плюхається в воду зовсім недалеко — за кормою* (В. Малик); *По містечку вдарила артилерія, але ядра не діставали навіть валу, плюхались у рів з водою* (В. Чемерис); * Образно. *Я нанизувала на виделку шматки якоїсь ароматної й гарячої їжі, відправляла їх у рот, і вони плюхалися в озеро шардоне, що розлилося в моєму шлунку* (С. Пиркало).

2. Швидко, з розгону або незграбно, важко сідати, опускатися. *Заходила вона до матері, що вже заходжувалася біля сніданку, і з розмаху плюхалася на стільця* (Валерій Шевчук).

ПЛЮ́ХКАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* 1. Те саме, що **плю́хати** 1. *Плюхкає в розчин цеглина* (О. Кундзич); * Образно. *В морях з шафіру плюхкають краплини, хлюпочуть срібні краплі в сріблі рік, і гребінь вітру чеше їх відвік, і сонце п'ють, мов овочі калини* (Б.-І. Антонич).

2. *що, чого і без прям. дод.* Те саме, що **плю́скати** 3. *Піди до моря та плюхни од себе води, то буде тобі* [чортові] *товариш. От прийшов він, хлюпнув, дивиться, стоїть такий, як і він; давай він тоді плюхкать* (Сл. Б. Грінченка).

ПЛЮ́ХКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* 1. Те саме, що **плю́хати** 1, 2. *Іноді необережна качка, чиря .. або шелихвіст, звалений з льоту, плюхкалися на плесо* (Олесь Досвітній); *"Чап!" — з розгону плюхкався в калюжу правий чобіток. "Чалап!" — задерикувато плюскався лівий* (Л. Письменна).

2. Те саме, що **плю́скатися.** *Плещеться* [Артеміда], *плюхкається у своє задоволення, як рибка в рідній стихії* (В. Чемерис); *Цікаво спостерігати за природою влітку, пташки співають, риба плюхкається* (із журн.).

ПЛЮ́ХНУТИ, ну, неш, *док., розм.* 1. Однокр. до **плю́хати** 1, 2. *Яків випустив весло .. і важко плюхнув у воду* (О. Донченко); *Григорій попробував був узяти тими паличками той білий моток, але він вислизнув і плюхнув назад у юшку* (І. Багряний); *Над головою промайнули дві важкі качки. Мисливець вистрілив, зірвався з купини і, плюхнувши у воду, провалився в рідку багнюку* (О. Бердник); *Плюхнула* [пані] *в крісло, аж її підкинуло* (Марко Вовчок); *Він стомлено плюхнув на диван* (О. Ільченко); *Він перепинив мене і, випроставшись на весь свій зріст, звернувся до мого сумління, спитавши при цьому, чи вірю я в Бога. Я відповів, що ні, не вірю. Він обурено плюхнув у крісло* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. *кого, що, однокр.* Кинути кого-, що-небудь із шумом (звичайно у (на) воду або в (на) щось рідке). *Розвідники швидко підхопили свій невеличкий плотик, плюхнули його у воду* (С. Голованівський).

ПЛЮ́ХНУТИСЯ, нуся, нешся, *док., розм.* Однокр. до **плю́хатися.** *З розкритої кватирки просто в інженерове обличчя плюхнулось кілька весняних краплин...* (О. Донченко); *Над самою головою щось просвистіло, і зовсім близько на воду плюхнулись дикі качки* (Яків Баш); *Роман плюхнувся і поплив, дрібно перебираючи руками* (Іван Ле); *Потім він з розгону плюхнувся в сідло* [мотоцикла] *.. і промчав через площу* (Ю. Смолич); *Мій напарник важко підвівся і, метеляючи руками, мов вітряк, плюхнувся на крісло поряд* (М. Кідрук).

ПЛЮШ, у, *ч.* Схожа на оксамит тканина з м'яким довгим (до 8 мм) ворсом на лицьовому боці. [Я в д о х а:] *Коли б невістка привезла плюшу на кохточку* [кофточку] (М. Кропивницький); *Бідно .. умебльований готелевий* [готельний] *покій. Ліжко, софа, оббита червоним плюшем* (І. Франко); *Галочка тільки засміялася. Вона вже знала, що Барбос лялькових зайчиків не займає. Адже вони зроблені з бавовни та з плюшу і заячим духом зовсім не пахнуть!* (Н. Забіла); *Червоний плюш, яким оббито крісла, водночас жорсткий і ніжний на дотик* (С. Андрухович).

ПЛЮ́ШЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **плюш.** *Плюшеве полотно — це ворсове полотно із нерозрізним петельним ворсом, утвореним у процесі в'язання* (з навч. літ.); // Пошитий із плюшу. *Панок розперся на плюшевих подушках і, позіхаючи, витягав срібну папіросницю з монограмою* (Б. Лепкий); *На зеленому тлі дерев великим будяком палахкотів під сонцем його бордовий плюшевий кашкет* (Б. Антоненко-Давидович); *Широкоплечий циган .. у широких зелених плюшевих шароварах .. лежить на животі* (Григорій Тютюнник); *Я підійшов до вікна й визирнув надвір, тоді смикнув за шнур і зсунув важкі плюшеві штори* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Покритий, оздоблений плюшем. *Варто йому .. переступити червоний плюшевий бар'єр — і він на арені* (Д. Ткач); *З опущеною головою допив* [Покутський] *чай, пересів на полисілий плюшевий диван* (Р. Андріяшик).

2. Схожий на плюш; такий, як плюш. *Перші представники британської породи були саме такі: крупні коти з великими круглими очима оранжевого (янтарного) кольору і короткою плюшевою сіро-блакитною шерстю* (з наук.-попул. літ.); *Коли дивишся на фотографію, так і хочеться поцілувати ці милі плюшеві щічки, погладити і приголубити кошеня* (із журн.).

ПЛЮЩ, а́, *ч.* Витка рослина родини аралієвих, що чіпляється за опору, по якій в'ється. *Ось уже й лаврів, поетами люблених, Пишних магнолій не видко, Ані струнких кипарисів, густо повитих плющем* (Леся Українка); *Довкола громадилися скелі, обвиті буйними хащами плющів і шипшини* (О. Бердник); *Стін будиночка майже не видно було за трояндами й жимолостю, стовбури дерев обвивав плющ, а квіти в садку напоювали повітря чудовими пахощами* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); * У порівн. *Ще будем жити ми — і ти і я! Ще пов'ємось, як плющ по тій колоні* (П. Тичина).

ПЛЮЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *недок.* Те саме, що **плю́скати** 1. *Морська вода, така прозора, побіля берега плющить* (Н. Забіла); *Тиша, плющить вода* (О. Гончар); *Стало чути, як щось почало бовтатися в калюжинах... плющати* (С. Васильченко); // *безос. Втікачі розташувались на мочарі, під ногами у них плющало* (М. Коцюбинський); *Була саме та пора, коли вдень плющить, а вночі тріщить* (М. Циба).

ПЛЮ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **плю́щити**[1] 1, 2. *Зраділий коваль подарував їм у дорогу торбу плющеного вівса та козуб найкращого дубового вугілля* (Ю. Логвин); *Манну, гречану і крупи із розколотих зерен, а також плющених круп промивати не рекомендується, оскільки це негативно впливає на консистенцію і смак каші* (з навч. літ.); *Запатентовано спосіб отримання плющених стрічок різного типорозміру з дроту одного діаметра* (з мови документів).

ПЛЮ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плю́щити**[1]. *На думку дослідників, уже ранні трипільці оволоділи ковальськими прийомами оброблення міді, а саме — витягненням, плющенням, вигином, рубкою, тисненням, обточенням, шліфуванням* (з навч. літ.); *Плющення олійного насіння є важливим фактором у процесі екстракції олії* (з наук. літ.).

ПЛЮЩИ́ЛКА, и, *ж.* Пристрій для плющення й силосування зернових і бобових культур. *Українські господарства використовують вальцьові плющилки як для плющення вологого зерна, так і для зберігання вологого і сухого зерна, жому та пивної дробини* (із журн.).

ПЛЮЩИ́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для плющення. *Плющильний верстат призначений для плющення круп і лущеного зерна (ядра) при виробництві вівсяних, гречаних, перлових, ячних, кукурудзяних, пшеничних, рисових та інших видів пластівців* (з наук.-техн. літ.).

ПЛЮЩИ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, що займається плющенням. *Плющильник дроту.*

2. *спец.* Пристрій для плющення. *Опори плющильника вальців виконані з рознімними корпусами* (з наук.-техн. літ.).

ПЛЮЩИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **плющи́льник** 1.

ПЛЮЩИ́ЛЬНЯ, і, *ж.* Приміщення або його частина, де відбувається плющення чого-небудь. *У плющильні залізо перетворювали на тонкий лист* (із журн.).

ПЛЮ́ЩИТИ[1], щу, щиш, *недок.* 1. *що.* Натискаючи на що-небудь, б'ючи по чомусь, робити його плоским, тонким; розплющувати. *Коваль гатить молотком, плющить залізо* (К. Гордієнко); *Сей гриб приніс велику поміч у моєму нехитрому укладі. Спочатку я нарізав з нього губки, якими мився сам і протирав свої шкури. А відтак навчився робити шкури з нього. Пластав трутовик на широкі коржі, вимочував їх у теплій калабані, плющив, відбивав палицями* (М. Дочинець); * Образно. *Вечірня мідь води лункої повітря плющила тверде, і хвилями мінився колір — на золоте і молоде* (П. Мовчан).

2. *що.* Натискаючи на що-небудь, б'ючи по чомусь, роздавлювати його. *Берестовець .. плющив чобітьми синювато-білі мушлі оббитого з стін вапна* (Л. Первомайський); *Хіба є злом кам'яна брила, що, зірвавшись з вершини в ущелину, плющить і плюндрує все живе й неживе на своєму шляху?..* (О. Ірванець); * Образно. *В свою Троянці також чергу В одбої поралися зверху, Рутульців плющили, як мух* (І. Котляревський).

3. *безос., кого, що, жарг.* Те саме, що **ковба́сити** 2. *Секретарка шефа .. посміхнулася Мітеликові. Від тої посмішки-вищиру його плющило* (В. Єшкілєв); *Мені все життя бракувало уваги, але ви знаєте, іноді від уваги дуже плющить* (Л. Денисенко); — *Вони пустили на ринок недороблений літак, — голос деформувало, плющило від люті* (М. Кідрук).

ПЛЮ́ЩИТИ², щу, щиш, *недок., що.* Те саме, що **заплю́щувати.** *Душно йому, важко; плющить він очі...* (Панас Мирний); *Ольга позіхала, плющила очі так, що аж сльози виступили на її очах* (І. Нечуй-Левицький); *Марко плющив очі від пилу й від соняшного блиску* (Б.-І. Антонич); *Він так розхвильований, так піднесений, що не може заснути. Він лежить, плющить очі, а в них стрибають А, Б, В, Г* (У. Самчук).

ПЛЮ́ЩИТИСЯ, иться, *недок.* 1. Ставати плоским, тонким під дією стискування, м'яття, удару і т. ін. *Людина .. навіть чимось приваблює, дарма що такий дикий і безстатурний стоїть у розхристаній куртці з обламаними "змійками", у затяганім береті, що якимось чудом ще тримається, плющиться збоку на великій кудлатій голові* (О. Гончар).

2. Ставати роздавленим під дією стискування, удару. *Нас випльовує, разом з сітчастим вольєром, на широку трасу. Два авта* [авто] *плющаться. Мов бляшанки з бичками в томаті* (О. Ульяненко); *В цю вогняно-металеву симфонію органічно впліталося страхітливе потріскування фюзеляжу, який плющився і вигинався, наче корпус підводного човна на критичних глибинах* (М. Кідрук).

3. Пас. до **плю́щити** 1. *Спочатку злиток металу у формі круглої палки або пластинин плющився молотом, а пізніше — за допомогою плющильних станків (за допомогою важеля регулювалась відстань між плющильними валами й отримувалася монетна пластина потрібної товщини)* (з навч. літ.); *Курча плющилося, маринувалося, після чого смажилося на звичайній сковороді під імпровізованим пресом* (із журн.).

ПЛЮЩОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **плющ.** *Він* [цар Скіфії] *теж .. був голий, з цапиною шкурою на плечі та плющовим вінком на голові. Він шалів, як шаліли ольвіополіти* [мешканці Ольвії], *підстрибував, високо здіймаючи ноги, недоладно розмахував руками і щось весело кричав разом з усіма* (В. Чемерис); *Магазин пропонує 26 видів плющових кімнатних рослин* (з мови реклами).

ПЛЮЩОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на плющ. *Усі види пеларгоній прийнято розділяти на чотири групи: зональні, домашні (царські), плющоподібні і запашні (рожеві) пеларгонії* (з навч. літ.).

ПЛЯЖ, у, *ч.* 1. Прибережна смуга моря, озера, річки або іншої водойми, зручна для купання, сонячних ванн. *Всі разом кинулися до теплих хвиль, що з шелестом набігали прозорими бганками на піскуватий пляж* (З. Тулуб); — *Поїдемо до гирла Десни, — мовив Михайло. — Там менше людей, гарні пляжі...* (О. Бердник); *Набережна по дорозі з Робітничого куточка до Алушти здавалась нині вузенькою стежкою між морем і пляжем з одного боку і горами, що поросли деревами й кущами, з другого* (Ю. Покальчук).

2. *геол.* Форма рельєфу у формі смуги твердого, звичайно наносного, матеріалу на березі водойми. *Як вид акумулятивного берега піщані пляжі відзначаються деякими особливостями. До фізичних характеристик належить їхній гранулометричний склад (від гальки до дрібнозернистих пісків із домішкою мулових часток), від якого залежить ступінь пористості піщаного насипу* (з наук. літ.).

(1) Нуди́стський пляж — пляж, на якому люди звичайно відпочивають без одягу. *Відпочивала* [Єва] *виключно з наметом на нудистських пляжах, ніколи не відвідувала курортів* (Н. Сняданко); *На початку XX ст. нудистські пляжі, клуби та комуни виникали в Німеччині та Франції, а потім і в багатьох інших країнах* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЯ́ЖИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пляж** 1. *Відпочивав Віктор на Ізарі. З Льокою. — Перед вечором купалися на гостроносому пляжикові на острові під вікнами Льоттиного дому на Віденмаєрштрасе* (Олекса Ізарський); *За кількадесять* [кількадесят] *хвилин вони дістались безлюдного й чистого піщаного пляжика, на якому мілководдя негусто поростало поодинокими стеблами очерету* (О. Ірванець); *Береги вкрилися заростями верб та вільх, де-не-де такими густими, що, здавалося, дерева зумисне збилися біля води, ніби змагаються, хто нижче нахилить до води зелене листя, і тільки біля сіл та диких пляжиків чистий берег блищав білим на сонці піском* (Люко Дашвар); *Щодня з раннього ранку він сідав до роботи, а коли закінчував, знаходив Кетрін, і вони вирушали до затишної бухточки між скель, де був піщаний пляжик, і там засмагали й купалися* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПЛЯ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *недок., розм.* Купатися, загоряти, проводити час на пляжі. [Я н т а р н и й:] *Йому довірено таку справу, а він купання затіяв. Знайшли час пляжитись!* (Яків Баш); *Якось ми поїхали у Крим. Я дістав путівку на двох. І ми чудово провели два тижні: малювали, пляжились, плавали* (Ю. Покальчук); — *В Іспанії не можна пляжитись так, як ми з тобою тут. Одразу заарештують* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Засмагати на сонці, наче на пляжі. *Ще до обіду ми знов опинилися перед ворітьми станції. Сонний страж скинув сорочку й пляжився на сонці, байдуже відмахуючись від автомобілістів* (П. Загребельний).

ПЛЯ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **пляж.** *Все ближче й ближче підкочувались* [хвилі] *до великого червонуватого каменя, випадково закинутого серед золотого пляжного піску* (Ю. Збанацький); *Він засмагав виключно стоячи. При цьому батько спирався на дерев'яний лежак, притуляючи його до бетонної пляжної стіни* (Л. Денисенко); // Який розміщений, знаходиться, працює, відбувається і т. ін. на пляжі. *Мені Максим Валер'янович розказав про ваші переживання... Чого ж ви не здогадались зайти у пляжну міліцію?..* (В. Нестайко); *Ліворуч простягався піщаний берег .. Тут, звалені у купи, громадилися парасольки, ширми, лежаки та атрибути пляжного спорту* (Ю. Іздрик); *Я уявила, як вона сидить у пляжному барі під великим бамбуковим навісом* (І. Роздобудько); // Признач. для пляжу. *Сергій міг би заприсягтися, що вона сидить тут від самого ранку, коли б на ній не темна сукня, а поряд, замість пляжної торбинки, — кокетлива сумочка* (І. Білик); *За кілька секунд на верхній площадці з'явилися дві ладно скроєні фігури, закутані в білі пляжні халати* (О. Авраменко, В. Авраменко).

△ **Пля́жний волейбо́л** *див.* **волейбо́л; Пля́жний футбо́л** *див.* **футбо́л.**

ПЛЯ́ЖНИК, а, *ч., розм.* Той, хто купається, загоряє, проводить час на пляжі. *Каменюки, які стирчать з води, .. відстрашують пляжників від цього місця* (Ірина Вільде); *Вода на цей час уже трохи спала, звільнивши, таким чином, ще трохи місця для пляжників. Біля самої води гасали з вереском діти* (А. Кокотюха); * У порівн. *Стояло сонце, проте вона була одягнена, ніби для довгої нічної виправи. Я у своїй заношеній футболці почувався поруч із нею, як пляжник на готельній рецепції* (С. Жадан).

ПЛЯ́ЖНИЦЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **пля́жник.** *Пройдеться сталевою гребкою Ягнич, поскородить, позмітає все, що за день накублять, не зоставить сліду пляжницьких кочовиськ* (О. Гончар).

ПЛЯ́ЖНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **пля́жник.** *Я дивлюсь на товстенну, спечену до багряних пухирів пляжницю* (Ю. Логвин); * У порівн. — *А.., — спробував Василь спіймати розімлілу, немов пляжниця липневого дня, думку. — Знаєте, в мене зараз така смуга невдач* (Н. Околітенко).

ПЛЯ́МА, и, *ж.* 1. Частина якої-небудь поверхні, що виділяється своїм забарвленням, кольором, освітленням. *На килимі були виткані не квітки, а якісь дуже ясні, ніби квітчасті плями або червоні та білі латки* (І. Нечуй-Левицький); *Жовтими, червоними й зеленими плямами світились ліхтарики стрілок* (М. Трублаїні); *Нога в хлопця взялася синіми плямами, він пашів жаром і марив* (О. Донченко); *Вітер коливав цю насичену густу масу, як смолу, і все перемішувалося, зрушувалося, й на червоному листяному тлі з'являлися жовті чи зелені плями* (І. Роздобудько); * У порівн. *З сіней вийшов Софрон, попрямував до воріт і довго, як пляма старого портрета, чорнів у рамці розчиненої хвіртки* (М. Стельмах); // Забруднене місце на чому-небудь. *Сукно було аж рябе від чорних плям з чорнила* (М. Коцюбинський); *Чи може він побачити університет? .. Його мати ще й тепер не може розрізнити літери від мушиної плями, а він піде до університету!* (У. Самчук); *Кілька бійців чистили зброю, .. походжав між ними .. Денис Блаженко, зазираючи в стволи, ревно дошукуючись плям* (О. Гончар).

2. *перен.* Що-небудь неприємне, що ганьбить (у 1 знач.). *І сонце свої плями має* (прислів'я); [Н е о ф і т - р а б:] *Не хліба хочу я, не слова прагну, — любові чистої без плям бажаю* (Леся Українка); *Начальник цеху просто не може думати про щось інше, .. поки ганебна пляма не змита з його блискучої репутації ливарника* (В. Собко); *Благавши милосердя Боже За себе і за нас, вони несли Каміння, на важке сновиддя схоже. Під різним тягарем поволі йшли, Утомлені, зажурені хилились, Щоб змити плями світу з них були* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

Посади́ти пля́му *див.* **посади́ти.**

△ **(1) Пігме́нтні пля́ми,** *фізл.* — плями на шкірі, які є уродженими або утворюються внаслідок порушень обміну речовин, а також під впливом зовнішніх чинників (після опіків, обморожень, деяких шкірних захворювань). *За допомогою фотоліфтингу можна позбутися капілярної сітки, пігментних плям, а також значно підтягнути тканини за рахунок скорочення проміжків між колагеновими волокнами* (з наук. літ.); *Зношеність обличчя у кожного своя, себто зношеність шкіри.., в когось більше зморщок, проступають пігментні плями, а в когось воно гладке й рум'яне* (Л. Денисенко); **(2) Роди́ма пля́ма (пля́мка, ця́точка):** а) *(фізл.)* те саме, що **ро́димка.** *Особливі ознаки зовнішності можуть бути непомітними (наприклад, родима пляма на волосяній частині голови), що визначає їх найбільшу цінність для ідентифікації* (з наук. літ.); *Тільки тепер я помітив, що родима цяточка, яка була в цієї жінки вчора на лівій щоці, сьогодні опинилась на правій* (Л. Смілянський); *Варвара придивилася, то була велика родима пляма, яку називають мушкою* (Л. Первомайський); *Зовсім звичайна була дівчинка — коса зі стяжкою, родима плямка над губою — така темна, що не помітити її не можна, спідниця широка, як у циганочки, і голуба блузка* (Н. Бічуя); б) недолік, що є пережитком чого-небудь. *У романі "Собор" О. Гончара українська література чи не вперше в радянські часи не просто явила світові виразки, вади, родимі плями режиму, а й у всій повноті дала моральний зріз, образ системи* (з публіц. літ.); **(3) Сліпа́ пля́ма,** *фізл.* — місце виходу зорового нерва в порожнину ока, нечутливе до світла. *Нервові волокна від рецепторів до сліпої плями йдуть поверх сітківки і збираються в зоровий нерв* (з наук.-попул. літ.); *Той нарешті усвідомив сліпі плями ув очах, — скільки ж всього протягом життя він не помітив через них! — сліпі плісняві плями, ефектною демонстрацією котрих займався геній Маріотт* (Ю. Іздрик); **(4) Со́нячні пля́ми,** *астр.* — тимчасові утворення на поверхні Сонця, що видаються темними плямами. *Активні зони у фотосфері проявляють себе передовсім сонячними плямами* (з навч. літ.); **(5) Тру́пні пля́ми** — плями, що з'являються на тілі померлого через кілька годин після смерті. *Через 2–3 години після смерті на нижче розміщених частинах тіла появляються трупні плями й починається трупне заклякання* (з навч. літ.).

◊ **(6) Біла пля́ма:** а) непізнаний, невивчений район, край, необжита місцевість і т. ін. *Майже до кінця XIX століття Овруцько-Словечанський кряж залишався білою плямою на карті України* (з газ.); б) недосліджене, маловивчене питання. *Вся наша історія — це згущення сумнозвісних "білих плям"* (М. Слабошпицький); — *Візьміть* [книжку Т. Осьмачки], *візьміть... Може, колись укладатимете антологію для вірменів. — Професор знов здивував його своєю чіпкою пам'яттю. — Справжню, без білих плям...* (В. Шкляр); *Сьогодні повернувся до глядача відреставрований фільм "Вечір напередодні Івана Купала", поставлений Ю. Іллєнком двадцять років тому. Зникла ще одна біла пляма в українському кіно* (із журн.); **Ки́дати / ки́нути пля́му** *див.* **ки́дати; (7) Те́мна (чо́рна) пля́ма** — що-небудь негативне, яке ганьбить кого-, що-небудь. *Пригода, який був досі темною плямою на совісті бригади, так раптово зробив крутий поворот і, мовби нічого не трапилось, став поряд з усіма, як рівний з рівним* (М. Ю. Тарновський); *Щоб я був фальшивим пророком, але .. військо розлетиться, а пан Домінік дасть ногам знати. Нащо ж ця ганьба має впасти чорною плямою на мою чисту лицарську славу?* (Ю. Мушкетик); *Історія наша повна білих плям, історіографія рясніє плямами темними й ще більше — затемненими* (І. Білик); *Я запросив Меріан нагору, до моєї робітні, й виклав їй свій план, як найкраще вивідати про темну пляму в біографії сера Персіваля Глайда* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПЛЯМИ́СТИЙ, а, е. 1. Який має на собі плями (у 1 знач.), укритий плямами. *Закам'яніле, плямисте обличчя ожило, наллялося кров'ю, і Преображенський пройшов до вікна* (Іван Ле); *Якісь високі чини кутали шиї в хутряні коміри, чорні й волохаті, декого зима застукала ще в плямистих маскувальних мундирах, що годилися тільки влітку* (П. Загребельний); // З плямами іншого кольору (про масть тварин); перістий (у 1 знач.). *На ліжку .. сидить Івасик і гладить плямисту морську свинку* (О. Донченко); — *Ну, панти ці дуже цінні, тільки ж панти ізюбрині... Або плямистого оленя. Та плямистого оленя вже майже немає* (І. Багряний); *На стінах* [кімнати] *висіли шкури ведмедів, диких баранів і плямистого барса* (В. Малик); *П'яте* [цуценя], *майже лисе, рожевувате, плямисте, з довгим тонким щурячим хвостом, здається, страждало від пробивання першого зуба: воно самозабутньо смоктало якусь гумову паличку* (С. Андрухович); *Серед дерев та чагарів по берегах річок можна побачити плямистого оцелота, пуму, а також їхнього більшого й дужчого родича — ягуара* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Який має вигляд плями, плям. *Пахнув* [лист] *специфічним духом згірклої помади й носив плямисті сліди поцілунків* (М. Коцюбинський); *На щоках у хлопця горів плямистий рум'янець* (Я. Гримайло); *На світлих нивах зрідка морщилися плямисті тіні, островами відпливали у далечінь і зливалися з островами лісів* (М. Стельмах).

2. Який спричиняє появу плям на шкірі (про хворобу). *Санітаркою юною вмерла од плямистого тифу сестра* (В. Сосюра); *Через якийсь час брат привіз мені листа, що його Мілько прислав до Станіславова через кур'єрів. Писав, що перехворів тяжко на плямистий тиф, але вже поправився* (М. Андрусяк); *Збудника плямистої гарячки Скелястих гір віднесено до тих біологічних агентів, які можуть бути біологічною зброєю* (з наук.-попул. літ.).

△ **Плями́ста панте́ра** *див.* **панте́ра.**

ПЛЯМИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* 1. Властивість за знач. **плями́стий** 1. *До особливостей розвитку водяних рослин озера слід віднести плямистість заростання його центральної частини* (з наук. літ.); *У північному напрямку від сховища радіоактивних відходів спостерігався широкий сектор дещо підвищених концентрацій тритію в снігу. Плямистість цього північного сліду пояснюється перепадами абсолютних позначок рельєфу, щільністю й характером міської забудови* (з наук. літ.).

2. Хвороба рослин, при якій листя і плоди вкриваються плямами різної форми й забарвлення. *Знайдено антибіотичні речовини у грибах для потреб рослинництва; особливо успішно ними оберігають від бактерій яблуні і груші, грецький горіх від гнилі, томати й перець — від бактеріальної плямистості* (з навч. літ.).

ПЛЯМИ́СТО, *присл.* У вигляді плям. *Різьблені тіні, плямисто перемежовані із сонячним сяйвом, швидко мерехтіли, грали на міцно натягнутій короткогривій шиї коня* (М. Стельмах); *Попереду нас лише дві дерев'яні будки на колесах, пофарбовані плямисто в сіро-зелений колір* (Є. Доломан); *У глибині плямисто заплетеної виноградом тераси темніла .. чоловіча постать* (О. Забужко); // Покриваючись плямами. *Підвівшись з задньої лави.., щоб іти наперед, він чомусь плямисто почервонів* (В. Бабляк).

ПЛЯМИ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* плямля́ть; *недок., кого, що.* 1. Покривати плямами, лишати на кому-, чому-небудь плями. *Кров підсиненими смугами плямить щоки* (М. Стельмах); *Сонячний промінь плямить дерев'яні постаті пророків і золочені ґрати кафедри. Юліус затуляє очі долонею — він у молитовнім екстазі, і ніщо не завадить його розмові з Богом* (В. Дрозд); *Я збив його* [таргана] *нігтем і роздушив на долівці. Аби не плямити стіну* (М. Дочинець); // Забруднювати що-небудь. *Тремтячою зі зворушення рукою він показав на Аноку. — І наказую, щоб вона більше дома не робила нічогісінько, щоб не плямила своїх панських ручок* (І. Франко); *Дарці аж жаль зробилося плямити адресою листівку* (Ірина Вільде).

2. *перен.* Те саме, що **плямува́ти** 2. [С т а р и й р а б:] *Не заздри, брате, не губи душі, святої чистоти їй не плями* (Леся Українка); — *Ти не повинна забувати, що не маєш ніякого права плямити свій клас* (О. Донченко); *Мученики-стигматики з підпілля розкинули навсупір* [наперекір] *застережні руки з хрестом, волаючи, щоби наші люди не плямили перед Богом святої зброї невинною кров'ю* (О. Забужко).

3. *перен., рідко.* Те саме, що **плямува́ти** 3. *Кріпак Шевченко панство п'яне Плямив у вогняних словах...* (В. Еллан-Блакитний).

ПЛЯМИ́ТИСЯ, и́ться; *мн.* плямля́ться; *недок.* 1. Покриватися плямами. *Чорніє, плямиться земля — Сніг тане* (М. Семенко).

2. Виступати плямами. *Кольори, світло й тіні постійно міняли свою форму, постійно розпливалися в контурах і плямилися за чудним склом* (Ю. Смолич); *На сорочці темно плямились краплини крові* (М. Стельмах).

ПЛЯМІ́ТИ, іє, *недок., розм., рідко.* Виділятися, виднітися плямою, плямами. *З обох боків дороги в темряві тьмяно пляміли на сірому піску кущі* (А. Головко); *Зміїться в куряві дорога, пляміє, колеться і строго грозиться, що твоя знемога отут не виміряна, ні* (В. Стус).

ПЛЯ́МКА, и, *ж.* Зменш. до **пля́ма.** *От виїхали за місто .. Де-не-де лише біліли плямки снігу на полях* (Г. Хоткевич); *Миготіли ліхтарі, жовтіючи десь далеко маленькими плямками; прохожих щось не було, і тиша стояла на вулиці...* (В. Винниченко); *На стріхах лежить сніг, але цього самого дня біля карнизів з'явилась перша темна плямка* (У. Самчук);.

△ **Роди́ма пля́ма (пля́мка, ця́точка)** *див.* **пля́ма.**

ПЛЯ́МКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пля́мкати.** *Потім вони їли. Довго, голосно, аж у дворі було чути плямкання та підсьорбування* (Ю. Збанацький); *Затихли; тільки чути було плямкання, стук ложок об миски, іноді голосне сякання та тяжке сопіння Савки, який з напруженою увагою й обережністю носив ложку від миски до рота, піддержуючи її шматком хліба* (В. Винниченко); *Було тихо, тільки чулося, як хто хропе: од дитячого швиденького сопіння з плямканням ротиком аж до грубого храпу свекрухи* (Грицько Григоренко); *Всі вражені малюнком. У тій тиші хтось плямкає губами, прикурюючи цигарку, та крізь плямкання, спокійним-спокійним голосом: — Ну, й що ж він розказував?* (І. Багряний).

ПЛЯ́МКАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Прицмокувати під час жування. *Кованько пив чай стакан за стаканом і тріскав паляницю на весь рот, аж плямкав: очевидячки, він добре виголодавсь* (І. Нечуй-Левицький); *Він їв швидко, винувато витріщив очі, плямкав тихіше, ніж завжди, і губив крихти в бороду* (Григір Тютюнник); // Їсти, прицмокуючи. *Насипала* [мачуха] *йому в миску борщу .. Батько жадібно плямкав* (О. Донченко); *Виверне* [вепр] *молоденьке деревце, хрум корінець — і плямкає, а іклами клацу, клацу, наче хтось камінь об камінь товче...* (Григір Тютюнник).

2. Видавати, утворювати звуки чмокання. *Старий довгу хвилю поглядав на нього, плямкаючи губами* (І. Франко); *Соломія зупинялась на мить, щоб подивитись іздалеку, як дикий гусак старанно укладав пір'ячко на голові самички, а вона мліла, плямкала дзьобом і розправляла крила* (М. Коцюбинський); *Дід задрімав .. А лоцман .. сидів поруч і мовчав .. Він плямкав беззубим ротом* (Н. Рибак); *Бабуся плямкала губами, безупинно вовтузилася, а потім повернулася до Луки і жестом попросила сигарету* (С. Андрухович); *Стежки ці залиті водою, вони грузькі, твань хлюпа під ногами і лунко плямкає, коли витягнеш із неї ногу* (І. Сенченко).

ПЛЯ́МКНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **пля́мкати.** *Перевів* [Карпо Петрович] *очі од цяцьки на жінку і презирливо плямкнув губами* (М. Коцюбинський); *Печенізький князь плямкнув язиком і ще раз поплескав по плечу Претича* (Б. Лепкий); *Той* [пес] *аж зубами плямкнув, роззявляючи рота і хапаючи доволі великий шматок* (В. Винниченко).

ПЛЯМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **плямува́ти.** [Н е о ф і т - р а б:] *Чи верне чиста одіж чистоту моїй щодня плямованій дружині?* (Леся Українка); *Сорель подбала, щоб для всіх прояв, Недавно ще плямованих безслав'ям, Бонно вечерю добру влаштував* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПЛЯМОВИ́ВЕДЕННЯ, я, *с.* Очищення різних видів поверхонь із застосуванням спеціальних хімічних засобів. *Махрова матерія має ряд особливостей, які обумовлюють легкість її забруднення і труднощі плямовиведення* (із журн.); *Кабіна для виведення плям є ідеальним доповненням до хімічного чищення для проведення попереднього і заключного плямовиведення* (з мови реклами).

ПЛЯ́МОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пля́мка.** *Небо синє, чисте — ні хмарочки, ні плямочки — глибоке, просторе та широке* (Панас Мирний); *За вікном діловито, заклопотано-любовно квокче квочка, часом вона нахиляє дзьоб до землі, кумедно воркоче — і до неї тоді скочуються жовтяві, з темними й срібними плямочками на крильцях грудочки* (В. Винниченко); *Він кинув на пісок кашкета й тільки-но хотів застромити в чуба пальці, як очі впали на червону плямочку. — Кров!* (Б. Антоненко-Давидович); *На екрані радара погасла плямочка світла* (В. Собко); *Опілля оголилося перед ним* [художником], *як молода жагуча жінка, яка начебто й знана до найменшої плямочки на тілі і водночас безмірно таємнича* (Р. Федорів).

ПЛЯМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **плямува́ти** і **плямува́тися.** *Плямування зубів частіше проявляється після хімічного вибілювання* (з наук.-попул. літ.).

ПЛЯМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* 1. Те саме, що **пля́мити** 1. *Його запилені черевички плямували білину її плаття, та вона й не помічала цього* (Яків Баш); *Дощ видзвонював по капоту і кабіні, плямував вітрове скло* (М. Циба).

2. *перен.* Укривати неславою кого-, що-небудь; ганьбити. [Найстаріший гість:] *Своячка наша має повну волю чинити все, що не плямує честі імення де-Мендозів* (Леся Українка); — *Свойого* [свого] *чесного дому я не дам плямувати* (І. Франко); — *Тепер я кокотка. Мій фах тепер їздити по шинках і плямувати честь нашої фамілії* (В. Винниченко); — *А що він зрадник і собака, так це я йому в вічі кину. Бо ж шкода, щоб такий козарлюга, як Сагайдак, плямував себе зрадою* (З. Тулуб).

3. *перен.* Виражати осуд, засуджувати кого-, що-небудь. *Ніхто хай не свариться, і хай не плямує ніхто!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПЛЯМУВА́ТИЙ, а, е. Те саме, що **пля́мистий** 1. *Зачинившись в кабінеті, він фарбував вуса, вишукував сивенькі волосинки на голові та на бурцях, зарум'янював та вирівнював на щоках нерівний, плямуватий природжений рум'янець* (І. Нечуй-Левицький); *Вона на мить зупинилася, витираючи піт з червоного плямуватого обличчя* (І. Микитенко).

ПЛЯМУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. *розм.* Покриватися плямами. *Якою б охайною не була дитина, за день перебування у садочку одяг все одно забруднюється, плямується* (з газ.).

2. *перен.* Укриватися неславою. *Жодна британська парламентська партія не бажає плямуватися включенням до відкритих виборчих списків кандидата, який був заарештований за бійку* (з газ.).

3. Пас. до **плямува́ти.** *Виготовлені були тарілочки не з благородної сніжно-білої порцеляни, а з тьмавого фаянсу, і плямувалися не золотом, а брудно-синьою, майже чорною фарбою* (П. Загребельний); *Відступники і зрадники свого Рідного Краю плямуються, як злочинці, що порушили найвищий Божий закон і через те заслуговують на кару* (О. Шугай); *В ім'я високої людської моралі я протестую проти звинувачень, якими безпідставно та бездоказово плямуються вчинки його світлості* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПЛЯМУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* 1. Абстр. ім. до **плямува́тий;** плямистість (у 1 знач.). *Плямуватість народних костюмів, а найбільше жіночих, часом місцями в деяких губерніях дуже оригінальних і навіть чудних, показує, що в Великій Руси* [Русі] *осілось і примішалось багато давніх .. народів* (І. Нечуй-Левицький).

2. Те саме, що **пля́мистість** 2. *На дичкових плантаціях є грушеві рослини, більш або менш пошкоджені плямуватістю листків* (із журн.).

ПЛЯ́СТЕР, тра, *ч., діал.* 1. Пластир. *Царський посланець притакує головою. Він, мабуть, теж не може собі уявити Мазепи з мокрими хустками і плястрами, як він сидить на коні і турбує ворога на тилах* (Б. Лепкий).

2. Скибка (дині, шинки і т. ін.). *Плястер кавуна.*

ПЛЯ́СТЕРОК, рка, *ч., діал.* Зменш. до **пля́стер** 2. *Вона сипнула трішки солі на згин між великим і вказівним пальцями, лизнула, надпила текіли і закусила плястерком цитрини* (Ю. Винничук); *Я схопив шматок шинки, накраяної в крамниці, і почав ковтати плястерок за плястерком* (С. Андрухович).

ПЛЯСТР, а, *ч., діал.* Стільник меду. — *Плати в рік беру три п'ястри* [піастри], *Міх хлібів, медів три плястри, Плащ хрещатий і тюрбан* (І. Франко).

ПЛЯЦ, у, *ч., діал.* Площа, майдан. *З мого проквітчаного пляца* [пляцу] *Я ждав тебе. Тії пори Од брам далекого палаца* [палацу], *Як сарна, збігла ти з гори* (Я. Щоголів); *Серед Білої Церкви такий здоровецький пляц, як на Подолі коло Братства, а серед його* [нього] *мурований гостинний ряд, так само як є на Подолі, з двором всередині, з чотирма брамами, з крамницями на південь* (І. Нечуй-Левицький); *Вуличка вивела його на просторий пляц із готичною ратушею, сірою і непривітною* (Ю. Винничук).

ПЛЯ́ЦОК, цка, *ч., зах.* Кондитерський виріб з кремом або начинками. *Вона нас не шпетила за наші витівки, а виносила смачнючий цибульовий* [цибулевий] *пляцок або солоні пальчики з кмином, навіть тоді, як ми залізли в її балію, повну чистих простирадл, які вона щойно познімала з мотузків, і вдавали, що пливемо на піратському кораблі* (Ю. Винничук); *Коли починалася осінь, падали дощі і надворі темніло страшенно рано, вона пекла пляцок і йшла до знайомих* (С. Андрухович).

(1) Те́рті пля́цки — те саме, що **деруни́.** *Ви можете скуштувати фірмові страви в горщиках та терті пляцки з різноманітними начинками, а також смаколики власного виробництва* (з мови реклами).

ПЛЯ́ШЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пля́шка.** *Везла* [генеральша] *Назад гадюку в серці люту Та трошки в пляшечці отрути* (Т. Шевченко); *Господар витяг .. скатерку..; тоді поклав пшоняний хліб, порізаний тонкими скибками, а до нього — сіль у білому матерчаному вузлику і дві величезні солодкі цибулини. З пляшечки наточив конопляної олії на блюдце* (В. Барка); *Телятко .. пило молоко з пляшечки* (Григорій Тютюнник); *З Києва возили на продаж, на обмін глини білої київської горщики, кухлі, світильники, скляні обручки, перстеньки, малесенькі пляшечки, намисто скляне* (Ю. Логвин); — *Приходь післязавтра на базар, та не забудь прихопити пляшечку. Я молочка тобі виділю* (П. Запаренко); *Він впав зі свого високого крісла, скринька з парфумами гепнулася слідом, пляшечки порозбивалися, розбризкуючи пахощі на дідуся* (С. Андрухович); [Тетяна:] *У мене єсть пряжена ковбаса, печена курка і пляшечка запіканої* (І. Котляревський); *Для чоловіків у кутку буфета знайшлася пляшечка* (Л. Первомайський).

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* **півлі́тру** *і т. ін.) див.* **поста́вити**[1].

ПЛЯ́ШКА, и, *ж.* Посудина (перев. скляна або пластикова, циліндричної форми) для рідин, яка має вузьку довгасту шийку. *Він і вийняв з кишені повну пляшку з сивухою і чарку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бульба добивав посуд — сулії, пляшки зеленого та синього скла, карбовані срібні кубки і турецькі чарки* (О. Довженко); *Кундель смачно п'є воду із пляшки* (П. Козланюк); *— Стьопко, голубе! — заволав він у розпачі. — Принеси пляшку квасу холодного* (З. Тулуб); *Розпалила* [відьма] *невеличкий вогонь, щось вкинула у високу череп'яну пляшку, звідти поплив чорно-сизий димок* (О. Бердник); // *розм.* Така посудина з алкогольним напоєм. *Що за пляшкою придбали їх батьки, — Вони потверезу протринькали* (П. Гулак-Артемовський); *Мене Бог сподобив без попа й без дяка просвітитись І звичаїв козацьких без пляшки та чарки навчитись* (П. Куліш); *Він тре́тє коліно від запорожців, але не забудьте тільки пляшку прихватити, бо без пляшки нічого не буде* (Б. Антоненко-Давидович); *Артьомов багатозначно переморгнувся з господарем і на стіл поставив пляшку* (С. Чорнобривець); // Кількість рідини, що входить у таку посудину. *Тимко .. випив настояну на перцеві пляшку самогону* (Григорій Тютюнник); *Артур Пепа вигадав нове парі. — Переклади йому, — зажадав він від Роми, — що я можу випити пляшку горілки. Сам!* (Ю. Андрухович); // *військ., розм.* Така посудина з запалювальною або вибуховою сумішшю. *— Шість танків* [підірвав]*! — підтвердили Романові товариші .. — Чим? — Пляшками, — сказав Роман. — Дай, думаю, спробую, що воно за пляшки. Кинув — горить!* (О. Довженко); *Хто .. міг забути, як минулої весни в боях біля Дністра Багіров верхи на коні з пляшкою в руці помчав по полю за німецьким танком і підпалив його?* (О. Гончар); *Як тільки траки підімнуть перші стеблинки дерези, вибухне перша пляшка. Костикові треба не проґавити тієї миті, щоб одночасно з вибухом гранати послати й свою* (Микита Чернявський).

Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* **півлі́тру** *і т. ін.) див.* **поста́вити**[1]**.**

◊ **Лі́зти / полі́зти в пля́шку** *див.* **лі́зти; Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки** *і т. ін.) див.* **припада́ти; Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку** *і т. ін.) див.* **розда́влювати; Топи́ти го́ре в горі́лці (на дні пля́шки)** *див.* **топи́ти**[3]**.**

ПЛЯШКА́Р, я́, *ч.* 1. Робітник, що виготовляє пляшки. *Уже в 1905 році до спілки вступило 1450 пляшкарів і склярів* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **п'яни́ця.** *В. о.* [виконувач обов'язків] *соціолога Нептунович провів соціологічний пошук і виявив, що десять відсотків працівників не люблять начальника цеху, і до того ж їхні дружини — відьми. На жаль, ці десятеро були літуни та пляшкарі, і цінне дослідження згорнули* (А. Крижанівський).

ПЛЯШКО́ВИЙ, о́ва́, о́ве́. Прикм. до **пля́шка.** *На обробному столі пляшка крізь шийку роздувається так, що заповнює всю форму і набирає свого справжнього пляшкового вигляду* (Д. Бузько); *Темна товща води зазеленіла, як пляшкове скло* (М. Трублаїні); *Вона опустила очі. Зі стуленими віями, ледь піднятими, тоненькими, мов з пляшкового денця вирізаними горбками брів, з падаючою на щоку косою вона була така по-жіночому мила, що я здивувався* (Р. Андріяшик); // Який має форму пляшки. *Пляшкова навчальна граната;* // Який розливають у пляшки. *Розглядаю незнайомих людей; вони проходять повз, не звертають на мене увагу, п'ють пляшкове пиво, ходять парами* (А. Дністровий); // Признач. для виготовлення пляшок. *Пляшкові машини;* // Який має колір пляшки. *Ти любила той бар, глуху пляшкову зелень декору, яка наводила на гадку про ломберні столики, так само як і низькі світла, що відсувають лиця у притемок, і чоловіків, скупчених при шинквасі за споглядинням бейсбольного матчу* (О. Забужко); // *розм.* Який бере участь у пиятиках. *Почав* [Вовка] *улаштовувати такі оргії, що споїв навіть дільничного міліціонера і всіх своїх пляшкових приятелів, аж вони всі не просихали тижнями* (Валерій Шевчук).

ПЛЯЩИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пля́шка** (з алкогольним напоєм). *Тут зараз за плящину взявся .. усім по чарці піднести* (Сл. Б. Грінченка); *— А в мене за пазухою плящина старого винця, — відповіда друга* [жінка], *і обі усміхнулися, вдоволені, що недаром їдуть* (Б. Лепкий); *Не минуло й чверті години, як четверо нас впорали плящину* (Р. Андріяшик).

ПЛЯЩИ́НКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **плящи́на.** *— А це хто? — спитав, побачивши Бориса. — Марусин судженний, — відповіла Палажка, вириваючи плящинку з рук дворецького* (Б. Лепкий); *— Шкода, що я не прихопив якоїсь торбинки, — зітхнув я. — Можна було б одну-дві плящинки зациганити* [вкрасти] (Ю. Винничук); *Ось він* [алкоголік] *підходить з плящинкою* (В. Неборак).

ПНЕВМА́ТИК, а, *ч.* Фахівець із пневматики. *— Кротов? Хто він такий? — Інженер-пневматик. Керує там організацією вентиляційної системи* (М. Трублаїні).

ПНЕВМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Розділ фізики, який вивчає газоподібні тіла. *Пневматика вивчає рівновагу і рух газів, а також механізми та пристрої, які працюють, використовуючи перепад тиску газу* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність пристроїв, механізмів, які приводяться в дію стисненим повітрям. *— Ми не можемо розвинути більшої швидкості на колесах, — кинув професор. — Фердинанде! Включай пневматику!* (О. Бердник); *Після комбайна залишається майже половина незібраного врожаю. Коробочки ще не розкрилися, а пневматика комбайна безсила* (П. Загребельний); *Вийшла з ладу пневматика, труба забилась у згині, і технікам довелося прочищати її вручну* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *розм.* Пневматична вогнепальна зброя. *Маленька кулька з "пневматики" навряд чи зупинить вуличного грабіжника або розлюченого пса, швидше, розлютить іще більше* (із журн.).

ПНЕВМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який діє, працює за допомогою стисненого повітря. *Пневматичні домкрати притискали транспортер і струг до вугляного шару* (Ю. Яновський); *В кутку, за суцільною скляною перегородкою, примостився огрядний кульовий млин для подрібнення шихти, а навпроти нього — довготелесий пневматичний прес* (М. Дашкієв); *Маленька кабіна пневматичного ліфта, кумедно сіпаючись, підняла їх на верхівку вежі* (О. Тесленко); *Пневматична пошта щось знову подала по своїй безконечній трубі* (В. Чемерис); *Знаряддя вбивств у двох перших випадках — пневматичний пістолет (обидва постріли зроблено з близької відстані, а тому — смертельні), третє скоєне звичайним кухонним ножем* (І. Роздобудько); *З шумом і зітханнями працювали пневматичні важелі, які вганяли нижню кришку люка в його гніздо* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

△ **Пневмати́чний молото́к** *див.* **молото́к.**

ПНЕВМАТИ́ЧНО. Присл. до **пневмати́чний.** *Орган блокування електродинамічного і пневматичного гальмування пасажирського локомотива пневматично зв'язаний з живильним резервуаром гальмівної системи* (з наук.-техн. літ.); *Запуск безпілотника проводиться пневматично з контейнерної пускової установки* (із журн.).

ПНЕВМАТО́З, у, *ч., вет., мед.* 1. Патологічний процес, який характеризується утворенням у стінках перев. порожнистих органів кіст, що заповнені газом. *З огляду на вторинну природу пневматозу кишечника ефективним буде лікування патології, що викликала його* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше пневматоз виникає як симптом інших захворювань шлунково-кишкового тракту і вражає тонкий кишечник* (з навч. літ.); *Під пневматозом підшлункової залози найчастіше розуміють її жирову дистрофію або стеатоз* (з навч. літ.).

2. Надмірний уміст газу в кишечнику. *Головними ознаками пневматозу є больові відчуття й надмірне здуття живота* (з навч. літ.).

ПНЕВМАТО́ЛІЗ, у, *ч., геол.* Процес утворення мінералів з участю газів та летких речовин, що виділяються з магми. *Під час пневматолізу з магми виносяться метали та металоїди, які утворюють родовища корисних копалин* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМАТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **пневмотерапія.**

ПНЕВМЕРКА́ТОР, а, *ч., спец.* Апарат для дистанційного визначення рівня рідини в котлах, цистернах, відсіках суден і т. ін. *Суцільнолитий пневмеркатор.*

ПНЕВМЕРКА́ТОРНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пневмерка́тор.** *Датчиком пневмеркаторної системи є ковпак (повітряний дзвін), установлений у найнижчому місці цистерни* (з наук.-техн. літ.).

ПНЕВМО... Перша частина складних слів, що відповідає значенням: 1) який діє за допомогою стисненого повітря, напр.: пневмодвигу́н, пневмоінструме́нт, пневмомаши́на, пневмопістоле́т, пневмосисте́ма; 2) який стосується легень, напр.: пневмоплеври́т, пневмосклеро́з.

ПНЕВМОАВТОМА́Т, а, *ч.* Скорочення: пневматичний автомат — автоматичний пристрій, який виконує певні операції за допомогою стисненого повітря. *На початку нашої ери в роботах Герона Александрійського описані автомати, створені самим Героном і його вчителем Ктесибієм: пневмоавтомат для відкриття дверей храму, водяний орган, автомат для продажу святої води та інші. Ідеї Герона значно випередили свій вік і не знайшли застосування в його епоху* (з наук. літ.).

ПНЕВМОАВТОМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Розділ автоматики, пов'язаний із використанням стисненого повітря або газу. *Струминна пневмоавтоматика розглядає можливості виконання всіх операцій в пневматичних приладах струминними та іншими проточними елементами без механічних рухомих частин* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність механізмів, приладів, що працюють за допомогою стисненого повітря або газу. *На елементах струминної пневмоавтоматики виготовляють складні схеми логічної дії, цифрові керуючі та інформаційні машини, інші пристрої* (з наук.-попул. літ.); *Після повернення кулачкового вала у вихідне положення система пневмоавтоматики також повертається до початкового стану й готова виконувати наступний цикл робіт* (з навч. літ.).

ПНЕВМОБЕТО́Н, у, *ч.* Спінений бетон, який одержують із бетонної суміші й застосовують для закриття стиків великоблочних і великопанельних будівель, а також при влаштуванні склепінних і інших тонкостінних залізобетонних та армоцементних конструкцій. *Пневмобетон водонепроникний, міцно скріплюється з породою, бетоном, цеглою та залізом; морозостійкий і стійкіший проти корозії, ніж звичайний бетонний і цементний розчин* (з навч. літ.).

ПНЕВМОВІ́РУС, у, *ч.* Вірус, який спричиняє пневмонію. *Пневмовірус птиці був виділений у канадських казарок* (з наук. літ.).

ПНЕВМОВІ́РУСНИЙ, а, е. Прикм. до **пневмові́рус.** *Вакцина формує активний імунітет проти пневмовірусного ринотрахеїту індичок, пневмовірусної інфекції та синдрому опухлої голови курей* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОГРА́МА, и, *ж., спец.* Крива запису дихальних рухів, накреслена за допомогою пневмографа. *Пневмограма дозволяє оцінити кількість дихальних рухів за одиницю часу, однак її застосування не дає змоги оцінити розміри та об'єм легенів* (з навч. літ.).

ПНЕВМО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для дослідження й запису дихальних рухів у людини та тварин. *За допомогою пневмографа фіксують дихальні рухи грудної клітки, а спірометром вимірюють дихальний об'єм, життєву місткість легень* (з навч. літ.); — *Прошу зайти до бічного покою і підготуватися до наповнення пневмографа* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ПНЕВМОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до пневмографії. *Пневмографічні й кардіографічні криві з амплітудою вище половини дюйма будуть уважатися кривими достатнього розміру для зручності читання* (з наук. літ.); *Вимірювання пневмографічних аспектів передбачають оцінювання впливу середовища на дихальну систему людини* (з навч. літ.).

ПНЕВМОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Запис дихальних рухів у людини й тварин за допомогою пневмографа. *Функціональний стан органів дихання працівника вивчається методами пневмографії і спірометрії* (з навч. літ.).

ПНЕВМОДВИГУ́Н, а́, *ч.* Скорочення: пневматичний двигун — енергосилова машина, що перетворює енергію стисненого повітря в механічну роботу. *Як виявилося, пневмодвигун ідеально підходить для роботи в закритих приміщеннях — цехах, складах тощо* (з навч. літ.).

ПНЕВМОЕКТОМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Повне видалення однієї легені при деяких захворюваннях (злоякісній пухлині, бронхоектазії і т. ін.). *Лівобічна пневмоектомія була зроблена три тижні тому* (з навч. літ.).

ПНЕВМОКО́К, а, *ч.* Мікроб, що є збудником пневмонії та деяких інших хвороб. *Причиною абсцесу є розвиток у тканинах стафіло-, стрепто-, пневмококів, вірусів, що проникають через невеликі пошкодження та тріщини шкіри, слизових оболонок або з лімфою та кров'ю* (з наук.-попул. літ.); *1944 року американські генетики О. Евері, К. Маклеод і М. Маккарті в дослідах на пневмококах виявили, що спадковість пов'язана з ДНК* (з навч. літ.); *Пневмонію спричиняють головним чином мікроорганізми, зокрема пневмококи* (з навч. літ.).

ПНЕВМОКО́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **пневмоко́к.** *Клінічно яскраву і важку форму гострої пневмонії зі втягненням у процес однієї або декількох долей однієї легені (легенів) і плеври пневмококового походження називають крупозною пневмонією* (з навч. літ.); // Спричинений пневмококом. *У всьому світі пневмококова інфекція — одна з основних причин смертності серед дітей до 5 років* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОКО́ЛЕСО, а, *с.* Скорочення: пневматичне колесо. *Основним напрямком досліджень лабораторії було вдосконалення динамічних якостей пневмоколіс землерийно-транспортних машин* (з наук. літ.); *Наявність у мотокультиватора великих пневмоколіс збільшує прохідність мотоблока* (із журн.).

ПНЕВМОКОЛІ́СНИЙ, а, е. Із пневмоколесами. *Пневмоколісний трактор.*

ПНЕВМОКОНІО́З, у, *ч., вет., мед.* Захворювання легень, що виникає внаслідок тривалого вдихання запиленого повітря. *Професійну патологію органів дихання (хронічний пиловий бронхіт, пневмоконіоз) і рак бронхів, легень спричинюють однакові етіологічні фактори* (з наук. літ.).

ПНЕВМОКОНІО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **пневмоконіо́з.** *Пневмоконіозний процес, порівняно з силікозом, рідше ускладнюється туберкульозною інфекцією* (з навч. літ.).

ПНЕВМОКОНСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Конструкція з м'яких оболонок, що набуває заданої форми силою повітря, яке нагнітають. *Біля входу до магазину покупців зустрічає рекламна пневмоконструкція — надувна куля на ніжці з логотипом мережі супермаркетів* (з газ.).

ПНЕВМОКОНТЕ́ЙНЕР, а, *ч.* Циліндричний контейнер, що переміщається в трубопроводі силою повітря, яке нагнітають.

ПНЕВМОКОНТЕ́ЙНЕРНИЙ, а, е. Стос. до пневмоконтейнерів. *Гідравлічний, пневматичний і пневмоконтейнерний транспорт часто поєднують поняттям "трубопровідний транспорт"* (з навч. літ.).

ПНЕВМОКОСТЮ́М, а, *ч.* Різновид спецодягу з примусовим подаванням чистого повітря із зовнішнього джерела, признач. для робіт в умовах сильного забруднення токсичними або радіоактивними речовинами при нормальному атмосферному тиску. *Система подачі повітря у пневмокостюм включає повітровід, який розташований у шлемі, пластмасовий штуцер з пневмокостюмом та поясні повітроводи* (з навч. літ.).

ПНЕВМОМАСА́Ж, у, *ч.* Масаж стисненим повітрям. *Пневмомасаж інтенсивно впливає на шкіру, підшкірну жирову тканину, нормалізує циркуляцію лімфи й міжклітинної рідини* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОМЕХАНІ́ЧНИЙ, а, е. Який діє з використанням стисненого повітря. *Уперше розроблено методику моделювання роботи повітророзподільника як нелінійної пневмомеханічної системи при різних режимах гальмування* (з наук. літ.).

ПНЕВМОМІКО́З, у, *ч., вет., мед.* Хвороба органів дихання людини і тварин, яку спричиняють патогенні гриби. *Пневмомікоз іноді розвивається ендогенним шляхом, коли спори потрапляють у дихальні шляхи з інших ділянок мікозу, наприклад, при кандидозі ротової порожнини, стравоходу, бронхіальних каналів* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОНАГНІТА́Ч, á, *ч.* Скорочення: пневматичний нагнітач — спеціальна будівельна машина для приготування та подачі цементно-піщаних розчинів і легких бетонів за допомогою стисненого повітря. *Пневмонагнітач являє собою сталеву посудину, споряджену системою подачі стисненого повітря* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОНІ́ЙНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до пневмонії. *У разі пневмонійного токсикозу дихальна недостатність має некомпенсований характер, у дітей відзначають тяжке токсичне ураження життєво важливих систем і органів* (з наук. літ.); *За допомогою адаптивного і спектрально-часового методів досліджено зміну акустичних характеристик шумів дихання пневмонійних хворих у процесі їх одужання* (з наук. літ.).

ПНЕВМО́НІКА, и, *ж.* Галузь автоматики, пов'язана з використанням енергії стисненого повітря або газу. *У сепараторі використовується запатентований інноваційний спосіб, що базується на принципах пневмоніки та струменевої техніки і дозволяє сепарувати зерно за питомою вагою з високою точністю* (з мови реклами).

ПНЕВМОНІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **пневмоні́я.** *Частіше інтерстиціальні пневмонічні інфільтрати виникають при небактеріальній пневмонії* (з наук. літ.); *Цінність рентгенографії полягає не тільки в самому факті візуалізації пневмонічної інфільтрації, тобто у верифікації діагнозу пневмонії, а також у можливості проведення диференціальної діагностики з іншими захворюваннями* (з навч. літ.).

ПНЕВМОНІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Запалення легень. *Пневмонія, яка є досить частим захворюванням молодняку сільськогосподарських тварин, нерідко виникає відразу після різкого переохолодження тварини* (з навч. літ.); *Чи це пізно заявляє про себе дрімлива інфекція, чи, може, його продуло випадковим протягом у палаті, й бідолаха до всього лиха дістав ще пневмонію, або..?* (Б. Антоненко-Давидович); — *Тут, брат, така двостороння крупозна пневмонія була розгулялась, що я, брат, хоч і бачив дива, а й то злякався* (Ю. Збанацький); *Ганс помер чотири дні тому від післяопераційної пневмонії. Таке, на жаль, трапляється, коли організм ослаблений* (Г. Пагутяк).

ПНЕВМООБЛА́ДНАННЯ я, *с.* Скорочення: пневматичне обладнання. *Система пневмообладнання працює завдяки живленню стисненим повітрям* (з навч. літ.).

ПНЕВМОПО́ЇЗД, а, *ч.* Поїзд із кількома циліндричними вагонами, що рухаються в трубопроводі силою повітря, що нагнітається. *Основні переваги пневмопоїзда в трубі — висока швидкість, відокремлений шлях, незалежність від кліматичних умов, екологічна чистота* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОПО́ШТА, и, *ж.* Скорочення: пневматична пошта — пересилання спеціальними трубами кореспонденції або малих вантажів за допомогою струменя повітря. *Одним з оригінальних рішень у лікарні є пневмопошта, за допомогою якої зразки аналізів, а також ліки для хворих можна направляти в різні відділення, у приймальне та лабораторне зокрема* (з газ.).

ПНЕВМОПРИ́ВІД, воду, *ч.* Скорочення: пневматичний привід — механізм для дистанційного керування в системах пневмоавтоматики. *Пневмопривід використовують у верстатах, гальмівних системах, пневмороботах, пневматичному інструменті тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОПРИ́ВІДНИЙ, а, е. Стос. до пневмоприводу. *Пропонуємо пневмопривідні мембранні насоси від офіційного дистриб'ютора в Україні* (з мови реклами).

ПНЕВМОПРОБІ́ЙНИК, а, *ч.* Пневматична машина для пробивання свердловин під час будівельних робіт. *Удосконалено технологію виготовлення мікропаль за допомогою пневмопробійника* (з наук. літ.).

ПНЕВМОСЕПАРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: пневматична сепарація — процес розділення корисних копалин та інших речовин у повітряному середовищі. *Пневматичне збагачення простіше і дешевше за гідравлічне, але ефективність його значно нижча. Пневмосепарація дозволяє переробляти матеріал до 75 мм у діаметрі* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Скорочення: пневматична система — сукупність взаємопов'язаних механізмів і трубопроводів для транспортування стисненого повітря. *Тиск у пневмосистемі контролюють за допомогою дистанційних манометрів, у разі його перевищення спрацьовує запобіжний клапан* (з наук. літ.).

ПНЕВМОСОРТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пневмосортування. *Пневмосортувальний стіл використовується для очищення насіння зернобобових, зернових, олійних і круп'яних культур* (з мови реклами).

ПНЕВМОСОРТУВА́ННЯ, я, *с.* Скорочення: пневматичне сортування. *Пневмосортування є енергоємним і трудомістким процесом під час переобладнання сепараторів з однієї культури на іншу* (з наук. літ.); *Після зважування й сортування за масою яйця на розподільному конвеєрі надходять від пневмосортування до механізму маркування і приймального стола* (з навч. літ.); *Одним із технологічних процесів при виробництві стружкових плит є пневмосортування з метою видалення жмутиків волокон та великих фракцій деревини* (з наук.-техн. літ.).

ПНЕВМОСТІ́Л, тола́ *і* то́лу, *ч.* Скорочення: пневматичний стіл — пристрій для очищення і сортування продуктів різної ваги за допомогою потоку повітря. *Перед пневмостолом розміщений розподільник, який може направляти насіннєву масу або на пневмостіл, або норією і транспортерами у відділення протруєння і зважування* (з наук. літ.).

ПНЕВМОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування легеневого захворювання за допомогою вдихання розрідженого повітря або видихання в розріджений простір. *Імпульсна пневмотерапія має спазмолітичний та судинорозширювальний ефект, нормалізує циркуляцію, покращує венозний кровотік, активізує обмін речовин* (з наук. літ.); *Починаючи виконувати вправи з лікувальною або терапевтичною метою, необхідно пам'ятати, що пневмотерапія дає добрий ефект лише за дотримання всіх правил і методичних вимог* (з навч. літ.).

ПНЕВМОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічне розрізання легені. *При множинних абсцесах легені застосовується широка пневмотомія* (з наук. літ.).

ПНЕВМОТО́РАКС, у, *ч., вет., мед.* 1. Скупчення повітря або інших газів у плевральній порожнині. *Гнійний плеврит у дітей часто ускладнюється пневмотораксом* (з наук.-попул. літ.); *Гематоми, переломи, пневмоторакс. Тимко був мертвий* (Любко Дереш).

2. Введення повітря за допомогою спеціального апарата в плевральну порожнину для лікування туберкульозу легень. *Сьогодні Олександр Іванович зробив два штучні пневмоторакси* (Б. Антоненко-Давидович).

ПНЕВМОТО́РАКСНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **пневмото́ракс.** *Особливо часто пневмотораксна хвороба розвивається у випадках неефективного або ускладненого пневмотораксу* (з навч. літ.).

ПНЕВМОТРА́НСПОРТ, у, *ч., спец.* Скорочення: пневматичний транспорт — обладнання для переміщення деяких сипких матеріалів і поштучних вантажів спеціальними трубами за допомогою струменя повітря. *Для встановлення маси відходів необхідно зупиняти роботу агрегатів і роз'єднати систему пневмотранспорту* (з наук. літ.).

ПНЕВМОТРАНСПОРТЕ́Р, а, *ч.* Скорочення: пневматичний транспортер — трубопровід для переміщення чого-небудь (сипких матеріалів, дрібних предметів і т. ін.) силою повітря, що нагнітається. *Пневмотранспортер виконує функції навантаження і розвантаження транспорту або приміщень зерновими, а також вентиляції зерна, транспортування зернових у приміщеннях або на полях, формування буртів, завантаження сівалок* (з наук.-техн. літ.).

ПНЕВМОТРА́СА, и, *ж.* Скорочення: пневматична траса — одинарна або подвійна нитка трубопроводу для транспортування чого-небудь силою повітря, що нагнітається. *Гнучкі труби пневмотраси забезпечують транспортування зерноповітряної суміші пневмосистемою на відстань до 20 м* (з наук.-техн. літ.).

ПНЕВМОХІ́Д, хо́да, *ч.* Транспортний засіб підвищеної прохідності, в якому застосовуються шини низького тиску. *Сьогодні конструкція пневмохода істотно допрацьована. У деяких варіантах пневмохода збільшено число коліс до шести замість стандартних чотирьох* (з наук.-попул. літ.); *Обзаводяться пневмоходом і городяни, і сільські жителі: для поїздок на риболовлю, полювання, по гриби і ягоди* (із журн.).

ПНЕВМОЦИЛІ́НДР, а, *ч.* Скорочення: пневматичний циліндр. *Компактний пневмоциліндр містить корпус із повздовжнім пазом та прорізом, поршень, каретку* (з наук.-техн. літ.); *Повітря, подане в пневмоциліндр, обов'язково має скидатися в атмосферу* (з наук.-попул. літ.).

ПНЕВМОЦИЛІНДРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пневмоциліндра. *Транспортний шлях паралельних гілок об'єднано транспортером поперечного переміщення листів, скомпонованого із ланцюгового і двох роликових транспортерів, оснащених пневмоциліндричним механізмом регулювання висоти* (з наук.-техн. літ.).

ПНЕВМОЦИ́СТА, и, *ж.* Примітивний гриб-аскоміцет, який є паразитом ссавців, у тому числі людини. *Пневмоциста належить до збудників, які не розмножуються поза організмом хазяїна* (з наук. літ.).

ПНЕВМОЦИСТО́З, у, *ч., вет., мед.* Небезпечна для життя форма пневмонії, спричинена пневмоцистами, яка виникає перев. у людей з ослабленою імунною системою. *Сприйнятливість до пневмоцистозу серед населення висока, про що свідчить велика частота виявлення антитіл серед дітей і дорослих. Однак хвороба розвивається лише в ослабленому організмі на тлі зниження гуморального і клітинного імунітету* (з наук. літ.).

ПНИ́СЬКО, а, *ч. і с., розм.* Те саме, що **пни́ще.** *Зайшли у кущі, а там — старий пнисько. Пан обійшов пня і спересердя плюнув* (з казки); * У порівн. *Шумило сам підійшов: — А нумо ж! І вони обнялися. Косак був міцний, наче дубовий пнисько* (І. Білик).

ПНИ́ЩЕ, а, *ч. і с., розм.* Збільш. до **пень.** — *Тут колись росли дуби. Лишилися старі пні, от вони біля цих пнищ і ростуть тепер* (М. Чабанівський); *Вовки бігли сажнів за п'ятдесят від Лавріна, викружляли півколо й опинилися попереду біля крайньої верби чи того, що лишилося од неї після останньої пожежі — обгорілого пнища в два людських зрости* (Ю. Мушкетик).

ПНУ́ТИ *див.* **п'я́сти́.**

ПНУ́ТИСЯ *див.* **п'я́сти́ся.**

ПО, *прийм., з місц. і знах. в.* Сполучення з прийм. **по** виражають:

Просторові відношення

1. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на предмет, місце і т. ін., на поверхні яких відбувається дія, рух або хто-, що-небудь перебуває, розташовується, розміщується. *А над самою водою Верба похилилась; Аж по воді розіслала Зелені віти* (Т. Шевченко); *Котилася тарілочка По крутій горі, Забавляла любих діток У моїм дворі* (Л. Глібов); *Вичекавши терпеливо кілька хвилин, старий витягає з води вудочку, .. по ній стікає крапельками вода* (В. Гжицький); *Посеред сіней перекинутий кадібок з грушками; вони розкотилися по долівці* (Григорій Тютюнник); *Сонце, хоч і стояло високо, майже зовсім не проникало до землі, вкритої дрібним зеленим моріжком з червоними та іншого кольору квітами по ньому* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Уживається при вказуванні на предмет, місце і т. ін., вздовж якого відбу-

вається дія або хто-, що-небудь перебуває, розташовується, розміщується. *Розказує було* [матуся] *мені, прядучи, казки, як наші батьки вільними козаками по Дніпру жили* (Марко Вовчок); *Ясно-зелене "фередже"* [плащ] *складками спадало по стрункій фігурі* (М. Коцюбинський); *Соняшнички молоденькі стирчать по межі* (Г. Хоткевич); *Молоді гарненькі провідниці в чорних шерстяних штанях, добре підігнаних по фігурі піджаках і фасонних беретах з одноголовим німецьким орлом, слідкували за порядком під час посадки* (В. Малик); // Уживається при вказуванні на предмет, поверхня якого є місцем виявлення дії. *Маленькі галузки, пучечки соснових гілок стелились на небі, як дороге гаптування по блакитному шовку* (М. Коцюбинський); *Вишивала по канві Цвіт-узор на рукаві Милому* (П. Усенко); *По червоній сукні, такій яскравій у променях призахідного сонця, повільно розповзалася темна пляма* (М. Дашкієв); *Ще двоє* [теслярів] *прикрашали фронтон будинку чудовими візерунками, вирізаними по дереву* (Ю. Мокрієв); *Елла сиділа біля вікна в барвистому шовковому платті: по блакитному полі шовку розкидані рожеві троянди* (В. Рубан).

2. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на місце, простір, у межах якого відбувається дія, рух або хто-, що-небудь перебуває, розташовується, розміщується. *Зеленіють по садочку Черешні та вишні* (Т. Шевченко); *Чужі гурти і отари скрізь паслись по наших степах* (О. Стороженко); *Боровик задумливо ходив по кабінету* (Ю. Збанацький); // *з ім. у мн.* Уживається при вказуванні на кілька однорідних місць, стосовно яких виконується, відбувається дія. *Се що з порожніми сумками Жили* [грішники] *голодні під тинами, Собак дражнили по дворах* (І. Котляревський); *По хатах починають світити світло* (А. Головко); *Данило .. похапцем шукає по кишенях хоч якогось подарунка* (М. Стельмах); // *з ім. у мн.* Уживається при вказуванні на осіб, місця, які хто-небудь часто або неодноразово відвідує. — *Прийде неділя — він не сидить вдома, а вештається десь по шинках з полюбовницею...* (М. Коцюбинський); *Це не могло тривати вічно — ці зустрічі по готелях і чужих помешканнях, таємні шифри, умовні знаки* (Ю. Андрухович); *Я мати-одиначка, коли мені по лікарях ходити? Треба було працювати, щоб дітей прогодувати й одягнути* (С. Талан).

3. *зі знах. в. ім.* р у к а, б і к, с т о р о н а *і т. ін. з означ.* Уживається при вказуванні на напрямок дії або на місце перебування, розташування, розміщення кого-, чого-небудь. *Через став по цей бік селянські оселі затихли — ніде ні душі* (А. Головко); *Добра половина чоловічого населення села була десь по той бік ворожого фронту* (В. Козаченко); *Той, кругловидий, нижчий на зріст, у синьому вилинялому комбінезоні, ішов поряд з нею, по праву руку, майже плече в плече* (О. Ульяненко).

4. *з місц. в.* Уживається при вказуванні того, в напрямку руху чого також хто-, що-небудь рухається; протилежне п р о т и. *І забули сірий попіл По вітру розвіять* (Т. Шевченко); *Коли ж вони* [ворони] *косо по вітру злітали із землі, вони звичайно залишали по собі цілу мережу найфантастичніших стежок по білому снігу* (У. Самчук); *Вниз по Єнісею свистіли, як у трубу, вітри з Заполяр'я* (О. Гончар).

5. *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на предмет, місце, простір, що є межею поширення певної дії або ознаки. *Вода шумить!.. вода гуде... І ніженьки по кісточки займає!..* (П. Гулак-Артемовський); *Запобігаючи царської ласки, усі троє згодились, щоб Іванець по Ромен Україною правив* (П. Куліш); *Мушина хата ввійшла у землю по самі віконця* (П. Панч); *Грузнучи по щиколотки в сипучому, трохи вологому піску, всі троє вузенькими провулочками спустилися вниз* (Григорій Тютюнник); *Хлопці й дівчата несамовито працювали, вгрузаючи по коліна у розквашене болотяне місиво* (А. Хижняк).

О б ' є к т н і в і д н о ш е н н я

6. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на об'єкт, на який безпосередньо спрямована дія. *Мемет .. мовчки поводив по юрбі вибалушеними очима* (М. Коцюбинський); *Замахнувся* [козак Шило] *всією жилавою рукою й оглушив пана по голові* (О. Довженко); *Брянський і Черниш ударили по конях і поїхали швидше* (О. Гончар); *Денис почув тріск трави або посвист аркана. Він кинувся, але волосяний зашморг хльоснув йому по горлу* (Ю. Мушкетик).

7. *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на предмет, особу, що є метою дії, руху. *І хліб пекти, по телята йти, Коли б мені, Господи, Василя знайти!* (П. Чубинський); *Пішов Дідок у ліс по дрова* (Л. Глібов); *Роман хотів їхати по доктора* (І. Нечуй-Левицький); *Тато .. поліз за пояс по люльку* (Ірина Вільде); *Пішов у передпокій і за мить повернувся з плетеним кошиком, із яким зазвичай ходять по гриби, а на Великдень до церкви паски несуть* (Люко Дашвар).

8. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на того (те), за ким, чим хто-небудь тужить, уболіває, сумує і т. ін.; синонімічне часто вживаному словосполученню з а з оруд. в. ім. *Задзвонили вранці-рано По генераловій душі* (Т. Шевченко); *Буває — тужу за тобою, Як тужать квіти по весні* (Б. Лепкий); *Як зозуля, плакала вітчизна, Чайкою надморською тужила По співцеві вся земля болгарська, По співцеві, що поліг за неї* (М. Рильський); *Хоч як журився батько по матері, хоч як шанував її пам'ять, та мусив оженитися вдруге* (Б. Антоненко-Давидович); — *По мені нікому буде плакати — я круглий сирота* (Л. Первомайський); *У тузі по рідному краю Над узбережжям шумливого моря почав він блукати* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

О б ' є к т н о - о б с т а в и н н і в і д н о ш е н н я

9. *з місц. в., розм.* Уживається при вказуванні на вид, сферу діяльності. *Звичайно, переполох, гімназиста забрали і батько везе його додому, наляканий, щоб це не пошкодило йому по службі* (М. Коцюбинський); *Мартин вийшов поратись по хазяйству* (Г. Косинка); // *у сполуч. з ім. у мн.* Уживається при вказуванні на вид діяльності, якою хто-небудь займається, часто, неодноразово міняючи місце перебування. *Вже він і довги сплатив, і процент вернув, вже й корова стоїть на оборі, а він і досі вештається по зарібках* (М. Коцюбинський); // Уживається при вказуванні на те, в межах чого щось поширюється, діє. *Після добового наряду по гарнізону наш окремий взвод пішої полкової розвідки повернувся з міста* (І. Багмут).

Ч а с о в і в і д н о ш е н н я

10. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на дію, подію і т. ін., після яких щось відбувається, настає, з'являється, або на особу, після якої хто-, що-небудь лишається тощо. *По сміху плач наступає* (Номис); *Та люта пожежа іще не зовсім загладилась: куди не кинь оком, усюди виден був* [видно було] *по їй* [ній] *прослідок* (П. Куліш); *По війні, коли вже од-*

гули бої, восени колись приходив ти до мене і читав поезії свої (П. Тичина); *Десь за тиждень по приїзді до Терехівки Загатний прошкував на роботу з руками за спиною та замислено схиленою головою* (В. Дрозд); *Одразу ж по обіді Тодор Йонович від'їхав, пояснивши, що привіз із Німеччини суперсучасні технологічні лінії для броварні* (Г. Тарасюк); *А як загинув він справді й нема вже йому повороту, То залишився по ньому, проте, наче дар Аполлона, Син Телемах* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Уживається при вказуванні на відрізок часу, певний період, після закінчення якого що-небудь відбувається, настає і т. ін. *Настю по безсонних ночах і тривогах хилив міцний сон* (Марко Вовчок); *Він зараз у п'ятім класі записався на французьке* [французьку мову] *і по двох роках дійшов до того, що міг в оригіналі читати Мольєра* (І. Франко); *Минули дні по тій весні, Літа перелетіли* (М. Рильський); *По місяцеві вийшов* [Матвій] *з лікарні* (Мирослав Ірчан); // Уживається при вказуванні на певний час у годинах. *Час не стояв, було вже щось по п'ятій* (М. Коцюбинський); *Авдиторія університету. П'ятнадцять хвилин по другій* (В. Єшкілєв).

11. *з місц. в., розм.* Уживається при вказуванні на того (те), кого, чого не стало (хтось помер, щось зникло, розбилося і т. ін.). *Як не буде миленького, то буде по мені* (Сл. Б. Грінченка); *Надя простягла руку полковникові, коли се раптом — трісь! От і по чашці! Так, широкий рожевий рукавець скинув її зо столу* (Леся Українка).

12. *з місц. в., розм.* Уживається при вказуванні на певний (який чимсь характеризується) відрізок часу, коли протікає дія. *Та переночували б любенько, побавились, і вже завтра по видному й поїхали б* (А. Свидницький); *З тобою Вдвох, весінньою добою, У садочку зелененькім Та по місяцю ясненькім Ми під явором сиділи* (І. Манжура); — *А ти, сину, .. полагодиш свою хату, та по зеленій весні, по теплій погоді й перейдете на нове хазяйство!* (Панас Мирний); *В хаті було добре натоплено, отже, одразу мене приємно охопило, після досить довгої їзди по морозі, тепло* (М. Рильський); — *Завтра ми зайдемо до вас у гості і завтра по дню поговоримо й порадимось* (Ю. Яновський); // *у сполуч. з ім. у мн.* Уживається при вказуванні на час, коли відбувається регулярно повторювана дія. *По неділям* [неділях] *зіходилися баби з слободи та з ближчих хуторів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Там, де верби, тини і тополі, по ночах замерзає вода* (В. Сосюра); *Щоденна з'ява в офісі через марне витрачання часу на дорогу від кореспондентів не вимагалася. Через те вони збиралися на робочих місцях по понеділках, п'ятницях і в день зарплати* (А. Кокотюха).

13. *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на що-небудь як на часову межу тривання дії, стану і т. ін. [Ю л і а н:] *Ялино!.. Я покохав тебе.., кохать по смерть не перестану!* (І. Карпенко-Карий); *Ото як зварила* [Мотря] *весною перший обід для трактористів, то так і залишилася по цей день куховаркою в бригаді* (М. Зарудний); *Релігійно-етичне вчення, назване на честь його засновника давньокитайського мислителя Кун Фу-цзи (латинізоване ім'я Конфуцій), відігравало особливу роль в усій історії Китаю аж по наш час* (з навч. літ.); // *у сполуч. з прийм.* з, *рідше* в і д *і ім. або порядк. числ., що означають* д е н ь, ч и с л о, р і к *і т. ін.* Уживається при вказуванні на кінець дії, стану і т. ін. *У Празі готується до друку велика антологія української поезії (від Котляревського по наші дні) в чеських перекладах* (М. Рильський); // *розм.* Уживається в стійких словосполученнях при вказуванні на часову межу тривання дії, стану і т. ін.; синонімічне словосполученню д о з род. в. ім. *Не багряницею, не злотом — Живою кров'ю він* [Т. Шевченко] *кипить, Тому його людським кіотам По віки вічні не вмістить* (М. Рильський).

14. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на послідовність у розташуванні, розміщенні певних предметів, осіб, на послідовну зміну однієї дії, особи, одного стану, предмета, явища іншою дією, особою і т. ін. *Сім струн я торкаю, струна по струні* (Леся Українка); *Версту по версті місив ногами Давид* (А. Головко); *Пливуть година по годині в тиші нічній* (В. Сосюра); *Іван Сидорович уже листав лівою рукою книжки .. і одну по одній скидав на підлогу* (П. Панч); *Батюшка сторінка по сторінці перегорнув хроніку. Чого там тільки не виявилося! Узяти віхи, — обрядовість греко-руської віри на Україні. Згадано апостола Андрія Первозваного. Святу Ольгу. Володимира рівноапостольного* (Г. Колісник).

15. *з місц. в., у сполуч. з порядк. числ. та ім.* р і к, г о д, в е с н а *і т. ін., діал.* Уживається при вказуванні на чий-небудь вік. *Як ось настигли жінка і мати Трохимові; за ними учепився і хлопчик його по шостому году* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Меншу, по другій весні дівчинку, забавляє нянька* (М. Коцюбинський).

О з н а ч а л ь н о - о б с т а в и н н і в і д н о ш е н н я

16. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на характеристику особи, предмета і т. ін. через їхній стосунок до іншої особи, іншого предмета тощо. — *Добрий козак; по батькові пішов* (П. Куліш); *Тобі чужим останусь я по крові* (П. Грабовський); *Можна вибрать друга і по духу брата, Та не можна рідну матір вибирати* (В. Симоненко); *До нього підійшов Борис Загородній — його однокурсник по університету і водночас представник сусідньої фракції* (М. Гримич); // *у сполуч. з прикм., розм.* Уживається при вказуванні на особливості, які характеризують кого-небудь. [Ч а с н и к:] *В нашому ескадроні його ніхто не міг побороти, був перший по силі* (О. Корнійчук); *Був Байда трохи вайлуватий по натурі, неповороткий* (Д. Бедзик); *По вдачі зроду соромливий, Але зовсім не боязкий* [Михась] (С. Воскрекасенко).

17. *із знах. в.* Уживається при вказуванні на яку-небудь межу, міру, що стає ознакою предмета. *Ой я свого чоловіка нарядила паном: сорочечка по коліна, підв'язана валом* (Номис); *Вони були голодні. Сніг — по пояс! Їдалень же немає в горобців* (І. Нехода); * Образно. *Він ходив в каптані з позументом, В казну по лікоть руку запускав* (Л. Костенко).

18. *з місц. в., розм.* Уживається в складі предикативних конструкцій при вказуванні на стан, у якому хто-небудь перебуває після завершення дії, названої іменником. *Микола Потоцький був уже по обіді і далеко червоніший, ніж завжди* (П. Панч); *Одного гарного дня він тільки повідомив панну Місю про те, що він уже по шлюбі* (Ірина Вільде).

19. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на спосіб дії. [В а с и л ь:] *Ну, Трохиме, ви тепер наш батько; .. порядкуйте нами по правді!* (М. Кропивницький); *Я обходжу гурт товаришів, кожному по черзі стискаю руку* (П. Колесник); *Відчувалося, що з ним можна говорити по щирості* (В. Речмедін); *А це... бутік* [бутик] *тут у вас якийсь є? — спитав Горох. — Бу-тік! — повторив по складах* (Люко Дашвар); // Уживається при вказуванні на спосіб називання когось. *Постояла* [молодиця] *хвильку, назвала його по імені...* (Г. Хоткевич).

20. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на те, за допомогою чого відбувається дія. — *Я спущу тобі намітку білу, ти по ній дістанешся до мене* (Леся Українка); *Хід церемонії* [прийняття присяги] *транслювали по радіо* (О. Гончар); *З батьками вона виходить на зв'язок по скайпу, а бабусі справно телефонує двічі на день, доповідає, що і як* (Г. Вдовиченко).

21. *зі знах. і місц. в., з особ. займ.* Уживається при вказуванні на того, згідно з чиєю звичкою, думкою, чиїм бажанням і т. ін. відбувається дія. *А по мені — вже лучче пий, Та діло розумій* (Л. Глібов); *Ніяк вона тій княгині не догодить, ніяк не втрапить зробити по її* (С. Васильченко).

22. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на підставу якої-небудь дії. *Чоловіка по одежі стрічають, а по уму випроводжають* (Номис); *Микола впізнав Нимидору, впізнав її по високому зросту, по новій квітчастій хустці на голові* (І. Нечуй-Левицький); — *Бачу, що ти вже здогадався, хто я, — засміявся чорний вершник. — Видно пана по халявах* (Ю. Винничук).

23. *з місц. в., розм.* Уживається при вказуванні на те, згідно з чим, відповідно до чого відбувається дія; синонімічне словосполученню з а з оруд. в. ім. — *Купіть мені, бабусечко, по новій моді убрань хороших!* (Марко Вовчок); *Всміхнувсь і відповів Хмельницький: — Я все зроблю по вашій волі* (Д. Павличко).

24. *з місц. в., розм.* Уживається при вказуванні на відповідність кого-, чого-небудь комусь або чомусь. — *Ні, мамо, Галя буде жінка якраз по мені. Я вже її давно знаю...* (Панас Мирний); *Вона припадала до журавля, але набрати води не могла — мабуть, не по ній важіль вчепили* (В. Земляк).

25. *з місц. в. ім.* щастя, суть *і т. ін.* Уживається при вставних словах, що виражають ставлення до висловлюваного, оцінку чого-небудь і т. ін. *Незважаючи на матеріальні злидні, в яких жила наша сім'я, моє дитинство було в цілому, по суті, радісне* (С. Васильченко).

Кількісні відношення

26. *зі знах. і місц. в., у сполуч. з кільк. числ.* Уживається при вказуванні на кількість (точну або приблизну) осіб, предметів, розподіл їх, частоту повторення дії і т. ін. *Старці, по десять раз кланяючись прохожим, протягали руку, просили Христа-ради* (Панас Мирний); *Поблизу волості .. по кілька разом бахкали постріли* (А. Головко); *Марширували по двоє, по четверо, по вісім чоловік у шерензі* (З. Тулуб); *Шаблій на ходу збирав їх* [колоски] — *по одному, по два* (Д. Бедзик); *Вихиливши два по сто, Лука відчув себе доном Жуаном* (С. Андрухович).

Відношення міри

27. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на предмет як один з порівну збираних або розподілюваних у процесі дії. *З миру по нитці — голому сорочка* (Номис); *Пройшовсь ще раз батько.., далі: — А вам, — до Ганнусі й Андрійка, — нате по бубличку* (А. Тесленко); *Микола .. дає колядникам по грейцару* [крейцеру] (В. Гжицький); *Колишні панські будівлі люди вкрили, як горобці копи жита, і розбирали по деревині, по цвяхові, по черепичині* (С. Чорнобривець); *Якийсь кмітливий і не дуже перебірливий у засобах чолов'яга подав у газеті оголошення такого характеру: "Тільки за один долар напишу кожному, як найпростіше стати мільйонером". Пропонував кожному, кого те цікавить, переслати на його адресу по долару* (М. Слабошпицький).

28. *зі знах. і місц. в., у сполуч. з кільк. числ. та сл. з кільк. знач.* Уживається при вказуванні на обсяг, об'єм розподілюваного. *Буде усім по сім* (Номис); *Діти тобі б на старість по стільки давали* (прислів'я).

29. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на тривалість певного проміжку часу, що повторюється. *Чи се ж таки не диво, Та й не дивовина, Щоб по тижню мед, пиво Смоктала дівчина!* (П. Гулак-Артемовський); *В самім Бистреці стоять дараби: не раз і по місяцеві стоять та чекають, щоби прийшла яка "Божя* [Божа] *вода.." та вирвала дараби з-серед каміння* (Г. Хоткевич); *В цілому день і ніч на полюсах тривають по пів року* (з навч. літ.).

30. *з місц. в., у сполуч. з кільк. числ. та сл. з кільк. знач.* Уживається при вказуванні на певну відстань, яку проходять, проїжджають і т. ін. за однаковий проміжок часу. *Іти по чотири кілометри за годину.*

31. *зі знах. в., у сполуч. з кільк. числ.* Уживається при вказуванні на однаковий вік кількох осіб. *Найстарші* [учителі-учні] .. *мали вже по тридцять чи й по тридцять два роки* (О. Довженко).

32. *зі знах. і місц. в., часто у сполуч. з кільк. числ.* Уживається при позначенні ціни, вартості за одиницю чого-небудь. *У неділю на селі .. Сиділи лірники та грали По шелягу за танець* (Т. Шевченко); *Продали їх на базарі По сорок з копою Чи дешевше — та цур з ними! Продали та й годі* (Д. Мордовець); *Купець викинув їм на прилавок "штуку" кумачу по п'ятаку аршин* (З. Тулуб).

33. *з місц. в.* Уживається при вказуванні на величину, розмір, вагу і т. ін. кого-, чого-небудь. *У страху очі по яблуку* (Номис); *Коропи в нього по пів пуда нагулюються* (М. Стельмах); *Грубий Ян і Просто Філя були, справді, здоровущі, — метрів по два кожний* (В. Нестайко).

34. *зі знах. в.* Уживається в стійких словосполученнях, що передають міру, ступінь, межу вияву дії, ознаки. [Пан:] *Частуй всю челядь досхочу, Пий кожен, хлопці, по зав'язку* (М. Кропивницький); *По вінця повні ярості й любові, Стояли ми, замислені* (М. Бажан); *Отже, слухай, щебетуха, Закохався я по вуха В молоду твою натуру* (В. Іванович); — *Ні, ти спробуй війни в окопі, сам наковтайся тванюки по горло!..* (О. Гончар).

Відношення мети

35. *з місц. в., розм.* Уживається при вказуванні на мету виконання дії, призначення чого-небудь. *Пан прийшов до його* [нього] *по ділу* (Панас Мирний).

Причинові відношення

36. *з місц. в., розм., рідко.* Уживається при вказуванні на причину дії або стану. [Терпилиха:] *Ми по убожеству своєму продали дворик свій на Мазурівці* (І. Котляревський); — *Ото ж той Іван Коряк.., як не просили, — таки упер його* [чоловіка] *по злобі в писарчуки* (Грицько Григоренко); *Або кореспондент щось перекрутив по нерозумінню або.., — що мені здається найбільш правдоподібним, — він навмисне перекрутив, що в практиці бульварних газет трапляється на кожному кроці* (В. Винниченко); *Роман, по молодості, і не догадався збагнути тривогу матері* (М. Стельмах); *"Батареєчного"* [ліхтарика] *ми якось по дурості не придбали (аби ж то знаття, що в нас будуть такі нічні пригоди!)* (В. Нестайко).

ПО-АБХА́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-абха́зькому.** *Сациві по-абхазьки готують із курки або індички з додаванням волоських горіхів, аджики, шафрану, приправ* (із журн.); *Відомо, що біля села Адзюбжа селилися африканці, які, певно, були завезені до Абхазії для робіт на мандаринових плантаціях. Уже в XIX ст. усі вони вже говорили тільки по-абхазьки й вважали себе абхазами* (з наук.-попул. літ.).

ПО-АБХÁЗЬКОМУ, *присл.* 1. Як в абхазів, за звичаєм абхазів. *Гостра аджика по-абхазькому з перцем чилі, часником, коріандром, базиліком і кінзою є прекрасним соусом для шашликів* (з мови реклами).

2. Абхазькою мовою. *Подорожні розмовляли по-абхазькому, абжуйським діалектом* (із журн.).

ПО-АВÁРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-авáрському.** *По-аварськи слово "міллат" означає і націю, і турботу. "Хто не дбає про націю, той не може піклуватися і про цілий світ", — говорив знаменитий аварський поет Цадаса Гамзат* (з наук.-попул. літ.).

ПО-АВÁРСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в аварців, за звичаєм аварців. *Весільна церемонія по-аварському проводиться на другий день після церемонії офіційного одруження* (із журн.).

2. Аварською мовою. *Расул Гамзатов писав по-аварському* (з газ.).

ПО-АВСТРАЛІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-австралі́йському.** *Картопля по-австралійськи — надзвичайно смачна, ароматна і симпатична на вигляд страва* (із журн.); *Бійка по-австралійськи — кенгуру побилися біля пабу* (з газ.); *Англієць якось йому* [тубільцю] *зненацька: — Що за тварина ця чудернацька? — Та слів англійських не чувши й близько, знизав плечима той: — Кенгуру! (що означає по-австралійськи "не розумію", "не розберу")* (Д. Білоус).

ПО-АВСТРАЛІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в Австралії, у австралійців, за звичаєм австралійців. *Кава по-австралійському.*

2. Мовами австралійських аборигенів. *— Як тебе звати? — спитала Гелена. — Толіне, — відповів юний австралієць. — О, Толіне! — вигукнув Паганель. — Якщо я не помиляюсь, по-австралійському це означає "деревна кора"* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПО-АВСТРІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-австрі́йському.** *Карантин по-австрійськи: супермаркети роздають покупцям маски* (з газ.).

ПО-АВСТРІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як в австрійців, за звичаєм австрійців. *Серед потужної когорти австрійських письменників Йозеф Рот є чи не єдиний справжній професіонал, хоч, звичайно, саме по-австрійському своєрідний* (з публіц. літ.).

ПОАГІТУВÁТИ, ýю, ýєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Агітувати протягом якогось часу. *Ви, здається, післязавтра будете вже в Таращанськім полку, а я зараз буду в резервній кінноті: там щось махновщина, треба поагітувати* (М. Хвильовий); *День базарний, народу на майдані безліч, отже Куделя забажав скористатися з нагоди, щоб поагітувати* (І. Кулик); *Партгрупорг мимохідь поагітував Гришу Козиря* (Ю. Яновський); *Приїжджі вдосталь напилися й наїлися, поагітували за колгосп, їм дали ще на дорогу сала, цибулі й, звісно, пляшку* (В. Лис).

ПО-АДЖÁРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-аджáрському.** *Готуємо хачапурі по-аджарськи з курячим яйцем* (з мови реклами).

ПО-АДЖÁРСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в аджарців, за звичаєм аджарців. *Лише хвилин 10 чекали яєчню по-аджарському. Широкий вибір їжі, напоїв і десертів* (з мови реклами).

2. Аджарським діалектом грузинської мови.

ПОАДРÉСНИЙ, а, е. Розроблений за адрéсами. *Міські державні адміністрації за погодженням з органами місцевого самоврядування формують поадресний перелік гуртожитків, які мають бути передані у власність територіальних громад, та графік їх передачі* (з газ.).

ПО-АЗЕРБАЙДЖÁНСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-азербайджáнському.** *Шербет по-азербайджанськи — це прохолодний несолодкий напій, який можна подавати й до плову* (із журн.); *Вася гарячково совається у вікні і раптом розуміє, що застряг. Провідник взагалі нічого не розуміє. Він за звичкою говорить по-азербайджанськи з щедрими вкрапленнями братніх слов'янських мов* (С. Жадан).

ПО-АЗЕРБАЙДЖÁНСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в азербайджанців, за звичаєм азербайджанців. *Для приготування плову по-азербайджанському рис попередньо замочують на 2–3 години в солоній воді (100 г солі на 1 кг крупи) для більшої розсипчастості* (із журн.).

2. Азербайджанською мовою. *Класик перської поезії Нізамі писав вірші і по-азербайджанському* (з наук.-попул. літ.).

ПО-АЗІÁТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-азіáтському.** *Всередині* [шатро] *було далеко пишніше, по-азіатськи уладжене* (І. Франко); *Марго була як намальована. Каштанове волосся, завиток до завитка. Обличчя видовжене, з прямим носом і трохи по-азіатськи роздутими ніздрями* (О. Ульяненко).

ПО-АЗІÁТСЬКОМУ, *присл.* Як в азіатів, за звичаєм азіатів. *Підібгав* [Атаназар] *під себе по-азіатському ноги, складені навхрест, і на його круглому, як кавун, обличчі вималювалася така втіха, що Клавдія Іванівна одверто засміялася* (В. Шкляр); *Двохсотрічне перебування під азіатським ярмом не могло не відбитися .. на самій формі московської державності, яка була по-азіатському деспотичною* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПО-АЗІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-азі́йському.** *Дивовижний рецепт курки з кеш'ю по-азійськи — чудовий початок для тих, хто хоче навчитися в домашніх умовах готувати екзотичні страви* (із журн.).

ПО-АЗІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Те саме, що **по-азіáтському.** *Очі в його* [нього] *стали хитрі, по-азійському хитрі, неначе в крамаря, котрий постеріг, що вже настав час останній раз забожитись — і покупець пойме йому віри, і він піддурить покупця...* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-АЛБÁНСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-албáнському.** *Ніжна й соковита курка по-албанськи буде до вподоби всім членам сім'ї* (із журн.); *Плав — місто в Чорногорії, що знаходиться на північному сході країни, ближче до кордону з Албанією, тому на його вулицях ви зустрінете багато людей, які говорять по-албанськи, і вивіски албанською мовою* (із журн.).

ПО-АЛБÁНСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в албанців, за звичаєм албанців. *Печінка по-албанському стала частиною турецької кухні в османський період, коли османи запозичували кулінарні традиції в народів, з якими вони стикалися* (з наук.-попул. літ.).

2. Албанською мовою. *По-албанському розмовляють до 6 мільйонів людей в Албанії і сусідніх країнах* (з наук.-попул. літ.).

ПО-АМЕРИКÁНСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-америкáнському.** *Хотів було кинутися й "по-американськи" — боксом — вчинити аргументацію за своє право на рідну мову* (Д. Бузько); *Торнадо — це те ж саме, що й смерч, тільки по-американськи. Він являє собою вертикальний атмосферний вихор, який утворюється у грозовій хмарі і має форму рукава чи хобота висотою 800–1500 метрів* (М. Кідрук).

ПО-АМЕРИКÁНСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в американців, за звичаєм американців. *В наш час треба по-новому, по-американському — із землевласників нам треба переходити в промисловці* (С. Скляренко); *— Майкле (мене, до речі, звуть Михайлом), як справи? — закричав Стейнбек, заледве переступивши поріг паба. Це пролунало суто по-американському* (І. Роздобудько); *— Ви англієць? — спитав він Діка Сенда. — Американець, — відповів юнак. — З півдня? — Ні, з півночі. Незнайомець ніби зрадів і енергійно, чисто по-американському, ще раз потис хлопцеві руку* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Так, як говорять американці. — *Ми можемо розмовляти по-італійському. Я й сам трохи стомився. — О, коли ви стомились, то вам легше говорити по-англійському. — По-американському. — Авжеж, по-американському* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПО-АМХА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-амха́рському.** *Отримуйте нові рецепти їжі по-амхарськи щодня* (з мови реклами); *Першою мовою, яку вивчив хлопець, була амхарська. Співак вміє вільно говорити по-амхарськи завдяки своїй бабусі* (із журн.).

ПО-АМХА́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у народу амхара, за звичаєм амхара. *Куряче рагу по-амхарському — поширена страва в Ефіопії* (із журн.).

2. Амхарською мовою. *Імператор Ефіопії Хайле Селассіє I до коронації був відомий як Рас Тефері Меконнін. Рас — це принц по-амхарському* (із журн.).

ПО-АНАРХІ́СТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-анархі́стському.** *"Батько" Махно аж ніяк не по-анархістськи наказав селянам регулярно сплачувати так званий податок на школу* (із журн.); *"Коли Фред виходив на лівому фланзі, то грав трохи по-анархістськи. Я пересунув його в центр перед обороною", — зазначив Луческу* (з газ.).

ПО-АНАРХІ́СТСЬКОМУ, *присл.* Як в анархістів, за звичаєм анархістів. *Анархісти не по-анархістському злагоджено скандували "Sowieci, do domu!"* [радянські, додому!] (Ю. Андрухович).

ПО-АНГЛІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-англі́йському.** *Обід у Бруконвілі подавали по-англійськи пізно, але він був по-провінціальному ситний і невибагливий: трохи вина, багато м'яса та фруктів і традиційний солодкий пудинг* (В. Малик); *Цікаво, що робити з Євдокією? Покинути її? Просто так, як він робив багато разів — без особливих пояснень і сентиментів? По-англійськи* (М. Гримич); *В мене читання прибуло: маю "Вісник літератури" і оце купила собі вірші Елізабети Браунінг (по-англійськи)* (Леся Українка); — *А ваша думка, майор? — підходячи до японця, запитав по-англійськи генерал Фок* (О. Гончар).

◊ **Піти́ (щє́знути, зни́кнути** *і т. ін.)* **по-англі́йському (по-англі́йськи)** *див.* **піти́.**

ПО-АНГЛІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в англійців, за звичаєм англійців. *Тонкий, глиствуватий, з коротенькими, по-англійському підголеними вусами, штабс-капітан Мічугін схожий був з обличчя на пса: така ж будова щелепів, такі ж ікласті зуби і маленькі, трохи заскалені очі, як у собаки* (Г. Косинка).

2. Англійською мовою. *Не всі військові розуміють німецьку мову .. Тоді гиркаючий голос по-англійському повторює те саме* (В. Винниченко); — *Я розумію французьку й італійську мову, але коли наш гід почав розповідати по-англійському, я повела очима по всіх присутніх* (Ю. Яновський); *Я зважився написати цьому лондонському генералові листа і, на мій крайній подив, через місяць одержав од генеральської секретарки відповідь російською мовою з купою бойскаутських книжок та журналів по-англійському* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Піти́ (щє́знути, зни́кнути** *і т. ін.)* **по-англі́йському (по-англі́йськи)** *див.* **піти́.**

ПО-АНГЛОСАКСО́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-англосаксо́нському.** *За звичкою багатьох емігрантів родина майбутнього голлівудського продюсера змінила своє прізвище з Беґлейтер на Беґлі. Воно, з одного боку, звучало більш по-англосаксонськи, а з іншого — позбувалося свого німецького шлейфа* (із журн.).

ПО-АНГЛОСАКСО́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в англосаксів, за звичаєм англосаксів. *Тертий пиріг по-англосаксонському.*

2. *іст.* Англосаксонською мовою. *Раби розмовляли по-англосаксонському, як у той час всі нижчі верстви населення* (з навч. літ.).

ПОАПЛОДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Аплодувати якийсь час. *Левко уважно вислухав до кінця, поаплодував великими пальцями — нігтем до нігтя — і знову наказує: — А тепер що-небудь з Франка* (П. Запаренко); *У своїх відповідях я робився надміру різким і, мабуть, поверховим. Публіка все одно поаплодувала на завершення* (Ю. Андрухович).

ПО-АРА́БСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ара́бському.** *Кілька водіїв .. підступили і запропонували свої послуги. На диво, вистачило кількох насуплено-грізних поглядів, щоби спекатися їх .. Така поведінка каїрських таксистів спантеличила. Якось це зовсім не по-арабськи* (М. Кідрук); *Наукові свої праці писав він по-арабськи* (А. Кримський); *Тоді він повторив своє запитання по-турецьки, не діждавшись відповіді, — ще й по-арабськи й по-перськи, але Роксолана мовчала* (П. Загребельний).

ПО-АРА́БСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в арабів, за звичаєм арабів. — *Бачили його збірку старинних теодолітів та гномонів? Вавилонські хронометри з трикутними вказівками, як носи? Цифровані по-арабському пугари, жіночі уперізки зі складаних у слоневій* [слоновій] *кости пластинок?* (К. Гриневичева).

2. Арабською мовою. *По-арабському шаленець і міджнур — слівце одне, Бо і справді шаленіє, хто глибин чуття сягне* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПО-АРАМЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-араме́йському.** *А за днів Артаксеркса написав Бішлам, Мітредат, Товеїл та решта товаришів його до Артаксеркса, царя перського. А лист був написаний по-арамейськи, а перекладений по-перськи* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПО-АРАМЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Арамейською мовою. *А халдеї говорили цареві по-арамейському: Царю, живи навіки! Розкажи перше сон своїм рабам, а ми об'явимо розв'язку* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Той, що сидів найближче до Маха, перехилився й почав швидко ґелґотіти своєму сусіді. Говорив по-арамейському* (І. Білик).

ПО-АРГЕНТИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-аргенти́нському.** *Туристам в Аргентині радять обов'язково скуштувати стейк по-аргентинськи зі смаженого на грилі м'яса* (з наук.-попул. літ.); *На 86-й хвилині після прострілу від Гуаріна Роберто Паласіо створив по-аргентинськи граціозний шедевр, відправивши м'яч у ворота італійського голкіпера, перебуваючи до них спиною* (із журн.).

ПО-АРГЕНТИ́НСЬКОМУ, *присл.* Як в аргентинців, за звичаєм аргентинців. *Мате з молоком і медом в Аргентині п'ють навіть маленькі діти. Приготоване по-аргентинському, воно може замінити собою повноцінний сніданок* (із журн.).

ПОАРКУШЕ́ВИЙ, а, е. Який здійснюється за аркушами. *Поаркушевий переклад книги.*

ПОАРКУШЕ́ВО. Присл. до **поаркуше́вий.** *Картонні заготівки подаються поаркушево* (з наук.-техн. літ.).

ПОА́РКУШНИЙ, а, е. Те саме, що **поаркуше́вий.** *Від клієнтів готівка приймається в касу так: банкноти — способом суцільного поаркушного перерахування, монети — за кружками* (з навч. літ.).

ПОА́РКУШНО. Присл. до **поа́ркушний.** *Одержувач може перерахувати видану йому суму готівки поаркушно. Це робиться в окремому приміщенні під наглядом працівника банку* (з навч. літ.).

ПО-АРМІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-армі́йському.** — *Чи достатньо у моєму голосі щирої поваги до шановного Гельберта Фора..? — Гадаю, що цілком достатньо, — чітко, по-армійськи відкарбував Гельмінт* (О. Тесленко); *Чудловський круто, по-армійськи, повернувся і пішов назад* (О. Чорногуз).

ПО-АРМІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як прийнято в армійців, в армії. *Циганок по-армійському козирнув, далі підсів до столу* (О. Гуреїв); *Сергій позасвідомо виструнчився і відповів по-армійському: — Я вас слухаю, товаришу* (В. Козаченко); *Що я можу сказати? Думати про тебе перетворилося у стабільну, навіть по-армійському дисципліновану звичку* (А. Дністровий); *Я не став більше нічого розпитувати, кинув трубку, по-армійському швидко вдягнувся і вискочив на вулицю* (М. Кідрук).

ПО-АФГА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-афга́нському.** *Кабачки по-афгански — дуже смачна пісна страва* (із журн.); *Літаки сідали по-афгански — тобто падали вниз, біля землі виходили з піке і сідали на смугу* (з газ.); *Вибори по-афганськи. Обидва кандидати в президенти оголосили про перемогу та пройшли інавгурацію* (з газ.).

ПО-АФГА́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в Афганістані, в афганців, за звичаєм афганців. *Рагу з дичини по-афганському.*

2. Однією з мов Афганістану — пушту або дарі. *Нам усім повидавали маленькі книжечки — російсько-афганський перекладач: там було написано російськими буквами, як по-афганському буде "Здрастуйте. Ми прийшли до вас з метою..."* (з газ.).

ПО-АФРИКА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-африка́нському.** *Танці по-африканськи (танці "стрибків") чоловіки виконували перед полюванням на лева, а також перед нападом на ворога* (із журн.).

ПО-АФРИКА́НСЬКОМУ, *присл.* Як в Африці, в африканців, за звичаєм африканців. *Глобальне потепління відчувається і в Україні — влітку на Херсонщині буває по-африканському спекотно* (із журн.).

ПОА́ХАТИ, аю, аєш, *док.* Ахати якийсь час. *Не видаватиму секретів Владюшиної книги, скажу лише, що її теж можна придбати в мережі у автора .. і самому поохати й поахати, ще й врятувати автора від перспективи, що кохана дружина виселить його разом з книжками з хати до гаража* (А. Санченко).

ПОА́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* Ахкати якийсь час. *Він поблажливо дозволяв школярам потримати мобілку й поахкати від захоплення* (із журн.).

ПОБА́БИТИ *див.* **побабува́ти.**

ПОБАБІ́ТИ, íю, íєш, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Укритися зморшками (про тіло, шкіру). *Ноги сині, пальці позлипались та аж побабіли неначе* (А. Тесленко); *Дощ промочив їх наскрізь .. Тіло, де воно оголялося, стало жовто-зеленим і побабіло* (І. Сенченко); *Поморщилась* [у Софії] *шия, побабіло обличчя* (О. Гончар); * Образно. *Передки* [чобіт] *побабіли і задерлися, ніби лижви* (В. Дрозд).

2. Стати бабою *(див.* **ба́ба**[1] 4); збабитися (часто з відтінком зневаги). *Жодна дівчина часів середньовіччя не пішла б за парубка, якби помітила, що той побабів* (з наук. літ.).

ПОБА́БРАТИ, аю, аєш, *що, рідко.* Док. до **ба́брати.** *Не їв, тільки побабрав-побабрав* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-БА́БСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-ба́бському.** — *Не гріх і так* [без хустки] — *ще находжуся колись по-бабськи, — казала Дарка* (Леся Українка); — *Правдивий козак не дав би був дівчини харцизам у руки, але не лишив би її для того старого грішника, от що! Чуйкевич зробив по-бабськи, а не по-козацьки* (Б. Лепкий); *Панотець .. підніс угору по-бабськи заокруглені плечі* (М. Стельмах); — *Який ти верховод! — пищить по-бабськи Ілля. — Який? Га? Нема ладу в селі!* (Р. Андріяшик).

ПО-БА́БСЬКОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-ба́б'ячому.** — *До-о-ого-о-лю-у-у, — тягне він, узявшись по-бабському за щоку* (Григорій Тютюнник); *Сама прабабця сидить на ґанкові мала, сива, добродушна, часом до неї завітає сусідка, і вони по-бабському побалакають* (Валерій Шевчук); *Я була чисто по-бабському рада за Владку, що їй так пофортунило* (О. Забужко); *Я ненавидів усе, що було пов'язане з забобонами, але зараз злякався майже по-бабському: а якщо тітка, що продала "з-під поли" ту пляшку, — справді відьма?* (І. Роздобудько).

ПОБАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПОБА́БИТИ,** блю, биш; *мн.* поба́блять; *док., заст., розм.* Побути бабою *(див.* **ба́ба**[1] 6), надати медичну допомогу під час пологів. *Купці й кажуть до неї* [баби]: — *Не бійся, ми приїхали за тобою, щоб ти разом з нами поїхала та добре діло зробила — побабувала у нас* (М. Стельмах).

ПОБА́БЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Який побабчився. *Лице в нього якесь побабчене* (Л. Мартович); *Роззуваюся, скидаю промоклі наскрізь шкарпети й ставлю ноги ближче до полум'я. Шкіра на ступнях сира, побабчена* (Любко Дереш); *Цей товстий, побабчений дідок, якщо його розгнівати, може накоїти багато лиха* (Я. Качура); *Молода, але зовсім спорохнявіла, побабчена Гертруда сміялася липким, наче мокрий сніг, сміхом* (Б. Харчук); // Пом'ятий, зім'ятий (про тканину). *Під його портретом червоніє шматок побабченого від часу оксамиту* (М. Стельмах).

ПОБА́БЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос., розм.* Укритися зморшками (про тіло, шкіру і т. ін.). *Поспішив* [Магазаник] *тільки з картоплею, побоюючись, що вона піде в паростя, побабчиться і зменшиться у вазі* (М. Стельмах); *Сірий сардак на його вузьких і гострих раменах висів, як на хресті, посинілі, неначе в мерця, тонкі губи ледве ховалися під ріденькими скудовченими вусами, землянистого кольору обличчя геть побабчилось* (І. Нижник).

2. Стати старою; постаріти. *Домаха дівкою посивіла і побабчилася* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-БА́Б'ЯЧИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-ба́б'ячому.** *Карпо, як гуска, плавав і по-баб'ячи, і голічерева, і наввимашки* (Панас Мирний); *Знов Петрик, схиливши по-баб'ячи голову на руку, почав жалібним голосом приговорювати до чарки* (В. Винниченко).

ПО-БА́Б'ЯЧОМУ, *присл., розм.* Як баба, подібно до баби *(див.* **ба́ба**[1] 3) (часто з відтінком зневаги). *І такий він маленький і бідолашний, .. по-баб'ячому зап'ятий хусткою* (А. Головко); *Він лише звичайний вояк-кіннотник, малограмотний у політиці, незацікавлений ідеологіями, дуже, по суті, пасивний і по-баб'ячому жалісливий* (У. Самчук); — *О-у, — сказав солдат, звівши над окулярами рідкі миршаві брови, і засміявся. Спершу дрібненько, по-баб'ячому, потім зареготав так лунко, що сині птиці ракші знялися зі стовпів над шляхом і перелетіли далі* (Григір Тютюнник).

ПОБА́ВИТИ, влю, виш; *мн.* поба́влять; *док., кого, що.* Бавити якийсь час. *Побав дитину, бач як репетує* (Сл. Б. Грінченка); *Бідні москалики мусили вперед пішки дибати з трубами, щоб побавити панів* (І. Нечуй-Левицький); *Охота була побавити Наталку — бач як задрала губу насмішкувато* (І. Багряний); *Лісник розклав у літняку сякий-такий підвечірок та й сів із гостем побавити душу горілкою, бо чого заранння сушити мізки: що буде, те й буде* (М. Стельмах).

ПОБА́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* поба́вляться; *док.* 1. *чим, з ким і без дод.* Бавитися (у 1 знач.) якийсь час. *Навчився Василь уже і люльку смоктати — а мати мов і не бачить, хай побавиться дитина* (Панас Мирний); *— Воно* [дівча] *ще молоде. Нехай побавиться, аби не нарікала потім, що запрягли її до роботи, — говорила "бабця", як уже зарані величали усі стару їмость* (Г. Хоткевич); *Ольга пішла до неї й попросила дати їй побавитись лялькою* (О. Копиленко); *— Ти б пішов побавитися трохи з хлопцями надворі, поки я в хаті* (А. Турчинська); *Не щодня випадає нагода побавитися з тим котиком, та ще в цю пору, коли мама звичайно кладе Катю спати* (Б. Антоненко-Давидович); *Либонь, і побавитися зрідка не зашкодить, аби ліпше відчути, чого хочеться* (Р. Андріяшик); * Образно. *Можливо, тому зрадів* [Григорій], *коли Гриць почав збиратись до Хабаровська, — взяла охота зробити зухвалий рейд, — побавитись з долею в піжмурки* (І. Багряний); *Червневий вітерець кошлатив соковиту лепеху і котився високими очеретами, здіймав куряву на вулиці. Ось він метнувся навперейми Павловим коням, побавився лискучими гривами, полоскотав їздовому ніздрі і заховався в садках, де вже красувалися на сонці червонобокі вишні* (І. Нижник); // Повеселитися, порозважатися якийсь час. *— Вам буде весело: і поговорите, і побавитесь. Ватя заграє на фортеп'яні, а ви ще й потанцюєте* (І. Нечуй-Левицький); [Т е т я н а:] *А хто ж тих паничів накликав сюди? Я, чи що? Вам же закортіло побавиться!* (Я. Мамонтов); *Чи ж він її любить? Аж пирхнув: хіба можна любити таку жінку? Нею можна покористуватися, побавитися кілька тижнів, але любити?* (О. Ульяненко).

2. Пограти в яку-небудь гру якийсь час. *Ідучи по сходах, зітхав* [Кочубей], *бо не від того був генеральний суддя, щоб і собі побавитися картами* (Б. Лепкий); *Митрофан Юхимович взяв з-під носа у Луся трійник. — Час не жде, давай я зроблю, а ти, поки порозумнішаєш, можеш у коників побавитись* (П. Панч).

ПОБАГАТІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *док.* Стати багатими (про всіх або багатьох). *Побагатіли всі так, що й годі! Ні приступу до їх* [них]! (Сл. Б. Грінченка); *Прийшов він додому та як випустив скот із скриньки, то батьки його відразу й побагатіли. Пожив з ними два тижні, а потім попрощався й пішов од них* (С. Васильченко); *Богдан .. пішов на хитрощі; став ширити чутки, ніби в нього незчисленна сила війська, і в середу, 22 серпня, козаки завзято вдарили й перемогли ворога. Поляки побігли, покинувши все добро. Козакам дісталося величезне майно на 120 000 возах з кіньми, 80 гармат і добра на 10 мільйонів злотих. Усі побагатіли, всі зодяглися* (І. Огієнко).

ПОБАГА́ТО, *рідко* **ПОБАГА́ТУ,** *присл., розм.* Щоразу багато, у великій кількості. *У хаті загомоніли веселіш, не так вже побагату набігає одвідачів...* (Марко Вовчок); [Т е т я н а:] *Що брав у Марфи гроші, то брав; не знаю, чи побагато?..* (М. Кропивницький); *Дебелий німець з оголеними до ліктів руками, в білій шапчині роздає великим ополоником суп, другий розливає каву — так побагато, так щедро* (І. Багряний); *Щовечора приносить сусіда в чорній торбині — сало, м'ясо, ковбаси, печінку. І побагато приносить!* (Є. Кравченко).

ПОБАГА́ТУ *див.* **побага́то.**

ПОБАГА́ТШАТИ, аю, аєш. Док. до **бага́тшати.** *Хоч убога-убога наша хатина, та в цей вечір і вона покращала, побагатшала. Її бідність скрасили і вишиті рушники, і кетяги калини, і запашне сіно на покуті* (М. Стельмах); *Весь хліб зібрано, а тому далеч наче поглибшала, світ навколо села поширшав, але збіднів, не побагатшав* (Є. Гуцало).

ПО-БАГА́ЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-бага́цькому.** *Бабу Фросину .. розбив параліч, і ніхто ніколи не бачив її на білому світі, аж до похорону, що його по-багацьки справив Пилип* (Р. Іваничук).

ПО-БАГА́ЦЬКОМУ, *присл., розм.* Як у багачів, за звичаєм багачів. *Металевий замок-блискавка є додатковим декорувальним елементом, по-багацькому доповнює дизайн* (з мови реклами).

ПОБАГРОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побагрові́ти.** *Пошерхле, побагровіле на лютих морозах і шалених вітрах обличчя хлопця з чорними, ніби підмальованими бровами на якусь мить аж ніби просяяло* (Микола Чернявський); *Очі в генерала лізуть на лоба, спідня щелепа відвалюється, голос хрипить: — Що? Побагровілий, прикушуючи зубами телефонний шнур, Валдоміро Морейра випускає трубку і, згинаючись навпіл у кріслі, валиться вперед головою* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПОБАГРОВІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **багрові́ти** 1. *Він затамував подих і весь побагровів* (О. Довженко); *Обличчя .. побагровіло від напруги* (О. Ільченко); *Я бачу, як без міри моторошно робиться йому від цих промов Бирського .. Буряковидий ніс побагровів. Дід явно нудиться. Він подивляється на двері, щоб у втечі знайти для себе порятунок* (В. Домонтович); *Лице ротмістра побагровіло, очі налилися кров'ю* (М. Олійник).

ПОБАГРЯНІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **багряні́ти** 1. *Обухівський побагрянів. На його товстій шиї тріпнулися жили. В маленьких колючих очах блимнули зелені вогники* (М. Сиротюк); *Вже постелився клен. Вже спить. Вже кращого не жде. Побагряніло листя* (М. Воробйов); *Штаєрман побагрянів і стулив пельку. На скронях пульсували жили* (М. Кідрук).

ПОБАДЬОРІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **бадьорі́шати.** *Вхопивши чарку та другу тієї живиці-дурниці, й він побадьорішав трохи* (Панас Мирний); *З німецької колонії виступили на світанку. Туман розвіявся, на сході зарожевіло небо. Після відпочинку люди побадьорішали* (Григорій Тютюнник); *Повернувшись до табору, Гленарван побачив — його друзі побадьорішали. Здавалось, у них відродилася надія* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОБА́ЖАНИЙ, а, е, *зах.* Те саме, що **ба́жа́ний.** *До редакції, де одночасно й адміністрація, входить найбільш побажаний гість-передплатник, що приніс передплату* (Б.-І. Антонич); *Не був* [Троян] *ніяким революціонером, не любив доктрин, був людиною розумного компромісу. Шевченкове "щоб усі слов'яни" було для нього побажаним сантиментом* (У. Самчук).

ПОБАЖА́ННЯ, я, *с.* Висловлене, виражене бажання здійснити, одержати, здобути і т. ін. що-небудь. — *Прийми ж тоді, наш достойний пане, низький поклін від бідного бурсацтва і побажання веселих і щасливих свят, усього блага на довгі літа — Христос рождається* (Б. Лепкий); *Стара жінка додає до того вигуку побажання здоров'я й щастя "на тисячу літ"* (Н. Королева); *Наш бригадир, досвідчений, урівноважений Олександр Устимович, нагло захворів, і ми, пославши в ефір йому побажання мерщій видужати, передаємо отаманування Вадимові* (Б. Антоненко-Давидович); *Вихователькі щедро .. обсипали дівчинку найкращими побажаннями на дорогу* (І. Волошин); *Люблю, коли люди сидять за столом, у всіх піднесений святковий настрій, всі розповідають щось цікаве, жартують, сміються, говорять один одному хороші слова, побажання* (В. Нестайко); // Пропозиція, вимога. *Київська Духовна Консисторія 6 жовтня 1763 р. так одсікла Катерині, що вона мусіла на деякий час спинити свої побажання й тільки наказала митрополитові провчити добре протестантів* (І. Огієнко); *Наталя висловила енергійне побажання, щоб мандрівник узяв йоду, бинти, аспірин і хінін* (О. Донченко); *Гоноровитий магнат засміється йому в обличчя і вижене геть! Ніякої упевненості, що він виконав би письмове розпорядження короля, а словесне побажання — тим більше* (В. Малик); *Для індивідуальної підтримки необхідно мати багато персоналізованих версій тієї самої прикладної програми з можливістю її модифікації відповідно до побажань користувача* (з наук. літ.).

ПОБАЖА́ТИ, а́ю, а́єш. 1. *чого або з інфін.* Док. до **бажа́ти** 1; забажати. *Дехто побажав мати мої твори* (Панас Мирний); *Через кілька днів Марія теж побажала гусячого м'яса* (О. Довженко); — *Я поїхав з вами лише тому, що сам побажав цього* (О. Бердник).

2. *кому чого або з інфін.* Док. до **бажа́ти** 2. *Привітайте його* [І. Франка] *од мене і побажайте швидко одужати* (М. Коцюбинський); *Улюбленцеві своєму, Всеволоду, побажав* [Ярослав], *аби й йому довелося бути київським князем, але законною дорогою, а не насильством* (М. Грушевський); *Коли її план виходить із високих мотивів і має велику ціль (а воно тільки так є), то що він може сказати? Схилитися перед великим стражданням, яке вона бере на себе, і побажати, щоб воно було якомога менше* (В. Винниченко); *Нічого не залишалося, як тільки попрощатися, побажати веселих свят і розійтися* (У. Самчук); — *Тоді я побажаю вам прожити сто літ,* — *усміхнулася Роксолана* (П. Загребельний); *Дозволь побажати тобі щастя, здоров'я; бажаю вступити до університету й успішно закінчити його через п'ять років* (Ю. Покальчук); // *кому кого, чого.* Висловити побажання, щоб хто-небудь мав когось або щось. *Дід у мене був не простий, кожному побажаю такого діда* (Ю. Яновський).

ПОБАЖА́ТИСЯ, а́ється, *док., безос., розм.* Захотітися, забажатися. *На нашому сайті ви знайдете все, що тільки може вам побажатися, а також ваші улюблені постери, календарі, шкатулки та багато іншого* (з мови реклами).

ПОБАЗАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *рідше* **ПОБАЗАРЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., розм.* Базарувати якийсь час. *Побазарувавши в містечку, селяни поставали з возами коло шинків* (І. Нечуй-Левицький); *Поки ремонтники робили своє діло, пасажири, яким вже набридли дерев'яні нари у товарних вагонах, вийшли побазарувати* (П. Автомонов); — *Добре. Тепер побазарюєм,* — *випустивши її руку, він гукнув:* — *Почому м'ясо?* (Б. Харчук); *Добре, що сьогодні святечко, не велике, але в Ганьки є причина довше побазарювати* (Г. Тарасюк).

ПОБАЗАРЮВА́ТИ *див.* **побазарува́ти.**

ПОБА́ЗГРАНИЙ, а, е, *зневажл.* Дієпр. пас. до **поба́зграти.** *Я .. до пізньої ночі продумав над тим пожовклим, сивим папером, побазграним виблеклими* [бляклими] *буквами* (І. Франко).

ПОБА́ЗГРАТИ, аю, аєш, *що, зневажл.* Док. до **ба́зграти.** *За вікном біліли сніги, а перед моїми очима білів папір, який просився, щоб його побазграти будь-якими думками і образами* (Ю. Винничук).

ПОБАЗІ́КАТИ, аю, аєш, *док., зневажл.* Базікати якийсь час. *Одно, що таки робуча була* [паніматка] *й сама, а друге, що як зійдеться з молодичками, то любила й побазікать* (А. Свидницький); *Ріті не терпілося побазікати з подругою* (Ю. Збанацький); *Любила побазікати з подругами Іринка, ще довше правила теревені її люба матуся Клавдія Іванівна, яка, складалося враження, зовсім не вміла розмовляти з людьми віч-на-віч, а тільки по телефону* (В. Шкляр); *За інших обставин побазікати з Магдою гріх відмовитися, та саме зараз її присутність була небажаною* (А. Кокотюха).

ПОБАЙДИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Байдикувати якийсь час. *З нашої школи виїхав учитель хімії. Ми байдужісінько сприйняли цю звістку, навіть радісно, бо це ж поки знайдуть нового вчителя, то можна буде трохи побайдикувати* (А. Дімаров); *Потіснивши селян, ватага розтаборилася по край площі, де було зручніш коноводам порати коней. В гурту довірених Максим Залізняк пішов побайдикувати по базару* (Г. Колісник); *Гризе граніт науки, аж іскри сиплються. Нестерпний хлопчисько. Ну, ніяк не втовкмачиш йому, що часом корисно розслабитися й побайдикувати* (О. Авраменко).

ПОБАЛА́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Переговорити, порозмовляти з ким-небудь. *Вона обіцяла побалакати з Явдохою про його діло* (М. Коцюбинський); *В неї була думка побалакати за Ломицького з ким-небудь* (І. Нечуй-Левицький).

2. Балакати (у 1 знач.) якийсь час. *Побалакали вони в той день за землю за обідом* (Панас Мирний); — *Ночуйте та будьте гостями. Сяду я коло вас та побалакаю з вами* (В. Стефаник); — *Ну що ж, .. побалакали трохи — пора додому* (Григорій Тютюнник); *З начальством Хома тримався гідно і був мастак побалакати* (О. Гончар); — *А де ти досі вештався? — запитала Килина, здивована, що оце тільки побачила його. — А йди-но сюди, побалакаємо...* (Є. Гуцало).

◊ **(1) Побала́кай (поговори́,** *рідко* **потолку́й) мені́** — уживається для вираження погрози. — *Який панич? Тепер нема панів. Тепер воля! — Потолкуй, потолкуй мені! — грозиться Гамза з рундука. — Я тобі покажу волю* (Панас Мирний); *Пріська щось промурмотіла, але зараз урвала, бо мати загрозила: — Ну, ну, поговори мені!* (Леся Українка); *Микола навіть обізвав одного* [поліцейського] *оселедцем. Товариші аж голови втягли в плечі, але поліцай тільки крикнув: — Побалакай мені!* (П. Панч); — *Поговори мені, то договоришся!* (М. Стельмах).

ПО-БАЛТІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-балті́йському.** *Шанувальникам рибних страв пані Лаура радить приготувати салаку в молоці по-балтійськи* (з газ.).

ПО-БАЛТІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як у балтійців, за звичаєм балтійців. *От, виявляється, про що цей розділ — про чорні лівайси* [джинси] *з білими блискучими ґудзиками! Я все сподівався, що мені як-небудь удасться викермувати його на щось історично сенсовніше чи хоча б на набережну.., ближче до портового Журавля, де нам стало вже зовсім по-балтійському добре* (Ю. Андрухович).

ПОБА́ЛУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Балувати якийсь час. *Натрапивши на нічогенький суші-бар посеред магазинів, вирішив себе побалувати і влаштував скромне святкування успішного перетину новозеландського кордону* (М. Кідрук); *Іноді, щоб побалувати мене, він дозволяв мені проїхатися верхи на якій-небудь шкапині до водопою і назад* (з мемуарної літ.).

ПОБА́ЛУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., чим і без дод.* Балуватися якийсь час. *Перше ніж сісти на санки, Василько любить побалуватись, з Климом поборюкатись* (Я. Гримайло); *Проса ще не косили, а пшеницю понад просом комбайном викошено, і там, кажуть, сила перепелів. — Ну, піду, — кажу, — пошукаю Івановича. Та, може, й сам перепілками побалуюсь* (Остап Вишня); *Підходить садівник. — А дозвольте, товаришу герой, і дідові папіроскою побалуватись* (А. Головко); *Він любив у вільний час, як казав сам, побалуватися фарбами* (Н. Рибак).

ПОБАЛЯНДРА́СИТИ, а́шу, а́сиш, *док., розм.* Баляндрасити якийсь час. *Як же тут його не завітати до Солохи на масні зі сметаною вареники та не побаляндрасити в теплій хаті з охочою до розмови та запопадливою господинею?* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПО-БАНДИ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-банди́тському.** *Дама з боксерською щелепою клала біля себе пачку "Біломору" і сірники, курила, по-бандитськи ховаючи цигарку в кулак* (Є. Пашковський); *Серед окупантів було немало звірів і негідників. До цієї категорії саме й належать гестапівські служаки. Саме ці садисти, корчачи із себе вищу расу, чинили по-бандитськи* (з газ.).

ПО-БАНДИ́ТСЬКОМУ, *присл.* Як у бандитів, за звичаєм бандитів. *— Ти знав капітана Остапенка? — Того, що парламентером до них поїхав? — Ех, Остапенко, Остапенко... Отак вони його, по-бандитському... — Сіверцев покрутив головою, немов перемагаючи власний внутрішній біль* (О. Гончар); *Ось уже високо в небі з'явилася "рама"* [німецький літак "Фокке-Вульф"], *може, навіть та сама, що по-бандитському напала на караван, розстрілювала жінок і дітей, добивала поранених і втопаючих* (П. Загребельний).

ПОБА́НИТИ, ню, ниш, *кого, що, діал.* Док. до **ба́нити.** *— Постригли* [Валер'яна], *побанили, витверезили і відпустили* (Є. Кравченко).

ПОБАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Банувати деякий час. *Не спустилися бузьки під лісом. Побанували ще хвильку, .. полетіли* (С. Ковалів).

ПОБАРАБА́НИТИ, ню, ниш, *док.* Барабанити якийсь час. *Барабаном ми ділились: Трохи я побарабаню, Потім дам сестричці Ані* (Г. Бойко); *Військовий уважно глянув на Марину, побарабанив довгими тонкими пальцями по столику* (В. Собко); *Шалений Майор відкинувся на спинку стільця і замислено побарабанив пучками пальців по краю столу* (А. Кокотюха).

ПОБАРА́НІЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **побара́ніти.** *Вона бачила його побаранілі очі, недобрі сині уста* (М. Коцюбинський).

ПОБАРА́НІТИ, іє, *док., розм.* Стати безтямним, нічого не виражати (про очі, погляд); посоловіти. *Не надумуючись довго, хустку здер. Очі йому пішли в стовп, побараніли, рот розчинився, як у риби, борода піднялася вгору... Перед ним стояла тітка Магдалена* (Б. Лепкий).

ПОБАРИ́ТИСЯ, арю́ся, а́ришся, *док.* Баритися якийсь час. *— Зевес не дурно похвалявсь; .. Він видавить з тебе олію, От тілько йще тут побарись* (І. Котляревський); *Побарися, облак тьмистий* [темний], *Ще годинку, ще постій* (М. Шашкевич); *— Чого приїхав? Єндриховський побарився з відповіддю* (Б. Харчук); *Крейсер, побарившись, ударив по обрію могутнім залпом салюту* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ПОБАРИШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Баришувати якийсь час. *Йозеф Рот прийшов на світ 2 вересня 1894 року в родині метикуватого торговця, який думав побаришувати на жінчиному посагові* (з публіц. літ.).

ПОБАРЛОЖИ́ТИСЯ, жу́ся, жи́шся, *док., розм.* Барложитися якийсь час. *Людина, на відміну від тварини, крім нажертися, пробачте, й побарложитися, має ще й духовні запити* (з публіц. літ.).

ПОБАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Басувати *(див.* **басува́ти**[1]*)* якийсь час. *Мені, молодому, так хотілось нагулятись по небі, в хмарах, побасувати на моєму дивному коні та ще перед такими пишними очима, як твої...* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБАТАЛЬЙО́ННИЙ, а, е, *військ.* 1. Здійснюваний окремими батальйонами, по батальйонах. *Побатальйонне переведення військ на нові позиції.*

2. Складений або розрахований за батальйонами. *Побатальйонний графік постачання.*

ПОБАТАЛЬЙО́ННО, *військ.* Присл. до **побатальйо́нний.** *Побатальйонно вишикувались* [матроси] *біля машин* (В. Кучер); *Резервісти щомісяця добровільно в суботу відвідують заняття побатальйонно* (з газ.).

ПОБАТО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **побатува́ти.** *Нерівно побатований хліб.*

ПО-БАТРА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-батра́цькому.** *Працювати по-батрацьки.*

ПО-БАТРА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у батраків, за звичаєм батраків. *Бідування по-батрацькому.*

ПОБАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, розм.* Док. до **батува́ти** 1. *Нащо ти такими великими скибками побатував?* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-БА́ТЬКІВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ба́тьківському.** *Усякий, усякий отець старається навчити дітей усьому доброму; а неслухняних по-батьківськи повчить, та по-батьківськи і пожалує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Лесю!Ларисо Петрівно! .. — по-батьківськи обняв її за плечі, поцілував у чоло. — Якими шляхами?* (М. Олійник); *Кряхтячи й нарікаючи, Редька таки звелася на рівні ноги. Дордже допоміг їй висадити наплічника на спину, по-батьківськи поправив усі лямки* (І. Карпа).

ПО-БА́ТЬКІВСЬКОМУ, *присл.* Як батько, подібно до батька. *Генерал швидко підійшов до нього й по-батьківському обняв за плечі* (О. Довженко); *Всі зареготалися, і сама Наталка теж. А Гриць по-батьківському: — Бідна дитино!* (І. Багряний); *Він боровся за сина щосили і бачив, що досягає мало. Останнім часом він навіть остерігався говорити з Андрієм грізно й по-батьківському суворо, домагатися свого. Боявся, що в ту мить візьме й розіб'ється останнє, що намагається уберегти* (Ю. Мушкетик).

ПОБАТЬКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Батькувати (у 1 знач.) деякий час. *Пом'якшав* [ротний] *зразу; ще пополаяв, побатькував трохи* [солдатів] *та й прогнав* (Панас Мирний); *Доводиться іноді й побатькувати* [Кузька], *вліпити долонею куди слід* (О. Копиленко).

2. *рідко.* Побути за батька на весіллі. *Побатькував у небожа.*

ПО-БАТЯ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-батя́рському.** *Никитка затис верхніми зубами нижню губу і засвистів по-батярськи, а тоді обережно, аби не налякати коня, "приземлився" у сідло і помчав геть з майдану* (М. Гримич).

ПО-БАТЯ́РСЬКОМУ, *присл.* Як у батярів, за звичаєм батярів. *Жінка раптом підморгнула мені по-змовницькому, цілком по-батярському (і водночас – дуже по-жіночому)* (Р. Федорів).

ПОБА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поба́чити.** *Київ, побачений очима вихованки Інституту шляхетних дівчат, а потім під час Першої світової війни, не дав їй достатніх вражень про Україну, її народ і культуру* (Н. Королева); *Перша хатина, побачена нами, До самої стріхи жаріла вінками* (М. Нагнибіда); *Не раз згадував побачений на Тибеті хід пілігримів. Навколо священної гори Кайлаш (її висота — 6700 метрів) на висоті п'яти — п'яти з половиною тисяч метрів вони йдуть стільки, скільки можуть* (Г. Вдовиченко); // **поба́чено,** *безос. пред. Хоча огонь побачено ще недовго до півночі, то й досі не вдалося вгасити його цілком* (І. Франко); *Хлопець мимоволі оступився, інстинктивно притиснувшись до стіни, щоб його не побачено* (В. Підмогильний); *Зараз, переглядаючи нотатки, навіть сам дивуюся, як багато було побачено й передумано* (М. Сиротюк); *Хай буде все небачене побачено. Хай буде все пробачене пробачено* (Л. Костенко); // *у знач. ім.* **поба́чене,** ного, *с.* Те, що хто-небудь побачив. *Зрідка вигляне сонце, пробіжить холодними блідими промінчиками по пустих полях і знов сховається, немов жахнувшись побаченого* (М. Олійник).

ПОБА́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Зустріч двох або кількох осіб (звичайно за домовленістю). *Прийшли такі листи.., що хтось уже мусить бути .. вдома .. Розкажу в чім діло при побаченні* (Леся Українка); *Разом із ним прибув на побачення з Сабуровим вусатий червонощокий чоловік* (А. Шиян); *Лавка цирульника — то одне з найзручніших місць для побачень* (В. Чемерис); // Зустріч закоханих. *Все розказав Марусі опришок там, на потоці, в солодкі хвилі побачення* (Г. Хоткевич); *В новенькім костюмі гуляє один* [хлопчина] *— Напевно, прийшов на побачення він* (І. Муратов); *Вони зустрічались і осінь, і зиму, і більшу частину весни, зустрічались щасливі, як і останній рік в школі, лишень за місяць до розлуки їх побачення заясніли зоряним блиском любові* (Є. Пашковський).

2. Зустріч за спеціальним дозволом з особою, що перебуває в лікарні, закритому навчальному закладі, в'язниці і т. ін. *Сиджу* [в тюрмі], *жду: ось-ось, може, й на побачення прийдуть до мене, принесуть мені цукру, чаю...* (А. Тесленко); *Фелікс ходив з Волиною мамою туди* [в лікарню] *на побачення, але їм сказали, що їхня хвора вмерла позаминулої ночі* (Ю. Яновський); *Семен Петрович Василенко сидів у в'язничній кімнаті для побачень перед суворим комендантом, що ось уже п'ять хвилин вивчав його дозвіл на зустріч* (І. Роздобудько).

Признача́ти / призна́чити поба́чення *див.* **признача́ти.**

○ **(1) До [ско́рого, швидко́го, прие́много** *і т. ін.*] **поба́чення** *(діал.* **зоба́чення)** — усталена формула прощання. *— Проводив ось їх, — сказав Проценко, указуючи рукою на Христю .. — А тепер іду додому. До зобачення* (Панас Мирний); *— А якщо знайдете її, то тоді скажете мені. До зобачення* (М. Кропивницький); *До швидкого і .. приємного для мене побачення!* (М. Коцюбинський); *Ні, не прощай, моя Маріє, а до побачення, мій друг* (В. Сосюра).

ПОБА́ЧИТИ, чу, чиш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **ба́чити** 1; сприйняти зором, спостерегти. *Побачила Юнона з неба, Що пан Еней на поромах* (І. Котляревський); *До нас говорять* [баби], *прохають сідати .. Але ми не спиняємось, нам хочеться більше побачити, більше почути* (М. Коцюбинський); *Ми не встигли побачити процедури спускання брига на воду* (Ю. Яновський); *Одного разу на відпочинку у Карпатах, у Гребенові, побачила на березі річки Зелем'янки закинуту напівзруйновану будівлю* (Г. Вдовиченко); // Потрапивши куди-небудь, дістати можливість особисто спостерігати, на власні очі бачити щось. *— Ніколи я не побачу того місця, де я зросла* (І. Нечуй-Левицький); *Не віриться, що знов побачу я село* (В. Сосюра); // Зустріти кого-небудь особисто. *Незабаром знов побачила Оленка Грищенка в Сергія* (А. Тесленко); *Дуже хотілося Катрі побачити Юхима й сьогодні, — як ще ніколи, мабуть* (А. Головко); // Дочекатися, стати свідком чого-небудь бажаного, давно очікуваного. *— Оженися, сину, оженися, мій голубе! Хай хоч на старість доведеться мені тебе в парі побачити...* (Панас Мирний); *— Дуже хотіла мене мати побачити вчителем, на панському жалуванні, та не дочекалася свого щастя* (М. Стельмах); // Уявити собі кого-, що-небудь. *Не знаю, яким я йому* [селянинові] *здався, але крізь нього я раптом побачив купу чорних солом'яних стріх, затертих нивами* (М. Коцюбинський); *— Товариші поранені, визволено Київ! — пролунав високий, чистий голос сестри .. Гучне "ура" підхопило Орлюка, підживило його сили, й він побачив свій Київ — Золоті ворота* (О. Довженко); *Слова його ніби розширили перед хлопчиком береги похмурої річки, і він побачив далекі горизонти, побачив те, що чув раніше, і те, що малювала його уява* (Ю. Бедзик).

2. *кого, що.* Глянувши на кого-, що-небудь, помітити, виявити, відкрити для себе щось. *Подивившись якось ненароком на свого товариша, вона стільки внутрішньої муки побачила на його молодому обличчі* (Г. Хоткевич); *І допитливо дивиться* [Гнат] *на Дороша та на Оксена, щоб побачити, яке враження зробила його заява* (Григорій Тютюнник); *Летіли в парі лебеді понад моїм селом — Такого дива, мабуть, більше не побачу. Я, зачарований, дивлюсь і ледь не плачу — Як він то прикрива її, то обніма крилом* (О. Білаш); // *кого, що в кому — чому.* Розгадати, розкрити суть, приховані ознаки кого-, чого-небудь. *Уманець узяв Андрійка до книгарні за хлопчика на побігеньках, але, побачивши в ньому неабиякі розумові здібності й зацікавленість українською книжкою, дав йому своїм коштом середню й вищу освіту* (Б. Антоненко-Давидович); // Зрозуміти, усвідомити щось, прийти до якого-небудь висновку. *Побачив Кіт, що діло препогане* (Л. Глібов); *Тільки тепер я побачив, яке було тяжке та безглузде старе життя в нас по селах* (П. Козланюк); // *тільки 1 ос.* Подумати, зважити, перш ніж починати що-небудь. *— Вийдеш? — Побачу! — Настя знялася з місця* (М. Коцюбинський).

3. *що.* Особисто зазнати, пережити, відчути що-небудь. *З радості стара* [Мотря] *як оп'яніла. Їй уперше на віку довелося побачити таку повагу до себе від людей* (Панас Мирний); *Чернишеві хотілося швидше побачити справжню війну, проте він досі ніде її не знаходив* (О. Гончар); // *тільки 2 ос.* Упевнитися в правдивості, неминучості того, що стверджується, повідомляється. *— Ще дасть* [мати] *тебе заміж за якогось гайдамаку старого, — ось побачиш* (Марко Вовчок); *— Не журіться, — потішав її* [Соломію] *Іван .. — Побачите, що його* [Остапа] *пустять...* (М. Коцюбинський); *— Прошу тебе, любонько, не впадай у меланхолію. От побачиш, усі ці домисли місіс Волш — чистісінька безглуздя* (О. Авраменко); // *тільки 1 ос.* Уживається із значенням "час, життя покаже". *Подякував Максим за пораду. — Побачу ще, як там буде; Коли не дам ради, То тойді вже, певне, треба Іти в найми знову...* (Т. Шевченко); *— Не буде, Йване, діла! .. — Побачимо!* (А. Головко); *— Я поки не скажу дитині, що бачилась з тобою, а далі побачимо* (Є. Кононенко); // *тільки 2 і 3 ос.* Уживається для висловлення погрози. *— Побачить вона! згадає тоді мене, як чорти витоплять з неї те сало, що придбала в піст* (І. Нечуй-Левицький); *— Попереджаю: іще одне слово, і я..! — Ну і що ти мені зробиш?! — Зараз побачиш!* (В. Діброва); *— Ой, що се ви, добродію? — зойкнув Бйонделло .. — Побачиш зараз, лайдаку, що! Я тобі всиплю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

◊ **Ба́чити / поба́чити [бага́то (нема́ло)] сві́ту (світи́)** *див.* **ба́чити; Ба́чити / поба́чити сві́тло ра́мпи** *див.* **ба́чити; [І] сліпи́й поба́чить (розгля́дить)** *див.* **сліпи́й; (1) Не поба́чити в ві́чі** *кого, чого* — зовсім, ніколи не зустріти, не мати кого-, чого-небудь. — *У других* [квартирантів] *на закуску ягоди або що солоденьке-ласеньке, а у нас ніколи його і в вічі не побачиш...* (Панас Мирний); *Хлопці заливаються, виспівуючи перед дівками. Це ж вони місяців шість ні одної дівчини й у вічі не побачать* (Г. Хоткевич); **(2) Поба́чити ві́ку** — бути дуже старим, давнім. *В тітки Секлети Воропай коло криниці росла тополя. Хата в тітки уже похилилась, видно, побачила віку* (Є. Гуцало); **(3) Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма>** — пересвідчитися, переконатися в чомусь. *Не впевнюсь, поки не побачу дива на свої очі* (П. Куліш); *О, якби ж ми побачить могли власним оком хоч раз того Бога* (Леся Українка); **(4) Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту>** — побувати в багатьох місцях, в різних країнах, багато чого пізнати. *Вона була попереду наньмичкою* [наймичкою], .. *так знала усякі порядки і світу повидала* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г о л у б:] *"Я хочу, братіку* [братику], *летіть, побачить світа; у нас іще багато буде літа"* (Л. Глібов); — *Хіба вже тебе ніхто не посвата, що ти за такого мандра підеш. Найдуться люде* [люди]! .. — *А я хоч із ним світа побачу* (Грицько Григоренко); *Гоца уявляла себе моєю старшою сестрою, яка вже набачилася світу і стояла міцно на ногах* (Любко Дереш); *Минали роки. Хлопчики виросли і покинули рідний дім, щоб побачити світ* (С. Андрухович); **(5) Поба́чити світ:** а) народитися. *Там, в тих суворих тундрових просторах, в ночах табірного тяжкого існування побачили світ його крихітні доньки* (О. Гончар); *Як ми вже сказали, Дерюшетта побачила світ в порту Сен-П'єр. Запис про це внесено під відповідною датою в парафіяльну метричну книгу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); б) *(перен.)* бути опублікованим, надрукованим. *Хотілося б, щоб Ваша прегарна "Битва" побачила світ іменно* [саме] *у тому збірнику* (М. Коцюбинський); — *Давайте ваш рукопис. Думаю, що він побачить світ...* (О. Бердник); *Вже мене знають як поета. Вже моя книжка скоро побачить світ!* (Ю. Андрухович); **(6) Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю** — ніколи не побачити. *Хотів до Любеча, каже* [Каніцар], *то скидай своє дрантя та вбирайся в оце. Інакше, каже, не побачиш батька, як власної потилиці* (І. Білик); **(7) Щоб сві́ту Бо́жого (свої́х ді́точо́к) не поба́чити** — уживається для вираження запевнення в правдивості чого-небудь. — *Добродію! — каже до його* [нього] *циган. — Щоб світу Божого не побачив, коли я знаю, де я* (П. Куліш); — *Душа ніжна, як вода в Дунаї, серце добре, хоч до рани прикладай: добро робить, образу забуває, правду кажу, щоб своїх діточок не побачила* (Григорій Тютюнник).

ПОБА́ЧИТИСЯ, чуся, чишся. Док. до **ба́читися** 1; зустрітися з ким-небудь особисто; побачити одне одного. *Обняла його, цілує Та пита з журбою: — Чи побачусь, милий синку, Ще хоч раз з тобою?* (П. Грабовський); *Того самого дня до Претича прибули посли від печенігів, сповістивши, що їх князь хоче побачитися з ним* (Б. Лепкий); *З контори тюрми сповістили, що мені дозволено побачитися з дружиною...* (Олесь Досвітній); — *Ми ж іще побачимось, — сказала я перша, — післязавтра я від'їжджаю до Берліна* (Ю. Яновський); — *Гадаю, ми ще побачимося, вельми вдячний за товариство, було дуже приємно, веселих свят!..* (Ю. Андрухович).

ПО-БАШКИ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-башки́рському.** *Наводимо рецепт приготування страви по-башкирськи* (з газ.); *У книжці .. — огляд того, що зроблено в Башкортостані для башкирознавства за десять літ. Приступне це, звичайно, лиш для тих, хто знає по-башкирськи* (А. Кримський).

ПО-БАШКИ́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у башкирів, за звичаєм башкирів. *Бешбармак по-башкирському.*

2. Башкирською мовою. *Довге привітання по-башкирському виголосив друг Тичини поет Сайфі Кудаш* (з мемуарної літ.).

ПО́БГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побга́ти.** *Комірчик на шиї та рукавички були побгані, нечисті* (І. Нечуй-Левицький); *У нас коники посідлані стояли, у нас жупани побгані лежали* (Сл. Б. Грінченка); *На дивані лежала побгана картата ковдра* (М. Кідрук).

ПОБГА́ТИ, а́ю, а́єш, *що.* Док. до **бга́ти** 1–4. *Вода линить сріблистим білим одлиском од неба, неначе чиясь рука кинула на луки й побгала біло-срібну стрічку* (І. Нечуй-Левицький); *Не міг льодовик побгати товщу, яка повинна була утворитися тільки після його зникнення* (з наук. літ.); *Прихвачусь* [швидко візьмуся] *мерщій до тіста, пироги побгаю* (Сл. Б. Грінченка); *Настигли сестри, куми та зовиці; Залюбки книші побгали, стульні й паляниці* (М. Макаровський).

ПОБГА́ТИСЯ, а́ється. Док. до **бга́тися** 1, 2. *Погано ти одежу поскладала, бач, як усе побгалося* (Сл. Б. Грінченка); *Піджак висить на стільці в їдальні. Він акуратно розвішений на стільці, щоб не пом'явся, не побгався* (П. Загребельний); *Глянеш з високої гори на той ліс, і здається, ніби на гори впала оксамитова зелена тканка, гарно побгалась складками* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБЕ́ВКАТИ, аю, аєш, *док.* Бевкати деякий час. — *Та протри свої баньки. Як дзвін ще трохи помовчить, то я тобі так побевкаю* (В. Чемерис); *Сільським хлопчакам завжди кортіло побевкати у дзвони місцевої церкви* (з газ.).

ПОБЕЗСИ́ЛІТИ, іє, іємо, ієте, *док.* Обезсиліти (про всіх або багатьох). *Переслідувачі позахекувалися, побезсиліли і відстали* (із журн.).

ПОБЕЗЧЕ́СТИТИ, е́щу, е́стиш, *док., кого, що.* 1. Те саме, що **збезче́стити.** *І обличчя Своє відверну Я від них, і вони побезчестять Мій скарб* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. Збезчестити всіх чи багатьох. *В олонецьких варіантах* [билин] *з скаргами приходять кияни, вони скаржаться на Чурилиних людей і просять князя дати на них "праведний суд" .. Чурилині люди наїхали на сам Київ, "їздячи дуріють; .. красних дівок до сорому привели, молодих молодиць побезчестили"* (М. Грушевський).

ПОБЕЗЧЕ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побезче́стити.** *По всіх місцях вашого перебування міста будуть поруйновані, а пагірки попустошені, щоб ваші жертівники були поруйновані та побезчещені, і щоб були розтрощені й перестали існувати ваші божки* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОБЕ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Бекати якийсь час. *Сьогодні нас розбудили вівці, які, мабуть, з помсти за вчорашню "гостинність" вирішили голосно побекати саме біля наших наметів* (із журн.).

ПО-БЕЛЬГІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бельгі́йському.** *Ми впевнені, що картопля фрі з соусом по-бельгійськи стане такою ж відомою і улюбленою стравою в нашій країні* (з мови реклами).

ПО-БЕЛЬГІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як у бельгійців, за звичаєм бельгійців. *У буфеті Ви зможете скуштувати славнозвісне бельгійське пиво, а також послухати відому бельгійську поп-співачку. Відпочиньте по-бельгійському!* (з мови реклами).

ПОБЕЛЬКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОБЕЛЬКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., розм.* Белькотати якийсь час. [П е т р а ш:] *Тут нова оказія... Парламентер від Петлюри.., може, хай трохи побелькоче з тобою?* (Ю. Мокрієв); *Підійшли товстуни і до нас, щось побелькотіли і пішли. Нас посадили у машину і повезли у Румшпринген. Тут розміщався табір в'язнів* (з мемуарної літ.).

ПОБЕЛЬКОТІ́ТИ *див.* **побелькота́ти.**

ПО-БЕНГА́ЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бенга́льському.** *Я розповім тобі все, нас тільки два, за дверима в цю пору вартує німець, який розуміє по-польськи так само, як я по-бенгальськи, а втім, про мене майже все знають* (Р. Іваничук).

ПО-БЕНГА́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у бенгальців, за звичаєм бенгальців. *Тріска по-бенгальському готується так. Рибу почистити, випатрати, промити і обсушити. Злегка натерти шматки риби карі, розігріти в сколотинах, поставити в тепле місце...* (із журн.).

2. Бенгальською мовою. *Остап голосно кашлянув. — Знаєте, — сказав він, — перекладати більше не треба. Я став якось розуміти по-бенгальському* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПОБЕНКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **бенкетува́ти.** *Хрестини, іменини, похорони ніколи не справляються без бенкету: зійдуться чужі люди, треба діло зробити, треба й побенкетувати* (Панас Мирний); *Микола поклав мені на плече пудові кулаки: — Нині ми побенкетуємо* (Р. Андріяшик); *— Але, пане, — закричав провідця, — нам трапилося таке раз на віку! Ми теж хочемо побенкетувати в палаці, хочемо посидіти в золочених кріслах і поспати на панських ліжках. Чи відмовиш нам у цьому праві?* (Валерій Шевчук).

2. Бенкетувати якийсь час. *Тиждень-другий побенкетують* [пани], *нажируються вволю та й як вітром здмухне їх* (А. Головко); *Три дні побенкетувавши в Синопі, — Олександр на цей раз дозволив таку розкіш, — козацька армада рушила в напрямку до Кафи* (С. Тельнюк).

ПОБЕНТЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побенте́жити.** *Усіх твоїх пастирів буря розкидає, а коханці твої підуть до полону, справді, тоді посоромлена та побентежена будеш за все своє зло!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОБЕНТЕ́ЖИТИ, жу, жиш, *кого, що.* 1. Док. до **бенте́жити** 1. *Найближчі дні принесли у тиху, спокійну Вижню новину, яка, наче ціпок, устромлений у муравлище, побентежила й заворушила всіх* (Юліан Опільський).

2. Док. до **бенте́жити** 2. *Господь загримів у небесах, і Всевишній Свій голос подав, град і жар огняний! Він послав Свої стріли, та їх* [ворогів] *розпорошив, і стрілив Він блискавками, та їх побентежив* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОБЕНТЕ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся. Док. до **бенте́житися.** *Усі ж побентежилися та дивувалися, та й казали один до одного: Хіба ж не галілеяни всі ці, що говорять?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Якщо ви не панікуєте з приводу вірусу, то радимо побентежитися через можливі штрафи* (з газ.).

ПОБЕРЕГТИ́, режу́, реже́ш; *мин. ч.* поберіг, регла́, ло́; *док., кого, що.* 1. Не допустити даремного витрачання чого-небудь; приберегти. [Б у г р о в:] *Киньте* [стріляти], *поручику, побережіть набої* (І. Микитенко); *— Хай ваші люди побережуть стріли, вони можуть знадобитися пізніше* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Поставитися дбайливо до кого-, чого-небудь, запобігаючи чомусь. *Марію я просто жалів, як молоде, наївне дівча. Волів поберегти її від Івана* (А. Хорунжий); *— Дорога до Місійського Олімпа неблизька, вас можуть підстерегти й злочинці, тож побережи мого сина від розбійної руки* (І. Білик); *Майор радив Мюльреді поберегти коня, як тільки мине небезпеку нападу бандитів. Краще опізнитись на пів дня, але прибути напевно* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Не розтратити марно (сили, здоров'я і т. ін.). *Девід спробував раз, потім ще й ще, але не зміг зрушити рибину ні на дюйм. — Облиш. Побережи силу, — порадив Роджер* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

(1) Поберегти́ себе́ — те саме, що **поберегти́ся** 1. [Б и ч о к:] *Гріх тобі так за одною дитиною піклуватися.., а про других забувати, а у тебе ще їх трійко, треба поберегти себе задля того дріб'язку* (М. Кропивницький); *— Дитино, журись, але й не вбивайся так — побережи себе й для діток своїх, щоб вони здоровішими були* (М. Стельмах); *— Побережи себе і знай: я завжди пам'ятатиму про тебе* (Г. Колісник); *Батько, хвалячи його, після одного з боїв сказав: — А ти побережи себе! Надто вже гарцюєш, ніби зумисне голову хочеш підставити. Ще молодий! Не будь такий гарячий, бо то дурість, а не хоробрість!* (Ю. Покальчук).

ПОБЕРЕГТИ́СЯ, режу́ся, реже́шся; *мин. ч.* поберігся, регла́ся, ло́ся; *док.* 1. Подбати про своє здоров'я, стати обачним, уважним до себе. *— Така молода, при здоров'ї, чого ж вона* [Ганна] *померла? .. — Вона не поберeглася: на п'ятий день після того, як знайшла дитину, коноплі з холодної води пішла брати* (Л. Яновська); *Класний керівник, старенька вже Марія Федорівна, щиро мені співчуваючи, просила переказати, щоб мама поберeглася й не поспішала на роботу* (А. Дімаров); *На столику під фікусом стояла тарілка манної каші, білий хліб і яйця на тарілці. У нього хворий шлунок. Якщо не поберегтись, може бути виразка* (В. Дрозд).

2. *кого, чого, зі спол.* щ о б *і без дод.* Виявити пильність, обережність; остерегтися. *— Ти б, Павлюче, трохи поберігся. Ти ж знаєш їх* (Д. Бузько); *Прощаючись, Гаврило Логойда й Сірко попередили вуйка Гната, щоб він поберігся цієї ночі і знав, що говорити, коли б наскочила разія* [облава] (С. Скляренко); *Шовкун знову підійшов до Брянського: — Товаришу гвардії старший лейтенант... Побережіться... Прошу вас, побережіться, — ледве міг розібрати Брянський. — Бо мені погане виділося...* (О. Гончар); *Мадам Кіргоф напророчила молодому Олександру Пушкіну: ти будеш кумиром свого народу, щасливцем .. Але на 37-му році свого життя побережися "білої людини, білого коня або білої голови. Від високого білявця тебе чекає смерть"* (В. Чемерис); // *наказ. сп.* побережи́сь! Уживається як застереження. *— Гей, хто там! — почувся голос позаду приятелів, — побережись! — Муляр і Вова розступилися. Мимо їх прошуміли сани* (С. Васильченко); *Він важко біг з клумаками по ескалатору і раз у раз діловито скрикував: "Побережись! Побережись!" — наче хурман, що їде через базар своєю колимагою* (В. Нестайко); *Ми низкою отак ішли по краю, І вчитель часто говорив мені "Побережись, тебе остерігаю"* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОБЕРЕЖА́НИН, а, *ч., рідко.* Житель побережжя. *Промовила* [цісарева] *до побережан і виявила їм свою волю. Вона сказала їм, що міркувала, як би їм допомогти* (І. Франко); *— Стережіться, побережани, в морі козаки!* (П. Панч); *Побережани звикли до плавання. Для них змайструвати пліт — невелика мудрість* (Д. Міщенко).

ПОБЕРЕЖА́НКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **побережа́нин.**

ПОБЕРЕ́ЖЕЦЬ, жця, *ч., рідко.* Те саме, що **побережа́нин.** *Бодай турки та й татари Того не діждали, Щоби наші побережці З хлібом виходжали!* (з думи).

ПОБЕРЕ́ЖЖЯ, я, *с.* Те саме, що **узбере́жжя.** *Піна б'ється в побережжя... Вітерець із моря віє...* (А. Кримський); *Пейзажі змінювалися по долинах, сопках і узгір'ях легендарного Примор'я, один від другого глухіший і таємничіший. Немає нічого в світі, схожого на це побережжя* (О. Довженко); *Коли в Берліні світає, то в Піттсбургу* [Піттсбурзі], *а отже, й на всьому східному побережжі Сполучених Штатів, весною тільки починає сутеніти* (М. Дашкієв); *За тридцять шість годин мандрівники сподівалися добратися до побережжя Атлантичного океану* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОБЕРЕ́ЖИНА, и, *ж., діал.* Побережжя. *Я відбивав з морських побережин корали винної барви* (М. Дочинець).

ПОБЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **побере́жжя;** узбережний. *Б'є море, сяє побережною смугою* (О. Гончар); // Розміщений біля берега, на березі. *З темного моря білявая хвилечка До побережного каменя горнеться* (Леся Українка); *На українській землі, як то ми вже знаємо, здавна йшла торговля* [торгівля] *з чорноморськими побережними містами і з каспійськими та туркестанськими сторонами* (М. Грушевський); *Спереду видно було піняві буруни, побережні скелі і рівну, без єдиного пагорка поверхню землі* (В. Владко).

ПОБЕРЕ́ЖНИК, а, *ч.* Невеликий перелітний птах родини баранцевих. *Побережники пристосовані до суворого арктичного й субарктичного клімату, тож гніздяться переважно на півночі* (з навч. літ.).

ПОБЕРЕЖНИ́К, á, *ч., заст.* Лісовий сторож, лісник (у 1 знач.). *Там далі .. лежав .. "сусідський" ліс. Чужий, невеликий і лиш рідко побережниками звідуваний* (О. Кобилянська); *Це люди Луки Лукавого, гаєві* [гайові] *й побережники, що якраз тоді прийшли до нього по прикази на лови* (Б. Лепкий); *Численні стада худоби на полонинах, гриби і ягоди в лісі, риба у воді — все було не твоє, не людське, а панське, якого день і ніч пильнували озброєні поліцаї, побережники* (П. Козланюк).

ПО-БЕРЕЗНЕ́ВОМУ, *присл.* Як у березні. *Світало по-березневому рано* (З. Тулуб); *Забула* [Ольга] *зонтик, а на вулиці лило зовсім не по-березневому* (А. Кокотюха).

ПОБЕСІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *розм.* Бесідувати якийсь час. *Не менш бажав би я .. побесідувати про спільні й дорогі нам справи* (М. Коцюбинський); *Побесідував батько і з Левком Івановичем, відчувши, що бригадир користується тут загальною повагою колективу* (О. Гончар); *— Про твоє повернення до Константинополя побесідуємо опісля, як завершиться наша розмова з імператором* (Д. Міщенко).

2. *заст.* Бути на бесіді (у 3 знач.), бенкетувати якийсь час. *— Гості мої ви любовненькії* [любі], *Сядьте в мене, побесідуйте* (П. Чубинський).

ПОБЕШКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Бешкетувати якийсь час. *Гутман плентається позаду, похмурий, як ніч. Він добре сьогодні побешкетував у пивній, ледве вдалося його втихомирити* (П. Колесник); *Як і кожна дитина, котрій хочеться побешкетувати тому, що бешкетувати не можна, він завжди ненароком що-небудь перекидав* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); * Образно. *Осінь лише продудніла дощем, побешкетувала, розігнала птахів і вирішила, що на перший раз досить* (Г. Пагутяк).

ПОБИ́ВАНИЙ, а, е, *заст., розм.* Дієпр. пас. до **побива́ти.** *Усім вам відомо, що й ті народи У многих битвах вашими батьками Були побивані* (І. Франко); *Ой, із города, із Трапезунда, виступала галера, Трьома цвітами процвітана, мальована. Ой, первим цвітом процвітана — Злато-синіми киндяками* [злато-синьою тканиною] *побивана* (з думи); // **поби́вано,** *безос. пред. Рибалки, які мешкали на острові здавна, ставилися до святих отців досить ворожо, іноків побивано камінням, як тільки вони десь появлялися* (П. Загребельний).

ПОБИ́ВАНКА, и, *ж., діал.* Поразка. *Козаки після побиванок під Кумейками на Говтві і Стариці позаходили в Московщину* (Сл. Б. Грінченка).

ПОБИВА́ННЯ[1], я, *с., розм.* Дія за знач. **побива́ти.** *Звичайно виводжено* [у різдвяних драмах] *Адама і Єву, гріх у раю, обіцянку Месії, уродження Ісуса й прихід пастухів перед Різдвом, трьох царів, Ірода і побивання дітей вифлеємських перед святом трьох царів, муки Христові в Страсний тиждень* (І. Франко); *Повстання проти магів почалося в 7-й день місяця багаядіша, тобто 29 вересня. Надалі перси щороку відзначали цей день, назвавши його Святом побивання магів* (І. Білик); *Користуючись переполохом уряду, "Московские ведомости" встигли зробити своє страшне діло, зробити початок побивання всякої національности сміливо й раптовно, водячи рукою й пером царським* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБИВА́ННЯ[2], я, *с.* 1. Дія за знач. **побива́тися**[2] 2. *За дверима почулося глухе ридання, якесь побивання, немов над померлим* (Ю. Збанацький); *Я .. втратив найдорожчого мені Аннея Серена; я .. його оплакував так невгамовно .. Нині я .. розумію найважливішу причину того побивання: я ніколи не думав про те, що він може вмерти раніше від мене* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Особлива турбота, клопіт про кого-, що-небудь. *— А унучечка ваша дуже слаба? — Невелика там слабість, та велике побивання* (Марко Вовчок); *В хаті брудно, неохайно, безладно. І це все? І тридцять років за верстатом, за дротиками лампочок, і одрізана рука, і щоденне побивання за писклятами — все те от за це?* (В. Винниченко); *— Давно пора зглянутися на народ і на його побивання коло своєї долі... Дай Боже...* (Т. Осьмачка); *Один тільки раз він* [Василь] *відгукнувся на її* [Лідине] *побивання. І все ж не так, як чекала вона* (Ю. Мушкетик).

ПОБИВА́ТИ, áю, áєш, *недок.* 1. *кого, розм.* Завдавати ударів кому-небудь; бити (у 2 знач.). [Н а с т я:] *Все знаю, небого моя, все знаю. Як тебе брати побивали, за наймичку мали* (І. Франко); *Раз, а то й двічі на рік Бадовський побивав Марціновську за те, що не давала йому грошей на пиятику* (П. Козланюк); *До бранців жорстокість немалу виказував* [пан Іван], *не раз власноруч побиваючи киями слуг якого сусіди-безщасника, над чиїм маєтком грабунок учиняв* (О. Забужко); // *перен.* Доводити неправильність (якихсь чуток, чиїх-небудь тверджень, переконань і т. ін.). *Я знаходжу для свого противника найсильніші аргументи, я обдаровую його найгострішою словесною зброєю, .. побиваю його вщент такими досконалими, яскравими влучаннями, що все тремтить в захопленні навколо* (О. Довженко); // *перен.* Завдавати страждань кому-небудь. *А її, мов грім, побивали ті його слова, однімали в неї мову, рухи...* (Б. Грінченко); *— Здається, я лиш один у вас, мамо, — додав я поважно, знаючи, що тим словом я побиваю її неабияк* (О. Кобилянська).

2. *кого, розм.* Позбавляти життя, убивати всіх або багатьох. *Там* [по дорозі на Київ] *ні птиця не пролітала, ні звір не пробігав, ніякий богатир не проходив — Соловей-розбійник* [розбійник] *усіх побивав* (з казки); *Саме тоді якраз, як українці знову просунулись близько до Чорного моря і стали побивати татар та турків, на самій Україні знялася бійка поміж православними та католиками* (М. Драгоманов); *Святополк, що під час смерти батька був у Вишгороді, почав побивати своїх братів, посилаючи на них убійників* (М. Грушевський); *Спис бойовий у руки взяла* [Афіна] *з наконечником мідним, Гострий, міцний і важкий, що ним побивала героїв Шеренги* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Полюючи, забивати дичину. *Серед туману соколом грає* [Ігор], *Сірих гусей, білих лебідок на поживу собі побиває* (Панас Мирний); // *що.* Нищити, пошкоджувати рослини, посіви і т. ін. (про град, мороз тощо). *І град стане зілля ваші В нивах побивати* (Сл. Б. Грінченка); *Знаєм, яка тут буває холодна весна, Як побиває первоцвіт морозом вона* (П. Куліш).

3. *що, розм.* Ушкоджувати яку-небудь частину тіла ударами, поштовхами і т. ін.; забивати. *На біле каміння, на сире коріння свої ніжки козацькі-молодецькі побиває* (Сл. Б. Грінченка); *Молодики вправлялися на майданах .. Найцікавіше було дивитися, як вони.., забуваючи, що це вправи, запалювалися і не раз побивали себе до крові* (Б. Лепкий); // *кого.* Завдавати поразки супротивникові; перемагати кого-небудь. *Король шведський усіх побиває, то поб'є він і царя московського, зімне його царство, а нас віддасть назад полякам* (Г. Хоткевич); — *Хто не знає Івана Підкову, могутнього лицаря, що не раз і не два побивав татар і турків зі своїми козаками?* (В. Малик); // *кого.* Перевершувати в чому-небудь; перемагати в труді, змаганні, грі. *Науки шкільної я не любив, тож звичайно інші побивали мене пильністю і акуратністю* (І. Франко); — *А ви знаєте* [як грати в більярд]? — *Аякже! В Магнітогорську на заводі мене ніхто не побивав* (А. Хижняк); * Образно. *Ласка, з котрою кожна жінка виходить на спірку з своїм іноді й геть-то крутим чоловіком, котрою завжди побиває його, та сама ласка — як став помічати Грицько — зробилася нещирою, холодною...* (Панас Мирний).

4. *що, рідко.* Виводити з гри, забирати фігуру або карту противника; бити (у 15 знач.). — *Ось тепер ви знов були думками деінде, — завважив я, коли вона, побиваючи вежою* [вежею, або турою] *мого хлопця* [офіцера], *виставила короля на небезпеку* (О. Кобилянська); — *Грибок набок, боровик іде! — говорив хтось другий, побиваючи короля асом* (Б. Лепкий); *Марек усі їхні козирі весь час побивав найвищим козирем, так що його партнери один за одним програвали* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

5. *що, діал.* Оббивати (у 4 знач.). *Як же здивувався Леон, коли, приїхавши до Борислава, побачив, що при новій будові робітників нема, крім кількох, що докінчували побивати дах* (І. Франко); *На .. будинку вже повзав бляхар. Побивав дах* (Л. Мартович); * Образно. *Місячне сяйво сиплеться, як на муку розмелені жемчуги, діаманти, опали, жемчужить дерева безлисті, срібною бляхою побиває ворота, омріює думки* (Б. Лепкий).

◊ **Грець побива́й / побі́й** *див.* **грець²; Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є)** *див.* **ду́мка; (1) Побива́ти камі́нням** *кого* — засуджувати кого-небудь. *Коли приходить у світ митець, що промовляє тільки для людей із певним нахилом смаку та мислення, то чи треба за це побивати його камінням?* (М. Рильський); **(2) Побива́ти / побі́ти реко́рд** — установлювати новий рекорд. *Механік, заряджаючи літачок пальним, влив у нього стільки бензину, ніби льотчик збирався побивати рекорд на довгочасність перебування в повітрі* (М. Трублаїні); *Спокою не надовго вистачає, Явтух Каленикович знову мчить, побиваючи свої попередні рекорди* (Ю. Яновський); *Сьогодні я побив усі свої рекорди: за неповну годину мені вдалося намотати цілих двадцять п'ять кілометрів!* (Л. Кононович); *Бельгія запевняє, що побила рекорд з найдовшої у світі ковбаси-кров'янки .. Ковбаса завдовжки в чотири кілометри є вдвічі довшою, ніж попередня рекордсменка, виготовлена у Франції* (С. Пиркало); **Сльоза́ сльозу́ побива́є** *див.* **сльоза́.**

ПОБИВА́ТИСЯ¹, а́ється, *недок.* Пас. до **побива́ти.** *До XX ст. у мусульманських країнах побиття ніг палками було традиційним покаранням: босі ступні засудженого прикріплювалися до фалаки, а потім побивалися палками* (з навч. літ.); *Дах побивається мідними бляхами.*

ПОБИВА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок.* 1. Судомно здригатися, кидатися, метатися. *Кругла камбала побивалась, ніби на піску підскакували срібні здорові тарілки* (І. Нечуй-Левицький); *Плачуть невільниці, завтрашні каторжанки, побиваються в горі матері, од яких силоміць одривають найрідніше, найдорожче — їхніх помічниць, їхню надію і втіху* (Є. Доломан); *Марія присіла під осикою, держачи в закляклих руках дитину, яка розпеленалася, побиваючись, наче риба* (Б. Харчук); // Битися об щось, хитатися. *А човен побивається об здвиги повсталих хвиль, твердих, немов стовпці* (Л. Костенко); * Образно. *Понура, ненаситна туга володіє мною, і дух мій утомлений, хоч не сотворив нічого. Він лише мучився і побивався об якийсь мур, котрим мій світ обведений* (О. Кобилянська).

2. *за ким — чим і без дод.* Дуже тужити, нудьгувати, жалкувати за ким-, чим-небудь. *Довго Іван-царенко побивався за жінкою, довго плакав гірко, розпитувався, що йому робити?* (з казки); *За домовиною Марина плаче та побивається йдучи, мов рідну матір хова* (І. Нечуй-Левицький); *Я журюся, побиваюся сама та й без потіхи* (Уляна Кравченко); *Бачене й чуте мною лише кілька секунд тому є нічим іншим, як хворобливим маренням збудженого мозку .. Я побивався за тим казковим світом, який, здавалося, втратив назавжди* (М. Дашкієв); // Переживати через кого-, що-небудь. *Ще трохи та й прийшлося б* [попаді] .. *вспокоювати Краньцовську, щоби так дуже не побивалася над Славковим нещастям* (Л. Мартович); — *Олено, змилуйся над твоєю нещасною матір'ю, набери розуму, — побивалась радникова* (О. Кобилянська); — *Ти не побивайся дуже, вона, може, ще й видужає* (П. Панч); *Осідав сніг. Його випало багато. Я подумки побивався, що важко буде добиратися до міста* (Р. Андріяшик); // *над ким — чим.* Плакати, приказувати, припадаючи до тіла покійника. *Витягли його рибарі .. з Черемшу* [Черемошу] *та й дали старій знати, щоби йшла ховати .. Не прийшла стара мати: як учула — .. впала на порозі без душі. Лиш сестричка Одокійка побивалася над братчиком* (Ю. Федькович); *Вона, здавалося, втратила мову й тільки потрясала простягненими костлявими* [кістлявими] *руками й пасмами сивого волосся, побиваючись над загиблими* (І. Багряний); *Гірко побивалась над тілом чоловіка нещасна дружина* (І. Цюпа).

3. Старатися, докладати зусиль, домагаючись чого-небудь або переборюючи якісь труднощі. — *Чого вже я не робив, як не побивався, скільки й кошту стратив, а все-таки нічого не вдіяв* (О. Стороженко); *Збув ти, сердешний, останню свитину Та побивався на тую хатину* (Я. Щоголів); [Ф е н о г е н:] *Я купував, продавав і мав добрі куртажі, варт було побиватись* (І. Карпенко-Карий); *Маріоара бачила, як побивається Петру, щоб заробити для сім'ї на хліб, чим могла допомагала* (М. Чабанівський); // Дуже турбуватися, дбати про кого-, що-небудь, виявляти особливу увагу до когось, чогось. — *На моїх очах той ліс виріс, на моїх очах і батько твій зостарівся, то я бачив, як він біля того дерева побивався...* (Л. Яновська); *Татіан .. продовжував: — Панування Адріанового наступника, казав пророк, буде несприятливим для розквіту мистецтва й філософії. Сабіна задоволено мотнула головою, бо обіцяне мало знищити саме те, за чим найдужче побивався Адріан* (Н. Королева); *Йому було приємно, що вона так заклопотано побивається коло нього* (В. Кучер); — *Якби Байда був лише зайдою, а не тим, ким він є, .. то хіба б він отак побивався про наші справи* (Д. Бедзик); — *Що ж, парубче, сяку-таку роботу я тобі дам, коли вже так учитель побивається за тобою* (М. Стельмах); *Галя більш розбитна й вродливіша, їй би і взяти на себе цей клопіт. А вона — ні, хто звабив на подорож, тому й побиватись* (М. Циба); — *Якщо .. я побиватимусь світовими проблемами, то невже мене треба мати за переконаного інтернаціоналіста?* (Р. Андріяшик); // Жити, важко працюючи, терплячи нестатки в чому-небудь. — *Бідували та побивались* [ми] *з матір'ю до останнього часу, — сказала Любка. — Якби не така важка робота, то, може, мати й тепер були б живі* (І. Нечуй-Левицький); *Палажченко змовчав. Що йому казати? Хіба знає його старий друг Бачура, як вони побиваються тут без води?* (М. Чабанівський).

ПОБИВА́Ч, á, *ч., діал.* Знаряддя для набивання обручів; набивач (у 2 знач.). *Побивач — чотиригранний шматок грабового дерева, що ставиться одним берегом на обручі й побивається обухом, щоб обруч зайшов на місце, де хоче бондар* (із журн.).

ПОБИВА́ЧКА, и, *ж., діал.* Те саме, що **побива́ч.**

ПОБИ́ВКА, и, *ж., заст.* Короткочасне перебування в рідних, удома і т. ін. під час відпустки (звичайно про військовослужбовців російської та радянської армій). *Після лікування в шпиталі й коротенької побивки солдати повернулися на службу* (з газ.).

○ **(1) На поби́вку,** *у знач. присл.* — у короткочасну відпустку. *Се співав молодий москаль, що прийшов "на побивку" в своє село, але в тім селі, окрім землі та старої хатини, нікого рідного у нього не було* (Леся Українка); — *Приїжджав Федот Вихорів на побивку, то самі ж чули, як говорив: "У нас сила. Кордон на замку"* (Григорій Тютюнник); — *Ви думаєте тут поживати чи в гості на побивку приїхали?* (Р. Андріяшик).

ПОБИРА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **побира́ти.** *Вчилась* [Маня] *.. на вчительку музики, доїжджаючи від часу до часу в столицю до побирання лекцій тут в одного з найвизначніших учителів музики* (О. Кобилянська); *Марія-Тереза обмежила трохи право побирання дров із камеральних (давніше коронних) лісів, та не могла знести його* (І. Франко).

ПОБИРА́ТИ, áю, áєш, *недок., що, діал.* Брати (у 1, 3, 5–7 знач.). — *Крізь наші руки йде і білий хлібець, а як не соромно тим, що називають нас псами, той хлібець із наших рук побирати та їсти* (О. Кобилянська); *Побирати лісовий матеріал із королівських лісів можуть свобідно багаті й бідні* (І. Франко); *Після неминучої тоді науки у дяка, дальшу освіту побирав Карпенко-Карий у повітовій школі в невеличкому місті Бобринці* (С. Єфремов); *Думала, що тоді не мав би* [чоловік] *за що впиватися, бо всі доходи зі свого ґрунту вона сама побирає* (Л. Мартович); *Я рішив, що не маю більш морального права побирати гроші за лекції, котрих я не даю* (Г. Хоткевич); *Той, .. хто перепробував усі способи збагачення і ось-ось мав побирати свою частку з відкупів, був вихоплений з самого потоку таких успішних для нього справ* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); * Образно. *Крихітки від світу побираємо в простягнену долоню, але так турботами зародило рясно: бо хто нам хреста понесе в останню дорогу, коли більше не зможем топтати рясту* (І. Калинець).

◊ **(1) Побира́ти на сміх** — насміхатися, кепкувати з кого-, чого-небудь. *Всі дивувалися єго* [його] *силі і боялися .. Робітники не побирали на сміх і не робили збитків* (В. Стефаник).

ПОБИРА́ТИСЯ, áється, *недок., діал.* Пас. до **побира́ти.** *Має бути утворений окремий для сього краю* [Галичини] *фонд .. з оплат від бувших підданих із додатків до податків, що мають побиратися від усіх, хто платить податки, з додатку державного на індемнізацію* [відшкодування] (І. Франко).

ПО́БИТ, у, *ч., розм.* 1. Умови життя; побут. *Діти на селі — поміч. Аби зіп'ялось на ноги — зараз у поле: хай змалку привикає до свого побиту! У такому побиті бажали Іван з Мотрею своїх діток зростити-вигодувати* (Панас Мирний); *Аби розвіяти дівочі чари, Григорій вирішив поговорити з нею, переконатися, що це звичайна жінка, і, головне, дізнатись дещо про їхній побит та про минуле батькове* (Василь Шевчук).

2. Спосіб, характер чого-небудь; порядок, установлений чи заведений десь. *Думка .. малювала йому інший побит життя* (Панас Мирний); *Носять* [літні люди] *у собі світ попередній, незримою ниткою-пуповиною в'яжуть його з новим побитом. Кожен з тих першоходаків — жива книга, правда, з розумом, не засміченим книжністю* (М. Дочинець); // *у знач. присл., у сполуч. з означ.,* **по́битом.** Як, яким способом, засобом здійснюється що-небудь. *Хитрить лукавая Ютурна, Яким би побитом її Турна Спасти од смертного ножа* (І. Котляревський); *Хто бачив її* [Масю] *на Різдво та на Великдень, якби подививсь тепер, то жодним побитом не пізнав би* (А. Свидницький); *З Йоською Джон познайомився .. оригінальним побитом: він підійшов до нього, смикнув за бороду і сказав: — У, тварина* (М. Рильський); *Якимсь побитом дістав я книжечку Нечуя-Левицького і прямо-таки проковтнув чудові оті оповідання* (А. Дімаров); *Згодом читач дізнається, яким побитом здибались на узбережжі Анголи португалець, що плив з Нової Зеландії, та американець, що йому в справах работоргівлі часто доводилось об'їздити цю частину Західної Африки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Те саме, що **перебува́ння.** *"З жалем признати мушу, — писав далі купець, — що його дволітній побит в моїм закладі не приніс для нього майже ніякої користі"* (І. Франко); *Я, попахкуючи цибушком, оповідав неквапно про розбійників, які на мене напали, про свій побит серед волохів і татар* (Валерій Шевчук); *Не таким я бачив свій побит в гірській обителі: замість залічити рани душевні ще більше їх роз'ятрив* (Г. Пагутяк).

◊ **(1) З яко́го по́биту** — чому? З якої причини? [Г а н н а:] *Та що з тобою сталося, Трохиме? З якого це побиту ти зволікаєшся і людей багатих відсуваєш від своєї дочки?* (М. Кропивницький); *Самоти я не боюся. Навпаки, це — мій рятунок. Та враження якраз таке, ніби я попав до в'язниці. З якого побиту? І сам не знаю* (О. Шугай); *З якого побиту "хтось" так уперто стирчить біля замкнених дверей, ще й у холодному, неопалюваному коридорі?* (О. Авраменко); **(2) Ні́яким по́битом:** а) ніяк. *Вже Василь ніяким побитом і не відчепиться від неї* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А вернутись без горілки ніяким побитом не можна...* (М. Коцюбинський); *— Ану ступай сюди, шибенику! І вже по тому "ступай" я розумію, що кари не запобігти ніяким побитом...* (Григір Тютюнник); *— Добродійко, здається мені, що і я вас знаю, от тільки ніяким побитом не надумаюсь, де й коли я вас бачив* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); б) не можна, зовсім неможливо. *Кинулась ранком Пріська вийти з хати — ніяким побитом дверей відчинити!* (Панас Мирний); **(3) Яки́м по́битом** — як потрапив (хто-небудь) сюди, опинився тут? — *Здорові були, свате! — Здорові будьте й ви! Яким це побитом? — здивувався Хома* (М. Коцюбинський); *— Даниле Максимовичу, як ти?.. Яким побитом? Данило стрепенувся і, виборсуючись зі сну, злякано підвівся* (М. Стельмах); *Гаряча хвиля сорому хлюпнула Вікторові в обличчя й ніби збудила з солодкого сну. І справді, чого він тут, яким побитом?* (Н. Околітенко).

ПОБИ́ТИ, б'ю, б'єш, *док.* 1. *з прийм.* в (у), о б, п о. Бити (у 1 знач.) якийсь час. *Покінчивши з усім* [їстівним], *Важкий обома руками витер масні губи, а потім об скатертину руки, побив злегенька себе по животі й переможно зауважив: — От тепер наївся* (Олесь Досвітній); *Дядько .. випер Йоньку з хати, не заплативши за роботу. Йонька вийшов за хутір, побив об вербу і закинув ножиці. На цьому і скінчилося його кравцювання* (Григорій Тютюнник); *Данило скептично гмикав, але лишався стояти з братом. Прострелили повітря недопалками, побили долонями по кишенях — чи нічого зайвого, рушили вперед* (С. Жадан).

2. *кого.* Док. до **би́ти** 2. *Чи гавкає Рябко, чи мовчки ніччю спить, Все випада-таки Рябка притьмом побить* (П. Гулак-Артемовський); *Я .. впізнав голос отамана рибальської ватаги, якого ми побили за Полю* (Ю. Яновський); *Він* [перекладач] *закричав, що якщо зараз не буде встановлено порядок, то пан комендант накаже своїм солдатам всіх гумовими палицями побити* (Григорій Тютюнник); *Миля здогадувався про мої хитрощі, якийсь час терпів, іноді й довгенько, а потім починав хмурніти, дратуватися й одного разу побив мене* (Ю. Мушкетик); // *кого, що, перен.* Піддати гострій критиці, викрити кого-, що-небудь. [Д р е м л ю г а:] *Я всю область тягну на своїх плечах, а ваш попередник, Іван Іванович, все промови виголошував. А що вийшло? Мене побили, а він у Москві на курсах* (О. Корнійчук).

3. *кого.* Позбавити життя, убити всіх або багатьох. *І зо зла палицю хапає* [Мірошник]... *Шпурнув — та й всіх курей побив* (Л. Глібов); *Розгніваний султан готовив великий похід, але козаки заступили дорогу, погромили татар, що йшли до турків в поміч; самого хана постріляли й богато* [багато] *татар побили* (М. Грушевський); // *безос. Горобців, ластівок і ящірок побило дощовим вітром, і вони лежали, прикриті листям, яке, ослабле, довго ще зривалося з гілок* (М. Малиновська); // *що.* Знищити, пошкодити рослини, посіви і т. ін. (про град, мороз і т. ін.). *Посадив я винний сад, Побили сад морози* (І. Франко); *Грицькові справді не таланило. Все було йому якось лихо: то в його* [нього] *коняку вкрадено, то віл здох, то град ниву побив* (Б. Грінченко); *Висохлі маслини — Побив мороз...* (М. Рильський); // *безос. Градом хліб побило* (А. Головко); // *кого, перен.* Довести до відчаю, пригнітити. *За останні місяці Фока Семенович змушений був скоротити обходи в своїй ділянці, бо зимою побило його лихо* (В. Барка); [С а х н о Ч е р н я к *(мов не почувши):*] *А далі ж як той піший-пішаниця?* [Т о м и л е н к о:] *Та як, ішов. Як сказано у думі: "І побило його в полі три недолі. Одно — безвіддя, Друге — безхліб'я, Третє — бездоріжжя"* (Л. Костенко).

4. *що.* Док. до **би́ти** 7. — *Одчини, бо вікна поб'ю! — репетував Кайдаш і лупив у двері ногою* (І. Нечуй-Левицький); *Нас із мамою вигнали* [тато] *з хати, побили весь посуд, всі горшки* (Григорій Тютюнник); *Гасає* [мавпеня], *стрибає, як потерча, все, що попадеться під руку, шпурляє. Фікуси поламало, миски побило, фіранки подерло* (О. Гончар); *З боку бухти Чжапу .. раптом щось почало випирати, простягаючись з південного сходу на зюйд-зюйд-вест. В цьому просторі повиривало багацько дерев, побило черепицю на дахах будинків* (Ю. Іздрик).

5. *що.* Пошкодити ударами, поштовхами і т. ін. *І я пішов. Об скелі груди порвав, побив...* (В. Сосюра); *На нозі у нього був розірваний черевик, і він до крові побив об брук пальці* (С. Чорнобривець); *Чумаченко ставав нещадним, коли виявляв, що якась рота зазнала марних втрат людьми .. — Шофер машину поб'є, та й то його судять. А це ж люди. Люди, розумієш?* (О. Гончар); *Картини позривані, меблі порозбивані, в одній кімнаті шість фортеп'янів* [фортеп'яно] *стоїть, всі без ніг — гранатомети побили* (О. Лисяк); // *безос. — Оце батько дадуть! Порвало ж чобіт... А про те й не дбав* [Ян], *що ногу геть до кістки побило* (І. Білик); // Стоптати, зносити (взуття). *Аж черевики побив, спотикаючись на пеньки* (С. Васильченко); [Ж у р а в е л ь:] *Наш Панько за дорогу геть-чисто побив підметки* (І. Микитенко); *Раз ми сидимо босі. Побили на муштрі чоботи* (В. Сосюра); *Хмари йшли низько, ніби захищаючи цих вимучених, стерзаних, зацькованих, обшарпаних і вже деяких босих людей (деякі побили свої черевики й чоботи, а в деяких вони лишилися в мулуватих потічках та в торфовищах)* (І. Багряний); // Проїсти тканину, одяг і т. ін. (про міль). *Прибіг додому .. Штани — посічені, немов міль побила. "Значить, сіллю стрельнув, чортів крамар!.." — догадався я* (Є. Кравченко); *Соломон вручив їм легке літнє вбрання, яке тільки де-не-де побила міль* (Ю. Винничук); // Укрити заглибинами шкіру обличчя (про віспу). *Обличчя, яке побила віспа, у народі називають рябим* (із журн.).

6. *кого, що.* Завдати поразки супротивникові; перемогти. *Шотландці! Згадуєте час, Як кров лив з вами Уаллас, Як Брюс водив до бою вас? Знов кличу разом всіх іти: Або побить, або лягти!* (П. Грабовський); *Переміг нас Батий поодинці, хоч і билися всі мужньо! Побив, погромив, розсіяв по світу, як римляни — іудеїв* (В. Малик); // Перевершити в чому-небудь; перемогти в труді, змаганні, грі. — *Пан Олесь тебе поб'є, — обізвалася нараз Маня до брата, коли ми врешті станули наново коло столика з шахівницею .. — Його позиція ліпша, як твоя* (О. Кобилянська); — *Ви граєте дуже добре. Ну, десять очок у сотні? — Ви надто високої думки про мене. — П'ятнадцять. — Це було б чудово, але ви однаково поб'єте мене* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

7. *що.* Док. до **би́ти** 15. *Навмисне програв* [партнер] *ставку, але водночас перебив всі розрахунки бородачеві. Після цього бородач звичайно побив кілька раз карти* (М. Йогансен); *Я недбало жбурнув валета .. Чорт побив його королем* (Ю. Мушкетик).

8. *що, діал.* Прикрасити. *Вистроїв тростяний палац, маковим цвітом побив* (П. Чубинський).

9. *що, діал.* Оббити. *Побити дах залізом.*

(1) Поби́ти до синців *кого* — дуже побити кого-небудь. *Діда Омелька, що кинувся на захист невістки, побили до синців* (З. Тулуб); **Прокльо́ни поби́ли** *див.* **проклін.**

◊ **Бий (бери́, тряси́) / поби́й тебе́ (його́, її** *і т. ін.)* **тря́сця** *див.* **би́ти; Бий / поби́й тебе́ (його́, її** *і т. ін.)* **лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка** *і т. ін.) див.* **би́ти; Бий / поби́й тебе́ (його́, її** *і т. ін.)* **си́ла Бо́жа** *див.* **би́ти; Бода́й вас зли́дні поби́ли (посі́ли)** *див.* **зли́дні; Грім би тебе́ (його́, її** *і т. ін.)* **вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний)** *див.* **грім; Побива́ти / поби́ти реко́рд** *див.* **побива́ти; (2) Поби́й мене́ [святи́й] хрест (грім, Бо́же** *і т. ін.)* — уживається для вираження запевнення в правдивості, істинності чого-небудь. *— Та нехай мене святий хрест поб'є, коли я що вкрав* (І. Нечуй-Левицький); *Що за славний рік новий! Отже, грім мене побий, Він сподобався мені, Я складу йому пісні* (В. Самійленко); *— Та я вас і пальцем не торкну, побила б мене свята земля, коли брешу* (М. Коцюбинський); *— Хай мене грім поб'є, коли брешу...* (І. Муратов); *— Побий мене хрест, ото в'юни так пахнуть* (М. Стельмах); *— Домашня печеня! Варенички! Пиріжки з лівером! .. — Пиріжки свіжі? — Та побий мене Бог! Зранку ліпила* (Люко Дашвар); **Поби́ла б мене́ свята́ земля́** *див.* **земля́; Поби́ла лиха́ [та нещасли́ва] годи́на** *див.* **годи́на**[1]**; (3) Поби́ти до ноги́** — знищити всіх. *Поляки несподівано напали на козацький табор* [табір] *і порізали, побили сих козаків до ноги* (М. Грушевський); *Дуже люті у нас вороги, Як зустрінуть — поб'ють до ноги* (П. Воронько); **(4) Поби́ти (зім'я́ти, розтопта́ти** *і т. ін.)* **в я́єчню** *кого* — сильно побити кого-небудь. *Но хто лиш в город показався, того в яєчню і поб'ють* (І. Котляревський); **(5) Поби́ти покло́ни** — низько, до землі вклонитися. *Молоді стали, побили поклони, поцілували образ* (І. Нечуй-Левицький); *Ох уже ця загадкова душа, яка, бачте, й не накинеться на іншу, не менш загадкову душу, поки не помолиться та не поб'є поклони в святому храмі* (Є. Гуцало); **Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика** *і т. ін.)* **[з лемі́шкою]** *див.* **розбива́ти; Уби́й (поби́й) мене́ Бог** *див.* **убива́ти**[1]**; Уби́й (поби́й) мене́ [святи́й] хрест** *див.* **хрест; Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́** *і т. ін.) див.* **грім; [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі** *див.* **грім; Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в** *і т. ін.) див.* **грім.**

ПОБИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поби́ти** 2–9. *Дуже побитий за якусь дрібницю мачухою, втік* [Гордійко] *із хати* (Є. Кротевич); *Майже все товариство полягло по окопах побите й покалічене, а вороги затопили Січ своїм військом* (А. Кащенко); *В такий тихий місячний вечір, думала вона, либонь, душі вимерлих і побитих добрих людей .. прилітають до своїх хат, як голуби до гнізд* (Б. Харчук); *Мужик від побитого градом жита вертає безумний* (В. Стефаник); [М е н е н і й:] *Гаразд, але, якщо й мене не схоче Він вислухати, що тоді? Вернусь Як друг зневажений, побитий горем, Неласкою* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра); *Тихо стояв побитий гарматами вітряк* (Ю. Яновський); *Хати .. стоять такі зажурені-зажурені та дощем-негодою побиті...* (Г. Косинка); *А на ній* [дівчинці] *сірячина драненька... А ноги, як у ґавенятка — чорні, побиті стернею...* (А. Головко); *Тьотя безпорадно тримала на руках свою залежану, побиту міллю корсетку* (О. Гончар); *Це вже був справжній козак з обличчям, хоч і побитим віспою, але таким же мужнім, як і в батька* (П. Панч); *Три рази йшли на штурм жовніри і кожного разу відходили побиті* (Я. Качура); *Гість* [сів] *за столиком, де лежали ще не побиті карти підкидного дурачка* (Іван Ле); *Побитий ґонтом дах уже прогризли небесні щури* (Г. Хоткевич); // **поби́то,** *безос. пред. Хату спалено, а старого Демида нещадно побито* (О. Довженко); *Надто багато козаків побито та покалічено в першій сутичці* (Ю. Мушкетик); *Студень дує округ його* [нього], *— Бо йому минуло літо; Чим воно розкошувало: Цвіт і корінь — все побито!* (Я. Щоголів); *Стіл перекинуто, побито посуд, на підлозі папери, розкиданий одяг* (Ю. Бедзик).

2. *у знач. прикм.* Який побився (у 4, 5 знач.). *Почали валитися трухляві й нетрухляві стіни, більше було трухлявих, і перетворювались у купи лому-мотлоху, в яких змішалися .. вікна, розбите скло, телеантени, миски, побитий і цілий посуд, виделки, ложки* (Валерій Шевчук); *Він був одягнений у поношений селянський одяг з грубої тканини, потріпаний солом'яний капелюх і побиті старі черевики, які ледве трималися у нього на ногах* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я одягнув Кочин синій костюм, натягнув побиті берці й застрибнув до машини* (С. Жадан).

3. *у знач. прикм., перен.* Який зазнав горя, страждання, образи (про серце, душу). *Світе мій! Моя ти зоренько святая! Моя ти сило молодая! Світи на мене, і огрій, І оживи моє побите Убоге серце, неукрите, Голоднеє* (Т. Шевченко); *Утома і тривога — ті чуття, котрих давно, давно не зазнавав він, — тепер, мов давні, дорогії гості, заглянули в його побиту душу* (І. Франко); *Чую, як тихо тріпоче й радіє Серце побите моє* (Б. Грінченко).

◊ **Ка́рта (ста́вка) би́та / поби́та** *див.* **ка́рта; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **поби́тий (пола́маний):** а) знесилений фізично або морально; змучений (у 2 знач.), розбитий (у 5 знач.). *Він від хвороби був такий, як поламаний* (О. Кобилянська); *"Повернеться твій Оксен із служби та візьме собі в подруги курсистку стрижену, а тебе покине. Навіщо ти йому здалася, неграмотна й темна?" Пригнічена такими думками, ходила Олена, як побита, не обзивалася ні до кого й словом* (Григорій Тютюнник); *Зараз ото галасує, витанцьовує на гусениці, а настане вечір, причвалає наш Кузьма до вагончика, як побитий* (О. Гончар); *Спалося й не спалося мені .. Встав я вранці як побитий* (П. Запаренко); б) який утратив фізичну силу через хворобу, утому і т. ін. (про тіло, його частини). *Машинально ступаючи.., він вийшов у сіни, постояв трохи, спустивши безсило руки, як побиті, й автоматично став шукати свою одіж та одягатись* (В. Винниченко); *Все тіло ниє, наче поламане* (І. Багмут); *Страшенно боліла голова, і тіло було як побите* (Н. Околітенко); **Як поби́тий (поби́та) соба́ка <Як поби́тий пес>** *див.* **соба́ка.**

ПОБИ́ТИСЯ, б'ю́ся, б'є́шся, *док.* 1. Док. до **би́тися** 2. *Раз Микола полаявся і трохи не побився з отаманом* (І. Нечуй-Левицький); *Коли після гетьманського перевороту приїхали додому на кілька днів Петро й Симон, вони мало не побились між собою* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ти май на увазі: я тодішньої бійки аж ніяк не хочу згадувати! Ну побилися .. Хіба це може псувати взаємини між нами?* (В. Владко); *— Дивіться, молодиці, щоб бува не побились за межу, — жартував Семен Новак* (І. Цюпа); // Позмагатися, помірятися з ким-небудь силою. *Кричить* [Еней]: *— Чи ви осатаніли! Адже ми розмир утвердили! Ми з Турном поб'ємось одні* (І. Котляревський); *"Не за срібло й злото в бій хочу вступити .. Але тобі знана, але тобі мила Дівчина моя Гермоліна. За неї поб'ємось! Чи моєї смерті, Чи твоєї се буде причина"* (І. Франко); *— Чого ти зажурився, моряче? Невже в чині понизили? Набуянив? Чи, може, в Марселі з моряками за французьких дівчат побився?* (О. Гончар); *Він промовив: "Друзі мої! .. В сварці страшній завелись між собою наш Ір і чужинець! Ще й навкулачки поб'ються, — нацькуймо одне їх на одне"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Битися (у 3 знач.) якийсь час. — *Ну, прощавай же, серденько Оксано! Десь на степах з татарвою поб'юся, А до тебе таки, мила, вернуся!* (Я. Щоголів); — *В штрафну роту!* — *сказав Орлюк таким тоном, ніби просився до Москви на Сільськогосподарську виставку. — Хоч три дні поб'юсь!* (О. Довженко); *Шугала козацька пісня .. про славного Хмельницького, що над Жовтим Бродом з ляхами побився і до схід сонця, як ще не світало, вражою кров'ю умився!* (Р. Іваничук).

3. *перен.* Битися (у 4 знач.) якийсь час. *На всі сторони кидається* [Хведір], *то шевцем би він зробився, то столяром би став. Накупе* [накупить] *струменту, поб'ється тиждень-другий та й кине* (Панас Мирний); // Намагатися подолати, перебороти щось, не піддаватися чому-небудь якийсь час. *Вилізай, поки мога ще, з твані, Поки волос не влитий сріблом... В інваліди ти трапив зарані, Не побившись і разу зі злом* (П. Грабовський); *Я не сплю — мені й не диво: я ж не вітер — чоловік, Помитарствую, поб'юся та й засну колись навік* (В. Симоненко).

4. Док. до **би́тися** 5. *Стіна .. гепнулася, на самі невеличкі шматочки побилася, аж пил угору знявся* (Панас Мирний); *Тарілки впали з стола додолу та й побились на дріб'язки* (І. Нечуй-Левицький); *Посуд побився, хліб викотивсь на брук* (О. Довженко); *Дуже сподобався Костикові аеропорт. Він такий величезний .. І весь із скла. І ніхто не боїться, що скло може побитися* (М. Слабошпицький); *Пляшки побилися вщент, і все, що в них було, потекло струмком попід стіною* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

5. Зазнати пошкоджень від ударів, поштовхів і т. ін. — *Ну, хіба ж можна буть такою роззявою? Наталю, гляди, ще крашанки побились!* (М. Івченко); *Бачу, як восени копає* [мати] *картоплю, буряки, як носить усе те в погріб, висипає обережно, щоб не побилось, щоб не погнило* (Є. Гуцало); // Упавши або вдарившись об що-небудь, забитися. *Віктор проводжав Платона Августовича до самого дому. Щоб він не натрапив на ковзанку на пішоході, не впав на сніг, не побився* (Олекса Ізарський); — *Вас же відносить на рифи. Ви там поб'єтеся. Будь ласка, перейдіть на безпечне місце. Он там — пляж для початківців* (І. Карпа); // Стоптатися, зноситися (про одяг, взуття). *Ой, заграйте, музики, Піддайте охоти, Як поб'ються черевики, Надіну чоботи* (з народної пісні); *Ти тільки мандрівник. Ти стратив дім і рід. Сандалії твої побились об каміння. Навіщо ж смуток цей?* (М. Рильський); *Старий одяг його — киптар, довга сорочка, черес, постоли, — все це порвалося, побилося, потерлося від життя на скелях* (С. Скляренко); // Зіпсуватися, стати несправним від ударів, поштовхів і т. ін. — *Я піду собі пужално виріжу. Старе геть-чисто побилося* (В. Підмогильний); — *Ще мені старий Панько і капицю справляв, бо геть-чисто побилася* (Григорій Тютюнник); — *Яка тобі тепер з неї користь, машина ж уся побилася* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

6. Битися (у 1 знач.) якийсь час. *І снилось їй, що милий десь іде — Козацьке військо таж сюди веде. Побились дзвони — Там корогви мають... І прокидалася* (І. Багряний); *Побившись об стіни півтора дня, Вишата відтяг воїв на сотню сажень* [сажнів] *і наказав обкласти Генабум за всіма правилами облоги* (І. Білик); *Нехай поб'ється чорний голуб У вікна храмам і хатам* (П. Гірник).

7. *розм.* Те саме, що **розділи́тися** 1. *Тоді Дрогодза, певне, зрозумів, що він тут зайвий, і швидко, ніби ще чимсь заклопотаний, подався в сусідню кімнату, де, побившись на гурти, вели свої цікаві розмови студенти* (М. Івченко); *Перебільшує* [Щоголів], *розповідаючи Дерев'янкіну, як київське громадянство побилося на партії його прихильників і ворогів* (М. Зеров); *Державний народний театр 1918 року, як і сама тодішня держава, не довго жив... Побились на колективи, і тягар одного з цих колективів ніс на своїх плечах Б. В. Романицький аж до 1922 року* (Остап Вишня).

◊ **Би́тися / поби́тися об (у, на) закла́д** *див.* **би́тися.**

ПОБИТТЯ́, *я́, с.* Дія за знач. **поби́ти** 2–7. *Наприкінці травня до мене повернувся втрачений від побиття слух* (М. Андрусяк); *Люди .. тинялися в філософському, фаталістичному настрої: "Як призначено Богом, то вб'є. А як не призначено, то не вб'є..." В дійсності ж виходило, що нібито їх усіх було призначено геть на побиття, мовби так Бог волів, аби вони вже не тинялися по цій землі* (І. Багряний); *Якщо ж заява стосується не цього факту з побиттям вікон, то якого?* (О. Шугай); — *Присягаю.., що, будучи в нинішньому поході з кошовим отаманом Сірком та іншими старшинами, полковниками та осавулами походними при побитті ворога і де трапиться, здобичі військової не приховаю* (Ю. Мушкетик).

ПОБІГА́ЙКА, и, *ж., розм.* Жін. до **побіга́йко.** *"Мабуть, уже кудись майнула, побігайка", — подумала генеральша та й вийшла довідатись. Уляни в дівочій не було* (Панас Мирний).

ПОБІГА́ЙКО, а, *ч., розм.* Той, хто не може всидіти на місці; непосида. — *Не чоловік ти, а побігайко!* (І. Франко).

ПОБІГА́ЙЧИК, а, *ч., звичайно у сполуч.* з а й ч и к - п о б і г а й ч и к, *розм.* Уживається на позначення зайця (перев. як епітет). — *Мамо, — перебиває Павлик материну казку, — а Зайчик-Побігайчик боїться Кози?* (С. Черкасенко); *Очерети вигиналися лисячими спинами, і були такі місця, де вони попримерзали до льоду, утворивши затишні печерки. Може, там коли ночував зайчик-побігайчик, а може, й лисиця* (Григорій Тютюнник); *У долині, На стежині, Під дубком, Стрівся Зайчик-Побігайчик З їжачком* (М. Стельмах); * У порівн. *Вибігло сонце зайчиком, Зайчиком-побігайчиком, Через двори, майданчики — Стриб, стриб! — на вікно* (І. Нехода).

ПОБІГА́НКИ, нок, *мн., розм.* Те саме, що **побіге́ньки.** *Побила мене лиха година та нещаслива з тими побіганками!* (Панас Мирний).

◊ **Бу́ти (служи́ти) на побіге́ньках (на побіга́нках)** *див.* **бу́ти.**

ПОБІ́ГАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Бігати (у 1 знач.) якийсь час. *Ніколи Ані пограється* [Іван] *з дітьми, Ані побігає* (Т. Шевченко); *А Трохим стояв з прутиком у руці і, не міняючи своєї усмішки, все так же мовчки дивився на пса, що, побігавши, забився під лавку і почав голосно скавучати* (В. Винниченко); *Інші хлопці й дівчата приходять до школи раніше, щоб побігати перед уроками* (П. Автомонов); *Минулий раз вона ж метушилася з концертом, то вже на сей раз нехай би ще інші побігали* (Леся Українка); *Плед, чайник і кавомолку вона взяла свої, за люлькою та тютюном довелося побігати містом* (І. Роздобудько); — *Хто ж це з ваших дідів забаг за спідницями на старості побігати? — чмихнула вона* (В. Чемерис).

2. *розм.* Док. до **бі́гати** 6. *Стаття якраз попалась спеціальна: "Случная кампания"* ["Злучна кампанія"]. *Хоч воно вже тоді й час такий був, що корови всі побігали, та то нічого — 1921 року траплялося, що влітку про ярову сівбу писалося...* (Остап Вишня); *Молоденька корівка Мунька виросла, побігала і отелилася* (М. Матіос).

ПОБІ́ГАЧ, а, *ч., розм.* Той, хто на побігеньках у кого-небудь. *Розпухла рука боліла майже три тижні, і цей час він був тільки за побігача* (Олесь Досвітній); *Побігач метра Готро .. розклеював повідомлення* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера).

ПОБІГА́ЧКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **побіга́йка.** *Кузина принцеси Люксембурзької .. замовила найкращому художникові-натуралістові свій портрет. Око маляра зараз же знайшло те, чого шукало повсюди. І на полотні, замість великої пані, виявилася дівчина-побігачка* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

2. Те саме, що **поно́с** 1. *В нас в Стеблеві вже ходила епідемія кривавої побігачки* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБІГА́ШКИ, шок, *мн., розм., рідко.* Те саме, що **побіге́ньки.** *Тут йому треба було .. побігти на торг купити за шага голок, коли хазяйка зломила голку — і багацько побігашок .. треба йому було спожити* (Марко Вовчок).

ПОБІГЕ́НЬКИ, ньок, *мн., розм.* Виконання дрібних доручень, пов'язане з посиланням куди-небудь, біганиною. *Розумів* [Молокан], *що Батуллі тільки робить вигляд байдужості й не помічає його, звичайного собі газетяра, власкора для побігеньок* (Іван Ле); *— Батьки, мабуть, воюють, матері — в побігеньках, щоб хоч щось роздобути про чорну годину* (Є. Доломан).

○ **(1) На побіге́ньках:** а) *(у знач. присл.)* у підпорядкуванні в кого-небудь, у готовності виконати будь-яке його бажання. *Ось ти, чоловіче, .. будеш моряком на вантажних суднах, навчання буде, потім опинишся в одній із лабораторій на побігеньках у таких, як он той, що його у візочку тепер катають* (О. Гончар); *— За цією штучкою ще перед війною полювала одна іноземна розвідка .. А тепер .. досить з мене поневірятись у них на побігеньках! Тепер уже я диктуватиму свої умови!* (Л. Письменна); *Десь там, у глибині душі, заворушилося інше почуття: до якого часу він повинен ходити на побігеньках у Святослава? Йому вже тридцять чотири літа — зрілий муж, князь* (В. Малик); б) *(у знач. прикм.)* який виконує дрібні доручення, бігаючи, ходячи кудись. *Він, Шевченко, в своїм плащі (чи балахоні!) та картузі з простої біло-сірої парусини здавався, мабуть, учнем на побігеньках* (Василь Шевчук); *Багатющі родовища нафти могли б зробити народ вашої країни щасливим і вільним. Але ці багатства не належать вам. Ви тільки прислужники на побігеньках у великого й жорстокого хазяїна* (Ю. Бедзик); *Самойлович у душі теж був не проти цього: щоб бути гетьманом не на побігеньках у московитів, а незалежної держави, як то й годиться бути главі уряду* (В. Чемерис); *Зуміла* [Емма Андієвська] *вибудувати оригінальний світ (хай для багатьох незвично-кутастий, незатишний, незрозумілий), де поезія — господинею, а не служницею на побігеньках у сановитих можновладців чи політиків* (А. Мойсієнко).

◊ **Бу́ти (служи́ти) на побіге́ньках (на побіга́нках)** *див.* **бу́ти; Хлопчи́сько на побіге́ньках** *див.* **хлопчи́сько.**

ПОБІ́ГТИ, іжу́, іжи́ш, *док.* 1. Почати бігти в якому-небудь напрямку. *Сахно й Чипаріу виплигнули з машини й побігли навпростець .. до кущів* (Ю. Смолич); *Джмелик свиснув, ударив канчуком коня по крупу, кінь плигнув убік і побіг униз* (Григорій Тютюнник); *Качки скубли його, кури клювали, а дівчина, яка годувала птахів, штовхала його ногою. Нарешті, каченя не витримало, побігло і перелетіло через паркан* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *розм.* Швидко, спішно піти, сходити куди-небудь з якоюсь метою. *— Я трохи полежу, а ти побіжи на місто та купи хліба...* (М. Коцюбинський); *Василь Маркович побіг за комісаром до сусіднього класу* (О. Довженко); *Пегас разом із офіцерами побіг обдивитись свіжі шанці* (Б. Антоненко-Давидович); *Він тепер господар на острові, хто знає, що це за люди. Теж, певне, війною закинуті сюди, на безлюдний острів. А може, вороги? — Треба було б побігти і розбудити хлопців, — міркував уголос* (Іван Ле); // Почати тікати, відступати. *Но як Арунт убив Камиллу, Тогді Латинців жах напав, Утратили і дух і силу, Побігли, хто куди попав* (І. Котляревський); *Він стояв там на той випадок, щоб до ноги вирубати чубенківців, коли ті побіжать під натиском замаскованої піхоти* (Ю. Яновський); *Голову тримає високо, немов йому ось зараз мають причепити бойового ордена на очах у всієї армії, що не витримала натиску ворога й побігла, і лише він, рядовий Вітковський, вистояв і переміг* (Григір Тютюнник); * Образно. *Він .. спать не зміг, сон геть побіг* (П. Дорошко).

2. *перен.* Почати швидко рухатися (їхати, котитися і т. ін.) в якому-небудь напрямку. *Човен наче побіг по воді прудко та швидко* (І. Нечуй-Левицький); *Засварився дрючком Ларивон. Замахав. Тіні по стінах побігли* (М. Куліш); *Того ж дня Хорст став до верстата. І коли заспівала, побігла з-під різця стружка, він зрозумів, що саме тут його справжня вітчизна* (В. Собко); *Побігли сани далі й далі в неспокійний, зав'южений степ* (О. Гончар); // Почати швидко нестися в повітрі (про хмари, дим і т. ін.). *Чути — зарипіли ворота в маєток — ковтнули юрбу і знов зарипіли. А по вулиці пил побіг сполоханий і ген за селом шмигнув. У бур'яни* (А. Головко); *Місяць зійшов пізно, .. хмари раптом просвітлилися, задимились, ожили і побігли на захід* (М. Стельмах); *Він посмоктав люльку, випустив із кутика вуст білий дим — і маленькі пухнасті коники побігли в небо* (І. Андрусяк); // Почати швидко проходити, миттіти перед очима під час руху, їзди. *Коли за вікном знову побігли поля, Вутанька обернулася до сусідки: — А ви ж від кого їдете* [делегаткою]? *— Я від робітниць кременчуцької махоркової фабрики* (О. Гончар); *Мчить поїзд. Швидкий рух захоплює все навколо. Знялися з місця білі хати з вишневими садками, побігли назад телеграфні стовпи* (С. Журахович); // Простягтися в далечінь довгою смугою, довгим рядом. *Зеленою левадою побігла стежечка аж до ставка* (М. Коцюбинський); *І бачив* [Давид] *— пішли* [дівчата] *дорогою, що по ній стовпи телефонні вдалину побігли* (А. Головко); *Хаєцький шукав своїх десь ліворуч, там, де, вигинаючись в лугових низов'ях, побігла за обрій дамба* (О. Гончар); *На горбку поля зовсім протряхли, і за колесами побігли неглибокі рівні колії, підрізаючи сліди втиснутих копит* (М. Стельмах); // З'явившись, почати швидко розходитися, поширюватися в якому-небудь напрямку. *— Як ви на це дивитесь, пане сотнику? — побігли до самого підборіддя складки від вигнутого рота підполковника* (М. Стельмах); *Піроги загойдались під ними* [індіанцями]. *По ріці в усі боки побігли широкі тремтливі кола* (Ю. Бедзик); *Я .. лише чиркнув сірником, і вогонь побіг довкруж нас* (Ю. Винничук); * Образно. *Молодиці спочатку комизилися, а тоді випили по чарці, й балачка побігла, як вогонь по сухому хмизу* (Ю. Мушкетик).

3. Швидко змінити напрям руху, перебігти з одного предмета на інший (про очі, погляд). *Зеленим яром.., котрим вони ішли купатися, побіг миттю його погляд* (Панас Мирний); *Очі* [художника] *побігли по вазах і засохлих квітах у них* (В. Гжицький); *Я теж, як Іванько, роззирнулася на всі боки, погляд побіг по вербах і вільхах, аж зарябіло в очах* (В. Шкляр); *Я поклав газету перед собою зручніше, і вона зашелестіла. Очі побігли по рядках* (О. Шугай).

4. *перен.* Потекти, политися. *— А де мої брати тепер? Де брати? Чи живенькі? — Та сльози й побігли по її щасливому личеньку* (Марко Вовчок); *В вічі глянув березень ясний, Усміхнувся не для всіх помітно, — І потік, побіг струмок брудний* (М. Рильський); *Сполоснувши обличчя, стріпую головою, щоб менше води побігло за комір* (Є. Доломан); *Кров живіше побігла по жилах, я сторожко й уважно роздивлявся навкруги* (Валерій Шевчук).

5. *перен., розм.* Зашумувавши під час кипіння, почати виливатися через вінця посуду. *— Чайник на плитці, я трохи прикрутила газ — не википить і не побіжить* (Л. Первомайський).

6. *за кого і без дод., розм.* Узяти шлюб (про жінку); вийти заміж. — *Дума, як багач, то так усяк і побіжить за нього...* (Панас Мирний).

Іти́ (їхати, бі́гти *і т. ін.)* **/ піти́ (поїхати, побі́гти** *і т. ін.)* **з поклóном (на поклі́н)** *див.* **іти́; Ходи́ти (ї́здити, ки́датися** *і т. ін.)* **/ піти́ (побі́гти, ки́нутися** *і т. ін.)* **по сусі́дах** *див.* **ходи́ти.**

◊ **[Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть** *і т. ін.)* **/ побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́** *і т. ін.)* **по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, пóза спи́ною** *і т. ін.)* **<По пле́ча́х полі́зла мурашня́>** *див.* **мура́шки; (1) Побі́гти очи́ма (пóглядом)** — швидко оглянути кого-, що-небудь. — *Чомусь-то він мені філістером приходить .. — А я? — Ви? — і побігла* [Зірка] *по нім очима від ніг до голови. — Хочете знати, який ви?* (Б. Лепкий); *Василина побігла очима схилом, до Бистрої* (І. Чендей); — *Що, що? — не йме віри дама. Щоб Віруня виходила заміж за такого старого корча! І побігла поглядом по Віруньчиному змарнілому обличчі* (Ю. Бедзик); *Я підійшов до крайньої шафи, побіг поглядом по корінцях книжок* (Ю. Мушкетик); *Одлежавши боки, Глоба підсів до віконця. Побіжиш поглядом — і услід ізнов радість, що ти в сухій людській оселі* (Г. Колісник); **Як [дурнóму] з гори́ бі́гти / побі́гти (збі́гти)** *див.* **бі́гти.**

ПОБІГУ́ЩИЙ, а, е, *діал.* 1. Моторний, прудкий, рухливий. *Отче, світило, господи, боже Аншаре, Володарю поміж богами! .. Ти воєводо могутній, якого нутро Жаден з богів не прогляне! Ти побігущий, прудкий, кого коліна не знають утоми!* (І. Франко).

2. Який постійно бігає туди-сюди перев. у справах, виконуючи незначні доручення. *Побігущий помічник; // у знач. ім.* **побігу́щий,** щого, *ч.;* **побігу́ща,** щої, *ж.* Той (та), хто виконує незначні доручення, бігаючи, ходячи кудись; побігач. — *Ти зовсім хочеш бути подібний до побігущого з магазину; приніс, показав, не вподобалось — і він іде собі геть* (В. Винниченко).

ПОБІ́ДА, и, *ж., заст.* Перемога. *Спогадайте князя Костянтина, Що пам'ять по собі святу зоставив, Що побивав татар і московитина, Міцну границю від Москви поставив І тридцять три бої побідами прославив* (П. Куліш); — *Любий сину! Рідний Край вічно чекатиме тебе. Повертайся з побідою!* (О. Бердник); *Зосі не сподобалася така швидка побіда над хлопцем* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-БІДА́РСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-біда́рському.** *Жити по-бідарськи.*

ПО-БІДА́РСЬКОМУ, *присл., розм.* Як у бідарів, як властиво бідарям. *Думати по-бідарському.*

ПО-БІДА́ЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-біда́цькому.** *Існувати по-бідацьки.*

ПО-БІДА́ЦЬКОМУ, *присл., розм.* Як у бідаків, як властиво бідакам. *Чинити по-бідацькому.*

ПОБІДА́Ш, á, *ч., діал.* Бідолаха. *Я .. не змагаюсь (з жінкою), а як той побідаш, що сіяв ячмінь, а жінка йому: "гречка!" — згожуюся й я: нехай буде гречка* (Сл. Б. Грінченка).

ПОБІДЕ́ННИЙ, а, е. 1. *рідко.* Те саме, що **бідола́шний.** *Стара сиділа непорушно, схиливши побіденну голову, і рясні сльози зрошали її старечий вид* (М. Коцюбинський); *// у знач. ім.* **побіде́нний,** ного, *ч.;* **побіде́нна,** ної, *ж.* Нещасна, безталанна людина; бідолаха. — *Мене прокляла мати, прокляв і батько з того світу — я Каїн! .. А тобі мене жаль як побіденного, нещасливого... Спасибі тобі, козаче* (О. Стороженко).

2. *заст.* Якого перемогли; переможений. — *Згинь, пропади, жорстокосердий! — небесний посланець сказав. — Долі ти тріумфував, та час суда тепер настав .. І з болем Демон побіденний прокляв безумство марних мрій і знов лишивсь непримиренний, навіки сам у всій вселенній* [всьому всесвіті] *і без любові, й без надій!* (М. Драй-Хмара); *Пішов Ігор за Дунай і вдруге вернувся побіденним, покликав-бо Петро Симеонович на спомогу грецького царя* (І. Білик).

ПОБІДЕ́ННИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **бідола́ха.** *Малий побіденник;* * Образно. *Вареники-побіденники в окропі кипіли, велику муку терпіли* (Номис).

ПОБІДИ́Т, у, *ч.* Металокерамічний сплав надзвичайної міцності. *Камінна земля. Треба довго довбати джаґаном* [киркою] *з побідиту Не могили — рови під фундамент новітнього світу* (Д. Павличко); *Побідит використовують для виготовлення різальних поверхонь інструментів, призначених для руйнування твердої породи* (з навч. літ.).

ПОБІДИ́ТИ *див.* **побіжда́ти.**

ПОБІДИ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **побіди́т.** *Побідитове виробництво; //* Зробл. з побідиту. *Побідитові різці обточують на карборундовому колі. Карборунд витримує надтвердий сплав* (О. Донченко); *Якщо побідитове свердло під час роботи почало нагріватися, це перша ознака того, що його потрібно наточити* (з наук.-техн. літ.).

ПОБІ́ДКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Бідкатися якийсь час. *Побідкалась старенька, стала жалувати дітей* (С. Васильченко); — *Вчора у мене помер тесля, — побідкався Гарбуз. — Гарний був майстер* (П. Кочура); *Старшини спочатку вели мову про справи господарські: про недавній ярмарок, на якому цигани вкрали аж дванадцятеро коней, про сінокіс, побідкалися на сушу* (Ю. Мушкетик); *Зійдуться вечором на посиденьки свої, опачинецькі, за старим життям пожуряться, новим побідкаються* (А. Михайленко).

ПОБІ́ДНИЙ[1], а, е, *заст.* 1. Стос. до побіди; переможний. *Побідні війська шведські, усилені козаками, мали справді повернути колесо історії російської зовсім в небажаний бік* (Г. Хоткевич); *Ой вставай же, сило рідная, Непоборна, непочатая, На війні, в боях побідная, Хлібом, правдою багатая!* (Микола Чернявський); *Заприсягаєм: в час побідний — хай смерть — а ворога поборем!* (В. Стус); *Побідний одлунав салют, — Давно його ми ждали* (С. Воскрекасенко); // Який виражає торжество з приводу перемоги. *Над ставком клекотів побідний крик сотні баритонових голосів* (М. Хвильовий); *Зала заревіла від оплесків, вигуків та сміху. Шийка з піднесеним високо кулаком побідною ходою ступав за лаштунки* (Б. Антоненко-Давидович); *На столоченому сніжному полі лежали трупи, в повітрі гримів побідний гамір військ Острозького* (Іван Ле); // Який закінчується перемогою; який приносить перемогу. *Сьогодні він був щасливий; він не тямився, радіючи наперед з побідної маївки* (Леся Українка); [Р о м а н:] *Ми, вірні сини козацькі, будемо Бога молити, щоб рачив дати ясновельможності Вашій поспіх благополучний, брань побідну, здоровіє і славну державу* (Л. Старицька-Черняхівська); *Уставай, народе мій, На побідний, правий бій!* (М. Шпак); — *Он Микита Козуб надіслав матері листа, пише, що війна буде до побідного кінця* (Л. Юхвід); // Який є втіленням, символом перемоги, символізує перемогу. *Із волею вертайтесь, мужні люди! Побідна зірка най квітчає груди!* (П. Воронько); *Колони йдуть і йдуть. І несуть не побідні прапори — несуть свою пісню* (О. Шугай); // Який здобув перемогу. *Маємо звістки, що при нагоді несподіваних побід горожани виходили назустріч побідним князям* (І. Франко).

2. *перен.* Який виражає почуття власної переваги. — *Загримлять гармати, стогоном застогне земля. Ви* [емір та раджа] *зарегочетесь побідним реготом, а ваш регіт виллється людськими сльозами* (І. Нечуй-Левицький); *То чий, то чий летить загін, Подібний до важкої хмари?.. Чому спинилися татари Й замовк побідний їхній сміх? Невже злякав Мазепа їх?* (В. Сосюра).

ПОБІ́ДНИЙ², а, е, *рідко.* Те саме, що **бідола́шний.** *Бачив я, .. як ту вродницю* [вродливицю] *побідну Лихо заїдало* (Я. Щоголів).

ПОБІ́ДНИК, а, *ч., заст.* Переможець. *Тоді-то зрозумів я перший раз, Що не Баярд, борець непоборимий, Не Дон Жуан, усіх жіночих серць* [сердець] *побідник, Героєм наших днів, а продуцент, робітник* (І. Франко); *Радо привітали побідників по містах та селах люди, а попи під празникове голосіння дзвонів виходили козакам назустріч з корогвами* (А. Кащенко); *Коснятин .. вирушив у посольство до шведського конунга Олафа просити руки його доньки для князя Новгородського, сина Великого князя Київського, скоро, може, й побідника над власним батьком, Ярослава* (П. Загребельний); * У порівн. *Катруся його любить. На спогад того він випрямився і ступав, як побідник, що увесь світ завоював* (А. Чайковський).

ПОБІ́ДНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **побідник.** *Їй здалося, що вона зісталася побідницею над Антосею* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБІДНІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **бідні́ти;** збідніти (у 1 знач.). *Відколи надійшли до нас ті поляки — Побідніла вся наша країна. Напливають до нас зі всіх світа сторін, Кождий гроші від нас видуряє* [видурює] (І. Франко).

ПОБІДНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **бідні́шати.** *Доки багатий побіднішає, бідний і ноги витягне* (приказка); — *Раніш люди були дурніші, то й риба була дурна. А тепер люди побіднішали, порозумнішали, то й риба стала, хоч і дрібна, ну — розумна та хитра — страх* (О. Довженко).

ПОБІ́ДНО, *заст.* Присл. до **побі́дний¹.** *Богданове військо вже побідно йшло після Корсунської битви од Білої Церкви на Гончариху і прямувало на Волинь* (І. Нечуй-Левицький); *В повітрі й на землі побідно з пекельним ворогом б'ємось!* (С. Крижанівський); — *Мій отець вирвався з пітьми, прикликавши носіїв нової віри, яка йде побідно по всій землі* (П. Загребельний); *А коли сонце заходить, ватаг виносить з стаї трембіту і трубить побідно на всі пустинні гори* (М. Коцюбинський); *Ллються радісно пісні, Так чаруюче й побідно...* (Г. Чупринка); *Вперед, вперед! — побідно сурма гра* (І. Нехода).

ПО-БІДНЯ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бідня́цькому.** *Результатом дворічної мандрівки письменника Америкою стала його перша книга — "Авантюра: Практичні реалії мандрів по-бідняцьки"* (з газ.).

ПО-БІДНЯ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у бідняків, за звичаєм бідняків. — *Заєць, тушкований на олії, смакує по-бідняцькому, а якщо ж додати сметану й вино, стане святковою стравою, — зазначила власниця нового рецепта* (із журн.).

ПОБІДОНО́СЕЦЬ, сця, *ч., уроч.* Той, хто перемагає. *З озера випірнув змій, а святий побідоносець, осінивши себе хресним знаменням, ударив чудовисько списом та, поранивши його, прив'язав до пояса, наче пса, і повів у місто* (з рел.-церк. літ.).

ПОБІДОНО́СНИЙ, а, е, *уроч.* Який приносить перемогу, закінчується перемогою; переможний. *Побідоносні ваші бої вам З такими ж ворогами призову.., Щоб ви на своїх власних лиш ділах Побіди найпевнішую надію Угрунтували* (І. Франко); *У Курта після побідоносного "бліцкригу" на Сталінградських степах не було правої ноги, правої руки й правого ока, а в Ганса, після такого ж "бліцкригу" на Дніпрі, не було лівої ноги, лівої руки й лівого ока...* (Остап Вишня); // Який перемагає; непереможний. *Підносяться руки з хлібом-сіллю, з чарками, з малими дітьми, щоб побачили побідоносного царя* (Б. Лепкий); *Маширували* [Стець, Гриць, Гарбуз, Сень] *твердо та гордовито, як годиться витязям, непереможним, побідоносним* (І. Керницький); // Який є втіленням, символом перемоги, символізує перемогу. *Побідоносний стяг.*

ПОБІДОНО́СНО, *уроч.* Присл. до **побідоно́сний.** *Наближалася подружня буря, з котрої звичайно Любов Федорівна виходила побідоносно, дякуючи своїй .. бойкій* [жвавій], *на диво, вдачі* (Б. Лепкий).

ПОБІДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Бідувати якийсь час. *Крамниці тут є, в Кучук-Узені навіть добра, тож можна все дістати. А то й побідуємо, недовго вже* (М. Коцюбинський); *Параска, .. недовго побідувавши біля розореного злиденного господарства, перейшла до міста* (В. Еллан-Блакитний); — *Що ви порадите тим діячам, які завтра зголосяться тимчасово побідувати зі своїм народом? — Перш за все, треба морально себе підготувати, прослухати лекції про тяжке життя простого народу* (В. Чемерис); *Вона недаром покинула задля нього батька й матір, недаром набідувалася так багато! Адже ж він недаром обіцював їй, що ще трохи побідують, а потім усе буде добре, все лихо минеться* (І. Франко); — *Потерпи, — каже* [батько], — *моя чаєчко біла, побідуй, доки зможеш* (П. Козланюк).

ПОБІЖДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОБІДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що, заст.* 1. Перемагати (у 1 знач.). *Отаман Матяш старенький на доброго коня сідає, Шість тисяч турок-яничар побіждає* (з думи); *Ідуть* [троянці], *зімкнувшись міцно, тісно, Ідуть, щоб побідить поспішно Або щоб трупом полягти* (І. Котляревський); — *Польське військо розбите і знищене .. Я сказав, що ми побідимо, і ми побідили. Тепер я кажу, що ми і далі побіждатимемо* (А. Чайковський); — *Здається мені, пани-браття, помираю славною смертю. Множество* [безліч] *ляхів побідив. Хай же квітне вічно руська земля!* (О. Довженко).

2. *перен.* Здобувати перемогу над ким-, чим-небудь; переборювати когось, щось. *Найбільше ж тим дослужувався* [Анахорет] *раю, Що знай шептав: "О Господи, помилуй". Сим одганяв всі помисли лихії, Сим побіждав дияволову силу* (П. Куліш); *Він побідить, порве шкарлющі* [шкаралющі] *пересуду* (І. Франко); // Добиватися успіху в кого-небудь, завойовувати чиюсь любов, прихильність і т. ін. *Їй здалося, .. що вона побідила й серце молодого панича* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБІЖДА́ТИСЯ, а́ється, *недок., заст.* Пас. до **побіжда́ти.** — *Дух лінощів побіждається духом працьовитості* (М. Коцюбинський).

ПОБІ́ЖНИЙ, а, е. 1. Який існує, здійснюється одночасно, у зв'язку з чим-небудь; який супроводжує що-небудь основне, головне. — *Я назвав лише кілька побіжних фактів. Вандалізм, дикунство є типовим явищем для фашистських орд* (Іван Ле); — *Дипломант так багато працює над вивченням всіх побіжних матеріалів, які так чи інакше, але зв'язані з питаннями, що випливають з його теми* (Н. Рибак); — *Ми розв'язали проблему роздрібнювання граніту і взагалі твердого матеріалу. Що ж, проблема ця була хоч і побіжна, але досить цікава!* (В. Владко); *До директора не потикалися з побіжними справами, йшли до начальника свого відділу* (М. Дашкієв).

2. Який здійснюється, виконується нашвидку і відзначає тільки окремі риси, особливості. *Не можемо закінчити сей побіжний начерк, щоб не сказати кілька слів про южноруські* [південноруські] *інтермедії* (І. Франко); *Тека .. розпухала від побіжних нотаток на різноманітні теми* (В. Барка); *Філіп уважно придивився до фрейліни, на яку спочатку кинув лише побіжний погляд* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який не торкається суті справи; неглибокий, поверховий. *Нагорний пересвідчився, що важливу справу в побіжній розмові не розв'язати, обіцяв при нагоді повернутись до неї* (К. Гордієнко); *Глибокі м'які крісла, овальний стіл, вкритий темно-синьою оксамитовою скатертиною, великий екран телевізора .. — оце й усе, що могло впасти у вічі при побіжному огляді кімнати* (О. Бердник); *Перша побіжна перевірка встановила, що до селянських земель, зручних для обробітку, приписано чимало землі незручної* (Ю. Хорунжий); * Образно. *Якщо "чарівниця" не полишила в його душі хоч стільки сліду, щоб він міг її пригадати чи пізнати, вдруге зустрінувши, нікчемне ж її чарування! Побіжний дотик вогню* (В. Підмогильний).

ПОБІ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **побі́жний** 2. *Моне віддавав перевагу побіжності суб'єктивного враження від зовнішнього речевого світу* (В. Домонтович).

ПОБІ́ЖНО, *присл.* 1. Одночасно, у зв'язку з чим-небудь іншим, основним. — *Справді, друже, сьогодні не можу. Ти от побіжно про петлюрівщину пишеш. Може, тобі щось перепаде від бувшого* [колишнього] *сотника, — показав* [Клименко] *головою на Підопригору* (М. Стельмах); *Готи тривалий час були складовою частиною того чи того слов'янського царства й на честь своїх зверхників давали імена своїм дітям (побіжно підтверджується й синонімічність понять "слов'яни" й "гуни")* (І. Білик); // Між іншим, мимохідь (у 2 знач.). — *Чи я тебе оббрехав, як казав, що маю кусень поля під лісом коло Григорія, Рахіриного тата? (А він поле має, пані писарко, — додала побіжно Домніка). Чи я брехун?* (О. Кобилянська); *Він зараз гаряче пошкодував, що бачив тільки так побіжно її обличчя і що вона, ідучи поперед нього, жодного разу не обернулась* (В. Підмогильний); *З одної зали Шевченкового музею в іншу переходила маленька групка людей. І кожен, хто побіжно кидав на них погляд, одразу здогадувався, що ці люди прибули здалека* (С. Журахович); *Зауважимо побіжно, що саме цей* [пролетарський] *Львів багато в чому визначав Антоничеву життєву поведінку* (Ю. Андрухович).

2. Нашвидку, не заглиблюючись у деталі. *Галушківський .. витяг папери і подав їх Гордієві. Гордій побіжно глянув на їх* [них], *щоб упевнитися, що се те, чого йому треба* (Б. Грінченко); *Лежать* [медичні справи] *уже цілий тиждень, і я переглянув їх побіжно* (О. Кобилянська); *Побіжно і схвильовано розказую по дорозі своєму товаришеві страшне оповідання полоненого* (Мирослав Ірчан); *Поки я побіжно знайомився з системами керування кораблем, Рашель на хвильку десь вийшла* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Поверхово, неглибоко. *Беручи під увагу роботу американського вченого, що з іншого приводу торкнувся, хоч і побіжно, його теми, Славенко свою статтю писав по-англійськи, щоб саме в Америці її видрукувати* (В. Підмогильний); — *Нема жодних таємниць. Уже побіжно в газетах пишуть, без подробиць. Я, між іншим, теж їх не знаю. Кажу вам зараз усе, почуте від роздратованого комісара, не більше* (А. Кокотюха).

ПОБІ́Й[1]**,** бо́ю, *ч.* 1. Дія за знач. **поби́ти** 2. *Добрий доброго слова боїться, а ледащо і побою не боїться* (Номис); *Сотник знав кримінальні закони Речі Посполитої, якими керувалися і воєводства на Україні: за побій поселянина той закон карав грошовою пенею* (Іван Ле); *Відмова відповідати закінчилася б ще одним побоєм, а терпіти тортури Артем від самого початку не мав наміру* (А. Кокотюха); [Ф і д і п п і д:] *А хто ці звичаї завів, не був така ж людина, Як ти і я..? Чому ж і я новий закон не можу запровадить, Щоб за побій могли й сини батьків відлупцювати* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

2. *перев. мн.* Удари, яких завдають кому-небудь (людям, тваринам). *Йому замало було побоїв, він добирав способів, щоб мучити душі більше, як тіло* (І. Франко); *Від тих побоїв поволі тьмарилася її* [Уляни] *здорова сільська краса, тверде тіло обм'якло і в очах згасла жага кохання* (Григорій Тютюнник); *Усе тіло пашить від побоїв, сльози палять щоки* (М. Стельмах); // Сліди від таких ударів. — *Говори тепер усю правду. Ти знав, що на мертвому побоїв нема* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Андрія забрали в поліклініку з побоями і поклали на кілька днів у лікарню* (Ю. Покальчук); *За місяць побої дещо позаживали, синці трохи посходили з мого потовченого тіла, і мене знову вкинули до загальної камери* (М. Андрусяк).

3. *заст.* Бій. *Ти, пане козаченьку, не продавай мене, не продавай мене, спогадай на себе, як ми з тобою да були в побою* (Сл. Б. Грінченка); *І оповідає той кінь свойому* [своєму] *лицареві, з яких то побоїв він його виніс: і з половецького, і з турецького* (В. Стефаник).

Зніма́ти / зня́ти побо́ї *див.* **зніма́ти.**

ПОБІ́Й[2]**,** бо́ю, *ч., діал.* Дах. *З-поміж садів видко побої пишні* (Ю. Федькович); *Чути було, як за вікном виє зимова хуртовина. То звіялася метелиця, що трохи побою з хати не змете* (А. Крушельницький).

ПО́БІК, *розм.* 1. *присл.* Те саме, що **по́ряд**[1] 1; обік (у 1 знач.). — *Ти думаєш, — .. почала Галя, — .. легко мені дивитись на життя батькове побік з життям добрих людей?..* (Панас Мирний).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається на позначення місця, особи, предмета, недалеко від яких відбувається дія або перебуває хто-, що-небудь; біля (у 1 знач.), коло *(див.* **ко́ло**[2]**).** *Побік стежки розрослися високі й товстелезні дуби* (М. Івченко); *Коли навчав* [Андрусь] *сина сіяти, то на одному місці все одно встояти не міг, так і ходив побік Леся з кінця в кінець.., увесь час прискіпливо стежачи за ним* (І. Нижник).

ПОБІ́Л, у, *ч.* 1. Дія за знач. **побіли́ти.** *Не варто починати побіл, якщо зі стін і стелі не видалено плями від іржі, попередню побілку та не вирівняно всі заглибини й виступи* (із журн.).

2. *спец.* Біла глина. *Село Опішня, центр гончарного промислу України, розташоване на правому березі Ворскли, багатому на глину. Ця глина різна й тому має різні назви: "побіл", "червінка" тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПОБІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побіли́ти.** *Стіни були .. побілені паленим вапном* (І. Франко); *Молодиці квапливо бігли по воду, вимахуючи мідяними побіленими кухвами* (М. Коцюбинський); *Поміж побіленими деревами весело зачервоніли вулики* (М. Стельмах); *Біля дворів попідмітано, хати побілені, а призьби підведені червоною глиною* (М. Олійник); *Пояси до підв'язок на панчохи скроєні з побіленого полотна* (Ю. Винничук); * Образно. *Сива смушева шапка з'їхала йому на потилицю і одслонила його високе й широке чоло, чорний, побілений сивиною, як сріблом, волос* (І. Нечуй-Левицький); // **побі́лено,** *безос. пред. Стіни її* [школи] *було побілено, підлоги вимито, парти розставлено, в порожніх класах приємно пахло не до кінця просохлою фарбою та глиною* (Валерій Шевчук); * Образно. *Зима прогнала весну: дерева й кущі стали різдвяними ялинками, траву, мерзлу землю поміж ними побілено* (Олекса Ізарський).

ПОБІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побіли́ти.** *Вапняне молоко застосовують для очищення бурякового соку від домішок, виготовлення сумішей для боротьби з хворобами рослин, побілення стовбурів дерев тощо* (з наук. літ.); *До українських традицій належить побілення хати крейдою. Вона від цього має ошатний, привабливий вигляд, а проживання в такому помешканні є екологічно безпечним* (з навч. літ.).

ПОБІЛИ́ТИ, ілю́, і́лиш, *що.* Док. до **біли́ти.** *Двічі побілила* [Маланка] *хату знадвору і всередині* (М. Коцюбинський); *Побілила* [Катерина] *вапном стіни* (С. Чорнобривець); *В кімнаті посвітлішало. Ніби аж попросторішала вона. — Молодці, — похвалила Марина. — От і побілили...* (Микита Чернявський); *Трохи було мороки із садом, я ніколи раніше не обрізав плодових дерев .. Побілив дерева .. Обрізав малину, трохи її прорідив* (Любко Дереш); *Полотно побілять молодиці* (А. Малишко); *Заскочена наглим, хоч сподіваним виступом сотні, не мала* [Олеся] *часу причепуритися як слід, побілити лице та набагрити уста* (Б. Лепкий); *Побіливши обличчя Данилові й намалювавши яскраві губи, Прудивус зачорнив йому смолою два передні зуби, і на тому справу скінчив* (О. Ільченко); * Образно. *Прийшла розсудлива зима І світ пістрявий побілила* (М. Рильський); *Побілила злоба темні лиця* [гостей митрополита] (Д. Павличко).

ПОБІЛИ́ТИСЯ, ілю́ся, і́лишся, *док.* Зробити побілення. *Треба було почиститись та побілитися, бо незабаром ждалися дворянські вибори .. Від ранку й до ранку .. метуть* [люди], *білять* (Панас Мирний).

ПОБІЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побілі́ти.** *Марфа Долина стояла на своїх милицях, стискуючи держаки побілілими від напруги пальцями* (С. Журахович); *Побілілий заєць серед чорних полів не знаходив собі місця, тому тримався здебільшого рудих лугів* (Є. Гуцало); *Крізь сльози дивиться* [дружина] *на його побіліле од хвилювання обличчя* (М. Стельмах); *Лиш морщини глибокі І побіліле за ті дні волосся Свідчили, кілько він перетерпів* (І. Франко); *А розцвілі черешні і вишні Пригадають мрії нам колишні. І посиплеться їх квіття біле На волосся з горя побіліле* (Б. Лепкий); * Образно. *Нерадісно — то вір. Нерадісно — ридай, осамотілий. Пережидай, коли минеться вир, минеться сказ твій, розпач побілілий в світанному вікні* (В. Стус).

ПОБІЛІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **побілі́ти.** — *То ви таки домовилися за моєю спиною? — сказав він, карбуючи кожне слово і щосили, до побіління у кісточках, стискаючи в руці серветку* (В. Хрущак); *В слов'янській міфології Страх — фантастична істота, .. страхопудна й жахна! А ще — ляк-переляк. І тривога, і неспокій, і... Оніміння (побіління, пополотніння, заціпеніння) .. від страху* (В. Чемерис).

ПОБІЛІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **біліти** 1. *Випав перший сніг, земля побіліла, неначе завилась білою габою* (М. Коцюбинський); *Його пілотка побіліла Від вітру, сонця та дощу* (Л. Первомайський); *Кава — се дивний напій. Її смажать, щоби була чорна, і додають сметанки, щоби побіліла* (Ю. Іздрик); *Христя то почервоніє, то побіліє, аж сльози їй на очі виступають* (Панас Мирний); *Губи побіліли, немов ось-ось жінка мала зомліти* (Ірина Вільде); *У наймах коси побіліють, У наймах, сестри, й умрете!* (Т. Шевченко); *Евеліна з жахом помітила, що його голова зовсім побіліла, а обличчя покарбувалося глибокими старечими зморшками* (О. Бердник).

Збліднути (побіліти, побліднути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* **збліднути.**

ПОБІЛІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **білішати.** *Загорілі колись руки знов побілішали* (І. Нечуй-Левицький); *Побілішав, заколивався від вітру ковиль* [ковил] (З. Тулуб); *Очі побільшали і, здається, побілішали: стали зовсім сивасті і висвічували гіркоту душевну в пристиглому погляді* (В. Барка); *Їжте щодня ціле літо огірки — і помітите, як за сезон у вас побілішають зуби, зміцніють нігті, волосся стане блискучим* (М. Дочинець); // Стати сивішим. *Голова йому побілішала, а шорстку, неголену щоку затягли свіжі, глибокі рови* (І. Микитенко).

ПОБІ́ЛКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **побілення, біле́ння.** *Христя за приводом хазяйки, наче в каторжній роботі, коло печі крутилася, уриваючи післяобідній зайвий час на підмазування, витрушування, підмивку-побілку* (Панас Мирний); *Одного разу бабця посіяла на грядці просо, щоб зробити з соломи щітки для побілки хати* (Г. Пагутяк); *Її влаштовувало, що не потрібно самій викликати сантехніка, займатися побілкою і гострити ножі* (Н. Сняданко).

2. Шар білої фарби, вапна, крейди, нанесений на що-небудь. *Стіни, не прикрашені жодним портретом чи фото, сяяли свіжою побілкою* (В. Собко); *Яка приємна, яка ніжна ця світло-блакитна побілка на стелі, з ледь помітними тріщинками, схожими на письмо, якийсь неземний алфавіт* (О. Ірванець); *Я почував себе як у зоні бойових дій, де в будь-яку хвилину можна ступити на міну: розбити вазу, поцарапати побілку, перевернути пальму в кадці* (Любко Дереш).

3. Те саме, що **побіл** 2. *Лукія теж узялася до діла, і не фарби мішала для малювання посуду, не зелень, не червень, не побілку, а почала також розстругувати мокру глину* (О. Ільченко); *На Прикарпатті неполив'яні коричневі макітри оздоблювали у верхній частині лінійним розписом, виконаним побілкою* (з наук. літ.).

ПОБІЛО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побілува́ти.** *На полицях м'ясних відділів магазинів усе частіше можна побачити побіловані, випотрошені й порублені на частини тушки ягнят* (з газ.); *Щойно побіловані стіни ще не висохли, і в хаті через те незатишно* (А. Головко); *Там, де стояла на пагорбі хата біла, побілована чиїмись чудовими руками, вже дотліває чорна купа руїн* (О. Гончар); // **побіло́вано,** *безос. пред. У червні — серпні поточного року здійснено ремонт ґанку головного приміщення школи, побіловано стіни й пофарбовано підлогу в спортивному залі, забезпечено ремонт коридорів* (з газ.).

ПО-БІЛОРУ́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-білору́ському.** — *А як вона* [артистка] *співає? — поцікавився Санич. — По-білоруськи?* (С. Жадан).

ПО-БІЛОРУ́СЬКОМУ, *присл.* 1. Як у білорусів, за звичаєм білорусів. *Готувати страви по-білоруському.*

2. Білоруською мовою. *Парубійко добув із свого кошика сала і щось проказав по-білоруському* (Олесь Досвітній); *Скільки світу довелось їй об'їздити за своїм Васьком, між якими тільки людьми не тертись, але й досі казала по-білоруському "йость" замість "є"* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОБІЛУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побілува́ти.** *Побілування туш бізонів здійснювалося на західній ділянці поселення, де знайдено великі камені — ковадла* (з наук. літ.); *У квітні цього року житлові кооперативи провели заходи з облаштування прибудинкових територій: підрізання дерев, кущів, побілування бордюрів, озеленення газонів тощо* (з газ.).

ПОБІЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *кого, рідше що.* Док. до **білува́ти** 1. — *Я послав уже дружину і свояченицю, — сказав Степан. — Вони з пастухом побілують корів, а ввечері я м'ясо привезу* (В. Гжицький); *Мисливці побілували туші, обстругали все м'ясо з кісток і понапихали його в козячі кендюхи* (І. Білик).

2. *що, рідко.* Док. до **білува́ти** 2. *Олеся звеліла в суботу побілувати прихожу й світлицю* (І. Нечуй-Левицький); *Треба вчасно побілувати* [аеродромний знак] *вапном, бо він швидко линяє, заноситься піском та курявою* (О. Гончар).

ПОБІ́ЛЬШ *див.* **побільше.**

ПОБІ́ЛЬШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побільшати.** *Українські мас-медіа повідомляють про значне побільшання кількості хворих на кір у столиці* (з газ.).

ПОБІ́ЛЬШАТИ, аю, аєш. Док. до **більшати.** *Не слуха* [жаба]... *дметься... дметься... — Що, сестро, як тобі здається, Побільшала хоч трохи я?* (Л. Глібов); *Вона вже виросла, набралася сили і руки побільшали* (М. Коцюбинський); *Комета побільшала, на небі немов виросла нова блискуча зеленкувата зоря з ледве помітним вогняним хвостом* (В. Владко); *Вона зблідла ще більше, злякано стала, очі в неї побільшали* (П. Загребельний); *Як побільшають індичата, почнуть добиратися ростом до старих індиків, то вона почне на їх гукати* (Панас Мирний); *Не ходила на грища та вечорниці, як і побільшала, бо парубки сміялись з рябої Оксани* (Л. Яновська); *Якось наче аж побільшав чоловік: всі економські слухають і прислухаються до нього* (М. Стельмах); *Гомін ще побільшав, одні сміялися з Семена, другі вмовляли та потішали, інші знов і собі плакати заходилися* (Леся Українка); *Надвечір мороз побільшав, під ногами рипів сніг* (О. Гуреїв); *Жорстокість новозеландців — то неспростовний факт. Велика небезпека загрожувала тим, хто приставав до їхніх берегів. Та якби вона й в сто разів побільшала, мандрівники однаково мусили ризикувати* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *безос.* Зрости кількісно; прибути. *Він .. глянув на річку. Води ще побільшало* (Б. Грінченко); *— На те літо у нас тридцять пар воликів уже буде. Побільшає і тракторів* (С. Журахович); *У Чередниченка під час епідемії клопотів ще побільшало* (О. Гончар); *Дівчина не відала, що сьогодні її слухачів побільшало* (Ю. Мушкетик); *Словенського роду на Русі побільшає* (І. Білик); *Поменшало печалей і любові, побільшало обставин і пригод...* (І. Римарук).

ПОБІ́ЛЬШЕ, *рідше* **ПОБІ́ЛЬШ,** *присл., розм.* 1. Якомога більше, більш. *Побільше їж, а поменше говори* (Номис); *Тільки полегшало трохи, зразу й на ноги спробувала стати* [Катря]. *Не держать ноги. Стала тоді хліба побільш їсти* (А. Головко); *— Щось я хотів... Ага, кваску... скажи там, тільки холодненького і побільше...* (С. Добровольський); *Побільш працюй, поменше мрій, То стане салом і пирій!* (І. Багряний); *Пану Вербовському, який дуже за донькою скучив, хотілось побути побільше біля неї* (Д. Білий).

2. *рідко.* Те саме, що **здебільшого;** переважно. *Білісіньких або зовсім чорних людей нема, брат; люди, як приглянутись, — побільше будуть сірі...* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОБІ́ЛЬШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **побільшити.** *Над канапою стоїть у мене побільшена картка жінки у купальному костюмі* (Ю. Яновський); *Побільшена тінню кудлата Сашкова голова відбивалась на стіні* (О. Копиленко); *Крихітними рученятами він учепився в розпатлану чуприну, а його і без того побільшені окулярами очі, здавалося, аж вилуплювалися в простір* (М. Дашкієв); *— Найнялась, Христинко? — лагідно й сумовито запитує Степан Васильович. — Мусила, бо інакше не проживеш, — тихцем відповіла й подивилась на свої, економською роботою побільшені руки* (М. Стельмах); *Бугор аж здригався вві сні, певне, й уві сні не вщухала безглузда його битва з нічними експресами, що, побільшені сном та уявою, виростали в безконечну низку освітлених гуркотливих вагонів* (О. Гончар); // **побільшено,** *безос. пред. Побільшено суму платні Запорозькому війську* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який побільшився (у 1, 2 знач.). *З побільшеним апетитом накладав* [Аркадій Петрович] *на тарілку цілу купу салати* (М. Коцюбинський); *Веденін з побільшеною увагою слухав професорову мову* (Г. Коцюба); *Брус .. почав обмацувати стінки жахливої пастки. І пальці його тепер з побільшеною чутливістю запевнили, що його замкнено у металеву посудину* (Т. Осьмачка).

ПОБІ́ЛЬШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побільшити** і **побільшитися.** *Очевидна річ, боярин, обдарований* [князем] *такими широкими правами, ставався силою в селі і, зовсім природно, дбав про побільшення й укріплення своєї сили* (І. Франко); *Нахвалявся* [Конецпольський], *що неодмінно дійде до короля і добуде реєстровим козакам більші права і навіть побільшення козацького реєстру* (А. Кащенко); *Комерційний директор будь-якого торгу чи тресту носить черевики. Коли він ходить пішки, ясно, що скоро стираються підметки. Це вимагає побільшення йому платні* (Остап Вишня).

ПОБІ́ЛЬШЕНО, *присл.* У більшому розмірі, сильніше, міцніше і т. ін. проти звичайного. *Франц .. перейнявся тим, як усе, що відбувається назовні, побільшено відображається у псячих головах* (Т. Прохасько).

ПОБІ́ЛЬШИЙ, а, е, *діал.* Більший. *Дядько Андрій приніс тексти, виведені чітким строгим почерком Павла Степановича, попросив малювати літери побільші, так щоб і здалеку можна було прочитати* (А. Дімаров); *Ой проси собі в пана воєводи та побільшої плати* (Сл. Б. Грінченка); *— Далі, хлопці, бігом! — пошепки наказав. — Як сполохаємо ляхів — побільший шарварок здіймайте, горлянок не шкодуйте!* (В. Чемерис).

ПОБІ́ЛЬШИТИ *див.* **побільшувати.**

ПОБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* **побільшуватися.**

ПО-БІЛЬШОВИ́ЦЬКИ, *присл., іст.* Те саме, що **по-більшови́цькому.** *— Працюй, Дмитре Тимофійовичу! Сміливіше! По-більшовицьки* (М. Стельмах); *26 грудня Генеральний секретаріат ухвалив постанову про створення армії УНР на засадах добровільності та оплатності. Українськими військами було проведено низку превентивних заходів із роззброєння особливо небезпечних, по-більшовицьки настроєних частин* (з наук. літ.).

ПО-БІЛЬШОВИ́ЦЬКОМУ, *присл., іст.* Як у більшовиків, за звичаєм більшовиків. *— Ти що до козака по-більшовицькому звертаєшся? Та я тобі за це "товаришу"...* (Д. Бузько).

ПОБІ́ЛЬШУВАЛЬНИЙ, а, е. Який побільшує що-небудь; збільшувальний (у 1 знач.). *Він .. розглядав себе, як комашинку у чарівне побільшувальне скло, що мало властивість побільшувати тільки негативні риси і зменшувати позитивні* (О. Слісаренко); *Перший оптичний мікроскоп створив ще в 1590 році голландський оптик Захарія Янсе, однак побільшувальна здатність приладу була незначною* (з навч. літ.).

ПОБІ́ЛЬШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побільшувати.** *Те, що витворить людська праця.., йде звичайно до панського скарбу, творить його достаток, побільшуваний від часу до часу грабунком* (І. Франко).

ПОБІ́ЛЬШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побільшувати.** *Політики знають: у кожної людини (і в тієї, що править, і в тієї, якою правлять) є вроджений інстинкт егоїстичний — інстинкт поширювання себе, побільшування своїх прав і своєї влади* (з публіц. літ.).

ПОБІ́ЛЬШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОБІ́ЛЬШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* 1. Робити більшим за кількістю, величиною, об'ємом і т. ін.; збільшувати (у 1 знач.). *Він ще не стільки знав господарство, щоб помітити, де і скільки Галушківський зменшує прибуток та побільшує трати* (Б. Грінченко); *Кілька літ проживали бузьки, виводилися на комині, кілька літ побільшували кожної весни своє гніздо, і ніхто й пальцем їх не рушив* (С. Ковалів); *На носі в старої стриміли окуляри, побільшуючи очі* (Валерій Шевчук); *Климент, прибувши до Херсонеса, застав тут до двох тисяч християн, що працювали в каменоломнях; своєю проповіддю св. Климент побільшив це число* (І. Огієнко); *Кивнув* [Павло] *на портрет: — .. Де взяла? .. — Украла з твоєї шухляди, віддала побільшити!.. А що? Ти ж не догадався подарувати?* (М. Дашкієв); *Гроші не зрозуміють тебе і образяться, якщо ти легковажно проминеш одну, другу, третю можливості, які можуть принести дохід і побільшити твій капітал* (М. Дочинець).

2. Робити більшим за ступенем, силою, інтенсивністю вияву; посилювати. *Червоне намисто ще побільшувало рум'янець на її щоках* (І. Нечуй-Левицький); *Великі дзеркала, порозвішувані по стінах, ще побільшували яркість* [яскравість] *освітлення* (І. Франко); *А що Гришуня хоровитий удався, то це тільки побільшує Минину турботливість про нього, сам за руку водить хлопця по знахарках* (О. Гончар); *Помста — зайве слово у людській мові. Прокляття побільшують зло у світі* (Г. Пагутяк); *Свідомість, що свято це ще побільшить біганину людей і їхню радість, завдала тремтіння Шапталі* [коню], *і він, одвернувшись, почвалав додому* (В. Підмогильний); *Він ледве-ледве переступав з ноги на ногу.., стискаючи зуби, щоб не стогнати від шаленого болю. Початок зимового полювання ще побільшив муки запеклого мисливця* (М. Сиротюк); *Ферхад-паша мало різнився від інших ісламських забіяк. Але провини свої побільшив поразкою від угрів і сербів у поході, в який його ніхто не посилав* (П. Загребельний).

ПОБІ́ЛЬШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПОБІ́ЛЬШИТИСЯ,** шиться, *док.* 1. Ставати більшим за кількістю, величиною, об'ємом і т. ін.; збільшуватися (у 1 знач.). *Майже щороку матеріал до біографії Шевченка побільшується споминами про життя нашого поета* (М. Коцюбинський); *Його господарство почало побільшуватися. Рискалі, сапи, тачки... Не було дня, щоб не приніс чогось до хати* (А. Крушельницький); *Ото ж число священників за Ярослава значно побільшилося, і вже вони поширювали християнство й серед низів українського народу* (І. Огієнко); *— Гуляєм, хлопаки! Ов, а то що? Компанія побільшилась, — додає він, подивившись позад машини* (О. Лисяк).

2. Ставати більшим за ступенем, силою, інтенсивністю вияву; посилюватися. *Тривога за мужа і неспокій, викликаний Юльциним білетом, побільшувалися раз у раз* (І. Франко); *Радість його побільшується ще й тим, що медаль, яка дісталася Ліні, вислизнула з рук іншого претендента — Лукіїного сина* (О. Гончар); *Це був чарівник із чарівників, а головне, чудовий заклинач .. Віра в його могутність побільшувалась ще й тим, що він ніколи не бував у Казонде* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Раптом в одному кутку перону хвилювання й крик побільшились. Лиця повернулись туди* (В. Винниченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **побільшувати.** *Образ політичного і громадського діяча мусимо відреставровувати .. Усі оці обставини щодо особи В. Б. Антоновича побільшуються ще надзвичайною скромністю небіжчика, його делікатністю, обережністю* (С. Єфремов).

ПОБІ́ЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **побілювати.** *Приміщення для зберігання хлібобулочних виробів за необхідності мають ремонтуватися з побілюванням або фарбуванням стін, стелі, обладнання тощо* (з мови документів); *Побілювання стовбурів дерев дає змогу уникнути сонячних опіків узимку й навесні* (із журн.).

ПОБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок., що, рідко.* Те саме, що **біли́ти** 1, 2. *Для очищення свого саду від небажаного гостя потрібно побілювати стовбури дерев двадцятивідсотковим вапняним молоком* (із журн.); *Горою цвіт синій і жовтий укривав кожду гіллячку .. А сподом звисали ширші листки купками, хапали своїми волосинками білий сонячний світ, збирали його в цяточки й побілювали ними свою зелень* (Л. Мартович).

ПОБІ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок., рідко.* Пас. до **побілювати.** *Кожні шість місяців замок старовинного лівійського міста Триполі побілювався вапном, тому завжди був яскравим акцентом берегової лінії* (з навч. літ.).

ПОБІ́ЛЯ. 1. *прийм., з род. в.* Уживається на позначення місця, предмета, особи, недалеко від якого (якої) відбувається дія або перебуває хто-, що-небудь; біля (у 1 знач.), коло *(див.* **ко́ло**[2] 1). *Явдоха .. тільки засопла, проходячи побіля Мар'ї* (Панас Мирний); *— Охота гірш неволі, як-то кажуть. Неволі немає, та охота велика побіля вас бути* (Л. Яновська); *Побіля ж полум'я бігали, метушились маленькі, безсилі люди, ламали руки й кричали до неба, до місяця, до полум'я* (В. Винниченко); *Яке вчиню я диво? Те, що сидітиму побіля друга? Те, що не залишу його до смерті?* (М. Олійник); *За Ворсклою побіля обрію дотлівало сонце в густій червоній млі* (В. Чемерис).

2. *присл., рідко.* Те саме, що **по́ряд**[1] 1; поблизу (у 1 знач.). *Гора, в ній нора з дверима, побіля товстий явір* (М. Кропивницький); *З кам'яного муру, побіля, Струмок спадав, блискучий та краплистий, І ним скроплялись зелень і земля* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОБІ́Р, бо́ру, *ч.* 1. *перев. мн., іст.* Збір грошима або натурою (на користь держави, поміщика і т. ін.). *З кожної хати брали одсипного і десятину. Невелика ще біда сі побори, коли б не осоружна шляхта збирала їх* (О. Стороженко); *Подать, збори, побори, викупне, лихі порядки, що завели пани і правителі, людей давлять* (К. Гордієнко); *За неплатіння .. побору пані посадовила жінок і дітей до в'язниці тюремної* (Ю. Мушкетик); *— Приємно, що ви дотримуєтесь вірності і присяги, пане Клиш. Я видам охоронний універсал на ваше майно, звільню вас від поборів!* (В. Чемерис); *Основним джерелом прибутків військового скарбу були загальні податки з населення Української козацької держави: зокрема, стягували побір, або подимне, стацію* (з навч. літ.).

2. *тільки мн.* Незаконне присвоєння чужих доходів. *Доведені до відчаю безконечними поборами, знущанням і глумлінням, селяни і міщани навколишніх сіл і містечок тікали в ліси* (В. Малик); *— Слов'яни з нижнього Дунаю, з долів та підгір'я, що при Дунаї, вторгнулися в наші землі стотисячною раттю, сплюндрували, чинячи побори, Фракію* (Д. Міщенко); *Спочатку руси заявили, як повідомляють джерела, що жадають лише влади, але згодом пограбували місто, забрали золото, срібло, килими, а взамін вручили місту "шматок глини з печаткою" як гарантію проти поборів з боку інших прихідців* (Р. Іванченко); *Різьблені дерев'яні підсвічники нікому не вдавалося продати дорожче, аніж злотий за штуку — суцільні збитки, враховуючи вартість дерева, роботи, дороги, митних хабарів і рекетирських поборів* (Ю. Іздрик).

3. *діал.* Те саме, що **побира́ння**[1]. [К о м і с а р:] *Семен Перун має бути арештований за надужиття при поборі податків* (І. Франко).

4. *діал.* Призов на військову службу. — *Мені ще два роки чекати, поки буду вільний від військового побору і зможу женитися* (І. Франко); *Мене покликали до війська. Мама відразу заявила, що не віддасть свого коханого синочка, що підніме на ноги усіх своїх знайомих, аби-но лише мене врятувати від побору* (Ю. Винничук).

ПОБІ́РЧИЙ, чого, *ч., іст.* Те саме, що **побо́рець.**

ПОБІСИ́ТИСЯ, ішу́ся, і́сишся; *наказ. сп.* побіси́сь; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Захворіти на сказ, водобоязнь (про всіх або багатьох тварин). *Усі собаки у дворі побісилися.*

2. *перен., розм.* Дуже розсердитися, розлютуватися (про всіх або багатьох людей). *Постачальник повідомив про суттєву затримку виконання замовлення, тож усі клієнти побісилися від незадоволення* (з газ.); // Стати надмірно збудженим, активним. * У порівн. *Од обіду як устали* [парубки], *наївшись, напившись, Загукали, пішли скакать, мов би побісившись* (В. Забіла).

3. *перен., розм.* Біситися якийсь час; // Перебувати в стані гострого збудження; шаленіти (у 1 знач.). *Здебільшого термін "важкий метал" асоціюється з довговолосими, обвішаними всілякими кумедними прикрасами-залізяками підлітками, які люблять побіситися під цю музику* (із журн.).

ПО-БІСІ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бісівському.** *Він був уже п'яненький, але на ногах тримався міцно, його майже столітні очі блищали весело, молодо і трохи по-бісівськи* (С. Тельнюк); *Переді мною стояло троє чортів .. Один з них був мій учорашній знайомий Альфред .. О! То були справді респектабельні чорти — здоровенні, по-бісівськи красиві, величні та гордовиті* (О. Авраменко).

ПО-БІСІ́ВСЬКОМУ, *присл.* Як у бісів, за звичаєм бісів. *Покохала Кусівна Молявку та й причарувала його до себе з бісівською допомогою.., тільки не треба було їй святий шлюб із ним брати, а як узяла, то нечиста сила її й ухопила, бо хотіла, щоб Кусівна жила з Молявкою по-бісівському, а не по-Божому* (М. Костомаров).

ПОБІСНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Біснуватися якийсь час. *Павло заперечив: ".. духовний садизм бреде поряд прогресу, життя маліє, за інквізиції люди тішились духом смаленого м'яса.., далі прийшла потреба побіснуватися, залоскотати когось ядерним жахом"* (Є. Пашковський); *За народними повір'ями, у Духів день (день після святої Трійці) на землю виходить вся нечисть, щоб побіснуватися* (із журн.).

ПО́БІЧ. 1. *присл.* Те саме, що **по́ряд**[1] 1. *Розп'ято з Ним двох розбійників: одного праворуч, а одного ліворуч. А хто побіч проходив, Його лихословили та головами своїми хитали* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Налив* [Сава Петрович] *собі з пляшки, що стояла на кругленькому столику побіч* (А. Головко); *Аріон мовби заснув, уколисаний дзюркотанням води навколо, але разом з тим бачив якісь тіні під собою та побіч у воді* (І. Білик); *Маленький чоловік не знав, чи переймається його казкою дитина, котра стоїть побіч, але він сам казкою переймався* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **по́ряд**[1] 2. *В родині жінка займає дуже поважне і почесне становище, ба навіть веде своє окреме (жіноче, домашнє) хазяйство побіч мужичого* (І. Франко); *Наша підвода спинилась побіч кількох інших* (Олесь Досвітній); *Побіч нас біжать на землі наші рухливі тіні, а навкруги і ситняг, і спокійне плесо озерця, і самотній низенький кущик — усе воно як уві сні* (Б. Антоненко-Давидович); *Таумі дивилася .. на вкриті золотом і багрянцем ліси побіч дороги, з яких ще не зовсім пообпадало листя* (В. Лис).

ПОБІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який не має прямого, безпосереднього стосунку до чого-небудь, не пов'язаний з головним, основним; другорядний, сторонній (у 3 знач.). *Ті побічні обра́зи забирають значну часть* [частину] *вашої духовної енергії* (І. Франко); *Слєпньов сподівався мати один чи два побічні докази проти свого ворога, які могли знадобитися у майбутньому* (В. Лис); *Філософія — господиня у своєму володінні .. Вона не є чимсь побічним: вона — найголовніше, вона — велителька, їй і повелівати іншими* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Який одержують одночасно, разом з основним; вторинний. — *Ну, що ж, — погодилась Одарка, щоб тут-таки свою згоду замінити побічною малесенькою, як їй здавалося, незгодою* (О. Довженко); — *Шкода, що з нами нема Драгоманова. Яку б він дав раду? — Запевняю, що радив би залишатись Панасом Мирним у літературі, а становище статського радника використати для побічних впливів на товстолобих властителів* (І. Пільгук); *Сколотини, або маслянка, є побічним рідким продуктом, що одержують при збиванні масла* (з навч. літ.); // Який є негативним, небажаним наслідком, результатом якоїсь дії, процесу і т. ін. *Інстинктивним прагненням жити наділена кожна істота, кожен організм, а от осмисленої, керованої розумом волі до життя ніхто не має, крім людини .. І чим та воля сильніша, тим стійкіший організм до побічних факторів, які йому загрожують* (Є. Доломан); *Побічними ефектами від прийому вікодину є алергічні реакції, слабкість, запаморочення, гіпервентиляція, втрата свідомості* (А. Кокотюха).

2. Розташований, розміщений поряд із чим-небудь. *Я зложила шитво й вийшла нечутно до побічної кімнати* (О. Кобилянська); *Вона одійшла до побічної лави й сіла* (Олесь Досвітній); // Розташований, розміщений по обидва боки або навколо чого-небудь. *За ним* [вокзалом] *синіють ліси, жовтіють поля, біліють церкви побічних сіл* (Панас Мирний); *Рядом з Шевченковою горою .. стоїть зовсім гола гора .. По другий бік могили стоїть узька, з боків закруглена гора. Ці обидві побічні гори виступають трошки вперед* (І. Нечуй-Левицький); *Місто починає розповзатися, побічні нарощення поглинають колишнє ядро* (П. Загребельний); // Який лежить, проходить збоку від основного, прямого шляху. *Друг, щоб їхати швидше, хоче йти побічним руслом* (О. Довженко); *Довкола міської Думи теж вирувало муравлище народу, стрільцям спершу навіть здалося, що це та сама публіка із Софійського майдану збіглася сюди побічними вуличками* (В. Шкляр); *Поки що ми ходимо десь по якихось побічних дорогах, лісах і передмістях* (М. Матіос).

3. Чужий, який не належить до певного колективу, товариства і т. ін.; сторонній (у 1 знач.). *Пора нам глянути ясними очима на нашу роботу, пора додати їй, окрім любові, і освітнього погляду, і посидючої праці, щоб не сміялись побічні люди* (Панас Мирний); — *Я тобі привіз ще три сотняги карбованців, придбаних на гастролях інших побічних оперних товариств* (І. Нечуй-Левицький); *У вітальні* [Будинку літератури] *було повно люду: літератори, журналісти, художники, музики, актори, режисери, підсобні діячі мистецтва і побічні керівники* (Олесь Досвітній); // Який перебуває в непрямій спорідненості, належить до бічної лінії спорідненості. *Баньকуватість очей Заблудовський пояснював шляхетською кров'ю в далекім, побічнім роду* (Іван Ле); *Арфаст був побічним нащадком Рюрика* (І. Білик); *З двох Пріамідів — побічного й шлюбного сина — обидва Разом були в колісниці* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

4. Не притаманний певному колективу, товариству і т. ін.; який проникає ззовні, від чужих. *В Карпатах держаться старовини в усьому, навіть у поглядах та щедрівках: це край, захищений горами од усякого побічного впливу* (І. Нечуй-Левицький).

ПОБІ́ЧНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **би́льце.** *Ударила* [щука] *хвостом об воду — став такий міст, що й у царя нема такого: палі срібні, побічниці золоті, а поміст склом настелений, — як ідеш, так мов у дзеркалі* (з казки); *Мотря вчепилася* [в] *побічниці від саней і оперлася ногами, чура луснув батогом, .. коні вітром помчали віділ* (Б. Лепкий); *Вона напруго кинулася в ліжку .. і, вдарившися одною рукою о дерев'яну побічницю ліжка, закричала* (І. Франко); *Побічниця й узголів'я ліжка виконані за спеціальною італійською технологією: спочатку їх кілька разів полірували, а потім наносили на них високоякісне глянцеве покриття* (із журн.).

ПОБІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **побі́чний.** *Іменниковий префікс па- вказує на побічність або зменшеність будь-якої властивості: пасинок, паросток, пагілля, пагорок (наголос завжди на префіксі)* (з наук. літ.); *Побічність податку виявляється в тому, що громадяни не сплачують цей податок до бюджету самі, за них це роблять підприємці* (із журн.).

ПОБІ́ЧНО. Присл. до **побі́чний** 1. *Побічно виявилося, що я давно мав би сюди приїхати не лише з насущного інтересу, а з побуджень глибших, чисто людських, які досі, собі на сором, ігнорував* (Валерій Шевчук); *Інженер був такий задуманий і стурбований, що Гедеон Спілет вирішив запитати його, чи не передбачає він якоїсь небезпеки, прямо або побічно пов'язаної з майбутнім виверженням вулкана* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Торговець цінними паперами не може безпосередньо або побічно володіти майном іншого торговця цінними паперами, вартість якого перевищує розмір, установлений законом* (з мови документів).

ПОБЛАГОСЛОВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* поблагословля́ть; *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **благослови́ти.** — *Гарно мовиш, отче Федоре. Був би я гетьманом, узяв би тебе своїм духівником .. Пішов би до мене? — Чому б же не піти до самого гетьмана? На таке сам Господь Бог поблагословить* (П. Загребельний); *Він на вроду гарний, він щасливий серцем. Бог поблагословив дні його й літа* (В. Багірова); *Попрощався я. Старий мене іконою поблагословив* (Марко Вовчок); *Диякон майже з побожністю наблизився до старого і поцілував руку, яка важко підвелася, щоб поблагословити його* (О. Іваненко); [П а н а с:] *Добродію, що хочете кажіть, а я вже поблагословив, то слова не переламаю, бо то гріх!* (М. Кропивницький); [В а с и л и н а:] *Нашій дівці, бач, притьмом забажалося на колодку, так оце ждемо, щоб ти, старий, поблагословив дочку на дівування* (С. Васильченко); *Новгородський архієпископ Дмитрій Сєченов поблагословив Катерину на царство* (Р. Іваничук); *Отак поспорять* [люди], *покричать; одні поблагословлять, другі прокленуть тодішні порядки, та й розійдуться* (Панас Мирний).

2. *жарт.* Побити кого-небудь. [С а в к а:] *Ось як піду я в хату та візьму батіг довгий, то так поблагословлю, що зразу де та й охота дінеться* (С. Васильченко).

ПОБЛАГОСЛОВИ́ТИСЯ, влю́ся, ви́шся; *мн.* поблагословля́ться; *док.* 1. Док. до **благослови́тися.** *І розмножу нащадків твоїх, немов зорі на небі .. І поблагословляться в потомстві твоїм усі народи землі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На другий день Серединський налагодився йти до князя — показатись його .. ясновельможності, поблагословитись на господарство* (І. Нечуй-Левицький); [К а т р я:] *Хоч я вже тепер і не ваша, а все ж таки прийшла до вас поблагословитися* (М. Кропивницький); *Він стоїть біля стіни вокзалу. Ольга з Юрком поруч, і вираз обличчя у всіх трьох такий, ніби поблагословилися вони на великий подвиг* (В. Собко).

2. *заст.* Перехреститися. *Жінки поблагословились і стали коровай ліпити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Батько Пугач сів за стіл, поблагословивсь да й почав уплітати млинці* (П. Куліш); *Поблагословившись хрестом, панотець сьорбнув меду і цмокнув язиком об піднебіння* (Ф. Бурлака).

◊ **Благословля́тися** (*рідко* **бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння)** *див.* **благословля́тися.**

ПОБЛАЖЕ́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *док.* Блаженствувати якийсь час. *Полежати, поблаженствувати в цій розкішній постелі .. і спробувати уявити себе .. словесним повелителем.., речником, майже міністром інформації* (П. Загребельний); *Нам усе здається, що осінь життя ще не настала. Ми всі сподіваємося, що рано ще підводити підсумки, що "господар виноградника" зачекає, дасть нам час поблаженствувати в його саду, пограти в "хазяїв життя"* (з рел.-церк. літ.).

ПОБЛА́ЖКА, и, *ж., розм.* Занадто невимогливе, м'яке ставлення до кого-, чого-небудь; потурання, попуск. — *Вітю, повернути йому хід назад чи ні? — Не повертай! Нехай не звикає і не надіється на поблажки. Шахи — це боротьба* (П. Автомонов); *У контрадмірала посуворішали очі.., від нього годі було чекати попуску чи поблажки* (Ю. Бедзик); *Мені аж самому гидко стало від того, як я чемно звернувся до нього, ніби сподівався на якусь поблажку чи співчуття* (В. Шкляр).

◊ **Піти́ на побла́жку** *див.* **піти́.**

ПОБЛА́ЖЛИВИЙ, а, е. 1. Який занадто невимогливо, м'яко ставиться до кого-, чого-небудь, потурає комусь. *Ви всі разом були занадто добрі й поблажливі для нього* (О. Кобилянська); — *Добре, я буду до вас поблажливою і оцінок не ставитиму* (О. Копиленко); *Своїм спуртом подивовував* [Омелян] *не лише вболівальників, але й фахівців .. Був надзвичайно вимогливий до себе й у той же час поблажливий, може, аж занадто, до інших* (М. Андрусяк); // Який виражає м'якість, терпимість, доброзичливість, свідчить про них. *Кость Філіпчук, який до цього часу вислуховував батьківські поради Завадки з поблажливою усмішечкою, цим разом став на диби* (Ірина Вільде); *Чого б тільки вона не зробила, на які тільки жертви не пішла, щоб тільки знову побачити його поблажливу усмішку* (В. Козаченко); — *О, не зневажайте мене, монсеньйоре Феб, — промовила молода дівчина .. — Зневажати вас, чарівне дитя! — відповів офіцер тоном чемної й поблажливої ґречності* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Вибачливий, милостивий. *Вона просить суд бути до сина поблажливим, зважити на його молодість і дати йому полегкість* (В. Кучер); — *Всіляко перепрошую за мою неґречність. Але будьте поблажливі до мене. Я був таки приголомшений...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Який виражає перевагу перед ким-, чим-небудь, прихильно-зверхнє ставлення до когось, чогось. *Входить до кухні з кімнати німецький офіцер без мундира, в капцях. Сигарета. Самовпевнено-поблажливий вираз обличчя* (Ю. Яновський); *Барсик довірливо дивився на неї* [господарку], *але коли-не-коли зблискували поблажливі іскорки в очах. Кіт мовби казав: "Достотні* [справжні] *котячі мотиви вам не розгадати"* (Р. Андріяшик); *Степан говорив зверхнім, поблажливим тоном* (П. Загребельний).

ПОБЛА́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **побла́жливий.** *Найбільш всіх сподобалась вона* [поема "Давня казка"] *паничеві Ліпському, се мені приємно, бо все-таки він людина, вихована на європейській літературі, і патріотичної поблажливості в нього нема* (Леся Українка); *В його словах відчувалась поблажливість люблячого чоловіка до слабостей і примх своєї жінки* (Григорій Тютюнник); *Вдаючись у поодиноких випадках до жорстокості, володар чинить милосердніше, ніж тоді, коли від надміру поблажливості допускає безлад, який охоплює цілу державу* (П. Загребельний); *До шпигуна не можна ставитися поблажливо, адже за ним стоїть ворожа нам держава, котра тільки й чекає, щоб загарбати наші землі, поневолити наших жінок. І я скажу — це правда. Ніякої поблажливости для ворога!* (Ю. Винничук); *Його ставлення до людей — це осолоджена хорошими манерами поблажливість, якщо не презирство* (Я. Галан).

ПОБЛА́ЖЛИВО. Присл. до **побла́жливий.** *Христя серйозно вислухала Анрі-Жака й тільки поблажливо посміхнулась* (Ю. Яновський); *Били всіх, навіть Михайлика, хоч де в чому дидаскали* [учителі] *ставилися до нього поблажливо* (З. Тулуб); *Славко поблажливо плеснув Івана рукою по плечу, мовляв, яке ще ти дитя* (П. Колесник); *Він мовчить, лиш поблажливо всміхається і ганить міщанство й людську меркантильність* (В. Шкляр).

ПО-БЛА́ЗЕ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бла́зе́нському.** — *До ваших послуг, — церемонно вклонився Влодко. Це вийшло у нього трохи по-блазеньски* (Г. Пагутяк); *Він, колишній майор, вирячивши очі, тріумфує і бачить — мов картинки, маленькі кольорові картинки — недолугі, по-блазенськи прожиті свої дні* (О. Ульяненко).

ПО-БЛА́ЗЕ́НСЬКОМУ, *присл.* Як у блазнів, за звичаєм блазнів. — *Управитель маєтку, що належить царському роду, — це не абихто. Йому відкриті двері у вищі сфери... — Виходить, що я маю схилити голову по-блазенському. Перед ким? Ради чого?* (І. Пільгук); *Я стояв і по-блазенському кліпав очима* (Валерій Шевчук).

ПО-БЛА́ЗНІВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бла́знівському.** *Ми зовсім не збираємося проповідувати як єдино спасенного мистецтва для мистецтва, як ті, що, за Тичиною, взиваються "жерцями краси", .. як ті, що по-блазнівськи вигукують з приводу творчості Багряного "Який поет пропадає!"* (Ю. Шевельов).

ПО-БЛА́ЗНІВСЬКОМУ, *присл.* Як у блазнів, за звичаєм блазнів. *На думку психологів, учні, які поводяться на уроці підкреслено недисципліновано (по-блазнівському кривляються, відволікають жартами однокласників і т. ін.), відчувають брак уваги з боку оточення* (з навч. літ.).

ПОБЛАКИТНІ́ТИ, іє. Док. до **блакитніти** 1. * Образно. *Встань, народе, із неволі, Рани серця обітри. Всі степи заголубіли, Поблаки́тніли вітри* (П. Тичина).

ПОБЛАКИТНІ́ШАТИ, ає. Док. до **блакитнішати.** *Ефект насиченості квіткової композиції можна послабити добором кольорових компонентів — синій поряд із червоним поблакитнішає* (із журн.).

ПОБЛЕ́КЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **поблéкнути.** *З її лиця щезла краска і вираз, як з поблеклого образа* (М. Яцків); *О. Нестор .. витріщився на паню своїми поблеклими очима* (І. Франко).

ПОБЛЕ́КНУТИ *див.* **побля́кнути.**

ПОБЛИ́ЖНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **по́близький.** *На схилах поближніх Карпат ані шелеснуть високі смереки* (І. Муратов); *Є ще пів години на легкий сніданок у якомусь з поближніх кафе* (О. Ірванець); *Ледь затхлий дух від річки, до якого часом домішуються пахощі троянд із поближнього садка, теж приємний і свідчить про літо* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОБЛИ́ЖЧАТИ, ає. Док. до **бли́жчати.** *Перекинута шаланда гойдалася на хвилях, шторм лютував без угаву, Половчисі здалося, що шаланда поближчала* (Ю. Яновський); *Лесь поморщився, глянув на Карпати. Синя гряда немов і справді поближчала* (І. Нижник); *Поближчали кілька зір, що проступали крізь хмари, а простір водночас немов розсунувся* (В. Лис).

ПОБЛИ́ЖЧЕ, *присл., розм.* Якомога ближче. — *Припусти його до себе поближче. Він певно почне подарки тобі дарувати* (Панас Мирний); *Воза поставив* [Семен] *поближче до глини* (Г. Хоткевич); *Мені захотілося поближче на нього роздивитися* (Ю. Яновський); *Як тільки Оксен узяв ложку, всі інші також озброїлися ними і поближче підсунулися до страви* (Григорій Тютюнник); *Боєць дав коротку чергу і підповз поближче до Рудя* (С. Голованівський); — *Сідайте поближче, підмощуйте під себе камінці замість стільців. У нас все по-простому, як колись за кам'яного віку* (О. Бердник).

ПОБЛИ́З *див.* **поблизу́.**

ПОБЛИЗУ́, *рідко* **ПОБЛИ́З.** 1. *присл.* На невеликій віддалі від чого-небудь; близько (у 1 знач.), недалеко (у 1 знач.). *Він був за пасічника і в інших пасіках, котрі стояли сливе суспіль по садках, поблизу од його пасіки* (І. Нечуй-Левицький); *Поблизу не було живої душі* (Ірина Вільде); *Десь поблизу паслася худоба* (М. Томчаній); *Переконавшись, що поблизу нікого немає, Маріка сміливо запалила магічний світильник* (О. Авраменко).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається на позначення місця; біля (у 1 знач.). *Найкращим місцем для школярських зборищ була Мар'ївка — закинутий у гаю, поблизу озера, хуторець* (С. Васильченко); *Якщо така величезна маса, як 0,8 маси Землі, із скаженою швидкістю пролетіла поблизу більшості планет, то повинно ж на цих планетах статися щось помітне?* (М. Руденко); *Поблиз царського хорому стояв терем конюшого з такою самою загородою, але не здоблений вежами, як хором* (І. Білик); *Над зруйнованим селянським обійстям поблизу передової зненацька виникали круглі хмарки диму від вибухів шрапнельних снарядів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПО́БЛИЗЬКИЙ, а, е. Розташований близько, недалеко; близький (у 1 знач.). *З поблизьких лук доходив запах свіжоскошеної трави* (І. Франко); *В поблизькому комунальному парку шумить молодь* (Мирослав Ірчан); *З поблизького ресторану вдаряє на хвилину в тишу недільного передвечірнього сумерку гамір з відкритих дверей* (О. Лисяк); *З дзвіниці тричі на день лунали дзвони, скликаючи людей з поблизької околиці* (Ю. Винничук).

ПО́БЛИЗЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **по́близький.** *Кілька чоловіків у поблизькості відвернулися й обтерли твердою долонею очі* (О. Кобилянська); *Характерними ознаками нашого міста у свій час були замок, наявність монастиря капуцинів та поблизькість Кам'янця* (із журн.).

ПО́БЛИЗЬКО. 1. Присл. до **по́близький.** [К у х а р:] *До кухні я не входжу, Та що там робиться, все доглядаю, Поблизько сидячи* (І. Франко).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається на позначення невеликої відстані між кимсь, чимсь. *Вони повернулись до Єрусалиму з гори, що Оливною зветься і що знаходиться поблизько Єрусалиму* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

3. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається на позначення приблизної кількості; близько (у 3 знач.). *Поблизько 10 літрів.*

ПОБЛИ́КАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Блúкати якийсь час. *Яковенко став над помостом по груди, .. поблúкав-поблúкав очима від води, кілька разів зіпнув ротом .. і далі подерся нагору* (П. Загребельний).

ПОБЛИ́КУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **побли́кувати.** *Поблúкування зірок.*

ПОБЛИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., діал.* Блúкати час від часу. *На небі поблúкували зорі* (із журн.); *Кіцеша .. був чоловік з недовірливими, неспокійними очима, котрі увесь час поблúкували великими білками* (Ю. Мушкетик); *Василь сидів і спідлоба поблúкував на матір, як вона голосила, заливалася слізьми* (Панас Мирний); *Повстанці .. поблúкували на нього з неприхованою ненавистю* (О. Гончар).

ПОБЛИ́МАТИ, аю, аєш, *док.* Блимати якийсь час. *Сонячні зайчики сповзли з сірої стіни; один, круглий, ще поблимав хвилину на самій стелі і згас* (К. Гриб); *Начальник свиснув у сюрчок тричі, а потім червоно поблимав ліхтариком, даючи якісь сигнали комусь* (І. Багряний); *— А скільки ви заплатите моєму асистентові? Я так і завмер. Гроші? Мені? Ні, то, мабуть, вчулося... Те ж саме здалося, мабуть, і дядькові Андрієві. Він поблимав, поблимав, потім спитав: — Якому асистентові?* (А. Дімаров); *Пукавка підвів угору обличчя.., поблимав короткими рудими віями й мовив: — Піхота йде* (Ю. Мушкетик).

ПОБЛИ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Блимати час від часу. *Горіли електричні ліхтарі між хатами, мирно поблимували віконця будиночків* (Ю. Бедзик); *Ужгородський залізничний вокзал був цілком поглинутий темрявою, і тільки у вікнах кас поблимували вогники тих-таки свічок* (Ю. Андрухович); *Дід Медок .. витріщкувато поблимував на Недєліна* (В. Логвиненко); *Індіянин* [індіанець] *тільки слухав, обхопивши коліна руками, поблимуючи на мерехтливе полум'я* (І. Білик); // Кліпати (у 1 знач.) час від часу. *Бернард Губер, поблимуючи і захлинаючись, згадував своє незабутнє дитинство в Мюнхені* (Олекса Ізарський); *УР* [універсальний робот] *дивився на них, спокійно поблимуючи червоними очима* (О. Бердник).

ПО́БЛИСК, у, *ч.* Яскраве сяяння, світіння; блиск (у 1 знач.). *Замок був там; зброї поблиск, Сміх і співи там гули* (Леся Українка); *Куди до біса виходили ті вікна, що на шибі не відбивався жоден поблиск світла?* (Ірина Вільде); *Багатий поблиск золота на бузковому тлі хітона в цього чоловіка не мав нічого спільного .. з візантійською розкішшю напоказ* (П. Загребельний); *— Але ж ви загинете! — кричав бурмистер, розсилаючи навкруги поблиски запаленого погляду* (Валерій Шевчук).

ПОБЛИ́СКАТИ, аю, аєш, *док.* Блискати якийсь час. *Винявши* [вийнявши] *з-за пазухи невеличкий блискучий револьвер, поблискав ним до сонця, а потім намірився до мене: — Одна хвилина, і вас нема, — граціозно жартував він* (І. Франко); *Доцент Шухман вважався оратором, ерудитом, безпощадним полемістом, коли б я спитав його про голод на Україні, він би прискалив своє видюще око, поблискав своїм більярдним черепом і відповів запитанням на запитання* (П. Загребельний); // *безос.* [Х а р и т о н:] *Ось-ось поллє* [дощ] *.. Тільки погриміло та поблискало...* (М. Кропивницький).

ПОБЛИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побли́скувати.** *Довкола панувала темрява, в якій можна було розгледіти хіба що слабке поблискування стінок стільників* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *— Я й забув, що коли теревенив, а ви пам'ятаєте. З настороженого поблискування його очей Слєпньов зрозумів, що згадав і Антон* (В. Лис); *В деякі моменти дим ховав силует, і тоді мені ставало ще моторошніше. Але коли диму поменшало, я роздивився .. поблискування окулярних скелець* (С. Андрухович); *Постать вершника видно було тільки від сідла до плечей. Ноги зливалися з силуетом коня, хоч поблискування острог і стремен свідчило, що вони на місці* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОБЛИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Блискати час від часу або помалу, слабким блиском. *На городі вітер шумить вербами, надворі чорно, блискавиця поблискує* (Марко Вовчок); *Голка жваво поблискує в швидких руках* [дівчини] (Леся Українка); *Віддалік поміж засніженими соснами одиноко поблискувала лампочка* (Яків Баш); *Сонце похилилось до заходу. Поблискує через просвіти в кронах тополь* (Ю. Збанацький); *Над річкою і лісом засинювалось небо: здалеку-предалеку, погуркуючи та поблискуючи, накочувала гроза* (Григір Тютюнник); *Хлопців двоє чи троє поблискують збоку цигарками* (Ю. Мушкетик); *Свічки, котрі ми приліплювали до стін, тьмяно поблискували* (І. Роздобудько).

2. Блищати час від часу. *Малі чорні очі неспокійно поблискували* (М. Коцюбинський); *Ген недалечко, крізь віття, поблискує вода* (О. Донченко); *Циліндр-шолом тьмяно поблискував, віддзеркалюючи світло* (В. Владко); *Високий, ставний, він мовчки проходив шкільним подвір'ям, строго поблискуючи скельцями окулярів* (А. Дімаров); *На полиці поблискували золотим тисненням томи з медицини* (Р. Андріяшик); *Панове навзаєм розкланювались, поблискуючи медальйонами та моноклями* (Ю. Андрухович); // Виділятися раз у раз білизною, блиском; біліти. *Леґінь таки й направду був дуже красний: суті рум'янці грали на здорових, темного кольору лицях, поблискували рівні зуби з-під вуса* (Г. Хоткевич); *Санаторій знову набрав більш-менш привабливого вигляду. Весело поблискували білі стіни* (Ю. Збанацький); *За кермом вантажівки поблискував білими зубами з-під чорних вусів меткий Крук* (М. Андрусяк).

3. *перен.* Раптово з'являтися раз у раз. *Лице збліало, в очах стала розгоратись, поблискувати п'яна потьмарена пристрасть* (С. Васильченко); *Обличчя у Петра було бліде, гарне, стомлене; в нахабних очах поблискувала задавнена злість* (В. Винниченко).

◊ **(1) Побли́скувати [очи́ма (о́ком)]** *на кого — що і без дод.* — кидати погляд (погляди), поглядати на кого-, що-небудь час від часу. *Василь в одній жилетці, з закустраною головою несамовито бігав по хаті, поблискуючи своїми сірими очима* (Панас Мирний); *— Хлопці, не беремо землі, вона й так наша, — гарячкував поміж людьми Латочка, поблискуючи виряченим оком* (Григорій Тютюнник); *Данько, відкотивши комір шинелі, наїжачений сидить коло матері, жадібно поблискує з-під папахи на рідні місця* (О. Гончар); *Мовчала* [дівчина] *і тільки поблискувала очима на Євгена* (П. Загребельний); *Чапай покусує білими зубами стеблинку й весело поблискує на нас очима з-під офіцерського кашкета* (М. Андрусяк).

ПОБЛИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* Блищати якийсь час. *Як типовий інтелігент професор медицини Пилип Пилипович Преображенський, персонаж повісті М. Булгакова "Собаче серце", любить поблищати в шановному суспільстві в дорогому одязі* (з навч. літ.).

ПОБЛІ́ДЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поблі́днути.** *— Я й у горішній вітер повертався з моря, — ображається рибалка, але нахиляється над веслами, ховаючи своє поблідле відразу обличчя* (Ю. Яновський); *Поблідлий від хвилювання Дуглас пильно розглядав карту* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Було вже, певне, зовсім над ранок. Поблідла місячна скибка висіла низько над сірим імлистим обрієм* (В. Козаченко); *Поблідлі яблука, дрібно тремтячи, судорожно вчепилися за гілки тонесенькими пальчиками* (І. Андрусяк).

ПОБЛІ́ДНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **побліднути.** *Симптомами впливу холестерину на стан судин периферійної системи кровообігу є побліднення шкіри кінцівок, потовщення нігтів, зменшення або втрата волосяного покриву тощо* (з навч. літ.); *За теплої вологої погоди помітні симптоми впливу гербіцидів на оброблену рослину (повна зупинка росту, пожовтіння та побліднення листків) проявляються через 5–7 днів після обприскування* (із журн.).

ПОБЛІ́ДНУТИ, ну, неш. 1. Док. до **бліднути** 1; збліднути (у 1 знач.). *Його губенята побліділи, очі витріщилися* (І. Франко); *Федот поблід, міцно схопив Прокопа за руку* (Григорій Тютюнник); *Зореслав якийсь розгублений, тривожний, не такий, як завше: обличчя поблідло, в очах гніздилася туга* (О. Бердник); *Шейх поблід від люті* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *тільки 3 ос.* Утратити яскравість забарвлення; потьмяніти, поблякнути. [О л е с я:] *Пташки в саду вже не щебечуть, лист на дереві поблід* (М. Кропивницький); *Вітер ущух, погасли привітні зорі, поблідла блакить нічна* (Дніпрова Чайка); *Сніг лежить золотими буграми, Білі зорі і місяць поблід* (Т. Масенко); *Небо над вербами помітно поблідло — починало розвиднятися* (О. Гончар).

2. *тільки 3 ос., перен.* Док. до **бліднути** 2. *Побліділи давні ідеали, Розвіялись чарівні сни!* (І. Франко); *Однак надія на панство* [у Семена] *трохи поблідла, а охота до вчиття й геть-то зменшилась* (М. Коцюбинський); *Враження від тієї паляниці було таке велике, мовби від якогось найбільшого чуда чи від наглого вибуху бомби. Перед тією паляницею поблідло все інше* (І. Багряний).

Збліднути (побіліти, побліднути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* **збліднути.**

ПОБЛУДИ́ТИ[1], уджу́, у́диш, *док.* 1. Блудити *(див.* **блуди́ти**[1] 1) якийсь час. *От так поплававши немало І поблудивши по морям* [морях], *Як ось і землю видно стало, Побачили кінець бідам!* (І. Котляревський); // Те саме, що **поблуди́тися.** *Пішли діти по малини. А малини не зродили, Наші діти поблудили* (з народної пісні).

2. *діал.* Помилитися, зробити помилку. *Я пильнував, аби оповідати тільки про найважніші справи, не вдаватися в дрібніші, хоч не раз дуже важні речі, не заходити там, де для самих учених нема ще певності і де найлегше поблудити* (І. Франко).

◊ **Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом)** *див.* **блука́ти.**

ПОБЛУДИ́ТИ[2], уджу́, у́диш, *док., заст.* Блудити *(див.* **блуди́ти**[2]) якийсь час. [Ч е т в е р т и й:] *Скажіть, яке має право та кішка нявкати всім, що котята од мене...* [С а н і т а р:] *Ну, вже поблудив...* (М. Куліш).

ПОБЛУДИ́ТИСЯ, уджу́ся, у́дишся, *док., рідко.* Те саме, що **заблуди́тися.** *Либонь же ми поблудилися, не до свата та забилися* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Мої думки повтікали і поблудилися. Певно, їх хтось позбирав, присвоїв і не пускає до мене* (Б. Харчук).

ПОБЛУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Блукати (у 1 знач.) якийсь час. *Гордій одного дня взяв рушницю та й подався з дому. Власне, він не полювати йшов, а так, поблукати* (Б. Грінченко); — *Корівка хай собі пасеться, а я поблукаю* (Григорій Тютюнник); *Поблукавши пів години серед строкатої юрби, я відчув, що вже нагуляв собі апетит, і попрямував до невеликого ресторанчика* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Поблукавши по селищу й дошукавшись, нарешті, інженерчиної квартири, він несміливо постукав у двері* (Г. Коцюба); *Нагода ще раз побачити таємничу господиню вабила його незмірно. Правда, довелося трохи поблукати, заки трафив на ту вуличку* (Ю. Винничук); *Поблукавши коридорами, знаходжу свою дев'ятнадцяту залу* (С. Жадан); *Мало жив я, та чимало Поблукав по світу* (П. Грабовський); *Поблукали ми по світу У своїй мандрівці дальній, І відкрився наостаннє Нам Індійський океан* (М. Шеремет); *Він, поблукавши світами й поклавши принагідно собі до ніг Нью-Йорк, Париж та Лондон, урешті завітав до столиці постмодернізму — міста Белград* (Ю. Андрухович).

◊ **Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом)** *див.* **блука́ти; Літа́ти (лете́ти, блука́ти) / полете́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми,** *заст.* **ми́слю)** *див.* **літа́ти.**

ПО-БЛЮЗНІ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-блюзні́рському.** *Виходячи з церкви, Респондент по-блюзнірськи осінив себе хрестом (тьху!) і вклонився (цікаво кому?)* (Ю. Андрухович).

ПО-БЛЮЗНІ́РСЬКОМУ, *присл.* Як у блюзнірів, за звичаєм блюзнірів. *До нього* [директора], *як і до по-блюзнірському сфабрикованого портрета государя, годі було придертися* (Валерій Шевчук); *Нагальна модернізація сповільнилася, загальмувалася й опинилася в небезпеці, а цинічні здирники та хапуги по-блюзнірському сплюндрували шляхетні гасла самовизначення* (із журн.).

ПОБЛЯ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побля́кнути.** *Поблязлими сумними полями нісся поїзд* (Ірина Вільде); *Нерівний брук заріс кущиками трави, поблякої вже, виснаженої вкрай* (П. Колесник); *На стіні висіло два старих, поблякли натюрморти* (Ю. Збанацький); *Професор перегортав поблякий енциклопедичний словник* (Р. Андріяшик); *Юлія висмикує шпильки з волосся, щоб зняти свій брилик, вже трохи замалий і поблякий* (Г. Пагутяк); *Поблякла, хоч і вощена, кахляна підлога скидалася на слизьке, закуте в кригу озеро* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОБЛЯ́КНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **побля́кнути.** *Поблякнення та некроз деяких ділянок листя свідчать про незворотні негативні зміни* (з навч. літ.); *Якісний гель-лак для покриття нігтів забезпечує бездоганний манікюр без тріщин та поблякнення кольору мінімум на 14 днів* (із журн.).

ПОБЛЯ́КНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* побля́к, ла, ло *і* побля́кнув, нула, ло; *рідко* **ПОБЛЕ́КНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* побле́к, ла, ло *і* побле́кнув, нула, ло; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **бля́кнути** 1; зблякнути (у 1 знач.). *Молода травичка поблякла, поскручувалась* (П. Колесник); *Зима як зима: кожна стеблина поблякла, присіла, майже нічого зверху. Тільки там, у чорноземах, повно коріння* (О. Гончар); *В балці квіти поблякли* (С. Крижанівський); *Поблякли тополі біля північної кафської стіни, вмирало на пустирях зблякле будяччя* (Р. Іваничук).

2. *тільки 3 ос.* Док. до **бля́кнути** 2. *Тепер Еней убрався в пекло .. Там все поблідло і поблекло, Нема ні місяця, ні звізд* (І. Котляревський); *Небо на сході зовсім поблякло і тьмяний відблиск його поволі переповзав на захід* (С. Голованівський); *Місяць уже сховався за вершечки лісу, зорі поблякли* (К. Гриб); *Небо почало темніти. Червоні пасма на ньому поблякли, розтанули* (Ю. Бедзик); *"Поки в комору я винесу батькову зброю прекрасну. В домі без догляду вся вона зовсім поблякла"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Те саме, що **ви́цвісти** 1. *Зносилась шинель і петлиці поблякли на ній* (Я. Шпорта); *Фросина Данилівна посивіла, поблякли очі, ще більше взялися зморшками щоки, лоб* (А. Хижняк); *Я ще раз схилилася над світлиною. Вона трохи поблякла, але деталі побачити можна* (І. Роздобудько).

3. *перен.* Утратити фізичну силу; змарніти, ослабнути. *Одного дня звістки від мами обірвалися .. Щезла людина й поготів. Тато геть побляк* (Люко Дашвар); // Утратити свіжість, пружність або стати змарнілим, зблідлим (про частини тіла). *Зав'яне, помарніє свіжий квіт її вроди під холодним, жовтим поглядом судовика... погаснуть ясні очі, поблекнуть рожеві уста...* (Панас Мирний); *Він сидить стомлений, здається, аж схудлий — синці під очима, обличчя поблякло — і слухає* (Б. Левін); *Коси її вже посіклися, барви лиця поблякли, очі запали* (Г. Пагутяк); *Він дивився тьмяним невидющим поглядом, а його обличчя змарніло, посіріло й поблякло* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

4. *тільки 3 ос., перен.* Утратити яскравість, виразність. *Павлова радість вмить поблякла* (М. Дашкієв); *Згадав* [Степан], *що має іти до Юлі, але зараз чомусь поблякла її завидна принада* (М. Стельмах); *Всі романтичні барви поїздки в село поблякли* (О. Бердник); *Перші ж відповіді на поставлені запитання, перші слова, що пролунали з вуст полоненого, виказали людину пересічну, і враз поблякла привабливість його зовнішності* (Ю. Покальчук); // Стати менш значним. *Єдиним авторитетом, єдиним компетентним у цих вельми заплутаних, як здавалося Бронкові, питаннях друкарської техніки був лише "принципал". З часом цей авторитет .. побляк* (Ірина Вільде); *В долині Тигра і Євфрата* [Тигру і Євфрату], *котру заносить жовтий мул, поблякне слава Герострата перед твоєю, місто Ур!* (Л. Костенко); *Усі інші події зразу ж поблякли перед останньою* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОБО́ВТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побо́втати.** *Побовтаний чай.*

ПОБО́ВТАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод.* Бовтати якийсь час. *Штукаренко мовчки відстебнув флягу, що висіла на поясі ззаду, злегка побовтав і переконався, що на дні ще щось є* (С. Голованівський); *Так, це була кава. Але складалося враження, наче, крім мелених зерен і цукру, туди сипнули ложечку розчинного заліза, а потім легенько побовтали іржавою арматурою* (Ю. Винничук); *Він роззувся, почепив черевики на плечі, побовтав босою ногою воду* (О. Бердник).

ПОБО́ВТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Бовтатися якийсь час. *— А що ж ти, Якиме, не купаєшся? — гукаєте ви до нього .. — Чи, може, плавати не знаєш, боїшся втонути? Там он з берега не глибоко, побовтайся* (Панас Мирний); *Йде* [Філон] *з підсакою побовтатись у ковбанях* (Ю. Мушкетик); *Я довгенько побовтався руками й ногами, доки якось ліктями сперся на крижину і вибрався з вимоїни* (В. Чемерис).

ПОБО́ВТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побо́втувати.** *Побовтувана рідина.*

ПОБО́ВТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побо́втувати.** *Учасники мітингу підтримували доповідача схвальними вигуками та побовтуванням над головами прапорами* (з газ.).

ПОБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* Бовтати злегка або час від часу. *Бажання періодично побовтувати ногами називають синдромом неспокійних ніг. Його зумовлюють неприємні відчуття в ногах, які полегшуються завдяки руху* (із журн.).

ПО-БОГАТИ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-богати́рському.** *— Він.., наражаючися також своїм життям.., боронив по-богатирськи перед силою полум'я моє добро!* (О. Кобилянська); *Вже давно спав Юрасик, простягнувшись у ліжку, .. по-богатирськи розкинувши ручenята* (Яків Баш).

ПО-БОГАТИ́РСЬКОМУ, *присл.* Як богатир, подібно до богатиря. *Ні Тараса, ні донця .. не було. Ні серед тих, хто ще, сяк-так сновигаючи, тримався на ногах, ні серед тих, хто по-богатирському хропів посеред двору* (В. Чемерис); *Розметав-розкидав* [Вольга] *сторожу з оковами, на високу могилу вихопився, свиснув по-богатирському. Тут прибіг до нього його вірний кінь* (В. Рубан).

ПОБОЖЕВО́ЛІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побожево́літи.** *Побожеволілі, засліплені вогнем, оглушені грохотом* [гуркотом] *люди нічого не бачать, не чують, не розуміють* (І. Багряний); *Досі ще голосять на пожарищі побожеволілі від горя жінки* (О. Гончар); * Образно. *Побожеволілі, знечулі чотири мури, в них, як кулі, німотні крики самоти, і наче келія прозріння та камера, од смутку синя, і наче біла свічка — ти* (В. Стус); // *у знач. ім.* **побожево́лілі,** лих, *мн.* Психічно хворі люди. *Хворі не вставали, а санітарам уривався терпець, тож перекидали просмерділі матраци: хворі й побожеволілі лежали пластом* (О. Ульяненко).

ПОБОЖЕВО́ЛІТИ, ію, ієш, *док.* 1. Стати божевільним (про всіх або багатьох). *Господи, якщо так потриває ще трохи, то на тому їхня війна й скінчиться, люди побожеволіють або побіжать, не витримавши психічної напруги, і будуть перебиті, немов курчата* (І. Багряний); *За роки від 1930 по 1938 на Україні самих українських письменників загинуло понад 230 на Соловках, на Колимі, в тюрмах, деякі побожеволіли, закінчили життя самогубством* (О. Шугай).

2. *перен.* Утратити розсудливість, розважливість (про всіх або багатьох). *Вони з дружиною побожеволіли на ньому* [внукові] *й віддають себе тільки йому. Внук справді втішний і потрібніший дідові та бабі більше, ніж батькам* (Ю. Мушкетик); *— Сюди не можна, пані. Міст висаджено в повітря. — Як висаджено, коли він ось .. Міст цілий-цілісінький! Ви що — всі побожеволіли?* (В. Чемерис); * У порівн. [Г а л я:] *Наталя й Аделя мов побожеволіли: миються, біляться, малюються, зодягаються, чепуряться...* (Є. Кротевич).

ПО-БО́ЖЕСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-бо́жеському.** *Запорожці жили по-божеськи: незмінним правилом козацької спільноти було чинення щоденних молитов і відвідування січової й багатьох інших церков Запоріжжя* (з навч. літ.); *Підготувався* [пансіон] *ще з осені до зими: закупив у свій час овочі і картоплю, круп мішків зо два, свічок кілька пудів у купця Зелінського дістав, і купець не тягнувся, по-божеськи взяв* (Б. Левін); *У Москві до нього ще ніби й по-божеськи ставляться, а хтозна, як воно буде у Варшаві? Полякам гетьман, який мріє про незалежну Україну, від Москви й Варшави незалежну, теж не потрібний* (В. Чемерис); *— Я так думаю, — відповів Санчо, — якщо ваша милость накине по два реали місячно, то це буде по-божеськи* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПО-БО́ЖЕСЬКОМУ, *присл., розм.* 1. Як Бог, боги. *Відвідував Антіной найвидатніші святині, студіював найглибші містерії релігій всіх народів світу, складав офіри всім відомим богам. Але... чи видавались йому ці боги справді по-божеському всемогутні?* (Н. Королева).

2. За Божим законом, за традиціями християн. *— Любитесь, будете парою. Але — по-божеському. Вінчатися сьогодні ж, уночі. Згода?* (О. Бердник).

3. Те саме, що **по-бо́жому** 2, 3. *Ціни встановлюють по-божеському;* // *у знач. пред. — Ваша пропозиція, це... це не лише протизаконно, це .. не по-божеському* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОБОЖИ́ТИСЯ, жу́ся, жи́шся, *розм.* Док. до **божи́тися.** *Іванко тяжко плакав по смерті свого добродія і побожився вислідити убійців* [убивців] *його* (І. Франко); *— Добре, позичу з тих, що уготовив жінці на чоботи, тільки гляди — не збреши! — Їй-богу, не збрешу, — побожився Данило* (Л. Яновська); *— Косинського пустив князь на волю .. Я тебе впевняю і моїм словом ручаю, а й побожитися можу на Євангелії, що так було* (А. Чайковський); *Він відвів її вбік і сказав побожитися, що нікому не скаже* (Мирослав Ірчан); *Гайнула* [Ларка] *після школи до міста на навчання, перед тим побожилася матері, що нізащо у село не повернеться* (Любко Дереш).

ПОБО́ЖНИЙ, а, е. 1. Сповнений глибокої віри в Бога; віруючий. *Василь Миронович, чоловік смирний і побожний, під чаркою дуже любив говорити за що-небудь божественне* (С. Васильченко); *Усі церкви стояли відкриті навстіж денно і нощно, священники на зміну правили служби Господні. Побожні міщани цілі ночі проводили у молитвах* (Ю. Винничук); *Бланка була дівчина дуже побожна, вона частіше інших ходила на сповідь і відвідувала церкву* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Власт. релігійній, віруючій людині. *"Церков виставлю, гарну, муровану, каплицю покладу над жінкою, дам "на Боже", нехай Бог буде милостив моїй душі", — дальше поза ті побожні мрії думка його не сягала* (І. Франко); *Тремтить в Абібули тіло і горять вуха. Розгойдана душа рветься хвалити Бога, тягне з собою тіло. Щось у ньому є. Якась пружина. Велика радість. Побожний рух* (М. Коцюбинський); *Ґаздиня вже вчиняє паску. Місить тісто з побожними думками, стараючись гнати від себе всяку злість і нечисть* (Г. Хоткевич); *— Не подвиг — вести побожні розмови у святому місці, .. але подвиг вести їх у Содомі й Гоморрі* (Валерій Шевчук).

2. Пов'язаний з релігією; церковний. *Крик сови глушив я співом Псалмів побожних і не раз видав В час співу твого ангела при собі* (І. Франко); *Зоня увійшла в кімнату, співаючи побожний гімн* (Леся Українка); *Коли перші* [старі] *співали до захрипу побожні пісні, то молодь переплітала їх світськими, часто не зовсім пристойними коломийками* (Ірина Вільде).

3. Сповнений найщирішої шани, безмежно відданий; благоговійний, шанобливий. *Громада перешіптується, з побожним подивом поглядаючи на Руфіна і Прісциллу* (Леся Українка); *Бальзак придивлявся до розчервонілого обличчя молодого письменника. Йому подобався побожний погляд, яким той дивився на нього* (Н. Рибак); *Степан признавався собі, що завдячує Зар'янові хоча б тим, що його сміливі гіпотези підштовхнули думку, допомогли подолати побожне схиляння перед застарілими уявленнями* (М. Дашкієв); *Він з побожною обережністю тримав папірець за самий кутик, наче боявся стерти написані на ньому літери* (Ю. Бедзик).

ПОБО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **побо́жний** 1, 3. *Усе, що потрібне для життя та побожности, подала нам Його Божа сила пізнанням Того, Хто покликав нас славою та чеснотою* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Аркадій добре знав, що не побожність змусила Івана хрестити дитину, а формальна необхідність* (Ірина Вільде); *— Ви не проявляєте, як я бачу, тієї справжньої побожності, яку вам, негідникам, годилося б мати в церкві перед найсвятішими дарами* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *До театру Тобілевич мав просто якусь побожність, мабуть, винесену .. з-під батьківської стріхи, де він чув материні оповідання й співи з "Наталки Полтавки"* (С. Єфремов); *Гриша чесно примірявся оком, щоб роздавати* [їжу] *однаково, щоб вистачило всім. Угорці дивилися на нього майже з побожністю* (О. Гончар).

ПОБО́ЖНО. Присл. до **побо́жний** 1, 3. *— І хай Бог милує й не допускає, — стиха побожно промовила вона, оглядаючи куряву* (С. Васильченко); *Евеліна підвелася. Побожно перехрестилась і вийшла з каплиці* (Н. Рибак); *Василько побожно дивився на вуйка Юру і казав, що він усе буде робити так, як вуйко загадає* (А. Турчинська); *Що й казати, книжка давня, одначе мала вигляд новісінької, ніби й не побувала в руках читачів. Як же, справді, люб'язно й побожно треба було поводитися з нею!* (О. Шугай); *Люди не посміли навіть слово мовити чи голосно зітхнути. Майже побожно вслухалися в дивну мову жінки, якої не розуміли* (Дара Корній).

ПО-БО́ЖОМУ, *присл.* 1. *тільки* **по-Бо́жому.** Як велить, навчає Бог. *Вони тільки знали, що там* [у Псалтирі] *написано все по-Божому* (І. Нечуй-Левицький); *Мокрина склала по-Божому руки, і з її очей дзюрком полилися сльози* (Б. Харчук); // *у знач. пред.* За Божим законом, за традиціями християн. *— Без свайби .. я за тебе не вийду. Я вперше заміж іду, то як без свайби? Ні, ні, просто так збігатися я не згодна. Не по-Божому це, не по-християнському* (В. Чемерис).

2. *розм.* Як годиться, як слід; добре. *Діла сьогодні у Кузьми йшли по-божому* (М. Стельмах); *Поговоримо і помовчимо, заспіваєм на все село. І по-божому, і по-вовчому, і по-всякому нам було* (П. Гірник); // *у знач. пред. — Весілля першого дня — ото тільки весілля! .. Все якось по-божому: весело, гарно, неначе веснянок дівчата грають* (І. Нечуй-Левицький).

3. Чесно, справедливо, без кривди. *Хто вік по-божому прожив, Нікому зла і кривди не чинив, Того до смерті будуть поважати І добрим словом поминати* (Л. Глібов); *Замісто щоб хазяйнувати по-божому, він .. почав давати на процент та на відробітки гроші, почав притискати людей...* (Б. Грінченко); *Батько на зайвину не ласився. З людей у кузні брав поцінно, по-божому.., а якщо кого нужда допече й злидні обсядуть, то й так, за спасибі, зробить* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. пред. Олександр знову прочитав приговор, і ще дужче сколихнулися селянські голови й голоси. — Оце по-людському і по-божому... — Коли ж будемо землю ділити?* (М. Стельмах).

4. *розм.* Потроху, не дуже багато. *— Виходить, він не одного мене наколов? А-ха-ха-ха! І набагато вас? .. О-о-го-го, сеньйоре Осандро! Ну, мене спершу не так, щоб набагато, спершу він начебто шантажував мене по-божому* (М. Білкун); *Після одруження він навідріз одмовився йти у прийми.., наймав тоді в Голосієві у приватному будинку щось на зразок сіней, але, на щастя, через них не ходили і брали по-божому — двадцять п'ять карбованців* (В. Шкляр).

ПОБО́ЇЩЕ, а, *с.* 1. *заст.* Кровопролитна битва; бій з великою кількістю жертв. *Обидві армії стояли На тих межах, що показали; .. Всяк товпився, всяк ліз, тіснився, Побоїщу щоб зріть кінець* (І. Котляревський); *Я приєднуюсь до чималого гурту бійців, котрі оточили танкіста Марченка. Він розповідає про знамените танкове побоїще біля Прохорівки* (Є. Доломан); *Після скіфського побоїща Персія перестала бути непереможною* (І. Білик).

2. Місце битви. *З Олександром Петровичем по всіх усюдах нишпорили. Ще рана з ніг валить чоловіка, а він — де які яри, де які побоїща — все обходив* (М. Стельмах); *Безкрає перекопське побоїще під небом осіннім, з безліччю полеглих у вічнім пориві.., — на все життя понесе Яресько цю сувору картину в своїм серці* (О. Гончар); *З побоїща долинали стогони* (Р. Андріяшик); *Над побоїщем каркало гайвороння, клювало там щось і ліниво знімалося на крило* (В. Чемерис).

3. *розм.* Жорстока, запекла бійка. *Ці* [діда й Самійла] *страшні побоїща закінчувалися десь аж надвечір, проте завжди щасливо. Всі виявлялись цілі і живі, тільки довго і важко хакали від внутрішнього огню* (О. Довженко); *В російській Думі депутатку тягали за коси, зі священника зірвали хрест .. У венесуельському парламенті депутата впріжили палицею по голові. У Туреччині один депутат після такого побоїща вмер* (Л. Костенко); *"Не дай Боже зведенюків", — казала моя мама і після кожного побоїща в хаті забирала Мирославу до себе* (Г. Тарасюк); *Портрет великого українського мореплавця Миколи Миклухо-Маклая .. висів над класною дошкою, а в розпал побоїща звалився на голову зубрилці-старості, котра намагалася стримати нападників погрозою не дати нікому нічого списати до кінця життя* (І. Андрусяк).

ПО-БО́ЙКІВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бо́йківському.** *Він один у цілій нашій гімназії вмів не тільки говорити по-бойківськи.., але знав характерні нюанси говору майже кождого села в околиці Дрогобича* (І. Франко).

ПО-БО́ЙКІВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у бойків, за звичаєм бойків. *Вареники по-бойківському, або пироги, готують переважно із житнього борошна* (із журн.).

2. Бойківським діалектом. *Теперішні 70–80-річні мешканці Бойківщини, переселенці 1951 року, хоч і не завжди визнають себе бойками, але говорять і думають по-бойківському, співають бойківських пісень, бережуть традиції та звичаї* (з газ.).

ПОБОЙОВИ́СЬКО, а, *с., діал.* Побоїще. *З страшного побойовиська в Різанім яру Нечаєві вдалося вихопити Самійла Зарудного* (П. Загребельний); *Копають* [люди] *ями і ховають в них кістки, знайдені на давнім побойовиську* (Леся Українка).

ПОБОЙОВИ́ЩЕ, а, *с., рідко.* Те саме, що **побо́їще.** *Перша битва скінчилася. Переможець стояв табором на побойовищі* (І. Франко); *У бетонних буреломах все узбережжя. Велетень якийсь .. бився тут з морем, і зосталось побойовище: багатотонне груддя залізобетону .. лежить вподовж берега в руїнному хаосі* (О. Гончар); *Коли рвонулися легіні* [леґені] *до бійки, хтось із тверезіших побіг дати знати Олексі .. Коли Олекса прибіг, застав там побойовище в повнім розгарі* [розпалі] (Г. Хоткевич); *Кипить прокльонами Галичина, В побойовища переходять свята, Там під церквами точиться війна, Із довбнею шукає Каїн брата* (Д. Павличко).

ПО-БОЙОВО́МУ, *присл.* 1. Як до бою, у бою. *Виїхав із табору хан, одягнений по-бойовому: в шоломі з гострим наконечником і в кольчузі* (Р. Іваничук); *Атей вбраний по-царськи і по-бойовому водночас. На ньому з короткими по лікті рукавами панцирна шкіряна куртка з нашитими бронзовими пластинками, що були покриті золотом* (В. Чемерис); *Аркадій згрупувався, відступив убік, і Прохор пролетів повз нього, по-бойовому виставивши вперед голову* (С. Жадан); // Те саме, що **по-військо́вому.** *А цей* [хлопчик], *видно, сміливець, зовсім по-бойовому звертається: "Дядьку міліціонер, покажіть свого картуза!"* (О. Гончар); *У середу до контрольно-пропускного пункту почали підтягуватися люди: хтось приїздив на автомобілях, хтось приходив пішки. Ці невідомі були вдягнені по-бойовому, зокрема в камуфляжному одязі* (з газ.).

2. Дуже енергійно, діяльно, активно. — *Чого він приїхав до Києва — не знаю .. Він каже, що назрівають великі події. Сам настроєний по-бойовому, когось чекає, кудись має їхати* (Л. Смілянський); *Хлопці з-під Слов'янська повідомили, що в них бракує харчів і медикаментів. Швидко зібрали вантаж, знайшли машину: волонтери були налаштовані по-бойовому й оптимістично* (з газ.).

ПО-БОЛГА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-болга́рському.** *"Аджика по-болгарськи" — напрочуд смачна й ароматна паста, яку виготовляють лише з натуральних інгредієнтів* (з мови реклами); *Для деяких статей, особливо тих, що були друковані по-болгарськи, видавець отсього збірника одержав рукописні оригінали та поправки самого автора* (І. Франко); *Я вже тепер по-болгарськи трохи тямлю* (Леся Українка); — *Хто ти такий? — спитав він мене по-болгарськи. З цього я зробив висновок, що я в болгарських повстанців-гайдуків* (В. Малик).

ПО-БОЛГА́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у болгар, за звичаєм болгар. *Для салату із зеленого часнику по-болгарському потрібні такі інгредієнти: 2 пучки зеленого часнику, 50 г олії, оцет, сіль* (із журн.).

2. Болгарською мовою. *В слові кожна карлючка мов підказка, мов код. Я згадав, що колючка по-болгарському — бод* (Д. Білоус); — *На коліна! — гукнув Сивоокові хтось із ромеїв, що знав по-болгарському* (П. Загребельний).

ПОБОЛІ́ТИ[1], ли́ть, *док.* 1. Заболіти, почати боліти (про все або багато чого-небудь). *Дядьки стовбичили на майдані більше години, в них поболіли ноги, і деякі відійшли до тополь, щоб лягти або сісти* (Григорій Тютюнник); *Налетіли дикі гуси, натрудили крила, Все шукали-виглядали старого Кирила. Чи їм тіло поболіло, чи неба замало, Чи почули, як над дідом земля западала?* (П. Гірник).

2. Боліти *(див.* **болі́ти**[1]) якийсь час. [Ж е н я:] *Ну нехай спершу трохи й поболять руки, а далі привикнуть* (М. Кропивницький); — *Але ж така рана, батьку! Це не жарт! — Рана як рана! Поболить — і перестане...* (В. Малик); *"Відчула, що такою, як я, ти й на мить не здатна стати, — задоволено подумала Чураївна. — Тепер начувайся, супернице, Гриць уже в моїх руках. Хай і твоє серце поболить, як моє"* (В. Чемерис); // *безос. Вона смикнула за щось у роті, трохи поболіло й перестало. Зубний біль затих* (Н. Сняданко).

ПОБОЛІ́ТИ[2], і́ю, і́єш, *док.* Боліти *(див.* **болі́ти**[2]) якийсь час. *Діждавсь* [син], *що виявився багач з чужого села, і засваталася вона з тим багачем, а його як на воді лишила. Що він поскорбів тоді, що він поболів — я знаю!* (Марко Вовчок); *В травні у Іржика відповідальні змагання, і я обов'язково приїду в місто поболіти за неї* (М. Білкун).

ПОБОЛІ́ТИ[3], і́ю, і́єш, *док., розм., рідко.* 1. Боліти, хворіти якийсь час; похворіти (у 2 знач.). *Недовго і старий швендяв, перед зеленою* [Зеленою неділею] *зліг, поболів трохи — та й пішов за старою* (Панас Мирний); *Юрішко .. поболів-поболів трохи .. та й пшов* [пішов] *на той світ* (Г. Хоткевич).

2. Захворіти (про всіх або багатьох); похворіти (у 1 знач.). *Цього року зима видалася лютою, тож усі ми поболіли* (з мемуарної літ.).

ПОБОЛІ́ТИСЯ, і́ється, і́ємося, і́єтеся, *док., діал.* Захворіти (про всіх або багатьох). *У той час Солоха вигнала коров* [корів] *за двір, вони чогось поболілись, і господиня не веліла гонити в череду* (Панас Мирний).

ПОБО́ЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* 1. Стан за знач. **побо́лювати.** *Поболювання суглобів.*

2. Незначний біль, що виникає час від часу. *Фахівці радять не відкладати візит до лікаря, якщо ви відчуваєте зміни серцевого ритму, поболювання чи поколювання в грудях* (із журн.).

ПОБО́ЛЮВАТИ, ює, *недок., розм.* Боліти *(див.* **болі́ти**¹ 1) трохи або час від часу. *Сидить* [Луценко] *на халаті, взявся за голову, поболює чогось...* (А. Тесленко); *Рука поболює трохи в плечі* (П. Колесник); *Ряжанка вийшов з готелю й подався неширокою вулицею навмання. Рани докучливо поболювали, але він намагався не кульгати* (І. Білик); // *безос. У грудях поболює* (Леся Українка); *Федько оклигав, став на ноги. Тільки в боку поболювало та шкіра на пальцях рук .. позлазила* (Є. Доломан).

ПОБОМБИ́ТИ, блю́, би́ш; *мн.* побомбля́ть; *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Бомбити якийсь час. — *Трохи відкладем початок ми концерту: Фашистів, бачите, ще наші побомбить Збираються* (М. Рильський); *Думали, що трохи нас побомблять та й заспокояться. Але з кожним днем ставало все нестерпніше* (з газ.); * Образно. *Взяли* [хлопці] *в руки по кавунові — це бомби, — підняли над головою і — ву-у-у! .. Побомбили кілька хвилин, глянули — аж самим страшно стало й совісно* (В. Нестайко).

2. Атакувати бомбами всіх або багатьох, все або значну кількість чогось. *"Вони побомбили у нас дуже багато, але нічого, ми готові і ми впораємось", — повідомляє заступник мера* (з газ.).

ПОБОРГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *розм.* 1. *кому що і без прям. дод.* Док. до **боргува́ти** 1. [Гайдамака:] *Далебі, дав би карбованця* [кобзареві за пісню], *якби був не пропив учора! .. Поборгуй, будь ласкав, завтра оддам* (Т. Шевченко); [Рябина:] *Кварти горілки поборгувати не хоче* [Лейба]. *Ні, довше так жити не можна!* (І. Франко); *Виходив із шинку сухорлявий кум, засмучений і сердитий. Шинкарка аж ніяк не хотіла йому поборгувати* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *у кого, що.* Док. до **боргува́ти** 2. [Запорожець *(грає, усі троє співають):*] *А я мотнусь до шинкарки, Поборгую хоч дві чарки* (М. Кропивницький).

ПОБО́РЕНИЙ, ПОБО́РОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поборо́ти.** *Челядь граблива* [хижа] *поборена: одна порубана, друга пов'язана* (М. Шашкевич); *Якщо ти неухильно триматимешся істини, рано чи пізно вороги твої будуть поборені* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Мов змії, в'ються Тривожні, темні думи, но по хвилі Щезають, волі силою твердою Поборені* (І. Франко); *Десь-не-десь лежали на землі дерева-великани, підриті й поборені віком або й розколені громом* (О. Кобилянська); * Образно. *Природі бач заздро, що діти землі Збагнули всі тайни, що крились у млі. В безсилому гніві покірно вона, Поборота розумом, чоло згина* (П. Грабовський); // **побо́рено, побо́рото,** *безос. пред. Повстання герцога Теобальда проти Піпіна в 746 році було поборото і спричинило ліквідацію герцогського статусу, перехід багатьох швабських володінь до складу королівських маєтностей* (з наук.-попул. літ.); *Фройд був би задоволений: фатальні пристрасті поборено, роман дописано* (С. Павличко).

ПОБО́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поборо́ти.** *В 1848 р. вибухає революція. Русини стали по стороні австрійського уряду — .. австрійський уряд по поборенні революції починає знов до них ласкавіше відноситися* (І. Франко); *Чи на поборення чужого ворожого впливу не затрачують* [декотрі душі] *усіх своїх сил — так, що організм поволі нидіє, завмирає?* (Уляна Кравченко).

ПОБО́РЕЦЬ, рця, *ч., іст.* Збирач податків; побірчий. *Король .. визначує їм* [хрестоносцям] *річно 500 марок сріблом данини для королівського скарбу з обов'язком удержувати трьох поборців і 500 королівських вояків у часі збирання данини* (І. Франко); *Напливали жиди на Вкраїну з усього світу, .. ставали у панів орендарями коршем, де шинкували панською горілкою й медом. Вони були теж поборцями податей, економами й довіреними* (А. Чайковський).

ПОБО́РНИК, а, *ч., книжн.* Завзятий, пристрасний захисник, прихильник кого-, чого-небудь. *Здавалось, дід Влас в одну мить налився холодною рішучістю і знову став тим самим непримиренним поборником своєї правди* (Д. Бедзик); — *Є й у казці правда, — додав Іван Петрович. — Правда полягає в тому, що серед людей є сміливі, безстрашні поборники* (І. Пільгук); *Всі поборники волі здавна мені неприємні: волі шукають вони тільки для себе самих* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОБО́РНИЦЬКИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **побо́рник.** — *Ви натомились, Українко, В своїй поборницькій путі? — Питають люди, — Спочивайте* (П. Воронько); *Найдурніші помчали до Палацу Святої Віри — і потрапили під копита коней поборницької кінноти, яка саме вирвалася на площу* (О. Авраменко).

ПОБО́РНИЦЯ, і, *ж., книжн.* Жін. до **побо́рник.** *Звичайно, він її знав, письменницю Марка Вовчка, поборницю жіночих прав* (О. Іваненко); *Побачимо, як живе Мадам — поборниця жіночого щастя. Я кілька разів обійшов територію.., відшукуючи зручне місце, щоб проникнути досередини* (І. Роздобудько).

ПОБОРО́ВИЙ, а, е, *діал., іст.* Прикм. до **побі́р** 1, 4. *Королівським привілеєм 1511 р. шляхту було звільнено від податку на виготовлення й продаж алкогольних напоїв, однак поборові універсали за різні роки містять інформацію, що засвідчує численні відступи від нього* (з наук. літ.); *Його* [Гриця] *просто завезли до військового шпиталю, а коли подужав від палиць, його на розказ політичної власті поставлено перед поборовою комісією і віддано в рекрути* (І. Франко); *Був Яків самотній, не мав однодумців, поле орав, на музики ходив .. А коли підступив його поборовий вік — пішов і не вернувся* (У. Самчук).

ПОБОРО́ЗНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поборозни́ти.** *Випнуте чоло, поборознене глибокими зморшками, лютий погляд, похмуре обличчя надавали йому грізного вигляду* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОБОРОЗНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *що.* 1. Док. до **борозни́ти** 1. *Як повідомляє Тацит, у 2-й половині I ст. н. е. венети перебувають у стані переміщення. Вони "поборознили всі ліси і гори" між глибиною лісової зони, де мешкали фіно-угорські племена, і Карпатами* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *За довгий літній день рибалкам удається поборознити чималий відрізок ріки вздовж і впоперек* (із журн.).

2. *перен.* Док. до **борозни́ти** 2. *Обличчя старої поборознили глибокі зморшки, очі запали* (І. Росоховатський); *Сучасна поверхня Середньоруської височини є піднесеною рівниною, розчленованою в різних напрямках мережею річкових долин і балок. Останні місцями так сильно поборознили її, що підвищені ділянки, які розділяють долини, досягають завширшки лише 1,5–2 км* (з наук. літ.); // Укрити заглибинами. *Війна з розгону глибоко поборознила його крутий, мов з каменю тесаний, лоб* (І. Волошин).

ПОБОРОНИ́ТИ¹ *див.* **поборонува́ти.**

ПОБОРОНИ́ТИ², роню́, ро́ниш, *що і без прям. дод., рідко.* Док. до **борони́ти**¹ 2; заборонити *(див.* **заборони́ти**¹). *Не поборони, батеньку, хоч за возом побігти!* (Номис); *Торгуй скільки тобі треба, та з якої хоч купи і скільки хоч куштуй, ніхто тобі не поборонить* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Благаємо: "Дайте, дядьку, водиці напитися, душу промочити.." Не поборонив .. Як допалися ми до барила, трохи не всю воду витягли* (О. Кониський).

ПОБОРОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *рідко* **ПОБОРОНИ́ТИ,** роню́, ро́ниш, *док., що.* 1. Док. до **боронува́ти, борони́ти**[2]. — *А те, що твої односельчани замість борін пальцями землю скородитимуть, то тебе не обходить? І що ж, ти думаєш, сопляк отой відповів? "У них пальці залізні, поборонують і пальцями..." Отут я не витримав: надавав йому по шиї, та ще й ззаду додав* (А. Дімаров); *Землеробство у найдавніших слов'ян було виснажливим. Треба було зрубати численні стовбури вікових дерев, викорчувати могутні пні, попалити дерево на попіл для добрива, розорати землю дерев'яним ралом, поборонити дерев'яною бороною, посіяти на невеликому полі якусь дещицю зерна — і тремтіти над ним, аби врожай удався за коротке північне літо* (з навч. літ.); *Перш ніж засівати солодкий перець, ґрунт обов'язково потрібно якісно зорати, поборонувати, провести передпосівну культивацію* (із журн.).

2. Спушувати землю бороною якийсь час. *За народними повір'ями, коноплі мали магічну силу. Сіяти їх треба було тільки босоніж, а поборонувавши якийсь час, перевернути борони доверху зубцями* (із журн.).

ПОБОРО́ТИ *див.* **побо́рювати.**

ПОБО́РОТИЙ *див.* **побо́рений.**

ПОБОРО́ТИСЯ, орю́ся, о́решся, *док.* 1. Док. до **боро́тися.** — *Так тоді ж давайте ще раз поборемося, — сказав Денис і знову почав готуватися до повторного поєдинку* (Григорій Тютюнник); — *Супротивники виставляли двох охочих поборотися, й чий витязь перемагав, ті й брали гору, бо така була воля богів* (І. Білик); — *Ми разом керуватимемо "Пілігримом". У гарну погоду це легко. А в погану... ну що ж, поборемося з негодою і врятуємо вас, місис Уелдон, вашого малого Джека і всіх інших!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Боротися якийсь час. *Германові добре та любо побігати надворі з .. хлопцями, покричати, поборотися* (І. Франко); *Тяжко, батьку, Жити з ворогами! Поборовся б і я, може, Якби малось сили* (Т. Шевченко).

ПОБО́РСАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Борсатися якийсь час. *Ще трохи поборсавшись, Юджин нарешті вгамувався. Він лежав нерухомо, тільки стогнав важко, болісно й невтішно* (П. Загребельний); *Одне порося залізло в ямку, не глибоку, але само вилізти не може. Поборсалось, поборсалось і як заверещить* (Ю. Логвин); *Алєєв поборсався в руках одноплемінців, наче сом в ополонці, й трохи заспокоївся* (М. Андрусяк).

ПОБО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОБОРО́ТИ,** орю́, о́реш, *док.* 1. *кого, що.* Борючись з кимось, перемагати. *Дарка і сміялася і сердилася, далі поборола Ярину і кинула в траву* (Леся Українка); *Любив* [дід] *боротися по ярмарках. Одного німецького чемпіона поборов* (Ю. Яновський); // Перемагати у війні, у бою. *Хотілося йти, боротися й поборювати, чужих і своїх, хто тільки зазіхав на його насліддя й на добро, й ціле рідної землі* (Б. Лепкий); [Г е р ц о г:] *Невже ж голота та надію мала, Щоб наше славне військо побороть?..* (Є. Кротевич); // Переборювати який-небудь або чийсь опір; справлятися з чим-небудь. *Чемність і уважність пана Адама додавали їй такої сили й енергії, що вона могла поборювати такі перепони і зносити такі прикрості, на які давніше тяжко б було здобутися* (Н. Кобринська); *Йому прийшлося побороти ще одну опозицію* [опір пана Білінського] (І. Франко); *Мчали витязі .. Втрьох летять вперед — не створить рівних їм Господь ніколи! Хто посміє їх спинити? Зразу б опір побороли!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // *перен.* Оволодівати чим-небудь, засвоювати щось (звичайно нелегке). *Семен поборов перші труднації синтезу і міг вже абияк читати друковане* (М. Коцюбинський); — *Я так гадаю, що грамоту він поборе* (С. Васильченко); // Знищувати кого-, що-небудь. *Запропонував* [есесівець] *Якову взяти на себе команду над українським відділом поліції на терені цього міста. Його завдання — поборювати місцевий націоналізм* (У. Самчук); *Націонал-демократичні партії домовилися не поборювати кандидатів один одного, узгоджувати кандидатури по округах, координувати дії* (В. Кожелянко).

2. *що, перен.* Пересилювати які-небудь почуття, стан і т. ін. — *Я лиш до вас, пане Олесь, не по цвіті! — виговорив він насилу, поборюючи .. плач* (О. Кобилянська); — *Якщо б Ви могли заглянути в мою душу, — Ви знайшли б там .. сто разів гарячіші почуття, та я сам поборюю їх* (П. Колесник); *Нелюдським зусиллям волі поборола* [княгиня] *заціпеніння і зірвалася з місця* (В. Гжицький); — *Мене образила ця телеграма. Образила не тому, що адресована не мені, а комусь іншому, хоча, може, це був перший поштовх, завдяки якому я зміг побороти в собі слабкість і глянути на факти* (П. Загребельний); *Дивовижна життєздатність, гнучкість і витривалість дитячого організму побороли утому* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *кого.* Змагати кого-небудь (про сон, почуття і т. ін.). *Якщо вас таки поборюють лінощі, не можна "зависати" в цьому стані, адже, на думку психологів, буде досить складно відновити активний ритм життя* (із журн.); *Вже світало, як її, знеможену, поборов на хвилину сон* (Б. Грінченко); — *Ми держались-держались, та таки перед світом поборов нас сон* (Григорій Тютюнник).

◊ **(1) Побо́рювати / поборо́ти себе́** — подолати в собі якесь почуття, бажання. — *Злі тямлять зло .. Коли б не те, не було б стільки злого на світі, бо зі злого родиться зло.* — *Що ж тоді нам робити?* — *Забувати зло, а тямити про добре. Поборювати себе* (Б. Лепкий); *Поборола себе* [Катерина]. *Увійшла до хати* (Г. Хоткевич); *Спати йому захотілося. Але він поборов себе, викресав вогню й запалив хмиз, щоб трохи посидіти при багатті й повечеряти* (Валерій Шевчук); **Сон хи́лить (кло́нить, змо́рює** *і т. ін.)* **/ змори́в (зломи́в, поборо́в** *і т. ін.)* *див.* **сон**[1].

ПОБО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **побо́рювати.** *Іноді на неї напливають хвилі неприязні, навіть ненависті.., але ці хвилі поборюються найчистішим екстрактом альтруїзму, на який буває здатна людина* (С. Процюк); *Дуже часто в реальному житті ми спостерігаємо, як земне, тілесне, нице поборюється небесним, духовним, вищим* (з наук.-попул. літ.).

ПОБОРЮКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Борюкатися якийсь час. *Козакові знов та й знов кортіло з малюками поборюкатися* (О. Ільченко); *Любив* [Ваня] *пожартувати, поборюкатися з товаришами. Кремезна постать, сила і спритність, незвичайні для п'ятнадцятилітнього хлопця, зробили його непереможним* (Іван Ле); *Де не взялись веселі школярі, Поборюкалися в снігу пухкому, Скачали бабу, та й гайда додому* (І. Вирган); *Військові .. любили поширмувати в садочку за хатою на шаблях, поборотися, поборюкатися, але не менше любили поширмувати словами з наук філософських, камерних та військових* (Ю. Мушкетик).

ПО́БОЧЕНЬ, чня, *ч.* Боковий пас у шлеї. *Жеребець два рази рвонув уперед, порвав один побочень* (Іван Ле).

ПОБО́ЮВАННЯ, я, *с.* Почуття тривоги, хвилювання, спричинене чеканням чого-небудь неприємного, небажаного. *Побоювання Калиновича, що втратить посаду після спалення старої бухгалтерії в ратуші, не здійснились* (І. Франко); *Побоювання й сумніви, висловлені Сутугою, мучили й його, Балуту, але він удавав, що страшного в цьому немає* (І. Кириленко); *— Але ж у вашому тоні я вловила якесь побоювання, — сказала Надія* (Яків Баш); *Претич поперваx побоювався, чи зможуть кермувати сотнями й десятками полянські мужі, але його побоювання виявились марними* (І. Білик).

ПОБО́ЮВАТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.* Відчувати побоювання; боятися (у 1, 2 знач.). *В п'ятнадцять років він був сильним, спритним, хитрим і безжальним, і мисливці побоювалися його* (Григорій Тютюнник); *Німці з півдня не дуже поспішали, там була вузька долинка, вони побоювалися йти відкрито, повзли по землі, ховаючись за найменші камінці* (О. Бердник); [А н д р і й:] *Чекати довелося довгенько, і я вже побоювався за тебе* (Я. Галан); *Мікі раптом став настільки спокійним, що я починаю побоюватися за його психічне здоров'я* (С. Андрухович).

ПОБОЯ́ТИСЯ, оюся, оїшся, *чого.* Док. до **боя́тися** 1. *— Я просто побоялася злиднів, звичайного матеріального убожества* (Леся Українка); *— Думаєте, є що-небудь на світі, чого б побоявся козак?* (О. Довженко); *— Я що завгодно для вас зроблю! І не побоюся нічого! .. — Правильно. Боятися нікого не треба, коли за свої права борешся* (К. Гриб); *Повертаюсь якось із роботи, а мої подруженьки вичікують уже мене на вахті, не побоялися й кари. Почуття дружби нас єднало й оберігало* (М. Андрусяк); // *з інфін. і без дод.* Не наважитися зробити щось через страх перед ким-, чим-небудь. [Н а с т у с я:] *А я таки У Київ з Петрусем Помандрую, хоч що хочеш! Я не побоюся, Серед ночі помандрую...* (Т. Шевченко); *Мабуть, побоялися* [козаки] *на ніч лишатися в слободі* (А. Головко); *Татко написав повість ще студентом, але літературні месії побоялися її видати (уряд однаково невдовзі заборонив українські друкарні)* (Р. Андріяшик).

◊ **Бі́йся (бі́йтесь) / побі́йся (побі́йтесь) Бо́га!** *див.* **боя́тися; Не боя́тися / не побоя́тися гріха́ (Бо́га)** *див.* **боя́тися.**

ПО-БРАЗИ́ЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-брази́льському.** *Балик по-бразильськи — це новинка у світі м'ясних делікатесів* (з мови реклами).

ПО-БРАЗИ́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* Як у бразильців, за звичаєм бразильців. *Традиційну каву по-бразильському готують із використанням спеціального бавовняного фільтра* (із журн.).

ПО́БРАНИЙ, а, е. Який побрався (у 3 знач.). *Ах, минули ті часи, коли вони, щойно побрані, бродили, обнявшись, в Лівадії над Чорним морем, межи кіпарисами* [кипарисами] *під палючими проміннями південного сонця, закохані* (Д. Гуменна); *За давньою традицією на Водохреще влаштовували катання на святково прикрашених конях. Цей обряд зазвичай виконували нещодавно побрані молодята та заручені пари* (з навч. літ.).

ПОБРА́НИЙ, ПОБРА́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побра́ти.** *Богдан Хмельницький їхав оточений лісом побраних у противника прапорів і значків* (П. Панч); *За став оренда побрана .. наперед* (І. Франко); *Прислали* [сенатори] *на всі курені міцні мідяні казани, А за ті казани запорозькі всі лани були побрані* (А. Кащенко); // **побра́но, побра́то,** *безос. пред. Багато народу побрато* [після реформи 1861 р.], *порозсаджувано в тюрми* (Панас Мирний); *Слуг усіх, на господі де стояли, під караул побрано й усі пожитки .. одібрано* (О. Апанович).

ПОБРА́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **побрата́ти.** *Побратані спільними життєвими випробуваннями люди зазвичай зберігають близькі стосунки на все життя* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який побратався. *Перебуває у Фрідоновій країні, Із чужих земель прибувши, шлях звершивши в самотині, Посланець від Таріела, з ним побратаного нині* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); [К о р і о л а н:] *Найближчих друзів, Котрі, здається, мали спільне серце, Ділили працю, їжу та розваги, Побратані були, немов близнята, У ворогів запеклих обертає Безглузда сварка* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Приклади руку до свого серця: чути стукіт — то нагад постійний, що ти споріднений, побратаний з усім живим навколо* (П. Мовчан).

ПОБРАТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побрата́тися.** *На думку автора, ім'я Аттіла дісталося князеві Кию завдяки тогочасному звичаю обмінюватися іменами при побратанні з вірними союзниками* (з наук. літ.); * Образно. *Нехай же зіллється кохання З любов'ю в спілці лагідній — На вірне, дружнє побратання, На розріст чесний добрих дій* (М. Старицький).

ПОБРАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, що.* Док. до **брата́ти** 1. *Охріме, дядечку! будь ласкав, схаменись .. Який тебе лихий ізніс І побратав з панами?* (Є. Гребінка); *Доля звела їх, молодих партизанів, подружила і навік побратала* (М. Чабанівський); *— Спасибі тобі за все! — То дяка вам... — Кажи мені, як брату, "ти". Нас побратала, Левку, любов до правди й волі!..* (Василь Шевчук).

ПОБРАТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **брата́тися** 1. *— Спасибі тобі, козаче, дай руку, побратаємось! — чоловік простягнув руку .. — Вибачай чоловіче, — одрізав січовик, — хоч мені тебе й жаль, а .. Каїнові руки не подам і побратимом не буду* (О. Стороженко); *— Як не одрізняй себе од миру, а все чоловіку хочеться до кого-небудь прихилитись; нема рідного брата, так шукає названого. От і побратаються да й живуть довіку вкупі, як риба з водою* (П. Куліш); *Всі пацани підійшли до мене і почали заспокоювати.., потім ми всі побраталися і пообіцяли один одному, що ніколи не розлучимося* (Ю. Покальчук); *Побратаймося, друже, за давнім звичаєм. Тільки руки не грій від мойого* [мого] *чола!* (П. Гірник); // Близько зійтися, виявити до кого-небудь братні почуття. *Ченці запрошували Копронідоса до себе на чай та на закуску і побратались з ним* (І. Нечуй-Левицький); *Ґрунти наших батьків лежали майже межа в межу, й батьки, гостюючи один в одного, брали і нас із собою, так що ми із Семеном добре побраталися* (А. Кащенко); *— Вітаю тебе, Панасе, як давнього друга. Тепер ми справді побраталися з тобою, — Старицький говорив поважно, впевнено* (І. Пільгук); *Тепер вони взагалі один без одного не могли й кроку ступити, так здружились та побратались* (Ю. Збанацький); * Образно. *Туга знов побраталась зі мною: Бо надії дурні позгасали...* (П. Грабовський).

2. Припинити воєнні дії та обмінятися знаками дружби (про солдатів ворожих армій). *Може здатися, що хрест і колонізація принесли на материк радість, благоденство, освіту, що славні народи континенту мало не побраталися з своїми утискувачами, що вся історія завоювання була суцільним святом. Відкриття сміливого голландця розбиває вщент всі ці брехні* (Ю. Бедзик); // Об'єднатися, утворити союз (у 3 знач.). *— Венерин сину! Не жахайся, — Дід очеретяний сказав, — .. Однаково ж сам не плошайся, З аркадянами побратайся .. Троянців з ними як з'єднаєш, Тоді і Турна осідлаєш, Все військо виб'єш до ноги* (І. Котляревський); *— Не з уграми чи печенігами можуть побрататись болгари — з русами. А Болгарія і сукупно з нею Русь — це смерть для Візантії* (С. Скляренко); *— Росія була .. жандармом Європи. Спочатку підтримувала дружні стосунки з Пруссією.., потім перекинулася до сильнішої Франції — до Бонапарта. А коли Бонапарт показав їй зуби, знову побраталася з Пруссією...* (О. Шугай).

ПО-БРАТЕ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-брате́рському.** *Ні з ким душі одвести* [Максимові]; *ні до кого по-братерськи забалакати* (Панас Мирний); [Є п и с к о п:] *Ми дбаємо про тебе по-братерськи, душі твоїй рятунок дати хочем.* [Р у ф і н:] *Я звик про себе завжди дбати сам* (Леся Українка); — *Єдина мета у нашім житті: жити вільно і щасливо, по-братерськи жити з братами* (М. Стельмах); — *Не дурій, діду! Не дурій! Ми ж друзі. Одною вірьовочкою зв'язані. Не бійся. Поділимось по-братерськи* (В. Малик).

ПО-БРАТЕ́РСЬКОМУ, *присл.* 1. Як брат, брати, подібно до брата, братів. *Запорозький осавул Іван Сутика з товаришами по-братерському вітав у себе чорноморців і так частував їх, що ті через якийсь час, де бенкетували, там і полягали* (А. Кащенко); *По-братерському поділились* [моряки] *останньою флягою води* (В. Логвиненко); — *Якби люди по-братерському жили на землі, то якого ще раю треба людині?* (О. Бердник).

2. *перен.* Прихильно, дружньо. *Так мудрий Нізамі крилом прорвать хотів Ті пута золоті, що спів його скували, Щоб по-братерському озватись до братів* (М. Рильський); *Делегацію Кронштадта до Петроградського совєту* [Петроградської ради] *замість того, щоб по-братерському вислухати, було заарештовано* (О. Шугай).

3. *перен.* В однаковій кількості, порівну. *Кажуть: Бог нерівне ділить, Жде, щоб люди поділились По-братерському, без сварки... А вони і посварились* (Б. Грінченко).

ПОБРА́ТИ, беру́, бере́ш, *док.* 1. *що.* Узяти, схопити руками або яким-небудь знаряддям усе або багато чого-небудь. *Пересудливі жінки Побрали ще й ложки, Бо мали ту надію, Як море стане закипать, Щоб юшки добре посьорбать* (Л. Глібов); *Побрали діти глечики та й пішли* (Б. Грінченко); *Пахне сіном серед луки, Розлягаються пісні: Грабельки побрали в руки Молодиці голосні* (П. Грабовський); *Ми побрали цепи і взялися молотити* (Ю. Смолич).

2. *що.* Вибрати, вирвати все або багато чого-небудь (коноплі, льон і т. ін.). *Я свої конопельки сама поберу* (Сл. Б. Грінченка).

3. *що.* Здобути, дістати все або багато чого-небудь. *Маркові аж руки свербіли скорше доскочити до хутора підстарости Чаплинського і побрати його всенький з начинням і з животами Хмельницькому* (П. Панч).

4. *що.* Одержати, стягти з кого-небудь (податки, платню за роботу, за спроданий товар і т. ін.). *Побрали гроші, як за перець* (Номис); — *Тривайте* [гуси], *прийдуть празники.* — *І ваша славонька минеться: Хазяйка побере за вас коповики* (Л. Глібов); [П а с т у х:] *Вона* [гора] *ж таки будована, не справжня, і будівничі величезні гроші побрали на будівлю* (Леся Українка).

5. *що.* Позичити в кого-небудь щось (про всіх або багатьох). *Багато з тих* [хлопів], *що побрали у нього* [Гершка] *гроші, ніччю повтікали з села на Поділля* (І. Франко).

6. *кого, що.* Забрати собі, до себе, із собою все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *А як поховали її* [матір], *то деякі богобоязні люди і побрали сиріт замість дітей* (Д. Мордовець); — *Наших нікого нема. Терентій побрав дітей і подався по гриби* (Б. Харчук); *З руїни підводиться мати — в годину свою грозову:* — *Найшли, налетіли, зом'яли* [зім'яли], *спалили, побрали з собою в чужину весь тонкоголосий ясир* (В. Стус); *За довгі роки ніздрюваті вапняки пообвалювалися і чи то позападали в землю, чи то їх побрали велети з Громової печери на Дніпрі* (Ю. Мушкетик); // *що.* Набравши в щось, забрати із собою (усе або багато чого-небудь). *Другого барана зварили* [опришки] *й м'ясо побрали в бордюки* [бурдюки] *й тайстри* (Г. Хоткевич).

7. *кого.* Арештувати, затримати всіх або багатьох. *Незабаром прибігли волосні, назбиралось народу повнісінький двір, обступили кругом хату. Ні одної душі не випустили: всіх побрали, пов'язали* (Панас Мирний); — *Ох, тяжке наше горе!* — *простогнав присяжний.* — *От і тепер побрали наших, узяли й мойого* [мого] *брата* (І. Франко).

8. *кого, розм.* Женитися на комусь (про всіх або багатьох). — *Наші брати, естети на вдачу, люблять усе гарне, .. побрали собі жінок, вважаючи тільки на їх гарну вроду, а не на їх вдачу* (І. Нечуй-Левицький); — *Всі три мої сини мають жінок і дітей, і коли .. двоє синів складуть .. голови, то третій побере за себе їхніх жінок, як і належить справжньому персові, а їхніх синів вигодує й викує їм мечі* (І. Білик).

9. *кого, що.* Відняти, забрати силою все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *Оце... до чого дожились! ..* — *бідкаються панки ..* — *Там — воля... крестян* [кріпаків] *одняли, землі побрали...* (Панас Мирний); *Одного дня Галя пішла до прикажчика попросити, щоб з усієї худоби, що побрали у її батька, повернули їй хоч одну корову* (А. Кащенко); — *Якісь фраєри ліквідують автопарк. Побрали всі машини* (О. Лисяк); — *Жону мою й дітей Кривоніс побив, сина восьмилітнього орді продав, побрав майна мого на сорок тисяч!* (П. Загребельний); *Галиччю налетіли на протопопів двір серби й побрали та понищили все майно* (Ю. Мушкетик); — *Пане, чи то пак товаришу начальнику! Як хто наврочив! Село вже три рази палили, молодь на роботу до Німеччини побрали* (Д. Білий).

(1) Побра́ти в поло́н — полонити кого-небудь під час бою, битви, війни (про всіх або багатьох). *Володар же, дізнавшися, Що виступа Всеслав, Не дав йому зладнатися, Із силами зібратися Полкам його не дав. Зненацька вдаривши на них, Багато їх побив, Ще більше у полон побрав* (І. Франко); — *Гетьман наш, Богдан Хмельницький, з запорожцями двічі побив лядське військо і побрав у полон їхніх ватажків* (А. Кащенко); *Саки напали вночі, перебивши сторожу над засіками, й кого вбили, кого спалили живцем, а решту побрали в полон* (І. Білик).

◊ **Бода́й (щоб) його́ (тебе́, її́** *і т. ін.)* **лихи́й узя́в (злиза́в, побра́в** *і т. ін.)* *див.* **лихи́й**[1]; **Бра́ти / взя́ти (побра́ти) рушни́ки́** *див.* **бра́ти; Кат його́ (її́, їх** *і т. ін.)* **[ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би]** *див.* **кат; Чорт би побра́в (узя́в, забра́в) <Чорти́ б узяли́ (забра́ли)>** *див.* **чорт; Чорт (біс) [його́ (її́, вас** *і т. ін.)***] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́** *і т. ін.)* *див.* **чорт; Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)>** *див.* **чорт.**

ПОБРА́ТИЙ *див.* **побра́ний.**

ПОБРАТИ́М, а, *ч.* 1. Той, хто вступив у побратимство з ким-небудь; названий брат. *Не знайшов юнак з ким побратитись, не знайшов між хлопців побратима, не знайшов межи дівчат посестри, а надибав вілу білу в горах* (Леся Українка); *Коло діда, на старому яблуневому пні, сидів його давній товариш і побратим Григорій* (О. Довженко); *Озирнувся я назад, і побачив своїх братчиків, і серед них побратима мого рідного — Гната* (Д. Білий); * Образно. *Вершником був я рунних полів — гнівом на дуків дух мій горів. Пісня — посестра, степ — побратим, — вольная воля трьом нам усім* (М. Драй-Хмара); * У порівн. *Вдячність цвіла в його крові. Ніби вони з Анюткою солодко змішали свою кров, як найщиріші побратими* (М. Малиновська); // Близький друг, товариш. [Ж а н д а р м:] *Миколо, старий побратиме! Хіба ж ти не пізнав мене?* (І. Франко); *Заводив* [парубок] *.. ні з того ні з сього бійку з найліпшим своїм побратимом* (Г. Хоткевич); *Явор-*

ницький .. був .. безмежно доброзичливий до людей. Почував себе побратимом усіх живущих на землі (О. Гончар); *Неволя і спільна боротьба з ворогом зблизила, а згодом здружила їх, і вони стали побратимами, готовими йти на виручку один одному в вогонь і воду* (В. Малик); * Образно. *Голод, лихий побратим убожества, перший ворог ледарства* (Панас Мирний).

2. Товариш по боротьбі, битві, боях. *На цьому топірці поклялись на вірність народові славні Довбушеві побратими, по тому як зрадницька куля Дзвінки вбила звитяжного опришка* (О. Кундзич); *Спішені козаки, закріпивши попони між кіньми, везли на них поранених побратимів своїх* (Н. Рибак); *І за мить капітана Обступили з боків Фронтові побратими — Ветерани боїв* (О. Підсуха); *— Нинішній бій був нелегкий. Багато наших бойових побратимів полягло смертю хоробрих в цій Ромашівці. Але ворог не пройшов!..* (Є. Доломан); *Щиро вітали бойові лицарі мужнього побратима* (О. Бердник); // Соратник у якій-небудь діяльності, сподвижник. *Побратими любі, милі, — Скрізь розкидані вони: Спочивають у могилі Чи по тюрмах ждуть труни* (П. Грабовський); *— Я розумію, — посміхнувся Василь Васильович. — Ти соромишся звичайних смертних. Але ж ми з тобою — побратими по музах* (О. Полторацький); *Зовні стриманий, часто навіть сухуватий, небагатослівний, письменник любив гумор, дотепне слово, був щирим і відвертим у колі друзів, колег і побратимів по перу* (М. Дашкієв); *— Добре робиш, Боричу, — сказав Гатило, бо без побратима не знав би, що й діяти з такою державою* (І. Білик); *Мандрівний музика, наладнавши віолончель, змусив її тихим смиком промовляти смутно і гарно; його побратим, флейтист, засипав спів струн лепетанням горлового свисту* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ПОБРАТИ́МЕЦЬ, мця, *ч., рідко.* Те саме, що **побрати́м.** *Маємо певні сліди, що колись поляки так само, як і інші їх побратимці, вживали .. кирилиці* (І. Франко); *— Не люблю підбирати цих немитих хіпіусів* [хіпі], *— каже Заболотний, пригальмовуючи машину, — але де його подінеш? Всетаки побратимець по планеті* (О. Гончар); *Вловив лукавий і мого Османа .. Боговідступні .. латинці, Оце його і гості, й побратимці, Що забувають Бога для наук, Сміються й з раю, й з безконечних мук* (П. Куліш).

ПОБРАТИ́МКА, и, *ж.* Жін. до **побрати́м** 2. *— Офіцерський мундир нудить мені, псує настрій .. Але в мене є побратими. Вони дадуть найліпшу раду. Прикро буде зламати їхню волю. — Я теж твоя побратимка. Не зламай і моєї волі* (І. Пільгук).

ПОБРАТИ́МСТВО, а, *с.* 1. *тільки одн.* Супроводжуваний певним обрядом давній слов'янський звичай зміцнення дружби прирівнюванням її до братських стосунків. *— Може, ви чували коли-небудь про побратимство! Де вже не чувати? Се наш січовий звичай* (П. Куліш); *Знайшовши чоловіка вірного і відважного, справляв* [степовик] *з ним обряд побратимства: в чашу з вином капали вони трохи крови з своїх рук, окунали в то свою зброю і потім пили з тої чаші* (М. Грушевський); *Дуб гостроверхий .. назвав люд "княж-дубом". І звичай не знати з чого виріс: коли друзі в побратимстві "на життя і на смерть словом мінялись", — не вином-медами на учтах пишних слово вірності запивали, а йшли до потоку під "княж-дуб"* (Н. Королева).

2. Група об'єднаних спільною діяльністю і метою людей, які дотримуються певних установлених ними правил; братство. *В мислі його* [Бенедя] *промелькнув образ такого побратимства, великого і сильного, котре би могло злучити докупи дрібні сили робітників* (І. Франко); *— У нас тут побратимство з старих ріпників склалося* (П. Колесник); *— Є в нашому світі, поміж найвищими горами, Оселя воїнів роду, — суворо сказав характерник. — Знай, що лицарство Хортиці належить до того побратимства* (О. Бердник).

3. *тільки одн.* Братське почуття, ставлення; дружба. *Ще на новий рік наше з ним* [Кривинюком] *побратимство не було вже пустою формою, а потім ті страшні і незабутні для мене часи, що ми вкупі з ним пережили у Мінську, зробили його мені щеріднішим* (Леся Українка); *Вони були, як то кажуть, нерозлийвода. Їм навіть заздрили хлопці, бо міцнішої спайки, кревнішого побратимства годі було знайти* (Є. Доломан); *У відділі панували взаємовиручка, злагода і добрий дух побратимства* (М. Андрусяк).

ПОБРАТИ́МСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **побрати́м** і **побрати́мство.** *Не знайшовши юнака на місці бою, віла починає його шукати. Цього вимагає побратимський звичай: коли один із побратимів попадає в неволю, то другий повинен його визволяти* (М. Драй-Хмара); *Він з'єднував свою руку з рукою кожного з одинадцяти, розрізував, змішував об'єднану кров з вином і випивав побратимську чашу любові з кожним учнем* (О. Бердник); *— Виростеш, Мартинку, козаком станеш. Таку хіба шаблю вчепиш до бока* [боку]! *Наливайкову, побратимську...* (Іван Ле); *Звелися в руках побратимські нагани, Та враз Лизавета в Струка на руці Повисла, гукнувши: — Спинись, отамане!* (Л. Первомайський).

ПОБРА́ТИСЯ, беру́ся, бере́шся, *док.* 1. Узятися за що-небудь або один за одного (про всіх або багатьох). *І обидві вони, побравшись за тонкі талії, пішли через покої, де грали в карти, було душно й димно, де ходили по залі кавалери, що так не припали до вподоби молодим інституткам* (І. Нечуй-Левицький); *Колону було вже вишикувано, люди зімкнулися, побралися за плечі .. й поповзли далі* (І. Багряний); * Образно. *Скелі повитинали з води сиві голови, побрались у вирі кам'яними руками і силкуються заступити йому путь* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *розм.* Піти, відправитися куди-небудь. *Не доїздячи .. до Києва, взяли вони у ліву руку, да й побрались гаєм, по кривій доріжці* (П. Куліш); *Чіпка .. побрався прямо в Піски* (Панас Мирний); *Вийшов він* [з острогу] *і не подає знаку, а сам на Чернігів побрався* (Б. Грінченко); *Кузька, обнишпорив усі кущі довкола, шукаючи однокрила, і, не знайшовши, побрався у своє кубло* (Григір Тютюнник); *Діждалась* [жінка], *поки чоловік із дому вийде, та й собі другою стежкою до лісу нишком побралася* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Вилізти, піднятися на що-небудь або куди-небудь. *Хведір .. мовчки побрався на піч* (Панас Мирний); *Качки голосно закрякали і побралися на берег* (П. Панч); *Вони вилізли з машини і побралися вгору по східцях, що вели до прекрасного білого будинку* (П. Загребельний); *Княжич завдав собі гатило на плече й щодуху побрався на кручу* (І. Білик).

3. Узяти шлюб (про пару — чоловіка й жінку); одружитися. *Як умирала стара, то благословила наймита з наймичкою побратись* (О. Стороженко); *Згадувала* [Олеся] *свої дівочі літа молоді, згадувала, як вони побрались з Виговським* (Леся Українка); *Бере ж молодий Ланович .. Миляновую доньку .. Хто був би то гадав, хто був би то сподівався, що обоє поберуться?* (О. Маковей); *Вона думала, що вони тепер обов'язково поберуться і заживуть щасливим життям* (М. Хвильовий); *Буде у Артема з Варварою ювілей їхнього одруження. Тридцять років, як побрались* (В. Кучер); *Мати написала Сидору, що на Великдень Андрій Сацюк і Анютка побралися* (М. Малиновська); * Образно. [С а п ф о:] *Його потуга з талантом побралась і за дітей були — мої пісні і славні вчинки мудрого Дареса* (Леся Українка).

4. *тільки 3 ос., чим, розм.* Перетворитися на щось, набути певного вигляду (про все або багато чого-небудь). *В їх* [у них — дітей] *од його лікарства усе в животі брусом побралось* (Сл. Б. Грінченка); *Щоб манна каша не побралася грудками, фахівці радять засипати крупу в холодну рідину, а не прокипілу* (із журн.).

5. Док. до **бра́тися** 9. *Зацвіли сади буйним білим цвітом, наче повалилися в пахучі тумани .. Поп'ялися трави, побралося листя на деревах* (М. Бажан).

6. *чим.* Док. до **бра́тися** 11. *І раптом він став перед нею важкий, задерев'янілий, ніби ввесь побравшись, як утопленик, зеленою тванню і ряскою, і очі вирячені так само, як у втопленика* (М. Івченко); *Верхні шари шкіри* [на ступнях] *зробилися сірими, рихлими і побралися грубими зморшками* (Любко Дереш).

(1) Побра́тися іржéю (ржéю) — окиснюючись, покритися іржею (про залізо та залізні вироби). *Завіси ржею побралися* (О. Забужко).

◊ **(2) Побра́тися в (під) бо́ки** — обіпертися зігнутими в ліктях руками на стегна (про всіх або багатьох). *Отсе тут буде юрба, що знай танцюють та сміються. Побравшись у боки, вибивають під бандуру гопака веселії злидні* (П. Куліш); *Суддя з якимсь столоначальником.., побравшись у боки, пританцьовували до дам* (І. Нечуй-Левицький); **(3) Побра́тися за живі́т (животи́)** — дуже засміятися, зареготати (про всіх або багатьох). *Усі козаки покотилися зі сміху, аж за животи побрались* (Д. Білий); **(4) Побра́тися за (попі́д) ру́ки (ру́чки, ру́ченьки)** — узяти за руки один одного. *Обнімемось, поцілуємось, поберемося за рученьки та й підем удвох собі аж у Київ* (Т. Шевченко); *Єгер і Бекер побрались попід руки, ведуть перед громадці з молодих ткачів, увіходять з гуком у ванькир, а звідти до шинку* (Леся Українка); *Багато пар, побравшись попід руки, горнеться тісно одно до другого і йде, весело балакаючи* (О. Кобилянська); *Після сніданку Іван з Франкою побралися за руки і пішли в долину* (С. Чорнобривець); *Як хороше відчувати тепло широкої батьківської долоні! Рідко, ой як рідко гуляють вони отак, побравшись за руки* (М. Олійник); *Сестри, засміявшись та побравшись за руки, побігли впідстриб до хати* (Ю. Винничук); **(5) Побра́тися па́рами** — взятися по двоє один за одного (про всіх або багатьох). *Дівчата позбігались, покидали сапи і знов побрались парами* (І. Нечуй-Левицький); **(6) Побра́тися рука́ми за ши́ї** — обхопити руками шиї один одному; обнятися. *За кілька день Альоша з Матросом, побравшись руками за шиї, вийшли з подвір'я* (І. Микитенко).

ПО-БРА́ТНЬОМУ, *присл.* 1. Як брат, подібно до брата. *Він був віком старший і по-братньому любив Максима* (Н. Рибак); *Север по-братньому погладив мене по голові* (Ірина Вільде); *Варфоломій обняв по-братньому, поцілував. Не втримався, щоб не вколоти докором: — Казав же я тобі, Тарасе, — побережись...* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Прихильно, дружньо. *Всупереч побоюванням, Ігор прийняв шурина по-братньому і дав йому "на прокорм" Путивль* (В. Малик); *Обоє почували, що треба б погомоніти по-іншому, по-братньому, двоє їх на світі, а світ широкий, безкраїй, і нікому вони в ньому не потрібні* (Ю. Мушкетик); *— Ну, а в іншому місці вони не можуть асфальтовий завод збудувати? Там що — місце свячене, чи що? — Гєр, — по-братньому пояснив мені Травмований, — вони його можуть побудувати, де їм захочеться* (С. Жадан).

3. *перен.* В однаковій кількості, порівну. *Службовці середньої руки .. голосно замовили в барі два по сто та склянку лимонаду. Махом випивши горілку, по-братньому поділилися соком і так само квапливо пішли* (А. Кокотюха).

ПО-БРА́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бра́тському;** по-братньому. *Галя засміялась, а за нею засміялися всі хлопці. Так щиро, по-братськи, по-давньому, по-хлоп'ячому* (І. Багряний); *Любити не зможеш ти штатів других, Коли ти не любиш по-братськи Полів Аризони й таких дорогих Просторів Аляски й Небраски* (О. Ірванець); *— Невже ти зовсім не ревнуєш мене? — Чому ж, трохи ревную. Але чисто по-братськи. Я б хотів мати таку сестру, як ти, Рашель* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Чоловік відрізав шматок батона, поклав на нього ковбаси, налив у консервну бляшанку молока. — Поділимось по-братськи...* (І. Жиленко); *Богданчик розділив роботу по-братськи: Денискові праву трубу, Сергієві — ліву, а собі — ручки на броньованих дверях, які вели всередину судна. Їх таки треба було теж пофарбувати синім* (А. Санченко).

ПО-БРА́ТСЬКОМУ, *присл.* Те саме, що **по-бра́тньому.** *В ньому* [сараї] *вже розташувалася рота зв'язку, і ми по-братському позаривалися в сіно поряд з зв'язківцями* (І. Багмут); *Випили* [Василь і Дмитро] *ще по чарці — удвох, по-братському* (В. Шкляр); *— Поділись по-братському. — Це наполовину? — жахається старшина. — Наполовину. — Слухаюсь, товаришу капітане!* (М. Стельмах); *Вони по-братському розкурили знайдене добро* [недопалок] (Валерій Шевчук).

ПОБРЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* Бренькати якийсь час; побринькати. *Він побренькав, побренькав, хвилину подумав, а далі, щось пригадавши, рішуче пройшовся пальцями обох рук по струнах, що обізвались ніжно-мелодійним дзвоном* (С. Добровольський); *Жіночка .. побренькала одним пальцем на піаніно* (Л. Дмитерко); *По вечері хтось спробував побренькати на банджо* (М. Білкун).

ПОБРЕ́НЬКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побре́ньковати** і звуки, утворювані цією дією. *Михайло Кравченко, рецитуючи думи, обмежував супровід кобзи до одноманітного побренькування на одному-двох акордах* (з наук. літ.).

ПОБРЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Бренькати не дуже сильно або час від часу; побринькувати. *Говорили* [їздці] *голосно, сміялись, побренькували оружжєм* [оружжям] *та їхали битим трактом* (І. Франко); *Молоденька крига похрускує під ногами; і все так ніжно, неквапливо побренькують з-під шинелі його остроги: дзінь-дзень! дзінь-дзень!* (О. Гончар); [Н а ц і є в с ь к и й:] *О, яка ви* [Марися] *гострая і строгая!.. (Бере гітару і побренькує)* (І. Карпенко-Карий); *На тахті лежить якийсь патлань. У зубах сигара, у руках гітара .. Він щось побренькує* (О. Чорногуз).

ПОБРЕСТИ́, еду́, еде́ш; *мин. ч.* побрі́в, рела́, ло́; *наказ. сп.* побреди́; *док.* 1. Почати брести (у 1 знач.); повільно піти. *Молодиця устала, побрела шляхом за ліс і вернулася з невеличким клунком за плечима* (Панас Мирний); *Василько торкнув коней; коні знялися з місця і нешвидко побрели по глибокому снігу* (М. Коцюбинський); *Він вийшов на тиху надвечірню вулицю й побрів по ній навмання* (Л. Дмитерко); *Денис закинув рушницю на плече і .. побрів до підвід* (Григорій Тютюнник); *Відкинувши дурні думки, Мельник побрів до дерева* (А. Кокотюха).

2. *через що, чим.* Піти вбрід, почати перебродити (річку, струмок, болото і т. ін.). *Скинула* [Гаїнка] *черевики й побрела через неглибоку, чисту, як сльоза, течійку* (Б. Грінченко); *Тепер я зненацька дістав можливість знову брести по болоту, і я побрів* (М. Хвильовий); *Марія побрела струмочком, хлюпаючи чобітьми по воді* (Ю. Смолич); *Нажахані пострілами, воли мчали в другий кінець греблі. Вони добігли до болота й побрели через твані, грузнучи по самі черева* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Побрів* [я] *один через минуле, Через сімсот далеких літ* (А. Малишко).

ПОБРЕХА́ТИ, ешу́, е́шеш, *док., розм.* Брехати якийсь час. *Хай побреше — йому легше* (приказка); — *Їх* [жінок], *наче коноплі, тіпають, а вони все мовчать або полаються, наче собаки побрешуть, та й знов тихо!..* (Грицько Григоренко); // Порозказувати брехні. *Під дощ зібрались рибаки У курені, у діда Гната. А як відомо — мастаки Діди-рибалки побрехати* (В. Голобородько).

ПОБРЕХЕ́НЬКА, и, *ж., розм.* 1. Коротка розповідь анекдотичного або повчального характеру. *За чаєм Проценко розбрехався — все такі смішні побрехеньки вигадував* (Панас Мирний); *Сотенні товариші любили його, збіднілого шляхтича, за жарти, побрехеньки й вигадки всілякі, до правди неподібні* (Б. Лепкий); *Розповідали* [козаки] *побрехеньки й реготали* (О. Ільченко); *Скільки він знав усяких побрехеньок, смішних небилиць з життя .. королів, що пан Сулятицький із товариством аж роти порozзявляли* (С. Тельнюк); *Приходько, .. поки пливли пароплавом, розважав приятелів сільськими побрехеньками, аж утомив обох, і вони втекли з трюму на палубу* (Ю. Хорунжий).

2. Те саме, що **брехня́** 1, 2. *І як тепер пояснити йому, що допустилася цієї невинної побрехеньки тільки з любові до нього?* (Ірина Вільде); — *Галинко, та не приймай до серця оцю побрехеньку! Ніякого універсального антивірусу не було й не може бути!* (М. Дашкієв); *А Добрість не вважа на злії язики, Не пристають людські до неї побрехеньки* (П. Гулак-Артемовський); *Знаючи чесну хлоп'ячу вдачу, заробітчани не вірили побрехенькам, що зводили недруги на Оверка* (К. Гордієнко); — *Невже ви думали.., що можна безкарно їздити до губернатора і патякати там різні побрехеньки про мене?* (В. Малик).

◊ **Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки)** *див.* **точи́ти**[1].

ПОБРИГА́ДНИЙ, а, е. Організовуваний, здійснюваний і т. ін. бригадами або для якихось бригад; розподілений, закріплений за бригадами. — *Усім бригадирам до 6-го провести побригадні наради з ланковими! Щоб кожна ланка знала, де, на якій ділянці і яку культуру вона сіятиме!* (Остап Вишня); *У практиці вищих навчальних закладів існує два методи проведення лабораторних робіт: фронтальний і груповий (побригадний)* (з наук. літ.).

ПОБРИГА́ДНО. Присл. до **побрига́дний.** *Він .. уважно переглядав тарифи, розрахункові таблиці побригадно, радився з Нечаєм* (Іван Ле); — *Відступати тільки побригадно, селами, з великим рогатим скотом* (В. Яворівський).

ПОБРИ́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *ким, чим і без дод.* Док. до **бри́дитися;** погидувати. *Якось пан директор повернувся не сам, а в супроводі особи такої високої, що навіть заночувати в нього побридилась* (Н. Околітенко); — *То Шмуль вам об'їдки наклав, якими москалики побридилися* (В. Єшкілєв).

ПОБРИ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **побри́жити.** *Спинився* [Тарас] *біля ширми, що затуляла сходи, й на ній, немов на полотні, побачив синю воду, побрижену весняним рвійним вітром* (Василь Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який побрижився. *Вигинався півколом білястий, побрижений шрам на мізинці* (О. Десняк); *Більшість дівчаток у класі ще носила бавовняні* [колготки], *білі й коричневі, побрижені .. на колінах* (О. Забужко).

ПОБРИ́ЖИТИ, жу, жиш, *що.* Док. до **бри́жити;** збрижити. *Дужий вітер побрижив воду в ставку* (із журн.); *Белізер враз змінився на виду, а його славна добродушна усмішка .. побрижила промінчиками зморщок усе його землисто-сіре обличчя* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОБРИ́ЖИТИСЯ, иться. Док. до **бри́житися;** збрижитися. *Франко роззувся, .. ступив у воду, і побрижилося водяне дзеркало* (Р. Іваничук); *Як випрати сукняну хустку, то побрижиться* (Сл. Б. Грінченка); *Данило Геннадійович умить склепив повіки, аж лоб побрижився* (М. Кідрук).

ПОБРИ́ЗКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побри́зкати** 1. *Підметена і побризкана водою, долівка пахне землею* (П. Панч); *Через годину-дві він, уже викупаний, виголений, побризканий одеколоном, сидів перед дзеркалом* (В. Гжицький); *Їхні кроки м'яко шелестіли по втрамбованій стежці ечиначушу* [Екологічно Чистого Національного Чумацького Шляху], *побризканому зранку розчином потрійного одеколону* (І. Роздобудько); * Образно. *Посизілий витирлуваний вівцями степ, він де-не-де побризканий краплинами синього цвіту* (О. Гончар); * У порівн. *Наче побризкана синіми світлячками, сунула лава військової техніки* (Яків Баш); // **побри́зкано,** *безос. пред. "Пал Палич, — гукав Корж, — скажи мені по-сусідському, якою живою водою нас побризкано, що ми не боїмося смерті, німців перебули й знову ожили, скажи!"* (Ю. Яновський).

ПОБРИ́ЗКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що чим і без прям. дод.* Док. до **бри́зкати** 3. *Узяла* [відьма] *з кухлика якоїсь води та .. побризкала тою водою і себе, і жлукто усередині...* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Вертайся ж тепер додому. Ввійдеш в палац старого князя, зараз побризкай в палаці цим напоєм, помочи й свою хусточку, покропи свою одежу* (Леся Українка); *Яринка взяла кухоль з водою й хотіла побризкати листя* (О. Донченко); *Фанні поправила зачіску.., елегантно відкинула волосся і побризкала парфумами шию* (О. Ульяненко).

2. Бризкати (у 1 знач.) трохи якийсь час. *Може, ті хмари вітрець пронесе, Може, побризкають трохи — і все...* (І. Муратов); *Вночі трошки дощик побризкав* (В. Медвідь); // *безос.* [К и р и л о:] *Воно вже так щоразу коїтиметься, що погримить, полиска, часом трошки побризка та й розійдеться* (М. Кропивницький).

3. *що і без прям. дод., перен., розм.* Випити могорич з нагоди придбання чого-небудь, радісної події і т. ін.; обмити. *Обидва загадково посміхалися, і на їх обличчях Огей бачить, що йому сьогодні не минути побризкати якусь подію* (Олесь Досвітній).

ПОБРИ́ЗКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. *чим.* Док. до **бри́зкатися.** *Побризкавшись газованою водичкою, сер Овен Прайс негайно ж надів циліндра й рушив пішки в Малабар-Гілл* (Ю. Смолич); *Хотів було* [Чорний Ворон] *побризкатися одеколоном, який теж приберіг із трофейних запасів (часом припікав ним рани), але передумав* (В. Шкляр).

2. Бризкатися якийсь час. — *Ти бачиш, які озера? .. Еге ж, як льони цвітуть? Скинути б із себе все та побризкатися в тих льонах!* (О. Гончар).

ПОБРИ́ЗКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що і без прям. дод.* Бризкати не дуже сильно або час від часу. *І дощ побризкує крізь віти на пісок і глину, і в очі крапає мені* (В. Барка).

ПОБРИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *розм.* Побігти, брикаючи. *Повертаю до верби! А верба й пропала, Бо коняка напаслась, Та й, знать, побрикала* (С. Руданський).

2. Брикати якийсь час. *Й худоба, як її випустиш на волю, хоче побрикати* (Д. Гуменна); — *Побрикала й досить! Підеш за того, за кого я скажу* (В. Чемерис); // *розм.* Подриґати ногами. *Нагодуй добре дитину та положи її у теплій хаті, щоб воно побрикало ніжками, награлось уволю, так от вам і здоров'я, і зріст буде...* (Л. Яновська).

ПОБРИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Брикатися якийсь час. — *Дурне ти телятко, Ксеню. Велике, навіть трохи розсудливе, але не може, щоб не побрикатись* (Р. Андріяшик); *Полишений у Січі наказним, Брекало побрикався та й змушений був видати Лжесимеона любісінько в руки Самойловичу* (Ю. Мушкетик); // Побавитися, позабавлятися. *Замість того, щоб длубатися в цій важкій австрійській землі, хлопець волів би краще пройтися на руках по вогневій, побрикатися з товаришами або, задерши голову, гайнути лісом* (О. Гончар).

ПОБРИ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* Бринькати якийсь час; побренькати. *Довбня .. витяг скрипку, побринькав на струнах, повів раз смичком і почав настроювати* (Панас Мирний); *Щоб заробляти кобзою гроші, те право міг дати тільки справжній кобзар. Побринькати може кожен, повеселити сусідів, а от грати за гроші...* (Ю. Мушкетик).

ПОБРИ́НЬКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побри́нькувати** і звуки, утворювані цією дією. *Вночі спав* [Улас] *як убитий, не чуючи .. мелодійного побринькування гітари в теплі серпневі ночі* (Григорій Тютюнник); *Миколине побринькування треба розуміти так, що він саме підбирає музику на свої власні слова, ловить мелодію, та ніяк її не зловить* (О. Гончар).

ПОБРИ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Бринькати не дуже сильно або час від часу; побренькувати. *Дзижчать мухи, поволі побринькує череватий джміль* (У. Самчук); — *Привіт, — озвався веселий голос, у якому наче побринькували музичні струни* (Є. Гуцало); *Якась літня дама .. уже побринькувала на роялі* (О. Гончар).

ПО-БРИТА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-брита́нському.** *У буденному спілкуванні знаменитий кіномитець справляє враження привітної, доброзичливої, по-британськи ввічливої людини* (із журн.).

ПО-БРИТА́НСЬКОМУ, *присл.* Як у британців, за звичаєм британців. — *Радий, що зміг допомогти, — голос знову став по-британському стриманим* (М. Кідрук).

ПОБРИ́ТИ, и́ю, и́єш, *кого, що і без прям. дод., розм.* Док. до **бри́ти**[1]. *Коли він .. побрив закучмлену голову, то коса виявилась не довшою за два пальці* (І. Білик); *Покликали Марининого хлопця, і він електробритвою Івана — чик-чик — швиденько побрив* (В. Лис); *Нівроку розумний, гострий, як бритва, Саєнко не пропускав случаю, щоб не побрити своїх сильних родичів* (Панас Мирний).

ПОБРИ́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **побри́ти.** — *А ти, до речі, не сектант? — дивиться вона підозріло. — З чого ти взяла? — А чого голова побрита? Я пояснюю, що мені так на голову легше. Тоді думок дурних менше* (Любко Дереш); *Його ж то голову побриту, Високим ковпаком накриту, Скрашала сива борода* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. *у знач. прикм.* Який побрився. *Роман Сушко зараз показав на чоловіка біля дверей, старанно побритого і в гарному довгому чорному хутрі* (з мемуарної літ.).

ПОБРИ́ТИСЯ, и́юся, и́єшся, *розм.* Док. до. **бри́тися;** поголитися. *Василюшка .. побрився, надів на себе чорний святковий костюм* (Ірина Вільде); *Чоловік говорить жінці: — Як побриюсь вранці, Молодим стаю та бравим, Хоч біжи на танці* (П. Глазовий); *Вона зміряла Спудзу з ніг до голови. — Тобі треба побритися, — сказала* (Б. Харчук).

ПО́БРІДКИ, ів, *мн.:* **Піти́ на по́брідки** *див.* **піти́.**

ПОБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Брехати (у 1 знач.) трохи або час від часу. *Якби її вчили брехать, то вона б і побріхувала* (Номис); *З людьми й словечка не промовить* [доня], *а перед батьком розпускає язика, побріхує...* (М. Коцюбинський); *На селі й так побріхують про його* [Тимоша] *залицяння* (Б. Харчук); *Про мого батька, бувало, патякали на базарі, що він побріхує і людей дурить* (Ю. Логвин).

2. Брехати (гавкати) не дуже голосно або час від часу. *Тут і там сонно собаки побріхували* (П. Козланюк); *Де-не-де лячно, не знаючи горя, побріхували на хуторах собаки* (з мемуарної літ.).

ПОБРОДИ́ТИ[1], оджу́, о́диш, *док.* 1. Походити, погуляти якийсь час без мети й напрямку; поблукати. *Роман .. коло самої греблі бере ліворуч, на леваду: хочеться на самоті побродити полями* (М. Стельмах); *Між дерев я поброджу, походжу, і поблуджу — та й до річки побіжу...* (В. Підпалий); — *Наступного літа приїзди в Полтаву. Побродимо околицями, за Ворсклу махнемо* (Б. Левін); *Степан ішов з рушничкою за плечима (любив поволеньки побродити засніженим пралісом)* (В. Шкляр); // Повільно походити якийсь час по ставковій, річковій воді, по калюжах, болоту і т. ін. *Хоч і побродила* [Маруся] *по воді, та назбирала їх* [рижиків] *повнісіньке відро, іще й кошик* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не можна пропустити нагоди побродити в теплій ставковій воді* (О. Донченко); *Адам .. закасав штани по коліна й сказав: — Давай побродимо. Он там, — кивнув на чистий підводний камінь* (В. Близнець); *Витягне тітка Одарка повне відро — плюсь на суперницю! А та їй у відповідь — відро на голову! Тож я тільки побродив по калюжі та й усього...* (А. Дімаров).

2. *що, діал.* Потоптати, бродячи. *Не жаль мені тої травиці, що її побродила, тільки жаль свого пір'ячка, що його поронила* (Сл. Б. Грінченка).

ПОБРОДИ́ТИ[2], о́дить, *док.* Пробути якийсь час у стані бродіння. *Замість дріжджів господиня використовує цвіт хмелю, який заздалегідь запарює, щоб він побродив 3–4 дні* (з газ.).

ПОБРОДЯ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., розм.* Бродяжити якийсь час. *Дивує кількість бездомних у німецькій столиці. Щоправда, багато городян вважають їх просто любителями побродяжити, хоча серед них є нещасні, які втратили роботу й житло* (з газ.).

ПОБРОНЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **побронзува́ти.** *Горять побронзовані дешеві люстри* (Г. Хоткевич); *Був* [місяць] *не білий, а золотавий, аж ніби побронзований, великий і круглий* (Ю. Збанацький); // **побронзо́вано,** *безос. пред. Барельєф було побронзовано так якісно, що він видавався позолоченим* (з наук.-попул. літ.).

ПОБРОНЗОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побронзові́ти.** *Дівчата в яскравих убраннях, з пишними бантами в косах, уже побронзовілі від першого сонця* (В. Кучер); *Подих їхній* [заводів] *примушував молоді каштани задовго до осінніх холодів ронити своє побронзовіле, ніби спалене, листя* (В. Собко); *Хвиля хлюпотить об давній берег побронзовілий* (В. Стус).

ПОБРОНЗОВІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **бронзові́ти.** — *Юрію Матвійовичу, я вас не впізнаю: ви помолоділи на десять літ, без компліментів. Зарожевіли, побронзовіли, в очах — зухвальство жіночого серцеїда* (І. Волошин); *Латочка жита побронзовіла, колосся вже почало нагинати стебло* (Микита Чернявський); *Щоки її наче аж побронзовіли — після вітрів чи морозів* (Є. Гуцало).

ПОБРОНЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, спец.* Док. до **бронзува́ти.** *У серпні 1866 р. ікону на труні святої праведної Іуліанії поновили в малярні, а домовину пофарбували й побронзували* (з наук. літ.).

ПОБРУДНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., кого, що.* Зробити брудним, нечистим усе або багато чого-небудь, зробити брудними, нечистими усіх або багатьох. *Мені у цій книзі подобалося все, вона була маленьким мистецьким шедевром .. Пощо її читати? І як — а раптом я побрудню сторінки?* (К. Москалець).

ПОБРУДНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побрудні́ти.** *Сердито скресла побрудніла крига на річках* (О. Іваненко).

ПОБРУДНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Стати брудним. *Вода у ставку побрудніла.*

ПОБРЬО́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Піти, брьохаючи. *Ключ од сарая був у сторожа, а сторож пішов цього вечора додому — і я побрьохав до нього через снігом заметений город* (С. Васильченко); *Капрал побрьохав до купи каміння, залишаючи після себе глибокий слід* (М. Сиротюк); *Макар видихнув, побрьохав по воді до краю причалу* (Люко Дашвар).

ПОБРЬО́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **побрьо́хати.** *Чоловіки мовчки взяли мокрі клунки і побрьохалися в темінь ночі* (В. Малик); *Вепр .. простягнувся на соломі, перепочив і після цього побрьохався по снігу до лісу* (В. Чухліб).

2. Брьохатися якийсь час. *Один кінь ліг у воді, побрьохався та й устав* (І. Нечуй-Левицький); *Я стрибнув у воду й побрьохався в ній, освіжаючи чуття* (Любко Дереш); *Калюжі вепрам більше до вподоби, оскільки довкола них можна досхочу побрьохатися в багнюці* (М. Кідрук).

ПОБРЯ́ЗКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Брязкати якийсь час. [С е с т р а М а р х в а:] *Чого ти, сестро Серахвимо, до матушки так рано?* [С е с т р а С е р а х в и м а *(побрязкавши чотками):*] *Як би тобі сказати? Попрохатись маю...* (Панас Мирний); *Старий побрязкав грошима по долоні, підкинув їх і сховав у кишеню* (М. Коцюбинський); *Іслам-Гірей вийняв з-за пояса мішечок, побрязкав ним і шпурнув циганці* (Р. Іваничук).

2. *розм.* Піти, брязкаючи чим-небудь. *Попереду поїзжане* [поїжджани] *Рушили в дорогу. А за ними й невольники Побрязкали путом Понад шляхом* (Т. Шевченко).

ПОБРЯ́ЗКАЧ, а, *ч., розм.* 1. Брязкуча прикраса. *Коваль підкови їм* [коням] *кує, Прикраси їм усякі є — Побрязкачі, блискучі цвяшки* (Л. Глібов); *В одну хвилю виросла перед Марусею ціла купа всякого жіночого фанта .. Взагалі найбільше мали опришки всяких побрязкачів* (Г. Хоткевич).

2. *перен., заст.* Монета (у 2 знач.). *Зварив би я пивце... тільки що треба багато заходу, та щоб повно побрязкачів у кишені...* (Марко Вовчок); [П е ч а р и ц я:] *Коли б за нею* [Галею] *не було тих побрязкачів, що старий над ними труситься, то я б на тебе, моя голубочко, і не подивився!* (Панас Мирний); *Бандурист заробив чимало побрязкачів* (І. Шаповал).

ПОБРЯЗКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док.* 1. Брязкотіти якийсь час. *Зіскочив* [Кость] *по-солдатському з ліжка, побрязкотів цеберком, побіг до колодязя* (Микита Чернявський); *— Полиш мірку! — Зупинив його Омелько. — Я грошима плачу! — І побрязкотів за пазухою монетами у капшуку* (Ю. Логвин).

2. Посипатися, брязкаючи. *Цимбалюк наставив шапку, і в неї побрязкотіли мідяки* (М. Сиротюк).

ПОБРЯ́ЗКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **побря́зкувати** і звуки, утворювані цією дією. *Орися віджимає* [білизну], *коралове намисто з побрязкуванням плигає на грудях* (Григорій Тютюнник); *Ми з Милею .. ще якийсь час слухали скрип та побрязкування, які все даленіли й даленіли і врешті розтанули у важкій осінній нічній імлі* (Ю. Мушкетик); *Розмова не клеїлася, побрязкування горняток і виделок доводило ситуацію до нестерпності* (Ю. Андрухович).

ПОБРЯ́ЗКУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* Брязкати не дуже сильно або час від часу. *Побрязкувала зброя на бійцях* (О. Гончар); *Побрязкуючи дзвіночками, та дзеркальцями, та ланцюжками, звільна котили* [панські повози] *по селу* (І. Франко); *Молодиці .. маяли розкішними кінцями квітчастих хусток та побрязкували разками коралів* (М. Коцюбинський); *На подвір'ї побрязкують ланцюгами вовкодави* (М. Стельмах); *Назустріч мені пішли музики: дмухали в дудки, витинали на скрипці і побрязкували бубонцями* (Валерій Шевчук).

ПОБУБНЯ́ВІТИ, іє, іють, *док.* Набубнявіти (про все або багато чого-небудь). *У мокрому горох полежав, та як побубнявів* (Сл. Б. Грінченка); *Дерева ще були голі, хоч бруньки вже міцно побубнявіли* (Н. Кобринська).

ПОБУБОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., що і без прям. дод.* Бубоніти (у 1 знач.) якийсь час. *Побубонить та й замовкне* (Сл. Б. Грінченка); *Карнач із вартовими побубоніли щось, поплювали, боячись навіть закурити в такій зловісній темряві* (І. Багряний); *Він іще трохи побубонів, а тоді замовк і засвистів носом* (Я. Стельмах).

ПОБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. З'їздити, сходити в багато місць, до багатьох, відвідати багато місць, багатьох. *Де то вже він не ходив у походах, у яких землях не побував* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Багато де побував дід Улян на своєму довгому-довгому віку* (Л. Письменна); *— Ростику, а в яких саме містах Америки ти побуваєш? — досить невиразно проплутав язиком Білинкевич* (Ю. Андрухович); // Сходити, з'їздити кудись, відвідати кого-, що-небудь, пробувши там якийсь час. *Параска .. примічала, що коли Галя побуває у тітки, звідти вернеться і ясніша, і веселіша* (Панас Мирний); *Микола встиг уже побувати біля воріт і прибіг до Данила* (А. Хижняк); *Іра вже встигла побувати у школі і порозмовляти з класним керівником* (М. Білкун); // Зайшовши, прокравшись куди-небудь, пробути там якийсь час. *Стен відсунув убік шафу і тут-таки зрозумів, що в його кабінеті побували непрохані гості* (О. Авраменко).

2. Перебувати де-небудь якийсь час. *В армію впросився* [Гаврило Кононенко] *добровольцем. Побував на фронтах* (Я. Гримайло); *Найбільшою мрією його тоді було побувати в кругосвітньому плаванні* (О. Гончар); *Справжнім козаком .. ставав лише той братчик, який побував у морському поході* (В. Чемерис).

3. Бути (не раз) якийсь час у якому-небудь стані, становищі і т. ін. [Ж і н к а:] *Ну що ж, у кумах побував, Наївсь, напився, погуляв?!* (Олександр Олесь); *Уже побував* [Іван] *на відробітках або в строку пастухом і в Генріха, і в Хомахи і знав їх, як облуплених* (С. Чорнобривець); // Пробути якийсь час на різних посадах, перепробувати різні професії. *Мені довелося побувати тоді землекопом і шахтарем, слюсарем і бухгалтером, фельдшером і секретарем суворого начальника* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Бува́ти** *(рідко* **бу́ти)** **/ побува́ти у бува́льцях** *див.* **бува́ти; Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях)** *див.* **опиня́тися; (1) Побува́ти в рука́х** *чиїх:* а) бути відремонтованим. *Я розгвинчував електропатрони, знімав гнізда для пробок запобіжника. В моїх руках побували м'ясорубка, знятий з дверей замок* (П. Автомонов); б) бути побитим, катованим, позбавленим волі і т. ін. — *Жодних фокусів зі зброєю, гайдуками чи там чимось іще. Тоді справді вашій доньці і дружиноньці доведеться побувати в наших руках* (В. Лис); в) пробути якийсь час у чиємусь розпорядженні, користуванні і т. ін. *Фігурки виявилися найрізноманітнішими, належали різним комплектам і побували в різних руках* (Ю. Іздрик).

ПОБУ́ВКА, и, *ж., перев. у сполуч. з прийм.* н а, *заст.* Побивка. *Того року він .. приїхав з молодою дружиною до батьків на побувку* (В. Минко); *Закінчилася в Мишкового брата побувка, поїхав, повіз свою безкозирку, і ми засумували* (М. Слабошпицький).

ПО-БУДЕ́ННОМУ, *присл.* Як щодня, у будень, як звичайно. *Вона була одягнена по-буденному* (І. Франко); *Отак і поїхав Артем, — за ділом, по-буденному. А проте всю дорогу почував себе наче у свято* (А. Головко); *Все сталося так прозаїчно, так по-буденному просто!* (М. Дашкієв); *Спокійними і якось по-буденному байдужими були тільки Оля Чуб та Олесь Єфремович Омельченко — археологи* (М. Білкун).

ПОБУДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко,* **ПОБУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кого, що.* Будити (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Уставає* [устає] *Василева мати, усю свою челядь побуджає* (П. Чубинський); *Кассандра зіходить до вартових і пробує їх побудити* (Леся Українка); *— Не галасуй, дітей побудиш, — цитьнув на неї батько* (Д. Бедзик); *З самого ранку Мілена побудила всіх у дорогу* (С. Андрухович); *— А може, людей побудимо, бо знову спати будуть до обіду?* (Люко Дашвар).

ПОБУ́ДЖЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **побуди́ти**[1]. *Гримнув вистріл .. Як мурашки, в одну хвилю, перелякані, побуджені ґвалтовно, повилазили опришки* (Г. Хоткевич); *Вибігаємо з хати, до якої вже збігалися побуджені селянами козаки* (Ю. Горліс-Горський); // **побу́джено,** *безос. пред. Заграно, забубнено, бояри побуджено — Встаньте, бояри, встаньте, Коники посідлайте, самі убирайтесь* (з народної пісні).

ПОБУ́ДЖЕНИЙ[2], а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **побуди́ти**[2]. *І ось тепер, побуджений Духом, подаюсь я в Єрусалим, не відаючи, що там трапитись має мені* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Його* [втікача] *на першім перехресті вулиці зупинив фіакер* [фіакр], *побуджений криком публіки* (І. Франко).

ПОБУ́ДЖЕННЯ, я, *с., діал.* 1. Дія за знач. **побуди́ти**[2]. *— Бережися, щоб тобі знову за бісівським побудженням не затужити, як раніше* (Валерій Шевчук).

2. Бажання або намір зробити що-небудь. *— Ні, не думайте, що це робилось з нечесних побуджень* (У. Самчук); *Немало приїздило сюди з чисто побожних побуджень. Для них Морниця була тим, чим Мекка для правовірного мусульманина* (Ірина Вільде); *З'явилося відчуття, що Гоца забажала випити ранкової пори .. із власних, потаємних побуджень* (Любко Дереш).

ПОБУ́ДЖУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **побу́джувати.** *Редакція надрукувала кореспонденцію, але прокураторія* [прокуратура] *сконфіскувала її від першого рядка до останнього "за ширення .. неправдивих фактів і побуджування до ненависті против судейського стану"* (І. Франко).

ПОБУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОБУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кого, що, до чого або з інфін., діал.* Спонукати, заохочувати. *Сама тривога, сам вид грізної небезпеки побуджували тих людей до якогось діла* (І. Франко); *Сестри тримали в руках хрестовини і, вправно орудуючи ними, побуджували до дій усіх, хто тільки був* (Любко Дереш); *Хотів я його побудити до сміху, але він заєдно хмарився* (О. Кобилянська); *Прискочили до мене гінці з вістю, що на Поділлі якийсь Стрижевський захопив Бар, стривожив цілу Україну й до війни побудив* (П. Загребельний).

ПОБУДИ́ТИ[1] *див.* **побуджа́ти.**

ПОБУДИ́ТИ[2] *див.* **побу́джувати.**

ПОБУДИ́ТИСЯ, у́диться, у́димося, у́дитеся, *док., розм.* Прокинутися (про всіх або багатьох). *— То як зачало в ямі щось шипіти та свистати, аж ми побудилися і скочили всі до ями* (І. Франко); *Від крику побудилися сусіди, по хатах заблимали світла, люди повибігали на вулицю* (А. Чайковський); *Побудилось птаство полохливе, уночі вчуваючи грозу* (Н. Забіла); *Пани, свої й чужі, поснули пізно, а слуги ще пізніше. Під ранок побудилися* (Г. Пагутяк).

ПОБУ́ДКА[1], и, *ж., військ.* Дія за знач. **побуди́ти**[1]. *З усіх тих семи чи восьми разів, що я залишалася на ніч у Йостека, мене завжди чекало те саме: побудка о пів на сьому, в кращому разі — без п'ятнадцяти сім* (Любко Дереш); // Сигнал до вставання після сну (у військових частинах, таборах і т. ін.). *З п'ятої години ранку, тобто з побудки, команда корабля раптом побачила боцмана Смолу таким, яким він був раніше* (Д. Ткач); *О сьомій ранку Гриць Колосок сурмить побудку — всі, мов ошпарені, зіскакують з ліжок, мчать на зарядку, шикуються на лінійку, потім снідають* (Л. Письменна); *Слід було усвідомити всі переваги партизанської війни: відсутність побудки і дисципліни, підземні схови в нетрях, конспіративні квартири і бункери* (Ю. Андрухович); *Просурмили побудку, солдати вмивалися з казанків біля водопровідної колонки* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОБУ́ДКА[2], и, *ж., діал.* Те саме, що **побу́дження** 2. *— Відки я, нещасна від колиски, можу мати право роздивляти таємні побудки та причини людей, поступаючих* [які обходяться] *добре і чесно зо мною?* (І. Франко); *Все те, з чим раніш годився лише розум, але не приймала ослаблена воля, не пускали до серця егоїстичні побудки — все те з непереможною силою встало перед мене і прикликало сумління до відповіді* (М. Коцюбинський); *Мені далекі й чужі .. власні побудки, й головною своєю метою я ставлю користь і добро народу всім дорогої нам України* (В. Винниченко).

ПОБУ́ДЛИВИЙ, а, е, *діал.* Який побуджує (спонукає) до чого-небудь. [Микола] *Костомаров, не зважаючи на свої хворобливі припадки, любив сміятися, і посміх його ставав побудливим для бесідника* (П. Куліш).

ПОБУ́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., діал.* Абстр. ім. до **побу́дливий.** *Тяжкі удари і зміни долі .. видобули з нього* [Б. Хмельницького] *незвичайні прикмети і таланти, незрівнянну побудливість енергії, дивну меткість, організаційний хист і нечувану силу впливу на людей* (М. Грушевський).

ПОБУ́ДНИК, а, *ч.* Той (те), що спонукає (побуджує) до чого-небудь. *Йому, звісно, кортіло запитати, які благородні побудники спричинили ці Саїдові одвідини обителі* (Іван Ле); *Самоорганізація оборони й стала побудником державотворчих роздумів* (Валерій Шевчук); *Масова еміграція українців за кордон почалася наприкінці XIX ст. Головним її побудником стало безземелля селян* (з навч. літ.).

ПО-БУ́ДНЬОМУ, *присл.* Те саме, що **по-буде́нному.** *Земля все молода, вона, як дівка: свято є — то вбереться, будний* [будній] *день — то по-будньому вбрана* (В. Стефаник).

ПОБУДО́ВА, и, *ж.* 1. *тільки одн.* Дія за знач. **побудува́ти.** *— Люди, парафіяни мої, — хвилювався Аркадій.., — зрозумійте, що в побудові санаторію перш за все ваш, а не мій інтерес* (Ірина Вільде); *Якщо спрощувати, то виглядає так, що у своїх розрахунках стосовно побудови держави ми користуємося уявленнями й інструкціями середини дев'ятнадцятого століття* (Т. Прохасько); *Побудова нових сміливих теорій і найскладніші, найтонші експерименти, які злякали б декого з досвідчених дослідників, — ось що тягло Ернана Раміро до себе, наче магніт* (В. Владко).

2. *тільки одн.* Розміщення, взаємне розташування частин чого-небудь; структура. *Надзвичайно складна за своєю побудовою, .. вона* [кіноповість "Звенигора"] *дала щасливу можливість мені — виробничнику-самоукові — випробувати зброю в усіх жанрах* (О. Довженко); *Фільм* ["Війна і мир"] *чіткий у побудові й трактуванні. Особливо вирізьблено образ Безухова — Дон Кіхота людяности* (Олекса Ізарський).

3. Сукупність, система думок, положень, підпорядкованих яким-небудь принципам. *Сила Олина полягала не в досконалості її логічних побудов, але в послідовності аргументації. Неймовірна затятість, небажання вважати на доводи Федя — от чим перемогло те дівча* (Ю. Шовкопляс); *Ще навчаючись на біологічному факультеті, я зауважив, що сама біологія є настільки ж фундаментальною підставою освіти, світобачення і розуміння філософських побудов, логічних конструкцій і навіть художньої творчості, метафор, як ще, може, лінгвістика* (Т. Прохасько).

4. Те саме, що **будо́ва** 1; будівля. *Вони* [курсанти] *штурмують перепони із таким завзяттям, наче перед ними не штучні побудови, а справжні ворожі укріплення* (І. Багмут); * Образно. *Де скеля — в повітря без вагань! Стомивсь — позад себе тільки глянь: Повалено вежі чорних літ, Нова побудова — цілий світ* (М. Рильський); *Знати б, за якими законами творяться оті міражні дива, осяйні вершини, .. гірські кряжі, що знов виникають після сліпучих рівнинних просторів, оті серпанкові гори, побудови фантастичні, найніжніші, мабуть, з усього, що є в природі* (О. Гончар).

ПОБУДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побудува́ти.** *Ці курені були побудовані з доброго лісу і вкриті очеретом* (О. Стороженко); *Крива, похилена халупка .. стояла поміж закинутих, з забитими вікнами осель, колись побудованих фабрикою для робітників* (М. Коцюбинський); *Вони стояли поруч — дві досконалі електронно-обчислювальні машини, побудовані за однією схемою, на одному заводі* (М. Дашкієв); *Першопричина обурення народу проти влади лежить не в тому, що народу погано живеться. Народ терплячий, він навчений терпіти. Просто стало гидко, що держава побудована на брехні* (М. Гримич); // **побудо́вано,** *безос. пред. Перистиль (хатній дворик) в Мартіановій оселі, .. з одного боку кімнати побудовано на два поверхи, на горішній ведуть вузенькі сходи* (Леся Українка); *Було побудовано новий корабель* (О. Авраменко); *Він знав, що всяке слідство побудовано на провокації* (І. Багряний); *На стороні квадрата побудовано трикутник, навколо якого описане коло* (з навч. літ.).

ПОБУДО́ВАННЯ, я, *с.*, *рідко.* Те саме, що **побудува́ння.** *Більше як десять громад з ближчої й дальшої околиці прислали до Тухлі своїх виборних на громадську раду, на якій мало обговорюватись побудовання нової дороги* (І. Франко); *Радивил говорить про морські походи козаків для пояснення мотивів, які привели до побудовання Кодака* (М. Грушевський); * Образно. *Вода й повітря, блискавка і грім, Земна кора і поклади підземні, — Все стане побудованням струнким, Що, ніби меч, проріже хмари темні* (М. Рильський).

ПОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **побудува́ти.** *Вже сьогодні треба зробити все, щоб села були не лише новими за датою побудування, а і були явищем нової дійсності* (О. Довженко); *— Я повністю фінансую всі витрати на побудування космічного корабля* (О. Бердник); *Взаємовідношення розповіді і реплік, користання діалектом, нарешті, ритм і побудування фрази у обох авторів* [М. Черемшини і В. Стефаника] *має дуже багато спільного* (М. Зеров).

2. Те саме, що **будо́ва** 1. *Величне побудування.*

3. Те саме, що **побудо́ва** 3. *Причинність і часовість (у модусах причини та часу) входять у категоріальну структуру не тільки суто метафізичних побудувань; ці категорії використовують природознавство, натурфілософія, філософія науки* (з наук. літ.).

ПОБУДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **будува́ти.** *Побудували* [люди] *собі курені з каміння, що набрали на руїнах, та з іорданського очерету* (Леся Українка); *Військові інженери накреслили й побудували цілу систему бетонних і земляних споруд* (Ю. Яновський); *От на цій річечці і вирішив Кузьма самотужки побудувати місток* (М. Стельмах); *Сам свинопас ту кошару Побудував для свиней, поки був у від'їзді господар* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Виженемо ворога з нашої землі і побудуємо нове життя, таке яскраве і радісне, як мрія...* (О. Довженко); *Побудуємо сильну Українську державу* (Т. Прохасько); *Сахно побудувала собі цілу гіпотезу про колонію прокажених...* (Ю. Смолич); *Побудуйте трикутник за двома кутами й медіаною, проведеною з вершини третього кута* (з навч. літ.).

◊ **Будува́ти / побудува́ти на піску́** *див.* **будува́ти.**

ПОБУДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **будува́тися** 1. *Нажебрав* [Книш] *стільки, що й побудувався й сина оженив на ґрунт* (Л. Мартович); *Сашкова мати часто розповідала про лимаря Чепіжку, про те, як він розбагатів, як побудувався, як став підприємцем та купцем Чепіговим* (Л. Юхвід); *— А в селі ви пустили корінь, побудувалися?* (Р. Андріяшик); *— Я тут перед самою війною побудувався, а він на хуторі народився* (Ю. Винничук).

◊ **Будува́тися / побудува́тися на піску́** *див.* **будува́тися.**

ПОБУ́ЙСТВУВАТИ, ую, уєш, *док.*, *рідко.* Буйствувати якийсь час. *Удосталь побуйствували.*

ПОБУ́КВЕНИЙ, а, е. Те саме, що **політе́рний.** *Навчаючи дітей читати, варто розвивати в них навички поскладового, а не побуквеного читання* (з навч. літ.).

ПОБУ́КВЕНО. Присл. до **побу́квений.** *Зорові диктанти сприяють розвитку пам'яті учнів, навчають записувати не побуквено, а цілими словами* (з навч. літ.).

ПО-БУКОВИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-букови́нському.** *Кілару умів якось так, ну, якось так сказати, де дипломатично, де жартівливо. Де ще якось суто по-буковинськи, що й заперечити було нічим* (М. Матіос).

ПО-БУКОВИ́НСЬКОМУ, *присл.* Як у буковинців, за звичаєм буковинців. *У залі обласної філармонії Чернівців було по-буковинському затишно, по-домашньому тепло й щиро* (з газ.).

ПОБУ́ЛЬКАТИ, аю, аєш, *док.* Булькати якийсь час. *Порізані на варення яблука заливаємо гарячим сиропом, доводимо до кипіння, даємо побулькати їм хвилини дві-три* (із журн.); // Пити якийсь час, булькаючи. *Діл нігтем великого пальця відколупнув кришечку з пляшки, смачно побулькав пивом у своєму широкому горлі* (П. Загребельний); // Попускати бульки. *Для дітей старшого дошкільного віку дихальна гімнастика стає грою, яку можна організувати скрізь. Наприклад, можна "побулькати" в склянку з водою через трубочку* (з навч. літ.).

ПОБУ́ЛЬКУВАТИ, ує, *недок.* Булькати стиха або час від часу. *Вода побулькувала наморено, а течія напирала все дужче, і човен повільніше перетинав ріку* (Є. Гуцало); *На тому боці палили вогнище, і вогник у тумані був кошлатий і чудний; певне, рибалки, які сидять тут цілу добу, вирішили поснідати. Він уявив, як смачно побулькує юшка* (Валерій Шевчук); *Курилося парою темне болітце, ще й тихо побулькувало запахом тухлих яєць і згірклого воску* (М. Дочинець).

ПО-БУНТА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бунта́рському.** *В хаті, між чотирма стінами, голос старого звучить ще по-бунтарськи* (Ірина Вільде).

ПО-БУНТА́РСЬКОМУ, *присл.* Як у бунтарів, за звичаєм бунтарів. *Вона кинула наївно, по-бунтарському ці слова і рішуче повернулась і вийшла з кімнати* (М. Івченко); *Чомусь ніхто не зважувався померти по-бунтарському, з протестом проти колишнього Президента-деспота* (М. Руденко).

ПОБУНТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **побунтува́ти** 2. *Хмельницький розіслав своїх підручних, щоб збунтувати чернь. Уже вся Сіверська Україна, почавши від Дніпра аж до Гадяча й далі, є побунтованою* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який побунтувався. *Побунтовані селяне* [селяни], *захоплені таким несподіваним нападом, тікали як могли* (М. Грушевський).

ПОБУНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Бунтувати якийсь час. — *Так ви бунтувати? .. га? .. Постійте ж, я вас побунтую! — кричить пан* (Панас Мирний); *Польний гетьман бачив, що військо виконує його наказ .. Все пройде з мечем і вогнем. Хай спробує тоді побунтувати чернь!* (В. Чемерис).

2. *кого, що.* Збунтувати (у 2 знач.) всіх або багатьох. *Сам* [Пушкар] *з усім військом пішов до Полтави — щоб краще побунтувати простих людей* (М. Грушевський).

ПОБУНТУВА́ТИСЯ, у́ється, у́ємося, у́єтеся, *док.* Здійняти бунт, повстання (про всіх або багатьох). *І стали вони* [євреї] *неслухняні, і побунтувалися проти Тебе, і кинули Закона Твого геть за свою спину* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В однім селі волохи побунтувалися та не хотять* [хочуть] *податок платити* (Ю. Федькович).

ПОБУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **побури́ти.** *Оцінка запасів габро виконана за даними свердловин, побурених на родовищі* (з наук.-техн. літ.).

ПОБУРИ́ТИ, рю́, ри́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **бури́ти.** *Сухе буріння підіймало такий пил, що метрів за кілька не видно людини. Побуриш рік — і силікоз* (з мемуарної літ.).

ПОБУРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побурі́ти.** *Рвучкий осінній вітер зривав з дерев побуріле листя* (С. Добровольський); *Обличчя в нього мускулясте, наче викуване з бронзи. Вуса довгі, побурілі від міцнющого самосаду* (І. Шаповал); *Зіна стояла.., нагнувшись біля суничного кущика, де ще збереглися запізнілі ягоди, не червоні, а побурілі* (В. Лис); *Десь ген-ген в олов'яному мороці під стелею вимальовувались закляклі та побурілі від старості лебідки* (М. Кідрук); *Скрізь на траві сушаться побурілі водорості* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОБУРІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **побурі́ти.** *Початковою ознакою заселення дерев сосни короїдом є так званий гілкопад. Побуріння хвої на верхівкових пагонах та у верхній частині крони свідчить уже про загибель дерева* (з наук.-попул. літ.).

ПОБУРІ́ТИ, іє. Док. до **бурі́ти.** *Погасне степ, побуріє, злиняє, осінь роздягне посадки, шквиря-завійниця покотить мряку полями* (О. Гончар); *Обличчя козаків побуріли від сонця, шкіра злазила* (Ю. Мушкетик); *Як я не мордувався, як не дув на трут, що вже добре просох і побурів, та жаданого димку не дочекався* (М. Дочинець).

ПОБУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОБУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Буркотати, буркотіти якийсь час. *Поремствувавши, побуркотівши вдосталь.., Параска незабаром подала вечерю, і сім'я обляглась* (В. Бабляк); *До чого тут електричний дріт, Федь не знає. Мабуть, то тільки причина дідові побуркотіти* (Л. Письменна); *Відвиклий від їжі шлунок трохи заболів, побуркотів, пообурювався, але зрештою запрацював* (В. Кожелянко); *Скільки голубів примчали До вогню, побуркотали, Посміялись, відпочили І в дорогу подалися* (Леся Українка).

ПОБУРКОТІ́ТИ *див.* **побуркота́ти.**

ПОБУРЛАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Провести якийсь час бурлакуючи. — *Не журися, Семене! Виходить, що наш вороний загинув на полі бою як герой! — Та воно так... Але думалося ще з ним побурлакувати* (І. Пільгук).

ПО-БУРЛА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бурла́цькому.** *Очі його чорніють таблетками активованого вугілля, ось по-бурлацьки перекинув лямку через шию, .. поспішає на з'їзд* (Є. Пашковський).

ПО-БУРЛА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як бурлак, бурлака; подібно до бурлака, бурлаки. *Запорожці жили .. по-бурлацькому. Тоді так було: хто вирвався звідки, то все біжить у Запорожжя* (з легенди); *Жив він бідно, по-бурлацькому* (О. Донченко).

ПОБУРЛИ́ТИ, и́ть, *док.* Бурлити якийсь час. *Життя пропливає, як весняна повінь, що побурлила, подарувала неспокій і надію — і ввійшла в землю, щоб дати їй вологу для нових ростків Життя...* (О. Бердник).

ПО-БУРСА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-бурса́цькому.** — *Чую, бра'* [брате], *добра ж гульня буде! — Еге ж, — якось по-бурсацьки відказав Остап, і братчики зайшли до довгих сіней, де вже кружляло розпашіле товариство* (Д. Білий).

ПО-БУРСА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у бурсаків, за звичаєм бурсаків. *Прояснів* [дяк], *засміявся, енергійно труснув кучерями, й очі засяяли ясно, весело — по-бурсацькому* (С. Васильченко); — *Вчитись хочу, але по-справжньому. — Як це по-справжньому? — Не по катехізисах. Не по-бурсацькому. А так, щоб самому до всього доходити* (О. Гончар).

ПОБУРХА́ТИ, а́є, *док.* 1. Бурхати якийсь час. *Вітер побурхав і стих.*

2. Вирватися, вилетіти, побігти бурхаючи (про воду, дим і т. ін.). *В момент, коли старий намірився ввійти в річку, піднялась тривога, бо через низину звідкись побурхала спінена вода в напрямку до берега і відрізала дорогу до міста* (В. Барка).

ПОБУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Бурчати якийсь час. *Баатури* [воїни] *трохи побурчали, але, видно, погодилися з думкою свого старшого товариша, бо опустили зброю і почали в'язати полоненикам руки* (В. Малик); *Пан Зінгер побурчав, та не особливо заперечував* (А. Кокотюха); *Водій ще трохи побурчав, а потім плюнув, зачинив двері автобуса й рушив* (Н. Сняданко); * Образно. *Віддалений грім добродушно побурчав у хмарі* (Є. Гуцало).

ПОБУРЯКОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **побурякові́ти.** *Хряпнула хвіртка, і старий Гірчак, побуряковілий від гніву, вискочив на подвір'я* (В. Речмедін); *Вандзя .. трохи довше затримала погляд на побуряковілому обличчі Спихальського* (В. Малик); *Я підійшов до неї, заспокійливо доторкнувся до її побуряковілої від морозу руки* (П. Загребельний).

ПОБУРЯКОВІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **бурякові́ти.** *Чубенко весь побуряковів, ліва рука в нього смикалась* (Ю. Збанацький); *Доман побуряковів, налився люттю* (В. Малик); *Гозьський підступив до вогнища, лице його від вогню побуряковіло* (Валерій Шевчук); *Тетяна Фрідріхівна спершу побіліла, а потім побуряковіла* (М. Гримич).

ПО-БУРЯ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-буря́тському.** *Власні школи за царизму бурятам були заборонені. Яка в них може бути наука, найліпше ілюструє факт, що вчителі звичайно не розуміють ні слова по-бурятськи, а школярі очевидно не знають ані одного російського слова* (з наук. літ.).

ПО-БУРЯ́ТСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у бурятів, за звичаєм бурятів. *Зелений чай з молоком по-бурятському.*

2. Бурятською мовою. *"Візерунок" по-бурятському звучить як "угалза"* (з навч. літ.).

ПОБУСУРМА́НЕНИЙ, а, е, *заст.* 1. Дієпр. пас. до **побусурма́нити.** *А. Кримський розглядає і оцінює роль тих численних українських бранців, які силою були вивезені в Туреччину, побусурманені, але ж ніколи не забували про свою вітчизну* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який побусурманився. *Біля 3000 побусурманених українців, покинувши запорозький табір, пішли назад до Криму* (А. Кащенко).

ПОБУСУРМА́НЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **побусурма́нити і побусурма́нитися.** *Запорожці захищали співвітчизників від полону й побусурманення, ганебного рабства в чужих краях* (з навч. літ.).

ПОБУСУРМА́НИТИ, ПОБУСУРМЕ́НИТИ, ню, ниш, *док., кого, що, заст.* Навернути кого-небудь до іншої віри (перев. мусульманської). *Останній рядок сеї виписки говорить про багатий полон із молодих хлопців та дівчат, яких забрали турки та побусурманили* (І. Франко); *І потурчили Марусю, побусурменили, навчили чужих звичаїв, чужої, немилої мови* (М. Пригара).

ПОБУСУРМА́НИТИСЯ, ПОБУСУРМЕ́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док., заст.* Прийняти іншу віру (перев. мусульманську). *Сірко почув, що не всі визволені з Криму українці радіють тому; чимало й таких, що вже побусурманилися або мають дітей од бусурманів* (з легенди); *Та нехай мене, дівки-бранки, Марусі, попівни Богуславки, З неволі не викупає* [батько], *Бо вже я потурчилась, побусурменилась* (з думи); [М а р у с я:] *Я потуречилась, я побусурманилась в бусурманській стороні* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-БУСУРМА́НСЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **побусурма́нському.** *І жила вона, Офимиця, з ним без молитви, і прижила синочка дитинку, і по-бусурманськи молилася, і віри бусурманської дотримувалася* (Д. Мордовець); *— Дивися, Мальво, — сказала Марія, підвівши голову. — Дивися і запам'ятай: це Божа церква. В такій, як ця, ти хрещена. Колись, як виростеш, мусиш її пригадати. А нині ми мусульмани і розмовлятимемо з тобою по-бусурманськи* (Р. Іваничук).

ПО-БУСУРМА́НСЬКОМУ, *присл., заст.* 1. Як у бусурманів, за звичаєм бусурманів. *З магазину Катря вийшла з прекрасним подарунком: Ігор їй купив ведмедя .. За мастю цей ведмідь вдався такий, як опале кленове листя, очі мав якісь по-бусурманському веселі* (Є. Гуцало).

2. Мовою бусурманів. *Розмовляти по-бусурманському.*

ПОБУСУРМЕ́НЕНИЙ, а, е, *заст.* 1. Дієпр. пас. до **побусурме́нити.** *Примусово побусурменений народ.*

2. *у знач. прикм.* Який побусурменився. *З презирством згадуємо нині давніх яничар — побусурменену українську молодь* (з публіц. літ.).

ПОБУСУРМЕ́НЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **побусурме́нити і побусурме́нитися.** *Побусурменення бранців.*

ПОБУСУРМЕ́НИТИ *див.* **побусурма́нити.**

ПОБУСУРМЕ́НИТИСЯ *див.* **побусурма́нитися.**

ПО-БУСУРМЕ́НСЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-бусурме́нському.** *Мезентій, ватажок тирренський, Одважно дуже підступив І закричав по-бусурменськи, Що тілько пан Еней і жив!* (І. Котляревський).

ПО-БУСУРМЕ́НСЬКОМУ, *присл., заст.* 1. Як у бусурменів, за звичаєм бусурменів. *Святкувати по-бусурменському.*

2. Мовою бусурменів. *Дивно й смішно було Павлові дивитися й чути, як батько говорить по-бусурменському* (С. Черкасенко).

ПО́БУТ, у, *ч.* 1. Загальний уклад життя; сукупність звичаїв, властивих якому-небудь народові, якійсь соціальній групі і т. ін. *Старий побут, сімейне безладдя, хатня залежність будь-кого може заморочити* (К. Гордієнко); *Деталі побуту різних епох завжди цікавили мене більше, ніж історичні події* (Т. Прохасько); // Повсякденне життя. *В душі не любив* [Улас] *його за ту грубу силу .. і за те зловживання своїм службовим становищем, яке дуже часто допускав Гнат і в роботі, і в побуті* (Григорій Тютюнник); *Я почав уважно переглядати кожну теку, кожну річ і кожен ящик, забитий пожовтілими вишитими рушниками, сорочками, хустками й іншими предметами побуту* (І. Роздобудько); *Спальні, дитячі, кабінети були крихітними та незручними. Хоча дороге оздоблення віталень теж навряд чи додавало зручності у щоденний побут* (Н. Сняданко).

2. *діал.* Проживання, перебування де-небудь. *Поранкові проходи на гори в ліс — це була найкраща часть мойого* [мого] *побуту літом у родичів* (О. Кобилянська); *Ця безупинна зміна місця побуту руйнувала його* [Степана] *родичів* (А. Крушельницький); *Довго сновигали батько і син, поки натрапили на нору з певними прикметами ховрашиного побуту* (В. Барка); *Він був до мене дуже добрий за час мого побуту на Буковині, опікувався мною, мов рідним* (М. Андрусяк).

◊ **Вхо́дити / ввійти́ в по́бут** *див.* **вхо́дити.**

ПОБУ́ТИ, у́ду, у́деш, *док.* 1. Заїхати, зайти кудись відвідати кого-, що-небудь на якийсь час. *Хочеться мені хоч одним оком поглянути ще на Італію, а також побути на селі* (М. Коцюбинський); *Василь Гаврилович вже одягався, коли раптом приїхала Тася з сином, щоб побути в батьків* (Л. Дмитерко); *— Я ще маю побути в городищі, — раптом озвався Зореслав. — В якому? — здивувався Дуб. — Там, де був раніше* (О. Бердник).

2. Перебути, пробути де-небудь якийсь час. *— Моя голубко, я при тобі побуду. При такій недузі самій не можна* (Марко Вовчок); *Нехай, серце, побуде на мені твоя хустка, бо вже не встигну другою зав'язатись* (І. Нечуй-Левицький); *Глянув* [Ясен] *на наручний годинник й обернувся до худорлявого, значно нижчого за себе зростом військового, що стояв у дверях: — Є ще час, Романе, побудемо в коридорі* (Є. Кротевич); *Сірників не було, а револьвер, побувши у воді, навряд чи став би в пригоді* (І. Білик).

3. Пробути якийсь час у якому-небудь стані, становищі і т. ін. *Чи то треба* [приїхати] *для чого виразного, чи так, щоб побачитись і побути вкупі?* (Леся Українка); *— А де ж* [Петро]? *— не втерпіла Тамара. Людмила відповіла: — Нехай. Зараз йому краще побути на самоті* (А. Головко); // Пробути якийсь час ким-небудь. *Він три дні побув вартовим* (І. Багмут); *В монастирі теж люди живуть. Побудеш черницею, якщо не хочеш бути княгинею при братові* (В. Чемерис); *— Я віддала б усі свої сотні років, щоб тільки один день побути людиною, — мовила зажурено русалочка* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

4. Проіснувати якийсь час. *Народилися недільні школи .. Недовго ті школи побули, не знать було, чи й діло яке зробили* (Панас Мирний); *Хай побуде на Вкраїні з десять літ справжній демократичний лад та українська школа, як ця руська перевага розтане, немов сніг навесні* (В. Винниченко).

ПОБУТО́ВЕЦЬ, вця, *ч., розм.* 1. Те саме, що **побутопи́сець.** *На початку XX ст. деякі сучасники Д. Яворницького спрощено інтерпретували його як "реаліста-побутовця" (Д. Дорошенко) і "письменника-колориста" (П. Єфремов), тобто зараховували його до старої школи українських письменників-побутописців* (з наук. літ.).

2. Засуджений за побутовий злочин. *Колотун був побутовець і користувався певними пільгами, тоді як Будика був політичний злочинець, "ворог народу", і, в разі чого, Колотунові була б більша віра* (Б. Антоненко-Давидович); *Мабуть, на суді я виявив замало почуття гумору, коли для одного такого лжесвідка, табірного кримінальника-побутовця Сірика.., зробив виняток — як сам адвокат — почав ставити йому каверзні питання* (В. Стус).

3. Працівник сфери побутового обслуговування. *Через маленьку бруківку, викладену ще поляками, стояв велетенський склад .. Там маленький район тримав усі свої припаси. Медики, техніки, побутовці* (О. Ульяненко).

ПОБУТО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **побут** 1. *З самого малечку хлопець звик бути в центрі уваги. Побутова обстановка цілковито сприяла цьому* (А. Головко); *Вона безпомилково визначила, що саме побутової простоти та незвичної для рук простецької роботи потребувала я зараз* (Г. Вдовиченко); // Який відображає побут. *Він розповів .. зміст поеми, .. підносячи більше чудесні та фантастичні пригоди, а поминаючи побутові картини* (І. Франко); *Для вашої фантазії — широчезне поле побутового оповідання* (Б. Антоненко-Давидович); *Він* [художник Венеціанов] *перший почав брати за тематику для своїх картин побутові сцени з селянського життя* (О. Іваненко); // Який використовують у побуті. — *Це індіанські орнаменти, — пояснював він. — Ними розцяцьковують побутові речі тільки в одному місці на землі — в глибинах Анд* (Н. Околітенко); *Молодим надарували цілу гору подарунків. Серед подарованого переважала німецька побутова та господарська техніка* (С. Жадан); // *перен.* Буденний, звичайний. *В оповіданнях В. Симоненка протистояння внутрішньої одухотвореності людини і духовної ницості, побутової приземленості вирішується в романтичному ключі, характерному і для його поезії, — перемагає добро* (з наук. літ.).

2. Стос. до побуту (у 1 знач.); пов'язаний із побутом, який трапляється в побуті, у повсякденному житті. *Недалека подорож однак усе відкладалась: то заважали якісь дрібниці, то побутові клопоти* (С. Журахович); *Я втратила і віднайшла віру, перестала боятися побутових негараздів* (І. Роздобудько); *Переважно вже через два-три роки після шлюбу люди майже цілковито втрачали інтерес одне до одного й співіснували механічно, рухаючись за відпрацьованими шаблонами побутових конфліктів* (Н. Сняданко).

△ **Побуто́вий холоди́льник** *див.* **холоди́льник.**

ПОБУТОВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Те саме, що **побутописа́ння.** *Оскільки М. Хвильовий заперечував просвітянство і відштовхувався від побутовізму, ми не знайдемо в нього надміру фразеологізмів* (В. Русанівський); *Нарешті наш кінематограф виборсався з мілкого побутовізму, перетнувши межу між реальністю та підсвідомістю* (І. Роздобудько).

2. *лінгв.* Слово на позначення предмета або явища, поширеного в побуті різних груп населення (назва одягу, взуття, знаряддя праці, звичаю і т. ін.). *Одним із джерел поповнення української медичної термінології є загальнонародні слова, які деякі науковці називають побутовізмами* (з наук. літ.).

ПОБУТО́ВЩИНА, и, *ж., розм.* 1. Надмірна увага до показу, змалювання побуту (у 1 знач.). *Кобзарі XIX ст. теж були неоднакові: одні з них продовжували героїчні традиції своїх попередників.., а другі — то й зовсім спускались до порожнього брязкання в струни, до побутовщини, розваги* (П. Тичина); *Ми, молодомузці* [молодомузівці], .. *відчували, що Європа женеться вперед, тоді як ми, галичани, сидимо скам'янілі на гранітних основах традиційної побутовщини* (Ю. Андрухович).

2. Те саме, що **буде́нщина.** *Погано і прикро лише те, що вона, ця невибаглива більшість, тягне за собою — в прірву невігластва і побутовщини інших* (І. Роздобудько).

ПОБУТО́ПИС, у, *ч.* Те саме, що **побутописа́ння.** *Повістям М. Братана властивий стриманий сатиричний побутопис, що поєднаний із проникливим ліризмом* (з наук. літ.).

ПОБУТОПИСА́ННЯ, я, *с.* Змальовування, опис, показ побуту (у 1 знач.). *Відраза до писання через те, що ти маніпулюєш чиєюсь долею, хіба таке буває? Тепер мені здається, що так. Вона виявляється у відсутності уяви, яка схиляє до побутописання і чи самоописування* (Г. Пагутяк); *Заслуга українських модерністів полягала в тому, що вони примусили українську літературу вирватись із кола побутописання, звернути увагу на психологію вчинків і тим самим підняли нашу літературу на якісно новий рівень* (з навч. літ.).

ПОБУТОПИ́СЕЦЬ, сця, *ч.* Автор побутових творів літератури, живопису і т. ін. *Горе, одним словом, що Віктор, фактично, ну, побутописець. І, правда, психолог. Рідня йому, здається, Стефан Цвайґ. Навіть Марсель Пруст* (Олекса Ізарський); *Т. Г. Шевченка аж ніяк не можна віднести до побутописців .. Поет дуже мало використовує специфічно побутову і сільськогосподарську лексику, досить обмежено вводить слова на позначення рослинного й тваринного світу* (В. Русанівський).

ПОБУТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **побутува́ти.** *Гарем, хоч замкнений і жорстоко обмежений сутністю свого призначення й побутування, .. не мав, власне, кінця* (П. Загребельний); *Ще з дитинства .. міфи й символи Гуцульщини ввійшли в плоть і кров нашого поета* [В. Герасим'юка]. *І це часто міфи й символи загальноукраїнські або їхні локальні варіації. А також загальнохристиянські в конкретному місцевому побутуванні* (І. Дзюба); // Перебування, проживання. *Наші краяни найменш за все думали про науку й просвіту, бо впродовж перших десятиліть свого побутування там* [у Канаді] *не мали для цього ніякої змоги* (М. Слабошпицький).

ПОБУТУВА́ТИ, у́є, *недок.* Існувати, бути наявним (перев. у побуті). *У народі побутує забобон, що вовчак можна наврочити, а пристріт зняти за допомогою ворожіння* (А. Кокотюха); *О, в дитинстві вона наслухалася про чаклунську страшну релігію, магію і пов'язані з нею моторошні обряди, що побутували в тій місцевості, з якої втекла її мама* (В. Лис); *У світах з високорозвиненою технологічною цивілізацією побутує думка, відображена, зокрема, у фантастичній літературі, що Всесвітом керують невидимі надрозумні істоти* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Взагалі про акул побутує багато хибних чуток, — сказав Ед* (І. Роздобудько).

ПОБУХИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Бухикати якийсь час. — *Не можу бачити, як сходить м-місяць, — сказав* [Іван Мефодійович] *заїкувато і поліз до кишені за цигарками. Закурив, побухикав, а далі: — Дивна все-таки штука — людина* (Григір Тютюнник); *Дідо відповів не зразу. Спершу побухикав, тоді зітхнув і мовив* (І. Білик).

ПОБУШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Пробушувати якийсь час. *У Чорткові добряче побушував буревій* (з газ.); *Покричав* [Оленчук], *побушував і знову ліг, замовк надовго* (О. Гончар).

2. Почати бушувати (у 1 знач.). *Скоро метелиця знов понесла тьмами їх* [сніжинки], *понесла їх поривами і враз побушувала так люто, що перетнула всі напрямки* (В. Барка).

ПОБУЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. Буяти якийсь час. *Погулявши, побуявши, Да стану гадати, Чи любити сокола, Чи вже перестати* (з народної пісні); *Жителі цих волостей — хлібороби, рибалки, скотарі .. Люди досить розвинені, бувалі, свавільні, за слушної нагоди можуть і побуяти...* (Ю. Хорунжий); *Я раз іще б хотів простерти крила і побуять свобідно в вишині* (І. Франко).

2. Буяючи (у 2 знач.), дуже вирости, розростися. *На березі ставка через часті дощі побуяла трава* (з газ.).

ПО́ВАБ *див.* **пова́ба.**

ПОВА́БА, и, *ж., рідко* **ПО́ВАБ,** у, *ч., розм.* 1. Потяг, схильність до чого-небудь. *Доля наукових ідей багато в чому залежить від повабів дослідника, від його почуттів, особистого досвіду* (з наук.-попул. літ.); // Симпатія, прихильність до кого-небудь. *Спитає його про Орисю товариш... — Шкода, — каже, — брате, нашого повабу й залицяння! Не для нас зацвіла ся квітка!* (П. Куліш).

2. Те саме, що **споку́са.** *І повно повсюди .. поваб — Тут — злото, грезет, оксамити, Там — пишні саєти, волоський єдваб, Яскраві зірки-самоцвіти...* (М. Старицький); *Князівська влада несла безліч турбот, але дарувала вона й безліч поваб, від яких несила була відмовитися* (П. Загребельний); *Не мігши тій силі противитись, піддалась я любосному повабу — і закохалась* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перев. мн.* Принади. *Надія* [на багатство] *утікала з кождим днем, а з нею утікала і краса, молодість Дозі, слабніли* [слабіли] *її поваби...* (І. Франко); *Його хвилював образ ангела в усіх його жіночих повабах* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. *рідко.* Те саме, що **прива́бливість.** *Багатство мальовничого елементу додає "Катерині"* [Т. Шевченка] *незвичайного повабу* (І. Франко).

ПОВА́БИТИ, блю, биш; *мн.* пова́блять; *док., кого, що.* Почати вабити. *В сонці кожна росинка Грає зблизька, здаля: Це тепло своє щедро Нам дарує земля. Зачаровує сяйвом, Що розлите довкруг. І в діброву покличе, І повабить на луг* (М. Сингаївський); *Володимир звівся й повернувся до будинку. Незнана сила повабила його підійти ближче* (Валерій Шевчук); // *безос. Дощ тепер ніби рясніш засокорів. Вона почувала в собі, як її всю повабило до цього рясного задумано-спокійного шелесту* (М. Івченко).

ПОВА́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* пова́бляться; *на кого — що і без дод.* Док. до **ва́битися** 1; спокуситися. — *Хто за його* [нього] *добре слово скаже? .. А ти поважила на його красу, повабилась на його уроду?..* (Панас Мирний); — *Не такий Катренко.., щоб на вірші повабився* (С. Васильченко); [С і л ь в і я:] *Облудний чоловіче! Ти гадаєш, Така вже я нікчемна й нерозумна, Що дамся на підмову я негайно, Поваблюсь на слова твої лестиві, Що ними ти вже інших одурив?* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОВА́БНИЙ, а, е. Те саме, що **вабли́вий.** *Всі рухи його, важкуваті звичайно, ставали у танці легкими й повабними* (М. Коцюбинський); *Яким величним, блискучим, повабним здалось метеликові те світло!* (Леся Українка); — *Ов-ва! — відказує вона і мірить його і очима, і чорними бровами, і, здавалось, високою, стрункою повабною статтю своєю* (О. Кобилянська); *Входила в мене світла хвиля, я розчинявсь у ній, починаючи втрачати звичну відчуженість од світу, відтак і світ ставав для мене повабний* (Валерій Шевчук); *Тепер, малюючи, дивується юнак: — Який повабний стан — і що за погляд милий!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОВА́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пова́бний.** *Милування, таке солодке для дівчини, втратило для нього всю повабність новини. Гашіца просто докучила Йонові* (М. Коцюбинський); *Так тільки на селі на весіллі танцюють усіми суставами, усіми жилами, усім тілом. А при тім яка у всім гнучкість, делікатність, гожість, церемонність, повабність* (з мемуарної літ.).

ПОВА́БНО. Присл. до **пова́бний.** *Гадюка часом перепливала єрик хвилястими рухами, здіймала голову, повабно хитала нею з боку на бік, як значна дама, і роздивлялась навкруги круглими очима* (М. Коцюбинський); *Ніколи не переступить вона так повабно перелазу, як це робила темнокоса красуня* (Валерій Шевчук).

ПО́ВАГ, у, *ч., рідко.* Те саме, що **пова́жність.** *Велично Атта Троль танцює гордий, Та дружиноньці кудлатій Цноти й повагу бракує* (Леся Українка).

○ **(1) З по́вагом,** *у знач. присл.* — поважно. — *Ви, пане, так заторохтіли, .. буцім ви злякалися чого... Ви говоріть з повагом, не бійтесь, не вважайте на те, що я бондар, а говоріть зо мною як з простим чоловіком...* (О. Кониський); — *Ти, Насте, не вмієш ефектно виходити до гостей: ти передражнюєш мене, й воно виходить дуже вже з повагом* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВА́ГА, и, *ж.* 1. Почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чиїх-небудь заслуг, високих позитивних якостей когось, чогось. *З радості стара як оп'яніла. Їй уперше на віку довелося побачити таку повагу до себе від людей* (Панас Мирний); *Мене захопило Кайтове геройство, я проймаюсь до нього ще більшою повагою* (П. Колесник); *До Миколая ми відчували незмірну повагу, писали йому листи, в яких клялися бути чемними і слухатися батьків, а в кінці листа, ніби між іншим, називали подарунки, які б нам хотілося отримати* (Ю. Винничук); // Вияв цього почуття. *Кожне слово, що говорив я вам, я говорив з найбільшою повагою* (О. Кобилянська); *Кожен рух його був сповнений поваги* (М. Рильський); *Тицьнув* [Штерн] *пальцем у стовпчик оголошень про розшук небезпечних злочинців, додав без жодної іронії, навіть, здається, з ноткою поваги: — Ти тепер у нас зірка* (А. Кокотюха); // *діал.* Авторитет. *За той час він .. привик глядіти на сина, як на силу, як на якусь повагу, котрої суд мусить мати велику вагу в його ділах* (І. Франко); *Проф.* [професор] *Гавельський є нашою найвизначнішою повагою в ділянці органічної хімії* (Б.-І. Антонич).

2. *рідко.* Солідність, серйозність. *З листів товаришки Клавдії Струмінської довідуюся, що їй трудно освоїтися, прибратися в повагу учительки, .. для неї повага учительки дуже тяжка річ* (Уляна Кравченко); *Терентій одягає чумарку і, надаючи обличчю скільки треба поваги, іде на подвір'я* (М. Стельмах); // *у знач. присл.* **пова́гою.** Те саме, що **по́вагом.** *На ґанку залунали чиїсь тверді, неквапливі кроки, і до хати повагою увійшов одягнений по-дорожньому високий широкоплечий чоловік* (С. Добровольський).

3. *діал.* Рішучість. *Якби він не мав поваги, щоб підпалить, і мене не підцькував, то не було б і пожежі* (Сл. Б. Грінченка); *Він глянув у сині очі панни Мані, і вона йому з сим запалом і повагою на рум'янім личку здалася незвичайно гарною* (О. Маковей).

4. *діал.* Спокій. *Була якась така тиша, така врочиста повага на землі і в повітрі.., мов німа тривога перед приходом грізного судді* (І. Франко).

Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* **віддава́ти; (1) При всій пова́зі (шано́бі) <З усією пова́гою>** *до кого* — незважаючи на шанобливе ставлення до кого-небудь, на визнання заслуг когось. — *Пане ксьондзе, при всій шанобі до вас, я вважаю, що ваша тактика є злочинний попуст* (З. Тулуб); — *Хлопче, ти, звісно, першокласний спец, але — при всій повазі — ти не коштуєш двісті тисяч баксів* (М. Кідрук); — *З усією повагою до суду, але висновки, викладені в ухвалі, на нашу думку, є надуманими та незаконними* (з газ.); **Сві́дчити (засві́дчувати) пова́гу (подя́ку, симпа́тію** *і т. ін.) див.* **сві́дчити.**

○ **(2) З пова́гою,** *у знач. присл.:* а) шанобливо. *Андрієві вона подала вечерю з повагою, як до господаря, що має власний ґрунт і хазяйство* (М. Коцюбинський); *Побачивши Тараса Григоровича, Тургенєв хутко підвівся й уклонився поетові з повагою* (О. Ільченко); — *Козак! — з повагою сказав Чіпка* (Д. Білий); б) поважно, з гідністю. *Дівчиною як була* [Марта], *бігає, сміється, щебече; а тепер .. двір перейде тихо, велично, у вічі гляне з повагою* (Марко Вовчок); в) повільно, не поспішаючи. *Андрій з повагою вийшов на ґанок* (М. Коцюбинський).

◊ **(3) З вели́кою (висо́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким** *і т. ін.)* **поважа́нням>** — традиційна ввічлива формула в кінці листа до кого-небудь. *З глибокою пошаною завжди вірний Вам задля послуг* (Панас Мирний); *Моя жінка засилає Вам* [Панасе Яковичу] *і Вашій пані привіт. З високою повагою до Вас повік щирий М. Коцюбинський* (М. Коцюбинський); *Моє щире вітання Вашій дружині і родинам Гнатюків та Волянських. З глибоким поважанням Л. Косач* (Леся Українка).

ПОВАГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Вагатися якийсь час. *Омелько повагався трохи, подумав і нарешті прийняв-таки до себе його* (Л. Яновська); *Він раптом запропонував Ларі погуляти з чверть години в степу .. Лара повагалась, але згодилась* (Ю. Шовкопляс); *Повагавшись, Ольга дала згоду повернутися з сином до Галича* (В. Чемерис); *Перш ніж відчинити двері, він чомусь трохи повагався* (В. Лис).

ПО́ВАГОМ, *присл.* Не поспішаючи, не кваплячись; поволі, повільно. — *А де ж воно лежить, чи стоїть? — Отак розпитає* [Чіпка], *повагом устане, повагом піде, підніме й повагом подасть* (Панас Мирний); *Товарний потяг ішов задумано, повагом, залишаючи позад себе зелені вогні* (І. Микитенко); *Повагом, спокійно, ніби про когось стороннього, розповідає Оленчук про себе, про своє життя* (О. Гончар); *Поромник, старий, але ще міцний дідуган, .. не поспішав, робив усе повагом, неквапно* (Б. Левін); *Кінь ступав повагом, легко переставляючи ноги і не зупиняючись ніде ні на хвилю* (Ю. Винничук).

ПОВА́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., розм.* Те саме, що **вна́дитися.** *Повадиться вовк в кошару ходити, поки ні одної вівці не буде* (Номис); *Був на хуторі один п'яничка, — його Циганом звали, — то якось він повадився бобрів та нутрій полювати* (М. Руденко); *Минулого року бився* [Силантій] *з вовком, що повадився різати худобу по селу* (А. Кокотюха).

ПОВА́ДКА, и, *ж., розм.* Звичка, нахил до якихось дій, вчинків; звична для кого-небудь манера поведінки. — *Та то в неї тільки повадка така — сльозами доймати* (Панас Мирний); *Знав* [Довбуш] *повадки тварин. Знав, що дикі свині тримаються біля води і козулі трапляються поблизу потоків* (В. Гжицький); *Були в чабанів свої, тільки їм властиві повадки, звичаї* (О. Гончар); *За зовнішністю й повадками блазня ховалася дещо примітивна хитрість, помножена на тупу жорстокість* (А. Кокотюха); *Він познайомився з товаришами, дивакуватими, але хорошими, хоча й з дикунськими повадками* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОВА́ЖА́НИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поважа́ти** 1. *Приїхав .. Морочковський, багатенький і поважаний в цілій околиці, як дуже порядний і заможний чоловік* (І. Нечуй-Левицький); *Вставши* [від шахової дошки], *зразу набирав* [Валер'ян] *свого звичайного вигляду всіма поважаного, енергійного й працьовитого редактора популярної в школі стінгазети* (С. Васильченко); *Він покірно одвернувся до стіни і, хоч був особою статечною й всіма поважаною, проте в'язні деякі ще перевірили, чи він не бачить* (І. Багряний); // **пова́жа́но,** *безос. пред. На радах їх* [січових дідів] *річ була попереду. Не один із їх* [них] *і сам бував кошовим на віку, так тепер їх шановано й поважано, як батьків* (П. Куліш).

2. *у знач. прикм.* Якого поважають, який є поважним, шанованим. *Займалися українською літературою люде* [люди] *визначні, поважані* (М. Грушевський); — *Смішний ти, хлопче, — похитав головою перс. — Розбійників давно нема. Ми в руках порядних перекупників, поважаних людей* (О. Бердник); *Старий селянин намагався втямити, чого раптом така поважана людина хоче взяти до себе його ледачого сина* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Уживається у складі ввічливого звертання. [Д о л о р е с:] *Він зняв перстеника з руки моєї і мовив: — Поважана сеньйорито, як вам хто докорятиме за мене, скажіть, що я ваш вірний наречений* (Леся Українка); — *Мій поважаний батьку! Мені вже час увінчати моє чоло марсовим вінцем* (А. Чайковський).

ПОВАЖА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поважа́ти** 1. *Після підписання .. зобов'язань "про невтручання у внутрішні справи договірних сторін і про заборону діяльності на своїх територіях організацій і груп, ворожих іншій стороні, та поважання прав національних меншостей" в Галичину поверталися польські війська* (Р. Андріяшик).

2. Почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чиїх-небудь заслуг, високих позитивних якостей когось, чогось; повага. *Придивляючись ближче до життя села, я пересвідчився, що навіть одна інтелігентна людина може багато там зробити, скоро потрапить забезпечити собі поважання та вплив* (М. Коцюбинський); *Ця згадка за Сагайдачного утихомирила отця Кирила, що мав велике до нього поважання* (М. Грушевський); *Чи ви ніколи не гадали, як страшно мусить житися при чоловіці* [чоловікові], *котрому не можна віддати ні серця, ні поважання?* (О. Кобилянська); — *Який же ж чоловік! Щоб у отаку далеч везти за саме поважання — чи хто й бачив таке?* (П. Загребельний).

◊ **З вели́кою (висо́кою, глибо́кою** *і т. ін.)* **пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким** *і т. ін.)* **поважа́нням>** *див.* **пова́га; (1) Моє́ (на́ше) поважа́ння** — традиційна ввічлива формула привітання або прощання (під час зустрічі, у листі і т. ін.). — *Резолюцію дістанете на письмі. До побачення. — Моє поважання!* (І. Франко); — *Моє поважання, пане Мільку! Як ся маєте? .. — Моє поважання!..* (Л. Мартович); [С т а р ч а й:] *А, Тетяна Іванівна. Наше вам поважання* (І. Микитенко); — *Я мушу йти. За п'ятнадцять хвилин у мене починається прийом. На мене чекають пацієнти. Моє поважання!* (Ю. Смолич); — *О-о, то є пан Юрцьо? Моє поважання!* (Ю. Винничук); **На знак глибо́кої поша́ни** *(рідко* **глибо́кого поважа́ння)** *див.* **знак.**

ПОВАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *кого, що.* Ставитися з повагою до кого-, чого-небудь, мати почуття поваги до когось, чогось. *Боярська служба .. поважала Максима Беркута за його звичайність і розсудливість* (І. Франко); *Найбільше ж за розум вони поважають старого, за вдачу його та ще, звісно, за сина* (О. Гончар); — *Королівську кров треба поважати* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Високо цінити що-небудь. *В старому селі дуже поважали фізичну силу* (Є. Кротевич); *Ваші вірші я дуже поважаю* (А. Кримський); *Тут* [у Трансильванії] *кожен фермер — держава і нація, це не яка-небудь інтернаціональна мішанка, а суміш незалежних одиниць, які поважають власну самостійність і готові за неї вмерти* (Р. Андріяшик); // Рахуватися з ким-, чим-небудь, брати до уваги щось. — *А що, Нечипоре? а до чого отсе ти мене довів? Лайки не слухаєш, горя мого не поважаєш, п'єш* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Життя кожної людини складається з моментів, часто суперечних між собою, треба тільки, щоб твоя дружина розуміла й поважала усі ті моменти* (Леся Українка); *Друге, що заставляло старого побоюватися і поважати невістку, був її зовнішній вигляд* (Григорій Тютюнник).

2. *що, розм.* Віддавати перевагу чому-небудь. *Оскільки дід Григорій, кінь і Султан* [собака] *любили тишу і поважали мовчання, остільки Харитина, навпаки, любила голосно висловлювати свої почуття і побажання з того чи іншого приводу* (О. Довженко); — *Яблука?* — *Та я, сказати тобі правду, не дуже їх поважаю* (А. Шиян).

ПОВАЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *розм.* Вважатися, визнаватися за кого-, що-небудь. *Сама послідня дівка у нашому селі так би не зробила, як моя дочка, що поважалася за саму першу!..* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Пас. до **поважа́ти** 1. *Всяка письменна людина поважалася запорожцями, висувалася в колі* (Іван Ле); *Старі діди поважалися в племені* (Н. Забіла); *Ті з них* [князів], *що .. могли повести за собою окольний люд, коли йшло про оборону краю чи похід за Дунай, величалися великими й поважалися більше, ніж інші, окрім найстаршого, князя-вітця* (Д. Міщенко).

ПОВА́ЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **пова́га.** *Придбала тобі і честі, і радості, і поваження* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Той вчитель, сину, молодий чоловік, походження селянського, здобув собі .. прихильність і поваження між тамошнім населенням і інтелігенцією* (О. Кобилянська).

ПОВА́ЖИТИ[1], жу, жиш, *док., кого, що.* 1. Зважити *(див.* **зва́жити**[2] 1) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Поважити всі мішки із зерном; Поважити дітей.*

2. Те саме, що **зва́жити**[2] 1. *Амбросимов поважив на долоні* [книжку] — *хотів знати, чи важка* (Б. Левін); *Хлопець поправив щит на лівому лікті, поважив довге товсте коп'є* [ратище] *й став чекати сигналу. Й коли граф махнув шапкою, він уп'явсь острогами коневі під ребра й стрімголов помчав* (І. Білик).

ПОВА́ЖИТИ[2], жу, жиш, *док., діал.* 1. *кому.* Виявити повагу до кого-небудь, виконавши його бажання. *На прощанні випрохала Маруся у Василя сватаний платок .. Поважив їй Василь, віддав* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *на що.* Спокуситися. — *Хто за його* [нього] *добре слово скаже? .. А ти поважила на його красу..? А краса та, та врода тільки на лихо й здалися!* (Панас Мирний).

ПОВА́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* 1. *з інфін.* Те саме, що **відва́житися.** *Дивувалися* [люди] *смілості Матія, що він поважився ще раз піднімати процес.., коли прокураторія* [прокуратура] *від нього відступила* (І. Франко); — *Хіба ж поважиться хто перечитись зі мною?* (А. Чайковський); — *Оцими руками задавила б я її на місці, якби вона поважилася ступити на ту землю* (О. Кобилянська).

2. *з інфін.* Зібратися, налаштуватися щось зробити. *Старий Панько .. пильнував інспектора, і тільки той поважилась злазити* [з брички], *дід підхопив його попід руки* (Дніпрова Чайка); *Роман кинув тліючу губку на ожеред соломи, що лежав коло стодоли, і поважились тікати...* (М. Коцюбинський).

3. *на кого — що.* Те саме, що **пова́битися;** спокуситися. [Панас:] *Любив же я її увесь, отак як тут стою! А вона?.. Що вона полюбила? Поважилась на ґудзики блискучі* (І. Карпенко-Карий); *Тепер він, здавалося, вже не мав більше нічого ні на землі, ні в серці, на віщо поважилися б вороги* (Л. Яновська); *На брови поважився* [Юхим], *без приданого взяв* [дівчину] (Іван Ле).

4. *на кого — що.* Посягнути на кого-, що-небудь. [Принцеса:] *Невже тобі неволя не обридла?* [Лицар:] *Обридла, тим-то я її боюся і втретє вже на неї не поважусь знов сміливим та необачним вчинком* (Леся Українка); *Якщо поважиться хто з чужоземців Так чи інакше на життя когось Із наших громадян — чи прямо, чи Непрямо, — й суд те доведе, тоді Усе добро, яким він володіє, Бере казна республіки собі* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОВА́ЖЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **пова́жний.** *Смішне прізвисько* [Коротун] *і не надто поважливе, але воно здорово підходить до Джеймса: він і справді маленький і коротенький* (В. Владко).

ПОВА́ЖЛИВО. Присл. до **пова́жливий.** — *Не бійтеся, Матію,* — *каже* [Іван] *відтак поважливо,* — *я хоч молодий, а знаю потроха, як і що повинно бути* (І. Франко); — *Нащо хвилюватися, Семене Ларивоновичу?* — *одказав поважливо й без образи Мишуня* (Ю. Яновський); *Тихенько й поважливо, то знову грімко й зворушливо розказували кобзарі про горе й муку козацьких бранців-невольників у чужих каторгах і темницях* (Б. Лепкий).

ПОВА́ЖНИЙ, а, е. 1. Який заслуговує, вартий поваги; який має повагу. *І стали вони між людьми поважними хазяїнами* (Панас Мирний); — *Держава наша велика,* — *сказав він,* — *мова наша мудра і поважна* (Н. Рибак); // Відомий своєю діяльністю, заслугами, посадою і т. ін. *Людям літнім і поважним він шанобливо тримав стремено, супроводив їх до юрти і сам підіймав перед ними запону* (З. Тулуб); *Якщо з великого шляху чути дзвінок — значить тремти, бо їде поважна персона, для якої треба заздалегідь приготувати і печене, і варене* (В. Речмедін); *Господиня, задоволена компліментом поважного гостя, спробувала зробити реверанс* (М. Сиротюк); // У літах, немолодий. [Микита:] *Молодість має свої мрії й поривання, а в поважних людей свої* (В. Самійленко); // Уживається як частина ввічливого звертання. — *Поважний Дубе наш! Великий ти удався, Нащо ж маленьких зневажать?* (Л. Глібов); — *Ні, поважний чоловіче. Чесну правду кажемо* (Люко Дашвар).

2. Вдумливий, серйозний (про людину). *Ішов Максим у москалі розбишакою, .. повернувся поважним чоловіком* (Панас Мирний); *З трохи незграбної, легковажної і пустотливої дівчини вона перетворилась на красиву й поважну жінку* (Ю. Шовкопляс); // Сповнений поваги (у 1 знач.), серйозності; який виражає повагу, серйозність, вдумливість (про вигляд, тон і т. ін.). *На все те гляділа Шарлотта й заховувала дуже поважну міну* (Л. Мартович); *Кузьменко зачіпає якимсь жартом, Люба лиш усміхнулась, не одривається: на їй* [ній] *спочиває поважний погляд карих очей Корнієвича* (Олена Пчілка); *Не витримавши більше свого підкреслено поважного, удаваного тону, Василь Васильович весело засміявся* (О. Донченко); *Клим бере чарку, пильно дивиться на неї, обличчя його поважне* (М. Стельмах).

3. Сповнений гідності; величний. *Його гарне .. лице стало поважним і серйозним* (І. Франко); *Пані Турковська, вглядівши дочок, підійшла зараз до Софії й почала її оглядати з поважним видом і критичним, дуже пильним поглядом* (Леся Українка); *Усі мали дуже поважний, ледь не бундючний вигляд* (Ю. Винничук); // Урочистий, важливий. *Поважна година, смутний голос музик зігнали звичайну веселість з лиця о. Хведора і наддали його голосові жалібний тон* (І. Нечуй-Левицький).

4. Впливовий, авторитетний, значний. *Краса Ядзі робила на лікаря сильне враження ще тоді, коли з свіжим дипломом в кишені не займав .. поважного становища у повіті* (Н. Кобринська); *У Володимири Стефанівни був дорослий син, який мешкав у Києві й займав якусь поважну посаду, хоча ніхто й не знав точно, що це була за посада* (Н. Сняданко).

5. Серйозний за своїм змістом, характером, темою і т. ін. *Пожартувавши так, діди помалу переходять до поважної розмови* (С. Васильченко); — *Чому ви хочете вступити до монастиря? Що спонукало вас до цього поважного наміру?* (Ірина Вільде); *Зайшов у церкву сільський голова Покукальський, помолився, а далі й вийшов на паперть, всім своїм виглядом показуючи, що має до панотця Миколая поважну бесіду* (Г. Тарасюк).

6. Який має неабияке значення; важливий, значний. *Кожну роботу, до якої тебе приставлено, дарма що вона, може, здається дріб'язковою, вважай за поважну і відповідальну* (Г. Коцюба); // Який заслуговує особливої уваги внаслідок своєї важливості, значущості і т. ін. *Я сидів і дивився на воду І про речі поважні гадав* (В. Самійленко); [Невідомий:] *Маю говорити з вами в поважній справі: скажіть, ви давно арештували жінку Кармелюкову?* (С. Васильченко); — *Новини є,* — *нарешті сказав я.* — *Досить поважні, між іншим... Звітувати?* (Л. Кононович); // Який можна взяти до уваги; достатній для виправдання чого-небудь. *Великий жаль, що ти мені не пишеш, .. певне ж єсть поважні причини* (Леся Українка); *Робили спроби пристосувати мене спеціально для бігу, та я виявився бездарою: мені лінько було бігати без поважного приводу* (Ю. Яновський); *Мій дідо Григорій теж дуже боявся летаргічного* [летаргійного] *сну й вважав, що має на це поважні підстави* (Г. Пагутяк).

7. Повільний, не швидкий. *На башті дзвонить годинник: два рази скромно і шість налічив я поважних і повнозвучних* (М. Коцюбинський); *Поважної ходи Роман не знає: поклич його — підбіжить з підскоком, пошли куди — подасться так, що тільки пісок закурить* (С. Васильченко); *Поважний і завжди стриманий в рухах Петро легко, по-парубоцькому, схопив брата з лави* (Д. Бедзик); // Протяжний, задумливий (про пісню, мелодію і т. ін.). *Коли це одразу несподівано розляглася пісня поважна та сумна* (І. Нечуй-Левицький); [Розпорядник:] *Дідусю, діду, вибачайте, Ви поважніше щось заграйте* (Олександр Олесь).

8. *діал.* Великий (розміром, кількістю і т. ін.). *Купка вже була досить поважна і робилася щораз більша* (І. Франко); *Знов потрібні кредити і то поважні* (У. Самчук); *На вельми поважній далині від забору виділася баня* (І. Білик).

У пова́жнім (пова́жному) віці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* **вік.**

◊ **У пова́жному ста́ні** *див.* **стан**[3].

ПОВА́ЖНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Властивість за знач. **пова́жний** 1–7. *О. Харитін почував свою поважність, хильнувши всмак, і гордовито позирав на проїжджих* (І. Нечуй-Левицький); *Василинка і робить все без метушні, і мову веде неквапливо, і обідає без поспіху, вона мовби якось і Лінину нервовість вгамовує своєю поважністю* (О. Гончар); *Коли він дізнався, в чім справа, урочиста поважність на його обличчі змінилась виразом насмішкуватої байдужості* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); — *Він вклав у вас душу, виховав і дав освіту. Невже для того, аби писати у газеті, хоча я не маю сумніву у поважності і серйозності вашого видання, про різні глупства* (Н. Сняданко); *Він тільки слухає, і здається, що й слухає він не так уже уважно, як би цього вимагала поважність справи* (У. Самчук); *Коли ж нарешті він притишив рух, Поважність звичну повернувши крокам, То мій розгублений спочатку дух Згадав мету, що втратив ненароком* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОВА́ЖНІТИ, ію, ієш, *недок.* Ставати поважним (у 2, 3 знач.). *Маленька фігурка .. немов раптом виростає і поважніє* (Леся Українка); *Тишина в тій святині була така глибока, що деякі з прогулькових* [тих, які прогулюються], *що зразу, ввійшовши в ліс, розмовляли живо й голосно, заходячи чимраз дальше в глибінь, чим раз, то поважніли* (О. Кобилянська); *Це вже укладена угода, і Антоша це розуміє — й відповідно поважніє, облишивши свій звичайний тон сільського дурника* (О. Забужко); *Лиця поважніють знову, коли головуючий торкається справи мобілізації* (О. Лисяк).

ПОВА́ЖНО, *присл.* 1. Статечно, не поспішаючи, неквапливо. *Поважно та тихо У ранню пору На високу гору Сходилися полковники* (Т. Шевченко); *У хаті .. зібралася близька й далека рідня: випроводжали в науку Юрка. З парубком поважно здоровкались статечні дядьки, оглядали його зі всіх боків* (М. Стельмах); *Вова рушає назустріч матері. Він іде, як качка, поважно й перевальцем* (Валерій Шевчук); // З гідністю, велично. *Всі засміялись, а Васюта сидів поважно й щипав свого білявого вусика* (Б. Грінченко); *Тримався він поважно і навіть урочисто* (В. Козаченко); — *Маю християнське ім'я — Філагрій,* — *сказав поважно Мішило,* — *так і зови мене* (П. Загребельний); *Дивно було, що її не згорбили літа, не зігнуло горе, сиділа стара поважно й гордовито, наче у спині мала сталеву вісь* (В. Шкляр).

2. З повагою, шанобливо. *Поважно, з острахом, наче до першої сповіді, приступивсь Семен до граматки* (М. Коцюбинський); *Вона взяла його за руку і, поважно та ласкаво дивлячись йому в очі, сказала: — Та ви не прийміть сего* [сього], *чого доброго, собі за образу* (Г. Хоткевич); *Вони сподівалися, що їх .. зустрінуть небожителі, рангом не нижчі за святих, схожі на священників у рясах або на Святого Миколая; що вони поважно привітають їх на тому світі і чемно відчинять перед ними врата раю* (М. Гримич).

3. Серйозно, без жартів. — *Мовчали б краще, колего, .. та не дратували пана Тиховича своїм легкодумством. Адже ви знаєте, як він поважно дивиться на свою місію...* (М. Коцюбинський); *Ти просто ще замолодий, аби поважно думати про одруження* (Ю. Покальчук); // Не на жарт; всерйоз. [Аецій Панса:] *Ти ж не бери всього вже так поважно, Руфін таку звичайку здавна має, що в нього жарт одягнений мов правда* (Леся Українка).

◊ **Сприйма́ти** *(рідко* **прийма́ти) / сприйня́ти** *(рідко* **прийня́ти) серйо́зно (пова́жно,** *рідше* **навспра́вжки,** *рідко* **всерйо́з)** *див.* **сприйма́ти.**

ПОВА́ЖЧАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пова́жчати.** *В еродованих відмінах дерново-підзолистих ґрунтів простежується тенденція до поважчання гранулометричного складу* (з наук. літ.); *Імунні дисфункції призводять до появи хронічних бактеріальних і вірусних захворювань або до поважчання їх перебігу* (з наук. літ.).

ПОВА́ЖЧАТИ, аю, аєш. Док. до **ва́жчати;** протилежне п о л е г ш а т и. *Чого ви мені у клунок наклали, що він так поважчав?* (Сл. Б. Грінченка); *Поважчала я на два кіло* (Леся Українка); *Літо та осінь пройшли ще не дуже сутужно, бо дощі постачали воду, а сонечко сушило сорочки. Зате з першим же морозом праця поважчала вдвоє* (Л. Яновська); *Поважчало дихання, було щемко, лячно й болісно* (Л. Дениसенко); // *безос. — Вали, парубче, на мене всю провину. Немало ж у селі всякої всячини говорять про Окунівну. От і ти щось додай від себе: мені вже не поважчає* (М. Стельмах); *Відколи і я спізнав дещо на цьому фронті, мені, з одного боку, полегшало, а з іншого — поважчало* (Ю. Покальчук).

ПОВАКСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **ваксува́ти.** *Поваксувати чоботи.*

ПОВА́Л, у, *ч.* Дія за знач. **повали́ти**[1] 1 і **повали́тися**[1]. *Найбільше потерпають від стихії 50–90-річні деревостани. Частковий повал лісу здебільшого властивий для 50–70-річних насаджень* (з наук. літ.); *Якщо з будь-яких причин немає можливості оперувати бичків у стоячому положенні, то застосовують один із способів повалу* (з навч. літ.).

◊ **Спа́ти пова́лом (в пова́л)** *див.* **спа́ти.**

ПОВА́ЛА, и, *ж., діал.* Стеля. *Йому так любо посидіти в тіснім ванькирі, заваленім трохи не до повали бебехами* (І. Франко); *Чотири нагі стіни, і більше нічого... Кам'яна долівка й кам'яна повала. Все з сірого каменю* (О. Назарук); *Щось тріснуло на всю хату і впало. Певно, глина відвалилась від повали, але до дверей було задалеко* (Г. Пагутяк).

ПОВА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повали́ти**[1]. *Як, вихор, .. весілля промчалося Чіпчиним двором і наробило нетрохи шкоди в господарстві. Тини повалені й поламані* (Панас Мирний); *Леся ототожнює себе, поваленого на землю, але ще не подоланого лицаря, з цілим народом українським* (М. Драй-Хмара); *На галяві побачили* [хлопці] *дерево, повалене снарядом* (Є. Гуцало); *Біля поваленого хліва горів вогонь* (Григорій Тютюнник); *Наступного дня, а саме 8 листопада, газети повідомили, що уряд Керенського повалений* (В. Чемерис); // **пова́лено,** *безос. пред. — Раз іду — і натрапив у гущавині дубка. Справді, доброго дубка повалено* (Г. Хоткевич); *Лавочку, на якій вони сиділи, було повалено, столик розламано* (О. Чорногуз); *— Коли буде повалено імперію, народ сам знайде форму своєї організації* (Ю. Хорунжий).

ПОВА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повали́ти**[1]. *Зрідка аборигени визнають: повалення статуй на острові — то таки справа людських рук* (М. Кідрук); *Побратими .. силоміць долали крутогір і вибиралися на кладовище з такими потугами, що їх, здається, досить було б для повалення не одного бука* (І. Чендей); *— Справжнє повстання має на меті повалення тиранічної влади, а не втечу від неї* (О. Авраменко); *Звістку про повалення царя козаки сприйняли спокійно, заходившись будувати у своєму краю лад, який найбільше відповідав козацьким звичаям* (Д. Білий).

ПО́ВАЛЕЦЬ, льця, *ч., заст.* Волосяний аркан. *Улюлюкання позад нього наростало, просвистів волосяний повалець, зашморгнув шию і вирвав втікача з сідла* (В. Чемерис).

ПОВАЛИ́ТИ[1] *див.* **пова́лювати.**

ПОВАЛИ́ТИ[2], а́лить, *док.* Почати валити *(див.* **вали́ти**[2] 1). *Як тільки настав день Божий, так і повалив народ до Тихона* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повалили гайдамаки, Аж стогне діброва* (Т. Шевченко); *Вся футбольна команда повалила на вихід* (С. Жадан); *Пішоходи тісною юрбою повалили через дорогу* (М. Кідрук); // Почати рухатися, сипатися, падати і т. ін. великою масою. *Нараз зажевріло довкола, дим бовдурами повалив по дорозі і вкрив Максима* (І. Франко); *Глафіра з печі дістала казан відвареної картоплі, що з нього так і повалила біла пара* (С. Чорнобривець); *Вночі повалив сніг, тихий, густий* (Григорій Тютюнник); *Звідкілясь повалив дим, чорний, їдучий* (В. Чемерис).

◊ **Ва́лом вали́ти / повали́ти** *див.* **вали́ти**[2].

ПОВАЛИ́ТИСЯ[1], алю́ся, а́лишся. Док. до **вали́тися**[1] 1. *І пішла косить сокира По твердій твоїй корі; Повалились, мов колосся, І дуби, й осокори* (Я. Щоголів); *А чорная Свиня прийшла І чухаться тут заходилась. Драбина хить — і повалилась* (Л. Глібов); *Тарас вистрелив. Андрій повалився на траву, не промовивши жодного слова* (О. Довженко); *Страшний удар повною пляшкою по голові примусив офіцера обм'якнути й повалитися на підлогу* (В. Гжицький); // Безсило опуститися, лягти на що-небудь (від утоми, слабості і т. ін.). *Петро Федорович знеміг, повалився на ліжко — і знову заснув...* (Панас Мирний); *Витягли мене* [з ями], *і я відразу повалився на землю, мов неживий* (І. Франко); *Свекруха як сиділа, так і повалилася на лаву, зомлівши від переляку* (В. Кучер); *Я насилу зміг повернутися на берег і, виснажений боротьбою з валами, повалився на пісок* (Любко Дереш); // Упасти вниз. *Ой, піду я поміж скали, В море повалюся! Як не в морі утоплюся, В камінь розіб'юся!* (С. Руданський); *Величезний камінь рушився .. і, хвилю захитавшися в повітрі, .. повалився додолу* (І. Франко); *Міст, перегорівши, з гуркотом повалився у воду* (О. Гончар); // Розпастися, розвалитися. *Здавалося, от-от розпадуться від її* [пісні] *звуків ланцюги, поваляться стіни тюрем, упадуть трони...* (М. Рильський); *До полудня тривога холодила серця киян. Витримають ворота чи ні? Не витримали. Після полудня затріщали, повалилися* (В. Малик).

◊ **(1) Опу́кою повали́тися** — упасти важко, усією вагою. *Опукою повалилася Катря біля сина та вже більше й не підводилась* (Панас Мирний); *Старий Калоша, як стояв, опукою повалився до підніжжя старенького образу святого Миколая* (С. Васильченко); **(2) Повали́тися в но́ги (до ніг)** — упасти перед ким-небудь для земного поклону, принижено просячи чогось. *Захарій так і поваливсь йому у ноги* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Удвоє покірно похилена стать повалилася наново до ніг* [суддів] (О. Кобилянська); *На порозі появився гетьманський канцелярист, чорний, як те чорнило, котрим в канцелярії довгі літа писав. З благанням ласки повалився цареві до ніг* (Б. Лепкий); *— Це ти, Полуяре? — запитала сухим голосом княгиня Ольга, побачивши сліпого. — Я, матінко княгине, — скрикнув, почувши її голос, Полуяр і повалився їй у ноги* (С. Скляренко).

ПОВАЛИ́ТИСЯ[2], а́литься, *док.* Те саме, що **повали́ти**[2]. *— Сніг незабаром повалиться з неба* (С. Олійник).

ПОВАЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Невгамовно гавкати, валувати якийсь час. *Собаки трохи повалували.*

2. Почати валувати (у 2 знач.). *У небо шугонув стовп вогню, летіли шматки літака. Потім повалував дим* (з газ.); * Образно. *Обережний Скоропадський частенько посилав його* [Троцина] *в Москву та Пітер, буцім за якимось припасом, насправді ж вивідати, смаленим чи жареним пахне в північних столицях і в який бік повалує дим* (Ю. Мушкетик); // Почати рухатися натовпом або нескінченними групами; повалити. *Повалувало у хату все весілля* (Сл. Б. Грінченка).

3. *кого.* Покрити, запліднити всіх або багатьох овець (про барана). *Держатимеш* [барана] *— годуй його, ірода, цілий рік... Та то ще нічого — годуй! Ні, ти встеж за ним, щоб він на дурницю чужі вівці не повалував!* (Остап Вишня).

ПОВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пова́лювати.** *Колун універсальний призначений для повалювання дерев* (з мови реклами); *О. Назарук відіграв визначну ролю при повалюванні гетьманського уряду* (з газ.).

ПОВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого, що.* 1. Примушувати впасти, силою перекидати. *По часі він знов зводиться й знов уперто лізе битися .. Розганяюся й, з останньої сили, повалюю його та спускаю в яр* (У. Самчук); *Повалюють* [дядьки] *в ріку румунський прикордонний знак* (М. Матіос); *Одним змахом кулака повалив він шинкаря на землю* (Панас Мирний); *Пальта наші роздуває вітер і намагається повалити нас на землю* (Ю. Яновський); *Я — бігом .. — та повалив соняшника одного, другого* (О. Довженко); — *Моя помста буде жахливою!* — *вигукнув пан Ліндер і, одним стрибком доскочивши магістра, повалив його на підлогу* (Ю. Винничук); // Убивати, умертвляти. *Тури, медведі, дики — се небезпечні противники; стрілами з луків рідко кому удається повалити такого звіра* (І. Франко); *Старшина вихопив миттю револьвер і повалив бандита на місці* (А. Чайковський); // Зрізати, зрубувати (дерево, ліс). *Тільки цього дуба не повалила холодна сталь сокир, хоч і на ньому видно було внизу, при самому кореневищі, давні сліди заліза* (І. Цюпа); *Колоністи вибрали дерева, повалили їх, обрубали гілки, розпиляли стовбури на балки, бруси і дошки* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Руйнувати, розламувати. *Починається в старих центрах культури шалена гонитва за металом. Розкопують і плюндрують найстаріші могили, .. продіравлюють велетенські мури, повалюють античні колони* (І. Франко); *Голос має* [Тимофій] *такий, що коли б іудеї під Єрихоном мали подібні труби, то би повалили стіни кріпості з двох раз* (Г. Хоткевич); *Тимергей мовчав, хоч хотілося підійти до ближнього будинку, повалити, розтрощити і на купах шмаття святкувати свою перемогу диким танцем* (В. Підмогильний); // *перен.* Позбавляти можливості триматися на ногах, змушувати лягти (про втому, хворобу, сон і т. ін.). *Ні спека, ні спирт не могли в цей день повалити Махна* (О. Гончар); *Втома повалила вояків кого де, але гострий голод заснути не давав* (М. Андрусяк).

2. *перен.* Насильно позбавляти влади; припиняти існування чого-небудь (державного ладу, політичного режиму і т. ін.). *Протистояти владі можна переодяганнями, а повалювати її — грою. Альтернативою червоному є не чорне, а помаранчеве* (Ю. Андрухович); *Лунають голоси з динаміків, виступають люди відомі й невідомі, промовляють палко і пристрасно, закликають повалити злочинну владу* (Л. Костенко); *Кочубей ходив зчорнілий з лиця, сивий .. Він доклав руки, щоб повалити старого Самойловича, і за це не дорікав собі* (Г. Колісник).

(1) Повали́ти з ніг *кого:* а) ударивши, штовхнувши, змусити впасти. *Не встиг боєць кінчити* [говорити], *як Сагайда з розмаху, одним ударом, повалив його з ніг* (О. Гончар); *Ми врізалися в юрму, як троє молодих бичків. Серьога Циплаков замалим не повалив з ніг жінку в єнотовій шубі* (Л. Кононович); б) довести до непритомності або хвороби. *Доволі найлегшого дотику, різкого звуку, подуву вітерка, .. щоб повалити її* [пані Целіну] *з ніг* (І. Франко).

ПОВА́ЛЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поваля́ти.** *В цій кімнатці стояла .. стара отомана, колись, мабуть, зелена, на обох кінцях поваляна* (Л. Мартович); *Чим далі вони посувались на південний схід, тим менше було слідів страшної нічної бурі .. Спочатку була сила-силенна поваляних вікових сосон* (Ю. Логвин); *З невимовним жалем позбирала* [Гінда] *розбиті кусники, поваляні в поросі, обчистила* (Н. Кобринська).

2. *у знач. прикм.* Який повалявся (у 2 знач.). *Яке запустіння! Ніби тут взагалі не живуть... Хлівчик поваляний, правда, на його розвалинах кілька курок порпається... Оце і все ґаздівство* (Г. Тарасюк).

ПОВАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* 1. Повалити *(див.* **повали́ти**[1] 1) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *І перших Філа, Тамариса На землю махом поваляв* [Турн] (І. Котляревський); *Вила буря, мов палати Завзялася поваляти* (П. Грабовський); *Хтось уночі малину поколошкав. На риштуваннях сходи поваляв* (Л. Костенко); *Сон у хаті важко поваляв: батька — на полу, матір — біля припічка, посеред хати — дітей...* (А. Головко); // *безос. Нескошену пшеницю не поваляло, не поклало, як того можна було чекати, лише попригинало, і то місцями* (Микита Чернявський); — *Батьку, наші липи поваляло* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Валяючи, забруднити. *Не ззість* [з'їсть] *пес, поки не поваляє* (П. Чубинський).

ПОВАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* 1. Валятися, лежати якийсь час. *Тепер хочу послати сього листа та піти коло моря повалятись, поки сонце* (Леся Українка); *І попорозкошувала б! Що там буде то буде, а хоч пожила б у панських покоях, повалялась би на панській постелі хоч і до схід сонця* (Г. Хоткевич); *Знахабнілий Рудигер захотів повалятися на князівських перинах, застелених парчею* (П. Загребельний); *Вадим ще трохи повалявся в ліжку, однак, зрозумівши, що спокою йому тут не знайти, почав збиратися* (В. Хрущак).

2. Те саме, що **повали́тися**[1] (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Наїлися і нахлестались, Що деякі аж повалялись...* (І. Котляревський); *Погнили Біленькі хати, повалялись* (Т. Шевченко).

3. *розм.* Забруднитися, лежачи, валяючись де-небудь. *Залізе* [Славко] *в болото, поваляється, промочить черевики* (Л. Мартович).

ПОВАНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Помандрувати. [Р я б и н а *(до Казиброда):*] *Зараз тут буде* [шандар], *і ще нині повандруєш у ланцюжках до міста* (І. Франко); *Пішла моя Настя ні сяк ні так, пішла по жидах, а Марія, аді* [ади], *повандрувала з отим ляхом* (В. Стефаник); — *Я тобі кажу, за ним повандрує все з хати до міста. Всі гроші, увесь дріб і все* (О. Кобилянська).

ПОВАНТА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повантáжити** 1. *Клітки з велетенськими курчатами тим часом були винесені з приміщення і повантажені на грузовики* (Н. Забіла); *Була неділя, всі люди пішли до церкви, і я, побачивши те, взявши два пістолі, пішов на подвір'я й налякав пострілом розбійників та випустив з льоху бранців, і вже разом ми відбили сани з повантаженим добром* (Ю. Мушкетик); // **повантáжено,** *безос. пред. Ящики було повантажено до літака* (Іван Ле); *Минуло ще чимало часу, перше ніж усе було повантажено* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОВАНТА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повантáжити** 1. *Півник підвів заплакані очі і побачив над собою череватого товстуна у блакитнім плащі. Того самого, що керував повантаженням степових скакунів на дромон* (Ю. Логвин); *Військові машини мають бути пристосовані для повантаження, перевезення та транспортування їх залізничним, річковим і повітряним транспортом* (з навч. літ.).

ПОВАНТА́ЖИТИ, жу, жиш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **ванта́жити.** *Їм нічого не пояснювали, а під багнетами погнали до залізниці й повантажили в телятники* (В. Чемерис); *На третій день він допоміг буфетниці повантажити порожні ящики в машину, а повні — перенести до ятки* (І. Роздобудько); *Іспанці збудували на березі невідомої річки біля підніжжя Анд бригантину, на яку повантажили кілька десятків хворих товаришів та все спорядження* (М. Кідрук); *Наб уже повантажив у човен харчі* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *розм.* Попрацювати вантажником (у 1 знач.). — *А ліпше повантажу день-два на вокзалі, зароблю на дорогу. — Зморений страхом, безсонням і холодом, Олег заснув, тільки-но доторкнувся щокою до дубового поручня станційного ослона* (Ю. Мушкетик).

ПОВАНТА́ЖИТИСЯ, жуся, жишся. Док. до **ванта́житися** 2. — *Збирайтеся, поїдете з нами. Наші хлопці допоможуть вам повантажитися* (П. Загребельний); *Компанія зі сміхом та жартами повантажилась у велике авто* (І. Роздобудько); *Наприкінці жовтня капітан Бенсон з двома товаришами повантажився у човен і відплив з острова Пасхи, тримаючи курс на захід* (М. Кідрук).

ПОВА́ПИТИ, плю, пиш; *мн.* пова́плять; *док., що, заст.* Повапнувати. *Повапити саж.*

ПОВА́ПЛЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **пова́пити.** *Де ж слава ваша?? На словах! Де ваше золото, палати? Де власть великая? В склепах, В склепах, поваплених катами* (Т. Шевченко); *Сонце лило світло на білий поваплений дім, вулицю, людину* (В. Домонтович); *Високий стовп зіперся в ребра стелі, Стримить, мов стереже смиренно лживий сплін Поваплених, байдужих, голих стін* (М. Бажан).

ПОВА́ПНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повапни́ти.** *Вулиця не широка, хатки не високі, інде димарі чорні, інде є й цегляні, повапнені* (О. Кониський); *Вона вже не йшла, а мчала на превелике здивування рябої Надьки, яка, ніби стовп повапнений, стирчала у власному обійсті, тримаючись за перев'язану щоку* (Валерій Шевчук); // **пова́пнено,** *безос. пред. Було прибрано територію школи, спортивні майданчики, повапнено бордюри* (з газ.).

ПОВАПНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *що.* Док. до **вапни́ти.** *І станеться, коли ви перейдете Йордан, поставите те каміння, що я наказую вам сьогодні, на горі Евал, і повапните їх* [його] *вапном* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОВАПНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повапнува́ти.** *Люди підходили .. Невдовзі вже чимало їх стояло по двору і аж під сараєм, попід повапнованим муром незрушно стояли* (О. Гончар); *Залишаються зі мною (в мені?) якісь лише тьмяні подвір'я, коридори, вогкі мансарди, кульбаби столочені, незасипані рови, повапновані стовбури...* (Ю. Андрухович); // **повапно́вано,** *безос. пред. По селах вже зорано городи, підбілено хати, прибрано дворища, повапновано дерева в садах* (В. Яворівський).

ПОВАПНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **вапнува́ти** 2. *Старшокласники повапнували дерева в місцевому парку й на території шкільного подвір'я* (з газ.).

ПО́ВАР, а, *ч., розм.* Те саме, що **ку́хар.** *Найкращий городський повар мусувався два дні, поти виліпив те диво* [торт з морозива] (Панас Мирний); *От пробіг чепурун-повар з таріллю пиріжків — запахло м'ясним і капустяним фаршем* (О. Іваненко); *Якось нам із Мишком повар насипав повен казанок вареного сала* (А. Дімаров); *Прокіп Гордійович біля вогнища — хлопчик на побігеньках у буркотливого повара. І бігає він радо, наперед смакуючи міцну і духмяну щербу* (Ю. Мушкетик); *Ми чуємо крізь кватирку кухні, як повар черпаком розливає по склянках компот* (Є. Пашковський).

ПО-ВА́РВАРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ва́рварському.** [Меценат:] *Чи ти б хотів, щоб наші всі народи по-варварськи довіку говорили? Навряд чи з того буде слава Риму* (Леся Українка); — *Тут зовсім не погано, — задоволено помічає підполковник два тапчани із свіжими постелями. — По-варварськи просто, — враз поважніє кудлате обличчя Бараболі* (М. Стельмах); *Апсих був не по-варварськи уважний і думний* (Д. Міщенко).

ПО-ВА́РВАРСЬКОМУ, *присл.* 1. Як варвар, подібно до варвара. *Треба було сказати Хаблакові три слова: "Залишіть нариса* [нарис] *собі", — і замінити його іншим матеріалом. А він намолов сім мішків... З варваром треба по-варварському* (В. Дрозд); // Як у варварів, мовою варварів. *Замість пшениці тепер нам давали просо, а замість вина — мед; саме так його в цих місцях і називали. А ті, що нас супроводжували, одержували теж просо та ячмінний напій, що зветься по-варварському камос* (І. Білик).

2. *перен.* Жорстоко, немилосердно. *Вийшов агроном і став посеред свого океану: кругом хліб! Голодну Індію згадав, ерозію десь в інших краях і як по-варварському ліси десь винищують, а тут — розлив хлібів святковий* (О. Гончар); *Господиня .. по-варварському лупила* [кота] *віником і залишала ночувати надворі* (Валерій Шевчук).

ПОВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повари́ти.** *Чи яйця вже поварені?* (Сл. Б. Грінченка); *Автомобіль у хорошому технічному стані. Пороги поварені. Ходова замінена повністю* (з мови реклами); // **пова́рено,** *безос. пред. — Усі станки в гаражі саморобні. Поварено, на столи встановлено* (з газ.).

ПОВАРИ́ТИ, арю́, а́риш, *док., що.* 1. Зварити *(див.* **звари́ти**[1]) усе або багато чого-небудь. *Далі давай різати* [Палажка] *пасинкові курчата: половину поварила, половину попекла* (І. Нечуй-Левицький); — *А ти багато раків наловиш? — поспішаючи за мною, цікавиться брат. — Багато: повне відро. — І ми їх будемо варити? — Мама поварить* (А. Дімаров).

2. Варити якийсь час. *Коли квасоля звариться, злити відвар і додати в нього насіння кропу, нашинковані буряки, моркву, цибулю, коріння. Трохи поварити* (М. Дочинець); *Одного разу витяг* [майор] *з казана м'ясо, призначене всій роті. Почав із свинячої голови й заявив, що вона недоварена, і звелів її ще якусь хвилину поварити* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *розм.* Зробити в'ялим (рослини, насіння і т. ін.) (про дію сонця, спеки тощо). *Спека поварила помідори; // безос. Сухі, пекучі дні стояли перед жнивами .. Хоч би не запалило, не поварило зерна, яке з молочком* (К. Гордієнко).

4. *техн.* Док. до **вари́ти** 3 (про все або багато чого-небудь). *Автомобіль довелося розібрати, відремонтувати, поварити кузов* (з газ.).

ПОВАРИ́ТИСЯ, арю́ся, а́ришся, *док.* 1. Варитися (у 1, 4 знач.) якийсь час. *Налити 25 мл холодної води у банячок, туди покласти цукор, цинамон, імбир і персиковий сироп. Довести до кипіння на середньому вогні, потім вогонь послабити і дати поваритися ще хвилину* (С. Андрухович); — *Таня хороший інструктор, вона вже нормально поварилася у практиках* (Любко Дереш).

2. Зваритися, зготуватися (про все або багато чого-небудь). *Коли вушка поваряться, вийміть їх із води і складіть у миску* (із журн.).

3. *перен., розм.* Перебуваючи на спеці або в задушливому приміщенні, упріти, стати млявим (про всіх або багатьох). *Сонце палить. Дедалі дужче, аж варить .. Пов'яли хлопці, поварились, як раки* (С. Васильченко).

4. *розм.* Стати в'ялим від сонця, спеки і т. ін. (про рослини, насіння тощо). *Од спеки поварилося все на городі* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **(1) Повари́тися в котлі́** — пробути якийсь час у якому-небудь середовищі, серед когось, зазнаючи їхнього впливу. — *Повариться він в заводському котлі з пів року, — прийде до тебе, а то й до мене, рекомендацію просити* (Ю. Шовкопляс); *О, тепер я, здається, починаю розуміти Лору і її всепоглинаючу божевільну любов до рідного народу. Справді, щоб запалати святою пристрастю жертовності, треба пережити з ним хоч одну біду, хоч один чорний день, .. поваритися в одному пекельному котлі* (Г. Тарасюк).

ПОВАРИ́ХА, и, *ж., розм.* Жін. до **по́вар.** *Повариха .. розливала великою ложкою суп* (Ю. Мушкетик); — *Слухай, Загоренко, я попросив тьотю Олю, повариху, аби ти чергував на кухні* (П. Запаренко); — *Моя повариха для мене такі налисники спеціально пекла! Домашні яйця, домашній сир, сметанка своя!* (А. Кокотюха).

ПОВА́РНЯ, і, *ж., заст.* Спеціальне приміщення для приготування їжі; куховарня. *У поварні підганяв* [управляючий] *поварів готувати обід* (Г. Хоткевич); *Для Барановича і його супроводу приділено 8 домів і поварня* (П. Загребельний); *З-під поварні хвилями линули смачні пахощі* (І. Білик).

ПОВАРНЯ́КАТИ, аю, аєш, *док., зневажл.* Варнякати якийсь час. — *Чи, може, нема бажання слухати?* — *похопився Верига.* — *Ми тут, як вовгурі* [вовки], *живемо, то й раді з причини поварнякати* (П. Панч); — *Ти в мене поварнякай, доки одчеплю люшню...* (Григорій Тютюнник); *Одного разу з Кракова приїхав стрий Роман, він був на 15 років старший за батька, але в 90-ті роки вони виглядали однолітками і страшенно полюбляли разом виходити до центру міста — поварнякати з іншими пенсіонерами про політику* (Ю. Андрухович).

ПО́ВАРСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **по́вар.** *І його наказав князь мордувати — бити поварським начинням: копистками, качалками* (Ю. Логвин); // Пригот. поваром, поварами. — *Поварська страва... Чуєте, йому моя страва у ніс коле?* (Панас Мирний).

ПОВАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Вартувати *(див.* **вартува́ти**[1]) якийсь час. [Р у ф і н:] *Тож прошу почати збори, а сам я повартую коло хвіртки, щоб знову хто непроханий не вліз* (Леся Українка); *Юлина прислухалась, — з деякого часу керівники підпілля вирішували свої справи, не посилаючи її надвір погуляти або повартувати* (С. Скляренко); *Нарешті він шепнув Романові: — Стань на розі, повартуй! Будь уважний...* (В. Малик); — *Спи, спи, — махнула вона рукою на Ольвію, — я повартую вхід* (В. Чемерис).

ПОВАРЧУ́К, а́, *ч., розм.* Хлопчик, який допомагає поварові. — *Ти, гнидо! — закричав на Кучука великий візир, штовхаючи малого поварчука своїм золоченим чоботом. — Смієш називати тут найвищі імена?* (П. Загребельний); *Позад нас їхала хура четвериком з двома горничними, прачкою, поваром і поварчуком* (з мемуарної літ.).

ПОВАРЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., розм.* Те саме, що **кухова́рити.** [М а к а р:] *До чого Михайло має охоту?* [К а р п о:] *Любе* [любить] *поварювать* (І. Карпенко-Карий); *Винахідливіші з глядачів під час вистави поварювали на саморобних спіралях-плитках* (Е. Андієвська).

ПО-ВАРЯ́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-варя́зькому.** — *Вітаю тебе, Інгігердо, на землі Руській, — сказав Ярослав по-варязьки і ступив назустріч своїй невісті* (П. Загребельний); — *Хтось мені за все ще заплатить... — по-варязьки прошепотіла вона* (І. Білик).

ПО-ВАРЯ́ЗЬКОМУ, *присл.* 1. Як у варягів, за звичаєм варягів. *Спостерігала* [мати], *як вправно Мстиша сидить у сідлі, який у нього гнучкий стан і міцна постава .. І який у нього золотистий вус пробився над губою. Лише по-варязькому заплетене в косицю волосся* (Р. Іванченко).

2. Мовою варягів. *Князь вільно говорив по-варязькому, і це воїнам, які вже багато начулися про Ярислейфа, як називали вони Ярослава, вельми припало до душі* (П. Загребельний); *Усі двері були зачинені, але в красній світлиці лунали голоси. Говорили по-варязькому* (І. Білик).

ПО-ВА́ШОМУ, *присл.* 1. Вашою мовою. — *Я вже давно живу в Одесі і вмію й по-вашому говорити, — обізвалась Гликерія* (І. Нечуй-Левицький); *Чоловік у киреї засміявся: — Отамане, отамане! Говорити по-вашому не знаю, але трохи розумію* (Ю. Логвин); — *Я не циган, але знаю трохи по-вашому* (Ю. Покальчук).

2. Відповідно до ваших поглядів, думок, звичаїв, норм і т. ін. — *Як по-вашому? Що залишає слід?* (О. Гончар); *Дістав* [Гоцик] *з кишені двадцять три гривні. — Це приблизно два євро по-вашому буде* (Люко Дашвар); // Так, як ви хочете. — *Гаразд, няньку, най буде по-вашому. Я вже оженюся* (В. Королевич); — *Ні, гади, не буде по-вашому, — крикнув Тимко* (Григорій Тютюнник); — *Ви не з тієї, мабуть, встали сьогодні, — образилася Люда .. Наді мною потішаєтеся. Все не по-вашому* (В. Петльований); — *Ви ж мене знаєте... — Знаю. По-вашому все одно буде...* (І. Роздобудько).

3. *у знач. вставн. сл.* На вашу думку. [В л а с:] *Кохання, по-вашому, така нікчемниця, що вийняв з душі, як гроші з кишені, та й поклав на долоні?..* (М. Кропивницький); — *Я, по-вашому, куме, брехун?* (В. Лис); *По-вашому, виходить, що, арештувавши якогось там мушкетера, ми вже занапастили всю Францію* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПОВБИ́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **повбива́ти**[1]. *Попід вогкими й обдертими стінами стояли високо від землі, на повбиваних стовпах, широкі лавки* (Н. Кобринська); *Рів був глибокий, вода, болото, а на дні повбивані гостро затесані кілки* (Б. Лепкий); *Тихо пливла попід вербами ріка із золотою кладкою на той бік і срібними палями, густо повбиваними в воду* (Ю. Мушкетик); // **повби́вано,** *безос. пред. Між стовпами повбивано поперечні дрючки* (І. Франко); *Куток* [печери] *вистелений сіном, у стіни повбивано кілочки для одягу* (Ю. Хорунжий).

ПОВБИ́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **повбива́ти**[2]. *Побоїще являло страшну картину. Поламані вози, ридвани і карети, повбивані або покалічені коні, усюди повно ранених і трупів* (А. Чайковський); *Що, коли б ці і подібні потвори лишалися й нині Ще не повбивані, — чим небезпечні були б вони людям?* (М. Зеров); *Я спитав, чи повернувся хто з війни. Повернулося кілька дядьків, а молодші всі повбивані* (П. Загребельний); // **повби́вано,** *безос. пред.* — *Куди подінуться на Вкраїні дівчата, що взято їх у неволю, коли батьків їхніх повбивано?* (А. Кащенко); *Ваших синів повбивано, спопелилися ваші діти* (В. Коротич); // *у знач. ім.* **повби́вані,** них, *мн.* Ті, яких повбивали. *Третій день Берлін колотиться хвилями людських розбурханих зловісною піною хвиль. Вони часом збиваються одна в одну, змішуються в безладну очманілу купу, .. і тільки втручання поліції дає змогу витягти з-під неї поранених, повбиваних, затоптаних* (В. Винниченко); *Де поховали повбиваних, ніхто не знає* (Т. Осьмачка).

ПОВБИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що.* Вбити *(див.* **вбива́ти[1]**) у щось усе або багато чого-небудь. *По обидва боки току повбивали* [наймити] *кілки, а на кілках повішали ліхтарі, щоб світ падав на тік* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти посміхаєшся? — захрип він. — Зажди, я повбиваю молотком фігури у твій дурний верх, а на спині виріжу тобі шахівницю!* (В. Підмогильний); // *безос. Дараби повбивало в берег, покрутило, поломило, порозтріпувало* (Г. Хоткевич).

ПОВБИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Убити, позбавити життя всіх або багатьох. — *Всі знаємо, що багато людей повбивав* [дід] (І. Франко); — *Поки що я хочу тільки одного: щоб ти, Гнатко-безп'ятко, повбивав усіх вовків, які мені худобу переводять* (М. Стельмах); *Нас одвели до зборні й турнули до льоху, не поміркувавши в той бік, що ми можемо повбивати там одне одного* (Ю. Мушкетик); — *Тьомо, скажи, хто вони?! Я їх усіх повбиваю! Де ти, друже?! Де тебе тримають?!* (М. Кідрук).

ПОВБИВА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ються, *док.* Убитися *(див.* **вбива́тися[1]** 1) у щось (про все або багато чого-небудь). *Стріли засвистіли, мов змії, і, перелетівши понад головами дружинників, повбивалися в стіну* (І. Франко).

ПОВБИВА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Розбитися на смерть; убитися (про всіх або багатьох). *Поки пташка літає і корму добуває, зозуленя повикидає усіх маленьких пташенят з гнізда, вони попадають на землю і повбиваються* (А. Хижняк); *Раптом Ромка почав падати у глибокий котлован .. Я схопив його за рукав, але не втримав і разом з ним полетів униз. На наше щастя, хтось поклав на дно котловану у цьому місці солом'яні мати, і ми не тільки не повбивалися, а й не дуже забились* (В. Нестайко).

2. Позбутися життя, воюючи, б'ючись із ким-небудь (про всіх або багатьох). — *Годі вам воювати! — кричала весело молодиця. — Повбиваєтесь* (О. Довженко).

ПОВБИ́РАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повбира́ти.** *Кругом сосонки почали ходить такі дивні діти — чи, може, то живі ляльки? Такі гарні, кучеряві, так штучно повбирані...* (Олена Пчілка); *Люди, святочно повбирані, йшли до церкви* (І. Франко); *Був базарний день. Мов живі квіти в палісаднику, від вітерця хиталась людська маса, повбирана в різнокольорову одіж* (Олесь Досвітній); *Освічена веселим світом, біла, простора хата з повбираними стінами, з лавками навкруги .. привітно прийняла в себе гостей* (І. Нечуй-Левицький); *Конгрес через два дні! Арки ілюміновані! Повбирані квітками з усього світу!* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Гарно одягнений, убраний (про всіх або багатьох). *Довкола широкого накритого стола сиділо товариство людей, молодих, веселих, голосних, повбираних* (І. Франко); *Я б і байдуже до неї, та дивлюсь — за нею сунуть... паничі якісь, такі повбирані: піджаки на їх* [них] *такі аж ворон*і, *чоботи, чи ботинки, там аж риплять* (А. Тесленко).

ПОВБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Одягти всіх або багатьох. *Балабуха повбирав жінку, паннів і вивів на ґанок* (І. Нечуй-Левицький); // Гарно одягти; нарядити (всіх або багатьох). *Матері повбирали своїх дочок, як ляльок* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, що, на кого і без дод.* Надягти на себе все або багато чого-небудь. *Кругом одної верби зробився вир-крутіж .. Попав пліт, його обмотало кругом верби, і верба зробилася груба-груба, як хлоп, що повбирав на себе усі кожухи з цілого села* (Б. Лепкий); *Молодиці і дівчата-відданиці виглядали як у свято, найкраще своє лудіння на себе повбирали, і воно на них як жар горіло, аж сміялося* (Я. Качура); *Люди раптом ожили, повбирали святковий одяг* (Ю. Винничук).

3. *кого, що.* Прикрасити, прибрати чимсь усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Коси у неї, як смоль, чорнії та довгі-довгі, аж за коліно; у празник або хоч і в недільку так гарно їх повбира* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гостей в гірлянди повбирали, на зустріч в місто повели* (П. Тичина); * Образно. *Прислухався я її раз, як вона вела якусь розмову, але кажу вам щиро, що наколи б була менше гарна, то не прощено би їй ніколи тих дурниць, котрі, немов цвітами, повбирала гарними словами* (О. Кобилянська); *Ой ти, краю, наш раю! Ти сяєш степами-полями, Повбиравши степи та поля, мов стрічками, річками* (П. Куліш).

4. *що, розм.* Забруднити, умочивши в щось, обсипавши чимсь, усе або багато чого-небудь. *В'язова тінь кудлата, що звисала Над берегом, була така густа І чорна-чорна, що у неї можна Було, неначе в смолу, повбирати Рукава наших білих сорочок* (І. Вирган).

ПОВБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Одягтися (про все або багато чого-небудь, про всіх або багатьох). *Тим часом Надезя й Палазя повбирались і повиходили в світлицю* (І. Нечуй-Левицький); *Дві коричневих мурахи повбирались у папахи і в коричневих дворах загубились між мурах* (І. Андрусяк); // Гарно одягтися; нарядитися (про всіх або багатьох). *Дома в себе вони .. ходять було в дьогтяних сорочках да в дірявих кожухах-кажанках, а тут повбирались у такі жупани, що хоть би й гетьманові* (П. Куліш); [Пані Люба *(до дівчат):*] *Чого це ви, дівчата, повбиралися сьогодні? Свято яке почули?* (С. Васильченко); *Куриччині дівки у великодні запаски повбиралися та канадськими хустками поперев'язувалися, як дружки весільні* (М. Матіос); * Образно. *Білий чистий сніг покривав дахи, галуззя дерев, і навіть кілля в плоті .. повбиралось у маленькі біленькі шапочки* (Н. Кобринська).

2. Прикрасити себе чим-небудь (про всіх або багатьох). *Дівчата вперше, після довгого посту, повбирались в квітки й стрічки, скільки в їх* [них] *лежало в скринях* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Глянь, смереки зеленії коси повбирались у яснії роси* (Леся Українка).

3. *розм.* Забруднитися (про всіх або багатьох, про все або багато чого-небудь). *Руки його стали червоні, цапина скіра теж повбиралась у кров* (І. Білик).

4. *розм.* Проникнути, пробратися куди-небудь, удаючись до хитрощів, підкупу і т. ін. (про всіх або багатьох). — *Їм* [панам] *що? — четвертий каже. — Вони собі повбирались в управу, лущитимуть з нас грошики та й ні гадки!* (Панас Мирний).

ПОВБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Вбігти (про всіх або багатьох). *Молодиці повбігали в гостинну* [вітальню] *за ділом і без діла і вешталась по покоях* (І. Нечуй-Левицький); *Товариші його уже повбігали були в лісок* (І. Франко); *Аж тут стурбовані й перелякані мати й батько повбігали. Вони щойно прокинулись* (Л. Смілянський); *Продзвенів дзвінок, і до класу повбігали учні* (Л. Письменна).

ПОВБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **повзува́ти.** *Парубоцтво з старшими, жонатими братами, попідголювавши чуби, повдягавши нові свити.., повбували нові шкапові чоботи з підковами* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОВБУ́ВАТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **повбува́ти.** *Вибігають: хлопчик і дівчинка. Убрання на їх* [них]... *не можна сказать і яке. Не лаття, як на мені .. Ноги не в грязі, як у мене, не позлипались пальці, не померзли, — повбуваті у віщось — куди!..* (А. Тесленко).

ПОВБУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **повзува́тися.** — *Це ви ще й досі не повбувались?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВВІХО́ДИТИ *див.* **повхо́дити.**

ПОВВО́ДИТИ, джу, диш, *док., кого, що.* Увести все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *І поввoдив я Юдиних зверхників на мур* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я поввoдив із старих оповідань та з наших людових байок дещо нового* (І. Франко).

ПОВВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що.* Увезти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Поввозити меблі.*

ПОВГАМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Угамувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Нарешті батьки повгамовували своїх дітей* (із журн.); *Повгамовувати пристрасті.*

ПОВГАМО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Угамуватися (про всіх або багатьох). — *Залиштесь, будь ласка, коло палати, — наказав Вадик тьоті Тосі, коли на ліжках повгамовувались* (Ю. Шовкопляс).

ПОВГАСА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Угаснути (про все або багато чого-небудь). *Марно вік мій упливає, Милостивий Боже! Повгасали ясні очі, Помарніли рожі* (С. Воробкевич); *Сосни для містка зогнили під хатою, джерела, добуті Смереченком, повгасали, а озеро заболотилось* (В. Земляк).

ПОВГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Угнути все або багато чого-небудь. *А навколо на деревах Фіги і мигдали* [мигдалі]. *Помеpанці і цитрини Гілля повгинали* (С. Руданський); *Активісти повгинали голови, поховалися одне за одного* (Д. Гуменна).

ПОВГИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* 1. Увігнутися в багатьох місцях. *Дошки повгиналися* (Сл. Б. Грінченка).

2. Угнутися *(див.* **угну́тися**[1] 1, 2) під вагою чогось (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Пшениця висока, густа-прегуста та зерниста, аж колос повгинався* (І. Нечуй-Левицький); *Ген дідусь з бабусею в парі йдуть, Рушниками вcтелена їхня путь .. Повгинались фруктами їх сади* (В. Багірова); *Млинчик, млинчик, ну охочо! Змели мені, що я хочу! Змели мені зараз тут усілякої панської страви та лакіток і ласощів, щоби аж столи повгинались!* (Ю. Федькович).

ПОВГНО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Угноїти все або багато чого-небудь. *Восени повгноювали землю.*

ПОВГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Угодувати всіх або багатьох. *Повгодовували свиней.*

ПОВГОДО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Угодуватися (про всіх або багатьох). *Гарно у вас індики повгодовувалися* (Сл. Б. Грінченка); — *Тобі ж через ту роботу чужу нема коли ріски до рота кинути! А твої братові і сестриця повгодовувалися, у шкуру не потовпляться!* (Г. Тарасюк).

ПОВГО́НИТИ, ню, ниш, *док., кого, що.* Загнати всіх або багатьох у що-небудь. *Повгонив овець у загороду.*

ПОВГРІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Угрітися, зігрітися (про всіх або багатьох). *Повгрівалися* [заробітчани] *за ніч у соломі, вранці з неохотою підводилися* (К. Гордієнко).

2. Дуже стомитися, змучитися, укритися потом від надмірного напруження (про всіх або багатьох). *Коні повгрівалися.*

ПОВГРУЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Угрузнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Стоять* [лелеки] *черідкою, повгрузали в розталь, — замерзнуть* (Ю. Яновський); *Ми всі повгрузали в сніг. Кепські справи* (В. Кава); *Тички повгрузали в землю і, здавалось, от-от тріснуть під вагою важкого винограду* (Олесь Досвітній); *Присадкуваті руді мазанки повгрузали в землю* (О. Гончар).

ПОВДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док., кого.* Удавати (у 1 знач.) якийсь час. *"У нашого малого нове захоплення, — сміється мама, — гляди, трохи повдає із себе спелеолога та й покине, як не одно кидав"* (Н. Бічуя).

ПОВДАВА́ТИСЯ, дає́ться, даємо́ся, даєте́ся, *док.* Удатися (у 2, 3 знач.) (про всіх або багатьох). — *Та ще й повдавались* [дочки] *в матір: усі чепурні, шанують одежу, усі глядять одежини, як ока в лобі* (І. Нечуй-Левицький); — *Як вони* [Йонька й Федот] *схожі один на одного. А ми з Тимком не такі. Хтозна в кого й повдавалися. Мабуть, у матір* (Григорій Тютюнник); *Всі троє* [хлопців] *кругловиді, смагляві, чубаті. Повдавалися в батька* (Ю. Мушкетик).

ПОВДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Вдавити все або багато чого-небудь у щось. *Бетономішалки й вантажівки повдавлювали люки так, що їх уже силою рук не відкриєш* (з газ.).

ПОВДОВІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **повдові́ти.** *Повдовіла, турботами прибита мати не була в силі виплачувати точно по умові довг* (О. Кобилянська); *Більшість минківських вояків не повернулася додому. Повдовілі солдатки, побачивши когось з прибулих, голосили на все село* (В. Минко); *Чужим тут нема що робити. Хіба який повдовілий шваб має шанс* (М. Матіос); * Образно. *Сумно, поволі, важко волікся час у повдовілій хаті* (І. Франко).

ПОВДОВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Те саме, що **овдові́ти.** *Торік вийшла* [молодиця] *заміж, а цього року повдовіла* (Л. Мартович); *Сама Іваниха, повдовівши, має в господарстві і в млині багато праці і клопотів* (О. Кобилянська); *Отець Іаков, повдовівши скоро після народження Нінки, сам випестив її, виглядів* (Л. Юхвід); *Він* [чорногуз] *майже безперестанку клепав своїм дзьобом, наче сповіщав людям, що в дорозі повдовів* (М. Томчаній); *Пані Фріда повдовіла замолоду* (Г. Пагутяк).

ПОВДОВОЛЬНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Удовольнити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Повдовольняти власні потреби; Повдовольняти гостей.*

ПОВДОВОЛЬНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Удовольнитися (про всіх або багатьох). *Навіть найвибагливіші відпочивальники повдовольнялися: обслуговування в готелі було на найвищому рівні* (з газ.).

ПОВДЯ́ГАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повдяга́ти.** *Ляльки, зроблені з дерева, були розмальовані й повдягані* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який повдягався. *В покоях пана Калиновського світилися вогні, метушилися повдягані слуги* (Іван Ле); *На Вербну неділю у Білий Хутір ще зранку багато поприїжджало бандерівців. Усі в шинелях, тризуби на шапках, чисто повдягані* (М. Малиновська).

ПОВДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Одягти всіх або багатьох. *Треба .. дітей повдягати* (Панас Мирний); *Василева мати .. подумала, що Васі раптом знадобилися гроші, а потім побачила їх у заміжньої доньки, якій Василь запропонував на його лишки повдягати дітей* (Ю. Яновський).

2. *що.* Надягти на себе, на когось або на щось (усе або багато чого-небудь, про всіх або багатьох). *Повдягали* [дівчата] *нові білі свитки, шитими рушничками підперезались і пішли собі мовчки, як тії павочки...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повдягаю я ленти, вінок одягну, Вишиванку надіну свою І піду із тобою стрічати весну* (Л. Забашта); *Запорожці, здавалося, пливли у високих травах, їхні постаті зменшувалися на очах, ось вони на мить зупинилися, повдягали на ратища шапки, помахали йому* (Ю. Мушкетик); *Зняв* [Памва] *перстені зі шнурочка, повдягав на пальці* (Т. Прохасько).

ПОВДЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Одягтися (про всіх або багатьох). *Усі повдягались у довгі подорожні сукні і ждали тільки старого Шрама* (П. Куліш); *Усі троє повдягалися в сільську одежу* (Б. Грінченко); *Як тільки Вутанька повернулася, повдягались обидві по-святковому, пішли на сходку разом: мати й дочка* (О. Гончар); *Двоє козаків .. постягали з жердки кожухи, повдягалися, посунули з хати* (Ю. Мушкетик); *Через годину ми повдягалися й пішли обідати в невеличкий набережний ресторан* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПО-ВЕГЕТАРІА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-вегетаріа́нському.** *Фарширують перець по-різному: як м'ясом, так і по-вегетаріанськи — тільки рисом зі спеціями* (із журн.).

ПО-ВЕГЕТАРІА́НСЬКОМУ, *присл.* Як у вегетаріанців, за звичаєм вегетаріанців. *Борщ по-вегетаріанському.*

ПОВЕ́ДЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повести́**[1] 2, 3. *Потому Ісус був поведений Духом у пустиню, щоб диявол Його спокушав* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *О, будьте певні! Ваші діти будуть так поведені, як слід шляхетним фаміліям* (І. Нечуй-Левицький); [А е ц і й П а н с а:] *Дочку за се хвалю. Вона у мене поведена по-старосвітськи* (Леся Українка); // **пове́дено,** *безос. пред. Далі вже, годів через два, вже не тільки кури, вже стали пропадати і поросята .. І що то? — тільки що з двора поведено, то як у воду!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Зациклений, схиблений на комусь, чомусь. *Ментор був поведений на пункті галантності, він цілих тисячу років утовкмачував їм, своїм учням, що галантність є насправді синонімом європейськості* (Ю. Андрухович); — *Він поведений на дисципліні?* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Он ваш сусід .. — той фотографує направо й наліво, для нього це — чисте задоволення. Він на тих фото поведений — так ти казала?* (Г. Вдовиченко); *Моя мама поведена на езотериці* (Л. Денисенко).

ПОВЕДЕ́НЦІЯ, ї, *ж., розм.* 1. Звичай, традиція. *По людях було видно, що не пили вони сьогодні могоричу і не підкидали, за давньою поведенцією, на "ура" економа, щоб той поставив зайву чарку* (М. Стельмах); — *Отче настоятелю, я однедавна служу в законі святого Бенедикта, то й не вивчив іще як слід усієї поведенції* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Манера поводження; поведінка. *Дивлюся я на його* [нього] *і — не пізнаю... Де й поділася ота завжди привітна до мене ухмилка, ласкавий голос, приятельська поведенція?* (Панас Мирний); *Сірко вловлював непевність у поведенції гетьмана, і йому хмурніло на душі* (Ю. Мушкетик); *Ленсаль був навчений добрій суспільній поведенції, використав момент, коли радник повернувся до нього спиною, вийняв конверта й поклав під церату* (Валерій Шевчук).

3. *рідко.* Те саме, що **мо́да.** — *Нащо ж ти так убрався? — спитала мати. — Бо тепер так ходять наші студенти. — Мабуть, тепер така поведенція, чи що? — питав батько* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВЕДІ́НКА, и, *ж.* 1. Сукупність чиїх-небудь дій і вчинків; спосіб життя. *Вернувшись додому* [з пансіону], *Настуся одразу здивувала усіх усім: і своєю занадто вже вольною паризькою поведінкою, і своїми різкими манерами* (І. Нечуй-Левицький); *Про його поведінку генерал дуже добре знав, але тримав коло себе за ретельність* (Григорій Тютюнник); *Стенові дуже не подобалася сестрина поведінка — а ще більше йому не подобалося те, що нічого не міг з цим удіяти* (О. Авраменко); // Певні дії, учинки взагалі. — *Як сповідач, кажу тобі, пане: сідай і вислухай мене спокійно, бо від твоєї необміркованої поведінки може похитнутися справа святої церкви і навіть республіки* (З. Тулуб); *Неначе збагнувши незручність своєї поведінки, пустив* [Захар Билина] *спинку крісла, рвучко підвівся* (Іван Ле); *Якийсь депутат навіть подав запит у віденський парламент про поведінку капітана Венцеля в готелі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Хорошко придивлявся тепер не до роботи Михайла Гнатовича, а до поведінки металу в глибокому шві* (В. Собко); // Уміння поводити себе відповідно до встановлених правил. *Його не злякались. Більше того, йому нагадали про норми поведінки, обов'язкової й для головного інженера* (Ю. Шовкопляс); *Тимкові оцінку за поведінку знизили, а Шкіперові світить двійка з фізкультури* (Г. Усач); // Реакція організму на яке-небудь подразнення або вплив чогось. *Христина .. почувалася як тварина в клітці, яка не знаходить собі місця через наближення грози. І не може поділитися цим знанням із .. господарями, які бачать неспокій тварини, дивуються і мовчки доливають їй води та підсипають корму, інтерпретуючи поведінку тварини відповідно до власних примітивних уявлень* (Н. Сняданко).

2. *спец.* Функціонування (автоматичних пристроїв). *Фундаментальні результати отримано в галузі інформатики, зокрема в теорії побудови нових інтелектуальних інформаційних технологій і систем, у розробленні принципів розумної поведінки кібернетичних пристроїв* (з наук. літ.); // Сукупність дій, змін чого-небудь, його реакція на зовнішні чинники, подразники і т. ін. *Одним із чинників, що супроводжує експлуатацію багатьох виробів, зокрема енергетичного устаткування, та значно впливає на поведінку матеріалу під навантаженням, є температура* (з наук. літ.).

3. *розм.* Те саме, що **звича́й** 2. *Я свого Василя посадив против Марії, а сам пішов братові помагати; бо брат, знаєте, не мав при столі сидіти, але за гості старатися, — така вже в нас, бачите, поведінка* (Ю. Федькович); [Ю х и м:] *Не соромся, молодице, в нас така поведінка: чи роблять, чи не роблять, а більше того, що цілуються* (С. Васильченко).

4. *заст.* Мода. [Х у с а:] *Ти ж сама либонь того не знаєш, яка тепера поведінка в Римі на зачіски* (Леся Українка).

△ **(1) Вікти́мна поведі́нка,** *юр.* — легковажні, аморальні або протиправні дії потерпілого, що стали приводом для скоєння злочину проти нього. *Вирішальну роль у переростанні стану розпачу винних у стійку рішучість до вчинення тяжкого злочину відіграє віктимна поведінка потерпілих, які або тривалий час знущалися над майбутніми злочинцями, або вели аморальний спосіб життя* (з наук. літ.); **(2) Девіа́нтна (відхильна́) поведі́нка,** *псих.* — тип соціальної поведінки, який суперечить прийнятим у певному суспільстві правовим, моральним, соціальним нормам і стереотипам. *У наукових дослідженнях поведінки неповнолітніх використовують дефініцію відхильної, або девіантної, поведінки* (з наук. літ.); *Дуже часто простежується зв'язок між різними видами девіантної поведінки та неповноцінністю центральної нервової системи підлітків (частіше це наслідок пологових травм, перенесених у дитинстві тяжких хвороб тощо)* (з навч. літ.).

◇ **Жі́нка легко́ї поведі́нки <Ву́лична жі́нка** *(рідко* **ді́вка)>** *див.* **жі́нка; (3) Стра́усова поведі́нка** — намагання не втручатися в дійсність, не помічати її. *Політика руйнує нас. Але більше руйнує страусова політика замовчування й нейтралітету на кшталт "моя хата скраю..."* (із журн.); *Російська ліберальна інтелігенція має почуття провини стосовно Чечні, але відчувається тенденція до страусової поведінки* (з газ.).

ПОВЕДІ́НКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **поведі́нка** 1. *Якщо порівнювати поведінкові характеристики Антонича, що їх наводять Ласовський і Курдидик, то нам ніяк не вдасться позбутися інтригуючого враження, ніби йдеться про двох різних людей* (Ю. Андрухович); *Вона впізнає той самий елемент поведінкової матриці, з яким зіткнулася напередодні* (О. Забужко); *На дівчат добродій не дивився, що, з огляду на ефектність їхніх нових зачісок, не вкладалося у поведінкові стандарти забезпечених самців* (В. Єшкілєв).

2. Стос. до поведінки (у 1 знач.), її вивчення. *Вивчення поведінки споживачів у процесі пошуку необхідної інформації ґрунтується на засадах поведінкових наук* (з навч. літ.).

ПО-ВЕДМЕ́ЖИ, *присл.* Те саме, що **по-ведме́жому.** *— Мамо, сестро! Годі вам не знать чого убиватись! Хіба ви не знаєте жартів запорозьких? Наш брат і жартує так по-ведмежи, що іншого до сліз доведе* (П. Куліш); *Вони міцно, по-ведмежи, стискають один одного, тричі навхрест чоломкаються і одночасно зітхають* (М. Стельмах).

ПО-ВЕДМЕ́ЖОМУ, *присл.* Як ведмідь, подібно до ведмедя. *Де купка* [дівчат] *сидить, то підкрадуться* [парубки] *та по-ведмежому і ревнуть... а ті схоплюються, біжать* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А як іще Смикайло врізав у скрипку, а опришки, щоб потішити дитину, почали гумористичні танці — і по-жаб'ячому, і по-баб'ячому, і по-ведмежому* (Г. Хоткевич); *Коли грали в фанти, Івану Сергійовичу випало бути ведмедем. І він справді поліз накарачках і рикав по-ведмежому!* (О. Іваненко); *Я вже готовий був ревіти по-ведмежому од тої неволі* (П. Загребельний); // Як у ведмедя. *Маленькі очиці* [Шаукен] *наче ще поменшали і по-ведмежому поблискували злістю* (З. Тулуб); *Коротун підскочив до полонених. Зблизька проступили інші ґанджі: заломисті пальці, почорнілі зуби, .. по-ведмежому завернуті ступні* (М. Кідрук).

ПОВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повезти́** 1, 2. *Друге прохання було повезене в столицю* (Л. Смілянський); // **пове́зено,** *безос. пред. Поза селом, поза селом Та повезено сіно. А десь моє серденятко Вечеряти сіло* (з народної пісні); *Товаришів і побратимів Остряницимих було пов'язано і повезено до Варшави на кару* (П. Загребельний); *Думала вона, думала, як би той товар вирятувати, щоб його не повезено в Монако* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВЕЗТИ́, зу́, зе́ш, *док.* 1. *кого, що.* Почати везти, пересувати, переміщувати якимсь транспортом з одного місця на інше. *Усіх* [рідних] *одірвали від Кармеля, укинули його у візок і повезли шляхом* (Марко Вовчок); *— Тпру! Дай, Гаврилку, я повезу! — Дмитрик скочив з санчат і взявся за мотузок* (М. Коцюбинський); *— Ручуся — повезе* [трактор], *сто тонн потягне вантажу, чи двадцять корпусів, чи п'ять сівалок* (І. Гончаренко); *Нас завантажили в машини і повезли в табори* (С. Жадан).

2. *кого, що.* Везучи, відправити або доставити кудись, до когось. *— Запряжи, — каже* [сотник], *— добродію, пару коней .. да повези наших прачок до Трубайла* (П. Куліш); *Мати постановила, як тільки Настуся підросте, повезти її в Париж і там викінчити курс її науки* (І. Нечуй-Левицький); *Вони набрали у фляги мінеральної води, щоб повезти своєму комбатові* (О. Гончар); *Після того, як Трохим повіз козака до Сухої балки, Чіпка з гордістю узявся керувати чабанським господарством* (Д. Білий); *Сьогодні опівдні до Харківського відділення Земельного банку з пошти повезуть гроші* (А. Кокотюха); // Поїхати разом із ким-небудь кудись. *Як та билина засихала* [титарівна], *А батько, мати турбувались, На прощу в Київ повезли* (Т. Шевченко); *Того ж таки дня запріг він буланого в санчата й повіз жінку кататися* (М. Коцюбинський); *— Колись в ручку поцілуєте, як я в синій чумарчині вас на тарантасі повезу* (Григорій Тютюнник); *Вечеряти він повіз її за місто* (Є. Кононенко).

3. *безос., кому, розм.* Док. до **везти́** 2. *Хата гула.., кожному хотілося розповісти, що з ним трапилося, як він мудро та хитро виплутався, чим йому повезло* (Г. Хоткевич); *Пішов* [я] *до нього* [диспетчера], *все розпитав і дізнався, що нам знову повезло, через хвилин п'ятнадцять ітиме збірний поїзд на Куберле* (С. Олійник); *Певно, щоб стати генієм, треба народитись у відповідну епоху і в Італії... Йому не повезло...* (Г. Тарасюк); *Мені просто повезло, що в мене раптом виявився спадок* (О. Забужко).

ПО-ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-великодержа́вницькому.** *У статтях 1890–1900-х рр. І. Франко описує ситуацію в Російській імперії як нещадний натиск на все українське. Національній ідеї протистоїть не лише бюрократична машина централізованої імперії, а й по-великодержавницьки вихована, шовінізмом пройнята велика частина російської народної маси й інтелігенції* (з публіц. літ.).

ПО-ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦЬКОМУ, *присл.* Як у великодержавників, за звичаєм великодержавників. *У Турівці, своєму родовому маєтку, Микола Маркевич невтомно працював над "Історією Малоросії". Ця праця здобула високу оцінку навіть такого по-великодержавницькому налаштованого літературного критика, як Віссаріон Бєлінський* (із журн.).

ПО-ВЕЛИКОПА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-великопа́нському.** *Герцогиня знала про величезний маєток графа де Гійруа, що обережно нагромаджував багатство, оселившись у простому помешканні, тим часом, як він міг би жити по-великопанськи в найкращому особняку Парижа* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана).

ПО-ВЕЛИКОПА́НСЬКОМУ, *присл.* Як великі пани, за великопанським звичаєм. *Ірина Михайлівна жила в Петербурзі по-великопанському, жила панією на всю губу, мала знайомих дуже значних* (І. Нечуй-Левицький); *Ох, якби вистачило йому розуму галантно заперечити, збрехати по-великопанському (і так уже нічого змінити не можна), що взяв би її за будь-яких обставин, .. бо ж він любить свою Катрусю* (Ірина Вільде).

ПО-ВЕЛИКОРУ́СЬКИ, *присл., заст.* Те саме, що **по-великору́ському.** *Пани редактори! Говорю вам певне, що ви краще вже й не вивчитесь по-великоруськи* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ВЕЛИКОРУ́СЬКОМУ, *присл., заст.* 1. Як у великорусів, за звичаєм великорусів. *Дрібні поміщики та нижчі урядовці вважали за особливий шик їздити тройкою з фурманом, одягненим по-великоруському* (з наук.-попул. літ.).

2. Російською мовою. *Русин може за одну годину навчитися говорити по-великоруському* (М. Грушевський); *— Що й казати, яких тільки людей не носить наша матінка Велика Русь. Є такі молодці, .. які не те що по-малоросійському, а й по-великоруському вчитися не дали б нікому* (Василь Шевчук).

ПОВЕЛИ́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн.* Той, хто повеліває, наказує за правом своєї влади (про монархів, правителів і т. ін.). *— Який ти світу повелитель І наш Олімпський предводитель, Коли против фіндюрки пас?..* (І. Котляревський); *Пан Віміна буде в дорозі до свого повелителя, а в Чигирин в'їздитиме Осман-ага, великий посол султана* (Н. Рибак); *Серед перших .. виступав Великий князь і повелитель усієї Скіфії* (І. Білик); // Особа, що має владу над ким-небудь; начальник. *Він завербував його, як свого шефа й повелителя, що тепер б'є його й мучить, щоб мовчав* (І. Багряний); *Я все ще розглядав свого нового повелителя. Живе досить скромно й економно. Має родину, яку любить, дисципліну в гімназії тримає* (Валерій Шевчук); *Бреше, ошукує* [денщик] *свого пана і дуже часто перетворює життя свого повелителя у справжнє пекло* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *розм.* Чоловік щодо своєї дружини. *Накипівша* [накипіла] *у серці туга .. від витребеньків свого повелителя часто і густо виливається .. тихим, тяжким та важким поспів'ям...* (Панас Мирний); *Аспар не сам повернувся — з ватагою. Таку вакханалію чинили до світання, що в Корнелії серце обливалося кров'ю .. Піде ватага, проспиться її повелитель — і вона ублагає його, зрештою повелить йому, аби не робив того більше* (Д. Міщенко).

ПОВЕЛИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **повели́тель.** *— Прийшов час прощатися мені з вами .. Від завтрашнього дня можете обирати собі нового повелителя чи повелительку* (М. Гримич); *На превеликий подив городян і почту, чаклун узяв за руку могутню повелительку Казонде* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *розм.* Жінка щодо небайдужого до неї чоловіка. *Мужчина безперервно літає перед нею.., кидаючись до стіп своєї вродливої повелительки* (І. Франко); *— Куди ж це ви? — сполошилася Надя, тоді як Саня тільки мовчки стежила за рухами Султанова з ліниво незалежністю володарки й повелительки цього дужого, хоч ще й не знаного, власне, чоловіка* (П. Загребельний).

ПОВЕЛІВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **повеліва́ти.** *Вплив єпископа на паству звершується не через володарювання й повелівання, а через взаємну любов* (з рел.-церк. літ.).

ПОВЕЛІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОВЕЛІ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., книжн.* 1. *тільки недок., ким, чим, над ким і без дод.* Правити, розпоряджатися, керувати. *— Петровичу! .. Будьте мені, як і були, хазяїном і повелівайте надо мною* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тепер .. вона вже добре знала, що ніякого зачарованого царства, де живуть і повелівають земні боги, немає* (В. Собко); *— О великий і всемогутній Даждьбоже! Ти володієш небом і землею, повелеваєш вогнем і громом..! Молимо тебе, боже, захистити нас від злих духів і нечистих сил, .. а найпаче — від хижого, кровожерливого племені гунів!* (В. Малик); *— Мені не треба повелівати іншими, мені приємніше мати справу з рівними, вільними людьми, а не з рабами* (О. Бердник).

2. Наказувати, давати розпорядження; веліти. *Вона йому все розказала Так, як сама здорова знала, Що в пеклі є суддя Еак; Хоть він на смерть не осуждає, Та мучити повеліває* (І. Котляревський); *— Раз є люди, є й оселі, а нам на ніч великих розкошів не треба. Повелівaю: тримати путь на Випал* (Д. Міщенко); [П о к л и к а ч:] *Суд повелів, що зараз приймуть кару засуджені Нартал і Парвус* (Леся Українка); *— То ви ж* [жінки] *помагайте мені до столу подавати, — повеліла Соломія, пораючись у миснику* (В. Кучер); *Хто знає, що вдень повелять з губернії, звідкіля прийдуть нові ватаги політичних засланців, які новини принесуть вони?* (М. Сиротюк); // *із запереч. част.* н е. Забороняти, не дозволяти. *— Є на небі Бог милосердний! Він не повеліва гнушатися над сирітством!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОВЕЛІ́ННЯ, я, *с., книжн.* Наказ, вимога. *— Що ж, Іване, — спитав тихо Підіпригора, — може, татарву пошарпаємо? — Ні! Без повеління гетьманового таке чинити не слід* (Н. Рибак); *— Куди? Князі не люблять, коли не виконують їхніх повелінь!* (В. Малик); *Ярмарковий узвіз був такий пуританський, такий добромисний, що, здавалося, за височайшим* [найвищим] *повелінням усі художники Києва малювали тільки натюрморти* (А. Михайленко); *Фельд'єгер прибув уночі й передав найвище повеління великому князеві* (Валерій Шевчук).

ПОВЕЛІ́ТИ *див.* **повеліва́ти.**

ПО́ВЕН *див.* **по́вний.**

ПОВЕНЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́вінь.** *Стихія не визначає місць, вона має силу прокладати нове русло, в яке ринуть повеневі води* (Р. Іваничук); *Вечір, як повеневий розлив, плив вулицями, площами і скверами* (Р. Федорів); *Був той Голодняк таки голоден на гроші. І вони стікалися в його скрині, як повеневі струмочки в низинне річище* (М. Дочинець); *Повеневі води підживлюють землю, яка без цього була б надто бідною, глибока вода аж кишить рибою* (М. Кідрук).

ПОВЕ́РГА́ТИ[1], е́рга́ю, е́рга́єш, *док., що, чим і без дод., розм.* Вергати якийсь час. *У кожного з нас апетит вовчий, бо, повергавши заступами землю кілька годин, зголодніли добряче* (Є. Доломан).

ПОВЕРГА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОВЕ́РГНУТИ,** *рідше* **ПОВЕ́РГТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* пове́ргнув, нула, ло *і* пове́рг, ла, ло; *док., кого, що, уроч.* 1. Примушувати падати; звалювати. *Таки повергають Кочубея на дибу й в'яжуть за руки* (Г. Колісник); *Старіші велетні так струхлявіли, що раз буря на світанку повергла: від того зосталося щерблення в мурі* (В. Барка); *Авфідія повергне він на землю, Йому коліном на горлянку стане* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра); // *перен.* Перемагати, долати. *І тими ж днями елани напали на них і розтрощили їх. І се, погибель ту бачачи, руси відійшли в степи і там, як казали, зібравшися з силами, повернули на них і повергли їх* (з переказу); *Бачив, на власній шкурі переконувався: муж сей справді належить до тих, з ким важко змагатися словесами. А повергнути його слід. Неодмінно!* (Д. Міщенко); *— Це наш мертвий Бог. Могутній і повержений Час. Ти його повергнув. Ти став нашим Богом* (О. Тесленко); // *тільки док., перен., діал.* Кинути, покинути. *Не один* [сусід] *то й просто скаже: — Повергли би ви тото* [те] *майстрованнє* [майстрування] (І. Франко).

2. *у сполуч. з прийм.* в (у) *та ім. у знах. в.* Спричиняти страх, збентеження, смуток і т. ін. *Батько ставився із зневагою до Холода і сам не знав за що, мабуть, за марно погублену силу чи за пропащий богатирський голос, що завжди повергав його в смуток* (О. Довженко); *Син повергає нас у паніку своїми репліками* (Л. Костенко); *Усвідомлення, що вона могла лежати закривавлена і бездиханна зараз на своєму ліжку, потрясло жінку з новою силою, повергнувши в страх і розпач* (Г. Тарасюк).

◊ **(1) Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох)** *кого, що* — розбивати, знищувати кого-, що-небудь. *Він сп'янілий від люті, все трощив і повергав у прах на своєму шляху* (С. Добровольський); *Він чув за плечем рівне дихання сина і писав захоплено, переможно, немов ведучи важкий бій і повергаючи в порох сильного й запеклого ворога* (В. Собко); *Коли ж тут стали володарями візантійці-ромеї, вони поламали храми, повергли в прах пам'ятники* (С. Скляренко).

ПОВЕ́РГНЕНИЙ, ПОВЕ́РГНУТИЙ, а, е, *уроч.* Дієпр. пас. до **пове́ргнути.** *Ставленик апостола Петра, я думаю, не буде повергнутий* (Р. Андріяшик); *Їх* [звичаї скіфів] *ми — з висоти свого віку і своєї моралі, — називаємо жорстокими, а в ті часи, у тих обставинах ми теж діяли б точнісінько так. Себто неодмінно б пили кров першого вбитого у бою ворога, знімали б скальпи з повергнених ворогів* (В. Чемерис); // **пове́ргнуто,** *безос. пред. Царя Романа вже немає! Його повергнуто з імператорського престолу!* (Р. Іванченко).

ПОВЕ́РГНУТИ *див.* **поверга́ти**[2].

ПОВЕ́РГНУТИЙ *див.* **пове́ргнений.**

ПОВЕ́РГТИ *див.* **поверга́ти**[2].

ПОВЕРЕДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *що, розм.* Док. до **вере́дити.** *Йдучи селом, обминав* [Іван] *кожну мураху на стежці, аби її не повередити* (Григір Тютюнник); *Омелько вправно і швидко видер з риби нутрощі, але так, щоб не повередити печінку, посолив щедро* (Ю. Логвин).

ПОВЕРЕДИ́ТИСЯ, джу́ся, ди́шся, *док., розм.* 1. Ушкодитися, поранитися. *Перегнав я кобилок до ручаю крутими проходами. І дуже щасливо — жодна не зірвалась, жодна не повередилась* (Ю. Логвин).

2. Утратити розум. *Що з її Галею сталося? Чи не повередилася часом головою? Бо тепер багато отаких, що туманіють думками* (Є. Гуцало); — *Господи, він на умі повередився, Господи!* (Валерій Шевчук).

ПОВЕРЕДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Вередувати якийсь час. *Вони оба знали, що панотець повередує ще трохи, та й поїде* (Л. Мартович); *П'ятилітній Федя добре знає, що, коли, як оце тепер, прийшов до них його дід, — можна трохи й повередувати* (Б. Антоненко-Давидович); *Всі намагалися синьйору Ніколо догодити, дядя навіть власноручно варив для нього каву. Що казати, синьйор Ніколо любив повередувати!* (О. Іваненко); *Ні, то не чоловік... І зараз приїхав, повередував два тижні, ще й відпустку недобув, подався назад!* (М. Циба).

ПОВЕРЕЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док., розм.* Верещати якийсь час. *Скільки Котьці довелось попокричати, поверещати й подригати ногами (одного разу він навіть укусив тьотю Любочку за палець), поки вона нарешті відмовилася од думки лікувати Котьку грязями* (В. Нестайко); *"Дивно, — подумав герцог .. — Чому так довго ніхто не біжить мені на допомогу? Може, я не досить голосно кричав?" Він іще трохи поверещав, і знов ніхто не прийшов* (А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОВЕ́РЖЕНИЙ, а, е, *уроч.* Дієпр. пас. до **пове́ргти.** *Найжорстокіший полководець стає великодушним, коли біля своїх ніг бачить поверженого ворога* (С. Добровольський); *Він переможно глянув на поверженого таким красномовством Салая* (В. Собко); — *Поганка! Ноги мала б лизати нам за те, що підібрали, повержену відчаєм, дали притулок тілу і спокій душі* (Д. Міщенко); // **пове́ржено,** *безос. пред. Внизу на східчастий камінь повержено чоловіка в темній туніці й червоному плащі* (В. Барка); — *Терпцю немає вже, княгине. Обрів повержено, а де наші мужі? Чому князь тримає їх у Тивері?* (Д. Міщенко); // *у знач. ім.* **пове́ржені,** них, *мн.* Ті, яких повергли, перемогли. *А як судитимуть майбутні судді пам'ять нинішніх переможців і повержених?* (Р. Іваничук); *Скрізь тільки звитяжні походи, дзвін мечів, посвист стріл, стогін конаючих, кров озерами, страхітливі круки над тілами повержених* (П. Загребельний).

ПОВЕРЗТИ́СЯ, зе́ться, *док., розм.* Почати верзтися. *Поверзлися примари; // безос. І поверзлось мені, що оце і є він, шлях мій, що аби я ним пішов, то усе б собі знайшов...* (Марко Вовчок).

ПОВЕ́РНЕНЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто повернувся звідкись на своє попереднє місце проживання, перебування і т. ін. *Завірюха походив із сусідніх із Вербівцями Тишківців. Це був єдиний відомий мені випадок дезертирства. Тому на повернenців дивилися, мов на якихось пришельців* (М. Андрусяк); — *На вашому човні самовільний поверненець із каторжників* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОВЕ́РНЕНИЙ, ПОВЕ́РНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поверну́ти.** *Втікачі були повернуті через три дні* (Ю. Смолич); *Цілує* [солдат] *землю чорну, Як рідну, як свою, Незламну, непоборну, Повернену в бою* (В. Бичко); *Власники душ, повернених у робоче бидло, записаних у господарський інвентар дідича разом із волами й кіньми, найбільш боялись того неспокійного, вольнолюбного духу народного* (М. Коцюбинський); *Перекладені вони* [пісні] *на нашу мову не з єгипетського первотвору, звичайно, а з наукового німецького перекладу проф. А. Відемана, причому з прозаїчної форми повернені в віршовану* (Леся Українка); *Посеред столу у вітальні лежали шлюбна обручка та інші золоті прикраси, які він дарував дружині .. Чомусь саме той повернений перстень особливо образив його* (Є. Кононенко); // **пове́рнено, пове́рнуто,** *безос. пред. Жерла гармат з перекопських позицій теж було повернуто на Сиваш* (О. Гончар); *Запорожці закінчували листа проханням, щоб полковника Івана Сірка було визволено й повернено на Січ* (А. Кащенко); — *Укупі били ляхів, укупі терпіли всякі пригоди, а як прийшлось до розквітання, то козаки зостались козаками, а нас у поспільство повернено!* (П. Куліш); *Доктор Шнайдер на хвилинку з'явився до коменданта й доповів, що патефон уже повернуто вчителю* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який повернувся (у 1 знач.). *Хлопець був повернутий до мене боком, і я не бачив виразу його обличчя* (В. Лис); *Всі люди в залі повернуті до мене спинами* (О. Ірванець).

3. *перен., розм.* Те саме, що **пові́дений** 2. *Лялькарі повернуті на співчутті* (Любко Дереш).

ПОВЕ́РНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поверну́ти** 7–11 і **поверну́тися** 4–6. *Живучи у панській неволі, він з кожним роком все більше втрачав надію на повернення в рідний край* (В. Гжицький); *День погожий, .. свіжим подихом дихни з голубої далини, принеси із поля пісню про повернення весни* (І. Гончаренко); *Під тиском умілих доказів Гуркала пішов* [Кульницький] *на компроміс: — Відстукаємо рішення про повернення Варчуку частини його землі* (М. Стельмах); *Ну от і все. Починаємо операцію "Таємниче повернення електрики в райлікарню"* (Люко Дашвар); *За наказом жреця Йіданег повинен був .. боротися за повернення молодості!* (І. Волошин).

○ **(1) З пове́рненням!** — уживається як поздоровлення, привітання під час зустрічі з людиною, що повернулася звідкись. [К а т е р и н а:] *З поверненням, Назаре Сергійовичу!* [Н а з а р *(підійшов):*] *Здрастуй, Катю!* (М. Зарудний); — *З поверненням, брате. Слава справедливості! — привітав його начальник охорони* (В. Кожелянко); *"З поверненням!" — вклонився дівчині найближчий охоронець* (В. Єшкілєв).

ПОВЕРНУ́ТИ *див.* **поверта́ти**[1].

ПОВЕ́РНУТИЙ *див.* **пове́рнений.**

ПОВЕРНУ́ТИСЯ *див.* **поверта́тися**[1].

ПОВЕРСТО́ВИЙ, а, е, *заст.* Вимірюваний або розраховуваний за кількістю верст. *У 1717 р. підводи були розділені на ямські й поштові, уведена поверстова платня за поштові відправлення* (з наук. літ.).

ПОВЕРСТО́ВО, *заст.* Присл. до **поверсто́вий.** *Поділений поверстово.*

ПОВЕРТА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Те саме, що **пове́рненець.** *Повертанці можуть принести у свою країну фінансові ресурси, уміння і знання* (з наук. літ.); *Після повернення на батьківщину відбувається шок, адже ані сам повертанець, ані його рідні не усвідомлювали можливої наявності помітних змін як особистісного, так і суспільного характеру* (з наук. літ.).

ПОВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поверта́ти[1]** 1 і **поверта́тися[1]** 1, 4. *Чути було кожен найменший звук, народжений у .. готелі: чиїсь кроки, приглушувані коридорною доріжкою, повертання ключа у дверях навпроти* (Ю. Андрухович); *При різкому повертанні голови собака стогнала. Біль давався взнаки* (В. Багірова); *Другого дня о. Артемій та Сусана Уласівна з нетерплячкою ждали повертання о. диякона* (І. Нечуй-Левицький); *Важкий то злочин — повертання назад. Це чорна зрада предків, які підносили тебе на вибухлих руках* (В. Стус).

ПОВЕРТА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОВЕРНУ́ТИ,** ерну́, е́рнеш, *док.* 1. *кого, що.* Вертячи, обертаючи, змінювати положення кого-, чого-небудь. *Морська хвиля обхлюпала дубок, почала повертати його, похитувати* (Ю. Яновський); *Миттю зіскакує* [Безбородько] *з ліжка, .. повертає в замку ключ* (Ірина Вільде); *— На спині йому важко дихати. Кривинюк почав повертати хворого* (М. Олійник); *Один з чоловіків .. підняв з долу свиту, струснув, повернув у руках на всі боки* (Панас Мирний); *Орися повернула до себе обличчя Тимка* (Григорій Тютюнник); // *що.* Обертаючи, спрямовувати куди-небудь, на когось, щось. *Юлька сиділа на ліжку і повертала в мій бік світло настільної лампи* (А. Кокотюха); *Половець зійшов до води, підкотив штани, повернув носа шаланди в море* (Ю. Яновський); // *що.* Обертати що-небудь іншим боком. *— Он у тебе шапка задом наперед. — Шапка — то дурниця, — Роман б'є кулаком по шапці і повертає її як треба* (Л. Письменна); *— На хоч п'ятака, все рівно. — Дід повернув руку малого, положив п'ятака* (Панас Мирний); // *чим.* Рухати, ворушити (язиком, рукою і т. ін.). *Жульєна дивувала його чудна звичка повертати язиком, вимовляючи слова...* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Повернув Нечипір язиком у роті... аж так і є: намацав пів вареника, що застряло у кутніх зубах* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Нап'яли братчики вам добру основу, витчуть вам таку сорочку, що ні руками, ні ногами не повернете* (П. Куліш).

2. Змінювати напрямок свого руху, робити поворот; звертати. *Корови через рівчак повертають у хліб* (С. Васильченко); *Вагони важко рухаються, набираючи швидкість перед наступним перегоном, далі потяг повертає на Донбас* (С. Жадан); *Гайдамаки понад яром З шляху повернули* (Т. Шевченко); *У кінці коридору ліворуч були сходи — саме туди й повернув режисер* (Ю. Андрухович); // *розм.* Заходити, заїжджати куди-небудь, до когось, звертаючи з дороги. *Один купець, — забув, як звати, — Із ярмарку багато грошей віз І до шинкарчиної хати Він повернув і з воза зліз* (Л. Глібов); *Кирило повернув до двору. Христя стала, не знаючи, чи йти їй за Кирилом, чи на шляху підождати* (Панас Мирний); // *у сполуч. з прийм.* з. Іти геть, залишати межі чого-небудь. *Бурлаки мовчки повернули з двора* (І. Нечуй-Левицький); *Антін Глущук не дослухав погроз розлюченого німецького пана і повернув з двору* (С. Чорнобривець); // *перен.* Міняти політику, методи і т. ін. *— Я так собі міркую, не всі полковники лівобережні до зради повертають, — мовив Микишка. — Переяславський полковник Дмитрашка Райча, хазяїн твій, мабуть, не хоче Многогрішному присягати...* (Люко Дашвар); // Те саме, що **поверта́тися[1]** 3. *Усі думки Теміра, куди б вони не заходили, повертали завжди до Тані* (В. Гжицький).

3. Мати згин, вигин, поворот, пролягати у формі кривої лінії (про дорогу, річку і т. ін.). *Десь під самою горою повертала стежка вбік* (Г. Хоткевич); *Там* [у трубі] *було дуже тісно, Фелікс довго ліз на череві, а потім труба повертала, попереду з'явилося світло* (Ю. Яновський); *За Вишгородом Дніпро круто повертав ліворуч* (С. Скляренко); *Дорога враз повернула, зламавшись майже під прямим кутом* (Ю. Смолич); *Якби річка текла просто на захід, вони давно б уже добулися до північного узбережжя Анголи; але вона повернула на північ. Хтозна, куди ще може повернути річка!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

4. *кого, що.* Змінювати напрямок руху кого-, чого-небудь; спрямовувати рух когось, чогось в інший бік. *Євгенка підняв угору одно весло, а другим почав хутко повертати човна назад* (О. Донченко); *В пустелю повертаєм ріки, Щоб ожила, щоб розцвіла* (П. Дорошко); *— Вийде і вона, — подумав собі Кармель і повернув коня до ріки* (Марко Вовчок); // *перен.* Надавати іншого, протилежного спрямування рухові, розвиткові чого-небудь. *Треба робити якісь рішучі кроки, щоб дати зрозуміти: ми не збираємося повертати до чергової диктатури, а пам'ятаємо і про права людини, і про інші загальносвітові цінності* (із журн.); *У Чилі наприкінці XIX ст. були проведені закони на підтримку національної економіки, приборкання сваволі олігархії. У відповідь олігархія розв'язала громадянську війну, проте повернути розвиток суспільства назад їй не вдалося* (з навч. літ.); // *перен.* Примушувати кого-небудь вернутися до якоїсь справи, заняття і т. ін. *Ми нетерпляче повертали її до перерваного оповідання* (С. Васильченко); *Усіх мобілізованих арсенальців повертали з армії назад на завод* (Ю. Смолич); *Близький гуркіт і хмара їдкого диму вивели дівчину з солодкої мрійливої задуми, повернули до дійсності* (О. Гончар); *Я не міг не визнати, що Елі не годиться для такої відповідальної роботи. Поки що не годиться — їй потрібна практика. Та де ж вона отримає цю практику, якщо її повернуть назад у реакторний відсік?..* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *що.* Спрямовувати розмову, бесіду, думки на іншу тему, на інший об'єкт. *Кілька разів повертав* [Брус] *мову на татар, розпитував, чи не знають чого нового запорожці* (Ю. Мушкетик); *Андрій підняв верхню стулку вікна, різкий подув шибонув по електричці, повертаючи думки до чумацького шляху, до піскуватої, печеної в духовці картоплі* (Є. Пашковський); *Ольга збагнула, що зовсім не до речі повернула розмову* (Леся Українка).

5. *що і без прям. дод., перен.* Надавати якогось спрямування чому-небудь; використовувати щось певним чином. *Леся Українка, що взагалі мала нахил по-своєму освітлювати і по-своєму повертати світові теми.., підкреслювала символічне значення прометеївського міфу, прометеївського духу* (М. Рильський); *Так вже раді* [мати], *як получу карбованця якого та їм дам. — Не знаю, кажуть було, куди й повернути його вперед: чи на солому, чи на папку* [хліб]... (А. Тесленко); // *ким, розм.* Верховодити, розпоряджатися на свій розсуд. [М а т р о н а:] *А отой деришкіра* [писар] *віссався в нього* [чоловіка], *як кліщ в ягня, та й повертає туманом, куди хоче!* (І. Франко); *Що то дівчина! Так тобою повертає, як циган сонцем* (П. Колесник).

6. *розм.* Наближатися до якої-небудь межі в часі, просторі або відходити від такої межі. *Повертало сонце на південні грані* (Я. Щоголів); *Тільки на ранок поверне зоря, Сонце почне витикатись, Вже почина і сусіда моя, Бджілка свята, обзиватись* (І. Манжура); *На літо повернула вже весна. Дрімає сад, і гостро пахне м'ята...* (В. Сосюра); // *безос. Кінчається літо, на осінь повертає* (І. Цюпа); *Вже пізно, вже на другу годину повернуло* (М. Коцюбинський); *— Поверне на весну, я заберуся кудись на хутір, а ти — як хочеш* (Р. Андріяшик); // *безос.* Доходити певного віку. *Уже на восьмий* [десяток] *поверта Твоїй старенькій дядині* (В. Мисик); *Його, правда, всі звали "старий" Максимович. Хоч йому тільки повернуло на п'ятий десяток, та всі здавна пам'ятали його професором* (О. Іваненко); *А як повернуло їй на восьме літо — самій довелося йти до панських покоїв* (І. Цюпа).

7. *що і без прям. дод.* Віддавати назад що-небудь узяте; вертати. *Мій батько нікому не винний: у одного позичає, а другому повертає* (прислів'я); *— Дуже гарний лист, — сказав Дениско, повертаючи листа дідові* (В. Нестайко); *Постараюся бути акуратним і швидко повернути коректу* (М. Коцюбинський); *Зупинившись біля художника, він довго дивився на його роботу, похвалив її і з одвертим жалем повернув Тарасу Григоровичу* (З. Тулуб); // *кого.* Відпускати кого-небудь назад; приводити, привозити і т. ін. на попереднє місце перебування. *Штурмана вже не було — його десь забрали й не повертали більше* (І. Багряний); *— Полковник рішуче вимагав повернути дочку. Нам нічого не залишилось, як відпустити* (Ю. Яновський).

8. *що.* Забирати назад що-небудь утрачене, віддане, відняте. *— Чому я, гадаєш, Марту висватати хотів? .. — А щоб собі своє повернути, — уперше відверто признався Лесь. — Те поле колись було нашим* (І. Нижник); // *кого.* Примушувати кого-небудь повернутися назад, на попереднє місце. *Повертав боярин втікача, карав його і своїм правом до свого оселища приковував* (А. Хижняк); *Зареклась я тоді повік не брати чужих дітей. І все ж таки мені дуже жаль, що тоді не наполягала і не повернула хлопця собі* (В. Логвиненко).

9. *що, перен.* Відновлювати що-небудь, раніше втрачене. *Приємне тепло вогнища повертало хлопцеві добрий настрій* (І. Багмут); *В лісах днює і ночує тітка Василина, прислухаючись, який цвіт, корінь чи лист повертає здоров'я чоловікові* (М. Стельмах); *Коротка передишка, безпечні стіни траншеї швидко повернули бійцям втрачену жвавість* (О. Гончар); *Холодна вода повернула їй сили* (Д. Білий); // Примушувати вернутися до попереднього стану. *Галина Петрівна озиралась на своїх сусідів за партами, схотілось проникнути і в їхні думки, переконатися, що кожного клас повертає в дитинство* (Н. Бічуя); *Хто поверне в рабство ту країну, Де свободи стяг затрепетав?* (М. Рильський).

10. *перен.* Відновлюватися, з'являтися знову після перерви (про почуття, стан і т. ін.). *Крові тої витекло чимало, бо здоров'я повертало до Остапа поволі* (М. Коцюбинський).

11. *розм.* Те саме, що **поверта́тися[1]** 4. *Що може бути миліше, як по довгому дню косовиці повертати на заході сонця з веселого лугу додому* (О. Довженко); *Він знову повертав на Україну* (О. Іваненко); *Побував я у Дрездені, Відні, Венеції, Флоренції, а тепер з Рима їду до Неаполя, а звідти на південь Франції, в Швейцарію і через Відень поверну до Львова* (М. Коцюбинський); *Зібрав* [хлопець] *деяких товаришів і родичів та й заклявся, що тоді лишень додому поверне, як багатим стане* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

12. *кого, що в (на) що.* Перетворювати когось, щось у (на) кого-, що-небудь, змінюючи вигляд, форму, стан і т. ін. *За горами, наче вдалині, Різнобарвні сяяли вогні. Снилось море золотих вогнів, Що і ночі повертали в дні* (М. Шеремет); *Князі та їх бояри силуються ослабити і розірвати громадські вільні порядки по селах, щоб опісля роз'єднаних і розрізнених людей тим легше повернути в невольників і слуг* (І. Франко); *Замість того, щоб привчати учня до малярства, дяк зразу повернув хлопця на наймита* (С. Васильченко).

13. *що, інформ.* Видавати як результат обчислень. *Функція може приймати певні значення (аргументи) та повертати результати* (з навч. літ.); *За замовчуванням програма Excel обчислює формулу зліва направо, починаючи зі знака рівності, і повертає число* (з навч. літ.).

Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див.* **зверта́ти; (1) На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися)** / *рідко* **поверта́ти (поверта́тися)** — стати праведником, почати суворо дотримуватись заповідей, моральних приписів якоїсь релігії. *Що поробилося з невісткою? Чи не хоче повернути на путь праведних, чи не спокутує свої гріхи?* (Панас Мирний); *— Він хоче повернутися на путь праведну, а ви, решта, що робите? Анічогісінько* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(2) Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю** *і т. ін.) до кого-небудь і без дод.* — повертатися передньою частиною голови до кого-, чого-небудь або кудись. *На шелест його кроків рвучко обертає* [Орися] *голову* (Григорій Тютюнник); *Василина обернула лице до стіни і затулилась рукавом* (І. Нечуй-Левицький); *Руда пані повернула голову в наш бік* (Леся Українка); *Всі коні обернули до нього голови* (В. Стефаник); *— Ти не перебаранчай, коли я говорю, — неквапно повернув* [Левко] *широку шию до Волошина* (М. Стельмах); *Невідомий ніяково посміхнувся у темну бороду і повернув здивоване обличчя до Клавдії Харитонівни* (С. Голованівський); **(3) Поверта́ти / поверну́ти на старе́:** а) відновлювати те, що було раніше, колись. *В окрузі гайдамаки і німці ґвалтують, усе одбирають назад, на старе повертають...* (А. Головко); *Казав* [Лют] *тітці, щоб знову повернула на старе: як було за Ольга та Ігоря* (І. Білик); б) примушувати кого-небудь вернутися до того, що було раніше. *Мовби іншими очима дивився* [Данько] *тепер на своїх бойових товаришів, що порозсідалися на кучугурах, інакше глянув і на себе: — Ми! Ніяка сила вже не поверне нас на старе! Станемо новими людьми...* (О. Гончар); **(4) Поверта́ти / поверну́ти спра́ву (спра́вою)** — надавати здійсненню, розв'язанню яких-небудь питань певного спрямування. *Всі неначе ждали на те, .. та й ніби тішилися, що Мицько був здогадливий та повернув справою так, як їй і слід бути* (Л. Мартович); *Був* [Микола] *приємно вражений тим, як повернув справу Андрій. Товариш враз виріс у його очах, бо Микола розумів, що сам він до такого б не додумався* (Ю. Збанацький).

◊ **Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) ко́лесо істо́рії** *див.* **зупиня́ти; ї́хати (іти́, поверта́ти) з я́рмарку (з то́ргу)** *див.* **ї́хати; Переводи́ти (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти** *і т. ін.)* **/ перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти** *і т. ін.)* **на жарт (на жа́рти, в жарт)** *див.* **переводи́ти; (5) Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми:** а) змусити кого-небудь свідомо мислити, нормально сприймати дійс-

ність. *Видно, так її розморило, що ні поштовхи сина, ні лайка такелажника не могли повернути до тями* (Яків Баш); *Дипломатична промова трохи привела до тями поручника Дуба* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); б) вивести зі стану непритомності. *Федька, пораненого і замерзлого, ледве повернули до тями* (Є. Доломан); *Капітан ван Тох несподівано моторно ляснув його рукою по обох щоках, щоб вернути до тями* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); **(6) Поверну́ти внівéць** — призвести до знищення, загибелі. *Старшина козацтво унівець повернула... Усі землі посіла* (Панас Мирний); **(7) Поверну́ти нóса в той (цей, íнший) бік** — різко змінити попередні погляди, переконання і т. ін. *Давно вже час було повернути носа в цей бік* (з газ.); **(8) Поверну́ти очи́ма** — подивитися, глянути, не обертаючи голови. *Параскева-П'ятниця повернула очима на його* [нього], *мов жива* (І. Нечуй-Левицький); *Він* [гетьман] *вам булавою як тріпоне та очима як поверне, так уся територія ходором ходить* (Остап Вишня); **(9) Поверну́ти / поверта́ти на своє́** — наполегливо намагатися спрямувати розмову або яку-небудь дію в потрібному для себе напрямі. — *От мені дивно, що ви її не пам'ятаєте? — знову вона повернула на своє. — А вона вас добре знає* (Панас Мирний); — *Цікаво, чи я змогла б навчитися кидати ласо? — знов повернула на своє молода креолка, ніби й не почула його комплімент*у (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Геродот зрештою повертає на своє: — А ти знаєш, як фараон Псамметіх довів, що єгиптяни — не найдавніший народ у світі?* (І. Білик); **(10) Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб** *кому, етн.* — відмовляти тому, хто сватається. *Віднесений уранці хліб свати ввечері приносили знову. Важалося пристойним повертати хліб до трьох разів. У більшості випадків за третім разом хліб дівчина не повертала, що означало згоду* (з наук.-попул. літ.); *У нас на селі ні одна дівка за його* [нього] *не хоче йти. Куди не потикались старости, так і одвернуть хліб* (Ганна Барвінок); **(11) Поверта́ти на ки́сле** — розладнуватися, розпадатися, не удаватися. *Перша половина вечірки .. повертала зовсім на кисле* (Ю. Мушкетик); **(12) Поверта́ти / поверну́ти все життя́** *кого* — вносити великі, докорінні зміни в життя кого-небудь. — *Не знаю, що могло б із мене вийти, Злодюжка, безпритульний чи ракло, Коли б не випадок один, не зустріч, Що повернула все моє життя На зовсім інший шлях* (Л. Первомайський); **(13) Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д]:** а) змінювати напрямок руху, рухатися в зворотному напрямку; вертатися. *Піди ти до свого генерала, — сказав робітник в окулярах, — і скажи йому, що робітники вимагають, щоб начальство сюди прийшло .. Ну, повертай голоблі!* (П. Панч); — *А я, знаєте, ледве втримався, щоб назад додому не повернути голоблі* (Н. Рибак); *Їх ніхто не ждав. Ворота були зачинені. — От бачиш — тебе зустрічають так само, як і мене, — сказав Ростислав зі злістю. — Плюнув би я на все та повернув голоблі назад!* (В. Малик); б) іти звідкись геть, покидати, залишати кого-, що-небудь. *Варчук скривився, махнув їм рукою: — Нічого, баби, не вийде! Повертайте голоблі!* (М. Стельмах); *Армія Паулюса рада б повернути голоблі назад, та пізно. Вона попалась, як щука в сітку* (Микита Чернявський); в) діяти в певному напрямі. — *Лайдаки ті газетярі! .. — Тут обіцяє мені зовсім недвозначно, що поверне оглоблі, і я вже промовив за ним своє слово, а тепер, бестія, пише конфісковані статті!* (І. Франко); *Коли б то знаття, яка власть установиться, тоді б Мирон знав, куди і як повернути голоблі...* (М. Стельмах); **(14) Поверта́ти / поверну́ти до життя́:** а) відновлювати кому-небудь сили, бадьорість після душевного занепаду, переживань і т. ін. *До життя повертав холод. Треба було рухатися, щоби не закоцюрбнути геть чисто* (М. Андрусяк); *То гусла кров, то, повна дзвона* [дзвону] *й гула* [гулу], *у жилах клекотіла і текла... І до життя мене ти повернула любов'ю, що в душі твоїй жила* (В. Сосюра); б) виліковувати, рятувати від смерті. *Я доб'юся, щоб можна було повертати до життя всіх, хто гине від хвороб, усіх, хто гине від ран...* (М. Дашкієв); — *Мене підібрали санітари, відвезли до шпиталю, а там хірурги зшили .. і, як бачите, повернули до життя* (В. Гжицький); в) наповнювати життям, оживляти (ґрунти, землі і т. ін.). — *Оце людина! Мертві піски повертає до життя* (О. Гончар); *Дощі ті, надто ранні, змивають сніги, а з снігами й бруд, зцілюють землю після лютої зими і, зцілюючи, повертають її до життя* (Д. Міщенко); **(15) Поверта́ти / поверну́ти до здоро́в'я** — одужувати. *Ганина мати, що почала вже повертати до здоров'я, ходить з одної кімнати до другої, роздивляється, чи все приладжено як треба* (А. Крушельницький); **(16) Поверта́ти / поверну́ти о́чі:** а) дивитися на кого-, що-небудь. *Захекані дівчата здивовано під одним кутом повертають очі на отця Вікентія* (М. Стельмах); *Гатило всміхнувсь і знову повернув очі до Войслава* (І. Білик); б) звертати увагу на що-небудь. — *От і ви в Києві живете, і людьми освіченими зоветесь! Здається б, повинні повернути очі на громадські справи* (Панас Мирний); **(17) Поверта́ти / поверну́ти [свої́м] ро́зумом (мо́зком)** — думати, мізкувати, міркувати. *В стороні від людей, од життя, не знавши ні нужди, ні клопоту.., привикла* [Галя] *сама повертати своїм розумом* (Панас Мирний); *Він мусив тепер повертати своїм розумом: взяв у одного дуже багатого польського графа в посесію село Журавку і став посесором* (І. Нечуй-Левицький); **(18) Поверта́ти / поверну́ти сло́во [наза́д]** *кому, етн.* — відмовлятися від погодженого раніше, перев. від обіцянки одружитися з ким-небудь. — *Коли твій нелюб до тебе такий ласкавий, щоб уважив твоє прохання, то й я повертаю тобі назад твоє слово* (О. Стороженко); — *Ярино, — він враз упав на коліна, — єдина моя, невже ти не бачиш, що я тебе покохав, кохаю безмірно. Ще не пізно, поверни Максимові слово, стань зі мною під вінець* (П. Панч); **(19) Поверта́ти / поверну́ти язико́м (язика́)** — бути спроможним говорити; примушувати себе сказати що-небудь. *Смикнули гості* [горілки] *таки добре, але так, що спромоглись ще повертати язиком* (І. Нечуй-Левицький); *Від Аркадія Павловича тхнуло міцним горілчаним перегаром. Він ледве повертав язиком* (А. Шиян); *Мусить* [Нечипір] *щось-то і сказати, так і .. язика не поверне* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Найгірший був йому посел* [посол] *з Юрка, а проте* мусив *повернути язика, прощаючись* (П. Куліш); — *Та він п'яний, і ціна його п'яна, — ледве повернув язика дядько Трохим* (М. Стельмах); **(20) [Що і] ши́лом не пове́рнеш** — дуже багато, велика кількість кого-, чого-небудь. — *Там людей біля клубу, що й шилом не повернеш* (з газ.).

ПОВЕРТА́ТИ[2], а́є, а́ємо, а́єте, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **поверну́ти** 7 (усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Комісія розібрала діло вербівських селян і звеліла наділити їх кращою землею. Їм повертали навіть ті хутори і садки в лісах, що польські пани ще передніше од їх* [них] *поодніма*ли (І. Нечуй-Левицький).

ПОВЕРТА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОВЕРНУ́ТИСЯ,** ерну́ся, е́рнешся, *док.* 1. Обертаючись, вертячись, змінювати своє положення. *Натиснув* [Марко] *обома руками ключ. Він не повертався* (І. Микитенко); *На столі стояв величезний, незвичайний глобус, який сам весь час повертався* (О. Іваненко); — *Держав* [Андрій] *маслянку, а шестерня раптом і того... і повернулась...* (М. Коцюбинський); // Роблячи поворот, змінювати положення свого тіла (про людей, тварин). — *Що тут у вас? — гукнув граф, повертаючись на всі боки на новенькому рипучому сідлі* (О. Донченко); *Спалося* [Марусі] *чогось так неспокійно, — все поверталася з боку на бік і заснула лише вдосвіта* (С. Добровольський); *Пташина скочила до води. Верть-верть хвостиком. Верть-верть. Стрибнула на камінчик, повернулася туди-сюди, знову стрибнула* (Г. Хоткевич); *Зітхнувши, хлопець повернувся на спину* (Н. Околітенко); // Обертатися, ставати обличчям до кого-, чого-небудь. *Він повертається до неї вже на порозі і, виходячи, промовляє спокійно: — Я пішов!* (О. Довженко); *Вона розгинається й повертається обличчям до Бори* (Г. Вдовиченко); *Хвора слабо повернулася, а очі її вперлися в Ядзю, наче перед нею стояла якась мара* (Н. Кобринська); // Рухатися, ворушитися. *Усміхнулась Катерина, Тяжко усміхнулась: Коло серця — як гадина Чорна повернулась* (Т. Шевченко).

2. Роблячи поворот, змінювати напрямок свого руху. *Він хоче запитати, де його сім'я, що з дітьми, а вона, забачивши його, повертається і тікає назад* (Григорій Тютюнник); *Вітер роздував ці різнокольорові паруси, коли канонерка круто повернулася і пішла назад до гавані, як чорна стріла* (Ю. Яновський); // *перен.* Змінюватися, набувати іншого напряму, змісту. — *Он як воно повертається. Думав, від Федота внука дочекаюсь, а вийшло — від баришника, — і Йонька бив кулаком кобилу під пузо, ніби вона була у чомусь винна* (Григорій Тютюнник); *Як не крути, все повернулося, як Левін хотів* (А. Кокотюха).

3. *на кого — що, перен.* Спрямовуватися на кого-небудь іншого, на що-небудь інше. *Гордій сам не помічав, як його злість поверталася на Ганну* (Б. Грінченко); // Бути використаним якимсь чином. [Х р а п к о:] *Я тобі, як скінчиться діло, щот* [рахунок] *дам: що на розходи пішло, а що лишок — на платіж повернеться* (Панас Мирний).

4. Іти, їхати і т. ін. назад; вертатися. *Повертався я з чужини, Гадав всю дорогу, Як матусю рідненьку Стріну край порогу* [порога] (П. Грабовський); *Скільки разів цей бриг повертався до континенту, гордо піднявши переможний шовк прапорів!* (Ю. Яновський); *Набігавшись досхочу на лижах, вони разом повертаються до міста* (Л. Письменна); *І ось повернулися ранньої весни лелеки та й не мають де сісти* (П. Козланюк); // *перен.* Прямувати, рухатися, розвиватися в протилежному напрямі. — *Тільки-но ми беремо Стамбул, як я тут же повертаюся в лоно ісламу* (С. Тельнюк); *Вони* [пестунчики долі] *неймовірно тужать, прагнучи повернутися до ембріонального стану чи у лоно прародительки* (С. Процюк).

5. *тільки 3 ос., перен.* З'являтися знову після втрати, витрати в тому самому об'ємі, у тій самій кількості і т. ін. — *Ні, я його* [злодія] *не пущу живого!.. — Матію!.. Адже шкода повернулася* (І. Франко); *А як Антон не має добрива, то хоч нехай він сіє, хоч не сіє — не повернеться й насіння* (С. Чорнобривець); // Відновлюватися, з'являтися знову після перерви (про почуття, стан і т. ін.). *Володимир іронічно посміхається, потім очі його темнішають, до нього повертається гнів* (О. Довженко); *Данило з насолодою пив холодну джерельну воду. І майже відразу вчув, як сили повертаються до нього* (Ю. Покальчук); *Вижив Шакір, та здоров'я до нього не повернулося* (З. Тулуб); *Коли вийшли на плесо, до лоцманів знову повернулась бадьорість* (Яків Баш); // Починатися знову після припинення. *Батьки віддали своє життя, щоб задушити ту війну. Діти боролися, щоб вона більш ніколи не верталася* (В. Кучер); *Світ став виліковуватися. Це була радісна Епоха Титанів, Епоха Урана. Та хвороба повернулася. Зародок Супермозку, мов ракова клітина, зачаївся в глибинах Життя, і вірус, що уразив колись форму життя, зумів проникнути в розум Людини* (О. Бердник).

6. *до чого.* Починати робити що-небудь знову, братися за те, що було припинене. *Щоб не робити йому боляче, вона вирішила до цієї теми не повертатись* (С. Скляренко); *Знову повернувся Максим до попередньої розмови* (Д. Ткач); *Спокій відновлено, і можна повернутися до перерваного чорного діла* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

7. *перев. недок., розм.* Швидко виконувати яку-небудь роботу; швидко робити щось. *Усе в неї до ладу якось не тільки в хаті, а й у роботі: швидко вона повертається, діло горить у неї в руках* (Панас Мирний); *А тут у двері якийсь десятник: — Давай, бабо, дві паляниці та повертайсь, бо начальство дожидать не согласно* [не згодне] (Марко Вовчок); — *Ти, стара, швидше там повертайся, відпустила дочку, то сама, як молода, крутися* (І. Цюпа); *Дівчина, як дівчина: і очі красиві, і щоки свіжі, немов молоком умиті, і губи пухкі, а сама поки повернеться...* (А. Хижняк).

8. *у (на) кого — що.* Переходити з одного стану в інший, набувати іншого вигляду; перетворюватися в кого-, що-небудь. *Зовсім скирти розсунулись, розпались — у гній повернулись* (Панас Мирний); *Я було радію, слухаючи того її щебетання. Не було й гадки, що усе те щастя у велике лихо повернулось* (Марко Вовчок).

9. *тільки недок., розм.* Постійно жити, перебувати в якому-небудь середовищі, товаристві і т. ін.; обертатися (у 4 знач.). *Нехай тому легенько згадується, де він у світі повертається* (Номис); *Вона сама собі, одним одна душею, буде повертаться у такому великому городі меж панами* (Г. Квітка-Основ'яненко).

10. *рідко.* Те саме, що **зверта́тися** 1. *Нічого сам не потрапивши, він повернувся за порадою до свого давнього приятеля Чижика, секретаря в суді* (Панас Мирний); — *Хто ти? — Демобілізований солдат-арсеналець, маю честь повернутись, — відповідає Стоян, насилу додержуючи чиношанування* (О. Довженко).

11. *розм.* Те саме, що **поверта́ти[1]** 6. *Вечоріло. Сонце повернулося на західну околицю неба* (Григорій Тютюнник).

Думки́ (ду́ми, спо́гади *і т. ін.*) **поверта́ються / поверну́лися** *див.* **ду́мка; На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися)** / *рідко* **поверта́ти (поверта́тися)** *див.* **поверта́ти[1]; Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами** *і т. ін.*) *див.* **перено́ситися; (1) Поверта́тися / поверну́тися в про́філь** — змінювати положення голови так, щоб чітко вирізнявся профіль. *Олдрідж повертався і в профіль, ставав спиною, і від цього тільки робився схожим на живу людину...* (О. Ільченко); — *І що? І зламав мені носа. Дивись, — Антон повернувся в профіль. — У мене навіть перетинка ушкоджена* (С. Жадан); **(2) Поверта́тися / поверну́тися до старо́го** — відновлювати те, що було раніше, колись. — *А чого нам до старого повертатися, хай воно згорить. По-новому, Павле, живемо, то й байка нова* (М. Сиротюк);

— *Я пережила це, — Тайах міцно притиснулася до руки Сева, якою він тримав її лікоть, — і ніколи в житті не повернуся до старого* (Ю. Яновський); **(3) Поверта́тися / поверну́тися на ринг** — знову починати займатися боксом. *Колишній чемпіон світу в надважкій вазі американець Гасім Рахман повертається на ринг* (з газ.); *Йому знову хотілося повернутися на ринг* (П. Загребельний); **Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися)** *див.* **стоя́ти; Умі́ти поверну́тися** *див.* **умі́ти.**

◊ **Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся** *і т. ін.)* *див.* **оберта́тися; Життя́ поверну́лося го́стрим бо́ком** *див.* **життя́; (4) Ні́де (ні́як) [було́] поверну́тися:** а) дуже тісно. *Коли вперше з Петром Здором зайшов* [Тиміш] *до гуртожитку в призначену для них кімнату, Шпак накинувся на новачків: — Самим повернутися ніде* (П. Колесник); *За ними прийшли ще люди, так що в хаті ніде було повернутися* (Григорій Тютюнник); — *Знаю я ці пансіонати. Кімнатки, як купе в поїзді, — сказав тато. — Не те що гостей приймати — самим ніде повернутися* (В. Нестайко); б) дуже багато. *Кругом їх набилося народу — повернутися ніяк* (Панас Мирний); **О́чі поверну́лися / поверта́ються** *див.* **о́ко¹; Поверну́лося ко́лесо істо́рії** *див.* **ко́лесо; (5) Поверну́тися** / *рідко* **поверта́тися спи́ною (спи́нами, плечи́ма** *і т. ін.)* *до кого — чого* — виявити байдужість, зневагу і т. ін. до кого-, чого-небудь, знехтувати ким-, чим-небудь. — *Люди повернулися до них спинами .. А оті запроданці нічого не бачать із своїх нір і гадають, що вони мають на людей вплив...* (М. Ю. Тарновський); *Він образив Щедрика, більшої образи і бути не може, коли до тебе з добром, а ти повертаєшся спиною, кому ж це таке сподобається* (В. Шкляр); **(6) Поверта́тися (оберта́тися, става́ти) / поверну́тися (оберну́тися, ста́ти) обли́ччям (лице́м)** *до кого — чого:* а) спрямовувати свою увагу на кого-, що-небудь. *Треба, значиться, лицем повернутися на захід, до Карла й Лещинського. Оба вони люди умні й чесні* (Б. Лепкий); *Тим відрадніше пам'ятати, що скрізь у світі є .. люди, подібні Луї Арагону, що відійшов від сюрреалізму і повернувся обличчям до живого життя* (М. Рильський); *Кожному з них рано чи пізно, а доведеться десь причалювати, шукати свою Кураївку, стати лицем до інших вітрів, що прийдуть на зміну вітрам молодості* (О. Гончар); б) комусь починає щастити, таланити. *Доля врешті почала до нас повертатися обличчям* (Ю. Покальчук); **(7) Поверта́тися / поверну́тися до життя́** — ставати знову здоровим. *Він дихав якось переривчасто, з натугою, і лице його відсвічувало незбавну радість людини, що повертається до життя* (Григорій Тютюнник); *На ранок прийшов головний султанський лікар Рамадан і повідомив: — Великий падишах повернувся до життя!* (П. Загребельний); **(8) Поверта́тися / поверну́тися з щито́м або на щиті́** — бути, повертатися переможцем або гинути чи виходити з якоїсь ситуації із честю. — *Ну, гляди ж, Вітько! Повертайся з щитом або на щиті!* (В. Чемерис); **Світ поверну́вся** *див.* **світ²; Се́рце поверта́ється / поверну́лося** *див.* **се́рце; Язи́к не поверта́ється / не поверну́вся** *див.* **язи́к; Язи́к поверта́ється / поверну́вся** *див.* **язи́к.**

ПОВЕРТА́ТИСЯ², а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Повернутися назад (про всіх або багатьох). [Р а д ь к о:] *Вже декотрі повертались з заробітків з Дону, силу понаносили нових пісень* (М. Кропивницький); *Бувало увечері, як з роботи повертаються* [наймити] *та після вечері отак, перед святом, як заспівають .. — хлопець заніміє* (А. Головко).

ПОВЕРТІ́ТИ, рчу́, рти́ш, *док.* 1. *кого, що, чим і без дод.* Вертіти якийсь час. *Сопкін обдивився її* [квітку] *теж зверху і зісподу, понюхав, повертів у руках і передав назад Ясочці* (С. Васильченко); *Пискнула пташка, сіла на гілку, повертіла довгим, як перо, хвостиком і пурхнула* (В. Винниченко); *Колись від зорі міг* [Мирон Данилович] *до зорі рити, забувши про спочинок.., а тепер неспроможний пів години повертіти лопатою* (В. Барка); *Постать постояла непорушно, потім повертіла головою* (О. Бердник); *Лящевський .. двома пальцями взяв твір невідомого автора. Подивився, повертів і сяк і так, поки не випустив на стіл оте писання* (П. Запаренко).

2. *що.* Укрити заглибинами, отворами в багатьох місцях. *Повертіти дірки по всій дощі; // безос. Щось іде — таке.., що й глянути гидко: на одно око сліпе, вид йому покрутило та повертіло* (А. Свидницький).

ПОВЕРТІ́ТИСЯ, рчу́ся, рти́шся, *док.* Вертітися якийсь час. *Повибігали якісь панночки, куці та бистрії, як сороки; повертілись, повертілись перед очима та й круть за двері!* (Марко Вовчок); *Попавши в повітряні потоки, воно* [листя з клена] *безжурним табунцем спочатку покружляло-повертілось.., а потім, нижче спустившись, посідало їм* [хлопцям] *на голови, на плечі* (П. Тичина); *Професор мовчки слухав, дивився на штурмбанфюрера такими очима, що той, покрутившись-повертівшись по собору, зникав* (П. Загребельний); *Повертівся* [Філарет] *на базарі: крамнички були зачинені, колишніх купців .. і сліду не лишилось* (В. Дрозд).

ПО́ВЕРХ, у, *ч.* 1. Частина будинку, що включає ряд приміщень, розташованих на одному рівні. *З сіней направо й наліво йшли сходи на перший поверх* (І. Франко); *Терем київських князів збудований був на два поверхи* (С. Скляренко); *В кімнатах відчинили вікна, і діти сиділи знову в своєму маленькому садку на даху високо над усіма поверхами* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Ряд приміщень на судні, розташованих на одному рівні. *Отвір учиниш в ковчезі .. Зробиш його на поверхи долішні, другорядні й третьорядні* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Взагалі пароход* [пароплав] *гарний, чистий дуже, великий (з трьома поверхами)* (Леся Українка); // Ряд предметів, розташованих горизонтально, на одному рівні; ярус (у 1 знач.). *Хати* [в татарському селі] *без дахів, скупчені, приліплені одна до другої, одна над другою. Я нарахував 11 поверхів* (М. Коцюбинський); *Мав* [поїзд] *вагони російської конструкції, в яких місця для сидіння-лежання були в три суцільних поверхи* (І. Багряний); *Коли Тарзан із племені великих мавп поспішав, то шугав середнім поверхом лісу, мов білка* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *гірн.* Частина шахтного поля, розташована між штреками. *Шахтне поле поділяють на блоки, горизонти, панелі, поверхи* (з наук.-попул. літ.); *Коли у поверсі відпрацьовують запаси корисної копалини, у новому поверсі повинні бути закінчені всі роботи з підготовки нового горизонту* (з навч. літ.).

3. *рідко.* Те саме, що **пове́рхня** 1. *Весело сонце на сході вставало, Сяєвом в поверху озера грало* (Я. Щоголів); *Пішла хвиля та брижі далеко по гладенькому поверсі води* (І. Нечуй-Левицький).

4. *діал.* Верх. *І почала* [Параска] *їх* [подушки] *складати.., а саму невеличку, наче пампушку ту, одним махом руки якоюсь круглою зробила і на самий поверх кинула* (Панас Мирний).

(1) Цо́кольний по́верх — поверх, розташований на висоті цоколю. *Вестибюлем пишно іменується частина коридору на цокольному поверсі поміж парадними дверима та сходами* (Ю. Шовкопляс); *Він володів добротною кам'яницею ще довоєнного мурування під бляхою з цокольним поверхом* (В. Кожелянко); *Униз, до приміщень цокольного поверху, вели вузькі сходи* (В. Єшкілєв).

ПОВЕ́РХ, *рідко* **ПОВЕ́РХИ.** 1. *присл.* Зверху чого-небудь. *В білому одіта, І поверх парчею срібною покрита, Тихим сном навіки вродниця* [вродливиця] *заснула* (Я. Щоголів); *Це була камера на одну людину, тут стояло ліжко, застелене все ж таки якоюсь білизною, з сірою ковдрою поверх, стояла тумба й табуретка* (І. Багряний); *Несторова закуталась у хустину, одягла при допомозі Нестора шубу поверх* (Ірина Вільде); *На обкладинці* [папки] *приклеєно ярлика з видрукуваним на машинці написом .. Поверх розмашисто навскіс червоним олівцем: "Замполіту. Здати в архів"* (В. Логвиненко); *Яма була готова .. На споді я вкопав кілки із загостреними догори кінцями. Яму прикрив тонкими лозинами, а поверхи лопухами, які притрусив землею* (М. Дочинець); *Натягуємо нескладну накривку на дві алюмінієві трубки — і куток готовий. Алік має клейонку, на випадок дощу можна кинути поверх* (Любко Дереш).

2. *прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на предмет, особу чи місце: а) вище від яких, над якими що-небудь розміщується або відбувається якась дія. *Висока трава починає гнутись-хилитись, поверх неї тільки гарячий вітер гуляє та сонце розсіва своє пекучо-іскристе проміння* (Панас Мирний); *Шийка спалахнув і, спохопивши* [схопивши] *Сашчину руку поверх ліктя, щосили труснув: — Ти знов мені, Сашка, заливаєш!* (Б. Антоненко-Давидович); *Крижицький .. наймав збиту з дощок комірку з віконцем поверх дверей* (С. Чорнобривець); * Образно. *Кущисті супить брови мій біль несамовитий, заламуючи руки поверхи голови* (В. Стус); б) вище від яких спрямована дія. *Граф .. дивиться поверх лоба в кучеряве золотисте волосся камердинера* (В. Винниченко); *Шклярук .. простоював біля вікна, дивлячись вгору на манюсіньку латочку .. неба, яке було видно поверх високого щитка* (І. Багряний); *Очі його дивились кудись уперед, поверх ворога* (Григорій Тютюнник); *Доктор поглянув на Колю дещо поверх окулярів, як доброзичливий екзаменатор на іспиті* (Ю. Андрухович).

3. *прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на предмет, на поверхні якого хто-, що-небудь є, перебуває. *Грицько вертався з поля з снопами, аж трьома возами. Він за одним, Христя за другим; а син .. сидів на третім поверх снопів* (Панас Мирний); *На озеречку поверх льоду повиходила зеленкувато-блакитна вода* (М. Стельмах); *Коли я йду вулицею, довкола всіх світить сонце. Але ж я йду. По вулиці. Поверх землі йду* (І. Карпа).

4. *прийм., зі знах. в., діал.* Те саме, що **по́над** 5. *Вона мала поверх двадцять років і була висока* (О. Кобилянська); *Петро, навіть побитий, буде ще для України ворогом дуже небезпечним. У нього вже нині війська поверх сто тисяч* (Б. Лепкий).

5. *прийм., з род. в., рідко.* Те саме, що **по́над** 6. *Поверх моєї праці та ще мене б'ють* (Номис); *Коли трапилася та перша удача, пан полковник набундючився поверх міри, але кум зостався на небитих позиціях скептицизму* (Г. Хоткевич); *Не знаю, що змушувало лаборантів і монтажниць так працювати: їм же ніхто не платитиме за час, що вони прогають поверх своїх годин* (Ю. Яновський).

ПОВЕ́РХИ *див.* **пове́рх.**

ПОВЕРХНЕ́ВИЙ, а, е. Який розміщується, перебуває, відбувається і т. ін. на поверхні чи недалеко від поверхні чого-небудь. *Якщо коли він і виходив з якоюсь робочою бригадою, то тільки не в шахту, а на якийсь поверхневий об'єкт, щоб розважитись або вчинити нову якусь капость* (Б. Антоненко-Давидович); *Мільйони або й мільярди років Сонце нагромаджувало на поверхні земної кулі оту енергію життя — поверхневий покрив, що насправді є живим тілом планети* (М. Руденко); — *При перевертанні пласта* [землі] *забруднені поверхневі шари опиняються внизу, тому врожай буде вдесятеро "чистішим"* (П. Загребельний); // Який здійснюють на невеликій глибині від поверхні землі. *Поверхневий обробіток ґрунту об'єднує прийоми обробітку різними знаряддями на глибину до 16 см* (з навч. літ.).

△ **Поверхне́вий на́тяг** *див.* **на́тяг; Поверхне́ві хви́лі** *див.* **хви́ля**[1].

ПОВЕРХНЕ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **поверхне́вий.** *У випадках численних колотих ран однаковий напрямок раневих каналів у поєднанні з іншими ознаками (обмежена локалізація, поверхневість деяких пошкоджень, проникнення в серце чи аорту лише одного-двох каналів) уже є показником нанесення їх власною рукою* (з наук. літ.).

ПОВЕРХНЕ́ВО. Присл. до **поверхне́вий.** *Почався процес зварювання. Обидві частини* [розламаного крюка] *зварювалися не поверхнево, а серцевиною* (І. Сенченко); *При використанні вазеліну лікарські речовини діють поверхнево, не проникаючи у внутрішнє середовище ока* (з навч. літ.).

ПОВЕРХНЕ́ВО-АКТИ́ВНИЙ, а, е, *хім.:* △ **Поверхне́во-акти́вні речови́ни** *див.* **речовина́.**

ПОВЕ́РХНИК, а, *ч.* Верхнє жорно в ручному млині. — *Добрий вам вечір, Карпо! — Га?! — Обернувся до дверей високий старий чоловік, продовжуючи погоначем крутити камінь-поверхник* (Ю. Логвин); *На нижній рамі ручного млина укріплене вертикальне колесо, яке через цівкову передачу обертає верхнє жорно — поверхник* (з наук.-попул. літ.).

ПОВЕ́РХНИЦЯ, і, *ж., діал.* 1. Товста суконна онуча. *На Гуцульщині взимку ногу обмотували спочатку малою м'якою вовняною онучею, поверх неї поверхницею — великою грубою онучею, а зверху ще й вологою вовняною онучею* (з навч. літ.).

2. Попона поверх сідла. *Червона поверхниця.*

ПОВЕ́РХНИЧКА, и, *ж.* 1. *діал.* Зменш. до **пове́рхниця.** *Цупка поверхничка.*

2. Спосіб вишивання, при якому нитки з лицевого боку застеляють поверхню тканини горизонтальними стібками справа наліво. *Для деяких видів вишивки (хрестик, низь, поверхничка) потрібна тканина з полотняним переплетенням ниток, на якій їх можна лічити* (з навч. літ.).

ПОВЕ́РХНЯ, і, *ж.* 1. Зовнішній бік чого-небудь. *Ніколи ні одна сніжиночка не торкнулася поверхні цеї* [цієї] *червоної пустині* (Г. Хоткевич); *Поверхня дерева нагрівається від сонця і пахне, як сіно з копиці* (Ю. Яновський); *Катранник прокинувся; болів бік, натруджений об тверду поверхню, і лікоть отерп* (В. Барка); *Його рука .. владно притискає до поверхні столу тоненький .. рукопис* (О. Забужко); // Верхній шар маси якої-небудь речовини, рідини і т. ін. *Блакитне небо відбило свої фарби на поверхні води* (Олесь Досвітній); *Картопля добре розварилася, перемішавшись з шматками курятини, на поверхні рідини подекуди плавали жовті плями жиру* (Б. Антоненко-Давидович); *Упавши на білу поверхню сметани, соляні крупинки враз подзьобали її сірими цяточками* (І. Сенченко); *Чорніє непорушна поверхня підземного озера* (О. Бердник).

2. *геогр.* Сукупність нерівностей земної кори, які утворюють низини, височини і т. ін.; рельєф. *Ландшафтна сфера — це сукупність ландшафтних комплексів суходолу, океанів і льодових поверхонь* (з наук.-попул. літ.); *Космічні знімки надають інформацію про процеси, що відбуваються на поверхні Землі та в її надрах, про зміни клімату, поведінку річок, наступ пустель тощо* (з навч. літ.); *Десь далеко над головою була поверхня планети, гори, пустелі й океани, міста, автостради й люди, люди, люди...* (О. Ірванець).

3. *мат.* Межа, що відділяє геометричне тіло від зовнішнього простору або від іншого тіла; слід руху якої-небудь лінії в просторі. *Поверхня многогранника складається з плоских многокутників, які називають його гранями* (з навч. літ.); *При аналізуванні аеродинамічних властивостей літака перш за все звертають увагу на потік повітря вздовж його поверхні* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Де́нна пове́рхня,** *геол.* — поверхня землі. *Станція глибокого закладення — узагальнена назва кількох типів станцій метрополітену, розташованих відносно глибоко від денної поверхні* (з навч. літ.); **(2) Еквіпотенціа́льна пове́рхня,** *фіз.* — поверхня, в усіх точках якої однаковий потенціал. *Еквіпотенціальні поверхні перпендикулярні до силових ліній поля* (з наук. літ.); **(3) Ізометри́чні пове́рхні,** *мат.* — поверхні, у яких за відповідної параметризації лінійні елементи є однаковими. *Приклад ізометричної поверхні — сукупність поверхонь, отриманих згинанням певної поверхні* (з наук.-попул. літ.); **(4) Сти́чні пове́рхні,** *фіз.* — поверхні, які взаємно стикаються. *Під час стикового контактного зварювання з'єднування відбувається по стичних поверхнях з'єднуваних заготівок* (з навч. літ.); **(5) Циліндри́чна пове́рхня,** *мат.* — поверхня, утворена поступальним рухом прямої лінії по заданій кривій, коли пряма постійно залишається паралельною своєму початковому положенню. *В аналітичній геометрії циліндричну поверхню називають циліндром* (з навч. літ.); *Кость пришвартував човна, вискочив нагору і, вправно балансуючи, побіг уздовж циліндричної поверхні понтона* (Ю. Яновський).

◊ **Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду)** *див.* **виплива́ти; Ко́взати (ко́взатися) по пове́рхні** *див.* **ко́взати; Лежа́ти на пове́рхні** *див.* **лежа́ти; Ско́взати по пове́рхні** *див.* **ско́взати.**

...ПОВЕРХО́ВИЙ, а, е. Друга частина складних прикметників, що означає: який має стільки поверхів, скільки вказано в першій частині, напр.: п'ятиповерхо́вий, шістнадцятиповерхо́вий, двадцятиповерхо́вий.

ПОВЕРХО́ВИЙ[1], а, е. Прикм. до **по́верх** 1. *Подалася* [Марія] *на вулицю: падала.., роздирала гнійні виразки на ногах, говорила до когось, то враз умовкала, позираючи через гору поверхових маршів* (О. Ульяненко); // Який має більше одного поверху. *Стояли тут рядком кам'яні доми, звичайні і поверхові, були шопи на вози й коні, склади з крамом* (А. Чайковський); *В поверховому будинку світилося* (Мирослав Ірчан); *Вулиці вже менше натовплені, червоні поверхові автобуси вже не так дуже скупчуються (О. Лисяк).*

ПОВЕРХО́ВИЙ[2], а, е. 1. *рідко.* Те саме, що **поверхне́вий.** *Артезіанська водонапірна структура характеризується поверховим заляганням водоносних і слабопроникних порід* (з навч. літ.).

2. *перен.* Який не торкається суті справи; неглибокий (у 2 знач.). *Вам, може, чудно, що я взяла такий поверховий тон, але ж говорити ґрунтовно на такі теми, се значило б стріляти з гармат по горобцях* (Леся Українка); *Блондинка, в чобітках, блискучі очі, трохи стурбовані, — таке було перше поверхове враження від неї* (М. Трублаїні); *Проєкт поверховий, його могла висунути тільки людина, що не обізнана з теперішнім станом нашої хімічної промисловості* (Ю. Шовкопляс); *Слід виробляти у собі поверховий блукаючий погляд, який ні на чому не зупиняється* (Ю. Андрухович); // Який не вникає в суть справи, обмежується несуттєвим. *Я любив і люблю Маяковського більше, аніж це деякі поверхові критики наші показати хотіли* (П. Тичина); *— У нас он стільки дівчат. — Інші мене не цікавлять. Не хочу поверхових, манірних, понад міру практичних, не хочу безмрійних!..* (О. Гончар); *Олена .. не любила людей, про яких кажуть: душа навстіж. Вважала їх поверховими, недалекими* (Микита Чернявський); *Сам він, Льока, уникав роздумувань про чудернацьку сусідку. Вважав її за поверхову особу, себе самого — за байдужого* (Олекса Ізарський).

ПОВЕРХО́ВІСТЬ[1], вості *і* вости, *ж.* Кількість поверхів, що визначає висоту будинку. *Мезоніни було розроблено для максимального використання висоти приміщення за рахунок збільшення поверховості* (з наук.-попул. літ.); *Важливим елементом класифікації складів є їхня поверховість та висота приміщень* (з навч. літ.).

ПОВЕРХО́ВІСТЬ[2], вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **поверхо́вий[2]** 2. *В комедії .. накреслив п. Цеглинський бодай одну правдиву постать, оцього батька, людину з сильним почуттям своєї особистої гідності і з погордою до усякого фальшу та поверховості* (І. Франко); *Світ стає примітивнішим буквально з кожним днем. Йому нестачає слів, тільки вершечки думок, поверховість, найпростіші потреби, переваги, престиж, диктат і прибутки, прибутки!* (П. Загребельний); *У "Марусі Богуславці" Багряний дає перекрій українського міста з усіма типами, явищами, йдучи не по лінії дидактичної поверховості, а аналізуючи життя глибше* (О. Шугай).

ПОВЕРХО́ВНИЙ, а, е, *зах.* Поверховий *(див.* **поверхо́вий[2]** 2). *У нас панує думка, що коли в якійсь церкві відправляють ту чи ту службу українською мовою, то вже тим самим і церква українська. Погляд такий дуже поверховний і зовсім не відповідає історичній правді* (І. Огієнко); *Я з ним* [професором Огоновським] *познайомився в його домі. Була то поверховна знайомість, що не справила на мене особливо враження* (В. Самійленко); *Лена .. весела, більш по молодості, ніж по темпераменту, поверховна у всьому* (Леся Українка); *Ольга, як людина без волі, без охоти до науки і праці, без змислу до самостійності.., поверховна, брехлива.., скоро покинула товариські зносини з артистом* (М. Яцків).

ПОВЕРХО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., зах.* 1. Властивість за знач. **поверхо́вний.** *В останніх роках прийшла черга також на здемаскування* [демаскування] *його* [професора Брікнера] *філологічної поверховности* (І. Франко); *— Мені не хотілось оставати* [залишатися] *довше в товаристві, що мене своєю мертвотою й поверховністю мучило* (О. Кобилянська).

2. Зовнішність. — *Пан Стоколоса чоловік здібний і симпатичний, невважаючи на свою... комічну поверховність* (І. Франко); *Ганнуся відкривала щодня нову красу в її* [Софії] *істоті, а поверховністю її займалася, мов мати дитиною* (О. Кобилянська).

ПОВЕРХО́ВНО, *зах.* Присл. до **поверхо́вний.** *Освоєні поверховно з поодинокими галузями наук, з поодинокими фактами всесвітньої історії, думають, що вони* [жінки] *справді доволі озброєні супроти вимог життя* (О. Кобилянська); *— Виходить, що чим більше зживається хто зі мною поверховно.., тим менше розуміє мене духовно* (М. Яцків).

ПОВЕРХО́ВО. 1. Присл. до **поверхо́вий**[2] 2. *Питання про вплив и на письменника інших письменників у наших критиків займає чогось переднє місце, хоч розв'язують вони його, на мій погляд, дуже поверхово* (С. Васильченко); *Я зрозумів тепер, що Заруба не поверхово, а глибоко розуміється в сільському господарстві* (В. Кучер); — *Я пояснюватиму поверхово, в загальних рисах, не вдаючися ні в які подробиці суто наукового чи технічного плану, бо це дуже втомить вас* (В. Владко); *І лиш недавно почав здогадуватись, як взагалі рідко ми намагаємося зрозуміти когось. Ні, він таки дещо розумів у людях, одначе поверхово, неглибоко* (Ю. Мушкетик); *Все написано поверхово, без знання психології людей* (О. Чорногуз).

2. *присл., зах.* Зовні. *Він чув себе легким і хоч поверхово спокійним* (І. Франко); *Життя нібито текло рівно... таке рівне життя бачили ми збоку, чи сказати б, поверхово* (Р. Федорів).

ПОВЕРХОВО́ДИТИ, джу, диш, *док., розм.* Верховодити якийсь час. *Погуляв деньків зо два по селу Денис, поверховодив на вулиці* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вам мало, що вбили і Курбаса, й Плужника? А як убивали Косинку й Влизька? Поверховодили на трибунах. Поверховодили у серцях* (Д. Кремінь).

ПОВЕРХСТРОКО́ВИ́Й, о́ва́, о́ве́, *рідко.* Те саме, що **надстроко́ви́й.** *Над морем устав силует підпрапорщика російської армії, поверхстрокового вояки* (Ю. Яновський).

ПОВЕ́РХУ, *присл., рідко.* Те саме, що **пове́рх** 1; зверху. *Дві скелі створили печеру... Тут тихо... Поверху навскоси сипле піщаний дощ...* (Олесь Досвітній); *Крига не витримує і репається — вода іде поверху межи кригою і снігом* (І. Багряний); *Кораблик зупинився .. Збурена вода кипіла, крутила поверху піну, але стояла на місці: щось їй перетнуло шлях* (В. Близнець).

ПОВЕРША́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВЕ́РШУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПОВЕРШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., кого, що, діал.* Перевершувати. *Всю громаду повершували, горуючи над нею, два баси, трохи вищий і трохи нижчий* (О. Ільченко); *Софрон Іванович врочисто гримів басом, .. сильним голосом повершав усіх співців* (К. Гордієнко); *Той, хто циркулем досяг До краю світу і в просторі цьому Усе відверто й потайки простяг, Не міг ніде покласти ні на чому Відбиток так, щоб він не повершав Того, хто меж не має геть у всьому* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Дарма, що цей бичок менший, — а він більшого за літо повершить* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВЕРШИ́ТИ[1], шу́, ши́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **верши́ти** 2. — *Коли сам, каже, не повершу, то синові передам* (Т. Шевченко); *Хома Лихо на те подав свою раду, повершив, так би мовити, глибиною думки безконечний двобій, що вівся за бригадира* (К. Гордієнко); *Йому самому .. нізащо не вдалось би отак легко порозумітися з урядовцями й .. без тяганини повершити .. формальну справу...* (О. Гончар).

ПОВЕРШИ́ТИ[2] *див.* **поверша́ти.**

ПОВЕ́РШУВАТИ *див.* **поверша́ти.**

ПОВЕСЕЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *кого, що.* Док. до **весели́ти.** *Тоді Троянці всі з хортами Збирались їхать за зайцями, Князька свого повеселить* (І. Котляревський); *Кілька разів Базаревський виривався на волю й устигав перед новою напастю повеселити місто .. чудово розказаними анекдотами* (Олекса Ізарський); *Він любить посміятися сам і повеселити студентів* (Є. Гуцало); *Треба й схилитися, треба догодити — повеселити курінного, кухаря, затанцювати на батозі чи заспівати по-циганськи* (Ю. Мушкетик); // Принести радість, утіху кому-небудь; порадувати. — *Ти ж мене повеселив, що ти не був з ними* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Повеселив ти, юначе, сьогодні наше серце твоїм гарним співом. То ж бо ти співака неабиякий* (А. Чайковський); — *Ану, голубчику, повеселіть нас трохи, бо щось серце защеміло,* — *попросив Яворницький, витираючи хусткою сльози* (І. Шаповал); // *рідко.* Надати веселого виразу (обличчю, очам і т. ін.). *Ставок зник, долина зникла в одну мить, наче хтось показав мені чудову оригінальну картину великого майстра, повеселив мої очі й швидко сховав її, заслонивши завісою* (І. Нечуй-Левицький); *Боже, чи то йому ще доведеться на ній* [Україні] *пожить, повеселити печальний зір красою її степів, долин та гір, блакиттю її Дніпра!..* (Василь Шевчук).

ПОВЕСЕЛИ́ТИСЯ, лю́ся, ли́шся, *док.* Веселитися якийсь час. *Мовчи вже! Тільки сьогодні дитина прийшла, повеселиться схотілося, а ти вже й гніваєшся!* (Б. Грінченко); [Н а т а л я:] *Ми хочемо .. зібратись у себе дома, тісним колом, погомоніти і повеселитись...* (І. Микитенко); — *Ходімо, Зінько, з нами. Погуляємо разом, повеселимося* (А. Шиян); *В такий час і генералові личило б повеселитися з усіма, пожартувати так, як він умів: не зважаючи на ранги, з демократичним перцем* (О. Гончар); *Про смутнії речі велів нам сьогодні розправляти наш король, хоч ми й зібралися сюди, щоб повеселитися* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВЕСЕЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **повеселі́ти.** *Дівчата привітно кивали головами, були повеселілі* (І. Багряний); *Килигей, теж збуджений, повеселілий, оглядає з командирами захоплену кулеметну тачанку* (О. Гончар); *Підвечір прибули Марія, Іван і Борис. Втішилися, побачивши матір трохи повеселілою* (О. Бердник); *Я теж був згоден із мамою.., і вже зовсім повеселілий, став квапливо збиратися у дорогу* (А. Дімаров); *Похмуре панове обличчя вигодинюється, ясніє. Осміхнувся, зводить повеселіле лице до хлопців* (С. Васильченко); *Варка підвела повеселілі очі, соромливо оглянула всіх* (Ю. Збанацький); *Князі знову взялися до учти. І ще довго їхні повеселілі голоси лунали на високій Києвій горі* (В. Малик); *Не лютує тиф у повеселілих селах і менше ночами наскакують банди* (М. Стельмах).

ПОВЕСЕЛІ́ЛО. Присл. до **повеселі́лий.** *Стрепенувся пароплав, виволікаючи з глибини якір, .. повеселіло загомоніла команда* (І. Волошин); *Зупиняємось біля грузовика, і екіпаж його зичливо, повеселіло зустрічає нас* (О. Гончар).

ПОВЕСЕЛІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **веселі́ти;** повеселішати. *Ватага вся повеселіла, Горілка з пляшок булькотіла, Ніхто ні каплі не пролив* (І. Котляревський); *Тим часом суфлер надибав-таки в зшитку відповідне місце, повеселів, бадьоро закивав головою* (С. Васильченко); *І мій, смутний, повеселів товариш — На наше вийде, будем жито жать!* (М. Шеремет); *Напившись досхочу* [джерельної води], *мандрівники повеселіли* (О. Бердник); *Мінуччо .. заспівав ту канцону, приграючи на лютні. Дівчина так утішилась, що зразу повеселіла* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *безос. В четвер показалося сонце. Боже! Як нараз повеселіло на світі, як зеленілася трава і листя, як усе росло та доспівало на очах!* (Б. Лепкий); *На душі мені повеселіло, і я почав зацікавлено розглядати нову для мене землю* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Набрати веселого виразу (про очі, обличчя і т. ін.). *Галя глянула на машкару, й її сердите личко зразу повеселіло й засяяло* (С. Васильченко); *Попереду шершаво зашелестіли соняшники. І вночі вони, як люди, дивились на схід. — Живемо, братці! — враз повеселів голос лейтенанта* (М. Стельмах); *Дівчина ще відчувала велику слабість.., але очі її повеселіли, заблищали, сповіщаючи про скоре одужання* (В. Малик); // Те саме, що **звеселі́ти** 2. * Образно. *А як випав перший сніг, простори села й міста наче трохи повеселіли, посвітліли од ясної, як сонце, білості* (А. Хоружний).

ПОВЕСЕЛІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **веселі́шати.** *Адась повеселішав, радісно луснув батогом і вдарив по конях* (І. Франко); *Повеселішали діти, ждуть і нетерпеливляться, поки суп закипить* (В. Барка); *Петро Антонович почав оповідати свої мисливські пригоди, і Леся повеселішала* (М. Олійник); *Голос Влада помітно повеселішав, він вже думав про своє* (Г. Вдовиченко); // *безос. От нашій Ївзі на душі так повеселішало, що вона вже й нужди мало* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ось і веселий хутірець виник: забіліли хатки, зашуміли млини, повеселішало в степу!* (Л. Старицька-Черняхівська); *У клунках була мука пшенична, були крупи різні, була дещиця сала. На хуторі повеселішало* (У. Самчук); *Дарунок звалився наче з неба, і в штабному вагоні повеселішало* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Набрати веселого виразу (про очі, обличчя і т. ін.). *Лице її знов засвітилось, повеселішало* (І. Нечуй-Левицький); *Очі у неї ожили, повеселішали, а на щоках став поволі пробиватися інший колір — теплоти, здоров'я, жіночої привабливості* (В. Близнець); * Образно. *Від усієї його неповторної динамічної юності віє таким нищівним для всіляких сумнівів оптимізмом, що хата повеселішала вся, неначе щось в ній стелю підняло* (О. Довженко).

ПО-ВЕСІ́ЛЬНОМУ, *присл.* Як на весілля, на весіллі. *Входять Ольга й Варвара, убрані по-весільному* (І. Нечуй-Левицький); *Берегами, а далі садом вернувся в двір і побачив, що там метушаться люди, але метушаться не по-весільному, й побачив коня, осідланого біля повітки — не нашого* (Ю. Мушкетик); *Ріденька юрба .. складена переважно зі "своїх", з по-весільному вичепурених родичів і друзів, які знай перепиняють одне одного в фоє збудженими вигуками* (О. Забужко).

ПО-ВЕСІ́ННЬОМУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-весня́ному.** *Все зелене доокола. По-весінньому яскраво-зелене* (Г. Хоткевич); *По-весінньому замрячило, аж на душі полегшало* (Яків Баш); *Надворі стояла відлига, було по-весінньому тепло* (А. Дімаров).

ПОВЕСЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Веслуючи, попрямувати куди-небудь. *Вона сяде в цей човен і ціпком повеслує на той бік потоку...* (П. Козланюк); *Дівчина сіла в човен і повеслувала в холодну збурену ніч* (П. Кочура); *Я сліпма повеслувала в той бік, задки, кормою вперед* (В. Шкляр); *Обидва* [супутники] *сіли в човен, і Павлович швидко повеслував до пароплава* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. Веслувати якийсь час. — *Сідайте. Повезу вас по наших зорях, — зажурено сказала дівчина. — Може, я повеслую? .. Ганнуся тихо гребнула веслом, і човник справді пішов по зорях, лякаючи і кришачи їх* (М. Стельмах); — *Трохи повеслувати в помірному темпі тільки на користь вагітній жінці* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОВЕСНІ́, *присл.* Те саме, що **навесні́** 1. *Хлібороби восени — купці, повесні — старці* (приказка); *Не співай повесні, Соловейко, мені .. про щасливії дні, Що, мов наче вві сні, Задля мене минулися нині* (І. Манжура); *Сумна та нерадісна збігла зима, не було радісніше й повесні* (Б. Грінченко); *Повесні тане сніг і починає прокидатися земля після зимового сну* (О. Іваненко); *Я можу все — Квітчати повесні, Мов молоду, Воскреслу землю, Можу Спинити річку, Видовжить життя Чи вкоротить його — На все зугарен!* (В. Стус); — *Повесні Катя до села повернеться, а зиму у вас поживе* (Люко Дашвар).

ПОВЕСНІ́ТИ, ію, ієш, *поет.* Док. до **весні́ти.** *Щойно небо повесніє — збираються хлібороби в поле* (із журн.); // *безос. Як потепліє, повесніє, У гаї знов зазеленіє Новеньке листячко дубове* (Д. Павличко).

ПО-ВЕСНЯ́НО́МУ, *присл.* Як навесні. *Світить надворі по-весняному сонце* (О. Донченко); *Яскраво світило сонце, і Галя була одягнута по-весняному* (Ю. Смолич); *Небо оновляється — засиніло зовсім по-весняному* (О. Гончар); *Воно* [сонце] *котилося в голубому небі по-весняному м'яке, тепле, добре й ласкаве* (Ю. Мушкетик); *День був по-весняному лагідний, у жилах текла молода дужа кров* (І. Білик).

ПОВЕСТИ́[1] *див.* **пово́дити**[1].

ПОВЕСТИ́[2] *див.* **пово́дити**[2].

ПОВЕСТИ́СЯ[1] *див.* **пово́дитися**[1].

ПОВЕСТИ́СЯ[2], еду́ся, еде́шся, *док.* 1. *безос.* Увійти в звичай, стати звичним. [О л і м п і а д а І в а н і в н а:] *І що то тепер повелось: — Товариш, товаришка! По-моєму, жінка жінкою, а мужчина мужчиною; яке там товаришування!* (Леся Українка); *На хуторі вже так давненько повелося: господар з двору — батюшка в двір* (О. Ковінька); *Викосити леваду — то було синове діло, так уже повелося* (С. Голованівський); *Як повелося здавна, прочани мусили повзти навколішки аж до собору* (Василь Шевчук); *Як уже так повелося, що в корчмі годиться пити, то Паганель загадав хазяїнові подати будь-який місцевий напій* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *розм.* Те саме, що **завести́ся** 1; з'явитися. *Через якийнебудь рік повелися поросята, утята, різного заводу кури* (Л. Яновська); *Між наших вороних повелися тії коні, що вже знала я про них* (П. Тичина); *У давнину, коли в людини ще ґудзики не повелись, була в сорочці чи кофтині на шиї зав'язка колись* (Д. Білоус).

3. *кому і без дод., безос., розм.* Пощастити, вдатися. *Ізраїлеві сини, не воюйте з Господом, Богом вашим, бо вам не поведеться!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З усіма дітьми мені добре повелося, а з цими на тобі на старість такий клопіт!* (І. Нечуй-Левицький); *До переміни місць такі охочі Всі ті, кому в житті не повелось* (Є. Плужник); *Їй так було шкода Андрія Степановича, людину доброї, лагідної вдачі, якій так не повелося в житті* (Б. Антоненко-Давидович); *В стратегії йому повелося куди менше, ніж у граматиці* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

4. *розм.* Завести приятельські, доброзичливі стосунки з ким-небудь. *З ким поведешся, того й наберешся* (приказка); *З ледарем поведешся — горя наберешся* (прислів'я); *Якщо з поетом уже повелася, — Я тобі* [пташко] *дам і пшениці, й водиці* (А. Малишко); *Чому вона тоді зі мною повелася? Що це все означає? Ці наші зустрічі, гуляння, поцілунки й обійми?* (Ю. Покальчук); *Пригода забув, що інопланетянин читає його думки. А той йому відразу ж одповів: — З землянами поведешся — земного наберешся* (М. Слабошпицький).

5. *розм.* Почати відбуватися, здійснюватися; розпочатися. *В одній збірній компанії .. повелася розмова не дуже приємна обом друзям* (Леся Українка); *Розбишацтво, злодіяцтво таке повелось, якого вже сотні літ тут у нас не чувано. Приходять тобі в хату, наставляють до грудей револьвер і: "Ану, давай білизну, давай одежу, чоботи". Забирають і йдуть* (В. Винниченко); *"Війна" поміж хлоп'яками .. повелася в Васильовськім затоні з давніх-давен* (О. Ільченко).

6. *діал.* Піти (з ким-небудь). *Ой кумася, ой кумася меду напилася, А кум куму за рученьку, кума повелася* (з народної пісні).

7. *на кого — що, розм.* Дозволити втягнути себе в щось, піддавшись помилковій думці, ідеї і т. ін. *Черепахам дух змагання не притаманний, хіба що яка поведеться на жмуток свіжої трави чи банан* (Л. Костенко); *Вона повелася на ту ЧЕРВОНУ РУТУ* [заголовок в оголошенні] *і написала листа на запропоновану електронну адресу* (Є. Кононенко); — *Гай-гай, хлопче, і ти повівся на мій дуже хитрий маневр* (В. Кожелянко).

ПОВЕЧЕ́РЯТИ, яю, яєш. Док. до **вече́ряти.** *Напились ми чаю, повечеряли — і почалися у нас розмови* (Г. Хоткевич); *Мужчини, повечерявши, пішли до вітальні догравати в карти* (В. Підмогильний); *— А тепер, Катерино, піди собі до челядні, повечеряй, чим Бог послав* (М. Стельмах); *Чоловік повечеряв, усміхнувся і тихо, як дитина, заснув* (К. Москалець); // *чим.* З'їсти що-небудь на вечерю. *Петро і Сьопа розпалили вогнище, закип'ятили воду, повечеряли смаженою рибою, нагодували й собаку* (В. Владко); *Абияк повечерявши в'яленим м'ясом і запивши водою з Лугані, вони полягали спати* (І. Білик); *Він зробив тятиву для лука із сухожиль сарни, якою повечеряв першого свого дня на незнайомому узбережжі* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОВЕЧІ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Те саме, що **підвечі́ркувати.** *Снідала-обідала — раз їла, полуднувала-підвечіркувала — два їла, вечеряла-повечіркувала — три їла* (Номис); *Пан Іван пригадує, як один із сусідів, що традиційно збиралися у них удома повечіркувати після робочого дня, часто задавав йому математичні задачі* (із журн.).

ПОВЕЧІ́РНІЙ, я, є, *поет.* Який буває ввечері, у повечір'ї (у 1 знач.). *Ніч тужавіла, перемігши повечірні присмерки* (Іван Ле); *Їх* [дуби і сосни] *радує день і дівоча розмова, Рахманного поля розбуджені соки, Дніпровських лиманів лискуча підкова, Шатра повечірнього небо високе* (А. Малишко); *Шиби мікроавтобусів геть потемніли від налиплої на них повечірньої темряви* (М. Кідрук); *Пекуче сонце, врешті, вляжеться Й висот ефірних повечірня мла сягне* (А. Содомора, пер. з тв. Есхіла).

ПО-ВЕЧІ́РНЬОМУ, *присл.* Як увечері. *Ідуть кімнатою косі пасма сонця, золотавляться по-вечірньому* (З. Тулуб); *Люба .. застиглими очима дивилася на вікно, вже не ясне, а по-вечірньому сіро-синє* (В. Собко); *По-вечірньому попискували кулички на піщаній косі* (Ю. Мушкетик); *Небо ставало по-вечірньому сірим і важким* (І. Білик).

ПОВЕЧІ́Р'Я, я, *с.* 1. *поет.* Те саме, що **ве́чір** 1. *Солов'ї .. тьохкали всюди, і від їхнього співу дзвеніло повечір'я* (П. Панч); *Повечір'я ще тліє, іще хвіртка рипить, іще видно дорогу, іще гусне жура* (В. Стус); *Літніми повечір'ями із прочиненого вікна його світлиці чулися пружні акорди піаніно* (В. Шкляр).

2. *рел.* У візантійському обряді — щоденне богослужіння, що здійснюють у храмі або в келіях у дні, визначені типіконом. *Неласкавим поглядом зустрів його старий батюшка, який, повернувшись з малого повечір'я, уткнувся не в Святе Письмо, а в якусь житейську книгу* (М. Стельмах); *Добових богослужінь є дев'ять: вечірня, повечір'я, полуношниця, рання, перший час, третій час, шостий час, дев'ятий час і Божественна літургія* (з рел.-церк. літ.).

ПОВЕЧОРІ́ТИ, іє, *безос.* Док. до **вечорі́ти.** *Ой, коли б той вечір Та й повечоріло, То б моє серденько та й повеселіло* (з народної пісні); *Оце повечоріє, калюжки постужавіють* (Марко Вовчок); *Тим часом повечоріло. Поволі доспіло чорне яблуко ночі й зернами тіней розсипалося по лісі* (Б.-І. Антонич); *Зовсім повечоріло. Ескадрилья літак за літаком знялася з моря, взявши курс на захід* (Іван Ле); [С т а р и й:] *Духота вдень. Од спеки худнуть свічі. Повечоріло. В келію піду* (Л. Костенко).

ПОВЕ́ШТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Вештатися якийсь час. *А Химченко ще трохи повештавсь по місту, не запинаючи сорочки, та полюбував, як цікаво перехожі дивляться на його* [нього] (А. Кримський); *— Ми звикли багато читати і абстрактно мислити. А ви, певне, любите повештатись скрізь?* (О. Іваненко); *Марія помила начиння, повешталася ще трохи по хаті й, погасивши світло, теж полізла на піч* (В. Бабляк); *Ми повештались по вокзалу і пішли до зупинки таксі* (Ю. Покальчук); *Пані Женя вкрай легковажно поставилася до синового демаршу. Ну, гримнув дверима, ну, пішов... Повештається і повернеться* (Люко Дашвар).

ПО-В'ЄТНА́МСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-в'єтна́мському.** *Рис по-в'єтнамськи готують із додаванням цибулі, мускатного горіха та вершкового масла* (із журн.); *Ви обов'язково побачите усмішки на обличчях місцевих жителів, якщо заговорите по-в'єтнамськи* (з газ.).

ПО-В'ЄТНА́МСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у в'єтнамців, за звичаєм в'єтнамців. *Сьогодні в центрі української столиці неважко знайти каву по-в'єтнамському зі згущеним молоком та сіллю* (з газ.).

2. В'єтнамською мовою. *По-в'єтнамському розмовляють не тільки у В'єтнамі, а й у Камбоджі, Лаосі, Таїланді, Малайзії, Австралії, Франції, Німеччині, США, Канаді* (з наук.-попул. літ.).

ПОВЗ, *діал.* **ПОЗ, ПО́УЗ.** 1. *присл.* Не зупиняючись, не затримуючись біля кого-, чого-небудь, минаючи когось, щось. *Та проїхав козак поуз І оком не глянув* (І. Манжура); *Чіпка тільки встиг протягнути кільця аркана, як Трохим, пролітаючи повз галопом, легко підхопив скручене мотуззя і майнув у степ навперейми дивному коню* (Д. Білий); *Він .. подивився на єдиний ліхтар, який блякло освітлював сніжинки, що пролітали повз* (С. Андрухович); * Образно. *Пунктир смертей промчався повз і зник* (М. Бажан).

2. *прийм., з род. (рідко) і знах. в.* Уживається при вказуванні на предмет, особу, простір, не затримуючись біля яких, минаючи які, хто-небудь проходить, пробігає, щось проїжджає і т. ін. *— Чи чула ти, дівчинонько, Як я тебе кликав? .. Як поз твої воріточка Сивим конем їхав?* (П. Чубинський); *Проходячи повз маленьке, вмазане в стіну дзеркальце, Параскіца не витримала, щоб не глянути в нього* (М. Коцюбинський); *Повз вікон часто, часто йшли верблюди з довгими ногами* (В. Сосюра); *Ідемо понад високими коноплями, понад лапатими бур'янами. Повз пшениці густої, повз кукурудзи качанами рясної* (О. Ковінька); *Повз двір, вулицею і через городи поспішали люди* (Ю. Збанацький); *Він курив сигарету за сигаретою, йшов поз двори* (О. Ульяненко); *Дюймовочка пропливла повз багато нових місць* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

3. *прийм., з род. (рідко) і знах. в.* Уживається при вказуванні на предмет, особу, простір, недалеко від яких, біля яких щось відбувається або хто-, що-небудь перебуває. *Поуз берег ясні смуги, Як срібло, сіяють* (П. Куліш); *А в вишнику поуз хати Дівчата глаголять* (Ю. Федькович); *Петро .. сидів поз вікно* (А. Тесленко); // *зі знах. в.* Уживається при вказуванні на предмет, простір, уздовж яких спрямована дія. *В обніжкові зазубень робить* [Палажка], *а поз обніжок .. рівець прогортає* (А. Тесленко).

4. *прийм., з род. (рідко) і знах. в.* Уживається при вказуванні на особу, предмет, у які не вціляє хтось, не попадає щось. *Я став в куток. Гвинтівки дуло в "очко" пролізло й полоснуло повз мене в стіну пломенем...* (В. Сосюра); *Шейх із гвинтівкою в руці вибіг на дорогу перед оскаженілим звіром, підвів гвинтівку і вистрілив. Куля пролетіла повз ціль* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

5. У поєднанні з ім. р і к, д е н ь, г о д и н а і т. ін. уживається при вказуванні на безперервність, повторюваність дії. [Д р а н к о:] *Відчепіться ви від мене! Раз поз раз липнете до мене, мов смола до підіска* (М. Кропивницький); *Так рік повз рік у зміні безнастанній Час надійшов, що тільки майорів Смутним очам моїх плугатарів, Коли конали в темряві й стражданні* (Є. Плужник).

◊ **Прохо́дити / пройти́ повз** *див.* **прохо́дити.**

ПО́ВЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **по́взати.** *Бачили* [ми на дні моря] .. *ліниве повзання крабів, підводні печери* (М. Коцюбинський); *Я й там читав ці самі слова — у павутинні, що обвисало з вази посеред столу, в повзанні павуків по скатертині, в шурхоті полохливих мишей за панелями стін* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); — *От і все, хлопці, — кажу. — Кінець нашому перебуванню в обороні, нашому повзанню по траншеях та чагарниках* (Є. Доломан); *Надто гордий і незалежний, щоби просьбами, повзанням впрошуватися в його* [Гуртера] *ласку, він* [Ангарович] *сповняв точно його волю і не інтересувався ним зовсім* (І. Франко); *Макс регоче недобре. Дора бачить — Макса дратує і принижує зміїне повзання* (Люко Дашвар).

ПО́ВЗАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Те саме, що **повзти́** 1, але з позначенням повторюваності, тривалості дії, що відбувається в різний час або в різних напрямках. *Тихо бриніла .. муха на шибі. То замовкала, повзаючи по склі, то знов співала фальцетом, заплутавшись в складках занавіски* (Г. Хоткевич); *Між камінням і зеленими водоростями плавають прозорі медузи і повзають краби* (О. Донченко); *Комах було досить усюди .. Вони повзали, бігали і літали цілими хмарами* (В. Владко); *Між підвіконням повзало пару сонечок* (Любко Дереш); *Бридких, жирних водяних вужів вона називала своїми милими курчатками і дозволяла їм повзати на своїх грудях* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Пересуватися по поверхні, припадаючи до неї тулубом і перебираючи кінцівками (про людей і деяких тварин). *На читальнім будинку вже повзав бляхар* (Л. Мартович); *Біля Василя Прокоповича повзало шестеро маленьких котенят* (О. Копиленко); *Варвара повзала по полю від танка до танка, від окопу до окопу, перев'язувала поранених і витягала їх на собі з-під вогню* (Л. Первомайський); *Повзаючи по-пластунськи, витягуємо поранених і загиблих в безпечну зону* (Є. Доломан); *Він побачив в долині людей, які повзали навкарачки і щось виміряли* (В. Діброва).

2. *розм.* Повільно рухатися, пересуватися. *Із широких вікон перед ним унизу слалась панорама дахівок, ріжків вулиць і краєчків майданчиків міста.., повзав трамвай* (Олесь Досвітній); *Цього року спізнилися* [жнива] .. *Повзають де-не-де трактори, гицають по не згладжених ще межах* (У. Самчук); *По схилу вниз і вгору повзали вагончики фунікулеру* [фунікулера] (П. Панч); *Тиміш сам буксував у снігах. У полі мело. Повзав склоочисник: клац-клац...* (Б. Харчук); // Повільно сунутися, переміщуватися (про хмари, туман і т. ін.). *Над нами небо світило своїми ясними зорями, кругом повзали .. чорні хмари* (Панас Мирний); *Якась темна густа мряка обгортала її непрозорим туманом, збивалася вгору, то повзала чорними, страшними бовванами* (Н. Кобринська); // Ходити поволі або насилу. *На чорних ріллях, як мурашки, повзали люди, греблися в землі, зморені* (А. Головко); — *Проклятий, проклятий! — Люто кричав правитель, повзаючи під стіною. — Ти вб'єш мене? Так вбивай же!* (О. Бердник); *Здобичі було багато, дуже багато. Все плем'я до нестями об'їлося м'ясом, люди ледь повзали, а собаки лежали, мов передохлі* (А. Дімаров); // *зневажл.* Ходити взагалі. *Ще он Савенко по нашій землі повзає. Живе. Дихає. Скільки матерів його проклинають* (С. Журахович); *Для чого такі, як я, взагалі повзають між землею та небом? Кожен із нас — це кінчений паскудник, не вір жодному* (Ю. Іздрик).

3. *перев. з прийм.* п е р е д, п е р е д і, *перен.* Те саме, що **плазува́ти** 2. *Ради вибавлення синів із пазурів .. служби во-яцької, — повзали люди перед Гердлічкою, по-собачому заглядали в очі* (Г. Хоткевич); *Ібрагім затупотів ногами і, стискаючи кулаки, завищав: — Я примушу, примушу всіх слухатись і повзати переді мною на землі! Чуєш, я примушу!* (Р. Іваничук); *Мирон не упустить свого шансу. Буде служити, повзати, зі шкури вилазити, але нарешті .. таки зніме фільм свого життя* (Г. Тарасюк).

◊ **У нога́х (на колі́нах) ла́зити (по́взати, валя́тися** *і т. ін.) див.* **ла́зити.**

ПОВЗВО́ДНЕ *див.* **повзво́дно.**

ПОВЗВО́ДНИЙ, а, е, *військ.* Здійснюваний окремими взводами, по взводах. *Після поротного та повзводного шикування вихованці парашутно-десантної школи ознайомилися з бойовою технікою військової частини* (із журн.).

ПОВЗВО́ДНО, *рідко* **ПОВЗВО́ДНЕ,** *військ.* Присл. до **повзво́дний.** *Бійці шикувались повзводно* (О. Десняк); *Поприбиралися партизани в краще вбрання, причепурилися і повзводне вишикувалися на лісовій прогалині* (М. Стельмах); *На завдання ходили* [розвідники] *повзводно, з кулеметами* (П. Автомонов).

ПОВЗДО́ВЖ, *рідко.* 1. *присл.* Те саме, що **подо́вж** 1. *Ось він* [рід] *заповнив тут усю хату, аж через дві світлиці заставлену повздовж столами, і під гуркіт далеких вибухів, під завивання, тупіт і скрегіт смерти навколо справляв тут свій, либонь, останній спільний бенкет* (І. Багряний); *Бралися товсті дрівця сухого горіха, розпилювалися повздовж, тонко розщеплювалися і обтісувалися ножиком* (М. Дочинець).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **подо́вж** 2. *Повздовж високої стіни Верцадло висло переді мною* (Я. Щоголів); *Повздовж землі у небо сніг летить* (С. Йовенко).

ПОВЗДО́ВЖНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **подо́вжній** 1; поздовжній. *Горою цвіт синій і жовтий укривав кожду гіллячку дрібними човенцями в повздовжні рядочки* (Л. Мартович); *Тато-курочка — зверху бурий, з чорними повздовжніми плямками на спині й плечах та ще й зі смугами на спині* (В. Багірова); *Я .. міг обстежити зарубку ще раз. Обмацав пальцями. Була вона дивною, не на два, як звично, а на три замахи. Повздовжній ярочок розсікав поперечний* (М. Дочинець); *За ілюмінатором на сірому бетоні майнули широкі повздовжні смуги, що позначали стартову лінію для розгону* (М. Кідрук).

ПОВЗДО́ВЖНЬО, *рідко.* Присл. до **повздо́вжній.** *Сонячні панелі енергоощадної теплиці та світлопроникні вікна можуть бути встановлені в шаховому порядку, поперечно або повздовжньо* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *О зірко! Ти вузлик на згадку про вічне, щоб я — проминущий — свій вік пам'ятав, щоб я пригадав, як цей промінь двосічний повздовжньо мене вже колись розтинав* (П. Мовчан).

ПОВЗДО́ВЖНЬО-..., *рідко.* Перша частина складних слів, що відповідає слову **повздо́вжній,** напр.: п о в з д о́ в ж н ь о - о б р і з н и́ й, п о в з д о́ в ж н ь о - с т р у г а́ л ь н и й.

ПО́ВЗИК, а, *ч.* Маленька лісова пташка ряду горобцеподібних, яка добре лазить по деревах уверх і вниз головою. — *А сойку забули, а іволгу? — Ще повзик! — доповнив Демко. — Маленька така пташка, швидко-швидко бігає по стовбуру, як миша!* (О. Донченко); *Коли прилітають дрозди, зозулі, славки, іволги, навряд чи хто зверне увагу на скромний посвист повзика. А я неодмінно відшукую невеличкого попелястого птаха, що діловито сновигає по дереву* (Г. Усач); *Пташка повзик .. гніздо править собі в дуплі і так замуровує глиною, розмоченою слиною, що каменем не розлупиш* (М. Дочинець); *Повзики і трясихвістки залюбки грабують зерно, насипане курям* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВЗКИ́Й, á, é. Те саме, що **повзу́чий** 2, 3. *Медунка лікарська — багаторічна трав'яниста рослина, 15–20 см заввишки, з повзким кореневищем* (з наук.-попул. літ.); *Повзкий жах охопив усіх присутніх від новини про початок війни* (із журн.).

ПОВЗКО́М, *присл.* Те саме, що **по́повзом;** повзучи. *Мусимо тікати зараз, повзком, від ялички до ялички, від корча до корча* (І. Франко); *Тут можна було пробиратись тільки повзком* (О. Гончар); *То повзком, то спираючись на плечі провідників, чоловіки перебралися через обледенілі гори* (П. Загребельний); *Де повзком, а де й спотикаючись на неслухняних ногах, втікач повернувся назад* (В. Чемерис).

ПОВЗТИ́, зу́, зе́ш; *мин. ч.* повз, лá, лó; *недок.* 1. Пересуватися по поверхні всім тілом або на коротких ніжках (про плазунів, комах і т. ін.); плазувати (у 1 знач.). *Одна черва, мовляв, кишить* [у болоті], *Да деколи повзе по куширу гадюка* (Є. Гребінка); *Можна схопити черепашку, що повзе біля води, залишаючи на вогкому піску довгу борозенку* (О. Донченко); *По щоці його комашка кудись з стеблинкою повзла* (В. Сосюра); *Сторінкою повз зеленкуватий жучок, зупиняючись і зводячись на передніх лапах* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *У темряві здавалося, що по стіні Собору повзе вкрита стальною лускою змія* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Пересуватися по поверхні в певному напрямку, припадаючи до неї тулубом і перебираючи кінцівками (про людей і деяких тварин). *Остап повзе. Йому трудно, кожну купину доводиться брати з бою, в грудях коле й спирає дух* (М. Коцюбинський); *Юра притискається животом, охоплює товстезне дерево ногами і руками і тихенько повзе вгору по стовбуру* (Ю. Смолич); *З драговиння і хвощуватих нетрів ящур повз до дрібних тваринок, роззявляючи пащу* (В. Барка); *— Скільки разів я падав? Наче пес із перебитими ногами повз* (С. Журахович); *Чарлі зловтішно посміхнувся: все йшло на добре! .. Тихесенько, по-зміїному, він плазував до того пагорка. Зупинявся. Прислухався. І знову повз* (М. Дашкієв); // *перен.* Звивисто пролягати, простягатися (про дорогу, стежку і т. ін.). *Повзуть тут скрізь по горах стежечки, немов гадюки* (І. Франко); *Село спустіло. Самотою повзли між хатами брудні дороги* (М. Коцюбинський); *Дорога вирівнювалась або повзла далі вгору* (І. Білик).

2. *розм.* Повільно пересуваючись, рухатися в певному напрямку. *Полонина погасла, і отара овець повзе по ній, як сірий лишай* (М. Коцюбинський); *Стрілка годинника повзла дуже повільно* (М. Трублаїні); *Важко впряжені в коси цугом, повзли ми, батуючи золоті скиби чужого збіжжя* (А. Головко); *Ось стрілка барометра пройшла повз цифру 700 — і продовжувала повзти ліворуч* (В. Владко); *Поки ліфт повзе вгору, в Олесиних вухах звучить голос симпатичного француза* (Є. Кононенко); // Повільно сунутися, переміщуватися в певному напрямку (про хмари, туман і т. ін.). *Повзуть безконечним полотном хмари, січучи дощ* (Г. Хоткевич); *Повзе пахучий дим, чіпляється за трави* (В. Сосюра); *Тепла шипуча пара зміями повзла крізь плетену лозу і стовпом звивалася вгору* (В. Близнець); *Навколо стіною стояли ялинові ліси, між деревами повзли густі тумани* (О. Бердник); *Повзла й клубочилася густа, гаряча коричнева тьма* (О. Забужко); // *перен.* Повільно поширюватися, розповсюджуватися, передаватися (про чутки, настрої і т. ін.). *Серед тільки що організованого — так блискуче, так скоро організованого в дні повстання війська УНР — повзли чутки про зраду* (Д. Бузько); *Поміж рядів повзе страшне слово. Хтось вимовив його першим, і ось воно проймає вже всю сотню, сковує кожного вояка... Тиф!* (І. Цюпа); *Та ненависть, яка оточувала Мірошниченка і Підіпригору, тепер з усіх куркульських кам'яниць і хуторів повзла і до його подвір'я* (М. Стельмах); // Іти поволі або насилу. *Піднялась* [Ївга], *посилкувалась, ледве, ледве повзе, та ще, на лихо, нікого нема їй назустріч, щоб хто підвіз* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Іде собі* [хлопчисько] *й плаче, похнюпившись низько, від втоми хитаючись, ледве повзе* (Н. Забіла); *До Мишки й Булавки, які повзли позаду і голосно реготали, наче ненормальні, причепився патруль* (А. Дністровий); *Ніхто в плащі цю б не пройшов дорогу, Бо ледве й ми повзли на брили з брил* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // Повільно їхати, пливти. *Наші гнуті човники спроквола повзли гирлом, що єднало Голубів і Олексіїв лимани* (Олесь Досвітній); *Вагонетки з шихтою безперервно повзли нагору* (Ю. Яновський); *Машина .. петляла вже невідомо де й повзла невідомо куди, навіть не знати — чи на схід, чи на захід, чи на південь, чи на північ?* (І. Багряний); *Узвозом повзе водовіз набирати з Дніпра води* (Б. Антоненко-Давидович); *— Вибачте, люди добрі, моя карета ледве повзла. До того ж це так далеко! Мені здавалося, дорозі не буде кінця...* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Повільно минати, тягтися (про час). *Не дай Боже чоловікові печалі або якої напасті, то урем'я* [час] *іде — не йде, мов рак, повзе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ніч повзе, та так ліниво!* (І. Франко); *Повзуть дні і ночі, ночі і дні — з пекельною повільністю, ніби чорна, в'язка смола* (В. Дрозд).

3. *розм.* Повільно ковзати. *Він, Канушевич, згорбившись, повільно і важко дряпається вгору. Та ноги раз у раз повзуть назад по сковзких схилах гори* (Г. Коцюба); *Я заплющую очі — і рука повзе від шиї вниз...* (М. Матіос); // Поволі зсовуватися, сповзати вниз (про ґрунт, листя т. ін.). *Так ось вона — ця знаменита крейда, Яка повзе з урвистих берегів .. В холодний скаламучений пролив* (М. Бажан); *Вони обережно підкралися ззаду; глина повзла під ногами, гілки ламалися і залишалися в руках* (К. Москалець); // Спадати, збиватися вбік, донизу (про одяг, головні убори). *Стоїть* [молодиця] *край трибуни, розшаріла, випростана, високочола, не помічаючи в хвилюванні, як хустка поволі повзе, сповзає їй на шию* (О. Гончар).

4. Слатися, витися по чому-небудь (про рослини). *Повзуть гліцинії, не знаючи утоми, Все вище й вище* (М. Рильський); *По землі, в ровах і ямах повзе ожина* (В. Кучер); *Плющ повз вужем по тріщинах у цеглинах* (С. Андрухович).

(1) Повзти́ на колі́нах (ра́чки) — пересуватися в певному напрямку на колінах або рачки. *Маруся повзла, повзла на колінах до лісу, оглушена, роздавлена, без серця в грудях* (Г. Хоткевич); *Він уже не йшов далі, а повз на колінах, спираючись на руки* (В. Владко); *Другий* [бандит] *рачки почав повзти до балки* (І. Цюпа); *Ми повзли рачки у видолинок, заплічні мішки покидали на цих проклятих шпалах* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

◇ **Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться** *і т. ін.)* **під нога́ми** *чиїми* **<Ґрунт попо́вз з-під ніг** *у кого і без дод.*> *див.* **ґрунт; Іти́ (повзти́, ру́хатися** *і т. ін.)* **черепа́хою (як (на́че, нена́че, немо́в) черепа́ха)** *див.* **іти́.**

ПОВЗУ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повзува́ти.** *Сотні, тисячі ніжок, межи тим і в кунштовні* [вишукані] *панянські сап'янці повзуваних, затупали по Європі* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм.* Який повзувався, має взуття на ногах. *Пани повзувані, сліди ваші босі* (приказка); *Воєначальники, повзувані в бронзові котурни, розташувалися на середній алеї саду під пурпуровим наметом із золотими торочками* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера).

ПОВЗУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Взути все або багато чого. *Поскидаймо файні мешти, Повзуваймо постоли. Віри вітрові не ймеш ти, Поза вітром постели* (М. Фішбейн); *Треба було бачити тих горе-вояків у ношених-переношених різноколірних гачах та потертих постолах. Декотрим довелося повзувати навіть розпаровані постоли* (М. Андрусяк).

2. *кого, що.* Взути всіх або багатьох. *Сашко бідкався, що сестри — всі одночасно, це ж треба! — виросли зі свого весняного взуття, й тепер він повинен бодай утричі більше заробляти, щоб їх повзувати* (М. Павленко).

ПОВЗУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Взутися (про всіх або багатьох). *Григорій .. наклав на ногу компрес і розпустив ремінь. І клали сіно далі, але вже повзувались. До вечора нога так спухла, що Григорій не міг ходити* (І. Багряний); *Ми ганяємо босоніж, і матері не бігають за нами, не кричать, щоб ми зразу ж повзувалися, а то захопимо нежить* (А. Дімаров).

ПОВЗУ́Н, а́, *ч.* 1. *розм.* Той, хто повзає. *Повзун повзе, на базар голки везе* (загадка); *Є звірі — чудові повзуни по деревах* (М. Трублаїні); *Сиз .. взяв з моху, поклав Чубликові на долоню якогось нічного жука. Сірого, дуже простого й непримітного повзуна* (В. Близнець).

2. *техн.* Деталь механізму, яка здійснює обертально-поступальний рух у прямолінійних напрямних або коливний рух у дугових напрямних, пов'язаних із корпусом (стійкою). *У двигунах внутрішнього згоряння, конструкціях поршневих компресорів функція повзуна покладається на поршень, тому повзун у них відсутній* (з навч. літ.); [Д е м и д:] *Хіба у нас плуг? Чорти батька зна що, а не плуг! Похряпаний, чепіги позв'язувані у десятьох місцях, повзун геть стерся* (М. Кропивницький); — *Пішли, пішли,* — *підганяв Сидоренко* [Івана], — *он там маслянка, бери її і лізь нагору, щось тут повзуна трохи заїдало вчора* (В. Собко).

3. Риба ряду окунеподібних; анабас. *Повзун може дихати як у воді, так і на суші, засвоюючи кисень безпосередньо з повітря* (з наук.-попул. літ.).

ПОВЗУНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* 1. Український народний танець, у якому більшість танцювальних па виконують на зігнутих у колінах ногах. *Вважають, що козацький танець повзунець є витвором пластунів, адже в козаків існувала така назва пластунів, як повзуни* (з наук.-попул. літ.); // Чоловічий танцювальний крок у танці. *Повзунець, дрібушечки, вихилясники, тропак та деякі інші назви танцювальних рухів виникли в процесі розвитку хореографії* (з навч. літ.).

2. *тільки мн.* Те саме, що **повзуно́к** 2. *Лєнка поохала, які чудові принесла їй Людка повзунці й чепчики, а потім вони перекинулися словом — цього разу так годин зо дві* (Валерій Шевчук); *Під час денного неспання дитині краще надягати фланелеві сорочечки та повзунці. Шапочка в кімнаті не потрібна* (з навч. літ.).

ПОВЗУНКО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **повзуно́к** 1. *У сучасній психологічній науці розрізняють такі періоди дитячого віку: пренатальний, новонародженості (до 6 тижнів життя), грудний (до 1 року), повзунковий (1–3 роки), дошкільний (3–6 років), шкільний (6–11 років), пубертатний (11–15 років), юнацький (15–20 років)* (з навч. літ.).

2. *техн.* Оснащений повзунком (у 3 знач.). *У повзунковому реостаті роль повзунка виконує коліщатко з провідного матеріалу, що рухається по поверхні діелектричного барабана з намотаним на нього дротом* (з наук.-попул. літ.).

ПОВЗУНО́К, нка́, *ч.* 1. Той, хто ще не вміє ходити, пересувається поповзом (про дітей). *Я сидів усе на тій же зеленій тахті, мій партнер — у незручному дерев'яному кріслі, схожому на загородку для повзунків* (Л. Первомайський).

2. *тільки мн.* Одяг для немовлят (у формі штанців зі шлейками та панчішками); повзунець (у 2 знач.). *Лесик уже знав, що таке підгузнички й повзунки, яка сорочечка .. одягається спершу.., а яка .. потім* (В. Нестайко); *Домував* [Хаблак] *з тиждень, їздив до міста по ліжко, пелюшки, повзунки, ванночку, справ було досить на всі шість днів відпустки* (В. Дрозд); *На шворках балконів і лоджій сохнуть дитячі повзунки, чоловічі сорочки, жіночі сарафани й халатики* (В. Яворівський); — *Моє ти сонечко!* — *підхопила доню Магда, спритно запакувала її у .. фланелеву сорочечку та повзунки* (Г. Вдовиченко).

3. *техн.* Те саме, що **повзу́н** 2. *Електричний струм у потенціометрі проходить між кінцевими контактами, а напруга знімається з повзунка, положення якого можна механічно змінювати* (з наук.-попул. літ.).

4. Те саме, що **повзуне́ць** 1. *Коли вони йшли, музика якраз утнула "повзунка", і ті з хлопців, на кого чортове зело устигло добряче подіяти, вибрикуючи, увіходили в парубоцький танок* (Г. Колісник).

5. *інформ.* Елемент графічного інтерфейсу користувача. *Повзунок слугує для зміни певного значення, а не для прокручування вмісту екрана або його частини* (з наук.-попул. літ.); *Тимур десятки разів відтягував повзунок у медіа-плеєрі назад, продивляючись епізод* (М. Кідрук).

ПОВЗУНО́ЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **повзуно́к** 1–3, 5. *Дитина є родовою назвою щодо видових: сисунець, повзунок, або повзуночок, ходунок, пискун* (з наук. літ.); — *Я ж казав їй: поменше вивозь дитину надвір, не суши пелюшок і повзуночків на вулиці, а вона, дурна коза, хіба ж послухає!* (К. Мотрич); *Тут колись я жила. З Григором. Тут народилися мої хлопчики — Ігорьок і Ромчик. На цім балконі сушились їхні пелюшки і повзуночки* (Г. Тарасюк); *Мініатюрна логарифмічна лінійка мала скляний або пластмасовий прозорий повзуночок із поділками* (із журн.); *Перед вами у фотошопі з'явилася гістограма. Чорний і білий повзуночки переміщаєте ліворуч і праворуч, поки чорно-біла різкість вас не задовольнить* (з навч. літ.).

ПОВЗУ́ХА, и, *ж., розм.* Жін. до **повзуно́к** 1. *У домі для маленької дев'ятимісячної повзухи повнісінько різних небезпек: електричні розетки, сходи, важкі підлогові вази* (із журн.).

ПОВЗУ́ЧИЙ, а, е. 1. Який повзає, пересувається повзучи. *Шпак не від того, щоб, як спілі вишні, Покуштувати, що воно на смак, — Та садових повзучих розбишак, Неситу гусінь нищить так ретельно, Що той грішок не майте за смертельний* (М. Рильський); *Вони* [індійці] *перетворюють в орнаментальні елементи .. навіть повзучих гадів* (І. Волошин); *Чорна цятка на дорозі, схожа на повзучого жучка, могла виявитись ворожим танком чи машиною* (К. Гриб); *Гається гусінь повзуча, квапиться спритний метелик, легко й людині міняти всталену форму свою* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. Який стелеться, в'ється по чому-небудь (про рослини). *А перед нами степ і степ: дрібна суха трава і пологий повзучий бур'ян — ось і вся його рослинність* (І. Франко); *Папороть і повзучі ліани чіплялися за ноги в гумових чоботах, заважали йти* (В. Владко); *Живан .. не зводив очей з широкого старого каналу, порослого .. всяким-превсяким повзучим зіллям* (В. Земляк); *Яскраве сонце .. освітлювало синюваті повзучі рослини та чорно-зелені мохи на схилах барханів* (О. Бердник).

3. *перен.* Який повільно переміщується, поширюється. *Відчув* [Фітельберг] *раптом у себе на спині, під сорочкою, повзучий їжачистий холодок* (Н. Рибак); *Моторошним стає обличчя людини, що потрапляє в смугу цього мертвотно-синього, при землі повзучого світла* (О. Гончар); *Чутки на те й чутки, щоб збурювати люд, вони повзучі, їм немає перерви і спину* (В. Чемерис); *Час до часу в когось із наших жовкли білки очей і він зникав на два місяці. Дехто так більше в учебці й не з'явився. Тиха повзуча епідемія* (Ю. Андрухович); *Я відчуваю холод. Обпікаючий холод і повільний, повзучий жах* (Любко Дереш).

4. Уживається як складова ботанічних назв, термінів. *Замість лісів тепер слався землею жереп, чорний килим повзучих смерек, в якому плутались ноги* (М. Коцюбинський); *Квітники й городи заросли гірськими соснами, глодом, ялівцем, туями, вересом, мохами, повзучими рожами, чорнобривцями* (У. Самчук); *Мальва .. побігла пласким вигнутим кряжем, збиваючи росу з м'якого повзучого ялівцю, ковзаючись на слизькому дроку* (Р. Іваничук); *Пирій повзучий, фіалку триколірну, хвощ польовий у народній медицині називають кровоочисними лікарськими рослинами, оскільки вони впливають на обмін речовин* (з наук.-попул. літ.).

△ **Помі́рна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція** *див.* **інфля́ція.**

ПОВЗУ́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* 1. *спец.* Повільна деформація металу, бетону та інших матеріалів під дією постійного тривалого механічного навантаження; крип. *У вуглецевих сталях і чавуні повзучість починає проявлятися при температурі 300–400 °С, у легованих сталях при температурі вище за 500 °С* (з наук.-попул. літ.).

2. *геол.* Властивість мінерального скелета ґрунту деформуватися під впливом постійного тиску. *Повзучість гірських порід пов'язана з їхнім здиманням та міцністю* (з навч. літ.).

ПОВИБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повибива́ти.** *Під стріхою сумом чорніють повибивані вікна* (С. Васильченко); — *А в лобогрійці дишло поламане! Коса поіржавіла, в шестернях зубки повибивані!* (Остап Вишня); *З прогризених дірок* [підвіконня], *таких охайних, ніби повибиваних мисливським шротом, виповзали руді мурахи* (М. Малиновська); *Байдуже їм до того, що то могили славних лицарів і що по надгробках Святе Письмо повибиване...* (А. Кащенко); // **повиби́вано,** *безос. пред. Залишилися самі чоловіки, жінки сипнули по палацах, двері до яких було повибивано* (Валерій Шевчук); *Григір вернувся. Степан не прийшов. Хлопців повибивано, молоді не поросли* (Б. Харчук).

ПОВИБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Вибити (у 1 знач.) усе або багато чого, усіх або багатьох. — *Не смійтеся, — кажу, — як розсердите мене, то я вам і вікна повибиваю* (О. Стороженко); *Ні, годі! Мені вже й так за ті кури скоро люди очі повибивають. Ідіть самі та й крадіть* (С. Васильченко); *Коли Івашко пустив голуба додолу, він не повибивав шибок* (В. Винниченко); — *Спробуй тільки заплакати, — сказав він, — і я повибиваю тобі зуби* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *що.* Ударяючи, витріпати, очистити все або багато чого-небудь. *Галя .. старі ковдри та подушки у квітчатих наволочках повибивала та біля грубки розкидала — просихайте* (Люко Дашвар).

3. *що.* Ударами добути з чогось усе або багато чого-небудь. *Не варто намагатися вибивати насіння з соняшникових головок одразу. Кілька днів підсушування — й один удар палицею з тильного боку дозволить повибивати все насіння одразу* (із журн.); // *перен.* Б'ючи кого-небудь, домогтися багато чогось. *Максим дуже помиляється, гадаючи, що небожчині норови можна силоміць повибивати* (Л. Яновська); *Тепера вам батьківські заповіти Повибивав із серця Агріман І перетяг вас на кривеє й темне* (А. Кримський); — *Не смійте називати Олександра Миколайовича Саньком! Олександр Миколайович... тижнями з фабрики не вилазить. Борги повибивав ще п'ятирічної давнини* (Люко Дашвар).

4. *кого, що.* Витоптуючи (про людей, тварин), б'ючи (про град, дощ, людей, тварин і т. ін.), винищити посіви, городину, траву тощо у великій кількості, скрізь або в багатьох місцях. *І повибивав той град у всім єгипетськім краї все, що на полі, від людини аж до худоби!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Ви своє позбираєте* [просо], *а мою пайку хай хоч і вітер повибиває, — відказала Горпина* (Л. Яновська); *Кулями поклюють землю, пшеницю, повибивають соняшники* (М. Куліш).

5. *що.* Ударяючи чим-небудь, зробити заглибини, отвори і т. ін. у великій кількості, скрізь або в багатьох місцях. *Місцина справді стала пустирем одгонити... Собаки так і гніздяться! — кубла повибивали...* (Панас Мирний); *Богдан вирядив за греблю козаків і звелів розмісити болотяний ґрунт кінськими копитами, повибивати бакаї, покопати широкі копанки та рови і понасипати вали* (І. Нечуй-Левицький); *Йому наснився садок, малинові хащі, в яких кури повибивали кубла* (Ю. Мушкетик); // *безос.* — *Ну й підкидає! От гуцикає! Навіть цигарки в губи не встромиш! Тр-р-р! Спини коні, я закурю! Ну й дороги! От повибивало!* (Остап Вишня).

6. *кого, що.* Убити, винищити всіх або багатьох. *Такого народу повибивали під ту війну* (Сл. Б. Грінченка); *Прийдуть сюди нові хазяїни — неситі чужинці; .. повибивають вони птахів та звіра, покалічать залізними гаками рибу, повирубують одвічні дерева* (А. Кащенко); *Одних, повстанців тобто, повибивали в нерівних боях, у засідках, половили зрадою; других — замучили в тюрмах* (Р. Федорів); // *безос. Молоді перших днів війни як не бувало. Повибивало її набоями, кулеметним дощем, повитруювало газами* (Д. Бузько).

7. *що.* Відтворити, нанести на що-небудь або витиснути на якомусь матеріалі певні знаки (у великій кількості). *Уперше це вона нарядилася в неї* [спідницю] *і цілий день виходила.., общипуючи ту спідницю кругом себе та скалючи* [скалячи] *зуби до рябих полос, що повибивав вибійщик* [вибійник] (Панас Мирний).

ПОВИБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Вибитися (у 2 знач.) з-під чого-небудь назовні (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Тихенький подихав вітер, шевелив* [ворушив] *її невеличкими чорними кучерями, що повибивались на висках з товстої та довгої коси* (Панас Мирний); *На пеньках вінками повибивались перші опеньки* (М. Стельмах); *Троє молодих скрипалів стояли плече в плече, довгі чуби повибивались їм з-під шапок* (Ю. Мушкетик); *З-за вух повибивалися симпатичні пухнасті кучерики* (С. Андрухович).

2. *розм.* Доклавши зусиль, домогтися певного суспільного становища, стати ким-небудь (про всіх або багатьох). *Турецьке царство занепадало. Які були під ним християнські народи, то мало не всі повибивалися на волю, як-от серби, болгари, молдавани і греки* (М. Драгоманов).

3. *тільки 3 ос.* Зробитися нерівним, із заглибинами в багатьох місцях (про долівку, дорогу і т. ін.). *Вона згадала й про голубники — треба було й для птахів запасти зерно, подивитись, чи не повибивалися там стіни* (С. Скляренко); // *безос. Батрак долівку землею рівня, де повибивалося* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(1) Повибива́тися з сил** — заслабнути, знесилитися від тривалої, надмірної, напруженої роботи, хвороби і т. ін. (про всіх або багатьох). *Коні наші повибивалися з сил, аж хитаються на ходу* (Ю. Мушкетик).

ПОВИБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Вибрати з-посеред інших предметів (усе або багато чого-небудь). *Хлопці розібрали полукіпок, повибирали кожен собі сніп* (А. Головко).

2. *кого.* Обрати всіх або багатьох для виконання певних обов'язків. *— Глядіть ще — не повибирайте й в управу своїх!.. Чуєте? — Гласні мовчали, мов не до них річ* (Панас Мирний); *Не до смаку мамі повибирали хлопці невістки* [невісток]. *Про ніяку* [ні про яку] *не хоче чути* (О. Кобилянська).

3. *що.* Витягти, вичерпати і т. ін. за кілька або багато разів усе або багато чого-небудь. *Раз у неділю баба спекла пиріжків з маком, повибирала їх, посклала в миску* (з казки); *— Прийде, голубочко, незабаром біла неділя. Тоді все полотно із скринь повибирають та в одне місце позвозять, так тоді ж уже, голубочко, все в селі від того полотна біле буде, біле!* (Остап Вишня); *Мушлі повідкривалися стулками, коли зайшла пара. Тоді мати повибирала їх на миску і присолила* (В. Барка); *На поле вона прийшла з граблями, розволочила ріллю й руками повибирала довге, як батоги, коріння пирію* (С. Чорнобривець).

ПОВИБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Вибратися куди-небудь (про всіх або багатьох). *Всі з дому повибиралися в поле* (І. Франко); *Нікому не відомі, але обдаровані, вони повибиралися із мороку, в якому животіли, гнані бажанням показатися на людях* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОВИБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Вибігти (про всіх або багатьох). *— Цу-цу, Рябко!.. — тут всі, повибігавши з хат. — Цу-цу, Рябко!.. на-на!.. — гукнули, як на ґвалт* (П. Гулак-Артемовський); *Повибігали якісь панночки, куці та бистрії* (Марко Вовчок); *З Оленчиної хати теж повибігали діти та босоніж бігали по двору* (А. Турчинська); *Тьомик заходився махати дрючком і лементувати так, аж сантафейці* [мешканці Санта-Фе] *повибігали на пагорб подивитися, що коїться* (М. Кідрук); *На вулицю повибігала дітвора, хто у власному взутті, а хто й у батьківському, бо гріх не обсипати одне одного першим снігом* (С. Талан); *Жінка заволала, та так моторошно, що на сходи миттю повибігали люди* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); * Образно. *Мов у дзеркалі, видно в воді і небо, .. і кучерявії в'язи, що повибігали на самий край і попростягали зелені лапи над річкою* (П. Куліш).

ПОВИБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОВИБІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Вибілити все або багато чого-небудь. *Повибілювали вітри людські кості на полі битви, вони виднілись здалеку, Костяне поле — так називали це місце* (з легенди); *1941 року парафіяни Петропавлівської церкви у Білопіллі почали відроджувати храм. Жінки повибіляли стіни, чоловіки зробили необхідний ремонт* (із журн.).

ПОВИБІЛЯ́ТИ *див.* **повибі́лювати.**

ПОВИБРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* Вибрити все або багато чого-небудь. *Перукарі кажуть, що останнім часом молоді хлопці просять не просто зробити модну коротку стрижку, а й повибривати їм на голові різні візерунки, символи* (з газ.).

ПОВИБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вибудувати все або багато чого-небудь. *Погорільці повибудовували гарні хати після пожежі* (Сл. Б. Грінченка); *Салимян для тих душ такі оселі повибудовував — чи то в небі, чи на землі, що кругом море та й море, і є їм там що їсти і пити, але їжі й питва не вбуває* (В. Медвідь).

ПОВИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до повивання, до надання допомоги при пологах. *Кінь віз дочку, за нею йшла услід Бабуся, що була за повивальну маму; Вона несла повитую дитину* (І. Франко); *У статуті медичного факультету Київського імператорського університету Святого Володимира 1835 р. було записано про необхідність відкриття десяти кафедр, зокрема повивального мистецтва* (з наук.-попул. літ.).

ПОВИВА́ЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., що.* Вивалити все або багато чого-небудь. *Повивалювати двері; Повивалювати цеглу.*

ПОВИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повива́ти** 6. *Ой спи, дитя, без повиття Та й без повивання, Пішла мати жито жати Від самого рання* (з народної пісні); *Доводилося й до баби Докії по допомогу звертатися, бо не лише повиванням була відома стара: на всякому зіллі зналася й мала тих трав на горищі силу-силенну* (Микита Чернявський).

ПОВИВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Виварити все або багато чого-небудь. *Всю нашу одежу сестра повиварювала, бо там була сила-силенна нужі* (з мемуарної літ.).

ПОВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОВИ́ТИ,** пов'ю́, пов'є́ш, *док.* 1. *кого, що.* Обплітати, обвивати чим-небудь щось або що-небудь навколо чогось. *Її голівку повивав трояндовий віночок, на ніжках були шовкові панчішки та білі атласні черевички* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); [Г а л я:] *Колись учених вінками квітчали, — от і ми твою голову, Петре, повили* (Панас Мирний); // Укривати що-небудь собою. *Волосся повивало її оголене тіло, мовби темно-зеленою шаллю чи хусткою, кінці якої спадали до п'ят* (Ю. Покальчук); *Зневажають подруженьки Подругу свою, Зневажають червоную Калину мою. Повий мою головоньку, Росою умий. І вітами широкими Од сонця закрий* (Т. Шевченко); *Чомусь учора і сьогодні думав Уперто я та невідступно, друже, Про молоді берези свіжовмиті, Коли їх перша зелень повила* (М. Рильський); // *чим.* Огортати, укривати (тканиною, одягом і т. ін.). *Та повий тонким серпанком постать любу чарівниці* (Леся Українка); // *безос. Усе снігами повило* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Огортати, облягати (про тканину, одяг). *Її стан повивала квітчаста зелена керсетка* (І. Пільгук); *Синє вбрання повило її під саме підборіддя й надавало вигляду молоденької школярки* (Олесь Досвітній); // Охоплювати руками, рукою; обіймати. [М а л ь в а н о в:] *Ходім, я вас однесу .. (Бере Любушу на руки і несе до її кімнати). Любуша, схлипуючи, повиває його шию руками* (І. Кочерга); *Локони всипали геть груди мені, а голівка мирно спить на руці, що шию гінку повила* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. *що чим.* Оточувати кругом, з усіх боків. *— Грузин виноградом повиває оселю...* (О. Гончар).

3. *тільки 3 ос., що.* Обплітати, покривати собою (про рослини). *Кучері топольові* [тополеві], *срібненькі, підіймаються вгору; інші, чорні, позвисали над клунями; ще інші, вишневі, сливові, повивають хати* (А. Тесленко); *Окрасою мазанки були тільки кручені паничі, які повивали передню стінку* (Ю. Смолич); *Стоїть передосіння пора, доцвітають трави, сива нитка тирси повиває все навкруг* (С. Скляренко); *Мій двір в Чигирині, авжеж не Фонтенбло. Там плющ не повивав мережані альтани. Троянди не цвіли* (Л. Костенко).

4. *кого, що, перен.* Огортати, затягувати з усіх боків (про дим, туман і т. ін.); оповивати. *І як туман хвилястими клубками І воду скрізь, і землю повивав, І світ увесь з землею й з небесами, Здавалося, в тумані потопав* (Б. Грінченко); *Він запитував німотні хвилі, прагнув помахом руки розірвати туман і запону згущених випарів, що повивали обрій* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Блакитна імла далини повила далекі села, гори, садки* (М. Коцюбинський); // *чим.* Огортати, затягувати з усіх боків (димом, туманом і т. ін.). *І вершники помчали, полетіли, І хвилями золоченого пилу Широку площу раптом повили* (М. Рильський); *Крізь ворожий тиск мене промчав Меркурій, Він хмарою повив і врятував мене* (М. Зеров, пер. з тв. Горація); // Охоплювати, цілком заповнювати собою навколишній простір (про світло, темряву, тишу і т. ін.). *Сівши біля вікна, закохані дуже добре могли бачити одне одного, бо місячний світ не тільки їх повивав, але й заливав усю хату* (Б. Грінченко); *Густий ліс поступово повивала нічна темрява* (Я. Качура); *Тиша повивала весь санаторій* (Ю. Яновський); *Все повивали однакові лілові барви, густі до чорного у видолинках* (Н. Околітенко); *Присмерк уже повив вулицю* (Ю. Шовкопляс); // *чим.* Обдавати, обвівати з усіх боків (струменем повітря, пахощами і т. ін.). *Дуб холодком повільним повива...* (Є. Плужник); *Широке поле йому пахне травами і квітами, сади повивають його ароматами* (І. Чендей).

5. *кого, що, перен.* Повільно охоплювати, заполонювати (про почуття, фізичний стан і т. ін.). *Приємна втома опановує м'язи, все тіло, легка дрімота повиває мозок* (Л. Смілянський); *Сон, нарешті, здолав мене. Солодке, глибоке, безмежне потерпання — воно вже повивало мене цілого* (Ю. Смолич); *Лагідні очі його повивав сум* (А. Шиян); *Смуток повив Катрине обличчя* (О. Гончар); *Вогонь засичав і став поволі чорніти. Осмогруда повив Ще дужчий ляк* (І. Білик); [К о р о л е в а:] *З годину помордує* [безумство] *так його* [Гамлета], *А потім тихий .. Його повиє спокій* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); // *чим.* Переймати яким-небудь настроєм, почуттям. *Як казку, .. викладав він спогади про своє життя, повиваючи їх тихим смутком* (С. Васильченко); *Він дав їй висловитись і сказав, повиваючи свій голос жалем і смутком, силкуючись виявити глибоке співчуття до її горя: — Мусінько, я ж приходитиму до вас...* (В. Підмогильний); *Палко розповідав він Талочці ідеї національного відродження, повиваючи їх романтикою минулої слави* (Д. Бузько); [Н а с т я:] *І думки, тяжкі, незнайомі, Сумотою душу повили* (М. Кропивницький).

6. *кого.* Загортати повивачем, пелюшкою (немовля); сповивати (у 1 знач.). — *Коли я пішов на війну, тебе в пелюшки повивали; повернувся додому, а ти ось який* (М. Томчаній); *Потім дружина знову сповивала Оксану, Оксана зчинила крик, бо дуже не любила, коли її повивали* (В. Дрозд); *Породила мене мати У високих у палатах, Шовком повила* (Т. Шевченко); // *тільки док., перен.* Те саме, що **народи́ти.** [М а р т а:] *Сину мій, сину єдиний! Чи на те ж я тебе повила, щоб так рано втеряти..?* (М. Кропивницький); *Сама ж вона* [Жілетта] *лишилась у Флоренції, поки не повила двох синів, кап у кап схожих на батька* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *розм., рідко.* Бути повитухою. — *А як же, внучко, як же... Он і в Раїси Миронової двійня... І в тебе... — Що ви таке кажете? — Шістдесят років без медицини повивала — знаю. А двійні — на війну...* (Микита Чернявський).

7. *що, розм.* Те саме, що **завива́ти**[2]**.** *Ой ти, вербо кудрявая, Хто на тобі кудрі повив?* (П. Чубинський); *Треба було .. повити вінки* (Л. Яновська).

◊ **Хма́ра повила́** *див.* **хма́ра.**

ПОВИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОВИ́ТИСЯ,** пов'ю́ся, пов'є́шся, *док.* 1. Охоплювати собою, обвиватися навколо кого-, чого-небудь. *Прикуті близько ми були, Та нас заліза розвели, Що повивалися круг рук* (П. Грабовський); *Знову люта Гадина впилася В саме серце; кругом його* [нього] *Тричі повилася* (Т. Шевченко); *Марія Пилипівна з метром на шиї, що гадючкою повився довкола її величезного стану, схвильовано та заклопотано ходить круг столу* (В. Винниченко); // Уплітатися в що-небудь. *Сивина од журби ненастанної В чорній косі повилась* (Дніпрова Чайка).

2. Плестися навколо чого-небудь, по чомусь (про рослини). *Всю садибу обступав навколо старий і похилий тин, на який повився хміль і кручені паничі* (О. Донченко); *Повився хміль біля старих воріт* (А. Малишко); *Над скелями плющ, що в пишні повився вінки* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); * Образно. *Образ її повивався якимись чарами* (С. Васильченко).

3. Мати вигини, звивисто пролягати, протікати, бути розташованим по звивистій лінії. *Долиною повилась річечка, наче хто кинув нову синю стрічку на зелену траву* (М. Коцюбинський); *Вуличка .. повилась між оселями до Удая* (О. Десняк); *Підгір'ям повилося довге село Межиріч* (К. Гордієнко); *Княжич Святослав з дружиною своєю їде шляхом, що повився між могил* (С. Скляренко); *Дніпро срібною стрічкою повився між зеленими берегами...* (В. Малик).

4. *перен.* Огортатися, затягуватися з усіх боків (димом, туманом і т. ін.); оповиватися. *Вогник ледь жеврів, повивався солодкавим димком* (П. Загребельний); *Місяць хмарою повивсь* (Т. Шевченко); *Все море в туман повилось* (Леся Українка); // Покриватися чим-небудь по поверхні. *А надворі була весна, гори і доли повивалися зеленню* (О. Гуреїв); *Її лице повилось прозорою червоною фарбою осіннього вишневого листу* (Олесь Досвітній); * Образно. *Лице* [діда] *стало аж чорне, очі повилися смутком, тугою...* (Панас Мирний); // Охоплюватися, цілком заповнюватися і т. ін. світлом, темрявою, тишею і т. ін. *Від гущавини рослин обитель повивалася вечірньою пітьмою* (Іван Ле); *Вербовий гай на тім боці повивсь у темряву, почорнів* (М. Коцюбинський); *У лісі тінь густішає, схолонула трава, дрімотливою тишею повились дерева* (Н. Забіла); *Безліч тужавих суцвіть вибухнуло цвітом, і все неначе ясно-синім смерком повилося* (Валерій Шевчук).

5. *тільки док.* Полетіти, кружляючи в повітрі. *Тоді орли загомоніли: — Де ж ви нашого гетьмана схоронили? Тоді жайворонки повилися: — Де ж ви з нашим гетьманом простилися?* (А. Кащенко); * Образно. *Він боявся перервать свої думи, котрі роєм повились в його душі серед тієї тиші та темряви* (І. Нечуй-Левицький); // Піднятися, переміститися клубами, звиваючись (про дим, туман і т. ін.). *Смердючий дим клубками повився під стелею* (І. Нечуй-Левицький); *Пішла по колу стара газета на цигарки, міцний димок повився над головами матросів* (В. Кучер).

6. *тільки док.* Політати, кружляючи в повітрі якийсь час. *Пташка затріпалася, знялася з тину, упала у ярок, знову знялася, повилась над головами і знову упала в ярок* (Панас Мирний).

ПОВИ́ВАЧ, а, *ч.* Довгий вузький шматок тканини для сповивання немовляти. *Колисочка яворова, повивач біленький, Колишу тя* [тебе] *й не лишу тя, ангеле маленький* (з народної пісні); *Там Пречиста сина купала, а скупавши, повивачем сповила* (Сл. Б. Грінченка); *— Гу-гу... — загуде манесенька Галя, силкуючись ухопити випростаними з повивача рученятами краєчок червоної хустки, що висить на колисці* (Л. Яновська); *— Моя мати вродила мене сиротою. А вродивши — вмерла. Мене поклали у ночви — обмити гріхи. Сліпі мої очі витерли мокрою солоною пелюшкою та повивачем* (Ю. Яновський); // Узагалі яка-небудь довга вузька смужка тканини, бинт і т. ін. для повивання, замотування кого-, чого-небудь. *— А тепер порохом та землею забивай мерщій виразку та замотуй тугіше повивачем* (М. Старицький); *Міцні повивачі тримали цупко, і .. Ольга знесилено склепила очі* (Я. Качура); * У порівн. *Як почне* [баба], *бувало, його умовляти, — та словом, як повивачем, зів'є...* (Панас Мирний).

◊ **(1) З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́** *(рідше* **повитка́), з повито́чку** *(рідше* **повито́чка))** — з раннього дитинства, з наймолодшого віку. *Він зарані намічений туди* [в москалі], *трохи не з повитку намітили його батько та мати* (Панас Мирний); *Як цілком правдива душа, з повиточку зучена до правди, вона не знала тепер, як її перебути цю першу кривду?* (Л. Яновська); *Стаємо на котурнах, нехтуємо національність, традиції, звичаї, це все, мовляв, пусте, ми вже виросли з повивачів, ми — поступовці* (Б. Лепкий); *Клим, як усі барачні діти, порпавсь у попелі і копав свою шахту ще з повивача* (В. Логвиненко); *Филимонова Келя з повитка нікому не вірить. Бо й кому вірити? В нас же ж споконвіку так: одні дають, другі — відбирають* (Г. Тарасюк); **Полоска́ти пови́вач** *див.* **полоска́ти.**

ПОВИВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Вивернути (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Бурі не повивертали з корінням могутніх столітніх дубів* (О. Довженко); *Земля потріскалася від засухи, повивертавши на поверхню корінці й без того ледве живих айстр* (Ірина Вільде); *Дуже страшним був перший натиск урагану, який розметав сотні будинків, повивертав з корінням безліч дерев* (М. Дашкієв); *Буря .. гілля на деревах поламала, поколошматила, чимало сосон з корінням повивертала* (В. Чухліб); // *безос.* [Г а в е н д а:] *Схопилася страшенна буря, якої ніхто ніколи ще не бачив: повивертало столітні дуби з корінням* (І. Карпенко-Карий).

2. Перекинувши, зваливши, вивернувши (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь, вилити чи висипати вміст. [Я в д о х а:] *Мали ми з нею вже мороку: повивертала воду* (М. Кропивницький); *Явдоким Сербин сховався в куми на горищі, і його шукали цілий день, знайшли аж надвечір і потовкли добряче. Й побили-потрощили всі скрині в хаті, всі дзеркала, повивертали всі бодні та кадібки* (Ю. Мушкетик); *Я кинулась до таза й глека, на щастя, повних води. Я повивертала їх на ліжко і на того, хто там лежав* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

3. Перевернути, вивернути (у 3 знач.) внутрішнім боком назовні, навиворіт усе або багато чого-небудь. *Обдивився Никодим усі кутки, повивертав кишені, — як у воду впала* [шапка] (М. Зарудний); *Всі .. повивертали свої гуні вовною догори, й густе бараняче хутро правило їм за найкращу бороню* [броню] (І. Білик); // Звихнути (руки, ноги). [О х р і м:] *Гляньте, хлопці, на його закаблуки! І як він ніг не повиверта* (М. Кропивницький); // *безос. Риси обличчя змінилися до невпізнання: вилиці покруглішали, очі запливли, губи повивертало* (М. Кідрук).

4. *розм.* Виймаючи звідки-небудь, покласти, вивалити, вивернути (у 4 знач.) кудись усе або багато чого-небудь. *Трохим .. З кишень повивертав махорку* (С. Воскрекасенко); *І от учора вночі хтось нещадно обламав троянди, витолочив, потоптав квіти, розвалив, повивертав каміння з альпійської гірки* (В. Нестайко).

5. *розм.* Виставити наперед, випнути (боки, животи і т. ін.). [Г о с т р о х в о с т и й:] *Ваші Кожум'яки здаються .. смердячим болотом, в котрому повивертали боки проти сонця товсті свині* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *— А кавуняччя в нього яке! Так черева проти сонця й повивертало!* (Б. Грінченко).

ПОВИВЕРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Висунутися, зрушитися з місця (про все або багато чого-небудь). *По головній вулиці проклав хтось цегляні тротуари, але вони вже встигли вичовгатись, цеглини повивертались* (Ю. Збанацький).

2. Перевернутися виворотом назовні (про все або багато чого-небудь). *Рукави повиверталися.*

3. *розм.* Лягти або сісти, розкинувшись (про всіх або багатьох). *Попились вразькі* [вражі] *запорожці так, що й повиверталась у садку на траві* (П. Куліш); *А гарбузи на баштані на аршин завдовжки! Неначе льохи годовані повиверталось на баштані!* (І. Нечуй-Левицький); *— Ви там собі спите, повиверталось, а я мушу, голоден, змучений, вартувати за вас. Та най вам дідько!..* (Г. Хоткевич).

ПОВИВЕ́РШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вивершити все або багато чого-небудь. *Повивершувати копиці сіна.*

ПОВИВІ́РЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повивірчувати.** *Два суботники, влаштовані повітпарткомом, допомогли затрамбувати повивірчувані гранатними набоями баюри на головній вулиці* (І. Кириленко).

ПОВИВІ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вивертіти все або багато чого-небудь. *Повивірчувати всі лампочки.*

ПОВИВІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повивішувати.** *На хвіртці і на крайчиках килимів, повивішуваних з вікон, красувались друковані оголошення* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **повиві́шувано,** *безос. пред. Хоч і писав він* [Єндриховський] *у розпорядженнях, які скрізь повивішувано — на управі, на стовпах, — за десятий сніп* [платитимуть], *але в це не дуже вірили* (Б. Харчук); *Прапорці тільки де-не-де повивішувано, якісь куці транспаранти...* (Ю. Бедзик).

ПОВИВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Вивісити все або багато чого-небудь. *Магазин зачинили на обідню перерву, щоби повивішувати нові цінники* (з газ.); * Образно. *Попадали* [ми з дружиною] *.. та й відсапуємо так, що аж язики повивішували* (І. Франко); *Пеньки стояли сторчма. Сум і жура. Все чорне. А мох повивішував свою зелену бороду* (Б. Харчук).

2. *кого.* Вішаючи, стратити всіх або багатьох. *Яка ж жагуча, палка радість: у першу чергу порозстрілювати Каесем* [Комітет Сонячної машини]! *У першу чергу! Ні, мало — не порозстрілювати, а повивішувати живими на ліхтарях цих мерзотників, злодіїв, душогубів, негідників, катів, людоїдів* (В. Винниченко).

ПОВИВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Вивести *(див.* **виво́дити**[1] 1) звідки-небудь кудись усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Хмельницький зараз же повиводив січові полки з табору й, оголосивши, що їм на підмогу прибувають реєстрові козаки, кинув своє військо на польські окопи* (А. Кащенко); *Жандарми шуліками налетіли на безжурних застільників. Повиводили зв'язаних на подвір'я і тут же заходилися мордувати лежачих* (М. Андрусяк).

2. *кого.* Вивести *(див.* **виво́дити**[1] 5) (про всіх або багатьох — птахів, ссавців і т. ін.). *Солов'їхи вже повиводили малят* (Л. Дмитерко); *Як між годованих в домі орел оцей вихопив гуся, З гір прилетівши, де сам народився й дітей повиводив, Так Одіссей, проблукавши багато й багато зазнавши, В дім свій повернеться й помсту здійснить* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *що.* Вивести *(див.* **виво́дити**[1] 6) багато чого-небудь, що має протяжність, висоту. *Збудував собі храм я в пустині, Повиводив на всхід* [схід] *вівтарі* (П. Грабовський).

4. *кого, що.* Вивести *(див.* **виво́дити**[1] 7) усіх або багатьох, усе або багато чого без залишку. *Там* [у нічному клубі] *ще є вільні кімнати нагорі, де повиводили блощиць і протруїли повітря справжнім французьким дезодорантом* (О. Ульяненко); *Перш ніж повиводити плями з одягу, потрібно з'ясувати їхнє походження* (з газ.).

5. *що.* Вивести *(див.* **виво́дити**[1] 8) усе або багато чого-небудь. *Прізвища на афішах усіх артистів .. повиводили* (Остап Вишня); * Образно. *Мороз на вікнах повиводив тонкими візерунками гори, і смереки, і ялини* (А. Турчинська); *Я зовсім занудився і встиг на кожній шибці по кілька разів повиводити пальцем серед бруду своє ім'я* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОВИВО́ДИТИСЯ, диться, димося, дитеся, *док.* 1. Вивестися *(див.* **ви́вестися**[1] 1), зменшитися в кількості або перестати існувати, зникнути (про всіх або багатьох). *Заруба вже більше ніж двадцять років не бував у Січі, знайомі його вже повиводилися* (А. Чайковський); *На звіра та ще й на облавах стріляти приходиться дуже мало. Правда, це не значить, що в наших краях повиводились зайці, лисиці тощо — в перші роки після громадянської війни навіть вовків не бракувало нам, це значить, що .. на облавах мисливців буває більше, ніж дичини* (М. Хвильовий).

2. Вивестися *(див.* **ви́вестися**[1] 2), виплодитися (про всіх або багатьох — малят птахів, інших тварин). *Весною, коли повиводяться курчата, вона* [качка] *весь час клопочеться біля чужого виводка* (М. Стельмах).

ПОВИВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що.* 1. Вивезти (у 1–3 знач.) звідкись усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Очі його немов дивились над головами присутніх, на стіни, з яких давно вже родичі познімали й повивозили картини* (Л. Смілянський); *Якось пізнього вечора, щоб ніхто не бачив, Сергієнко повивозив їх* [паски] *і в Буг повикидав* (М. Стельмах); *Набідувалися, наголодалися, доки замість волів і коней прийшли невеличкі тракторці.., доки наросли люди замість тих справних хліборобів, яких повивозили з села* (М. Циба).

2. Везучи, доставити звідкись, кудись, у якесь місце все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Старі жінки внуків своїх повивозили у візочках на прогулянку* (О. Гончар); — *Скоро всіх кабанців на базар повивозимо, лишиться тільки хлівці почистити* (М. Руденко); *Це один з найнещасніших цвинтарів у Європі. Його пограбували .. Мармурові плити повивозили до Варшави; мідні хрести і підсвічники перелили на гарматні гільзи* (Р. Андріяшик); *Хлопці .. з військових складів повивозили в гірські схованки амуніцію, обмундирування, продукти, друкарські машинки, папір, медикаменти...* (М. Андрусяк).

ПОВИВОЛІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Виволокти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Ще гірше розлютив* [Вагман панів].., *бо там десь повиволікав різні їх справки, шахрайства* (І. Франко).

ПОВИВЧА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВИУ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Вивчити (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь. *Повивчала сама всіх пісень* (Сл. Б. Грінченка); *Прислухався до нової задля нього пісні і сам повиучував багацько українських пісень* (І. Нечуй-Левицький); *Гравці добре повивчали свої ролі, і яке їм діло, є у них глядачі чи нема!* (Валерій Шевчук); *Музика всім дуже сподобалася, всі без великих зусиль повивчали свої партії* (Т. Прохасько); // Вивчити що-небудь (про всіх або багатьох). *Шевченківське заняття саме в тому й полягало, щоби шестикласники повиучували напам'ять вірш Шевченка або уривок з поеми не менше дванадцяти рядків* (Є. Кононенко).

2. *кого.* Вивчити (у 3 знач.) усіх або багатьох. *А от дайте тільки час, так я такого повиучую ваших дітей, що дивуватиметеся* (Г. Хоткевич); — *Я все життя на фермі, і дочки мої — на фермі. Що я — не могла їх повиучувати, до міста послати? Могла, та тільки якщо я не навчу дітей землю пильнувати й любити, то хіба комусь іншому зможу чим дорікнути* (Н. Бічуя); *Повивчали* [старенькі] *дітей і знову тепер двоє, чемні і статечні південноукраїнські селяни із Херсонщини від діда-прадіда* (С. Процюк).

ПОВИВЧА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОВИУ́ЧУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. *чого і з інфін.* Вивчитися багато чого. — *Я вже доведу до пуття тебе, Мотре. Господи, чого я не повиучувалась у панському дворі!* (І. Нечуй-Левицький).

2. *на кого, з інфін. і без дод.* Вивчитися (про всіх або багатьох). *Повивчалися ми всі прясти* (Сл. Б. Грінченка); [Н а с т я:] *Він буде уроки давать, а я буду шити та прати студентам білизну, та так і проживемо якось, поки повиучуємось* (С. Васильченко); — *Багато вас таких, що повивчалися, а на селі працюють?* (Григорій Тютюнник); *У наших околицях (у Редвей) французькі та англійські діти поміж наших дітей повиучувалися по-українському* (Д. Гуменна); — *Ще й на писарів повиучуєтесь та й почнете обдирати нашого брата* (М. Стельмах).

ПОВИВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вив'язати все або багато чого-небудь. *Жінки та дівчата в очікуванні священника повив'язували зі своїх вузликів та хусток паски, крашанки* (із журн.); *Другі в плахтах та запасках, голови шовковими платками повив'язують, а Мотря з вибійчаної юпки та спідниці не вилазила* (Панас Мирний); *Старенька, якій вже далеко за 80, повив'язувала зі светрів своїх онуків шкарпетки для наших воїнів на передовій* (з газ.).

ПОВИГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вигадати *(див.* **ви́гадати**[1] 1, 2) багато чого-небудь. *Повигадував* [Яць] *різні способи для осторогу, щоби котре з дітей не впало до ями* (І. Франко); *Господи! І хто ті назви повигадував!* (І. Багряний); — *Я — Джейк, — кажу, — а це — мій напарник Боб. А собі думаю, що за дурні імена повигадував цей йолоп?* (М. Кідрук); *Якийсь піп чи ігумен, що складав "житіє", повигадував для Серафими найпекельніші муки* (О. Донченко); *Це не вкладалося в його уявленні про те кохання, що він читав у Пушкіна й Тургенєва. То все фантазії, отих Тетян і Єлен повигадували письменники, а в житті це далеко простіше* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВИГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОВИГО́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого, що.* Примусити вийти геть, залишити яке-небудь приміщення, місце і т. ін.; прогнати всіх або багатьох, усе або багато чого. — *Роздратували мене патери єзуїти. Намагаються, щоб я зараз повигонив ченців з монастирів та запроваджував по містах і селах унію отут в Лубенщині* (І. Нечуй-Левицький); *Корчму хтось обгородив, прибив нову табличку над дверима та повиганяв звідти, мабуть, усіх п'яниць, бо якось там дивно тихо, мов у церкві...* (М. Коцюбинський); *Пані Марцеля повиганяла всіх мужчин із служебної половини дому, сказала навіть самому панові Андрієві, щоб сидів тихо й не рипався та не стукав своїми чоботищами* (Г. Хоткевич); *Терезка сиділа біля сина .. й відганяла надокучливих мух. Потім відчинила вікно і повиганяла їх рядном* (М. Томчаній); *Князь Прозоровський з військом позаймав усі запорозькі паланки, поруйнував їх, обеззброїв тих січовиків, що там були, взяв їх під варту, хутори та зимовища розорив, а сім'ї запорожців повиганяв* (В. Малик); * Образно. *Тіснота та духота повигонили дітей з похмурого помешкання* (С. Васильченко); // Вигнати (звичайно з хліва, двору) на пасовище всіх або багатьох (корів, овець і т. ін.). *Домащук позіхає, тюпає до воріт — ага, скот уже повиганяли, худоба ледь виднiє у тумані...* (Є. Гуцало); // Спрямувавши рух, вивести звідкись (машини, човни і т. ін.). *Одні працюють, а інші, зважаючи на обідню годину, повиганяли своїх роботів* [бульдозери] *з каналу, вишикували їх в ряд понад валом* (О. Гончар); // *розм.* Виключити звідкись, вивести зі складу чогось усіх або багатьох. [О к с а н а:] *Кажуть декотрі, що було роблять-роблять тією бурлачнею, а як прийдеться до рощоту* [розрахунку], *то повигонять їх* (М. Кропивницький); — *Бачу! Бачу! — закричав він пронизливо. — Нічого не знайшли! Ледарі! Халтурники! Бракороби!.. Ну, кадри! Повиганяю з роботи!* (В. Нестайко).

2. *що і без прям. дод.* Дуже вирости, витягтися в процесі росту (про багато рослин). *Страшенне дуб'я гордо повиганяло свої голови вгору* (Панас Мирний); *Трави повиганяли в хлопа, будяччя розрослося, як гай* (Б. Лепкий); *Осокори й вільха .. піднялися високо, вже більше як по метру пагінці вгору повиганяли* (К. Гриб).

3. *що, перен., розм.* Зробити, спорудити що-небудь високе, велике (про все або багато чого-небудь). *Скоро прийдуть мулярі, через місяць всі стіни повиганяють* (Б. Харчук).

ПОВИГАНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОВИГО́НИТИСЯ,** о́ниться, о́нимося, о́нитеся, *док.* Дуже вирости, витягтися в процесі росту (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Молоде пагіння на горіхах на гарячому сонці вже повиганялось на сажень вгору, ніби сходило на дріжджах* (І. Нечуй-Левицький); *Вже без нас повигонились клени* (М. Стельмах); *Звідки вас беруть? Ми .. у ваші роки хирляками низькорослими були, а ви о-он які повиганялися* (М. Білкун); *У затишних куточках буйно повиганялися лісові трави* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОВИГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вигнути все або багато чого-небудь. *Басують під козацтвом коні, мов змії ті, повигинали шиї...* (М. Коцюбинський); *Книжка запрошує малечу не просто познайомитися з героями тваринного світу, а й буквально долучитися до того, що вони роблять: поплескати в долоні разом із тюленем, повигинати спинку з кішкою, порозмахувати руками з мавпочкою чи постояти на одній нозі з фламінго* (із журн.).

ПОВИГИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Вигнутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у кількох або багатьох місцях). *Росте .. пшениця висока, густа-прегуста та зерниста, аж колос повигинався* (І. Нечуй-Левицький); *Навколо городу повигинався на всі боки паркан* (Н. Кобринська); *Стоїть* [хата] *край села, як примара, найгірша, мабуть, в усьому селі: кривобока, стара, стіни повигинались, солома на покрівлі потемніла* (С. Васильченко); *Вона* [мережа дротів] *звисала неоднаково .. і скидалася на старий невід, який велетень-рибалка розвішав на щоглах, що аж повигиналися в різні боки під вагою невода* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Заради ефектного кадру для нового кліпу дівчата спокусливо повигиналися у хвилях моря* (із журн.).

ПОВИГЛЯДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. Виглянути *(див.* **вигляда́ти**[1] 1) із-за чого-, з чого-небудь (про всіх або багатьох). *Мешканці прилеглих до Хрещатика будинків повиходили на балкони і повиглядали з вікон, щоб подивитися урочистий марш ветеранів і поаплодувати їм* (із журн.).

2. Виглянути *(див.* **вигляда́ти**[1] 2) (про все або багато чого-небудь), ставши видним, помітним. *Повиглядали з-під снігу навесні проліски, простягли до неба свіжі пелюстки* (з газ.).

3. Виглядати *(див.* **вигляда́ти**[1] 1) якийсь час. *Посидіти на лавці в гарну погоду чи повиглядати у вікно в негоду для людей, які стали інвалідами, сьогодні чи не єдина розвага* (з газ.).

ПОВИГЛЯДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Виглядіти *(див.* **ви́глянути**[2] 1) усіх або багато кого-небудь, усе або багато чого-небудь. *І п'ять, і шість років чекала, Усі шляхи повиглядала та й заміж вийшла, як вдова* (А. Малишко).

ПОВИГНИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Вигнисти (про все або багато чого-небудь; у кількох або багатьох місцях). *Стріха місцями повигнивала* (Панас Мирний); — *А щоб же мені руки поодсихали, щоб мені губи повигнивали, щоб я дитини своєї не побачила, коли я брешу! — присяглась Онилька* (Грицько Григоренко); *Щоб картопля не повигнивала, слід обирати освітлене місце для її посадки та правильно підживлювати ґрунт* (із журн.); // *безос. У батька такі чиряки на ногах, що аж ями мав, так повигнивало* (з мемуарної літ.).

ПОВИГНО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, рідко.* Вигноїти, угноїти все або багато чого-небудь. *Повигноювати землю.*

ПОВИГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Вигодувати всіх або багатьох. *Вона різала ним* [ножем] *хліб, щоб вигодувати синів і дочку. Усіх повигодовувала* (Б. Харчук); *Він заговорив напівголосно, і я не почув цілого речення — ... по шість, по сім свиней за рік повигодовували, жінок у хутра вдягли, .. цукру мішками понатягали...* (І. Качуровський).

ПОВИГО́НИТИ *див.* **повиганя́ти.**

ПОВИГО́НИТИСЯ *див.* **повиганя́тися.**

ПОВИГОРА́ТИ *див.* **повигоря́ти.**

ПОВИГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вигорнути все або багато чого-небудь, з усіх або багатьох місць. *Повигортай попіл з усіх грубок* (Сл. Б. Грінченка); *Але Олекса добачив се зараз: узяв лопату і повигортав золото наверх* (Г. Хоткевич); * Образно. *Опольчик .. підхопив мене під руку. — Я їм сказав, що йду вислати жінці гроші, поки дівчата не повигортали, — мовив він і посміхнувся* (Р. Андріяшик).

ПОВИГОРЯ́ТИ, я́є, я́ють, *рідше* **ПОВИГОРА́ТИ,** а́є, а́ють, *док.* 1. Вигоріти (у 1 знач.), знищитися, попсуватися від вогню, пожежі і т. ін. (про все або багато чого-небудь). *"Та хай вона* [війна] *щезне, — думає Горпищенко-чабан, працюючи біля колодязя, — хай краще ніхто її не побачить, бо після неї, мабуть, і чистити було б нічого, всі колодязі в світі повигоряли б..."* (О. Гончар); *Тут, поміж лозами, під обвислим вербовим віттям, теж не було чим дихати. Немов між небом і землею повигоряло все повітря, а зостався лише дим, дим, дим...* (Є. Гуцало).

2. Засохнути, загинути від спеки, посухи скрізь або в багатьох місцях (про рослини). *Трава всюди пожовкла, повигорала за літо* (В. Гжицький); *— Не буде дощу, то все повигоряє, — бідкався дід Улян. — І хліб не вродить, і городини не буде* (Л. Письменна); *Сонце пече немилосердно .. Листя на кущах горобини при дорозі поскручувалося, ягоди посохли, волошки в житі повигорали* (Ю. Мушкетик).

ПОВИГО́СТРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиго́стрювати.** *В кінці подвір'я за третім рядом хлівів та комор лишилося кілька старих яблунь. Все це було обнесене палісадом з дубових, повигострюваних угорі паль* (Ю. Мушкетик).

ПОВИГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Вигострити все або багато чого-небудь. *Повигострювали свої ножі* (Сл. Б. Грінченка); [Г р и в к о:] *А сли би мене чорт закликав до ради, то я би му* [йому] *радив, аби насамперед порвав того, що отую власне війну видумав, в котрій і на наші потилиці вороги шаблі повигострювали* (І. Франко).

ПОВИГО́СТРЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Вигоститися (про все або багато чого-небудь). *Леза повигострювалися.*

ПОВИГРАВА́ТИ, раю́, рає́ш, *док.* 1. *що.* Виграти (у 1, 2 знач.) багато чого-небудь, багато в чому. [3-й п а р у б о к:] *Я кажу так: коли Митька повигравав у всіх гроші, так нехай музик найме!* (М. Кропивницький); *Сіли вони грати в карти. Недовго й грали: повигравав Княженко в того пана все золото* (С. Васильченко); *Метка дівчинка Ланка (тобто Меланка) .. так наловчилася.., що обігрувала всіх хлопців, повигрававши у них всі ґудзики* (В. Винниченко); *Він довгі літа докучав панові різними процесами і деякі справді повигравав* (І. Франко).

2. *рідко.* Закінчити, перестати грати (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Уже ж барабани та й повибивали, скрипки, дудки та й повигравали* (П. Чубинський).

ПОВИГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вигризти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Слухаючи його* [Корніцького] *мову, повигризав* [Химченко] *собі всенькі нігті й сповнився немічною лютістю* (А. Кримський); * Образно. *Вода, що об них* [скелі] *ударяє, .. повигризала навіть м'якші частини пісківця* [пісковику] (І. Франко).

ПОВИГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вигребти все або багато чого-небудь, з усіх або багатьох місць. *Щеврик* [птах] *уже прилетів, уже обновив своє гніздечко, повигрібав із нього лапками земельку, навів чистоту* (Григорій Тютюнник); *— Всі попелища вже повигрібали Маріїні буряківниці* (І. Цюпа); *Вишморгала* [Ганна] *всю лободяну кашку на своєму та сусідських городах, вирізала всю ботвину, повимітала, повигрібала, де в якій закоморині залежалася полова* (Ю. Мушкетик); *Схоже, люди повигрібали з шаф усі відтінки помаранчевого, від ясно-жовтого до червінькового, та начепили їх на себе всі водночас: куртки й светри, шарфи й сумочки, плащі й парасольки* (О. Забужко).

ПОВИГУ́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повигу́блювати.** *Повигублювані села.*

ПОВИГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПОВИГУБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Вигубити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Жену я своїх ворогів, і повигублюю їх, і не вернуся, аж поки не винищу їх!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Король похваляється і на Київ-град іти наміряється; хоче він Київ-град здобути, князів-бояр усіх повигублювати, Володимиру-князю мечем голову зрубати, а княгиню Опраксію собі в дружини взяти* (з легенди); *Взивав* [Хаджі-Мурат] *до Магомета й Аллаха, щоб вони нас побили, знищили, до ноги повигублювали* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Згідно з четвертою звісткою, Єгова повигублює "силу поганських царств"* (з рел.-церк. літ.); *Повигубляти ліси.*

ПОВИГУБЛЯ́ТИ *див.* **повигу́блювати.**

ПОВИДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док., кого, що, чого і без прям. дод.* Видати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Нам повидавали костюми з мішків* (В. Сосюра); *Повидавала генеральша дочок* (Панас Мирний); *На його плечі, крім тещі, мали звалитись ще чотири дорослих дівиці, яким у свою чергу треба буде дати посаг і повидавати заміж* (Ірина Вільде); *— Гріх тобі гнівити Бога, — сказав Грицько. — Книжок он скільки повидавав, став академіком, поезій скільки нових утнув!* (Василь Шевчук); *На початку 1945-го він здався більшовицькій владі, у Жаб'єму, звідки родом, повидавав багато людей* (М. Андрусяк).

ПОВИДА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повида́влювати.** *Свіжий повидавлюваний журавлиний сік рекомендують зберігати у прохолодному місці не більше двох діб* (із журн.); // **повида́влювано,** *безос. пред. Прокотилася війна і нашим подвір'ям: вікна повибито, шибки повидавлювано, дах покосився* (з газ.).

ПОВИДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Видавити (у 1–4 знач.) усе або багато чого-небудь. *Для приготування класичного лимонаду слід повидавлювати з лимонів сік, додати в нього води, цукру за смаком та добре охолодити* (із журн.); [І в а н:] *Я з козаками цілувався, то декотрим і зуби повидавлював* (С. Васильченко); *Від ставу така імла насувала, що здавалося — повидавлює шибки у вікнах* (Б. Лепкий); *Спочатку промаркірували* [дівчата] *поле хрест-навхрест, потім на схрещенні ліній загостреними кілками повидавлювали глибоченькі ямки* (І. Волошин); *Повидавлювати усмішки.*

2. *кого, що, перен.* Видавити (у 5 знач.) усіх або багатьох. *Новий директор повидавлював усіх незгодних з його політикою* (з газ.).

ПОВИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *що, чого.* Побувавши в багатьох місцях, багато чого побачити. *— Де там її пригадати всі села та хутори, які ми переходили, ласкава пані, — встряв бандурист. — Повидали ми всього: і доброго і лихого, і правди і кривди* (Марко Вовчок); *— Ну, а ти ж де побував? Що повидав?* (Григорій Тютюнник).

2. *кого.* Провідати кого-небудь, побачитися з ким-небудь. *Дай мені, Боже, сі слова перед собою мати, А свого сина Івася Вдовиченка хоть раз у вічі повидати!* (з думи); *— Чкурнем — і поки сонце зійде, Енея мусим повидать* (І. Котляревський); *— Сідай — поїдемо! — Куди? — Як куди? Хіба ти не хочеш повидати матір?* (В. Малик).

◊ **Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту>** *див.* **поба́чити.**

ПОВИДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Те саме, що **поба́читися.** *— Дай тільки Турнові моєму Хоть трохи на світі пожить, Щоб міг він з батьком повидаться І перед смертю попрощаться* (І. Котляревський); *По всіх закутках метає погляди Кирюша .. — От із ким би я тепер хотів побачитись, повидатись та погомоніти* (М. Стельмах).

ПОВИДЗЬО́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повидзьо́бувати.** *Ми напудрили йому* [мерцю] *лице крохмалем, щоб не видно було клоччя й парафіну, які мали замаскувати повидзьобувані грифами діромахи* [великі дірки] (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); // **повидзьо́бувано,** *безос. пред.* * Образно. *В збірниках Опанаса Васил.* [Опанаса Васильовича Марковича] *і М. Білозерського найбільш приказки з Черніговщини* [Чернігівщини], *— здавалось би, що ними уже все повидзьобувано по тих сторонах* (С. Єфремов).

ПОВИДЗЬО́БУВАТИ, ує, ують, *док., кого, що.* Видзьобати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях. *І багато навчав Він їх притчами, кажучи: Ось вийшов сіяч, щоб посіяти. І як сіяв він зерна, упали одні край дороги, і пташки налетіли, та їх повидзьобували* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вже черепахи покинули свої гнізда, вже черепашині очі повидзьобували колібрі, вже наступають пустка й пітьма* (Ю. Іздрик); — *Пташки звикли в мене на городі й у саду пастися. Геть чисто всіх комах повидзьобували* (з газ.).

ПОВИДИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повидира́ти.** *Серед довгого ряду колись гарних спіреїв* [спірей] *були повидирані корчі* (Н. Кобринська); *Трудна була весна, ох трудна. Куди не зайдеш — пустки... Вікна повидирані, і в хатах пустками тхне* (О. Гончар); // **повиди́рано,** *безос. пред. З деяких карток* [рукопису] *є тільки малі шматочки. Розуміється, що кінця ані початку нема, а всередині багато карток повидирано* (І. Франко).

ПОВИДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, чого.* Видрати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Німецькі набої повидирали величезні сосни навіть з корінням* (Гео Шкурупій); *Йому зашивали живіт кривою голкою, наче лантух, а він потім пальцями повидирав ниточки, бо він не дурень так швидко піти з лікарні* (І. Микитенко); *Гречин лежить і важко дихає. Гонця корчі крутять: всю траву, куди руки сягають, повидирав...* (Ю. Логвин); — *Давай, думаю, поїду та повидираю мед з бджіл* (І. Нечуй-Левицький); *Вчора пташку вбив з рогатки* [Кіндрат], *Вісім гнізд повидирав* (Д. Білоус); * Образно. *Мені хочеться повидирати ці думки з голови, хочеться перестати їх думати — та я геть безсила* (С. Андрухович); // *перен.* Дістати, знайти і т. ін. з труднощами все або багато чого-небудь. [Х р и с т я:] *І де він, матінко, повидирав цих загадок?* (М. Кропивницький).

◊ **Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба]** *див.* **видира́ти.**

ПОВИ́ДІТИ, джу, диш, *кого, що, розм.* Док. до **ви́діти.** [Г о л о х в о с т и й:] *Як повидів я вас коло Владимира, то з тієї ночі і пропадаю* (М. Старицький); *Я любив діда і бабу, а як дід мене любили, повидів я тоді, як управа Кобацької школи візвала* [закликала] *діда, щоб мене вписав до школи* (Марко Черемшина); — *Нащо ж ти прийшов?* — *спитала мама Панаска діда.* — *Хіба не бачиш?* — *сказав дід.* — *Сина повидіти перед смертю хотів* (В. Лис); *Я збагнув, що Льолік повидів у глибині неба щось набагато більше — можливо, саму суть глибини* (Любко Дереш).

ПОВИ́ДІТИСЯ, диться, *док., безос., діал.* Здатися *(див.* **зда́тися**[2] 1). *Мені повиділося в тій хвилі, що якийсь дивний, холодний і злорадісний усміх заграв на лиці хлопця* (І. Франко); *Сафатові повиділося, що Стрибог, мабуть, хоче хмуритися* (Л. Мартович); *Крізь вікна повиділося, що хтось прибув і в дворі ліг* (В. Барка).

ПОВИ́ДЛО, а, *с.* Солодка густа маса з протертих плодів, зварених із цукром або патокою. *Напиши* [Олесю] *рецепти повидел з яблук і слив* (Леся Українка); *Михайло сидів на борозні і їв пироги з сливовим повидлом* (М. Томчаній); *Ми сіли з Анею за один столик, пили ряжанку з картонних пакетів і їли однакові рогалики з повидлом* (А. Дністровий); *Коли нам усім уже набридли кнедлі з повидлом, дав* [пан полковник] *наказ приготувати на обід тушковану картоплю із свинячим м'ясом* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОВИ́ДЛОВИЙ, а, е. Вигот. з повидла або з додаванням його. *У моравському районі Гана полюбляють копчене м'ясо з кнедликами та з повидловим соусом* (з наук.-попул. літ.); *Традиційно пряники роблять із повидловою начинкою* (з газ.); // Пов'язаний із виготовленням повидла. *Село Ботар на Закарпатті — повидловий край* (із журн.).

ПОВИДНІ́ТИ, іє, *безос.* Док. до **видні́ти** 1. *Як увійде* [Наталка], *було, в хату та стане говорити, то ніби аж у хаті повидніє* (С. Васильченко); *Зайнявся ранок, повидніло довкола* (М. Воробйов).

ПОВИДНІ́ШАТИ, ає, *безос.* Док. до **видні́шати.** *Над городом повиднішало: із-за далеких тополь виринув на небі срібний серп і білим огнем залив золоті верхи собору* (С. Васильченко); *Спустившись у падь, напився* [Григорій] *з тонюнького підземного струмочка, і стало зовсім добре. В тайзі аж наче повиднішало* (І. Багряний); *З відчиненої навстіж спальні майнуло щось біле, і від тієї білої постаті на якусь мить наче повиднішало в кімнаті* (О. Гончар); *Виплив місяць, повиднішало, над річкою стояв туман* (Валерій Шевчук).

ПО-ВИ́ДНОМУ, *присл., розм.* У час, коли надворі видно. — *Завтра вже по-видному обдивимося..,* — *сказав Колісник* (Панас Мирний); *Так і стріляв фашист у фашиста до самого ранку .. Лиш по-видному роздивилися, що свій своєму в горло вп'явся* (Л. Смілянський); *І вже по-видному, уранці, Сирени люто заревли* (С. Воскрекасенко).

ПОВИ́ДНУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-ви́дному.** *О Києве! Ти ідеали віри Старої нам в ділах нових являєш, Що поночі снували суєвіри, Ти повидну утоком затикаєш* (П. Куліш); *Коли заснув* [Прокопій] — *не помітив, але прокинувся вже зовсім повидну* (Ю. Збанацький).

ПОВИДО́ВБУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Видовбати все або багато чого-небудь. *Знайшов* [Чіпка] *ножа, зліз на стілець та й повидовбував очі в образа!* (Панас Мирний); *Скупенький дідусь, скупенький патріарх. Ач, оченята як на камінці зиркають, нігтями б їх повидовбував, зубами повитягав би* (В. Винниченко); *Редька .. байдуже вперлась очима в скелю по той бік каньйону. Там наче хтось повидовбував овальні ніші* (І. Карпа); *Хлопці, притримавши коней, мовчки подивились на те місце під могилою. Тут би їм гайвороння сьогодні вже й очі повидовбувало...* (О. Гончар).

ПОВИДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Видряпати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Ляшенко .. звелів усім підняти свої речі й податись під один бік, а сам повидряпував деркачем мундштуки спалених цигарок і безліч живих блощиць з-за плинтуса* [плінтуса] (І. Багряний); — *Та й не раджу тобі здіймати на мене руки, бо.., як осмілишся коли, то я очі тобі повидряпую!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВИДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Видумати все або багато чого-небудь. — *І який дідько повидумував оті газети, щоб тільки одбивати ними паничів од паннів!* — *подумала Ватя* (І. Нечуй-Левицький); — *Та вже ж і повидумували всякі машини — і до бігання, і до плавання, і до літання...* (І. Франко); — *Кажіть-кажіть, що то люди повидумували, бо ждали і моровиці, і голоду, а перед тим урожаю великого* (В. Медвідь); — *Брехня,* — *оскалився Сава.* — *Нема ніякої любові, повидумували ахінею і самі себе травлять, де вона, та любов, у книжках, у кіно* (Є. Пашковський).

ПОВИДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, чого, розм.* Видурити все або багато чого-небудь. *Коли Карпо не повидурює чого, то поодніма́є, а не то увірве Івася по зашийку* (Панас Мирний); *І скільки вони у неї грошей повидурювали, так і не злічити* (Г. Хоткевич); — *Тут уже були одні моторні хлопці, повидурювали всяку всячину, та й слід за ними запався* (І. Шаповал).

ПОВИЖИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Залишитися живими; вижити (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Багато хто помирав просто випадком; щоб їм були помогли, вони були б повиживали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *кого, перен.* Створивши нестерпні умови, вижити (у 4 знач.) всіх або багатьох. — *Я найсамотніший у світі... — зажурився павук. — Бо ти повиживав усіх павуків з дому!* (Г. Пагутяк).

ПОВИЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вижати *(див.* **ви́жати**²) усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Уже всю траву в садку повижинала* (Сл. Б. Грінченка); *Чотири копи ми все ж таки поставили. Це двісті сорок снопів. Пересічно по десять на брата. Правда, молодиці повижинали за цей час по копі* (Ю. Смолич).

ПОВИЗБИ́РУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Визбирати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Він розломив хліб так, щоб кожному його стало. Діти повизбирували і крихітки з землі* (А. Турчинська); *Сказав* [Прохор]: — *Піду я, мамо, ще не всю падалицю повизбирував* (А. Шиян); *Пора стояла грибна. Ще в травні рясно висипав, висіявся білий гриб-боровик, і ніхто його не повизбирував і досі* (М. Малиновська); — *Поки я гартуватиму кілки, повизбируй всі свіжі тріски в одну купу* (Ю. Логвин).

ПОВИЗДИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., розм.* Те саме, що **ви́здихати.** *Скотина без паші та водопою вся повиздихала* (О. Стороженко); [К у р і п к а:] *Та кролів же перекалічите, повиздихають вони...* (С. Голованівський); *Ми .. понищили їх* [шкідників] *глибокою перекопкою* [перекопуванням] — *одні повиздихали від морозу на поверхні, інші подушилися під пластами землі* (М. Дочинець); — *Господи, хоч би і в нас зробили забастовку* [страйк], *бо вже далі повиздихаємо з голоду! — вирвалось у Василини, коли Ксеня закінчила читати* (М. Стельмах).

ПОВИЗОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повизоло́чувати.** *Іконостас Стефанівського вівтаря Києво-Печерської лаври — двоповерховий, дерев'яний, повизолочуваний, дрібної різьби* (з наук.-попул. літ.); // **повизоло́чувано,** *безос. пред. Футляр меча виготовлено з нержавіючої сталі, повизолочувано, прикрашено складним стилізованим рослинним орнаментом із зображенням військової атрибутики* (з газ.).

ПОВИЗОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Визолотити все або багато чого-небудь. *Сучасні методики покривання золотом дають змогу повизолочувати чимало предметів — аж до мобільних телефонів і деталей автомобіля* (із журн.).

ПОВИЗОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Визолотитися (про все або багато чого-небудь). *Ділянки візерунчастої фігурної рами, що не повизолочувалися, можна залишити як є, аби надати рамі старовинного вигляду* (з газ.).

ПОВИЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Виїсти, з'їсти все, нічого не залишаючи. *Я понапікував* [понапікав], *понаварював, а вони прийшли, повиїдали* (Сл. Б. Грінченка); *Лис тим часом вискочив із жита та до горняток. Повиїдав усе чисто, решту порозливав, а сам драла* (І. Франко); *Непрохані гості хутенько повиїдали все з тарілок та слоїків* (Н. Околітенко); *У нас в хаті не було рісочки. Все* [німці] *повиїдали* (Ю. Винничук); *Ілія із Гоциком з тарілок усе повиїдали* (Люко Дашвар).

2. *що.* Пошкодити оболонку ока їдкою речовиною (у всіх або багатьох). [І в а с ь:] *Газ вашого батька повиїдав очі тисячам нещасних по той бік фронту...* (Мирослав Ірчан); — *Такі хороші очі, що будь-який сором переморгають. А цей, бач, ще молодий. Конфузиться. Чудій! Сором, кажуть, не дим — очей не повиїдає...* (М. Куліш); * Образно. *Серед бранців чимало сліпих, котрим підземелля назавжди повиїдало очі* (В. Чемерис).

3. *що.* Зруйнувати, витравити, знищити все або багато чого-небудь (про дію їдких речовин, іржу і т. ін.). *Іржа повиїдала написи на металевих дошках, хрести звалились між трави, камінь поріс мохом* (Р. Горак); *Їдкі переливи сірчаних дощів повиїдали землю під ногами* (І. Андрусяк).

4. *що.* Пошкодити поверхню чого-небудь (скрізь або в багатьох місцях). *З-під шкіри випинались суглоби, спини списані синіми пругами, кайдани повиїдали зап'ястя до костей, спалені гарячкою очі каторжників дивилися на хлопців* (Р. Іваничук).

ПОВИЇЖДЖА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, **ПОВИЇЗДИ́ТИ,** и́ть, имо́, ите́, *док.* Виїхати (про всіх або багатьох). *Заборонено було також збиратися купами і промовляти до народу, а тим, що були не замешкані у Львові, наказано повиїжджати до 24 годин* (І. Франко); *У мене нема знайомих в Кишиневі; які були, повиїздили звідти* (М. Коцюбинський); — *Пани .. забрали у нас все, що було в дорогоцінностях, буцім на військо й оборону Львова, а тепер ні війська, ні грошей, і пани повиїздили* (А. Чайковський); *Туди* [у Високі Альпи] .. *повиїжджала більшість заможних людей та визначних суспільних діячів із приморських країн* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПОВИЇЗДИ́ТИ *див.* **повиїжджа́ти.**

ПОВИЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вийняти все або багато чого-небудь. *Вона повиймала з печі вареники з сиром та молочну кашу* (М. Коцюбинський); *Отож повиймали* [хлопці] *надламане пруття, а через то зробилася в плоті така діра, що курка могла легко пропхатися* (Л. Мартович); *Я повиймав пістолети і заховав у кишеню* (Л. Смілянський); *Після операції Шура деякий час лежала в тяжкому стані. Її неабияк порізали, поки повиймали осколки з ніг* (О. Гончар); *За годину вулицею вже ходили радісні люди, їхали машини, — бо ті фашистські міни солдати повиймали* (К. Гриб).

(1) Повийма́ти о́чі — виколоти або виклювати очі (перев. усім або багатьом). *Орли очі повиймали, А татари шаблю взяли* (з народної пісні); *Мотря на образ — аж очей немає! Вона так і отетеріла. "Хто це очі повиймав?" — питає в Оришки .. Тоді до Чіпки: "Ти очі повиймав?"* (Панас Мирний); *Рятувався* [вчитель] *не гнівом, як інші, а якимось боязливим ставленням до учнів, щоб вони не одстругали пальця на точилі, не повиймали очі викрутками* (Є. Пашковський); *Замуровані вікна .. скидаються на порожні очниці, з яких повиймали очі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВИКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Викинути (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *І встали вони, і повикидали ідольські жертівники, що були в Єрусалимі, і повикидали всі кадильниці* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Всіх яничарів з галер козаки повикидали у море або повбивали* (А. Кащенко); — *Я вже .. навіть устілки з чобіт повикидала* (М. Коцюбинський); *Поки пташка літає і корму добуває, зозуленя повикидає усіх маленьких пташенят з гнізда* (А. Хижняк); *Василько повикидав удочки на берег і поліз у кущі збирати петриків* (Григір Тютюнник).

2. *кого, що, перен., розм.* Викинути (у 2 знач.), вигнати, примусити всіх або багатьох залишити приміщення, роботу і т. ін. *Покликав* [поміщик] *поліцію, що силою повикидала бідноту* [з землянок] (Мирослав Ірчан); *Рили житло бездомні і там якось тулилися до самої зими. А взнали ті тисячники, обступили і повикидали бідних на сніг: тоді багато на смерть померзло* (В. Барка); *Вас усіх повикидали зі шкіл, як непотріб, бо ви більше ні на що не здатні* (А. Дністровий); *Вояк сидів поруч із Швейком і розповідав, як вони в Сегеді віддухопелили мадярів і повикидали їх з кількох шинків* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *що, перен., розм.* Викинути (у 3 знач.), опустити окремі місця в тексті (у кількох або багатьох місцях). *Цензура повикидала з неї* [книжки "З потоку життя"] *усе найбільш цінне, найбільш вартне* (М. Коцюбинський); *Якби хтось здумав з Осьмаччиних творів ті "лісапети" повикидати, то то вже був би не Осьмачка, а той, хто вчинив би це насильство* (О. Шугай); *— Я тепер усі епітети повикидав, — заявив він* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

4. *що.* Викинути (у 5 знач.), випустити під час росту листя, колосся, пуп'янки і т. ін. (усе, усі або багато з них). *Латаття повикидало своє широке листя* (Панас Мирний); *Вівса повикидали колос, і тепер лани стелились, як помережені смарагдові килими* (М. Івченко); *Каштани свічки повикидали* (К. Гордієнко); *Рясно повикидала червоні кетяги гірка осичина* (М. Стельмах).

5. *що.* Викинути (у 6 знач.), виставити, підняти на висоту (знаки, прапори і т. ін.). *Князь оповістив по усіх людях Тарабанщиних: — Хто хоче добровільно переходити в моє підданство, нехай викине на воротях віху з сіна або соломи. А хто не викине, — тому хату спалю. — Ну, само собою, усі повикидали* (Г. Хоткевич); *Шевці .. повикидали на своїх майстернях об'яви, що, "незважаючи на грім канонади", вони лагодитимуть повстанцям взуття "швидко, міцно і акуратно"* (О. Гончар).

◊ **(1) Повикида́ти на смітни́к** *кого, що* — визнати всіх або багатьох, все або багато чого непотрібним, не вартим уваги або непридатним. *Є така частина критиків, яка з охотою повикидала б мої твори на смітник* (С. Васильченко).

ПОВИКІ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Викінчити все або багато чого-небудь. *Старший син приклав багато зусиль, щоб швидше повикінчувати ремонт будинків* (А. Любченко); *П. О. Куліш у листі до О. М. Огоновського від 20 липня 1889 р. зауважив: "Шкода, що погинули такі автографи, як "Наймичка" і "Неофіти" Шевченка, котрі я повикінчував чи подомальовував..."* (з наук. літ.).

ПОВИКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Викласти (у 1–2 знач.) усе або багато чого-небудь, про всіх або багато кого-небудь. *Повикладай же покупки з мішка* (Сл. Б. Грінченка); *П'ятирічна Стефа розревлась на всю хату, вчепилась у Прісину спідницю й не заспокоїлася доти, поки та знову не повикладала все з валізи* (І. Білик); *У п'ятдесят четвертому задумали ми всім бараком відсвяткувати Святий вечір. Повикладали всі свої мізерні запаси* (М. Андрусяк); *Великими літерами я повикладав: "ОСТРІВ ЕПІОРНІСА", — як ото в нас на батьківщині .. роблять написи з різнобарвних камінчиків біля залізничних станцій* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Деякі чоловіки позаплітали товсті коси й повикладали їх на тімені високим шиньйоном* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *також без прям. дод., розм.* Викладати (у 4 знач.), читати лекції, вести уроки, навчати слухачів певної дисципліни якийсь час. *Повикладати математику.*

ПОВИКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Ви́кликати всіх або багатьох. *Повикликай усіх дітей* (Сл. Б. Грінченка); *Ключар посміхнувся. — Це ти, Меланко, людей розтривожила й повикликала з хат до воріт?* (Р. Федорів); *Душі убитих мужів-женихів Гермес кілленійський* [з гори Кіллена] *Повикликав тим часом до себе* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОВИКЛЬО́ВУВАТИ, ує, ують, *док., що.* Виклювати все або багато чого-небудь. *Там десь, в чужій стороні, серед кривавої січі, зложе* [зложить] *він свою русяву головоньку, а вона, мати, не закриє очей своїй рідній дитині: їх хижі орли з граками повикльовують* (Панас Мирний); *Горобці щоліто* [щоліта] *повикльовують усе, що він не понасіва* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кури повикльовували геть усе посаджене насіння динь* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОВИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Викувати все або багато чого-небудь. *Повиковував коваль тонесенький голосочок для змії* (з казки).

ПОВИКО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повико́лювати.** *Незвичайний розквіт рунічного письма в XI ст. відбувався в умовах поширення грамотності. Підтвердження цьому знаходимо не тільки у великій кількості рунічних каменів, але й у десятках і сотнях предметів з вирізаними, продряпаними, повиколюваними на них написами* (з наук.-попул. літ.); // **повико́лювано,** *безос. пред. Щодо книжок, нот та Василевої зброї, то її забрали під час трусу. Поміж залишками знайшла я деякі наші групові світлини. І цікаво те, що в усіх, хто був у вишитій сорочці, повиколювано очі* (з мемуарної літ.).

ПОВИКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Виколоти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *— Нате вам двоє мотовил та, про мене, очі повиколюйте собі, — сказав Кайдаш, кидаючи мотовила на лаву* (І. Нечуй-Левицький); [1-й п о в с т а н е ц ь:] *Вам легше, бо йшли доріжкою просто з села. А ми блудили лісом, мало очей не повиколювали* (Мирослав Ірчан); *Признався мені Адаменко, що вони хотіли собі на лобах повиколювати зорі* (Ю. Яновський); *Повиколювати ворогів.*

◊ **Хоч о́ко (о́чі) ви́коли** (*рідше* **ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй** *і т. ін.*) *див.* **вико́лювати.**

ПОВИКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повико́пувати.** *Попід горою повикопувані були печі* (О. Стороженко); *Кошики-клумби були порожні. Тюльпани та лелії були навіть повикопувані* (І. Нечуй-Левицький); *Межи деревами .. видко ще свіжі сліди недавно повикопуваних п'єдесталів від статуй* (Леся Українка); // **повико́пувано,** *безос. пред. В Єгипті та Вавилоні за останніх сто літ повикопувано та повідчитувано богато* [багато] *записок, будівель і взагалі слідів людського житя* [життя] (І. Франко).

ПОВИКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Викопати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *І знову Ісак повикопував криниці на воду, що їх повикопували були за днів батька його Авраама* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Повикопували* [ніжинські міщани] *в землі здоровенні печі* (П. Куліш); *Фізично він був як дуб! Та він же сам, своїми руками повикопував ями біля театру ім. Франка, посадив дерева* (Остап Вишня); *Зося звеліла повикопувати всі чисто кущі* (І. Нечуй-Левицький); *Ферми моєї не викорчуєш, а решту хоч усе повикопуй та повіднось! Переносъ дерева на острів, тягни туди хлів, тин, усе тягни!* (О. Гончар); *Коло церковці росли квіти .. Росло те, що отець Григорій випросив у селі й повикопував на луках: рожі, лілії, півники* (Г. Пагутяк); *— Ти мені гарненько всю моркву повикопуєш, висушиш, поки сонце ще гріє, пісочком перетрусиш...* (Люко Дашвар); *З того, що вони* [редактори] *відкидали як непотрібне і чого не встигли знищити (як, приміром, знищили Федьковичеве "Посланіє"), пізніші покоління повикопували такі перли, як твори Руданського* (І. Франко).

ПОВИКОРЕНЯ́ТИ *див.* **повикорі́нювати.**

ПОВИКОРІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПОВИКОРІНЯ́ТИ,** *рідко* **ПОВИКОРЕНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *що, діал.* Вирвати з корінням усе або багато чого-небудь. *Я таки завзявся дерезу з города повикореняти* (Сл. Б. Грінченка); *Повикоріняти бур'ян.*

2. *кого, що, перен.* Викорінити, винищити, усунути всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Новий очільник області обрав лозунг для своєї кар'єри: повикорінювати корупцію та корупціонерів* (з газ.).

ПОВИКОРІНЯ́ТИ *див.* **повикорі́нювати.**

ПОВИКОРЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Викорчувати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Наймити повикорчовували вишні, що росли трохи не під самими стінами і пускали пагоння* [пагіння] *аж у призьби* (І. Нечуй-Левицький); *Тоді* [як усі робитимуть разом у громаді] *буде також досить рук, щоб .. повикорчовувати хащі* (І. Франко); *На полі Антон .. з корінням повикорчовував кущі ялівнику та ліщини* (С. Чорнобривець); *Касандрині троянди почали чомусь гинути і довелося їх повикорчовувати* (С. Андрухович).

ПОВИКО́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повико́хувати.** *Всеволодів полк був такий, що тільки стій і дивися. Це дійсно були люди, мов під шоломами повикохувані, кінцем списа повикормлювані* (Б. Лепкий).

ПОВИКО́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Викохати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Дітей своїх він* [титар] *повикохував добре: за ворітьми їх — мов квіток на грядці* (Ганна Барвінок); *Дідові стало жалко покидати тую хату, де він вік ізвікував, .. дітей повикохував* (Б. Грінченко); *Розвели* [селяни] *гурт здоровезних круторогих волів, отару довгорунних овець, а над усе повикохували коней.., що могли без перепочинку скакати з ранку до ночі* (М. Пригара).

ПОВИКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повико́чувати.** *А там серед двору бочки меду та горілки повикочувані — пий, душе, їж, душе, чого забажаєш!* (з казки); // **повико́чувано,** *безос. пред. Пам'ятаю, у дитинстві в бабиній хаті стіл величенький повикочувано — щоб усі гості могли зручно порозміщуватися* (з мемуарної літ.).

ПОВИКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Викотити все або багато чого-небудь. — *Міщане* [міщани] *повикочували на улицю бочки з пивами, з медом, з горілкою* (П. Куліш); *Звелів* [Нечай] *повикочувати з панських льохів усі кухви з горілкою й вином та почав частувати всіх — і козаків, і селян* (А. Кащенко); *Зброю і весь вантаж склали* [гості] *до комірчини, а звідти повикочували великі кадовби* (І. Багряний); *Хутенько розбіглися львівські жінки по хатах і повикочували на вулиці порожні діжки, поставивши їх горі дном* (Ю. Винничук).

ПОВИКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Викосити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Я скрізь у садку повикошував* (Сл. Б. Грінченка); *Поволі стали до роботи братися: жінки — до полоття, мужики — до косовиці. Спершу повикошували свої трави (в кого було що)* (А. Головко).

2. *кого, що, перен.* Викосити (у 2 знач.), знищити, умертвити все, усіх або багатьох. *Звечора літаки почали скидати бомби навколо брестської тюрми, повикошували з літаків кулеметами охоронників на сторожових вишках* (М. Малиновська); *З 1346 до 1353 р. чума повикошувала від 30 до 60 % населення Європи* (з наук.-попул. літ.).

ПОВИКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Викрасти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Як є в хаті такі дівчата, що на досвітки ходять, то вже де є в матері який кусок сала, чи пшоно, чи яйця — усе повикрадають* (Сл. Б. Грінченка); *Згідно з легендою, римляни повикрадали під час бенкету сабінянок, щоб взяти собі в дружини* (з наук.-попул. літ.); *У селі на Черкащині лисиці повикрадали свійську птицю в господарів* (з газ.).

ПОВИКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Викреслити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях. *У Харкові .. вибракували нові книги і частину їх замінили книгами XVIII ст. Кількість професорів зменшилась з 28 до 8, численні фахи взагалі повикреслювали* (І. Франко); *Директор повикреслював невгодних йому людей із списку* (Остап Вишня); *Я послав кілька армійських листівок.., повикреслювавши там усе, крім повідомлення, що я живий і здоровий* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОВИКРИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Викривити обличчя, рот, губи (про всіх або багатьох). *Під стелею кілька старих образів, на котрих святі аж очі примружили та уста повикривляли, так їх довкруги обсіли мухи* (О. Турянський).

ПОВИКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повикру́чувати.** *Химерно повикручувані залізні частини вказували на скажені шквали вітру* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Вони розвішували її повикручуваний одяг на гіллях верби* (Іван Ле); *Зів'яла, зжовкла, лице покрите зморшками, пальці покорчені та повикручувані ревматизмом* (І. Франко); *Якби так кожна присяга, що її парубок дає дівчині, мала мститись, то всі чоловіки ходили б з повикручуваними ногами й руками* (Ірина Вільде); // **повикру́чувано,** *безос. пред. І як тільки не мордовано безщасних! Одному повикручувано руки й ноги, другого пекли сірниками* (Б. Грінченко).

ПОВИКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Викрутити звідкись усе або багато чого-небудь. *Познімав* [сотник Шурабуря] *на станції всі телефонні апарати й повикручував електричні лампочки, щоб не дістались ворогові* (Б. Антоненко-Давидович); // *розм.* Вирвати з корінням усе або багато чого-небудь. *Наче дика буря промчала тут, поламала, з корінням повикручувала яблуні й груші* (О. Донченко).

2. Віджати все або багато чого-небудь (білизну, одяг і т. ін.). *Надія з подругою вийшли з болота, повикручували одежу, одягли її знову на себе* (А. Шиян); *Товариство вибралось на протилежний берег; повикручувавши одяг, нареготавшись, бурсачня догукувала звідти: — Спасибі тобі, ліс!* (О. Гончар); *Я хутко роздягся за великим кущем ліщини. До хрусткоту* [хрускоту] *в суглобах і тріску в швах повикручував одяг* (М. Андрусяк).

3. Вивернути, пошкодивши (перев. руки). *Давай вп'ять* [знову] *жаліться* [Олена], *як він їй руки повикручував* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вигнав навіть лисицю. Боявся тільки повикручувати ноги, потрапляючи в заглибини нір* (І. Багряний); // Неприродно повернути, вигнути (суглоби руки, ноги). *В неї ревматизм повикручував суглоби* (С. Чорнобривець); *Рівняння* [на полковника] *тривало довго, і вони мало не повикручували собі шиї* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *безос. — Душогуб! Щоб тобі руки повикручувало* (Григорій Тютюнник); *— По спині захотіла ломакою? Зараз стрельну! .. Коби ж вас повикручувало, коби ви світу білого не бачили, коби ж вам!..* (С. Андрухович).

4. Утворити заглибини, ями в багатьох місцях. *Між двома горами послався той шлях, порізаний ровами, що повикручувала весняна вода, стікаючи з гір* (Панас Мирний).

ПОВИКУПА́ТИ *див.* **повикупо́вувати.**

ПОВИКУПЛЯ́ТИ *див.* **повикупо́вувати.**

ПОВИКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПОВИКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ПОВИКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Викупити все або багато кого-, чого-небудь, усіх або багатьох. *Син заробив грошей та повикупляв одежу, що батько в шинк поодносив* (Сл. Б. Грінченка); *Повелів* [цар] *із своєї царської казни повикуповувати усю худобу, що позакладував Тихон* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Більшість повстанців повикрадали або повикупляли свої сім'ї, про це всі знають* (К. Москалець).

2. *що, рідко.* Те саме, що **поскупо́вувати.** *Щонайбуйніші та більш захисні полонини повикуповували* [лихварі] *за його* [Юри] *піт кривавий* (А. Крушельницький); *Тепер це — дорогий район, де помешкання здебільшого повикуповували багатії* (Є. Кононенко); *Сільські хати через одну повикупали кияни-дачники, переважно подружні пари середнього віку й старші люди* (Люко Дашвар).

ПОВИКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *кого.* Викурити (у 1 знач.) звідкись усіх або багатьох. *За допомогою димаря Микола Миколайович повикурював бджіл перед тим, як зібрати мед* (з газ.).

2. *кого, перен.* Викурити (у 2 знач.) звідкись усіх або багатьох. *Лицар сідає в куточку й мовчки дивиться собі під ноги. Так, і порозстрілюють, і поженуть .. І льохи не поможуть, і з льохів повиганяють, повикурюють* (В. Винниченко); *Раділа, що йду, живу, п'ю цілюще степове повітря, що його тільки й не могли відібрати від нас кати, повикурювавши з каменоломень...* (О. Гончар).

3. *що.* Викурити (у 3 знач.) що-небудь (про все або багато чогось). *Іноді ті троє навмисно йдуть із дому, щоб дати "дітям" свободу, а мужчинам нагоду порядно повикурювати люльки* (І. Франко).

ПОВИЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, **ПОВИЛІЗА́ТИ,** áє, áємо, áєте, *док.* 1. Вилізти (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Менші* [пташенята] *повилазили з гнізд і ховалися поміж травою* (А. Кащенко); *Скликав* [Тико] *усіх собак. Повилазили вони з-під снігу* (М. Трублаїні); *На всі лади засюрчали, повилазивши з нірок, чорні цвіркуни* (О. Донченко); *Повилізали з погребів люди* (О. Довженко); *Червоні жучки-москалики повилазили на стару березу грітися на сонці* (Л. Письменна); * Образно. *Не лякайся, милий брате, Що гадюче кодло кляте Своїм черевом неситим Повилазило з болота* (П. Грабовський); // *розм.* Вийти звідки-небудь (про всіх або багатьох). *Будуть порох лизати вони, як той гад, як плазюче землі, повилазять з дрижанням з укріплень своїх, вони будуть тремтіти перед Господом, Богом нашим, і будуть боятись Тебе!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Усі повилазили з-за столу* (Панас Мирний); *Наче обвалом із снігових гір засипало Вітрову Балку. Уранці насилу з хат повилазили вітробалчани* (А. Головко); *Брязкаючи зброєю, позбігалась на подвір'я вся варта, повилазивши й повискакувавши з усіх шпарин та прибудівель* (І. Багряний); *Хлопчики повилазили з води і з гамором почали одягатися* (Є. Кравченко).

2. Вилізти (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Всі Паляникові діти .. кинулись до тину і повилазили на тин* (І. Нечуй-Левицький); *Батуринці повилазили на дерева й на дахи своїх хат, щоб побачити, як Герцик з москалями б'ється* (Б. Лепкий); *Трусимо ми якось кислиці з кумом. Повилазили на дерево й трусимо* (Остап Вишня); *Хмарою стояли* [люди] *біля нового требища, товпились на пагорбах, повилазили навіть на дерева* (С. Скляренко); *Танок тепер почався біля скелі. На вершечок її повилазили наречені* (І. Білик); * Образно. *Всі бульдозери, скрепери, повилізавши на гору, позупинялись* (О. Гончар); // *перен., розм.* Домогтися певного суспільного становища будь-якими засобами (про всіх або багатьох). *Яка дика радість опанувала тоді всіх наших політичних анальфабетів! Який гомін піднявся в цілім краю! Кілько хробаччя повилазило наверх!* (І. Франко); *Він зараз саме перелічує, хто має сидіти у пеклі: — Великі пани і їхні вірні лакузи, підпанки, які неправдою в пани повилазили, попи і ченці заразом, різні чини і писарі* (М. Стельмах); *Стільки довелося мені їх бачити за свою детективну кар'єру, .. усіх отих гадів, які повилазили нагору протягом цього проклятого десятиріччя, щоб відібрати в людей останній шмат хліба, зароблений тяжкою працею* (Л. Кононович).

3. *розм.* Вилізти (у 3 знач.) (про все або багато чого-небудь); повисуватися. *Сиві коси повилазили з-під очіпка* (І. Нечуй-Левицький); *Грубе .. коріння повилізало з усіх боків* [дерева] (Г. Хоткевич); *На городах вже повилазили зелені квадратики цибулі* (Д. Ткач); *Після дощу з кущів повилазили гриби* (О. Іваненко); *На кожній вулиці міста горіли ватри, в яких палили листя і гілля, яке повилазило з-під снігу* (Т. Прохасько); *З'явилися біцепси, трицепси повилазили, дельтоподібний м'яз оформився* (Любко Дереш).

4. Вилізти (у 4 знач.) у великій кількості або зовсім (про волосся, вовну і т. ін.). *Від паршів волосся повилазило, і голова голісінька, як долоня* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Погляньте, з шини аж нитки повилазили. Знати, довго їхав на дискові* (В. Малик); *Його* [хлопця] *привернуло порожнє крісло Старого: широке, масивне, з високою спинкою і обшарпаною подушкою на сидінні, з якої повилазило подекуди клоччя* (Г. Пагутяк); *Повилазили та зблякли густі та повнокровні колись кучері* (Ю. Іздрик).

◊ **Неха́й (хай, бода́й) повила́зять о́чі** *див.* **о́ко**[1]; **О́чі повила́зять (ви́лізуть)** *див.* **о́ко**[1]; **(1) Хі́ба́ [ж] (чи) [тобі́ (йому́, їй** *і т. ін.)*] **повила́зило** — уживається для вираження незадоволення ким-небудь, злості з приводу чогось; осліп, осліпла і т. ін. чи що? [Д і д Ю х и м *(до Ганни):*] *А сонечко вже за сніданок! Чи нема у тебе там?..* [Г а н н а:] *Їсти? Учора ж і послідки вишкребла — хіба повилазило?* (М. Куліш); — *Гей, гей, товаришу Пихтур, — кричав ще здалеку дід Олексій, — хіба ж тобі повилазило, що ти не бачиш нашого вимпела?* (М. Чабанівський); — *А хто ж цей шофер? Як же це так? Хіба йому повилазило, не бачив, що на людину їде, — бідкалася мати* (А. Хижняк); **(2) Щоб (бода́й, аби́) мені́ повила́зило** — уживається як клятва заприсягання в достовірності чого-небудь. [С т а р ш и н а:] *Коли це було, кажеш?* [Р и н д и ч к а:] *На тім тижневі, у середу.* [С т а р ш и н а:] *... Ти сама бачила?* [Р и н д и ч к а:] *Своїми очима! Щоб мені повилазило, коли брешу!* (М. Кропивницький); **(3) Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, їй** *і т. ін.)* **повила́зило <Повила́зило б тобі́ (йому́, їй** *і т. ін.)*>, *лайл.* — уживається для вираження великого незадоволення з приводу чого-небудь (перев. небажаного). *"І чого повитріщали на мене свої очі баранячі, — думає Грицько. — Повилазило б вам!"* (А. Тесленко); *Маркова корова пішла в шкоду, він біжить гречками і кричить: — А куди ж ти ото, ряба, пішла, щоб тобі повилазило!* (Григорій Тютюнник); — *Та чи ти не здурів! — хапаючись за пазухи, заволали двірничихи. — Ось тобі наші пазухи, де тут що заховано, повилазило б тобі!* (О. Гончар); — *Глянь — у Марчуків штора колихнулася. — Я так і думала... дивляться... щоб їм повилазило* (Ю. Винничук).

ПОВИЛА́МУВАТИ, ую, уєш, **ПОВИЛО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Виламати все або багато чого-небудь. *І Він повибивав виноград їхній та фігове дерево їхнє, і деревину на обширі їхньому повиломлював* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Діти швидко повиламували палиці і почали розкопувати нору* (О. Копиленко); *Червоноармієць спав і так скреготав зубами, наче хотів їх повиламувати* (Є. Кравченко); *Юрби увірвалися в будинки по той бік канави, порозчиняли вікна, у деяких навіть повиламували рами* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОВИЛЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Вилежатися (про всіх або багатьох; неодноразово). *Давно вирішила: як піду на пенсію, то добряче повилежуюсь удома на дивані* (із журн.); *Відпочивальники приїжджають подихати свіжим повітрям, повилежуватися на піщаних пляжах, попірнати в прозору воду* (з газ.).

ПОВИЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Вилити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, звідусіль. *Вона роззулася, повиливала з чобіт воду і пішла далі* (М. Коцюбинський); *Ліньки було спинитись і повиливати з мокрих шкарбанів воду, щоб вона не чвяхкотіла там* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *що.* Вилити (у 3 знач.) усе або багато чого-небудь. *Року 1672-го, після страшного пожару, благодаттю Божою збудували башту і повиливали дзвони* (з переказу).

3. *кого.* Вилити (у 4 знач.), вигнати (усіх або багатьох звірів, звірків). [К и р и л о:] *Адже розказував якийсь чоловік, що десь-то та хтось-то усіх ховрахів повиливав на своїм наділі* (М. Кропивницький).

4. *діал.* Порозливатися. *Коли води повиливали, ніхто не важився переїхати і вдень, бо частенько люде* [люди] *топилися в болоті* (А. Чайковський); — *Знаєш, Мотренько,* — *казав,* — *тобі треба їхати, поки погода, тепер весна, можуть пуститися дощі, повиливають ріки, і тоді не пущу я тебе — їдь тепер!* (Б. Лепкий).

(1) Повилива́ти сльо́зи — гірко плакати якийсь час. *А що попомучилась вона* [Олеся], *що сліз повиливала над ними* [дітьми] .. *Сказано, у дитини заболить пучка, а в матері серце* (Марко Вовчок).

ПОВИЛІЗА́ТИ *див.* **повила́зити.**

ПОВИЛІТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Вилетіти (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Гляньте, вже й ластів'ята повилітали* (Сл. Б. Грінченка); *Повилітали з гнізда старі галки, а за ними заверещали галчата* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *перен.* Раптово вилетіти (у 3 знач.) з чого-небудь (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Там, де частини човна були не зварені, а заклепані, заклепки повилітали од сили струсів під час вибуху бомб* (М. Трублаїні); [К л ю ч н и к:] *Якийсь мисливець бухнув у царя, та так, що всі шибки повилітали...* (С. Голованівський); *Ми .. виваллюємося у сніг, а зверху нас накриває сіно, і рожни, і дошки, що повилітали з саней* (М. Стельмах).

ПОВИЛО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повило́влювати.** *Повиловлювана вудкою риба лежала у приготованому заздалегідь цеберку* (із журн.); // **повило́влювано,** *безос. пред. В той рік познищувано всі собаки І повиловлювано всіх котів* (Ю. Клен).

ПОВИЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* 1. Виловити (у 1 знач.) усіх, усе або багато кого-, чого-небудь. *Це він* [кіт] *з'їв Вальчиного чижа. І золотих рибок з акваріума лапою повиловлював і теж схрумав, злодюга нещасний* (В. Нестайко); *Перуки не втонули. Ще того самого дня їх повиловлювали хлопчаки, які бешкетували на річці незгірше крокодилів* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

2. Виловити (у 2 знач.) усіх або багатьох. *Вони дістали змогу зіграти мар'яж, а після мар'яжу — турбувати своїх сторожів проханнями, аби ті повиловлювали бліх у їхніх сінниках* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Спіймати, захопити з певною метою всіх або багатьох. — *Коли ж пани захотіли бути хитрішими за дідька — панувати над усіма,* — *їх чорт повиловлював уночі на балах, повкидав у свій мішок, зав'язав та й полетів до моря топити* (М. Стельмах); *В Соколівці мадярські нападники повиловлювали й загнали до школи всіх чоловіків* (М. Андрусяк).

ПОВИЛО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повило́млювати.** *Ми не будемо й намагатися відтворити в уяві читача .. лівого ока, тоді як праве зовсім зникало під величезною бородавкою, кривих, тут і там повиломлюваних зубів, схожих на зубчастий мур фортеці* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); * У порівн. *А там стане* [Денис] *викидувати ногами, неначе вони йому повиломлювані; а далі підскочить, та вп'ять навприсядку* (Г. Квітка-Основ'яненко); // **повило́млювано,** *безос. пред. 17 лютого 1915 р., коли роблено облаву на львівських українців, .. повиломлювано всюди двері, попсовано замки і перевернено все горі дном* (М. Грушевський).

ПОВИЛО́МЛЮВАТИ *див.* **повила́мувати.**

ПОВИЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що, розм.* Вилупити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, видобути, вийняти вміст. *А що, як .. клейноди попадуть у руки грабіжників, котрі їх поломлять на золото, повилуплюють дороге каміння й понівечать?* (Б. Лепкий).

2. *тільки 3 ос., кого.* Вилупити (у 2 знач.) усіх або багатьох пташенят (про птахів). *Квочка повилуплювала курчат.*

ПОВИЛУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* 1. Вилупитися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). [С т а р ш и н а:] *У наших бабів гуси ще тільки починають нестись, а в вас вже й гусенята повилуплювались* (М. Кропивницький); *Повилуплювалися* [китайські гуси] *з підсипаних під квочки яєць* (Ю. Мушкетик); * Образно. [М и т р о ф а н:] *Тепер .. такі катюги повилуплювались, що нівечать сердешну худобу, аж душа болить!* (М. Кропивницький).

2. *розм.* Вилупитися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох) на кого-, що-небудь широко розплющеними очима. *Новенький у класі перший день, тож усі повилуплювалися на нього* (з газ.).

ПОВИЛУ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повилу́щувати.** *Повилущуване насіння конопель радо використовують вегани (люди, які відмовляються від продуктів тваринного походження) у своєму щоденному харчуванні* (з газ.); * Образно. *Так пахне твоя відсутність і порожні міські подвір'я, порослі густими бородами трав, повилущувані з бруку* (І. Калинець).

ПОВИЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вилущити все або багато чого-небудь. *Голодний Вітько повилущував зерно і наївся так, що різачка його схопила* (А. Михайленко).

ПОВИЛУ́ЩУВАТИСЯ, ується, *док.* Вилущитися (скрізь або в багатьох місцях). *Бетон має певний термін експлуатації, тому через певний час він може поруйнуватися, повилущуватися* (з газ.); *Повилущувалося зерно.*

ПОВИЛЯГА́ТИ, а́є, *док.* Вилягти скрізь або в багатьох місцях. *Рута така посходила, аж повилягала* (з народної пісні); *Сади стояли оголені, ліс почорнів, висока трава повилягала* (В. Кучер); *Хліба в нас повиростали страшні, жито до двох метрів заввишки, але багато повилягало і побили бур'яни* (П. Загребельний).

ПОВИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* Виляти якийсь час. *Шайтан* [пес] *повиляв хвостом, ніби з вдячності* (Ю. Мушкетик).

ПОВИМА́ЗУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повима́зувати.** *Іще зранку, хто попродав свій товар, а хто, покупивши чого кому треба, .. у юхтових чоботах з підборами, а хто й у шкапових, та так повимазуваних, що дьоготь так з них і тече, .. ідуть лавою* (Г. Квітка-Основ'яненко); // **повима́зувано,** *безос. пред. Зараз уже забулося, як було покусано руки, побито коліна, повимазувано одяг, бо, коли бачиш, як собака радіє тобі, то пробачаєш йому все* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який повимазувався. *Коли в школі писали чорнильними ручками з пером і носили до школи чорнильниці, учні вічно були повимазувані* (із журн.).

ПОВИМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вимазати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Щовесни долівку в хаті слід було повибивати довбнею та повимазувати шаром глини* (із журн.); *На поле вийшла Глафіра з дітьми, що вже встигли повимазувати собі ноги, руки та голови* (С. Чорнобривець); *Наприкінці толоки господарів могли повимазувати глиною, посадити на тачку й катати по вулиці* (з мемуарної літ.).

ПОВИМА́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Вимазатися (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *А в хаті що робиться! Сажою* [сажею] *мастять* [ті, що справилися] *стіни, лави, піч, одежу... Повимазувалися, як чорти. Регіт, тюкання, свист!* (Г. Хоткевич); *Жанна .. тримає в руках їхні* [друзів, що пірнають] *речі, щоб не повимазувалися на мокрому брудному камені* (Любко Дереш); *Коли маленькі діти вперше візьмуть ложку до рук, то і самі повимазуються, і повимазують все навкруги. Але не сваріть їх за це, дуже скоро вони навчаться їсти по-дорослому* (із журн.).

ПОВИМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вималювати (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *Там якісь славні, дивні чарівники фарбарі перефарбували, перемалювали моє бідне пожовкле листя, намалювали на йому* [ньому] *рожі та фіалки, повимальовували пишні взорці* (І. Нечуй-Левицький); // *безос.* * Образно. *На кожній скатертині сліди від кухлів з портером викреслили карту світу, а на кожному ножі підливою повимальовувало морські течії* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОВИМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Виманити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Хоч не давай дітям нічого, бо сусідські все повиманюють* (Сл. Б. Грінченка); — *А може, йому наврочено .. — Авжеж, то його печерні ведмеді .. нацьковують... Щоб повиманювати нас з печер* (В. Чемерис).

ПОВИМЕРЕЖА́ТИ *див.* **повимере́жувати.**

ПОВИМЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, **ПОВИМЕРЕЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Вимережити все або багато чого-небудь. *Скільки сорочок, скільки рушників повимережувала народна майстриня з Донеччини!* (з газ.).

ПОВИМЕРЕ́ЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Вимережитися (про все або багато чого-небудь). *Хмарки на небі повимережувалися.*

ПОВИМЕРЗА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Вимерзти скрізь або в багатьох місцях (про все або багато чого-небудь). *Дивні заморські яблуні, кримські груші повимерзали* (Панас Мирний); *І настала на землі така зима, що повимерзали в людей садки* (Остап Вишня); — *Зима гола, бува, хліб щоб не повимерзав...* (К. Гордієнко); — *Тої зими .. горіхи в садах геть повимерзали, а дика звірина з хащі в села спускалася за поживою* (І. Чендей).

ПОВИ́МЕРТИ *див.* **повимира́ти.**

ПОВИМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повимива́ти.** *Ішли глибоким, повимиваним дощами плаєм і по короткому часі входимо на подвір'я мого далекого вуйка Романчука* (У. Самчук); *То траплялися* [на дорозі] *нові повижолоблювані водами рови, .. то купи каміння, наношені гірськими потоками й повимивані талими водами* (В. Гжицький); // **повими́вано,** *безос. пред. П'ятий пологовий просто прекрасний: привітний персонал, професійні педіатри, повсюди прибрано, повимивано, провітрено* (з мови реклами); *На Тернопільщині городи затоплено, все повимивано, замулено, картоплі, кукурудзи немає* (з газ.).

ПОВИМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Вимити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Потім було повимиває Олексій і повичищає воли й корови, хоч виглянься* (П. Куліш); *Дід Оникій почав лаштувать старі улики для нових роїв; позносив їх до річки, повимивав чистенько й поставив сушитися на сонці* (І. Нечуй-Левицький); *Він повиймав їм* [пораненим] *із ран стріли, повимивав рани* (І. Франко); *Вони .. повимивали двері, вікна, шибки* (С. Чорнобривець); — *Я так, задурно все робитиму. Я повимиваю вам усі підлоги, поперу, попрасую, що треба* (В. Шкляр).

2. *що.* Розмиваючи землю, ґрунт і т. ін., утворити заглибини, яри тощо у багатьох місцях (про воду, дощ і т. ін.). *Повені принесли на пляж сміття та повимивали величезні ями* (з газ.); // *безос.* — *Задощить, так шпаруни повимиває, доведеться тобі знову хату чепурити* (П. Кочура).

3. *що, безос.* Розмиваючи ґрунт, винести з нього чи відкрити все або багато чого-небудь. *Де городи на буграх, схилах — позносило землю, вода вибрала родючий ґрунт, городину повимивало* (К. Гордієнко); *Після зливи поїхав поглянути, чи не повимивало коріння водою* (М. Циба).

ПОВИМИРА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *рідко* **ПОВИ́МЕРТИ,** мре, мремо, мрете, *док.* Вимерти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Товариство його* [Ігнатове] *недавно отсе в холеру повимирало* (П. Куліш); [О д а р к а:] *Як же небо захмариться і моєї зірочки не видко, то мені так важко стане, ніби навкруги мене все повимре* (М. Кропивницький); — *Чи вони там повимирали всі, чи подались кудись: два листи написав їм, а вони мовчать, мов заціпило їм!* — *скаржився часто Порфирій Іванович* (Б. Антоненко-Давидович); *А тепер і людей рідко — вже повимирали* (В. Барка); *Господарі повимирали, родичів нема, майже покинута свята обитель* (Є. Пашковський).

ПОВИМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Виміняти всіх, усе або багато кого-, чого-небудь. *Думає собі Лисичка: повимінюю двох курочок на одну качечку, буде мені качечка* (з казки); *Нехіть і недовірливість хлопів, породжена панщиною, не позволяє панові повимінювати і попримірювати ґрунтів* (І. Франко); *Повимінювали* [цигани своє добро] *на хліб та на старе шмаття, щоб було чим тіло прикрити* (Д. Ткач).

ПОВИМІ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиміта́ти.** *Жадного разочка не зважувався ще ніхто .. скористуватися дідовим пастівником на .. повимітаних прогалинках лісу* (Л. Яновська); // **повимі́тано,** *безос. пред. Сміття повимітано, підлоги вимиті, прошпарені окропом* (О. Гончар); *У кметів і ремісників усе повимітано в домах — і хліб, і гроші* (Р. Іваничук).

ПОВИМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Вимести все або багато чого-небудь. *Розійшлися вечорниці. Як метіль, кинулась Марина і поприбирала, й повимітала, й повитрушувала, й повимивала* (І. Нечуй-Левицький); *Вони з кімнат повимітали панське сміття, побілили стіни, повимивали двері, вікна* (С. Чорнобривець); *Вишморгала всю лободяну кашку на своєму та сусідських городах, вирізала всю ботвину, повимітала, повигрібала, де в якій закоморині залежалася полова* (Ю. Мушкетик); *Повимітали* [жінки] *з комірок усю крупу й муку .. й засипали дно хто крупою, хто мукою* (Ю. Винничук).

2. *що, перен.* Силою забрати все або багато чого-небудь. *Спочатку селяни на вимогу уповноваженого здали "лишки" хліба, а потім і решту, що в коморах зосталось .. Вранці колгоспник одвіз "лишок", а під вечір уже й засіки повимітав* (П. Запаренко).

3. *кого, перен.* Видалити, вигнати звідки-небудь усіх або багатьох проти їх бажання. *По селах і хуторах пусто. Наче чума людей повимітала* (Я. Качура); [3 - й р и б а л к а:] *Ми б повимітали геть із краю отих трутнів, що крадуть мед у бджіл* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОВИМІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., фам.* Виместися (у 1 знач.) звідкись (про всіх або багатьох). *Всі, хто міг, швидко з клубу повиміталися* (з газ.).

ПОВИМОКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Вимокнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *На цих обличчях* [робітників] *видно нужду і злидні. Хіба ні? Вони всі до того повимокали від поту й сліз, що скоро потріскаються від сонця, як старі чоботи* (В. Винниченко); *Повимокало все в полі* (Мирослав Ірчан); // *безос. Поля обнадіювали, стан хлібів був чудовий. Озимина на всіх площах жива, ніде не повимокало, ніде не порвало коріння сухими морозами* (О. Гончар).

ПОВИМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вимолотити все або багато чого-небудь. *Колосків назбирає* [Даринка] *на торішнім .. пшеничищі, повимолочує праником* (І. Вирган).

ПОВИМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Виморозити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Тривалі низькі температури повиморожували всі фруктові дерева в нашому районі* (з газ.).

ПОВИМО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Виморити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Сталінський режим позбавив українське селянство землі й хліба, загнавши в колгоспи, повиморював голодом* (з газ.); *Повиморював нас пан добре, поки діждались грошей* (Сл. Б. Грінченка); *Повиморювала бабу робота — сіре, зморшкувате лице, очі майже сліпі, покручені пальці на руках* (із журн.).

ПОВИМО́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Виморитися (про всіх або багатьох). *Дарма, що й коні попепадалися і самі повиморювались, аж почорніли, тільки зуби біліють* (О. Гончар).

ПОВИМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вимотати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Троси .. звисали безпомічно і зів'яло, а складалося враження, немов якась сатанинська сила хотіла повимотувати з велетня його залізні жили* (О. Гуреїв); *Повимотувати всі нитки; Робота повимотувала людей.*

◊ **(1) Повимо́тувати всі жи́ли** — виснажити, знесилити непосильною, надмірною роботою або посиленими вимогами (про всіх або багатьох). *Я багато горя зазнав від бояр наших, повимотували усі жили, а тут ще й угорські бояри лізуть* (А. Хижняк); **(2) Повимо́тувати [всі] кишки́** — вимучити, знесилити чимсь (про всіх або багатьох). — *Ну й мороки було з вами, бісові татарюги! Всі кишки мені повимотували* (З. Тулуб); *Фінк обіцяв повимотувати кишки, повідбивати печінки й селезінки, якщо пропаде хоч сантиметр турецької ганчірки* (П. Загребельний); *Синочок такий у пані дурнуватий, боронь Боже! Усі кишки повимотував* (Люко Дашвар).

ПОВИМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вимочити все або багато чого-небудь. *Перед тим, як давати малій дитині буряк, його варто повимочувати дві години, щоб позбавити нітратів* (із журн.).

ПОВИМОЩА́ТИ *див.* **повимо́щувати.**

ПОВИМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОВИМОЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* Вимостити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *От узяли цегельню будувати .. Тоді поставимо нові домки* [дімки] *Та вулиці усі повимощаєм* (І. Вирган); * Образно. *Усім моїм волохам, як галкам, З пліч голови познімав* [гетьман Хмельницький], *Де були в полі стежки-доріжки, Волоськими головками повимощував* (з думи).

ПОВИМУШТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вимуштрувати всіх або багатьох. *Повимуштровувати солдатів.*

ПОВИНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *розм.* Док. до **вини́тися.** *А тепер повиніться Господеві, Богові ваших батьків, і чиніть Його волю!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Більше нічого не лишається, як покликати мисливця і повинитися у загибелі рушниці* (М. Трублаїні); *Якось ніби найшло на нього потьмарення, коли виявив непокору до отця свого, тепер же міг би, щоправда, ще повинитися, та вже пізно було* (П. Загребельний); *Вона прийшла до Алевтини, як звали головиху, й сказала, що повинна перед нею повинитися. Бо ж мала любовні справи з її чоловіком* (В. Лис).

ПОВИНИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Знищити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Покрова твоя Бог Предвічний і ти в вічних раменах Його. І вигнав Він ворога перед тобою, і сказав: Повинищуй його!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В серці своєму розваж і в думках обміркуй неодмінно, Як у господі твоїй женихів повинищувать краще — Підступом чи не ховаючись* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОВИ́НЕН *див.* **пови́нний.**

ПОВИ́ННИЙ, ПОВИ́НЕН, и́нна, и́нне. 1. *перев.* **пови́нен,** *у знач. присудка, з інфін.* Уживається в сполученні з допоміжним дієсловом "бути" або без нього: а) для вираження значення: який має своїм обов'язком, зобов'язаний щось робити, мати яку-небудь якість, властивість. *Рукопис моїх віршів .. видавці повинні прислати мені на редакцію* (В. Самійленко); *Війт доніс до старости, що Коваленко .. повинен платити податок* (Л. Мартович); — *Всі, хто вступає в полк, повинні добре володіти зброєю* (О. Довженко); *Він таки знав, що його праця повинна подобатись людям* (М. Стельмах); *Мати повинна бути для дитини сонцем, яке сушить сльози, зігріває й освітлює усе довкола себе* (Г. Пагутяк); б) для вираження припущення з відтінком обов'язковості, а також для вираження можливості, вірогідності чого-небудь. *Попів улик повинен був дати .. роя* (Панас Мирний); *Як тільки вернеться* [Тихін], *повинен би сюди прийти* (А. Головко); — *Ви* [ті, що загинули на війні] *не повинні бути ніким забуті, ні мінливими політиканами, ні дипломатами. Бо ви йшли в авангарді людства і без вашої жертви не було б нічого...* (О. Гончар); *Тарзан шукав поглядом Рокова, бо не сумнівався, що той повинен бути на пароплаві* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); в) для вираження значення необхідності через певні обставини, причини робити що-небудь. *Він думав про те, нащо його Нимидора повинна прясти не собі й йому на сорочки взимку, а комусь іншому...* (І. Нечуй-Левицький); *Один дядько повинен був, на самоті, поратися й коло слабої, й коло хазяйства* (М. Коцюбинський); — *От власне!* — *перебив його отець Кирило.* — *Хотів я тобі закинути: не повинний був єси казати, що ті славні мужі під владою шатанською перебували* (М. Грушевський); *Я скажу їй, що не їстиму цукерок цілий місяць. І не їстиму! Слово честі!.. Мама повинна зрозуміти. Вона ж мама! Та ще й лікар* (В. Нестайко).

2. *тільки* **пови́нний,** *перев. із запереч., розм.* Який учинив що-небудь погане, провинився в чомусь; винний. *Оповість вона йому* [ватажкові опришків] *все — і от тоді віділлються Юрішкові усі криваві сльози і муки ні в чім не повинної дитини* (Г. Хоткевич); *І щоб якось приховати свій переляк, вона зразу перейшла в атаку на ні в чому не повинного Широкова* (В. Собко).

3. *у знач. присудка, кому, розм.* Те саме, що **ви́нний**[1] 2. *Мені так соромно, що я повинен Вам так багато, а виплата йде так поволі...* (М. Коцюбинський).

◊ **Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною** *див.* **іти́; Принести́ пови́нну** *див.* **прино́сити.**

ПОВИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *іст.* Обов'язок селян безоплатно виконувати примусові роботи на поміщиків і органи державного управління. *Щоб привабити таких поселенців* [селян-утікачів наприкінці XVI ст. на Чигиринщині], *феодали змушені були надавати їм пільги, звільняти від податків і повинностей на десять, двадцять і більше років* (О. Апанович).

2. Обов'язок, який повинне виконувати населення для задоволення державних або місцевих громадських потреб. *Сі ж козаки, що сиділи зимовниками, в свою чергу одбували повинність кошеві і своєму куреневі* (О. Стороженко); *Патер Герхард .. наказав не відривати брата Бертольда ні до чого, коли він працює в лабораторії, навіть зробив усякі полегші в буденних чернечих повинностях, щоб уможливити й уприємнити йому його працю* (Н. Королева); *В разі пожежі він* [хазяїн] *мав виставляти своє відро й лопату — це була його громадська повинність* (В. Кучер); // *розм.* Те, що необхідно виконати, відбути. *Люцина сіла коло самовара на місці хазяйки, щоб наливати чай, хоч другим часом та повинність лежала на Зосі* (І. Нечуй-Левицький); [М а р т і а н *(до центуріона):*] *Прошу вас, без галасу чиніть повинність вашу, — у мене в хаті хворі* (Леся Українка); *Це свята повинність наша, живих, віддавати увагу тим, хто ступив за поріг вічності* (Валерій Шевчук).

△ **(1) Військо́ва пови́нність** — установлений законом обов'язок населення нести військову службу у збройних силах своєї країни. *Денис уже був немолодий парубок, такий, як Роман. Він одбував військову повинність, і його пустили на строк додому* (І. Нечуй-Левицький); *Козаки-зимівчани час од часу відбували військові повинності, несли службу в залогах, а посполиті платили до військової скарбниці невеликий податок* (В. Чемерис); *Якийсь депутат навіть подав запит у віденський парламент про поведінку капітана Венцеля в готелі. Венцель мав великі неприємності, бо це було саме в час затвердження парламентом законопроєкту про військову повинність* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОВИ́ННО, *пред., з інфін., у сполуч. з дієсл.* б у т и. Указує на обов'язковість якої-небудь дії, стану; має *(див.* **ма́ти**[2] 6). *У малесенькому містечку швидко поширилася чутка, що у віллі "Хованка" мешкає зовсім сама дев'ятирічна дівчинка. Містечкові тітки й дядьки твердо вирішили, що так не повинно бути* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // *рідко.* Належить, годиться; варто, слід, треба. *Та сказали апостоли: Бога повинно слухатися більш, як людей!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І над псом повинно ласку мати* (П. Гулак-Артемовський); [М о р д о в е ц ь:] *Кожен камінець на дні потоку видко... й ти вже знаєш, ти бачиш: що отут повинно йти, — перебрести глибоке* (П. Тичина).

ПОВИНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., кого, що.* Винести звідкись, кудись усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Хтось на городі повиривав усю квасолю, гарбузи, повиносив на шлях й поскладав на здорові купи* (І. Нечуй-Левицький); *Лесиха повиносила все з хати до сусідів* (В. Стефаник); *Вже майже нічого не залишилося з речей у нашій кімнаті: бабуся все повиносила на базар, бо не було з чого жити* (Л. Смілянський); *Треба гній з хліва повиносити. Я за хазяїна зостався!* (Ю. Хорунжий); *Вранці курочка не знайшлася, і пан Миколай зрозумів, що то лисицина робота. Якщо вона вже внадилася до курей, то не зупиниться, доки не повиносить усіх* (В. Кожелянко); // *безос. Бомби продовжували падати. Вікна в хаті давно повиносило* (Л. Первомайський).

ПОВИНО́СИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док., діал.* Винестися (у 1 знач.) звідки-небудь або кудись (про всіх або багатьох). *Многії .. повиносилися із хати* (І. Франко).

ПОВИНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., заст., зах.* Підкорятися чиїй-небудь волі, наказам і т. ін.; беззаперечно слухатися. *Повинуючись наказові гетьмана, наказав* [Кривоніс] *своїм людям із замку уступити на свої давні місця* (А. Чайковський); *Хорий повинен повинуватися лікареві, ібо той печалиться об його здравствії* [здоров'ї] (Б. Лепкий); *Вістка про те, що вона* [Роксоляна] *одягається в новий одяг, влила в нього надію, що вона повинується йому* (О. Назарук).

ПОВИНУВА́ТИТИ, а́чу, а́тиш, *кого, що і без прям. дод., розм.* Док. до **винува́тити.** *Повинуватити легко — зрозуміти важко* (приказка).

◊ **(1) Повинува́тити себе́** — визнати свою вину, провину. *Він у чому помилиться, вона себе повинуватить* (Марко Вовчок); *Їй любо, одрадно було, що син .. повинуватив себе перед нею, перед матір'ю, котру образив так...* (Панас Мирний).

ПОВИНУВА́ЧЕНИЙ, а, е, *заст., розм.* Дієпр. пас. до **повинува́тити;** звинувачений. — *А справника хочете? Усі будете повинувачені до одного!* (Марко Вовчок); // **повинува́чено,** *безос. пред. Мешканця міста Костянтинівка було повинувачено в організації нападу на касира банку* (із журн.); // *у знач. ім.* **повинува́чений,** ного, *ч.;* **повинува́чена,** ної, *ж.* Той (та), кого повинуватили. *Повинувачений намагався покінчити життя самогубством у залі суду* (з газ.).

ПОВИНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Винюхати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Стали ми стояти під тим Очаковом .. Котрому козакови* [козакові] *повні сакви жінка тютюну напхала або ріг табаки набила, то все те повикурювали й повинюхували. Дуже довго щось стояли* (П. Куліш); — *І нащо тільки німці пригріли їх* [українських ідейників], *старих дідів, які здатні лише шепелявити? Сиділи, як ховрахи. І більшовики не повинюхували їх* (Б. Харчук); *Повинюхувала кішка всіх мишей.*

ПОВИНЯ́НЬЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Виняньчити всіх або багатьох. *Я в їх* [них] *усіх дітей повиняньчувала* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що і без прям. дод.* Виорати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Надворі весна, люди вже давно повиорювали поля і обсіялися* (В. Речмедін); *Чоловік так напрацювався: позасівав, повиорював, садок до ладу привів* (О. Шугай).

ПОВИПАДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Випасти *(див.* **ви́пасти**[1]) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Дядьки дорогою з гарби повипадали* (Остап Вишня); *Тією* [кінською] *волосінню ластівка малят прив'язує, щоб не повипадали з гнізда* (О. Гончар); *В неї повипадали зуби, й вона все ремствувала та допікала, що й паляниці тверді, й пироги не пухкі* (І. Нечуй-Левицький); *В мене повипадало волосся й посіріла шкіра* (І. Карпа).

ПОВИПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Знищити, випаливши *(див.* **ви́палити**[1] 1, 3) усе або багато чого-небудь. — *Дивись, щоб машини не стояли й хвилини! Сам об'їдь усе поле. Де бур'яни — повипалюйте, щоб не забивалися плуги* (М. Циба); — *Построїла одна жінка хату, хрести на сволоках повипалювала, а жити — не вживе* (Григорій Тютюнник); // *безос. Став він на потіху дітям заряджати вапном пляшки горілчані, і їх потім розривало вибухами, як бомби, — одного разу ледве очі не повипалювало нашому Олексі* (О. Гончар).

ПОВИПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Випарити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Уже діжки повипарювала* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Випасти (у 1 знач.) усіх або багатьох (корів, овець і т. ін.). *Взяв Іванко та й пішов до овець, пасе їх ціле літо; повипасав стадо, що аж мило дивитися* (з казки); *Зараз над конюшнею хазяїн ранчо добудовує кімнати. Вони розраховані на людей, які хочуть відпочити від гамірного міста та поспілкуватися з кіньми: повипасати їх, покупати, покататися* (із журн.).

2. *що.* Випасти *(див.* **ви́пасти²** 2) траву чи іншу трав'янисту рослинність на якій-небудь ділянці скрізь або в багатьох місцях. *Сусідка жаліється, що наша худоба повипасала їй багато пашні* (з газ.).

ПОВИПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Випити все або багато чого-небудь. *Від довгої і швидкої ходи по сопках всі потомились .. Повипивали всю воду в боклажках, а спрага не меншала* (І. Багряний); *Що не було, все поз'їдали, Горілку всю повипивали, Як на вечері косарі* (І. Котляревський); *Дядьки пиво повипивали* (Є. Гуцало); *Гуляли ми десь до години ночі, а потім, коли все повипивали, почали розходитися по домах* (Ю. Покальчук); *Володар та його придворні вже повипивали все, що було* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *А зате шуліки й кані Власні гнізда їх напали, Яйця їх повипивали, Діти з'їли на снідання...* (І. Франко); *Насіння — там, де його не повипивала птиця, — вже висипається само* (О. Гончар).

◊ **Кров повипива́ти** *див.* **кров.**

ПОВИПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Випиляти все або багато чого-небудь. *Йому здавалося, що коли навіть повипилювати залізні перетинки, то отвір буде такий вузький, що в нього не пролізе й дитина...* (М. Старицький).

ПОВИПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Випнути все або багато чого-небудь. *— І ти гадаєш, що почервоніють з сорому Щупаки, Клоччя й Динамови? їй-богу, ні! Повипинають рахітичні груди, напиндючать губи й стоятимуть важно...* (Остап Вишня); *Богдан болісно ковтав суху потерть, що обліпила йому ввесь рот, і зуби, й язик, і горло, ковтав, і всі, повипинавши в'язи, дивилися йому в рот* (І. Білик); * Образно. *Дев'ять .. бочок, повних вина, повипинали боки* (М. Коцюбинський); *Повінь цього року була невелика, та й вода вже трохи спала, од цього берега майже до середини ріки повипинали хребти камінні насипи* (Ю. Мушкетик).

ПОВИПИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Випнутися (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Каміння повипиналось з неї* [лежанки], *неначе сухі ребра в худої шкапи* (І. Нечуй-Левицький); *На висках йому повипинались жили, з носу* [носа] *виходило важке, часте сопіння* (В. Винниченко); *Косован так розкричався, аж сині жили повипинались у нього на шиї* (І. Муратов); *Змарнів* [Григорій] *за літо... Повипинались вилиці, позападали очі. А ніс ще довший став, лоб вищий...* (Василь Шевчук).

ПОВИПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, кому.* Виписати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Ролі повиписували* [хлопці]... *Вивчили їх* (Остап Вишня); *— Візьмемо карту Грузії, повиписуємо всі гірські села і всім класом напишемо в кожне село лист із запитанням, чи немає в них Арсена Сігуа...* (В. Кава); *— Наш голова, наш Сидір Миронович, повиписував нам ниньки трохи соломи, спасибі йому* (Б. Харчук); *Клієнти можуть переглянути каталог саджанців або повиписувати собі рослини поштою, скориставшись відповідною опцією* (з мови реклами); *Домашнє завдання: повиписувати літери українського алфавіту* (з навч. літ.); *Історичний будинок було переведено у нежитловий фонд, а мешканців місцева влада розпорядилася повиписувати з квартир* (з газ.); * Образно. *Їх* [селян] *лиця були також землянистої барви, непривітні; на деяких повиписували вже свої знаки голод і нужда* (І. Франко); // *безос. В хаті зимно. Таке зимно, як в ледівні, хоч драглі студи. Вікна замуровало, повиписувало на них всілякі квітки та цяцьки* (Б. Лепкий).

ПОВИПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Випитати все або багато чого-небудь, у всіх або багатьох. *Перш повипитував* [справник] *тих, що враждали на Тихона* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Яничари знали Гасана, .. заступили йому і його людям дорогу — не так з наміром не впустити його до караван-сараю, як з бажання поговорити, повипитувати, як йому ведеться на султанських харчах та на м'яких пухових палацових постелях* (П. Загребельний).

ПОВИПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Випхати (у 1 знач.) звідкись усіх або багатьох. *Вона була зла на гостей і була ладна повипихать їх усіх з зали* (І. Нечуй-Левицький); [А н д р і й:] *Отсе так ми поміж собою, зібравшися, рахували та й замишляли, як би нам усім на ворогів своїх одностайно стати, рідну землю свою до себе єднати, а недовірків із її* [неї] *повипихати* (М. Костомаров); // *що.* Випхати, витиснути, висунути поперед себе. *Ми повипихали носи у вікна і дивимося на феєрверки, що їх запускають польські сільські жителі* (І. Карпа).

ПОВИПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Випекти все або багато чого-небудь. *Повипікали старші сестри собі калачів із пшеничного борошна, а молодша спекла калач із житнього* (з казки); *— Так і знай: побачу ще раз із Тимком — очі кислотою повипікаю* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Він* [Сергій] *знищить, пекельним вогнем повипікає все, що розплодилося гнилого на цьому світі, аби життя стало кращим* (І. Білик).

ПОВИПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод.* Виплатити все або багато чого-небудь, усім або багатьом. *Усе вже повиплачував, що винен був* (Сл. Б. Грінченка); *— Сьогодні ми закінчуємо нашу роботу. Повиплачуйте усім співпрацівникам до кінця місяця!* (І. Франко).

ПОВИПЛИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Виплисти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Ніхто не втоп — усі повипливали* (Сл. Б. Грінченка); *— Там у вирку .. є величезна щука. Було їх дві, я бачив на власні очі. Повипливали наверх і грілися на сонці — як здорові поліна* (І. Франко); *На олешківський берег повипливали з плавнів рештки команд розбитої ескадри* (Ю. Яновський); *Купці й продавці зустрілися на мосту .. Ті везуть здавати, а ті знають, що гроші за той смалець вже перераховано. Почали битися. Одні бочку до себе, інші — до себе. Втопили бочку у Прип'яті, а самі повипливали* (Б. Харчук).

ПОВИПЛИ́ГУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* Виплигнути (про всіх або багатьох). *Гості розбіглись по кімнатах і повиплигували у вікна; а Андрюшка сп'яну чи з переляку заліз під канапку* (М. Кропивницький); *Повиплигували дрібноголові танкісти з палаючих танків прямо під автомати* (О. Довженко).

ПОВИПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Виплести (у 1 знач.) багато чого-небудь. *— Тут — тиждень один, так і зареве худоба на степ. От і нас* [чабанів] *треба буде. Батоги повиплітаємо...* (А. Головко); *Усі дівчата повиплітали вінки, посходилась громада* (із журн.); // *кого.* Заплести (у 1 знач.) всіх або багатьох. *До одного вдівця жінка щоночі являлася: дітей повичісує, повиплітає, реп'яшків і жолудів понаносить: малим на забавку чи що?* (М. Павленко).

2. Розплітаючи щось, вийняти все або багато чого-небудь. *Вона загасила світло, повиплітала з кіс .. стрічки* (С. Чорнобривець).

ПОВИПЛІ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиплітáти.** *На столах, на канапі лежали всякі штуки, повиплітувані .. з гарусу* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВИПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Виплюнути все або багато чого-небудь. *Хто візьме в рот, то й виплюне і виплюне, — так усі повипльовували* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИПОВЗА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* 1. Виповзти (про всіх або багатьох). *Грузовик їхній зупинився біля високої нескошеної суданки. Поранені.., повиповзавши з суданки, зустріли їх з неприхованою радістю: — Ми вже й не думали, що ви приїдете* (О. Гончар); *— Весна, — зітхнув* [Флор]. *— Повиповзали ящірки, жуки, прокинулися мухи... В лісі добре підсохло...* (М. Малиновська); *Дощові хробаки повиповзали з землі, мухи кусаються, бджоли не відлітають від вуликів, горобці начеб раду радять* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Повільно рухаючись, виїхати, вийти і т. ін. звідкись, кудись (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *І діди повиповзали, шепочуть молитви старим богам* (Г. Хоткевич); *Тихо на селі. Помалу, прищулено й озираючись, із хат повиповзали сірі фігури* (А. Головко); *Капітан тільки дав команду — і вітрила корабля вловили вітер. Люди зразу збадьорились. Повиповзали на палубу* (Ю. Логвин); // Повільно рухаючись, з'явитися звідки-небудь, поширитися десь (про все або багато чого-небудь). *В ущелині ж, далі, де пахне свіжістю, м'ятою й чебрецем, вже із заглубин* [заглибин] *повиповзали, щоби пастись вночі, чорні вечірні тіні* (Н. Королева).

ПОВИПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Виполоскати все або багато чого-небудь. *Дівчата помили* [підлогу]. *Потім ще ганчірки повиполіскували .. й розвішали їх на конов'язі* (А. Головко); *Скинула Даринка з Лаврика сорочечку й штанці, сама геть чисто розібралася, повиполіскувала гарненько все те суплаття в дощовому озерці й порозвішувала на дивині сохнути* (І. Вирган); // *рідко.* Вимити звідкись, з-поміж чогось усе або багато чого-небудь (про воду). *Вода, що об них* [скелі] *ударяє, повиполіскувала між ними всю жорству й пісок* (І. Франко).

ПОВИПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Виполоти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Усі грядки повиполювала* (Сл. Б. Грінченка); [О н у к а:] *І де вони* [бур'яни] *беруться тут — повиполюєш, вони знову наростуть, повиполюєш — вони знову...* (С. Васильченко); *— Я повиполювала біля хати купу бур'янів у мій ріст, трохи під плотом насадила дикого винограду, не весь прийнявся, але весною ще досаджу* (з газ.).

ПОВИПРАВДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Виправдати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Якщо є велике бажання не звертати уваги на докори сумління, то все можна повиправдовувати, навіть найбільші злочини проти людства* (з газ.).

ПОВИПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Виправити все або багато чого-небудь. *— Топлю, та таке думаю: — Помолотить* [син] *хлібець, а там і .. хлівці повиправля, клуньку вкриє* (А. Тесленко); *Яків перекинув кнура черевом униз, повиправляв йому ноги і заходився скубти* (І. Багряний); *Я переглянув і повиправляв вступну студію про середні віки, написану на основі гарної книжки молодого віденського письменника Карла Федерна* (І. Франко); *Коли ласка, спишіть ці оповіданнячка з "Дзвінка", повиправляйте всі гріхи, які-но знайдете в мові* (М. Коцюбинський); *— Вельми многі дорійські словеса вживаєш, — сказав Перікл і засміявся: — Я декотрі сам тобі повиправляв. Афінці не люблять, коли хтось мовить до них не по-їхньому* (І. Білик); *Під час .. читання я зустрівся з деякими неясностями. Більшу частину цих неясностей я повиправляв на власну руку* (О. Шугай); *Усе він уже владнав таким чином, одне тільки його непутило: де б йому знайти такого чоловіка, щоб повиправляв йому довги з деяких бургундців?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВИПРІВА́ТИ, áє, áють, *док.* 1. Випріти скрізь або в багатьох місцях (про рослини, посіви). *Я отримав з дому листа, в якому мені повідомили, що за зиму на полях в багатьох місцях повипрівали жита* (з газ.).

2. Утратити вологу, рідину (всю або більшу частину) при варінні, прінні. *Усе вже й повипрівало, а батька й досі нема обідати* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Випровадити всіх або багатьох. *Через коронавірус у Нью-Йорку вперше за всю історію на ніч закрили метро. Нічні поїзди та станції традиційно були місцем притулку бездомних, тепер же поліцейські повипроваджували з метро десятки жебраків, щоб відповідні служби змогли провести дезінфекцію* (з газ.).

ПОВИПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Розпродати все або багато чого-небудь. *Усе вже повипродувала, — нема ні глечичка молока* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИПРОСТО́ВУВАТИ *див.* **повипрóстувати.**

ПОВИПРОСТО́ВУВАТИСЯ *див.* **повипрóстуватися.**

ПОВИПРО́СТУВАТИ, *рідше* **ПОВИПРОСТО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Випростати (руки, ноги і т. ін.). *Посідали на траві і ноги повипростували* (Сл. Б. Грінченка); *Наші женчихи дожали нивки, поставали, повипростовували крижі та відсапували* (І. Франко).

ПОВИПРО́СТУВАТИСЯ, *рідше* **ПОВИПРОСТО́ВУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Випростатися (про все або багато чого-небудь, про всіх або багатьох). *Ми зробили вигляд, що здригнули від несподіванки, повипростовувались, озирнулись і .. поспішили йому назустріч* (Ю. Смолич); *Із-за обрію витикалися якісь дивні силуети. — Чи не по двоє в сідлі? — Справді таке, як по двоє, — повипростувались біля казанів кухарки* (О. Гончар); *Бадьоро вітав гостя по писаному, називаючи його навіть "великим"... І здавалося, що .. державні ведмеді на московських штандартах .. гордовито повипростовувалися* (В. Чемерис); *Незважаючи на холод, пригрівало* [сонце]; *подекуди навіть повипростувались жовті квіточки мати-й-мачухи* (Г. Пагутяк).

ПОВИПРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Ви́пручатися (про всіх або багатьох). *Сторожі були таки нас половили з кавунами, а ми таки повипручувались та й повтікали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИПРЯГА́ТИ, áю, áєш, *док., кого.* Випрягти (коней, волів і т. ін.). *Погоничів побіля возів не було — вони повипрягали худобу й посідали обідати* (А. Кащенко); *Повипрягали* [обухівці] *коні* (А. Головко); *Повипрягали* [слуги] *волів та коней із возів та маж, вантажених харчами та припасами* (О. Ільченко); *Козаки повипрягали воли, а самі взялися носити на помості важкі мішки з житом та пшеницею* (Ю. Мушкетик); *Меснер повипрягав собак, розвантажив санки й заходився господарювати* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПОВИПРЯДА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Випрясти все або багато чого-небудь. *Скільки мають її, Маріїні, пучки повипрядати чужої пряжі..?* (М. Стельмах).

ПОВИПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Випустити (про все, всіх або багатьох). *Кінні конвоїри гнали взяту під арешт Гаркушину наймичку, на яку впала підозра, що це вона повипускала з сарая вночі бранців* (О. Гончар); *— Ой! — кинулася Докія. — Він ще їх* [арештованих] *повипускає десь* (В. Кучер); *Прийшла весна. Повипускали бідолашну тую тварину на зелену зілиночку* (Б. Грінченко); *Білі корови-зайди бродили по двору. "Знову бабиська повипускали, — вибухаючи раптовою злістю, подумав Іван. — Мало їм вулиці"* (В. Дрозд); *Повипускали жінки усю пташину й худобину з хлівців на вулиці* (Ю. Винничук); *Та й заведе* [баба] *якої-небудь такої чудної казки, то діти аж боки рвуть регочуться або пообмирають і пір'я з рук повипускають з переляку* (Дніпрова Чайка); *Напитки усякі повипускали* [царські люди] *з куфів і бочок* (Б. Лепкий); *Деяких людей хутко повипускали й оправдали, хоч нікого і не було винуватого* (Марко Вовчок); *Одсиділи парубки день в холодній за свою провину, одсидів і Денис три дні. Їх повипускали і наказали, щоб вони більше не дуріли* (І. Нечуй-Левицький); *З'їздила, правда, комісія, позабирали були кількох до арешту, от так наздогад, та й повипускали швидко на волю* (І. Франко); *Гляне Петро, аж поміж старшиною козацькою тільки де-не-де видно у комірі червону стрічку: усе повипускали голубії* (П. Куліш); *Жарота. Всі розпарені .. Хлопці повипускали сорочки* (С. Васильченко); *Молодики, що повипускали з-під пижикових шапок кучеряві чуби, очевидно, вважали себе повноважними представниками станції* (О. Чорногуз); *Величезні глейкі бруньки на каштанах перетворилися вже на ніжні семилисники й повипускали свічечки майбутніх квітів* (Ю. Яновський).

ПОВИРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вирахувати все або багато чого-небудь, у всіх або багатьох. *Навіщо вся ця дурна комедія? Знають же все до останнього пфеніга, повираховували ж дивіденд до тисячної частинки процента* (В. Винниченко); *З даних, знайдених дифракційними методами, можна повираховувати сукупність енергій змішання атомів* (з наук. літ.); *Формули в книзі дадуть змогу любителям математики повираховувати стискання і сповільнення часу в різних умовах* (з наук.-попул. літ.).

ПОВИРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повирива́ти**[1]. *Під самими вікнами .. лежала на клумбах повиривана з корінням оргинія* (І. Нечуй-Левицький); *— А диви, дідусю, які квітки, — тішилися діти, показуючи повні пригорщі білих первоквітів, повириваних разом із листям та з травою* (Б. Лепкий); *Двері скрізь повиривані, як листочки з старих книг* (У. Самчук); // **повири́вано,** *безос. пред. Ще до війни дзвіниця зникла, дзвони познімано, язики повиривано, іржава рейка — бездарна замінниця дзвонів — вульгарним уламком висить на стовпі, як герб догматиків і аскетів* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВИРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що.* Вирвати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Хтось на городі повиривав усю квасолю, гарбузи* (І. Нечуй-Левицький); *Старовство вислало двох жандармів, і в їх присутності вілявчани посапали кукурудзу, та вночі хтось її повиривав і викосив* (І. Франко); *Треба б .. на вгороді* [городі] *соняшничиння повиривати* (А. Головко); *Вона повиривала там* [на могилах] *бур'яни* (В. Барка); *Вчорашній сильний вітер з гір повиривав старі сніпки* (І. Нижник).

ПОВИРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Вирити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Присів* [Неплюй], *щось белькоче, а сам загорта-загорта ті ямки, що, значить, підпірки повиривав* (Г. Хоткевич); *Сталевий ураган попередніх тижнів зрівняв усе з землею, повиривав глибочезні ями* (М. Трублаїні).

ПОВИРИВА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Вирватися *(див.* **ви́рватися**[1] 1–4) звідки-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Коли Побачив Ганнібал, що має вже Противника у пастці, а його Затилля засідка огорне одним махом, Дав знак умовлений. І в тій же хвилі Заховані повиривалися Зі всіх боків* (І. Франко); *Факлі повиривались з рук римлян і закрутились якимись огневими колами* (Л. Старицька-Черняхівська); *А коли вела* [правнуків] *додому, держачи за руки, щоб не повиривалися і не повтікали, то казала: — Я водила і показувала вам силу землі* (Б. Харчук); *Обличчя блищить від сліз, вилиці нестерпно болять і, здається, зараз повириваються з-під шкіри і вилетять, як птахи, назовні через маленьке кругле віконце під стелею* (С. Андрухович); *Потоки лави повиривалися назовні й перекрили зворотний шлях мандрівникам* (із журн.).

ПОВИРИВА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Виритися *(див.* **вирива́тися**[2] 1) звідки-небудь (про всіх або багатьох). *Безбожні з землі будуть вигублені, і повириваються з неї невірні!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Мешканці підірваного будинку повиривалися з-під завалів* (з газ.).

ПОВИРИНА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Виринути (у 1, 3 знач.) звідки-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Аж гульк — з Дніпра повиринали Малії діти* (Т. Шевченко); *Решта троє* [членів команди] *беркицьнулися головою вниз і повиринали, відпльовуючись і відсапуючись* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Все завмерло в бору .. Тільки мертві привиди й тіні, довічні, невмирущі, повиринали на руїнах, задумані, сумні* (С. Васильченко); *Паломники й міняйли, що з весною повиринали проміж села, сповіщують гибіль* [гибель] *Володимиру, останній суд світові* (К. Гриневичева).

ПОВИРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Вирівняти все або багато чого-небудь. *Я перед тобою піду й повирівнюю висунене, двері мідні зламаю і порозбиваю залізні засуви* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Герман, узявши ведення діл у свої руки, пішов іншою дорогою, рахунки з робітниками та фірманами повирівнював* (І. Франко); *У моїй квартирі була бетонна підлога, то я її повирівнювала, поклала наверх картон, щоб рівненько було і щоб не так холодно, і зверху простелила лінолеум* (з газ.).

ПОВИРІ́ВНЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Вирівнятися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Скотину за ніч так понапасає, що боки повирівнюються, мов у сажових свиней* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Після землетрусу в японських генералів та суддів борозни у мозку повирівнювались* (Остап Вишня).

ПОВИРІЗА́ТИ *див.* **повирі́зувати.**

ПОВИРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повирі́зувати.** *Поли у свиті на кінцях повирізувані* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Осипка зацікавили повирізувані з дерева топірці та флоєри, тарілочки* (І. Пільгук); *На хресті, скільки можна досягти руками, повирізувані прізвища туристів* (І. Нечуй-Левицький); // **повирі́зувано,** *безос. пред. На дверях у цю комунальну квартиру було повирізувано ножем різні написи* (Остап Вишня).

ПОВИРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОВИРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Вирізати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Два місяці стояли в селі жовніри, що було ліпшого з худоби — повирізували та поз'їдали, звели нас усіх на нінащо* (І. Франко); *Верби давно вже повирізували, і пеньки з їх* [них] *погнили і потрухнявіли* (Т. Осьмачка); *Дівчата матроса портрети* [з газет] *На спогад повирізали* (М. Нагнибіда); *Роман повирізував з паперу кружала і понакладав зверху на підсвічники, щоб вони не позакапувались воском* (І. Нечуй-Левицький); *А брати й сусідські хлопці — "славне товариство низове" з усієї вулиці — повирізали дудки з гарбузиння і дмуть!..* (І. Багряний); *Окреслив* [Сашко] *чорним олівцем, потім зміряв хворостиною зріст Петруся, відповідно зменшив накреслене, повирізував клинці* (К. Гриб); *Зварилися галушки, козаки повирізували вишневі шпичаки, хотіли там же, у вишняку, й сісти до казанка* (Ю. Мушкетик); *Я повирізував з дерева кругляки* (В. Єшкілєв); *Покрив він* [Соломон] *золотом храм, балки, пороги, і стіни його та його двері, а на стінах повирізував херувимів* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *кого.* Вирізати всіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях. *Переманили татари оборонців і зрадою їх повирізували. Добули Каменець та Ізяслав над Горинню* (з наук. літ.).

ПОВИРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиро́блювати.** *Кругом тераси були повироблювані клумби для квіток* (І. Нечуй-Левицький); *Всі подивляли красоту будови, виконаної італійським майстром, і чудове положення між лісом і водою, і сильні укріплення, і штучно в фантастичних формах повироблювані човни* (І. Франко); // **повиро́блювано,** *безос. пред. Хто б і не письменний був, так, дивлячись тілько на ті шаблі, на ті панцирі, бунчуки і всякі клейноди, перемішані з кістками, з Адамовими главами, що повироблювано горорізьбою з міді да з каменю понад тими надгробками, хто б, кажу, був і неписьменний, так і той би догадавсь, против чого-то воно так викомпоновано* (П. Куліш).

ПОВИРО́БЛЮВАТИ *див.* **повиробля́ти.**

ПОВИРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОВИРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Виробити все або багато чого-небудь. *Молодиці вкрили увесь піл і лежанку шишками, повироблювали паляниці* (І. Нечуй-Левицький); *Настя готувалася до свята так, як завжди, як звикла це робити роками. Повиробляла калачі, паски* (К. Мотрич); *Ліси дуже на кілька миль великі, а посеред лісів поля під сіно повиробляли* (з наук. літ.).

ПОВИРОСТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Вирости (у 1, 3–5 знач.) (про все або багато чого-небудь, про всіх або багатьох). *В березі калина розрослася, повиростали верби* (Марко Вовчок); *На галявинах повиростали буйні, на зріст людини жита* (А. Шиян); *З'явились серед безжиттєвості кучугур жилаві низькорослі переліски, здебільшого з сосен, білих акацій та ще тоненьких тополь, які, повиростаєши, підуть на переробку для целюлозного* (О. Гончар); *Повиростали паничі, .. поженились* (О. Стороженко); *Всі, кого він знав і кого він уже не знав, бо були нові або повиростали з немовлят, — стояли мовчки й дивилися на нього* (І. Багряний); *— На нас батьки лози не жаліли! От ми й повиростали людьми!* (А. Дімаров); *Ці* [хлопці] *.. повиростали у неволі* (Панас Мирний); *— Ми з Миколою, можна сказати, повиростали в замку* (Р. Андріяшик); *На земляній покрівлі хаток та крамниць повиростали кущі зеленої трави та берізки, зелене бадилля дикої лободи* (І. Нечуй-Левицький); *По спадистих стінах його* [яру] *повиростали густо смереки, і то вони здалека такі темні* (О. Кобилянська); *Обабіч поля й поля. На одних копи стоять, на інших повиростали скирти, довгі й високі* (Б. Лепкий); *Я бачу, як повиростали заводи і фабрики* (Ю. Яновський); *На місці підсліпуватих землянок повиростали нові будинки* (М. Дашкієв); *Поруч з сільськими хатами повиростали вілли грошовитих містян, які вже мали квартири у Львові* (Г. Вдовиченко).

ПОВИРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Виростити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *На городі діти та дорослі повирощували квасолю, пшеницю, цибулю та багато іншого* (з навч. літ.); *Випускники посивіли, розрослися вздовж і вшир, повирощували дітей, дехто придбав уже й внуків, а в серцях — залишилися тими самими* (з газ.).

ПОВИРУБА́ТИ *див.* **повиру́бувати.**

ПОВИРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиру́бувати.** *Усі сливе віковічні дуби, граби та берести в парку на десять десятин були кимсь повирубувані* (І. Нечуй-Левицький); *Коли порадився із старшими людьми, вони йому сказали, що часи тепер не ті, ліси повирубувані, ховатись ніде* (Г. Хоткевич); // **повиру́бувано,** *безос. пред. Тепер того сінника вже нема, а одного року повирубувано й ялицеві гаї, і там лишилися тільки голі пеньки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Вікові пущі, які охороняли західні кордони Галичини, повирубувано, і проведено шлях зі Львова до Кракова* (з наук. літ.).

ПОВИРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОВИРУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Вирубати (у 1–4, 7 знач.) все або багато чого, всіх або багатьох. *На полі Антон повирубував .. кущі ялівнику та ліщини* (С. Чорнобривець); *Хутірець Гната був занесений на гору далеко над селом, там, де ліс повирубували* (М. Малиновська); *— У Григоровичів груша збереглася. Вважай, на все село. Те повирубували, те погоріло, а в них он яка груша* (П. Загребельний); *Повирубувати треба лід у тих жолобах, що в загороді попримерзали біля пригнаної до нас худоби* (В. Кучер); *Дорослі гуртом повирубували ополонки, щоб риба дихала під водою. І враз щасливі карасики й окунці почали жадібно хапати повітря* (із журн.); *Чоловік мусив перейти від переднього дзюба аж до середини черева і згори повирубував у палубі карби один при другім* (І. Франко); *Упень повирубував* [Махно] *кругом Гуляй-Поля колоністів* (О. Гончар); *Східні провінції, де звіролютий Ферхад-паша, винищуючи бунтівників, повирубував навіть немовлят, бунтували безупинно* (П. Загребельний); * Образно. *На руках щоденна робота повирубувала борозни, репані розсипища мозолів* (Є. Гуцало).

ПОВИРУВА́ТИ, у́є, *док.* Вирувати якийсь час. *На сході Куби, недалеко від затоки Бая Мата, є бурхливе джерело. Та воно таке не весь час. Повирувавши 45 хвилин, джерело затихає, а рівно через 45 хвилин, ніби за годинником, знову починає нуртувати* (з газ.).

ПОВИРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОВИРЯ́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Вирядити всіх або багатьох, все або багато чого. *В хоромі було тихо й мертво, мов Гермес повиряджав усі душі до царства тіней, але сій тиші не належало довірятися* (І. Білик); *Оскільки всіх своїх дяків та піддячих, яких мав під рукою, цар уже повиряджав по різних околицях своїх володінь, то з появи справжнього полководця дуже зрадів* (з навч. літ.).

ПОВИРЯДЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *рідко* **ПОВИРЯ́ДЖУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Вирядитися (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Ухопив* [Хома] *двох свіжих чортиху, що повиряджувалися дівками.., та гукнув на музику: — Грай дудочки!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чудно, .. що серед ночі вмивалися вони.., в нові сорочки повиряджались* (С. Васильченко); *Дівчата тим часом причепурилися біля води, повиряджалися в недільне* (О. Гончар); *Повиряджаються та йдуть удвох на село, сяючи намистом* (Григір Тютюнник); *У переддень 15 вересня 1603 р. шляхтичі повиряджалися й рушили в дорогу, бо в Судовій Вишні мав бути сеймик* (із журн.).

ПОВИРЯ́ДЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повиряджа́ти, повиря́джувати.** *Повиряджувані гетьманом посли до сусідніх земель тепер почали повертатися* (з навч. літ.); // **повиря́джувано,** *безос. пред. У розпал жнив усіх хлопців повиряджувано на військові збори* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який повиряджався, повиряджувався. *Вже усі дівчата гарні, усі прибрані, усі повиряджувані...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Всі повиряджувані в якісь предивецькі* [предивні] *юбки, куртки, гуньки* (С. Ковалів).

ПОВИРЯ́ДЖУВАТИ *див.* **повиряджа́ти.**

ПОВИРЯ́ДЖУВАТИСЯ *див.* **повиряджа́тися.**

ПОВИРЯ́ЧУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **повиря́чувати.** *Розлютована юрма насувала на Романа, а двоє здоровенних чоловіків міцно держало його. Червоні від полум'я обличчя, повирячувані страшні очі, стиснені в кулак руки... ще мить — і кинулись би всі, щоб розірвати того, хто тепер не мав уже сили ні шкодити, ні боронитися* (Б. Грінченко).

ПОВИРЯ́ЧУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що, розм.* Широко розкрити (очі) від здивування, гніву і т. ін. (про всіх або багатьох). *Ну чого очі повирячували? Яке тут диво?* (Сл. Б. Грінченка); [Турецький Святий:] *А берімось, панове безшабельники, за лаву та припремо цих вражих дуків до стіни, так щоб і очі на нас повирячували!* (П. Куліш).

ПОВИСА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиса́джувати.** *Кущі хризантем повисаджувані поміж смородиною, жимолость плететься на яблуню, крокусами і білоцвітом заростає усе подвір'я* (із журн.); *Князь Шванебах серйозно, діловито, точно наводить факти і цифри вбивств, експропріацій, повисаджуваних у повітря будинків, не виявляючи ні радості, ні суму* (В. Винниченко); *Бумблякевич здригнувся і наддав кроку. Тепер перебував серед покинутих гармат, панцерників, вагонів з повисаджуваними шибами, тягачів і всілякої іншої військової продукції* (Ю. Винничук); // Оздоблений коштовним камінням. *Його руки стовпці золоті, повисаджувані хризолітом, а лоно його твір мистецький з слонової кости, покритий сапфірами!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Збруя на них* [запорожцях] *і на конях в золоті і в сріблі, навіть сідла, уздечки й поводи позолочені і посріблені, туркусами повисаджувані* (Б. Лепкий); // **повиса́джувано,** *безос. пред. У лісниковій хижці, де оце ми прихистилися, повисаджувано вікна, зірвано двері з петель* (Є. Доломан).

ПОВИСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Висадити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Паничі повисаджували дітей з човна й вивели Софію Леонівну попід руки на круту греблю* (І. Нечуй-Левицький); *Торік чимало дерев лісівники просто повисаджували у відкритий ґрунт* (із журн.); *Ми вийшли на двір до машини, яка вже чекала. Падав дощ зі снігом, а нас повисаджували на кузов* (з мемуарної літ.); *З-під постелі виглянуло кілька ягнячих голівок. Повисаджували писочки через драбинку й хрупають сіно* (У. Самчук); *Днесь добре з'їсти, добре спати, Забавитись на кошт чужий, Когось іздерти, розтоптати, Або у воздух* [повітря] *богачів* [багачів] *Цікаво повисаджувати* (Б. Грінченко); *— Господи! Я боюсь, Максе! І мій грот висадить* [бомба]*? — І твій грот, і тебе, і мене.., і робітників на твоїх фабриках — усіх повисаджує, порозносить на шматки* (В. Винниченко); *Тої ночі, коли помер Аллі, я ночував у гаражі й повисаджував кулаком геть усі кляті вікна* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПОВИСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Висапати все або багато чого-небудь. *Гляди ж, добре повисапуй, не кидай бур'яну* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОВИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* пови́с, ла, ло *і рідко* пови́снув, нула, ло; *док.* 1. Зачепившись, затримуватися на чому-небудь, залишатися висіти. *На його рудій, аж червоній бороді повисла срібна осіння павутина* (О. Донченко); *З-під капелюха по скроні потекла кривулькою крапля поту, повисла на щоці* (М. Томчаній); *Складалося враження, що Сашко Блажко повиснув над поверхнею, а потім його кудись занесло вітром* (М. Білкун); * Образно. *Вона* [надмірна обережність] *повисає на тобі гирею* (Ю. Мушкетик); // Зачепившись одягом або ухопившись за що-небудь руками, зубами і т. ін., триматися у висячому положенні. *Дедалі ставало трудніше спускатись. Раз мало не впав* [Іван], *та вхопився за виступ скелі і повис на руках* (М. Коцюбинський); *Цілі хмари мавп повисли на гіллі* (Ю. Яновський); *Толя з розгону кинувся до нього* [батька] *і повиснув на батькових руках* (А. Хижняк); *Ґрати трималися тепер тільки за другий бік віконниці. Повиснув* [Павло] *на їх вивільненому боці, згинаючи вниз. Вийняв шибку* (Р. Іваничук); // Виснути всією своєю вагою або усім тілом на кому-, чому-небудь; важко спиратися на кого-, що-небудь. *Батько піднімає рушницю. Секунда, і станеться злочин. Дівчина кидається до батька і повисає на зброї* (О. Довженко); *З чистою усмішкою на устах тихо задрімала Маруся, беззвучно віддихаючи. Повисла на руці опришка* (Г. Хоткевич); *За плугом дріботів маленький, хирлявий Охрім з обмотаною рушником шиєю, хрипів, повиснувши на чепігах* (Григорій Тютюнник); *Він* [Калітеску] *весь повис на мотузках, якими був прив'язаний до дерева* (В. Петльований); *Фернандо пронизливо скрикнув і напівнепритомний повиснув на руках гвардійців* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Звішуватися, звисати від значної, надмірної ваги. *Повисали обважнілі інеєм дроти електростанцій* (В. Кучер); *Квітки зібрані в плоскі, щиткоподібні суцвіття, від ваги плодів поступово повисають* (з наук. літ.); // Спадаючи вниз, звисати (про волосся, бороду, вуса, гілки і т. ін.). *Одно* [дерево] *стовпом подралось догори або гадюкою скрутилось, друге кущем розпустило свої віти, і листва, неначе шовкові китиці, повисла аж до землі* (О. Стороженко); *Довгий вус його повис* (Л. Глібов); *Косми сплутаного волосся повисли по обох боках лиця* (Г. Хоткевич); *— Тепер і мені, старому, дозвольте слово додати, — озвався Мефодій, відпустив на волю вуса, і вони знову повисли коромислом* (Б. Левін).

2. Висіти, утримуючись на чому-небудь; бути прикріпленим, причепленим до чогось (про предмети). *Лице засмагле і туга коса, На ній хустинка біла повиса...* (Я. Шпорта); *Самопал семип'яденний Повис за плечима* (Т. Шевченко); *Потім пройде садами спокійне задумане літо і на вітах повиснуть достиглі плоди...* (К. Герасименко); *Можна відчинити двері, зачинені на висячий замок, розстрілявши його .. Пістолет — таки справді ефективна відмичка. Замок повиснув на дужці* (А. Кокотюха).

3. Бути розташованим, нависати над ким-, чим-небудь. *Над даллю сірим, мовчазним шатром Повсть неба повисала непрозора* (Л. Первомайський); *Тепер Загатний майже ненавидів худі, ревматичні руки Хаблака і, коли вони повисали над дошкою, аби пересунути вперед ще одну фігуру, одвертався* (В. Дрозд); *Настане вечір, місяць засяє, Вгорі у зорях небосхил повисне* (П. Тичина); *Земля провалилася, пірнула донизу, а їм назустріч понеслося бліде ще небо — все ближче і ближче, і застиглі хмарини, що враз видовжувалися, повисли легким туманом* (А. Дімаров); // *над чим.* Виступати, видаватися якоюсь частиною наперед. *Вузлаті гілки груші одним краєм повисають над городом, а другим над клунею* (М. Стельмах); *Над річкою Трубайлом стоїть висока круча. Вся обросла кучерявим в'язом, а коріння повисло над самою річкою* (П. Куліш); // *перен.* Насуватися, наближатися (про небезпеку, біду і т. ін.). *Неминуча поразка повисла над військом Шаули* (Іван Ле); *Здається, що страшна (ота!) мить, яка наближається, повисне над тобою і гнітитиме довіку* (з публіц. літ.).

4. Триматися в повітрі майже нерухомо. *Над вузькою вулицею хмарою повисла курява* (А. Шиян); *Я хочу знати тільки ранки весняні, що пахнуть червоним сонцем і молодою вербою; я хочу, щоб вони повисли над землею, як нерухомі зірки* (М. Івченко); *Сонце вже скотилося за дерева, над полем повисли сутінки* (І. Білик); *У хаті повисли блакитні сутінки* (Любко Дереш); // Здаватися нерухомим при повільному польоті (про птахів, літальні апарати і т. ін.) або в русі по небу (про сонце, хмари і т. ін.). *Спозаранку на небо викочувалось велике сонце, швидко підіймалося вгору.., повисало над головою і пекло* (Ю. Збанацький); *А над тобою* [зайчиком] *вже беркут повис: Так і тремтить, щоб тебе розідрати!* (Я. Щоголів); *Вітер вив, .. змітаючи цілі кучугури снігу, підіймав їх догори, до білих хмар, що низько повисли над землею* (М. Коцюбинський); *Опівночі, коли місяць повиснув над клунею Супруна Кочубея, Явдоха взулася, .. взяла мішок і залізний коловорот .. і вийшла з хати* (О. Донченко); // Поширюватися навколо (про звуки, запахи і т. ін.). — *Любо! — тихо повисає в тумані схвильований голос Плачинди* (М. Стельмах); *Зупинившись посеред ярмаркового майдану, я нарахував чотирнадцять церков. Їх бані палали в променях зимового сонця, мелодійний передзвін повисав у повітрі, мідні луни розкочувалися далеко по околицях* (Ю. Мушкетик); *З юрби .. вирвався голосний жіночий плач і повис над майданом* (Мирослав Ірчан); * Образно. *Коли вечір осінній млою-мрякою повисне над містечком, хати нижче стріхи тоді на очі насувають, в сутіні загортаються* (А. Головко).

(1) Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) — радо, гаряче обіймати когось, кидатися в обійми до кого-небудь. *Василько схоплюється з свого ліжечка, гарячими ручками тягнеться до мами і повиса на шиї...* (І. Рябокляч); *Антін Григорович сяє усмішкою (ух ти, скільки в нього бойових орденів!), поспішає Василькові назустріч. Хлопчик у захваті підскакує і висне у нього на шиї* (Л. Письменна); *Хотілося* [Марусі] .. *повиснути старій їмості* [дружині священника] *на шиї, пеститися* (Г. Хоткевич); *Ізі повисла на шиї Гелене, що саме набирала воду з басейну фонтана, й закрутила гречиню з собою* (Н. Королева); **Ру́ки пови́сли** *див.* **рука́.**

◊ **Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в повітрі (між не́бом і земле́ю)** *див.* **ви́сіти; Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волосі́нці (на волоску́, на волосі́ні, на ни́точці)** *див.* **ви́сіти; (2) Пови́снути на гілля́ці (на вербі́):** а) заподіяти собі смерть; повіситися. [Д о м а х а:] *Коли б одна була, може б у річку кинулася або повисла на гілляці; а тепер мушу жити, хоч важко..!* (М. Кропивницький); *Коли б повиснув на вербі котрийсь з Мартинчуків чи Загайчиків, то й дитина вказала б пальцем на Аркадія як морального призвідцю злочину* (Ірина Вільде); б) бути страченим через повішення. — *Ми королівські комісари, в посольстві до пана Хмельницького їдемо. — Заки ви доберетеся до пана Хмельницького, то десять разів повиснете на сухій гілляці* (А. Чайковський); — *Люди! Ви знаєте, що ваше життя і смерть у моїх руках. Схочу — пущу, не схочу — повиснеш на гілляці* (Б. Лепкий); — *А ти забула, що я давно на смерть вирокований* [приречений], *що коли б упіймали зараз, то вже завтра, може, повис би на гілляці* (В. Гжицький).

ПОВИСВА́ТУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., кого.* Висватати всіх або багатьох. *За ці м'ясниці, мабуть, усіх дівчат у нас повисватують* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИСЕ́ЛЮВАТИ *див.* **повиселя́ти.**

ПОВИСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **повиселя́тися.**

ПОВИСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОВИСЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* Виселити всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Куркулів на той час уже повиселяли "на ярки", одначе "залізна мітла"* [каральні органи] *діяла. Не знаю, ким вона була санкціонована і ким так найменована, та було то страховище для індивідуалів, яких налічувалося ще чималенько* (Микита Чернявський); *Якась голова розумна й скомандувала із отих крайніх хат, попід якими прокладені шанці чорніли, повиселяти людей* (А. Дімаров); *Справді два роки радянського режиму то було жахливо: скільки вони людей арештували, скільки на Сибір повиселяли, скільки вже самі тікали* (з мемуарної літ.); *Деяких повиселювали з краю і повивозили аж на Сибір, між ними і таких визначних громадян, як митрополит Андрей Шептицький, доктор Степан Федак та ін.* (з публіц. літ.); *Лемки живуть не тільки в Україні, а й за кордоном. Багато їх повиїжджало, багатьох повиселяли в радянські часи* (із журн.); *Місцева влада, вважаючи книгарні збитковими, мала намір їх повиселяти, а приміщення продати* (з газ.).

ПОВИСЕЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *рідко* **ПОВИСЕ́ЛЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док.* Виселитися (про всіх або багатьох). *Наших людей багато на Амур повиселювалося* (Сл. Б. Грінченка); *Якщо не підеш на панщину, так іди собі геть з хати на мороз. Кажуть: "Не повиселялися до запорозьких вольностей .. — отже, визнали себе за послушних, за хлопів тобто. Ну й робіть"* (З. Тулуб); — *Скажу, чого вони повиселялися з емтеесу* [МТС], *то, може, ще й не вгадаю* (В. Медвідь); *Попередній директор підприємства не дав приватизувати колгоспні будиночки. Тож звідти люди повиселялися, купили хати* (із журн.).

ПОВИСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Вислати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Накажи Ізраїлевим синам, і нехай повисилають з табору кожного прокаженого* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вони на всі дороги повисилали гінців на конях* (І. Франко); *Повисилали* [пани] *на мене заплачених розбишак, як тоді, коли мене мій друг Кречовський остеріг* (А. Чайковський).

ПОВИСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Сиплячи, викинути, видалити з чогось чи вкинути, помістити в щось усе або багато чого-небудь. *Внесла вона ті закупки.., дещо повисипала в слоїки* (І. Нечуй-Левицький); *Другого дня світлої неділі Сироватка встав рано, почистив жупачок, причепурився, повивертавши кишені та повисипавши з них тютюн, пішов до церкви* (Ю. Мушкетик); *Дійшли ми до Бортничів і повисипали все з кузовів у дуби, що стояли в підклітях* [нижніх поверхах у дерев'яних спорудах часів Київської Русі] *Вороти* (І. Білик).

2. *що* Вилити з однієї посудини в інші всю рідку страву. *Господиня швидко повисипала суп у тарілки, сама сіла до столу* (із журн.).

3. *тільки 3 ос.* Виходячи, вибігаючи звідки-небудь, з'явитися (про всіх або багатьох). *З камер повисипали арештанти, порозсідались біля дверей, повиносили койки з тоненькими сінниками, порозвішували мокрі спідниці* (В. Винниченко); *Скрізь по дворах, близьких до площі і церкви, повисипали люди* (В. Барка); *Всі школярі повисипали в шкільний садок* (Н. Забіла); // Виступити, з'явитися на чому-небудь, густо вкривши поверхню скрізь або в багатьох місцях. — *Ну, думаю, вмерло пів яблуні, доведеться зрубати... Аж це в липні вже, добре пам'ятаю, прийшов до неї й очам своїм не повірив. Бо з того темного боку пуп'янків повисипало стільки, як не перед добром* (Є. Гуцало); *Небо над головою таке ясне, мовби усі зорі повисипали з Божого міху* (С. Процюк); // *безос.* З'явитися в багатьох місцях на шкірі або слизових оболонках (про висип). *Якщо після укусів комара повисипало біля вух, на повіках, а також на язику, потрібно звернутися до лікаря* (із журн.).

4. Насипаючи землю, наробити горбів, валів і т. ін. у багатьох місцях. *Людям доводилося працювати вночі, щоб вчасно повисипати розмиті дощами узбіччя* (із журн.).

5. Посипаючи, вкрити чим-небудь скрізь або в багатьох місцях (стежку, долівку і т. ін.). — *До твого приїзду, Панасику, всі доріжки в саду повисипала жовтим пісочком,* — *голублива усмішка матері вигравала на сухому зморшкуватому лиці* (І. Пільгук).

ПОВИСИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Ви́сипатися (про все або багато чого-небудь, всіх або багатьох). *Вибух був такої страшної сили, що на кілька кілометрів навкруги повисипалися з вікон шибки* (В. Винниченко); *Від струсу повисипалось на веранді скло* (В. Кучер); *Усі повисипалися з мікроавтобуса* (М. Гримич).

ПОВИСИПЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Виспатися (про всіх або багатьох). *Повисиплялися наші хлопці сьогодні і за ту, і за сю ніч* (Сл. Б. Грінченка); *Попович звелів навіть пороззуватися, щоб не стукати чоботищами, і лягати спати, хоч декому й не хотілося, бо повисиплялися вдень* (А. Чайковський).

ПОВИСИ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повисипа́ти.** *У церковних записах, кажуть, є переписано про все: і коли вали повисипувані, і хто тії мури мурував, що тепер од їх* [них] *тільки цегла та каміняки валяються* (з легенди); *Стежки все жовтим піском повисипувані* (Марко Вовчок); // **повиси́пувано,** *безос. пред. Через кілька днів мене викликав слідчий НКВС і повідомив, що на моєму чергуванні з карабінних патронів повисипувано порох і що в нього є свідчення, ніби це зробив я* (з мемуарної літ.).

ПОВИСИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Висохти, висохнути (про все або багато чого-небудь, всіх або багатьох). *Заплави повисихали, як і озера* (А. Чайковський); *В тяжку спеку я поїхав на полювання. Але тих боліт, де полював раніше, я не впізнав — вони повисихали, глеювате дно лежало голе і тріскалось* (О. Копиленко); *Людина йде навпростець через трави, озера, в яких повисихала вода* (А. Шиян); *Всі калюжі, стави, озера і болота повисихали: слони не мали де не тільки купатися, але навіть раз угасити свою спрагу* (І. Франко); *Усі кернички, усі річки й потічки повисихали в полі* (Л. Мартович); *Корита біля криниці стояли сухі, сумовиті; навіть калюжі повисихали* (В. Винниченко); *Довкола майже не було дичини, а річки повисихали* (А. Дімаров); *Луги над рікою, над берегом річки, і все, що при річці посіяне, повисихає, розвіється все, і не буде його* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОВИСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Висіяти все або багато чого-небудь. — *Чи нема в тебе якого насіння з квіток? — І чом же ти вчора не сказала? Сьогодні все вже повисівала* (Сл. Б. Грінченка); — *Коли вже заповнили всі ями й утеплили, повисівали насіння. Коли пригрівало сонце, мати скручували набік, часом піднімали рами, аби не спарилося насіння* (з мемуарної літ.).

ПОВИСІДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Висісти з чого-небудь (про всіх або багатьох). *Панство повисідало з повозів і цікаво оглядало машину* (І. Франко); *Перед містом повисідали* [старосамборяни], *пішли .. і відкрили крісовий вогонь на Самбір* (А. Чайковський); *Прибіг комендант табору й поштиво ждав, поки повисідають з машин високі чини* (П. Загребельний).

ПОВИСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Висікти (у 1–4 знач.) все або багато чого-небудь (на камені, скелі і т. ін.), всіх або багатьох. *Коли односельчани випускали велику воду через греблю, то повисікали на камені заглибини, щоб підніматися вгору* (із журн.).

ПОВИ́СІ́ТИ, и́шу́, и́си́ш, *док.* Висіти якийсь час. *Нарешті Неля хапається за дашок паркана, перекидає ноги і вже висить по той бік .. Неля хвилину повисіла в повітрі. Руки починають мліти, а вона не наважується скочити додолу* (Ірина Вільде); *Машина одразу ж піднялася над дорогою, трохи повисіла на місці, а тоді полетіла вперед* (А. Дімаров); *Сьогодні треба було обірвати яблука. Не можна дочекатися морозів, але добре дати їм повисіти на деревах найдовше* (Т. Прохасько); *Створіннячко, оточене слабким ореолом, здійнялося в повітря, хвилину непорушно повисіло над Інженером* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОВИСКА́КУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* Вискочити (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Діти, два хлопчики .. — повискакували за матір'ю з ридвану* [ридвана] *та й побігли між народ* (Панас Мирний); *Лопнула шина... Авто спинилося тепер вже остаточно. Прожогом повискакували з нього люди* (Ю. Смолич); *Було б того гармидеру на цілу ніч, та здогадався Прокопчук відкрити двері, і повискакували кури надвір* (Григорій Тютюнник); *Тим часом Денис та Зінько, прокинувшися від Стручишиного грюкоту й крику, повискакували з хати* (Б. Грінченко); *З гуком, із галасом повискакували* [діти] *із-за парт* (С. Васильченко); *На голос команди* [офіцера] *повискакувало з дворів ще кілька уланів* (Д. Бедзик); *І вдарили в литаври на сполох. І повискакували з хат збройні козаки. Солдати відступили до в'язниці, либонь, вирішили тримати облогу там* (Ю. Мушкетик); *Вони* [діти] *дивились на багату тітку і все ждали, що з-під її поли от-от посиплються горішки, а з-за пазухи повискакують маківники* (І. Нечуй-Левицький); *Криваві водянки, що в перший день* [копання ровів] *повискакували на дівочих долонях, вже встигли й полопатись* (О. Гончар); — *Слухай, Солохо! Де знаєш, ховай мене; я нізащо в світі не хочу навернутися на очі тому виродкові триклятому, бодай йому, чортовому синові, повискакували під очима синці, як копиці!* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Покусане москітами обличчя аж запухло, і скрізь, де тіло не було покрите одягом, повискакували ґулі від москітних укусів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

◊ **Повихо́дити (повибива́тися, повирива́тися, повиска́кувати** *і т. ін.)* **в лю́ди** *див.* **повихо́дити.**

ПОВИСКА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПОВИСКАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Вискалити (про всіх або багатьох); повишкіряти. *Повискаляли на його* [нього] *собаки зуби, постали округи, — не пускають* (Сл. Б. Грінченка); *Обидва* [собаки Майкл і Джеррі] *покотились по піску, розлючено загарчавши. Тоді схопились, наїжачились, повискалювали зуби й почали з грізним і гідним виглядом неквапно, напружено обходити один одного півколом* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); * Образно. *Пооберталась пахмурні дерева Туди, де літо за горбами зникло, Куди з-за гір сліпі зимові мрева, Нашерстившись, повискаляли ікла* (І. Вирган).

ПОВИСКАЛЯ́ТИ *див.* **повиска́лювати.**

ПОВИСКРІБА́ТИ *див.* **повишкріба́ти.**

ПОВИСКУБА́ТИ *див.* **повиску́бувати.**

ПОВИСКУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиску́бувати.** *На голові, де в них* [полонених] *жмутками було повискубуване волосся, гноїлося струп'я, і всі вони були такі худющі та гидкі, що скидалися на мумії в подертих саванах* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); // **повиску́бувано,** *безос. пред. На галявині всю траву повискубувано.*

ПОВИСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ПОВИСКУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Ви́скубати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Так дуже мого хлопця побив і волосся повискубав* (Сл. Б. Грінченка); *Вона була звичайна дівчинка. Худорлява, з двома кісками. Тоненькими, ніби хтось навмисне повискубував зайвину волосся* (М. Білкун); *Він спік їх* [дроздів] *цілими — лише повискубував пір'я і натер шафраном* (Т. Прохасько).

ПОВИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пови́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Перші дві-три хвилини пси весело борюкалися. Радіорупор передавав їх повискування* (О. Донченко); *Його* [пса] *раде повискування трохи заспокоює Соломійку* (В. Лис); *Зовсім поблизу, наче за стіною, чути, як і в Охтирці чи Харкові, дружний перестук сокир, молотків, повискування пилки* (М. Сиротюк); *Сашко ледве витримував те однотонне повискування* [коляски] (Валерій Шевчук).

ПОВИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док.* Стиха або час від часу вищати. *Змучені собаки повискували і ледве плентались* (О. Донченко); *Він* [пес] *кидається їй на груди, лиже обличчя, аж повискує од радості* (В. Дрозд); *Топе* [собака] *заплутався в ланцюгові, не може вилізти і жалібно повискує* (Ю. Покальчук); // Час від часу утворювати уривчасті, різкі, пронизливі звуки. *Інструменти замовкали один за одним, і тільки одна якась писклява дудка ще повискувала кілька тактів* (О. Полторацький); *Сніг іскриться блискітками, аж повискує під полоззям* (М. Сиротюк); *Дід Гнилоквас поволеньки суне далі, й немащені колеса грабарки повискують сухим голодним вищанням* (Є. Гуцало); *А жовті сап'янці стукотіли, й витьохкували під ними мостини, й повискувала скрипка* (Ю. Мушкетик).

ПОВИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пови́снути.** *Кузьменко спинився з повислим у повітрі канчуком* (З. Тулуб); *Джура .. повів* [хлопців] *до немолодого козарлюги з повислим вусом, який сидів за столом, під грушею, і щось писав, вмокаючи біле гусяче перо у скляну чорнильницю* (В. Малик); *За прозорими стінами з'явилося зображення скелі з повислими на ній коконами* (О. Бердник); *Все віддавало пусткою, а надто дзвіночки, сплутані з конячим волоссям і павутиною, повислі на голих кущах барбарису* (І. Карпа).

ПОВИСЛУ́ЖУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що і без прям. дод.* Вислужити (про всіх або багатьох). *Мої хлопці .. вже строки повислужували, тепер дома* (Сл. Б. Грінченка); *По смерті батька .. вони* [брати] *поділили поміж себе його невеличкий ґрунт, поженилися, повислужувавши в війську* (І. Франко).

ПОВИСЛУ́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Вислужитися (про всіх або багатьох). *Швидко ж ви, дівчата, повислужувалися: у ту неділю з дому, а в цю вже додому* (Сл. Б. Грінченка); *Довг мій відроблений, попові заплачено, сестри повислужувались та повертали домів* [додому], *а я сам став помалу дужати* (Ю. Федькович).

ПОВИСМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВИСМИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Смикаючи, витягти, вихопити, вирвати звідкись, із чогось усе або багато чого-небудь. *Я був такий лютий, що мені хотілося вчепитися Михайлові в бороду й повисмикувати все волосся до одного* (Олесь Досвітній); *Маргарита пішла на балкон, повисмикувала з кадки всю цибулю і петрушку, зробила салат* (С. Пиркало); *Вона повисмикувала їх* [буряки], *червонобоких, з довгими хвостиками, брала кожного в руки й обережно відрізувала гичку* (Б. Харчук); *— Коли в'язні помітять на небі хмари, вони миттю усі квіточки повисмикують і занесуть до приміщення, а як випогодиться, знову висадять* (Ю. Винничук); // Витягти з-під, із чогось, вільно опускаючи (руки, волосся). *Кайдашиха зумисне .. повисмикувала з-під очіпка волосся* (І. Нечуй-Левицький); *І руки він із кишені повисмикує, і цигарка в нього з рота випаде* (Остап Вишня).

2. *що, перен., розм.* Узяти з тексту цитати, уривки, які, наведені без контексту, спотворюють думку, погляди автора. *На мить він реально повірив, що хтось повисмикував окремі слова з різних, записаних невідь-коли промов Григорія Авер'янова, зліпив їх докупи і зараз жорстоко розігрує його* (М. Кідрук).

3. *кого, перен., розм.* Забрати звідкись, із чогось усіх або багатьох. *Затримані .. перебували в паніці. Швидше, в глибокому трансі, адже все відбулося швидко, їх повисмикували з постелей, .. і вони не встигли й отямитись, як опинилися у "воронках"* (В. Чемерис).

ПОВИСМИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повисмика́ти, повисми́кувати.** *На ньому все велике .. — .. в один чобіт з повисмикуваною солом'яною устілкою влізли б обидві його ноги* (Л. Юхвід); *Повалені дерева, повисмикувані з коренем старезні дуби, гілки дрібніших дерев довкола, блискавки розрізають хітон ночі сталевим лезом* (Дара Корній); // **повисми́кувано,** *безос. пред. І руки-ноги наче вже не мої, наче їх уже повисмикувано* (В. Нестайко); *Згадають* [дівчата] .. *свої рідні місця, звідки їх повисмикувано, аби притулити — без коріння — на оції чужій-чужинецькій землі* (М. Павленко).

ПОВИСМИ́КУВАТИ *див.* **повисмика́ти.**

ПОВИСМИ́КУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Висмикнутися (про все або багато чого-небудь). *Мовчить Ланка. Кошик волосся її збився набік, косиці повисмикувались із плетива* (В. Винниченко); *За ними поспішала Сашкова мати, пов'язана крапчастою хустиною, з-під якої повисмикувалися пасма сивого волосся* (Л. Юхвід); *У деяких місцях були погані контакти між дротами, деякі повисмикувалися із гнізд* (з газ.); * Образно. *В цей час звідкись із-за печі чи з-під припічка повисмикувалися на довгих шиях голови малюків* (Б. Харчук).

ПОВИСНА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повисна́жувати.** *Усі повиснажувані, ходять немов живі трупи із запаленими лицями й очами* (з публіц. літ.).

ПОВИСНА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *кого, що.* Док. до **висна́жувати.** *У тривалому поєдинку боксери повиснажували один одного* (з газ.); *Землі уже не давали того врожаю, їх повиснажували нові господарі, не використовуючи сівозміну* (із журн.).

ПОВИСНА́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Виснажитися (про всіх або багатьох). *Тривалий перехід давався взнаки: люди повиснажувалися* (із журн.).

ПОВИ́СНУТИ *див.* **повиса́ти.**

ПОВИСО́ВУВАТИ *див.* **повисува́ти.**

ПОВИСО́ВУВАТИСЯ *див.* **повисува́тися.**

ПОВИСОЛО́ПЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., що, розм.* Висолопити язики (про всіх або багатьох). *Шість левів язики повисолоплювали* (Сл. Б. Грінченка); *— Брешуть .. баби, а ті* [люди] *дурні порозвісюють* [порозвішують] *вуха й язики повисолоплюють та й вірять!* (Дніпрова Чайка); *Потім утерла* [няня] *очі краєчком хустки і промовила: — Там такого клопоту, наче й справді що путнє пропало... Аж язики повисолоплювали* [паничі]... (В. Винниченко); *Собаки лежали рядочком на снігу, повисолоплювавши язики* (І. Багряний).

ПОВИСОЛО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док., розм.* Висолопитися з рота, пащі (про язики всіх або багатьох). * Образно. *Блиснув огонь, а невдовзі з усіх вікон повисолоплювались вогняні язики й лизали палацові стіни* (А. Головко).

ПОВИСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Виставити (у 1–5, 7–10 знач.) все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Генерал Текелій наблизився до Січі, обложив її своїм військом, повиставляв у кількох місцях гармати* (А. Кащенко); *Дід з Дмитром урочисто заносять вулики в омшаник — хай там постоять тижнів зо два, а потім їх зовсім можна буде повиставляти в затишок* (М. Стельмах); *Еней совавсь, як навіжений, Кричав, скакав, мов віл скажений, І супротивних потрошив: Махне мечем — врагів десятки Лежать, повиставлявши п'ятки; Так в гніві сильно їх локшив!* (І. Котляревський); *У розчинені двері стайні коні повиставляли голови і тихо іржуть* (Д. Мордовець); *На вистрочені узорні груди святкових свиток повиставляли дукачі дівчата, а з-під квітчастих хусток маковіють обличчя на сонячному морозі* (А. Головко); *Тітка Катерина просто в вічі зауважує .. жінкам, що безсоромно повиставляли свої напівоблізлі .. плечі: — Прийдете вдруге в такому вигляді — обіду не дам* (О. Гончар); *Несподівано угледів* [Осип] *Юзька, який повиставляв на продаж змайстровані свої топірці, флоєри, тарілочки* (І. Пільгук); *Переходити весняними ланами, означало йти на вірну загибель, бо чекісти густо повиставляли стійки з кулеметами* (М. Андрусяк); * Образно. *Учителька, повиставлявши учням підсумкові бали, могла докладно говорити, яка тема далася їм найлегше* (із журн.); *Дике провалля повиставляло проти сонця свої глинясті жовті стіни* (І. Нечуй-Левицький); *Паляниці, пиріжки з квасолею та маком, паляниці повиставляли рум'яні боки, і ніяка сила не може втримати дітей, вони по черзі прошмигують повз лаву, на ходу одламують хрумкі ще гарячі осушки* (Ю. Мушкетик).

ПОВИСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Виставитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Щелепи гостро повиставлялися з-під сухої жовтої шкури* (Панас Мирний); *Де-не-де зеленкуваті скрекотні, повиставлявшись попід берегом з баговиння, вигріваються на сонці* (Л. Юхвід); *Люди навдокіл на нас зглядалися, зупинилися навіть деякі машини, що, як завжди мчали вулицею, і з них, як ляльки, повиставлялися шофери* (Валерій Шевчук).

ПОВИСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* **повистрі́лювати.**

ПОВИСТРИ́БУВАТИ, уємо, уєте, уюоть, *док.* Вистрибнути (про всіх або багатьох). — *Стій! Стій!!. — зарепетували всі, повистрибувавши з саней і наставивши на Максима й Костика автомати* (І. Багряний); *З них* [човників] *повистрибували на пісок високі дебелі чоловіки з шаблями й рушницями* (П. Загребельний); *Розбійники повистрибували з підводи й кинулися в хащі ліворуч дороги* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Водій з конвоїрами повистрибували, а в'язні загриміли в провалля* (М. Андрусяк); * Образно. *Майже водянисті порожні очі забігали в дивному танку так швидко, що здавалося: зараз повистрибують з орбіт* (Дара Корній).

ПОВИСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вистригти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *У Лубнах першим прифронтовим поїздом госпіталь одержав поранених. Вони були завошивлені так, що довелося їм повистригати волосся* (з мемуарної літ.); *Донька взяла ножиці і просто повистригала всю припалену шерсть на кішці* (із журн.).

ПОВИСТРІ́ЛЮВАТИ, *рідко* **ПОВИСТРЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *що.* Вистріляти до кінця всі патрони, снаряди і т. ін. [К и р п а:] *Знов Яшка повистрелював всі заряди!..* (М. Кропивницький); *Вони повистрілюють свої набої й зостануться безоружними* (Г. Хоткевич); * Образно. *Він скаже, якого тиску може досягати жовч у жовчному. Якби такий тиск прикласти до очних яблук, вони повистрелювали б на три метри з очниць* (М. Кідрук).

2. *кого.* Те саме, що **ви́стріляти** 2. *Тухольці своїм камінням повистрілюють їх, мов качок!* (І. Франко); *Тут було не більше шести сімей, решту німці повистрілювали* (О. Ульяненко); *У .. баталіях разом з порядними людьми повистрілюють різних гультяїв та негідників* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОВИСТРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОВИСТРОМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Вистромити все або багато чого-небудь. *Каліки повистромлювали свої кукси, цебто руки й ноги без пальців* (І. Нечуй-Левицький); *Олена й Андрійко повистромляли голови з печі та так радісно дивляться* (А. Тесленко); *Він підійшов до ліжка і позакривав їм турботливо .. ноги, що повистромляли вони під час сну* (А. Турчинська); *Було надвечірнє затишшя, і вони* [студбатівці], *повистромлявши голови з окопів, ще здалеку загледіли, як біля шосе попід садками пробирається хтось разюче схожий на їхнього Духновича* (О. Гончар); *Кухарі повистромлювали свої довбешки з-над дверей кухні й очманіло витріщалися на мої рухи* (М. Кідрук).

ПОВИСТРО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, **ПОВИСТРОМЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Вистромитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Сіно .. повистромлювалось крізь лозини обплетеного задка* (І. Нечуй-Левицький); *Федь помітив, що попід кущами повистромлювались цупкі гострі списи. Конвалія вже проросла. Незабаром вона розгорне по два широкі жилаві листки* (Л. Письменна); *В танках повідкривалися люки, і з них повистромлювалися голови в круглих чорних шоломах* (М. Малиновська); *Вони знялися й потріпотіли на зарічок, де мало не сіли на зеленкуваті голови вужів — роздивляючись нас, вужі повистромлювалися з води і поніміло з води стирчали* (М. Вінграновський).

ПОВИСТРОМЛЯ́ТИ *див.* **повистро́млювати.**

ПОВИСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* **повистро́млюватися.**

ПОВИСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вистругати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Оці ж дошки гарно повистругуй!* (Сл. Б. Грінченка); *Розказує* [Степаня] *крізь плач: "Повистругували ми рушниці з ломачча і грали в саду в білих та червоних"* (В. Дрозд).

ПОВИСТРУ́НЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Виструнчитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Тут же на видноті, перед ґанком, повиструнчувались півколом .. старезні хребтисті діди, чаплинські патріархи* (О. Гончар); *Повиструнчувались ангелочки, і Валерій Іванович голосно поздоровляє переможців праці* (А. Кокотюха); *В усіх закутках і під столами .. повиструнчувалися цілі батареї порожніх пляшок* (С. Андрухович).

ПОВИСТУПА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Виступити (у 1, 2, 5–7 знач.) (про все або багато чого-небудь, всіх або багатьох). *За ним повиступали усі рибалки по черзі* (І. Нечуй-Левицький); *Із крамниць повиступали крамарі і слухають...* (С. Васильченко); *Звізди повиступали. Небо було ними засіяне* (О. Кобилянська); *З тіней і затінків повиступали нові хати* (М. Стельмах); *Аж тут і Синиця Андрій через поріг. У заломленому кашкеті з блискучим козирком, з-під козирка в'ється смоляний чуб, погойдуючись над високим плескатим чолом, губи міцно стиснуті, повиступали жовна* (Є. Гуцало); *Я стиснув щелепи так, що на щоках повиступали горби* (М. Кідрук); *Пещеній дитині, яка звикла до інтелігентного товариства, довелося побути "ворогом на-*

роду" у паралізованому страхом Харкові, вижити у засланні в Курську.., звільнитися, вийти заміж, повиступати з театром в еміграції, повернутися в Україну (з мемуарної літ.); *На ногах І на руках повиступала Од стужі кров; аж струпом стала* (Т. Шевченко); *Вирішила* [дівчина] .. *забілувати* [забілити] *темні плями, що подекуди повиступали на стінах після першої побілки* (С. Добровольський); *Сірко помацав рукою — булава була холодна, здавалося, на ній повиступав іній* (Ю. Мушкетик); *Великі краплини поту повиступали на скронях* (Ю. Логвин).

◊ **Повиступа́ли (повиступа́ють) си́роти [на ті́лі (шкі́рі)]** *див.* **сирота́.**

ПОВИСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВИСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Висунути що-небудь (про всіх або багатьох). *Здіймаючи пил, повисував ящики столу, пошурхотів у них паперами* (І. Роздобудько); *Бібліотекарка схаменулася, за дядьками побігла, а вони уже у всі дірки заглядають, із шафи усе чисто повикидали, шухляди повисували* (Люко Дашвар); *Розбуджені діти повисували з дрантя голівки й великими чорними очима дивилися на гостей* (С. Васильченко); *Десь з'явилися величезні галузки розцвітлого каштану, хтось уже заквітчав ними вагон; ті он групою, мов молоді пташата з кубла, повисували з вікон голови* (У. Самчук); *Але зараз ніхто не опускає .. очей, навіть Чайченкова дітвора, яка повисовувала голови з рядна* (М. Стельмах); *Партії уже кандидатів повисували, тепер розгортається справжня передвиборча кампанія* (із журн.).

ПОВИСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОВИСО́ВУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Висунутися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *З-під подушок повисовувалось сіно* (І. Нечуй-Левицький); *Повисувалися з землі, розвиваючися в подовгуваті трубки, листки й улюблені Нестора цвіти весни, — конвалії* (О. Кобилянська); *По той бік вулиці з вікон підвалу повисовувалися тупі рильця воронованих автоматів* (Є. Доломан); *З кіосків повисовувалися здивовані голови* (Ю. Винничук); *Від вибухів повисувалися шухляди з письмового столу, повисипалися папери — важко було на це дивитися* (з мемуарної літ.).

ПОВИСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повису́шувати.** *Буревій після сонячної спеки минув, страшна картина постала: сади з коренем повиривані, ріки й джерела повисушувані* (з газ.); // **повису́шувано,** *безос. пред. Після негоди всі речі повисушувано, дітей нагодовано* (із журн.).

ПОВИСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Висушити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Сонце, просвітлюючи вже третю днину безнастанно, повисушувало, здавалося, кожний вогкий закуток і затирало сліди непогоди* (О. Кобилянська); *Вільні стрільці повисушували одяг і повкладалися спати* (М. Андрусяк).

ПО́ВИСЬ, і, *ж., діал.* Паморозь. *Стояли морози, сніги лежали білі..; біла повись пацьорками на деревах* (С. Васильченко).

ПОВИСЬО́РБУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Висьорбати все або багато чого-небудь. *Телята повисьорбували усю воду з поїлок* (з газ.).

ПОВИТАВА́ТИ, тає́, таю́ть, *док., рідко.* Підтавати, звільнятися від снігу або криги (про все або багато чого-небудь). *Травичка повитавала з-під снігу* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Витаскати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Витягли ратники лодії на берег. І варяги свої човни-дракари повитаскували* (Ю. Логвин); *Через дірку ми все повитаскували назовні, кожного разу по п'ять пляшок, потім все склали в пакети* (Ю. Покальчук).

ПОВИ́ТИ[1] *див.* **повива́ти.**

ПОВИ́ТИ[2], и́ю, и́єш, *док.* Вити *(див.* **ви́ти[1]**) якийсь час. *Мій пес повиє день чи два, Та й помандрує скрізь* (П. Грабовський); *Зрозумів* [чоловік], *що вовк просить із ним повити* (В. Лис); *Вона одна дозволила собі На самоті по-бабському повити, Шукаючи полегшення в журбі* (М. Бажан).

ПОВИ́ТИ[3], в'ю́, в'є́ш, *док., що.* В'ючи, виготовити багато яких-небудь предметів. *Треба було скликати товарок, нарвати квіток, бур'яну, повити вінки* (Л. Яновська).

ПОВИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пови́ти[1].** *Лягло спочити Козацьке біле тіло, В китайку повите* (Т. Шевченко); *Пишних магнолій не видко, Ані струнких кипарисів, густо повитих плющем* (Леся Українка); *Одна з колон повита густими заростями винограду з незібраними дотепер гронами ягід* (Г. Вдовиченко); *А он засиніли ще дальші гори, легким блакитним серпанком повиті* (Г. Хоткевич); *Так іноді поеми всі віддав би За кілька слів нерівних, гарячкових, Повитих гнівом, радістю, любов'ю* (М. Рильський); *Його несподівано гарячі слова про неї були пройняті ніжністю, повиті пісенною красою* (О. Гончар); *Вона несла повитую дитину* (І. Франко); // **пови́то,** *безос. пред. Пітьмою повито Мить єднання золоту* (В. Стефаник); — *На душі в мене зараз, як в осінньому небі — все хмарами повито* (А. Шиян); *Мерехтливу далину сизуватим серпанком повито* (І. Нижник).

ПОВИТИ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повитика́ти.** *Гострі кілки, повитикані захисниками над парканом, стали надійним засобом захисту* (з навч. літ.).

2. Який з'явився, показався звідки-небудь, із-за чогось (у багатьох місцях). *Коло груші повитикане з землі каміння лежало, ніби природні лавки для спочинку* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВИТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Виткнути все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Брички й підводи в кущі закотили* [махновці], *коней пустили на випас, а самі хто куди: той у село, той під копицю сіна, лиш дозорці, як ті ховрахи, повитикали свої носи з лугової зелені* (В. Близнець); * Образно. — *А он і човни, — показав рукою Скік на низку дубів, що повитикали гострі носи з очерету* (С. Добровольський); *Довкола пурхали, радісно щебетали пташки, квіти повитикали свої голівки з трави й усміхалися* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда).

ПОВИТИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Виткнутися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Зелена піддимка розрослася, як зелене руно; висадки пішли в кущі, а цибуля погналась в стрілки; сіянець повитикався з грядки густо, як щіть* (І. Нечуй-Левицький); *Швидко все засміється, зазеленіє, заквітне. Он паростки півонії мов язички повитикалися* (В. Речмедін); *Трава ще не встигла повитикатись, але в настояному на живиці повітрі вже витала весна* (І. Білик); *А в дверях або вікнах повитикалися молодиці* (Дніпрова Чайка); *По дворах там-там із-за заметів, як бабаки з нор* [нір], *повитикались селяни й тривожно прислухались у ранковій тиші* (А. Головко); *Відчинилося навстіж кілька вікон, з них повитикалися голови в нічних ковпаках* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Я дивився порожнім невидющим поглядом на зруйнований пульт, різнокольорові дротики, що повитикалися із стабілізатора* (І. Росоховатський).

ПОВИТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Витерти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Чоловік вирубав собі палицю, взяв сокиру й іде. "Давай, вовче, мені хвоста, най руки повитираю"* (з казки); *Онися .. повитирала образи́* (І. Нечуй-Левицький); [Г і л ь з е:] *Дай, я тобі трохи пучки повитираю, а то вовну салом заялозиш* (Леся Українка); *Треба було качку зарізати .. Після качки мусив лізти в льох, далі повитирати склянки* (В. Винниченко); *Сторожиха-прибиральниця помила в конторі, повитирала* (Б. Харчук); *Тут вже було чисто, вона все це витрусила і повитирала* (Ю. Покальчук); // Стерши, змахнувши, прибрати, зняти що-небудь (у багатьох місцях). *У бідного Микити Уласовича відьма вирвала дев'яте волосся з лівого уса і нарвала їх усіх аж восьмеро, достала шматок паперу і завернула туди теє волосся, а пан Забрьоха, повитиравши сльози, .. став питати відьму* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тетяна з Мотрею .. повитирали пилюку на поличках* (М. Зарудний); *Фатальний укол Боброву могли вколоти насильно. Він міг опиратися, звідси — синець на скроні. Потім той чи ті, хто це зробив, повитирали всі сліди* (А. Кокотюха).

ПОВИТИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Витертися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *А ось одежа наша та взуття наше повитиралося від цієї дуже далекої дороги* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Старий оксамитовий вишневий жупан так злиняв і повитирався, що на йому подекуди світились нитки* (І. Нечуй-Левицький); *З трепетом брали до рук читачі листи, надіслані з фронту, трикутники, які вже пожовтіли від часу, повитиралися на згинах* (із журн.).

ПОВИТИСКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВИТИ́СКУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Витиснути звідки-небудь усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Ми крізь те море людських тіл дотислися на своє місце і повитискали звідси інших* (І. Франко); *Вітер кидав на вулиці людьми, викинув кілька малих пароплавів на берег, повитискав у багатьох домах шиби, а кільком зірвав дахи* (з газ.); *Він* [Олаф], *заволодівши Норвегією, опанував всі округи королівства і князів тих округів різними способами повитискав* (М. Грушевський); *Навіть тоді, коли вертав із Чорторийська, не виглядав Грицько так блідо, так пригноблено, як тепер. Пів панцира не було на ньому, тільки якийсь старий, подертий лосевий каптан, на якому збруя повитискала всілякі узірці* (Юліан Опільський).

ПОВИТИ́СКУВАТИ *див.* **повитиска́ти.**

ПОВИ́ТИСЯ *див.* **повива́тися.**

ПОВИТИ́ЦЯ, і, *ж., бот.* Витка однорічна трав'яниста паразитична рослина родини берізкових *(див.* **берізковий** 2). *Повитиці існують переважно за рахунок інших рослин-живителів, розмножуються насінням та вегетативним шляхом* (з наук. літ.); *Стебла повитиць тонкі, гіллясті, жовто-коричневі або зелено-жовті, що прикріплюються до інших рослин за допомогою присоски* (з навч. літ.); *Польова повитиця полізла догори по стеблині жита і розтулила свої білі делікатні квіточки* (М. Коцюбинський); *Є такий бур'янець — повитиця. Її роками треба виводити! Заплететься поміж стеблами пшениці, хоч пали все* (С. Журахович); *Городами, ковзаючись на вузькій межі і плутаючись у повитиці, він поминув кущі малини чийогось садка й вийшов на вулицю* (М. Малиновська).

ПОВИТИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, діал.* Витичити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Він не тільки принявся радо сам повитичувати, куди має йти дорога, але також через весь час, поки вона мала будуватися, взявся надзирати за роботою* (І. Франко).

ПОВИТІКА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Витекти (про все або багато чого-небудь, з усіх або багатьох посудин, водойм і т. ін.). *Коли б вона* [горілка] *Повитікала в бочках, То ще б в церквах Народ в свитках Стояв би і в сорочках!* (П. Гулак-Артемовський); *"Не вливають вина нового в міхи старі; а то прорвуться міхи, і вино повитікає, і міхи пропадуть"* (І. Пільгук); *Ніхто не встиг помітити, просто після котроїсь зими, коли повитікали сніги, залишилася лише обросла сліпаками й лопухом заглибина* (І. Андрусяк).

ПОВИТІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повиті́сувати.** *Сходи, повитісувані в скелі, вели до одинокої келії* (із журн.).

ПОВИТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Витесати все або багато чого-небудь. *Чи ти вже повитісував кілочки на граблі?* (Сл. Б. Грінченка); *Сергій відпихався попід берегом, укотре вже картаючи себе за вайлуватість: і досі не спромігся повитісувати весла* (І. Білик).

ПОВИТО́ВКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повито́вкувати.** *Повитовкувані автомобілями глибокі вибоїни не давали змоги швидше їхати* (з газ.).

ПОВИТО́ВКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Витовкти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Рінь із тракту стекла, колеса повитовкували вибоїни, у яких застрягали вози, брички й тачанки* (Р. Іваничук).

ПОВИТО́К, тка́ *і* тку́, *ч.* Сувій (у 2 знач.), шматок тканини. *Шляхта повтікала до Бара, зібравши спохвату деякі дорожчі повитки та скарби* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́** *(рідше* **повитка́),** **з повито́чку** *(рідше* **повито́чка))** *див.* **пови́вач.**

ПОВИТОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повитоло́чувати.** *Озимина, повитолочувана в багатьох місцях, почала частково оживати під весняними дощами* (з газ.); // **повитоло́чувано,** *безос. пред. Після непроханого візиту диких свиней всю траву в лузі повитолочувано* (із журн.).

ПОВИТОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Витолочити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Таке мені горе: чиїсь коні повитолочували і ячмінь, і пшеницю* (Сл. Б. Грінченка); *Люди зіходяться сюди раз на два, на три тижні, трави не повитолочують, не втопчуть стежини* (Г. Хоткевич); *Раз був надибав* [Джус] *у кущах поза вигоном гніздо, повне яєць, .. то так розбагатів, як здав ті яйця у лавку, що після того те й робив, що нишпорив по всіх кущах на кутку, і навіть бур'яни повитолочував на пустирях* (В. Шкляр).

ПОВИТО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Витопити *(див.* **вито́плювати**[1]**)** все або багато чого-небудь. *Ранньої пори сестри повитоплювали груби, щоб у хаті стало тепліше* (із журн.); *Після того, як повитоплюєте смалець, візьміть шкварки й помістіть у герметичну посудину для поступового вистигання* (з газ.).

ПОВИТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повито́птувати.** *Ось вийшов сіяч, щоб посіяти зерно своє. І, як сіяв, упало одне край дороги, і було повитоптуване, а птахи небесні його повидзьобували* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Біля річки трава повитоптувана — коней водили на водопій* (з газ.).

ПОВИТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Витоптати все або багато чого-небудь скрізь або у багатьох місцях. *А деревій ще є, не весь повитоптували* (О. Гончар); *Підстароста чигиринський пан Чаплинський з своїми людьми налетів на хутір наїздом.., повитоптував усе засіяне на нивах* (П. Загребельний).

ПОВИТО́ЧОК, чка *і* чку, *ч.* Зменш.-пестл. до **повито́к.** *Жаль мені тую дочку, що покинула в повиточку* (П. Чубинський); * У порівн. [С т е п а н:] *Чоловік вже під вусом, бородою заріс, а й досі, мов у повиточку!* (М. Кропивницький).

◊ **З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́** *(рідше* **повитка́),** **з повито́чку** *(рідше* **повито́чка))** *див.* **пови́вач.**

ПОВИТО́ЧУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **повито́чувати[1]**. — *А вже якби не ти, то ми б дізнались, із якого дерева повиточувані спиці в ридвані* (П. Куліш).

ПОВИТО́ЧУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **повито́чувати[2]**. *Повиточуваний сік господиня порозливала в пляшки* (з газ.).

ПОВИТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Виточити *(див.* **вито́чувати[1]**) все або багато чого-небудь. *Ми з Іваном та Ягориком повиточували .. зарізяцькі ножі* (Микита Чернявський); *У полях, де глиняники старі, бджоли дикі повиточували й нори, а в тих норах можна вощини навидирати, в тій вощині меду повнісінько, тільки пий* (Є. Гуцало).

ПОВИТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Виточити *(див.* **вито́чувати[2]** 1) все або багато-чого-небудь. *З обох барильців* [барилець] *повиточував усе, що там було* (Сл. Б. Грінченка); *Прокоповичка повиточувала всі наливки, а гості ще не були п'яні* (І. Нечуй-Левицький); // Поступово ви́сипати що-небудь сипке (все до решти) через невеликий отвір. *Зірвала* [баба] *головки, подавила, мак повиточувала; наточила маку пудів сім* (з казки).

ПОВИТРІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Витріщити (про всіх або багатьох). *Як проковтнув* [Хома сивуху]... *і став не свій!.. І дивиться, і нічого не бачить; повитріщав баньки і не тямить нічого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"І чого повитріщали на мене свої очі баранячі", — думає Грицько* (А. Тесленко); — *Чого повитріщали вирла, чого ржете. Рибалки... Прийшов би хтось, забрав рибу, тоді я не сидів би в очереті* (Ю. Мушкетик); *На хвилі смутного дощового настрою Мацько намалював власну нору, до якої налізло повно нахабних жаб, повитріщавши очі* (Г. Пагутяк).

◊ **(1) О́чі (баньки́) повитріща́ти** — виразити здивування, безтямність, гнів і т. ін., широко розкриваючи очі (про всіх або багатьох). *Але як розстарається* [графиня] *грошей, то зараз справе* [справить] *такий бенкет, що всі її гостоньки з дива очі повитріщають* (І. Нечуй-Левицький); *Ми, вислухавши тоті точки, просто баньки повитріщали та роти пороззявлювали. А то вже готові були зовсім увірити, що воно і справді діло йде до згоди* (І. Франко); — *Поїду — наберу* [заробітчан] *за таку ціну, що інші потім очі повитріщають* (О. Гончар); *Всі кинули все і з'юрмились навколо. Очі повитріщали: де така сила в людських руках бачена?* (Ю. Логвин); *Замість того щоб тікати чимдуж до лісу, хлопці повитріщали очі на цю комедію, ждали, поки червоні перетовчуть одне одного* (В. Шкляр).

ПОВИТРІЩА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Витріщитися, широко розкритися (про очі). *Ніс догори задрався, а очі, мов баньки, так і повитріщались* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Вона повела Кохайлика до сліпих вікон архирейської* [архієрейської] *господи, які так насторожено повитріщалися в обіллятий місячним сяйвом старий вишневий садок* (О. Ільченко).

2. Широко розплющити очі (про всіх або багатьох). *Повитріщались з ляку сови, І бідний зайчик драла дав* (Л. Глібов); — *Ви чого, пуцьвірки, повитріщалися? — гримнув жартівливо на своїх дрібних нащадків* (Микита Чернявський); *Школярі сиділи тут-таки, за столом, і перелякано повитріщалися на мене* (Валерій Шевчук); *Оркестранти перестали грати й повитріщалися на нього, не знаючи, як бути далі* (Л. Кононович); *Назустріч їхав омнібус, і всі, хто в ньому сидів, мов на команду, повернули в наш бік голови й повитріщалися на нас* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОВИТРУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повитру́шувати.** *В коридорах та кімнатах .. вибиті, старанно повитрушувані і від того відсвіжені килимки* (В. Козаченко); // **повитру́шувано,** *безос. пред. Усі тексти згодом повитрушувано, певно з цензурних умов Галичини, бо Коцюбинський мав саме перед тим подібні історії з "На віру" та "Ціпов'яз"* (з наук. літ.).

ПОВИТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод.* Витрусити все або багато чого-небудь. *Як метіль, кинулась Марина і поприбирала, й повимітала, й повитрушувала, й повимивала* (І. Нечуй-Левицький); *Повитрушували з торби, що було, повечеряли* (С. Васильченко); *Наказ цього разу був незвичайний: брати з собою все, матраци й подушки порозпорювати, повитрушувати, поздавати на склад* (О. Гончар); *Полковники попричісували пальцями чуприни, поправили пояси, файки повитрушували і поховали* (Б. Лепкий); *Ще з суботи знали, що підемо до церкви Святої Тройці, отож понаваксовували чоботи, подіставали нові жупани та кунтуші, курці повитрушували крихти тютюну з кишень* (Ю. Мушкетик); * Образно. — *Позвозьте назад усі музеї та картини, а які німецькі чи італійські фашисти покрали й пограбували — повитрушуйте з їхніх душ* (Ю. Яновський).

ПОВИТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Витруїти всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. — *Не водяться вже лиси. Змандрували, — сумно пояснив Тимко. — Денис якимось чортовинням повитруював* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Життя перевантажило його великою силою прикростей, яких він не спромігся перемогти в собі, — було б добре пожити десь у затишку, щоб повитруювати ці прикрості, і тільки тоді братися знову до життя* (М. Івченко); // *безос. Молоді перших днів війни як не бувало. Повибивало її набоями, кулеметним дощем, повитруювало газами* (Д. Бузько).

ПОВИТРЯСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Витрясти все або багато чого-небудь. *Треба було повитрясати приколотки, поскладати їх на купу* (І. Франко); — *Забрав продукти, Павлову блузу, в додачу повитрясав кишені, — сказав Микола* (Р. Андріяшик); *Працюєш, як воляка, а випити ні за що. Повитрясала відьма усі кишені* (Є. Дудар).

ПОВИТТЯ́, я́, *с., діал.* Пелюшки. *Ой спи, дитя, без повиття, спи без пеленочок* (з народної пісні); — *Досі ще він маленький, лежить у повиттю* (І. Франко).

ПОВИТУ́ХА, и, *ж.* Жінка (без спеціальної освіти), яка приймає дитину в породіллі, допомагає при пологах. — *Скільки людей знатиме, за стількох мусить відболіти породілля, — пояснила мені се баба-повитуха* (Леся Українка); *До рання залишились ночувати тільки тітка Зінька та повитуха Уляна... А другого дня почались знов будні* (У. Самчук); *Вони чомусь називають Левка найстаршим, хоча батьки їхні і повитуха в перший же день переплутали, хто за ким родився* (М. Стельмах); *А челядь, повитуха ціпеніли при ній і не знали, як бути: благати молоду княгиню, аби лягла й лежала, не шкодила дитині, що проситься на світ, чи тікати від неї пріч* (Д. Міщенко).

ПОВИ́ТЧИК, а, *ч.* У Московській державі — служитель канцелярії, який відав діловодством у суді. [О д а р к а:] *За такого багатого не підеш, так кого ще тобі треба? Чи якого повитчика будеш ждати?* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Те саме, що **столонача́льник.** [В и б о р н и й:] *Терпило, понадіявшись на своє багатство, зачав знакомитись* [знайомитися] *не з рівнею: зачав, бач, заводити бенкети з повитчиками, з канцеляристами, купцями і цехмистрами* [цехмістрами] (І. Котляревський); — *На їхніх скатованих тілах купці, феодали Строганови, робили собі мільйони. Так, робили з допомогою своїх повитчиків, своїх управителів, які вимотували всі жили в рабів-робітників* (О. Донченко).

ПОВИТЯ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повитяга́ти.** *Кущі малини, яловець* [ялівець] *.. прилягли тепер до землі й були майже з корінням повитягані* (О. Кобилянська); *Вікна були повитягані з луток для більшої вильготности* [вільготності] *у хаті, і замість їх* [них] *були нап'яті дротяні сітки* (Т. Осьмачка); *Повитягані шпильки з прапорцями валялися під столом* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **повитя́гано,** *безос. пред. З вікон геть все поскидано на підлогу, повитягано з стін приколки, на яких висів хліб, і той хліб валявся долі в бруді* (І. Багряний).

ПОВИТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВИТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Витягти, витягнути (у 1–8, 10 знач.) все або багато чого-небудь. *Електричного дроту не вистачало, бо в окремих місцях був скручений, тоді майстри повитягували його шляхом прокачування через два скріплені котки* (з газ.); *Зі страху поприсідали* [хлопці], *повитягали до нього* [Митруня] *руки* (Л. Мартович); *Хлопці так повитягували голови, що мало не попадали у воду* (М. Трублаїні); *Одні старанно вдавали, що не звертають уваги на шум, інші повитягували шиї, намагаючись не пропустити жодної деталі інциденту* (Г. Вдовиченко); *Тільки що надворі почало розвиднюватись і в кімнаті заворушились матушки, о. Мельхіседек тихенько встав, налапав кухля з раками, повитягав раки й попідкидав під кожухи двом старим батюшкам, котрі спали як побиті* (І. Нечуй-Левицький); *Він планував собі нові, легші, справжні крила, хіба що гвіздки з старих повитягати* (Б. Антоненко-Давидович); *Він розчистив твань, повитягував довгі батоги куширу* (М. Чабанівський); *Пушкарі вже повитягали гармати й шикували в ряди* (Ю. Мушкетик); *Вість, що вернувся пастух із виставки, повитягала всіх із хати* (К. Гордієнко); // *безос. Земля .. зараз уся порозтавала, та усе ж то — уранці туманцем, удень сонечком, а увечері морозцем — повитягувало з неї усю сирість* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Аби з них повитягало жили, як стягли такий штраф, — бідкалася мати* (С. Чорнобривець).

ПОВИТЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОВИТЯ́ГУВАТИСЯ,** уеться, уємося, уєтеся, *док.* Витягнутися, витягтися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Поки ріс місяць і блід, росли скелі і блідли. Повитягались гострі шпилі, оддiлились окремі каміння, перетворились у білий мармур, одяглися в різьбу* (М. Коцюбинський); *Де він був думками? В тих довгих чергах, що зміями повитягувались коло бірж праці по містах-мегаполісах? У трущобах Сан-Пауло чи Ріо-де-Жанейро?* (Є. Гуцало); *Приємно спостерігати за ростом юних талантів — за літо, глядь, як повитягувалися юні співаки, змужніли, подорослішали* (із журн.); *Коні повитягались, як змії, запінились, а не даються випередити, хоч задня підвода вже близько* (М. Коцюбинський); — *Що?! — ледь не скочили на ноги бедуїни. Їхні обличчя повитягувалися* (Любко Дереш); *Обличчя дружини — невиразне, камінне, та й у дітей теж личка повитягувалися* (Ю. Мушкетик); [В а с я:] *Коліна на штанях зовсім не повитягалися* (І. Микитенко).

◊ **(1) Повитяга́тися в стру́нку (струну́)** — вирструнчитися, вирівнятися перев. перед старшим за військовим званням, віддаючи честь (про всіх або багатьох). *Кріпаки, поздоровкавшись, стали коло порога, похнюпились; а голова з писарем, мов москалі, повитягались у струнку* (Панас Мирний).

ПОВИТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повитяга́ти, повитя́гувати.** *Хвилі хлюпали в маленьку дерев'яну пристань і пустотливо вибігали на пісок, майже дістаючи до шаланд і каюків, повитягуваних рибалками на берег* (М. Трублаїні); *Фотель був низький, з повитягуваними пружинами, і Суліман не сів, а провалився в нього* (Ірина Вільде); *Кожен з нас вдавався до мішма накиданої купи папірців, повитягуваних з шухляд, протертих до дірок від тривалого перебування в кишенях* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **повитя́гувано,** *безос. пред. Коли ж їх* [Дон Кіхота із Санчо] *повитягувано на берег, до рубчика намоклих і напоєних по саме нікуди, Санчо вклякнув і, згорнувши руки й утупившись у небо, довго й палко молив Бога, щоб у майбутньому він звільнив їх* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

2. *у знач. прикм.* Який повитягався, повитягувався. *Вона входить швидко, рішуче, підвівши голову, не зважаючи на повитягувані постаті багатьох людей у кабінеті* (В. Винниченко).

ПОВИТЯ́ГУВАТИ *див.* **повитяга́ти.**

ПОВИТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **повитяга́тися.**

ПОВИУ́ЧУВАТИ *див.* **повивча́ти.**

ПОВИУ́ЧУВАТИСЯ *див.* **повивча́тися.**

ПОВИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., чим, розм.* Вихати (шапкою, папером і т. ін.) якийсь час. — *Ну, дядьку Андрію, ось земелька. — І контрактом повихав* [Роман] (П. Панч).

ПОВИХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вихлюпати все або багато чого-небудь. *Повихлюпували всю воду з діжки, а тепер і носи* (Сл. Б. Грінченка); *Треба бігти на волейбольний майданчик, повихлюпувати калюжі, щоб швидше земля просихала* (В. Кава).

ПОВИХЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Піти вихляючи (у 2 знач.), похитуючись. *Я повернулася й повихляла від нього тією хижою ходою, яка не лишала йому жодного шансу* (В. Шкляр).

ПОВИХО́ДЖУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Ви́ходити скрізь або в багатьох місцях. *Там-то стежечок і до води й до сусіди, і до другої. Все то позбігали, повиходжували легесенькі ніжечки дівочі* (Марко Вовчок); *Протягом усього свого життя запорожець Яків Новицький повиходжував Запорізький край уздовж і поперек* (із журн.).

ПОВИХО́ДЖУВАТИ[2], ую, уєш, *док., кого.* Старанно доглядаючи, вилікувати, ви́ходити всіх або багатьох. *По війні багато було важкопоранених, а наші дівчата багатьох повиходжували* (з мемуарної літ.).

ПОВИХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* Вийти (у 1–7, 9, 11–17 знач.) звідки-небудь назовні, за межі чогось (про всіх або багатьох). [К о б з а р:] *Де ж народ подівся?* [Х л о п е ц ь:] *За цвинтар повиходив* (Панас Мирний); *Трохи згодом повиходили* [брати] *із комори і пішли в хату* (Леся Українка); *Коли пасажири повиходили з теплохода "Кропивницький", я, зацікавившись, наскільки популярне ім'я основоположника українського театру серед команди судна, що зветься його ім'ям, питаю одного матроса: — А хто такий був цей Кропивницький?* (Б. Антоненко-Давидович); — *Чимало їх повиходило з села на заробітки* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *От тут недалечко живуть наші сусіди, — панни. Повиходили з третьої класи* [третього класу] *дівочої духовної школи...* (І. Нечуй-Левицький); *Повиходили* [рибалки] *на берег, Човни пов'язали* (Б. Грінченко); *А по цей бік ставу .. сиділи селяни .. З глухих кутків аж на вигін повиходили* (А. Головко); *Чи дівчата, чи, може, русалки повиходили прать сорочки підводному цареві, що живе в кришталевому будинку під водою* (П. Куліш); *Було вже так одного разу.., що повиходили сюди ж таки люди зустрічати архієрея* (О. Довженко); *Тепер, коли я пишу це, хто там пам'ятає вже про ті дні, як ми повиходили до себе в садки з лопатами в руках і взялися розбивати ламані ходи щілин?* (І. Сенченко); *Соняшники повиходили до самої дороги, ростуть на вільному місці, і, дивлячись на них, мені хочеться*

усміхнутися (Є. Гуцало); *На озеречку поверх льоду повиходила зеленкувато-блакитна вода* (М. Стельмах); *В отсій книжечці ми дали тільки по одній декламації з наших трьох чільних поетів: Шевченка, Федьковича і Руданського, а то для того, бо їх твори повиходили у нас окремими книжками* (І. Франко); *І сказав Саул до Господа, Бога Ізраїля: Дай же тумім І був виявлений жеребком Йонатан та Саул, а Народ повиходив оправданим* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Де ж мені сім попів знайти, — коли б хоч кращі* [дочки] *за попів повиходили, а другі нехай за дяків...* (Марко Вовчок); — *Старші дочки якось швидше повиходили заміж, а ця сидить, — тихо промовила матушка* (І. Нечуй-Левицький); *Коли брати, за яких повиходили* [сестри], *в усьому — близнюки, вони лишалися в усьому різнорядні* (Валерій Шевчук).

◊ **(1) Повихо́дити (повибива́тися, повирива́тися, повиска́кувати** *і т. ін.)* **в люди** — домогтися певного становища в суспільстві (про всіх або багатьох). *Усі ми повиростали і в люди повиходили* (Остап Вишня); *Народила* [баба] *десятеро дітей: двоє перших ще маленькими переставились, а решта повиростали і в люди повибивались* (Є. Гуцало); **Си́ла повихо́дила з рук** *див.* **си́ла.**

ПОВИХОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Виходити все або багато чого-небудь. *Вентиляція в цеху не працює, тому всі вилиті бруски майстрам довелося повихолоджувати вручну* (із журн.).

ПОВИХОЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Виходитися (про все або багато чого-небудь). *За ніч всі страви повихолоджувалися* (з газ.).

ПОВИХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Вихопити все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Дала своїм дітям по бублику, а ті шибеники сусідські повихоплювали з рук* (Сл. Б. Грінченка); *Кішка повихоплювала своїх із води й понесла одного до найближчих кущів* (із журн.); *Він зіпхнув униз тіла, й тоді яничари, що до цього стояли чіткими шеренгами, повихоплювали шаблі й кинулися кромсати мертвих* (Ю. Мушкетик); *Кілька гриднів .. з коней позіскакували, мечі з піхов повихоплювали* (О. Ірванець); *Газовики теж повихоплювали з-поза спин штахетини, армійські паски з впаяним свинцем* (С. Жадан); *З лютим гарчанням і гавкотом вони за кілька секунд своїми довгими волохатими руками повихоплювали списи в чорношкірих* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); — *Ледве вдалось повихоплювати наші застави з плавнів* (О. Гончар); *Моя пам'ять довільно повихоплювала з забуття всі епізоди важкого бою* (із журн.).

ПОВИХО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Вихопитися (про всіх або багатьох). *Сонечко пригріло, так воно й тепленько: от вони і повихоплювались без свиток, в самих баєвих червоних юпках* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І де ті нападники взялися? Хіба з трави повихоплювалися, трави там густі та надійні для схову* (В. Чемерис).

ПОВИХРЕ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Вихрестити (у 1 знач.) всіх або багатьох. *І батька та матір повихрещував* [осавула] *у католики* (Ю. Мушкетик).

ПОВИХРЕ́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Вихреститися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Відомо, що Петро Калнишевський сприяв євреям, які повихрещувались і повступали в козацтво, захоплюючись його прикладом* (із журн.).

ПОВИ́ХРИ́ТИСЯ, и́хри́ться, *док.* 1. Док. до **ви́хри́тися.** *Повихрився увесь ліс осіннім листям* (із журн.).

2. Те саме, що **зави́хри́тися**[1] 1. *Завіяв сніг, мов заблуканий; куріючи, повихрився вподовж білих тротуарів* (В. Барка).

ПОВИЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вицідити (у 1, 2, 4 знач.) все або багато чого-небудь. *Від гурту відділилися двоє чоловіків і в одну мить забили двох здорових кіз. Один повиціджував з обох кіз у здоровенну дерев'яну чашу кров* (Ю. Логвин); *Повиціджувавши гарненько скільки там носаток, з журби ледве розійшлись* [Забрьоха з Пістряком] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пригадую, як стала свідком розмови слідчих про те, як вони повиціджували зізнання з арештованих* (з публіц. літ.).

ПОВИЧА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Вичавити все або багато чого-небудь. *Саме цього разу в мене були кислющі мандарини, які ніхто не хотів їсти, і я їх повичавлювала на сік* (з газ.).

ПОВИЧАСТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Вичастувати все або багато чого-небудь. [Д е м к о:] *Мабуть, все питво повичастовувала* [Варка]*?* (М. Кропивницький).

ПОВИЧЕ́РПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вичерпати все або багато чого-небудь, звідусіль. — *Всі ті страшні трясовиці, що блистіли лісом і полями тут і там — треба було позасипувати, повичерпувати* (О. Кобилянська); *Омелько зняв казанок із вогню. Повичерпував варене тісто і наклав дерев'яну миску з верхом* (Ю. Логвин).

ПОВИЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* Вичистити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Вона поприбирала, повимивала, повичищала все чисто в хаті* (І. Нечуй-Левицький); — *А є трохи вільного часу — мати ганяє, як цуцика. Дров нарубай, води принеси, в корови повичищай* (Григорій Тютюнник); *Чорний тунель підземного переходу, без жодної людини, наче тут титанічний вибух повичищав не лише від людей, а й від їхніх бажань та пустопорожнього базікання* (О. Ульяненко).

ПОВИЧІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повичі́сувати.** *Головки помиті і повичісувані* (П. Чубинський).

ПОВИЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вичесати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Помили сестри голови, повичісували одна одну, позаплітали* (І. Вирган); *Забрала дівчаток жінка, привезла додому. Викупала, повичісувала, відгодувала* (з публіц. літ.).

ПОВИЧУ́НЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., розм.* Вичуняти (про всіх або багатьох). *Кріпко лежали в піст, а ні одна не вмерла, всі повичунювали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВИШАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вишарувати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Цікаво було дивитися, як мати повишаровувала до Великодня все начиння, кожну миску* (з мемуарної літ.).

ПОВИШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повишива́ти** 1. *У сорочок і рукава, і ляхівки повишивані та повимережувані* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Запаски шовкові, пояси, як жар, кожухи шовком повишивані...* (Марко Вовчок); *Розкішні червоні та сині квіти, повишивані на рукавах, дуже приставали до чорних брів* (І. Нечуй-Левицький); *У тітки Марти на широкому дубовому ослоні кількох козаків* [кілька козаків] *сиділо, любуючися чистою світлицею, рушниками, гарно повишиваними, квітками в глечиках поливаних* (Б. Лепкий); *У кутку лежало кілька подушок з повишиваними на них золотими фазанами* (О. Донченко); *На шиї намисто, рукава повишивані, лице червоне, мов калина* (Григорій Тютюнник); // **повиши́вано,** *безос. пред.* — *Господи, та це ж не рушник, а біда моя, це мука моя. Подивись, Дениску, який узор, які квітки повишивано* (Є. Гуцало); *Сорочка, вишита жовтою і синьою ниткою, взята під шию золотим шнурком, а на рукавах Берегині знаки повишивано* (В. Рубан).

ПОВИШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без дод.* Вишити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Дівчата всім рідним повишивали сорочки. На візерунках вишиванок були добрі обереги від усього злого, подаровані добрим лісовим духом дівчатам-полонянкам* (з легенди); — *Коли ж я собі .. напряду на рушники та ще й квітками повишиваю* (І. Нечуй-Левицький); — *Згодом я, звичайно, тут скрізь повишиваю сріблом...* (Л. Яновська); — *А як я на них* [дітей] *понапрядаю та убілю полотно, як папір, та і повишиваю їм усе* (В. Стефаник); *Плакати й стрічки, що повишивали дівчата, сховані у великій шафі, ключі я віддав Петрові* (В. Підмогильний).

2. Вишивати якийсь час. *Оце тільки і повишиває* [Марія] *у таку погоду* (І. Цюпа).

ПОВИШКІ́РЮВАТИ *див.* **повишкіря́ти.**

ПОВИШКІ́РЮВАТИСЯ *див.* **повишкіря́тися.**

ПОВИШКІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОВИШКІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що, розм.* Вишкірити (про всіх або багатьох). *Собаки вже зуби на неї повишкіряли. Перелякалася пані, віддала лісникові хустину* (з казки); *Вони* [жінки] *раптом нагадали собак, які зібрались довкола вогню, повишкірювали ікла, повисолоплювали язики й дивляться на полум'я* (Є. Гуцало); * Образно. *Кругом дикі скелі повишкіряли обнажене* [оголене] *каміння своє* (Г. Хоткевич).

◊ **(1) Повишкіря́ти зу́би,** *зневажл.:* а) посміхнутися, засміятися (про всіх або багатьох). *Ще вчора вони зблідли б від одного його погляду, а зараз усі зловтішно повишкіряли зуби* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); б) порватися по ранту (про взуття). [З о з у л я:] *Чоботи зуби повишкіряли, каші просять* (Ю. Мокрієв).

ПОВИШКІРЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОВИШКІ́РЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Вишкіритися (про всіх або багатьох). *Бойовики повишкірялися й мстиво поглядали на полонених* (з публіц. літ.); * Образно. *Денні шиночки ще не відчинялися. Скрізь повишкірювались непривітні зелені рубцюваті жалюзі* (І. Білик).

ПОВИШКРІБА́ТИ, ПОВИСКРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вишкребти, вискребти все або багато чого-небудь. *Діжки повискрібала й повимивала* (Сл. Б. Грінченка); *Другого дня Секлета .. повишкрібала лави та стіл* (І. Нечуй-Левицький); *Тут стільки того майна, такого потрібного українській армії, якого так дбайливо повишкрібав із гетьманських інтендантських комор Шурабуря! Солдатські чоботи, шкіра на підметки, шинелі, гімнастерки й штани колишньої царської армії, навіть теплі кожушки* (Б. Антоненко-Давидович); *Німець забрав корів, свиней, виловив курей, повишкрібав збіжжя в засіках до зернини* (Є. Доломан).

ПОВИШКРЯ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повишкря́бувати.** *Колись на мурах були повишкрябувані написи в'язнів-смертників різними мовами* (із журн.); // **повишкря́бувано,** *безос. пред. Чимало де на сірій поверхні щось повишкрябувано, а в місцях, недоступних для дощів, можна навіть помацати свіжий край скелі, укритий численними круглими, з великий грецький горіх, порожнинами* (з наук.-попул. літ.).

ПОВИШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вишкрябати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Пізніше, коли рукопис був уживаний у церкві, якась благочестива рука повишкрябувала тут і там букви і цілі слова, .. позаліплювала обрізками паперу ті маргінеси, де був апокриф* (І. Франко).

ПОВИШТО́ВХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Виштовхати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *А чужачок і повиштовхував усіх пташенят* (О. Донченко); *Сотник уже порядкував. Повиштовхував зайвих, погукав шинкарку* (Валерій Шевчук); *Від морозу двигуни не заводилися, ледве техніки повиштовхували холодну техніку з гаража* (із журн.).

ПОВИШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Виштрикати все або багато чого-небудь. — *Бери рогатого вола. Відгодуємо, повернемо борг, та й очі цілі будуть. Не повиштрикують люди пальцями* (з казки); *Треба було їх* [очі] *повиштрикувати! Бо ось так дивитимуться все життя...* (І. Багряний); — *Я тобі баньки твої брехливі геть повиштрикую!* (І. Волошин); — *Та ми йому* [фашистові] *очі рогачами повиштрикуємо* (Григорій Тютюнник).

ПОВИШУ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повишу́кувати.** *Він замочив повишукувану по її* [невістки] *шухлядах брудну білизну і сам, замість неї, ледащиці, збирається прати* (М. Павленко); // **повишу́кувано,** *безос. пред. Щоб унеможливити противникові перехід через Дністер, усі броди повишукувано та обсаджено сторожами* (з мемуарної літ.).

ПОВИШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вишукати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *І де оце молоде покоління понабиралось .. модної нервовості? Чи воно повишукувало її в книжках, чи в лексиконах?* (І. Нечуй-Левицький); *Коли б хто завдався працею повишукувати всі українські афіші та звести їх докупи, ми мали б певний зразок українського репертуару першої чверті XIX століття* (Л. Старицька-Черняхівська); *Я повишукував із словника всі гарні ідейні слова і склав цяцьку, не промову* (Б.-І. Антонич); *Найбільш впадав у очі Віталій Михайлович, що позбирав нас, повишукував учителів і був осередком усього цього шкільного новотвору* (Д. Гуменна).

ПОВИ́ЩАТИ, аю, аєш. Док. до **ви́щати.** *Десь зникла Лиса гора з відьмами й цапом, і натомість одразу ніби стеля повищала* (І. Нечуй-Левицький); *Сині очі в дівчини знов освітили обличчя, і постать немов повищала* (Леся Українка); *А в монастирі тополі, церкви і хрести на кладовищі з келіями повищали, неначе навшпиньки знялися* (Т. Осьмачка); *Храпков аж повищав, молодецьки обернувся й побіг* (Іван Ле); *Відзначаєш також, що нічні зорі повищали, збайдужіли й погордішали водночас, зазирають у криниці, в комини, в очі не тільки з висоти, але й звисока* (Є. Гуцало).

ПОВИЩА́ТИ, щу́, щи́ш. Док. до **вища́ти.** *Веселі псюки вертілись колесом під ліктями в Олександра, коли він вертався через двір; а коли поліз по залізу вгору — дряпнули лапами його черевики: попрощалися; при тому з жалем повищали* (В. Барка); *Десь на вигоні повищали собаки, а потім стало тихо* (з мемуарної літ.).

ПОВИ́ЩЕ, *розм.* 1. *присл.* Трохи вище. *Григорій прив'язав кінець не за вершок, а все-таки повище, для чого підтягся на руках од гілки до гілки* (І. Багряний); *Отакі всі вони. Вчителі гімназій, урядовці. Та й то не дрібні, а рангом повище* (Д. Бузько); [М и р о н:] *Бійців, середніх командирів та й генералів, що командують дивізіями, нагороджувати треба. А вашого брата, які повище — тільки по війні* (О. Корнійчук); *Словам про "тямущих" не надав значення, бо йшлося про роботу в канцелярії, остогидлу ще в молоді роки. Нехай рангом повище, але все одно — канцелярія* (Б. Левін).

2. *присл.* Якомога вище. *Молот пускаймо повище, Биймо, поки гаряче!* (П. Грабовський); *Закачавши повище холоші, вони бродили по річечці* (А. Дімаров); *Васильок завжди з уловом, який кожному видно, бо рибу він нанизує на гнучку лозинку, .. ще й піднімає низку повище* (В. Чухліб); *Пєца сказав, що наведе порядки, нехай тільки залізе повище* (О. Ульяненко).

3. *присл., зах.* Те саме, що **ви́ще** 3. *Дім той був високо підмурований, і через те сходилося з веранди сходами в сад, котрий, як споминав я повище, притикав до нашого* (О. Кобилянська); *Повище ми вже зауважували, що європейський культурно-цивілізаційний комплекс має у своєму складі периферійну східноєвропейську зону* (із журн.).

4. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на те, над чим хто-, що-небудь піднімається або міститься, перебуває. *Всі запорожці голили собі голови і зоставляли тільки повище лоба одну чуприну* (О. Стороженко); *Підкасана повище колін спідниця відкривала точені, як прутики штучних лілій, ноги* (Р. Андріяшик); *І льон хай буде звиш коліна, Повище пояса трава* (Д. Павличко); *Те, що повище зір, керує і не лишень зорями, а й нами* (Дара Корній).

ПОВИЩЕ́РБЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повище́рблювати.** *Дивився* [Чуйкевич] *на замок гарний-гарний, та повищерблюваний зубами часу, на вали, що поприсідали* (Б. Лепкий); *Чоловік Раїси Михайлівни не був особливо майстровитим, і за всі роки життя в їхній п'ятикімнатній квартирі не спромігся зробити навіть санітарного ремонту, тож тепер там .. повищерблюваний у багатьох місцях нелакований дубовий паркет, який скрипів, здавалося, не лише під ногами, а навіть від подуву вітру за вікном* (Н. Сняданко); // **повище́рблювано,** *безос. пред. Сходи повищерблювано, треба пильнувати, а то впадеш на бридку підлогу* (Л. Денисенко).

2. Який повищерблювався. *Одні* [замки] *в романтичних повищерблюваних руїнах стоять на полисілих горах, як покришені почорнілі зуби; в других пороблено ресторани для галасливого, брудного, нахабного плебсу* (В. Винниченко).

ПОВИЩЕ́РБЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Вищербити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Він* [Вольга] *розумний був, догадливий: обернувся малим горностаєм, побіг по підвалах-погребах, по високих теремах: у тугих луках тятиви понадкушував, гартовані стріли поприламував, гострі шаблі повищерблював* (В. Рубан); * Образно. *У Луки Зотовича з вуст виходять не фрази, а якісь сучкуваті уламки (здається, вони й повищерблювали його темні зуби)* (І. Волошин); *Морські хвилі химерно повищерблювали цей берег* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВИЩЕ́РБЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *док.* Вищербитися (про все або багато чого-небудь). *Брандмауер став колотися, дав тріщину, цегла повищерблювалась* (Є. Гуцало); *Видно, що ремонт давненько робили, бо то там, то там повищерблювалася плитка, десь подряпані та відбиті гранітні плити, резервуари* (з газ.).

ПОВИ́ЩИЙ, а, е, *зах.* Вищевикладений, вищенаведений. *Ми в повищому огляді говорили тільки про прояви європейства у зв'язку з українськими історичними традиціями, пропускаючи всякі інші його прояви* (М. Драгоманов); *Повища програма автора така хаотична, що він сам і не думає її держатися* (І. Франко); *В остаточній верстці, одначе, увесь мій повищий "наїзд" на "великі літератури" виявивсь безслідно й охайненько скресленим* (О. Забужко); *Багряний усе передбачив і в усьому вказав єдино вірні шляхи своїм співвітчизникам до виходу на історичний тракт. Із повищого ми бачимо, як світлої пам'яті Багряний був просякнутий фізичним і духовним українським життям та розумно осмислював його* (з публіц. літ.).

ПОВИЩИ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повищи́пувати.** *Поблизу трава вже була повищипувана худобою, то я й не зчувся, як опинився в панському зрубі на поляні* (з мемуарної літ.); * Образно. *Той ліс, що притикав до хлопських нив, був так повикусуваний та повищипуваний, мов пила з поломаними зубцями* (І. Франко); // **повищи́пувано,** *безос. пред. Немає варти коло воріт, траву скошено, повищипувано, дерева порубано* (В. Винниченко).

ПОВИЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вищипати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Брови трохи повищипували, а тоді сажею почорнили* (Є. Гуцало); *Щавель теж повищипували* [діти] *усюди до землі* (С. Талан).

ПОВИЩИ́РЮВАТИ *див.* **повищиря́ти.**

ПОВИЩИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОВИЩИ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *що, розм.* Вищиряти все або багато чого-небудь. *Зненацька батько подивився на узлісся й побачив вовків, які повищиряли зуби* (з мемуарної літ.).

ПО́ВІВ, у, *ч.* 1. Порив вітру; подув. *Лиш інколи, коли сильніший повів вітру відносив набік куряву, видко було оддалік дві каруци* (М. Коцюбинський); *Приносив той повів до міста з глибини долини — пахощі лісу, лугу, поля, сіна* (О. Ільченко); *Довгі сиві вуса та сивий князівський оселедець маяли на стрічному теплому вітрі, комір простої вишиваної сорочки був розсупонений, і струмінь повіву приємно лоскотав могутні груди* (І. Білик); *Хміль обплів хащі глоду, зеленкуваті шишечки гойдаються од найменшого повіву* (Є. Пашковський); // Запах, пахощі, дух чого-небудь. *Благословенна синь озер, І Псло, і повів рути-м'яти, Народу геній, що не вмер* (М. Рильський); *Була вона* [долоня батька] *зараз темна і тепла, як прогріта вечірня нива. Ніжним повівом доспілого хліба віяло од неї* (М. Стельмах); *Вона* [Естер] *гойднулася перед Тимофієвими очима, .. обдала його якимсь незнаним доти повівом, так, ніби її шкіра випаровувала сік любистку з материнкою вкупі* (М. Матіос); // Свідчення, прикмета наближення, настання чого-небудь, ознака чогось. *З першим повівом літепла мене знову покликала воля* (М. Дочинець); [Ф а в с т:] *На ріках, потоках вже .. теплий, живущий повів весни. Надія щастя в долах зеленіє* (І. Франко, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. *перен.* Те саме, що **віяння** 2. *"Енеїда" писалася на протязі цілих тридцяти літ і .. на протязі цих тридцяти літ змінялись смаки, повіви і впливи, громадянство й побут, змінявся нарешті сам автор, його погляди, оцінки* (М. Зеров); *Повівом часу зносяться нездвижні твердині й закони. Та нездоланним залишається слово, породжене життям і діянням народу* (І. Пільгук).

ПОВІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повіва́ти** 1. *Вони йшли.., щоби почути повівання вільного вітру* (Б. Грінченко); *Це був навіть не вітрець, подумав Клайд, а ледве помітне дихання чогось великого й сонного, що розляглося в темряві біля їхнього маленького табору й не виявляло себе нічим, крім легенького прохолодного повівання* (В. Владко); *Лесі здалося, що це було зовсім недавно. Сонячний весняний день, галасливий гурт школярів, вантажні автомашини з тендітними деревцями-саджанцями, лоскотливе повівання .. вітру і задушевні молодечі пісні* (А. Хижняк); *Волосся вмить просихало від гарячого повівання* (Ю. Логвин); // Свідчення, прикмета наближення, настання чого-небудь, ознака чогось. *В грудях вогонь, холодне повівання Вже чую смерті над чолом...* (М. Старицький).

ПОВІВА́ТИ, а́є, *недок.* 1. Віяти злегка або час від часу (про вітер). *Заспіваю, — море грає, Вітер повіває, Степ чорніє, і могила З вітром розмовляє* (Т. Шевченко); *Якою свіжістю від слів цих повіває! Як радісно вперед спішить душа моя!* (М. Драй-Хмара); *У цій просторій палаті .. двері й вікна розчинені, крізь них повіває свіжий вітер з Дніпра* (С. Скляренко); *З північного заходу повівав ледь відчутний бриз* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Розноситися, ширитися в повітрі. *Густий запах пізніх гречок і сухої стерні повівав з поля* (М. Коцюбинський); *В повітрі повівала прохолода* (Олесь Досвітній); * Образно. — *Мовчали* [співрозмовники], *наче слухали, як на них звідусюди повіває сива давнина* (В. Кучер); *Я без особливої втіхи читаю, напр., у Кримського в його перекладах із Хафіза рядки, що повівають народньо-поетичним* [народнопоетичним] *стилем та деякою старомодністю форм* (М. Зеров).

2. *безос., чим.* Обдавати подувом (пахощів, прохолоди і т. ін.). *Над водою вставав туман і повівало холодком* (С. Васильченко); *У повітрі все ще повівало приємною ранковою прохолодою, ароматною і свіжою* (В. Владко); *Безтурботно виспівують пташки, грибним духом повіває з чагарнику* (М. Дашкієв); — *Зморений, кволий, тут можу і зовсім я дух свій віддати — Вітром-бо дуже різким повіває з ріки на світанку* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Свідчити про наближення, швидке настання чого-небудь. *Зійшли сніги, шумить вода, Весною повіва* (П. Грабовський); // *перен.* Віддавати (у 12 знач.) чим-небудь; поширюватися. *Спокоєм, мирною жнив'яною тишею повівало з навколишніх ланів* (В. Козаченко); *Від нього* [султана] *завжди повівало небезпекою, страх розходився колами* (Ю. Мушкетик); // *безос. З річки повівало приємною прохолодою і гостро-терпким запахом лепехи* (В. Чемерис).

3. *рідко.* Розвіватися, маяти. *Знамено, знак сили і згоди громадської, повівало високо і весело в повітрі* (І. Франко); *Хоругви повівали сумно в вітрі, а я плакала гіркими сльозами* (О. Кобилянська); *На хресті повівав гарно вишиваний рушник, бо покійниця у вишивках дуже кохалася* (Б. Лепкий); *Чужого прапора скинуто, на Думі повівав лише український* (В. Шкляр); // *чим.* Махати чим-небудь. *То, вдершись на скалу, камінчик* [дівка] *кине В наш монастир, платочком повіва* (І. Франко); *Губернатор тримав у руці віяло з великих орлячих сірих крил і повівав ним собі на довгі сиві вуса, що поважно коливались...* (Олесь Досвітній); — *Прекрасно!* — *вигукнув радник, підхоплюючись з стільця і повіваючи на себе полами піджака* (П. Загребельний).

(1) Хо́лодом повіва́є *від кого* — хто-небудь дуже стримано поводиться з кимсь, неприязно ставиться до когось. *Від робітників холодом повівало на Шафороста* (Яків Баш).

ПО́ВІД[1], вода, *ч.* 1. Прикріплений до вудил ремінь (мотуз, поворіз і т. ін.), за допомогою якого правлять конем. — *Козаченьку мій, коли б я твоя, Взяла б коня за шовковий повід Та й напоїла!* (з народної пісні); *Коні-змії з серця рвуть Поводи ремінні* (Л. Боровиковський); *Не встиг* [Мірошниченко] *зашморгнути ремінні поводи, як з ґанку .. покликав його вістовий* (М. Стельмах); *Пастух сидів на білому коні, стягнувши поводами його голову аж до колін* (Р. Іваничук); *Він спішився і прив'язав повід до невисокої шовковиці* (Ю. Бедзик); * Образно. *Доле сліпая, вже згинула влада твоя, Повід життя свого я одбираю від тебе, Буду шукати сама, де дорога моя!* (Леся Українка).

2. Те саме, що **поводо́к** (у 2 знач.). *Фашисти і поліцаї, хапаючись за зброю, кинулись до мотоцикла; рвучи поводи, люто загавкотіли собаки* (М. Стельмах); *Він накручував повід на кулак і хряскав пса шапкою, аби той не будив офіцерів* (М. Дочинець); *Мисливці йшли по снігу, .. розглядали поле в далековиди, — а пси вже рвалися з повода, захлиналися гавкотом* (О. Забужко); *Він .. забував йому все тієї миті, коли цей чарівний пройдисвіт заходив уранці до його кабінету, ведучи на поводі свого пса з людськими очима й людським найменням — Лорд Кьохель* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

◊ **Іти́ (бу́ти, ході́ти** *і т. ін.)* **на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі** *і т. ін.)* *див.* **іти́; Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку** *і т. ін.)* *див.* **попуска́ти**[1]**; Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в повода́х** *і т. ін.)* *див.* **трима́ти.**

ПО́ВІД[2], воду, *ч., рідко.* Те саме, що **по́рух** 1. *Не один живчик скручувався від поводу очей Мелашки!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОВІ́ДАНИЙ, а, е, *заст., поет., книжн.* Дієпр. пас. до **повідати** 1. *Така була сумна і гірка історія кохання матроса Майбороди, повідана мені при першому знайомстві на березі Азовського моря* (Ю. Смолич); *Віктор приготувався до неприємности: що дома він зустріне мутний настрій, незадоволення. Проте все це він, обачний, намірився потопити в багатстві принесених додому ідей, у багатстві щойно повіданих йому свідчень про життя "старої еміграції"* (Олекса Ізарський); *Від багатьох його історій, досить весело повіданих, мені холола кров у жилах* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // **повідано,** *безос. пред.* — *Хай пані не прикидається ягнятком... Мені все повідано про ваше укохання!* (В. Малик); *Повезли ще одне клопотання, де повідано про злидні народу, запустіння в полках, про розор, який іде від постою російського війська* (Ю. Мушкетик); // *у знач. ім.* **повідане,** *ного, с.* Те, про що хтось повідав. *Віталіан повторював повідане в дохідливішій формі і, домігшись розуміння, щедріше, ніж досі, наливав терханові* [тархановi] *вина* (Д. Міщенко).

ПОВІ́ДАТИ *див.* **повіда́ти.**

ПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОВІ́ДУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПОВІ́ДАТИ,** аю, аєш, **ПОВІ́СТИ,** і́м, іси́; *мин. ч.* повів, віла́, ло́; *док., заст., поет., книжн.* 1. *що, про кого — що.* Розповідати, розказувати. *Спершу заспів, а за ним — і самі пісні, що повідують, як у людському серці почало закльовуватись кохання* (Панас Мирний); *А маленьким діточкам, що лягають спати, ми хорошу казочку будем повідати* (Н. Забіла); *У залі раптом зазвучала музика. Хрипкий голос француза Джо Дассена повідував світу про його почуття до жінки, яку він зустрів і боявся втратити* (В. Лис); *Хотіли читачам Ви, певне, повісти, Що в дні осягнення вселюдської мети Даремно на сонет нам покладать надію* (М. Рильський); *Сиз повідав про свої не вельми веселі пригоди в підземних катакомбах* (В. Близнець); *Музо, повідай мені про бувалого мужа, що довго Світом блукав, священну столицю троян зруйнувавши* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *у знач. вставн. сл.* Уживається при вказуванні джерела інформації. *Небіжчик Лесь, повідають, убивав її* [Лесиху] *тяжко за молодих літ* (І. Франко); *Під тонкою кіркою прошитого травою ґрунту — підступна каламуть болота. Повідають, колись там утопилася ціла корова* (Любко Дереш); *Жив у нашому городі, як повідають стародавні люди, один багатий купець на ймення Леонардо Сіґ'єрі* (М. Лу-

каш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Повідомляти кому-небудь щось. *Що се! лящать солов'ї, — Голосно всім повідають Мрії сердечні мої* (А. Кримський); *Десь на кутку розливала жалобу трембіта. Вона квилила й квилила, повідаючи людям про одну смерть* (С. Скляренко); // Повіряти що-небудь комусь. *Граючи, він низько схиляв голову до баяна, наче той повідував йому щось інтимне* (О. Гуреїв); *Секрет був простий, як усі бабині секрети, і я його давно знала, але щораз охоче слухала, бо щоразу баба повідувала мені свою таємницю з новими цікавими подробицями* (Г. Тарасюк); — *А от що хіба тобі повідаю: під цією церквою викопано глибокий льох, і від нього ведуть чотири хідники до кожної башти* (М. Старицький); *Настя зненацька заговорила тихо, таємниче, як діти, що повідають одне одному свої заповітні думки* (З. Тулуб); *І тільки раз повідала вона свою таємницю Ніні Черкашиній* (А. Шиян); // Ділитися з ким-небудь чимсь (звичайно горем, печаллю, радістю). *О стрічі мить неповторима* [неповторна]! *Кому повім журбу мою* (В. Сосюра); — *Кому ж повідаєш горе своє, як не рідній дитині* (А. Хижняк); *Я свої повідаю печалі Тій, що жду і не діждусь ніяк* (В. Симоненко); *На самім краю станиці жила його тітка, рідна сестра покійниці-матері, — їй він вирішив повідати своє горе і шукати в неї втіхи* (В. Добровольський).

2. Казати що-небудь. — *Царство небесне їй! — повідав Рубець. — Отруїлася* (Панас Мирний); — *Ой, а як же я верну зі школи без кожуха! — повідає хлопець* (І. Франко); — *Діду! Там наш лежить... — притишеним голосом повідав Людот* (І. Білик); // Відповідати, відказувати. — *Я його питаюся, чи буде голосувати на Шубравського, а він мені повідає, що ще не знати* (Л. Мартович); *Чим велет Бога прогнівив, того Лаврін не відав. Питала потім я й старих, та жоден не повідав* (Леся Українка); *Вони обоє звернули очі на гостя й чекали. Що мав їм повісти? Він взагалі не орієнтувався, що довкола діється* (Ю. Винничук).

ПОВІДА́ТИСЯ, а́ється, *недок., заст.* Оповідатися. *Швидко перегортаються сторінки древньої повісті временних літ, в них повідається про події давно минулих днів, возвеличується князь Василь-Володимир* (С. Скляренко); — *Еге ж, пане писарю, — мовила Солоха, — такі речі не повідаються, тільки вивіряються, бо язику, що в моїм роті, хоч ви чоловік і урядовий, стидко таке казать. А я мотрона поштива* (Валерій Шевчук); // *безос. Слово по слову перевелися до тої бесіди, в якій про старостів села повідалося* (І. Чендей).

ПОВІ́ДА́Ч, ідача́, *ч., рідко.* Те саме, що **оповіда́ч.** *Павлу зв'язали руки, послали повідача до двору панського* (Марко Вовчок); *Баба Векла була прекрасним повідачем про все пережите нею самою та її родиною* (з газ.).

ПОВІДБАТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *що, розм.* Відбатувати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Повідбатовували по шматку хліба* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВІДБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відбити (у 1–8, 11–13 знач.) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *Чи мені батька-матір продати, чи в їх* [них] *від скрині замки повідбивати* (Б. Грінченко); *Повідбиваю розкішні різьби і поздираю нігтями італійські фрески, щоб долото моє не спинялось в роботі* (Мирослав Ірчан); *Сторожа хотіла їх не впустити, вони прогнали сторожу. Потому, бачачи, що непереливки, повідбивали замки й випустили в'язнів* (Ю. Мушкетик); — *Він* [дім] *збудований у найгидкішому стилі, але ці ліпні орнаменти можна повідбивати, а дім модернізувати і облаштувати* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); — *Не дуже лиш носися з своїми кулаками, бо поодбиваю! — сказав, одходячи, Василь* (Панас Мирний); *Зараз я подзвоню твоїм братам, нехай підходять сюди, бо вони зі своїми тренуваннями з боксу зовсім мізки один одному повідбивали* (С. Талан); — *Коли б вам, капрале, довгий хвіст, ви б самі собі боки повідбивали, — вхопився за слово однорічник* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Русини сим разом не далися, церкви повідбивали і удалися зі скаргою до короля Степана Баторія* (І. Франко).

◊ **(1) Повідбива́ти бе́бехи (бе́льбахи, те́льбухи** *і т. ін.) кому і без дод.* — дуже побити кого-небудь, усіх або багатьох. *А іноді проти лави один піде* [Нечипір], *так тут вже достанеться йому на горіхи.., та так йому бельбахи повідбивають, що насилу удосвіта додому долізе* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Я р е м а:] *Мовчи, товстопуза пляшко! А то бебехи повідбиваю* (М. Костомаров); *Якби вони знали, .. що ми забрали коней, .. вони б нам бебехи повідбивали* (Б. Грінченко); *Їм не вдалося повідбивати мені тельбухи — м'язи живота в мене треновані й тверді, мов шина* (Л. Кононович); *Сестра Надя померла в один день із батьком. Вона вирвала у двоюрідного брата своєї матері кущ цибулі на городі. І він її побив. Повідбивав печінки .. За один кущ цибулі!* (з мемуарної літ.).

ПОВІДБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідбира́ти.** *За сіно немало їх товариства побито й потоплено, .. коні повідбирані, а управи, не дивлячись на всі спори, їм жадної не дано* (Г. Хоткевич); *Маєтності владичі й чернечі повідбирані, священники в пониженні* (П. Загребельний); // **повідби́рано,** *безос. пред. Війт службу скликав, строго взяв На допити: хто що покрав, Все повідбирано* (І. Франко).

ПОВІДБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відібрати (у 1–5 знач.) все або багато чого, всіх або багатьох. — *Та що ж нам робити, пане отамане? Не вміємо ми шаблею орудувати!* — *До нас ідіть, навчимо! Боїтеся жінок і дітей покинути — однаково їх ляхи поодбирають у вас, не сьогодні, то завтра* (М. Старицький); *Землю й хати їх повідбирав* [пан Злотніцький], *сім'ї повиганяв геть* (Г. Хоткевич); *Здавалося, що вони повідбирали ті санчатка геть у всіх господинь, від самого Дону починаючи, на всім шляху свого трагічного маршу* (І. Багряний); — *От твій батько з дядьком Якимом вистежать розбійників, повідбирають у них рушниці й патрони* (Л. Юхвід); *Вони багатьох людей замордували... І в багатьох людей їхні добра повідбирали* (Ю. Логвин); *Спецняки* [спецназівці] *швидко пройшлися між рядами і повідбирали у нардепів їхні мобілки — на якийсь час, панове* (В. Кожелянко); *Повідбирали все, а дітей треба чимось годувати* (С. Талан); *Значна частина найкращих картин Опанаса Заливахи, які він сам повідбирав для персональної виставки, пропала за кордоном* (із журн.).

◊ **(1) Повідбира́ти ру́ки** *в кого, заст.* — зібрати, одержати підписи у всіх або багатьох неписьменних. — *Перепиши свидітелів* [свідків] *та повідбирай в них руки* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОВІДБУДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідбудо́вувати.** *Будиночки, швидко повідбудовувані після нищівного буревію, приваблювали ошатністю* (з газ.).

ПОВІДБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відбудувати все або багато чого-небудь. *Понищені статки новими заступили, попалені хати повідбудовували, але повбиваних людей не воскресили* (Б. Лепкий); [К а т е р и н а П е т р і в н а:] *Війни давно вже немає, люди он уже великі заводи повідбудовували...* (З. Мороз).

ПОВІДВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідва́лювати.** *У шматках глини, повідвалюваних від стіни, майстри знайшли декілька старовинних дрібних монет* (із журн.); // **повідва́люванo,** *безос. пред. Усі плити повідвалювано, сліди пошкоджень навіть не замасковано* (із журн.).

ПОВІДВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Відвалити (у 1–3 знач.) все або багато чого-небудь. *На щастя, температура була майже нульова, і ми потроху кригу повідвалювали й вивільнили рибу* (з газ.).

ПОВІДВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відвернути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Коні як почули мене, повідвертали голови від жолоба, і гнідий заіржав весело* (Б. Лепкий); *Стрільці повідвертали голови від голодної дітлашні* (М. Андрусяк); *Попри великий тиск лекторів, їм не вдалося повідвертати вірних від церкви* (з мемуарної літ.).

ПОВІДВЕРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Відвернутися (про всіх або багатьох). *У хаті запала тиша, Ждан із Шумилом не наважувались порушити її й собі повідверталися до вікон* (І. Білик); *Всі троє, як за командою, подивилися в наш бік, а потім так само різко повідверталися, вдаючи байдужих* (І. Роздобудько); *Поступово розмова перескочила на князів. Мстислав обурився. — Повідверталися, як пси, гризуться* (А. Хижняк).

ПОВІДВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого.* Відвести кудинебудь усіх або багатьох. *Дільничні інспектори, які теж прибули на місце, повідводили людей убік* (з газ.).

2. *що.* Відвернути вбік (голови, очі, обличчя) (про всіх або багатьох). *Але хлопці — ані руш. Тільки очі повідводили вбік* (В. Речмедін).

ПОВІДВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що.* Відвезти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поїхав старий. Їде назад на те місце, і на тому мосту знову схопилася шура-буря, і другу дочку ухопило, а натомість мішок грошей кинуло. — Ти, бабо, загубила мене при старості — повідвозив дочки. — Не журися, є у нас ще третя дочка* (з казки); *Він просив Стефана і Максима лишитися з ним через ніч коло слабого, але ґазди всі обіцяли прийти, скоро повідвозять худобу додому* (І. Франко).

ПОВІДВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідв'я́зувати.** *Повідв'язувані корови, яких не встигли загнати в безпечне місце, позадиравши хвости, самі погнали в ліс, залишивши на полі своїх господинь* (з мемуарної літ.).

ПОВІДВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Відв'язати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Олена повідв'язувала руки й ноги, принесла свіжої води і покрила рядниною тіло дитини* (Григорій Тютюнник); *Вояки повідв'язували решту в'язнів* (І. Франко); *Денис повідв'язував коні й повів їх з яру...* (Б. Грінченко); *Коли корови були подоєні, Омелько повідв'язував їх* (Ю. Логвин).

ПОВІДГА́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідга́дувати.** *Повідгадувані загадки в сім'ї укладали в спеціальну картотеку, яка, на жаль, не збереглася* (з мемуарної літ.).

ПОВІДГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відгадати все або багато чого-небудь. *— Тільки скажи мені, чи ти сам це повідгадував, чи тобі хто сказав?* (з казки); *Я ваші загадки всі повідгадував* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВІДГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОВІДГО́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Відігнати всіх або багатьох. *— Правду кажете, ой, бігме, правду. Таже Іван потім вдурів. Загнав жінку в гріб, діти* [дітей] *повідгонив від хати, пустив де що є* (В. Стефаник); *Хто його зна, до чого б воно дійшло, коли б батько й мати не повідганяли дітей від столу й не повкладали назад під лахміття* (В. Винниченко); *В руках у Блада був великий пальмовий листок. Ним він повідгонив ненажерливих мух, що присмокталися до спини юнака* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); [Є л и с е й:] *До давніх тутешніх ідуть на роботу ті, котрі повідгонили до них скотину на випас або котрі забрали гроші на десятини; інші і пашу брали на відробіток або й хліб на посів* (М. Кропивницький); *Дід Мирон пішов до коней.., перев'язав їм пута, повідганяв своїх і чужих геть од хліба* (Грицько Григоренко).

ПОВІДГНИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Відгнисти (про все або багато чого-небудь). *Як поморозив ноги, та як зачали вони гнити, так і пальці повідгнивали* (Сл. Б. Грінченка); *Коріння повідгнивало, дерево нахилилося на край хати* (з газ.).

ПОВІДГОДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідгодо́вувати.** *Серед велетенських амазонських камелій жили барвисті чаплі; каймани, повідгодовувані, як свині; гримучі змії з дванадцятьма брязкальцями і черепаха з позолоченим панцером, що плавала й пірнала в маленькому штучному океані* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОВІДГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Відгодувати всіх або багатьох. *Ми не могли довше перебувати тут, у селі, бо нам не тут місце. Ми відпочили, трохи нас повідгодовували, тож, подякувавши за хліб і сіль, готувалися виїжджати до інших країн* (Ю. Горліс-Горський); *За літо добре повідгодовували телят, у них підвищився імунітет* (з газ.).

ПОВІДГО́НИТИ *див.* **повідганя́ти.**

ПОВІДГОРА́ТИ *див.* **повідгоря́ти.**

ПОВІДГОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідгоро́джувати.** *Онисько перед початком і після відправи .. годинами вигравав елегії-канти.., дивуючи таборян, як із водяної діжки, виповненої колінчастими рурами-міхами, що скидалися радше на бляшані хоботи, повідгороджувані один від одного чи то подіркованими* [продірявленими] *патиками, чи то сопілками з млинкоподібними коліщатками-оздобами вгорі, линуть досить незвичні .. звуки* (Е. Андієвська); *У долині стелилися великі луки, заводнювані каналами й повідгороджувані одна від одної* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана); // **повідгоро́джувано,** *безос. пред. Рибалов-аматор зникає як вид. З тієї причини, що рибалити йому вже й ніде, скрізь повідгороджувано водні плеса* (з газ.).

ПОВІДГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Відгородити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Повідгороджували свої городи* (Сл. Б. Грінченка); *Повідгороджували вони собі камінням схованки від негоди, поставили столи, лежаки, ще й навіть поробили перед входом грядочки, де кохають квіти* (Д. Гуменна); *Новітні багатії повідгороджували ласі шматочки, забравши собі сінокоси, річки, ставки та ліси* (з газ.).

ПОВІДГОРО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Відгородитися (про усіх або багатьох). *Троє чоловік* [осіб] *отримали місце Товстої Могили під дачі, повідгороджувалися парканами, посадили повесні сади* (В. Чемерис).

ПОВІДГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відгорнути все або багато чого-небудь. *Ми, покидавшися на землю в траву, повідгортавши з зіпрілого чола волосся — лежимо...* (О. Кобилянська); *На початку березня новий клопіт — повідгортати землю від виноградних коренів* (Люко Дашвар); * Образно. *Безжальний ніж бульдозера пройшовся по його* [переполовиненого будинку] *тілу, вивільнюючи простір для неоковирного новака, що нахабно ввіпхнувся посеред тихих старожилів, понівечив їх, повідгортав, поруйнував* (П. Загребельний).

ПОВІДГОРЯ́ТИ, я́є, я́ють, **ПОВІДГОРА́ТИ,** а́є, а́ють, *док.* Відгоріти (про все або багато чого-небудь). *Повідгоряли охоронні багаття, скрізь опустилася темрява* (з публіц. літ.); *У системному блоці повідгорали дроселі, викривилися конденсатори* (із журн.).

ПОВІДГРИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідгриза́ти.** *За ніч під багатьма саджанцями залишилися повідгризані дрібні гілки* (з газ.).

ПОВІДГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відгризти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *Іванку, де гілки? — Вовки повідгризали* (з казки); — *Усе вам других жалко, усе ви то на мене, то на хлопця нападаєте! Через Панаса б і голови поодгризали нам* (М. Івченко); *Двоє донців намагалися повідколупувати шаблями золоті літери, що ними були вицяцькувані товсті мідні двері. Інші їх під'юджували: отамечки в світлиці — золоті зірки на стелі, спробуйте поодгризати* (Ю. Мушкетик).

ПОВІДГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відгребти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Микола повідгрібав сніг, виштовхав сусідові машину, випхав маршрутку* (з газ.).

ПОВІДДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повіддава́ти.** *Пригадати про звичаєве право мене змусила зворушлива колонка про повіддавані гуцулами землі на Костричі й на Кринті під проєкт гірськолижного курорту* (з публіц. літ.); *А приїдуть ті* [дочки] — *повіддавані, аж любо оком зглянути; такі молодиці, що куди!* (А. Свидницький); *Виводили* [дівчата пісні] *таким тонким виводом, що навіть у молодиць, котрі давно повіддавані, а й то сльози з очей скакали, .. а Катерина мов не чує, мов не тут вона і не до неї співається* (Г. Хоткевич); // **повідда́вано,** *безос. пред. Невільників повіддавано Орді — обох гетьманів і всяку иньшу* [іншу] *маґнатерію* [вище дворянство старої Польщі] *з ними* (М. Грушевський).

ПОВІДДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док., кого, що.* Віддати (у 1, 3, 5–10, 16 знач.) все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. — *Порозпускайте нас, — репетувала* [Оришка] *на весь майдан, — повіддавайте нам наших коней та хомути!* (О. Гончар); *Я намарно стільки літ кохав, Душі незайманої, молодої Всі скарби їй одній повіддавав* (Д. Павличко); *Як ми були в двадцятому році з одною Польщею і то не впоралися, свої землі їй повіддавали та ще чимало золота, аби залишитися* (Д. Бузько); *Ті шматочки хліба, що їх мав при собі, він повіддавав по одному Костикові* (І. Багряний); *Щось мама повіддавала сусідам на схов* (Ю. Покальчук); *День складний видався: поки взуття повіддавала в ремонт, а потім доїхала до банку, то вже й не знала, чи їхати до школи* (з газ.); *Вона повіддавала старших синів у повітову школу* (М. Кропивницький); *Старший брат Петро, що під той час був уже січовиком, не маючи куди притулити своїх братів-недолітків, забрав усіх їх до Січі і повіддавав: середніх — Ґемка та Гната у молодики, себто чурами до значної старшини, а меншого, Василя, до кухарів на послуги* (А. Калин); *Мешкав* [Беньямін] *у великій кам'яниці, повіддавав доньки* [доньок] *за багатих панських купців* (О. Кобилянська); *Повіддававши та поженивши дітей, він сам опинився на злидарській пайці ґрунту* (М. Стельмах).

ПОВІДДАВА́ТИСЯ, дає́ться, дає́мося, дає́теся, *док.* Віддатися (у 3 знач.), вийти заміж (про всіх або багатьох). *Жила на світі одна старенька баба. Жила вона сама, бо сини давно поженилися, дочки повіддавалися* (з казки); *Гетьманові доньки підхопилися, повіддавалися. Старша за Данила Виговського, молодша за Івана Нечая пішла* (Б. Лепкий); *Я був наймолодший з багатодітної убогої родини; сестри повіддавалися в сусідні села, старші брати валили дерево в бутинах* (Р. Іваничук).

ПОВІДДИМА́ТИ, ПОВІДДУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Віддути все або багато чого-небудь. *Повбиралися* [піп, поліцай та ін.], *черева повіддували — не йдуть, а сунуть лавою* (Ірина Вільде).

ПОВІДДИМА́ТИСЯ, ПОВІДДУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Віддутися, випнутися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Землянки при самій землі, як могилки, повіддималися* (Панас Мирний); *Оксана буде нести свої сніпки колосся, хлопці ховатимуть ті ковіньки* [сухі кореневища рослини], *що впали з верітки, у пазуху. Заки дійдуть додому, то пазухи міцно їм повіддуваються, а черева їх стануть чорнісінькі від пилу* (В. Стефаник); *Кармани повіддувалися. Годі їм було поховати всього добра* [все добро] (Б. Лепкий).

ПОВІДДИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повіддира́ти.** *Усі шпалери на стінах повіддирані, двері в кімнату відчинені* (з газ.).

ПОВІДДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відідрати, відірвати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Поли хотів підкасати, але, відай, через помилку повіддирав* (І. Франко); *Чечель обмився і хотів перебрати сорочку, побачив, що вона порисихала до тіла. Насилу повіддирали* (Б. Лепкий); *Повіддирали люди білі полотна зі старих прапорів* (П. Козланюк).

ПОВІДДУВА́ТИ *див.* **повіддима́ти.**

ПОВІДДУВА́ТИСЯ *див.* **повіддима́тися.**

ПОВІДДУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Віддушити все або багато чого-небудь. *Лише після обдавання окропом тітка повіддушувала сік із кожної купки журавлини* (з мемуарної літ.); *Якщо хтось побачить якусь несправедливість, то їх негайно у в'язницю і в концентраційний табір. Пальці дверима повіддушують, печінку й нирки повідбивають* (з публіц. літ.).

ПОВІ́ДДЯ[1], **ПОВО́ДДЯ,** я, *с.* Те саме, що **по́від**[1]. *І такий не один Повесні челядин Рвавсь, мов кінь застоялий з повіддя* (І. Манжура); *Коло станційної комори купа козаків. Стоять біля коней, держачи їх за поводдя* (В. Винниченко); *Бійці підтягують поводдя Вороначам* [вороним коням] *своїм* (А. Малишко); *Кінь іде неквапом, повіддя ослаблене* (Є. Доломан); *За хвилину, притримуючи повіддя коней, чабан наблизився до бурдюга* (Д. Білий).

◊ **Відпуска́ти / відпусти́ти повіддя** *див.* **відпуска́ти.**

ПОВІ́ДДЯ[2] *див.* **по́відь**[1].

ПОВІДЕ́ЦЬ, дця́, *ч.* 1. Короткий повід *(див.* **по́від**[1] 1). *Крес ступив додолу, пустив повідець і сів на витолочену траву. Віслюк почав лінькувато скубти щось там попід копитцями* (І. Білик); *Сіпнув повідця Богуш, щоб коні рушили* (Г. Пагутяк); *Чвалала в'ючна коняка, чий довгий повідець було прив'язано до сідла білої кобили* (О. Авраменко).

2. Те саме, що **поводо́к** (у 2 знач.). *Невидимий повідець примушує його повернутися до неї, а потім цуценя знову біжить вперед* (В. Владко); *Бряжчали медалі на собачій шиї. І коли вони переставали бряжчати, він легенько пошарпував повідцем* (Б. Харчук); *Взяла таксу на короткий повідець* (Л. Денисенко).

ПОВІДЖИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Віджати все або багато чого-небудь. *На четвертий день треба дістати і трохи повіджимати подрібнену ягідну масу. Сік процідити, щоб кісточок та шкірок не лишилося* (із журн.); *Повіджимали дівчата сорочки* (Сл. Б. Грінченка); *Заходився* [комісар] *одяг мій прати. От ніби й виправ, залишилося тільки повіджимати. А воно під руками, як гниле — так і розлазиться* (П. Запаренко).

ПОВІДЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Закінчити жати за борг у всіх або багатьох. *У кого позичали, — всім повіджинали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВІДІЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відняти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Під час арешту конвоїри силоміць повідіймали дітей і вишикували їх в окрему колону* (з мемуарної літ.); *Місцевий князь силоміць повідіймав у великому лісі пасічні місця з липовими тесаними хатами й іншими пасічними потребами* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІД'ЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Від'їсти все або багато чого-небудь. *Кіт повід'їдав рибі хвости* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВІД'ЇДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, док. Від'їстися (про всіх або багатьох). *Миші повід'їдалися — гасають по обійсті, як коні!* (Г. Тарасюк).

ПОВІДКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відкинути вбік або назад від кого-, чого-небудь усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Покликали* [комісар з козаком] *усіх хурщиків, повідкидали вози та й попереїжджали* [місток] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Там ще трохи яблук загнило, і думала: переберу їх та повідкидаю гнилі* (У. Самчук); *Ходять по саду двоє монахів у білих рясах і каптури повідкидали* (Ю. Логвин); *Повідкидавши, ніби для рівноваги перевантажених черев, свої туші на спинки стільців, чоловіки .. ліниво смоктали пиво* (Ірина Вільде); *Музиканти обливалися потом незгірш, ніж косарі на толоці, а танцюрист лишився один — чіпкий і маленький, коли йшов навприсядки, замітав полами майдан, шестеро чи п'ятеро лежали на землі, повідкидавши руки й ноги* (Ю. Мушкетик); *Ми повідкидали назад голови, щоб охопити поглядами якомога більшу ділянку неба* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **(1) Повідкида́ти но́ги** *(вульг., жарт.* **копи́та, ра́тиці** *і т. ін.):* а) померти, загинути (про всіх або багатьох). — *Як ти думаєш, Тимку, скоро наші муки закінчаться, чи ганятимуть нас по степах, доки і ратички повідкидаєш?* (Григорій Тютюнник); — *Тоді я одним куликом борошна вирятував три душі: і Омелянову, і твоєї матері, і твою. Інакше повідкидали б ви копита* (М. Стельмах); б) *від чого і без дод.* дуже втомитися (про всіх або багатьох). [М е л а ш к а:] *Похрипли від співів і ноги від танців повідкидали дружки, свашки та приданки...* (М. Кропивницький).

ПОВІДКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відкласти все або багато чого-небудь. *Драгуни обсіли довкруги багаття. Зброю повідкладали набік* (А. Чайковський); *Повідкладали* [гості] *ложки набік і навіть не пробують пісної кислини їсти* (П. Козланюк); *Я хотіла пити й нахилилася над джерелом, побачила на його дні ціле підводне містечко — яйця, що повідкладали бабки, п'явок, слимаків...* (І. Роздобудько).

ПОВІДКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **повідо́к, поводо́к.** *Повідковий матеріал для риболовлі виготовлений якісно* (з газ.); // Признач. для повідка, поводка. *Повідкову ручку для пилосмока виточили з дуба* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІДКОЛУ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідколу́пувати.** *Повідколупувані дрібненькі шматочки кори лежали неподалік від дерева* (з газ.).

ПОВІДКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відколупати все або багато чого-небудь. *Узяли вони* [богатирі] *повідколупували зі скель камені однакової ваги, поставали біля Дніпра — один з одного боку, а другий — з другого, та й давай шпурляти ті камені* (з легенди).

ПОВІДКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідко́пувати.** *Значна частина сучасних мистецьких скарбів — це повідкопувані з мотлоху речі повсякденного вжитку, зроблені три-чотири сотні років тому* (з наук.-попул. літ.); // **повідко́пувано,** *безос. пред. На цьому острові, здається, всі були не без гріха, що стало очевидним, коли повідкопувано рештки багатьох могил — усі завойовники застосовували невиправдані тортури* (з газ.).

ПОВІДКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Відкопати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях. *Де які батько позакопував гроші, то тепер він повідкопував та й багатіє* (Сл. Б. Грінченка); *Сини рахманів повідкопували плуги й рала та продовжили справу своїх батьків* (С. Плачинда); *Біля озера Гарда в Італії археологи повідкопували похованих гладіаторів, численні пам'ятки римських часів, зокрема некрополі, надгробки* (із журн.).

ПОВІДКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідко́чувати.** *Великі буруни, повідкочувані стрімкими дощовими потоками, перекрили стежку* (з газ.); // **повідко́чувано,** *безос. пред. Брили твердої землі повідкочувано для вільного руху* (із журн.).

ПОВІДКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відкотити все або багато чого-небудь. *Повідкочує оте каміння далі* (Сл. Б. Грінченка); *Холоднеча стояла страшенна, і я дістав з кишені свою червону мисливську шапку й натяг її .. Навіть навушники повідкочував* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПОВІДКО́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Відкотитися (про все або багато чого-небудь, всіх або багатьох). *Каміння під власною вагою повідкочувалося з горба й перекрило рух течії* (з газ.); *Хлопці швидко повідкочувалися за високі кущі, де ми не могли їх знайти* (з мемуарної літ.).

ПОВІДКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідкрива́ти.** *Далі видів похорони... хоругви... людей з повідкриваними головами* (О. Кобилянська); *Хутір неначе вимер, ніде не видно живої душі, приміщення повідкривані* (А. Хорунжий); *Нема ще про Крижанича такої праці, яка б обіймала ціле його життя і всю його літературно-наукову і політичну діяльність, ба навіть архівний матеріял* [матеріал] *про нього далеко ще не весь повідкриваний і опублікований* (І. Франко); // **повідкри́вано,** *безос. пред. Комори, стайні .. — все повідкривано* (Григорій Тютюнник); *На весні, з початком посівної кампанії, до багатьох колгоспів були завезені харчі, повідкривано їдальні для голодуючих* (із журн.).

ПОВІДКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відкрити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *Як пустили паровики на роботу, душники повідкривали, то дим з наших паровиків і повалить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повідкривавши траншеї, сідаємо снідати* (О. Гончар); *Мало допомагало навіть те, що повідкривали люки, крізь які вряди-годи вривалося трохи свіжого повітря* (В. Малик); *На площі гамірно, поприїжджали навколишні селяни, поважні дядьки, які на огірки кажуть "гурки", а на рядно "радно", й зупинилася там чумацька валка з Дону з в'яленим чабаком, і повідкривали міщани свої ятки, винесли перекупки кошики* (Ю. Мушкетик); *Я кинувся нишпорити по шафах, поліз у холодильник. Дістав пляшку "пепсі-коли", шпроти, поодкривав, врізав велику партику хліба та як навернув усе це — аж за вухами лящало* (В. Нестайко); — *Он наші братчики від Чернігова аж до Тобольська поодкривали школи, проте від цього не стало кращим панство!* (Василь Шевчук).

ПОВІДКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідкру́чувати.** *Тільки на безкрайому засніженому полі услід їй стояли-дивилися похилі, з повідкручуваними головами соняшники* (М. Стельмах); *Після повені дерево з будинків попалено, в машинах крадіями повідкручувані цінніші частини для їх використання* (з мемуарної літ.); // **повідкру́чувано,** *безос. пред. Коли повідручувано гайки, можна обережно знімати диск* (з газ.).

ПОВІДКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відкрутити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Інший* [хлопець] *повідкручує пувички* [ґудзики] *чисто геть від штанів і від сорочки та програє* (І. Микитенко); *Я почав розбирати весь мотор, повідкручував усе* (К. Гриб); * Образно. *Сидить Ганна день і ніч на днищі, поодкручувала собі пучки, заробляючи черствий шматок хліба* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВІДКУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідку́шувати.** *Шматки риби, повідкушувані моїм домашнім улюбленцем, свідчили про його апетит* (із журн.).

ПОВІДКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відкусити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Цариця й нагадала їй* [комашні], *щоб вона вночі полізла на дерева і за одну ніч повідкушувала птиці пір'я коло крил* (з казки); *Кіт курчатам голови повідкушує* (В. Барка); * Образно. *Тільки б Вирва не вийшла з берегів і не позносила містки, не позабирала худобу зі стаєнь і не повідкушувала городи при березі* (Г. Пагутяк).

ПОВІДЛА́ЗИТИ,ить, имо, ите, **ПОВІДЛІЗА́ТИ,** áє, áємо, áєте, *док.* Відлізти (про всіх або багатьох). *Після невдалого нападу деякі з ворогів повідлазили за найближчий насип* (із журн.).

ПОВІДЛА́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідла́мувати.** *Пішов якось Ілля Муромець на розмову до Тугарина. А дорогою зустрів раптом величезне Чудисько. Коли дивиться, а в усіх його стріл наконечники повідламувані* (з казки); *Загалом у готелі неприємний запах, усе досить старе, у душовій частина гачків повідламувана* (з газ.).

ПОВІДЛА́МУВАТИ, ую, уєш, **ПОВІДЛО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Відламати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Повідламував усі колючки з тернової гілки* (Сл. Б. Грінченка); *Е* [хлопець з племені чаків] *відламував з мертвого дерева ще теплі штурпаки і кидав їх у багаття. Вони один по одному займалися і горіли з тріском. Незабаром Е повідломлював усе, що міг* (В. Фіялко); *Ріжок відломився. Але це не злякало мене. Один по одному повідламував усі ріжки, а тоді заклав держак підсвічника та почав розхитувати скобу* (Ю. Мушкетик); * Образно. *На гвинтових сходах днів можна було повідламувати ноги, відбити голову* (Олекса Ізарський).

ПОВІДЛІЗА́ТИ *див.* **повідла́зити.**

ПОВІДЛІТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Відлетіти *(див.* **відліта́ти**[1]**)** (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). [Д у д а р и к:] *Товариш Соха любить тільки усіх повчати, і такими словами, що з нашого району навіть усі граки повідлітали — не витримали його голосу* (О. Корнійчук); *Здалося йому, що спинився він у пишному замку, хоч навколо не було нікого й нічого: звірі повтікали, птахи повідлітали* (Валерій Шевчук); *Дрібні дощечки гладкого паркету повідлітали* (Н. Кобринська); *Не повідлітають руки, коли пів дня попрацюєш для громади* (У. Самчук); *Петлі повідлітали. Свиря обережно прочинив вікно і вскочив всередину* (Люко Дашвар); *Він, труснувши плечима так, що блюстителі порядку повідлітали, знову застигає на місці* (В. Баранов); * Образно. *Соломія не сказала жодного слова, не було їх у неї, десь повідлітали* (В. Лис).

ПОВІДЛО́МЛЮВАТИ *див.* **повідла́мувати.**

ПОВІДЛУЧА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Відлучити всіх або багатьох. *Коли можна повідлучати цуценят від матері? Як перевести цуценят на самостійне харчування?* (із журн.).

ПОВІДМАГА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *док., розм.* Відмагатися якийсь час. *Скажіть йому: — А я тобі, Корнію, голову одітну! — то він повідмагається й погодиться* (Марко Вовчок).

ПОВІДМЕРЗА́ТИ, áє, áють, *док.* Відмерзнути (про все або багато чого-небудь). *Крига повідмерзала біля берега, де-не-де пробивалася трава* (із журн.); *Вуха повідмерзали і пальці на ногах* (Сл. Б. Грінченка); *Від села полем до яру сунуло шестеро душ людей .. В засідку на Сіроманця .. Так їх Сіроманець у лісі й жде: нате мене, вже бийте, бо шкода мені ваших носів — можуть повідмерзати у лісі!* (М. Вінграновський); *Якось восени, перед Анною, було дуже холодно, болото. Поки доїхав до Лещатова, ноги повідмерзали. Як скочив із коня, так і впав, і не міг встати* (з мемуарної літ.); *Багато рослин постраждали від морозів. У цей час торік можна було побачити квітучі рододендрони. Зараз, на жаль, це не вдасться, бо бруньки їх повідмерзали* (з газ.).

ПОВІДМИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідмика́ти.** *Всі двері повідмикані були, то не трудно здогадатись, що хазяї недалеко* (А. Свидницький); — *Чи двері повідмикані? — одвітив заспаний, дурнувато смотрячи* [дивлячись] *на господаря* (І. Франко); // **повідми́кано,** *безос. пред. О цій ранній порі уже всі замки повідмикано* (з газ.).

ПОВІДМИКА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Відімкнути все або багато чого-небудь. *Надзорці поприходили, повідмикали двері* (І. Франко); *За день до приходу німців в'язниці повідмикали* (М. Андрусяк); * Образно. *Осадчий не тільки привернув їх* [дядьків] *до себе, ні — владно поодмикав їм душі й вільно походжав там, як у себе в господі* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВІДМОРО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідморо́жувати.** *Пальці, повідморожувані під час походу, лікарям удалося врятувати* (з газ.).

ПОВІДМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відморозити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. — *Ой мамочко! Мабуть, пропали мої пальці й пучки. Мабуть, я й ніс і вуха поодморожувала, — не говорила Люба, але аж вищала* (І. Нечуй-Левицький); [М и к о л а:] *От ходи та поможи мені чоботи стягнути. Ади, позамерзали, як костомахи, та боюсь, щоб ноги не повідморожувати* (І. Франко); *Дід Катеринка глянув на півпарубка, той — на діда Катеринку. Півпарубка* [півпарубок] *підморгнув крадькома дідові — мовляв, не тільки чоловік собі руки-ноги мало не поодморожував, а й розуму відбіг* (Є. Гуцало); — *Оце ось, — ворухнув* [Лаврін] *безпалою ногою. — І на лівій руці теж пальці поодморожував* (Ю. Мушкетик).

ПОВІДНАХО́ДИТИ, джу, диш, *док., кого, що.* Віднайти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Їм удалось повіднаходити багато всяких металевих предметів: бляшок, дротиків, штабок, шматочків міді і т. ін.* (І. Франко); *Ножі, як і олівці у збанках на фортепіано, були зібрані вже тепер, всіх їх десь повіднаходив сам Памва* (Т. Прохасько); *Багато таборовиків повіднаходило рідних у Німеччині чи Австрії* (з мемуарної літ.).

ПОВІДНИ́Й, á, é: **Повідна́ вода́ (води́ця, води́чка)** *див.* **вода́.**

ПОВІДНІ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідніма́ти** (у 1 знач.). *Стрільці палили в добрих людей повіднімані... цимбали та віоли, гудки та сопілки з якогось чорного дерева, гуслі, бубони, домри, волинки* (О. Ільченко); // **повідні́мано,** *безос. пред.* [Н а т а л я:] *Є в тебе зброя?* [Я к и м:] *Нема, повіднімано* (Б. Грінченко).

ПОВІДНІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. *у кого.* Відняти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Повіднімав* [Масляк] *у жінки усю її худобу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мотря вискочила з хати, пооднімала од дітей бублики та й кинула собакам* (І. Нечуй-Левицький); *Справні молодиці зробили всі потрібні приготування, повіднімали драбини, попідкладали грубе каміння під підойми* (І. Франко); *Пани поодбирали у селян землю, що її селяни вже три роки орали, пооднімали худобу і всяке збіжжя* (А. Кащенко).

2. *тільки 3 ос., безос., перен., розм.* Позбавити всіх або багатьох здатності рухати якою-небудь частиною тіла. *Аудиторія тривожно з'їжилася. Багатьом заклякли ноги і повіднімало язики* (Я. Качура); — *Щоб ви усі крізь землю провалилися! — кричить* [Тамарка] *на ходу. — Щоб вам усім руки й ноги повіднімало!* (Люко Дашвар).

ПОВІДНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., кого, що.* Віднести все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Повідносив йому все, що мав* (Сл. Б. Грінченка); *Натішивши компанію, жид подав своїм дамам стільці й, обережненько взявши їх попід руки, неначе не посадив, а поодносив їх на стільці* (І. Нечуй-Левицький); *Воццек відмочив ось що: від'єднав телефон, перетяв дроти радіо, викинув антену й телевізор, повідносив до гаража усі книжки* (Ю. Іздрик); — *Досить! — побивалася й далі Чакалка. — Ось повідношу цих тубільців, звідки взяла, — хай із ними батьки морочаться, — а сама покину все й піду у двірники!* (І. Андрусяк); *Дінго знов — раз і вдруге — кинувся туди, ще раз схопив ті самі кубики й повідносив їх убік* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОВІДО́К *див.* **поводо́к.**

ПОВІДО́МИТИ *див.* **повідомля́ти.**

ПОВІДО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідо́мити.** *Стара мати його теж була повідомлена і, видобувши з скрині вбрання часів свого розквіту, готувалась до виходу з подольських* [подільських] *нетрів на довге сподіване весілля свого єдиного сина* (В. Підмогильний); *Хоч усі колони були повідомлені зранку про приїзд Большакова, але поява большаковського "газика" на кожній колоні скидалася на циклон, що зриває поверхневі тонкі нашарування, під якими зяяли недоробки, невиконання плану, занепад дисципліни й нехлюйство* (Б. Антоненко-Давидович); *Повідомлені Грозою і Братаном ближчі роди прибули заздалегідь, інші підходили* (В. Малик); *Років п'ятнадцять тому з домоуправління пройшлися по квартирах і взяли розписки про те, що мешканці повідомлені про аварійний стан своїх балконів* (С. Талан); // **повідо́млено,** *безос. пред.* — *Про ваше поводження з арештованими буде повідомлено вашого безпосереднього начальника!* (Ю. Смолич); *Як водиться в таких випадках, було оголошено розшук, повідомлено куди слід, названо прикмети втікачів* (О. Гончар); *Імператорові повідомлено було, коли виїхав германський король* (П. Загребельний).

ПОВІДО́МЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **повідо́мити** і **повідомля́тися.** *До повідомлення про одержані доходи компанія хоче визначити свої щорічні дивіденди* (з наук.-попул. літ.); *Ітеративна процедура опитування з повідомленням результатів оброблення та їх аргументацією спонукає експертів критично осмислити свої судження* (з навч. літ.).

2. Те, що доводиться до чийого-небудь відома, сповіщається комусь; письмова чи усна інформація. *Звістіть мене, якою дорогою послали Ви книжку. Відповідно до Вашого повідомлення я постараюся ужити всі заходи, щоб дістати книжку* (М. Коцюбинський); *Він із тихим, улазливим ентузіазмом розповідає всі повідомлення телеграфічних агентств* (В. Винниченко); *Між людьми запала тиша: відверте повідомлення Оксена приголомшило їх* (Григорій Тютюнник); // Дані, інформація, передані, доведені до відома, викладені ким-небудь. *З розшифровуваного повідомлення ясно, що жителі планети Тау розвинені не гірше, ніж ми, земляни* (В. Владко); *Ми повернулися з Німеччини без особливих перешкод і відразу знайшли повідомлення про від'їзд Бойчука і панотця до Австрії* (Д. Білий); // Невеликий публічний виступ, невелика доповідь на якусь тему. *Гришко взагалі не боявся імпровізувати. А цього разу прямо-таки... розцвітив сухувате повідомлення чергового лікаря на п'ятихвилинці* (Ю. Шовкопляс).

3. Папір, документ, у якому про щось повідомляється; сповіщення (у 3 знач.). *А коли запорошений і захеканий гонець подав королеві повідомлення, що татари вдерлися в Покуття і грабують і палять Уманщину, замовк і король* (З. Тулуб); *Кажуть, що матуся, старенька Домаха, одержала повідомлення із наркомату про загибель її сина Петра* (П. Панч); — *Є повідомлення із столиці про надання вам звання майора! Це ж перемога!* (І. Пільгук).

(1) Спі́шне повідо́млення — повідомлення, яке терміново доставляють за призначенням. — *Чортзна-що робиться! — занепокоївся тамбовський губернатор, одержавши раптом спішне повідомлення* (О. Довженко); *2 лютого 1945 р. наш зв'язковий приніс спішне повідомлення від командира, що був військовим зверхником нашої боївки* (з мемуарної літ.).

ПОВІДОМЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повідомля́ти** і **повідомля́тися.** *Продавці, які беруть участь у персональному продажу, обов'язково повинні володіти певною комерційною інформацією про підприємство та його товари й мати навички спеціального повідомляння інформації споживачеві* (з наук.-попул. літ.); *Аварійна сигналізація — сукупність умовних знаків та пристроїв для повідомляння дзвінком, сиреною, світлом, гаслом про аварійний стан об'єктів* (з навч. літ.).

ПОВІДОМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОВІДО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* повідо́млять; *док., кого, що, рідше кому, а також без дод.* Доводити до чийого-небудь відома; сповіщати. *Зробіть у книгарні наказ, щоб вони вислали .. всі належні мені примірники, рівночасно повідомляючи мене, що й коли вислане* (М. Коцюбинський); *На порозі з'являється мати. Вона повідомляє, як радісну таємницю, що прийшла кравчиха* (О. Донченко); *Моє діло .. повідомити його точно про справи для нього цікаві* (Леся Українка); *Задихаючись й зупиняючися, розказала* [Катерина] *все, що чула зараз вдома. І просила бігти, .. аби повідомити, аби випередити біду* (Г. Хоткевич); *А ще повідомив Вижлінський, що завтра оголосять нові податки селу* (В. Гжицький); *Розбудив його сержант. Довго розпитував про документи, довго звіряв із фото в паспорті, кудись телефонував, чимось цікавився, врешті повідомив, що потяга сьогодні не буде* (С. Жадан); // Доповідати, робити донесення про що-небудь. *Наполеон наказав ад'ютантові негайно повернутись до маршала Мюрата і щогодини повідомляти про хід операції* (П. Кочура); — *Генерал наказав повідомити, що в Севастополі оголошено великий збір* (В. Кучер); *Пізно ввечері привіз тивун Адаміса до княжого двору й повідомив про се Богдана* (І. Білик); // Розповідати про що-небудь. *Приміряючи свої чоботи, Карамазин спокійно повідомляв Сагайді, що одержав оце трохи поповнення, молодих, необстріляних* (О. Гончар); *Янкель на відповідь зробив знак обома руками, немов бажаючи повідомити якусь таємницю* (О. Довженко); *Вдосвіта захеканий Мечик повідомив батька, що Корінь зник, в землянці його нема* (О. Бердник);

// Казати що-небудь. *Галя Рижко мовчить і ні про що не повідомля* (В. Владко); *— Я просто так виглядаю, — повідомляє він, повернувши до мене обличчя* (С. Андрухович); *Саїд Алі спинився й, помовчавши, зниженим голосом повідомив: — Упав до того, що й координати цієї Суламіф вивчив* (Іван Ле).

ПОВІДОМЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* 1. *безос.* Доводитися до чийого-небудь відома; сповіщатися. *Повідомлялось, що всю величезну армію завойовників під Сталінградом взято в жорсткі щори* (Яків Баш); *Він таємничо прочитав мені наклеєну на паркані афішу, в якій повідомлялося, що з дозволу начальства відомий спортсмен і улюбленець публіки Уточкін буде демонструвати польоти на літальній машині на іподромі* (Б. Антоненко-Давидович); *Повідомляється, що о другій по півночі за златоварським часом ви, разом з князем Стеніславом Мишковичем, запрошені на засідання Вищої Ради* (О. Авраменко).

2. *офіц.-діл.* Пас. до **повідомля́ти.** *Про проведення реєстрації зміни імені, по батькові та прізвища повідомляється орган реєстрації актів громадянського стану, в якому були зареєстровані народження та шлюб особи, що змінила ім'я, по батькові й прізвище* (з мови документів).

ПОВІДО́МНИЙ, а, е, *офіц.-діл.* Який містить у собі повідомлення, доводить що-небудь до відома, сповіщає про щось. *Запровадження повідомного принципу реєстрації приватного бізнесу зумовлює істотне спрощення системи звітності* (з мови документів); *Влада терміново намагалася ввести дозвільний, а не повідомний порядок пересування військовослужбовців і техніки* (із журн.).

ПОВІДО́МНИК, а, *ч.* 1. *офіц.-діл.* Той, хто повідомляє, сповіщає про щось. *Повідомник вказує повну назву й адресу компанії, що експортує відходи, її реєстраційний номер* (з мови документів).

2. Пристрій, за допомогою якого здійснюють повідомлення. *Голосовий повідомник смартфона сповіщає власника про час* (з газ.).

ПОВІДПАДА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Відпасти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях). *Тяжка це була дорога, після котрої мені на обох ногах повідпадали нігті на пальцях* (І. Франко); *Паразити, присмоктавшись до коропів, пили їхню кров. У солоній воді вони поодпадали від риби і тепер ворушилися, підіймаючи свої бридкі щупальця* (І. Багмут); *Від ліктя і майже до зап'ястя чорніли три довгі струпи. В деяких місцях вони вже повідпадали, і там просвічували свіжі рожеві рубці* (В. Малик); *Камуфляжні кущі повідпадали, але на такій швидкості вони були нам просто непотрібні* (М. Кідрук); *Взяв* [наймит] *драбину .. й заходився прив'язувати ликом поперечки, що були поодпадали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Мене не пізнали, і пастирі повідпадали від Мене* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОВІДПАСА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *рідко* **ПОВІДПА́СУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Відпастися (про всіх або багатьох корів, овець і т. ін.). *Корови на пашнях повідпасалися й спокійно пішли в затінок* (із журн.).

2. *перен., фам., зневажл.* Поправитися, погладшати (про всіх або багатьох). *За літо на бабусиних пиріжках ми добре повідпасалися* (з мемуарної літ.).

ПОВІДПА́СУВАТИСЯ *див.* **повідпаса́тися.**

ПОВІДПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відписати всім або багатьом. *Усім повідписував, хто до його* [нього] *писав* (Сл. Б. Грінченка); *Одне за одним вигулькували запитання, чи я ще живий .. Не без гордощів повідписував їм усім, що перебував за два кілометри від убивчого вихору, але вцілів* (М. Кідрук); *Батько повідписував нам усім по рівній долі, прагнучи нікого не образити* (з мемуарної літ.); *Видно, що проф. Коларж користався перекладом .. Єсенської, бо повідписував дословно* [дослівно] *такі місця, котрі у неї зле перекладені* (І. Франко).

ПОВІДПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Відписатися (про всіх або багатьох). *Критики самі давно від мене повідписувалися, тому маю щастя та велике задоволення спілкуватися виняткова з однодумцями* (з газ.).

ПОВІДПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відіпхнути всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Троянці, в човни посідавши І швидко їх поодпихавши, По вітру гарно поплили* (І. Котляревський); *Безхатько з цілим гуртом прихвоснів і багатіїв вихватились наперед, а бідноту повідпихали назад* (Л. Юхвід); *Генерали повідпихали солдатів, хто за відра і до криниці, хто лізти на вишню* (Б. Харчук).

ПОВІДПЛИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Відплисти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *То були коло берега оті плави маленькі, а тепер повідпливали* (Сл. Б. Грінченка); *— От, хай воно сказиться, — сказав він мені тихо, коли шаланди повідпливали в море* (Ю. Яновський); *Рибалки повідпливали на човнах щодалі від берега* (з газ.).

ПОВІДПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що.* Відправити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Приїхавши додому, я як стій повідправляв чужих людей, кажучи їм, що вже більше ложок не буду робити* (І. Франко); *— Та я... я... вас усіх туди повідправляю! До білих ведмедів!* (В. Чемерис); *У зв'язку зі змінами в статуті ми запрошення для роботи в новій організаційній управі усім вже повідправляли* (з газ.).

2. *що.* Закінчити відправу в церквах. *На храмове свято збиралися лише після того, як у сусідніх парафіях повідправляють службу* (з мемуарної літ.).

ПОВІДПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Відпровадити всіх або багатьох. *Ніби тільки батьки були й сестра з чоловіком, а сиділи допізна, нині зранку тільки всіх повідпроваджували* (із журн.).

ПОВІДПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого.* Відпустити всіх або багатьох. *Вони знову вернули тих рабів та тих невільниць, яких повідпускали* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Повідпускай їх, — нащо вони тобі здалися?* (Сл. Б. Грінченка); *— Якщо слухати вас, то я повинен повідпускати усіх чиновників?* (Б. Левін); [Д м и т р и к:] *Я вас прошу! Відпустіть мене!* [Т е т я н а М и х а й л і в н а:] *Авжеж! Як усіх злодіїв поодпускаю, чим торгуватиму?* (В. Нестайко).

2. *що.* Відпустити все або багато чого-небудь. *Коням .. повідпускали попруги* (Н. Рибак); *Я ледве впізнавав парубчаків — повимахували за два роки, повідпускали вусики й чуприни* (Р. Андріяшик).

ПОВІДРИ́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **повідрива́ти[1].** *Кляпи від сурдута бідного Хоми давно були повідривані* (І. Франко); *Віктор і Ніна .. спішно обминали повідривані дошки пішоходу й цвяхи та гаки на його перекладинах* (Олекса Ізарський); *Біла блузка на її грудях була розстебнута, ґудзики повідривані, і вона весь час трималася за груди лівою рукою* (М. Руденко); *Конвой привів двох. Ніби й командири, хоч не знати, які, бо петлиці поодривані* (П. Загребельний).

ПОВІДРИ́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **повідрива́ти[2].** *Доісторичні рештки поселення, повідривані й очищені, тепер можна було оглянути та встановити особливості архітектури* (з газ.).

ПОВІДРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док. що.* Відірвати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Максим велів повідривати двері, познімати верхняки із столів* (І. Франко); *Анюті й Костеві було рішуче наказано, що коли вони тільки підійдуть до яблуні, то вона* [мачуха] *їм повідриває руки* (О. Донченко); *Відзнаки вони повідривали, документи подерли* (І. Багряний); — *Мені за те вчитель вуха повідриває. Розумієш?* (У. Самчук); *Він обмацав кажний рубець у одежі, а потім дійшовши шуканням у пальті аж до залізного гаплика та бабки коміра, поодривав їх* (Т. Осьмачка); [Д о р о ш е н к о:] *Бажає він* [султан], *щоб я руками сими Поодривав од матерів синів* (Л. Старицька-Черняхівська); *Другий рік війни був страшний: повідривали дітей від батьків і вивезли в далекі краї* (з мемуарної літ.).

ПОВІДРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відрити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Коли стихли бої, нам вдалося повідривати деяких повстанців із засипаних окопів* (з мемуарної літ.); *Уночі дикі кабани геть чисто повідривали все коріння, перерили всю городину* (з газ.).

ПОВІДРИВА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Відірватися (у 1–5 знач.) від чого-небудь або кого-небудь (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Повідривалися телята та й повтікали* (Сл. Б. Грінченка); *На тілі нема ніякої признаки, що бито, а в катованого коновода все всередині повідривається* (Б. Грінченко); — *Бабусю, .. яке ж безладдя у вас на кухні! Справжній розгардіяш, зізнайтеся. Скрізь пляшки, миски, коробки, все жужмом, наклейки поодривалися* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *У школі всі любили працювати із саджанцями, сіяти в землю, тепер повідривалися від усього звичного, забули* (з газ.); *За ці довгі роки еміграції повідривалися мої друзі, перестали активно листуватися* (з мемуарної літ.); *Ідіоми здебільшого повідривались від свого джерела, тим-то вони часто являють собою незрозуміле, невмотивоване словосполучення* (О. Кундзич).

ПОВІДРИВА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Відритися з-під землі, снігу і т. ін. (про всіх або багатьох). *Справді вражало те, як багатьом мешканцям зруйнованого будинку вдалося самотужки повідриватися* (з газ.).

ПОВІДРІЗА́ТИ *див.* **повідрі́зувати.**

ПОВІДРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідрі́зувати.** *Пагони, акуратно повідрізувані, батько використовував для щеплення* (з мемуарної літ.); // **повідрі́зувано,** *безос. пред. На другій* [полонянці] *з кунтуша оксамитного відірвано дорогий соболевий комір; третій із сукні повідрізувано злотоглаві брами* (Б. Лепкий).

ПОВІДРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОВІДРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Відрізати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Повідрізували навіть йому ґудзики від мундира* (Сл. Б. Грінченка); *На Андрія виповнили ще один формуляр, роздягли, обшукали геть всі рубці й рубчики, поодрізали всі пряжки й ґудзики на штанях та на сорочці, відпороли підметки в черевиках, шукаючи заборонених речей* (І. Багряний); *У піджаці* [піджаку] *половини підкладки немає, пообтріпувалася, він її ножицями повідрізав* (П. Загребельний); *Тиміш повіддавав колгоспникам городи, які повідрізував Гайдучок* (Б. Харчук).

ПОВІДРОСТА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Відрости (про все або багато чого-небудь). *А орел йому й каже: — Принеси мене до своєї хати та годуй мене м'ясом доти, доки в мене крила повідростають* (з казки); *Вернувся додому і два місяці висидів в карантині, поки вуси не повідростали* (О. Стороженко); *У ланцюгах, у нечистотах, у нігтях, що повідростали, як на звірові, у смутках і ненависті дожив до ста тринадцяти літ, — тож чимось тримався в житті той в'язень царицин?* (О. Гончар); *Люди заявляли журналістам, начебто в них змінився колір очей, повідростали ампутовані кінцівки* (Л. Кононович).

ПОВІДРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідру́бувати.** *Меншиков і Головкін шматували грамоти на гетьманство та стрічку ордена Андрія Первозванного, яким був нагороджений гетьман, шматували люто, один перед одним, виявляючи свою рабську запопадливість, й штовхали ногами повідрубувані козачі голови* (Ю. Мушкетик); *Черевики зав'язую замість волок гадюками: у гадюк повідрубувані голови — небезпеки від гадюк немає, але просовувати їх у дірочки черевиків незручно* (В. Голобородько); * У порівн. *Хотів гукнути, не міг встати, — руки й ноги як повідрубувані* (У. Самчук); // **повідру́бувано,** *безос. пред. Іншим повипалювано очі, деяким повідрубувано руки і ноги і кручено їх на колесах* (І. Франко).

ПОВІДРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відрубати все або багато чого-небудь. *На його* [нього] *багато людей ремствувало: чи свиня чия до його* [нього] *вбралася, то він уже їй спину переб'є; кіт до його* [нього] *внадився чужий, — лапи йому повідрубує* (Б. Грінченко); *Взяла заздрість хлопа на тоті гроші, і рішився він на велике діло: ухопив сокиру й повідрубував усім опришкам голови* (Г. Хоткевич); *За своє життя він стільки повідрубував у нечисті хвостів, ратиць і рогів, що все це не вмістилось би й на віз* (М. Стельмах); *Цей день, без сумніву, повинен бути відмічений чорною фарбою. Всім повідрубували голови сокирою* (Ю. Мушкетик).

ПОВІДСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відіслати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Того ж дня всіх "путьових", як себе називали злодії, повідсилали до інших таборів* (М. Андрусяк); *Володимир листи реєстровані повідсилав назад до Мельбурна й не бажає більше листуватися* (з мемуарної літ.).

ПОВІДСИХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* 1. Відсохнути (про все або багато чого-небудь). *Костюм водолазний без пошкоджень зовні, всередині варто підклеїти шви, бо повідсихав клей на стрічках, які їх заклеюють* (з газ.).

2. Утратити здатність рухатися, перестати діяти (про руки, ноги і т. ін.). *Писати* [протокол] *на самого себе? Та швидше руки мені повідсихають!* (Ю. Збанацький); *Вітчим мляво порпається виделкою в картоплі.., дивиться на матір і знічено просить: мулька, досить тобі вже сваритися .. Вона йому кидає, пияцюра, щодня дудлити — скоро мозґи* [мізки] *повідсихають* (А. Дністровий); *Красти книжки в дітей — останнє діло. За те можуть і руки поодсихати, як і за будь-яку крадіжку* (В. Лис).

◊ **Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли)** *див.* **язи́к; Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне>** *див.* **рука́.**

ПОВІДСКА́КУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* Відскочити (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Всі повідскакували хто куди* (І. Франко); *Мисливці, які стрибали довкола, враз поодскакували, щоб не потрапити в смертельні обійми розлюченого гада* (А. Дімаров); *Всі повідскакували якнайдалі від преса, бо залишатись близько було небезпечно* (В. Собко); *Старий фортеп'ян швидко зрадив Олесі: через рік нитки порозмотувались, молоточки поодскакували, струни почали рватись і дзижчали, як ґедзі в Спасівку* (І. Нечуй-Левицький); *Металеві набойки від обчасів повідскакували й іскру дають* (О. Чорногуз).

ПОВІДСЛУ́ЖУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* 1. Відслужити (про всіх або багатьох). *З тими, хто вже давно повідслужував контрактну чи термінову службу, адміністрація вирішила укласти спеціальну угоду* (з газ.).

2. *розм.* Відслужити, стати непридатним унаслідок тривалого вживання (про все або багато чого-небудь). *Меблі, які повідслужували не один свій термін експлуатації, тепер майстри обережно переносили до складу* (з газ.).

ПОВІДСЛУ́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Відслужитися (про всіх або багатьох). *Повідслужувалися однокласники, тепер шукають себе в різному ремеслі* (з газ.).

ПОВІДСТАВА́ТИ, тає́, таємо́, таєте́, *док.* 1. Відстати від чого-небудь скрізь або в багатьох місцях. *Штукатурка потріскала і повідставала від цегол* [цегли] (І. Франко); *Десь чутно було якісь підозрілі звуки, — ніби хтось, ідучи, клацав погано підкованими чобітьми, на яких поодставали підкови* (І. Багряний); *На яблунях повідставала обвуглена кора* (М. Стельмах); *Вона довго думала, що робити зі шпалерами, які повідставали від стін, особливо по кутах кімнати* (С. Талан).

2. Відстати (у 2, 3, 5 знач.) від кого-небудь (про всіх або багатьох). *Дядьки з вилами, що теж гнались, вже один по одному повідставали, а він ще женеться* (О. Гончар); *Інші конкуренти поодставали, бо з того конкурсу було відокремлено двох, що стояли вище за всіх і обидва на одному рівні. Їм двом і призначено конкурс* (В. Винниченко).

ПОВІДСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Відставити все або багато чого-небудь. *І він повідставляв коні, яких давали Юдині царі для сонця, від входу до Господнього дому, при кімнаті євнуха Нетан-Мелеха, що був у Парварімі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Повідставляй горщики від жару* (Сл. Б. Грінченка); *Свічки повідставляли* [парубки], *хрест, що стояв у головах умерлого, взяли набік* (І. Франко); *Вятя зумисне поодставляла мізинці набік* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВІДСТОБУ́РЧУВАТИ *див.* **повідстовбу́рчувати.**

ПОВІДСТОВБУ́РЧУВАТИ, *рідко* **ПОВІДСТОБУ́РЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Відстовбурчити (губи, вуса і т. ін.). *Дівчата повідстовбурчували губи у відповідь на пропозицію допомогти в прибиранні класу* (з газ.).

ПОВІДСТУПА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Відступити (про всіх або багатьох). *Слуги, миттю збагнувши, що йдеться про щось суто конфіденційне, делікатно повідступали на кілька кроків* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ми зраджували й говорили неправду на Господа, і повідступали від нашого Бога* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Од класичного граматичного типу геть усі обихідні* [усталені] *арабські наріччя поодступали сильно* (А. Кримський); *Лісникова хата стояла край дороги, дерева повідступали від неї, ніби не зважувались підійти* (Є. Гуцало).

ПОВІДСТУПА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Відступитися (про всіх або багатьох). [Н а с т я:] *Жінки довкола неї повідступалися, таке вам колесо зробили, мов від зараженої тиснуться* (І. Франко); *Другим гайдукам надокучилось слухати балачок двох давніх знайомих і повідступалися* (А. Чайковський).

ПОВІДСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відсунути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях. *Бляха та Рудий теж повідсували свої стільці* (І. Роздобудько); *Поки Мусу не було, я поставив посеред іглу жарівню з китовим лоєм, що на ній ми варили собі їжу, і, щоб мати більше місця, повідсував у куток злежані хутра, на яких ми спали* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); *Сень встромив через неї* [кватирку] *руку, повідсував засувки і отворив вікно* (І. Франко); *Сільські чоловіки без команди обступили їх* [війта і жандарма] *тісним півколом, повідсувавши бабів поодалік та тихцем перешіптуючись між собою* (М. Матіос).

ПОВІДСУВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Відсунутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Немногі панки-християни, що тож були в тій купі, нараз помовкли і повідсувалися набік* (І. Франко).

ПОВІДТАВА́ТИ, тає́, таю́ть, *док.* Відтанути (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Вікна давно повідтавали, в хаті повно сонця* (О. Гончар); *Сфінкси були ще в білій паморозі. Можливо, з того боку, де зрідка гріє сонце, вони уже й повідтавали, а тут промерзлий камінь ще міцно спав* (Василь Шевчук).

ПОВІДТИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідтина́ти.** *За віділами вози з тяжко раненими, котрі вже йти негодні. Повідтинані пальці, порозвалювані голови, кров крізь бандажі протікає наверх* (Б. Лепкий); // **повідти́нано,** *безос. пред. Помічникам Єлизавети повідтинано спершу пальці, потому руки* (з газ.).

ПОВІДТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Відітнути все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях, у всіх або багатьох. — *Вража старість надіходить. Чи випив чоловік кубок меду, чи не випив, уже й голова й ноги хоч поодтинай* (П. Куліш); *Цікаво, нащо він усі шнури, що баба лахи вішала, повідтинав?* (Г. Пагутяк); *Він привів до ладу коробки і шківи складних блоків. Повідтинав потрощені кінці понівечених брусів і зачистив їх* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВІДТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відтоптати (ноги, пальці ніг і т. ін.). *Крізь вируючий натовп Оля пробивалася до каруселі. Її штовхали, відтісняли, їй повідтоптували ноги* (Л. Юхвід); *До Народного дому напхалося стільки людей, що трохи не повідтоптували одне одному ноги* (В. Шкляр); *Мабуть, усі пальці їй повідтоптував* [Джордж] (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); — *Заходьте, сер, заходьте! — Ану, давай ти перший, — сказав Сайкс, підштовхуючи Олівера. — Мерщій, а то повідтоптую тобі п'яти* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОВІДТУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Відтулити все або багато чого-небудь. *Люди в "експресі" повідтуляли ганчір'я в повидушуваних вікнах і ловили слова* (І. Багряний).

ПОВІДТУХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Відтухнути скрізь або в багатьох місцях (про пухлини, набряки і т. ін.). — *Якби нам з тобою хоч із тиждень хліба житнього поїсти, одразу б сили набралися, і ноги мої одтухли б, — журно мовила мати після вечері. Я знову заспокоїв її: — Повідтухають, то від ходіння вони набрякли* (І. Кирій); *За себе не переживаю, болять вуха обпечені, очі вже трохи повідтухали, волосся погоріле відросте* (із журн.).

ПОВІДТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Відтягти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, скрізь або в багатьох місцях. *Якщо польові мурахи повідтягали високі купини, то осінь і весна будуть дощові, з буйним водопіллям* (В. Скуратівський); *Яким забув на смерть, що обидва курки при рушниці ще вдома повідтягав* (С. Ковалів); *Декілька конвоїрів спереду повідтягали замки в автоматах і націлилися на першу п'ятірку в'язнів* (І. Гнатюк).

ПОВІ́ДУВАТИ *див.* **повіда́ти.**

ПОВІДУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Відучити всіх або багатьох. *Із колишніх новобранців вони стали справжніми солдатами: їх повідучали від багатьох звичок, привчили до усталеного порядку* (з газ.).

ПОВІДХИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідхиля́ти.** *З повідхиляних вікон чути було дзвінкі голоси* (із журн.).

ПОВІДХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Відхилити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Нетямуща публіка .. серед глупої ночі повідхиляла вікна й у нічних сорочках повистромлювалася надвір* (Е. Андієвська); *У підсумку, в суді частину протоколів повідхиляли* (з газ.).

ПОВІДХИЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Відхилитися (про всіх або багатьох). *Малі боляри* [бояри], *велії* [великі] *та прості можі* [мужі], *які сиділи на сьому кінці столу, повідхилялися, майже падаючи доліспини* [вниз спиною] *через лавиці* (І. Білик).

ПОВІДХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* Відійти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Чи ж жінка забуде своє немовля, щоб не пожаліти її сина утроби своєї? Та коли б вони позабували, то Я не забуду про тебе! Отож на долонях Своїх тебе вирізьбив Я, твої мури позавсіди передо Мною. Синове твої поспішаться до тебе, а ті, хто руйнує тебе, й ті, хто нищить тебе, повідходять від тебе* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Відразу люди повідходили набік, а доглядач спокою повів обшарпанця на вулицю* (В. Барка); *Тіточки повідходили до протилежної стіни і створили ніби живу фотокартку, ставши одна побіч одної* (Валерій Шевчук); *На допити вже не тягали, і ми трохи повідходили* (М. Андрусяк).

ПОВІДЦВІТА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Відцвісти (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Восени, коли цвіти вже повідцвітали, .. починається на якийсь час голосне, гамірливе життя в уліях* (І. Франко); *Аж як виїхали за село, як Славко побачив ті чічки, що вже тепер повідцвітали, тоді нагадав собі Краньцовську* (Л. Мартович); *Повідцвітали червоні маки, якими прибиралася ціле літо молода Тетяна* (О. Кобилянська); *Коли поодцвітали вишні (позривали ягоди), поналивались яблука* (М. Хвильовий).

ПОВІДЦВІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док., розм., рідко.* Відцвістися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). — *Бузки вже повідцвітались, — прохрипів Мурашко* (О. Гончар).

ПОВІДЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **повіде́ць.** *Досвідчені рибалки беруть повідцевий матеріал, виготовляють саморобні повідці* (з газ.).

△ **Повідце́ва систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПОВІДЦІ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідці́джувати.** *Тепле молоко, повідціджуване через спеціальну тканину, не потрібно відразу ставити до холодильника* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІДЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Відцідити все або багато чого-небудь. *Жінки повідціджували вранішнє молоко й обговорювали останні новини* (з газ.).

ПОВІДЧИ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідчи́нювати.** *Вікна й принцесиної, й Трудиної спальні були повідчинювані* (В. Винниченко); *Вікна будинку були повідчинювані — для свіжого повітря з Рейну* (П. Загребельний); // **повідчи́нювано,** *безос. пред. Калинович стояв на своїм місці. Правда, коли почувся оклик: "Набік, хто без оружжя", повідчинювано деякі брами і туди поховалися купи безоружних* (І. Франко).

ПОВІДЧИ́НЮВАТИ *див.* **повідчиня́ти.**

ПОВІДЧИ́НЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідчиня́ти.** *Ішли і бачили засідланих коней попід хатами і чули голосні плачі в навстіж повідчиняних дверях* (О. Гончар); // **повідчи́няно,** *безос. пред. У кімнатах було повідчиняно навстіж усі вікна, в бараці гуляв дикий протяг* (з газ.).

ПОВІДЧИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОВІДЧИ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Відчинити все або багато чого-небудь. *Безбородько підійшов до вікна, щоб відчинити його навстіж, бо тітка Клавда казала повідчиняти тільки кватирки* (Ірина Вільде); *І оце тепер ти радиш — повідчиняти ворота навстіж, заходь, бери, що на тебе дивиться?* (О. Гончар); *Як же вона вкотиться сюди, бідкається Галя, це ж треба хутчій звестися й двері повідчиняти* (Є. Гуцало); *І де є який закапелок — усюди, усе покаже* [Денис] *і скрині повідчиня* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОВІДЧИНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, *док.* Відчинитися (про все або багато чого-небудь). *І ось нагло повстало велике трясіння землі, аж основи в'язничні були захиталися! Повідчинялися зараз усі двері, а кайдани з усіх поспадали* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Небавом у ній* [оселі] *повідчиняються навстіж вікна, на вранішньому вітрі колихатимуться фіранки, покої гомонітимуть веселими голосами* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОВІДЧІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідчі́плювати.** *На подвір'ї навантажені підводи. Коні готові до від'їзду. Опалки повідчіплювані* (У. Самчук).

ПОВІДЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОВІДЧІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Відчепити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Хлопець почав кричати: "Невіра йде! Невіра йде!" Люди кинули плуги й повтікали, а він повідчіплював від плугів усе залізо і поніс до коваля. І попросив, щоб коваль викував йому булаву* (з казки); *Вона піднялася з свого місця, обтріпала сукню, повідчіпляла поодинокі листки, що попричіплялися були до неї* (О. Кобилянська); *Вони всі штики від отих гвинтарів* [гвинтівок] *повідчіпляли* (П. Загребельний).

ПОВІДЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, **ПОВІДЧІПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Відчепитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Господь Ісус витягнув мене з жахливої, чорної прірви, і, коли взяв за руку, усі диявольські потвори повідчіплялися від мене* (з рел.-церк. літ.).

ПОВІДЧІПЛЯ́ТИ *див.* **повідчі́плювати.**

ПОВІДЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **повідчі́плюватися.**

ПОВІДШУ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повідшу́кувати.** *Повідшукувані рештки старезного дуба містили в собі деякі таємниці, які ще потрібно було розгадати* (з газ.).

ПОВІДШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Відшукати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Повідшукували дівчата свої куделі, зафурчали веретена* (С. Ковалів); *Треба було багато часу в'язням, щоб розплутати той хаос, повідшукувати й розібрати свої речі, позбирати докупи шмаття, повикидуване з торб та пакунків* (І. Багряний); *Вранці мама одкреслювала мені червоним олівцем шматок газети .. і казала: "Повідшукуй усі "а" або якусь іншу літеру"* (П. Загребельний); *Були й такі, котрі повідшукували свою худобину — бродила вона десь... Фашисти, палячи село, не пощадили й худоби* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІДШУ́КУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Відшукатися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Того вечора ніхто з нас навіть не міг уявити, як можуть повідшукуватися бійці із засідки* (з мемуарної літ.).

ПОВІДЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *що.* Відщипнути все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Робота з глиною, солоним тістом має терапевтичний ефект. У роботі з цим матеріалом важливо надати змогу дитині вдосталь його пом'яти, повідщипувати та ін.* (з навч. літ.); *Марія обережно повідщипувала сухі вершечки побіля кожного суцвіття* (з газ.).

ПО́ВІДЬ[1], воді, *ж.*, **ПОВІ́ДДЯ,** я, *с.* Те саме, що **по́вінь.** *Порозтавали сніги, зійшла повідь, позбігала скрізь вода, а ще земля зовсім же то і не відмерзла* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пахло березовими бруньками, шуміла повідь та дзюрчали струмочки з кожної гірки* (Марко Вовчок); *Як тільки починалася весна, як починалося повіддя в Росі, .. на Василину находив якийсь ляк од води й лісу* (І. Нечуй-Левицький); *Нижче Лисої Гори на три версти простяглася правим берегом низина, вкрита ще й зараз чудовим лісом. Зветься вона Наливачем, певне, через те, що в повідь наливається водою* (А. Кащенко); *А за вишнею в прозорій синяві ночі далеко внизу мерехтіла, танучи у пітьмі, могутня дніпрова повідь* (О. Довженко); *Просто можна здичіти серед тої поводі газет* (М. Коцюбинський); *В приміщення відкілясь вривається повідь сліпучого світла* (П. Колесник); * У порівн. *Ідемо ми. Не шляхом, ні — тісно. Розлилися, як повідь, по всьому степу, аж за обрій* (А. Головко).

ПО́ВІДЬ[2], і, *ж.*, *рідко.* Те саме, що **ро́зповідь.** *Ой не чужую ж повідь повідаю, сам же ту полонку рубав, коня напував* (П. Чубинський); *Батько обіцяв доказати, але потім усе було йому ніколи... І от тепер Володька .. нагадав про незакінчену повідь* (В. Кава); *Хтось з козаків сунув Хвеську .. глиняну люльку, Хвесько вхопив її обома руками, жадібно затягнувся. — Слухай, отамане, повідь мою, — сказав він, коли викурив люльку й перевів подих* (В. Чемерис).

ПО-ВІДЬМА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-відьма́цькому.** *Бабуся зналася на зіллі: над одним по-відьмацьки примовляла, а над другим — просто молилася* (з мемуарної літ.).

ПО-ВІДЬМА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у відьмаків, за звичаєм відьмаків. *По-їхньому, по-відьмацькому, вона була чи не найкращою серед усіх своїх хвостатих товарок* (В. Чемерис); // Як відьмак, відьма. *Я загримована по-відьмацькому, в стилістиці героїнь раннього Бунюеля* (О. Забужко).

ПО-ВІДЬО́МСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-відьо́мському.** *Сеанс триває недовго, по-відьомськи рахуючи — десь від перших до других півнів* (О. Забужко); *Древні бабці по-відьомськи тихо щось бубоніли собі під ніс* (Люко Дашвар).

ПО-ВІДЬО́МСЬКОМУ, *присл.* Як у відьом, за звичаєм відьом. — *Знаю, ще звучить легкодухо, не по-відьомському* (О. Авраменко).

ПО́ВІЗ, ПО́ВОЗ, возу, *ч.*, *заст.* Екіпаж. *Старий порівнявся з панським повозом, зійшов з дороги* (з казки); *В повіз великий богині щасливої впряжені коні* (Леся Українка); [Д о р о ш е н к о:] *Загадай, щоб повоз готували Ясновельможній пані, в монастир У Лебедин вони на прощу їдуть* (Л. Старицька-Черняхівська); *Коли ми їхали в кареті, любо було мені сидіти на м'якому, відчуваючи пишний затишок графського повозу* (Василь Шевчук); *На околиці Неслухова .. стояла запряжена двома шкапами оббита лубом бричка з околотом на сидінні. Фірмана біля повозу не було* (Р. Іваничук); *Звели запрягти йому в повіз Коней ходою найшвидших* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОВІ́Й, во́ю, *ч.* 1. Те саме, що **бере́зка[1]** 1. — *Повій плететься геть на диво, Хилить пшеницю криво, криво* (І. Франко).

2. Те саме, що **дереза́** 2. *Цвіти в коші, якісь пової і випещені пальми немов дрімають, в тій тиші вона неначе чує життя власної душі* (О. Кобилянська); *Обабіч були рови, засипані торішнім бур'яном та сміттям, а вже вище, над ровами, сірів хаотичними купами повій* (Є. Гуцало); *Квітки повою одиночні або зібрані у невеликі суцвіття діаметром 6–25 мм* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІ́ЙКА, и, *ж.* Те саме, що **пові́й.** *На шовкових трав киреї розцвітають орхідеї, крокіс, мальви, марунки і ніжненькі повійки...* (Уляна Кравченко); *А скільки квітів всіляких — і білих, і синіх і жовтих — ромашки всипали геть увесь схил до лугу, малі бузові дзвіночки, жовті кульбаби, пурпурово-червоні дикі гвоздички, на кущах білі парасольки-повійки...* (У. Самчук); *Наче сріблені ґноти, Золотисту кору Обвивали у ялин Батоги повійки* (П. Воронько); *Йду далі. От і вулиця курна; окопи заросли колючою повійкою* (М. Коцюбинський).

ПОВІ́ЙНИЦЯ, і, *ж.*, *розм.* Те саме, що **повія.** *Чи не з повійницею, бува, якою спізнався* [Чіпка], *то соромно признаватись?..* (Панас Мирний); *Та зовсім неможливим стало її життя відтоді, коли батько відкрито заявив боярам, дружині і всьому Галичу, що свого позашлюбного сина Олега від тієї повійниці Настасії хоче після себе бачити князем на галицькому столі* (В. Малик); [Г е р ц о г Б у р г:] *Я сам, наскільки розрізнити міг В диму й нічній імлі, сполохав наче Дофіна і повійницю його, Коли, рука в руці, вони тікали, Мов голубки закохані* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Юрба жінок зчиняє галас, і ніч — повійниця відверта — розпродує п'янких коханців, котрі затерпли у чеканні* (В. Неборак).

ПОВІЙНУ́ТИ, не́, **ПОВІ́НУ́ТИ,** і́не́, *док.* 1. Однокр. до **повіва́ти.** *Переходить* [тінь Шестірного] *то на той, то на другий бік, куди повійне огняне зарево* [заграва] (Панас Мирний); — *А врода — то цвіт на дереві; вітер повіне та й цвіт той осиплеться* (С. Васильченко); *Аж ось повійнув вітрець, димок шарпнувся в інший бік* (О. Донченко); // *безос. Все в віконце поглядає* [Катря], *чи крутить завірюха, чи вже сніг тане, чи хутко-то теплом повійне* (Марко Вовчок); *Повінуло холодом, і послідні сліди щастя забрав з собою той перший холодний повів* (І. Франко); *А вранці в ґрати повійнуло вітром* (Л. Костенко).

2. Почати віяти. *От вітер буйний повійнув, З дерев пов'яле листя здув І зачинає сніг котити* (С. Руданський); *Теплою весною Повійнуть не вспіє, — Листячко рясненьке Всі гаї окриє* (П. Грабовський); *Повійнув легесенький береговий вітерець* (М. Дашкієв); *Десь тільки о полудні повійнув вітрець* (Ю. Збанацький).

ПО-ВІЙСЬКО́ВОМУ, *присл.* Як військовий, подібно до військового. *Прапороносець — стрункий, жилавий, років під тридцять — був по-військовому підтягнутий* (Ю. Смолич); *Чітко, по-військовому, прихильники кандидата в депутати як один з'явилися на дільниці та проголосували* (з газ.); // Як прийнято, заведено у військових, у війську. *Показалася в дверях здоровенна, по-військовому вбрана фігура Грицькова* (І. Франко); *Бутаков ступив кілька кроків наперед і віддав по-військовому рапорт* (З. Тулуб); *Нестеренко по-військовому повернувся на каблуці й зник у дверях. Рушниці роздавав Гольцев* (Б. Антоненко-Давидович); — *Хлопці, повісьте на дверях управи моє розпорядження! Оминувши гурт, шуцмани по-військовому подалися виконувати наказ* (Б. Харчук); *Чорнявий елегантний молодик, зачесаний на прямий якнайтонший проділ, вклонився по-військовому чітко, клацнувши при цьому підборами* (Ю. Андрухович); // *перен.* Рішуче, не вагаючись. — *Тут гарячки, товариство, пороти нічого. Треба з усіх боків обміркувати, а тоді по-військовому — рраз!* (А. Головко); *Він хоче промовити до народу. Але він не звертається до свого начальства. Ні. Він круто по-військовому звертається до маси* (У. Самчук).

ПОВІ́К, *присл.* Завжди, постійно, вічно. — *Щасти ж вам, братове, у всьому повік* (М. Старицький); *Живе, живе дух словенський* [слов'янський], *повік буде жити, Грім чи пекло — будь що буде, — не маєм тужити* (П. Грабовський); — *Якщо нове око приживеться, я буду вашим боржником повік* (М. Дашкієв); *"Хай наша рідна Україна В добрі і мирі прожива. В добрі і мирі..." Мамо, мамо, Твої слова святі повік* (Д. Павличко); // Назавжди, на весь час. — *Бодай їм було повік таке щастя! — тихо вставила Оксана* (В. Винниченко); *Шепче хвиля: — Сміливий вітре! Я була давно твоєю І зостануся повік* (Олександр Олесь); *Відчуває лицар, що й він засне повік, якщо не втече з проклятого лісу* (О. Бердник); // До кінця віку людського, протягом усього життя. — *Вже мені не було того щастя одвіку, та й повік не буде!* (Марко Вовчок); *Отак і жило у хаті двоє ворогів, повік зв'язаних весільним вінцем* (М. Стельмах); *Добра жінка виходила мене. Повік буду їй вдячна* (М. Андрусяк); // *при дієсл. із запереч.* н е. Ні за яких обставин, ніколи. *Поправді, поправді кажу вам: Хто слово Моє берегтиме, не побачить той смерти повік!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Здавалося, ще мить — і вчиниться така ганьба зрадництва й мерзоти, що її не змити вже нічим повік* (О. Довженко); *Ніжна Еос в рожевім серпанку цілує світанкову синь, І згасає зірок течія... Новий день. Нові люди й пісні... Лише я не міняюсь повік!* (О. Бердник); *Всім, чим маю, присягнуть я й тепер готовий, скільки житиму — повік не зламаю слова* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

◊ **Не забу́ти довіку (пові́к, до моги́ли, до сме́рті** *і т. ін.)* *див.* **забува́ти.**

ПОВІ́КА *див.* **повіки**[2].

ПОВІ́К-ВІ́КИ, *присл.* Те саме, що **пові́к.** *І за це їй* [вчительці] *від нас повік-віки мусить бути велика і щира подяка* (П. Тичина); *Як він ждати буде, Хай не бачать люди, Хай вінка коханий Повік-віки весняного не забуде!* (О. Бердник).

ПОВІ́К-ВІКІ́В, *присл.* Те саме, що **пові́к.** *До могил героїв Повік-віків не заросте тропа* (М. Рильський); *Хай Сагайдачного ім'я повік-віків Прославить наша Русь, як приклад для синів* (В. Чемерис); *Мій пай — обійми хмурої землі, Твій — мавзолей, повік-віків одкритий* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОВІ́К-ВІ́КУ, *присл.* Те саме, що **пові́к.** *Я буду Тебе величати, о Боже мій, Царю, і благословлятиму Ймення Твоє повік-віку!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Маестро присягнув, що повік-віку не скаже* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВІ́КИ[1], *присл.* Те саме, що **пові́к.** *Хто богозневажить Духа Святого, повіки йому не відпуститься* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Будем жити повіки, як води Дніпра голубі* (А. Малишко).

ПОВІ́КИ[2], ік, *мн. (одн.* **повіка,** и, *ж., рідко* **повіко,** а, *с.).* Рухомі складки шкіри навколо очей у людини та хребетних тварин, що зверху і знизу закривають очі та захищають їх. *Я лежав, дзвонячи зубами та трясучися, мов у пропасниці, поки важкий сон не наліг на мої повіки* (І. Франко); *В куточку накритого повікою ока блищала ще свіжа сльоза* (М. Коцюбинський); *Прокинувся Корж од такого видива, потер рукою похолоділі груди, а коли знову склепив повіки, привиділись йому людські потилиці* (Б. Антоненко-Давидович); *У Шумейка смикнулося повіко — передвісник того, що подібна розмова була йому неприємною* (А. Шиян); *Лікар став по другий бік ліжка, підняв важке повіко умираючої* (В. Малик).

Зда́влювати / здави́ти повіки (о́чі) *див.* **зда́влювати.**

◊ **Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к)** *див.* **змика́ти; О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться** *див.* **о́ко**[1].

ПОВІ́КО *див.* **повіки**[2].

ПОВІ́КОВИЙ, а, е. Стос. до повік *(див.* **повіки**[2]*).* *Кон'юнктивіт виявляється в яскраво вираженому набряці повік із синюшним відтінком, коли важко навіть відкрити повікову щілину* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІКОВИ́Й, а́, е́. Який здійснюється, виконується і т. ін. відповідно до віку, кількості років життя. *Повіковий аналіз поширеності ішемічної хвороби серця свідчить про поступове зростання її з віком* (з наук. літ.); *Вікові групи посідають особливе місце в загальній схемі демографічного аналізу, й тому повікова диференціація рухливості населення є предметом пильного інтересу демографів* (з навч. літ.).

ПОВІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Довго вікувати (у 1 знач.). *Котрі тянуть* [тягнуть] *з Кобилицю, Би повікували; Котрі тянуть за панами, Би не дочекали!* (з думи).

ПОВІЛЬНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить повільний. *Ресторан виявився з дорогими цінами, бідним меню та повільненькими офіціантами* (із журн.).

ПОВІЛЬНЕ́НЬКО, *розм.* Присл. до **повільне́нький.** *Юхим закручує цигарку і повільненько так заводить: — А-а, то було. Пішов я тоді вдосвіта отуди за Оступ, тільки закинув снасть, став закурювати, дивлюся — гне, вже й кінець вудлища у воду вмочило* (Григір Тютюнник); * Образно. *Легенькі, мов відлунок, лягли в ногах повільненько, заснули далекі ночі, ночі проминулі...* (П. Мовчан).

ПОВІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який здійснюється, відбувається з невеликою швидкістю або протягом тривалого часу; протилежне ш в и д к и й. *Холод зачав добре заглядати до буди. Дошкулював він і купцеві, що сидів спереду, і той почав на повільну їзду сердитися* (Н. Кобринська); *Центр міста підіймався химерними сильветами з правого боку за площею. Все, як було, лиш постаріло й огорнулося безнадією повільної руїни* (І. Багряний); *Повільне відмирання природи, іній на деревах і срібна паморозь у степах веселили, бадьорили людей* (С. Скляренко); *Назавтра, 28 березня, барометр пішов угору. Зрушення було повільне й незначне — всього на кілька ліній, проте обіцяло бути безперервним. Буря, очевидно, вщухала* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Який триває довгий час; довгочасний. *Грати мені не хотілося ні раніш, ні тим більше тепер. Гра — повільна, забарна, а мені так кортіло мерщій стати до словесного турніру з Мері, яку я зустрів на східцях веранди* (Б. Антоненко-Давидович); *Люди .. вели повільні, нудні розмови, так, для штуки, аби не проспати черги* (Григорій Тютюнник); // Який впливає, розвивається протягом тривалого часу. *Пероральне введення ліків є найбільш доступним і зустрічається дуже часто. Його недоліком є повільний розвиток терапевтичної дії, оскільки препарату необхідний час, щоб пройти крізь шлунково-кишковий тракт і всмоктатися в кров* (з наук.-попул. літ.); // Який настає не зразу; поступовий. *В Тюмені їх* [переселенців] *чекала звістка, подібна до засуду на повільну голодну смерть: через мілководдя пароход* [пароплав] *не йшов* (Леся Українка); *Він змалював повільне вмирання героїв невмирущих Шолом-Алейхемових новел* (Д. Бузько); *Гіперчутливість повільного типу — вид алергійної реакції, що розвивається протягом багатьох годин, а інколи й діб* (з наук. літ.).

2. Неквапливий, млявий. *Я, бачите, зроду повільний собі, а Хома — то прудке, як іскра* (І. Франко); *На сизі ще від мулу оболоні Гонив повільних буйволів орач* (М. Бажан); *Професор Крутояр іде повільною, втомленою ходою, очі опущені додолу, чоло покраяне зморшками задуми* (Ю. Бедзик); *Для Нуми людина була кволе повільне створіння* (Ю. Покальчук); // Який нешвидко рухається; малорухомий. *Діти побігли вперед до сливок, постойкуючи* [очікуючи] *по хвилинці на чоловіка-орендаря, що йшов однаковим кроком із повільнішим товаришем* (О. Кобилянська); *Аркадій Валеріанович .. попереду бачить валку саней. Вона пливе глибоко вибитою дорогою, повільна, чорна* (М. Стельмах); *— Щоб дістатися до Землі, нам треба сідати на промені зірок? — Ні, ми не будемо сідати на світло зірок. Воно для нас є надто повільним. Мільйони світлових земних років* (В. Багірова); // Рівний, без різких переходів; плавний, розмірений (про звуки, мову, рухи і т. ін.). *Його все гніває, все дратує: і той Савченко з вічними жартами.., і Савченків робітник, якого Тихович так любить, а проте не може спокійно дивитись на його повільні рухи* (М. Коцюбинський); *На задній підводі хтось співав. Повільний, журливий спів далеко лунав над імлистими луками...* (О. Гончар); *Маруся, тижнів зо три тому ставши матір'ю.., майже не змінилась, хіба що обличчя стало круглішим, хода повільніша, зійшла смаглявість* (Б. Левін).

3. *рідко.* Положистий, некрутий. *Холодна гора височенна, а схилок у долину повільний і рівненький* (Марко Вовчок).

4. *діал.* Помірний. *Торік зима була повільна* (Сл. Б. Грінченка); *Побачив він самотню білу шапку кульбаби, яка цвіла вдруге і вдруге народила свій легіон парашутиків. Теплий і повільний вітер повіяв на нього, і зірвав він та й поніс з тої шапки з десяток насінин* (Валерій Шевчук).

5. *діал.* Вільний.

6. *діал.* Нетісний (про одяг, взуття). *Шапка повільна* (Сл. Б. Грінченка).

На повільному вогні *див.* **вого́нь; Повільний вальс** *див.* **вальс.**

ПОВІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **повільний.** *Громадилась гроза на небосхилі в повільності врочистій...* (М. Нагнибіда); *Завмерши у кріслі, я дивився на табло, де з нестерпною повільністю змінювалися цифри* (О. Авраменко); *Внизу завжди неспокій і більше хаосу, який перешкоджає і дратує. І дії тут відбуваються хуткіше і невмолиміше. А загальні державні спрямування завжди вимагають більшої повільности* (Т. Осьмачка); *Він повільно пробирався біля стіни, затримуючись перед кожним поворотом і пильно вдивляючись у темряву. Втім, у такій повільності не було нічого дивного* (В. Владко); *Треба, щоб хтось, хоч для порядку, був старшим, от і став ним привабливий у своїй повільності і зосередженій недовірі Левко* (М. Стельмах); *Алієв .. промовляв, як завжди, вдумливо, повільно .. Ця повільність у словах дуже дисгармоніювала з усією поведінкою цієї людини, надзвичайно швидкої в рішеннях* (О. Донченко).

ПОВІЛЬНІ́ШАТИ[1], ає, *недок.* Ставати повільнішим; уповільнюватися. *Інколи я зиркаю на неї. Тоді рухи мої повільнішають, і Анна це помічає* (П. Колесник); *Е* [хлопчик] *поспішав далі, запевняючи друга, що ще не один зручний прихисток зустрінеться на їхньому шляху. Спускалися все нижче і нижче, але чим далі йшли, то все повільнішала хода* (В. Фіялко); *Мов у кіно, я бачив, як рухаються ожилі губи Стасика, як злітають ніжні рудуваті брови над чистими кіноекранними очима, рухи повільнішають, вирівнюючись з нервової смиканини* (О. Ульяненко).

ПОВІЛЬНІ́ШАТИ[2], ає, *док.* Стати вільнішим *(див.* **вільний** 5, 10). [П л а т о н Г а в р и л о в и ч:] *Дитинку оце Бог прибрав, то світ тобі трохи повільнішав* (С. Васильченко); // *безос. Кондуктор зробив неймовірне зусилля правим плечем і лівою ногою, одпихнув шорсткою долонею чийсь карк і зник усередині вагона. На площадці одразу повільнішало* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВІ́ЛЬНО. Присл. до **повільний** 1, 2, 5. *Опинившись за Грабинцями, Максим пішов повільніше* (Н. Кобринська); *Поштово-пасажирський поїзд Харків — Київ повільно суне другий день до столиці гетьманської України* (Б. Антоненко-Давидович); *Спочатку танцювали повільно, плавно, мов хитались од вітру* (М. Коцюбинський); *Весняний світанок народжувався повільно* (Григорій Тютюнник); *Опанас говорив повільно, обдумуючи й виважуючи зміст кожного слова* (О. Довженко); *Широкий та чистий тут Дніпро, .. він тече повільно, величаво* (О. Гончар); *В хаті стало повільніше* (Сл. Б. Грінченка); *Малось дві церкви, Й звичаю держалися там, Що можна було доступати повільно В одну тільки церкву жінкам* (Я. Щоголів).

ПОВІ́НУ́ТИ *див.* **повійну́ти.**

ПОВІ́НЧАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повінча́ти.** — *В Броварах Уже повінчана гуляє Його Настуся молода!* (Т. Шевченко); — *Тепер ти перша пішла на розладдя; а якби ми були повінчані та ти се зробила...* (Панас Мирний); *Ось які високі розмови довелося почути нареченій, прекрасній дівчині Насті, вже повінчаній і перевезеній до свого нареченого* (О. Довженко); *Він так був ошелешений своїм неймовірним щастям, даним йому, як незаслужена ласка неба, що й досі не міг оговтатися, .. чи це тільки сниться йому, чи справді він сидить поруч Маргарити Порфирівни, вже повінчаний з нею як її муж* (Б. Антоненко-Давидович); *Цей чоловік, повінчаний за циганським обрядом, був філософом-скептиком, і до того ж він краще, ніж будь-хто, знав, яка цнотлива його дружина* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // **повінчано,** *безос. пред. Отож у клечальну неділю Їх і повінчано обох* (Т. Шевченко); // *у знач. ім.* **пові́нчаний,** ного, *ч.;* **пові́нчана,** ної, *ж.* Той (та), хто повінчався (повінчалася), кого повінчали. *У молодих знов зустрічали повінчаних з образами та хлібом* (У. Самчук).

ПОВІ́НЧАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повінча́ти.** *Сродать би то та молодій Купить хустиночку до речі, Та й за повінчання Оддать* (Т. Шевченко).

ПОВІНЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого.* Док. до **вінча́ти** 5; обвінчати. *Так ніхто з селян і не побачив, як князь Четвертинський одрікся од батьківської віри і як його повінчали з ляхівкою* (О. Стороженко); — *Ні я свого чоловіка перед весіллям не бачила, ні він мене; батьки заручили й повінчали* (Леся Українка); — *Кажуть, нібито Кочубей і старий Чуйкевич уже й гетьмана просили, щоб їм дітей повінчати дозволив* (Б. Лепкий); — *Тільки який же вас піп повінчає? Вона ж, мабуть, католичка, а ти магометанської віри?..* (О. Гончар); *Нинькі й попа не знайдеш, щоб повінчав. А яке вже там весілля!* (Ю. Мушкетик); *Потай їх, звичайно, могли повінчати, але потай вони не хотіли. Тому вирішили зачекати, доки часи зміняться, і чекати довелося дванадцять років* (Н. Сняданко).

ПОВІНЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся. Док. до **вінча́тися** 1; обвінчатися. — *Коли б хоч ми повінчались, то й я за ним пішла б* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І у першу-таки неділю після цього вечора Галя у свіжому вінку, рука із рукою з козаком Нарадою, пішла до церкви рано-ранесенько, без дружок і без сватів, без роду й без друзів, удвох самі, і повінчалися собі любенько* (Марко Вовчок); *— А знаєш... Як ти думаєш? Чи не слід нам... повінчатися? Павліно!* (У. Самчук); *Недовго тягли — повінчалися, і переїхала мачуха до хати Шевченків* (О. Іваненко); *— Добре, козаче. А чи повінчаєшся з нею? — Хочу вінчатися* (О. Бердник); *— А завтра зможете з Настею й повінчатися* (Валерій Шевчук); * Образно. *Шепчуть вітру квітки: гей, в танок! Повінчайся з туманами ночі* (П. Тичина).

◊ **(1) Із сиро́ю земле́ю повінча́тися** — померти. *Саливон сповістив урочисту новину, що вже деякі дівчата в Німеччині насправляли повні скрині одежі, повиходили заміж... — Із сирою землею повінчалися!.. — гнівними голосами вигукували дівчата* (К. Гордієнко).

ПОВІНШУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повіншува́ти.** *Випадало* [панні Юзі] *приймати повіншування й дарунки та припрошувати панночок до кави* (Леся Українка); *На свято хлопці та дівчата з різних африканських країн підготували новорічні повіншування та попурі з кращих українських колядок* (з газ.).

ПОВІНШУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **віншува́ти** 1, 2. *— От тепера вже, братці, сподівайтесь справді гостинця, — повіншував усіх чуприндир-запорожець* (М. Старицький); *— А справді! Повіншуємо з новим роком* (С. Васильченко); *Першим прийшов його повіншувати із днем народження Михайло Лазаревський* (Василь Шевчук); *Доброчин пішов повіншувати небожа й застав там обох архієреїв* (І. Білик); *Павлюк витяг капшук, обійшов дітей, кожному по злотому дав. — Спасибі, що провідали нас, з Святим вечором повіншували. Ростіть, діти, щасливі!* (В. Чемерис); *Курява огорнула мене з голови до ніг, і я голосно чхнув, пробуджуючись, щоб повіншувати собі ж таки доброго здоров'я* (Валерій Шевчук).

ПО́ВІНЬ, вені, *ж.* 1. Розлиття річки під час весняного розтавання снігу, льоду або від тривалих дощів чи великих злив. *Повінь спала лише у травні, виринув з-під води низенький кам'яний місток* (Є. Доломан); *На межі лютого й березня поліські річки скресають, а у весняну повінь далеко виходять з низьких, положистих берегів, розливаються у рукави й протоки* (М. Малиновська); *Я виросла у Київській Венеції. Цвіли у нас під вікнами акації. А повінь прибувала по інерції і заливала всі комунікації* (Л. Костенко); *Повінь закінчилася, і води почали спадати* (В. Багірова); // Значне підвищення рівня води в річці, озері або морі. *Води одшуміли, стали в берегах, на кручах засихали вже збиті повінню заплави* (С. Скляренко); *А потім приходить весна, з громом скресає Дніпро .. На Матвіївській затоці в цей час висока повінь* (В. Собко); *Він мав намір побувати у великому населеному пункті Уджі-джі, на березі озера Танганьїка. Але дорога через повінь стала непрохідною* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *перев. чого або яка, перен.* Велика кількість, надмір чого-небудь. *Ні, справді можна здуріти від тої повені корінців, брунатних, жовтих, білих, тонких, грубих, з землею й без землі корінців* (М. Коцюбинський); *Все топить в собі повінь бузкового аромату, що білою, фіаловою* [фіалковою], *блакитною піною заливає київську весну* (Н. Королева); *Мічурін глибоко передихнув, подивився навколо, на безмежжя снігів, і в погляді його була повінь гніву* (О. Довженко); *Десь так над ранок, коли проспівали другі півні, Василь скінчив книжку. Повінь жагучого почуття огорнула і обезвладнила його* (У. Самчук).

ПОВІ́РЕНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **повірити[2].** *Тут доводиться доказати, чого научилися діти, нам повірені* (Уляна Кравченко); *Повірений лічильник майстер привозить назад, установлює, пломбує, видає документи про успішне проходження повірки та уточнює дату наступної* (із журн.); // **повірено,** *безос. пред. Спроваджено з загараниці .. освіченого і спосібного артиста драматичного, Еміля Бачинського, котрому повірено заряд і режисерію* [режисуру] *театру* (І. Франко).

2. *у знач. ім.* **повірений,** ного, *ч.;* **повірена,** ної, *ж.* Той (та), хто має особливе довір'я, якому звіряють таємниці, плани і т. ін. *За Цівадісом греблися по снігу Тоська і Госька, його повірені в злодійських справах* (Григорій Тютюнник); *— Як! Вам невідомі наміри лорда Вінтера щодо мене? — Невідомі. — Це неможливо — адже ви його повірений!* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

3. *у знач. ім.* **повірений,** ного, *ч.;* **повірена,** ної, *ж.* Особа, уповноважена іншою особою чи установою, колективом діяти за їхнім дорученням і від їхнього імені. *Якіїсь злидні ще стояли .. Се все десятські* [десяцькі] *та соцькії, Начальники, п'явки людськії.., Судді і стряпчі безтолкові, Повірені, секретарі* (І. Котляревський); *— От ми зібрали з трьох сіл одну громаду, поміркувались та й надумали — вибрать повіреного і доходить вже правди по судах* (О. Стороженко); *Якби сюди приїхав сам Хмельницький, він би з ним порозумівся. Хіба зачинати з Корнієнком, бо то якийсь повірений Хмельницького, коли йому таку важну місію доручив* (А. Чайковський); *Але ось голова суду назвав повіреного рудоуправи* (Г. Коцюба).

△ **(1) Повірений у спра́вах** — дипломатичний представник однієї держави в іншій, рангом нижчий від посла. *Усі глави дипломатичних представництв у всіх країнах титулуються відповідно до їхнього рангу: посол, посланник, повірений у справах* (з навч. літ.); *Повірений у справах СРСР у Токіо заявив японському урядові вимогу негайно звільнити академіка Дорошука і відправити його на батьківщину* (О. Донченко); **(2) Прися́жний повірений** — у Росії до 1917 р. — офіційна назва адвоката (після 1864 р.). *На сцену швидко підіймається харківський присяжний повірений Міхновський. Галас спадає* (І. Пільгук); *— А сюди ж як потрапили? — Через присяжного повіреного Варшавського. Він виступав у нас на процесі, захищав... Симпатичний чоловік* (М. Олійник); *Уже трохи згодом Шеремет дізнався, що присяжний повірений мав шанс уціліти, навіть мав намір перехову ватися* (А. Кокотюха).

ПОВІ́РИТИ[1], рю, риш, *док.* 1. Док. до **вірити** 1, 2. *Повірте Мені, що Я в Отці, а Отець у Мені! Коли ж ні, то повірте за вчинки самі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А чи довго матір, та ще й добру, довести до того, що повірить усьому, що їй стань розказувати?..* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Розказав би про те лихо, Та чи то ж повірять!* (Т. Шевченко); *— Коли ви не вірите в такі дрібниці, то чи повірили б ви в те, що я плив Магеллановою протокою?* (Ю. Яновський); *— Невже ти міг повірити у таку нісенітницю? Смішний ти, смішний! — її очі поблискували в напівтемряві живими слізьми* (Ю. Андрухович);

// Зрозуміти, усвідомити, що так є насправді. *Ох, досі не можу повірить, Що ти вже не любиш мене!* (Леся Українка); *Серцем Неля ще й досі не могла повірити в те, що розум давно мусив визнати за факт: сестра просто-напросто продала її маклерові* (Ірина Вільде); *Дорош, дивлячись на нього, ніяк не міг повірити, щоб ця весела і така безпосередня в цю хвилю людина могла наговорити на нього стільки дурниць* (Григорій Тютюнник); *Паркани й тини обабіч уже сховалися під водою, і вже важко було повірити, що ми пливемо вулицею* (В. Нестайко); // Дістати певність у чомусь, переконатися. *Ще почекали, немає отця Сидора, і тоді всі повірили і зрозуміли, що служба закінчена і чекати нічого* (О. Довженко); — *Не тужи, хлопче. Коли я вперше сюди прийшов, з мене сім шкур спустили. А потім повірили — свій!..* (М. Руденко).

2. *кому, чому, в кого.* Док. до **вірити** 3. — *А чому ж ви тій жінці повірили? — А то така жінка, що мож* [можна] *їй вірити* (Г. Хоткевич); *А все ж ключниця приголубила саме Малушу, повірила їй, а відтак зробила й своєю помічницею* (С. Скляренко); *Солдат відчув плече солдата, Народ повірив у народ* (Т. Масенко); — *В Ярополка лишилося відчуття, що Варяжко дуже хоче, щоб він повірив йому* (І. Білик); // Зрозуміти, усвідомити, що хтось каже правду. — *Ти нам повір, товаришу Чубенко, що ми б тебе так не налякали, коли б знали, що це їде наш чоловік* (Ю. Яновський); — *Ну що ж... тоді... пробач мені, що так склалося... повір, я дуже шкодую...* (Ю. Винничук); — *Ти можеш повірити кожному моєму слову, — додав ворон, — у мене є наречена, вона гуляє цілком вільно по всьому палацу і все мені розповідає* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

3. Почати вірити. [В а с и л ь:] *А коли я не вірю. Докажи ж мені, докладно доведи до того, щоб я повірив* (Панас Мирний); *Вона казала се так весело і твердо, Що я повірила в свою щасливу долю, І вірила,аж поки не зросла...* (Леся Українка); — *Я навіть дивуюсь, як це Клайд відразу повірив твоїм теоріям* (В. Владко); *Степана знову й знову примушували повторювати своє оповідання, і він, додаючи щораз нові деталі, мало сам не повірив своїй вигадці* (М. Дашкієв).

4. *тільки 2 ос. одн. і мн. та наказ. сп., у знач. вставн. сл.* Уживається для підсилення вірогідності сказаного і більшого переконання того, до кого звернена мова. *В Неаполі пісня, як хліб і повітря .. І вулиці назва лунає, повірте, Мов пісня найкраща — Санта-Лючія* (Л. Дмитерко); — *Скільки було нас там, .. як один, впали навколішки й поцілували землю... повіриш, заплакали, як діти* (О. Гончар); — *Ну, я вам кажу, повірте, там все гаразд, а повернуся...* (К. Гриб).

Ві́рте / пові́рте [моє́му] сло́ву *див.* **вірити.**

◊ **Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] ву́хам ([своє́му (вла́сному)] слу́ху)** *див.* **вірити; Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м** *див.* **вірити; (1) Пові́рити на сло́во** — повірити лише словам без будь-якого фактичного підтвердження. [П а р в у с:] *Поганам я на слово не повірю ніколи в світі* (Леся Українка); *У мене трохи відлягло від серця: старший вартовий не такий дурень, щоб повірити на слово цьому негіднику* (І. Багмут); — *Ну, що ж — повіримо тобі, хлопче, на слово. Може, й справді ти чесна людина...* (В. Малик); **Сам собі не ві́рить / не пові́рить** *див.* **сам; (2) Так і пові́рив (пові́рила, пові́рить, пові́рю** *і т. ін.) хто кому і без дод.* — уживається для вираження сумніву, недовіри до того, хто щось зробив, сказав. [П а л а ж к а:] *Кажи, хтось тобі так і повіре* [повірить]! (Панас Мирний); — *Так я й повірив! Я знаю, звідки все це в тобі* (А. Головко); *Оришка на мене одним оком свариться, а другим — сміється — Так і повірила... їж* (О. Гончар); — *О, це ви, Анастасіє Михайлівно? — з непідробною щирістю здивувався Притула. — Не впізнав, пробачте, а то б ніколи не посмів зупиняти. — Так я вам і повірю* (В. Шкляр).

ПОВІ́РИТИ[2] *див.* **повіря́ти.**

ПОВІ́РИТИСЯ[1], иться, *безос.* Док. до **віритися.** *Василеві навіть не повірилося, що цю важку справу вже вирішено раз і назавжди* (В. Собко); *На душу проллються тиха задума і спокій; навіть повіриться, що надалі в житті все має бути тільки ліпшим* (М. Стельмах); *Він увійшов і привітався тихо, Так усміхнувся весело до нас, Що зразу всім повірилось — не лихо, Добро і щирість увійшли у клас* (М. Гірник); — *Не віриться... — Мине час — повіриться* (В. Малик).

ПОВІ́РИТИСЯ[2], рюся, ришся, *док., рідко.* Те саме, що **довіритися.** — *Моїй опіці можете спокійно повіритися* (О. Кобилянська).

ПОВІ́РКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **переві́рка** 2. *В тюрмі почалася повірка: забриньчали швидко ключами, часто загрюкали молотками* (С. Васильченко); *Їх виструнчили на плацу і після вечірньої повірки видали бойову зброю* (Григорій Тютюнник); *Вставати у суцільній темряві набагато важче. Лізти під кран з крижаною водою, одягати на себе все, що є під рукою, тупцювати на повірці у дірявих валянках* (І. Роздобудько).

2. *заст.* Контролювання, перевіряння кого-небудь для виявлення знань. *Микосеві остався тільки Закон Божий та ще повірка арифметики* (Леся Українка).

3. *спец., рідко.* Визначення похибок засобів вимірювань та встановлення їхньої придатності до застосування та відповідності класу точності; перевірка. *Повірка проводиться органами метрологічної служби за допомогою еталонів та зразкових засобів вимірювань* (з навч. літ.).

ПО-ВІРМЕ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-вірме́нському.** *Вина, підчаший, в чару втіхи влий, — Шле небо звістку про здійсненність мрій! Томить мене красунь вірменських чар, Тож по-вірменськи вип'ю кілька чар!* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої); *"Коричневий пан" так розмотався, відколи їх стало двоє, що говорить по-вірменськи дуже багато* (Леся Українка); *По-вірменськи ми, На жаль, не розуміли, та в серцях Таке тепло живлюще розливалось* (М. Рильський); — *Я боялася, що ніколи не навчуся говорити по-вірменськи* (Ю. Винничук); *П'єтро миттю підвів голову; тоді Фіней спитав його по-вірменськи: — Звідкіля ти і чий?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ВІРМЕ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у вірмен, за звичаєм вірмен. *Шашлик таки заслуговував похвали, був приготований справді по-вірменському, м'ясо підсмажувалося разом з кістками, які, підпікшись, давали особливий аромат* (В. Шкляр).

2. Вірменською мовою. *Це ж треба! Таке вигадати: начебто Сурен по-вірменському — муха. І тільки для того вигадати, щоб хлопці припинили мене дражнити* (В. Нестайко).

ПОВІРНИ́Й, á, é, *заст.* 1. Який дає в борг (про торговця, шинкаря і т. ін.). *Шинкарочко молодая, колись була повірная: повір меду і горілки, ох не маю собі жінки* (Сл. Б. Грінченка).

2. Вірний, надійний. *От тогді-то Хмельницький добре дбав, Із правої руки, із мізинного пальця щирозлотний перстень ізняв, Із лівої кишені ключі виймав, З-під пояса шовковий платок висмикав, На слугу свого повірного добре кликав-покликав* (з думи); — *Яке ж твоє горе, — по чім жаль безмірний? Хіба тебе зрадив товариш повірний?* (І. Франко).

ПОВІ́РНИК, а, *ч.* 1. Той, хто має особливе довір'я, кому звіряють таємниці, плани і т. ін.; повірений (у 2 знач.). *— Дід мій, Іван Петрій, був отаманом у Довбушевій банді, перший по Довбушу і єго* [його] *повірник* (І. Франко); *Іван Іванович випитливо глянув на Серпокрила, промовчав. — Ну, признайся! — з прихованим роздратуванням, удаючи смішливого повірника, настоював бібліотекар* (В. Барка); *Привозив* [пан Никодим] *від нього листи, книжки, усні доручення, став добровільним повірником закоханих* (П. Колесник); *Лист цей означав таку зміну долі, що вимагав доброго повірника, і таким повірником я, звісно, обрав Джима Пінкертона* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. *Привіт тобі, мій друже вірний, гаю, повірнику моїх найкращих дум!* (І. Франко).

2. Особа, уповноважена іншою особою чи установою, колективом діяти за їхнім дорученням і від їхнього імені; повірений (у 3 знач.). *Не можучи зібрати зараз військо, Конецпольський післав на місця повстання свого повірника Самійла Лаща* (М. Грушевський); *Одного дня, домовившись потаємне з повірником принцовим, на імення Чур'ячі, велів він нишком осідлати коні і всі речі свої в дорогу нарихтувати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВІ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **повірник** 1. *Це наближувало її до господаревої родини, робило з неї повірницю родинної тайни* (Л. Мартович); *Чуйкевич не знає, чи Мотря полюбила його, але бачить, що зробилася для нього найвірнішою товаришкою і найщирішою повірницею його бажань і думок* (Б. Лепкий); *Заговорила* [Степанида] *з тіткою Христею, яка мало не в усьому стала їй повірницею* (М. Стельмах); *Кумедна була дівка. Але щось я, мабуть, зачепила в її зачерствілій душі. Взяла мене собі за повірницю* (М. Андрусяк).

ПОВІ́РУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Вірувати якийсь час. *Повіруєм ще трохи в волю, А потім жити почнемо Межи людьми, як люде* (Т. Шевченко).

2. *рел.* Почати вірувати (у 1 знач.); увірувати. *Коли жінка повірувала, то просила Бога визволити її від почуття самотності, що багато років тяжіло над нею* (з рел.-церк. літ.).

ПОВІ́РЮВАНИЙ, а, е, *спец., рідко.* Дієпр. пас. до **повірювати** 5. *Зовнішній огляд повірюваних частотомірів обов'язково проводять під час випуску з виробництва, ремонту, експлуатації та зберігання* (з мови документів).

ПОВІ́РЮВАТИ *див.* **повіря́ти.**

ПОВІ́Р'Я, я, *с.* Переказ, легенда, в основі яких лежать своєрідні народні уявлення про зв'язки між подіями та явищами навколишнього світу і долею людини. *З якимось надзвичайним зацікавленням слухала завше Маруся усякі оті гуцульські оповідання, повір'я і приказки* (Г. Хоткевич); *Козакофільська романтика, народні повір'я, пісні на зразок народних становлять тільки частину писань Щоголева* (М. Зеров); *Я було розгубився, що з цим непроханим гостем* [вужем], *у такий час і в такому місці, маю робити, але пригадав одно індійське повір'я, за яким поява такого сотворіння мала б принести цьому домові щастя* (У. Самчук); *Світанок видався свіжий, росяний, і саме ця обставина радувала нас, бо народне повір'я твердить: якщо випала буйна роса вранці — чекай погожу днину* (Є. Доломан); *Жодна щаслива людина не приїде жити в ці болота, з якими пов'язано стільки жахливих повір'їв* (М. Малиновська); * У порівн. *І тільки шурхотом шаршавим* [шершавим] *шелестів Колючий гай олив, Старий, безплідний, сивий, як повір'я* (М. Бажан).

ПОВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОВІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПОВІ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що кому.* Розповідати, звіряти кому-, чому-небудь щось потаємне, інтимне. *Колись чуття-пережиття повірювала я картинам* (Уляна Кравченко); *Ти мене кличеш звечора й зрання, Ти мене кличеш пізньої ночі, Ти мене кличеш в ясне розсвітання, Думи мені повіряєш пророчі* (Л. Забашта); *Вони з Женькою жили в одному парадному в нашому будинку і повіряли на той час один одному свої секрети* (Ю. Покальчук); *— Нашому другові Філагрію повірив я думку, який треба возвести собор у Києві* (П. Загребельний).

2. *що кому.* Виявляючи довір'я, доручати, передавати кому-небудь когось, щось; довіряти. *Йому генерал від самісінького царя суму повіря казенну* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Римські верховоди мусили преціньь добре розміркувати, кому повіряють таке діло, як місія* (І. Франко); *Кому казну повірю я?* (І. Котляревський).

3. *що кому, заст.* Довіряючи комусь, давати в борг. *Вона мене здавну* [здавна] *знає, мед-горілку повіряє* (П. Чубинський); *— Гайда, братця! разом погуляємо... Може, шинкар повірить, а може, знайдеться добрий чоловік, почастує...* (Панас Мирний); *У Федоровича просити зовсім не йде, тим більше, що я й досі набрав у нього доста грошей наперед, а притім же він сими днями виїжджає за границю. Редакція жадна тим менше не повірить мені таких грошей* (І. Франко).

4. *що, заст.* Робити перевірку, перевіряти (у 3 знач.). *Той екзамен робив сам митрополит, повіряючи екзамен по всіх науках разом* (І. Нечуй-Левицький); *Великий Дірак не мав за потрібне повіряти алгебру гармонією — він просто не бачив різниці між першим і другим* (Н. Околітенко).

5. *що, спец., рідко.* Те саме, що **перевіря́ти** 4. *Лічильники води повіряють з метою підтвердження відповідності водоміра метрологічним параметрам, зазначеним у відповідних нормативних документах* (із журн.).

◊ **Звіря́ти (повіря́ти) / звірити ду́шу (се́рце)** *див.* **звіря́ти**[1].

ПОВІ́СИТИ, і́шу, і́сиш, *док.* 1. *що.* Зачепивши якийсь предмет за що-небудь, надати йому висячого положення. [Е л е а з а р:] *Я тим повісив сю арфу на вербі, що до нещирих пісень вона не може приграватиі* (Леся Українка); *Степан Петрович, мило посміхаючись, повісив кепку на кілок біля дверей і сів на показаний стілець, поклавши собі на коліна свій туго набитий клуночок* (В. Винниченко); *Насилу звела руки* [Мирослава], *щоб повісити шубку на гачок* (А. Головко); *Я повісив трубку на важіль телефонного апарата* (Б. Антоненко-Давидович); // Прикріпити, причепити що-небудь до вертикальної поверхні. *Повісиш собі на стіну гуцульський килим, порозкладаєш на столі різні чудесно вирізьблені цяцьки, й око милується* (П. Козланюк); *Отець Миколай крадькома зиркає на отця Вікентія: нащо він повісив цю картину..?* (М. Стельмах); *На дошці оголошень повісили розпорядження з умовами конкурсу* (Любко Дереш); // Перекинувши що-небудь через щось, накинувши на щось, залишити висіти. *Улас засунув штани під подушку, а піджак повісив біля себе на стільці* (Григорій Тютюнник); *Вона міцніше натягнула берет, повісила через плече санітарну сумку* (О. Гончар); *Максим швидко підхопив сумку й повісив її Генці на плече* (Г. Усач).

2. *що.* Опустити, нахилити донизу, додолу; схилити. *Лис бачить, що лев з ним не жартує, упав навколішки, повісив низько голову і каже: — Ваша величність, дозвольте слово мовити* (з казки); *Під вікнами Волиної квартири .. посходило безліч усякого добра: лопуцьків, м'яти, півників, тюльпанів, і повісив свої грона бузок* (Ю. Яновський); // Спустити донизу, звісити. *Її слова падали йому на груди й зігрівали його, мов міцний давній мед, а він стояв, наче дерев'яний, повісивши руки додолу* (І. Білик).

3. *кого.* Скарати на смерть через повішення. *Не довго думали* [судді] *— рішили — І Щуку на вербі повісити звеліли* (Л. Глібов); *Шибениця! А на ній повісять от цього молодого легіня* [леґеня], *орла полонинського, аби не грав він так більше ніколи!* (Г. Хоткевич); *— А султан так розлютував на візира.., що наказав повісити його, як собаку* (З. Тулуб); *— Сеньйор Коельо! — гукнув до одного з верхівців молодий пеон. — Ми впіймали Ганкаура. — Повісити його! — гукнув хтось із натовпу* (Ю. Бедзик).

◊ **Вішати (клеї́ти) / повісити (наклеї́ти, навісити) ярли́к** *див.* **вішати; Вішати / повісити го́лову** *див.* **вішати; Вішати (хню́пити, опуска́ти) / повісити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на квінту],** *рідко* **ву́ха)** *див.* **вішати.**

ПОВІ́СИТИСЯ, ішуся, ісишся, *док.* 1. Позбавити себе життя, заподіяти собі смерть через повішення. [Г о с т р о х в о с т и й:] *Присягаюсь, що не піддурюю. Бодай я завтрішнього* [завтрашнього] *дня не діждав, бодай я завтра повісився на своїх ремінних пасах, в своїй хаті* (І. Нечуй-Левицький); *Мало не всі з присутніх когось із рідні тоді втратили: Гармаші — батька; дядько Мусій — племінницю, Євменову дочку, що з наруги повісилась* (А. Головко); *Осика — дерево жалоби. Дерево, на якому повісився Юда...* (І. Багряний).

2. *розм.* Зайняти висяче положення. *Було тільки одне жахливе бажання — не зірватись... Я вже не перебирав руками, а просто сунувсь весь, повісившись на витягнутих руках* (В. Винниченко); // Виснути всією своєю вагою або усім тілом на кому-, чому-небудь; важко спиратися на кого-, що-небудь. *Окремі вуйки були такі п'яні, що дівчата мусили їх вести, а в танці вони повісилися дівчатам на шиї і тільки тупцяли, наче ведмеді, на місці* (Ю. Винничук).

◊ **Вішатися (ки́датися, чіпля́тися) / повіситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю** *див.* **вішатися.**

ПОВІ́СМО, а, *с.* 1. Пучок оброблених конопель або льону, готовий для прядіння, а також одержана з нього пряжа. *Молодиці поприходили до Онисі Степанівни й розібрали все прядиво, всі повісма конопель та льону* (І. Нечуй-Левицький); *Було в неї в руках відро з картоплею, під пахвою вона тримала повісмо конопель і ще якийсь жмут ганчірок* (М. Івченко); *Витіпала жменю* [плосконі] *Ониська, потім гарненько повісмо нею зв'язала* (А. Головко); *Голова обрамлена коротким шовковистим чубком, схожим за кольором на повісмо добре витіпаного і вичесаного льону* (В. Малик).

2. Те саме, що **па́смо.** *З-під капелюха вибивалося повісмо білого волосся* (Ю. Збанацький); *Марта несподівано вийшла до урвища. На посірілих скелях відливали золотом довгі повісма трави* (Р. Андріяшик); *Міцнішає вітер. Гонить повісма темних хмар* (Н. Королева); *Тоненькі повісма світла соталися крізь штори, купаючи в собі міріади порошинок, і вістили ранок* (Ю. Винничук).

3. *заст.* Міра прядива. [К о м а ш и х а:] *Я принесла вам, свахо, чотири повісма прядива, що колись позичала* (М. Кропивницький); *— А чи багато напряли, Пріську? — Повісом з сорок з дочками напряла, — відповіла Пріська* (Ф. Бурлака).

ПОВІСНЯ́НИЙ, а, е. Стос. до повісма. *Повісняне полотно — це полотно з високоякісного прядива для святкових сорочок, переміток* (з наук.-попул. літ.); *Нитки з повісма йшли для виготовлення полотна. Повісняні нитки з клубків мотали на мотовила й отримували півмітки* (із журн.).

ПОВІСПО́ВАНИЙ, а, е. Поритий віспою, покритий шрамами від віспи; рябий (у 2 знач.). *Очі заблимали і губи засіпалися в нервовому стримуванні, і прозора краплинка непроханою забриніла на повіспованій щоці* (Іван Ле); *На його повісповане чоло виступили біль і утома, а над запалими тривожними очима в сполоху бились довгі вії* (М. Стельмах).

ПОВІСТЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **по́вість.** *Дві постаті в 70-х роках XIX ст. вибиваються зі споду й передній займають план, виблискуючи на кону українського повістевого письменства: Іван Нечуй та Панас Мирний* (С. Єфремов); *Історики письменства .. мало уваги віддавали питанню Квітчиної традиції в українській повістевій творчості* (М. Зеров); *Обидва автори новелістичний сюжет навантажили повістевим матеріалом, чи то розтягнувши в часі, як Гонкур, чи то обтяживши деталями та дигресіями, як де Кейрош* (О. Шугай).

ПОВІ́СТИ *див.* **повіда́ти.**

ПОВІСТИ́НА, и, *ж., розм.* Невелика повість. *Після обіду писав одну повістину віршами* (Панас Мирний); *Заповзявся я знову писати про діда Семирозума і в листі до сестри Валентини попросив розпитати батька .. про сільських відьом, які теж мали стати героями моєї майбутньої повістини* (В. Дрозд); // *зневажл.* Повість низької якості. *— Що ви високопарно називаєте культурою? .. Пусті кримінальні повістини, які вчать наших дітей злодійського ремесла?* (Ірина Вільде); *— А я у твоїй повістині того соборного хору передстоятелів нашої нації не чую. Чути там лише поодинокі блазенські зойки відкинутих у небуття покручів* (В. Єшкілєв).

ПОВІСТИ́ТИ, іщу́, істи́ш, *док., рідко.* 1. *що, про що.* Розповісти, розказати. *І усе йому мати повістила, що було* (Марко Вовчок); *Землі своєї зелень та блакить Любив я серцем, і на схилі віку Хотів про те правдиво повістить* (М. Рильський); *Прийде година, казав, коли наш корабель пречудовий, Що повертатися буде з виправи, в туманному морі Бог нам розтрощить і довгою місто заслонить горою. Так повістив мені батько, і все це збувається нині* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *кого.* Повідомити, сповістити. *Через хвилину важкий сон і харчання повістили хлопця, що Яків заснув* (Панас Мирний); *Князь Ратимир повістив устами .. болярина* [боярина] *Злата вигнати греків і з Ольбії, й з Тіри, й з Істрії* (І. Білик).

ПОВІ́СТКА, и, *ж.* 1. Коротке письмове повідомлення з викликом куди-небудь, нагадуванням про щось. *26 червня в Троянівці було одержано перші повістки з військкомату* (Григорій Тютюнник); *Осипа Томенчука офіційною повісткою викликали як свідка до Івано-Франківська на суд* (М. Андрусяк); *Я .. сказав, що повістки не отримував. На те Василь порадив самому піти у військкомат і не затягувати* (Любко Дереш); // *заст.* Повідомлення, яке надсилає поштове відділення адресату про одержання на його ім'я грошей, посилки, листа і т. ін. *З рекомендованими листами велика морока: на них перше "повістку" приносять, як на посилки!* (Леся Українка); // *рідко.* Те саме, що **звістка.** *Збігались хазяїни, шлють свою невістку, Щоб ішла до матері та несла повістку* (Я. Щоголів); * Образно. *Осінь шле повістку-хмарку...* (П. Усенко).

2. *літ., заст.* Оповідання. *Дуже би було добре, якби ти, приїхавши додому, засіла вечорами до писання ескізів або повісток* (І. Франко); *Тим часом я постараюся прислати Вам повістку, що піде першою до 3-тьої книжки* (М. Коцюбинський); *Може, Вам відомо, що теперечки в Коломиї друкується збірка моїх повісток* (А. Кримський); // Оповідь, розповідь, переказ. *Немало легенд і повісток о тім місці кружило і кружить межи народом* (І. Франко); *— Всякому, хто не ламає сього правила, вільно розповідати таку повістку, яка, на його думку, найбільшу може принести втіху* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *спец.* Сигнал, оповіщення. *Було трохи ще клопоту з багажем, але допоміг сторож станції і все влаштувалось на добре. По тому ударило на повістку, пасажири жвавіш загомоніли поміж собою* (М. Івченко); *І тільки годині о дванадцятій задзвонили, нарешті, повістку їхньому поїздові* (А. Головко); *Закалатав дзвоник — перший дзвоник за цілу ніч: повістка до поїзда!* (Ю. Смолич).

ПОВІСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., зах.* 1. Докладно, спокійно розповідати; розказувати. — *А чому ж ти мені, синку, давно не дав знати?* — *лаю я на хлопця.* — *Я хотів, бадічку, коли ж бо неня .. мене не пускали,* — *повістує хлопець плачучи* (Ю. Федькович); *Низенький бадіка підійшов до директора і, кладучи зібрані гроші на стіл, повістував, що вони ті гроші найшли у суді на підлозі* (Марко Черемшина).

2. Повідомляти, сповіщати. *Сумно повістувала трембіта про смерть* (М. Коцюбинський); *Іде* [Юра], *безтямний, повістувати мирові нову правду, що Танасій хоче їх* [селян] *підвести* (А. Крушельницький); *Численні легенди повістують, як багато років тому з одного з островів далекої Полінезії на двох великих каное приплив король Хоту Матуа з почтом* (М. Кідрук).

ПО́ВІСТЬ, і *і* и, *ж.* 1. Літературний художній розповідний твір, що займає проміжне місце між оповіданням і романом. *Любима форма, в яку Франко одягає свої прозаїчні твори, — це короткі оповідання .. Але він пише і великі повісті* (М. Коцюбинський); *Їй відіслали рукопис повісті і то без всякого пояснення* (О. Кобилянська); *Все, що поза дужками фабули, що непотрібне для дії, стає тільки зайвим вантажем повісти* (Б.-І. Антонич); *Всі ці трагічні оповідання Шевченко не забував. Вони стали тим невичерпним джерелом, з якого до самої смерти черпав він теми для своїх повістей і поем* (З. Тулуб); — *Хочете, я розповім вам коротко сюжет своєї повісті?* — *заговорив по хвилі Хомський* (Ю. Андрухович).

2. Розповідь, оповідання про що-небудь. *А сюю повість, або казку, та розказував мені покійний Панас Месюра* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Просто й немудро пливла промова — повість жіночого життя* (В. Еллан-Блакитний); *Постають з далекої минувшини призабуті події, і перейдені биті шляхи мріються в імлистій далині, як розгорнуті сторінки нескінченої повісті мого життя* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВІСТЯ́Р, á, *ч.* 1. Автор повістей. *Настуся з нудьги читала дуже багацько книжок, та все романів. Але романтики, а найбільше Жорж Санд та найновіші декадентські поети й повістярі, найбільше припадали до її нервової, мрійної, випещеної, трохи збоченої вдачі* (І. Нечуй-Левицький); *Мої батьки мешкали в 1860–1869 роках в будинку Леонтія Устияновича, .. батька Миколи Устияновича, славного повістяра і поета* (Уляна Кравченко); *Пахне злегка Кантом. Мартович починає грузнути в філософію. Видно, не є вродженим повістярем* (Б.-І. Антонич).

2. *рідко.* Те саме, що **оповіда́ч.** — *Гадаєте, що я вже така стара бабуся, що де лиш голову притулю, там і сплю?* — *Ні, тільки знаю, що я не повістяр і не вмію оповідати цікаво. Моя повість скучна і нетяжко при ній заснути* (Б. Лепкий); *Даруйте свому* [своєму] *Соколові, що колись мав гострий зір, а тепер перевівся на балакучого повістяра* (Я. Качура).

ПОВІ́Т, у, *ч.* 1. *іст.* Колишня територіально-адміністративна одиниця в Україні (до 1923 р.) та ряді інших країн, складова частина губернії. *Чорний гай далеко, у іншому повіті, і Кармелю туди нема по що братись* (Марко Вовчок); — *Так здоровенькі ж були, земляче! Якої губернії?* — *Київської, Сквирського повіту!* (В. Винниченко); — *Кращого бочкаря* [бондаря], *як Матвій Вирвикишка.., хоч і п'ять повітів обійди, то й то не знайдеш* (Григорій Тютюнник); *У Стрийському повіті він* [скупий дідич] *мав село, в якому люди на чім світ проклинали його, бо змушував їх працювати навіть у найбільшу спеку* (Ю. Винничук); // *розм.* Населення цієї адміністративно-територіальної одиниці. *Стояло військо тут зальотне, Волове, кінне і піхотне, І ввесь був зібраний повіт* (І. Котляревський); *Не один повіт знав о. Хведора; його знала навіть уся губернія* (І. Нечуй-Левицький); *Він, Котляревський, зробить все можливе, щоб прикувати до цієї ганебної історії увагу всього повіту, всього краю* (Б. Левін); // *розм.* Повітове місто. *Юхрим таки доскочив свого: .. вискочив у повіт і працює там аж фінінспектором* (М. Стельмах).

2. Адміністративна одиниця середнього рівня в сучасній Польщі. *У Польщі до сфери обов'язків керівництва повітів включені всі локальні питання, що виходять за межі гміни, зокрема, охорона громадського порядку й загальна безпека, протипожежна безпека й захист від повеней, запобігання стихійним лихам і усунення їх наслідків та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Якщо у 2004 році проєкт "Прозора Польща" підтримали 15 гмін та один повіт, то вже через рік заявки на участь у ньому подали понад 400 гмін і повітів Польщі* (із журн.).

ПОВІТА́ННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **повіта́ти.** *Наляканa сторожа коло міської брами вискочила на повітання князя, але той тільки недбало кивнув їм і повів своїх варягів далі* (П. Загребельний); *Дехто поцілувати хотів його* [цимбалюка] *при повітанні, Аби лиш почути, що скаже на Боже добре слівце* (Д. Павличко).

2. Те саме, що **віта́ння.** *Із спальні вийшов батько, повітав Сердечно і поцілував його; Та не почув Валентій вже тепла В повітанню і поцілуї* [поцілункові] *тім* (І. Франко); *На наше повітання відповів сотник Жук мовою російською, оправдуючись тим, що він кінчив російську школу, а щойно тепер вчиться українською* (А. Чайковський); *Почулися в громаді Веселі оплески та повітання раді* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОВІТА́ТИ, áю, áєш, *док., розм.* 1. *кого.* Док. до **віта́ти** 1; привітати. *В непогідь, стужу злиденну (Певно, сама сирота!) Зайде* [трудяща людина] *в хатину нужденну, Словом усіх повіта* (П. Грабовський); *Семен повітав війта так ласкаво, що трохи по руках не цілував* (Л. Мартович); *Шведські командантии вистроїли своїх драгунів і повітали гетьмана Мазепу з почестями, які приписував їх військовий устав при зустрічі чужого полководця і володаря землі, на котрій вони стояли* (Б. Лепкий); *Він навіть зрадів, побачивши знайомого дідуся, який поливав квіти в своєму садочку .. Милий дідусь сердечно повітав його* (М. Дашкієв); // Передати через кого-небудь комусь усно чи письмово слова вітання, привіту. *Повітайте від мене і поцілуйте всю любу родину, знайому і незнайому* (Леся Українка); // *чим.* Зробити кому-небудь щось приємне або неприємне; почастувати. *Мов приском старостів та молодого вража дівка обсипала, стало їм і соромно, і сердито на гаспидську дівку за таку одповідь, але ж боялись її ще займати, щоб ще чим кращим, бува, не повітала* (з казки).

2. *кого, що.* Док. до **віта́ти** 2; поздоровляти. *І свободу молодую Повітаймо, як весну* (І. Гушалевич); // Виявити (вигуками, оплесками, жестами тощо) почуття радості, задоволення з приводу якоїсь події, чийогось успіху і т. ін. *Газетярі пильно слідили за кождим його* [комісара] *рухом і повітали його відкриття голосними окриками* (І. Франко); *Вихований без матері, Борис не звик до виявів чулості, тому й не кинувся до батька в обійми, хоч як хотілося хлопцеві, навіть не повітав батька вигуком радості* (П. Загребельний).

3. *кого, що.* Радісно, приязно зустріти. *Грицька повітали як добре знайомого. Отець Кирило стрічав його дуже радо* (М. Грушевський); *— Дитинка, мабуть, у Бога, там жде на тебе, колись повітає, і, може, ліпше для неї так* (О. Кобилянська); *Потім Бутень почалапав крізь кущі до свого племені, яке, певно, з радістю повітає його повернення* (П. Загребельний); *Король .. велів привезти її* [дочку султана] *до Фамагости і повітав її там разом із королевою пишно та велично* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *кого.* Гостинно прийняти кого-небудь. *Щиро повітаємо у нас Мирона і Корженка, єсли* [якщо] *лиш наша мама буде чулась* [почувати себе] *трохи сильнішою* (Уляна Кравченко); *До моєї матері не показувалася вона більше, хоч, як упевняє мене мати, була б її повітала радо в себе, хоч би й тому, щоб подякувати їй за її труд коло неї під час подорожі і вдома* (О. Кобилянська).

ПОВІТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *до кого, з ким і без дод.* Док. до **віта́тися;** привітатися. *То, було, таки хоть і стереглись одне одного, да все-таки й повітаються й погуторять де про що, як брат із сестрою, а тепер бояться й очей звести одне на одного* (П. Куліш); *Рясничка швидко опинилася коло чабанової хати і повіталася: — Добридень, сусідоньку!* (Марко Вовчок); *Катерина Пантелеймонівна пішла в покої. Повіталась* (Олена Пчілка); *Увійшов Максим, повітався у хату, став струшувати з кобеняка сніг* (С. Васильченко); *І Віра Устинівна ввійшла (ми встали всі і, повітавшись, сіли)* (П. Тичина); *Вона стоятиме біля воріт, аби повітатися з кожним* (Є. Пашковський).

ПОВІ́ТКА, и, *ж.* 1. Господарське приміщення для утримання домашніх тварин або зберігання сільськогосподарського реманенту та різного майна. *Чоловіки поздіймали дошки й повносили в повітку* (І. Нечуй-Левицький); *— Замкни коні в повітку та ходім у хату* (Б. Грінченко); *В повітці було темнувато, пахло вогкістю, шкурами, зіпрілою соломою* (В. Винниченко); *Стоїть хата, з дерева зрублена, тут же під одним дахом кліть — повітка для худоби* (А. Хижняк).

2. Покрівля на опорах для захисту від сонця, дощу і т. ін.; накриття (у 2 знач.). *Тільки одпріг я коней, а панич і гукнув: — Піди лишень, Данилка, на базар та купи до чаю бубликів. Та гляди, не заблудись; ось бач, — каже, — у нашому трактирі нові ворота під повіткою* (О. Стороженко); *Гришка лагодив під повіткою воза* (М. Івченко); *Біля білих байських юрт зберігалися під повітками легкі літні юрти, в яких живуть на літньому пасовищі в горах* (З. Тулуб).

ПОВІТКО́М, у, *ч., іст.* Скорочення: повітовий комітет. *— Товариші, сьогодні повітком затвердив наш розподіл* (М. Стельмах); *— Дозвольте поговорити з секретарем повіткому, — кивнув Сотник на телефон. — Ніби в нього більше клопоту нема. У нього є важливіші справи!* (М. Циба); *Членами повіткомів були, як правило, найвідоміші особи регіону з числа помісного дворянства та представники місцевої державної адміністрації* (з наук. літ.).

ПОВІТО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **повіт.** *Інспектор .. провадив лекцію про герби усякі: і імперські, і губернські, і повітові, поясняв, малював на дошці* (Дніпрова Чайка); *В Тирасполі саме почався повітовий з'їзд виборців на Трудовий конгрес* (Д. Бузько); *Того року на Буковині було звільнено школи від опіки духовних консисторій та передано під нагляд місцевих, повітових шкільних рад, а також краєвої ради* (І. Пільгук); *Слуга, посланий до Луцька, чомусь не повернувся, і це тривожило чимдалі дужче. Граф думав, чи не поїхати самому до теперішнього повітового центру, та клопоти в полі усе заважали* (В. Лис); // Признач. для обслуговування повіту. *Я все приймаю з подякою. Навіть завтрішній* [завтрашній] *виступ у брудній салі* [залі] *повітового суду* (В. Винниченко); *У Бобринці була повітова школа на три класи* (з мемуарної літ.); // Який живе в повіті, працює в його установах. *Поміж повітовим панством наша сім'я лічилася за людей середнього достатку* (Панас Мирний); *Вона задумала організувати велику допомогу всієї повітової шляхти й інтелігенції на користь бідних селян* (Н. Кобринська); *До будинку бурмістра зайшов повітовий маршалок Брикальський* (І. Франко).

2. *перен., заст.* Провінційний. *Всякі повітові Гамлети, рефлексією опановані, — то були досить звичайні герої тих часів не тільки в літературі, а й у житті* (С. Єфремов); *Як правду казати, ніяк не думав тебе тут застати. В оцій повітовій калюжі .. Я думав, що ти десь у Києві, у високих політиках ходиш* (А. Головко); // Власт. провінціалам. *Всі ті старання були цілком даремні, бо однаково, роз'їхавшись з празника, попаді будуть судити й пересуджувати кожну дрібницю .. Але тут — усміхи, похвали надміру і тьматьменна повітової ґречності* (Г. Хоткевич).

Повіто́ве мі́сто *див.* **мі́сто**[1].

ПОВІ́ТОЧКА, и, *ж.* Зменш. до **повітка.** *Минає рік. Коло хатини В повіточці своїй малій Той бондар праведний, святий, І гадки, праведний, не має, Барило й бочку набиває Та ще й курникає* (Т. Шевченко); *Пізніше дізнався я, що старі мають іще й гусей та качок. Вони були окремо, в вузеньких сутичках* [сутках] *між повіточкою й клунею* (М. Івченко); *Майже кожен мешканець мав у тому дворі свій закуток, де містилась повіточка для топлива* (Іван Ле); *Микола ще не встиг роздивитися, що й до чого, а Стах уже виносив з повіточки снасті, хапливо розмотував їх, заплутуючи жилку, щось рвав, зв'язував, гачки сипалися з його рук у бур'ян* (В. Шкляр); *Збоку в садку зроблена повіточка садова, вся в зелені та в квітках* (Леся Українка).

ПОВІТРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **повітря** у 1 знач., напр.: п о в і т р о в о́ з, п о в і т р о н о́ с н и й, п о в і т р о о́ б м і н, п о в і т р о о п о́ р н и й, п о в і т р о о с у ш н и́ й, п о в і т р о р о з п о д і́ л ь н и й, п о в і т р о с п р и й м а́ л ь н и й.

ПОВІТРОВІ́Д, во́ду, *ч., техн.* Трубопровід для переміщення повітря в системах вентиляції, опалення й кондиціювання; повітропровід. *Основними елементами експериментальної установки є побутовий кондиціонер БК-2000; сукупність повітроводів з системою заслінок, які створюють повітряний контур установки; блок зволоження; парогенератор* (з наук. літ.); *Залежно від умов виробництва на об'єктах повинні бути встановлені терміни проведення профілактичних оглядів та очищення повітроводів, фільтрів, іншого обладнання вентиляційних систем* (з мови документів).

ПОВІТРОВІ́ДНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для переміщення повітря. *Повітровідна витяжка повітря; Повітровідний шланг.*

ПОВІТРОДУ́ВКА, и, *ж., спец.* Машина для стискання й подавання повітря. *Крім доменного виробництва, стиснене повітря виробляється повітродувками й для інших цілей (для кисневих станцій, бесемерівських конвертерів, установок безперервного розливання сталі, для аерації різних виробництв та ін.)* (з наук. літ.); *Вловлювач стояв у кладовці* [комірчині], *нікому не потрібний. Вони взяли його, пустили в дію і встановили, що їхнім ворогом є повітродувка, яка стояла на даху сусіднього заводу: вона генерувала коливання інфразвуку!* (В. Владко).

ПОВІТРОДУ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для стиснення і переміщення повітря. *Повітродувний двигун є великим стаціонарним паровим двигуном або двигуном внутрішнього згоряння, безпосередньо пов'язаним з повітряними насосними циліндрами* (з наук.-попул. літ.); *Цистерна мала поливальний прилад, схожий на той, що ним поливають улітку вулиці, тільки складніший. Повітродувний апарат у ньому розпилює рідину на дрібнесенькі краплинки* (Д. Бузько); *Ранцеві повітродувні пристрої застосовують в комунальному господарстві для прибирання стадіонів, площ і доріг* (з мови реклами).

ПОВІТРОНАГНІТА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для нагнітання повітря. *Пристрій для вирощування грибів містить корпус у вигляді камери, в якій установлено стелаж для касет із субстратом, повітронагнітальний канал з електровентилятором та електронагрівачем і лоток для води* (з наук. літ.).

ПОВІТРОНАГНІТА́Ч, á, *ч., спец.* Апарат для нагнітання повітря. *Повітронагнітач призначений для місцевого осушення стін і будівельних перегородок у вологих приміщеннях, осушення внутрішньої поверхні пожежних шлангів, подання свіжого повітря у важкодоступні місця без вентиляції під час рятувальних акцій* (із журн.).

ПОВІТРОНАГРІВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для нагрівання повітря; протилежне п о в і т р о о х о л о д ж у в а л ь н и й. *Повітронагрівальні й опалювальні прилади повинні розміщуватися так, щоб до них був забезпечений вільний доступ для огляду й очищення* (з мови документів).

ПОВІТРОНАГРІВА́Ч, á, *ч., спец.* Те саме, що **повітронагрівни́к.** *Повітронагрівачі газові змішувальні широко застосовують для підігріву атмосферного повітря в системах припливної вентиляції автономного повітряного опалення та теплових завісах виробничих приміщень, сушильних установках, для опалення тепличних господарств* (з наук.-техн. літ.); *Новаки ще не вміли відрізнити домну від повітронагрівача* (О. Гуреїв).

ПОВІТРОНАГРІВНИ́Й, á, é, *спец.* Те саме, що **повітронагріва́льний.** *Для штучного обігрівання приміщень і сушіння штукатурки найкраще застосовувати спеціальні повітронагрівні установки, які серійно випускає промисловість* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОНАГРІВНИ́К, á, *ч., спец.* Апарат для нагрівання повітря; протилежне п о в і т р о о х о л о д ж у в а ч. *Для кожної доменної печі використовують 3–4 повітронагрівники. Поки одні повітронагрівники нагріваються, через один із них, уже нагрітий, повітря подається в доменну піч* (з наук. літ.).

ПОВІТРОНЕПРОНИКНИ́Й, á, é, *спец.* Який не пропускає повітря. *Утворення міцної, повітронепроникної ґрунтової кірки відбувається внаслідок різкого переходу ґрунту зі зволоженого в сухий стан у процесі інтенсивного випаровування вологи* (з наук.-попул. літ.); *Тільки погляньте, що ви отримуєте за свої гроші. Водо- і повітронепроникне, герметичне закрите днище, яке забезпечує трансмісію від пошкодження камінням, дощем, іржею. Автомобіль проходить майже 1000 перевірок, тестів, що їх здійснюють 1014 контролерів* (з мови реклами).

ПОВІТРОНЕПРОНИ́КНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **повітронепроникни́й.** *Повітронепроникність дверей забезпечується завдяки застосуванню спеціальних ущільнювальних прокладок* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОНО́СНИЙ, а, е, *біол.* Признач. для надходження, руху повітря. *Рослинам властиві пристосування для самозабезпечення повітрям, киснем. Це насамперед закладено в анатомічній будові коренів завдяки розвиненій паренхімі як повітроносній тканині* (з наук. літ.); *Систему органів дихання становлять легені, розміщені в грудній порожнині, і повітроносні шляхи: носова порожнина, носоглотка, гортань, трахея, бронхи* (з навч. літ.).

ПОВІТРОО́БМІН, у, *ч., спец.* 1. Видалення повітря із закритих приміщень і заміна його чистим атмосферним повітрям; вентиляція. *Повітрообмін — масова величина, гігієнічний показник зміни повітря в закритому приміщенні за одиницю часу* (з навч. літ.); *Гігієнічні вимоги — це вимоги до освітленості, повітрообміну, температурного режиму, вологості, шуму й інших факторів середовища, які впливають на здоров'я і працездатність людини* (з наук.-попул. літ.).

2. Обмін газами між ґрунтовим повітрям, водним простором і атмосферою. *Нафтопродукти, що потрапляють у водойми, розподіляються по поверхні води тонкою плівкою, порушуючи повітрообмін, життєдіяльніть водного світу* (з наук. літ.); *Повітрообмін обумовлюється зміною температури, атмосферного тиску, опадами, переміщенням повітря, зміною рівня ґрунтових вод та верховодки* (з наук. літ.); *Використання важкої техніки призводить до зміни структури ґрунту, його переущільнення, погіршення водно-фізичних властивостей і повітрообміну* (із журн.).

ПОВІТРООБМІ́ННИЙ, а, е, *спец.* Признач. для повітрообміну. *Повітрообмінна вентиляція подає свіже, попередньо очищене повітря в приміщення і вчасно видаляє з нього забруднене повітря* (із журн.).

ПОВІТРООХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для охолодження повітря; протилежне п о в і т р о н а г р і в н и й. *Розплавлений метал безперервно подається в повітроохолоджувальний кристалізатор* (з наук.-техн. літ.).

ПОВІТРООХОЛО́ДЖУВАЧ, а, *ч., спец.* Апарат для охолодження повітря; протилежне п о в і т р о н а г р і в а ч. *Розроблена й побудована установка для дослідження тепло- і газообміну в моделі змійовикового повітроохолоджувача для глухих забоїв* (з наук. літ.); *Поверхневі повітроохолоджувачі здійснюють теплообмін між повітрям і холодоносієм через роздільну сітку* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРООЧИСНИ́Й, á, é, *спец.* Признач. для очищення повітря. *Очищення зернового матеріалу — це складний процес, що вимагає застосування різного обладнання (як плоскорешітних скальператорів, аеродинамічних або барабанних сепараторів, так і повітроочисних установок)* (з наук.-техн. літ.); *Повітроочисні фільтри в кондиціонері знаходяться за повітряними і можуть бути вугільними, катехіновими, плазмовими та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Повітроочисна труба над капотом була уквітчана лататтям і ряскою, за баранець кришки радіатора зачепилося величезне зелене пасмо жабуриння* (М. Циба); // Спрямований на очищення повітря. *Гукнув* [Варивода] *лікареві знову повідомити нагору, щоб почали повітроочисні операції* (М. Трублаїні).

ПОВІТРООЧИ́СНИК, а, *ч., спец.* Апарат для очищення повітря; пиловловлювач. *У повітроочиснику двигунів попереднє очищення повітря провадять за допомогою подвійної металевої сітки* (з наук. літ.).

ПОВІТРООЧИ́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для очищення повітря. *Мета і завдання дослідження полягають в обґрунтуванні параметрів фільтрувального циклона й розробленні на цій основі конструкції високоефективних повітроочищувальних пристроїв з низькими енергетичними витратами на очищення повітря від деревного пилу* (з наук. літ.); — *Ви робите чимало корисного і важливого. І їжу готуєте, і господарство ведете, і допомагаєте Ван Лунові стежити за приладами повітроочищувальної системи, і стали непоганим фотооператором...* (В. Владко).

ПОВІТРОПІДІГРІВНИ́Й, á, é, *спец.* Признач. для підігрівання повітря. *Повітропідігрівні установки є найбільш ефективним і надійним джерелом теплопостачання вентиляції підземних гірничих виробок і мають очевидні переваги перед іншими системами теплопостачання* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОПІДІГРІВНИ́К, á, *ч., спец.* Апарат для підігріву повітря; повітронагрівник. *Експериментами на моделях трубчастих касетних повітропідігрівників газотурбінних установок показано, що використання профільних U-подібних труб малого гідравлічного діаметра дає змогу забезпечити високу компактність та низьку металомісткість* (з наук. літ.).

ПОВІТРОПЛА́ВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до повітроплавання. *Без зайвих зволікань та розкачування я перейшов до суті справи і виклав Маргаріто все, що вимагалося від нього та від його повітроплавальної машинерії* (М. Кідрук); *Повітроплавальний спорт — окрема дисципліна в авіаційному спорті, яка включає в себе польоти на керованих аеростатах (дирижаблях) і на безмоторних сферичних аеростатах (повітряних кулях)* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОПЛА́ВАННЯ, я, *с.* Теорія і практика літання на апаратах, наповнених газом, легшим за повітря. *Наявність постійних повітряних течій доведена неспростовно, і з часом повітроплавання та повітряні кораблі, які ми через надмірну прихильність до грецької мови називаємо аероскафами, скористаються з головних вітрових шляхів* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Водень найлегший з відомих нам газів. Цією його властивістю користуються в повітроплаванні: воднем наповнюють повітряні кулі, або аеростати, які підіймають високо в повітря людей і вантажі* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОПЛА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Той, хто займається повітроплаванням. *Забравшись по бичовній* [мотузяній] *драбинці в гондолу, він якийсь час вовтузиться в ній, підкручує щось у нагрівальній машинці, затим, задерши голову, пробує натяжку тросів і з певністю бувалого повітроплавця озирається по гірській ущелині* (Ю. Бедзик); *28 квітня 1874 року в Харкові повітроплавець Михайло Лаврентьєв уперше в Україні підняв у небо аеростат* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОПЛА́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **повітропла́вальний.** *Пілоти аеростатів проходять підготовку в повітроплавних школах і після проходження теоретичного курсу й здійснення польотів — спочатку з інструктором, а потім самостійних — отримують відповідні документи* (із журн.); *Повітроплавний сезон в Україні відкриють два фестивалі аеростатів: в Києві на Експоцентрі у форматі виставки та під Києвом у форматі вільних польотів* (з газ.).

ПОВІТРОПЛА́ВСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **повітропла́вання.** *Перед нашими очима виросла рефлексологія, теорія відносності, фрейдизм, не згадуючи про безліч технічних удосконалень, серед яких є такі велетні, як радіо й повітроплавство* (В. Підмогильний); — *Ну, а для чого ж стільки гелію? Коли для дирижаблів, то це, безперечно, цінно, але навряд чи повітроплавство матиме тепер таке велике значення, зважаючи на колосальні успіхи авіації* (М. Трублаїні).

ПОВІТРОПРОВІ́Д, вóду, *ч., техн.* Система труб, нагнітальних установок, фільтрів і т. ін. для подавання повітря; повітровід. — *Очевидно, заздалегідь ніхто не знав про таку несподівану активність метеоритного потоку,* — *відповів Поліщук. Він закріпив шолом, перевірив повітропровід* (В. Владко); *Вона вийшла з кругу притихлих дівчат, відкрила краник повітропроводу* (П. Оровецький); — *То фальсифікація... Ти потрапив до останнього конвеєра аварійним повітропроводом... Я попередньо спровокувала аварію і сприятливі умови для підміни* (О. Тесленко).

ПОВІТРОПРОВІ́ДНИ́Й, íдна́, íдне́. 1. *техн.* Прикм. до **повітропрові́д.** *Шахтна повітропровідна мережа, по якій транспортується стиснене повітря від компресора до споживачів, є розгалуженою системою повітропроводів* (з наук.-техн. літ.).

2. *спец.* Те саме, що **повітропроникни́й.** *Для кращого зростання грушевих дерев ґрунт повинен бути пухким, водо- і повітропровідним, водночас здатним утримувати достатній запас вологи* (із журн.); *Повітропровідний чохол для одягу призначений для зберігання костюмів, плащів, легких пальт та курток* (з мови реклами).

ПОВІТРОПРОНИКНИ́Й, á, é, *спец.* Через який проникає повітря. *Під час гарячкового стану не слід надто тепло одягати та укривати дитину. Одяг і ковдра мають бути легкими й повітропроникними* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОПРОНИ́КНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **повітропроникни́й.** *Для отримання однорідного посадкового матеріалу слід сортувати рослини за розміром; великі, середні та невеликі рослини посадити окремо в пікірувальні ящики. Субстрат повинен мати велику вологоємність і повітропроникність* (з наук. літ.); *Повітряний потік проходить через пори текстильного матеріалу, тому показники повітропроникності залежать від структурних характеристик матеріалу, що визначають його пористість, кількість і розміри наскрізних пор* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІТРОРОЗДАВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **повітророзподі́льний.** *Для накачування шин і контролю тиску застосовують автоматичні повітророздавальні колонки* (з навч. літ.).

ПОВІТРОРОЗПОДІ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для розподілу повітря. *Вентиляційні системи можуть мати різну потужність та функціонал. Але ефективність їх роботи залежить від наявності повітророзподільних решіток, через які переміщується повітря* (з мови реклами).

ПОВІТРОРОЗПОДІ́ЛЬНИК, а, *ч., спец.* Пневматичний або частково пневматичний апарат, признач. для управління потоками стисненого повітря. *Опрацьовано математичну модель пневмомеханічної системи повітророзподільника, що дозволить в подальшому досліджувати динаміку поїздів при гальмуванні з урахуванням впливу на процеси в гальмівній мережі самих повітророзподільників* (з наук. літ.); *На тролейбусах, автобусах і електропоїздах установлені дверні повітророзподільники для управління автоматичними дверима* (з наук.-попул. літ.); *На автомобільному контрольному пункті ремонтують дуже складні й точні прилади — повітророзподільники. Це своєрідні серця гальмівних пристроїв* (з газ.).

ПОВІ́ТРЯ, я, *с.* 1. Невидима газоподібна речовина (головним чином із суміші азоту й кисню), яка оточує земну кулю і яка потрібна для життя людини, тварин і рослин. *Усміхається пречисте небо, Все повітря пахощами дише* (І. Франко); *В морозному повітрі стояв незвичний лісовий запах хвої. Наближалось Різдво* (В. Нестайко); *Цецилія вдихнула в груди якомога більше повітря* (С. Андрухович); * У порівн. *Нам треба миру, як води й повітря, Як хліба й сонця, — миру треба нам* (М. Рильський); // *перен.* Неодмінна умова існування кого-, чого-небудь. *Розвиток творчої діяльності є повітрям для розвитку особистості дитини* (із журн.); // *перен.* Умови, обстановка, породжувані соціальним середовищем, колективом і т. ін. *А хіба ж завтра не буде те саме — служба, телята, символізм і капуста? Припухлі очі і позіхання? .. Йому зробилося душно од того повітря* (М. Коцюбинський).

2. Вільний простір навколо Землі. [П е р е л е с н и к:] *Поглянь, як там літає павутиння, кружляє і вирує у повітрі* (Леся Українка); *Сонце зовсім ховається, у повітрі холоднішає, над містом залягає весняна сутінь* (У. Самчук); *До колонки йшла* [Рада] *стежкою, обабіч зарослою чагарником, — у безшелесному повітрі живопліт вітально тріпотів листочками їй назустріч* (О. Забужко).

3. З окличною інтонацією вживається як сигнал попередження про повітряний наліт. *Пасєков, крикнувши "Повітря!", вискочив з машини .. "Юнкерси" розгортались над дорогою* (Л. Первомайський).

4. *рідко.* Те саме, що **вітер** 1. *Сонце, немов утомившись, стало сідати, і з поля повіяло свіжим повітрям* (В. Винниченко); *Люди, що йшли на метро чи з метро, тримали свої піджаки чи плащі в руках і насолоджувалися .. повівом весняного повітря* (С. Пиркало).

Виса́джувати / ви́садити в повітря *див.* **виса́джувати; Ди́хати / поди́хати чи́стим повітрям** *див.* **ди́хати; Ковта́ти / ковтну́ти повітря** *див.* **ковта́ти; (1) Легке́ повітря,** *розм.* — чисте, свіже повітря, яким вільно дихати. *Їй зробилося весело: вона завважила, що сьогодні було і гаряче і разом з тим легке повітря* (Леся Українка); *Як у всіх кавказців, що переселилися в долину, та ще й на північ, з роду в рід в Армянах* [назва села] *передавалися легені, що вимагали кришталево чистого легкого повітря гір, а не туманів низини* (Д. Бузько); *Я відчув би її* [Батьківщину] *навіть по цьому легкому весняному повітрю, що тече на мене звідти, мов з високих вічно чистих гір* (О. Гончар); **Пуска́ти / пусти́ти у повітря** *див.* **пуска́ти; Сьорбну́ти повітря** *див.* **сьорбну́ти; Ухопи́ти повітря** *див.* **ухо́плювати.**

△ **Абсолютна воло́гість повітря** *див.* **воло́гість; Відно́сна вологість повітря** *див.* **воло́гість.**

◇ **Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в повітрі (між не́бом і землею) *див.* ви́сіти; [В повітрі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею** *і т. ін.) див.* **па́хнути; Забра́кло повітря** *див.* **забра́кнути; Зли́нути в повітря** *див.* **злина́ти; Зліта́ти / злеті́ти в повітря** *див.* **зліта́ти**[1]**; (2) На [свіже (чи́сте,** *рідше* **ві́льне)] повітря,** *зі сл.* в и х о д и т и, в и й т и, в и р в а т и с я *і т. ін.* — з приміщення, надвір. — *Парить, так парить! Ми от з ним і вийшли на свіже повітря* (Панас Мирний); *Бійці-піхотинці, що трималися ніч у будинку, вирвавшись тепер на свіже повітря, на ходу приєднувались до своїх підрозділів* (О. Гончар); *Виходжу на чисте морозяне повітря, зі старого стільця згрібаю сніг, зверху кладу невелику дощечку, що стоїть під стіною, вмощуюся* (А. Дністровий); **(3) На [сві́жому (чи́стому,** *рідше* **ві́льному)] пові́трі** — надворі, не в приміщенні, поза його межами. *Робота на чистому повітрі, на вольному морі здалась вербівцям багато легшою, ніж робота в сахарнях* (І. Нечуй-Левицький); *З Черновець* [Чернівців] *вибираюсь через те, що літом все-таки краще бути на зовсім вільному повітрі* (Леся Українка); *На повітрі готовилися .. котли каші, борщу, цілі запечені барани, величезні шмати м'ясива* (Г. Хоткевич); *Оксен поплескав його по блідих щоках, які свідчили про те, що дитина просиділа цілу зиму в хаті і не бувала на свіжому повітрі* (Григорій Тютюнник); — *Чотири роки безперебійних гастролей — і все на свіжому повітрі, посеред пустелі чи лісу. Дуже корисно для здоров'я, я вам скажу...* (І. Роздобудько); **Носи́тися в пові́трі** *див.* **носи́тися; Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в пові́трі)** *див.* **перевзува́тися; Полеті́ти в повітря** *див.* **полеті́ти; Рі́зати (рва́ти) / розрі́зати повітря (ти́шу)** *див.* **рі́зати; (4) Сві́же повітря** — нові ідеї, думки, суспільні погляди. *Це були загалом роки найтемнішої реакції 1905 року .. Проривались подуви свіжого повітря, по Глухову засновувались гуртки для вивчення політекономії* (С. Васильченко); **(5) Як повітря,** *зі сл.* п о т р і б н и й — дуже, надзвичайно. *Через сваволю і честолюбство Потьомкіна лишився без діла один із найталановитіших полководців Росії* [Суворов] — *саме тоді, коли він їй був потрібний як повітря* (С. Добровольський); — *Люди в організації як повітря потрібні* (Микита Чернявський); — *Ми з Вірою Миколаївною віримо, — сказав директор, — що ти впораєшся із завданням. Заводу це потрібно як повітря* (Валерій Шевчук).

ПОВІ́ТРЯ́НИЙ, а, е. 1. Прикм. до **повітря.** *Вітер війнув — листя з клена жовте, жовтаво-золоте полетіло! Попавши в повітряні потоки, воно безжурним табунцем .. покружляло-повертілось .. вгорі* (П. Тичина); *Повітряний струмінь став таким потужним, що верхівки недалеких сосен заколихалися* (О. Бердник); *Дві небезпеки чигали б на юнака, коли б його затягло у водоспад: він би або задихнувся від повітряного вихору, або захлинувся водою* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Ти .. відповідаєш стандартною усмішкою на таку ж усмішку стюардеси, з пропонованих напоїв вибираєш сік, пристебуєш* [пристібаєш] *ремінь і опиняєшся в обіймах повітряних просторів Європи* (С. Процюк); // Який складається з повітря, зайнятий, заповнений повітрям. *Народжувались і вмирали цілі народи, змінювались історичні формації, а повітряна оболонка Зели* [планети] *все рідшала й рідшала, і вже холодний подих космосу відчувався над нашими головами* (М. Білкун); *Вітер грався напнутими на площі наметами, носив по ній купи святкового сміття, мотки серпантину, жовті газети, повітряні кулі* (Ю. Андрухович); // *перен.* З малою вагою, невагомий. *Наввипередки кидалися* [лакеї] *відчиняти дверцята карет, з яких випурхували легкі повітряні дами* (О. Гончар); *Панна вранці нічого жувати не любить. Жодних ковбас, шинок, сальцесонів, шпондерків, макаронів. Сніданок мусить бути легким і повітряним* (Ю. Винничук).

2. Який є, перебуває, живе, розміщений у повітрі; який відбувається в повітрі, в атмосфері. [Л і с о в и к:] *Грайся з вітром, жартуй із Перелесником, як хочеш всю силу лісову і водяну, гірську й повітряну приваб до себе* (Леся Українка); *Батько і брат сьогодні вибираються в далеку повітряну дорогу, апарати вже стоять напоготові* (В. Винниченко);

Чирята непошкоджені подалися своїм повітряним шляхом (Олесь Досвітній); *Іван з острахом позирає на небо, де вже почався повітряний бій* (В. Кучер); // Признач. для переміщення, руху в повітрі, в атмосфері. *А дихати як? Але все було передбачено. Замки шолома, закриваючись, самі привели в дію повітряний апарат* (В. Владко); *Проходячи повз агентство Аерофлоту, почула розмову двох літніх чоловіків. Високий .. переконував свого співрозмовника у перевагах повітряного транспорту* (А. Хижняк); *Двоє підтримують великого повітряного змія. Змій вище за них, вітер шарпає вощене полотно, виляскує хвостом, що губиться в ночі* (В. Дрозд); // Який здійснюють з повітря за допомогою літальних апаратів. *Головне завдання Беті — на випадок повітряного нападу інструктувати місцевих авіахімівців* (М. Трублаїні); *Вузькі вулиці ведуть звідси в місто, яке тяжко потерпіло під час повітряних бомбардувань...* (О. Шугай).

3. Який працює, приводиться в рух за допомогою повітря. *Повітряний тепловий насос складається із зовнішнього та внутрішнього блоків. Зовнішній блок продуває крізь себе повітря, відбираючи тепло, та передає його у внутрішній блок, розташований у будинку* (з наук. літ.).

4. Пов'язаний з повітроплаванням, авіацією. *Вова Порада .. вступає до Повітряної академії* (О. Копиленко).

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни *див.* **бра́ти; Повітря́на кукуру́дза** *див.* **кукуру́дза; Повітря́ний басе́йн** *див.* **басе́йн; Повітря́ний налі́т** *див.* **налі́т; Повітря́ний (п'я́тий, голуби́й** *і т. ін.)* **океа́н** *див.* **океа́н; Повітря́ний флот** *див.* **флот; Поцілу́нок руко́ю (повітря́ний, летю́чий)** *див.* **поцілу́нок.**

△ **Повітря́на війна́** *див.* **війна́; Повітря́на ку́ля** *див.* **ку́ля**[1]**; Повітря́на оборо́на** *див.* **оборо́на; Повітря́на по́душка** *див.* **поду́шка; Повітря́на триво́га** *див.* **триво́га; Повітря́на хви́ля** *див.* **хви́ля**[1]**; Повітря́на я́ма** *див.* **я́ма; Повітря́ний коридо́р** *див.* **коридо́р; Повітря́ний порт** *див.* **порт**[1]**; Трансформа́ція повітря́них мас** *див.* **трансформа́ція.**

◊ **Будува́ти повітря́ні (надхма́рні) за́мки** *див.* **будува́ти.**

ПОВІ́ТРЯНО-..., ПОВІТРЯНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **повітря́ний,** напр.: п о в і т р я н о д е с а́ н т н и й, п о в і т р я н о - к о с м і́ ч н и й, п о в і́ т р я н о - р е а к т и́ в н и й.

ПОВІТРЯНОДЕСА́НТНИЙ, а, е, *військ.* Признач. для висадки з повітря в тилу ворога. *У другій половині XX століття повітрянодесантні війська виступають основною ударною силою у багатьох локальних конфліктах* (з наук.-попул. літ.); *Диверсанти були виключно зі спецназу повітрянодесантних військ* (Л. Кононович); *В особливо запеклих серпневих боях винятковий героїзм виявила повітрянодесантна бригада на чолі з О. Родимчуком* (В. Кожелянко).

ПОВІТРЯНОКА́БЕЛЬНИЙ, а, е. Прокладений у повітрі за допомогою кабелю. *Повітрянокабельною лінією електропередачі називається пристрій, що складається з комбінації повітряних ліній з кабельними вставками, з'єднаних безпосередньо або за допомогою комутаційних апаратів* (з мови документів).

ПОВІ́ТРЯНО-КОСМІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний з повітряним і космічним простором. *1965 року, ще за С. Корольова, Г. Лозино-Лозинський вперше починає безпосередньо працювати на космонавтику. Він очолює роботу над орбітальним літаком "Спіраль" та повітряно-космічною системою, призначеною для виведення його у навколоземний простір* (з газ.).

ПОВІ́ТРЯНО-КРА́ПЕЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Який полягає в передаванні інфекції при вдиханні повітря, що містить заражені аерозолі (дрібні краплі). *Інфекції, що поширюються повітряно-крапельним шляхом, становлять найбільш чисельну групу захворювань органів дихання* (з навч. літ.); // Який передається таким способом. *Повітряно-крапельні інфекції можуть уразити значну кількість людей. Їх збудниками можуть бути бактерії (коклюш, дифтерія) і фільтрівні віруси (грип, натуральна віспа)* (із журн.).

ПОВІ́ТРЯНО-МОРСЬКИ́Й, а́, е́. Який здійснюється, відбувається і т. ін. в повітрі і на морі. *Морська піхота — це високомобільний рід військ, призначений для ведення бойових дій як морський (повітряно-морський) десант, а також для оборони важливих берегових об'єктів та десантонебезпечних ділянок морського узбережжя* (з наук. літ.).

ПОВІ́ТРЯНО-РЕАКТИ́ВНИЙ, а, е. Який використовує атмосферне повітря як робоче тіло в реактивному процесі (перев. про двигуни). *У 1913 році француз Рене Лорен отримав патент на прямоточний повітряно-реактивний двигун* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІ́ТРЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **повітря** 1. *На час хоч одчиніть віконце до садка; Ще раз надихатись повітрячком весни...* (П. Грабовський); — *Гликеріє Панасовно* [Панасівно]! *Змилуйтесь, куди ж так рано? Тільки розвеселилися — і — трах! — додому... А тут ліхтарики, чайок, повітрячко...* (В. Винниченко); — *Здоров! — мовила вона. — Дихаєш повітрячком?* (Валерій Шевчук).

ПОВІТЧИ́НА, и, *ж.* Зменш. до **повітка;** занедбана повітка. [М и х а й л о:] *Під повітчину б'є, рве, скотина скоцюрбилась, далеко десь звір виє...* (І. Карпенко-Карий); *А хазяйство, нема де правди діти, мізерне: два клапті землі, хата з повітчиною* (Г. Косинка); *Ти злякано притулився до одвірка. А перед очима в блакитному смутку сповиті — сіра напіврозвалена повітчина... хлівничок...* (А. Головко); *Сараю чи якоїсь повітчини у нас не було* (В. Чемерис).

ПО́ВІТЬ, і, *ж., діал.* Повітка. *Батько був на горищі, мати — в повіті* (Сл. Б. Грінченка); *З землі стирчали чорні обвуглені сохи. Де колись стояли хати, повіті, клуні, там тепер здіймалися купи золи, порослі бур'янами* (В. Малик); *Коней прив'язали під повіттю, давши по шаньці вівса, й полягали, .. так і не промовивши один до одного й слова* (І. Білик).

ПОВІ́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **довічний** 2, 3. *Тепер вона над заходом пливла В човні кленовім, в тиші вечоровій, Моя мелодія, моя любов, Моя повічна мрія кароока!* (А. Малишко); *Ой лишенько. Та це ж я за ті три прожиті ночі повічна рабиня* (Ю. Мушкетик); *Люди до краю згорьовані на цій землі. Він, Семирозум, дасть їм повічний достаток* (В. Дрозд).

ПОВІ́ЧНО, *рідко.* Присл. до **повічний.** *Дай ще-но днів до тих днів, що вже маю, Літ доточи аж до вічності раю. Хай же сиджу перед Богом повічно, Ласку і правду зішли літ сторічних* (В. Багірова); *За договором 1651 р. територія Української держави мала охоплювати землі від Перемишля до Путивля; підтверджувалося право вільного вибору гетьмана, який обирався повічно* (з наук.-попул. літ.).

ПОВІ́ШАЛЬНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **вішальник.** — *Вона ще тоді, у травні, пригрозила, що, коли я не дам отрути, вона повіситься, і я розповів їй, що відбувається з повішальниками* (Ю. Винничук).

ПОВІ́ШАЛЬНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **повішальник.** *Я знову сів біля вікна, поклав перед собою стопку паперу і хотів щось писати, але з голови не йшла повішальниця* (Ю. Винничук).

ПОВІ́ШАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повішати.** *Високі гори обступають її* [Шевченкову гору] *з трьох боків амфітеатром, а її рівний верх похожий на платформу, кругом котрої повішані зелені завіси* (І. Нечуй-Левицький); *Дививсь на обідрані туші, повішані подовж стін* (М. Коцюбинський); *Скорботними очима вдивляється вона* [Україна] *в свої згарища, у невимовних душевних муках простягає побиті свої роботящі руки до розкиданих дітей своїх, постріляних, повішаних на шибеницях* (О. Довженко); *Вкриті пилом цупкі портьєри похитуються край вікон, як мерці повішані* (Люко Дашвар); // **повішано,** *безос. пред. У Немирові вісімнадцять душ повішано запорожців* (Г. Хоткевич).

ПОВІ́ШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повішати** 2. — *Хто за те, щоби пана Бумблякевича присудити до кари смерти через повішання?* (Ю. Винничук); *Між такими подіями, як банкрутство, одруження чи смерть через повішання, немає жодної різниці, це не більше ніж нещасні випадки, що можуть статися з кожним* (В. Кожелянко).

ПОВІ́ШАТИ, аю, аєш. 1. *що.* Док. до **вішати** 1. *Вони увійшли в прихожу, роздяглися, повішали одежу на кілочках і прожогом убігли в залу* (І. Нечуй-Левицький); *Із книжок, котрі валялися в коморі, .. вирізала* [Альона-Оленка] *картинки, на яких були діти коло ріки, жінки в полі й задумана дівчина чи, може, молода жінка, й повішала на стіни, приліпивши клеєм* (В. Лис); // Повісити (у 1 знач.). *Дордже спокійно повішав свій одяг на хиткі дерев'яні гачки, абияк причеплені до дверей* (І. Карпа); *У п'ятницю, 24-го листопада на дошці оголошень з'явилася дивна афіша. Судячи з усього, її повішали так, щоб потрапила на очі лише деяким учням і жодному вчителю* (Любко Дереш).

2. *кого.* Док. до **вішати** 2. — *А якщо зробите не так — Повішаю усіх, неначе тих собак* (Л. Глібов); — *Вони позводили нас із ума своїми газетами! .. І скреготить зубами, що вчасно не повішав їх усіх, і пропонує спосіб розправи з ними — колесувати, четвертувати їх і т. д. за те, що от їх "бідних до такого довели"* (І. Багряний); *Я рвався мислю до своїх, але спалахнула, прикувала до землі ноги жаска думка, що їх поведуть і, може, порубають за отим рогом або повішають, поколесують навпроти страшної Юстиць-колегії* (Ю. Мушкетик); — *Повішати їх на ліхтарях, щоб інші не крали і не скуповували нашу нещасну країну!* (В. Чемерис); // *діал.* Повісити (у 3 знач.). — *Тимоне! Рятуйте ж батька. Ваші хлопці його повішати хочуть... Тимон здивовано глянув у бік хлопців. Ті реготали.* — *Та ми ж бо тільки налякати* (Д. Бузько); [С а ш к о:] *Село спалили* [вороги]. *І нашу хату спалили. Татка мого повішали* (З. Мороз).

◊ **(1) Повішати носи́** — зажуритися, засмутитися або впасти у відчай, втративши надію (про всіх або багатьох). — *Чого ви зажурилися, носи повішали?* — *Ну, кажу, до ягід!* (Панас Мирний); — *Орли! Чого носи повішали? Сидите собі тут і нічого не знаєте? Розгром німців під Москвою!* (В. Кучер); *Ольговичі теж повішали носи, а нижчі кияни тішились* (І. Білик).

ПОВІ́ШАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Док. до **вішатися** 2 (про всіх або багатьох). *"Щоб ви самі з тих пукавок постріляли́ся,* — *кричала Ганна,* — *щоб ви на моєму налигачі повішалися на одній гіляці"* (Ю. Мушкетик); [Т о л б о т:] *Повішайтесь, синьйори! Вам, ниці хлопи, тільки мулів пасти! Мов селюки, за муром поховались* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *діал.* Повіситися (у 1 знач.). *Побіг до того дуба і на ньому повішався* (П. Чубинський).

ПОВІ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повісити.** *А як дійшли до церкви, то старша дружечка тихенько ззаду й розв'язала шнурочок, на чім повішений був капшучок* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як гірко було маленькому королевичу розлучатися з Керікою, покидати свою шаблю у піхвах і карабін, повішені на стіні рідної домівки* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); — *В лісі між Ржавцем і Ічнею знайшли його, повішеного за ноги і зашмагованого канчуками* (О. Стороженко); *Коли стає страшно жити серед них* [ворогів], *я йду до повішеної жінки, змітаю сніг їй з очей і дивлюся* (Ю. Яновський); *Ніхто не знав, що то перша Ібрагімова помста. Та й сам повішений капудан-паша не здогадувався про справжню причину своєї смерті* (П. Загребельний); // **повішено,** *безос. пред. Видима річ, що Грицько не сам завісився, а вже мертвого його повішено* (Б. Грінченко); *Обох мародерів уже було повішено на молодих грабчуках* (В. Кожелянко); * Образно. *Так на минулого й майбутнього раменах повішено, мов плахту, долю нашу. Ми — ланцюга поодинокі звена* [ланки], *ми — відтинок малий зі стрічки часу* (Б.-І. Антонич); // *у знач. ім.* **повішений,** ного, *ч.;* **повішена,** ної, *ж.* Людина, скарана на смерть через повішення або яка повісилася. *Офіційний кат домініону, м-р Елліс, брав надто дорого за кожного повішеного* (І. Кулик); *Лікарка оглянула повішену, зробила обшук, але, крім записки в пазусі, нічого не знайшла* (С. Чорнобривець); *На кількох палях, прив'язаних поміж зубців фортеці, висіли повішені* (Ю. Мушкетик).

ПОВІ́ШЕНИК, а, *ч., діал.* Те саме, що **вішальник** 2. — *Най повішеника ховає, най люди це місце обминают* [обминають] (Марко Черемшина); *Тіло повішеника Пахомія загребли за цвинтарною канавою* (Р. Іваничук); — *Тепер нам приписують і трупи з криниці в Березові, й двох повішеників з-під Шепота* (М. Матіос).

ПОВІ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **повісити** 3. *Приговорили того студента до кари смерті через повішення...* (Г. Хоткевич); *Над офіцером вчинили суд. Присуд був одностайний: страта через повішення, його тут же виконали* (В. Малик); *Служив* [Лисовський] *у чернігівського полкового осавула Красовського челядником і вкрав у нього скриньку з грішми, й був присуджений за те до повішення* (Ю. Мушкетик); — *З якою метою ти морочив голову капітанові Гобарту брехнею про високий сан зрадника Пітта?* — *Щоб врятувати його від повішення без суду, яке йому загрожувало* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПОВІ́Я, ї, *ж.* Жінка, що займається проституцією; проститутка. *По улиці шукала безголів'я, Повія вешталась одна. Куди приткнути тіло її продажне, Коли таких цурається весь світ?* (П. Грабовський); *Я одвертаюсь, а повія ображено підводить обличчя, закопилює губу й сердито стукає ніжкою* (М. Івченко); *На екрані цілувалися всілякі покручі, пудровано-білі повії юрмами пхалися в невідомі затемнені лімузини, вибухало шампанське* (Ю. Андрухович); *Ліда була впевнена: варто лише відчинити двері, як присоромлена повія похапає свої речі й прожогом вимететься геть* (Люко Дашвар).

ПОВІ́ЯТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Почати віяти (у 1, 2 знач.). *Завірюха ще повіє, В хаті ще похолодіє* (Я. Щоголів); *Зранку захмарило і довго сіяло на землю холодну, дрібну мжу, потім повіяв з Акерманщини вітер, розчистив землю, і на поля бризнуло сонце* (Григорій Тютюнник); *Весняні вітри повіяли над Стамбулом, над садами сераю* [сералю], *над душами щасливими й нещасними* (П. Загребельний); *А три верби схилилися, Мов журяться вони, Що пройде любе літечко, Повіють холоди* (Л. Глібов); *Після жаркого дня вечір повіяв прохолодою* (С. Журахович); // *безос., чим. По горі замріли широкі лани кукурудзи, повіяло польовими пахощами* (М. Коцюбинський); *На нас повіяло холодним вологим повітрям, густо насиченим сумішшю запахів йоду, солі та гнилих водоростей* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *безос., чим, у сполуч. зі сл.* в е с н а, х о л о д, в і й н а *і т. ін.* Стало (стане) відчутним наближення, швидке настання весни, зими, війни і т. ін. *Скрізь повіяло весною, Все новим життям цвіте...* (П. Грабовський); *Дні настали сірі, безбарвні, схожі на сутінки. Повіяло ранніми осінніми холодами* (О. Гончар); *З ставу повіяло осінню, з верб падало на воду листя з пам'яттю літа* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **війну́ти** 1. [О р е с т:] *Я глядітиму тебе так, що й вітрові не дам повіять на тебе* (Леся Українка); *Проз неї пронеслась, як вихор, панна Броніслава з Ястшембським й повіяла на неї тонкими пахощами* (І. Нечуй-Левицький); *Кукулик сів. Впустив на своє обличчя сонячність, повіяв на присутніх лавандою.., милостиво кивнув Кошарному* (П. Загребельний); // *безос. Від огню повіяло теплим струменем, і Горошко, відчувши той подув, замислився* (М. Івченко); *Стали спускатися в темний яр, звідки повіяло холодом і проваллям* (Григорій Тютюнник); *Крутояр вийшов з каюти так стрімко, що аж вітром повіяло на всіх* (Ю. Бедзик); // *безос., перен.* Ви́кликати яке-небудь відчуття, якісь настрої, спогади і т. ін. *Микола задумався. Холодом повіяло на нього від тої думки, але виходу не було* (І. Франко); *Від хлопця повіяло чимсь рідним і недосяжним* (В. Кучер); *Його, очевидно, просто хочуть силоміць посадовити в лікарню для божевільних. Чорним жахом повіяло від цієї догадки* (Д. Бузько).

3. *рідко.* Помахати чим-небудь. * Образно. *Я кохав і кохаю, хоч надії не маю, І завжди тебе буду любити; Воєвода ж не мріяв, лиш грошима повіяв І зумів твоє серце купити* (С. Голованівський).

4. *що.* Док. до **ві́яти** 4. *Повіяти зерно можна було як вручну, так і механічними віялками, нині провіювання зерна входить до технологічних операцій зернозбирального комбайна* (з наук.-попул. літ.).

5. Віяти якийсь час. *Сивий ус, стару чуприну Вітер розвіває; То приляже та послуха, Як кобзар співає .. Послуха, повіє...* (Т. Шевченко); *Хмари прогнав* [Юпітер] *дощові і, повіявши вітром північним, Небо землі показав, а землю — блакитному небу* (М. Зеров).

6. *розм.* Те саме, що **повіятися.** [П а л а ж к а:] *І дивно: так само кинула* [я] *батька і матір, як от і вона... Повіяла в чужу сторону, за другим, думаючи того химерного щастя до себе залучити...* (Панас Мирний); // *безос. Кинули Бакуна* [коня], *закурили і похиталися берегом мокроштанні брати. Пішли до контори. Як тільки повіяло їх за кущі, я стрибнув на камінь, бігом до коня* (В. Близнець).

7. *безос., кого, розм.* Повести куди-небудь. [Л а р и в о н:] *А дай мені, стара, кожушанку, подибаю і я! ..* [Х р и с т я:] *Куди тебе повіє? Сиди в хаті...* (М. Кропивницький).

◊ **(1) І́ншим (не тим, які́м) ві́тром повіяло,** *безос.* — відчутно змінилися обставини, настрої, погляди і т. ін. *Дорошук глянув на сина примруженими хитруватими очима, в яких можна було прочитати: "Я ще не знаю, яким вітром повіяло, але що за разюча зміна!"* (О. Донченко); *— А ви ж торік казали, що Заруба такий, як всі... — Всі казали, а тепер бачу, що не тим вітром повіяло* (В. Кучер); *Всі повірили, що іншим вітром повіяло і що жде їх щось нове, цікаве, нечуване досі* (А. Іщук); **Пові́яв нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Пові́яло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м),** *безос.*> *див.* **вітер; (2) Пові́яло холо́дним ві́тром,** *безос.* — змінилися обставини, настрої і т. ін. на гірше. *Минули літа молодії, Холодним вітром од надії Уже повіяло* (Т. Шевченко); *То йому привиджується удача: земля знову його, він такий радий .. Аж ось повіяло холодним вітром з другого боку... Нема землі!..* (Панас Мирний); **(3) Хо́лодом пові́яло,** *безос.:* а) *(від кого)* хто-небудь дуже стримано повівся з кимсь, неприязно поставився до кого-небудь і т. ін. [О к с а н а:] *Він попрікає мене тобою. Зразу, коли приїхав, зустрів мене ласкаво, а коли взнав, що ти тут, так холодом од нього і повіяло* (З. Мороз); *Батько відсунув газету, пильно глянув на сина. Холодом повіяло від того погляду* (І. Пільгук); б) *(від чого)* хто-небудь неприємно вражений чим-небудь. *Микола задумався. Холодом повіяло на нього від тої думки, але виходу не було* (І. Франко); *Після слів ув'язненого у камері повіяло холодом жаху* (Т. Осьмачка); *Вивідники завчасно доповіли Баянові: ромеї засіли по другий бік ріки, поробили завали й ждуть, коли він піде на них. Цього мав сподіватися і все ж холодом повіяло, коли почув* (Д. Міщенко).

ПОВІ́ЯТИСЯ, і́юся, і́єшся, *док.* 1. Понестися з вітром. *Дивився у вікно і нічогісінько не бачив. Ні золотого каштана при самому вході до канцелярії, ні підхопленого вітром листя, що зграями червоних, жовтих, сизих птахів злетіло з землі й повіялось на дахи, паркани* (Б. Левін); *Небавом над сонною Терехівкою зійде сонце, білі тумани зарожевіють у березі й повіються червоною віхолою до неба* (В. Дрозд).

2. *розм.* Піти, поїхати куди-небудь або звідки-небудь, за кимсь; поволочитися. *Писар, мов після дурману, повіявсь собі додому, а пан сотник понурив голову та теж потяг до своєї хати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сина ніби задовольнила батькова відповідь, і він повіявся кудись із дому* (Б. Антоненко-Давидович); *Стара додибцяла* [додибала] *до лави, сіла, закашлялась, подивилася на нас непривітно й забубоніла: "А де та вертихвістка, куди повіялася?"* (Ю. Мушкетик); *Ми знаємо, що близькі наші здебільша померли, а де хто лишився живий, ті повіялися з своїми гуртками невідомо куди, тікаючи од того самого лиха, якого й ми бажаємо уникнути* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВ'Ї́ДА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* В'їстися, проникнути вглиб чого-небудь (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *А силач Терешко Кнур здобув сокиру й обценьки і збивав із звільнених невільників кайдани, що пов'їдалися їм у тіло мало не до кісток* (З. Тулуб); *Приємно зараз скупатися в холодній воді, обмити порох, що пов'їдався в тіло* (І. Багмут); *— І де ви будете стояти? — На Королевщині. Може, підвезти? — запрошує* [гончар] *на віз ґудзукуватою* [ґудзуватою] *рукою, в яку пов'їдалась глина* (М. Стельмах); *— Так оце ви із самих надр? — зацікавлено розглядала дівчина прибульця, його пооране глибокими зморшками обличчя, де в борозни пов'їдався вугільний пил* (О. Гончар).

ПОВК, у, *ч., заст.* Полк (у 1 знач.). *Ті ґалґани обороняються, мов скажені. Знають, що вже їм помилування не буде, то кидаються на людей, як іроди, і часом проб'ються крізь цілий повк* (П. Куліш); [П р о т а с і й:] *Недалеко від них стояв уланський повк* (І. Карпенко-Карий).

ПОВКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Вкинути куди-небудь, у щось усе або багато чогось, усіх або багатьох. *От сеє скінчивши, Маруся усе прибрала і з стола теж бережно змела, і усі крихти, і кісточки, і лушпиння з яєць повкидала у піч* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Максим розломив свою пайку надвоє й віддав і її на млин. Хлопці миттю змололи й її. Позбирали крихти й їх теж повкидали в рот* (І. Багряний); *Потрібно було запримітити, з якого боку їхній вагон, щоб добігти туди з речами, вчасно повкидати їх у тамбур* (П. Загребельний); *Ліда повкидала до оксамитової торбинки прикраси, раптом заметушилася, дістала сережки з лазуритом* (Люко Дашвар); *Одного дня напали на них сарацинські галери; після затятого бою перемогли їх сарацини, корабель розграбували й потопили, людей кого в воду повкидали, а кого в полон забрали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВКЛАДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Вкласти куди-небудь усе або багато чогось. — *І що мені робити з цими подарунками, чоловіче? Куди їх і повкладати* (В. Кучер); *Ми помастили вози, повкладали в них все, яке лишилося, начиння* (Ю. Мушкетик); *Збір був короткий. Усе своє добро ми повкладали на фіру, запрягли коня й готові були до мандрів* (М. Андрусяк).

2. *що.* Розмістити, розташувати в певному порядку все або багато чого-небудь. — *Спасибі тобі, Павлусю. Тую книжку лишу в себе до завтрашнього дня, а інші віднесеш назад і повкладаєш на полицях там, де вони стояли* (Б. Лепкий); [О л е н к а:] *А ось ті скелі. Хто позвалював їх у цю хащу, чия рука повкладала їх так, щоб захистити нас, безіменних, перед нападом?* (Мирослав Ірчан); — *Дідусю! Давайте, я подмухаю!* — *Ти візьми тріски і рівненько повкладай їх на вуглини. Та рівненько-рівненько, щоб зробилась вогняна вервечка* (Ю. Логвин).

3. *кого, перев. у сполуч. зі сл.* с п а т и. Покласти спати, влаштувати на відпочинок і т. ін. всіх або багатьох. *Та таки послалися й порозлягалися; Галя повкладала й повкривала діти* [дітей] (Б. Грінченко); *Господарка повкладала всіх спати на полу, а сама лягла на лаві біля вікна* (Л. Смілянський); *Повкладавши нас, господар ще не лягає, сівши до столу, він береться щось швидко писати при гасовій лампі* (О. Гончар); *Мами повкладали дітей у ліжка* (Валерій Шевчук).

4. *кого, перен., розм.* Повбивати або збити з ніг усіх або багатьох. — *Де ж поховалися ваші ватажки? Нехай виходять всі поодинці або хоч і всі заразом. Я всіх їх повкладаю, як уклав вашого чабана* (А. Кащенко); *Покинувши матроса, який так легковажно розпочав цю сутичку, вона* [мавпа] *струсонула своїми дужими плечима, скинувши зі спини двох напасників, і могутніми ударами розчепірених лап зі спритністю верткого мавпеняти одного за одним повкладала на землю решту* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОВКЛАДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Укласти всередину чого-небудь усе або багато чогось. *Гольцев старанно повкладав у підсумок обойми набоїв, зав'язав мотузки й передав Горобенкові* (Б. Антоненко-Давидович); *Бояри нарешті повкладали мечі в піхви* (І. Білик); *Петро Ілліч повкладав шкури в діжу з квасом, засипав їх дубом* (Б. Харчук); *Скриню прегарну тим часом Арета з комори своєї Винесла гостю і в неї усі повкладала дарунки* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Внести на збереження або віддати для використання все або багато чогось (гроші, кошти і т. ін.). *Андрій .. просив у батька не так поради, як радше відомості, чи може числити на його поміч, потрібну для заснування власного домашнього огнища .. Се був натяк на запомогу з Довбушевих скарбів, яких часть старий Петрій повкладав у різні банки на процент* (І. Франко).

ПОВКЛАДА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Укластися *(див.* **уклада́тися**[1] 2) (про всіх або багатьох). *Тіснота та духота повигонили дітей з похмурого помешкання: повкладались на веранді, на моріжку в дворі* (С. Васильченко); *Потім вони повкладалися спати* (Григорій Тютюнник); *Повкладавшись на землі спинами до вогнища, всі ще довго не могли поснути* (І. Білик); *Артур хотів заснути, але в купе ніяк не могли повкладатися дві панії, що їхали на базар в Косів за ліжниками* (Г. Пагутяк).

2. Розміститися, розташуватися якимсь чином (про все або багато чого-небудь). *Бабуня шептала молитву, а я, приклякнувши і спираючись ліктями на її коліна, числила морщинки, що повкладалися над її очима* (О. Кобилянська); — *Нічого я не думаю,* — *надто вже квапливо урвав мене полковник.* — *Проте факт наявний: за свідченням очевидців, біля автовокзалу тролейбусні штанги без чиєїсь сторонньої допомоги самі повкладались у скоби* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОВКЛАДА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *док.* Інвестувати гроші чи будь-які інші цінності у справу, підприємство і т. ін. (про всіх або багатьох). *Нині є багато лобі зеленої енергетики — сонячної енергії та вітрової генерації, в які повкладалися великі міжнародні компанії* (з газ.); *Локдаун сильно вдарив по підприємцях, які повкладалися в товар і розраховували на те, щоб мати прибуток* (з газ.).

ПОВКЛЯКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Застигнути на місці без руху (про всіх або багатьох). *Кивнув* [адмірал] *духовному і велів йому дати нам шлюб .. Ми повклякали біля його постелі, а духовний сповнив своє діло, зложив наші руки і відмовив з пам'яті* [промовив напам'ять] *слова церковного обряду* (І. Франко); *Першими вийшли ксьондз з Добромильського костелу і той, що приїхав учора, всі повклякали, почувся тихий плач* (Г. Пагутяк); // Завмерти, заціпеніти від несподіванки, страху і т. ін. *Купу років по тому мій досвід яремчанських мостів ой як допоможе мені при переході річки на Західному Папуа, коли мої круті західноєвропейські друзі аж повклякали від страху, а я звично собі перескакала напівзогнилими дошками на протилежний берег* (І. Карпа); *Нараз він зупинився, навіть відступив назад. Йому почувся в темряві якийсь підозрілий шерех. Усі повклякали на своїх місцях* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Стати на коліна (про всіх або багатьох). *Усі, хто там був, повклякали на землю* (О. Ільченко).

ПОВКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повко́пувати.** *Робітники ще вбивали останні бруси в шпуги повкопуваних стовпів* (І. Франко); *Дубове пакілля, повкопуване в землю міцно, як отой хрест на могилі Родима, стояло так щільно, що не просунеш і шила поміж ним* (П. Загребельний); // **повко́пувано,** *безос. пред. Біля крайніх хат повкопувано дошки і чорним написано, що нема нікого* (В. Барка).

ПОВКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вкопати *(див.* **вкопа́ти**[1]) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Жовніри .. повкопували палі на трьох царинах над трьома битими лубенськими шляхами на страх хлопам* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВКОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Укоротити все або багато чого-небудь. — *Жінкам добре, відмолодіють. Діти в ясла, самі повкорочують спідниці до колін* (Мирослав Ірчан); *Минулої ранньої весни тополі в парку повкорочували, і сови зникли. Улітку не чутно було поблизу голосів їхніх пташенят, отже, переселилися кудись далі* (з газ.).

◊ **Вкороти́ти (повкоро́чувати) ру́ки** *див.* **укоро́чувати.**

ПОВКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повкрива́ти.** *Від пня до пня простягаються стрункі дошки, повкривані білими скатертями й полотном, і угинаються від хлібів, страв і трунків...* (П. Куліш); *Гарне, вигідне було місце, де вони поставили свої курені.., повкривані де сіряками, .. а де латаними свитками...* (О. Гончар); *Міцні, на високих та широких, як жорнові камені, колесах, мажари вже були готові в дорогу; змащені добрим черкаським дьогтем, повкривані рогожами, ув'язані* (Ю. Мушкетик); *Цвіли бузина та калина, мов шапками снігу повкривані* (О. Ільченко); // **повкри́вано,** *безос. пред. Королівські гвардійці мали на плечах тигрові й леопардові шкури, а гусари зодягнені в залізні панцирі з золотими оздобами, .. породисті коні їхні повкривано розкішно гаптованими чепраками* (П. Загребельний).

ПОВКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Укрити чим-небудь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. [П е р ш е п о т е р ч а:] *Нас матуся положила і м'якенько постелила, бо на ріння, на каміння настелила баговиння, і лататтям повкривала, і тихенько заспівала* (Леся Українка); *Біля груби на підлозі рядно простелять, на рядно кожушину, подушку покладе* [вчителька], .. *тоді чимось теплим повкриває нас: — Спіть, дітки!* (Остап Вишня); *Повкривавши дітей, Олена підійшла до печі* (Григорій Тютюнник); *Коням позамазували хребти і повкривали їх старими вовняними ряднами* (Б. Харчук); // Зробити дахи, накриття над чим-небудь. *В хатах викопали* [есесівці] *глибокі ями, повкривали товстими дубами, ще й залізом* (Ю. Яновський); // Покрити собою кого-, що-небудь (скрізь або в багатьох місцях). — *Вже дружину твою, княже, Птиці повкривали* (С. Руданський); *Вдивляючись в щасливі обличчя людей, в оту живу різнобарвну хвилю, що забила всю вулицю, в оті захоплені оченята дітвори, що повкривала тини, тримаючись руками за стовпчики чи квітучі гілки дерев, він чув, що спокійна радість сповивала все його тіло, як цвіт сповивав село* (М. Стельмах).

ПОВКРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Укритися (у 1 знач.) чим-небудь (про всіх або багатьох). *Батюшки та паничі полягали покотом на постеленій одежі й повкривались кожухами* (І. Нечуй-Левицький); *Сестри ще не спали. Повкривавшись ряднами, вони стиха гомоніли* (М. Івченко); *Розквашеною дорогою ледь суне віз; люди повкривались від води мішками, що й не впізнаєш, хто їде* (М. Малиновська).

2. Устелятися шаром чого-небудь (снігу, пилу і т. ін.), густо покриватися чимсь. *Повітря переповнилося сніжинами; дерева, хати, паркани повкривалися білими смушками та шапками* (Валерій Шевчук).

ПОВКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *що.* Вкрутити *(див.* **вкру́чувати**[1] 1) все або багато чого. *Для початку потрібно зафіксувати металеві кутики, для цього треба повкручувати саморізи* (із журн.).

ПОВКУ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повку́тувати.** *Стоять мажі, шкурами повкутувані* (Сл. Б. Грінченка); *На лавах, повкутувані в ковдри, як трупи, лежали ще звечора хворі* (О. Шугай).

ПОВКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Укутати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Повкутували нас у кожуха та в свитки, і поїхали ми* (Остап Вишня); *Як правильно повкутувати троянди на зиму — ми підкажемо кращі варіанти, які збережуть квіти навіть у люті морози* (із журн.).

ПОВКУ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Укутатися (про всіх або багатьох). — *Не витопили, а в хаті холодно, — дуже холодно буде спати. — Повкутуємося добре, то й не буде холодно* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Цвіли садки — вже і яблуні повкутувались у рожеві хмари* (Є. Гуцало).

ПОВЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, **ПОВЛІЗА́ТИ,** а́є, а́ємо, а́єте, *док., розм.* Влізти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Тільки повлазили всі шершні в нору, лисиця взяла каменючку, щільно заткнула нору* (з казки); *Біля дверей до вагона на десять хвилин зчинився рейвах, дві сварки й один штраф за плювання на перон. Потім усі повлазили, знайшли свої місця й полегшено зітхнули* (Б. Антоненко-Давидович); *Бавовнярі з агрономами та всякими представниками від зацікавлених громад та організацій давно повлазили в накриті арби* [гарби] (Іван Ле); *Куди ти, бабо сільська, прешся, коли й без тебе є охочих. Вже повлізали* [депутати]... *І що хорошого?* (Г. Тарасюк); — *А сходи-но поглянь, чи багато бджіл на соняшниках. І подивись, як вони сидять на них. Чи зверху повзають, чи так повлазили в цвіт, що тіки жальця стирчать* (В. Шкляр).

ПОВЛАШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Улаштувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Шукаючи будь-якої ради на свою окремішність, Степан підійшов до столика лотереї-алегрі, що повлаштовувала в усіх театрах комісія для допомоги дітям* (В. Підмогильний); *Заруба і біля цих студентів таки добре упрів, поки повлаштовував їх та попристроював до роботи на полі* (В. Кучер); *Його колеги .. тепер з ним, із Славатієм Мурченком, навіть не вітаються, хоч половину із них повлаштовував на роботу саме він* (О. Чорногуз); *Ти дивишся на своїх друзів, звичайно, в них багаті батьки, вони їх повлаштовують в університети, куплять їм квартири, машини* (А. Дністровий).

ПОВЛАШТО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Улаштуватися (про всіх або багатьох). *А сестри? .. Вона дасть їм притулок у власному домі, доки не повиходять заміж або не повлаштовуються десь на роботу* (Ірина Вільде); *Було ще зовсім рано. Та на пляжі вже й зараз де-не-де повлаштовувались найзапекліші аматори засмагання і вранішньої купелі* (Ю. Покальчук); — *Теж мені, городські! — образився сержант міліції. — Повлаштовувалися тут комендантшами, а самі ж дуньки дуньками!* (В. Діброва); *О, власні діти не були такими спритними! Тихі й сумирні, вони, одначе, повлаштовувались у далеких містах, на село надсилаючи зрідка хіба що тонюні конвертики листів* (М. Павленко).

ПОВЛЕ́ЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Улежатися (про все або багато чого-небудь). *Уже повлежувались груші* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВЛИПА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Влипнути в що-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чогось). *Була тут вода і риба, бо ще й зараз, намертво повлипавши в сіре закам'яніле дно висохлого озера, де-не-де поблискують під ногами маленькі рибинки* (О. Гончар); // *перен.* Щільно прилягти, притулитися (про всіх або багатьох). *Вікна вагона були геть затулені обличчями хлопців. З цікавістю вони просто повлипали в скло* (І. Микитенко).

ПОВЛІЗА́ТИ *див.* **повла́зити.**

ПОВЛІТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Влетіти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Ельфи повлітали знов у квітки* (Леся Українка); *Обабіч ножа в підвалині було по 8 половинок куль. Вони глибоко повлітали в дубову підвалину* (І. Багряний); *Щоб уникнути зіткнення, водій машини вивернув вправо руля, однак це не допомогло, і далі всі автівки, які їхали позаду, за інерцією повлітали одна в одну* (з газ.).

ПОВЛЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Улягтися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Як тільки повлягалися на сон, озвався Іван Щасний: — Ну, хто сьогодні розкаже яку історію?* (Ю. Збанацький); *Стан озивався притишеними голосами, ратники вже повлягались і гасили вогні, тільки жеребці перегукувалися в зоряному степу* (І. Білик); *Місцеві коти перестали швендяти під ногами, повлягалися по кутах* (Люко Дашвар); *Під осіннім дощем усе листя з каштанів повлягалося на землю* (із журн.).

ПОВМА́ЗУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **повма́зувати**[1]. *Термопаста має бути ретельно повмазувана в спаювані поверхні* (із журн.).

ПОВМА́ЗУВАНИЙ[2], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **повма́зувати**[2]. *Сорочки на блідих дітях та на Грицькові — були чорні, повмазувані, а Грицькова жилетка — лата на латі* (Б. Грінченко).

ПОВМА́ЗУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Вмазати всередину чого-небудь усе або багато чогось. *Розводимо цемент з піском у рівних частинах або беремо чистий цемент з водою. За консистенцією замазка повинна бути достатньо пластичною, щоб її можна було повмазувати всередину розтруба* (із журн.).

ПОВМА́ЗУВАТИ[2], ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Умазати, забруднити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; повимазувати. *Де се ти так повмазувала руки?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВМИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повмива́ти.** *Вночі йшов дощ, по небу снувалися хмари, але ж дерева стояли чистенькі, повмивані, огидний міський пил прибило тим дощем* (Б. Грінченко); *Небо освітилось, стало вищим, просторішим; хати, освіжені, повеселішали, ніби граючи у схованки, визирали то з одного, то з іншого вишняку повмиваними віконцями* (Б. Левін).

2. *у знач. прикм.* Який повмивався. *Перед самим сном вихователь повинен усіх вас ще раз перелічити і аж тоді, повмиваних, перекупаних, обов'язково в лежачому стані передасть старшому по режиму* (О. Гончар).

ПОВМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Умити всіх або багатьох. *Пані кинулася до других дітей: треба було їх ще порозчісувати, повмивати* (Л. Яновська); *Зайшов* [Тарас] *провідати і полеглих, їх уже повмивали, поприбирали і повкладали на лавах* (А. Чайковський); *Побігла мама... А біло-голове — вже семилітнє — дівча і картоплі на снідання наварить, і сестричку з братиками повмиває, і нагодує, і хату замете...* (Остап Вишня); *— Ви хоч би дітей повмивали, нагодували!* (Г. Тарасюк); // *що.* Умити обличчя, руки і т. ін. (про всіх або багатьох). *На горі корито, корито, Повно води налито. Дівки ноги повмивали, Хлопці юшку випивали* (з народної пісні); *Коли прийшли* [жебраки] *до його хати, дідусь вітав їх усіх радісно, нагрів води і повмивав їм ноги, а потім заставив їм скромну, але ситу вечерю* (І. Франко); *— Ходімо, діти, до річки, я вам повмиваю личка* (К. Гриб).

ПОВМИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Умитися (про всіх або багатьох). *Бурлаки встали, повмивались* (І. Нечуй-Левицький); *На другий день, скоро повставали да повмивались Петро з Череванем, як ось іде козак од Гвинтовки* (П. Куліш); *Увечері дівчата й молодиці зарані збирались біля паркана. Повмиваються ото після сапання, хусточки біленькі .. понапинають* (І. Микитенко); *— До речі, тут же кругом Дніпро. Пішли ближче, пошукаємо берега, хоч повмиваємося* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Освіжитися, обмиваючись (росою, дощем і т. ін.) (про все або багато чого-небудь). *А земля вже нагодилась його* [сонце] *стріти: зелені трави порозправляли свої дрібненькі листочки, повмивалися вже свіжою ранньою росою...* (Панас Мирний).

ПОВМИРА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Умерти (про всіх або багатьох). *Старі зарані повмирали, А ми малими розійшлись* (Т. Шевченко); *— Разом з батьками забрали і вивезли в Архангельськ, — оповідає жінка, — було багато таких, як ми, і здебільшого вони повмирали: і діти, і батьки* (В. Барка); *Таких старосвітських хатин уже небагато. Вони вмирають так, як повмирали ті, що їх колись ставили* (І. Керницький); *Волин любив свою родину — батьків, братів і сестер. Так сталося, що попереднє покоління — батьки його матері Горини і батьки Стира — рано повмирало* (Ю. Покальчук); *— У Чортополі так само маю родину .. Здається, правда, що вони вже всі повмирали* (Ю. Андрухович); * Образно. *Як попаде було* [Хведір] *на вечорниці, то з реготу усі повмирають, прямо кишки порвуть* (Г. Хоткевич); * У порівн. *І ні на одній вулиці не зострінеш* [зустрінеш] *ні одного чоловіка, неначе .. усі люди у усім містечкові повмирали* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОВМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Умостити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Я — ого, якою розбишакою була! Одного разу малих дітей повитягала на клуню, .. повмощувала їх там* (О. Бердник); *Народ, який спромігся видовбати примітивними кам'яними сокирками майже дев'ять сотень гігантських колосів, розтягнути їх по всьому острову і повмощувати на ретельно викладених помостах, може бути яким завгодно, але не байдужим...* (М. Кідрук).

ПОВМО́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Умоститися (про всіх або багатьох). *Дітлахи повилазили на дерева, на дахи, повмощувались на парканах* (Н. Рибак); *Балакуче людське юрмовисько повмощувалося на лавах* (М. Вінграновський); *Ми повмощувались зручніше і почали обговорювати подробиці* (В. Нестайко); *По дорозі вони підібрали ще трьох односельців, котрі на них чекали, ті також повмощувалися на Петрову підводу — і вози покотилися в ясний сонячний день* (Валерій Шевчук); * Образно. *Біля берегів море майже завжди неспокійне. Лише вряди-годи, головним чином пізньої ночі, аж перед світанком, повмощуються спати вітри, закуняють підводні течії* (М. Дашкієв).

ПОВМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Вмурувати все або багато чого-небудь. *Бенедьо за той час мав прилагодити робітників, котрі б за проводом Шеффеля нині ще поуставляли і повмуровували кітли* [котли] *та машини* (І. Франко).

ПОВНА́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Унадитися куди-небудь (про всіх або багатьох). *Біопрепарати справляються із залишками тваринної їжі. Але їх у компост не додаємо, бо на запах можуть повнаджуватися щури та миші* (із журн.).

ПОВНЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **по́вний** 1, 7. *Дві Бочки їхало колись селом, Одна з горілкою повненька, Друга — порожня, тож слідком* (Л. Глібов); *"Коли торба повненька, то й дорога рівненька", — говорить ірландське прислів'я* (з наук.-попул. літ.); *То була людина немолодого вже віку, повненька з себе* (Дніпрова Чайка); *У синіх-синіх очах, повненьких по-дитячому вустах стільки тепла й доброти* (О. Іваненко); *На порозі в здивуванні стоїть невелика повненька дівчинка* (М. Стельмах); *Підкотилася повненька офіціантка, витягла з кишені блокнот, запитливо глянула на гостей* (О. Бердник); *Двері відчинили, і з квартири Тягнирядніів повагом вийшла повненька й пухнаста сибірська кішечка* (І. Жиленко).

ПОВНЕ́НЬКО, *пестл.* Присл. до **повне́нький.** — *Посідаймо близенько та вип'ємо по чарочці повненько! — сказала .. жінка, Колісникова кума* (Панас Мирний).

ПОВНЕ́СЕНЬКИЙ, а, е. Підсил. до **повне́нький.** *Було прокинеться* [Павлусь] *вранці — зараз наймичка і ставить перед його душею жарену курку, або качку, або повнесеньку макітру вареників із сметаною* (О. Стороженко); *Вже в неї .. замість гладесеньких та повнесеньких щік стали жовті, сухі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бринить дідок, Як той мачок, Крапчастий і повнесенький* (Л. Глібов); *Тихаяніченька, ніч чарівниченька Землю вкриває. Князь наш ясненький — місяць повнесенький Лагідно сяє* (С. Черкасенко).

ПО́ВНИЙ, ПО́ВЕН, вна, вне. 1. У якому немає вільного місця, заповнений до краю. *Порожня бочка гучить, а повна мовчить* (Номис); — *Не думай, що були чиновні, — Сивілла сей дала одвіт: — Або що грошей скрині повні, Або в яких товстий живіт* (І. Котляревський); *Повен шаплик води вщерть* (А. Головко); *Коли поставили на стіл десять повних кошиків винограду, добродушні горці оніміли від захвату* (О. Довженко); *Перед світанком доплентались* [люди] *до колодязів, по-весняному повних* (З. Тулуб); *Так і поніс Юрчик за плечима аж два повних рюкзаки та ще й свій, порожній. Хлопці й дивувалися, й сміялися* (Н. Забіла); // У якому є, міститься, вміщується порівняно багато кого-, чого-небудь. *Діток повен куток* (Номис); *Попід лісок простерлася .. сіножать, повна квітів* (Н. Кобринська); *Синява сніжинками повна, така невимовно байдужа! .. Небесная стелеться вовна, лягає покірно в калюжі...* (В. Сосюра); // У сполуч. з деякими ім. вживається на означення великої міри вияву дії, ознаки і т. ін. *Позносив* [панотець] *.. до хати всі старі рами з побитими шибками. Насмітив повну хату* (Л. Мартович); // Не порожній всередині (про зерно, плоди і т. ін.). — *Глянь: як одно тобі зерно. Чисте, повне... немолоте б їв!* (Панас Мирний); *Весною соки йдуть із землі вгору по клітинах стовбура і доходять до хвої. Дерево повне соку* (Ю. Яновський); *Синіють сливи, червонобокі повні персики вгинають гілля...* (О. Гончар); // Який має велику кількість пелюсток (про квіти, цвіт і т. ін.). — *А що вже мені втішно та мило буде, .. що коло тебе діточки, як бджілочки коло повного квіту, загудуть!* (Марко Вовчок); *Ті білі звичайні рожі .. виростають великими корчами, і цвіт їх досить повний* (О. Кобилянська); *Хилилися підбиті при дорозі повні маки* (М. Рудь); // *у знач. ім.* **по́вна,** ної, *ж., розм.* Наповнена по вінця чарка. *А чоловіки тим часом од Максима по повній випивали та примовляли: — Дай же, Боже, щоб наші молоді живі та здорові були* (Панас Мирний); [М а р і я:] *Наливайте по повній, щоб наша доля нас не цуралась* (О. Корнійчук).

2. *перен.* Цілком пройнятий, охоплений чим-небудь; сповнений чимсь. *Повен щирої радості, глянув Захар на схід* (І. Франко); *Зінько не хотів зрікатися тієї надії, не хотів покидати того, чим повна була вся його душа* (Б. Грінченко); *Ох, відколи зникла ти від мене, Повного любові, Серце тугу вилива не слізьми, — Джерелами крові* (А. Кримський); *Останньою роллю Тамари була підготовлена з хвилюючою простотою, повною духовного проникнення, роль Маклени Граси* (М. Бажан); *Протазій, як почув для серця любий звук, І руку й слух простяг, увесь уваги повен* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Зайнятий, зацікавлений, захоплений ким-, чим-небудь. *Задуманий вітер над городом віє, ідуть перехожі невпинним прибоєм, і я поміж ними йду, повний тобою, горять ліхтарі, мов шепочуть: Марiє!..* (В. Сосюра); // Який відбиває, виражає якесь почуття, переживання і т. ін. (про погляд, вираз обличчя і т. ін.). *А мати здійняла свій погляд, повний мрії, До зірки, та зоря вже ледве променіла* (Леся Українка); *Він відчиняє хвіртку, і в її прорізі застигає залита місячним сяйвом повна безнадії постать Кузьми* (М. Стельмах); *Дівчинка прокинулась, сіла в ліжечку, глянула на Марту повними підозри великими карими оченятами* (Р. Андріяшик); // Який має в собі багато чого-небудь. *Надійшов Войнаровський. Схвильований і перетомлений повною пригод поїздкою до Городка* (Б. Лепкий); *Молодий я, молодий, Повний сили та одваги. Гей, життя, виходь на бій, — Пожартуєм для розваги!* (П. Тичина); *Бурлацьке життя, повне тривог, несподіванок, випробувань, — це було якраз те, що найбільше відповідало характерові Багірова* (О. Гончар); // Насичений чим-небудь. *Гаряче повітря було повне гострих пахощів акацій і розливало якусь розкіш на ввесь двір* (І. Нечуй-Левицький); *Гарячий вітер, повний ароматів полину, зубрівки та інших запашних трав, м'яко огортав його тіло* (З. Тулуб); *Ще там була чудова кухня, повна ароматів гарячого м'яса, бульйону і хліба* (Любко Дереш).

3. *тільки* **по́вний.** Узятий у всьому обсязі; цілий, весь. *Останньою новинкою, приємною для нас, є дозвіл цензури друкувати повний збірник творів Л. Глібова* (М. Коцюбинський); — *А ти читав Біблію? — Ні. Серпокрил обіцяв добути повний текст з ілюстраціями* (В. Барка); // Який складається з усього необхідного. *Якось вона щиро обурилася тим, що кілька денікінських офіцерів — вони до поляків приїхали — з'явилися в повній уніформі до театру* (Д. Бузько); *Батальйонний каптенармус приніс Шевченкові повне солдатське обмундирування* (З. Тулуб); // Який забезпечується всім необхідним. *Знайти б місце гувернантки на повному пансіоні, але треба спершу заробити рекомендації* (Г. Пагутяк); — *Оскільки ми приєднуємося до вас як союзний підрозділ, ви з моменту укладання угоди маєте взяти нас на повне забезпечення — платня і весь комплекс соціальних гарантій для особового складу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Поданий повністю, не скорочений. — *Я навіть ту присвяту з сонета переніс на титулку. Більш за те: хочу розшифрувати ваші ініціали у повне ім'я* (А. Головко); — *Я бачу, що йдеться про трищоглове судно, повну назву якого подають нам спільно англійський і французький документи: "Британія"* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Доведений до кінця; закінчений. *Турботи про завершення повної середньої освіти, а після неї — вступ до спеціального учбового закладу, щоб стати кваліфікованим спеціалістом, — раптово перейшли на віддалену мрію* (Іван Ле); *Він .. не закінчив і повного курсу духовної семінарії* (Б. Левін);

// Який містить у собі все необхідне; докладний, вичерпний. *Було б мені дуже соромно, що аж тепер одповідаю на Ваш такий милий і повний лист — коли б не стала мені до помочі тяжка хвороба, з якої ледве видряпався* (М. Коцюбинський); *Передо мною лежав рукопис китайського корабельного майстра. Тексту, звичайно, я не добрав, але малюнки й креслення .. показували мені повну картину будування* (Ю. Яновський); *— Щось трошки знаю, про інше здогадуюсь. Є підозра, повну відповідь знайдемо в сейфі. Тільки б він там був* (А. Кокотюха).

4. *тільки* **по́вний.** Який виявляється повністю, не частково; цілковитий. *"Це Я вам говорив, щоб радість Моя була в вас, і щоб повна була ваша радість!"* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І все ж таки повного задоволення не було. Чому?* (В. Владко); *— Коли виникає необхідність змін, появи нового, еволюційного, з'являється людина чи кілька людей, які з повною відповідальністю приймають на себе тягар необхідного поштовху* (О. Бердник); *Сироватка жив у повній злагоді з собою і з тим місцем, яке визначили йому Бог і доля* (Ю. Мушкетик); // Нічим не обмежений. *Вона дала Гаві повну волю робити, що хоче* (І. Франко); // Те саме, що **остато́чний.** *Лікар Александрійський сказав негайно покласти Шевченка в госпіталь до повного видужання* (З. Тулуб); *Якщо на тому кінці ніхто не відповість — це буде означати повний провал сьогоднішньої "операції"* (І. Роздобудько).

5. *тільки* **по́вний.** Який досяг певної межі, певного віку, необхідної норми. *Шість літ будеш засівати своє поле, і шість літ обтинатимеш свого виноградника, і збиратимеш урожай його, а сьомого року субота повного відпочинку буде для землі, повний відпочинок, субота для Господа* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Став* [Олексій] *під аршин, вийшла міра повна; записано його годящим* (П. Куліш); *— Діду, та який він молодий: вашому Тимофію вже повних тридцять п'ять років* (М. Стельмах).

6. *тільки* **по́вний.** Який досяг найвищого розвитку, межі, є найвищим ступенем чого-небудь. *Боролися* [опришки], *що аж кості тріщали; ставали лава на лаву; бігли навиперегони* [наввипередки] *до повного знеможення* (Г. Хоткевич); [Пашкевич:] *Нехай же наступне двадцяте століття несе нашій батьківщині повний розквіт і свободу* (О. Довженко); *Як хотіла Марія, щоб усе це побачив і почув її Марко. Одного лише його не вистачало їй для повного щастя* (І. Цюпа); *Міша за його спиною жваво подає мені знаки, щоб я скорилась і тоді матиму повний спокій* (С. Андрухович); // Найвищий, максимальний (про швидкість, силу і т. ін.). *Микола Гуртовий якийсь час бурить не на повну силу* (Д. Ткач); *Вони* [танки] *мчали на повній швидкості, розкидаючи гусеницями сніг* (Григорій Тютюнник); // Який звучить на всю силу; не приглушений, не ослаблений (про звук, голос). *Тепер голос Владка, чистий і повний, мов голос дзвона, панував у залі* (І. Франко); *Голос був повний, красивий, розлогий* (О. Гончар); *— Повний звук! Останнім запишеться сплеск води, а потім буде ще хвилин дванадцять тиші* (Ю. Андрухович).

7. У міру товстий, округло-пухлий. *Поцілую .. Да у той видочок повен, як гурочок* (з народної пісні); *І дитинка в їх* [них] *була, дівчинка, як ясочка, свіжа й повна* (Марко Вовчок); *З ліжка зорять сухі вічка запалені, Думка потиху згаса, З ліжка додолу чорніше від ніченьки Повна спадає коса* (П. Грабовський); *Краплини дощу блищали на її довгих білявих віях, на бровах, на повних, рум'яних від холоду щоках* (В. Винниченко).

В по́вній ці́лості *див.* **ці́лість; В усі́й (по́вній) красі́** *див.* **краса́; З по́вною відда́чею** *див.* **відда́ча; На [по́вному] серйо́зі** *див.* **серйо́з; На по́вну потý жність** *див.* **потý жність; На по́вну си́лу** *див.* **си́ла; Па́нська (по́вна) ро́жа** *див.* **ро́жа; По́вна сере́дня шко́ла** *див.* **шко́ла; По́вний мі́сяць <Мі́сяць у по́вні>** *див.* **мі́сяць; По́вною мі́рою** *див.* **мі́ра; У по́вній [бойові́й] гото́вності** *див.* **гото́вність; У по́вній свідо́мості** *див.* **свідо́мість; У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом>** *див.* **склад[1].**

○ **В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі** *(заст.* **об'є́мі)** *див.* **о́бсяг; З цілкови́тою (по́вною) підста́вою** *див.* **підста́ва[1]; На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скакý** *див.* **скак.**

△ **По́вний про́філь** *див.* **про́філь; По́вні во́ди** *див.* **вода́; По́вні прикме́тники (фо́рми прикме́тників)** *див.* **прикме́тник; У (в) по́вний про́філь** *див.* **про́філь.**

◇ **Абсолю́тний (по́вний) нуль** *див.* **нуль; Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гі́рку (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, мý ки** *і т. ін.*] **[до кра́ю (до дна, до де́нця)]** *див.* **випива́ти; Зітхнý ти по́вними грудьми́** *див.* **зітхнý ти; З по́вним пра́вом** *див.* **пра́во; Наби́тий (по́вний) гамане́ць** *див.* **гамане́ць; На весь (на по́вний, у по́вний** *і т. ін.)* **го́лос** *див.* **го́лос; На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст)** *див.* **зріст; На всю (по́вну) гý бу** *(рідше* **губý)** *див.* **губа́[1]; На всю (по́вну) котý шку** *див.* **котý шка; Нагомоні́ти (наговори́ти, нащебета́ти** *і т. ін.)* **по́вну ха́ту (по́вні вý ха)** *див.* **нагомоні́ти; На по́вний хід** *див.* **хід; На по́вних (всіх) паруса́х** *див.* **па́рус[1]; На по́вні о́чі** *див.* **о́ко[1]; На по́вні** *(рідко* **ці́лі) грý ди <По́вними грудьми́>** *див.* **грý ди; На по́вному (по́внім) газý (га́зі)** *див.* **газ[1]; На по́вному (по́внім) ходý <По́вним хо́дом>** *див.* **хід; По́вна голова́** *див.* **голова́; По́вна (непоро́жня, наби́та** *і т. ін.)* **кише́ня (кали́тка)** *див.* **кише́ня; По́вна ха́та (то́рба, ча́ша** *і т. ін.)* *див.* **ха́та; (1) По́вний впере́д:** а) дуже велика швидкість. *Механік-водій давав повний вперед, збиваючи полум'я зустрічним вітром і надіючись випорснути з вогняного мішка* (О. Гончар); *Валерій увімкнув двигуна на "повний вперед"* (І. Росоховатський); б) команда, наказ, заклик рухатися з максимальною швидкістю. *— Сільвестер! — гукає капітан Пабло в машинний відділ. — Повний вперед!* (Ю. Бедзик); *— Повний вперед! — дзвінко скомандував він і не впізнав власного голосу — такий він був по-справжньому капітанський* (В. Нестайко); *— Повний вперед, Джеремі! — вигукнув Блад. — Просто на них, поки вони не опам'яталися! Увага! Приготуватися до абордажу!* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); **По́вний лоб** *див.* **лоб; По́вний поря́док** *див.* **поря́док; По́вний штиль** *див.* **штиль[1]; По́вні вý ха** *див.* **вý хо; По́вну (повні́сіньку) ха́ту** *див.* **ха́та; По́вну то́рбу розказа́ти** *див.* **розка́зувати; При [по́вній] тя́мі [й па́м'яті]** *див.* **тя́ма; У по́вній фо́рмі** *див.* **фо́рма; У [по́вному] ажý рі** *див.* **ажý р[1]; У по́вному (по́внім) зна́ченні (розумі́нні) [цього́] сло́ва ([цих] слів)** *див.* **зна́чення; У (при) [по́вному] пара́ді** *див.* **пара́д.**

ПО́ВНИЙ-ПОВНІ́СІНЬКИЙ, ~а-~а, ~е-~е, *розм.* Підсил. до **по́вний** (у 1 знач.). *Театр був повний-повнісінький, ніде голці впасти* (В. Гжицький); *Кімната була повна-повнісінька людей* (Ю. Мушкетик); *І справді, навіть у матері, чия дзеркальна шафа була повна-повнісінька гаптувань та тонких мережив, Джек не бачив стільки білизни, та ще й так охайно складеної* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // У сполуч. з деякими ім. уживається на означення великої міри вияву дії, ознаки і т. ін. *Настя має також повні-повнісінькі руки роботи, отой город, ті грядки, все то росте, буяє, бур'яни такі поймають усе дочиста, що страх один* (У. Самчук); *— А найстрашніше те, що кожне велике промислове місто — повне-повнісіньке інфразвуків* (М. Дашкієв).

ПО́ВНИМ-ПОВНІ́СІНЬКО *див.* **по́вно-повні́сінько.**

ПО́ВНИТИ[1], ню, ниш, *недок., кого, що.* Те саме, що **наповня́ти.** *По щирості — жалію, Що на машині Велзовій мені Не пощастило завітати в дні, Коли ввесь Київ повнив люд прибулий* (М. Рильський); *Творіть дітей, народжуйте сміливо й багато. Повніть нашу землю* (О. Довженко); *Запахи голі зажевріють звільна, і поріднятьcя — той сік, що воліє повнити овоч, і шкірка міцна* (В. Стус); *Непорушний спокій вечора повнив наші серця* (М. Дочинець).

ПО́ВНИТИ[2], ню, ниш, *недок., що, діал.* Виконувати (службу, обов'язки і т. ін.). *У свого господаря він повнив зимою всяку службу* (І. Франко); *Свій обов'язок варення кави повнила* [Маруся] *вже без сердечної тривоги* (Г. Хоткевич); *— Я прийшла подивитись, як ви службу повните, — мовила вона* [до вартових] (В. Гжицький); *В інтервалах між урочистими зборами театр досить регулярно повнив свої безпосередні функції, ставлячи п'єси й граючи їх перед повним залом петеушників або ткаль з льонокомбінату, яким квитки задурно забезпечувала профспілка* (О. Ірванець).

ПОВНИ́ТИ, и́ть, *кого, що, недок.* Створювати враження більшої, ніж є насправді, повноти. *Була в діловому костюмі пісочного кольору. Він її дещо повнив, проте черевики на високих підборах все ставили на свої місця — не зовсім молодий, проте цілком упевнений у собі юрист* (С. Жадан); *— Тільки їй на коньках* [ковзанах] *прийдеться ходити. Щоби грація була. І не повнив костюмчик круглий* (І. Карпа).

ПО́ВНИТИСЯ, нюся, нишся, *недок.* 1. Те саме, що **наповня́тися** 1, 2. *Повнився Дніпро весняними каламутними водами* (Іван Ле); *Троянівська долина уже повнилася синюватою млою* (Григорій Тютюнник); *Чим вище підбивалося сонце, тим більше повнився наш вигін людьми, що стікались до нього, як весінні струмочки* (А. Дімаров); *Серце батька повнилося гордістю і водночас розтиналося двома несумісними бажаннями: хотілось бачити сина митцем і хотілося бачити його медиком, вченим* (І. Волошин); *Я дивлюсь в твої очі І повнюсь любов'ю* (В. Стус); *Грудям дихалося легко, м'язи повнилися силою, душу охоплювало піднесення* (М. Дашкієв); *Ждала* [Хуррем] *величання, вознесіння і повнилася силою, пихою і відвагою, якої ще й не знала в собі* (П. Загребельний).

2. Бути наповненим чим-небудь. *У просторій їдальні повниться стравами і напоями стіл* (Н. Рибак); *Хата повнилася холодним синім блиманням* (В. Дрозд).

3. Ставати повним (у 1–3 знач.). *Серед безлічі масок — карнавальних, дитячих, персонажних, ритуальних, що ними повнилася шафа, ти спершу розгубився. Що одягнути?* (Ю. Андрухович); *Ген на схилі нива золотиться: там, де йшов в атаку батальйон, дозріває, повниться пшениця, молодий здіймається заслон* (І. Гончаренко); *Грудям дихалося легко, м'язи повнилися силою, душу охоплювало піднесення* (М. Дашкієв); *День був чудовий, того року ще не видавалось такої ясної днини. Ранок повнився якоюсь весільною радістю* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПО́ВНИЦЯ, і, *ж., діал.* 1. Повна посудина. *Повницею в гуцульській традиції називається ритуальна посудина, з якої частують медом чи горілкою тих, хто підходить з подарунками до молодят* (з наук.-попул. літ.).

2. Обрядова посудина, в яку складають гроші під час обдаровування молодих на весіллі. *Кожен народний умілець-різьбяр, хоч раз на віку, але різьбив особливий виріб — дерев'яну весільну повницю. Це дуже широкий і великий таріль, посередині якого стоїть чарка* (С. Пушик); // Обряд обдаровування молодих на весіллі. *Коли у Павуна повниця пилась.., то увела у .. світлицю прекрасна, прехороша дівчина уже сивого, як голуб, ліварника* [лірника] (Ю. Федькович).

ПОВНІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **по́вний** (у 1 знач.). *Цікавим оком зирнув Максим на потік .. Береги вже повнісінькі* (І. Франко); *От і купила я собі на спідницю та на хвартушок, і нові чоботи купила!.. Повнісіньку скриню накупила усякого добра!* (М. Кропивницький); *Вони двічі ходили з дідом Олексою по маслюки й приносили їх повнісінькі кошики* (Ю. Мушкетик); *Обернувся* [Дениско] *лише тоді, як з ліфта вийшла бабуся з двома повнісінькими сумками у руках* (В. Нестайко); *Як тут загнуздаєш нерви, коли перед тобою повнісінькі вагони добра, де сіль, набої, взуття, одяг, сідла й навіть російські польові мапи, яких так бракувало галицьким старшинам* (В. Шкляр); *Незабаром прибігли волосні, назбиралось народу повнісінький двір* (Панас Мирний); *Величенька зала будинку ім. Блакитного була повнісінька* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВНІ́СІНЬКО, *розм.* 1. Присл. до **повнісінький.** *Ще не закалатав старий дзвін на дзвіниці, а вже купи людей стояли біля церкви, і тільки-но відчинили браму — враз стало в ній повнісінько, так тісно, що й вужу не пролізти. І тихо* (О. Іваненко); *Беру вила і накладаю за драбини повнісінько запашного, ще з вечора приготовленого сіна* (К. Москалець).

2. Підсил. до **по́вно** 2. *Вона завжди збирала всяке насіння, зерно, коріння, маківки, і в сінях або ж у прохолодному запічку в неї було повнісінько найрізноманітніших вузликів* (Є. Гуцало); *— Там у тебе повнісінько знайомих. А до властей місцевих я тобі дам листа* (В. Лис); *— У житті повнісінько неймовірних збігів, — озвалася Кароліна. — Тільки не всі їх помічають* (Г. Вдовиченко).

ПО́ВНІСТЮ, *присл.* У повному обсязі, складі. *Стало відомо, що селище буде повністю знесене і на його місці виростуть нові квартали* (Д. Ткач); *Одна з частин* [роману] *повністю була переписана рукою Варвари Григорівни* (О. Гончар); *Якби Мишку забрати з цього міста, добре вимити, одягнути, стерти облуплений лак на нігтях, зробити гарну зачіску, полікувати передній зуб, який темніє, а головне — повністю змінити середовище, примусити її вчитися* (А. Дністровий); // В усій повноті; сповна. *Освітіть їх* [поранених], *оператори, чистим світлом, щоб усе прекрасне, що пронесли вони по полях України, відобразилось на їх обличчях повністю* (О. Довженко); *Він хотів дати повністю відчути, наскільки Дорош від нього залежний* (Григорій Тютюнник); *Лист писано у 1598 році, зберігся не повністю, а тому нам доведеться окремі епізоди домислювати* (Ю. Винничук); // До кінця, цілком. *Поштова ракета мала тільки один, центральний, двигун з отвором на хвості. Вона була повністю заряджена атомітом, лишалося тільки вкласти в неї вантаж і відправити* (В. Владко); *— Восени 1920* [року] *і трапилася зі мною пригода, яка повністю змінила і моє життя, і уявлення про світ навколо нас* (Д. Білий); *— Це, знаєш, схоже на метеорит. Він, коли влітає у густі шари, практично повністю згоряє, але той уламок, який долітає до поверхні Землі, а потім падає в море, — гартується* (Любко Дереш).

Цілко́м і по́вністю *див.* **цілко́м.**

ПОВНІ́ТИ, íю, íєш, *недок.* 1. Ставати повним (у 1, 2 знач.); наповнятися. *Вода струмочками збігає в річку, а та все повніє і повніє* (О. Десняк); *Заготівельники гребінками хапають чорниці в зрубах, бо їм приходить велика охота, коли бочки повніють таким дармовим добром* (М. Матіос); * Образно. *Спам'ятався, — а ти щезла... Розум холодіє, Лиш нещасна моя думка Росте та повніє* (С. Руданський).

2. Бути наповненим чим-небудь. *Як птичим голосом повніють високості!* (М. Рильський); *Птиці тут майже не озивалися, звірячих слідів не видно, зате сирі яруги повніли тучними жабами й слимаками* (М. Дочинець); // *перен., рідко.* Бути цілком захопленим ким-, чим-небудь. *Моя старенька, ти не сердься і головою не хитай. Бо тільки ним* [коханим] *палає серце, бо тільки ним повнію вкрай* (В. Сосюра).

3. Ставати повним (у 7 знач.); у міру товстіти. — *Тепер модно бути худою, — зітхнула з заздрістю Ірма. Вона після одруження катастрофічно повніла* (І. Муратов); — *Тут від самого повітря повніють, — усміхнулась Ганна Остапівна. — Тільки Валерій Іванович у вас чомусь ізсохся* (О. Гончар); — *По-моєму, навіть дуже приємна особа, — зітхнув лікар, який починав уже повніти і завжди зітхав, коли бачив струнких молодих жінок* (П. Загребельний); *Софія взагалі хліба майже не їсть, щоб не повніти* (В. Шкляр).

ПОВНІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати повнішим *(див.* **по́вний** 1–3, 7). *Все йшло як слід. Скарбів ріка повнішала щозміни* (П. Дорошко); [С т р е п с і а д:] *Бідолашний ти! Якщо без краю хвилі рік приймаючи, Все ж море не повнішає, то як же ти Свої зростити гроші сподіваєшся?* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); *Голова повнішала тою думкою, а серце вискочило із грудей зовсім і почало битись об голову* (В. Підмогильний); *Ольжине лице повнішало й наливалось, як виноградна ягода* (І. Нечуй-Левицький); *На очах усіх баба почала поправлятися, повнішати й молодшати* (Ю. Смолич); *Пан Псойс повнішає з кожним днем. Що вдієш — у нього тепер чудовий апетит* (М. Дашкієв).

ПО́ВНО. 1. Присл. до **по́вний** 1–3. *Ось уже ложка почала й дна казанка досягати, гарчить по ньому, наміряючись повніше набратись* (Панас Мирний); *Щодо повноти, то, далебі, перекладаючи англійські сонети чи октави, неможливо повно відтворить все сказане в оригіналі* (М. Рильський); *Бува, прокинешся вранці, а скрізь — на підвіконні, на лаві, на долівці — повно білого пуху, білого цвіту, жовтого пилку* (В. Близнець); // На всю силу. *Справді, як легко можна зробити своє життя таким, щоби в нім було більше приємного, ніж неприємного, як можна жити повно, радісно, щасливо* (В. Винниченко); *Вже вся буйна зелень навкруги виблискує дощовими краплями та сонцем, і птиці щебечуть, і повно, краплисто падає в свіжу післягрозову тишу лунке зозулине: ку-ку!* (О. Гончар); // *у знач. пред. Насті зараз стало на душі гарно і повно...* (Марко Вовчок).

2. Багато кого-, чого-небудь; протилежне м а л о. *Він щоранку Повно їжі насипав, Лив і воду* [пташці] (Я. Щоголів); *Незабаром до кімнати набилося повно людей* (П. Панч); — *Ця дорога веде в Криву долину, а за долиною відразу ліс. Там повно ягід і грибів* (Ю. Винничук); — *Я чув про такі гори! Це там, де буває повно снігу не лише на вершинах, але й в долинах?* (Ю. Андрухович); // Ущерть, повністю. *Незабаром показалися й сани, повно навантажені* (Панас Мирний); // *у знач. пред. В хаті стало повно, як у вулику. Увіходячи, всі поздоровляли Зінька з щасливим поворотом* (Б. Грінченко); *Вже розквітлі сади, вже весни повно й світла в кожнім плесі води, і душа вже розквітла* (Б.-І. Антонич); *Вулиця його дитинства... В коліях і канавах повно води після громових дощів, а над ними метелики* (І. Багряний).

◊ **(1) Аж го́лому по́за па́зухою по́вно,** *ірон.* — уживається для повного заперечення змісту зазначеного речення; нічого. *Набрав, що аж голому поза пазухою повно* (прислів'я); **(2) Не по́вно ро́зуму (ума́)** *у кого* — хто-небудь розумово обмежений, не може правильно мислити, діяти, оцінювати щось. — *Хіба ти не помітив по ній, що вона й здавну навіжена була?.. — І справді, — вхопився пан за те слово, — не повно в неї ума було!* (Марко Вовчок).

ПОВНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **по́вний** у 1 знач., напр.: п о в н о з е р н и́ с т и й, п о в н о к в і́ т н и й, п о в н о к о л о́ с и й; п о в н о л ю́ д н и й, у 3 знач., напр.: п о в н о в а г о́ м и й; у 4 знач., напр.: п о в н о б а́ р в н и й; у 5 знач., напр.: п о в н о с т и́ г л и й; у 7 знач., напр.: п о в н о б о́ к и й, п о в н о г у́ б и й.

ПОВНОБО́КИЙ, а, е. З опуклими, пухлими боками. *Дівчина мило усміхнулася, повнобока, кров'яниста* (К. Гордієнко); *У поезії П. Верлена маємо різні пейзажі — сільські й міські. Сільські — це поля люцерни й конюшини, пласка рівнина "під небом, ніби з ковили", де пасуться "мирнії воли" й "корови повнобокі"* (з навч. літ.).

ПОВНОВА́ГИЙ, а, е. 1. Який має повну, достатню вагу. *Для годування качок краще використовувати повноважий овес* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **повноці́нний** 2. *Постає питання про основний вектор суспільного розвитку — становлення повноважого громадянського суспільства, концептуальним ядром якого є людська гідність, повага до прав людини* (з наук. літ.); — *Киянам важливі не вибіркові законодавчі статті, а повноважий закон про столицю, який регламентує 90 % економічних питань статусу Києва* (з газ.).

3. *перен.* Те саме, що **повномасшта́бний** 2. *Пересічний українець, де б він не мешкав (із великими містами включно), ніколи не відчує себе людиною, доки життя в повному обсязі не повернеться в райцентри та на село — життя не як животіння, а як повноваге людське буття* (з наук. літ.); *Запуск цього повноважого пілотного проєкту розпочнеться відразу після ухвалення нормативно-правових актів, необхідних для його проведення* (з газ.).

ПОВНОВА́ГІСТЬ, гості *і* гости, *ж.* Властивість за знач. **повнова́гий.** *На натурну масу зерна впливають вологість, величина і повновагість зерна* (з наук. літ.); *Начальник їдальні зобов'язаний слідкувати за своєчасним та повним сервіруванням столів, забезпечувати правильність та повновагість видачі готової їжі* (з мови документів).

ПОВНОВА́ЖЕННЯ, я, *с., перев. мн.* Право, надане кому-небудь для здійснення чогось. [Л е с я:] *Хочеш запропонувати мені вступити до вашої партії?* [Ю р і й:] *М...м... таких повноважень не маю* (Л. Смілянський); — *Яка ти ще дитина, Вадько, як ти не розумієш простих речей! Вадька образився і склав з себе капітанські повноваження...* (М. Білкун); — *Гадаю, немає ніякої необхідності надавати Вовчеку спеціальні повноваження* (О. Авраменко); // Права, надані особі або підприємству органами влади. — *Ви от що: їдьте до отамана Григор'єва. Ми вам дамо повноваження від імені Директорії запропонувати отаману пост військового міністра УНР* (Д. Бузько); *Через тиждень — сесія райради, він складе на ній з себе повноваження голови райвиконкому* (Ю. Мушкетик); *Ця парафіяльна церква порту Сен-П'єр водночас виконує функції провідної церкви всього острова. Нею відав намісник єпископа, духовної особи з необмеженими повноваженнями* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВНОВА́ЖНИЙ, а, е. Який має певні повноваження. *До кабінету повноважного консула увійшов величезний, схожий на слона, старий. — Вам чого? — Дайте мені візу до Росії* (М. Йогансен); *— Негайно пишіть Сагайдачному та Бородавці і посилайте до них повноважного посла з платнею і подарунками, — карбує Замойський* (З. Тулуб); *Рада періодично скликатиме повноважні Конгреси українських громад Землі (те саме робитимуть духовні Ради інших націй) для координації творчого й духовного життя* (О. Бердник); *Верховна Рада України є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу* (Конституція України).

△ **Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л** *див.* **посо́л.**

ПОВНОВА́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **повнова́жний.** *Це він, Фортінбрас, наділяє Гамлета — дарма що посмертно — всією повноважністю земного існування* (О. Забужко); *Національна служба посередництва і примирення здійснює реєстрацію колективної суперечки, конфлікту, перевіряє в разі потреби повноважність сторін трудового конфлікту, призначає посередників або примирну комісію* (з навч. літ.); *Питання пошуку оптимального балансу між повноважністю президента республіки та його легітимністю є особливо актуальним для так званих перехідних суспільств* (з публіц. літ.).

ПОВНОВА́РТІСНИЙ, а, е. Те саме, що **повноці́нний.** *Повновартісні монети власне шведського карбування, випущені у другій половині XVII–XVIII ст., на українському грошовому ринку трапляються рідко* (з наук. літ.); *Творення придатної для філософського розмислу мови — це наче синтез алмазів: кожне повновартісне абстрактне поняття має ряхтіти багатьма гранями, відбиваючи в собі цілу історію сходження думки до предмета* (О. Забужко); *Пуризм неминуче виникає тоді, коли зростає національна свідомість, коли народ почувається культурно повновартісним і підноситься до розуміння мови не лише як ужиткового засобу спілкування, а і як самобутньої культурної цінності* (з наук. літ.).

ПОВНОВА́РТІСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **повнова́ртісний.** *В такій діяльності* [збереження й поширення біосфери] *людина природно здобуває радість творчості, відчуття повновартісності, цілковите саморозкриття* (О. Бердник); *Червоною ниткою у поглядах Багряного проходить ідея довіри, глибокої впевненості у повновартісності української молоді* (О. Шугай).

ПОВНОВА́РТІСНО. Присл. до **повнова́ртісний.** *Розуміючи, що повновартісно заплатити за рекламу виробники на периферії навряд чи зможуть, кияни й почали організовувати мережу регіональних рекламних представництв* (з газ.); *Нас цікавлять світлини та документи, які допоможуть повновартісно відтворити історію рідного міста* (з газ.).

ПОВНОВИ́ДЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **повнови́дий.** *Був у січні я таким Повновиденьким, товстим, А на кінець грудня Аж занадто схуд я* (загадка); *Підростала Марушка. Повновиденька собі, чорнобровенька, оченята карі* (А. Тесленко); *В коридорах та по класах .. метушаться школярі. Найбільш — повновиденькі, свіжі, як яблука, чепурненькі селючата з привітними очима та з м'якою степовою мовою* (С. Васильченко).

ПОВНОВИ́ДИЙ, а, е. Який має повне обличчя. *Стала наша Оксана і здорова, і повновида, і рум'яна, як була* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А який же то парубком був! І веселий, і повновидий, як місяць...* (Марко Вовчок); *Хлопці й дівчата сиплються, як з мішка. А всі такі повновиді, веселі, здебільшого багацькі діти* (Б. Лепкий); *Солонець — богатирської статури, повновидий, поважний, статечний козак, знаний носачівцями оддавна в бою і за плугом, і рід його їм увесь знаний* (Ю. Мушкетик); // Круглий, повний (про обличчя). *На її повновидому обличчі грала щаслива усмішка* (Ю. Бедзик).

ПОВНОВИ́ДІСТЬ, дості *і* дости, *ж.* Ознака за знач. **повнови́дий.** *— Я ж німець, я ж з Донбасу. — Німець? — Ну да, — молодикова повновидість набрала печальних обрисів* (С. Жадан).

ПОВНОВІ́ДДЯ *див.* **повново́ддя.**

ПОВНОВІКОВИ́Й, а́, е́. Який досяг зрілого віку, зрілості. *Уміст мінеральних поживних елементів у повновіковому листі або в черешках досить добре відображає забезпеченість усієї рослини кожною з потрібних їй речовин* (з наук. літ.); *Молодим і повновіковим тваринам нижче середньої вгодованості норми годівлі збільшують на 10 %* (з навч. літ.).

ПОВНОВЛА́ДДЯ, я, *с.* Повнота влади, необмежена влада. *Більшість князів не зацікавлені в обмеженні своєї самостійності, тому не оберуть на престол людину, яка завдяки своїй впливовості становитиме загрозу їх повновладдю на місцях* (О. Авраменко); *Повновладдя народу України в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів реалізується на основі Конституції України* (з мови документів); * Образно. *Оплавлений смолою, мов комаха, я пізнавав все повновладдя страху* (П. Мовчан).

ПОВНОВЛА́ДНИЙ, а, е. Який має повну, необмежену владу. *І не було ні одної струни на єгипетських арфах, Щоб не співала хвали повновладній цариці Єгипту* (Леся Українка); *Сивий Капітан з перших своїх кроків уже оголошує себе по суті повновладним диктатором* (В. Владко); *Так і не завівши генерального скарбника, гетьман зоставався повновладним хазяїном коштів* (Г. Колісник); *Старша жона у скіфській сім'ї — повновладна господарка і цариця. Вона найближча до мужа, веде господарство, і як вона скаже, так і буде* (В. Чемерис).

ПОВНОВЛА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повновла́дний.** *Конгрес Трудового Народу України матиме всі верховні права й повновладність рішати всі питання соціального, економічного та політичного життя Республіки* (В. Винниченко); *Ера громадянського суспільства в Україні ще не настала. Вона формується, зріє, консолідується й от-от вступить у свої права. Сьогодні ж про її повновладність говорити зарано* (з наук. літ.).

ПОВНОВЛА́ДНО, *присл.* Маючи повну, необмежену владу. *Одна, лишень, думка панувала над ним* [Орисиним мозком] *повновладно — це вспіти довести задумане діло до краю* (М. Старицький); *Лише Головні Кібери зон повновладно керують кіберштурманами зорельотів, але і в такому разі кібер обов'язково доповідає командирові* (М. Дашкієв); *Вона мріяла ходити вулицями цього прекрасного міста повновладно і вільно. Мати можливість роздивитися усе як слід, вжитись у міську стихію* (Ю. Покальчук); * Образно. *Раптом виявилось, що вона* [чума] *одним стрибком наблизилася до ділових кварталів і повновладно запанувала там* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПОВНОВО́ДДЯ, *рідко* **ПОВНОВІ́ДДЯ,** я, *с.* Високий рівень води у природних водоймах, а також період, коли ці водойми найбільш повноводі. *Глухо Дніпр клекоче в повноводдя своє, Хвиля, сонцем залита, в землю Хортиці б'є* (Я. Шпорта); *Сонце уже високо ходило над землею. Скресли ріки, і крижини безладно громадились і шурхотіли у течії повноводдя* (Р. Іванченко); *1709 року був час повновіддя: суходільний шлях з Січі до степу був заллятий водою і тому неприступний для ворога* (з наук.-попул. літ.); *Водоспад особливо мальовничий у часи повновіддя (після сильних злив або інтенсивного танення снігів)* (із журн.); // *перен.* Велика кількість кого-, чого-небудь. *Злата Прага... В цей день вона була справді золотою. Наче всі попередні весни, викрадені в неї окупантами, зараз повернулися її потрійною своєю дзвінкістю, розкішшю сонця, повноводдям музики* (О. Гончар); *Ледве Муфтик подумав про відповідальність, як відчув повноводдя свіжих сил* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПОВНОВО́ДИЙ, а, е. 1. Який має високий рівень води. *Скелі .. оточали глибокі, повноводі озера* (М. Коцюбинський); *Праворуч, за низьким степовим обрієм, текла могутня й повновода Сирдар'я* (З. Тулуб); *Я не пам'ятаю кращих луків — широких, як море, барвистих, як вінок на голові нареченої, кращого Дніпра — повноводого, задумливого, світлого* (Ю. Мушкетик); *Тут починалася широка й повновода річка Либідь, а по той бік її широкою долиною тяглась дорога на деревлянські городи* (І. Білик).

2. *перен.* Насичений, наповнений змістом, подіями і т. ін. *Повноводий і бурхливий потік інтелектуального розвитку вже не можна було ні стримати, ні спрямувати знову в старе русло* (І. Франко); *Це ж уперше дівчина покинула стіни маєтку, вперше почула кличний посвист вітру в вухах. А попереду було життя — хвилююче, повноводе* (М. Дашкієв).

ПОВНОВО́ДІСТЬ, дості *і* дости, *ж.* Властивість і стан за знач. **повново́дий.** *Найдовша ріка Південної Америки й світу — Амазонка. Її повноводість пояснюється величезним басейном і достатньою кількістю опадів* (з навч. літ.).

ПОВНОВО́ДНИЙ, а, е. Те саме, що **повново́дий.** *Ой шумлять гаї зеленії, ріки повноводнії* (П. Тичина); *Дунай справді і широкий, і повноводний, і заростями та плавнями надійно відгородився від варварського світу* (Д. Міщенко); *Човнів було достатньо, перевізники проворні, і ми швидко перепливали через повноводну ріку* (М. Андрусяк); *Річка під мостом стала повноводною і брудною від потоків з гір* (Любко Дереш); *— Я розумію, що ви не зазирали, якими глибокими повноводними й таємниче-прекрасними шляхами йшов культурний процес серед люду і як ми мало знаємо про нього* (М. Івченко).

ПОВНОВО́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **повново́дний.** *— Так ось яка ти, велика руська ріка, — захоплено думав Василь, вражений широчиною і повноводністю Волги* (І. Цюпа); *Навіть запроєктований рівень підняття води не поверне повноводність Случі, якою вона була кілька десятиліть тому* (з газ.).

ПОВНОВО́ДНО. Присл. до **повново́дний.** *Нехай повноводно тече наша річка Ворскла, наповнюючи живою силою береги та заплави, птахи завжди повертаються сюди кожної весни, а національний парк усе це підтримує та захищає!* (з газ.).

ПОВНОВО́ДО. Присл. до **повново́дий.** *Ріка щодалі розлягається ширше — сонячно, повноводо* (О. Гончар); *Ті весняно-літні дні мчали так повноводо і стрімко, і так щільно, що й ночам було між ними тісно* (І. Жиленко).

ПОВНОГАБАРИ́ТНИЙ, а, е. Який має достатні (не зменшені) габарити. *Вторинні електричні вимірювальні прилади бувають аналогові і цифрові, одно- й багатоканальні, мініатюрні, малогабаритні, повногабаритні та ін.* (з навч. літ.).

ПОВНОГОЛО́СИЙ, а, е. Те саме, що **повнозву́чний.** *Якийсь час Хаєцький мовчав. Потім, набравшись духу, затяг зі своїм повноголосим подільським виспівом* (О. Гончар); *Повноголоса, наче води, колись була, кохана, й ти; в очах світивсь широкий подив, вуста не знали гіркоти* (П. Мовчан); *Два повноголосі людські потоки пливли Хрещатиком, і розкотистий гул кипів, заглушаючи сміх, волання музик у вишиванках з малиновими кутасами* (Є. Пашковський).

ПОВНОГОЛО́СНИЙ, а, е, *лінгв.* Який містить у собі повноголосся. *Фонетичні особливості "Повісті временних літ" досить своєрідні. Східнослов'янське начало виступає тут дуже виразно. По-перше, повноголосні форми переважають неповноголосні, хоч паралельні форми трапляються досить часто* (В. Русанівський).

ПОВНОГОЛО́СО. Присл. до **повноголо́сий.** *Жива народна мова має кілька дуже простих способів до уникання збігу багатьох шелестівок, і через те слова єднаються плавко .. Мова бринить повноголосо й музикально* (В. Самійленко); *Найменший шерхіт, луск гіллячки, шум пташиного крила, цокання копит — все резонувалось тут* [у лісі] *надзвичайно лунко, чисто, повноголосо* (О. Гончар); *Відбулася зміна поколінь: багато корифеїв відійшли, повноголосо заявили про себе нові митці* (з газ.).

ПОВНОГОЛО́ССЯ, я, *с., лінгв.* Характерна для східнослов'янських мов наявність сполучень -оро-, -оло-, -ере-, -еле- між приголосними; протилежне н е п о в н о г о л о с с я. *На місці колишньої висхідної інтонації в східнослов'янських повноголосних формах наголос припадає на другий голосний повноголосся (бере́за, моро́з, воро́на)* (з наук. літ.); *У "Слові о полку Ігоревім" (кінець XII ст.) відбито повноголосся (ворота, голова, голос, полонені, хороброє та ін.)* (з наук. літ.).

ПОВНОГРУ́ДИЙ, а, е. Який має повні груди. *Назад вертають повногруді дівчата* (М. Коцюбинський); *Тепер вона мати, молоденька, повногруда, усміхнена мати* (У. Самчук); *На асфальті біля фонтана хлоп'ята годували сірих повногрудих голубів* (В. Собко); *— В добрий час, пане! З приємністю. Повногруда єврейка накрила столик свіжою скатертиною, принесла вино і м'ясну печеню. — Смачного вам* (Р. Андріяшик).

ПОВНОГРУ́ДІСТЬ, дості *і* дости, *ж.* Абстр. ім. до **повногру́дий.** *Вона* [Марко Вовчок] *ніби соромилася своєї пишної повногрудости, натягувала на себе, на груди хустинку* (В. Домонтович); *З'явилася повногруда Маша, фанатка екопоселень і родових помість, чия повногрудість та інша жіночність виразно відчувалася у кожному її етично-збалансованому слові* (Любко Дереш).

ПОВНОГРУ́ДО, *присл.* На повні груди. *Полтава на ходу розстебнув свою тужурку, повногрудо й задоволено вдихаючи запах останніх, справді теплих днів осені* (А. Кокотюха).

ПОВНОГУ́БИЙ, а, е. З повними губами. *На мене ж, мов молода тигриця, налетіла чорноока високогруда дівчина і, зневажливо кривлячи повногубий рот, обурилася: — Як? Не питаючи, вриватися до чужого помешкання? Де ж офіцерська ґречність?* (П. Загребельний); *Антоніо повногубий, кучерявий, з гарними рисами обличчя, але ще геть дитинча* (Ю. Покальчук); *Ряба з лиця* [дівка], *зате тілиста, повногуба* (В. Шкляр).

ПОВНОЗБІ́РНИЙ, а, е, *спец.* 1. Повністю зібраний з готових залізобетонних конструкцій і деталей. *Повнозбірні громадські будівлі мають, як правило, каркасно-панельну конструктивну схему* (з навч. літ.).

2. Який використовує метод збирання будинків і споруд повністю з готових залізобетонних конструкцій і деталей. *Спробуємо оцінити стан будівельної індустрії, наприклад, через призму підприємств повнозбірного домобудування* (з наук. літ.).

ПОВНОЗВУ́ЧНИЙ, а, е. Який має достатню повноту звучання. *До її слуху міг би долітати .. голосний, повнозвучний бренькіт роя* [рою] *бджіл* (О. Кобилянська); *І враз — заглушаючи всю метушню і ґвалт — по квартирі розляглися широкі й повнозвучні акорди рояля* (Ю. Смолич); *Вася не раз чув, як грали на скрипці в оркестрах .. Але яка несхожа була музика тих скрипок на цю музику, повнозвучну і могутню, хвилюючу і бурхливу, як весняна повінь, як буряні струмені води з гір* (В. Собко); *Нескінченний передзвін починався з першою молитвою і тривав аж до останньої вечірньої відправи — то благовіст на обідню, то повнозвучні гами під час вінчання або хрестин пролітали по малих дзвіничках* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВНОЗВУ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **повнозву́чний.** *Клясична* [класична] *мова вражала багатством форм, повнозвучністю їх, повноцінністю, як також несказанною її гнучкістю й барвистістю* (Олекса Ізарський); *Поезія — це та галузь літератури, в якій І. Крушельницький найповніше реалізував свої творчі можливості. Він постає в ній митцем, закоханим в усю багатобарвність і повнозвучність світу* (з наук. літ.).

ПОВНОЗВУ́ЧНО. Присл. до **повнозву́чний.** *Голосні звуки української мови під наголосом вимовляються повнозвучно* (з наук. літ.); // *перен.* Вагомо, значуще. *І ніч горіла, аж пекла, текла вода, і повнозвучно яріли хмари. Гамір. Гучно моя ріка в мені текла* (В. Стус).

ПОВНОЗЕ́РНИЙ, а, е. У якому повно зерна; який має повні, достиглі зерна. *В передзвонах робочих поліг Повнозерний, Хороший хліб* (М. Шпак); *Цілі колоски стирчатимуть, тугі, повнозерні* (О. Гончар); *Було літо. Полями й садами гуляв червень, жита хилили повнозерний колос, трави просилися під косу* (Ю. Мушкетик); *Придивившись пильніше, Гордієнко не повірив власним очам: на кожному стеблі було по три колоски. Великі, тугі, повнозерні* (В. Чемерис).

ПОВНОЗЕРНИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **повнозе́рний.** *Красується колос, і відкрасується, і похилиться важкою, повнозернистою головою додолу...* (Б. Грінченко); *Повнозернистий колос у недбайливого господаря ніколи не виросте. Тільки самовіддано працюючи і дотримуючись певних правил агротехніки, можна сподіватися на віддачу зернової ниви* (із журн.).

ПОВНОЗЕ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **повнозе́рний.** *Затримка із запиленням квіток клена на 3–4 дні знижує майже вдвічі вагу насінин та їх повнозерність* (з наук. літ.); *Показником повнозерності насіння, який використовується для визначення норми висіву, глибини загортання тощо, є маса 1000 насінин* (з навч. літ.); *Роздуми і почування поета втілюються в образах весни, що "війнула й зникла вдалині", мудрого, смаглочолого літа, що пильно дивиться в очі, наче вивіряючи повнозерність колосся, ядерність, повноважність плоду* (з газ.).

ПОВНОЗЕ́РНО. Присл. до **повнозе́рний.** *Як сонце висушувало росу, батьки пропонували дітям "покачатися вруном, щоб густо й повнозерно вродили жито та пшениця"* (В. Скуратівський).

ПОВНОЗНА́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Який має окреме самостійне лексичне значення (про слово). *При визначенні ключових слів Нового Завіту до уваги не бралися службові частини мови, а також повнозначні високочастотні слова, які апріорі є нерелевантними для формування біблійних смислів* (з наук. літ.); *Прислівник — незмінна повнозначна частина мови, яка називає ознаку дії, процесу, стану та якості або вказує на обставини, за яких відбувається подія чи явище* (з навч. літ.).

ПОВНОЗНА́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **повнозна́чний.** *При ланцюжковому зв'язку речень, що входять до складного синтаксичного цілого, найбільша самостійність, повнозначність характерні для першого речення* (з навч. літ.).

ПОВНОКО́ЛІРНИЙ, а, е. У якому застосовуються різноманітні кольори. — *Влад, слухай уважно, в цьому епізоді головна увага на томограми. Економити не будемо, дамо в повноколірному режимі* (Ю. Іздрик); *Повноколірний друк, авторитетність, глибина висвітлення тем здобудуть журналу визнання серед любителів тваринного світу* (з газ.).

ПОВНОКО́ЛІРНО. Присл. до **повноко́лірний.** *Монографія видана на найвищому поліграфічному рівні: повноколірно, на якісному папері, у прекрасному художньому оформленні, з високопрофесійними фотоілюстраціями* (з газ.).

ПОВНОКОМПЛЕ́КТНИЙ, а, е. З повним комплектом. *На авторемонтних заводах, де виконують капітальний повнокомплектний ремонт автомобілів, їх повністю розбирають, придатні до відновлення й ремонту деталі й вузли реставрують, непридатні заміняють новими. Потім автомобілі знову збирають* (із журн.); *Треба, щоб українська дитина мала доступ до якісного дитячого садочка, якісної повнокомплектної, з повними технологічними рішеннями школи, щоб вчитель мав нормальну заробітну плату і вища освіта була якісною з погляду підготовки кадрів* (з газ.).

ПОВНОКОМПЛЕ́КТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повнокомпле́ктний.** *Фірма, яка взяла на зберігання обладнання, несе повну відповідальність за його зберігання в цілості та повнокомплектності* (із журн.).

ПОВНОКРІ́В'Я, я, *с., вет., мед.* Надмір крові в судинах усього тіла або в якійсь його частині, в якомусь органі. *Венозне повнокрів'я може бути загальним і місцевим, гострим і хронічним* (з навч. літ.).

ПОВНОКРО́ВНИЙ, а, е. 1. *вет., мед.* Якому властиве повнокрів'я. *Зміни у легенях називаються бурою індурацією: легенева тканина при цьому ущільнена, повнокровна, іржаво-коричневого кольору внаслідок гемосидерозу* (з наук.-попул. літ.); *Печінка є дуже повнокровним органом, а печінкові капіляри відрізняються досить великими розмірами, тому навіть при відносно невеликих пошкодженнях печінка кровить дуже сильно* (з навч. літ.).

2. Який має добре здоров'я і квітучий вигляд. *Туди треба людей повнокровних, людей чину, безоглядних і твердих. Таких, як Довбуш Олекса* (Г. Хоткевич); *Журба стоїть, ніби й не чує запрошення сісти. Стоїть, як дуб, непокірний, повнокровний, гордий* (Г. Епік); *Це був повнокровний чолов'яга середнього віку, із спокійним обличчям, випещеним русявим усом* (К. Гордієнко); // Який свідчить про таке здоров'я. *Був там Юхим Кричун, високий, русявий і довгорукий, з синіми наївними очима й дитячою усмішкою немов намальованих повнокровних губ* (В. Сосюра).

3. *перен.* Змістовний, насичений, багатий враженнями, подіями і т. ін. *З гордістю бачиш, якою повнокровною, багатою тематично і художньо є наша поезія* (А. Малишко); *Повнокровне мистецтво Венеції епохи Ренесансу залишило для людськості немеркнучі у віках цінності* (І. Пільгук); *Останні роки вона жила собі повнокровним життям, займалася грошовими справами, відкрила кілька модних бутиків* (О. Ульяненко); *Без видимої причини навалилася тоска і відчай. Здавалося, ті пів року (невже це дійсно тривало хвилину?) я прожив зовсім іншим життям — яскравим, повнокровним* (Любко Дереш); // Який повно відбиває риси кого-, чого-небудь. *Коли письменник створює повнокровний образ, не мають значення сюжет і фінал твору* (Г. Пагутяк).

ПОВНОКРО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *вет., мед.* Те саме, що **повнокрів'я.** *При виникненні запалення можна спостерігати потовщення й повнокровність мозкових оболонок, розширення простору під оболонками мозку* (з наук. літ.); *Артеріальна гіперемія виникає найчастіше як місцева повнокровність і характеризується збільшенням норми припливу крові та нормальним відтоком* (з наук.-попул. літ.).

2. Абстр. ім. до **повнокро́вний** 3. *Загадка впливу книг французького генія* [Жуля Верна] *хіба розгадана досі? Гадаю, що сила того впливу у глибинній щирості автора, у повнокровності творчої думки* (О. Бердник); *Фестивалі створюють солодку ілюзію повнокровності культурного процесу* (із журн.); *Повнокровністю образів, майстерністю деталей, бажанням ствердити, що світ прекрасний, відзначаються цикли* [М. Рильського] *"Море і солов'ї" і "Весняна книга"* (С. Крижанівський).

ПОВНОКРО́ВНО. Присл. до **повнокро́вний** 3. *У її голосі не було приреченості, було бажання жити, жити повнокровно, повносило* (О. Шугай); *Коли я починала "Музей...", власне українських публікацій, на підставі яких далося б більш-менш повнокровно виписати історію Гельці Довган і Адріяна Ортинського, було ще мізерно мало* (О. Забужко).

ПОВНОЛИ́ЦИЙ, я, е. Який має повне лице; повновидий. *Повнолиций, як місяць* (Номис); *Чистий та ясний образ Соні беріг* [Сойка] *у підсвідомості, а на будень замінила її ряба й повнолиця Маня з буфету чи яка-небудь інша* (Б.-І. Антонич); *Безсонні очі Лозового дивилися стомлено, на обох щоках прорізалися глибокі борозни, як буває це в повнолицих людей, що раптом худнуть* (М. Руденко); * Образно. *На сході з плавнів у темнооксамитне небо викотився повнолиций рожевий місяць* (Ю. Мокрієв).

ПОВНОЛІ́ТНІЙ, я, є. Який досягнув повноліття. — *Хоч пан Славко вже повнолітній та може сам собою запоряджувати* [розпоряджатися], *отже, проте, я не хочу ставати на заваді між ним і його родиною* (Л. Мартович); — *Хочу тобі сказати в цю хвилину нашої розмови, яким би хотів бачити тебе, коли ти виростеш, станеш повнолітнім* (І. Цюпа); *Луїза була вже повнолітня і, як більшість її співвітчизниць, вважала, що може сама собі дати раду* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // *перен.* Який досяг повного розвитку. *Скільки оком засягнеш — красуються вподовж каналу повнолітні розкохані сади, круто вгинається гілля, плоди звисають рясними гірляндами* (О. Гончар).

ПОВНОЛІ́ТТЯ, я, *с.* Вік, після досягнення якого людина стає повноправним громадянином. — *Їх батько був старшим канцеляристом, то по його смерті йде на них третя частина його пенсії аж до їх повноліття* (І. Франко); — *Чого ви турбуєтесь? Хлопцеві скільки років? Недалеко до повноліття. Йому треба загартовувати себе* (М. Трублаїні); — *Сьогодні тридцять перше травня, день мого повноліття. Відтепер я самостійна людина; твоя опіка наді мною скінчилася* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Досягнувши повноліття, він отримав чималий спадок від своєї троюрідної звідної тітки і заснував марку косметики "Зюськінд"* (С. Андрухович); // *перен.* Повна фізична й духовна зрілість. *Змушений був* [Орест] *признатись собі, що його перше враження, ніби Олена на якомусь відтинку не досягла свого духовного повноліття, було помилкове* (Ірина Вільде).

ПОВНОМАСШТА́БНИЙ, а, е. 1. Виготовлений у масштабі оригіналу. *Повномасштабна модель спортивного автомобіля складена з кубиків "Лего"* (із журн.).

2. Який здійснюється в повному обсязі, виявляє повністю свої якості. *Лахлін* [острів] *уже багато століть не вів повномасштабних війн, проте роботи для його збройних сил ніколи не бракувало* (О. Авраменко); — *Після прибуття в кінцевий пункт почнемо повномасштабну операцію!* (Л. Кононович); *Монарх прийняв на себе командування Першим флотом і тепер особисто займався підготовкою повномасштабних навчань екіпажів першої лінії* (В. Єшкілєв).

ПОВНОМАСШТА́БНО. Присл. до **повномасшта́бний.** *Деякі слаборозвинені країни поки не в змозі повномасштабно освоювати свій природноресурсний потенціал* (з навч. літ.).

ПОВНОМЕТРА́ЖНИЙ, а, е. 1. Який має достатній метраж для демонстрування протягом одного сеансу нормальної тривалості (про кінофільм); протилежне к о р о т к о м е т р а ж н и й. *Вперше нам доведеться знімати повнометражну художню стрічку* (О. Гончар); *Зараз йому пропонують взятися за повнометражний фільм про Україну для ООН* (І. Жиленко); *Всі попередні кадри і слова сплелися в один велетенський синопсис, так, наче ти довго хворів і невідривно дивився у ліжку скачаний багатосерійний повнометражний фільм* (І. Карпа); *На церемонії вручення нагород глядачі побачать переможців у конкурсах повнометражних, короткометражних робіт і документального кіно* (із журн.).

2. *перен., розм.* Повноцінний, повновартісний. — *І от, розумієш, Юро, побачення перед атакою... Перше, так би мовити, повнометражне побачення, але воно може бути й останнім — для мене чи для неї* (Є. Доломан); *Ми йшли своїм крейсерським ходом, ні збавляючи, ні збільшуючи швидкість, дизелі закутували нас у чорні тучі випускних газів, .. ми відчували тут себе повнометражними автомобілістами, поважними громадянами могутньої Автомобільної Держави* (П. Загребельний).

ПОВНОМЕТРА́ЖНИК, а, *ч., розм.* Повнометражний фільм. *Повнометражник українського режисера Тараса Дроня "Із зав'язаними очима" переміг на Варшавському кінофестивалі* (з газ.).

ПОВНОМІ́РНИЙ, а, е. Який має повну міру. *Відміряли* [продавці] *наперстками свій дорогоцінний крам, бо приймали за нього плату в ясних золотих динарах та повномірних старих дирхемах* (Ю. Логвин).

ПО́ВНО-ПОВНІ́СІНЬКО, ПО́ВНИМ-ПОВНІ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **по́вний-повні́сінький.** *Сестра пише, що у Львові, по всіх містах Галичини повно-повнісінько біженців зі сходу* (І. Багряний); *Він увійшов до палати, коли там було повним-повнісінько людей* (С. Скляренко); *Розкриття однієї з колб відразу пояснило її призначення: всередині знаходилось повно-повнісінько товченого льоду* (М. Кідрук); *Ми разом милуємося квітами, яких повно-повнісінько у садку* (С. Талан); *Не бракувало також готелів, ферм і вілл, був навіть театр, де місце коштувало десять шилінгів і глядачів завжди набивалося повно-повнісінько* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОВНОПРА́ВНИЙ, а, е. Який має всі права. — *Тато признають, що я, як найстарший син, а тепер уже не тільки повнолітній, але й повноправний (Густавові якраз минуло 29 літ), маю право вглянути* [заглибитися] *в наші родинні діла* (І. Франко); *Малий так старався, так пихтів, тягаючи за ними крейду або віхтик, що цілком заслуговував бути повноправним членом їхнього товариства* (О. Іваненко); *Прошкую до міліції. Кидаю на стіл злощасну папірину* [папірчину]. *Через кілька хвилин виходжу вже повноправним жителем славного міста Запоріжжя* (М. Андрусяк); *Можливо, якби батько і далі цілими днями пропадав на роботі, а бабця залишалася єдиною повноправною володаркою свого господарського царства, все склалося б інакше* (Н. Сняданко).

ПОВНОПРА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повнопра́вний.** *Почали світати думки про права кождої людини на свобідне і самостійне життя, на розвій, освіту і повноправність* (І. Франко); *Ні полків, ні батальйонів, ніяких командирів і начальників, всі рівні, всі однакові, всі об'єднані єдиним святим бажанням "До-мой!* [додому]*", всі заявляють про свою людську повноправність* (П. Загребельний).

ПОВНОПРА́ВНО. Присл. до **повнопра́вний.** *Акт доповнено наказом І. Петрижицького київському отаманові й козакам не чинити перешкод при передачі установ П. Могилі. Сама ж акція зветься "згідне тут постановлення всього народу нашого руського, духовного і світського", де козаки є повноправно одним із вирішальних чинників* (Валерій Шевчук); *У глухій ямі, відрізаний від людського світу, він сотворив собі свій упорядкований і навіть зручний світ і жив у ньому повноправно й повноцінно, не маючи себе за ізгоя* (М. Дочинець).

ПОВНОПРА́В'Я, я, *с., рідко.* Володіння всіма законними правами; повноправність. — *Маємо децентралізацію в дії, — наголосив керівник області. — Наші об'єднані громади зробили ще один крок до повноправ'я на своїй території. І це вкрай важливо* (з газ.).

ПОВНОРАЦІО́ННИЙ, а, е. Який містить усі необхідні компоненти кормового раціону. *На основі різних кормових компонентів та мікродомішок виготовляють повнораціонні комбікорми, що забезпечують потребу тварин у мінеральних та біологічно активних речовинах* (з навч. літ.); // Оснований на використанні кормів, які містять усі необхідні компоненти. *Повнораціонне харчування — це повноцінне в кількісному та збалансоване в якісному відношенні харчування, що забезпечує нормальний ріст, фізичний та психофізіологічний розвиток організму, його високу працездатність й активне довголіття* (з навч. літ.).

ПОВНОРІ́ДНИЙ, а, е. Який має спільних батьків зі своїм братом або сестрою. *Чинне законодавство не робить ніяких відмінностей між братами та сестрами повнорідними, єдинокровними чи єдиноутробними. Для спадкування у другій черзі після брата чи сестри досить походження від спільної матері чи батька* (з навч. літ.).

ПОВНОСИ́ЛИЙ, а, е. Повний сил, енергії. *Всі* [бійці] *повносилі, пашать здоров'ям — харчів, видно, мають вдосталь* (О. Гончар); *Непідробні переживання, бурхливі емоції та палючі, мов сонце над безживною пустелею Наміб, почуття робили життя повносилим* (М. Кідрук); * Образно. *І вже був день. Молодий, свіжий і повносилий, як Великдень* (Р. Андріяшик); // *у знач. ім.* **повноси́лий,** лого, *ч.* Той, хто має вдосталь сил, енергії. *Мудрий сильніший від сильного, а людина розумна від повносилого* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОВНОСИ́ЛО. Присл. до **повноси́лий.** *Хлюпотить хвиля, у тугих вітрилах співає вітер, сонце встає у виднокөлі повносило, пломенисто, урочисто* (О. Бердник).

ПОВНОСИСТЕ́МНИЙ, а, е. Який становить цілісну систему. *Підприємство є повносистемним суб'єктом аквакультури, що включає всі інфраструктури, задіяні при вирощуванні риби* (з мови реклами).

ПОВНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док., кого, що.* Внести все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Внесла йому й сорочку новеньку з цяцьками, і штани новенькі внесла, .. і чумарку синю, і пояс червоний — усе повносила* (А. Тесленко); *Давид повносив мішки в хижу й зайшов у хату* (А. Головко); *Нам і справді світила велика пауза: поки прийдуть поправки, поки коректори їх повносять, поки лінотипістки повідливають їх у металі* (Ю. Андрухович); *Рік був, знаєте, переломовий — уже пройшла хвиля арештів, Заливаха сидів, Горську вбили, купу людей повиключали зі Спілки, повносили в чорні списки* (О. Забужко).

ПОВНОТА́, и́, *ж.* 1. Властивість за знач. **по́вний.** *А я лишився з своїми думками, з своїм нерозгаданим питанням: як це так, що порожнеча зживається з повнотою, глупота з розумом?* (Д. Ткач); *Його округле, пухнате обличчя було подібне до розцвілої в усій повноті півонії* (І. Франко); — *Так, на вашу думку, що таке любов? — Ну, на мою думку, це прегарне ніжне миготіння, котре існує в цілій своїй повноті доти, доки його не заявиться словом. Опісля воно блідніє і никне* (О. Кобилянська); — *Ти повнися повнотою — творчою, презолотою, що могла б і жить, і жить* (П. Тичина).

2. Вичерпна достатність, повний склад, необхідна кількість чого-небудь. *Бо вгодно було, щоб у Нім* [Ісусі Христі] *перебувала вся повнота, і щоб Ним поєднати з Собою все, примиривши кров'ю хреста Його, через Нього, чи то земне, чи то небесне* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вона, продавши трохи заробленої пшениці та додавши 20 карбованців, зароблених Уляною, могла майже повнотою сплатити Троянові борг* (С. Добровольський); *Пишу це не ради самовихваляння, а, як побачить читач, для повноти .. характеристики Якова Дем'яновича Качури* (Іван Ле); // Насиченість, змістовність. *Я хочу зберегти в своїй пам'яті всю повноту й суцільність раптового враження: синя безодня неба, сіре палання граніту, біле сяйво церкви й на відстані зелено-біле довкілля квітучих дерев* (В. Домонтович); *А може, в цьому і є воно, щастя? В напрузі, в повноті життя?* (О. Гончар).

3. Найвищий ступінь чого-небудь. *Можу радуватися малому, і сорадуватися одверто, і жаліти вільно, знаючи, що тільки через повноту й свободу жалості людина остається людиною, а не каменем з викарбуваними на ньому письменами законів людських!* (О. Довженко); — *Щоб відчути всю повноту любові — потрібні час і відстань* (О. Чорногуз).

4. Те саме, що **огря́дність.** *Піп ґречно, наскільки дозволила його повнота, вклонився Вараві, подякував за честь* (М. Стельмах); *Від тата в Оксани ніжність рожевих щік, золоті жилки й білі туманці в очах, буйні хвилі волосся, рівні — рівновеликі! — зуби. Від матері, схоже, нестримність форм, повнота тіла* (Олекса Ізарський); *Сичак навіть не намагався боротися з повнотою, до якої, очевидно, завше мав схильність* (В. Хрущак).

(1) Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.)* — від надміру почуттів, почувань, переживань і т. ін. *П'яні прапорщики та корнети .. від повноти почувань постріловали з пістолетів у електричні лампочки* (Ю. Смолич); *Від повноти щастя Надія Миколаївна вся світилася радістю* (П. Панч); *Нам затишно й весело, невідоме місто й ялинка, що чекають на нас, заполонили всі наші думки, і ми тільки сопемо від повноти почуттів* (А. Дімаров); *Вперше у своєму житті Джордж Лі відчув, що таке щастя. І від повноти почуттів не міг знайти собі місця* (В. Чемерис); **(2) [Вся] повнота́ вла́ди** — влада в усіх її проявах; необмежена влада. — *Я передаю всю повноту влади над військом великому візирові і наказую: негайно, сьогодні ж, вирушити на Відень і взяти його якнайшвидше!* (В. Малик); **(3) У всій [своїй (його́)] повноті <З найбільшою [усією (своє́ю, його́)] повното́ю>** — повністю, цілком. *Звідусіль я відчуваю підтримку товариських рук, товариських очей. Вони прагнуть донести до мого сприймання навколишній світ у всій його повноті* (О. Гончар); *Він раз за разом прокручував ту розмову, намагаючись відтворити її у всій повноті* (Ю. Винничук); *Вона .. з жахом уявила, що не встигла ще насолодитися життям у всій його повноті, як невдовзі вже доведеться залишити цей світ* (С. Талан); *Полонянка заспівала знову, намагаючись, щоб її голос бринів з усією повнотою звуку, з усією чарівністю й принадністю* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *У романі "Пан" з найбільшою повнотою та виразністю проявилися характерні риси й тенденції гамсунівського варіанта раннього модернізму, які були запереченням засадничих принципів реалістичної літератури XIX ст.* (з навч. літ.).

ПОВНОТЕ́КСТОВИЙ, а, е, *спец.* Стос. до повного (у 3 знач.) тексту. *У структурі лінгвістичного корпусу виділяють дві основні підсистеми: бібліографічну й повнотекстову* (з наук. літ.); *Компанія набула великого досвіду у створенні інформаційних продуктів (бібліографічних, реферативних та повнотекстових баз даних) з різних галузей знань* (з навч. літ.); *Лише повнотекстова публікація дозволяє повною мірою оцінити внутрішній світ, масштаб особистості, протиріччя, переживання, котрі нам залишив Олександр Петрович Довженко* (з газ.).

△ **Повноте́кстовий по́шук** *див.* **по́шук.**

ПОВНОТІ́ЛИЙ, а, е. 1. Який має повне тіло; товстий, огрядний. *Важкий, повнотілий був князь чоловік* (П. Грабовський); *Це була типова блондинка з ямочками на щічках і ліктях, повнотіла, лінива в рухах* (Ірина Вільде); *Стефа стала поряд з чоловіком, поклала йому руку на рамено і розсміялася (обоє були одного зросту, та біля повнотілої Стефи чоловік виглядав дрібнішим)* (Р. Андріяшик).

2. *спец.* Суцільний, цілісний; протилежне п у с т о т і л и й. *Будівельна повнотіла цегла має характеристики, що дозволяють застосовувати її практично при будь-яких будівельних роботах* (з наук.-попул. літ.); *Якщо ви плануєте будувати конструкцію, на яку буде серйозний тиск, варто купити повнотілий шлакоблок. Це — чудовий варіант для спорудження колон та несучих стін, цокольних поверхів, для закладання фундаменту* (із журн.).

ПОВНОТІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **повноті́лий** 1. *У здорової людини надмірна повнотілість, як правило, спричинена споживанням більшої кількості калорій, ніж організм може використати* (з навч. літ.); *Художниця Леся Хоменко заявила про себе 2004 року серією картин під назвою "Дачні мадонни". Опасисті фігури жінок, що здіймаються над глядачем, — суміш соцреалізму з надмірною повнотілістю, як у британського художника Л. Фройда* (із журн.).

ПОВНОТО́Ю, *присл., рідко.* Те саме, що **по́вністю.** *Він ще не повнотою розумів те, що діється в залі театру* (Іван Ле); *Кожен талант має повну можливість показати свою красу і силу, повнотою розкрити свої творчі зусилля і прагнення* (А. Малишко); *У передруку статті О. Білецького речення про С. Ґеорґе та Г. Гауптмана слід було либонь таки навести повнотою, а в примітках дати пояснення* (з наук. літ.).

ПОВНОФОРМА́ТНИЙ, а, е. Який повністю відповідає визначеному формату *(див.* **форма́т**[1] 3), відбувається в повному форматі. *Вже за кілька місяців він складав кольорові графіки у хлібозаготівельній конторі, а вже за рік почав робити складні повноформатні сайти, переважно для західних фірм* (С. Жадан); *У Відні почався черговий повноформатний раунд переговорів міжнародних посередників (Китай, Франція, Німеччина, Велика Британія, Росія, США) з делегацією Тегерана* (з газ.).

ПОВНОФОРМА́ТНО. Присл. до **повноформа́тний.** *Сьогодні понад 600 громад уже працюють повноформатно. Реформа децентралізації набирає обертів* (з газ.).

ПОВНОЦІ́ННИЙ, а, е. 1. *фін.* Який зберігає повну, встановлену цінність (про гроші, валюту). *1996 рік. Україна після 5 років Незалежності вперше отримала власну повноцінну валюту — на зміну перехідним та інфляційним купонокарбованцям прийшла гривня* (з газ.).

2. *перен.* Який відповідає певним вимогам, у якому сповна виявляється необхідна ознака, якість. *Є той рух, та метушня щоденного, повноцінного, трудового життя, яка завжди веселила його, надавала йому сили і бадьорості* (Григорій Тютюнник); — *Називайте запропоновану місію, як собі знаєте. Хоча на провокатора ви не тягнете. Але повноцінним агентом стати цілком здатні* (А. Кокотюха); — *Знову кидаєш мене сам на сам з усіма домашніми клопотами! Я, здається, науковий працівник, а не куховарка! І повинна підрахувати, як накрити повноцінний стіл мінімум на тридцять осіб!* (Є. Кононенко).

ПОВНОЦІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **повноці́нний.** *За допомогою інструментів монетарної політики держава здійснює грошово-кредитне регулювання, забезпечуючи повноцінність і стабільність національної валюти та спрямовуючи грошовий обіг відповідно до потреб економіки* (з наук. літ.); *Озираючись в минуле, Таня бачила там життя, залите світлом своєї юності, життя, що в усій повноцінності і привабливості постало перед нею тільки тепер* (О. Гончар); *Цієї ночі він збагнув найголовніше: свою власну людську повноцінність. Він кохав і його кохала чарівна Тургана* (Р. Іваничук); *Зарубіжні вчені .. неодмінно оглядатимуться на твори Михайла Грушевського й узгоджуватимуть свої концепції з ним. Це стане ще одним кроком до визнання історичної повноцінності нашого народу, якому часто на кону загальноєвропейських подій відводилася роль скромного й непомітного статиста* (М. Слабошпицький).

ПОВНОЦІ́ННО. Присл. до **повноці́нний** 2. *Щоб повноцінно спілкуватися із цими людьми, треба було мати у своєму розпорядженні відра часу, центнери годин, гекалітри хвилин* (С. Процюк); *Я не спав повноцінно з моменту пробудження* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Попри те, що клінічна картина як психопатів, так і невротиків прописана детально й повноцінно, в мистецтві мало переконливих образів одних і других* (Ю. Іздрик).

ПОВНОЩО́КИЙ, а, е. Який має повні щоки. *На першому поверсі відчинилося вікно: повнощокий чорній* [брюнет], *нагороїживши френч на плечах, розглядає вулицю і щось жує* (В. Барка); *Доньки-близнюки ростуть нівроку. Сама Раїса залишилася такою ж, як і до пологів, тоненькою і повнощокою* (Микита Чернявський); *Вкрай схвильована повнощока дівчина стала їм на дорозі* (В. Логвиненко).

ПОВНУ́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., рідко.* Зануритися (у 2 знач.) в що-небудь (про всіх або багатьох). — *Горе ж нам! — подумав кожен третьокласник, та жаден жадною міною цього не показав; всі повнурювались в книжку і нічичирк* (А. Свидницький).

ПОВНЮ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **повнісінький.** *Бувало, завантажували на пароплав повнюсінький трюм чергового етапу. До такого етапу потрапив і Микола* (з мемуарної літ.).

ПОВНЮ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **повню́сінький.** *Приїхала якось у наше село пересувна кіноустановка. Повнюсінько в залі людей набилося* (В. Скуратівський); *Швидкі вуглеводи, яких повнюсінько в солодкій газованій воді, різних снеках, цукерках, також сприяють набиранню зайвої ваги* (із журн.).

ПО́ВНЯ, і, *ж.* 1. Одна з фаз Місяця, коли він обернений до Землі своїм освітленим боком і має вигляд повного круга; повний місяць. *Осяяні місячною повнею поля, ліси та переліски, кучеряві села, рухливі стрічки залізниць та автошляхів, тьмяні свічада ставків, лискучі змійки річок...* (Г. Тарасюк); *Було дуже місячно. "Ну так, повня", — пригадав собі Артур Пепа* (Ю. Андрухович); — *Ви знаєте, Андрію Петровичу, що сьогодні — повня, а Місяць — у Водолії?* (А. Кокотюха).

2. Що-небудь повне, заповнене, насичене чимось до можливої межі. *Він буде народом, і він буде великий, але його менший брат буде більший від нього, а потомство його стане повнею народів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Весь краєвид паленів здоровим рум'янцем. Мимохіть прийшло йому порівняння, що і в нього тепер таке літо, така повня сил* (Б. Лепкий); *Невтрачений рай — це непочатий час, повня, з якої все розпочинається* (К. Москалець); // *рідко.* Надмір почуття. *Повня щастя.*

3. *діал.* Повний достаток. [К а п у с т а:] *На полі хай у тебе буде повня, А в хаті вічна згода та любов* (І. Кочерга).

По́вний мі́сяць <Мі́сяць у по́вні> *див.* **мі́сяць; (1) У по́вні сил** — сповнений сили. *По бо́ях земного життя Чи в повні свіжих сил; .. Сюди, вандрівче* [мандрівнику], *ти пристань! Засни! Засни! Засни!* (І. Франко).

ПО́ВНЯВА, и, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **по́вня** 2. *Я мовчав від повняви щастя, що тепло розливалось по всьому тілі* (Олесь Досвітній).

2. Те саме, що **повнота́** 4. *Ухопила* [Марія Дмитрівна] *теплу хустку і, незважаючи на свою повняву, бігцем перебігла веранду й подалася стежкою до моря шукати Костя* (Дніпрова Чайка).

ПОВНЯ́ВИЙ, а, е, *розм.* Трохи повний (у 7 знач.). *Повняве обличчя господаря можна було б назвати гарним, аби не заважали глибокий підріз рухливих крильців* [крилець] *носа і широкий .. рот* (М. Стельмах); *Говорить невеличка повнява брюнетка з темними, мошком, вусиками, що виявилась Маринкою Вайсберг* (О. Забужко); *До повнявого лиця прилип брезклий осміх, ніби чоловік оцту лизнув* (М. Дочинець).

ПОВНЯ́К *див.* **повняки́.**

ПОВНЯКИ́, ів, *мн. (одн.* **повня́к,** у́, *ч.).* Трав'яниста декоративна рослина родини айстрових із запашними квітами жовтого або жовтогарячого кольору; чорнобривець прямостоячий. *Матушка одчинила маленькі дверці. За дверцями на грядках жовтіли здорові голови повняків-гвоздиків, чорніли чорнобривці, слались по траві гірлянди настурців* [настурції] (І. Нечуй-Левицький); [С о ф і я:] *А ось квіточки, я люблю квітки. Знаєш, я насію в городі рожі, маку, повняків, чорнобривців...* (І. Карпенко-Карий); *Васильки, та повняки, та півники тріщали під босими ноженятами, дрібні кулачки гупали де попало, проте хлопці билися мовчки* (Дніпрова Чайка).

ПОВОВТУ́ЗИТИСЯ, у́жуся, у́зишся, *док., розм.* Вовтузитися якийсь час. — *Тоді я поберуся на своє місце. — Шевчик поовтузився й сів. — Он як з-під дверей тягне* (Ю. Мушкетик); *Бралося за північ, вже доспівували другі півні. Томиленко пововтузився, позітхав — сну в жодному оці* (В. Чемерис); *Прийшли ми до озера, чимало там пововтузилися, доки приятель у човна сісти поцілив, а таки, кінець кінцем, поцілив...* (Остап Вишня); *Щоб нагнути деревце додолу, бо інакше не можна було обірвати ягід, — треба було довго пововтузитись* (В. Гжицький); *Ласти одяглися легко — ноги зразу стали схожі на велетенські качині лапи. А от з маскою довелося пововтузитися — треба було підігнати її так, щоб не проходила вода* (В. Нестайко).

ПО-ВО́ВЧИ, *присл.* Те саме, що **по-во́вчому.** [К и л и н а:] *Як люде* [люди], *так і я. Адже приказка каже: "З вовками жить, по-вовчи й вить"* (М. Кропивницький); *Огрядний лісовик мовчки брав качки, по-вовчи, всім тулубом, обертався від свого дачника й ішов патрати худющу .. дичину* (М. Стельмах); *Погана випала ніч: кура, вітер на мосту між палями стогне, підвиває по-вовчи, у димарі плаче, а в хаті стужа, вивіяло тепло* (Григір Тютюнник); *Жоден м'яз не сіпнувся на блідому личку дитини. Тільки жовті очі зблиснули по-вовчи хижо* (Г. Тарасюк).

ПО-ВО́ВЧОМУ, *присл.* Як вовк, вовки, подібно до вовка, вовків. *В очах засвітилась злість .. Він дивився спідлоба, якось по-вовчому* (І. Нечуй-Левицький); *Досвідчений охотник зарані вже знає, де вони* [вовки] *є, бо прислухається до їхнього виття, а то й сам, виючи по-вовчому, викликає їх на відповідь, щоб уже напевно знати, де саме вони лежать* (Остап Вишня); *Максим ішов у тумані по-вовчому. Зробить крок, послухає, послухає, зверне ліворуч, зверне праворуч* (І. Багряний); *Тимко підскочив до грека ззаду, палицею, якою мішав огонь, стьобнув по шиї .. Цівадіс сів, тяжко, по-вовчому завивши* (Григорій Тютюнник); *Чарлі Бертон зрозумів: він забив людину!.. Це було так страшно, що йому на мить захотілося завити, — тоскно, по-вовчому* (М. Дашкієв); // *перен.* Люто, хижо. *Очі всіх горять по-вовчому. Кожне, видно, лише шукало приключки, щоб помститися* (У. Самчук); *Біля крайніх хаток, при дорозі, стояло двоє, сторожко і знедобра позиркуючи і розгоряючись очима по-вовчому: на перехожого, що ніс мішок* (В. Барка); — *Бачите? — дівчина тицьнула пальцем на апарат. — .. Візьму весь оцей телефон, — вона поклала руку на апарат, — і кину комусь із вас у дюндель* [ніс]! *Налаштована Валя Заєць була по-вовчому, через це трійця вирішила швиденько відступити* (А. Кокотюха).

ПОВОДА́Р, я́, *ч.* Те саме, що **поводи́р.** *Там лірник сидів собі долі, — край нього Поводар, хлоп'ятко малеє* (Леся Українка); *Посеред гурту сліпий кобзар торкав пальцями струни бандури, тихо співав надтріснутим голосом, а йому підтягував хлопчик-поводар* (М. Сиротюк); — *Ідіть усі й везіть безногих у Чигирин до гетьмана. Нехай подивиться, до якої згоди з ляхами призвів він Україну! А я дам вам поводарів і листа до нього* (А. Кащенко); * Образно. [Б о р и с:] *Я буду твоєю ненею, твоїм поводарем!* (М. Кропивницький).

ПОВОДА́РКА, и, *ж.* Жін. до **повода́р.** *Відомим лірником першої половини XIX століття був Архип Никоненко. Поводаркою в нього була його чотирирічна донька від другого шлюбу* (із журн.).

ПОВОДА́ТАР, я, **ПОВОДА́ТОР,** а, *ч.* Те саме, що **поводи́р.** *Вже не попадайсь їм* [парубкам] *на дорозі ніхто: чи перекупки з коробками, чи москаль з квасом, чи сліпці з поводатарем.., — нікому нема розбору* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Старий, очевидно, був сліпий, а молодий був його поводатор* (І. Франко); *Семен Комар був скургуц, поводатор старців. Правда, водив він тільки свою бабцю* (В. Винниченко); *Нагайками розганяли* [жовніри] *чигиринців, шукали другого кобзаря та їхнього поводатаря* (Іван Ле); *Поводатарі мої — хлопці з Чернишівки, показували мені під кручею Річища велику печеру, котру вони звали норою* (А. Кащенко); *І сталося, що поводатарі цього народу зробилися звідниками, і гинуть проваджені ними* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Між ними* [хлопцями] *один був вищий од усіх цілою головою: то був їх поводатар* (І. Нечуй-Левицький); *Був би, напевне, загинув Еней, поводатар народу, Тільки ж бо Зевсова донька угледіла це, Афродіта, Мати, яка породила його пастухові Анхісу* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОВОДА́ТАРКА, и, *ж.* Жін. до **повода́тар.** *Овайюак навпомацки обійшов першу ярангу, до якої його підвела поводатарка* (М. Трублаїні); *Баба Марія, сліпа торботряска, з поводатаркою малою, .. безпритульною сиріткою Марійкою, що в січі й пожежі пам'ять згубила й згадать не могла, чия була, — як жила, так і лишилась посеред Києва* (Н. Королева).

ПОВОДА́ТОР *див.* **повода́тар.**

ПОВО́ДДЯ *див.* **пові́ддя[1].**

ПОВО́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Певна поведінка, спосіб або характер дій. *В його забобонній голові разом повстали згадки про чудне .. поводження дочки* (М. Коцюбинський); *Коли Корвина дратували розмови Комахи, то Вер — його поводження* (В. Домонтович); *Йому було соромно і боляче .. за своє не дуже чемне поводження в кабінеті начальника, коли він, Бачура, втратив самовладання і навіть прикрикнув на цього по суті доброго і працьовитого чоловіка* (М. Чабанівський); *Тепер в іншому світлі постає нам усе денне Ольжине поводження* (О. Гончар).

2. Обходження з ким-небудь, ставлення до когось. *Оця шпитальна* [госпітальна їжа], *та супокій у шпитальних келіях, та лагідніше поводження шпитальних дозорців .. й є головною приманою, що заставляє .. в'язнів тужити за шпиталем* (І. Франко); *Жених був стриманий і скромний. Навіть найприскіпливіша мати не змогла б закинути йому найменшу нечемність у поводженні з нареченою* (Ю. Яновський); *Колись я боявся, що відверте поводження з людиною — запорука того, що вона використає отримані знання і нанесе удар по моїх слабкостях* (Любко Дереш); *Гленарван був певен: тримаючи себе мужньо, вони уникнуть брутального поводження* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Спосіб чи характер застосування чого-небудь, користування чимсь. *Борис .. схилявся перед артистичним зухвальством свого друга в його поводженні з технікою* (О. Гончар); *Я не міг відірвати очей від образу: ні жіноча скорбота, ні свавільне поводження з біблійним сюжетом, ні яскравість фарб не прикували мій зір... вразили чорняві округлі обличчя жінок, великі, завбільшки, як лопати, розплескані руки й босі ноги* (Р. Федорів).

3. *діал.* Удача. *Добрий візник був половиною поводження в дорозі, то й князь мав усяку причину чути себе вдоволеним з того, що найшов такого візника, як Іван* (І. Франко).

ПОВОДИ́Р, я́, *ч.* 1. Той, хто водить кого-небудь (перев. сліпого), указує комусь дорогу. *Невидющий і убогий, З бідним гралом за плечем, Він* [кобзар] *чвалає полохливо За малим поводирем* (Я. Щоголів); *Як наповнили храм раптово, так і розбіглись. Лірник із поводирем зник також* (В. Барка); *Він вирішив стати поводирем сліпого лірника* (Ю. Мартич); *— А ось тобі й фронтиспіс, — подав Тарасові. То був кобзар, що примостивсь на призьбі й грав щось сумне. Побіля нього стояв маленький поводир, до нього лащилася собака...* (Василь Шевчук); * Образно. [А н т о н:] *І ті люде* [люди], *що живуть в достатках, здебільшого мають дивну натуру: вони не можуть ступить і одного ступня без поводиря, а інші то ще й гніваються, чом їх за ніс не водять!..* (М. Кропивницький); *Як же це він, поводир людських душ, не завважив останньої межі, за котрою бездумний бунт?!* (Г. Колісник).

2. Те саме, що **провідни́к** 1. *— Не сердься, твій брат завів тебе в погане місце. Треба вертатись назад. Олесь брів за своїм поводирем і згадував усе, що привело їх на цю темну нічну стежку* (Ю. Бедзик); *Погостювавши із зиму, монах рушив далі. Одаривши грішми, запорожці з почестями, з поводирем відпустили із Січі до Києва* (Г. Колісник); *— Оранжерея існує багацько літ і за цей час перетворилася на справдешню джунглю* [справдешні джунглі]. *Без поводиря туди нічого й потикатися* (Ю. Винничук).

3. Керівник, вожак. *І вихопилися перед Галиною Горленко на мить також дуже яскраво поводирі отої зграї* (Є. Кротевич); *Закинувши петлю про причину своїх відвідин, генерал обірвав недомовкою. Хотілося взнати, чи мудрі гайдамацькі поводирі. Ґонта кивнув* (Г. Колісник); *Тільки знайдеться поводир, так і спалахне Україна* (В. Чемерис); *— Але ж ви — той, що на чолі: ведун, поводир, провідник! — прочитавши розпачливі думки пана Каправки, строго нагадав той, що возсідав одесную від Головного* (Г. Тарасюк).

ПОВОДИ́РКА, и, *ж.* Жін. до **поводи́р.** *Бемкнув дзвін, люди повалили з церкви .. Ось уже й сліпа старчиха Секлета подибала з дочкою-поводиркою додому...* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Котиться колесом попереду, деренчачи на ходу, його поводирка з великою, мов камінь, твердою косою* (Н. Околітенко).

ПОВО́ДИТИ[1], джу, диш, *недок.*, **ПОВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* пові́в, вела́, ло́; *док.* 1. Робити рух, ворушити чим-небудь; водити (у 4 знач.). *А як було вдарять музики в струни, Марина не встоїть і не втерпить! То дріботить, то тихо попливе, .. поводить станом та головою* (І. Нечуй-Левицький); *Тільки мовчазний жандарм, мов чорний корч посеред виру, стояв і байдуже поводив вусом* (П. Колесник); *І що то вже, як хороше вдасться! Чи заговорить, чи рукою поведе, чи піде по хаті — усе не так, як хто інший* (П. Куліш); *Він рвучко повів широким плечем, оглянув присутніх* (Іван Ле); *Вилізла на сонце чорнява мурашка, повела вусом, лупнула на мене оком (здрастуй, мовляв, козаче!) і сховалась назад* (В. Близнець); // Проводити чим-небудь по чомусь. *От вибігла* [Маруся] *та мерщій і кричить: — Не бійсь, не бійсь! — а рукою поводить по лобові* (Г. Квітка-Основ'яненко); [С т о р о ж:] *Отже, здається, і невелика штука повести пером по бомазі* [паперу], *одначе хоч ти мені пальці повідрубуй, не напишу!..* (М. Кропивницький); *— Дайте свою руку. Знаєте, що це? — І Клим повів рукою шпіона* [шпигуна] *по своєму револьвері* (Мирослав Ірчан); // Робити рух чим-небудь у певному напрямку. *Тетяна повела рукою на піч, — там спали діти* (Л. Яновська); *І ось, по-косарськи, розставивши ноги, чоловік повів косою* (М. Стельмах); *Жандарм вдарив чоботом об двері, одчинив навстіж, автоматом повів* (К. Гриб).

2. *тільки док., кого, що і без прям. дод.* Спрямувати рух кого-, чого-небудь; допомогти або примусити йти, рухатися. *Задзвонили в усі дзвони, І повели Гуса На Голгофу у кайданах* (Т. Шевченко); *"Паша", значить, узяв і повів м'яча короткими пасовками* (Остап Вишня); *Він мовчки взяв повід і повів чотириногого товариша* [коня] (О. Довженко); * Образно. *— Аїдо, а де ти була? — У церкві, — не збрехала. — У якій? — не повірив. — В Іллінській. — І нащо так рано? Що там? — Серце повело. Свічку запалила. Богу молилася* (Люко Дашвар); // Піти попереду, скеровуючи кого-, що-небудь. [Д е ї ф о б:] *Хвалився він, що піде в бій сьогодні і всіх своїх лідійців поведе* (Леся Українка); *З-під лопухів, що росли біля клуні, озвалася квочка і повела за собою зграю діточок на підвечірок* (М. Томчаній); [С п а р т а н е ц ь:] *Пам'ятаю, Леонід В бій повів нас, наче вепрів, Що нагострили ікла страшні* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // Управляючи механізмом судна, автомобіля і т. ін., скерувати їх рух. *Певна річ, того повітря не могло вистачити для нормального дихання на час переходу, хоча Капітан знов повів "Люцифер" під водою на рискованій швидкості* (В. Владко); *До островів скелястих повів Телемах корабель свій* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *тільки недок., ким, діал.* Правити *(див.* **прáвити**[1] 2). *Над'їхав якийсь повіз, на переді візник поводить кіньми* (С. Ковалів); *В першій хвилі мене покортіло приступити до неї, притиснути уста до тих малих рук, котрі я так любив і які так зручно вміли поводити конем* (О. Кобилянська).

3. *безос., тільки док.* Спричинити відхилення, примусити змінити напрям на, як правило, несподіваний, небажаний. *З кожним кілометром усе більше підмерзало .. В одному місці їх зненацька так повело, що машина, обкрутнувшись на місці, стала задом наперед* (О. Гончар); *Осліплені на мить, ми врізалися в пітьму, Машину повело, і ми згубили шлях* (Л. Костенко); *Уже недалечко від берега волосінь повело різко вбік, і Муталіб подумав, що це не лящ* (В. Шкляр); *Дорога мокра .. Загальмувала на великій швидкості, машину повело* (О. Забужко).

4. *тільки док., кого, що, перен.* Спрямувати чиюсь діяльність, скерувати кого-, що-небудь. *Ви з перших, наш славетний Бояне* [М. В. Лисенко], *звернули увагу на наш рідний спів, прихилили своє чуле серце до його* [нього] .. *і повели на широкий шлях поступу та розвою* (Панас Мирний); * Образно. *Ці два слова* [одібрать землю] *досі лежали на споді кожного серця, .. а тепер, вийняті звідти, стали немов живим чимсь і говорили: ходім за нами, ми поведем* (М. Коцюбинський); // Очолити кого-, що-небудь. *Мільйони ждуть з ділом в руках, Хто поведе?* (Леся Українка); *В надійні руки здав Марко родовитих корів .. — сам тепер поведе ферму* (К. Гордієнко); *Обрати новий шлях для Русі, з'єднати й повести за собою людей її князеві Володимирові було нелегко* (С. Скляренко).

5. *тільки док.* Простягнутися куди-небудь, набути певного напрямку. *Дорога повела в яр, і все зникло з очей* (Ю. Винничук).

6. *тільки док., що, перен.* Маючи що-небудь на меті, на увазі, спрямувати в певний бік (розмову, бесіду і т. ін.). *Галка повела розмову на втоптані стежки, розпитувала про роботу* (Ю. Мушкетик); *— Що ж ви пропонуєте? — майстерно повела* [Марта] *бесіду далі* (І. Роздобудько).

7. *тільки док., що.* Почати здійснювати, робити, виконувати що-небудь, займатися чимсь. *Вони швидко зайняли позиції попід лісом.., окопалися похапцем, як могли, а більшість так, неприкриті й неокопані, лежачи по ямках, по межах, по обніжках, по вирвах, повели бій...* (І. Багряний); // *також без дод.* Почати говорити. *На цей раз козак не питавсь дороги, а підійшов .. і повів розмову про те, що се за місто Київ* (Марко Вовчок); *— Розумієш, голубе, — повів рябий, коли вони сіли закусувати, — я сам з села. От чому я тебе помітив* (С. Журахович); *Я ж спочатку повів Про недавнє минуле* (С. Крижанівський); *— Щастя... — сказала Ревека. Потім, зітхнувши, повторила це слово і повела, повела, як циганка, ворожбу. — Це, Прокопе, коли... і ще коли, і ще, і ще... Коли надворі весна, все росте, дарує душу і тіло...* (Р. Андріяшик).

8. *безос., тільки док.* Спричинити деформацію, викривлення. *Нічого, звісно, не знайшли, навіть зошитів: їх тітка Оля потай виносила з дому та ховала по різних закутках. Один — у матері, в селі, в льосі, через що його трохи повело від вологи* (А. Кокотюха).

9. *безос., тільки док., кого, що.* Скорчити, зсудомити. *Дігтяренчиха зронила руки. Очі її округлилися, губи затрусилися, і їх перекосило, повело вбік. Хотіла щось вимовити й не могла* (Ю. Мушкетик); *Ще ж недавно такий молодий і вродливий, тепер він ледве говорить, у нього спотворене обличчя, повело щоку, шкіра зробилася груба, бугриста* (Л. Костенко); *Після тривалого наркозу під час видалення зубів мудрості може повести губи або й усю половину обличчя* (із журн.); // *кого.* Відчути запаморочення, утратити координацію рухів. *За секунду, супроводжену оглушливим шумом у вухах, я вже була на ногах. Спробувала сісти, із закритими очима. Мене повело вбік* (О. Ульяненко); *— От так-так... — зрештою оговтався він, — чи ж я здурів від цих дощів? Чи від тропіків мене повело? Пес його знає...* (І. Карпа).

Вестú / повестú вогóнь *див.* **вестú; Водúти (вестú) / повестú танóк (танóчок, тáнці,** *рідко* **хоровóд)** *див.* **водúти.**

◊ **Вестú / повестú до вінця́ (під вінéць, до шлю́бу)** *див.* **вестú; І вýсом (бровóю) не вестú / не повестú** *(рідко* **не рýшити)** *див.* **вестú; [І] вýхом не вестú / не повестú** *див.* **вестú; (1) Повестú в рахýнку,** *спорт.* — здобути перевагу в грі, одержавши більшу кількість очок на свою користь. *Кияни були сильнішими за суперника, мали перевагу впродовж усього матчу й не дозволили естонцям жодного разу повести в рахунку* (із журн.); *Українка в основному матчі виграла третю партію і повела в рахунку 2:1* (з газ.); **(2) Повестú гóлосом** — почати говорити або співати. *Моссаковський сидів і не смів голосом повести* (І. Нечуй-Левицький); *Особистість, згрібши свою шапку в обидві лапи й притуляючи її до грудей, повела хникаючим голосом: — Ой, де-де... Нема життя нам, бідним людям...* (Г. Хоткевич); *Заохочуючи діда, молодиця заграла очима й стиха повела голосом: Ой верніться, літа мої, Хоч до мене в гості...* (С. Васильченко); **(3) Повестú пéрéд** — опинитися попереду; стати першим у чому-небудь. *Надувшись голова і паличкою підпираючись, повів перед; а судящі* [члени суду] .. *пішли за головою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Петро з половиною вершників та Гнатом рушив у похoд* [похід]. *Він вислав на всі вітри чати, а сам повів перед* (А. Кащенко); *Перед повели першокласники. Трохи спантеличені загальною увагою, трохи розгублені, .. вони то розтягувались, то збивались до гурту* (Ю. Збанацький); *Врешті постановили, що розшуки мають провести, і то якнайпильніше, якнайретельніше, всі городяни гуртом, а сам "Старий Чарлі" повів перед* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); **(4) Повестú у тáнéць (танóк)** *кого* — почати танцювати з ким-небудь. *Музики заграли. Циган повів циганок у танець* (І. Нечуй-Левицький); *Чуйкевич підступив до Любові Федорівни: — Чи позволите, пані матко* [паніматко], *повести вашу доньку в танець?* (Б. Лепкий); *Андрій узяв дівчину за руку й повів у танок* (С. Чорнобривець);

(5) Пово́дити / повести́ ву́хом (ву́хами) — цілеспрямовано прислуха́тися. *Шинкар всунув хлопчакові два злотих і, поводячи вухом, щоб нічого не пропустити про старого Дуная, сказав, що пізніше програє* [мелодію] (М. Стельмах); **(6) Пово́дити / повести́ но́сом (носа́ми)** — нюхати повітря, принюхуватися. *Пелехатий* [вовк] *нюхливо поводив носом, вловлюючи запашну теплість, випромінювану людиною* (П. Загребельний); — *Дісталась мені старенька книжечка. Подивіться! Вийняв з-під лікті том у жовтувато-білій шкіряній оправі, подав і носом повів: — Чогось у вас ніби чадно...* (В. Барка); *Десь близько запахло офіцерським тютюном. — Славний тютюнець... Кримський? — повів носом Яресько* (О. Гончар); **(7) Пово́дити / повести́ очи́ма (о́ком, по́глядом** *і т. ін.)*: а) *(по кому — чому, на кого — що і без дод.)* дивитися, спрямовувати зір на кого-, що-небудь. *Я чую, як в мені у золотім вогні жар-птиця фенікс зводиться на дні, як бавить пір'я, як поводить оком і в кожні пологи разить електрошоком* (І. Драч); *Парубки розгостилися, посідали коло дівок, сміються, жартують, а на Марину ні один й оком не поведе* (Н. Кобринська); *Вже він вважав грекиню удовою, волосся стало стовбула — цариця з гострою бровою на нього оком повела* (Л. Костенко); б) *(по кому — чому)* оглядати когось, щось. *Ось він* [лейтенант] *зупиняється на відстані десяти кроків, мовчки поводить по солдатському гурті байдужим поглядом* (П. Колесник); *Крупка-молодший повів оком по своєму барлогові* (Люко Дашвар); в) *(за ким — чим)* спостерігати за ким-, чим-небудь. *Тухольські громадяни, видячи її, .. з уподобою поводили за нею очима* (І. Франко); **(8) [Тільки (лише́, лиш)] брово́ю (руко́ю, плече́м** *і т. ін.)* **повести́** — рухом брови, руки і т. ін. подати знак, натякнути кому-небудь. *Ігумен ніс скривив, бровою волохатою повів — Скрутили* [капрала] *і без суда скарали* (І. Багряний); *Злегка Бровою, чорною стрілою, Лиш поведеш, і за тобою Табун козацький виника* (Л. Забашта); — *Зайду іноді в ресторан — кельнери підбігають: "Що зволите?" А я так поведу тільки рукою: "Шампанерії пляшку, та холодної! Живо!" Мчить, аж спотикається* (А. Шиян); — *Юрась повів бровою — пахолки жбурнули козака в яму* (В. Малик); *Петро повів пальцем, і на столі миттю з'явилася пузата сулія з чикилдихою* (В. Єшкілєв); — *Друже мій, — відповів король, — ви говорите про битву? Тут же всього-на-всього заколот. І мені досить лиш бровою повести, щоб покінчити з цим* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); **(9) Хоч би [тобі (собі, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю** *і т. ін.)* **повести́** — не зважити ні на що, не зреагувати на кого-, що-небудь. — *Та я ж, — каже* [Омелько], — *скільки разів і сам добувався, і Параску засилав. Разом гукали на вас: "Пане! пора вставати!" А ви хоч би собі усом повели* (Панас Мирний); *Єндриховський стоїть, здоровило, скушує нижніми зубами кров з крутого вуса й хоч би повів бровою* (Б. Харчук).

ПОВО́ДИТИ², джу, диш, *недок.*, **ПОВЕСТИ́**, еду́, еде́ш; *мин. ч.* пові́в, вела́, ло́; *док.*, *у сполуч. зі сл.* с е б е. Те саме, що **пово́дитися¹**. — *Та доки ми будемо панькатись з ним? Записався в гурток, то й хай по-товариському поводить себе!* (С. Васильченко); — *Мене не треба вчити, як себе поводити з дівчатами* (Ю. Яновський); *Як селюк, що виріс у глушині, Улас відчував розгубленість перед великим містом і зовсім не знав, як себе поводити в ньому* (Григорій Тютюнник); *Не знаю, як себе повів би хтось інший за таких обставин, але я повела себе так, як це можу тільки я. Адже це всього лише поганий сон* (Г. Пагутяк); * Образно. *Ураган на морі поводить себе, як зграя піратів* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОВОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *док.* 1. *кого, що.* Водити кого-, що-небудь якийсь час. *Онохрій Литка поводив приятеля по оборі і знову повернувся з ним до налагодженого, готового виїхати воза* (Г. Епік); *Він хотів і собі хоч трошки поводити змія й почав смикати за шнур* (П. Панч); *Професорові здавалося, що вони ніколи нікуди й не прийдуть, він хотів, щоб це був просто немилий жарт, щоб його отак поводили-поводили, а потім і випустили з цього похмурого "палацу праці"* (П. Загребельний); // *перен., розм.* Поманити обіцянками, подати надію на щось. [В а с и л и н а:] *Поводи його* [парубка] *так довгенько, а як добре вивіриш, що він тебе не дурачить, отоді кажи йому правду* (С. Васильченко).

2. *чим.* Рухати чим-небудь якийсь час то в один, то в другий бік. *Піднявши руку, механік виставив наперед палець, поводив ним перед своїм носом і сказав, звертаючись до юнги: — Мене не купиш!* (М. Трублаїні); *Зупинившись і для чогось витягнувши пістолет, Бражник вийшов з машини, тримаючи озброєну руку перед собою. Поводивши нею в різні боки, капітан опустив пістолет і коротко реготнув, сміючись сам із себе* (А. Кокотюха); // Пересувати щось по якій-небудь поверхні якийсь час. *Христя постояла, постояла, поводила, поводила, задумавшись, ножем по лаві та і знову почала кришити зілля* (Панас Мирний); *Вода в річці стала темна, якась ніби підступна .. Вона настільки відштовхувала від себе, що навіть не викликала охоти бодай пальцем поводити по ній* (Ірина Вільде); *Чаклунка уривчасто поводить каліграфічним пером по звороті карти й упустить її в похилий жолоб, звідки вона випорсне тобі в руки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

◊ **Води́ти / поводи́ти за ніс (за но́са,** *рідко* **за ки́рпу)** *див.* **води́ти.**

ПОВО́ДИТИСЯ¹, джуся, дишся, *недок.*, **ПОВЕСТИ́СЯ**, еду́ся, еде́шся; *мин. ч.* пові́вся, вела́ся, ло́ся; *док.* 1. Дотримуватися певної поведінки, діяти якимсь чином. *А опришок дійсно поводився зовсім не по-розбійничому: ні словом, ні рухом не налякав Марусі* (Г. Хоткевич); [Б а б у с я:] *Ти ж, Песику, поводься чемно, Щоб нам усім було приємно* (Олександр Олесь); *Оксана старанно допомогла прибрати зі столу, поводилася підкреслено чемно* (А. Кокотюха); — *Ти вже даруй, але я вважаю, що в цій ситуації ти поводилася нерозумно, а Стеніслав учинив цілком правильно* (О. Авраменко); *Вона не знала, як повестися, що сказати йому, почувала себе безпорадною, ніби зв'язаною перед його трохи прижмуреними насмішкуватими очима* (Д. Бедзик).

2. *з ким.* Ставитися до кого-небудь, тримати себе з кимсь яким-небудь чином. *Нута був спокійний, любив жарти і кпини, а з робітниками поводився, як з добрими сусідами* (І. Франко); *І зовсім довірливо поставилась сама вона до частого гостя. Може, й тому це, що так же незвично, так хороше поводився з маленькою дівчиною Ковтунов* (Є. Кротевич); *Галя .. поводилася з Вадимом підкреслено байдуже* (В. Владко); *Тоді й Михайло збагнув, що не досить гостинно повівся з Федоровим посланцем, почав стягувати з нього керею, запрошував сідати* (Ю. Збанацький); // *з чим.* Застосовувати що-небудь, користуватися чимсь яким-небудь чином. — *Треба ж обережніше поводитися з словом, — кажу йому* [Пищимусі]. — *Воно, оте слово, що птиця: випусти — полетить, а спіймати — не так-то легко* (Панас Мирний); *Він стояв коло однієї з лаборанток і, закотивши рукава халата, показував, як треба поводитися з якимсь приладом* (Ю. Шовкопляс); *Але хто дав Фанні цю легкість приймати від життя найбрудніші дарунки з неприхованим дитячим сумом, але не більше? Так вона поводилася і з грошима, що протікали між її пальців* (О. Ульяненко); *Вірив* [Данько] *і не вірив своєму несподіваному щастю, не знаючи ще, як йому повестися далі з своїм виграшем* (О. Гончар).

ПОВО́ДИТИСЯ², иться, *недок.* 1. *безос.* Бути звичаєм, загальноприйнятим правилом; вестися (у 2 знач.). *А се вже звісно, і усюди так поводиться, що чим начальник дурніший, тим він гордіший і знай дметься, мов шкураток на вогні* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *кому, безос., розм.* Проводити життя в якийсь спосіб; житися. *Давно був такий світ, що хто був більший розбійник, спритніший злодій, тому й ліпше поводилося* (Л. Мартович); *Бачила вчора й сьогодні Стефаника .. Йому тепер погано поводиться, мусить покинути університет через недостачу грошей* (Леся Українка).

3. *розм.* Жити, перебувати. *От уже на третій день задумала* [Ївга] *піти до його дядини: та вже певно знає, де він* [Левко] *поводиться і що думає на світі з собою робити* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *розм.* Те саме, що **води́тися** 2. — *Ох! і ти б, брате, мої* [гроші] *полічив, і я б не забарився твої перекидати, якбито тільки вони у нас поводилися, а то, горе наше, не люблять вони нас: цураються* (Л. Яновська).

5. *розм.* Знатися, мати справу, дружити, приятелювати з ким-небудь. *Він з панами поводиться, у їх* [них] *буває* (Панас Мирний).

6. *безос., розм.* Складатися так чи інакше (про життя, справи і т. ін.); вестися (у 5 знач.). *Я запитав його, що порібляє у Львові і як йому поводиться на його одвічальнім* [відповідальному] *становищі* (І. Франко); — *І в селі, скажу тобі, не так поводиться, як слід. П'є мужик, краде* (М. Коцюбинський); *Коли Миколай Потоцький втопив у крові останнє повстання Остряниці, то теж посилався на ласку Божу, пишучи в Варшаву: "За ласкою Божою і за щастям королівським поводилося нашим добре кілька разів: багато разів сильно громили ту своєволю* [сваволю], *табори їхні міцно розривали"* (П. Загребельний).

7. *розм., рідко.* Відбуватися, діятися. *Ся молодиця знала усе, що з Оксаною поводилось, і не раз вона плакала з нею об такій її годині* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як скрізь тишина запанує нічна І чорний покров свій розкине ніч-мати, Аби цілу землю приспати, — Скажи, чи знайома тобі сторона, Де б доброму не поводилося лихо?* (І. Франко).

(1) Як пово́диться, *вставн. словоспол.* — як звичайно буває, як прийнято. *Оттак увесь вечір хазяйка усе розказовала, як поводиться у панів, а Ївга усе, як там кажуть, на ус мотала, думаючи, як їй узятися за діло* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Леміщиха хотіла справити кутю по старому звичаю* [за старим звичаєм], *бо першої куті перед Різдвом Зося не звеліла справляти, як поводиться між людьми* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВОДИ́ТИСЯ, оджу́ся, о́дишся, *док., розм.* Водитися з ким-небудь якийсь час. *Пеклись тут гарні молодиці.., Що замуж* [заміж] *за старих ходили І мишаком* [арсеном] *їх поморили, Щоб послі гарно погулять І з парубками поводитись* (І. Котляревський).

ПОВОДО́К, ПОВІДО́К, відка́, *ч.* 1. Те саме, що **повіде́ць** 1. *На світанні князь Володимир зупинився біля воріт Гори, зійшов з коня, віддав повідки воєводі Вовчому Хвосту* (С. Скляренко); *Боєць схилився на коні .. Рука трима спроквола Ремінний жовтий поводок, Опущений додолу* (А. Малишко); *Якось я бачив на Перекалабі кількох старих гуцулів, що вели на повідках коней, а в сідлах погуцкувалися пани й панянки* (Р. Андріяшик).

2. Прикріплений до нашийника ремінь (або ланцюжок), за який водять собаку. *Купили ви йому* [собаці] *нашийника, купили поводок і за кілька часу ведете до мисливського клубу* (Остап Вишня); — *Які набундючені вони ходять по місту в білих капелюхах з довгими нагаями в руках і з величезними датськими догами на повідках, — вставив красивий, ставний Бородін* (О. Іваненко); *Лунали уривчасті накази єфрейторів; вовкодави з наїжаченою шерстю рвали повідки* (М. Дашкієв); *Туся, певно, ніколи в житті не відчувала себе такою гордою й щасливою, як оце зараз, ідучи поряд з Дейком і тримаючи його за поводок* (В. Нестайко).

3. Те саме, що **волосі́нь** 3. *Надів* [Микола] *на гачки дві дрібні картоплини, опустив повідки у воду і, притримуючи коліньми спінінгове вудлище, поплив на очеретяний коридор під островом* (В. Шкляр).

◊ **Іти́ (бу́ти, ходи́ти** *і т. ін.)* **на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі** *і т. ін.)* *див.* **іти́.**

ПОВОЄ́ННИЙ, а, е. Те саме, що **післявоє́нний.** *Почалася звичайна в повоєнних часах розмова; невістка нарікала на дорожнечу, що зростає з дня на день* (О. Маковей); *Скільки люди натерпілись, особливо за отих перших повоєнних років!* (П. Оровецький); *Його* [Віктора] *веселило намагання сім'ї влаштувати весілля по-людському, всупереч неймовірним злидням повоєнного часу* (Олекса Ізарський).

ПО-ВОЄ́ННОМУ, *присл.* Як у війну, під час війни. — *Наше становище як керівників прифронтової провінції королівства зобов'язує нас до великих дій. Адже ми, по суті, перебуваємо на фронті, і все тут повинно робитись по-воєнному* (С. Скляренко); *Ще перед обідом і шурупаю собі: майор не те що документи, прізвища мого не спитав. Не по-воєнному* (Б. Харчук).

ПОВОЄ́ННЯ, я, *с.* Повоєнні роки; час після війни. — *А було ж порівняно недавно, у тяжке повоєння — якщо збиралися відзначати весілля, то за усіма традиційними формами* (В. Скуратівський); *Присвятивши себе в роки Першої світової війни та повоєння політичній діяльності й цивільній службі, англійський учений-славіст Р. Сетон-Вотсон провадить величезну роботу, спрямовану на підтримку незалежності слов'янських націй* (з навч. літ.).

ПОВОЖА́ТИЙ, того, *ч., заст.* Те саме, що **поводи́р.** *Ішов кобзар до Києва Та сів спочивати. Торбинками обвішаний Його повожатий* (Т. Шевченко); * Образно. *А стезі не було та й не було під ногами. Як же це він втратив її, свого проводиря-повожатого?* (Д. Міщенко).

ПО́ВОЗ *див.* **по́віз.**

ПОВО́З, у, *ч., іст.* Феодальна повинність у Київській Русі й пізніше до XV ст. на російських та деяких українських землях, що полягала в обов'язку возити продукти сільського господарства за розпорядженням князя (феодала) на княжий двір, ринок або в похід, а також постачати підводи для державних потреб. *Крім полюддя, існував також повоз: населення тих земель, куди не дійшли князь або його посадники, повинно було само довозити данину до Києва* (з наук. літ.); *Населення Київської Русі відбувало різні державні примуси: повоз (перевезення), будівництво міст і укріплень, утримання князівських чиновників, відбування військової повинності* (з навч. літ.).

ПОВОЗИ́ТИ, ожу́, о́зиш, *док.* 1. *кого, що.* Возити кого-, що-небудь якийсь час. — *Що ж усе танцювати та танцювати, — крикнула одна реготуха: — якби ви нас, дяче, повозили ще!* (Панас Мирний); *Пані Наталі, котра їхала з своїми кревними й Дорою, забажалося саме посередині дороги пересісти до нас у бричку, щоб, як шепнула мені в ухо, повозити хоч одну годинку "правдивими" кіньми, котрі своїм темпераментом перевищали б усіх інших коней, що везли решту товариства за нами* (О. Кобилянська); — *Я хотів би, щоб камінь він повозив, — сказав швець. — Хай би подовбав його, то й знав, як це по-справжньому працювати!* (Валерій Шевчук).

2. *чим, розм.* Совати чимсь по якій-небудь поверхні якийсь час. *Молодиця повозила руками, налапала свиту й кинула на Василину* (І. Нечуй-Левицький); *Хтось бере до рук рубанка і, повозивши ним по дубовій планці, кидає його й лагодить фуганок* (Ю. Яновський); *Я замовк, задумливо вилив кавову гущу на блюдце, повозив по ній ложечкою* (А. Кокотюха).

3. *що.* Звезти все або багато чого-небудь. *Повозив усі снопи з поля* (Сл. Б. Грінченка); *Толокою повозили дерево до села й громадою звели 1932 року оселю, але накрили нове житло аж через п'ять років* (М. Андрусяк).

◊ **Вози́ти / повози́ти попа́ в ре́шеті** *див.* **вози́ти; (1) У ре́шеті повози́ти** *кого* — обдурити кого-небудь. *Він самого розумного у решеті повозить та з нього ж нишком собі і поглузує* (Д. Мордовець).

ПОВОЗИ́ТИСЯ, ожу́ся, о́зишся, *док., розм.* Возитися (у 2 знач.) якийсь час. *Семенюк ще трохи повозився біля ґудзика, одкусив нитку і струснув сюртука* (В. Винниченко); *Він був утратив багато крові. Я чимало повозився з ним* (В. Малик); *Бабця знову кивнула, позадкувала і повернулася до себе, трошки повозившись із замком у своїх дверях* (А. Кокотюха).

ПОВО́ЗКА, и, *ж.* Безресорний простої будови екіпаж на колесах; взагалі будь-який колісний перевізний засіб простої будови. *Повозка покотилася не битим шляхом, а травою* (Панас Мирний); *Краньцовська пояснила, що навмисне взяла криту повозку, бо одно, що надворі спека й порохи, а друге, що чоловік її може бути п'яний* (Л. Мартович); *Засуєтився двір всілякою челяддю, заповнився возами й повозками, як на ярмарку базар* (Б. Лепкий); *Байрачного, Чопика й водія Уварова, котрі почувалися найгірше, відразу ж одправили на військовій повозці до найближчої санчастини* (Є. Доломан); *Енарея боялися і коли його здибували в кочовищі, то намагалися хутчій шмигнути за чиєсь шатро чи за повозку* (В. Чемерис).

ПОВО́ЗНИЙ, а, е, *іст.* Який стягували з кожного воза (про податок). *Закони і розпорядження 1784 р. скасовували на західноукраїнських землях шарварки, регулювали повозні примуси, панщину* (з наук.-попул. літ.); *З кінця XV ст. замість повозу з селян почали стягувати грошовий податок — "повозні гроші"* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **пово́зне,** ного, *с.* Податок з воза. *Для перевезення готової цегли залучалися фурмани, робота яких не оплачувалася. Напевно, це були залежні селяни, що відпрацьовували повозне* (з наук. літ.).

ПОВО́Й, я, *ч., іст.* Те саме, що **пово́йник.** *Про старовинні жіночі головні убори, порівняно з чоловічими, відомо дуже мало. Головними уборами заміжніх жінок були повой і убрус. Повой названо в духівниці дружини князя Гліба Всеславича, а убрус — у деяких уставних грамотах* (з наук. літ.).

ПОВО́ЙНИК, а, *ч.* Старовинний руський головний убір, перев. заміжніх жінок, у формі пов'язки, яку надівали під хустку. *Анна підбивала під голубий повойник легке, неслухняне .. волосся* (О. Ільченко); *У княжу добу жінки накривали голову убрусом — прямокутним шматком полотна розміром 2 м на 40–50 см білого або пурпурового кольору з прикрашеними кінцями. В Іпатіївському літописі також згадується подібний головний убір — повойник* (з наук. літ.).

ПОВОЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повоюва́ти** 3. *Він уявляв себе великим привідцею — як Наполеон .. І бачить себе, як на пишному коні він уїздить у повойовану столицю* (Б. Грінченко); *Султан ще раз упевнився в мудрості великого візира Кепрюлю, який радив йому й зовсім не переходити дністрових вод. Зупинитися у повойованій Молдові, де мають багато палаців, котрі, може, й поступаються стамбульським, але теж гарні* (Ю. Мушкетик); *У 586 році до н. е. південна єврейська держава Іудея також була повойована, цього разу Месопотамією* (з наук. літ.); // **повойо́вано,** *безос. пред. Чому в похід не збираєшся, як я колись збирався? Адже ж ще не все тобою повойовано?!* (Остап Вишня); // *у знач. ім.* **повойо́вані,** них, *мн.* Ті, кого підкорили, перемогли. *Безособовістю в звертанні вони* [фашистські прислужники] *хотіли підкреслити свою зневагу до повойованих або ж одразу хотіли призвичаїти цивільне населення до казарменого жаргону* (П. Загребельний).

ПО-ВОЙОВНИ́ЧОМУ, *присл.* Те саме, що **войовни́че.** *Махає* [хлопчак] *тією шабелькою, стесуючи голови будякам, і в нього по-войовничому насумрене обличчя* (Валерій Шевчук); *Галя була налаштована по-войовничому* (Л. Денисенко).

ПОВО́ЛЕНЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **пово́лі.** *Сказав Славко якось несміливо, поволеньки, буцім кудись закрадаючись* (Л. Мартович); *Він, побрязкуючи занозами, поволеньки збирався на оранку, як той чумак по сіль* (Григорій Тютюнник); *До воріт поволеньки вливалася юрма, густішала, присувалася до царського ґанку* (О. Бердник); *— Та поволеньки, — з днями, з допомогою розумних товаришів по школі я збагнула чари науки* (П. Козланюк); *Лялиним бабусям він дав нагоду побагатіти. А своїй родині — зжитися з новиною й поволеньки збагнути її на повний обсяг* (Олекса Ізарський).

ПОВО́ЛІ, *присл.* 1. Не швидко, не поспішаючи. *Кінь, однак, не квапився і, видно, звик уже до штурханців і батогів, волік поволі підірвані ноги по нерівній дорозі* (Н. Кобринська); *Вікторія поволі повертає голову і бачить дівчину* (А. Хижняк); *Сумує день. І тихий дощ, як сльози, Поволі падає на жовтий лист* (О. Білаш); *Вишата, стоячи за товстим деревом, поволі діставав із тули лук, а Борислав уже давно був напоготові* (І. Білик).

2. Поступово, з часом, не відразу. *Здоров'я поверталo до Остапа поволі, сили прибували по краплині* (М. Коцюбинський); *На сході почала виступати м'яка смуга світанку. Поволі вона розповзлася по небі синюватим серпанком* (Олесь Досвітній); *Увечері сніги синішають і синішають. Поволі загусають сутінки над полями, поволі встоюються в селі, по садках, на городах* (Є. Гуцало).

ПОВОЛІ́ВЩИНА *див.* **поволо́вщина.**

ПОВОЛІКТИ́ *див.* **поволокти́.**

ПОВОЛІКТИ́СЯ *див.* **поволокти́ся.**

ПОВОЛО́ВЩИНА, ПОВОЛІ́ВЩИНА, и, *ж., іст.* Один із прямих феодальних податків на загарбаних Литвою і Польщею українських землях 2-ї пол. XIV — 1-ї пол. XVII ст. *Поволовщину сплачували всі без винятку селяни в розмірі від 4 до 60 грошей залежно від стану господарства* (з наук.-попул. літ.); *Поволовщину було ліквідовано на початку визвольної війни 1648–1654 років* (з навч. літ.); *Усього на рік селянин платив готівкою до 15 польських злотих. А також повинен був віддавати пану певну кількість волів (поволівщина), овець, свиней, бджіл, домашньої птиці й навіть пстругів (форелі) та сиру* (з навч. літ.).

ПОВОЛОДАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Володарювати якийсь час. *У Букінгемському палаці встигли поволодарювати королева Вікторія, король Едуард VII, король Георг V та король Георг VI. І, звісно, Єлизавета II* (із журн.).

ПОВОЛО́КА[1], и, *ж., рідко.* 1. Шнурок, ремінь (на взутті). *Сіла на пеньок, розмотала поволоки, вирізані смужками з солдатських обмоток, викрутила онучі* (К. Гриб).

2. Слід (від чого-небудь, що тягнеться по якійсь поверхні). * У порівн. *На той час Донбас уже схожий був на ескадру в морі. Дим тягся поволоками по блакитному небу до самого обрію* (П. Панч).

ПОВОЛО́КА[2], и, *ж.* 1. Тонкий шар, наліт чого-небудь на поверхні чогось. *Криницю покрила поволока ржава...* (Уляна Кравченко); *Сагайдачний набирав повні жмені перегною, розтирав у долонях, шукав білуватої поволоки, наче від вивареної солі* (З. Тулуб); * Образно. *Тонка, хоч блискуча поволока легко набутої культури .. облітала з нього, і світлійший князь виявляв первісні інстинкти підмосковського громила* (Б. Лепкий); // Тонка плівка, що застеляє очі. *Він міг годинами мовчки дивитися в ласкаві очі, оповиті блакитною поволокою* (О. Гуреїв); *Я страшенно втомився, кривава поволока застилала мої очі, я падав на кілкий пісок* (І. Росоховатський).

2. Те саме, що **па́волока.** *Чогось містечко називають Паволоч — волока, зав'язка від постолів. А може — шовк. А може — поволока* (Л. Костенко); *Олег вернувся до Києва з великою добиччю — привіз золото, поволоки (дорогоцінні тканини), овочі, вина, всякі прикраси...* (з наук. літ.); *Повиті прозорою поволокою, синіли в далині високі гори* (Я. Качура); *Небо затягається сірою поволокою, подуває вітерець і починає посівати дрібний осінній дощик* (У. Самчук); *Все було, як і раніш: дерева спокійно зеленіють, і день тихий — ні сонячний, ні хмарний, в теплій поволоці імлистій* (О. Гончар); *Серпень, ріка, невимовно солодка, плинуть будівлі старої сецесії, чиста й тонка світляна поволока вкрила дерев полудневі процесії* (Ю. Андрухович).

О́чі з поволо́кою *див.* **о́ко[1].**

◊ **(1) [Мрі́йна] поволо́ка спа́ла з оче́й** — хто-небудь правильно зрозумів те, що раніше усвідомлювалось по-іншому. *Приємне марево раптом розвіялось, мрійна поволока спала з очей — дівоче серце розкрилося іншому, — прийшла твереза думка, хлопець охляв, осунувся* (К. Гордієнко).

ПОВОЛОКТИ́, *розм.* **ПОВОЛІКТИ́,** лочу́, ло́чеш; *мин. ч.* поволі́к, локла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Почати волокти (у 1 знач.). *Дід витяг дуба з корінням та й поволік десь за собою* (з казки); *Нічого Явдосі робити, поволокла його* [сотника] *самотужки в хату* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Всі сестри погнали за ним .. Аж нараз наймолодша, Оксана, вчепилася за полу його сурдута* [сюртука] *й, держачи її сильно, дала поволікти себе кілька кроків за ним* (О. Кобилянська); *Налетів на червононосого хорунжого Остап і накинув йому на шию аркан .. І поволік його по полю Остап, голосно скликаючи козаків* (О. Довженко); *Соліковський люто копав його пантофлею у пику, хтось із слуг потягнув за ноги й поволік до дверей* (Р. Іваничук); // Понести на собі когось або щось важке, великого розміру, що звичайно торкається землі. *Поволокти старий килим на смітник.*

2. *кого, що, розм.* Узагалі понести кого-, що-небудь кудись. — *Був тут поліційний комісар. Весь наклад простісінько з друкарні поволік до прокураторії* (І. Франко).

3. *кого, що.* Потягти за собою (перев. повільно, насилу). *Сонце ж по-вчорашньому світило й гріло, та одрадяни того не примічали, бо кляту машину знов поволокли з двору на поле* (Панас Мирний); *Коники .. сіпнули й соб і цабе .. і ледве поволокли ту завальну машину* (І. Нечуй-Левицький); *Танк бурею розгорнувся перед "москвичем", водій хвацько підчепив його сталевим тросом і поволік у бік каналу, — мов комаху яку-небудь поволік!* (О. Гончар); *Ми простояли на пероні чверть години, а тоді взяли валізи й поволокли їх до довгої черги на таксі* (Ю. Мушкетик).

4. *кого.* Повести кого-небудь за собою силоміць або переконавши. — *Ходи зо мною до пасіки. Поволік Яким Николу затінками попід берег, аж під .. вербу* (С. Ковалів); *Підскочив вовкуватий, довгоногий стражник, шарпнув жінку за руку й мало не бігцем поволік до юрби* (М. Стельмах); * Образно. *Ідеальний шрам на ідеальній дівочій нозі перекреслив плани, поволік у хащі сумнівів і тривог* (Люко Дашвар).

◊ **(1) Поволокти́ кайда́ни,** *заст.* — піти на каторгу. *Його не довго мордували В тюрмі, в суді, а в добрий час .. Переголили про запас; .. І поволік Петрусь кайдани Аж у Сибір* (Т. Шевченко).

ПОВОЛОКТИ́СЯ, *розм.* **ПОВОЛІКТИ́СЯ,** лочу́ся, ло́чешся, *док.* 1. Почати волоктися (у 1 знач.). *Іван з такою силою потер ногу об ногу, що ремінчик від постола тріснув, а шерстяна онуча поволоклась по багнюці* (Я. Галан); * Образно. *Думка потягла за собою іншу, з сивими нитками смутку й чорними — скорботи, вони поволоклися, як пасма бабиного літа* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Піти, рушити куди-небудь або слідом за кимсь. *Взяла* [мати] *мішок на плечі та й поволіклася додому з дітьми, як пришиблена курка* (В. Стефаник); *Задзеленчав дзвінок. Усі один за одним потягнулись до другої кімнати .. Поволікся за ними й Вова* (С. Васильченко); *За нею* [Тетяною] *поволіклася, мов друга її тінь, і ворожка-циганка* (О. Кобилянська); *Він ще довго гомонів у сінях та нахвалявся, а тоді поволікся до Павла Гречаного* (Григорій Тютюнник); *Витрачати гроші на гостел* [хостел] *не хотілось. Боб поволікся гарячими вулицями, вірячи в знаки й не втрачаючи віри в людське призначення* (С. Жадан); // Піти дуже повільно (від слабості, втоми і т. ін.). *Хома .. якимось зломаним* [зламаним] *ходом поволікся .. до міста* (І. Франко); *Гірко стало старому бурлаці, насунув козирка на очі й поволікся вулицею помалу-малу* (С. Васильченко); *Яків, схоплюючись та знову падаючи, поволікся далі. Зовсім вибився з сили* (І. Багряний); // Змінити місцеперебування, помандрувати. *Сама вона кудись поволоклась із сусід, бо вона в сусідах жила* (Сл. Б. Грінченка); — *Чи ти, бува, з глузду з'їхав? — сіпнулась Настя. — Чи ж би ми покинули наш край та й поволоклися б кудись, мов цигани, у світ за очі?* (У. Самчук); *Повесні, коли Охрім з батьком поволоклися чумацькою валкою в Придністров'я по крейду, зустрів* [Сірко] *у лісі Одарку* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Хмара зі своїми шаблями та громами поволоклася далі, а він подумав, що це перший дощ, який застав його в дорозі* (Валерій Шевчук).

3. *розм.* Почати волочитися (у 4 знач.). — *Ти помиляєшся, сину, — сказав якомога лагідніше, бо почував, що сердиться. Не за питання, а за те, що той поволікся нехай і за розумним, нехай і за дуже гарним, а все ж дівчиськом...* (О. Гончар).

4. *перен.* Потягтися повільно, довго (про час). *Дні для Зіни поволоклися, немов бабине літо* (Ю. Мушкетик).

ПО-ВОЛО́СЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-воло́ському.** *Щоби приготувати гречану кашу по-волоськи, треба мати гречку, бекон, часник і цибулю* (із журн.); *У ватазі Олекси було два волохи. Одного псевдонімом величали Джус — це по-волоськи означає "житель долин", а другого Сус — "житель гір"* (Г. Хоткевич); — *Мамо, вона не знає ні по-волоськи, ні по-ромському, — сказав бабі тато. — Говори з нею по-людськи, як усі* (Г. Тарасюк).

ПО-ВОЛО́СЬКОМУ, *присл.* 1. Як у волохів, за звичаєм волохів. *Заселяли Глодоси в основному українці, але багато жило й молдаван. Їх називали волохами. Українці перейняли по-волоському гаптувать рушники, готувать страви* (з мемуарної літ.).

2. Волоською мовою. *Часом мені самому здавалося, що все було й справді так, як оповідаю; виявилося, що я знав по-татарському і по-волоському і белькотів на превелику втіху щось таке, чого й сам не міг утямити* (Валерій Шевчук).

ПОВОЛО́ЦЬКИ, *присл., рідко.* Волоком, волочачи. *Назавтра зайшов один придурок у ті руїни, де тіла забитих лежали, запорвав за мотузку трупа Чур'ячі й потяг його поволоцьки по вулиці* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОВОЛОЧИ́ТИ, очу́, о́чиш, *док.* 1. *кого, що.* Почати волочити (у 1–3 знач.). *Сторожа одразу ж ухопила нас за руки, поволочила геть* (А. Дімаров); *Не понесемо на той світ із собою медів і не поволочимо пуховиків* (Ю. Мушкетик); *Пес поволочив шкіру не стежкою, а просто вгору, по схилу* (Ю. Логвин); * Образно. *А він завжди є, вчорашній наш день, хитрий, підступний, рукатий, бовваніє в нас за плечима й чекає не дочекається, коли ми хоч у найменшому схибимо. Тоді зареготе радо, закрутиться в шаленім танці, як перелесник, і поволочить нас у прірву, у вир, у наше минуле* (В. Дрозд).

2. *що.* Док. до **волочи́ти** 4. *"Як згине сніг, не забудь поволочити боронами озимину"* (У. Самчук); *Хто не має власних коней, платитиме ще й за те, щоб зорали, поволочили, потім потрібні добрива* (з газ.).

3. *кого, що, розм.* Волочити якийсь час. *Вліпив* [Паллант] *такого макогона, Що пан Галес шкереберть став. Паллант, його поволочивши, Потім на горло наступивши, Всього ногами потоптав* (І. Котляревський).

◊ **(1) Поволочи́ти по тю́рмах** — тримати довгий час в ув'язненні, переводячи з однієї тюрми до іншої. — *Вже скільки по тюрмах поволочили, то він і лік тому згубив* (М. Коцюбинський).

ПОВОЛОЧИ́ТИСЯ, очу́ся, о́чишся, *док.* 1. Те саме, що **поволокти́ся** 1–3. *А коли Явдоха ввійшла в ніч, а за нею й тінь Івана Пошивайла, то й Гапка стрепенулася, але не та, котра мертво лежала на ложі, а та, яка чинила чорні заклинання, й поволочилася побіч дороги* (Валерій Шевчук); *За якусь крихту секунди в голові пронісся вихор думок: спакувати наплечники* [наплічники], *взяти те дівча за руку і поволочитися у Країну туманів* (Любко Дереш); *Не знаючи, що Анна чекає від нього дитину (хоч хтозна, чи це би його зупинило), Михайло покинув її і поволочився за іншою, розкутішою і легковажнішою* (В. Хрущак).

2. *розм.* Волочитися якийсь час. *Хлопці трохи поволочилися вулицями, потім пішли додому.*

ПО-ВОЛЯ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-воля́чому.** *Лють притемнила йому світло-жолудеві очі і по-волячи нахилила широку негнучку шию* (М. Стельмах).

ПО-ВОЛЯ́ЧОМУ, *присл.* Подібно до вола, як віл. *Яків нагнув по-волячому голову, ніби ось-ось збирався буцнути когось* (Є. Гуцало).

ПОВОРІ́Т *див.* **поворо́т.**

ПОВОРІТЬМА́, *присл., рідко.* Вертаючись назад, на зворотному шляху. *Зі школи ідучи поворітьма, несу листок на пошту до рідні* (Б.-І. Антонич); *Як холодно летіти поворітьма і простір цей вимахувати з крил, коли твоя мандрівка кругосвітня, та зграю наздогнать бракує сил* (П. Мовчан); *Згадалося: маю ще дойчмарки* [німецькі марки] .. *Сподівався потратити їх на подарунки та сувеніри поворітьма додому* (О. Шугай).

ПОВОРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОВОРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Воркотати, воркотіти якийсь час. *Поворкотів* [Микола Твердохліб] *зі старшими братами та племінником, сказав і мені напутнє побажання і тієї ж ночі вибрався у свою дорогу* (з мемуарної літ.); *Кошенятко поворкотало, скрутилося в клубочок і заснуло на руках у хлопчика* (із журн.); *Пані ще трохи поворкотіла та й перестала сердитися* (І. Франко); *Марія, трохи поплакавши і поворкотівши під ніс нечутними словами, йшла собі далі* (М. Матіос); *Літак, званий німцями "Іваном", воркотів над осяяними сонцем просторами, над мирними, убогими, але опроміненими надією селами, .. а поворкотівши, щезав* (І. Багряний).

ПОВОРКОТІ́ТИ *див.* **поворкота́ти.**

ПОВОРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Воркувати (у 1 знач.) якийсь час. *Поворкувала голубка ще трохи, потім схилила голівку і сором'язливо промовила: — Це для тебе, для твоїх братів не співала б...* (з казки).

2. *перен.* Воркувати (у 2 знач.) якийсь час. *Виглянь же, пташко, Моє серденько, Поки близенько, Та поворкуєм...* (Т. Шевченко); *Тимченко прийшов після того, як Олена Кир[иловна] написала, що все уже впорядкувала. Він поворкував з нею й [перейшов] на гроші* (М. Грушевський).

ПОВОРОЖИ́ТИ, ожу́, о́жиш, *док.* 1. Док. до **ворожи́ти** 1, 2. *Товаришки і ровесниці, котрим вона заявила свою охоту поворожити на Івана Купала вінками, мов лиш ждали поклику* (О. Кобилянська); *Молода циганка набивалася поворожити Чернишеві* (О. Гончар); *Старенька, наспівавшись, поворожила мені по руці. Буде в мене і чоловік добрий, і троє діточок, і багатство* (Г. Пагутяк).

2. Ворожити (у 1, 2 знач.), чарувати якийсь час. *Перевела Явдоха свій цех через дорогу; поворожила .. другою, теж чужою булкою і між свої положила; а де паляниця впала, так сама з своїм товаром сіла, а молодиць розсадила, де якій як по черзі припало* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як поснуть у селі люди, тоді вилізе* [дідько] *на млин, поворожить на зорі, погомонить із вітрами* (С. Васильченко); — *Льонця сперлася рукою на плече одного пахолка, повела долонею по його підборіддю, потім обняла за шию: — Може, підеш зі мною, поки стара он тому поворожить? Не хочеш, служба* (Р. Іваничук); *На вчорашньому вічі плем'я доручило цим трьом старійшинам поворожити над батьківськими могилами, в який бік посилати гінців: понад берегом Великого Сірту чи через пустелю* (І. Білик).

3. Закінчити ворожити (у 1, 2 знач.), чарувати. *Став* [сотник] *питати відьму, що "коли, — каже, — вже зовсім поворожила, то вже я й піду?"* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *біля (коло) кого — чого, перен., жарт.* Док. до **ворожи́ти** 3. *Катерина поворожила біля мисника, дістала карафку з настоєм і поставила перед гостем* (С. Чорнобривець); *Одне тепер старому зосталося — рибки половити, біля бджілок поворожити* (Я. Гримайло); *Борис .. навіть не спромігся зачинити за батьком дверей. Отава сам поворожив коло замка* (П. Загребельний); *Чан Бао поворожив над моєю зброєю, і вона знову била сильно і точно. Та я до неї більше не торкнувся* (М. Дочинець); *Бармен не поліз нагору, де стояли різнобарвні пляшки, він засунув руки під стійку, оглядаючись по всіх боках, щось там поворожив і поставив на неї чарку із чимось яскраво-зеленим* (І. Роздобудько).

5. *перен., розм.* Придумати, вирішити, як діяти. *Він, Роман, не дасть їм загинути, підпоможе і лісу купити, і хату поставити... Ось він побалакає з Семеном, може, щось удвох і поворожать...* (М. Коцюбинський).

6. *перен., розм., рідко.* Звернутися до когось із клопотанням про кого-небудь. *Одваживсь Вовк у Лева попросити, Щоб старшиною до овець Наставили його служити... Лукавий молодець! Попереду він кинувсь до Лисиці, Щоб тая нищечком у Львиці Поворожила про його́* [нього] (Л. Глібов); *Раптом життя знов ударило по Чіпці, обернулося лихим своїм боком: прийшов якийсь пройдисвіт, поворожив де треба — і в Чіпки одібрали землю* (С. Єфремов).

ПО́ВОРОЗ, у, *ч.* Те саме, що **поворо́зка.** *А бійся, що не зможеш застидатися, а бійся, щоб не зрадити ходи. Отам на людях, що тебе здушили в сто повороз, в сто рук, в сто обручів* (В. Стус); — *Впіймали його за повелінням нашого князенька і за шию поворозом вели до самого Києва* (П. Загребельний); *Смикнув за повороз Григорій, і засичав з болю Ісакій* (Валерій Шевчук).

ПОВОРО́ЗЗЯ, я, *с.* Збірн. до **поворо́зка, по́вороз.** *Папуга обурювався цілий день і майже всю ніч, сидячи на плечі в слов'янина. Кусав його за вухо до крові, стріпував обкороченими крильцями, рвав дзьобом поворozзя* (Ю. Логвин); * Образно. *Бо ж перед очима Господніми всі дороги людини, і стежки її всі Він рівняє: власні провини безбожного схоплять його, і поворozзям свого гріха буде зв'язаний він* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОВОРО́ЗКА, и, *ж.* Мотузка, шворка (у 1 знач.). *Десятники обступили Гната. Вони відібрали від нього сокиру, зв'язали ззаду руки поворозкою* (М. Коцюбинський); *Він* [кінь] *не чув ні свисту аркана, ані поворозки на шиї, та мусив чомусь стояти на місці, а пастух спокійно тримав кінець аркана у своїй руці і спокійно жерло бидло з корита* (Р. Іваничук); *Чи звіра брав мудрець на поворозку, Чи Бога брав мудрець на воловід?* (Д. Павличко); *Несподівано програміст намацав пальцями поворозку. Придивився. Шнурівкою до каменюки був прив'язаний шматок темного паперу* (М. Кідрук); // Тасьма, шнурок і т. ін. *Єремія одягнутий був у багатому кунтуші з срібними китицями і поворозками* (О. Стороженко); *Вона латала мішок для харчів, пришивала до нього поворозки* (А. Хижняк); *Климко побачив, що від переїзду назустріч йому біжить якийсь чоловік — босий, у солдатському галіфе з розв'язаними поворозками і в гімнастерці без реміняки* (Григір Тютюнник); *Юрко не відповів. Наклав шапку, зав'язав поворозки, повільно дістав із кишень рукавиці, неспішно натягнув їх* (Є. Гуцало).

ПОВОРО́ЗОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **поворо́зка.** *Зізі розв'язала поворозочки, розгорнула папку. Там не було жодної газетної вирізки. Папка набита була листами!* (П. Загребельний); *Бубон хотів одягти в труну сорочку без краватки, а тому востаннє просив Мацесту: — Найкраще купи вишиванку. Вона на поворозочках. Але поворозочки не тісно зав'язуй...* (О. Чорногуз); *У минулому всі східнослов'янські жінки коси заплітали здебільшого в три пасма, вплітаючи на кінцях різнокольорові стрічки (кісники), смужки яскравої тканини або поворозочки* (з наук. літ.).

ПОВОРОНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поворонува́ти.** *Поворонованi деталі автомобіля.*

ПОВОРОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **воронува́ти.** *Одного разу мені приглянулась двоцівка* [двостволка] *12-го калібру .. Я вирішив її придбати, але вона мала дві хиби: .. хитання цівки рушниці від кольби (приклада), крім того, її слід би поворонувати* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОВОРО́Т, *рідко* **ПОВОРІ́Т,** ро́ту, *ч.* 1. Дія за знач. **поверта́ти[1], поверну́ти** 1–3, 11 і **поверта́тися[1], поверну́тися** 1, 2, 4. *Петро Федорович закрив очі; пляма не сходила. Він повернувся на бік — і пляма перейшла за його поворотом* (Панас Мирний); *Невидний поворот руля. Машина стала* (В. Еллан-Блакитний); *"Волга" закладає поворот ліворуч, повз кооперативний технікум та міськраду, повз кіноафішу на стіні швейної фабрики* (О. Ірванець); *Он тут він сидів, от придавлена травичка, листочок, що лежав на крисані, а потім упав на камінь від молодечого повороту голови* (Г. Хоткевич); *Степан Васильович, мов заєць, петляє з вулички у вуличку, робить несподівані повороти й поволеньки вибирається* (М. Стельмах); — *Я не поверну! Я не відмовлюсь так, як ви, від своєї мрії, коли вже почав досягати її. Тим більше, що поворот в Сонячній системі небезпечний на таких швидкостях!* (О. Бердник); *Так-от почався поворот додому. Сумна подорож для цих мужніх людей, що розшукували Гаррі Гранта й поверталися без нього!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Місце, де що-небудь (дорога, вулиця і т. ін.) повертає, відхиляється вбік. *На повороті стає* [жінка], *розглядає якусь рослину і повертає до мене лице...* (М. Коцюбинський); *Рота рушила з місця, а за хвилину зникла за поворотом вулиці* (І. Цюпа); *Ми проминули ще один поворот і наштовхнулися на несподівану перешкоду: кам'яні сходи зненацька розм'якли й перетворилися на в'язку, мов багно, масу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *перен.* Повна зміна в напрямі, розвиткові чого-небудь; перелом. *Від такого трагічного повороту справи у Юрка на голові чуб піднявся, як на їжакові колючки* (С. Чорнобривець); *Усе звелося до теревенів, і ні меча, ні навіть голої руки не треба. Такий поворот Вишату влаштовував, і він спокійно міг випити келих настояного меду* (І. Білик); *Найдосвідченіші з нас пам'ятають, як ще того самого сезону керівництво країни зробило різкий поворот від гірських лижів* [лиж] *до веслування на байдарках і каное* (Ю. Андрухович).

4. *розм.* Повернення кого-небудь. *Досить довго ждала Регіна на вулиці на поворот Владка* (І. Франко); *Щодо грошей, то я тим часом їх маю і, сподіваюсь, на пробування тут і на поворіт додому мені їх стане* (Леся Українка); *Хлопець дожидає повороту батька, але не хоче виказати безсоння; лежить і слухає, чи чути злі шуми надворі?* (В. Барка); *З зростаючим болем у серці На поворот твій чекає* [батько], — *тяжка йому випала старість* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

Зрі́зувати (зріза́ти) / зрі́зати кут (поворо́т, шлях *і т. ін.)* *див.* **зрі́зувати.**

◊ **(1) Круті́ поворо́ти** — різкі зміни в суспільстві, у житті, у поведінці кого-небудь і т. ін. *Що ж, весь час на її шляху були такі несподівані круті повороти, які цілком змінювали її життя, хоч зовні це нікому не було видно* (О. Іваненко); — *Я-то вийму* [руки з галіфе], *а от подивимося, що з тебе вийде. На крутих поворотах люди носи розбивають* (Григорій Тютюнник); *Мінялися влади. Круті повороти робило життя* (О. Гончар); *Звичайно, людина може розкритися, може спалахнути, може кинути себе на високу гору, її душа іноді здатна на круті повороти* (Ю. Мушкетик); **Ле́гше на поворо́тах** *див.* **ле́гше.**

ПО́ВОРОТЕНЬ, тня, *ч., діал.* Поворот зі шляху вбік. *Зійшов на поворотень.*

ПОВОРО́ТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **поворо́т** 2. *Вони якраз дійшли до поворотки, де шляхи їх розходилися: Проценкові треба було брати на праву руч, улицею* (Панас Мирний); *З гори на греблю з'їжджали хури. Звернути не було куди; шлях ішов одним один, — ніде не було поворотки* (І. Нечуй-Левицький); *Ішли вони плутаними стежками, мало не на кожній поворотці у них питали пароль* (П. Панч).

ПОВОРОТКИ́Й, а́, е́. Здатний легко рухатися, переміщатися; рухливий. — *Звали її* [дочку малайця] *Баджін — так називають яванці вивірку. Вона була й справді рухлива й поворотка, як вивірка* (Ю. Яновський); *Згорблена, у старому сачку й широкій спідниці та чунях, вона все ж була поворотка і вправно орудувала рогачами* (В. Кучер); *Але давайте глянемо, як ми, літні люди, можна сказати — фундатори, встигаємо за молоддю? Чи всі з-поміж нас досить повороткі, далекозорі та прудкі?* (О. Гончар); *Кий не без підстав вважав, що меткі отроки спритніше відступлять за частокіл, ніж досвідченіші, але не такі повороткі старші вої* [воїни] (В. Малик); — *Е ні, онучку! Для всього потрібна міра. Довбанка має бути легкою і повороткою. І верба чи не найкраще для такого діла дерево* (Ю. Логвин); // *розм.* Який робить усе швидко; вправний. *Поворотких .. Грицько, і не сподіваєшся, як одрежене свинку і знову стане у ямці* (Панас Мирний); — *Будьте розумницею, обійдемося без міліції. Тим більше вона в нас не надто поворотка в подібних ситуаціях* (А. Кокотюха).

ПОВОРО́ТКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **повороткий.** *Його лице почало наливатися здоровою краскою, рухи були живіші, бо навіть пам'ять і повороткість значно збільшилася* [збільшилися] (І. Франко); *Тим часом відсутність такої обузи, як підводи, збільшувала повороткість загону в різній місцевості* (І. Багряний); *Данило добре передбачив, що таке повороткість у бою* (А. Хижняк); *Аж диво брало, звідки така повороткість і жвавість у перетовщеного Какори, під яким аж угинався могутній гнідий жеребець* (П. Загребельний).

ПОВОРО́ТНИЙ, а, е. 1. Який служить для повертання чого-небудь. *Стерно було стародавнім поворотним механізмом, воно приводилося в рух не штурвалом, як на сучасних суднах, а румпелем* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Який докорінно змінює щось; переломний. *Коцюбинський мав свій поворотний пункт — за такий я вважаю той момент, коли 9-літній хлопчик у гарячці, без пам'яті перебуваючи, заговорив раптом на загальне здивування мужицькою, для родини не звичайною .. мовою* (С. Єфремов); *Зародження західної цивілізації є поворотним моментом у відносинах між людиною та природою* (з навч. літ.).

3. Який веде назад; зворотний. *Олекса Петрович, переговоривши із Швачеком, негайно ж пішов у поворотну дорогу* (Є. Кротевич); *Перший-ліпший дурень, що колись був у прерії, знайшов би поворотний слід тих фальшивих команчів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *"Одіссей же Шлях до Ахеї згубив поворотний і сам десь загинув"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Який повертається назад. *Передбачалося довозити все новою дорогою, а порожні ваговози, підводи, навантажені санітарні машини й інший поворотний транспорт пустити нагору старим вузьким путівцем* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

4. *мед.* Який повторюється, рецидивує (про хворобу). *Поворотна гарячка відрізняється більш тривалими періодами підвищення температури (5–8 днів) і відсутністю чіткої регулярності у виникненні пароксизмів* (з наук. літ.).

△ **Поворо́тний тиф** *див.* **тиф.**

ПОВОРОТНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **повороткий.** — *Все якісь не швидкі* [наймички], *не поворотні, не моторні...* (Панас Мирний).

ПОВОРУХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, чим.* Однокр. до **поворуши́ти** 1–3. *Батько .. говорить лагідно, без насмішки: — Треба, Михайлику, змолоти гречки, — поворухнув на плечах свого кулика* (М. Стельмах); *Стояв* [Микола] *там на одним місці похилений і за цілий час і не поворухнув ногою* (Л. Мартович); *Хотіла молитися, аби все минулося, аби Господь охоронив, заступив, але не могла поворухнути не лише рукою, а й думкою* (Г. Хоткевич); *Максим поклав ручку і, склавши руки на столі, відпочивав — сидів нерухомо теж, ліньки було поворухнути й найменшим м'язком* (І. Багряний); *Косинський .. примружив очі, поворухнув бровами* (Іван Ле); *Не хотілося зводитись, важко було навіть поворухнути розморене теплою млостю тіло* (О. Гончар); *Порцелянова Дівчинка поглянула на нього і ледь помітно поворухнула вустами* (І. Роздобудько).

◊ **Воруши́ти / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками)** *див.* **воруши́ти; (1) [І (на́віть)] брово́ю не поворухну́ти** — бути нерухомим, незворушним, байдужим до всього, ні на що не реагувати через пригнічений стан. *Сірко сидів на лаві незворушно, навіть бровою не поворухнув* (Ю. Мушкетик); **[І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти** *і т. ін.)* **<Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти>** *див.* **кивну́ти.**

ПОВОРУХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **поворуши́тися.** *Чоловік усе сидить, не оглянеться й не поворухнеться* (О. Стороженко); *Повітря ані поворухнеться* (Панас Мирний); *Дід гукав і манив, але собака не поворухнувся* (М. Йогансен); *Я спробував поворухнутись і відчув у всьому тілі непереможну втому й біль* (Л. Смілянський); *Полонені лежали непорушно, вдаючи з себе сонних. Жоден з них не поворухнувся й тоді, коли в барак увірвалися всі конвоїри на чолі з фельдфебелем* (П. Загребельний).

ПОВОРУШИ́ТИ, ушу́, у́шиш. 1. *кого, що.* Док. до **воруши́ти** 1; злегка рухати. *Софія сама підійшла до лави, де спав брат мертвецьким сном, вікно перед ним відкрила і злегка поворушила руку* (Іван Ле); *Простягнувши свого довгого сучкуватого ціпка, він навмисне поворушив кущі далеко від себе, а коли у відповідь на шерех туди полетів другий камінь, швидко визирнув з-за куща* (М. Дашкієв); — *Отакий здоровило! — здивувався водій. Поворушив ногою чужий недокурок. — Бач, дешевих не визнає. Що ж це, мати і на цигарки йому заробляє?* (В. Петльований).

2. *що.* Док. до **воруши́ти** 2. *Під час заготівлі сінажу та сіна треба один або кілька разів поворушити скошений валок, щоб він швидше підв'ялився* (з навч. літ.); // Зрушити з місця що-небудь. *Микула .. поворушив тріски, що встигли вже підсохнути* (С. Скляренко); *Дід поворушив хмиз, вогонь затанцював веселіше* (О. Бердник).

3. *чим.* Док. до **воруши́ти** 3. *Як шмигнуть мусить* [щупак], *Шуваром поворушить* (І. Франко); *Тільки діти поворушили батіжками в повітрі, як собаки дременули щосили по сніговому полю* (О. Іваненко); *Хрущ поворушив лапками, легенько полоскотав за руку, а тоді схитнув головою .. і стрімко полетів угору* (І. Андрусяк).

4. *кого, що, перен.* Док. до **ворушити** 4; спону́кати до діяльності. — *Поворушіть їх, — кинув офіцер і сів на стілець. Жандарми, нахилившись над робітниками, почали щосили бити їх по голих п'ятах...* (Олесь Досвітній).

◊ **Ворушити / ворухну́ти (поворушити, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками)** *див.* **ворушити; Ворушити / поворушити в па́м'яті** *див.* **ворушити; [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворушити** *і т. ін.)* **<Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти>** *див.* **кивну́ти; (1) Поворушити па́м'яттю** — подумати, поміркувати. *Містер Ейбл трохи поворушив своєю пам'яттю й примусив себе згадати, що ж іще знає він про ці .. країни* (Ю. Смолич).

ПОВОРУШИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́шишся. 1. Док. до **ворушитися** 1; злегка порухатися. *Самі в покою сидять* [діти] *мовчки..; аби поворушились, аби словечко між собою зговорили, зараз пани й гримнуть* (Марко Вовчок); *Вінок червоних та жовтих рож на голові не поворушився ні одним листочком* (І. Нечуй-Левицький); *Андрій поворушився з одяганням і пішов до води — випив пів кухля* (В. Барка); *Гіпатія застогнала, поворушилася. Свідомість верталася повільно, важко, неохоче* (О. Бердник); *Дана поворушилась, розплющила очі й сонно подивилася на мене* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен.* Док. до **ворушитися** 3; проявити діяльність. *Чи то давнє яке лихо Прокинулось в хаті? Чи вчорашнє, задавлене Знов поворушилось..?* (Т. Шевченко); — *Нема особливого бажання його* [батька] *бачити, — зізнався Микита .. — Треба поворушитися, — сказав Ян. — Я міг би почекати ще трохи, та тут така справа...* (С. Талан); *Поворушіться, зареєструйтесь! Усі охочі скласти пробне ЗНО можуть подати заявку на сайті регіонального центру оцінювання якості освіти* (з газ.).

ПОВОСКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повоскува́ти.** *Оригінальна деревина була насичена лляною олією і повоскована: майстри відтінили природний тон горіхового дерева* (із журн.).

ПОВОСКОВЕ́, во́го, *с., іст.* Податок із бджолиного вулика. *Сплатити повоскове.*

ПОВОСКОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **повоскові́ти.** *Сухі, бездумні очі дивилися незмигно в куток, де стояв пучок жита з повосковілими колосками* (П. Панч).

ПОВОСКОВІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **восковіти.** *Тонкогубе обличчя, освітлене через вікно місяцем, повосковіло, як у мерця* (П. Панч); *Хлоп'ячі пальці розтислися й покинули цеглину. Зачерпнули жовтої куряви й на мить знову повосковіли в сонячній смузі* (Валерій Шевчук); *Ще малий Віктор почав відтоді забагато думати. Як це так, пішов батько, чому..? "До іншої жінки", — одного разу відповіла мати, вмить повосковівши* (С. Процюк); * Образно. — *Не чіпляйся, жінко, бо в мене душа ненадовго повосковіла* (М. Стельмах).

ПОВОСКУВА́ТИ *див.* **повощи́ти.**

ПО-ВО́СЬМЕ, *присл.* Уживається як вставне слово при переліку на позначення восьмого пункту. *Серед багатьох питань, з яких Кіш спілкувався з державною адміністрацією, були і справи, пов'язані з духовним життям Запорозьких Вольностей. Це, по-перше, питання закладення церков на Запорожжі; .. по-восьме, скарги запорожців на перешкоди в отриманні релігійних треб з боку адміністрації прилеглих до Запорожжя земель* (з наук. літ.); *По-восьме, довіреність припиняє свою дію в разі смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності* (з навч. літ.).

ПОВО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повощи́ти.** *Марія Яківна .. підійшла до шафи, відчинила й вийняла звідти загорнутий у повощений папір пакунок* (Валерій Шевчук).

ПОВОЩИ́ТИ, щу́, щи́ш, **ПОВОСКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *що.* Док. до **вощи́ти, воскува́ти.** *Треба повощити нитки* (Сл. Б. Грінченка); *Кожну пляшку треба повоскувати, наклеїти етикетку, підготувати ящики для відвантаження* (з навч. літ.); *Якщо бренді з бочки швидко випаровується, зарадити ситуації можна, повощивши пробку бджолиним воском* (із журн.).

ПОВОЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Воювати (у 1 знач.) якийсь час. *Може, й стояв Олекса головою вище своїх товаришів, але сам багато не повоюєш* (Г. Хоткевич); *Не послухаєм слуги! Не здамося, повоюєм! Будуть знати вороги!* (Олександр Олесь); *І я почув: — Він буде жить. Це кризис був* [криза була]. *Ще повоюємо, юначе, — сказав сивенький у пенсне, з життям вітаючи мене* (В. Сосюра); *Геройський хлопець із Білоберезки Залізняк добряче повоював із німецькими й мадярськими окупантами, доки не потрапив у засідку* (М. Андрусяк).

2. *перен.* Боротися якийсь час з ким-, чим-небудь або за когось, щось. *Біс із нею, з тією Мухою* [дівчиною]! *Невелике добро дісталося Володі. А ось Голда, ця варта, щоб за неї повоювати* (Д. Ткач); — *Так, нам ще з ними повоювати доведеться, з цими газетами, — в тон йому відповів Соколов* (В. Собко); — *А медики списали. — То вже діло кепське, — нахмурився й Чередниченко, — з медиками не дуже повоюєш* (О. Гончар); *В того дивана було два валки, твердючі, мов із каменю. І сталеві пружини, що мали властивість впинатися в тіло, мов шпаги. Скільки я повоював із ними в довгі осінні і ще довші зимові ночі! Скільки попомучився!* (А. Дімаров).

3. *кого, що, заст.* Перемогти, підкорити. — *Все Чигиринське староство повоював* [гайдамака], *із коронним військом бився* (Г. Хоткевич); *Повернувшись.., вони повоювали князеве військо, а самого князя в полон взяли* (С. Васильченко); *Розмова вже точиться про те, що наш солдат невибагливий, витривалий, .. що наш солдат може всіх ворогів повоювати...* (Є. Гуцало); *Молодий, ще дуже, дуже молодий .. байкар Анатолій Косматенко повоював аудиторію* (Остап Вишня); *Гетьману й старшині — клопоти великі, державні, аби втриматись на високих урядах, аби повоювати один одного; козакам — клопіт дрібний: спорядити від кожних п'яти дворів на війну вояка* (Ю. Мушкетик).

ПОВПИВА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Упитися (про всіх або багатьох) *(див.* **упива́тися**[1] 1). *Викотили людям бочонок горілки, меду, заграла музика, танцюють, співають, регочуться .. І ми таки повпивались* (О. Стороженко); *Батько суворим поглядом оглядає то білявого тендітного жениха, то його друзів, що з незвички швидко повпивались* (О. Гончар); *По тому, як цар одбатував од покритого червоною матерією кабана шмат м'яса... всі кинулися до наїдків та напоїв, й люди повпивалися* (Ю. Мушкетик); *Коли ж бояри новгородські та інші повпивалися медом та грецьким вином, Хрьорек та брати його кого вирізали, а кого скрутили по руках та ногах* (І. Білик); *Стара злякано відтрутила чашу обома руками. І тоді він примусив її випити. Бо напевно знав, тут йому якусь хитрість підлаштували, а як так, то нехай і вони повпиваються!* (Ю. Логвин).

ПОВПИВА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Упитися *(див.* **впива́тися[1]**) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Вузли, мов п'явки, повпивалися в м'ясо...* (І. Франко); *Сиділи в ряд, без волі і без сили Метнутись на грізного бусурмана. Залізні кайдани їм повпивались, Мов зуби Цербера, у голі ноги* (П. Куліш); *Кінь потягнув віжки, й моя рука затерпла, шорстка волосінь повпивалася в руку* (Ю. Мушкетик); *Од стріл, які повпивалися в тіло з усіх боків, козак був схожий на сердитого кругленького їжака* (О. Ільченко); *І зразу ж звуки пострілів сіконули по вухах, і кулі з чмоканням повпивалися в глиняву стіну* (Є. Гуцало); *Абу Амар випустив один за одним три ножі, і всі вони повпивалися вістрями у вимиті дошки підлоги* (Ю. Логвин).

ПОВПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Вписати кудись, у щось усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Київський уряд, знаючи про ставлення гетьмана до справ школи, не пішовши проти вітру, повписував у городські книги все, що просили* (Г. Колісник); *Старшина і гетьман установили реєстр козацький, повписували туди себе й гребуть під себе. Гребуть і запродують Україну...* (Ю. Мушкетик); *То закохані повписували свої імена й сентенції на білому мармурі, позаписували своє божевілля, свій шал любовний* (І. Багряний); *За час мандрів своїх він* [Геродот] *наслухався доволі всяких байок і всі їх повписував до книги своєї* (І. Білик).

ПОВПИ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Вписатися кудись, у щось (про всіх або багатьох). *Деякі люди прочули про руські товариства, пізнали їх, бували на з'їздах і зборах, повписувалися в члени* (І. Франко); *Давно вже призабулися Петренки, й зосталися самі Гопченки, навіть у метрики повписувались, і тепер тільки родинні перекази можуть відновити родове прізвище Микити й Грицька Гопченків* (Ю. Яновський); — *Добре задумав пан гетьман, тільки не зовсім, бо до братства повписуються і війти, і радці, і крамарі, і вся міська й околишня шляхта* (З. Тулуб).

ПОВПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Впихнути всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Повпихала обох швидче* [швидше] *в хату та й двері причинила* (Сл. Б. Грінченка); *Московські караули понасували комніри* [ковніри] *на вуха, повпихали змерзлі руки в рукави, з острахом спозирали на цвинтар* (Б. Лепкий).

ПОВПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вплести *(див.* **впліта́ти[1]**) все або багато чого-небудь у щось. *Лукія нарвала квітів і сплела вінок .. А між баранчиками конюшини повплітала братки з пелюстками трьох кольорів: білого, жовтого й фіолетового* (О. Донченко); *Увесь день село готувалося до похорону. Тягли до осиротілої Раїсиної хати харч, копали яму, плели вінки, труну гарну збили, хреста. Коняці у гриву чорні жалобні стрічки повплітали* (Люко Дашвар).

ПОВПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* Вправлятися *(див.* **вправля́тися[2]**) деякий час у чомусь. *Ми рідко лаялися рідною мовою, але любили повправлятися в чужому лихослів'ї* (Ю. Іздрик); *Перш ніж показати своє давнє вміння, слід добре розігріти м'язи. Я ще трохи повправлявся, розминаючись й одночасно обстежуючи поверхню землі, прораховуючи напрямок та кількість потрібних кроків* (Г. Вдовиченко); *Уже давно Луїза не брала до рук свого лука, .. вона все не могла вибрати хвилини, щоб повправлятися з цією зброєю Діани* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОВПРЕ́Д, а, *ч., іст.* Скорочення: повноважний представник; до 1941 року — назва дипломатичного представника СРСР при іноземному уряді; посол. *Повпред поїхав у відпустку і залишив мене самого* (І. Кулик); *Радянський повпред повинен був через лояльних французьких журналістів організувати антипольську кампанію у пресі* (з наук. літ.); // *перен.* Узагалі представник кого-, чого-небудь. *Документаліст є своєрідним повпредом народу перед людством* (О. Довженко); *Хоч-не-хоч, мусив* [Хома Хаєцький] *добирати особливі слова. Він наче ставав на деякий час повпредом* (О. Гончар); *Цей хлопчак всього набачився в космічних мандрах, може, колись людство згадає його як першого земляняського повпреда у царстві космічних братів* (Ю. Бедзик).

ПОВПРЕ́ДСТВО, а, *с., іст.* Скорочення: повноважне представництво; до 1941 року — назва дипломатичного представництва СРСР при іноземному уряді; посольство. *Приходько — колишній боротьбист, донедавна був радником радянського повпредства в Празі, цьому центрі української жовто-блакитної еміграції* (Б. Антоненко-Давидович); // *розм.* Будівля, де міститься таке представництво. *На ріжках Познанської (вулиця, де міститься повпредство) й найближчих до нашого повпредства вулиць — візники й таксі стоять, і їм так само доручено охороняти представників наших* (Остап Вишня).

ПОВПРІВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Упріти (про всіх або багатьох). *Наймички аж повпрівали, бігаючи то з пекарні, то в пекарню* (А. Свидницький); — *Цілу тобі днину ганяють-гасають* [паненята] *по саду, по лісі та й по полю, якоїсь лихої клепки носить їх, аж повпрівають* (Дніпрова Чайка); — *Євмене Миколайовичу, ви сьогодні що-небудь їли? Грак, якому Стратон Стратонович дав можливість повпрівати над новим гаслом (мовляв, якщо воно буде краще, то Мамунине не вивішуватимуть), на запитання Понюхна не зреагував ніяк* (О. Чорногуз).

2. Доходити до стану готовності якийсь час (про страву). *Будь-якій каші треба дати повпрівати, тоді вона стане смачнішою* (з навч. літ.).

ПОВПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Впрягти всіх або багатьох (коней, волів і т. ін.). *Вони стали, вози помазали, Сірі воли повпрягали* (П. Чубинський); *Військо повиходило на берег, повитягали вози та повпрягали коней* (А. Чайковський).

ПОВПРЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Впрягтися (про всіх або багатьох). — *А ми свою "сорокап'ятку" тягнемо... Ні машини, ні коней, повпрягалися хлопці...* (М. Зарудний); *Треба ж було сіяти, а воно все неоране, в бур'янах, і ні машини ж, ні худобини, ні путящого чоловіка на все село, то вже тоді вони, вдови, повпрягалися в плуги, а де й лопатами скопали, а таки ж посіяли* (П. Загребельний).

ПОВПУСКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Впустити *(див.* **впуска́ти[1]**) куди-небудь, у щось усе, багато чого, усіх або багатьох. *Порозчиняти всі вікна! Повпускати всі вітри неба й землі, всі бурі, блискавки, громи. Гасайте, вихруйте, справляйте танець скаженої радості!* (В. Винниченко).

2. *рідко.* Спустити в якесь заглиблення всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Викопали яму під причілком, поставили води й їсти всього і їх туди повпускали* (Сл. Б. Грінченка); *Один по одному повпускав* [Твардовський] *таляри в чоботи, а коли зник останній, полегшено зітхнув* (Валерій Шевчук).

ПОВПУСКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Упустити *(див.* **упуска́ти[1]**) з рук усе або багато чого-небудь. *Рип у двері, і хто ж то? Семен Іванович! .. Галочка усе з рук так і повпускала...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПО-ВРА́НІШНЬОМУ, *присл.* Те саме, що **по-ранко́вому.** *Тільки зазоріє, по-вранішньому запломеніє грай-небо, вже він за роботою* (О. Гончар); *Тільки десь далеко за перелогом, звідки він учора прийшов до цієї скирти, чулося по-вранішньому лунке гуркотіння підвід* (Григір Тютюнник).

ПОВРОСТА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Врости в щось (про все або багато чого-небудь). *Ліани повростали щупальцями в скелю, й він міг навіть підпихатись ногами* (І. Білик); *По взбіччях* [узбіччях] *гір і жовтих скель Палати в камінь повростали* (Я. Щоголів); *Дуже мальовнича була хата. Одне, що не подобалося в ній, і то не нам, а матері, — вікна повростали в землю і не було замків* (О. Довженко); *Дворище ніби цвинтар: старі сошники, поржавілі лапки від букерів, косогони від жниварок, барабан з молотарки, уламки іншого реманенту повростали в спориш* (Микита Чернявський); *Жінки та старші чоловіки й діди сідають на колодки, попід тинами, що оточують вигін. Колодки ті лежать з давніх-давен, вони аж повростали в землю* (А. Дімаров).

ПОВСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого.* Всадити, посадити в щось або на щось усіх або багатьох. *До приміщення заштовхали п'ятьох молоденьких дівчат .. Їх повсаджували на лаву біля мене* (М. Андрусяк); *З ветеранами поговорити також не надто вдалося. Їх від журналістів майже забрали: захід-то добре організований — чоловіків та жінок швидко повсаджували в автобус* (з газ.).

2. *що.* Встромити в щось усе або багато чого-небудь. *Повсаджувати булавки в подушечку для голок.*

ПОВСА́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Усістися (про всіх або багатьох). *Як усі гості й господарі повсаджуються за стіл, можна починати вечерю* (з газ.).

ПОВСЕЛЮ́ДНИЙ, а, е. Стос. до всіх людей, усього народу. *Здійснювались перші спроби встановити глобальні, повселюдні, спільні і водночас локальні, питомо етнічні, відмінні закономірності в інтелектуально-духовній історії народів* (з наук. літ.).

ПОВСЕЛЮ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повселю́дний.** *Переваги електронної торгівлі для споживачів полягають у повселюдності використання, широті вибору товарів і послуг, можливості легко знайти вигідні пропозиції тощо* (з наук. літ.).

ПОВСЕЛЮ́ДНО. Присл. до **повселю́дний.** *Вийшовши на нові терени, запорожці справді ледве устигали причисляти до своїх козаків городових .. Правда, повселюдно проголошувалося, що військо іде на підмогу царю-батюшці* (Г. Колісник); *Відчуття досади, гіркоти, тривоги витало в залах палацу. І не лише від того, що довелося розлучитися з коштовностями. Всі були принижені і тим, що це відбулося повселюдно, і тим, що грабіжник так їх перехитрив* (В. Лис).

ПОВСИХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Усохнути (про все або багато чого-небудь). *Аж страх погано У тім хорошому селі: Чорніше чорної землі Блукають люди; повсихали Сади зелені, погнили Біленькі хати* (Т. Шевченко); *Дивні заморські яблуні, кримські груші повимерзали, повсихали* (Панас Мирний); *Манго повсихали. Замість дерев із землі стирчали сухі стовбурки сантиметрів із сорок заввишки* (Люко Дашвар); *Були ставки — повсихали* (П. Чубинський); *За ніч пайки повсихали, на двісті грамів уже не тягнуть. Жінки виважують окрайчики на долонях, муляються* (Григір Тютюнник); *Жінка була висохла, мов живий скелет. І діти її повсихали. Вони лише щось белькотіли, вже не людські слова, а мов скавуління тварини, і протягували благально рученята* (Ю. Логвин); // *перен., розм.* Втратити здатність рухатися, діяти (про частини тіла). — *Хіба б мені руки повсихали, щоб я не витягла тебе за коси .. з моєї хати!* (М. Коцюбинський); *Де ваші власні думки? Чи ви їх нікчемність ховаєте, Чи взагалі їх не маєте, Чи повсихали у вас язики?* (В. Симоненко); *Помилуй мене, о мій Боже, бо скрутно, Бо очі й нутро повсихали в журбі* (В. Багірова).

◊ **Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли)** *див.* **язи́к; Щоб (бода́й) но́ги повсиха́ли <Хай (неха́й) но́ги повсиха́ють>** *див.* **ногá; Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне>** *див.* **рука́.**

ПОВСІДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Усістися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Зсунулись* [гості], *зщулились і якось усі повсідались* (І. Нечуй-Левицький); *У хмарі пилу вилетів цілий рій мух. Вони повсідалися на чистих фіранках* (Ю. Мокрієв); *Дружок гавкає, Буцько вибрикує, шпаки свищуть. А ластівки повсідаються на шворці й ну щебетати* (В. Чухліб); *Повсідаються сотники, хорунжі, полковники та отамани на першім ряду та починають диспути* (Г. Тарасюк); *Народ повсідався за столи, а чоловічок, зайнявши своє місце за шинквасом, .. виголосив: — Шановні люботинці! Від усього серця вітаю вас у цій затишній господі!* (Ю. Винничук).

ПОВСКА́КУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док.* 1. Вскочити (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Усі* [діти] *танцювали на морозі, поки зникли з очей і мати і брат, а затим повскакували у хатку на піч* (Марко Вовчок); *Зараз ціла юрба їх* [дітей] *повскакувала на дарабу* (І. Франко); *Жура хотів посадовити когось з хлопців у кабіну, але ті вже повскакували в кузов* (Ю. Мушкетик); *Журналісти ледве встигли повскакувати до своїх автомашин* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Всі колоністи, озброївшись сокирами, рушницями й револьверами, повскакували в кошик підйомника і за хвилину спустилися на берег* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Схопитися з місця, підхопитися (про всіх або багатьох). *Піднявся галас, крик, навіть чути було плач. Дами повскакували й стрибали через лавки* (І. Нечуй-Левицький); *Писарчуки .. повскакували з-за стола* (М. Коцюбинський); *Ожила отара, повскакували пси, вівчарі займають кожний своє місце* (Г. Хоткевич); *Ми повскакували й кинулися в кінець тераси, звідкіля було видно двір за рогом будинку* (Ю. Смолич).

ПОВСТАВА́ТИ[1], тає́, таємо́, таєте́, *док.* Устати, підвестися з місця (про всіх або багатьох). *Разом повставали* [запорожці], *коней посідлали, Поїхали визволяти Катриного брата* (Т. Шевченко); *Дехто схвильовано й розчулившись повставав з рядів і, ставши до стіни, захоплено стежив за кожним рухом артиста* (М. Івченко); *Коли Мічурін увійшов до кімнати, .. всі встали. Вони часто потім згадували про це, сміючись і жартуючи й запитуючи один одного, чому ж все-таки вони повставали, як школярі?* (О. Довженко); *У Лисенків щойно закінчилася нарада. Всі повставали з-за столу* (Олекса Ізарський); // Прокинувшись від сну, піднятися з постелі. *На другий день вже ми повставали, а баба спить* (М. Коцюбинський); *Селянська сім'я, в якої я випадково спинився, зійшовши вчора пізно ввечері з пароплава, вже повставала* (Б. Антоненко-Давидович); — *Це ви, мамо?* — *Я.* — *Наші вже повставали?* — *Сплять іще* (Григорій Тютюнник); *Вранці, ледве повставали, прийшли до нашого куреня капітан з двома солдатами й повели Кирила Копила з собою* (Ю. Мушкетик).

ПОВСТАВА́ТИ[2], таю́, тає́ш, *недок.*, **ПОВСТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док.* 1. Підніматися на боротьбу з ким-, чим-небудь, проти когось, чогось; піднімати повстання. *Повстає кругом по світі Плем'я сміле, войовниче, Що для люду права, хліба, Волі і освіти кличе* (І. Франко); *Хмельницький .. звернувся з універсалом до польських селян, закликаючи їх повставати проти шляхти* (з наук. літ.); *Чого той ворог нападать спішить? Бо він вже знає, що йому не жить. Бо ним в Європі скорені народи повстати можуть за зорю свободи* (П. Тичина); *Уже повстали чернігівці! Ось-ось в степу забемка дзвін і шугоне у небо червона заграва...* (Василь Шевчук); // Пробуджуватися до активних дій. *Коли Кожух повернувся, вони всі стояли. Живі мерці, які повстали зі своїх могил, волаючи до нього, отамана Кожуха, за останньою справедливістю, яку не дочекалися від Бога* (Д. Білий).

2. *перен.* Чинити опір, протидіяти. [Є п и с к о п:] *Ми платимо покірно всі податки, ми кесаря шануємо і владу, не повстаєм ні словом, ані ділом супроти них* (Леся Українка); *В душі Михайло часто обурювався на батька, повставав проти його залізної волі, але корився йому* (М. Томчаній); *Чому проти шукачів істини повстає злоблива сила темряви, сваволя тиранів та посіпак?..* (І. Пільгук); *Від ворогів моїх спаси мене, мій Боже! Оборони від тих, що повстають на мене* (В. Багірова); *На подив самої Даші, проти її участі в секті рішуче повстала мати* (С. Журахович).

3. З'являтися, виникати. *З криком "мала куча" валяться* [парубки] *на Ониська, знаходиться ще десяток охочих, повстає купа з самих рук та ніг* (Г. Хоткевич); *Повстають журнали, що мають відвагу писати про себе як про перший і єдиний український журнал, що формою і змістом орієнтується на Захід* (Б.-І. Антонич); *За його почином і головно на його акціях, повстала велика дестилярня* [нафтоочисна фабрика] *біля Дрогобича* (І. Франко); *Діти зовсім не плакали, бо були налякані вогнем, який повстав над цілим Хрещатиком* (Ю. Яновський); // Відкриватися зорові, ставати видним. *Їхатимеш, то шлях тобі звивається бором..; коли, от, опахнув свіженький вітерець — і засиніє старий Дніпро поміж зелених комишів та червоного верболозу, і повстають круті сиві гори* (Марко Вовчок); *Уже було подать рукою До наших вулиць і садів, Що повставали за рікою, — І кожен зустріччю радів* (Л. Первомайський); *Темний вітер, сіверко. Білий вітер. Замело доріжки, вовчі стежки, заячі сліди. Повстали замети* (М. Хвильовий); // Оживати в пам'яті, виникати в уяві і т. ін. *Повстає в моїх очах Жіноча постать* (М. Рильський); *І разом покину ледаче писання, І в серці повстане єдине бажання Довіку читати на личку твоєму Найкращого серця найкращу поему* (В. Самійленко); *В його забобонній голові разом повстали згадки про чудне .. поводження дочки* (М. Коцюбинський); *І з глибини пам'яті раптом повстали перед ним гнучкі постаті, десь бачені, колись здибані мельки на вулиці, ті постаті, що вражають очі на мить і лишаються в спогадах* (В. Підмогильний); // Починатися, зароджуватися, брати початок. — *Все, що ми бачимо круг себе, доводить нам, що без причини нічого не повстає* (Б. Грінченко); *А як поет — без перепони Я стежу творчості закони; З них повстають мої ідеї — Найкращий скарб душі моєї* (М. Вороний); *Хто ж може відати, звідки пішло все? Хіба тільки той сам, з кого повстали безкраї світи, — чи створив він, чи не творив їх, — він бачив усе з високості* (Леся Українка).

ПОВСТАВЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док., що.* Вставити *(див.* **вста́вити[1]**) в щось усе або багато чого-небудь. [О д а р к а:] *Від радощів та сміхів аж зуби повипадали!* [Ї в г а:] *Не журись. Знайдеться така підпора, що й зуби повставляє* (Панас Мирний); — *Одчини, бо вікна поб'ю! .. — Як поб'єш, то й повставляєш* (І. Нечуй-Левицький); *Під керівництвом досвідченого у всіх ділах Харитона Макаровича юннати вже до обіду повставляли рами і, головне, навісили двері* (Ю. Мокрієв); — *І вікна он побиті, зима йде, а шибки повставляє хто?* (О. Гончар); *В тій темині челядники раз по раз розбивали лоби й врешті купили на три копійки по аркушу паперу, прооліїли його та повставляли замість дощечок* (Ю. Мушкетик); *Мавпа* [прізвисько хулігана] *чухає кривого, ламаного-переламаного носа, кисло кривить рота, показує пожовклі зуби, серед них є кілька металевих, які йому повставляли після бійок* (А. Дністровий).

ПОВСТАВЛЯ́ТИ[2] *див.* **поуставля́ти.**

ПОВСТА́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **повста́ти.** *Тепер полковники, старшини з Низу очолювали повсталий проти пана український народ* (Іван Ле); *Серед повстанців пішла гуляти радісна вість: імператор утік, народ вільний обрати імператором іншого, і той інший ввійде в Августіон як повелитель повсталого люду!* (Д. Міщенко); *Наш юний світ, в борні повсталий, Наш легендарний пісні світ!* (П. Усенко); *О, скільки в очах ваших сліз і печалі, Герої, повсталі з улюблених книг...* (Л. Первомайський).

2. *у знач. ім.* **повста́лі,** лих, *мн.* Ті, хто піднявся на боротьбу, підняв повстання. — *Якщо повсталі відмовляться видати підбурювачів, — їхні житла спалити, добро забрати, усіх дорослих обох статей піддати екзекуції* (П. Кочура); *Барикада щораз густіше повнилася повсталими й обліплювалася людьми, мов гілки черемхи бджолиним роєм* (Р. Іваничук); *Вождь .. вів повсталих уперед та вперед, не зупиняючися ні перед чим* (Г. Колісник).

ПОВСТА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Учасник повстання. *За селом над самим шляхом стояла могила, де були поховані повбивані поляками повстанці* (І. Нечуй-Левицький); *Сили повстанців ледве вистачило на самооборону, та й люди вже потомилися, третю добу відбиваючи ворога* (К. Гриб); *З кожної бійниці висунулася рука з луком, потім голова в шоломі, а потім на повстанців сипонули відразу сотні стріл* (І. Білик); *Бабуся пригадувала, як її почало всю трусити, коли вона подумала, що могло б статися, якби таки стали чинити обшук і побачили озброєного, з автоматом напоготові повстанця...* (В. Лис).

ПОВСТА́НКА, и, *ж.* Жін. до **повста́нець.** *Голос незборимої повстанки виявився несподівано м'яким, навіть лагідним і ... знайомим* (Г. Тарасюк); *Молода повстанка мужньо витримала тортури і якимось чудом втекла з катівні, щоби продовжити боротьбу* (М. Андрусяк).

ПОВСТА́ННЯ, я, *с.* Масовий організований виступ проти влади або панівних порядків. *Всі почували, що мусить прийти до вибуху, та ніхто не хотів починати. Вибух явного повстання на Угорщині долив оливи до огню і прискорив катастрофу* (І. Франко); *Як запалилась Україна повстанням, Ярема жив у Лубнах* (А. Чайковський); *Україно, п'ю твої зіниці Голубі й тривожні, ніби рань. Крешуть з них червоні блискавиці Революцій, бунтів і повстань* (В. Симоненко); *Взаємна ненависть між батьком і боярами, а потім і городянами росла і збільшувалася, як бросте весною, аж поки одного дня не вибухнула повстанням* (В. Малик); * Образно. *Розум людський сьогодні неспокійний і борсається між абсолютною покорою і сатанинським повстанням...* (Л. Смілянський).

ПОВСТА́НСТВО, а, *с.* Повстанський рух. — *Недавня поразка греко-французьких десантів на українських берегах була б неможлива без участі в цій боротьбі могутніх сил українського повстанства* (О. Гончар); *Часом здавалося, що до нас повернулося завзяття, яким повстанство горіло у своєму зачині* (В. Шкляр).

ПОВСТА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **повста́нець.** *Обидва вони входили в повстанський комітет* (П. Панч); *Мірвел прийшла до повстанського табору лише тиждень тому, але напрочуд швидко освоїлася тут і здобула серед повстанців чималий авторитет* (О. Авраменко); *Здатність повстанського командира неординарно мислити, блискавично приймати дотепні рішення, грамотно вести воєнні дії відчув на собі не один гітлерівський офіцер* (М. Андрусяк); *У справжню партизанську війну перетворився повстанський рух кріпаків Поділля під керівництвом легендарного Устима Кармелюка* (з наук. літ.); // Належний повстанцеві, повстанцям. *Над Балканом* [Балканами] *свищуть кулі Із гайдуцьких, Із повстанських Самопалів* (П. Воронько); *Знову ж, поглянь на фольклор — скільки переказів про закопані скарби, козацькі, опришківські, повстанські* (О. Забужко); // Який складається з повстанців. *Не корилась Україна, Повстанські ладила війська На клич Тараса й Северина, На голос Гуні й Павлюка!* (М. Рильський); *Ми вирішили рухатись на північ, де у 18-му році в лісах формувались перші повстанські загони* (С. Жадан).

Украї́нська повста́нська а́рмія *див.* **а́рмія.**

ПОВСТА́НЧИЙ, а, е, *зах.* Те саме, що **повста́нський.** *"Не переводяться в тобі жертволюбці, й доки ти в кайданах, доки топче тебе ногою завойовник, доки ти раб на своїй землі, не переведеться дух повстанчий!"* (Г. Хоткевич); *Не голосно, але впливово, попрохали вони підняти його "руки вгору" й "іменем повстанчого комітету" дозволили потурбувати його арештом* (У. Самчук); *Кожний повстанчий загін мінливий: одні приходять, другі відходять* (В. Шкляр).

ПОВСТА́ТИ *див.* **повстава́ти**[2].

ПОВСТЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до повсті, схожий на неї. *Гніздо складається з одного або декількох рядів комірок, які зроблені з пелюсток квітів, а кришку гнізда бджола-листоріз будує із зіскоблених волокон стебла рослин, формуючи повстеподібний матеріал* (з наук. літ.).

ПОВСТЕПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повстеподі́бний.** *Повстеподібність матеріалу.*

ПОВСТИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **повсть.** — *Я поставив умову, щоб з того боку двері оббили повстиною* (І. Кулик); *Хом'як не вмер і не зник — він жив собі в піаніно. І жер повстину з молоточків, і тоді молоточки почали псувати звук* (Л. Денисенко); *Гервасій рішуче шарпнув за повстину* (Л. Первомайський); *Стеценко запросив Лободу й свого помічника на повстину, розіслану біля машини* (Микита Чернявський); *Глиняна модель .. зображає кибитку з перекриттям з повстини або килима* (з наук. літ.).

ПОВСТИ́ННИЙ, а, е. Вигот., зробл. з повстини. *Повстинна юрта;* // Схожий на повстину зовнішнім виглядом або своїми властивостями. *Листочки шипшини зморшкуватої (їх 7, рідше 5 або 9), від круглястих еліптичних до видовжених еліптичних, зісподу рясно опушені, нерідко майже сірі повстинні, по краю просто зубчасті* (з наук. літ.); * Образно. *Повстинна мряка, і піч кадить* (Є. Пашковський).

ПОВСТИ́СТИЙ, а, е. Схожий на повсть. *Поверхневі повзучі гіфи утворюють повстистий шар до 2 мм заввишки із зоною зануреного росту по краю колонії* (з наук. літ.); // Уживається як складова частина ботанічних назв. *Павловнія повстиста як надзвичайно швидкоросле дерево легко розсіюється і є інвазійним видом у Північній Америці* (з наук.-попул. літ.); *Помітне місце в плодівництві України займає вишня звичайна. Крім того, культивують також деякі інтродуковані види вишні, наприклад повстисту, японську* (з навч. літ.).

ПОВСТИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і якість за знач. **повсти́стий.** *На нижній частині ніжки жовтої лисички є залишки міцелію у вигляді білої повстистості, перемішаної з частками ґрунту* (з навч. літ.); *Серед екзотів Карпат зустрічаємо й липу різнолисту. За декоративне велике листя, його білувату повстистість із нижнього боку цю липу ще називають липою білою* (із журн.).

ПО́ВСТКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **повсть.** *Мов копиці сіна.., стоять казахські округлі намети, криті повсткою* (О. Донченко); * У порівн. *Очища в лоб позападали, Сметаною позапливали, А голова вся в ковтунах; Із рота слина все котилась, Як повстка, борода скомшилась, Всім задавав собою страх* (І. Котляревський).

ПОВСТРО́МЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повстромля́ти, повстро́млювати.** *Праворуч — була низка заґратованих вікон, обчіпляних гронами торбинок, торбиночок, вузликів, лахміття, з повстромлюваними межи ґрат .. хлібними пайками, черевиками, якимись згортками, горнятками, горщиками* (І. Багряний); *За хлівом однотонно хурчать млинки, повстромлювані на довгих тичках в город* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Постаті в фотелях роблять рух і потім одразу всі застигають — напружено-непорушні, з некліпаючими, повстромлюваними в принцесу очима, як у фотографа в момент знімання* (В. Винниченко).

ПОВСТРО́МЛЮВАТИ *див.* **повстромля́ти.**

ПОВСТРО́МЛЮВАТИСЯ *див.* **повстромля́тися.**

ПОВСТРОМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОВСТРО́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Встромити все або багато чого-небудь. — *Ну, добре, — заговорили* [хлопці] *і поставили свої коні* [хворостини] *в ряд, повстромлявши голови їх в пліт* (А. Свидницький); *Цеховики вже повстромлювали в свічники свої свічки й розсипались по палаті барвистими купками* (І. Кочерга); *Двадцятеро хлопчиків повстромляли собі курячі пера за вуха і з іржанням бігають туди і сюди* (Ю. Смолич); *Легенду цю знає вся степова округа, і, звичайно ж, у неділю жодна п'яна компанія не мине криниці, щоб не повстромляти в неї свої п'яні пики — їм ввижається там і шабля, і кинджал, і що завгодно...* (О. Гончар); *Тітка заплакала і вирішила з горя покінчити життя самогубством. Змайструвавши ляльку-себе, повстромлювала усі голки, які познаходила вдома, і лягла на підлогу чекати вірного кінця* (С. Андрухович).

ПОВСТРОМЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ються, **ПОВСТРО́МЛЮВАТИСЯ,** юється, юються, *док.* Встромитися (про все або багато чого-небудь). *Сіно повстромлювалося в дірки* (Сл. Б. Грінченка); *Пригорнула мати кущ той до своїх грудей, та так міцно пригорнула, що він почав аж одтавати. Спичаки з терну повстромлялися їй у груди, і кров закапотіла чималими краплями* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПОВСТРЯВА́ТИ, повстрява́є, повстрява́ємо, повстрява́єте *і* повстряє́, повстряємо́, повстряєте́, *док., розм.* 1. Уткнутися (про все або багато чого-небудь). *Такий ліс, що йому кінця нема, а високий такий, що аж у небо вершки повстрявали* (Сл. Б. Грінченка); *Чорний жужіль із залізниці, що повстрявав у коліна, так і залишивсь пам'яткою на все життя* (з мемуарної літ.); *А ще було, що вибухом скло у вікні винесло і мені шматочки в руки повстрявали* (з газ.).

2. Втрутитися (про всіх або багатьох). *І чого вони всі туди повстрявали? Хіба то їх діло?* (Сл. Б. Грінченка); *Ми ж у козацтво повстрявали І в славу широко ввійшли* (П. Куліш).

ПОВСТЬ, і *і* и, *ж.* Вигот. із вовни способом валяння цупкий матеріал, який використовують як прокладку, для ущільнення, тепло- і звукоізоляції. *На дверях, оббитих повстю, висів пожовклий папірець* (О. Донченко); *Долівка була вкрита подвійним шаром товстої повсті, поверх якої Шаукен постелила третю — білу — для гостей* (З. Тулуб); *Айт підняв і уважно оглянув капці. Повсть на підошві стерлася нерівномірно* (М. Дашкієв); *Це був доволі просторий екіпаж, щільно оббитий зсередини червоною в золотих візерунках повстю, вистелений волохатими хутрами й товстими килимами для тепла й затишку* (П. Загребельний); *Загата утворилася з водоростей "тікатіка", що їх міцні гнучкі волокна, переплітаючись, спресовуються в щільну масу, схожу на повсть* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Шматок такого матеріалу, що використовують як килим, покривало і т. ін. *Не хоче вже він жити у критому повстю возі, без краси, без радості життя — що побачив їх у еллінів* (Н. Королева); *З юрти безшумно вискочив сотник і підняв повсть* (А. Хижняк); *Тим часом під'їхала двоколісна, крита повстю кантара* [повозка]. *Воли ліниво зупинилися перед своїм проводирем* (Р. Іваничук); * Образно. *Темрява вже накривала вологою чорною повстю колючі береги Бузана, коли ми дійшли до просіки у чагарниках* (В. Єшкілєв); // Що-небудь схоже на такий матеріал, збите в щільну масу. *Гладив восковою рукою збите на повсть, заковтунене волосся немічного, що стояв перед ним навколішках* (Н. Королева); *Збивалась* [борода] *у грубу повсть, розчесати яку могли тільки його власні кострубаті великі пальці* (Д. Бедзик); *Здавалося, очі його виваляться з орбіт, щелепа одвисла, .. чоло спітніло, волосся на голові зваялося в одну мить на повсть, з обличчя не сходила дурнувата посмішка* (М. Білкун).

ПОВСТЯ́К *див.* **повстякú.**

ПОВСТЯКИ́, íв, *мн. (одн.* **повстя́к,** á, *ч.).* Те саме, що **повстя́ники.** *Дуже рано прокинувся Павлик. Бачить, а дід уже ходить по кімнаті, одягнений у повстяки, у ватяні штани і кожушок...* (Остап Вишня); *Біля старого на підлозі стояла зелена скринька, зверху була приторочена пара стоптаних повстяків* (П. Панч); *Забувши про дбайливо вистругану указку, що стирчала з халяви повстяка, він схилявся майже над кожним експонатом і розповідав не лише про його зміст та історичну вартість, а й про те, ким і коли подарований музеєві* (М. Сиротюк).

ПОВСТЯ́НИЙ, я́на́, я́не́. Вигот., зробл. з повсті. — *Було часом забудусь та не візьму з собою перинки, то ті каторжні повстяні матраци .. так надушать мені боки, що ребра болять* (І. Нечуй-Левицький); — *Боярин, видать, — сказав чоловік у повстяній шапці* (Н. Рибак); *Голова старого геть сховалась під повстяним розтовченим капелюхом з отих бувальців-капелюхів, що їх доношують, вийшовши на пенсію, заводські горнові* (О. Гончар); *Кочовики їли сиру конину, порізану тонкими пластівцями і спарену під повстяним чепраком на спині коня* (В. Малик); * У порівн. *Мусить* [Ничипір] *щось-то сказати, так і рота не роззявить і язика не поверне, неначе він йому повстяний* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Схожий на повсть зовнішнім виглядом або своїми властивостями. *Деякі рослини зростають тільки на відкладах карбонатів (крейди, вапняків) за відсутності ґрунту. Вони, як правило, мають густе повстяне опушення, кутикулу, потужну кореневу систему тощо* (з наук. літ.); // *перен., розм.* Подібний до повсті; негнучкий. [Палажка:] *Ось не верзи ти чортибатьказна-що своїм повстяним язиком!* (Панас Мирний).

ПОВСТЯ́НИК *див.* **повстя́ники.**

ПОВСТЯ́НИКИ, ів, *мн. (одн.* **повстя́ник,** а, *ч.).* Зимове взуття з повсті; валянки. — *Скинув повстяники з ніг та так, не роздягаючися, з халатом і ліг* (Панас Мирний); *В коротенькому кожушку, в повстяниках і в капелюсі на лисичачім* [лисячому] *хутрі виходите ви з тепло-затишної хати Йосипа Явдокимовича й простуєте до Сріблянського ярка* (Остап Вишня); *Біля дверей примостився вартовий з американським скорострілом, в англійській шинелі і в сибірських повстяниках* (І. Багряний); *Гнат дістав з-під лави пару повстяників, кинув їх услід за босою Марією в сіни* (П. Панч); *Дмитро, обводячи очима партизанів, побачив, що чи не половина з них лишилась без кожушків і піджаків, а ті, що мали повстяники, теж були босими* (М. Стельмах); *Сашко зупинився, хотів ще ступити, але нога була німа, нечутна, наче взута в повстяник* (К. Гриб).

ПОВСТЯ́НКА, и, *ж.* Шматок повсті. *І моя душа не повстянка* (Номис); *Але ж і в Кузьми Івановича душа не повстянка, щоб не збагнути, куди гне начальник* (Б. Антоненко-Давидович); *Страшно мріли проти місяця порожні намети, біля них купами лежало всіляке начиння: повстянки, кожухи, халати, сідла* (Ю. Мушкетик).

ПОВСТЯ́НКИ, ків, *мн. (одн.* **повстя́нок,** нка, *ч.).* Те саме, що **повстя́ники.** *Хлопець .. прийшов вечором, виглядав, як обідранець, в цій ватянці і повстянках* (О. Лисяк).

ПОВСТЯ́НОК *див.* **повстя́нки.**

ПОВСТЯ́Р, á, *ч.* Той, хто виготовляє повсть, працює з повстю. *Використовуючи підфарбовування, вишивку лініями стібків та інші прийоми, повстярі робили свій матеріал образотворчим засобом* (з навч. літ.); *Анна-Галя Горбач згадувала, що на окраїнах Стамбула життя людей проходило дослівно на вулиці. Тут можна було, ідучи вузьким хідником, заглянути в розжарений бовдур кузні, дивитися, як повстяр шиє ковдри й напихає їх вовною* (із журн.).

ПОВСТЯ́РКА, и, *ж.* Жін. до **повстя́р.** *Вправна повстярка.*

ПОВСТЯ́РСТВО, а, *с.* Ремесло повстяра. *Із Сибіру й Монголії повстярство поширилося в інші регіони разом із міграціями монгольських і тюркських народів* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки проєкту "Школа старовинних ремесел" студенти Житомирщини вивчатимуть повстярство, гончарство, орнаменти Полісся* (із журн.).

ПОВСЮ́ДИ, *присл.* У кожному місці; усюди, скрізь. *Повсюди чад, а ворог лютий Пекельні бе́нкети справля* (М. Старицький); *Опівночі, коли коваль з Цигулею пішли в обхід по слободі оглянути, що вже зроблено, майже повсюди роботу вже кінчили* (А. Головко); *Циклону ще нема над морем. Повсюди спокій, сонце, благодать* (І. Драч); *Повсюди було так тихо, наче наступив ранковий Великдень* (С. Процюк).

ПОВСЮ́ДНИЙ, а, е. Який є, буває, трапляється, відбувається і т. ін. повсюди. *Мов посполитеє рушення Латина в царстві началось, Повсюдна муштра та учення* (І. Котляревський); *Квіти недремного людського духу, квіти-блискавиці, що не бояться лютого морозу, що здатні підіймати й надихати на прю проти повсюдного лиха, — от які маємо вирощувати!* (М. Сиротюк); *Довкола був тільки послух і догідливість — повсюдні й почасні супутники княжої влади* (П. Загребельний).

ПОВСЮ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повсю́дний.** *І не буде води іншої, як з мікробами, і слова не буде страшнішого, як слово "епідемія", і почуватимеш іноді до сліз давучкий відчай перед масштабами лиха, перед повсюдністю бруду, антисанітарії, перед міріадами збудників найжахливіших хвороб* (О. Гончар); *Повсюдність вегетаріанства можна вважати вельми сумнівною* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Соціальні зміни мають такі риси: повсюдність, що означає їх здійснення і в просторі, і в часі, необоротність, тобто виникнення якісно нових можливостей, що не існували раніше, певна спрямованість змін* (з навч. літ.).

ПОВСЮ́ДНО. Присл. до **повсю́дний.** *Тільки пісня повсюдно йшла за ними і там, на чужині, звучала тоскно і боляче* (І. Цюпа); *Знову тепла ніч владує повсюдно, хвилює загадковістю, духом плавнів, духом степового літа* (О. Гончар); *Мати подала вечерю, їли мовчки, як здавна було заведено в їхній сім'ї та й повсюдно на селах* (В. Малик); *Молодь розносила повсюдно вкраїнську ідею в своїй гарячій крові, яку готова була тут же пролити* (М. Дочинець); *Паганель був просто в розпачі, що місцеве населення його не розуміє: воно розмовляло своєю рідною арауканською мовою, вживаною тут повсюдно аж до Магелланової протоки* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОВСЯКДЕ́ННИЙ, а, е. Який є, буває, трапляється, відбувається і т. ін. щодня; щоденний, буденний (у 2 знач.). *За повсякденною столичною суєтою ніяк і не обереться* [Павло] *на село* (А. Головко); *Уявляю, як вранці Тур ще посміхалась, пила каву, розчісувала волосся, обирала парфуми, взувала туфлі під колір сукні — звичайні, повсякденні справи* (І. Роздобудько); // Звичайний, звичний. *Я вступаю до смуги повсякденних інтересів .. — усього того, з чого складається ціле наше життя* (Ю. Яновський); *В сьому короткому нарисі автобіографічного кінооповідання автор поспішає зробити відразу деякі визнання: в його реальний повсякденний світ що не день, то частіше починають вторгатися спогади* (О. Довженко); *Поводився він* [актор] *у цьому козацькому вбранні зовсім вільно, невимушено, немов то був його звичайний повсякденний одяг* (з мемуарної літ.); // Не святковий, робочий. *Сьогодні він одягнув повсякденний світло-сірий адміральський мундир, внаслідок чого обличчя Охоронця прав і свобод світів здавалося смаглявішим, аніж на офіційних зображеннях* (В. Єшкілєв); // Постійний, безперервний. *Оці щорічні мандрівки в теплі країни, оця повсякденна боротьба з смертю характеризують другу половину життя Лесі Українки* (М. Драй-Хмара); *Раптом моя повсякденна самотність знов висвітлила мені свої далекі німі обрії, і я в них загубився* (Ю. Покальчук).

ПОВСЯКДЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повсякде́нний.** *У центрі — Земля, а Сонце й планети бігають довкола нашої планети. Повсякденність підтверджує цей канон, кожна людина бачить, як Сонце справді встає на сході і заходить на заході* (О. Бердник); *І ось вони приходять, дні, і тоді ніби якась пелена повсякденності спадає з очей, і, немовби оглядаючись далеко навколо, бачить людина своє призначення* (О. Довженко); *Марію вразив цей мрійний, відчужений від злиденної повсякденності звичних принизливих турбот погляд, у якому були і милування, і насолода, і мрія про щось неясне, але казково чарівне* (О. Іваненко); *У житті імена вибирають зовсім за іншими критеріями. Ще один приклад того, що мистецтво вище за повсякденність і порівнювати їх просто некоректно* (Г. Пагутяк).

ПОВСЯКДЕ́ННО. Присл. до **повсякде́нний.** *Ми ж із попом-письменником смиренно, Як повелів закон і вам, і нам, Сю зміркували річ і повсякденно Мольби возносим к Божим небесам, Щоб світ був світом, тьма зісталась тьмою* (П. Куліш); *Він прояснів, випростався в сідлі і знову став дивно схожий на того міцного, зібраного Воронцова, якого Хома звик повсякденно бачити в полку* (О. Гончар); *Головне моє завдання — спростити освоєний у старшинській школі матеріал і дохідливо викласти його стрільцям. Що я й робив повсякденно* (М. Андрусяк); *Люди перестали відчувати під ногами свою рідну землю, що повсякденно дає наснагу, любов і злість* (Р. Іваничук); *Сподіваюся, ти живеш так, що я знатиму, що робиш, хоч би де ти був. Бо чим іншим ти зайнятий, як не тим, що повсякденно йдеш до свого вдосконалення* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОВСЯКДЕ́ННЯ, я, *с.* Те, що відбувається щодня; щоденність. *Древній римський Вергілій у своїй "Енеїді" не спускався з поетичних висот до буденного народного повсякдення з гіркотами й радощами, з гумором і журбою* (І. Пільгук); *Свято втечі від хвороби повсякдення: виконувати те, чого не хочеш, але якийсь кретин придумав, що мусиш* (О. Ульяненко); *Іветта ж вирішила, що їй потрібен водій, з яким надалі вона не перетинатиметься в повсякденні* (Люко Дашвар).

ПОВСЯКДЕ́НЩИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **повсякде́нність;** буденщина, щоденщина. *Герой роману французького письменника Ж.-К. Гюїсманса "Навпаки" створив для себе цілковито естетський світ, який майже не має точок перетину із банальною повсякденщиною* (з наук. літ.); *Звичайно, часом повсякденщина буває нестерпною. І тоді нам хочеться свят і розваг* (із журн.); *Проєкт має на меті перетворити школу з її повсякденщиною на місце, де вирує творчість, інформативність, цікавість, новизна* (з газ.).

ПОВСЯКДЕ́НЬ, *присл.* Щодня; повсякденно. — *Ні-бо, Стехо, неправда; я не трушуся, а хочу, щоб як сьогодні удоволь* [удосталь] *є хлібця, так щоб .. і повсякдень по стільки ж* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дорослі повсякдень були на роботі* (Л. Юхвід); — *Прався берегом. Тут путі торовані, та й люд повсякдень вештається* (Д. Міщенко); *Що дурість од добра веде до лиха, се вірно, і багато є тому прикладів, про які ми не будемо тут зараз говорити, бо проявляються вони повсякдень тисячами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ВСЯ́КОМУ, *присл.* Не однаково, по-різному. *У селі оповідали по-всякому. Казали, що над книжками глузду одбіг, казали, що й з чортом злигався, хтось бачив, як Артем у чортячому танку полем крутився* (Б. Антоненко-Давидович); *А село як село, по-всякому дивилось на витівки багатиря* (М. Стельмах); — *Мечі гострять по-всякому й для всякого. Найкраще, коли се роблять, аби прогнати загарбника зі своєї землі* (І. Білик); *Майже усі стіни, стеля, дерев'яні балки та колони в ресторанчику були обписані вдячними постояльцями, які по-всякому розхвалювали хостел і залишали коротеньку інформацію про себе* (М. Кідрук).

ПОВСЯКЧА́С, *присл.* Постійно, завжди. — *Ми його, нашого любого товариша, будемо повсякчас згадувати добрим словом у своїй громаді* (Б. Грінченко); *Повсякчас, навіть коли Україну злії люди робили для її дітей мачухою, і тоді вона залишалася дорогою вірним її синам* (П. Панч); *Чомусь виходило так, що та дівчина повсякчас вискакувала у мене просто перед носом. Скрізь натикався на .. погляд її карих очей* (Любко Дереш); // У будь-який момент; будь-коли. *По той бік шосе .. стоїть радіомовна станція .. Повсякчас вона готова передати військам історичну звістку про капітуляцію фашизму* (О. Гончар); *Так мене вчили в сільській школі: вся увага на вчителя, не озирайся, не розмовляй, не думай про стороннє, будь повсякчас готовий до відповіді* (П. Запаренко).

ПОВСЯКЧА́СНИЙ, а, е. Який є, буває, трапляється, відбувається і т. ін. постійно, завжди. *Отсе* [оце] *укривання своїх задумів і планів, це повсякчасне тремтіння, щоб один схиблений крок не попсув* [попсував] *цілого, .. виснажувало гетьмана Мазепу й грозило витратою останків сил, котрих йому якраз тепер так дуже, дуже потрібно* (Б. Лепкий); *Для нього лад був повсякчасним здобутком у боротьбі з різнобіжними поривами, щоденною перемогою над собою, щохвилинною боротьбою з хаосом* (В. Підмогильний); *А день — це саме життя з своїми повсякчасними турботами, дрібними щоденними обов'язками, легкими радощами, побутовими неприємностями і втіхами* (О. Іваненко); *Софія .. думала, що вже щаслива тому, що може спостерігати і розуміти повсякчасну обнову землі, бачити її щедрість і відчувати її ласку* (Б. Харчук); *Мала княгиня молода роззути свого мужа й знайти в одному чоботі золото, а в другому нагайку — хай жде достатку, але не забуває про впокорення повсякчасне* (П. Загребельний); *За бортом пропливали казкові пейзажі, котрі, якби не повсякчасна задуха та армії комарів, могли б стати раєм на землі* (М. Кідрук); // Постійний, звичний. *Повсякчасна настороженість псувала нашу радість, додавала щось принизливе до наших взаємин* (Ю. Покальчук).

ПОВСЯКЧА́СНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Абстр. ім. до **повсякча́сний.** *Любов не прив'язує, не вимагає повсякчасности і невідступности* (М. Дочинець); *Т. Шевченко як митець і громадянин утверджує повсякчасність і безвічність національного духу* (з навч. літ.).

ПОВСЯКЧА́СНО. Присл. до **повсякча́сний.** *З думкою про тебе повсякчасно, про щастя жить, любов моя ясна, я пив душею світ, такий прекрасний, і слухав листя шум коло вікна...* (В. Сосюра); *Треба сказати, що вісімдесятирічний вер'єрський кюре .. мав право повсякчасно відвідувати в'язницю, лікарню і навіть притулки для бідних* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Щоразу, коли мати під'їздила до цих проклятих стін на випрохане приниженими просьбами побачення, вона намагалась приглушити в собі все, що терзало її дні і ночі, повсякденно і повсякчасно* (О. Іваненко); *Якби міг* [Сагайда], *так і вигортав би їх* [почуття] *із свого серця, щоб не палили, щоб не ятрили його повсякчасно...* (О. Гончар); *"Боже мій, — шепотів* [Теофіл] *повсякчасно. — Дай мені час на покаяння, продовж мені трохи існування!"* (Валерій Шевчук).

ПОВТЕ́ПЛЮВАТИ (ПОУТЕ́ПЛЮВАТИ), юю, юєш, **ПОВТЕПЛЯ́ТИ (ПОУТЕПЛЯ́ТИ),** я́ю, я́єш, *док., що.* Утеплити все або багато чого-небудь. *Я почав розповідати .. про раннє дитинство у горах. Про те, як мене любив дідо, як ми їздили снігами на санях, як вирощували пшеницю, молотили, .. як приносили зі стріхи сіно, щоби поутеплювати між вікнами...* (Т. Прохасько); *Стіни будинків повтеплювали заздалегідь* (із журн.).

ПОВТЕ́ПЛЮВАТИСЯ (ПОУТЕ́ПЛЮВАТИСЯ), юється, юємося, юєтеся, **ПОВТЕПЛЯ́ТИСЯ (ПОУТЕПЛЯ́ТИСЯ),** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Утеплитися (про все або багато чого-небудь). *Йдучи на снігову вершину, ми щільно позастібувалися та поутеплювалися, одягли товсті рукавиці* (із журн.); *У холодній будівлі мандрівники одразу ж повтеплялися додатковими ковдрами* (з газ.).

ПОВТЕПЛЯ́ТИ *див.* **повте́плювати.**

ПОВТЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* **повте́плюватися.**

ПОВТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повтика́ти.** *Глечики, повтикані в сіно в передку, почали вискакувати* (І. Нечуй-Левицький); *Замінований шлях ряснів дротиками, що стирчали то там, то там із чорної землі. Ті дротики виглядали невинно, мов ненароком повтикані чи погублені кимсь і втоптані в землю безліччю ніг незчисленних юрб* (І. Багряний); *Діти зайшли в печеру, сіли, тепер тут було повно запашного лугового зілля. На стінах повтикані гілки верболозу, ожини, папороті* (К. Гриб); *Міцні, на високих та широких, як жорнові камені, колесах, мажари вже були готові в дорогу; змащені добрим черкаським дьогтем, повкривані рогожами, ув'язані, в передках лежав дорожній риштунок і стриміли, повтикані в сіль, батіжки* (Ю. Мушкетик); *Списи їх, Поруч у землю повтикані, прямо стояли, й далеко Сяяла мідь їх, мов блискавка Зевсова* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // **повти́кано,** *безос. пред. Довкола крутиться світла стрічка, в яку повтикано безліч блискучих зірок* (Валерій Шевчук); * Образно. *Коли починаєш писати, треба сідать на стілець цупко, бо інакше разом з головою в процесі творчості починає брати участь і ота частина тіла, куди ноги повтикано* (Остап Вишня).

ПОВТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Вткнути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Обмотаю* [макітри] *соломою, повтикаю в кадівб та й довезу хоч і за сто верстов* (І. Нечуй-Левицький); *Решта шибок, як і раніше, були позатикані онучами, й ті онучі не повилітали, — це, либонь, ще ті онучі, що були й за Максимового дитинства, що їх іще повтикала стара Кривоносиха* (І. Багряний); *Вовки повсідалися за частоколом, повтикали у щілини морди і почали заводити на всі лади* (Р. Андріяшик); *Представники влади жваво зарухались і майже одночасно повтикали до лівого вуха мініатюрний навушник на срібному дротику* (І. Роздобудько).

ПОВТИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Вткнутися (про всіх, усе або багатьох, багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Витягши по воді свої довгі шиї, старі гуси повтикалися головами в осоку і завмерли без руху, намагаючись таким способом сховатися від небезпеки* (І. Багмут); *Присіли ми навпочіпки, підборіддями у коліна повтикалися й сидимо* (В. Нестайко); *Всі твердили, що це розкішний кадр. На другому видно було трьох чоловіків і одну дівчину, що повзали рачки, повтикавшись носами в землю* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Гострих багато списів повтикалося круг Кебріона, Стріли крилаті з напругих тятив здіймалися часто* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОВТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Утнути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Аргонавти вбили многих, між ними також Кізіка. Коли ж настав день і вони пізнали свою помилку, жалували його дуже й повтинали собі волосся* (І. Франко); — *А що там у тому письмі? — спитала. — Пишуть, щоб жінки не були такі цікаві, а то язики повтинають, — відповів коротко сотник і подався до церкви* (Б. Лепкий); *Принадно зеленіли .. смеречки, що їм два роки тому Федір повтинав верхи, аби вшир розросталися* (В. Гжицький); *Вони пошкандибали до шляху, спираючись на дубові костури, що їх допіру вирубали, навіть не повтинавши гілок з пожухлим листям* (В. Кучер).

ПОВТИРА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Утерти *(див.* **утира́ти**[1]), витерти всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Повтирай дітей, бач як повмазувалися* [вимазалися] *квашею* (Сл. Б. Грінченка); *Часом чоловік не купить на ярмарку своїй жінці шматка якоїсь дрантини, а вона й ладна киснути цілий день. Повтирайте сльози! .. На світі буває усяково* [усяко] (І. Нечуй-Левицький); *Сльози повтирала* [Юліана] *І сховалась у свої покої* (І. Франко); — *Отож-то, — кивнув головою на зачинені двері дещо засапаний "Сашко" і, діставши носовичок, повтирав з чола рідeнькі краплини поту* (Ю. Андрухович).

ПОВТИРА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що.* Втирати *(див.* **втира́ти**[1]) якийсь час. *Якщо вогнище запалення розташоване глибоко під шкірою, мазь треба повтирати в шкіру впродовж кількох хвилин для кращого всмоктування* (із журн.).

ПОВТИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Утертися *(див.* **утира́тися**[1]), витертися (про всіх або багатьох). *Вони швидче* [швидше] *повтирались, буцімто і не плакали* (Сл. Б. Грінченка); *Так вони виплакалися одна в одної на грудях, а тоді повтиралися, і Соломія як ніби й не плакала* (В. Чемерис).

ПОВТИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Утихнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Всі пташки вже повтихали, Лиш потік шепоче І млиночок стукотить там Мило серед ночі* (С. Воробкевич); *Спінінги були з маленькими дзвіночками, які мелодійно щебетали, поки були в батькових руках, а потім повтихали, і язички-бильця сторожко вмовкли* (Є. Гуцало); * Образно. *Мої думи повтихали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВТІКА́ТИ[1], а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Утекти (про всіх або багатьох). — *Які не повтікали ляхи, то усіх забили* [козаки] (О. Стороженко); *Сюди* [в Доростол] *повтікало багато людей з-над Дунаю* (С. Скляренко); *У вибиті шибки влітали кажани й сови, по запустілих приміщеннях гарему никали голодні дикі звірі, що повтікали з кліток* (П. Загребельний); * Образно. *Слова повтікали з його пам'яті* (І. Нечуй-Левицький); *В чадних обіймах сну люди лежали хаосом, як трупи на побойовищі, переплутавшись руками й ногами; душі їхні десь повтікали в соняшне маріння або жаске маячіння* (І. Багряний).

ПОВТІКА́ТИ[2], а́є, а́ють, *док., рідко.* Витекти (про все або багато чого-небудь). *Були річки — повтікали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВТІША́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Утішати якийсь час. *Дома своє лихо, своє невимовне горе, а там батько-мати недужі. Вирве Горпина хвилину вільну — біжить довідатись. Побалакає-повтішає* (Панас Мирний); *Посумує* [Настя] *часом, що живе в самотині, повтішає себе думкою .. про панича, та й ніхто про те не знає* (С. Васильченко); *Ґвен ще трохи повтішала Ронвен, потім дівчинка схаменулася, що має багато роботи, подякувала за поради, вибачилася за завданий клопіт і побігла у своїх справах* (О. Авраменко).

ПОВТІША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., з чого, чим і без дод.* Утішатися якийсь час. *Та Бог той приходить до людей попросту, як добрий батько, котрий зблизька хоче побачити своїх дітей і повтішатися з ними* (І. Франко); *Весна оживає .. Іду і так мені бажається поділитися з ким цими враженнями, повтішатися красою* (А. Тесленко); *Бачура хотів заперечити, що відновлення пересохлих річок є ідеєю всенародною, але стримався. Хай старий гідротехнік повтішається* (М. Чабанівський); *"Он як! — зле повтішався Баян. — На меч і сулицю склавинів беріть, плати ж як не було, так і немає"* (Д. Міщенко); *Похитавши сивою головою, Глоба повтішався породою скакуна* (Г. Колісник); // *з кого — чого.* Зловтішатися якийсь час. *Ляльці потрібно було за всяку ціну повтішатися з переможеної суперниці під час першої після тривалої розлуки зустрічі з Віталієм* (М. Дашкієв).

ПОВТО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, **ПОВТОМЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Утомитися (про всіх або багатьох). *Ми .. не повтомлялися І на тебе* [про тебе], *нивку, не забувалися* (П. Чубинський); *Шаблювання — справа пекельна, за короткий час вони повтомлювалися обоє, надто вхоркався Сидір* (Ю. Мушкетик); *Заходилися яму копати. А землі — нема. Одне каміння, їй-богу. Ледь не до ранку марудилися, повтомлювалися до нестями, та вирили таки* (Люко Дашвар).

ПОВТОМЛЯ́ТИСЯ *див.* **повто́млюватися.**

ПОВТО́ПТУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Утоптати *(див.* **вто́птувати**[1]), вдавити все або багато чого-небудь у землю, сніг і т. ін. *Це не хто інший, як сам Степан Олександрович. Провідував у Кумівцях брата .. і заглянув до нас. Поручкались вони з дідусем .. Сидять. І закурили вже, і цигарки в землю повтоптували* (І. Сенченко); *Софіст Каллікл писав: "Якщо з'явиться людина, досить обдарована природою, щоб розбити і стряхнути із себе всі кайдани, я впевнений: вона звільниться, вона повтоптує у бруд наші писання, і чарівництво, і чародійство, і всі суперечливі природі закони"* (з наук. літ.).

ПОВТО́ПТУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Утоптати *(див.* **уто́птувати**[1]), ходячи, їздячи і т. ін., усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Бач, які стежки повтоптували, через город ходячи* (Сл. Б. Грінченка).

ПОВТО́Р, у, *ч.* 1. Те саме, що **повто́рення** 1. — *Я не хочу завдавати собі душевних мук, — тоном механічного повтору одмовила Марія* (Ю. Бедзик); — *Стоп! — наказав я Вінтерсові. — Запис назад. Дуже повільний повтор* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Сьогодні йому зателефонував знайомий журналіст і повідомив, що відбудеться повтор телевізійного нарису* (І. Роздобудько); — *Міс Ферлі, Ферлі, Ферлі... Простий повтор улюбленого, знайомого імені, здавалося, заспокоював її* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. Художній засіб, який виявляється у повторенні в певній послідовності однакових звуків, слів, фраз і т. ін. *Близьким до тавтології є повтор слова, пов'язаний з настановою на створення виразного мелодійного малюнка фрази* (В. Русанівський); *Засоби образності й ритмомелодики М. Рильський підпорядковує змістові, підкреслюючи думку звуковими повторами, лексикою, почерпнутою зі скарбів народної поезії* (з наук. літ.); *П. Верлен демонструє також віртуозну поетичну техніку, адже ритм поезії створюється повторами на різних рівнях тексту* (з навч. літ.).

ПОВТО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **повтори́ти.** *І ходив, і все говорив сам собі: "Мирна робота Господеві, а не кров живущих", — і від тої фрази, несвідомо повтореної десять-двадцять разів, душа сповнялася тихою благостю* [благістю] *й теплом, а уста хотіли співати* (Г. Хоткевич); *На повторене запитання Фрея Андрій в якомусь відчайдушному відрухові ствердив, що вони дійсно знайомі* (І. Багряний); *Іверієць зраділо закивав головою, знов щось проговорив довге й палке, Ярослав розібрав кілька разів повторене слово "Мстислав"; цього князеві було вже досить, щоб збагнути, яку славу мав його брат ще в Тмутаракані серед будівничого люду* (П. Загребельний); *Перехрест, хоч дещо вже розумів по-турецьки, втямив тільки кілька слів: "гяур оглу" — гяурове поріддя, та "аллахю екбер" — великий аллах, повторене кілька разів* (Ю. Мушкетик); *Безперервний плин конвеєрної стрічки і протягом дня десять тисяч разів повторений рух* (В. Домонтович); *Тільки згодом, через кілька століть, був повторений той винахід, який привів тепер до повної перемоги над тяжінням...* (О. Бердник); // **повто́рено,** *безос. пред. Запам'ятовується або те, що є винятково незвичайним, або те, що було повторено кілька разів* (Є. Кононенко); *Зараз спробу буде повторено, — цілком можливо, вчора просто не вдавалося настроїти генератор у резонанс* (М. Дашкієв); // *у знач. ім.* **повто́рене,** ного, *с.* Те, що повторили. *Саме життєвість, унікальність дає вияв особистості. І це є основа краси. Повторене вже позбавляється особистості. Отже, воно позбавлене краси* (О. Бердник).

ПОВТО́РЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **повтори́ти, повторя́ти** і **повтори́тися, повторя́тися.** *Він знаходить у них* [доносах] *повторення виразів і, дбаючи про стиль, починає придумувати інші фрази* (М. Стельмах); *Максим не може не бачити, з якою ретельністю Білецькі відшліфовують кожен трюк, як він з кожним повторенням стає все ефектнішим* (Д. Ткач); *Канон вимагав зображувати Павла неодмінно з мечем. Дивне милосердя з мечем! Зрештою, коли подумати, то яке Сивоокові діло до всіх цих дурних канонів, але йому набридло слухняне повторення, він завжди пробував щось змінити, цього разу вирішив обійтися без меча* (П. Загребельний); *Поцілунок був короткий, але за його повторення можна було віддати життя* (Д. Білий).

2. Фраза, думка і т. ін., що повторюється (у мовленні, літературному чи музичному творі і т. ін.). *З повторень* [у поемі Т. Шевченка "Катерина"] *можна вказати на таке: "вставай, вставай, Катерино"* (М. Драй-Хмара); *Якщо, наприклад, при декодуванні літературного тексту образ набуває характеру стійкого повторення, він переходить у розряд символів* (з наук. літ.).

3. *перен.* Той (те), хто (що) є точною копією кого-, чогонебудь, має повну подібність до когось, чогось. *Спливав день за днем. І кожен з них був точним повторенням минулого* (З. Тулуб); *Таке дивне і навіть казкове повторення Надії .. її донька Іванка* (М. Чабанівський); — *У всіх султанів завжди безліч двійників .. Може, й ти ніколи не бачив султана Сулеймана, а тільки його нікчемні повторення* (П. Загребельний); *Він спершу подумав, що знайшов таляр або й шведський дукат, але натомість витягнув точне повторення амулета Марципанової Акробатки* (В. Єшкілєв).

ПОВТОРИ́ТИ *див.* **повто́рювати.**

ПОВТОРИ́ТИСЯ *див.* **повто́рюватися.**

ПОВТО́РНИЙ, а, е. Який здійснюється, виконується, трапляється і т. ін. знову, ще раз. *Коли Григорія Проценка привели на повторний допит, він заявив здивованому начальникові гестапо: — Хочете .. добути від мене якісь зізнання, поводьтесь зі мною по-людяному* (Д. Бедзик); *Він оглянув уважно купу породи і всю штольню, чи нема небезпеки повторного завалу* (П. Колесник); *Солдат не ждав повторного запрошення. Він зіскочив на своє місце, натиснув на стартер і рвонув важіль передач* (П. Загребельний); *Повторні розкопки, крім кількох бляшок, більше нічого не дали, і Куль-Обу лишили в спокої* (В. Чемерис).

ПОВТО́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повто́рний.** *"Одноманітність вікова в повторності всього — печальна..." І просить виказу* [висловлення] *нагально ця думка, більша за слова* (П. Мовчан); *Повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею* (з мови документів).

ПОВТО́РНО. Присл. до **повто́рний.** *Вигрібаючи* [на човні] *повторно вже пройдений шлях, завважив* [Кирюха], *що вздовж берега летять галопом двоє гриднів, показуючи у його бік гарапниками* (О. Ірванець); *Наклавши на цей короткий звіт свій шифр, я покликав Анн-Марі, яка повторно зашифрувала його й надіслала за призначенням* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОВТОРНОРОДІ́ЛЛЯ, і, *ж.* Жінка, яка народжує повторно. *Фельдшер швидкої медичної допомоги при огляді повторнороділлі з терміном вагітності 36 тижнів запідозрив передчасне відшарування плаценти* (з навч. літ.); *Загальна тривалість пологів у середньому складає у першороділь 8–12 годин, у повторнороділь — 6–8 годин* (з навч. літ.).

ПОВТО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Признач. для повторювання. *Повторювальний курс математики.*

2. Який має властивість повторюватися. *Суб'єкт у Ж. Лакана не випадковий, а являє собою організований і повторювальний патерн, котрий нелегко змінити і в котрий досить важко втрутитися дискурсу* (з наук. літ.); *Багато процесів і явищ, природних і зумовлених діяльністю людини, мають повторювальний характер* (з навч. літ.).

ПОВТО́РЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **повто́рювати.** *В його плаксивім голосі і в тім щохвиля повторюванім "паночку" жандарм добачав укритий насміх над своєю властю* (І. Франко); *Він виголошував тост на честь Горпини, це можна було зрозуміти з часто повторюваного її імені* (Ю. Яновський); *Часто чулося повторюване майже всіма ім'я Агапіт* (П. Загребельний); *На його сто разів повторюваний поклик: "Роберте! Роберте!" відповідали самі лише гори, відлунюючи раз у раз скорботне ім'я* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Сарона завжди приходила до Тетяни пунктуально і чекала в коридорі, поки подруга метушилася по квартирі, виконуючи повторювані з дня в день дії* (Н. Сняданко); // **повто́рювано,** *безос. пред. Євпраксія .. нічого не чула, заглиблена в свої жахи, не могла вслухатися, та й не мала в що, бо ж повторювано мертві молитовні формули, заяложені, безвиразні, пусті* (П. Загребельний); *Не переривано тільки науки, якої вчили жінки. Сю науку вбивано в голови невольниць з іще більшим натиском. Скоро повторювано з ними особливо науку .. одягання й добирання красок в одягах* (О. Назарук); // *у знач. ім.* **повто́рюване,** ного, *с.* Те, що повторюється. *Відомо, що тисячу разів повторюване уже втрачає свій первинний зміст* (В. Шкляр).

2. *у знач. прикм.* Який повторюється (у 1, 2 знач.); повторний. *Повторювані (багатомісні) сполучники вживаються при кожній предикативній частині або кожному членові речення, поєднуючи їх в одне складне або просте речення* (з наук. літ.); *Повторювані помилки (помилка у тому самому слові, яке повторюється кілька разів) уважаються однією помилкою; однотипні (помилки на те саме правило, але які трапляються в різних словах) уважаються різними помилками* (з навч. літ.).

ПОВТО́РЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повто́рюваний** 2. *Все починалося чорнотою на грузькій дорозі, .. потім була пуща, спершу мовби безмежна і всемогутня, але згодом, виявилося, — замкнена в своїй повторюваності, доступна для осягнення розумом і звичкою* (П. Загребельний); *Набагато гіршим і маркотним є те, що всі населенці Опадла приречені на дурну та стомлюючу повторюваність життєвих пригод і не спроможні подолати її власним вибором* (В. Єшкілєв); *Самий ритмічний лад, повторюваність слова, градація смислу, не посилена гостротою образу чи антитези, не виводить вірш за межі декларування тези* (з наук. літ.).

ПОВТО́РЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **повто́рювати** і **повто́рюватися.** *Дія, зв'язана з іншою особою, після достатнього повторювання обертається в обов'язок* (В. Підмогильний); *Формально Романова пристрасть до бойових* [бойових] *гасел доби та до їх грізного повторювання з'явилася після того, як він раз, відбуваючи кару, стояв на варті біля брами* (І. Багряний); *Щоправда, мушу признатися, що ця новина мене мало вразила: часте повторювання атрофує первинну свіжість сприймання...* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Те саме, що **повто́рення** 2. — *Та чому ж у вас так мало їсти дають? — запитав я, здивований і немило вражений тими повторюваннями в словах Михася про їду, обіди та голод* (І. Франко).

ПОВТО́РЮВАТИ, юю, юєш, **ПОВТОРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОВТОРИ́ТИ,** орю́, о́риш, *док.*, *що*. 1. Говорити, писати і т. ін. знову, ще раз те саме. *Вже я раз виражала свої думки з поводу* [з приводу] *"київських свят", то що вже повторяти знов* (Леся Українка); *Це був приємний наказ, і його не треба було повторювати двічі* (О. Іваненко); *А чи геній випадково в час важкої стуми повторяв пекуче слово: "Думи мої, думи"?..* (Д. Білоус); *Згадав* [Карташевський] *фразу, яку любив колись повторювати ще його батько: дім, який розділиться у ворожнечі, загинути має* (Валерій Шевчук); *— Що за чудесний вид, — повторив хлопець по хвилі* (І. Франко); *— Я не бачив ніколи ні одного робітника з маєтку Гальванеску, — вперто повторив дід* (Ю. Смолич); // Проказувати слідом за ким-небудь. *Кладе дитя поклони .. Та молитву після діда Повторяє в тишині* (П. Грабовський); *Уста мого сусіда, ледь-ледь ворушилися, повторюючи її слова...* (Іван Ле); *— За Січ! — промовили тихо старі, моргнувши сивим вусом. — За Січ! — стрепенувшись, як молоді соколи, повторили молодці* (О. Довженко); // Переказувати чиїсь слова. *"Навчала нас вовчиця-мати, старий вовчище повторяв, що треба гострі зуби мати"* (Б.-І. Антонич); *— Нема тепер панської — є наша земля, — не помічає Тимофій, що повторює слова Мірошниченка* (М. Стельмах); [Е м м а А н д р і ї в н а:] *Ти хочеш, щоб я повторювала тобі все, що він говорив? Н-ні!* (В. Нестайко); *— Роби як знаєш, — сказала* [мати], *— що мені переказали, те й я тобі повторила* (Ю. Яновський); // *тільки недок.* Часто говорити, згадувати що-небудь. *Повторяла* [Краньцовська] *кілька раз, що вона для Славка застара* (Л. Мартович); *Ми любимо повторювати слова Глинки, що музику .. творить народ, а композитори лише аранжують її* (М. Рильський); *Мій дід Грицько любив повторювати, що найцінніша людська риса — це доброта* (В. Нестайко); // Відтворювати якісь звуки (про луну). *Ов-ов-ов!.. — одзиваються збуджені гори... га-га-га! .. — повторюють в тривозі далекі верхи* (М. Коцюбинський).

2. Робити знову, ще раз те саме. *Наступного, 1614 року, козаки здійснили два походи. Щоправда, весняний був невдалий .. Проте влітку на 40 чайках вони повторили похід* (з наук.-попул. літ.); // Робити те саме, що робив хтось інший. *Самойловича не врятувала вірна служба і тонка "реальна політика", він повторив шлях по етапу в Сибір свого попередника Дем'яна Многогрішного* (Д. Білий); // Виконувати ще раз (музичний або літературний твір, частину його). *Зурна повторяла один і той самий голос, монотонний, невиразний* (М. Коцюбинський); *Гіта .. грає на скрипці, повторюючи невтомно той самий бурхливий і блискучий пасаж, що раптом змінюється пристрасною й сумною мелодією* (І. Кочерга); // Наслідувати чиї-небудь рухи, дії і т. ін. *Знаками питає* [Мартіан] *Міна, де він узяв таблицю. Той показує на браму і повторює ті рухи, що робив йому воротар* (Леся Українка); *Тоня невідлучно пробирається за ним, стараючись, мов слухняна альпіністка, точно повторювати кожен його рух* (О. Гончар); *Ведмідь ще раз здивував усю команду. Він повторив точно те, що зробив Гриць: вчепився лапами за трапик і спокійнісінько виліз на палубу* (Д. Ткач); // Бути цілком подібним до кого-, чого-небудь, схожим на когось, щось. *— Дуже часто діти повторюють своїх батьків. Засвоюють їхні звички, їх принципи, їх мораль* (В. Логвиненко); *Під рівним носом лежала чисто виголена верхня губа, яка своїми контурами повністю повторювала вигини брів* (О. Чорногуз); *Замість Волинського воєводства була утворена Волинська губернія, яка, проте, своїми обрисами майже повторювала воєводство* (В. Лис).

3. Відновлювати в пам'яті раніше вивчене, засвоєне. *Перейшов* [Грицько] *думками на географію й став конспективно повторяти її від початку до краю* (С. Васильченко); *Учитель порадив, як нам треба повторювати те, що вже вивчено, як краще засвоїти правила* (О. Донченко); *Той вірш так сподобався Іванові, що він став його повторяти за Ліною. І таки завчив напам'ять. Не раз повторяв, навіть як на городі порався* (В. Лис); *Десять років тому їй було двадцять, вона ще нічого не вміла, але вона легко вчилась і ретельно повторювала домашні завдання* (С. Жадан); *Сьогодні .. не вчили нічого нового, тільки трохи повторили* (О. Іваненко).

ПОВТО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПОВТОРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОВТОРИ́ТИСЯ,** орю́ся, о́ришся, *док.* 1. Звучати, бути написаним знову, ще раз. *Очі світилися радістю, на обличчях сяяв усміх, а десь там тоскливо* [тоскно] *повторялося: — Чому пройшло? Чому не вернеться?..* (Г. Хоткевич); *Одні й ті ж слова і фрази безліч разів повторювалися на одній і тій же сторінці* (З. Тулуб); *Мелодія раз у раз повторювалася, примушуючи серце солодко стискуватись водночас від туги і від радості* (В. Владко); *Свиснув ховрашок. Люди ще довго наслухали, чи не повториться той звук* (Григорій Тютюнник); *Зненацька з-під підлоги пролунав стукіт. Усі завмерли. Стукіт повторився. Вочевидь він лунав з пивниці* (Ю. Винничук).

2. Бувати, траплятися, відбуватися і т. ін. знову, ще раз. *Припадки, що були у мене перше щовечора, потім через день, останніх три-чотири дні вже не повторюються* (Леся Українка); *— Я чув, що ваше знайомство й ваша любов тепер неначе воскресли й повторяються наново* (О. Кобилянська); *Улюблені в селі людські ймення так часто повторювалися в кожнім домі, що можна було подумати: одну половину села складають Марії і Параски, а другу — Василі і Григорії* (Т. Масенко); *— Знайома ситуація, вона не раз повторювалася в історії людства. Я навіть наважуся стверджувати, що більшість радикальних партій тією чи іншою мірою підтримувала ваша правляча коаліція* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Повторювалася славнозвісна історія римського панування над Єрусалимом. В'язнів виводили і ставили внизу в підвалі перед судом Пілатів 1914 року* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Захопивши бланки, далі вже порядкували* [делегати з'їзду] *самі. Те ж саме повторилося другого дня* (А. Головко).

3. Повторювати свої або чиїсь слова, вчинки і т. ін. *Граючи безліч різних за характером і значенням ролей, Кропивницький ніколи не повторювався* (з мемуарної літ.); *Узагалі, військові люди (тут я повторюся) приємні вже тим, що дисципліновані* (О. Шугай); *— Давайте обійдемося без політичних та ідеологічних дискусій. Тим більше що, вкотре повторюся, вести мені їх з вами зовсім не цікаво* (А. Кокотюха); *Мені нічого сказати, лише повторюся за тими хлопчаками: тобі справді місце в яру за колючим дротом* (О. Ульяненко).

ПОВТОРЯ́ТИ *див.* **повто́рювати.**

ПОВТОРЯ́ТИСЯ *див.* **повто́рюватися.**

ПОВТРИ́МУВАТИ (ПОУТРИ́МУВАТИ), ую, уєш, *док.* 1. *кого.* Утримати *(див.* **утри́мувати**[1]) всіх або багатьох. *Повтримувати учасників засідання від поспішних висновків.*

2. *що.* Утримувати *(див.* **утри́мувати**[1]) (у 4 знач.) якийсь час. *Українські воїни кілька годин повтримували позиції і перейшли до атакувальних дій* (з газ.); *Спробуй на фотосесії поутримувати стабільну, правильну і гармонійну позицію протягом усього часу, доки йде сам процес* (з мови реклами).

ПОВТУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОВТУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, рідко.* Втулити все або багато чого-небудь. *У своїй третій книзі, що має наклад 15 тисяч примірників, автор повтулював тексти сучасних західних істориків* (з газ.); *Повтуляти фото в рамки.*

ПОВТУЛЯ́ТИ *див.* **повту́лювати.**

ПОВТЯГА́ТИ *див.* **повтя́гувати.**

ПОВТЯ́ГУВАТИ, ую, уєш, **ПОВТЯГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Втягнути всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Повтягав усі мішки в хату* (Сл. Б. Грінченка); *Тільки обрубавши останню деревину, заліз він до печери і повтягував стовбури за собою* (Ю. Яновський); *По Сивашах, що вже повтягували в себе стільки людей, поміж страшними .. трясовинами, де інший і вдень не пройде, Оленчук пройде і в найтемнішу ніч!* (О. Гончар); *А дівчата всі — так ніби ото бджоли, коли на них димом пхукнути... Голови в плечі повтягали* (Остап Вишня); *На голому гіллі акації, що, здавалося, задрімала, стоячи під вікном, мирно сиділи, настовбурчивши пір'я і повтягавши голівки, горобці* (Я. Гримайло); *Керівники .. все ще намагалися утриматися навитяжку, що було явно над їхні сили, та марно силкувалися повтягувати животи, які втягти вже не було аніякої можливості* (В. Чемерис); *Собачка схвильовано бігав сюди й туди по східцях і так ретельно нюхав, неначе хотів повтягувати в ніс важкі мармурові плити* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОВТЯ́ГУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Втягнутися (про всіх або багатьох). *Козаки .. з поводами в руках полягали самі і отак, повзучи з кіньми під страхітливим гаспидним віттям, що роздирало кігтями навіть каміння, повтягувались у захаращі* [хащі] (М. Вінграновський); *Трапезуючи, добре тягнули братчики горілку, мед, пиво, однак ніхто не впивсь, так-то вже повтягувались* (П. Куліш).

ПОВУ́ДИТИ, джу, диш, *док., що і без прям. дод.* Вудити *(див.* **ву́дити**[1]) якийсь час. *Вони удвох майнуть на Донець. Повудять рибку, наварять пресмачної ухи, вихилять, звісно, по чарочці міцної калганівки* (М. Сиротюк); *Любив* [Артем] *на дозвіллі повудити карасиків, що їх смажили в сметані* (А. Кокотюха).

ПОВУ́ЖЧАТИ, ає. Док. до **ву́жчати.** *Лице наче подовшало чи внизу повужчало — зразу не запримітиш* (Панас Мирний); *Ще далі — і плай повужчав, сталася з нього стежка, ледве помітна в травах* (Г. Хоткевич); *Знову круг наш* [друзів] *сниться біля столу — Стіл зменшився, і повужчав круг!* (М. Рильський); *Словута повужчав, помчав потужні води стрімкіше, шаленіше* (О. Бердник); *Помітив, що повужчали при тих словах чорні зіниці татарина і занурились кудись у глибінь очей швидкі тіні* (Ю. Мушкетик); *Далі яр повужчав, і мені довелося залізти в струмок, але я зараз же й вискочив, бо вода була гаряча, немов окріп* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПОВУ́ЗИТИ, у́жу, у́зиш, *док., що.* Зробити вужчим *(див.* **вузьки́й** 1), звузити все або багато чого-небудь. *Коли б була мати кишені не повузила, були б і в мене широкі рукава* (Номис); *— Добрячу лісу спорудив Яків, та шкода, що загату повузив, на солому поскупився; що б було на одну п'ядь пустити ширше, була б загата хоч куди!* (О. Кониський).

ПОВУЗЛОВИ́Й, а́, е́, *техн.* Пов'язаний із послідовним опрацюванням, оцінюванням і т. ін. вузлів *(див.* **ву́зол**[1] 9). *Модель статики газотурбінного двигуна для створення діагностичних алгоритмів передбачає повузловий розрахунок режимів роботи* (з наук. літ.); *Повузловий контроль здійснюють, зокрема, під час виконання складних ремонтних, збиральних, монтажних, налагоджувальних та інших робіт* (з навч. літ.); *Розвиток прогресивних методів організації будівельного виробництва (комплектно-блочного, вахтового, повузлового) також потребує всебічного розвитку мережі мобільних будівельно-монтажних організацій і пересувних інвентарних баз* (із журн.).

ПОВУЗЬКИ́Й, а́, е́, *діал.* Вузькуватий. *Повузька свита* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-ВУ́ЛИЧНОМУ, *присл., розм.* 1. Неофіційно (називати), на прізвисько. *Був то Іван Гуца, по-вуличному Панок, що десять років у графа Сангушки за льокая служив* (У. Самчук); *На західній околиці села, біля самого байраку, живе Йосип Вихор, по-вуличному — Йонька* (Григорій Тютюнник); *Наспівуючи, я добігаю до обійстя дядька Миколи, якого по-вуличному прозивають Бульбою* (М. Стельмах); *Був це крутолобий балакучий чоловік, якого по-вуличному звали Півтори ноги* (Є. Гуцало); *Жартував тільки Філон, на прізвище Мальований, по-вуличному Кібчик* (Ю. Мушкетик).

2. Як прийнято на вулиці, за вуличним звичаєм. *Вони зустрілися й привітались і вступили в сяку-таку розмову, хоч до армії він з Ромкою знався тільки по-вуличному* (Валерій Шевчук); *Я .. одягнений по-вуличному, мої чернігівські джинси не надто в очі кидаються. Але поруч із цими двома навіть я виглядав підозріло* (А. Кокотюха).

ПОВХИЛЯ́ТИСЯ *див.* **поухиля́тися.**

ПОВХО́ДИТИ, ПОВВІХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* Ввійти кудись, у щось, до когось (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Незабаром повходили в хату й другі* [товариші Чіпки] (Панас Мирний); *Поввіходили панни, посідали... Знов погомоніли трохи і знов замовкли...* (І. Нечуй-Левицький); *Нараз музика втихла .. та співи перестали, із сусідніх світлиць повходили старші панотчики і старші пані* (І. Франко); *Не дуже відчиняючи ворота, всі поввіходили* [в клуню] *і знову їх зачинили* (Б. Грінченко); *Саме на порозі показався ватажко, а за ним, прихиляючися в одвірках, хлопці, хлопці, хлопці. Та всі, як дуби. Повходили. Стали. Дивляться* (Г. Хоткевич); *Повходила кров у землю* (П. Куліш).

ПОВЧА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який містить у собі повчання, напучення. *Двоє* [селян] *стояли осторонь, .. інколи докидаючи й від себе повчальне слівце* (Ю. Смолич); *Ми ж сидимо, слухаємо його повчальні сентенції і... тихенько куняємо* (А. Дімаров); *Секретар Джакомоне завжди носив під пахвою пухку теку, напхану готовими промовами. Тут були промови на будь-яку тему: повчальні, зворушливі, розважальні, але всі від початку до кінця сповнені брехні* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); // Який буває при висловленні повчання, напучення. *— Оксано, не спи! — несподівано проказав він повчальним тоном, щоб одвернути од себе .. увагу* (А. Кримський); *Прислухається Марко до повчального, розважного голосу* (І. Кириленко); *Своє останнє слово мама сказала таткові з повчальною, можливо, трохи навіть зверхньою інтонацією* (Л. Денисенко).

2. Який навчає чого-небудь, дає корисні відомості, є уроком. *Картина страшного Божого суду .. була така страшенна й разом з тим повчальна, що на неї боявсь дивитися навіть Пірат* (О. Довженко); *Для всіх у неї в запасі були всілякі дуже цікаві, дуже повчальні спостереження, здогадки і факти* (І. Жиленко); *— Та вже напізнавалися. Особливо там, у лісі, під дощем, — огризнувся Денис .. — Не треба узагальнювати. Повчальна пригода. Нам з тобою до такого не звикати* (А. Кокотюха).

ПОВЧА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто повчає, дає напучення. *— Весь колектив наш був би рад, — Почав директор-дипломат, — Щоб ви, шановний, як начальник І всього селища повчальник, Прийшли до школи хоть на час І тим порадували нас* (С. Олійник); *Вона питалася: доки буде оте експериментування, що і як сіяти, експериментування в розмірах цілої країни? Дуже багато повчальників і жодного вчителя!* (Б. Харчук); *Ігумен з братією вирішили, що свій послух високородний чернець виконав сповна і треба йому бути повчальником* (з рел.-церк. літ.).

ПОВЧА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **повча́льний.** *Повчальність текстів чи, радше, легкий шарм повчальності в моїх книжках стосується лише двох речей на світі. Точніше, трьох: Людини і ще двох засадничих речей, так само невіддільних від людини, як невіддільне від неї її ж власне дихання* (М. Матіос); *— А наш-то вчений либонь посурйознішиий* [серйозніший] *за тебе буде, — сказав йому з єхидною повчальністю Єгор* (О. Довженко); *Коли б не розсудливий, хоч і неприємний своєю повчальністю, голос Конопельського, напевно, Курило в перший же вечір вступив би в конфлікт з інтернатівцями* (Ю. Збанацький); *Фантастика житій, їх повчальність, подавана в живих образах, в не позбавленій драматизму формі, цікаві побутові деталі — все це забезпечувало жанрові популярність серед читачів* (з наук. літ.).

ПОВЧА́ЛЬНО. Присл. до **повча́льний.** *Коли жарт його видавався самому занадто прозорим, він прикладав пальця до вуст і говорив повчально, повторюючи поширений плакат* (І. Багряний); *Він замкнув зовнішні двері, .. пропустив у сіни Шевченка, замкнув його з канцелярії і повчально додав крізь двері: — Ти тільки там палити не здумай...* (З. Тулуб); *Іван Іванович Горобець.., голос якого найчастіше звучав повчально і безапеляційно, йде поруч якось бочком, говорить солодко, заглядає питально у вічі* (Ю. Збанацький); *Угорець уже говорив йому щось бундючне й повчально, сиплючи строкатим суржиком з російсько-німецько-словацьких слів* (О. Гончар); // *у знач. пред. Повчально простежити, як протягом своєї літературної діяльності все більше й більше очищав поет* [І. Франко] *свою мову* (М. Рильський); *Дивитися на такі речі було і приємно, і повчально, й Олівер спостерігав усе це з великим подивом* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОВЧА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **повча́ти.** *Коли не було інтелігенції в церкві, о.* [отець] *Василь почував себе свобіднішим у повчанні селян* (О. Маковей); *— Яке ж це малювання? Це — жарт, карикатура для повчання наших п'яниць, щоб хоч на вулиці не показувалися в такому непристойному вигляді* (З. Тулуб); *Розуміла* [Марта], *що у цього чоловіка ні в одному слові, ні в одному помислі не було фальші, ні того докучливого повчання, на яке часто хворіють старі люди* (М. Стельмах); *Ще з коридору почув* [Дмитро Іванович]: *у вітальні шаленіла сварка. Саме сварка, а не повчання, вичитування, виховні нотації* (Ю. Мушкетик).

2. Порада, напучення. *Наливайко ще з першого слова канцлера намагався не вслухатися в його глузливі повчання* (Іван Ле); *Бронко остаточно визнав слушність повчань старшого товариша* (Ірина Вільде); *Не вчора і не позавчора виникло повчання: бережи честь змолоду* (В. Рубан).

3. Жанр давньоруської проповідницько-ораторської прози, який містить напучення про життя; твір такого жанру. *Серед різних житій, повчань, молитовників, требників, старовинних біблій траплялися цікаві літописні сторінки, з яких оживали реальні люди — з турботами, гарячими почуттями, болями і муками, трагедіями і радощами* (О. Бердник); *У переважній більшості твори І. Галятовського — повчання на різні теми* (В. Русанівський); *Записи релігійних традицій, обрядів, законів світської влади і повчань верховних священників були скомпільовані в одне ціле пророками, що жили приблизно у V ст. до н. е. Цей упорядкований твір і дістав назву П'ятикнижжя* (з наук. літ.).

ПОВЧА́ТИ, *рідко* **ПОУЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок., кого.* 1. Учити кого-небудь чогось, даючи поради, напучення, пояснюючи, показуючи; напучувати, наставляти. [Лукія:] *Як діждеш синів, то повчай їх, щоб вони не були такими бузувірами, як їх .. батько!* (М. Кропивницький); *Поучати авторів, навіть молодих: так маєте писати, туди маєте йти, на се звертати увагу, а того вистерігатися, — не наша річ* (І. Франко); *Клим, повен життєвого досвіду, повчав сина, як треба жить* (К. Гордієнко); *— Спокійно, другарі! Підпустіть ворогів ближче — і тоді цільтесь влучно! Щоб жодна куля не пролетіла мимо! — поучав своїх соколів воєвода* (В. Малик); *Вербонька-мати зітхає у гаї, Вербонька журно дітей поучає: — Не вірте погрозам морозів, гілки, А відкривайте бруньки!* (В. Багірова).

2. *розм.* Бити, караючи за яку-небудь провину. *Досталося ж Галі! Параска, як огонь, кинулась на неї .. То не мати повчає своє дитя — то звірюка кинулася на чуже .. Не зоставила мати живого тіла на дочці* (Панас Мирний); *Дід вишупив із-за сволока батуру, якою, певно, не раз повчав свого внука Миколку* (Григорій Тютюнник).

ПОВЧЕ́ННЯ, *рідко* **ПОУЧЕ́ННЯ,** я, *с., книжн., заст.* Повчання. *Люди слухали того поучення* [отця Квінтіліана], *як якоїсь бесіди божевільного* (І. Франко); *Таких селюхів, як наші кульчичане* [кульчичани], *оце поучення не конче підбадьорило* (А. Чайковський); *— Ой-ой-ой! Який же він уредний! Та ще й повчення читає, як старий дядько* (М. Івченко); *Слово за словом, мов крапля за краплею, падали Мирославові поучення в молоду голову княжича* (А. Хижняк); *Там ти голів не зітнеш, негоди не замириш, скарбів не роздаруєш, там ти жінок не милуватимеш, вдовицям не зарадиш, синам повчення не напишеш, ой рано-рано ти ліг у сани* (І. Калинець); *Від батька Володимир Мономах успадкував літературні інтереси і залишив автобіографію й дуже цікаве поучення дітям* (з наук. літ.).

ПОВЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *рідко* **ПОУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док.* 1. *кого.* Док. до **повча́ти, поуча́ти.** *Гей, підведіть до мене бойового* [коня]! *Повчу я молодих орлят літання...* (П. Куліш); *Всіх повчає, кого тільки не стріне. Хлібом не годуй, — дай повчити!* (О. Довженко); *Кому, як не вам, товариші мовознавці, слід було б .. сказати своє поважне наукове слово, повчити часом і нас, письменників, теж грішних, як треба орудувати українським словом!* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *кого.* Учити, навчати якийсь час. *— Треба буде прохати Наталю, щоб вона, Яша, трохи повчила тебе історії там... географії* (С. Васильченко); *Петро одного разу попросив Румку повчити його грати* (Д. Бузько); *Просив батька повчити мене гри на бандурі, але він навіть не удостоював мене відповіддю* (Ю. Мушкетик); *Не треба великого ума, щоб одразу додуматися: кличуть сторічного діда? Для чого б, як не поучити молодого запорожця* (Г. Колісник).

3. *кого.* Покарати, провчити. — *Північна княгиня, — говорив імператор Костянтин.., — дуже дика, горда й неприступна, але, я думаю, ми зуміємо її повчити і навчити* (С. Скляренко); // *розм.* Побити, караючи за яку-небудь провину. *Іноді таки й різочкою добре повчить* [старий Левка] (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Коли б при мені була шабля, я б повчив вас, як поводитись з козаками* (А. Кащенко); — *Так-так, потурай йому .. Розумний батько, вчить сина. Замість того щоб повчити його за те, що покриває других, він хвалить... — Нічого, стара... За все бити не можна. За що бити, а за що й хвалити...* (В. Винниченко).

4. *що.* Вивчити все або багато чого-небудь. *Уроки він повчив ще вчора* (О. Донченко).

ПОВЧИ́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *рідко* **ПОУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Навчатися, здобувати освіту якийсь час. — *Я так думаю з собою зробити: повчуся ще років зо два, та й у народні вчителі на село* (М. Коцюбинський); — *Я обіцяв одному хлопцеві в школі показати німецьку задачу. А що він далеко від школи мешкає (він селянський син), .. я йду скоріше, щоб ми повчилися, поки зійдуться інші ученики* (О. Кобилянська); — *Мало ти ще вчився. Треба ще кудись оддавати. Повезу ще в Зіньків, повчись іще там* (Остап Вишня); — *Спритний з нього хлопчак. Голову має. Раджу вам віддати його на школи. Хай би направду повчився* (У. Самчук); *Він же потім умовив і мого батька дати мені змогу повчитися в Академії, мовляв, настають такі часи, що на вищі уряди тепер без науки не пробитися* (Ю. Мушкетик).

2. Учитися чого-небудь, переймати досвід, уміння, манери і т. ін. якийсь час. *Він хотів собі конче роздобути скрипку, повчитися на ній грати, щоб, доглядаючи іноді худобу чи вівці верхами, не було так тужно і сумно на самоті* (О. Кобилянська); *А якщо в нас неладно щось або чогось немає, то й ми охоче повчимось у тих, хто діло знає* (Н. Забіла); *Вона помовчала, певно, гадаючи, ображатись чи ні. Вирішила не ображатись. — У тебе хороші друзі, — сказала. — Ти б у них повчився манер* (С. Жадан); *Школярі поучилися писати самобутні космацькі писанки — вони особливі своїми дрібнесенькими візерунками і вогненно-жовтим колоритом* (з газ.).

ПОВЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Учепитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Дітвора йому в поли повчіплювалась* (Сл. Б. Грінченка); *Береш хворостину, шмагаєш півнів .. І варто відійти тобі, як знову вже пролітають один над одним або повчіплюються дзьобами в гребені й так ходять, бо жоден не хоче відпускати* (Є. Гуцало); *Зібралося п'ятеро-шестеро в шинку й замість погомоніти ладком .. повчіплюються в чуби, порозквашують носи, повибивають зуби* (Ю. Мушкетик).

ПО-ВЧОРА́ШНЬОМУ, *присл.* Як учора. *Як одяглись, то ізійшлися, З собою стали розмовлять; Наїлися і принялися, Щоб по-вчорашньому гулять* (І. Котляревський); *Дощ .. по-вчорашньому сіяв, як крізь сито* (Панас Мирний); *Сонечко по-вчорашньому ясно світило* (І. Франко); *Валерія .. відразу впізнає мене ще здалеку і, не вітаючись, так ніби ми щойно бачилися, по-вчорашньому суворо заявляє: — Домовляємося відразу: я йду в один бік, ви — в другий* (П. Загребельний).

ПОВШИ́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **повшива́ти**[1]. *Далі — під горою, серед біленьких, повшиваних соломою хат, що тонули у серпанку безлистих садків, — височів і хрест православної церкви* (М. Старицький); — *В мене не тільки все стоїть не повшиване, обідране, — в мене навіть воріт не поставили* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВШИ́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **повшива́ти**[2]. *Повшивані в бандаж ребра жорсткості.*

ПОВШИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що.* Ушити (*див.* **ушива́ти**[1] 1, 2) все або багато чого-небудь. *Громада обгородила город і двір, повшивала заново повітки й загороду, клуню й комору* (І. Нечуй-Левицький).

ПОВШИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., що у що.* Вшити (*див.* **вшива́ти**[1]) все або багато чого-небудь. *Один із родичів, щоб уберегти золоті монети від злодіїв, повшивав їх у чоботи* (з газ.).

ПОВ'Ю́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пов'ю́чити.** *Ой стоять коні да попутані, пов'ючені* (з думи); *Кирюха їхав останнім, за кіньми пов'юченими. Зброї своєї він не мав при собі, а тільки ножа довгого мисливського та ще якийсь лантух припнув до сідла* (О. Ірванець); *Мотоцикли з усім спорядженням нагадують пов'ючених верблюдів* (із журн.); // **пов'ю́чено,** *безос. пред. Коли вже все було пов'ючено на коней та на вози, Андрущенко та Тишко звеліли зарізать кілька баранців та дві корови* (Д. Мордовець).

ПОВ'Ю́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що.* Нав'ючити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Казахські племена постійно ворогували між собою. Кожен кочовий аул, зачувши про наближення ворога, негайно збирав своє майно і, поспішно пов'ючивши його на верблюдів, пускався навтіки* (з навч. літ.).

ПОВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пов'яза́ти** 1–8. *Червоніли пов'язані квітчастими хустками голови сапальниць* (М. Коцюбинський); *Золота зірка при світлі місяця ясно горіла над рукою, пов'язаною білим бинтом* (О. Гончар); *Стара Баглаїха сиділа біля нього, руки її по-селянськи були складені на колінах, голова, пов'язана старою хустиною, опущена на груди* (Д. Білий); *Всі будинки у Січі робились похапцем і неначе на невеликий час, і навіть церква св. Покрови мала стіни з очерету, пов'язаного у пучечки, а не з квадрового* [брускового] *лісу, як у Чортомлицькій Січі* (А. Кащенко); — *Оно, оно... Подивись! — тримаючись лівою рукою за горло, правицею вказувала на пов'язаного Василя* (Ю. Логвин); *Тепер аж не уявляєш собі, як можна працювати оперативно, не бувши пов'язаний радіотелефоном з диспетчером МТС* (Ю. Яновський); *Для Марії перший час війни був назавжди пов'язаний зі смертю її матері і семирічної дочки Лесі* (С. Журахович); *Він має проблеми з навчанням, кілька разів проходив свідком у справах, пов'язаних із дрібним хуліганством і порушенням громадського спокою* (С. Жадан); *Дядя Гриша .. проходить біля коней, пов'язаних до конов'язі* (А. Головко); // **пов'я́зано,** *безос. пред. Надходило Різдво. На Україні з цим святом пов'язано безліч різних прикмет, звичаїв, легенд і обрядів* (З. Тулуб); *Ганчір'я на босому і непідперезаному, стемнівши, пацьорками висить; мотуззям пов'язано окремі рамтини* [шматки рамтя], *щоб трималися біля кістяка* (В. Барка); *З цими вулканами пов'язано чимало легенд, і за іншої оказії Паганель неодмінно познайомив би з ними своїх супутників* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *у знач. прикм.* Який пов'язався (у 1–4 знач.). *Увійшла худа бабуся.., по самі брови пов'язана чорною, виношеною хусткою* (Марко Вовчок); *Куди б не ступив — там і вона. Підрядилася варити їсти дроворубам. Мені з котла першому насипає. І збоку підсуває шитий черленими грядочками обрусик. І в церкві стає так, щоб я на очах був. Красно вбрана, пов'язана, мовчазна* (М. Дочинець).

ПОВ'Я́ЗАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Наявність зв'язку, взаємної залежності, зумовленості фактів, явищ і т. ін. *Силу духу українського народу, пов'язаність з великими своїми попередниками, і зокрема діяння народних месників — відсвічує* [висвітлює] *вже в нас і художня література* (П. Тичина); *Коли я усвідомлював мою з ними* [друзями] *пов'язаність, мені робилось тепло від повноти й сили цього судьбоносного єднання* (У. Самчук); *Орнаменталізм нового степового стилю побудований на пов'язаності всіх деталей орнаменту, на передачі в ньому всепроникливого руху* (з навч. літ.).

ПОВ'Я́ЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пов'яза́ти** 7. *Мелодія — се певне симетричне згрупування музикальних фраз, котре вже само собою, своїм пов'язанням тонів викликає в нашій душі напруження, зацікавлення* (І. Франко); *— Я хочу .. сюжетного пов'язання емоцій і живих, теплих людей* (Ю. Яновський); [Г а р м а ш:] *Прошу, товариші, порядок денний .. Третє. Пов'язання учбової програми з безпосередньою практикою на виробництві* (І. Микитенко).

ПОВ'ЯЗА́ТИ *див.* **пов'я́зувати.**

ПОВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* **пов'я́зуватися.**

ПОВ'Я́ЗИНИ, ин, *мн., етн.* Обряд пов'язування молодої хусткою. *Після пов'язин молоді йшли до хати нареченого* (з наук.-попул. літ.).

ПОВ'Я́ЗКА, и, *ж.* 1. Вузький шматок тканини, яким обв'язують що-небудь (голову, руку і т. ін.). *Пані Люба нездужа лежить з пов'язкою на голові в ліжку* (С. Васильченко); *Жінки клопочуться з ізоляційним матеріалом, з отією самою синтетичною скловатою, захищаючись від її гострої пилюки марлевими пов'язками* (О. Гончар); *Вихудле, мов скіпка, тіло прикривала лише пов'язка на стегнах* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Смужка тканини на рукаві як знак чого-небудь. *До нас під'їхав на коні офіцер військової академії з червоною пов'язкою на рукаві* (П. Панч); *Рантен заявляв, що він — чистокровний білий і ненавидів чорних, все ж він, напевно, був би в захваті від Сулука. В Бордо в 1815 році на його руці красувалася зелена пов'язка* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Шматок тканини, бинта і т. ін., що підтримує хвору частину тіла в потрібному положенні або закріплює на ній перев'язний матеріал. *Остапові зсунулась пов'язка з рани, і .. йому ніяк не вдавалось зав'язати її* (М. Коцюбинський); *Рука висіла у нього на пов'язці* (Н. Рибак); *На голові в Богдана з-під посадженої набакир пілотки біліла марлева пов'язка, але рана вже, певне, йому не дошкуляла* (О. Гончар).

2. Старовинний жіночий головний убір. *Темне волосся, зачесане на проділ, прикривала шовкова біла пов'язка, кінці якої спускалися на груди* (С. Скляренко).

ПОВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пов'я́зувати** і **пов'я́зуватися.** *Під час весілля після пов'язування молодих скриню урочисто везли до нареченого* (з навч. літ.); *— О Господи! Це не світ, а тюрма. — В'язниця, Мартусю. У цієї назви багатіші асоціації. Зв'язки, прив'язь, пов'язування, перев'язування...* (Р. Андріяшик); *Для України особливо цінним є досвід взаємного пов'язування інтересів, накопичений іншими країнами, оскільки цей досвід ґрунтується на терені політико-економічних інструментаріїв* (з навч. літ.).

ПОВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док., кого, що.* 1. Обмотувати чим-небудь, зв'язуючи кінці; перев'язувати. *Ніжно, мов сестра, .. рану пов'язала* [дівчина бійцеві] (з народної пісні); *Хвилин через десять вінки були готові. Я пов'язав ними шию Дружаниного коня* (Р. Андріяшик); // Надівати (хустку, краватку і т. ін.), зав'язуючи кінці. *— Ще далеко до Благовіщення? — У вівторок, з неділі, — кинула мачуха, пов'язуючи білу хустку поверх очіпка* (Василь Шевчук); *Загнибіда .. пов'язав шию шовковим платком* (Панас Мирний); *Вона .. навіть хустку пов'язала по-новому* (Григорій Тютюнник); // Закріплювати, зав'язувати. *Хустку білу, що сповза, Поправля* [матінка], *пов'язує* (С. Олійник); *Усіх обійде* [Марія]. *Одному тугіше бинт пов'яже.., а тому привітне слово скаже* (І. Гончаренко); *Загалом у таборі панувала напруга, так ніби вже всі зібрались і пов'язали клунки з валізами, і прийшли на вокзал, а потяг чомусь запізнюється* (С. Жадан); // В обряді сватання — перев'язувати сватів через плече рушником на знак згоди. *— Благослови діток, нехай Маруся нас пов'яже* (Г. Квітка-Основ'яненко); [П е т р о:] *В той же день сватам рушники пов'язати встигла* [Орина] (В. Собко); *— Останні два рушники можеш залишити собі. Пов'яжеш ними старостів. Старшим старостою буде сам осавул Лизько* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки док.* Зв'язати, обвивши мотузкою, перевеслом і т. ін. все або багато чого-небудь. *Ой, там за яром Брала дівка льон, Та нічим пов'язати* (з народної пісні); *Як викосять* [люди] *нивку, пов'яжуть снопи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як же пахнуть сухі волошки в хаті! Це баба Явдоха пов'язала їх у пучки і .. порозтикала скрізь* (О. Донченко); *— Кукурудзу я у вінки пов'язав, — хвалиться Ваня* (П. Запаренко).

3. *тільки док.* Обкрутивши, обв'язавши чим-небудь тіло або руки, ноги, позбавити свободи руху всіх або багатьох. *Набігли на циганську халупу турецькі жовніри .. й пов'язали всіх, хто був у хаті* (М. Коцюбинський); *— Спочатку пов'яжіть старшину, тоді я буду говорить...* (В. Сосюра); *Нашим знову пов'язали руки, зігнали до дуба й виставили сотню стерегти* (І. Білик); *Отут його і пов'язали. Санітари, вочевидь, викликані потерпілими, приїхали навдивовижу швидко і завезли сердегу до наркологічного диспансеру* (Ю. Іздрик).

4. *тільки док., рідко.* З'єднати кінці чого-небудь, зав'язавши вузлом; зв'язати. *Вночі пов'язали* [моряки] *пояси, мотуззя, сорочки і по скелі спустилися до моря* (Ю. Мушкетик).

5. *перен.* Те саме, що **з'є́днувати** 3. *По селі* [селу] *білі вузенькі стежки всі хати докупи пов'язали* (В. Стефаник); // *перен.* Зближувати, єднати. *— Та я ще на самому початку попереджав вас, що останнє слово все одно буде за Марвен. Вона матиме три роки на роздуми, і, якщо не захоче пов'язувати своє життя з вашим сином, я її не присилуватиму* (О. Авраменко); *Мишуга був першим і неперевершеним виконавцем багатьох пісень М. Лисенка, з яким його пов'язувала щира дружба* (із журн.); *Нема сил зоставити в злиднях тих, з ким пов'язали пута крові* (Г. Хоткевич); *— Чи не віддати б нам, браття, сестру за Путятича? Розпочнем рід новий княжий, пов'язавши наш славний рід з славним родом цієї землі?* (Н. Королева).

6. Установлювати спільність, зв'язок, взаємну залежність між ким-, чим-небудь. *Сахно пов'язувала несподіване зникнення Чипаріу з усіма таємницями й загадками цього навісного маєтку* (Ю. Смолич); *Річинську .. ніяк не міг* [Орест] *в уяві пов'язати з вихованкою Ладиків* (Ірина Вільде); *Дивно, що Лаврайн прямо не пов'язав короля з нашим повстанням* (О. Авраменко).

7. Поєднувати в ціле, об'єднувати разом чим-небудь спільним. *Пісня криє в собі нездоланну силу, вона народжує дружбу, пов'язує людей почуттями братерства й взаєморозуміння* (І. Пільгук); — *Я розповім про школу й молодих моряків на бригові, Богдан викладе свої спостереження й мотиви повернення його й інших на батьківщину, а редактор пов'яже це міцними вузлами фабули* (Ю. Яновський); // *з чим.* Сполучати як частини єдиного цілого. *Труд Франко тісно пов'язував з боротьбою в ім'я кращого майбутнього* (М. Рильський).

8. *тільки док.* Прив'язати всіх або багатьох коней, волів і т. ін. *Повипрягали* [селяни] *коні, пов'язали до возів* (А. Головко).

9. *тільки док.* В'язати (гачком, спицями і т. ін.) якийсь час. *Пов'язати годину.*

ПОВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОВ'ЯЗА́ТИСЯ,** яжу́ся, я́жешся, *док.* 1. Обмотувати себе чим-небудь, зав'язуючи кінці; обв'язуватися. *Пов'язалася* [Маруся] *білим рушником, мов наміткою* (Г. Хоткевич); // Надівати на себе що-небудь, стягуючи кінці вузлом; зав'язуватися. *Досі його шовковою хусткою пов'язується Галина* (М. Стельмах); *Вона одягла демісезонне пальто, пов'язалася хусткою* (А. Шиян); *Вдень новий наш учитель постає перед Тернівщиною в зовсім незвичній ролі: пов'язавшись фартухом, розводить у школі білої глини, .. весело шмарує, вибілює нам шкільні класи, щоб веселіші були на осінь* (О. Гончар); *Він сам уклав записку їй у коси і, коли Марія зібрала їх докупи, помацав своїми пальцями, чи добре заховано: вона тісно пов'язалася* (Б. Харчук).

2. Ставитися у зв'язок з ким-, чим-небудь; співвідноситися. *З ним* [Преображенським] *пов'язувалося й інше, про що давно вже з приємністю забулося* (Іван Ле); *Все, що думав зараз Черниш, якось неминуче пов'язувалося з Ясногорською* (О. Гончар); *Зміст та обсяг прав людини з огляду на розуміння останніх саме як соціальних можливостей пов'язуються з рівнем та характером розвитку суспільства* (з наук. літ.); // Виклика́ти в уяві певні спогади; асоціюватися з ким-, чим-небудь. *Айт! Раніше це ім'я пов'язувалося насамперед з чорними очима, м'якими красивими кучерями, міцними мускулястими руками* (М. Дашкієв); *Сама лексема "совєт", пов'язуючись із біблійним "совєт нечестивих", стає однією з головних складових Осьмаччиного християнізованого міфу про боротьбу Добра й Зла* (з наук. літ.).

3. Поєднуватися в ціле, об'єднуватися разом на основі чого-небудь спільного. *Ще старші зяті обходили молодшого. Ще басували. Треба було якоїсь оказії, щоб через неї рід докупи пов'язався* (Я. Качура); *Він .. не врахував однієї речі: воля була не одна, а дві, тобто свою волю мала і Явдоха, з якою так сильно пов'язався* (Валерій Шевчук); // *з чим.* Сполучатися, поєднуватися як частини єдиного цілого. *Цікавий образ, що його утворили собі гуцули про землю. Скупі географічні відомості пов'язалися з міфічними уявленнями так фантастично, як у деяких первісних народів* (з наук.-попул. літ.); *З 1894 року життя й діяльність М. Грушевського пов'язалися з науковим і громадсько-політичним життям Галичини* (з навч. літ.); // Бути поєднаним з чим-небудь, відповідати чомусь. — *Те, що він говорив, не пов'язувалось з його шахраюватим виглядом і могло здивувать* (С. Голованівський).

4. *розм.* Зближуватися, вступати з ким-небудь у якісь стосунки, мати якусь спільну справу (перев. неприємну, варту осуду і т. ін.); зв'язуватися (у 4 знач.). — *Вони побили і прогнали свого вітця, вони тепер пов'язались з якимись злодіяками!* (І. Франко).

5. *тільки док.* Утворитися, зав'язатися (про плоди). *Дощі стривожили Теклю .. Збур'яніла картопля, вигнала билля, аби хоч пов'язалася* (К. Гордієнко).

ПО́В'ЯЗЬ[1], і, *ж.* Те, чим пов'язують, скріплюють що-небудь. *Стіни храму, які не мали залізної пов'язі, виявилися недостатньо міцними, у них почали з'являтися тріщини* (з наук. літ.); * Образно. *Пов'язь з очей познімайте і крейду з розвалищ, стіни розсуньте до затхлих ристалищ* (П. Мовчан).

ПО́В'ЯЗЬ[2], я, *ч.*, *діал.* Зв'язок. *Може, думаю собі, знайдеться який пов'язь між двома легендами* (Сл. Б. Грінченка); *Характер листування поміж Олександрою Куліш і Петром Стебницьким можна було б озаглавити словами адресатки: "Духовна* [духовний] *пов'язь — се великий скарб"* (з наук. літ.).

ПОВ'Я́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **пов'я́нути.** *Розгортала* [Федорка] *шорстке листя огудини, пов'ялої од спеки, а огірки в пелену кидала...* (А. Головко).

2. *у знач. прикм.* Який утратив свіжість, соковитість; в'ялий. *От вітер буйний повійнув, З дерев пов'яле листя здув* (С. Руданський); *Засмутилась молода Ганя, опустила руки. Пов'ялі квітки посипались з руки по траві* (І. Нечуй-Левицький); *Діди похитували головами, зажурено морщили чола, а жінки тут-там схлипували і притуляли до уст жмутки пов'ялого і перев'ялого васильку* (І. Чендей).

3. *у знач. прикм., перен.* Який схуд, виснажився, утратив привабливість; змарнілий. *Ота пишна красуня .. з погордливим усміхом на коралових устах, з буйними кучерями над мармуровим чолом і ся пов'яла, зжурена жінка — одна й та сама особа* (Леся Українка); — *А люди добрі на* [в] *Чехії? Жалують вас? — Чого їм не бути добрими? Як ми приїхали на той Хлумець, пов'ялі з дороги як билина, то пані Пеніжкова, що то її хата (всю роботу їй відробляємо), вийшла на поріг і каже: — Пєкне вас вітам* [щиро вас вітаю] (К. Гриневичева).

ПОВ'ЯЛИ́ТИ, ялю́, я́лиш. 1. *що.* Док. до **в'ялúти** 1. *Холодна та зима була, цвіт пов'ялила* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого, що, перен.* Док. до **в'ялúти** 2. *Чоло в старого з жовтої розлуки, Мільйони зморщок пов'ялили вид* (І. Драч).

ПОВ'ЯЛИ́ТИСЯ, я́литься. Док. до **в'ялúтися.** *Серед літонька Всохла квітонька, Зажурилася, Пов'ялилася...* (Микола Чернявський); *Різьблене листя пов'ялилось, Зашелестіло гаряче* (А. Малишко).

ПОВ'Я́НУТИ, ну, неш; *мин. ч.* пов'я́в, я́ла, ло *і* пов'я́нув, ула, ло, *док.* 1. Зів'янути (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). — *А без мене, — дощ доводить, — Враз пов'януть всі садочки!* (П. Грабовський); *Зараз поле було похмуре — вигоріло за довге літо під промінням яскравого сонця й почорніло, скрізь пов'яли трави й квіти, на корені засохла тирса* (С. Скляренко); *Ще кілька хвилин, і знову стане поночі, завиють дикі вітри, і пов'януть останні чарівні квіти* (О. Іваненко); [О ф е л і я:] *Ось вам кріп і орлики. Ось рута .. Дала б вам і фіалок, та вони всі пов'яли, коли вмер мій батько* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); // Утратити свіжість, пружність; стати кволим (про людське тіло). *Я був стомлений до краю, в мені пов'яли всі м'язи* (Ю. Яновський); // *перен.* Утратити принадність, потьмаритися, стати невиразним. *З того ж часу все для дівчини якось наче помарніло й пов'яло: і місця, і обличчя всі поробилися без цвіту і без квіту наче* (Марко Вовчок); *Погасли, пов'яли всі кольори ясні* (М. Рильський).

2. *перен.* Зів'янути (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Сонце палить... Пов'яли хлопці, поварились, як раки* (С. Васильченко); // Поступово втратити фізичну силу; змарніти, ослабнути (про всіх або багатьох). *Усі люди пов'яли, змарніли; тільки бабуся велична, як і була* (Марко Вовчок); *Ми, квіти, вас рвемо. Пахучі, простіте! І люди пов'яли, мов зірвані квіти* (М. Рильський).

ПОГА́ВКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Гавкати (у 1 знач.) якийсь час. *Пес погавка та й затихне...* (П. Грабовський); *Надворі, десь у парку, заухкав сич. Погавкали ліниво пси. І знову стало тихо* (Василь Шевчук); *Пес погавкав і замовк, мабуть, він прибігав до садиби сам, без хазяїна* (Ю. Мушкетик); *Знадвору крик: "Кукуріку!! гав, гав, гав!"* [Н а ч а л ь н и к п о л і ц і ї *(грозячи до вікна):*] *Каналії! Ось я вам дам! я вас покукурікаю, я вас погавкаю* (Леся Українка).

2. *перен., зневажл.* Гавкати (у 2 знач.) якийсь час. — *Душогуб! Щоб тобі руки повикручувало, а ноги каменем потрощило. — Ти довше погавкай, то я тобі й без каменя потрощу* (Григорій Тютюнник); // Говорити різко, уривчасто, перев. іноземною мовою. *Офіцер щоразу відповідав, що відповіді поки що немає. Одного разу він подзвонив при мені до "начальства". Трохи погавкав арабською* (М. Кідрук).

ПОГА́ВКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пога́вкувати.** *Собаки рідко нападають на спокійних перехожих, хіба що на тих, хто раптом злякається їхнього погавкування й почне робити різкі рухи* (із журн.); *Собака на весь ліс голосним погавкуванням сповістив про знайденого кабана* (з газ.); *На масове погавкування в пресі Микола Хвильовий не зважав, бо в принципі заперечував так званий масовізм, профанацію мистецтва* (з публіц. літ.).

ПОГА́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Гавкати час від часу. *Песик Ложка .. погавкував стиха* (О. Ільченко); *Вівчар замахнувся на собак, ті відійшли й почали погавкувати здалеку* (І. Білик); *Нервується, гребе пісок і захрипло погавкує Пушок, але, побачивши, що Марія з Маврою вже попливли, кидається в річку* (В. Яворівський); — *То що, покажеш мені гостинність тутешніх мешканців? Я такий голодний, що здається, можу з'їсти бика, ха-ха-ха! І, відчувши себе знову переможцем, я, погавкуючи з радості, пострибав сходами вгору* (Любко Дереш); *З полонин погавкували гавбиці* [гаубиці] (У. Самчук); *Бухкають гвинтівки, погавкують німецькі автомати, глухо бубонять кулемети* (П. Загребельний).

ПОГА́ДАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **погада́ти**[1] 5. *Ось один з народних способів знімання психічної травми переляканої людини, записаний етнографами сто років тому: "Знахарка шепче: — Господи, поможи мені поворожити, переполох виливати хрещеному, подуманий, погаданий, од всякої звірини"* (з наук.-попул. літ.).

ПОГАДА́НКА, и, *ж., розм.* Думка (у 3 знач.), гадка. *І вид його ясний мов засмутився якоюсь погаданкою тяжкою* (Сл. Б. Грінченка); *І чистий сніг-завивала* [сніг-завивало] *схилився Над чорною, як ворон, бородою; І вид його* [Кантемира] *ясний затуманився Якоюсь погаданкою тяжкою. "О нене! — стиха, мов мала дитина, Промовив Кантемир"* (П. Куліш); *З Петрової розповіді виходить, що він і погаданки не мав про ту ворохобію* [ворохобню], *яка зчинилася в селі* (Є. Доломан).

ПОГАДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. Гадати *(див.* **гада́ти**[1] 1), думати якийсь час. *Перше погадай, потім повідай* (прислів'я); *Довгенько так посумовавши* [посумувавши], *Пішла* [Дідона] *в будинки на постіль; Подумавши там, погадавши, Проворно скочила на піл* (І. Котляревський); — *Пішла б за єго* [нього] *заміж? — Я про се й не гадала!.. — Так погадай, та ще й добре погадай! він сегодні* [сьогодні] *свататиме тебе...* (О. Кониський); *Подумав я, погадав. — Добре, — кажу, — за все вам спасибі!* (І. Муратов).

2. Док. до **гада́ти**[1] 1. — *Браття, — каже* [бесідник], — *ми .. того прийшли, аби враз із вами погадати над нашою нуждою* (Л. Мартович); *Не гаразд із дітками... Увагу на них звернути треба... Подумати та погадати та зібратися і заснувати товариство таке, щоб поліпшити здоров'я дитяче...* (Остап Вишня); — *Б'єшся-б'єшся, а праця — за цілий день шістнадцять годин. На всю сім'ю пів пуда жита заробиш, цілою сім'єю. — Отут і подумай, і погадай* (А. Головко).

3. Розміркувавши, зробити висновок. *Він не спитав ні Анни ні Марії, чому в суботу не були на годині красного писання, і се здивувало всіх дуже. "Таки нас і сим разом не завважив", — погадали собі дівчата* (С. Ковалів); *Маруся погадав, що, може, ліпше буде піти пріч* (Г. Хоткевич); // Промовити в думці що-небудь. *Од Чорногори махнув крилом вітер і захитав дерева. "Коли б не було бурі", — погадала вона і обернулась лицем до вітру. Ну, так і є... Там клекотіла важка синьо-біласта хмара* (М. Коцюбинський); — *Я їм нічого злого не зробив. — Але не зробив нічого й доброго, — погадала собі старенька* (Г. Хоткевич); *Погадаєш ти собі: мій Боже, Як не гинуть трави і квітки, Так не згинуть, не змарніють, може, І мої думки* (Б. Лепкий).

4. *що і без прям. дод., діал.* Задумати що-небудь. *Як погадала* [Якимиха], *так і зробила* (Н. Кобринська).

5. *про кого — що, за кого — що, діал.* Спрямувати свої думки на кого-, що-небудь; подумати (у 2 знач.). — *Вашу матір відшукала панна Маня, бо про неї в першій хвилині нещастя ніхто не погадав* (О. Кобилянська).

6. *зі спол.* щ о, щ о б, *діал.* Уявити що-небудь. *Тяжко й погадати, щоби багачі зараз першого дня та пом'якли і згодилися добровільно давати нам більшу плату* (І. Франко); *Погадайте собі лиш, що то за мука до нікого живого словечка не промовити* (В. Стефаник).

ПОГАДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кому, на кого, на чому, по чому і без дод., прост.* Док. до **гада́ти**[2]; поворожити (у 1 знач.). *Князь .. покульгав крізь зарості, махнув позад себе рукою: лишайтесь, мовляв, і порайте здобич. — Князю! — гукнув Ситник. — Куди ж ти? На нутрощах погадаємо!* (П. Загребельний); — *Хочеш, багатий і гарний, погадаю, всю правду скажу. Дай руку* (А. Михайленко); — *Дочко, дай-но сюди руцю — погадаю тобі трішечки, — улесливо ззаду защебетала стара. — Що було, що буде, що на серці, що на умі, все розкажу* (І. Карпа).

ПО-ГАЙДАМА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-гайдама́цькому.** [Ч а л и й:] *Іноді я навіть забуваю про те, що сотником у гетьмана служу, і хочеться розправитися з ними* [шляхтою] *по-гайдамацьки, бо то єдине страх на них наводить!* (І. Карпенко-Карий); *Трохим зіскочив із коня.., прив'язав повід до куща терну і легко, по-гайдамацьки, сковзнув у темряву...* (Д. Білий).

ПО-ГАЙДАМА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як у гайдамаки, як гайдамака. *Я встав з постелі й почав наслухати здивований. Раптом знову засвистіло в саду. Таємничо, хижо, погайдамацькому* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОГАЙНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погайнува́ти;** // **погайно́вано,** *безос. пред. Погайновано немало часу перед зимовою сесією* (з газ.); // *рідко.* Зруйнований (у 1 знач.), спустошений (у 1 знач.). *Красень Хрещатик лежав у руїнах, на згарищах копошилися приголомшені люди, рипіли візками біженці, які поверталися до своїх погайнованих гнізд* (Л. Горлач).

ПОГАЙНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **гайнува́ти** 1. *У сценарії вистави про віру дитини в дива напередодні новорічно-різдвяних свят рефреном лунає "часу я не погайную — вмить бажання примудрую"* (з навч. літ.).

ПОГАЙСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., рідко.* Гайсати якийсь час. *Куди погадаєш, туди й погайсаєш* (П. Чубинський); *Діти трохи погайсали парком.*

ПОГАЛАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Галасувати якийсь час. *Погаласувавши, посердившись, всі почали заспокоюваться* (І. Нечуй-Левицький); [Д р е м л ю г а:] *Пошумлять, погаласують, а потім усе стане на своє місце* (О. Корнійчук); *Дітвора пострибає на шляху по пилюці, погаласує до неба: "Дощику-накрапайчику, накрапай, накрапай!.."* (О. Гончар); — *Погнівається* [батько], *погаласує, побігає, покричить, розмахуючи руками, та й погодиться .. І сяде писати на Січ, аби відпустили зятька його* (В. Чемерис); *Трохи погаласували* [гості], *потім урешті вгамувались, і, як часто буває в таких випадках, запала глибока, значуща тиша* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПО-ГА́ЛИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-га́лицькому.** *Для покарання вистачило самого викриття — кажучи традиційно по-галицьки, шкіра лупилася мені на лиці. Мірою покарання стала тимчасова втрата лиця* (Ю. Андрухович); — *То є, прошу пана, унікальна речовина. — Пан Юзьо, коли хвилювався, починав розмовляти більш по-галицьки* (О. Ірванець).

ПО-ГА́ЛИЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у Галичині, за звичаєм галичан. *Віконце западалося, може, в давні віки, в світи, які давно згоріли, минулися, аж поки з-під леза, як промінь світла, не бризнула білизною біла старосвітська, цілком по-галицькому пов'язана намітка на голові Богородиці* (Р. Федорів).

2. Галицьким діалектом української мови. *Я мерщій крикнув офіціантові по-галицькому: "платити!" й, підійшовши до дверей, почав наслухати* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОГАМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погамува́ти.** *На ньому* [човні], *крім гребців, були..: старець Данило .. і один його учених, молодий іще чернець з чорними, блискучими очима і з виразом упертої, нічим не погамованої волі* (І. Франко); [Д и я к о н *(підходить до Нартала, нишком):*] *Ти всіх занапастиш. Ну, будь же тихо! Нартал випускає з рук кухля і кидається на лаву, зовсім знесилений погамованим вибухом* (Леся Українка); *Сашко змовчав .. і без жодного слова, з ледь погамованою образою, вийшов надвір* (Ю. Бедзик); *Бачили б вони його, Мельхіседека, в повній пишноті царських дарів, дивилися б і не так... Погамований насміх в самих тільки очах не полишився непоміченим* (Г. Колісник); *"Хочу, — кажеш, — щоб розкіш була засуджена, хіть — висміяна, шал — погамований"* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); — *Завтра припиниться всіляка сваволя, і нахаби будуть погамовані* (Р. Іваничук); // **погамо́вано,** *безос. пред. Глибинне внутрішнє відчуття страху депортації, який пережили люди, не погамовано часом* (з публіц. літ.); *Голод і спрагу було погамовано* (із журн.).

ПОГАМО́ВАНО, *рідко.* Присл. до **погамо́ваний.** *Київ погамовано гомонів, і це нагадувало далекий грім перед весняною грозою* (І. Білик).

ПОГАМО́ВНИЙ, а, е. Який можна погамувати. *Тугу мою, невтоленну скорботу, Не погасити риданням гучним. Знав я жалі, погамовні достоту, — Тугу мою не здолати нічим* (Яр Славутич); *Хтось там, скажімо, ласий на гроші, але помірно, жадібний до почестей, але не надто, скорий до гніву, але погамовного* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОГАМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погамо́вувати.** *Ми розуміємо самовладання як погамовування чуттів, емоцій, бажань, пристрастей, мотивацій, щоб вони не досягали крайніх форм вияву* (з наук. літ.); *Споживання їжі в товаристві — це не просто процес погамовування голоду, а й спілкування, приємне дозвілля* (з газ.).

ПОГАМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОГАМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Не давати виявлятися; гамувати (у 1 знач.). *Забігав* [Лобода] *із кутка в куток, пригладив волосся на голові п'ятірнею, ніби хвилювання тим погамовував, і сів* (Микита Чернявський); *Хіба не вища заслуга — долати труднощі, ніж погамовувати щось радісне?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Хвилю він вагувався, чи відповідати дальше на його* [Захара] *допитування, далі погамував свій невчасний порив* [злості] (І. Франко); *Доктор Темір догриз мундштука і встав. — Я піду, — сказав, не в силах погамувати в собі досади й обурення* (В. Гжицький); *Він збагнув, що не може мені заперечити, погамував своє роздратування* (І. Білик); *Пригодині очі вже встигли вчаруватися краєвидом, коли раптом .. перед його визором з'явилася літаюча тарілка. Пригода погамував у собі розгублений скрик і приготувався до зустрічі з невідомим* (М. Слабошпицький).

2. *кого, що.* Гамуючи, стримувати (у 1 знач.). *Омелько, хлопчик літ шести, .. стереже курей, щоб не йшли в городи .. Вони, як і всі квочки світу, вреднючі й люті. Омелько боїться їх і ледве погамовує довгою лозиною* (Ю. Мушкетик); *Айртон тільки знизував плечима, викликавши цим ще дужчу лють команди, й, аби її погамувати, знадобилося втручання Гленарвана та Джона Манглса* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Лідія вернулась до себе в кімнату, а гості тим часом жартами та смішками погамували розгніваного Нікострата* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *кого, що.* Те саме, що **заспоко́ювати** 1. *Порицька так стурбувалась, аж обличчя плямистою краскою вкрилось. Ольга погамувала її рукою* (Леся Українка).

4. *що.* Те саме, що **заспоко́ювати** 2. *Хто ж погамує біль того, кому й бальзам — отрута?* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *В келихи й чаші з вином, що пили вони, вкинула* [Єлена] *раптом Зілля, що й біль погамує і горе дозволить забути* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

5. *що.* Утамовувати (голод, спрагу і т. ін.). *Коли випадає перед світом роса, ми, попадавши, злизуємо її язиками .. Хоч раз якби погамувати спрагу!* (О. Гончар); *Ніч ховала від утікача людські оселі; вона не підпускала його ні до городів, ні до невеличких піль, де б він мав змогу пожувати молодих колосків, щоб хоч трохи погамувати голод* (П. Загребельний); * Образно. *Маленький всесвіт джерела, В якому спрагу погамує кожний, — Поезія, яка завжди була* (П. Гірник).

ПОГАМО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОГАМУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Гамуючись, ставати спокійним; заспокоюватися, стримуватися (у 1 знач.). *У поезії Є. Плужника "Рівновага" інтонація спочатку знижується, емоції погамовуються, а далі — раптове підвищення напруги: "Спадає вал... Німують береги... І знову плеск..."* (з наук.-попул. літ.); *Дарка зітхнула: — .. Я не раз не можу погамуватися від радости, що... просто, що живу. Знаєте, Мірош, життя — це страшенно цікавий процес* (Ірина Вільде); *Король Польщі сподівався, що козаки погамуються під новим проводом, але не для того князь М. Ружинський приймав булаву, щоб тихо сидіти на Січі* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **погамо́вувати.** — *Живе ще в нас у душі дріб'язкова пихатість і лисяча хитрість, .. і мавп'яча дратівливість або ж буйволяча впертість. А коли все це не погамовується добрим вчинком, людина не здатна побачити людяність за зовнішньою оболонкою байдужості* (О. Бердник); *Трагічне світовідчуття людини хоча й погамовується її смиренною вдачею, але не нівелюється, набуваючи дуже неординарних форм вираження* (з наук. літ.).

ПОГАМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погамува́ти** і **погамува́тися.** *Шляхтич всю свою нещадну силу кинув на погамування звичайних людських порухів* (П. Загребельний); *Хіть до рибальства пригасла. Колись він думав, що цій хіті не буде погамування, що він не наловиться зроду* (Ю. Мушкетик); *На погамування втоми не було часу* (Г. Колісник).

ПОГАМУВА́ТИ *див.* **погамо́вувати.**

ПОГАМУВА́ТИСЯ *див.* **погамо́вуватися.**

ПОГАНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить поганий (у 1–6 знач.); негарний. *Він задихався в цих так званих мебльованих кімнатах, пропахлих .. поганеньким тютюном* (Б. Левін); *Поганенькі вина яскрять у келихах* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Живе* [Кривинюк], *як видко по всьому, досить сутінено* [важко], *хата в нього дуже поганенька* (Леся Українка); — *А виправка у вас поганенька, — зауважив штабскапітан* (С. Добровольський); *Ми, два студенти, вирушили в експедицію, маючи .. поганенький мікроскоп і невичерпний запас юнацької енергії* (М. Дашкієв); *В мене почерк був поганенький, кульгавий і нерозбірливий* (В. Нестайко); *Господиня з мене завжди була поганенька* (М. Руденко); *А Ригорович аж увесь чуб обірвав собі з серця, що й поганенька б то баба, та над ним глузує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Поганеньке почуття образи десь заворушилося в душі* (П. Панч); — *Чи не романтична історія криється за цією допомогою? — прокинулись поганенькі думки* (М. Стельмах); *Прийшов він хутко. Поганенький на личку, рябий, як решето* (Марко Вовчок).

ПОГАНЕ́НЬКО, *розм.* Присл. до **поганéнький.** *Бліді, втомлені, поганенько вбрані, Та к зброї кожний* [боєць] *мов приріс руками* (І. Франко); *Вчився я поганенько. Нерівно. Через те мені не дали стипендії* (О. Довженко); — *Я вам чесно скажу, я теж поганенько плаваю* (В. Нестайко); *Одна біда — бачить дід Улян уже поганенько* (Л. Письменна); // *у знач. пред. Жовтовусий таки .. був начальник. Поганенько* (В. Винниченко); — *З нервами у вас .. поганенько, але поприймайте ліки .. і проживете ще сто років* (М. Зарудний).

ПОГАНЕ́СЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **поганéнький.** *Як би приманити хоч поганесенького якогось, хоч безхвостого шпака?* (О. Донченко); *Страшний вигляд житла Олеся. Поганесенький брудний готельчик останнього рангу* (В. Винниченко).

ПОГАНЕ́СЕНЬКО, *розм.* Присл. до **поганéсенький.** *Після травми ноги бабуся ходила справді поганесенько* (із журн.).

ПОГА́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. *розм.* Той, хто викликає огиду, відразу (виглядом, поведінкою, вчинками і т. ін.). *Чотири свічки спалила, поки Гриця умила, а п'ятий каганець — такий Грицько поганéць!* (прислів'я); *Вона так багато наслухалася .. історій про .. газетярів, про їх цинізм, нічні пиятики, галабурди і т. ін., що дрож пробігла їй на думку — статися жінкою такого поганця* (І. Франко); — *А тобі ріже око, що я чужу людину в хату прийняв? А з ким мені жити, коли в мене син — поганець?* (Григорій Тютюнник); [В і н ч е н ц о:] *А де ж подівся той поганець Траньйо, Що так нахабно говорив зі мною?* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // Загарбник, кривдник, поневолювач. [Ж і н к и *(в розпачі):*] *Владичице небесна! Поганцям злим в обиду нас не дай! Не допусти загинути безчесно!* (І. Кочерга); *Хотіли поганці віднять у нас хату — та ми тую жадність одсікли рукату* (П. Тичина); // Уживається як лайливе слово. — *Так от як ви!.. Мошенники* [шахраї]! *Поганці! — Лютує Лев* (Л. Глібов); *В грудях противника його спалахнув злий вогник і з вогника того стрибнуло слово: — Поганець!* (В. Винниченко); — *Утікати, поганцю? Ні, тепер уже, пане, запізно!* (Л. Забашта).

2. *заст.* Те саме, що **пога́нин** 1. — *Я хочу, щоб ти віддав її за мене... Я знаю, твій закон не дозволяє віддати за поганця, але я прийму вашу віру* (Олесь Досвітній); *Годой сидів як неживий — поганці знущалися з його віри* (І. Білик).

ПОГА́НИЙ, а, е, *вищ. ст.* **гі́рший** *і рідко* **погані́ший, пога́нший,** а, е. 1. Який не має добрих якостей, властивостей; не такий, як треба; який викликає негативну оцінку; протилежне д о б р и й (у 5 знач.). *З поганої трави — погане й сіно* (прислів'я); *Гордєєв усю ніч пік у кухонній юрті пироги і все хвилювався, що дріжджі погані, але .. пироги вийшли високі, рум'яні й легкі* (З. Тулуб); — *У кого тютюн сухий? І добрий таки ж... Поганого тютюну я не курю, се ви знаєте* (Ю. Мушкетик); // Неприємний своїми якостями, властивостями (несмачний, смердючий і т. ін.). — *Погана у тебе .. яєшня! Як трава!* (Панас Мирний); — *Погане пшоно дають, — бовкнув несподівано Савка, дивлячись у вогонь з грубки* (В. Винниченко); *Коли прийшли на свої місця, Олечка, попробувавши суп, заплакала: — Ой, яке погане* (А. Хижняк); // Некорисний або шкідливий. *Сестри ходили Що День божий вранці-рано Плакать над Іваном, Поки самі потруїлись Тим зіллям поганим* (Т. Шевченко); *Це поганий гриб, шкідливий. Зветься гриб цей — мухомор* (І. Нехода); // Несприятливий, похмурий (про погоду, день і т. ін.). — *Пам'ятаю — поганий був ранок: туман наліг на землю* (М. Коцюбинський); *Незважаючи на погану погоду, Гнат був у веселому настрої* (С. Чорнобривець); *Погана випала ніч: кура, вітер .. стогне, підвиває по-вовчи, у димарі плаче, а в хаті стужа, вивіяло тепло* (Григір Тютюнник); *Анна вийшла на гору .. і не встигла ухилитися від несподіваного поганого вітру* (Т. Прохасько).

2. Який не задовольняє поставлених вимог, не відповідає цим вимогам, певним потребам. *Це був мій перший звуковий фільм* ["Іван"], *знятий на дуже поганій апаратурі, ще не освоєній початкуючими звукопрацівниками* (О. Довженко); — *Ви погане місце вибрали для маневрування, — тихо сказав Савченко* (М. Стельмах); // Виконаний недосконало, немайстерно; невправний. *Сиділи там* [у пеклі] *скучні піїти, Писарчуки поганих вірш* (І. Котляревський); *Тоня .. бігає на всі фільми підряд — гарний він чи поганий* (О. Гончар); *Сам собі здавався* [Михайло] *нещирим, нечесним. Не людина, а якийсь гравець у поганій провінційній виставі* (О. Бердник); — *Скажи мені, .. а як критики відрізняють хорошу поезію від поганої, за якими основними ознаками?* (Н. Сняданко); // Недосвідчений, невмілий (про людину). — *Поганий з тебе стиліст, діду, не вмієш прибирати порівнянь* (Г. Хоткевич); — *Поганого шевця чи столяра одразу видно* (В. Яворівський); *Зозуля часто нагадував Тарасові поганого плавця, якого течія занесла на глибину, викликавши у нього невимовний страх* (В. Хрущак); // Який не відповідає звичайним нормам, відхиляється від норми (про стан, відчуття, життєві функції організму і т. ін.). [М и л е в с ь к и й:] *Я .. застав його зовсім у поганому стані, ходить не може* (Леся Українка); — *Апетит якийсь поганий... Пироги вже приносили?* (Остап Вишня); *Він мав погану пам'ять на дати* (В. Шкляр); // Нездоровий, хворий (про органи тіла, організм). *Поганому животу і пироги вадять* (прислів'я); — *Моя бабуся завжди казала, що жодне дитинча на всьому Півдні не має .. поганого шлунка* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. Який не обіцяє нічого доброго, віщує лихо, небезпеку або неприємність; невтішний, сумний. [М а р т і а н:] *Ось я зараз скажу, щоб занесли Люціллу ..* [Л ю ц і л л а:] *Сама піду! Бо се поганий знак, щоб на руках несли в нову домівку* (Леся Українка); [Т е т я н а:] *Нема дома* [чоловіка]; *мені дуже без нього було страшно! Поїхав в город по якомусь ділові* [ділу], *так я цілу ніч мала поганий сон* (М. Кропивницький); *Смілива активність піддавалася поганому прочуттю .. Орлик пригадав собі розмову з Карлом* (Б. Лепкий); *Провал .. Недарма сьогодні у поганому передчутті тривожилось серце...* (М. Стельмах); [1-й г о р о д я н и н:] *Так, вмер король наш.* [2-й г о р о д я н и н:] *Клянусь, погана вість! Чи й ждати кращих?* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); // Невеселий, гнітючий. *Коли Анна перебувала в поганому настрої, вона скидала роздратування на людей поруч* (Г. Вдовиченко); // Нещасливий, важкий, жорстокий. *Ой, талане, талане, Удовиний поганий!* (Т. Шевченко); *Погана доля не дрімала, — Немов невольника, тебе вела Від зла до зла* (І. Франко); // *у знач. ім.* **пога́не,** ного, *с.* Те, що віщує лихо, небезпеку або неприємність. — *Прошу вас, побережіться, — ледве міг розібрати Брянський. — Бо мені погане виділося...* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **пога́не,** ного, *с.* Що-небудь лихе, небезпечне, неприємне. *Вчора дістав од тебе листа, дорога Вірунечко, і .. трохи заспокоївся, що нічого поганого з Вами не сталося* (М. Коцюбинський); *Ніколи не можна знати заздалегідь, куди саме ти потрапиш, чи на добре, чи на погане* (В. Владко).

4. Якому властиві негативні моральні якості (про людину). — *Чи він наважався дурити .. тим, що в йому* [ньому] *молода кров грає, чи він і справді поганий чоловік* (І. Нечуй-Левицький); *Кожна людина, якою б вона поганою не була, має свій найчистіший закуток чи хоча б спомин* (М. Стельмах); *Погана людина звідує тільки одну, та й то короткотривалу, насолоду, — коли отримує якесь добродійство; мудрий черпає з нього тривалу, навіть безмежну радість* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Недоброзичливий, неприязний; злий. — *Люди тут такі, погані. Я їм нічого злого не зробив* (Г. Хоткевич); *Бачив* [Петро Скрипник] *поганих, недобрих, підлих людей — думав: "Е ні; на моїй Україні не такі!"* (С. Тельнюк); — *Ох, ти ж баберо погана! — закричав голова, утираючись полою та замахуючись батогом* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); // *у знач. ім.* **пога́ний,** ного, *ч.* Той, кому властиві негативні моральні якості. *Погані ж тільки й очікують нагоди дошкулити, нашкодити чесній людині .. До числа поганих я без вагань відніс би тих, хто мою сумку викрав* (П. Запаренко).

5. Вартий осуду (про манери, поведінку, вчинки і т. ін.). [Д і в ч и н а:] *Поганих звичайок у мене багато* (Леся Українка); — *Всередині кипить, зовні спокійно. Така погана вдача, Миколо Петровичу, — засміявся Ван Лун* (В. Владко); — *Ви майстер викручуватись і робити поганий вплив на людей* (М. Стельмах); *Буває, що й мудрих покидає мудрість — від гордині поганої...* (Г. Тарасюк); // Який ганьбить, плямує кого-небудь. *Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше* (Номис); — *Хто пустив погану славу на багатирку Шрамченкову дочку?* (Панас Мирний); — *Погана слава має багато доріг, її не затримаєш, як не приховаєш шило в мішку* (М. Сиротюк); // Грубий, брутальний, непристойний. *Навздогін Гнату летить якась погана лайка, але він уже не розбирає її* (М. Стельмах); // *у знач. ім.* **пога́не,** ного, *с.* Те, що варте осуду. *Від поганого відверталося не через знання дійсної вартості цього поганого, а просто якимсь чуттям і нюхом* (Г. Хоткевич); — *Нема, — кричала Ганна Степанівна, — тобі, Карпа, щось доброго колись зробити?! .. Вічно ти тільки в поганому попереду!* (І. Карпа); // Який виражає осуд; несхвальний, негативний. — *Поганої ви думки про мене, виходить, Мирославо! — посміхнувшись, сказав Артем* (А. Головко); *Мусимо очистити запруджену поганими помислами душу; натомість — впровадити доброчесність* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

6. Непривабливий, негарний або бридкий на вигляд. *З дзеркальця виглядало .. погане обличчя, з непомірно довгим носом* (М. Коцюбинський); *Бригом правував поганий, кривий і кошлатий румун з двома матросами* (Ю. Яновський); *Він малював дівчину .. Була вона ні гарна, ні погана, висока на зріст та зашироко в кістці* (Н. Околітенко); // Брудний, нечистий. — *Нащо це ти, собачий сину, Тут каламутиш берег мій Та квапиш ніс поганий свій У чистую оцюю воду?* (Л. Глібов); // *перен.* Який викликає ненависть або страх. *Князь хиріє, Нездужає встати, А підвести нема кому, Ніхто й не загляне До грішного болящого в будинки погані* (Т. Шевченко); — *Це місце справді прокляте. Погане місце. — Можна якось більш чітко висловлюватися? — Куди вже чіткіше! Люди кажуть, що в Тихому Затоні водиться нечиста сила* (А. Кокотюха); // *перен.* Нікчемний (у 2 знач.), підлий (у 1 знач.). *Славних прадідів великих Правнуки погані!* (Т. Шевченко); *Ви* [загарбники] *смертний привезли вогонь, Та запече і вас либонь І душу випалить погану* (Д. Павличко); — *Що велів тобі переказати словами скіфський цар? — Він велів переказати: "Якщо ви .. не зникнете в болоті, мов погані жаби, то кожен отримає в горлянку по такій стрілі!"* (І. Білик).

7. *етн.* Пов'язаний з нечистою силою; нечистий. — *У нас* [індійців] *є повір'я, що в усякій жінці сидить поганий дух* (В. Минко).

8. *заст.* Який не сповідує християнської віри. *Назустріч ясному князеві зі стану татар поганих виходив для поєдинку, як воно водиться, татарин нечестивий .. — для двобою з витязем-князем* (В. Кожелянко); // *у знач. ім.* **пога́ні,** них, *мн.* Ті, хто не сповідує християнської віри. *Вороги!! І люті! люті! .. Нехристияне! Чи не меж вами ж я, погані, Так опоганивсь, що й не знать, Чи й був я чистим коли-небудь* (Т. Шевченко); — *Треба йти нам на поганих В їх землю прокляту, Напитись шоломом Дону І слави набрати!* (М. Костомаров); *Мало в місто не ввірвалися були половці; запалили оболонь перед Києвом і спалили монастирі й села. Прийшли погані і до монастиря Печерського* (В. Чемерис); *Помолімось за поганих, За нез'єднаних, незнаних. І за душі всіх безликих, За дітей малих й великих* (В. Багірова); // Не пов'язаний із християнством; нехристиянський. *Мов чорні комашки посувалися ті козаки по безкрайому степу з півночі на південь, все далі та далі від рідної України, туди, де віра погана, де неволя бусурманська — розлука християнська* (А. Кащенко).

Пога́на спра́ва <Пога́ні спра́ви> *див.* **спра́ва**[1]; **Пога́на хворо́ба** *див.* **хворо́ба.**

◊ **До́бра мі́на при пога́ній грі** *див.* **мі́на**[1]; **Жа́рти пога́ні (коро́ткі)** *див.* **жарт; Лихе́ (пога́не, зле** *і т. ін.)* **о́ко** *див.* **о́ко**[1]; **Пога́не сло́во** *див.* **сло́во; (1) Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі),** *етн.* — за народними прикметами, людина, що поглядом може зурочити, завдати шкоди. *Моя сусіда погана на око, на що не гляне — все призводить до втрати* (з газ.); **(2) Пога́ний на язи́к** — грубий, нестриманий у висловах. [Одарка:] *Мені здається, що я б його ніколи не покохала: такий у нього страшний погляд. Та сердитий, та поганий на язик!..* (М. Кропивницький); **(3) Пога́ний (пога́на), як сме́ртний гріх** — про дуже негарну людину. — *Правда ж, вона погана, як смертний гріх?* (Леся Українка); **Роби́ти до́бру мі́ну при пога́ній (недо́брій) грі** *див.* **роби́ти; Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу** *див.* **роби́ти.**

ПОГА́НИ́Н, а, *ч.* 1. *заст.* Той, хто не сповідує християнської віри; нехристиянин. [П а р в у с:] *Тільки ж вислухáти, як той поганин ображає Бога і перемовчувать — се теж спокуса* (Леся Українка); — *Серед тих жінок з-під лісу погани вхопили й мою дочку Олену...* (Іван Ле); — *Вийдем із церкви і знов живем, як погани: в ненависті. А свята любов — від серця Божого; чи живем любов'ю?* (В. Барка); — *Ваш гість хіба поганин, що не хреститеся? — Не вміємо, — похмуро сказав Сивоок, — маємо своїх богів* (П. Загребельний); *Був .. поганин у шкірі вовка степового, .. сидів він на коняці, подібній до своєї подоби, — малій такій мохнатій і дуже злій* (В. Кожелянко).

2. *рідко.* Те саме, що **поѓанець** 1. — *Хіба ж ти винна, Що тобі скучно в моїй хаті? Ото би я був поганин, якби я пальцем кивнув на тебе!* (А. Крушельницький).

ПОГАНИ́НКА, и, *ж., заст., рідко.* Жін. до **погáни́н** 1. *Вона була поганинка* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГА́НИТИ[1]**,** ню, ниш, *недок., розм.* 1. *що.* Забруднювати щось чим-небудь. *Захлинувся змій і потонув. Пристукнув його Микита своєю булавою і на берег витягнув. — Не хочу, — каже, — море синє, чисте твоїм тілом поганити* (з казки); *Чортзна-що — щоб і посудини не поганило* (Номис).

2. *кого, що, перен.* Робити поганим, неприємним, псувати кого-, що-небудь. — *І нащо воно?.. Їх* [жаб] *же ніхто не їсть; тільки світ поганять* (Панас Мирний); *До Яремча приїхали ми під вечір .. Тут так гарно, — невже ж можна поганити таку красу? Мусить же бути якийсь куток, де б люди про злочини забули, — про війну* (Б. Лепкий); *Так, все життя він .. буде обстоювати те, у що вірить. Змітатиме з дороги все брехливе, шкурне, усе, що поганить людей* (І. Муратов).

3. *кого, що, перен.* Неславити, безчестити кого-, що-небудь чимсь. — *Ех ти, безсоромний, безсоромний! — гірко й докірливо промовив батько тихим голосом .. — Дак ти підеш ото самого себе поганити, людям розказувати, що Сиваші злодії?* (Б. Грінченко); — *Ти скажи мені, брате, як бути гуманістом з оцими, що хамством та брудом поганять себе і людям отруюють життя? Як вичавити зло з їхніх душ?* (О. Гончар); *Я також сказав щось добре про привідцю бусурманів, Бо який би справжній лицар бранців здоланих поганив?* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // Оскверняти (у 1 знач.), опоганювати (у 2 знач.). *А вона свариться: — А йди ж ти, — каже, — гугнавий* [гугнявий]! *Не погань мені хати такими словами!* (Л. Мартович).

◊ **(1) Рук (рýки) не погáнити** *об кого — що, чим* — не зачіпати когось, не встрявати у неприємну історію. — *Душу зрятуй мою і моїх діточок! .. — Ну, що з ним робити? — звернувся Чорнота до Криці. — Не поганити ж нам об нього свої руки!* (А. Кащенко); *Смиренний брат Терешко .. горілчане виробництво поставив на досить широку ногу. Сам, Боже борони, краплі в рот не брав .. Та й рук своїх благочестивих не поганив. Переклавши оце марудне діло вправнішим...* (О. Ковінька); — *Не погань руки об те падло. Слиззю гадючою забруднишся* (М. Стельмах); — *Досить тобі скиглити, нікчемо! — гримнув Метелиця. — Сам знаєш, що ніхто не стане поганити рук об таку паскуду, як ти! Будь же хоч в останню хвилину людиною, умри як слід!* (В. Малик); — *Господи, скільки тої крові вже пролилося! — хитає головою Соломія. — Ось і мій Охрім .. Для чого ми, каже, будемо руки убивством поганити?* (В. Чемерис).

ПОГА́НИТИ[2]**,** ню, ниш, *док., кого, що і без прям. дод.* Ганити якийсь час. — *Тепер судять, — сказала Софія. — Хіба то суд? Поганять, поганять... товариський. Та й то, хіба воно чуже краде, своє собі бере* (Б. Харчук); — *Дід дуже розсердився? — Ні, лише трохи поганив мене задля проформи. Ти ж знаєш, він не може сердитись на мене* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОГА́НИТИСЯ, нюся, нишся, *недок., розм.* 1. Неславити, безчестити себе ким-, чим-небудь. — *Ой, мій татонько! .. Чи думав ти, чи гадав, що твоя доня — княжна — мусить із тою негіддю поганитись, клопотатись* (Марко Вовчок); *Макс мчав до Генеральної прокуратури .. "Невже дід хоче батька знищити?! — думав. — Чому? Попередити батька? Натякнути, щоб відійшов, не поганився"* (Люко Дашвар).

2. *рідко.* Діяти необачно, допускати промахи, помилки. *На батька надійся, а сам не поганься* (прислів'я).

3. Пас. до **погáнити**[1]**.** *За часів турецького панування храм у Старому Расі (Сербія) не раз розорявся і поганився, але воскресав знову* (із журн.).

ПОГАНІ́ТИ, ію, ієш, *недок.* Ставати, робитися поганим (у 1, 4, 6 знач.). *Незабаром в цілому Львові масло так поганіло, що було дешевшим за сметану* (Ю. Винничук); *В одних* [полонянок] .. *знущання кидали іскру ненависті, і ті поганіли в душі і на обличчю* (О. Назарук); *Меншиков стає у повозі, підносить руку, кулаком Батуринові грозить. Його гарне обличчя поганіє — одна злість* (Б. Лепкий); *Завбачала* [Соломія], *що Оксана мовби поганіє на виду і під очима в неї з'являються синці* (В. Чемерис); * Образно. *Зима, її імператорська величність, поганіла, жалюгіднішала з кожним днем. Від білої величі залишилося нарешті брудне мереживо понад доріжкою та в улоговинах лісопарку і садків* (Олекса Ізарський).

ПОГАНІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати, робитися поганим (у 1, 6 знач.), поганішим; поганіти. — *Все було краще. Річки й озера були глибші, риба більша й смачніша, .. та й ліси були густіші..! — Та що й казати, — зітхав під кущем косар Тройгуб. — Усе марніє, поганішає* (О. Довженко); *Дні чомусь довшають; погода — яка б не була! — поганішає* (М. Дашкієв).

ПОГА́НКА, и, *ж.* 1. *розм.* Жін. до **погáнець** 1. — *Краще я в тюрмі зогнию, на Сибір піду, ніж такій поганці три тисячі дам* (Панас Мирний); — *Я не така, як та поганка, що носить сіль та пшоно до своєї матері, а раз з своїм Тарасом (наймитом) винесла пів мішка борошна з комори* (І. Нечуй-Левицький); — *Я ніколи не думала, що ви можете так легковажно ставитись до свого слова .. — Я ж вам сказала, що я — поганка* (В. Винниченко); — *Ти як смієш так говорити зі мною, мала заразо? Ах ти ж поганко зухвала!* (Дара Корній).

2. *заст.* Жін. до **погáни́н** 1. — *Доню, серце! Ти говориш Мов не християнка: Ти якогось бога твориш, Наче, — тьфу! — поганка* (П. Куліш); [Г о д в і н с о н:] *Се, кажеш, не така бридка мета? Зробить кумир з поганки, ледащиці — се ж гірший гріх!* (Леся Українка); *Монашка одразу .. зрозуміла: ця дівчина — язичниця, поганка* (Д. Міщенко); — *Я, бач, не втік. Хоч залицявся й до козачок, і до міщанок, і навіть до татарки. — До поганки?* (Ю. Мушкетик).

3. *розм.* Негарна, некрасива дівчина або жінка. — *Дивно мені тільки, — де така поганка набігала* [дитину]*?* (Панас Мирний).

4. Народна назва неїстівних шапинкових грибів. *Мірошниченко вийшов на узлісся, збиваючи носком чобота відьмине коло тонконогих грибів. До недавнього часу він думав, що ці гриби — поганки* (М. Стельмах); — *Які поганки? Вони ж отруйні. Ось у ботаніці й малюнок є, подивись: "Отруйні і їстівні гриби"* (В. Близнець); *Ніяким грибом я не гордував і вислідив, що майже всі вони, крім блідої поганки, добрі* (М. Дочинець).

5. *розм.* Те саме, що **лихомáнка** 1. *Старшина доповів їй, що всі приписи медицини виконано, він сподівається, що до початку наступу поганка щезне і старший лейтенант зможе повести в бій людей* (Ю. Яновський).

6. *розм.* Річ, предмет, що викликає чиєсь невдоволення. [Ш е в ц о в:] *Та де ж це вона, поганка, хустка ця, поділася?* (Б. Грінченко).

ПОГАНКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Трохи поганий; не дуже добрий (у 4–6, 8 знач.). *Папір поперваx був поганкуватий і чорнило не дуже добре, та й олівці часто ламались* (Остап Вишня).

2. Негарний, некрасивий (про зовнішній вигляд). *Дівка .. поганкувата і до роботи лінива* (Сл. Б. Грінченка); *Хлопець був поганкуватий з лиця* (з газ.).

ПОГАНКУВА́ТО, *розм.* 1. Присл. до **поганкува́тий** 1. — *"Ми сховаємось в траву" — поганкувато звучить. Опрацюйте .. або замініть цей рядок* (М. Гримич).

2. *у знач. пред.* Не дуже добре; важкувато. — *Не дуже смачно ми поїли. Навіть недоїли, і було поганкувато* (з газ.).

ПОГА́НО, *присл.* 1. Присл. до **пога́ний** 1–6; протилежне добре (у 1 знач.). [Захарко:] *Гапко! Щось ти погано смієшся!* (М. Кропивницький); — *Правда ж, ви не думаєте про мене погано?* (Ю. Яновський); — *Тебе, Давиде, погано бачила уві сні* (А. Головко); — *Ти не маєш права говорити погано про Марту... Вона жінка...* (О. Тесленко); *Почав* [чорт] *лаятись, та так погано* (Марко Вовчок).

2. Не так, як слід, як треба, як хотілося б і т. ін. *Як мать погано орать, то краще й в поле не ходить* (Номис); *Гнат бачив, що діло повертається погано* (Григорій Тютюнник); — *Шовкун, я дуже погано поводилась на вогневій?* (О. Гончар); — *Я, дідусю, тільки дівчинка. Прислужую я, знаєте, так: не добре й не погано, але вмію робити багато чого* (Валерій Шевчук); — *Вас, певно, погано проінструктували, рибонько?* (І. Роздобудько); // *у знач. пред.* Не можна, не слід. *Дмитрик чує дитячим серцем, що так погано чинити, як вони чинять* (М. Коцюбинський); // Не повною мірою, не до кінця, не зовсім, мало. *Люди з .. погано схованою цікавістю поглядають на чужинця* (Г. Хоткевич); — *Е, ні, тітусю, погано ти знаєш свого небожа* (А. Головко); *В його голосі вчувалася погано замаскована заздрість* (В. Чемерис); *В погано освітленій залі товпилась юрба, але всі якось дивно приглядались одне до одного* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

3. *у знач. пред.* Про те, що варте осуду. *Не знала вона, що то гарно, що погано, що треба робити, що ні, що соромно, що не соромно* (Панас Мирний); — *Ти, мабуть, вічно ширяєш у сфері фантомів? — А хіба це погано?* (М. Хвильовий); — *Живу, як билина, — скаржилася вона. — Тільки не знаю: добре це чи погано* (Р. Федорів); // Не годиться, не до речі. — *Нехай буде Голий, Так і пиши! — Ні, погано!* (Т. Шевченко); *Погано се тим, що може розхолодити до праці людей* (Леся Українка); — *За це він у вас молодець, що за правду стоїть. Та от погано тільки, що сам іноді брехні не цурається* (А. Головко).

4. *у знач. пред.* Важко, негаразд у якому-небудь відношенні. *Без голови рукам і ногам погано* (прислів'я); *Казав* [лікар].., *щоб я покинув горілку пити, а то погано буде...* (І. Нечуй-Левицький); — *Як же там на війні? — Погано, Тимку... Людей убивають...* (Григорій Тютюнник); — *Гляди ж принеси біле золото, а то погано тобі буде, бо ти — мій раб* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); // Недобре кому-небудь (про важкий фізичний або моральний стан). — *Що се, Варко, таке тобі? Чого се ти така стала? — Так чогось, — кажу, — погано... сама не знаю чого* (Панас Мирний); — *У нього давно застуджені нирки. Та хіба його можна умовити* [лікуватися]!! *А тепер йому погано* (З. Тулуб); — *Як він там? — поцікавився доктор .. — Погано. Він погодився на пересадку печінки, — відповіла Серафима* (О. Ульяненко); — *Я б почекав, — мовив я. — Є куди тяжчі поранені. Мені не так погано* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

5. *у знач. пред.* Недобре, зле (про неуспішний хід справ, несприятливу, неблагополучну обстановку). — *Трохим? боюсь зійтися з ним: З весни ще злий він за ягнятко. — Погано ж!.. Ну, а чи не прийме Клим?..* (Л. Глібов); — *Погано тільки, ой, погано, внучко, що війна буде... — Звідки ви знаєте про війну?* (Микита Чернявський); // Негарно (про несприятливе, неприємне оточення). — *Де живеш, куличе? — В болоті. — Там же погано? — Я привик* (Номис); — *Коли б навіть повернутися до дому... — Повернутися? — запитав я здивовано. — .. Не кажу, що нам тут погано, але все-таки дома є дома* (У. Самчук); — *Чим у нас тут погано? Тут, коли спека, так уже спека! Коли вітер, так уже вітер! Роздолля, простір, де хочеш, там і сідай...* (О. Гончар).

6. *у знач. ім.* **пога́но,** *невідм., с., заст.* Відмітка, оцінка, що відбиває низький рівень знань, незадовільну поведінку і т. ін. *Через годину вона викликала його і, намагаючись надати своєму голосу лагідності, сказала: — Я поставила вам "погано"* (Григорій Тютюнник); *Я зараз дуже хочу, щоб він* [учитель] *поставив "погано", щоб директор вигнав мене зі школи* (А. Дімаров).

(1) На душі́ (на се́рці) пога́но *кому, в кого і без дод.* — кому-небудь важко, тоскно, неспокійно. — *Не турбуйтесь, нене! Кажу ж вам, що я здоровесенький; а так на душі погано... розсердився* (О. Кониський); — *Чогось мені на душі так погано, коло серця щось в'ється так...* (Панас Мирний); — *Так уже в нього на серці погано* (О. Довженко); — *Мамо, — раптом сказав Вася, — погано у мене на душі. Щось діється зі мною* (О. Бердник).

◊ **Ле́гко (пога́но, недо́бре** *і т. ін.)* **лежи́ть** *див.* **лежа́ти.**

ПОГА́НСТВО, а, *с., заст.* 1. Язичництво. [Органіст:] *Вона* [скульптура] *вже в християнськім світі, коли не завертає до поганства, то тільки бавить* (Леся Українка); *Могутня духовною красою і радістю — літургія .. Просвітлювала нашу країну, виводячи з сутінків поганства* (В. Барка); — *Правовірні! Це .. нещасний, який уже з поганства почав повертатись у нашу істинну віру* (Ю. Логвин); *Він і чути не хоче про висвячення в жерці. Каже, що органічно не сприймає поганства* (В. Єшкілєв).

2. *збірн.* Язичники. *Боронити .. християнів* [християн] *од поганства* (Сл. Б. Грінченка); *Ярослав велів одправляти молебні в храмі Софії, та знав ще й те, що самі молебні не поможуть, бо поганства в Новгороді було набагато більше, ніж християн* (П. Загребельний).

ПОГА́НСЬКИЙ, а, е. 1. *заст.* Стос. до поганина (у 1 знач.), поган. *Ой, у п'ятницю святую, У раннюю досвітню годину, Та як наші вставали, Поганське військо половецьке потопцем* [потоптом] *топтали* (Панас Мирний); [Ярослав:] *Вся Руськая держава Знов зібрана, єдина і міцна .. Вона стоїть, немов свята стіна, Як захист всіх народів християнських І всіх скарбів учений* [учень] *вікових Від Азії кочовників поганських* (І. Кочерга); *Наступив* [Святослав] *на землю половчанську, Руський край грозою оберіг, і Кобяк, тодішній князь поганський, у полоні в Києві поліг* (Н. Забіла); *Вона нагадувала круглобокенького поганського божка: кирпатенька, з намистинками очей, оливковим відливом шкіри* (О. Ульяненко); // Належний поганинові, поганам. *Відступив* [Батий], *заборонивши руйнувати місто Золотого Архангела. Три дні й три ночі від скрипу возів поганських нічого не чули кияни* (Н. Королева); *Явдошка часто зверталася за допомогою до святих Косми і Даміана.., які .. могли навчити, як замовляти .. від стріл летючих, поганських, від скорботи, туги, суму та болячок...* (В. Чемерис); // Власт. поганинові, поганам; такий, як у поганина, поган. *Я буду старатися всіма силами скасувати сі поганські звичаї. Бо то поганство* (Г. Хоткевич); *Наближалося свято Купали, і по всіх церквах, мурованих на Горі, по дерев'яних — на Подолі, попи-греки і наші почали проповідувати проти поганських старих звичаїв* (Ю. Логвин).

2. *заст.* Стос. до часів поганства (у 1 знач.), пов'язаний з ними. [Є п и с к о п:] *Всі оті, що звалися богами в поганськім світі, — ідоли бездушні, або злі духи, слуги князя тьми* (Леся Українка); — *Хіба ти забув, полковнику, — промовив тоді кошовий, — що в руках татар теж наші товариші, що коли ми тепер їх не визволимо, то життя їх буде продане у вічну неволю поганську?* (О. Довженко); // *перен.* Дуже давній, дохристиянський. *Здавалося б, древній — "поганський" — світ вичерпав усі можливі модифікації слави та способи її інтерпретації; література і філософія древності подали весь діапазон її апологетики і дезапологізації, містифікації і демістифікації* (І. Дзюба).

3. *етн.* Який знається, має зв'язок з нечистою силою; нечистий. — *Хоч трохи було засуха ухвате* [ухватить], *то він зараз за поганських відьом* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бабуся підносила їй до столу смачні страви, .. та, крім полуниць, Орися не взяла нічого в рот. — Ах ти, горе моє, горе, — бідкалася старенька. — Не інакше, як тобі наврочили якісь поганські злі очі* (Д. Бедзик); — *Ти хрещений..? — Я? — Хорхе здивовано глипнув очима. — Я католик. — А в поганських духів віриш?* (І. Білик); // Лихий, ненависний, проклятий. *Кінець тиранії поганській! Свободи хай дні потечуть* (П. Тичина).

4. *лайл.* Прикм. до **пога́ни́н** 2; якого проклинають, суворо засуджують; клятий (у 2 знач.). — *Ти що тут робиш, поганський ти сину? Кажи зараз, що робиш!* (А. Дімаров).

ПОГА́НШАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати, робитися поганим (у 1, 6 знач.), поганшим; поганішати. *Дід .. філософствував під дубами, що все тепер не таке, як раніше, усе поганшає, дрібнішає, і Сашко дуже жалкував, що коли він виросте, то "світ споганіє"* (О. Довженко); — *Вятя .. малою була собі нічого дівчина, а це чогось стала розпливаться та поганшать, — обізвався о.* [отець] *Артемій* (І. Нечуй-Левицький).

ПО́ГАНЬ, і, *ж., збірн.* 1. *розм.* Огидні, неякісні для вживання їжа, напої і т. ін.; покидьки (у 1 знач.). — *Служниця обкрадала нас, годувала всякою поганню* (І. Франко); *Оскільки нічого ліпшого, що можна було б украсти, не було, писарчуки запихалися солдатськими цукерками, аби насолодитися бодай хоч цією поганню* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Вино відгонило іржею. Я віддав флягу Пассіні. — Погань, — сказав я. — Надто довго було у флязі. Я возив її з собою в машині* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *розм.* Тварини, комахи і т. ін., що викликають у людини відразу, огиду і т. ін. *Дуже стережусь я тепер цеї* [цієї] *погані* [гадюк], *цур їй!* (Леся Українка); *Подумав Клайд .. — Або кедри поступово підіймаються вгору, а колючі кущі розчищають їм шлях, або, навпаки, кедри зникають, а на зміну їм приходить оця колюча погань...* (В. Владко); *Іноді з прогнилого отвору .. вигляне .. голова сови, але про цю погань Свирид Яковлевич завжди згадував неохоче* (М. Стельмах).

3. *розм.* Нечиста сила, чорт, відьма і т. ін. *Зникла вмить нечиста сила; Всяка погань, баче* [бачить] *Гриць, І не знать куди злетіла: Ні чортів нема, ні птиць* (Я. Щоголів).

4. *розм.* Те, що викликає відразу, огиду і т. ін.; все, що викликає осуд. *Вже ту прокляту кабаку так вживав, що не то що! Хліба святого не їстиме, а без тії* [тієї] *погані і дихати не може* (Г. Квітка-Основ'яненко); [А н н а:] *Яка мені нині погань снилася, то нехай Бог боронить!* (І. Франко); *Здавивши долонями виски, я лежала нерухомо .. Боже, Боже, Боже! чи не лучче смерть, як пірнути в бруд і погань? Лучче вмерти...* (О. Кобилянська); *Хай про це діти не знають: ще немало всякої погані на них чекає* (М. Стельмах); — *Корчуйте нещадно їх* [міни] *з їхнім залізним корінням! А ми вже викорчуємо й тих, що садять по землі оцю погань!* (О. Гончар); // *зневажл.* Про того (тих), хто викликає зневагу, презирство. — *В оцім яру є озеро Й ліс попід горою, А в лісі скарб. Як прийдем, То щоб кругом стали, Скажи хлопцям. Може, льохи Стерегти осталась Якась погань* (Т. Шевченко); — *А поліцаї навідуються за курами та самогонкою. Та все якісь не наші. З чужих сіл. Скажи мені, командире, звідкіля воно такої погані набралося? .. Як чорт з рукава витрусив* (Григорій Тютюнник); [Е м і л і я:] *Якийсь мерзотник мавра обдурив! О небо! Викрий ти цю людську погань І бич вложи у кожну чесну руку, Щоб гнати голими таких падлюк По всій землі, зі сходу і на захід!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); // Уживається як лайливе слово. [Г е р а с и м:] *Ах ти ж погань! Мужва репана! Давно лизала панам руки, за верству шапку скидала, а тепер розжилася .. і зараз морду пиндючить перед своїм братом!* (І. Карпенко-Карий); *До обличчя Дугласові прилила кров, очі його палали. — Джоне! — гукнув він. — Гей, Джоне! Ти мені ворог, чуєш? .. Все між нами кінчено, ти погань, та й годі, погань!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

5. *заст.* Погани *(див.* **пога́ни́н** 1). *Святий апостол Андрій, як їхав Дніпром до Києва хрестити людей, так перебував деякий час на Монастирському острові і хрест на ньому великий поставив. Після нього на острові й з'явився монастир і ченці .. Вони тут пробували — аж поки набігла сюди бусурманська погань...* (А. Кащенко); *Вже ціла Русь-Україна ставала християнською. Однак .. де-не-де курилися ще поганські жертовники. Таки твердо погань лісова своїх посвятних місць трималася, від людей та сонця праведного по хащах ховаючись* (Н. Королева).

ПОГАНЬБА́, и́, *ж., діал.* Ганьба (у 1, 2 знач.). *Коли на кримському базарі Тебе запродали в гарем, Ти виплакала очі карі І в світ пішла з поводирем .. А нині ти сама в Стамбулі, Навикла вже до поганьби* (Д. Павличко).

ПОГАНЬБИ́ТИ, блю́, би́ш; *мн.* поганьбля́ть; *кого, що.* Док. до **ганьби́ти.** *Теодорович .. господиню Томашеву дуже поганьбив* (В. Стефаник); — *Не ждав, не ждав я, що вона так мене поганьбить .. — Повір, вона ще порадує тебе, — сказав Дорошенко. — Ще батькові слави там, честі добуде* (О. Гончар); *Побоювався* [Баян] *і мордував себе, дошукувався, що має вдіяти, аби не поганьбити ім'я своє, роди свої* (Д. Міщенко); *Козаки наші справді славні воїни і не поганьблять свойого* [свого] *хоч би так далеко від своєї землі* (П. Загребельний); [П а с і й:] *Поки жив, не поганьблю вітчизни я* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОГАНЬБИ́ТИСЯ, блю́ся, би́шся; *мн.* поганьбля́ться. Док. до **ганьби́тися.** *Ідея великих мандрів .. не могла в очах Гриші Левенця поганьбитися видовищем пароплава "Софія Перовська"., що з допотопною повільністю ходив од Києва до Херсона і назад, перевозячи .. не тільки людей, а й корів, кіз, свиней, курей, безліч лозових корзин з садовиною й городиною* (П. Загребельний).

ПОГА́НЬБЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поганьби́ти.** *Змагання до її* [літературної мови] *витворення почалось тільки недавно, і то іменно* [саме] *у галицьких писателів, в тім числі й у декотрих так поганьблених д.* [добродієм] *Чайченком* (І. Франко); *Ниць лежить в тіні акації Оленчук..: висічений, поганьблений, лежить, прищухнувши на власному городі* (О. Гончар); — *О світлий-пресвітлий Хоросе, ясний Світовиде, великий і добрий наш Даждьбоже! Видиш синів і внуків своїх — у славі-звитязі, вільних на вільній землі, а ворогів — розбитих, приниженних, поганьблених!* (В. Малик); // **пога́ньблено,** *безос. пред. Убито всі заміри, відібрано віру в усе святе й благородне, високі пристрасті поганьблено, .. але треба жити, треба вірити в людину, піднести людське в собі* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який поганьбився. — *Ми поганьблені, Ясноликий! Завваж, ромеї усе ще мають нас за своїх найманців, тих, що є в них конюхами і не можуть корити собі інших!* (Д. Міщенко); *Акут* [мавпа] *ніколи доти не бачив спортивного стрибка з жердиною. Тепер він гасав угору-вниз по гіллі дерева, де почувався безпечно, осипаючи лева прокльонами і радісно глузуючи з поганьбленого Нуми* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОГАНЮ́ЧЕ, *розм.* Присл. до **поганю́чий.** — *Добре клювало? — лагідно усміхнувшись, спитала мати. — Поганюче! Ледве на юшку наловили, — не червоніючи, брехав я* (В. Нестайко).

ПОГАНЮ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Дуже поганий (у 1–6 знач.). *Сам же батько, хоч і мав вигляд переодягненого у поганючу одежу артиста імператорських театрів, співати не вмів* (О. Довженко); — *Недарма зранку в мене долоня свербіла, а воно-таки доведеться чарку горілки випити. І поганюча ж вона, і гірка, а от люблю її* (А. Шиян); *Настрій у мене був поганючий* (В. Нестайко); — *Я його хоч би що, а знайду! — обіцяє Федь. — Я йому покажу, поганючому!* (Л. Письменна); *Каченя поверталося на всі боки й вклонялося, як уміло. — Ти таке поганюче, — сказали дикі качки* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПОГАНЯ́ЙЛО, а, *ч., розм.* 1. Те саме, що **пого́нич.** — *Тпру! — гукнув наш поганяйло* (Сл. Б. Грінченка); — *Узять його* [цигана] *з собою! — каже пан свому* [своєму] *поганяйлові* (П. Куліш).

2. Те саме, що **баті́г** 1. *Обозники, видно, захопили десь з племзаводу породистих маток. Приставили їх до дишел, .. не шкодуючи худоби, сікли гумовими поганяйлами* (Ю. Збанацький).

ПОГАНЯ́ЛО, а, *с., жарг.* Прізвисько (у 1 знач.), кличка (у 2 знач.). *Учителька .. своєрідна і гарна. Вона ходить між рядами учнівських столів, як лісова кішка. Тому її поганяло — Багіра* (В. Єшкілєв); *Через моє надмірне захоплення історією він деколи називає мене Професором, і це поганяло приклеїлося, ніяк не можу позбутися* (А. Дністровий).

ПОГАНЯ́ЛЬНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **поганя́йло** 1. *Поганяльник овець.*

ПОГАНЯ́ЛЬНИЧОК, чка, *ч., розм.* Зменш.-пестл. до **поганя́льник.** *Посадимо ми, братця, По семи молодців, А по восьмому — Поганяльничку* (з народної пісні).

ПОГАНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поганя́ти**[1]. *Виконуючи танок "Я маленький козак", хлопчики середньої чи старшої групи садочка імітують поганяння коня: одна рука ніби тримає вуздечку, друга — піднята вгору* (з навч. літ.); *Результат тотального оп'яніння — .. людське стадо, яке можна гнати будь-куди й будь-якими засобами, бо це людське стадо вже не здатне відібрати батога чи канчука для власного поганяння* (Є. Гуцало).

ПОГАНЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *недок.* 1. *кого і без прям. дод.* Примушувати рухатися швидше, підганяючи батогом, нагайкою і т. ін. *Який їхав — такий поганяв* (Номис); *Як же вріже їх* [дітей] *на сім слові пан Симеон різкою, що з дому приніс; та як пожене їх нею до школи, а сам, поганяючи їх, божиться, що за сюю прикладку .. буде їх шкварити що в бога день цілий місяць...* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Гарапник тройчатий Сплети .. Коня поганяти* (П. Гулак-Артемовський); *Навколо нас фантастичний степ. Гостро пахнуть бур'яни. Бабуся поганяє коника* (М. Хвильовий); *Їздові поганяли чимдуж і, випереджаючи один одного, з розгону влітали в .. містечко* (О. Гончар); — *Єндриховський поганяв людей батогом, а ксьо́ндз кропив кропилом землю.., а потім посвятив каплицю* (Б. Харчук); // Рушати з місця. *Чи не час уже поганяти коней* (Панас Мирний); // *перен., розм.* Примушувати робити що-небудь швидше. — *Дивлюся я, — каже* [Карпо], — *на наше життя й аж страх мене огортає .. Кожен норовить тебе запрягти та ще й поганяє...* (М. Коцюбинський).

2. Спрямувати хід коня, екіпажа і т. ін.; правити. *Тогді чоловік весело співає, як п'ятериком поганяє* (Номис); // *перен., розм.* Розпоряджатися ким-небудь на свій розсуд. — *Який же в вас начальник? Чи добрий чоловік? Чи, може, тільки ладен повсякчас кричати, та принукувати, та поганяти?* (І. Нечуй-Левицький); — *Вона сказала, що з мене вийшла б добра поміщиця .. — Як так, поміщиця? .. — Бо я, бач, попросила твого братика принести мені, хворій, ліки! Бо я, мовляв, поганяла ним, як кріпаком* (Валерій Шевчук).

3. Те саме, що **ї́хати** 1. *Повертаюсь з того ярмарку, поганяю по рівному і, наче в колисці, розкошую...* (Марко Вовчок); *Дома жінка, діти Батька ждуть і хліба ждуть. Треба далі поганяти, З дому ж виїхав давно* (П. Дорошко); // *наказ. сп.* поганя́й (поганя́йте), *розм.* Уживається в знач. ї д ь (ї д ь т е), р у ш а й (р у ш а й т е). — *Сідай на козли, поганяй! — скрикнув німець* (Панас Мирний); *Він торкнув візницю за плече: — Поганяйте. Нам треба, щоб завидна приїхати* (Б. Антоненко-Давидович); — *Коні у вас добрі, — отож зразу і поганяйте до Вінниці, прямо в губком* (М. Стельмах); // *наказ. сп.* поганя́й, *розм.* Уживається в знач. і д и г е т ь. — *Хазяїн сього вікна, що озьмеш* [візьмеш], *як я тобі його розіб'ю? — Та я й цілкового не хочу; цур тобі, поганяй дальш! — сказав хазяїн* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Поторгувався, а тепер поганяй із двору, — не сердячись на обличчі, Тимофій рукою показує на ворота* (М. Стельмах).

◊ **Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в)** *див.* **зли́день; (1) Поганя́ти до я́ми:** а) помирати. *Як принести води та мочить сухарі, то лучче поганяй до ями* (прислів'я); *Колись за Франца Йосифа та польського панства бідак все життя пнувся на свою хатинку, витягав з себе соки й з нової хати поганяв до ями...* (С. Чорнобривець); *Параска свариться на дим, Юрко спросоння кашляє. А не куритимеш — хоч до ями поганяй* (В. Дрозд); б) чекати смерті. *Думка одна вже в мене тепер: поганяй до ями!* (А. Тесленко); — *Біда тобі, хлопче! Держись, може, виживеш! Ми всі, як кажуть, поганяєм до ями* (В. Барка).

ПОГАНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Ганяти якийсь час. *Вони .. побігли на сусідню галявину поганяти м'яча* (Ю. Яновський); — *Ще поганяємо з тобою в пісках пустині за левом чи в диких степах за туром* (Н. Королева); — *Далеко не підемо, поганяємо татар по Случі й Тетереву, а може, й до Києва дійдемо* (А. Хижняк); — *Коли пробіжиш кругів десять, коли поганяєш у теніс — ах, як пашить усе тіло, як пульсує кров у кожній жилці, яке це божественне відчуття!* (В. Близнець).

ПОГАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* Ганятися якийсь час. — *Поїду-но я, жінко, на полювання. Хочу соболів постріляти, за водяними птахами поганятися* (з казки); *Святослав .. послав Романа Нездиловича в поле розвідати наміри і сили половців, поганятися за родами половецькими* (В. Малик); — *Суперкорабель! — підхопила Краснова. — Це точно, — зітхнув я. — От би поганятися на ньому за другим "Ковчегом"* (О. Авраменко).

ПО́ГАР[1], у, *ч.* 1. Що-небудь горіле; залишки чогось горілого. *Ще наші руки пахли порохом, Залізом, погаром рудим, Коли ми розквитались з ворогом І повернулись в рідний дім* (Я. Шпорта); *Як позавчора, вдарили мушкети, І погаром взялася димна вись, І за Дніпром сузір'я і планети Кривавими сльозами полились...* (А. Малишко); *Відтепер і назавжди ці запахи для мене невіддільні: .. запах погару і запах Чорнобиля* (А. Михайленко); *Я пам'ятаю те попелище .. Чорна безверха хата, обвуглені двері й віконні рами, потріскані шиби, ядучий, блювотний запах погару й чаду* (Г. Тарасюк).

2. Місце, де була пожежа; згарище. *Три дні в Стопчатові горів Життєпис пишної катівні. Скляні зіниці шандарів На погарі клювали півні* (Д. Павличко); * У порівн. *Там став Мамай, як погар, чорним станом, Там, як чума, ордою став Мамай* (М. Бажан).

ПО́ГАР[2], а, *ч., діал.* Кубок, келих. *Не надивується скит смаку того вина. Не надивиться на погар з червіньки, чорними візерунками писаний* (Н. Королева); *У корчмі лунав стривожений гул голосів. З усієї сили вдарився об підлогу і розбився на шматки чийсь погар* (С. Скляренко); — *Жінко, принеси погари, вип'ємо з Юрком за щастя Ганьки і Степана* (М. Томчаній).

ПОГАРИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Гарикати якийсь час. — *Погарикай там, погарикай, — ось я тебе* (Сл. Б. Грінченка); *Жінку славну він має, дарма що любить погарикати і донедавна любила грати очима, бо таки було чим грати* (М. Стельмах).

ПОГАРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Гарикати не дуже голосно або час від часу. *Коли було треба, матінка й погарикувала на всіх* (О. Ільченко); *Ми з Драмлом із годину ще глухо погарикували один на одного, а Гай аж заходився від безладних суперечок* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОГАРМА́НИТИ, ню, ниш, **ПОГАРМАНУВА́ТИ**, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **гарма́нити, гарманува́ти.** *Ми горох помолотимо, чачавицю погарманимо* (Сл. Б. Грінченка); *Клявся* [дід] *та божився, що кабани перебігали по ньому ("тіло й досі болить, наче кам'яними котками погарманували") туди й назад, а запримітити їх не могла ніяка сила* (П. Загребельний).

ПОГАРМАНУВА́ТИ *див.* **погарма́нити.**

ПОГАРНІ́ТИ, ію, ієш, *док.* Стати гарним (у 1 знач.). *Погарніли люде* [люди] (Сл. Б. Грінченка); *Славу слала* [дівчина], *вистилала, Мала була — славно спала, Погарніла нині, пахощі почула, Вид твій мені пахне, спала — не заснула...* (І. Драч); *Оксана розквітла, погарніла і тихо сяяла, радуючись своєму* [своєму] *негаданому щастю* (В. Чемерис); *Головна його* [М. Коцюбинського] *порада* [Олександрі] *Аплаксіній — добре їсти і поправлятися. Поправитися — означає поздоровіти і погарніти* (С. Павличко).

ПОГАРНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **гарні́шати.** *Зразу впізнав* [Павло] *серед дівчат Мар'яну, але дивувався: як вона змінилась за цей час. Погарнішала* (А. Головко); — *Як ти погарнішала, Настуню, — захоплено прошепотів він* (З. Тулуб); *Куліш не зміг одразу відповісти. Зробивсь серйозним, очі ще погарнішали* (Василь Шевчук); *За зиму вони* [лебеді] *погладшали, наросло на них нове пір'я, вони помітно погарнішали, стали такими прекрасно величними* (П. Загребельний); — *Оце ми були згадали про нього — і він з'явився. Ви навіть не уявляєте, яка я рада! Братик виріс, ще погарнішав...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОГАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **гартува́ти** 1. — *Хлопці, — подав несміливий голос .. Козюля, — на вірьовку не дуже надійтеся. Вона близько десяти років у коморі пролежала. — Шлямбури, — додав начальник цеху, — я не встиг погартувати* (Є. Дудар).

ПОГАРТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Гартуватися (у 1 знач.) якийсь час (про все або багато чого-небудь). *Сталі погартувалися в різних охолоджувальних середовищах до різних температур для одержання різних фракцій мартенситу для кожної сталі* (з навч. літ.); * Образно. — *Я вже давно не бачив брата. От і буде нагода знову погартуватися біля вогню мого старого горна..!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *перен.* Гартуватися (у 2 знач.) якийсь час (про всіх або багатьох). — *Змова? Кругова порука? Якщо так, завтра всі аж зашумите на кукурудзу! Отам погартуєтесь!* (О. Гончар).

ПОГАРЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Гарцювати якийсь час. [Ц и г а н:] *Я тут з людьми добрими погарцюю, а ви вечеряйте собі здорові* (М. Маркевич); [Х в е д о р а:] *Ви б, мостивий пане дяче, легше б трохи шмагали Юрка, а то бідне дитя .. не могло і присісти: хотіло погарцювати на коні, так каже: болить, мамко* (М. Кропивницький); — *Накажи осідлати буланого .. Погарцюй ловко по вулицях столиці* (Г. Колісник); *Всі по черзі залізли* [хлопці] *на гілляку й трохи погарцювали* (В. Нестайко); *Погарцювати під музику .. усе ж не відмовився* (О. Шугай); * Образно. [Г у т а к:] *Постарівся* [пан Чирняк], *спрокрилося робити, рад би, як той каже, троха на політичнім конику погарцювати* (І. Франко).

ПОГАРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Гарчати якийсь час. *Панське подвір'я дрімало, сонне й порожнє. Там наче нікого не було. Тільки пси погарчали і поховались* (М. Коцюбинський); *Кузька знову пускається вскоки та видивляється, на кого б йому хоч разок гавкнути або хоч погарчати...* (Григір Тютюнник); *Погарчавши одне на одного, пси швиденько розподілили між собою кістки й заходилися їх хрумати* (О. Авраменко); — *Нащо тепер комусь розсиджуватись по конторах? Телефон стерегти? Так він погарчить, погарчить, немов старий собака, та й перестане* (М. Стельмах).

ПОГАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., діал.* Гарювати якийсь час. *Не без того, щоб коли й погуляти, погарювати — на те молодість* (А. Головко).

ПОГАРЯЧИ́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док.* 1. Док. до **гарячи́тися.** — *Інспектор у нас — людина молода, погарячився, а насправді не зробить лиха* (С. Васильченко); — *Я погарячився, — згодився Антіной. — Вибач мені...* (Н. Королева); — *Вірю. Переконав, Тарасе Демидовичу. Ну, що ж, бажаю успіху. Мир! І пробач за те, що погарячився при першому знайомстві* (Ю. Збанацький).

2. Гарячитися якийсь час. — *Погарячились трохи мужики, а тепер вже й потилицю чухають* (М. Стельмах); *Дівчина погарячилася-погарячилася, але врешті охолола і сприйняла новину спокійно* (із журн.).

ПОГАРЯЧКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **гарячкува́ти.** *Павло збагнув, що погарячкував, тихо заговорив: — Спасибі вам за добре слово, Василино...* (В. Кучер); *Нас помирив Васько Гаврильченко. Він вислухав спершу мене, потім Кононенка і сказав, що ми обоє погарячкували* (А. Дімаров); — *Я, мабуть, погарячкувала з нічною прогулянкою... Мені нині й до крісла не дістатися* (І. Роздобудько).

2. Гарячкувати якийсь час. — *Іване Володимировичу! Доволі, — розгубився отець Христофор. — Погарячкували, й годі* (О. Довженко).

ПОГАСА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **погаса́ти**[1]. *Чи вже ж і той огонь горить, Щоб тільки блиснути на мить І освітить собі хвилину погасання?* (В. Самійленко); *Гарячкові червоні кружечки, що досі чітко виділи посередині щік, ураз погасли .. Їхнє раптове зникнення звело мені на думку не що інше, як погасання свічки, коли на неї дмухнути* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); *Іржаві, темні ґрати неохоче впустили в камеру барвисті вилиски вечірнього погасання* (С. Васильченко); *Пустими вдалися ранки і дні. Запам'яталося їхнє погасання* (Олекса Ізарський); *Ми* [старі] *навіть вороже дивимось на вас* [потомків], *бо ви женете нас до могили. Ви випиваєте наше погасання, красуєтесь і ростете. В цьому — закон існування* (Ю. Яновський).

ПОГАСА́ТИ[1], а́є, *недок.*, **ПОГА́СНУТИ,** не; *мин. ч.* пога́с, ла, ло *і* пога́снув, нула, ло; *док.* 1. Переставати горіти або світити, світитися (про світло, вогонь і т. ін.); гаснути (у 1 знач.), згасати (у 1 знач.). *Горіло світло, погасало, Погасло...* (Т. Шевченко); *Огонь у печі потроху погасає, наче сам почина дрімати* (Марко Вовчок); *Вогонь вже погасав, життєдайне тепло пашіло від жару* (Л. Старицька-Черняхівська); *Недогарок спалахнув, затріщав, впав у підсвічник і одразу погас* (І. Нечуй-Левицький); *Світанням, коли нарешті погасли пожежі і люди розійшлися по домівках, становий, слідчий і стражники вдерлися до хати Левка Щербини* (М. Стельмах); *Вогонь встиг погаснути, жар зачах, і в землянці віяло холодом* (В. Малик); // *безос. Пішов по масло, та й в печі погасло* (Номис); *Баба до печі, а в печі давним-давно погасло, дрова перегоріли, а борщ і не брався кипіти* (Г. Тарасюк); // Ставати невидимим (про небесні світила, промені і т. ін.). *Світить місяць серед неба — І той погасає; Вже корабель між скалами В морі потопає* (С. Руданський); *В хмарах тьмяно блиска, Не погасаючи, зоря* (Л. Первомайський); *Погас місяць, горить сонце. Гайдамаки встали* (Т. Шевченко); *Як же часом покотиться по небу і погасне ясна зоря, козак перехреститься і помолиться за усопшую душу* (П. Куліш); [Д ж о р д а н о:] *Остання ніч... Але чому остання? .. Хіба зів'яне саду буйноцвіт? Погасне сонце чи ясне кохання?* (О. Бердник); // Темніти, меркнути, тьмяніти (про барви або що-небудь освітлене); потьмарюватися. *Погасав рожевий світ. Смутком повійнуло над садами: стемніли, охмурніли* (С. Васильченко); *Синій ліс в туманному серпанку В промінні сяє і не погаса* (Я. Шпорта); *Ми учимося важкої науки життя, бо хочемо, щоб голубе небо над нами все таки не погасало* (Валерій Шевчук); *Погасне степ, побуріє, злиняє, осінь роздягне посадки* (О. Гончар); // Наближатися до кінця, закінчуватися (про день, вечір і т. ін.). *Короткий осінній день погасає* (М. Хвильовий); *Поволі день погасав* (І. Гончаренко); *Крізь верби сонечко сіяє І тихо гасне. День погас, І все почило* (Т. Шевченко); *Погаснув день. Темна ніч повила степи і зупинила бій* (Б. Грінченко); // *перен.* Утрачати блиск, жвавість, виразність (про очі, погляд). *Ставало дивно — як він доніс їх* [очі] *на змученім, ніби сухотнім обличчі, що не погасали й навіть не потьмаріли* [потьмяніли], *аж із пожовклої студентської картки в товариша на стіні крізь тюрми та заслання до оцих днів* (А. Головко); *Високий стан осів, пряма спина зігнулася в дугу, а колись блискучі очі погасли-поблідли* (Панас Мирний); *Любава ледве трималася в сідлі. Лице її змарніло, темні очі погасли* (В. Малик); // *перен.* Утрачати натхнення, ставати до всього байдужим (про людину). *Хлопець силкувався розвіяти її безпричинний смуток, .. та вона, захопившись чимсь на мить, зразу й погасала та похмуро бурмотіла: — Ах, все це нудно* (В. Підмогильний); *Тут уже й "студії" не помогли, я вже ні фальшу, ні правди не чула, я погасла* (Леся Українка); *— Он як! То ти багатир тепер! —* звеселів *Яшко, але одразу й погас: — Так оце ти в дитбудинок і йдеш?* (А. Головко).

2. *перен.* Утрачати силу вияву, слабнути; зникати, припинятися; гаснути (у 2 знач.). *І темно, страшно, холодно ми* [мені] *стало, і жар любові в серці погасав* (І. Франко); *На його обличчі блідими багрянцями погасав недавній страх* (Ю. Мушкетик); *— Скільки ж треба прожити людині, щоб погасли яскраві спогади минулого?* (Н. Королева); *Раптом уся Левкова злість погасла, неначе болотяний вогник* (М. Стельмах); *Не погасне висока потуга Дніпра, Не зміліє в отецьких криницях вода* (Б. Олійник); // Затихати (про звуки). *Десь звучать ридання, десь звучать прокльони... Пісня завмирає, пісня погаса* (М. Рильський); *Тиша. Навіть оті поодинокі звуки, що долинали, тепер погасли* (Є. Доломан); *Вікторові слова погасли блискавично* (Олекса Ізарський).

3. *перен.* Утрачати сили, здоров'я (про людину); вмирати. *Наспіла від лікаря телеграма — забрати хорого додому, бо дні його обчислені, і він погасає...* (О. Кобилянська); *Вона вже погасала В тяжкій хворобі* (М. Рильський); *— Не знатиме, сердешна, щастя і покою..; у горі, у сльозах, у журбі погасне* [Галочка], *як свічечка!..* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОГАСА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., розм.* Гасати якийсь час. *Ангеліні що: здорова-здоровісінька, може і по горах погасати, і на далекий пляж збігати, і жирок твістом зігнати!* (М. Дашкієв); *Понудившись, погасавши кілька днів по навколишніх лісах, дядя Костя таки не витримав .. і подався до міста* (В. Козаченко); *В душі вона не схвалює синового наміру погасати баварською столицею* (Олекса Ізарський).

ПОГАСА́ЮЧИЙ, а, е. Який погасає *(див.* **погаса́ти**[1] 1). *Київські сизі гори стали фіолетові. Золоті бані й хрести ніби жевріли, як погасаючий жар, горіли без проміння* (І. Нечуй-Левицький); *Я городами побіг до млинів. Там .. тихо балакали. Один Кендюх гарячився, .. як погасаючий вогонь* (В. Винниченко); *Козацький говорив тихо, ніби сам з собою, немов сидів над погасаючим вогником один* (Ю. Збанацький); *О, я знаю багато журливих пісень! Тих пісень нашумів мені ліс, їх луною далекою вітер приніс, Наспівав погасаючий день* (М. Рильський).

ПОГАСИ́ТИ *див.* **погаша́ти.**

ПОГАСИ́ТИСЯ, а́ситься, *док.* 1. *рідко.* Док. до **гаси́тися** 1. *Через баштан до мене бігла Манюня — вся у вогні! .. І аби зігнати його із себе, вона впала в мокрий бур'ян і заходилася .. качатися! .. Поки не погасилася!* (М. Вінграновський); *Хлопець докладав дров у вогнище, щоб вогонь не погасився* (із журн.); *Спрацював блок управління у твердопаливному котлі, система була врятована, котел погасився* (з газ.); *Єва охляв. Тобто погасився, як сірник, коли на нього дмухнути, обличчя його знову посіріло, повіки впали — лежав знерухоміло* (Валерій Шевчук); // *безос. Кругом темно — хоч око виколи, по всіх хатах погасилося уже* (Панас Мирний).

2. *чим, спец.* Загальмуватися, припинитися (про дію чого-небудь). *Коливання поздовжньої осі ракети погасилися демпфувальним моментом, який завжди діє проти напряму обертання ракети при її коливаннях відносно центра мас* (з наук.-техн. літ.).

ПОГА́СЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **пога́снути.** *На передньому плані три постаті .. сумно сидять над погаслим багаттям* (Леся Українка); *В руках тримають* [жінки] *малі, погаслі свічки* (В. Стефаник); *Дмитро Іванович ходив під погаслими ліхтарями й думав про себе, про сина* (Ю. Мушкетик); *В житті своїм до всього маю діло .. До ядер атомних у сховниках, До зір, погаслих і живих в віках* (А. Малишко); *Маланка з дочкою сиділи мовчки по кутках та снували гіркі думи в мороці погаслого дня* (М. Коцюбинський); * Образно. [М а з е п а:] *Годі Бунтами і повстаннями досягти Воздвигнення* [піднесення] *погаслих прав і волі. Політика рятунок дасть* (Л. Старицька-Черняхівська).

2. *у знач. прикм., перен.* Який утратив натхнення, став до всього байдужим (про людину). *Він прогнав штурханами з мого ліжка якогось майже погаслого типа* (В. Рубан); // *у знач. ім.* **пога́слий,** лого, *ч.* Той, хто втратив натхнення, став до всього байдужим. — *Лаврентію! — наблизився до нього Сковорода. — .. Бориса, будь людиною! Ти ж клекотів, мов полум'я, і скрізь запалював погаслих духом!* (Василь Шевчук).

3. *у знач. прикм., перен.* Який утратив силу, блиск, жвавість, виразність; байдужий, невиразний. — *Не дразни мене! — говорив* [Василь] *погаслим голосом. — Якби ти знала, скільки я всього пережив, то ти би була ліпшою для мене!* (О. Кобилянська); *Якусь мить Тарас тільки дивився на ці погаслі сумні обличчя* (Яків Баш); *Юля дивиться в одну точку погаслими очима, без почуттів, без бажань, байдужа до всього* (Григорій Тютюнник); *Плелися* [в'язні] *понурені, з погаслими поглядами* (М. Андрусяк); // Який утратив здатність бачити (про очі). *Коли піп втомленим рухом підняв хрест і кропило, .. я знову стрівся з погаслим оком мертвих істот* (М. Коцюбинський); [М а т и:] *Мій найдорожчий сину .. Дай гляну на тебе́ Незрячими, погаслими очима* (Л. Старицька-Черняхівська); *Він* [ворон] *день і ніч над трупами літає: на сопках у Маньчжурії клює, у горах Абіссінії терзає, погаслі очі виклювавши* (І. Гончаренко).

△ **Зга́слий (пога́слий, недіючий) вулка́н** *див.* **вулка́н.**

ПОГА́СЛО, *рідко.* Присл. до **пога́слий** 1; без світла. *Там, між ночі, погасло стояла її хата, не горів вогонь у печі й не світилися вікна* (Валерій Шевчук).

ПОГА́СНУТИ *див.* **погаса́ти**[1].

ПОГАША́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погаша́ти.** *Рівень погашання позичальником кредитної заборгованості визначають як добрий, слабкий чи незадовільний* (з навч. літ.).

ПОГАША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОГАСИ́ТИ,** ашу́, а́сиш, *док., що.* 1. *тільки док.* Док. до **гаси́ти** 1. — *Та враг бери вас, .. Пожар лиш тілько погасіть* (І. Котляревський); *Спалахнула* [тополя], *мов факел, синім тріпотливим вогнем. Але за кілька хвилин злива вже погасила пожежу* (О. Донченко); *Тимко зараз же погасив сірника, і густа темрява знову заступила очі* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Таємничо ніч спустилася над город, придушила у хмарах місяць, погасила дрібні зорі* (Дніпрова Чайка); *Карі очі погасила куля біла назавжди...* (В. Сосюра); // Вимкнути (світло). *Часто, погасивши електричне світло і лігши на широку софу.., я довго дивилась на смуги місячного світла на помості* (Леся Українка); *Дорогою я, розуміючи, що в коридорі горить світло, покрутив вимикач, щоб погасити* (Ю. Яновський); *Стукнуло нерішуче в вікно. Жінка мерщій погасила світло. Тиша. Знову стук* (І. Багряний); — *Пропоную влаштувати сьогодні святкову вечерю .. Погасимо світло, запалимо свічки...* (Люко Дашвар); // *перен.* Позбавити виразності, ясності, потьмарити. *Він сперся головою На дубовий стіл твердий, А неясний, неспокійний Сон в ожи́данню* [очікуванні] *й тривозі Його пам'ять погасив* (І. Франко); *Я стільки бачив! Стільки й нині Думок в собі не погасив! Жив інший хто в такій країні, Такі переживав часи?* (Є. Плужник); *Рятівна втома помалу стерла милий, але загрозливий образ Тетяни Федорівни, погасила їй очі, остаточно попереплутувала й без того розхристані Друзеві думки* (Ю. Шовкопляс).

2. *тільки док., перен.* Док. до **гаси́ти** 2; припинити що-небудь, не дати розвинутися чомусь; ліквідувати. *Війні шабаш! Погасили* [царські війська] *в сусіда .. пожежу, — тепер і самим безпечніше* (Панас Мирний); *Христос — це найчистіше і безмежно коштовне жертвоприношення, що примирило Бога з відступним людством. Кров жертви погасила ворожнечу, бо покрила незмірену величину людських провин* (В. Барка); *Дощ заливав вікна. Осінь хотіла погасити літо вщент* (Т. Прохасько); // Стримати, погамувати (почуття, переживання і т. ін. та їх вияв). *Стоїть* [законовчитель] *блідий, безсила злість в очах, яку він намагається погасити, а на обличчі закостеніла та ж солодка лисяча осмішка* (С. Васильченко); *Не погасила ти кохання Своїм жорстоким глузуванням* (М. Рильський); *Його відлюдна вдача не погасила буйної веселості панства, не стримала його невгамовного свавілля* (З. Тулуб); *Тиміш глянув на ошкірене Петрове лице і мимовільно погасив усміх* (Валерій Шевчук); *Коли ж любов велика настає Лише тому, що неминучість кличе, — Ви вільні погасить чуття своє* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

3. *спец.* Те саме, що **гаси́ти** 3. *На ньому* [напівеліптичному маршруті] *астроплан не мусить погашати величезну швидкість руху Землі по її орбіті навколо Сонця і дуже економить паливо* (В. Владко); // Припиняти дію якого-небудь приладу, механізму. *Ми погасили машину і зайшли пересидіти радість зустрічі* (Ю. Яновський).

4. Те саме, що **гаси́ти** 4. *Держава зазвичай не допускає факту прострочення позичальником платежів і погашає зобов'язання відповідно до умов договору про надання кредиту* (з мови документів); — *Запиши там пляшку до получки, — якомога упевненіше мовив Ладимир. — Галька сказала — і копійки не погасить* (В. Дрозд).

△ **Гаси́ти / погаси́ти борги́ (заборго́ваність)** *див.* **гаси́ти.**

ПОГАША́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **погаша́ти** 4. *Ринок грошових ресурсів є частиною кредитного ринку, тому охоплює відносини з надання кредитними установами позик, пов'язаних з оформленням спеціальних документів, які не можуть самостійно продаватися, купуватися чи погашатися* (з наук.-попул. літ.); *Депонований вексель реалізується за ціною, що є нижчою від номінальної, а погашається за номіналом* (з навч. літ.).

ПОГА́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погаси́ти.** *Вітер, що стих було, раптом рвонувся, і вогні мало не погашеної пожежі знову зашумували* (М. Хвильовий); *Давно погашені вогні на бакенах у горлі створу* (І. Гончаренко); *З-за рогу вигулили великі темні машини з погашеними фарами* (С. Голованівський); *Його* [метеорита] *власна швидкість, хоча й дуже велика, все ж була в значній мірі погашена тим, що ми віддалялися від нього* (В. Владко); *Не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку* (з мови документів); // **пога́шено,** *безос. пред. Сонце вже зійшло і в хаті погашено непотрібне світло* (О. Маковей); *Кругом погашено огні, І всюди спокій; місяць сяє З небесної височини* (М. Драй-Хмара); *Маяк уже погашено* (Ю. Яновський); *За три місяці було погашено заборгованість перед бюджетними установами* (з газ.).

ПОГА́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пога́шений.** *Автоматизована система Державного агентства лісових ресурсів України дає змогу вносити інформацію про поточний стан лісової пожежі — її активність чи погашеність* (з навч. літ.); *До суми, що виплачують кредиторові як погашеність заборгованості, додається сума відсотків за користування кредитом* (з наук.-попул. літ.).

ПОГА́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погаси́ти.** *Огнева сторожа від самої півночі працювала над злокалізованням* [локалізуванням] *і погашенням огню* (І. Франко); *Працівники часто збиралися на загальні збори, на яких пан Незабудко оголошував, що колектив вимагає погашення заборгованості* (Н. Сняданко); *Особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості* (з мови документів).

ПОГА́ЯТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Гаятися якийсь час. *Погаявшись іще трохи, звелів Кирило Тур осідлати двоє коней, да й поїхав з коша* (П. Куліш); *Поет знаходить уподобу в тім, щоб погаятися хвильку з римованим словом, яке має злетіти* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПОГВИНТИ́ТИ, нчу́, нти́ш, *док., що, розм.* Гвинтити якийсь час. *Погвинтити заіржавілу гайку.*

ПОГЕ́ЙКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Гейкати якийсь час. *Погейкати на волів.*

ПОГЕ́ЙКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **поге́йкувати** і звуки, утворювані цією дією. *Крізь ранкову тишу звідти* [з ланів] *доносилося веселе погейкування* (П. Панч); *В яру почулося погейкування, хтось гнав биків до водопою* (Григорій Тютюнник); *Від невеликої пристанційної площі Данило почув скрип возів і тихе погейкування: — Гей-гей, воли!* (М. Стельмах); *Мальві жаль було гір, ватрища, овечого запаху, казок і безнастанного погейкування та співу Ахмета* (Р. Іваничук); *Молодиці при ліхтарях доять корів, .. всюди чути .. погейкування* (Р. Андріяшик).

ПОГЕ́ЙКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Гейкати не дуже голосно або час від часу. *Той білий* [чоловік] *пасе — ще й погейкує на худібку* (М. Коцюбинський); *Пустив* [Остап] *воли і сам іде та тільки погейкує* (А. Головко); *Воли ремиґали на ходу. І йшов біля них козак Сироватка, погейкував* (Ю. Мушкетик); *Запрягли ми в соху козу та й погейкуємо, аби ґрунти орала* (В. Дрозд); *Маленькі жокеї в кепочках гопали верхи, цьвохкали і погейкували* (Л. Костенко); * Образно. *Осінь уже їздила білими піщаними дорогами: скрипів у тиші дерев'яний її віз, осінь погейкувала на волів... а воли .. не поспішали. Кожна пора в році має свій час* (Р. Федорів); *Над моєю долею Громи погейкують...* (А. Мойсієнко).

2. *на кого, перен.* Те саме, що **покри́кувати** 2. *Тим часом Корж блукав по корівнику, як завжди, стримано погейкуючи на доярок* (С. Добровольський); *Вбираючи на себе пишні шати, пан обозний поглядав вздовж дороги, погейкував на слуг* (О. Ільченко); *Вертесу й Слупу не доводилося ні на кого погейкувати, всі хотіли закінчити роботу найшвидше* (М. Білкун); *Метушливий скульптор обтирав на долонях вапно об брезентовий хвартух, погейкував на підсобників* (Є. Пашковський).

ПОГЕКТА́РНИЙ, а, е. Який установлюють, виконують і т. ін. з розрахунку на кожний гектар окремо. *Головною специфічною та найвідомішою формою підтримки фермерів у Європі є погектарні виплати, на частку яких припадає до 80 % від загального розміру підтримки сільгоспвиробників* (з наук.-попул. літ.); *У 2000 р. погектарне внесення органічних добрив у Волинській області становило 2,8 т, а мінеральних — 20 кг на гектар посівних площ* (з навч. літ.).

ПОГЕКТА́РНО. Присл. до **погекта́рний.** *Почав* [комендант] *розпитувати, які врожаї давала григорівська земля, погектарно і в загальній валовій сумі* (Д. Бедзик); *— Ти зобов'яжешся забезпечити впродовж двох тижнів над Жолудівкою і навколишніми полями безхмарне небо. А колгосп заплатить тобі за це, погектарно* (В. Дрозд).

ПО-ГЕРО́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-геро́йському.** *— Сьогодні п'ята група на чолі зі своїм майстром .. проявила себе наполегливою як у навчанні, так і в праці... Можна сказати, по-геройськи проявила себе* (Григір Тютюнник); *До п'ятнадцяти років Ілія викохував легенду про хороброго тата, що він по-геройськи загинув у північних морях* (Люко Дашвар).

ПО-ГЕРО́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як герой, подібно до героя; мужньо, відважно, сміливо. *Хтось доповнив її розповідь тим, як по-геройському бився сапер* (Ю. Яновський); *— Луснуло моє бідне серденько не від радости, а від ворожої кулі .. Тож я, синку, впав на синій ряст зовсім не по-геройському* (В. Шкляр).

ПОГИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОГИ́НУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* поги́нув, нула, ло; *рідко* **ПОГИ́БНУТИ,** бну, бнеш; *мин. ч.* поги́бнув, нула, ло; *док.* 1. Те саме, що **ги́нути** 1. *Коли ти* [бідний жовніре] *перестанеш платити податок кров'ю синів своїх, відсилаючи їх погибати за тих, хто найменшого права над тобою не має?* (Г. Хоткевич); [П а в л ю к:] *Послухай, брате, думаєш, це легко — прийнять, що хтось за тебе погибає? В мені болить і набрякає совість слізьми дітей і матері твоєї!* (Л. Костенко); *І без ярем, заліз, з непохилим чолом Ввійде люд у святині забуті, І з сльозами в очах заспіває псалом За борців, що погинули в скруті* (М. Старицький); [1-й з а л о ж н и к:] *Другий день катують .. Погибне Петро Михайлович* (Яків Баш); *— Бились козаки день, бились другий, а на третій .. пороху не стало .. Билися навкулачки, .. а не піддалися! Так усі там і погинули до одного... — закінчила баба свою сумну розповідь* (Б. Антоненко-Давидович); *Йому здавалося, що солдат співає .. про козака, що погинув у бою* (Ю. Мушкетик); // Зазнавати руйнування, занепаду, знищення. *— Від чого мир погиба? .. Та кажи-бо, будь ласка, від чого він погиба і чи не можемо його як-небудь оборонити або підперти?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Хазяїн, мир погибає! Погибає і погибне, бо, коли заберуть у нас землю, усі з голоду водянкою запухнуть!* (М. Стельмах); *— Він* [орендар] *купив право на улов; а ти хоч і здихай! Коли в тебе є гроші, — іди поміряйся з ним; а немає — здихай!.. От яким побитом погибли наші рибальські громади!* (Панас Мирний); *Витовк* [град] *все дотла: Що в полях було — погинуло, Та ще й бульба погнила* (І. Франко); // Потрапляти у важке, безвихідне становище. *Ще як коняки в котрого бідняка немає — погиб, щитай* [вважай] (А. Головко); // Переставати існувати; зникати. *Коли у мене справді є талан, то він не загине, — то не талан, що погибає від туберкульозу чи істерії!* (Леся Українка); [Л е о н т:] *Ти вважаєш, Що шепотіння тайне — то ніщо? Ніщо — стискання рук, цілунки в губи? Зітхання після сміху — певний знак Того, що погибає честь?* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра); *Переживе* [храм] *віків багато, Стоятиме й тоді, коли мої Кістки потліють і ім'я погине...* (В. Самійленко); *І лицемір'я упаде, І славословіє погине. Розправить крила молоде Безсмертне плем'я України!* (О. Гончар).

2. *тільки недок., перен., розм.* Переживати труднощі, страждати фізично або морально; мучитися. *А дівчина гине... Якби сама, ще б нічого, А то й стара мати, Що привела на світ Божий, Мусить погибати* (Т. Шевченко); *— Кажуть, хоче* [Килина] *в город їхать... — Та-ак... — схилив дід голову й застиг. Потім підвів її, подивився на Трохима, похитав головою й сказав: — От так наш брат погибає... Знаєш, куди вона пішла?* (В. Винниченко); *Без ріски в роті — на поталу Голодній тузі та зимі, Як неприкаяний, бувало, Я погибав на Колимі* (І. Гнатюк).

◊ **(1) Хоч на місці погиба́й** — уживається для вираження досади, незадоволення з приводу дуже тяжкого чи безвихідного становища. *— Але оте "молоде покоління" — Господи, се вже такі собаки, такі дзявкуни, що хоч на місці погибай!* (І. Франко).

ПОГИ́БЕЛЬ, і, *рідко* **ПОГИ́БІЛЬ,** белі, *ж.* Передчасна, насильницька смерть; гибель. *Б'ють козаки напропаще* [напропале]; *іскри сиплються густо, і от-от комусь погибель!* (П. Куліш); *Старий Постолака (батько) вхопить було себе за чуба й застогне, як різаний: — .. О, де та погибіль, чом вона не прийде на мене!* (С. Добровольський); *— Вогонь на мене! Це було майже рівнозначно тому, що хтось став би сам кликати на себе погибель* (О. Гончар); *— Від хана — погибель, від султана — каторга, а від короля — довічне ярмо! Так я думаю-гадаю, товариство...* (В. Малик); *— Поїду я .. у Маріуполь .. Там море, риба, уже з голоду не можна вмерти .. А тут нам неминуча погибель* (І. Кирій); * У порівн. *Такий миршавий та зачуханий, а жер за десятьох, той Охрім, як перед погибеллю* (Григорій Тютюнник); // Руйнування, занепад, знищення чого-небудь. *Хто жар, хто губку з сірниками .. Погибель мчали кораблям* (І. Котляревський); *Бережуть своє царство смереки! Стоять тисячолітнім муром і гадають витримати до кінця, до загальної погибелі* (Г. Хоткевич); *— Де скінчилася між людьми казка, там жди занепаду й погибелі, — казав тато...* (О. Бердник); *А ви хіба стояли на розпутті, Коли погибель надійшла панам..?* (Д. Павличко); *— Хлопчика звати Неуцтво, дівчинку — Убогість. Остерігайся обох.., але найдужче бережися хлопчика, бо на лобі в нього написано "Погибель", і погибель він приносить, якщо цей напис не стерти* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *перен.* Кінець існування чого-небудь; зникнення. *Рятунок — у правді, погибель — у брехні* (приказка); *Я знаю одного поета, що склав собі афоризм: "гарна рифма* [рима] *— погибель для ідеї!"* (Леся Українка).

○ **(1) На поги́бель** <*рідко* **На поги́біль,** *заст.* **На погу́бу**>, *у знач. присл.:* а) щоб погинути. *— Над Іквою було село, У тім селі на безталання Та на погибель виріс я. Лихая доленька моя!..* (Т. Шевченко); *Семена Задвірного і ще кількох сільських парубків виряджали в стрільці .. Мене спонукувала піти цікавість: що собі думають батьки, посилаючи синів на погибель?* (Р. Андріящик); *— Оружно підемо на поганців! — Не дамо Києва на погубу! Завирувало віче на торговищі* (В. Нестайко); б) *(кому, чию)* щоб хтось погинув. *— Як се — хліб жати?.. Хіба є така машина?.. — А лихий знає тих німців! Може, вони на нашу погибель і таку машину вигадали* (Панас Мирний); *При світлі лоєвої свічки чорні постаті тих чернеців* [ченців] *з нап'ятими на голову високими, гостроверхими відлогами здавалися пекельними примарами, що зібралися сюди на погибель людям* (А. Кащенко); *— Вип'ємо, товариші, за Січ, щоб довго вона стояла на погибель бусурманам* (О. Довженко); *— Слід про те пильнувати, щоб люди безневинні не несли кари за справжніх злочинців. От я й прийшов до вас, щоб сього не було, вам на честь і славу, а злочинцям на погубу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *— Як ти вирядився молодицям на погибель!* (Ю. Збанацький).

◊ **(2) В три поги́белі (в три дуги́, в дугу́** *і т. ін.), зі сл.* з і г н у т и й, з г о р б л е н и й *і т. ін.* — дуже сильно; низько. *Йому на думку спала зігнута в три погибелі постать Чижика* (Панас Мирний); *Дід Прокіп, зігнутий в дугу, так як би чогось пильнуючи під ногами, з'являвся у завулку* (П. Панч); *Поруч сусітилася* [метушилася] *й кудкудакала сестра Базаревського, в три погибелі зігнута кучерява бабуся в парадній спідниці, чорній, і в маркізетовій, жовтій, блюзі* (Олекса Ізарський); **Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три поги́белі)** *див.* **гнути; Гну́тися (згина́тися) / зігну́тися в дугу́ (в три поги́белі)** *див.* **гнутися; (3) Поги́белі на те́бе (на вас, на ньо́го** *і т. ін.)* **нема́ (нема́є),** *лайл.* — уживається при висловленні крайнього невдоволення, роздратування. *— Щоб ти* [собака] *здох, — півголосом лається Гаврило. — Немає на тебе погибелі...* (Григорій Тютюнник); *— А-киш, щоб тобі подохли* [кури], *погибелі на вас немає!* (Ю. Збанацький); *Раптом згори знову долинув якийсь шум — гарчання тварини разом із людським голосом. Потім хтось вигукнув: — Нема погибелі на цього бовдура! — і все затихло* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); **(4) Поги́бель його́ зна (зна́є)** — невідомо, незрозуміло. *— А оружжо* [зброю]? *— так погибель його зна, як то живо списав* [маляр]! (Г. Квітка-Основ'яненко); **Ско́рчуватися (скру́чуватися) / ско́рчитися (скрути́тися) в три поги́белі** *див.* **скорчуватися.**

ПОГИ́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який приносить погибель, веде до погибелі. *Одностайність не завжди рятівна, а часом погибельна. Різнобій не завжди погибельний, а часом рятівний...* (М. Драй-Хмара); *Про варягів-русів, що раз у раз нападали на столицю ромеїв, візантійський патріярх* [патріарх] *Фотій сказав: — Подуло на нас щось суворе, тверде, погибельне!..* (В. Домонтович); *Фашисти, мабуть, теж готувалися зустрічати свій погибельний сорок п'ятий рік* (О. Гончар); *Збочити з погибельного маршруту не давали байраки і порослі осиками та ялинками згарища* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **поги́бельне,** ного, *с.* Те, що приносить погибель, веде до погибелі. *В "Неофітах"* [Т. Шевченка] *мотив прощення — це лише складник іншого великого: безмежної моральної, сутнісної переваги християнської великодушності, добра й братолюбства.., що визволяє людське серце від минущого й погибельного* (І. Дзюба).

ПОГИ́БІЛЬ *див.* **погибель.**

ПОГИ́БІТИ, ію,ієш, *док., розм.* Гибіти якийсь час. *Скільки б йому довелося погибіти у В'ятці — один Бог знає. Міг* [Петро Дорофійович] *благополучно застряти в тій глушині й до скону літ своїх* (В. Чемерис).

ПОГИ́БЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поги́нути, поги́бнути.** *Жінки снували сюди й туди поміж громадою, допитуючись вістей про ворога або голосно оплакуючи своїх погиблих синів* (І. Франко); *Балки ж, оті логовища погиблих річок, робилися спершу бурими, потім чорними, як сама земля* (Г. Колісник); // *у знач. ім.* **поги́блий,** лого, *ч.;* **поги́бла,** лої, *ж.* Людина, яка погинула; загиблий, загибла. *Високий військовий достойник сухим, чітким голосом говорив про заслуги погиблих* (Н. Кобринська); *Із живими погиблі встають із чужинського краю* (А. Малишко); *— Щось давно тебе не видів межи людьми, вояче... — казав Грицько, не відриваючись від роботи. — .. Ні, щоби прийти до товариша, та згадати окопне побратимство, та випити за погиблих...* (М. Матіос).

ПОГИ́БНУТИ *див.* **погиба́ти.**

ПОГИДУВА́ТИ, ýю, ýєш. Док. до **гидува́ти.** — *Вони такі, що як глянуть на її* [Солохи] *вид, то погидують і їсти* (Панас Мирний); *Порадилися батько з матір'ю та й надумали: .. треба хоч запросити його додому та пригостити: ачей, не погидує* (Б. Антоненко-Давидович); *Опанували* [матір] *гордощі за сина. Інженер, вчена людина.., і навіть... городянка не погидувала її ставним юнаком* (Іван Ле); *Певно, його убито під Ладижином й вода знесла аж сюди. Лаврін погидував одежею, взяв тільки лук і сагайдак. Шаблі при туркові не було* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Запитаєш мене, як могла душа аж так збочити, щоб погидувавши днем, ціле життя перенести на ніч? Усі пороки виступають проти природи* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОГИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Ги́кати якийсь час. *Дехто приходить на мітинги посвистіти, погикати* (з газ.).

ПОГИКА́ТИ, áю, áєш, *док.* Гика́ти якийсь час; поікати. *Лікар подивився на нас, усміхнувся і сказав: — Та дайте дитині погикати!* (з газ.).

ПОГИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Ги́кати не дуже сильно або час від часу. *Появлялися .. цілі загони кавалерії. Але ці чомусь весело погикували й .. войовничо* [войовничо] *помахували шаблями* (М. Хвильовий); *На вершок воріт сперся підборіддям Михводій .. Він час від часу погикував* (Ю. Логвин); // *безос. Вже Зюзь* [кінь] *змокрів усією своєю попелястою шерстю, все важче .. погикувало в нього в череві* (П. Загребельний).

ПОГИ́КУВАТИСЯ, ується, *недок., безос., розм.* Гика́тися злегка або час від часу. *Йому частенько погикувалося.*

ПОГИ́НУТИ *див.* **погиба́ти.**

ПОГИ́РКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Гиркати якийсь час. — *Панька й хлібом не годуй, дай тільки погиркати, — сказав курінний отаман* (П. Панч); *"Лає* [бабуся] *і маму, й мене, і Килину Федорівну. Та, мабуть, треба на те менше зважати. Погиркає, погиркає та й вгомониться"* (Є. Доломан); * Образно. *Погиркала вода у крані й стихла* (В. Близнець).

ПОГИ́РКАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **ги́ркатися.** *Ну, вдарив* [чоловік] *там жінку, повчив її трохи, та й годі!.. А погиркались — помиритися, та й жити як слід* (М. Коцюбинський); — *Хочу дівчину сватати, а батько противиться. Тоді я прийшов до нього, добре погиркався.., а дівчину все-таки вихопив з-під носа* (О. Гуреїв); — *Ти ж приїжджай... — Для чого я вам? — Ну... Сумно без тебе... Ні з ким і погиркатися* (Ю. Мушкетик); *Чому Таня розстроєна? Знову погиркалась зі старим..?* (М. Павленко); — *О Боже! — скрикнув він, уздрівши мою розквашену фізію. — Що з тобою? — Та ми .. трохи той... погиркались, — відповів я* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПОГІ́ДДЯ *див.* **пого́ддя.**

ПОГІ́ДЛИВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **погі́дний.** *Пора була вже вільна від польової роботи, хоч гарна ще, тепла і погідлива* (І. Франко); *Надійшли погідливі дні, закипіла робота* (Мирослав Ірчан); * Образно. — *Дай вам Боже погідливу старість...* (В. Стефаник).

ПОГІ́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **погі́дливий.** *Не тільки Василеві подобалася їзда. Подобалася вона всім, навіть дідові. Всі в цей час відчували .. внутрішню погідливість* (У. Самчук).

ПОГІ́ДЛИВО, *розм.* Присл. до **погі́дливий.** *На поглядзапитання пані Деморацької замкова пані киває погідливо головою: — Відчинити двері!* (Н. Королева); *Коли конвоїр біля шурфу накаже розвести багаття короткими "давай вогонь", Беймбет і тоді відповідає погідливо: "Давай-давай-давай"* (Б. Антоненко-Давидович); — *Невсипно пам'ятаймо про денний свій час. Бо час — то найцінніша монета нашого життя. Йванко погідливо мотав головою, потягуючи з горнятка молоко* (М. Дочинець).

ПОГІ́ДНИЙ, а, е. 1. Тихий, спокійний. *Надворі тепло, сонце сипле огнем із погідного неба* (І. Франко); *З одного боку дрімав таємний світ чорних велетнів-гір, з другого — лягло долі погідне море* (М. Коцюбинський); *О безмежне і плідне, Житнє поле погідне, Ні межі ти не маєш, ні краю!* (Л. Первомайський); // Ясний, теплий, сонячний (про погоду, день, вечір і т. ін.); погожий (у 1 знач.). *Був гарний погідний день, чисте голубе небо, ні одної хмарки* (А. Чайковський); *На завтра хай видасться днина погідна, аби ми, півроку, здорові були* (В. Стус); *Все так пахло землею, свіжістю і ще чимось дуже гострим і п'янким, як може пахнути тільки степ в кінці погідних серпневих днів* (Ю. Бедзик); *Якісь невиразні, але ляхливі шурхотіння, шелести, хрипіння пробивали літній погідний вечір* (Ю. Покальчук).

2. *перен.* Безтурботний, урівноважений (про людину). *Погідною і тихою верталась Раїса з церкви* (М. Коцюбинський); *Був* [чоловік] *погідний і заспокоєний, майже такий, який бував буденно* (Валерій Шевчук); *Лавр мав теплі блакитні очі і був страшенно добрим та погідним* (С. Андрухович); // Властивий такій людині. *Гулька був .. вражений погідним настроєм Зарічного* (М. Ю. Тарновський); *Усмішка осяювала його лице, мов якась зоря постійного задоволення світом, собою, людьми. Такий погідний оптимізм і наївну філософію можна зустріти хіба в дитини* (Ю. Винничук); // Який виражає безтурботність, урівноваженість. *Дивиться* [Степан] *на її лице, а воно таке погідне стало, таке лагідне* (А. Крушельницький); *Серпик місяця .. всім своїм погідним виглядом сповіщав гарну погоду, а отже й тепле літо* (Г. Тарасюк).

ПОГІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **погі́дний.** *Голубінь неба, легкі порухи неозорої водної гладіні, погідність полудневих годин — все це ніби виключало поганий намір* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *То — чесна, щира, одверта душа, що в кожде товариство вносить якийсь подув легкості, невимушеної свободи, якусь погідність та веселість* (І. Франко); *Тарас відчував погідність у всьому, що його оточувало, і подумав, що зараз він справді щасливий* (Ю. Покальчук); *Душа у злагоді сама з собою спокійна: що ж іще можна додати до тієї погідності?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОГІ́ДНО. 1. Присл. до **погі́дний.** *Часом, коли сонце погідно сідало, церква здавалась рожевою, а вершечки дерев золотими* (М. Коцюбинський); *Тихо й погідно височіли над Києвом і Дніпром небеса* (Г. Тарасюк); *Дніпро погідно плинув далеко внизу. Хмари погідно пливли високо вгорі* (Любко Дереш); *Ще недавно, йдучи сюди, виглядав він погідно і спокійно, а нараз така зміна...* (О. Кобилянська).

2. *у знач. пред.* Про ясну, сонячну й безхмарну погоду; безвітряно. *На небі так ясно, так погідно!* (І. Франко); *Як надворі погідно, то і в серці так само* (Г. Пагутяк).

3. *у знач. пред., перен.* Про стан легкості, відсутності внутрішнього напруження. *Наші душі відлинуть колись. Не страшно — бентежно, погідно, святково, .. немов в чужолюдді почув рідне слово, що миттю занесло на рідний поріг* (П. Мовчан); *Володимир побачив його* [діда] *малі сині очі, і .. йому стало погідно від тих очей* (Валерій Шевчук); *Ти береш каву .. Гіркуватий смак напою м'яко обволікає ротову порожнину, всередині робиться затишно і погідно* (О. Ірванець); // *також у сполуч. зі сл.* н а д у ш і, н а с е р ц і. Про стан внутрішньої рівноваги, спокою. *Ніколи ще, здається, не було Петрані так погідно на душі* (М. Малиновська); *Я не раз підмічав, як мій пес позіхає, коли позіхаю я, і сміється, коли погідно мені на серці* (М. Дочинець).

4. *у знач. пред., перен.* Про спокійну, затишну обстановку. *У панотцевій господі .. було затишно й погідно, мов по шовку ступаєш, і пахло, як у церкві, — воском, і проскурами, й старими книгами* (О. Забужко).

ПОГІ́Н, го́ну, *ч., рідко.* Те саме, що **шви́дкість** 1. *Поїзд, зітхаючи, притишував погін* (І. Микитенко); *На повному погоні зупиняє коня юний партизан Михайло* (Ю. Яновський); *Потяг дуднить по рейках, .. перебігає попри семафори, набирає погону на закрутах* (О. Лисяк); *Всяк летить прудким погоном За царицею й Дадоном* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОГІ́НКА, ПОГО́НКА, и, *ж., діал.* Нарікання. *Треба оддати позичку, щоб погінки не було на селі од людей* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГІ́РДЛИВИЙ *див.* **пого́рдливий.**

ПОГІ́РДЛИВІСТЬ *див.* **пого́рдливість.**

ПОГІ́РДЛИВО *див.* **пого́рдливо.**

ПОГІ́РДНИЙ *див.* **пого́рдний.**

ПОГІ́РДНО *див.* **пого́рдно.**

ПОГІ́РКНУТИ, не, *док.* 1. Док. до **гі́ркнути.** — *Мої* [горіхи], *як на лихо, погіркли усі. Тому, подруго, виручай. Позич мені горішків* (з казки); *Довго .. була поміж нас мовчанка, горілка на той час ніби трохи погіркла* (Ю. Яновський); *Крупи, багаті на жири, при зберіганні можуть погіркнути* (з навч. літ.).

2. *перен.* Сповнитися гіркотою, смутком; згіркнути (у 2 знач.). — *Вийти заміж — не дощову годину пересидіти, і любощі погіркнуть, .. коли пучки на чужій пряжі протреш до м'яса, коли на поденщині памороки заб'ються* (М. Стельмах); *Серпні проходять, дощ не відходить ані на днину .. — Татку далекий, серпні погіркли в нас за плечима* (І. Малкович).

ПОГІРЧИ́ТИ, чу, чиш, *що, розм.* Док. до **гірчи́ти** 1. — *Він .. лазить на печі, стеребкавсь якось, тре очі і кричить так .. Аж коло його* [нього] *стрючки червоні, що в борщ кидать; дістав з жердки, погірчив очі* (А. Тесленко); * Образно. *Тесть таки заповзявся погірчити йому день шлюбу? А може, цей шлюб йому, Костикові.., і так не солодкий?* (Ірина Вільде).

ПОГІ́РШАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **погі́ршати.** — *Що є злом, те шкодить; що шкодить, те призводить до погіршання* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Просочення антипіренами дерев'яних конструкцій, тканин та інших горючих матеріалів треба повторити в разі втрати або погіршання їхніх вогнезахисних властивостей* (з навч. літ.); *Погіршання рівня життя в Україні має чітко окреслений екологічний контекст* (із журн.).

ПОГІ́РШАТИ, ає, *док.* 1. Док. до **гі́ршати.** *Погіршали харчі, похолоднішало в хаті, але Пріська не звертала ні на віщо уваги* (Л. Яновська); *За тиждень погіршали новини* (З. Тулуб); *Погода погіршала. Почалась осіння сльота, холоднеча* (У. Самчук); *Справи мої погіршали* (С. Чорнобривець); *Я вже писала, що кілька днів тому радіозв'язок з Землею різко погіршав* (В. Владко); // *безос. Артур Пепа став посилено терти очі, щоб роздивитись бодай що-небудь у цьому випромінюванні, але від того лише погіршало* (Ю. Андрухович); // Стати гіршим, важчим (про здоров'я, стан людини і т. ін.). *У нас тепер погано жити, бо дядькове здоров'я значно погіршало* (Леся Українка); [П р о в і д ц я х о р у:] *Ой-ой! Понабрякали страшно жили всі, Й запалення, здається, ще погіршало* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // *безос. Пізнього вечора Фросині погіршало* (М. Стельмах); *Звістка про те, що хлопцеві погіршало, дуже вразила Олексу Петровича* (О. Сизоненко); // Зробитися гіршим, важчим (про умови життя, обстановку і т. ін.). *Літаки з чорними "павучками" подвоїли свої старання* [бомбування]. *І від того ситуація на землі погіршала* (І. Багряний); — *Друзі, — почав він, — мій план гарний тим, що коли він і не досягне очікуваної мети, однаково наше становище анітрохи не погіршає* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *безос. Як стара на той світ переставилась, погіршало на сім і Пилипкові, й Катрі* (Панас Мирний); *Старий Щербат із жури скоро зійшов у могилу, зосталася удова з дочкою. Ще погіршало. Василь переривався на роботі, але .. панщина виїдала усі соки* (Г. Хоткевич).

2. *рідко.* Зрости, посилитися (про що-небудь погане). *Малі діти — мале й лихо. Діти побільшають, лихо погіршає* (Номис).

ПОГІ́РШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **погі́ршити.** *Бонеса тим часом виймала з кошеля подарунки. Дюжину смажених курчат, .. дві пляшки якогось лікеру погіршеної через війну якості* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **погі́ршено,** *безос. пред. Прогноз для економіки ЄС у 2023 р. погіршено* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який погіршився (у 1 знач.), погіршав (у 1 знач.). *Насіння повинно бути найвищої якості. А на погіршеному агрофоні можна виростити й гіршої якості насіння* (П. Оровецький); *Бідолашна дівчина .. воліє знов обернутися в кущ калини, ніж тягти злиденне життя серед поновлених і не в одному погіршених обставин. Такий .. висновок і самого автора* [І. Нечуя-Левицького] (С. Єфремов).

ПОГІ́РШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **погі́ршити** і **погі́ршитися.** *Вони* [спроби втечі] *закінчуються жахливо — арештом, вічною каторгою для сміливців, ще дужчим погіршенням режиму для Чернишевського* (О. Іваненко); *Сподіваюсь, що Ваше здоров'я поправиться і що з ним не так вже погано, як Вам здається, може, то так часове погіршення* (Леся Українка); *Свого часу він захоплювався фехтуванням.., хоч і змушений був згодом від цього відмовитися через погіршення зору* (Ю. Андрухович).

ПОГІ́РШИТИ *див.* **погі́ршувати.**

ПОГІ́РШИТИСЯ *див.* **погі́ршуватися.**

ПОГІ́РШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погі́ршувати** і **погі́ршуватися.** *Депресивний стан економіки спричиняє погіршування стану довкілля* (з наук. літ.); *Асоціація "Українське об'єднання лізингодавців" і три найбільші іноземні учасники національного ринку агролізингу поінформували про погіршування інвестиційного клімату в країні* (з газ.).

ПОГІ́РШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОГІ́РШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* Робити що-небудь гіршим за якостями, властивостями, ознаками; змінювати на гірше. *Ігор як міг відкручувався від походу проти половців, і це тільки погіршувало його репутацію серед руського населення південного порубіжжя* (В. Чемерис); *Міграційні процеси погіршують загальну картину розвитку трудового потенціалу України* (з наук.-попул. літ.); — *Княжа поміч злого не направить, а тільки ще дужче погіршить* (І. Франко); // Робити гіршим, важчим (про здоров'я, стан людини і т. ін.). *Старий, досвідчений лікар .. руками розводив: ліки не допомагали хворому, а навпаки, ще погіршували його стан* (М. Дашкієв); *Цар знав, що кепський настрій погіршує здоров'я* (І. Білик); — *Тільки-но .. вирішив* [лікар] *привести до нього Добролюбова, не боячися, що це погіршить його здоров'я. І не встиг!..* (О. Іваненко);

// Робити гіршим, важчим (умови життя, обстановку і т. ін.). *Таке враження, що вся ця дезінфекція й не була зовсім розрахована на блощиць та тарганів, а на те, щоб погіршувати й без того гірке арештантське життя* (І. Багряний); *Варварське божевільне спалення передмістя ні в чім не поправило, а, скоріше, погіршило становище міста* (А. Чайковський); *Надія боялась, що після карцеру їй погіршать умови. Але через шість днів її знову повернули в її постійну камеру* (Л. Смілянський); // Робити більш похмурим, безрадісним. *Була ще одна обставина, яка погіршувала моє життя до краю* (О. Довженко); *Тутешні уявлення про фінансову стабільність були незмірно вищими за уявлення українські, що автоматично погіршувало самопочуття тих, хто до категорії фінансово стабільних не потрапляв* (Н. Сняданко); — *Щирою сповіддю ви б полегшили вашу долю. — Здається, немає вже способу погіршити її, тому дозвольте нам мовчати* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОГІ́РШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОГІ́РШИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати гіршим (про якості, властивості, ознаки); змінюватися на гірше; гіршати. *Материнській планеті було завдано страшних ран, клімат продовжував погіршуватися* (В. Єшкілєв); *Якщо Ви навіть подасте маїну* [завиванець] *без .. смаженого м'яса чи тушкованої курки — смак страви від того не погіршиться* (М. Матіос); // Ставати гіршим, важчим (про здоров'я, стан людини і т. ін.). *Знає вона також, що в сина не гаразд із очима, час від часу погіршується зір* (О. Гончар); *Від вправ* [з йоги] *довелося відмовитись, бо .. вище серця відчувалось якесь ніби розширення і погіршувався тиск крові* (В. Рубан); *Ми лишилися в келії лиш оба з дідом Гарасимом, якого стан тим часом значно погіршився* (І. Франко); *Гетьман стояв у Борзні. Не стояв, а лежав, бо з осінньою негодою здоровля* [здоров'я] *його погіршилося* (Б. Лепкий); // Ставати гіршим, важчим (про умови життя, обстановку і т. ін.). *Якщо нова влада закріплялась на деякий час в місті, становище Арсена Петровича не поліпшувалось, а лише незрівнянно погіршувалось* (В. Домонтович); *Роками, довгими десятиліттями знімали куряву почаївськими шляхами богомоли-прочани, але доля їх не кращала, а щораз погіршувалась* (Ю. Мельничук); *Коли б .. опришки рішили би, скажім, іти на Угорщину, положення Марусі погіршилося б в багато разів* (Г. Хоткевич); // Ставати більш похмурим, безрадісним. *Настрій мій і справді суттєво погіршився* (Ю. Іздрик).

2. *рідко.* Зростати, посилюватися (про що-небудь погане). *Під зиму Мендлева слабість погіршилася. Він стогнав, невилічена* [невилікувана] *нога гнила* (І. Франко).

ПОГЛА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погла́дити** 1, 2. *Кенгуру покормлене, вомбат погладжений, фото з коалою зроблене! Відправляюся в Україну зі спокійною душею!* (із журн.); *Настінна вішалка містить полицю, гачки та тримачі, на які зручно вішати погладжений одяг* (з мови реклами).

ПОГЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погла́джувати.** *При погладжуванні шкіра очищається від рогових лусочок, залишків секрету потових і сальних залоз, поліпшується шкірне дихання, активізується секреторна функція шкіри* (з наук. літ.); *Основними прийомами ручного масажу тіла людини є погладжування, розтирання й розминання* (з навч. літ.).

ПОГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Гладити рукою обережно, помалу або час від часу. *Увесь час він сидів мовчки, погладжуючи свої чепурно закручені темні вуса або чистенько виголене підборіддя* (Б. Грінченко); *Став* [Дорош] *на коліна перед самітним горбиком і довго стояв, похиливши голову, погладжуючи рукою м'яку зелену травичку, що ніжним килимом покривала це святе місце* (Григорій Тютюнник); *Однією рукою тримаючи біля рота флейту, другою почав* [чаклун] *погладжувати плоску голову полоза* (В. Малик); *Я ніжно погладжував пальцями м'які криси нового італійського капелюха* (В. Кожелянко); * Образно. *І я лежу. Дозволив сонцю, як ножу, погладжувать мене блискучим* (П. Тичина).

ПОГЛА́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **гла́дити** 1. *Старшина засукав рукави, погладив довгого вуса* (М. Коцюбинський); *Запевняють, що їй* [відьмі] *треба Лиш погладити рукою, Щоб свиня пропала сита Або навіть віл здоровий* (Леся Українка); *Старий Мельхиседек погладив держака своєї шаблі* (О. Ільченко); // *що.* Провести рукою, вирівнюючи, розправляючи що-небудь. *Дорош погладив маленькою рукою скатертину на столі* (Григорій Тютюнник); // *кого, що.* Проводячи долонею, пальцями, приголубити, попестити кого-, що-небудь. *Дивиться Олександра, як її дитина рученята простягає до людей; як хто копієчку дасть, хто бублика, інший чорняву головку погладить* (Марко Вовчок); *Зовсім мале, безпорадне* [лоша], *воно .. довірливо йшло в руки бійців. Кожному захотілося погладити його* (О. Гончар); *Віднині він буде самим собою. Ласкаво погладив цупкі листочки блокнота. Він їх любив, бо їм судилося прийняти в себе його найзаповітніше* (В. Дрозд); * Образно. *Коли ж холодна зоря північна промінням руки погладить її, вона загляне востаннє в вічі, заплаче й зникне в півтьмі глухій...* (В. Сосюра).

2. *що, розм.* Док. до **гла́дити** 2. *Чи траплялося вам, що потрібно терміново погладити річ, а праски поруч немає?* (з газ.).

3. *кого, перен., ірон.* Ударити, побити кого-небудь. *Фарона першого погладив* [Еней] *По тім'ю гострим кладенцем* [мечем] *І добре так його ударив, Що сей вильнув наверх денцем* (І. Котляревський).

◊ **Гла́дити / погла́дити за ше́рстю** *див.* **гла́дити; Гла́дити / погла́дити по голі́вці (по голові́)** *див.* **гла́дити; Гла́дити / погла́дити по спи́ні** *див.* **гла́дити; Не гла́дити / не погла́дити по голі́вці (по голові́)** *див.* **гла́дити; (1) Погла́дити по́глядом** *кого, що* — захоплено, ніжно подивитися на кого-, що-небудь. *Ще раз пестливо погладив* [Карлос] *поглядом підпис, зроблений твердою рукою розбірно і ясно. Не було ні лукавства, ні підробки. Підписана не соромилась за правду свого кохання* (Н. Королева); *Із вершини Говерли можна оглянути хазяйським оком західні Близниці й Петрос і поглядом погладити, ніби спину дикого міфічного звіра, вигнутий хребет Чорногори на півдні* (із журн.).

ПОГЛА́ДШАННЯ, я, *с.* Стан за знач. **погла́дшати.** *Я .. захистив дисертацію, влаштувався до фармацевтичної компанії та розробив формулу пігулок від погладшання* (Л. Денисенко).

ПОГЛА́ДШАТИ, аю, аєш. Док. до **гла́дшати.** *Лукина поповнішала, погладшала, стала червона на виду* (І. Нечуй-Левицький); *Щоб поправитись і погладшати, Кононов пив щодня пиво* (Л. Дмитерко); *Все гнав* [Бобренко] *думки, мулькі та недоречні. Та, наробившись, храповито спав. Погладшав, запузатів, постатечнів і втратив серце до козацьких справ* (Л. Костенко); — *Змінився, кажу, Демидівно, онучок твій,* — *повторив дідок, придивляючись до мене.* — *Підріс.* — *Аякже, підріс,* — *радо погодилась бабуся ..* — .. *Ніби погладшав трохи...* — *Та де там погладшав! Худющий, як і був* (Я. Стельмах).

ПОГЛА́СИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* 1. У музичній культурі Давньої Русі IX–XIV ст. — мелодична формула для читання текстів Євангелія, молитов і т. ін. *Мелодії погласиці складалися з поспівок терцієво-квартової побудови діатонічного звукоряду, об'єднуючись у гласи* (з наук. літ.).

2. Коротка мелодія, формула для запам'ятовування системи розподілу піснеспівів за вісьмома гласами. *Погласиця підлягала варіаційному й варіантному розвитку. В Україні були поширені болгарський, московський, грецький та сербський розспіви, а також широке коло місцевих наспівів* (з наук. літ.); *Погласиці мали мнемонічну функцію* (з навч. літ.).

ПОГЛИ́БИТИ *див.* **погли́блювати.**

ПОГЛИ́БИТИСЯ *див.* **погли́блюватися.**

ПОГЛИ́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **погли́бити.** *Устя річки Закутної, поширене й поглиблене черпалкою, зветься Оріховою бухтою* (А. Кащенко); *Якщо ми знаходимо у публіцистиці Багряного очевидні паралелі з Липинським, то вони не просто пересаджені на новий, щедрий ґрунт, а поглиблені й розвинуті* (О. Шугай); *Виявляється, в Данії давні поглиблені зв'язки з Україною. Квітка-Основ'яненко був почесним членом Королівського товариства антикварів Півночі у Копенгагені* (Є. Кононенко); * Образно. *Спинившись край поглибленого мороком рівчака, вони дивились на той бік його, де темними велетнями височились купи дерев, завмерлих у лячному безгомінні* (В. Підмогильний); // **погли́блено,** *безос. пред. Пізніше .. різночитання на картах Птолемея й Геродота було ще дужче поглиблено Йорданом та наступними істориками, які послуговувалися готською мовою* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Розташований, розміщений і т. ін. на якійсь глибині. *Молокан дістав два камінчики: один — на зразок гречаної пухкенької оладочки з поглибленим гніздечком у центрі, а другий — як тесане яйце* (Іван Ле).

3. *у знач. прикм., перен.* Багатший, глибший за змістом; ґрунтовніший. *Треба було заходжуватись на фундаментальне, поглиблене, затяжне дослідження. Савлутинський, важко роздумуючи над книгою, сидів і насвистував якусь арію* (М. Івченко); *Настала пора поглибленої наукової роботи* (І. Волошин); *— Навіть комедія може обернутися на драму, коли в неї внести поглиблений зміст* (І. Пільгук).

4. *у знач. прикм., перен.* Збільшений, посилений у якомусь відношенні. *Перша половина і середина XIX ст. в інтелектуальному житті Європи позначені новою хвилею поглибленого інтересу до релігійного світогляду й сутності Бога* (І. Дзюба); *До визначних історичних полотен Г. Хоткевича належить драма-тетралогія "Богдан Хмельницький", завершена ним у 20-ті рр. XX ст. на хвилі поглибленого зацікавлення українців героїчними сторінками минулого своєї держави* (з навч. літ.).

5. *у знач. прикм., перен., рідко.* Який поглибився (у 4 знач.), заглибився, поринув у що-небудь. *Поворухнеться Антон Никандрович, з'явець* [привид] *теж рушає з місця; через те доводиться кам'яніти, удаючи поглибленого в книжку* (В. Барка).

ПОГЛИ́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **погли́блений** 2–4. *Поглибленість увігнутого зламу в тіло зубчастого колеса зростає зі збільшенням кута профілю вихідного контуру зубців* (з наук. літ.); *Незважаючи на поглибленість зони вільної торгівлі, вона все ж не охоплює всіх аспектів відносин між нашою державою та країнами Європейського Союзу* (з публіц. літ.); *Психологічна поглибленість, місткe лаконічне слово, лукавий гумор, допитливі герої є відмітними рисами п'єс О. Коломійця* (з навч. літ.).

ПОГЛИ́БЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **погли́бити** і **погли́битися.** *Вони* [саламандри] *призначені для масових робіт і використовуються переважно для поглиблення дна, насипання дамб тощо* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Сама тема* [оповідання "Січовик"], *що при коротшому опрацюванні і психологічному поглибленні характерів могла б додати цікаву риску до характеристики сучасного російського громадянства, в праці Кониського майже потонула* (І. Франко); *Міф має безліч щаблів поглиблення й розкриття* (О. Бердник); *Кожна щасливо завершена історія тягла за собою наступну, а кожен уміло закручений сюжет вимагав продовження й поглиблення* (С. Жадан); *Шамрай десь годину ганяв телевізор по каналах, намагаючись втекти від повідомлень про розвиток та поглиблення світової економічної кризи* (А. Кокотюха).

2. *рідко.* Те саме, що **заглибина.** *Щось могутнє і красиво зосереджене є в усій його дужій постаті, .. навіть в тій жалостинці* [жалості], *що причаїлась на поглибленнях біля прямого носа* (М. Стельмах).

ПОГЛИ́БЛЕНО. Присл. до **погли́блений** 3. — *Готуючись стати лікарем, вона поглиблено студіювала хімію та біологію...* (О. Авраменко).

ПОГЛИ́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погли́блювати** і **погли́блюватися.** *За два-три роки до поглиблювання орного шару землю обробляють ґрунтопоглиблювачем для зруйнування "підошви", що утворюється під вагою плуга* (з навч. літ.); *Література в міру дозрівання поглиблюється, — але вияснімо ж собі характер того поглиблювання! Воно йде не від індивідуальної психології до соціології, а навпаки, від соціології до індивідуальної психології* (І. Франко); *Дидактична мета домашньої роботи з географії — закріплювання, поглиблювання й систематизування набутих учнями знань* (з навч. літ.).

ПОГЛИ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОГЛИ́БИТИ,** блю, биш; *мн.* погли́блять; *док.* 1. *що.* Робити глибшим *(див.* **глибо́кий** 1, 2). *Хлюпощеться* [хлюпочеться] *старий Дніпро... І крізь хлюпання те чується: — Люди добрі..! .. Візьміть мої береги в "шори", не давайте мені замулюватися, чистіть мене, поглиблюйте...* (Остап Вишня); *Подорожні побачили гурт грабарів, які .. копали ями й старанно поглиблювали глинясті вибоїни* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Бульдозер в деяких місцях трохи поглибив дно, але швидко вибрався на берег — трясовина засмоктувала його* (М. Чабанівський).

2. *що, перен.* Робити багатшим, глибшим за змістом, ґрунтовнішим; збагачувати. *Міхонський .. поглиблював його* [Борисове] *розуміння прочитаних авторів розмовами про твори чільних майстрів усесвітньої літератури* (І. Франко); *Професор .. схилився над гранками своєї книги. Він багато чого викидав, замінював цілі абзаци новими, поглиблюючи і удосконалюючи зміст* (М. Дашкієв); *Сьогодні можна назвати книжки, які допоможуть тим, хто хоче поглибити свої знання з української мови. Узяти .. хоч би "Нариси з загальної стилістики сучасної української мови" І. Чередниченка .. і "Про культуру української мови" А. Коваль* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *що, перен.* Збільшувати, посилювати що-небудь у якомусь відношенні. — *Несприятливі умови для життя — холод, матеріальні злидні, убога кімната .. — все це тільки поетизувало, поглиблювало мої радощі* (С. Васильченко); *Найбільше враження по собі лишила в йому* [ньому] *таки Дантова поема .. Літературні враження, як бачимо, тільки поглиблювали те, що вже прищепили Левицькому життя і природа* (С. Єфремов); — *Вам не варто поглиблювати свою провину* (В. Собко); *Темінь, лунка порожнеча за вікном вагона ще різкіше підкреслювали та поглиблювали почуття самотини* (В. Козаченко); *Погляди Григорія і Дмитра зустрілися. І це була зустріч .. важких загартованих років, років найтяжчих випробувань, що спопелили усю дріб'язковість душі, поглибили чуття, навчили серце незмірно любити свою землю і людей* (М. Стельмах); *Тривала розлука, заклопотаність, брак часу на розмови про любов — все це поглибило добрі наслідки мудрої політики, до якої раніше вдавався Жульєн* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

4. *кого, перен.* Робити глибшим *(див.* **глибо́кий** 4), вдумливішим, серйознішим (про людину). — *Книжки, я думаю, зробили з мене чоловіка... зробили, зрештою, таким, яким я є: де обтесали, де поглибили, де чогось дуже важливого додали* (Р. Федорів).

ПОГЛИ́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПОГЛИ́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* погли́бляться; *док.* 1. Робитися, ставати глибшим *(див.* **глибо́кий** 1, 2); глибшати (у 1 знач.). *Зростали вали, високі і стрімкі, наче греблі, поглиблювалися рови, і земля з них летіла догори чорними водограями* (З. Тулуб); *Гора каміння в підземеллі швидко росла, все більше поглиблювався в стіні отвір* (Ю. Збанацький); *Коли в цих краях почали добувати вугілля, ствол шахти значно поглибився* (А. Кокотюха); *Затремтіли вогкі блискучі уста, .. тендітно випнулись навколо них від носа дві тонкі зморшки і жалісно поглибились в куточках рота* (М. Стельмах).

2. *перен.* Ставати багатшим, глибшим за змістом, ґрунтовнішим; збагачуватися. *Коли порівнювати один і той самий образ, який малював Саксаганський в різні періоди творчості, то видно, як усе поглиблювався, як усе загострювався його квітучий талант* (Ю. Мартич); *Свої мандри жінка супроводжувала лаконічними фразами, які повторювалися, поглиблювалися, легко проникали в свідомість близнят* (О. Бердник); *Наші археологічні знання пішли в річищі Хвойчиної студії, але з часів Хвойки вони значно поширилися. Вони поглибилися, набули широкого обсягу* (В. Домонтович).

3. *перен.* Збільшуватися, посилюватися в якому-небудь відношенні. *Потім у них почався розлад, який поглиблювався все далі й далі* (Л. Дмитерко); *Мабуть, неможливість змінити бодай частково свою природу і є тим, що називають звичкою, яка з роками поглиблюється, загострюється, наповнює зсередини, розпирає* (А. Дністровий); *Йому здавалось, що взаєморозуміння між ними поглиблюється від зустрічі до зустрічі* (Г. Вдовиченко); *Здавалося, багатозначна тривожна тиша ще поглибилася, і ніхто на "Сан-Себастіані" не наважувався її порушити* (В. Владко); *Його* [Т. Шевченка] *віра в Бога була постійною, хіба що поглибилася з віком під впливом духовних страждань* (І. Дзюба).

4. *перен., рідко.* Те саме, що **гли́бшати** 2; заглиблюватися (у 4 знач.). *Людині властиво поглиблюватися в мрії про майбутнє, думки про сенс життя* (з публіц. літ.); *Професорові подавали вже обраховані математичні дані .. І професор, зібравши увесь цей матеріал, поглибився в його аналізування* (М. Івченко); *Поглибився* [старий] *в газету, але ніяк не міг нерви вгасити* (В. Барка).

ПОГЛИ́БЛЮВАЧ, а, *ч.* Знаряддя для поглиблення ґрунту під час оранки. *В органічному землеробстві для обробітку стерняустих полів зі значною кількістю рослинних решток використовують високопродуктивний малозатратний поглиблювач* (з навч. літ.).

ПОГЛИ́БШАТИ, ає, *док.* 1. Док. до **гли́бшати.** *В ар'єргарді їхали Паганель і Роберт. Усе було гаразд, поки не дійшли середини Вімерри, де ріка поглибшала і вода піднялась вище коліс* [фургона] (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Зморшки на її підстаркуватім обличчі якось поглибшали від гнівного здивування* (Леся Українка); *Очі його поглибшали й від того здавались темнішими* (О. Донченко); *Поля вже спорожніли, .. весь хліб зібрано, а тому далеч наче поглибшала, світ навколо села поширшав* (Є. Гуцало); // *безос. Давиденко часом занурював весло і міряв. Води було в людський зріст. Аж ось поглибшало, .. і Дебогорій поклав стернове весло до човна* (Ю. Хорунжий).

2. Потемнівши, справляти враження великої глибини (у 2 знач.). *Гори в сутінь повилися, долини поглибшали, і Черемош почорнів* (Г. Хоткевич); *Місяць зайшов уже. Небо поглибшало — таке високе, темно-синє, аж чорне, рясно вкрите зірками* (Є. Кротевич); *Морози відлягли, і додалось блакиті. Поглибшав сизий ліс і тишею наливсь* (П. Мовчан).

3. *перен.* Стати багатшим, глибшим за змістом, ґрунтовнішим; збагатитися. *Приятелювання з Гуревичем не тільки не припинилося, а, з усього видно, навіть поглибшало* (Б. Антоненко-Давидович); *"Як ми заживемо після війни єдиною сім'єю. Все дріб'язкове вимететься з людської душі, поглибшають, покращають і любов, і почуття, і життя, як світ після грози..."* (М. Стельмах).

4. *перен.* Збільшитися, посилитися в якому-небудь відношенні. *За Черкасами, де літак вивантажив частину тюків і ящиків, темрява поглибшала — починався український степ* (В. Кучер); *Я був приречений дивитися на картини очима не художника, а торговця, і прірва між мною й тим, що я любив усім серцем, поглибшала* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОГЛИНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до поглинання, пов'язаний з ним. *Метод сцинтиграфії дає можливість досліджувати поглинальну та видільну функції полігональних клітин печінки* (з наук. літ.); *Відповідно до закону Г. Кірхгофа, співвідношення випромінювальної та поглинальної здатності для всіх тіл є універсальною функцією частоти і температури* (з наук.-попул. літ.); *Командир водолазного спуску має забезпечувати поповнення запасів повітря й газів, регенеративних і поглинальних речовин* (з навч. літ.).

2. Признач. для поглинання. *Виробляють поглинальні прилади з інертних матеріалів (скла, фторопласту)* (з навч. літ.).

ПОГЛИНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поглина́льний** 1. *Полікристалічні сонячні батареї характеризуються високим ступенем поглинальності розсіяного випромінювання* (з навч. літ.).

ПОГЛИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поглина́ти** і **поглина́тися.** *Один з аспірантів Абрамчука написав статтю про швидкість поглинання рослинами вуглекислоти у різних кліматичних зонах і опублікував її в збірнику* (Ю. Мушкетик); *У райдузі взагалі нема чорно-білого. І чорне і біле — повстання супроти райдуги: чорне — поглинання кольорів, біле — відкидання, заперечення* (О. Бердник); *Бездумне поглинання тексту чи рухомих зображень було потрібне тільки для того, аби витіснити попередній, нагромаджений за день спам* (Н. Сняданко); — *Знищити ту фабрику. Щоб у Макарова ані копійки не залишилося. — Навіщо ж знищувати? На те є примусове поглинання* (Люко Дашвар); *Я мріяв, аби поглинання біфштексів тривало якомога довше* (І. Роздобудько); *Якби серед котів проводили змагання на швидкісне поглинання їжі, Васька вийшов би переможцем. Голубець зник, мов і не було* (Г. Вдовиченко).

ПОГЛИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОГЛИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого, що.* Вбирати *(див.* **вбира́ти**[1] 1) в себе. — *Вночі твоя шкіра світиться, як мушля зсередини. Вона не поглинає світло, вона відбиває його* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); *Несміливий хоровод* [снігу] *перетворювався на суцільне полотно, котре не так легко поглинути вологій землі* (І. Роздобудько); * Образно. *Таумі наближалася до бідно вдягнутого чоловіка, котрий дивився на неї... Дивився на неї так, наче поглинав усю* (В. Лис); *Коли заплющу очі, я її бачу... І той погляд зіниць, що поглинули в себе все світло, і ті вії, що вкрили очі, немов мотилі крилами квітку* (М. Коцюбинський); // *що.* Робити нечутним, заглушати (звуки, шум і т. ін.). *Брязкіт металу, гуркіт, свист — все поглинав низький голос домни* (Ю. Яновський); *Посадник силкувався щось сказати, махав руками, але його слова поглинув гамір* (А. Хижняк); *Колона машин, навантажених солдатами і міліціонерами, в'їздить на майдан, і ревіння моторів поглинуло голоси в адміністративному будинку* (В. Яворівський); // *що, перен.* Читаючи, вивчаючи, спостерігаючи що-небудь, засвоювати, сприймати (жадібно або у великій кількості). *Попалася йому повість Нечуя-Левицького про Кайдашеву сім'ю; він поглинав сторінку за сторінкою* (І. Сенченко); *Мені тут добре нині .. Навчаюсь всьому, що знає Плутарх: поглинаю і математику, і філософію, і хвилюючу науку Уранії, і благородну медицину* (О. Бердник); *Коли б ти, моє маленьке, не переутомилось, стараючись поглинути за два роки усі греки і латини* [грецьку мову і латину] *та ще й Закон Божий* (Леся Українка).

2. *кого, що.* Приймати, поміщати в себе, заховувати в собі. *Широка паща воріт поглинала Данилове військо* (А. Хижняк); *Дуже часто корабля, що потонув, не знаходили там, де він мусив би бути. Спершу його поглинала вода, а вже на дні його поглинав пісок* (М. Білкун); *Море квітів. Натовп коливається, як вода у відрі, заступає собою жінку. Поглинає її* (І. Роздобудько); *Маруся .. сиділа непорушно, втупивши очі в ту яму з каламутною водою, що поглинула її батька* (Б. Грінченко); *Він пішов понад житом, і воно, наче море зеленаве, швидко поглинуло його в собі* (А. Шиян); *Тропічні хащі поглинуть мандрівників, відгородять їх від сонця, від неба, від людей...* (Ю. Бедзик); // З'їдати, ковтати що-небудь жадібно, без остачі або у великій кількості; пожирати. *Воно* [лосенятко] *жадібно почало поглинати той харч, постогнуючи в перервах між ковтками* (О. Бердник); *Обід закінчується дуже швидко. Ще пес не встиг поглинути недоїдків, а Майстри вже збираються кудись* (Ю. Збанацький); // *що, перен.* Вимагати на себе великих витрат, багато часу, енергії і т. ін. — *Ви .. не розпоряджаєтесь бюджетом, ви просто поглинаєте сорок тисяч франків з державного бюджету* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

3. *кого, що, перен.* Цілком охоплювати, заповнювати, займати собою. *Увагу Андрія повсякчас поглинали різні службові справи, не вистачало часу навіть на нормальний відпочинок* (О. Гуреїв); *Невже вона не бачить, як розвиток техніки дедалі більше поглинає інтереси молоді?* (Г. Усач); *Книги поглинають нас, як моря* (Ю. Андрухович); *Вона, філологія тая, має якусь таку силу, що може поглинути геть усю натуру людини і не покинути місця нічому іншому* (А. Кримський); *Моряк байдуже гриз печиво, і так поглинула його ця робота, що навіть не запропонував Харкевичу сісти поруч* (С. Голованівський).

◊ (1) **Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.) кого, що* — жадібно, з напруженою увагою дивитися на кого-, що-небудь. *Кузь аж ахнув, побачивши таку розкіш* [тютюн]. *Поглинав багатство очима та все промовляв: — Бож-же ж мій, які добрі люди є на світі!* (Григорій Тютюнник); *Він поглинає поглядом два рядки на сторінці пластмасової книжечки в руці трильйонера* (М. Дашкієв); *Ми, як і наші колежанки, що схвильованою зграйкою купчились унизу, слухали музику і поглинали очима оркестрантів* (І. Роздобудько).

ПОГЛИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОГЛИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Убиратися *(див.* **вбира́тися**[1] 3) чим-небудь. *Радіонуклідна діагностика ґрунтується на здатності радіоізотопів вибірково поглинатися окремими органами і тканинами організму, у тому числі патологічно зміненими* (з наук.-попул. літ.); *У фотона найяскравіше виражена подвійність основних рис елементарних частинок: він поширюється як електромагнітна хвиля, але поглинається і випромінюється як окрема частинка* (з навч. літ.); *Віртуальні частинки не можуть існувати довго; вони народжуються і можуть поглинутися якою-небудь часткою або розпастися на реальні частки* (з наук. літ.).

2. *тільки 3 ос.* Ставати нечутним, заглушатися (про звуки, шум і т. ін.). *Вечір .. здався йому на диво густим і спокійним; звичайні міські шуми: гомін, тупіт юрби, ріжки автомобілів, гуркіт вантажних машин, вищання вуличних гучномовців — надзвичайно м'яко поглиналися ним, як порошинки нерухомим водозбором* (В. Підмогильний); *Згук* [будильника] *.. поглинався товстим килимом* (І. Білик).

3. *перен.* Цілком віддаватися (у 2 знач.) чому-небудь; захоплюватися (у 2 знач.). *Сивоок .. не губився на острові так, як у цьому великому городі, .. тут він мовби поглинався тією невідомою справою* (П. Загребельний); *Віталій сторожко ловив кожне слово, а щойно дженджик поглинався грою, — зіскакував з місця й горлопанив про рівність, братерство, об'єднання нації, про аналоги безкровних революцій* (О. Ульяненко); *Коли прагнеш розповісти про Чорнобиль мовою мистецтва, це змушує поглинутися в цю тему, щоб дізнатися набагато більше* (з газ.).

ПОГЛИНА́Ч, а́, *ч.* 1. *спец.* Те саме, що **вбира́ч.** *Поглиначем вуглецю є лісові площі, а також інші види рослинного покриву, зокрема сільськогосподарські угіддя (рілля), луки й пасовища* (з наук. літ.).

2. *техн.* Пристрій для поглинання чого-небудь (шуму, променів і т. ін.). *Поглинач міцно прикріплено до однієї з нерухомих стінок камери регулювання тиску* (з наук.-техн. літ.); *Захисна дія фільтра-поглинача зумовлена поглинальною здатністю шихти, якою його заповнюють* (з навч. літ.); *Воно* [випромінювання] *проникає в мене навіть через тришарову оболонку скафандра, начинену поглиначами* (І. Росоховатський).

ПОГЛИ́НЕНИЙ, ПОГЛИ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погли́нути.** *Емітери потужно вибухали від надлишку поглиненої з вакууму енергії* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Короткий звук пострілу розтанув у повітрі, поглинутий вологим ґрунтом* (В. Владко); *Колись, поглинутий дерзаннями, свідомий власної важливості, узгодить я не міг з бажаннями свої обмежені можливості* (С. Голованівський); // **погли́нено, погли́нуто,** *безос. пред. Доза 1 рад означає, що в кожному грамі речовини опромінення поглинено до 100 ергів енергії* (з навч. літ.); *При спалюванні біопалива утворюється стільки двоокису вуглецю, скільки було поглинуто рослинами під час росту* (із журн.).

ПОГЛИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погли́нути.** *Як випливає з польових досліджень, енергія поглинення фосфатів у трав'яних рослин зменшилася в середньому втричі* (з наук. літ.); *Від ставлення суспільства до злочинності залежить його здатність до опору їй або поглинення нею* (з навч. літ.); *Болонський процес не ставить за мету нівелювання чи поглинення національних систем освіти* (з публіц. літ.).

ПОГЛИ́НУТИ *див.* **поглина́ти.**

ПОГЛИ́НУТИЙ *див.* **погли́нений.**

ПОГЛИ́ПНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **погли́пувати;** поглянути (у 1 знач.). *Василь нічого не відказав .. і знову збоку поглипнув на сина, крадькома, несміливо* (І. Франко).

ПОГЛИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Глипати час від часу. — *Та й вийдіть ви, новобранці, Перед нові брами! Станьте разом всі ногами, Докупи плечами* [плечима]! *Поглипуйте на цісаря Чорними очима* (з народної пісні); *Іде* [панок] *та все на мене поглипує* (І. Франко); *Шура .. не впізнавала саму себе. Поглипувала здивованими очима. Отака раптова самота! Отаке скніння!..* (Олекса Ізарський); *Дівчина то посміхалась, то боязко поглипувала на двері* (Р. Андріяшик); *Вона також зупинилась, мовчить, поглипує спідлоба* (Є. Гуцало).

ПОГЛИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Глитаючи, поїсти все або багато чого-небудь. *Він .. поглитав усі бублички* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Сідай, чоловіче, біля нас і покуштуй чумацької тарані та чабака. А може, й кулешу поглитаєш з вагана* [миски] (І. Пільгук); * Образно. *Аглая-Феліцітас поглитала кожне слово його* (О. Кобилянська).

ПОГЛУЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., з кого — чого і без дод., рідше над ким — чим.* 1. Док. до **глузува́ти.** *Писар вже прохолов од своєї злості і тепер задумав поглузувати з о.* [отця] *Артемія* (І. Нечуй-Левицький); — *Тимоше!* — *скрикнув Олексій.* — .. *Ти хіба жартуєш з мене...* — *А чому ж би не пожартувати з залюбленого горобчика? Як я коли влюблюсь, то ти з мене поглузуєш...* (А. Чайковський); — *Гігієна!* — *хотів поглузувати Завадка, але Леон, засліплений досягненнями свого господарства, не вловив іронічного тону свого гостя* (Ірина Вільде); *Він хоче посміятися над собою, поглузувати з .. походеньок довкола чужої оселі, але замість сміху з грудей виривається зітхання* (М. Стельмах); [Г а м л е т:] *Я знавав його, Гораціо. Мастак на невгавні жарти, пречудовий химерник .. Де тепер твої жарти..? Ніяк тепер поглузувати з свого власного скалозубства?* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Невже й цього разу над ним, над його щастям, його коханням поглузує доля?* (М. Сиротюк).

2. Глузувати якийсь час. *А що ж на вас* [дітей] *вони скажуть? Знаю вашу славу! Поглузують, покепкують Та й кинуть під лаву* (Т. Шевченко); [П и с а р:] *Підеш до учителів, вони з тебе поглузують трохи — тямиш?* (І. Карпенко-Карий); *Він і сьогодні не знає, що хотіла висловити тим усміхом молодичка — підбадьорити.., трошки поглузувати, просто викликати усміх на усміх* (Ю. Мушкетик).

ПО́ГЛУМ, у, ч. Те саме, що **глум.** *Пан Яскульський .. приволік сюди татарву — на грабежі наших дібр* [нашого добра], *на ґвалти й знущання над нашими сестрами і жінками і святій нашій грецькій вірі на поглум* (М. Старицький); *Вони прийшли помститися за поглум невірного над правовірним, ще раз потвердити шаріат* (Ю. Мушкетик); [Х о р:] *Вмираючи, ти Заслужила великої шани, Бо дорівнюєш вічним богам І в земному житті, і по смерті.* [А н т і г о н а:] *Для чого цей поглум Ім'ям богів вітчизни! Скоро мене не буде — Ждать вам недовго* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОГЛУМИ́ТИСЯ, млю́ся, ми́шся; *мн.* поглумля́ться; *док., з кого — чого, рідше над ким — чим.* 1. Док. до **глуми́тися.** *Чіпка був "виродок"... Як же Чіпку прийняти дітям до іграшки?! Хіба, щоб поглумитися...* (Панас Мирний); *Славко питався за Краньцовського .. Не знати, чи задумував над ним поглумитись, чи боявся стрічі з ним* (Л. Мартович); *Андрій .. не в силі перемогти бажання поглумитися .. промовив меланхолійно-меланхолійно, з паузами: — Дозвольте... блощицю... вбити...* (І. Багряний); *Жінки намагалися дошкульно поглумитись з Катьки* (Л. Смілянський); *Над Пуголовком Жаба поглумилась: — І в кого ти таке гидкеньке уродилось?..* (В. Симоненко); — *Не годиться судити занадто строго, коли хто одурить по заслузі дурисвіта або над тим поглумиться, хто сам на глум нарівається* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Учинити наругу; наглумитися. *Тут без числа Турн осліпився, Туди ж в байдак і сам стрибнув, Щоб там з Енея поглумиться, Убить його, мазки напиться* (І. Котляревський); *Дійшла чутка, що поглумилися* [хулігани] *над могилами* (В. Логвиненко); *Дід одступив від онука: — Не буде тобі прощення! Ти залишив без хліба дітей, поглумився над працею такого ж злидаря, як і ми...* (К. Гриб); *За дідуся мусить він гадам помститись. Напали вони вночі на виноградники, що дідусь їх стеріг, берданку поламали, поглумилися над старим* (Р. Іваничук); *Їх мали поховати подалі від Лубен, аби ворог не поглумився над мертвими героями* (В. Чемерис).

ПО́ГЛУМКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **по́глум.** *Його поглумка гірш не те лайки — бійки* (Марко Вовчок); *Поприходили .. зарічанські хуторяни і, затаївши поглумки в очах, зупинилися купою осторонь* (О. Гончар); *Жодною мірою не є знаками неприйняття російської мови його* [Т. Шевченка] *численні іронічні або зневажливі репліки на її адресу в листах чи й у поезіях — це, як правило, ситуативна реакція на "москальські" поглумки з мови української та інші претензії русифікаторів* (І. Дзюба).

ПОГЛУХІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати глухішим *(див.* **глухи́й).** *Голос його поглухішав* (М. Стельмах); *В пітьмі вони* [звуки] *спохмурніли, поглухішали і долинали наче з глибокого провалля. У ці чорні ночі поїзди йшли частіше й швидше, ніж раніш* (Григір Тютюнник).

ПОГЛУ́ХНУТИ, не, немо, нете, *док.* 1. Глухнути (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). [К л ю ч а р:] *Геть звідси усі чужі! .. Кому я се кажу? Чи ви поглухли?* (Леся Українка); *З годину тому вона* [дивізійна редакція] *підірвалась на міні. Підірвалась досить вдало, бо журналісти тільки поглухли, але остались живі* (О. Гончар); — *Вимкни радіо, бо поглухнемо, — наказала Доня* (Г. Пагутяк).

2. Док. до **глу́хнути** 2. *На церковній вежі торохтіння хвильку примовкло, далі знову над селом покотилося дрібне і настирливе, поки не вдарилося в пригірки і не поглухло* (І. Чендей).

ПОГЛУША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко,* **ПОГЛУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Глушити, позбавляти всіх або багатьох здатності чути що-небудь. — *"Ласкаво просимо" — це коли вони завітають до нас, а зараз доречніше: "Красненько дякуєм". Та головне — відрегулювати мегафон, щоб ненароком не поглушити їх. Ніжності більше, ніжності* (Н. Околітенко); // *безос.* [В і д ь м а:] *Бодай нашим ворогам Послі̇пило й поглушило, Мозок геть заголомшило!..* (М. Кропивницький).

2. *що.* Робити нечутним (все або багато чого-небудь). *Дніпро своїм плеском усе поглушав* (Марко Вовчок).

3. *що.* Заглушати (у 3 знач.) все або багато чого-небудь, позбавляючи здатності нормально розвиватися, рости. *Все мороз поглушив, а мого цвіту й не зайняв (Барвінок)* (загадка); *— А хто одмінив перехресний посів пшениці? Бур'яни ж усе поглушать, коли без перехресного сіяти* (В. Кучер).

4. *кого, розм.* Сильними ударами позбавляти свідомості, приголомшувати всіх або багатьох; // *безос. Вона* [щогла] *впала на комірчину з вогнеметними припасами. І все вибухнуло. Нас усіх поглушило* (Ю. Логвин); *Гленарван і його товариші, опритомнівши завдяки піклуванням майора, потроху поверталось до життя. Зрештою, їх тільки сильно поглушило* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Підводними вибухами, сильними ударами по льоду і т. ін. приводити рибу в стан нерухомості, заціпеніння або вбивати. [В а с и л ь к о:] *А на Дніпрі риби — отакі лящі. І всі дохлі. Пливуть догори черевом. Це їх бомби поглушили* (Ю. Мокрієв); *Ох, які ж карасі ловилися! А соми!.. Тепер немає риби — бомбами та снарядами поглушили бідолашну, і поплила вона мертва у Чорне море* (В. Близнець).

5. *що, перен.* Зменшувати, послаблювати, відсувати на другий план усе або багато чого-небудь (відчуття, почуття і т. ін.). *Кожен із трьох соусів мав свій ароматний профіль, і кухар, поєднавши їх, створив комбінацію ароматів, які поглушали смакові рецептори* (із журн.); *Нові враження, нові обставини, нові інтереси, нове юнацьке життя .. поглушили спогади сільської школи, загнали їх кудись глибоко наспід* (С. Васильченко); *Наче в польоті, вони, розкинувши руки, впершись підборіддями в ґрунт, лежали в піску й намагалися .. в корені підрубати чорні мисли й поглушити тривожні передчуття* (Олекса Ізарський).

ПОГЛУШИ́ТИ *див.* **поглуша́ти.**

ПО́ГЛЯД, у, *ч.* 1. Спрямованість зору на кого-, що-небудь. *Всіх погляди звернулися на обличчя Сави* (О. Кобилянська); *Данило і Тося похилили голови і втупили погляди в землю, ховаючи очі від людей* (Ю. Смолич); *На голову йому насувають блазнівський ковпак. Джордано спокійно витримує наругу. Його погляд — десь понад головами катів* (О. Бердник); * Образно. *У невеличке надвірне віконечко заглядав світ рожевим поглядом* (Панас Мирний); // Вираз очей, манера дивитися. *Нема в його* [нього] *ні того ніжного слова, ні того люб'язного погляду, що веселить дівоче серце* (П. Куліш); *Квасюк .. поглядав на неї, як кіт на сало. Левантині від того погляду ставало так моторошно* (Б. Грінченко); [К а т е р і н а:] *Я колись була така пихата, Незлагідна і розумом, і серцем, Ніколи не лишалася в боргу За слово зле чи за сердитий погляд* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перен.* Думка, судження про що-небудь. *Отець Альойзій говорив іще довгенько, заки висказав свої погляди на виборчу справу* (Л. Мартович); [Ш е в ч е н к о:] *Релігія, на його думку, надихає велич людині. Ну, а я з цим поглядом не згоден* (П. Тичина); *Прохір Сидорович Марковський мав свої погляди на людську чесноту* (Іван Ле); *Від своєї думки не відмовиться* [Яцик] *навіть перед найвищими авторитетами, навіть якщо вони дотримуються протилежного йому погляду на речі* (М. Слабошпицький); [В е д у ч а:] *Пане генерал-адмірале! .. Ми ж домовлялися з вами, що ви .. не будете тільки на своєму погляді наголошувати* (О. Ірванець); // *тільки мн.* Система переконань, уявлень; світогляд, світосприймання. *Має* [мати] *добрий смак, .. любить літературу і штуку, поглядів поступових* (М. Коцюбинський); *В Куртовій свідомості руйнувалися, розпадалися на скалочки усталені погляди й переконання* (М. Дашкієв); *Та як же могло Романове серце, живучи поглядами своїх дідів і батьків та пісенним світом, легко, з грубими жартами .. підходити до незбагненної дівочої душі?* (М. Стельмах).

(1) Глибо́кий по́гляд (зір) — дуже виразний, вдумливий погляд. *Як я люблю твій образ дорогий... І голос твій, і погляд твій глибокий, Як я люблю тебе, о друже мій* (з народної пісні); *Глибоким зором просторінь і час Він прозирав, немов стрілець діброву* (М. Рильський); *Славко задумався. Справді, в ній є щось знайоме. Сміх, ніби ледь чутний дзвіночок, мова, глибокий погляд ясно-синіх очей. Де, коли вони бачились? Може, вві сні?* (О. Бердник); **Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір** *і т. ін.)* *див.* **зверта́ти; Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд)** *див.* **наці́лювати; Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом)** *див.* **наці́люватися; Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами)** *див.* **обмі́нюватися; (2) Скісни́й по́гляд** — погляд, спрямований убік. *Крадькома кидав* [директор] *скісні погляди правобіч і лівобіч* (П. Загребельний); *Скипів господар .. Шарпнувши вузлика з її слабих рук, цвигнув Леся скісним поглядом. — А ти чого стоїш?* (І. Нижник); *Мар'янка .. вибігла з кімнати. Трохи згодом повернулась знову із лукавою усмішкою і тим своїм скісним поглядом* (Ю. Покальчук); **Спиня́тися / спини́тися по́глядом** *див.* **спиня́тися; Спітка́тися з по́глядом** *див.* **спітка́тися; Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом)** *див.* **сте́жити; Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма)** *див.* **стика́тися; Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й)** *див.* **уника́ти; Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **упира́тися[1]; Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **упира́ти[1].**

○ **(3) З пе́ршого по́гляду <На пе́рший по́гляд** *(рідше* **по́зір, взір)>:** а) *(у знач. присл.)* спочатку, при першому враженні, одразу ж. *Не стало й Семена Лелекача. Як багато зробив цей тихий на перший погляд, але сміливий чоловік, і як багато він міг ще зробити!* (С. Скляренко); *Так 1928 року почалось найбільше Юрине кохання, кохання з першого погляду й до останнього подиху* (М. Бажан); *З першого погляду камінь як камінь. І, може, коли б він лежав десь в місячній ущелині, через нього просто переступили б і пішли далі* (М. Білкун); *На перший взір здається, що писареві все байдуже, насправді ж він уважний, доскіпливий, а ще — гранично чесний* (Ю. Мушкетик); *Так по життю ведеться: дещо, котре ми вважаємо головним, послабляє нас; інше, на перший позір другорядне, — кріпить нас* (М. Дочинець); б) *(у знач. вставн. сл.)* уживається для вираження початкового (першого) враження про когось, щось. *Ішов справді парубок. На перший погляд, йому, може, літ до двадцятка добиралося* (Панас Мирний); *Машина пройшла без будь-яких проблем: траса була майже порожня. Хвоста, принаймні на перший взір, не спостерігалось* (Б. Олійник); *З першого погляду, їхня жертва здавалася марною — вони ж тоді нічого не досягли, і лише через двадцять шість років Магаваршу було звільнено військами Терри-Галлії* (О. Авраменко, В. Авраменко); *З першого погляду, у Вадимовому номері нічого не змінилося* (В. Хрущак); **(4) З по́гляду** *кого, чого, у знач. прийм.:* а) *(кого, чийого)* на чиюсь думку. *В "Мисливських усмішках" нічого вигаданого нема: це все власні спостереження .. Розуміється, все оброблено з*

мого погляду (Остап Вишня); *Він вже давно мріє про годинник. Має вісімнадцять років, а ще ж ніколи не мав свого годинника. Це так прикро, а з погляду європейця — ганебно* (У. Самчук); б) *(чого)* стосовно чогось. *Пролог мені дуже сподобався в першім уступі.., навіть нічого не можу сказати з погляду стилю* (Леся Українка); *— Як Ліда? .. — Її стан безнадійний... з погляду сучасної медицини* (М. Трублаїні); **(6) З усі́х по́глядів <З уся́кого по́гляду>,** *у знач. присл.* — повністю, детально враховуючи всі моменти. *Драма Старицького "Не судилось" з усякого погляду заслуговувала б на те, щоб її перенести і на польську сцену* (І. Франко); *Семен Григорович звик кожну річ і кожне явище оцінювати всебічно, з усіх поглядів* (Л. Дмитерко); *Вони мали .. гарно вбраного й спорядженого вершника на чудовому коні, з усіх поглядів гідного бути за провідника такому добірному товариству* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); **(7) З цьо́го (то́го, тако́го** *і т. ін.)* **по́гляду,** *у знач. присл.* — стосовно цієї (тієї, такої і т. ін.) попередньо висловленої думки. *— З цього погляду ваш юнга-радист ніякої небезпеки не становить* (О. Гончар); **(8) На по́гляд:** а) *(у знач. присл.)* відповідно до першого враження, початкового ознайомлення і т. ін. *Була* [Орися] *навіть трохи старша на погляд од своїх літ* (Б. Грінченко); б) *(у знач. вставн. сл.) кого, чий* — уживається для вираження чиєсь думки, переконання і т. ін. *На її погляд, він був гарний* (М. Коцюбинський); *Вся Біблія, на погляд Сковороди, становить окремий "символічний" космос, крім інших двох: загального — всесвіту і часткового — світу окремої людини* (В. Барка); *Нічого аморального в його одруженні з Жанною, на погляд Сидора Сидоровича, не було* (Л. Дмитерко).

◊ **Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом)** *див.* **блука́ти; Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром)** *див.* **вбира́ти[1]; Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір)** *див.* **відво́дити; Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд)** *див.* **відрива́ти[1]; Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром)** *див.* **впива́тися[1]; Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати,** *рідко* **впина́ти** *і т. ін.)* **/ вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́** *і т. ін.)* **о́чі (по́гляд, зір)** *див.* **вп'я́лювати; Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом)** *див.* **вту́плюватися; Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі)** *див.* **затри́мувати; Затри́муватися (зупиня́тися) / затри́матися (зупини́тися) по́глядом** *див.* **затри́муватися; (9) Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд** *чий, кого* — хто-небудь пильно дивиться, задивляється на когось, щось. *Ганні тепер лише тридцять, і на ній завжди затримуються погляди зустрічних* (Ю. Шовкопляс); *Його погляд весь час спинявся на великому циферблаті хронометра: як обурливо повільно, неможливо повільно тягнеться час!* (В. Владко); *Професор Лаптєв спускається до каюти і починає складати речі, його погляд зупиняється на тоненькій книжечці* (М. Дашкієв); *Його погляд затримався лише на одному заголовку* (Любко Дереш); **Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд)** *див.* **зво́дити; Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть>** *див.* **зір; Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом)** *див.* **зни́зувати[2]; Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд)** *див.* **зніма́ти; Зустріча́ти / зустрі́нути (зустрі́ти) по́гляд** *див.* **зустріча́ти; Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами)** *див.* **зустріча́тися; Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **ки́дати; Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком)** *див.* **ко́взати; Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом)** *див.* **креса́ти; (10) Криви́й по́гляд** — підозра, неприязнь. *На криві погляди він волів не зважати* (С. Журахович); **Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти** *і т. ін.)* **по́гляд** *(рідше* **о́чі)** *див.* **лови́ти; Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом)** *див.* **метну́ти; Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом)** *див.* **мі́ряти; Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́,** *заст.* **не зру́шити) оче́й (по́гляду)** *див.* **відрива́ти[1]; Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду)** *див.* **відрива́ти[1]; Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти** *і т. ін.)* **оче́й (по́гляду)** *див.* **зво́дити; Низа́ти очи́ма (по́глядом)** *див.* **низа́ти; Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом** *і т. ін.)* *див.* **ни́шпорити; [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **лови́ти; Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом)** *див.* **оббіга́ти; Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **обво́дити; Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом)** *див.* **обдава́ти; Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою** *і т. ін.)* *див.* **обдаро́вувати; Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри** *і т. ін.)* *див.* **оберта́ти; Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма** *і т. ін.)* *див.* **обійма́ти; Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **обма́цувати; Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом)** *див.* **обмі́рювати; Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти** *і т. ін.)* **/ обпекти́ (обпали́ти, опекти́** *і т. ін.)* **[сво́ї́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром)** *див.* **обпіка́ти; Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма)** *див.* **обсипа́ти; О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)>** *див.* **о́ко[1]; Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти** *і т. ін.)* **/ опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти** *і т. ін.)* **о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* **[в зе́млю (додо́лу)]** *див.* **опуска́ти; Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти** *і т. ін.)* **о́ком (очи́ма, по́глядом** *і т. ін.)* *див.* **охо́плювати; О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]>** *див.* **о́ко[1]; О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється>** *див.* **о́ко[1]; О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються)** *див.* **о́ко[1]; О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються** *див.* **о́ко[1]; О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]>** *див.* **о́ко[1]; Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом)** *див.* **па́сти[1]; Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом)** *див.* **перебіга́ти; Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд)** *див.* **перево́дити; Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом)** *див.* **пе́сти́ти; Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **підво́дити; Побі́гти очи́ма (по́глядом)** *див.* **побі́гти; Пово́дити / повести́ очи́ма (о́ком, по́глядом** *і т. ін.)* *див.* **пово́дити[1]; Погла́дити по́глядом** *див.* **погла́дити; Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **поглина́ти; (11) По́гляд (зір) відпочива́є** *на кому — чому* — хто-, що-небудь настільки гарний (гарне), що на них приємно дивитися. *Можна було дивитися на*

це лице [фізика] *й почувати, як на ньому відпочиває твій зір і думка* (Б. Антоненко-Давидович); *Це повинна бути людина розумна й авторитетна, знатного походження; обов'язково вродливець, аби на ньому відпочивав її погляд* (М. Слабошпицький); **(12) Пóгляд (зір) прикипа́є / прикипі́в** *чий, до кого — чого* — хто-небудь невідступно, пильно дивиться на кого-, що-небудь. *Ганна Іванівна злісно закусила губу. Її погляд прикипів до .. Лариних очей* (Ю. Шовкопляс); **Подарува́ти пóгляд (пóсмішку, у́смішку** *і т. ін.)* *див.* **подарува́ти; Полосну́ти пóглядом** *див.* **полосну́ти; Пори́нути зóром (пóглядом, очи́ма)** *див.* **порина́ти; Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (пóглядом, зóром)** *див.* **прикипа́ти; Припа́сти очи́ма (зóром, пóглядом)** *див.* **припада́ти; Прироста́ти очи́ма (пóглядом, зóром** *і т. ін.)* *див.* **пророста́ти; Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] óчі (пóгляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **притяга́ти; Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом)** *див.* **провóдити; Проїда́ти пóглядом (очи́ма)** *див.* **проїда́ти; Пройма́ти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом)** *див.* **пройма́ти; Прома́цувати / прома́цати очи́ма (пóглядом)** *див.* **прома́цувати; Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами)** *див.* **промі́рювати; Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (пóглядом)** *див.* **пропіка́ти; Простроми́ти пóглядом (очи́ма)** *див.* **прострóмлювати; Пуска́ти / пусти́ти óко (пóгляд)** *див.* **пуска́ти; Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити** *і т. ін.)* **/ просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробура́вити** *і т. ін.)* **очи́ма (пóглядом)** *див.* **свердли́ти; Скида́ти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром** *і т. ін.)* *див.* **скида́ти; Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (пóгляд, óко)** *див.* **зір; Скóвзати / сковзну́ти очи́ма (пóглядом)** *див.* **скóвзати; (13) Спопеля́ючий пóгляд** — погляд, що виражає ненависть, презирство, гнів. — *Так, — відповіла я, зухвало витримуючи її спопеляючий погляд. — Я хочу їсти* (Ірина Вільде); *Настася опинилася ближче до султана, .. не лякаючись спопеляючих поглядів Махідевран, яка не терпіла суперниць навіть тимчасових і без значення* (П. Загребельний); *Вона .. блиснула на нього спідлоба вдавано "спопеляючим" поглядом, од якого Адріянові глухо занило в грудях...* (О. Забужко); **Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (óком,** *рідше* **пóглядом)** *див.* **стріля́ти; Стріча́ти / стрі́нути (стрі́ти) пóглядом (пóгляд)** *див.* **стріча́ти; Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (пóглядом, пóглядами)** *див.* **стріча́тися; Схрести́ти пóгляди** *див.* **схре́щувати; Тóне зір у зóрі (пóгляд у пóгляді)** *див.* **зір; Топи́ти óчі (пóгляд, зір) <Затóплювати (затопля́ти) зір>** *див.* **топи́ти[3]; Учепи́тися пóглядом (очи́ма)** *див.* **учепи́тися; Хова́ти / схова́ти óчі (пóгляд)** *див.* **хова́ти[1]; Чарува́ти зір (пóгляд, óчі)** *див.* **чарува́ти; Шпига́ти / шпигну́ти пóглядом** *див.* **шпига́ти.**

ПОГЛЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погляда́ти.** *Не поглядай на неї: нічого з твого поглядання не буде, бо вона не про тебе думає* (Сл. Б. Грінченка); *Тікай покинув платонічне поглядання вгору і залюбки повернувся до Трохима* (В. Винниченко); *У "Фузі"* [П. Тичини] *маємо дуже обережне поглядання на заборонену територію думання* (В. Стус).

ПОГЛЯДА́ТИ, áю, áєш, *недок.* 1. *куди, на кого — що, в що.* Дивитися (у 1 знач.) час від часу на кого-, що-небудь, кудись; подивлятися. *Отак вона вишивала, У віконце поглядала, Чи не ревуть круторогі, Чи не йде чумак з дороги* (Т. Шевченко); *Ви біжите і частенько озираєтесь, поглядаєте на тигра* (Остап Вишня); *Дехто сів, а багато ще й стояло, жадібно поглядаючи на казан, над яким вставала пахуча пара* (С. Скляренко); *Молода жінка поглядає на хмари, на мене, на вітер .. Вона каже: — Здається, буде гроза* (В. Домонтович); * Образно. *Сонце, що недавно так ласкаво поглядало на світ, закрили густі олов'яні хмари* (В. Гжицький); // Наглядати, стежити час від часу за ким-, чим-небудь. — *Поглядайте, поглядайте за ним, — стишує* [отець Миколай] *голос. — Маленьких книжок він людям не дає?* (М. Стельмах).

2. *на кого — що і без дод.* Те саме, що **диви́тися** 1. *Вона не найшла в груді голосу відповісти на його повітання, тільки тривожним, мертвим майже лицем поглядала на нього* (І. Франко); *Зажурився він* [горобчик], *поглядає сумно по полю* (Леся Українка); *Я гордо чоло підвела, і очі, омиті сльозами, тепер поглядають ясніше, і в серці моїм переможнії співи лунають* (М. Драй-Хмара); // *перен.* Ставитися яким-небудь чином до когось або чогось, сприймати якимсь чином. *Ворог усякого сентименталізму, він поглядав на світ холодним оком анатома* (І. Франко); *Інакше став* [Павлуша] *відтоді поглядати й на Милу: коли з гімназистами бачив її, ревнував дуже* (А. Головко); *Вовчий Хвіст поглядав на Святослава так, як дивиться рідний старший брат на молодшого* (І. Білик); *Я бачив, як виразно поглядала на Пінкертона Меймі, і я порадив сором'язливому закоханому відкритись їй* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *перен.* Бути готовим зробити що-небудь. — *Відчувається, що ти обома руками вхопився за залізо, не поглядаєш, як би швидше шмигнути за нашу заводську браму* (І. Цюпа).

◊ **Диви́тися кóсо (кри́во, бóком) <Погляда́ти криви́м óком >** *див.* **диви́тися; Диви́тися (погляда́ти) зве́рхньо (зви́сока, згори́ вниз** *і т. ін.)* *див.* **диви́тися; (1) Погляда́ти (позира́ти) скóса (зи́зом, скри́ва** *і т. ін.)* *на кого — що* — ставитися недоброзичливо або з підозрою до кого-небудь, виявляти своє незадоволення кимось. *Ой піду до брата... Брат мене приймає, А братова жінка Скрива поглядає* (з народної пісні); — *Не до смаку це припало Мамаєві. Бачу, зизом поглядає на самого князя* (О. Ільченко); *В місті починали непевно говорити про її сестру Надію, а через це і на неї починали позирати скоса в земстві* (Л. Смілянський); *Гаряча пора на полі давно перейшла, і хазяїн скоса поглядав на своїх наймитів, ніби шукаючи нагоди потурити з двору* (І. Муратов); *Матрос зизом поглядав на нього, потім, не стримавшись, мовив: — Чи правда, капітане, що, кажуть, ніби родом ви з шляхетної родини?* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *На архидиякона .. християни поглядали скоса. І не було святенниці, яка б своїм носом не відчула в ньому чорнокнижника* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОГЛЯДА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок., рідко.* Те саме, що **погляда́ти** 1. *Ой, п'є Байда та й кивається, Та на свого цюру поглядається* (з думи); *На чорнявую все поглядайтеся* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГЛЯ́ДІТИ, я́джу, я́ди́ш, *док.* 1. *на кого — що і без дод., розм.* Док. до **гляді́ти** 1. *Дивлюся — люди аж кишать... Що, думаю, за чудасія?! Покинув віз коло Гордія, А сам побіг, щоб поглядіть...* (Л. Глібов); — *Йване, — звернувся Франко до Труша, — а Лариса Петрівна вже виділи свій портрет? — Таж думка була, аби разом поглядіти, — мовив художник* (М. Олійник); *Випадали такі моменти, що й бабуся відпочивала. — Ходи-но, внучку, посидимо та на світ Божий поглядимо... — А де той світ? — питався я* (В. Лис);

— Зглянътесь, погляліть, Як мучиться тут майстер ваш Адамо! (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

2. *кого, що і без прям. дод., розм.* Док. до **глядíти** 6. *Погляділа кишеню, аж тютюнцю зо жменю* (Сл. Б. Грінченка); [К у ц ь *(прикладає її руку до своїх грудей):*] *Ось погляліть, як серце тіпається* (Я. Мамонтов); *— Через те, щоб сужене* [суджене] *нам не сталося, я хочу, щоб воно на скотині окошилося .. Я мушу скотину погляліти за гриви і за хвости...* (Т. Осьмачка).

3. *кого, що.* Глядіти (у 4 знач.), доглядати якийсь час. *— Пріську батько поглядить. Занеси-но її до батька, онде до стодоли* (Леся Українка); *Ходила* [Оленка] *літом до батюшки .. Вона дітей йому поглядить* (А. Тесленко); *Жінка, попросивши погляліти її пса ще кілька хвилин, вихором вилетіла з квартири і повернулася з величезним тортом* (А. Кокотюха).

ПОГЛЯ́ДІТИСЯ, я́джу́ся, я́ди́шся, *док., розм., рідко.* 1. Те саме, що **погля́діти** 1. *Поглядися, козле, у воду на свою уроду* (Номис).

2. Те саме, що **поберегти́ся** 1. *Як стало тепліше, слід поглядітися* (з газ.).

ПОГЛЯНСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поглянсува́ти.** *Глиняний глечик був поглянсований;* * Образно. *Йому подобався цей ранок, негода і цей дощ, розмочена земля і те, що краплі осідають на обличчя. Закинув* [Юрко] *голову й уздрів дерева голі, чорні, поглянсовані* (Валерій Шевчук).

ПОГЛЯНСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **глянсува́ти.** *Шейх Махмут .. вигадав, як вичинити шкури, пофарбував їх .. А Алі, взявши одну з тих шкур на жезло, поглянсував її і витиснув на ній візерунки* (З. Тулуб); * Образно. *Минуле могло б поглянсувати спогади студентів ейфоричним відтінком* (з мемуарної літ.).

ПОГЛЯ́НУТИ, ну, неш, *док.* 1. Спрямувати погляд, зір кудись, на кого-, що-небудь; глянути. *Поглянула* [Хима] *навкруги — нема живої душі, тільки шумить кучерява верба* (Марко Вовчок); *Чи поглянеш в мої очі, Як вміла ти одна глядіти, Як сонце лиш глядить на квіти..?* (Б. Лепкий); *Ми поглянули один на одного. Неспокійно перетерли очі й розплющили широко повіки. Де ми?* (Б.-І. Антонич); *Княгиня Ольга подивилась на мужів і бояр, поглянула на широко розчинені двері палати* (С. Скляренко); * Образно. *Наче косою підкошує кущі, коли кулемет випадково погляне своїм каламутним оком в їхній бік* (Гео Шкурупій).

2. Особисто простежити за ким-, чим-небудь; самому побачити щось. *Сонце світило стиха, без жари; і любо було поглянути, як воно розливалось по зелених вітах, по сукуватих, мохнатих дубах і по молодій травиці* (П. Куліш); *Освітлене віконце вабить до себе. Поглянути хоч краєм ока, що робить зараз його* [Гусарова] *ворог* (О. Донченко); *— Я сам стежитиму за дією плісені. На хвилинку зайду, погляну і піду* (В. Владко).

3. Оглянути, розглянути кого-, що-небудь з метою ознайомлення. *Треба було загадати робітникам лагодитись на роботу, ще раз поглянути на план виноградників* (М. Коцюбинський); *— Я тут, до речі, касетку одну тобі подивитися принесла зі своїм старим інтерв'ю — поглянеш потім, гаразд?* (О. Забужко); *— Земель на цій широті не надто рясно. — Поглянемо, — відповів майор, розгортаючи накреслену .. англійську карту обох земних півкуль* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

4. *перен.* Звернути увагу на кого-, що-небудь. *Поглянула я, що вже нічка зникала, — І душу мою обгорнула печаль* (Леся Українка); *Поглянь, як насуває на землю попелястий серпанок, робить краєвид невпізнанним і таємничим* (М. Дашкієв); // Звернутися думками до кого-, чого-небудь. *Ми ж далеко думкою полинем, Ми поглянем на військові чвари, В давній славі спогадом поринем* (Леся Українка); *— Шановний добродію! Це ви так смиренно балакаєте, поки вам не дають волі! А давайте поглянемо на речі інакше...* (Ю. Хорунжий).

○ **(1) Як [я] погля́ну <Як погля́нути>,** *у знач. вставн. сл.* — з першого враження. *— Малувато нас, як поглянути* (П. Загребельний); [С т р е п с і а д:] *Погані в тебе справи, як погляну я* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОГНА́ТИ, пожену́, поженéш, *док.* 1. *кого, що.* Змусити гнати (у 1 знач.), рухатися в певному напрямку. *Чередник погнав скотину Попід гори на долину* (Я. Щоголів); *За сніданком він заявив, що сьогодні хоче погнати на пастовень козу* (М. Івченко); *Баба .. погнала на толоку бичка пасти* (О. Іваненко); * Образно. *На Бессарабію пішов Оцей козак; погнало горе* (Т. Шевченко); [Т о л б о т:] *Як сам лишився оборонець мій, .. Шалена лють, непогамовний гнів Погнали геть його — на ворогів* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); // *безос. Коли мене погнало в ці краї, Тоді вже вмерли всі чуття мої: Не знав, куди й на що мене несло... Та це минуло, наче й не було!* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої); // *також без прям. дод., розм.* Насильно відправити, послати куди-небудь. *На панщину поженуть* [Горпину], *— дитинку за собою несе* (Марко Вовчок); *Розгромлену десятирічку погнали* [фашисти] *з усіма вчителями в Німеччину* (О. Довженко); // *що, розм.* Спрямувати рух чого-небудь, повести у певному напрямку щось. *Я пішов до Жаб'я на склад дерева, збив дарабу і погнав її знов з дядьком Петром до Вижниці* (І. Франко); *Мій приятель тепер хутко погнав свого човна, і я ледве поспішав за ним* (Олесь Досвітній); // *безос. Бурю, як принесло до нас відкілясь, так й погнало геть кудись за річку до міста* (Б. Антоненко-Давидович); *Захвилювалася ріка. Човен погнало кудись до берега* (О. Бердник); // Рвучко, підхопивши (вітром, бурею і т. ін.), понести. *Вітер, знявшись, куряву над майданом погнав...* (О. Гончар); // *безос. Буря страшенна знялась, і від рідного берега вітром Всіх їх, ридаючих, в море відкрите погнало* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *кого.* Примусити швидко бігти, їхати, йти і т. ін. *Михайло погнав коня так, що тільки курá по дорозі курить* (Б. Грінченко); *Він стрибнув у сідло і з місця погнав коня чвалом* (П. Панч); // *розм.* Примусити кого-небудь швидко піти, відправитися куди-небудь з якимсь дорученням, якоюсь метою і т. ін. *Самієв знову погнав розвідників на фланги, поставивши завдання — шукати проходів* (О. Гончар); * Образно. *Рідна Колумбія погнала капітана Пабло шукати щастя* (Ю. Бедзик).

3. *розм.* Швидко побігти, поїхати; помчати. *Десь колядували на одному й на другому кутку. Щур спинився на часинку, подумав і, спотикаючись, погнав у переулок* [провулок] (С. Васильченко); *Була вона тепер готова за ним аж тут погнати, щоб не допустити, аби з Дубівною бачився...* (О. Кобилянська); *Макота хутко скочив на коня і погнав.., бо дві жниварки й досі стояли несправні* (О. Донченко); *Тихими вулицями погнала комонна нічна варта* (Н. Королева).

4. *розм.* Почати швидко, інтенсивно рости. *То хмари нивам шлють дарунок, Всю душу виливши до дна. І поженуть угору вруна Озимина і ярина* (Л. Дмитерко); *Погнали терни .. Терну в себе Роман і не саджав, а проте .. чомусь саме терен тут розрісся, найколючіше деревце нашого краю* (О. Гончар); // *безос.* — *Та й чудні ж ви, мила! Звідки нині в молодого візьметься та сила? Та хіба ж воно угору пожене фігуру, Як щодня гасає, біга, робить фізкультуру?* (П. Глазовий); // *що.* Збільшити кількість чого-небудь, вироблення чогось. *На фермі Рябуха через недовгий час вирівнялася, .. розкуштувала солодкі стебла молодої кукурудзи, принюхалася до масного духу еспарцету і погнала молоко, наче помпою* (І. Волошин); // *що.* Посприяти швидкому рухові, ростові чого-небудь. *Метке Грицькове слово влучило прямо її у серце й погнало кров у голову* (Панас Мирний); — *Аби ще грип якийсь не вліз!* — *Подумав згодом Козоріз.* — *Ще пожене простуда ґулі* (С. Олійник).

5. *кого, що.* Примусити кого-небудь залишити якесь місце, приміщення і т. ін., піти геть; прогнати (у 2 знач.). *Як тільки стражника побачить* [знахарка], *зараз почне хреститись .. А як пожене* [стражник її], *то повернеться, та аж тричі на слід плюне, та ще й ногою розітре* (Панас Мирний); *Треба віддати Галі шану, не визвірилася хижо, не погнала Гоцика: геть! Завмерла на мить, схлипнула, захрестилася набожно* (Люко Дашвар); *Лише інстинкт міг погнати термітів геть із свого житла .. Вони позабирали з собою навіть усі личинки!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Втома важкою брилою навалилась на неї, здавила мозок, погнала геть думки* (Ю. Бедзик); // Почати переслідувати, виганяти ворога. *І година прийде, під гармат акорди поженем на захід ми криваві орди* (В. Сосюра); — *Вояцька душа .. в кожній кровинці людській, у кожній жилочці. Ну що там видно? Наче затихає?* — *Погнали ворога,* — *закричала Мирося* (О. Бердник); *Налетять наші війська, переріжуть шляхи .. і далі поженуть німців самих, поженуть танками, гарматами і літаками...* (О. Сизоненко).

6. *кого, розм.* Спонукати кого-небудь до швидкого виконання чогось; підігнати (у 1 знач.). — *Засвоївши* [сценарій] *й погодившись, режисер починає думати. Треба йому дати часу на думання. Бо коли його погнати, він ставитиме, не думавши, значить, картина вийде без думок* (Ю. Яновський).

◊ **Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (химоро́ди)** *див.* **гна́ти; Піти́ (погна́ти) світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́** *і т. ін.) див.* **піти́; (1) Погна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї** *і т. ін.) кого* — примусити кого-небудь піти геть. *Говорять* [шинкарка з невістками], *щебечуть, розказують: .. кого прийшла жінка та заняла* [зайняла] *з шинку, хто жінку у потилицю погнав і очіпок .. збив* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Його погнали в три шиї, та він щоранку опиняється під ратушею, щоб відчути свою приналежність до влади* (Р. Андріяшик); *Цього типа позбутись можна, тільки винісшися звідси з ним укупі. Сам він піде, тільки якщо вже гнатимуть в шию. А Адька просто так в шию не пожене, Адька не любить принижувати людей* (О. Забужко); * У порівн. *Добравшись до гори, Карпо, мов хто його погнав у шию, пужнув уперед* (Панас Мирний).

ПОГНА́ТИСЯ, пожену́ся, пожене́шся, *док.* 1. Почати гнатися (у 1 знач.); побігти, полетіти і т. ін. за ким-, чим-небудь, щоб догнати, досягти; почати переслідування когось або чогось. *Аж баба хліб бровку шпурнула І горло глевтяком заткнула, То він за кормом і погнавсь* (І. Котляревський); *Звір має хижий інстинкт: раз ти тікаєш — обов'язково за тобою пожeнеться* (В. Винниченко); *Літак вирівнявся і погнався за найближчим до нього бомбардувальником* (Д. Ткач); * Образно. *На виріст, і на силу, й на личко у батька удавсь: отже, за батьком і на той світ погнався!..* (Марко Вовчок); *Погналося перекотиполе за літом — по гарячому сліду...* (Л. Костенко).

2. *розм.* Те саме, що **погна́ти** 3. *Так з невільничих кайданів Швидше вирватись потрапив Атта Троль. Він диким скоком Геть по вулиці погнався* (Леся Українка); *Кривоніс гадав, що піхотинці поженуться аж на цей бік греблі, а тоді можна буде привітати їх гарматою* (А. Чайковський); *Авто з місця взяло шалений темп і погналося, мов скажене, до вулиці Тополевої* (У. Самчук).

3. *розм.* Те саме, що **ви́рости** 1. *Груша погналася вгору, як верба* (І. Нечуй-Левицький); *Господар .. поглядав у степ, по якому погналося незжате збіжжя* (Р. Іваничук).

4. *перен., розм.* Виявити бажання добитися, домогтися чого-небудь. *Поженемося за баришем, а скільки крові братньої нап'ємося!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В Марини якось усе вийшло, ніби з розрахунку. За статечністю та розсудливістю погналася* (Микита Чернявський).

ПОГНИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **погни́ти, погни́сти́.** *Обдерлася хатина, опала глина і визирають погнилі кругляки* (У. Самчук); *Погниле дерево скрипки розсипається трухою* (Н. Рибак); *Петрана Медведюк дивиться на погнилі, зчорнілі, оббиті колючим дощем жоржини під вікном* (М. Малиновська).

ПОГНИ́СТИ́ *див.* **погни́ти.**

ПОГНИ́ТИ, ПОГНИ́СТИ́, *иє.* Док. до **гни́ти** 1; згнити (у 1 знач.); зіпріти (у 1 знач.), потрухнути. *Аж страх погано У тім хорошому селі .. Повсихали Сади зелені, погнили Біленькі хати, повалялись* (Т. Шевченко); [З і н ь к а:] *Ач, стара, вже й зуби погнили, а їй зальоти на думці* (М. Кропивницький); *Листя, що тоді падало з дерев, погнило в рівчаках чи під брилами зораної ріллі* (М. Томчаній); *Восени копає* [мати] *картоплю, буряки, .. носить усе те в погріб, висипає обережно, щоб не побилось, щоб не погнило* (Є. Гуцало); *Глину розмиють дощі, солома й дерево погниють, все проросте травою* (П. Загребельний).

ПОГНІ́ВАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Док. до **гні́ватися;** виявити гнів, роздратування. *Січовики говорять: погнівались на нас усі!* (Леся Українка); — *Я гадав, Катрусю, що ти погнівалась на мене. Я, далебі, жартував, вибач мені* (А. Чайковський); — *Оце іду просто до Хризіс.* — *На щастя! .. Не погнівайся на мене: як скінчите, не заходь по дорозі до Состена* (Н. Королева); * Образно. — *Ми були нещирі.* — *Замало щирі, і тому щастя погнівалося на нас .. Відвернулося і пішло, де була щирість* (Б. Лепкий).

2. *розм.* Посваритися з ким-небудь. — *Але не розумію, пані, вашої невірності* — *скажіть хоч тепер, чи не любите, чи погнівалися із своїм гарним Юстином?* (Уляна Кравченко); — *Оцей пан .. четар Пшилуський .. Мабуть, погнівався з кимось та й завдає собі, сіромаха, через те великого жалю* (О. Турянський).

3. Гніватися якийсь час. [Ї в г а:] *То й я їй кажу: посердилася, погнівалася, — пора ж уже й перестати; пора ж і простити!* (Панас Мирний); *Не озивається* [старий] .. *"Ну, ну, — думаю, — погнівається та й перестане"* (Любко Дереш).

ПОГНІВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* погнівля́ть; *док., кого, що.* 1. Док. до **гніви́ти.** *Не погнівивши бджіл, меду не їсти* (прислів'я); *Та виломлю калинову квітку, та застромлю за білу намітку, щоб сії квітки не подавити, щоб свого роду не погнівити* (Сл. Б. Грінченка); *Палка її* [віконтеси] *щирість .. викликана страхом погнівити сина, .. на якого, як гадала, не мала такого впливу, як я* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

2. Гнівити якийсь час.

ПОГНІ́Й, но́ю, *ч.* 1. *рідко.* Добре угноєна земля. — *А тим часом нехай пан собі поміркують, де їм лишить на грядки, чи коло дому, чи в полі. — Звісно, що коло дому... ловкий погній... і наручно буде... — вирвався з радою рудий Панас* (М. Коцюбинський); // Те, що перегнило. *Наростав цілими шарами погній від усяких рослин та живин* (М. Грушевський).

2. *діал.* Добриво. — *Я живий чоловік. Наскучить гукати на челядь і з економом балакати про штучні погної. Хочеться іншої розмови* (Б. Лепкий); *Старе, то наче зісохле бадилля, що само проситься на погній* (Ірина Вільде).

ПОГНОБИ́ТИ, блю́, о́биш; *мн.* погно́блять. 1. *кого, що.* Док. до **гноби́ти** 1; пригнобити (у 1 знач.). — *Коли ж ціла держава називає себе республікою, то намагається вона за своїми межами підкорити якомога більше земель і погнобити більше люду* (П. Загребельний).

2. *кого, перен., рідко.* Док. до **гноби́ти** 2; пригнобити (у 2 знач.). *Ми творчі люди, всі охочі себе погнобити та помірятися з кимось успіхом, але я вважаю, слід мірятися тільки із собою* (І. Карпа).

ПОГНО́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **погноби́ти.** *Белград нагадував оту порфірову колону, яку звалив Сулейман у Стамбулі. Звалити все, звалити, кинути під ноги, погнобити й пригнобити, інакше погноблений будеш сам* (П. Загребельний); *Концерт він слухав неуважно, погноблений враженням від натовпу* (В. Підмогильний).

2. *у знач. прикм., перен., рідко.* Який виражає важке й болісне переживання; гнітючий. *Вигляд дівчини — її погноблена зараз постать з безнадійно опущеною рукою і туга в застиглих очах — усе це повіяло на Віру Павлівну таким знайомим і близьким колись .. Кому, як не їй, знати, що то за мука стояти на товчку з річчю, яку ніхто не купує* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОГНО́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **погно́блений** 2. *Темний рум'янець сорому заливав пані Раїні лице, шию, руки, а може, й .. гніву на мене, що так негадано вдерся в її убогість, в її немаєтність, але ж не погнобленість духу!* (П. Загребельний).

ПОГНО́БЛЕНО, *рідко.* Присл. до **погно́блений** 2; гнітюче. *Вона .. припала до нього таким довгим, безтямним поцілунком, що він почав задихатись. — Так я тебе люблю, — сказала вона. Він погноблено мовчав, гладячи й цілуючи її руки* (В. Підмогильний); *Це Григорій, і голова в нього не схилена погноблено, а гордо піднесена; лише блідий, але напропале затятий* (І. Багряний).

ПОГНО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погної́ти.** *Погноєний хліб давав виправдання для всього, що тут робилося, і не страшно було тепер .. тельбушити комори* (О. Гончар); *Вона* [десятина] *й погноєна, і як слід вироблена. Сій лишень пшеничку і радій, як ростиме, та засіки на зерно готуй...* (У. Самчук); *Кущі погноєні глибоко в землі, а через цей гній я потім бур'янам не дам ради* (з мемуарної літ.); * Образно. *Вся земля наша одвіку, бо кожна грудка, кожен упруг политі потом, погноєні кров'ю трудящих* (М. Коцюбинський); // **погно́єно,** *безос. пред. Розказував мені попик, скольки* [скільки] *люду і якого більшовицьким режимом побито-погноєно, на десятки мільйонів рахунок його страшний був* (В. Дрозд).

ПОГНОЇ́ТИ, ою́, о́їш, *док.* 1. *що.* Згноїти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. [К у ц ь:] *Ще ж Водяник стіжка їм підмочив, а Потерчата збіжжя погноїли* (Леся Українка); *Матір приголомшили ці слова. — Хліб святий погноїти, — вжахнулась вона* (О. Гончар); *Уже й тут дітям погратися не можна?.. А вони ж увесь стіг знищили! То вже не сіно, його дощі погноять* (М. Руденко); * Образно. *Накаркала* [ворона] *такого дощу й грому, що погноїла все сіно* (О. Довженко).

2. *кого, перен.* Згноїти (у 2 знач.) всіх або багатьох, доводячи до загибелі, смерті у важких, згубних умовах. — *Я вас під суд усіх оддам, я вас в тюрмі погною..!* (В. Винниченко); *Селяни похмурі стояли перед ним* [становим], *поскидавши шапки, як і завжди, і на всі його погрози (погноїти у в'язниці, на Сибір запроторити) лише переступали з ноги на ногу й мовчали* (А. Головко).

3. *що і без прям. дод., діал.* Угноїти, удобрити. — *Поле пісне не родить, а худоби нема, щоб погноїти його* (В. Стефаник); — *Дивна тут під садок земелька. Підсоння, — зауважив Григорчук. — А як виробиш та погноїш, то росте нічого* (У. Самчук); *Якщо буду здоровий і матиму час, навесні погною сад так, як я розумію і як книжка пише* (з мемуарної літ.).

ПОГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* 1. *що.* Док. до **гну́ти** 1. — *Ведмідь дуже сильний: .. може легко поламати рушницю, розтрощити на тріски її кольбу, погнути металеву цівку* (Б. Антоненко-Давидович); *Він розумний був, догадливий: обернувся малим горностаєм, .. гострі шаблі повищерблював, палиці залізні у дугу погнув* (В. Рубан); *Вітер з поля дихне, погне і полама* [лозу] (Т. Шевченко); // *безос. Ну, він і накоїв тими гранатами! .. Залізні поренча коло східців погнуло й покоробило, скрізь валялися кавалки бетону й тиньку* (Л. Кононович); // Зробити кривим (у 1 знач.); викривити (у 1 знач.). *Очевидно, жодна бомба не влучила прямо в підводний корабель, але, вибухнувши близько, погнула його в декількох місцях і зробила кілька невеликих пробоїн* (М. Трублаїні); [М и р о н:] *Вчора приземлився у тебе німець на винищувачі, заблудився. Літак нової системи. Гвинт погнув, а так все в порядку* (О. Корнійчук); *Нічого кіт тим окулярам зробити не встиг, оправи не погнув, скелець не подряпав* (Г. Вдовиченко); * Образно. — *Чом же... — сказав Ломицький так, що його одповідь можна було погнути трохи сюди, трохи туди* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. Довгий, кістлявий ніс його якось погнуло набік* (О. Стороженко); // *кого.* Зробити зігнутим, згорбити. *Вид старого з первого погляду здавався похмурим і неволив до поваги: не дуже й погнули його десять десятків літ* (О. Стороженко); — *Бог покарав, — похмуро відповів чоловік, струшуючи могутніми плечима. — В бою на Леті з печенігами .. Посікли мене шаблями, погнули стрілами* (Ю. Логвин).

2. *кого, перен.* Зламати, здолати. — *Хіба той вусатий злий? — Він хотів дядька погнути! Якби не я, він би погнув дядька...* (Ю. Логвин); // *безос. Як дочка, .. борись за свого батька, за те, щоб він піднявся, якщо його погнуло та покрутило* (О. Гончар).

◊ **(1) Погну́ти спи́ну:** а) попрацювати тяжко, з великим напруженням якийсь час. [Г а н н а:] *Жируєш ти! .. Погнула б спину на спеці та вмилася б кривавим потом — не зажирувала б!* (М. Кропивницький); *Тож важко бачить, як нероба Цей хліб, мов здобич, розрива, — Хоча б то день колись для проби Погнув би спину у жнива!* (М. Гірник); б) виявляти покірність якийсь час. — *Видиш, що баронові се подобається, .. то й думаєш собі: що мені шкодить спину погнути? Вона не зломиться, а червінець, небоже, на старі літа найліпша підпора* (І. Франко).

ПО́ГНУ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **погну́ти.** *Криноліни були поламані, погнуті й помазані білою квашею* (І. Нечуй-Левицький); *Недалеко .. висіли шолом і меч князя Ігоря, його броня і щит у кількох місцях погнуті були мечем* (С. Скляренко); *Борти "Дюранди" мали сильний завал, тому шпангоут був дуже погнутий* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **по́гну́то,** *безос. пред. Так усе* [всі металеві конструкції] *переплетено, перегнуто, погнуто* (Остап Вишня); *Лопаті несучого гвинта погнуто, лівий стояк шасі зламано. Вертоліт перехилився набік* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який погнувся (у 1 знач.). *Водою обтікало гілля. Дерева піднесли похилені чуби, розправили погнуте галуззя* (Б.-І. Антонич); *Височезні, рівні, стрункі, мов воскові свічі, дерева, що, здається, їм тяжко стояти і вони ось-ось зігнуться. Деякі з них таки злегка погнуті* (У. Самчук); *Низька, погнута стеля звисає над самою головою* (П. Колесник); *Жовтовусий раптом витяг до самого лиця докторові величезні бурі руки з погнутими, задубілими від роботи пальцями* (В. Винниченко).

ПОГНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. Док. до **гну́тися** 1. *Вже ми за саму стволину* [від рушниці] *борюкаємося. І стволина вже погнулася, а він не пускає* (Г. Хоткевич); *Лагутін так стискує поручні палуби, що, здається, вони зараз погнуться* (О. Донченко); *Одна лопать гвинта погнулась і чіпляється за ахтерштевень, тому гвинт не може обертатися. Судно зазнало серйозної шкоди* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *В здоровій залі два кутки осіли. Підлога погнулась і пожолобилась* (І. Нечуй-Левицький); *Де ж його такої драбини взяти, щоб туди дістала? Сажнів же вісім-дев'ять буде? .. Пов'язати драбини? Так погнуться, поламаються, попадають і вб'ють того, хто лізтиме* (В. Винниченко); *Довго рубалися вони! І наплічники і нагрудники погнулися в обох від ударів* (О. Довженко); // Стати зігнутим; вигнутися (у 1 знач.). *Устав* [Марусяк] — *і якось погнувся увесь на один бік* (Г. Хоткевич); *Мовчки, тільки брови погнулися, сам себе запитав — чи не Дон Кіхот? — Віктор* (Олекса Ізарський); *А що натиск старого тура .. побільшувався, то Рудь .. поступово більше й більше вигинався в хребті, вже його спина випнулася догори, .. вже й шия погнулася донизу* (П. Загребельний); // Схилити верхню частину; нахилитися (у 1 знач.). *Соком колосся наллється, Повне вагою додолу погнеться* (Я. Щоголів); *Погнулися всі дерева Під думками важкими, Що не хоче ні пальма, ні кедр Царювати над ними* (І. Франко); *Гілля дерев та кущів погнулись під важкою сніговою одежею* (М. Коцюбинський); *Тополі на Збручі погнулися з чорних досад* (А. Малишко); — *Ти не думав над таким ділом: чи не можна стебло пругкішим зробити? Щоб, як лозина, було: куди хоч погнеться, а встане* (М. Стельмах).

2. *перен.* Піддатися чому-небудь, утратити стійкість. *Я пав духом на час, я заслаб в самоті, Весь погнувся під горя вагою* (П. Грабовський); — *Не гніться, хлопці! Бо загинемо всі разом, як погнетесь. Одне за всіх, і всі за одного* (Ю. Яновський).

ПО́ГНУ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **по́гну́тий** 2. *Погнутість верхніх країв корпусу магазина нерідко спричиняє непроходження патрона з магазина в патронник вогнепальної зброї* (з навч. літ.).

ПОГОВІ́Р, во́ру, *ч.* Свідомо неправдива або викликана необізнаністю з фактами чутка, звістка про кого-, що-небудь; плітка. *Дехто жалів Параскіцу, уважаючи її офірою поговорів* (М. Коцюбинський); *Мав* [Чуйкевич] *повну голову двірського шуму, всіляких чуток, поговорів і сплетень* [спліток], *всіляких інтриг та коверз, без котрих жаден двір не обійдеться* (Б. Лепкий); *Ну, а вмів же бути і суворим, І безжальним бути Вишня міг, Як назустріч чорним поговорам Підіймав свій праведний батіг!* (М. Рильський); — *Не вірю я ніяким поговорам! .. Все то бридня; та й раніше я не давав тим пліткам віри* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Поширення таких чуток, звісток; пересуди. *Образа, гора тяжкої образи дочки, людські поговори та сміхи — все разом піднялось у голові матері* (Панас Мирний); *Батько того не чув. Вуха його глухі для поговорів. В одно ввійшло, в друге вилетіло* (У. Самчук); — *І це ти, мій син, отак діяв; на розголос, на людський поговір, на злі язики поклав те, що треба було тишком-нишком зам'яти, по-сімейному* (А. Шиян); — *Слухайся вітця, шануй свою ниву, хату пильнуй. А ні — без жодних вагань вижену на всі вітри, .. баламут і волоцюга мені не потрібен, поговорів людських не потерплю!..* (І. Нижник); // Недобра слава; поголоска. [Т е т я н а:] *Буває так, що найневиннійша* [найневинніша], *по своїй простоті, терпить поговір од людей* (І. Котляревський); [Г а м л е т:] *Коли б ти навіть була цнотлива, як лід, і чиста, як сніг, однак не втечеш від поговору* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОГОВІ́РКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **поговір.** *На цілий місяць дала* [Мадярка] *довгоязиким жінкам предмет до цікавих поговірок і сміху* (О. Маковей); — *Ріжні поговірки йдуть про Вас: гадають, що ви ніде не бували, соромитесь, бо не знаєте приписів доброго товариства* (Уляна Кравченко); [Д з в і н к а *(хвилину стоїть схвильована):*] *Днями й ночами ждала, виждала, ловила кожну чутку про нього, кожну найдрібнішу поговірку, кожний шепіт говорив щось про нього* (Б.-І. Антонич).

2. Об'єкт осуду, розмов, пересудів. *А тепер же ти ні жінка, ні дівка, А тепер же ти людська поговірка* (П. Чубинський); *"Так ти до тої, до безпутної ходиш, з мене людську поговірку робиш. А я так тобі вірила. Не діждеш насміятись..."* (М. Стельмах).

3. Поширений образний вислів; прислів'я. *Зніметься оце чоловік, майне на вільні степи .. Багато тоді накивало п'ятами і одиноких і цілими сім'ями... Тоді й поговірку зложили: мандрівочка — наша тіточка!* (Панас Мирний); [О л е с я:] *Є, мамо, поговірка: "Видко пана по халявах". Від чогось-то вона з'явилася* (М. Кропивницький); *Всякі поговірки є про людей, про всіх людей, і можна подумати — от як добре ми людину знаємо!* (В. Підмогильний); *Він так заклопотався, що забув навіть про свою поговірку і ні разу не промовив "калина-малина"* (О. Донченко); *"Все перемелеться — буде мука" — то легка поговірка, та правда тяжка* (П. Воронько).

ПОГОВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., рел.-церк.* Говіти якийсь час. *У Великий піст потрібно поговіти, посповідатися, причаститися й зустріти в радості Воскресіння Христове* (з рел.-церк. літ.); *Думаю, чи не поговіти на сім тижнів, але не знаю* (М. Грушевський); *Щасливі* [дівчата]! *Походять це вони, поговіють, та й з Богом, спокійні собі. А він... Йому не те в голові* (А. Тесленко).

ПОГОВОРИ́ТИ, орю́, о́риш, *док.* 1. З'ясувати що-небудь у розмові з кимсь; переговорити (у 1 знач.). *Коли б можна це зробити і Ви взяли б на себе труд поговорити в цій справі з дирекцією Спілки, я був би дуже вдячний Вам* (М. Коцюбинський); *Окрилений дядьковим листом, Павло твердо вирішив, нарешті, рішуче поговорити з Людмилою* (А. Головко); *Вони з отаманом мусять поговорити сам на сам* (В. Шкляр); // *перен.* Повестися з ким-небудь якимсь чином. — *В Німеччині революція! Тепер ми з окупантами поговоримо інакше* (О. Довженко); *Скіфія — то зовсім інша річ, і з нею не поговориш так, як із Персією* (І. Білик).

2. *що і без прям. дод.* Говорити (у 3 знач.) якийсь час. *Таткові заграла* [Юзя] *мазура.., з мамою поговорила по-французьки* (Леся Українка); *Вуйко Дорко поговорив іще кілька хвиль то з ріднею, то зі знайомими і пішов із панною Манею* (О. Маковей); — *Я мушу ще піти до гінекею й попрощатись з болгарськими царівнами .. Я з ними трохи поговорю* (С. Скляренко); *Федора була .. мовчазна. Зате чоловік її любив поговорити* (Л. Первомайський); — *Квашу ви всі знаєте: поговорить, поговорить та й по всьому...* (І. Багмут); *Всі четверо відійшли набік, щось поговорили між собою* (Григорій Тютюнник).

◊ **Побала́кай (поговори́,** *рідко* **потолку́й) мені́** *див.* **поба́лакати.**

ПОГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.* Говорити (у 2 знач.) час від часу. *Шура возиться з Імочкою, каже, що пише мало, і навіть поговорює, що, мовляв, писать їй взагалі не варт, до чого воно* (Леся Українка); *Попадя почала вже поговорювати про те, щоб купити новеньку бричку й рисака* (О. Донченко); *Юрба чоловічих та бабських свиток оточила Матвія .. Почали поговорювати, кого б вибрати та післати до пана* (У. Самчук); *Кому ввірять вони супокій землі Троянової і лад між племенами? .. Стали поговорювати про вибори князя на Дулібах* (Д. Міщенко); // Говорити, розповідати про що-небудь, передаючи чутки, плітки і т. ін.; пускати якусь чутку. *Чи стара ота Урака Справді відьма знаменита, Як то люди піренейські Поговорюють про неї* (Леся Українка); — *Поговорюють, ніби тому й затримали оце нас, що нового розпорядження ждем* (О. Гончар); *З дитиною, щоправда, не ходила ще, і старші жінки Багенбая почали поговорювати, чи не безплідна вона* (Ю. Покальчук).

ПОГО́ДА, и, *ж.* 1. Стан земної атмосфери (хмарність, вологість, опади, температура повітря і т. ін.) у певному місці, певний час. *Еол, оставшись на господі, Зібрав всіх вітрів до двора, Велів поганій буть погоді...* (І. Котляревський); *Погода була по-серпневому тиха й сонячна* (З. Тулуб); *Такої доброї погоди, як у ті жнива, люди давно не пам'ятали* (Ю. Логвин); *Останнім часом у холодну погоду починали крутити суглоби, особливо старалося ліве плече* (А. Кокотюха); *Наступного дня погода змінилася: срібно-золоту прозорість акварелі накрило важкими олійними фарбами волого-сірих відтінків* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Події ці поламали на селі всі уявлення про жінок, зовсім перемінили погоду на вечорницях* (М. Малиновська); * У порівн. *Життя, кажуть, зжити — не поле перейти. Життя — що погода* (Панас Мирний).

2. Спокійний стан атмосфери (без хмар, опадів, вітру і т. ін.). *І в погоду часом грім ударить* (Номис); *В сльоту чи погоду маленькою лажу було за гусьми на пашу, діти бавлю* (І. Франко); *Знову розвіхолилось. Кілька днів стояла погода.., а це піднялося таке, що й світу не видно* (В. Речмедін); — *Ідіть на курган, поки погода є... А то раптом дощ? Пропадуть усі ваші труди...* (Люко Дашвар).

3. *заст.* Негода, сльота. *Погода у вікно б'є, — зачиніть* (Сл. Б. Грінченка).

(1) Лі́тна пого́да — погода, сприятлива для польоту літака, дирижабля та ін. *На сигнальній щоглі висіла велика куля — знак літної погоди* (О. Ільченко); *Ранок погожий, погода літна, біля будинку місії друзі проводжають Заболотного* (О. Гончар); **Прогно́з пого́ди** *див.* **прогно́з.**

◊ **Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди** *див.* **жда́ти; На пого́ді стоя́ло** *див.* **стоя́ти; Роби́ти / зроби́ти пого́ду** *див.* **роби́ти; Стає́ / ста́не на пого́ді (пого́ду)** *див.* **става́ти.**

ПОГО́ДДЯ, ПОГІ́ДДЯ, я, *с., розм.* Гарна, сприятлива погода. — *Сило таємна! Дай лихо пріч. Пішли погоддя, плодь і сить! — шепоче Ясонь* (Н. Королева); *У хляпавку — її тут не бракувало — сиділи вдома, читали або писали листи, в погіддя гуляли, переважно за містом, над Черемошем, у горах* (М. Олійник); *Дождавшися мореплавці погоддя, розіп'яли вітрила, вийшли з Олександрійського порту і пливли скількись день щасливо* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОГОДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко,* **ПОГОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., розм.* 1. *кому.* Те саме, що **годи́ти.** *Коли в літературі та науці не буде справдешніх талантів, то й державність нічого не поможе і література буде впадати, бо й погоджати не буде кому* (І. Нечуй-Левицький); [В а р е н и к:] *І куди тільки та совість поділася? Як я, то кожному погоджаю, кожному потрапляю, щоб якнайкраще!..* (М. Кропивницький); *Погодив тоді Бог козакам надрать у своїх ворогів усячини* (П. Куліш); // *безос. Тепер мені погодило, Що прядиво не вродило, Та вродила чечевиця, Та буде мені фартух і спідниця* (П. Чубинський).

2. *кого, що, розм.* Примиряти кого-небудь. *Се одно слівце* ["ні!"] *погодило його з людською природою, з життям, додало йому нового духу, нової надії* (І. Франко); *Всякому хотілося захопити цей чарівний куток собі, і тільки вже Потьомкін погодив вельмож і присудив землю Толстому* (А. Кащенко); // *перен.* Сполучати, поєднувати що-небудь з чимсь іншим. *Олію з водою ніколи не погодиш* (Номис); — *Олексин батько ви! Поміщик! В хлопській свиті! Признайте, се в умі нелегко погодити* (І. Франко); *Отак погодив собі Петро теорію Дарвіна з тими образками, що їх бачив у книжці про геологію* (Л. Мартович).

3. *кого, заст.* Домовляти кого-небудь. *Погодити наймита.*

ПОГОДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., рідко,* **ПОГОДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док., розм.* 1. Те саме, що **мири́тися** 1. *Може, ти, може, я провинили в слові, .. Прогнівайся, я замовчу, собі покорімся, Без сусідів поговору самі погодімся* (М. Шашкевич); *Студенти ніяк не могли погодиться між собою* (І. Нечуй-Левицький); *Так пробуде* [у опришка гуцул] *якийсь час, доки там роди посварені якось не погодяться* (І. Франко).

2. Домовлятися з ким-небудь про щось. *Погодились бра́ти хуру, та підвод* [підвід] *нема* (Сл. Б. Грінченка); *Вони з Гришкою погодилися йти молотити...* (Г. Косинка); *Погодились на тому, що весілля .. відбудеться ще в батьківському домі* (Ірина Вільде).

ПОГО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пого́дити.** *Складений за кілька днів до початку суду, погоджений з Хорті і його міністрами, акуратно надрукований судовий вирок читав голова суду Домінич* (С. Скляренко); *Він* [лейтенант], *бачите, розробив свій особливий план занять із ротою і свою систему, що не була погоджена і затверджена вищим штабом* (Григорій Тютюнник); *Полковник уже мав детально розроблений план операції, погоджений із губернатором і поставив у засідки два батальйони свого полку* (Валерій Шевчук); *Справа не була аж такою складною: посередник забезпечує передачу грошей представнику іншої сторони, причому кандидатура посередника погоджена обома сторонами* (А. Кокотюха); // **пого́джено,** *безос. пред. — Значить, погоджено? — радісно прошепотів до вчителя Гриць. Степан Юрійович по-змовницькому кивнув йому головою і пішов до вчительської* (І. Багмут); *Було погоджено, що сьогодні ввечері, не заходячи додому обідати, Герберт поїде до Вітрякового ставка* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОГО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пого́джений.** *Тут же, за цим високим муром, утиканим склом, плоди достигали на деревах, як люди у спокійній старості. Це свідчило про велику гармонію, про погодженість у взаємовідносинах між людьми і природою* (Ірина Вільде); *Я взяв його під руку, і під спільним дахом* [парасольки] *ми відчули затишок та погодженість* (Валерій Шевчук); *Між тими, хто лякає, і тими, хто боїться, існує мовчазна, хоч і ненавмисна, але все ж реальна погодженість* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОГО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пого́дити** і **пого́дитися.** *Я таки встряв у недоладне діло і справуюся, здається, з людьми, з якими важко дійти погодження* (Валерій Шевчук); *— Тут благодійний обід... — Саме так, — кивнув забудовник. — Організований мною. За погодженням із місцевою громадою* (А. Кокотюха).

ПОГО́ДЖЕНО. Присл. до **пого́джений.** *Вони прикріплювали до вітряка крила і зосереджено перемовлялися, неголосно сперечаючись, відчутно було, що ці двоє працюють погоджено* (Валерій Шевчук).

ПОГО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який погоджує що-небудь між протилежними або незгодними сторонами, усуває розбіжність у чомусь. *Державне регулювання доходів і споживання ґрунтується на певних методах, а саме: на економічних, законодавчих, адміністративних і погоджувальних* (з наук. літ.); *Міжнародне право має не законодавчий, а прецедентний та погоджувальний характер* (з навч. літ.); * Образно. *— Мені набридла ота погоджувальна машинка, яка вискубує все живе. Що там лишається від тієї критики?* (С. Журахович).

ПОГО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пого́джувати** і **пого́джуватися.** *Науковці констатують, що питання про погоджування режиму ліберальної демократії й рамок національної держави залишається дискусійним і неоднозначним* (з наук. літ.); *Погоджування спільних дій.*

ПОГО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОГО́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. Одержувати чиє-небудь схвалення, згоду на щось; узгоджувати. *До його кабінету сходяться нитi безлічі господарств. Всі йдуть, просять, погоджують...* (О. Бердник); *Вона* [мати] *погоджувала тканину, довжину стрічок, сорт квітів, тексти написів і яким кольором їх виконувати — срібним чи золотим* (Л. Денисенко); *— Ящук найбільше сварився за те, що я не прийшов до нього ще раз погодити статтю* (С. Журахович); *Коли прибула трупа в Полтаву, Садовський насамперед мав погодити вистави з губернатором* (І. Пільгук); *Батько вимагав свого права спілкуватися зі мною і, очевидно, спершу хотів погодити це мирно; мати ж рішуче його до мене не допускала* (Валерій Шевчук); // Обговорюючи що-небудь, приходити до єдиної думки. *Ми, пригадую, ніяк не могли погодити між собою питання: "Мистецтво кіно чи ні?"* (Ю. Яновський); *Подружжя погодило сімейні стосунки* (А. Кокотюха).

2. Приводити у відповідність із чим-небудь, установлювати потрібне співвідношення; координувати. *— Панове рада! .. Я погоджую все з вашою волею, для цього й скликано отсю раду* (Ю. Мушкетик); *Палкая козачка поладила й погодила усе так, як бажалося її душеньці* (Марко Вовчок); *— Я намагався вчора погодити деякі справи з нашим секретарем, однак він і того уникнув* (Микита Чернявський).

ПОГО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОГО́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Давати згоду (у 1 знач.). *Юра .. не дуже охоче погоджувався їхати* (Мирослав Ірчан); *— Праця не важка. Доглядати вночі дитину. Якщо ви погоджуєтесь* (Е. Андієвська); *Сам за усе погадає й поміркує.., а жінці тільки скаже, коли треба. Вона ж завсіди було погодиться, як він схоче* (Марко Вовчок); *У неділю Іван Семенович погодився прочитати вступну лекцію і цим відкрити взагалі лекційну роботу* (М. Івченко); *Вони з Гришкою погодилися йти молотити...* (Г. Косинка); [А н н а:] *Мене король французький свата. І як на це погодиться наш тато, То доведеться їхати в Париж!* (І. Кочерга); *Київська господиня кімнати погодилась врахувати вкладені кошти як платню за помешкання* (Г. Вдовиченко).

2. Приходити до згоди (у 2 знач.); порозумiватися. *Філіпчук .. не міг перетравити того, що сталося, не міг повірити .. Адже могли сваритись, лаятись, не погоджуватись, але в усякому разі він був господар* (Ірина Вільде); *Дуже мені прикро, що не вдалося умовити Мирного погодитися з Спілкою в справі видання "Повії" й других нових, недрукованих праць* (М. Коцюбинський); *— До Гната Яворського вдатися мусимо. Він дасть пораду, як і що, — знайшов вихід Антін .. На тому й погодились* (С. Чорнобривець); *Нижчепідписані судові лікарі погодилися на діагнозі незаперечного психічного отупіння і вродженого кретинізму Йозефа Швейка, представленого вищевказаній комісії* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. Бути згодним з ким-, чим-небудь; визнавати що-небудь правильним, доречним; підтримувати когось. *Артем на це нічого не сказав матері, наче й не чув її мови, а чи, може, мовчки погоджувався з нею* (А. Головко); *— Можливо, до певної міри, Володько, ти й маєш рацію, — погодився Брянський, замислившись* (О. Гончар); *Татко неохоче погодився: він з усе більшою тривогою поглядав на небо, заткане хмарами* (А. Дімаров); *Я погодився, що слухати літературне читання з примусу — це останнє діло* (Ю. Андрухович); * Образно. *Його серце у найглибшій своїй істоті з таким обрахунком глухо не погоджувалося, і Юра чув в устах смак зради* (К. Гриневичева).

4. Призвичаюватися до чого-небудь; примирятися з чимсь. *Ми погодилися з думкою, що відтепер доведеться все частіше погоджуватися* (Ю. Андрухович); *Не всі українські дівчата й молодиці могли звикнути до життя на чужині і погодитися з новими обставинами свого життя, хоч і у розкошах* (А. Кащенко); *Роздумувала* [Краньцовська] *цілий день над цею* [цією] *справою. Погодилася вже з тою думкою, що їй вільно мати свого приятеля* (Л. Мартович); [Г е р р і с о н:] *Я не можу погодитися, що людське життя так марнується* (Мирослав Ірчан); *Одначе Сойка погодився з новою поразкою таки скоріше* (Б.-І. Антонич).

5. *тільки недок.* Пас. до **пого́джувати.** *Усі дії мовознавчого осередку погоджуються координаційним центром* (із журн.); *Житлово-комунальні послуги затверджувалися або погоджувалися рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування* (з газ.).

ПОГОДИ́ННИЙ, а, е. Установлений, розрахований на кожну годину; у якому враховується кожна окрема година, з розрахунку за кожну годину. *На молотьбі уповноваженому кажуть: — У нас погодинний графік! Усе розраховано* (Остап Вишня); *Він* [агент], *щоправда, трохи поторгувавшись із скупим лордом щодо розмірів погодинної платні, погодився спробувати свої сили біля цих нелюдських знарядь* (П. Загребельний); // З оплатою кожної години. *Бартоломео був просто сином старої сеньйори, в якої вона найнялась погодинною покоївкою* (Г. Тарасюк); *Раніше в готелі здавались погодинні кімнати* (С. Жадан).

ПОГОДИ́ННО. Присл. до **погоди́нний.** *Яснозорівський голова пишався тим, .. що люди не гнуть спин від зорі до зорі, а працюють погодинно, як на фабриці* (В. Минко); *Кімнати винаймаються погодинно* (Ю. Андрухович); *— Мене взяли штукатурником. І башляли* [платили] *тут пристойно, погодинно* (Любко Дереш).

ПОГО́ДИТИ *див.* **пого́джувати.**

ПОГОДИ́ТИ *див.* **погоджа́ти.**

ПОГО́ДИТИСЯ *див.* **пого́джуватися.**

ПОГОДИ́ТИСЯ *див.* **погоджа́тися.**

ПОГО́ДКА, и, *ж., ірон.* Те саме, що **пого́да** 1, 2. *— Да, погодка нічого собі! — сказав він* [Карно], *невідомо до кого звертаючись* (М. Хвильовий); *Над селом розгулялась метелиця .. — Хороша погодка, тільки відьмам на Лису гору їздити* (М. Стельмах); *Похмура осінь. Дощ, як мур. Погодка дуже підходяща для сну, пігулок і мікстур, а більш нінащо* (І. Жиленко); *— Ну й повезло нам із погодкою... — кряхтів, закидаючи нарешті свої бебехи на сумнівно обігріту кухню базового табору, голодний Валєрчик* (І. Карпа).

ПОГО́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пого́да** 1. *За таких погодних умов не можна було цілком покладатися на гравітаційний двигун, тому я запустив термоядерні турбіни на мінімальну потужність* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Народна пам'ять зберігає чимало прислів'їв і приказок, в яких ідеться про різні погодні прикмети* (з наук.-попул. літ.); // Стос. до погоди. *Тоді в їхньому домі звучала музика Шопена, Вагнера, Бетховена й Сен-Санса. Жасминовий Пан відривався від своїх погодних записів, які продовжував регулярно вести* (Валерій Шевчук).

2. *рідко.* Те саме, що **погі́дний** 1; погожий (у 1, 2 знач.). *Вони легко зітхнули, коли степовий суховій поступився перед благеньким погодним вітерцем з річної хвилі* (Ю. Смолич); *Погодна днина.*

Пого́дний інфо́рмер *див.* **інфо́рмер.**

ПОГО́ДНИК, а, *ч., розм.* 1. Той, хто передбачає погоду. *"На Норландському узбережжі завтра буде шторм і дощ", — мовив дядько-погодник на екрані* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *У давнину кожне селище мало своїх цілителів, повитух, піснярів, погодників, зброярів, ткаль, вишивальниць, гончарів тощо* (з навч. літ.).

2. Флюгер (у 1 знач.). *Нишкнучи біля вежки з півникомпогодником, він* [Дідько] *слухав, як із приходом морозної ночі склянієповітря, роблячись колючим, крихким і лункии, як кам'яніє земля* (В. Дрозд); *Верхи споруд з декоративнокутих архітектурних елементів поділяються на підгрупи: шпилі, хрести, флюгери, або погодники* (з навч. літ.).

ПОГО́ДОК, дка, *ч., розм.* Брат (сестра), що народився (народилася) раніше або пізніше на рік від іншого брата (іншої сестри). *Лихі вороги одірвали дружину від його серця .. Вона покинула його, двойко діток-погодків і подалася з села* (Л. Яновська); *За мною йшли брати Василь та Іван, що були погодками, а сестриця Ганночка мала лише одинадцять літ* (В. Малик).

ПОГО́ДОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **пого́да** 1, 2. *— Минулого тижня була добра погодонька для збору водоростей, та й на риболовлю* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *— Вже було троха* [трохи] *вияснилося і знов хмарами затягає. — Ая... Годі тої погодоньки дочекатися...* (І. Керницький).

ПОГОДОСТІ́ЙКИ́Й, а́, е́. Який стійкий до впливу несприятливих погодних явищ, не залежить від їхніх змін. *Андезитовий щебінь кислототривкий, міцний, погодостійкий, тому є гарним наповнювачем для різних видів бетону в дорожньому будівництві* (з навч. літ.).

ПОГОДОСТІ́ЙКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість і якість за знач. **погодостійки́й.** *Основними властивостями рідких бітумів є технологічна в'язкість, швидке загустіння, адгезія, когезія, температура спалаху, погодостійкість та ін.* (з навч. літ.); *У заводській лабораторії всі вироби проходять ретельні випробування на погодостійкість, механічну стійкість і якість покриття* (із журн.).

ПОГОДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Док. до **годува́ти** 1. *Взяла* [мати дитину] *У холодочок завела, В бур'ян, в садок, поцілувала Та коржиком погодувала* (Т. Шевченко); *То були добрі дівчата: могли погодувати перед стипендією борщем чи смаженою картоплею, при невдачі щиро співчували* (Г. Пагутяк); *Тут народ ще з тих, либонь, часів жив собі спокійно, ганяв худобу й не цурався за малу плату погодувати подорожнього гарячим обідом* (І. Карпа); *Треба коней погодувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Я піду корові гички нарву, курей погодую, — сказала Власівна* (Я. Гримайло); *Ми з дівчатами погуляємо набережною, погодуємо голубів та качок, поскладаємо вдома пазли на швидкість* (Г. Вдовиченко); *Погодувала* [мати немовля] *вже, стала заколихувати, "котка" стиха співаючи* (А. Головко).

2. Годувати якийсь час. *— Чотири карбованці на місяць — це гроші; а погодує* [годувальниця дитину] *до року, то маєте сорок і вісім карбованців самими грішми* (Л. Яновська).

◊ **Годува́ти / погодува́ти штурханця́ми** *див.* **годува́ти.**

ПОГОДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Док. до **годува́тися** 1. *— В кожній отарі є вівці, які не підпускають до себе ягнят. Чабани ловлять таких овець і тримають їх, поки ягнята погодуються* (І. Багмут).

2. Годуватися якийсь час. *Злодієві говорила: — Ти, небоже, не кради, краденим не погодуєшся* (В. Стефаник); *Деякий час хлопцеві вдавалося погодуватися в студентській їдальні* (з газ.).

ПОГО́ЖЕ, ПОГО́ЖО. Присл. до **пого́жий.** *Небо освітилося ясно й погожо, і луг теж посвітлішав і прихорошився* (Григорій Тютюнник); *З плеса визирнуло до нього невелике кругле обличчя з підстриженими сивими вусами .. та добрими сивими очима, що погоже дивились на світ з-під густих та довгих брів* (М. Коцюбинський).

ПОГО́ЖИЙ, а, е. 1. Ясний, теплий, сонячний (про погоду, пору дня, року і т. ін.). *На схід сонця квітнуть рожі: Будуть дні погожі* (П. Тичина); *Погожий осінній ранок снував на стернях срібно-рожеві нитки павутиння, нанизавши на них переливчасті дрібні зерна роси* (М. Стельмах); *Очищений клаптик неба тоді світився так яскраво, начебто вмістивсь у ньому весь той блиск, який мало віддати небо, коли б серпень був погожий і сонячний* (Валерій Шевчук).

2. Свіжий, чистий (про воду, повітря і т. ін.). *З-під коріння липи било джерело погожої води і відтак, тихо журчачи по дрібних камінцях, впливало до потоку* (І. Франко); *Слабий висунувся по пояс у вікно й жадібно хапав погоже повітря* (Дніпрова Чайка); *Україно, живого труда сторона, Зорі ясні, погожії, тихії води!* (М. Рильський); *Залишу допитливій доні На обрії небо погоже, Дні роботящі, ночі безсонні, Все те, що прожити не зможу* (Ганна Чубач); *Криничка там була, а вода в ній холодна, погожа!* (К. Гриб); // *поет.* Наповнений свіжою, чистою водою. *Клюне* [горлиця] *собі зернятко І летить, і летить До погожої криниці Й воркотить, воркотить* (А. Свидницький); // Сприятливий, попутний (про вітер). *Летить корабель білокрилий під вітром погожим...* (Леся Українка); *Вічно світитиме над неозорим степом гаряче сонце, і вічно колихатимуться на щедрій землі під погожим вітром важкі бронзові колоски* (Д. Ткач).

3. *перен.* Щасливий, безтурботний, нічим не затьмарений. *З новим роком побажаю я нам долі тихої, погожої та роботящої* (М. Коцюбинський); *Ми стояли біля авто, білошиферний хутір підпирав небо, хотілося вікувати тут, в чесній праці, в погожій красі* (Є. Пашковський); // Який виражає спокій, безтурботність. *Майор був уже в спокійному, в погожому настрої* (Олекса Ізарський).

ПОГО́ЖІСТЬ, жості *і* жости, *ж.* Абстр. ім. до **пого́жий.** *Ввібравши в себе погожість і ясноту сонячного дня, воно* [село] *виглядало як дівчина-красуня* (І. Цюпа); *Сподівався погожих днів ще у квітні, але марно — вони прийшли значно пізніше, та й погожість їхня була затьмарена водянистою, мов осіння плюта, габою* (М. Сиротюк); *Узяв* [Іван] *ще один стільник і знову відчув траву й сонце. А коли пішов, на душі з'явилися ясна погожість, умиротворення й рівновага* (Валерій Шевчук).

ПОГО́ЖО *див.* **пого́же.**

ПОГО́ЇТИ, о́ю, о́їш, *док., що.* Загоїти все або багато чого-небудь. *Кількох днів вистачило, щоби погоїти рани, підлікувати скалічені ноги* (М. Андрусяк); * Образно. *Дурниця всі рани, й душевні, й тілесні, З нудьгою чи з кров'ю: Бо знаю я серце, що всі мої болі Погоїть любов'ю* (А. Кримський); *Великий візир хотів купити його душу. Для чого це йому? Либонь, щоб погоїти свою власну* (Ю. Мушкетик).

ПОГО́ЇТИСЯ, о́їться, о́яться, *док.* Загоїтися (про все або багато чого-небудь). *Хоча рани погоїлися і зламана нога зрослася, то проте він не вставав із ліжка* (І. Франко); *Демкові обрили пів голови і тоді вже замкнули у комору, щоб там він вилежавсь, поки трохи погоїться спина* (А. Кащенко); *Хоч у Черчені й у навколишніх лісах і полях давно стихли постріли, а підпільні хитрі криївки позападалися, .. хоч погоїлися рани, поржавіли закопані автомати й гранати, кожен, хто її тоді здибав на дорозі, зрозумів, що Чепражина донька нічого не забула й нікого не простила* (Р. Федорів).

ПОГОЙДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Гойдати якийсь час. *— Налетять було месери. Злетимо всі. Я крилами* [літака] *погойдаю, мовляв, тісніше гуртуйсь, орли!..* (Ю. Яновський); *— Ну, погойдай його* [немовля] *трошки, погойдай* (О. Довженко); *— Як побачу в хаті колисочку — все він* [Гриць] *мені ввижається у колисочці. Підійду, погойдаю та поколишу, бо ж не наколисалася. І пісню поспіваю, бо не наспівалася* (Є. Гуцало); *— Малий заснув, погойдаєте, коли заплаче, піду до сусідки, ворожитимемо на кавовій гущі* (Є. Пашковський); * Образно. *— З ножами святими, Та з батьком Максимом Сю ніч погуляєм, Ляхів погойдаєм!..* (Т. Шевченко); // *безос. Ось погнало її* [хвилю] *аж до берега, .. підхопило порожню черепашку, сіпнуло її у воду, погойдало, погралось і знову викинуло на берег* (Панас Мирний).

ПОГОЙДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Гойдатися якийсь час. *Рано розпочинає жити дитина: на умі ще в неї й річка, .. і ліс, де хотілося би ще погойдатись на груші, нахилити ліщину, — а життя вже квапить і жене то овець пасти, то ріллю боронити* (Г. Хоткевич); *Хлопцеві хочеться неодмінно на середині кладки погойдатися* (М. Стельмах); *Мавпа мусила потанцювати на задніх лапках, погойдатись на хвості і простягнути лапку* (М. Дашкієв); *Маринька звично погойдалася б на гойданці сама, поки ще Тисова Рівня порається коло худоби* (М. Матіос); * Образно. *Пісня ще трохи погойдалась на сумних крилах у хаті — й згорнула крила* (Є. Гуцало).

ПОГОЙДНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **погойда́ти.** *Вітер повійне, погойдне те поліно, то воно об дерево й стукає* (П. Чубинський); *— Ви що, приглядаєтесь, чи є вільна гілка, — підійшов він* [шахтар] *до гурту, де грали в м'яча, і погойднув колиску* (Ю. Мушкетик).

ПОГОЙДНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **погойда́тися.** *Гукнув хлопець поромщика* [поромника], *та так гукнув, що той аж затремтів від того крику і пором його погойднувся* (з казки); *Анч і Марко за інерцією здригнулись і погойднулися в один бік* (М. Трублаїні); *— Рушай, — гукнув Чубенко, — рушай, донбасівська республіко! — і погойднувся в сідлі, мов жартома* (Ю. Яновський); *Той* [Ліфер] *погойднувся і, не випускаючи з рук дрючка, присідаючи, опустився на землю* (М. Стельмах).

ПОГО́ЙДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пого́йдувати.** *Внизу, біля пристані, під сфінксами, поскрипувала, погойдувана поривами вітру, прип'ята до берега барка* (О. Ільченко); *Згадалися: в'юнка річечка в широкій болотистій балці, стежка в спориші, на якій спориш не витоптаний, а тільки прибитий, і туга павутина, розіп'ята на всохлій в'язовій гілці, погойдуваній вітром* (Ю. Мушкетик); *Наче корабель з піднятими вітрилами, погойдуваний хвилями, випливає Ляля, а за нею услід запахи парфумів та бузини* (Ю. Винничук).

ПОГО́ЙДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пого́йдувати** і **пого́йдуватися.** *Верблюд ішов перевальцем, і помірне одноманітне погойдування заколисувало хворого* (З. Тулуб); *В мене від довгого, нудного сидіння та погойдування в кузові, на жорсткій, дерев'яній лаві затерпли не тільки ноги, а й сідниці* (О. Шугай); *Я лежав із заплющеними очима в порожній кімнаті, відчуваючи розмірене погойдування дерев у вечірньому парку, й бузкову пітьму, що налипала на мокре листя* (С. Жадан); *На воді від погойдування вітру зарябіло. Сашкові здалося, що то сум колами розходиться плесом річки* (Дара Корній).

ПОГО́ЙДУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *кого, що.* Гойдати (у 1 знач.) обережно, помалу або час від часу. *Він погойдував на колінах Сергійка, тримав його гаряче тіло у своїх руках* (В. Кучер); *Десь дружина, прокинувшись від схлипів доньки і хусткою вкривши настільну лампу, одноруч погойдує коляску, дописує вечірнього листа* (Є. Пашковський); * Образно. *На круглому столику стояли страви, пляшки, ледь погойдував язики світла трисвічник, а над головою висіла клітка з двома жовтими пташками* (Ю. Мушкетик); // *безос. Човни ледь-ледь погойдувало, і міст зітхав, порипував, мов був живий* (Василь Шевчук).

2. *чим.* Гойдати (у 2 знач.), ритмічно рухаючи частинами тіла. *Олені сонно погойдували розкішними головами, дожидаючи санної доріжки* (О. Ільченко); *Христина ще раз ніяково глянула на парубка, перехопила своє зітхання і, погойдуючи станом, пішла до вітряка* (М. Стельмах).

ПОГО́ЙДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* Гойдатися обережно, помалу або час від часу. *Вони* [татари] *уперто дерлись на гори, подавшись тулубом трохи вперед, погойдуючись злегка на вигнутих дугою татарських ногах* (М. Коцюбинський); *Поважно пропливали довгі тролейбуси з .. широкими вікнами, за якими погойдувалися* [пасажири] (Я. Гримайло); *Сонними вулицями іде парубок додому, позад нього погойдується видовжена тінь* (М. Стельмах); *Ліна, погойдуючись в сітці гамака під горіхом, слухає звідти батькові нарікання* (О. Гончар); *Зросту був високого, при стегні погойдувався важкий меч, як він відступав від свого запіненого коня* (Ю. Логвин).

ПОГО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поголи́ти.** *Коли він наблизився, імператор і його супутники побачили, що на поголеній голові цього чоловіка сивіє пасмо волосся, спадаючи до вуха* (С. Скляренко); *Євмен Жлукто, дебелий довгорукий дядько з косими вузькими очима на повному, акуратно поголеному обличчі, з цікавістю потягнувся через стіл до зерна* (Д. Бедзик); *Змінився в нього зовнішній вигляд. Замість колишньої бороди вилискували поголені щоки, яких торкалися розкішні вуса* (І. Пільгук); *Мужнє обличчя Сірка, до якого так пасували густі довгі вуса, що підковою охоплювали чисто поголене круте підборіддя, лишалося непроникним* (В. Малик); // **пого́лено,** *безос. пред. За розпорядженням слідчого мене було поголено і доставлено на допит* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм.* Який поголився. *Зустрічаємо Петра Івановича. Літній, але статний, поголений, у вишиту сорочку вбраний, вирядився в клуб* (О. Ковінька); *На окраїні міста знайшли* [побратими] *умовлений притулок. Там їх зустрів літній чоловік в жовтогарячому плащі, поголений* (О. Бердник); *Господар — поголений, вгодований, років до тридцяти, але ж уже ґазда — переставляв у шафі баночки з холодним зеленим чаєм* (І. Карпа).

ПОГОЛИ́ТИ, олю́, о́лиш, *кого, що.* Док. до **голи́ти** 1. *Він* [цирульник] *швидко поголив геолога і приснув хорошими, тонкими духами* (О. Донченко); *По обіді роту повели в лазню, де цирульник старанно постриг і поголив їх* (З. Тулуб); *— Ось бритва, поголи його. Нужа заїла зовсім. Та гляди, бритви не пощерби, бо повернеться син — лаяти буде* (Григорій Тютюнник); *Дід Андрій випростався, закинув на горище палицю, поголив бороду, і стало незручно називати його дідом* (М. Циба).

◊ **Без ми́ла голи́ти / поголи́ти** *див.* **голи́ти; (1) Поголи́ти (обголи́ти) ло́ба (чу́ба, чупри́ну** *і т. ін.), іст.* — забрати на військову службу. *Брати на панщину ходили, Поки лоби їм поголили!* (Т. Шевченко); *Вона безперестанку розказувала.., як її коханого Петра взяли в москалі, як обголили лоба* (І. Нечуй-Левицький); *— Як скінчиться війна, так поголять нам чуби та повернуть у пікінери, або потаврують, як худобу, у кріпаки* (А. Кащенко); *Настав час рекрутського набору — і старшому синові Іванові поголили лоба* (Ю. Хорунжий).

ПОГОЛИ́ТИСЯ, олю́ся, о́лишся. Док. до **голи́тися** 1. *Купив собі феску і тютюну (інші речі дорогі), поголився у турка* (М. Коцюбинський); *— Ти знову не встиг поголитися? — Завтра, завтра, моя трояндо... Спеціально для пікніка поголюся* (Л. Смілянський); *Тепер уже можна б зайнятися і самим собою. Розсупонитись від солдатського реміняччя, поголитись, покупатись* (О. Гончар); *Нашвидку поголившись та вдягнувшись, пішли ми до церкви* (О. Чорногуз); *Девід пішов у дім прийняти душ, поголитись і перевдягтися* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОГОЛІ́ВНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **поголо́вний.** *Виступ Савича не випадковість, він — свідчення неготовності (поголівної!) нашого жлобського чоловіцтва сприймати жінку як рівну собі особу, а отже, і дозволяти їй все те, що вони дозволяють собі* (І. Жиленко).

2. Обчислюваний за кількістю голів кого-небудь. *У перші дві доби після опоросу проводять поголівний огляд свиноматок і всім хворим тваринам призначають лікування* (з навч. літ.); *Упродовж багатьох років дослідники практикують поголівний облік зубрів із визначенням статево-вікової структури субпопуляції* (з газ.).

ПОГОЛІ́ВНО. Присл. до **поголі́вний.** *Лікар ветеринарної медицини оглядає худобу біля воріт підприємства поза територією скотобази. За потреби виміряє температуру (поголівно або вибірково)* (з навч. літ.).

ПОГОЛІ́В'Я, я, *с.* Загальна кількість голів худоби в господарстві, області, країні. *— Нам потрібно ущільнити опороси, щоб швидше надолужити поголів'я свиней* (С. Добровольський); *Тишком вибракував* [Ступач] *непородистих, нишком сплавив, накупив сименталок і ще чогось, одразу ж зменшив поголів'я колгоспу на четвертину* (М. Стельмах); *За столиком згадувалося пережите: як збільшувалося поголів'я. Наїжджала комісія — один в одного позичали худобу* (Б. Харчук); *— Самі розумієте, що без приміщень для худоби про підвищення поголів'я і продуктивність навіть думати нічого!* (М. Циба); // Загальна кількість яких-небудь тварин на певній території. *— У нас у господарстві понад тисячу дорослих коропів, або, як ви кажете, маточного поголів'я риби* (І. Багмут); *Саме в ямах розгулює собі безтурботно рибка. Варто тільки накидати в такий чорторий каші, і туди згодом з усіх усюд .. збереться все рибне поголів'я* (Ю. Збанацький); *— Бідолашний плазун* [змія], *нехай собі живе! Він мені не ворог, хоча й висмоктує часом індичі яйця і тим зменшує поголів'я індиків* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПО-ГОЛЛА́НДСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-голла́ндському.** *Газетний маркетинг по-голландськи вочевидь не викликав у нього захоплення* (Н. Сняданко); *Автор не встиг видати третьої часті* [частини праці], *хоч вона майже готова лишилася в рукописі і, певно, буде видана швидко по-голландськи і по-німецьки* (І. Франко).

ПО-ГОЛЛА́НДСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у голландців, за звичаєм голландців. *Офіціант подав до столу балтійські оселедці по-голландському* (із журн.).

2. Голландською (нідерландською) мовою. *— Слухай-но, хлопче, — звернувся капітан ван Тох до старости по-малайському (так самісінько він міг би говорити й по-голландському чи по-англійському, бо достойний старий батак не тямив по-малайському ні слова)* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПОГОЛО́ВНИЙ, а, е. Який не виключає нікого; загальний. *Звірства* [фашистів] *і поголовні грабунки населення мають характер масовий і виняткове жорстокий* (О. Довженко); *Перелякані поголовним обшуком, бурсаки стали настороженими й обережними* (М. Сиротюк); *В Петербурзі йшли поголовні арешти* (М. Олійник); *Практикувати автостоп з моїми спортивними штанами, майкою і милом було б не тільки безнадійно, але й з огляду на поголовне фіскальство політкоректних громадян — ризиковано* (Ю. Іздрик).

ПОГОЛО́ВНО. Присл. до **поголо́вний.** *Галлійці поголовно заражені ксенофобією, вони не вважають чужих за рівню — так їх виховували, це було необхідно для їхнього виживання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Коли я нарешті виросла і вже вчилася в університеті, всі однокласники моєї сестри вже поголовно були з мобільними телефонами* (І. Карпа); *Всі поголовно чоловіки, які були найняті для весільних приготувань, навіть самі кравці, самозабутньо позакохувались в наречену* (С. Андрухович).

ПОГОЛО́ВЩИНА, и, *ж., іст.* Поголовний збір; прямий податок в українських землях XV–XVII ст. *Поголовщина стягувалася з урахуванням площі землі, кількості худоби ("голів") та іншого майна* (з навч. літ.).

ПОГОЛОДНІ́ТИ, іє, іємо, іете, *док.* Стати голодними, зголодніти (про всіх або багатьох). *Народ поголоднів!* (І. Франко); *Тут мами надбігають і приносять хліб і сир своїм* [дітям], *аби не поголодніли, в поле* (В. Стефаник); *Довгий перехід дався взнаки, олениці поголодніли і тепер ласували некошеним басарунком* [травою, яку дають корові під час доїння], *а їх сини й доні тикалися мордочками у материні вим'я* (Р. Федорів).

ПОГОЛОДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Голодувати якийсь час. *Наш сірий кіт, переловивши всіх мишей, поголодував кілька днів і зійшов із дому* (І. Кирій); *— Для науки можна й поголодувати. А, крім того, ми захопимо з собою харчів...* (О. Бердник); *— Поголодуємо, як після свят, бо на чужому язику чогось доброго не втримаєш, а свого в чужу шийку не вбережеш* (Р. Андріяшик).

ПО́ГОЛОС, у, *ч.* Те саме, що **поголо́ска** 1, 2. *За старих часів повелося навіть іменувати Одесу царством лінощів та столицею ледарів. Але такий поголос був несправедливий* (Ю. Смолич); *В повітрі літають поголоси, ані правдивості, ані джерела яких не можна дошукатись* (Ірина Вільде); *З людських поголосів і страхів жандармських поставав витязь, що міг на плечах винести вола в полонину, бив ворону на льоту, а сам був заворожений від кулі* (М. Дочинець); *Недруги пустили поголос, мовби пастух із сином хотіли перевести племінне стадо...* (К. Гордієнко); *Це було зразкове лісівництво, і поголос про нього ширився не тільки межи людей, а, мабуть, і серед звірів* (П. Загребельний); *Табором пішов поголос, нібито знайдено величезний скарб інків* (І. Білик).

ПОГОЛОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док.* Голосити (див. **голоси́ти**[1]) якийсь час. *Підійшли двоє робочих і забрали Андрія. Не дали Маланці поголосити* (М. Коцюбинський); *Видно, немало попоплакала і поголосила вона, поки горе не скаменило* [скам'янило] *усе її тіло* (М. Стельмах); *Прийшовши з похорону додому і п'ючи чай у себе в кухні, — отут щойно я могла би сказати Владі, як дорого б я дала, аби над нею, як колись над її бабцею, хтось "гарно поголосив"* (О. Забужко).

ПОГОЛО́СКА, и, *ж.* 1. Чутка, вірогідність якої не встановлено. *Вона знала сама одного німого, який часто до них приходив і про якого ходила поголоска, що він так добре говорить, як кожний інший чоловік, а лише удає німого* (Н. Кобринська); *Серед моря самих дивоглядних поголосок, спліток, яких не шкодувала роздратована жінота, годі було орієнтуватись* (М. Коцюбинський); *І які тільки поголоски не полетіли з хати в хату про товариство спільного обробітку землі* (М. Стельмах); *Завтра в селі піде поголоска, що ночами снović цісарева тінь, шукає кривдників* (Р. Андріяшик); *Поголоска чи легенда така, начебто в сиву давнину тут була не тільки криниця, а й багате обійстя заможного хазяїна* (Є. Гуцало); // Свідомо неправдива чутка; плітка. *Офіціально нічого не було відомо, а поголоску про луку пустив Олійниченко, маючи своє на думці* (Б. Грінченко); *Мстивий і чванливий Бова почав робити все, що міг, щоб чимось дошкулити, допекти Білецьких. Він розпускав про них всілякі поголоски, за діло й без діла критикував на зборах* (Д. Ткач); // Недобра слава; поговір. *— Бачиш, моя кохана Настусю: піде в місті поголоска. Люди загомонять, обгудять, обнесуть* (І. Нечуй-Левицький); *— Хтось Жменякового Юрка бачив на твоєму дворі. Ти молода, невістко, чорт не спить, бо йому потрібні грішні душі! І поголоска піде по селу* (М. Томчаній); *Ще хтось нагадав тії поголоски, що кружляли довкола Маньки уже віддавна — як вона кожної ночі з п'ятниці на суботу літає верхи на чорному цапові на Лису гору* (Ю. Винничук).

2. Звістка, повідомлення про кого-, що-небудь. *Скрізь по селу як у дзвони дзвонять про крадіжку, про сторожа... .. Така поголоска дійшла і до волості...* (Панас Мирний); *В повітовому місті Славгороді збіглося якось влітку з пів десятка студентів і незабаром після цього поміж славгородською інтелігенцією пішла .. поголоска про літературно-вокальну вечірку* (С. Васильченко); *Тепер важливі новини й поголоски передавалися в родині пошепки... і на кухні* (Олекса Ізарський).

3. *рідко.* Те саме, що **поговірка** 3. *А ми ж, малесенькі, плодилися рясненько. У нас аж шістнадцятеро народилося. В селі й поголоска ходила: як жнива, так і дитинка нова* (О. Ковінька).

ПОГОЛОСНІ́ШАТИ, ає. Док. до **голосні́шати.** *Розмова пожвавішала, поголоснішала* (Микита Чернявський); *Коли Матвій рипнув дверима, співи нараз поголоснішали* (І. Білик); *Він* [прочанин] *скерував свою ходу до гомону, котрий поголоснішав* (В. Єшкілєв).

ПОГОЛО́СОК, ску, *ч., рідко.* Те саме, що **поголо́ска** 1, 2. *Дуже не хотіла* [Ганна], *щоб хтось із знайомих бачив, як вона заглядала до буфету, і не пустив якого поголоску* (В. Козаченко); *Можете уявити, як мені кортить розповісти нарешті про свої пригоди у місті. Бо ж, окрім цього зошита, ніде й нікому не повідаєш. Поголосків лячно* (В. Дрозд); *— А з Бобриків знов поголосок... погромили там панську пасіку...* (Марко Вовчок).

ПОГОЛУ́БИТИ, блю, биш; *мн.* поголу́блять; *док., кого, що.* Голубити якийсь час. *Дениско зупинився, не в змозі далі й кроку ступити, щоб погладити Ласуна, щоб поголубити його гриву* (Є. Гуцало); *Жде Мотря, не діждеться* [Чіпки]... *"Мабуть, пішов кудись погуляти .. А, може, назнав кого..." Подумає вона так сама собі, поголубить у серці надію — і безпечно лягає спати* (Панас Мирний).

ПОГОЛУ́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* поголу́бляться; *док.* Голубитися якийсь час. *Білесенькі, повні, як півонь* [півонія], *маківки, що, мовляв, де тільки русальна* [русалка] *з молодиком поголубляться, там вони врожаються* [народжуються] *й цвітуть* (Б. Грінченко); [Г а л я:] *З ним* [семінаристом] *ні поголубиться щиро, ні потішиться гарністю природи, ні обміняться дивними почуваннями, ні помогти безталанним...* (А. Тесленко).

ПОГОЛУБІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поголубі́ти.** *До останнього дня, до того поголубілого досвітку, єпископи Терлецький і Потій, як і всі лучани, не знали і не могли ні в кого довідатися, куди Наливайко із Луцька піде* (М. Вінграновський); *З відкритого люка .. виднілися південні гори, поголубілі, злиті з хмарами вершини* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Поголубіла тінь стікає чернечим кольором з пенька, димить земля, як скибка сяйва, в твоїх підсвічених руках...* (П. Мовчан).

ПОГОЛУБІ́ТИ, іє. Док. до **голубі́ти.** *Надвечір стихло. Дніпро поголубів* (С. Журахович); *Поголубіли верби, поголубіла дорога, крізь сніг туманом дихнула долина* (М. Стельмах); *Після великодніх вакацій небо, осяяне лагідним весняним сонцем, поголубіло, садки зазеленіли* (М. Сиротюк); *Очі його* [Івана Івановича] *ще дужче поголубіли, стали чистими, як у дитини* (В. Шкляр); *Закипіло озеро, зашумувало, а тоді враз поголубіло* (Л. Кононович).

ПОГОЛУБІ́ШАТИ, ає. Док. до **голубішати.** *Мла тане, розсіюється, відступає повсюдно .. Течія річки поголубішала, стала якась пристрасніша й спрямованіша в своєму русі, наче той рух набрав чіткої мети* (Є. Гуцало); *Після весняного дощику обрій ніби поголубішав* (із журн.).

ПОГОМОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* Гомоніти якийсь час. *Погомонівши там з судящими* [судовиками] *довгенько, вийшов до Ївги губернатор* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Юрба ще трохи погомоніла, потопталась і .. стала поволі розходитися* (Григорій Тютюнник); *Після того я навідаюся до вас і погомонимо про гріхи ваші* (Валерій Шевчук); — *Прийди до мене, мій милесенький, розрай, погомони зі мною* (С. Йовенко); * Образно. *Ця* [зірка] *з переляку над безоднею закліпала, через мент, ніби погомонівши з хмарою, аби та трішки одсунулась, викликала для розради ще кілька дружок* (Р. Андріяшик); * У порівн. *Лист* [акації] *зашумів, зашелестів, неначе трохи погомонів, і знов стишилось надворі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОГОМО́НЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *недок.* Гомоніти час від часу. *Погомонюють* [люди] *у старости вибирати* [Карпа], *а то й в самі старшини* (Панас Мирний); *Хлопці уже погомонювали, що Сергій носить при собі щось у боковій спідній кишені і тому став замкнутим, відлюдкуватим* (А. Хорунжий).

ПОГО́Н, а, *ч., перев. мн.* Знак розрізнення у формі широкої нашивної або накладної смуги, прикріпленої до плечей військового чи іншого форменого одягу. *Тепер на ньому був новий формений костюм з блискучими погонами інженер-майора тяги* (О. Донченко); *Солідний провідник з сивими підстриженими вусами й акуратно пришитими залізничними погонами перевірив його квиток* (В. Собко); *Олександр Іванович кладе руку на плече водія, на голий солдатський погон* (В. Яворівський); *Дільничний, вусатий пузань у форменій сорочці з погонами старшого лейтенанта, взяв під козирок* (А. Кокотюха); *Він дивився на срібний тризуб, вишитий на погоні, — гарне шиття, але як ці генеральські відзнаки важко даються!* (В. Кожелянко).

ПОГО́НАЧ, а, *ч., заст.* Вертикальна жердина, що нижнім кінцем упирається в круглу ямку у верхньому жорні ручного млина. *Не на жарт стривожився Карпо і полишив ганяти погонач жорен* (Ю. Логвин).

ПОГО́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. *діал.* Погонич. *Вісім літ без чоловіка* [Харитина]; *він Тарасом звався. Був в погонцях за Дунаєм* (М. Макаровський); *У Багдаді, хто не мусів Пішки йти, той омнібусів Ані ф'якрів* [фіакрів] *не дістав, А лиш крикнув до віконця, Мав осла і ще й погонця, Що провадив і свистав* (І. Франко); *Старший подивився скоса на Юхимового батога, на зігнуту приголомшену постать. — З погонців?* (Іван Ле).

2. *заст.* Переслідувач. *Біглому єдина* [одна] *дорога, а погонцеві десять* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГО́НИЧ, а, *ч* Той, хто поганяє, супроводжує запряжених або нав'ючених тварин (коней, волів і т. ін.). *Солдати, їздові, погоничі верблюдів і козаки — всі разом кинулися до теплих хвиль* [моря] (З. Тулуб); *Так Івась став наймитом, а наступного літа і чумаком, погоничем волів* (В. Малик); *Всі кинулись пити воду, домовлятись з тамтешніми купцями, з погоничами своїх верблюдів* (Ю. Логвин); *Ми залишили позаду довгу вервечку нав'ючених мулів, яку супроводили погоничі в червоних фесках* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); * Образно. — *Не дуже я приємний для ледарів погонич, Але й мені замало приємності від них* (М. Бажан); // Те саме, що **візни́к** 1. *Шляхтич сів за погонича, і віз покотився швидко по втертій лісовій дорозі до Києва* (І. Нечуй-Левицький); *Екіпаж прискорив хід і був би викинув своїх їздців, якби погонич раптом не стримав гарячих коней* (Я. Качура); *Михайло побачив запряжені коні без погонича і наробив крику* (У. Самчук).

ПОГО́НКА *див.* **погі́нка.**

ПОГО́ННИЙ[1], а, е. Вимірюваний у довжину. — *В такому господарстві, де зернові і овочі, бобові й виноград, молоко і м'ясо, чорт ногу зламає! Самих звітів погонні метри!* (М. Циба); — *І ось я жену брак... І всі ми женемо... Токовому треба, щоб ішов брак? Йому аби погонні метри!..* (П. Загребельний); — *Трос був хороший, міцний і відносно легкий — погонний метр важив 162,4 грама* (М. Кідрук); *Застосування неглибоких стелажів дає змогу розміщувати більше обладнання та збільшує погонну довжину викладки* (із журн.).

Пого́нний са́жень *див.* **са́жень.**

ПОГО́ННИЙ[2], а, е. Прикм. до **пого́н.** *Погонний ґудзик.*

ПОГОНОФО́РА *див.* **погонофо́ри.**

ПОГОНОФО́РИ, о́р, *мн. (одн.* **погонофо́ра,** и, *ж.).* Тип морських безхребетних тварин групи вториннородих. *Погонофори є винятково морськими тваринами, тіло яких завдовжки від кількох до 50 см, завширшки 0,1–6 мм, червоподібне, заховане в хітинову трубку* (з наук.-попул. літ.); *У погонофор немає рота, кишківника і заднього прохідного отвору* (з навч. літ.).

ПОГО́НЯ, і, *ж.* 1. Переслідування втікача з метою його спіймання. *Ось вони* [цигани] *скотилися в улоговину і ніби пропали там, але згодом вискочили знову і .. продовжували погоню* (Григорій Тютюнник); *Схоже було на те, що погоні він не сподівається* (Л. Кононович); *Місяць тим часом заступила хмара, і подальша погоня у суцільній темряві стала ризикованою* (В. Єшкілєв).

2. Людина або група людей, які переслідують кого-небудь. *І Алі, і Фатьма були тут людьми чужими, не знали стежок і легко могли заплутатися в їх лабіринті — і на це рахувала погоня* (М. Коцюбинський); *Пустилися козаки щодуху гірською стежкою, а вже погоня за плечима* (О. Довженко); *На підйомі до нового перевалу їх уздріла погоня. Ланцюжок сіро-зелених постатей, диркаючи з автоматів, рухався з долини вгору* (О. Бердник); *Прислухалися, чи немає погоні, та чули тільки хрипке дихання сірого, який від мила посірів ще дужче* (В. Шкляр).

3. *перен.* Велике прагнення досягти, добитися чого-небудь; гонитва. *Життя з його скаженим шалом, З погонею за ідеалом, З його стражданням і болінням .. — се дві противні сили, Що між собою в бій вступили* (М. Вороний); *Поступ, погоня за пізнанням .. не завжди підвладні людині* (Ю. Мушкетик); *Багато з тих, хто виряджався у погоню за дорогоцінним металом, не доходив до новоутвореного селища* (М. Кідрук).

○ **(1) У пого́ню,** *у знач. присл.* — слідом, навздогін. *Пішов милий у дорогу, За ним мила у погоню* (П. Чубинський); *Шубовснув* [пароплав] *у відкриту чорну безодню. В погоню ж йому заморгала сліпучо-синя блискавка* (Мирослав Ірчан); *Вождь розділив воїнів на дві групи й послав їх у погоню в різних напрямках* (І. Росоховатський); *Була б з ним* [Арсеном] *хоч сотня козаків, він, не задумуючись, кинувся б у погоню визволяти своїх людей* (В. Малик).

ПОГОРБА́ТИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док., розм.* 1. Згорбитися (про все або багато чого, усіх або багатьох). *Притихлі, задумані їдуть .. повстанці. Попускали поводи, погорбатились від думок* (О. Гончар); *Трава росте крізь криво покладені паркові доріжки. Сходи потріскалися і погорбатилися* (з газ.).

2. Важко напрацюватися на когось. *Стадна маса думає, що їм всі і все винні і самим можна палець об палець не вдарити, бо за них інші погорбатяться* (з газ.).

ПОГОРБА́ТІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **погорба́тіти.** *Погорбатілий, оповитий сивиною, панотець зупинив великі, із імлою років очі на Безбородькові* (М. Стельмах); *Зібралось мало не все село: і гамірка дітвора.., і погорбатілі діди* (В. Земляк); * Образно. *Тугий небокрай, погорбатілий з люті гірких дорікань. О піддайся покуті самотності! (Господи, дай мені жить!)* (В. Стус).

ПОГОРБА́ТІТИ, ію, ієш, *док.* Стати горбатим. *Діти виросли і від світанку до ночі так тяжко гарували на свого благодійника, що знову погорбатіли* (з казки); — *Там сердешні бабоньки побиваються, думають, що тут* [на роботі] *вони* [чоловіки] *вже й погорбатіли* (Яків Баш); *На масивному щелепастому обличчі різко проступили вилиці, щоки позападали, горбатий ніс іще дужче погорбатів, під розсипчастим чорним волоссям вуха — й ті немов побільшали* (Є. Гуцало).

ПОГО́РБИТИ, блю, биш; *мн.* пого́рблять; *кого, що.* Док. до **го́рбити.** *Він ціпка підніме до вікна, у шибку ледь калиновим постука... Там люди є, живі вони — він зна. Пристала і пого́рбила їх мука* (С. Голованівський); *Ось вони, сонцем свобод освітлені кримінальники... Вони тут у десять голів вивищуються вежами над людом, що власноруч себе погорбив* (О. Ульяненко); // *перен.* Зробити нерівним, з горбками. *Похмурі козаки швидко крокували, спотикаючись на льодових торосах, що примхливо погорбили крижану поверхню лиману* (С. Добровольський); *Із тріщин часу, з щілин тиші просочиться вологий сміх, поверхню дзеркала сколише, погорбить прямизну доріг* (П. Мовчан).

ПОГО́РБИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* пого́рбляться. Док. до **го́рбитися.** *Кирпань не сперечався, ще більше погорбився й заговорив улесливо: — Та й у самім ділі* [справді], *заходь, куме!* (М. Хвильовий); *Греки попереду, погорбившись, .. понуро плентаються* (О. Гончар); *Фанера погорбилась, фарба вилиняла, — була вже не червона, а якась іржава, наче бляха на старих руїнах* (М. Руденко).

ПОГО́РБЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пого́рбити.** *Дивно було чути сміх оцих напівбосих, погорблених холодом людей* (О. Гончар); * Образно. — *Журавель уже полинув, Б'є сполоханим крилом, І погорблену хатину Вітер хиле за селом...* (М. Нагнибіда); // Укритий горбами. *Перед очима на мить з'являється погорблене кладовище* (М. Стельмах).

2. Який погорбився. *Всі шанобливо розступилися, даючи дорогу старезному, аж погорбленому, але ще дебелому дідові* (Яків Баш); *Винуватий, погорблений, підібгавши хвоста й поблажливіше вишкіривши рота, він* [пес Пегас] *повертається знову до жебраків* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОГО́РБЛЕНО. Присл. до **пого́рблений.** *Жінка одвернулась, погорблено пішла в машину* (Є. Гуцало); *Заметушився* [Петрило], *погорблено посунув до дверей, не став прощатися з Дулібом, не ждав подяки* (П. Загребельний).

ПОГО́РДА, и, *ж.* 1. Почуття зверхності, зневаги, презирства до кого-, чого-небудь. *Його сірі очі променіють тихим світлом, на блідому .. чолі спокій і погорда...* (М. Коцюбинський); *Її очі стемніли.., і несказанна погорда і ненависть пробилися в них* (О. Кобилянська); *О, скільки в них* [загарбників] *до нас було погорди!* (П. Тичина); — *Я офіцер угорської армії, — з погордою заявив капітан, — а мушу козиряти вашому сержантові і навіть солдатам* (О. Гончар).

2. *рідко.* Те саме, що **го́рдість** 1. *Хай сміються тупі кентаври! В мене власна погорда єсть, Бо за ваші дешеві лаври Не продам я совість і честь* (В. Симоненко); *Намагаючись надати своєму обличчю виразу олімпійського спокою і величавої погорди, вийшов* [Фараон] *з тієї вельми серйозної установи, болісно розмірковуючи над тим, як достойно стерпіти підступний удар долі* (М. Слабошпицький).

3. Гордовито-зневажливе, презирливе ставлення, відсутність поваги у ставленні до кого-небудь. *Всі* [мужики] *ним погорджували .. Причина цеї* [цієї] *погорди була зовсім зрозуміла. Гринько не належав уже до мужицького стану. Ані господар, ані робітник. Хати не мав .. Робити не здужав* (Л. Мартович); *Дарка відчула у Лідчиних словах більше, ніж Лідка бажала: погорду до себе, Ориськи, до їхнього життя* (Ірина Вільде); *Коли йшла* [Ванда], *то могло скластися враження — витягує шию, при цьому з погордою деручи носа й дивлячись на всіх зверхньо* (А. Кокотюха).

Бу́ти в пого́рді *див.* **бу́ти.**

ПОГОРДЖА́ТИ *див.* **пого́рджувати.**

ПОГО́РДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погорди́ти.** *Коли я буду погорджений ще більш від того і буду низький у своїх очах, то при невільницях, що ти говорила, і при них я буду шанований!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І стали проти себе Тут лях, а там козак, Тут гордий пан, там низький, Погорджений бідак; Тут певність, там зневіра, Тут жадоба, там жаль... Ірзають* [іржуть] *бистрі коні, Блищить до сонця сталь* (І. Франко); *Ой доле! Погорджений кохання цвіт — зів'ялий — вже не зацвіте ніколи...* (Уляна Кравченко); // **пого́рджено,** *безос. пред. Й досі печуть щоки від сорому, коли згадає* [Ганна], *як її було погорджено* (Д. Бедзик).

◊ **Пого́рджений** *(рідко* **презре́нний)** **мета́л** *див.* **мета́л.**

ПОГО́РДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пого́рджувати.** *Чи є в наших селян час і вмілість розбирати се все* [тонкощі поведінки], *а особливо там, де людина .. забита довгими літами недолі і приниження, відмалку погорджувана, поштуркувана* (І. Франко); *Він* [батько], *понижуваний і погорджуваний нею мужик, — він ніколи не був до такого вчинку спосібний, і слава Богу* (О. Кобилянська); — *Вони* [ескімоси] *розбрелися по Америці, стали чесними робітниками, погорджувані гірше собак білими* (Мирослав Ірчан); *Поетам за життя ніколи не було відведено "пристойних" місць у хиткій ієрархічній суспільній драбині. Навпаки, вони завжди були .. свідомо чи напівсвідомо погорджувані халіфами на годину* (С. Процюк).

ПОГО́РДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пого́рджувати** і **пого́рджуватися.** *Скарби знання і освіти, нагромаджені в головах наших, ми повинні вважати не підставою для гордості і погорджування нашими простими, неосвіченими братами, а радше затягненим від них довгом, котрий ми їм обов'язані з лихвою сплатити* (І. Франко); *Тільки-бо на селі людина стає своїм власним паном. Тільки там живемо своїм справжнім життям. І справжня мудрість родиться з погорджування міськими забавами* (Н. Королева).

ПОГО́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ПОГОРДЖА́ТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ПОГОРДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., ким, чим.* 1. Ставитися до кого-, чого-небудь зневажливо, зверхньо, презирливо. *Мася думала собі: мабуть я, хоч і запанію, а не буду погорджати простими дівчатами* (А. Свидницький); — *Погордив мною! Волів іншу. Видко, що я вже нічого варт!* (Л. Мартович); [М а р к о:] *Нарешті дочекався .. Вітатися з вами? Не погордите?* (Мирослав Ірчан); // Нехтувати чим-небудь, уважати не вартим уваги. *Вона погорджала моїм багатством і ненавиділа блиску* [блиск], *що її окружав* (І. Франко); *Бабуня лишила дітям окремо "пам'ятки".. Вони висміяли все це, зрозумівши раз, що їх мати погорджує тими речами* (О. Кобилянська); *Все це говорить про одне: ніколи не варто погорджувати навіть найдрібнішими дарунками* (Ю. Винничук); — *Не соромтеся свого рідного, дорожіть своєю духовною спадщиною! Яка ж вона, ця наша духовна спадщина, цінна і багата! Вона ніяк не заслуговує на те, щоб погорджувати нею* (з рел.-церк. літ.).

2. *тільки недок., рідко.* Те саме, що **горди́тися** 1. *Погорджувати своїм походженням.*

ПОГО́РДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОГОРДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док.* 1. Ставитися до кого-, чого-небудь зверхньо, зневажливо, презирливо. *Може б, який і пан не погордився б узяти таку кралю* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. Гордитися (у 1 знач.) якийсь час. — *Я не славословлю тебе, моя стара хата,* — *здавалося голосив Орлюк, весь у владі нестриманого потоку важких почуттів.* — *Раз уже немає серед живих ані батька мого, ані матері, ані тихих моїх сестер, .. нащо мені погорджуватися, нащо мені милуватися твоїм неіснуючим старим дахом* (О. Довженко); *Людина почувала себе в праві погордитися. Вперше за багато років таке щастя в його домі* (Олекса Ізарський).

ПОГО́РДИЙ, а, е. Те саме, що **погі́рдливий.** *Чарлі* [чиж] — *неповоротке ледащо, завжди бундючне, погорде і напівсонне* (О. Копиленко); *Солодке, думав я, кохання, Як сонце, блиснуло мені! До ніг погордої Наїни Коралі, золото й перлини І меч кривавий я поклав* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна); *Наша землячка ходила тихо, чорна коса одтягувала її голову трохи назад, і це надавало їй погордого вигляду* (Ю. Яновський); *Косінський неначе прокинувся від забуття, звів погорду голову з гетьманською посмішкою на устах* (Іван Ле).

ПОГОРДИ́ТИ *див.* **пого́рджувати.**

ПОГО́РДЛИВИЙ, *рідко* **ПОГІ́РДЛИВИЙ,** а, е. Сповнений гордості (у 3 знач.). *Пекучий жаль дитячий обгортає хлопців на таку привабну, а нежалісливу й погордливу маму* (С. Васильченко); *В ці менти провідна думка всевладне скоряла собі мозок, немов вона не була породженням його, а приходила відкілясь та оселялася в голові, як погірдлива господиня* (В. Підмогильний); *Стара була добра й лагідна, зате донька її — повна протилежність матері — люта й погордлива* (М. Андрусяк); // Який виражає зневажливе, зверхнє, презирливе ставлення до інших. *Петрій під час тої переражаючої сцени був спокійний і з тихим погірдливим усміхом поглядав на свого противника* (І. Франко); *Їй* [Любі] *все здавалось, що от-от на виду в його* [нього] *з'явиться погордливий усміх...* (Олена Пчілка); *Зразу ж він набрав погордливого вигляду, щоб усі бачили, що ішов майбутній адвокат* (С. Чорнобривець).

ПОГО́РДЛИВІСТЬ, *рідко* **ПОГІ́РДЛИВІСТЬ,** вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пого́рдливий, погі́рдливий.** *Його запитання, сповнені кмітливості, ставали все більш поважними й цікавими. Це визнавали навіть його товариші на курсах, змінивши свою погордливість і чванькуватість на товариське ставлення* (Г. Коцюба); *Батько в Оленки працював головою сільради. У селі це було найвище начальство, Оленка це розуміла, і звідси йшла її погордливість* (М. Чабанівський); *Брикають наші Стригунці: Язик — лопата, бездум на лиці, Погірдливість і нелюбов до тих, Хто їх несе на плечах трудових* (М. Годованець); *Лагідна й майже смиренна з ним, вона* [Матильда] *виявляла тепер ще більшу погордливість до своїх домашніх, рідних і слуг* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПОГО́РДЛИВО, *рідко* **ПОГІ́РДЛИВО.** Присл. до **пого́рдливий, погі́рдливий.** *Софія погордливо крізь сльози засміялась* (Леся Українка); *Якась підстаркувата міщанка поважно розсілась на канапі й, погірдливо смакуючи кожне слово, розповідає про власне життя* (М. Івченко); *Парасковії Федорівні він злегка кивнув головою, на хлопців зиркнув зневажливо і погордливо* (О. Іваненко); *Дівчина проводила ноші поглядом, насупилася погордливо* (Люко Дашвар).

ПОГО́РДНИЙ, ПОГІ́РДНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пого́рдливий.** *Боксер тільки пересмикнув спухиреними лопатками, відчужений, але не погордний, ще ширше крокував по коридорі* (Є. Пашковський); *Погірдний вираз обличчя.*

ПОГО́РДНО, ПОГІ́РДНО, *рідко.* Присл. до **пого́рдний, погі́рдний.** *Мовби зневажаючи те, що їх жде, якось майже погірдно несуть* [корови] *на бойню, під молотки, свою круторогу волю, степове життя* (О. Гончар); *Їхала* [дівчина] *додому за сумками картоплі, гуляла на весіллях подруг, погордно зиркала на маршалків, покрадьки курила на лавочці* (Є. Пашковський).

ПОГО́РДО. Присл. до **пого́рдий.** *До тих інших жінок він ставився трохи погордо, трохи боязко* (В. Підмогильний); — *О, ні!* — *погордо звівши голову, мовила жінка, ще й головою заперечливо похитала.* — *Погано ви знаєте мене* (А. Головко); *Юхим погордо рішуче струсонув руками, на яких напнулися пружними смугами жили, стиснув кулаки* (С. Добровольський); * Образно. *В рожевому сяйві іще невидного сонця Княжа гора чорніє погордо* (Є. Гуцало).

ПОГОРДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погордува́ти.** *Лелії так стало шкода своїх погордованих сестриць* (Леся Українка); // **погордо́вано,** *безос. пред. Сором і злість мордували його: сором, що так їм* [ним] *погордовано; злість за цю зневагу й за те, що нізвідки він не бачив помочі* (Б. Грінченко).

ПОГОРДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *ким, чим і без дод.* Док. до **гордува́ти.** — *Не погордуйте нами та не забувайте за моє ласкаве прохання!* — *гукав Кміта* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина, котру він щиро покохав, погордувала ним* (А. Кащенко); — *Така ж вона хороша та привітна. Все мене за походи розпитувала, і горілочки піднесла, не погордувала* (З. Тулуб); // Знехтувати чим-небудь. *Не погордуйте моїм проханням* (Леся Українка); *Разом з цукерками і квітами, якими погордувала Ольга, Онопрій викинув на смітник засохлі пелюстки троянд* (А. Іщук); *Погордували покликати Никифора Нестеренка, повтикали топольки в землю абияк та й забули, а вони зачучверіли, не йдуть у ріст* (Микита Чернявський).

2. Поставитися до кого-, чого-небудь з огидою, відразою. *Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тонесенько по тарілці та й поставила перед кумом.* — *Живися, кумочку, не погордуй!* (І. Франко); — *Коли не погордуєте, то завітайте до нас у ту похилу хату на березі Ворскли* (І. Пільгук); — *Бо й кропиви не треба боятись, бо й перед оцим лопухом я кланяюсь, дитино, й ти не погордуй* — *поклонись* (Є. Гуцало).

3. *над ким, рідко.* Виявити надмірну гордість, гонор. [Г р и ц ь к о:] *Що мені в неї Христа ради ласкавого слова прохати? .. Не на такого напала! Наді мною не погордує, не потішить пихи!* (М. Старицький).

ПОГОРІ́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* Людина, яка втратила житло, майно внаслідок пожежі. *Нещасні погорільці сновигали по пожарищі, шукаючи чого, чим би поживитись* (А. Чайковський); *Самітно блимають на спаленій руїні огники в церкві, де зійшлися на сум погорільці — жебраки, убогі* (С. Васильченко); *Він* [Борозна] *робив усе те майже несамохіть, порався зовсім так, як пораються на попелищі погорільці* (Ю. Мушкетик); *Розмовляли вони в напівзваленій клуні, яка більше скидалася на хвилеве* [тимчасове] *пристановище біженця-погорільця, ніж на військовий штаб* (В. Шкляр); * У порівн. *Вирушив* [Йонька] *опівночі, вбраний у подертий кожух, шапку-вушанку і чоботи-дранки, наче той погорілець, у якого з господарства залишилася одна корівчина* (Григорій Тютюнник).

ПОГОРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **погоріти.** *Коли Андрій Волик проходив повз головний будинок погорілої сахарні, зі стін руїни з галасом знялось вороння* (М. Коцюбинський); *Грибовський .. подався садом повз погорілі тягачі й шаснув з чорного ходу до школи* (О. Довженко); *Мій земляк відповів, що .. можливо, та фірма набула свій товар з якогось погорілого складу* (У. Самчук); *Тут витала та сама історична дивина, що й біля щоглистих веж під безстріхими дашками з погорілих дощок* (Р. Андріяшик); // *у знач. ім.* **погорілий,** лого, *ч.*; **погоріла,** лої, *ж.* Те саме, що **погорілець, погорілиця.** *Побачить* [Оксана] *старця, каліку або погорілого, вже вона усе покине — зараз до нього, розпитує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Забрала я погорілу до себе жити* (Є. Кравченко).

ПОГОРІ́ЛИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **погорілець.** *Особа, яку тут знали як Шимчиху, мандрувала з місця на місце під виглядом погорілиці* (А. Кокотюха).

ПОГОРІ́ЛИЩЕ, а, *с.* Залишки великої пожежі. *Сліди великих погорілищ бачив Сильвестр і після недавніх повітряних нальотів* (М. Малиновська); *Разом зі сніжинками до приміщення вривався запах погорілища — гіркий, терпкий, нестерпний* (С. Андрухович).

ПОГОРІ́ЛЛЯ, я, *с.* Те саме, що **погорілище.** *Ніби вітер всі дими з погорілля на широкі доли здмухнув, ніби сажою* [сажею] *притрусив весь простір... Темно...* (Б. Лепкий); *Здивувало нове погорілля. Важкий вал вітряка обсмалений розтягся на цілині* (М. Івченко); *Молюсь за гези і берези, Кущі на погореллі хат, Де заховалось гостролезе Залізо помсти і розплат* (Д. Павличко).

ПОГОРІ́ТИ, рю́, ри́ш, *док.* 1. Згоріти від вогню, жару повністю (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). — *Дурні! — озвавсь до них Трохим, — Жалкуйте на себе, бо що за диво в тім, Що в Василя все погоріло* (Л. Глібов); *Зачав жебрати* [Гринько Книш] *тоді, як хата йому погоріла* (Л. Мартович); *Ніхто вже не прийме в хату переночувати, — погоріли хати до одної, спалено село аж по саму річку* (О. Довженко); *Хутори теж погоріли, але колишня стайня великого Положая, в якій до війни містилися емтеесівські майстерні, якимсь чудом уціліла* (П. Загребельний); *Пастухи ледве встигали із своїми табунами й стадами у безпечне місце перебігати, хоч худоби багато й погоріло* (В. Чемерис); // Утратити житло, майно під час пожежі. — *Я йому* [панові] *такого пущу півня!.. — грізно каже Чіпка. Дід аж не стямився .. — Схаменись! Його спалим, а через його* [нього] *й другі погорять...* (Панас Мирний); *Повдовівши і погорівши під час першої імперіалістичної війни, пані Ясінська частину ланів .. продала тим, хто міг купити за долари* (П. Козланюк); // Закінчити горіти; догоріти. *Вже тріски на припічку погоріли, і тільки одна головешка жевріла в попелі* (І. Нечуй-Левицький).

2. Док. до **горіти** 7. *Дедалі все трудніше і трудніше ставало знайти якусь роботу. Трави погоріли, по економіях більш не наймали* (М. Коцюбинський); *Гречки цього року не сіємо, — боїмось, як би не погоріла* (Ю. Яновський); *Погорів хліб на полі, не вродила кукурудза. Тяжко хліборобові середнього достатку, а ще тяжче переселенцеві* (М. Циба).

3. *перен., розм.* Док. до **горіти** 10. *Незабаром погорів і сам Прохор Прохорович! Погорів на звітно-виборних зборах* (Остап Вишня); *Перед одруженням Катерини ніхто не повинен знати, що Річинський погорів на акціях Лінде* (Ірина Вільде); *Федір Хорошилов-Рогожин усе своє свідоме життя прагнув знайти десь у сибірській тайзі великі поклади золота, незважаючи на те, що на цьому золоті погоріли вже його дід та батько* (А. Кокотюха); *Коли вони виросли, брат став автомеханіком, але погорів на вкраденому автомобілі й після року в'язниці не повернувся додому* (Г. Пагутяк).

4. *тільки 3 ос., перен.* Те саме, що **згоріти** 4. *До того ж, знову погоріли всі лампочки, за винятком ось цієї, останньої* (К. Москалець).

5. *рідко.* Почервоніти (про зорю). *День гасне потроху, кругом вечоріє, На захід зоря погоріла...* (П. Грабовський); *Проти вечірнього неба, де тіль-тіль погоріла зоря й небо взялося легеньким буланим кольором, швидко темніючи під навалою темряви, посновано мереживо гілок і гілочок, вершин дерев і ліщини...* (І. Багряний).

ПОГОРЛА́НИТИ, ню, ниш, *док.* Горланити якийсь час. *Кузьмичами називають звичайних уболівальників, тобто тих, хто навідується на стадіон час від часу, щоби потішитися грою, випити пива, погорланити з трибуни, полузати соняшникове насіння* (із журн.).

ПОГОРЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Горлати якийсь час. *Не це* [колядування] *головне, а можливість погорлати та показитись, адже насувалася епоха, коли носієм фольклору ставав не народ, а науковці* (Б. Жолдак); *Ми трохи поспівали (і навіть не погорлали), і тут урочисто винесли кілька холодних пляшок шикарного шампанського* (М. Гримич).

ПОГОРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погородити** 1, 2. *З боків погороджені високі острішки, а над ними здіймається хмарою зелення* (С. Васильченко); *Він уже сидів разом з Марійкою й Оришкою Козелець, влаштувавши поруч на терасі, погородженій на затишні закутки цементними ночовками з журавцем, Безручка, переодягненого .. у Федорів приношений, але чистий виряд* (Е. Андієвська).

ПОГОРОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *що.* Док. до **городити** 1. *Погородив він загороди великі, розбив те яйце* [яйце-райце], *випустив скот і забагатів* (з казки); *Козак старий — звали його Загайний — погородивши загородь, постановив вуллів* [вуликів] *чимало* (Марко Вовчок); — *А бодай чорти спину городили Шпаченкові, як він оце мені погородив тини!* (І. Нечуй-Левицький).

ПОГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Гортати якийсь час. *Дістав* [Чубенко] *з кишені маленьку книжечку, .. трохи погортав і, складаючи слово до слова, прочитав записане* (Ю. Яновський); *Павло Степанович узяв книжку до рук, подивився на обкладинку, погортав сторінки* (А. Дімаров); *Він* [Костик] *погортав збірку, поморщився, бо вже давно так не писав і не думав* (К. Москалець); *Дівчинка взяла з нерівного ряду одну з книжок, погортала її і витягла зсередини невелику прямокутну картонку* (І. Роздобудько).

ПОГОРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Горювати якийсь час. *Прокіп мене дожидає. Перейме та постоїмо.., погорюємо обойко...* (Марко Вовчок); *Посумувавши та погорювавши, дядьки знову заводили свої звичайні розмови* (Григорій Тютюнник); — *Ти погорюй, це помагає, — сказав Шляхтич, — але довго не побивайся* (П. Загребельний); *Думалось, хоч погорюєм літо, та все-таки принесем додому якусь копійку, чи за землю заплатити, чи себе прохарчувати* (В. Винниченко).

ПО-ГОСПОДА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-господа́рському.** *Він* [панич] *був убраний по-господарськи* (І. Франко); *Звивалася* [Мартоха] *коло господарства, даючи лад і в хаті, і на дворі, та гукаючи на діти згрізна, по-господарськи* (Леся Українка); *Бере* [Джмелик] *торбину, кидає туди шматок сала і окраєць хліба, по-господарськи ув'язує її мотузкою* (Григорій Тютюнник); *До операції він готувався по-господарськи, пильно вивчаючи ворожий передній край* (М. Стельмах); *Начитаний, із тихою плавною мовою районний провідник по-господарськи давав лад підземній поліграфії* (М. Андрусяк); *Двір Ліських не виглядав гонорово, зате по-господарськи* (Г. Пагутяк).

ПО-ГОСПОДА́РСЬКОМУ, *присл.* Як господар, як личить, властиво господареві. *Сахнович уважно, по-господарському, пильним оком спостерігав окремі ділянки* (М. Івченко); *Почне* [Дмитро] *говорити з нею, розмірковує все до ладу, по-господарському* (М. Стельмах); *Він обвів поглядом терасу, наче по-господарському зважував, як би на ній зручніше все це добро розмістити* (О. Забужко); // Як у доброго господаря. *Намагалася* [Олена] *відчинити вікно, але воно трималося міцно, по-господарському* (Ирина Вільде); // Старанно, дбайливо. *Повітка й клуня були опоряджені по-господарському* (І. Нечуй-Левицький); *Я бачив, як боєць, натомлений з походу і знов збираючись у невідомий бій, По-господарському у довбану колоду Збирав упійманий пропахлий воском рій* (М. Рильський); *Цей мальовничий край* [Тюрингію] *по-господарському, з любов'ю ще й доглянуто* (О. Шугай).

ПОГОСПОДАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Господарювати якийсь час. — *Ну що ж, — сказав Ігнат, — заплатимо 20 крб за місяць, зате ж повна конспірація, — ні сусідів, ні цікавих служниць, самі собі погосподарюємо* (Л. Старицька-Черняхівська); *Ніна Митрофанівна .. відразу поспішила на кухню погосподарювати, щоб було чим пригостити гостю* (Ю. Мартич); — *І пана ми не зобижаємо, як він зобижав нас. — Хай тепер і він погосподарює не на тисячах, а на десятинках* (М. Стельмах); *Ми* [повстанці] *почали втрачати найбільшу опору — селянина, якому нарешті дали дихнути, дозволили погосподарювати, пожити з розв'язаними руками. Хай і в неволі, зате з масною кісткою* (В. Шкляр).

2. *розм.* Зробити що-небудь за власним розсудом, безцеремонно розпорядитися в чиємусь господарстві. *Він уже давно б погосподарював у чужому домі, але сам не міг підняти важкої драбини* (Ю. Збанацький); *Вона не роздумувала, хто злий та недобрий погосподарював у хаті* (Б. Харчук); *Не на жарт засмутилася* [Северина], *ба, навіть, сполошилася: дві купки пшениці на двох кутах стайні залишились незаймані, а в двох — хтось таки погосподарював* (М. Матіос).

ПОГО́СТ, у, *ч., іст.* 1. У Київській Русі з середини X ст. — адміністративно-територіальна одиниця, а також його центр (велике селище з церквою та кладовищем). *Усю землю розбила* [княгиня Ольга], *уставила волості, погости* (С. Скляренко); *Світлий князь Доброчин сказав, що має тут на якомусь погості вірного старосту, який сховає жінок і дітей* (І. Білик); *Чимала зграя їх* [варягів] *продерлася від Любеча до нашого погосту* (Г. Тарасюк).

2. Місце торгу. *У Київській Русі слово погост означало "місце торгу, куди з'їжджаються купці", самі ж купці звалися тоді гості* (з наук. літ.).

ПОГОСТИ́ТИ, ощу́, ости́ш, *док., розм.* 1. *кого, чим.* Док. до **гости́ти** 1. *От Лисичка і кличе Журавля до себе в гості.* — *Приходи* [приходь], *кумцю! .. Чим хата багата, тим і погощу* (І. Франко); — *Пане полковнику, я тут заступаю господаря і не пущу тебе, не погостивши* (А. Чайковський); — *Коли Шіпош добре торгував, то хоч не поскупився тебе чимсь погостити? — спитав Жменяк* (М. Томчаній); *Зрадів я тим одн574 землякам несказанно.*

2. Гостити (у 2 знач.), гостювати якийсь час. *Еней так з човна закричав: — Іду к Евандру погостити, на перепутті одпочити, Евандр цар добрий, я чував* (І. Котляревський); *А раз мати запропонувала їй: — Може б, ти, доню, поїхала до тітки в Київ та погостила* (І. Багряний); *Вона й розголосила скрізь, що дівчина, яка ніби приїхала погостити до неї, — це синова наречена* (Я. Гримайло); *Вона так образилась на чоловіка, що вирішила негайно поїхати до матері в Миргород і погостити місяць-другий* (Б. Левін).

ПОГОСТИ́ТИСЯ, ощу́ся, ости́шся, *док., розм.* 1. Док. до **гости́тися.** [О л е к с а:] *Жандарми пішли, певно, до буфету. Така нагода погоститися за рахунок Тишківського* (Л. Смілянський).

2. Гоститися, гостювати якийсь час. *Йоаким просить ангела, щоб погостився у нього, але ангел не хоче* (І. Франко).

ПОГОСТРИ́ТИ, острю́, о́стриш, *що.* Док. до **гостри́ти.** *Посидів трохи, перепочив, погострив косу й знов за роботу* (М. Івченко); — *Сапку треба було б погострити — б'єш, б'єш пересохлу землю, аж в грудях тобі б'є* (М. Стельмах); *Уже обвечоріло, уже й Полтава нарешті вгамувалася, вже й коні наіржалися, вже й козаки, шаблі погостривши, наспівалися, а милого все немає і немає* (В. Чемерис); *Чорна кицька заскочила на глиняну лавицю, .. погострила кігті об килимок, постелений для тепла, і раптом зашипіла в порожнечу кімнати* (І. Карпа).

◊ **(1) Погостри́ти зу́би** *об що* — погризти що-небудь. *Зерна .. одержали менше, ніж гадали, бо миші вже встигли таки добре погострити об нього зуби* (О. Донченко); **(2) Погостри́ти язика́** — сказати дотепи. *Панів не було на селі, вони ще вчора поїхали до міста, так Антін видрав там у них у господі якогось недопанка, та на йому* [ньому] *й погострив свого язика* (О. Кониський).

ПОГОСТЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Гостювати якийсь час. *Погостює* [Павло] *трохи в батьків, але не затримається довше* (А. Головко); *Одного літнього дня погостювати в сільських родичів приїхали дві столичні студентки* (В. Дрозд); *Жаль тисне на груди, може, треба було завернути Назара, нехай би погостював ще* (С. Процюк); *Руки я колишньому табірному приятелеві не подав, чемно відмовився погостювати у нього* (М. Андрусяк); * Образно. *Вістка про Марину облітала увесь город .. Носилася по улицях і по базарах, погостювала у панських будинках* (Панас Мирний).

ПОГОТІ́В, *присл.* Тим більше. *І без того вона ходила за Марусею, як за дитинкою маленькою, а тепер і поготів: з очей вичитувала кожне бажання, берегла від найменшого роздратовання* (Г. Хоткевич); — *Чорногуз, і той своє гніздо має, а людина і поготів повинна мати своє* (І. Цюпа); *Очей було четверо або семеро; точну суму очей тоді було важко встановити, а тепер і поготів* (К. Москалець); *На сяйво її діамантового кольє й поготів боляче було дивитися* (В. Єшкілєв).

ПОГОТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, рідко.* Приготувати все або багато чого-небудь. *Чи все вже поготували нам на дорогу?* (Сл. Б. Грінченка).

ПО-ГРАБІ́ЖНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-грабіжницькому.** *На жаль, деякі трипільські поселення по-грабіжницьки розкопують скарбошукачі, а отримана звідти кераміка, статуетки, рідкісні моделі жител потрапляють у приватні колекції* (з газ.).

ПО-ГРАБІ́ЖНИЦЬКОМУ, *присл.* Як грабіжник, як властиво грабіжникові. *Магнати та їхні прислужники по-грабіжницькому ставились до захоплених ними земель, руйнуючи історичні пам'ятки й природне багатство Чернігівщини* (з газ.).

ПОГРА́БІТИ *див.* **погра́бнути.**

ПОГРА́БНУТИ, уть; *мин. ч.* погра́бли; **ПОГРА́БІТИ,** іють, *док., розм.* Те саме, що **закля́кнути** 1 (про кінцівки тіла). *Руки на дощі та на холоді пограбли* (Сл. Б. Грінченка); — *Ой боже мій! Ой, коли б чаю! Я одубла зовсім, руки й ноги пограбли* (І. Нечуй-Левицький); *Од холоду аж посиніє* [Кузьмик], *руки пограбнуть, дрижать* (М. Рильський); *Відчула, що болять пальці. Вони аж пограбіли* (Т. Осьмачка); *Він з силою хукнув у повітря. Біля його рота виріс білий хвіст пари. — Це ж і руки пограбіють, — заклопотано сказав він* (В. Речмедін).

ПОГРАБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пограбува́ти** 1. *У пограбованому залі не було ні картин, ні статуй, ні коштовних старовинних люстр* (О. Довженко); *Він засунув руку в одно таке гніздо і набрав яєчок під пронизливий писк пограбованих пташок* (З. Тулуб); *Будинки боярські та купецькі, спалені або пограбовані, стояли пустками* (В. Малик); *Дорогою був пару раз пограбований, отож привіз тільки цю пластину, зашиту в підкладці сюртука* (В. Лис); // **пограбо́вано,** *безос. пред. В травні цього року точнісінько таким способом, як тепер, пограбовано комісійний магазин в Одесі* (В. Петльований); *Кімнату було пограбовано й затоптано брудними черевиками* (Григір Тютюнник); // *у знач. ім.* **пограбо́ваний,** ного, *ч.;* **пограбо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого пограбували. *Мандрівникові повернувся його добрий гумор, і він, дивлячись на пограбованого, співчував йому* (І. Багряний); *На базарах крутилось безліч різних шахраїв і безпритульних підлітків, які .. очищали кишені роззяв. Тут і там чути було крики пограбованих* (В. Гжицький); // *у знач. ім.* **пограбо́ване,** ного, *с.* Те, що пограбували. [Д е н и с:] *Чув, що тепер роблять з іванівцями, котрі розорили та попалили економію свого пана? Всіх перетрусили, позабирали не тільки пограбоване, а і власне* (М. Кропивницький); *Звернувся* [ротмістр] *до натовпу й наказав розходитись по домах .. І зразу ж у економію все пограбоване щоб знесли назад* (А. Головко); — *Кому що дісталося, коли розбійники ділили пограбоване між людьми? Кажіть і віддавайте!* (Ю. Покальчук).

ПОГРАБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пограбува́ти.** *Під усіма тими відомостями про нього* [Давида] *стояло стисло нерівним почерком написане: "В справі пограбування кооперативу зізнання дати відмовляюсь"* (А. Головко); *Ретельний обшук міг навести на думку — щось шукали, і це не звичайне пограбування* (А. Кокотюха); *Коли ж пограбування провалилося, мене вистежили й для початку відлупцювали, щоб я не втручався у їхні справи* (Л. Кононович); *Готуючи каву, він подумав, що даремно так легко мириться зі своїм пограбуванням* (В. Хрущак).

ПОГРАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **грабува́ти.** [О д и н к о з а к з Р а д и:] *Вчора татари спалили Богуслав по саму Рось, обібрали наші хати, пограбували наше добро* (І. Нечуй-Левицький); — *Коли ви в поході де-небудь образите бідного, украдете, пограбуєте, .. — я знищу вас як зрадників* (О. Довженко); — *Недалеко від Січі одного з наших людей роздягли й відшмагали — аби подумали, що його пограбували якісь розбійники* (С. Тельнюк); *Якось їй довелося звертатися до відділку, коли її пограбували у ліфті, і жодного результату* (І. Роздобудько); * Образно. *Пограбувавши золоті хороми, вітри в гаях ділили бариші. Росла у тілі передсмертна втома, передпісенна туга — у душі* (Л. Костенко).

2. *перен.* Довести до злиднів, розорити (податками, поборами, обманом і т. ін.). *Мене лають всілякі доктори і секретарі, лають їхні коханки, яких оплачують за візити до мене, лає моя мати, яка пограбувала батькову молодість і батькові достатки, тепер він без роботи, хворий* (Р. Андріяшик); — *Я веду чесну торгівлю, а мене хочуть розорити, пограбувати, роздягти до нитки...* (О. Авраменко).

ПОГРАВА́ТИ, ва́ю, ва́єш, *недок., рідко.* 1. Грати (у 1 знач.) стиха або час від часу; награвати. *Ішло два козаки степом, надибали дерево й сіли в холодку. Один на бандурці пограває, а другий слухає* (з казки); *Устає* [Лукаш], *відходить далі від огнища і походжає по галяві, тихо-тихесенько, ледве чутно, пограваючи у сопілку* (Леся Українка).

2. Грати (у 5 знач.) чим-небудь певний час. *Іноді перед тією лавкою крокував військовий патруль, — молоденькі хлопчаки погравали автоматами* (О. Ульяненко).

ПОГРАНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *що.* Док. до **грани́ти** 1. *Коли алмаз добре оббити гострою каменюкою та погранити об цеглину, можна вишліфувати справжній діамант* (І. Сенченко).

ПОГРАНИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до пограниччя (у 1 знач.); прикордонний, порубіжний. *Гордий на свій успіх, вернув князь Дмитро до Черкас назад на свою пограничну сторожу* (І. Франко); *На добру здобич од козакування скоро звернули увагу пограничні старости і почали одбирати од козаків добру половину найдорожчої здобичі* (А. Кащенко); *Дніпро тут, на Дикому полі, ріка, а не границя, і верби та осокори — дерева, а не пограничні мітки, і ніхто не стріляє по рибалках, які ловлять рибу* (Ю. Мушкетик); // Який межує з чим-небудь; суміжний, прилеглий. *У сі слободи пограничної з Московщиною України не заходили ще жовніри й ксьондзи* (О. Стороженко).

2. *перен.* Стос. до пограниччя (у 2 знач.); те саме, що **межови́й** 2. *Письменниця постійно прагне зазирнути і за межу людської свідомості та осмислювати пограничний стан людського буття* (з наук. літ.); *Здоров'я і хвороба — це два протилежні стани, властиві організму людини. Однак існує ще й пограничний стан між здоров'ям і хворобою* (з навч. літ.).

ПОГРАНИ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **прикордо́ння, порубі́жжя.** *Козацтво на віки цілі припнуте було волосяним татарським арканом до Дніпрового пограниччя і з тугою дивилося, як наповзає на родючі степи чуже панство* (П. Загребельний); *Верталися ми з Дону, й на самому пограниччі, в слободі Овдіївці, нас зупинила карантинна команда* (Ю. Мушкетик); *Територія сучасної Волинської області — це пограниччя двох східнослов'янських народів — українців і білорусів, межа східних і західних слов'ян, що, безумовно, віддзеркалюється в лексичному складі мови цього регіону* (з наук. літ.); * Образно. *Книги не йшли до рук, вони вивищувалися ліворуч і праворуч, мов межові камені, через які Іван не мав права переступити, стояли, немов стовпи на пограниччі двох світів* (Р. Іваничук).

2. *перен.* Умовна межа поєднання чого-небудь. *Ще пароплавчики чаділи, наче праски, ще ми шукали крем'яхи в піску, — на пограниччі дійсності і казки стояв той дім за хмарами бузку* (Л. Костенко); *Вона мені подобалась, і я переконаний, що і я їй подобався, і все було на пограниччі, на якомусь рубежі, якого я так боявся, хоч і дуже хотів переступити* (Ю. Покальчук); *Пограниччя ситуації, поведінки, вибору — це те, що викликає прискорення моєї думки і пошук засобів для вираження* (М. Матіос).

ПОГРАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що*. Док. до **гранува́ти.** *Після кількох невдалих спроб Іллі все-таки вдалося погранувати знайдені камінчики* (з газ.).

ПОГРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, на чому і без прям. дод.* Грати (у 1 знач.) якийсь час. [А н т е й:] *І ми ще маємо радіти з того, що нам дозволять у гучних палатах на лірі заграбованій* [загарбаній] *пограти?* (Леся Українка); *Він добрий, Влас Григорович, він дасть скрипку додому пограти* (О. Донченко); *— Я ж грав обережно, подивлюсь — та й пограю, пройду — і знов за сопілку...* (С. Скляренко); *Памва встиг зауважити поруч з дитячим ліжком справжню невелику фісгармонію, не міг дочекатися ранку, щоб пограти на ній* (Т. Прохасько).

2. *у що — чого і без дод.* Грати (у 3 знач.) якийсь час. *— Пішла б, доцю, на вулицю: бач, тепер весна, вона раз красна. Пограла б з подруженьками у хрещика* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Швидко світ буде, дідусь наш прийде. Погуляймо та в довгої лози пограймо!* (Панас Мирний); *Бронко став .. заходити сюди* [в читальню "Просвіти"] *пограти в шахи значно пізніше* (Ірина Вільде); *Фізрук розпорядився прибрати турнік і оголосив: пограємо в баскетбол* (А. Кокотюха); // *перен.* Поставитися якийсь час до кого-, чого-небудь легковажно, несерйозно. [Ч о п о р і й:] *Не схоче* [віддати дочку] *Трохим тепер, то заберу в нього ґрунт .. Хай лиш Трохим пограє зо мною* (М. Кропивницький).

3. *чим, перен.* Грати (у 5 знач.) якийсь час. *Тимко заліз у щілину, і Анюта вкрила його ковдрою по саму голову, обмостила з обох боків, як ляльку, трішки постояла, пограла бровами, відійшла геть* (Григорій Тютюнник); *Він напружив ліву ногу, пограв м'язами, намагаючись начебто перевірити і відчути їх всі зокрема...* (І. Росоховатський); *Кортіло заліпити товстунові в мордяку, але він стримався, тільки зблід, пограв жовнами* (П. Загребельний).

4. *перен.* Грати (у 6 знач.) якийсь час. *Не пийте шампанське відразу після того, як його розіллють по келихах. Дайте йому час пограти* (з мови реклами).

5. Грати (у 8 знач.) якийсь час. *— Для того ніби, щоб пограти на сцені, я придумала весь мій план! Честолюбність більша навіть за вашу журбу* (В. Винниченко); *Життя — рухлива тінь, актор на сцені. Пограв, побігав, погаласував Свою часину — та й пропав* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

Гра́ти / погра́ти коне́м (на коні) *див.* **гра́ти.**

◊ **(1) Погра́ти коме́дію** — упродовж якогось часу удавати з себе когось, прикидатися кимсь, лицемірити і т. ін. *Йому треба було тільки трохи пограть комедію, частіше ходити до ректорового товариша і вдавать з себе жениха його старшої дочки* (І. Нечуй-Левицький).

ПОГРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *чим, з ким — чим і без дод.* Гратися (у 1 знач.), розважаючись якийсь час. *Я впіймала одно поросятко та хотіла погратись та погладити по спинці* (І. Нечуй-Левицький); *Ванько рукавом витирав очі й під носом, .. вискакував на вулицю — погратися з дітворою* (М. Стельмах); *— Лесю, Павликова мама буде сьогодні цілий день зайнята. Ти з ним пограєшся* (В. Нестайко); *Стефа полюбляє вихідні — тоді вона не йде в садочок і може досхочу погратися з татом і з мамою* (І. Андрусяк); * Образно. *Поплив човен в синє море, А воно заграло, — Погралися горихвилі — І скіпок не стало* (Т. Шевченко); *Даремне весь день закликало закохане сонечко до бережка хвилю — з піском гаряченьким погратись, об камінь старий поплескатись, — не слухалась хвиля прудка і далі тікала у море* (Дніпрова Чайка); // *перен.* Ставитися якийсь час до кого-, чого-небудь легковажно, несерйозно. *Може, йому заманулося тільки погратися та посміятися з мене, дурної, а я йому віри?* (Панас Мирний); *Бажається панам пограться троха з нами, Бо бачуть* [бачать], *що в тюрмі зовсім ми в їх руках* (І. Франко); *Піднімаючись сходами, я ще тішив себе сподіванням, що Люся погралася зі мною, що вона вернулася назад* (В. Лис).

2. *у що, у кого, чого.* Те саме, що **погра́ти** 2. *Після сніданку вирішили погратися в паличку-стукалочку* (Н. Забіла); *— Ви що, теж хочете погратися в середньовічних героїв?* (В. Шкляр); *— Нічого, Сергію Івановичу. Хай пограється трошки в таємні ордени та сищиків-розбійників* (А. Кокотюха); *— Ваш старенький братан вирішив погратись у кілера* (В. Єшкілєв).

3. *чим.* Поводитися з яким-небудь предметом як з іграшкою, забавлятися якийсь час. *Махотін підійшов до Тимка, пощурив очі, пограався ключами* (Григорій Тютюнник); *Дзвонар пограався ножем, а потім заховав його в кишеню* (В. Малик); * Образно. *Якби не було в Семена Мальви, не поминув би нагоди зачепити її, погратися словом, а може, не тільки словом, одначе нині привітався стримано, й шинкарка скромно опустила очі* (Ю. Мушкетик).

ПОГРАФИ́ТИ, флю́, фи́ш; *мн.* пографля́ть, *що.* Док. до **графи́ти.** *Готуючись до контрольної роботи, учні пографили кілька сторінок у зошиті з математики* (з газ.).

ПОГРЕ́Б, у, *ч., заст.* Похорон. *Старий попрощавсь із мертвим тілом мовчки і без плачу й жалю поблагословив на погреб* (П. Куліш); *Серед страховищ погребів плачливих, Серед блідих тих лиць на кладовищі Молюся я* (І. Франко); *— Мусимо, отче, справити цей погреб* (Валерій Шевчук); *Ховали Ісаю, що витерпів гетто* [гето] *й сухоти, і сухі були очі в молодшої доньки Сусанни, а родина шевців пристарала на погреб вінка* (Ю. Андрухович).

ПОГРЕБА́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до погребання. *Над містом тиша стояла, як над мерцем перед погребальною годиною* (Н. Королева); *Священники правили погребальну службу, на горному* [горньому] *місці сидів єпископ Анастас* (С. Скляренко); *Канонік почав тихо правити над прокаженим погребальний молебень* (Р. Іваничук); // Признач. для погребання. *Вони звеліли просунути під труни довгі погребальні рушники і підняли свої гвинтівки* (І. Микитенко); *Біля погребальної колісниці і за нею — скіфи із слідами траурних обрядових ран, що їх вони собі заподіяли* (В. Владко).

ПОГРЕБА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **погреба́ти.** *— Так і лежав він під скелею два тижні, поки помер. Так і залишився без погребання...* (З. Тулуб); *Сумно звучала* [трембіта] *й при погребанні першого мужа* (І. Пільгук).

ПОГРЕ́БАТИ *див.* **погре́бувати.**

ПОГРЕБА́ТИ, ПОГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* погрі́б, ребла́, ло́; *док., заст.* 1. *кого.* Хоронити когось, здійснювати обряд поховання. [Е д і т а:] *Лишіте мертвим мертвих погребати* (Леся Українка); *Ой, заплачуть, погребуть, І що буде поберуть* (П. Чубинський); *Гарматна стрілянина не вщухала ні на годину, жінки та діти тулилися в льохах і ямах, вилазили звідти, тільки щоб погребти померлих* (Ю. Мушкетик).

2. *перев. док., що, перен.* Не давати кому-небудь можливості здійснити щось; змушувати забути щось. *Радше вже не думати й не згадувати всього того, що ранило її душу; то погребла вона вже і не хоче об тім вже ніколи більше думати* (О. Кобилянська); *Мотря теж мусила погребти свої плани, зв'язані з драматичною школою* (Ірина Вільде); *— Однині католицьке ім'я Осипа я скидаю з себе. Маємо його назавжди погребти, хай народиться нове моє ім'я Юрій* (І. Пільгук).

ПОГРЕ́БИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Те саме, що **погрібни́к.** *Ближче до будинку стояв погріб з погребицею, а над ним повітка* (П. Панч); *Переслідувачі скупчилися довкола, дехто поліз навіть на погребицю, але сунутися до льоху не було дурних* (В. Шкляр).

2. Те саме, що **льох** 1. — *Розкажу я все до крихтоньки Завтра матері твоїй .. Ох, просидиш ти в погребиці Вкупі з жабами весь день* (Олександр Олесь); *Никають* [активісти] *подвір'ям, заглядають у всі закутки поза сараєм, сажиком, у погребицю* (І. Кирій).

ПОГРЕБИ́ЩЕ, а, *с.* Верхня частина погреба. *Такого богатиря — диню-велетня з головою, з жовтим обідком посередині і наче з руками, підпертими в боки, — він виростив у себе на погребищі* (В. Близнець).

ПОГРЕБІ́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **погребти́**[1]. *Ховали покійників без християнського погребіння* (О. Стороженко); [О в р а м і я:] *Замість чесного погребіння мертвих, хотять зарити їх у землю під гармошку, як собак нечестивих...* (І. Микитенко); *Згадались оповідання про блукаючі душі, що просять молитов та погребіння в освяченій землі* (Н. Королева); *Так вірить у цілюще омовіння в ріці мертвих індійський простолюдин, спалюючи на дровах трупи для дивного обряду погребіння* (С. Процюк).

ПОГРЕ́БНИЙ, а, е, *заст.* Те саме, що **погребо́вий.** *Кулі літали, як трутні, тонко співаючи погребні пісні* (Ю. Яновський); *Забитий в бою із невірним — мученик. Не треба йому ані погребних обмивань, ані савана, .. бо безвинна кров заступає йому очищення* (З. Тулуб); *Під дужими ударами падали густоверхі дуби один за одним, щоб того ж таки дня на березі сивого моря спалахнути погребним вогнем* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОГРЕБНЯ́, і, *ж., діал.* Погрібник. *В саду, якраз коло погребні, під яблунею.., весь білий і прозорий від старості й доброти, лежав мій дід Семен, колишній чумак* (О. Довженко); *Пісня линула з низенької погребні, що виднілася за хаткою на курячих ніжках* (В. Нестайко).

ПОГРЕБО́ВИЙ, а, е, *заст.* Стос. до погре́бу. *Здається, що в імлі безмовній панує скорбний супокій, і стигнуть сльози погребові на стрілах необсохлих вій* (М. Драй-Хмара); *Погребова почесть почалася другого дня надвечір* (С. Скляренко); // Який здійснює, організовує погре́б. [М а р т і а н:] *Ти там по законах пошукай, як довго погребове товариство задержує свої права на землю, що зайняло колись під кладовище, хоч потім перестало там ховати* (Леся Українка).

ПОГРЕБТИ́[1] *див.* **погреба́ти.**

ПОГРЕБТИ́[2], бу́, бе́ш; *мин. ч.* погрі́б, ребла́, ло́, *док.* 1. *чим і без дод.* Почати гребти (у 1, 2 знач.). *Оксана одв'язала від прикореня човен, зіпхнула на воду й .. погребла до другого берега* (М. Стельмах); *Вона пішла... У воду! Отак, як була, у вишитій білій сорочці, у червоних коралях... І, по саму шию у воді, погребла до цариці, дякуючи Богові, що басейн не глибокий, бо вона плавати не вміє* (Г. Тарасюк).

2. Гребти (у 1 знач.) якийсь час. — *Стомився, любий? — Ні, все гаразд. — Я можу трохи погребти замість тебе. — Не треба, я не стомився* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. *перен., розм.* Піти, рушити кудись (перев. поволі, не поспішаючи). *Він підвівся й, не кажучи нам і слова, почвалав до естради. — Куди це він погріб? — здивувався Душман* (Л. Кононович).

ПОГРЕБТИ́СЯ, бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* погрі́бся, ребла́ся, ло́ся; *док.* Гребтися якийсь час. *Під час обшуку шуцмани, сопучи, ретельно греблись у вівсові, але за самий овес нічого не сказали, — видно, шукали чогось іншого. Погреблися й пішли ні з чим* (О. Гончар); *Федір врешті помітив утому на Олексиним виду. — Я ще погребуся трохи, а ви розправте кістки* (Ю. Мушкетик); *Ведмедиця покублилась у соломі, погреблася і лягла на черево, випроставши передні лабети* (Ю. Логвин); *Стрибнув* [Муравчик] *у брилика й погрібся до берега гіллячкою, ніби весельцем* (В. Чухліб); * Образно. *Погрібся пан у скриньці, пошукав нашвидкуруч і витягує нічний червоний жупан* (П. Грабовський).

ПОГРЕ́БУВАТИ, ую, уєш, **ПОГРЕ́БАТИ,** аю, аєш, *ким, чим і з інфін., перев. із запереч.* н е. Док. до **гре́бувати, гре́бати.** — *Хай вам буде так легко на душі, як мені зараз, що ви не погребували старою людиною...* (Ю. Яновський); *Пані не погребувала вдячно поцілувати дівчину і .. пішла за дідом Уласом у двір* (Іван Ле); [З а х а р к о:] *Коли ж ласка ваша буде, то просимо не погребати повести порядок у нас на весіллі!* (М. Кропивницький); *Дівчата виповнили клуб такими шовками і крепдешинами, що ними й міські модниці не погребували б* (Я. Гримайло); *Злочинці полювали здебільшого на коштовності, але й не погребували архівом* (О. Авраменко); *Не вірилося, що колись можна було вволю поїсти. Ще й погребувати якимось наїдком* (М. Андрусяк).

ПО-ГРЕ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-гре́цькому.** *Зазирнули до камбуза... Тюфтелі по-грецьки... Запах томату, перцю, лаврового листу...* (П. Загребельний); — *Вийдете з гімназії; за рік, за два половина з вас забуде читати по-грецьки* (І. Франко); *Я вивчив сербську й болгарську мови, навчився розмовляти по-італійськи, по-грецьки, по-українськи* (С. Тельнюк); *Він умів по-грецьки й міг бути тлумачем, а до того ж був пресвітером грецького обряду* (І. Білик).

ПО-ГРЕ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у греків, за звичаєм греків. *Колись, як був підлітком, вона* [княгиня] *вдягала Скіла-Соболя в усе грецьке й волосся кохала йому по-грецькому, майже до пліч* (І. Білик).

2. Грецькою мовою. — *Він написав щось на папірці по-турецькому чи по-грецькому* (І. Нечуй-Левицький); — *А цить! —* казав один [сторож]. — *Чуєш? — Голоси. А звідкіль — не второпаю. — З неба, дурню! — Що ж воно? — По-грецькому мовить* (П. Загребельний).

ПОГРИ́ВИНА, и, *ж., розм.* Жмут високо скошеної трави. *Щоб добре косили да погривин не пускали* (Сл. Б. Грінченка); — *Ти тільки той... ти не впадай у відчай. Ще поки є погривина трави. А як Ісус, Син, — каже, — Чоловічий, не мав де прихилити голови?* (Л. Костенко).

ПОГРИ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погри́зти** 1. *Несе* [пастух] *в картузі погризеного білкою білого, завбільшки з добрий чайник, ніжно-салатового під шляпкою гриба* (Є. Пашковський); — *Хіба ж ти не бачиш, що відро неначе погризене зубами* (І. Нечуй-Левицький); *Черняєва раптом підвела голову від якогось погризеного мишами папірця* (О. Донченко); *Чубук її* [люльки] *був покусаний і погризений...* (В. Чемерис); *Погризений частокіл під натиском вовчих зубів і пазурів щохвилини загрожував упасти* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // **погри́зено,** *безос. пред. Гинуть ліси, бо кору на деревах погризено...* (І. Росоховатський); *Все було зірвано, витягнуто, розколото, погризено, покороблено, пробито, знищено* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОГРИ́ЗТИ, зу́, зе́ш; *мин. ч.* погри́з, ла, ло; *док., кого, що.* 1. Док. до **гри́зти.** *Голодний.., погризши хліб, у страшних корчах сконав* (О. Довженко); *Хлопець відійшов за ріг будівлі, сховався в тінь і зразу пооб'їдав шкірки, хрящики і рештки м'яса на кісточках, а їх погриз, пообсмоктував* (В. Барка); *Он у сусідів є Рябко, так у них всі вишні й яблуні цілі, нічого зайці не погризли* (Н. Забіла); *У домі завелись миші, і єгомость дуже боявся, щоб не погризли його книгу* (Г. Пагутяк); * Образно. *Усі на світлині були молоді, очевидно, було їм весело позувати перед об'єктивом, бо посміхалися; їх щиру посмішку навіть іржа часу не погризла* (Р. Федорів).

2. Гризти якийсь час. *Пілот ввійшов, квадратик шоколаду погриз, сказав: — Перелетіли фронт* (М. Бажан); *— Це ж насушила* [сухарів] *тобі на дорогу. Захочеться їсти, от і погризеш. — Еге, погризеш... Щоб усі з мене сміялись* (А. Дімаров); *Хапає перо і пише, що тільки на думку спадає, але спадає таки небагато, через те, погризши досхочу перо, поет починає гризти олівець* (Леся Українка); *Подивилася* [Люба] *у вікно, погризла зубенятами олівчик і знову писала* (О. Гончар); *Кажуть, п'яного волоцюгу-жебрака з Ринку отак уночі погризли* [щури] *живого, коли спав просто в дворику, очманілий від хмелю* (А. Кокотюха); * Образно. *Тимко .. скрутив під рушником дулю. — Ось на, погризи. А на вулицю ходив і ходитиму, тебе не спитаю* (Григорій Тютюнник).

ПОГРИ́ЗТИСЯ, зу́ся, зе́шся; *мин. ч.* погри́зся, злася, лося; *док.* 1. Док. до **гри́зтися** 1. *Дайте лишень спокій, вони так, як ті собаки: погризуться та й полижуться* (І. Франко); *Погризлись чужі коні з наськими і примняли конюха* (Н. Королева).

2. *з ким і без дод., розм.* Док. до **гри́зтися** 2. *Така ворожнеча ніколи між ними* [хлопцями] *не втихає, щодня вони за що-небудь та й погризуться* (Панас Мирний); *Снився Ложці препоганий сон: погризлись вони буцімто з паном Купою* (О. Ільченко); *— Ми сьогодні, Дмитре, мали заливати підмурівок для твоєї дачки. Ще й погризлися, робити погріб чи ні?* (В. Яворівський); *— Це ж ви з моїм батьком погризлись, а тепера на мені, бач, і окошилося* (Ю. Винничук).

3. Гризтися (у 2 знач.) якийсь час. *Він завжди відчував спокусу трохи погризтися з кимось в інтернеті* (із журн.).

ПОГРИ́МАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **погри́мати** *(див.* **погри́мувати**[1] 1) і звуки, утворювані цією дією. *Небога Леся то веселиться серцем, то тяжко сумує, як згадає, що мусить одна-одинока тратити молодії літа у гетьманській світлиці, слухаючи тільки військовії розправи да погримання кубків за трапезою* (П. Куліш).

ПОГРИ́МАТИ *див.* **погри́мувати**[1]**.**

ПОГРИ́МАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., з ким і без дод., розм.* Посваритися, посперечатися з ким-небудь, один з одним; погиркатися, погризтися (у 2 знач.). *Юрко з Іваном Федоровичем при зустрічі обов'язково погримаються...* (Остап Вишня).

ПОГРИМІ́ТИ[1]**,** млю́, ми́ш; *мн.* погримля́ть; *док., чим.* Гриміти якийсь час. *Тамарка кіоск зачинила надвечір, відійшла, плюнула й повернулася. Трохи по хаті каструлями погриміла* (Люко Дашвар); * Образно. *Війна погриміла, погепала, полякала — і знову місто поверталося до свого звичного життя* (С. Талан).

ПОГРИМІ́ТИ[2] *див.* **погри́мувати**[2]**.**

ПОГРИМОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОГРИМОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., чим і без дод.* Підсил. до **погримі́ти**[1]**.** *— Одчини! .. Це я, Никін, — погримотів ізнову дверима Никін* (Л. Яновська); *Батарея знялась і погримотіла у вечірній присмерк, у ніч* (І. Багряний); *Панцирні розвідники зникли так же хутко, як і з'явилися, погримотівши на повній швидкості назад до Заболотова* (М. Андрусяк).

ПОГРИМОТІ́ТИ *див.* **погримота́ти.**

ПОГРИ́МУВАННЯ[1]**,** я, *с.* Дія за знач. **погри́мувати**[1] і звуки, утворювані цією дією. *Його масний голос перейшов непомітно у джмелине гудіння, в якому вже відчувалося повчальне погримування* (В. Речмедін).

ПОГРИ́МУВАННЯ[2]**,** я, *с.* Дія за знач. **погри́мувати**[2] і звуки, утворювані цією дією. *Десь поза горами, затемненими хмарами, чулися погримування бурі* (Любко Дереш).

ПОГРИ́МУВАТИ[1]**,** ую, уєш, *недок.,* **ПОГРИ́МАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *чим і без дод.* Гримати (у 1 знач.) час від часу. *Погримуючи рейками, попихкує поїзд* (Г. Епік); *Глухо погримуючи, рухались до автостради ворожі танки* (О. Гончар); *— Погримає трохи, та й піде на зломану* [зламану] *голову! Але стукання знадвору не переставало* (Л. Мартович); *Я обійшов замок довкола, погримав у кожні двері, та ніхто не озивався* (Р. Андріяшик); *Він сто разів збирався встати і погримати кулаком в стіну, але не мав сили* (Г. Пагутяк).

2. *на кого і без дод.* Гримати (у 2 знач.) на когось не дуже сильно або час від часу. *Мама .. погримувала на дітей* (О. Ільченко); *Всю ніч курив, кашляв, швендяв по хаті, сварився з жінкою і погримував на дітей, не спав сам і не давав спати нікому* (Ю. Хорунжий); *Оце він, власне, й хотів сказати. Пожену* [худобу пастися], *мовляв, а ти погуляй з подругами. А то в жарт погримав* (А. Головко); *Хай би навіть пані сотникова і погримала на нього, хай би й за оселедця потягала, аби лише на неї глянути ще раз* (В. Чемерис).

ПОГРИ́МУВАТИ[2]**,** ую, уєш, *недок.,* **ПОГРИМІ́ТИ,** млю́, ми́ш; мн. погримля́ть; *док.* Гриміти (у 1 знач.) не дуже сильно або час від часу. *Ніч темна, хмарна. Ще й грім десь за Пслом стиха погримує* (І. Вирган); *Марія чується на душі так, наче спокійна нічна гроза погримує та поблимує у її думках, у її серці* (Є. Гуцало); // *безос. Онде на небокраї вже поблискує й погримує* (Валерій Шевчук); *Гроза вщухла. Тільки десь далеко погримувало* (В. Лис); *Останні кілька днів щось усе хмарилося та хмарилося, а над вечір ще й погримувало* (Любко Дереш); [Х а р и т о н:] *Вчора зовсім було насупилося на дощ, думка шибала: ось-ось поллє..! Отже тільки погриміло та поблискало...* (М. Кропивницький); *Погримить, погуркоче, засіє землю щедрим сім'ям дощу — й знову прояснюється* (Д. Міщенко).

ПО́ГРІБ, реба, *ч.* 1. Те саме, що **льох.** *Поліз у погріб я дулівки ще вточити (Дулівочка-первак — така смачна була!)...* (Л. Глібов); *Варвара зібрала своїх сусідок, і вони гуртом теж обладнали собі бомбосховище в гранітній скелі, де колись містився винний склад, а тепер були погреби* (В. Кучер); *Климко переніс із гуртового барачного погреба ті запаси, що вони мали з дядьком про осінь* (Григір Тютюнник); * У порівн. *— Ну, як там? — Добре, — глухо, як з погреба, відізвався Джмелик* (Григорій Тютюнник); *В хаті пахло цвіллю і було сиро, як у погребі* (В. Нестайко); // Нижня частина будинку, підвал, де зберігаються харчові продукти. *Незабаром і вродились, як з землі виросли, рублені палати, .. з погребами під низом* (Панас Мирний); *Вона зачинила двері у велику кімнату й пішла до погреба забрати каструлю з кислими помідорами* (В. Яворівський).

2. Спеціально обладнана яма для зберігання харчових продуктів (перев. овочів), з лядою, але без східців. *На два ступені од дверей зелений горбик з лядою, — то погріб бабин* (І. Нечуй-Левицький); *Гасають по городах здичавлені без верхівців коні, з гуркотом провалюючись на дядьківських погребах* (О. Гончар); *Раніше драбина стояла у погребі, я сам її туди опустив після того, як лазив на горище* (В. Шкляр).

◊ **Сиді́ти на пороховій бо́чці (на пороховому по́гребі)** *див.* **сиді́ти; Твоя́ ха́та мої́й ха́ті троюрі́дний по́гріб** *див.* **ха́та.**

ПОГРІБА́ТИ *див.* **погреба́ти.**

ПОГРІБЕ́ЦЬ, бця́, *ч.* 1. Невеликий погріб. *Біля них* [хат] — *ніяких інших будівель, ні загонів, ні клунь. Хіба погрібець абощо...* (А. Головко); *Ми зупинились коло першої нори. Ну як вам сказати: кругла дірка, треба лізти наче в погрібець, хтось навіть зробив рівненькі земляні сходи* (В. Близнець); *Наш хазяїн має багатий винний погрібець, але з ключем од нього ніколи не розлучається* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. *заст.* Дорожня скринька з напоями, харчами і т. ін. *Аксинья винесла великий чемодан, погрібець, портплед з ковдрами та подушками* (З. Тулуб); — *Ловили рибу вчора під Козинцями, а вранці я на дуба й притьмом сюди! Покинув там і чемодан, і погрібець...* (Василь Шевчук); *Писар видобув із срібного погрібця сувій пергаменту, розгорнув* (В. Дрозд).

ПОГРІБНИ́Й, á, é. Прикм. до **по́гріб.** *Корейка всього пройняло погрібною сирістю* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Погрібна ляда;* // Стос. до погреба. *Тонкогубі церковні сестриці в один мент позносили столи, ослони, .. вишикувано ложки з виделками, поставці, заросені* [зарошені], *погрібної прохолоди графини з вишнівками, слив'янкою, порічковою наливкою* (Р. Андріяшик).

ПОГРІБНИ́К, á, *ч.* Надбудова над погребом. *Сиклета пішла стежечкою через леваду, тихою ходою пройшла проз дідів погрібник* (І. Нечуй-Левицький); *Обертаю голову, дивлюся на погрібник, на матір біля погрібника, й вона стала, теж дивиться на мене* (Є. Гуцало); *Коли здуло корову в батьків, за налигач витягли на погрібник і з відра поливали паруючі мішки на здухвинах* (Є. Пашковський); // Передня частина погреба; вхід до погреба. *Виліз Сезон з погреба, підібрав одне* [яблуко], *що підкотилося аж під погрібник, витер об полу* (Ю. Мушкетик).

ПОГРІБНИЧО́К, чкá, *ч.* Зменш. до **погрібни́к.** *Дівчина зайшла в погрібничок, потім виглянула із дверей і помахала рукою* (Григорій Тютюнник); *Помітив* [Климко] *за хлівом солом'яний погрібничок, теж зарослий густим бур'яном* (Григір Тютюнник); *Він підняв фанерну накришку погрібничка праворуч від входу й дістав бідончик з молоком, яке купив у тіток з Літок* (Ю. Мушкетик).

ПОГРІ́ТИ, íю, íєш, *док., кого, що.* 1. Гріти, зігрівати якийсь час. *Видно було по сліду, як бігла дівчинка за саньми, і доки вона добігла, і як верталася назад... Верталася, щоби погріти покинутого братця...* (Г. Хоткевич); *Дітвора .. починала сміятися, а іноді і чубитись, безцеремонно стягувати з якогось щасливця чоботята, щоб і Ванько в них бодай трохи ноги погрів* (М. Стельмах); *Через якусь хвилю вбіг Микола. Хукнув на руки, погрів їх коло челюстей* (К. Мотрич); *Піч була тепла, я погрів собі плечі та, помолившись за всіх померлих, живих і тих, хто в дорозі, ліг спочивати* (Г. Пагутяк); * Образно. *Хоч би чим трохи одвести свою самотню душу, погріти одиноке серце* (Панас Мирний); *Видно, вони любили отак .. погріти душу жартом* (Василь Шевчук).

2. *перен., фам.* Ударами завдати болю, ушкоджень тіла; побити (у 1 знач.). — *Ось нехай ще батько прийде та погріє ременем. Що, єсть жар?* (В. Винниченко).

◊ **Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, кі́єм** *і т. ін.*] **спи́ну (пле́чі, ре́бра** *і т. ін.) див.* **грі́ти; Грі́ти** *(рідше* **нагріва́ти) / нагрі́ти (погрі́ти) ру́ки** *див.* **грі́ти.**

ПОГРІ́ТИСЯ, íюся, íєшся, *док.* Грітися, зігріватися якийсь час. *Хто літом жари боїться, той зимою не має чим погріться* (прислів'я); *Раз Жаба вилізла на берег подивиться Та й трошечки на сонечку погріться* (Л. Глібов); *Тимкові здавалося, що то плаче сирітка і проситься, щоб її пустили погрітися і переночувати* (Григорій Тютюнник); *Того року він* [Амур] *одбився од журавлиної зграї та й залетів до нашого класу — відпочити і погрітися* (А. Дімаров); *Ми погрілися біля чорної бочки, на дні якої жевріли відгорілі дрова* (Л. Костенко); * Образно. *Старе серце завжди шукає, де б його погрітися* (Панас Мирний); *Дерева за вікном шуміли, наче просились пустити їх до хати погрітись* (О. Донченко).

ПОГРІХУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *заст., розм., на кого.* Док. до **гріхува́ти.** *Погріхували на його* [нього] *дурно, що він яблука покрав* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГРІША́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПОГРІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док.* 1. *тільки док.* Док. до **гріши́ти** 1. — *Нагадай про це Зевсу й благай, за коліна обнявши, Чи не погодився б він допомогу троянам подати І під корми корабельні, вбиваючи поспіль, ахеїв В море зіпхнути, щоб краще свого розпізнали державця та Щоб дізнавсь і широкодержавний Атрід Агамемнон, Як погрішив він, зневаживши кращого з-поміж ахеїв* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *проти чого, з чим.* Те саме, що **гріши́ти** 2. *Вимога повного і заглибленого розуміння тексту є вимога поважна, солідна, проти якої легко погрішити і проти якої погрішають інколи досвідчені перекладачі, — отже, нехтувати нею не можна* (М. Зеров); [Б а т у р а:] *З зовнішністю я погрішив, не треба було робити його* [героя твору] *таким вродливим* (О. Корнійчук); *Гадаю, що я не дуже сильно погрішу проти істини, коли скажу, що моє дитинство було значно більше схоже на пекло, ніж на рай* (В. Хрущак).

ПОГРІШИ́ТИ *див.* **погріша́ти.**

ПОГРІ́ШНИК, а, *ч., рідко.* Той, хто погрішив (у 1 знач.); грішник. *Ангел .. каже: "Ті паничі, що я від них носа затикав, великі погрішники; хоть гарно убрані були, а гріхи від них так смерділи, що я мусів носа затикати"* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГРІ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **по́хибка** 1; огріх (у 2 знач.). *Корабель вийшов тугуватий на швидкість, але визнати цю погрішність перед молодим лейтенантом йому, Степану Даниловичу Колодкіну, не так легко* (О. Довженко); *Якщо після тяжких житейських потрясінь пам'ять не втратила головного (дрібні погрішності — до уваги не беру), значить, воно, це головне, має неминуще значення* (М. Руденко); *Станіслав, не довше п'яти хвилин повправлявшися, зненацька і без особливих видимих зусиль та відчутних погрішностей відтворив знану канцону* (Ю. Андрухович).

2. *спец.* Те саме, що **по́хибка** 2. *При прогнозуванні значень температури на 24 години та менше можуть виникнути погрішності, які внесуть корективи у точність прогнозу* (з навч. літ.); *Якщо колишній бойскаут і припускав можливість невірної оцінки ситуації, то з дуже малою погрішністю* (А. Кокотюха).

ПОГРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погро́жувати.** *Жінка не хотіла пустити з дому Марка, знаючи ворожнечу двораків до чоловіка й погрожування жандарів* (Г. Хоткевич); *Офіцер дістав .. вказівку — заводіїв .. арештувати. Вдатися до погрожування зброєю йому рекомендувалося, якщо буде вчинений опір* (Ю. Смолич).

ПОГРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОГРОЗИ́ТИ,** рожу́, рози́ш, *док.*, *кому.* 1. Попереджати з погрозою про покарання; грозити покаранням. *Він покинув коня, вихватив наган і побіг з ним по брустверу вздовж траншей, погрожуючи бійцям розстрілом* (Ю. Яновський); *Люди бігали, перемовлялися, збиралися на вулицях, на майданах, довго змагалися, іноді сварилися, погрожували одне одному* (С. Добровольський); *Непийвода більше за всіх лютував і погрожував послати на шибеницю всю варту, котра дала змогу єзуїтові отруїтися* (Н. Рибак); [Б а б и ч:] *Ти йому погрози, що підеш до суду на скаргу* (І. Франко); // *чим.* Робити загрозливий жест. *Офіцери бігали до начальника вокзалу, в депо, вимагали паровозів, погрожували револьверами, але це мало помагало* (Б. Антоненко-Давидович); *Юрко обходить гарбу навкруги, погрожує батогом услід дівчині* (С. Журахович); *Вона погрозила комусь кулаком за вікно* (Ю. Бедзик).

2. *перен.* Виклика́ти в кого-небудь почуття занепокоєння, тривоги, повідомляючи щось. *Зоя віднікувалась, але він наполягав, погрожуючи, що сам нагряне до неї, у спекотне містечко десь у Херсонській області* (Г. Тарасюк); — *Посади .. не були розподілені .. Тоді, погрозивши зірвати сойм, ми роз'їхалися по домах* (З. Тулуб).

3. *перен.* Страхати, лякати, залякувати чим-небудь. *Марат в останні роки погрожував залити все асфальтом, проте щось йому заважало* (С. Жадан); *Батькові теж час від часу погрожували по телефону, створювали проблеми в редакції* (В. Єшкілєв).

4. *тільки недок., перен.* Бути реальним, імовірним (про небезпеку, неприємність і т. ін.). *Через отой поганий, бензином заправлений сліпак* [каганець], *що .. погрожував вибухнути, я найбільше ремствував на матір* (М. Стельмах); *Із урвища звисав велетенський камінь, обмитий вітрами, він уже надколовся зверху і погрожував загородити вузький прохід* (Р. Іваничук); *Вона вдивлялася в мерехтливу темряву, де за шклом стелажів діялося щось таке, чого ніяк не можна було збагнути, де вирувало приховане життя, що погрожувало її життю* (Ю. Іздрик); // Бути неминучим, невідворотним для кого-небудь. — *Невже мені зовсім не погрожує небезпека в цих .. околицях?* (Олесь Досвітній).

◊ **Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти)** *див.* **свари́тися.**

ПОГРО́ЗА, и, *ж.* 1. *перев. мн.* Обіцянка заподіяти яке-небудь зло, прикрість, неприємність; грізьба, грозьба. *Він метав, мов скелями, якимись незрозумілими .. словами, не то закляттями, не то погрозами* (Г. Хоткевич); *Всі слали ворогу погрози, стискались кулаки на гнів...* (В. Сосюра); *Марта сама не знала, чому не сказала жінці про телефон, про погрози й про себе — все, як є* (І. Роздобудько); *Оскільки самих погроз було замало, а колектив складався із людей творчих, то кожен страйк перетворювався на своєрідний перформенс* [перформанс] (Н. Сняданко); // Залякування чим-небудь. *О ні! й погрозами мене Не застрашать меккани* [жителі Мекки]: *Я й досі їм не покоривсь, Хоч на ногах кайдани* (А. Кримський); — *У дерева нема душі,* — *зірвався з тону слідчий.* — *А в мене є. І в кожного, кого ви нині прагнете зігнути вітром влади, погроз, обіцянок* (Василь Шевчук); *Зважаючи на ті погрози, Ольга, аби врятуватися від монастиря, спішно втекла з Галича до Польщі* (В. Чемерис).

2. *рідко.* Те саме, що **загро́за** 2. [Н е о ф і т - р а б:] *Може, "терпеливість і покора" давно б полинули з землі на безвість, якби мара прибитих на хрестах кривавих розбишак нас не лякала погрозою даремного сконання* (Леся Українка); [А д е л я:] *Навіть погроза смерті не примусить мене назвати його ім'я!* (Є. Кротевич); // Те, що може заподіяти зло, прикрість, неприємність. — *В наших серйозних взаєминах з його* [лікаревою] *дружиною я ще недосить розібрався й, у всякому разі — ще не бачу погрози ні моєму моральному реноме, ані лікаревій честі...* (Іван Ле); * Образно. *Я зирнув на небо: хмари низько котилися над землею, вагітні тривогою й погрозою* (Валерій Шевчук).

Сла́ти погро́зи *див.* **сла́ти**[1].

ПОГРОЗИ́ТИ *див.* **погро́жувати.**

ПОГРО́ЗЛИВИЙ, а, е. 1. Який виражає погрозу (у 1 знач.); грізний. *Позаду себе я чув кінське іржання, чиюсь лайку, погрозливі окрики і раз у раз свист батога або постріл* (І. Муратов); *Автомобіль рухався далі, мов ніхто в ньому і не чув цього погрозливого наказу* (В. Владко); — *У директора державна комісія,* — *погрозливим шепотом повідомила нам секретарка* (П. Загребельний); *Сам факт наявності автоматників, а заразом — їхній погрозливий вигляд спонукав народ чимшвидше розійтися кожен у своїх справах* (А. Кокотюха).

2. Який своїм виглядом, незвичайною силою прояву, своїми діями зумовлює почуття страху або важке, гнітюче враження; який наганяє, спричиняє жах; страшний. *Село таке рідне та ласкаве вже зовсім близько, а за спиною ліс такий страшний та погрозливий* (Є. Гуцало); *Вода вже набрала погрозливої темноти, ріка плинула тихо, владно, суворо* (Ю. Мушкетик).

3. *рідко.* Те саме, що **загро́зливий.** *З глибини лісу, з його кришталевих .. печер на хлопця війнуло раптом якоюсь погрозливою невідомістю* (О. Гончар); *Вої жартують, а жартуючи, стримують комоней, збавляють погрозливий сам по собі біг* (Д. Міщенко).

ПОГРО́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **погро́зливий.** *Інтонації голосу товстунця набували погрозливості* (М. Дашкієв); *Шляхтич без жодних ознак сп'яніння дістав із кишені пістолет, приставив його до потилиці водієві, з тихою погрозливістю мовив: ..* — *Уб'ю!* (П. Загребельний); — *Ну, що ті слова Фомича в порівнянні з погрозливістю куль? А бачиш, жалять...* (Є. Доломан).

ПОГРО́ЗЛИВО. Присл. до **погро́зливий.** *Коли він вимовив ці слова, гучно, погрозливо і безжалісно,* — *запала гнітюча тиша* (О. Довженко); *Джміль забринів погрозливо, проповз по краю квітки, злетів і щез у зелі...* (Василь Шевчук); *Угледівши людину, левиця підвела голову і погрозливо рикнула* (В. Лис); *Андрій перестав ходити до тата після того, як Тимофій погрозливо підняв на сина свого осикового бука* (М. Матіос); *Надворі знов зима, і падають сніжинки, і вітер їх несе в туманну далечінь .. А десь копита б'ють погрозливо та дзвінко* (В. Сосюра).

ПОГРО́ЗНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **погро́зливий.** *Не один ти* [Україно] *стрічала погрозний погром, Знаєш тупіт, і стукіт, і грюкіт Батиїв* (М. Рильський); *І підійшли під велет ряснолистий Поети, і почули голос там Погрозний, владний "Вам цього не їсти!"* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОГРО́ЗНО, *рідко.* Присл. до **погро́зний.** *На землі похмурій Погрозно ринуть блискотливі бурі* (М. Рильський); *І в місячній заграві блідій, Простерши руку в вишині, Погрозно рине Вершник Мідний На громоносному коні* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОГРО́М, у, *ч.* 1. Розорення, спустошення якої-небудь країни, території і т. ін.; розгром. *Страшний погром, якого зазнали від Батиєвих орд Переяславщина та Сіверщина, нагнав великого жаху на Київщину, Волинь, Галичину та на інші землі* (В. Малик); *Усюдисущий Середа приніс на острови звістку: денікінці напали на Данилівку, грабують хати, у селі — справжній погром* (А. Кокотюха).

2. Розгардіяш, безладдя. *Заходимо, а там цілий погром: скрині порозкривані, на долівці купа одягу, на лавах кожухи валяються, біля дверей два здоровенні вузлища лежать* (Григорій Тютюнник); *В корчмі стояв погром, валялися битий посуд, склянки, ослінці* (Ю. Мушкетик); *— Так і скажеш: ввірвалися серед ночі з лісу, вчинили у хаті погром, напудили зброєю, пограбували і щезли, як щезники* (М. Матіос); *— В нас ремонт. Це не надовго, але, менше з тим, у декількох палатах повний погром* (С. Талан).

3. Шовіністичний виступ (перев. проти євреїв), що супроводжується вбивствами і пограбуванням майна. *Переказували* [люди] *одні другим про якихсь непевних, чужих людей, що з'явились недавно в містечку, про чорносотенних панків, які були б раді погромові* (М. Коцюбинський); *Защеміло коло серця, а в грудях стала пустка, немов у єврейській хаті після погрому* (Б. Антоненко-Давидович); *Розі приснився погром єврейського кварталу. У короткому сні повторилося все те, що тривало тоді весь довгий вечір* (Р. Іваничук); *Єврейські погроми провокувала сама влада, щоб відвести від себе звинувачення у нездарності, і тоді дрібні образи, заздрість вибухали полум'ям люті* (Г. Пагутяк).

ПОГРОМА́ДИТИ, а́джу, а́диш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **грома́дити.** *Сіно вже погромадили* (Сл. Б. Грінченка); *Після косіння починаються такі речі, які можна назвати колективним підсвідомим. Хоч вони і заповнюють основний вміст свідомості. Порозкидати, поперегортати, встигнути між сонцем, дощем і сонцем погромадити* [сіно] (Т. Прохасько).

2. Громадити якийсь час. [Женя:] *А де ж граблі?* [Конон:] *Вам таки кортить? Ну-ну, погромадьте* (М. Кропивницький).

ПОГРОМИ́ТИ, омлю́, о́миш; *мн.* погро́млять; *док., кого, що.* 1. Док. до **громи́ти** 1. *— А з Бобриків знов поголосок... погромили там панську пасіку...* (Марко Вовчок); *Отець Єлисей відгадав: люди добряче побили сотника Скафарія .. й погромили садибу, побили все в хаті, ще й хтось під ту хугу забрав грошей сорок талярів* (Ю. Мушкетик); *Наметове містечко ліквідували. Цього разу навіть вітер не винаходили. Приїхали, погромили, брутально скрутили руки* (Л. Костенко); * Образно. *Несподівана смерть батька погромила не лиш його плани, але враз з ними й її* (О. Кобилянська).

2. Завдати поразки, побити. *— Мета походу та ж сама — перейти Ворсклу, знайти половецькі кочів'я і погромити їх!* (В. Малик); *Тієї ночі рибарі не вернулися, на Зняцівському рукавищі їх погромили цигани, забрали улов і снасті, а самих потовкли кіллям* (М. Дочинець).

ПОГРО́МИЩЕ, а, *с.* Збільш. до **погро́м.** *Мов після великої пожежі або татарського погромища* (Сл. Б. Грінченка); *Глафіра так старанно виконувала свою комічну роль, що весь салон перетворився скоро в якесь погромище...* (Василь Шевчук); *— Уже й до Києва погромища докотилися, — зітхала тітка. — Що воно буде тепер? Де ж воля наша і правда?* (В. Чемерис).

ПОГРО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погроми́ти.** *Смирнов був у погромленій кімнаті сам* (Ю. Смолич); *Мій Суботів погромлений, а з ним понищена і моя душа* (П. Загребельний); *Погромлена шляхта безладними табунами добігала до валів* (Я. Качура); // **погро́млено,** *безос. пред. — Оце я вештаюсь тут і до усього приглядаюсь — навідавсь я, накинув оком на те, що після чигиринського погромища зосталось од Корсуня, од Богуслава, од Брацлава. Хоч воно скрізь і погромлено, але там можна буде збудувать добрі фортеці* (Д. Мордовець); *Не справдилася перемогою його* [Сулейманова] *рада великому візиру на погром козацької Січі, навпаки — погромлено яничар* [яничарів] *і татарську орду* (Ю. Мушкетик).

ПОГРО́МНИЙ, а, е. Стос до погрому. *В погромному азарті Меласі раптом ставало жалко розбитого глечика, і тоді вона з люттю запускала тарілку в свого Франтішка* (П. Козланюк); *Микола, притискаючи Петруся до грудей, так і застиг з круглими очима: у хаті був погромний розгардіяш* (В. Шкляр); *Цей опис* [Панасом Мирним] *погрому, навіяний хвилею погромного руху, що прокотився був на початку 80-х років, — має просто-таки документальне значення, як голос свідка-художника про причини, процес і наслідки тієї шаленої, несамовитої хвилі* (С. Єфремов); *Офіціально метою* [неогерманського] *клубу було оголошено широку пропаганду "німецької ідеї", але насправді все вилилось у нестримні гульбища і пиятику під погромними антисемітськими лозунгами* (Ю. Бедзик).

ПОГРО́МНИК, а, *ч.* Учасник або організатор погрому. *Я ваш добродій і прибічник, Даю всі вольності, але Не винний я, що мій помічник На вас погромників нашле* (В. Самійленко); *— Ой, боже, щось буде! — лякалась Маланка. — Погромників будуть судити* (М. Коцюбинський); *— Бий чорну сотню! — почувся голос. Робітники пішли навалом на погромників. Ті кинулися тікати* (І. Пільгук); *— Може, хату запалимо? — сказав один із погромників. — Ні, — сказав сотниченко. — Цю хату Галайда мені відпише* (Валерій Шевчук).

ПОГРО́МНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Те саме, що **погро́мний.** *У 1657 році монастир зруйнували під час погромницького нападу на Мукачево польського князя Любомирського* (із журн.); *Особовий відділ 12-ї армії постійно вказував на моральний розклад 58-ї дивізії, у якій побутували антисемітські та погромницькі настрої* (В. Шкляр).

2. *перен.* Який громить (у 3 знач.), містить нападки на кого-, що-небудь. [Павло:] *Як ти міг це зробити?* [Віктор:] *Натякни, на що саме — і я миттю!..* [Павло:] *Не балагань. Я про твою погромницьку статтю* (О. Левада); *У роках 1966–71 М. Руденкові пощастило видати три збірки поезій: "Всесвіт у тобі", "Сто світил" та "Оновлення". Жадної погромницької статті проти них не з'явилося в київській пресі, а проте всі три збірки вилучено з обігу* (І. Качуровський).

ПОГРОНИ́ТИСЯ, о́ниться, *док.* Утворити грона (про виноград). *Винограде-виноградочку!.. прошу ж тебе, ізроди рясно. Ви, гроночки, погронітеся* (А. Метлинський).

ПОГРУБІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **погрубі́ти.** *Дівчина вибирає стрючки, которі погрубілі, розлущує їх, виганяє нігтиком зернятка, тоді надкусює один кінчик і вставляє пищик в уста — не пищить* (І. Багряний); *Звідки було знати Юркові, що ті жінки, знайомі здавна, не помічають власної сивини, не хочуть бачити погрубілих, набряклих рук, а пам'ятають себе такими, якими пам'ятати приємно й радісно* (Н. Бічуя).

ПОГРУБІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **погрубі́ти.** *У половини дітей гемангіоми щезають, майже не залишаючи сліду. В інших дітей на місці гемангіоми виявляють зміну кольору, надмір шкіри зі зміненою властивістю (стоншення чи погрубіння рубця)* (з наук. літ.); *Розведення песців на Півдні України не є рентабельним, бо м'який клімат призводить до інтенсивного погрубіння й зниження густоти волосяного покриву звірів* (з навч. літ.).

ПОГРУБІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **грубі́ти;** згрубіти. *Йонаш погрубів, надувся, ніби гумова подушка. Ходив чогось сумрачний* [сумний] (У. Самчук); *Не та вже, серденько, і ти: за роки суму і розлуки обличчя встигло одцвісти і погрубіли ніжні руки* (М. Упеник); *Зелені стручки спаржі, які не встигли погрубіти, використовують для смаження, варіння, тушкування, консервування цілими й нарізаними* (з газ.).

ПОГРУБІ́ШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погрубі́шати.** *Застосування технології рідкофазного спікання або просочування карбідного каркасу розплавом металу викликає суттєве погрубішання структури матеріалів* (з навч. літ.); *Погрубішання голосу характерне для підлітків* (із журн.).

ПОГРУБІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **грубі́шати.** *Гордій теж дивувався на товариша. Той заріс дужче бородою, обличчя йому погрубішало* (Б. Грінченко); *Важкі жита потемнішали, погрубішали стрілами, і в них уже дрімав сповитий зеленим шовком колос* (М. Стельмах); *Під сонцем і вітром його* [Джекова] *тонка, біла шкіра погрубішала, пожорсткішала і стала коричневою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Це була зовсім інша жінка. Змінився голос (трохи погрубішав), очі (в них стало більше суму), рухи набули впевненості, а в усмішці відчувалася якась неприродність, нагraність, як у актрис, які звикли бути на публіці* (І. Роздобудько); * Образно. *Здавалося, наче разом із потом із тіла випаровувався якийсь напрочуд важливий фермент, що не давав відчуттям змертвіти та погрубішати* (М. Кідрук).

ПОГРУ́БШАТИ, аю, аєш, *док.* Те саме, що **погрубі́шати.** *Його жінка була гуцулка, замолоду перша красуня, та й пізніше, в бурливих роках, не стратила ще своєї принадності, хоч трошки погрубшала* (І. Франко); *За кілька місяців, коли Адам ще погрубшав, я довідався, що він слабує* (Олесь Досвітній); *Змінилася* [Марійка] *до непізнання. Дещо погрубшала, розплився стан, обличчя помарніло й на ньому з'явилося кілька вимовних зморшків* [зморщок] (У. Самчук); *Голоси погрубшали, заросилися вуса, й ми збрехали, що нам по вісімнадцять* (Ю. Винничук).

ПОГРУ́ДДЯ, я, *с.* 1. Скульптурне зображення верхньої частини людського тіла (по груди або по пояс); бюст (у 2 знач.). *Простінки межи завісами прикрашені малюванням та погруддями філософів* (Леся Українка); [В а д и м:] *Я не для того в світі жив, щоб стати бронзовим погруддям. Я не хотів служити людям, але ж науці я служив?* (О. Левада); *Ковбик залишився наодинці з погруддям Лукреція чи Демокріта* (О. Чорногуз); *Попід стінами кімнати, де розмістилася канцелярія, на пофарбованих дерев'яних постаментах стояли вряд мармурові погруддя* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Верхня частина людського тіла до пояса; бюст (у 1 знач.). *Погруддя незнайомого, що вже чітко вирізьблялося в передранішніх сутінках, застигло і вже більше не хиталося* (Ю. Смолич); *Марфа позіхнула, натягла на оголене погруддя ковдру* (А. Хорунжий); *У відкритому вікні споруди, котра архітектурою нагадувала собачу буду, з'явилося замотане у хустку погруддя старої жінки* (В. Єшкілєв).

ПОГРУ́ДНИЙ, а, е. Який зображає верхню частину людського тіла. *На кістяному гребінці з Ольвії вигравірувано погрудне зображення хлопчика, який підніс до рота палець* (з наук. літ.); *Світський портрет на українських землях виник у кінці XVI ст. у трьох композиційних варіантах — погрудному, поясному та на повний зріст* (з наук.-попул. літ.).

ПОГРУЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОГРУ́ЗНУТИ, ПОГРУ́ЗТИ,** зну, знеш; *мин. ч.* погру́з, ла, ло *і* погру́знув, нула, ло; *док., у що, у чому.* 1. Те саме, що **гру́знути.** *Рура від помпи досі гниє на подвір'ю, заржавіла та до половини погрузла в болоті* (І. Франко); *Занехаяна іржава сівалка була доречною на моєму картоні: колеса її і сошники уже погрузли глибоко в бур'яни, з десяток кущиків маку нахабно визирали з розкритих жолобків* (Р. Федорів); * Образно. *Місто немов порожніло, мертвіло і знов погрузало в землю* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * У порівн. *А сад заснув, немов погруз у сніг, під снігом тиша тишу вигріває. Та не спинився вічний колобіг: усе народжене — росте і визріває* (М. Сингаївський).

2. *перен.* Дійшовши до якого-небудь стану, потрапивши в якесь становище (звичайно погане, варте осуду), не знаходити сил, можливості вийти з нього. *Щаслива і я .. Адже це я тебе відвоювала в тієї нечисті, адже це я витягла тебе з того бруду, в якому ти погрузав* (В. Речмедін); *О леле! Цей проклятий час, Немов морський прибій, Урізнобіч розкидав нас, І я в нечестя гній Відтоді погрузав не раз* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); *Народ погруз у темряву, забуває, хто він, звідки пішов, куди йде...* (В. Малик).

3. *перен., розм.* Цілком віддаватися якій-небудь справі. *На пошті в цей час його заміняла Соломія, а в останні дні тільки те й робила, що все глибше й завзятіше погрузала в своє хазяйство* (В. Кучер); — *Творчість має бути позитивною і мати здорову мету. Ти так добре писав, поки не погруз в отих оповіданнях* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПО-ГРУЗИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-грузи́нському.** *В нашому незлагодженому виконанні він* [танець] *виглядав якось по-іншому, не дуже по-грузинськи* (Н. Сняданко); *Завдяки горіховому соусу, консервовані баклажани по-грузинськи набувають дуже приємного специфічного аромату і присмаку* (із журн.); *Захотілося йому, щоб те слово по-грузинськи щось гарне значило* (В. Лис).

ПО-ГРУЗИ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у грузинів, за звичаєм грузинів. *Він* [офіціант] *зовсім не по-грузинському лисий, на смаглому лиці його сидять два посріблених вуса, а пара чорних очей чомусь не метушиться тепер, не хвилюється і не запалюється* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Грузинською мовою. *Квасоля, яку по-грузинському називають лобіо, з'явилася у Грузії тільки в кінці XVII століття* (з навч. літ.).

ПОГРУЗИ́ТИ, ужу́, у́зиш, *кого, що, розм.* Док. до **грузи́ти** 1, 2. *Погрузили так дорогу, що хоч не їдь* (Сл. Б. Грінченка); *Нас погрузили в ешелон, власне, ми вмістилися в одному вагоні, і відправляють до табору полонених на Жмеринку* (В. Сосюра); *Погрузили на віз сундук, і пішов Улас за підводою, із сіренького костюмчика руки повилазили, холоші — короткі, з-під них біленькі підштанчики визирають соромливо* (Григорій Тютюнник); — *Втікали ми з ним самі. Уявляєш, на підводу вночі погрузили дві металеві скрині...* (М. Циба); *Отак наскочили комісари, забрали весь хліб, погрузили на підводи — і через плавні на Кременчук* (П. Загребельний).

ПОГРУ́ЗНУТИ *див.* **погруза́ти.**

ПОГРУ́ЗТИ *див.* **погруза́ти.**

ПОГРУПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погрупува́ти.** *У колективній монографії словниковий склад української мови погрупований за різними ознаками: семантичними, за походженням, за сферою вживання, за активним і пасивним вживанням та ін.* (з навч. літ.); *Посібник подає систему тестових завдань, які погруповані відповідно до змісту програмного літературного матеріалу (письменники, твори)* (з навч. літ.); // **погрупо́вано,** *безос. пред. У цьому розділі нашого сайту розміщені найрізноманітніші карти, погруповані за обсягом охоплення території* (з мови реклами).

ПОГРУПУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **групува́ти.** *Я вибрав усі загадки .. і, побачивши, що всюди, у всіх загадках .. сили природи представляються як живі твори (звірі або люди), старався погрупувати їх і прослідити, з якого джерела вони виплили* (І. Франко); *Нічне село зібрало чимало добровольців. Хлопців погрупували й пояснили, що йдемо на Середній Березів* (М. Андрусяк); *Школярі активно обговорювали формулу, якою слід користуватися у виборі професій, намагалися погрупувати їх за потрібністю, відгадували загадки* (з газ.).

ПОГРУПУВА́ТИСЯ, у́ється, у́ються. Док. до **групува́тися.** *На уроці фізкультури учні погрупувалися за своїми вподобаннями спортивних снарядів* (з газ.).

ПОГРЮ́КАТИ *див.* **погрю́кувати.**

ПОГРЮ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погрю́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Тихі, принишклі пороги* [на Дніпрі]. *Ні лиховісного погрюкування човнів об каміння, ні гоготання Ненаситця* (М. Рудь); *Спливло кілька секунд, перш ніж канадець усвідомив, що знову чує погрюкування підйомника* (М. Кідрук).

ПОГРЮ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОГРЮ́КАТИ,** аю, аєш, *док.* Грюкати не дуже сильно або час від часу. *Погрюкуючи та мигтячи осяяними вікнами, промчавсь потяг, перепиняючи Свиридові дорогу* (М. Коцюбинський); *Важко дихали присталі вої, переважно підстаркуваті мужі, котрі не могли бігти так прудко, як отроки. Погрюкували щити й списи* (В. Малик); *— О лихо-лихо! о додому! додому! о мамо! мамо! — кричав Івась і погрюкував ногами у двері* (Панас Мирний); *Він покрутився перед брамою, а тоді про всяк випадок погрюкав у неї* (Ю. Андрухович); *Погрюкав* [капітан] *у двері, і йому майже відразу відчинили* (О. Ульяненко); // Іти грюкаючи. *Довго шукав* [Йонька] *рукавиці, батіг, хурчав загаслою люлькою, никаючи по всіх закапелках. Нарешті погрюкав чобітьми надвір* (Григорій Тютюнник).

ПОГУ́БА, и, *ж., заст.* Погибель. *Добрий розум приносить приємність, а дорога зрадливих погуба для них* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Відратуйте* [врятуйте], *отче, душу від погуби* (Сл. Б. Грінченка); *Оболонь, куди вигнав його князь Ярополк, стала для смерда Давила погубою, шмат піску, на якому він викопав землянку, не давав нічого* (С. Скляренко).

○ **На пога́бель** <*рідко* **На пога́біль,** *заст.* **На погу́бу**> *див.* **погибель.**

ПОГУБИ́ТЕЛЬ, я, *ч., заст.* Той, хто призводить до погибелі. *Тут лежить копитан* [капітан], *погубитель її* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пильненько вдивляйтеся, чи не промайне у воді чи на очереті тінь від крякушиного* [крячачого] *погубителя...* (Остап Вишня); *Для всіх він* [Аттіла] *страшний, для всіх він — бич Божий, для всього християнського світу — погубитель, а мені він любий, бо сильний* (В. Малик).

ПОГУБИ́ТИ *див.* **погубля́ти.**

ПОГУБИ́ТИСЯ, у́биться, у́бимося, у́битеся; *3 ос. мн.* погу́бляться; *док.* Загубитися, зникнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Погубилися підкови, верхівець упав з сідла* (М. Рудь); *— Лишилися тільки фотокартки. Тепер їх немає, куди поділися — поняття не маю. Мати казала — погубилися при переїздах* (А. Кокотюха); *Поодинокі хмари, що погубилися на синім небозводі, були темної барви* (О. Кобилянська); *Ми трималися за руки, щоб не погубитися в натовпі* (Ю. Андрухович); *Через якийсь час ми всі погубилися серед натовпу* (С. Пиркало); * Образно. *Зітхнув* [Петро] *і почав у думці робити незакінчену дома задачу .. Нитки задачі поплуталися, погубились...* (С. Васильченко).

ПОГУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **погуби́ти.** *Ці жертви вранішнього морського бою були обдерті, без шапок, погублених у верболозах, очеретах, ковбанях, ноги — порізані осокою, подерті корчами* (Ю. Яновський); *Під лавою шкряботить, розгризаючи погублені кимось насінини, миша* (Ю. Мушкетик); *За короткий час увесь ліс задзвенів тисячами голосів, і ті голоси розбудили погублені дівчатками насінинки трави* (Валерій Шевчук); *І вийде пів міста в полон на вигнання, а решта народу не буде погублена з міста* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А що він* [Ігор] *скаже на Русі матерям, вдовам погублених з його вини тисячів воїнів?* (В. Чемерис); // **погу́блено,** *безос. пред. Скільки пісень погублено тепер — старих і розрадних!..* (Ю. Яновський).

ПОГУБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., рідко,* **ПОГУБИ́ТИ,** ублю́, у́биш; *мн.* погу́блять; *док.* 1. *що, рідше кого.* Загублювати, губити, утрачати все або багато чого-небудь; розгублювати. *Стиснула міцно дійницю — та за нею... Дух з мене випирає, капці погубила, та от-от дожену* (М. Коцюбинський); — *Вже багато* [бійців] *їдуть без пілоток: погубили сонні* (О. Гончар); *Сироватчин кінь підбився, погубив підкови, розбив копита* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Сріблом підпливає, повіддю вилискує Полісся під місяцем — береги по долинах погубило* (С. Васильченко); *Батьки наче голови погубили. Наче наввипередки заповзялися, хто до кращого, до наймоднішого діла свою дитину притулить* (В. Нестайко); // Ненароком випускати що-небудь; упускати. *З-за верби вийшов Микола, і всі дівчата, наче сполохані птиці, знялися й побігли, аж калину погубили по траві* (І. Нечуй-Левицький); // Переставати бачити, спостерігати кого-, що-небудь. *Діти, погубивши матерів, пищать* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Усі* [пастухи] *пильно стежили за тим, щоб не погубити в кущах потомлених ягнят* (В. Гжицький).

2. *що.* Док. до **губи́ти** 1. *Здоров'я маємо — не дбаємо, а погубивши — плачемо* (прислів'я); *— Жди від Грицька звичайності — діждешся! Він уже і звичаї людські через свою пиху погубив, — промовила, зітхнувши, Пріська* (Панас Мирний); // Позбутися чого-небудь. *Розступилась, вода, — в тобі я Погублю все горе...* (Л. Боровиковський); *Погубивши рештки хмелю* [протверезившись], *ми сиділи бадьорі й схвильовані* (Ю. Яновський).

3. *тільки док., що.* Утратити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, залишитися без когось, чогось. *Той, що мертвих, на баяні Загравши, розбудити вмів, .. десь побіля Обояні На лівій* [руці] *пальці погубив* (Л. Первомайський); *Тільки потім йому блиснув здогад, що так замотують чоботи не тільки для того, щоб не погубити підошов* (В. Шкляр); *Різдвяник на підвіконні погубив майже всі свої червоні пелюстки* (Г. Вдовиченко).

4. *кого, що.* Док. до **губи́ти** 3. — *Не погубляйте свого дитяти: дайте мені, бідненькій, ще на світі пожити! Не розлучайте мене з моїм Василечком* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ти, пане полковнику ніженський* [ніжинський], *і всі, під його рукою будучії* [які є], *послухайте мого голосу, не погубляйте отчизни* (П. Куліш); *І хай лютує ворог навздогінці. Бо правда що? Поможеться, якраз. Недарма кажуть: "щирі українці". Ця клята щирість погубляє нас* (Л. Костенко); [Терпилиха:] *Наталко, схаменись! Ти у мене одна, ти кров моя: чи захочу я тебе погубити?* (І. Котляревський); *Коли там — у тім Галичі, довкола князя наплодилось багато таких людей, то ти зітри їх із лиця землі, але за кару не погуби разом із ними всього нашого народу!* (І. Франко); *Не наша в тому вина, що молодість нашу погубили різної масті наїзники* (М. Андрусяк); // Даремно, марно витрачати, переводити (сили, здоров'я, життя і т. ін.); зовсім занедбувати, псувати що-небудь. — *За що ж свої молодії Ти літа погубиш За калікою?..* (Т. Шевченко); *Сіла дочка край куточка, Сльози проливає. Стала мати серед хати, Рученьки ламає: — Втопила-сь ти мене, доньно, В холодную воду: Погубила здоров'ячко І милую вроду!..* (С. Руданський).

5. *що.* Призводити до провалу. *Цим своїм вчинком* [приходом до замісника] *він трохи не погубив усієї справи, бо зам схопився, як з будяків, і так розкричався, що годі було його вгамувати* (Григорій Тютюнник); *Я боюсь, що, ставши імператором, він погубить усе моє діло...* (В. Малик); — *Не будь наївний... Найстарший в гарнізоні, — з болем мовив контрадмірал. — Хоче втрутитися. Я боюся, що його методи перетрактацій погублять справу* (Ю. Бедзик).

◊ **Загуби́ти (погуби́ти)** / *рідше* **губи́ти ро́зум (тя́му)** *див.* **загу́блювати; Згуби́ти (погуби́ти) ро́зум (тя́му, свідо́мість** *і т. ін.)* *див.* **згуби́ти; (1) Погуби́ти дні (до́би, ти́жні** *і т. ін.)* — збитися в підрахунках днів, тижнів і т. ін. — *Одно відомо, — знов дід проворкотів понурим гласом, — що всі ми й доби й тижні погубили в сій клятій тьмі* (Леся Українка); *Спершу я цікавився, скільки їх* [крапель] *накапало, а потім лінь було рахувати — і я погубив дні* (В. Винниченко); *День ішли, другий, ще... А потім погубили дні* (А. Головко); *Погубивши дні і ночі, з неймовірним напруженням провели ми катер через перший наш шлюз, сховали від випадкового ока* (Іван Ле); **(2) Погуби́ти ду́шу** *чию, кого і без дод.:* а) учинити який-небудь злочин або щось таке, що є порушенням релігійно-етичних норм. *Я так люблю мою Україну убогу, Що проклену* [прокляну] *святого Бога, За неї душу погублю!* (Т. Шевченко); *Матуся не раз говорила їй, що не можна дівчині сходиться з хлопцями, не вірити ні їхнім словам, ні залицянням, а то можна себе осоромити та душу погубити* (А. Чайковський); *Найліпше не стрічатися з нею* [невидимою силою] *ніколи, аби не погубити душу* (Г. Пагутяк); б) призвести до смерті кого-небудь. *Добро той вдіє, хто .. у тюрму не посадове* [посадовить мужика], *Щоб душу погубить* (Панас Мирний); **(3) Погуби́ти кінці́ (кіне́ць)** — забути те, про що йшлося, чулося, що здійснювалося і т. ін. раніше. *Отець Харитін знов починав читати, але Онисія Степанівна вже давно погубила кінці й нічого не розуміла* (І. Нечуй-Левицький); **(4) Погубля́ти / погуби́ти себе́** — морально опускатися, втрачаючи свою честь і гордість. — *Ви, замість закритися щитом православної віри, самі горнетесь до латинської хитрословної лжі і погубляєте себе* (Р. Іваничук); — *Ні, таточку, ні, мій сизий голубчику! не погубила себе твоя дочка і не погубить* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(5) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **курча́т погуби́в** — розпачливий, сумний. *Коли дощ або робота пильна не дасть нам побачитись, то журби не обберешся; ходиш, як курчат погубила* (Панас Мирний); **(6) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **усі́ шляхи́ погуби́в** — розгублений; який утратив просторові орієнтири. *Ходить, наче усі шляхи погубила* (Номис).

ПОГУГНЯ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* погугня́влять; *док., розм.* Гугнявити якийсь час. *Погугнявивши кілька разів щедрівку, старий рушив за подарунком* (з газ.).

ПОГУ́ДИТИ, джу, диш, *док., кого, що* і без *прям. дод.* 1. Док. до **гу́дити.** *Треба буде хоч молодому хазяїнові порадити, щоб довідалися; знаю, не погудять лісу* (Л. Яновська); *Це з того часу, як Омелько зрадив її, свою законну жінку, зі скаженою Гафійкою й нічогісінько йому. Хоча б погудили!* (Д. Бузько); *Хазяїн не погудив. Не дуже й хвалив* (А. Головко); *Юнакові так хотілося зустріти в житті справжнього поета, який би зрозумів його, сказав би всю правду про його вірші, може б, і погудив* (І. Цюпа); — *Я все зрозумів. Тільки ж назвіть усіх, кого треба похвалити, а кого погудити* (П. Запаренко).

2. Гудити якийсь час. — *Ну, — каже мені дяк, — тепер ви мене похвалили, а я вас, — сядьмо ж, сусід своїх посудьмо-погудьмо* (Марко Вовчок); — *Безтолоч я, — погудить себе, сумно посміхнеться та й знову до дітей — несе їм і радість, і турботу, і оксамитний голос, що не тільки "Люлі, люлі" чи "Журавку" виводить* (М. Стельмах).

ПОГУДІ́ТИ, ПОГУСТИ́, уду́, уде́ш, *док.* Гудіти, густи якийсь час. *Хіба де довга оса пролетить, погуде, пов'ється над тим місцем і полетить геть* (Панас Мирний); *Хай гудуть собі літаки скільки хочуть. Це навіть добре, що вони гудуть, хай погудуть трохи* (І. Багряний); — *Ану, погуди, Ласло. Ніби обідня пора... Ласло наліг на корбу сирени, і басовитий, різкий звук, захлипуючись, підсилюючись, усе наростаючи й наростаючи, покотився над селом і вище, вище в гори* (С. Скляренко); *Ми з Аликом тарабанимо у Сашкову кімнату, покричали трохи, гармидер на весь поверх! Коротше, там уже все приготовано, народ зібрався, погуділи* (А. Кокотюха).

ПОГУ́ДКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **нарі́кання.** *Тяжко було слухати Галі такі погудки від матері, гірко було на душі від їх* [них] (Панас Мирний).

2. Те саме, що **зві́стка** 1. *Абсест сказав, яка погудка* (І. Котляревський); — *Стару погудку, та на нову дудку,* — *зухвало кинув Півчеревичок. — Уже чули таке* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПО́ГУК, у, *ч.* 1. Голосно сказане, вимовлене слово, фраза або сильний, різкий звук людського голосу, який передає певне почуття; вигук. *Купи людей усе рідшали; .. відрізнявсь голос від голосу, гук від погуку* (Марко Вовчок); *Вже не чутно тут було величальних погуків, завмерли бучні співи* (П. Загребельний); *Тільки перемоги, що закарбувалися в піснях, роблять невільників сміливцями, тільки побідні погуки — яса — роблять їх вільними* (Ю. Мушкетик); // Звук, який видає тварина. *Відтак і журавка підіймає до неба довгого дзьоба і видає печального погуку, а горобці купаються у жовтому промінні* (Валерій Шевчук); *До Жиги часом завертав з ловів один стрілець. Підвеселивши себе горілкою, любив переглумлювати погуки різного птаства і лісової звірини* (М. Дочинець).

2. Сильний звук, шум, створюваний чим-небудь. *Погук свистка з буди машиніста, мов чийсь зойк, пробуркував малого — паротяги відходили на схід один за одним, пробиваючи составами олію жовтого передсвітання* (О. Ульяненко); // Відлуння, відзвук, створювані чиїм-небудь голосом. *Лунко котиться дражливий погук — авторове кашляння* (Я. Качура); * Образно. *Слуховими, музикальними образами оперує Шевченко залюбки в одній з найкращих своїх поем — у "Гамалії", що вся є немов дзвінким погуком козацького геройства, відваги і енергії* (І. Франко).

ПОГУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Док. до **гука́ти** 1. — *Прісько, що ти там робиш?.. — погукала вдруге наймичка* (Л. Яновська); *Погукає* [начальник] *з кабінету: — Заправляйсь, усе промаж!* (С. Олійник); // *також на кого.* Голосно покликати кого-небудь. [З а х а р к о:] *Погукай на жінку, може, вернеться* (М. Кропивницький); *Огиренко Ілька погукав надворі, але він не відкликався* (А. Головко); — *Пане старшино! — погукав його один з реєстровців — високий, довготелесий козак з рудими, аж вогнистими вусами* (В. Чемерис); — *Катре, а ходи-но сюди, — погукала через дорогу баба Ганна* (А. Михайленко); // Звернутися до кого-небудь, намагаючись привернути увагу. *Коли я через кілька хвилин так само тихо погукав її, вона* [Ромка] *не відповіла* (Л. Смілянський); — *Миколо... Микольцю... — тихо погукала баба, що дрімала під криницею* (В. Яворівський); // *часто з інфін.* Голосним викрикуванням запросити, закликати кого-небудь кудись. *Погукала мати вечеряти* (А. Головко); *Обідати нас погука паньматка...* (Василь Шевчук); *Погукала* [теща] *з балкона: "Всі душі нашого роду, йдіть з нами кутю їсти!"* (Л. Костенко).

2. *на кого, розм.* Док. **гука́ти** 2. — *Поспитайся .. Петренчихи, на кого твоя старша дочка скидається! — погукала я на Дорошенчиху. — Поспитайся мене, що вона про тебе казала!..* (Л. Яновська).

3. *кого і без прям. дод.* Гукати якийсь час. [Х р а п к о:] *Що ж вони вас шукали?* [П е ч а р и ц я:] *Погукали трохи, та й угамувалися* (Панас Мирний); *Аби не виявити радості, довелося трохи побігати й погукати, але мені ніхто не відповів* (І. Роздобудько); *Знову марно погукавши якусь хвилю, він* [подорожній] *упав крижем на землю і завмер, зневірений, байдужий до всього* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОГУКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, на кого і без дод., розм.* Однокр. до **погука́ти** 1. — *От такої! — погукнув Васюта. — Тут треба радіти, а він сумує* (Б. Грінченко); — *Нащо ж ти вбив її, нащо, коли так гинеш за нею? — погукнула на його* [нього] *Варка* (Марко Вовчок); *Нібито задоволений побаченим, вершник тихо погукнув на коня й рушив уперед* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОГУКОВЩИ́НА, и, *ж., іст.* Внесок до громадської скарбниці на сплату податків за бідних та на інші доброчинні справи. *Ти б мовчав, бо й досі не оддав погуковщини* (Сл. Б. Грінченка).

ПОГУ́КУВАННЯ[1], я, *с., розм.* Дія за знач. **погу́кувати**[1] і звуки, утворювані цією дією. *Здалеку почулося погукування горлиці.*

ПОГУ́КУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **погу́кувати**[2] і звуки, утворювані цією дією. *Христя мерщій тікає у двір; а за нею слідом погукування та вигукування* (Панас Мирний); *Коні, звеселіло помахуючи головами, без підганяння і погукування всмикнули воза в гостинно розчинені ворота* (П. Загребельний); *Конюх делікатно відійшов убік, і почулося його тихе погукування на неслухняного коня* (В. Лис).

ПОГУ́КУВАТИ[1], ую, уєш, *недок., розм.* Гу́кати не дуже сильно або час від часу. *Скрізь тихо; між корчами звір пасеться, В дуплавині погукує сова* (І. Франко); *Чують польські вартові, що за окопами почали погукувати сичі, та й дивуються, звідкіля їх така сила налетіла* (А. Кащенко); *Дзвеніли коники й погукували перепели, безліч яснокрилої комашні забриніло коло мене* (Валерій Шевчук); * Образно. *Буксир бадьоро погукував, підходячи до пароплава* (Ю. Яновський).

ПОГУ́КУВАТИ[2], ую, уєш, *недок., на кого, до кого і без дод.* Гука́ти не дуже голосно або час від часу. *Баба погукує: — Хіба я з'їм вам кавалок печі, чи буду зимувати? Як я посиджу який тиждень — ну, то що ж...* (М. Коцюбинський); *Ліньквато-весело козиряли* [гості] *один одному, ручкалися, щось там собі погукували для годиться й повагом сходили на ґанок* (В. Шкляр); // Голосно командувати ким-небудь, наказувати час від часу. *Антосьо лиш погукує на менших: "бігай до міста! та бігай"* (А. Свидницький); *Марина .. ласкаво частувала гостя.., раз у раз погукуючи на чоловіка, щоб не кожну чарку хилив до дна* (В. Кучер); *Дяк Матвій Іванович, прикладаючи долоні до рота, погукував на сусідній струг, щоб не відставали* (П. Загребельний); — *Чого це ти, чоловічку, погукуєш на мене, ще й не по-нашому?* (Г. Тарасюк).

ПОГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОГУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., розм.* 1. Будучи неодруженим (неодруженою), безтурботно, весело жити. — *Я ж собі ще молода; нехай же я погуляю, як та птичка на волі під небесами літає* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Грицько спочатку і слухати не хотів* [про одруження], *"хоч до двадцяти років погуляю!"* (А. Головко).

2. Вести безпутне статеве життя; підгулювати (у 2 знач.). *Рита жінка добра, хоч і погулювала колись, чув од хлопців по роботі* (Григір Тютюнник); *Мати стала спершу просто погулювати, випивала, водила до себе "гостей", причому різних* (Ю. Покальчук); *Таня, та геть бідова, на бухгалтера вивчилась, собою видна, а заміжжя не випадає, чи то погулює, чи вередлива* (Є. Пашковський).

3. *перен.* Воювати, бути у воєнному поході якийсь час. *Троянцеві ще в літа давні Знайомий був оцей маршрут. На чайках запорожці славні Колись погулювали тут* (С. Воскрекасенко); *Майже до самої Першої світової війни Карпатами погулювали ще невеликі опришківські ватаги* (М. Андрусяк); — *Благослови, отамане, Байдаки спускати, Та за Тендер погуляти, Турка пошукати* (Т. Шевченко); — *Стояв поряд генерал. Нахилився до мене і каже: — Правда, солдате, Волга широка. Та не журись, скоро погуляємо і на Дніпрі, і за Дніпром* (С. Журахович).

ПОГУЛЯ́НКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **гу́ля́нка** 1. *Петрусь за шапку да і гайда на вечорниці, на погулянки* (Сл. Б. Грінченка); — *Доброї вам погулянки, люди! — сказав* [дяк] (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **прогу́лянка.** [С л у ж е б к а:] *Такі прокляті* [свині], — *як вирвуться, не заженеш ніяк.* [П а с т у х:] *Та хочеться ж і їм на погулянку* (Леся Українка); — *Мені нічого не треба, але прошу вашого зволення на погулянки з Паленим, коли пес не при службі* (М. Дочинець); *Під час роверових погулянок з Мерічкою я часом люблю уявляти собі, ніби зі мною стаються якісь нещастя* (С. Андрухович).

ПОГУЛЯ́ННЯ, я, *с., розм.* 1. Те саме, що **гу́лянка** 1, 3. *У неділю одпросилась якось у батька на погуляння* (Марко Вовчок); *Простий люд у Персії виспівує собі його* [Гафіза] *газелі, як звичайні пісні про щире людське кохання та про веселе погуляння!* (А. Кримський); *Погуляння тяглося допізна. Закуски захопили невибагливої й скупо; більше пили й швидко понапивались* (М. Івченко); *— Отож запрошую тебе і жінку твою на погуляння, — сказав весело Тиміш і провів рукою в напрямку свого двору* (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **прогу́лянка.** *Що Божого ранку виносить Марина в світлицю дитя на погуляння* (Панас Мирний); *Подались ми на море хутенько, І по хвилях морських погуляння Почали ми в неділю раненько* (Леся Українка); *Всі вийшли в той гарний сад на погуляння, а як настала обідня година, покріпились їдою на тому самому місці, де вчора вечері заживали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *перен., поет.* Битва, кривавий двобій. *З Чигирина По всій славній Україні Заревли великі дзвони, Щоб сідлали хлопці коні, Щоб мечі-шаблі гострили Та збирались .. на веселе погуляння, На кровавє* [криваве] *залицяння* (Т. Шевченко); [С о т н и к:] *Я заздрісний, що з вами не лечу На бенкет той, на чесне погуляння* (М. Старицький); [М а р у с я:] *Нащо я тобі? Тобі заманеться на погуляння піти, лицарською силою помірятися, .. — я тільки буду тобі руки в'язати, твоїй голові думок завдавати* (Панас Мирний).

ПОГУЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док.* 1. Док. до **гуля́ти.** *— Я вчора добре погуляла, — хвалилася сусідка* (із журн.).

2. Гуляти (у 1 знач.) якийсь час. *Раз, в неділю, надвечір, Василина вийшла погуляти* (І. Нечуй-Левицький); *З нею мені захотілося погуляти по вулицях, міцно притиснувши до себе її лікоть* (Ю. Яновський); *Швидше б уже просихало, та можна надворі погуляти, бо сидіти в хаті набридає* (І. Кирій); *Дружина аж полагіднішала, що я виявив таку ініціативу — погуляти з малим* (Л. Костенко); *— А тепер куди? — Та ще не знаємо. Може, погуляємо трохи чи на річку...* (Я. Стельмах); *Може їй просто захотілося погуляти нічними кварталами старого міста...* (І. Карпа); * Образно. *А вночі, невідомо звідки, взявся мороз, погуляв, подихав і змінив усе довкола* (І. Рябокляч).

3. Гуляти (у 2 знач.) якийсь час. *Купці, потираючи руки, тягли руч за панича: коли ж його й погуляти, як не за молодого віку?..* (Панас Мирний); *Що там буде — не питаю, А сьогодні погуляю* (Олександр Олесь); *Козаки вдавали із себе простакуватих, веселих диваків, любителів пожартувати й погуляти* (Д. Білий); * Образно. *Час, моя пісне, у світ погуляти, Розправити крильця, пошарпані горем, Час, моя пісне, по волі буяти* (Леся Українка); // Бути вільним від роботи, занять і т. ін. якийсь час. *Мережаю, вишиваю, У неділю погуляю* (Т. Шевченко); *Закінчивши школу, тижнів зо два погуляли хлопці, та й знову за книжки* (А. Головко); *Ви маєте право і погуляти, бо ви добре вчилися. Хоч, треба сказати правду, не всі добре...* (Ю. Мокрієв); // Будучи вільним, незалежним, поїздити, походити, побачити світ. *— Чом не погуляти козакові по світу? Чом не подивитись, як живуть інші язики?* (П. Куліш); *— Сама винувата, Ганно. — Такі, як ми, завжди винуваті. Зате ж погуляла, ох, погуляла, Вусте! Пів України на тачанці облітала* (О. Гончар).

4. *наказ. сп.* **погуля́й (погуля́йте),** *розм.* Почекай, почекайте, зачекай, зачекайте. *Погуляйте трохи, — батько зараз прийде* (Сл. Б. Грінченка); *— Погуляй трохи, скоро обід привезуть, хоч підгодую тебе трохи, — притримав я Марка* (П. Загребельний); *— Погуляй годину, вертайся, сядемо за стіл, все обговоримо!* (А. Кокотюха).

5. Провести за випивкою якийсь час; попиячити. *Кабанець кликав його до шинку погуляти, та Василь не схотів* (Панас Мирний); *— А де ж то хто бачив таке, щоби рільник, маючи гроші в кишені, не пішов погуляти собі* [до шинку]*?* (І. Франко); *— Ти любиш вино? Я люблю бургундське, наприклад, шампанське. В селище привозять. Там є невеличкий ресторан. Люблю погуляти!* (О. Донченко); *— Ну, хлопці, — звернувся Палилюлька до своїх охоронців. — Тягніть сюди і печене, і варене. Ще погуляємо сьогодні вволю!* (М. Стельмах).

6. *у що, розм.* Пограти (у 2 знач.) якийсь час. *Він був парубок веселий: йому б у карти погуляти, з дівчатами поспівати* (Грицько Григоренко); *— Я так одвик спати, що мені вже чудно лягати, дарма що роботи немає. Коли маєте час, то погуляємо в дурника* (В. Підмогильний).

7. *розм.* Не бути в ужитку якийсь час (про різні предмети, знаряддя, землю і т. ін.). * Образно. *— Як буде зупинка, Маковею, то ми* [бійці] *сядемо вечеряти, а твоя ложка хай трохи погуляє... Насамперед поведеш коня до ветлазарету...* (О. Гончар); *Степан зупинив машину, вийшов і, набравши повні груди повітря, видихнув: "Погуляла земля". Говорив про землю, як про живу істоту* (В. Шкляр).

8. Док. до **гуля́ти** (у 9 знач.). *Голову вона* [корова] *завжди вгору несе і задирає, весела з самого ранку, брикає, бігом біжить, на мотузку не втримаєш. — Вона вже погуляла і тільна, — казав німець-колоніст, але йому не вірили* (М. Малиновська).

ПОГУЛЯ́ТИ[2] *див.* **погу́лювати.**

ПОГУ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Гупати, бити якийсь час. *— Наїмося, нап'ємося в родичів. Погупаю в бубон при нагоді* (Є. Кравченко); *— Їсти, аж пече отут! — він погупав себе кулаком у груди* (В. Близнець); *Погупавши палицею по плитці, гукнув* [Ковальчук]*: "Марш до хати!"* (Р. Андріяшик).

2. Піти гупаючи. *Вівк устав і погупав знов у далекі печери, та швидко втонув у темряві* (І. Франко); *Погупали копита Федькового коня по шляху до мосту, а матері здалося, що те гупання відлунює болісними ударами в її серці* (Є. Доломан); *Погупав я тоді на другий поверх* (В. Логвиненко); *Жандарми погупали чобітьми нагору* (К. Гриб).

ПОГУПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., розм.* Підсил. до **погу́пати** 2. *Улас кивнув головою і, ще блідий від хвилювання, незграбний в рухах, погупотів важкими ботинками в коридор* (Григорій Тютюнник); *— Бігом... арш* [марш]! *Це вони одразу виконують. Важко підняли ноги, побігли, погупотіли* (О. Гончар); *Кошовий повернувся й, накульгуючи дужче, ніж раніше, важко погупотів чобітьми до зчорнілої од сонця могили* (Ю. Мушкетик); *Двоє погупотіли кіньми до слободи, решта козаків гомоніла на березі, напроти острова* (В. Чемерис); *Роман чекати не схотів. Сердито стоптав цигарку в землю і погупотів додому* (А. Михайленко).

ПОГУ́РКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Гуркати якийсь час. *Люба постукала, погуркала й спересердя гуркнула віком* [рояля], *аж струни задзижчали, мов джмелі* (І. Нечуй-Левицький).

ПОГУРКОТА́ТИ *див.* **погуркоті́ти.**

ПОГУРКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПОГУРКОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *док., розм.* 1. Підсил. до **погу́ркати.** *На кінець дня ця подія ніби й забулась. Вона пройшла, як гроза: погуркотіла, очистила повітря й зникла* (М. Івченко); — *Щось погуркотіло і стало надо мною; трохи звик до темноти і розгледів, що то аероплан* (В. Барка); // *безос. Погримить, погуркоче, засіє землю щедрим сім'ям дощу — й знову прояснюється, знову дзвенить у ньому* [небі] *багатоголосий пташиний спів* (Д. Міщенко).

2. Піти, поїхати і т. ін. гуркаючи. *Задиханий поїзд, попирхавши парою, погуркотів далі* (Є. Гуцало); *Гості, які вже встигли були вийти, погуркотіли знову східцями назад* (І. Білик); *Віз чимдуж погуркотів дорогою, здіймаючи сиву хмару куряви* (Валерій Шевчук); *Вантажівка погуркотіла на Коломию, тягнучи за собою довгий хвіст польової куряви* (М. Андрусяк).

ПОГУ́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **погу́ркувати** і звуки, утворювані цією дією. — *Погляди наші звернені на вже освітлені вікна друкарні, звідки чути розмірене металеве погуркування, — там друкують завтрашній номер* (О. Гончар); *Вгорі зрідка ворушилися жилаві блискавки, але беззвучно, без погуркування* (Є. Гуцало); *Ще трохи — і зовсім стемніє. Та ось вони почули легке погуркування і за ним ледь чутні шелестливі кроки* (В. Лис); *Скількись часу в динаміку чулося тільки погуркування мотора* (Л. Кононович).

ПОГУ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Гуркати не дуже сильно або час від часу. *На вузькоколійці погуркував електровоз, тягнучи довгий ланцюг вагончиків* (С. Чорнобривець); *Десь високо в небі, під самими зорями, що вже меркли і гасли, погуркував літак* (Григорій Тютюнник); *Праворуч, де аж до зірок підносяться темні обриси гір, час від часу глухо погуркують гармати* (Є. Доломан); *До полудня, коли мали розпочатися врочистості, набрякле хмарами небо вже погуркувало передгроззям* (В. Шкляр); * Образно. *Зовсім недалеко звідси війна вгризалася в мерзлу землю і погуркувала лінивою артилерійською пальбою!* (А. Хорунжий); // *безос. А здалеку погуркувало, мов там шумів дощ і небо розсікали блискавки під громові удари* (П. Автомонов).

ПОГУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Гурчати якийсь час. *Десь далеко погурчала гроза, і пішов дощ* (із журн.); *Зранку трактор погурчав на далекі городи* (з газ.).

2. Поїхати гурчачи. *Б'ють його* [Олексія Яцишина] *за якісь "недотяжки" в колгоспах, за ним закріплених, на всіх засіданнях і нарадах. Він до цього звик, сідлає мотоцикла, стріпнувши головою, і... погурчав* (Р. Андріяшик).

ПОГУСТИ́ *див.* **погуді́ти.**

ПОГУСТІ́ТИ, іє. Док. до **густі́ти.** *Мар'яна прямує до лісу. Він за якихось два дні погустів і колише перед нею зелений дощ бруньок* (М. Стельмах); *Ліс, як завжди перед галявинами, зненацька погустів* (Є. Пашковський); *В долинах погустіла імла* (В. Малик); *Повітря настільки погустіло й поважчало, що, коли пролітала бджола чи ґедзь, струшувалося, наче голубі драглі* (Валерій Шевчук).

ПОГУСТІ́ШАТИ, ає. Док. до **густі́шати.** *Парки, що стояли вдень у зеленавому мареві першої дрібної ще в кронах зелені, зараз, у місячному сяйві, погустішали й повились мерехтливим туманом* (Ю. Смолич); *Сніг погустішав, закружляв лапатий, наче зграї білих горобців запурхали над містом* (В. Чемерис); *Туман так погустішав, що здавалось, ніби й справді була темна ніч* (М. Трублаїні); *Світанок надходив повільно, бо хмари в небі не розійшлись, а навпаки, неначе погустішали* (О. Ірванець); // *безос. Сонце піднялось уже височенько, і на полях людей погустішало* (А. Іщук); *В магазині погустішає відвідувачів, і це напевне збільшить виторг* (Валерій Шевчук).

ПОГУ́ТО́РИТИ, рю, риш, *з ким, про кого — що і без дод., діал.* Док. до **гу́то́рити.** *Було таки хоть* [хоч] *і стереглись одне одного* [Петро і Леся], *да все-таки й повітаються й погуторять де про що, як брат із сестрою* (П. Куліш); *Спершу баба Оришка частіше забігала погуторити, тепер і вона сторониться від неї, оббігає* (Панас Мирний); — *Потім згадала про вас. Дай, думаю, забіжу до Максима Івановича, погуторимо* (О. Гуреїв); *Більшість письменників схильна була погуторити перед початком другого дня з'їзду* (Олекса Ізарський).

ПОГУ́ТЬКАЛО *див.* **пугу́тькало.**

ПО-ГУЦУ́ЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-гуцу́льському.** *Нічне село має здатність бачити й чути. Тому, коли траплялися поодинокі перехожі, він голосно по-гуцульськи вйокав на коней* (М. Андрусяк); *На нашому столі не залишалося вільного місця, але деруни з грибною підливою, .. салати, тушковані овочі, кілька різновидів вареників, борщі, печеня по-гуцульськи .. все з'являлися і з'являлися* (С. Андрухович); — *Добрий день, пане сотнику! Єк* [як] *спали, єк днювали?* — *затягнула* [панна Зірка] *по-гуцульськи і якось несамовито гарно звеніло* [дзвеніло] *це "єк" у її малинових устах* (Б. Лепкий).

ПО-ГУЦУ́ЛЬСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у гуцулів, за звичаєм гуцулів. *Почав* [Довбуш] *немилосердно хвастати. Це було так по-гуцульському й так похоже на п'яного, що Дувид не міг мати жодних сумнівів і згодився виплатити всі гроші не завтра, а таки зараз* (Г. Хоткевич); — *Нехай лякають, але ми .. поквитаємось по-гуцульському там, де ліс та гори...* (С. Скляренко).

2. Гуцульським діалектом української мови. — *Ти... ти. Чорт проклятий! Може, якраз тоді в глибинах дитячої душі й зародилася його ненависть до темних закутів людського світу. До чорта, до дідька, по-гуцульському кажучи* (І. Карпа).

ПОҐАЗДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* Ґаздувати якийсь час. *Після весілля неборака поґаздував трохи і раптом заслаб. Ліг і більше не вставав* (з казки); *На Коломийщині громади хочуть спробувати поґаздувати самостійно* (з газ.).

ПОҐВАЛТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поґвалтува́ти.** *На площі стояв дощатий поміст, а на ньому шибениці та колесо, на шибеницях висіли козаки, а біля їхніх ніг лежали порубані, поґвалтовані їхні жінки* (Ю. Мушкетик); — *Чи зрозуміє сутяга-чиновник з Гааги мою священну ненависть до загарбників?... За наругу, за спалені села, за поґвалтованих молодиць, за сплюжені святині, за зневажену українську мову, за зруйновані хати* (В. Кожелянко); // **поґвалто́вано,** *безос. пред. Історик С. Білокінь зазначає, що більшовики викорінювали національне коріння та нищили історичну пам'ять українського народу: "Рідко хто живе тими самими ідеалами, що його дальші предки. Коріння обрубано, душу нації поґвалтовано"* (з наук. літ.).

ПОҐВАЛТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **ґвалтува́ти.** *Відступаючи з України, потоптала* [орда] *в церквах святі дари й ікони, поробила в храмах стійла для коней, поґвалтувала дівчат* (Р. Іваничук); *О, як вони* [вороги] *до кореня стинали, Щоб навіть дух русявий наш умер. Потішились мечами над синами, Поґвалтували дочок і сестер* (Б. Олійник); *В основу всього покладає* [група аморальних осіб у владі] *насильство над істотою людини, за якою не визнає ніяких прав на існування, і хоче поґвалтувати решту людського роду* (В. Барка); *Я поховав немало слів. Убили їх лицеміри. Потім неживих Поґвалтували графомани* (Д. Павличко).

ПОҐЕ́ДЗАТИСЯ, ПОҐЕ́ДЗКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Ґедзатися, ґедзкатися якийсь час. *Іванко поґедзкався та й прибіг на подвір'я свого хазяїна. Виліз на тополю і сидить* (з казки); *Несподівано лоша поґедзалося й побігло до конюшні* (з газ.).

ПОҐЕ́ДЗКАТИСЯ *див.* **поґе́дзатися.**

ПОҐЕЛҐОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОҐЕЛҐОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Ґелґотати, ґелґотіти якийсь час. *Першого посівальника саджали до столу і пригощали. Він за це повинен "відпрацювати": поґелґотати, поквоктати, помукати, порохкати, помекати тощо, щоб у цьому році всяка худоба водилася* (з наук.-попул. літ.); *Поґелґотіли гуси за селом.*

ПОҐЕЛҐОТІ́ТИ *див.* **поґелґота́ти.**

ПОҐЕРҐОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОҐЕРҐОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Ґерґотати, ґерґотіти якийсь час. *Біля ставка поґерґотали дикі гуси* (з газ.); *Товариство поґерґотіло і затихло* (із журн.).

ПОҐЕРҐОТІ́ТИ *див.* **поґерґота́ти.**

ПОҐРАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, діал.* Док. до **ґрасува́ти.** *Бульбу треба було поґрасувати, підгорнути і кілька разів на тиждень піти позбирати колорадських жуків* (із журн.); *Коні поґрасували клумбу* (з газ.).

ПОҐРУНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поґрунтува́ти.** *Рама і штанги обприскувача поґрунтовані та пофарбовані високоякісною фарбою, яка запобігає корозії металу* (з мови реклами); // **поґрунто́вано,** *безос. пред. Власними силами працівників Дубенського будинку культури було очищено стелі та стіни від старої штукатурки, поґрунтовано, поштукатурено та пофарбовано заново* (з газ.).

ПОҐРУНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **ґрунтува́ти** 2. *Петро .. вже до пофарбування підготував, поґрунтував кузов, усе думав, яким кольором кохану автівку розрадити* (Люко Дашвар); *Після повного висихання стяжки поверхню підлоги треба очистити від пилу й бруду та обов'язково поґрунтувати* (з навч. літ.).

ПОҐУ́ЛАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, діал.* Здолати, подолати. *Одна загодована бджола може поґулати десяток незагодованих* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДАВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для подавання чого-небудь. *Найбільш поширені врубові машини з баром, що переміщується вздовж вибою переважно за допомогою каната, який намотується на барабан подавальної частини* (з наук. літ.); *Температура води на вході в котел підвищується внаслідок підмішування до неї гарячої води з подавального трубопроводу* (з навч. літ.).

ПОДАВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто подає *(див.* **подава́ти[1]**) що-небудь (снопи, цеглу і т. ін.). *Камінь за каменем лягає в стіни нової споруди. Мімар Муса, не дивлячись на подавальника, простягає ліву руку, бере нею цеглину, .. намацує камінь і акуратно кладе...* (С. Тельнюк); *Гуде, дрижить повитий пилюкою тік. Терентій їде туди. Вискакує з "козла"* [автомобіль ГАЗ-69], *піднімається на поміст молотарки, заміняє подавальника* (О. Бердник); * У порівн. — *Ой батюшко, не всиджу на цих козлах! .. Їй-богу, неначе мене хто настромив на вила, як подавальник того снопа! — репетував парубок на козлах* (І. Нечуй-Левицький).

2. Працівник закладу харчування, який подає відвідувачам страви. *Чарівна темноволоса дівчина вже несла тацю з невеличкою вазочкою, повною ікри, половиною лимона, ложечкою та грінками, а юний подавальник тримав у руках відерце з шампанським і тацю з трьома келихами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОДАВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **подава́льник.** *Подавальниця снарядів Рєпіна лежала за хоботом гармати* (П. Панч); *Намагався* [Андрій] *працювати чітко і розмірено; знав, почував, що від його вправності залежить ритм роботи усього агрегату, усіх людей на молотьбі — настеляльниць, подавальниць, сноповозів* (В. Минко); *Я люблю людей своїх .. Люблю інженерів розумних, заклопотаних вкрай, геологів, бульдозеристів, поварів і подавальниць в їдальнях, і каменярок молодих* (О. Довженко); *З будівництва її взяли на роботу до заводської їдальні, спершу на миття посуду, тоді на кухню, іноді вона помагала й подавальницям* (П. Загребельний).

ПОДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подава́ти[1]**. *На городській стіні, за якою видніються верхи храмів, кілька веселих бородатих чоловіків кладуть камінь, подаваний їм знизу простим блоковим пристроєм* (П. Загребельний); *Вона попивала жадібно подаваний їй розігріваючий напиток* (О. Кобилянська); *Дивуйтеся, парубки, Запорозькі козаки. Ой дивуйтесь, лицяйтеся, А з іншими вінчайтеся, Подавані рушники...* (Т. Шевченко); *Одні бригади кріпили дерев'яні стовпи, інші обшивали їх трійчатим рядом дощок, ще інші завантажували їх камінням, подаваним з кар'єрів* (Г. Коцюба); *Щораз прилітає спереду подавана один одному чергова команда* (О. Лисяк); // **пода́вано,** *безос. пред. У іншого ще, може, й худобі не подавано — дарма. Гукнув у хату, щоб там у ясла вкинули, а сам .. виряджався на вивідки* (А. Головко); *Спершу виплигували чоловіки. Їм подавано було дітей. Нарешті, як по східцях, до прірви по ногах, колінах, плечах і ледве не по головах сходили жінки* (Олекса Ізарський); *Подавано вина фрязькі й меди настояні, а з наїдків були гуси, поросята печені* (П. Загребельний).

ПОДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подава́ти[1]** 1–10, 12–14. *Я відзначаю про себе, що проблему подавання плаща дамі ще начебто в нашій газеті ніхто не висвітлював* (С. Пиркало); *Почалось наливання чаю та подавання* (І. Нечуй-Левицький); *На початку куховарство давалося йому важко .. Тож доводилося цілковито зосереджуватися на процесі, й тут уже було не до сибаритства із подаванням ножів та виделок* (Н. Сняданко); *— Я зараз інспектую тунель з метою збільшити подавання електроенергії на всі лінії Глибинного шляху* (М. Трублаїні); *Фонтанна ялинка призначена для контролю й регулювання роботи свердловини, спрямування руху пластового флюїду у викидну лінію, подавання у свердловину рідини або газу* (з наук. літ.); *Посилаю докінчення* [закінчення] *Данте, зрезиґнувавши з подаванням змісту третьої часті* (І. Франко).

ПОДАВА́ТИ[1], даю́, дає́ш, *недок.,* **ПОДА́ТИ,** а́м, аси́, *док.* 1. *кому, кого, що.* Давати, передавати когось або що-небудь комусь, кудись. *Сіно було скинуте в довгий вал, і, щоб його не складати в копиці, вони прямо з валу подавали на віз. Старий подавав, німий викладав* (М. Томчаній); *Коли вона подавала йому кота, руки самі простяглися навстріч і прийняли чорне пухнасте тіло в розкриті долоні* (Ю. Винничук); *Як Бог дасть, то і в вікно подасть* (Номис); *Короп виймив* [вийняв] *письмо і подав Василеві-писареві* (Л. Мартович); *Витяг* [днювальний] *товстенну Біблію з напіввіддертою оправою .. і подав Тарасу Григоровичу* (З. Тулуб); // Давати, приносячи що-небудь, роблячи послугу, прислуговуючи комусь, обслуговуючи когось. *Досталось од губернатора і справнику, і всім судящим, що все здавались на секретарів, діла не хотіли знати, а підписували те, що їм подавали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона наставить коло себе слуг, заведе тих паскудних лакеїв, щоб вони подавали їй, на що тільки впаде її око* (І. Нечуй-Левицький); *Кріпак Шевченко люльку пану З дитинства мусив подавать...* (В. Еллан-Блакитний); *— А коли постарієш — що ж тоді? .. ніхто й води тобі не подасть* (Г. Хоткевич); *— Зимно мені. Хочу, щоб подали хустку* (Б. Лепкий); *Боженко люб'язно подав інспекторові стілець* (О. Довженко).

2. *кому, що.* Підносити, дарувати що-небудь. *Зайшов Бусько в хату. Карим оком блиснув на полик. От воно що! Лежить баба хвора, як дим. І голосу не витягне. “Кла-кла”, — сказав Бусько і кудись запішов* [пішов]. *Тут пішов, тут і з'явився. Підбіг до бабці і подає їй у дзьобі... жабу. Свіженьку. З болота* (В. Близнець); // *перен.* Наділяти чим-небудь. *Він думав знову про те, що людині не може без кінця щастити. Свою міру Доля відмірює дуже скупо й рідко подає двічі вряд* (І. Білик); *Пошли їй, Господи, подай! Подай їй долю на сім світі І більш нічого не давай* (Т. Шевченко).

3. *кому, що і без дод.* Приносити, ставити на стіл (їжу, напої і т. ін.). *Уміла готувати, та не вміла подавати* (прислів'я); *У великій челядницькій світлиці стояли столи, баби й молодиці подавали страви* (Ю. Мушкетик); *Бабцю не надто тішили їхні візити, але вона зазвичай подавала їм какао з пончиками* (Ю. Андрухович); *— Ви на весілля? — привітно запитала жінка. — Залишайте речі тут і спускайтеся до озера, ми якраз подаємо карасиків* (С. Андрухович); *Вона й привіталася, і снідання подала* (Марко Вовчок); *— Це я казала, щоб пізніше подала до столу, — заступається за наймичку Дарина* (М. Стельмах).

4. *кому, що і без дод.* Давати милостиню, пожертвування. *— В домі своєму і я між людей колись жив собі тихо В щасті й достатку й не раз подавав подорожній людині* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *— Боже! — скрикнула дитина: — Хто подасть мені шматка; Де притулок сиротина Під негоду одшука?* (П. Грабовський); *Він живе життям жебрака, так, він змушений їсти один раз на день те, що подадуть добрі люди* (Ю. Збанацький); *Од мельника хлібець, у того кишені, сміються, довгі до колін, наносив із млина. У Кушнірів — теж є, але ті не подадуть жебракові* (В. Дрозд).

5. *кого, що.* Підкочувати, підганяти засоби пересування до місця призначення (для навантаження, посадки і т. ін.). *Вона* [баронеса] *підвела голову і сказала до служниці: — Кажи, хай подають карету* (Леся Українка); *Ліспромгосп контору у Вижниці зорганізував, план одержав на вивіз лісу, днями й платформи під нього подавать почнуть* (І. Муратов); *Доки ханові подавали огира під сідлом, меч, щит, всі інші обладунки, збудилася темінь у тихому донедавна селищі, чувся тупіт кінських копит, гаряче дихання людей* (Д. Міщенко); *Марину потягло за місто. Їй подали ридван, і вона з Астарою та узброєним євнухом на передку поїхала* (А. Кащенко); *На першу путь подали довжелезний товарняк, повний веселих молодих бійців, що сиділи у вагонах, позвішувавши ноги, і співали* (П. Загребельний); // *що.* Доставляти до місця призначення (що-небудь необхідне для безперебійної роботи, постійної дії і т. ін.). *Колись цвіли сади Семіраміди, і одбігало з Нілу сто двадцять рівчаків, і подавали воду в поле і на гору* (П. Тичина); *Йому показували горно, Як шихту в домну подають* (Я. Шпорта); *— Товаришу Мухтаров, .. горизонт знижується під гору. Води сюди не подати* (Іван Ле); // *кого.* Доставляти кого-небудь кудись. *Подати хворого до операційної.*

6. *що і без дод.* Переміщувати, пересувати, відхиляти в певному напрямку, надавати якогось положення. *— Ну, от коли застрягне в баюрі віз, то його трохи подають назад, а потім і легше вискакують уперед* (М. Стельмах); *Уймився* [схопився] [Іван] *обома руками за колик, пустив голову межи руки, подав ноги назад* (Л. Мартович); *Ця миша без хвоста (як казали хворі), цей Карно нахабно подивився на анарха, подав уперед своє гостреньке обличчя* (М. Хвильовий); *Зовсім спустошений .. плентається Худяков за Глушаком, розставивши руки, розчепіривши пальці і подавши злегка голову вперед* (О. Довженко).

7. *кого, що.* Звертатися куди-небудь, до когось із проханням, заявою, скаргою і т. ін. (перев. у письмовій формі). *— Всі кинулись по інститутах, по технікумах, всі заяви подаєте, а я що: в Бога теля з'їв?* (О. Гончар); *На Щуку хтось бумагу в суд подав, Що буцімто вона такеє виробляла, Що у ставу ніхто життя не мав* (Л. Глібов); *— Ось я вас зараз усіх посписую і ще нині подам до староства всіх, хто ту* [тут] *є, що бунт робили!* (І. Франко); *Орлові Муха скаргу подала: — Мене всі б'ють, бо дуже я мала* (В. Симоненко); // *що.* Повідомляти що-небудь комусь (перев. у письмовій формі) з метою оцінки повідомленого або прийняття рішення. *Я подавав на розгляд Ради нашого Т-ва* [Товариства] *Вашу пропозицію* (М. Коцюбинський); *Він подає комісії вже другий проєкт пам'ятника* (І. Волошин); *Якийсь депутат навіть подав запит у віденський парламент про поведінку капітана Венцеля в готелі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

8. *що.* Викладати що-небудь, розкривати, доводити до свідомості. *Коли люду до уст розуміння своє Ти збажаєш* [забажаєш] *як слід подавать, — Знай: забута верства Богом на світі є.., То на неї зверни працювать!* (П. Грабовський); *Можна буде історію ту подати з гумористичним забарвленням, щоб не так уразити* (А. Головко); *Ретельно зібраний науковий матеріал він подав у кандидатській в недосконалому оформленні, не дотримався кількох правил* (Г. Вдовиченко); // *кого, що.* Передавати характерні риси кого-, чого-небудь у творах літератури, мистецтва; зображати, відтворювати. *— Боролась ти* [Леся Українка] *в житті своїм, дерзала, — чи так же я тебе тут подаю?* (П. Тичина); *Місцева преса тих часів подає цікаву картину подій на Кубані* (Д. Білий); *А потім до кону — всім проти закону — Не панну шляхетну подав, А просту дівчину нам вивів і — диво! Її, як живу, змалював* (Панас Мирний); *Міркую так: коли б мені схотілось Подати образ нашої доби У простій алегорії, — я взяв би Отой сталевий журавлиний ключ* (М. Рильський).

9. *що.* Висловлювати, вимовляти що-небудь. *А із пекла того один образ сумний, Милий образ святої людини, У крові, подавав: — Час минеться страмний! Жди нехибно ясної години!* (П. Грабовський); *Десь вгорі за щитками вікон глухо перегукувалися люди, подавали репліки, інформували вже камера камеру про новоприбулих* (І. Багряний); *За своєю звичкою Микола підсів до Катьки й тихенько, майже на вухо, подавав свої глумливі інформації* (Л. Смілянський); *Початкову ідею подав старий із довгою сивою бородою, який ледве пересував ноги* (Ю. Яновський); // Підказувати, суфлірувати. *Суфлер теж не міг одірвати заворожених очей од Насті, .. кивав їй, моргав з будки, поки загубив у зшитку ті слова, які мав подавати* (С. Васильченко); *Суфлер почав подавати слова .. Підказування було чути аж на гальорці* (П. Панч).

10. *що.* У сполуч. з багатьма іменниками, перев. дієслівного походження, називає дію, зміст якої визначається значенням відповідного іменника. *За пророками ж бігли ми вслід до Ваама, потім до Нініба, всім служили богам — ні один не подав ні рятунку, ні хліба* (Леся Українка); *Знов офіцер подав команду, — і опустились дула вниз* (В. Сосюра); *В листі ж прохав* [Карлос] *родича подати відомості про деталі герба, життєві дати й наймення, бо шукав зв'язку з цими, загубленими на чужині членами роду* (Н. Королева); *Йосипа Осокіна знали в Дніпропетровську як чесного лікаря, який завжди подасть безкорисливу допомогу* (Д. Ткач);

// У сполуч. з ім. о з н а к и означає в и я в л я т и, в и я в и т и. *Завзятий отаман .. все далі та далі простував, ведучи позад себе здоровенну валку десятників з дрюками, з паліччям, між котрою і не видко б було двох невеликих хлоп'ят, коли б вони не подавали ознаки про себе своїм пискливим ревом* (Панас Мирний); *Наш новий знайомий, здавалося, спав мертвим сном. Він подав ознаки життя тільки вже тоді, коли той крик затих* (Ю. Збанацький); *Позаду, вже не криючись, хтось подав ознаки життя* (А. Кокотюха).

11. *кого, що, наказ. сп.* подава́й, подава́йте, пода́й, пода́йте *і інфін.* Виражає заклик або наказ віддавати кого-, що-небудь у чиєсь розпорядження. — *Як же поляже кармазин, тоді дочку нам подавай, хоч лусни!* (П. Куліш); *Комбайн не любить "вальсів" — йому простір подавай, тоді він себе покаже* (Остап Вишня); *Вічні питання їм подавай, вічні істини, їм би оцей собор — стояли б і вік на нього молились...* (О. Гончар); *Людей, людей мені подайте! Я так за ними затужив!* (О. Маковей); *Щорс кинувся з тендера в натовп: — Подати командира!* (О. Довженко).

12. *що і без дод.* Надсилати, відправляти що-небудь комусь, кудись. *Я прийшов до пошти надати листа. Переді мною стояв солдат .. — подавав телеграму* (Г. Хоткевич); *В неділю, як у мене буде більш вільного часу — напишу і подам на пошту* (М. Коцюбинський); // Повідомляти, передавати що-небудь комусь. *Пес оповідає Вовкові, що чувати в селі, а Вовк Псові подає лісові новини* (І. Франко); *Він подав адресу, дату і зазначив, що буде чекати десь із години 2-ї по полудні* (О. Шугай).

13. *що.* Обліковувати, записувати що-небудь. — *То пан радить .. при конскрипції подавати менше худоби, ніж маємо* (І. Франко); // Виражати які-небудь величини у відповідних одиницях. *Відстані до зір, беручи до уваги їх колосальність, звичайно подають у світлових роках або в парсеках* (з наук. літ.); *Відносна похибка результатів вимірювання дорівнює відношенню абсолютної похибки до виміряного значення фізичної величини. Найчастіше відносну похибку подають у відсотках* (з навч. літ.).

14. *кого, що.* Вміщати, включати куди-небудь. *Як в газеті на портреті Подали передових — Стала жінка на прикметі і в старих, і в молодих* (С. Олійник).

Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* **дава́ти; Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) сигна́л** *див.* **дава́ти; Да́ти / пода́ти стрим** *див.* **дава́ти; Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст** *див.* **заявля́ти; Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку>** *див.* **іти́; (1) Не пода́ти помічно́ї руки́** *кому і без дод.* — не підтримати когось, не допомогти кому-небудь. — *Тратять наші громади свої права, свої ґрунти, свої ліси і тратитимуть до останку, якщо ніхто не подасть їм помічної руки* (І. Франко); *Сотні людей перейшли, не замітили бідака, не подав ніхто помічної руки* (С. Ковалів); *Мужик проти аристократів безсильний .. Йому остається лише пересвідчення, що він проти них довжником і що до сплачення свого довгу не подасть йому жодне з них помічної руки* (О. Кобилянська); **(2) Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) на ча́сточку** — пожертвувати на церкву в ім'я здоров'я ближнього або родича, а також за упокій душі померлого. *Одна Мотря щонеділі, щосвята ходила до церкви та подавала як не шага, то копійку на часточку за здоров'я Максима* (Панас Мирний); *Треба буде Акафіст на[й]няти Миколаєві святому Й на часточку дати; Бо щось Марко забарився... Може, де в дорозі Занедужав* (Т. Шевченко); — *Проскуру спекти можна, на часточку подати попові о здравії болящої Горпини...* (О. Донченко); *Самі ж то вдягли ті ряси не з побожності, а з нікчемності своєї та бездіяльності, то й дивляться, щоб хто достачив їм хліба, а хто вина, а хто грошей на часточку подав* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(3) Подава́ти / пода́ти до су́ду (в суд, на суд)** — звертатися до суду, щоб відновити свої права і свободи, якщо їх було порушено. [П р і с ц и л л а:] *Коли побачить хто й подасть до суду, що ти вчащаєш на нічнії збори громади потайної, — не вборонить тебе ні зброя, ні одвага знана* (Леся Українка); *Скаржилася* [Магда] *на фейлетон в газеті: "То я на них в суд подам!.. Скомпрометували мене на весь світ!.."* (М. Томчаній); *Американський газетяр .. саме вирішував подати в суд на боса ошуканця* (О. Забужко); **(4) Подава́ти / пода́ти на стіл** — подавати якісь страви для їжі. — *Домна подає на стіл вечерю* (М. Коцюбинський); *Подаючи на стіл, краєм вуха уважно прислухалась Наталка до .. розмов* (О. Гончар); *На стіл подали холодне шипуче вино й фрукти* (Л. Смілянський); **(5) Подава́ти / пода́ти на́тяк** — натякати на що-небудь. *Я реготала якось зовсім не до речі (очевидно, хміль заохочував), але Чагар і натяку не подавав, що він може мене вважати за дурочку* (М. Хвильовий); *Якби хтось подав натяк, якби вона здогадалася, що Казимира зарізала Тодорка, Вітольда не встояла б коло замерзлого вікна* (Б. Харчук); **(6) Пода́ти** *(рідше* **да́ти, учини́ти** *і т. ін.)* **/ подава́ти** *(рідше* **дава́ти, учиня́ти** *і т. ін.)* **по́зов** *на кого, куди і без дод.* — порушити, розпочати судову справу. *Не так розсердиться добродій, коли пан возний позов дасть* (І. Котляревський); *Раз на мірошника мужик позов подав, Що він пшеницю всю не помолов — подрав* (Л. Боровиковський); [К о н с т а н ц і й:] *Пробач... я хтів сказати, є відомість, що Туллія вже позов учинила у суд про половину всіх маєтків, — се нібито належить їй від тебе* (Леся Українка); *Жінки і матері забитих повстанців подали позов на глитаїв, які вчинили розправу* (В. Кучер).

○ **(7) Руко́ю пода́ти,** *у знач. присл.* — зовсім близько, недалеко. *Від Солоних Хуторів уже рукою подати до містечка* (О. Донченко); *Від Сімферополя до Євпаторії рукою подати* (Ю. Збанацький); *Я падаю, падаю, падаю, і лише тоді, коли до землі рукою подати, розкриваю парашут...* (А. Дімаров).

◇ **Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) знак** *див.* **дава́ти; Дай** *(рідко* **пода́й) Бо́же (Бог, Го́споди)** *див.* **дава́ти; Не дава́ти (не подава́ти) / не да́ти (не пода́ти) знаку́ (взнаки́)** *див.* **дава́ти; (8) Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду)** — не виявляти своїх почуттів, думок, ставлення до чогось і т. ін. *Вони хотіли б мати отаку проворну невістку .. Знає це й Дмитро, але, звісно, й вигляду не подає* (М. Стельмах); — *Натерпілася* [Вутанька] *від багачів. Виду не подавала, а скільки тих сліз потаємці ночами виплакала, — одна лиш подушка знає* (О. Гончар); *Він був злий і нарочито мовчав. Павло помітив це зразу, як тільки в хату зайшов, але не показував виду* (В. Кучер); *Схуд Орік, лице в шрамах, виснажене. Та виду Атей не подав, що впізнав сина* (В. Чемерис); *Гравер ледь помітно здригнувся, але й вигляду не подав, що його охопив страх* (О. Чорногуз); **Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти)**

на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* **підно́сити; (9) Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) зві́стку:** а) сповіщати, повідомляти про кого-, що-небудь. *Цигуля подає зрідка звістку про себе: оце вже одбув каторгу, на поселення вийшов...* (А. Головко); *А козаки було, як треба дать звістку, що йдуть, то й запалять березу або друге яке дерево над Дніпром* (Марко Вовчок); — *Мені подали звістку лісовики, що в лісі добра санна дорога. Вже слуги запрягають коні в санки, — говорив голосно Єремія* (І. Нечуй-Левицький); б) виявляти себе яким-небудь чином. *Не зрозуміле для неї* [матері] *було й те поривання дочки назад у місто, коли вона прийшла була навідатись додому од Загнибід: нервова вдача Христини прочувала щось лихе і вже заздалегідь подавала звістку* (С. Єфремов); **(10) Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́** *і т. ін.*] **ру́ку [допомо́ги]** *кому і без дод.* — підтримувати когось, допомагати кому-небудь у скрутний для нього час. *Живе* [дід Галерник] *там якось, як уже не є. Один-один. І домовик у хаті сміється, плаче й руку подає* (Л. Костенко); — *Глянь кругом: хто руку подав з поміччю?* (В. Барка); * У порівн. *Один із екзаменаторів швидко виходить зі ступору і каже — ніби простягає руку допомоги: — В університетській програмі цієї поетеси немає* (Г. Пагутяк); **(11) Подава́ти / пода́ти наді́ю (наді́ї):** а) обнадіювати, давати підставу сподіватися чогось. *Я вам безмірно вдячний за щирість до мене, ота щирість Ваша подає мені надію й на Вашу поміч* (М. Коцюбинський); *Не забував Конарський і далі упадати коло княжни Аліції, хоч вона поводилася розважливо — не відшивала залицяльника, але й не подавала йому надто райдужних надій* (В. Лис); *Оглянули багато розкішних квартир і навіть прицінилися до однієї, подавши господареві надію, що в кінці тижня .. візьмемо її* (Олесь Досвітній); б) *(тільки недок.)* давати підставу чекати успіхів у якій-небудь галузі діяльності (про людину). *Потьомкін усунув від командування севастопольською парусною ескадрою Войновича, призначивши на його місце молодого Ушакова, що подавав великі надії як флотоводець* (С. Добровольський); **(12) Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум),** *рідко* — ставити в умови приниження, зневаги, знущання і т. ін. *Радий я вам одслужити, Вас до смерті доглядіти, Як мене ви доглядали, На поталу не подали* (І. Манжура); *Умираючи, Хведір посилає свого джуру до отамана військового та до всього товариства кревного й сердечного прохати їх — .. тіло козацькеє-молодецькеє у чистім полі знаходити й поховати, звіру-птиці на поталу не подати* (М. Драй-Хмара); **(13) Подава́ти / пода́ти при́клад** — бути, служити взірцем, зразком. *Марія багатьох жінок навколо себе згуртувала, в усьому подавала приклад* (І. Цюпа); [Д о л о р е с:] *Ми, Анно, з тобою подруги щонайвірніші, — ти можеш все мені казать по правді.* [А н н а:] *Спочатку ти мені подай сей приклад* (Леся Українка); *І знає в дружині з нас кожен: Слова її* [вожатої] *певні й тверді. Як треба, в навчанні поможе І приклад подасть у труді* (В. Бичко); — *Гаразд! Але ви теж заткніть пістолети за пояс. — Залюбки. І Д'Артаньян перший подав приклад* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); **(14) Подава́ти / пода́ти рушники́** *за кого, кому і без дод., етн.* — давати згоду на одруження з кимось, перев'язуючи спеціально приготованими рушниками сватів (посланців того, хто сватає дівчину). *Після провід подає* [Оришка] *за нього рушники, а після Ушестя, на клечальній, і весілля буде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Невдовзі прочув* [Остап], *що старости були од Легейди, що й рушники* [їм] *подавали* (А. Головко); *Мелашка втерла сльози рукавом і подала старостам рушники* (І. Нечуй-Левицький); *Довго шукали, а таки знайшли відданицю з ґрунтами й хазяйством. Посваталися, баба рушники подала* (В. Дрозд); **(15) Подава́ти / пода́ти [свій] го́лос:** а) видавати певні звуки, обзиватися. *Вона весь час подавала голос здивовано й щемко, все нижче схиляючись над водою, занурюючи в неї своє довге волосся, що пахло соснами й тютюном* (С. Жадан); *Наливайка пекли у мідному бику: уся Варшава збіглася послухати, як зареве бик, та нічого не почули — істлів, сердешний, а голосу не подав* (О. Стороженко); — *Ви! Жовтороті! — несподівано подав голос Левченко. — Та як ви так смієте про неї?* (О. Гончар); — *А чому на Різдво активізується нечиста сила? — подала голос .. красива сусідка справа* (А. Крижанівський); б) *(за кого — що)* висловлюватися на захист кого-, чого-небудь, на чиюсь користь. *Подаю свій авторський голос за участь Лілі і Оксани Ст.* [Стешенко] *в моїй драмі* (Леся Українка); *Я голос подаю за людськість і людину, За міста цвіт гінкий, за красний зріст села* (М. Рильський); **(16) Подава́ти / пода́ти сло́во:** а) обіцяти що-небудь один одному, усім або багатьом. *Подавали* [товариші] *один одному слово не розлучатися, щиро гуртом за кожного обстоювати* (Б. Грінченко); б) погоджуватися, давати згоду (у 1 знач.). *Кілька чоловік таких, що подали слово стояти вкупі з Зіньковим товариством, зовсім не прийшло в громаду* (Б. Грінченко); в) обіцяти одружитися з ким-небудь. [Х и м к а:] *Іване, голубе мій!.. Невже ти думаєш, я ворог твій? Нащо ж я тобі слово подавала?* (Панас Мирний); — *Ти стала жінкою хана? — Не стала ще... але подала слово стати, як що хан поможе вам визволити Україну з-під лядської кормиги* (А. Кащенко); **(17) Пода́ти / подава́ти прави́цю:** а) духовно поєднатися, побрататися з ким-небудь. *Однокровному народу Наш народ подав правицю На єднання, на помогу* (М. Рильський); б) потиснути руку кому-небудь. *Ледве здолавши кашель, що підступав до горла, давив його, Тарас подав правицю: — Бувай здоровий! Дякую тобі за все* (Василь Шевчук); **(18) Пода́ти себе́ на смі́х** — показати себе у смішному вигляді. *Прохор Осауленко був козак не з величних; щира душа, себе на сміх не подасть* (П. Куліш); **(19) Тільки [так (і)] подава́й / пода́й** — уживається для підкреслення чиєї-небудь можливості, потреби, чийогось бажання робити щось. — *Це хлопці навмисно придумали вам для буксира танка послати. А Єгипті цього тільки подавай...* (О. Гончар); *На горбах — скрізь, куди оком не кинь, — безліч цікавих побачити бій. Їм тільки й подавай видовища* (Ю. Винничук); *Кумедно вихиляються* [скоморохи] *всім тілом і ще кумедніше підморгують, кривлять зугарні на витівки пики. Людові тільки подай, люд за боки береться з реготу, а скоморохи стають уже на руки, йдуть по землі колесом* (Д. Міщенко).

ПОДАВА́ТИ[2], даю, даєш, *док., що.* Дати (у 1–9, 11 знач.) усім або багатьом, усе або багато чого-небудь. *Отаман .. подавав вербівцям ножі і вони почали зішкрібать луску з риби* (І. Нечуй-Левицький); — *Це була наша друга Україна, нова Україна, синку, але щасливіша. І назви наші люди подавали тут свої, сумуючи іноді за рідним краєм: Київ, Чернігівка, Полтавка, Україна, Катеринославка, Переяславка тощо* (І. Багряний).

ПОДАВА́ТИСЯ, даю́ся, дає́шся, *недок.*, **ПОДА́ТИСЯ,** а́мся, аси́ся, а́сться, *док.* 1. Відправлятися, вирушати кудинебудь, ідучи, їдучи, відлітаючи і т. ін. *Зважився Максим перебути на шахтах весну до Зелених свят, а вже тоді подаватися додому на село* (Б. Грінченко); *Підкралась* [Лисичка] *до вікна тихенько, вхопила пиріжок моторненько та й подалась* (з казки); *Поважної ходи Роман не знає: поклич його — підбіжить з підскоком, пошли куди — подасться так, що тільки пісок закурить* (С. Васильченко); *Молодий король встиг відчинити двері й вибіг з кабінету. Стен швидко подався за ним* (О. Авраменко); *Вдячний Трильовський низько вклонився, подякував, начепив набакир свого циліндра і в такому вигляді подався кудись Снятином* (С. Андрухович).

2. Ставати до якої-небудь служби, діяльності; вступати кудись, ставати ким-небудь. *— Доведеться вам, отче, подаватися на ступську парафію, — сказав смиренно піп* (Григорій Тютюнник); [А к в і л а:] *Велика штука — вмерти! Я, мій брате, хотів у гладіатори податись, та Парвус залучив у християни* (Леся Українка); *Він мріяв після гімназії одразу податися до кавалерійського училища, щоб стати якщо не лейбгусаром, то кавалергардом* (Б. Антоненко-Давидович); *Гурин подався до інституту. Конкретно: енергетичного* (Я. Гримайло); // Збиратися, намірятися що-небудь робити. [Ю р и с т *(встає):*] *Ні, я піду... (Подається йти, але спиняється)* (Леся Українка).

3. Переміщатися, відхилятися в якому-небудь напрямку, набувати якогось положення. *Це був високий мужик, що мав праву ногу скривлену в коліні досередини .. Через те подавався все на правий бік і йшов зовсім поволі* (Л. Мартович); *Павло знову відстібує свою баклажку, а обидва гребці кидають дрючки, так і подаються до нього грудьми* (В. Кучер); *Червоная, ой, та калинонька На яр подалася* (з народної пісні); *Він* [вовк] *раптом витяг шию, подавсь наперед і так жалібно завив, що Остапові аж мороз пішов поза шкуру* (М. Коцюбинський); *Натовп подався назад. Галас упав, ущух* (М. Куліш); // Відступати з військових позицій. *З настанням сутінків під зливою вогню декотрі* [воїни] *стали подаватися назад* (О. Гончар); *Здригнулись німці й подалися назад, не маючи сили витримати з двох боків такого шаленого натиску* (М. Старицький); *У кінці місяця квітного першими дорогами Гатило подавсь назад, повівши все ополчення й велій* [великий] *полон у возах і за возами* (І. Білик); // Рухатися під дією напору, удару і т. ін. *Рибалки зійшлися у кучу і почали тягти невід. Грузько-важко подавався він уперед* (Панас Мирний); // *перен.* Відходити, розташовуватися на дальшій відстані від чого-небудь. *Зараз за тим островом скелясті високі береги оступаються од річки, подаються трохи на боки* (І. Нечуй-Левицький).

4. Піддаватися дії чого-небудь. *З новим струментом робота пішла краще. Але все як каменюка подавалася погано, бо дуже тверда була* (Б. Грінченко); *Він копав, і земля подавалася. Вона не дуже ще замерзла* (О. Кобилянська); *Крутив* [опришок] *зубами сильно затягнуті вузли. Вузол подався* (Г. Хоткевич); *Тамара підповзла, спробувала відхилити двері — вони подалися, не замкнені* (А. Хижняк); // *перен.* Піддаватися яким-небудь думкам, почуттям і т. ін. *Практичний і холодний, Герман зразу не дуже подавався на ті золоті гори, але чим далі, тим більше Леон потягав і його за собою* (І. Франко); *Гадки й у неї* [Галі] *схибнулися... — А справді? — неначе вітер провіянув в її серці. Одначе чула душа не подалася тому вітру .. — Ні, Мотря не така людина...* (Панас Мирний); // Зазнавати руйнування, псуватися. *Навіть ближчі крепацькі* [кріпацькі] *хати були ще добрі, тілько ті, що стояли в далекому кутку довгого двора, вже подались: декотрі перехнябились, декотрі вже розвалювались* (І. Нечуй-Левицький).

5. Прогинатися, вгинатися під дією чого-небудь. *Вони пройшли повз дерева до рундучка, що шатавсь* [хитався] *і подавався під ногою* (Марко Вовчок); *Сніг прилипав до підошов, шурхотіло листя, подавалося під ногами, як пух* (Р. Андріяшик); *Гупала* [Софія] *босими п'ятами по долівці, по подвір'ю і відчувала, як земля на подвір'ї м'яко подається під нею* (Є. Гуцало); *В одному місці під ним, як на ресорах, подався болотяний ґрунт* (М. Стельмах).

6. *перен.* Відступати від чого-небудь, поступатися чимсь кому-небудь. *Оттак-то Денис усе заїдався з Трохимом .. Трохим же, як був собі плохіший, то .. усе й подавався* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гірко та трудно їй приходилося жити. А проте вона, хоч і скрипіла, та все не подавалася — турбувалася й про себе, й про дочку* (Панас Мирний); *Прикрутив* [пан] *усіх так, що й дихнути годі! Правда, громада не відразу подалася* (І. Франко); *Кожного разу, як я бачу ворогів — стільки хоробрості мені підбавляється! Справжній герой той, хто такого часу не злякається і назад не подасться* (П. Тичина).

7. Худнути, марніти, занепадати здоров'ям. *Не тільки що кожний день, вона* [Галочка] *кожний час подавалася усе більш, усе більш, і кожний вечір вона вже була не така, як була ранком* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За одним із столів — Цупович, невеличкого росту, лисавий блондин, колись огрядний, тепер трохи подався* (Я. Галан); // Гіршати, занепадати (про здоров'я). *Здоров'я батька подалося.*

8. *розм.* Ставати ширшим, просторішим. *А вулиця дедалі сильніше шумувала, розгулювалась, подавалася вшир, і високі паркани почали потріскувати, як тіснувата сорочка на кремезних парубочих плечах* (М. Стельмах); *Черево не дерево — подасться* (Номис); *Широкая да улиця Да ще й подалася* (П. Чубинський).

9. *звичайно із запереч., розм.* Те саме, що **дава́тися** 1. *Одна думка обганяла другу; .. вони од його* [нього] *тікали, зникали, одні тільки краї на одну хвилиночку проносились, поки не злилися в одну думку: як-не-як, а живцем не податися в руки!* (Панас Мирний).

10. *тільки недок.* Пас. до **подава́ти**[1] 1, 3–5, 7–10, 12–14. *Їли все, що подавалося і що можна було з'їсти* (З. Тулуб); *Нижче подавалося свідчення очевидця, що та банда пішла на схід, намагаючись, очевидно, прорватись до Японії* (І. Багряний); *Сама собою крапля — не ріка, а піщина — не пустеля, тобто знання мені подавалося мікроскопічне, але наростало через накопичення* (Валерій Шевчук); *В механічні цехи інструментальних заводів метал подається у формі заготовок* (з навч. літ.); *Молодь .. зрозуміла, що це їй подається рахунок за неполадки з машинами, і при останніх словах лектора насторожилась, захвилювалась* (Г. Коцюба).

У спаш уско́чити (забрести́, пода́тися *і т. ін.) див.* **вска́кувати.**

◊ **Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світа́)** *див.* **іти́; (1) Куди́ не пода́йся** — скрізь, з усіх боків. *— І чеберяв би далі, та, куди не подайся — усюди стіни заважають* [на печі]! (М. Стельмах); *Селянин повернувся, пильно глянув .. і лиш потому сказав: — Неправда. Куди не подайся — скрізь ця холера клята...* (М. Олійник); **На цьо́му піти́ (ру́шити, пода́тися** *і т. ін.) див.* **піти́; Нема́ куди́ пода́тися** *див.* **нема́.**

ПОДАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* Той, хто дає, дарує кому-небудь щось. *Не диво, що люди вже в старовину .. Сатурна за бога, подавця всіх благ, Всього щастя людського взнавали* (І. Франко); *“Ніякого обману тут немає, — сказав подавець фруктів. — Поміркуйте самі. Хіба наш товар належить нам?”* (Любко Дереш); *В уявленнях православних українців святий Юрій виступав також подавцем весняної вологи, необхідної для зростання посівів* (з наук. літ.); *Спочатку, у період багатобожжя, свято кінця жнив мало своїм обрядовим призначенням жертвопринесення хліба нового врожаю місцевим польовим духам і божествам як подавцям врожаю та хазяям землі* (з навч. літ.); // Той, хто особисто передає кому-небудь за призначенням запит, документ і т. ін. *Подавець заяви інформується про будь-яке подовження термінів і про причини, які є підставою для цього* (з наук. літ.); *Екологічна інформація надається безоплатно, крім випадків, коли подавець запиту просить надати йому копії офіційних документів* (з навч. літ.); *Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики не може відмовити подавцю нотаріально завірених копій статутних документів у реєстрації* (з мови документів).

ПОДАВИ́ТИ *див.* **подавля́ти.**

ПОДАВИ́ТИСЯ, авлю́ся, а́вишся; *мн.* пода́вляться. Док. до **дави́тися.** *Старець трошки проголодавсь — хіп той буханець, укусив та, не розжувавши гаразд, хотів проковтнуть та й подавився* (О. Стороженко); *Степанида зирк на батька, та як фиркне — трохи кавуном не подавилася* (Л. Яновська); * Образно. *Ти* [фашистська Німеччина] *думала — тобою весь з'їдаюсь? — та, подавившись, падаєш в траву..* (П. Тичина); * У порівн. — *Він і слово не договорив, мов галушкою подавився, — і навтьоки* (Г. Хоткевич); *Константин встиг ухопити й стиснути руками псячу пащу. Локі тихо гикнув, ніби подавився, але не гавкнув* (Н. Королева); // *чим.* Задихнутися від чого-небудь, що потрапило в горло (від слини, повітря і т. ін.). *Я вдихнув свіжого повітря, подавився ним і закашлявся* (Ю. Яновський); *Панько від несподіванки і жаху подавився слиною і замовчав* (Ю. Логвин); * Образно. *Тільки-но пан обозний наважився збрехати щось Мамаєві, тільки був роззявив задля цього рота, як Песик Ложка гавкнув, і Пампушка подавився першим же словом, як вареником* (О. Ільченко); *Жоржетта теж, певно, не сподівалась такої реакції від добросердої, примороченої нічною пригодою Віо-Віо-Віорелі, бо, здавалось, подавилася словами, аж гикати почала* (Г. Тарасюк).

◊ **(1) Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б>** *хто чим* — уживається як лайливе побажання. — *Бодай той подавивсь, хто таку мудрацію мені втяв!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Яке воно* [намисто] *моє? Хай йому чорт! Хай він подавиться ним!* — *скрикнула Марина* (Панас Мирний); — *Далися тобі ті п'ять карбованців, подавилася б ти ними ще ниньки* (М. Стельмах); — *Щоб ті бояри кісткою подавилися, — буркнув Яромир* (А. Хижняк); — *Мамо! — на матір подивилася Варя. Її очі були наповнені сльозами відчаю. — Віддайте їм усе, — попросила вона. — Хай подавляться, але дадуть нам спокій* (С. Талан); — *Жери, Балоуне, — сказав він приязно, — жери, поки не луснеш, щоб ти подавився, ненажеро* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(2) Подави́тися сміхом (ка́шлем, кри́ком** *і т. ін.)* — порушити дихання сміхом, кашлем, криком і т. ін. *Вона знічено на хвилину спинилася біля порога, потім чогось весело подавилася сміхом і підбігла до парубка* (С. Добровольський); *Жартома ткнув* [кашовар] *Яроша пальцем у бік, але так дістав по руці, що відразу подавився сміхом* (М. Стельмах).

ПОДА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подави́ти.** *Хвіст дараби завернуло, гримнуло ним так, що .. задня керма хруснула, мов трісочка.., а ковбки, наче подавлені змії, повзли безладно і повагом через каміння* (Г. Хоткевич); — *На попоїж, — сказав ніяковіючи і втиснув Олесеві в руку подавлений теплий пиріг. — Бери, дурний, з м'ясом* (Григір Тютюнник); // **пода́влено,** *безос. пред. Артилерійська підготовка триває. Це обробляють оборону противника .. Видно, ще не всі його вогневі точки подавлено, бо він огризається* (Є. Доломан).

2. *перен.* Пересилений у собі, подоланий (про почуття, відчуття і т. ін.); якому не дали виявитися; придушений, приглушений. *Колись пророк у підземній темниці, в залізах* [залізі], *кричав: “Пильнуй, Ізраїлю!” Так і сьогодні: почуймо із підземки нашого серця подавлений голос сумління* (В. Барка); *Ніч минула, як і попередня, — з важкими снами і тривогою, що, подавлена втомою й холодом, змушувала у вранішній прохолоді притискатися утікачів спинами один до одного* (Ю. Покальчук); *“Через кілька днів я звідси їду”, — кажу подавленим голосом* (А. Дністровий).

3. *перен.* Пригнічений (про людину, охоплену гнітючими почуттями, її обличчя, очі тощо); пригноблений. *Хіба ж ти не розумієш, що друг завжди принесе більше користі, ніж пригнічений, подавлений раб, безвільний лейбмедик?* (О. Бердник); — *Там усі в Андоррі мають затяжні депресії, місто в глибокій ущелині, скелі давлять на тебе — цілодобово, круглорічно. Всі андорці такі подавлені, із ними просто неможливо спілкуватися* (Любко Дереш).

ПОДА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подави́ти.** *Центральна влада потрібна для переборення відцентрових сил, тобто (називатимемо речі їх іменами) — для подавлення визвольних змагань* (О. Шугай); *Фільтри на вході й виході виконують функції обмеження смуги частот, подавлення шумів, запобігання накладенню спектрів* (з наук. літ.); *Мінометна батарея призначена для знищення та подавлення протитанкових та інших вогневих засобів, мінометів і живої сили противника* (з навч. літ.).

ПОДА́ВЛЕНО, *присл.* Те саме, що **пригні́чено.** — *Це я винен, — подавлено опустив голову Марченко* (Ю. Мушкетик); — *Останнім часом я нічого не пишу, — нарешті сказав він подавлено* (С. Талан).

ПОДАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подавля́ти.** *Насильницьке подавляння проявів індивідуальности дитини не дає бажаного для батьків результату, а лише поглиблює протистояння між ними* (з навч. літ.); *Гарнітура оснащена функцією подавляння шуму* (з мови реклами); *Тероризм — це політика залякування, подавляння супротивників силовими методами* (з газ.).

ПОДАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОДАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* пода́влять; *док.* 1. *тільки док., кого.* Давити (у 1 знач.) всіх або багатьох. [М и к о л а:] *Хати такі були, що якби не веліли порозламовати* [порозламувати], *то б од вітру самі попадали і подавили б своїх хазяїнів* (І. Котляревський); *Пропав Самсон, сліпий нещасний, що тільки те й зміг зробити, що розвалив храм і подавив увесь хор і балет Державної опери...* (Остап Вишня); *Один з танків бере напрямок сюди .. — Страшно! Подавить він нас!* (О. Гончар); *Пополуночі* [пополночі] *наші порозрізували пута, накинулися на тих чотирьох чи п'ятьох сторожів, подавили їх тихо й утекли* (І. Білик);

// *що.* Роздушити все або багато чого-небудь. *Тимко скочив на гарбу і ліг на солому, підклавши під голову руки. — Стій! Яйця подавиш! — злякано вихопив Охрім свою торбу з харчами* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки док., кого, що, чого.* Давити якийсь час. * Образно. [Г а в е н д а:] *Що мені жаліть його, коли він заслужує на те.* [Л е д а ч и й:] *Ну, коли так, то я з нього подавлю олії...* (І. Карпенко-Карий).

3. *що, перен.* Пересилювати в собі, долати (почуття, відчуття і т. ін.); не давати виявитися; душити, приглушувати. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Чи матимеш ти силу в собі подавити всі ті потайні чернечі гріхи, які з усіх боків обступлять тебе* (Панас Мирний); *Намагалась* [Юля] *подавити в собі згадки про хлопця* (О. Донченко); *Я подавив у собі сльози й наздогнав Хіппі* (Любко Дереш).

4. *що.* Те саме, що **заглуша́ти** 1. *З-поміж незлагодженого хору раптом залунав могутній .. жіночий голос .. Виринав він ніби із самої глибинної людської суті, .. легко подавлюючи всі інші голоси, що враз підстроїлись до нього, як до природного вожака* (Ю. Покальчук).

5. *що, перен.* Знищувати що-небудь, припиняти силою ворожі дії. *Подавили* [матроси] *кулеметні гнізда, захопили мінометну батарею* (В. Кучер); *Перший заколот Оттона Нордгеймського Генріх подавив досить легко: забрав у Оттона Баварію і частину майна* (П. Загребельний).

6. *тільки док., що, перен., розм.* Док. до **дави́ти** 7. — *Отаке-то вчинилося!.. — мовив старий дід, оглядаючи холодні трупи. — Шкода молодої сили — подавив мороз* (Панас Мирний).

ПО́ДАВНО, *присл., діал.* Досить давно, давненько. *Я прийшла подавно* (Сл. Б. Грінченка); *Він уже подавно сказав* (П. Гулак-Артемовський).

ПОДА́ВНО, *присл., рідко.* Те саме, що **поготі́в.** *Кажуть, вона — молода, сильна, зваблива. Буцімто жоден чоловік перед нею не встоїть. Атей же і подавно, жінок він любить* (В. Чемерис); — *Любов — вона штука страшна. Просочується навіть через монастирські стіни. Тим більше, коли настоятель тугий на вухо. А коли він спить — і подавно* (І. Карпа).

ПО-ДА́ВНЬОМУ, *присл.* Так, як до цього часу, як раніше. — *Все було по-давньому: земля не розступалась, башта стояла на місці й навіть правовірні сиділи спокійно* (М. Коцюбинський); *Уласові сини по-давньому ходили на промисли й приносили новини все гірші й гірші* (Б. Лепкий); *Сиве, як протертий мак, волосся Мартинчука стало за цей час зовсім білим. Проте по-давньому було кучеряве й буйне* (Ірина Вільде); *Розсилала ще по-давньому Візантія повсюди своїх священників, хизувалася зблисками своїх розкошів, багатств і розпутства* (П. Загребельний); // Як у давнину, колись. *Чи збираються ще й досі Веселії гості Погуляти у старої, Погуляти просто, По-давньому, по-старому, Од світу до світу?* (Т. Шевченко); — *Отак буде краще: по-Божому та по-давньому, як і за батьків робилося! А то вигадали — машину: й другим лихо, й собі не на прибуток, — казали одрадяни, шпарко беручись за роботу* (Панас Мирний).

ПОДА́ГРА, и, *ж.* Захворювання суглобів і тканин, спричинене відкладанням солей унаслідок порушення обміну речовин в організмі. *Будапештські ванни корисні хворим на ревматизм, подагру, захворювання нервової системи (радикуліт, поліневрит та ін.)* (з наук. літ.); *Унаслідок зменшення секреції сечової кислоти може загострюватися подагра* (з навч. літ.); *Старі помітили Плетенецького, заметушилися, поквапливо підводячись на тремтячі ноги, покручені подагрою й ревматизмом* (З. Тулуб); *Крекчучи (доймала до кісток клята подагра!), польний гетьман виліз з карети і разом із своїм численним почтом ступив у коло, де до чорної землі був витоптаний сніг* (В. Чемерис).

ПОДА́ГРИК, а, *ч., розм.* Хворий на подагру. *Всі вміють ткати льон. Працюють подагрики, працюють сліпі. Навіть однорукі не сидять тут без діла* (Н. Королева); *Старий подагрик із шрамованим навпіл носом несе шахівницю, загорнену, ніби фотопапір, у чорну обгортку* (В. Стус).

ПОДАГРИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пода́грик.** *Стара подагричка.*

ПОДАГРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Видозмінений подагрою. *Абрам Мойсейович глянув на свої подагричні ноги, на своє подагричне черево. Гірко посміхнувся: з нього хлібороб?* (Д. Бузько); *Доліва-Ясенський .. подагричними, безкровними пальцями відрахував свою сотню золотом* (З. Тулуб); *Старий маршал шаркотить по підлозі подагричними ногами, прямуючи вниз* (М. Чабанівський); *Худющий, виснажений, одні кості та шкіра, довготелесий Жан даремно намагався вузлуватими подагричними пальцями застебнути ґудзики своєї смугастої, мов зебра, заширокої для нього роби* (В. Малик).

2. Який хворіє на подагру. — *Ми з тобою роду довговічного... — Хоч і подагричного... — докінчила Порицька* (Леся Українка); *Її кравчиха, подагрична тілиста жінка, .. примруживши короткозорі очі, оглядала свою замовницю* (С. Добровольський); *Він зірвав кістяка, що гойдався над столом, і заходився ним лупцювати бенкетарів по головах так ревно та завзято, що з останнім спалахом гаснучого жару вибив дух із подагричного дідусика* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По).

3. Спричинений подагрою. — *Розмова розмовою, а природа домагається своїх прав, тіло потребує відпочинку та ще у вашому віці. У вас же подагричні болі* (Б. Лепкий); *Дисертацію присвячено апробації нових способів лікування ревматоїдного артриту, остеоартрозу та хронічного подагричного поліартриту з використанням голкорефлексотерапії* (з наук. літ.); *Основою захворювання на подагричний артрит є порушення пуринового обміну* (з навч. літ.).

ПО́ДАЛЕКИ, *присл., діал.* Поодаль. — *А ви чого відти мішаєтеси* [втручаєтеся]? *Ви вмієте жінок добре бити.., а як прийде направду, то стоїте подалеки та й скавулите, як щенюки* [щенята] (В. Стефаник); *Спершу держався* [Оряддин] *від мене подалеки, мовби боявся з моєї сторони якого нападу на себе, а я, горда, несмілива, вразлива, задивилася на його* [нього] *і поступала собі так само* (О. Кобилянська).

ПО́ДАЛЕКО, *присл., розм.* Досить далеко, далеченько. *Далеко вам ходити? — Та подалеко* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДАЛЕНІ́ТИ, іє. Док. до **далені́ти** 2. *Кінь баский подаленів тоді і зник...* (П. Тичина); *Метелик, тріпочучи крильцями на своїй нерівній і нешвидкій дорозі, стишив літ над білими сторінками, прочитав літеру і подаленів над квітками степовими* (В. Барка); *Підводи рушили, подаленіли людські голоси* (М. Стельмах); *Ліс подаленів, уже не видно окремих дерев, лише суцільна чорна смуга простяглася між небом і землею* (К. Гриб); *На плиті відшептіло з чайника чебрецеве питво, подаленів стукіт лопат, то копальники пішли провулком* (Є. Пашковський).

ПОДА́ЛІ, *присл.* 1. Трохи далі. *Іде* [Микула] *й чує: у церкві дзвонять на тривогу, а десь подалі калатають у ялову дошку* (О. Маковей); *Внизу поволі котився потік. Густі верби вкривали його похилими вітами, подалі йшли кущі осичини, важкі тополі, де-не-де старі дуби* (М. Івченко); *Біля возів, під возами й подалі — скрізь було видно запорожців, що порозлягалися на траві* (О. Довженко); *Пепа зітхає і відкладає її* [газету] *подалі, зосередивши увагу на перших двох, знічев'я вже прочитаних у потязі* (Ю. Андрухович); *Хлопчика я добре знаю. То мій друг. Дівчинка — то public person* [публічна особа], *а я від них тримаюся подалі* (І. Карпа).

2. Якомога далі. *Говорили* [опришки] *при ній все, так що Марусі треба було тікати куди подалі та й сидіти там, доки не настане ніч* (Г. Хоткевич); — *Ти йди куди-небудь подалі від наших місць, де тебе не знають* (Григорій Тютюнник); *Зчинилася метушня, джури пришпорили коней і понеслись подалі від печери, гадаючи, що дракон ось-ось кинеться до бою* (Ю. Винничук); *Власне, це був не найгірший спосіб провести медовий місяць — у глибокому космосі, подалі від людської метушні, в порівняно невеликому товаристві колег* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Да́лі (пода́лі) від гріха́ (від ли́ха)** *див.* **да́лі; Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́** *і т. ін.)* *див.* **посила́ти.**

ПОДАЛІ́К, *присл.* 1. Те саме, що **поо́даль.** *Хлопці стояли подалік і дивно дивилися на тата* (В. Стефаник); *Здивовано хмикнувши, Богдан .. сів подалік* (І. Білик).

2. Уживається при позначенні предметів, осіб і т. ін., на невеликій відстані від яких щось міститься, відбувається і т. ін. *Він показав на закуток двору, де подалік від його запряженого візка, під кущами, стояло п'ятеро ксьондзів з палицями у руках* (Г. Колісник).

ПО́ДАЛЬ, *присл., розм.* 1. Поодаль; на якійсь відстані від кого-, чого-небудь. *Волосся одкрите вітер йому підворушував: шапка ж облізла лежала там, де й сокира — на отшибі* [відшибі], *подаль* (П. Тичина); *По боках у неї лежали дві жінки, а трохи подаль — якийсь чоловік; то були, певне, її слуги* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Уживається при позначенні предметів, осіб і т. ін., на невеликій відстані від яких щось міститься, відбувається і т. ін. *Коло ліжка* [хворої] *сидить моя мати з журботою своєю; а подаль од ліжка Павлютиха процвітає* (Марко Вовчок).

ПОДА́ЛЬШ *див.* **пода́льше.**

ПОДА́ЛЬШЕ, *рідко* **ПОДА́ЛЬШ,** *присл., розм.* Те саме, що **пода́лі.** *Розуміється, що позиція в Дрогобичі була багато краща і безпечніша, як в Самборі. Там було подальше від бойової лінії і заробіток був кращий* (А. Чайковський); *Старші сиділи ближче до стола, а молодші трохи подальше* (В. Стефаник); *Вперед, кораблю! Не страшне Плескання вод у млі, Аби подальш заніс мене Від рідної землі* (П. Грабовський); *Я б землю покинув і в небо злітав! Далеко за хмари, подальше од світу, Шукать собі долі, на горе привіту І ласки у зірок, у сонця просить* (М. Петренко); *Рибалки нахромлюють варені картоплини на гачки і бльовкають ними* [закидають їх] *подальш від греблі, кидають макуху з глиною* (Є. Пашковський); *Дарці захотілося втекти з класу подальше від хворої вчительки* (Любко Дереш).

ПОДА́ЛЬШИЙ, а, е. 1. Який настає, з'являється, іде, відбувається і т. ін. згодом після чого-, кого-небудь, за чимсь, кимсь; дальший. *Контузія і нелегке подальше життя наклали свій відбиток на характер і душевний склад хлопця* (І. Цюпа); *Знали, нелегкою буде подальша дорога* (О. Гончар); *Відразу ж по закінченні сейму два гетьмани, коронний Конецпольський і польний Потоцький, зійшлися за угорським вином, аби узгодити свої плани щодо подальшого упокорення бунтівної України* (В. Чемерис); *На вибір подальшого маршруту ми витратили небагато часу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який триває далі, продовжується (про розвиток, прогрес і т. ін.). *Вона тільки не могла передбачити одного — подальшого розвитку подій* (В. Лис); *Соціал-демократія в Європі має столітні традиції, посідає чільне місце на сучасному політичному небосхилі, й у неї непогані перспективи подальшого розвою* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **пода́льше,** шого, *с.* Те, що відбувається далі, пізніше в часі. *Треба було завжди тільки зрозуміти, врахувати, зважити. А тоді — передбачати, бути напоготові до подальшого, хоча б воно і віщувало нові й нові нібито несподіванки* (В. Владко); *Аби не втратити пошани до пам'яті небіжчиці, він не докопувався до подальшого, а спалив усі документи гамузом* (М. Дашкієв).

2. *рідко.* Розташований, розміщений трохи далі від інших. *Над самим небосклоном* [небосхилом] *жевріли хмари червоною поломінню* [червоним полум'ям], *а подальші міняли свою червону барву на фіолетову* (Л. Мартович); *Кость пришвартував човна, вискочив нагору і .. побіг уздовж циліндричної поверхні понтона, перескочив на подальший* (Ю. Яновський); *Петро зрозумів, що той, хто йому потрібен, знаходиться в подальшому залі* (І. Росоховатський).

○ **(1) В пода́льшому,** *у знач. присл.* — через деякий час, надалі. *В подальшому до МУРу* [Мистецького українського руху] *мали увійти представники інших творчих професій — театрали, музиканти, журналісти, художники* (О. Шугай); *Тепер, дізнавшись про неї більше, я відчував — наші ймовірні ніжні стосунки, швидше за все, не мали б у подальшому серйозних перспектив* (А. Кокотюха); *Мати запросила мене підійти ближче, переступивши через невисоку загорожу, і саме це в подальшому виявилося фатальним* (Ю. Іздрик).

ПО́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пода́ти.** *Після вечері перейшли до теплої, яскраво освітленої вітальні, де подана запашна кава надавала розмові інтимності* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Вона теперечки почувала, що це вже й є перша милостиня, подана задля неї, що її таки не мине прохацька торба* (І. Нечуй-Левицький); *Кожний з жебраків хотів звернути увагу лиш на себе; милостиня, подана сусідові, здавалася видертою з власних рук* (Г. Хоткевич); *Схвильований Криштоф Косінський похапно сів на поданого йому коня* (Іван Ле); — *Хороше глибина літнього вечора подана, — дивиться* [батюшка] *на картину* (М. Стельмах); *Все я дістав, навіть того листа з Криворівні, що поданий був на почту* [пошту] *в Ясенові* (М. Коцюбинський); // **по́дано,** *безос. пред. Потім до камери подано через кормушку віник — власне, то був не віник, а деркач, — щоб підмести камеру* (І. Багряний); — *Сподіваюсь, на час нашого повернення сніданок буде подано* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Подано автомобілі — розвезти акторів по домівках* (Ю. Яновський); — *На нього подано Обручову донос* (З. Тулуб).

ПОДА́ННЯ́, а́ння́, *с.* 1. Дія за знач. **пода́ти.** *31 березня. Понеділок і дощ. Останній день подання декларацій до податкової інспекції* (Л. Костенко); *На ветеринарно-санітарну експертизу приймають продукцію після обов'язкового подання документа, що посвідчує особу її власника або продавця* (з навч. літ.); *Се .. тільки "об'єктивне подання фактів"* (Леся Українка).

2. Те, що дають, жертвують, приносять у дар. — *Благословення тобі Аллаха, хлопчику, за щедре подання!* (Ю. Логвин).

3. *офіц.-діл.* Офіційна письмова заява з проханням до вищої інстанції. *Я вислала подання аж у три округи* (Уляна Кравченко); *— Про всяк випадок ще можна написати подання* (М. Стельмах); *Левко заплатив злотий, адвокат негайно збагнув, що треба робити, і почав сам друкувати на портативній машинці подання до владики Діонісія* (М. Малиновська).

(1) За пода́ння́м — згідно з письмовою заявою, поданими відомостями. *У президентському проєкті голів місцевих державних адміністрацій призначає президент за поданням Кабінету Міністрів, у депутатському — Кабінет Міністрів самостійно* (з наук. літ.).

ПО-ДА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-да́нському.** *Насолоджуватися моментом життя саме зараз, відкинути напругу й метушню, робити те, що подобається, оточувати своє життя затишком і комфортом — це і є філософія щастя по-данськи* (із журн.).

ПО-ДА́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у данців, за звичаєм данців. *Якщо оселедець готувати по-данському, то вам знадобиться гірчиця, часник, мед і бренді* (із журн.).

2. Данською мовою. *О. Єсперсен писав, що мовлення, як і музика, має тональності: по-данському говорять майже завжди в мажорі й тільки іноді в мінорі* (з наук.-попул. літ.).

ПОДАРЕ́МНЕ *див.* **подаре́мно.**

ПОДАРЕ́МНО, ПОДАРЕ́МНЕ, *присл., рідко.* Те саме, що **даре́мно.** *Витратити гроші подаремне.*

ПОДАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подарува́ти.** *Найвідчутнішої травми під час обстрілу квартири Заболотних зазнало фото, колись подароване Соні її майбутнім чоловіком* (О. Гончар); *У запамороченій голові вже не було згадки про зілля, подароване чорною чарівницею* (Ю. Логвин); *Вимережувалась у мелодійному звучанні легенда, подарована композитором* (І. Пільгук); *Мертва й похована ти* [мріє], *моя люблена, он уже хрест над тобою. Кожна ураза тобі подарована, мир нехай буде між нами* (Леся Українка); // **подаро́вано,** *безос. пред. Мене їй* [пані] *подаровано* (Марко Вовчок); *Мотоцикла їй було подаровано, коли її мобілізували .. до цього зовсім не промислового району* (Ю. Яновський); *— Хто цього літа піде за мною на царя — матиме вдвічі проти звичайного. А закупам буде подаровано всі давні борги* (І. Білик).

ПОДАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **дарува́ти** 1. *Легше десятьом подарувати, чим в одного попросити* (прислів'я); *У той день, як нам рушать, подарував він свого коня* (О. Стороженко); *— Нелюба будеш ханові, то подарує він тебе якомусь мурзі, старому ласунові, і буде тільки на гірше* (А. Кащенко); *Моряки подарували щасливим батькам .. колиску роботи корабельного тесляра* (З. Тулуб); *Король подарував Олельковi дуже гарного плаща, і той, пишаючись ним, полюбляв гуляти містом* (Ю. Винничук); * Образно. *Іссі ж Агапіт, з усією можливою для його товстого тулуба граційністю, подарував ґречний уклін* (П. Загребельний); // Лишати, не забирати що-небудь своє у когось. *Як ся напомки* [нагадувати], *то лучче подарувати* (Номис); *— Дайте лишень нам половину пасіки, а як ні, то бери, Карпе, сокиру та й рубай груші. Я вам свого не подарую, — кричала, аж сичала Мотря* (І. Нечуй-Левицький); *— Никаноре, щоб сьогодні до вечора приніс мені п'ять карбованців! .. Никанор жалібно подивився на пана, надіючись, що той подарує йому гроші* (М. Стельмах).

2. *ким, чим.* Наділити ким-, чим-небудь, обдарувати. *Дивись, Горпина як слід і побалакає з Мотрею і пожалує її молодих літ, пусте* [пустить] *погуляти, подарує чим-небудь* (Панас Мирний); [В а с и л ь:] *Просю* [прошу] *тебе у куми: Домаха подарувала мене сином!* (М. Кропивницький); *Грізний пан і своєю ласкою її подарував, і нарешті впала* [Марина] *з своєї "високости" після того, як пані побачила занадто близьку ласку свого чоловіка до куми-кріпачки* (С. Єфремов).

3. *тільки що кому.* Збагатити своєю працею (науку, культуру і т. ін.). [О с т р о ж и н:] *В наші часи не часто чуєш такий хвалебний тон (.. читає). — На днях наш молодий драматург подарував нам* [драму]... (Леся Українка); *Великого поета* [Т. Шевченка] *Земля колись полтавська напоїла, — А сам він невичерпне джерело Подарував народові навіки* (М. Рильський).

4. *тільки що кому, розм.* Вибачити, простити кому-небудь щось. *Цяцькований Осел придбав нову біду: Де не повернеться — усе не до ладу, Чи шкоду втне — не подарують, Почують, що дзвенить — палюгою частують* (Л. Глібов); [М а р к о:] *Ти думаєш, що я так легко подарую тобі тяжку образу цієї нещасної дівчини?* (Мирослав Ірчан); *Мати ніколи не подарує тим, хто вбив її сина* (М. Дашкієв).

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* **вибача́ти.**

◊ **Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув** *і т. ін.),* **на́че (нена́че** *і т. ін.)* **п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув** *і т. ін.) див.* **гля́нути; (1) Подарува́ти життя́** *(рідше* **життя́м)** *кому* — залишати живим, помилувати кого-небудь. *Ткачі здебільшого стоять, мов на суді, наче ждуть, чи їх на смерть засудять, чи життям подарують* (Леся Українка); *Пройшли літа. Мужніє ліра. А все в уяві зір жовніра над змовклим боєм, шумом трав і над похмурою рікою, коли я твердою рукою йому життя подарував* (В. Сосюра); *— Якщо ти повернешся у наш дім по добрій своїй згоді, то батько .. дасть тобі у посаг селище в горах, а розбійникам корсарам подарує життя і відпустить їх на волю* (Ю. Мокрієв); **(2) Подарува́ти по́гляд (по́смішку, усмі́шку** *і т. ін.)* — поглядом, усмішкою виявити своє ставлення до кого-небудь. *Наталія Олександрівна подарувала йому ніжний, добрий погляд* (Ю. Збанацький); *Анжеліка Михайлівна кожного вислухає, кожному подарує усмішку, і наші поголені обличчя аж сяють од щастя* (А. Дімаров); *Вся аж світилася від щастя, бо таки ж справді хто б хоч усмішку подарував їй за мистецтво на землі, де кожна друга жінка вміла розписати піч чи вирізати голуба до свята* (Н. Околітенко); *Капітан .. подарував господині свою фірмову посмішку. — Доброго ранку. Як наш хворий?* (А. Кокотюха).

ПОДАРУВА́ТИСЯ, у́ємося, у́єтеся, *док., розм.* Вибачити один одному. *Вже як там не погодимось на чому* [з братом], *то подаруємось* (Марко Вовчок).

ПОДАРУ́ЙКО, а, *ч., розм., рідко.* Той, хто дарує (у 1 знач.); дарувальник. *Подаруйко за кордоном без штанів ходить* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДАРУ́НКО́ВИЙ, а, е. Признач. для подарунка, одержаний як подарунок, пов'язаний із подарунком. *А найживучішим виявився подарунковий обряд — щедрість людська, в якій поєднується все суще на землі* (Микита Чернявський); *Метро, пальтовий натовп, відключення сигналізації в квартирі й обривки подарункових загорток* [обгорток] (І. Карпа); *Оскільки книг у неї було небагато, вчилися вони на великій ілюстрованій "Біблії рецептів", як називала костюмерка це подарункове видання* (Н. Сняданко).

ПОДАРУ́НОК, нка, *ч.* 1. Подарована річ; дарунок. *Подарунок назад не беруть* (прислів'я); *— Оце, бачиш, сину, подарунок мені від мами на новосілля* (О. Донченко); *Мілена зберегла цілу колекцію подарунків від цих незвичайних людей* (С. Андрухович); *За майже рік стосунків із Мартою жодного разу не робив коханці подарунків. Як не зважати на квіти* (Люко Дашвар); * Образно. *Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно, що, згадуючи тебе вже много літ, я завжди добрішав, почував себе невичерпно багатим і щедрим. Так багато дала ти мені подарунків на все життя* (О. Довженко); // Те саме, що **гости́нець**[1] 1. *Я годів зо два проходив По Чорноморії, по Дону... І подарунків накупив Найдорогіших* [найдорожчих]... (Т. Шевченко); *Дядина — добра людина, надає йому й хліба, й ковбас. Ото він звеселить матір, як нанесе додому подарунків!* (Панас Мирний); *Купив я йому в подарунок краватку й пішов* (М. Коцюбинський); *— Вода й камінь точить, то гроші й подарунки дівочу впертість і поготів* (А. Головко); // *ірон.* Про кого-небудь або щось негарне, недосконале, неприємне і т. ін. *Взагалі дурна ідея друкувати візитівки, краще проїжджатиму ці гроші на таксі. Може, хоч одну нервову клітинку вбережу таким чином. Хоча наші таксисти — теж не подарунок* (С. Пиркало).

2. *рідко.* Дія за знач. **подарува́ти.** *Дуже вдячний Вам за подарунок переказу "Слова"* (Панас Мирний).

ПОДАРУ́НОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **подару́нок** 1. *Гостинців повен клуночок Тобі я принесла; Сама я в подаруночок Для тебе розцвіла* (Л. Глібов); *В уяві Небесника з'явилися дві голови дитячі, жінка. У нього в чемодані для кожного з них подаруночок...* (М. Томчаній); *Світ готується до Нового року. Санта-Клаус відкрив поштове відділення у Німеччині. Діти пишуть йому листи, замовляють подаруночки* (Л. Костенко); *Дзвінка не забула й собі зробити кілька подаруночків* (Ю. Винничук); *— Ви розумієте, який "подаруночок" готували ви товаришам тим, що уникали тренувальних маршів* (І. Багмут); *А твоєму батькові та братам ми скоро такий подаруночок піднесемо, що їм гидко стане* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОДАР'Я́, я́, *с., діал.* Збірн. до **подару́нок 1;** подарунки. *Дають мені подар'я жита по коробці* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДА́ТЕЛЬ, я, *ч., заст.* Те саме, що **подаве́ць.** *Іменем Хорса і Даждьбога, себто подателя всього добра, називали сонце* (М. Грушевський); *Дід кляк і молився довго-довго: "Господи, Боже, життя і радості подателю, судіє справедливий і безкорисний, прийми жертву отсю велику, найбільшу з дотеперішніх"* (Б. Лепкий); *Отримання ченцями паспортів не було гарантією того, що їх "податель" буде мати змогу збирати милостиню на Запорожжі* (з наук. літ.).

ПОДА́ТЕЛЬКА, и, *ж., заст.* Жін. до **пода́тель.** *Лада, чи Жива, символізувала природу, життєве начало, була матір'ю сонця в його втіленні, богинею кохання, гармонії, шлюбу, подателькою благ* (з наук.-попул. літ.).

ПОДА́ТИ *див.* **подава́ти**[1].

ПОДА́ТИСЯ *див.* **подава́тися.**

ПОДАТКІ́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Працівник податкової (у 2 знач.) установи. *— Він чесно сплачує податки, правда, Георгійович? — Треба в податківців питать, — коротко відповів начальник міліції* (А. Кокотюха); *— З тебе вийде добрий податківець, — запевнив я її* (С. Жадан); *Податківці пояснюють сталу тенденцію до збільшення кількості фіктивних фірм недосконалістю системи реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності* (з газ.).

ПОДАТКО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до податку; пов'язаний з розподілом і сплатою податків. *Останній день подання декларацій до податкової інспекції. Я можу не подавати. У мене зарплата не сягає податкової планки і прибутків нема* (Л. Костенко); *У липні-серпні згоріли канцелярії не одного волвиконкому, де складалися списки про податкову повинність* (В. Шкляр); *Соломія намагатиметься хоч якось послабити податкову удавку, яка стискала дедалі дужче. Платити тре' було за все — живність, сам хлів, за кожне дерево в садку, кожен кущик ягід* (В. Лис); // Признач. для обліку, розподілу та сплати податків. *Рябина і писар сидять при столі, на котрім табель податкова* [податковий] *і інші книги урядові* (І. Франко); *На кожну корову тоді існував "молочний податок", треба було здати кілька сот літрів молока, навзамін одержавши "обрат" після сепаратора і позначку в податковій книжечці* (П. Загребельний); *До компетенції сенату належали судова й організаційна діяльність, фінансовий і податковий контроль, зовнішньоторговельні та кредитні повноваження* (з навч. літ.).

2. Який відає розподілом або контролює збирання податків. *Податковий уряд мстився на ній* [громаді] *при всякій нагоді і старався кождого громадянина знищити протизаконними податками* (Л. Мартович); *— Лишіть його лиш, най вибуяється* [заспокоїться], *— замітив знов інший, якийсь податковий урядник* (О. Кобилянська); *— Ви що хочете, щоб я одну суму записував у договір, а іншу виплачував вашому синові, щоб мати мене в руках, а потім першої-ліпшої хвилини продати податковому інспекторові?* (Ірина Вільде); *Хуан Вертес на Кардосі очолював фірму, яка не була ні застрахована, ні зареєстрована в жодному податковому управлінні* (М. Білкун); *Двадцять першого липня до Глухова приїхав Вельямінов. З прокурорами, охороною, писарями, податковими комісарами* (Ю. Мушкетик); *Податкова інспекція несподівано виявила у нього величезну заборгованість і конфіскувала усю його нерухомість* (В. Кожелянко); // *у знач. ім.* **податко́ва,** вої, *ж., розм.* Те саме, що **Держа́вна податко́ва слу́жба.** *— Не твоє псяче діло! І на Миколу не наїжджай, не податкова...* (Г. Тарасюк); *Ми вирішили провести репетицію свого неіснування. Забарикадувалися вдома .. Навіть похід у податкову стосовно реєстрації нашої терористичної організації відклали* (І. Карпа); // Працівники такої служби. *— Мій кум тримає авторинок у Рівному. Аби не вчащала податкова, він тримає у офісі живого удава* (А. Кокотюха).

Податко́вий календа́р *див.* **календа́р.**

△ **Податко́ва деклара́ція** *див.* **деклара́ція; Податко́ва зни́жка** *див.* **зни́жка; Податко́вий імуніте́т** *див.* **імуніте́т; Податко́вий ко́декс** *див.* **ко́декс; Податко́вий о́блік** *див.* **о́блік.**

ПОДАТКОПЛАТНИ́К, а́, *ч.* Платник податків. *Тактичні вимоги до функцій менеджменту податків здійснює організація-податкоплатник* (з наук. літ.); *Держава виступає в ролі постачальника певних благ на умовах, визначених суспільним вибором споживачів — громадян і всіх податкоплатників* (з навч. літ.).

ПОДАТКОСПРОМО́ЖНИЙ, а, е, *офіц.-діл.* Який має досить коштів для сплати належних із нього податків. *Урахування пільг, що надають органи державної та місцевої влади, формально завищує податкоспроможний потенціал регіону* (з навч. літ.); *У Японії орендатор квартири повинен мати гаранта — добропорядного та податкоспроможного громадянина цієї країни* (з газ.).

ПОДАТКОСПРОМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., офіц.-діл.* Властивість за знач. **податкоспромо́жний.** *Важливим показником фінансової автономії є коефіцієнт податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці* (з навч. літ.); *У пояснювальній записці до проєкту закону про Державний бюджет мають бути визначені результати обрахунку індексів відносної податкоспроможності в розрізі місцевих бюджетів* (з мови документів).

ПОДА́ТЛИВИЙ, а, е. 1. Який легко, без опору піддається дії чого-небудь (про предмети). — *Як зовсім свіжий рушник, то ще твердий, .. а як уже вживаний, то м'який, податливий* (Л. Мартович); *Семен Микитович зробив ще крок до кручі, з-під ніг посипався податливий пісок* (О. Копиленко); *Ноги то м'яко втискались в податливий мох, то шелестіли по нескошеній траві, то лунко хрустіли по сухому рясному жолудді* (М. Стельмах); *Тіло* [в Софії] *ще досить гнучке та пругке, по-гадючому звивисте та податливе* (О. Гончар); // Який легко піддається обробленню. *Майстри тесали податливу деревину* (А. Шиян); *По м'якенькій податливій лубиці* [лубу] *ще й обухом постукували, тоді здирали кору й відламували маленькі шматочки* (М. Малиновська).

2. Який легко піддається впливу (про людину); згідливий, поступливий. *Громада з увагою слухала слів свого бесідника, і молодіж, податлива на все нове та несподіване, готова вже була пристати на ту раду* (І. Франко); *Лепні підговорювали ґазду.., а що се була м'яка, податлива натура, то коли б не жінка, чого доброго, і пішов би з опришками, хоч і не маючи до їх ремесла жадної* [жодної] *охоти* (Г. Хоткевич); *Там, де інший заперечував би, Федя був покірний і податливий* (Д. Ткач); *Натиснуть гуртом на Івана, і він покориться, хоч не такий уже й податливий* (Микита Чернявський); *Мені відчинив худощокий, із запаленими очима гуцул років двадцяти п'яти. З вигляду — людина квола й податлива, без внутрішніх спонук і мети* (Р. Андріяшик).

ПОДА́ТЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пода́тливий.** *Ескімоси знають сотню слів, що описують найрізноманітніші стани снігу — кольори, твердість, податливість* (Т. Прохасько); *Аж вкінці він почув обридження до тої безграничної покори та податливості* [дружини] (І. Франко); *Тарас Волошко, новий член бригади, то сполохано позирав на Переверзу, коли той гримів своїм могутнім голосом і світив білками очей, то дивувався, схвильований його несподіваною ніжністю, податливістю* (Д. Ткач); *Впродовж вечора я не міг позбутися усвідомлення того, наскільки моя присутність підкоряє Мар'янчину волю. Розумів, .. що вся її податливість — результат мого шарму й гіпнозу* (Любко Дереш).

ПОДА́ТЛИВО. Присл. до **пода́тливий.** *Гнилувате дерево податливо вигнулося* (Н. Рибак); *Податливо, мов шматок мила, краялась на їхніх очах грубезна корабельна сталь* (О. Гончар); *Пересохлий, та все ще пахучий тютюновий лист податливо хрускає під пальцями* (М. Матіос); *Прохор обняв її, .. і вона не захищалася, а сама податливо горнулася до нього* (А. Шиян).

ПОДА́ТНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пода́тливий.** *Сучасна дитяча маса для ліплення є дуже податним і приємним на дотик матеріалом* (із журн.); *Чоловік, без сумніву талановитий, енергійний і невтомно працьовитий, але з малою освітою, при тім сильно вразливий і податний на всякі подуви* (І. Франко).

ПОДАТНИ́Й, á, é. 1. *іст.* Який підлягає обкладанню податтю, повинен сплачувати подать. *Німецьке суспільство феодального періоду поділялося на два основні класи: військовий — лицарство і податний — селянство* (з навч. літ.); *Розвинута економіка, класовий феодальний устрій, війни за світове панування, тобто за політичні переваги, якщо не руйнували економіку захоплених країн, то примушували її служити собі разом з податним населенням, — усе це типові риси степової держави* (з навч. літ.).

2. *заст.* Те саме, що **податко́вий** 2. *Якось Жульєн застав його на колінах перед маркізою де Ла-Моль: він випрошував у неї посаду податного інспектора по тютюнових виробах для свого племінника з провінції* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

△ **Податни́й стан** *див.* **стан**[3].

ПОДА́ТНИК, а, *ч., заст.* Той, хто сплачує подать. *Ти міністрам говори, як податники бідують, говори, як до гори, мов оглухли і не чують* (О. Маковей); *Селянам дозволяли не робити "тяглої служби", тобто панщини, коли вони заявляли готовість служити у війську. Литва воліла мати вояків, а не податників* (з навч. літ.).

ПОДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пода́тний.** *Математичні моделі для тіл з тонкими неоднорідностями потребують розвитку в напрямі урахування також і поперечної податності матеріалу включення* (з наук. літ.); *Із конструкційних сталей виготовляють деталі, які повинні задовольняти умови високої міцності, жорсткості або податності та мати поверхні тертя на певних ділянках деталей* (з наук.-техн. літ.).

ПОДА́ТОК, тку, *ч.* Установлюваний державою обов'язковий збір з населення, підприємств, організацій і т. ін. *Вже не будуть вражі пани З нас податки драти Та не будуть за ті гроші Пити та гуляти!* (з думи); *Все життя Чуплак бідував: то стягався на своє поле, то будував собі хату, то сплачував податки — і не бачив світу* (С. Чорнобривець); *Відбирали царськими указами монастирську дідизну в Помор'ї, над Двіною й на Кольському півострові, стогнав монастир від непосильних податків* (Р. Іваничук); — *З інвестиціями в економіку нема проблем, з імпортом — також; скасування усіх податків з фізичних осіб уже вирішена справа* (О. Авраменко, В. Авраменко); * У порівн. [А н т е й:] *Неславу дозволяють нам носити, а славу Рим бере, немов податок* (Леся Українка).

△ **(1) Ако́рдний пода́ток,** *екон.* — податок, що встановлюється державою на рівні, який не залежить від розмірів доходів і покупок. *На практиці акордні податки зустрічаються досить рідко* (з навч. літ.); **(2) Во́дний пода́ток,** *екон.* — плата за користування водними об'єктами. *Платниками водного податку є організації та фізичні особи, які використовують водойми у видах діяльності, що потребують ліцензування* (з наук. літ.); **(3) Натура́льний пода́ток,** *екон.* — податок, що сплачується натурою (у 4 знач.). *У радянський період держава застосовувала й натуральні податки на колгоспи та селянські господарства* (з навч. літ.); **(4) Непрями́й пода́ток,** *екон.* — обов'язковий платіж до бюджету, який визначається обсягом споживання, не залежить від доходу або майна платника податку, виступає як надбавка до ціни товару (послуги) і фактично сплачується кінцевим споживачем. *Акцизним збором уважається непрямий податок на окремі товари (продукцію), визначені законом як підакцизні, який включається до ціни цих товарів (продукції)* (з навч. літ.); — *Отож-то й воно. Оце і є той непрямий податок, який виймають з нашої кишені непомітно, через купця, а попадають ті гроші: частина — до рук фабриканта, решта — до державної казни* (Ю. Хорунжий);

(5) Пода́ток на до́дану ва́ртість, *екон.* — один з основних непрямих податків, який сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг, а також при імпорті товарів до або під час митного оформлення. *Розмір податку на додану вартість установлюють у відсотках до ціни товару* (з навч. літ.); *Із проблемою злочинної діяльності фіктивних підприємств тісно пов'язана проблема незаконного відшкодування податку на додану вартість* (з публіц. літ.); **(6) Пода́ток на прибу́ток підприє́мств,** *екон.* — прямий податок, сплачуваний підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів і т. ін., а також із прибутку від орендних операцій, роялті та від операцій, які не стосуються реалізації продукції. *Звільняються від податку на прибуток підприємств ті установи, які отримали прибуток за рахунок міжнародної технічної допомоги або за рахунок коштів, які передбачені в державному бюджеті як внесок України до Чорнобильського фонду "Укриття" для реалізації міжнародної програми* (з наук. літ.); **(7) Прями́й пода́ток,** *екон.* — податок з прибутку, майна. *Прямі податки — це податки, які сплачуються прямо і безпосередньо особисто кожним працюючим* (з наук. літ.); **(8) Фіксо́ваний сільськогосподарський пода́ток,** *екон.* — податок, який не змінюється впродовж визначеного законом терміну і справляється з одиниці земельної площі. *З установленням єдиного фіксованого сільськогосподарського податку інших податків, яких би то не було, ні на які потреби, в тому числі й місцеві, запроваджувати не слід* (з мови документів); **(9) Чопови́й пода́ток,** *іст.* — мито за право продажу спиртних напоїв. *Словом, Потоцький виріс на якогось героя. І коли агенти гетьмана предложили* [запропонували] *в знак подяки увільнити маєтки гетьмана на землях Галицьких і Коломийських від чопового й шляхового податків на п'ять літ — не знайшлося голосів проти* (Г. Хоткевич); *У 1661 році стрияни були звільнені від податків, а чоповий податок повернули місту на зміцнення фортифікацій* (з газ.).

ПО-ДА́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-да́тському.** *Для кави, приготованої по-датськи, необхідні темний ром і кориця з гвоздикою* (із журн.); *Насолоджуйтесь колекцією розповідей по-датськи, а також сотнями важливих фраз та словниками* (з мови реклами).

ПО-ДА́ТСЬКОМУ, *присл.* Те саме, що **по-да́нському.** *Датська кухня не так популярна, як італійська, але і в ній можна знайти рецепти, які ви захочете повторювати раз за разом, серед них картопля, приготована по-датському у вершках* (із журн.); *Сільська більшість говорила по-датському в північній половині герцогства Шлезвіг* (з наук.-попул. літ.).

ПО́ДАТЬ, і, *ж., заст.* Податок. — *Та як можна, — казав голова, — щоб женська* [жіноча] *душа та платила податі?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Батько й мати все говорили синові, що восени треба їм шукать невістки, що вони старі, а панщина важка, податі великі* (І. Нечуй-Левицький); *А прийде осінь, з сіл, де батько позаводив не сади, — ліси яблуней* [яблунь] *та слив, тягнуть валки з податтю* (К. Гриневичева); *По грошу складав* [Дем'ян], *щоб купити ґрунт, і все не міг, з'їдали податі, штрафи та побори* (І. Цюпа); *Руським підданим дозволялося переходити за Дніпро тільки по сіль та риболовлі, з внесенням за це податі...* (Г. Колісник); * Образно. *Верба на березі похила Та жінка, що з малим дівчам .. Дівча з землі збирає подать — І синє, й біле, і багрець* (М. Рильський).

ПОДА́ЧА, і, *ж.* 1. Дія за знач. **подава́ти¹, пода́ти;** те саме, що **подава́ння, пода́ння́** 1. *На пероні київського вокзалу було людно. Від'їжджаючі і проводжаючі чекали подачі з депо петербурзького поїзда* (Ф. Бурлака); *Операцію мав робити сам професор .. Думбадзе відав подачею крові* (Ю. Смолич); *Петро припинив подачу руди так само раптово, як і почав* (П. Загребельний); *Коли після чергової аварії у нас у середині січня припинилася подача тепла, комунальні служби міста відмовилися обслуговувати будинок* (Н. Сняданко); *Високий стиль вірша в майстерній подачі М. Садовського поєднувався з благородною стриманістю і життєвою простотою* (з мемуарної літ.); *Він* [вірш] *мені насамперед подобається тим, що батьківщину тут показано .. шляхом подачі образу живої людини* (П. Тичина); *Подача голосів виборцями провадиться в день виборів від 6 години ранку до 12 години ночі за місцевим часом* (з мови документів).

2. *спорт.* Удар, яким м'яч, волан уводиться в гру (у бадмінтоні, тенісі і т. ін.). *Уже перші подачі показали, що я недооцінив Марсі. Або, що вірніше, переоцінив себе. Я любив цей спорт, але ніколи не був надто гарним тенісистом* (О. Авраменко); * Образно. *Інструктор бентежиться, як пацан: словесна гра — то вже мій Вімблдон, моя подача з крутим підрізом, яку він годен хіба що провести очима, — таких м'ячів ловити явно не звик* (О. Забужко).

3. Відносне переміщення інструмента й оброблюваної на верстаті деталі. *Під час фрезерування головним рухом є обертання фрези, подача здійснюється столом, на якому закріплено деталь* (з навч. літ.); // Спеціальний пристрій, механізм, який забезпечує це переміщення. *Під час роботи на верстаті ніколи не слід виключати подачу, не відвівши попередньо різець від заготовки. Це збереже ріжучу крайку від викришування* (з наук. літ.); *Явдоха .. з господарем пішла різати січку. Вона .. товстими оберемками натоптувала в подачу солому — нехай крутить!* (С. Чорнобривець).

4. *рідко.* Те саме, що **переда́ча** 3. — *Коли не пустять, то хоч подачу, може, приймуть. Купила груш, сливок трохи, булочку...* (С. Васильченко).

5. *рідко.* Те саме, що **подая́ння** 2. *Подача на церкву.*

6. *заст.* Оброк. *Яків, бачте, в Києві на заробітках був. У нас пускають; треба тільки подачу давати, яку там положать* (Марко Вовчок); *Щезло лихо, живуть тихо, не дають подачі* (І. Франко).

(1) З пода́чі *чиєї, кого, у знач. прийм. з род. в.* — за чиєюсь порадою, вказівкою, на чиюсь пропозицію. *Тараса Кожум'яку з подачі отамана Грицька Невмиваного назавжди запишуть як посполитого (із селян) Остапа Біду — "з жінкою, тещею і малою дитиною (сином)"* (В. Чемерис); — *З вашої подачі справу зрушили в потрібному напрямку. За що я особисто вам дуже вдячна* (А. Кокотюха); *Він протримав їх .. без кількох годин триста тридцять три доби, аж поки бранців не визволила муніципальна поліція з подачі занепокоєних сусідів* (Ю. Іздрик).

ПОДА́ЧКА, и, *ж.* 1. Їжа, кинута собаці або іншій тварині. *Короткозоро мружачи очі, Олена Петрівна схилилася над кліткою. Дурна руда Ельма, собака № 11-18, заскимніла* [заскимліла], *чекаючи подачки* (К. Гриб); *Юрко відчинив знайому хвіртку, до нього вискочив із буди собака, але впізнав і замахав хвостом, чекаючи, як завжди, подачки* (Валерій Шевчук).

2. *перен., перев. зневажл.* Що-небудь невелике, мізерне, яке дають, жертвують кому-небудь із жалю або з ласки, з милості. — *Атож, розумію, — глухо мовила вона. — Це подачка. На зразок цукерки, яку тицяють дитині, щоб вона не рюмсала й гарно поводилася* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Ці десять тисяч — подачка, і всі будуть чудуватися з вашого нахабства. Отже, містере Додд, ваша репутація підмочена остаточно, і тут уже нічим не зарадиш* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

3. *заст.* Те саме, що **пода́ча** 6. — *Давай посполитий до скарбу і подачку од диму, давай і підводу, і греблі по шляхах гати, а козак, бач, нічого того й не знає* (П. Куліш).

ПОДАЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Пожертва жебракові, бідняковi; милостиня. *Тяжче заробити хліб, аніж випросити, але несеш подаяння за плечима, немов камінне жорно. Випрошує ці кусні Чайчиха зі сльозами і їсть зі сльозами* (М. Стельмах); *Кочубей скоро буде удома, а він, кожен знає, милостив до Божих людей і щедрий на подаяння...* (Г. Колісник); *Якийсь обідраний жебрак, .. бажаючи привернути до себе увагу й подаяння, вирішив сісти десь на видноті* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *заст.* Внесок на користь якоїсь особи або установи (звичайно з доброчинною метою). *Тепер для попа головний клопіт — як більше висмоктати з громади прибутків. Отець Орест Солонинка, засвоївши цю премудрість, здирав з віруючих різні треби і подаяння не лише грошима, але й натурою* (Ю. Мельничук); *Його превосходительство особисто займався бухгалтерією, ретельно звіряючи суми подаянь зі списком осіб, які мали той викуп унести* (Валерій Шевчук); *Духовним особам видавалась від київської консисторії особлива книга, до якої вони повинні були заносити кожне отримане подаяння* (з наук. літ.).

3. *заст.* Те саме, що **пода́чка** 2. *Жінка давно слугувала комісарові, отримуючи за свої дрібні доноси мізерні подаяння* (Ю. Бедзик).

ПОДБА́ТИ, а́ю, а́єш. Док. до **дба́ти** 1, 3. *Подбай живим про те, щоб було чим добрим тебе мертвого спом'янути!* (прислів'я); *Ви також повинні подбати кождий за себе* (І. Франко); — *Народ зголоднів, а ніхто не подбає, їсти ніхто не дасть... Як хочеш їсти — пий воду. — Один розкошує, а другий...* (М. Коцюбинський); *Конструктори подбали не тільки про захист від метеоритної небезпеки. Вони припускали й можливість нападу* (М. Дашкієв); *А дочки, які, здається, мусили б найперше про нього подбати, ніби й не помічають, що батько валиться з ніг* (О. Гончар); — *Ми з найсвятішим папою послали легата Гебгарда, аби він подбав про влаштування собору* (П. Загребельний); *Саме час подбати для дітей, щоб гордилися вони, пишалися б майбутнім своєї країни* (Іван Ле).

ПО́ДВИГ, у, *ч.* 1. Важлива своїм значенням дія; героїчний, самовідданий учинок, здійснюваний у важких, небезпечних умовах. *Писати довго не можу, але написати листа для мене вже не подвиг, а зовсім звичайна річ* (Леся Українка); *Парторг батальйону приніс екстрений випуск листівок про подвиг Самійла Поліщука, який у бою під Яссами знищив власноручно шість ворожих танків* (О. Гончар); *Зойка не схвалювала писання про звичайних людей, слабких, маленьких, негідних, жалюгідних; її велике хоробре серце прагнуло історій про героїв та подвиги* (Л. Денисенко); *Дужий і спритний, Планше, який після перших своїх подвигів ще й посміливішав, схопив Любена, кинув його на землю й поставив коліно йому на груди* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. *перев. мн., ірон.* Пригоди, витівки. *Швагер .. інакшої розмови з ним не має, як тільки про свої подвиги в нетверезім стані* (Л. Мартович); *Сигналізували про головині "подвиги" колгоспники районному прокуророві* (Остап Вишня); *Їх четверо, вони кодло, вони піддали, і хочеться подвигів. Щоб було про що згадувати завтра і взагалі* (А. Кокотюха).

ПОДВИ́ГАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *що.* Двигати що-небудь якийсь час. — *Казани з барабольою* [бараболею] *для їхніх кабанів двигаю, чом би й кавуни не подвигати, якби знаття, що заплатять тобі натурою* (Г. Тарасюк).

2. *чим.* Док. до **дви́гати** 2. *Володимир поміркував, подвигав плечима, а потім, урешті, наважився: — Гаразд, поведу тебе до княгині* (В. Малик).

ПОДВИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОДВИ́ГНУТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* подви́гнув, нула, ло *і* подви́г, ла, ло; *док., кого, що, уроч., рідко.* Спонукати до здійснення чого-небудь (звичайно благородного, величного). *Народ учився стати і бути народом. Все здолати! Продертись! Пробитись! Вийти в ряд перший і сказати світові про себе! І хто ж подвигав на се народ український? Я, Богдан, гетьман Хмельницький* (П. Загребельний); *Лише любов, велика і безмежна, що повнить серце нашим матерям, подвигнула її на цю мандрівку* (М. Драй-Хмара); *Прослалася дорога — вся в снігах, і простори — горбаті і безкраї — подвигнуть розпач* (В. Стус); *Хоч би що подвигло мене на цей вчинок, а я, вернувшись до своєї кімнати й наготувавшись ставити печать, мусила тут-таки привітати себе з тим, що послухалась того поруху* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОДВИГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОДВИ́ГНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., уроч., рідко.* 1. Відступати перед ким-небудь, піддаватися кому-небудь. *Не подвигнувся народ перед ворогом.*

2. Здійснювати якісь учинки, подвиги (у 1 знач.). *Від молоду* [змолоду] *прикладалися* [святі] *до Святих книг і тому подвигнулися на добрі діла* (І. Франко); *Одначе все, що звершуємо за молодості, — в ім'я любові, все, на що зміг подвигнутися я, — подвигнувся задля неї* (Ю. Мушкетик).

ПОДВИ́ГНУТИ *див.* **подвига́ти.**

ПОДВИ́ГНУТИСЯ *див.* **подвига́тися.**

ПОДВИГТІ́ТИ, ти́ть, *док.* Двигтіти якийсь час. *Хлопці намагалися завести мотоцикл, той трохи подвигтів і заглух* (з газ.).

ПОДВИ́ЖНИК, а, *ч.* 1. Людина, яка з релігійних міркувань позбавляє себе життєвих благ; аскет. *Кожде слово, кождий рух Флавіана зміцнювали в них* [черничках] *ту думку, що се дуже святий муж, великий подвижник і угодник Божий* (І. Франко); *Два вороновані автомати .. теліпаються на грудях людини, як вериги у подвижника* (П. Загребельний); *Коли підійшли до величезного золотого іконостаса в одній з великих світлиць, Годой став і не міг зрушити з місця. Відусіль на нього дивилися суворі й лагідні водночас очі святих подвижників, і великомучеників, й архангелів, і Діви Марії, й самого Ісуса в усіх видах* (І. Білик); *А далі все подвижники, святі, що тут сиділи в келіях заперті, що їх Господь за подвиги в житті сподобив буть нетлінними по смерті* (Л. Костенко).

2. Людина, здатна на подвиг, самопожертву для досягнення високої мети. *Максим здебільшого розповідав про великих людей світу, подвижників духу, творців техніки й винахідників* (В. Козаченко); *Буде сказано про тебе, піхото з горючими пляшками, про тебе, невеликий курсантський студбат, про вас, кадровики й резервісти, незліченні подвижники сорок першого року, що на смерть стояли на кривавих своїх рубежах* (О. Гончар); // Самовідданий трудівник у якійсь галузі. — *Садівник і лісівник — два рідні брати. І той і той повинні бути подвижниками* (М. Чабанівський); *Я шукав колоритну постать для портрета .. Хотілося написати вченого, .. популярного в народі першовідкривача, подвижника науки* (І. Волошин); *Наука у нього* [М. Пирогова] *ніколи не була відірвана від життя. Праця в госпіталях, севастопольська кампанія, він був справжній подвижник у своїй роботі, у науці* (О. Іваненко); *Всі наші битви ввійдуть легендарним тлом у грядущі казки. І нові матері вечорами розповідатимуть дітям неймовірні історії про перших подвижників зоряних просторів* (О. Бердник).

ПОДВИ́ЖНИЦТВО, а, *с.* 1. Спосіб життя подвижника (у 1 знач.). *Подвижництво і служіння Богові у вірі безмежне, і треба, щоб воно, це подвижництво, завжди йшло на користь українському народу* (В. Рубан); *Навчений коло праведного старця монаших чеснот, завзятливо поринув* [Симеон] *у триб подвижництва* (М. Дочинець).

2. Самовідданість у труді, самовіддана діяльність, спрямована на досягнення високої мети. *Бездоганне життя Матвія Матвійовича, вченого, хірурга, самий факт трудового подвижництва його — хіба не служили Геннадію найбільш надійним щепленням проти паразитизму?!* (І. Волошин); *Я не вірю в його подвижництво і в його талант. Був* [Микола] *хитреньким пронозливим студентиком і висунувся на пустомельстві* (Ю. Мушкетик); *Замок став змістом його існування, увесь свій вільний час і сили він витрачає на те, щоб відремонтувати, відреставрувати, зберегти, не втратити .. Навіть у відпустку не їздить, аби заощадити кошти і час. Справжнє подвижництво* (Н. Сняданко).

ПОДВИ́ЖНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **подви́жник** і **подви́жництво.** *Передові представники народів світу знали про благородну, подвижницьку працю Івана Франка, тягнулися до нього всім серцем* (П. Тичина); — *Якесь прокляття! Кожне добро, що хочуть мені зробити, перевертається на більше зло!.. — То, певно, доля у вас така... — зітхнула комендантша. — Подвижницька* (Василь Шевчук); — *Думаю, їй* [імператриці] *буде вельми цікаво побачити чумаків, які своєю подвижницькою працею піднімають ремесла, розвивають торгівлю і, ніде правди діти, збагачують державну казну...* (В. Малик); *Діяльність західноукраїнських композиторів наприкінці XIX — на початку XX ст. мала подвижницький характер. Їм було властиве почуття суспільного обов'язку, висока національна свідомість, справжня самопожертва* (з наук. літ.).

ПОДВИ́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **подви́жник.** *Мати Хаджі-Георгія з дитинства відрізнялася подвижницьким духом, тому що її сестра була черницею, подвижницею* (з рел.-церк. літ.); *Того дня він вибігав мало не все місто й околиці, готуючи репортаж про таких, як Варвара Гнатівна, що прали матросам сорочки, варили пораненим зелений борщ .. Виявилося й справді, що Варвара не була одинокою подвижницею* (В. Кучер).

ПОДВІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який складається з двох однорідних або подібних частин, предметів. *Недалеко від храму між двома кипарисами статуя Артеміди на високому подвійному п'єдесталі* (Леся Українка); *Знадвору крізь подвійні рами й непричинені парадні двері чувся далекий гамір, сміх і кінське іржання* (Б. Антоненко-Давидович); *За тиждень, узявши з собою й воїв-лідійців, цар Хтайарша рушив з усією численною раттю на північ, де єгиптяни та фінікійці вже зводили через Геллеспонт подвійний міст* (І. Білик); *Широчезна голова скидалася на подвійний молоток, наштрикнутий на держак. Джон Манглс не помилився: то була справді риба-молот* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Який виявляється у двох видах. *Ми бачимо .. незчисленні приклади колективної творчості. Умовимося: вислів колективна творчість має подвійне значення* (М. Рильський); *Хитрий чумак вів подвійну торгівлю: і рибою, і грішми, граючи на різниці внутрішніх цін між золотом і паперовими знаками* (М. Стельмах); *Жертви заклання мали взагалі подвійний характер: і характер освячення, і характер дару* (з наук.-попул. літ.).

3. *перен.* Який має в собі різні, часто суперечливі якості; позбавлений єдності. *Автор .. наділя її* [Саню] *дуже складним і подвійним почуванням* (Панас Мирний); *Він сказав і не відразу усвідомив усю безтактність сказаного, те, що сказана ним фраза має подвійний сенс і дівчина могла образитись, застосувати її до себе...* (В. Домонтович).

4. Удвічі більший або сильніший. *З того часу вона працює з подвійним запалом та каже, що та праця довершає її щастя* (О. Кобилянська); *Час, всупереч фізичному правилу, яке наказувало йому бути рівномірним, гнав тепер з подвійною, потрійною швидкістю* (Ірина Вільде); — *Кухварам — нирки і печінка, мозок і ошийок для панів фельдфебелів, а молодшим писарям лише подвійна солдатська порція м'яса* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Розрахований на двох, признач. для двох. *Посеред хати, на великому подвійному ліжку, на білих ряднах лежить моє кришенятко* (М. Коцюбинський); *Всі три члени повноважної комісії повагом прослідували на теплоплав і зайняли вряд три подвійних каюти на палубі першого класу* (Ю. Смолич); — *А у вас можна дістати подвійний номер? — Прошу дуже! Номер тридцять четвертий якраз вам підійде, — люб'язно запропонував швейцар* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // Значно більший проти звичайного; посилений. *Барах перезирнувся з дружиною і з подвійною люб'язністю подав йому на тарілці шинку* (П. Панч); *Електродзвоник голосніше, ніж будь-коли, наче по ньому ударили подвійним струмом, задзеленчав у приймальні* (О. Чорногуз); *На моїх плечах лежала подвійна відповідальність — за корабель, який я пілотував, і за своє майбутнє, яке багато в чому залежало від цього польоту* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Подві́йне підборі́ддя (во́ло) *див.* **підборі́ддя.**

△ **Подві́йний шах** *див.* **шах**[2]; **Подві́йні станда́рти <Подві́йна мора́ль>** *див.* **станда́рт.**

◊ **Подві́йна бухгалте́рія** *див.* **бухгалте́рія; Подві́йне дно** *див.* **дно.**

ПОДВІ́ЙНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **двійни́к** 1. * У порівн. *Пливе тінь, шелестить стернею: щось іде з другого кінця .. Чи не Андрій не спить до цього часу? Ближче — він. Тоскний, самітній, ніби мій подвійник* (С. Васильченко); *Його розстебнуте пальто, наче Балабаїв подвійник, учепилось йому в плечі й мчало назирці* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОДВІЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **подвійний** 2, 3. *Дисертаційне дослідження довело подвійність впливу новітніх інформаційних технологій на виявлення інноваційної активності студентської молоді* (з наук. літ.); *У фотона найяскравіше виражена подвійність основних рис елементарних частинок: він поширюється як електромагнітна хвиля, але поглинається й випромінюється як окрема частинка* (з навч. літ.); *Половинчастість і подвійність людської моралі засвітила мене в зародку, я не визрів у молоді роки, я не змужнів, ставши мужем* (Р. Андріяшик); *Особливо часто він* [В. Винниченко] *звертається до творення складних якісних прикметників, що передають або відтінки кольорів, або подвійність почуття як наслідок якоїсь події* (В. Русанівський).

ПОДВІЙНО. 1. Присл. до **подвійний** 4. *Надходило Перше травня .. Воно мало бути для мене подвійно радісним: і святом весни, і днем закінчення школи* (В. Минко); *Як буде сприйнято юнацтвом трагічний пафос Юриної п'єси? Мене бентежила ця думка, автора ж — подвійно* (М. Бажан); *Брехати — значить страждати. Лицемір терпить подвійно: він довго розраховує свій тріумф і продовжує цим тортури* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *у знач. пред. У нас мама гостювала тижнів півтора, і за той час у нас в хаті подвійно людей було* (Леся Українка).

2. Те саме, що **двічі.** *Дощ, здається, ллється подвійно на Гриця. Раз, як здавалося, з розірваної хмари, а по-друге, з смерек* (О. Кобилянська); *— Опріч того, я безгрішний подвійно: по-перше, раками пригощав нас ти, по-друге, не знав і не знаю, можна чи не можна в ці дні їх їсти* (Ю. Мушкетик); *Три дні і три ночі йшов осиротілий український нарід прощатися зі своїм президентом* [паном Охріміяном Трипільським], *тіло якого, вже подвійно забальзамоване, було виставлено для прощання у Софії Київській* (В. Кожелянко).

ПОДВІР, вóру, *ч., рідко.* Те саме, що **подвір'я.** *— Ой, що ж тебе принесло: Чи човничок, чи весло? — Приніс мене сивий кінь До дівчини на подвір* (з народної пісні); *Як прибіжиш під ворота, Стукни, грюкни коло плота; Як прибіжиш ти в батьків двір, Заржи, коню, на ввесь подвір!* (з народної пісні).

ПОДВІРЕНЬКО, а, *с., нар.-поет.* Зменш.-пестл. до **подвір'я.** *А на моє подвіренько Пади* [брате] *швидким соколоньком* (з народної пісні); *Візьмім першу-ліпшу нашу щедрівку, хоть отею* [отую], *що співають у Синевідську коло Стрия: Ой у нашого господаренька — Не завидуйте, милії браття! — Господаренька на ім'я Йвана — Подвіренько му* [йому] *красно вметено* (І. Франко).

ПОДВІРНИЙ, а, е. 1. Стос. до кожного окремого двору, господарства. *— Чули правильний закон? — загорлав Денисенко. — Ніхто не має права зачепити нашу подвірну, хутірську чи відрубну землю!* (М. Стельмах); *У середньовічній Угорщині з селян стягували щорічний подвірний податок* (з навч. літ.); // Здійснюваний по окремих дворах, господарствах. *— Здійснюємо подвірний обхід по перепису населення. Обліковуємо, так сказать, куркулів і неблагонадьожних* [неблагонадійних]. *Прошу показати метрику про народження* (М. Матіос); *Григорій Тимофійович дав завдання зробити подвірний обхід і перерахувати не лише худобу і птицю, а й кожне дерево, кожен кущ* (С. Талан).

2. *діал.* Надвірний (у 1–3 знач.). *Трохи згодом рипнули й подвірні* [двері], *випускаючи Пилипка надвір* (Панас Мирний); *Ми, дітня жебрачих передмість, заздро ліпилися до огорожі й сумирно чекали, коли церківник змилосердиться й задасть нам якесь подвірне діло — визбирати камінці й листячко, .. побілити прикоренки тополь* (М. Дочинець).

△ **Подвірна книга** *див.* **книга.**

ПОДВІРНИК, а, *ч., іст.* Селянин, який не є членом сільської общини і живе відокремленим від неї двором, господарством. *На початку XX ст. селянська верства не була однорідною. Виділялися окремі розряди селян: колишні козаки, державні селяни, поміщицькі, удільні селяни, общинники, подвірники, колоністи, чиншовики, однодвірці тощо* (з навч. літ.); *У Борзнянському й Конотопському повітах усі селяни були подвірниками* (з навч. літ.).

ПОДВІРНО. Присл. до **подвірний** 1. *Кожне село подвірно виплачувало спеціальний податок грошима, зерном, борошном, худобою, вином і домашньою птицею* (з наук.-попул. літ.); *Лише наприкінці X ст. добровільні піднесення населення були узаконені у Візантійській імперії як особливий церковний податок, що сплачувався подвірно грошима й натурою* (з навч. літ.).

ПОДВІР'Я, я, *с.* 1. Обнесена огорожею або оточена будівлями ділянка землі коло хати, дому і т. ін.; двір. *Ходить він по подвір'ю, никає, то в садок подасться, постоїть під деревом і знов у двір* (М. Коцюбинський); *Увесь довгий ряд великих вікон будинку був залитий світлом, що виривалось надвір і широкими смугами заливало подвір'я, потоптане ногами коней та порізане колесами бричок* (В. Винниченко); *Небо тільки трохи зарожевіло, як із Сіркового подвір'я рушив похід* (І. Багряний); *В хмурих думах він підходить до просторого подвір'я.., огородженого дощаним .. парканом* (М. Стельмах).

2. Хата разом з усіма господарськими будівлями; індивідуальне селянське господарство. *Як твоя, доню, доля, то накупить чоловік і поля, а як безділля, то продасть і подвір'я* (Номис); *Степан довго стояв біля свого колишнього подвір'я. Тепер тут було голе місце, поросле рудим бур'яном* (М. Дашкієв).

3. Приміщення для тварин, реманенту, різних матеріалів і т. ін. *Пам'ятаю нашу з ним прогулянку незнайомим селом. Перед очима стоять хати, сараї і колгоспні подвір'я...* (Олекса Ізарський); *До вечора він зробив більше двадцяти знімків: на шахтнім подвір'ї, в їдальні, в гуртожитку, в управлінні* (Ю. Мушкетик); *Вони пішли на пташине подвір'я. Там стояв жахливий галас. Дві родини качок билися за риб'ячу голівку, а дісталася вона кішці* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПОДВІР'ЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **подвір'я.** *— Я закличу до себе троїсті музики та наманю хлопців повну хату і кімнату, ще й подвір'ячко* (І. Нечуй-Левицький); *Згадалось невеличке, завжди чистеньке подвір'ячко, садок за хатою* (В. Гжицький); *На маленькому, або, як тепер кажуть, малогабаритному, подвір'ячку греблися, нервово сіпаючи головами, білі брудні кури* (В. Нестайко); *Ой, чого плачеш, чого жалуєш, молодая Ярино? Ой, чи жаль тобі татонька свого Чи подвір'ячка його?* (з народної пісні); *Давай я його гостити, уговорювати, на вдовине подвір'ячко хилити...* (К. Гриневичева).

ПОДВО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подво́їти.** *Двадцять три роки, подвоєні в тінях на худому обличчі, у зморщці на чолі, немов зреклись своїх прав, зсушили молодість...* (М. Коцюбинський); *Не могла* [Тодора] *всидіти у хаті та й бачила в роботі користь. Її мужицьку міць, подвоєну солом'яним вдівством, не могла здолати сокира* (Б. Харчук); *Любив себе Ібрагім подвоєного, потроєного в дзеркалах. Там відбивався уже й не він з його зовнішністю, а його неповторний дух* (П. Загребельний); *Гуркіт, подвоєний лунами, перетворився на ревисько, яке наснажувало поляків до бою* (Ю. Мушкетик); // **подво́єно,** *безос. пред. Вечірню порцію пива, яку чоловік заковтував "для розігріву", ну, щоб розворушити думки, спочатку було подвоєно, а потім потроєно* (М. Кідрук); *Хоча охорону було подвоєно, а входити до президентського палацу та виходити звідти заборонено, хтось, як на сміх, таки зумів обминути цей небезпечний фільтр* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

2. *у знач. прикм.* Збільшений удвічі; подвійний. *Напруження на фронті передавалось і в цех. Люди залишались на подовжені, а то й на подвоєні зміни* (Яків Баш); *Двадцять шість одинарних і п'ять подвоєних пірог стояли в невеличкій бухті, заховані від стороннього ока* (Ю. Бедзик); *Зустріч із солдатами якось одразу підняла в мене настрій, і я помчав польовою дорогою з подвоєною швидкістю* (В. Нестайко); // Значно більший проти звичайного; посилений. *Ми вже пройшли азбуку і опинилися око в око з вищими вимогами, з запотребуванням більших засобів, подвоєної енергії, вищого ступеня технічного і наукового підготування* (І. Франко); *Клим не розуміє ні тих віршів, ні батькового захоплення ними. Інша річ — цукерки. Тут хлопець цілком схвалює батьків смак і завжди готовий з подвоєною енергією наполягати на ці ласощі* (О. Маковей); *Струмінь зустрічного повітря з подвоєною силою вдарив в обличчя Марка* (М. Трублаїні); *Поки що все складалося навзагал* [назагал] *добре, небезпечні місця проїздили без пригод, хоча і з подвоєною пильністю* (В. Чемерис); *— Група вже в спецлітаках, на аеродромах подвоєна охорона; все чин по чину* (Є. Пашковський).

3. *у знач. прикм., перен., рідко.* Те саме, що **подві́йний** 3. *Зійшов з помосту дивний Айра Олдрідж, Упав у крісло, стомлений своїм Життям подвоєним, що зветься грою* (М. Рильський).

4. *у знач. прикм., лінгв.* Повторений двічі (про звук, букву). *Для української мови не характерне вживання подвоєних приголосних на початку слова* (з наук. літ.); *Хто слово цікаве мені наведе? Нехай обізветься кмітлива душа. В цім слові — подвоєна літера Д і в ньому ж — подвоєна літера Ш* (Д. Білоус).

ПОДВО́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **подво́єний** 3. *Читав* [Степан], *тремтячи від захвату й страху, і те, що був створив, тепер з нього творило нову істоту, .. стираючи всяку подвоєність душі на внутрішнє і зовнішнє* (В. Підмогильний); *Сурми грають, військові йдуть в процесії, а я (ніяк подвоєності не позбавлюсь!) дивлюсь* (П. Тичина).

ПОДВО́ЄННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **подво́їти** 1 і **подво́їтися** 1. *Вони ходили довкола, підступалися з різних боків, .. пропонували долю, обіцяли миттєве подвоєння, якщо не потроєння капіталу* (А. Кокотюха); *Сотні вдячних читачів обривали редакційний телефон зі словами подяки за .. збільшення обсягу газетної площі для телепрограми, подвоєння кількості друкованих телеканалів, покращення якості анонсів фільмів* (Н. Сняданко); *Подвоєння кількості заявок на наукові відкриття та винаходи відбувається в середньому кожні 2,5–3 роки* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **роздво́єння** 1. *Я вперше відчув можливість реального способу буття без подвоєння у метафізичному і трансцендентному* (К. Москалець); *У творах Миколи Гоголя знаходимо притаманне для романтиків подвоєння світу, від якого наступає запаморочення, коли серйозне сприймається як жарт, а жарт — як серйозне* (з наук. літ.); *Неповне подвоєння нирки не викликає запальних процесів в органі* (з навч. літ.).

3. *лінгв.* Дія за знач. **подво́їти** 3. *У загальних назвах, у словах іншомовного походження подвоєння приголосних не відбувається, але за попереднім правописом із цього правила було багато винятків* (з навч. літ.); *Вивчив* [Василь Григорович] *подвоєння приголосних і вольовий спосіб, але життя, оцього чудернацького, нового життя, він не вивчив* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОДВО́ЄНО. Присл. до **подво́єний.** *Хто скаже, що любить Бога, а брата свого ненавидить, той обманник, а обманники множать зло подвоєно* (Валерій Шевчук); *Час .. тікав подвоєно, і я оглядався на всі боки, чи встигну ще за ним* (У. Самчук); *У певних комунікативних ситуаціях для посилення емоцій і волевиявлень деякі первинні вигуки вимовляються подовжено, подвоєно, пор.: а-а! а-а-а!* (з наук. літ.).

ПОДВО́ЇТИ *див.* **подво́ювати.**

ПОДВО́ЇТИСЯ *див.* **подво́юватися.**

ПОДВО́РЕЦЬ, рця, *ч., діал.* Сіни. *Винести в подворець.*

ПОДВО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подво́ювати** і **подво́юватися.** *Будуючи строфу, Микола Вороний широко використовував системи подвоювання і рефренів* (з навч. літ.); *Генерування тритію в ядерних реакторах є сучасним глобальним джерелом цього радіонукліда та веде до щорічного подвоювання його вмісту відносно природного рівня в біосфері* (з наук. літ.).

ПОДВО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОДВО́ЇТИ,** о́ю, о́їш; *наказ. сп.* подві́й; *док., що.* 1. Збільшувати вдвічі. *Наче передчуваючи близьку смерть, Леся подвоює, потроює творчу свою роботу, щоб сказати все, чим боліла душа* (М. Драй-Хмара); *Не минуло й року, як він, пограбувавши силу турецьких кораблів, не тільки вернув те, що втратив, а й подвоїв своє багатство* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Значно збільшувати проти звичайного; посилювати. *Танець кожній жінці подвоює вроду* (Яків Баш); *Дружба звеличує людину, подвоює її сили, окрилює душу* (В. Малик); *Гішпанський* [іспанський] *купець .. сподобив мене прищепами диво-грушок з Бергамоту. Якщо зрізати їх шкурку й висушити, то виходить з неї бурштиновий і запахущий узвар, що подвоює чоловіцьку силу* (М. Дочинець); *Почуттє* [почуття] *товариського і чисто людського обов'язку відразу подвоїло її сили* (І. Франко).

2. *рідко.* Відбивати кого-, що-небудь (про дзеркало, воду, звук і т. ін.). *Подвоювала денна або вечірня луна змішані голоси, і стояли вони, мов єдиний чистий дзвін, у долині між горами, розітнутими водою* (М. Матіос); *Дзеркало подвоїло наші парадні фігури* (М. Коцюбинський).

3. *лінгв.* Передавати на письмі довгий звук за допомогою двох букв. *У корейській мові букви на позначення приголосних можна подвоювати, посилюючи їхнє звучання* (з навч. літ.).

4. *діал.* Висловлювати думку, суперечну попередній, заперечувати сказане раніше. *— Хай пан хоч живцем закопає нас у землю, а ми не подвоїм свого слова* (М. Стельмах).

ПОДВО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПОДВО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся; *наказ. сп.* подвíйся; *док.* 1. Збільшуватися вдвічі. *З кожним поколінням кількість предків подвоюється* (з навч. літ.); — *Ти кричиш? Ну, вибачай, за се тобі подвоїться порція* [ударів] (І. Франко); *Серце, мій сурмач, Моя струна, як треба — то подвійся, Вдесятерись, як треба плакать — плач, Пали, гнівись, лиш з правди не посмійся!* (А. Малишко); *Тепер вік землян майже подвоївся, і проблема перенаселення планети стала найважливішою з усіх проблем* (М. Білкун); * У порівн. *Істотка подивилася на мене, й очі її ніби подвоїлися, потім — збільшилися вчетверо і потекли величезними прозорими струмками* (І. Роздобудько); // Значно збільшуватися проти звичайного; посилюватися. *Ось мигнуло щось перед очима — жовте, кругле, дрібненьке... Невже філоксера? Увага подвоюється, зіниці ширшають* (М. Коцюбинський); *Він відчув велику приязнь до старого акина, і ця приязнь подвоїлася, коли Жайсак розповів йому про те, як славетний акин .. склав пісеньку-сатиру про товстого бая* (З. Тулуб); *З боку степу загроза здиміла, і, здається, надійно. Зате он як подвоїлася вона з боку Дунаю* (Д. Міщенко); // *безос. Китаєць завагався, у нього подвоїлося ворогів* (Ю. Яновський).

2. Здаватися подвійним (у 1 знач.); двоїтися (про предмети). *Вона вдивлялася в дядька Якима, борода якого маячила немовби десь далеко в тумані, а сам він наче подвоювався* (Л. Юхвід); *Серед стонадцяти пляшечок, слоїків, тюбиків з парфумами, що подвоювалися на дзеркальній поличці, в око чомусь упала маленька порцелянова баночка без жодного напису, яку нещодавно, під час однієї зустрічі в лісі, дав мені отець Серафим* (В. Шкляр); *Якщо дивитися крізь кристал кальциту, то зображення предметів подвоюється* (з наук.-попул. літ.); // *безос. Що за мана? Зупинився, пригледівся пильніше — два вогники, близько один біля одного. Чи то мені у віччю* [в очах] *подвоїлося?* (Григір Тютюнник).

3. *діал.* Суперечити самому собі. *Він подвоївся: раз казав, що нічого не бачив, а вдруге признався, що бачив* (Сл. Б. Грінченка).

4. *тільки недок.* Пас. до **подво́ювати.** *Важко рипіла під ногами підлога, і цей рип подвоювався луною* (Валерій Шевчук); *Якщо початкова доза ліків не спричиняє вегетативних реакцій і зниження артеріального тиску, то наступні дози подвоюються залежно від маси хворого (відповідно 10 і 5 мл)* (з навч. літ.); *Якщо крутизна схилів перевищує три градуси, мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється* (з мови документів).

ПОДЕБАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Дебатувати якийсь час. *Молоді християнські демократи під час літнього табору подебатували про ліберальні цінності та інститут сім'ї* (із журн.); *Кандидати на посаду міського голови незабаром подебатують у прямому ефірі* (з газ.).

ПОДЕ́ЙКУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **поде́йкувати.** — *Отак? Князь Келагаст має наложниць? А що ж Даная?* — *Далебі, не вельми втішана* [втішена] *тим. Усяке подейкують, та то всього лиш подейкування. Як справді є там, не відаємо* (Д. Міщенко).

ПОДЕ́ЙКУВАТИ, ує, ують, *недок., що і без прям. дод., розм.* Час від часу, подекуди говорити, розповідати що-небудь про когось, щось; переказувати чутки, поголоски і т. ін. — *Хтозна, як воно насправді... Одні кажуть, він* [Т. Шевченко] *таки помер, і оце тут його поховано, а хто подейкує, що він живий і досі, тільки таїться до часу...* (Б. Антоненко-Давидович); *Подейкували про можливий прихід військ Наливайка* (Іван Ле); *Фабричні та вантажники з пристані подейкували, що сходка матиме для заробітчан неабияке значення* (О. Гончар); *Говорили вони безупинно і не могли наговоритися — і про свої поневіряння, і про батька, і про Настю, що, як подейкують, стала жоною якогось хана* (В. Малик); *Люд візантійський подейкує, ніби імператор спить не на звичайному, з дерева, ложі, а на золотому* (Д. Міщенко); *Не сьогодні стало відомо гетьману, що серед поляків подейкують про його бажання прихилитися до шведської сторони* (Г. Колісник).

ПОДЕКА́ДНИЙ, а, е. Який підготовлюють, здійснюють, виконують і т. ін. щодекади, розрахований на декаду (у 1 знач.). *Я був у курсі всіх справ: при мені провадили подекадне зважування живої риби, .. визначали кількість кисню в воді тощо* (І. Багмут); *Брак планової інформації щодо подекадного випуску продукції не дає змоги розрахувати коефіцієнт ритмічності* (з наук. літ.).

ПОДЕКА́ДНО. Присл. до **подека́дний.** *Календарний графік робіт може складатися детально — подекадно й укрупнено — на кожний місяць року* (з наук. літ.); *Як правило, у торговельних підрозділах товарний звіт складають подекадно* (з навч. літ.).

ПОДЕ́КОЛИ, *присл., розм.* Те саме, що **де́коли.** — *Чи він читає подеколи що-небудь?* (О. Кобилянська); *По службі вони, буває, конфліктують, доходить подеколи до гострих сутичок, а зараз між ними сама злагода* (О. Гончар); *Ібрагім нервово ходив по залу, подеколи доткаючись до алмазного поруччя трону* (Р. Іваничук); *Я подеколи просто не міг збагнути значення Льониного погляду на маму і його настроїв* (Ю. Покальчук).

ПОДЕ́КУДИ, *присл.* 1. У деяких місцях, місцями; де-не-де. *Восени Кушугум подекуди пересихає й поділяється на плеса* (А. Кащенко); *На горі між буком чорніє подекуди сосна* (М. Коцюбинський); *Подекуди стоять самотою клапті недокошеної пшениці* (С. Васильченко); *Замкові вали в кількох місцях були напівзруйновані — їх не встигли поновити. Мури теж подекуди світили пробитими дірами* (Я. Качура); *Стіл був покритий шматком червоної матерії.., подекуди пропаленої то сірником, то цигаркою* (Л. Дмитерко); *Вивіски на крамницях і кав'ярнях ще подекуди були румунські, але на міській ратуші вже майорів синьо-жовтий прапор* (В. Кожелянко).

2. Іноді, часом. *Балабуха вкидав подекуди слівце та все поглядав на Онисю* (І. Нечуй-Левицький); — *Не знаю однак, чи не справила я їй тим прикрості. Вона жінка горда й неприступна, а я подекуди боязлива, то не знаю... — І з тим замовкла* (О. Кобилянська); *Звикши до того, що її всі вважають за рівню, вона вже подекуди намагалася верховодити і навіть коверзувати* (М. Стельмах); *Згодом — у хрещенські морози, а подекуди й раніше — розпочнеться ткацький сезон, зимові жнива* (Б. Левін).

3. *рідко.* Якоюсь мірою; частково. *Вже вкотре Філіп пильно вдивився в округле дитяче личко з невиразними, подекуди неправильними рисами* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОДЕМОБІЛІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Демобілізувати всіх або багатьох. — *Де то, Сергійку, батько наш? І чого його так довго держать, молодших он уже подемобілізовували* (Ю. Мушкетик).

ПОДЕ́НКА, и, *ж., біол.* Те саме, що **одноде́нка** 1. *Масове вилітання поденок відбувається в середині літа у вечірній час і триває лише декілька днів* (з навч. літ.); *Усі риби, великі й малі, із задоволенням живляться поденками, тому ця комаха популярна серед рибалок як наживка* (із журн.).

ПОДЕ́ННИЙ, а, е. 1. Який провадять, здійснюють день у день, щодня; щоденний. *Гнів, наче дим пелехатий, поденний збирає оброк* (В. Стус); *Вогонь їх* [людей] *гріє й годує, ще й повідає небові про їх поденну житність* [поденне життя] (М. Дочинець); // Яким оцінюють, оплачують кожен відпрацьований день. — *Опріч поденної ціни, я тебе й награжу* [нагороджу] *за твою праву* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він думав про те, щоб поки знайти собі хоч поденний заробіток, бо йому не було чого їсти* (Б. Грінченко); // *у знач. ім.* **поде́нне,** ного, *с.* Плата за кожен відпрацьований день. — *Чи не знаєте, що ся фабрика не приносить мені майже ніякого зиску .. І відки я приходжу до того підвищувати вам поденне? З яких капіталів?* (І. Франко).

2. Оплачуваний за кількістю відпрацьованих днів. *Якби не поденна робота в дворі та на панських ланах, то хто зна, як би Мартоха прожила з дрібними дітьми* (Леся Українка); *Маркові іноді щастило влаштуватись на поденну роботу* (І. Цюпа); // *у знач. ім.* **поде́нна,** ної, *ж.;* **поде́нне,** ного, *с., розм.* Звичайно тимчасова, сезонна робота, оплачувана за кількістю відпрацьованих днів. *Її батько був чоботар, мати заробляла на поденній, бо землі в їх* [них] *не було* (Б. Грінченко); *Соломія тепер могла залишати Остапа на день самого. Вона радилась із ним: чи не піти їй разом із циганками по селах, може, хто найме на поденне* (М. Коцюбинський); *Мати запнула вікно, йдучи на поденну, щоб діти довше спали* (І. Багряний).

3. Який виконує роботу (звичайно тимчасову, сезонну), оплачувану за кількістю відпрацьованих днів. *Плата поденної робітниці у нас занадто нужденна* (Т. Бордуляк); *А жито, як дріт, а ручка аж он до тої межі, а перед вами косар добрий, не поденний, а косар-хазяїн* (Остап Вишня); *Тамтой був поденним робітником* (Ірина Вільде); *Самі* [брати Павлюки] *працювали, як скажені, і заливали сала за шкуру "строковим" і поденним наймитам* (Є. Кравченко); // *у знач. ім.* **поде́нний,** ного, *ч.;* **поде́нна,** ної, *ж.* Людина, яка виконує роботу, оплачувану за кількістю відпрацьованих днів. [Л у к е р і я С т е п а н о в н а *(гука):*] *Олесю-гу! А я тебе шукаю по саду та по леваді; думала, знов сапаєш огородину за котрусь поденну?* (М. Кропивницький); *Зважаючи на те, що на збори мають винести й конфлікт у справі зарплатні поденним, з центру приїхав і представник райкому цукровиків* (М. Івченко); * У порівн. — *Не можу я так жить, — кричав Юхим Барило, — щоб мене кидали з роботи на роботу, як поденного! Я хочу буть на постійній* (В. Кучер).

ПОДЕ́ННИК, а, *ч.* Найманий робітник з поденною оплатою праці. *Між нами, поденниками, працював і наймит Гливин — Яким* (А. Тесленко); *Чи треба більшого чуда: вигнанець з рідного краю, поденник на молдовських винокурнях отримує паспорт на ім'я Міхала Вайди і мчить перекладними в Париж з рекомендаційним листом до самого Чарторийського!..* (Р. Іваничук); *Театр був на околиці міста Ресіфе, у бідняцькому селищі, де жив і робітничий люд, і батраки-поденники* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПОДЕ́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поде́нник.** *Хотілося, щоб зять багатший був, щоб дочка її не наймичкою чи поденницею стала, а зразу господинею* (М. Стельмах); *Машина крутнула вправо й невдовзі спинилася біля альтанки .. Тут лісництво виводило саджанці, часто-густо працювали поденниці з Безрадичів* (М. Руденко).

ПОДЕ́ННО. Присл. до **поде́нний** 1, 2. *Питаємо* [ми з Прокопом у хазяйки], *чи буде її рада на те, щоб ми поденно за хату їй сплачували* (Марко Вовчок); [Х р и с т я:] *Аж дві весни й два літа заробляла поденно: великі гроші віддавала батькові, а п'ятаки та гривні виховувала, та й виховала мало не на вісім карбованців* (М. Кропивницький); *Кожен лічить свої заробітки, поденно і за місяць* (В. Кучер); *Федь від непам'ятних часів працював у діда поденно. Він орав, сіяв, молотив* (В. Гжицький); *Жінки не було дома, вона працювала поденно — прибирала в заможних міщан* (Ю. Хорунжий).

ПО́ДЕ́ННЯ, я, *с., діал.* 1. Дно. — *Ніхто мене не посилав* [на похорон], — *відповіла* [Пазя] *соромливо. Достоту, як та миша під снопами, що як снопи розберуть аж до подення, то вона ховається в нору* (Л. Мартович); *Я побачив змія, Який хвостом у повіз знизу в'ївсь, Мов жало з ранки, витяг лиходія Свого із подення та й зник назад* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

2. *перен., зневажл., рідко.* Декласовані елементи суспільства. — *Так, я справді на дні, — думалось йому, — на дні суспільності, а отсе довкола мене що ж, як не подення суспільності* (І. Франко).

ПОДЕ́НОК, нка, *ч., діал.* 1. Стеля в конюшні, стайні. *Ремонтувати поденок.*

2. *тільки мн.* Те саме, що **оде́нки**[1]. *Капусти тільки поденки зосталися в діжці* (Сл. Б. Грінченка); *Охоронці вигадали розвагу — кидали на землю чайні поденки, на які накидалися знесилені в'язні* (Г. Пагутяк).

ПОДЕ́НЩИНА, и, *ж.* 1. Поденна робота. *Молодиця день цілий робила на поденщині* (Марко Вовчок); *Вона вже ходила в економію на поденщину — влітку садила та полола панські городи, за що їй пан платив по злоту за день* (Остап Вишня); *У Корнія господарство. Він вже давно забув ті часи, коли-то на гармонії грав та тягнув у Мартина поденщину* (У. Самчук); *На поденщину ходили* [ми з матір'ю] — *так і жили...* (В. Малик); *Скільки віршованих рядків відібрала у мене боротьба за копійку для прожитку, скільки паралізувала у моїй душі видив .. сіра безперспективна поденщина і буденщина* (С. Процюк).

2. Плата за поденну роботу. *Її іще нерозквітла молодість в думках соромливо горнулася до бідного Мирона Величка, який жив на поденщині з косовиці* (М. Стельмах); *Значна частина селянських господарств жила з поденщини, зажинщини тощо* (з навч. літ.).

ПОДЕРЕВЕНІ́ТИ, íю, íєш, *док.* Те саме, що **подерев'яні́ти.** *На її* [ній] *тіло подеревеніло* (П. Чубинський).

ПО-ДЕРЕВЛЯ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-деревля́нському.** *Поляни розмовляли по-полянськи, деревляни — по-деревлянськи, сіверяни — по-сіверянськи, уличі й тиверці — по-своєму. Але всі ці наріччя мали однакові наслідки занепаду відкритого складу, тобто характеризувалися спільними рисами, які й зараз відрізняють українську мову від інших слов'янських мов* (із журн.).

ПО-ДЕРЕВЛЯ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у деревлян, за звичаєм деревлян. — *На весіллі Святослава треба оббрити. Вона скинулася: як це так? — По-деревлянському, — кажу, — .. тільки вуса та оселедець на голові* (І. Білик).

2. Мовою деревлян. *Блуд нібито по-деревлянському запитав: — Діду, де Ольгова жупа?* (І. Білик).

ПОДЕРЕВ'ЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **подерев'яні́ти.** *Болять пальці на ногах, і ще не одійшли подерев'янілі п'яти* (Г. Епік); * Образно. — *Що ти хочеш цим сказати? — не впізнає свого, начеб враз подерев'янілого голосу* (В. Лис).

ПОДЕРЕВ'ЯНІТИ, ію, ієш, *док.* 1. Док. до **дерев'яніти.** *— Не хочу вже робити: ось і ноги подерев'яніли, спину ломить, руки болять, — старий роблюся вже!..* (С. Васильченко); * У порівн. *Не відчуває Вікторія своїх ніг, вони ніби подерев'яніли* (А. Хижняк).

2. Стати нерухомим від якого-небудь сильного переживання, почуття; заціпеніти, завмерти. — *Вона не заплакала, а тільки уся подерев'яніла... Стали її розважати, вона мовчить, та усе у куток пильно дивиться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І подерев'янів я ввесь від жаху, і в жилах закували ковалі...* (Т. Осьмачка).

ПОДЕРЕНЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* Деренчати якийсь час. *Власник сільської садиби розповів: "Розумієте, містяни, а особливо їхні діти, втомилися від екзотики. Їм кортить, приміром, подоїти корову. Або подеренчати на тракторі. Будь ласка! У нас створені всі ці умови"* (із журн.); *Шкода, що ми втратимо ціле покоління, яке не з'їздить у табір, не побуває на зборах, не подеренчить на гітарі* (з газ.).

ПОДЕРЕНЬКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОДЕРЕНЬКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., розм.* Деренькотати, деренькотіти якийсь час. *Десь далеко подеренькотав трактор.*

ПОДЕРЕНЬКОТІ́ТИ *див.* **подеренькота́ти.**

ПОДЕ́РЖАТИ, жу, жиш, *док.* 1. *що.* Тримати, держати що-небудь у руках, роті, зубах і т. ін. якийсь час. *Йон взяв у руку хрестик, подержав його, потер між пальцями* (М. Коцюбинський); *Яке намисто гарне — хоч подержу, це ще од баби пам'ять збереглась* (Л. Костенко); *Саламандра хвильку подержала ту шворку в лапах, а потім справді зав'язала на ній вузлик* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *кого, що.* Тримати когось чи щось у певному положенні якийсь час. — *Никифоровичу, Бог нас забув! Завів в ярмо, подержав, доки занози вставили, і соб-цабе!..* (Василь Шевчук); *Дід подержав довбанку, поки ми не всілися, а тоді одіпхнув нас од берега* (В. Нестайко).

2. *що.* Підтримувати що-небудь якийсь час. — *Там же драбина не стоїть як слід, упадеш. Ось я подержу* (А. Головко).

3. *кого і без прям. дод.* Змушувати залишатися, перебувати де-небудь якийсь час. — *Узяли мене, подержали до другого дня у чорній* (Панас Мирний); *Цей раз він дійсно нічого не зробив Олексі: подержав ніч у присонці (чомусь так із французького* [французької] *називав свою малу тюремку) та й пустив* (Г. Хоткевич); — *Хіба тепер тюрма! Подержать місяць та й додому випустять, — додала друга з дівчат* (А. Головко); // *кого, що.* Залишати десь, у кого-небудь на якийсь час. *Перегляньте їх* [книги], *може, дещо і найдете для себе. Коли Вам пригодяться, то подержте, доки буде треба, а коли ні, то буду просив* [проситиму] *при нагоді звернути* (І. Франко); — *Чому ви не хотіли подержати Парасинку ще зо три роки коло себе?* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́,** *заст.* — прийняти від купелі; бути хрещеними батьками. *Оцей годований кабан! Оце ледащо. Щирий пан .. Такий своїх байстрят з десяток У год подержить до христа* [хреста] (Т. Шевченко); — *Хочу лишити похресниці гарну пам'ятку, бо хтозна, чи побачу її колись. — Ну, се залежить від статків... — Дитини чи моїх? — Дитини. Якщо родичі підлого стану, а такі люблять просити шляхтичів потримати дитину до хреста, то вистачить корови* (Г. Пагутяк).

ПОДЕ́РЖАТИСЯ, жуся, жишся, *док.* 1. Держатися за кого-, що-небудь якийсь час. *І все це* [гори, дача, виноградники] *конкретне, таке, за що можна подержатись...* (Остап Вишня); *Тітонька хай за коштовний молитовник подержиться — він так личить до її бузкового оксамиту* (Н. Околітенко); [Ч е р н е ц ь *(комікує):*] *Мені млосно! Земля крутиться занадто швидко. Дозвольте подержатись за вас, професоре. (Удає, ніби падає і тримається за вченого)* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

2. *перен.* Держатися (у 7 знач.) якийсь час. *Управитель об'явив нову ціну .. Порадились мужики: можна б іще подержатись який день, та що сипатись зерно стане, не вжнеш тоді* (А. Головко); — *Невдашню* [невдалу] *пору вибрав Степан, — озветься так собі, щоб не мовчати, хтось із копачів. — Хоч би до осені подержався був* (Григір Тютюнник).

ПОДЕ́РТИ, еру́, ере́ш; *мин. ч.* поде́р, ла, ло; **ПОДРА́ТИ,** деру́, дере́ш; *мин. ч.* подра́в, а́ла, ло; *наказ. сп.* подери́. 1. *кого, що.* Док. до **де́рти, дра́ти** 1, 4. — *Хоч чорт лапті подрав, та докупи зібрав* (Номис); *Вони подерли на собі сорочки, бились навкулачки* (І. Нечуй-Левицький); *Потім подерли* [Марко і Яся] *Ясине плаття і стьожками з нього прив'язались до ремінців біля поплавця* (М. Трублаїні); *Кров ударила до голови, .. вимагаючи того папірця отак подерти геть на дрібні шматочки. Але він не подер, а взяв спокійно ручку й розписався там, де належалось* (І. Багряний); *Обережно Дем'ян одриває ріжок конверта — так, щоб не подерти й листа* (Ю. Смолич); — *А як сукно подерете? Хто платитиме? І хоч як ми його запевняли, що не подеремо, хоч як благали, Іван нас так і не підпустив до більярда* (А. Дімаров); *Він* [вовк] *собі тільки боки подер колючками та й поплентався геть до болота* (О. Копиленко).

2. *перен., розм.* Док. до **дра́ти** 7. *Йосипенко, як несамовитий, схопився і чимдуж подрав у садок* (Панас Мирний).

◊ **[Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі** *і т. ін.) див.* **моро́з**[1]; **(1) Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі** *і т. ін.), безос.* — про неприємне відчуття холоду від несподіваного, сильного переляку, збудження і т. ін. *Усіх* [панів] *морозом подрало по шкурі від тієї речі, і всі, глибоко зітхнувши, замолились: "Одверни і спаси нас, святий Владико!"* (Панас Мирний); — *Я наговорив вам про свою жінку всякої всячини. Пригадуєте собі? У Євгенія подерло морозом поза плечі* (І. Франко); *Богданові знову продерло спину морозом, ошпарило варом, і він тихо сказав: — У чім клянешся, смерде?* (І. Білик); *Дід уважно слухав його, дивлячись прямо з-під кошлатих білих брів. І від цього погляду Трохим відчув, як морозом продрало його по спині* (Д. Білий).

ПОДЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поде́рти** 1. *На землі лежала довга, місцями подерта, місцями полатана буда* [верх халабуди] (Н. Кобринська); *Нарешті Пріся здибала багато козаків, що, позлазивши з коней, оглядали свою попсовану зброю, подерту одежу й понівечене тіло* (А. Кащенко); *Зм'явши, я викидаю подерту ганчірку геть за вікно* (В. Домонтович); *Не спиться Івану — до ранку спокою йому не знайти, подерту в походах шкірянку вже знають безсонні пости* (М. Упеник); *Прихильник мужицького царства замислювався, поглядаючи на свої подерті, потріскані ноги* (М. Стельмах); *Майже всі* [бійці] *були вже обшарпані, закривавлені, подерті колючими гілками* (О. Гончар); // **поде́рто,** *безос. пред. Мої записи, які я цінував понад усе, бо в них жила загадка світу, розшарпано, подерто, а мене висміяно* (Р. Іваничук).

2. *у знач. прикм.* Який подерся (у 1 знач.); дірявий, драний. *На те він і кравець, щоб подертий жупан носити!* (прислів'я); *Коли я боялася тих злиднів, то се не тому, що мене лякав холод, голод, пошарпані вбрання, подерті черевики* (Леся Українка); *Зверху сипав і сипав дрібний сухий сніг, наче борошно з подертого сита* (З. Тулуб); *Олізар знову спустив голову і тупо дивився на свої вщент розбиті чоботи. Пальці ніг пролазили крізь подерту шкіру, а один кровоточив* (Валерій Шевчук); * Образно. *Дощ трохи ніби вщух. Поміж подертих хмар виплив щербатий місяць* (І. Цюпа).

ПОДЕ́РТИСЯ, еру́ся, ере́шся; *мин. ч.* поде́рся, лася, лося; **ПОДРА́ТИСЯ,** деру́ся, дере́шся; *мин. ч.* подра́вся, а́лася, лося; *наказ. сп.* подери́ся, *док.* 1. Док. до **де́ртися, дра́тися** 1, 2. — *Ну, добре! Мир! Згода? Давайте полагоджу вам черевик. Де він подерся? Покажіть* (В. Винниченко); *Він кинувся на стежку й подерся на гору між терном* (І. Нечуй-Левицький); *Гоцик вискочив з салону, подерся на найближчий пагорб, роззирнувся* (Люко Дашвар); *Подрались, мов на сміх, Наче діти по граки, По дубах тих козаки* (І. Манжура); — *Я отут-о, через горищне вікно вліз, — розповідав Павлуша. — Але по мокрій стрісі вгору не подерешся* (В. Нестайко); *Яких там .. не було дерев, кущів .. Одно стовпом подралось догори.., друге кущем розпустило свої віти* (О. Стороженко); *По горі бузок подрався* (К. Гордієнко); *Дяк мерщій подрався поміж людьми в кухню* (Панас Мирний); *Злодій не міг далеко втекти. Навряд, щоб він пішов у сопки й подерся в темряві крізь кущі та тайгу* (М. Трублаїні).

2. Подряпатися об що-небудь гостре. *Біг* [Еней] *так, що сам себе не чув; .. Увесь об колючки подрався* (І. Котляревський); *Денис ще нічого, тільки подряпина на щоці, об краєчок дошки подерся* (А. Кокотюха).

3. *розм.* Побитися (у 1 знач.); подряпати одне одного. *Подерлися, як пес з котом* (Сл. Б. Грінченка); *Її* [Марійку] *там обходить, що якісь два півні подерлися* (У. Самчук).

ПОДЕ́СЬБІЧ, *присл., заст.* Праворуч, із правого боку. *Подесьбіч — муром житній лан, ошую — золота пшениця. Попереду — росте бур'ян, позаду — грона криці...* (П. Мовчан).

ПОДЕСЯТЕ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подесятери́ти.** *За будь-яку дію на шкоду королю накладався штраф у 60 солідів, який міг бути подвоєний, потроєний і навіть подесятерений* (з навч. літ.); *Коли Шевченківський комітет очолював І. Дзюба, Шевченківська премія була перетворена з державної на Національну, а її грошовий еквівалент — подесятерений* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Збільшений у багато разів проти звичайного; значно посилений. *Лицар, не спиняючись, пожбурив жменю монет у жебрацьке місиво, але тут, немов подесятерена луна жалюгідного скигління, донеслося від юрби, де стояли скоморохи: — Слава Свидригайлові!* (Р. Іваничук); *Заглянувши в колодязь, наче збираючись у розпачі кинутись туди сторчголов, я зітхнув так лунко, що колодязь відповів густою луною-стогоном, і від того подесятереного на силі стогону зірвалися на вишні кілька золотих листочків і впали на мої плечі...* (Є. Гуцало).

ПОДЕСЯТЕРИ́ТИ *див.* **подесятеря́ти.**

ПОДЕСЯТЕРИ́ТИСЯ *див.* **подесятеря́тися.**

ПОДЕСЯТЕРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОДЕСЯТЕРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., що.* 1. Збільшувати вдесятеро; десятерити. *Я відчував, що з такою сумою, яка нині лежала в наших кишенях, ми запросто зможемо ще більше розкрутитися і подвоїти... потроїти... навіть подесятерити й без того чималенький капітал!* (М. Кідрук); // Збільшувати у багато разів проти звичайного; значно посилювати. *Непогасна віра й свята ненависть подесятеряли сили цього .. мужнього покоління, до якого належав Ольжич* (М. Слабошпицький); *Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Микола Вінграновський, Іван Драч, трагічно загиблий Володимир Затуливітер... Кожен із названих, а перелік можна подесятеряти, у будь-якій іншій країні став би предметом національної гордості, поетичного культу* (із журн.); — *Шукайте, Сергію Михайловичу, якими каналами витікає інформація. І в усякому разі, подесятеріть пильність* (М. Дашкієв); *Вражені жорстокістю найманців, .. повстанці подесятерили гнів, до мужності чоловіків долучилося безстрашшя жінок, дітей* (Д. Міщенко); *Відчуття небезпеки подесятерило сили Квазімодо* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *розм.* Повторювати багато разів. *Я вже говорив і подесятерив, щоб хлопці не робили шкоди в полі* (Сл. Б. Грінченка); *Страхітливий рев перервав пояснення воїтельки. Гори подесятерили його відлунням* (В. Єшкілєв).

ПОДЕСЯТЕРЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПОДЕСЯТЕРИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Збільшуватися вдесятеро. *Відсотки подесятерилися;* // Збільшуватися у багато разів проти звичайного; значно посилюватися. *Башкуєв кидався від столу до столу, намагаючись дізнатись, хто кричить, але де там! Поки він стояв перед одним столом, позад нього галас подесятерявся* (С. Добровольський); *Радість боротьби із стихією .. завжди збуджує. У людині подесятеряється енергія, скруха переростає у веселу злість, яка не підкоряється ніякій силі* (Микита Чернявський); *Михайлові .. почувся солодкий запах теплої паляниці, аж спазмами горло звело, а в животі забурчало; голод, який був трохи вгамувався від безнадії, подесятерився* (Ю. Збанацький); *Добре ще, що лорд Грейсток не знав правди про долю дружини, а то б його душевні муки ще й подесятерилися* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *тільки недок.* Пас. до **подесятеря́ти.** *Колись, переказують, у нас прийнято було знати й "начитувати" своїх родичів до сьомого чи й до чотирнадцятого коліна... У такий спосіб сила індивідуума, особистості подесятерялася енергетикою імпульсів пращурів, і одиниця з роду, водночас, завше відчувала себе відповідальною за "живих, і мертвих, і ненароджених", як сформулював Т. Г. Шевченко* (з наук. літ.).

ПОДЕШЕВІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подешеві́ти.** *Зважаючи на матеріальний стан суспільства, зокрема різке подешевіння високотехнологічних засобів зв'язку, люди почали активно користуватися комп'ютерами та сервісами, що дозволяють продавати й купувати товари* (із журн.); *Експерти зауважили, що деяке подешевіння очікує лише овочі та фрукти у зв'язку з сезонністю* (з газ.).

ПОДЕШЕВІ́ТИ, іє. Док. до **дешеві́ти.** — *Знаєш, — казав* [Держко], — *подешевіли дівки. — Ще й як, — підхопив грек. — Відколи князь Святослав Ітиль та болгар добув, то до Києва стільки товару навезли, що лиш купуй та купуй* (Б. Лепкий); *Одним із факторів, що допомагають дослідникам, стала зростаюча доступність обчислювальних потужностей: один мегагерц сьогодні можна придбати за кілька центів. Подешевів і мегабіт пам'яті* (з наук. літ.); // Утратити свою вартість; знецінитися. *Ах, і ти ось, сне* [сну] *мій любий, Афродіто-красото! В давнину так чиста, біла, Як те щире золото, Ти тепер подешевіла І на срібло на дрібне Розмінялась!..* (І. Франко).

ПОДЕШЕ́ВШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подеше́вшати.** *Причин подешевшання автомобілів кілька, проте чи не головна — наслідки фінансової кризи* (із журн.); *На думку учасників ринку, об'єктивних причин для значного подешевшання пального поки що не спостерігається* (з газ.).

ПОДЕШЕ́ВШАТИ, ає. Док. до **деше́вшати.** *Воно, звісно, хліб цього року вродив, дак же й подешевшав здорово: то лічив Остап, що он скільки візьме, а тепер уже й геть менше* (Б. Грінченко); *— Може, й правда, що матерія скоро подешевшає* (А. Головко); *— Кажуть, чеченці борошна навезли. Може, подешевшає нарешті, — промовила одна* (П. Запаренко); *— На жаль, торік восени перли вийшли з моди — очевидно, тому що так подешевшали* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПО́ДЕ́ЯКИЙ, а, е, *діал., рідко.* Деякий. *На Рахівщині сніг у подеяких місцях ще буває і в червні* (з газ.).

ПОДЖЕРҐОТА́ТИ *див.* **поджеркота́ти.**

ПОДЖЕРҐОТІ́ТИ *див.* **поджеркота́ти.**

ПОДЖЕРКОТА́ТИ, ПОДЖЕРҐОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПОДЖЕРКОТІ́ТИ, ПОДЖЕРҐОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* Джеркотати, джерґотати, джеркотіти, джерґотіти якийсь час. *Недалеко в ямці бавилися циганчата. Вони побачили Тараса, щось поджерґотіли між собою і, як хмарка шпаків, кинулися до нього* (Г. Хоткевич); *Тим часом зайшло двоє китайців і сіли біля другого столу, насупроти. Щось поджеркотіли між собою, а тоді з японцем* (І. Багряний); *— Ось вони* [німці] *поджеркотіли щось поміж собою, перелистали списки* (І. Цюпа).

ПОДЖЕРКОТІ́ТИ *див.* **поджеркота́ти.**

ПОДЗВЕНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* Дзвеніти якийсь час. *Хантер подзвенів ключами* (П. Загребельний); *Іван Ле подзвенів олівцем по карафці з водою і махнув Баратинському: іди вже звідси — від гріха подалі!* (М. Гримич); *Згідно з повір'ям, якщо на Єфимів день ранкова зозуля вперше подає голос, то тим, хто її почує, пощастить у фінансових питаннях. Почувши спів зозулі, потрібно було подзвеніти в руках монетками* (із журн.).

ПОДЗВЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Дзвенькати час від часу або неголосно. *Бляхи на грудях та на голінках подзвенькують* (Б. Лепкий); *Стрибав на протезі дядько Онисим. На грудях у нього подзвенькували медалі, і сонце гостро зблискувало на них* (Є. Гуцало); * Образно. *На правім березі — горби, На лівім — рівнина шовкова, Але і там і там — раби, Подзвенькує нерідна мова* (Д. Павличко).

ПО́ДЗВІН, вону, *ч.* 1. Похоронний дзвін. *І землі йому* [паламареві] .. *перепадає десятин до п'яти; .. та ще не без того, що й за подзвін хто перекине* (Панас Мирний); *Сумний був подзвін по померлому, та ще сумніший спів церковного хору* (Д. Міщенко); *Тривожні слова не забувалися і продовжували муляти, а марші уже не бриніли так бадьоро, а скидалися на подзвін...* (Ю. Винничук).

2. *заст.* Плата за похоронний дзвін. *Один дума, як би його Достроїть* [добудувати] *палати. Другий дума, як би його На подзвін придбати* (Т. Шевченко).

3. Дія за знач. **подзвони́ти** і **подзвені́ти** та звуки, утворювані цією дією. *Людмила замотала головою, нарешті отримала змогу видихнути, у голові почався легенький подзвін* (А. Кокотюха); * Образно. *Тут, здавалось, не зважали на подзвін літа, на його чарівний поклик і дбали про свої буденні клопоти* (М. Івченко); * У порівн. *Очі Клюбена спалахнули вогнем. Він вигукнув — і голос його був гучним і чітким, як подзвін шаблі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

◊ **[І] на по́дзвін не дба́ти** *див.* **дба́ти.**

ПОДЗВІ́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **по́дзвін** 1. *Подзвінна плата.*

2. *у знач. ім.* **подзві́нне,** ного, *с.* Те саме, що **по́дзвін** 1. *Вже сховала в скрині собі на смерть і намітку, й сорочку, і гроші на похорон, на свічки, на подзвінне* (І. Нечуй-Левицький); *— Се убитий чоловік .. Злий трафунок зігнав го* [його] *зо світу без подзвінного, без похоронів, без закону* (Г. Хоткевич); *І синя чайка кричатиме, запрагши відволодати і степ, і сонце, й вітер, і тебе, полеглого кістками. Хай дзвіночки тобі подзвінне справлять по весні* (В. Стус).

3. *у знач. ім.* **подзві́нний,** ного, *ч.* Той, хто робить подзвін (у 1 знач.), дзвонить по небіжчикові. *А подзвінному дам сім мір полотна, щоби мені дзвонив цілий тиждень щодня* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДЗВІ́ННЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **по́дзвін** 1, 2. [О к с а н а:] *Віддайте ці гроші на подзвіння та на церкву* (М. Кропивницький); *Вже підвела* [пані Теофіля] *руку на охоронний рух, але скам'яніла, відчувши в новому шелестінні ніби далеке похоронне подзвіння* (Н. Королева); *Звідкілясь іздалеку .. чулося подзвіння .. — на відправу по якомусь хутірському небіжчикові* (Ю. Смолич); *Михайло поїхав до шкальні* [корчми], *Гнат пішов замовляти церковний хор, у всіх церквах на подзвіння і покликати попа* (У. Самчук).

2. *рідко.* Те саме, що **дзвені́ння.** *Золоте подзвіння бджіл губилось у старих липах* (О. Донченко); *Чуєш? Наче нив подзвіння, щойно вистигне колосся...* (Д. Білоус).

ПОДЗВОНИ́ТИ, оню́, о́ниш, *док.* 1. Док. до **дзвони́ти** 1, 2. *Настя .. ступила на низький ґанок і подзвонила* (Леся Українка); *Завадка .. схопив з стола склянку і подзвонив нею об графин* (Ірина Вільде); *— Прекрасно, — сказав кардинал. Він узяв срібний дзвіночок і подзвонив; увійшов офіцер* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Хотів* [Василь] *подзвонити матері. Набрав номер — зайнято* (Є. Кравченко); *Подзвонив комбат і передав Сагайді командування ротою* (О. Гончар); *Йостек подзвонив мені й спитав, чи я б не хотіла познайомитися з Лорною, про яку він мені стільки розповідав* (Любко Дереш).

2. *кого, діал. на кого.* Ви́кликати дзвінком. *Він подзвонив лакея; розпитав, що то* [за гомін, тупіт] (Панас Мирний); *"Вільному воля", — виціділа крізь уста графиня і подзвонила на льокая* (Б. Лепкий); *Він тут же .. подзвонив санітарку* (Ю. Яновський).

3. Дзвонити якийсь час. *Куди мила походила, дзвінком подзвонила, Там сходила і розцвіла* [сходили і розцвілі] *ружа і калина* (з народної пісні); *Але якби її пустить в школу, то вона там нічогісінько путящого не робила б. Подзвонила б трохи язиком та й пішла б по садку вигукувать то сільських пісень* (І. Нечуй-Левицький).

ПОДЗВОНИ́ТИСЯ, и́ться, *док.:* ◊ **(1) Щоб (бода́й) подзвони́лося,** *розм.* — побажання померти. *Що не по їх, зараз: "щоб і подзвонилось, щоб і закурилось!"* (Ганна Барвінок).

ПОДЗВО́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подзво́нювати** і звуки, утворювані цією дією. *Зненацька почув* [Денис] *тихе подзвонювання велосипеда* (Григорій Тютюнник); *Підходячи до лісу, ви чули шурхіт перепелів у травах, монотонне подзвонювання цвіркунів* (Р. Андріяшик); *Я любив ці обриси літер, ці дотики, звуки, вдаряння по клавішах, тугий скрегіт коліщатка, подзвонювання каретки* (Ю. Андрухович).

ПОДЗВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.* 1. Дзвонити (у 1 знач.) не дуже сильно або час від часу. *Лихвар .. все приходив до кімнати під дахом великого будинку та все кликав, подзвонюючи монетами, Пашку перейти трохи нижче, до двох гарненьких .. кімнаток* (Г. Хоткевич); *В тихім ранковім повітрі подзвонює тронка...* (О. Гончар); *Тонко, як пила, подзвонював Бісків потік у заповненій серпанком ущелині* (Р. Андріяшик); *Молоді пагони осоки в'янули, облягали на воду. У березі вже подзвонював дрібними крижинками шерет* [очерет] (В. Дрозд).

2. Дзвонити (у 2 знач.) час від часу. *Він сидів у сільраді та подзвонював телефоном у район* (В. Кучер); *Деколи подзвонює Паспарту, ну, той, що їздить на вишневій "дев'ятці" і має неприємний голос* (А. Дністровий).

ПОДЗВЯ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подзвя́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Гомін усе ближче та ближче. Чути вже м'який, повільний тупіт копит і подзвякування чогось металічного* (В. Винниченко); *Перше, що Віталій почув, прокинувшись, — тихе поскрипування паркету. Потім долинуло подзвякування ложечки у склянці* (І. Росоховатський).

ПОДЗВЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Дзвякати не дуже сильно або час від часу. *Кум-полковник вкотив у двір сивими кіньми, побрязкуючи, подзвякуючи бубонцями* (Марко Вовчок); *Мантачка при кожному кроці подзвякує на ремені* (М. Томчаній); *На вибоях .. подзвякувало переднє колесо культиватора* (М. Стельмах); *Вартові час від часу подзвякують доспіхами, нагадуючи, що вони несуть службу, що вони пильнують* (Є. Шморгун); *До хлопця наблизився Джейсон, недвозначно подзвякуючи сріблястими наручниками* (М. Кідрук).

ПОДЗЕЛЕНЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Видавати дзвінкі звуки (про дзвоник, скляні предмети і т. ін.) якийсь час. *Туга цівка молока якусь мить подзеленчала по дну дійнички і заспокоїлась — лагідно зануртувала у запашній піні* (Микита Чернявський).

2. Дзвонити, дзвеніти чим-небудь якийсь час. *Віталик взяв* [тронку], *подзеленчав* (О. Гончар); *Роберт вимкнув телевізор, вийшов на кухню, подзеленчав ложкою, розмішуючи цукор* (Г. Вдовиченко).

ПОДЗЕЛЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* Те саме, що **подзеленча́ти.** — *От коли приїде пан Мавропуле, все й почнеться, — загадково проголосив Альборак Джабраїлі і, приязно подзеленькавши на прощання роверовим сигналом, відійшов у своїх клопотах* (Ю. Андрухович); *Він став і подзеленькав ложечкою об чашку з какао. Гамір за столом стих* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Дзвоник подзеленькав і замовк.*

ПОДЗЕЛЕНЬКОТА́ТИ *див.* **подзеленькотіти.**

ПОДЗЕЛЕНЬКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПОДЗЕЛЕНЬКОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *док., розм.* Підсил. до **подзеле́нькати.** *Подзеленькотіти ложечкою в склянці; Подзеленькочеш дзвоником.*

ПОДЗЕЛЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Дзеленькати не дуже сильно або час від часу. *З радісним вистрибом подзеленькує в шухляді з десяток великих, обрізаних на старому пальті, ґудзиків і латунний наперсток* (Є. Пашковський); *Мохобородько заснув. І побачив чарівний сон. Подзеленькує дзвіночок... Неначе прекрасний зимовий день* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *І наприкінці літа, і в самий розпал осінніх злив щодня можна було бачити, як глибокої ночі котить по гірській дорозі моторошний кортеж трамваїв без пасажирів і побрязкує, подзеленькує собі над морем* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. Дзеніти чим-небудь не дуже сильно або час від часу. *Довгобороді засмаглі ковалі з перев'язаними стрічкою лобами весело подзеленькували молотками, клепаючи гачки і затулки до печей* (А. Михайленко); *Я, відверто кажучи, розгубився, далі вів Іван Іванович, подзеленькуючи ложкою у горнятку з чаєм* (Г. Вдовиченко).

ПОДЗЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* Дзенькати якийсь час. *Вона, побубонівши ще трохи, незадоволено подзенькавши біля буфета, підходить до столу* (О. Гончар); *Бен подзенькав кишенею, показуючи їй, що добрі люди давно відкупилися і тепер сидять за партами, як порядні зубрильники* (В. Близнець); *Він подзенькав дзвіночком. Прийшла прислуга, жінка років тридцяти* (О. Ульяненко).

ПОДЗЕ́НЬКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подзе́нькувати** і звуки, утворювані цією дією. *По м'якій мотузяній доріжці походжає вартовий з величезною в'язкою ключів і з гумовою палицею при собі.., і тільки подзенькування тих ключів свідчить, що вартовий ходить* (І. Багряний); *Десь поблизу паслася худоба, чути було подзенькування дзвіночків* (М. Томчаній); *Монотонність ще посилювалася подзенькуванням бубонців і лінивими погуками погоничів* (П. Загребельний).

ПОДЗЕ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Дзенькати не дуже сильно або час від часу. *Сокира вправно подзенькує в міцних руках* (М. Чабанівський); *Терезка йшла, переступаючи зі шпали на шпалу. В наплічнику подзенькувала тара* (Любко Дереш); *Дзижчали кулі, іноді подзенькуючи, мабуть, об чиюсь лопатку* (О. Гончар); *Злива вже шуміла за вікном, гупотіла по лункому даху вагончика і навіть подзенькувала шибками у віконцях* (М. Циба); *Потроху, непомітно згубив він колишню сором'язливість, вже й олівцем по графину подзенькував на засіданнях* (Ю. Мушкетик).

ПОДЗИЖЧА́ТИ, чи́ть, *док.* Дзижчати якийсь час. *Деякий час метушився* [джміль] *при землі; злетів і, серед стеблинок, подзижчав — подряпався лапками* (В. Барка); * Образно. *Чоловіче товариство мов бджоли: то до однієї квітки кинуться, подзижчать, крильцями помахають, пилок солодкий потрусять — і до іншої летять, цокаючи підборами модних штиблет* (І. Роздобудько).

ПОДЗИ́ЗКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **подзи́зкувати** і звуки, утворювані цією дією. *На западистій дорозі кулі проминали вгорі: поки віддалявся від млина; потім стали рідші .. Мирон Данилович прискорював крок, як тільки міг. Через високу згортку ґрунту переповзав, чувши над головою подзизкування раз у раз* (В. Барка); *Подзизкування джмелів.*

ПОДЗИ́ЗКУВАТИ, ує, *недок., розм.* Дзизкати не дуже сильно або час від часу. *Біля вікна подзизкує муха;* * Образно. *Подзизкували електроприводи, встановлюючи закрилки в необхідне для зльоту положення* (М. Кідрук).

ПОДЗЬО́БАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подзьоба́ти** 4. *Подзьобане віспою бородате обличчя осміхалося* (М. Коцюбинський); *На подзьобаному дощем піску залишалися відбитки його босих ніг* (А. Шиян); — *Це й тебе стосується, — відповів Євген Панасович, вдивляючись в листочок цигаркового паперу, густо подзьобаний чорним ряботинням літер друкарської машинки* (В. Речмедін); *У Куца на обличчі радість. Він оглядає густо подзьобане бомбами широке залізничне полотно станції і тихо каже: — Молодці американські й англійські хлопці! Оце влучили!* (В. Малик); * Образно. *Ліда нервово мотнулась у кріслі, і її подзьобане трохи ластовинням лице вкрилось саркастичними зморшками* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *За огорожею безвільно лежало розімліле, заспокоєне море без жодної хвильки, тільки рябе якесь, ніби подзьобане дощовими краплинами* (Ю. Збанацький); *Дзвінко розплескалися перші краплини* [дощу], *і дорога стала наче подзьобана віспою* (А. Дімаров); // **подзьо́бано,** *безос. пред. Весна, подумав Костюк, вийшовши на двір. Подзьобано краплями сніг під карнизами, і вже не сутеніє так швидко* (Ю. Щербак).

2. *у знач. прикм., перен.* Який має нерівну поверхню, побиту, попсовану чимось. *Зирк — перед нею стоїть паламар і держе* [держить] *в руках олив'яну тарілочку з високою подзьобаною проскурою* (Панас Мирний); *Жалюгідний вигляд мав подзьобаний, гривастий лев на рештках кам'яного ґанку* (Л. Юхвід).

ПОДЗЬО́БА́ТИ, дзьо́ба́ю, дзьо́ба́єш, *рідко* **ПОДЗЮ́БА́ТИ,** дзю́ба́ю, дзю́ба́єш, *розм., док.* 1. *що.* Дзьобаючи, з'їсти все або багато чого-небудь. *Як надлетіли райські пташеньки Та подзюбали зелене й вино* (колядка); *Птаство голодне його* [зерно] *подзьобало* (І. Манжура); *Одразу ж до нього пурхнула сорока. Довелось витягати з торби ягоди. Сорока подзьобала і знов перелетіла на снопи* (Ю. Логвин).

2. *кого, що.* Побити (у 2 знач.), поклювати дзьобом. *І хоча сусідський півник не хотів лягати на землю й засинати, як у Олега Попова, подзьобав мене і втік, а кепка прилипла до волосся — хлопці були дуже задоволені* (В. Нестайко); * Образно. — *Від чого ж він помирає? — Лихий дощ їх подзьобав. Там і коняка наша пропала, й віз...* (Валерій Шевчук).

3. *чого, рідше що.* Дзьобаючи, з'їсти трохи чого-небудь. *Другого дня гуси знову повернулися. Я виставив біля палатки їжу, і вони кілька разів на день прилітали подзьобати хліба, каші, вівса* (І. Багмут); *Знають* [птахи] *уже тисячі років про цей острів і залітають по дорозі, щоб подзьобати солі* (П. Загребельний); *На нього* [навіс] *часто сідали подзьобати зернят чорні чайки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *перен.* Швидко або трохи поїсти чого-небудь (про людей). *Данько .. посьорбав нашвидку з хлопцями гарячого борщу, подзьобав на бігу в садку вишень* (О. Гончар); *Галка швидко подзьобала хліб із сиром, заковтнула пів чашки чаю і заснула на лавці* (Люко Дашвар).

4. *що, перен.* Укрити яку-небудь поверхню заглибинами, ямами, ямками і т. ін. у багатьох місцях. *Упавши на білу поверхню сметани, соляні крупинки враз подзьобали її сірими цяточками* (І. Сенченко); *Ворожі снаряди оголили місцевість, подзьобали землю* (Ю. Збанацький); *Земля повсюди нагадувала збільшену в багато разів скибку голландського сиру: так її густо подзьобали круглі басейни, з'єднані каналами та трубами* (П. Коломієць).

◊ **Щоб тебе́ (його́, вас** *і т. ін.)* **горобці подзьо́бали** *див.* **горобе́ць.**

ПОДЗЬО́БУВАТИ, ує, *недок., що.* Дзьобати потроху або час від часу. *Минуло понад пів години, і, як і передбачав Пенкроф, кілька пар тетеруків повернулося в свої гнізда. Вони підстрибували, подзьобували щось на землі і зовсім не відчували присутності поблизу мисливців* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Сидіти б Уляні за їхньою* [чоловіка й дочки] *широкою спиною та гарбузове насіння подзьобувати, а вона .. на роботу щодня ходить* (В. Кучер); *Михасько, звісно, материного крику не чув і не чув кулеметних черг, що влітали, як шуліки, крізь прорізи вікон й подеколи навіть подзьобували дзвін (і дзвін злякано зойкав)* (Р. Федорів).

ПОДЗЮ́БАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **подзю́ба́ти** 4. *Новий учитель, .. хлопець з добродушним трохи подзюбаним обличчям, вподобався людям* (С. Васильченко); — *Так і казав? — встромивши на мент в Софію свої дві голки-очі, бовкнув Трохим, знов нахиляючи своє мідяне, подзюбане лице до столу* (В. Винниченко).

ПОДЗЮ́БА́ТИ *див.* **подзьо́ба́ти.**

ПОДЗЮ́БА́ТИСЯ, ю́ба́юся, ю́ба́єшся, *док., чого, рідко.* Те саме, що **подзьо́ба́ти** 3, **подзю́ба́ти** 3. *Подзюбався горобець вишень та й полетів* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДЗЮРИ́ТИ, рю́, ри́ш, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Почати дзюрити. *Коли звівся* [Степан] *з калюжі, вода потоками подзюрила по його одежі, і він аж головою замотав, щоб прийти до тями* (Валерій Шевчук); *Я відчув, як за комір подзюрив струмочок холодного поту* (А. Кокотюха); // *безос. Он знов крізь стелю подзюрило* (Сл. Б. Грінченка); // Полити сильно (про дощ). *А тут знов подзюрив дощ* (Сл. Б. Грінченка).

2. Те саме, що **помочи́тися** 2. *Він відтягнув гумку на вилинялих шортах і прямо з дамби .. подзюрив у воду* (О. Ульяненко); *Він вийшов на ґанок, огледівся — ніде нікого, тож можна подзюрити прямо звідси* (С. Талан).

ПОДЗЮРКОТА́ТИ, о́че, **ПОДЗЮРКОТІ́ТИ,** ти́ть, *док.* Почати дзюркотати, дзюркотіти. *Хтось підклав під ручку камінця, і вода тихенько подзюркотіла у відро* (Валерій Шевчук).

ПОДЗЮРКОТІ́ТИ *див.* **подзюркота́ти.**

ПОДЗЮРЧА́ТИ, чи́ть, *док.* Дзюрчати якийсь час. *Вода тонесенькою цівкою подзюрчала* (Ю. Логвин).

ПОДЗЯВКОТІ́ТИ, ти́ть, *док.* Дзявкотіти якийсь час. *Цуценя, заграючи з дівчинкою, .. гучно дзявкотіло. Заллється, подзявкотить, а потім змовкне* (В. Козаченко); *Найда ще для годиться трохи подзявкотів. Але скоренько завиляв хвостом і заспокоївся* (М. Павленко).

ПОДИ́БАТИ[1], аю, аєш, *док.* Піти дибаючи. *Подибала стара мати Доню в полі доганяти...* (Т. Шевченко); *Спотикаючись об сухі грудки босими ніжками, Василько подибав назад додому* (П. Панч); *Овсій байдуже взяв пиріг і подибав із двору, а за ним, опустивши голову, — нерозлучний собака* (А. Дімаров); *Жінка полежала долі й, коли світ перестав крутитися перед очима, поволі звелась і дуже обережно подибала до дверей* (І. Білик).

ПОДИ́БАТИ[2] *див.* **поди́бувати.**

ПОДИ́БАТИСЯ *див.* **поди́буватися.**

ПОДИ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОДИ́БАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Помічати, бачити в комусь, чомусь що-небудь. *На її лиці було знати супокій, який подибуємо в людей, що живуть у найглибшій самоті й духовній рівновазі* (О. Кобилянська); *То була дівчина гарного личка й гожого стану, хоч і не тієї янгольської вроди, яку ми час від часу між людьми подибуємо* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Виявляти під час читання, унаслідок дослідження і т. ін. *Деталь — в'язання рук іззаду — в "Сербських народних думах" Старицького подибуємо частенько* (М. Драй-Хмара).

2. *кого.* Зустрічати кого-небудь у житті, роботі і т. ін. *Приятелів мало подибував* [Андрій] *на своїм короткім віку* (Д. Бедзик); *У всі часи подибуємо легковірів, навіть серед сильних світу цього, які визнають існування вовкулаків та відьомських ігрищ* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Незвичайно урадувався* [пан], *подибавши хоч одного чесного чоловіка, у котрого сумління чисте* (І. Франко).

3. *що.* Натрапляти на що-небудь на своєму шляху, десь, у якомусь місці. *Подибавши старий свічник, Григорій накапав у нього трохи воску, поставив свічку й пішов розшукувати тапчан* (Василь Шевчук).

ПОДИ́БУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПОДИ́БАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Траплятися десь, на чиєму-небудь шляху, у якомусь місці. *Тут на кожному кроці подибувались запилені, .. проте живі акації* (Д. Бедзик); *Козаки ненавиділи його і прозвали Стягайлом. Спочатку він сердився, коли так його прозивали, та .. прізвисько пристало як смола і ввійшло до запорозького реєстру. Згодом звик до нього, слушно вважаючи, що серед запорожців часто подибуються ще гірші, навіть образливі прізвиська* (В. Малик); *То тут, то там подибувались вигнані, певне вітрами, на чужину мальви — ті самі, що пишалися разом із соняшниками, рівні з ними, біля українських білостінних хат* (Р. Іваничук).

2. Стикатися з ким-, чим-небудь. *Хоч які* [хмарки непорозуміння] *маленькі, .. а, подибавшись з другим* [непорозумінням], *чорніли, розтягалися* (Н. Кобринська); *Вони* [очі] *подибалися з двома великими чорними, майже нерухомими очима якоїсь молодої дами, а опісля з очима Орядина...* (О. Кобилянська).

ПОДИБУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Піти дибуляючи. *Марко обережно подибуляв до птахів* (М. Стельмах); *— Ну, порядок! Тепер Колько Колючка не пропаде, — задоволено мовив журавлик і подибуляв сходами вниз* (В. Нестайко); *— Отам, — сказала вона. — Отам... Подивись... — На що подивитися? — спитав, було, я, але стара подибуляла собі далі* (В. Лис).

ПО́ДИВ, у, *ч.* 1. Почуття або стан, спричинені сильним враженням від чого-небудь незвичайного, несподіваного, незрозумілого і т. ін. *Діти .. перебігали раз у раз з однієї бійниці до другої й голосно, й весело переказували одно одному свої подиви й враження* (М. Старицький); *У великих круглих зіницях кочегара був скоріше подив, ніж страх* (О. Донченко); *На Джейнинім обличчі відбився безмежний подив* (О. Авраменко); // Надзвичайне здивування від когось, чогось, захоплення ким-, чим-небудь. *Кожна висловлена фраза тягла за собою тягар бібліографічних нагромаджень. Його ерудиція викликала подив* (В. Домонтович); *Геніальність цієї знаменитої, всебічно обдарованої людини* [Т. Г. Шевченка] *ще й досі викликає загальний подив* (П. Колесник); *Вдягла* [мати] *ту хустку та така стала, що я аж рота роззявив з подиву* (Ю. Збанацький); // Нерозуміння кого-, чого-небудь, сумнів, збентеженість з якогось приводу. *Вони подивилися один на одного майже з переляком, подивилися очима людей, що їх несподівана, нежданаріч ввела в подив* (Н. Кобринська); *Василько, стоячи на лаві, в дитячому чистому подиві позирав на матір, не розуміючи, що їй болить* (О. Гончар); *Всі троє були однаково вражені, впізнавши одне одного. На якусь мить запанував безмовний подив* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *рідко.* Те саме, що **о́гляд** 1. *Для подиву дівку продають* (Номис); [Ф е д о н:] *Я не запродав своєї Терпсіхори* [статуї]. *Я поставив її на подив людський, мов у храмі* (Леся Українка).

ПОДИВИ́ТИ, ивлю́, и́виш; *мин.* поди́влять; *док., на кого — що і без дод., діал.* Те саме, що **подиви́тися.** *Тепер мені на милую не можна подивити* (П. Чубинський); *Довгенько скулений сидів* [Семенко], *чекав пса, аби кусав. Потім зважився подивити і побачив над собою чорного пса, що спокійно стояв коло нього* (В. Стефаник).

ПОДИВИ́ТИСЯ, ивлю́ся, и́вишся; *мн.* поди́вляться; *док.* 1. Док. до **диви́тися.** *Подивився, як шага дав* (Номис); *— Усюди дзеркала, так і сяє, як море! Туди глянеш — там тебе видно, сюди подивишся — і там ти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він ніколи не подивиться вам ув очі, завсіди в землю або десь убік* (Л. Мартович); *Повернувши дзеркало на місце, вона подивилася на своє відображення, поправила зачіску, змахнула зі спідниці та жакетки кілька порошинок* (О. Авраменко); *Гоца скривилась і подивилася десь в сторону* (Любко Дереш); // Розкрити, розплющити очі. *— Серце моє! доле моя! Розкрий карі очі! Подивися, усміхнися!* (Т. Шевченко); // Зупинитися на кому-, чому-небудь, розкритися (про очі). *Бистро подивились очі матусі, зсунулось тіло, звісилась рука...* (П. Тичина); *Взяв Олександер свою супутницю під руку, повів потихесеньку далі. А розпатлані карі очі подивилися вслід* (В. Барка); // Підглянути, заглянути туди, де є щось цікаве, приховане і т. ін. *— Куди ти, вівце дурна! —* [кричав Кирилик] *коли котра-небудь* [сестра] *хотіла подивитися у книжку, що він читає* (Панас Мирний); *— Подивися в альбом на свого діда й батька — всі вони наче рідня між собою* (Валерій Шевчук); // Заглянути всередину чого-небудь. *Кажуть люди, що ліщина Уродила густо; А як в торбу подивлюся, Так у їй* [ній] *і пусто* (Я. Щоголів); // Шукаючи кого-, що-небудь, оглянути якесь місце, заглянути кудись. *Подивилася* [Одарочка] *за ворітьми, заглянула у сарай, в конюшню.., гукала-кричала — не обзивався Івась* (Панас Мирний); *Подивись в "Зорі"* [журналі] *за цей рік, в якому числі патрет* [портрет] *Мачтета* (М. Коцюбинський); *— Слуги! Згубу розшукати! Прошу й вас, весільні гості, Подивитись там, на мості, Чи в гаю, де в'ється річка, Пошукати черевичка!* (М. Рильський); *Оглянув* [Антіной] *стіл, розкидані папіруси, подивився під вікном. Не знайшов нічого, що нагадувало б про того дивовижного метелика* (Н. Королева); // Простежити на певній відстані або з певної віддалі за чим-небудь. *Соломія зупинилась на мить, щоб подивитись здалеку, як дикий гусак старанно укладав пір'ячко на голові самички* (М. Коцюбинський); *Кортить .. подивитись у бінокль, чи грає скумбрія* (Ю. Яновський); *Перелякано подивився* [вартовий] *за борт — і тут побачив чайку, що тихо, мов примара, випливала з-за галери* (С. Тельнюк).

2. Особисто простежити, самому упевнитися в чому-небудь. [Л ю б о в:] *Сей* [Милевський] *і прийшов умисне, щоб подивитись, як видержу роль* (Леся Українка); *— Я піду навідаюсь до млина, подивлюся, що воно там робиться* (І. Цюпа); *Хочеш на розборку* [розбірку] *викликати? Давай, я подивлюся, хто тебе послухає і хто візьметься такі справи залагоджувати* (А. Кокотюха); *Копія ключів — у шухлядці кухонного столу. Зараз я піднімуся і подивлюся, чи вони на місці* (С. Андрухович); // Встановити що-небудь, помітити, побачити. *Маруся зирк у вікно, аж Василь уже і йде; зараз вибігла, буцім боронити його від собаки, а більше за тим, щоб подививсь, що на ній червона скиндячка* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. Придивитися до кого-, чого-небудь. *Як подивлюсь на хист теперішніх людців, На витребеньки їх... Та що з ними мороки!.. То далебі дрючок отак би і вхопив, Та й ну їх лупцювать* (П. Гулак-Артемовський); // Вивчити, дослідити що-небудь. *— А подай-но сюди задачу, подивимось, що се за звір* (М. Коцюбинський); *Ми краще виберемо раніш сосни для мачт* [щогл], *а потім уже подивимося, як їх припасовувати* (Ю. Яновський); // Подумати, розміркувати. *Воно гривня — не що гроші, От як подивиться, Та все ж гроші, ще й хороші, Є чим похвалиться!* (П. Гулак-Артемовський); *— Знаєш, Марусю, підожди ще трохи, — раптом зтиха* [стиха] *вимовив Мирон. — Для чого? — насторожилася вона, оглянувши його. — Так... Поживи, подивись...* (В. Винниченко); *— Як здумаю, який ти маленький був, так наче це діялося вчора, а як подивлюся, що ти вже червоний командир, то, либонь, і не вчора, а таки давненько* (Григорій Тютюнник); // Переконатися на фактах, упевнитися в чому-небудь, особисто перевірити щось. *— Я тепер не маю часу, А то ми б ще подивились, Хто кого скоріш вполює* (Леся Українка); *Гей, життя, ставай, тремти! Дай я з тебе посміюся. Хто сміліший: я чи ти — Подивлюся, подивлюся* (П. Тичина); // *наказ. сп.* подиви́сь, подиві́ться. Уживається з метою зосередження, загострення чиєїсь уваги на кому-, чому-небудь; поглянь, погляньте. *А подивіться, з яким теплим, сердечним почуттям, з якою любов'ю малює він* [І. Франко] *дітей* (М. Коцюбинський); *— Невже ти вважаєш, що автор щоденника вигадав усю цю історію з самородками? Адже ти подивись, тату, як усе правдиво описано* (О. Донченко); *— Гордощі вас заїли, от що .. Ви подивіться на мене. Ось я справник. Гордості в мене ні на шеляг нема. А вже кому б, здається...* (О. Довженко).

4. Звернути увагу на кого-, що-небудь. *Сам* [пан] *і їсти їй приносить, І просить, благає, Щоб на його* [нього] *подивилась, Щоб утерла очі...* (Т. Шевченко); // Із затереч. част. н е: а) не виявити зацікавлення ким-, чим-небудь, інтересу до когось, чогось. [Кіндрат Антонович:] *Був би я безштанько, а ви, як і тепер, дияконським сином, ви б зроду-віку і не подивились на нашу Олесю* (М. Кропивницький); *Невже вона така нікудишня, що на неї й хорунжий не подивиться?* (С. Добровольський); б) *(перен.)* не зважити на кого-, що-небудь, не взяти до уваги когось, щось. *Приїхали старости й жених аж з хуторів; та не подивились ні на закон, і ні на що, бо чоловік кріпко хороший, і рушники ранком подавали, далі звінчали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Варя .. мене й розмалювала. Принципіальна* [принципова] *дівчина, не подивилася на дружбу — нарисувала* (О. Ковінька).

5. Сприйняти щось, поставитися до чого-небудь певним чином. [Річард:] *Забудь на час, що ти вже став святим, і подивись на неї* [статую] *давнім оком* (Леся Українка); *Як завідувач відділу він може перевести Ангеліну Тарновську до лабораторії органічної хімії, і край... Ну, Ангелінко, як ти подивишся на таке переміщення?* (М. Дашкієв); — *Пане Ауер!:. У мене просьба до вас. Не знаю, як ви подивитесь* (А. Хижняк).

6. *на що, що.* Оглянути, розглянути що-небудь для ознайомлення. *Весною Муха-ледащиця Майнула у садок На ряст, на квіти подивиться* (Л. Глібов); *Сьогодні по обіді погуляю трохи, подивлюсь Колізей і старовину* (М. Коцюбинський); *Джеймс сказав: — Я зараз, Фред. Тільки зайду подивлюся ще на плісень, як вона там* (В. Владко); *Подзвонили вранці, Що приїдуть у село два американці, Два якихось діячі у поважній ролі — Подивитись на артіль, побувати в полі* (С. Олійник); // *у що.* Поглянути на себе (у дзеркало, воду і т. ін.). *Подивися, козле, в воду на свою уроду* (Номис); *Кімнатки низенькі, похилі.., і дзеркальце висить, — хоч там таке, що як подивитись у його* [нього], *то й себе не пізнаєш* (Марко Вовчок); // Переглянувши, ознайомитися з чим-небудь, із змістом чогось. *Витягла* [баба] *.. усі свої грамоти й документи й показує князеві. Той подивись, подивись: — Ваша правда, — каже, — правильні документи* (Г. Хоткевич); *Черниш мав змогу подивитися нові Ференцові альбоми* (О. Гончар); *Марла ще повикаблучувалася своїм знанням сортів риби, переплутавши по ходу свій улюблений squid (як то українською, вона ще й досі не подивилася у словнику) із рибою-мечем* (І. Карпа); // Побувати на виставі, кінофільмі і т. ін. *Подививсь я на "Долю", драму Стеценка* (Панас Мирний); *Сашко .. весело критикує назву фільму: — Ще подивимось одну любов. "Любов у вересні", "Любов у березні" — це вже було...* (О. Гончар); *Мене знову зламала якась .. застуда в чистому вигляді — на ранок мої губи обкидало, ніби Моцартові у фільмі Формана. Ми лише пару тижнів як подивилися той фільм* (Ю. Андрухович); // Оглянути кого-, що-небудь для перевірки, встановлення чогось. — *Що ж казав вам доктор? — Та нічого! Подивився.., записав лікарство* [ліки] *та й поїхав* (І. Франко); — *Мені саме головне, щоб Дмитро коні оглянув, — він у них лучче доктора розбирається. — Як має час, хай подивиться* (М. Стельмах); *На початку дослідження лікар просить хворого лягти на спину й зігнути ноги в колінах. Після цього хворого просять встати, щоб лікар подивився стан судин в положенні стоячи* (з навч. літ.); // *розм.* Пересвідчитися в наявності кого-, чого-небудь. — *Піти лишень покурити .. та подивитися на віз...* (Панас Мирний).

7. *тільки 1 ос., перен., розм.* Подумати, перевірити, перш ніж зважитися на що-небудь. — *Чіпко!.. — молила вона .. — Покинь* [розбишацьке життя] *.. — Побачу, Галю .. Подивлюся...* (Панас Мирний).

8. *наказ. сп.* подиви́сь, подиві́ться, *часто зі сл.* тільки, лише, лишень *і т. ін., у знач. виг.* Виражає подив, докір, обурення; поглянь, погляньте, глянь, гляньте. [Фаон:] *Ні, ти подивись. Я заздрий вже на бога Аполлона* (Леся Українка); — *Ви тільки подивіться, — вражено мовила стара Дейнега. — Воно так перелякалось, що навіть не плаче* (Є. Гуцало); — *Ти подивись на цю скотиняку. Він ще маршалом хоче бути! — верескнула Ніна* (О. Ульяненко).

9. Дивитися на кого-, що-небудь якийсь час. *Із часу до часу прочиняються двері, .. й сам піп старий уступить; подивиться — постоїть і, як увійшов, так нечутно і вийде* (Марко Вовчок); — *В цьому щось є, — підніс пальця догори Агапіт, — це гарно сказано, а ще ліпше ти, чоловіче, вималював оті візерунки, на які я ще трохи подивлюся* (П. Загребельний).

◇ **Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув** *і т. ін.),* **на́че (нена́че** *і т. ін.)* **п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув** *і т. ін.)* *див.* **гля́нути; Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма** *(рідше* **і́ншим о́ком)** *див.* **диви́тися; Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти** *і т. ін.)* **/ подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути** *і т. ін.)* **сме́рті в о́чі (у ві́чі)** *див.* **диви́тися; Диви́тися / подиви́тися (гля́нути) в ко́рінь** *див.* **диви́тися; Диви́тися (позира́ти) / подиви́тися (гля́нути) во́вком** *див.* **диви́тися; (1) Подиви́тися в зу́би** *кому* — поставитися до кого-небудь поблажливо; дати поблажку комусь. *Вони* [у поліції] *і чорту не подивляться у зуби, знаємо їх!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Гляди ж! А як візьмеш гостинець та підеш на роботу до другого посесора, то я не подивлюсь тобі в зуби... Чуєш, молодичко?* (І. Нечуй-Левицький); **Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є** *і т. ін.)* **/ загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла** *і т. ін.)* **в о́чі** *див.* **смерть; Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися)** *див.* **гля́нути; (2) Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)]** — уживається для вираження підтвердження чого-небудь, висновку, що випливає із сказаного або спостереженого. — *Хороший ти й парняга* [парубок], *як подивлюсь я на тебе!* (А. Головко); — *Моя* [дівчина] *цілі вечори мовчить, хоч би тобі слово, чекає, що я скажу .. В тебе ж* [Дмитре], *коли подивлюсь, любов легше йде...* (М. Стельмах); — *Дуже милостива ти, як подивлюсь, — сказала куца Наталка* (Валерій Шевчук).

ПОДИВЛЯ́ТИ, *я́ю, я́єш, недок., діал.* 1. *кого, що, з кого — чого, кому, чому і без дод.* Дивуватися. *Виїхали наверх; ціла гурма* [юрба] *вчителів обступила Якима, кожний подивляв, як став він розказувати, які дороги життя він перейшов від того часу, як утік з дому* (С. Ковалів); *Стаття Франка незвичайно подобалась мені. Я просто подивляю розум та талант того чоловіка* (М. Коцюбинський); *Із ран — нове життя заколоситься, що з нього світ весь буде подивлять* (П. Тичина); — *Ми* [венеціанці] *явили собою прекрасне збочення, нас подивляли, до нас приїздили вчитися: любові, малярства, мореплавання, работоргівлі, музики, хіромантії, виночавлення* (Ю. Андрухович); — *Погани вміли жити, і я щиро подивляю витонченість їхнього розуму; але досягти оцієї крайності, оцієї квінтесенції, оцього абсолюту гостроти судилося тільки християнській країні* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *кого, що і без прям. дод.* Розглядати. *Школа виринула і подивляла, як бузьок вітався з бузьчихою* (С. Ковалів); *Олена подивляла гарного коня* (О. Кобилянська); *І зими біліють, і весни дзюрчать, Роки пропливають, мов хмари, А він подивляє паради дівчат, Та все не знайде собі пари* (В. Симоненко); *Я продовжував подивляти красу зеленої глиці на гілках* (Любко Дереш).

ПОДИВЛЯ́ТИСЯ[1], я́юся, я́єшся, *недок., розм.* Дивитися час від часу; поглядати. *Кайдашиха лаялась та все подивлялась набік, чи часом не вглядить де знайомих людей* (І. Нечуй-Левицький); *Хазяїн мовчки стоїть і подивляється на робітників* (В. Винниченко); *Визволені з концтаборів, змучені, виснажені люди тривожно подивлялись навколо, наче не вірили ще в свій порятунок* (О. Довженко); *А панства в залі! Ходять, на мене подивляються, коли нарешті заграю* (В. Дрозд).

ПОДИВЛЯ́ТИСЯ[2], я́юся, я́єшся, *недок., діал.* Дивуватися. *Тоді вони, сини землі української, заспівали, як співали ще невільниками. Спів гримів, і подивлялися йому невольники інших народів* (Валерій Шевчук).

ПОДИВО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подивува́ти.** *В'ячеслав, подивований несподіваною обізнаністю керівника, змушений буркнути: — Цього факту не заперечиш...* (О. Гончар); *Регентші нічого не лишалося, яко шукати підтримки .. у Візантійської імперії. Юстиніан спершу був тільки подивований такими перемінами в намірах остготської регентші* (Д. Міщенко); *"Анджеліко! — загорлав я на пів цвинтаря, в чому каюся. — Неси-но сюди сокиру або пилу! Що-небудь гостре!" Виринувши через деякий час поруч із нами, старигань був немало подивований таким моїм бажанням* (Ю. Андрухович).

2. *у знач. прикм.* Який подивувався. *Вкривається колосом поле безкрає, Щось Брахма навколішки Крішну благає, Завмер подивований люд навкруги* (Д. Павличко); *— Будучи на каторзі, познайомився я з однією... — Де? Де? — загуло подивоване товариство. — Та кажу ж, на каторзі* (В. Чемерис); // Який виражає здивування. *Сміх ходив йому по серцю, але обличчя кошового лишалося відкритим, простакуватим, трохи ніби подивованим* (Ю. Мушкетик); // Спричинений подивом, здивуванням. *Він підійшов ближче, і я ледве стлумив у собі подивований вигук: трикутне лице з сатанинською гримасою, хижо загнутий ніс, вузькі пронизливі очі* (Л. Кононович).

ПОДИВО́ВАНО. Присл. до **подиво́ваний.** *Чоловіки подивовано перезирнулися між собою* (М. Малиновська); *Мілена лежала горілиць і подивовано дослухалася, як помаленьку сунеться круг неї в просторі густа, мов карамельна, тяглість її життя* (О. Забужко); *Він ухопив карлика за шкірки, підняв, що той аж забовтав ногами, здіймаючи цілий листопад, — і поніс між рядами, під подивовано видовжені обличчя підлеглих* (О. Ульяненко).

ПОДИВО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОДИВУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *кому, чому, з кого — чого, чим і без дод.* Те саме, що **дивува́тися.** *Щоразу, проходячи парком, що навпроти столичного університету, подивовуюся скопищем людей* (В. Скуратівський); *Аналізуючи епоху Розстріляного відродження, подивовуємося великій кількості яскравих творчих особистостей* (з навч. літ.); [Т о в к а ч:] *Хоч то ніби великий пан — пан шпектор* [інспектор]! *— ну, але він чень бідному навчителеві у селі в горах не подивується* (І. Франко); *— Дякую вам, — сказав Отава, — дякую і кланяюсь... — Чергова ще більше подивувалася. Бачила багато диваків. Але щоб отак кланялися?* (П. Загребельний); *Ірина зраділа неймовірно, зустрівши ці три прізвища, і ще раз подивувалася, як багато зберігається у закапелках пам'яті до пори до часу* (Г. Вдовиченко); // *перев. док.* Висловлювати свій подив, здивування. *Один раз по дорозі, забувшися, навіть уголос подивувався* [Артем]. *— Що ж це вони косять сьогодні?* (А. Головко); *— В таку замєть? — подивувалася Агафія Борисівна. — Що привело до нас пана пристава?* (В. Чемерис).

2. *перев. док.* Дивуватися якийсь час. *Подивувалися, потовкували* [потолкували родичі], .. *що як-то Олексій, такий багатий, одним-одну дочку та віддає за свого батрака* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Взяли його лицарі з собою, вважаючи, що то добрий знак долі — врятувати від загибелі беззахисне створіння. Погомоніли між собою, подивувалися, хто б то міг залишити в Дикому Полі дитя на вірну смерть* (О. Бердник); // *на що.* Дивуватися, дивлячись на що-небудь якийсь час. *Дивні дива відкриває їм* [дітям] *степ. Зупинившись, постоять над пташиним гніздом, причаєним у траві, подивуються на кам'яну бабу на скіфській могилі* (О. Гончар).

ПОДИВУВА́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **по́див.** *На моєму обличчі, мабуть, з'явився вираз подивування* (О. Шугай); *Очі сміються гармошками зморщок. Скільки в них хитрої радості, скільки молодечого подивування!* (М. Дочинець); *— Я дещо афективний, так каже мені моя приятелька, але як інакше висловити своє подивування працями Штукенгайзена, я просто не знаю...* (Любко Дереш).

ПОДИВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого.* Док. до **дивува́ти.** *Лише мужі були як мужі: у звичнім для ратних людей одіянні. Не присутність, чисельність їхня, мабуть, подивувала аварських слів* [послів] (Д. Міщенко); *— Дозвольте сказати, що мене трохи подивувала відсутність під час прийому шах-заде Селіма* (П. Загребельний); *Вовкулака подивував Чорного Ворона ще одним хистом: не довго думаючи, він замахнувся держаком прапора й запустив його, наче списа, навздогін утікачеві* (В. Шкляр).

2. *з кого — чого, кому, чому і без дод.* Те саме, що **здивува́тися.** *Того ж таки дня Маруся каже: "Піду я, мамо, у Любчики!" Пилипиха дуже подивувала, да не боронила* (Марко Вовчок); [П а н і Л ю б а:] *Що тут у нас таке безладдя?..* [П а н С т а с ь:] *Облишімо це, мамо: хто нам тепер подивує* (С. Васильченко); *Євген не подивував, що саме його закликав до себе професор* (Ю. Мушкетик); *У темряві щось ворухнулось і почувся голос: — Осмогруде... Великий князь ніскілечки не подивував із того, бо то був голос молодого тисяцького воєводи Слободана* (І. Білик); *Марія звела вічно смутні свої очі на кучеряву, пишну, як голівка квітучого маку, і запашну з голови до ніг дитину — і сама собі подивувала, якою незвичною красою світилося личко дівчинки* (М. Матіос).

ПОДИВУВА́ТИСЯ *див.* **подиво́вуватися.**

ПО-ДИЗА́ЙНЕРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-диза́йнерському.** *Вони* [шпалери] *трохи полупилися і зверху повідставали, але ми прибили зверху сітку-рабицю і вийшло... ну, майже по-дизайнерськи* (І. Карпа); *Викиньте мишку і використовуйте планшет. Наскільки це насправді корисно — байдуже, головне, що це виглядає ну просто дуже по-дизайнерськи!* (із журн.); *Підлоговий газовий прилад має більші габарити, менш по-дизайнерськи довершений, але значно потужніший і майже невибагливий в експлуатації* (з газ.); *Штори можна також по-дизайнерськи оригінально обіграти* (з мови реклами).

ПО-ДИЗА́ЙНЕРСЬКОМУ, *присл.* 1. Як дизайнер, як у дизайнера. *Натюрморти і квіткові композиції представниці наївного мистецтва Джорджії О'Кіф були популярними й добре продавалися: сексуальні підтексти вона воліла не приховувати, а майже по-дизайнерському підсилювати* (із журн.).

2. Модно, вишукано, стильно. *Надзвичайно важливому клієнту в готелі можуть задовольнити побажання оформити номер по-дизайнерському* (із журн.).

ПО-ДИКТА́ТОРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-дикта́торському.** *Дік* [пес], *котрий, як правило, відзивався і на це ім'я, по-диктаторськи поклав лапи на перила й показався Кропиві, а вона як заверещить!* (І. Карпа); *Прихильники політкоректності часом по-диктаторськи придушують свободу суспільної, філософської і релігійної думки* (із журн.).

ПО-ДИКТА́ТОРСЬКОМУ, *присл.* 1. Як диктатор (у 1 знач.). *Зважаючи на намагання ісламістів захопити владу в арабських країнах, Захід тривалий час закривав очі на те, що президент Хосні Мубарак по-диктаторському правив Єгиптом* (з газ.).

2. *перен.* Владно, нетерпимо, нав'язуючи волю. *Коли дорослі реагують на емоційні спалахи дітей з любов'ю, розумінням, не по-диктаторському, коли не дратуються у відповідь, діти зрештою вчаться контролювати свою поведінку* (з навч. літ.); *Керівник управляє компанією педантично, а подекуди навіть по-диктаторському* (з газ.).

ПОДИКТО́ВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **подиктува́ти** 2. *Урядники аж боки зривали зо сміху, читаючи ті його реляції, подиктовані злобою* (І. Франко); *Напевно між вами були такі, які за це поплатилися Сибіром. Все це є чимсь подиктоване, і ми знаємо чим* (У. Самчук); // **подикто́вано,** *безос. пред. У період стагнації привернення уваги до освіти дорослих подиктовано вимогами ринкової економіки, зокрема необхідністю опанування нових професій, набуття нових навичок тощо* (із журн.).

ПОДИКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, док., *що кому і без дод.* 1. Диктувати якийсь час. *Учителька крутить олівцем в руках. — Чи не забагато відразу хочеш ти, Олько? Але коли вже так, то я можу тобі подиктувати. Вона диктує поволі, слово за словом* (Ирина Вільде); *Чудово, якщо хтось — друзі, батьки або братик чи сестричка — може подиктувати вам слова, написання яких треба запам'ятати* (з навч. літ.).

2. *діал.* Продиктувати. *Султанка випитала ще про назвиська ограбованих і вбитих, про їх спадкоємців і подиктувала про се короткий лист до польського короля* (О. Назарук); // *перен.* Обґрунтувати, підказати що-небудь. *Ваша нещаслива простодушність подиктувала вам ось яку, Богом проклятý, одповідь!* (І. Франко); *Душа розривалася. Мозок не міг обхопити, не міг подиктувати розум, що робити в найближчу хвилину* (Г. Хоткевич); *— З такою армією, можна собі гадати, вдесятеро сильніші царські полчища розіб'єш, Україну на ноги поставиш, мир подиктуєш* (Б. Лепкий).

ПО-ДИКУ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-дику́нському.** *Прийшов німий і закричав за вікном по-дикунськи: — Е-е-е!* (М. Хвильовий); *Ми назбирали чимало книжок. Читали запоєм, по-дикунськи* (Р. Андріяшик); *Хлопці по-дикунськи зловживають розумуванням старої, їх очі жадібно стежать за тим, що парує у мисках* (У. Самчук).

ПО-ДИКУ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як дикун (у 1 знач.), за звичаєм дикунів. *З-за воріт усміхалися дівчата, по-дикунському витанцьовував Онопрій* (О. Бердник).

2. Нестримно, страшно, несамовито. *Уже розвіявся той гострий розпач, який довелося зовсім по-дикунському заливати алкоголем* (М. Дашкієв).

3. *перен.* Невиховано, некрасиво. *Ну й чом би своєчасно не спам'ятатися, не попросити пробачення? Так по-дикунському вийшло...* (П. Запаренко).

ПО-ДИЛЕТА́НТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-дилета́нтському.** *Праця довгий час іще велася досить слабо, без плану і по-дилетантськи* (І. Франко); *Величезний портрет в олійних фарбах був виконаний хоч і по-дилетантськи, але натхненно, з Божою іскрою* (І. Багряний).

ПО-ДИЛЕТА́НТСЬКОМУ, *присл.* Як дилетант; без спеціальної підготовки, досвіду, систематичних знань. *— Цілком можливо, що суджу про поезію по-дилетантському, не перечу, кожен має право на власну думку* (Р. Федорів); *Я проклинав цю ерзац-самотність, наївно, по-дилетантському вважаючи її самотністю справдешньою, реальною, справжньою* (К. Москалець).

ПОДИМА́ТИ, а́є, *недок., розм.* Дути не дуже сильно або час від часу; подувати (про вітер). *Металевий велетень, справжній літаючий острів, опинився в повітрі і повис нерухомо. Він тільки ледь-ледь погойдувався — чи тому, що подимав вітрець, чи тому, що не зовсім злагоджено працювали гравітонні резонатори* (М. Дашкієв); *Із-за Дону вітер подима* (С. Крижанівський); *На білій, ніби мрець, стіні ще світло сіється ліхтарне і вітер подимає марне* (В. Стус); // *безос. Із естради подимає гарячим вітром* (С. Васильченко).

ПОДИМИ́ТИ, ПОДИМІ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* подимля́ть; *док.* Димити, диміти якийсь час. *Коли багаття розгориться, утвориться вугілля, додавайте в нього потроху сирі дрова, вони подимлять, висохнуть і будуть нормально горіти* (з навч. літ.); *Придбав папіроси старий, подимів попід каштанами* (В. Барка); *Батько також визирне з млина, потовчеться на мосту, подимить цигаркою, глипаючи на гусей у повесінньому березі, — і назад* (Є. Гуцало); *Ларіон із Мефодієм залюбки подиміли б коло них тютюнцем, якби Гамалій не попередив, що спершу треба зайти й зголоситися про свій приїзд* (В. Шкляр).

ПОДИМИ́ТИСЯ, и́ться; *мн.* подимля́ться; *док.* Димитися якийсь час. *Перед тим як спалахнути, сирі дрова трохи подимилися* (із журн.).

ПОДИМІ́ТИ *див.* **подими́ти.**

ПОДИ́МНИЙ, а, е, *іст.* Пов'язаний з розподілом і сплатою податі, яку нараховували з диму (у 2 знач.). *Згадується Шендерівка і в списку поселень Шаргородської волості 1604 року. У 1661 році згідно з подимним переписом у селі було 6 димів (дворів)* (з наук.-попул. літ.); *Подимний збір запровадили на початку XIV ст.* (з навч. літ.); * Образно. *Поділено світ на квадрати, і в душу вгризаються ґрати, і гнів, наче дим пелехатий, подимний збирає оброк* (В. Стус); // *у знач. ім.* **поди́мне,** ного, *с.* У Давній Русі та феодальній Україні — така подать; димове, подимщина. *Взяли* [латинці] *подимне од дворів* (І. Котляревський); *— Та хоч би мита не брали на Микитинському перевозі та подимного зі слобід, — позіхнув Саранча* (Р. Іваничук); *— Він не сплатив подимного і поземельного ще за минулий рік. — Він сплатить сьогодні, — впевнено відказав Семен* (Ю. Мушкетик).

ПОДИ́МЩИНА, и, *ж., іст.* Те саме, що **поди́мне** *(див.* **поди́мний).** *Крім праці в полі, були інші податки, які називали по-різному: в Україні — "подимщина", у Білорусі — "посощина"* (з наук. літ.).

ПОДИ́НА, и, *ж.* 1. Подова плита в плавильній печі. *За складом вогнетривких матеріалів для кладки печі (подина, стіни та ін.) мартенівський процес може бути кислим або осно́вним* (з навч. літ.).

2. *діал.* Западина, низовина. *Ой вийду я на могилу та погляну на подину: на подині вогонь горить, коло вогню турок сидить* (Сл. Б. Грінченка); *А там, на схід, у далечезній подині простелялись ферганські степи* (Іван Ле).

3. *діал.* Рівне місце в горах. *Свою хату, що стоїть крайня на подині в мальовничому урочищі Цовт, Іван Дуб'юк теж сам зводив...* (з газ.).

ПОДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **де́рти;** рвати (у 1 знач.). *А що вони й далі не визнавали своєї вини, а позовна сторона справу подирала й шкод своїх кривавих добивалася, Тарасевич наказав взяти їх на квестію* (Ю. Мушкетик).

2. *кого, що і без прям. дод., перен., рідко.* Те саме, що **обдира́ти** 2. *Як бере, то свого батька дере, а як віддава* [віддає], *то свого подира* (Сл. Б. Грінченка).

3. *тільки 3 ос., кого, кому і без прям. дод., перен.* Виклика́ти тремтіння, остуду. *Щось подирало йому поза шкурою, як увійшов він у таку глупу ніч в ліс* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); // *безос. Після купання дитину почало подирати: напевно, піднімається температура* (із журн.).

◊ **[Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкірі, за пле́чі** *і т. ін.) див.* **моро́з**[1].

ПОДИРЧА́ТИ, чи́ть, *док., розм.* Дирчати якийсь час. *З мастилом механік розібрався, машина трошки подирчала на холостих, а потім поїхала* (із журн.).

ПОДИСКУТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Дискутувати якийсь час. — *Тим часом ми з матір'ю прочитали* [журнал]. *Трошки подискутували* (А. Головко); — *У мене .. так і свербів язик подискутувати з паном Франком, але за столом, подумав я собі, незручно* (П. Колесник); *Георгій любив час од часу пофілософствувати з нею* [Ганною Миколаївною] *або подискутувати на тему теорії права* (М. Гримич); *З ним було цікаво розмовляти, можна було подискутувати, обговорити якусь книжку або фільм* (С. Талан).

ПОДИТИ́НІТИ, іє, іють, *док., розм.* Здитиніти (про всіх або багатьох). *Іван Вишенський писав: "Чи не бачите, що подитиніли ви і не тільки подитиніли, але сміло мовлю, що й побісіли, оскільки у звабу заблудили"* (з рел.-церк. літ.); *Хильнувши горілки, здорові дядьки чисто подитиніли: стали гуляти в карти на щиглі* (із журн.).

ПО-ДИТЯ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-дитя́чому.** — *Хм...— жалібно, по-дитячи хмикнув Фомушка* (В. Винниченко); *Суха й тендітна лінія плеча, І ліктів — по-дитячи гостра; А вже не раз я нишком помічав, — Очей цікавість і непевний острах Враз вибухають викликом* (Є. Плужник); *Загрубіле обличчя Іванця стає по-дитячи зворушливим* (М. Стельмах); *Він чув не раз похвали своїй поезії, але такої пристрасної і по-дитячи щирої ще не було* (Василь Шевчук).

ПО-ДИТЯ́ЧОМУ, *присл.* Як дитина, подібно до дитини. *Юзя писала листи ще зовсім по-дитячому, самими фактами* (Леся Українка); *Чапенко притиснув ліктем люфу рушниці до спини й по-дитячому ловив фантастичні, вибагливі мелодії бурхливого вітру* (Б. Антоненко-Давидович); *Попереду було стільки широкого щастя .. Здавалося, що, взявшись по-дитячому за руки, вирушать вони назустріч великому світанню* (О. Гончар); // Як у дитини. *На його* [нього] *дивилось лице, по-дитячому лагідне й привітне* (С. Васильченко); *Губи дорослої, замужньої жінки по-дитячому морщаться, починають труситися, сльози викочуються із здивованих очей і одна по одній швиденько котяться по зблідлих лицях* (В. Винниченко); *Сльози текли по-дитячому з його потемнілих очей* (І. Микитенко); *Тільки дрібні краплинки поту виступили в неї на крилах носа та безвільно, в німому зойкові, напіводкрилися спраглі, ще по-дитячому пухлі губи* (М. Дашкієв); // Як дитині. *Орисі зробилося по-дитячому радісно* (Григорій Тютюнник); *Так незвично і по-дитячому втішно було Мальві йти вузьким проваллям Ашлама-дере, де знайомий кожний камінчик* (Р. Іваничук); // Як дитину. — *Данилко, рідненький... Це ти? — Вже і його вона зве по-дитячому. Сказано, мати* (М. Стельмах).

ПО́ДИХ, у, *ч.* 1. Втягування і виштовхування повітря під час дихання; вдих і видих. *Припала вухом до грудей ученого. Серце билося рівно .. Одночасно її щоки торкнувся подих нареченого* (Д. Бузько); *Після кожного подиху хотілося швидше відчути ще раз цей неповторний смак весняного повітря* (В. Собко); *Поволі вгамовувалося серце, рівнішав подих* (В. Яворівський); *Риси обличчя загострилися, щоки запали, з кожним подихом у грудях чулося хрипіння і свист* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Нарешті помітив він, що перед ним сидить Товкач і немовби прислухається до кожного його подиху* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Те саме, що **зітха́ння.** *Радісний подих пронісся в юрбі* (А. Головко); * У порівн. *Вони* [хвилі] *гомоніли все тихше і тихше, і з їх гомону виникала пісня, безнадійна і хмура .. Ледве чутно, як подих, прозвучала вона й заніміла...* (Леся Українка); // Видихуване нагріте повітря. *Тіло холоне і вкривається потом, як скло під подихом* (Гео Шкурупій); *Степан відчув гарячий подих коня* (Г. Епік); *Ти ідеш, пренепорочна, Перелогами-лугами І дитину зогріваєш Теплим подихом своїм* (М. Рильський); *Герді було так холодно, що кожен подих відразу перетворювався в густий туман* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Шум, утворюваний вдиханням і видиханням повітря. *Отак лежав я, мабуть, довгенько, коли щось мені почулося — якийсь ледве чутний чи порух, чи подих* (Марко Вовчок); *От Галине ліжко, а от біля нього й колиска сина... Батько не може бачити свого сина, зате він чує його легкі подихи, доторкається до його тепленького тіла і обережно цілує його* (А. Кащенко); *Понад берегом стежкою до городів нестримно поспішало двоє. Навіть важкі подихи чути було в чорнолозах* (Іван Ле).

2. Рух повітря; вітер. *Весна прийшла, на синьому Дунаю Сплескала лебединими крильми, Дунула теплим подихом по краю* (І. Франко).

3. По́дув, повів, повівання. *Коли б хоч легенький подих низового вітру приніс на своїх крилах прохолоду* (М. Коцюбинський); *Чується подих тропічної тьмяної, п'яної ночі* (М. Рильський); *Сьогодні в лісі справжній жовтневий листопад. Клени обсипаються від найменшого подиху вітерця* (О. Донченко); * У порівн. *Голос у неї знизився, він пройшов по камері, як подих морозу* (С. Тудор); // *перен.* Ознака, прикмета наближення, настання чого-небудь. *Вже він чує смертний подих, Думка лине в інший світ* (Леся Українка); *В цих пахощах прілого листя відчувався подих весни* (А. Шиян); — *Я вас розумію. Ви тільки що йшли на смерть. Ви відчули подих свободи...* (О. Бердник); // *перен.* Вияв, прояв чого-небудь. *Уява грала з таким запалом, що перемога, яку великі маршали бачили в підзорну трубу десь далеко попереду, здавалась йому такою близькою, аж він чув на собі її подих* (О. Довженко); *Не кохання, а тільки перший подих і перший туманець його тривожно торкнулися дівочого серця* (М. Стельмах); *Вперше того вечора відчув я подих інтелекту і зрозумів, що є сила внутрішня, дужча за усі біцепси* (В. Дрозд).

4. Те саме, що **за́пах.** *Побіг* [Краньцовський] *до Славка й зачав його обнімати й цілувати. Слинив його п'яним ротом, а подихом алкоголю душив* (Л. Мартович); *Вітер ніс не запах гнилого пожовклого листя, а перший дужий подих землі, що скинула з себе холодний, мертвий, сніговий жупан і могуче набиралася сили* (В. Винниченко); *Її зустріла* [в каюті] *м'яка напівтемрява .. і знайомі сильні подихи білих троянд* (Г. Епік); *Гіркі подихи піднесе мені степ* (Ю. Яновський).

5. *перен.* Вплив, дія чого-небудь на щось. *Чого він чекав, чого сподівався? То був дим, імла, що розвіялись од подиху дійсності...* (М. Коцюбинський); *Подих часу ще не діткнув цього обличчя. Воно жило, дихало й надихало кожного, хто мав щастя на нього глянути* (П. Загребельний).

[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* **захо́плювати; Стри́мувати / стри́мати по́дих** *див.* **стри́мувати.**

◇ **[Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є** *і т. ін.)* / **заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло** *і т. ін.)* **[у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих** *і т. ін.)* *див.* **забива́ти; Відда́ти оста́нній по́дих** *див.* **віддава́ти; (1) До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння)** — до кінця життя, до смерті. *Мов книга ти, моє кохання, але на книзі цій печать. Я до останнього зітхання її не зможу прочитать* (В. Сосюра); *Але хтось другий* [усередині Максима] *понуро цитькнув і, зітхнувши, вирішив іти, йти, йти... До останку. До останнього віддиху. До кінця* (І. Багряний); *— Він до останнього подиху зберіг вірність присязі, вірність прапорові, вірність своїй Батьківщині, — говорив гвардії майор* (О. Гончар); **Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих)** *див.* **перево́дити; (2) На одному́ по́дихові (по́диху)** — легко, швидко, без труднощів. *Вилетівши на башту на одному подихові, сержант відчинив металеві стулки амбразури, сунув у неї ствол кулемета Калашникова* (В. Чемерис); *Підсумковий літературно-мистецький вечір пройшов натхненно, на одному подиху. Як зворушливо й переконливо звучали зі сцени виступи літераторів, представників нашої громадськості і зарубіжних гостей!* (О. Шугай); **Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих)** *див.* **перево́дити; Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих)** *див.* **перево́дити; (3) Одни́м по́дихом:** а) дуже швидко, миттю, блискавично. *Як поривно, одним подихом написала вона кілька розділів задуманого великого роману!* (О. Іваненко); *Чутка про те, що побито іскрівців і що командир "Іскри" не хто інший, як колишній голова троянівської артілі Оксен, облетіла район одним подихом* (Григорій Тютюнник); б) дружно, злагоджено. *Підняли* [чаклуни] *ліві ноги і видихнули і вдарили п'ятами по каменю. І так тупали по каменю і одним подихом дихали* (Ю. Логвин); *— Гра! — випалили вони одним подихом і знову радісно заревли* (С. Жадан); **Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих)** *див.* **перево́дити; Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих** *див.* **перейма́ти; Прийня́ти оста́нній по́дих** *див.* **прийма́ти; Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати** *і т. ін.)* / **затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти,** *рідше* **притаї́ти** *і т. ін.)* **по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух** *і т. ін.)* *див.* **тамува́ти; (4) Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання)** — у когось перехоплює дихання під впливом якихось почуттів. *То не була цікавість просто з нудьги, від такої цікавості не іскряться так очі й не тамується так подих* (І. Багряний); *Недарма ж так .. тамується дихання, коли вони вчитуються в ті рядки* (Іван Ле).

ПОДИ́ХАТИ, поди́хаю, поди́хаєш *і розм.* поди́шу, поди́шеш, *док.* 1. *чим і без дод.* Дихати якийсь час. *Від лісництва сходилися сюди подихати м'яким зволоженим повітрям конторські працівники* (І. Волошин); *Там одне повітря! Чистий озон! Походиш, подихаєш — груди тобі розпирає* (В. Близнець); *— Вийти б із хати та поблукати селом, подихати молодим снігом, що чомусь пахне весною* (Р. Федорів); *— Як твоя ласка, ковалю, ще трохи подихаю... Я все в полі — не звик до горна і чаду...* (Ю. Логвин).

2. *розм.* Жити якийсь час; прожити. *Її судили в Самборі. Дали їй п'ять літ, але ті, що бачили її на розправі, говорили, що з неї ледве тлінь була, певно, довго не подихає* (І. Франко); *Анна знала, що ця держава тимчасова, просто переможці великодушно не стали заганяти своїх противників у глухий кут, а дали їм ще трохи подихати* (В. Кожелянко).

Ди́хати / поди́хати чи́стим пові́трям *див.* **ди́хати.**

ПОДИХА́ТИ[1], а́є, *рідко* **ПОДИ́ХУВАТИ,** ує, *недок.* 1. Віяти не дуже сильно або час від часу; повівати. *Тут, коло розчиненого вікна, у котре подихала тихо прохолода, вона розпочала дитину годувати* (Панас Мирний); *Холод подиха з долин* (І. Франко); *Інколи подихує ліниве вітрець, стрясає листя берези, в повітрі німа, молода, глузлива осінь...* (У. Самчук); *В степу подихує духмяний вітерець, доносить аж сюди, на берег, ніжний аромат дозрілого винограду та динь, запах пшениці та полину...* (Ю. Збанацький); *З півдня подихав теплий вітерець — сніг на очах темнів, брався водою* (В. Малик).

2. *чим, звичайно безос.* Обдавати злегка або час від часу жаром, теплом, холодом, яким-небудь запахом і т. ін. *Стогне вітер, свище, Пеклом подихає* (Микола Чернявський); *Від старенької хати з ґаночком на карбованих стовпах таким теплом на тебе подихає, що тобі ще й донині тепло, хоч тієї хати вже давно нема, і нема тих, що в ній жили колись...* (Б. Лепкий); *Не веселять очей густі, довгі ряди кіп, не луна у яру дзвін коси; голо й сумно, подихає осінню* (В. Винниченко); *Там, де я сидів, Із пирію ще, правда, подихало Гарячим денним духом* (І. Вирган).

3. *чим, перен.* Бути сповненим, пройнятим чим-небудь, виражати щось. *Тонкі брови, русяві дрібні кучері на голові, тонкий ніс, рум'яні губи — все подихало молодою парубочою красою* (І. Нечуй-Левицький); *Самих сосон поодиноких не видно, вони лише відчуваються всією своєю масою, великою армією старезних дерев, що подихують теплом і живицею* (І. Багряний); // *безос. Де треба було вогню підложити, осяяти зовнішні події світом внутрішньої роботи творчости, зогріти теплом справжнього людського серця — там не вистарчало сили, там завжди подихало холодком риторики, було більш вимірковано, вигадано, ніж щиро* (С. Єфремов).

ПОДИХА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОДО́ХНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* подо́х, ла, ло *і* подо́хнув, нула, ло; *док.* 1. Умирати, гинути (про тварин); дохнути. *У Релки, у сестри, собака подихає .. Треба врятувати* (О. Тесленко); *— Ой, не клюйте, гайворони, Чумацького трупу, Наклювавшись, подохнете Коло мене вкупі* (Т. Шевченко); *Хазяйка .. все гримала дурно-дурнісінько. Здавалося їй, що .. корови поперепадалися. — А подохли були б вони!.. — думав хлопець і покірливо мовчав* (А. Головко); *Один із заводів скинув брудні, отруєні води в Дніпро, і риба подохла* (О. Гончар).

2. *вульг.* Помирати (про людину). *Водиться* [Тадик] *з контрабандистами, які викидають його із вагона в піщані бархани середньоазіатської пустелі. Там він подихає з спраги* (Григорій Тютюнник); *— Краще б зразу загинути, ніж конати на каторзі чи подихати рабом десь у копальнях Єгипту!* (В. Малик); *— Зрештою, коли б навіть тепер подох* [арештант] *один-два, — можна було би поховати кінці в воду* (Г. Хоткевич).

ПОДИХНУ́ТИ, не́, *док.* Однокр. до **подиха́ти**[1]. *Настала осінь. Подихнули морози* (М. Коцюбинський); *Студений вітер подихнув зненацька, і стало зимно* (О. Ільченко); *Тільки-но подихне вітерець, як дерева, поскрипуючи, починають сипати сухі дзвінкі кристали* (М. Дашкієв); // *безос. Подихнуло на Пилипка вільним холодним повітрям* (Панас Мирний).

ПОДИ́ХУВАТИ *див.* **подиха́ти**[1].

ПОДИЧА́ВІТИ, іє, іємо,ієте, *док.* Здичавіти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Він мав там* [на пасіці] *кури, що подичавіли. Сторож не міг їх половити* (з казки); *Колись чудові сади Чорнобиля тепер подичавіли, позаростали бур'янами, проте й досі щороку цвітуть і бережуть яблука невідомо кому* (із журн.); * Образно. *Дядько Сергій, не вітаючись, обнишпорив очима всю хату й присів перед куріпкою, а та, чуючи щось недобре, дременула під ліжко. — Гарненьке дехто має м'ясце, — подичавіли під віями звужені очі* (М. Стельмах).

ПОДІА́ТР, а, *ч.* Фахівець із подіатрії; подолог. *Для лікування та профілактики захворювань стопи подіатр призначає лікувальну фізкультуру та фізіотерапію в поєднанні з іншими традиційними методами* (з наук.-попул. літ.).

ПОДІАТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до подіатра й подіатрії. *Подіатричні дослідження останніх років мають важливе значення в лікуванні вроджених і набутих деформацій стопи* (з навч. літ.); *У клініці можна пройти подіатричне обстеження, проконсультуватися з фахівцем та пройти лікування* (з газ.).

ПОДІАТРІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **подоло́гія.** *Подіатрія — наука XXI століття, що виокремилася завдяки здобуткам новітніх технологій та інтеграції з іншими медичними дисциплінами для розширення комплексної діагностики проблем стопи та більш ефективних методів її лікування* (з навч. літ.).

...ПОДІ́БНИЙ, а, е. Друга частина складних прикметників, що надає слову знач.: який має вигляд, форму, властивості і т. ін. того, що назване в першій частині, напр.: к у л е п о д і́ б н и й, м о л о к о п о д і́ б н и й, с і т к о п о д і́ б н и й.

ПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Який має багато спільних рис з ким-, чим-небудь, майже такий, як інший; схожий на когось, щось. — *Погляньте лишень, який гарний* [хлопчик]. *Зовсім до вас подібний* (І. Франко); *Сухе* [мамине] *тіло гріло мене теплом, таким знайомим і ні на що не подібним* (М. Коцюбинський); *Поет і художник подібні бджолі: з найрізноманітніших квітів збирають вони янтарний і запашний мед* (М. Рильський); *Нарешті виринуло сонце, подібне до величезного золотого гриба* (В. Гжицький); — *Ти не вмієш плакати, у тебе смішне обличчя, а твої богословські очі подібні до очей маржини, яку випасає мій дід на полонині* (А. Дністровий); *Зовсім він не був подібний на хворого, приниженого та упослідженого старця. Спина рівна, густий сивий чуб, зачесаний вгору, і жодних ознак залисин* (Г. Вдовиченко).

2. Такий самий; такий, як той, про якого йдеться. *Наче в такт природі серце моє стрепенулось од бажання подібної ж гармонії в людському житті* (М. Коцюбинський); [Є л и з а в е т а:] *А Київ наш — зелений і прозорий! Дніпро широкий... кучеряві гори, Палати білі, бані золоті... Де ще красу подібную знайти?* (І. Кочерга).

3. *мат.* Який має подібність (у 2 знач.). *Дві фігури називаються подібними, якщо між їхніми точками можна встановити взаємно однозначну відповідність, для якої відношення відстаней між будь-якими парами відповідних точок дорівнює одній і тій самій сталій, що називається коефіцієнтом подібності* (з наук.-попул. літ.); *Якщо гострий кут одного прямокутного трикутника дорівнює куту іншого, то два трикутники подібні* (з навч. літ.).

І таке́ і́нше *(рідше* **подібне)** *див.* **і́нший.**

◊ **Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, поді́бного, поді́бних)** *див.* **ма́ти^2; Нічо́го поді́бного** *див.* **нічо́го.**

ПОДІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Якість за знач. **поді́бний** 1. *Дара бачила її разів зо два здалека. Тарас же зовсім не бачив, але кожен зараз же, не знаючи навіть, що це сестра Миронова, вгадав би це по подібности* [за подібністю] *їхніх облич* (В. Винниченко); *Подібність Лялі з Данком була така велика, що Дарці чомусь аж боляче стало* (Ірина Вільде); *Лисенки бачили тільки подібність Кляри до матері, чорноволосої жінки динарської раси з єдиним, дуже ефектним, пасмом яскравої сивини* (Олекса Ізарський); *У ситуаціях нас вабить найперше спорідненість з досвідом власного життя або відповідність до завдань свого власного життя, натяки на подібність до наших снів чи таємниць* (Ю. Іздрик); — *Португальська й іспанська мови такі схожі між собою, що я їх навіть поплутав. Але їхня подібність допоможе мені швидко виправити свою помилку* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *мат.* Тотожність форми за різної величини. *За теоремою про подібність трикутників січна пряма, паралельна стороні трикутника, відтинає від нього трикутник, йому подібний* (з навч. літ.).

ПОДІ́БНО. 1. Присл. до **подібний** 1. *Хочу спіймати* [навколишні звуки], *записати у пам'яті — і не виходить. От-от, здається... Тью, тью, ті-і-і... Ні, зовсім не так .. І не подібно* (М. Коцюбинський); [О р е с т:] *Ну, Любо, се вже щось таке, чого я зовсім не розумію. Се не подібно до тебе* (Леся Українка); — *З лівої сторони від веранди, як бачите, з сходами, — поясняв я, — подібно, як колишнє ваше мешкання, там покої моєї матері* (О. Кобилянська).

2. *у знач. прийм., з род. в. у сполуч. з прийм.* д о, *рідше з дав. в.* Уживається при називанні кого-, чого-небудь, з ким, чим порівнюється хтось, щось. *Діти, поскидавши черевички, З безумним виском бігали по них* [струмках], *Ганяючись, подібно до качат, Одно за одним* (М. Рильський); *Плив і плив* [туман], *невідоме звідки з'явившись і невідомо де щезаючи, неначе самий час, що, подібно туманові, без кінця й початку* (Б. Левін); *Величезні купи морських водоростей обліпили його* [маяка] *підніжжя, а буревісники .. кружляли над ним, злітаючи й падаючи, подібно хвилям, яких вони зачіпали крилом* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

3. *пред. і вставне слово, зах., заст.* Імовірно, скидається на те, схоже на те. *Під горою, що нависала над церквою, лежав ще сніг. Влітку сонце туди ще зазирає, а взимку, подібно, що ні* (Г. Пагутяк).

(1) Поді́бно [до то́го] як — уживається як складений порівняльний спол. у знач. т а к с а м о я к. *Великий склеплений покій озарений був червоною луною, подібно як цілий Батурин* (Б. Лепкий); *Подібно як у справах мови, дуже обережно тримався Старицький і в справі перекладання* (М. Зеров).

ПОДІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, зі сл.* к у д и, к у д и с ь, д е, д е с ь, н і д е́, н і́ к у д и, н і к у́ д и, *розм.* 1. Діти (покласти, засунути) все або багато чого-небудь кудись так, що важко знайти. — *Тепер сих горішків ніде не подіваю, так при собі йноситиму* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А де ж вулики подівав? .. — Мусив заховати від розбою* (М. Стельмах).

2. Знайти для всіх або багатьох, усього або багато чого-небудь місце, притулок, застосування і т. ін. *"Цес* [цей] *має того поля доста та й робить коло хліба добре. Ба, де він тото все подіває?"* (В. Стефаник); // Відіслати, відправити або знищити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, щоб позбутися. — *А де ти подівав панотців? .. — Мабуть, погубив по дорозі, бо на санках нема* (І. Нечуй-Левицький).

3. Використати, витратити все або багато чого-небудь. — *Ото! І де він подівав ті гроші? — заскрипів дід Оникій* (І. Нечуй-Левицький).

ПОДІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *наказ. сп.* поді́нься; *розм.* Док. до **діва́тися.** — *Де це наші ганчірки подівалися? Скрізь були ганчірки, а тепер хоч би тобі одна* (Остап Вишня); *Де ті гаї та садки подівались, куди ті річки розтеклись?* (О. Гончар); *Складалось враження, ніби аеропорт працював у нормальному режимі, а тоді зненацька, ні з того ні з сього, усі люди кудись подівались* (М. Кідрук).

ПО-ДІВО́ЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-діво́цькому.** *Та чи не більше ще притягала їх до своєї господи сама Векла, вдовиця сорока літ, якій більше, ніж тридцять, ніхто не важився б гадати, така ще була ємка, вертка і по-дівоцьки свіжа* (Б. Лепкий).

ПО-ДІВО́ЦЬКОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-дівочому.** — *Коли ти кажеш, що вінчалась, то де ж твій чоловік і нащо ж ти, повінчавшись із ним, ходиш по-дівоцькому простоволоса?* (М. Костомаров).

ПОДІВО́ЧИТИ, чу, чиш, *док., діал.* Дівочити якийсь час. *На городі ружа Та ще й барвіночок; Подівоч, сестричко, Ще хоч один рочок* (з народної пісні).

ПО-ДІВО́ЧОМУ, *присл.* Як у дівчини. *Густо смагляве, по-дівочому вродливе личко незнайомого здригнулося в гіркуватій усмішці* (О. Гончар); *Вітерець огортав полою плаща, перекиненого через руку, по-дівочому гнучкий стан* (Р. Андріяшик); // Як дівчина. *Петро зразу розгубився — що за мана! Два солдати співають по-дівочому!..* (І. Багряний); *Олена Петрівна ніколи не була така гарна, як в цю хвилину, — збуджена, по-дівочому струнка, молода* (М. Дашкієв).

ПОДІВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Дівувати якийсь час. *Дуже мене молоденькою засватано, .. не довелось мені як слід і подівувать, косою посвітить* (Д. Мордовець); — *Чого ж твоя Варвара в стрічках?.. — Бо вона ще не дожила до ваших років. Їй теж хочеться подівувати...* (М. Стельмах); — *Батько землю братам одписав, а мене видали в люди, подівувати не вспіла* (Є. Пашковський).

ПО-ДІДІ́ВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-діді́вському.** *Втомлено, по-дідівськи сів* [історик] *на порозі, гортав підшивку "Науки й життя"* (Є. Пашковський).

ПО-ДІДІ́ВСЬКОМУ, *присл.* 1. Як дід, як у діда. — *Дивлюсь: дід як дід, а ногами ступає не по-дідівському, ті волочать ногами, а цей ступає, як військовий чоловік, виправка ніг стройова...* (М. Малиновська).

2. Як було прийнято колись у наших дідів, предків; по-старосвітському, по-старовинному. *В усій окрузі лише один хлібороб завів шестипільну сівозміну. Інші ж працюють по-дідівському і вчитися не бажають...* (Остап Вишня); *Його хата була нова і зовні весела, але зроблена по-дідівському: на дві половини, з великими сіньми, з земляною долівкою* (В. Минко).

ПОДІ́ЄВИЙ, а, е. Стос. до події. *Час втратив для полковника свою головну властивість — подієву швидкоплинність* (Г. Тарасюк); *То мала бути історія однієї ночі .. Подієва лінія мала би вряди-годи чергуватися з ліричними фрагментами* (Ю. Андрухович).

ПОДІ́ЄВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **поді́євий.** *Образна емоційність у системі Бажанової поеми нерідко "програмує" характер сюжетно-композиційної подієвості* (А. Мойсієнко).

ПО́ДІЙ, ю, *ч.* Те саме, що **по́діум.** *Античні храми (переважно римські та етруські) зводилися на подіях* (із журн.).

ПОДІ́Й, до́ю, *ч., діал.* 1. Надій. *Ряба корова на очах худла і все менше та менше давала подою* (М. Коцюбинський).

2. Доїння. *На полонині трембіта давала знак вівчарям про збирання отари на подій, ночівлю або попереджала про грозу* (із журн.); *Для того, щоб корови давали багато молока, перед подоєм кожну з них називали по імені, гладили по лобі й шиї* (з газ.).

ПО́ДІЛ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **поділи́ти, поділя́ти** 1. *Йому з поділу зисків тої ярмарки припала би гарна сума, — може, ціла тисяча ринських!* (І. Франко); *Військовий поділ на полки й сотні з часом осів на землю, став поділом на округи полкові й сотенні* (М. Грушевський); *Терентій недолюблював пана і, коли чув про поділ поміщицької землі, тримав руку за людьми* (М. Стельмах); *Потім відбувся достатньо суворий поділ територій, унаслідок якого метеостанція позбулася кількох ключових функціональних вузлів, з вежею включно* (Ю. Андрухович).

2. Дія і стан за знач. **поділя́тися** 1. *Певний відрізок молекули ДНК і називається геном, котрий відповідає за передачу в спадщину під час поділу клітини тієї чи іншої ознаки живого організму* (П. Коломієць); // *біол.* Процес безстатевого розмноження рослинних і тваринних клітин. *Нестатеве розмноження протистів може здійснюватися поділом навпіл, множинним поділом, брунькуванням або за допомогою рухомих чи нерухомих спор* (з наук. літ.).

3. Ряд позначок (перев. горизонтальні риски, лінії) на вимірювальній шкалі. *Рівна, гладенька рейка з білими рисками поділу тихо, без плюскоту пішла вглиб* (О. Донченко).

4. Місце, де щось розділяється, роз'єднується; лінія, яка розділяє, роз'єднує що-небудь. *Тут кордон. Землі і лісу поділ, Тут межа, що відділяє нас* (М. Шеремет).

(1) По́діл вла́ди, *політ., юр.* — принцип у конституційному праві, за яким владу в державі здійснюють три незалежні гілки влади (виконавча, законодавча й судова), які зрівноважують одна одну. *Конституція України, визначаючи підґрунтя побудови правової держави й громадянського суспільства, передбачає поділ влади між різними державними інституціями, пріоритет прав людини і громадянина, судовий захист цих прав і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Курс на єдиновладдя Рад суперечив досвіду людства, яке в процесі суспільного розвитку виробило принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову* (з навч. літ.).

△ **Межа́ по́ділу** *див.* **межа́; (2) По́діл пра́ці** — диференціація, спеціалізація трудової діяльності, співіснування різних її видів у суспільному виробництві. *Практично всі здобутки науково-технічного прогресу можна пояснити безперервним поділом праці* (з наук.-попул. літ.); *Розвиток поділу праці поглиблює товарний обмін, стає важливим процесом розвитку ринкової економіки* (з навч. літ.).

ПОДІ́Л, до́лу, *ч.* 1. Низька місцевість, територія; низина. *Низинна, неукріплена частина міста, де жили ремісники, смерди, закупи, холопи, називалася подолом, а пізніше, в північноруських містах, — посадом* (В. Малик); *На Славенському кінці, на подолі, на торговищі доми опинились у воді* (Р. Іванченко).

2. Нижній край сукні, спідниці, пальта і т. ін. *Як ухопить* [Галя] *зо зла руками шовкову спідницю, так і розпизала од подолу аж до самого стану...* (Панас Мирний); *Дівчата сидять у вишнику на зеленій траві: квітами подоли рясних спідниць всипані, вінки плетуть з барвінку хрещатого, з волошок, вишневими ягодами переплітають* (К. Гриб); *Старець походжав між вуликами-колодками, ввесь білий і сорочка до колін, із мережаним подолом, і ріденьке довге волосся, й довга густа борода з вусами, ознака мудрості й влади над своїм родом* (І. Білик); *Темний жакет у талію, сукня в тон, хіба трохи світліша, аби кольори перебігали при ході, з-під подолу визирали гострі носи чобітків* (А. Кокотюха); * Образно. *Був похмурий день; дощ не йшов, але хмари клубочилися над самою землею. Їх поділ зачіпався за дерева* (І. Сенченко).

ПОДІ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поділи́ти.** *Робітники в синіх полотняних халатах .. брали вправними пальцями довгасті літери, брали швидко й ніби неуважно, складаючи рядки, а з них шпальти, що будуть поділені на рівні прямокутники сторінок* (В. Підмогильний); *З допомогою Папаня виросла на лісовій галявині невеличка дерев'яна хатинка, поділена на дві половини* (О. Донченко); *За туманом цілком пропав її* [церкви] *білокам'яний фасад, поділений пілястрами на три частини, зі скульптурою Мадонни і Дитини над входом* (Ю. Андрухович); *Хто і як може у нього взяти його добро? Брат Микола? Дак вони ж із ним уже поділені!* (Грицько Григоренко); *Перші дні по приїзді Моті дівчата впивалися .. щастям знову відродженої поділеної дружби* (В. Козаченко); *Модуль дробу дорівнює модулю чисельника, поділеному на модуль знаменника* (з навч. літ.); * Образно. *Я їх* [синів] *люблю, як сонце й небо, .. вони по-різному, так треба, в житті продовжують мене. Це — я, поділений натроє, щоб далі йти в прийдешні дні* (В. Сосюра); // **поді́лено,** *безос. пред. Барак поділено на п'ять кварталів, і в кожному є начальник* (А. Хижняк); *То вона нову хату візьме, то знову стару зоставляє при собі .. То землю знову не так поділено* (Панас Мирний); *На кінець дня всі книжки, посуд, одежу, білизну було поділено* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

2. *у знач. прикм.* Який поділився. *Доходили* [Тетяна з дітьми] *до Трьох лісків. Вони тягнулися здовж горбка й були поділені на три частини; від того і Три ліски називалися* (Н. Кобринська); *Поділеними громадками вертали люди додому* (О. Кобилянська); *— Хіба ти не знаєш, що світ поділений на вільних громадян і на рабів?* (В. Чемерис); *Людство поділене на раси, нації, своїх та чужих* (Г. Пагутяк).

ПОДІ́ЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **по́діл** 1, 2. *Ця звістка дуже збентежила Богуна, бо поділення України погрожувало її волі* (А. Кащенко); *Тож благаю вас, браття, Ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі говорили те саме, і щоб не було поміж вами поділення, але щоб були ви поєднані в однім розумінні та в думці одній!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОДІЛИ́ТИ *див.* **поділя́ти.**

ПОДІЛИ́ТИСЯ *див.* **поділя́тися.**

ПО́ДІЛКА, и, *ж.* Відстань між позначками (перев. горизонтальними рисками, лініями) на вимірювальній шкалі, а також самі ці риски, лінії. *Чорні очі Думбадзе прикипіли до поділок, насічених на стінці бутля* (Ю. Смолич); *Хвилинна стрілка на чорному циферблаті повільно наближалася до поділки "12"* (І. Білик); *Чи то справді рівень алкоголю в крові впав до небезпечної поділки, чи то події останніх годин так на мене вплинули — несуттєво* (Ю. Іздрик).

△ **Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу]** *див.* **ціна́.**

ПОДІ́ЛЛЯ, я, *с.* Низовинна, рівна місцевість між горбами чи горами; долина. *За Россю на поділлі, на рівнині неначе спав густий дубовий ліс* (І. Нечуй-Левицький); *Сплетінням стежечок, вузькими плаями, що оперізують гори, ідуть гуцули на поділля* (М. Стельмах); *Бо Господь великий Цар понад богами, Тримає Він землі і гори з снігами, І море вчинив Він і все суходілля, Це руки Його сформували поділля* (В. Багірова).

ПО-ДІЛОВО́МУ, *присл.* 1. Як ділова людина; діловито. — *Тобі часом не треба прибиральниці? — спитав він по-діловому, хоч розподіл робочої сили зовсім не входив у його обов'язки* (Б. Антоненко-Давидович); *— Бачите, хлопці, — Валерій намагався говорити спокійно і по-діловому, — я й сам писав туди таку заяву, тільки моє прохання не задовольнили* (М. Білкун); *Їй подобалося, що Марта не заходить з Михайлом у балачки, не шепочуться, не вступають у пересуди, що все вирішено по-діловому, серйозно* (Р. Андріяшик).

2. По суті; не забуваючи головного. [Б е н т л і:] *Майоре, в мене ще кілька питань!* [П е т е р с о н:] *Питайте, але коротко і по-діловому! В нас немає часу* (Я. Галан); *Він відкриває сходини. Спокійно і по-діловому заявляє, що ці сходини мають характер інформаційний* (У. Самчук); // Із знанням справи. *Особливо вдумливо і принципово треба підходити до перших книжок поетів. Підтримувати все, що може ще з несмілої зав'язі дати квіт, і по-діловому критикувати те, що потрапило до друку випадково* (А. Малишко).

ПОДІ́ЛОК[1], ПОДО́ЛОК, лка, *ч.* Зменш. до **поділ.** *Садок був невеличкий, але рясний. Нешироким поділком він простягсь аж до річки* (Б. Грінченко); *Вода .. перехлюпнулась на ниви і зашуміла зеленими подолками по усьому полі, не оминаючи ні одної стеблини...* (М. Стельмах); *— Ліда в своїй чудесній сукенці .. щоранку буде виганяти корову, а вечорами доїти, підкасавши подолок* (М. Коцюбинський); *Я бачив на тонких поділках Уляни гарно вишиту мережку* (Г. Косинка); *Груша родить багато .. Устає вдосвіта моя* [дружина], *назбирає в поділок* (П. Козланюк); *Вона обняла своїми руками зігнуті коліна, на яких туго натягнувся поділок спідниці* (Б. Харчук); * Образно. *Спустила хмарка на луги Мережані подолки* (П. Тичина).

ПОДІ́ЛОК[2], лку, *ч., діал., заст.* 1. Ділянка землі, виділена в користування селянській родині. *Поділку у їх* [них] *по дві десятині* [десятини] (Сл. Б. Грінченка).

2. Долівка. *Люлька випала йому з зубів і лежала на поділку* (І. Франко).

ПОДІЛО́М, *присл., діал.* Частинами. — *Оті твої червоні козарики, а ті твої сиві голубінки, а ти маєш сироїжки і грибка молодого в додатку, .. а ти... а ти... на... білі грибки з корінцями, — говорить дітям мати і ложкою кожному поділом роздає* (С. Ковалів).

ПОДІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який можна поділити, який ділиться. — *Всім вам відомо, що в колгоспі є фонди подільні і неподільні...* (М. Циба); *Такі хвилерізи — своєрідні рогатки супроти бур. Успішно боротися з морем можна, лише враховуючи ту обставину, що воно — сила подільна* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОДІ́ЛЬНИК[1], а, *ч., спец.* Прилад, пристрій для поділу чого-небудь; розподільник (у 1 знач.). *Імпульсний потік із виходу тактового генератора через подільник частоти з відповідним коефіцієнтом ділення надходить на перший вхід елемента* (з наук. літ.); *Постійна складова струму зворотного зв'язку проходить через подільник напруги, утворений резистором та вхідним опором мікросхеми на вході* (з наук.-техн. літ.).

ПОДІ́ЛЬНИК[2], а, *ч., жарг.* Співучасник злочинних дій, планів і т. ін. *Своїх подільників Стьопа відверто побоювався, а от авторитет ватажка викликав у хлопчиська певний сумнів* (А. Кокотюха).

ПОДІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., жарг.* Жін. до **поді́льник[2].** *Мародера разом із його подільницею затримали прямо на місці злочину, коли вони виносили з будинку награбоване* (з газ.).

ПОДІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поді́льний.** *Передумовою встановлення подільності атома стали дослідження електричного струму, зокрема досліди Фарадея при пропусканні електрики через рідини* (з наук.-попул. літ.); *До загальносистемних властивостей економіки можна віднести її цілісність та подільність, ієрархічність побудови* (з навч. літ.).

ПОДІ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **поділ** 1. *Круговид у дивній гармонії показує вам .. розгонисту ширину та одностайність околиць подільських* (І. Франко).

2. Стос. до Поділля і подолян. *Хмелинський потонув у думках .. Батьківська хата, тихе подільське село і добра, все заклопотана мати і молодша від нього рідня виринали перед ним* (Б. Лепкий); *Бійці — переважно вінницькі, подільські, наддністрянські колгоспники — слухняні й працьовиті* (О. Гончар); *Грубий подільський рябчак* [рядно] *сповз з нього на долівку, джура підтискував босі ноги, намагався сховати їх, але не було куди* (Ю. Мушкетик); *Ті подільські фольклорні джерела, до яких митець звертався у своїй молодості, з яких черпав натхнення все своє життя, були могутнім творчим поштовхом для літературної праці* (Ф. Погребенник).

3. Стос. до Подолу (історичного району Києва та деяких інших міст). *Подільська вулиця була, як і раніше, пустельна. Ряд низеньких старомодних будинків кінчався коло берега обдертими, давно не мазаними халупами* (В. Підмогильний); *Він нещодавно оселився у сусідньому будинку — переїхав з Подолу — і вважав себе крутим подільським хуліганом* (В. Нестайко); *Доброчин дивився здалеку на Київ і намагавсь уявити собі, що робиться на Горі та в подільських посадах* (І. Білик).

4. Уживається як складова зоологічних, ботанічних назв, термінів. *Деякі з рідкісних видів тварин занесені у Червону книгу України (ховрах європейський, вовчок садовий, мишівка степова, сліпак подільський)* (з наук.-попул. літ.).

ПОДІ́ЛЬЧИВИЙ, а, е, *розм.* Який охоче ділиться (у 2 знач.) чим-небудь з кимсь. *Її поважали сусідки, бо була приязною, сміхотливою і подільчивою* (В. Козаченко); *— Чого це ви у лядському вбранні? — поцікавився Скидан. — Свого не було, то ляхи поділилися, — відповіла Олена. — Коли їх притиснеш до стіни, вони щедрими робляться, подільчивими* (В. Чемерис); // Поступливий, згідливий (про характер, вдачу і т. ін.). *Гафійці легко говорити, бо в неї характер строгий і прижимистий .. А в Ганьки — інший, м'який і подільчивий* (Г. Тарасюк).

ПОДІ́ЛЬЧИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **подільчивий.** *Іван .. напихає тою смакотою, як ховрашок, свій двозубий рот, а решту щедро роздає ближнім — мамі, татові, бабі, дідові й тобі — липкими пухденькими ручками. Отак щасливо завершується твій перший урок подільчивості* (Г. Тарасюк).

ПОДІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поділя́ти** 1, 2, 4. *Обмін між локальними мережевими вузлами здійснюється через загальний подільований канал* (з наук. літ.); *Саме лідер відповідає за розвиток і дотримання корпоративної культури, комплексу подільованих командою переконань, цінностей, позицій і очікувань* (з навч. літ.).

ПОДІЛЮ́ЩИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **подільчивий.** *Вона у вас гарна: трудяща і подільоща* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДІЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **поділя́ти** і **поділя́тися;** по́діл. *О, коли б ти могла пізнать, яке гірке це почування увесь свій вік, без поділяння, і раювати, і страждать, за зло та за добро не ждать ні нагород, ні похваляння* (М. Драй-Хмара); *Громадянин — той, хто на основі поділяння спільної громадської культури нації має певні права і виконує певні обов'язки щодо своїх співгромадян* (з наук. літ.); *На виставці представлено 255 марок без поділяння на тематичні колекції* (з навч. літ.).

ПОДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док.* 1. *що.* Ділити що-небудь на частини. *Поділив він дерево .. на шість шматків* (Я. Щоголів); *Черв'як* [прізвисько] *дістав із кишені шматок зім'ятого дроту й поділив його на три рівні шматки* (І. Микитенко); *Перший мисливець тим часом поділив своє плем'я на дві частини: здорові й дужі чоловіки, озброєні бойовими палицями й дрюками, виступили наперед, а діти, жінки й недужі кинулися збирати каміння* (А. Дімаров); // Відмежовувати, роз'єднувати собою що-небудь. *Вулиця Круля Яна перетинає все Наше* [назва міста] *навпіл, поділяючи його на "старе" і "нове" місто* (Ірина Вільде); // Бути межею між частинами чого-небудь. *Біля рову, що поділяє ліс від поля, горить вогонь* (В. Винниченко); *Різка зморшка на переніссі поділила високий лоб навпіл* (С. Журахович); // Розподіляти що-небудь між кимсь. *— Який він брат мені?! Захопив у свої лабети все добро та й брат!.. Чому ж він не поділяє добра?..* (Панас Мирний); *І даремно він завагався та не виніс на розсуд віча думку про необхідність поділити незайманщину між мужами-воєводами* (Д. Міщенко); *— Бранок багато і скарбів у місті отім захопивши, Нарівно ми поділили, — без пайки ніхто не лишився* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Святослав перед другим походом у Болгарію поділив свої землі між синів* (з наук. літ.); // *тільки док., кого, розм.* Дати кожному його частку рухомого і нерухомого майна для створення власного самостійного господарства. *Мотря переставилась... Іван, побачивши, що й йому, мабуть, незабаром за Мотрею, одружив Ониська; поділив синів* (Панас Мирний); // *кого.* Розділяти, розбивати на групи, категорії; групувати. *На третій же день кошовий підняв військо до схід сонця й почав поділяти всіх козаків по байдаках* (А. Кащенко); [В а с и л ь:] *Скасуйте їх, скасуйте ті установи, що поділили людей на багатих та бідних* (Панас Мирний); *Мартинюк поділив, чи вірніше розсортував, покатованих залежно від стану ран і розповів присутнім, як треба за ними доглядати* (Л. Дмитерко).

2. *що, з ким і без дод.* Віддавати кому-небудь частину чогось свого; спільно користуватися чим-небудь. *Отак тепер і з сотником З дурним моїм сталось: Розігнав дітей по світу, А добро осталось, Немає з ким поділити* (Т. Шевченко); // У змаганні — завойовувати певне місце разом з ким-небудь; одержувати разом з ким-небудь приз, нагороду і т. ін. *Вчився* [Павлуша] *добре .. Але в другому класі вже мусив і натужитись, а все ж довелось поділити першість із своїм однолітком Гришком Саранчуком* (А. Головко); *Та, боячись за Еанта, притьмом зажадали ахеї Бій припинить, нагороду ж порівну обом поділити* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Приєднуватися до кого-небудь у якійсь дії. *— Це диво! Вже кілька разів хтось поділяє з нами і снідання, і обід, і вечерю. Тут щось таке та є!* (з казки); *Вона думала, як рятуватись їй і як рятувати юнаків і дівчат, разом з якими вона поділяла муки й знущання* (С. Скляренко); *Діди на честь свого побратима — старого Каламаря — оголили голови, аби і цим поділити сум та жаль, що упав на обійстя* (І. Чендей); // Зазнавати чого-небудь, переживати, відчувати що-небудь разом із кимсь. *Спасибі, Яську мій, що поділяв зі мною Ти перші радощі на життьовій весні!* (М. Рильський); *Йому хотілося в війні зразу ж поділяти з союзниками все нарівні — і кров, і піт, і злигодні* (О. Довженко); *І золото, і слава є, Та нема Оксани; Ні з ким долю поділити, Ні з ким заспівати* (Т. Шевченко); *Часто поставали питання: кому приносить користь його праця? Якому табору мають служити землеміри? Не мав з ким поділити ці думки* (І. Пільгук); *Горе спільне Поділив художник з нами* (О. Ющенко).

3. *тільки док., що, мат.* Док. до **діли́ти** 2. *Якщо потрібно перемножити або поділити корені з додатних чисел з однаковими показниками, то достатньо перемножити або поділити їхні підкореневі вирази і записати добуток або частку під знаком кореня з тим самим показником* (з навч. літ.).

4. *що.* Приєднуватися до чиїх-небудь поглядів, думок, намірів і т. ін.; виявляти солідарність, згоду з ким-небудь у чомусь. *Жінка не поділяла чоловікових поглядів і нарікала, сварилась* (М. Коцюбинський); *Він звірив свої наміри Домасі, але вона не поділяла їх* (Н. Рибак); *Вікторові національні почуття Ніна поділяла цілковито* (Олекса Ізарський); *Зюзь не поділяв уподобання малого. З першого ж разу він дав зрозуміти, що оголошує Сивоокові війну* (П. Загребельний).

◊ **(1) Чогось не поділи́ти** — не дійти згоди; посваритися. *Дві молодички гарненько цокотять, а тут дітвора змагається — чогось не поділили* (Марко Вовчок); *— Ви це чого зчепилися, півні? —* звів [Микола] *нас обох на ноги й став між нами, брудними й обдряпаними, з виваляними в грязюці шапками в руках. — Не поділили чогось? — Не поділили, — буркнув я* (І. Кирій); *Дідо наклепав на зятя зі злості. Чогось вони там не поділили* (М. Андрусяк).

ПОДІЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПОДІЛИ́ТИСЯ,** ілю́ся, і́лишся, *док.* 1. Розпадатися, роз'єднуватися на частини; ділитися. *Та горенько — нужда: іноді приходиться одно носити, поки воно на ній і поділиться, обпаде, — а перемінити нічим* (Панас Мирний); // Давати відгалуження; розгалужуватися. *Проти села Неплюєве останні води Лапинки поділяються на дві річки Бакай та Коканю, які, обігнувши дугою кілька верст, круто повертають на південь і впадають у Сулицький лиман* (А. Кащенко); // Розпадатися на групи, угруповання і т. ін. *Товариство поділилось на групи, зайняті живою розмовою* (І. Франко); *Студенти й аспіранти, доценти й професори поділилися на дві групи, що гаряче відстоювали свої позиції* (М. Дашкієв); // Не збігатися, виявляти різницю, розходитися в чому-небудь. *— Мова кожного народу поділяється на окремі говірки, чи діалекти, і тільки літературна мова єдина* (Б. Антоненко-Давидович); *Голоси поділилися майже нарівно: на сім голосів тільки й переважили ті, що були "за"* (А. Головко); // Виділятися в певні категорії, розряди на підставі якихось ознак. *Усі відходи, які завдають катастрофічної шкоди світовій екологічній системі, поділяються на тверді, рідкі та газоподібні* (з наук. літ.); *На основі різної природи частинок, які містяться у вузлах кристалічних ґраток, і різних хімічних зв'язків між ними всі кристали поділяються на молекулярні, атомні, іонні та металічні* (з навч. літ.); // *тільки недок.* Бути розділеним на частини. *Всі землі Чорноморського війська поділялися на 5 округів або паланок, кожною з яких керували полковник осавул, писар і хорунжий, призначені військовим урядом* (Д. Білий).

2. *тільки док., чим і без дод.* Док. до **ділитися** 2. *Він запевняв Всевишнього, що лишиться вічним боржником, .. він нікого і ніколи не образить, не ошукає, навпаки, всім ображеним і скривдженим буде другом і братом, поділиться останньою крихтою хліба з голодним* (Б. Левін); *Він одразу повеселішав, дістав з кишені шматок солодкого пирога і по-братньому поділився з синьйором Горохом* (А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі); // Здійснити поділ майна. *От раз дурень і пита своїх братів: — А що, братики, чи будемо ми коли ділитись, чи ні? — Чом не поділитись! — одказують розумні брати* (О. Стороженко).

3. *чим, з ким і без дод.* Віддавати кому-небудь частину чогось свого, спільно користуватися чим-небудь. *Векла з дочкою не мали ні у чім нужди: Петро їм помагав і усім поділявся* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г а л я:] *І книжками поділяємося. Треба кому, а мені не треба — чому ж не дати?* (Панас Мирний); *Дехто просто брав одного або й двох своїх колег на утримання, поділяючись з ними в міру своєї щедрости* (І. Багряний); *Лучче з добрим найти, як з кепським поділитися* (Номис); *— А от коли маєш щось перекусити та поділишся зі мною, не відмовлюся і буду дуже вдячний* (Григорій Тютюнник).

4. *чим, перен.* Розповідати що-небудь, повідомляти про щось, обмінюватися думками, враженнями, переживаннями і т. ін. *Спогадами своїми Микита не любив поділятись ні з ким* (Л. Яновська); *Вони обмірковували свої справи; поділялися думками, хто куди думає поїхати по школі* (С. Васильченко); *Знову йому захотілося поділитися спогадом* (О. Іваненко); *Вагон уже знову, як вулик, загув, загомонів, всюди точились розмови, кожному хотілося поділитися щойно пережитими враженнями* (О. Гончар); // Звірятися кому-небудь. *Самотою ходжу я.., З горем в серці, нестерпно важким... Всі знайомі минають, ідуть — Поділитися горем ні з ким* (І. Франко); *Людини-друга, з якою можна при потребі поділитися горем і радістю, їй бракувало серед шкільних колег* (Б. Антоненко-Давидович); *Він глянув винуватими очима на матір, але вона не помітила ні погляду його, ні бажання поділитись найінтимнішим, що було в нього на душі* (А. Шиян).

5. *тільки недок.* Пас. до **поділя́ти.** *Професійні компетентності майбутніх документознавців поділяються автором статті на управлінські, організаційні, інноваційні, технологічні, інформаційно-комунікаційні* (з наук. літ.); *Чим менша довжина відрізків, на які поділяється відрізок при обчисленні інтеграла методом прямокутників, тим точніше його отримане наближене значення* (з навч. літ.).

Діли́тися / поділи́тися вра́женнями *див.* **діли́тися; Діли́тися / поділи́тися до́свідом (знання́ми)** *див.* **діли́тися.**

◊ **Діли́тися** *(рідко* **розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім** *(заст.* **послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба]** *див.* **діли́тися.**

ПОДІРЧА́ВІТИ, іє, *розм.* Док. до **дірча́віти.** *Як часто сорочки перуть, то вони подірчавіють швидко* (Сл. Б. Грінченка); *Залізна покрівля поржавіла, подірчавіла* (Панас Мирний); *Демид довго мовчав, .. дивився на жовті стільці, вони колись були жовті, а зараз почорніли і подірчавіли од шашелі* (Григір Тютюнник).

ПОДІРЧА́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Який подірчавів, укрився дірками; дірчавий. *— Коли б ти тільки знав, як надокучило носити на собі це подірчавлене ґнотття, цю бороду, цю ліру, прикидатися жебраком і збирати в торбу чужі об'їдки* (М. Стельмах).

ПОДІРЯ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* подіря́влять; *док.* 1. *що.* Док. до **діря́вити.** [М и х а й л о *(вже напідпитку):*] *Служивий! Чи твоя рушниця стріля? ..* [Т е т я н а:] *Вікна повибиваєте і стіни подірявите або двері* (І. Котляревський); *— Раки твої у мисці, я їх прикрила зверху, були б тобі за ніч торбу подірявили й утекли* (Н. Бічуя).

2. *кого, перен., розм.* Поранити кулями. *Кулі зняли в тому місці бризки, так що, коли б там була дівчинка, вони подірявили б її* (М. Трублаїні); *— Он учора теж санітарний поїзд із нашими в шпиталь відправили — подірявили хлопців* (Ю. Збанацький).

ПОДІРЯ́ВИТИСЯ, иться; *мн.* подіря́вляться; *док.* Зробитися дірявим. — *Купи мені наперсток, бо той дуже подірявився, не можу навіть латки до сорочки пришити* (А. Чайковський); *Взуття із неякісного матеріалу швидко подірявилося* (з газ.).

ПОДІРЯ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подіря́вити.** *Славнозвісне львівське скляне склепіння над пероном було подірявлене шрапнеллю і рушничними кулями* (В. Гжицький); *Брезент наді мною вже як решето — посічений, подірявлений, а звечора був же цілий!* (О. Гончар); *Солом'яні дахи, геть чисто подірявлені норами, а з них виглядають галасливі горобці* (М. Циба); *Василь ще довго стояв, густо подірявлений кулями* (М. Андрусяк); * У порівн. *Драна, ніби подірявлена, хустина світилась наскрізь, як решето* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. прикм.* Який подірявився, укрився дірками; дірявий. *Поміж гожими сплячими голівками молодих грибків лежали свіжозогнилі, .. з подірявленим тілом* (П. Козланюк); *Львів'яни волочили старі авта* [авто], *поламані столи, подірявлені балії й ванни, драбини, балки, двері* (Ю. Винничук); *Пам'ятаю шкільну екскурсію до Галича і як ми ховалися від учительок, аби покурити за подірявленим муром* (Ю. Андрухович).

ПОДІСТАВА́ТИ, *розм.* **ПОДОСТАВА́ТИ,** таю́, тає́ш, *док.* 1. *що.* Дістати все або багато чого-небудь звідкись. *Школярі свої ґринджоли З повіток подостають* (Я. Щоголів); *Так усі три і кинулись, подоставали, хто кисет, хто — порттабак чи просто бляшанку з-під вакси* (А. Головко); *Дунда сам подоставав із шафи холодну бараболю, оселедця, хліб і запросив нас* (Б. Антоненко-Давидович); *П'яні солдати .. погрожували, двоє подіставали шаблі й штрикали в щілини між дошками воріт* (Ю. Мушкетик); *Ми зробили самі більярд і подіставали кульки з великих підшипників, і я грав найкраще* (Ю. Покальчук).

2. *що.* Здобути, відшукати все або багато чого-небудь, долаючи труднощі. — *Е, коні ми подоставали. Прямо як змії! Із кінного заводу видерли* (М. Стельмах); *Більшість потрібних для плоту матеріалів зрештою таки я подіставав і цього разу подбав, щоб пліт був уже достатньо міцний* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

3. *що.* Одержати очікувані, потрібні, необхідні і т. ін. предмети, гроші і т. ін. *Ждати приходиться аж до кінця марта* [березня], *коли деякі з наших подістають стипендії та дещо зложать* (І. Франко); *Під дзеркалом, на убраному квітами столі, лежали дарунки, котрі подіставала молода від різних давніх і нових знайомих* (О. Кобилянська).

4. *що, рідко.* Набути нової ознаки, особливості (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Навіть порозцвітали попаді, рум'янці собі подіставали. А вже скільки жартів!..* (Г. Хоткевич).

5. *кого, розм.* Діставати (у 10 знач.) кого-небудь якийсь час. *Я не знаю, у чому насправді була справа: може, кашкет трохи голову муляв, а може, просто кортіло подіставати дорослих тупими запитаннями* (М. Кідрук).

ПОДІСТАВА́ТИСЯ, *розм.* **ПОДОСТАВА́ТИСЯ,** тає́ться, таємо́ся, таєте́ся, *док.* 1. Діставатися (про все або багато чого-небудь). *Він собі добру частку вхопив, а нам абищо подоставалося* (Сл. Б. Грінченка).

2. Прибути кудись, часто переборюючи труднощі (про всіх або багатьох). *Вже не скоро, один по одному, подосталися і ми в Полтаву* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДІ́ТИ, іну, інеш; *наказ. сп.* поді́нь; *док., кого, що.* 1. Те саме, що **ді́ти**[2]. *Василь спершу не знав, де його* [ножика] *і подіти; то заховає у кишені, то подума: а що як випаде?* (Панас Мирний); *Він ніяково м'яв капелюха, не знав, куди його подіти* (О. Копиленко); — *А ви їм нічого й не продавайте.* — *Як, матінко княгине? А де ж подіти наші хутра, мед, віск?* (С. Скляренко).

2. Втратити щось, загубити. [Г і л ь з е:] *А де я свою руку подів, про те знає король. Вже ж мені її не миші відгризли* (Леся Українка).

◇ **Де (куди́) діва́ти / ді́ти (поді́ти) себе́** *див.* **діва́ти; Не зна́ти, куди́ (де) поді́ти ру́ки** *див.* **зна́ти; Не зна́ти, куди́ дівати / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому]** *див.* **зна́ти; Ні́де гріха́ ді́ти (поді́ти)** *див.* **діва́ти; (1) Ні́де пра́вди поді́ти** — потрібно визнати що-небудь, сказати правду. *Остап дивиться на цю розпатлану і розчервонілу, ніде правди подіти, по-своєму ще красивішу, ніж у буденних ситуаціях, генеральську дочку* (С. Процюк); *Ніде правди подіти, кожна людина звинувачує у своїх бідах кого завгодно, але не себе* (з газ.).

ПОДІ́ТИСЯ, інуся, інешся; *наказ. сп.* поді́нься; *док.* Те саме, що **ді́тися.** *Якось глянула* [Хима] *в чисту воду, та й не пізнала самої себе ..* — *Чи се я? де ж моя краса дівоча поділася?* (Марко Вовчок); *В Антона де й старість поділася, як рукою її зняло* (С. Чорнобривець); *Життя Евеліни різко змінилося. Де й поділася її колишня веселість, її дитячі пустощі* (О. Бердник); *Катерино, серце моє! Лишенько з тобою! Де ти в світі подінешся З малим сиротою?* (Т. Шевченко).

◇ **Де (куди́) діва́тися / ді́тися (поді́тися)** *див.* **діва́тися.**

ПО́ДІУМ, у, *ч.* 1. *іст.* Підвищення навколо арени античного цирку з місцями для почесних гостей (імператора, сенаторів і т. ін.). *На святі Гімнопедій Демарат уперше сидів не на подіумі для почесних гостей, а серед простих спартіатів* (І. Білик).

2. Спеціально збудоване, влаштоване підвищення або підставка на естраді, стадіоні, в залі, у студії для моделей, музикантів, натурників і т. ін. *До стін прихилені стоять полотна на підрамниках, картони; невеликий подіум — підвищення для натури — завалений великими папками* (Л. Первомайський); *Зала вмить спорожніла, музика стихла, й музикантів на подіумі не стало* (Р. Іваничук); *Таумі Ремпбелл була знаменитою моделлю. Супермоделлю, яка заробляла мільйони доларів лише за один-єдиний вихід на подіум* (В. Лис); *Вона дивилась у той куток, де на півкруглому подіумі стояв рояль* (І. Роздобудько).

ПОДІ́Я, ї, *ж.* 1. Те, що відбувалося або відбулося, сталося; явище, факт суспільного або особистого життя. *Дячиха виросла таки у цім селі, і подія, про яку так негречно згадував гуцул, дійсно мала місце й була історичним фактом* (Г. Хоткевич); *З палуби "Каймана" теж спостерігали за подіями на шхуні та за шлюпкою* (М. Трублаїні); *Ми весело стрибнули на пухкий сніг за нашим двором, уже почуваючи себе учасниками незвичайної події* (Б. Антоненко-Давидович); // *тільки мн.* Сукупність пов'язаних між собою в якомусь відношенні явищ, фактів суспільного життя (звичайно важливих, значних), які становлять ніби щось єдине ціле. *Пройдуть літа, загояться рани, приорються ворожі кладовища, забудуться пожарища, і многі події поплутаються в сивих головах од частих спогадів і перетворяться уже в оповідання* (О. Довженко); *Він натякав на Баржакове минуле, на те, що після подій 1905 року той кілька років відбував заслання десь на соляних промислах в Астраханській губернії* (О. Гончар); *Кінофільм захопив нас, ми вже не належали собі, а тим легендарним подіям, що розгорнулися на мерехтливому екрані* (А. Дімаров).

2. Те, що порушує усталений, звичний перебіг життя; що-небудь важливе, видатне. — *Поява каравану у нас велика і не щоденна подія* (З. Тулуб); *Писати палички, думаєте, не подія в житті?* (К. Гордієнко); // Що-небудь непередбачене, несподіване; пригода, випадок. *Побігла додому Рясничка, піклуючись і готуючись, що то з Мартою за подія* (Марко Вовчок); *День від'їзду Тайах відмічено кількома подіями* (Ю. Яновський).

3. *заст.* Учинок, дія. *Кривоніс добре знав вину і очевидьки бачив, що такою подією тратив віру і силу у себе поміж товариством* (О. Стороженко); *Уся його душа десь заховалась глибоко сама в собі; він ніби здерев'янів од тієї страшної події, котру недавно вчинив* (І. Нечуй-Левицький).

ПОДІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подіяти.** *Розмір страхового відшкодування визначається страховиком, виходячи із суми подіяного в результаті настання страхового випадку матеріального збитку, але не більше розміру страхової суми* (з мови документів); // **подіяно,** *безос. пред. Се щось йому подіяно: не їсть, не п'є* (Сл. Б. Грінченка); // *у знач. ім.* **подіяне,** ного, *с.* Те, що зроблене, вчинене і т. ін. *Ваню почали мучити почуття вини перед Жучком, огиди за подіяне, страшні сни, думки* (В. Підмогильний); *Фактично трактат перетворився на хроніку — із спогляданням цілком конкретних щоденних подій вирафіновувалися такі абстрактні онтологічні міркування, що лиш сам Маркус міг би відтворити подіяне* (Т. Прохасько).

ПОДІ́ЯТИ, ію, ієш, *док.* 1. *на кого — що і без дод.* Док. до **діяти** 4. *Коли, бач, Турна не здоліють, То картами уже подіють, Що між старці Турн попаде* (І. Котляревський); *Петро мусів рішуче пригрозити йому автоматом, а потім, оскільки грозьба не подіяла, миттю стрибнути в його рів* (І. Багряний); *Стала* [Варвара] *похитувати ванночку, щоб розчин швидше подіяв на світлочутливий папір* (Л. Первомайський); *Грубе шарпання, оце, що він так розлючено стрясонув її, подіяло на Світлану дивовижно* (О. Гончар); *Горина ридма ридала, але чоловікові слова подіяли на неї, і вона, хоч і плакала, але не кляла озерний люд і лісовиків* (Ю. Покальчук).

2. *що, розм.* Док. до **діяти** 1. [К и л и н а:] *Ох, радь же, радь мені, серце Орисю, як мені бути, що мені подіяти?* (М. Кропивницький); *Загалом тут виборча акція йде жваво і попи не годні нічого подіяти, хоч Охримовича і мене виставляють яко безбожників і ворогів церкви* (В. Стефаник); *Що мав подіяти малий Сивоок, заблуканий серед страхів і чудес великої землі, на якій не було йому ніде прихистку?* (П. Загребельний); // *що, чого.* Завдати чогось, заподіяти щось кому-, чому-небудь. [Л и с е н к о:] *Братці! Багацько лиха я ляхам подіяв* (М. Костомаров); *Проклинаємо силу Змієву, що подіяла рани Києву!* (П. Тичина).

3. *кому.* За народними уявленнями — чаклуваннями наслати на кого-небудь нещастя, спричинити в когось хворобу і т. ін.; поробити (у 7 знач.). *Все ж то ти се, моя мила, Так подіяла мені! Серденько моє знудила, Я живу, мов в западні...* (С. Писаревський).

◊ **(1) Поді́яти з собо́ю що-не́будь** — покінчити життя самогубством. — *Василю, не пильнуй дуже. Одумайся лиш краще .. Вона всю ніч тільки про тебе і балакала. Тебе візьмуть — вона з собою що-небудь подіє. Не губи молодого віку* (Панас Мирний); **(2) Що [ж] (ні́чого не) поді́єш,** *у знач. вставн. сл.* — треба примиритися, нічого не можна змінити, не можна вчинити так, як треба, як бажаєш. *Вже мені не везе з перекладачами, що подієш* (М. Коцюбинський); — *От і кінець теплим запічкам. Що ж подієш, така вже, видно, наша доленька, бодай би вона скисла* (У. Самчук); — *Жаль мені, Романе Григоровичу, прощатися з тобою .. Але що ж подієш, коли в твоїй голові якийсь дідько продуху видовбав. Баламутить вона тебе і когось може збаламутити* (М. Стельмах).

ПОДІ́ЯТИСЯ, іється, *док., кому, з ким і без дод., розм.* Статися, трапитися; зробитися (у 3 знач.). [С т е х а:] *Побіжу мерщій додому, чи не подіялось чогось там?* (Т. Шевченко); — *Тут з матір'ю щось подіялось — упали додолу* (Панас Мирний); [Я р и н а:] *Що се з тобою, Стефаночку, подіялось? Таточку, чим ви його розгнівали?* (І. Карпенко-Карий); [Л а р и с а:] *Що за страшні слова? Антоне Макаровичу, що вам подіялось?* (І. Микитенко); — *Здоровий? — А що мені подіється? А ви, отче?* (Б. Левін).

ПОДКА́СТ, у, *ч., інформ.* Окремий аудіофайл або регулярно поповнювана серія таких файлів, що публікується за однією адресою в інтернеті. *Для зручного прослуховування подкастів створено чимало програмних продуктів, які відстежують оновлення відповідних стрічок і автоматично їх завантажують* (з наук.-попул. літ.); *Слухач підписується на обраний подкаст, після чого необхідні йому файли завантажуватимуться з інтернету до плеєра, телефона і т. ін. і будуть доступні для прослуховування офлайн* (з навч. літ.); *Як правило, подкасти мають визначену тематику й періодичність виходу* (з газ.).

ПОДКА́СТЕР, а, *ч.* Той, хто займається подкастингом. *Спочатку подкастер шукає свою цільову аудиторію, а вже потім обдумує та записує подкасти* (з навч. літ.).

ПОДКА́СТИНГ, у, *ч., інформ.* Процес створення та поширення подкастів. *Подкастинг відбувається в декілька етапів: обирання ідеї, визначення тематики, підготовка необхідного обладнання, запис подкасту, його монтаж та публікування в мережі* (з навч. літ.).

ПОДЛУ́БАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **подлу́бати.** *Робіть все для того, щоб у вірші було не слово, а предмет, не "небо", а велич і синь його, не "стіл", а стільниця подлубана і чотири ніжки* (В. Стус); *І кряче минуле із тої могили, Де тліли шаблі і подлубані кості* (П. Гірник); // **подлу́бано,** *безос. пред. Рамку на іконі подлубано шашіллю, проте сам образ Богородиці був святково піднесеним, яскравим і виразним* (з газ.).

ПОДЛУ́БАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *що.* Док. до **длу́бати.** *Шашіль подлубала старі дошки* (з газ.).

2. Длубати якийсь час. *Чапа .. подлубав пальцем у густій бороді* (П. Панч); *Подлубавши нігтем за губою, Мар'ян потягнувся до пляшки з молоком* (І. Нижник).

◊ **(1) В голові́ подлу́бати,** *жарт.* — розміркувати, обдумати. [Н е п л ю й:] *Тепер от і подлубай в голові, щоб до ладу відповісти* (І. Карпенко-Карий); — *Добре, що так. Бо якби інакше, то Юстус би ще в голові подлубав, чи їхати йому до тих шибеників* (Н. Королева).

ПОДЛУ́БАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Длубатися якийсь час. *Панько хвилину подлубався в соломі, і в його руці блиснула пляшка з казенною етикеткою* (С. Добровольський); *Він швиденько побіг до свого місця, подлубався в підлозі й, витягши зі щілини одточену залізячку, подав її карначеві* [караульному начальникові] (І. Багряний); *Подлубавшись у кишені, він здобув ще одного папірця* (Ю. Збанацький).

ПО́ДМУХ, у, *ч.* Те саме, що **по́дих** 1–3. *На мармуровому столику — трисвічник. Усі три свічки горять. Три короткі подмухи великих хтивих губів, усі свічки згасли* (Ю. Мушкетик); *Від подмуху вітрячок оживав, швидко-швидко вертів крилами і з хурчанням заводив свою безконечну веселу пісню* (В. Близнець); *Єдиний відгук в темряві нічній — То подмух вітру та виття скажене...* (М. Вороний); *Стояла тиха ніч. Не відчувалося навіть подмуху вітерця* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * У порівн. *Легесеньке, легесеньке зітхання, невиразне й тихе, як подмух вечірнього вітерця по вербах та лозах, вирвалося з грудей Ваті* (І. Нечуй-Левицький).

ПОДМУ́ХАТИ *див.* **подму́хувати.**

ПОДМУХА́ТИ *див.* **подму́хувати.**

ПОДМУХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **подму́хувати.** [Т р о х и м:] *Вертать назад? Куди вітер подмухнув, туди й ви носа повернули?* (М. Кропивницький).

ПОДМУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОДМУХА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОДМУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док.* Дмухати не дуже сильно або якийсь час. *Подмухав вітрець легенький, За слівцем шептав слівце* (П. Грабовський); *Високий повільно подмухував міхом* (О. Кундзич); *Легесенький вітрець подмухав та ласкався до полискуючої золотом травиці...* (М. Сиротюк); *Кожен покупець .. мусив, звісно, подмухати в сопілку, в другу, в третю* (О. Ільченко); *Ми приклали сухого бересту, подмухали навперемінку, берест затріщав, задимівся і спалахнув* (М. Стельмах); *Матвійко взяв віхоть сухої соломи, положив на жар, подмухав, як той спалахнув, підкинув дрантя* (К. Гриб).

ПОДНЕ́СЬ, *присл., заст., книжн.* По цей день; понині, досі. *І думав я, і думав зал увесь Про шлях його* [М. Л. Кропивницького], *де терен з лавром сплівся, Про подвиг многорічний, що лишився Навік-віків, нетлінний і поднесь* (М. Рильський); *— Ще й поднесь в день Святої Тройці збирається на цей лисий горб — Кальбергом звуть його — натовп* (Н. Королева).

ПОДНЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Днювати якийсь час. *— Довелося нам поднювати тоді в полі!* (М. Чабанівський).

ПОДО́БА, и, *ж.* 1. Зовнішній вигляд; зовнішність. *Із сієї ж то дівчинки виросла дуже гарна дівчина, такої подоби і не бачили у нас на Україні* (О. Стороженко); *Хоч і як тяжко турбувався Лис Микита своєю новою подобою, а все-таки він добре бачив, яке враження зробила та його подоба зразу на Вовка* (І. Франко); *Александр сильно змінився. Тепер він мав подобу шістдесятирічного, за мірками простих смертних, чоловіка* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Зовнішній вигляд, зовнішність когось, що виникає в чийй-небудь уяві, пам'яті; образ *(див.* **о́браз**[1] 1). *Пред очима живо ми* [мені] *стоїть єго* [його] *подоба* (І. Франко); // *з означ.* Сукупність зовнішніх ознак, що характеризують кого-, що-небудь. [Лісовик:] *Хіба ж то не по правді, що дізнав він самотнього несвітського одчаю, блукаючи в подобі вовчій лісом?* (Леся Українка); *Виходили з печер полки, одні в подобі воїнів-списоносців, інші в подобі кулачних бійців* (В. Близнець).

2. *у сполуч. з прикм.* людська, моральна, духовна *і т. ін.* Характер, душевний склад, сукупність чиїх-небудь внутрішніх якостей. *Навіть в останню хвилину перед лицем смерті не втратили* [в'язні] *людської подоби* (Ю. Збанацький); *У ці хвилини Грицькова душа буцім знову верталася в свою людську подобу* (В. Дрозд).

3. Щось схоже на кого-, що-небудь; те, що нагадує собою когось, щось; подобизна (у 2 знач.). *Здавалось, що то сиділа не жива людина, а якась подоба людини, вироблена з чорного заліза на чорних залізних сходах* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопець стояв потупивши зір, подоба червоної барви виступила на його запалих блідих щоках* (Л. Дмитерко); *Біля дверей примостилася за друкарською машинкою якась подоба жінки з накрученими, здибленими жмутками переспілого волосся* (М. Стельмах); *Пес, забивши хвоста між задні лапи, подався шукати цілющої трави, але в своєму городі знайшов тільки подобу такої трави, тобто була та тільки наполовину цілюща* (Валерій Шевчук).

4. *діал.* Потреба. *Така подоба, як свині в хамуті* [хомуті] (Номис); *Чого мені журитися? Якая подоба? А чи пан я? а чи дука? А чи хлібороба?* (І. Манжура); *— Сашо! — гукнула Маріка. — Увечері в клубі танці. Міщенко увібрав голову в плечі й скривився. — Танці. Така мені подоба, як сліпому дзеркало!* (П. Автомонов).

5. *діал.* Істота. *Ті дива й подоби, що світ заповнили, .. не повне свідоцтво всетворчої сили, се тільки фрагменти черга нам несе* (Уляна Кравченко); *Голова ж подоби, крім очей і носа, мала щось твариняче: рот її досягав аж до великих вух, із нього витикались кабанячі гострі ікла, а над головою стирчали залізні роги* (С. Скляренко); *Зіскочив* [Марек] *з поваленого стовбура і, нахилившись уперед, втисши руки в коліна, рушив услід за пухнастою розпластаною подобою* (М. Малиновська).

○ **(1) На подо́бу (за подо́бою),** *у знач. присл., кого, чого, чию* — на зразок, подібно до кого-, чого-небудь. *На одному з тапчанів, скулившись на подобу щура, якась постать* (У. Самчук); *Саватій — сумирний, поморщений дідок, ще й трохи горбатий, бо сотворений з дубового окоренка пасічником за власною подобою* (Ю. Мушкетик); *— Знаєш, є така книжка про бабу, яка робила ляльки за подобою відвідувачів своєї лялькової крамнички* (С. Андрухович).

◊ **У подо́бі ста́ти** *див.* **става́ти.**

ПОДОБА́ННЯ, я, *с., рідко.* Стан за знач. **подо́батися.** *Необов'язковість подобання рекламного звернення пов'язана з тим, що основою ставлення до бренду є інформація* (з навч. літ.).

ПОДОБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *тільки 3 ос., безос., кому, з інфін. і без дод.* Відповідати певним прийнятим правилам, звичаям; годитися *(див.* **годи́тися**[1]*). Клим не поліз у свій двір через перелаз, бо це вже не подобало голові* (І. Нечуй-Левицький); *Не подобає мені пішки йти, а подобає коляскою їхати* (М. Стельмах); *На Дулібах тільки-но обрали князя, а князь Тивері, той, що .. йому найбільше подобало б бути князем-привідцею у землі Трояновій, занеміг* (Д. Міщенко); // Слід, треба. *Пан .. казав дати на весілля відро горілки, хліба й ще там, що подобає, і грошей карбованця...* (О. Кониський); *— Мені подобає до труждених зійти.., а ви зоставайтеся тут з миром* (М. Старицький).

2. *на кого — що, діал.* Бути схожим, скидатися на кого-, що-небудь. *Подобав* [Іван] *на ту потайну собаку, що перше вкусить, заки гавкне* (Л. Мартович); *Оно* [леговище] *находилось в сусідній кімнатці, що подобала на валькир, а ще більше на комірку* (Т. Бордуляк); *Подобала хатина на якусь закляту печеру* (В. Стефаник); *Позвичайнішала дівчина — більше стала на людські діти подобати, менше чужі очі зривати* (О. Забужко).

○ **(1) Як [і] подоба́є (подоба́ло),** *у знач. присл.* — відповідним чином, як годиться, належить. *Далеко десь, серед чужих країв, Пан на всю губу жив, У розкоші, як пану подобає* (Л. Глібов); *— Це козаки з походу вертаються, — пояснив Сава Петрович. — А їх ото зустрічають, як і подобає — звитяжців* (А. Головко); *Як і подобало курсистці, в неї були розумні очі, трохи іронічний вираз пісного обличчя і рівний голос* (П. Панч); *— Якщо і загину, так на полі бою, як і подобає справжнім мужчинам!* (В. Чемерис).

ПОДО́БАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., кому.* 1. Виклика́ти симпатію, прихильність до кого-небудь; справляти на когось приємне враження. *— Мені подобається твій Богдан. Це неймовірний оптиміст* (Ю. Яновський); *— Як учитель ти мені подобаєшся, і я прощаю твою... хоробрість...* (Б. Левін); *Я почала зустрічатися з однокласником, до якого не мала глибоких почуттів, який просто подобався мені* (О. Авраменко); // Виклика́ти потяг, інтерес (у особи іншої статі). *Максові вона* [Тіна] *сьогодні, напевне, зовсім не подобається. І ластовиння дуже видко, і уста без фарби такі широкі, і очі якісь лисі* (В. Винниченко); *Нонна, посміхаючись, притулилась щокою Данькові до плеча. — Даньку, скажи: я тобі подобаюсь?* (О. Гончар).

2. Відповідати чиєму-небудь смаку, бути приємним комусь. *Гінді понад усе подобався кошик з трьома червоними ягідками* (Н. Кобринська); *Сіяла баба квасолю кругленьку й невелику, білу; сіяла також рябеньку, од якої і суп і борщ здавалися немов веселіші, проте найбільше їй подобалась довгаста велика квасоля — ряба або ж попросту біла* (Є. Гуцало); // *безос., з інфін. Їй найбільше подобалось сидіти під вікном у своїй "чистій" хатинці* (М. Коцюбинський); *Їв Лука мало і швидко .. Йому подобалося вживати мало продуктів і часто повторювати страви* (С. Андрухович).

◊ **(1) Як тобі (вам) [це] подо́бається?** — уживається для вираження обурення, здивування і т. ін. — *Виходить, — коли я держу голярню, то я вже, як який-небудь капіталіст, повинен платити податок! Як це вам подобається?..* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ні, ти тільки послухай, що він каже? Він каже, що до Полтави ще сто кілометрів. Як тобі це подобається?* (Григорій Тютюнник); — *Я й кажу,* — *уперто втрутилася мати,* — *забирайся, щоб мої очі тебе не бачили! Як тобі це подобається?* (Валерій Шевчук).

ПОДОБЕ́НСТВО, а, *с., у знач. пред., заст.* Подобати (у 1 знач.). *Чи подобенство, брате, тебе рубати?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДО́БЕ́НЬ, óбня́, *ч., діал.* Красень. *Убери пень, буде подобень* (Номис).

ПОДОБИ́ЗНА, и, *ж.* 1. Те саме, що **подо́ба** 1. *Ані одна брутальна чи цинічна рисочка не закаламутила того світлого, чистого образа, який зложився в моїй душі в її подобизну* (І. Франко); *Сивоок .. цього разу виявив охоту розписати церковцю фресками, саме вимальовував у найвищих височинах Бога Отця в подобизні величезного летючого птаха* (П. Загребельний); *Фальшиві колони, нашвидкуруч збиті з дощок, виглядали на правдивий мармур; картонні фігури лицарів вражали подобизною і вселяли непідробний ляк* (Ю. Іздрик).

2. Те саме, що **подо́ба** 3. [Г о д в і н с о н:] *Ти ж пам'ятаєш тую подобизну, що він зліпив на глум, неначе з мене?* (Леся Українка); *Троян звелів повиносити з усіх кутків всі, які лише були, подобизни столів, розставити їх попід соснами, і опісля всі, хто не був у службі, засіли за розговіння* (У. Самчук); *Фальшиві колони, нашвидкуруч збиті з дощок, виглядали на правдивий мармур; картонні фігури лицарів вражали подобизною і вселяли непідробний ляк* (Ю. Іздрик).

ПОДО́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* подо́бляться; *недок., рідко.* Те саме, що **уподібнюватися** 1. *Досі я довбав із землі її* [папороті] *коріння .. Чимось вона подобилася картоплі* (М. Дочинець).

ПОДОБІГА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Добігти (про всіх або багатьох). *Коли учасники змагання подобігали до вказаного місця, там їх чекало наступне завдання* (з газ.).

ПОДО́БНИЙ, а, е, *заст.* Красивий, гарний. *Ти, дівчино, ти подобна; Не здавайся на підмову, будеш добра* (П. Чубинський); // Подібний (у 1 знач.). *Проповідники, стадо пасущі Христово, Пастирі премудриї* [премудрі], *святі преподобні, Древнім оним церковним світилам подобні* (Л. Старицька-Черняхівська).

◊ **Подо́бна річ** *див.* **річ**[1].

ПОДО́БНО, *пред., заст.* Потрібно, варто. — *Як же ти думаєш, до кого нам подобніше найперше поїхати?* (Леся Українка).

ПОДОБОВИ́Й, á, é. Установлений, розрахований на кожну добу; з розрахунку за кожну добу. *Вакансія охоронця передбачає вахтовий графік роботи та подобову оплату праці* (з мови реклами); *Попит на залізничні квитки до Львова, подобові квартири, номери в готелях, ліжка в хостелах на період свят різко зростає* (з газ.).

ПОДОБО́ВО. Присл. до **подобови́й.** *Господиня працювала у воєнізованій охороні якогось заводу, чергувала подобово* (В. Дрозд); *Трикімнатні апартаменти здаються подобово* (з газ.).

ПОДОБРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **подобрі́ти.** *Роман вбирає подобрілими очима вечорове сяйво снігів, чогось, посміхаючись сам собі, дивиться в далечінь* (М. Стельмах); *Довгі хвилини вистоюють перед тією картиною гуртки людей. Стоять мовчазні, зворушені, якісь ніби подобрілі* (В. Козаченко); *За мить літає гойданка з Мариньою понад дерева, та гойкає подобріла дівка в довколишню тишу, та тішиться несказанному своєму щастю* (М. Матіос).

ПОДОБРІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **добрі́ти.** — *Хоч сьогодні єгомость* [священник] *злі, то завтра подобріють* (Л. Мартович); *Микола Григорович подобрів і розгубився .. Попрохав Віктора заходити до нього* (Олекса Ізарський); *Овсійко подобрів:* — *Якщо ти наш, я тобі теж конспірацію покажу* (К. Гриб); *Обличчя бабине подобріло і прояснилося* (В. Стефаник).

ПОДОБРІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **добрі́шати.** *Онисія Степанівна, зачувши гостинця, трошки пом'якішала* [пом'якшала], *подобрішала й спустила голос нижче на цілу октаву* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина помітила, що Роман до неї вже не такий став, і сама подобрішала трохи до його* [нього] (Б. Грінченко); *Здалося навіть, що й ця жінка, яка тільки-но допитувала його крижаним своїм голосом, тепер якось подобрішала, білкуваті красиві очі її ожили, заблищали* (О. Гончар); *Подобрішав до нормувальника й директор заводоуправління Білоконь* (М. Андрусяк).

2. *рідко.* Стати кращим; поліпшати (про предмети). *Швидко дорога подобрішала; я йшов повз великий артільний сад, який .. захищав землю від піщаних віхол* (І. Волошин).

3. *перен., розм.* Стати, зробитися товстішим, повнішим, огряднішим (про людину); погладшати. *Флор подобрішав, тепер не поспішав сідати за стіл, а став новий костюм приміряти, чи не замалий* (М. Малиновська).

ПО-ДО́БРОМУ, *присл.* З хорошими почуттями, мирно. — *Слухайте, Йойно .. Заплатіть нам за роботу, дайте.., що нам належиться, і розстанемося по-доброму* (І. Франко); — *Прошу ж тебе по-доброму, вволи її волю, не будь такий упертий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // З власної волі. — *Орач то орач, а я свого не попущу. Не піде по-доброму — прителющу внука* (У. Самчук).

ПОДОБУВА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого.* Добути, дістати, придбати все або багато чого-небудь. *Подобували* [звірі] *всього, почали обід варити* (з казки); [П о л к о в н и ц я:] *Хто життя Усе віддав за Україну — гине, А той, що все собі подобував, Весь жар загріб товариша руками...* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПОДОВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Доважити все або багато чого-небудь. *Подоважувати крупи.*

ПОДОВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Доварити все або багато чого-небудь. *Подоварювати страви.*

ПОДОВА́РЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Доваритися (про все або багато чого-небудь). *Поки овочі подоварюються, можна подрібнити інші інгредієнти для салату* (з газ.).

ПОДО́ВБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подовба́ти.** *Леус з Чумаком крутою вулицею швидко зійшли до річки і ступили на подовбаний ковзанами лід* (Ю. Збанацький); *Біло сохла живиця на подовбаному ножами стовбурі* (Є. Пашковський); *Догнивали подовбані птицею, поливані дощами соковиті кавуни і дині* (Я. Качура); *Це був велетень на товстих і пружних ногах, з плечима атланта, з широким, подовбаним віспою обличчям* (М. Чабанівський); *Мокрий, де-не-де подовбаний снарядами, асфальт тьмяно вилискує крізь туманний степ* (О. Гончар); // **подо́вбано,** *безос. пред. Відкрилася картина: мисливець зі списом і чотиринога істота, схожа на крокодила. Навкруг усе подовбано гачками та знаками, дуже схожими на літери* (І. Білик).

ПОДО́ВБАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **подо́вбаний.** *Катаючись на ковзанах, варто звернути увагу на цілісність поверхні катка, бо подовбаність льоду може бути дуже небезпечною* (з газ.).

ПОДОВБА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ПОДОВБТИ́,** бу́, бе́ш, *док., що.* 1. Довбаючи щось, зробити в ньому заглибини, вм'ятини, дірки в багатьох місцях. *Сірко помовчав. Подовбав пальцем у люльці* (І. Багряний); // Ударяючи дзьобом, пошкодити в багатьох місцях усе або багато чого-небудь (про птахів). *Шукаючи шкідників, дятел ретельно подовбав стовбури старих дерев* (із журн.); *Шпаки за день подовбали майже всі стиглі вишні* (з газ.); // *перен.* Укрити ямками, заглибленнями в багатьох місцях, зробити нерівним (обличчя). *Вітряна віспа подовбала шкіру обличчя, залишивши чоловікові глибокі шрами на все життя* (із журн.).

2. Довбати якийсь час. *Чи вітерець шепне, чи жовна там кору На липі подовбе, чи ящірка зелена Зашелестить в кущі — вона, мов тороплена. Шукає матері, дрижить, втіка...* (П. Гулак-Артемовський).

3. *перен., розм.* Влучати з гармати, кулемета і т. ін. в яку-небудь ціль якийсь час. *Подовбали* [бомби] *берег, наглушили риби, а тепер бомблять потойбічні заводи, налітають майже щоночі* (О. Гончар); — *Наче стріляють десь?.. — Не бійся! То наші. То я їх покликав, щоб вони станцію подовбали* (П. Автомонов).

ПОДОВБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідше* **ПОДОВБТИ́СЯ,** бу́ся, бе́шся, *док., розм.* Довбатися якийсь час. *Подовбавсь ще раз у кишені, тягне карбованця* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОВБТИ́ *див.* **подовба́ти.**

ПОДОВБТИ́СЯ *див.* **подовба́тися.**

ПОДО́ВГА́СТИЙ, а, е, *діал.* Довгастий. *Лице його, трохи подовгасте, мало барву якусь смагляву* (Л. Мартович); *Ліжко і тапчан хлопці поставили .. вздовж стіни .. Подовгастий конторський стіл — проти ліжка* (В. Гжицький); *Пекар всуває щораз велику бляху із сформованими подовгастими буханцями, кілька хвилин перерви — і бляха висувається з печі, а на ній видніють ряди вже спечених буханців* (О. Лисяк); *Від тата я успадкував подовгасте обличчя, оздоблене орлиним гострим носом, і сині очі, в яких тонули дівчата* (Ю. Винничук).

ПОДО́ВГУ, *присл.* Щоразу тривалий час, довго. *В кімнаті для приїжджих, де Каргат жив тоді, ночами подовгу горіло світло* (Ю. Шовкопляс); *Щоночі вони подовгу сиділи над схемою, звіряли з нею приймач, придатність ламп і опорів* (М. Дашкієв); *Інколи* [чоловік] *піднімав голову й подовгу дивився на небо* (Ю. Бедзик); *Я тоді подовгу жив у селі, наїжджав до Києва хіба що у видавничих справах* (В. Дрозд).

ПОДОВГУВА́ТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **довга́стий.** *Подовгуватий вершок каменя був зубчатий і полупаний* (І. Франко); *З-під прив'ялих подовгуватих листків на високих стеблах вовчого лика визирали китички чорних ягідок* (Р. Іваничук); *Внизу, в подовгуватому ставку, що сполучався з рікою, кумкали жаби* (Г. Пагутяк).

ПОДО́ВЖ, *діал.* **ПОДО́ВШ.** 1. *присл.* У напрямку довжини чого-небудь; уздовж (у 1 знач.). *Тоді учи, як упоперек на лавці лежить, а як подовш ляже, то тоді вже його трудно вчити* (Номис); *Для фарширування баклажанів їх потрібно розрізати подовж, змастити олією зі спеціями та обв'ялити на пательні або в духовці* (з навч. літ.).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Уживається для позначення напрямку по довжині, уздовж чого-небудь. *Летить сова подовш села* (Сл. Б. Грінченка); *Перші з'явились в столову* [їдальню] *німці. Простукали каблуками подовж столів* (М. Коцюбинський); *Селища подовж широкого Бористена обвіяні запахом меду й нового зерна* (Н. Королева); *Подовж долини прямою світлою лінією прорізався осушувальний канал* (І. Волошин).

ПОДО́ВЖА́СТИЙ, а, е, *діал.* Те саме, що **подо́вга́стий.** *В подовжастій темнуватій казармі на столах вже стояли миски з борщем* (І. Нечуй-Левицький).

ПОДО́ВЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подо́вжити.** *За паланкіном раджі горою сунув розцяцькований слон. Його довгі ікла були подовжені гострими сталевими лезами* (Ю. Логвин); *Червоні, зелені, сині ковдри, накинуті на плечі, надають їхнім постатям мальовничості і майже класичної краси, якої не можуть зіпсувати навіть страхітливо розмальована шкіра й липке від бруду чорне волосся, подовжене пасмами з кінських хвостів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Бажав* [Будимир] *заперечити віщунові, але з глибини власного єства озвався до його розуму чийсь подовжений лунами голос: — Не переч. Роби, як велено* (Г. Тарасюк); // **подо́вжено,** *безос. пред. У 40-х рр. XX ст. профспілки в Японії було розігнано, робочий день подовжено до 14–16 годин, а заробітну плату зведено до мінімуму* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Збільшений у довжину. *Подовжені тіні прибрали велетенських розмірів* (Я. Качура); *Анна-Марія не впізнавала себе у відображеннях вітрин. Вона бачила інше: подовжений силует дівчинки-чаплі, що соромиться свого зросту і поганого взуття* (І. Роздобудько); // Який має видовжену форму; довгастий. *Обличчя у Ніни було трохи подовжене, і тому воно здавалося більш строгим, аніж колись в її матері* (М. Стельмах); *До підборіддя* [фараона] *приставили* [служителі] *подовжений твердий футляр, що замінював та імітував бороду* (В. Нестайко).

3. *у знач. прикм.* Збільшений у часі; який триває довше, ніж звичайно. *Двадцять років постійно вела* [хімічка] *групу подовженого дня, інших кандидатур на той час просто не знайшлося* (А. Кокотюха).

△ **Подо́вжений при́голосний** *див.* **при́голосний.**

ПОДО́ВЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **подо́вжений** 2, 3. *Обираючи зачіску, варто звернути увагу на подовженість чи округлість обличчя, форму лоба, щік та губ* (із журн.); *Нормативна протяжність маршруту та його часова подовженість визначають категорію складності походу* (з наук.-попул. літ.); *Додатковими небезпеками для психічного здоров'я дитини є подовженість стресової ситуації, а також неготовність ділитися з дорослими своїми проблемами* (з навч. літ.).

ПОДО́ВЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подо́вжити** і **подо́вжитися.** *Варити сталь — делікатна справа.., щоб сталь вийшла потрібної марки, на язик її не скуштуєш, пальцем не помацаєш, а вона може бути кисла й крихка, може розсипатись від удару, а може луснути від подовження* (Ю. Яновський); *— Без подовження життя нам не вдасться накопичити достатнього досвіду, необхідного для переробки організму, а без цього людство не зможе досягнути справжньої могутності* (І. Росоховатський).

ПОДО́ВЖИТИ *див.* **подо́вжувати.**

ПОДО́ВЖИТИСЯ *див.* **подо́вжуватися.**

ПОДО́ВЖНІЙ, я, є. 1. Який розміщується, проходить по довжині, уздовж чого-небудь; протилежне п о п е р е ч н и й; поздовжній. *На дубових лавах сиділи жінки: на причільній Мотря в оксамитовій керсетці, а збоку на подовжній — Мелашка Семениха* (Іван Ле); *Потер* [Федір Васильович] *лівою рукою широке, перетяте двома подовжніми борозенками чоло* (Є. Доломан); *У подовжній добудові з півночі одне-однісіньке кругле віконце аж у піддашші, троє аркових вікон в колишній захристії зі сходу розділені стелею на два поверхи* (Р. Андріяшик).

2. *діал.* Довгастий. *Село й присілки лежали не там, де лежить теперішня Тухля, але геть вище серед гір, у просторій подовжній долині* (І. Франко); *Водив* [Криса] *ніжно пальцями по її* [Альви] *подовжнім личку* (М. Яцків).

ПОДО́ВЖНЬО. Присл. до **подо́вжній** 1. *Бовдур плетений подовжньо лозою й обмазаний глиною з внутрішньої та зовнішньої сторін* (з наук.-попул. літ.).

ПОДО́ВЖНЬО-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **подо́вжній** у 1 знач., напр.: п о д о́ в ж н ь о - с т р у г а́ л ь н и й, п о д о́ в ж н ь о - ф р е́ з е р н и й.

ПОДО́ВЖНЬО-ПОПЕРЕ́ЧНИЙ, а, е. Обумовлений одночасною дією подовжніх і поперечних сил; поздовжньо-поперечний. *Усі відомі сучасній науці випромінювання є подовжньо-поперечними хвилями, які виникають у результаті мікроскопічних коливань мірності простору* (з наук. літ.).

ПОДО́ВЖНЬО-СТРУГА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для подовжнього стругання чого-небудь. *На подовжньо-стругальному верстаті вироби можна обробляти горизонтально, вертикально та під нахилом, а також вирізати пази різного профілю* (з наук.-техн. літ.).

ПОДО́ВЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який подовжує що-небудь; признач. для подовжування. *Подовжувальні проводи виготовляють багатожильними, гнучкими, у спеціальній ізоляції, зручними для монтажу* (з навч. літ.).

ПОДО́ВЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подо́вжувати** і **подо́вжуватися.** *Катанку алюмінієву та мідну випробовують на механічну міцність, відносне подовжування, розривну міцність* (з наук.-техн. літ.); *Скорочення кільцевих м'язів черв'яка зумовлює подовжування його тіла, а поздовжніх — укорочення та потовщення* (з наук. літ.); *Дефіцит кукурудзозбиральних комбайнів призводить до подовжування строків збирання кукурудзи і, як наслідок, до погіршення якості та об'єму валового збору* (з наук.-попул. літ.).

ПОДО́ВЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОДО́ВЖИТИ,** жу, жиш, *рідко* **ПОДО́ВШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* 1. Збільшувати в довжину, робити довшим. *Стежку ледь видно: петляє в гущавині, незмірно подовжуючи путь* (В. Малик); *Покоротити можна, а подовшити вже ні* (Сл. Б. Грінченка); *Людині завжди чогось не вистачає: землі, багатства, шани, влади, її змагає нездоланне прагнення — доточити до того, що має, ще більше, як оце паламаря — подовжити город на кілька сажнів* (Ю. Мушкетик); // Створювати враження більшої довжини, ніж насправді. *Доторкнувся* [дід Євмен] *червоною від холоду рукою до сивого акуратно підстриженого бурячка борідки, яка доречно подовжувала коротколице обличчя* (М. Стельмах).

2. Робити тривалішим, збільшувати в часі. *Ворог не поспішав з експансією, прагнув подовжити задоволення* (О. Авраменко); *Щасливий, хто має доброго і вірного товариша на довгі роки. Це подовжить і йому вік* (М. Дочинець); *Навіщо подовжувати на якусь там хвилину ці муки прощання? .. Нікому ніякої користі не було більше з мого перебування в Камберленді* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); // Створювати враження тривалості чого-небудь, збільшення в часі. *До села, здавалось, не дійти було ніколи. Й нічого так не подовжує відстань, як голод* (І. Карпа).

ПОДО́ВЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОДО́ВЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Збільшуватися в довжину, ставати довшим. *Я оглянув горизонт і помітив хмару із рваними зазубнями на краях .. Ось один її край почав швидко витягуватись і подовжуватись* (І. Росоховатський); *Дорога подовжувалася через численні обминки непереборних перешкод* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Блискавиця то вкорочується, то подовжується; ось вона метнулася в стіну навпроти, ось сховалася в скелю, ось появилася знову* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Ставати тривалішим, збільшуватися в часі. — *Наді мною великий султан, хай подовжаться його дні і хай його могуття розіллється на всі чотири сторони світу* (П. Загребельний); *Фарба з наших горе-пензлів розбризкувалась по стінах, а якось відро перевернулося і робота подовжилась ще на кілька днів* (І. Роздобудько).

3. *тільки недок.* Пас. до **подо́вжувати.** *За неможливості виконати ремонтні роботи в умовах стаціонарної майстерні, термін ремонту виробу подовжується сервісним центром до 10 днів* (з мови документів).

ПОДО́ВЖУВАЧ, а, *ч.* Електротехнічний пристрій, признач. для підключення електроприладу до віддаленої електричної розетки. *Маріо наткнувся на непід'єднаний дріт кабельного й невимкнений подовжувач із тостером на кінці* (С. Жадан); *За їхніми спинами метушилася Ірина.., тягнула з веранди подовжувач до апаратури* (Г. Вдовиченко).

ПОДО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **під**[1] 1–3. *Просідання ґрунтів впливає на характер та інтенсивність ерозійних процесів, від яких залежать форми рельєфу — подові западинні пониження* (з наук. літ.); *Вода знесла міст, затопила всі подові землі* (з газ.); *Розпалюючи подову піч, спочатку потрібно викладати більші поліна, потім дрібніші, зверху — тріски* (із журн.); *Дисципліна передбачає ознайомлення студентів із особливостями сучасної технології виробництва сталі у мартенівських печах, двованних сталеплавильних агрегатах та прямоточних подових агрегатах* (з навч. літ.).

2. Випечений на поду в печі. *Традиційний подовий хліб готують на натуральній житній заквасці без додавання дріжджів* (з газ.).

Подо́ва цегла *див.* **це́гла.**

ПОДОВІ́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., про кого — що, зі спол.* щ о і *без дод.* Довідатися про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Парубки подовідувалися від своїх матерів про різні Олюньчині хиби і стали перешіптуватись* (А. Чайковський); *Чимало стало зрозумілим після розсекречення матеріалів, ми подовідувалися з різних джерел, за що затримувалися представники інтелігенції* (з мемуарної літ.).

ПОДОВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Довести (у 1 знач.), доставити до певного місця всіх або багатьох. *Після того, як хлопці подоводили всіх дівчат на інший куток, неквапливо розходилися на свої вулиці* (з мемуарної літ.).

2. *що.* Довести (у 2 знач.), підтвердити істинність, правильність усіх або багатьох тверджень, положень і т. ін. *На уроках геометрії потрібно було подоводити всі теореми, тільки потім можна було братися за задачі* (із журн.).

3. *кого, що.* Довести (у 3 знач.) до чого-небудь; роблячи що-небудь, досягти в результатах, наслідках певної межі, певного стану і т. ін. (про всіх або багатьох). *Забагатів* [бідний чоловік], *дітей подоводив до діла, повиучував* (з казки); *До добра нічого не подоводили* (Сл. Б. Грінченка).

4. *кого, що.* Довести (у 4 знач.) певними діями, вчинками і т. ін. кого-небудь до негативних наслідків (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Подоводив батьків до нервового зриву.*

5. *що.* Довести (у 6 знач.) механічне оброблення деталей машин, апаратів, приладів і т. ін. до точних розмірів і чистоти поверхні (про все або багато чого-небудь). *Деталі приладу, які замінюються, можна подоводити на точильному верстаті* (з навч. літ.).

ПОДОВОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Доволочити (*див.* **доволочи́ти**[2]) все або багато чого-небудь. *Найвіддаленіші поля подоволочували тільки після весняних дощів* (з газ.).

ПОДО́ВШ *див.* **подо́вж.**

ПОДО́ВШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подо́вшати.** *У період статевого дозрівання підлітків поряд із подовшанням трубчастих кісток інтенсивно подовжуються й сухожилля м'язів* (з наук. літ.); *Одним із недоліків ендохірургічного шва для зшивання очеревини є подовшання часу оперативного втручання, що збільшує ризик ускладнень* (з наук.-попул. літ.).

ПОДО́ВШАТИ, ає. Док. до **до́вшати.** *Перемінилась і Параска: лице її подовшало, хоч краска ще і грала на йому* [ньому] (Панас Мирний); *Тіні подовшали, гостріше запахли зарічні луки* (З. Тулуб); *Після вироку чоловіків переведено до спільної камери, їх прогулянки подовшали, сягаючи іноді й до двох годин* (М. Сиротюк); *Найлюбішою стала мені думка про хату. Сам складу, по деревині, по соломині вкрию, хай тільки потепліє та подовшає день* (Григір Тютюнник).

ПОДО́ВШЕ, *присл.* Якомога довше. *Поглянуть раз* [на кохану], *послухать мови, Очей подовше не звести, І тихо полум'я любови Самому довіку нести!* (П. Грабовський); *Подовше треба поводити його* [сома], *щоб уходовкався* [ухойдокався], *а вже тоді підводити під нього сачок* (М. Циба); *Купа темного каміння, розкиданого світлою долиною, кожен камінь сам по собі, й ось, нічим майже серед того каміння не примітна, їхня хатка. Кому їх тут шукати? Кого шукати їм? Залишитися б так подовше, може, назавжди* (І. Карпа); // Упродовж більш тривалого часу. *Цілими тижнями, а далі й подовше не бував* [Олесь] *у мене* (І. Франко); *Якщо зможу тут прожити подовше і отримати громадянство, то, може, зможу отримувати ліки від держави* (С. Пиркало).

ПОДО́ВШЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **подо́вшити.** *Шокове заморожування використовують для подовшення строку придатності хлібобулочних виробів* (із журн.).

ПОДО́ВШИТИ *див.* **подо́вжувати.**

ПОДОГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Догнати всіх, багатьох або багато чого-небудь. *Діти, які відстали від старшеньких, подоганяли їх, а потім усі побігли наввипередки* (із журн.); *Вітер здіймав жовте листя, підкидав угору, гнав кудись геть, а цуценя ніяк не могло подоганяти підхоплені вихром листки* (з газ.).

ПОДОГЛЕ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., діал.* Додивитися до чого-небудь (про всіх або багатьох). *Сокотухи наші до всього подогледжувались* (Ганна Барвінок).

ПОДОГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Догодувати всіх або багатьох. *Коли всіх дітей молодшої групи подогодовують, їх починають укладати спати* (із журн.).

ПОДОГРАВА́ТИ, раю́, рає́ш, *док., що і без прям. дод.* Дограти все або багато чого-небудь. *Звук уже давно налаштували, вже подогравали всі музичні підбірки, а концерт ще й досі не розпочинали* (з газ.).

ПОДОДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док., що.* Додати все або багато чого-небудь. *Зміни, які він поробив у перейнятім від других сюжеті, додатки, які пододавав до нього, показують нам його розуміння сього предмета, його погляд на поезію і її ціль* (І. Франко); *Щоб знайти периметр фігури, треба пододавати всі сторони* (з навч. літ.).

ПОДОДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Додержати (у 1 знач.) всіх або багатьох. *Господиня пододержувала гостей до вечері, щоб пригостити своїм пирогом* (із журн.).

2. *чого, рідше що, перен.* Додержати слова, присяги, обіцянки і т. ін. (про всіх або багатьох). *Пододержувати обіцянки.*

ПОДОЖИВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., що, до чого і без дод.* Дожити (про всіх, багатьох, все або багато чого-небудь). *У мить, коли власні несамовиті старці або вже не подоживали, або ще не визріли, звернімося до одного з їхніх* [польських] *— і хай поділиться з нами своєю магічною силою* (Ю. Андрухович); *На жаль, не всі бійці подоживали до переможного дня* (з газ.); * Образно. *Старі поганські свята, приладившись номінально до християнських, жили далі й, не зважаючи на заходи проти них духовенства, подоживали до наших часів...* (М. Грушевський).

ПОДОЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* Дожати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Усі кваpилися подожинати свої ниви, щоб негода не попсувала врожай* (з газ.).

ПОДОЗВО́ЛИТИ, лю, лиш, *док., діал.* Дозволити (у 1, 3 знач.). *— Це можна так ловко зробить .. Тільки щоб Григорій Павлович подозволив, бо без господина* [пана] *старшини тут ніяк нельзя* [не можна] (Б. Грінченко); *— Подозволь лишень, дядьку; я зараз усе спишу* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г а в р и л о:] *Ах ти ж брехун! Подозвольте потягнуть його хоч качалкою, хоч рогачем?* (М. Кропивницький); *Його сусіда .. зненацька виявив ініціативу: — А подозвольте, товаришу, куди ж ви їдете?* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОДОЗВОЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що, з інфін.* Дозволити (у 1 знач.) всім або багатьом, усе або багато чого-небудь. *Дідусь подозволяв усім онукам обрати собі вудки, кому яка пригляне́ться, щоб ще вдосвіта піти до річки* (з мемуарної літ.).

ПОДОЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Доїсти все або багато чого-небудь. *Таксист .. терпляче випасав, коли ми ті кавиморозива подоїдаємо* (І. Карпа).

ПОДОЇЗДИ́ТИ, и́ть, имо́, ите́, *док., розм.* Доїхати (про всіх або багатьох). *Подоїздили всі до яру та й поставали: повен води — не переїдеш* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОЇ́ТИ, дою́, до́їш; *наказ. сп.* поді́й; *кого.* Док. до **дої́ти.** *Вийду вранці до корови, Я корову напою, Подою* (Т. Шевченко); *Подоївши вівці, зайшла* [мати] *в хату* (А. Головко); *Докошу траву, подою кіз, а увечері дочитаю книжку* (Г. Пагутяк); *— Цей Безкоровайний ні риба ні м'ясо, а нам він пригодиться. Один раз я його побачив і думаю, що подоїти його можна* (А. Хижняк).

ПОДО́К, дка́, *ч.* 1. Зменш. до **під**[1]. *У Музеї народної архітектури та побуту України представлено поліську клуню для зберігання й обмолоту збіжжя, дах якої шатровий, зрубний, з вінцями, перекладеними один на другий. На менший вінець вгорі накладено дощану стелю — подок, вкритий болотною травою* (з наук.-попул. літ.).

2. Місце у млині, де встановлено жорна. *У жорнах з трьома основами на верхній із них був подок, на якому тримався кіш і "кросенця", що виконували роль "погонича" — коливали кіш для рівномірного випадання з нього зерна* (з наук. літ.).

ПОДОКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Доклеїти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Подоклеювати наліпки; Подоклеювати шпалери.*

ПОДОКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Доколоти все або багато чого-небудь. *Подоколювати дрова; Подоколювати ін'єкції.*

ПОДОКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Докопати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Осінь була того року дощова, тому люди подокопували картоплю перед заморозками* (з газ.).

ПОДОКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Докотити все або багато чого-небудь. *Подокочувати каміння.*

ПОДОКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Докосити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Подокошувати сіножаті; Подокошувати траву.*

ПОДОКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Докрутити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Перед установленням приладу його потрібно ретельно оглянути й подокручувати гвинти, які могли послабитися під час транспортування* (з навч. літ.).

ПОДОКУПЛЯ́ТИ *див.* **подокупо́вувати.**

ПОДОКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПОДОКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, чого.* Докупити все або багато чого-небудь. *Коли збиралася у відпустку, довелося подокупляти необхідні ліки для аптечки першої допомоги, бо деякі виявилися простроченими* (з газ.).

ПОДОЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, *док., до чого.* Долізти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Під час навчань курсанти не з першого разу вчасно подолазили до окопів* (з навч. літ.); *Виноградні пагони вже давно подолазили до паркану й перекинулися на дах* (із журн.).

ПОДО́ЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подола́ти.** *Без війська, без слави зостався Роберт, Що ж має тепер він почати? .. Зостатись отут в подоланій землі Останнього сорому ждати?* (Леся Українка); *Війна продовжувалась, і десь там злосливе шаліли й далі обидва, ще не подолані, вороги* (І. Багряний); *Дивне відчуття. І все ж воно було й огортало свавільницю Таумі дужче й дужче з кожним подоланим кілометром* (В. Лис); *Внутрішній конфлікт між ідеалом та дійсністю, нестерпний у своїй засадничій нерозв'язності, має бути подоланий або знятий* (К. Москалець); *Подоланий міцним сном, Клим нічого не бачить і не чує* (Я. Гримайло); * Образно. *Подоланий нудьгою час не приносив радісних вістей* (І. Пільгук); // **подо́лано,** *безос. пред. Командири й солдати сподівалися, що, коли буде подолано всі смуги міцної оборони ворога і танки вирвуться на оперативний простір, стане легше* (Є. Доломан); *Першу загорожу подолано. Широкий прохід залишається позаду* (В. Козаченко); *Таку відстань подолано, стільки намотано миль, щоб тільки глянути зблизька на рідкісне полотно, котре стало для нас чимось навіть більшим, ніж просто твір мистецтва...* (О. Гаврилюк); // *у знач. ім.* **подо́лані,** них, *мн.* Ті, кого подолано, переможено. *На зміну десяткам подоланих і приборканих встають сотні* (Ю. Смолич); *Бачив я, тремтіли у журбі Подолані, виходячи з Капрони, В ворожій бачачи себе юрбі* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПОДОЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подола́ти.** *Подолання висот і просторів, досягнуте за допомогою сучасної техніки, розширило звичайну фізичну видимість світу до меж, які й не снилися художникам минулих епох* (О. Довженко); *При подоланні тієї чи іншої перепони на нерівній місцевості стрій фаланги ламався, між рядами в неї виникали інтервали* (В. Чемерис); — *Є два варіанти подолання вашої проблеми* (Люко Дашвар); *Кільканадцять спроб кинути палити робитиме вона за життя, однак так і не кине, хоча надійних засобів для подолання ганебної згуби буде предостатньо* (Г. Вдовиченко).

ПОДОЛА́ТИ *див.* **подо́лувати.**

ПОДОЛЕ́ЖУВАТИСЯ, уеться, уємося, уєтеся, *док., до чого і без дод., розм.* Долежатися до чого-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Подолежувалися, що вже сонечко під обід підбилося* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чого.* Долити все або багато чого-небудь. *Подоливай глечики, щоб повні були* (Сл. Б. Грінченка); *Філон погнав важкий цебер углиб, дістав води, подоливав у відра* (Ю. Мушкетик).

ПОДОЛІТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док., до чого і без дод.* Долетіти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Ворожі стріли не подолітали до самого міста, розбившись об високий і міцний мур* (із журн.).

ПОДОЛІ́ТИ *див.* **подо́лувати.**

ПОДО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із подології. *Подолог зможе підібрати коректну терапію при мікозному ураженні стоп і нігтів, запропонує оптимальні методи догляду за ступнями та профілактики хвороб нижніх кінцівок* (з навч. літ.).

ПОДОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до подолога, подології. *Подологічні клініки стають усе більш поширеними в різних країнах світу, адже від здоров'я нижніх кінцівок безпосередньо залежить якість життя людини* (з газ.).

ПОДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, яка вивчає хвороби стопи й гомілки, їх своєчасну профілактику та лікування; подіатрія. *Подологія як медична галузь об'єднує здобутки хірургії, дерматології, ендокринології, ортопедії, судинної хірургії та косметології* (з наук.-попул. літ.); *Подологія охоплює всі хвороби й патології стоп та гомілки* (з навч. літ.).

ПОДО́ЛОК *див.* **поділок**[1].

ПОДО́ЛУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко,* **ПОДОЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ПОДОЛІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *кого, що.* Перемагати кого-, що-небудь, знищувати когось, щось у боротьбі; долати (у 1 знач.). *В солдата доля є — в бою Він смерть подолує свою* (Л. Первомайський); *Він-бо не з луком, не з списом довженним ходив воювати, — Києм залізним ворожі подолував легко фаланги* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Старі подоліли* [молодих] *і святкували своє свято* (Панас Мирний).

2. *що.* Справлятися з чим-небудь таким, що вимагає фізичних зусиль; долати (у 2 знач.). *Біла ведмедиця .. дужими лапами подолує хвилі* (Л. Первомайський); *Олександер і Ольга спотикаються попереду .. За ними Антон Никандрович; він справно подолує ямки та горбки на піщано-глинистому побережжі* (В. Барка); *Подолати швидку течію влітку .. й то тяжко, взимку ж неможливо* (Григорій Тютюнник); *Ми аж попадали, коли її* [брилу] *подолали: тремтіли руки й ноги, а серце билося десь аж під горлом* (А. Дімаров);

// Проходити, пропливати і т. ін. якусь відстань (звичайно велику або з перешкодами). *Повільно, крок за кроком подолує артист важкий шлях. Один неточний рух — міліметр убік! — І він зірветься з троса* (В. Собко); *Сахно спинилася .. Тепер лишалося одне .. Плисти навпростець до другого берега й спробувати подолати цих двадцять кілометрів водяної пустелі...* (Ю. Смолич); // *перен.* Переборювати, долати різні перешкоди. *Я буду мірятися з долею і сперечатися з природою, та тільки те, що сам подолую, мені послужить нагородою* (С. Голованівський); *Чую, що погляд мій гостро зорить, пильно пронизує темряву чорну, — не подолати її, необорну!* (Леся Українка); // *перен.* Справлятися з почуттями, бажаннями, певним станом і т. ін.; пересилювати почуття, бажання, певний стан і т. ін. *Зоя, ледь подолуючи свою дівочу тугоньку, непомітно відходила кудись-небудь подалі, щоб не видати своєї палкої неприязні до Олени* (В. Земляк); *Подоліти своє горе* (Сл. Б. Грінченка); *Не подолавши святкового нуду, він махнув рукою на спочивок і .. вдався в зубрячку* (С. Васильченко); *Волин наближався до села з чимдалі більшим острахом у серці, намагаючись подолати його і водночас опанувати себе й прийдешні обставини* (Ю. Покальчук); *Завжди легше подолати страх, коли бачиш, чого боїшся, і важче, коли причини невідомі* (А. Кокотюха).

3. *тільки 3 ос., кого, що.* Охоплювати кого-небудь, оволодівати кимсь (про фізичний, психічний стан і т. ін.); долати (у 3 знач.). *Проти таких-то думок* [про одруження] *Галочка усе боролася, що туж-туж не подоліють її!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тої ночі сталося чудо з чудес, любов чоловіка й жінки подолала нездоланне, піднеслася вище небес, знищила все незнищиме, породила навіть те, що не могло з'явитися на світ згідно з законами природи* (П. Загребельний); *Лист зненацька обірвався, не маючи ні останніх слів, ні підпису. Мабуть, Марію Антуанетту подолала втома* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *Відразу всевладний Сон подолав його* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОДОЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Долущити все або багато чого-небудь. *Подолущувати горіхи; Подолущувати квасолю.*

ПОДОЛЯ́К *див.* **подоляки́.**

ПОДОЛЯКИ́, ів, *мн. (одн.* **подоля́к,** а́, *ч.;* **подоля́чка,** и, *ж.).* Те саме, що **подоля́ни.** [М и т р о:] *Були тут* [на вічі] *і як браття віталися наші люди з різних, хоч і найдальших, закутків нашого краю. Гуцули від Жабйого і подоляки від Гусятина* (І. Франко); *Угорець, ніяково посміхаючись, передав подолякові сокиру* (О. Гончар); *Люд видавався мовби не своїм. Одначе ж це були свої, християни, — волиняки, подоляки, слобожани, запорожці й трохи поляків та литвинів, московитів і молдаван* (Ю. Мушкетик).

ПОДОЛЯ́НИ, я́н, *мн. (одн.* **подоля́нин,** а, *ч.;* **подоля́нка,** и, *ж.).* Жителі Поділля. *Як примчала шляхта зранку, Взяла в полон подолянку* (Я. Шпорта); — *В прадавні часи подоляни торгували пшеницею аж з Грецією або через Аккерман вивозили за Дунай...* (М. Стельмах); *Із-за подільських заборол свиснули стріли. То вистрілили подоляни — вчорашні кожум'яки, ковалі, бондарі та кравці* (В. Малик); *По мережаних комірцях, по шапках було знати волинців, подолян, чернігівців, людей з Підгір'я й Покуття* (Р. Іванченко); *А в дальніх рядах .. — фініки, фіги, родзинки, горіхи, сливи, турецький тютюн, грецьке мило, заморські вина. Червоний перець низками, якийсь молодий чорновусий подолянин повісив одну з них Киліяні на шию задарма* (Ю. Мушкетик).

ПОДОЛЯ́НИН *див.* **подоля́ни.**

ПОДОЛЯ́НКА *див.* **подоля́ни.**

ПОДОЛЯ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **подоля́нка.** *Десь тут була подоляночка, Десь тут була молодесенька...* (з народної пісні); *Весна, весна, весняночко, Прийди до нас, подоляночко!* (І. Нехода).

ПОДОЛЯ́ЧКА *див.* **подоляки́.**

ПОДОМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Домазати, закінчити мазати все або багато чого-небудь. *Ще до Вербної неділі всі господині намагалися подомазувати все в хаті й надворі* (із журн.).

ПОДОМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Домалювати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. — *Маестро, — сказав він, — посвітіть мені трохи сюди-о, я мишам хвости подомальовую, а тоді вже й відповідь вам дам. Понамальовувавши хвости, Бруно скривився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ДОМА́ШНЬОМУ, *присл.* Як удома, як у родині. *Якось дивно лунав її по-домашньому теплий материнський голос у цій суворій обстановці* (Д. Ткач); *Маленькі вікна забито снігом. Але в хаті тепло і якось по-домашньому затишно* (П. Колесник); *Ласкаве сонце ряхтіло на збруї кудлатих коней кочівників і по-домашньому сюрчали маленькі коники в траві* (М. Дочинець); // Як заведено вдома, в родині; без церемоній, просто. — *Панотченьку!.. Знаєте, що у нас усе попросту, по-домашньому* (І. Франко); *Зосталася Яресьчиха з трьома дітьми: двоє дочок і син, по-домашньому Данько, по святцях — Данило* (О. Гончар); *Була* [господиня] *вбрана по-домашньому у китайський шляфрок* (Ю. Винничук).

ПОДОМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Домолоти все або багато чого-небудь. *Подомелювати збіжжя; Подомелювати спеції.*

ПОДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання довжини, ширини та висоти ступні людини. *Подометр використовують під час антропометричних досліджень та діагностування плоскостопості* (з навч. літ.).

ПОДОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до подометрії. *Успішність лікування захворювань ступні можна оцінити за середніми подометричними показниками контрольної групи пацієнтів* (з навч. літ.).

ПОДОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Метод дослідження ступні, який полягає у вимірюванні різних її відділів. *Основні результати подометрії дозволяють оцінити навантаження на ступню, її патології, площу опори в стані спокою та під час ходьби* (з навч. літ.).

ПОДОМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Домити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Подомивати вікна; Подомивати фрукти.*

ПОДОО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Доорати все або багато чого-небудь. *Що було недооране в його* [нього], *все подоорював* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Допити все або багато чого-небудь. *Гості подопивали ті пляшки вина, що о.* [отець] *Артемій понакуповував в Корсуні* (І. Нечуй-Левицький); *Рут подопивала з пляшок залишки пива, незграбно звелася на ноги* (С. Андрухович).

ПОДОПИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., до чого і без дод., розм.* Допитися до чого-небудь (про всіх або багатьох). *Бач, до чого подопивались* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подопи́сувати.** *Червоним атраментом подописувані літерам хвостики й поставлено крапки, прийменник "з" переформовано в "із", замість виповнив — сповнив...* (Олекса Ізарський); // **подопи́сувано,** *безос. пред. Є там у різних місцях повліплювані картки паперу, записані різними письмами, пописано дещо спереду і ззаду на паперових обложках* [обкладинках], *а дещо подописувано також на берегах друку* (І. Франко).

ПОДОПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Дописати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Коли після передруку поклав листи підполковникові Тиртову на стіл, то побачив, що він так само почав мудрувати над ними і щось виправляти, креслити. Подописував цілі речення* (О. Шугай); *Дивлюся на картину, яку малювала Ляня. Як давно це було! Наче багато років тому. Якийсь ідіот навколо подописував назви рок-груп* (А. Дністровий).

ПОДОПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Доплести все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Після того, як бабуся подоплітає вінки цибулі, одразу розвішує їх на сонці* (з мемуарної літ.).

ПОДОПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Допрясти все або багато чого-небудь. *Подопрядати кужіль; Подопрядати пряжу.*

ПО́ДОРІЖ, рожі, *ж., рідко.* Те саме, що **по́дорож** 1. *Проживши там тільки один тиждень, Богун налагодився оглянути землі свого полку, щоб дати їм лад, і в ту подоріж взяв із собою й дружину* (А. Кащенко); *Маю надію, що таки подоріж до Відня не надаремно була зроблена* (Леся Українка); *Рут мріяла про інше — про подоріж з Віктором до Франції* (Олекса Ізарський).

ПОДОРІ́ЖЖЯ, я, *с., діал.* Подорож. *Мов вітер, поспішай до Ферідуна, Крім подоріжжя, ні про що не дбай* (А. Кримський); *Дід був уже зовсім і забувся про своє подоріжжя* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); *Берусь перекласти всі чотири подоріжжя Гуллівера* (Леся Українка).

ПОДОРІЗА́ТИ *див.* **подорі́зувати.**

ПОДОРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОДОРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Дорізати до кінця все або багато чого-небудь. *Подорізувати смужки тканини.*

2. *кого і без прям. дод.* Умертвити ріжучи (всіх або багатьох). *Ворог їх не пощадить. Не замирить із ними по-лицарськи. Ранених подобиває, подорізує* (Б. Лепкий).

3. *чого.* Дорізати чого-небудь додатково. *Подорізати ковбаси для салату.*

ПОДОРО́БЛЮВАТИ *див.* **подоробля́ти.**

ПОДОРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОДОРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Доробити все або багато чого-небудь. *Подоароблювати звіти; Подоробляти всю роботу.*

ПО́ДОРОЖ, і, *ж.* 1. Поїздка або пересування пішки по місцях, віддалених від чийогось постійного місця проживання (перев. для ознайомлення або відпочинку). *Старий хаджі, може, сотий раз, оповідає свою подорож до Мекки* (М. Коцюбинський); *— Ми хочемо зробити подорож на човні. По морю... На острови...* (В. Малик); *Я заспівав, зворушений і подорожжю, в яку вперше пустився, і сонцем, а ще більше співом жайворонків* (Валерій Шевчук); *Подорож до Ужгорода відбулася літаком і тривала не довше сорока п'яти хвилин* (Ю. Андрухович).

2. Жанр художньої або наукової літератури, що містить географічні відомості, опис вражень автора від поїздки, прогулянки і т. ін. *"Сентиментальна подорож по Франції й Італії" Л. Стерна, "Життя Маріанни" П. де Маріво, "Юлія, або Нова Елоїза" Ж.-Ж. Руссо та інші подорожі сентименталізму характеризуються особливою увагою до індивідуального світу людини, естетичним розробленням форм оповіді від першої особи* (з наук. літ.); // Опис якої-небудь поїздки, прогулянки і т. ін. *Скінчу вже врешті свою подорож, яка певно докучила тобі гірш за редьку гірку. Де ж розтягти аж на 4 листи таку дрібницю!* (М. Коцюбинський).

ПОДОРОЖА́НИН, а, *ч.* Той, хто здійснює подорож, подорожує. *Балакучий дядько залюбки розказував, який гарний знахар Гострогляд .. А наші подорожани залюбки його слухали* (Б. Грінченко); *Про воїв руських, які повертаються з Візантії до Києва, повідають випадкові подорожани, купці, заїжджі гості* (С. Скляренко); *Усе б нічого, ми б уже і спали. Міцні під небом сни подорожан* (Л. Костенко); *Я повагом рушив до стоянки таксі з причілом на приватне авто. Назустріч вискочило кілька водіїв, кожен хотів перехопити цього крутого подорожанина* (В. Шкляр); *Хіба змучений подорожанин, що мандрує по незнайомій країні, стане вередувати, знайшовши бодай сякий-такий нічліг?* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); * У порівн. *Відбившись од села, вони* [хати], *мов подорожани, задумались над шляхом: куди б їм піти?* (М. Стельмах).

ПОДОРОЖА́НКА, и, *ж.* Жін. до **подорожа́нин.** — *Підвеземо? — чи спитав чи запропонував молодий шофер: життя ще не відучило його співчувати тим, кого зустрічав на нічній дорозі. Машина порівнялася з пізньою подорожанкою* (А. Михайленко); *У Борисполі, в залі відльотів, о п'ятій ранку, У червонім, як крик, пальті, остовпіла подорожанка (Все життя — в двох валізках: дитинство, вірші і осінь), Я стояла сама — аж, здається, стою там і досі* (О. Забужко).

ПОДОРОЖИ́ТИ, жу́, жи́ш, *ким, чим.* Док. до **дорожи́ти** 1. *Чекав* [Шайба], *що коли так скаже, то його зупинять, попросять залишитись тут, в управлінні. Але ним не подорожили* (В. Земляк).

ПОДОРОЖИ́ТИСЯ, жу́ся, жи́шся, *розм.* Док. до **дорожи́тися.** — *Мені аж прикро, кохана моя Леонелло, що не зуміла я як слід подорожитися — недовго за собою Лотарія водила, надто швидко його волю вволила. Боюся, чи не буде він мене за ту податливість та поступливість мою зневажати* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Ще добре, що не подорожились горілкою* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОРО́ЖНИК[1], у, *ч.* Рослина родини подорожникових *(див.* **подоро́жниковий[1]** 2) з прикореневими листками та безлистим стеблом і дрібними квітками, зібраними в колос. *Сивий полин і листатий подорожник кущилися обабіч дороги* (Григорій Тютюнник); *За ярками звернув на іншу стежину свою... Вона майже зовсім "сховалася" у бугилі і подорожнику* (Григір Тютюнник); *Буряти навчили нас споживати настурцію, звіробій, подорожник і гілочки лимоннику* (М. Дочинець); *Подорожник має кровоспинну, протизапальну, ранозагоювальну, муколітичну дії, тому в медицині його використовують для лікування ран, запальних захворювань травного тракту, дихальної системи та ін.* (із журн.).

ПОДОРО́ЖНИК[2], а, *ч., рідко.* Те саме, що **подорожа́нин.** *Подорожники, котрі величаються, що були в тих краях* [на півночі], *розказують .. чудні речі* (Л. Мартович); *Доїхали наші подорожники аж до міста Ногайського* (Остап Вишня); *Подорожники і повозники з кіньми та поклажею, піші з торбами й коробами. І всі поспішали на південний схід, до славного стольного града* (Ю. Логвин); *Це ще було схоже на запах звіра, що крадеться у нічному лісі до мисливця або подорожника, який іде лісовою дорогою, — запах слабкий, ледь вловимий, дражливий і мовби нереальний* (В. Лис).

ПОДОРО́ЖНИК[3], а, *ч.* Невеликий птах родини подорожникових *(див.* **подоро́жниковий[2]** 2), який гніздиться на землі. *Подорожник поширений у Європі, Азії та Північній Америці* (з наук.-попул. літ.); *Подорожник харчується насінням рослин і комахами* (з навч. літ.).

ПОДОРО́ЖНИКОВИЙ[1], а, е. 1. Прикм. до **подоро́жник**[1]. *Подорожниковий сік застосовують для комплексного лікування виразкових хвороб шлунково-кишкового тракту* (з наук. літ.); *У народній медицині подорожникове листя прикладають до ран, щоб спинити кровотечу та прискорити загоєння* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **подоро́жникові,** вих, *мн.* Родина дводольних рослин порядку губоцвітих, що складається з багаторічних, рідше однорічних трав. *Подорожникові поширені по всьому світу, окрім частин Амазонії, Сахари й Австралійської пустелі* (з наук. літ.); *Стебла подорожникових безлисті, звичайно з прикореневими листками та дрібними квітками, зібраними в колос* (з навч. літ.).

ПОДОРО́ЖНИКОВИЙ[2], вих, *мн.* 1. Прикм. до **подоро́жник**[3]. *Подорожниковий дзьоб короткий, дещо випуклий, яскраво жовтого кольору* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **подоро́жникові,** вих, *мн.* Родина горобцеподібних птахів, поширена в Північній Америці та на півночі Євразії. *У пошуках їжі подорожникові можуть мігрувати й жити в різних екологічних системах, наприклад, степах, горах, на пляжах і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Вага представників подорожникових може бути від 20 до 42 грамів* (з навч. літ.).

ПОДОРО́ЖНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **подоро́жник**[2]. *Потім дві подорожниці почали підійматися по східцях вагона* (Грицько Григоренко).

ПОДОРО́ЖНІЙ, я, є. 1. Прикм. до **по́дорож** 1. *Довго він плекав ту мрію і тільки в останню подорожню ніч .. зрозумів, що мрія його нездійснима* (Ю. Збанацький); // Пов'язаний з подорожжю, з дорогою; викликаний подорожжю, дорогою. *Гуркіт коліс та подорожня стусанина обзивається у вашій спині* (Панас Мирний); *З них випромінюється припорошений залізничий затишок і тхне заколисаним подорожнім супокоєм* (Б. Антоненко-Давидович); *Замість нормальних подорожніх вражень лишаються якісь уривки й епізоди, лишається передусім подивування — від того, що в цьому місті є кілька золотих пам'ятників* (С. Жадан); // Який відбувається, трапляється, зустрічається під час подорожі, в дорозі. *В мене складався чудовий план подорожнього роману: найперше нам треба змовитись очима з моєю сусідкою, і коли будуть на станції міняти коней, ми тікаємо в гаї...* (С. Васильченко); *Над дубами крикнув пугач І зайшовся сміхом, Обернувся сіроманець Подорожнім лихом* (Л. Первомайський); // Признач. для подорожі; дорожній. *Скинувши з себе білий подорожній балахон з широкою відлогою, о.* [отець] *Артемій .. вскочив в столову* (І. Нечуй-Левицький); *Пів хлібини, П'ять цибулин та картоплин з десяток Поклала мати в торбу подорожню* (М. Рильський); *Закордонний пашпорт у кишені, прогонні гроші заплачено до каси поштового управління, подорожня картка в руках, станційний наглядач, вдоволено підкинувши на долоні золотого чайового, дав найкращі коні* (Р. Іваничук); *Пів дня цар їхав у широкій подорожній колісниці* (І. Білик).

2. Який перебуває в дорозі, який подорожує. *Питаються якось хлопця Подорожні люди: — Чи багато верстов, сину, до Києва буде?* (С. Руданський); *Аж ось раптово відчинилися двері, й важко ввалився подорожній чоловік із торбою за плечима* (І. Пільгук); // *у знач. ім.* **подоро́жній,** нього, *ч.;* **подоро́жня,** ньої, *ж.* Той (та), хто подорожує; подорожанин, подорожанка. *Зібрав собі славних хлопців, Що ж кому до того? Засідаєм при дорозі Ждать подорожньо́го* (з народної пісні); *Вибігла з чорної хати молодиця, приклала долоню до очей і дивилась на подорожню* (М. Коцюбинський); *Перехожих, які випадково стукалися до двору пані Семикоп, запрошували на трапезу, ще й на дорогу давали: нехай і подорожні розділять з господинею дому душевну радість* (Б. Левін); *Години три подорожній брів лісовою дорогою, доки не побачив відразу за лісом перші будівлі невідомого містечка* (Ю. Винничук).

3. Який пересувається в одному напрямку з ким-, чим-небудь; попутний. *Я з подорожньою товаришкою своєю увійшла в хату* (Сл. Б. Грінченка); *На станції Городище трапилася подорожня підвода* (І. Волошин); // *у знач. ім.* **подоро́жній,** нього, *ч.;* **подоро́жня,** ньої, *ж.* Той (та), хто подорожує разом з ким-небудь; попутник, попутниця. *Їхавши, він чув розмови подорожніх* (Д. Бузько); *Я сіла в машину й почала розглядати подорожніх* (Ю. Яновський).

4. *у знач. ім.* **подоро́жня,** ньої, *ж., іст.* Документ на право користування поштовими кіньми; проїзне посвідчення. — *Коней, голубчику. — А подорожня .. є?* (О. Стороженко); *Господарі цього замку справили на Жульєна досить дивне враження: йому дали подорожню на вигадане ім'я; але там нарешті було зазначено, куди він справді їде* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПО-ДОРО́ЖНЬОМУ, *присл.* Як для дороги, для подорожі, як у дорогу, у подорож. *Коли Євген повернувся зі школи невдовзі перед іспитами, він застав маму одягнуту по-дорожньому, з двома спакованими валізами* (Б. Антоненко-Давидович); *Ганна Андріївна, одягнена по-дорожньому, сидить на клунках* (Ю. Мокрієв); *Іван Тимофійович, помітно посивілий в столичних мандрах, був і зараз споряджений по-дорожньому* (О. Гончар); *Князь, одягнутий по-дорожньому в чорний кожух с* [з] *широким коміром та взутий у биті валянки, стояв у товаристві боярина Федора та духівника Івана* (В. Малик).

ПОДОРОЖУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подорожува́ти.** *Євпраксія запрагла прогулянок, подорожувань, знайомства з близькими, а то й віддаленими краями* (П. Загребельний); *Щовечора Мар'яна .. переказувала про подорожування і пригоди її діда, батька, їхнього табору, який нині осів десь в робітничому селищі* (Ю. Покальчук); *Гелена успадкувала від батька всі його уподобання і серед них — потяг до подорожування* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОДОРОЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Здійснювати подорож (у 1 знач.). *Я от се не представляю* [уявляю] *ще собі зовсім ясно, як се я буду подорожувати по Криму сама* (Леся Українка); *Якось-то в Січ прибився монах, котрий казав, що подорожує по найбільших святих місцях світу* (Г. Колісник); // *розм.* Ходити, їздити. *Цими шляхами дуже цікаво подорожувати, бо вони обминають чимало озер та переходять багато річок* (А. Кащенко); *Рустема зустрів великий кінний загін, посланий Сулейманом, бо султанський візир мав подорожувати не самотою, а з військом* (П. Загребельний).

ПОДОРО́ЖЧАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **подоро́жчати.** *Досить згадати хоча б постійне підвищення плати за навчання, що разом з впровадженням шкільної форми і подорожчанням продуктів та помешкань чинить вже тепер майже неможливим доступ до середньої і вищої освіти селянських дітей* (І. Франко); *Реальна сукупна пропозиція може змінюватися внаслідок різких технологічних змін або різких подорожчань сировини та палива* (з наук. літ.).

ПОДОРО́ЖЧАТИ, ає. Док. до **доро́жчати.** — *А тепер ще подорожчали коні, то вже за їх* [них] *не вісімдесят три взяв би, а може, й сотню* (Б. Грінченко); *Казав Яків, що матерія подорожчає* (А. Головко); — *Тобі відомо, що ліс подорожчав?* (Р. Андріяшик); *Дефіцитом стало пиво, подорожчав хліб, а оселедця взагалі годі було дістати* (В. Кожелянко).

ПОДОРО́ЖЧИЗНА, и, *ж., іст.* Плата кріпаків поміщикові за проїзд по дорозі. *В староствах Білоцерківськім дохід з панщини і подорожчизни дає 1,4 % загального доходу, Шаулиськім — з панщини 2,7 %* (М. Грушевський).

ПОДОРОСЛІ́ТИ, íю, íєш, *док., рідко.* Те саме, що **подоро́слішати.** *Одвиклими очима оглядав* [М. В. Гоголь] *свою стару квартиру — не тільки тому, що забув її за літо, а й тому, що сам став іншою людиною, за кілька місяців подорослів на багато років* (О. Полторацький); *Вікторові доведеться .. подорослiти, стати справжнім мужчиною. Бо вона й дня не стерпить ні його юнацьких вправ у писанні та безпотрібному читанні, ні його зовсім дитячої прив'язаности до своєї родини, до батьків* (Олекса Ізарський).

ПОДОРО́СЛІШАЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **подоро́слішати.** *Вона побачила раптом оце сонне суцвіття на дні сьогоднішнього дня, бо воно й було образом цього дня, образом теплого снігопаду, усмішкою подорослішалої несподівано дівчинки, .. сльозою самотньої жінки, яка покидала навіки останню свою гавань* (Валерій Шевчук).

ПОДОРО́СЛІШАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подоро́слішати.** *Автоматично відбувається тільки фізичне подорослішання, а всі інші види, яких, можливо, існує й більше, ніж два, — це щось, над чим слід самостійно та наполегливо працювати* (Н. Сняданко); *Під час подорослішання потрібно не просто позбутися дитячого уявлення про світ, а опанувати всі принципи дорослого життя, зберігши в душі крихти наївності, віри в добро та справедливість* (з публіц. літ.).

ПОДОРО́СЛІШАТИ, аю, аєш. Док. до **доро́слішати.** — *Он він* [син] *кілька днів з рибалками пожив, подивився, як працюють люди, і — сама бачу — ніби подорослішав хлопець* (Ю. Збанацький); *Дениско, який значно подорослішав за ту весну та за те літо, відчував у душі легеньку тугу за казками свого дитинства...* (Є. Гуцало); — *Коли мені було вісімнадцять, як тобі, я теж вважав світ ворожим і агресивним. Ти подорослішаєш, минеться* (Люко Дашвар).

ПО-ДОРО́СЛОМУ, *присл.* Як дорослий, подібно до дорослого. — *Краще б їх* [чорних бур] *нікому не бачити, — зітхнув Валерик по-дорослому* (О. Гончар); *Дівчинка дивилася серйозно, на кілька запитань відповіла на диво по-дорослому* (В. Лис); // Як подобає, належить дорослій людині. *Ніяк не може по-дорослому триматися він. Так і прорprincipal ється юнацька запальність* (А. Хижняк); *Коли людина вийшла з батьківського вогнища, мусить бути дорослою й мислити по-дорослому* (І. Білик); *Час починати жити по-дорослому. Остап вирішив це для себе вже давно* (Ю. Покальчук); // Як у дорослого. *Сашкове життя за останніх років склалося вже по-дорослому* (Ю. Смолич); *У Вані обличчя було по-дорослому серйозне, але він не міг приховати радість і хлоп'ячу гордість своїм подвигом* (В. Нестайко); *Оголені її руки, обсипані пушком, майже курчачим і ріденьким, мали округлу форму, звабливі по-дорослому* (О. Ульяненко).

ПОДОРОСТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Дорости (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Як оба подоростали, Жонатими разом стали* (І. Франко); *Ходила* [мати] *з мужем та з дітьми до церкви, навчаючи їх однакового поважання як для костьолу, так і для церкви. Так всі діти дома зросли і зовсім щиро тішилися, що мали подвійні свята. Коли ж подоростали, лишився у них в душі останній слід колишньої руськости — значне поважання для греко-католицького обряду* (О. Маковей).

ПОДОСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Досадити все або багато чого-небудь. *Подосаджую іще в кожному ряді по три грушки* (Сл. Б. Грінченка); *На території лісового та мисливського господарства потрібно подосаджувати молоді саджанці на окремих ділянках, пошкоджених буревієм* (з газ.).

ПОДОСА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* 1. Док. до **доса́дувати.** — *Ех! — подосадував ще раз Івась. — Утік, клятий!* (В. Малик); *Виговський подосадував, що навіть цей козак, зичливий йому, не вповні все розуміє* (Ю. Мушкетик).

2. Досадувати якийсь час. *Два дні подосадувала господиня за зіпсованою сукнею, а на третій взялася шити нову* (з газ.).

ПОДОСИ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Досидітися (про всіх або багатьох). *Подосиджувались, що вже й вечір* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОСИПА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого.* Доси́пати *(див.* **досипа́ти**[1]) все або багато чого-небудь, усім або багатьом. *Готуючи клумби до нового сезону, їх подосипали спеціальними ґрунтовими сумішами* (з газ.).

ПОДО́СІ, *присл., рідко.* Те саме, що **дотепе́р.** *І досі ще пахнуть журливі долоні твої, і губи — гіркі — аж солоні — подосі ще пахнуть* (В. Стус); *О камене* [каменю]! *Звідки ти? З Трої якої? Які ти слова приховав за щокою? Чого ж ти подосі уперто мовчиш?* (П. Мовчан).

ПОДОСІВА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого.* Досіяти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Бабуся намагалася подосівати грядки до весняної спеки та суховіїв* (з газ.).

ПОДОСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Досолити все або багато чого-небудь. *Уся страва не солона, — подосолюй усе* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОСТАВА́ТИ *див.* **подістава́ти.**

ПОДОСТАВА́ТИСЯ *див.* **подістава́тися.**

ПОДОСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Доставити до місця призначення всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Кур'єрська служба повинна подоставляти всі посилки вчасно* (з газ.).

ПОДОСТА́ТКОМ, *присл., діал.* Удосталь. *Злодій тільки на те закрадається, щоб красти й убивати та нищити. Я* [Ісус Христос] *прийшов, щоб ви мали життя, і подостатком щоб мали* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Всього добра мала* [Фросина] *подостатком* (Н. Кобринська); *Грошей було* [у братів] *подостатком під руками* (І. Франко); *Подостатком тут було критиків, журналістів і політиків* (Олекса Ізарський); // Досхочу (у 1 знач.). *А коли вже спав подостатком, прокинувсь Алипій і побачив те, про що мріяв з дитячих літ* (Н. Королева).

ПОДОСТА́ТКУ, *присл., діал.* Те саме, що **подоста́тком.** *Ніч робила своє, спав хто де стояв, місця було подостатку, чистого повітря також* (У. Самчук); *Впертий годинник ще крутить свої коліщата, .. — значить, багатий — маєш всього подостатку: затишок, житло і самоту для початку...* (П. Мовчан).

ПОДОСТА́ТОК, тку, *ч., діал.* Достаток. *Не кланяємся за гріш, ні за хліб нікому, бо маємо подостаток і їсти, і пити* (Сл. Б. Грінченка); *Лисенків вразив подостаток у театрі людей напрочуд мілких* (Олекса Ізарський).

ПОДОСТАЧА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого, розм.* Достачити все або багато чого-небудь. *Нічого в їх* [них] *не було, а це вже він подостачав усе* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДОСТИГА́ТИ, áє, áють, *док.* Достигнути, доспіти (про все або багато чого-небудь). — *Коли звернуло під осінь і в усіх головках* [будяків] *подостигали купки вовнистого насіння, тоді кождий подув вітру розганяв міліони* [мільйони] *тих пухових зерняток на всі боки* (І. Франко); *Вибирати ягоди мені нарешті наскучає, і я, як ведмідь, починаю збирати їх губою просто з кущів. Їх дуже багато, і вони подостигали; повітря налите їх запахом* (М. Грушевський).

ПОДОТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Доточити (*див.* **доточи́ти**[1]) все або багато чого-небудь. *Сукенка мала бути блакитною, та блакитної матерії не вистачило, тому Пеппі в кількох місцях подоточувала червоні клапті* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПОДО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **подо́хнути.** *Каді так розсудив, щоб за дарованого раїсові коня руббан* [капітан] *віддав монети. А раїс щоб сплатив руббанові за хвости подохлих коней* (Ю. Логвин).

ПОДО́ХНУТИ *див.* **подиха́ти**[2].

ПОДОХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* 1. *до чого і без дод.* Дійти куди-небудь (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Де ж таки, щоб вони* [книжки] *в таке мале село та подоходили?* (Б. Грінченко).

2. *до кого і без дод.* Стати відомими кому-небудь (про чутки, вісті і т. ін.). *З кількох ям подоходили до нього вісті, що показалися надзвичайно багаті джерела нафти* (І. Франко).

3. *чого, до чого.* Досягти певного віку (про всіх або багатьох). *Ще дівчатка не подоходили шкільного віку, а бабуся вже вчила їх вишивати й мережати рушники* (із журн.).

4. *розм.* Розібратися в чому-небудь; додуматися (про всіх або багатьох). *Як же се, спитаєте, подоходили, що залізо або мідь пропускають тепло?* (Сл. Б. Грінченка).

5. *розм.* Стати цілком готовим — спектися, засмажитися, зваритися (про все або багато чого-небудь). *Усі страви в печі подоходили й розімліли* (з газ.); // Дозріти, достигнути (про все або багато чого-небудь). *Пізньостиглі яблука та груші подоходять уже після зривання, а починати їх споживати варто з лютого* (із журн.).

6. *розм.* Про людей або тварин — перестати жити (про всіх або багатьох); повмирати. *Може, сини, бувши зо мною в ямі, не подоходили і ще теплі. Котрий прокинеться, як і я сам, випручуватись буде, то поможу йому* (В. Барка).

ПОДОЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Дочитати все або багато чого-небудь. *Я подочитував уже всі твої книги* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́ДРА, и, **ПО́ДРЯ,** і, *ж., діал.* 1. Сідало для курей.

2. Горище. *Поставлені на подрі молодці побачили .. монголів, і кілька .. стріл упало з дахових вікон на них* (І. Франко); *Одчиняються двері нарозтіж, вітер дме з подри* (М. Коцюбинський); *Днював* [Василько] *у полі за товаром, а ночував на подрі в сіні* (І. Керницький).

ПОДРАЖНИ́ТИ, ажню́, а́жниш, *док., кого, розм.* 1. Док. до **дражни́ти** 3. *— Я таки часом шила. — На годинах "рукоділля", як була ще гімназисткою? — подражнила її знову сестра* (Леся Українка); *Він бачив, що їй хочеться щось утнути, подражнити свого благовірного, пограти йому на нервах* (О. Гончар).

2. Дражнити якийсь час. *Хтось із хлопців подражнив його* [щеня] *палкою, то воно стало високо підстрибувати і так сердито гарчати та хапатися зубами за палку, що вся ватага розбіглася* (Є. Доломан); *Я намагався не дивитися на неї, а вона це помітила, .. жіночим інстинктом своїм розгадала. Десь, мабуть, бісенята в ній ожили, — їй подражнити мене захотілося* (М. Руденко); *Вона відчувала себе на місці Лілі, була впевнена, що Анатолій потребує саме такого обходження, й любила його подражнити* (І. Роздобудько); *— Вам не слід ревнувати. Я хотіла вас трошки подражнити, щоб відвернути від сумних думок* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОДРАЖНИ́ТИСЯ, ажню́ся, а́жнишся, *док., з ким, з кого і без дод., розм.* Дражнитися якийсь час. *Йому заманулось трохи подражнитись з поважним дідом* (І. Нечуй-Левицький); *Звичайно вона не курила й не любила курити, але щоб подражнитись зі мною, вона могла демонстративно закурити цигарку і, кашляючи, докурити її до рубчика* (У. Самчук); *Ми, звісно, до неї: розкажіть, як там було!.. І тітка Павлина, подражнившись ще трохи, стала розповідати...* (А. Дімаров).

ПОДРА́ЗЛИВИЙ, а, е. 1. Здатний подразнюватися, реагувати на подразнення (у 1 знач.). *Се пташа, як вилупиться, має таку подразливу шкіру, що не терпить довкола себе нікого й нічого* (М. Дочинець); *Під впливом несприятливих об'єктивних і суб'єктивних умов у людини формується своєрідний індивідуально-психологічний синдром стресової нестійкості, через що вона стає надмірно чутливою та подразливою до дії стресів* (з наук.-попул. літ.).

2. Який діє, перев. негативно, на весь організм або на окремі органи, подразнюючи їх; який зумовлює подразнення (у 2 знач.). *Спочатку вони стернею посувались бадьорою риссю. Потім стежкою межи височенними коноплями, від яких ішов густий, якийсь водночас терпкий і подразливий дух* (Ю. Логвин).

3. Який збуджує, хвилює, дратує; дражливий, дратівний. *Її голос виспівував подразливу мелодію з "Кармен"* (Олесь Досвітній); *Шибки на веранді вже не відповідали на зітхання далеких гармат тонким подразливим дзвоном* (О. Гончар).

4. *рідко.* Перейнятий роздратуванням, який виражає роздратування. *У партизана знайшлася хвороба в легенях, став цілком зрозумілий його подразливий стан* (Ю. Яновський).

ПОДРА́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **подра́зливий** 1, 4. *Подразливість — невід'ємна риса, властива всьому живому. Вона виражається в реакціях живих організмів на зовнішній вплив* (з навч. літ.); *У період статевого дозрівання в підлітків спостерігається подразливість, роздратованість, сонливість, швидка втомлюваність* (з наук.-попул. літ.).

ПОДРА́ЗЛИВО. Присл. до **подра́зливий** 2, 3. *Хлороводень має різкий запах і подразливо діє на дихальні шляхи* (з навч. літ.); *Пахло солодко і подразливо буйним цвітом акацій* (Г. Коцюба).

ПОДРА́ЗНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подразни́ти.** *Амбітна дівчина, подразнена, здається, відповіддю свого так само вразливого поклонника, вжила нараз без причини надто сильно батога, і молоді бистрі коні .. почали сильним галопом летіти за бричками* (О. Кобилянська); *Її очі блистіли, подразнені тютюновим димом* (Любко Дереш); *Пекучий холод знеболює подразнену голінням шкіру* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // **подра́знено,** *безос. пред. Якщо подразнено зворотний гортанний нерв, то для більшості пацієнтів енергія сигналу сконцентрована у вузькому діапазоні (шириною 10 Гц) частот* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм., рідко.* Те саме, що **подра́зливий** 4. *Подразнена Сучиха скочила, мов опарена, до сіней* (С. Ковалів).

ПОДРА́ЗНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **подразни́ти, подра́знювати.** *Він був наче паралізований, ніякі зовнішні подразнення, здається, не досягали його свідомості* (О. Гуреїв); *Ще в юнацькі роки Лев Черняк торочив мені про .. якогось ученого XX сторіччя. Той учений знайшов у мозку пацюка точки, які при подразненні струмом давали тварині дивне, незбагненне відчуття насолоди* (М. Дашкієв); *Береться ембріон, зародок, і вирощується в штучному середовищі, поки не стане живим організмом з усіма ознаками живої істоти: реагує на світло, на тепло, на подразнення, рухається і живиться* (В. Близнець).

2. Реакція організму або якого-небудь органа на дію подразника. *Один вид челядини приводив декого з пастухів до стану нервового подразнення* (Г. Хоткевич); *Я довго не наважувалася скористатися цією маззю, побоюючись подразнення шкіри, якоїсь алергії або й чогось гіршого* (В. Шкляр); *До мене приходить нестерпна самотність, найменше наближення іншої людини дратує і викликає подразнення* (А. Дністровий); // Відчуття болю, запалення, що виникло внаслідок дії подразника. *Варто лише до найскромнішої страви додати одне-єдине зернятко індійських прянощів, пучечку перцю, сухого мускатного цвіту, дрібку імбиру або кориці, — як у роті відразу ж виникає незнане досі приємне подразнення* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

3. *діал.* Збудження. *Видко було, як подразнення їх* [людей] *росте з кожним днем* (Г. Хоткевич).

△ **Поріг подра́знення** *див.* **поріг.**

ПОДРА́ЗНЕНО. Присл. до **подра́знений** 2. *— Хоч би була* [пані Обринська] *якою вчителькою .. або сякий-такий титул мала, а то й того нема. А я, Богдане, мала б сама йти перша до неї і за незначні услуги дякувати? — Не "дякувати", мамо, — закинув я подразнено, — а радше лиш розпитатися, як вона мається* (О. Кобилянська); *Серце тривожно, боляче стиснулося, бо це запитання видалось йому підтвердженням страшного здогаду .. Це він подумав, а вголос відповів подразнено і досить нечемно: — Не знаю...* (І. Багряний); *Я аж розсердилася, аж почала подразнено розмовляти, підкреслюючи, що мені з ним не по дорозі* (Д. Гуменна).

ПОДРА́ЗНИЙ, а, е. Те саме, що **подра́зливий** 2. *Унаслідок подразного впливу міді на організм може виникати нудота, блювання, зниження апетиту* (з наук.-попул. літ.); *Ванни чинять подразну дію на шкіру — швидко розвивається її гіперемія, поліпшується периферичний кровообіг, посилюється потовиділення* (з навч. літ.).

ПОДРА́ЗНИК, а, *ч.* Те, що діє на органи чуття людини, викликаючи в організмі відповідну реакцію. *Людина акумулювала в собі всі подразники, всі кошмари того й цього часу* (Л. Костенко); *Освічений читач часів Шевченка розумів його політичні ескапади й філософські рефлексії, бо жив у світі тих реалій, що були подразниками поетових чуттєвих вибухів* (І. Дзюба); *Він мій друг, і я не хочу це псувати. Я лише дослідив його реакцію на різні подразники. У Кевіна дуже стійка психіка* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОДРАЗНИ́ТИ *див.* **подра́знювати.**

ПОДРАЗНИ́ТИСЯ *див.* **подра́знюватися.**

ПОДРА́ЗНО. Присл. до **подра́зний.** *Дьоготь березовий діє подразно і кератопластично, тому його використовують для лікування різних дерматологічних захворювань* (з навч. літ.).

ПОДРА́ЗНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який подразнює. *Полімерні матеріали й вироби, які імплантують в організм, не повинні виявляти загальнотоксичну, алергенну та місцеву подразнювальну дію на тканини організму, зумовлювати віддалені несприятливі наслідки* (з навч. літ.).

△ **Подра́знювальні речови́ни** *див.* **речовина́.**

ПОДРА́ЗНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подра́знювати.** *Розум людини не може залишатися бездіяльним під впливом бентежних помислів, безнастанно звідусіль подразнюваний потоками вражень* (з рел.-церк. літ.).

ПОДРА́ЗНЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **подра́знюваний.** *Судинні враження нервової системи можуть спричиняти такі зміни особистості: подразнюваність, уповільнення мисленнєвих процесів, іноді апатія, пригнічений настрій, некритична оцінка свого стану* (з наук. літ.); *Безсоння знижує працездатність, викликає швидку втому, підвищену подразнюваність, психічну неврівноваженість, сприяє виникненню стресу* (з навч. літ.).

ПОДРА́ЗНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подра́знювати** і **подра́знюватися.** *Постійне подразнювання шкіри сонцем призводить до її старіння, потоншання, зневоднення та появи пігментних плям* (з навч. літ.); *Ознаки отруєння: подразнювання верхніх дихальних шляхів, за тривалої дії кашель посилюється і може завершитися спазмом окремих ділянок дихальних шляхів* (з мови документів).

ПОДРА́ЗНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОДРАЗНИ́ТИ,** азню́, а́зниш, *док.* 1. *що.* Впливати яким-небудь подразником на організм або окремий орган. *Він* [червоний промінь сонячного спектра] *дає блискучі, найблискучіші результати для зросту й зміцнення кістяка, але він надто подразнює нервову систему* (Ю. Смолич); *Приємний запах печива подразнює ніздрі й наганяє слину* (Ірина Вільде); *Солодке подразнює рецептори задоволення в мізках* (О. Ульяненко); *Дістав* [професор] *люльку, посмоктав мундштук, та це не принесло полегшення. Нікотин тільки подразнив організм* (М. Дашкієв); // Зумовлювати біль, свербіж і т. ін. в чому-небудь, запалення чогось. *Вітер однаково до болю подразнював ніс усередині. Холодне повітря було як кислота, що її насильно вливають, аби труїла аж до легенів* (І. Карпа); *Він відгукнувся на моє оголошення в газеті, коли мені терміново була потрібна робота, придбав гумові рукавички, щоб миючі* [мийні] *засоби не так сильно подразнювали мою шкіру* (Н. Сняданко).

2. *кого, що.* Збуджувати інтерес, цікавість. *Його* [Геннадія] *вабили темні тайники хворого мозку, .. подразнювала його цікавість і чудодійна сила гіпнозу* (І. Волошин).

3. *тільки док., кого, діал.* Роздратувати, вразити. *Володько мав добре серце, але коли його хто чим-небудь подразнив, .. міг допуститися і найбільшого злочину...* (С. Ковалів); *Вона не довіряла цілком циганці, про яку знала, що в неї був хитрий розум і язик на місці і вона відтинала кождому, хто посмів її прикрим словом подразнити, гірше, як оса* (О. Кобилянська).

ПОДРА́ЗНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПОДРАЗНИ́ТИСЯ,** азню́ся, а́знишся, *док.* 1. Зазнавати впливу якого-небудь подразника (про організм або окремий орган). *У завершальній стадії вдиху, коли легені розтягуються, подразнюються механорецептори, розміщені у дихальних м'язах та легенях* (з навч. літ.); // Унаслідок подразнення ставати запаленим, болючим. *Шкіряний покрив новонародженого ніжний, багатий водою, клітинними елементами та судинами, тому легко подразнюється та пошкоджується* (з наук.-попул. літ.); *Шкіра, де кліщі прикріплюються до людини, може почервоніти і подразнитися* (з навч. літ.); *Існують спеціальні засоби для полоскання рота або мазі, які заспокоюють слизові оболонки, якщо вони подразнилися занадто гарячою або кислою їжею* (із журн.).

2. *діал.* Відчувати гостре невдоволення, злість; роздратовуватися. *Криса подразнився: — Як же можна так, без глибших причин, бажати смерті, се ж нездорове у вас!* (М. Яцків).

3. *тільки недок.* Пас. до **подра́знювати.** *В експериментах І. П. Павлова у собак з хронічною фістулою у протоці підшлункової залози перерізалися блукаючі нерви на рівні шиї і подразнювалися електричним струмом периферичні їх кінці* (з наук. літ.); *Підошовна поверхня лапки жаби подразнювалася індукційним струмом або щипанням пінцетом* (з навч. літ.).

ПОДРА́ЇТИ, а́ю, а́їш, *док., що, рідше кого.* 1. Док. до **дра́їти.** *На природі, далеко від батьківської опіки, навіть картоплю почистити та казани подраїти дочиста приємно* (з газ.).

2. Драїти якийсь час. *У музеї, в який перетворено старовинне судно, можна подраїти палубу і спуститися в сухий док — подивитися на корпус корабля* (із журн.); [О к с а н а:] *Спочатку людей подраїмо, а потім візьмемось за палубу* (О. Корнійчук); * Образно. *Головний твій недолік — це ще невміння користуватися словом .. Раджу: оповідання почистить, "подраїть", "протерти піском і пролопатить", щоб кожне слово блищало. Пиши нові речі, заведи записну книжку, записуй туди вирази з живої мови і свої думки* (Григорій Тютюнник).

ПО́ДРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подра́ти** 1. *Цей халамидник неодмінно спокушав його, і бідненький Толя приходив додому задрипаний, подраний, з розбитим носом* (В. Винниченко); *Він узяв його* [собаки] *вухо, подране в щоденній гризні, і стиснув його між пальцями* (І. Микитенко); *— Коли не секрет, розкажіть, прошу вас, як працював ваш батько? — А чому, — відповідає син, — це секрет? Ніякий це не секрет! Щоранку з батькового кабінету вигортали купи подраного паперу* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм.* Який подрався; порваний, зношений. *Штани в його* [нього] *полатані, Подрана свитина* (Я. Щоголів); *У подраних капцях на босу ногу йшла Марина Сукачова з сином* (А. Шиян); *Одягнуті вони були небідно, але весь одяг сидів на них мов чужий, був часом подраний, а деінде у рудуватих темних плямах* (Д. Білий).

ПОДРА́ТИ *див.* **поде́рти.**

ПОДРА́ТИСЯ *див.* **поде́ртися.**

ПОДРАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Дратувати якийсь час. [Г а л и н а:] *Вже й смерка, а Максима й досі немає? Невже за те розгнівався, що вчора трохи його подратувала?* (М. Кропивницький); [О л ь ш а н с ь к и й:] *Яка нудьга... Хоч би прийшов Кезгайло, Подратували б дурня хоч цього...* (І. Кочерга).

2. Док. до **дратува́ти** 2. *— Дався узнаки німець? Спробував економії? — хотіла подратувати Пріська чоловіка* (Л. Яновська); *Бреше він не для того, щоб подратувати нас, а тільки через те, що в нього лишилась якась інерція кволої надії зав'язати з нами розмову* (Б. Антоненко-Давидович); *— Подобається мені ота, що все губи лиже, — каже Корній, коли хоче подратувати дружину* (О. Гончар); *Їхні загравання до танцюристок часто були викликані однією-єдиною метою — подратувати свою супутницю* (Ю. Винничук).

ПОДРЕЙФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Силою вітру, хвиль, течії змусити дрейфувати (судно, кригу і т. ін.). *Вночі почався шторм силою біля 9 балів, який подрейфував шхуну з кригою на північ* (М. Трублаїні).

2. Дрейфувати впродовж якогось часу. *Якусь хвилину корабель стояв там, але потім течія розвернула його носом до берега, і він подрейфував знову* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Вітрильник на горизонті подрейфував якийсь час, а потім почав рухатися до коси* (із журн.).

ПОДРИ́ҐА́ТИ, и́ґаю, и́ґаєш, *док., розм.* Дриґати ногами, лапами якийсь час. *Сівши, зараз подриґала* [бджола] *ніжками, мов до чого нечистого торкнулася* (Панас Мирний); *Він перекинувся головою вниз, покотився в яр, став там дубала, подриґав ногами* (С. Васильченко); *Скільки Котьці довелось попокричати, поверещати й подриґати ногами (одного разу він навіть укусив тьотю Любочку за палець), поки вона нарешті відмовилася од думки лікувати Котьку грязями* (В. Нестайко).

ПОДРИ́ҐА́ТИСЯ, и́ґаюся, и́ґаєшся, *док., розм.* Дриґатися якийсь час. *— А що клуб? Підеш — глянеш. Кіно крутять там через день. Танці. Поплюють насінням один одному в очі, подриґаються, погалайкають* (О. Бердник).

ПОДРИ́ҐУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Дриґати перев. ногою, ногами (про людей), лапою, лапами (про тварин) злегка або час від часу. *Він, здається, ні про що не думав і .. рипів потрошку чоботом, подриґуючи ногою* (Грицько Григоренко); *Потоцький бадьорився, подриґував литками* (Л. Костенко); *Залишалося притупувати й собі, подриґувати плечима, дурнувато всміхатися та вдавати, що все це йому неабияк подобається* (Ю. Андрухович); *Маленькі цуценята дуже міцно сплять, крізь сон подриґують лапками та прицмокують рожевими язичками* (із журн.).

ПОДРИ́ҐУС, а, *ч.:* ◊ **Вклони́тися / розкла́нятися з подри́ґусом** *див.* **уклоня́тися.**

ПОДРИЖА́ТИ, жу́, жи́ш, *док.* Дрижати якийсь час. *— Я прийду... — і з тими словами завернула направду і зникла в лісі. За нею замкнулись віти, подрижавши трохи...* (О. Кобилянська).

ПОДРИ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Піти — повільно, важко, неохоче, часто в негоду або поганою дорогою. *Подрипала пішки, не взяв таки на санчата* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́ДРІБ, *діал.* 1. *род.* робу, *ч.* Потрухи, тельбухи. *Вона свинний* [свинячий] *подріб продає, а сало з цілого кабана держить* (Сл. Б. Грінченка).

2. *род.* робі, *ж.* Дріб'язок. *Він був міняйло і їздив однокінкою по селах, промінюючи голки, дзеркальця, шила та всяку господарську подріб за платянки* (І. Франко).

ПОДРІБИ́ТИ, дріблю́, дрі́биш; *мн.* подрі́блять; *док., що.* Те саме, що **подроби́ти.** *Ангель* [ангел] *і сказав: возьми* [візьми] *ж їх та подріби та й закопай у яму* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДРІ́БНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подрібни́ти.** *Олесь Єфремович відколупував ломиком великі брили породи, потім дрібнив їх молотком, а Сергій, Сашко та Оля розбирали подрібнені уламки* (М. Білкун); *Їжа заздалегідь була подрібнена на шматочки, тож гості їли руками* (В. Чемерис); *То був подрібнений пряний оселедець, присипаний цибулькою* (А. Кокотюха); *Дорога була геть уся захаращена кістками свійських тварин — мулів, коней, биків та овець. Купи побілілих кісток, подрібнених дзьобами хижих птахів, немовби правили їй за віхи* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // **подрібнено,** *безос. пред. Унаслідок перерозподілу земель порушено сівозміни, подрібнено земельні масиви сільськогосподарських угідь, утрачено рубежі та елементи контурно-меліоративної організації* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який складається з окремих дрібних частин; роздрібнений. *Це Покуття. Маленький окраєць Великої України між подрібненою Галичиною і лівим берегом Дністра. Тут інакші навіть тіла людей і їхні рухи* (Т. Прохасько); *Подрібненою, а відтак видатковою та неефективною, була мережа професійно-технічних училищ* (із журн.).

ПОДРІ́БНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **подрібнений.** *Хімічна активність металів залежить також від ступеня їх подрібненості* (з навч. літ.); *На той час ситуація в Італії дещо нагадувала німецьку, надто ж своєю подрібненістю на чималу кількість держав і мінідержав* (В. Лис).

ПОДРІ́БНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подрібни́ти** та дія і стан за знач. **подрібни́тися.** *В кутку, за суцільною скляною перегородкою, примостився огрядний кульовий млин для подрібнення шихти, а навпроти нього — довготелесий пневматичний прес* (М. Дашкієв); *За житло слугував колишній мисливський будиночок, що в давнину належав одному з тих давніх замків епохи Людовіка XV, яких немало в цих краях, однак через подрібнення феодальних земель був відчужений і опинився за межами панських володінь* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОДРІБНИ́ТИ *див.* **подрібнювати.**

ПОДРІБНИ́ТИСЯ *див.* **подрібнюватися.**

ПОДРІБНІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **дрібні́ти.** *Після висушування зернятка гороху подрібніють і стануть менш яскравими* (з газ.).

ПОДРІБНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **дрібні́шати.** *Вигляд у Лисенка непоказний. Висох чоловік, подрібнішав* (Микита Чернявський); *Вогненні хвилі* [на екрані] *подрібнішали, потім розплилися в бліді ламані лінії — крізь них почали проступати обриси тварин, дерев, людей...* (Н. Околітенко); *Гнат збагнув, що все його женихання безнадійно розлетілось на друзки, а сам він якось одразу подрібнішав перед Сафроном* (М. Стельмах).

ПОДРІ́БНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для подрібнювання. *Створення високоефективних механічних подрібнювальних пристроїв з урахуванням фізико-механічних властивостей матеріалів, що подрібнюються, є актуальним завданням для багатьох галузей промисловості* (з наук.-попул. літ.).

ПОДРІ́БНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подрі́бнювати.** *Подрібнювана руда подається реверсивними пересувними конвеєрами та вивантажується в приймальні бункери* (з наук.-техн. літ.).

ПОДРІ́БНЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **подрі́бнюваний.** *До спеціальних коефіцієнтів міцності належать контактна міцність гірської породи — при процесах механічного руйнування гірських порід у приповерхневому шарі з безударним прикладенням навантаження та подрібнюваність гірської породи — при дії на породу ударних навантажень* (з наук. літ.).

ПОДРІ́БНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подрі́бнювати** і **подрі́бнюватися.** *Технологічна лінія середнього дроблення призначена для подрібнювання руди до необхідної крупності* (з наук.-техн. літ.).

ПОДРІ́БНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОДРІБНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док.*, *що.* Різати, ламати, рубати, розділяти і т. ін. на дрібні шматки, невеликі частини; дрібнити (у 1 знач.). *Марія старанно подрібнює чорнозем під квітами* (Ірина Вільде); *Довкола гуркотіли машини, котрі промивали пісок і подрібнювали дорогоцінний кварц* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Попросіть добру людину, а ще краще дитину, аби принесла вам гілочок верби. Подрібніть їх і заваріть чай* (М. Дочинець); // Ділити, розділяти і т. ін. на частини; розчленовувати. *Велика перевага в силах змушувала противника подрібнювати свої сили, щоб закривати прогалини, які постійно утворювалися в лінії оборони* (з наук.-попул. літ.); *Індивідуальне сприймання тексту спирається на власний інтелектуальний та емоційний досвід, що подрібнює значення твору на безліч "індивідуальних сприймань" і призводить до суб'єктивізму* (з навч. літ.); *Міністр земельних справ отримав від гетьмана доручення розробити принципи земельної реформи із кінцевим завданням подрібнити великі маєтки та передати їхню землю у власність хліборобів* (з наук. літ.).

ПОДРІ́БНЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПОДРІБНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Поділятися, розпадатися на дрібні частини; дрібнитися (у 1 знач.). *Як неподільний майорат Острозька ординація проіснувала до 1753 р., коли володіння подрібнилися й стали звичайними вотчинними маєтками* (з наук. літ.); * Образно. *Щось людське і щемливе подрібнюється і кришиться у тобі, Вікторе* (С. Процюк).

2. *тільки недок.* Пас. до **подрі́бнювати.** *Ми з Анатолієм Івановичем склали проєкт майбутнього бактеріологічного заводу. Це дуже проста споруда: млин, де подрібнюється вугілля, та величезні резервуари з нагрівниками* (М. Дашкієв); *Я подивився у вікно. Віддзеркалення подрібнювалось сонцем і щезало в промінні. Можна було розпізнати лише якісь обриси, тінь* (С. Жадан); *Після охолодження сегнетокерамічні брикети знову подрібнюються в кульових млинах до пилоподібного стану* (з наук.-техн. літ.).

ПОДРІ́БНЮВАЧ, а, *ч.* Механізм, пристрій для подрібнювання чого-небудь. *Ферми не мають запасу подрібнених кормів. Часто-густо подрібнювач кормів ламається, не працює* (Остап Вишня); *Нарешті десь о четвертій ранку подрібнювачі припинили свою роботу, персонал вийшов з тунелю* (М. Дашкієв).

ПОДРІБОТА́ТИ *див.* **подріботі́ти.**

ПОДРІБОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПОДРІБОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *док.*, *розм.* Піти дріботячи. *Панотця наче не було в стайні, хутенько подріботав до хати* (Л. Мартович); *Малі конята ліниво подріботіли дорогою у житах* (О. Гаврилюк); *Вуйна Павлиха, охаючи, зісунулася з постелі і подріботіла до мисника* (І. Керницький); *Жебрак тремтячими руками схопив монету і швидко подріботів геть із корчми* (Ю. Логвин).

ПОДРІБЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.*, *розм.* Піти дрібцюючи. *Ми, зріднені знехтуванням дорослих, подрібцювали канавою довкруг саду, звідки під ноги нападав білий налив* (Є. Пашковський).

ПОДРІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Дрімати якийсь час. *І небагато подрімав чоловік, а що то значить подрімать на лоні природи, зовсім інше почування, хоч до роботи сідай* (В. Винниченко); *Ми все-таки вирішили подрімати. Довженко виліз на піч, де сушилося хазяйчине просо. Ми — на підлозі* (М. Бажан); *Давайте трохи подрімаємо. У мене очі злипаються* (Ю. Андрухович); *Добре серед дня подрімати пів години горілиць, щоб кров освіжила голову і лице* (М. Дочинець).

2. *перен.* Бути в стані бездіяльності, спокою якийсь час. *Тепер мир, та гладь, та Божа благодать — скрізь. Можна й подрімати* (П. Колесник).

ПОДРІ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *розм.* Дрімати потроху, з перервами, час від часу; придрімувати. *Чоловіки, сонні й пересичені, ліниво смоктали пиво. Жінота нишком подрімувала* (Ірина Вільде); *Він їхав на коні, .. уткнувшись бородою в хутряний комір, подрімуючи під шалений посвист вітру* (Григорій Тютюнник); *Під час нашої з дячком розмови Іван Скиба подрімував у кутку за столом — наш інтерес йому був чужий* (Валерій Шевчук); *Безжурно подрімував я собі в яворовій колисці під різьбленим сволоком* (М. Андрусяк).

ПОДРОБИ́ТИ, облю́, о́биш; *мн.* подро́блять; *що.* Док. до **дроби́ти** 1, 2. *З хрусталевих* [кришталевих] *свічників падали на стіни та на білі двері семибарвні світильця, ніби хтось веселку на шматочки подробив і приоздобив ними багатий Кочубеєвий* [Кочубеїв] *двір* (Б. Лепкий); *Он як порозливали* [діти] *юшку та хліб подробили* (Ірина Вільде); *Взяв тоді воску я круг, подробив його гострою міддю На невеликі шматочки й міцними став м'яти руками* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Земельна реформа подробила сільськогосподарські угіддя на більші й менші наділи* (з газ.).

ПОДРОБИ́ТИСЯ, о́биться; *мн.* подро́бляться. Док. до **дроби́тися** 1, 2. *Здавалось, ніби з неба впала веселка, поламалась, подробилась і покришилась, і обсипала тими пишними кольоровими окрушками усю гору з верху до низу* (І. Нечуй-Левицький); *На межі XIII–XIV ст. великі князівства Північно-Східної Русі подробилися на уділи — дрібніші самостійні князівства* (з навч. літ.).

ПОДРО́БИЦЯ, і, *ж.* 1. Окремий факт; деталь якої-небудь справи, явища. *Кожний рад був знати про найменшу подробицю, тож кожний осібно й усі разом голосно розповідали про недавно пережиті хвилини* (Н. Кобринська); *Оля Правдик володіє природним обдаруванням експериментатора: у товстелезному лабораторному журналі записано всі подробиці кожного проведеного з Графом досліду* (М. Дашкієв); *Певне, мама навмисне щадила дитячу душу, не хотіла всіма подробицями ще більше розранювати хлопця, адже ж ішлося про дідуся...* (О. Гончар); *Подробиці розмови він нам з матір'ю не розповів, а сказав головне: Задорожний також порадив йому швидше виїхати з села* (І. Кирій); // Деталь навколишньої обстановки. *Забув я тобі описати деякі подробиці в нашій оселі* (М. Коцюбинський); *Карта, яка продовжувала обростати новими й новими подробицями, вказувала напрямок подальших пошуків: навскоси до річки й далі — до озера* (І. Білик).

2. *діал.* Дріб'язок (у 1 знач.). *Що там у його* [нього] *купувати: самі сірники та сіль, та така всяка подробиця* (Сл. Б. Грінченка).

3. *у знач. присл.* **подро́бицею,** *діал.* Уроздріб. *Коли гуртом не продають* [горілки], *то подробицею* (Сл. Б. Грінченка).

○ **(1) До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць)** <*рідко* **У подро́бицях**> <**З усіма́ подро́бицями**>, *у знач. присл.:* а) *(зі сл.* з н а т и*)* досконально, ґрунтовно. *— Він .. знав кожен цех до найменших подробиць, наче свій дім* (В. Кучер); *Щепкін, який до дрібниць знав провінціальне життя, зрозумів і розкрив Гоголя, як ніхто* (О. Іваненко); б) дуже чітко, виразно, детально. *Та ще сповістіть, коли і де б нам зібратися, щоб обговорити в подробицях статут про премію* (Панас Мирний); *Тиждень цілий перемучилася Маруся, .. не йшла до потоку. Уявляла собі до найменших подробиць, як сидить тепер Дмитрик* (Г. Хоткевич); *Виклавши до найменших дрібниць зміст "Сатани в бочці"., Галя почала роздавати ролі* (С. Васильченко); *Наприкінці з усіма подробицями описувалося, як і при яких обставинах Улас підривав авторитет Гната* (Григорій Тютюнник).

◊ **Удава́тися / уда́тися в подро́биці (то́нкощі)** *див.* **удава́тися.**

ПОДРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подроби́ти.** *Ось він тут стояв, працюючи киркою, а Сашко йому допомагав... Мабуть, брили набік відносив, подроблену породу розбирав* (М. Білкун); *Рана кровоточила довго, не згиналася в подробленому лікті права рука* (М. Андрусяк).

ПОДРОЧИ́ТИ, очу́, о́чиш, *док., кого, розм.* Дрочити кого-небудь якийсь час. *У Маї, яка не лізла за словом у кишеню, якій хотілося подрочити його Гайдучком, Мартою, всі слова порозліталися, голова стала порожньою, налилась дзвоном* (Б. Харчук); *Далебі, можна було подумати, ніби якийсь розбишака, йдучи вечірньою вулицею, провів поночі палицею по ребрах штахетника. Вирішив подрочити сонних собак* (О. Шугай).

ПОДРОЧИ́ТИСЯ, очу́ся, о́чишся, *док., з ким і без дод., розм.* Дрочитися якийсь час. *Що за збиточник той Степан! Він знає, що рахунки — моя слаба сторона, і любить не раз подрочитися зо мною. Але я знаю добре, що він таки жартом говорить* (І. Франко).

ПО́ДРУГ, а, *ч., діал.* Чоловік щодо своєї дружини. *Панотець намість боронити .. права подруга жалувався перед нею* [дружиною], *що вона його не любить* (Л. Мартович); // Друг, товариш. *— Вір мені, княже, — ніяковіючи й плутаючи слова, продовжив Добриня, — ревно допомагатиму й тобі, буду першим подругом, слугою* (С. Скляренко).

ПО́ДРУГА, и, *ж.* Дівчинка, дівчина або жінка, яка дружить з ким-небудь. *Зневажають подруженьки Подругу свою* (Т. Шевченко); *Мар'яна і Ганна були найкращими Катрусиними подругами* (О. Іваненко); *Материна подруга, маленька, метка, чорноока жінка, вже чекала на них* (В. Малик); // Кохана дівчина, жінка, наречена або дружина. *Прощай, дівчинонька вірненька, З колиски подруга моя* (І. Манжура); *Він, добра й лагідна людина, раз у раз жалував свою подругу* (О. Довженко); *— Але ж ви мене кохаєте, моя чарівна подруго?* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); * Образно. *Кличе подругу перепел в житі* (В. Сосюра).

ПО-ДРУ́ГЕ, *присл.* Уживається як вставне слово при переліку на позначення другого пункту. *А Галі, своєї старшої сестри, Вустимко, по-перше, не боїться, а по-друге, — їй нема коли шукати його* (І. Багмут); *По-перше, ставати біля берега зараз небезпечно. І незчуєшся, як у спину впнуться хижі пазури. По-друге, озером їхатиметься набагато повільніше* (І. Білик).

ПОДРУГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., з ким і без дод., розм.* Бути подругами. *Марія Дмитрівна знала її віддавна, ще з гімназії, де вони вчилися, подругували* (Дніпрова Чайка); *Оксана Бойко теж брала участь у поході, вона тоді навіть подругувала з Зоїною матір'ю* (О. Гончар); *В спальню проникла* [Афіна], *майстерно обладнану, де спочивала .. Алкіноя прекрасна дочка Навсікая .. В головах стала над нею й розмову свою починає, Вигляд прибравши дочки мореплавця Діманта, з якою, Бувши однолітком, змалку та дівчина подругувала* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Те саме, що **дружи́ти** 1. *— З якими ти людьми, сину, подругуєш? — пита мати* (Марко Вовчок).

ПОДРУ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подружи́ти** 2, 3. *Так вони змовилися потаємній віддаться любові, Ніччю подружені* (І. Франко); *Юліян звернувся з пригадкою та проханням до колишніх товаришів-богословів .. Кожному з них велося "сорокато", майже всі з них були вже подружені і, якби змовились, радили йому женитися з якоюсь багачкою, щоб побити все лихо нараз* (О. Кобилянська); *— Сім літ ми подружені, а так мало видимося, як цісар з цісаревою* (М. Яцків); *— Треба було б все-таки скласти якусь сім'ю... Та де ті цікаві люди, що були б поплічниками? Нема їх! Подружені, вислані, порозстрілювані... Кругом, де не подивишся — шушваль, непотріб, малеча...* (Д. Гуменна); * Образно. *Давно душа подружена з піснями — І виться б їм над ночами і днями, Але мудріш од співу німота* (О. Стефанович).

ПОДРУ́ЖЕНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **по́друга.** *Збиралися подруженьки, Слізоньки втирають* (Т. Шевченко); *— Приймайте, подруженьки, гостя! — гукнула вона весело, широким жестом показуючи на збентеженого Яремченка* (Д. Бедзик); *Хіба хлопчисько гірший від тих, що проходять мимо, заглядають в очі його подруженьці* (В. Барка).

ПОДРУ́ЖЕЧКА, и, *ж.* Пестл. до **по́дружка.** [О л е н а:] *Всі подружечки будуть гуляти, будуть співати, а ти, Олено, коло вікна сиди та рукавцями тільки сльози витирай* (С. Васильченко); *Підійди до них* [жінок] *такої хвилини й скажи, що прилетіли марсіани, сіли якраз біля будинку, подружечки нетерпеливо замахають руками й вигукнуть в один голос: "Та підожди ти зі своїми марсіанами!"* (В. Шкляр).

ПОДРУ́ЖЖЯ, я, *с.* 1. Шлюбна пара; чоловік і дружина. [Х у с а:] *В римлян то звичай, що коли подружжя приходить вкупі, то й вітати треба обох укупі* (Леся Українка); *Іван і Уляна вирішили стати подружжям* (О. Довженко); *Це було істинно щасливе подружжя, вони були мовби створені одне для одного* (О. Гончар); *Сулейман дав знак, заметушилися придворні, звідкись узялися золочені ноші для султана і султанші, дванадцять здоровил умить перенесли високе подружжя з карети до володінь Джюзел-аги* (П. Загребельний); * Образно. *Подружжя гусей підійшло до колодязя* (Остап Вишня).

2. Шлюбне життя, шлюб. *Вони були люди вже немолоді, мали в подружжі дітей* (Н. Кобринська); *Подружжя виявилося напрочуд вдалим* (В. Собко).

3. Один із членів шлюбної пари; дружина щодо свого чоловіка або чоловік щодо своєї дружини. *Дядько Тимоха хоч п'ятий десяток год* [годів] *жив, а подружжя собі не знайшов* (Б. Грінченко); *— Хай і мене коло нього поховають, —* *мимоволі подається* [Катерина] *в той бік, де, відробивши своє, лежить її подружжя* (М. Стельмах).

ПОДРУ́ЖЖЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **подру́жжя.** *Не травиця ноги спутала, Не росиця очі вибила. Спутало мене замужжячко, Невірне моє подружжячко* (з народної пісні); *— Як веселого норову, то весело із ним і жити буде... Сам не сумуватиме і подружжячку смуткувати не дасть* (Марко Вовчок).

ПОДРУ́ЖИНА, и, *ж., діал.* Подруга. *Чи бачила, подружино, мого чорнобривця?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДРУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док.* 1. *з ким і без дод.* Стати друзями з кимнебудь; заприятелювати. *Якби ви з нами подружили, Багато б дечому навчились!* (Т. Шевченко); *Він випадково зустрів людину — вчителя з того самого містечка, з якого походив Донець. Розговорилися, подружили, бо мали чимало спільних знайомих серед колишніх студентів* (І. Багряний); *Перше, що вона зробила, це подружила із Сонькою. Із Сонькою, яку терпіти досі не могла* (А. Дімаров); // Виявити взаємну прихильність, відданість, довір'я один до одного. *Ми подружили, до праці охочі, Ми побраталися в доброму ділі* (А. Малишко).

2. *кого.* Зробити друзями кого-небудь з кимсь; здружити, збратати. *Доля звела їх, молодих партизанів, подружила і навік побратала* (М. Чабанівський); *— Дякую долі, що подружила нас у дитинстві і провела, взявши за руки, через ціле життя!* (В. Малик).

3. *кого, розм., рідко.* Те саме, що **одружи́ти.** *Взяли їх поблагословили та й подружили, та таке весілля справили, що увесь мир скликали* (Сл. Б. Грінченка); *Ще як дитиною був* [Чуйкевич], *то старі Кочубеї змовлялися з його батьками, що подружать своїх дітей* (Б. Лепкий); *Він прийшов у худфонд після художнього училища, подавав, як і я, надії і був, як і я, неодруженим. Отож нас і подружили .. колеги. І весілля справили* (Г. Тарасюк).

4. *з чим, перен., розм.* Док. до **дружи́ти** 2. *Витягнувши із своєї маленької скриньки потертий томик Пушкіна, пішов* [Грабовський] *до річки. Давненько вже подружив з цим томиком* (М. Сиротюк); *Бажаю тобі, читачу, більше подружити з граматикою — наукою про життя слова у його граматичних зв'язках з іншими словами та думкою* (з наук.-попул. літ.).

ПОДРУЖИ́ТИСЯ, ужу́ся, у́жишся, *док., з ким і без дод.* 1. Те саме, що **подружи́ти** 1. *Думали* [люди], *що, може, подружившись він з яким недобрим чоловіком та й смутиться* (Марко Вовчок); *За день я придивився до Гриця, подружився з ним* (Ю. Збанацький); *Прокіп був кмітливим, навчився добре правити кіньми і зумів подружитися з начальником поміщицької охорони Вітиком* (В. Лис); *Був серед них один хлопчик, з яким найдужче подружився дід і якого обрав своїм першим помічником* (В. Неборак); *Латину тілько що сказали, Що од Енея єсть посли, .. Хотять Латину поклониться, Знакомитись і подружиться* (І. Котляревський).

2. *розм.* Те саме, що **одружи́тися.** *Ясна зіронька закотилася, Ой я, молода, зажурилася, А що од роду да й одбилася, Да на чужині подружилася* (П. Чубинський); *— Розлучили .. нас вороженьки люті, не дали нам подружитися* (М. Коцюбинський).

ПО́ДРУЖКА, и, *ж.* Пестл. до **по́друга.** *Бачила Олеся своїх подружок: які ж то молодиці стали!* (Марко Вовчок); *Таня з подружками почала пісню* (В. Минко); *Біля причілка, на осонні, дві вродливі дівчини. Чорнява — певне, дочка господаря, а русявенька, видно, її подружка* (Є. Доломан); *На світанку Інокентій .. побачив молоду пару .. Тимко лежав горілиць, .. пригортаючи до плеча свою подружку* (Григорій Тютюнник).

ПОДРУ́ЖНИЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **по́друга.** *Була в удови дочка Маруся, наша подружниця, — теж однолітка з нами, — і добра, і люба, не сказати яка* (Марко Вовчок); *Прибулі подружниці сплели вінок з барвінку* (І. Пільгук); * Образно. *Другий сокіл, що падав каменем за підбитою подружницею життя, .. сильно дзьобнув обозного в лисину* (О. Ільченко).

ПОДРУ́ЖНІЙ, я, є. Прикм. до **подру́жжя.** *Сльозами, щирим признанням, клятвою подружньої вірності розчулила вона Прохорове серце, повернула його до сім'ї* (А. Шиян); *За три роки подружнього життя й спільної праці вони навчилися розуміти одне одного з півслова* (М. Дашкієв); *Мандрівники сприймали Філемона та Бавкіду як гостинних господарів, а не як твердиню подружнього щастя* (Г. Пагутяк); *За попередніх часів злі язики пліткували, що Маріка не донька князя Всевлада, але жодних доказів не наводили, ґрунтуючись лише на туманних підозрах про подружню невірність княгині* (О. Авраменко); *Наші стосунки мені завжди здавалися в чомусь нелогічними. У хорошому сенсі цього слова. Я маю на увазі в порівнянні зі схемою, за якою переважно розвиваються подружні стосунки* (Н. Сняданко); // Належний подружжю (у 1 знач.). *Перша з двох кімнат .. правила родині за їдальню, а вночі тут спала маленька Ада; тому Тетяна Ничипорівна тихенько перейшла її поночі і вступила до другої кімнати, до подружньої своєї спальні* (В. Підмогильний); *Всю середину кімнати займає подружнє ліжко* (Ірина Вільде).

ПО-ДРУ́ЖНЬОМУ, *присл.* Як друг; по-приятельському. *З учителькою поводився* [Роман] *по-дружньому* (С. Васильченко); *Всі на кораблі ставилися до нього по-дружньому — уважно, привітно і ввічливо* (З. Тулуб); *— Скажу я вам по-дружньому: не вірю я в подібну жорстокість вашого серця, їдьте додому, перебудете літо, а на зиму приїздіть знову сюди, в свою білу, весняну кімнату, і будемо з вами, як і тепер, блукати по острову та розповідати один одному свої сюжети* (Л. Смілянський); // З виразом доброзичливості, прихильності, ласки; приязно. *Він весело озирав своїми лупатими очима натовп і по-дружньому кивав до знайомих козаків* (С. Добровольський); *Вона вміла цінувати гумор, сміялася і вже дивилася на мене тепло, по-дружньому* (М. Чабанівський); *Вона трималася просто, без манірності. Карі очі дивилися ласкаво, по-дружньому* (В. Малик); // Як прийнято між друзями. [С е м п р о н і й:] *Ти можеш помогти, але не хочеш, — се не по-дружньому* (Леся Українка); *— Наказ з центру нібито має ось-ось прийти, і всіх нас, хто, звичайно, втримається до того часу, це я вам по-дружньому кажу, відкличуть назад* (О. Гончар).

ПО́ДРУЖЧИН, а, е. Прикм. до **по́дружка.** *Наслухавшись подружчиних порад, — мовляв, у моді антикваріат, купила я оцей старий годинник* (І. Жиленко); *Хотіла розсердитися Соломія, та зирнула на Вірку і тильки* [тільки] *притулилася до подружчиного плеча* (В. Лис); *Аліса, коли говорила про подружчин головний біль, навіть не намагалася бути переконливою* (О. Авраменко).

ПО-ДРУ́ЗЬКИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-дру́жньому.** [П е р ш а ж і н к а *(до чоловіка):*] *Ванічко... А бити не будеш? З ревнощів?* [П е р ш и й р о б і т н и к:] *Дурна ти... Тут по-друзьки, по-хорошому...* (М. Куліш); *Артем .. вважав, що на таку дружню одвертість Грицькові треба по-друзьки й відповісти* (А. Головко).

ПОДРУКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод.* Друкувати якийсь час. *У музеї кожен має можливість спробувати подрукувати на друкарській машинці* (із журн.); *Відвідувачі шоколадної фабрики зможуть подрукувати свої привітання на шоколадному принтері* (з газ.).

ПО́ДРЯ *див.* **по́дра.**

ПОДРЯ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **подря́пати.** *Личком біленька* [Домаха], *як чумацька сорочка, та ще к тому мов граблями уся твар її подряпана* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я шукала свій полк.., розглядаючи свіжовистругані дощечки — дороговкази, понабивані на темних, подряпаних кулями стінах* (Л. Дмитерко); *Сталева каска, подряпана з усіх боків, низько сиділа над його засмаглим чолом* (В. Кучер); *На Жорку не можна було дивитися без жалю: покусаний, подряпаний, він усе ще продовжував одбрикуватися, не розуміючи, мабуть, що будь-який опір безнадійний* (А. Дімаров); // **подря́пано,** *безос. пред. — Та тебе ж, Демку, поранено! — скрикнув Чорнота, побачивши на плечі Ганжі кров. — Подряпано, а не поранено! — пожартував той* (А. Кащенко); *Врешті кум Семен переміг інших.., хоч йому .. трохи чуба нам'ято й лице подряпано* (Л. Мартович).

2. *у знач. прикм.* Який подряпався (у 1 знач.). *Стрільцеві вдалося непомітно збочити до обриву. Недовго думаючи, шугонув у прірву .. Прикульгав подряпаний, пірваний, простоволосий, зі зв'язаними за спиною руками та зашморгом на шиї* (М. Андрусяк).

ПОДРЯ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що і без дод.* Док. до **дря́пати** 1. *Грицькова борода подряпала Карпові щоку, аж кров виступила* (І. Нечуй-Левицький); [Н а с т а с і я Ю л і а н і в н а:] *Несіть сюди* [стіл] .. *Не поламай, Тарасе! Радий, що сили, як у вола. Дивись, подряпаєш об лутку* (Л. Смілянський); *Пальці подряпав* [Микита] *сталевим дротом І на лівій руці і на правій* (П. Дорошко); *Сім раз стріляв у нього Карпо і тільки лице подряпав* (Григорій Тютюнник); *Нічого кіт тим окулярам зробити не встиг, оправи не погнув, скелець не подряпав* (Г. Вдовиченко); // *безос. — Голова в мене ціла. Її осколком подряпало, а череп не пробило, — спокійно пояснив Охрім* (В. Кучер); *Жильят ударився об скелю руками .. Руки подряпало до крові* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Шкрябати, дерти десь, по чому-небудь якийсь час. *— Подряпаєш з садочку у віконце, то я й почую, і хоч на хвилину ми з тобою будемо знову щасливі* (А. Кащенко); *Люто подряпав* [Коробець] *за вухом, зітхнув* (Ю. Збанацький); *Стефка взялася рукою за призьбу, тоді поповзла до дверей і подряпала в них — щоб почули* (М. Малиновська).

3. *що, розм.* Док. до **дря́пати** 3. [Р о м а н:] *Люде* [люди] *здебільшого обробляють землю "на нехай".* [Д е я к і:] *Як то "на нехай"?* [Р о м а н:] *Сяк-так подряпають, як ще колись-то діди та прадіди дряпали.* [Х а р и т о н:] *Одначе ж за прадідів хліб родив?* (М. Кропивницький); *Вже до обіду виорав* [плуг] *ділянку, Подряпав землю ледве по верхах* (В. Іванович).

ПОДРЯ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* 1. Подряпати собі що-небудь; покритися подряпинами. *У лісі трохи подряпався* [Клим], *пожалив і руки, крізь кущі пробираючись* (Я. Гримайло); *Крізь порвану сорочку було видно подряпини на грудях .. — Де це ти подряпався?* (Григорій Тютюнник); *Цеглина несподівано провалилася в середину льохової стіни, Павлів кулак подряпався об краї отвору, що утворився* (А. Кокотюха); *Зупинився* [Гоцик], *віднайшов у рюкзаку мобільний, що він не тільки пилюкою вкрився, але й подряпався, і крихти у корпус понабивалися* (Люко Дашвар).

2. Подряпати один одного. *Як повідомили в поліції, дві дівчини побилися й подряпалися на дискотеці. Нібито одна з них залишила неприємні для іншої коментарі в соцмережі* (з газ.); // *перен., розм.* Посваритися або побитися один з одним. *— От бісові діти! — засміявся Федір Іванович .. — Уже подряпатись встигли!* (А. Головко).

3. *розм.* Почати пробиратися вперед і вгору, долаючи перешкоди, чіпляючись за що-небудь. *Стало чутно, як він подряпавсь на стрімку стіну урвища* (М. Коцюбинський); *Офіцер вискочив із вирви і подряпався вгору крутим схилом* (Григорій Тютюнник); *Навкарачках, по-собачому, ми швидко подряпалися крізь гущину і вистромили з кущів голови* (В. Нестайко); // Почати лізти куди-небудь. *Задьора зустрівся з Микишою на схилі гори. Поговоривши, вони разом подряпались на гору й хутко сховались* (В. Винниченко); *Іван .. швидко подряпався по хисткій драбинці на станину* (В. Собко); *Леопольд* [кіт] *добіг до дерева і спритно подряпався нагору* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. Пошкрябати, подерти десь, по чому-небудь якийсь час. *Нічний гість .. відкрив хвіртку і прослизнув на подвір'я. Легенько подряпався у двері і запугав. Ніхто не озвався. Тоді він голосніше запугав* (Ю. Логвин).

ПОДРЯ́ПИНА, и, *ж.* 1. Неглибока довгаста ранка на тілі, заподіяна чим-небудь тонким, гострим. *Руки, геть усі в подряпинах, ніжно обіймали потріпану читанку* (Ю. Збанацький); *Ряжанка подерся далі. Ліани кололи руки та обличчя. З подряпин сочилася кров* (І. Білик); *Тіло пашить нездоровим жаром, м'язи гудуть від перенапруження, на щоці печуть подряпини* (Любко Дереш); // *розм.* Легка, неглибока рана (від кулі, осколка снаряда і т. ін.). *Ця рана була смертельною, не те, що ота подряпина на щоці* (С. Голованівський); *— Ніякої небезпеки немає. Одна куля влучила йому в ногу над кісточкою — то просто подряпина, так наче кіт дернув* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. Пошкодження у вигляді смуги, риски на поверхні чого-небудь, заподіяне чимсь гострим. *Мій винищувач. Я пригадав кожну подряпину на його фюзеляжі* (Ю. Яновський); *На побляклій поліровці меблів виднілися глибокі свіжі подряпини* (Є. Доломан); *Золото — метал м'який, і вм'ятину чи подряпину на такій пряжці зробити неважко* (М. Білкун); *Знайома, до найменшої подряпини на стіні знайома кімнатка* (Ю. Мушкетик).

ПОДРЯ́ПИНКА, и, *ж.* Зменш. до **подря́пина.** *Шкіра загоріла й порепалась, була вся в подряпинках від колючок* (О. Іваненко); *Коли я маленьким потрапив під військовий "урал" і мене відкинуло під наш паркан у кропиву, на тілі не було жодної подряпинки, жодного синця, не кажучи вже про переломи...* (А. Дністровий); *Алессандро ясно бачив її* [стіну], *бачив кожну щілинку, кожну подряпинку на ній* (О. Бердник).

ПОДРЯ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **подря́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *Крізь завивання вітру Гаврило виразно почув дивний шерех, обережне подряпування* (О. Копиленко); *Фред говорив, що запаху важко позбутися, і це справді так. Він проникає в груди й лишається там, і коли видихаєш його, то в горлі й ніздрях відчуваєш гостре подряпування, од якого нестерпно хочеться кашляти* (В. Владко); *Козак розгублено крутив головою, поки нарешті збагнув, звідки долинає дивне подряпування* (П. Загребельний).

ПОДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Дряпати (*див.* **дря́пати**[1] 1, 4) злегка, помалу або час від часу. *Щось тихо мугичучи, Мамай подряпував .. шильцем вогку стіну* (О. Ільченко); *Польовий шпат злегка подряпує скло. Від сталевого ножа подряпини не залишаються* (з навч. літ.).

ПОДСТО́ЛІЙ, я, *ч., іст.* Помічник стольника. *Побалакавши з шведом, Потоцький і собі виправив посла до Стамбула. Ним був подстолій литовський пан Гуровський, довірена особа* (Г. Хоткевич); *— Пане подстолій... Бачив, як гуляють?! А Греків Ліс? Зраднику, це ти дав привід цій жорстокості, яку зараз бачиш! Ти справжня причина пролиття оцієї крові!* (Г. Колісник).

ПОДУБИ́ТИ, ублю́, у́биш; *мн.* поду́блять; *що.* Док. до **дуби́ти** 1. *Дублення практикується з доісторичних часів. Щоб подубити шкуру, використовували рослинні матеріали, які містять танін (дубильну кислоту)* (з наук.-попул. літ.).

ПОДУБІ́ЛИЙ, *рідше* **ПОДУ́БЛИЙ,** а, е. Дієпр. акт. до **подубі́ти, поду́бнути.** *Мороз дошкуляє. Стукають* [діти] *черевиками, труть подублі руки, підшморгують носами* (Г. Епік); *Дівчина нерухомо лежала на березі річки біля купки подубілої на сонці риби* (Іван Ле); * У порівн. *— Нехай шестеро волохів вийде на кін до мене! Волохове* [волохи] *спершу стояли, мов подублі, тоді заходилися пхатись на середину* (І. Білик).

ПОДУБІ́ТИ, іє, іємо, ієте, *рідко* **ПОДУ́БНУТИ, ПОДУ́БТИ,** не, немо, нете; *мин. ч.* поду́бнув, нула, ло і поду́б, ла, ло 1. Задубіти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Пироги з сиром геть подубіли, треба їх було пригрівати* (І. Франко); *Тепер у хаті холоднеча така, що аж руки подубіли* (Леся Українка); *Сиділо нас тоді чоловіка* [чоловіків] *з вісім у камері тій .. Носи сині у всіх, руки подубли: в того кашель, у того нежить* (А. Тесленко); *У жінок подубіли ноги, і вони гріються, стукаючи об землю своїми колодками* (А. Хижняк); *Він напружує останні зусилля, але руки й ноги наче дерев'яні, подубіли. Тіло тягне на дно... Мілина! Серце на радощах шалено забилося* (К. Гриб); *Чорний пес здоровенний, просто таки прездоровий, вхопив його за шаровари і тягне, аж тканина тріщить. Ледь звівся на ноги Омелько, бо і руки, і ноги в нього помліли, подубіли* (Ю. Логвин).

2. Утратити чутливість, гнучкість (про все або багато чого-небудь). *Лускаємо ті соняхи з гарбузцями та з горіхами, аж язики подубіють* (Остап Вишня).

3. *рідко.* Умерти від холоду (про всіх або багатьох). *Лежить* [на снігу] *чоловік. І вже одубів .. — А що ж ми будемо робити? Самі скоро отак подубіємо* (Г. Хоткевич).

ПОДУ́БЛИЙ *див.* **подубі́лий.**

ПОДУ́БНУТИ *див.* **подубі́ти.**

ПО́ДУВ, у, *ч.* 1. Порив (вітру, урагану і т. ін.); повів, повівання. *Сильний подув вітру загасив світло в руках вдовиці* (О. Кобилянська); *З парку віяло густішими подувами прохолоди* (М. Івченко); *Хололо застигле повітря, ніби воно завмерло перед подувом урагану* (Ю. Яновський); *Листя на деревах тихо тріпоче від найлегшого подуву вранішнього вітерцю* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * У порівн. *Сей конкурс* [на драму і комедію] *був немов подув свіжого вітру в душній атмосфері тодішньої літератури руської* (І. Франко).

2. Те саме, що **ві́тер.** *Мовив* [Еол], *і гору порожню у бік патерицею б'є він, І відкриває отвори, і, в лаву струнку вшикувавшись, Подуви всі вилітають і вихрами линуть на землю* (М. Зеров); *Там біля циганського шатра мерехтіло вогнище. Звідти легким подувом розносилось наснажене кінським потом повітря, чувся циганський лемент* (І. Пільгук).

3. *перен.* Ознака, прикмета наближення, настання чого-небудь. *Весна воскресла й облила Природу морем красоти, .. Її вже подув благодатний У джерелі життя скупав Барв тисячами землю-матір, Втіх тисячами душу брав* (І. Франко); *Дитинство з мильними бульбашками та порцеляновими дітьми розвіялося перед першими подувами зрілого віку* (Ирина Вільде).

4. *перен.* Ідеї, суспільно-політичні напрями і т. ін., характерні для певного часу; віяння. *Він .. надто сильно привик ходити утертою стежкою, жити в старім традиційнім ладі і світогляді, щоби міг зрозуміти подуви нового часу і його потреби* (І. Франко); *Національний романтизм у привілейованого стану дворянства розвіявся, можна сказати, з першими подувами селянської реформи* (С. Єфремов); *— Тепер отсе, вертаючи з Чернігова, були ми там з отцем... Не пізнати!.. Розцвів квіткою наш старий красень під першим подувом магдебурської* [магдебурзької] *вольності!* (Н. Королева).

ПОДУВА́ТИ, а́є, *недок.* Дути, віяти не дуже сильно або час від часу; повівати. *Подуває дзвінкий осінній холодок* (С. Васильченко); *Рвучкий вітер подував з моря* (М. Трублаїні); *Пекло сонце, легенький вітерець подував з Кривого Торця* (М. Чабанівський); *Травневе сонце пригрівало, але ще не пекло, десь, либонь, чи не з Каспію, подував свіжий легіт* (В. Шкляр); // *безос. Подувало з моря штормовим вітром* (В. Кучер).

ПОДУ́ГА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **перемо́га.** *Зичу Вам потуги і подуги!* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОДУДІ́ТИ, 1 ос. немає, ди́ш, *док., розм.* Дудіти якийсь час. *Я дістав вабик і задудів у нього, чим викликав загальне захоплення. Хлопці зразу ж почали просити подудіти й собі* (Я. Стельмах).

ПОДУ́ЖАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **поду́жати**[1] 1. *Весна .. буде трудна, і треба набиратися духу на її подужання* (Ю. Яновський).

ПОДУ́ЖАННЯ[2], я, *с., діал.* Одужання. *Подужання було певне, а Мендель надзвичайно тішився і невичерпаний був у гарних словах і бажаннях для лікаря* (Н. Кобринська); *— Побажай їй від мене скорого подужання і скажи, що як приїду в Батурин, то вже щоб там не було, а відвідаю добру Марію Федорівну* (Б. Лепкий).

ПОДУ́ЖАТИ[1] *див.* **поду́жувати.**

ПОДУ́ЖАТИ[2], аю, аєш, **ПОДУЖІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док., діал.* Одужати. *Цілий тиждень хорувала, бо робота була, А в неділю подужіла, бо цимбали вчула* (з народної пісні); *Перележавши зо дві неділі, Юрцьо подужав* (І. Франко); *Бувайте здорові, друже мій! Сподіваюсь, що Ви подужали* (Леся Українка); *На прогулку вона не поїде... Хіба в бричці, а й то не тепер, хіба аж за два тижні, як уже подужає цілком* (О. Кобилянська); *Гетьман обдарував свого післанця, а сам, незважаючи на заборону лікарів і аптекаря, встав з ліжка. Ніби нараз подужав* (Б. Лепкий).

ПОДУЖІ́ТИ *див.* **поду́жати**[2].

ПОДУ́ЖУ, *присл., рідко.* Сильно, дуже. *Він у огні опалювавсь, присмажувавсь, горів повелику й помаленьку, подужу й полегеньку, поки аж опинивсь на свіжому містечку* (Марко Вовчок).

ПОДУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОДУ́ЖАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Перемагати кого-, що-небудь у боротьбі, змаганні. *Тимоха його не любив і як був старший од Левка годів два, та й подужував його і товкмачив його частісінько* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Спаси мене, Спаси мою душу, Да не скаже хитрий ворог: "Я його подужав"* (Т. Шевченко); [Т е т я н а:] *А чи ти знаєш, що борець подужав Тимоша, ще й табакою йому ноздрі* [ніздрі] *набив?* (М. Кропивницький); *Трикляті гітлерівці! Не подужать все 'дно вам нас ніколи!* (П. Тичина); * Образно. *Чує* [Чіпка], *як у голові борюкається острах з надією: то надія подужає, то острах надію* (Панас Мирний); // *перев. док.* Охоплювати кого-небудь, оволодівати кимсь (про фізичний стан, почуття і т. ін.). *Корній схилився і впав на піл. Сон подужав його* (Б. Грінченко); *Пріся довго стояла, мов скаменіла, на одному місці, поки нарешті втома її подужала й вона сіла, а далі й упала на долівку* (А. Кащенко).

2. *що, з інфін. і без дод.* Справлятися з чим-небудь, що потребує фізичних зусиль, великої затрати праці і т. ін.; бути в змозі, в силах робити щось. *Мені не раз доводилось ловити тут таких вусатих богатирів* [сомів], *що я ледве подужував втягти їх у човен* (О. Донченко); — *Колись і ми грали й танцювали, а тепер вже не подужаємо танців* (І. Нечуй-Левицький); — *Оце бригаду хотять мені припоручити .. Чи подужаю?* (С. Журахович); *Правда, з чого зробити? Я сів і задумався. З колоди не подужаю видовбать човна, та й не годиться: річка ж у нас міленька* (В. Близнець); // Оволодівати чим-небудь, переборюючи труднощі у вивченні, засвоєнні. *Того вечора Вітя Марченко сяк-так подужав чотири розділи і навіть дещо засвоїв з галузі ґрунтознавства* (М. Дашкієв); *Ця донька булгарського царя за неповний рік навчилася добре розмовляти, хоча й досі не могла подужати такого простого слова, як "сіль"* (І. Білик); // Ідучи, їдучи і т. ін., переміщуватися, проходити якусь частину дороги, долати перепони на шляху. *Швидко подужує* [Мартин] *крутий схил і зникає на тлі зоряного неба* (Ю. Яновський); *Жоден звичайний чаклун не міг так довго левітувати, навіть найвправніші з них ледь подужували чверть милі* (О. Авраменко); *І бродів, і переходів .. Ми подужать не могли* (І. Франко); // Бути спроможним з'їсти, випити що-небудь. [С т е п а н и д а:] *А я ніколи не була прихильна до чарки, одну-дві подужаю, а третю, то вже через силу* (М. Кропивницький); — *А вино?* — *Що подужаємо — вип'ємо* (С. Скляренко); — *Кавун — то наш піт і наша праця, а він вибере .. якнайбільшого, хряп об коліно, середину виїсть, а решту в бур'ян. Хоч би товаришу віддав, як сам не подужає* (Григорій Тютюнник).

ПОДУ́ЖЧАТИ, аю, аєш. Док. до **ду́жчати.** *Голос дяка наче подужчав* (Панас Мирний); *Занедужала в неї мати, дак вона й пішла на який час додому, а тепер мати подужчала, то вона й назад* (Б. Грінченко); *Чую, що в мене Подужчали руки* (А. Кримський); *Три-чотири дні — і він подужчає, набереться сили і піде тоді на заробітки* (В. Підмогильний); *Від швидкої ходи, від пахощів землі, від збуджених думок Бачура враз помолодшав, подужчав* (М. Чабанівський); *Вслухайся — шелест сюди долітає, Ось він подужчав* (П. Дорошко); — *Дощ після обіду може подужчати* (І. Білик).

ПО́ДУМ, у, *ч., поет.* Думка, помисел. *Шуми, Славутичу-ріко, Ростіть, дерева юні, гінко, Клоніться вітами до ніг Великим людям і народам, Що в нас із ними спільний подум* (М. Рильський); *Стули губами цю розкриту рану і накажи повірити собі, що подумом ти відданий добі, що вмреш за неї, що тобі кохана* (В. Стус).

ПОДУ́МАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **поду́мати.** *Ще є час на подумання* (В. Медвідь); // Думка, помисел. *Знав фшитку* [усяку] *мисель* [мисль] *і подумання шатана* [шайтана] (Сл. Б. Грінченка).

ПОДУ́МАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *із спол.* щ о *і без дод.* Дійти до якоїсь думки, зробити умовивід; док. до **ду́мати** 3. *Він подумав, що добре б було слухати таку пісню в хаті довгого зимового вечора* (М. Коцюбинський); — *Бандитом став Тимон, і йому сором зустрінутися зі мною, — подумав Чайка* (Д. Бузько); — *Може б, з'їсти чогось? — вголос подумав дід* (О. Довженко); *Раптом він подумав, що все життя мріяв про такий спокій — сидіти вечорами біля тину, дивитися на небо і згадувати минуле* (Д. Білий); *Я відчула слабкість ще звечора. Але подумала, що варто виспатися — і все мине* (С. Андрухович); // Розмірковуючи, припустити що-небудь. *Нерозумна подумала, що справді він сліпий, і пішла за цигана* (Номис); — *Коли ж я подумаю, — тихо знов почала Мотря, — що прийдеться не бачиться з тобою, сумно стає* (В. Винниченко); *Вона поглянула на нас таким байдужим поглядом, що годі було й подумати, ніби вона колись в житті нас бачила...* (Олесь Досвітній); // Скласти яку-небудь думку про кого-, що-небудь. *А вони як побачили, що йде Він* [Ісус Христос] *по морю, подумали, що то мара, та й стали кричати* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Що ж тепер дядина скаже! .. А товаришки... що подумають, а село все що скаже?..* (Панас Мирний); *Хай у час останній свій про сина Спокійно я подумаю: людина!* (М. Рильський).

2. *про кого — що, за кого — що, заст. о (об) кім — чім.* Док. до **ду́мати** 2. *Троянці всі і пан Еней Зібралися в одну всі кучу Подумать о біді своєй* [своїй] (І. Котляревський); *По-італьянськи* [по-італійськи] *я вже трохи підучилась сама і коли дістану собі книжок та словаря, то, може, й про перекладання можна буде подумати* (Леся Українка); *Їй лишається тепер серйозно подумати про підшукання нового місця роботи* (Б. Антоненко-Давидович); — *Та що ви, Аркадію Валеріановичу, — одразу похололо в душі управителя, і він з лютою подумав про жінку: чи не похвалилася вже комусь з панської челяді* (М. Стельмах); // Згадати про кого-, що-небудь. — *Треба женитись! — сказав собі Ястшембський. Про Василину він навіть в той час й не подумав* (І. Нечуй-Левицький); *Обоє вони в цю мить подумали про Брянського* (О. Гончар); *Платон Августович обірвав монолог, і прислухався до своєї втоми, і подумав про свій день* (Олекса Ізарський); // *із спол.* щ о. Уявити кого-, що-небудь. — *Можете собі подумать, пане, Що за люди, погляди та вдачі Виростають у такім околі, На гірських вітрах, під шум потоків* (І. Франко); *Христинка навіть подумати боялася, що вона кому-небудь звірить свої таємниці* (М. Стельмах); — *Оце на один день тебе відпускаю — і неспокійно, а як подумаю, що на роки...* (Г. Усач); *Ніхто не міг би обчислити, скільки часу тривало це неймовірне падіння. Ніхто не наважився подумати, в якій безодні воно мало закінчитися* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *на кого, розм.* Запідозрити кого-небудь у чомусь. *Отсе той, що зобидив брата і відвів від себе пеню, що хоч на кого іншого подумають, а тільки б не на нього* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *То невже ви думаєте.., що я відмовляюся через малу платню? Ну, знаєте, я не гадав, щоб ви могли таке на мене подумати* (Г. Хоткевич).

3. *з інфін.* Док. до **ду́мати** 4. *Подумай жениться, то й діток копиця* (Номис); *Що ж се зробилося з старим, Чого зрадів оце? Того, Що, бачите, старий подумав Добро якесь комусь зробить* (Т. Шевченко); *Жодного ящика боєприпасів не кидати. Хто подумає "розгубити" — трибунал* (О. Гончар).

4. Заглибитися в думки, роздуми; замислитися над чим-небудь, міркуючи, зважуючи всі обставини. — *А мені чим жить — Не подумали пани!* (І. Франко); — *Що ж ми будемо робити? — пригнічено запитав Боря. — Подумаємо. Треба спочатку поїсти* (О. Бердник); — *Ось лишень подумаймо, що будем чинити завтра* (Ю. Винничук); // Задумати, обдумати що-небудь, не висловлюючи. — *Ще не встиг я подумати, що тобі говорити, а ти вже сердишся* (Григорій Тютюнник); // *(у знач. вставн. сл.)* Уживається для вираження здивування. *Чого, подумаєш, на світі не буває!* (Л. Глібов); // *(у знач. вставн. сл. або виг.)* Уживається для вираження іронії, зневаги і т. ін. *Бер розповідає про себе. Подумаєш, яке щастя, що він пішов добровольцем на фронт* (П. Колесник); *В мені аж кипіло все: подумаєш, скінчив другий курс радіофакультету, а вдає з себе мало не академіка!* (М. Дашкієв); — *А я не боюсь! — Помахала* [Степка] *рукавичкою і прискорила ходу. — Подумаєш, — цвіркнув крізь зуби Дмитро і вернувся назад* (М. Зарудний).

5. *що і без прям дод.* Промовити в думці що-небудь. — *Лучче б він не кидав* [золота й срібла], *а додому б приніс, — каже середній брат, а менший на Галю подивись, мовби подумав: — Оце б було втіхи тоді Галі!* (Марко Вовчок); *Тося поглянула на неї, зупинилась на її шиї. Гостро помітивши, як по-гадючому збрижилась шкіра під волоссям, і подумала прикро: "Старіється"* (М. Івченко); *Мені неприємно, що я написав останні слова фрази. Але тому, що я їх подумав, я не маю права таїти* (Ю. Яновський).

6. Думати якийсь час. *Подумав він, почухався, пішов до комори* (І. Нечуй-Левицький); *Подумав, подумав* [горобчик], *та й почав просити курку: — Навчіть мене розуму, пані матусю!* (Леся Українка); *Йонеску трохи подумав і згодом відказав: — Йонеску вже старий* (Ю. Смолич); *Пріск подумав, чи погрюкати в дубові обаполи воріт, а чи ні, й таки не наважився* (І. Білик).

7. *про кого — що.* Док. до **ду́мати** 5. *Хіба Карпо коли подумав про неї? Сиди цілий вік у кухні, .. і ніколи тобі ні приємності, ні розваги...* (М. Коцюбинський); *Вона швидко сіла, прислухалась. Хто це стогне? Та як же вона зразу не згадала, не подумала про товаришів? Може, кому-небудь з них погано?* (В. Владко); — *Про пана ти, Левку, подумав. Так подумай про вдів і сиріт, що без хліба сидять* (М. Стельмах); // *про що, розм. об чім, о чім (чому).* Подбати про що-небудь. — *А на осінь, як Бог приведе діждати, треба й об чому іншому подумати* (Панас Мирний); — *От вона* [дівчина] *вилюдніла б, світа б побачила та й собі що-не-що справила б. А то .. трапиться чоловік, то, дивись, і перев'язати нічим. А воно й про те треба подумати, діло таке* (Г. Хоткевич); — *Красуня в тебе дочка, Джантемир. Треба подумати про її щастя* (З. Тулуб).

○ **(1) Не поду́мавши,** *у знач. присл.:* а) не вагаючись, одразу. *І не подумавши німало, Нап'явсь* [Еней], *за гілочку смикнув* (І. Котляревський); б) не врахувавши наслідків. *Хлопець якось поцікавився, де мама купила таке ліжко, адже в сільській крамниці таких не продають, і Галина, не подумавши, сказала, що це батько купив Женчикові, як ще приїздив до них з фронту* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **(2) І не поду́маю (і не поду́мав, не поду́мали, і не поду́маємо** *і т. ін.)* — не вважати за потрібне зробити щось. [Н е в і д о м и й:] *Звичайно, ви арештованої не випустили?* [П а н і Л ю б а:] *І не подумали!* (С. Васильченко); — *Ти приходь до нас на свято. Баранину будемо їсти. — І не подумаю, — жартував Шевченко* (З. Тулуб); — *Коли ти все зрозумієш, то подзвониш мені сама. — І не подумаю!* (В. Шкляр); **(3) [Ти] поду́май [тільки] <[Ви] поду́майте [тільки]> <Тільки поду́мати>** — уживається для вираження здивування або для вказування на незвичайність, дивовижність чого-небудь. — *Гай-гай, сину, скільки це літ отак не сиділи... Тільки подумати: п'ята осінь!* (А. Головко); — *Ну, ви подумайте! .. От не чекав!* (О. Довженко); — *Це ж подумати тільки, як люди звикли не звертати уваги на час! Ну от, хоч би й ви: хіба ви помічаєте, скільки годин витрачаєте даремно? Та ніколи в житті!* (В. Владко); **Хто б поду́мав (міг поду́мати)** *див.* **хто**[1].

ПОДУ́МАТИСЯ, ається, *безос.* Док. до **ду́матися.** [Л ю б о в:] *Раптом мені подумалось: ах, се зі мною самою буде нещастя* (Леся Українка); — *Не розумію, чому подумалося про це саме зараз?* (В. Собко); *Мимоволі подумалось: а може, я ще й досі не відшукала власної стежки?* (М. Руденко); *"А як щодо Бога? Він нас не порятує?" — подумалось Банзаю. Несподівано старий перестав грати, подивився на його обличчя через сніг і вигукнув: — А Бог і є любов, дурненький!* (Любко Дереш).

ПО́ДУМКИ, *присл.* У думках. *Інна подумки сперечалася з Мудриком. Відповіді за нього вигадувала сама* (Є. Гуцало); *Вони всі* [демобілізовані] *поспішали додому, кожен подумки був уже серед рідних* (П. Загребельний); *Шлойма мовчав, слухаючи й подумки оцінюючи вміння товариша Манасенка балансувати між високим стилем політзаняття й дещо нижчим стилем вербувальної балачки* (О. Ірванець); *Така розмова не стала несподіванкою для Віктора Колобка, подумки він уже був не мандрівним страховим агентом, а державною людиною на відповідній посаді* (В. Кожелянко).

ПОДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок., про кого — що, над чим і без дод.* 1. Думати, міркувати про що-небудь (іноді або час від часу). *Козак Мамай подумував про ту тривогу, що знову обіймала Україну, про чергову війну* (О. Ільченко); — *А я подумую собі: чого це вона третій день зволікає з від'їздом?* (Р. Андріяшик); *Я взагалі подумую, як у своєму хазяйстві налагодити таку-сяку кооперацію* (А. Кокотюха); *Коли приходив до тями* [Горік], *то подумував про Султана — з прямою поставою, високого, мов англійський денді* (О. Ульяненко); *Він кілька хвилин тому натякав, що подумує про написання роману* (С. Пиркало); *Економіка зміцніла, кредити стали доступнішими, тож Липовецький став подумувати над відкриттям ще кількох "Аврор" — і у Львові, і в більших містах області* (В. Хрущак).

2. *з інфін.* Мати намір, збиратися зробити що-небудь. *Ще тижнів зо два тут побуде* [хтось], *а там вже подумує майнути* (Леся Українка); *Грицько подумував восени обчухрати старе яблуневе гілля, що всихало* (В. Дрозд).

ПОДУ́НУТИ *див.* **поду́ти.**

ПОДУРИ́ТИ, урю́, у́риш, *док., кого, що.* 1. Обманути, обдурити всіх або багатьох. *По світу нашому вздихали* [зітхали фертики і паничі], *Що рано їх побрала смерть; Що трохи слави учинили, Не всіх на світі подурили* (І. Котляревський).

2. Дурити якийсь час. *Мотря з бабою саме варили зілля, що на гробках з-під каменю накопали. Степан побачив у вікно, усміхнувся та й задумав подурить трохи баб* (Дніпрова Чайка); — *Яке ж то життя, коли ти вже ні до чого не здатен і нічого тобі не хочеться? Ні побігати, ні поспівати, ні хлопців подурити... Сиди на місці, як трухлий пень* (М. Циба).

ПОДУРІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **подурі́ти.** *Подурілий від несподіваної свободи і безкарності табірний люд .. не зважав на стрілянину* (А. Кокотюха); *Під час сильних дощів ледача худоба не хотіла йти далі, а бурхливі громовиці викликали жахливе безладдя серед подурілих зі страху тварин* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОДУРІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм.* 1. Утратити здатність ясно сприймати, розсудливо міркувати, діяти і т. ін. (про всіх або багатьох); почманіти. — *Чи вони* [шукачі філоксери] *подуріли, чи що, щоб в оцих здорових, родючих кущах добачати слабість?..* (М. Коцюбинський); *Тихін оглянувся — так, на нього всі дивляться й регочуть. Подуріли чи п'яні?* (А. Головко); — *Ви що, — сказав я Барабашеві, котрий очолював групу внутрішньої охорони, — подуріли тут всі, у рідну фірму вже не можна пройти! Що за секретність, га?* (Л. Кононович); — *Вони обоє якоїсь горілки чи із зіллям, чи з куриним послідом понапивались і подуріли!.. Того вони й покидали свої лахи у вогонь!..* (Ю. Логвин); // Утратити розум, збожеволіти (про всіх або багатьох). *Село неначе погоріло, Неначе люди подуріли, Німі на панщину ідуть І діточок своїх ведуть!..* (Т. Шевченко); [М о л о д и й х л о п е ц ь:] *Я християнин! Беріть мене!..* [М о л о д а д і в ч и н а:] *І я! Й мене беріть! Я християнка!..* [П е р ш и й д і д и ч:] *Сі певне подуріли!* (Леся Українка); — *Тату! — наглим громом тріснуло над ними. — Геть подуріли ви тут, оба розум дочиста втратили... Побійтеся ж Бога, постидайтесь людей, що он... з усіх боків дивляться на вас, як на божевільних* (І. Нижник).

2. Забавлятися безглуздими пустощами, дурощами якийсь час. *Коло неї хлопці, як хміль коло тичини, в'ються... хочеться їй з ними погуляти, уволю нареготатися, досхочу подуріти* (Панас Мирний); *Всім ще хотілось подуріти, хоч стиха. Умовились затуляти рот, кому припаде сміятись* (С. Васильченко); *Раз мати запропонувала їй: — Може б, ти, доню, поїхала до тітки в Київ та погостила. (Така думка — там і хлопців, і дівчат доста, хай покрутиться межи людьми, подуріє)* (І. Багряний); // Робити безглузді, необдумані вчинки якийсь час. — *Люди, та ви подуріли! — обурилася бухгалтерка, спостерігаючи, як група хрякових ловців витоптує її город. — Хряк на копійку знищив, а ви прийшли на рубель потоптали?* (С. Андрухович).

3. *перен.* Утратити ясність свідомості, рівновагу від почуття любові до кого-небудь (про всіх або багатьох). — *Та як надінеш оцю шапку, то всі дівчата на селі подуріють, — сказав пан* (І. Нечуй-Левицький); — *Всі ви прямо подуріли на точці панночки з молочарні. Кожний з місця влюбюється* [влюбляється] *в неї. А ви, пане сотнику, також?* (Б. Лепкий); *Будь же ласка, не тиняйся Коло тих, що полюбили: Ти розсудливістю славний, А вони всі — подуріли* (А. Кримський).

ПОДУРНІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **дурні́ти.** — *Я не вважаю, що поразка — лише зло, часом поразка — єдина можливість осмислити, що ти робив не так. Поразка — це коли дурний може подурніти, а розумний — порозумнішати* (з газ.).

ПОДУРНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **дурні́шати.** *При нещасті й розумний подурнішає* (приказка); *А твій Муся подурнішав, бо нічого не читає, з людьми розумними не бачиться* (М. Коцюбинський).

ПО-ДУРНО́МУ, *присл., розм.* 1. Не так, як треба; нерозумно, необдумано, необачно. *От радиться громада стала — Кому б то пасічником буть? Лисичка зараз і вгадала: "Ведмедика кликнуть!" — Послухали і по-дурному Постановили, що нікому Так не впадає, як йому* (Л. Глібов); — *Та не хили ти голови так, Тихоне. Вийшло так якось по-дурному* (А. Головко); *Робилося й те, й інше, але все робилося стихійно, по-дурному, без урахування потреб покупця і продавця* (М. Білкун); // Безглуздо, абсурдно. *Навіщо було вихоплюватись отам, на лекції? Вийшло по-дурному, по-дитячому...* (М. Дашкієв); *Тільки Тоня як гляне із степу в той бік, то мимоволі здригнеться: так по-дурному могли б загинути вони там* [на судні] *із Віталиком* (О. Гончар); // Як дурень, подібно до дурня. — *Як вас тільки жінка й земля терплять? — Якось уже терплять, — по-дурному засміявся управитель* (М. Стельмах); — *А давайте, я вас сфотографую, — несподівано запропонувала вона і в мені щось обірвалося. Я по-дурному знизав плечима* (Любко Дереш).

2. Даремно, марно, по-пустому. — *Чого це Шарка гавкає? — подумала Стручиха. — Вона по-дурному ніколи не гавкає* (Б. Грінченко); *Ніяк не міг помиритися з думкою, що так марно, по-дурному загинуло стільки добра* (Д. Бузько); *Куди там! Коли передні не могли потрапити навіть на вагонні східці й тільки по-дурному змагались між собою, то що вже говорити за нас, задніх!* (Б. Антоненко-Давидович); *Він тільки дивився за тим, щоб жоден гвіздок .. не був забитий по-дурному, щоб тапчани робились на совість* (Ю. Збанацький).

ПОДУ́СЯ, і, *ж., дит.* Пестл. до **по́ду́шка.** *Спатусі на білії подусі* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДУ́ТИ, подму́, подме́ш *і* поду́ю, поду́єш; *мин. ч.* поду́в, у́ла́, у́ло́; *мн.* поду́ли́; *наказ. сп.* подми́, подмі́м[о], подмі́ть *і* поду́й, поду́ймо, поду́йте; *розм.* **ПОДУ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Почати дути (у 1 знач.); повіяти. *Ось подунув холодний вітер від сходу* (І. Франко); *Сьогодні трохи душно — подув африканський вітер* (М. Коцюбинський); *Як вітер було подме, так не тільки стріха цапки ставала, а всенький "дім" метелиці витанцьовував* (Остап Вишня); *Погода .. стоїть мінлива, листопад місяць, — то вітер подме крижаний, то пролетить сніжок* (Ю. Яновський); * Образно. — *Козацтво потрясе Польщею в її основах, а тоді, як лиш подуне вітер збоку, будівля завалиться. Хіба ви того не бачите?* (А. Чайковський); // *безос. Теплим подуло в мене вітерком, Вкрилося листями древо кругом* (Я. Щоголів); *З вікна подуло, й свічка тихенько тріснула, вогонь схитнувся* (Валерій Шевчук).

2. Док. до **ду́ти** 2. *Грицько помовчав, обдивився ще раз дудку, потім тихенько подув, — товсто і хрипло загула дудка* (Панас Мирний); [К а т р я:] *Почала я перегортати жар, подула на головешку* (С. Васильченко); — *Де ж там той вітер? — А в роті. Подмеш ротом, от тобі й вітер, — пояснює Галя* (І. Багмут); *Можна подуть — не в таку ще трубу!* (С. Олійник); *Вона оглянулась на каганець, подула, і ноги її тихо зашлапали до лави* (Р. Андріяшик).

3. Дути якийсь час. *На ранку подує* [дитина] *і плаче, — ніяк не спинить йому крові* (В. Сосюра); *Кароль дописав заяву, трохи подув на неї, аби висохло чорнило, згорнув папір у трубочку* (В. Кожелянко).

4. *розм.* Дуже швидко піти, побігти, поїхати. *Ухопивши з собою .. Шеффеля, пудом подув* [Герман] *у Галичину* (І. Франко); — *Тут заночуємо! — вирішає Василь тоном, що не допускає дискусії. — .. Завтра подуємо далі* (О. Лисяк); *Спонтанне бажання витримало свій тиждень на оформлення візи і не ослабло. Що вже явний знак — давай, Като, дуй. І Ката подула. Київ. Амстердам. Сінгапур. Джакарта. Джокджакарта. До болю знайомий маршрут* (І. Карпа).

◊ **Ду́ти / поду́ти тічо́к (тічка́)** *див.* **ду́ти.**

ПОДУ́ТИСЯ, подму́ся, подме́шся *і* поду́юся, поду́єшся; *мин. ч.* поду́вся, у́ла́ся, у́ло́ся; *мн.* поду́ли́ся; *наказ. сп.* подми́ся, подмі́мося, подмі́ться *і* поду́йся, поду́ймося, поду́йтеся; *док., розм.* 1. Дутися (у 3 знач.) якийсь час. — *Тримайсь од неї* [Люди] *подальше! А коли внадиться — жени! Подується і привикне* (Валерій Шевчук); *Швидше за все, вона лише грала сильно ображену. Подметься і перестане* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Прибрати поважного, гордовитого вигляду (про всіх або багатьох). *Ой уже ж наші та вороженьки та усі подулися* (Сл. Б. Грінченка).

3. *діал.* Потьмяніти, затуманитися (про все або багато чого-небудь). *Зорі подулися* (Сл. Б. Грінченка).

ПО́ДУХ, у, *ч.* Те саме, що **по́дув.** *Стоїть у сінях .. теплий подух поля і сонця* (Б. Харчук); *Втихомирене, упокоєне старе лице знову здригується подухом тривоги* (В. Винниченко).

ПОДУ́ХА, и, *ж., діал.* Духота, задуха. *Подуха в квартирі. Лікарі рекомендують: "Дихайте свіжим повітрям, частіше провітрюйте приміщення". Але де знайти свіже та чисте повітря у сучасному місті?* (з газ.).

ПОДУ́ХАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Подмухати. *За другим разом ножик топлять у миску, потім ложку, веретено і гребінку. Послі подухають на миску* (Сл. Б. Грінченка).

ПОДУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **подуши́ти¹** 1, 2. *У копальнях земного воску бачив Яким чималі дива... робітники одні робили наверха* [нагорі], *інші з гірничими лампами спускалися під землю; часом витягнули з ями людей заморочених, подушених* (С. Ковалів); *Я хочу навічно запам'ятати спокусу осінніх гір. Сухість випаленої сонцем трави, крихкість перегрітого моху, запах подушених ожин* (Т. Прохасько); — *Що скаже мама, коли побачить, як подушені її чудові квіти?* — *сказала Матильда* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПО́ДУ́ШЕЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **по́ду́шка** 1. *Було б учити, як лежало поперек подушечки, а як удовж, то вже не поможеться* (Номис); *Він знову зник ненадовго й вернувся з надувною гумовою подушечкою в руках* (Л. Первомайський); *Батько садовить його на раму* [велосипеда], *де біля руля маленька подушечка* (Я. Гримайло); *Ліжко було теж дерев'яне, на слонових ножищах, з високими різьбленими спинками. І на ньому горою лежали перини, подушки й подушечки, яким не було ліку* (А. Дімаров); * У порівн. *Поплескав* [лікар] *Дороша по спині пухкою, як подушечка, рукою* (Григорій Тютюнник); // Що-небудь м'яке, опукле, схоже на невелику подушку. *Він* [метелик] *спокійно сидів на розквітлій подушечці червоної конюшини* (О. Донченко); *Олег миттю витер тампоном рану біля входу і виходу кулі, примотав поверх подушечки з марлі* (Іван Ле); *Гриць схопив Жучка за обидві лапи, ніби хотів відігріти холодні округлі подушечки собачих пальців* (Ю. Збанацький); *Малесенька кішечка, з примруженими очками і м'якими подушечками лап, згорнулася і муркоче від задоволення і тепла* (С. Андрухович).

2. *перев. мн.* Сорт цукерок з начинкою, за формою схожих на подушку. *Сергій без особливого інтересу взяв з рук Олі її знахідку. Безформна грудка справді дуже нагадувала злиплі докупи цукерки-подушечки, до яких поприлипав папір* (М. Білкун); *Не раз і не двічі угощав* [дядько Хома] *яблуками та грушами із свого саду, цукерками, які купував у крамниці .. Купить, було, цілий кульок подушечок, стане на вигоні й гукає нас, котрі бігали поблизу* (І. Кирій); *Садовила* [Надія Іванівна] *до столу, гріла чай, часом з якогось схову діставала кілька цукерок, і не якісь там подушечки, а в барвистих обгортках, які я потім непомітно ховав у кишеню* (А. Михайленко).

3. *розм., рідко.* Мішечок із ладаном; ладанка (у 1 знач.). *Лука приніс їй декілька барвистих подушечок, набитих сушеними травами. Марта прилаштувала їх біля себе, і невдовзі вже не лише її волосся, шкіра, постіль, сорочки Луки, в яких спала, але й ціле помешкання пропахли ними* (С. Андрухович).

ПОДУ́ШЕЧНИЙ, а, е. Те саме, що **поду́шковий.** *Студенти університету в Олбані в присутності спостерігачів від Книги рекордів Гіннесса провели наймасштабніший подушечний бій в історії, у якому взяли участь 3648 осіб* (із журн.); // Який формою нагадує подушку (у 1 знач.). *Туя подушечна має оригінальну карликову округло-приплющену форму, яку їй надають короткі пагони, спрямовані вгору* (з наук.-попул. літ.).

ПОДУШИ́ТИ¹, ушу́, у́шиш, *док.* 1. *кого.* Душачи, умертвити, задушити всіх або багатьох. *А послі Ремових він воїв По одному всіх подушив* (І. Котляревський); *Вони повсідалися на призьбі, та за мить Березючка спохопилася: — А чи курника я замкнула? А то щось влізе й подушить курей* (М. Малиновська); *Швейк попросив, щоб його перевели в інше приміщення, бо він на своєму сіннику може подушити мишей і цим завдасть збитків інтендантству, бо, мовляв, усе, що зберігається на військових складах, — казенне майно* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *кого, рідше що.* Фізично знищити всіх або багатьох. — *Потім після цих двох* [дітей] *було четверо, бігунчики вже, та прокинулась хвороба та... За один тиждень усіх... подушила* (А. Тесленко); *Печеніги кудись зникли, розпорошились, подались геть, чи пошесть їх якась подушила* (Ю. Логвин); *Наказали .. гусей пасти попідтинню та пильнувати, щоб Віхрук не подушив, маючи на увазі дядька Віхрука, який з гонору гасав по селу на єдиній у колгоспі полуторці так, що міг кого хоч задушити* (Г. Тарасюк); *Друга хмара посунула Ілінгом і оточила маленький гурт людей, що врятувалися на Кесльському пагорбі. Газ не подушив їх, але вибратися звідти вони не могли* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Роздушити все або багато чого-небудь. *Щосекунди ревуть і плачуть сирени, бо без цього можна б подушити або потопити човни* (М. Коцюбинський); *З несподіванки я навіть подушив кілька яєчок* (Л. Смілянський).

3. Душити якийсь час. *Кесар трохи посидів на березі, подушив комарів та й посунув до куреня* (Ю. Збанацький).

ПОДУШИ́ТИ², ушу́, у́шиш, *док., кого, що.* Оббризкати духами, надушити злегка кого-, що-небудь. *Експерт вважає, що краще подушити ділянки тіла, де виступають вени і б'ється пульс. Однак можна наносити аромат і на одяг* (із журн.); *Продовжуйте дбати про свій зовнішній вигляд. Коли ви почали зустрічатися зі своїм чоловіком, ви знайшли час, щоб розчесати волосся, нанести макіяж, подушити себе парфумом та надіти наряди, які вам підходили* (з газ.).

ПОДУШИ́ТИСЯ¹, у́шиться, у́шимося, у́шитеся, *док.* 1. Умертвити себе, здавлюючи горло й насильно припиняючи дихання (про всіх або багатьох). *А що вже лиха від нього* [коханнячка]! .. *не перелічить ніхто, скільки потопилось, подушилось, постріялялося, порізалося від нього* (Марко Вовчок).

2. Померти від нестачі повітря; задихнутися (про всіх або багатьох). — *Відвалили двері і найшли лиш трупики.., бідні небожата.., може, подушилися...* (Мирослав Ірчан); *Ми ж бо поницили їх* [шкідників] *глибокою перекопкою — одні повиздихали від морозу на поверхні, інші подушилися під пластами землі* (М. Дочинець).

ПОДУШИ́ТИСЯ², ушу́ся, у́шишся, *док.* Оббрискатися духами, напахтити, надушити себе злегка. *Чим би подушитися: новинки парфумерії для осені* (із журн.).

ПО́ДУ́ШКА, и, *ж.* 1. Набитий пухом, пір'ям, сіном і т. ін. мішок, який використовується як м'яка підстилка під голову, для сидіння та інших цілей. *Часом сонна розмовляє* [Мар'яна]. *Подушку цілує...* (Т. Шевченко); *Він стояв навколішках, уткнувши обличчя в подушку крісла, і ридав* (Г. Хоткевич); *За ним вели гнідого коня .. під сідлом з подушкою із турецької повсті* (П. Панч); *Мешко чекав останнього слова Доброчина, який сидів на шкіряній подушці, мов печенізький хан, і посмикував себе за вуса* (І. Білик); // Пружинне сидіння автомашини, мотоцикла і т. ін. *Посадив мене дідусь коло себе на ремінну подушку з пружинами* (М. Стельмах); * У порівн. *Листя, що вкривало товстим прогнилим шаром каміння, було м'яке, як подушка, і вгиналося під ногами* (О. Гончар); // Що-небудь м'яке, опукле, схоже на такий мішок. *Сержант .. зрізає розкішну, м'яку, розшиту зеленими узорами подушку моху, підкладає під голову лейтенанта* (Григорій Тютюнник); *Крім криків білухи видають ультразвукові клацання. У їх формуванні бере участь система повітряних мішків у м'яких тканинах голови, а фокусується ультразвукове випромінювання особливою жировою подушкою на лобі — акустичною лінзою* (з наук. літ.).

2. Кокон мурашки. *Комашки, комашки, ховайте подушки, бо татари йдуть* (Номис); *Заходився нарід так щиро, як мурашки, коли зносять подушки до гнізда перед тучею* (Л. Мартович).

3. *спец.* Підкладка або прокладка в основі різних споруд, пристроїв, механізмів і т. ін., яка пом'якшує удари або служить запобіжним засобом від тертя, тиску і т. ін. *Пісок і відсів виконують функцію подушки при укладанні асфальту, тобто забезпечують його стабільне положення, рівномірно розподіляють вагу верхніх шарів і перешкоджають його усадці* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Кисне́ва по́ду́шка** — переносний медичний прилад для вдихання кисню — місткість, заповнена киснем. *Давала* [лікарка] *дихати з кисневої подушки, впорскувала камфору, пантопон, — робила все, .. і Свиридон не вмер* (Ю. Яновський); *Потім пробіг санітар з кисневою подушкою. Він так поспішав, що аж спіткнувся на порозі* (М. Дашкієв); **(2) Пові́тря́на по́ду́шка** — заповнений повітрям з підвищеним тиском простір під катером, кораблем і т. ін., що дає їм можливість піднятися над поверхнею. *Повітряна подушка — це шар стиснутого повітря, який створюється під корпусом корабля або його несучими поверхнями за допомогою спеціальних вентиляторів або швидкісним напором набігаючого повітряного потоку, що підтримує корпус корабля над поверхнею води або землі* (з наук. літ.); *Автодиск піднявся над дорогою і на пружній повітряній подушці помчав від космопорту* (О. Бердник); **(3) По́ду́шка безпе́ки** — пристрій в автомобілях, який спрацьовує, надуваючись, у разі сильного удару, щоб пом'якшити, замортизувати удар для водія та пасажирів. *Подушка безпеки — це еластична оболонка, яка під час аварії різко наповнюється газом. За рахунок цього вона розкривається, пом'якшуючи можливий удар* (із журн.); *Панночка за кермом зомліла, спрацювали подушки безпеки, їй, бідоласі, й дихнути було нічим, пояс заклинило, ніяк не вдавалося видобути її на свіже повітря* (Ю. Іздрик).

◇ **(4) До по́ду́шки (до подушо́к)** — у постіль, на відпочинок, спати. *Не поцурайтесь хліба-солі, Годуйтесь, кушайте доволі, А там з труда до подушок* (І. Котляревський); *Здавалося — голову до подушки і одразу засне, а сон не йшов* (Г. Вдовиченко); **Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х** *і т. ін.)* *див.* **лежа́ти.**

ПО́ДУ́ШКОВИЙ, а, е. Прикм. до **по́ду́шка.** *Подушковий чохол слід підбирати, залишаючи 2–4 см про запас* (із журн.).

ПОДУШКОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на подушку (у 1 знач.). — *Ми з ним разом партизанили, — розсідаючись на директорському дивані, товстогубо поплямкував Безлюдний. Був він увесь якийсь товстий, ніби всуціль з подушок: плечі, спина, живіт, щоки, навіть лоб — усе подушкоподібне* (П. Загребельний).

ПОДУ́ШНИЙ, а, е, *іст.* Стягуваний з кожної душі податного стану. *Селяни Слобожанщини почали домагатися від Щербиніна скасування панщини, подушного податку* (Р. Іваничук); *Що ж до життя єврейських общин, то воно було засноване на самоврядуванні, причому й там існувала фіскальна мета. Община відповідала за внесення подушного податку, яким були обкладені євреї* (І. Дзюба); *У Середні віки і в Новий час подушний збір існував у Західній Європі* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **поду́шне,** ного, *с.* Основний прямий податок державі в Російській імперії у 18–19 ст. *І день і ніч працювала* [вдова], *Подушне платила...* (Т. Шевченко); *Присікався* [Книш] *таки й до шинкаря; присочив його на обмірі й вижив з села. А тоді й до збірщика* [збирача] *подушного: — Не тоді, коли треба, правиш: не в свій час квитки даєш* (О. Кониський); *Микола ще більш зажуривсь, бо за померщого* [померлого] *батька треба було платить подушне, як за живого* (І. Нечуй-Левицький); — *Де б я грошей узяв на подушне?* (О. Полторацький); *Пішов би Людота отак за київським князем, коли б той правив з нього й подушне, й димне, й десяту вівцю, й десятий міх жита?* (І. Білик); // Який підлягає обкладанню таким податком. *Одержавши відпускну й здобувши звання художника, Шевченко не став ще повністю вільною, рівноправною людиною. Для цього він повинен був звільнитися з подушного стану* (з наук. літ.); // Який здійснюється з розрахунку на одну особу, душу (у 3 знач.). *Про подушний переділ, про п'ять десятин на душу щось і не чути, в кого було по півтори-дві, то так і лишилося* (Ю. Хорунжий).

◇ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **за поду́шне** — невідступно, настирливо. *Мов за подушне оступили Оце мене на чужині Нудьга і осінь* (Т. Шевченко); *Настане ніч, — думки як за подушне оступлять...* (Панас Мирний).

ПОДУ́ШНИК, а, *ч., іст.* Той, хто збирає подушне. — *Зароблю грошей, то батькові-матері запоможу в їх старощах, а то подушники уже, може, там і вікна повидирали* (Сл. Б. Грінченка); *Результати виборів волосного голови, сільських старост, подушників та наглядачів сільських запасних хлібних магазинів схвалював окружний начальник відомства палати державних маєтностей* (з наук. літ.).

ПОДУ́ШНО, *присл.* За кількістю душ. *Захопили* [селяни] *маєтки і заходилися ділити поміщицькі ґрунти подушно* (Ю. Смолич); — *По-справедливому треба розділити всю землю, порівну, подушно, по п'ять десятин на кожну ревізьку душу* (Ю. Хорунжий).

ПОДУЩИ́НА, и, *ж., розм.* Невелика або не зовсім добра подушка. *Мати постелила в запічку якусь кожушинку, якесь рядно, якусь подущину, і він ліг* (У. Самчук); *Ледве торкнувшись головою маленької, набитої сіном подущини, заплющує* [Микола] *очі* (В. Бабляк); *Жили вони з Кобилянським на одній квартирі. Якось привели сюди Федьковича, і той жахнувся: два ослінчики, застелені складеними ряднами, й по подущині на кожному, решта простору завалена книгами* (Р. Андріяшик).

ПОДУЩИ́НКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **подущи́на.** *Манфред .. пригортається до гобеленової подущинки на канапі, немов би шукає у ній спільника й потішителя* (Віра Вовк); — *Ось вам подущинка, унтерштурмфюрер, — всуває дівчина Богданові під голову малу гумову подушку, надуту повітрям* (О. Лисяк).

ПОДЮ́ЖИННИЙ, а, е. Обчислюваний дюжинами (кількістю із 12 одиниць). *Подюжинний обрахунок широко застосовували до введення метричної системи* (з наук.-попул. літ.).

ПОДЯ́КА, и, *ж.* 1. Почуття вдячності за послугу, допомогу, зроблене добро і т. ін.; вияв цього почуття; дяка. *Данило пізнав голос своєї дочки й перехрестився з подякою до Бога, що повернув йому улюблену дитину* (А. Кащенко); *Я тепер тяжко слабую і навіть з подякою за книжку дуже опізнився* (М. Коцюбинський); — *Дуже вам вдячна, — сказала вона. Василь удруге почув її голос. В ньому тепер було стільки щирої, дзвінкої подяки...* (М. Йогансен); *Поранені дивились на нього теплими очима, і в них світилася подяка* (В. Кучер); // Слова, які виражають вдячність; спасибі (у 4 знач.). *Дівчина в сандалях справила на неї велике враження тим, що прийшла висловити подяку. Знайда майже не пам'ятала, щоб хтось колись їй дякував* (М. Трублаїні); — *Передайте від нас, севастопольців, щиру подяку і привітання вашим батькам і братам та сестрам* (В. Кучер); *Дітлахи вигукували слова подяки, хапали роликові ковзани, кольорові кахлі чи парасольку, вискакували з фургона й бігли геть* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // Офіційна позитивна оцінка чиєї-небудь діяльності, праці і т. ін. — *Отже, товариші, ми мусимо визнати, що роботу проведено глибоко сумлінно, оригінально й талановито, і ми мусимо висловити товаришеві професорові нашу найщирішу подяку* (М. Івченко); *За час служби у військовій частині Голубар кілька разів діставав у наказі по частині подяку за зразкову дисципліну й успіхи по службі* (Іван Ле); [П а в л о:] *Макару Івановичу я виніс подяку в наказі* (О. Корнійчук).

2. Невизначена, необумовлена плата за яку-небудь послугу. [Х і л о н:] *Учителю, прийми ж мою подяку... (Подає Антеєві гроші, добувши з калитки)* (Леся Українка); [Г і л ь д а:] *Так, так, це він, славетний привілей, Та грамота князівська, що дає Киянам світло... Ось вона... Бери. (Подає грамоту Свічці). Хай буде це подякою моєю За вогник той, що ти колись дістав І засвітив в моєму ліхтарі...* (І. Кочерга); *Бразд втішав людей, говорив, що за все це* [покорм тіунів] *вони сповна одержать подяку — дань на війні, честь від князя, славу на Русі* (С. Скляренко).

Сві́дчити (засві́дчувати) пова́гу (подя́ку, симпа́тію *і т. ін.)* *див.* **сві́дчити; Склада́ти / скла́сти подя́ку** *див.* **склада́ти.**

○ **(1) В (на) подя́ку,** *у знач. присл.* — віддячуючи за послугу, допомогу, зроблене добро і т. ін. — *Пане Мордку, я не забув, що це ви знайшли для мене роботу. В подяку я б хотів і вам щось офірувати* (М. Дочинець); *Бладу щиро хотілося зробити що-небудь на подяку за добре ставлення до нього* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *У подяку за те, що Кетті виконала доручення, вона подарувала їй гаманець з грошима* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); **З вдя́чністю (з подя́кою)** *див.* **вдя́чність.**

ПОДЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *кому, чому і без дод.* Док. до **дя́кувати.** *Дарина Михайлівна подякувала гостям, що завітали на проводи сина* (М. Зарудний); — *Добре, спасибі!* — *подякували інженери* (І. Шаповал); *Сагайдак подякував, узяв помідор, розрізав пополам. Запахло сонцем, городом* (О. Бердник); *Попрощавшись зі Славомиром Ковачем і подякувавши йому за гостинність, Кейт сів у сідло й виїхав з двору на вузьку бруковану вуличку* (О. Авраменко); // Завдячити кому-, чому-небудь. [Л ю ц і й:] *Теофіле, ти подякуй своїй сивизні, що стерпів я сеє* (Леся Українка).

◊ **(1) Подя́кувати за хліб-сіль (за хліб, за сіль) <Подя́кувати за хліб і (за) сіль>:** а) висловити подяку за пригощання, гостинність. *Гості, повечерявши всмак, не довго сиділи: подякували Супрунові та козачкам за хліб, за сіль, забрали свої драні свити і пішли вкупі з Супруном в клуню спати* (І. Нечуй-Левицький); б) висловити подяку за піклування, турботу, утримання, опіку і т. ін. *У наймах сяк собі, то так Придбав, сірома, грошенят, .. Подякував за хліб і сіль І за науку добрим людям* (Т. Шевченко); — *Подякую йому* [отаманові] *за хліб, за сіль, наглежу* [нагляджу] *де хуторок красний да й поклонюсь тоді твоєму батькові... Тільки люби мене вірно, моя дівчино!* (Марко Вовчок); *Надвечір приїхала нова мамка. Оксані звеліли збиратись у дорогу. Міцно поцілувала вона свого годованця Миколу, з усіма попрощалася, подякувала за хліб-сіль та й стала складати своє добро* (Л. Яновська); — *Попрощався зі своїми господарями, подякував за хліб-сіль і пішов* (В. Гжицький).

ПОДЯ́ЧНИЙ, а, е. Який виражає подяку, вдячність. *Буксир .. рушив назад, супроводжуваний подячними вигуками й піснями пасажирів пароплава* (Ю. Яновський); *Антологія відкривалася коротким подячним словом художникові Юрію Соловію за мистецьке оформлення цього видання* (О. Шугай); *Найприкріше, що я вже не зможу скласти свого подячного списку з переліком усіх без винятку господарів з усіх без винятку домів, де я зупинявся* (Ю. Андрухович); *Дідусь проказав подячну молитву* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

Подя́чний моле́бень *див.* **моле́бень.**

ПОДЯ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **подя́чний.** *"Осібна подячність — святому отцеві. Відтепер маю два світочі в темничній юдолі — його скріплююче напуття, а також науки, якими просвітлює мене визначний чоловік"* (М. Дочинець).

ПОДЯ́ЧНО. Присл. до **подя́чний.** — *Залишайсь у нас. Виділимо тобі плату, як годиться, а коли, то й у мене вдома співатимеш. Я подячно вклонився* (Валерій Шевчук); *Якось він подячно зізнався, що багато чого навчився в мене* (М. Дочинець).

ПОЕ́ЗА, и, *ж., рідко.* Поезія (у 3 знач.). *Коли захочу — востаннє заблищу І звук моїх поез ущухне в далині* (М. Семенко); *Я упівголоса, щоб не розбудити когось із хворих, читав їй свої поези, і давні, і нові* (В. Дрозд); *"Складать би поези!" — ворухнеться в думці Мазепи* (Г. Колісник).

ПОЕ́ЗІЙКА, и, *ж.* Зменш. до **пое́зія** 3. *Тепер поетові удаються чудові ліричні або описові поезійки* (І. Франко); *Справді не слід уважати кожної ліричної поезійки за сторінку з автобіографії* (Леся Українка); // *зневажл.* Те саме, що **пое́зія** 3. *Просвітянським патріотизмом пересякнена й слабенька поезійка "На роковини Шевченка"* (М. Драй-Хмара).

ПОЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Словесна художня творчість; мистецтво художнього відображення дійсності в словесних образах. *Як глибоко, всім внутрішнім життям своїм Семенко служив поезії, і сам її творив, і цінував, стежачи за всіма її виявами* (М. Бажан); *Уявляю собі в мріях антологію світової поезії XX століття — таку, де представлені були б найвизначніші його поети, яка-небудь сотня імен* (О. Забужко); *Ці дефініції — поет, прозаїк — вони відносні, тим більше в сучасній літературі, коли, як мені видається, межа між поезією і прозою дуже розмита* (С. Жадан).

2. Твори, написані віршами, ритмізованою мовою; протилежне п р о з а. — *Ми запрошуємо вас назавтра на вечір поезії* (Ю. Андрухович); // Сукупність віршованих творів якого-небудь народу, епохи, суспільної групи і т. ін. *Все це непогані зразки того ямбічно-сатиричного стилю, який потім показав українській поезії Самійленко* (М. Зеров); *П. Тичина — краса і гордість нової української поезії* (В. Еллан-Блакитний); *Тут Маргарита злякалася, що Бланка, чого доброго, візьметься цитувати Овідія чи Вергілія, і квапливо втрутилася — важкий та пишномовний стиль давньоримської поезії наганяв на неї нудьгу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Художня творчість якого-небудь поета, групи поетів з погляду на її особливості, характерні ознаки. *Гленарван мав тридцять два роки. Високий на зріст, з трохи суворими рисами обличчя, з очима, які випромінювали безмежну добрість, він був увесь ніби пройнятий поезією верховинної Шотландії* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Окремий твір, написаний ритмізованою мовою; вірш. — *Захочу спочити, то спочивок знаходю* [знаходжу] *собі в тім, що втішаюся .. музикою, або сам пишу поезії* (А. Кримський); *Є така поезія Верлена, Де поет себе питає сам У гіркому каятті: — Шалений! Що зробив ти із своїм життям?* (М. Рильський); *У ній* [книжці] *бракувало сторінок, найкращі поезії з відповідними надписами на полях опинились у дівочих "пам'ятниках"* (Р. Андріяшик); *На кухонному столі перед приходом учнів вона клала кілька збірок поезій, авторами догори — Зеров, Стус, Олена Теліга* (Любко Дереш).

4. *перен.* Що-небудь прекрасне, величне, піднесене, що глибоко впливає на почуття, уяву. *Я ніби чую, як над цими велетнями витає дух Байрона, Гете, Руссо, Вольтера, цих велетнів людського духу, котрі топтали стежки на цих горах своїми ногами, дивились на них, надихались в цих дивних горах духом поезії* (І. Нечуй-Левицький); *Здається, й гарна дівчина, і говориш із нею, як із другом, а тут на тобі, з її рожевих уст вилетить якесь брутальне слово .. і попсує тобі весь вечір, прожене всю радість, розвіє всю поезію* (І. Франко); // Узагалі що-небудь таке, що хвилює, діє на уяву. *Вона черпала сили у тій покорі, знаходила в ній терпку насолоду, високу поезію* (М. Коцюбинський); *Тоню захоплює оця таємничість, оця .. поезія таємничості, в яку вони поринають* (О. Гончар); *Найменша мінливість водяного обширу чарує уяву тих, що відчувають поезію моря* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОЕЗОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **поезогра́фія.** *В Україні з 1998 р. видається часопис зорової поезії та поезографічного мистецтва "Зрима рима"* (із журн.).

ПОЕЗОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **поезомаля́рство.** *На українському ґрунті окремі елементи поезографії з'явилися з появою писемності в Київській Русі (декоративне оформлення літер, фігурний текст, написи на предметах)* (з наук. літ.); *Поезографія — це вірші, рядки яких утворюють певні фігури чи знаки* (з навч. літ.).

ПОЕЗОМА́ЛЯ́Р, а́ляра́, *ч.* Митець, який створює поезію, признач. передусім для зорового сприйняття. *М. Семенко характеризував Гео Шкурупія як багатообіцяючого авангардиста, цікаву й багатогранну фігуру, дотепного деструктора й поезомаляра* (з наук.-попул. літ.).

ПОЕЗОМАЛЯ́РСТВО, а, *с.* Мистецький вид, що поєднує текстову й зорову (графічну) форми твору в одне естетичне ціле; зорова поезія. *Зразком оперування панфутуристичним інструментарієм може слугувати поезомалярство Семенка* (С. Жадан); *Дослідник українського вірша Анатолій Мойсієнко виокремлює такі різновиди сучасного поезомалярства: силуетні вірші, акро-, теле- й мезовірші, вірші-лабіринти, вірші-кола, вірші-квадрати, паліндроми, шахопоезію* (з наук. літ.).

ПОЕЗОМАЛЯ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до поезомалярства і поезомаляра. *У статті здійснено короткий огляд розвитку зорової поезії, української зокрема. Автор віддає належне творчому поезомалярському доробку М. Луговика* (з наук. літ.).

ПО-ЕЗО́ПІВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-езо́півському.** *Дробот йому сказав, що стаття хороша, дуже хороша, але одне місце треба вилучити або переписати. — Все підперто цитатами з великого інквізитора (великим інквізитором у них потайки називають Володимира Ілліча), а решта — інакомовно... По-езопівськи* (Ю. Мушкетик); *У своїй п'єсі "Народний Малахій" М. Куліш звернувся до розробленої у світовій драмі теми неопророка, який береться створити нову людину, зруйнувавши все старе, по-езопівськи алегорично закодував проблему твору з надією, що його п'єса потрапить на сцену* (з навч. літ.).

ПО-ЕЗО́ПІВСЬКОМУ, *присл.* Алегорично, з натяками, недомовками. *Якщо когось з тих, хто по-езопівському городив абстракції про різні страхіття, хтось з тих, що сам ще не був на допиті, запитував навпрост, чи його (іменно* [саме] *його!) справді бито, — той відповідав: — Та що ви!* (І. Багряний).

ПОЕКСПЕРИМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Експериментувати якийсь час. *Можливість поекспериментувати на К-генераторі ще місяць чи там півтора не дасть нічого, крім небезпеки зрадити самого себе якоюсь необережністю* (М. Дашкієв); *Тарас попросив у Зозулі дозволу влаштувати ілюмінацію .. Зозуля великодушно дозволив Тарасові поекспериментувати і зацікавлено спостерігав за ним* (В. Хрущак).

ПО-ЕКСПЛУАТАТО́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-експлуатато́рському.** *Якщо ми й далі будемо по-експлуататорськи ставитися до природи, нам не вистачатиме води, ліси ми перетворимо в пустелі, ми створимо таке середовище, в якому жити буде просто неможливо* (із журн.).

ПО-ЕКСПЛУАТАТО́РСЬКОМУ, *присл.* Як експлуататор, подібно до експлуататора. *Керівник, що ставиться до підлеглих по-експлуататорському, не довіряє їм і не питає їхньої думки і порад, одноосібно вирішує всі питання, звичайно як основну форму стимулювання використовує покарання* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЕКСТРЕМІ́СТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-екстремі́стському.** *Найбільш радикально, по-екстремістськи налаштовані люди часто заперечують у принципі будь-які компроміси, переговори, угоди* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЕКСТРЕМІ́СТСЬКОМУ, *присл.* Як екстреміст, подібно до екстреміста. — *Дуже важливо на факультеті журналістики, факультетах екранних вишів знаходити молодих людей, які думають по-екстремістському, і відраховувати. Страшно, якщо вони талановиті й почнуть служити злу* (із журн.).

ПОЕЛЕМЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* 1. Який стосується кожного елемента (у 1, 2 знач.) чого-небудь. *Для визначення розміру та видів зносу об'єктів нерухомості використовують поелементний метод, коли його рівень визначається окремо за кожним елементом об'єкта* (з навч. літ.).

2. Який здійснюється за елементами (у 1, 2 знач.), частинами. *Сучасні технології введення просторових даних у комп'ютер, їхні інтерпретації та збереження передбачають поелементний поділ змісту існуючих карт: дані про рельєф, гідрографічну мережу, населені пункти, дорожню мережу, адміністративні межі тощо* (з наук. літ.); *Для визначення ефективності виставок проводиться поелементний аналіз окремих заходів та діяльності організаторів за основними виставковими показниками* (з навч. літ.).

ПОЕЛЕМЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **поелеме́нтний.** *Важливою рисою казначейського контролю є також його поелементність. Під поелементним контролем вбачають контроль, спрямований на кожний окремо взятий елемент системи, що піддається управлінню* (з навч. літ.); *Поелементність — принцип оцінювання капіталу за елементами. При цьому капітал ділять на окремі елементи, стосовно яких проводиться оцінка з урахуванням специфіки кожного з них* (із журн.).

ПОЕЛЕМЕ́НТНО, *присл.* За кількістю елементів. *Рядкові величини можна опрацьовувати і як єдине ціле, і поелементно* (з навч. літ.); *Дж. С. Мілль подетально та поелементно проаналізував практику розподілу та підбив підсумки теорії розподілу класичної політичної економії* (із журн.).

ПО-Е́ЛЛІНСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-е́ллінському.** *Протягом усіх восьми або й дванадцяти років навчання зобов'язані були* [київські виученики], *спілкуючись між собою, запитувати і відповідати один одному по-словенськи, по-еллінськи й на латині* (П. Загребельний).

ПО-Е́ЛЛІНСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у еллінів, за звичаєм еллінів. *У Гелоні були святилища богів, обладнані по-еллінському* (з навч. літ.).

2. Еллінською мовою. — *А як воно по-еллінському?* — *спитав Геродот, якому ні про що не казали чужі слова й незрозумілі наймення* (І. Білик).

ПОЕ́МА, и, *ж.* 1. Жанр віршованого оповідного твору. *Вже на самому початку XIX в. ми зустрічаємося з таким характерним для нашого письменства з'явищем, як співжиття травестійної поеми .. з сантименталізованою* [сентименталізованою] *комедією, як "Наталка Полтавка", і сантиментальною повістю, як "Маруся"* (М. Зеров).

2. Великий поетичний оповідний твір. — *Що ж ви пишете?* — *Дрібниці, знаєте, так собі!* — *Ну, не скромничайте! Певне, у вас там великі поеми* (М. Івченко); — *Я мушу це оспівати! Я сьогодні вночі напишу поему!* (Ю. Винничук); *Він сидів і читав поему Лукреція, єдину книгу, в якій не було облуди й небезпеки для нього* (Г. Пагутяк); // Великий прозовий твір, що відзначається глибиною змісту і широким охопленням подій. *Не повторюватимемо відоме: як Пушкін дав Гоголю сюжет "Мертвих душ". Він віддав усього-навсього анекдот, а Гоголь зробив з нього поему* (О. Донченко); *Для мене романи Яновського про громадянську війну — це величні поеми у прозі* (О. Гончар).

3. Вільної форми музичний твір ліричного або програмного характеру. *Висока поетичність трагедії Шекспіра зумовила інтерес до історії Ромео та Джульєтти у найрізноманітніших видах мистецтва. Низку музичних поем на цю тему створюють Гуно, Берліоз, Свендсен, Чайковський, Прокоф'єв* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Море співало урочистій ночі свою могутню, величну, вічну поему* (Леся Українка).

4. *перен.* Що-небудь прекрасне, величне, піднесене, що глибоко впливає на почуття, уяву. *Навіть мовчки їхати цієї тихої ночі, .. розмовляти одними очима — це ж ціла поема* (С. Васильченко); *Село Верба. На обрії — химерна Поема гір* (М. Рильський); — *Чого ви ходите за мною?* — *почув я раптом, коли порівнявся з дівчиною. Я ледь устиг побачити її суворі очі, й поема закінчилась* (Р. Андріяшик).

ПОЕ́МКА, и, *ж.* Зменш. до **поема** 2. *Написав я був невеличку сатиричну поемку, в котрій під назвою ботокудів осміяв звісну часть* [частину] *нашої галицько-руської інтелігенції і деякі моменти з її історії від 1848 року* (І. Франко); *А дві мої поемки .. "з'їздили всю Польщу і Україну" і таки до мене вернулись в оригіналі, а друку так і не виділи* [бачили] (Леся Українка); // *зневажл.* Те саме, що **поема** 2. *В перших своїх поемках, наскрізь конвенціональних і несамостійних, Леся наслідує матір* (М. Драй-Хмара); — *Наш поет, здається, саме зараз компонує в голові чергову поемку,* — *вколов Юрка дель Кампо* (Ю. Андрухович).

ПО-ЕПІГО́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-епіго́нському.** *На жаль, читачі дезорієнтовані тими, хто рекламує модні твори, й тими, хто їх по-епігонськи пише, взоруючись на модних і розтиражованих літераторів, які насправді не є письменниками* (із журн.).

ПО-ЕПІГО́НСЬКОМУ, *присл.* Як епігон, подібно до епігона. *Незаперечним є вплив естетики Романа Сельського на творчість художника-монументаліста Богдана Федорука, що зреалізована, однак, не по-епігонському вторинно, а впевнено й сміливо, із додаванням до виражальної мови вчителя власних композиційних прийомів і технічних вирішень* (із журн.).

ПО-ЕПІКУРЕ́ЙСЬКИ, *присл., книжн.* Те саме, що **по-епікуре́йському.** *Він ніби відчував, як небагато днів йому відпущено, і любив пожити з розмахом, по-епікурейськи* (із журн.).

ПО-ЕПІКУРЕ́ЙСЬКОМУ, *присл., книжн.* Як епікуреєць (у 2 знач.), подібно до епікурейця. *Серцем вілли можна назвати чудову кам'яну веранду з фантастичним видом, де Ви можете провести цілий день, дивлячись на безкрає Егейське море чи по-епікурейськи насолоджуючись смачними стравами грецької кухні* (з мови реклами).

ПО-ЕСЕ́СІВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-есе́сівському.** *Штибель по-есесівськи стукнув закаблуками, вийшов маршовим кроком і за кілька хвилин заштовхнув досередини переляканого смаглявого чоловіка* (Р. Іваничук); *Я добув із соломи запилюжений шмайсер, витер почорнілою від вживання хусточкою, взявши по-есесівськи на груди, заходив по камінній долівці просторої, хоч танком розвертайсь, і розділеної навпіл колонами зали* (Р. Андріяшик).

ПО-ЕСЕ́СІВСЬКОМУ, *присл.* Як есесівець, подібно до есесівця. *Командир салютував по-есесівському, у своєму стилі, бо кожен офіцер виробляв свій стиль* (із журн.).

ПОЕСКАДРО́ННИЙ, а, е. Здійснюваний окремими ескадронами (кавалерійськими підрозділами), за ескадронами. *Поескадронний наступ.*

ПОЕСКАДРО́ННО. Присл. до **поескадро́нний.** *Намагаючись проконтролювати місцевість, що оточувала Бердянськ, кілька полків бригади, цілими й поескадронно, були розіслані командуванням по навколишніх селах* (з наук. літ.).

ПО-ЕСТО́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-есто́нському.** *Страва кама — компонент традиційного сніданку по-естонськи* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЕСТО́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у естонців, за звичаєм естонців. *Маршрутка по-естонському: перший безпілотний міський транспорт на водневому паливі вийшов на вулиці Тарту* (із журн.).

2. Естонською мовою. *Адміністратор узяв телефонну трубку, сказав комусь щось по-естонському, і не встигла Галина отямитись, як її привели на третій поверх, у невеликий, затишний покій з двома ліжками* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЕ́Т, а, *ч.* 1. Автор літературних віршованих, прозових і драматичних поетичних творів. *Шевченко був поетом-борцем, найкращим діячем громадським* (П. Грабовський); *Не жрець, не вождь, а робітник — Поета справжнього імення...* (М. Рильський); *Я знав: він писав вірші. Мав дві-три видані збірки поезій. Був поет* (В. Домонтович); *— Я читала твої вірші в університетській багатотиражці, вони хороші. Ти, напевне, будеш справжнім поетом* (М. Дашкієв); *— Маємо вельми сердечну розкіш святкувати зустріч із поетом Буковини, вихованцем Європи Юрієм Федьковичем* (Р. Андріяшик); // Художник будь-якого виду мистецтва, твори якого відзначаються поетичністю. *Одного щастя бажаю я: забути, забуть все на світі, забуть гидкий час, нікчемних людей! — ніби говорять мелодії поета-композитора* (І. Нечуй-Левицький); // Той, хто оспівує, прославляє що-небудь; співець. *Читаючи їх* [вірші], *не знаєш, кому оддати перевагу: чи поетові боротьби, чи поетові-ліричкові, співцеві кохання і настроїв* (М. Коцюбинський); *Ми всі — даруйте на слові — поети-урбаністи* (Ю. Андрухович).

2. Той, хто поетично сприймає дійсність, поетично ставиться до навколишнього світу. *— Пане доктор! — строго перебила його Целя. — Не вдавайте з себе поета! Се вам дуже не до лиця. Кілько разів ви говорили про себе, що ви чоловік практичний. То говоріть же по-свойому* [по-своєму], *практично* (І. Франко); *— Я, любонько, поет у душі, — хоча ніколи не творив сам* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); * У порівн. *— Горленко препарує вірші, як хірург, а операції робить, як поет* (П. Панч).

ПОЕТА́ПНИЙ, а, е. Здійснюваний за етапами, поступово. *— У мене є поетапна схема вилучення капсули з шахти і заряду з капсули* (В. Єшкілєв); *Щороку газета оголошувала про поетапне проведення змагань з бігу в мішках, у яких насправді ніхто ніколи не брав участі* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОЕТА́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **поета́пний.** *Повноцінне сприймання і розуміння передбачає взаємодію мотиваційного, змістового, операційного, рефлексивного компонентів читацької діяльності учнів, поетапність осягнення смислової й образної цінності твору* (з навч. літ.); *Не варто забувати й про поетапність здійснення реформи, починаючи з низової ланки й закінчуючи регіональною, до того ж у доволі стислі терміни* (із журн.).

ПОЕТА́ПНО. Присл. до **поета́пний.** *— Докладно, поетапно, по кроках усе описано у тих документах, котрі в сейфі* (А. Кокотюха); *— Ґвен розповідала мені про твою проблему. Я порадила долати її поетапно* (О. Авраменко).

ПОЕТЕ́СА, и, *ж.* Жін. до **пое́т** 1. *Наші критики .. ставлять в одну лінію і поетів і поетес, і літераторів і літераток; не знаю, як хто, а я не раз казала їм за се спасибі* (Леся Українка); *Навіть у страшному мусульманському світі промайнула незгасною зорею поетеса Міхрі-Хатун, яку звали сонцем серед жінок* (П. Загребельний).

ПОЕТЕ́СКА, и, *ж.* Зневажл. до **поете́са.** *Про майбутнє не думалось або думалось рожево. Ще б пак! Одружуються самовпевнений юний автор першої книжки (з "ореолом" довкруж голови) і початкуюча, але вже з успіхом, поетеска* (І. Жиленко); *На якомусь зборищі фригідна поетеска, в марнотній тузі започаткувати феміністичний рух, випіяла: Ах, Америка! Ах, Америка! Америка-а-а-а... Вона нас поглине...* (О. Ульяненко).

ПОЕТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія за знач. **поетизува́ти** 1. *Творчий шлях Яновського був нелегким, до своїх перемог художник ішов через нелегкі, часом болючі пошуки. Як і багато хто в літературі двадцятих років, письменник-степовик у ранніх своїх творах інколи захоплювався поетизацією повстанської стихії* (О. Гончар); *Саме так стоїть справа з деякими мотивами, що почасти зближують Шевченка (переважно раннього) зі слов'янофілами. Це поетизація минулого, шукання в минулому уроку й докору сучасності, неперехідних цінностей; національний біль, протест проти національного приниження, плекання національної гордості* (І. Дзюба).

ПОЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Традиційний, характерний елемент (слово, словосполучення і т. ін.) поетичної мови. *Художня функція поетизмів полягає в тому, що вони посилюють патетику вірша, його піднесений, урочистий пафос або ж, навпаки, пом'якшують та інтимізують його ліричний настрій* (із журн.).

ПОЕТИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поетизува́ти** 1. *Назар інтуїтивно прочуває .. підсвідомі кавалки стереотипних упереджень синів великої, поетизованої галичанами, України* (С. Процюк); *Зацікавленість читачів романом Даніеля Дефо полягає в авантюрній, поетизованій природі основної сюжетної лінії "Робінзона Крузо": великий письменник розширив для нащадків кордони естетичного сприйняття дійсності* (з наук. літ.); // **поетизо́вано,** *безос. пред. Роман акумулював ознаки українського національного міфу, в якому поетизовано вільних, сміливих, відважних та сильних духом героїв-козаків* (з навч. літ.).

ПОЕТИЗО́ВАНО. Присл. до **поетизо́ваний.** *У старовинних різдвяних піснях Полтавщини звучать хліборобські, побутові мотиви, а найбільш поширеними з другої половини XIX століття стали колядки релігійного змісту, які поетизовано переповідають біблійні сюжети* (із журн.); *Пам'ять про опришків збереглася завдяки народним пісням, легендам, переказам. Їх діяльність поетизовано відображена в романі В. Гжицького "Опришки" та багатьох інших художніх творах* (з газ.).

ПОЕТИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поетизува́ти.** *Мабуть, той, хто назвав готель.., мав здатність до поетизування* (М. Трублаїні); *Вважатимемо здобутком двох десятиліть незалежності відокремлення українського політикування від українського поетизування* (С. Жадан).

ПОЕТИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *недок. і док., кого, що і без прям. дод.* Уявляти, зображати кого-, що-небудь у прикрашеному, поетичному вигляді; поетично сприймати кого-, що-небудь. [Х о р о с т і л ь:] *Сам ваш вид, сам ваш голос додає мені енергії, смілости і відваги ..* [Ю л і я:] *Поетизуєте занадто. Творите собі в фантазії чудові образи, любите ті образи, впиваєтеся ними* (І. Франко); *На батьківщині великого поета* [Т. Шевченка] *всяко поетизують дерево, шанують і люблять його, як пісню* (І. Волошин); *Дивлячись на них, легко було збагнути, чому давні перекази, на свій кшталт поетизуючи цих своєрідних мешканців моря, саме в них втілили образ звабливих сирен, дарма що голос у тюленів — якесь немилозвучне бурчання* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *недок., заст.* Складати вірші, поезії; віршувати (у 1 знач.). *Селаброс знов почав промовляти: — Будемо тепер говорить на теми Анакреона. Бував час і для великих геніїв, коли вони поетизували на теми Анакреонові, справляли радісні вакханалії серця* (І. Нечуй-Левицький); *— Ну, так що ж ти пишеш? Може ти поетизуєш?* (О. Кобилянська).

ПОЕТИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **поетизува́ти** 1. *Починаючи з 70-х років П. Куліш засуджував гайдамацький рух, його не вдовольняло те, що в творах Шевченка поетизується героїка визвольної боротьби, підносяться революційні традиції народних рухів* (І. Франко); *Згадки про гуртові наскоки однієї сторони на другу .. зберігалися, поетизувалися і передавались з одного семінарського покоління в друге, як священні бурсацькі саги* (С. Васильченко).

ПОЕ́ТИК, а, *ч.* Зневажл. до **пое́т** 1. — *Всяка наука, коли вона наука, поетична, — обережно поправив Павло Михайлович. — Ну, це видумки спритних поетиків і фантазерів, які примазувалися до науки, — беззаперечно і впевнено відрубав Чепуренко* (М. Стельмах); *Ці порослі окопи — це зморшки землі, як казав недолугий поетик із колишніх стовпів Канцелярії* (І. Андрусяк); *Триндимо про літературу, Тувіма і Лехоня. Він каже: от, Лехонь, наприклад, за життя модний був шнурок, а тепер... скромний поетик середньої руки, бачиш, яка небезпечна і брехлива слава* (А. Дністровий).

ПОЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ науки про літературу, що вивчає структуру і творчі прийоми поетичних творів, їхню форму й принципи аналізу. *Арістотелева поетика була не догматична, а індуктивна: до сформульовання* [сформулювання] *правил критик доходив, простудіювавши багато творів* (І. Франко); — *Я вчився пізніше. Поетику в мене викладав Георгій Кониський* (Валерій Шевчук); *Єдиними темами розмови виявилися обговорення попереднього семінарського заняття із поетики і те, наскільки важливою є метафора для пізнього Ґьоте* [Гете] (Н. Сняданко); // Система поетичних форм і принципів, основних стилістичних особливостей, властивих творчості того чи іншого письменника або літературному напряму. *Творчу самобутність Яновському, як і будь-якому іншому митцеві, надає яскрава національна поетика, колоритність характерів, неповторних у своїй психологічній структурі* (О. Гончар); *В країні посилюється політичний тиск, існування українського футуризму все частіше стає предметом нищівної критики. Естетика і поетика вітчизняного авангарду не вписувались у план побудови нової соціалістичної культури* (С. Жадан).

ПОЕТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до поезії (у 1, 2 знач.); літературно-художній. *В своїй праці поетичній він* [Т. Шевченко] *мав на оці тільки людину та її щастя* (П. Грабовський); *Старий київський літопис дорогоцінний для нас також слідами поетичних творів, так чи інакше використаних його укладчиками* [укладачами] (М. Грушевський); *Молоде літературне покоління взагалі велику звертає увагу на поетичні переклади творів світового письменства — це теж ознака часу, що не задовольняється пережитим у своєму кутку й шукає зразків у всьому світі* (С. Єфремов); *Безперечно, Кухаренко мав на меті в поетичній формі змалювати початок Кубанського війська* (М. Зеров); *Я часто перечитував поетичний уривок, що його мій дідо виписав на окремому аркуші паперу для свого друга, який не любив поезії* (Любко Дереш); // Власт. поезії (у 2, 3 знач.); віршовий. *Найглибший поетичний образ якраз є той, що має не одне пояснення, а може бути без краю поглиблений все далі і далі в його внутрішній сенс, де б'ють срібні струмки справжньої поезії* (М. Йогансен); *В юного поета поетична мова вся була реальна, вся була здорова* (П. Тичина).

2. Який свідчить про творче обдаровання, здібності, хист до поезії (у 1, 2 знач.). *Вони .. раділи, що у нас є такий талан — белетристичний, науковий, поетичний, публіцистичний, практичний і т. д., все в одній особі* (Леся Українка); *Беручи на увагу час розвитку таланту М. Вороного, треба признати його за видатну поетичну силу* (Г. Чупринка); *Дивлячись з посмішкою на Вадима, вона помалу проговорила: — Небагата ж твоя поетична фантазія!* (В. Винниченко).

3. Прикм. до **пое́т** 1. *Павло Тичина повстає перед нами своєю поетичною постаттю як поет кількох періодів* (М. Хвильовий); *А хіба ж творчість самобутніх талантів молодшого поетичного покоління, яке зросло після Вітчизняної війни, не заслуговує на добре .. слово* (А. Малишко).

4. Пройнятий, просякнутий поезією (у 4 знач.). *З таких пишних садків вилинув, як соловей з гаю, Шевченків геній, і його пісня така ж поетична, як ті садки весняної доби* (І. Нечуй-Левицький); — *Кімнати низенькі, старосвітські.., стелі дерев'яні аж почорніли, але в цілості оселя поетична* (О. Кобилянська); *Сьогодні вони блукали по березових і модринових хащах чи просторих луках, вкритих жовтим вересом, а завтра сходили на височезні стрімкі кручі або скакали верхи крізь відлюдні долини, — вивчали, пізнавали цей поетичний край* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Сповнений ліризму, краси, задушевності; піднесений. *Раїса перебирала в голові молитви; деякі з них здавались їй поетичними* (М. Коцюбинський); *І думки Тимофія були поетичні, як завжди поетична мрія про чесне, краще життя* (М. Стельмах); *Бумблякевич читав аркуші, підписані різними агентами з поетичними іменами — Барвінок, Айстра, Ластівка* (Ю. Винничук).

5. Який має підвищену емоційність; чутливий, тонкий, вразливий. *Поетичному Александрові аж сльози стали в очах* (І. Франко); *Чайка все більше захоплювався дівчиною, незважаючи на ту огиду, яку спричиняло в ньому її позування, її надуманість — оте все бажання показати себе надзвичайно складною поетичною істотою* (Д. Бузько); *Він був тонкосльозий, з вразливою поетичною душею, але з упертим характером, — ці дві риси якось поєднувалися в його натурі* (В. Чемерис).

В поети́чному безла́дді *див.* **безла́ддя.**

◊ **Поети́чна нату́ра (вда́ча)** *див.* **нату́ра.**

ПОЕТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поети́чний** 4, 5. *Мені подобається його* [братове] *писання, я навіть при його математичній вдачі не сподівалась від його* [нього] *такої поетичності* (Леся Українка); *Народна мова буковинців чарує своєю оригінальною свіжістю й поетичністю* (А. Кримський); *Поезію і поетичність уміє знаходити й показувати у зовсім начебто прозаїчних речах — чорнильний прилад, вітрина іграшок — такий, наприклад, поет, як Кость Герасименко, що саме на цьому опоетизуванні "прози" й побудував останніми часами цілком свідомо свою поетику* (М. Рильський); *Мальовнича панорама пагорбів і схилів, що слалася десь у далечінь, довершувала глибоку поетичність цього куточка* (Д. Гуменна); *Який ще твір може витримати 500 років невідомості? Не втративши за ці століття своєї свіжості, не кажучи вже про пристрасну поетичність та актуальність* (В. Чемерис); — *Я не сентиментальна, як мої посестри, не вмію химерити, я надто стримана і твереза, позбавлена поетичності...* (Р. Андріяшик).

ПОЕТИ́ЧНО. Присл. до **поети́чний** 3–5. *Юлій Словацький народився 23 вересня 1809 р. на Волині, в м. Кременці .. То була людина талановита й обдарована поетично, — перекладач польською мовою "Генріади" Вольтерової* (М. Зеров); — *Ви маєте допомогти мені поетично висловитись, — раптом звернувсь він, посміхаючись, до молодої господині* (В. Підмогильний); [А л і н а:] *Він так поетично про свою роботу говорив.., навіть мені захотілося глянути, як там сині вогники над сталлю горять...* (В. Собко); // *у знач. пред. Це було найбезпечніше місце, бо сюди* [сюди] *ніхто ніколи не заглядав, а до того було ще так красиво, так поетично* (Г. Хоткевич); — *Гарно як, — говорить Головкін. — Поетично, — підтверджує Шафіров* (Б. Лепкий).

ПОЕ́ТІВ, това, тове. Прикм. до **пое́т** 1. *По хвилині посол глянув, але на фотелі не було вже нікого, тільки у кутку на постаменті стояв поетів бюст, як і перше* (О. Маковей); *Поетова душа, як і раніше, рвалася до тихих Татрів* [Татр], *до самотности й містицизму, але одночасно йому снилися такі бурі, що перевертали гори* (М. Драй-Хмара); *І кожна мука, кожен зойк і стогін Лягали на поетове чоло Гіркою тінню* (М. Рильський); // Який належить поетові. *Жайсак .. поскакав уперед, ведучи на поводу* [поводі] *поетового коня* (З. Тулуб).

ПОЕ́ТКА, и, *ж.* Жін. до **пое́т** 1. — *Тут зібрались все поети та поетки, що за ту прозу не дуже дбають, — промовив Селаброс* (І. Нечуй-Левицький); *І досі в годинах утоми і нудьги відчуваю два бажання, і бореться душа поетки з душею громадянки...* (Уляна Кравченко); *Ім'я нам легіон, Поети й поетки* (М. Рильський); *По радіо тимчасом ведучий звертавсь до відомої поетки, аби та замовила щось для музичної паузи* (О. Забужко); — *Магда, — з чемною впертістю наполягає Міттельроб, — порядна і дуже вродлива дівчина, перспективна поетка* (В. Єшкілєв).

ПО-ЄВА́НГЕЛЬСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-єва́нгельському.** *У церквах євангельських християн-баптистів — фіксоване членство, яке покладає на кожного члена церкви відповідальність вести життя по-євангельськи в церкві і в суспільстві* (з газ.).

ПО-ЄВА́НГЕЛЬСЬКОМУ, *присл.* Як у Євангелії, як викладено в ньому. *Коли батьки живуть по-євангельському не просто на людях (читають Біблію та моляться вдома, служать у церкві та іншим людям), тоді їхні діти бачать живу віру і вона позитивно впливає на них* (з рел.-церк. літ.).

ПО-ЄВРЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-євре́йському.** *По-єврейськи померлого ховають одразу після смерті, переважно в той самий день* (із журн.); *Я охоче прислухався до довгих розмов Дувида з матір'ю, теплих і смутних.., хоч ні одного слова по-єврейськи не розумів* (С. Васильченко); — *Ви розмовляєте й по-єврейськи? — Трохи, сер... Зовсім трохи... Я жила в єврейському кварталі, сер...* (О. Чорногуз).

ПО-ЄВРЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у євреїв, за звичаєм євреїв. *Готуємо форшмак по-єврейському — це та закуска, в якій будь-який оселедець стає благородним* (із журн.).

2. Єврейською мовою. *Ісус мовить до неї: Маріє! А вона обернулася та по-єврейському каже Йому: Раббуні! цебто: Учителю мій!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Вус! — як з рушниці випалив мені в лице по-єврейському Дувид* (С. Васильченко); *Говорили вони неголосно то по-турецьки, то по-польськи, а коли й по-єврейському, хоч подорожній не скидався ні на турка, ні на поляка, ні на єврея...* (С. Тельнюк).

ПО-ЄВРОПЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-європе́йському.** *Він все прибраний по-європейськи, виголений .. — одним словом, джентльмен* (І. Франко); *На ці часи припадають чи не найкращі та найповажніші періодичні публікації еміграції, як-от люксово і по-європейськи виданий місячник "Українське мистецтво", літературно-мистецькі місячники "Арка", "Вежі", "Похід", "Літаври"* (О. Шугай); *Діжон, скориставшись нагодою, вперше чисто по-європейськи роз'яснив мені американські звичаї* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПО-ЄВРОПЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як у європейців, за звичаєм європейців. *Найбільш нагадували йому жінку хати, прибрані по-європейському* (М. Коцюбинський); — *Он Тиміш рояля вже для дочки купив, учителя на музику найняв. Хвалиться, що на весну мотор купить молотити, — у мене, каже, по-європейському буде* (В. Підмогильний); [П р о к і п:] *По якій це ви моді одяглися?* [Я р и н а:] *Це я по-європейському* (О. Корнійчук); — *На велику європейську державу треба й по-європейському дивитися. Чи не так?..* (О. Чорногуз).

ПО-ЄГИ́ПЕТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-єги́петському.** *Володарка підземелля з очима, підведеними сурмою, була по-єгипетськи неприступна, стрімка, сумна* (Є. Пашковський); *Так добре було за містом, було літо! Жито жовтіло, овес зеленів, сіно склали в копиці, і на зеленому лузі ходив чорногуз на своїх довгих червоних ногах та белькотав по-єгипетськи, — цієї мови він навчився від матері* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); — *Ви, стільки мандрувавши й живши у Єгипті, аж стали мовби вродженими єгиптянами, ви, кажу, проживши так довго серед нас, що розмовляєте по-єгипетськи чи не так само добре, як пишете своєю рідною мовою, .. вже хто-хто, а ви, далебі, могли б повестися чемніше* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По).

ПО-ЄГИ́ПЕТСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у єгиптян, за звичаєм єгиптян. *Камбіса втішили така красуня й такі справді по-єгипетському щедрі дари, він одразу призначив весілля* (І. Білик).

2. Мовою єгиптян. *Фараон, по-єгипетському "перо", означає "великий дім" — у такий образний спосіб єгиптяни іменували найвищу владу* (з навч. літ.).

ПОЄДИ́НІ, *присл., діал.* Наодинці. *Що ж він заходивсь корити нас при всіх: лучче б він казав нам поєдині, ніж страмити так* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЄДИ́НОК, нку, *ч.* Бій сам на сам між двома супротивниками, звичайно за викликом одного з них; двобій. — *Так виймай же шаблю й боронись: за сю уразку я визиваю тебе на чесний поєдинок!.. — Не чесний буде поєдинок биться з шаблею проти голих рук, а давай чим здужаєм!* (О. Стороженко); *Смертельний поєдинок* [Прудивуса й Покивана] *ставав стрімкіший, шаленіший, і бряжчала Климкова шабля* (О. Ільченко); *Перед очима юрмляться хоробрі мушкетери, дзвенять у поєдинках шпаги, бабахкають пістолети* (А. Дімаров); // Боротьба, зіткнення, бій двох противників, сторін. *Танковий поєдинок точиться уже позад нього, значить, наші тиснуть, гонять німчуру* (Є. Доломан); *Раптом на думку юнакові спали леви, тигри, тури, мамонти... Ті вже швидше загинуть на місці поєдинку, аніж кинуться рятуватися втечею* (В. Фіялко); * Образно. *Лікар мудру руку Покладе на пульс дитині І в бурханні хорих жил Бачить нам усім незримий Поєдинок невловимий Поміж смертю та життям* (М. Рильський); // Те саме, що **дуе́ль** 1. *Прийшли його секунданти. Від них довідався, що поєдинок відбудеться о шостій годині рано* (Б. Лепкий); *У Техасі дуель не дивина. Здебільшого надвечір третього дня про неї вже не говорять, а за тиждень і зовсім забувають .. Так буває навіть тоді, коли в поєдинку зійдуться особи відомі, шановані в суспільстві* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Боротьба двох супротивників у змаганнях, грі. *Викладач .. атестував його заздалегідь, щоб не забирати часу перед надзвичайно важливим поєдинком з чемпіоном області* (М. Дашкієв); — *Якось сидимо ми з ним у празькому цирку. На арені — поєдинок борців* (І. Шаповал); *Він пропонує вірменинові поєдинок з трьох партій* [у шахи] (В. Дрозд); // *перен.* Запекла суперечка, змагання двох осіб, двох угруповань і т. ін. *Поєдинок між Уласом і Гнатом на тому не закінчився, що вони обмінялися дошкульними репліками* (Григорій Тютюнник); — *Зроби все можливе і неможливе, аби мої домагання восторжествували в твоїм словеснім поєдинку з імператором* (Д. Міщенко); *Лише ті двоє, в чиїх серцях палала ненависть, твердо знали, що в майбутньому є місце тільки одному з них. Але й вони не знали, що в їхньому поєдинку вирішується щось значно більше й вагоміше, ніж просто давній спір...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* **виклика́ти.**

ПОЄДИ́НЦІ, *присл., діал.* Поодинці. *Хлопці йдуть поєдинці, розважним кроком* (Леся Українка); [Р а х м і л ь:] *Знаєте, люди добрі, я вам дуже дивуюся. Кождий з вас поєдинці дуже добрий і розумний чоловік. А як у купу зберетеся, то зараз мусите якусь дурницю зробити* (І. Франко).

ПОЄ́ДНАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поєдна́ти** 1–5. *Поєднані маневри цих двох асів були непереборні* (Іван Ле); *Дизайнер випускала манекенниць на подіум у зухвало поєднаних речах різних напрямів, у стилі різних епох, міняла місцями акценти та утрирувала деталі* (Г. Вдовиченко); *Сини Мстислава також були поєднані з родинами правлячих династій* (Р. Іванченко); // **поє́днано,** *безос. пред. Ідея, ритм, рима, строфічна будова, евфонічні засоби — все це поєднано у Тетмаєра надзвичайно гармонійно* (М. Драй-Хмара).

2. Який виник поєднанням чого-небудь в одне ціле. *Можливо, то був дух давно розлитих пахощів, дивно поєднаний із запахом житла, .. але Городовський з певністю міг би сказати, що такий пряний запах він чув уперше* (В. Підмогильний); *У тогочасній і навіть у післявоєнній прозі й драматургії помітною фігурою був В. Винниченко. Високий інтелектуалізм, поєднаний з абсолютним мовним реалізмом, — ось головна особливість мовного матеріалу цього автора* (В. Русанівський); *В його виразі обличчя були дивно поєднані неспокій і розчарування* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПОЄДНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **поєдна́ти** 1–5 і **поєдна́тися.** *Поєднання першокласної кінноти з масою бронемашин створювало таку силу, перед якою, здавалось, ніщо не встоїть* (О. Гончар); — *Це було потайне поєднання наших душ* (І. Нечуй-Левицький); — *Що ж нас від гибелі спасе? А то: міцніше поєднання Всіх сил, що тільки є живі* (П. Грабовський); *Просто передо мною здіймався голий шпиль гори. На вершечку росла сосна. Я й тепер бачу це чарівне поєднання* (Ю. Яновський); *Мандарини та гаряча ванна — цього поєднання було достатньо, аби завершити день маленьким приємним акордом* (Г. Вдовиченко); *Яка вона хороша! Такої він, далебі, ще не бачив. Якесь дивне поєднання надзвичайної дівочої краси і суворості* (І. Багряний); — *Санька й Овідій — оце поєднання, оце парочка* (О. Гончар).

2. *заст.* Угода (у 2 знач.), договір. *Порадились сябри проміж себе і згодились на таке поєднання* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЄДНА́ТИ *див.* **поє́днувати.**

ПОЄДНА́ТИСЯ *див.* **поє́днуватися.**

ПОЄ́ДНУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поє́днувати** 1–4. *При лексичній синонімії зближається семантика матеріально відмінних кореневих морфем.., при афіксальній — матеріально відмінних афіксальних, поєднуваних з одними й тими ж кореневими* (В. Русанівський); *Особливістю корпоративних комп'ютерних мереж є велика кількість поєднуваних у загальну мережу комп'ютерів, у тому числі файлових серверів, серверів баз даних і додатків* (з навч. літ.); *Пропонуємо Вашій увазі салат, який, здавалося б, поєднує в собі абсолютно не поєднувані інгредієнти* (із журн.); // **поє́днувано,** *безос. пред. Урбанізм і живопис — це, на перший погляд, наче не поєднувано. Такі експерименти робили на початку XX століття у 20-х роках* (з наук.-попул. літ.).

ПОЄ́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поє́днувати** 1–4. *"Я" і "світ" у Бодлера не є антиподами, у потаємних глибинах своєї душі поет виявляє двополюсність і амбівалентність, тобто поєднування протилежностей* (з навч. літ.); *Правильне поєднування кольорів — одна з важливих складових стильного й цілісного інтер'єру* (з наук.-попул. літ.); *Ділянка Рівне — Львів — це основна транспортна артерія для поєднування заходу України з іншими регіонами* (з газ.); *Незрівнянне поєднування солодкого чорносливу та гострої корейської моркви в цьому салаті подобається навіть найпримхливішим гостям* (із журн.).

ПОЄ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОЄДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **об'є́днувати** 1. — *Ганно, ви, мабуть, чули, що телевізійна камера поділяє видиме зображення на безліч імпульсів, які потім приймач, телевізор поєднує в одне ціле, бо людське око сприймає їх як суцільний потік* (В. Владко); *Оте тепло, що поєднувало їх серця і примушувало пульс битись в один ритм, поділося кудись* (Ірина Вільде); *Цей малюнок став ніби свідченням якоїсь спільноти між ними. Він з'єднував, хоч і не знати чим. Ще не усвідомлювали вони цього, але відчували, що поєднує цей малюнок назавжди молоду всевладну жінку і літнього художника* (П. Загребельний); — *Імператриця велить край наш ізнов поєднати* (Г. Колісник); // *перен., заст.* Примиряти. *Може, озоветься Безталання невсипуще І нам усміхнеться. Поєднає з недолею І з лю́дьми* (Т. Шевченко).

2. *кого, що з ким — чим.* Установлювати зв'язок, сполучення між якими-небудь об'єктами; єднати. *Лі вже не буде самотній на планеті; лінії зв'язку поєднають його з іншими, такими ж, як і він, і це буде початком нової ери* (М. Дашкієв); // Служити, ставати засобом сполучення, зв'язку між ким-, чим-небудь. *Поєднують береги два містки — високий дерев'яний, що і в час повені не заливається, і низенький кам'яний* (Є. Доломан); *Міста поєднували шосейки, на яких плавилась від сонця смола і обабіч яких росли вологі соснові ліси* (С. Жадан).

3. *що з чим.* Змішувати докупи що-небудь різне, готуючи суміш. *Якщо правильно поєднати складники, страва буде поживною та максимально корисною для організму й допомагатиме контролювати вагу* (із журн.); // Одночасно сполучати, пов'язувати у взаємній відповідності. *Билась* [Левантина] *головою об стіл, не знаючи, як поєднати кохання з повинністю — з тим, чого вимагало сумління* (Б. Грінченко); *Скажи, .. як у серці поєднати розлуки лід, любові жар!* (В. Сосюра); *Деякі жінки поєднують і повноцінну родину, і реалізацію в культурі* (Є. Кононенко); // Виконувати що-небудь, займатися чим-небудь одночасно з чимсь іншим. — *Попервах я був змушений поєднувати свою надзвичайно відповідальну працю комісара ще й з посадою начальника в'язниці!* (Ю. Винничук); // Сполучати, містити в собі одночасно (які-небудь риси, якості, властивості). *Стен звільнився від рушників, надягнув білизну й забрався під ковдру. Ліжко приємно поєднувало в собі м'якість та пружність, а постіль була свіжа й приємно пахла* (О. Авраменко); *Наталена виявилася не такою вже й хутірською дикункою .. Її зовнішність поєднує в собі свіжість і первісну чарівність місцевої природи* (Д. Білий); *Сталь і ніжність, любий мій, поєднать в собі зумій* (П. Тичина).

4. *кого з ким.* Пов'язувати шлюбом; одружувати. *Не сина з нею* [дівчиною] *поєднать, А забандюрилось старому Самому в дурнях побувать* (Т. Шевченко); *Чотири десятки літ прожив Мирний самотою, аж поки, нарешті, стрілася на життєвій дорозі людина, з якою судилося йому поєднати своє життя* (С. Єфремов); *Єпископ поєднав Заубуша з Вільтруд, вони цілували хрест і дали необхідні запевнення шлюбної вірності, після чого почалося весілля, справжнє баронське весілля* (П. Загребельний); *Мстислав Великий Мономахович також поєднав свою родину з представниками правлячих європейських династій* (Р. Іванченко); // *тільки док., кого.* Узяти за жінку. *Не журися, небого! Чого ти? За красу б тебе всяк поєднав...* (І. Манжура).

5. *тільки док., кого, заст.* Домовити (у 2 знач.). — *Пан Забрьоха приїздив і поєднав їм сліпого скрипника на весіллі грати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З тим коминарчуком він познакомився* [познайомився] *по сусідству і поєднав його, щоб за добру плату переносив йому вісті до матері і від неї* (І. Франко).

6. *тільки док., заст.* Погодитися.

(1) Поє́днувати / поєдна́ти непоє́днуване — єднати, сполучати те, що зазвичай не з'єднується. *М. Хвильовий полюбляє парадокси — поєднувати непоєднуване (жевріло блакиттю; Приваблювала вона анарха не красою своєю, а саме некрасивістю, в якій була своєрідна краса)* (В. Русанівський); *Мушу продовжувати спроби поєднати гадано непоєднуване — сни з реальністю, спогади — з мріями, анархізм — з консерватизмом* (К. Москалець).

ПОЄ́ДНУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПОЄДНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Зливатися, змішуватися в одне ціле; утворювати єдине ціле. *Все злучиться в цілість — природа і люди, що є, що минуло, що сталось, що буде, і рідне й чуже поєднається щільно і житиме в думці моїй нероздільно* (Леся Українка); *Одна пара очей дивиться на мустангера зовсім не так, як усі інші: у їхньому лагідному, але твердому погляді дивовижно поєдналися страх і любов* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Зливаючись, змішуючись, переставати розрізнятися, сполучатися в одно (для слуху, зору і т. ін.). *Приємний, м'якого тембру голос переливався, воркотів.., то затихаючи, то посилюючись, і так гармонійно поєднувався з звучанням гуслів, що Маруся вся обернулася в слух і заніміла* (С. Добровольський); *Звуки згасали, поєднувалися в хаотичну симфонію і відкочувалися в бездонну прірву небуття* (О. Бердник); // *тільки док.* З'єднатися на ґрунті спільних інтересів, поглядів і т. ін.; згуртуватися. *Поєднався Йосафат, цар Юдин, з Ахазією, Ізраїлевим царем, що робив несправедливо* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *У темному гаю Зібралися; старий, малий, Убогий, багатий Поєднались, — дожидають Великого свята* (Т. Шевченко).

2. Одночасно сполучатися, пов'язуватися у взаємній відповідності. — *Написане тобою, друже, не може бути відмежованим від нашої сучасності. Воно органічно поєднується з нею, — продовжував резонерствувати Дмитріїв* (І. Пільгук); // Сполучатися, міститися одночасно в кому-, чому-небудь (про які-небудь риси, якості, властивості). *Зрештою, це були великі діти, в яких серйозність ще поєднувалася з пустощами* (О. Донченко); *Очі в неї були великі, зелені, губи чутливі, владні, владність і чутливість якось дивно поєднувалися, й це тривожило* (Ю. Мушкетик); // Мати якийсь зв'язок; співвідноситися. *Між* [несподіваним] *листом та секретаркою не було ніякого зовнішнього зв'язку, та для Мишуні Бойченка .. обидва факти міцно поєдналися* (Ю. Яновський).

3. *тільки док.* Зійтися разом, зустрітися. *Поєднавшися після невдалого польовання* [полювання] *на кулика, брати якийсь час ішли мовчки* (І. Франко).

4. *тільки док.* Вступити в інтимні, дружні стосунки; стати близькими одне одному. — *Коли вже ви поєднались так, то мені тільки треба вдатись до батюшки, щоб годить вінчання* (І. Нечуй-Левицький); [М а в к а:] *Ні, ти сам для мене світ, миліший, кращий, ніж той, що досі знала я, а й той покращав, відколи ми поєднались* (Леся Українка); // Вступити в шлюбні стосунки; одружитися. — *Твоєму милому буде загрожувати на війні велика небезпека, але що тільки його не вб'ють, то ти ще його побачиш і ви навіть поєднаєтесь...* (А. Кащенко); *Жив там старий Філемон і побожна стара з ним Бавкіда. Там оселились вони, ще за літ молодих поєднавшись* (М. Зеров); — *В ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, — промовив декан. — Хай буде так, — озвався паламар. Декан підвищив голос. — Ви поєднались у шлюбі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

5. *тільки док., перен., заст.* Досягти згоди, одностайності в поглядах, думках, почуттях і т. ін. — *Я б сама тому рада, коли б вони* [матері] *помирилися, поєдналися...* (Панас Мирний); *На поклик той вбіг, розпихаючи людей, десятник. — Дай-но їм лопатки. Най вдень лагодять окопи навколо волості, а увечері зачиняти їх вкупі в холодну, може, вони там скоріше поєднаються!* (М. Коцюбинський); — *Та й таки при частунку погодяться люди й будуть у злагоді жити. Та й я поєднаюся з Параскою .. Бо гріх сваритися* (Л. Мартович); // Домовитися. *"Поживеш, Роздивишся в хаті, Та й ми тебе побачимо — Отоді й за плату. Чи так, дочко?" "Добре, дядьку". "Просимо ж у хату". Поєднались* (Т. Шевченко); *Гей я сміху раз набрався, Як узяв та поєднався Черевички пані шити: Ось попробуй їй вгодити!* (Я. Щоголів); // Погодитися. *В городі служили по чотири та по п'ять карбованців, але Квасюк побачив, що Левантина того не знає, і сказав, що більш як три карбованці не дасть, та ще щоб вона й на своїй одежі була. Левантина недовго думала й поєдналась* (Б. Грінченко).

ПО-ЄЗУЇ́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-єзуї́тському.** *Це продумано по-єзуїтськи* (М. Матіос).

ПО-ЄЗУЇ́ТСЬКОМУ, *присл.* Як єзуїт (у 2 знач.), як прийнято в єзуїтів (у 2 знач.). *Я боявся, що коли підведу голову й зобачу очікувально-ввічливе по-єзуїтському усміхнене обличчя опеуповноваженого, то не стримаюся і скажу таке, що давно повинен був сказати...* (Р. Федорів).

ПО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **по́їти.** — *Худоба не поєна, а він іще досвіта втік з хати* (С. Ковалів); — *Йому* [Саві] *однаково, чи товар поєний, чи ні, — коби йому спрага не допікала* (О. Кобилянська); *Ще тиждень їхали вони назад, поки дісталися Дніпра, й хоч дорога за сей час просохла й довкруж зеленіла молода трава, та коні добре потомилися й схудли, погано годовані й погано поєні* (І. Білик); *Посадку слід проводити, коли земля поєна зимовою дорогоцінною вологою. Лише тоді є вагомий шанс на те, що молоді деревця нормально приймуться й згодом перетворяться на зелених лісових велетнів* (із журн.); // **по́єно,** *безос. пред. Конюший доглядав, як поєно з дубових відер панські цугові коні* (І. Франко).

ПОЖАДА́НИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **пожада́ти.** *Поведення* [поводження] *редакції сього місячника зо мною не зробило мені участи в тім виданні зовсім не пожаданою* (І. Франко); // **пожада́но,** *безос. пред.* — *Як же скінчимо цю справу? Вона й так .. затягнулася довше, як нам пожадано* (О. Кобилянська).

2. Те саме, що **жада́ний** 1. *Великі Господні діла, вони пожадані для всіх, хто їх любить!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я знаю, що для п. Якубовського були б більше пожадані повісті з народного життя* (Леся Українка); *Втомлені над ранок очі сон пожаданий замикав* (М. Драй-Хмара); *Прогулянки до Марії Яківни були йому пожадані* (Валерій Шевчук); *Дні пожадані, ось ви і знов: сонце весняне, гомін дібров* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОЖАДА́ННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **жада́ння.** *Закінчимо ж наш щирий від серця привіт пожаданням Вам довгих та щасних літ на користь рідному краєві* (Панас Мирний); *Єгор Хомич співав .. І давні думи, і пісні сучасні, Без наших просьб, на власне пожадання* (М. Рильський); *Вся кров хлюпнула йому в голову й дико завирувала там, .. викликаючи з потаємних глибин єства грубий клич пожадання* (П. Загребельний); *Хотів би я злетіти в небеса, Позбутися ваги земного тіла. Та не хотів би, щоб моя сльоза Століттями у космосі тремтіла. Вона — моя зірниця дорога, Та її на рідну землю впасти треба. Допоки в ній живе землі жага, В мені не згасне пожадання* (Д. Павличко).

ПОЖАДА́НО. Присл. до **пожада́ний.** *Тьмяніла ніч. І я крутим узвозом угору брався місячною стежкою і кожен крок свій пожадано пив* (В. Стус).

ПОЖАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, чого і з інфін.* 1. Док. до **жада́ти** 1; зажадати. *Не барячись хвилиноньки, пожадала собі* [Галя] *у чоботи вбратися* (Марко Вовчок); — *Коли ти пожадав підмовити Ярополка вернутися, я одразу збагнув, чого ти від мене хочеш* (І. Білик).

2. Док. до **жада́ти** 2; побажати. [М а р у с я:] *Твоя мати оце приходила до нас, хвалилася і своїм горем, і твоїм лихом .. Думала, каже, що за багатим чоловіком добре їй буде, а вийшло — і ворогові б своєму не пожадала!* (Панас Мирний); *Прибув і офіцер Богдашевич пожадати щасливої дороги!..* (Олена Пчілка).

ПОЖАДА́ТИСЯ, а́ється, *безос., рідко.* Док. до **жада́тися;** зажадатися. *Ходив* [хазяїн чумакувати], *коли йому пожадається, не поспішаючись* (Марко Вовчок).

ПОЖА́ДЛИВИЙ, а, е. 1. Який дуже бажає чогось, дуже охочий, прагне до чого-небудь; жадібний (у 1 знач.). *Дуже тямущий комісар у загоні. До роботи пожадливий і слово сердечне має* (М. Стельмах); *Поступово міцнішала дружба з кінововком, з тим пожадливим, завжди ніби запаленим від бігу, сивим уже трударем, який півсвіту обгасав із своєю кінокамерою* (О. Гончар); // Який виражає бажання і прагнення. *Пожадливими очима сковзнув рибалка по добротному сукні на шароварах з кантом* (Іван Ле); *Коли згадував його сина Трояна, бачив такі ж холодні зеленкуваті очі, пожадливий рот, повсякчасну готовність розпустити язика чи зціпити кулаки* (Р. Андріяшик); *Ганкауровi знову пригадався нахабний, зарозумілий сеньйор Олів'єро, скрипучий голос, пожадливі руки, що так неохоче віддавали Ганкауровi зароблені ним пезети* [песети] (Ю. Бедзик); // Сповнений напруженого інтересу; пристрасний. *Погода стоїть бездоганна. В мені прокидається пожадливе бажання мандрів* (В. Домонтович); // Який не наїдається; ненаситний. *Нам щодня мовчки господиня подавала ситу страву, і ми, пожадливі й голодні, одхарчовувались* (М. Івченко); *І поплавець, як блискавка, зника: Не зна вагань краснопір пожадлива* [пожадливий] (М. Рильський); * Образно. *Ось блимнув вогник, заскакало пожадливе полум'я* (І. Цюпа); // Власт. спраглій людині. *Потьомкін налив квасу, випив пожадливими ковтками, потім ще налив і теж випив* (С. Добровольський).

2. Який пристрасно прагне до збагачення, наживи; корисливий (у 1 знач.). *А старець був дуже скнарий і пожадливий чоловік. Бачить він, що Довбуш з опришками не вважають на нього, та й ну тягти собі з купи — срібла, злата й самоцвітів усяких!* (Б. Антоненко-Давидович); *Він зовсім не бачив, які стомлені, підупалі духом лицедії. Він чув, що вони говорять, і зовсім не брав собі в голову, що господар пожадливий, і що його челядники все за ними назирали, щоб вони чого не поцупили, а заплатили їм удвічі менше, ніж було обіцяно* (Ю. Логвин).

ПОЖА́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пожа́дливий.** *Іван Семенович, впіймавши погляд Ковтуна, поманив його рухом руки, і той несміливо зайшов. Він допитливо глянув на Івана Семеновича, але той, відчувши цю своєрідну пожадливість до знання, навмисне, щоб не соромити, нічого не сказав* (М. Івченко); *Минається і світ, і його пожадливість, а хто Божу волю виконує, той повік пробуває!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Бореться* [Меншиков] *з Полуботком терпеливо і послідовно на всіх етапах, .. і хоча й знищує противника, сам стає жертвою своєї власної пожадливости і несумлінности й мусить мандрувати на Сибір* (І. Франко); *І знов задумався Сагайдачний, дивуючись, як поєднується в одній особі така пожадливість з високими культурними потребами* (З. Тулуб); *Самуїлові не вперше зустрічатися з ханами та беями половецькими, знав їхню пожадливість, хіть до подарунків* (В. Малик).

◊ **(1) З пожа́дливістю (з пожа́дністю):** а) з напруженою увагою, з інтересом (читати, слухати і т. ін.). *Орися звеліла принести його* [папірець] *їй й з пожадливістю почала читати* (М. Старицький); *Вона знову зітхнула і звелася. Вдивлявсь у неї з гострою пожадністю і, хоч і тепер не побачив її обличчя, уздрів її шати* (Валерій Шевчук); б) з ненаситністю (їсти, пити, брати собі що-небудь і т. ін.). *Парубок не може навіть поворухнутися .. Вдень біль трохи зменшувався, а вночі, щоб не кричати, затискав зубами ріжок подушки, з пожадністю пив первак* (М. Стельмах); *Їли юнаки з величезною пожадливістю, бо учта приносила приємність, відновлювала сили і дарувала бадьорість* (В. Фіялко); *Олесь глянув на червоношкірого. Той уже доїв коржа і з пожадливістю голодної людини висипав з долоні в рот останні крихти* (Ю. Бедзик).

ПОЖА́ДЛИВО. 1. Присл. до **пожа́дливий.** *Парубок .. пожадливо припав устами до вина* (М. Коцюбинський); *Муравйов пожадливо накинувся на кашу* (О. Гончар); — *Тімочко, хороша, тепер ми живемо! На, ось кулешик теплесенький, з олією! Дівчина пожадливо їла* (К. Гриб).

2. *присл., перен.* З напруженою увагою, цікавістю. *Перше ніж він доплентався до порога, в коридорі за дверима щось рипнуло й зашурхотіло. То поспішала до себе Параска Федотівна, що пожадливо, затаївши дихання, підслуховувала коло дверей їхню розмову* (Б. Антоненко-Давидович); *Михайло пожадливо перебігав газетні шпальти* (Ю. Збанацький); *Повернувся він за чотири дні. Ісідор дивився на нього благально й пожадливо — чи дізнався що-небудь?* (О. Бердник).

ПОЖА́ДНИЙ, а, е. Те саме, що **пожа́дливий.** *Пожадний зір опалює мета: Куди послати тінь на піски й болота, Де пісню висіять, де розтопити кригу* (А. Малишко); *Погляд, колись однаково пожадний на щастя і безнадію, стомлено прикипів до ґнотика, що крізь горловину надтріснутого скла пропечатує стелю березовим тихим листком* (Є. Пашковський); *Хто пожадний, хай іде на острови, повні золота і срібла, і бореться з гаддям, яке його стереже* (Валерій Шевчук).

ПОЖА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пожа́дний.** *А коли вона повернеться, що йому чинити з нею далі? Може, знову спробувати любові? .. Але досі він жінки не знав, тому й пожадність така в нього виникла* (Валерій Шевчук); * Образно. *Химерна, ненажерна паща* [молотарки] *ковта сніп за снопом .. Мов у пропасниці, труситься із пожадності* (К. Гордієнко).

◊ **З пожа́дливістю (з пожа́дністю)** *див.* **пожа́дливість.**

ПОЖА́ДНО. Присл. до **пожа́дний.** *Коваль пожадно й нетерпляче затягся цигаркою* (А. Головко); *Коло дверей камери стояли два тюремники. Один тримав старі подерті носилки. Другий, притулившись спиною до стіни, пожадно обмацував очима Кузьмові сакви, що горбочком лежали на нарах* (М. Сиротюк); *Микола пожадно доїдав те, що лишилося* (Валерій Шевчук).

ПОЖАДО́БИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* пожадо́бляться; *док., розм., на кого — що і без дод.* Те саме, що **пола́ситися** 1. — *Невже вона пожадобилася на громадське добро й забрала* [шафи, стільці тощо] *на свою квартиру? Коли так, то .. Гнат матиме добре віно* (С. Чорнобривець); *Як після цього, що сталося щойно, дивитимуться одне одному в очі ті, які так ницо пожадобилися* (Р. Іваничук).

ПОЖАДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *рідко.* Док. до **жадува́ти.** *Щоб ніхто не зазіхнув на Ваш автомобіль, правоохоронці радять не пожадувати на сигналізацію та платну стоянку* (із журн.).

ПОЖАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, заст.* Док. до **жакува́ти.** *Пожакувати всі крамні комори* (Сл. Б. Грінченка); *Є й такі добродії, для котрих все визначено од самого початку. Це ті, котрі народилися без совісті або загубили її. Користують першою-ліпшою можливістю, щоб пожакувати* (Ю. Мушкетик); *Пожакувавши геть-чисто все на кораблі, вони потопили його, а самого Ландольфа взяли до себе на барку, лишивши йому на хребтині одну благеньку курточку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЖА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пожали́ти.** *Митя Іванов дивився на мене беззлобно, з цікавістю. Мої геть пожалені кропивою вуха, шия, руки говорили, мабуть, досить промовисто* (В. Нестайко); *Еліза не звертала ні на що уваги. Вона плакала й сумувала. Байдуже дозволила вона служниці одягти на себе королівське вбрання, вплести перлини в волосся і натягти на пожалені кропивою руки тонкі рукавички* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Жадан повертався з цього розбурханого осиного гурту* [жінок] *хоч і пожалений, зате вдоволений* (Яків Баш).

ПОЖА́ЛИТИ, лю, лиш, *док., кого, що, діал.* Пожаліти. *Пожаль мене, милий Боже, що я молоденька* (П. Чубинський).

ПОЖАЛИ́ТИ, алю́, а́лиш, *док., кого, що.* 1. Док. до **жали́ти.** *Якби на кропиву не мороз, вона б усіх людей пожалила* (прислів'я); *У лісі трохи подряпався* [Клим], *пожалив і руки, крізь кущі пробираючись* (Я. Гримайло); *Я не скаржуся ніколи, Як мене пожалять бджоли* (М. Стельмах); *Ця золота кабінка була схожа на вулик, а сніжні іскри — на розлючених золотих бджілок. Ще пожалять...* (І. Жиленко); * Образно. *Розпечені літери наскрізь папір проїдають, пожаливши руки, у безвість розлюченим роєм вони відлітають* (П. Мовчан).

2. Жалити якийсь час. *Взяла я те відро та й кинула в кропиву: нехай, думаю, Палажка трохи пожалить литки, як буде доставати відро* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЖА́ЛИТИСЯ, люся, лишся, *док., діал.* 1. Пожаліти. — *У вас голос... — Пожалься Боже, який там голос...* (С. Добровольський).

2. Пожалітися. *А знов, як не вгодять Галі брати, то Галя поплаче й погорює, .. пожалиться, та й годі* (Марко Вовчок).

ПОЖАЛИ́ТИСЯ, алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Пожали́ти себе. *Гриць миші злякався, В кропиву сховався, Бороною вкрився, Щоб не пожалився* (Л. Боровиковський); *Стрибнув* [дяк] *на землю, трохи пожалившись у буйній кропиві, відтак .. моторненько погнався через садок до сусіднього городу* (Валерій Шевчук); *Обгоріла дитина на сонці — це піде на користь, вкусила бджола чи мурашка — теж добре, пожалилася кропивою, покупалася в прохолодній воді, подряпалася колючкою, з'їла падалицю в саду — значить, загартувалася від недуг, стала міцнішою, сильнішою духом* (М. Дочинець).

2. Жалитися якийсь час. *Коли ми в дитинстві трохи пожалилися кропивою, дорослі нерідко заспокоювали нас, примовляючи, що нічого страшного в цьому немає і що це дуже корисно. Як це не дивно, але кропив'яні опіки і справді здатні приносити користь організму* (із журн.).

ПОЖАЛІСНІ́ТИ, íю, íєш, *рідко.* Док. до **жалісні́ти.** — *Що ж у тебе, Михайлику? — одразу пожалісніло Любине смагляве обличчя* (М. Стельмах).

ПОЖАЛІ́ТИ, íю, íєш. 1. *кого, що, рідше чого.* Док. до **жалі́ти** 1; зглянутися на кого-, що-небудь. [Н а с т я:] *Марусю! пожалій моїх старих літ, моєї сивої голови! Пожалій мого розбитого серця!* (І. Нечуй-Левицький); *Пожалівши брата, Петро вишукав під деревами павутиння й обліпив ним його скривавлену голову* (А. Кащенко); — *Того, хто свідомо стане на моєму шляху, щоб завадити мені, — я не пожалію, запевняю вас!..* (В. Владко); — *Я люблю тебе, Прохоре, і караюся з того, що трапилось. Повір мені. Пожалій мене, бо я збожеволію скоро від дум* (А. Шиян); // Висловити співчуття. — *Не знать, де й ділася* [Христя]. *А шкода, добра була робітниця, добра, гріх слова сказати! — пожалів Рубець* (Панас Мирний); — *Тяжкий твій хліб, Катерино, — пожалів пан старчиху і навіть подумав, чи не допомогти їй чимось* (М. Стельмах); // Потурбуватися про кого-небудь; виявити прихильність, приязнь. — *Сиротою зостався б, — от і горе. Нікому тебе ні пожаліти, ні сорочки чистої дати* (Панас Мирний); *Мати присіла біля нього: — Хоч би вам там командир хороший попався, щоб хоч коли-не-коли пожалів...* (О. Гончар); *Я все це розумію, всіх жалію, .. хоч часом питаю себе: а хто мене пожаліє? Я ж не стожильна конина, я — людина...* (Г. Тарасюк).

2. Док. до **жалі́ти** 2; пошкодувати, пожалкувати за чим-небудь. *Лиш той, хто жить умів, вмирать не пожаліє* (І. Франко); *Пожалів Марусяк, що не має червонних* [червінців] *при собі* (Г. Хоткевич); *Він навіть не встиг .. переодягтися, та так і прибув до Одеси. В дорозі спершу пожалів за цим, але, коли ад'ютант нагадав йому про одяг, генерал гримнув на нього* (В. Кучер); *Тепер він щиро пожалів, що повернувся в Криничани. Треба було самотуж, не шукаючи помічника, пробиватися з отим клумаком на схід* (Є. Доломан).

3. *кого, що, чого.* Док. до **жалі́ти** 3. *Коли за нас Бог, то хто проти нас? Той же, Хто Сина Свого не пожалів, але видав Його за всіх нас, як же не дав би Він нам із Ним і всього?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Що ж ми їм, мертвим, скажемо? Хто нам дав право свою силу жаліти, коли вони не жаліли крові. Життя свого не пожаліли...* (С. Журахович); *Він не пожалів би потрощити дебелі дубові стільці на куркульських головах* (М. Стельмах); *Не пожалій лиш золотого Для Феба світлого, ясного* (І. Котляревський); — *Ти хоч би телеграму толкову прислав був .. — А ти, скупердяга, зайвих десяток слів пожалів* (А. Головко).

(1) Не пожалі́єш (не пожалку́єш) <Не пожалі́єте (не пожалку́єте)> — не розкаєшся, не розкаєтеся; будеш задоволений, будете задоволені. [Я р ч у к:] *Простягніть же мені руки! Ми підемо разом, і ви не пожалієте!* (І. Микитенко); — *Ходім солов'їв слухати! Ходімо, не пожалієш!* (Яків Баш); — *Ви ніколи не пожалієте, що вийшли за мене заміж* (В. Барка); — *Дозвольте мені зостатись. Ненадовго. На тиждень. Хочете, Міля за мене поручиться? Будь ласка, залиште мене, і ви не пожалкуєте* (Г. Пагутяк).

◊ **(2) Рук (сил) не пожаліти** — зробити що-небудь з повною віддачею. *Наш пан доглядач головний тут — ось хто! А ми для нього сил не пожалієм, бо на дурне діло він не покличе* (Б. Левін); *Усі працювали з великою віддачею, не пожаліли рук, аби зробити парк найулюбленішим місцем відпочинку і маленьких і дорослих мешканців міста* (із журн.).

ПОЖАЛІ́ТИСЯ, іюся, ієшся. Док. до **жалі́тися.** *Гірке життя давно минуло, і тепер їй* [Тоні] *просто ні на що пожалітися* (В. Собко); *— А ми оце тепер удома сидимо, — пожалілася Злата. — Уявляєш, як воно мені? Я зроду-віку більше двох днів удома не стирчала* (Люко Дашвар); *Навчав* [пан], *щоб осмілилась* [Ївга] *стать перед губернатором і пожалітись об своїй нужді* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— От я тобі раджу йти у волость, пожалітися, то все тобі вернуть* [дядько і дядина] (Панас Мирний); *— То ви пожалійтесь на його* [нього] *мировому посередникові* (І. Нечуй-Левицький); *— Геть, доносчиця!.. Пожалілась на солдата, тепер хочеш мене зганьбити!* (О. Довженко).

ПОЖАЛКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док.* 1. Док. до **жалкува́ти** 1; пошкодувати за чим-небудь. [О р е с т:] *Хоч коли є що в середніх віках, за чим можна пожалкувати, то власне за сею* [сією] *"блакитною трояндою"* (Леся Українка); *Я пожалкував, що не залишив у старому таборі зв'язківця* (Ю. Збанацький); *Женя покрутилася перед дзеркалом і пожалкувала, що недавно зробила коротку стрижку* (В. Близнець); *Вася дістає з пакета старий бінокль без шворок і майже невживаний апарат "ФЕД 5" у рипучому шкіряному футлярі, ось, каже до Вахи, бери, не пожалкуєш, товар хороший* (С. Жадан); // *за ким — чим.* Відчути душевний біль, зажуритися за ким-, чим-небудь. *Пожалкував* [Кобзар] *за Іваном Кравчуком, згадав, що колись разом із ним у школі вчилися* (С. Журахович); *Дивлячись услід дракону, Сміт пожалкував за ним. Вітер розшматує дракона, як тільки той повернеться проти нього* (Г. Пагутяк); // Відчути жаль, каяття. *— Прискучило тобі зі мною жити, — Промовив брат* [голуб], *— нехай і так, Нехай сміється Шпак... Мене згадаєш, милий друже, І пожалкуєш дуже, дуже...* (Л. Глібов); *Сахно й собі звернула на цілину, тільки праворуч. Але зразу ж пожалкувала* (Ю. Смолич); *Павло щиро пожалкував, що покинув Страсбург* (Р. Іваничук).

2. *кого, що і без прям. дод.* Док. до **жалкува́ти** 2. *— Слухав би* [син] *батькового вчення, та пожалкував би моїх слізочок* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Свекруха рада Олесі, як рідній дитині: не знає, де й посадити, як пожалкувати* (Марко Вовчок); *І невідомо, чи хотіла вона позбутися пасинка чи, може, й справді, пожалкувала його* (Є. Кротевич).

3. *кого, що.* Док. до **жалкува́ти** 3. *— Приклич же його, паньматочко, хоч на часиночку .. Що знаєш, те й роби, а я нічого не пожалкую* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Щедрого могорича гробокопачам не пожалкував* [Кіндрат] (О. Ковінька); *Яворницький знав, що Алексєєв скуповував старовинні речі для власного музею. Звісно, генерал не пожалкує ніяких коштів, щоб придбати цю скриню* (І. Шаповал).

4. Жалкувати, шкодувати якийсь час. *Пожалкуєш, пожартуєш Та просто їм в вічі: — Не годиться, козаченьки, Кохатися двічі!* (з народної пісні); *І певно, так би й вийшло, як і торік: пожалкував, пожалкував та й облишив гадку, коли б не самі обставини* (А. Головко).

Не пожалієш (не пожалкýєш) <Не пожалієте (не пожалкýєте)> *див.* **пожаліти.**

ПОЖАЛКУВА́ТИСЯ, ýюся, ýєшся, *на кого — що і без дод., діал.* Док. до **жалкува́тися.** *— Панночка пожалкувалась на тебе старій, що ти вже зовсім одужала, та не хочеш робити* (Марко Вовчок).

ПОЖА́ЛУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пожа́лувати** 1, 4. *Як живий стоїть* [батько] *в очах — в далекому дитинстві сиротою підпаском, сиротою ковальчуком — усім чужий, всім байдужий, ніким не пожалуваний, а хіба скривджений* (А. Головко); *Такі ж медалі, тільки без самоцвітів, були пожалувані військовому обозному Павлу Головатому, писареві Івану Глобі, хорунжому Якову Качалову* (А. Кащенко); *Красивий, спритний і хтивий лакуза за ревну службу був пожалуваний самою царицею патентом на чин сухопутного прапорщика* (М. Стельмах); // **пожа́лувано,** *безос. пред. У 1699 році Мазепі було пожалувано Крупецьку волость з усіма селами* (із журн.).

ПОЖА́ЛУВАННЯ, я, *с.* 1. *заст.* Дія за знач. **пожа́лувати** 4. *Бояри хотіли прищепити козацтву ті принципи, ті поняття, на яких тримався московський лад: цар стоїть над правом, кожен акт царя — це ласка, пожалування, й не може бути рівноправних стосунків між ним і людьми* (О. Апанович).

2. *icт.* Приношення, пожертва на користь кого-, чого-небудь. *Для зміцнення своєї влади король Данії Ерік III надав значні пільги та земельні пожалування церкві, намагався ладнати з архієпископом та єпископами* (з наук.-попул. літ.); // Подарунок, винагорода за послуги; жалування. [У л ь р і к а:] *То рицар Ольбрахт з Вільни, що привіз Пожалування пану воєводі* (І. Кочерга); *— Кожема в Острі, Бразд у нашому Любечі і ще багато таких, як вони, взяли в князів і один у одного всякі пожалування: землі й ліси, озера й гони на ріках — усе в їхніх руках* (С. Скляренко); *Близько 634 р. Кий повстав проти аварів, шукав підтримки у візантійського імператора Іраклія, дістав цю підтримку від нього, а заодно і пожалування в Подунав'ї* (Р. Іванченко).

3. *діал.* Співчуття, жаль. *В серці бідної сироти найскорше збудилося пожалування над таким же круглим, нещасним сиротою* (І. Франко); *Вона все ж таки була .. дівчина гідна пожалування. Яке її життя?.. Її мати — стара жінка... браття живуть кожний для себе* (О. Кобилянська).

ПОЖА́ЛУВАТИ, ую, уєш. 1. *кого, розм.* Док. до **жа́лувати** 1. *Побачив Він* [Бог] *їхню тісноту, коли почув їхні благання, і Він пригадав їм Свого заповіту, і пожалував був за Своєю великою милістю* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Чуже лихо, як кажуть, людям сміх, похлипаєш раз, люди пожалують, удруге — одвернуться, утретє — стануть сміяться* (О. Стороженко); *— Винуваті, паночку, запізнилися. Простіть на сей раз — й пожалуйте, й помилуйте...* (Панас Мирний); // Пригоубити кого-небудь, попестити. *Я було дивлюсь, як дядина голубить своїх дітей, та все думаю про свою матір: якби була жива моя мати, вона б мене пожалувала й гостинця мені принесла б* (І. Нечуй-Левицький); *Мати хоч і погримає, і поб'є, було, та й пожалує* (Б. Грінченко); *Вона.., посміхнувшись, з ніжністю пожалувала хлопця по голові* (Д. Бедзик); // Виявити увагу, прихильність до кого-небудь. *— Пожалуй же, Марусенько, молодицю, вклонися й пошануй* (Марко Вовчок).

2. *кого, що, розм.* Док. до **жа́лувати** 2. *Ей, небоже, хоч сам же ти пожалуй себе! Кинь книжку під лавку, або наплюй в неї — на одно вийде: завтра-таки твоє тіло буде мучитися під лозами!* (І. Франко); *— Пожалуйте животину!.. Якщо я їх битиму, то вони ж швидко геть потомляться і тоді вже запевне не побіжать* (А. Кримський); *— Та я б за неї* [землю] *свою душу на шматки покремсав. "Свою покремсав би чи ні, а чужу не пожалував би", — подумав* [Данило] (М. Стельмах); // Залишити у себе, не побажати витратити (у 1 знач.). *Він не пожалував ста карбованців на видання творів самовродка Рябоклячки* (М. Коцюбинський); *З отаких* [боржників] *я брав, кілько хотів та й що хотів. Бо мужикові як скрутно, то він нічого не пожалує* (Л. Мартович).

3. *кого, що і без дод., заст.* Док. до **жа́лувати** 3. — *Візьми мене на плечі, пронеси старого, не пожалуєш свойого* [свого] *труду* [труда] (І. Франко); *Коли я крицею зроблюсь на тім вогні, Скажіть тоді: — Нова людина народилась; А як зломлюсь, — не плачте по мені! Пожалуйте, чому відразу не зломилась!* (Леся Українка); *На другий день лавою пішли до театру — українці, бо поляки ходили переважно на штуки народні зі співами й танцями .. Хто пішов, не пожалував* (Б. Лепкий); // Відчути жаль, каяття. — *Той, що її* [Маланку] *візьме, не пожалує цього, — думав* [Лукин] *про себе, коли бачив, як вона кидала вилами на скирту снопи* (Н. Кобринська).

4. *кого, що, чим, заст.* Док. до **жа́лувати** 4. — *Я ніколи не забуваю добра, — вела далі княгиня. — За те, що чесно і добре працювала, хочу пожалувати тебе.., я тобі даю село Будутин* (С. Скляренко); — *Пожалуйте на притулок. На притулок пожалуйте. Для бездомних котів-собак* (Ю. Іздрик); — *Знатний барин... і небідний. Мені целковий* [карбованець] *пожалував* (Д. Білий).

5. *до кого, заст.* Док. до **жа́лувати** 5. *Олексій .. став пильно прохати охвицера* [офіцера], *щоб пожалував до нього хліб-солі одкушати* [поїсти] (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Увійди* [до панича] *та й кажи: просили барин і бариня, щоб пожалували до них* (Панас Мирний); — *Красота! — сказав шофер. — Значить, Клим Васильович пожалували? Приємно...* (Я. Гримайло); *Будочник, катеринівських часів солдат, не впізнав капітана, освітив ліхтарем приїжджого, щоб переконатись, а хто ж пожалував у губернський град* (Б. Левін); // *наказ. сп.* пожа́луй, пожа́луйте. Ходи, ходіть, заходь, заходьте (при ввічливому запрошенні). — *Здоров, здоров, любий зятю, Пожалуй у хату!* (з народної пісні); — *Баришня Наталя дома? — Дома, вони одягаються. Пожалуйте* (М. Івченко); — *Пожалуйте, товаришу начальник! Ось воно, це розбите гніздо* (І. Микитенко); — *Дуже просимо, пожалуйте, тільки не здивуйте, ми мужики, у нас тут усе по-простому, самі бачите...* (У. Самчук).

ПОЖА́ЛУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *заст., розм.* Док. до **жа́луватися.** *Вернувся сотник мій додому, Три дні, три ночі не вставав, Нікому й слова не сказав І не пожалувавсь нікому* (Т. Шевченко); *Послухала Мотря людської ради, пожалувалася в волость* (Панас Мирний); — *Хлопці самі пожалуються, коли князь вернеться, і я не замовчу* (А. Чайковський); — *Ти зі мною така зла! Чого ти мене віддала в цю больницю* [лікарню]? *От зараз прийде доктор, я на тебе пожалуюсь* (І. Карпа).

ПОЖА́ЛУЙ, *вставн. сл., розм., рідко, заст.* Мабуть. — *Пожалуй, він* [батько] *ще й рад буде, щоб збути нас* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Й о с и п:] *Та я, пожалуй, прийду.* [Х в и л и м о н:] *Як прийдеш, то не ховайся поза плечима других* (М. Кропивницький); // Уживається при висловленні нерішучої, невизначеної згоди. *Подумав ото* [хазяїн]..: *"Пожалуй, я тебе найму, тільки попереду справлюся, де слід"* (Панас Мирний).

ПО́ЖАЛЬ, ю, *ч., діал.* Жаль *(див.* **жаль**[1]**).** — *Та вже таки кинув він шапкою об землю, занедбав усе золото й серебро .. — Не годилося кидати, — промовили усі брати з пожалем* (Марко Вовчок).

ПОЖА́Р, у, *ч.* Те саме, що **поже́жа.** *Аж глядь — у Прокопа пожар, все в Прокопа згоріло* (Л. Боровиковський); *Але не встигли ми дійти до воріт, як за нами вмить почувся зойк і крик: — Сюди! Сюди! Горимо! Пожар!!* (В. Винниченко); *Знищивши рослинний покрив лісу, низовий пожар зупинився на мить перед ялиновим насадженням* (В. Гжицький); *Ляхи мерзли, а козаки Грілись на пожарі* (Т. Шевченко); *Як тебе* [пісне] *почала я співати, В мене очі горіли, мов жар, І зайнявся у грудях пожар* (Леся Українка); *Буду згадувать серця пожари, як на гору до неї я йшов...* (В. Сосюра); * У порівн. *Невідворотно, як гнаний вітром степовий пожар, насувалося лихо* (О. Гончар).

◊ **На пожа́р спуска́ти** *див.* **спуска́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **із поже́жі (з пожа́ру)** *див.* **поже́жа; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **на поже́жі (на пожа́рі)** *див.* **поже́жа; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **на поже́жу (на пожа́р)** *див.* **поже́жа.**

ПОЖА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пожа́рити.** *Азіатський пожарений на барбекю стейк — спробуйте й ви цю оригінальну страву* (із журн.).

ПОЖАРИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пожари́ще.** *Серед пожарини кущики стримлять обгорілі* (Б. Грінченко); *На тому місці, де стояв квартал, чорніє тепер сумна пожарина* (С. Васильченко); *Данило кинувся до пожарин. — Люди добрі! — гукнув щосили* (М. Стельмах); * У порівн. *На хресті кора чорніє пожариною і тільки самі кінці ясніють* (Леся Українка).

ПОЖА́РИТИ, рю, риш, *док., що, чого.* 1. Док. до **жа́рити** 1. *Ковбасу пожарить* [козак] *і сам поїсть, попросиш — не дає* (В. Сосюра).

2. Жарити якийсь час. *Відварюємо опеньки пів години, потім на вершковому маслі з додаванням рослинної олії пожаримо грибочки приблизно 15–20 хвилин* (із журн.).

ПОЖА́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **жа́ритися** 1. *Ставимо масло нагріватися, а потім додаємо картоплю. Вона має пожаритися так, щоб стала золотистою* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Жаритися на сонці якийсь час. *Любителі пожаритися на сонці більше схильні до застуд, оскільки надлишок сонячної радіації знижує можливості імунної системи* (із журн.).

ПОЖА́РИЩЕ, а, *с.* Збільш. до **пожа́р;** велика пожежа. *Довго воно* [село] *зеленіло, Поки люди з поля Пожарище не пустили Та не запалили Села того зеленого. Згоріло, зотліло* (Т. Шевченко); *Над містом стояв дим від пожарищ* (І. Багряний); *Серед пекельної темноти й несамовитих пожарищ вона ринулася шукати Віктора* (Олекса Ізарський); *В очі йому вдарило сліпуче пожарище, нестерпне вогняне сяйво* (Ю. Бедзик).

ПОЖАРИ́ЩЕ, а, *с.* Місце, де була пожежа; те, що лишилось після пожежі; згарище, попелище. *На очах його чорніли пожарища стародавніх козацьких міст Корсуня й Стебліва* [Стеблева], *а над Корсунським замком ще й досі курився сивий дим* (А. Кащенко); *В холодну ніч самотній мандрівець в глухім бору знайшов старе кострище: при місяці білів холодний попілець, чорніло вколо нього пожарище* (Леся Українка); *Серед київських пожарищ і руїн .. важко було розшукати знайомий будинок* (С. Журахович); * Образно. — *Хіба довго можна так жити? Це ж не життя, а якесь пожарище* (А. Шиян).

ПОЖА́РКА, и, *ж., розм.* Пожежна машина. *Всю клуню обнімав огонь .. Маленька пожарка бризкала на неї тоненькою течійкою води* (Б. Грінченко); *Згодом затихне, пірнаючи з яру в яр, віща сирена на кабіні пожарки* (Є. Пашковський).

ПОЖА́РНИЙ, а, е, *розм.* 1. Прикм. до **пожа́р.** *По небу ходить заграва пожарна...* (О. Назарук); // Признач. для гасіння пожежі. — *Ти хочеш, Сашка, щоб я пожарну команду викликав?* (М. Івченко); *Траншеї заливало водою. Піхота вичерпувала її відрами, а мудриголови-мінометники притягли собі звідкись невеликий пожарний насос і викачували воду механічним способом* (О. Гончар).

2. *у знач. ім.* **пожа́рний,** ного, *ч.* Те саме, що **пожа́рник.** [О р е с т:] *Підлітком я мав звичай .. бігати на пожар і там орудувати укупі з пожарними, лізучи у найбільший вогонь* (Леся Українка); *Доктор Леонардо не звернув достатньої уваги на каланчу, з верху якої невсипущий пожарний оглядає Слобожанську Швайцарію* [Швейцарію] (М. Йогансен).

3. *у знач. ім.* **пожа́рна,** ної, *ж.* Пожежна команда. *Коли це де не взялася пожарна з того і з другого боку улиці і ну з двох труб кропити людей* (Панас Мирний).

ПОЖА́РНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **поже́жник.** *Збіглися сторожі, пожарники, а підступити бояться, може, ще вибухатиме!* (О. Гончар); *У тім клубі роками світла не було, роками кіно не крутили, два рази клуб горів, бо не було бензини* [бензину], *щоби пожарники води привезли* (М. Матіос).

ПОЖА́РНЯ, і, *ж., розм.* 1. Те саме, що **поже́жня.** — *Хіба не чув? — дивується Кирик. — То ж Матвій Семирозум усе про ті сади ще за моєї молодості байки розповідав .. Приходь завтра на пожарню, покуримо, розкажу...* (В. Дрозд).

2. Пожежна команда. — *Мені сон снився, батюшко, що вже страшний суд настав, а заводська пожарня підкотила на машинах та й позаливала кишкою все пекло* (В. Кучер).

ПОЖАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *з ким, до кого і без дод.* Док. до **жартува́ти.** *Та й дівчина ж була* [Олеся]! *Велична, хороша, до всякого привітна й ласкава, і заговорить, і засміється, і пожартує* (Марко Вовчок); [Г о с т о м и с л:] *Гаразд, хлоп'ята! От люблю таких! А чи не з вас котрий пожартував Сю ніч у мене в замку?* (І. Франко); — *Загоїться, поки весілля скоїться, — пожартував він. — Полеж з тиждень і забудеш, що впав* (З. Тулуб); *Дмитро хотів пожартувати з ним, насунути картуз на очі, але дитя відступило від нього* (М. Стельмах); *Козаки вдавали із себе простакуватих, веселих диваків, любителів пожартувати й погуляти* (Д. Білий); // *з кого — чого, рідко над ким — чим і без дод.* Поставити кого-небудь задля жарту в смішне становище; посміятися з когось. [С а б і н а:] *Тепер я тямлю, що не мені, затоптаній ганчірці, гостей шляхетних пристоїть* [належить] *вітати. Мій пан хотів собі пожартувать з рабині* (Леся Українка); *Не втримавсь* [Артем], *щоб не пожартувати з брата: — Та ти, бачу, служакою став* (А. Головко); — *Один прибув з "Оріона" бродячий аксакал на поповнення, та й той безбородий, — якось зневажливо пожартував Славко, токовий моторист. Інну як струмом ударило. Ну, як він не відчуває? Справді — немов з конопель!.. І всім іншим, видно, теж стало ніяково* (О. Гончар).

2. Жартувати (у 1 знач.) якийсь час. — *Доки схочу, доти пожартую, а докучить — далі помандрую...* (Марко Вовчок); *Молодь вийшла у сад погуляти, поспівати та пожартувати* (О. Маковей); *Надвечір часом наїжджали Сусіди .. Полихословить, потужити, Пожартувать собі гуртом* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Жартуючи, залицятися до кого-небудь якийсь час. — *Ходи, Гандзю, пожартую, Ходи, Гандзю, поцілую* (Т. Шевченко); *Слідчий узяв пляшку пива й бутерброд. Пожартував щось з дівчиною, наговорив якихось непристойних дурниць пошепки. Дівчина, зашарівшись, вийшла* (І. Багряний); *"І дала ж лиха година зачепити цю дурноверху! Думав — пожартую, як з дівчатами на вечорницях не раз жартував, а тут — облизня впіймав!"* (В. Малик).

ПОЖА́ТИ *див.* **пожина́ти.**

ПОЖА́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пожа́ти.** *Мавка поволі вибирає напівзів'ялі квітки з пожатого жита і складає їх в пучечок* (Леся Українка); *А земля лежить, медова, А поля пожаті мріють* (М. Рильський); *З недалекого поля, на якому стояли вже пожаті копи, принесли стрільці декілька снопів і замаскували гармату* (О. Лисяк); // **пожа́то,** *безос. пред. Мудра книжка Скаже вам чогось багато З того, що колись другими І посіяно й пожато* (Я. Щоголів).

ПОЖАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* 1. Док. до **жаха́ти** *(див.* **жаха́ти**[1]**).** — *Більшість із вас, шановні учасники засідання, прибула до Києва ще вчора, і вас вже напевно встигли пожахати корупцією. Перше, що ми зробили кілька років тому, — зняли табу з цієї теми* (з газ.).

2. Жахати *(див.* **жаха́ти**[1]) кого-небудь якийсь час. *Швидше за все, полтавських селян добре пожахали африканською чумою, тому і свинини на ринку стало менше* (з газ.).

ПОЖАХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Док. до **жаха́тися** 1 (про всіх або багатьох). *Усі пожахались: і жаби, і миші* (С. Руданський).

2. Жахатися якийсь час. *Найчастіше люди йдуть до нас саме для того, щоб поділитися своїми негативними переживаннями. До вас може на хвилинку зайти сусідка, і за цей час вона встигне поскаржитися на чоловіка, покритикувати свою невістку, пожахатися цінам у магазині, пройтися з критикою по уряду* (із журн.).

ПОЖАХА́ЧКА, и, *ж., діал.* Боягузка. — *А як вовк присуне? — шепче знов Галя. — О, пожахачко! О, плохенька! — кажуть усі* (Марко Вовчок).

ПОЖАХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., однокр., розм.* Те саме, що **жахну́тися.** *Часом Галя пожахнеться й пошептом питає: — Що ж як кава прийде?* (Марко Вовчок); *Що це тут за темна сила?.. Хоче ще він позирнуть, — Аж між дерева гаївки, Наче блискавки, снують... І рибалка пожахнувся, Сіті в човен положив, Взяв весло, перехрестився Та й назад собі поплив...* (Я. Щоголів).

ПОЖБУ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пожбу́рити.** *Вервольф, звиваючись, намагався кинутися на козака, але чергова хмара тютюну, пожбурена Кожухом, примушувала його відступати* (Д. Білий); *Мариноване м'ясо, що було заготовлене для кебабу на великий обід, несподівано зіпсувалося. Усе воно опинилося пожбуреним до контейнера зі сміттям* (Любко Дереш); // **пожбу́рено,** *безос. пред. Його* [діда] *знову було пожбурено на підлогу, і Лесь топтався зверху* (Ю. Яновський); *Десятки тисяч книг безжально жер вогонь. Десятки тисяч книг пожбурено з долонь* (М. Василенко).

ПОЖБУ́РИТИ, рю, риш, *док., кого, що, чим, розм.* Кинути що-небудь рвучко, з силою; жбурнути. *Микола вхопив кварту й пожбурив нею на шинкаря* (І. Нечуй-Левицький); *Любка мовчки взяла з його рук те дрантя й пожбурила в сіни, а натомість дістала з корзини нові шкарпетки* (Микита Чернявський); *Джигун хотів зламати пужално, але не насмілився і пожбурив його далеко на ріллю* (Ю. Мушкетик); *Пан Циммерман схопив з вази яблуко й люто пожбурив у вікно* (Ю. Винничук); *Чисто автоматично, майже не усвідомлюючи, що роблю, я схопив Леопольда* [кота] *і пожбурив його в найближчі кущі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ухиляючись від прямого випаду в щелепу, я пірнув униз, вхопив його за ноги і, випроставшись, пожбурив через себе скільки було сили* (Л. Кононович).

ПОЖБУРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, чим, розм.* Однокр. до **пожбу́рити.** *Він пожбурнув ціпком у корову, що паслась на межі* (М. Коцюбинський); *Вона тягла великий оберемок свіжостятого очерету. Пожбурнула його на яскраве полум'я* (Ю. Логвин).

ПОЖВА́ВИТИ *див.* **пожва́влювати.**

ПОЖВА́ВИТИСЯ *див.* **пожва́влюватися.**

ПОЖВАВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пожвавіти.** *Ось вони урвали нечутну розмову, самовпевнено ступили на Бойкову межу і, розсуваючи руками важке золотаве колосся, мовби підпливли до Дідухових пожвавілих женців, що, як по команді, випросталися їм назустріч* (І. Нижник); *І з пожвавілими очима Татьяна, хоч іще тремтить, Насміла двері прочинить...* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОЖВАВІ́ТИ, ію, ієш, *док.* Стати, зробитися більш жвавим (у 1 знач.). *Іван Семенович несподівано пожвавів, потер руками і .. навіть прочитав вірша з Олеся, якого принагідно згадав* (М. Івченко); *Наталка, ухопивши нотку в його голосі, пожвавіла* (І. Багряний); *З появою його на судні ніби аж пожвавіли всі. Де хлопець, там уже й гурт, де гурт, там неодмінно й він* (О. Гончар).

ПОЖВАВІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **жвавішати.** — *Ви знаєте, — тут професор враз пожвавішав, — ми маємо нині надзвичайні, винятково сприятливі умови для проведення експерименту!* (І. Багмут); *Напівсонні ряди випускників пожвавішали, зарухалися* (О. Полторацький); *Обличчя Терентія здивувалось, пожвавішало* (М. Стельмах); *Праця на машині пожвавішала* (Д. Бедзик); *За столом бесіда пожвавішала* (Д. Міщенко).

ПОЖВА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пожва́вити.** — *Нехай говорить!.. цікаво... молодець Бурма! — загомоніло по авдиторії, пожвавленій і зацікавленій такою діялектикою* [діалектикою] (В. Барка); *Пожвавлений шампанським, випитим у гримерці за успіх концерту, Сильвестров розповідав свою творчу біографію* (Н. Сняданко); *На дорозі .. було тихо й порожньо. Якби не тіні хмар, що набігали на неї тоді, як виринав місяць, то це була б довга бліда стрічка, не пожвавлена жодним порухом* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

2. *у знач. прикм.* Який став жвавим. *Веселий і пожвавлений, зустрів він Петра Конашевича* (З. Тулуб); *Тепер вона* [Надія] *почувалася вже зовсім упевнено і вдячно дивилась на безліч пожвавлених облич* (Яків Баш); *Зір у баби сильно впав, сама читати вже не могла, але загалом вона здавалась більш пожвавленою* (Любко Дереш); *За стіною почувся пожвавлений гомін* (Іван Ле).

3. *у знач. прикм., перен.* Який став більш яскравим, виразним. *Відомо, яке значення часто має в казковій композиції загадка. На загадках будується нерідко весь сюжет казки: завдяки їй казковий сюжет стає пожвавленим, тримає читача в напрузі* (з наук. літ.).

4. *у знач. прикм.* Сповнений діяльністю, рухом. *Зростання ВВП зумовлює екстенсивне збільшення капіталу, що, у свою чергу, спричиняє пожвавлений попит на інвестиційні товари й відносно високу зайнятість* (з наук. літ.).

ПОЖВА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пожва́влений.** *Степана, непомітно для нього самого, захопили пожвавленість і піднесення людей* (М. Дашкієв); — *Зарубка! — гукає Славка. — На осичині ножем зарубка зроблена. Тривожний настрій поступово змінюється веселою пожвавленістю* (Л. Письменна).

ПОЖВА́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Стан за знач. **пожва́витися** 1; жвавість, бадьорість, веселість. *Софія теж розвеселилася. Тільки ігуменша* [ігуменя] *дивилася на них докірливо, видно, не розуміючи причини їхнього пожвавлення* (О. Гончар); *Як завжди о такій порі, там було гамірно і велелюдно, але звичайного пожвавлення Філіп не застав — обличчя в слуг були похмурі, а погляди стурбовані* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Вираз жвавості, веселості. *З не погаслим на обличчі пожвавленням ішов Сагайдачний* (З. Тулуб); *Ліліан згадала про нову хитрість, винайдену нею, завдяки їй підвищена температура перетворилася з ворога в щовечірнього друга, який надавав її очам блиск, а обличчю — ніжне пожвавлення* (Ю. Винничук); // Метушня, шум. *На центральній вулиці міста незвичайне пожвавлення* (Д. Ткач); *У військкоматі між тим був рух і пожвавлення* (Григорій Тютюнник); *Між пасажирів перебігає якесь пожвавлення, порух — вони беруться за клумаки і чемодани* (О. Ірванець); // Збудження, викликане якоюсь подією. *Перед контрольною роботою з тригонометрії в класі завжди помічалось незвичайне пожвавлення* (О. Донченко); *Приїзд київських співаків з оперного театру викликав у заводчан особливе пожвавлення* (Яків Баш); *Польські будівельники на вулиці звично всі хором провели мене поглядом і засвистіли. Я махнула їм сумкою і показала язика, що викликало серед них пожвавлення* (С. Пиркало).

2. Дія і стан за знач. **пожва́вити** 2 і **пожва́витися** 2; активізація. *Дещо більше пожвавлення можна було помітити в галузі поетичних перекладів* (І. Франко); *В економіці почався затяжний застій, а в політиці, навпаки — пожвавлення* (В. Кожелянко); * Образно. *Ранковий Київ прокидався, позіхаючи та розминаючи гуліверські м'язи. Але пожвавлення гіганта .. дисонувало із Кириловим ранковим настроєм* (С. Процюк).

3. *перен.* Дія за знач. **пожва́вити** 3. *Сьогоднішній літературний вечір .. може бути цінним внеском до пожвавлення мистецького життя еміграції* (О. Шугай).

ПОЖВА́ВЛЕНО. Присл. до **пожва́влений.** — *Ти мене за пенсіонера вважаєш? — пожвавлено запитує він* (А. Дністровий); // *у знач. пред. Пожвавлено зараз на Центральній площі: дітлахи безмежно радіють святу, водять хороводи, працюють тематичні фотозони* (з газ.).

ПОЖВА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пожва́влювати** і **пожва́влюватися.** *Успіхи фінансово-промислових груп досягнуті усупереч державному регулюванню й законодавчій базі, оскільки концентрація ресурсів уможливлює знижування витрат виробництва й пожвавлювання інвестиційного процесу* (з наук. літ.); *Нова методика викладання допомагає забезпечити необхідні умови для пожвавлювання пізнавальної та мовної діяльності студентів* (з навч. літ.).

ПОЖВА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПОЖВА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* пожва́влять; *док.* 1. *кого, що.* Робити жвавішим *(див.* **жва́вий** 1). *Роман подивився на Гончаренка. Доповідь сусіди по палаті зовсім його не пожвавила, наче не про нього йшлося* (А. Кокотюха).

2. *що.* Робити більш інтенсивним, активним. *Рухатись він не любив. Через те руки і ноги були тонкі, розслаблені, а живіт нагадував черево павука. Мабуть, він жив за рахунок масажів, які трохи пожвавлювали кровообіг* (М. Руденко); *Хлоп'ята з "Товариства Джима Ферча", яке повністю перейшло на утримання Живокоста, пожвавили свою діяльність* (М. Білкун); *Атей же, вийшовши на простори до грецьких міст, відчув: без власних грошей йому не обійтися. І торгівлю з греками треба було пожвавити, і просто стосунки зміцнити* (В. Чемерис).

3. *що, перен.* Робити що-небудь більш яскравим, виразним. *Короткі зупинки в закладах громадського харчування хоча б якось пожвавлювали монотонність їхньої гонитви трасами республіканського та союзного значення* (С. Жадан); *Ясне проміння пробивається в зарості, що подекуди пожвавлюють одноманітний краєвид прерії* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Немало також пожвавив сцену п. Стечинський в ролі дяка, який тимчасово заміщає вчителя* (І. Франко).

ПОЖВА́ВЛЮВАТИСЯ, юю́ся, ює́шся, *недок.*, **ПОЖВА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* пожва́вляться; *док.* 1. Робитися, ставатися рухливішим, енергійнішим; оживлятися (у 3 знач.). *Пасажири, що стовпились в проходах, радісно пожвавлюються, вступають в розмову* (О. Гончар); *Особливо пожвавлюється Миля в присутності Каськи, тоді він стає Милею, якого я раніше не знав: штукарем, мартоплясом, дотепником і смішком* (Ю. Мушкетик); *Він завжди впадав у крайності: то раптом пожвавиться, розвине шалену діяльність, а то обм'якне, починає уникати людей, очі в нього стають холодні і злі* (М. Дашкієв); // *перен.* Ставати бадьорішим. — *Саме до цього питання якраз хотів підійти, — пожвавлюється Віктор* (А. Дністровий); *Жвавіше почали коливатися складачі над своєю роботою, загальний настрій пожвавився* (І. Франко); *Обри примітне пожвавилися, видно було, вони ждали цих запросин* (Д. Міщенко); // Частіше міняти вираз (про очі, погляд, обличчя). *Очі його пожвавились, а з обличчя .. швидко сходив вираз тривоги* (І. Волошин).

2. Робитися більш інтенсивним, активним. *Наше листування тривало, то затихаючи, то знову пожвавлюючись* (Ю. Андрухович); *Пожвавлювалась розбудова канцелярій по території* (В. Кожелянко); *Бесіда на балконі дедалі пожвавлювалась* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. *перен.* Ставати більш яскравим, виразним. *Стіни розділялися лініями і обрамленням на різні поля, а вже ці останні пожвавлювалися міфологічними фігурками* (П. Загребельний).

ПОЖВА́КАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **жва́кати.** *Вибирає* [свиня] *з'їсти спочатку те, що смачніше, а решту або зовсім не їстиме, або тільки пожвакає брудним рилом і помочить тягучою слиною* (Т. Осьмачка); *У Київському зоопарку прокинулися бабаки і пожвакали свій перший після зимової сплячки салат* (з газ.).

2. Жвакати якийсь час. *Сонце почало припікати. Корови, ще трохи пожвакавши соковиту траву, потяглися до водойми* (із журн.).

ПОЖДА́НИКИ, ів, *мн.:* ◊ **Годува́ти обіця́нками (жда́никами, пожда́никами)** *див.* **годува́ти.**

ПОЖДА́ТИ, ду́, де́ш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Ждати (у 1 знач.) якийсь час; почекати, зачекати. [Г а л и н а:] *Не йди, мила, за другого, Пожди мене, молодого* (М. Кропивницький); *Я зліз з дерева, пождав ще хвилин двадцять, тоді свиснув Трезорові і пішов навпростець до яру* (Л. Старицька-Черняхівська); *Мотузка пождав, поки затихли всі* (А. Головко); *Пождавши хвилину, як затихло рипіння, хлопці вийшли, скрутили назад на головну і пішли шпарко* (І. Багряний); // *наказ. сп.* пожди́, пожді́ть. Уживається в знач. "не йди (не йдіть)", "побудь (побудьте) на місці", "зупинись (зупиніться)", "почекай (почекайте)". *Крутнувсь* [Карпо] — *і пішов. — Пожди, — гукаю за ним, — не сердься-бо...* (М. Коцюбинський); — *Пожди, пожди! Є ще справи. Маєш час! — кинув до нього підбадьорений Тучинський* (Олесь Досвітній); — *Орисю! Пожди трохи. Вона зупинилася* (Григорій Тютюнник).

2. *з чим і без дод.* Не поспішати якийсь час з чим-небудь, з виконанням чого-небудь. [Р у ф і н:] *Зібрались ви* [християни] *не тільки для відправи?.. Ви не могли пождати?* [П р і с ц и л л а:] *Не могли, бо Паска незабаром, треба зважить* (Леся Українка); — *Чого ж ти, Мироне, не пождав із землею?.. Причаївся б, і .. дивився б, як люди наділи беруть* (М. Стельмах); — *Пішов* [я] *до Судії: оддай за сина Зосю. А він — бодай йому по праві так жилося! — Ще, каже, замала. Пождімо років три...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // *наказ. сп.* пожди́, пожді́ть. Уживається: а) в знач. "май (майте) терпіння". — *Пождіть, не плачте, дітоньки милі* (П. Грабовський); — *Пожди. Не перебивай!* (О. Довженко); — *Ну? Ну? — нетерпляче спитав я. — Як же воно було? — Пожди. Я все по порядку* (В. Нестайко); б) для вираження застереження або погрози. *Чого прийшли ви, голодрабці?.. Пождіть, — ваш витісним ми дух!* (І. Котляревський); — *Пождіть-пождіть, як піймаєтесь, по-іншому заспіваєте* (М. Івченко); *Востаннє глянула* [панна] *й сказала: "Пожди, я батькові скажу!"* (В. Сосюра).

ПО-ЖЕБРА́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-жебра́цькому.** *Довго він прожив ще в Бозі, Вмер десь голий у берлозі, З капцями його затим По-жебрацьки й поховали, Споминали, величали — Він турецьким став святим* (І. Франко).

ПО-ЖЕБРА́ЦЬКОМУ, *присл.* Як жебрак, подібно до жебрака. *Замість веліти — просить* [Юріштан] *по-жебрацькому* (Г. Хоткевич); — *Ми всі зараз подібні на жебраків. По-жебрацькому благаємо в уряду полегшень, дозволів на культурну роботу* (І. Пільгук); *Бронька .. жалібним голосом канючив: "Дай, дай, дай, дай, братка, покурити... дай", — дриґав рукою по-жебрацькому* (О. Ульяненко).

ПОЖЕ́ВРІТИ, іє, *док.* Жевріти якийсь час. *Олексій виплюнув недокурка під ноги, той мав пожевріти на землі* (Валерій Шевчук).

ПОЖЕ́ЖА, і, *ж.* 1. Полум'я, яке охоплює і знищує все, що може горіти, а також саме горіння, знищення чого-небудь вогнем. *Нараз Маруся, .. глянувши у вікно, закричала: — Пожежа десь! Горить!* (Г. Хоткевич); *Засичала ста язиками пожежа, ще вище знялися огненні стовпи* (Б. Лепкий); *Вони вже були коло Пашкова, на цвинтарі, як ззаду, далеко в сопках, спалахнула пожежа* (І. Багряний); // Місце, де що-небудь горить або горіло. *Соломія побігла на пожежу, мов несамовита* (І. Нечуй-Левицький); *Нечай кинувся туди, де була пожежа* (А. Кащенко); * Образно. *У нутрі моїм пожежа, — заливати випада!* (А. Кримський); * У порівн. *Над горою край неба палав, Мов пожежа далека* (І. Франко).

2. *перен.* Сильне, нестримне у своєму вияві почуття, що швидко охоплює кого-небудь; пристрасть. *В усьому його єстві стільки палкої образи, злості і темноти, що, здається, одна лиш смерть уже погасить дивовижну пожежу в його пропащій душі!* (О. Довженко); *Хто вона, чому ввійшла так глибоко в його життя? Запалила вогонь, що виріс у пожежу* (О. Бердник); // *перен.* Бурхливий вияв, розвиток чого-небудь, що широко розпросторюється, охоплює щось. *Ішов 1848 рік .. Скрізь червоніла пожежа вільного духу...* (Панас Мирний); *Коли знову підступить пожежа до наших кордонів, наші сини мають бути готовими взяти зброю в руки* (О. Донченко); *Починалася страшна пожежа, яка охопила Індію наприкінці 1946 року, — безумство, спровоковане колонізаторами; суцільна низка злочинів, вчинених людьми, доведеними загальним божевіллям до останньої межі людського* (М. Дашкієв).

◊ **(1) Не на поже́жу** — немає чого, куди поспішати. — *Ти не могла б збиратися швидше? — Не підганяй — не на пожежу, час терпить* (із журн.); **(2) Як (мов, ніби** *і т. ін.*) **із поже́жі (з пожа́ру),** *зі сл.* у с к о ч и т и, в л е т і т и *і т. ін.* — дуже швидко, зненацька і т. ін. *Уже він* [Йонька] *і коси помантачив, уже й попробував, чи добре косять, уже дві люльки викурив, а в хаті й не думали прокидатися. Тоді він ускочив у хатину як із пожежі: — Ти йтимеш сьогодні корову доїти чи ні?* (Григорій Тютюнник); *З багряного, затопленого сходом переліску мов з пожежі вийшли дві постаті* (М. Стельмах);

(3) Як (мов, ніби *і т. ін.)* **на поже́жі (на пожа́рі),** *зі сл.* бігати, мотатися *і т. ін.* — в усі боки, в різних напрямках. — *Здурів! здурів! .. — кричала Маланка, бігаючи по хаті як на пожежі* (М. Коцюбинський); *Наймичка, струнка, вродлива, років двадцяти, бігала як на пожежі, ледве встигаючи підбирати спорожнілий та підставляти наповнений новими стравами посуд* (М. Сиротюк); *Мотнулася* [Миловида] *мов на пожежі, вихопила з небагатої на набутки схованки найліпший, що мала, одяг та й стала переодягатися* (Д. Міщенко); **(4) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **на поже́жу (на пожа́р),** *зі сл.* поспішати, бігти, пробігти *і т. ін.:* а) дуже швидко. — *Голуб жінку б'є! — дзвоне* [дзвонить] *чутка від хати до хати, і люди біжать немов на пожежу* (Панас Мирний); *Замполіт послав ординарця покликати сюди Сперанського. Ад'ютант пробіг як на пожар, важко брязкаючи блискучими трофейними шпорами* (О. Гончар); *Козаки, хапаючи зброю, вибігали з хат і неслися на майдан як на пожежу* (В. Чемерис); б) *(зі сл.* кричати, скликати, ударяти *і т. ін.)* дуже голосно. *Обертався* [Мемет] *на всі сторони і скликав як на пожежу: — Усеїн! .. Местафа-а-а!..* (М. Коцюбинський); *Ось стоїть він напідпитку На порозі гуртожитку І кричить мов на пожар: "Я вибійник! Я шахтар!"* (С. Олійник).

ПОЖЕ́ЖИЩЕ, а, *с., рідко.* Те саме, що **пожари́ще.** — *Їду я через те пожежище, а в мене й у душі похололо* (І. Нечуй-Левицький); *Вона* [юрба] *оточувала велике пожежище* (Г. Епік); *Терехівка стала на мить велетенським пожежищем, але він одвернувся, він не хотів помсти, він занадто зневажав, щоб мститися* (В. Дрозд).

ПОЖЕ́ЖНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **поже́жа.** *Вживання гасових ламп серед сухої пряжі та клоччя було заборонене через пожежну небезпеку* (Ю. Смолич); // Признач. для повідомлення про пожежу. *Владно вдарив на сполох мідний пожежний дзвін* (О. Гончар); *Свічкою спалахнула скирта соломи за лісом, гучно забамкав пожежний дзвін, скликаючи до негаданої праці пожежників* (О. Бердник); // Признач. для гасіння пожежі. *Він дзвонив то до поліцейської управи, то до пожежної команди* (Б. Антоненко-Давидович); *Пожежні Розсохлися бочки* (С. Олійник); *Пожежні машини викидали зі своїх металевих нутрощів велетенські водограї, що падали у вогонь* (М. Руденко); *Біля телефону лежала пам'ятка, на ній було кілька телефонів: пожежна охорона — 01, міліція — 02, швидка допомога — 03...* (В. Нестайко); // У якому зберігається знаряддя, признач. для гасіння пожежі. *По широкій улиці і повз пожежний сарай за вигоном .. сунули* [люди] *натовпом* (А. Головко); // Признач. для спостереження за виникненням пожежі. *На високій пожежній вежі ходить вартовий з гвинтівкою і пильнує небо* (Григорій Тютюнник); *Попереду з прозорої імли виступило містечко: невисока пожежна каланча з грибком снігу на гострому дашку, кілька цегляних будинків між голими загніжедженими осокорами, а далі хати й хати* (Григір Тютюнник).

2. Стос. до пожежі. *Пожежу, висловлюючись пожежним терміном, локалізовано* (В. Гжицький); — *Приймально-передавальний пристрій в магазині не працював, належної пожежної безпеки дотримано не було* (В. Хрущак).

3. *у знач. ім.* **поже́жний,** ного, *ч.* Те саме, що **поже́жник.** *В темному вікні блискали й миготіли мідні лиснючі каски на головах пожежних, котрі стояли рядками зверху на платформах, де лисніли сикавки й усякова* [усяка] *снасть для гасіння пожежі* (І. Нечуй-Левицький); — *Ми, Кібенки, всі пожежні. Дід — пожежний, я з вогнем діло маю, і він з вісімнадцяти років пішов вчитися на пожежного* (А. Михайленко).

Поже́жна сигналіза́ція *див.* **сигналіза́ція.**

△ **Поже́жне депо́** *див.* **депо́.**

◊ **У поже́жному поря́дку** *див.* **поря́док.**

ПОЖЕ́ЖНИК, а, *ч.* Працівник пожежної команди; вогнеборець. *Коло палаючого будинку пожежники* (Ю. Яновський); *Пожежники в нас люди хоробрі і точні; здебільшого вони вчасно прибувають до вогню* (В. Барка); *На складах у Вишгороді сталася невеличка, але таки пожежа, тож певний час Стас спілкувався зі страховиками, пожежниками, міліцією, намагався оцінити збитки і відшукати винного* (Люко Дашвар).

ПОЖЕ́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поже́жник.** *Черкащанка Анастасія Клочко — перша пожежниця в Україні. Вона доводить, що гендерним стереотипам не місце в сучасному світі* (з газ.).

ПОЖЕ́ЖНЯ, і, *ж.* Приміщення для пожежної команди та інвентарю, признач. для гасіння пожежі. *В пожежні .. сиділи під вартою всі заарештовані вербівчани* (А. Іщук); *Кирик увесь день не з'являвся в пожежні, коні лишились негодовані, старший пожежник зайшов висварити діда* (В. Дрозд).

ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́КА, и, *ж.* Стан захищеності особи, майна, населення від пожежі. *Забезпечення пожежобезпеки є однією з найважливіших функцій держави* (з мови документів); *Для пожежобезпеки використовують системи пожежного захисту, а також комплекс заходів, що включає організацію пожежної охорони, навчання населення правил пожежної безпеки, розроблення нормативних правил та інструкцій тощо* (з наук. літ.); *Будівництво будинку проводиться за певними правилами, серед яких варто виділити пожежобезпеку, або вогнестійкість* (із журн.).

ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пожежобезпеки. *Пожежобезпечний ковролін недорого можна купити в інтернет-магазині підлогових покриттів* (з мови реклами).

ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пожежобезпе́чний.** *Пожежобезпечність — це комплексна характеристика, яка свідчить про реакцію матеріалу на дію вогню* (з наук.-попул. літ.).

ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́ЧНО. Присл. до **пожежобезпе́чний.** *Завдяки продуманим конструктивним рішенням зерносушарка функціонує пожежобезпечно* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. пред. Завдяки регульованій тязі піч-мангал можна використовувати навіть у закритих приміщеннях, це абсолютно пожежобезпечно* (із журн.).

ПОЖЕЖОВИБУХОБЕЗПЕ́КА, и, *ж.* Стан об'єкта і його технологічних процесів, при якому із установленою ймовірністю виключається можливість пожежі та вибуху. *Пожежовибухобезпека забезпечується комплексом організаційних, протипожежних, інженерно-технічних та спеціальних заходів і засобів як при експлуатації об'єктів, так і в разі їх реконструкції, ремонту або аварійної (надзвичайної) ситуації* (з наук. літ.).

ПОЖЕЖОВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пожежовибухобезпеки. *Нормальний пожежовибухобезпечний режим на об'єкті економіки запобігає виникненню пожежі та вибуху, а в підсумку — виникненню й розвитку надзвичайної ситуації* (із журн.).

ПОЖЕЖОВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пожежовибухобезпе́чний.** *Ступінь пожежовибухобезпечності спалимих газів зумовлений концентраційними межами поширення полум'я* (з наук. літ.).

ПОЖЕЖОВИБУХОНЕБЕЗПЕ́КА, и, *ж.* Сукупність властивостей, які характеризують здатність речовин і матеріалів до виникнення горіння та вибухів. *Пожежовибухонебезпека визначається показниками, вибір яких залежить від агрегатного стану речовини (матеріалу) та умов її застосування* (з наук.-попул. літ.).

ПОЖЕЖОВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пожежовибухонебезпеки. *Пожежовибухонебезпечним вважається об'єкт, на якому виробляють, використовують, переробляють, зберігають або транспортують легкозаймисті та пожежовибухонебезпечні речовини, що створюють реальну загрозу виникнення техногенної надзвичайної ситуації* (з наук.-попул. літ.).

ПОЖЕЖОГАСІ́ННЯ, я, *с.* Використання засобів, методів і прийомів гасіння пожежі. *На дирижаблі вжили безпрецедентних заходів безпеки. В усіх відсіках встановили найсучаснішу систему пожежогасіння, для екіпажу видали уніформу з матеріалу — антистатика* (М. Кідрук); *На сьогодні є система пожежогасіння спринклерного типу. Вона може без участі людини автоматично розпочати процес пожежогасіння* (із журн.).

ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́КА, и, *ж.* Небезпека виникнення пожежі. *У світовій практиці представники страхових компаній визначають ступінь пожежонебезпеки об'єктів за величиною пожежного навантаження та інтенсивності тепловиділення під час пожежі* (із журн.).

ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пожежонебезпеки. *У господарському комплексі України діє понад 1,5 тис. вибухо- та пожежонебезпечних об'єктів, на яких зосереджено близько 9 млн т твердих і рідких вибухо- та пожежонебезпечних речовин* (з наук. літ.); *При настанні теплої погоди весняний і літній періоди року традиційно вважають найбільш пожежонебезпечними* (з газ.).

ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пожежонебезпе́чний.** *Підвищена майже втричі температура спалаху біодизельного палива у закритому тиглі (120 °С і більше) зумовлює високу пожежонебезпечність* (з наук. літ.).

ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́ЧНО, *пред.* Про стан пожежонебезпеки. *Селян закликають не палити суху траву, бо це пожежонебезпечно* (з газ.); *За інформацією обласного центру з гідрометеорології, на Закарпатті кілька днів буде пожежонебезпечно* (з газ.).

ПОЖЕМЧУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., кого, що, заст., рідко.* Покрити перлами, жемчугом. *Я б твої крила позолотила, Я б твоє пір'я пожемчужила* (з народної пісні); *Де праця твого життя, де твої здобутки культурні, якими ти гадав збудувати, скріпити й пожемчужити свій новий, золотокований престіл у золотоверхому Києві-граді?* (Б. Лепкий).

ПОЖЕНИ́ТИ, еню́, е́ниш, *док., кого.* 1. Док. до **жени́ти.** *От царівні він так уподобався, що й поженили їх* (Сл. Б. Грінченка); — *От я й подумав, Дмитре, чи не гаразд нам буде поженити наших діток?* (Д. Міщенко); — *Оце знайду Улиту, заберу з монастиря і пожену вас. Вона майже такого віку, як ти* (Ю. Мушкетик).

2. Оженити всіх або багатьох. [Г а п к а:] *Ні, не я вас* [своїх дітей] *поженила, не я й заміж повіддавала* (М. Кропивницький); *Повіддававши та поженивши дітей, він сам опинився на злидарській пайці ґрунту* (М. Стельмах); *Всі тут куми, свати, брати. Ні злодіїв, ні літунів. Батьки тут жили, і синів, поженивши, оселяють біля себе, розбудовуються* (О. Гончар).

ПОЖЕНИ́ТИСЯ, е́ниться, е́нимося, е́нитеся, *док.* 1. Узяти шлюб (про пару — чоловіка й жінку); побратися (у 3 знач.). — *Подобалася йому Марина, а він Марині, ну й поженяться* (Панас Мирний); — *Зосько, я давно про щось думаю,* — *сказав він захоплено.* — *Про що?* — *Давай поженимось* (В. Підмогильний); *Вони тільки два роки як поженилися* (М. Йогансен); *Берг твердо пообіцяла йому, що поженяться вони в найближчий час* (В. Собко).

2. Оженитися (про всіх або багатьох парубків, чоловіків). *Декотрі парубки поженились та дівки повиходили заміж...* (М. Коцюбинський); *Разом парубкували, разом на привоз ходили, .. одного літа й поженилися: Оксентій після Великодня, а Петро — восени* (Олена Пчілка); *Минали роки, росли діти. Одні повиходили заміж, інші поженилися* (Григорій Тютюнник).

ПОЖЕНИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Женихатися якийсь час. *Не пожениxався нітрохи, а сміху з себе наробив* (Г. Квітка-Основ'яненко); [С т е х а *(до Гапона):*] *Ходи ж до мене, та пожениxаємось, та поцілуємось з тобою* (У. Самчук); — *Чи зустрічався ти з нею на дорозі, коли йшла по ягоди в ліс?* — *спитав Мартось.* — *Зустрічався, але розминувся, трохи пожениxавшись,* — *відповів Петро* (Валерій Шевчук).

ПОЖЕ́РТВА, и, *ж.* Дарунок, внесок у вигляді грошей або яких-небудь предметів на користь якоїсь особи чи установи. *Разом із заводськими дівчатами Франка пішла збирати пожертву на політв'язнів* (С. Чорнобривець); *Залишивши перед каплицею свій почет — зброєносця та двох дружинників, Стен увійшов до середини. У невеличкій передній кімнаті він отримав з рук мовчазного ченця-служника свічку, вніс, як годилося, пожертву і ще на кілька секунд затримався, очікуючи благословення* (О. Авраменко); *Вона відійшла, кинувши до мисочки пожертв срібного флорина, що задзвенів серед мідних монет і викликав великий подив у бідних представниць братства Етьєн-Одрі* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПОЖЕ́РТВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поже́ртвувати.** *Коли з пожертвуваного звіра зняли шкіру, відрізують м'ясо від костей і скидають його в котел* (І. Франко); *Свистун, Приходько й Руденко .. швидко вилили майже з усіх мисок воду на підлогу й чиїмись штаньми, спеціально пожертвуваними й пристосованими до цієї операції, навели відповідний лад* (І. Багряний); — *Нарешті ми маємо на чім спати в новій хаті,* — *промовили ми, як мультяшні герої* [герої мультиків], *виймаючи з кульків старі коцики, пожертвувані молодій комуні Артимом* (І. Карпа); // **поже́ртвувано,** *безос. пред. За кілька днів українським бізнесом було пожертвувано більше 1 800 000 млн грн на допомогу дитячим будинкам* (з газ.).

ПОЖЕ́РТВУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поже́ртвувати.** *Про пожертвування .. бібліотеки* [М. П. Драгоманова] *я не говорила* (Леся Українка); *Етнографічна комісія паралельно із організацією пожертвувань для музею постійно виділяє кошти на закупівлю етнографічних предметів* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **поже́ртва.** *Коли їздив* [пан Адам] *з дамами, то сама його присутність .. побільшувала пожертвування* (Н. Кобринська); *Як тільки збір пожертвувань закінчився, той же блідий юнак Аркатов підійшов до столу* (А. Шиян); *Коли Ферч назвав цифру пожертвувань, що її визначив містер Живокіст на потреби "Товариства Джима Ферча", присутнім стало моторошно вже в котрий раз за сьогоднішній день* (М. Білкун).

3. *рідко.* Добровільне відречення від своїх вигід, від чого-небудь потрібного; жертва, самопожертва. *Я задумав видавати місячник літературний. Капіталу у мене що-дещо знайдеться, терпеливості і пожертвування теж* (І. Франко); *— Ні, ні, не кажіть ані слова! — просив він. — Ваш вигляд свідчить мені аж надто добре, з яким пожертвуванням і з якою щирістю та любов'ю обходили ви мою матір до послідньої хвилини її життя* (О. Кобилянська).

ПОЖЕ́РТВУВАТИ, ую, уєш, *кого, що, ким, чим і без дод.* Док. до **же́ртвувати.** *— Пожертвуйте нам шматок землі і будинок, де вона* [школа] *могла б найти собі перший притулок* (З. Тулуб); *— Вуйку, може, ви щось пожертвуєте на читальню?* (І. Керницький); *— Ради злості і своєї помсти він був ладен усім і усіма пожертвувати: він не вмів прощати і нікому не прощав* (І. Нечуй-Левицький); *Аж ось настала й остання ніч. Лаптєв вирішив пожертвувати своїм сном* (М. Дашкієв).

◊ **(1) Поже́ртвувати собо́ю (життя́м)** — не пошкодувати свого життя чи благополуччя заради кого-, чого-небудь. *— Молодість — вона щира й безбережна. Може пожертвувати життям задля якоїсь мети або заради когось іншого* (Ю. Мушкетик); *— Якщо він зважився пожертвувати собою заради дочки, це його свідомий вибір, а в нас вільна країна* (О. Авраменко, В. Авраменко); *І навіть якщо припустити, що катастрофа була ненавмисною, то чи ж не повинен був він в останній момент, зважившись пожертвувати собою, лишитися на розбитому кораблі?* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОЖЕ́РТИ *див.* **пожира́ти.**

ПОЖЕ́РТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поже́рти.** *За тиждень-два вилуплюється дивовижної краси бабка — чотири широкі крила й вузьке зеленувате черевце. І коли вона відлітає в напрямку багряного вечірнього сонця, .. вона, мабуть, уже не пам'ятає пожертих колись мурах* (Ю. Іздрик); * Образно. *Венеція занурювалася в ніщо. Прибившись до берегів Сан Джорджо Маджоре, ми побачили тільки рештки і шмаття — основа будівель наче й не існувала, пожерта туманом* (Ю. Андрухович); // **поже́рто,** *безос. пред. — Так і полискуються* [лани і перелоги] *на сонці тими пересохлими кістками людськими, з котрих хижою птицею й звіром біле тіло козацькеє давно вже пожерто* (Д. Мордовець).

ПОЖЕСТИКУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Жестикулювати якийсь час. *У цифровій формі не можна відтворити відчуття дотику. Не можна пожестикулювати, поплескати співрозмовника по плечу, потиснути йому руку, бо все, що ви перед собою бачите, — це холодний екран* (з газ.).

ПОЖЕТО́ННИЙ, а, е. Пов'язаний з одноразовою оплатою чого-небудь жетонами (у 2 знач.). *Обслуговування хворих, які перебували вдома, поклали на спеціально виділених чергових лікарів з пожетонною оплатою з розрахунку один робочий день за чергування* (з мемуарної літ.); *Пожетонна оплата праці контрольних органів кооперативних організацій передбачала, що за присутність на засіданні члени ради одержували жетон, який давав право на певну частку коштів, виділених на винагороду контрольним органам* (з наук. літ.).

ПОЖИ́ВА, и, *ж.* 1. Те, що живить організм, забезпечує його життєдіяльність. *Явдоха почувала, що слабне .. Ягоди не давали достатньої поживи виснаженому тілові* (О. Донченко); // Те, що їдять і п'ють, що є харчуванням людини; їжа. *Царство Боже не пожива й питво, але праведність, і мир, і радість у Дусі Святім* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Пожива для всіх хорих дається..: хліб житній з пшеничним .. та м'ясо* (І. Франко); *Вона* [комісія] *констатувала, що головну поживу шахтарів* [Канади] *становлять гриби й корінці* (І. Кулик); *Всі розташувалися у великих кріслах, оббитих клейонкою. Яма подав воду й цукерки. — Це найкраща пожива для людини з піднесеним настроєм, замість тютюну* (Ю. Смолич); // Харчові запаси, продовольство. *Серединою вулиці тяглися вози з дровами, з мішками бульби, з хлібом і іншою поживою* (І. Франко); // Те, чим харчуються тварини; корм. *Пісок, пісок, Та колючки — Пожива бідного верблюда* (М. Шеремет); *Пурхають над нами синички, вишукуючи поживи на галуззях чагаря, та десь одиноко виспівує жайвір* (Є. Доломан); *— Пане ротмістре, ви звернули увагу на сіно? Чи не правда, гарна пожива для наших коней?* (В. Чемерис); // Те саме, що **здо́бич** 2. *Раз Лев пішов поживи розглядать Та у тенета і піймався* (Л. Глібов); *Петляють по острову лисиці, вичікуючи на поживу* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Катруся вже не раз казала, що якби була тоді панна не прийшла та не дала їй щось пити, то хто знає, чи не була б поживою смерті* (Н. Кобринська).

2. *перен.* Легка нажива. *Літ з десять був у нас суддею Глива. Да, знаєш, захотів на лакомий кусок, В Полтаву перейшов: там, кажуть, є пожива* (Є. Гребінка); *Запопадливі до поживи, баришу, .. пробуджують* [Саливон з Гнатом] *пожадні хутірські пристрасті* (К. Гордієнко); // Вигода, користь. *— Яка пожива з їх* [них — теперішніх людців]*? Як з цапа молока!..* (П. Гулак-Артемовський).

3. *перен.* Те, що є матеріалом для певної діяльності, джерелом чого-небудь. *Є пожива тепер для цікавості знудьгованого натовпу, дорожні дамочки аж навшпиньки стають, щоб не пропустити видовища* (О. Гончар); *І знову сміх, чергові кпини. Бо чом і не посміятися, коли є з кого, коли сміх — бодай якась пожива в виснажливій путі* (Д. Міщенко); *— Ти вбив собі в голову цю нісенітницю лише для того, щоб ще дужче жаліти себе. Знедолений, знехтуваний, всіма зневажений — яка багата пожива для самоприниження!* (О. Авраменко).

○ **(1) На (у) пожи́ву (на пожи́вок)** — для харчування, споживання. *Орав* [Іван] *поле, сіяв, косив, жав, молотив, складав зерно те на посів, те на поживу* (Панас Мирний); *— Нащо вам, мамо, ключі? Я буду видавати харч до пекарні на поживок для всіх!* (І. Нечуй-Левицький); *Вона носить ряднами зілля, осот різний, горошок польовий. Усе то йде на поживу свиням, коровам, коням* (У. Самчук); *Люди чужії велять у поживу собі приганяти Нашу худобу, ні сина його не соромлячись в домі, Ані страхаючись кари богів* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

◊ **Дава́ти / да́ти пожи́ву** *див.* **дава́ти.**

ПОЖИВА́ННЯ[1], я, *с., рідко.* Те саме, що **життя́** 4; існування. [М и к о л а:] *Вони* [Наталка з матір'ю] *.. дуже бідно живуть. Я далекий їх родич і знаю їх бідне поживання* (І. Котляревський).

ПОЖИВА́ННЯ[2], я, *с., рідко.* Те саме, що **кори́стува́ння.** *Узяла гроші, подякувала, та й до брата. — На, — кажу, — братику мій! нехай тобі на добре поживання будуть!* (Марко Вовчок).

ПОЖИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок., розм.* Проводити життя, жити, існувати. [В и б о р н и й:] *Помагайбі, Наталко! Як ся маєш, як поживаєш?* (І. Котляревський); *Швець там* [у хатині] *поживає* (П. Грабовський); *— Як там поживає ваша дружина, товаришу гвардії майор? — запитав Хома* (О. Гончар); *— Ну, як ти поживаєш? Що робиш?* (В. Нестайко).

ПОЖИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОЖИ́ТИ**, иву́, иве́ш, *док., що, чого, розм.* 1. Те саме, що **спожива́ти** 1. *Поживай, Хведьку, то хрін, то редьку (більш нічого)* (Номис); [І в а н:] *Слухайте, дядьку, хочете ви спокійно дожити віку, .. ловити рибку в ставку, поживати вареники?..* (В. Самійленко); // *наказ. сп.* пожива́й (пожива́йте), пожи́й (пожи́йте). Уживається як запрошення покуштувати що-небудь, поїсти, попити; у знач. "пригощайся", "пригощайтеся". *Кухар виносив з козаками з куреня цілі казани теплої страви та оберемки хліба. — Люди добрі, поживайте здорові, що Бог дав* (А. Чайковський); *— Прошу, частуйтеся! Сестро, кумо! Семене, Гнате! Сідайте, прошу вас, та пожийте, — припрошувала Мотря* (М. Коцюбинський).

2. Використовувати що-небудь для своїх потреб, витрачати щось на свої потреби; користуватися чим-небудь. *На світі так скупий живе: І сам не пожива — і людям не дає* (Л. Боровиковський); *А сонечко наче сміється та гонить: — Скоренько! borжій! мерщій! Поспішайся, поживай світа!* (Марко Вовчок); *Чи є що краще, лучче в світі, Як укупі жити, Братам добрим добро певне Пожить, не ділити?* (Т. Шевченко); *Так промисловець і пожив Антонів та Карпів заробіток* (С. Чорнобривець).

◊ **(1) Пожи́ти сме́рті (сме́рти)**, *заст.* — умерти. *З невидної дзвіниці забамкали нараз дзвони, мов знали, що хтось у селі пожив смерти* (І. Франко); *Нащо вони* [Остап і Соломія] *стільки терпіли, стільки набідувались на Бессарабії, мало не пожили смерті у плавнях?* (М. Коцюбинський); *— Як буде Бог ласкавий, то й вас і мене од сього лиха порятує, як же ні, то краще вже од людей муки зазнати, аніж од звірів смерті пожити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЖИВИ́ТИ *див.* **поживля́ти.**

ПОЖИВИ́ТИСЯ *див.* **поживля́тися.**

ПОЖИВІ́ШАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Док. до **живі́шати.** *Поживішала* [Тетяна], *спробувала щось навіть заспівати* (С. Васильченко).

2. Наповнитися життям, рухом. *Поки що в Україні фондовий ринок практично не працює. А щоб він поживішав, потрібно захистити права інвесторів* (з газ.).

ПОЖИВЛІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **пожи́ва** 1. *Каміння Тут много, жаль тільки, що з нього ще нам Не робить ніхто поживління* (І. Франко).

ПОЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПОЖИВИ́ТИ**, ивлю́, и́виш; *мн.* пожи́влять; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **живи́ти.** *Їх* [квіточки] *поживляє щоночі роса* (П. Грабовський); *— А що? Є черви, паламарю? — питає .. — Є, прошу отця духовного, — відповідає Кметик, — є такі, як нагаї отаманські; було би чим і десять пар бузьків поживити* (С. Ковалів); *— Сподіваюся, моя маленька лекція не поживить читачів вашої газети? — Чирва жартома насварився пальцем. — У нас про таке не пишуть* (А. Кокотюха).

ПОЖИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОЖИВИ́ТИСЯ**, ивлю́ся, и́вишся; *мн.* пожи́вляться; *док., розм.* 1. Їсти, пити що-небудь; приймати їжу, корм; живитися. *Дівчатам вже не до їжі: одно те, що стидно при людях їсти, щоб не казали люди: "Ото голодна! Мабуть, дома нічого їсти, так біга по чужим людям* [чужих людях] *та й поживляється; он, бач, як запихається"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Спершу Кузьма наказував Маркові відлякувати птахів, а перегодя махнув рукою: нехай і вони трохи поживляться, всього не виклюють* (Григір Тютюнник); *Куди горобці летять, і він* [горобчик] *за ними; що вони знайдуть, то і він поживиться* (Леся Українка); *Малому все було байдуже; аби поживився, виспався і скупався, він більше не бажав* (О. Маковей); *— Ось і поживився, — сказав він, — дякувати Господу Богу та й тобі, господине! Добрий борщ, кислий, видно, старий, такий, як я люблю...* (Т. Бордуляк); // *чим.* Уживати що-небудь для їжі, живлення. *— Та що з того, не міг я* [кіт] *поживитися нею* [ковбасою], *бо камінь тяжкий* (І. Франко); *— Від самого города нічого не їла. Шукала, шукала у вас на полиці, та не поживилася нічим* (Л. Яновська).

2. Живитися (у 1 знач.) якийсь час. *А заробітчани раді такі! Думка: хоч тиждень усмак поживляться, попоїдять м'яса* (Панас Мирний); *Господарі, щоправда, втикали навколо хат різну садовину не так для краси й затишку, а для того, щоб улітку галаслива дітвора мала чим поживитися* (Р. Федорів).

3. Мати з чого-небудь для себе якусь користь, вигоду. *Біля них* [рудень] *росли і .. постачальники, торгівники, перекупники, дрібні урядовці — і просто обивателі, ладні поживлятися копійкою недбайливих до накопичення робітників* (Олесь Досвітній); *Для перекупок це невигідний поїзд, для старців теж, — тяжко поживитися в тих, хто самі є старцями* (І. Багряний); // Діставати для себе користь, вигоду за чужий рахунок; користуватися чим-небудь чужим. [Г р и ц ь к о:] *А вам про мого* [батька] *й гріх би що накриво казати; здається, ви немало й поживляєтесь від нього* (Панас Мирний); [Д в і р н и к:] *Ну, що, поживився у землячка?* (М. Кропивницький); *Нерідко траплялося так, що зголоднілі татари відправлялися в села, де ще можна було чим-небудь поживитися, і забирали в селян останнє — корівчину, вівцю чи лантух збіжжя* (В. Малик); *— Ці варвари не дадуть спокійно дожити віку, — перший озвався імператор. — Усім стоїть в очах і в тім'ї багатство Візантії, всі прагнуть поживитися ним* (Д. Міщенко).

ПОЖИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який містить необхідні для живлення організму речовини; признач. для харчування, живлення кого-, чого-небудь. *Він змінив своє ставлення передусім до себе. Тепер уже не дозволяв собі їсти, коли схочеться і що схочеться. У визначені години мусив снідати, обідати, вечеряти, вживаючи їжі поживної* (В. Підмогильний); *Де не вродився Бодьо з великою тацею всіляких поживних наїдків* (Ю. Андрухович); *Ми віддали належне скромним, але поживним стравам та напоям* (В. Кожелянко); // Багатий на речовини, які живлять організм; корисний для живого організму. *— Молодець! Ти знайшов трюфель! Це рідкісний гриб, дуже дорогий і поживний* (М. Чабанівський); *Власне, нічого неприродного в процесі створення поживного білка не було .. Трава, засвоєна коровою, наприклад, перетворюється на смачні жири молока, поживні білки м'яса, на міцні кістки і пружну м'яку шерсть* (М. Дашкієв); *— Тут лишилося в рюкзаці* [рюкзаку] *дві пачки цукру. Цукор ого який поживний! Його всі альпіністи беруть в гори* (О. Бердник); *Хлорела — надзвичайно поживний корм для худоби* (Ю. Мушкетик); // *у знач. ім.* **пожи́вне,** ного, *с.* Те, що багате на речовини, які живлять організм. *У лісі було стільки їстівного і поживного, умій тільки знайти, що й де росте* (А. Михайленко); // Придатний для їжі. *Узяв коваль хлібину .. й сказав поважно: — Хай же, Катре, не буде нам хліб гіркий у житті, а хай буде поживний!* (А. Головко); *Не знайшовши нічого для себе поживного і бачачи, що його* [фашиста] *приятелі вже виходять, він потяг з столу скатерку* (П. Панч).

2. Пов'язаний із живленням. *Наводяться експериментальні дані про вплив різних систем удобрення на поживний режим, агрофізичні властивості, мікробіологічні та біохімічні процеси в ґрунті* (з наук. літ.).

△ **Пожи́вна речовина́** *див.* **речовина́; Пожи́вне середо́вище** *див.* **середо́вище.**

ПОЖИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Якість за знач. **пожи́вний** 1. — *Виведемо нові сорти планктону, але з пониженим вмістом білка. Кормової маси буде більше, та її поживність погіршиться* (І. Росоховатський); *Разом з підвищенням урожайності ми повинні шукати і такі допінги, які позитивно впливали б і на поживність* (Микита Чернявський); *Варене м'ясо, хоч і зберігає в собі всю свою поживність, споконвіку вважалося їжею рабів і чорного люду — тож він надавав перевагу смаженому* (П. Загребельний).

2. *діал.* Корм. *Оса не має тепер поживності* (Сл. Б. Грінченка); *Різноманітну городну поживність зоставлено згнивати під потлілим і дірявим брезентом, але суворо сторожено, так що кожного, хто зближався взяти що-небудь, варта розстрілювала* (В. Барка).

ПОЖИ́ВНО. Присл. до **пожи́вний** 1. *Годують тварин дуже поживно* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *у знач. пред. Запевняю: серед зими компот із кизилу — дуже смачно, корисно і поживно* (М. Матіос).

ПОЖИ́ВОК, вку, *ч., розм.* Те саме, що **пожи́ва.** — *Хліб та вода, ото єдиний мій поживок* (І. Нечуй-Левицький); — *Мусить пташка малесенька дбати, Де б водиці дістати краплинку, Де б під снігом поживку шукати* (Леся Українка); *Навряд чи злочинці забредуть аж у пустелі Муррею, де їм немає ніякого поживку* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

○ **На (у) пожи́ву (на пожи́вок)** *див.* **пожи́ва.**

ПОЖИЛЕ́ЦЬ, льця́, *ч.* 1. Те саме, що **жиле́ць** 1; мешканець. *Ми під'їхали до крайніх хат. Пожильці давно вже повтікали відціля, й людські житла стоять спорожнілими пустками* (Б. Антоненко-Давидович); *Знайоме парадне, сходи, двері з довгим списком пожильців, де проти кожного прізвища цифра — скільки йому дзвонити* (Л. Дмитерко); *З кожного подвір'я виглядали цілими сім'ями пожильці* (О. Гончар).

2. Той, хто наймає у кого-небудь квартиру; квартирант. — *А дітей у вас, певно, з десятеро. Я не приймаю до себе на квартиру пожильців з дітьми* (І. Нечуй-Левицький); *Обладнав* [Стійвода] *собі в будинку правління кімнату .. і, щоб було веселіше, взяв собі в пожильці Громського* (В. Земляк); *У цілком пустому передпокої Гриша познайомив нових пожильців з господарями* (Олекса Ізарський).

3. *розм.* Те саме, що **жи́тель.** *Він подумав, що там, у колись власному подвір'ї, забув розпитатися про колишніх пожильців околиці* (Валерій Шевчук); *Частенько його* [корабля] *гвинт збурював воду в гирлах великих річок, полохаючи пожильців навколишніх боліт — диких гусей, качок, куликів, чирянок та інше птаство* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОЖИЛИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пожиле́ць.** *Усі пожилиці монастиря, і старі і молоді, кинулися до трапезної* (М. Старицький); *Ганя не в жарт зацікавилася роботою своєї пожилиці-інженерки* (В. Минко); *Сухим, діловим і скромним голоском Ж. Смикальська повіла, що Миколина квартира, коли б вона, пожилиця, вибралася, однаково порожнювала б* (Валерій Шевчук).

ПОЖИЛИ́ЧКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **пожили́ця.** *Я знав пані Басю добре, я її любив, як свою, я мав би честь мати таку пожиличку* (А. Кокотюха); *Дія кінофільму розгортається в готелі "Гранд Будапешт", де багата пожиличка заповідає консьєржу мсьє Густаву цінну картину* (з газ.).

ПОЖИМА́ННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **пожима́ти.** *Вирушаючи до Колумбії, пам'ятайте: тутешні чоловіки очікують від вас прямого зорового контакту під час пожимання рук* (із журн.).

ПОЖИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **поти́скувати** 1; жати *(див.* **жа́ти**[2]*). У святкові дні волонтери відвідували ветеранів, вітали їх із Днем перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, пожимали руки, дякували за звитягу та бажали доброго здоров'я* (з газ.).

ПОЖИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пожина́ти.** *Пора пожинання злакових оспівана в українському фольклорі з особливою любов'ю* (з наук.-попул. літ.); [Т е т я н а:] *Повагом співайте .. (Співають). Ой, не відтіль вітер віє, відкіль мені треба; Виглядаю миленького з-під чужого неба .. Нехай нашу любов згада, наше милування; Нехай має в чужій землі добре пожинання* (І. Котляревський).

ПОЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЖА́ТИ,** жну́, жне́ш, *док., що.* 1. Зріза́ти під корінь стебла хлібних злаків серпом або жниварською машиною; жати *(див.* **жа́ти**[1]*). Пшеницю посіяли* [лихі сусіди], *терня ж пожали, намучилися, та не мали користи* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Не ти* [вражe] *пожнеш пшениці стиглий лан* (І. Гончаренко); * Образно. *Швидко у січі кривавій ситіють утомою люди, Що, як стеблини, їх мідні серпи пожинають по ниві* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перен.* Одержувати що-небудь унаслідок зробленого, здійсненого; користуватися наслідками зробленого, здійсненого. *Про заходи Ярослава коло* [щодо] *поширення віри київський літописець так пише: ".. Ярослав засіяв книжними словами серця вірних людей, а ми пожинаємо, користаючи з книжної науки"* (М. Грушевський); *Сіємо досвід — пожинаємо мудрість* (О. Бердник); — *Можні пожинають те, що посіяли. Хто вимагав сліпої покірливості, зазнає тепер сліпої ярості* (П. Загребельний); [Ю д а:] *Що він посіяв, те й пожав! Сам винен!* (Леся Українка); *Половці сіяли, сіяли вітер, доки й не пожали бурю, яка їх врешті-решт і змела* (В. Чемерис).

3. *тільки док.* Жати якийсь час. *Саме жали ячмінь, а він уже перестиг — сиплеться, тільки й можна по росі ранками жати, отож пожали* [мати з сином], *поки можна було, та й вернулися із степу зарані перед обідом* (А. Головко); * Образно. *Ще його руки і пожнуть, і покосять в криваві жнива. До останнього подиху він буде нищити нечисть, що ступила на землю його батьків і дітей* (М. Стельмах).

4. *тільки док.* Вижати, зжати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. [К о в а л ь *(сам до себе):*] *Чи жать, чи не жать, а сіяти треба .. А хто ж пожне тії жнива, що ми засівали?* (І. Карпенко-Карий); *Де був єчменець* [ячмінець], *овесець високо, — давно пожали* (Г. Хоткевич); — *Що буде із збіжжям, коли пожнемо та не звеземо вчасно?* (Д. Міщенко); — *Е-е, засіяли яре жито супроти морозів, проти зими! Пожнуть! Пожнуть днями* (Г. Колісник); * Образно. *Та думку думкою жену (Так хвиля хвилю підганяє). Чи все засіяне пожну? Бо літо вже моє минає* (О. Білаш).

◇ **(1) Пожина́ти / пожа́ти ла́ври** — користуватися наслідками успіхів, досягнень і т. ін. *Хай книжка лежить собі, а ми, братко, давай пожинати лаври* (С. Васильченко); *Кров залила професорове обличчя. Здогадався: операція на випадок успіху — відкриття в науці. Городенко не хоче пожинати лаври сама* (Л. Дмитерко); *На думку іспанських футбольних фахівців, юний українець у майбутньому може пожати не менші лаври, ніж сьогоднішні найвідоміші футболісти* (з газ.); **(2) Пожина́ти / пожа́ти плоди́** *чого* — користуватися наслідками праці, діяльності і т. ін. *Чоловіки вирушають у походи, кидаються у відчайдушні авантюри, .. і коли виходять з усього цього переможцями, то пожинають плоди перемог найперше вони самі, коли ж зазнають поразки, то розплачуватися доводиться жінкам* (П. Загребельний); *Мати дмухнути не давала на нього* [сина], *ставши майже його рабинею. І вона сповна пожала плоди такого виховання* (В. Лис).

ПОЖИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пожира́ти.** *В розмові випала деяка пауза, пов'язана з пожиранням шинок і ковбас, а також помідорів, огірків і грибочків* (Ю. Андрухович); *Все наше життя не що інше, як пожирання. Не з'їси ти — з'їдять тебе* (П. Загребельний); * Образно. *Агломерація і укрупнення — патологічне явище, виробництво і пожирання субпродуктів* (Ю. Покальчук).

ПОЖИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОЖЕ́РТИ,** ру́, ре́ш; *мин. ч.* поже́р, ла, ло; *док., що, рідше кого.* 1. Поїдати кого-, що-небудь з жадібністю, без остачі (про тварин). *На буряки п'ятої бригади довгоносик напав навалою.., він наповзав хмарами і пожирав молоді сходи* (В. Минко); — *Звір пожирає кишки рудого козла, — майже пошепки промовив То* [людина з племені чаків] (В. Фіялко); *Вода навколо острова дедалі піднімається, і в ній шастають які тільки є акули .. і пожирають тих, що пробують рятуватися плавом* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Майже третину кавунів пожерли пацюки. Виїдали середину, прогризаючи знизу дірку* (Ю. Логвин); — *Ясний королю! Гадюка пожерла пташенят, що вивелися в гнізді на вашому трояндовому кущі* (Ю. Винничук); *Першу свою ніч у джунглях Тарзанів син запам'ятав назавжди. Дикі звірі не намагалися пожерти його* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *вульг.* Їсти що-небудь із жадібністю, у великій кількості (про людей); жерти (у 1 знач.). *Те, що студент і далі не одмовлявся пожирати цукерки, яблука та помаранчі, більше вже не дратувало Діагностику* [викладача] (Б. Антоненко-Давидович); *Розсідалися* [гості] *кріслами мовчки, тільки розстебнувши пальта, з якоюсь упертою малоприхованою заздрістю пожираючи мовчки наїдки та напої, непомірна ціна яких дратувала* (О. Ульяненко); — *Де малина?.. Пожерли!? Малина моя де?..* (М. Коцюбинський); — *У тебе щось є в торбині? — А ти вже своє пожер?* (Григорій Тютюнник); *З раннього ранку потоком пливуть на базар юрби приїжджих, набирають свої валізи, щоб потім на пляжах усе це пожерти з потроєним апетитом* (М. Олійник); *В село прийшли австрійські війська. Вони пожерли всіх його гусей і курей* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *перен.* Спалювати, поглинати, знищувати і т. ін. кого-, що-небудь. *Робота при тих законах ішла невпинно і пожирала щотижня тисячі* [карбованців] (І. Франко); *Реактори тихо сопуть у бетонних скринях, не чадячи, не пожираючи вугілля чи нафти. Атомна станція чиста і навіть по-своєму красива* (В. Яворівський); *Вже пірнули колеса, й Караїмович побачив на дні воза багно. Воно булькало й смерділо, пожираючи віз* (В. Чемерис); *Щодня ненатлий океан в злобі Прибоєм землю пожира багату* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра); *Щоб тебе сира земля пожерла!* (Номис); — *Пожерло Полум'я п'ять хат і сім стоділ* [стодол]... (М. Рильський); * Образно. *Тільки власною гідністю погордує гордливець і нишком пожере її надмірне самолюбство* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // *безос. Темний .. гай як огнем пожерло* (Марко Вовчок); // *розм.* Не давати існувати, діяти, функціонувати. *Вони* [перекупники і спекулянти] *пожирали один одного і всі разом гарбали місцеві багатства* (Ю. Смолич); *"Господи, — молився він перед полями і перед Богом, — чи я винен, що сьогодні посіяв разом із тими, які в прийдешньому постануть, також рабів... також донощиків, скорпіонів, що будуть самі себе пожирати"* (Р. Федорів); *Щастя жадібне, та ще й наражає нас на жадобу інших: доки сам пожиратимеш усе очима, доти й тебе пожиратимуть інші* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Хіба вона не зміркувала, що вони її дурять. Адже скажи людям зразу, що то для них землю ділять, то .. живцем пожерли б один одного...* (М. Коцюбинський); — *Де ваша* [хуторяни] *морально-політична єдність? По-вашому так: жери ти сусіда, або він тебе пожере!..* (О. Гончар); *"Нетутешня я, ні рідні, ні знайомих, посьолок такий* [селище таке], *що один одного мало не пожеруть"* (Є. Пашковський); // *тільки недок., у сполуч. зі сл.* п р о с т і р, д а л і, к і л о м е т р и *і т. ін.* Дуже швидко пересуватися, долати відстань. *Машина пожирає степові далі, і товстий хвіст куряви безнадійно силиться її наздогнати* (Г. Епік); *Зорельоту треба було перескочити безодню, яка розділяла дві галактики .. Апарат задрижав, набираючи неймовірну швидкість, пожираючи більйони кілометрів на секунду* (О. Бердник).

4. *тільки недок., перен.* Захоплювати цілком, заповняти собою кого-, що-небудь (про почуття, емоції і т. ін.). [П а н а х и д а:] *Коли весело всім, тебе пожирає нудьга* (І. Микитенко); *Він змушений вчителювати у цьому депресивному містечку, де його просто-таки пожирає нудьга і самотність* (В. Хрущак).

◊ **Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти** *і т. ін.)* **очи́ма (о́ком)** *див.* **ї́сти; (1) Пожира́ти книжки́ (кни́ги, журна́ли** *і т. ін.)* — читати швидко і багато. *Пожираючи без ладу сотні томів, Ярина вміла, однак, зібрати в головці проміння мислі, розкидані там* (М. Коцюбинський).

ПОЖИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **пожира́ти.** *Все в природі на наших очах когось пожирає і саме пожирається. Одна жертва їсть іншу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Міф* [про повстання Крона проти Урана] *читається досить прозоро: ім'я Крон означає "час", у потоці якого гинуть, пожираються всі живі істоти* (О. Бердник).

ПОЖИРА́Ч, а́, *ч.* Той, хто пожирає, поглинає кого-, що-небудь. *Можна "Анну Кареніну" читати в екстракті, на півтори сторінки тексту. Але чи залишились би ми тоді в повному розумінні слова людьми? Чи не стали б просто юшкоїдами, пожирачами шашликів?* (О. Гончар); *Всю ніч він одним вухом .. сприймав музику й новини, а другим наслухав, чи йдуть чотириногі пожирачі* [лиси] *курей* (В. Кожелянко); *Психолог .. запропонувала схему боротьби з пожирачами часу* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Лукас штовхався серед строкатої самотньої юрби туристів .. Верблюди, фотоапарати, колюча трава і дрібне каміння під ногами, вештання знудьгованих пожирачів екзотики і всюдисуща торгівля* (П. Загребельний).

ПОЖИРА́ЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **пожира́ч.** *Війна — страшна, жахлива, кровожерна пожирачка людських доль* (з газ.).

ПОЖИРА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який пожирає (у 3, 4 знач.). *Запитує Жриця..: як відродити вогонь творящий і погасити полум'я пожираючий* (О. Бердник); *Якийсь тайний, пожираючий жар палить мені душу* (О. Кобилянська).

ПОЖИРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **жирі́ти.** *Задля головної ролі у фільмі актору довелося "набрати" 15 зайвих кілограмів. В інтерв'ю він зізнався: "Я насолоджувався можливістю їсти все, що хочу, не переймаючися тим, що можу пожиріти"* (із журн.).

ПОЖИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Жирувати (у 2–4 знач.) якийсь час. [К а т р я:] *Нашій сестрі тільки й на думці, аби з хлопцями пожирувати* (С. Васильченко); *Він, маючи вдачу веселу, був і справді охочий пожирувати, пощипати дівчат* (О. Гончар); *Йому кортіло пожирувати з Марушкою, але від курника зиркала в їхній бік пташниця, а вона розплеще Гальці, ще й додасть, чого не було* (В. Дрозд); — *Минув твій час, жінко, — грубо сказав Гнат. — Пожирувала — і годі. Своє ти взяла* (М. Малиновська); *Тиміш лютився на мене за те, що висмикнув я його з намету ханського мурзи, де вони заливалися горілкою, і за те, що не дав пожирувати на пасіці* (П. Загребельний); *Починалась тепла тиха осінь .. Пожирувавши на плавнях, кефаль вже почала вертатись з озера в море* (І. Нечуй-Левицький); *Білі чайки .. ловили на трав'яних відмілинах дрібне риб'я, якого там була гибіль, а наївшись, пожирувавши, обсілися*

на сірій косі (Ю. Мушкетик); *Велика метушня зчинилась на ту пору, Бо зайця вбачено, що на грядках заліг (Мабуть, пожирувать він із лози прибіг)* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПО-ЖИТЕ́ЙСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-житéйському.** *Ваші побачення відбуваються не так часто, як хотілося б. Це по-житейськи сумно* (Є. Кононенко); *Наш сільський голова завжди без зверхності, по-людськи, по-житейськи вислуховує скарги, пропозиції, оперативно на них реагує* (з газ.).

ПО-ЖИТЕ́ЙСЬКОМУ, *присл., розм.* Як заведено у звичайних людей, у щоденному житті. *Раптом я завагався. Знов узяли безглузді та по-житейському практичні сумніви* (В. Шкляр); *Кмітливий, дотепний та по-житейському мудрий солдат Швейк, персонаж чеського письменника Я. Гашека, щасливо виплутується з усіх пригод, які випадають на його долю* (з навч. літ.).

ПОЖИ́ТИ[1], иву́, иве́ш, *док.* 1. Бути живим, жити якийсь час. — *Бог нам помагав, він же нам і тепер не дасть пропасти. Поживемо ще, потерпимо ще за гріхи наші на сім світі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стара не довго ще пожила: на другий рік по весіллю вмерла* (Марко Вовчок); *В Тетяни думка: поживу ще! У мене ж молоденький вік...* (П. Тичина); *Напозичав ясновельможний гроші на виправи та на друкарню, треба віддавати вдові та дітям. Якби пожив ще, то певно віддав би* (Г. Пагутяк); // *розм.* Вести активне, діяльне життя, мати насолоду від життя якийсь час. [Х и м к а:] *Хотілося молодій, як і другим пожити, часом і погуляти* (Панас Мирний); *Що там буде — не питаю, А сьогодні погуляю, Поживу* (Олександр Олесь).

2. Перебувати, проживати де-небудь якийсь час. *Пожила* [Параска] *пів року у свекра та свекрухи, та й знову у найми пішла* (Панас Мирний); [В а с и л и н а:] *Аго Олександрівно, поживіть у нас* (О. Корнійчук); *Тарас повів плечима, бо добре змерз. Всю ніч бродив по місту, жаліючи будити друга. — Можна, я поживу у тебе днів два чи три? — Будь ласка!* (Василь Шевчук); *Франц .. запропонував Себастянові спробувати пожити в Ялівці* (Т. Прохасько).

3. Жити у який-небудь спосіб або в певних умовах якийсь час. *Поки пан Халявський був конотопським сотником, так пожила* [Зубиха] *у розкоші* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він якнайтепліше закутався в свою заробітчанську одежину, бажаючи зігрітись і краще пожити хоча б у сні* (М. Стельмах); *Коли присвячуєш себе служінню іншим, то наприкінці земного шляху починаєш шкодувати, що не встиг пожити бодай трохи для себе* (О. Авраменко).

4. *чим, перен.* Знаходити задоволення в чому-небудь, бути захопленим чим-небудь якийсь час. *Я теж часом хотів би .. пожити іншими, не кабінетного характеру, враженнями, освіжитися і спочити* (М. Коцюбинський).

5. Вести з ким-небудь спільне життя, перебувати з кимсь у певних стосунках якийсь час. — *Восени весілля було, а після Різдва і забрили* [чоловіка]. *Не дали і року пожити* (Панас Мирний); [К а р м е л и х а:] *Устиме, хоч недовго поживи зо мною, хоч один рік* (С. Васильченко); *Я рік-два поживу з нею повним життям, що цілий рік буду тремтіти від щастя фізичного й морального* (В. Винниченко); *На початку 1956 року Пантелеймон виїхав на Україну, провідав навіть мою маму в Березові. Рік пожив з мамою і вітчимом в Єйську на Кубані* (М. Андрусяк).

6. *розм.* Почати жити спокійним, забезпеченим і т. ін. життям. — *Добре, що закінчилась війна, тепер і пожити можна* (М. Стельмах); — *Я згодна .. Ото тільки тобі й довіряю свій похорон, Ваня .. Залусківський привіз до баби незнайомих чоловіків. Ничипориха розписалася, де їй пальцем тицьнули. Аж полегшало. — Отепер і пожити можна! — всміхнулася* (Люко Дашвар).

◊ **(1) Пожи́ти в шкýрі** *чиїй, якій* — бути в чиєму-небудь або якому-небудь стані (звичайно поганому, незавидному) якийсь час. — *Хай і вони* [поміщики] *в нашій шкурі поживуть! — вирвалось у Григорія Волошина* (М. Стельмах); *Завдяки книжкам ми можемо відчути себе детективом чи героєм "У пошуках утраченого часу" Марселя Пруста, пожити в шкурі людей з інших епох* (із журн.).

ПОЖИ́ТИ[2] *див.* **поживáти**[2].

ПОЖИ́ТИСЯ[1], иве́ться, *док., безос., розм.* Житися якийсь час. — *Мені, — кажу на себе, — і пожилося, і пожурилося* (Марко Вовчок); *Тепер, коли минуле покрилося вже .. туманом, коли пожилося вже.., тепер тільки всією душею розумієш, як чисто тоді все було, як гарно* (Г. Хоткевич); *"Помру я без неї, — подумав* [Стьопка] *спокійно і гірко. — До неї тепер не підступитися" .. Таткові хоч пожилося з мамою, а йому..* (Люко Дашвар).

ПОЖИ́ТИСЯ[2], иве́ться, *док., розм.* Те саме, що **ви́тратитися** 2. — *Слабую дуже на голову й на очі. Було колись здоров'я, та пожилося* (Марко Вовчок).

ПОЖИТКУВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **пожиткувáти.** *Одна частина* [господарства] — *старунок, а друга — пожиткування* (Л. Мартович).

ПОЖИТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, чого, чим і без дод., діал.* Споживати. *Поснідали ми кавунами з хлібом славно .. й пожиткували ними не раз* (Ю. Мушкетик); [Ж і н к а:] *Нехай твій склеп, Кердоне, все як слід Повніський* [повнісінький] *буде гарних виробів Та дорогих і щоб ти, пожиткуючи, Стеріг їх!* (І. Франко); *Панотець .. любив пожиткувати, та не хотів старати* (Л. Мартович).

ПОЖИ́ТНИЙ, а, е, *розм.* З якого можна одержати якусь користь, пожиток, прибуток для кого-, чого-небудь; ви́гідний, дохідний. — *Не кожна правда у світі пожитна, — сказав брат, — а коли так, то не тільки буває непотрібна, а не раз — шкідлива* (Валерій Шевчук); *Пригода під Білгородом мимоволі застряла в моїй голові, як застряють цінні окрушини на решеті золотаря. Весь час я добуваю їх звідти, обмацую, зважую, а далі відливаю в якесь пожитне діло* (М. Дочинець); — *Схоже на те, що день у вас сьогодні пожитний!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОЖИ́ТНО, *розм.* Присл. до **пожи́тний.** *Чи я зможу замість тебе владувати непохитно? Чи маєтками твоїми зможу правити пожитно?* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // *у знач. пред. Дешево — не значить пожитно! Так вважає більшість опитаних нами респондентів* (з газ.).

ПОЖИ́ТОК, тку, *ч.* 1. Добрі, сприятливі наслідки від кого-, чого-небудь; користь (у 1 знач.). *А може, й пожиток який з того буде, І з праці моєї скористують* [скористаються] *люди...* (Леся Українка); *"Ані капля людської крові надурно не упаде. Із тої війни мусить бути якийсь пожиток", — думає, зітхаючи, старий* (Б. Лепкий); — *Отак ходиш, аж кості деревіють* [дерев'яніють], *а пожитку ніякого. Якби-то оце зерно та втроє родило* (Мирослав Ірчан); // Те, чим можна поживитися (у 3 знач.); ви́года. *Завжди у горі й біді ти щасливого ждав повороту. З кожної втрати умів взяти пожиток собі* (М. Зеров); *Сприймає* [егоїст] *зовнішній світ лише під оглядом того, який з нього можна мати пожиток* (О. Забужко); *Яких зусиль треба було докласти, щоб перегнати норовисту череду, які труднощі подолати дорогою! Справді ж бо, нелегко здобувати пожиток од такого суворого ремесла!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Те саме, що **майно́** 1. *Ой беріте* [беріть] *ж воли й мажі і весь мій пожиток* (Сл. Б. Грінченка); *Німці .. хотять* [хочуть] *мати добрих коней утікаючи, щоб везти свої пожитки та й самим їхати* (І. Багряний); *Слідом за в'язнями рушила підвода, на якій лежав злиденний арештантський пожиток* (П. Кочура); *Споконвіку татарівня* [татарва] *ходить на північ, і воює вона, либонь, з того, що у кожного татарина усього пожитку, що два коня* [двоє коней] *та третє — своя душа власна* (Г. Колісник).

3. *тільки мн., розм.* Дрібне майно, хатні речі. *Родички зносили свої дрібні пожитки, скриньки.., свої торбинки* (І. Нечуй-Левицький); *Дома в Костя Григоровича сьогодні вкладаються з пожитками, готуються до від'їзду* (О. Гончар); *За її спиною з халабуди, з-поміж небагатих домашніх пожитків, виглядали дві чорняві голівки — хлопчика й дівчинки* (В. Малик).

4. *тільки мн., діал.* Достатки (у 1 знач.). *По них* [хатах] *відразу можна здогадатись, що за господар живе під тою чи іншою стріхою, які його пожитки* (І. Цюпа); *Батько дав мені невелику суму грошей від своїх мізерних пожитків і благословив* (О. Бердник).

5. *діал.* Пожива (у 1 знач.). *Сказав Ягве до Ноя: ".. І набери з собою всякої страви, потрібної для поживи; і нагромадь її у себе, щоб тобі і їм вистала на пожиток"* (І. Франко); *Соромився* [панотець]. *Але так, як той циган, що з'їв чужий обід. Ніби сором циганові є, та бо й пожиток його не минув* (Л. Мартович).

6. *діал.* Проживання. *Пустила їх* [Тимка та Орисю] *на пожиток далека Орисина родичка — тітка Параска* (Григорій Тютюнник).

(1) На пожи́ток *кому* — на користь, на благо, для чийогось добра. *Вона* [міська дума] *нам дбає на пожиток, Від неї мають заробіток Фельєтоністів душ із п'ять* (В. Самійленко); *Колись настане пора, і манускрипти, сховані тепер від людей, підуть на пожиток людям* (М. Зеров); *Ні один ледачий розум ніколи ще не зрозумів здорово жодного слова, і ніяке спасенне слово не вийде йому на пожиток* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЖИТО́ЧНИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **кори́сний** 1, 2. *Наставник любив їх обох дуже, що не ледачіли, як їх багато ровесників, не волочилися по вулицях, але замолоду навикали до чесної і пожиточної праці* (С. Ковалів); *Коли вже ми націлилися йти в ромейські землі, спершу маємо піти до антів та скласти з ними ряд на мир і злагоду. Без того похід наш у ромеї не буде успішним і пожиточним* (Д. Міщенко); *Книжки були добрі й пожиточні* (Г. Пагутяк); *Годиться-бо пильно слухати всякі хороші і пожиточні речі, хоч би хто їх буде казати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Якби його* [дядька] *було вчити замолоду, .. який би то вийшов пожиточний чоловік з нього!* (М. Коцюбинський); *— Переведемо тебе до пекарні, — сказав ігумен, відламавши і жуючи хліб. — Це добрий і пожиточний хліб* (Валерій Шевчук).

2. Багатий на речовини, які живлять організм; поживний. *Харч хоч і простий, зате пожиточний* (П. Колесник).

ПОЖИТО́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **пожито́чний.** *Усвідомлює* [Софрон] *вже перспективність та пожиточність нашої програми для українського селянина* (Ю. Смолич); *Пожиточність меду беззаперечна, оскільки він містить багато мінеральних солей, мікроелементів, вітамінів, органічних кислот, а також низку ферментів, що пришвидшують травлення* (із журн.); *В тому двоякому напрямі — автономії особи і її пожиточності — розвивались і розвиваються чимраз дальше погляди людські від кінця XVIII віку і донині* (І. Франко); *Ощадність, господарність, пожиточність, поміч родині й громаді — то велике поле до самовиховання й практичности молоді* (з публіц. літ.).

ПОЖИТО́ЧНО, *розм.* Присл. до **пожито́чний** 1. *Коли такою* [неоковирною] *мовою пересипати словники, вони не тільки не стануть у пригоді професорам, студентам та іншим, а важко буде навіть знайти нагоду, щоб ними десь, окрім хіба фейлетонів, можна було пожиточно користуватися всім, кому це треба* (Б. Антоненко-Давидович); *Книжка "Русь і варяги" В. Скляренка читається легко, цікаво і пожиточно для того, хто шукає для себе істини* (з публіц. літ.); // *у знач. пред. — Ну, знаєш, любчику, се цікава історія, і тобі пожиточно буде почути її* (І. Франко).

ПОЖИТТЄ́ВИЙ, а, е. Який продовжується, триває до кінця життя. *— Це вони, сестри смерті, виманили наш військовий флот до Сектора Центавра, зруйнували Федерацію, прирекли на загибель і пожиттєве заслання сотні тисяч патріотів* (В. Єшкілєв); *Наступного дня Панько подарував чиновнику новий автомобіль, а вдові водія призначив пожиттєву пенсію, яку досі пунктуально виплачує* (Н. Сняданко).

ПОЖИТТЄ́ВО. Присл. до **пожиттє́вий.** *Спершу йшла мова про нове введення поста регента, або — альтернативно — про те, щоб Маннергейм отримав повноваження президента пожиттєво* (В. Чемерис); *З пілотами-відставниками було все просто. Вони вже заробили пристойну пенсію, яка в разі їхньої смерті буде пожиттєво виплачуватися їхнім дружинам (чоловікам) або до повноліття — дітям* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЖИТТЯ́, я́, *с., діал.* 1. Спільне життя; співжиття. [П а н с а:] *А знаєш, мама за ціле наше пожиття подружнє мене вразила раз лиш — тим, що вмерла...* (Леся Українка); *Непоборима сила тягнула мене до його* [нього], *до спокійного, до вірного, до "аристократа духу", і я відчувала, що в пожитті з таким чоловіком можна .. пізнати те, що зветься щастям* (О. Кобилянська).

2. Прожиття, прожиток. *Швидко він зживався з новим своїм місцем на старій землі — і підвертав її під себе: вона йому плодила, родила — ставало на пожиття його!* (Панас Мирний); *Райське пожиття первісного світу порушує зрада Місяця своєму подружжю, Сонцю, і перша боротьба між ними* (С. Єфремов); *Хто вічний спочинок не має в землиці, Хто ще не зійшов, перед Ним будуть ниці. Хто нині живе — для Бога пожиття. Потомство також буде Богу служити* (В. Багірова).

ПОЖИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЖИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, чого і без прям. дод., діал.* Позичати, жичити. *Господь відчинить для тебе благодатну скарбницю свою, небо, щоб дати тобі своєї пори дощ і щоб благословити всяке діло руки твоєї; і пожичатимеш многим народам, сам же не пожичатимеш* (з рел.-церк. літ.); [О п а р а:] *Та де се ти таку бороду донняв* [узяв]? [Н е д о б и т и й:] *У цапа пожичив* (І. Карпенко-Карий); *Ольга писала про батькові достатки: "Біда, грошей нема! На мою виправу пожичили 300* [золотих ринськ]" (Р. Горак); *Пожичати знайомим гроші без відсотків.*

ПОЖИ́ЧИТИ *див.* **пожича́ти.**

ПО-ЖІНО́ЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-жіно́цькому.** *Він сподівався, що Марися, як жінка, краще за його* [нього] *зуміє підійти з хитрощами та лестощами, підластитись до Тодозі й по-жіноцьки намовити її виїхати до Брагина* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ЖІНО́ЦЬКОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **по-жіно́чому.** *Діючи радше по-царському, аніж по-жіноцькому, поскликала* [пані], *не гаючись, друзів і численних служителів мессера* [месера] *Торелла, веліла приготувати все потрібне для великої урочистості* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ЖІНО́ЧОМУ, *присл.* Як жінка, подібно до жінки. *Біля самого лісу злобно загаркавив, задуднів кулемет, і, задихаючись од переляку, по-жіночому заахкала на леваді луна* (М. Стельмах); *Він поставив руки ліктями на стіл, по-жіночому сплів пальці* (П. Загребельний); *Інтелігентний чоловічок у темних окулярах, тарабанить пальцями по лакованому вишневому дипломатові, зиркає довкола, ніби по-жіночому поправляє зачіску* (А. Дністровий); // Як у жінки. *Форма вигідно окреслювала її* [Оксани] *по-жіночому струнку постать* (С. Чорнобривець); *Санданіс .. помахав кулачком своєї по-жіночому тендітної ручки* (І. Білик); // Як властиво жінці. — *Чогось ніби сердиться* [матушка] *на нас... І дивиться не так, як попереду, і не говорить з нами, та все з учительшею. Щось є! — міркувала догадлива по-жіночому писарша* (І. Нечуй-Левицький); *По-жіночому, просто подумала* [Маруся]: *як було б добре, коли б одружився* [брат] *з хорошою дівчиною!* (О. Іваненко); *Знітилась Любава, а далі й геть розплакалася. Схилила на руки голову, затулила долонями лице й плакала по-жіночому ревно, по-людському жалісно* (Д. Міщенко); // *розм.* Стос. до хвороб жіночого організму. *Хворіти по-жіночому.*

ПО-ЖЛО́БСЬКИ, *присл., зневажл.* Те саме, що **по-жло́бському.** *Вже третій день адмінресурс п'є-гуляє, .. розпиває спиртні напої місцевого виробництва, по-жлобськи змішуючи їх з винами одеського розливу* (Г. Тарасюк); *Я згадую про нещодавню розмову з Настею, про те, що повівся з нею черство й по-жлобськи, і мені стає сумно* (А. Дністровий).

ПО-ЖЛО́БСЬКОМУ, *присл., зневажл.* Як жлоб, подібно до такої людини. *Людям подобається "розслаблятися", святкувати, а поруч із тим бідкатися .. Як це називається? "Давай посидимо по-людськи, вип'ємо по чарочці..." .. Ключове слово — по-людськи. Людськість по-жлобському — це безвідповідальність* (Ю. Покальчук).

ПОЖЛУКТА́ТИ *див.* **пожлу́ктити.**

ПОЖЛУ́КТИТИ, кчу, ктиш, *рідше* **ПОЖЛУКТА́ТИ,** укчу́, у́кчеш, *док., що, чого, вульг.* 1. Жлуктити якийсь час. *Пожлуктати пива.*

2. Вижлуктати все або багато чого-небудь. *Пожлуктити всі вина.*

ПОЖМА́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пожма́кати** 1. *Біля його ніг стояв плетений кошик повен пожмаканих папірців, він витягав їх по одному з кошика, швидким рухом розправляв писаним до споду, порскав з рота водою і припікав праскою* (Ю. Винничук); *З переповнених попільничок сипалися на стільницю кирпаті пожмакані недокурки* (О. Забужко); * Образно. *Й ось тепер ця жива сторінка* [дівчина] *його біографії, не найважливіша, та все ще актуальна, добряче пожмакана біографією власною, сиділа перед ним* (О. Ірванець); // **пожма́кано,** *безос. пред. Лист пожмакано, але нічого — на куриво годиться* (Ю. Смолич); *Покривало стягнено зі стола, пожмакано, кинуто на підлогу* (Григорій Тютюнник).

2. *у знач. прикм.* Який пожмакався. *Витяг* [Петро Карпович] *з-за халяви товстий пожмаканий рукопис* (Є. Кравченко); *Пожмакане, вже підстаркувате лице виглядало як маска* (С. Журахович); *Одна з колон повита густими заростями винограду з незібраними дотепер гронами ягід, пожмаканими, прив'яленими сонцем та вітром, наче родзинки* (Г. Вдовиченко); *Його одяг був пожмаканий та засмальцьований, руки завжди брудні, ріденький чуб скуйовджений* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *у знач. прикм., перен.* Який утратив свіжість, бадьорість; пом'ятий (у 3 знач.), пожований (у 3 знач.). *Скуйовджені й пожмакані вилізли ми з-під стільців* (В. Нестайко); *До номера увірвалося двоє .. Один у стрілецькому однострої, з оселедцем на поголеній голові, інший — у чорному фрачному вбранні, з метеликом, але обидва дуже пожмакані, бліді й галасливі* (Ю. Андрухович); *Групка пожмаканих подорожніх набилась в автобусик* (М. Кідрук).

4. *у знач. прикм., перен.* Невиразний, нечіткий. *В пожмаканих промінnях* [променях] *неясно виступали силуети різних приладів, розкиданих на подвір'ї* (М. Івченко); *Із їдальні долітали пожмакані шматки батькових слів* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЖМА́КАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пожма́каний.** *Пожмаканість на листочках, схожа на бородавки червоного кольору, свідчить про хворобу персика* (із журн.).

ПОЖМА́КАТИ, аю, аєш, *рідко* **ПОЖМАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Док. до **жма́кати.** *У неділю з сільради старий Вівді принесли листа. Вівдя тримала його обережно, боячись пожмакати* (М. Івченко); *Пальці нервово пожмакали газетний лист* (І. Кириленко); — *Чому ж ти бичка не одігнав? Дивись, він тобі всю сорочку ззаду пожмакав* (М. Білкун); *Замість краватки шию огортала строката хустка, піджак ніби навмисне пожмакали, штани й лакові штиблети зовсім не лягали в тон* (А. Кокотюха); *Оля допомагає мені скидати з неї одяг, особливо блузку, боїться, щоб не пожмакав* (А. Дністровий); *Якщо легенько пожмакувати лавандове саше, аромат відчуватиметься сильніше* (із журн.); * Образно. *Роки постирали колись різкі риси* [обличчя], *закруглили, пожмакали їх* (Ю. Мушкетик).

2. Жмакати якийсь час. *Пожмакавши свою бороду й поправивши окуляри, він перший попросив слова і запропонував негайно ж покинути всякі фантастичні розмови про фантастичні ідеї фантастичного ж доктора Гальванеску* (Ю. Смолич).

ПОЖМА́КАТИСЯ, ається, *рідко* **ПОЖМАКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* Утратити свою нормальну форму, зібратися в складки, зморшки. *Бойко кинув цигарку, що давно вже погасла та лише пожмакалась у роті, й подивився на будинок* (Гео Шкурупій).

ПОЖМАКО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **пожмакува́ти.** *Замість спеціального гофрованого паперу, для поробок можна використати звичайний кольоровий папір, пожмакований вручну* (із журн.); *Сміються партизани. — Добре бреше. І язик не заболить, — виймає люльку із рота Лазорко і знову спокійно починає смоктати чорний пожмакований чубук* (М. Стельмах).

2. *у знач. прикм.* Який пожмакувався. *Пожмаковані щоки з двома павуками синіх жил великими зморшками нависали над .. вусами* (М. Стельмах); *Чомусь костюм був пожмакований до такої міри інтенсивності, наче цілий день його жували корови* (Л. Денисенко); * Образно. *В освітленні вогнів вигравала пожмакованими шматками бинда річки* (М. Івченко).

ПОЖМАКУВА́ТИ *див.* **пожма́кати.**

ПОЖМАКУВА́ТИСЯ *див.* **пожма́катися.**

ПОЖМУ́РИТИ, рю, риш; *наказ. сп.* пожму́р; *док., що, рідко.* 1. Док. до **жму́рити.** *Зам вийшов із-за столу, щоб роздивитися на Дороша, пожмурив на нього короткозорі очі* (Григорій Тютюнник); *Ілюзіоніст несподівано з'явився на сцені в обрамленні сліпучого світла — усі глядачі пожмурили очі* (із журн.).

2. Жмурити якийсь час. *Зранку не варто одразу хапатися за мобільний телефон, слід зробити хоча б мінімальні фізичні вправи: потягнутися, покрутити шиєю, пожмурити очі* (з газ.).

ПОЖМУ́РИТИСЯ, рюся, ришся; *наказ. сп.* пожму́рся; *док., рідко.* 1. Док. до **жму́ритися.** *Пожмуритися від яскравого світла.*

2. Жмуритися якийсь час. *Ми, люди, дивні створіння: узимку мріємо погрітися на пляжі під сонцем, пожмуритися від блиску морських хвиль, а влітку нам хочеться покататися на ковзанах і зліпити снігову бабу* (із журн.).

ПОЖНИ́ВНИЙ, а, е. Який проводиться, залишається і т. ін. після жнив; післяжнивний. *Завзятому — хвала! Завзятому — любов! Хай все в душі згорить, немов стерня пожнивна, А іскорка надій світитиме їй дивна* (М. Годованець); *Підрахувала* [Мирослава].., *скільки пожнивний укіс дасть їм трави* (М. Стельмах); *Для боротьби з пирієм повзучим після збирання попередньої культури проводять пожнивне розпушення ґрунту важкою дисковою бороною в два сліди* (з навч. літ.); *При ранніх строках збирання зернових як пожнивні культури можна використовувати гречку й просо на зерно* (із журн.).

ПОЖНИ́ВНО, *присл.* Після жнив. *Цукрова кукурудза була висаджена пожнивно відразу після збирання ярого ячменю* (з наук. літ.).

ПОЖО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пожува́ти** 1. *Піднявши* [шнур], *скидає* [Хайалі] *стару наживу, об'їдену здебільша, пожовану* (Остап Вишня); *Конверт заклеїли пожованим хлібом* (П. Панч); *За кілька ночей Алі й слов'янин вибили всіх пацюків на кораблі. І вже не було жодного пожованого кавуна* (Ю. Логвин); *Хлопець вийняв з рота пожований листок і приліпив його до подряпин на коліні* (І. Роздобудько).

2. *у знач. прикм., розм.* Дуже зім'ятий (у 2 знач.); жований. — *Поки ви ходили в непрасованих, якихось пожованих штанях і старому светрі, .. мені здавалося, що я не думаю про вас* (П. Загребельний); *Чолов'яга з колючою щетиною на підборідді, в сірому і такому пожованому костюмі, ніби власник витяг його вранці з рота корови, підкликав до себе двох хлопчаків* (О. Чорногуз).

3. *у знач. прикм., перен.* Який утратив свіжість, бадьорість; пом'ятий (у 3 знач.). *Ранком ми знову були у шефа. — Від Шарпанського звістки ще нема, — нервував Вільям Анатолійович. — Чого це у вас пики такі пожовані? Залишки спирту здали?* (А. Крижанівський); * У порівн. *Я хотів образитися за свою рідну "машину", але не було сили навіть на образу. Справді відчував себе ніби пожованим* (П. Загребельний).

4. *у знач. прикм., перен., розм.* Те саме, що **заяло́жений** 3. *Заволодівши її очима, твердо сказав* [Саїд]: — *Ми не можемо далі зустрічатися, щоб у банальних, пожованих балачках марнувати час, Любов Прохорівно!* (Іван Ле).

ПОЖО́ВКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пожо́вкнути.** *Одно вузеньке віконце .. заліплене було пожовклим від сонця і дощу папером* (І. Франко); *Розчепіреними пальцями лівої руки чесав* [професор] *білу бороду, трохи пожовклу від старості й тютюну* (Л. Дмитерко); *Мовчить і гнеться, мов жива, В степу пожовклая трава* (Т. Шевченко); *Восени у Києвістолиці На каштанах між пожовклим листом Метушливі молоді синиці Бавляться тихеньким пересвистом* (О. Білаш); *Ми піднялись сходами догори, на ґанок, на якому сидів старий пожовклий дід* (С. Андрухович).

ПОЖО́ВКЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **пожо́вклий.** *Сивина вже торкнулася його скронь і в смугливості* [смаглявості] *його обличчя помічалася пожовклість* (В. Домонтович).

ПОЖО́ВКНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* пожо́вк, ла, ло *і* пожо́вкнув, нула, ло. Док. до **жо́вкнути.** *Захід зовсім поблід, пожовк* (Панас Мирний); *Пожовкнув ліс, принишк .. Потім у верховітті завив вітер* (А. Головко); *Папір так пожовк і зотлів, що текст важко було прочитати* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Гинуло все. Потрощені й посмалені дерева вже не могли підвестись. Висохла й пожовкла трава* (М. Дашкієв); *Горить свічка в руках бабусі, кидаючи блідий посвіт на обличчя, що так пожовкло і вкрилось тінню, так схудло і запалося* (В. Барка); * Образно. *Бий, юносте, кипучим джерелом! Настане час — поблякнеш ти напевне, пожовкнеш, ніби лист, і опадеш* (С. Голованівський).

◊ **В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є** *і т. ін.)* **/ пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло** *і т. ін.) див.* **жовті́ти.**

ПОЖОВТИ́ТИ, вчу́, вти́ш, *що.* Док. до **жовти́ти.** *Сумно й серед лісу: вітри-суховії оголили його рясні віти, а ранні заморозки пожовтили та почервонили лист зелений* (Панас Мирний); *Повітря пожовтив уже пилок, над новотрав'ям стелиться димок* (П. Мовчан).

ПОЖОВТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пожовті́ти.** — *Такий час, Кузьмо, настав, — одповідає* [отець Миколай] *його ж словами і підносить вгору три пальці з пожовтілими від тютюну пазурами* (М. Стельмах); *Ліліпут походжав по бюро, натягуючи рукавички, ні з ким не вітався, нахабно встромлюючи носа в паки пожовтілого паперу* (О. Ульяненко); *Темная діброва Стихла і мовчить; Листя пожовтіле З дерева летить* (Я. Щоголів); *Він підійшов до самого краю кручі .. і сів на пожовтілий шпориш* (С. Добровольський); *Важка втома проглядала з їхніх пожовтілих змарнілих лиць* (В. Малик).

ПОЖОВТІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **пожовті́лий.** *Сало вищого ґатунку має бути білого кольору або білого з рожевим відтінком, без пожовтілості* (із журн.).

ПОЖОВТІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пожовті́ти.** *Холодні дні трохи стримали пожовтіння листя, але трава зістарілась ще влітку, оголюючи землю, нашпиговану камінням* (Г. Пагутяк); * Образно. *Нам здавалося, що своїм авторитетом і своїми порадами він зможе зберегти інтелігентне обличчя нашої газети й одночасно придумає можливість заробляти гроші, не вдаючись до засобів різкого "пожовтіння"* (Н. Сняданко).

ПОЖОВТІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **жовті́ти** 1. *Вони* [гроші] .. *вже вилиняли й пожовтіли, припали пилом* (В. Кучер); *В мене від цигарок пожовтіли пальці* (С. Пиркало); *Я підвів голову і побачив, що небо вже пожовтіло* (Любко Дереш); *Як блідную покаже осінь твар І спіла овощ пожовтіє, Він трусить яблука і сушить на узвар* (Л. Боровиковський); *Хліба під сонцем пожовтіли* (М. Нагнибіда); *Пожовтіла вже трава, загубила вроду* (В. Сосюра); — *Кругле рожеве личко витяглося, щоки запали, поблідли.., пожовтіли* (Панас Мирний); *В саме серце вразила Теодосія Іванкова страта. За ці пів дня Теодосій осунувся, пожовтів* (А. Хижняк); *Мені доведеться працювати по чотирнадцять годин на тютюновій фабриці, і я пожовтію, схудну, як сестра* (К. Гриб).

(1) Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* — стати жовтим, чорним або зеленим від роздратування, невдоволення кимсь, чим-небудь. *Гаврило Клумак, що аж почорнів від злості, сидів у кабіні й позирав на гори, ялиці, скелі* (С. Скляренко); *Ще більше пожовтів* [Жолкевський] *від злості, коли побачив по очах пані, що вона задоволена з гетьманової прикрості й козакового зухвальства* (Іван Ле); *Я ув'язав монети в носову хустину і відважно пустився в дорогу, навіть не подякувавши жовтолицьому касирові, — той від люті пожовтів ще більше* (Василь Шевчук); *Позеленів* [султан] *від люті. Цей старець розмовляє з ним, як із отроком* (Р. Іваничук); *— Ми ж не звірі, отамане! — Не звірі, так хочу бути звіром! — кричав Сокирявий, почорнівши від гніву* (В. Чемерис); *Обуренню придворних не було меж. — Куди ми котимося? — шипіли вони, позеленівши від злості. — Ці витівки до добра не доведуть* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Скільки з нас позеленіє від заздрощів, побачивши, що в сусіда новеньке, скільки щиро порадіє його успіхам, а скільки заплаче над своєю долею?* (із журн.).

◊ **В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є** *і т. ін.)* **/ пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло** *і т. ін.)* *див.* **жовті́ти.**

ПОЖОВТНЕ́ВИЙ, а, е, *іст.* Стос. до періоду після Жовтневої революції 1917 року в Росії; післяжовтневий. *Статтю* [В. Затонського] *опубліковано ще за життя Миколи Хвильового, і талановитий зачинатель української радянської прози, вождь і вихователь цілої плеяди українських пожовтневих письменників, на власні очі прочитав, що віднині він тільки "якийсь там Хвильовий"* (Б. Антоненко-Давидович); *У цей час* [у другій половині XX ст.] *розпочалося систематичне видання пам'яток української мови .. Досліджувались особливості мови українських письменників — як дореволюційних, так і пожовтневих* (В. Русанівський).

ПОЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод.* Жувати (у 1, 2 знач.) неквапливо, обережно, помалу або час від часу. *— Готель "Хілтон", — нарешті кинув він водієві, недбало пожовуючи товстелезну сигару* (П. Загребельний); *Двері вагона раптово розчиняються. Повільно пожовуючи гумку, входять двоє здоровецьких негрів у формі американських десантників* (О. Ірванець); *— Плечата* [плечі] *твої трохи поширшали. Пожовуєш вівсо* [овес]? *Кажу, пожовую. Я вже був так звик до того вівса, що мало не іржав по-конячому* (І. Білик); // *чим, у сполуч. зі сл.* г у б а м и, р о т о м *і т. ін.* Неквапливо, обережно, помалу або час від часу робити рухи губами, ротом, як при жуванні. *Пригнічений, він то пробував щось писати, то, посмикуючи вуса та нервово пожовуючи губами, дивився у вікно* (Я. Гримайло); *Вона увесь час підтискала вуста і трішки пожовувала ними повітря перед тим, як вимовити чергову сентенцію* (І. Роздобудько).

ПОЖО́ГА, и, *ж., заст.* Пожежа. *В житті у нас була тривога, По всій землі гула пожога, А він* [боєць] *казав нам: не журись, ми переможемо колись!* (Я. Шпорта); *— Ми знов городитимемо! На моїм віку це вже третя пожога. Палили дикі печеніги, палила княгиня Ольга, тепер, бач, Володимир* (П. Загребельний); *Колись були тут села, хутори ..Тепер лиш мури оборонних веж .. Ген мріє комин, чорний від пожоги. Усе в тернах. Бур'ян та кропива* (Л. Костенко); *Турки .. усіх під меч положили, на все місто пожогу пустили* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЖОЛО́БИТИ, ить; *мн.* пожоло́блять; *док., що, рідко.* 1. Док. до **жоло́бити.** *Щілини між коробкою міжкімнатних дверей і стіною заповнюють монтажною піною. Але занадто велика кількість піни може пожолобити дерев'яну коробку* (з навч. літ.).

2. Зжолобити все або багато чого-небудь. *Торнадо пожолобив усі дахи й покрівлі.*

ПОЖОЛО́БИТИСЯ, иться; *мн.* пожоло́бляться. Док. до **жоло́битися.** *В здоровій залі два кутки осіли. Підлога погнулась і пожолобилась* (І. Нечуй-Левицький); *Папір пожолобивсь на довгому столі, У сонці жовтому і сам поволі жовкне* (М. Зеров); *Листя трохи прив'яло, пожолобилось від спеки* (П. Автомонов); *Гарні колись, світлі березові лубки почорніли.., де-не-де пожолобились* (В. Близнець); * Образно. *— Ганьба! — гахнув Климушняк, і Сирота, підохочений цим начальницьким салютуванням, вірнопіддано пожолобився, притиснув коротенькі ручки до грудей* (П. Загребельний).

ПОЖОЛО́БЛЕНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **пожоло́бити.** *Пожолоблені майстрами човни;* // **пожоло́блено,** *безос. пред. Ромашка біла утопилась в попелі, і тону я у світовій глибочиці... За що вчепитись, бо солому ж спалено, леміш золотокрилий пожолоблено* (П. Мовчан).

2. *у знач. прикм.* Який пожолобився. *Всі, хто постійно працював на хуторі, діставали місце в низькому з пожолобленими стінами бараці* (О. Гончар); *Лежать розтрощені німецькі вози, понівечені, пожолоблені військові автомашини* (Є. Доломан); *Лицедій витягав із короба всякі лахи і дивні речі .. Витрусив звідтіля тонкі лляні онучі, підсохлі і пожолоблені, але ще цілі личаки* (Ю. Логвин).

ПОЖУВА́ТИ, ую́, ує́ш, *док.* 1. *що, чого і без прям. дод.* Док. до **жува́ти** 1, 2. *Укинула Пріська ложку каші в рот; не пожувавши, ковтнула та й удавилася* (Панас Мирний); *— Стояв я .. під деревом і думаю... дай... сухарика пожую* (Григорій Тютюнник); *На долоні її спалахнули яскраво-червоні ягоди. — Хутко! Пожуйте трохи! — вона тикала кожному в рот своїми м'якими пучками* (В. Близнець); * Образно. [П и л и п:] *З путящої балачки, то й ми* [мужики] *дещо розжовуємо.* [С в и р и д:] *Таки як добре пожуєш, то й розсмакуєш...* (М. Кропивницький); * У порівн. *Оце тисяча* [карбованців] *обстрьопаними, старими бумажками... Та й заялозили ж їх діди та баби! Неначе в роті пожували* (І. Нечуй-Левицький); // *що.* Зжувати, з'їсти все або багато чого-небудь. *— Ніж отак базікати без толку, — кинула сердито, — ви б краще кіз отих з червоного кутка повиганяли: всю вашу агітацію* [агітаційні матеріали] *пожують* (О. Гончар).

2. *що і без прям. дод.* Жувати якийсь час. *Іван підбіг, приклав портрет до стіни, а Каленик, пожувавши ще трохи, вийняв хліб з рота і приліпив* (М. Коцюбинський); *Макарон холодними, слюдистими очима байдуже глянув на Горобенка і мовчки пожував слину* (Б. Антоненко-Давидович); *Озеро шардоне .. розлилося в моєму шлунку.., я в'яло подумала, що треба б пожувати якусь жуйку, щоб колеги не здогадалися про мій стан* (С. Пиркало); *Мені закортіло скуштувати одну траву .. Побачив згодом цю траву на схилі, спробував пожувати — й виплюнув з відразою: такою неприємною на смак вона мені видалась* (Г. Вдовиченко); * Образно. *По хвилі відчинилася кормушка й просунулася голова наглядача. Голова поводила щелепою, подивилася на всіх по черзі, пожувала якесь несказане слово й висунулась назад* (І. Багряний);

// Узявши що-небудь у зуби, зробити кілька жувальних рухів. — *Що чувати, що видати у вашій конюшні? — спитав Перегуда. Захар пожував сиві вуса, підвів на нього очі: — Погано* (В. Кучер); *Бова нервово пожував .. тонкі губи* (Д. Ткач); *Лоцман ще трохи пожував мокру сигарету і виплюнув її* (П. Загребельний); *— На жаль, виникла загроза, якої ми не чекали... — Магістр пожував кінчик вуса. — Загроза з Космосу!* (Ю. Бедзик); *Вам треба лише повісити на браму кілька дощок. Скажімо... — Він пожував кінчик своєї бороди і за секунду повів далі: — "Табір для неповнолітніх пластунів"* (І. Роздобудько); // *чим, у сполуч. зі сл.* г у б а м и, р о т о м. Зробити кілька рухів губами, ротом, як під час жування. *Дід підвів незрячі очі, пожував губами і вдарив по струнах* (З. Тулуб); *Спробувала* [Уляна] *пожувати ротом, але біль скував щелепи* (Іван Ле); *Майор пожував губами. Зітхнув, наче щойно закінчив тяжку марудну роботу* (А. Кокотюха).

ПОЖУ́ЖМИТИ, млю, миш; *мн.* пожу́жмлять; *док., що, розм.* 1. Док. до **жу́жмити.** *Іван почав жужмити "Вечірній Київ"* [газету]. *А потім, коли пожужмив його як слід, розправив об коліно. Потім склав його упродовж і поклав до кишені* (О. Ірванець).

2. Зжужмити (про все або багато чого-небудь). *Пожужмити весь одяг.*

3. Жужмити якийсь час. *Пожужмити в руках хустинку.*

ПОЖУ́ЖМИТИСЯ, миться; *мн.* пожу́жмляться; *док., розм.* 1. Док. до **жу́жмитися.** *Щоб шовк не пожужмився, його прасують через тонку тканину праскою, нагрітою до 160 °С* (із журн.).

2. Зжужмитися (про все або багато чого-небудь). *Увесь одяг пожужмився.*

ПОЖУЇ́РУВАТИ, ую, уєш, *заст.* Док. до **жуї́рувати.** *— Маючи гроші — поїхав би* [Геннадій] *за кордон, пожуїрував, світу побачив* (П. Кочура).

ПОЖУРИ́ТИ, урю́, у́риш, *док., кого.* 1. Зажурити, засмутити чим-небудь усіх або багатьох; позасмучувати. *Розказала про своє горе та й пожурила тим нас усіх* (Сл. Б. Грінченка).

2. *рідко.* Док. до **жури́ти** 3. — *А ходімо, ще раз подивимось, чи не їде батько? Де се він забарився? Га?.. Що?.. Приїде, говориш? Приїде, приїде... А ми його поцілуємо та пожуримо за те, що довго гаявся!* (А. Кащенко); *Підійшов* [Швачка] *до стайні. У його коня впала додолу шанька з вівсом, він довго шукав по-темному і, коли знайшов її підбиту ногами під ясла, пожурив коня* (Г. Косинка); *Він страшенно розобидився* [образився] *на вчителя піїтики, той надто гостро, як здалось, пожурив його за недбало виконане домашнє завдання* (Б. Левін).

ПОЖУРИ́ТИСЯ, урю́ся, у́ришся, *док.* 1. Засмутитися з яких-небудь причин (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь); позасмучуватися. *Сидимо, пожурилися... Книжки в кутку пилом поприпадали .. — в голові не те* (С. Васильченко); *Жінки пожурились. Задумалась кожна* (І. Нехода); *Загули бунти, жалібно задзвеніли приструнки, раз і вдруге, дужим голосом кобзар повів пісню: "Пожурились, милі браття, Що на ногах кайдани"* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Берези вже жовкли, зачули близьку осінь, пожурилися* (Ю. Збанацький).

2. Журитися, засмучуватися якийсь час. *Заспіває* [Перебендя], *та й згадає, Що він сиротина, Пожуриться, посумує, Сидячи під тином* (Т. Шевченко); *Кінець вистави. Ото й добре, що кінець, — поплакали, пожурились, а тепер додому* (С. Журахович); *— Що ж, — сказав потім татко, — пожурилися, і годі. Треба діяти!* (А. Дімаров); *І якщо вже стомлюся іти і присяду спочить окрай битого шляху, не кричіть, солов'ї, не шуміте, ліси, пожурімося, ідоле* (П. Гірник); // *безос. — Мені, — кажу на себе, — і пожилося, і пожурилося* (Марко Вовчок); // *ким, чим, над ким — чим.* Сумувати з приводу чого-небудь якийсь час. *Мати поплакала, пожурилася нещасливою синовою долею* (Панас Мирний); *Пожурилися вдвох над моєю долею, посумували над долею багатьох українських інтелігентів* (Б. Антоненко-Давидович); *Є* [Любі] *з ким пожуритися над своєю долею* (М. Стельмах).

3. *за ким.* Сумувати, тужити якийсь час через відсутність, утрату кого-небудь. *Перший жених вбогий був парубок .. — я не пішла за його* [нього]! .. *Він пожурився за мною та з іншою оженився* (Марко Вовчок); *Отець Порфирій застудився й помер, донька, не довго й пожурившись, скинула жалобу й просто пустилась берега* (Б. Антоненко-Давидович); *Наш сірий кіт, переловивши всіх мишей, поголодував кілька днів .. Пішов і не вернувся. Мати пожурилася за ним і сказала, що це погана прикмета* (І. Кирій).

ПОЖУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пожу́хнути.** *Над рудим пожухлим степом пливло по вітру легке й прозоре "бабине літо"* (З. Тулуб); *На горб почали сходитись вівці, скубучи пожухлу траву* (О. Донченко); *Він думав, що там, за стінами, осінній степ, пожухла тирса і водять у ній дорослі виводки дрохви й перепели* (Валерій Шевчук).

ПОЖУ́ХНУТИ, не; *мин. ч.* пожу́х, ла, ло *і* пожу́хнув, нула, ло. Док. до **жу́хнути.** *Потемніли, пожухли і почали опадати сніги* (В. Козаченко); *Воронки, що вранці масно чорніли по полю, вже давно посіріли, пожухли* (О. Гончар); *Його погляд погас, волосся пожухло, а під очима з'явилися сірі розводи* (М. Кідрук); *Соняшники на городі ще були незрізані, тільки листя на їхніх колючих стовбурах пожухло, зів'яло* (М. Малиновська); *На початку липня посуха впала на степ, трава пожухла, джерельні струмки враз посохли* (Д. Білий).

ПОЗ *див.* **повз.**

ПО́ЗА[1], и, *ж.* 1. Положення тіла людини або тварини в певний момент. *На лаві, в вигідній і мальовничій позі, розкинувся молодий циган* (М. Коцюбинський); *Навпроти широко відчинених задимлених дверей стояли вряд в урочистих позах ковалі* (О. Гончар); *Пози космонавтів були напружені, сторожкі, руки їх стискували зброю* (О. Бердник); *З її напруженої пози було ясно, що вона уважно дослухається до нашої розмови* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Положення, яке спеціально приймає той, кого малюють, фотографують і т. ін. *Вчора я заходила у фотографію .. Нашої другої карточки вони не робили, бо в тій позі погано вийшло* (Леся Українка); *Студійці нерішуче почали малювати. Їхні руки непевно виводили контури гарних плечей, волосся, а жінка вже заспокоїлась і поволі призвичаїлась до своєї пози* (Б. Антоненко-Давидович); *Олена .. сіла напроти нього, все ще зберігаючи ту неприродну, немов для позування перед мольбертом чи фотоапаратом, позу* (Ірина Вільде).

2. *перен.* Нещира поведінка; хизування, рисування. *Вона й на це була здатна. Не тому, щоб справді була такою вже переконаною патріоткою. А просто — для ефекту, гарної "героїчної" пози: мовляв, і чоловіка ради "неньки-України" не пошкодувала* (Д. Бузько); *Скільки в тому* [поводженні старшого фінінспектора] *було пози, пихи й упивання власною уявною величчю...* (І. Багряний); *— Так, Нерчин, ти воюєш з вітряками і водночас граєш у невизнаного генія .. Це просто поза* (Н. Рибак).

Набува́ти по́зи (поз) *див.* **набува́ти[1].**

○ **(1) Без по́зи,** *у знач. присл.* — невдавано, відверто, по-справжньому. *Він лише хотів умерти гордо, хотів зневажити, зігнорувати вбивців* [вбивць] *своїм презирством. І без пози, без бучних фраз у стилі бульварного роману чи будь-якої літератури* (І. Багряний); *Той комбайнер, якого ви оце рятували, так само повівся б у подібній ситуації, без пози, без самовтіхи зробив би що слід — Заболотний чомусь був певен цього* (О. Гончар); *Спершу бавився.., а тепер бачу, що вкладаю в них* [записи, які я зву для самовтіхи романом] *самого себе, і це єдиний воістину мій слід на землі. Глибоко й трагічно. Без пози* (В. Дрозд); *Ми провели гарний вечір. Справді гарний, без дурних слів, без пози і без зайвих зітхань* (Ю. Покальчук).

△ **(2) По́за ло́тосу** — одна з основних асан у йозі: положення тіла під час сидіння зі схрещеними ногами, коли ноги розміщуються на протилежних стегнах. *Тао розгорнув килимок і сів біля входу, як і вчитель, у позі лотосу* (О. Бердник); *Босий, він сидить у позі лотосу й інтенсивно дихає животом* (Любко Дереш).

◊ **Става́ти / ста́ти в по́зу (в пози́цію)** *див.* **става́ти.**

ПО́ЗА², *прийм., із знах. і оруд. в.* 1. Уживається при вказуванні на предмет, місце і т. ін.: а) позад, по другий бік яких спрямована дія *(знах. в.). Вона розпучливим рухом закрила очі і втратила рівновагу... Синій халат в жовті півмісяці нахилився поза скелю і зник* (М. Коцюбинський); *Погомоніли* [сусіди] *.. та й розтеклися собі поза двері* (М. Матіос); б) повз які, мимо яких спрямована дія *(знах. в.). Не везе* [у грі]. *Що вдарю, то й поза ямку, й поза ямку* (І. Микитенко); в) за межі яких спрямована дія *(знах. в.). Олександра нудьгувала в службі. Думки її рвались поза обсяг щоденщини; вона бажала кращого, празникового життя* (М. Коцюбинський); — *Це я і так порушую дідусів заповіт, щоб жодна книга не виходила поза стіни цієї бібліотеки* (А. Головко); г) позад, по другий бік яких хто-, що-небудь є, міститься, перебуває *(знах. і оруд. в.). Коли б могли вони тим людям нагадати Про поневолених, замучених братів, Посаджених поза залізні ґрати* (Леся Українка); *Дивився* [Давид] *на зелені лани, на сиву вдалині смугу лісу поза Пслом* (А. Головко); — *Проходьте, проходьте! Будь ласка, сюди! — сказав він, прочиняючи інші, майже непомітні з першого погляду, двері поза своїм робочим столом* (І. Роздобудько); ґ) за межами яких хто-, що-небудь є, міститься, перебуває *(оруд. в.). Озерце поза двором Об берег плескало* (Л. Глібов); *Усі яничари не вмістилися в Січі, поза стіною ще лишилося 1500 душ* (А. Кащенко); *Його* [ранку] *не було ще тут, у темній і задушній після ночі кімнаті, але там.., поза кімнатою, надворі, він уже був* (Ю. Смолич); // *у сполуч. зі сл.* с а д и т и, р о з с а д ж у в а т и, с и д і т и *і т. ін.* Уживається при вказуванні на предмет, біля якого хто-небудь розміщується для виконання певної дії або хтось перебуває, роблячи щось *(знах. і оруд. в.). Скрізь: і в світлицях у Колодія, і на подвір'ї — сидить поза столами городова козацька старшина з запорожцями* (П. Куліш); *Поза столом сидить на лаві і тягне люльку .. сквапний чоловічок — вже давненько не юнак* (Марко Вовчок); *Всіх гостей порозсаджували поза столи в хаті* (І. Франко).

2. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на місце дії, яка відбувається: а) по другий бік предмета, за чим-небудь. *Ну їй-богу ж, поза кущем щось шелесть, шелесть!* (Номис); *Неначе злодій, поза валами В неділю крадуся я в поле* (Т. Шевченко); *Тут уже сновигали діти поза оградою, по подвір'ю* (А. Головко); б) позад кого-, чого-небудь. *Мій парубок тільки очима світить та поза мною посувається знай до дівчини* (Марко Вовчок); *Ну, я ж казав — поза клунями йти! Порожню торбу буде той нести, Кому красуня перейшла дорогу!* (М. Рильський); в) за межами чого-небудь. *Чи ще живий Гарасименко і ще багато їх, наших, розкиданих поза містом, наших, розпорошених у хаосі безладдя, повстання і руїни?* (Б. Антоненко-Давидович); *Вони бігали поза оселями, бродили в холодній воді* (С. Чорнобривець); *Прямували* [вершники] *не до села, а, видно, помітивши його, повернули круто поза селом* (Ю. Збанацький); *Ні він, ні решта чорних, з якими Ґлиніш мусила працювати, .. жодного разу не зустрічалися з нею поза Тиндаяром* (О. Авраменко).

3. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на особу, предмет і т. ін., слідом за якими хто-небудь іде, щось рухається. *Спустився* [дід] *у сажалку, зайшов поза відьмою* (О. Стороженко); *Вдарю раз веслом і вдруге, човен воду розсіче, І на дві руки доріжка Поза човном потече* (Я. Щоголів); *Раптом спиниться* [вовк], *почувши знаний тріск Курків підведених: то тихо поза псами Мисливець надійшов* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

4. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на існування, наявність кого-, чого-небудь або перебування когось за межами того, що названо іменником (займенником). *Василь казав, що буде .. любити її, бо таких чорних брів нема в Кругах, та й поза Кругами чи знайдеш* (М. Коцюбинський).

5. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на те, що назване іменником виключається; крім чого-небудь. *Ми з тобою, донечко, знайдемо другі інтереси поза управськими, будемо читати, писати* (М. Коцюбинський); *А звідки ж тоді Мара* [бог смерті й зла]? *Хіба не з Єдиного? Тоді поза єдністю є ще буття Мари? Отже, Єдиний — не єдиний!* (О. Бердник); // Без чого-небудь. *Об'єднані в профспілку перукарі міста оголосили, що степових героїв вони голитимуть безкоштовно і поза всякою чергою* (О. Гончар); *Здала документи до медичного інституту. Є надія, що мене приймуть поза конкурсом* (О. Бердник).

6. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на можливість існування чого-небудь за умови, що назване іменником відсутнє, не існує. *Згадувалась домівка, згадувалась дружина, згадувалось все те, до болю привабливе, що було можливим тільки поза війною* (О. Гончар).

7. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на перевищення якої-небудь міри, норми, на вихід за межі чогось, понад щось. *Вся біда якраз у тім, що сили не маю робити щось поза службовою працею* (М. Коцюбинський); — *Теж мені гвардієць! За те, що не виручали в біді товариша, майте три наряди поза чергою!* (О. Гончар); *Жінку дядькову чужі люди поховали рік тому, бо як дізнався, що й тижня бідаха не протягне, випросив поїздку поза графіком, аби повернутися вже після похорону* (Люко Дашвар).

8. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на те, що дія відбувається всупереч, наперекір тому, що назване іменником, або незалежно від нього. *Я тут почуваю себе багатим, хоч нічого не маю. Бо поза всякими програмами й партіями — земля належить до мене* (М. Коцюбинський); *Можу поклястися, що я зовсім не хотів її зла і все трапилось поза моєю волею* (Ю. Яновський); *Чи хотів сам мустангер причарувати її, чи це сталося поза його бажанням, міг сказати тільки він* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

9. *з оруд. в.* Уживається при вказуванні на предмет, за межі якого поширюється дія. *Хто не знає "Мекки", куди збиралось з цілого повіту панство, як на Магометову могилу бусурмени з цілого світу?.. Не в одному Гетьманському знають "Мекку", знають її й поза Гетьманським...* (Панас Мирний).

10. *із знах. в., розм.* Уживається при вказуванні на певний час перед чим-небудь. *Він знав усіх у селі, знав історію кождої хати, кождого закутка, а пам'ять його сягала хоч недалеко, а все-таки пару літ поза 1848 рік* (І. Франко); *А Федорка всміхнулася радісно. Он поза он те літо вона бачила Василя* (А. Головко).

ПОЗА... Перша частина складних слів, що відповідає слову **по́за**², напр.: п о з а а т м о с ф е́ р н и й, п о з а а у д и т о́ р н и й, п о з а с в і д о́ м і с т ь.

ПОЗААВДИТО́РНИЙ *див.* **позааудито́рний.**

ПОЗААТМОСФЕ́РНИЙ, а, е. Який перебуває, розташовується, відбувається і т. ін. за земною атмосферою, вище від неї. *Позаатмосферні спостереження дають змогу аналізувати випромінювання, які поглинає або суттєво змінює земна атмосфера* (з наук. літ.); *Позаатмосферні дослідження, тобто вивчення небесних тіл поза межами земної атмосфери, здійснюють за допомогою супутників, орбітальних і міжпланетних станцій* (з навч. літ.).

△ **Позаатмосфе́рна астроно́мія** *див.* **астроно́мія.**

ПОЗААУДИТО́РНИЙ, ПОЗААВДИТО́РНИЙ, а, е. Який відбувається поза аудиторією, авдиторією. *Завдання для позааудиторної роботи передбачають вправи різного ступеня складності* (з наук.-попул. літ.); *Самостійну роботу студентів традиційно поділяють на аудиторну та позааудиторну* (з навч. літ.); *Про організацію виховних позаавдиторних заходів куратор має повідомити деканат факультету завчасно* (із журн.).

ПОЗАБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого.* Забавляти якийсь час. *— А чого це ви будете переді мною співати, пане війте? — Щоб тебе позабавляти, — буркнув війт* (В. Чемерис); *Відтворивши давні традиції, можна не лише порадувати та позабавляти своїх рідних та близьких, а й ушанувати українські традиції святкування Різдва* (із журн.).

ПОЗАБАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* Забавлятися якийсь час. *Любили* [українці] *повеселитися й позабавлятися, поспівати.., без пісні, танців, гри не обходилась ніяка подія* (М. Грушевський); *Любив Орік від повноти молодецької сили й завзяття, які іноді не знав, де подіти, позабавлятися полюванням на вовків* (В. Чемерис); *Я одразу оголосила, що грати* [у більярд] *не вмію .. Зрештою .. у мене саме трапилася досить складна позиція, і я вирішила позабавлятися* (С. Пиркало).

ПОЗАБЕ́ЙКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Забейкатися (про всіх або багатьох; у багатьох місцях). *Спасибі тому цареві, що цей міст вистроїв: як ми довгополії люди, та б ми позабейкувалися тут* (П. Чубинський); *Продиралися* [партизани] *крізь гущавини, крізь зелене віття, а на всьому лежала важка роса, і до ранку вони позабейкувалися так, що .. їхній командир вирішив поєднати перепочинок з купіллю* (П. Загребельний); *Якщо дитина сильно позабейкувалася під час гри, треба їй пояснити, що вона має бути акуратнішою* (із журн.).

ПОЗАБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позабива́ти.** *Вимахуючи .. руками і спотикаючись на позабивані стовпці, тінню пересувався кошлатий силует* (С. Васильченко); *Ноги муляють кепсько позабивані дерев'яні цвяхи в підошвах* (Б. Антоненко-Давидович); *Сусіди .. сказали, що ось уже пів року в цьому будинку ніхто не живе і що навіть двері й вікна в ньому давно позабивані* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Вікна позабивані онучами, стріха латана* (Мирослав Ірчан); *Вузенькі вулиці були позабивані возами, волами й кіньми* (І. Білик); // **позаби́вано,** *безос. пред. Він одразу згадав, що патрони позабивано неглибоко, що ґноти були короткі. Вибух мусить бути зараз — ось-ось* (Б. Грінченко); *Скрізь по жертовниках всіх позабивано в жертву телята* (М. Зеров); * Образно. *Так позабивано голови людям лукавою фашистською брехнею, що й жити шкода* (О. Довженко); // *у знач. ім.* **позаби́вані,** них, *мн.* Ті, кого позабивали (у 5 знач.), позбавили життя. *З обох сторін було багато ранених і позабиваних* (С. Ковалів).

ПОЗАБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Ударами забити, заглибити, увігнати в щось (усе або багато чого-небудь). *Уляна з Юлею порядкували біля казана, встановлюючи його на дерев'яних сошках, які наспіх позабивав у землю Тимко* (Григорій Тютюнник); *Поперечні найтонші прутики добре повстромлялись у рамку і міцно трималась. Але хлопчик для надійності ще по краях позабивав цвяхи і перев'язав кожен стик міцним ликом* (Ю. Логвин); *Коли прокладали дорогу, чимало дерев було вже повалено, отож їх перевезли на луку і наробили з них сотні кілків, які міцно позабивали у землю* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що.* Прибивши дошки, щити і т. ін. цвяхами або вставивши, уткнувши, всунувши що-небудь, закрити отвори, проходи і т. ін. *Позабивав* [Максим] *вікна та двері у батьковій хаті та й подався заробляти на шахти* (Б. Грінченко); *Шибки позабивали диктом та дошками* (Ю. Збанацький); *Вона* [війна] *котилася по польській землі так швидко, що тюремна варта скрізь розбігалася, позабивавши в'язниці з тисячами людей, наче старі занедбані хати, в яких ніхто не живе* (М. Малиновська); *Вовки повсідалися за частоколом .. Я наносив гілля для ватри, позабивав щілини в частоколі, чекаючи нового нападу* (Р. Андріяшик).

3. *що.* Заповнити чимсь усе або багато чого-небудь. *Наклали ми штири купі* [купи], *попідпалювали та й пильнуємо. Моя купа була найпізніше запалена .. Я пообтикав добре купу четинєм* [четиною], *позабивав шпари* (І. Франко); *Никифор побачив біля порога панцирника .. Почулася брудна лайка, стусани. "Мабуть, як і нам тоді, позабивали роти ганчірками", — подумав Никифор* (Микита Чернявський); // Засмітити, закупорити собою все або багато чого-небудь. *Музиканти теж були у відчаї: сніг зовсім позабивав їхні труби* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); * Образно. *Ці слова разом із численним словесним лушпинням так позабивали бідні вуха сільського отамана, що вони заворушилися на голові* (Валерій Шевчук); // *безос. — Пустили ми воду в один радгосп, а в них в зрошувальній мережі кураю повно — натягло того добра в пропускні труби, позабивало їх, і вода бурхнула через дамби...* (О. Гончар); *Піддувало почало погано подавати повітря: водоспад — джерело енергії — був із морської води, тому всі стики приладу позабивало сіллю і ним важко було орудувати* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

4. *що.* Унаслідок удару сильно ушкодити яку-небудь частину тіла (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Мала дитина впала, коліна позабивала і завмерла — ворухнутися страшно, зойкнути несила* (Люко Дашвар).

5. *кого.* Позбавити життя, убити всіх або багатьох. *Авімелех воював із містом цілий той день, та й здобув місто, а народ, що був у ньому, позабивав* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Господи! там, мабуть, на той світ позабивали* [різками] *сердешних.., — відказала Христя* (Панас Мирний); *Утікачів поодиноко хлопи переловили і в страшних муках позабивали* (І. Франко); *— Люди, людоньки! Здурів чоловічище! Ти, медведю! Слоне ти! То ти хочеш нас позабивати! А руки б тобі відняло!* (У. Самчук); // Забити тварин на м'ясо на бойні, убити під час ловлі, полювання і т. ін. (про всіх або багатьох). *Не сьогодні-завтра мали* [шкапи] *померти від старості. Їх і позабивали — не пропадати ж добру! — рядовим скіфам для тризни по цареві* (В. Чемерис); *Хотів* [Сильвестр] *попросити лісових смердів, аби допомогли ловити зайців, але побоявся, що вони їх можуть позабивати для їжі* (В. Лис); *— Я би їх* [раків] *позабивав, — признався Бамбула, слухаючи Костикову розповідь. — Та їх подеколи і забивають .. Часто вони й між собою воюють, бо риби майже не лишилося* (К. Москалець); // Надмірною працею виснажити, ослабити, довести до знесилення тварин (про всіх або багатьох). *— Малий, — кажуть, — наш полк, на одного нашого по п'ять варягів угодованих, а наші вої* [воїни] *охлялі й слабі. Та й коней своїх ми позабивали* (І. Білик).

6. *кого, перен., розм.* Довести кого-небудь до отупіння, позбавляючи здатності чинити опір; затуркати. *Позабивати учнів.*

7. Забивати (у 1–3 знач.) якийсь час. *Наша команда хоч і позабивала трохи на початку сезону, але згодом здала позиції* (з газ.).

◊ **(1) Позабива́ти в кайда́ни (в коло́дки)** *кого і без прям. дод., заст.* — ув'язнити, позбавити кого-небудь волі, перев. наклавши кайдани, колодку (про всіх або багатьох). *Їх* [утікачів] *усіх позабивали в кайдани і посадили в тюрму* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Залізти, сховатися куди-небудь (про всіх або багатьох). *Темно і якось моторошно було в селі .. Навіть собаки мовчали, позабивавшись у свої теплі буди* (В. Кучер); *Позабивалися* [коти] *до всіх можливих прихистків у старих підмурівках, до всіх нірок* (Ю. Андрухович); *Люди позабивалися в задушні кімнати і там, за бронзовими шишками й кільцями на дверях, упрівали в тисняві* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // *тільки 3 ос.* Проникнути, потрапити кудись, у що-небудь (про все або багато чогось; у багатьох місцях). *Під корчі позабивалися* [кулі], *в воду пірнули* (Г. Хоткевич); *Страшно було й дивитися на виношене, дране лахміття отих людей: в дірки позабивалось болото, штани й спідниці забрьохані* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. Зайти, заїхати куди-небудь далеко; опинитися десь (про всіх або багатьох). *Позабиватися в глухі кутки.*

3. *тільки 3 ос.* Засмітитися, закупоритися чимсь (про все або багато чого-небудь). *"Чорт забирай з цими вухами, — подумав невдоволено Микола, — знову позабивалися сіркою"* (Валерій Шевчук).

4. Ударившись об щось, ушкодити яку-небудь частину тіла, забитися (про всіх або багатьох). *Щоб діти під час гри не позабивалися на атракціонах, потрібно провести для них невеличкий інструктаж* (із журн.).

5. Загинути, убитися (про всіх або багатьох). *Десять тисяч живих узяли Юдині сини до неволі. І привели їх на верхів'я скелі, і поскидали їх з верхів'я тієї скелі, і всі вони позабивалися* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОЗАБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позабира́ти.** *Покої були пустісінькі, всі коштовні оздоби були позабирані* (І. Франко); // **позаби́рано,** *безос. пред. Позабирано всі мотузки й глечики, позабирано всі люльки, шахи та доміно, що їх в'язні не встигли поховати або зліквідувати* (І. Багряний); *Скриня розкрита, і не тільки дукачі, а й керсетки, і вишиті сорочки, і полотно — все .. позабирано* (Григорій Тютюнник).

ПОЗАБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Забрати собі, із собою все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Пшениченьку позабирають люди, Останеться суха стерня* (Л. Глібов); *Люди позабирали клунки з хлібом і поплентались на панський лан* (І. Нечуй-Левицький); *Ми мусили знову повертатись назад, щоб позабирати .. наші речі* (Олесь Досвітній); *Ночами наші робили кілька спроб повідтягувати, позабирати з мосту вбитих, але це коштувало нових жертв* (О. Гончар); *— Взимку позабираю в князів та бояр отрочат. У Києві лише троє вміють цієї хитрості* [читати й писати]: *Стан, Григорій та княжий писець* (І. Білик); // Схопивши, охопивши рукою (руками або якимсь знаряддям), узяти все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *— Позабирали* [ченці] *в руки свічки, та давай перед Миколаєм правити та молитись* (І. Нечуй-Левицький); *Позабирали ціпки в руки — не близький-бо світ, — рушили битою дорогою й індуси, і мусульмани* (М. Дашкієв); *Чоловіки .. позабирали на руки дітей, підбадьорюють жінок добрим словом, хоч і самі ледве волочать ноги* (М. Сиротюк); // *що.* Забрати, віднести від якого-небудь місця, за межі чогось те, що заважає, захаращує це місце; прибрати (у 4 знач.). *— Позабирайте ці манатки, — сказав фельдкурат Швейкові, показуючи на польовий вівтар, — бо ж треба порозвозити, що в кого брали* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *кого.* Повести, повезти з собою, до себе всіх або багатьох. *В неділю або в свято Іван з Мотрею підуть до церкви; іноді, як не дуже холодно, позабирають і хлопців з собою* (Панас Мирний); *Челядники позабирали собак з собою на ланцюгах і мали їх аж тоді поспускати, як робота почнеться* (А. Чайковський); *Мабуть, пішки йтимуть. Не позабирають же селяни із собою коней. Незабаром жнива, а там возовиця* (І. Білик).

3. *кого, що.* Насильно або крадькома взяти, відняти в когось усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Тільки що діти літ стали доходити, що вже матері і втіха, і поміч, позабирали їх до покоїв* (Марко Вовчок); *Прийшло четверо* [ворожих] *офіцерів, повечеряли, .. напилися. Так він зброю в них позабирав* (О. Довженко); *Мадярські вояки таки пограбували нас із братом. Поздирали зі стін килимки, позабирали з хати різні дрібнички* (М. Андрусяк).

4. *кого, розм.* Заарештувати, затримати (всіх або багатьох). *Не досягло й до року, як школи закрили; декого з учителів позабирали, позасилали* (Панас Мирний); *"А як позабирали тих людей до Самбора, то їх роди .. верглися туди-сюди за адукатами* [адвокатами], *щоби їх боронили"* (І. Франко).

◊ **(1) Позабира́ти в свої́ ру́ки** — захопити, привласнити все або багато чого-небудь. *— Як се так таки ніхто й не думає позабирати все те* [гешефти] *в свої руки!* (І. Франко).

ПОЗАБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Проникнути, зайти, залізти куди-небудь (про всіх або багатьох). *— Позабираються* [Христя і Мар'я] *до панича в хату! Чого? — гримала Пистина Іванівна* (Панас Мирний); *Злодії, злочинці, всяка шваль, наволоч позабирались у палаци, повдягались у шовки, оксамити і... сплять* (В. Винниченко); *Позабиравшись в спорожнілі аудиторії на факультетах, сидять над конспектами студенти* (О. Гончар).

2. *розм.* Піти, поїхати звідкись, куди-небудь (про всіх або багатьох). *Одного разу, саме в жнива, коли всі з дому позабиралися в поле, бідний Мурко ходив голодний по подвір'ю і муркотів дуже жалібно* (І. Франко); *За короткий час добряче потрощили* [політв'язні] *блатним кості. Не вцілів жоден, бо втікати було нікуди, а конвоїри-охоронці з автоматами позабиралися геть* (М. Андрусяк).

3. *розм.* Узятися руками (про всіх або багатьох). *Пани ходили, позабиравшись під руки, і вели ото поміж собою розмову* (Панас Мирний).

ПОЗАБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Забігти куди-небудь (про всіх або багатьох). *Всі ведмеді позабігали за сто миль* (Г. Хоткевич); *Каменотеси поховалися по льохах, по горищах, деякі позабігали безвісти* (С. Васильченко); *Собаки позабігали в лози, коні в стайні харапудилися* (Ю. Мушкетик); * Образно. *З вузького берега, брунатного або сіро-чорного, місцями сухого, інколи масного.., у воду позабігав очерет* (Олекса Ізарський).

ПОЗАБІРЖОВИ́Й, а́, е́. Який здійснюється поза біржею. *На позабіржовому ринку, де поведінка учасників визначається їх взаємною домовленістю, умови угод є комерційною таємницею, і тому про діяльність цього сегмента валютного ринку можна судити лише за експертними оцінками* (з наук. літ.); *Залежно від місця укладення закон розрізняє біржові та позабіржові угоди. Незважаючи на це, вони мають однакову юридичну природу* (з навч. літ.).

ПОЗАБЛО́КОВИЙ, а, е, *військ., політ.* Який не є учасником будь-яких військових або політичних блоків. *Ми держава нейтральна, позаблокова — нас у війну не втягнеш* (Л. Костенко); *У системі європейсько-євроатлантичної безпеки Ірландія посідає особливе місце як формально нейтральна (а фактично — позаблокова) держава-член Європейського Союзу* (з навч. літ.); // Який не стосується блоку *(див.* **блок**^{3} 1) або відбувається, здійснюється поза його межами. *Лідери країн Азії та Африки, що звільнилися від колоніальної залежності, взяли курс на позаблокову зовнішню політику* (з наук. літ.); *У пояснювальній записці до документа зазначено, що позаблоковий статус виявився неефективним щодо підтримки безпеки країни* (з газ.).

ПОЗАБЛО́КОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., військ., політ.* Властивість і стан за знач. **позабло́ковий.** *На відміну від нейтралітету позаблоковість дає державі ширше поле для маневру, обмежуючи її діяльність на міжнародній арені лише забороною на участь у військових блоках* (із журн.); *Верховна Рада України ухвалила поправки до законодавства, що регулюють засади внутрішньої та зовнішньої політики й принципи національної безпеки, які передбачають відмову від позаблоковості* (з газ.).

ПОЗАБО́ВТУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позабо́втувати.** *Позабовтувані багнюкою штани.*

2. *у знач. прикм.* Який позабовтувався. *Позабовтувані діти.*

ПОЗАБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Забовтати (грязюю, водою і т. ін.) усе або багато чого-небудь. *Бач, як позабовтували спідниці* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАБО́ВТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Забовтатися, забризкатися (про всіх або багатьох; у багатьох місцях). *Позабовтувалися, по росі ходивши* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАБОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позаболо́чувати.** *Третій день ішов заливний дощ. Усі дороги позаболочувані: ні пройти, ні проїхати* (Я. Качура).

2. *у знач. прикм.* Який позаболочувався. *Позаболочувані мисливці.*

ПОЗАБОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Заболотити, перетворити на болото дороги, шляхи, місцевість і т. ін. у багатьох місцях. *Тривалі дощі позаболочували ліс.*

2. *кого, що.* Забруднити, забризкати болотом (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Позаболочувати одяг.*

ПОЗАБОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Перетворитися на болото; покритися болотами (про дороги, шляхи, місцевість і т. ін.). *Землі позаболочувалися.*

2. Забрудитися, забризкатися болотом, багном, грязюю (про всіх або багатьох; у багатьох місцях). *Діти позаболочувалися.*

ПОЗАБОРО́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позабороня́ти** і **позаборо́нювати.** *Позаборонювані хунтою демонстрації все-таки відбулися* (з газ.).

ПОЗАБОРО́НЮВАТИ *див.* **позабороня́ти.**

ПОЗАБОРОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *зах.* **ПОЗАБОРО́НЮВАТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *що і з інфін.* Заборонити (у 1 знач.) всім або багатьом, усе або багато чого-небудь. *Звітував про діяльність товариства "Народна воля" С. Данилович. Він зауважив, що товариство планувало провести 9 зібрань у різних куточках Галичини, "але більшу їх частину позаборонювали староства з ріжних приключок"* (із журн.).

2. *кого, що і без дод., заст.* Заборонити (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Позабороняти рідні міста від нападників.*

ПОЗАБРИ́ЗКУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позабри́зкувати.** *Позабризкуваний фарбою одяг;* * Образно. *Дівчата ходять попід руки, .. ходять у нових яскравих хустках, всі позабризкувані густим рум'янцем, дружно лузають перепряжене насіння* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм.* Який позабризкувався. *Позабризкуваний маляр.*

ПОЗАБРИ́ЗКУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Забризкати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Порозхлюпував* [горілку], *позабризкував усіх, дав збитенщикові* [збитенникові] *п'ять цілкових, поїхав Тимоха дальш кумедії строїти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Коли хочеш сердитись, то сердься, а не кидай на святий хліб ложкою, — обізвався вперше сердито на свою жінку Карпо. — Позабризкувала стравою усім очі* (І. Нечуй-Левицький); *Білі стіни будинків нарочито позабризкували чорною й рудою фарбою, щоб вони здавалися ворожим льотчикам руїнами* (В. Кучер).

ПОЗАБРИ́ЗКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Забризкатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Робітники позабризкувалися фарбою.*

ПОЗАБРІ́ХУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Забрехатися, заплутатися в брехні (про всіх або багатьох). *Позабріхувались уже ви так, що далі нікуди* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАБРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позабро́джувати.** *Позаброджувані штанці.*

2. *у знач. прикм.* Який позаброджувався. *Позаброджувані телята.*

ПОЗАБРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Забродити *(див.* **забро́джувати)** все або багато чого-небудь, у багатьох місцях; позабовтувати. *Позаброджувати одяг під час дощу.*

ПОЗАБРО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Забродитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Позаброджуватися на бездоріжжі.*

ПОЗАБРУ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Забруднити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *— До чого матінку природу довели! Хоч з голоду лапи випростовуй! Так уже все позабруднювали, що навіть Ягняти не з'їси* (В. Чемерис); *Сон Дніпрові сниться: що є у водах дивна Січ, де рибки з окунцями видзвонюють як день, так ніч дзвінкими шабельками. Вони готуються на бій із ворогом пузатим, що позабруднював Дніпро Чорнобилем проклятим* (І. Малкович).

ПОЗАБРУ́ДНЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *док.* Забруднитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Позабруднюватися в дорозі.*

ПОЗАБРЬО́ХУВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **позабрьо́хувати.** *Позабрьохувані речі.*

2. *у знач. прикм.* Який позабрьохувався. *Позабрьохувана дітвора.*

ПОЗАБРЬО́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Забрьохати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позабрьохувати одяг.*

ПОЗАБРЬО́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Забрьохатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *— Добре тобі, що ти така легенька, що і перестрибнеш через калюжу, а ми не вдержимося, так так у неї і шубовтнемося. Бач як позабрьохувалися!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повитикався молодий очерет, а з нього шпичаки добрі. Почали* [хлопці] *шукати шпичаків. Позабрьохувалися — по самісінькі вуха!* (Г. Хоткевич).

ПОЗАБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод., також із спол.* щ о, д е, я к *і т. ін.* 1. Забути всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *От там-то* [біля ставка] *і чоловіки, що покидали дома недужих жінок і скотину і позабували, що треба у поле їхати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мала Вам ще щось багато писати, але сьогодні позабувала все якось, нехай вже коли іншим разом* (Леся Українка); *— Пані Міллер?... — спитав я й почав пригадувати, хто б це був. Позабував потрохи давніх знайомих з колишньої батьківщини* (О. Кобилянська); *Живучи далеко від села, рідко заглядаючи до церкви, вона, певне, давно позабувала ті молитви, що сяк-так їй замолоду впихали вдома* (М. Стельмах); *Доброчин роздратовано засміявся: — Про мсту так само казала ще стара! — То було щось інше, княже, ти вже все позабував* (І. Білик); *Загадок було багато, але я їх майже позабував* (Ю. Покальчук); // Розучитися робити що-небудь. *— Я вже давно грала й, мабуть, чисто все позабувала, — пишаючись, промовила Олеся* (І. Нечуй-Левицький); *— Поп'ятнуємо трохи, — пояснив Григорієві. — Не знаєш, що то таке? То наші стрілецькі вправи. В "п'ятно" стріляти, значить. В пляму. Попробуємо, а то, може, позабували* (І. Багряний); *Генка наївся, вичікувально поглянув на бабусю. — Тепер ти повинна гратися зі мною. Ти що вмієш? — Та нічого, внучку, не вмію... Старенька я — все позабувала* (М. Слабошпицький).

2. Стати байдужим до всіх або багатьох, усього або багато чого-небудь; перестати думати про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Як зацвіте пишна рожа, так усіх позабуваєш, усі* [квіти] *проминеш, а тільки на неї і дивився б усе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Як почне він, тіточко, розмовляти, то я й позабуваю все, що там розпочала робити і що до чого* (Марко Вовчок); // Утратити стосунки, зв'язки з ким-небудь, відцуратися кого-небудь. [М а р у с я *(співає):*] *А вже мої стежки Там, на Україні, Позаростали; А вже ж мене родинонька Позабувала...* (І. Нечуй-Левицький); *Моя школа поміж глухими хуторами одна на роздоріжжі, в степу .. А тут насувалася ще нова нудьга — зближалися зимові свята. Був позабував товаришів, тепер пригадав, сів одного вечора та й напік Маркові листа* (С. Васильченко); *— От яке діло, — думає собі Павло, — три годи, як з дому виїхав, а вже позабували мене люди* (Григорій Тютюнник).

3. Не взяти з собою, залишити через неуважність усе або багато чого-небудь. *Деякі плавці позапливали он куди — далеко-далеко! — і світять з води голубими й рожевими шапочками, наче бавилися там діти і позабували свої м'ячі* (О. Сизоненко).

◊ **(1) Позабува́ти язики́** *десь* — утратити здатність говорити, перев. через переляк, розгубленість і т. ін. (про всіх або багатьох). *— Ходити* [на збори] *з толком треба. — А то ми коли й підемо навіть, а дивись — язики й позабували дома в кочергах* (А. Головко).

ПОЗАБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **позабува́ти** 1. *— Так як звуть вас, мої дітоньки? — жартував Микола. — Коли б не позабуватись та часом не вбрехаться* [вбрехатися] (І. Нечуй-Левицький); *Те, що в дитячих літах чується, .. потім якось забувається.., того-то я багацько з Івасевих казок позабувавсь* (Грицько Григоренко); *Вона нічого не позабувалася, але вже не могла видобути з теї* [тієї] *минувшини якісь до прикладу випадки, минуле в ній закам'яніло* (В. Медвідь); *Солов'ї співать позабувались* (Сл. Б. Грінченка).

2. Поступово зникнути з пам'яті, з думок (про все або багато чого-небудь). *Багато з того, що тоді було, позабувалося — адже їй тільки чотири роки було, як мати вмерла* (Б. Грінченко); *— Он кобзарі більше за мене знають, а й ті говорять, що багато вже славних подій позабувалося* (А. Кащенко); *Ті слова давно позабувались, а тепер вони, як травичка по дощі, підводять голівки, .. живуть і радіють* (Ірина Вільде).

3. *чого, розм.* Не взяти з собою, залишити через неуважність усе або багато чого-небудь. *Позабувалися олівців.*

ПОЗАБУДО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позабудо́вувати.** *Геть усі вільні площі в центрі міста позабудовувані розважальними центрами* (з газ.).

ПОЗАБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Забудувати якунебудь ділянку (або які-небудь ділянки) цілком або в багатьох місцях. *І руїни відвічні сини твої позабудовують, поставиш основи довічні, і будуть тебе називати: Замуровник пролому, направник шляхів для поселення!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Обидва двори позабудовував* (Сл. Б. Грінченка); *Андріївський узвіз хочуть позабудовувати центрами розваг* (з газ.).

ПОЗАБУДО́ВУВАТИСЯ, у́ється. Док. до **забудо́вуватися** 1, 2. *Де люди позабудовувалися, то нехай виходять і копають рови для відводу води кожен біля свого двору самотужки* (з газ.); *Нові райони позабудовувалися й чекають на своїх мешканців* (із журн.).

ПОЗАБУ́ТИ, у́ду, у́деш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **забу́ти** 1, 2, 4. *Хома вже давно позабув, який тоді день був* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Позабула* [Катерина] *нараз молитви* (Г. Хоткевич); *Я з думою молодою Усе позабуду. І з проклятою журбою Незнакомий буду* (С. Руданський); *Коли жандарм проїжджав через Ластівки, пригадав собі циганів* [циган], *про котрих зовсім був позабув* (І. Франко); *— Скоріше, козаче, в могилі буду, Ніж тебе, серденько, да позабуду!* (П. Чубинський); [С и л ь в е с т р:] *Дивись, Микито, знов мою пораду Ти позабув і судиш про князів!* (І. Кочерга); *Солдати в самій білизні панічно вистрибували з палаючої казарми через всі отвори. Про зброю позабули, рятували власне життя* (М. Андрусяк).

ПОЗАБУ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **позабу́ти.** *Нехай прокляті ми і світом позабуті! Ми ломимо скалу, рівняєм праві пу́ті* (І. Франко); *Бадьорі, пружні дистихи давнього роменського любомудра навіть згодом, на вітрах життьової юдолі, поверталися до мене вчасною радою, наче віднайдені позабуті золоті монети* (М. Дочинець); *— А школа ще не геть спорожніла, — сказав Дух. — Якийсь бідолашний хлопчик, позабутий усіма, залишився там на самоті* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **позабу́то,** *безос. пред. Я став посміховиськом для супротивних. Ганьбою — сусідам, страховиськом — всім, Втікають від мене, а я ж бо невинний. Мене, мов мерця, позабуто зовсім* (В. Багірова).

ПОЗАБУ́ТИСЯ, у́дуся, у́дешся, *док., розм.* Те саме, що **забу́тися** 1, 5. — *А ви знаєте, пане Лесю, про ту Королівну? — запитує Сергій. — Так, колись, мої хлоп'ята, чув, ще в дитинстві. Тільки тепер багато дечого позабулось* (М. Івченко); *Багато прекрасних людяних поривань розгубилось і позабулось на життєвих дорогах* (О. Довженко); *Не позабудеться ніяк Все що було, і де, і як* (І. Багряний); *Переплутались назви й дати, Позабулося, що було* (Л. Дмитерко).

ПОЗАВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позава́лювати.** *Один розказує, що ген там, у Маяцькій Засіці, які-то* [якісь] *печери довгі та глибокі, позавалювані бочками з грошами* [грошима] *золотими* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Плаї нерівні, покручені, в багатьох місцях позавалювані буреломом* (У. Самчук).

ПОЗАВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *кого, що.* Завалити, засипати, покрити чимсь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *А в кого є чим, понавозили дерева, двори позавалювали* (А. Головко); // Заповнити що-небудь, закидаючи, засипаючи чимсь. *Перед війною у Заліссі встановили водопровід і завбачливо позавалювали криниці* (Р. Андріяшик); // Накидаючи чого-небудь у великій кількості або обвалюючи щось, перекрити, загородити, зробити що-небудь непрохідним. *Коли натрапив на свіжий вхід, то, готуючись до наступу, позавалював сусідні печерки, щоб нікуди було вижитому ховрахові вбігти* (В. Барка).

2. *що.* Обвалюючи або розламуючи, зруйнувати все або багато чого-небудь. *Розчищаючи ділянку під новий будинок, будівельники позавалювали старенькі хати* (з газ.).

3. *що, перен., розм.* Не вправившись із дорученням, роботою і т. ін., завалити, занедбати що-небудь, довести до кепського стану (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позавалювати проєкти;* // *кого.* Довести до невдачі, провалу кого-небудь (перев. на екзаменах). *Позавалювати всіх студентів на іспиті;* // *що.* Провалити, не пройти успішно екзамен, випробування, конкурс і т. ін. *Позавалювали наші хлопці вступні іспити* (із журн.).

ПОЗАВА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юються, *док.* Завалитися (у 1–3 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Здавалося мені, що й місто, з якого я тільки-но вийшов, також перестало існувати, там позавалювалися дахи, а глиняні стіни порозмокали* (Валерій Шевчук); *Йойна завистливим оком дивився на Нуту, щодня бажав, щоб його ями позавалювалися* (І. Франко); *Зігнані у стовпища арештовані збуджували душу до того тремтіння, яке переживає у забої шахтар, коли навколо його* [нього] *позавалюються нори* (Т. Осьмачка); — *Під очима синяки.., очі позавалювалися* (Л. Яновська); *Як провели Мауери ту ніч? Позавалювалися спати після насиченого дня? Продовжили розваги зі здобиччю? Цього ми не знаємо* (Ю. Андрухович).

ПОЗАВА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позава́рювати.** *На деяких бронетранспортерах отвори від куль були позаварювані* (із журн.).

ПОЗАВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Заварити все або багато чого-небудь. *Щоб позбутися тривоги, можна позаварювати на ніч природні заспокійливі чаї, готові збори лікарських трав. Усі ці напої смачні й ароматні* (із журн.); *Комунальники пропонують позаварювати сміттєпроводи в під'їздах* (з газ.).

ПОЗАВА́РЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Заваритися, настоятися в окропі (про все або багато чого-небудь). *Щоб усі чаї добре позаварювалися, можна застосувати спеціальний фільтр* (із журн.).

ПОЗАВГОРІ́ДНО, *присл., діал.* 1. *у сполуч. зі сл.* і т и, п і т и, ї х а т и *і т. ін.* Кружним шляхом, стороною; городами, а не вулицею. *А люди кажуть: — Це Хмельницький винен. До чого Україну він призвів?! Чи вже мені ходить позавгорідно? Від цих чуток, здається, трачу глузд* (Л. Костенко).

2. *у сполуч. зі сл.* г о в о р и т и, к а з а т и *і т. ін., перен.* Не прямо; натяками. — *Ви ніколи мені щиро не кажете, а завжди манівцями, позавгорідно* (Сл. Б. Грінченка); *Гвідо Кавальканті шпетить позавгорідно кількох флорентійських лицарів, що заскочили його зненацька* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЗАВДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док.* 1. *чого, рідко що.* Завдати лиха, неприємностей, ран і т. ін. усім або багатьом. *На Житомирщині скаржилися мені селяни, що шляхтичі .. зробили наїзд на село Великі Старосельці. При наїзді .. грабували селян. По домах бігаючи, .. киями били, мордували, рани .. позавдавали* (П. Загребельний).

2. *чого, рідко що.* Зробити, заподіяти кому-небудь щось неприємне (про всіх або багатьох). *Сини позавдавали неприємностей.*

3. *кого, заст.* Примусово віддати, заслати куди-небудь усіх або багатьох. — *Я вас у Сибір позавдаю!* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаво́зити.** *Сучасні магазини секонд-хенду повняться позавезеними з Європи й Америки речами, часом навіть доволі якісними і стильними* (із журн.).

ПОЗАВЕРБА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Який ґрунтується на використанні засобів, що не є словесними. *Дискурс — це обов'язково "текст і контекст у їх єдності", комунікативна подія, яку розглядають через зв'язки із позавербальними (історичними, психологічними) чинниками* (з наук. літ.); *Жести, міміка, пози є позавербальними засобами спілкування* (з навч. літ.).

ПОЗАВЕРБА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **позаверба́льний.** *У рекламних текстах позавербальність формують додатковим до тексту графічним супроводженням — малюнками, діаграмами тощо* (із журн.).

ПОЗАВЕРБА́ЛЬНО, *книжн.* Присл. до **позаверба́льний.** *Часто в розмовах своє ставлення до певного явища навколишньої дійсності співрозмовник виражає або підкреслює позавербально — мімікою, жестами і т. ін.* (із журн.).

ПОЗАВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Завернути (у 1 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Автомобілі позавертали ліворуч.*

2. *кого, що.* Спрямувати рух кого-, чого-небудь в інший бік, назад і т. ін., повернути всіх або багатьох, усе або багато чогось. *Між бранцями були гарні молодиці й дівчата, які козакам позавертали голови* (А. Чайковський); — *Приймай, пане гетьмане, до праведного гурту! Та пошвидше, доки нас жінки не позавертали* (В. Чемерис); // Повернути, зігнати до табуна, череди (корів, овець і т. ін.), не дати їм відійти за межі пасовиська. — *А куди ви? — підвівши голову, питає дід. — Підіть, лишень овець позавертайте!* (Панас Мирний); // *що, розм.* Повернути, віддати назад, що-небудь надіслане, передане (про все або багато чого). *Печерський архімандрит позавертав назад маєтності печерські на Білорусі, що король був повіддавав Потієві* (М. Грушевський).

3. *що.* Загнувши, підняти, зсунути все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Буря вулики на пасіці поперекидала, яблука позбивала, покрівлі позавертала* (К. Гордієнко).

ПОЗАВЕРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́ються, *док.* 1. Завернутися, повернутися (про всіх або багатьох). *Доїхали до річки, аж уже й місток вода знесла, ніяк переїхати, так ми й позаверталися додому* (Сл. Б. Грінченка); — *Був я оце у містечку, так позаверталися хлопці молоді, що ото їздили на Січ* (Г. Хоткевич).

2. Завернутися, зігнутися (про все або багато чого-небудь). *Стріхи позаверталися, як капелюхи в хуртовину* (М. Яцків); *Вітер проти Дніпра побіг, позакручувались хвилі, позавертались, голубою іржею вода узялася...* (П. Тичина); — *Поглянь, друже Ферхад, на це чудовисько. Не людина, а звір! Заріс .. Нігті на пальцях аж позаверталися* (В. Малик).

ПОЗАВЕ́РШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Завершити (у 1 знач.), зробити, викласти верх на чому-небудь (про все або багато чого-небудь); повивершувати. *Позавершувати копиці.*

2. Завершити (у 2 знач.), закінчити виконання чого-небудь (про все або багато чого-небудь); позакінчувати. *Український культурологічний клуб (УКК) сформувався в Києві того ж* [1987] *року, і в ньому переважали радикальніші настрої — зокрема через активних дисидентів старшого покоління, що з них деякі саме позавершували свої табірні строки і як недавні політв'язні користувалися винятковою авторитетністю* (Ю. Андрухович); *Чи можете ви повірити, що новий рік уже за декілька днів? Тож час позавершувати всі свої справи й почати готуватися до святкування* (із журн.).

ПОЗАВЕ́РШУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Завершитися, закінчитися (про все або багато чого-небудь). *До кінця навчального року всі творчо-розвивальні проєкти, виконані спільно із батьківським комітетом, успішно позавершувалися* (з газ.).

ПОЗАВИ́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **позавива́ти**[2]. *Позавивані плойкою кучері треба збризнути спеціальним лаком для волосся, щоб надати їм пружності й об'єму* (із журн.).

ПОЗАВИ́ВАНИЙ[2], а, е. 1. Дієпр. пас. до **позавива́ти**[3]. — *Та щось ви, татуню, гуляли неабияк, коли відгуляли чобіт! — і показав на хвору батькову ногу, позавивану шматами і в якімсь старім черевику, либонь, знайденім на смітті* (А. Чайковський); *Відкриті голови чоловіків рисувалися виразно у магічному сяєві місяця, між тим як жінки з головами, позавиваними в білі рушники, пригадували сотки лелій* (О. Кобилянська).

2. *у знач. прикм.* Який позавивався *(див.* **позавива́тися**[2]*).* *На другий день, позавивана в шуби та в медвежі шкіри, я з Никанором Ферапонтовичем їхала вже на схід* (І. Франко).

ПОЗАВИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док.* 1. Завивати *(див.* **завива́ти**[1]*)* якийсь час. *Позавивала вночі хурделиця, позамітала все навколо, а надранок вщухла* (з казки).

2. Завити *(див.* **зави́ти**[1]*)* — про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Вовки позавивали.*

ПОЗАВИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Завити, закрутити, сплести (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Я б свої кучері та позавивала* (П. Чубинський); — *Кучерявий Іванко, кучерявий, Хто ж тобі кучері позавивав? — Позавивала мені Маруся* (О. Бердник).

ПОЗАВИВА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Завинути, загорнути в що-небудь, обмотати чимсь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Він велів лікарям оглянути і позавивати його рани* (І. Франко); — *Чому не заговориш до мене, чому не поглянеш, не позавиваєш мозолі на моїх пучках?* (М. Коцюбинський); *Позавивав* [лікар] *у папір .. гроші, пообв'язував їх нитками і пописав на обгортках, скільки котрих є* (О. Маковей).

ПОЗАВИВА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Завитися, набути форми завитка, зробитися закрученим (про все або багато чого-небудь). *Волосся позавивалося.*

2. Завитися, зробити собі кучері (про всіх або багатьох). *Дівчата позавивалися плойками.*

ПОЗАВИВА́ТИСЯ[2], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Завитися, обмотатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Вогнів не можна було розпалити. Вояки позавивалися в палатки і заснули* (з мемуарної літ.).

ПОЗАВИ́ДІТИ, джу, диш, *док., кому, чому, рідко на кого — що, також без дод., діал.* Позаздрити. — *Старожитні козаки .. військовій черні позавиділи, не схотіли ділитись рівно* (П. Куліш); *А ще знайшовся добрий чоловік, що позавидів і нашим достаткам!* (І. Франко); — *Дівонько, а коло мого обійстя не поворожиш? — бовкнув хтось навмання, не інакше як позавидівши на Маркіянову фортунність* (О. Забужко).

ПОЗАВИ́ДУВАТИ, ую, уєш, *кому, чому, рідко на кого — що, також без дод., розм.* Док. до **зави́дувати.** *А лихий ворог позавидував йому* [Чіпці], *одняв землю* (Панас Мирний); — *Який у вас, паніматко, рай!.. мені здається, що Адам позавидував би, якби побачив ваш садок* (І. Нечуй-Левицький); *Хай хтось навіть в золотій кам'яниці, як жар-птиця, сидить, а він і на це не позавидує* (М. Стельмах); — *Броня пере, а я в неї в подсобниках* [підсобниках]. — *Такому чоловікові, як ви, позавидувать можна, не то, шо мій лобур,* — *солодко проспівала молодичка* (Валерій Шевчук).

ПОЗАВИРОБНИ́ЧИЙ, а, е. Який не стосується виробництва; не обмежений установленими на виробництві нормами. *Позавиробничі резерви формуються за межами виробництва, але максимально виявляються безпосередньо у виробництві* (з наук. літ.); *Для оптимізації роботи підприємства варто проводити хронометражні спостереження за виконанням технологічних операцій, виявляти позавиробничі витрати робочого часу й причини, що зумовили їх* (з навч. літ.).

ПОЗАВИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Зависнути (у 1 знач.), зачепившись за що-небудь, тримаючись на чомусь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Снігу було вище колін; він лежав важкою ковдрою на землі і позависав мохнатими бровами на гіллі дерев* (І. Сенченко); *Трава позависала високо на вербах, вказуючи ватерлінію відшумілої повені* (О. Гончар); *Шматтям позависала* [павутина] (В. Медвідь).

2. Зависнути в повітрі, у просторі над землею (про багатьох птахів, комах і т. ін.). *Жайворонки позависали в небі, ллють живе срібло, тріпочуть* (П. Оровецький).

3. *чим.* Закритися чим-небудь у багатьох місцях. *Ой давно, давно в дому й не була, Та вже тая та й доріженька терном заросла.., пилом припала, Червоною та калиною позависала* (Сл. Б. Грінченка).

4. *інформ., розм.* Зависнути (у 5 знач.), раптово перестати виконувати команди (про все або багато чого-небудь). *Якщо комп'ютери позависали в усьому офісі, спершу перевірте, чи відкритий доступ до інтернету* (із журн.).

5. *перен., жарг.* Зависати (у 6 знач.), затримуватися, перебувати де-небудь або в певному стані якийсь час. *В якийсь момент в житті студії і зокрема Романа з'явився дехто Марко Вакулович. Краще би він з'явився тільки в житті Романа, бо часто він любив позависати на студії і за його відсутності* (І. Карпа); *Сарона любила позависати у такому проміжному стані напівпрокинутості або напівзасинання, коли находило приємне розслаблення* (Н. Сняданко).

ПОЗАВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *док., діал.* Позаздрити. *Позавистував на пшениченьку* (П. Чубинський).

ПОЗАВІВА́ТИ, а́є, *рідко* **ПОЗАВІ́ЮВАТИ,** ює, *док., кого, що.* Завіяти, засипати, занести снігом, піском і т. ін. всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Метелиця позавівала грубим снігом всі знайомі їй лісові стежки* (І. Франко); *На Стрітення скажений західний вітер позавівав снігом стіни замку до половини* (Юліан Опільський); // *безос. Заєць останнім часом мало їв, бо все позавіювало* [снігом] (Є. Гуцало).

ПОЗАВІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *рідко* **ПОЗАВІ́ЮВАТИСЯ,** юється, юються, *док.* 1. *рідко.* Завіятися (у 1 знач.) — про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Люті буревії позавіювалися в усіх куточках країни — настала пора панування зими* (з казки).

2. *перен., розм.* Завіятися, вирушити, відправитися кудинебудь (про всіх або багатьох). *Що їм, покинутим, залишалося робити? Двадцять вісім років чекати чоловіків, які десь позавіювалися, чи як пізніше, вже в Україні, казатимуть, пішли тинятися..?* (В. Чемерис).

3. *перен.* Завіятися, з'явитися, виникнути (про почуття, думки і т. ін.). *Позавівалися в голові думки.*

ПОЗАВІ́ДОМЧИЙ, а, е. Який не належить до якогось відомства. *Нині Шипуля працює нічним черговим позавідомчої охорони на складі торговельної організації* (В. Нестайко); // Який не стосується відомства; не обмежений установленими на виробництві нормами. *Аудиторська служба здійснює на підставі договору (на платній основі) позавідомчий незалежний контроль за дотриманням встановленого порядку виконання фінансово-господарських операцій* (з навч. літ.).

ПОЗАВІЙСЬКО́ВИЙ, а, е. Не пов'язаний з військом, перебуванням у ньому. *У межах загальноєвропейського політичного процесу визначено позавійськові та позаблокові фактори безпеки* (з навч. літ.); *Ефективна військова система дає можливість регулювати вплив позавійськових чинників на військовослужбовців* (із журн.).

ПОЗАВІ́РЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позаві́рчувати.** *Обідрані, в латаних свитках, ноги і голови позамотувані, позавірчувані онуччям, вони тяглись, шукаючи хлібні місця, і вели за руки посинілих своїх дітей* (Б. Харчук); // **позаві́рчувано,** *безос. пред. Цукерки позавірчувано в папірці, а на тих папірцях двоголового орла намальовано* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм., розм.* Який позавірчувався. *Все то люд простий, міщанський: жінки позавірчувані хустками чи намітками, чоловіки в чекменях чи в жупанах* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАВІ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Завертіти, обвити, загорнути тканиною, папером і т. ін. (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь).

2. *що, перен.* Завертіти, сказати хитромудро, вигадливо або пишномовно (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позавірчувати фрази.*

ПОЗАВІ́РЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Завертітися у щось, замотатися чимось (про всіх або багатьох; у велику кількість чогось). *Позавірчуватися хутряними боа.*

ПОЗАВІ́ЧНИЙ, а, е, *діал.* Заочний. *Позавічного купця пугами б'ють* (Номис).

ПОЗАВІ́ЧНО, *діал.* Присл. до **позаві́чний.** *Я не була при тому, як се ділось. Це становий записав позавічно* (Сл. Б. Грінченка); — *А оце позавічно здав на техніка* (О. Ковінька).

ПОЗАВІ́ШУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **позаві́шувати**[1]. *Вікна були позавішувані свитками* (І. Нечуй-Левицький); *Простора, з великими вікнами, серпанковими занавісками позавішуваними, хата була прибрана не по-мужичому* (А. Головко); * Образно. *Вдивлялася* [Анна] *в позавішувані туманами гірські далі* (І. Пільгук); // **позаві́шувано,** *безос. пред. Думала* [Меланка] *каганця засвітити, щоб розгледітись, щоб на себе глянути, та... чи варто? Хоч вікна й позавішувано ряднами та мішками, але ж рань ще яка* (Є. Гуцало).

ПОЗАВІ́ШУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **позаві́шувати**[2]. *В моїй уяві теленькали срібні дзвіночки, на червоній стяжці позавішувані на шиях таких самих білих та красеньких теляток* (І. Франко); *Всі стіни позавішувані партацькими малюнками в золотих рамах* (Леся Українка); *Обвів* [Карпо] *очима стіни, позавішувані найрізноманітнішими килимами* (М. Стельмах); *Стіни її теж позавішувані шкурами диких звірів і зброєю* (В. Малик); *Найбільше було порожнечі, а друге місце посідали .. позавішувані шматтям білизни й пообтикувані сателітарними* [супутниковими] *антенами мікрорайони* (Ю. Андрухович).

ПОЗАВІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що, чим.* Завісити, закрити чимсь усе або багато чого-небудь. *Вона .. позавішувала хустками вікна та причинила двері* (М. Коцюбинський); *Мати замкнула на ніч двері, позавішувала вікна* (Л. Юхвід); — *Я ось марлю принесла. Випросила для вас в аптеці на цідилки, вистачить позавішувати й двері та вікно* (Микита Чернявський); *Я ж заліз назад до свого мешкання і в той час, коли вороги мої гаряче про щось радилися, зачинив вікно, позачиняв двері й позавішував шибки* (Валерій Шевчук).

ПОЗАВІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, чим.* Завішати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Наймити .. чисто вимели всю клуню, вбили тік, полили водою. Стіни позавішували килимами, ряднами, простирадлами* (І. Нечуй-Левицький); — *Ось вам на спомин від вашого архієрея. — Владика вийняв і дав їм по хрестикові та позавішував на шиї. — Ніколи з цим скарбом не розставайтеся* (А. Чайковський).

ПОЗАВІ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Завіситися, відгородитися, закритися від кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Позавішуватися килимами.*

ПОЗАВІ́ЮВАТИ *див.* **позавіва́ти.**

ПОЗАВІ́ЮВАТИСЯ *див.* **позавіва́тися.**

ПОЗАВМИРА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Завмерти на місці, припинити будь-які рухи (про всіх або багатьох). *Щораз більше з гір сходило ворожого війська, зачали копати рови, стягати гармати .. Люди на полях позавмирали, дивлячись на ту роботу* (Н. Кобринська); *Шуцмани, розсипавшись, позавмирали оддалік від юрми. Втікати не було куди* (Б. Харчук); *Ми позавмирали, вп'явшись очима у тіні* (Р. Андріяшик); *Щуки позавмирали у прибережному очереті, важко дихаючи* (Валерій Шевчук); // Заціпеніти від сильних переживань, почуттів. *Не дихаючи, майже позавмиравши, присутні слухали повідомлення 1-го найголовнішого і найвідповідальнішого радника* (В. Чемерис); *Позавмиравши від хвилювання, конкурсанти чекали на рішення суддів* (із журн.).

2. *тільки 3 ос., перен.* Зупинитися, перестати діяти, рухатися, перев. про машини, механізми і т. ін. (про все або багато чого-небудь). *Броньовики, як величезні чорні домовини, позавмирали в темряві, принишкли* (О. Гончар); *Барабани й маховики* [верстатів] *не рухалися, позавмирали до самого ранку* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

3. *тільки 3 ос., перен.* Перестати відчуватися, притупитися, зникнути, перев. про почуття, відчуття, властивість і т. ін. (про все або багато чого-небудь). *Під час депресії людина часто відчуває апатію до всього, наче всі її емоції та почуття позавмирали* (із журн.).

4. *тільки 3 ос., перен., перев. зі сл.* на губах, на устах. Завмерти, залишитися невимовленим, несказаним, перев. про слова, звуки і т. ін. (про все або багато чого-небудь). *Повернулися* [дівчата] *до нього й дивилися чи з цікавістю, чи з тривогою, а на вустах позавмирали холодні усмішки* (Валерій Шевчук).

5. *заст., рідко.* Умерти, загинути (про живі істоти, квіти і т. ін.). *Не можна мішати яйця під квочкою, бо курчата в них позавмирають* (Сл. Б. Грінченка); *У давнину селяни вірили, що не можна стукати, коли гуска сидить на яйцях, бо позавмирають гусенята, не можна нести дійницю з молоком незакритою, бо як хто загляне в дійницю, то молока в корови поменшає* (із журн.).

ПОЗАВО́ДИТИ[1], джу, диш, *док., кого, що.* Завести *(див.* **заво́дити[1]** 1–9, 11) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях. *Сини позаводять коней у ліс* (Сл. Б. Грінченка); *Хазяїни позаводять гостей за стіл, понаставляють напитків, наїдків* (Панас Мирний); *З моря мілетяни* [мешканці Мілету] *не могли нічого зробити хіосцям* [мешканцям Хіосу], *бо необачно позаводили свої судна до внутрішніх причалів, звідки їх не випустили б хіоські кораблі* (І. Білик); *Газет на Вкраїні маємо мільйон тиражу, театри українські в кожнім великім місті організовуємо, кіно на село кидаємо, хати-читальні позаводили* (Остап Вишня); *— Якось забандюрилося йому позаводити тих, як їх там, поліцейських собак вовчої породи, вони ніби можуть усе вислідити, коли їх навчити* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Молодші сини — Онопрій, Грицько, Гарасим оженилися, позаводили сім'ї* (О. Бердник); *— Тіточка хитрі .. Заздалегідь привезли своїх панєн* [панночок] *у Наше* [назва міста], *щоб протягом посту позаводили знайомства* (Ірина Вільде); *Колегія позаводила небувалі податки і збори .. і роспоряжала* [розпоряджалася] *тими сумами самовільно* (М. Грушевський).

ПОЗАВО́ДИТИ[2], джу, диш, *док.* 1. Видати низькі протяжні звуки, завити (про всіх або багатьох собак, вовків та деяких інших тварин). *Позаводили вовки з хащі.*

2. Голосно заплакати, приказуючи, заголосити (про всіх або багатьох людей). *Позаводили родичі загиблих.*

3. Заводити *(див.* **заво́дити[2]**) якийсь час. *Жінки позаводили, та з часом заспокоїлися; Собаки трохи позаводили, а потім затихли.*

ПОЗАВО́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Завестися, з'явитися де-небудь, у чомусь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *У нас в обох хатах цвіркуни позаводилися* (Сл. Б. Грінченка); *Скрізь, по цілому повіту, позаводились хутори плащуватих циган* (Панас Мирний); *Козаки ходили, наче зачаділі, і коли лише сонце заходило і стемнювалося, не було кінця жениханню. Позаводились пари* (А. Чайковський); *Такі хазяї, що .. кругом позаростали отаке́нні бур'яни і жодного яблука тобі не вродило; такий запуст, що вовки позаводяться* (Є. Пашковський).

2. *чим, розм.* Придбати, дістати все або багато чого-небудь для власного користування.

3. *тільки 3 ос.* Установитися, утвердитися в багатьох місцях (про порядки, звичаї і т. ін.). *По вгородах чоловіки сновигають, не знаючи, куди б його забігти, де сховатися від того пекла, що по хатах позаводилося* (Панас Мирний).

4. *тільки 3 ос.* Початися, затіятися (про все або багато чого-небудь). *"Вже не побачите більш ви мене, — говорила* [Діке], *— й не стану відповідати вже вам на питання .. Гірше ще сплодите ви, позаводяться війни між вами"* (І. Франко).

5. *розм.* Почати, затіяти з ким-небудь бійку, сварку (про всіх або багатьох).

6. Почати діяти внаслідок заведення, увімкнення відповідної системи (про механізми, мотори і т. ін.). *У деяких перевізників автобуси не позаводилися, тож рейси були скасовані* (з газ.).

ПОЗАВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док., кого, що.* 1. Завезти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь далеко або не туди, куди потрібно. *Пани наші позавозять діток то в Московщину, то в Німеччину та й ждуть, щоб із них був ужиток, була честь і слава рідній землі* (П. Куліш); // *тільки що.* Забрати із собою все або багато чого-небудь, виїхавши кудись. *Позичиш кому грошей, чи й так чого попросе* [попросить], *а тоді й поїде і не віддасть. Отак чимало вже нашого позавозили* (Сл. Б. Грінченка).

2. Доставити, привезти куди-небудь усе або багато чогось, усіх або багатьох. *Як станем їхати в город, то й почнуть баби: завези моїй дочці сорочку! завези моєму синові чоботи! та як почнеш завозити та й прогаєшся, поки всім позавозиш* (Сл. Б. Грінченка); *В п'ятдесят п'ятому до бараків позавозили металеві пружинні ліжка, видали невільникам матраци* (М. Андрусяк).

ПО-ЗАВОЙО́ВНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-завойо́вницькому.** *Російські вояки поводили себе по-завойовницьки зухвало і нахабно: реквізовували в селян худобу, сіно, солому, продукти харчування, домашніх тварин* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЗАВОЙО́ВНИЦЬКОМУ, *присл.* Як завойовник (у 1 знач.), подібно до завойовника; по-загарбницькому, як агресор. *Австрійська армія по-завойовницькому вторгнулась на територію П'ємонту* (І. Пільгук).

ПОЗАВОЙО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позавойо́вувати.** *Позавойовувані території.*

ПОЗАВОЙО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Завоювати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Позавойовував собі і городів і земель* (Сл. Б. Грінченка); *З великою армією можна позавойовувати багато народів. Проте щоб стати великим володарем, лише армії замало* (із журн.).

ПОЗАВОРО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаворо́жувати.** *Глядачі, позаворожувані декораціями, грою артистів, довго аплодували режисеру* (із журн.).

ПОЗАВОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Заворожити, вплинути на кого-, що-небудь чарами, чаклунством (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позаворожувати лихими чарами.*

2. *кого, перен.* Заворожити, зачарувати, викликати захоплення (про всіх або багатьох). *На жаль, сучасні жінки, прагнучи позаворожувати чоловіків своєю красою, зловживають пластичною корекцією* (із журн.).

ПОЗА́ВТРА, *присл.* У день, який настане після завтрашнього; через день від сьогодні; післязавтра (у 1 знач.). *Завтра кінчаємо у Княжевичів. Позавтра їдемо .. в Улу-Узень* (М. Коцюбинський); *У маленькому місті .. все на виду і кожний знає про свого сусіду не тільки те, чим той сьогодні зайнятий, але навіть про його можливі заняття і позавтра* (Б. Левін); *Якщо завтра чи найпізніше позавтра фіванці не пришлють перському цареві землю та воду, вирішив Артабан, то доведеться брати місто приступом* (І. Білик); // У недалекому майбутньому; скоро. *— Сьогодні ви, Ягідко, просто собі рядовий, завтра ви вже хороший боєць, позавтра ви — герой, переможець, улюбленець народу...* (О. Гончар).

ПОЗА́ВТРАШНІЙ, я, є. Який буде, відбудеться, здійсниться і т. ін. позавтра, через день від сьогодні; післязавтрашній. *Ми знаємо, що на чолі новоявленої академії стоять бувші* [колишні] *футуристи, тобто люди з завтрашнім розумом, або представники азіатського ренесансу, що кличуть десь у безвість до невідомих обріїв, тобто чогось теж позавтрашнього* (М. Зеров); *Підопригора, дедалі дужче поймаючись добрим настроєм, простує через оті полотна з деревією, наче під ноги йому вистелені не тільки на нинішній день, а й на завтрашній, і позавтрашній, на сьогорічне літечко дзвінке, на всеньке життя* (Є. Гуцало); [А л к е с т а:] *Пора мені вмирати... І не завтрашня Для мене згасне днина чи позавтрашня — Покійницею зараз же назвуть мене* (А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда).

ПОЗА́ВТРИЙ, а, е, *діал.* Позавтрашній. *На завтрий* [завтрашній] *день вона знов у Любчики, і на позавтрий — щодня йде* (Марко Вовчок).

ПОЗА́ВТРОМУ, ПОЗА́ВТРЬОМУ, *присл., розм.* Те саме, що **поза́втра.** *В любої Мотрі сьогодня головка чогось болить, а завтра їй чогось нудно, а позавтрьому на серденьку трудно* (Марко Вовчок); *Вона може сказати, що сьогодні я приревнував до малюнка, завтра — до подруги, позавтрому — до книжки* (В. Підмогильний); — *Ви, певне, до нас оце йдете? А я ще не закінчила вишивати... Завтра або позавтрьому .. принесу* (А. Шиян); — *Позавтрому від нас піде на Астрахань рибальський човен* (Василь Шевчук).

ПОЗА́ВТРУ, *присл., діал.* Позавтра. — *Єдина потіха лишилась у мене в житті — це моя дівчинка — Тася... вона завтра або позавтру приїде...* (М. Коцюбинський); *Дзвінка .. каже, що .. завтра рано вирушимо, позавтру вже будемо дома* (Любко Дереш); *У нас на університеті курс кінчиться позавтру, так що тепер я вже можу уважатися укінченим академіком* (І. Франко).

ПОЗА́ВТРЬОМУ *див.* **поза́втрому.**

ПОЗАВУ́ЛИЧНИЙ, а, е. Який перебуває, працює і т. ін. поза вулицями (перев. про транспорт). *Лінії позавуличного транспорту характеризуються мінімальною потребою в міських територіях* (з навч. літ.).

ПОЗА́ВУШ, ПОЗА́УШ, *присл., розм.* По вуху, поза вухо, за вухом. — *Він схопив ту пляшку в руки та так і пустив в Орисю та й попав її* [їй] *позавуш* (А. Свидницький); *Обняла Тоня маму за шию і сказала: "Мамочко, чи ми все ще не досить багаті, аби ти не могла вийти з сеї поганої кухні?" У відповідь на сі слова мама кляпснула* [ляснула] *її позауш* (І. Франко); — *Ой-ой-ой! — закричав другий, бо хтось його порядно позауш утяв* (Л. Мартович); *Часто й вулиці не перейдеш, не діставши позавуш м'ячем так, аж іскри посиплються з очей* (П. Козланюк).

ПОЗАВУ́ШНИК, ПОЗАУ́ШНИК, а, *ч., діал.* Ляпас. *Рівночасно залунав дворазовий різкий ляск. Се були два грімкі позаушники, якими пан староста почастував громадського начальника в одну й другу щоку* (І. Франко); *Хилитнувся* [Іван] *миттю дозаду так, наче од когось дістав позаушника* (І. Чендей); *Годину тому з кошаром садовини я вирядив додому Йванка. А перед тим він дістав від мене позавушника* (М. Дочинець).

ПОЗАВЧА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОЗАУ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Завчити все або багато чого-небудь. *Люди .. дуже добре позаучували мелодії пісень, бо співали гармонічно* (І. Нечуй-Левицький); *Андрій, все такий же зажурений, щиро намагався запам'ятати безліч адрес, позаучував доручення, як вірші, а йому їх ще додавали* (І. Багряний); *Не той розумний, хто позавчав вислови й начитався книг давніх мудреців, але хто має душу, здатну мислити та розрізняти, що добре, а що погане* (з рел.-церк. літ.).

ПОЗАВЧА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОЗАУ́ЧУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Завчитися (у 1 знач.) — про всіх або багатьох. *Учні позавчалися.*

ПОЗА́ВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позавча́ти.** *Позавчені вірші.*

ПОЗАВЧО́РА, *присл.* У день, який передує вчорашньому; напередодні вчорашнього дня, два дні тому. *Рушили* [заробітчани], *і марево знову задрижало попереду, як учора, як позавчора* (О. Гончар); — *Дивлюся: пре на мене аж п'ять турчинів, — брехав він, забувши, що вчора було чотири, а позавчора тільки три* (В. Малик); — *Позавчора ми плавали озером на човні* (С. Андрухович); // У недалекому минулому, не дуже давно, донедавна. *Що за допусти Господні? — Позавчора — кріпаки; Вчора — вільні, а сьогодні — Хоч під вікна по шматки!* (П. Грабовський).

ПОЗАВЧОРА́ШНІЙ, я, є. Який був, відбувався, виготовлявся і т. ін. позавчора, два дні тому. *Майбородиха дістала .. дві проскури, ще позавчорашні* (І. Нечуй-Левицький); *Думав* [Давид] *про Матюху з його компанією, про позавчорашній сход, про збори в себе в хаті* (А. Головко); *Хлопець неприязно глянув на Мартина: певне, згадав позавчорашню образу* (К. Гриб); *Він намагався боротись із сном. Далася взнаки вчорашня важка ніч. Та й позавчорашня була не легшою* (І. Білик); // *у знач. ім.* **позавчора́шнє,** нього, *с.* Те, що було, відбувалось, мало місце і т. ін. позавчора, два дні тому. — *Ходи зо мною до саду їсти винограду. — А не страшно, Лисичко, після позавчорашнього?* (І. Франко); *Ми.., як свині, не миті три дні, оброслі, в короcті болота, голодні й причмелені позавчорашнім, зо смертною журою в очах* (М. Дочинець).

ПОЗАВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позав'я́зувати** 1–3. *Жупани .. гаптовані, з заковрашами, широкими вильотами, руки козаки висувають у роздери, а довгі рукави позав'язувані ззаду й висять, неначе крила* (Ю. Мушкетик); *Вигоріле біляве волосся, заплетене в дві маленькі кумедні кіски, замість стрічок позав'язувані білими ганчірочками* (В. Нестайко); *Іцик лежав без пам'яті .. Голова була позав'язувана хустками, крізь котрі повиступали огромні* [величезні] *плями крові* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який позав'язувався (у 1, 2, 4 знач.). *Поруч з Джерихою сиділи чотири молодиці, позав'язувані здоровими хустками на високих очіпках* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Зав'язати, закріпити вузлом, петлею, бантом і т. ін. все або багато чого-небудь. *Назад руки позав'язували* [новобранцям] (П. Чубинський); *Ловили* [пастушки] *сорочками, позав'язувавши рукава, пічкуриків, били .. жаб* (Ю. Яновський); *Дядько повивертав за спину руки і служниці, і Ляху, та й позав'язував їм і руки, й ноги сировицею* (Ю. Логвин); *Коваль нагнувся до величезних лантухів, позав'язував їх дужче і наставився завдати собі на плечі* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); // Упакувавши, ув'язавши в що-небудь усе або багато чогось, скріпити, стягти кінці вузлом. *Побігла Лисичка в корчі, зараз до горщика, попоїла добре меду, закусила паляницею, все чистенько позав'язувала, пооблизувалася та й іде до Вовчика* (І. Франко); *А сирий картопляний запас розділив* [Мирон Данилович] *і, позав'язувавши в клуночки, сховав для сім'ї* (В. Барка); // Надіти, пов'язати хустки, пов'язки і т. ін. (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Дід оддер од сорочки полотна і позав'язував рани на плечах* (І. Нечуй-Левицький); *Гнат зскочив з свого коня, позав'язував обом коням очі й звів їх з могили за уздечки* (А. Кащенко); *Він їм обом позав'язував роти роздертим рушником* (Ю. Логвин).

2. *що, перен., рідко.* Закласти, заснувати (гуртки, товариства і т. ін.). *В Галичині і на Уграх* [в Угорщині] *він позав'язував кружки* [гуртки] (І. Франко).

3. *що.* Дати зародки, утворити зав'язь (плодів, насіння). *Ці ворітця не зачинятимуться до самої осені, бо на них поплелося огудиння гарбузів, позав'язувало над землею в'язь, то не треба тривожити її* (М. Стельмах).

4. *з чим і з інфін., перен., жарг.* Покінчити з чим-небудь, перев. поганим, недобрим (про всіх або багатьох). *Хлопці позав'язували бешкетувати.*

◊ **(1) Позав'язувати роти́ (язики́):** а) *(кому)* примусити замовкнути всіх або багатьох, позбавити їх можливості висловитися. *Чи правду Гапка казала, чи видумувала, — ніхто не скаже. Людям, а надто горничним, ротів не позав'язуєш!* (Панас Мирний); б) припинити розмови, плітки про кого-, що-небудь (про всіх або багатьох). *Орися врятувала чоловіка, а злі люди позав'язували язики* (з казки).

ПОЗАВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Зав'язатися, закріпитися, стягнутися зав'язуванням (про все або багато чого-небудь). *Позав'язувалися краєчки у тугі вузлики материної картатої хустки* (В. Підпалий).

2. Пов'язатися хустками, рушниками і т. ін. (про всіх або багатьох). *Усі дівчата наші новими хустками позав'язувались* (Сл. Б. Грінченка); *Молодиці позав'язувалися зношеним хустям* (Є. Гуцало).

3. *перен., рідко.* Закластися, заснуватися (про гуртки, товариства і т. ін.). *За приміром Головної руської ради у Львові позав'язувалися швидко подібні товариства по інших окружних містах Галичини для підтримування політичного життя по селах і місточках* [містечках] (І. Франко).

4. Утворитися, зародитися (про плоди, зародки). *У кінці квітня вже позав'язувалися плоди на тепличній ранній малині, кожне стебло мало до 30 сильних плодоніжок із 7–15 ягодами* (із журн.).

ПОЗАГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Загадувати (у 1 знач.) якийсь час. *Увечері дівчата позагадували, ллючи віск на воду* (з газ.).

2. *що і без прям. дод., зі спол.* щ о б, *з прийм.* д о, н а, *з інфін., розм.* Дати завдання, наказ, розпорядження і т. ін. (усім або багатьом). *Учителька позагадувала учням прочитати влітку літературні твори за списком* (із журн.).

3. *що.* Якийсь час пропонувати, давати завдання, ставити питання і т. ін. для розв'язування, вирішення. *Дітлахи взяли участь в інтерактивному заході від Бабусі Ягусі, яка з ними трохи побешкетувала, пограласе та складні загадки малечі позагадувала* (з газ.).

4. *що і без прям. дод.* Задумати, спланувати що-небудь на майбутнє (про всіх або багатьох). *Весела екскурсія місцями, де традиційно загадуються бажання, сподобається і дорослим, які хочуть дізнатися про місця сили в Києві, і дітлахам, які хочуть позагадувати бажання* (із журн.); *Просиділи ми з місяць, а далі позагадували собі так: ще тиждень пождемо, а тоді забираємо дітей — і в гори* (з газ.).

ПОЗАГАЛАКТИ́ЧНИЙ, а, е. Який перебуває, розташований, відбувається і т. ін. за межами галактики. — *Молодий працівник Фонду Світозар натрапив нещодавно на матеріали про позагалактичну експедицію в двадцять першому сторіччі,* — *пояснив Римідал* (О. Бердник); *У 1924 р. американський астроном Едвін Хаббл довів, що так звані еліптичні та спіральні туманності насправді є позагалактичними об'єктами* (з навч. літ.).

△ **Позагалакти́чна астроно́мія** *див.* **астроно́мія; Позагалакти́чні тума́нності** *див.* **тума́нність.**

ПОЗАГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОЗАГО́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого.* Загнати *(див.* **заганя́ти**[1] 1) всіх або багатьох куди-небудь, у щось. *Позаганяв* [Чіпка] *у загороду худобу, набрав оберемок свіжої трави* (Панас Мирний); [Х а я *(гука в двері):*] *Позагонь усю птицю у закути та позамикай!* (М. Кропивницький); *За якусь годину нічний, дедалі пронизливіший вітер і зовсім позагонить пасажирів у каюти* (О. Гончар); *Криками, собачим лаєм та штурханами позаганяли нас до товарних вагонів. Невільничий потяг рушив на Львів* (М. Андрусяк).

2. *кого.* Загнати *(див.* **заганя́ти**[1] 2) кудись далеко всіх або багатьох. [Н и ш т а:] *Ей, дайте спокій всьому, ходіть декуди забавитися: може, нас небавом хтозна-куди позаганяють на які походи!* (І. Франко); *Волхв з лісів дрімучих, сіверських, позасеймових* [що за річкою Сейм], *куди їх позаганяла християнська церква, виринув. Там він, кажуть, храм поганський стеріг* (В. Чемерис); // *безос.* — *Хіба на них розсердишся? .. А ще ж — сиротята. Либонь усі будинківські* [з дитбудинку]. *І з Волги, і з Катеринославщини... Голодом позагонило...* (А. Головко).

3. *кого.* Виснажити, замучити до повної знемоги швидкою і довгою їздою (коней), гонитвою (дичину). — *Коней так позаганяли, що від вітру валяться* (Б. Лепкий); — *Не позаганяйте коней, хай частіше перепочивають* (М. Стельмах).

4. *що, розм.* Глибоко застромити, убити в що-небудь з розгону, із силою все або багато чогось. — *У верхніх бокових дошках треба вирізати пази. В ті пази позаганяємо оті дошки. Перегорнемо так, як треба, і вийде, що ці дошки — то дно* (Ю. Логвин); *Він позабивав дерев'яні затички у всі щілини, так, ніби готував їх до того, щоб в ці щілини позаганяти залізні шипи* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

5. *що, фам.* Продати, збути все або багато чого-небудь. *Швиденько позаганяли все, що накрали.*

◊ **(1) Позаганя́ти** *(рідко* **позаго́нити) на той світ** — довести до смерті, пришвидшити загибель усіх або багатьох. — *Хто скаже, що я чоловіка вбив?.. Може, вони на своїм віку десятки, сотні на той світ позагонили... А тепер шкода: нема волі?..* (Панас Мирний); — *Об'єднаємось, тоді ніякий вовк у саду не втримається, ви його одразу безпритульним зробите.* — *На той світ позаганяю...* (О. Гончар).

ПО-ЗАГА́РБНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-зага́рбницькому.** *Порохові склади з товстелезними — до 4 метрів — стінами заросли диким виноградом, їх територію по-загарбницьки метр за метром відвойовують сусідні городи* (з публіц. літ.).

ПО-ЗАГА́РБНИЦЬКОМУ, *присл.* Як загарбник. *Вона дригоніла* [дрижала] *на підлозі біля дверей, а якась бестія по-загарбницькому розляглася на розкладачці й солодко висипляється* (Д. Гуменна).

ПОЗАГА́РБУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позага́рбувати.** *Позагарбувані маєтки.*

ПОЗАГА́РБУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Загарбати все або багато чого-небудь. — *Коли ми не відженемо половців до їх веж, то вони не лише ниви наші потолочать, не лише коні й живину всяку позагарбують, а й людей в полон позабирають* (Б. Лепкий); — *Най правду говорять депутати, яким законом позагарбували пани наші ліси, землю, пасовиська!* (І. Пільгук).

ПОЗАГАРТО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позагарто́вувати.** *Позагартовувані бійці.*

ПОЗАГАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Загартувати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *Дивіться-но, цьоць* [тьотю], *десь цих жінок на буряках* [буряках] *позагартовували, та й думаєте що — загадують лікарні оббіловувати вапном* (В. Медвідь); *Позагартовувати інструменти для різання металу.*

2. Загартовувати якийсь час. *Щоб краще підготувати команду, доведеться перед змаганнями позагартовувати її спеціальними комплексами вправ* (із журн.).

ПОЗАГАРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Загартуватися, набути в процесі гартування більшої твердості, міцності, пружності (про все або багато чого-небудь). *У холодній воді металеві вироби позагартовувалися.*

2. *перен.* Загартуватися, стати фізично або морально стійким, міцним, витривалим (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Завдяки додатковим заняттям учні позагартовувалися.*

3. *перен.* Загартовуватися (у 2 знач.) якийсь час. *Людина, яка позагартовувалася місяць або два, а потім повернулася до звичайного способу життя, лише шкодить своєму організму* (із журн.).

ПОЗАГА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позага́чувати.** *Позагачувані греблі;* // **позага́чувано,** *безос. пред. Позагачувано нові стави* (П. Куліш).

ПОЗАГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Загатити (у 1–3 знач.) усе або багато чого-небудь. * Образно. *Музика — як ріка, а її позагачували греблями. Така ріка в неволі, а вода її вже не жива* (з газ.).

ПОЗАГА́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Загатитися, цілком заповнитися, запрудитися (про все або багато чого-небудь). *З часом усі струмки в селі позагачувалися* (з газ.).

ПОЗАГАША́ТИ *див.* **позага́шувати.**

ПОЗАГАША́ТИСЯ *див.* **позага́шуватися.**

ПОЗАГА́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **позагаша́ти.** *Позагашені свічки.*

ПОЗАГА́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позага́шувати.** *Позагашувані вогнища.*

ПОЗАГА́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОЗАГАША́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Загасити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. — *У костьол не пустили, щоб ми свічок їм не позагашували, як дихнемо!* (П. Загребельний).

ПОЗАГА́ШУВАТИСЯ, ується, уються, *рідко* **ПОЗАГАША́ТИСЯ,** а́ється, а́ються, *док.* Загаситися, припинити своє горіння (про все або багато чого-небудь). *Лісові пожежі після дощів позагашувалися.*

ПОЗАГВИ́НЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позагви́нчувати.** *Позагвинчувані гайки.*

ПОЗАГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Загвинтити все або багато чого-небудь. *А Петру тим часом позачиняв віконниці, позагвинчував прогоничі, підпер хвіртку* (М. Чабанівський); *Насамперед він позагвинчував гайки у кількох роботів, перетворивши їх на слуг: ті допомогли йому загвинтити гайки в інших...* (І. Росоховатський).

ПОЗАГВИ́НЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Загвинтитися, закріпитися, обертаючись за гвинтовою нарізкою (про все або багато чого-небудь). *Шурупи позагвинчувалися міцно.*

ПОЗАГИ́ДЖУВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **позаги́джувати.** *Позагиджувані провулки.*

2. *у знач. прикм.* Який позагиджувався. *Позагиджувані жебраки.*

ПОЗАГИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Загидити, забруднити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Кілька чоловіків лишилося, щоби допомогти мені .. позагиджувати усе грязюкою, імітуючи сліди проходження селевого потоку* (М. Кідрук).

ПОЗАГИ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Загидитися, забруднитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Позагиджуватися з голови до ніг.*

ПОЗАГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Загнути все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Із пса* [статуї] *давно здерли позолоту .. Позагинали вуха, відломили хвіст* (М. Дочинець); // Надати чому-небудь вигнутої, загнутої форми. *Як прочитали* [у суді] *допроси* [протоколи допитів] *та подивилися на карлючки, що писар підписуючи униз позагинав, .. так його* [Хому] *і ув острог* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЗАГИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* 1. Загнутися, викривитися, завернутися (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). — *У мене ніякої зброї нема; у мене тільки кулаки. Мене ваші шаблі і піки не візьмуть, позагинаються* (з казки); *Листя встелило дорогу. Позагиналося у мідяні човенця, аби з водою осінньою поплисти* (В. Стефаник); *Забила* [Галина] *дірку. Цвяхи, правда, химерно покрутилися й позагиналися під її ударами* (Валерій Шевчук).

2. Загнутися, утворити в якому-небудь місці загин (про все або багато чого-небудь). *У Марти вони* [вії] *аж позагиналися, ніби стережуть сині очі* (Б. Харчук); *Нігті у Міріам заокруглені в усіх трьох вимірах, і, якби вона не обтинала їх, позагиналися б гачками* (Ю. Іздрик).

3. *перен., розм.* Загнутися (у 3 знач.) — про всіх або багатьох. *Позагинатися від голоду.*

ПОЗАГЛУША́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОЗАГЛУ́ШУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Заглушити (у 1, 3 знач.) — про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Барвінок на клумбі давно вже позаглушав усі квіти* (із журн.).

ПОЗАГЛУША́ТИСЯ, а́ється, а́ються, **ПОЗАГЛУ́ШУВАТИСЯ,** ується, уються, *док.* Заглушитися, зробитися нечутним або тихішим (про все або багато чого-небудь). *Вуличні шуми позаглушувалися звуками оркестру.*

ПОЗАГЛУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаглу́шувати.** *На березі ледь чулися позаглушувані вітром крики чайок, що кружляли над морем* (із журн.).

ПОЗАГЛУ́ШУВАТИ *див.* **позаглуша́ти.**

ПОЗАГЛУ́ШУВАТИСЯ *див.* **позаглуша́тися.**

ПОЗАГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Заглядати якийсь час. *Кучугура зайшов у виноградник, позаглядав під кущі й вирізав найстигліші грона винограду* (С. Чорнобривець); *Вдома Віталика ніхто не зустрів. Матері ще не було з роботи. Позаглядав у каструлі, перехопив сього-того і присів до приймача* (О. Гончар); *Дядько позаглядав у наш двигун, щось крутнув, звідкілясь вилив воду, а потім сів за кермо й — о диво! — одним натиском на стартер завів двигуна* (А. Михайленко).

ПОЗАГНИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Загнити (про все або багато чого-небудь). [Т е р с і т:] *Щоб вам легені позагнивали, а печінки поперетлівали!* (М. Лукаш, пер. з тв. В. Шекспіра); *Рисові чеки, що позагнивали, за 7–8 днів до сівби рису переорюють на глибину 16–18 см* (з навч. літ.).

ПОЗАГНИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Те саме, що **позагнива́ти.** *Рани позагнивалися.*

ПОЗАГНУ́ЗДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позагну́здувати.** — *Тпрукніть, — кажу, — .. може, вони вас послухають; бачите, не позагнуздувані коні* (О. Стороженко); *Позагнуздувані коні все нетерплячіш* [нетерплячіше] *мотають головами* (О. Гончар).

ПОЗАГНУ́ЗДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* 1. Загнуздати всіх або багатьох коней, інших тварин. *Тягну за віжки, тпрукаю, — нічого не вдію. Як напував коней, і забув позагнуздувать* (О. Стороженко); *Свіклицький поздіймав з конячих морд порожні шаньки й позагнуздував коні* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Удосвіта, ледь зоріло, обійшов я навколо Пакуля, позагнуздував вітряки на пагорбах, та й повів за собою, наче коней* (В. Дрозд).

2. *перен.* Підкорити своїй волі, приборкати всіх або багатьох (про людей). *Позагнуздувати підлеглих.*

ПОЗАГО́ЛЮВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **позаго́лювати**[1]. *Позаголювані руки.*

ПОЗАГО́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Заголити, відкрити частину тіла, знімаючи, піднімаючи або закочуючи одяг (про всіх або багатьох). *Стрілило раз Каньовському до голови затребувати чоловіків. Зібрав із цілого села замужніх жінок, наказав позаголювати їх і позав'язувати мальованки на головах, а потім прикликав чоловіків та й каже: "Хто пізнає свою жінку, дістане дуката, а хто не пізнає, дістане двадцять і п'ять буків"* (з переказу).

2. *що.* Зробити щось видимим, звільнити від покриття, заслони і т. ін. (про все або багато чого-небудь). *Усі князі та вожді позаголювали хто меч, а хто ніж* (І. Білик).

ПОЗАГО́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *док., кого, що.* Заголити, обрити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Позаголювати потилиці.*

ПОЗАГО́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Знімаючи, піднімаючи або закочуючи одяг, заголюватися (про всіх або багатьох). — *Куми, подивіться, перед вами вода .. Почулися зойки, в однієї молодиці запаска впала вниз, і вона підхопила її, стріпуючи від води, всі інші позаголювалися майже до пупа, але хоч і повільно, посувалися вперед* (Ю. Мушкетик).

ПОЗАГО́НИТИ *див.* **позаганя́ти.**

ПОЗАГОРА́ТИ *див.* **позагоря́ти.**

ПОЗАГОРА́ТИСЯ *див.* **позагоря́тися.**

ПОЗАГОРО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позагоро́джувати.** *Летить* [промінь] *собі далі, аж бачить: високий та довгий похмурий домище, а вікна у нього такі малесенькі, темні та ще й позагороджувані залізними ґратками* (Дніпрова Чайка).

ПОЗАГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Загородити (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Он у лісі скільки галяв. Аби руки та плуг, порозорювати їх, позагороджувати од звіроти — можна за п'ять літ забагатіти* (Ю. Мушкетик); — *Вони все позагороджували, потому вартівників наставили, аби навіть корова не зайшла* (Ю. Андрухович).

ПОЗАГОРО́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Загородитися (про всіх або багатьох). *Можновладці на своїх дачах позагороджувалися такими парканами, що навіть лісу не видно* (з газ.).

ПОЗАГО́РТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позагорта́ти.** *Стоять ті ліси понурі й недоступні; дерева їх позагортані в грубі кори* (Л. Мартович); // **позаго́ртано,** *безос. пред.* — *Ніякий не офіцер, і ніякий не джентльмен пакував цей кошик .. Погляньте лишень, як гарненько все позагортано. Чоловік так ніколи не зможе* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Нічого не було похмурішого за ті післявоєнні задичавлені осінні степи, коли залізо війни, скручене, обгоріле, стирчало в бур'янах і окопи ще не всюди в полях було позагортано* (О. Гончар).

ПОЗАГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Загорнути, обгорнути чим-небудь, замотати в щось усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Взяла діти, позагортала* (Сл. Б. Грінченка); *Вони позагортали грудочки льоду в чисті носовики й поклали Дугласові на чоло і вздовж тіла* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); * Образно. *Хай зима в сни завітає, Білим світ позагортає* (з народної пісні).

2. *що.* Загорнути, загнути, заломивши краї, кінці чого-небудь (догори, назад і т. ін.) у багатьох місцях. *Позагортати потрібні сторінки.*

3. *що.* Загорнути на собі поли одягу (про всіх або багатьох). *Сісти, позагортавши поли кожуха.*

4. *що.* Загорнути, заси́пати, заки́дати чим-небудь усе або багато чогось (ями, борозни і т. ін.). *Додолу трохи зерна розсипалося. Він помацки позагортав його землею* (Б. Грінченко); — *Напалять* [пастухи] *сухого картоплиння, а тоді понаносять картузами картоплі, позагортають у попіл і печуть* (Григорій Тютюнник).

5. *що, перен., рідко.* Загорнути, узяти, захопити собі (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Де які були* [посади], *незамітно позагортав* [Каєтан] *до себе. Був присяжним, церковним провізором, посмертним оглядачем* (Б. Лепкий).

ПОЗАГОРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Загорнутися (у 1, 2 знач.) — про всіх або багатьох. *Після вечері вони напоїли коней у мілкому каламутному струмочку й, не поставивши варти, позагорталися в сірячиння й поснули* (І. Білик); *Килимові доріжки позагорталися з країв.*

ПОЗАГОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОЗАГОРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. Загоряти (у 1 знач.) якийсь час. *Позагораємо трішечки отутечки на піщаній кручі, подумаємо, як нам розпланувати свою роботу* (О. Бердник); *Жінки пішли позагоряти в садку, діти покачатися в траві, а чоловіки спочивати* (Б. Харчук); — *Може, ти нас поведеш десь позагоряти? — спитала по обіді Софія. — Сьогодні таке лагідне сонце* (В. Шкляр).

2. Набути засмаги, стати смаглявим під дією сонячного проміння (про всіх або багатьох). *Густо, до блиску позагоряли криничани в дорозі* (О. Гончар).

ПОЗАГОРЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, **ПОЗАГОРА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Загорітися, спалахнути вогнем, полум'ям (про все або багато чого-небудь). [М а т р ь о ш к і н *(в розпачі):*] *Ці вагони нічого не доказують! Ми їх перечепили, бо в них позагоралися осі* (І. Кочерга).

2. Загорітися, засвітитися, випромінюючи або відбиваючи світло (про все або багато чого-небудь). *Та не встигли Горішні зорі на воді відбитись, Як над Сулою на ставних стовпах Позагорялись нижні, електричні* (І. Вирган).

3. *перен.* Покритися рум'янцем, почервоніти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь).

ПОЗАГО́СТРЮВАТИ, юю, юєш, *рідше* **ПОЗАГОСТРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *що.* Загострити (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Андрій штрикав паличку в грушу й шпурляв грушу вгору .. Хлопцям це страшенно подобалося, й вони всі позагострювали свої патики* (Г. Хоткевич); *Позаду йшло чоловіків із десять пішо, без ратищ і без усього. Тільки кілки позагострювали. Йдуть. Мабуть, щойно поприставали у гайдамаки* (Г. Колісник); [І н н а:] *Неправильне прізвище* [у Круглого], *він увесь гострий, а не круглий. Дійсно, Бог спочатку хотів зробити його круглим, але потім роздумав і все кругле позагострював* (В. Винниченко); *Склалося враження, що автор навмисне позагострював деякі риси характеру в героїв* (із журн.).

ПОЗАГО́СТРЮВАТИСЯ, юється, юються, *рідше* **ПОЗАГОСТРЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ються, *док.* Загостритися (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Кучеряві хмаринки порозтягалися, позагострювались, посіріли й стали подібні до снігових, шпилястих гір* (В. Винниченко); *Обличчя чоловіків .. виражали святошну статечність, жіночі ж личка, нащипані вранішнім приморозком, навпаки, позагострювалися цікавістю, як лисячі мордочки* (Р. Федорів).

ПОЗАГОСТРЯ́ТИ *див.* **позаго́стрювати.**

ПОЗАГОСТРЯ́ТИСЯ *див.* **позаго́стрюватися.**

ПОЗАГО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаго́ювати.** * Образно. *Швидко, за якийсь один рік після блокади, — позагоювані гарматні та бомбові рани на ленінградських будівлях* (Остап Вишня).

ПОЗАГО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Загоїти все або багато чого-небудь. *Лише він* [Михасько] *один позагоює ведмежі болі, зарадить у біді, скаже, як жити далі, до того ж, напевно, чимось нагодує і напоїть, бо він добра людина* (Р. Федорів); *— Як тільки пан мій Дон Кіхот ті свої рани, чи то пак басамани, позагоює, а я од моїх не скалічію, то я своїх надій на найвищі можновладницькі титули в Гишпанії* [Іспанії] *не проміняю* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОЗАГО́ЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Загоїтися (про все або багато чого-небудь). *— Післязавтра ви ні зубила не вдержите, ні молотка. Хай вавки позагоюються, руки відпочинуть, тоді знову рубатимемо* (Григір Тютюнник); *Синці ваші переболять, садна позагоюються* (І. Нижник); *Він якийсь ніби поранений, наче рани ще не позагоювалися до кінця і страшенно болять* (С. Андрухович).

ПОЗАГРАБА́СТУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **позаграба́стувати.** *Позаграбастувані мародерами речі.*

ПОЗАГРАБА́СТУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Заграбастати все або багато чого-небудь. *Увірвалося глитаям. А то, було, собі найкращу землю позаграбастували на одрубах* (І. Цюпа).

ПОЗАГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* 1. Загризти (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Ваші собаки вже скоро позагризають наших* (Сл. Б. Грінченка); *Одним мигом скочив* [кіт], *ухопив одного* [горобця] *в свої острі пазурі, а другого в зуби, позагризав обох* (І. Франко); *Коли б машина рушила була просто на вівчарок, вони миттю .. позагризали б нас як курчат* (Ю. Смолич).

2. *перен.* Загризти (у 2 знач.), замучити всіх або багатьох, набриднути докорами, лайкою всім або багатьом. *Позагризати рідних доріканнями.*

ПОЗАГРИЗА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Загризти, покусати одне одного (про тварин). *Пси позагризалися.*

2. *перен., розм.* Погризтися, посваритися (про всіх або багатьох людей; з багатьма). *Співробітник-скандаліст позагризався з усіма колегами.*

ПОЗАГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Загребти, зібрати в одне місце, у купу все або багато чого-небудь. *Позагрібати сміття докупи.*

2. *що, розм.* Загарбати, привласнити все або багато чого-небудь. *— А-а, танцюють і зараз вони* [пани] *поза границями. Хіба мало золота позагрібали?* (А. Головко).

3. *кого, що, розм.* Гребучи, закопати, засипати, загорнути чим-небудь усе або багато чогось; протилежне п о в и г р і б а т и. *Ми паркан назад поставили, сліди позагрібали, в своїй кошарі зробили порядок* (І. Франко); *— Дядьку Юхиме! Дак можна ж оті ямки лопаткою позагрібати* (О. Ковінька).

4. *що і без прям. дод.* Загрібати (у 4 знач.) якийсь час. *Позагрібати руками воду.*

5. *що.* Розгребти, розрити що-небудь сипке (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Позагрібати землю копитом.*

6. *кого, перен., розм.* Затримати, заарештувати всіх або багатьох. *Поліція позагрібала порушників;* // Захопити кого-небудь з певною метою. *Німці позагрібали всіх молодих дівчат та хлопців на роботи до Німеччини* (із журн.).

ПОЗАГРІБА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Загребтися, заглибитися, загортаючи себе у щось або засипаючи чимось (про всіх або багатьох). *Птахи позагрібалися в гнізда.*

ПОЗАГРУЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Загрузнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Довго йшли* [люди], *аж поки побачили татарських коней, що позагрузали в болоті* (Б. Грінченко); *Стоять натовпами .. сиві діди та бабусі, навіть такі вже древні, що аж дивно — як вони по такому снігу доплентались сюди, що не позагрузали* (А. Головко); *— А що, будемо пити чи ще й похвалятися? Чи поніміли? А чи язики в медові позагрузали?* (П. Загребельний); * Образно. *Полохкий вогник віддзеркалювався в дідових очах, які глибоко позагрузали на жовтому лиці* (Є. Гуцало).

ПОЗАГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Загубити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; погубити (у 1, 3 знач.). *Щоб не позагублювати дрібні прикраси для волосся, варто зберігати їх у спеціальному органайзері* (із журн.); * Образно. *Повіяв на них п'яний вітер, і вони позагублювали на цій галявині голови. Коли ж опритомніли, все вже сталося* (Валерій Шевчук).

ПОЗАГУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Загубитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Вона тих листів взагалі не зберігала. Навіть не знала, чи збереглись усі, чи, може, їх було більше. Одні сама понищила, інші понищились і позагублювались самі* (Р. Горак); * У порівн. *Вулиця в цей час гомоніла. Від хати й до хати спершу йшов шепіт, й голосніша мова залунала, а ще за якийсь час господині перегукувалися, наче позагублювались у лісі* (Валерій Шевчук).

ПОЗАГУСА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Стати, зробитися густим (про все або багато чого-небудь). *Якщо хочете, щоб крем та начинка позагусали, додайте до них желатин* (із журн.); * Образно. *Освітлені хмари .. брались малиново та багряно. Позагусали вони, закам'яніли низько, наче велетенське каміння* (Є. Гуцало).

ПОЗА́Д[1], *присл.* 1. Ззаду, за ким-, чим-небудь. *Офіцер гукнув на фельдфебеля. Той вислав пару москалів, і, ставши один вперед, другий позад, повели вони Хомку шляхом на місто* (Панас Мирний).

2. *діал.* У напрямку, протилежному попередньому рухові кого-, чого-небудь; назад (у 1 знач.). *Громадяне* [громадяни] *подались трохи позад* (О. Кониський).

ПОЗА́Д[2], *прийм., з род. в.* 1. Уживається при вказуванні на предмет, особу, ззаду яких, на певній відстані від яких відбувається дія. *Нагнувся* [Ґонта], *два трупи Невеликих взяв на плечі І, позад базару, Через мертвих переступа, Криється в пожарі За костьолом* (Т. Шевченко); *Позад його* [нього] *щось зашелестіло* (І. Нечуй-Левицький); *Зиркаю я довкола, виджу, іде позад мене якийсь панок* (І. Франко); *Противник поспішно відходив на Будапешт, мінуючи позад себе шосе* (О. Гончар); *— Раб, а голову дере, як вільнонароджений, — чув він іноді позад себе обурливі вигуки* (В. Чемерис); *Позаду заухкали постріли.., та це тільки підохочувало Сірого до бігу. Він рвав копитами землю, яка груддям летіла позад нього разом із клаптями піни* (В. Шкляр).

2. Уживається при вказуванні на предмет, особу: а) за якими, по другий бік яких хто-, що-небудь перебуває, знаходиться або щось розміщене. [С т о р о ж:] *То ж коняку, як загнуздаєш, так і повернеш куди хочеш, хоч і позад неї сидиш* (Б. Грінченко); *Сівачі — двоє дівчат і дід — стояли позад сівалок, доглядали за всім, що до них належало* (Ю. Яновський); *Одсунувшись, я намацав позад себе скульбачений дріт, яким прикріплювали гармати до платформи* (Р. Андріяшик); *Позад усіх стовбичив розхристаний і простоволосий князь Богдан* (І. Білик); б) за які, по другий бік яких спрямована дія. — *Ну то й що? — спитав Горпину Яків, стаючи перед нею гордо і закладаючи руки позад каптану* (Панас Мирний); *Дивився* [гетьман] *позад себе — на широку смугу Десни, на прибережні верболози* (Б. Лепкий); *Парубок зиркає позад себе й визначає, що вершники їдуть не швидше, ніж він* (М. Стельмах); *Роман посміхається і дає знак, не дивлячись позад себе, Баліцькому* (О. Лисяк).

ПОЗАДАВА́ТИСЯ, даю́ся, дає́шся, *док., розм.* 1. Задаватися, чванитися якийсь час. *Перед Миколою Паньковi особливо хотілось позадаватися* (І. Багмут); *Міські люблять позадаватися перед нами, селюками, але й ми, селюки, не зосталися в боргу перед городянами* (М. Білкун); *Миттю дістав мавзера* [маузер]: *бах-бах — і дроти повисли, а Трохим так, ніби це йому було завиграшки (таки любив отаман позадаватися), дмухнув у дуло* (В. Шкляр).

2. Зазнатися, стати чванливим, погордливим (про всіх або багатьох). *Дівчата отримали гарні оцінки й позадавалися.*

ПОЗАДИ́РАНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **позадира́ти**[1]. *Позадирані вітром гілки.*

2. *у знач. прикм.* Який позадирався *(див.* **позадира́тися**[1]*).* *Лице мав грубе, майже чотирикутне, очі дивилися непевно спідлоба, на голові позадирана на всі боки стріха бурого волосся* (О. Маковей); *Цинкований дах на хаті не виблискує — сірий од сажі, наїжачився позадираною бляхою, зяє темними дірами пробоїн* (Є. Доломан).

ПОЗАДИ́РАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **позадира́ти**[2]. *Позадирані хижаками курчата.*

ПОЗАДИРА́ТИ[1], а́є, а́ємо, а́єте, *док., що.* Задерти *(див.* **задира́ти**[1]*)* все або багато чого-небудь. *Усі ж то позадирали голови і дивляться, як пан Забрьоха, мов птах який заморський, летить попід небесами* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Позадиравши хвости, бігли корови й телята* (П. Козланюк); *У кріслах біля вікна сиділи Платон і Ліда. Позадирали ноги на підвіконня, дивились у небо* (Люко Дашвар); — *Зараз повикидайте мені груші з пазух, бо я нарву кропиви та позадираю вам спіднички та дам таких груш, що ви не потрапите, кудою втікати* (І. Нечуй-Левицький); *Щоб не позадирати пальці рук, вирізуючи деталі з дерева, потрібно надягати захисні рукавиці* (із журн.); * Образно. *Темно-зелені ліси, позбувшись свого пишного одягу, .. позадирали угору посинілі парості* (Панас Мирний).

◊ **(1) Позадира́ти го́лови** — зазнатися, стати погордливими, самовпевненими (про всіх або багатьох). *Козацька старшина .. позадирала тепер голови вгору* (Панас Мирний); **(2) Позадира́ти носи́** — зазнатися, стати чванливими, гонористими (про всіх або багатьох). — *Мені уже зараз телефонують з інших клубів, просять віддати хлопців. Але імен їхніх, вже вибачте, не назву, щоб носи не позадирали, — зазначив головний тренер команди* (з газ.).

ПОЗАДИРА́ТИ[2], а́є, а́ють, *док., кого.* Задерти *(див.* **задира́ти**[2]*)* всіх або багатьох. *Мисливські собаки позадирали здобич.*

ПОЗАДИРА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Задирати *(див.* **задира́ти**[3]*)* якийсь час. *Якщо хтось вирішив вас позадирати, можна відреагувати на це жартом або ж проігнорувати таку поведінку людини, щоб уникнути конфліктної ситуації* (із журн.).

ПОЗАДИРА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ються, *док.* Задертися *(див.* **задира́тися**[1]*)* — про все або багато чого-небудь. *Бліді обличчя позадиралися вгору* (Панас Мирний); *Притьопав* [Мефодій Кулик] .. в *постолах, що позадиралися, мов полозки, з порожнім лантухом через плече* (О. Гончар); *Чоботи поруділи од води.., й носаки в них позадиралися* (Ю. Мушкетик).

ПОЗАДИРА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *док., розм.* Задиратися *(див.* **задира́тися**[3]*)* якийсь час. *Як відомо, у кожному класі завжди є хлопець, який полюбляє позадиратися до дівчат, демонструючи свою силу* (із журн.).

ПОЗАДИХА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Задихнутися, загинути (про всіх або багатьох). *Залишалося відчинити рубку й довідатись про долю шкіпера і стернового .. — Може вони там позадихалися?* (М. Трублаїні); *Взимку цілий день на річці лунки пробивав* [Порфир], *щоб риба не позадихалась* (О. Гончар).

ПОЗАДІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Задіти кудись усе або багато чого-небудь. *Ой, чому ти, легінику, та й не співаєш? Де ти свої співаночки та й позадіваєш?* (Л. Смілянський); * Образно. *Один снаряд розірвався, розвалив кузню, відчикрижив і кудись позадівав чотири пальці з лівої руки майстра* (М. Стельмах).

ПОЗАДІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Задітися, зникнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Наближалася гроза. Все принишкло. Навіть гуси, які весь час голосно ґелґотали, кудись позадівалися* (із журн.).

ПОЗАДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Почати задкувати (у 1 знач.). *Бабуся позадкувала до дверей, махаючи руками* (А. Хижняк); *Коліями квапливо пропихкав паровоз і, певне пройшовши стрілку, позадкував до ешелону* (П. Загребельний); *Роков позадкував на самий краєчок капітанського містка, дрижачи і з жахом дивлячись, як звірина поволі скрадається до нього* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Першими позадкували німецькі солдати, тоді гайдамаки схопились і кинулись тікати* (П. Панч); // Податися назад (від несподіванки, злякавшись кого-, чого-небудь і т. ін.). — *Все ясно, — говорила* [Ніна] *Максимові за вечірнім чаєм у своїй квартирі. — Павло перелякався і позадкував. Перелякався, що я справді з'явлюся до нього* (С. Добровольський).

2. *перен.* Відмовитися від своїх думок, слів, намірів, обіцянок. — *Ну, скажу я вам зараз, що згодний. Не криюсь: хочеться мені так сказати... А раптом трапиться щось, і мені доведеться позадкувати* (Ю. Шовкопляс).

ПОЗА́ДНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **за́дній.** *Ті, котрих маєтки Найнижче оцінювані, у битвах Стають звичайно в позадніх рядах* (І. Франко).

ПОЗАДОВІЛЬНЯ́ТИ *див.* **позадовольня́ти.**

ПОЗАДОВІЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* **позадовольня́тися.**

ПОЗАДОВОЛЬНЯ́ТИ, *рідко* **ПОЗАДОВІЛЬНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* 1. Задовольнити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Якщо лідер колективу сприяє розвитку відносин, що ґрунтуються на взаємній довірі, він здатен позадовольняти потреби й бажання всіх його учасників* (із журн.).

2. Задовольняти кого-, що-небудь якийсь час.

ПОЗАДОВОЛЬНЯ́ТИСЯ, *рідко* **ПОЗАДОВІЛЬНЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док., чим і без дод.* Задовольнитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Старці позадовольнялися дрібними подарунками* (із журн.).

ПОЗАДОРО́ЖНИК, а, *ч.* Те саме, що **позашляхові́к.** *У США позадорожники та мінівени не вважають легковими автомобілями: разом з пікапами вони належать до легких вантажівок* (із журн.).

ПОЗАДОРО́ЖНІЙ, я, є. Признач. для використання по бездоріжжю. *Автомобільний рухомий склад поділяють на дорожній, призначений для роботи на дорогах загальної мережі, і позадорожній — для використання поза дорогами загального користування* (з навч. літ.); *Середній бойовий тактичний позадорожній броньований автомобіль використовують переважно для розвідки* (із журн.).

ПОЗАДРИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що, зневажл.* Задрипати, забруднити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *І де ви ходили, що так спідниці позадрипували?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАДРИ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., зневажл.* Задрипатися, забруднитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Бачите, як позадрипувалися? Усісіньку* [усеньку] *дорогу дощ мочив* (Сл. Б. Грінченка); *Цариця та паші бігали, бігали, плутались у високій траві, позадрипувались по самий пояс і з тим вернулись у палац* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗА́ДУ[1], *присл.* 1. Ззаду, за ким-, чим-небудь, на деякій відстані від когось, чогось; позад *(див.* **поза́д**[1]**).** *Посідали пани у той повіз. Мене причепили позаду, на якомусь височенному причіпку* (Марко Вовчок); *Аж вийшовши з балки.., почув* [Захар], *як десь позаду заторохтіли вози* (Іван Ле); *Лише незначна частина публіки могла розміститись на лавах та табуретах, решта стояла позаду та по боках, збившись у тісний гурт* (Л. Дмитерко); *Грушівка лишилась позаду. Проскочивши краєм лісу, ми під'їхали до замку* (Р. Андріяшик); // Услід за ким-, чим-небудь; протилежне п о п е р е д у. *Попереду повагом виступали телята, а позаду ледве ноги волік Василь* (Панас Мирний); *Виступили об 11-й уночі. Попереду загін комунарів, позаду два вози з кулеметами* (Б. Антоненко-Давидович); *Потім ми встали і пішли. Я попереду, бабуся позаду* (О. Ульяненко); // За спиною в кого-небудь. *Перед паном Адамом — зв'язаний хлоп .. Видко роздертий в боротьбі комір і туго скручені позаду руки* (М. Коцюбинський); *Чортопхайка виїжджає з двору. Ну, й добряче їздити на ній, аж очі* [хлопчика] *від задоволення заплющуються, а позаду вітер надимає дзвоном сорочину* (М. Стельмах); *Позаду, там, за спиною, був жах. Попереду в місячному сяйві блищала та іскрилася вода* (А. Кокотюха); // На одному з кінців чого-небудь (на противагу тому, що попереду). — *Повний корабель, або фрегат, має троє мачт* [щогл]: *попереду фок-мачту, посередині грот-мачту й позаду крайц-мачту* (Ю. Яновський); *Взялися тягти його* [ящик] *через поріг з кімнати. Ящик не піддавався. Ляля взялася попереду, батько позаду .. Виволокли ящик через поріг — і в кімнаті наче не лишилося нічого* (О. Гончар); *Перед ним, хтозна-звідки взявшись, виросла темна постать поліцая.., огрядна, з гостроверхим шпичаком на касці, що мала два козирки — попереду й позаду* (В. Малик).

2. У минулому. *Йому годі шукати повноти життя, йому досить тої молодості, що залишилася в нього позаду* (Ю. Яновський); *Смерть батька надзвичайно вразила його, але це було вже позаду* (С. Скляренко); — *Якби .. не самовідданість працівників нашої лабораторії, що працювали по дві зміни і не сподівалися винагород, навряд чи були б створені пірацилін та параскозин, які врятували вже так багато людей... Але той час уже позаду* (М. Дашкієв); — *Як швидко летить час! .. Дві третини життя позаду* (О. Авраменко).

◊ **Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) поза́ду (за собо́ю, поза́д се́бе)** *див.* **залиша́ти; Залиша́тися (лиша́тися) / зали́шитися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду)** *див.* **залиша́тися; Зостава́тися / зоста́тися за спи́ною (поза́ду** *і т. ін.)* *див.* **зостава́тися.**

ПОЗА́ДУ[2], *прийм., з род. в.* 1. Уживається при вказуванні на предмет, особу, на певній відстані від яких відбувається дія; позад *(див.* **поза́д**[2] 1). — *Десь і нема, думаю, щасливішого над губернатора! Хороші пани й позаду його* [нього] *йшли, та все не так* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Семен б'є поклони .. Коли він обіпреться чолом об землю, крізь власні його ноги .. йому видно все, що діється позаду його* [нього] (С. Васильченко); *Ішли* [Остап із братом] *позаду всіх на кілька кроків* (А. Головко); *Позад мене пролунав різкий виляск* (В. Шкляр).

2. Уживається при вказуванні на предмет, особу: а) за якими, по другий бік яких хто-, що-небудь перебуває, знаходиться або щось розміщене. *Дивлюсь: позаду мене вода, озеро* (М. Вінграновський); б) за які, по другий бік яких спрямована дія. *Очі малого почали набрякати від сліз. — Що рюмсаєш, сідай на коня позаду мене! — крикнув йому молодик Василь* (Д. Білий).

ПОЗАДУ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаду́мувати.** *Правда, я хотів би ще прожити крихту часу, щоб поробити хоч ті роботи, .. позачинані та позадумувані* (І. Франко).

ПОЗАДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що, також з інфін.* Задумати зробити все або багато чого-небудь. *Позадумувати багато нововведень.*

ПОЗАДУ́МУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Задуматися, замислитися (про всіх або багатьох). — *Чи ви вже готові? — пита* [панотець] *Люборацької. — Пождіть, чи не забула чого, — відказала вона. І стали вдвойзі* [вдвох], *позадумувались* (А. Свидницький); *І Софія Леонівна, і Ольга Павлівна, під подихом поетичного вечора та співів, несамохіть слухали, не розмовляли .. Вони обидві позадумувались* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, розм.* Задурити всіх або багатьох. *Позадурювати односельців.*

◊ **(1) Позаду́рювати го́лови** *кому* — позбавити всіх або багатьох здатності розсудливо, тверезо мислити, сприймати дійсність. [В е к л а:] *І отакечки всім дівкам та не одній і молодиці позадурював* [Павло] *голови* (М. Кропивницький).

ПОЗАДУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, чим і без дод.* Задушити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Пробравшись у ворожий табір, козаки багатьох позадушували* (з переказу); *Хлопчик .. позадушував* [зміїв] *насмерть* (І. Франко).

ПОЗАЕКОНОМІ́ЧНИЙ, а, е. Не пов'язаний з економікою, із власністю на засоби виробництва. *Колишня поміщицька власність на селянина була передана державі. Тим самим було відроджено право позаекономічної примуки щодо переважної частини членів суспільства* (Б. Харчук); *Різнорідні сімейні групи можуть мати досить тісні економічні контакти, але це ще не приводить їх до позаекономічного єднання* (з навч. літ.).

ПОЗАЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Який не стосується Європи, перебуває, розміщений або відбувається, здійснюється за її межами. *Річник сей .. містить в собі насамперед спис товариств фольклорних, далі спис періодичних видань, посвячених фольклорові.., спис і адреси великого числа європейських і позаєвропейських фольклористів* (І. Франко); *Роман Багряного ігнорує європейського читача. Це роман позаєвропейський* (О. Шугай); *Воєнні успіхи європейських, а потім і позаєвропейських держав, які воювали між собою, не забезпечили жодній з них вирішальної переваги над іншими* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОЗАЖИВА́ТИ, áє, áють, *док.* Зажити *(див.* **зажива́ти**[1]**),** загоїтися (про все або багато чого-небудь). — *Позаживали твої рани? — Затягаються* (О. Гончар); *За місяць побої дещо позаживали, синці трохи посходили з мого потовченого тіла, і мене знову вкинули до загальної камери* (М. Андрусяк).

ПОЗАЖИВА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док., розм.* Зажитися, загоститися надто довго (про всіх або багатьох). *Позаживалися діти в батьків;* // Прожити довше звичайного віку людини (про всіх або багатьох). *Позаживалися злочинці на цьому світі.*

ПОЗАЖИНА́ТИ, áю, áєш, *док., що, чого і без дод.* Зажати *(див.* **зажина́ти** 1) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позажинати жито.*

ПОЗАЖУ́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Зажуритися (про всіх або багатьох). *Цар осліп. Його доньки вийшли надвір та й журяться. А дорогою йде баба стара та й питає: — Чого, дівчата, ви так позажурювалися?* (з казки); * Образно. *Млин стоїть під вербами. Вони позапинались білими хустками .. й наче позажурювались, та все ж гуртом, немов укупі журитись легше* (Є. Гуцало).

ПОЗАЗАКО́ННИЙ, а, е. Який проводиться, здійснюється, відбувається поза законом. *Позазаконне панування, функціонування верховної влади руйнує політичний організм* (із журн.).

ПОЗАЗАКО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позазако́нний.** *Позазаконність чи законність будь-чого треба доводити в суді* (із журн.).

ПОЗАЗАКО́ННО. Присл. до **позазако́нний.** *Позивач вважає, що підстав для оформлення прав власності не існувало, а відповідач діяв позазаконно та безпідставно, тому просить суд визнати рішення відповідача нечинним з моменту винесення* (з мови документів).

ПОЗА́ЗДРИТИ, рю, риш, *кому, на що і без дод.* Док. до **за́здрити.** *Круг Параскіци зробилося так просторо, що навіть попадя могла б їй позаздрити* (М. Коцюбинський); *Ох, коли б скоріше, хлопче, мрії ті твої справдились, бо й на їх* [них] *позаздрить може який-небудь злий божок...* (Леся Українка); *Високо в небі плавав орел, і Марія позаздрила на його широкі крила* (В. Кучер); — *От кому найкраще жити — лісовикам, — вдихаючи яблуневий настій, позаздрив Григорій* (М. Стельмах); *Я в труді його* [поета] *бачив не раз. Мабуть, кожен позаздрив би з нас Вмінню плідно, невтомно робити* (П. Воронько); *Я міг тільки позаздрити тим моїм товаришам, яким пощастило .. полетіти на Марс чи знімати на кольорову стрічку кільце Сатурна* (М. Білкун).

ПОЗА́ЗДРИТИСЯ, рюся, ришся, *на кого — що, розм.* Док. до **за́здритися.** — *Стерво ти старе! Хто на тебе позаздриться?* (Г. Хоткевич).

ПОЗАЗЕ́МНИЙ, а, е. Який перебуває, розташований, існує, відбувається і т. ін. за межами Землі. *Шар глини зберіг уламки позаземного тіла, що утворилися від вибуху при зіткненні з Землею* (П. Загребельний); *Для позаземних організмів кисневе середовище досить-таки отруйне* (В. Єшкілєв).

Позазе́мна (неземна́) цивіліза́ція *див.* **цивіліза́ція.**

ПОЗАЗЕ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позазе́мний.** *Нові, ренесансні ікони позбулися аскетичної позаземності, непорушного стояння, звернулися до пропорційності людської фігури замість витягнутості* (з навч. літ.).

ПОЗАЗИВА́ТИ, áю, áєш, *док., кого.* Зазвати, запросити до себе всіх або багатьох. *Жили собі два брати: один багатий, а другий — бідний. От якось настали іменини багатого брата. Він позазивав людей повнісіньку хату, що і яблуку ніде впасти, а брата свого убогого та й не покликав* (з казки).

ПОЗАЗМАГА́ЛЬНИЙ, а, е. Який проходить, здійснюється, відбувається не під час змагань або не стосується їх. *Істотне значення в системі спортивної підготовки мають також позатренувальні та позазмагальні чинники* (з навч. літ.); *Вибір атлетів для позазмагального тестування здійснюють фахівці відповідного виду спорту, особа яких затверджується спеціальним комітетом* (із журн.).

ПОЗАЗНАВА́ТИ, нає́, наємо́, наєте́, *док., чого.* Зазнати чогось (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позазнавали наші земляки на заробітках за кордоном чимало злигоднів і нестатків, тому повернулися додому шукати щастя в рідному краї* (із журн.).

ПОЗАЗНАВА́ТИСЯ[1]**,** нає́ться, наємо́ся, наєте́ся, *док.* 1. Зазнатися *(див.* **зазнава́тися**[1]**),** стати самовпевненим, зарозумілим, гордовитим (про всіх або багатьох). [Б о г:] *Позазнавались! Посідали — ні тобі коронації, ні тобі миропомазання?! Забули?! Я вам нагадаю!* (Остап Вишня); — *Тепер Гайворон — права рука: що хоче, те й робить. Носяться з ним по всій області .. "Так ось у чому справа, — пригадував Валинов свої зустрічі з Гайвороном. — Тепер зрозуміло, звідки йде це нахабство й самовпевненість". — Позазнавалися в усіх питаннях, — немов підхоплює думку Валинова Бунчук* (М. Зарудний).

2. Зазнаватися, поводитися погордливо, самовпевнено якийсь час. *Фразеологізм "задирати носа" вживають тоді, коли хочуть виразити намір людини позазнаватися, похизуватися перед іншими* (з навч. літ.).

ПОЗАЗНАВА́ТИСЯ[2]**,** нає́ться, наємо́ся, наєте́ся, *док., діал.* Зазнатися *(див.* **зазнава́тися**[2]**)** (про всіх або багатьох).

ПОЗАЗУ́БРЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, розм.* Зазубрити все або багато чого-небудь. *Позазубрювати білети на іспит.*

ПОЗАІСТОРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який перебуває поза межами історичної науки, не пов'язаний з нею. *Юліан весною збирався далі мандрувати цим краєм, що лише в позаісторичному й географічному сенсі складав цілість* (Г. Пагутяк).

2. Стос. до найдавнішого періоду, про який немає писемних свідчень; доісторичний. *Мікроб "вищерасовості" — незнищенний, позаісторичний, епідемія "вищерасовості" — це не окремі епізодичні спалахи, вона — це постійний, завжди триваючий спалах на всіх рівнях, у тому числі й побутовому* (Є. Гуцало); *Створити оповідальність мовою Хомського практично неможливо. Це — позаісторична мова, котра у формі проєкту є, одночасно, метаісторичною* (В. Єшкілєв).

ПОЗАЇДА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Заїсти, загризти до смерті всіх або багатьох. *Лис позаїдав курей;* // Часто й дуже кусати, жалити (про комах). *Усіх комарі позаїдали.*

2. *кого і без прям. дод., перен.* Замучити докорами, лайкою і т. ін. всіх або багатьох. *Нове керівництво позаїдало співробітників компанії* (із журн.).

3. *що.* З'їсти що-небудь після чогось випитого або іншої страви (про всіх або багатьох). *Гості позаїдали першу чарку огірками.*

4. *тільки 3 ос., безос., що і без прям. дод.* Затиснути, защемити, зачепити що-небудь, перешкоджаючи його вільному руху, функціонуванню (про все або багато чого-небудь). *Замки позаїдало.*

5. *кого і без прям. дод., перен., розм.* Дошкулити, зачепити, розсердити (про всіх або багатьох). *Безробіття позаїдало селян* (з газ.).

6. *що, діал.* З'їсти все або багато чого-небудь. *З хати не зосталося вже й сліду, дерево позаїдав скот* (Л. Яновська).

ПОЗАЇДА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док., розм.* 1. Заїстися, забруднитися їжею (про всіх або багатьох). — *Всіхнє* [спільне] *це добро: збирайте на здоров'я — шовковиця для того й родить .. Дітям, коли їх везуть автобусами до моря, отим тут робота. Позаїдаються, не знають потім, як і відмитись* (О. Гончар); *Діти якраз снідали .. Смакують, аж позаїдалися* (В. Логвиненко); *Усі позаїдалися мало не до вух* (І. Білик).

2. *з ким і без дод., перен.* Посваритися, загострити стосунки. *Сусіди позаїдалися одне з одним.*

3. *тільки 3 ос.* Проникнути всередину, углиб чогось, в'їстися в щось (про все або багато чого-небудь). *Все її тіло розпухло, почорніло і злилося одним здоровенним гнояним струпом, коріння котрого глибоко позаїдалося всередину* (Панас Мирний).

ПОЗАЇЖДЖА́ТИ[1], áє, áємо, áєте, **ПОЗАЇЗДИ́ТИ,** и́ть, имó, ите́, *док.* 1. Заїхати всередину, у межі чого-небудь (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Вози позаїздили на економію. Служба або тут помістилася, або йшла до хлопських хат на постій. Панство значне розмістилося в замкових покоях* (А. Чайковський); *Околиці Полтави були вже ущільнені. Там біженці запросто позаїжджали на подвір'я та в сади, позаймали хати й кам'яниці* (Олекса Ізарський).

2. Заїхати куди-небудь далеко, за якісь межі (про всіх або багатьох). *Позаїжджати в далекі краї.*

ПОЗАЇЖДЖА́ТИ[2], áю, áєш, *док., кого.* Заїздити, замучити, виснажити їздою всіх або багатьох. *А вже мої коні, Коні воронії позаїжджали* (П. Чубинський).

ПОЗАЇЗДИ́ТИ *див.* **позаїжджа́ти[1].**

ПОЗА́ЙМАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позайма́ти.** *Я й думаю, а й справді, куди йти? .. Місця вже позаймані* (А. Тесленко); *У Дитячій Біблії написано: "І поляжуть* [юдеї] *від гострого меча, й позаймані будуть у полон до всіх поган; і топтатимуть Єрусалим погане* [погани], *доки сповняться часи поган"* (з навч. літ.).

ПОЗАЙМА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. *що.* Зайняти, взяти, обрати для користування, закріпити за собою або за ким-небудь усе або багато чогось у різних місцях (про всіх або багатьох). *Пани найкращі місця під себе позаймали, все найдорожче собі наздирали, а бідноту виперли аж на край міста* (Панас Мирний); *Анна .. подає знак слугам, щоб частували гостей, що вже позаймали свої місця* (Леся Українка); *Я був і справді щасливий, що от ми, славісти і просто слов'яни, позаймали тут найкращі місця перед самим подіумом* (Ю. Андрухович); // Захопити які-небудь населені пункти, території і т. ін. *Князь Прозоровський з військом позаймав усі запорозькі паланки* (В. Малик); *Отаман .. нагадав, усіх об'єднуючи, що Текелія розбити то можна, але ж усі інші полки, позаймавши землі, ударять і зруйнують ущент* (Г. Колісник); // Оселитися де-небудь, взяти у своє користування. — *Чужі люди .. оселились у домі. Весь горішній та майже весь долішній поверх позаймали* (В. Винниченко); *Вулиць у ньому* [місті] *не було, їх позаймали ратаї — одне на одному стояли землянки та курені* (І. Білик); // Зайняти які-небудь посади. — *Всі оці Паталашки .. швиденько порозповзалися навсібіч і позаймали всі посади* (П. Загребельний).

2. *що.* Заповнити собою все або багато чого-небудь (площу, ділянку, простір, місце і т. ін.). *Річко ж моя бистрая, Позаймала всі луги* (П. Чубинський); *З того часу зо стін (кажуть люди старі) Було знято "докірливі пики"; Зайві рамки кругом позаймали царі Та поважні московські владики* (П. Грабовський).

3. *кого.* Якийсь час зачіпати словами, жартами і т. ін. усіх або багатьох. *Хлопці позаймали трохи дівчат.*

4. *кого.* Захопити худобу, свійських птахів і т. ін., переймаючи або збираючи докупи й женучи куди-небудь (про всіх або багатьох). *Усі воли позаймали, кривого лишили* (Сл. Б. Грінченка).

5. *кого, заст.* Зігнати куди-небудь, прогнати звідкись людей (про всіх або багатьох). *О, невже б то се татаре* [татари] *Наших позаймали, Села й ниви попаливши, У полон погнали?* (П. Куліш).

(1) Позайма́ти пози́цію (пози́ції) — розташувавшись у певному місці, підготуватися до бою чи оборони (про всіх або багатьох). *Досвідчені охоронці звеліли дівчатам бігти донизу, а самі позаймали бойові позиції* (М. Андрусяк).

ПОЗАЙМА́ТИСЯ[1], áюся, áєшся, *док.* Займатися *(див.* **займа́тися[1])** якийсь час. *У Джека були труднощі з навчанням, і він попросив викладача .. позайматися з ним окремо* (Ю. Покальчук).

ПОЗАЙМА́ТИСЯ[2], áється, áємося, áєтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Займатися *(див.* **займа́тися[2]),** горіти, світитися якийсь час. *Вогонь недовго позаймався й згас.*

2. *перен.* Стати дуже збудженим, раптово пройнятися якимсь почуттям (про всіх або багатьох). *Дівчата позаймалися рум'янцем.*

ПОЗАКАНДЗЮ́БЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Закандзюбитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Руки у них завдовжки з ногу журавлину, нігті ж ступнів у два, не менше, бо стригти нігті їм заборонено, ось вони у них і позакандзюблювались* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле).

ПОЗАКА́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Закапати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях. *Позакапувати скатерку соком.*

2. Закапувати, вливати, уводити ліки краплями якийсь час. *Позакапувати очі впродовж місяця.*

ПОЗАКА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позака́чувати.** *Висока на зріст, рівна станом, .. з рукавами, позакачуваними по лікті, з чорними косами, вона була ніби намальована на білій стіні* (І. Нечуй-Левицький); *Запам'ятався йому лише якийсь хлопчисько у доморобних, барвлених, позакачуваних штанях, босий* (У. Самчук); *Двоє підійшло до підводи: розхристані, закіптюжені, в мундирах кольору прілого сіна, рукава позакачувані* (Григорій Тютюнник).

ПОЗАКА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Закачати рукави, холоші і т. ін. *Василина приступила до столу, позакачувала рукави і почала наливати чай* (І. Нечуй-Левицький); *Під дощем, мокрі, без шапок, бредуть Федько, Стьопка і Васька. Вони позакачували штанці аж до живота, пацають ногами, сміються* (В. Винниченко); *Роззувшися й позакачувавши рукава за лікті, панночки хлюпалися в воді і жартували межи собою* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *тільки 3 ос., кого, розм.* Ви́кликати в когось запаморочення, нудоту на кораблі, у літаку і т. ін. під час руху (про всіх або багатьох); загойдати. *Довга дорога позакачувала багатьох пасажирів; // безос. Дітей позакачувало в автобусі.*

3. *що.* Качаючи помпою, нагнітити що-небудь кудись, у щось (про все або багато чого-небудь). *Позакачували нафту в трюми.*

4. *що, інформ.* Передати дані на віддалений комп'ютер чи інший електронний пристрій через комп'ютерну мережу (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позакачувати програми на флешку.*

ПОЗАКВІ́ТЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позаквітчувати.** *Коси у дрібушки позаплітувані і жовтими гвоздиками та барвінком позаквітчувані* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *у знач. прикм.* Який позаквітчувався (про всіх або багатьох). *Дівчата, ідучи з поля, співають.., деякі позаквітчувані польовими цвітками* (М. Кропивницький); *Над Тисою невеличкий майданчик. Там .. порозсідалися на колодах леґіні, там дівчата позаквітчувані, купчаться, мов вівці в спеку, і чекають на танець* (У. Самчук).

ПОЗАКВІ́ТЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Заквітчати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Дівчата кинулись до куща, одломили по маленькій гілці червоної калини з зеленим листям і позаквітчували собі голови* (І. Нечуй-Левицький); *Настя повішала на стінах два ряди гарних образів від жердки аж до мисника, ще й позаквітчувала їх купчаками та кучерявою м'ятою* (М. Коцюбинський).

ПОЗАКВІ́ТЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Заквітчатися (про всіх або багатьох). *Квіток, було, назриваєм та позаквітчуємось, як молоді* (Марко Вовчок); *Усі позаквітчувались дубовим листям, понаривали трав запахущих та квіток* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЗАКИ́ДАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **позакида́ти**[1]. — *Не їдь, милий, горою ні низом, Бо позакидана Доріженька хмизом!* (з народної пісні); *Підвали позакидані наполовину всяким сміттям та жужелицею від опалення, і тепер тут ніхто не буває, бо опалення не працює* (Л. Смілянський).

ПОЗАКИ́ДАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **позакида́ти**[2]. *Крячуть граки. Метушаться над торішніми гніздами, наче старими козацькими шапками, позакиданими на дерева* (З. Тулуб).

ПОЗАКИДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Заки́дати чимнебудь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Генерал тут один був московський, Норою звався, так він тут неначе кріт усю Січ порив... Все, бач, скарбів шукав, а після того знову все землею позакидав* (А. Кащенко); *Лісні духи оточили його* [озеро] *непрохідними колючими кущами, завалили камінням, позакидали глибокими мохами і болотом* (В. Гжицький); *Двір біля будинку ще не був до кінця впорядкований. Будівельне сміття, правда, вивезли, ями позакидали, доріжки заасфальтували* (В. Нестайко); // *безос. Випав великий сніг. Протоптані стежки позакидало, і від них не залишилося й сліду* (С. Чорнобривець).

ПОЗАКИДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Закинути кудись усе або багато чого-небудь. *Як так граться, то я й палички позакидаю* (Номис); *До самого двору тими вінками величаємось. А вступаючи в двір, схопимо з себе, позакидаємо* (Марко Вовчок); *Взяла вона той мундир, роздерла й розшматувала і позакидала шматки у кущі* (І. Нечуй-Левицький); *Наші конвоїри позакидали за спини автомати, йдуть вперемішку з в'язнями* (М. Андрусяк); *Близько півночі в купе підсіло троє фермерів, вони позакидали валізи нагору й побігли шукати ресторан* (С. Жадан); // Викинути як непотрібне. *Дурень .. книгу його порвав, потоптав і в ліс позакидав* (В. Винниченко); *Після невдачі того штучного дощу, як позакидали вже і самі відра, з'явилась хмарка і стала підходити і рости* (В. Барка); — *Жінок і дівчат щоб ні одної не було* [на полі]. *Щоб і сапи свої позакидали...* (В. Кучер).

2. *кого, перев. 3 ос., безос. або зі сл.* д о л я, ж и т т я, ж е р е б *і т. ін.* Занести далеко, опинитися далеко (про всіх або багатьох). *Українців .. доля позакидала в чужу сторону* (Л. Старицька-Черняхівська); *Святкуватимуть* [100 років з дня народження І. Франка] *у Канаді, в Сполучених Штатах Америки, в далекій Австралії, в Аргентині, в Бразилії — скрізь і повсюди, куди позакидала краян поетових примхлива доля* (Остап Вишня).

3. *що.* Різким рухом підняти вгору, відкинути, відвести назад, убік голову, руки, ноги і т. ін. (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Молоді, чорняві скрипачі позакидали назад голови, так що на них ледве держались шапки* (І. Нечуй-Левицький); *Горобці .. поставали на краю гнізда, позакидали голови й клекотіли під самі хмари* (Ю. Мушкетик).

4. *що.* Припинити займатися чимсь, закинути все або багато чого-небудь. — *От так! що ж ми тепер робитимемо, коли книжки позакидали? — сказала Олеся* (І. Нечуй-Левицький); // Припиняти користуватися чим-небудь. *Ходить Васько веселий, квітки вільно нюхає, дихати легко, хустини позакидав і з нежиті кепкує* (М. Дашкієв).

5. *кого, розм.* Помістити свійських тварин у яке-небудь приміщення для відгодовування (усіх або багатьох). — *Гуси позакидала в кучу годувати к Різдву* (І. Нечуй-Левицький).

6. *кого, що і без дод.* Закидати *(див.* **закида́ти**[2]*)* якийсь час. *День позакидаєш сіті — дванадцять днів є чим жити* (прислів'я).

ПОЗАКИПА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* 1. Нагрівшись, закипіти (про все або багато чого-небудь). *Уже всі чавуни позакипали* (Сл. Б. Грінченка).

2. Перетворитися в згусток (у багатьох місцях) (про кров). [Я к і в:] *Кров на цепу позакипала!.. Що ж це діється?..* (М. Кропивницький); *Підошви .. збрижились, і в тих збрижах, в заглибинах зморщок, позакипала кров* (І. Багряний).

ПОЗАКИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Скиснути внаслідок бродіння (про все або багато чого-небудь). *Вина позакисали.*

2. *спец.* Стати кислим, перев. про ґрунт (про все або багато чого-небудь). *У занадто глибоких і високих ємностях ґрунт позакисав, а сіянці загинули через надмірне зволоження кореневої системи* (із журн.).

3. *перен.* Утратити енергію, бадьорість, стати бездіяльним (про всіх або багатьох). *"Ми такі, люди, — подумав я, — скільки б не призвичаювали нас, скільки б не задобрювали — постійно кличе нас привид волі .. Ім'я цій волі — Неспокій, вічно хмільний і вічно мінливий. Зрештою, позакисали б ми, коли б його не було"* (Валерій Шевчук).

4. *розм.* Покритися виділеннями при запаленні, ушкодженні і т. ін. (про очі). *Бліде личко пожовкло, як віск; на ньому вирізалися по обох боках кісточки, а очі потали в голову і позакисали* (Марко Черемшина); * Образно. — *Бувало, .. мама гукають сестрі: — Доцю! Помий ікони. Протри святителям очі. Бачиш — позакисали* (О. Ковінька).

ПОЗАКИШКОВИ́Й, а́, е́. Який міститься, відбувається поза кишковим трактом. *Амебіаз характеризується широким спектром клінічних проявів: від безсимптомного перебігу до тяжких кишкових і позакишкових уражень* (з наук. літ.).

ПОЗАКІ́НЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позакі́нчувати.** *Діставали "лавочку"* [можливість щось купити] *також ті, чиї справи були вже позакінчувані й пішли на .. "судову" інстанцію* (І. Багряний).

ПОЗАКІ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Закінчити, довести до кінця, до завершення (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). [Я к і в:] *А ти мені теж дивись, редакторе! Пишіть словами красивими, ви ж десятирічки позакінчували* (М. Зарудний); — *А ти отой юнак, що вчився тоді з Кулябчиними синами за кордоном? Господи! Син Меланії, Павло... — Той самий. А нині вже .. і свої, і чужинецькі академії позакінчував* (І. Роздобудько); *До нас у групу вже стали підселяти дітей .. Бо старші позакінчували художку* [художню школу] *і звалили у свої художні училища* (І. Карпа).

ПОЗАКІ́НЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Закінчитися, дійти до кінця, до завершення (про все або багато чого-небудь). *Адвокати не ознайомилися з доказами прокуратури, бо у визначений судом час у них нібито позакінчувалися строки доступу до секретних документів* (з газ.).

ПОЗАКЛАДА́ТИ, áю, áєш, *док.* 1. *що.* Покласти, засунути куди-небудь, за щось усе або багато чого-небудь. — *Хіба ми не тії ж козаки? — підхопила громада, позакладавши із зневагою руки за пояси* (П. Куліш); *Парубок плівся повагом, позакладавши руки назад себе* (Панас Мирний); *Писарчуки, почувши цікаву розмову, повскакували з-за стола і, позакладавши пера за вуха, стали за плечима в старшини* (М. Коцюбинський); *Гусенята вже заспокоїлися, посідали, як ні в чому не бувало, біля моїх ніг і, стомлені переходом, вмить поснули, позакладавши голови під крила* (І. Багмут); *Дівчина обережненько позакладала коштовності в ладунку, .. зав'язала її і сховала собі за пазуху* (Ю. Логвин); // Уставити, помістити кудись, у що-небудь із певною метою, у певній кількості. *Понасипали* [есесівці] *снігові кучугури, полили їх водою, щоб стала крига. Позакладали міни* (Ю. Яновський); *Стрільці-мінери позакладали міни* (М. Андрусяк).

2. *що.* Закласти, заповнити чим-небудь отвори, заглибини, пустий простір і т. ін. скрізь або в багатьох місцях. *Позносив* [Альоша] *стару цеглу і позакладав нею дірки в своєму новому помешканні* (І. Микитенко); *У селі на Тернопільщині ями на дорозі позакладали автомобільними шинами* (з газ.); // Наклавши чогось, закрити все або багато чого-небудь. *Соломія щільно позавішувала вікна укривалами, зсередини позакладала старими пальтами й свитками* (В. Кучер); *Ми вирішили трохи відпочити в палаці. На випадок, якщо доведеться боронитися від раптового нападу, вікна в залі позакладали цеглою* (Д. Білий).

3. *що.* Замкнути з допомогою засува, палиці і т. ін. або заставити чимсь усе або багато чого-небудь. *Позакладати всі двері засувами.*

4. *що і без прям. дод., безос., розм.* Про хворобливе відчуття заповненості в грудях, вухах, носі. [Д і д:] *Чую, що гомонять, та ніяк не розшолопаю, в чім річ, бо я в свій час був пушкарем, а тепер вуха так позакладало, що недочуваю* (І. Карпенко-Карий); — *Де ти тут почув моря шум, коли у вухах позакладало од скреготу й виття різців* (П. Автомонов); *Останнє слово урвалося; враження було таке, наче вуха позакладало ватою* (Л. Кононович); // *кому, безос., вульг.* Хто-небудь перестав чути, оглух. *А кунделі Мовчать, лежать собі смирненько, Неначебто усім їм там .. Позакладало...* (Л. Глібов); — *На власні очі бачив, своїми вухами чув, не позакладало ж мені!* (М. Стельмах); *Гребенючка навіть не ворухнулася в мій бік. Позакладало їй, чи що?* (В. Нестайко); [О к л и ч н и к:] *Агей, жінки і діти, чи не чуєте — Трубив окличник. Що, позакладало вам?* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

5. *що.* Почати будувати все або багато чого-небудь. *Позакладати нові магістралі;* // *перен.* Засновувати, створювати що-небудь. — *Наше земство добре робе* [робить], *що задумало позакладать читальні по селах* (І. Нечуй-Левицький); *А скільки хорів поорганізовував Сергій Прокопович за своє життя?! А скільки драмгуртків позакладав Сергій Прокопович?!* (Остап Вишня); *Школи позакладав* [Кулябка] *по всіх сотнях, світло науки ширить* (Р. Іваничук).

6. *що.* Віддати в заклáд (у 3 знач.) все або багато чого-небудь. — *Се моє діло: чи продав, чи позакладав, — не мішайтесь* (Г. Квітка-Основ'яненко).

◊ **(1) Позакладáло вýха** *кому, безос., вульг.* — хто-небудь утратив слух, не чує. — *Та вже ж чую: не позакладало мені вух, — обізвалась Мокрина, розсердившись* (І. Нечуй-Левицький); — *Ану, діду, злазьте з воза .. Заціпенів, здеревів старий .. — Вам що, вуха позакладало?.. Злазьте, кажу, і цибайте своїми ногами, — повторив Стах* (І. Нижник).

ПОЗАКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позакладáти.** *Я запропонував йому за свободу весь запас африканського зілля.., я сказав йому, що зіллям позакладені всі бамбукові палиці в остові моєї шкіряної скрині* (Ю. Логвин).

ПОЗАКЛА́СНИЙ, а, е. Який проходить, здійснюється, відбувається не під час класних занять. *Гімназія не могла задовольнити духовних потреб цієї молоді, от чому здібніші з них шукали розради в позакласному читанні* (П. Колесник); *Купив* [Толя] *кілька тоненьких книжечок для позакласного читання і сам себе примушував їх читати* (В. Нестайко); *Моя мама, завуч із позакласної роботи місцевої школи, підходить до генерала Вареннікова і питає, чи міг би він завітати до школи, щоб подивитися на умови навчання дітей* (М. Матіос); // Вільний від занять у класі. *У посібнику сформульовано основні положення екологічної освіти, форми та методи навчання, активізації діяльності учнів із захисту навколишнього середовища в позакласний час* (з навч. літ.).

ПОЗАКЛА́СОВИЙ, а, е, *соц.* Який не є представником класу (у 2 знач.). *Позакласові елементи;* // Не пов'язаний із суспільними класами, який не виражає інтересів якого-небудь суспільного класу. [М а л а х і й:] *Проповідують і пишуть — нема нічого поза класами, а я кажу — ось вам, ось вам позакласова солідарність злих* (М. Куліш); *Плебейська властивість є явище до певної міри позакласове* (О. Шугай).

ПОЗАКЛА́СОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., соц.* Абстр. ім. до **позаклáсовий.** *В "Осінній казці" Лесі Українки багато музичних інструментів, вони символізують естетизм, а їхня простонародність посилює позакласовість такого естетизму, його вродженість* (з наук. літ.); *У Конституції П. Орлика (1710 р.) були закріплені ідеї справедливості, демократизму, позакласовості й рівності станів, поваги до людей* (з навч. літ.).

ПОЗАКЛЕ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаклéювати.** — *На всіх поверхах вікна позаклеювані, тільки в тебе ні, — повідомив Руслан, сідаючи на підвіконня* (Ю. Андрухович); *Кабінет мав дуже гнітючий вигляд, бо світло пробивалося сюди тільки крізь скляну покрівлю; шибки до того ж були де-не-де так чудно позаклеювані, що нагадували розтовчену голову в пластирях* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **позаклéювано,** *безос. пред. Стіни* [помешкання] *.. було позаклеювано фотошпалерами* (Ю. Андрухович).

ПОЗАКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Заклеїти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Скрипку, на диво, сам узявся* [Андрусь] *полагодити. Ретельно позаклеював тріщини, десь роздобув справжні струни, замість брудної смичкової волосіні натягнув нову* (І. Нижник); *Студентка .. все розповідала.., як їм ведеться в гуртожитку, як вони позаклеювали на зиму вікна* (Ю. Андрухович).

ПОЗАКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* 1. Закли́кати, попросити всіх або багатьох зайти кудись, у якесь приміщення; позазивати. [Р я б и н а:] *Гей, присяжний! Іди-но позаклика́й сюда* [сюди] *з коршми господарів, які там є!* (І. Франко).

2. Заклика́ти якийсь час. *Свято весни в дитсадочку відзначали за традицією: діти пограли в розвивально-розважальні ігри, поспівали веснянки, позакликали пташок скоріше прилітати* (із журн.).

ПОЗАКЛИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Заклясти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поклали* [скарби] *і позаклинали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАКЛИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Заклястися, присягнутися (про всіх або багатьох). *Бійці позаклиналися захищати Батьківщину до загину* (із журн.).

ПОЗАКЛІТИ́ННИЙ, а, е. Який існує, міститься, розташований, відбувається і т. ін. за межами клітини. *Деякі неактивні гени можуть активуватися позаклітинним сигналом, наприклад впливом підвищеної температури чи певних гормонів* (з наук. літ.); *Накопичення натрію зумовлює затримку води в організмі, набряки, хоча підвищення рівня позаклітинної рідини підтримує систолічний об'єм крові* (з навч. літ.).

ПОЗАКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Заклювати (у 1, 2 знач.) всіх або багатьох. *Позакльовувати слабких пташенят.*

ПОЗАКЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, уються, *док., розм.* Заклюнутися, почати існувати, жити (про все або багато чого-небудь). *Позакльовувалася морква.*

ПОЗАКЛЯКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Заклякнути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Позаклякали коні на припонах по шию у воді* (О. Довженко); *Хоча мороз і не заходив під їхнє просте укриття, довелось цілісіньку ніч вовтузитись і перекидатися з боку на бік, щоб не позаклякали .. кістки* (І. Білик); *Гусари в своїх залізних обладунках позаклякали в сніговій хвищі* (В. Чемерис); *Викрик так їх уразив, що вони аж позаклякали на місці — тривожні і налякані* (В. Фіялко); * Образно. *Коло порога, мов хмурі вартові, позаклякали тіні* (П. Колесник).

ПОЗАКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позако́вувати.** *Новобранців женуть: Білі ніжки позаковувані, Назад руки позав'язувані* (з народної пісні); *Особливо виразні башти фасаду: немов позаковувані в кам'яну броню суворі воїни, охороняють вони вхід у храм* (із журн.).

ПОЗАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Закувати (у 1, 2 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Білі ніжки позаковували* [рекрутам] (П. Чубинський); *Ватагу в її лісовій криївці обскочили три роти солдат. Сашку на місці повісили. Інших позаковували* (І. Франко); *Свенельд .. повиловлював усіх наших малих жупанів та панів: кого перебив, кого позаковував у порубах* (І. Білик); *Зима все набирала сили: поодягала ліси в білі шуби, позаковувала ріки й озера кригою* (з казки).

ПОЗАКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* Закуватися в що-небудь (про всіх або багатьох; у велику кількість чого-небудь). *Позаковуватися в броню.*

ПОЗАКОЛИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаколи́сувати.** *Позаколисувані малята.*

ПОЗАКОЛИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* 1. Заколисати всіх або багатьох. *Позаколисувати всіх дітей.*

2. Заколисувати якийсь час. *Щоб малятко відчувало тепло й любов батьків, його добре було б спочатку позаколисувати на руках, а потім перекласти до ліжечка* (із журн.).

ПОЗАКОЛИ́ХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаколи́хувати.** *Позаколихувані дітлахи.*

ПОЗАКОЛИ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* 1. Заколихати всіх або багатьох. *Позаколихувати всіх немовлят.*

2. Заколихувати якийсь час. *Позаколихувати сина впродовж години.*

ПОЗАКО́НКУРСНИЙ, а, е. Який не бере участі в конкурсі, не пов'язаний з його умовами, але здійснюваний під час конкурсу. *Вона взяла участь у позаконкурсній програмі, отримала приза глядацьких симпатій, стала героїнею кількох репортажів місцевого й закордонного ТБ* [телебачення] (О. Ірванець); *Інвалідам та ветеранам бойових дій, які вступатимуть на бюджетні місця в акредитовані недержавні навчальні заклади, гарантовані позаконкурсний прийом і спеціальні стипендії* (з газ.).

ПОЗАКО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позако́пувати.** *Рівчаки давно вже були позакопувані, навіть і землю притоптали...* (О. Копиленко); *На стовпи, раніш позакопувані, .. прибивали* [діти] *ринви* (А. Головко); * Образно. *Його писання аж до половини нашого віку спочивали в рукописах, порозкидані по приватних та публічних бібліотеках або позакопувані в плеснятині* [плісняві] *архівів* (І. Франко); // **позако́пувано,** *безос. пред. Він .. дивився на ту розкіш, наливаючись злістю на колишніх пожильців, яких розстріляно в роваках* [рівчаках], *позакопувано, наче собак* (Б. Харчук).

ПОЗАКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Закопати, зарити, закидавши зверху чимось сипким (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *З оповідань дідів, після зруйнування Січі запорожці .. позакопували в Канівському байраці та по всіх Хортицях великі скарби* (А. Кащенко); *Лежить .. друковане слово здебільша на горищі по схованках, по торбинках. Дехто позапихував його в пляшки, позасмолював і позакопував* (Остап Вишня); — *Позакопувати!* — *вказав нагайкою осавул на купу порубаних* (О. Гончар).

2. *що.* Закопати, закріпивши одним кінцем у викопаному заглибленні (про все або багато чого-небудь). *Нещасливим міщанам підняли руки вгору, поприбивали кілками та цвяшками долоні до колодок і позакопували колодки в землю рядком* (І. Нечуй-Левицький); — *Візьми наші кілочки,* — *сказав Ілля Сірко,* — *і позакопуй по куточках, щоб знайти місце, коли прийдуть вже наші* (С. Скляренко); — *Я стовпи позакопував. Натягнете дріт — і готово* (Є. Гуцало).

3. Закопувати якийсь час. *Позакопувати ями впродовж дня.*

ПОЗАКО́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Закопатися, заритися (про всіх або багатьох). *На період посухи деякі гідробіонти можуть позакопуватися в товщу дна, інколи формуючи зовнішню захисну оболонку* (із журн.); *Про те, що козаки твердо вирішили оволодіти Кам'янцем-Подільським, свідчить такий факт. Після того, як стало відомо про зняття облоги, козаки позакопувалися в різних місцях навколо міста* (з навч. літ.).

ПОЗАКОРЕНЕ́ВИЙ, а, е. Який здійснюється через листя, стовбур і т. ін., відбувається за межами кореневої системи рослини. *Позакореневе підживлення озимої пшениці проводять, обприскуючи рослини перед колосінням і на початку молочної стиглості 20–30%-вим розчином сечовини* (з навч. літ.).

ПОЗАКОРЕНЕ́ВО. Присл. до **позакорене́вий.** *Рослини озимої пшениці в зоні відчуження впродовж двох вегетацій зазнавали впливу як хронічного зовнішнього опромінення, так і інкорпорованих радіонуклідів, які поглинались і через коріння, і через листя — позакоренево* (з наук. літ.).

ПОЗАКО́ХУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Закохатися (про всіх або багатьох). *Ми, романтичні дівчатка, всі до одної позакохувалися у Костомарова* (Р. Іваничук); *На шостому курсі пройшла пошесть одружень — майже всі Антонові колеги позакохувалися й попереженилися* (Ю. Щербак); *Всі поголовно чоловіки, які були найняті для весільних приготувань, навіть самі кравці, самозабутньо позакохувались в наречену* (С. Андрухович).

ПОЗАКО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позако́чувати.** *Весь сотниковий* [сотників] *двір був умаєний, подвір'я підметене, вози позакочувані до маштарок, стіни побілені вапном і підведені жовтою глиною* (Б. Лепкий); *Цей закуток .. видавався їй особливо мальовничим. Його колоритність доповнювали дівчата з позакочуваними рукавами та підтиканими спідницями* (Ірина Вільде).

ПОЗАКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Закотити все або багато чого-небудь. *Костюм був явно не по ньому. Рукава сорочки він позакочував, штани теж підвернув* (М. Трублаїні); *Хуторяни, жаліючи чобіт, прийшли босі, позакочувавши штани вище колін* (О. Гончар); * Образно. *Доля була до них* [сиріт] *ласкава, не згладила зі світу, не позакочувала їх, як горошини, в темні щілини життя, обоє виходили в люди* (Ю. Мушкетик).

ПОЗАКО́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* 1. Закотитися кудись (про все або багато чого-небудь). *Набралося цього добра вже досить багато — набагато більше, ніж потрібно для гри .. Найгірше було з пішаками. Всі неоднакової висоти, — часто це були просто офіцери з повідкручуваними головами — вони позакочувалися в найнесподіваніші місця* (Ю. Іздрик).

2. Загорнутися назовні; підгорнувшись, посунутися вище; засукатися, закотитися (про краї одягу). *Рукави позакочувалися; Штани позакочувалися.*

ПОЗАКОШТО́РИСНИЙ, а, е. Не передбачений кошторисом, не введений у кошторис. *До якої міри була поширена практика позакошторисних витрат, можна зробити висновок із того, що впродовж усієї другої чверті XIX ст. не було жодного року, щоб здійснені державні витрати не перевищували бюджетного розпису* (з наук. літ.).

ПОЗАКРАДА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Закрастися (про всіх або багатьох, про все або багато чого-небудь). *Ніхто й не вгледів, як вони позакрадалися в садок* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *У кущі позакрадалися жовті листки* (Валерій Шевчук).

ПОЗАКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Закреслити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Руданський у чорновику своєму навіть свідомо позакреслював ті строфи, які в нього надто близько збігалися з відповідними строфами "Светланы" Жуковського* (А. Кримський); *Він позакреслював усі h на попередній формулі й записав те, що лишилося* (М. Кідрук).

ПОЗАКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позакрива́ти.** *Вікна були позакривані грубими портьєрами, що не пропускали денного світла* (М. Трублаїні); *Віконниці, бачите, позакривані: ні сонце у вічі не лізе, ні мухи не кусають, от ми й заспались* (О. Стороженко); *Містечко жило тривожним життям: двері магазинів позакривані, на базарі пусто* (Григорій Тютюнник); // **позакри́вано,** *безос. пред. Макс оббігає будинок, задираючи голову й шукаючи відчиненого вікна. Все позамикано, позачинювано, позакривано шторами* (В. Винниченко); *— Школи наші позакривано. При Богданові вони були в кожному селі, навіть жінки вміли читати й писати* (В. Малик).

ПОЗАКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Закрити (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Густе гілля позвішувалось з тинів на улиці й зовсім позакривало хати* (І. Нечуй-Левицький); *Паничі захіхікали і, щоб вдержатись, позакривали роти кулаками* (М. Коцюбинський); *Поприбираються, було* [дівчата], *в сукні, поодягають поверх їх керсетки, хустками позакривають на голові настобурчені "гейші" і .. ходять з кінця в кінець майдану* (С. Васильченко); *Хлопці полягали на траву й позакривали обличчя кашкетами* (В. Винниченко).

2. *що.* Скласти, стулити все або багато чого-небудь, що розкрите, розгорнуте. *Діти миттю позакривали книжки і, як ті птиці, шугнули з хати* (І. Нечуй-Левицький); *Багато білих квіток на одному стебельці позакривало пелюстки — мабуть, спали* (Г. Пагутяк).

3. *що, розм.* Те саме, що **позачиня́ти** 1. *Мати позакривала віконниці, засвітила каганець та поставила на столі* (Григорій Тютюнник); *Амфібія рушила, попливла, її одразу ж закрутило, накренило, довелось мерщій позакривати люки* (О. Гончар).

4. *що, перен.* Припинити діяльність усіх або багатьох, заборонити все або багато чого-небудь. *Так! Будував церкви Мазепа, Церкви і школи. Просвіщав Він свій народ. Та шкіл не треба Царю, й він їх позакривав* (В. Сосюра); *Милорадович узявся урядувати заповзятливо, скрізь попризначав своїх людей, увільнивши тих, які були раніше.., позакривав ратушні суди й зробив судилищем свій полковий дім* (Ю. Мушкетик); *Поїзд був на диво порожнім, їхало лиш трохи садівників, які поспішно верталися з фруктами за перевал, бо всі торги позакривали* (Т. Прохасько); // Позавершувати ведення чого-небудь (зборів, справ і т. ін.). *Якщо його* [колишнього міліціонера] *притиснути, можна .. позакривати половину глухих справ* (А. Кокотюха).

◊ **Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти** *і т. ін.)* **роти́** *див.* **позатуля́ти.**

ПОЗАКРИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Накрити себе, прикритися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Позакриватися покривалами;* // Затулити (перев. руками) голову, очі, обличчя. *Позакривавшись комірами й понасувавши на очі шапки, стояли вони мовчки і чекали* (С. Васильченко); *Доньки, ніби справді маленькі, у ліжках ручками позакривалися, ковдрочки на себе напинають* (М. Куліш).

2. Згорнутися, стулитися (про все або багато чого-небудь, що розкрите, розгорнуте). *Квіти на ніч позакривалися.*

3. *розм.* Те саме, що **позачиня́тися.** *Весняний недільний ранок у безлюдному селі (якраз Служба Божа, переважна більшість у церкві, решта позакривалася в хатах) серед цих мурів, костелів .. настільки переповнює відчуттям причетності до чийогось доброго минулого, що про нього вже і не хочеться нічого знати* (Т. Прохасько).

4. Закритися (у 5 знач.) (про все або багато чого-небудь). *— Усіх жаліти — тюрми позакриваються, — кривлявся Едик* (Ю. Винничук); *— Саме тепер татові дуже потрібне товариство. Фабрики позакривалися, і йому нема чого робити* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОЗАКРУ́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позакру́чувати.** *Біля дверей два здоровенні вузлища лежать, в рядна позакручувані* (Григорій Тютюнник); *Ястшембський, .. з русявими завитими кучерями, з вусами, позакручуваними в кільця, не оступався од панни Броніслави ні на ступінь* (І. Нечуй-Левицький); // **позакру́чувано,** *безос. пред. Двері позакручувано дротом* (Б. Харчук).

2. *у знач. прикм.* Який закрутився, має форму спіралі. *Дівчинка .. тягла за собою на віз кілька .. довгих лозин* [винограду] *з делікатним лапатим листом та позакручуваними тоненькими вусиками* (М. Коцюбинський); *Невістці Маріоли буде вже добре понад сорок, але кучері в неї ще чорні та позакручувані* (Ірина Вільде).

ПОЗАКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Закрутити (*див.* **закрути́ти**[1] 1–4) усе або багато чого-небудь. *Вийшов* [Павло] *з хати й поплив серед мокви і темряви по призьбі до вікон. Як завжди робив на ніч, позакривав затулки, позакручував на мотузочки, щоб вітром не гойдало* (М. Циба); *Вона ніколи не забуває вимкнути газ, позакручувати усі кватирки, аби, боронь Боже, не зірвався вітер і не повибивав шибки* (Г. Пагутяк); *Позакручувавши уси, ідуть лавою* [парубки] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пан Зануда пригладив волосся на висках, намастивши його маслом, позакручував на лоб* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАКРУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* 1. Закрутитися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Ледве з землі вилазить* [пшениця], *жовта і позакручувалась* (О. Стороженко); *Волосся на голові позакручувалось густими кучерями* (І. Нечуй-Левицький); *Волосся в мене виросло ледве не до пояса, не мився я довгі роки, нігті аж позакручувалися* (Валерій Шевчук); — *Ти ще дужче облисів... І брови в тебе виросли, аж позакручувалися...* (Ю. Винничук).

2. *розм.* Пов'язатися, запнутися, закутатися чим-небудь (про всіх або багатьох). *Діти повставали, позакручувалися у рядна і спускаються з печі на долівку* (М. Ткач); *Дівчата позакручувались у теплі хустки.*

ПОЗАКУ́ПЛЮВАТИ *див.* **позакупо́вувати.**

ПОЗАКУПЛЯ́ТИ *див.* **позакупо́вувати.**

ПОЗАКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПОЗАКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ПОЗАКУ́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., що.* Закупити все або багато чого-небудь. [Кіндрат Антонович:] *Німці позакуплювали навкруги землі* (М. Кропивницький); *У кількох бідніших він позакупляв за безцінок частки поля* (І. Франко); *Я повідвідувала своїх знайомих, забігала кілька разів до бібліотеки, попадала в ріжні книгарні, позакуповувала деякі інтересні і нові книжки* (О. Кобилянська); *Позакупляв я галябард та списів* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПОЗАКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Закурити, запорошити пилом, снігом і т. ін. все або багато чого-небудь. *Одежу позакурювали в дорозі* (Сл. Б. Грінченка); // *безос.* — *Добре, що ти приїхав, а то ми вже боялися за тебе. — Чого? — Як то чого? Так позакурювало дороги* (Б. Лепкий).

2. *що і без прям. дод.* Запаливши (люльки, цигарки і т. ін.), почати курити (про всіх або багатьох). *Подякували* [Чіпка з товаришами] *хазяїнам; позакурювали люльки, та й потягли з двору* (Панас Мирний); *Пообідавши, позакурювали і пішли в садок — господар із Сучком попереду, за їми* [ними] *Роман* (Б. Грінченко); *Позакурювали* [в'язні] *махоркою, ходять, пихкають* (А. Тесленко).

ПОЗАКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Закутати (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поприходили до своїх машин і панни, позакутувавши голови й обличчя в чорні сукняні хустки або в виплетені вручну шалі* (І. Франко); *Заснули діти лише перед ранком — сидячи під хатою. Мати повкривала їх, позакутувала* (Є. Гуцало); *Хвилин через п'ять після того, як мулам позакутували голови, обоз оповила непроглядна темрява* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *перен.* Щільно закутати (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох (про млу, туман, хмари і т. ін.). *Осіння мряка позакутувала все в свій сивий віддих* (О. Кобилянська).

ПОЗАКУ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Закутатися, загорнутися в щось (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Господи, й ті двоє позакутувалися хустками!* (Є. Гуцало); *Найгірше, що жодної з них* [жінок] *я не міг роздивитися — так щільно вони позакутувалися* (Ю. Андрухович).

ПОЗАЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Залагодити все або багато чого-небудь. *Перед переїздом до Львова Н. Кобринська мала позалагоджувати маєткові й матеріальні справи, які завдавали багато прикростей і клопотів* (з наук. літ.).

ПОЗАЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, **ПОЗАЛІЗА́ТИ,** а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Залізти, забратися куди-небудь, на щось (про всіх або багатьох). *Напівроздягнені діти позалазили на піч* (М. Стельмах); *Чаплинські хлопчаки, які ще вище позалазили на дерева, щоб видніше було, незабаром загукали звідти на весь майдан* (О. Гончар); *Щось там* [у замку] *мало статися небувале, і про це й покрикували, наче горобці, хлопчаки, що вже й на дерева позалізали* (Валерій Шевчук); *Майже всі маги позалізали з ногами на сидіння* (Г. Пагутяк).

2. Зайти (перев. протискуючись) або заповзти кудись (про всіх або багатьох). *Позалазили братчики за стіл; обсіли на ослонах навкруги* (Панас Мирний); *Бродили* [хуторяни] *хутором, дудлили самогон, .. чи, позалазивши в холодок, грали в "хвильки", в "гарби", в "дурня" та точили різні побрехеньки* (Григорій Тютюнник); *На березі озера ні душі. Тисячі людей позалазили аж по шию в теплу воду — все ж якась полегкість* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // Розміститися всередині чого-небудь (про всіх або багатьох). *Вони позалазили в брудні, вириті в землі нори, що мали б мати назву землянок, постелили свої шинелі й лягли на них* (Гео Шкурупій); — *Ми позалізали в сіно* (Ю. Яновський); *Метелики, жучки, павуки позалазили в різні щілинки* (О. Копиленко); // *розм.* Сісти в якийсь транспортний засіб (про всіх або багатьох). *Ми позалазили в машини й, не вмикаючи фар, виїхали з лісу* (Л. Кононович); *Солдати позалазили в свої вагони* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. Пробратися, проникнути куди-небудь (про всіх або багатьох). *Двері куреня дивляться на гору, так що скургуц* [старченя] *не зможе побачити, як знизу телята позалазять на баштан* (В. Винниченко); — *Агов, опришку поганий, де ти? Хіба не бачиш — кози в город позалазили?!* (О. Бердник).

4. *розм.* Застромитися, заглибитися в що-небудь (про все або багато чого-небудь). *Коли Сарона обіймала батька, обережно торкаючись носом дводенної щетини, їй завжди здавалося, що скалки позалазили у пори батькової шкіри* (Н. Сняданко).

ПОЗАЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Заламувати якийсь час. *Затриманим трохи позаламували руки та й відпустили* (з газ.).

2. Заламати все або багато чого-небудь. *Позаламувати нігті; Позаламувати ратиці.*

ПОЗАЛА́МУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Заламатися (про все або багато чого-небудь). *Мої пальці були в крові, нігті позаламувалися до живого м'яса* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПОЗАЛА́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позала́тувати.** *Чумарчина в дірках на йому* [ньому], *картуз аж рудий — виношений такий, — коліна позалатувані, чоботи стоптані...* (А. Тесленко); *У "хетезиків"* [тракторів] *дірки на капотах позалатувані цинком, вирізаним з ящиків з-під патронів* (М. Циба); *Незчувся* [отець Антоній], *як виїхали на міст, позалатуваний новими дошками* (Г. Пагутяк).

ПОЗАЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Залатати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Ну, позалатувала трохи,* — *оглядаючи ватянку, сказала вона* (А. Головко); *Поспішав* [Філон], *бо крутилася в голові думка зняти з горища та переглянути ятірці. Либонь, за зиму лозові кільця потріскалися, та й дірки не позалатував з осені* (Ю. Мушкетик).

ПОЗАЛАШТУНКО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **залаштунко́вий;** закулісний. *Не лише на заняттях, а й у тісному позалаштунковому спілкуванні актори-студійці, яких налічувалося близько тридцяти, жадібно вбирали в себе професійні настанови, дружні поради* (з публіц. літ.); *Князь Трубецький .. почував себе як риба у воді в позалаштункових дипломатичних комбінаціях* (Ю. Смолич).

ПОЗАЛЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Перележати (у 4 знач.) усе або багато чого-небудь. — *Треба будити панство, а то боки позалежують* (П. Загребельний).

ПОЗАЛЕ́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Залежатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *У декого з дівчат бабські позалежувалися кожухи та сорочки вишивані* (В. Медвідь).

ПОЗАЛИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позалива́ти.** *В пекарні було неохайно .. На позаливаній долівці стояв цебер, повний помий, валялись під ногами мокрі мийки, ганчірки, лушпиння з бараболі* (М. Коцюбинський); // **позали́вано,** *безос. пред. Будовано виставку міцно! Осушувано ґрунт, з багна пороблено озера та ставки, плацдарм позаливано цементом...* (Остап Вишня).

ПОЗАЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Залити (у 1–6 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Коли б не Господь, .. то нас позаливала б вода* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Позаливала вода луки, луги, позносила млини, навіть позаливала хати, що стояли низько, над водою* (І. Нечуй-Левицький); *Серед делегатів навіть турбота: не позаливала б повінь дороги назад, поналиває балки — не пройдеш* (О. Гончар); *Другий лист від Лавріна .. було написано олівцем, і знову чорне чорнило позаливало багато солдатських рядків* (О. Донченко); *Селяни нарешті порозтягали гаками палаючі колоди й позаливали вогонь* (І. Білик); *Треба буде їй позаливати асфальтом улиці, .. позаводити парки, музеї, театри, крамниці, наукові установи, фабрики, заводи, побудувати кращі будинки, кращі трамваї, завести кращі авто, кращі таксі, збудувати підземку й надземку — і Варшава дуже скидатиметься на Берлін* (Остап Вишня); // *безос. Почалася глибока осінь, болота в нейтральній зоні позаливало водою, шляхи розмило* (С. Скляренко).

◊ **Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі** *(грубо* **слі́пи, сліпаки́) [горі́лкою]** *див.* **залива́ти.**

ПОЗАЛИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Залитися (у 1, 2, 7 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позаливалися водою; Позаливаються вином.*

◊ **(1) Позалива́тисяémíхом (ре́готом)** — засміятися, зареготати (про всіх або багатьох). *Аполлон і Костянтин .. позаливалися реготом* (А. Кримський).

ПОЗАЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зализати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Сорочки понадягають* [парубки], *чорні чуби позализують так, що аж блищать, і через приснов'янські луки майнуть на сусідські хутори* (М. Ткач).

ПОЗАЛИПА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Залипнути (про все або багато чого-небудь). *Позалипали* [снігом] *кожухи, хустки, бороди* (К. Гордієнко); *Він тихо, звірино завив, зачаламкав* [заплямкав] *губами, на яких позалипала слина* (О. Ульяненко).

ПОЗАЛИЦЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., до кого і без дод., рідко на кого, коло кого, з ким.* Залицятися якийсь час. *Леонід Семенович був радий побалакати з Ватею й позалицятись до неї* (І. Нечуй-Левицький); *Такий серцеїд, як Павло, не міг пропустити нагоди, щоб не позалицятися до молодої жінки* (Ю. Збанацький); *Йому захотілося по-парубоцькому завернути шапку на потилицю й безжурно позалицятися до всіх оцих веселих жіночок* (Валерій Шевчук); *Вона навіть не встигла вирішити, чи була це спроба позалицятися, чи він дійсно хотів знати, котра година* (Н. Сняданко).

ПОЗАЛИЧКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заличкувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позаличковувати стіни.*

ПОЗАЛИША́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Залишити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Вечерю вони мали добрячу — вдосталь і їжі, і питва, — бо ті, що поверталися до форту, позалишали їм свої припаси й розпочаті фляги* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Сотні слонів часто ходили сюдою на водопій. Ноги цих гігантських товстошкірих позалишали в вологій землі чималі ями* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Найдалі тягся ще один вал поскручуваних возів. Тут скіфи позалишали проходи та проїзди для себе й худоби* (І. Білик); *Чимало було .. різних городян, що позалишали далекі свої міста, аби лишень врятувати життя* (О. Довженко).

ПОЗАЛИША́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Залишитися на якомусь місці (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Далеко кудись ті вірли від нашої землі відлетіли, а тут лише сама дрібна й полохлива птиця позалишалася* (Б. Лепкий); — *У села треба йти, через хуторян зв'язки налагоджувати з певними людьми, що позалишалися тут* (М. Стельмах); *На думку багатьох, позалишалися* [у селах] *суцільні невдахи і маргінали* (С. Процюк).

2. Не змінити свого стану, не змінитися (про всіх або багатьох). *Навіть через багато років ці неприємні, лихі люди позалишалися такими, як і були* (з газ.).

3. Зберегтися, уціліти, не зникнути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Починається чудова осінь .. На грядках часом іще позалишались баклажани, великі, червоні, аж горять* (І. Микитенко); *Сонце виснажилося за літо, і настала на землі така зима, що повимерзали в людей садки, і самі вони ледве живі позалишались* (Остап Вишня); *Як оглашенна, фрау кидалася від шафи до шафи, тягла звідтіль усе, що там позалишалося з одягу, зривала з вікон гардини, зі стін — килими* (Я. Гримайло); *Гостина після толоки не вдалась. Випили усе, а варене й печене позалишалося на столах* (Р. Андріяшик); *На колишній панській економії ще позалишалися облуплені муровані стіни, яких досі не розтягли тільки тому, що вони не дробилися на окремі цеглини* (В. Шкляр).

4. Залишитися без кого-, чого-небудь, утратити когось, щось (про всіх або багатьох). *Русичі почали зносити своїх поранених та вбитих, ловили коней, що позалишалися без господарів, підбирали зброю* (В. Малик).

ПОЗАЛІЗА́ТИ *див.* **позала́зити.**

ПОЗАЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Залікувати все або багато чого-небудь. *Футболісти вже позаліковували свої травми* (з газ.).

2. *кого, розм.* Неправильно лікуючи, погіршити стан чи довести до смерті (всіх або багатьох). *Лікар позаліковував багатьох своїх пацієнтів.*

ПОЗАЛІКО́ВУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Залікуватися (про все або багато чого-небудь). *Виразки на тілі позаліковувалися.*

ПОЗАЛІМІ́ТНИЙ, а, е. Який не входить у ліміт, іде понад ліміт, не передбачений лімітом. *Плата за земельні ресурси, які задіяні в гірничому виробництві, є досить великою. Окрім того, є платежі за лімітні й позалімітні викиди пилу та газу в атмосферу* (з наук. літ.); *Дещо вдалося збудувати на так звані позалімітні асигнування* (із журн.).

ПОЗАЛІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позалі́плювати.** *Обдертий* [дім], .. *поодинокі шиби вікон позаліплювані папером* (О. Кобилянська); *Шиби вікон ще позаліплювані навхрест смужками паперу, проти бомбардування...* (І. Багряний); *Тисячами шибок, позаліплюваних навхрест паперовими стрічками, дивилося непорушне місто на розтривожений людський мурашник* (О. Гончар).

ПОЗАЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Заліпити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Найлегше було ховати голки й ножики — їх просто встромляли в щілини межи дошками, в той бруд, що їх позаліплював щільно, і там їх ніхто вже ніколи не міг знайти* (І. Багряний); *Сніг крутився туди й сюди мереживом, наміряючись позаліплювати очі, рота й вуха перехожим* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Хатинка набирає тихого затишку разом із негарними, милими міхурами шпалер, які пані Гольман ніяк не збереться позаліплювати* (В. Винниченко).

ПОЗАЛІТА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Залетіти (у 1, 2 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Мухи позалітали у відчинені вікна* (Г. Пагутяк); *Як обтинають крильця пташечкам, щоб вони не позалітали, так і її, небогу, приборкали, однявши од неї власну волю* (О. Стороженко); *Тетеря й рябчик, що колись, Було, і ліку їм не знали, .. У інший край позалітали* (Я. Щоголів); *Цикади аж в Ереб позалітали* (Е. Андієвська).

2. *перен., розм.* Заскочити, забігти куди-небудь на якийсь час (про всіх або багатьох). *Перешукують* [козаки] *панські вози і тут находять похованих панів. — От куди горобчики позалітали! Ну-те, мостиві пани, ходіть поклонитися пану Хмельницькому* (А. Чайковський).

ПОЗАЛІТЕРА́ТУРНИЙ, а, е. Який не є літературним, не належить до літератури, якого не стосуються літературні критерії. *У дискурсі застосовують позалітературні критерії оцінки літературних творів (наприклад: "потрібний і корисний" чи "непотрібний та некорисний" твір для побудови української державності)* (з наук. літ.); *У періоди революційних зрушень у суспільстві багато слів переходить із позалітературної сфери вжитку в літературну, втрачаючи при цьому конотацію зниженості* (В. Русанівський); *Григорій не терпить не тільки будь-якого позалітературного сленгу, але й розмов на інтимні теми* (І. Жиленко).

ПОЗАЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Заломлювати (у 1 знач.) якийсь час.

2. Заломити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Позаломлювати копита.*

ПОЗАЛО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* Заломитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Брови позаломлювалися посередині.*

ПОЗАЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., розм.* Залупити надто високу ціну, плату за все або багато чого-небудь. *За ранні ягоди позалуплювали на базарі такі ціни, що ніхто й брати не хотів* (з газ.).

ПОЗАЛУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Залучити (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Капітан не признається? — Звичайно .. — Аби не його теперішня посада, я відразу дозволив би дати справі офіційний хід. — Доведеться дати, пане Зубов. Ви ж не хочете заховати труп. — Ні. Тому позалучаю вас із вашим досвідом* (А. Кокотюха); *Для розчищення доріг від снігу сільські голови позалучали спецтехніку місцевих підприємств* (з газ.).

ПОЗАЛЯГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Залягти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Вода холодна .. Можна було б вільно плавати. Але важко дихати. Недарма позалягали риби в ямах і сплять* (О. Іваненко); *Позалягали* [повстанці] *за старі дуби, за білокорі берези і виблискують огнем* (Мирослав Ірчан); *В ярах та за горбами позалягали жовніри* (В. Чемерис); * Образно. *Уже смеркало. На горбах піщаних Глибокі зморшки тьми позалягали* (І. Вирган).

ПОЗАЛЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* 1. Залякати всіх або багатьох. *Позалякував дітей так, що й духу його бояться* (Сл. Б. Грінченка).

2. Залякувати якийсь час. *Інспектори прийшли, трохи позалякували людей та й пішли ні з чим* (з газ.).

ПОЗАЛЯ́ПУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позаля́пувати.** *Чорні столи позаливані коньяком з кавою, .. сірі серветки позаляпувані червоним вином...* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Флобера); // **позаля́пувано,** *безос. пред. Штани, сорочки, навіть брилики — все було позаляпувано* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* Який позаляпувався. *Позаляпувані коні ледве брели багнюкою* (з газ.).

ПОЗАЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Заляпати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Киплячий куліш чисто позаляпував їм очі* (Сл. Б. Грінченка); *Каша розлетілася довкола, позаляпувала дівчаткам платтячка* (Ю. Збанацький); *Будівельники позаляпували фарбою все, що тільки могли* (В. Нестайко).

ПОЗАЛЯ́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Заляпатися (про всіх або багатьох; у багатьох місцях). *Де це так грязею* [гряззю] *позаляпувалися?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАМА́ЗУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позама́зувати.** *Очумався* [Петро Федорович] *вже у чорній, холодній та вогкій хаті з залізними ришотками* [ґратами] *на вікнах, з позамазуваними шибками якоюсь бурою краскою* (Панас Мирний); // **позама́зувано,** *безос. пред. Піч була з зелених водолазьких кахлів, та на спаях червоною глиною позамазувано* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *у знач. прикм.* Який позамазувався. *По всьому дворі й по тому місті сновигали позамазувані робітники, в чорних сорочках, з чорними видами* (І. Нечуй-Левицький); *На стіні блимав маленький каганчик і кидав смутне світло на задуманий комин, на мокру, заплакану стелю в хаті, на обдертих та позамазуваних Панькових дітей* (П. Козланюк).

ПОЗАМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Замазати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Покликала* [Галочка] *зараз наньмичку* [наймичку] *і звеліла усю ту глину на печі, що producing поколупалася, стерти та новою позамазувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ладо, вибираючись з хати, вичистив свій одинокий одяг і позамазував чорнилом повитирані шви* (Б. Лепкий); *Позамазувавши рани березам, Грицько збирає ранні весняні квіти* (Є. Гуцало).

2. *кого, що, розм.* Замазати (у 3 знач.), забруднити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *— Сховайте* [книжки] *десь добре, на самісіньке дно в скрині, щоб не позамазували їх руками всякі нечепурні читальники та читальниці* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) Позама́зувати роти́** *кому* — підкупом, обіцянками і т. ін. змусити замовкнути всіх або багатьох. *Хай собі довгі язики що хочуть говорять: ротів людям не позамазуєш* (Панас Мирний).

ПОЗАМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Замазатися, забруднитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Кошик гепнув додолу, — коржики й порозкочувались .. А ця шерепа як заґвалтує: "Ой-ой-ой! Оце клопіт! .. Певно, позамазувались усі. Ото яка шкода!.."* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Замалювати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Леонід Семенович .. поставив три образи рядком на столі, попідпиравши їх книжками, і заходивсь поновлять. Розмазавши краски на палітрі, він швиденько понаводив жовтою та жовтогарячою фарбою парчеві смужки, позамальовував витерті зелені та червоні ризи* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Під ніч потис мороз, позамальовував шиби .. дивними квітами* (І. Франко).

ПОЗАМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Заманити всіх або багатьох. [Б е н ь о в с ь к и й:] *Степові орли позаманювали горлиць на степи, — не тільки паннів, але й заміжніх паній* (І. Нечуй-Левицький); *Винахідливу роботу виконали не знані мені рекламісти готелю, щоб нас до нього позаманювати* (Ю. Андрухович).

ПОЗАМА́ТКОВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься або розвивається поза маткою. *Кров, яка потрапила в черевну порожнину, стікає в позаматковий простір і утворює позаматкову гематому* (з навч. літ.).

△ **Позама́ткова вагі́тність** *див.* **вагі́тність.**

ПОЗАМЕ́ЖНИЙ, а, е. 1. Який міститься, відбувається і т. ін. поза (за) межами чого-небудь. *Андрій читав, і миті розтягувались у безмір, і все втрачало реальність, слова плавали в якійсь невимірній позачасовій атмосфері, позасвітній, позареальній, позамежній* (Ю. Покальчук); // *у знач. ім.* **позаме́жне,** ного, *с.* Те, що міститься, відбувається і т. ін. поза межами чого-небудь. *Колишня філософія вдавалася до уявлень про вище й позамежне, тому що люди мало знали й багато чого не розуміли* (з навч. літ.).

2. Який виходить за якісь межі, норми (перев. усталені). *Слава невпевнено засмикався на кріслі. Часом ідеї Віктора видавались позамежними навіть йому* (Любко Дереш); *Свідомість багатьох людей є деформованою, суперечливою. Нагромадження негативних емоцій, різнобічних подразників і стимулів часом досягає позамежної напруги* (з наук. літ.).

ПОЗАМЕ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позаме́жний.** *На думку багатьох психологів і психоаналітиків, те, що про самогубця говорять інакше, підкреслює позамежність його смертної практики, підкреслює, що кожен акт самогубства ховає в собі Послання, адресоване, зрештою, нам усім* (В. Єшкілєв); *Т. Мельничук показав усім нам, що поезія не має меж, — і в цій позамежності він пройшов, певно ж, значно далі, аніж усі наші сучасники-поети* (з публіц. літ.).

ПОЗАМЕ́ЖНО. Присл. до **позаме́жний.** *Упродовж 200 років вважалося, що сланцевий газ — це позамежно дорога технологія, яка ніколи не стане конкурентоздатною* (з наук. літ.).

ПОЗАМЕЖОВИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **позаме́жний.** — *Слава Штукенгайзена дивовижна. Батько казав, що та слава позамежова* (Любко Дереш).

ПОЗАМЕЖО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **позамежови́й.** *Часопростір із його безкінечністю, глибинною позамежовістю захоплює людину не так фізично, як метафізично* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАМЕЖО́ВО, *рідко.* Присл. до **позамежови́й.** *Побожне ставлення Т. Шевченка до образу матері психоаналітики пояснюють психобіографічними обставинами: утрата в дитячому віці матері, а пізніше любої сестри Катерини. Любов до них відтепер могла бути виявлена тільки в спогадах і мріях, коли об'єкти любові були вже позамежово ідеалізованими й недосяжними* (з наук. літ.).

ПОЗАМЕРЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Замерзнути, покрившись льодом (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Калюжки, що звечора позамерзали, одтали, тихо вода дзюрчить* (Панас Мирний); *Вікна позамерзали й не пропускали навіть передвечірнього проміння* (В. Еллан-Блакитний); *Колонка стояла на горбику, тут було слизько, розлита вода позамерзала, легко було впасти* (І. Сенченко); *Зима ще ж тільки-но почалась, річки не всі позамерзали, а драговина й поготів* (І. Білик).

2. Замерзнути, змерзнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). — *Уже наші дівчата вулицю збирають!.. Такі дурні... який холод, а вони співають .. Як у них і роти не позамерзають?* (Панас Мирний); *Все моє благодушшя, задоволення, тепло і спокій відлетіли бозна-куди, в мене позамерзали руки й ноги* (Валерій Шевчук).

3. Замерзнувши, загинути, умерти від холоду (про всіх або багатьох). *Захолоне земля, позамерзають у ріках риби...* (О. Гончар); *Розвиднілося — і де не взялася у сніговій рівнині зграйка вороняччя. Як тільки не позамерзало за цю ніч!* (М. Малиновська).

ПОЗАМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Замити все або багато чого-небудь. *Слідів крові на місці злочину не було. Кров позамивали* (з газ.); // *безос. У місті зруйновано багато будівель і доріг, а деякі вулиці позамивало піском* (з газ.).

ПОЗАМИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Замитися (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Хрести дубові посхилялись, Слова дощем позамивались...* (Т. Шевченко).

ПОЗАМИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позамика́ти.** *Знали* [люди] *тільки, що в його* [нього] *все було на запорі — позапиране, позамикане...* (Панас Мирний); *По вулицях — мертва порожнеча: ятки і крамниці позамикані, вікна і двері позабивані дошками* (С. Васильченко); *Та не по лісі горе ходить — Людей мордує лихоліття: Скрізь позамикані заводи, Усюди повне безробіття...* (М. М. Тарновський); *Село вони знайшли німим, позамиканим, без диму, гавкання псів, без теплого духу худоби* (Г. Пагутяк); // **позами́кано,** *безос. пред. Він штовхнув одні двері, другі. Позамикано* (П. Загребельний); *Багато крамниць у порту Сен-П'єрі було позамикано* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОЗАМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОЗАМИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Замкнути, зачинити на замок, ключ, засув і т. ін. все або багато чого-небудь. *Позамикав хазяїн замки, дав їм* [наймитам] *кожному по полтинику і сказав, щоб ішли собі гулять, куди хто хоче* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Терентій Корнійович позамикав шухляди, погасив електрику* (О. Гуреєв); *Зрадили Доброчина позаторік новгородські ліпші мужі, позамикавши перед ним свої двори в найскрутнішу днину* (І. Білик); *Жінка веліла добре позамикати всі двері* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *кого, що.* Зачинити, замкнути в приміщенні або в якомусь іншому місці всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. [М о н т а н ь я р:] *Не вільно розмовляти, громадяни! Вже спати час. Позамикаю всіх* (Леся Українка); — *У тих купців, що їх нині позамикали, сконфіскувати увесь набір* (А. Чайковський); — *Позамикав* [Антон Сергійович] *інструмент і навіть на уроках праці не дає, боїться, щоб не розкрали* (Г. Усач); *Ми з маршалком позамикали все, що було коштовного: срібло, хутра, вино, а тоді я сів у кабінеті з секретарем* (Г. Пагутяк).

◊ **Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти** *і т. ін.)* **роти́** *див.* **позатуля́ти.**

ПОЗАМИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *рідко* **ПОЗАМИ́КУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Стати замкнутим, зачиненим на замок, ключ, засув і т. ін. (про все або багато чого-небудь). *Позамикалися, позачинялися столярні двері великого будинку* (Панас Мирний); *Хвіртки позамикалися, і вулиця спорожніла* (М. Гримич).

2. Зачинитися в приміщенні чи в якомусь іншому місці, замкнувшись (про всіх або багатьох). *А люди біднії в селі, Неначе злякані ягнята, Позамикалися у хатах Та й мруть* (Т. Шевченко); *Православні позамикалися в своїх домівках, побоюючись напасті* (А. Чайковський); — *Не зачиняй воріт княжого двору, — кинув до нього світлий князь .. — Чорний люд ходить і співає святих пісень, а ми тутки позамикались од народу* (І. Білик).

3. *розм.* Те саме, що **позамика́ти** 1; замкнутися (у 2 знач.). *Дівка позамикалась і лягла спать* (Сл. Б. Грінченка); — *Чого це ти позамикався на всі запори? І блідий якийсь? Що-небудь сталось?* (В. Нестайко).

ПОЗАМИ́КУВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **позами́кувати.** *Округ стола стільчики сідати, попід стінами шафи високі позамикувані, ряд вікон на улицю — та й усе* (Марко Вовчок); *Ворогів тепер маємо позамикуваних, сиди й жди, доки знов за свідка покличуть* (В. Медвідь); // **позами́кувано,** *безос. пред. Якось бувши в однім районі, я звернув увагу, що клуби по селах здебільша позамикувано* (Остап Вишня).

ПОЗАМИ́КУВАТИ *див.* **позамика́ти.**

ПОЗАМИ́КУВАТИСЯ *див.* **позамика́тися.**

ПОЗАМИНУ́ЛИЙ, а, е. Який безпосередньо передує минулому (про який-небудь проміжок часу). — *Де ви були, Гайдай, позаминулої ночі?* (О. Донченко); *Сидячи на призьбі удвох з Улькою, згадували безтурботні дні позаминулого літа* (С. Добровольський); *Позаминулий рік був сухий, маловрожайний, минулий — трохи кращий* (Ю. Хорунжий); — *Ти давно здогадалася, що я обманюю наших? — Вже пів року, не менше. А позаминулого тижня з'ясувала, що ти знаєш шлях до світу Конорів* (О. Авраменко).

ПОЗАМИРА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Замерти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *А всії пташки позалітали, .. А всії гори позамирали* (з народної пісні).

ПОЗАМИ́СЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Замислитися (про всіх або багатьох). *Вони позамислювались, слухаючи говірливі переливи води* (Валерій Шевчук).

ПОЗАМІ́НЮВАТИ *див.* **позаміня́ти.**

ПОЗАМІНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОЗАМІ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* Замінити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Пишучи новелу, полишайте справжні прізвища тих осіб, що брали участь у життєвій події. Тільки зовсім написавши новелу, треба позамінювати прізвища на вигадані* (М. Йогансен); — *Понавивішували лозунгів — "Хай живе мафія — світле майбутнє людства!" Полінилися навіть щось нове придумати. Позаміняли "комунізм" на "мафія" і думаєте, що все?* (В. Чемерис); *У другому таймі тренер позаміняв навіть основних гравців* (з газ.).

ПОЗАМІСЬКИ́Й, а́, е́. Те саме, що **заміськи́й.** *Дивилася* [Маргарет] *на галасливих хлопчаків-газетярів, на самотні постаті полісменів, на запізнілих закоханих, що втомлено поверталися з позаміських парків та лісів* (О. Бердник); *Ті нахили племінниці, що в інших країнах могли б видатися нежіночними, далеко не так впадали в око там, де щодня можна було чекати якоїсь небезпеки, де позаміський дім не раз ставав фортецею* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *На ній був зеленкуватий трикотажний костюм..; коротка спідниця відкривала стрункі ноги в легких жовтих туфлях, — дівчина з вітрини модного магазину, яку одягли для позаміської прогулянки* (В. Владко).

ПОЗАМІ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаміта́ти.** *Батькова могила обсаджена квітами, доріжки вистругані й позамітані* (Б. Лепкий); *В ярузі, над позамітаними снігом хатами, піднімаються сиві стовпи диму* (І. Вирган); // **позамі́тано,** *безос. пред. На обійстю було чисто й позамітано, як на току* (Н. Кобринська); *У кімнаті було чисто позамітано* (С. Ковалів).

ПОЗАМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Замести (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Андрій позамітає покої, внесе самовар, піде куди часом треба — ото і вся його робота* (М. Коцюбинський); *Семениха взяла віник перед піччю позамітати* (Л. Мартович); [К р я ж:] *Горе мені з цими дівками! До хати йдіть, позамітайте .. Та швидше!* (М. Зарудний); — *Матусю, — казав я, — невже у вас більше ніякого діла нема? Чи ви вже позамітали порохи з-під креденса?* (Ю. Винничук).

2. *кого, що.* Замести, покривши все або багато чого-небудь, усіх або багатьох чим-небудь сипким (снігом, піском і т. ін.). *Цілісіньку ніч гуляла метелиця, перетнула білими переметами вулиці, позамітала садки* (Л. Юхвід); *Навколо не видно було нічогісінько. Вітер позамітав навіть старі сліди* (І. Білик); // *безос. Надворі була така завірюха, що зовсім позамітало шляхи* (І. Нечуй-Левицький); *Снігу намело так багато, що й тинів не видно. Все позамітало* (О. Копиленко); *Залишились ночувати в школі ще й дехто з хутірських дітей, яких і раніше в час негоди обидва вчителі залишали на ночівлю, не відпускаючи додому самих, щоб їх не позамітало в степу* (О. Гончар).

◊ **(1) Позаміта́ти сліди́** — познищувати, приховати все, що може викрити які-небудь таємні або несхвальні дії, учинки. — *Скидайте трупи у воду, — наказував Тарас. — Так не можна. За кілька днів труп випливе наверх .. Піде за нами погоня. Тут добре треба позамітати всі сліди* (А. Чайковський).

ПОЗАМІЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Замітити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *Скажіть, мені, паничі, — ви люди вчені, — як то можна розумом збагнуть так багацько наук? І все те позамічати напам'ять* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАМІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Замісити все або багато чого-небудь. *Позамішувати тісто.*

ПОЗАМІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що.* Замішати все або багато чого-небудь. *Позамішувати корм.*

ПОЗАМЛІВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Замліти, затерпнути (про все або багато чого-небудь). *Позамлівали ноги.*

2. Завмерти (про всіх або багатьох). *З переляку всі позамлівали.*

ПОЗАМОВКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *рідко* **ПОЗАМО́ВКНУТИ,** не, немо, нете, *док.* Замовкнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Чому, брати, позамовкали, Хіба для згадок ніч мала?* (М. Нагнибіда); *Всі позамовкали, — ніби вимерли. Мовчать репродуктори, не подає голосу телефон* (В. Собко); *Ми змушені були всі як один позамовкати і непомітно для себе самих підступити ближче, щоб урешті розчути, про що він говорить* (Ю. Андрухович); *Не чути було сюрчання коників, позамовкали і жайворонки під гарячими небесами* (І. Нижник); *В горах і долинах пісні позамовкли* (Я. Щоголів).

ПОЗАМО́ВКНУТИ *див.* **позамовка́ти.**

ПОЗАМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. *що.* Замовити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Мав Андрусь Басараб з Деркачем піти по сусідніх селах і у знайомих ґаздів .. позамовляти відповідні будинки для своїх складів* (І. Франко); *Їх* [цяцьки] *турботлива пані Женя позамовляла з усіх куточків світу, — від африканських масок до китайських гігантських ваз* (Люко Дашвар).

2. *кого, що і без прям. дод., етн.* Замовити, заговорити від чого-небудь лихого, поганого, від хвороби і т. ін. усіх або багатьох; зробити невразливим до якої-небудь загрози, небезпеки все або багато чогось. *Позамовляти ґулі; Позамовляти зброю.*

ПОЗАМО́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Який існує поза мовою, не залежить від мови; екстралінгвальний. *Активне проникнення економічних термінів в українську мову зумовлене як позамовними, так і мовними чинниками* (з наук. літ.); *Серед основних питань, які ставить і розв'язує загальне мовознавство, — питання про природу й сутність мови, її структуру, функціонування та розвиток, її зв'язок із позамовними явищами* (з навч. літ.).

ПОЗАМО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **позамо́вний.** *Про позамовність категоріальних концептів свідчить те, що вони є універсальними в ідеографічних словниках різних мов* (з наук. літ.).

ПОЗАМОКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Замокнути (про все або багато чого-небудь). — *Дорога розкисла — ноги не виволочиш. Вози позамокали, шиї у волів попріли, що бідна скотина аж дрижить уся* (Г. Хоткевич); // Перенасититися вологою. — *І навіщо стільки води? Вони* [помідори] *позамокають...* (А. Дімаров).

ПОЗАМОРДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Замордувати *(див.* **замордува́ти**[1]) всіх або багатьох. — *Романе! годі тобі вже вчити дітей, — говорила мати, — ти й дітей позамордовуєш, і сам ти нидієш* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Заморозити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Лютий Крижан прожогом вискочив з палацу: — Негідники! Обдурили! .. Всіх у буцегарню на потрійний крижаний замок!.. А в Казковому Лісі оголошу надзвичайний стан. Усіх позаморожую!* (В. Нестайко); *Великі фірми позаморожували всі нові проєкти* (з газ.).

ПОЗАМОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Заморочити всіх або багатьох. *Позаморочувати довірливих людей.*

ПОЗАМОРО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Заморочуватися якийсь час. *Щоб приготувати вишукану смачну вечерю, доведеться трохи позаморочуватися* (з газ.).

ПО-ЗАМО́РСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-замо́рському.** *Рагу по-заморськи.*

ПО-ЗАМО́РСЬКОМУ, *присл., розм.* Як далеко за морем (за кордоном). *Виявляється, є й така-р-розтака... Вона, любов. Тільки не по-нашому, а по-їхньому, по-заморському. І-і, куди нашій вітчизняній любові до такого ж сердечного почуття, але вже, наприклад, по-японському!* (В. Чемерис).

ПОЗАМО́РЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позамо́рювати.** *Позаморювані важкою працею селяни;* // **позамо́рювано,** *безос. пред. Багато людей було позаморювано голодом* (з газ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Який позаморювався. *Панночки, позаморювані в інституті, аж не здолали до кінця дослухать* [читання] — *устали й вийшли до другої хати* (В. Домонтович).

ПОЗАМО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Заморити всіх або багатьох. — *Тільки, прошу тебе, не грай у "Суєті" — всіх позаморював реготом* (М. Стельмах).

ПОЗАМО́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юються, *док., розм.* Заморитися (про всіх або багатьох); потомитися. *Довго йшли, що аж позаморювалися.*

ПОЗАМО́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позамо́тувати.** *Вона* [черниця] .. *так у чорні завивала позамотувана, що тільки .. очі блищать* (Марко Вовчок); *Сидить* [старий] .. *перед вікном у кожусі, з позамотуваними в ковдри старими ногами, й непорушне годинами дивиться на вулицю* (В. Винниченко); *Позамотувані до очей шарфами й хустками, з червоними носами солдати тільки переступили поріг* (А. Хорунжий).

ПОЗАМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Замотати в що-небудь, закутати чимсь усе або багато чогось, усіх або багатьох. *Кобза підійшов до каменюк, огледів, позамотував руки у вірьовки і твердим поступом поніс каміння* (О. Стороженко); *У поході вони одягли .. теплі шапки, позамотували голови і шиї теплими хустками* (С. Скляренко).

ПОЗАМО́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Замотатися в що-небудь, закутатися чимсь (про всіх або багатьох). *Поскулювались* [діти], *позамотувались, сплять* (С. Васильченко); *Морозно вночі. Позамотувалося Батиєве військо в кожухи, у шкури* (А. Хижняк); — *Є два поліцаї. Один з того боку, а другий з цього. Позамотуються в кожухи — всю ніч од морозу ховаються* (А. Дімаров).

ПОЗАМУ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Який позамулювався *(див.* **позаму́люватися**[1]). *Найбільші притоки річки позамулювані, густо поросли болотяною рослинністю* (з наук. літ.).

ПОЗАМУ́ЛЮВАТИ, ює, *док., що.* Замулити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. [Р о м а н:] *У книжках пишуть.., що засухи відтоді настали, як повирублювали* [повирубували] *ліси та позамулювали річки...* (М. Кропивницький); *Дощі страшно понищили дороги і позамулювали засіви* (М. Грушевський); // *безос. Тепер ті глибини* [річкові], *мабуть, позамулювало й вони позаростали* (І. Багряний); *Ринула злива .. Позамулювало луки, позатягувало копиці сіна* (К. Гордієнко).

ПОЗАМУ́ЛЮВАТИСЯ[1]**,** юється, юються, *док.* Замулитися (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Над річкою городи позамулювались* (Сл. Б. Грінченка); *Сестренівка значно вилиняла — і люде* [люди] *її, .. і сама природа. Ставки позамулювалися, риба переводилася, пасіка також* (М. Грушевський); *Усі малі водойми позамулювалися, у великих зацвіла вода* (з газ.).

ПОЗАМУ́ЛЮВАТИСЯ[2]**,** юється, юються, *док., діал.* Натерти шию ярмом (про всіх або багатьох волів). *Воли позамулювались; треба тую сірку брать, що з вовни, та волам шиї парить, щоб погоїлись* (з казки).

ПОЗАМУ́РЗУВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **позаму́рзувати.** *Личики дєтви* [дітей] *геть позамурзувані фарбою од крашанок* (В. Дрозд).

2. *у знач. прикм.* Який позамурзувався. *Діти, як опудала, позамурзувані ходять* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАМУ́РЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Замурзати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Потім всіх нас позамурзували* [гримери] *сажею* (В. Нестайко).

ПОЗАМУ́РЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Замурзатися (про всіх або багатьох). *Ой як же ви позамурзувалися, діточки!* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАМУРО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позамуро́вувати.** *Вікна були позамуровувані, але їх тепер потроху порозвалювали і впустили досередини дещо світла* (з мемуарної літ.); // **позамуро́вувано,** *безос. пред. Видно, в тих фрамугах були давні ще входи, але з часом їх позамуровувано* (І. Франко).

ПОЗАМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Замурувати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Де були вікна, — позамуровував* (Сл. Б. Грінченка); *Майстер печей .. начебто виявився агентом Німеччини, власники складених ним печей з підозрою позирали на його витвори, хтось навіть подейкував, що всі ті печі одного прекрасного дня зірвуться од мін, які той шельма позамуровував під печі* (В. Земляк); // *перен.* Покрити льодом, інеєм шибки, вікна і т. ін. *Мороз малі віконця позамуровував* (Панас Мирний); // *безос. Тепло аж проситься в душу — тим щиріше, що вікна геть позамуровувало* (А. Свидницький).

ПОЗАМУРО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Стати замурованим (про все або багато чого-небудь). *Позамуровувалися входи й виходи.*

2. Замуруватися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Можна почувати себе якось в квадраті одиноким (себто непотрібним), коли навколо всі давні друзі позамуровуються в своїх родинних твердинях* (Леся Українка); *З Калки все почалося: хто із князів загинув, кого на аркані татари потягли у полон .. Ті ж, кому пощастило уникнути смерті й неволі, позамуровувались у своїх володіннях* (М. Вінграновський).

ПОЗАМУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаму́чувати.** *Чоловік голодний, обірваний; дітки позамучувані* (А. Тесленко).

ПОЗАМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Замучити всіх або багатьох. *Вони обидва такі катюги: жінок своїх чисто позамучували* (Сл. Б. Грінченка); *— Є ще й інші, що голосять таке, як ти, чи тільки ти один? — В нашім краї, — відмовив Варлаам, — не знаю ані одного такого, бо твій батько їх повигонював* [повигонив] *і позамучував* (І. Франко).

ПОЗАНАВЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Який відбувається поза навчальним процесом, не пов'язаний із навчанням в освітніх закладах. *Види позанавчальної діяльності мають бути спрямовані на самовираження й розвиток активної особистості* (з наук. літ.); // Вільний від навчання. *Особи, які навчаються в закладах вищої освіти, мають право на трудову діяльність у позанавчальний час* (з мови документів).

ПОЗАНАУКО́ВИЙ, а, е. Який не пов'язаний із наукою, не стос. наукової царини. *І вітання друзів, і коментарі наукового та позанаукового світу й журналістської братії вже в минулому* (О. Бердник).

ПОЗАНАУКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **позанауко́вий.** *Ізоляція певної дисципліни є ознакою її позанауковості — згадаймо, наприклад, астрологію, нумерологію і т. ін.* (з навч. літ.).

ПОЗАНАУКО́ВО. Присл. до **позанауко́вий.** *Енциклопедія подає великий матеріал із життя закарпатців, суб'єктивно, позанауково трактує питання етносу та етнічності* (з наук. літ.).

ПОЗАНЕ́ДБУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позане́дбувати;** позанехаюваний. *Позанедбувані хати стоять пустками* (з газ.).

ПОЗАНЕ́ДБУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Занедбати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; позанехаювати. *Скажуть, що й ми такі перевертні, як ті дуки, що позабирали всі козацькі луги й луки та й старосвітські звичаї позанедбували* (П. Куліш).

ПОЗАНЕДУ́ЖУВАТИ, жує, жуємо, жуєте, *док.* Занедужати (про всіх або багатьох). *Діти позанедужували.*

ПОЗАНЕХА́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позанеха́ювати;** позанедбуваний. *Позанехаювані хати.*

ПОЗАНЕХА́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Занехаяти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; позанедбувати. *— Біс тобі в ребро, Хвеську, як ти отак ясну зброю позанехаював!* (В. Чемерис).

ПОЗАНОРМАТИ́ВНИЙ, а, е. Який не відповідає встановленій нормі, нормам; ненормативний. *Корупція — це деструктивне явище, здатне породжувати позанормативну діяльність органів державного управління, гальмувати економічний розвиток, становити загрозу багатьом елементам конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці* (з наук. літ.); *У межах усного мовлення розрізняють звичайно розмовно-літературний його тип і розмовно-фамільярний (зі значною домішкою різних позанормативних елементів)* (з навч. літ.).

ПОЗАНОРМАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позанормати́вний.** *Основною відмінністю між розмовною і просторічною лексикою є позанормативність останньої, що не виключає можливості використання її стилістичного потенціалу в художньому, зокрема прозовому, тексті* (з наук. літ.); *Позааудиторна діяльність вирізняється позанормативністю й індивідуальним підходом* (з наук. літ.).

ПОЗАНОРМАТИ́ВНО. Присл. до **позанормати́вний.** *Власне розмовним словам характерне певне стилістичне зниження, обмеження вживання поза розмовно-побутовим мовленням, проте позанормативно вони функціонують і в інших сферах спілкування людей* (з наук. літ.).

ПОЗАНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Занести (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Надворі забудькуватий Яків спохопився, що нарубані ним учора дрова мокнуть під дощем, й мусив позаносити їх до повітки* (Г. Пагутяк); *Вода аж до базару підійшла, позаносивши геть к бісу рундуки* (В. Винниченко); *Шквальні та ураганні вітри позаносили птицю — курей та іншу домашню птицю — за багато кілометрів* (В. Чемерис).

2. *кого, що.* Засипати чимсь усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях; занести (у 4 знач.). *Сніг позаносив автівки на трасах* (з газ.); // *безос. Страшно мело. Тепер таких зим немає .. А тоді позаносило всі долини й балки, можна було з конем провалитися на той світ* (Ю. Мушкетик); // Заповнити або покрити змитими часточками ґрунту, піску. *Чому ж так сталося — на місці стародавніх міст тепер піскуваті кучугури? .. Мешканці міст вирубали навколо себе ліс на будову й на дрова, а позаяк ґрунт на Великому Лузі піскуватий, то вітри з часом і позаносили міста* (А. Кащенко); // *безос. Місцями й позаносило її* [низину] *напровесні мулом із проваля* (Є. Кротевич).

3. *що.* Занести, записати кудись усе або багато чого-небудь. *Ми мали з ним обійти півтори сотні сіл (по селу на день), виявити самовидців трагедії і позаносити на плівку їхні свідчення* (В. Діброва).

ПОЗАНУ́РЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Зануритися в щось (про всіх або багатьох). *Насамони* [плем'я] *позанурювались обличчями в воду й почали пити по-звірячому* (І. Білик); *Жодної з них* [жінок] *я не міг роздивитися — так щільно вони позакутувалися. І так глибоко позанурювались у книжки, що жодна й не глянула в наш бік* (Ю. Андрухович).

ПОЗАО́КОВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься, відбувається поза оком, за його межами. *Позаоковий простір у краснопірки майже вдвічі більший, ніж діаметр ока* (з наук. літ.).

ПОЗАО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позао́рювати.** *Майже всі українські степи позаорювані, і на них замість трав хвилюють безмежні лани пшениці, ячменю* (з наук.-попул. літ.); // **позао́рювано,** *безос. пред. Найскладніше було визначити маршрут поїздки, бо за майже два століття ландшафт краю дуже змінився, позаорювано шляхи, якими їздили чумаки* (з газ.).

ПОЗАО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Заорати (у 1, 3 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. [Д м и т р о:] *Пан позаорював прогони та ще силує — або кучугури на наші добрі землі зміняти, або щоб ми їх купили* (М. Старицький); *Дуже багато таких пусток пани .. позасаджували лісом або позаорювали* (І. Франко).

ПОЗАОХО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Заохотити всіх або багатьох. *Премію було засновано, щоб позаохочувати молоді таланти* (з газ.).

ПОЗА́ОЧІ, *присл.* За відсутності особи, якої що-небудь стосується; заочі. — *Не сумніваюся, що знайдуться такі, що в очі мені підлещуються, а позаочі будуть кидати на мене болотом* (І. Франко); *Його могли позаочі ганьбити, він те знав, але мусив мовчати* (Р. Андріяшик); *Він навіть знав, що дехто позаочі називає його Григоренчишин зять, однак підстав до того не було аніякісінських* (А. Кокотюха); — *Я переконувала і дітей, і сусідів, що ти всьому навчишся, що з тебе вийде справжній господар. Я хвалила тебе і в очі, й позаочі* (В. Лис); *Даруся дуже добре дотепер пам'ятає, як тато згодом пояснював їй, що не кожна людина є такою, як про неї кажуть позаочі* (М. Матіос).

ПОЗА́ОЧНИЙ[1], а, е. Те саме, що **за́очний.** *Агроном стає об'єктом висміювань під шовковицею. Висміювань позаочних і від того пекучих, як перець* (В. Земляк); *У 1932 р. було створено Український технічно-господарський інститут позаочного навчання* (з навч. літ.).

ПОЗАО́ЧНИЙ[2], а, е, *анат.* Те саме, що **поза́очковий.** *Центральна артерія сітківки має позаочну і внутрішньоочну частини* (з наук. літ.).

ПОЗА́ОЧНО. Присл. до **поза́очний**[1]. *Позаочно лаяв* [пан] *їх* [селян] *і злодіями, й розбишаками* (І. Франко); — *Та хіба ж вони* [козаки] *тебе послухають позаочно?* (З. Тулуб); *Дебати не вщухали і в кулуарах, навпаки, розгорялися ще дужче, стрічалися старі й нові друзі, люди, які стали друзями між собою ще позаочно, з праць, статей, спільних думок* (О. Іваненко).

ПОЗАПАДА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **позапада́ти.** *Навколо церков до кінця XIII ст. був цвинтар, про існування якого в кінці XIX ст. свідчили сліди позападалих гробів* (з наук. літ.); *Сам Грицько, .. з худим обличчям, поритим зморшками, .. і з глибоко позападалими сірими очима, здавався старішим, ніж був справді* (Б. Грінченко); *Лиця вже йому не то не горіли, а бліді були, позападалі, помарнілі, як у мерця* (Б. Лепкий).

ПОЗАПАДА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* 1. Запасти, опустившись, утворивши заглибину (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Могили позападали, поросли бур'янами* (В. Барка).

2. Запасти, ввалитися (про очі, щоки, боки і т. ін.). *Очища* [у Харона] *в лоб позападали* (І. Котляревський); *Щоки його* [Кавуна] *позападали, рум'янець зник, ніс загострився* (І. Нечуй-Левицький); *У корів позападали боки* (В. Кучер); — *Животи наші позападали, а роти забули смак м'яса!..* (А. Дімаров); *І хоч боки мої позападали, а ребра проступали крізь шкіру, я почував себе повним сил* (Любко Дереш).

3. Запасти, провалившись, заглибившись кудись (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Стіни* [хатини] *покривились і позападали в землю* (І. Франко); * Образно. *Нам аж язики в горло позападали. Спрагу ще дужче розпалює Дністер, що виблискує перед очима блакитною стрічкою* (М. Андрусяк).

ПОЗАПАДА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Те саме, що **позапада́ти.** *Вікна зяяли чорними пустками, тиньк обсипався, дахи позападалися, і скидалися ці будинки на бідолашних жебраків* (Ю. Винничук); *Її сині очі позападалися, її біле личко потемніло* (Марко Черемшина); *Мама Бейбі схудла, старі щоки позападалися* (Мирослав Ірчан); — *Наведи* [Саво] *сорому на нас та на нашу хату, аби ми живцем у землю позападалися!* (О. Кобилянська); * У порівн. *Муровані, похмурі дорфи* [села]... *Лежали, мовби позападавшись в землю, відгородившись один від одного валами крутих горбів* (О. Гончар).

ПОЗАПАКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапако́вувати.** *Повозки стоять, понакладувані ящики, коробки, і усе з товаром, і усе позапаковувані* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЗАПАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Запакувати (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Члени комісії позапаковували всі бюлетені в один мішок і не підписали* (з газ.).

2. *кого, що, перен., розм.* Запакувати (у 2 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Здається, всі добре знали: якщо люди Майдану вийдуть за його межі, їх одразу ж розірвуть, пов'яжуть, позапаковують в автозаки* (М. Слабошпицький).

ПОЗАПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапа́лювати.** *Ніжний шелест водограю та пахощі з позапалюваних кадильниць обіцяли володареві обох світів розкішну ніч під покровом Ізіди, матері моря та любові* (Юліан Опільський); // **позапа́лювано,** *безос. пред. На милю від замку понад дорогою позапалювано смоляні бочки* (А. Чайковський).

ПОЗАПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Запалити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Панько позастромлював у попровірчувані дірки патрони.* — *Ну, хлопці, — гайда в цебер! Я зараз позапалюю ґноти* (Б. Грінченко); *Уже звечоріло, й греки позапалювали головешки* (В. Чемерис); *Іван уже бачив, як чорні ялини .. ідуть у химерний танок, як хтось на них позапалював великі зелені ліхтарі* (І. Чендей).

2. Почати курити сигарети, цигарки, люльки і т. ін. (про всіх або багатьох). *Молоді паничі позапалювали цигарки* (І. Нечуй-Левицький).

3. Підпалити, спричинивши пожежу, усе або багато чого-небудь; попідпалювати. *Подав Кохановський гадку поперебирати повстанців за хлопів, а коли б де показався опір — позапалювати села і нагнати хлопам страху* (І. Франко).

ПОЗАПАРЛА́МЕНТСЬКИЙ, а, е. Який здійснюється, відбувається поза парламентом; не пов'язаний із парламентом. *У президентських республіках, абсолютних та дуалістичних монархіях передбачається позапарламентське формування уряду, коли глава держави призначає посадовців без реальної участі парламенту* (з навч. літ.).

ПОЗАПАРТІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який існує поза партією, не пов'язаний із нею, не виражає інтересів якої-небудь партії. *У час піднесення революції почали виникати масові позапартійні об'єднання громадян* (з навч. літ.).

2. Який не має стосунку до партії. [Г о р и ц в і т:] *Ти вибач, Петю, що я з позапартійними справами...* (О. Корнійчук); // Який не є членом якоїсь партії; безпартійний. *Його карючило* [дратувало], *що ці випадкові позапартійні дачниці так нехайно ставляться до його партії* (М. Хвильовий); // *у знач. ім.* **позапарті́йний,** ного, *ч.;* **позапарті́йна,** ної, *ж.* Той (та), хто не належить до жодної партії. *Тисячі невинних позапартійних, а також і партійців, заплатили за смерть Кірова, до якої не мали абсолютно ніякого відношення, своїм життям, долею чи репутацією* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЗАПАРТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позапарті́йний.** *Засада позапартійності полягає в тому, що використання Служби безпеки України в партійних, групових чи особистих інтересах не допускається* (з навч. літ.); *Австрійське об'єднання профспілок ґрунтується на вільному членстві й відрізняється від більшості профспілкових об'єднань інших демократичних держав світу позапартійністю організації і стрункою централізацією* (з навч. літ.).

ПОЗАПАСКУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що, розм.* Запаскудити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *— Дай мені покій з такою тяганиною! .. Позапаскуджуємо гарні килими та ще й усякої нужі навеземо з тих смердячих закапелків* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Запаскудитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Свині позапаскуджувалися в болоті.*

ПОЗАПЕЧА́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапеча́тувати.** *По позапечатуваних друкарнях гинули вже зовсім готові, але не випущені заради тріумфу монопольного принципу видання* (С. Єфремов); // **позапеча́тувано,** *безос. пред. У Могилеві та Орші церкви позапечатувано, священників розігнано* (з наук. літ.).

ПОЗАПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Запечатати все або багато чого-небудь. *І понаписувала вона листи в імені Ахава, і позапечатувала їх його печаткою, та й порозсилала ті листи до старших та до вельможних* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Дуліб уже понаписував грамоти й позапечатував їх своєю печаттю* (П. Загребельний); *Справник .. позапечатував* [комори] *і приказав голові.., щоб ніхто не розпечатав* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЗАПИ́НАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позапина́ти.** *Шатро всередині було позапинане килимами* (І. Нечуй-Левицький); *Тютюновий дим заволікав усе навколо, збільшуючи морок кімнати, до якої і без того ледве пробивалося світло із кількох цілих шибок, позабиваних дошками та позапинаних ганчір'ям вікон* (Олесь Досвітній); *Тут скрізь були позапинані ґудзики і коміри, а тим часом там, на півдні, гинули армії, тонули кораблі, гриміли гармати і лилася кров* (Ю. Липа); // **позапи́нано,** *безос. пред. В хаті світиться, вікна позапинано смугастими завісками* (Іван Ле); *Він говорив зі мною в кімнаті, де все було позапинано — і вікна, і двері* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. *у знач. прикм.* Який позапинався *(див.* **позапина́тися**[1]*). Євнух стояв у гурті з головою позапинаних жінок* (І. Білик).

ПОЗАПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Запнути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Катерина похапцем позапинала вікна, засвітила гасничок* (М. Стельмах); *— Моїй мамі, пригадую, дядько, її брат, звідкись із заробітків хусток привіз... Тоді їх не так легко дістати було .. А я ними гарбузи на городі позапинала!* (І. Андрусяк); *Нас у матері було шестеро дівчат. Посадить, було, нас на лаву, позапинає в хусточки й любується* (з публіц. літ.); *На світ насувала темрява .. І до їх* [них] *у хату вона зайшла — по кутках чорною марою стала, стіни позапинала і сповнила всю хату* (Б. Грінченко); * Образно. *Вечір позапинав вікна синім полотном* (Ю. Яновський).

ПОЗАПИНА́ТИСЯ[1]**,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Запнутися *(див.* **запну́тися**[1]) (про всіх або багатьох). *Я дивився, як вони простують дорогою, щільно позапинавшись хустками* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Позапинавшись у плащі, рибалки мовчки стежили за вогниками, що мигтіли в морі* (М. Трублаїні); *Дівчата .. хутенько позапиналися в довгі одежі* (Ю. Смолич); * Образно. *Земля вже протряхла, картопляні кущі позапинались білими хустинками цвіту* (О. Донченко).

ПОЗАПИНА́ТИСЯ[2]**,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Зачепитися за що-небудь (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Острими кінцями він* [камінь] *позапинався за вистаючі роги обривів* (І. Франко).

ПОЗАПИ́РАНИЙ[1]**,** а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **позапира́ти**[1]**.** *Ані звуку, ані голосу, ані сліду живої людини, тільки замкнені двері, позапирані і фіранками позаслонювані вікна манять до себе* (І. Франко); *Лавки усі позапирані* (Г. Хоткевич); // **позапи́рано,** *безос. пред. У дворі пусто-тихо, всюди позапирано* (Панас Мирний); [П а в л о:] *Хіба не можна хапнуть* [цукор]? [Г о р п и н а:] *Чорта лисого хапнеш, коли все позапирано* (М. Кропивницький); *— Нічого ані купити, ані тобі продати — хіба з-під поли .. Все позамикано, позапирано* (В. Еллан-Блакитний).

ПОЗАПИ́РАНИЙ[2]**,** а, е. Дієпр. пас. до **позапира́ти**[2]**.** *Позапирані сорочки.*

ПОЗАПИРА́ТИ[1]**,** а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *що.* Заперти, замкнути на замок, засув і т. ін. все або багато чого-небудь. *Сидільні* [прикажчики] *позапирають лавки, писарі з канцелярії покинуть писати.., усі ж то лавою йдуть... куди ж то? На Ганчарівку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Піди, дочко, та скажи Романові, щоб ішов уже спати. Треба позапирати сінешні й хатні двері на ніч, а він не йде* (І. Нечуй-Левицький); *Закортіло й мені піти походить .. Погасив у канцелярії світло; позапирав вікна, двері, — пішов* (А. Тесленко).

2. *кого, що.* Заперти, замкнути в якомусь місці, приміщенні всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— За що це нас, братця, позапирали в цю тісну хурдигу? — питає Максим* (Панас Мирний).

ПОЗАПИРА́ТИ[2]**,** а́ю, а́єш, *док., що.* Запрати все або багато чого-небудь. *Позапирати білизну.*

ПОЗАПИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Запертися, замкнутися в приміщенні (про всіх або багатьох). *Говорили бідні люди: — Свято нині, свято. Багачі позапирались на замок у хатах* (Л. Забашта); *Офіційна людина (якщо так можна було назвати чиновників, які позапирались у своїх кабінетах) .. була розгублена, якщо не сказати — в трансі* (В. Чемерис).

ПОЗАПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапи́сувати.** *— От подивись, які чудові пісні українського народу позаписувані оце недавно* (І. Нечуй-Левицький); *— У мене все те є позаписуване, я вам прочитаю потому* (І. Франко); // **позапи́сувано,** *безос. пред. Зупинився* [Захар] *в другій кімнаті біля високих диктових таблиць, на яких було позаписувано якісь безсистемні слова* (В. Кучер); *— В мене все достоту позаписувано! Все до копійки* (І. Білик); *Вони бачили, але вони мовчатимуть, .. все чекатимуть з острахом, чи не йдуть уже по них, як по людей, що підгляділи державну таємницю. Ачей їх уже десь позаписувано* (І. Багряний).

ПОЗАПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Записати все або багато чого-небудь. *Незабаром покликали пристава, понятих, випитали, що було треба, позаписували все й Оксану арештували* (Л. Яновська); *Учні мені .. позаписували силу етнографічного матеріалу* (С. Васильченко); *Старший радник ретельно позаписував усе, що йому вдалося вивідати* (Валерій Шевчук).

2. *кого.* Вписати у список, реєстр і т. ін. усіх або багатьох. *Він не спитав вербівців про пашпорти .. і тільки позаписував їх імення і прізвища* (І. Нечуй-Левицький); *— Кого позаписували у поліцію, усі порозбігалися, окрім придуркуватого Вавила* (М. Стельмах); // Зарахувати до певного соціального стану, професійної групи і т. ін. всіх або багатьох. *Пристав не спитав їх* [бурлаків], *звідкіль вони і хто вони, і позаписував їх міщанами* (І. Нечуй-Левицький); *— Позаписував полковниками, а кого! — кричав* [Матвій Гладкий] *у мене в наметі. — Імені свого не вміють начертати* (П. Загребельний).

ПОЗАПИ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Записатися (про всіх або багатьох). *Вона ніколи не задоволена, отож ніколи не бувають задоволені ті, що в її слуги позаписувалися...* (Валерій Шевчук); *Офіцерські дами благородні, що повдовіли.., і ті позаписувались із комісарами-комуністами* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЗАПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Запхнути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Василько мав завдання .. зайти в церкву і тихенько людям позапихати в кишені кожухів чи де вже прийдеться ті летючки* (А. Турчинська); *Чемодани? Вони не цікавили її. Ногою позапихала їх під Орисине ліжко* (Григорій Тютюнник); *Позапихавши усе в портфель, який він взяв на зустріч з Орестом, Вадим .. попрямував до автобуса* (В. Хрущак); *Сімсот в'язнів .. позапихали до бетонованих бараків без стелі, лише з куполоподібними бетонними дахами, з яких постійно сльозилася і капала на голови вода* (М. Андрусяк).

ПОЗАПИХА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Запхатися куди-небудь (про всіх або багатьох). *Дощ і справді зачав сипати, як з відра, а то так, що наші подорожні .. у хлівець позапихались* (Ю. Федькович).

ПОЗАПІ́ЗНЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Запізнитися (про всіх або багатьох). *Через недбалість комунальників, які не посипали дороги, люди позапізнювалися на роботу* (з газ.).

ПОЗАПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Запекти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *— Ей! Вони золото в хліб позапікали!* (О. Гончар).

2. *діал.* Запалити (люльки) (про всіх або багатьох). *Широко розсілися* [селяни] *в коршмі на лавці, .. люльки позапікали* (І. Франко).

ПОЗАПІКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Запектися (у 1, 2 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *— Може, ви нашої картоплі спробуєте? У банячку її варила, води трохи википіло, то гляньте, як позапікалась* (Є. Гуцало).

2. Скипітися, загуснути в багатьох місцях (про кров). *У Марка на голові й на руці позапікалась кров на ранах* (М. Трублаїні); *Язик розпух і не вміщався в роті, губи потріскались, і на них позапікалася кров* (М. Білкун); *На колінах позапікалася кров* (Ю. Винничук).

3. Пересохнути (про губи). *Ой, як хочеться пити! І губи сухі-сухі, позапікалися...* (В. Владко).

ПОЗАПІЧНИ́Й, а́, е́, *спец.* Здійснюваний без печі, за межами печі (про стадію металургійного процесу). *Максимальний розмір домішок у пробах сталі спостерігався на початку позапічного оброблення, потім зменшувався, а після вакуумування практично не змінювався* (з наук. літ.).

ПОЗАПЛА́КУВАНИЙ, а, е. Заплаканий (про всіх або багатьох; про очі, обличчя). *Так боляче дивиться було: .. дітки позамучувані, позаплакувані* (А. Тесленко); *Чорні кудрі позачісувані, Чорні очі позаплакувані* (П. Чубинський); * Образно. *Сумують стіни, сумують вікна позаплакувані, сумує, неначе думу думає, піч...* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАПЛА́КУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Заплакатися (про всіх або багатьох). *Діти дуже позаплакувалися;* * Образно. *Позаплакувались вікна* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАПЛА́НОВИЙ, а, е. Не передбачений планом; який виконують поза планом. *— Потім у нас ще вівці будуть .. — Відкіля? — Позапланові. Купив* (В. Кучер); *Василь Шидловський зібрав своїх хлопців на позапланову нараду* (Н. Околітенко); *Тепер за гроші він міг не турбуватися — їх мало вистачити на планові й позапланові витрати* (О. Авраменко); *— Розбудиш мене о третій. — Позапланова операція? — обережно запитала нянька* (Люко Дашвар).

ПОЗАПЛА́НОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **позапла́новий.** *Раптовість і позаплановість процедури інвентаризації забезпечить викриття неякісної роботи працівників* (з наук. літ.).

ПОЗАПЛА́НОВО. Присл. до **позапла́новий.** *Місяць оце я прожив серед незакаламученого супокою: зовсім випадково, позапланово, в Межигірському будинку відпочинку письменників* (Б. Антоненко-Давидович); *Електрику .. тут планово й позапланово вимикають двічі на день* (І. Карпа).

ПОЗАПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що, за кого — що.* Заплатити все або багато чого-небудь, за все або багато чогось. *Кожний сподівався, що забере собі Грицаєве поле й позаплачує довги* (І. Нечуй-Левицький); *Позаплачував він* [офіцер] *за мене все і, прощаючись, не сказав нічого, як тільки "Не забудь за мене, Ромцю! Я тебе люблю!"* (І. Франко); *Знаю, що вдома не чекає на мене лист від Вадима, тільки рахунки, що їх слід позаплачувати* (Віра Вовк).

ПОЗАПЛИВА́ТИ[1], а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Запливти *(див.* **запливти́**[1]*)* кудись (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Деякі плавці позапливали он куди — далеко-далеко!* (О. Сизоненко).

ПОЗАПЛИВА́ТИ[2], а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Запливти *(див.* **запливти́**[2]*)* чимсь (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Стежки позапливали водою, багном* (С. Скляренко); *За роки, що не бачились, просто змінився Левонтій .. Руки білі, очиці манюні, позапливали, а пика кругла, мов повний місяць* (І. Білик).

ПОЗАПЛІ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапліта́ти.** *Увійшло безліч паній у саєтових, з довгими хвостами вбраннях та придворців у золотом гаптованих каптанах та з позаплітаними кісками* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Потім вони далі йдуть широкою вулицею, поміж заснулих будиночків, позаплітаних виноградами* (О. Гончар); // **позаплі́тано,** *безос. пред.* * Образно. *Потворно й складно позаплітано Неясного чуття сувій* (М. Бажан).

ПОЗАПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *діал.* **ПОЗАПЛІ́ТУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Заплести (у 1 знач.) всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Встанеш удосвіта, треба .. коней почистити, гриви та хвости позаплітати* (З. Тулуб); *Деякі чоловіки позаплітали товсті коси й повикладали їх на тімені високим шиньйоном* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що.* Уплести в що-небудь кісники, стрічки і т. ін. (усі або багато). *Дівчаткам позаплітали в коси яскраві стрічки* (із журн.).

3. *що.* Плетучи, виготовити все або багато чого-небудь. *Згодились брати і стали городить загони; позаплітали собі високі та просторі, а дурень заплів собі лозою так, невеличкий захисток* (О. Стороженко); // Полагодити за допомогою плетіння все або багато чого-небудь. *Панни познаходили старі панчохи, що треба було позаплітать* (І. Нечуй-Левицький).

4. *що.* Обвити, переплести чимсь усе або багато чого-небудь. *Позаплітати пляшки дротом.*

5. *що.* Густо переплітаючись, укрити все або багато чого-небудь. *Дівчата полють буряки: цупкий мишій заглушив рядки, позаплітала березка...* (К. Гордієнко); *Сохли на вербах ятері, павутиння позаплітало на них устенки* [отвори] (Григорій Тютюнник).

ПОЗАПЛІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *діал.* **ПОЗАПЛІ́ТУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Заплестися (про всіх або багатьох). *Дівчата порозчісувалися, позаплітались* (Сл. Б. Грінченка).

2. Уплестися в щось (про все або багато чого-небудь). * Образно. *Роки найкращі минули; прийшла сивина незабаром, В кучері чорні мої позаплітався скрізь* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія).

3. Переплестися, перевитися якимсь способом. *Чагарник тут позаплітався таким густим вінком, що й виплазувати* [вилізти] *з нього не так-то безпечно* (М. Стельмах).

4. Укритися в багатьох місцях густим переплетенням чого-небудь. *Стіна позаплітала́ся виноградом.*

ПОЗАПЛІ́ТУВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **позаплі́тувати.** *Коси у дрібушки позаплітувані* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Х р а п к о:] *Дівчат повно, у коней гриви стьожками позаплітувані, мов весілля справляють...* (Панас Мирний); *Люди з голоду дуже пухли, жили одним ялівцем, що то ним плоти позаплітувані* (К. Гриневичева).

ПОЗАПЛІ́ТУВАТИ *див.* **позапліта́ти.**

ПОЗАПЛІ́ТУВАТИСЯ *див.* **позапліта́тися.**

ПОЗАПЛУ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаплу́тувати.** *Справи його скрізь геть-то позаплутувані, як то частенько буває у купців* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // **позаплу́тувано,** *безос. пред. Від Миколи звістки дуже погані .. Товариші виказують. Усіх позаплутувано* (С. Єфремов).

ПОЗАПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Заплутати (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вирували вітри .. Виложили, позаплутували хліби* (К. Гордієнко); — *Ми всі знаємо, що він багато людей повбивав, .. але, бестія, так вміло все позаплутував, що нічого не можна йому довести* (І. Франко).

2. *кого, перен.* Заплутати (у 3, 4 знач.) усіх або багатьох. *Журналісти своїми непростими питаннями зовсім позаплутували людей* (з газ.).

ПОЗАПЛУ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Заплутатися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). — *Нас полягло, але й їх* [фашистів] *наклали — чорно. На дроті висять, в дроті лежать, позаплутувались* (О. Гончар); *Коні позаплутувалися в упряж* (Б. Харчук); *Вітер розкидав копички, і цілі оберемки отави позаплутувалися в кущах верболозу* (В. Шкляр); — *Дозвольте, панотче, сказати слово й мені в цій історії,* — *розважно проказав* [пономар], — *бо я тут також не стороння персона. А ще бачу, що ви тут усі позаплутувалися* (Валерій Шевчук).

ПОЗАПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Заплювати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Коли Ігоря стягли з коня додолу, він .. кашляв кров'ю на сніг, аж цапину борідку позапльовував* (І. Білик).

ПОЗАПЛЮ́ЩУВАТИ, ує, уємо, уєте, *док., що, у сполуч. зі сл.* о ч і. Заплющити (про всіх або багатьох). *Не дивіться, позаплющуйте очі, а я скажу, як можна буде дивиться* (Сл. Б. Грінченка); *Двоє було менших* [дітей], *а один старший. Позаплющували оченята, і личка їхні — немов із білого каменю точені* (Валерій Шевчук); *Загримів такий страшний грім, що всі позаплющували від страху очі* (Ю. Покальчук); * Образно. *Спала й вулиця, позаплющувавши вікна на віконниці* (В. Винниченко).

ПОЗАПЛЮ́ЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Заплющитися (про всіх або багатьох). *Дівчата позаплющувались, і вже — напливом — проходять у їхніх мріях рідні причорноморські степи* (О. Гончар); *Взуті ж були* [вовки] *у залізні чоботиська і гупали ними жасно, аж дівчатка обоє позаплющувалися* (Валерій Шевчук).

2. *тільки 3 ос.* Заплющитися, закритися у всіх або багатьох (про очі). *Очі у всіх позаплющувалися.*

ПОЗАПЛЯ́МЛЮВАТИ *див.* **позаплямо́вувати.**

ПОЗАПЛЯМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПОЗАПЛЯ́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* Заплямувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Будівельники позаплямлювали фарбою вікна і двері* (з газ.); *Брехнею позаплямовували справжніх українських героїв* (з публіц. літ.).

ПОЗАПОВЗА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Заповзти, залізти (про всіх або багатьох). *В кутки позаповзали павуки й мокриці* (Г. Пагутяк); *Есесівці спустилися в підземелля. Таємно, непомітно, хижо. Маючи детальний план кам'яних лабіринтів, мов чумне пацюччя, позаповзали вони в понурі нори* (П. Загребельний).

ПОЗАПО́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапо́внювати.** *Зали були позаповнювані вщерть* (з публіц. літ.).

ПОЗАПО́ВНЮВАТИ, юю, юєш, **ПОЗАПОВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Заповнити цілком усе або багато чого-небудь. *Виходимо на гостинець, а там знов біготня, крик, народ тиснеться .. Позаповнювали придорожні рови, дехто дряпається на дерева, а скрізь лунає гомін: — Різуни! Різуни! Різуни йдуть!* (І. Франко); *Я спостерігаю за Берліном таке, чого не вдається спостерегти за всіма іншими моїми містами — він рослинний і порожнистий, у ньому залишені велетенські прогалини, які завжди можна чимось позаповнювати, але найкраще не заповнювати нічим, крім літератури* (Ю. Андрухович); *Консультант допоміг правильно позаповняти заяви* (з газ.).

ПОЗАПОВНЯ́ТИ *див.* **позапо́внювати.**

ПОЗАПОЗИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОЗАПОЗИ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Запозичити все або багато чого-небудь. *Західні слов'яни розуміли ті мови, з котрих по більшій часті* [найбільше] *позапозичували собі слова* (І. Франко).

ПОЗАПОЗИ́ЧУВАТИ *див.* **позапозича́ти.**

ПОЗАПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заполоскати все або багато чого-небудь. *Побіжи, дочко, на річку, позаполіскуй сорочки Семенкови* [Семенкові] (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Заправити *(див.* **заправля́ти**[1]) усе або багато чого-небудь. *Поволі розгребла* [Клікмаїрша] *з одного боку папір на принесеному пакуночку — дивилася, що там .. Обережно й старанно позаправляла випнутий збоку папір, наче це не газета, а хустинка* (В. Медвідь); *Пан Іван прийшов, лад війську знайшов, Звелів гармати позаправляти* (з народної пісні).

ПОЗАПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Запровадити, увести що-небудь нове в багатьох місцях. *В Англії і по других краях давно вже такий спосіб* [зрошення] *позапроваджували, а у нас ото перша проба* (І. Франко).

2. *кого.* Відправити, відвести куди-небудь усіх або багатьох. *Позапроваджувати працівників у віддалені регіони;* // *що, рідко.* Покласти кудись усе або багато чого-небудь. *Куди всі ножі позапроваджував? Ні одного не знайду* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАПРОГРА́МНИЙ, а, е. Не передбачений програмою, який не входить до програми. *Дивно було, що Духнович, .. який залюбки студіював навіть позапрограмні науки, так до ладу й не міг збагнути мудрість статуту караульної служби* (О. Гончар); — *Чого ви смієтеся? Це дуже хороший позапрограмний вірш. Мене цьому віршу дідусь навчив* (Я. Стельмах).

ПОЗАПРОГРА́МНО. Присл. до **позапрогра́мний.** *Доцент кафедри позапрограмно провів тренінг* (з газ.).

ПОЗАПРОГРАМО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **позапрогра́мний.** *Узагальнення й поглиблення знань, вивчення позапрограмового матеріалу відбувається на уроках-семінарах, конференціях, диспутах, інтегрованих уроках* (з навч. літ.).

ПОЗАПРОГРАМО́ВО. Присл. до **позапрограмо́вий.** *Читають із задоволенням літературні твори, зокрема позапрограмово, лише 42 % опитаних учнів* (з наук. літ.); *Опинившись у Петербурзі й навчаючись в Академії мистецтв, Т. Шевченко позапрограмово (скажемо так) опанував найновітніші видання в царині історії та літератури* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАПРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Запродати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *К-ка-жуть: "Зле! Мало наших. Ніби всі села за Сосновичем, коли ж бо виборці-хруні геть позапродували голоси"* (Л. Мартович).

2. *перен.* Запродати, зрадити всіх або багатьох. *Позапродувати друзів.*

ПОЗАПРО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позапро́шувати.** *Він нетерпеливо ждав осьмої години, о котрій мали до нього посходитися на нараду позапрошувані власгивці ям* (І. Франко).

ПОЗАПРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Запросити всіх або багатьох. *Гляди ж, стара, щоб було що їсти й пити, бо я на храм багато людей позапрошував* (Сл. Б. Грінченка); *В її віллі було свято, і маркіза позапрошувала до себе всю еліту* (Віра Вовк).

ПОЗАПРЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* 1. Запрягти всіх або багатьох (коней, волів і т. ін.). *Тільки в них і мови було, що князі та пани вельможнії. Було, і к весіллю зовсім приберуться* [панночка зі старою панією], *і будинки поставлять кам'яні, і коней вороних позапрягають, — аж лихо!* (Марко Вовчок); *Хлопці встали, .. Сиві воли позапрягали* (М. Коцюбинський); *Козаки привели коней і позапрягали у вози та гармати* (А. Чайковський); // *що.* Приготувати до їзди вози, сани і т. ін., упрігши в них коней, волів тощо. *Пообідали* [сини та батраки], *позапрягали вози .. та й рушили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Юрій Стеткевич звелів .. лаштуватись в дорогу, щоб переховатись в густих лісах, доки мине небезпечність. Позапрягали карети та шарабани, набрали чимало харчів* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен., розм.* Примусити всіх або багатьох виконувати важку або тривалу роботу, багато працювати. — *Потомились, хлопці? — співчуває їм Бондариха. — Це добре гостювання — тільки прийшли, а їх зараз у роботу позапрягали* (С. Васильченко).

◊ **(1) Позапряга́ти в я́рма** *кого* — поневолити, примусити працювати на себе всіх або багатьох. — *Он наші братчики від Чернігова аж до Тобольська поодкривали школи, проте від цього не стало кращим панство! — І козаків позапрягали в ярма!* (Василь Шевчук); — *Клятий Годун нас у ярма позапрягав, боярам своїм на поталу віддав, а вони чинять, що хочуть!* (В. Чемерис).

ПОЗАПРЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Запрягтися (про всіх або багатьох). *Позапрягаються дівчата ніччю в плуга, виорють вулицю* (Остап Вишня).

2. *розм.* Запрягти коней, волів або приготувати вози, сани і т. ін. до їзди. *Аж ось прийшли звожчики* [візники] *з кіньми, позапрягались і поперевозили товар до лавки* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЗАПУСКА́ТИ[1]**,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Запустити *(див.* **запусти́ти**[1] 1–5) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Відвідувачі фестивалю охоче скористалися можливістю позапускати великі повітряні змії* (з газ.); *За годину рибінспектори витягли з річки два десятки сіток, які позапускали браконьєри* (з газ.); *Її душі не було вже в тілі, зісталось тільки теє тіло, холодне, тяжке, з напруженими ногами і руками, наче вона хотіла кудись бігти, тікати, одбитись од когось, .. аж пазурі в кожушанку позапускала* (Грицько Григоренко); *Привезених тварин позапускали у вольєри* (з газ.).

ПОЗАПУСКА́ТИ[2]**,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Запустити, залишити без належної уваги, догляду все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; позанедбувати, позанехаювати. *За цей тиждень так позапускав роботу, що не знаю, за що й хапатися* (С. Єфремов).

2. *що.* Запустити, відростити (волосся, бороду, вуса і т. ін.) (перев. про всіх або багатьох). — *А ти, скуп'яго! Он позапускав чортзна-що на своїх щоках: дивись, он поросло якесь клоччя, якісь пачоси, аж гидко дивитись* (І. Нечуй-Левицький); *Ми, вкрай змучені зимовим сидінням у класах, почали бунтувати. То позапускаємо собі волосся та кричимо в один голос, що вдома немає ножиць, що батькам ніколи нас стригти* (А. Дімаров); *Вони з Мишком позапускали довге волосся і поробили собі на руки шкіряні напульсники з металевими заклепками* (Ю. Покальчук).

ПОЗАПУСКА́ТИСЯ[1]**,** а́ється, а́ються, *док.* Запуститися *(див.* **запусти́тися**[1] 1), почати працювати (про все або багато чого-небудь). — *Уже багато закладів працює, майже все позапускалося* (з газ.).

ПОЗАПУСКА́ТИСЯ[2]**,** а́ється, а́ються, *док., с. г.* Запуститися, перестати доїтися (про всіх або багатьох корів, кіз). — *Якось кози позапускалися, і меншій доньці запропонували коров'ячого молока. То вона сказала, що такої гидоти пити не буде* (з газ.).

ПОЗАПУХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Запухнути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *І доки ви спатимете? Вже аж позапухали од спання* (Сл. Б. Грінченка); *Уся чесна компанія позапухала. Щоки й носи в бабів понабрякали* (І. Нечуй-Левицький); — *Звірі звірми* [звірами]: *морди позапухали* [в бандитів], *очі кров'ю поналивалися* (О. Гончар); *Вони сидять собі в тебе, усі втрьох, курять собі по-панськи .. Пики позапухали, але настрій гарний* (Ю. Андрухович).

◊ **О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли)** *див.* **о́ко**[1]**.**

ПОЗАРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОЗАРА́ЖУВАТИ,** ую, уєш, *док., кого, що.* Заразити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Я боялась, щоб не позаражувати часом наших* [своєю хворобою] (Леся Українка); *Дювер'є був розлючений вкрай. Креве щез, експедиція не привезла мавп. Тих, що були, Креве позаражав сифілісом* (М. Йогансен); — *У тебе он .. зовсім уже гнилий пеньок; як його там зоставити, то він і сусідні здорові зуби позаражає* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЗАРАЖА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *рідко* **ПОЗАРА́ЖУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Заразитися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Священники, вікарії, проповідники, лікарі, хірурги та аптекарі, які навідували, лікували, курували, причащали і соборували хворих, геть усі позаражалися і повмирали* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле); *Хтось із дітей десь підхопив скарлатину, позаражувалися всі* (з газ.).

ПОЗАРА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаража́ти, позара́жувати.** *Ходили* [люди] *бліді, вимучені, з синіми, аж чорними кружками під очима, обірвані, брудні, ще й позаражувані недугами* (Мирослав Ірчан).

ПОЗАРА́ЖУВАТИ *див.* **позаража́ти.**

ПОЗАРА́ЖУВАТИСЯ *див.* **позаража́тися.**

ПОЗАРЕА́ЛЬНИЙ, а, е. Який виходить за межі реального. *Весь час ловив себе на гадці, що зі мною відбувається щось позареальне — оце я і зву присутністю біля себе таємниці* (Валерій Шевчук); *Андрій читав, і миті розтягувались у безмір, і все втрачало реальність, слова плавали в якійсь невимірній позачасовій атмосфері, позасвітній, позареальній, позамежній* (Ю. Покальчук); *С. Гординський відзначав, що поет одною рукою тримається реальності, а другою сягає в позареальний, містичний світ* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **позареа́льне,** ного, *с.* Те, що перебуває за межами реального. *Фантастичне й позареальне взагалі не є притаманним французькому духу, який завжди схилявся до раціонального осмислення дійсності* (з навч. літ.).

ПОЗАРЕА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позареа́льний.** *З великою майстерністю подає О. Кобилянська свою модель світу, де поряд із реальністю існує ще одна складова — таємна й невідома, езотерична площина позареальності* (з наук. літ.).

ПОЗАРЕЛІГІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який існує поза релігійною сферою, не стосується релігії, не пов'язаний із нею. *Позарелігійні, нові форми духовності набувають нині в розвинених країнах не тільки символічної популярності. Її прихильниками, зокрема, стають колишні учасники різних християнських церков та інших релігійних організацій* (з наук. літ.); *М. Пселл оцінював усю грецьку літературу як єдину скарбницю із загальнолітературних позицій — це своєрідне продовження традиції патріарха Фотія, традиції спокійнішого, позарелігійного підходу до античності* (з навч. літ.).

2. Який не є релігійним (у 2 знач.). *Коли позарелігійні філософи оперують поняттям "розум", "інтелект", вони, не бажаючи того, мають на оці щось дуже часткове. Розум суб'єкта є лиш краплинкою в морі Розуму Бога* (з наук. літ.).

ПОЗАРЕЛІГІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позарелігійний.** *Принцип світськості держави ґрунтується на інституційній і функціональній позарелігійності державної влади, на чіткому розмежуванні функцій держави й релігійних організацій* (з наук. літ.).

ПОЗАРИВА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що.* Зарити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Як у нас корови погинули, так не дозволили й шкури поздирати, так і позаривали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАРИВА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* Заритися, закопатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Позаривались в мул, на дні річок і боліт, жаби* (О. Копиленко); *Жура хотів посадовити когось з хлопців у кабіну, але ті вже повскакували в кузов і замахали звідти руками: — І не думайте! Ми позариваємось, тут солома є* (Ю. Мушкетик); *У небі висіло біле, як і ці піски, сонце, воно сипало на землю таким жаром, що навіть ящірки глибоко позаривалися в пісок* (В. Шкляр); *Трохи складніше було замаскуватися на відкритому безлісому місці. Тут вирятував глибокий сніг, в який стрільці позаривалися з головою* (М. Андрусяк).

ПОЗАРИ́НКО́ВИЙ, а, е. 1. Який міститься, відбувається і т. ін. поза межами ринку (у 1 знач.). *Лахмітні ваґабунди* [волоцюги] *зникали слідом за своїм ватажком у позаринкових закамарках* (Р. Іваничук).

2. *екон.* Який не стосується або не належить до ринку (у 2 знач.). *Через фінанси можна впливати й відчутно активізувати розвиток виробництва та інших ринкових і позаринкових структур за допомогою податкових важелів, використання прогресивних методів фінансування цільових програм тощо* (з навч. літ.); *Культ особи є об'єктивним соціально-політичним явищем, неминучим в умовах позаринкової економіки* (з навч. літ.).

ПОЗАРИСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Зарисувати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Позарисовувати фігури.*

ПОЗАРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зарівняти все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Заміси глини та позарівнюй ямки в долівці* (Сл. Б. Грінченка); *Грубий сніг прикрив парк, .. геть поприсипував і позарівнював стежки й стежечки, котрими літом люди ходили* (Б. Лепкий); // *безос. — Позамітає дерева, позарівнює плавні... Не буде дощів з неба, сухі чорні бурі вічно гасатимуть над цим краєм* (О. Гончар).

ПОЗАРІКА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док., розм.* Заректися (про всіх або багатьох). *Це ті йдуть, що позарікалися горілку пити* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що, чого і без прям. дод.* 1. Заробляти якийсь час. — *Наступні два дні я позаробляю на той тиждень, а третього дня поїду в Гемпшир* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); *Ті, хто прилаштувався на заробітках, приїхавши додому, чимшвидше шукають приводу виїхати й позаробляти ще* (з газ.).

2. Заробити (про всіх або багатьох, усе або багато чогонебудь). *Хіба ж пани позаробляли власною працею все те, що в них є?!* (А. Кримський).

ПОЗАРОБО́ЧИЙ, а, е. Який відбувається поза роботою (у 5 знач.); не стосується роботи, не пов'язаний із нею. *Розмова точилася нібито в жартівливому тоні. Але, як відомо, і крапля камінь довбе... Так, упродовж цих позаробочих вечірніх годин я придивлявся до всього і всіх* (О. Шугай); *Дід бабцю лупцював. Можливо, це було єдиною його позаробочою розвагою* (Л. Денисенко).

△ **Позаробо́чий час** *див.* **час.**

ПОЗАРОДИ́ННИЙ, а, е. Який наявний, відбувається і т. ін. поза родиною (у 1 знач.), не пов'язаний із нею. *Сидить* [Ганна] *цілими годинами при вікні і, придивляючися сірій юрбі народу, .. зітхає тихцем і слідить рухи, манери, строї — слідить усе те з укриття і приготовляється до нової баталії, до життя позародинного* (А. Крушельницький); *Першою позародинною спільнотою особистості найчастіше є колектив дитячого дошкільного закладу* (з наук. літ.).

ПОЗАРОСТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* 1. Зарости якоюнебудь рослинністю (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Позаростали стежки, доріжки, Де походили козакові ніжки* (П. Чубинський); *Цілий день чистив* [Антін] *поле. Геть усе ялівником позаростало* (С. Чорнобривець); *Клумби з квітами позаростали бур'яном* (В. Кучер); *Почали оживати берізки, зазеленіла трава, лісові галявини позаростали квітами* (М. Руденко); // *безос. Скрізь позаростало: ніколи господарям, після праці, в зморі і турботі нужденній, поратися з ростиною* (В. Барка).

2. Укритися волоссям (про всіх або багатьох; про частини тіла). *Руки позаростали волосом* (І. Нечуй-Левицький); *Здорово втомились* [учасники експедиції] *в цьому плаванні, почорніли, бородами позаростали* (О. Гончар); *Хлопці змарніли, позаростали до пліч, бородами закрили груди, через що віддалік походили один на одного* (Ю. Хорунжий); *Його ніздрі й вуха позаростали волоссям* (Ю. Андрухович).

3. *розм.* Гоячись, затягтися шкірою; зарубцюватися (про рани, виразки і т. ін.). *Навіть важкі гнійні рани — і ті позасихали, позаростали* (М. Дашкієв).

◊ **Ву́ха позароста́ли** *див.* **ву́хо; Стежки́ позароста́ли** *див.* **сте́жка.**

ПОЗАРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заросити все або багато чого-небудь. *Холодна роса свіжила тіла; мили* [дівчата] *ноги травою, позарошували спідниці* (К. Гордієнко).

ПОЗАРО́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зароситися (про всіх або багатьох). *Позарошувалися наші хлопці, аж тече з їх* [них] (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого.* Зарубати (у 1 знач.) усіх або багатьох. — *Та ви ж і рану дістали на одних виборах. — Я тільки рану, а скільки ж то виборців на смерть позарубували улани, скільки піхотинці постріляли!* (з газ.).

2. *що.* Зробити зарубки на чому-небудь у багатьох місцях. *Позарубувати лиштву.*

3. *що.* Перегородити дорогу, шлях зрубаними деревами. *Стефан всі дороги звелів позарубувати й обсадити, щоб нам ні їжі, ні допомоги прибути не могло* (з наук. літ.).

ПОЗАРУБЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Зарубцюватися (про всі або багато ран, виразок і т. ін.). *Коли один дужче другого стукає по столу, б'є з усього розмаху, то .. видно тоді руки їхні* [металургів], *в декого до самих ліктів чимось попечені, у травмах трудових, в рубцях якихось, що давно вже позарубцьовувались* (О. Гончар).

ПОЗАРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Зарядити все або багато чого-небудь. — *Ну, теперечки, пани-молодці .. Оглядіть* [огляньте] *лишень вашу броню і позаряджайте гвинтівки і пістолі...* (О. Стороженко); *Потім вони позаряджали карабіни, й усі четверо рушили до річки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Перед поїздкою я позаряджав свої телефони* (з газ.).

2. Заряджати (у 3 знач.) якийсь час. *Кілька хвилин позаряджав, кабель висмикнув — плеєр працює* (із журн.).

ПОЗАСА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаса́джувати.** *Двір був позасаджуваний деревами;* // **позаса́джувано,** *безос. пред. На грядках з яриною старої пані пороблені широкі вулиці й позасаджувано всілякі заграничні квіти* (Н. Кобринська); — *Я не був між вашими, Антоніно Павловно* [Павлівно], *.. але, на горе моє, коли прилинув, застав самий розрух: тих позасаджувано, тих позасилано на Сибір, тих так розвіяно* (Дніпрова Чайка).

ПОЗАСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Засадити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Оцим кущам більше як по сто літ уже... Ще й досі родять добре. А ото, що ви бачите навкруги, то недавно позасаджували, за моєї пам'яті* (Остап Вишня).

2. *кого, розм.* Ув'язнити всіх або багатьох. *Поки ламали церковні двері, збіглися люди. Намагалися не допустити пограбування. Їх відтягували за руки, волокли по землі, декого затягували в автобуси, а потім позасаджували на 15 діб* (з публіц. літ.).

3. *кого, за що, до чого, розм.* Засадити (у 3 знач.) усіх або багатьох. *Жду-жду та й не дождуся від Вас посилки французьких книжок. А дуже б мені їх треба, бо хотілось би взятися самому і позасаджувати других за переклади* (І. Франко).

ПОЗАСВА́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Засватати всіх або багатьох. *Подруг усіх уже позасватували.*

ПОЗАСВІДО́МИЙ, а, е. Який не залежить від свідомості, волі людини. *Щось інстинктивне, якась незвичайна, позасвідома вже жадоба життя підвела це кволе, прострілене тіло* (В. Козаченко); *Наступні події показали, наскільки позасвідоме рішення батька було мудрішим від будь-якого іншого, продиктованого тверезим розрахунком* (О. Бердник); *Тіло ніби ціпеніє, зменшується, хочеться згорнутися в кокон і спати, спати, бути в позасвідомому стані* (А. Дністровий); // *у знач. ім.* **позасвідо́ме,** мого, *с.* Те, що не залежить від свідомості, перебуває за її межами. *Перед людиною, що спить, перебуваючи на межі осягального* [усвідомленого] *і позасвідомого, проходять небачені тварюки, нечувані рослини, грізні або усміхнені безплотні істоти* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПОЗАСВІДО́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* Абстр. ім. до **позасвідо́мий.** *Петро заплющує очі. І з надзвичайною яскравістю, помимо його волі, зринаючи з глибини позасвідомости, .. проходить перед гарячковим внутрішнім його зором, немовби на екрані, все, що сталося за такий короткий, але такий несамовитий подіями час...* (І. Багряний); *Приказки були завжди й постійно на устах у мами .. Вони й тепер раз у раз виринають з позасвідомости, хоч ніби я їх і не чула, не вимовляла сама* (Д. Гуменна); *Для С. Соловйова рух народних мас на схід — визначений долею, продиктований історією; взагалі, обґрунтування цього руху на терени чужих народів десь і не в свідомості, а в позасвідомості* (Є. Гуцало).

ПОЗАСВІДО́МО. Присл. до **позасвідо́мий.** *Позасвідомо вона зрозуміла, що Комаха, попри всю свою масивність, слабкий, безсилий, несміливий, пасивний* (В. Домонтович); *Десь позасвідомо я відчув, як шалено калатає моє серце* (Ю. Покальчук); *Вголос він спитав: "Хіба я можу пересуватися позасвідомо?"* (В. Єшкілєв).

ПОЗАСВІ́ТНІЙ, я, є. Який перебуває, існує, відбувається і т. ін. за межами світу, всесвіту. *Я захопився цією безумною, шаленою, нереальною, неймовірною історією позасвітнього кохання* (Ю. Покальчук); * У порівн. — *Мотре Василівно! — Пане мій! — відповів голос — тихий, мов позасвітній* (Б. Лепкий).

ПОЗАСВІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позасві́тній.** *Відчувається безмежність людської душі, її велетенський обшир, її позасвітність і незглибність* (Ю. Покальчук); *Гадаю, при всій своїй "позасвітності", інстинктом генія вона весь час відчувала, що супроти неї під машкарою офіційного визнання коїться якась грандіозна й незбагненна несправедливість, — що нею якимсь чином маніпулюють* (О. Забужко).

ПОЗАСВІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасві́чувати¹.** *Стоять* [люди] *з позасвічуваними свічками* (Г. Квітка-Основ'яненко); *По всіх ліхтарях позасвічувані свічки* (О. Стороженко); *Лампи були позасвічувані й освітлювали високу залу, трохи вищу од інших покоїв* (І. Нечуй-Левицький); // **позасві́чувано,** *безос. пред. Тут і там позасвічувано вже ліхтарі* (О. Кобилянська).

ПОЗАСВІ́ЧУВАТИ¹, ую, уєш, *док., що.* Засвітити (*див.* **засвіти́ти¹** 1) усе або багато чого-небудь. *Під каретами, позасвічувавши ліхтарі, грають кучери в хвильки* (Панас Мирний); *Уже позасвічували свічки, понакривали столи* (А. Крушельницький); *Челядниця внесла недогарок і позасвічувала від нього свічки на столі* (І. Білик); *Ліхтарник ще не позасвічував ліхтарі* (С. Андрухович).

ПОЗАСВІ́ЧУВАТИ², ую, уєш, *док., що, фот.* Засвітити (*див.* **засвіти́ти²**) усе або багато чого-небудь. — *Якби у фотографа не було паперу від видавництва, який доводить, що він знімає для них, нам би всі плівки позасвічували* (з газ.).

ПОЗАСВІ́ЧУВАТИСЯ, у́ється, уються, *док.* Засвітитися (*див.* **засвіти́тися**[1] 1), загорітися (про все або багато чого-небудь). *Антей як брязнув! Лампи позасвічувалися* (з казки); *Вже зірки позасвічувались на темно-блакитному небі* (Б. Грінченко); *Позасвічувалися зірки, й Тарасові здається, що вони безперервно цвірінчать. Як ото в степу буває, що цвірінчання не вгаває ні на секунду* (Г. Хоткевич).

ПОЗАСЕЗО́ННИЙ, а, е. Який не пов'язаний зі звичним сезоном або не залежить від нього. *З урахуванням клінічного загострення шкірного псоріатичного процесу розрізняють осінньо-зимовий, весняно-літній і позасезонний (змішаний) типи дерматозу* (з наук. літ.); *Сезонні знижки — знижки на сезонні товари, які купують поза межами основного сезону* (з навч. літ.).

ПОЗАСЕЗО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позасезо́нний.** *Сучасний туризм із діловою метою стає найперспективнішим видом туризму через свою позасезонність, прогностичність, орієнтацію на клієнта з високим рівнем доходу* (з наук. літ.); *Особлива привабливість вирощування грибів полягає в позасезонності виробництва* (з наук. літ.).

ПОЗАСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Заселити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *В кінці XVIII в. звоювала ціле Кримське ханство Росія. Вона позаселяла степи своїми підданцями* (А. Кримський); *— Ми не втримаємось — нас мало. Вони* [уруси] *витіснять нас цілком, позаселяють усі наші гори і долини...* (В. Гжицький).

ПОЗАСЕРЦЕ́ВИЙ, а, е, *анат.* Який міститься, відбувається поза серцем, за його межами; не пов'язаний із серцем. *При правильному виборі та підборі фізичних вправ відбувається не утруднення, а навпаки полегшення роботи серця за рахунок активації позасерцевих механізмів кровообігу, що суттєво знижує навантаження на серце* (з наук. літ.); *Позасерцеві шуми виникають у разі патологічних змін, які відбуваються поза серцем* (з навч. літ.).

ПОЗАСИ́ДЖУВАТИСЯ, у́ється, уємося, уєтеся, *док.* Засидітися (про всіх або багатьох). *Хлопці позасиджувались. Лише й чекали сигналу збірки. Отримавши його, сходилися зі зброєю, амуніцією* (М. Андрусяк); *Не по своїй волі позасиджувалися (дівчата)* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСИ́ЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасила́ти.** *У своєму листі до царя П. Дорошенко писав, що не може визволити полонених москалів, поки не повернуться з Московщини позасилані туди за гетьманування І. Брюховецького українці* (з наук.-попул. літ.); // **позаси́лано,** *безос. пред. Позасилано їх* [українців із Канади] *до найглухіших кутків Совєтського* [Радянського] *Союзу* (Ю. Винничук).

ПОЗАСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого.* Заслати (у 1, 2 знач.) усіх або багатьох. *Не досягло й до року, як школи закрили; декого з учителів позабирали, позасилали* (Панас Мирний); *Миколай I та Олександр II позасилали багато українських письменників в Сибір та на далеку північ* (І. Нечуй-Левицький); *Дмитрикові забиває дух, бо ця новина стосується і Дмитрика, і Стецька, і таборян, і тих, хто лишився на батьківщині, і всіх, кого позасилали й ув'язнили* (Е. Андієвська).

2. *що, розм.* Відправити, надіслати все або багато чого-небудь, усім або багатьом. *Книжка ще не вийшла. Як вийде — позасилаю* (І. Франко); *Дуже мені прикро, що дехто з наших позасилав свої переклади до "Правди"* (Леся Українка).

ПОЗАСИНА́ТИ *див.* **позасипа́ти**[2].

ПОЗАСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Засинити все або багато чого-небудь. *Позасинювала сорочки, аж глянути гидко* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСИПА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *діал.* **ПОЗАСИ́ПУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *що.* Заси́пати (у 1, 5 знач.) усе або багато чого-небудь. *Став* [брат] *молотить .. Позасипав повнісінькі закроми* (О. Стороженко); *Всі ті страшні трясовиці, що блистіли лісом і полями тут і там — треба було позасипувати* (О. Кобилянська); *Мисливець загородив її* [нору] *двома кілочками, а всі входи навкруги позасипав* (В. Барка); *Отець Антоній не на жарт розхвилювався, аж ступив ногою в калюжу. Скільки просив людей, аби позасипали камінням баюри, але ніхто не послухав* (Г. Пагутяк).

2. *кого, що.* Заси́пати (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Петро взяв мерця попід пахи і заволік під огорожу, де лежала купа снігу і тут загорнув його снігом. Відтак позасипував кров на стежці* (А. Чайковський); *Сніг позасипав стежки, дороги* (В. Гжицький); *Вітер знімав вихори, крутив над головами, наче хотів сильніше розмахнутися, перш ніж жбурнути їх у цих зігнутих людей, .. а тоді засипати, як недавно позасипав він у далекому селі виставлених у поле снігових баб* (Валерій Шевчук); [С т е п а н:] *Наша частина першою увійшла в Софію .. Бійців квітами позасипали* (О. Корнійчук); // *безос. Я вам від щирого серця бажаю, щоби той сніг не перестав падати, щоби всі дороги до вас позадувало, всі мости й містки позасипало і щоби хоч до Йордану можна було не вертатись до школи* (Б. Лепкий); [Г у с е й н:] *Ти ж бачиш, Пашо: ми з тобою вдвох Всю ніч ходили, бігали, повзли, Та всі сліди позасипало снігом...* (Л. Дмитерко).

ПОЗАСИПА́ТИ[2], **ПОЗАСИНА́ТИ,** а́є, а́ємо, а́єте, *розм.* **ПОЗАСИПЛЯ́ТИ,** я́є, я́ємо, я́єте, *док.* Заснути (про всіх або багатьох). *Усі незчулись, як позасипали дуже міцним сном* (І. Нечуй-Левицький); *Але коли прийшла ніч і Ворони позасипляли в своїх гніздах, тоді вилітали Сови зі своєї печери* (І. Франко); *Коли всі позасипляли, Павлусь повиймав накрадене добро з дупла, натягнув кожушину, перевісив сумку з паляницями через плече, узяв сідло і пішов між коні* (А. Чайковський); *Місяць вийшов вище на небо .. Позасинали* [люди] *в хатах* (Ю. Яновський); *Ми так і позасинали на оленячих хутрах, обнявшись, як брат із сестрою, і проспали до пізнього ранку* (М. Матіос); *Вартові на чатах геть усі позасинали* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЗАСИПА́ТИ[3], а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Заспати (про всіх або багатьох). *Настя, вийшовши на двір і глянувши по улиці, не забачила нігде нікого. "Чи рано, чи позасипали?" — подумала вона* (Панас Мирний).

ПОЗАСИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Заспатися (про всіх або багатьох). *Повилазили сіроми з земляночки, неначе ті бабаки, і довго протирали очі, поки не прочумались; дуже-таки позасипались* (О. Стороженко).

ПОЗАСИПЛЯ́ТИ *див.* **позасипа́ти**[2].

ПОЗАСИ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасипа́ти**[1], **позаси́пувати.** *Ями-вапнярки були позасипувані* (І. Франко); *Коні шпарко біжать, ось перший горб, і Бережани щезли з очей. Цих горбів буде аж шість, поки до Жукова доїдеш. А між горбами долини, позасипувані снігом* (Б. Лепкий); // **позаси́пувано,** *безос. пред. Усі ями в земляній долівці позасипувано* (Б. Грінченко).

ПОЗАСИ́ПУВАТИ *див.* **позасипа́ти**[1].

ПОЗАСИСТЕ́МНИЙ, а, е. Який перебуває поза якою-небудь системою, не пов'язаний із нею. *На думку О. Ф. Лосєва, "знак, і особливо мовний знак, зовсім не має якогось ізольованого й позасистемного існування"* (з наук. літ.); *У фізиці й техніці також використовують позасистемну одиницю атмосферного тиску — фізичну атмосферу* (з навч. літ.).

ПОЗАСИСТЕ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **позасисте́мний.** *Постмодернізм заперечує будь-які абсолюти; у багатоманітності життєвих явищ він шукає не те, що їх об'єднує, а те, що їх роз'єднує. Для нього все цінне своєю самістю, інакшістю й позасистемністю* (з наук. літ.).

ПОЗАСИСТЕ́МНО. Присл. до **позасисте́мний.** *Тембр — початкова характеристика звука, що може існувати позасистемно* (з наук. літ.); *Після використання чи реалізації предметів, урахованих позасистемно, їх списують у встановленому порядку* (з навч. літ.).

ПОЗАСИХА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Засохнути (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *А на зброї... козацькая Кров позасихала* (Т. Шевченко); *Ранені перемовлялися крізь відкриті вікна, шукали земляків, руками, на яких позасихала фронтова грязь, подавали махорку і дещо з їжі* (Григорій Тютюнник); *Позасихали вони* [книші], *як залізо, позацвітали — не вгризеш* (М. Стельмах); *Навіть важкі гнійні рани — і ті позасихали, позаростали* (М. Дашкієв); *Квітки коло хати позасихали і позаростали бур'яном* (П. Куліш); [Л е с я:] *Зовсім позасихали мої квіти, ніхто вас, мабуть, і не полив, як мене не було* (І. Кочерга).

ПОЗАСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОЗАСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *що.* Засіяти, зайняти посівами все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Зрештою в нас тепер погода гарна, садок розвився та відцвів, жильці покопали та позасівали грядки* (І. Франко); *Люди .. позасівали шматки поля* (С. Чорнобривець); *Позасівала* [Ганна] *чорнобривцями та нагідками всі вільні латочки в садочку та дворі* (Ю. Мушкетик); *Селяни позасіювали городи ячменем* (з газ.).

2. *що, перен.* Густо покрити, усіяти великою кількістю чого-небудь якусь поверхню. * У порівн. *Іде він* [чоловік] *у ту економію, чи в Таврію, чи на Дон з косою і повертається з косою та з такими долонями, начеб їх хто позасівав мозолями* (М. Стельмах).

3. *тільки* **позасіва́ти,** *кого, що, кому і без дод.* Док. до **засіва́ти** 6. *Учні позасівали та привітали всіх присутніх зі святом* (із журн.); *Традиційно в перший день "старого" Нового року в будинок має увійти чоловік або хлопчик і позасівати для достатку та благополуччя в домі* (з газ.).

ПОЗАСІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, **ПОЗАСІ́ЮВАТИСЯ,** юється, юються, *док.* Густо покритися, усіятися чим-небудь із поверхні (про все або багато чогось). *Сотні гектарів колишніх "полів" по нашому району вже самі позасівалися березою, осикою та поодинокими соснами* (з газ.); *Уже й городи позасіювалися амброзією* (з газ.); * Образно. *Рідкі рудуваті баки, наче гичка, висіли коло запалих щік, по краях вони вже позасівалися сідиною* [сивиною] (Панас Мирний).

ПОЗАСІДА́ТИ[1], а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *розм.* Засісти (у 1, 3 знач.) де-небудь (про всіх або багатьох). *Гості .. позасідали за столи на дворі* (Н. Кобринська); *Тепер в шинку людей повнісінько, ті входять, ті виходять, а деякі позасідали вже надовго, либонь на цілу ніч* (Леся Українка); *Станула* [Марія] *біля порога, а вони позасідали коло стола* (В. Стефаник); *Народ представлений, головним чином, чаплинською дітлашнею, що, як горобці, позасідавши на деревах, стежать за церемонією звідти, з висоти колючих чаплинських акацій* (О. Гончар); *Кинулись покріпачені шукати правди й захисту — де там! .. Усюди позасідали такі, як їхній пан* (В. Чемерис).

2. *за що, до чого і з інфін.* Засісти надовго, узявшись до якої-небудь роботи, справи і т. ін. (про всіх або багатьох). *Вся сім'я Староміських зараз позасідала до варстатиків* [верстатиків]. *Весь тиждень робота ішла як на машині* (І. Франко).

3. Улаштувати засідку, підстерігаючи когось (про всіх або багатьох). *Йому здавалось, що бурлак повний двір, повний город, що вони позасідали на засідки скрізь попід вікнами, попід стайнею, поза тинами* (І. Нечуй-Левицький).

4. *що, діал.* Зайняти все або багато чого-небудь. *Давні тубильці цієї каварні процідились, а нові — з ріжних далеких країн — позасідали всі столики* (Ю. Винничук).

ПОЗАСІДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., розм.* Засідати на зборах, нараді і т. ін. якийсь час. *— А директор — що й казати — З тих причин гнівився теж: Аж свербить позасідати, А народу не збережеш!..* (С. Олійник); *Виникла суперечка через нечітко виписані законодавчі норми. Тож комісії довелося позасідати досить активно* (з газ.).

ПОЗАСІКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого.* Засікти *(див.* **засі́кти**[1] 1) усіх або багатьох. *За непослух слуг позасікали на смерть* (із журн.).

ПОЗАСІКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Засікти *(див.* **засікти́**[2] 1) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— Почалася стрілянина. Вороги позасікали наші позиції* (з газ.).

ПОЗАСІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасі́ювати.** *У городі інші квіти позасіювані були цієї весни...* (Марко Вовчок).

ПОЗАСІ́ЮВАТИ *див.* **позасіва́ти.**

ПОЗАСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **позасіва́тися.**

ПОЗАСКИРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заскиртувати все або багато чого-небудь. *Позаскиртовувати всю солому.*

ПОЗАСЛИ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасли́нювати.** *Позаслинювані сторінки книжки.*

ПОЗАСЛИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Заслинити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Немовлята позаслинювали роти.*

ПОЗАСЛИ́НЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Заслинитися (про всіх або багатьох). *Малі діти позаслинювалися.*

ПОЗАСЛОВНИКО́ВИЙ, а, е. Не зафіксований у словнику (у 1 знач.). *Читаючи художні твори О. Гончара, ми раз у раз знаходимо в них слова, яких немає в українських словниках. Таку позасловникову лексику письменник використовує настільки вдало й доречно, що це може бути взірцем для багатьох письменників і перекладачів* (з наук. літ.).

ПОЗАСЛО́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасло́нювати.** *Фіранками позаслонювані вікна манять до себе, як загадка* (І. Франко); *Кімнатка маленька, темна, вікна позаслонювані, щоб холод не находив* (Г. Пагутяк).

ПОЗАСЛО́НЮВАТИ *див.* **позаслоня́ти.**

ПОЗАСЛОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідше* **ПОЗАСЛО́НЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* Заслонити чимсь усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Робили вони її* [роботу] *крадькома, потай од батька, позаслонявши вікна од двору* (І. Нечуй-Левицький); *У хаті я позаслонював обрусами вікна й запалив свічку* (Р. Андріяшик); *Микита віддихався, потому позаслонював завіси на хижці і зник із наших очей* (Валерій Шевчук); *Капелюхам постягали* [чоловіки] *криси і позаслонювали собі чола* (А. Чайковський).

ПОЗАСЛУЖБО́ВИЙ, а, е. Не пов'язаний зі службою; виконуваний поза службою. *Він почав підробляти, брався за виконання різних проєктів в позаслужбовий час* (І. Сенченко); *Якось, у позаслужбовій обстановці, він мені сказав: — Алексе, ти бісів красунчик і бабій!* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЗАСМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Засмагати якийсь час. *Заховавшись за розвішеними простирадлами, можна було навіть позасмагати на сонці* (В. Рубан); *Літом ми неодмінно поїдемо до мене у гори, на кілька тижнів, з наметом. Полазимо трохи по лісах, позасмагаємо* (Любко Дереш); *Кароліні не зашкодить позасмагати, поплавати, відновитись після роботи* (Г. Вдовиченко).

2. Засмагнути (про всіх або багатьох). *Закінчилися літні канікули. Діти позасмагали всі й виросли* (із журн.).

ПОЗАСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Засмажити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох (курей, гусей, качок і т. ін.). *Гусей зо троє треба буде засмажити. — Позасмажуємо!* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСМА́ЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док., розм.* Засмажитися, засмагнути (про всіх або багатьох). — *Як бички чорні* [діти], *позасмажувались на сонці* (Ю. Збанацький); — *Так позасмажувались* [африканці], *що смага уже й не сходить із них* (О. Гончар).

ПОЗАСМАЛЬЦЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасмальцьо́вувати.** *Позасмальцьовувані* [тілогрійки] *на грудях і попроривані де-не-де* (В. Медвідь).

ПОЗАСМАЛЬЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Засмальцювати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Ну, та й позасмальцьовував ти обидва рукава!* (Сл. Б. Грінченка); — *Всю одежу позасмальцьовували* [хлопці], *порозривали, — бідкалася мати* (П. Автомонов).

ПОЗАСМАЛЬЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Засмальцюватися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Кухарі біля плит позасмальцьовувалися; Одяг добряче позасмальцьовувався.*

ПОЗАСМА́ЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позасма́лювати.** *Позасмалювана шерсть.*

2. *у знач. прикм., розм.* Який засмалився, загорів на сонці й вітрі (про всіх або багатьох). *Недалеко від контори, на шляху до центральної лікарні, товпився гурт позасмалюваних робітників без сорочок, бо ними замотували голови замість чалми* (Іван Ле).

ПОЗАСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Засмалити (у 1–3 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях. *Йде чоловік з десяток пішо без ратищ і без усього, а тільки колки* [кілки] *позасмалювали та й ідуть* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Засмалитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Сковороди позасмалювалися; Туристи позасмалювалися на сонці.*

ПОЗАСМЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Засмердіти все або багато чого-небудь. — *Наша біднота смердить часником. Жеруть його, як свині; хати позасмерджували вже ним...* (Ірина Вільде).

ПОЗАСМЕ́РДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Засмердітися (про всіх або багатьох, про все або багато чого-небудь). *Треба повикидати вже яйця з інкубатора, а то позасмерджуються.*

ПОЗАСМІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасмі́чувати.** *Лабораторії, наукові кабінети, зали засідань, бібліотеки стоять порозчинювані, позасмічувані, порозграбовувані, позатоптувані* (В. Винниченко).

ПОЗАСМІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Засмітити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Дядьки страшенно позасмічували і зерно, і ниви, та ще й питають: — І звідки воно: сієш пшеницю-жито, а родить самий вівсюг?* (Д. Бузько); *Ми з безконечного багатства нашого народного орнаменту .. досі не зробили сливе нічого, а де пробували його використати, напр.* [наприклад], *в вишивках, зараз позасмічували його чужими тривіальностями* (М. Грушевський).

ПОЗАСМО́КТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасмо́ктувати.** * У порівн. *Тоненькі, позліплювані, неначе котами позасмоктувані, кіски отця Єремії трохи заколивались* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Засмоктати (у 3, 4 знач.) у себе все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Позасмоктувати сміття; Усіх позамоктувало болото.*

2. *що.* Смоктанням зіпсувати, довести до жалюгідного стану все або багато чого-небудь. * У порівн. *Було заплете* [Палажка] *ті косенята, достоту так, неначе кішка позасмоктує* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАСМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Засмутити всіх або багатьох. *Усіх ти, синку, позасмучував, отак недобре живучи* (Сл. Б. Грінченка); *Ваш лист позасмучував нас усіх* (В. Стефаник).

ПОЗАСМУ́ЧУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Засмутитися (про всіх або багатьох). *Усі товариші його позасмучувалися, як почули про його лихо* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСНО́ВУВАНИЙ[1]**,** а, е. Дієпр. пас. до **позасно́вувати**[1]**.** *Поширенню християнської віри на землях сучасної України сприяли головно торговельні взаємини наших предків із грецькими колоніями, позасновуваними досить густо на північних берегах Чорного моря* (з наук. літ.); // **позасно́вувано,** *безос. пред. Побудовано* [у Тернополі] .. *великий будинок гімназіальний і колишню колегію єзуїтську, позасновувано пансіонати* (І. Франко); *Братства позасновувано в багатьох західноукраїнських містах* (з навч. літ.).

ПОЗАСНО́ВУВАНИЙ[2]**,** а, е. Дієпр. пас. до **позасно́вувати**[2]**.** *Староміський стояв коло стола, позираючи на позасновувані кросна* (І. Франко); *Все приміщення було позасновуване роками не торканим павутинням* (М. Стріха, пер. з тв. Р. Л. Стівенсона); // **позасно́вувано,** *безос. пред.* * Образно. — *Чи не позасновувано світ Божий дротами?!* (Остап Вишня).

ПОЗАСНО́ВУВАТИ[1]**,** ую, уєш, *док., що.* Заснувати, створити все або багато чого-небудь. *Київ, Одеса і Харків обіч університетів позасновували також постійні театри, опери і т. ін.* (І. Франко); — *А як ми матимемо свою добру школу, виховаємо своїх вчителів, тоді, може, нам пощастить позасновувати свої православні ліцеї* (А. Чайковський); *Двоє племен грецьких населили Крим: йоняни й доряни* [іонійці і дорійці]. *Вони позасновували були такі-о міста, як Пантікапей (Керч), Гераклея (Сіноп), Херсонес і т. ін.* (Остап Вишня).

ПОЗАСНО́ВУВАТИ[2]**,** ує, *док., що.* 1. Заснувати, заткати павутиною все або багато чого-небудь. *На місці дому розрісся листатий лопух, на лопусі позасновували листя павуки* (І. Нечуй-Левицький); *В кутках павуки павутиною позасновували вікна, шафи* (С. Чорнобривець).

2. *перен.* Покрити, затягти чимсь усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Туман позасновував усе довкола.*

ПОЗАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПОЗАСУВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Засунути все або багато чого-небудь. [М а т и:] *Вбігла* [невістка], *зараз вихопила у мене рогача з рук: "Дайте, — каже, — мамо, я допоможу вам горшки в піч позасовувать!.."* (М. Кропивницький); *Похапцем позасувала під хустину розвіяне за роботою волосся* (Ірина Вільде); *Револьвери свої детективи позасували за паски за спиною, у праві кишені піджаків поклали бронзові кастети, а за халяви чобіт позасували португальські ножі з викидними лезами* (В. Кожелянко); *Оксана .. позасовувала усюди двері* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Соломія позасовувала двері і погасила світло* (І. Нечуй-Левицький); *Зачиняти двері пішов Андрій. Він понакидав усі клямки, позасував усі засови і ще підпер надвірні двері лопатою* (М. Трублаїні).

ПОЗАСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Засолити все або багато чого-небудь. *Позасолювати помідори.*

ПОЗАСО́НЯЧНИЙ, а, е. Який не входить до Сонячної системи; міститься, перебуває поза її межами. *Крім того, що всі відомі позасонячні планети мають занадто великі маси, вони ще й рухаються по занадто витягнутих орбітах, що призводить до коливань температур* (з навч. літ.); *Астрономи виявили позасонячний об'єкт планетарної маси з потужним магнітним полем* (з газ.).

ПОЗАСОРО́МЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Засоромитися (про всіх або багатьох). *Позасоромлювалися наші дівчата* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСПІЛКО́ВИЙ, а, е. Який перебуває за межами якої-небудь спілки, не входить до її складу. — *А ви член профспілки? — Звісно! Наркомові не можна бути позаспілковим* (І. Шаповал); *Мені приписали за вину відсутність у моїй творчості класового підходу, ту обставину, що я непартійний та позаспілковий літератор* (В. Стус); // *іст.* Який не є членом комсомолу. — *Що, забачив позаспілкову молодь, виявив, так би мовити, базу росту для своєї комсомолії — і хотів, мабуть, уже й агітнути?* (Є. Доломан); *Комсомольці організовували доповіді й бесіди на атеїстичну тематику, у дні релігійних свят, залучаючи позаспілкову молодь, проводили антирелігійні карнавали* (з наук. літ.).

ПОЗАСПОКО́ЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Заспокоїти (у 1, 3 знач.) усіх або багатьох. *На превелику силу то тим, то сим позаспокоював їх* (Сл. Б. Грінченка); *Майор Громека приїхав до села Рубченок і швидко позаспокоював там селян* (з наук. літ.).

ПОЗАСПОКО́ЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Заспокоїтися (про всіх або багатьох). *Під вечір Десна .. ніби призупинила свій і без того принишклий плин. Тільки метушливі серпокрильці й до цієї пори не позаспокоювалися* (з мемуарної літ.).

ПОЗАСТАВА́ТИ, таю, таєш, *док., кого.* Застати всіх або багатьох. *Усіх дома позаставав, тільки дядька Петра не було* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАСТАВЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *док., що.* Заставити, зайняти чимсь усе або багато чого-небудь. *Вони притьмом накрили стіл, рясно позаставлявши його вазами з садовиною, фруктами, джемами та печивом* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЗАСТАВЛЯ́ТИ[2], *розм.* **ПОЗАСТАНОВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Віддати в заставу, заставити все або багато чого-небудь. *Пропив і худобу всю, позастановляв, що можна було* (Сл. Б. Грінченка); [Ш а п о в а л:] *Коли б було знаття, що земля так раптом піде вгору, голови і тельбухи треба було позаставлять та купить* (М. Кропивницький); *Чого тільки люди не позаставляли під гроші лихвареві!..* (Ю. Логвин); — *Пише брат, щоб я притьмом прислала йому за тиждень тисячу золотих флоринів, хоч би мені довелось попродати й позаставляти все своє добро, а ні — то впаде його голова з пліч* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЗАСТАВЛЯ́ТИ[3], я́ю, я́єш, *док., кого, із інфін., рідше із спол.* щ о б, а б и, *розм.* Заставити, примусити всіх або багатьох. *Позаставляв ледарів працювати.*

ПОЗАСТАНОВЛЯ́ТИ *див.* **позаставля́ти**[2].

ПОЗАСТАТУ́ТНИЙ, а, е. Не передбачений статутом, якого немає у статуті; нестатутний. *Диспетчер схилився над мікрофоном: — Кі-Сі-один-три-нуль, попереду чисто, зліт дозволяю, — і додав позастатутне: — Нехай щастить, чуваки* (М. Кідрук); *Загальні збори Національної спілки письменників України визнали позастатутним з'їзд, проведений восени 2003 року в Пущі-Озерній* (з газ.).

ПОЗАСТАТУ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позастату́тний.** *Судом апеляційної інстанції повністю спростовано висновки суду першої інстанції про позастатутність оспорюваних договорів купівлі-продажу* (з мови документів).

ПОЗАСТЕ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позастеля́ти, позасте́лювати.** *Біла просторна* [простора] *хата з повбиваними стінами, з лавками навкруги, позастелюваними нерозрізаними рушниками, привітно прийняла в себе гостей* (І. Нечуй-Левицький); *Столи були вже позастелювані й позаставлювані всячиною* (О. Маковей); *В мене не тільки були батьки, ви поглянули б лише в кімнату, скільки їх усіх сиділо у бабусі за святвечірнім столом, позастелюваним білими скатертями* (Віра Вовк); // **позасте́лювано,** *безос. пред. Столи позастелювано біленькими обрусами* (з газ.).

ПОЗАСТЕ́ЛЮВАТИ *див.* **позастеля́ти.**

ПОЗАСТЕ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позастеля́ти.** *Позастеляні килимами лавки.*

ПОЗАСТЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОЗАСТЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, **ПОЗАСТИЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Заслати, застелити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вони .. позастеляли ліжка, понакривали столи* (І. Нечуй-Левицький); *Він порозчиняв вікна, позастеляв постелі* (В. Малик); *Підлога у приміщенні прогнила настільки, що треба дуже обережно йти, щоб не провалитись. Бібліотекарка всі такі проломи позастелювала папером* (з мемуарної літ.); *Уже поміж бараками стежини Зелене батожиння споришу Позастилало* (І. Вирган); // *безос.* — *Люди, вам очі позастилало?* (з газ.).

ПОЗАСТИГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Застигнути, захолонути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *І на полумисках, в макітрах, на тарелях, Де опухами жир позастигав, Несуть, в руках тримаючи дебелих, Врочисті кучугури страв* (М. Бажан).

2. *перен.* Перестати рухатися, ворушитися, коливатися і т. ін. (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Юстина з Мартою так і позастигали біля стільниці* (І. Нижник); *Білі хмарки позастигали в ньому* [у небі], *як у роздумах: куди ж їм далі пливти?* (В. Чемерис); *Солдати, боячись зворушити куряву, позастигали на горищі, як мумії* (Валерій Шевчук).

ПОЗАСТИ́ЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позастила́ти.** *Лавки були хороші, липові, із спинками, да ще й килимцями позастилані* (П. Куліш); // **позасти́лано,** *безос. пред. Підлогу позастилано рядниками* (І. Микитенко).

ПОЗАСТИЛА́ТИ *див.* **позастеля́ти.**

ПОЗАСТІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ПОЗАСТІ́БУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Застебнути все або багато чого-небудь. *Аж на вулиці хлопи поодягали шапки і позастібали кожухи* (П. Колесник); — *А воно зовсім не болить, — пожартував князь Володимир, уже вдягшись і позастібавши свитку на всі гаплики* (І. Білик); *Приїхавши в Чернівці, детективи Штефанчук і Гартль .. ретельно одягнулися в купе перед дзеркалами — позав'язували дорогі шовкові краватки, позастібали на один ґудзик двобортні сірі піджаки* (В. Кожелянко).

ПОЗАСТІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідше* **ПОЗАСТІ́БУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *док.* Застебнутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Було холодно, тому бійці позастібалися* (з газ.); *Кнопки всі позастібалися;* // Застебнути на собі все або багато чогось. *Устав* [Денис] *з землі, позастібався гарненько й сів* (Б. Грінченко); *Не сидиться Денискові в хаті. Хоч і холодно, хоч і осінь за вікном, а все ж таки взувається хутенько, піджачок наопашки (вже надворі позастібається) й гайда якомога швидше за поріг* (Є. Гуцало).

ПОЗАСТІ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позастібáти, позастíбувати.** — *У мене хоч і вишита сорочка, а ґудзики всі позастібувані. Я порядок знаю, — вихвалявся Андрій* (Григорій Тютюнник).

ПОЗАСТІ́БУВАТИ *див.* **позастібáти.**

ПОЗАСТІ́БУВАТИСЯ *див.* **позастібáтися.**

ПОЗАСТÓЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Застоятися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Через затяжні холоди корови позастоювалися у хлівах* (із журн.); *Через тривалу спеку вода у водоймах позастоювалася, водорості позацвітали* (з газ.).

ПОЗАСТРАХÓВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Застрахувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Позастраховувати майно; Позастраховувати туристів.*

ПОЗАСТРАХÓВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Застрахуватися (про всіх або багатьох). *Усі позастраховувалися в надійній компанії.*

ПОЗАСТРÉЛЮВАТИ *див.* **позастрíлювати.**

ПОЗАСТРÉЛЮВАТИСЯ *див.* **позастрíлюватися.**

ПОЗАСТРÍЛЮВАТИ, ПОЗАСТРÉЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Застрілити, застрелити всіх або багатьох. — *Голівонько моя бідна, що то буде, як царівна надійде. Навіть вона й порога не переступить, лиш вернеться, та як скаже цісареві, що ми тут таке наробили, то нас позастрілюють* (з казки); *Повстанці билися до останнього набою, а потім позастрелювали себе чи підірвали гранатами* (з мемуарної літ.).

ПОЗАСТРÍЛЮВАТИСЯ, ПОЗАСТРÉЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Застрілитися, застрелитися (про всіх або багатьох). *За радянських часів погана погода була першою причиною поганих урожаїв і провалів урядових програм. Колись говорили: "Погода стоїть гарна, оце багато голів колгоспів позастрелюються"* (з газ.).

ПОЗАСТРÓМЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позастромля́ти, позастрóмлювати.** *Голови слухачів, як ряди позастромлюваних на темний оксамит головок від шпильок, непорушно куняють у .. півтьмі* (В. Винниченко); *То все якась суха деревина — на обох подах під кроквами позастромлювана, та всяке знаряддя, вила, .. лещата до саней і всякого іншого* (В. Медвідь).

ПОЗАСТРÓМЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОЗАСТРОМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Застромити все або багато чого-небудь. *Жіноцтво йшло з серпами, позастромлявши у запаски юрки* (Ю. Смолич); *Тимко, проказавши подумки молитву і попрохавши пробачення у Пресвятої Діви, висмикнув чотири гачки із соснової кори і позастромляв їх собі під комір свитки* (Ю. Логвин); *Панько позастромлював у попровірчувані дірки патрони* (Б. Грінченко); *Дітлахи .. розглядали чужого верхівця мовчки, позастромлювали в рота пальці* (Н. Королева).

ПОЗАСТРÓМЛЮВАТИСЯ, юється, юються, **ПОЗАСТРОМЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ються, *док.* Застромитися (про все або багато чого-небудь). *Я вітролюбний, як трави. Виберуся на гори, і квіти позастромлюються в мій русий чуб* (Б. Харчук).

ПОЗАСТРОМЛЯ́ТИ *див.* **позастрóмлювати.**

ПОЗАСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* **позастрóмлюватися.**

ПОЗАСТРÓЧУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Застрочити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позастрочувати штани.*

ПОЗАСТРУ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позастру́гувати.** *За валом торчав* [стирчав] *густий високий частокіл, з гостро позастругуваними палями* (Б. Лепкий).

ПОЗАСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Застругати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позастругувати дошки; Позастругувати олівці.*

ПОЗАСТРЯВÁТИ, яє́, яємó, яєтé *і* вáє, вáємо, вáєте, **ПОЗАСТРЯГÁТИ,** áє, áємо, áєте, *док.* Застряти, застрягти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Вже віліси позастрягали в баюрах, і генерали спішились і брели непролазними шляхами* (О. Довженко); *Між камінням позастрявали нанесені штормами дошки, дубки, уламки дерева* (І. Багмут); *Ось за столиком у колі друзів сидить захмелілий чоловік з розкошланим волоссям, в якому густо позастрявало пір'я і пух з подушок* (А. Шиян); *Скільки йдеш, тільки й чуєш у темряві тривожні крики людей, що, позастрявавши з гарматами та патронними повозками, силкуються біля них, витягують з трясовин коней* (О. Гончар); *Кутя стікала йому по обличчю, заляпала пенсне, пшонинки позастрягали у пишних вусах* (С. Андрухович); *Пасквіно нахилився до шавлієвого куща, зірвав із нього листочок і почав терти ним зуби та ясна, говорячи, що шавлія дуже добре очищає їх після їди од окрушин, що там, буває, позастряють* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Вдови позастрявали на Буртах до кінця п'ятдесятих* (В. Чемерис).

ПОЗАСТРЯГÁТИ *див.* **позастрявáти.**

ПОЗАСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Застудити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Півтори доби пролежав* [Вітас] *під дощем, у сирій могилі. Уявляєш? Всі нирки собі позастуджував* (Любко Дереш).

ПОЗАСТУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Застудитися (про всіх або багатьох). *Батюшки згадували, .. як вони самі позастуджувались* (І. Нечуй-Левицький); *Певне, наші приїхали уже. Що там з ними, чи здорові, чи не позастуджувалися, особливо мама* (М. Коцюбинський); *Підростаємо ми. Оддали нас у школу .. Тому свитини, тому чобіток. Чухає голову батько, не знає, де взять. Матуся: — Боже мій! — турбується. — Позастуджуються діти!* (А. Тесленко); *Всі дівчата там* [на кризі] *пообморожувалися, позастуджувалися, понаживали собі сотні болячок на все життя* (М. Андрусяк).

ПОЗАСТУДІ́ЙНИЙ, а, е. Який відбувається, здійснюється або існує поза студією. *Головна мета студії образотворчого мистецтва — художня освіта та естетичне виховання дітей. Багато уваги й часу тут приділяють також позастудійній роботі* (з газ.); *Група телеоператорів обслуговує всі студійні й позастудійні передачі* (з навч. літ.); *Понад 80 % усіх позастудійних програм — трансляції спортивних змагань, на другому місці в рейтингу — концерти й вистави (шоу)* (з навч. літ.).

ПОЗАСУВÁТИ *див.* **позасóвувати.**

ПОЗАСУ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позасу́кувати.** *На йому* [ньому] .. *штаненята — саме ґноття висить на очкурі — позасукувані аж за коліна* (Панас Мирний); *На узгір'ї звиваються гармаші коло гармат. Рукави позасукувані, обличчя — видно це здалеку — почервонілі від зусилля* (О. Лисяк).

ПОЗАСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Засукати рукави, штани і т. ін. *Вона й собі позасукувала рукави* (І. Нечуй-Левицький); *Демид позасукував рукава і мовчки почав розглядати ногу* (Б. Грінченко); *Далі і батько й сини позасукували рукава* (С. Васильченко); *Гарматчики* [гарматники] *поскидали мундири, позасукували рукави і працювали, аж спливав з них рясний піт* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОЗАСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Засушити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Нащо ти так пироги позасушувала? Пироги добрі, як м'якенькі, а то засушила, аж торохтять* (Сл. Б. Грінченка); // *кого.* Засушити всіх або багатьох для колекції (перев. про комах). *Він уже позасушував усіх комах, яких тільки можна було засушити в Макондо* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПОЗАСЦЕНІ́ЧНИЙ, а, е. Який відбувається, наявний і т. ін. поза сценою (у 1–3, 5 знач.). *Виставу, у якій ідеться про позасценічне життя артистів і їхні стосунки з режисерами, показали в столичному Театрі на Подолі* (з газ.); *Позасценічний персонаж згадується в розмовах дійових осіб, але на сцені не з'являється* (з навч. літ.).

ПОЗАСЦЕНІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позасцені́чний.** *Суспільство споживання існувало під знаком відчуження як суспільство спектаклю. Позасценічність розпочинається тоді, коли сцени вже немає, коли все набуває невблаганної прозорості* (з наук. літ.).

ПОЗАСЮЖЕ́ТНИЙ, а, е. Який безпосередньо не пов'язаний із розвитком сюжету, перебуває поза ним. *Асоціативність мислення, порушення стрункості оповіді різноманітними позасюжетними елементами були основними засобами, що заступали собою традиційний для прозових творів сюжет. М. Хвильового насамперед цікавлять люди, їхні думки й почуття* (з наук. літ.); *Складниками композиції є сюжет і позасюжетні компоненти, до яких належать пейзаж, портрет, інтер'єр, монологи, діалоги, полілоги, ліричні відступи, авторські коментарі, вставні епізоди, пролог, епілог, обрамлення* (з навч. літ.).

ПОЗАСЮЖЕ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позасюже́тний.** *Вставні компоненти в епіці Панаса Мирного дуже умовно асоціюються з позасюжетністю* (з наук. літ.); *Здатність сприймати й інтерпретувати епічні твори в єдності елементів сюжету та позасюжетності є важливим завданням літературного навчання школярів* (з наук. літ.); *Потік свідомості використовує проза нового роману (Франція, 50-ті роки XX ст.), у якій культивується позасюжетність, обірвана фраза, невмотивованість, відсутність розв'язки* (з навч. літ.).

ПОЗАСЮЖЕ́ТНО. Присл. до **позасюже́тний.** *У прозі В. Чемериса конфлікт розкривається і в сюжеті, і в композиції. Як центр теми художнього твору він визначає розвиток сюжету, систему образів. Водночас конфлікт може проявлятись і позасюжетно — у композиційному контрасті, протиставленні окремих ситуацій, предметних деталей і т. ін.* (з наук. літ.).

ПОЗАТА́СКУВАТИ[1], ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Затаскати, занести кудись усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Знову цуцик кудись позатаскував черевики.*

ПОЗАТА́СКУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, розм.* Затаскати, забруднити, заносити все або багато чого-небудь. *Хлопці позатаскували штани.*

ПОЗАТВЕ́РДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатве́рджувати.** *Коли до нього купами почали тиснутися селяни, він вияснював їм, що всі уложені та окружною властю позатверджувані панцизняні угоди треба вважати не важними* (І. Франко); // **позатве́рджувано,** *безос. пред. Позатверджувано грамоти церквам і монастирям на деякі землі, що вони їх мали здавна, ще з княжої ласки* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАТВЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Затвердити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Яка робота? — спитав патер. — Від двох літ шлюби позатверджувати, дітей похрестити* (І. Франко).

ПОЗАТЕАТРА́ЛЬНИЙ, а, е. Не пов'язаний із театром, який існує поза театром. *Взаємини з позатеатральним світом і входили, власне, саме до його* [помічника режисера] *обов'язків* (Ю. Смолич); *Про те, що Сара Полонська переїде до мене жити, нам сказав справжній моряк, схожий на фальшивого моряка. Подібний на безробітного актора, який чомусь обрав для свого позатеатрального життя образ моряка* (Л. Денисенко).

ПОЗАТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатика́ти.** *Стіни* [хатки] *попрогнивали.., вікна побиті, ганчірками позатикані* (Панас Мирний); *Марла почала співати. Співати з позатиканими вухами — найрозумніша річ у світі* (І. Карпа); *Холоші були позатикані в халяви* (І. Нечуй-Левицький); *Всюди — на вікнах, на лаві — лежали пучки трав, висіли, позатикані за сволок, виглядали з-за коминів, з усіх кутків...* (В. Чемерис); // **позати́кано,** *безос. пред. Вітер дряпається до хати, в манюпусеньке віконечко, плутається в онучах, що ними позатикано повибивані шибки* (І. Багряний).

ПОЗАТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОЗАТИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* 1. Заткнути чимсь усе або багато чого-небудь. — *Якмога швидше утікай* [Енею]; *Не становись, не оглядайся І уха чим позатикай* (І. Котляревський); *Коли пригнав* [пастух] *худобу на толоку, перша його річ була оглянути буду та позатикати соломою діри, щоби не протікало* (Л. Мартович); *Пов'язавши їх* [вартових] *та позатикавши роти заздалегідь приготовленими ганчірками, опришки .. увійшли на чолі з Довбушем в дім* (В. Гжицький); * У порівн. *Від того вибуху вуха мої кілька день наче хто позатикував* (В. Чемерис).

2. *розм.* Заткнути, устромивши або засунувши кудись усе або багато чого-небудь. *Позатикав прапори* (Сл. Б. Грінченка); *За вуха вона позатикала пучки дрібненького барвінку, качурині кучері та павині пера* (І. Нечуй-Левицький); *Приїхав на хутір дядька Єлисея Василь. Було багато радості і Володькові, і Хведотові, бо привіз він повний віз клечання, яке мають позатикати скрізь у землю на подвір'ї* (У. Самчук); *Козак і хлопчик позатикали рукавиці за пояси* (Ю. Логвин).

◊ **(1) Позатика́ло роти́** *кому, безос.* — замовкли всі або багато хто. *Робітники збули мовчанням се несподіване для них питання. — А, бачите, позатикало вам роти, — говорив уже ласкавіше пан принципал* (І. Франко); **Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти** *і т. ін.)* **роти́** *див.* **позатуля́ти.**

ПОЗАТИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., вульг.* Заткнутися (про всіх або багатьох). — *Коли ви вже позатикаєтеся?; Сказати було нічого, тож вони позатикалися.*

ПОЗАТИ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатика́ти, позати́кувати.** *Стоять пляшки, ганчіркою позатикувані* (Остап Вишня); *Ідуть* [школярі], *розхристані, за плечима ранці, зовсім ще діти, роти позатикувані сигаретами* (Л. Костенко); // **позати́кувано,** *безос. пред. Вибиті вікна було позатикувано коцами чи заставлено картоном* (Н. Сняданко).

ПОЗАТИ́КУВАТИ *див.* **позатика́ти.**

ПОЗАТИ́КУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Затикатися, прикрасити собі голову квітами, зеленню (про всіх або багатьох). *Бувало, позатикуємося квітками* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАТИ́ЛЛЮ, *присл., діал.* Позаду, за ким-, чим-небудь. *А молода Марусенька позатиллю їде* (Сл. Б. Грінченка); // Ззаду. *Зайшов Добуш позатиллю* (Г. Хоткевич).

ПОЗАТИНЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Затинькувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вони їй сплатили частку, що вимастила хатину й позатиньковувала діри* (В. Медвідь).

ПОЗАТИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатира́ти.** *Обридла осоружна граматика, .. деякі листки трудніші порвані, слова позатирані* (Панас Мирний); * Образно. *В позатираних формах були тільки мрії, наче шкіц, недоладний на взір, що його довершити не має надії той мистець, що задумав цей твір* (М. Драй-Хмара); // **позати́рано,** *безос. пред. Деякі написи позатирано, — видно, жандарі тут походили* (В. Винниченко).

ПОЗАТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Затерти (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позатирай оте, що поналивала* (Сл. Б. Грінченка); *Здавалося, що малював* [дівчину] *хтось, гуляючи, в жарт: довго мережав тонenькі, як ниточки шовку, брови, терпляче виточив .. очі, пустив над ними, як стріли, шовкові вії, а далі взяв та недбайливо позатирав, замалював усе, немов йому та робота набридла вже* (С. Васильченко).

◊ **(1) Позатира́ти сліди́** — позницувати згадки про кого-, що-небудь або докази, що свідчать проти когось. — *Поможи мені одягтись і дай мені гроші, я втікаю у світ за очі, а ти за той час позатирай за мною сліди, як зможеш* (А. Чайковський).

ПОЗАТИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* 1. Затертися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Татарин їхав поволі та все розглядався за слідами, куди рано переїжджав Павлусь. Від того часу потоптана трава попідносилася, роси не стало і слід позатирався* (А. Чайковський); *Від напису "Митрополит Василь Липківський" на пам'ятнику повідпадали металеві літери, не в кращому стані й слова на плиті поруч — букви позатиралися* (з газ.).

2. *перен.* Стати менш виразним, згладитися або зникнути зовсім (про все або багато чого-небудь). *В Галичині не було таких нівеляційних народних рухів, як то було на Правобережжі та Лівобережжі за час татарщини, Хмельниччини (1648–1657) та Руїни (роки 1663–1687), коли східноукраїнські говірки сильно позатиралися в своїх різницях* (І. Огієнко); *Люди вже давно втратили інтерес до нормального життя у місті, погубили товаришів, знайомих, полишалися без родин, у них позатиралися всі реальні зв'язки з Містом* (Т. Прохасько).

(1) Позатира́тися в па́м'яті — забутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Слова позатирались у пам'яті, але мелодії бринять у вухах, перед очима являються не раз, мов чарівні привиди, обличчя й постаті наших незабутніх артистів* (Б. Лепкий); *До тої міри позатиралися в його пам'яті поодинокі картини, що в його душі витворився один подільський краєвид, на якому він зріс* (А. Крушельницький); *Він поминав, наче молитву проказуючи, тих, хто залишився навіки у тій піщаній пущі, чиї обличчя вже майже позатирались у пам'яті, але кого поклявся він не забувати ніколи* (Валерій Шевчук).

ПОЗАТИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Затихнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Кури позабивалися попід повітки та паркани, а горобці позатихали .. у затишку* (В. Винниченко); *Вони поважно порозсідалися у м'яких кріслах, позатихали* (П. Колесник); *Полягають* [наймички] *потім на купи свого лахміття, і позатихає хихотіння з-під верет, і зморить сон* (Г. Хоткевич); *Все навколо вже позатихало* (А. Турчинська); *Тітці Парасці найбільше випадає роботи ввечері, як повмовкають верстати, позатихають різаки* (В. Медвідь); *Світила в інший напрям попливли. У лялечку — й позатихали грози* (Е. Андієвська).

ПОЗАТІКА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* 1. Підмокнути (про все або багато чого-небудь). *Погано стіжки складені, позатікали* (Сл. Б. Грінченка).

2. Затекти, проникнути куди-небудь (скрізь або в багатьох місцях) (про рідину). *Вода позатікала під намети, картонні ящики з книжками намокли* (з газ.); // Наповнитися рідиною. *Інколи ж ганяв* [Ворота] *нас облапувати борті та дупла — чи не позатікали водою або снігом з весни* (І. Білик).

3. Затекти (про частини тіла). *Зв'язані руки аж позатікали за спиною* (А. Дімаров).

ПОЗАТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Затесати все або багато чого-небудь. *Уже кілля позатісував* (Сл. Б. Грінченка); *Далі: .. позатісувати нагостро олівці, наліпити на палету акварельки, поклеїти арабською гумою подерті підручники* (І. Керницький).

ПОЗАТЛІВА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Затлітися (про все або багато чого-небудь). *Положила дров у піч, щоб на завтра висохли, а вони позатлівалися* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАТО́Й, а́, е́, *розм.* Те саме, що **позамину́лий.** *Телицю ще позатого року власними руками одвів на податки* (Ю. Яновський); *Рада тепер могла бути лиш одна: шукати нових земель і виселятись, так постановило й віче позатого дня* (І. Білик); — *Від Володі немає вістей?* — *питає Дмитро.* — *Позатої осені передав гроші. Більше ніяких знаків уваги не надходило* (Є. Кононенко).

ПОЗАТО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатопля́ти**[2], **позато́плювати**[2]. *Довелося брести по пояс* [через Сиваш], *і великих зусиль коштувало йому вгадувати в темряві позатоплювані броди* (О. Гончар); *Стояла висока весняна вода, й острівці зараз були майже всі позатоплювані* (Ю. Мушкетик).

ПОЗАТО́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, **ПОЗАТОПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що і без прям. дод.* Розпаливши вогонь, затопити печі, груби і т. ін. (усі або багато з них). *Слуги .. позатоплювали в печах* (І. Франко); *По хатах уже позатоплювали. Мороз зціпив повітря, дим ледве продирається крізь нього* (М. Яцків).

ПОЗАТО́ПЛЮВАТИ[2], юю, юєш, **ПОЗАТОПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Затопити водою все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Не клади гнізда у вершині Дністра, У вершині Дністра вода прибуває, Вона тобі жалю понаробляє, Вона твої дітки позатопляє* (П. Чубинський); *Розлилися озера й ріки, позатоплювали шляхи, людські поселення* (П. Загребельний); // *безос.* — *Оце недавно лили ливцем місцями страшні наглі дощі. Подекуди вже повиривало греблі на Раставиці, позносило млини, позатоплювало луки* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗАТОПЛЯ́ТИ[1] *див.* **позато́плювати**[1].

ПОЗАТОПЛЯ́ТИ[2] *див.* **позато́плювати**[2].

ПОЗАТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позато́птувати.** *Лабораторії, наукові кабінети, зали засідань, бібліотеки стоять порозчинювані, позасмічувані, порозграбовувані, позатоптувані* (В. Винниченко).

ПОЗАТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Затоптати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях. *Вони почали дивитися, чи не видко де слідів. Біля самої клуні нічого не можна було розібрати, бо скрізь позатоптували люди* (Б. Грінченко); *Була така величезна черга, що люди ледь не позатоптували одне одного* (з газ.); *Він .. повиривав квіти під вікном і позатоптував каблуками в землю* (Г. Пагутяк).

ПОЗА́ТОРІК, *присл.* У позаминулому році; два роки тому. *Сліпі лірники сиділи; По шелягу брали І ту саму грали, Що й позаторік* (Т. Шевченко); *Ще позаторік навесні дід посадив навколо дачі з десяток молоденьких вишеньок* (Н. Забіла); *Юрко дивиться на посаджену позаторік яблуню* (В. Козаченко); *І торік, і позаторік на цій шахті вибухав метан, хоч офіційно вона завжди вважалася зразковою* (Л. Костенко); — *А ти знаєш, Костику, правда. Морози торік і позаторік — як найнялися, ніколи наче таких не було* (М. Слабошпицький).

(1) Від поза́торік — з позаминулого року. *Антосьо зоставсь у хаті сам та й задумався і все пригадав, що думав, що робив ще від позаторік* (А. Свидницький).

ПОЗА́ТОРІ́ШНІЙ, я, є. Який був, стався, відбувся і т. ін. позаторік, позаминулого року. *Буйні трави і запашні квіти ховали сліди позаторішніх боїв* (Я. Качура); *За позаторішню поразку він не відповідає — вона лежить на совісті Ібрагіма-паші* (В. Малик); // Який безпосередньо передував минулому (про рік, пору року і т. ін.). *І треба ж, на біду, позаторішню весну Його* [Мірошника] *лихий поніс чогось за Десну* (Є. Гребінка); *Позаторішньої осені зірвав Бойко зі своєї хати протрухлу й замшілу солом'яну покрівлю, аби замінити її веселою черепицею* (І. Нижник); // Який залишився, зберігся з позаминулого року. [П и с а р:] *А свячена вода єсть у вас?* [З а в а д а:] *Аякже! Я для бджіл держу ще позаторішню* (М. Кропивницький); *Літак приземлився просто в полі біля величезної скирти позаторішньої соломи* (С. Голованівський); // Той самий, що й позаторік, позаминулого року й раніше; давній. *На нім* [базарі] *було кілька рундуків із красним крамом та позаторішньою сухою таранею* (Олесь Досвітній); *— А де ж полк позаторішній? Як пішов у Помор'я — наче в воду пірнув* (І. Білик).

◊ **Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки** *див.* **ви́шкварки; Як торі́шній (поза́торі́шній) сніг** *див.* **сніг.**

ПОЗАТО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Заточити, загострити все або багато чого-небудь. *Віковічні дуби й сосни, верби, мов лицарі які, острів з "олівчиками" осиць, які позаточували бобри...* (з газ.).

ПОЗАТО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, діал.* Заточити, закотити все або багато чого-небудь. *Вози у возівню позаточував* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАТРИ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Затримати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Через негоду авіарейси позатримували* (з газ.); *За нашою інформацією, усіх протестувальників позатримували* (з газ.).

ПОЗАТРИ́МУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Затриматися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Крутогір був дуже виснажливим. Заважали деревопади, вітровали, на яких позатримувалися величезні кучугури білого пухнастого снігу* (з газ.).

ПОЗАТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Затрусити чимсь усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Бач, як злили долівку! Позатрушуй піском або попелом* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *що.* Затруїти все або багато чого-небудь. *Геракл розітнув тулуб гідри, а жовчю потвори позатруював свої стріли* (з навч. літ.).

2. *кого, заст.* Позаражати. *Ми не знали, що в їх* [них] *та й давали їм цебра, так вони й нас позатруювали: на всіх чисто короста напала* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАТУ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатуля́ти, позату́лювати.** *Маленькі вікна позатулювані старими ряднами та драними хустками* (С. Васильченко); *Вікна в хаті старанно позатулювані* (О. Гончар); *Всіх солдат і фельдфебеля зі зв'язаними руками й ногами, з позатулюваними ротами вони посадили в коридорі на деякій відстані один від одного* (П. Загребельний); // **позату́лювано,** *безос. пред. Всі дірки попровірчувано й позатулювано* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПОЗАТУ́ЛЮВАТИ *див.* **позатуля́ти.**

ПОЗАТУ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатуля́ти.** *Вікна в хаті позатуляні* (С. Васильченко); *Вікна були позатуляні матками* (А. Головко).

ПОЗАТУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *розм.* **ПОЗАТУ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *кого, що.* Затулити (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Чоловіки притулилися до дерев спинами, позатуляли стовбури, щоб не підпустити панських людей* (Ю. Хорунжий); *Вікна позатулював сивий вранішній туман* (Г. Пагутяк); *— Фірмани .. позатулювали коням очі і так ведуть їх через міст!* (І. Франко); *Позатулявши хустками та ряднами вікна, приступили* [школярі] *до діла* (С. Васильченко).

2. *що.* Заткнути, затулити отвори скрізь або в багатьох місцях. *Дірки в огорожах, які поробили собі собаки, коти й півні, місцеві господарки позатуляли старими шапками* (І. Сенченко); *Мій тато позатуляв усі дірки в даху* (Г. Пагутяк).

◊ **(1) Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти** *і т. ін.)* **роти́** *кому, фам.* — не дати можливості говорити, примусити замовкнути всіх або багатьох. [Г а л я:] *Та що се ви до мене причепились? Я вам роти позатуляю зараз* (В. Самійленко); *А писарчук та староста крутять так, щоб ік своїй вигоді повернути.., а після, як виявиться.., то вони .. всім роти позатулюють або просто очі горілкою позаливають...* (Грицько Григоренко); *— В селі язиками плещуть, що твій Михайло втік від Юлки. Людям треба роти позатикати, а ви ще більший вогонь розпалюєте!* (М. Томчаній); *— Якщо людям роти позамикати, через покоління вони вже забудуть про голодомор* (М. Руденко).

ПОЗАТУЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* 1. Затулитися (про всіх або багатьох). *Молодиці й дівчата знов осміхнулись і позатулялись рукавами* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Вуличка була цілком безлюдна, домики стояли мовчазні, позатулявшись віконницями, позамикавшись прогоничами* (В. Чапленко).

2. *розм.* Те саме, що **затули́тися** 1, 2. *Він повдягав на себе дивні старі речі, щоб позатулятися від вологи і вітру* (Т. Прохасько).

ПОЗАТУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОЗАТУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Затупити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Позатуплювати мечі; Позатуплювати ножі; Позатупляли сокири.*

ПОЗАТУ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, **ПОЗАТУПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ються, *док.* Затупитися (про все або багато чого-небудь). *Позатуплювалися олівці; Позатуплялися сапи.*

ПОЗАТУПЛЯ́ТИ *див.* **позату́плювати.**

ПОЗАТУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **позату́плюватися.**

ПОЗАТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОЗАТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *док.* 1. *кого, що.* Затягти (у 1 знач.), помістити куди-небудь усе або багато чогось, усіх або багатьох. *Вони позатягали трупи за ноги в темний отвір моргу, де вже напинав на себе білий халат фельдшер-прозектор Микола Миколайович Кащенко* (Б. Антоненко-Давидович); *Спершу не хотіли йти* [діти] *в млин, то він їх позатягував. І все сварився, що вони своєї хати не тримаються* (Є. Гуцало).

2. *кого, що.* Затягти (у 2 знач.), утягти в середину чого-небудь, у себе, засмоктати все або багато чогось, усіх або багатьох; позасмоктувати (у 1 знач.). *Колись люди вірили, що якщо русалкам сподобаються якісь чоловіки, вони можуть позатягати їх у воду і перетворити на своїх рабів* (із журн.); * Образно. *Велике свято на вулицях столиці позатягує до свого виру затятих гультяїв* (з газ.); // *безос. Ринула злива .. Позамулювало луки, позатягувало копиці сіна* (К. Гордієнко).

3. *що, у сполуч. зі сл.* сигарети, люльки, цигарки *і т. ін.* Закурити сигарети, люльки, цигарки і т. ін. (про всіх або багатьох). *Парубоцтво ж, вирядившися по-свойому* [по-своєму], *шапки набакир, люльки позатягують та купами ходять кругом дівчат* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *що.* Затягти (у 5 знач.) краї, кінці чого-небудь, з'єднати їх, ліквідувати в багатьох місцях дірки, отвори і т. ін. — *Ну й чоботи... чисто потрухли .. Позатягав, як умів, де більші дірки, й нічого* (А. Тесленко); *Малюсінькі отвори-віконця* [у наметах] *замість скла позатягали* [невільники] *прозорою плівкою* (М. Андрусяк).

5. *що.* Огорнути, оповити, заволокти все або багато чогось, роблячи нечітко, невиразно видним (про туман, хмари, імлу і т. ін.). *Стояла осінь. Що може бути кращого за цю пору в Карпатах, як ще тумани не позатягували гори* (А. Турчинська); *Здається, що очні яблука разом із зіницями позатягали більма, його навіть часто сприймають за сліпого* (Ю. Мушкетик); // *безос. Оксен .. врізав такого гопака, що позатягало пилюкою вікна і лампа жевріла, як би десь на токовищі* (Григір Тютюнник); // *розм.* Напнути, натягти все або багато чогось на всіх або багатьох. — *Позатягайте коням торби на голови, щоби не ірзали* [не крутилися] (І. Франко).

6. *що, чого і без дод., розм.* Затягти (у 7 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чогось). *Порозходились пасажири по різних вагонах, заговорилися, позатягали пісень* (з мемуарної літ.).

7. *що.* Затягти (у 8 знач.) багато чого-небудь крізь якийсь отвір. *Позатягати нитки в вушка.*

8. *що, розм.* Затягти (у 9 знач.) (усіх або багатьох). *Багато селян позатягало позички в рустикальнім банку* (І. Франко); *Як позатягують позичальники банків зі своїми боргами — повернути їх потім зась!* (з газ.).

9. *що, спец.* Затягти (у 11 знач.) усе або багато чого-небудь; позагвинчувати. *Перед експлуатацією нового інвентора рекомендують позатягувати гвинти тримача електродів* (з навч. літ.).

(1) О́чі (що́ки) позатяга́ло, *безос.* — очі, щоки запали, ввалилися в кого-небудь. — *Сам гарний: жовтий, як віск, а худий, як скіпка, ще й очі позатягало* (Б. Грінченко); *Минулої ночі багато думок пролетіло в малій голові, аж щоки позатягало, а нічого й не видумав* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОЗАТЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОЗАТЯ́ГУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Затягтися (у 4 знач.) (про всіх або багатьох). *Позатягатися в корсети.*

2. *тільки 3 ос.* Затягтися (у 6 знач.) (про все або багато чогось). *Калюжі позатягалися льодом;* * Образно. *Тепер повинні пройти віки, порозбиватися пороблені стекла, позатягатися в пам'яті людей сліди колишньої культури, — і тоді почнеться з самого початку, з печер, з дикунства нова доба, нова історія* (В. Винниченко); // *розм.* Загоїтися (про рани). *Побиті ребра переболіли, поволі відгули неугавні дзвони у голові та позатягувалися садна* (І. Нижник).

ПОЗАТЯ́ГУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позатяга́ти, позатя́гувати.** *Позатягувані до вагона мішки з борошном зайняли весь тамбур* (з мемуарної літ.); *Ручки* [в панянок] *туго позатягувані у блискучі перчатки* [рукавички], *так що і пальців зігнути не можна* (Панас Мирний); *У високому, врочисто-строгому коридорі затишно, тихо й темнувато від позатягуваних зеленими густими шторами вікон* (В. Винниченко); // **позатя́гувано,** *безос. пред. З розчиненого вікна на свист визирнула кругла, як колесо, фізіономія, волосся її було позатягувано в бігуді* (Валерій Шевчук).

ПОЗАТЯ́ГУВАТИ *див.* **позатяга́ти.**

ПОЗАТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **позатяга́тися.**

ПОЗАУРО́ЧНИЙ, а, е. 1. *у сполуч. зі сл.* час. Вільний від звичайної роботи, служби, уроків і т. ін. *Іван Іванович вважався непоганим плановиком, але хто-хто, а підлеглі знали — за всю свою довголітню працю якщо він і спланував щось путнє і реальне, то це хіба що моторного човна "Світлану", стуленого в позаурочний час* (Ю. Збанацький).

2. *у сполуч. зі сл.* праця, робота *і т. ін.* Виконуваний у вільний від звичайної роботи, служби, уроків і т. ін. час. *Хлопці старанно кували граблі, сапи, сокири... Відразу ж категорично відмовилися брати за цю позаурочну працю якусь платню* (Іван Ле); // Який відбувається, реалізується поза роботою, службою, уроками і т. ін. — *Дарую вам витвори мого позаурочного натхнення. Це* [болванки] *я за три години у неділю виточив* (Г. Усач); *Діловий і внутрішньо зібраний Панчішка на такі "позаурочні засідання" прибігав перший* (О. Чорногуз); *Кожна учениця мала виготовити* [серветки] *щотижня на позаурочних заняттях із праці* (Н. Сняданко).

ПОЗАУРО́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позауро́чний.** *Позакласна робота старшокласників характеризується добровільністю участі в ній школярів, позаурочністю проведення та самостійністю виконання* (з наук. літ.).

ПОЗАУРО́ЧНО. Присл. до **позауро́чний.** *У ліцеї створили кабінет, де учні мають можливість займатися не тільки під час занять, а й позаурочно* (з газ.).

ПОЗАУРЯДО́ВИЙ, а, е. 1. Який не належить до уряду, його юрисдикції, компетенції і т. ін. *Велика роль у міждержавних відносинах належить не лише дипломатичним органам та інституціям, а й позаурядовим, недержавним структурам* (з навч. літ.); *1952 р. було створено найбільшу позаурядову організацію — Міжнародну федерацію планування сім'ї, що охоплює своєю діяльністю понад 134 країни світу і має консультативний статус при Економічній та соціальній раді ООН* (з наук.-попул. літ.).

2. *заст.* Вільний від виконання службових обов'язків. *В позаурядові години, по вечері, він повертався до установи, він копирсався в папірцях* (В. Домонтович).

ПОЗАУТРО́БНИЙ, а, е, *фізл.* Який існує, відбувається поза утробою (у 1 знач.); постнатальний. *Розвиток організму людини має два основні етапи: внутрішньоутробний та позаутробний* (з наук. літ.); *Щоб організм новонародженої дитини пристосувався до навколишнього середовища, повинні відбутися зміни в обміні речовин, легеневому диханні, позаутробному кровообігу, терморегуляції тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАУТРО́БНО, *фізл.* Присл. до **позаутро́бний.** *Інфікування плода може відбутися утробно, під час пологів, частіше — позаутробно* (з наук. літ.); *Перинатальний період знаменує досягнення плодом такого ступеня зрілості, який дозволяє йому (самостійно чи за допомогою медичних заходів) існувати позаутробно* (з навч. літ.).

ПОЗАУ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позау́чувати.** *Ваша лексика буде багатшою, якщо ви володітимете не лише позаучуваними фразами та словами іноземної мови, а й фразеологізмами та сленгом* (із журн.); // **позау́чувано,** *безос. пред. Школярики готові до навчання: перші літери позаучувано, олівці й ручки зібрано до портфелика* (з газ.).

ПОЗАУ́ЧУВАТИ *див.* **позавча́ти.**

ПОЗАУ́ЧУВАТИСЯ *див.* **позавча́тися.**

ПОЗА́УШ *див.* **поза́вуш.**

ПОЗАУ́ШНИК *див.* **позаву́шник.**

ПОЗАФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зафарбувати (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *У місті комунальники позафарбовували написи на фасадах будинків* (з газ.); *Осінь позафарбовувала природу теплими тонами: від золотого до багряного* (із журн.).

ПОЗАФІЗИ́ЧНИЙ, а, е. Недоступний для фіксації фізичними приладами, методами і т. ін. *За Платоном, справжні цінності буття утворюють особливий позафізичний світ — безтілесні прообрази, ідеї, або ейдоси* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАФРАКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який існує поза фракцією (*див.* **фра́кція**[1] 2, 3), не пов'язаний з нею, не представляє інтересів якої-небудь фракції. *Треба було якось заспокоїти електорат, котрий не на жарт розбушувався під хибним впливом позафракційних і фракційних заколотників* (І. Роздобудько); *Депутатські фракції мають додаткові права, порівняно з позафракційними депутатами* (з навч. літ.); *На зустрічі з позафракційними парламентаріями президент анонсував кадрові зміни в силовому блоці* (з газ.).

ПОЗАФРАКЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позафракці́йний.** *І. Огієнко переважно дотримувався принципу позапартійності та позафракційності* (з навч. літ.); *Попри те, що позафракційність має свої переваги, я вважаю, що членство у фракції дає змогу депутату працювати ефективніше* (з газ.).

ПОЗАФРАКЦІ́ЙНО. Присл. до **позафракці́йний.** *Деякі представники політичних партій та об'єднань організовували свою роботу позафракційно* (із журн.).

ПОЗАХАРЧО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позахарчо́вувати.** *Позахарчовувані корови.*

ПОЗАХАРЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Захарчувати всіх або багатьох. *Позахарчовувати в'язнів; Позахарчовувати худобу.*

ПО-ЗАХІДНОЄВРОПЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-західноєвропе́йському.** *На Тернопільщині працівників швидкої допомоги вчать працювати по-західноєвропейськи* (з газ.).

ПО-ЗАХІДНОЄВРОПЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як у Західній Європі; за звичаєм західних європейців. *Жити по-західноєвропейському означає не стільки жити в достатку, скільки бути готовим до самоорганізації* (з газ.).

ПО-ЗА́ХІДНОМУ, *присл.* Як на Заході, у жителів країн Західної Європи та Америки. *Якщо врахувати, що всі народжені рок-групи іменували себе виключно по-західному, то наші "Воплі" звучали цілком по-слов'янськи* (з газ.).

ПОЗАХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Захлюпати, забризкати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Де це ви так сорочки позахлюпували?* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАХЛЮ́ПУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Захлюпатися, забризкатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Як підемо по воду та як почнемо одна на одну хлюпати, позахлюпуємось так, що аж тече* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАХЛЯВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Захлянути (про всіх або багатьох). — *Їжте, бо, кажуть, ви зовсім там позахлявали на кримських харчах,* — *пересміювались тітки* (О. Гончар).

ПОЗАХМА́РНИЙ, а, е. Те саме, що **захма́рний.** — *Я літаю над Гімалаями, бачу позахмарні піки, бачу пальми, священний Ганг, храми Мадраса* (П. Загребельний); *Я бачила своє змордоване, бездиханне тіло з позахмарної високості* (М. Андрусяк); *За столами принишкли. Всім відомо: зараз пісня сколихне серця, заволодіє ними й поведе в позахмарні далі* (Микита Чернявський); *Духовність — це не позахмарні ідеї. Це конкретне, повсякденне життя* (О. Бердник).

ПОЗАХМА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позахма́рний.** *Глибина прірви, що залягала між реальністю і його* [Косача] *амбіціями, позахмарністю його перфекціонізму, закладеною внаслідок отриманого спадку, породжувала пристрасть до життя в усіх своїх виявах* (С. Андрухович); *Творчі пошуки привели Марію Приймаченко до використання гуаші, насичені кольори якої дали змогу художниці переносити на папір всю позахмарність баченого нею дивного світу* (з навч. літ.).

ПОЗАХМА́РНО. Присл. до **позахма́рний.** *Ідеологія солідаризму не допускає виникнення ні позахмарно багатих, ні принизливо бідних* (з газ.).

ПОЗАХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позахо́вувати.** *Вже засинаючи, він подумав: до чого ж важко на світі щось знаходити. Не щастить йому ні з зірками, ні з скарбами. Хоч плач — не щастить. Невже вони так хитромудро позаховувані?..* (М. Слабошпицький); *"Ти думав, їм грошей тра, де що позакопуване, нічийне, — а то їм тра знаку грошей, знаття, що є гроші, їм тра набутися смаку знаття усього позаховуваного"* (В. Медвідь); // **позахо́вувано,** *безос. пред. Старовинні ікони було позаховувано контрабандистами в коробки з-під взуття й вивезено з країни* (з газ.).

ПОЗАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Заховати (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Домінік послав на запросини до князя Єремії верхівця, а тим часом звелів позаховувати в наметі срібло й золото* (І. Нечуй-Левицький); *Позаховував* [Петро] *свої книжки та всякі речі* (Дніпрова Чайка); *Позаховувавши дзьоби під крила, чорним груддям валялись* [ворони] *на снігу* (М. Сиротюк); *Сліду ж людського ніде, а верболози мов позаховували в собі людей якихось* (В. Медвідь).

ПОЗАХО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Заховатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Мряка розійшлася або позаховувалася великими клаптями десь у яри* (І. Франко); *Позаховувалися* [чоловіки] *бурсуками* [борсуками] *в нори, між лісною деревиною* (О. Кобилянська).

ПОЗАХО́ДИТИ, ить, имо, ите, *док.* 1. Зайти (у 1 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Гості позаходили до хати* (Н. Кобринська); *Позаходили* [коні] *у хирявий затінок вербичок* (Ю. Логвин); *Парубки, з усіх боків позаходивши, обставали кругом дівчат* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Щоглу високу й вітрила на тім кораблі закріпили, Потім загнали овець і самі позаходили врешті* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *розм.* Проникнувши куди-небудь у багатьох місцях, спричинити подразнення (про сіль, дим, холод і т. ін.). *Я почав розтирати сльози кулачками і відчув, як в очі зайшла сіль, позаходила і у виразки на щоках* (П. Панч).

2. *тільки 3 ос., чим, перен., розм.* Заслатися або наповнитися чим-небудь (звичайно про очі). *Очі позаходили сльозами.*

ПОЗАХО́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док., розм.* Зайтися (*див.* **захо́дитися**[2] 1, 2) (про всіх або багатьох). *Вуйни-стрийни піяли і піяли без кінця, аж позаходилися, аж похрипли* (І. Керницький); *Дівчата покотом зі сміху. Воістину незбагненна людська натура. Чужина, неволя, чорна біда, невідання про завтрашній день — а вони аж позаходилися від реготу* (М. Андрусяк).

ПОЗАХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Захопити (у 3 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Скрізь позахоплювали* [пани] *землі та права і не давали по-людському жити простому народові...* (І. Шаповал); *Якось так вийшло, що всі довгоногі позахоплювали передні місця* [у класі], *а я, найменший зростом, опинився в самому закутку* (П. Запаренко).

ПОЗАХО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *док.* Захоплюватися (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Максим позахоплювався Лізиними дитячими малюнками, сказав, що він сьогодні перший раз шкодує, що колись не пробував малювати й собі* (В. Лис); *Відвідувачі віртуальної картинної галереї Євгенії Гапчинської дізналися про творчий шлях художниці, подивилися її інтерв'ю, позахоплювалися серією поштових марок, розроблених нею* (із журн.).

ПОЗАЦВІТА́ТИ[1], а́є, а́ють, *док.* Зацвісти *(див.* **зацвіта́ти**[1] 1, 2) (про все або багато чого-небудь). *Зелені ліси ялинові позацвітали* (Ю. Федькович); *А от як прийде весна, як .. позацвітають трави .. — от коли наші гори красні!* (Г. Хоткевич); *— А з чого ж ви зробите* [вінок], *діти, коли ще нема зілля? — Чому нема! Чекай, ми тобі покажемо, які гарні квітки позацвітали* (Б. Лепкий); *Село вже позацвітало вечірніми вогнями, схожими на золотенькі жалібні квітки* (Є. Гуцало).

ПОЗАЦВІТА́ТИ[2], а́є, а́ють, *док.* Зацвісти *(див.* **зацвіта́ти**[2]) (про все або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Стіни в хаті аж позацвітали від вогкості та почорніли від диму* (М. Коцюбинський); *Позасихали вони* [книші], *як залізо, позацвітали — не вгризеш* (М. Стельмах); *Щоб хліб не зачерствів і не позацвітав, виробники додають у нього крохмаль, патоку, солодові препарати* (із журн.); // *безос. Як у хліві — в хаті: двері набрякли, по кутках аж позацвітало, вікна й не розтають...* (А. Тесленко).

ПОЗАЦВІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Те саме, що **позацвіта́ти**[2]. *На полиці паляниці позацвітались* (П. Чубинський).

ПОЗАЦЕНТРО́ВИ́Й, о́ва́, о́ве́, *спец.* Який розташований, відбувається, здійснюється і т. ін. поза центром (у 1, 2 знач.) чого-небудь. *Наявність шарнірів у ланцюгу передачі зусиль до зразка виключає позацентрове прикладання осьової сили, забезпечуючи однорідність поля напружень по периметру перерізу зразка* (з наук. літ.); *Позацентровим стиском є таке навантаження стрижня, коли поздовжні сили діють по лінії, паралельній осі стрижня та віддаленій від неї на відстань, яку називають ексцентриситетом* (з навч. літ.).

ПОЗАЦЕНТРО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., спец.* Властивість за знач. **позацентро́ви́й.** *Позацентровість опирання ферми на колону враховують при шарнірному з'єднанні* (з наук. літ.); *В опорному вузлі позацентровість створюється тим, що опорна реакція і розпір арки перетинаються нижче за вісь напіварки* (з навч. літ.).

ПОЗАЦЕНТРО́ВО, *спец.* Присл. до **позацентро́ви́й.** *Фундаменти вважають позацентрово завантаженими, якщо на них діють згинальні моменти та стискальні зусилля* (з навч. літ.).

ПОЗАЦЕРКО́ВНИЙ, а, е. Який не належить до церкви як інституції, не є в її компетенції, під її юрисдикцією. *Оскільки анафема — вище церковне покарання, її використання у позацерковних (зокрема, політичних) сферах не є канонічним* (з наук.-попул. літ.); *Художник малював ікони та проєктував вітражі, також працював і в позацерковній сфері: виконав мозаїку на автовокзалі міста* (з газ.); // Який звучить, виконується і т. ін. поза церквою, храмом. *За доби козацтва в Україні набув поширення позацерковний духовний спів* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАЦЕРКО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позацерко́вний.** *Показовим є соціологічне дослідження, проведене з метою виявити мотивації (і чинники, що їх зумовлюють) тієї частини вірян, котрі обрали шлях позацерковності* (з наук. літ.).

ПОЗАЦЕХОВИ́Й, а́, е́. 1. *іст.* Який не належав до цеху (у 1 знач.). *Люди мінялися, росли духом. Повелася боротьба з .. позацеховими ремісниками, що торгували поробками на базарах* (М. Дочинець); *У XVI–XVII ст. цехи в Україні мали свої особливості: тут не було абсолютної замкненості, існувала значна кількість позацехових майстрів* (з навч. літ.).

2. Який не належить до цеху (у 2 знач.). *Характеристики виробничої структури можна подати у формі матриці наявності (відсутності) зв'язку між цехами та проміжними складами позацехової підпорядкованості* (з навч. літ.).

ПОЗАЦЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* Зацькувати всіх або багатьох. *Двоє цуценяток було, так же сусідські діти своїми собаками позацьковували* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗАЧАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Зачарувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Позачаровувати чаклуванням підлітків.*

ПОЗАЧА́С, у, *ч.* Те саме, що **позача́сся.** *Як вікна в позапростір, позачас, за мури німоти і всепокори, так світяться свічада, світлом хорі, і пильно задивляються крізь нас у сяйва* (В. Стус); *— Коли ти забуваєш про час, про існування чогось ще, крім тебе, і твого кохання, і коханої істоти з тобою, в тобі, у взаємопроникненні і злитті з нею, ти потрапляєш у позачас і в позапростір...* (Ю. Покальчук); *Наш парк перевершував будь-який інший, він був чудесним лісом. Він існував поза часом і в позачасі тривав* (Ю. Андрухович).

ПОЗАЧАСО́ВИЙ, а, е. Який існує поза часом, не зумовлений категорією часу. *Загатному не давала спокою думка, що його життя випадковість і нічого не зміниться в світі, напише свої романи чи ні, тобто вони не мають для світу абсолютного, позачасового, позалюдського значення* (В. Дрозд); *Поряд із позачасовими, "вічними" метафорами .. з'являються нові, побудовані на реаліях і почуттях епохи* (В. Русанівський); *Міф — одна з тривких підстав людської культури, форма існування тривких і позачасових цінностей, носій загального і незаперечного в певному колективному досвіді* (І. Дзюба); *Геній — на те він геній, що його творчість багатопластова, позавікова і позачасова* (М. Матіос).

ПОЗАЧАСО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **позачасо́вий.** *Міфи передаються з покоління в покоління майже без змін. Минуле сприймається в них не як етап становлення, не як часова модель, а як позачасовість* (з наук. літ.); *Визначальною особливістю умовного способу є його позачасовість, призначення передавати нереальні, гіпотетичні дії, процеси, стани* (з наук. літ.).

ПОЗАЧАСО́ВО. Присл. до **позачасо́вий.** *Сам, не помічаючи цього, марив нею* [Вітою] *позачасово, ні перед чим не спиняючись* (Б. Харчук); *— Чи може кохання бути "екс"? Воно ж існує позачасово* (І. Карпа).

ПОЗАЧА́ССЯ, я, *с.* Час, який не можна співвіднести з певними речами, подіями і т. ін.; вічність. *Він був з майбутнього, напевне, із позачасся був, мабуть* (П. Мовчан); *Ти сповідався, ти повірив, Але так довго йшов сюди — До цих людей у позачасся, У світ, де все тобі твоє* (П. Гірник); *Сьогоднішній день виплив із позачасся* (Є. Кононенко); *В якийсь момент боєць збирає свою волю в один клубок й немов би переходить в стан позачасся, в якому його сили зростають устократ* (Л. Кононович); *Гострі доторки безсмертя й позачасся формують відмінний від поширеного штиб чуттєвості та моралі* (К. Москалець).

ПОЗАЧЕРГО́ВИЙ, а, е. Який порушує чергу, послідовність; який відбувається, проводиться, робиться поза чергою, поза встановленим терміном. — *Для позачергової заяви слово має депутат Бондаренко* (А. Головко); *На третій день Українського з'їзду виступив з позачерговою промовою щойно призначений генеральним секретарем військових справ Петлюра* (Б. Антоненко-Давидович); *Спікер балансує над прірвою. Протистояння досягає апогею. Скликається позачергова сесія* (Л. Костенко); *Командир нашої бригади .. дає мені п'ять днів позачергової відпустки* (Ю. Андрухович).

Наря́д по́за че́ргою <Позачерго́вий наря́д> *див.* **наря́д**[2].

ПОЗАЧЕРГО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **позачерго́вий.** *Шамотнява й переполох скрізь неймовірні, але Марко Остапович провів студентів залізною рукою. Квитки, місця, позачерговість — все забезпечено і гарантовано* (П. Загребельний).

ПОЗАЧЕРГО́ВО. Присл. до **позачерго́вий.** — *Впускайте* [людей] *строго по черзі. Та ось що. Там я бачив інваліда і жінку з дитиною. Їх — позачергово* (О. Донченко); — *Пропустіть, Паоло Дмитрівно. І пропускайте завжди позачергово: аспірантка Правдик провадить важливі для мене дослідження* (М. Дашкієв); *На фронтах, на Південному особливо, настали інші часи: німці вже не знали, котру з дірок найперше затикати, котрий прорив латати позачергово* (Олекса Ізарський); *Зарплати і премії були пристойними. Та й квартири давали позачергово* (Ю. Андрухович).

ПОЗАЧИ́НЮВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **позачи́нювати.** *Прийде* [Катря] *до Чайченкової хати, подивиться на двері позачинювані, на втихлий двір, постоїть та й додому вертається...* (Марко Вовчок); *Віконниці в будинках були щільно позачинювані* (В. Кучер); *На костьолі .. висів добрячий замок, другий і третій теж були позачинювані* (Валерій Шевчук); // **позачи́нювано,** *безос. пред. У той час в місті майже все було позачинювано: як сніг на голову впала якась страшна податкова* (С. Андрухович); *Ані вогню у горні, ані розприску іскор, ані сопіння міхів; усе позачинювано, усюди тихо* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПОЗАЧИ́НЮВАТИ *див.* **позачиня́ти.**

ПОЗАЧИ́НЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позачиня́ти.** *За паровозом довгою низкою червоніють товарні, наглухо позачиняні вагони* (О. Гончар); *Кілько разів чував він перед тим, у теплій палаті, за позачиняними брамами та вікнами, рев бурі, гуркіт грому та хлюскіт зливи* (П. Куліш, пер. з тв. В. Шекспіра); // **позачи́няно,** *безос. пред. У дворі пусто-тихо, всюди позапирано, всюди позачиняно* (Панас Мирний); *Ворота скрізь позачиняно, а все село під гору вибігає та за боєм слідкує...* (Г. Косинка).

ПОЗАЧИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПОЗАЧИ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* Зачинити (у 1–3 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. [Марина:] *Сидимо ми в Юхимихи в сінях, позачиняли двері, прослали долі рядюжку, говоримо* (С. Васильченко); *Гетьман значуще подивився на вікна. Орлик зрозумів цей знак і позачинював їх* (Б. Лепкий); *Ось я, ваш радник, я сьогодні йду сюди Подбати про платню для корабельників, А тут жінки позачиняли брами всі* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); *Позачиняли* [люди] *свої комори, познімали терези і порозходились* [порозходилися] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гурський .. видряпався до заввідділу, по кілька разів на рік їздив за кордон. А коли позачиняли райкоми, він пірнув у мул, а тоді виплив на чолі власного банку* (В. Діброва); *Наполохані смерчем вітряківці після полудня позачиняли худобу та птицю і самі поховалися по хатах* (В. Чемерис); *Забрали їх* [некрутів], *позачиняли в темну* (Панас Мирний); *Братчиків похапали і позачиняли у в'язниці, а на вкраїнців і на їхню літературу з того часу почали позирати лякливим оком* (І. Огієнко); * Образно. *Господиня дому грала* ["Місячну сонату" Бетховена] .. *недовгий час, поки остаточно музика не позачинювала уст тим, що балакали тихцем* (О. Кобилянська).

ПОЗАЧИНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Зачинитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Опустіло і широке чисте дворище.., позачинялися столярні двері великого будинку* (Панас Мирний); *Ресторани позакривалися, позачинялися хвіртки перед будиночками* (Т. Прохасько); — *Багаті позачинялися у домах, дьогтем повимащували стіни й двері, не виходять* (Р. Іваничук); *Пів міста розбіглося, а решта міщан від переляку позачинялася у домівках* (Д. Білий); *Останні нічні клуби позачинялись* (В. Хрущак).

ПОЗАЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зачитати (у 1–3 знач.) усе або багато чого-небудь. *Батьки, ви можете позачитувати своїм малятам загадки про знаряддя праці, пори року, звірят або іграшки. Це буде корисно не тільки для малечі, але й для дорослих* (з газ.); *У своєму щоденнику Євген Чикаленко писав: "Які ж такі баєчки так цікавлять людей? — Ото про бабу Горбулиху була найкраща та ще як ото суддя не розуміє по-нашому та перекручує (д-ра Модеста Левицького), то ті номери аж по сусідніх селах десь позачитували"* (із журн.).

ПОЗАЧИ́ТУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зачитатися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Позачитувалися діти Всеволодом Нестайком.*

ПОЗАЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПОЗАЧІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Зачепити *(див.* **зачепи́ти**[2] 1) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *Як ви мою дитину кривдите та визиваєте, та я вашу хату, хоч ви в ній позачіплювали на вікнах панські білі шмати, так їй понаставлюю на все село червоні знаки* (О. Кобилянська); *Порізавши печінку на шматки, Юхим начепив їх на гачки і приладнав волосінь до кущів, перев'язавши їх, ще й позачіплював на стебла очерету, щоб гачки не тонули* (М. Малиновська); *Дармограїха .. позачіплювала вікна ряднами та простирадлами* (Є. Гуцало); *Аби ковдра не вибивалася з підковдри, її рекомендують позачіпляти за тканину з чотирьох боків спеціальними кліпсами* (з газ.); *Позачіпляти перехожих у натовпі.*

ПОЗАЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, **ПОЗАЧІПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Зачепитися *(див.* **зачепи́тися**[1] 1, 2) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Де-де видно було ще клаптики сіна, що позачіплялися при киданню стіжка* (І. Франко); *Позачіплювалися* [мереживні хусточки] *за пурпуровий оксамит крісел* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Мряки, що підіймалися вже з гір і лісів, мов позачіплювалися там у польоті* (О. Кобилянська).

ПОЗАЧІПЛЯ́ТИ *див.* **позачі́плювати.**

ПОЗАЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **позачі́плюватися.**

ПОЗАЧІ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позачі́сувати.** *Чорні кудрі позачісувані* (П. Чубинський); *Марія аж трохи боялася розкутаної баби на лаві біля столу: .. ріденькі сиві кіски позачісувані на потилицю, а ті скроні ще біліші від кіс* (В. Медвідь); * Образно. *А там, далі, позачісувані чуби копиць сіна* (В. Винниченко); // **позачі́сувано,** *безос. пред. Волосся має бути позачісувано так, щоб зачіска була природною й приховувала недоліки обличчя* (із журн.); * Образно. *На стогектарнім клину за кілька днів кучугури позачісувано, як ножами, розрівняно, розплановано* (О. Гончар).

ПОЗАЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Зачесати все волосся в одному напрямку. *У жінок волосся було закручене в дрібні .. завитки, кучерики, жмутики .. Тільки деякі молоді та вродливі жінки позачісували його назад або попідстригали чубчиком на лобі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Зробити яку-небудь зачіску. *Я тоді наготую нам обом їсти, і поїмо. Бабка в мене все така чистенька ходила. Позачісую її* (Н. Сняданко).

ПОЗАЧІ́СУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зачесатися (про всіх або багатьох). *Дивись, як гарно всі дівчата позачісувались, а ти патлата* (Сл. Б. Грінченка); *Вони позачісувались, поприбирались у гарні сукні, у квітки та стрічки* (І. Нечуй-Левицький); [Грумйо:] *Клич Натанієля, Джозефа, Ніколаса, Філіппа, Уолтера, Пундика й усіх. Нехай гарненько позачісуються, почистять свої сині лівреї та попідв'язують чепурненько панчохи* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОЗАШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позашива́ти.** *Старе позашиване решето на колінах ловило ті зернятка* (Іван Ле); *Нам попалися звичайні "телячі" вагони, подовбані за війну кулями та осколками і вже старанно позашивані десь на наших вагоноремонтних заводах* (О. Гончар); // **позаши́вано,** *безос. пред. Повів мене* [начальник] *до дзеркала; дивлюсь: козакин мій защепнутий на всі гаплики, .. де розірвалось, позашивано* (О. Стороженко); [Марсіянка:] *Я тобі казала, що на Землі напевне цікавіше жити! Повдягали тут нас в якісь соціялистичні* [соціалістичні] *вирібничі* [виробничі] *халати. Скрізь позашивано, навіть і побалакати не можна!* (Остап Вишня).

ПОЗАШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* Зашити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Прийшли ми на кватиру, повмивалися, попередягалися, позашивали, де в кого що пообдиралося вночі по хащах* (І. Франко); — *Моя служниця позашиває, вичистить, вигладить і якось воно буде* (Б. Лепкий); — *Я не знаю, як воно так виходить... Я позашиваю собі кишені* [щоб не тримати в них руки]! (І. Багмут); *От, узявши золоті* [монети], *позашивав* [Трохим] *у онучу, а срібні .. у полу свити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мешканці ОСББ позашивали вагонкою та гіпсокартоном комунікації, а коли виникли проблеми, відмовили надати до них доступ* (з газ.).

ПОЗАШИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* 1. Зашитися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Сови, пугачі, куни та тхори позашивалися уже в свої тьмяні нори* (Юліан Опільський); — *Товаришу командир, щастя на нашому боці! — під'їхав Симон Гоглідзе. — Ці вояки повиставляли варту, а вона вся позашивалася спати* (М. Стельмах); *Лежить, широко розплющивши очі, Максим, і йому до сліз шкода людей, .. позашивались в хати, наче кроти в нори...* (А. Дімаров).

2. *рідко.* Зашитися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Коректори видавництва вже позашивалися з таким обсягом роботи!* (із журн.).

3. Підшитися (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Перш ніж позашиватися, пацієнти повинні дізнатися в клініці про можливі ускладнення радикального лікування алкоголізму* (з газ.).

ПОЗАШКІЛЬНИ́Й, а́, е́. Не пов'язаний зі школою, який існує поза школою, поза навчанням у школі. *На канікули задали з позашкільної програми якось вірша вивчити* (В. Лис); *На Рівненщині стартував обласний конкурс "Кращий позашкільний навчальний заклад року"* (з газ.); // Який проходить, здійснюється, відбувається не в шкільних умовах, не в школі. *Таємничий четвер, в який Дарка повинна ввійти глибше в позашкільне життя Стефи й Оріховської, має перед собою досить поганого попередника: середу* (Ірина Вільде); *Всі уроки, які він провів у нашому класі, всі позашкільні години — бесіди, екскурсії, мандрівки — це нині мої перші педагогічні університети* (Г. Усач); — *А мені вчителька сказала.., щоб я у позашкільний час благотворно на вас впливала, бо ви, ледарі, дома не допомагаєте...* (В. Нестайко).

ПОЗАШКІ́ЛЬНИК, а, *ч., розм.* Фахівець із позашкільної освіти, позашкільного виховання. *Завдяки позашкільникам діти мають можливість жити творчим, спортивним, науково-технічним, еколого-натуралістичним життям, а простіше кажучи, утілювати мрії* (з газ.).

ПОЗАШКІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **позашкі́льник.** *Досвідчена позашкільниця завжди враховує психологічні особливості школяра* (з газ.).

ПОЗАШЛЮ́БНИЙ, а, е. 1. Народжений поза шлюбом. *В дні бурхливо прожитої молодості він найбільше боявся зганьбити себе позашлюбними дітьми* (М. Стельмах); — *Його вбила не дружина, а ... дочка. Отак! — Рідна?! — Позашлюбна* (Г. Тарасюк); *Жінка була досить молода, але цілком деградована й абсолютно несвідома .. Бідолаха мала позашлюбну дитину* (М. Андрусяк); — *Мені сказали, що він позашлюбний син якогось архідиякона, а за своєю природою — сам диявол* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Який існує, відбувається поза шлюбом; нешлюбний. *Баби й дівчата в комуні є вільні. І, може, не одній з них Гафійчина клята думка про позашлюбне кохання в голову заскочила* (Д. Бузько); *Анонімок він .. не пише, хоча й любощів позашлюбних, тобто стрибання в гречку, покривати не збирається* (О. Гончар); *Жалібно каявся* [п'яничка] *у своїх позашлюбних зв'язках* (В. Дрозд); *Вона була закохана в Філіпа, але навіть у думках не припускала можливість позашлюбних стосунків з ним* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЗАШЛЮ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позашлю́бний.** *Позашлюбність є чинником збільшення сімейних проблем і може ускладнювати їх вирішення* (з навч. літ.).

ПОЗАШЛЮ́БНО. Присл. до **позашлюбний** 1. *Статистика свідчить: більше мільйона дітей виховується в неповних сім'ях, а кожна десята дитина народжується позашлюбно в матері віком до 30 років* (з газ.).

ПОЗАШЛЯХОВИ́Й, а́, е́. Який здійснюється, відбувається, існує і т. ін. поза шляхами. *Відвідувачі зможуть оглянути спортивні автомобілі, мотоцикли різних марок на спортивно-презентаційній акції "Україна єдина", де виступлять команди з кільцевих гонок, позашляхових змагань* (із журн.); *Краса осіннього лісу, незабутні позашляхові пригоди не залишили школярів байдужими* (з газ.); // Признач. для використання по бездоріжжю. *Професор Горбатько був людиною з багатим досвідом експедицій — теж вдягнув відповідне взуття, яке сам же іменував позашляховим* (А. Кокотюха); *Позашляховий велосипед із великими шинами дозволяє їздити по м'якій нестабільній місцевості — такій як сніг, пісок, болото* (з мови реклами).

ПОЗАШЛЯХОВИ́К, а́, *ч.* Вантажопасажирський автомобіль середньої тоннажності, що має підвищену прохідність по бездоріжжю завдяки високому кліренсу, широким шинам і т. ін.; позадорожник. *За півтори доби під вечір у присмерках позашляховик покинув трасу на Чоп у місці без указівних знаків* (Люко Дашвар); *Спуск ставав крутішим, позашляховик набирав швидкість* (М. Кідрук).

ПОЗАШМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зашморгнути все або багато чого-небудь. *Схарапуджені коні, прив'язані до тину, намертво позашморгували вузли на поводах* (В. Шкляр); *— Щільно зачиніть двері. Замкніть на ключ. Позашморгуйте портьєри на вікні. — Доктор Рудольф .. зачиняє двері, зашморгує важкі зелені портьєри* (В. Винниченко).

ПОЗАШМО́РГУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зашморгнутися (про всіх або багатьох). *Позашморгуються нещасні з біди.*

ПОЗАШНУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зашнурувати все або багато чого-небудь. *Перед походом досвідчений мандрівник перевіряє, чи добре позашнуровував взуття, наплічники тощо* (із журн.).

ПОЗАШНУРО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зашнуруватися (про всіх або багатьох). *Перед подорожжю в гори слід ретельно позашнуровуватися — стопи мають бути добре зафіксованими спеціальним спортивним взуттям* (із журн.).

ПОЗАШПАКЛЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позашпакльо́вувати.** *Ремонт у під'їзді, який розпочато в кінці минулого року, і досі не завершено — лише позашпакльовувані панелі* (з газ.).

ПОЗАШПАКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зашпаклювати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Згідно з договором, орендодавець має провести за власний рахунок косметичний ремонт приміщення: позашпакльовувати дірки, пофарбувати стіни, переклеїти шпалери тощо* (з газ.); // *безос.* * Образно. *В горлі дряпало так, що під час ковтка на очах проступали сльози, ніс і вуха позашпакльовувало, наче люки в підводному човні* (М. Кідрук).

ПОЗАШПАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зашпарувати всі або багато щілин, заглибин глиною. [Ганна:] *Ти краще позашпаровуй та черінь добре вирівняй.., а малювати не треба, то примха* (І. Карпенко-Карий).

ПОЗАШПИ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позашпи́лювати.** *Якісь паломники в побожнім запалі полишали тут* [у гроті] *свої візитові карточки, позашпилювані в цементових шпарах* (І. Франко).

ПОЗАШПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Зашпилити все або багато чого-небудь. *Перш ніж братися за приготування їжі, варто одягнути фартук, позакочувати рукава, позашпилювати довге волосся* (із журн.).

2. *рідко.* Пришпилити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Там* [на Лобному місці в Москві] *від року 1698-го торчали* [стирчали] *на залізних шпилях голови збунтованих стрільців. Сам цар їх повідрубував і позашпилював .. при звуках сурм і при грюкоті бубнів* (Б. Лепкий).

ПОЗАШТА́ТНИЙ, а, е. 1. Який не входить до штату *(див.* **штат**[2] 1); який складається з осіб, що не входять до штату. *Кабінет почали заповнювати співробітники редакції, художники, позаштатні кореспонденти* (О. Бердник); *Існують у нас посади стажистів. В інших компаніях їх називають резервними пілотами, запасними, позаштатними, але суть від того не міняється — це учні, практиканти* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Вона такі коники викидає не вперше. Минулого року втекла з одним позаштатним учителем, і я знайшов їх аж у Загребі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Признач. для осіб, які не входять до штату. *У квітні було проведено позаштатні збори всіх партнерів фірми* (з газ.).

2. Не передбачений штатним розписом. *Позаштатна посада.*

△ **Позашта́тна ситуа́ція** *див.* **ситуа́ція.**

ПОЗАШТА́ТНО, *присл.* Не перебуваючи в штаті *(див.* **штат**[2] 1). — *Сьогодні ввечері... Підійде? О десятій? — Не вийде. Сьогодні у мене нарада в журналі... я позаштатно працюю в журналі "Хрін"...* (О. Бердник); *Спочатку людина дописує позаштатно, стає робітничо-селянським кореспондентом .. Потім* [співпрацює] *із районною .. газетою — це вже сходинкою вище* (А. Кокотюха).

ПОЗАШТО́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позашто́пувати.** *Позаштопувані чорними нитками шкарпетки.*

ПОЗАШТО́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заштопати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *А що старе, дране, — позашиває* [Мотря], *позаштопує, матері старе тіло прикриє* (Панас Мирний).

ПОЗАШТУКАТУ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаштукату́рювати.** *Будинок утеплений пінопластом, позаштукатурюваний ззовні й усередині, металочерепиця модульна* (з мови реклами); // **позаштукату́рювано,** *безос. пред. Фасад синагоги в м. Долина на Бойківщині позаштукатурювано тиньком світло-сірого кольору* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗАШТУКАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Заштукатурити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях; позатиньковувати. *До Другої світової війни церкву Покрови Пресвятої Богородиці не встигли позаштукатурювати, тож зробили це лише тепер* (з газ.).

ПОЗАЩІПА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПОЗАЩІ́ПУВАТИ,** ую, уєш, *док., що.* Защепнути все або багато чого-небудь. *Одно вікно полишилось відчинене: приставив* [Начко] *собі крісло, виліз на фрамугу, замкнув вікно і позащіпав як годиться всі гачки і засувки* (І. Франко); *Орлик на рівні ноги зірвався. Лівою рукою чуприну пригладив, правою пояс поправив, ґузики* [ґудзики] *позащіпав* (Б. Лепкий); *Фарбовані віконниці теж позачиняли* [солдати] *й позащіпали защіпками* (Іван Ле); *Краї тіста потрібно міцно позащіпувати* (із журн.).

ПОЗАЩІПА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, **ПОЗАЩІ́ПУВАТИСЯ,** ується, уємося, уєтеся, *док.* Защепнутися (про всіх або багатьох). *Всі зацікавилися полоненими. Ті, що сиділи без сорочок, одягнулися й позащіпалися. Старшина ж чужий прийде* (У. Самчук).

ПОЗАЩІ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позащіпа́ти.** *У нас двері позащіпувані* (Сл. Б. Грінченка); *Мундир позащіпуваний на всі ґудзики.*

ПОЗАЩІ́ПУВАТИ *див.* **ПОЗАЩІПА́ТИ.**

ПОЗАЩІ́ПУВАТИСЯ *див.* **ПОЗАЩІПА́ТИСЯ.**

ПОЗАЯ́ДЕРНИЙ, а, е. 1. Вільний від ядерної та водневої зброї. *Україна ще раз підтвердила власні зобов'язання щодо позаядерного статусу та наголосила на важливості територіальної цілісності та політичного суверенітету* (з газ.).

2. Те саме, що **нея́дерний** 2. *При утворенні одиниць нереченнєвого з формально-граматичного боку рівня виникають позаядерні предикативні відношення системи вторинної предикації* (з наук. літ.).

3. *біол.* Пов'язаний з органоїдами клітини, здатними до самовідтворення. *Термін "цитоплазма" у 1863 р. запропонував Р. фон Келлікер спочатку як синонім до протоплазми, однак згодом його значення змінилося на позначення внутрішньоклітинної речовини та позаядерних органел* (з наук.-попул. літ.).

△ **Позая́дерна (цитоплазмати́чна) спадко́вість** *див.* **спадко́вість.**

ПОЗАЯ́К, *спол.* Те саме, що **оскі́льки** 1; тому що; через те що. *Позаяк цікавого не маю що писати, тягтиму далі свою подорож, хоч, може, вона тобі теж не цікава* (М. Коцюбинський); — *У вчених людей завжди буває лисина. Ось ти вивчишся, і в тебе буде, позаяк — голові ж робота велика* (Григорій Тютюнник); *Вам, певне, відомо, що самогубців колись не дозволяли ховати на християнських цвинтарях, позаяк самогубство — гріх проти Бога* (В. Єшкілєв); *На пару тижнів я утратив сон, позаяк думки мимоволі крутилися довкола таємничих переживань* (Любко Дереш).

ПОЗАЯЛО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позаяло́жувати.** *Ті сторінки в Смілчинській збірці, де вписано великодні поздоровлення мовою простонародньою* [простонародною], *важко тепер і читати: так сильно вони позаяложувані од частого читання* (А. Кримський).

ПОЗАЯЛО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Заялозити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позаяложувати рукава.*

ПО-ЗА́ЯЧИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-за́ячому.** *Тремтіти по-заячи.*

ПО-ЗА́ЯЧОМУ, *присл.* Як заєць. *Дошкільнятко, склавши по-заячому перед собою руки, після виконання навчальної умови робить короткий стрибок* (із журн.); // Як у зайця. *Іноді уста його пересмикувалися по-заячому, надаючи обличчю вираз уболівання* (М. Стельмах).

ПОЗБА́ВИТИ *див.* **позбавля́ти.**

ПОЗБА́ВИТИСЯ *див.* **позбавля́тися.**

ПОЗБА́ВЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., іст.* У СРСР до прийняття конституції 1936 р. — людина, позбавлена виборчих та інших громадянських прав у зв'язку з належністю до так званого експлуататорського класу — поміщиків, духовенства, куркульства і т. ін. *Позбавленці змушені були купувати продовольство й товари широкого вжитку на вільному ринку, який постійно скорочувався, або в державних комерційних крамницях за підвищеними цінами* (з наук. літ.); *Позбавлення виборчих прав так званих експлуататорських класів було настільки радикальним, що до категорії позбавленців потрапила вся культурно-національна еліта країни* (з навч. літ.).

ПОЗБА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позба́вити** 1, 2. *Справді, єдиній дочці такого батька, рано позбавленій материнського впливу, даремно було б доводити, що її "принципи" утопічні і не годяться в наші обставини* (Леся Українка); *В'ялий, мов риба, позбавлена води, Сергій ішов з дому і такий самий і повертався* (Г. Епік); *Андрій, як і кожен у цій тюрмі країни соціалізму, був позбавлений будь-яких, найелементарніших і всюди існуючих засобів оборони* (І. Багряний); *Не існує гіршої муки для митця, ніж бути позбавленим змоги творити прекрасне... для щастя людей...* (З. Тулуб); *Оточений хорошою родинною атмосферою, він* [М. Коцюбинський] *позбавлений був тих щоденних дрібних турбот.., які .. заважають жити* (С. Єфремов); // Який не має чого-небудь. *Та що вона знає? Може, це лише домисли, позбавлені фактичної основи?* (І. Франко); *Це — темно-бура масляниста рідина, яка не замерзає навіть під впливом найнижчих температур. І ще вона майже зовсім позбавлена в'язкості* (В. Владко); — *Я позбавлений ілюзій. Одні вигадують Бога. Інші — прекраснодушні ідеї* (О. Бердник); *Вдова була позбавлена фантазії* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // **позба́влено,** *безос. пред. Світлійший щоднини бачиться зі мною, балакає про всілякі речі, нібито радиться, а тут поза мої плечі полками моїми розпоряджається, .. ніби мене вже й на світі немає, ніби мене вже позбавлено влади й сили* (Б. Лепкий); *Тираж був конфіскований, редактор вечірнього випуску попереджений, що при повторному промахові "Лузейро" буде позбавлено ліцензії* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

(1) Не позба́влений *чого* — який має, якому властиве що-небудь. *Писарша тепер вбралась в нову шерстяну зелену сукню, ще й почепила на шию шість разків доброго товстого намиста .. Кольори були різкі, але не позбавлені ефекту* (І. Нечуй-Левицький); *Дорошеві зробилося досадно, бо він спіймав себе на тому, що не позбавлений себелюбства* (Григорій Тютюнник); — *Я найбільше звертаюсь до вас, бо ви чи не єдиний тут не позбавлений почуття гумору* (О. Чорногуз); — *Моя відправна точка — це силогізм: світ не позбавлений принадливості, я залишаю світ — отже, приношу жертву* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПОЗБА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позба́влений.** *Мовчання не означає німування, позбавленості дару "чистого звука мови", і знання про це теж є складником того цілісного досвіду, якого набув .. поет* [Михайло Григорів] (К. Москалець); *Найяскравіша особливість фінської початкової школи — позбавленість умовностей та штучних обмежень у всіх аспектах: від одягу до поведінки* (з газ.).

ПОЗБА́ВЛЕ́НКА, и, *ж., іст.* Жін. до **позба́вле́нець.** *Принесе голодна старенька свою обручку або царський рубль. Касирка на вагах зважить та випише чек на певну суму. І забирай те, що тоді вважалося ласощами, — ковбасу, вершкове масло, сир, а якщо ти позбавленка і продовольчих карток не маєш, можеш купити хліб* (з мемуарної літ.).

ПОЗБА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позба́вити** і **позба́витися.** *Прокляття* [архієрея] .. *підпираються позбавленням права на одержання допомоги від благодійних установ* (В. Еллан-Блакитний); *Юнак, хворий на тяжку непоправну недугу, розуміє ідею відмолоджування як позбавлення від цієї хвороби, не більше* (Ю. Смолич); *"Взяття в москалі" у Шевченка нерідко означене через "голення чуприни" (паралель із "остриганням" "дівчаток"! — в обох випадках наявний класичний міфологічний момент позбавлення сили через обтинання волосся)* (О. Забужко); *Позбавлення зовнішніх атрибутів, котрі би нагадували про його* [пандита] *причетність до певного соціального укладу, було частиною його шляху* (Люко Дашвар).

ПОЗБАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позбавля́ти** і **позбавля́тися.** *По-перше, це* [нищення цивільного одягу] *наче позбавляння захисної оболонки — першого, себто зовнішнього рівня захисту. По-друге, це спалення мостів — назад дороги немає* (Ю. Андрухович).

ПОЗБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОЗБА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* позба́влять; *док.* 1. *кого, що чого.* Забирати, віднімати щось у кого-небудь, залишати кого-, що-небудь без чогось. *Мотря обіймала цехмістрові чоботи, благаючи не позбавляти старого шматка хліба* (З. Тулуб); *Безконечні промови божевільних вождів. Це одурманює юрбу, позбавляє індивідуальності, перетворює кожного учасника тих дій в слухняну клітинку* (О. Бердник); *І я кляну за катом ката В моїй невольницькій глуші, Що нацькував на брата — брата, .. Люд закував в цупкі кайдани, Позбавив молодість мети* (П. Грабовський); *На початку 1884 року Косту Хетагурова позбавили стипендії, і йому прийшлось залишити навчання в Академії і повернутись на батьківщину* (П. Тичина); // Не давати кому-небудь можливості здійснювати щось, забороняти щось робити. *Кидаючи якір, позбавляв* [Джон] *себе можливості зупинитись у морі, якщо приплив не донесе їх до берега* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); — *На заводі ніхто не позбавить його права вчитись!* (О. Донченко); *Війна, як уже говорилося, перекреслила все. Позбавила Коломійця змоги звільнитися раніше. Зробила вдівцем* (А. Кокотюха).

2. *кого чого.* Звільняти кого-небудь від чогось небажаного; допомагати кому-небудь уникнути чогось. *На 17 році я вже мав політичний процес, і з того часу до останніх днів жандари не позбавляють мене своєї ласкавої опіки* (М. Коцюбинський); — *Позбавляю вас будь-якої влади, будь-якого гніту, тільки ж будьте мені вірними бійцями, синами анархії, синами всесвітньої волі! Без влад, без насильства диктаторів житиме наша степова республіка...* (О. Гончар); *Хоч се не дуже вигідно для Вас, та, почасти, й для мене, але нехай вже так буде, — тим позбавите мене більшої мороки* (Леся Українка); *Почувши, що в поїзді з'явився касир, який позбавить їх неприємного обов'язку стояти в черзі .. на вузловій станції, де мала бути пересадка, пасажири щиро дякували Даші* (С. Журахович).

3. *тільки док., кому чого, розм.* Те саме, що **зме́ншити;** урізати *(див.* **урі́зувати**[1] 3). — *Ось ми, — каже* [стражник], — *твоєму панові позбавимо волі, а то він носиться з нею, як з писаною торбою!..* (Панас Мирний).

4. *тільки док., чого, розм.* Те саме, що **ушко́дити** 2; зіпсувати (у 1 знач.) що-небудь. *Вітри шаліють, лісова смуга захистила сад. Вітри розбилися об могутні осокори, не позбавили цвіту* (К. Гордієнко).

5. *кого, розм.* Доводити до загину, знищувати всіх або багатьох. *А Самуїл сказав: Як твій меч позбавляв жінок дітей, так позбавиться дітей твоя мати між жінками* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Багацько позбавляв Буняка таким способом людей* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **(1) Позбавля́ти / позба́вити життя́ (ві́ку)** — умертвляти, убивати кого-небудь. *Удвох із .. дружиною залишились одного разу без обіду, бо шкода було позбавляти життя коропа, який плавав у них у відрі...* (Ю. Яновський); *Імператора приймають в лоно католицької церкви, нарікають іспанським ім'ям Хуана де Атауальпа і... позбавляють життя, задушивши його* (Ю. Бедзик); *Через якусь дурну вигадку, якусь нісенітну легенду він ладен був розбити мені дорогий апарат, скалічити або й позбавити мене життя* (М. Коцюбинський); — *Мав би я силу, то враз і душі б тебе, й віку позбавив І відіслав би в оселю Аїда* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); **(2) Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу** *кого* — забороняти кому-небудь брати участь у голосуванні. *1922 року проводить селянство Соколовського в сільраду... Декому з місцевих царків .. це не до вподоби, і його позбавляють права голосу* (Остап Вишня); [Коваль:] *Я пропоную конфіскувати майно. Заарештувати Чирву та ще кількох. Позбавити їх голосу* (І. Микитенко); **(3) Позбавля́ти / позба́вити сло́ва** — не дати можливості висловитися на зборах, мітингу, суді і т. ін. — *Нічого ви мені не можете заборонити! Начхав я на ваші заборони .. — Товаришу, я позбавляю вас слова!* (В. Винниченко); [Голос покликача:] *Відпущеник Нартал сказав.., що він би хтів* [хотів] *скупатись в римській крові, за теє суд його позбавив слова* (Леся Українка); [Шешковський:] *Депутатська недоторканність... Пхе! Наскільки я знаю, депутати перебивали вас, а потім зовсім позбавили слова* (Р. Іваничук).

ПОЗБАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПОЗБА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* позба́вляться; *док.* 1. *кого, чого.* Звільнятися від кого-, чого-небудь небажаного; позбуватися. *Дочки були для Трохима радше морокою, якої вчасно і вигідно треба позбавлятися* (В. Лис); *Пригадається тобі якийсь жагливий мотив — і носиш, і несеш його з собою, і не годен відкинути, позбавитися* (Г. Хоткевич); — *Треба одного: Мірошниченка позбавитись* (М. Стельмах).

2. *чого.* Утрачати що-небудь, залишатися без чогось. *Я відчував, що позбавляюсь сил* (Олесь Досвітній); *Мабуть, іще ніхто у світі не позбавлявся пам'яті свідомо, добровільно, а якщо й позбавлявся — то лише внаслідок катастроф* (М. Матіос); *Коли ж до сили разом із злобою Буває додається й ум тямкий, — Людина позбавляється спокою* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Перший полковник пішов командувати армією, позбавившися чину* (Ю. Яновський); *Я прокинувся здивований сном і не позбавився цього радісного відчуття цілий день* (Ю. Покальчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **позбавля́ти** 1. *Діонісій .. підробив інший лист патріарха Єремії, яким Рогоза позбавляється сану митрополита* (І. Франко).

ПОЗБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позбива́ти.** *Могли* [жінки] *вистояти п'ятигодинну чергу в фестивальній тисняві й прорватись таки до зали, мокрі й щасливі, з позбиваними набакир шиньйонами* (О. Забужко); *Ходила* [Уляна] *швидко, бігцем, і носки робочих черевиків завжди були позбивані* (С. Чорнобривець); *Стадницький .. бачить темні, землею пересушені ноги, покалічені пальці, позбивані нігті* (М. Стельмах); *Побілів від порохів позбиваний колесами цісарський гостинець* (І. Керницький); *Вози за возами тяглися улицею довженним рядом, обладовані трунами, наборзі позбиваними з неструганих дощок* (І. Франко); *Міст був .. з позбиваних упоперек руху колод* (І. Білик); // **позби́вано,** *безос., пред. У кров позбивано коліна* [у пастуха] (В. Сосюра); *З поблизьких хат назношено драбин і за радою Тугара Вовка позбивано їх півпоперечними жердками немов у широку стіну* (І. Франко); *Школярські парти .. позбивано тепер гвіздками й клинцями* (Б. Грінченко).

ПОЗБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Збити ударом, поштовхом, змусити впасти всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Тоді я як телепну одного* [чорта] *по рогах! роги й поспадали. Я вперіщила по рогах і другого, і тому позбивала роги* (І. Нечуй-Левицький); *На подвір'ї стояла чиясь стара бочка, я позбивав обручі і вийняв дві клепки* (Л. Смілянський); *А скільки ж то літаків він позбивав раніше? Навіть мама, дарма що вчителька, не могла їх полічити* (Б. Антоненко-Давидович); — *Зараз саме час .. позбивати бур'ян, що наріс попід деревами* (М. Чабанівський); — *Якісь кінні за нами гналися .. Ми їх з коней позбивали, вони й відстали, — закінчив він насмішкувато* (Григорій Тютюнник); *Жінки позбивали одна одній очіпки, а потім довго перегукувалися через вулицю* (А. Дімаров).

2. *що.* Збити (у 5 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Козаки позбивали мазепинки на потилицю, дивуючись на розбурхане місто* (В. Шкляр).

3. *кого, перен.* Збити (у 7 знач.) усіх або багатьох. *Ніщо не позбиває з думки глибоко віруючих* (з рел.-церк. літ.).

4. *що.* Збити (у 8 знач.) усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Коли у XIX ст. позбивали барокові картини, намальовані на стінах Софійського собору, Кирилівської та Успенської церков у манері найкращих європейських майстрів — Рубенса, Ель Греко, Брейгеля, відкрилися середньовічні фрески, сильно понищені від часу* (з газ.); *Кінь, позбивавши підкови в лісах, ступав надто несміливо* (І. Білик); *Сонце пече її..; білі ноги на каміння* [камінні] *позбивала..; йде* [Хима], *ні на що не зважає* (Марко Вовчок); *Вони геть позбивали пальці й розтерзали.., але вогню не могли здобути* (І. Багряний); *Скільки порвали штанів та спідниць; скільки позбивали колін та подряпали облич* (В. Чемерис).

5. *що.* Збити (у 12 знач.) усе або багато чого-небудь. *Терентій підперезався і став шукати молотка, цвяхи, щоб позбивати корито* (Б. Харчук); *Я нашвидкуруч скріпив клітки огорожі, наколов гору дров, позбивав східці* (Р. Андріяшик); *Свердел тим часом принесла Каліпсо, в богинях пресвітла, Балки усі просвердлив ним і злагодив він їх докупи: Шворнями їх позбивав та ще й закріпив їх скобами* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Вони живуть собі тепер панами, .. позбивали маєтки, заки я кров проливав та мучився* (І. Франко).

(1) Позбива́ти з ніг *кого* — ударами, поштовхами і т. ін. змусити впасти всіх або багатьох. — *На сміх мене, на глум... Не діждетесь! Щоб вам чарка ота в горлянку не полізла, та щоб вона вам розум затуманила, щоб вона вас, окаянних, з ніг позбивала!* (А. Шиян); *Виявляється, дві чорні "волги" прорвали кордони і з розгону врізалися в юрмище, когось лише зачепили, інших позбивали з ніг* (Ю. Андрухович).

ПОЗБИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Збитися докупи (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Пружинять, б'ються на вітрі верболози, біля них купами позбивались поранені в чеканні переправи* (О. Гончар); *Дружина землякова .. помогла Насті змить голову, бо коси в неї аж позбивалися* (М. Олійник); *Дениско нарешті побачив трьох диких кізок .. Вони позбивались докупи, позадирали морди, понащулювали вуха — полякались, видно* (Є. Гуцало); * Образно. [Лісістрата:] *Слід і вам із державного міста Повискрібувать нечисть брудну й реп'яхи всі до одного повиривати; Що в жмутки, в ковтяхи позбивалося, все повичісувать дочиста гребенем* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

◊ **Збива́тися / зби́тися (позбива́тися) в ку́пку (в ку́пки́)** *див.* **збива́тися; (1) З ніг позбива́тися** — дуже втомитися (про всіх або багатьох). *Всі службовці з ніг позбивались. А він ходить та підганяє* (В. Еллан-Блакитний); *У великій залі стояв розгардіяш: столи заставлені пляшками та куманцями, завалені наїдками, пахолки позбивалися з ніг, підбираючи потовчений посуд* (Ю. Мушкетик).

ПОЗБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позбира́ти.** *Ти впадеш на поверхні поля, не будеш згромаджений і не будеш позбираний, для земної звірини та для птаства небесного дам Я на їжу тебе...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Прийшли, Розмотуючи мокрі шарфи з шиї, Перукарі, музики, лицедії, .. Смутне поріддя музики й біди, Зі всіх кінців позбиране сюди* (М. Бажан); *У селі .. вони* [помідори] *бувають двох ґатунків — вирощені під відкритим небом і позбирані в штучних теплицях* (Т. Прохасько); *Такий не розгубиться й на тім світі і мерщій стане продавати свічки, позбирані з покійників* (П. Загребельний); *Переважна часть рукописів, по яким* [за якими] *зладжено отсю збірку, приватна власність моя або других людей, речі, позбирані припадково, уривки і шматочки, чудом якимось урятовані від затрати* (І. Франко); // **позби́рано,** *безос. пред. Ви ж знаєте, що таке німецька культура? А в музеях у них позбирано геть-чисто все! З найдавніших часів!* (Остап Вишня); // *у знач. ім.* **позби́ране,** ного, *с.* Те, що хто-небудь позбирав. *Коли він на мить зупинився біля маленького столика, куди склав позбиране, його мозок уже почав працювати над іншим планом* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОЗБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що, також без дод.* Зібрати (у 1, 7–10 знач.) усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях, чого-небудь у якійсь кількості. *Вона ще більше розсердилася, позбирала порозвішувані онучі і шпурнула ними за поріг* (Н. Кобринська); *Почувши себе дійсно винуватим, він, нахилившись над столом, позбирав крихти свяченої паски* (В. Підмогильний); *Ідея надрукувати "повного Бурдика" виникла в усіх спонтанно, коли ми ховали його. Тоді ж вирішили позбирати і видати все, що він встиг написати, включно з листами та задумами* (В. Діброва); *Ми почали з того, що позбирали уламки розбитого судна, інструменти, знайшли трохи пороху й зброї* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); — *Стільки роботи... Треба .. позбирати буряки, нарвати слив на повидло, підмести подвір'я* (Г. Пагутяк); *От як позбирали з стола, Наум і каже жінці і дочці: — Ідіть собі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мамка Катерину гукнула: — Ану, з дівчатами тарілки позбирайте. Вимийте швидко* (Люко Дашвар).

2. *кого.* Зібрати (у 2 знач.), скли́кати, зігнати всіх або багатьох. *Шатнувся* [Еней] *миттю сам із хати, Своїх Троянців позбирати* (І. Котляревський); — *Хведоре! Нехай коней сідлають та щоб гончих і хортів на швори позбирали!* (О. Стороженко); *Тримав на ріці один жид красний лужок, а Іванова сестра позбирала одної неділі усі дівчата* [усіх дівчат] *та гай на той луг у квітки* (Ю. Федькович).

3. *кого, що.* Зібрати (у 3 знач.), зосередити, скупчити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Спаси нас, о Господи, Боже наш, і нас позбирай з-між народів, щоб дякувати Йменню святому Твоєму, щоб Твоєю хвалитися славою!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *На чужії ручки позбирали онучки* (Номис); * Образно. *Здавалось, що хтось позбирав всі тоненькі ниточки і так болісно сіпає ними в голові* (М. Івченко); *Ніч проміння позбирала І змотала у клубок...* (Олександр Олесь).

4. *що.* Зібрати (у 6 знач.), скласти, нагромадити багато чогонебудь. — *Порозпродам молочко, Позбираю гроші, Куплю плахту з оксамиту й чоботи хороші* (Я. Щоголів); *Єгомость .. почав думати-гадати, що скільки не позбирає за рік недогарків од свічок, то на п'ять лір не стягнеться, і шкода йому стало тієї кереї* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Бджоли давно вже вилетіли лагідного поранку позбирати вересового меду, поки не висохла роса* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

5. *що.* Збирати що-небудь якийсь час. *Сьогодні хочемо поїхати до лісу .. Відпочинемо трішки, позбираємо гриби* (І. Жиленко).

◊ **Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти** *і т. ін.)* **думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми>** *див.* **збира́ти; (1) І зубів не позбира́ти,** *зі сл.* ударити, стукнути, хвицьнути *і т. ін.* — дуже сильно. — *В Черешні* [корови] *вдача норовлива, хвицнути може ратицею так, що й зубів не позбираєш* (Є. Гуцало); **(2) І кісто́к [своїх] не позбира́ти:** а) уживається як погроза жорстоко розправитися з ким-небудь, учинити помсту. — *Зась, пани, до нашої землі! Зась, бо й кісток своїх не позбираєте!* — *підіймає* [Гончар] *кулака* (М. Стельмах); б) загинути. *Вже скоро фашисти не позбирають кісток!* (К. Гордієнко); — *Хіба ж оця яма від бомби врятує?.. Як торохне, то й кісток не позбираємо. Справжня домовина!* (Д. Ткач); — *Тхоре, кричи, хай йому чорт! Адже маєш дужий голос! А то втретє як бабахнуть, то й кісток не позбираємо!* — *гукнув Звенигора на молодика, що недавно вписався до січового реєстру* (В. Малик).

ПОЗБИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Зібратися (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Позбиралися докупи Танцювать не баби — ступи* (Л. Глібов); *У сільській бібліотеці позбирались читачі* (Я. Шпорта); — *Уляно, чого там люди позбиралися?.. Може, щось треба їм?* (М. Стельмах); *В гавані скраю стояв він* [корабель], *до нього супутники гідні Вже позбирались* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *у що.* Сходячись, з'їжджаючись, злітаючись і т. ін. докупи, розташуватися, згрупуватися якимось способом (про всіх або багатьох). *Люди, покидавши худобу і позбиравшись у невеличкі гурточки, вели повільні, нудні розмови.., аби не проспати черги* (Григорій Тютюнник); *Позбігалися, в тлумище позбиравшись незугарне, Кози, олені, і тури, й високострибучі сарни* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПОЗБИТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., діал.* 1. *кого і без прям. дод.* Док. до **збиткува́ти** 2. — *Виглядає так, що я свої діти* [своїх дітей] *геть позбиткував, гірше як темний ворог* (В. Стефаник); — *Ти ж бо нікого не позбиткував, не зганьбив!* (П. Колесник); *У баладі "Ой мала Гребенючка та два сини рідні" син, який від'їжджає на війну, просить матір, щоб "жону Катерину не позбиткувала"* (з наук. літ.).

2. Завдати шкоди. — *А тоді гляну на обсерваторію — аби хто не позбиткував! Най, кажу, і хлоп наш у руру дивиться, не все панам зорі стежити* (Ю. Яновський).

3. *з кого — чого, над ким — чим.* Поглумитися, поглузувати. *Геродот посміхався. Сі люди або ж вирішили позбиткувати з нього, або й самі не знають, що чинять* (І. Білик); *На Кіровоградщині вандали позбиткували над пам'ятним знаком, який спорудили на центральній вулиці міста* (з газ.); * Образно. *Заходилися чумаки копати шурф. Ще трохи проб'ємось і черпатимемо нафту, раділи вони. Але вночі велика брила рудої глини позбиткувала над затією невдах-чумаків. Попереживали за нехитрою вечерею і подалися в далеку дорогу* (з легенди).

ПОЗБИТКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., з кого — чого, над ким — чим і без дод., розм.* 1. Док. до **збиткува́тися.** *Вони не мали на меті позбиткуватися з жінки, а, бач, вирішили налякати!* (М. Дашкієв); *Я попросила у Ємельянова .. відео не для того, щоб позбиткуватися* (М. Кідрук); *Коли з мене позбиткувалася лиха доля, мені забракло життєвої мудрості зберегти холоднокровність* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

2. Збиткуватися якийсь час. *На новому місці сон, видно, не міг його розшукати, а може, його прогнали оці хлопці, що, здається, прагнули одного — .. позбиткуватися над новеньким* (Ю. Збанацький); *Такий він уже в цьому світі...: коли не порегоче й не позбиткується з людської глупоти та пристрастей.., то впадає в меланхолію* (Валерій Шевчук); *Ернан .. не зміг утриматися від спокуси наостанку позбиткуватися над своїм ворогом* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЗБІ́ГАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Збігати (у 2 знач.), побувати скрізь або в багатьох місцях. *Там-то стежечок і до води й до сусіди, і до другої. Все то позбігали, повиходжували легесенькі ніжечки дівочі* (Марко Вовчок).

ПОЗБІГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Збігти (у 3 знач.) скрізь або в багатьох місцях (про рідину). *Порозтавали сніги, зійшла повідь, позбігала скрізь вода* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Із гір потоками сніги Вже позбігали з бурктінням На позаливані луги* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // *тільки мн., розм.* Утратити частину рідини, яка виливається через край при закипанні (про все або багато чого-небудь). *Семениха .. прикладає до ватри трісок і пантрує, аби горшки не позбігали* (Марко Черемшина).

2. *тільки мн.* Збігти (у 4 знач.) куди-небудь (про всіх або багатьох). *З двора й собаки наші позбігали* (Сл. Б. Грінченка); *Тут вони* [гребці] *линвами туго зв'язали мене, й, залишивши У кораблі.., швидко самі позбігали З нього, й вечеряти сіли на самому березі моря* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОЗБІГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Збігтися (у 1 знач.) з різних місць в одне (про всіх або багатьох). *В усіх дворах заворушились люди і позбігались до воріт* (І. Нечуй-Левицький); — *Води, води!.. — кричала перелякана мати. На цей крик позбігалися зі всіх сторін слуги* (Н. Кобринська); — *Хлопці, як дізнаються про тебе, всі до одного позбігаються на наш куток...* (Л. Яновська); *Брязкаючи зброєю, позбігалась на подвір'я вся варта* (І. Багряний); *Позбігались кури.., Обступили свого шаха, Великого падишаха* [півня] (І. Нехода).

2. Збігтися (у 5 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Данько одразу відчув, що .. штаненята на ньому куці, бо полотно позбігалося від дощів* (О. Гончар).

ПОЗБО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Збовтати все або багато чого-небудь. *Позбовтувати всі яєчні білки.*

2. Збовтувати якийсь час. *Позбовтувавши мартіні з горілкою, ми наситимо його киснем* (із журн.); *Аби омлет вийшов пишним, яйця слід позбовтувати протягом кількох хвилин із сіллю* (з газ.).

ПОЗБУВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Збути все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Настя стала роздавати із скрині усе добро, яке було: .. і подушки, і рядна, усе позбувала за царство небесне Марусі і за душу свою і Наумову* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Скрутно прийшлася година голодна: З осені хліб купували* [люди]; *Де товаряка, одежина годна, Все те на хліб позбували* (І. Манжура); *В її клункові були коралі та деяка одежина. Вона те все позбувала .. — та грошей було мало* (М. Коцюбинський); *Навіть наїстися як слід немає. Шкода лишень — ті люди отак за безцін худобу позбували* (У. Самчук).

ПОЗБУВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЗБУ́ТИ,** у́ду, у́деш, *док., кого чого.* Те саме, що **позбавля́ти** 1. *Нещасного позбували змоги найменшого спілкування. Йому не залишалося нічого іншого, як, скніючи у грубезних стінах людського відчуження, чекати власного кінця* (М. Андрусяк); *Були Адам і Єва, яко Бог — Розумні, сильні, з Ангелами в мирі. Але один плазун позбув їх перемог — Сказав слова облудливі й нещирі* (В. Багірова).

ПОЗБУВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОЗБУ́ТИСЯ,** у́дуся, у́дешся, *док., кого, чого.* 1. Звільнятися від кого-, чого-небудь небажаного; збуватися *(див.* **збува́тися**[1] 2). *Велика зайченківська родина аж рада була, що позбувається Свиридона* (Ю. Яновський); — *Звичка! Дурних звичок треба позбуватися...* (Ю. Винничук); *Якби Рівароль був тут, біля мого крісла, я щодня на годинку позбувався б нудьги й страждань* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Свіже повітря помогло їмості: вертаючи назад додому, вона вже позбулася болю голови* (Л. Мартович); *Я хотіла чим швидше позбутися товариства Ривки* (Ірина Вільде); *Побратими не могли позбутися тривоги, хоч на душі було урочисто й святково* (О. Бердник).

2. Утрачати кого-, що-небудь; збуватися *(див.* **збува́тися**[1] 1). *Траплялося, що після морського походу запорожці привозили на Січ кілька десятків гармат, захоплених на турецьких галерах; а бувало, що за лихої години вони позбувалися і своїх* (А. Кащенко); *З гіркою душею Варвара пересвідчилася — позбувається хатньої покори дочка* (К. Гордієнко); *Марія гірко оплакувала сина .. Корнієві прикро також. Позбувається найліпшого помічника в господарстві* (У. Самчук); [Суховій:] *Я вам розкажу своє лихо. Обікрадено мене: коня позбувся і шапки з гетьманською грамотою* (М. Кропивницький); *Вона назавжди позбулася радості звернутися до матері із світлим словом "мама"* (О. Донченко); // Губити (листя, плоди і т. ін.) (про дерева, кущі). *Сади, ще недавно обтяжені плодами, звільна позбуваються їх* (І. Франко); *Розквітла півонія легко позбувається своїх пелюсток* (Г. Пагутяк); *Темно-зелені ліси, позбувшись свого пишного одягу, .. позадирали угору посинілі парості* (Панас Мирний); // Відмовлятися, відступатися від чого-небудь (думок, намірів і т. ін.). *Замолоду я гарячкував і сердився, коли мене дратував мій власний незбагненний настрій, але на старість я порозумнішав і позбувався таких настроїв по-філософськи* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); *Виросла Яринка на панну Ярину й мусила позбутись думки, що все, що її оточує, належить до батька, або може бути куплене батьком за гроші* (М. Коцюбинський).

◊ **(1) Позбу́тися голови́** — загинути. *Черниш думав про це. Справді, що понесло його в ті ворота, де він — дуже ймовірно — міг позбутися голови?* (О. Гончар); — *І хочеться ж тобі, щоб лаяла мати? Га? Будеш волочитись, то ногу десь переб'ють ломакою, а хіба каліка потрібен комусь? Чи голови позбудешся...* (Є. Гуцало); *Інший давно б позбувся голови* (П. Загребельний); — *Вона — таємний агент кардинала; ця жінка заманить вас до пастки, де ви позбудетеся голови, тільки й того* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); **(2) Позбу́тися життя́** — померти, загинути. — *Коли хочеш позбутися життя, то вийди з хати, — понуро перший відказав і змовк* (Леся Українка); — *Де золото, коштовності? .. — .. Сказилось би воно, оте золото! Я через нього ледь не позбувся життя!..* (М. Циба); — *Бережися, князю, хвороби впадуть на тебе, і, не маючи снаги в тілі, позбудешся життя, а я не зможу тобі допомогти* (Валерій Шевчук); *Рабові завжди загрожує небезпека позбутись життя або засобів для підтримання цього життя* (Г. Пагутяк); **(3) Позбу́тися кле́пки,** *зневажл.* — утратити розсудливість, стати нерозумним, дурним. *Щось тільки скажеш чи зробиш не так, зараз і соромлять: "Такий великий, а що витворяє. Чи ти сорому і клепки заодно позбувся?"* (М. Стельмах); **(4) Позбу́тися мо́ви (язика́)** — утратити здатність говорити; заніміти. *Якийсь час стояли* [Семен та Уляна] *мовчки, немов обоє позбулися мови* (Д. Бедзик); *Немало довелося чоловікові сьогодні попрацювати ногами і навіть язиком. От надвечір і охрип від балачок .. — Ще попоходиш кілька днів отак з людьми, то зовсім позбудешся язика, — кепкував сам із себе* (М. Стельмах); *Понад землею висів дим, неначе кущ бузковий. І став я поруч, став я ним, навік позбувшись мови* (В. Стус); **Рі́ши́тися (позбу́тися) ро́зуму (ума́, глу́зду)** *див.* **рішатися; Стра́тити (загуби́ти) віно́к <Позбу́тися вінка́>** *див.* **стра́чувати.**

ПОЗБУВА́ТИСЯ², а́ється, а́ються, *док.* Збутися *(див.* **збува́тися²**) (про все або багато чого-небудь). *Мрії позбувалися.*

ПОЗБУДЖА́ТИ *див.* **позбу́джувати.**

ПОЗБУДЖА́ТИСЯ *див.* **позбу́джуватися.**

ПОЗБУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПОЗБУДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого і без прям. дод.* Збудити всіх або багатьох. *Бо ось Я позбуджую, і на Вавилон наведу збір великих народів з північного краю* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ранніх солов'їв позбуджала* [молода] (Сл. Б. Грінченка); *Вставши, позбуджав* [король] *не гаючись усіх дам і кавалерів* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *За задумом організаторів музею, його експонати повинні позбуджувати відвідувачів до читання книги* (із журн.).

ПОЗБУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *рідко* **ПОЗБУДЖА́ТИСЯ,** а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Збудитися (у 1, 4 знач.) (про всіх або багатьох). *На другий день ми рано позбуджались* (І. Франко); *На стадіоні глядачі позбуджувалися, аж захлинаються: наші перемагають!* (з газ.).

ПОЗБУДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Збудувати все або багато чого-небудь (хати, будинки і т. ін.). *Після звільнення з в'язниці Остап позбудовував молочарні в Яворівському повіті* (з мемуарної літ.); *У центрі міста знесли старовинну альтанку, щоб позбудовувати магазини та кіоски* (з газ.).

ПОЗБУ́ТИ¹, у́ду, у́деш, *док., що, чого.* Те саме, що **позбу́тися.** — *Підождіть трохи, позбудуть паната батьківське добро та раді будуть і наймичкам, аби їх хлібом годували!* (Панас Мирний); *Так загасли почування, Молодецтво одійшло. Ми старі душею стали, Серцем рано одцвіли, Почуватись перестали, Сил багацько позбули* (П. Грабовський); *Він уже одну біду з голови позбув* (Леся Українка).

◊ **(1) Позбу́ти жи́ру** — схуднути. [Храпко:] *Їй-богу, пострижу* [Дуню]! *Хай лиш там свого жиру позбуде* (Панас Мирний).

ПОЗБУ́ТИ² *див.* **позбува́ти².**

ПОЗБУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позбу́ти².** *Позбутий сили чародійства, Був карло* [карлик] *взятий у двірець* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна); *Під час випасання худоби на схилових землях тварини ногами розбивають дернину і зміщують частину ґрунту вниз по схилу. Внаслідок цього на схилах утворюються стежки, мікротераси, позбуті рослинності* (з наук. літ.); *Сферопласт — бактеріальна клітина, позбута зовнішньої оболонки, яка під дією мембранного напруження набуває сферичної форми, що забезпечує мінімум вільної енергії* (з навч. літ.).

ПОЗБУ́ТИСЯ *див.* **позбува́тися¹.**

ПО́ЗВА, и, *ж.* Те саме, що **по́зов.** *Якось глузуючи, мовить становий: — Другим, бач, помагаєте позви всякі складати* (Панас Мирний); *"Певно, люде* [люди] *розізлили його в волості своїми позвами", — подумала писарша й більше не питала ні про що свого чоловіка* (І. Нечуй-Левицький); *Той чоловік, що колись узяв його землю, тепер її не віддавав. Почалися позви, судова тяганина* (Б. Грінченко); *З нас має кожен розум свій: Євгеній, позвів не любивши, Усе, що в спадщину дістав, Їм* [кредиторам] *добровільно передав* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПОЗВА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* 1. Зважити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Якщо вам треба точно розрахувати вагу інгредієнтів страви згідно з рецептом, а поруч немає кухонних ваг, вам необхідно знати, як позважувати крупи, цукор, борошно і т. ін.* (із журн.).

2. Зважити кілька разів. *Якщо маля погано набирає вагу, варто позважувати його декілька днів до і після годування, аби прослідкувати, чи з'їдає воно свою добову норму* (з газ.).

ПОЗВА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позва́лювати.** *Лісові хащі, скелі, позвалювані колоди дерев* (Мирослав Ірчан); *Українці Закарпаття, запалюючи на кладовищах вогні в Страсну суботу, вважали, що це світло потрібне душам, що виходять із могил і йдуть на службу. Парубки збирали на могилках старі, позвалювані хрести й палили їх біля церкви* (з наук. літ.); // **позва́лювано,** *безос. пред. Позвалювано каміння на всенькі горби та на долини* (В. Медвідь); *У Новоздолбунові стихією понівечено покрівлі будинків на деяких вулицях, позвалювано дерева* (з газ.).

ПОЗВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док.* 1. *кого, що.* Звалити (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; перекинути (у 5 знач.). *З-за спини голос: — Трактори — да! А тоді казарми строїти, а ці хати позвалювати та комуну заводити* (А. Головко); *Князь Володимир охрестив своїх синів, а потім позвалював і порубав усіх ідолів, а киянам наказав зійтися на берег Дніпра* (з навч. літ.).

2. *що.* Звалити (у 2 знач.) безладно що-небудь в одне місце. [Оленка:] *А ось ті скелі. Хто позвалював їх у цю хащу, чия рука повкладала їх так, щоб захистити нас, безіменних, перед нападом?* (Мирослав Ірчан); *Приїхали електрики міняти дерев'яні стовпи на бетонові. Коло церкви .. поставили вагончики і позвалювали нові стовпи та різне потрібне їм причандалля* (Г. Пагутяк).

3. *жарг.* Звалити (у 6 знач.) (про всіх або багатьох); відійти, від'їхати. *Цьогоріч всі мої колеги позвалювали у відпустку влітку і мені довелося відпочивати у вересні* (із журн.).

(1) Позва́лювати з ніг — ударом, поштовхом змусити впасти всіх або багатьох. *Декотрі молодиці зопалу та знестямки кинулись через сінешні двері в ґанок, просто між гусарів та паннів* [панн] *і трохи не позвалювали їх з ніг* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗВА́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Звалитися, упасти (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Настав вечір, і п'яні рибалки ще довго танцювали, співали та пили. Декотрі позвалювались і лежали коло шинку в поросі* (І. Нечуй-Левицький); *Він вказав рукою на .. закопчені стіни злиденних будинків, з яких позвалювалася штукатурка* (В. Владко).

ПОЗВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що, техн.* Зварити *(див.* **звари́ти**[2]) усе або багато чого-небудь. *Електрозварники взялися до ремонту цих дорогих деталей. Вони позварювали рубці, затопили розколини* (О. Донченко); — *Течу в охолодженні можна ліквідувати за п'ять хвилин, треба тільки позварювати труби* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОЗВА́ТИ, ву́, ве́ш, *кого і без прям. дод., розм.* Док. до **зва́ти** 3; покли́кати. *Горпинка поворухнулась на лежанці, крізь сон позвала "мамо!" і знову міцно заснула* (О. Донченко); *Я йшов і оглянувся — чи хтось мене позвав?* (П. Тичина); *З сільради гукнули імення якесь йому, Гнида позвав голосно* (А. Головко); — *Підождіть, люди! — позвав хтось, наближаючись, і побачили всі зовсім невідомого* (В. Барка); // Запросити когось прийти, з'явитися куди-небудь з певною метою. *Чорт біса пізнав та й на бал позвав* (Номис); *Позвав* [Наум] *панотця, той аж здивувавсь, що така здорова дівка, у три дні, як занедужала, а вже й на Божій дорозі* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Бабуся:] *На обід ти* [Песик] *всіх позвав? Запросив ти Півня чемно?* (Олександр Олесь); — *Так от для чого ти мене сюди позвав! Дак отак ти любиш Спінеллочча, отакий ти йому вірний товариш?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЗВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Звернути (з дороги), змінити напрям руху (про всіх або багатьох); повернути, рухаючись. *Коні позвертали зі шляху.*

2. *кого, що і без прям. дод.* Звернути (у 2 знач.), спрямувати вбік усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Мчались, мчались і як в Жовнах церкву повидали, Охрестились, позвертали, коней пасти стали* (М. Макаровський).

3. *що.* Звернути (у 6 знач.), спрямувати все або багато чого-небудь (про всіх або багатьох). *Позвертали скарги в різні інстанції.*

4. *що.* Звернути (у 7 знач.), зсунути вбік все або багато чого-небудь. *Прийшли опришки .. Купи позвертали, Мене, молодого, до бука прив'язали...* (з легенди).

5. *що, розм.* Звернути (у 8 знач.), викривити, ушкодити все або багато чого-небудь. *Він бив того парторга .. Він його розколював за всіма тими правилами, яких навчив цей парторг. Він йому позвертав щелепи, він йому наполовину відірвав вухо...* (І. Багряний); // *безос. Прибиваюся до якоїсь хати, а тамечки ще ця буря не вщухла, а вільчики* [колоди на гребені даху] *позвертало — та й бачу, що це моя хата* (В. Медвідь).

6. *що.* Звернути (у 9 знач.) провину на кого-небудь іншого (про всіх або багатьох). *Позвертали провину на сусіда.*

7. *рідко.* Звернути (у 10 знач.) (про всіх або багатьох); повернутися *(див.* **поверта́тися**[1] 4). *Пішов дощ, і всі позвертали додому.*

8. *що, діал.* Звернути (в 11 знач.) усе або багато чого-небудь; повернути *(див.* **поверта́ти**[1] 7). *Всі галицькі часописи.., всі номери з границі позвертали назад* (І. Франко).

◊ **(1) Позверта́ти в'я́зи (ши́ї, го́лови):** а) *(кому і без дод.)* дуже побити всіх або багатьох. *Ще б десь дістати вишиту сорочку, і тоді хай хто заїкнеться, що Северин не козацького роду, так він і в'язи позвертає, щоб ішов уперед, а бачив назад* (Григорій Тютюнник); б) покалічитися, убитися або загинути (про всіх або багатьох). *Гнат і жінка його були тепер похожі на ті верби, що виросли на степу при дорозі, що вітер як не зовсім зламає, то повикручує так, що вони ні на що не похожі, наче їх хто заставляв проти волі танцювати, аж покіль вони собі голів не позвертали* (Грицько Григоренко); — *Як тільки ми ший не позвертали або костей не поламали!.. Ідемо — а води все нема* (І. Багряний).

ПОЗВЕРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *недок.* 1. Звернутися (у 1 знач.), удатися до кого-небудь за порадою, допомогою (про всіх або багатьох). *Після раптових погодних катаклізмів до травмпунктів позверталася рекордна кількість постраждалих* (з газ.).

2. Звернутися (у 2 знач.), повернутися (про всіх або багатьох). *Повеселіли лиця, Цікаво позверталися до мене* (І. Франко); *Півкругом стояли слуги й дружинники боярина з отвертими ротами; деякі дискретно позверталися набік* (О. Назарук).

3. *рідко.* Звернутися (у 5 знач.), згорнутися, зібратися в купку (про всіх або багатьох). *Позверталися кошенята клубочком та й поснули всі рядочком* (з казки).

ПОЗВЕ́РХНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **зве́рхній** 1, 2. *Син Яця-коваля, Іван рудоволосий, Рибалка і мудрець, поет і каменяр, Не надився на блиск і на позверхній чар, На Чайльд-Гарольдів плащ, на Лорелеї коси* (М. Рильський); *Вовк у людині — не зовнішня, а внутрішня якість, що позначається словом "натура" чи "дух", — не позверхні ознаки* (Валерій Шевчук); *В манерах її з'явилося щось неприродно мужнє, сталеве, попри позверхню жіночність* (Любко Дереш); *Стародавня єврейська історія для Франка .. — то не просто позверхня аналогія до визвольних змагань українського народу .. Між єврейством і українством спорідненість далеко глибша, світоглядна, і вперше її відчув саме Франко* (О. Забужко).

ПОЗВЕ́РХНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **позве́рхній.** *Герой роману Віри Вовк "Вітражі" Марко Вишня починає доходити думки, що культура залишиться нерозгаданою, коли звертати увагу лише на позверхність, але не заглядати в символічну сутність побаченого* (з наук. літ.).

ПОЗВЕ́РХНЬО, *рідко.* Присл. до **позве́рхній.** *У скайп мала́ виходила рідко, говорили вони все позверхньо, не так, як перше* (Любко Дереш).

ПОЗВЕРХО́ВНИЙ, а, е, *заст.* Позверхній. *Цей твір не детектив, хоча позверховні елементи того жанру тут наявні* (Валерій Шевчук); *Вся країна розбилася на два виразні табори — панів та мужиків, інтелігенцію та народ .. І правами, і заможністю, і просвітою (хоча здебільшого тільки позверховною) відрізнився пан од мужика* (Б. Грінченко).

ПОЗВЕРХО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Абстр. ім. до **позверхо́вний.** *Мужик думає собі, що задля того, щоб такого життя зазнати, треба так робити, як пани... Що з сього виходить? Те, що мужик переймає у пана (звісно, скільки може й розуміє) позверховність і, звісно, вкупі з нею і такі гарні речі, як розпуста і т. ін.* (Б. Грінченко).

ПОЗВЕРХО́ВНО, *заст.* Присл. до **позверхо́вний.** *Позверховно судити.*

ПОЗВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Звити (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь. *Понабивавши пістолети, секунданти поназначували їх, а потім, поробивши такі самі значки на картках паперу, позвивали їх і вкинули до шапки* (І. Франко).

◊ **(1) Позвива́ти гні́зда** — влаштувати особисте життя, створити сім'ю (про всіх або багатьох). *Моїх синів враги прогнали, Ярмом все чисто опрягли, Невірні гнізда позвивали, Де наші праотці жили!* (П. Грабовський).

ПОЗВИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Звитися (у 1, 3 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; у багатьох місцях). *Яга, під пелену підкравшись, Гадюкой* [гадюкою] *в серце поповзла, По всіх куточках позвивавшись, В Аматі рай собі найшла* (І. Котляревський); *Рідкий лист на абрикосах неначе прив'яв, пожолобивсь і позвивавсь* (І. Нечуй-Левицький); *Старшенькі хлопці залізли в бузину, позвивалися в клубочки, як їжаки* (Л. Мартович); *Не страшний тобі й той слизький вуж, який ген-ген поміж кущів малини переповз по стежці, наче то грубий сирицевий батіг позвивався* (Є. Гуцало).

ПОЗВИКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *з інфін.* Звикнути робити що-небудь, поводитися певним чином і т. ін. (про всіх або багатьох). *Вони* [пересудливі жінки] *вже, бачте, позвикали Скрізь по обідах куштувать* (Л. Глібов); — *Позвикали, — кажуть, — за двадцять верстов на восьмушки їздити?! Позвикали на болотах порпатись?! Брешете!* (Остап Вишня); — *Мене тільки бісить, що ми позвикали усе відкладати на потім. Ніби нам тисячу років одведено* (В. Шкляр).

2. *до чого і з інфін.* Звикнутися з чим-небудь (про всіх або багатьох). *Люди позвикали вже до такої братньої ворожнечі* [Ониська з Василем], *хіба вже дужче зчепляться, тоді тільки розводили* (Панас Мирний); *Роман був не дурний і незабаром помітив, що дівчині не подобається його занадто сміле поводіння* [поводження] *і непроста мова. У го́роді дівчата до того позвикали, а тут — ні* (Б. Грінченко); // *також без дод.* Освоїтися з чим-небудь, пристосуватися до чогось (про всіх або багатьох). *Бурлаки і бурлачки позвикали вже до такої страви й їли, аж за вухами лящало* (І. Нечуй-Левицький); — *А тільки я вам скажу: у нас таке заведеніє* [заклад] — *без клопоту ні одна вам сім'я не обійдеться. Так уже й позвикали люди* (М. Івченко); — *Ой, лишенько! — аж скрикнула дівчина. — Як же там люди без лісів живуть? — Живуть, позвикали* (М. Стельмах); — *Та хіба ж можна на такій воді жити? — Позвикали вже ми...* (О. Гончар); // *до кого і без дод.* Зжитися з ким-небудь (про всіх або багатьох). *Трактористи звали її своїм жайворонком. Справді, вони позвикали до неї, як звикають до жайворонка, що всю весну дзвенить їм над головою* (О. Гончар); *Навколишні продавці вже позвикали один до одного* (Б. Жолдак).

ПОЗВИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., з чим, рідко до чого.* Звикатися (про всіх або багатьох). *Позвикалися з їх голосами, і здається, що з давніх-давен солов'ї прилітають ті самі, проростає той самий ромен* (Л. Костенко); *Підліткам деколи важко позвикатися до нової школи, колективу, вчителів* (із журн.).

ПОЗВИСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Звиснути (у 1 знач.), звіситися, спуститися донизу (про все або багато чого-небудь). *Були у гостя червоні рукавички — позвисали на кінцях шлейки біля рук* (Олекса Ізарський).

2. *тільки 3 ос.* Звиснути (у 2 знач.), відвиснути (про все або багато чого-небудь). *І хоч внучок Казимир Дуже схожий на пузир, І хоч з нього позвисало Молоде, Рожеве сало, Баба їжу в нього пхає* (В. Іванович).

3. *тільки 3 ос.* Звиснути (у 3 знач.) над кимсь, чимсь (про все або багато чого-небудь). *Страшні обрушини й завали, мов водоспади, позвисали, заковані морозним сном, і сплять, нахмурившись, кругом* (М. Драй-Хмара); *Скуйовджені чуби позвисали їм* [парубкам] *на чола, й піт струменить обличчями* (Б. Антоненко-Давидович).

4. Звиснути (у 4 знач.), низько схилитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Кучері тополеві, срібненькі, піднімаються вгору; інші, чорні, позвисали над клунями* (А. Тесленко); *Підбираю торішню травицю, що позвисала в копанку і майже закрила її дзеркальце* (М. Олійник); *Усі перелякано позвисали з скелі, вдивляючись у темну глибінь* (П. Колесник).

5. Звиснути (у 5 знач.), повиснути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Жито, мов золото. Колосся .. аж похилилося під вагою зерна та перлових крапель роси, що позвисали з кождої стеблинки* (І. Франко); *Білі пухкі гірлянди пишними букетами позвисали на вітах* (М. Івченко); *Від холодних вітрів крижані позвисали бурульки* (М. Зеров); *З величезних мурів резиденції падишаха позвисали сині, міцно пахучі китиці квітів гліцинії* (О. Назарук); *Конторські дівчата, позвисавши з вікон, збуджено лящали* (О. Гончар).

6. *тільки 3 ос.* Звиснути (у 6 знач.) (про хмари, туман, дим і т. ін.). *Стало знов темніше... хмари позвисали* (Олександр Олесь).

ПОЗВИЧАЙНІ́ШАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Стати більш звичайним (у 1, 4 знач.), пристойним, таким, що дотримується звичаю (у 3 знач.). *Рівно чотири роки тому я виїхав зі Львова. Озираюся тепер і бачу, яка велетенська прірва пролягла між тодішнім і теперішнім життям. Бачу, як я постарів і позвичайнішав* (К. Москалець); *Був розбишака на все село, а в руках подержано його — позвичайнішав, став м'який, хоть в ухо бгай* (Сл. Б. Грінченка); *Позвичайнішала дівчина — більше стала на людські діти подобати, менше чужі очі зривати, ну то й люди зробились до неї зичливіші...* (О. Забужко).

ПО-ЗВИЧА́ЙНОМУ, *присл., розм.* Звичайною мовою; як звичайно. *Цей вітрильник розвиває пристойну швидкість. По-морському — сто вузлів, а по-звичайному — десь біля ста восьмидесяти* [вісімдесяти] *кілометрів на годину* (М. Білкун).

ПОЗВІЛЬНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Звільнити *(див.* **звільни́ти**[1]*)* (усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хай окупанти спочатку позвільняють усіх незаконно утримуваних українців та виплатять репарації за завдані Україні збитки* (з газ.); *Спочатку зарплату затримувати почали, а коли Союз розвалився, половину народу позвільняли* (А. Кокотюха); *Хлопці розреготалися й миттю позвільняли свої місця* (із журн.).

ПОЗВІЛЬНЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Звільнитися (про всіх або багатьох). *На той час у Сусумані було вже чимало наших хлопців, які позвільнялися з таборів* (М. Андрусяк); *На відміну від білих, які спочивали, сидячи з вантажем за плечима, індіяни позвільнялися від шлейок та ремінців і вільно собі полягали* (М. Пінчевський, пер. з тв. Дж. Лондона); *Локдаун у Києві — метро спорожніло, водії маршруток позвільнялися* (з газ.).

ПОЗВІ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, розм.* Звінчати всіх або багатьох. *Позвінчувати молодих.*

ПО-ЗВІ́РСЬКИ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-зві́рському.** *Ломив* [Мішка] *йому* [хлопцеві] *руки, ноги, одну за другою.., безсердечно, по-звірськи* (Б. Лепкий); *Хай його* [лейтенанта Шмідта] *по-звірськи вбито, Хай його в пісок зарито, — Він не вмер... Кличе він і зве до бою* (Олександр Олесь); *В тому часі* [у червні 1943 р.] *був уже по-звірськи вбитий видатний майстер слова .. Тадеуш Бой-Желенський* (О. Шугай).

ПО-ЗВІ́РСЬКОМУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-звіря́чому** 2. *Не страх обгортав її* [Орисю], *а лють переповнювала серце, злість, що ворог так по-звірському знущається над нею* (Б. Лепкий).

ПО-ЗВІРЯ́ЧОМУ, *присл.* 1. Як звір, подібно до звіра. *Панічність була в самому повітрі. Отак скочить хтось на ноги та й біжить просто під кулями, виючи по-звірячому, загубивши пам'ять* (Ю. Яновський); *Андрій бився одчайдушно, панічно, по-звірячому ревучи й намагаючись вирватись із залізних лабет* (І. Багряний); *Вповзати в ту нору треба було на чотирьох, по-звірячому* (О. Бердник).

2. *перен.* Дуже жорстоко, люто, з великою ненавистю. *Як пройдете ви через місток, буде село Сеньків. Сильно дуже, по-звірячому зруйнували його гітлерівці...* (Остап Вишня); *На його синяки .. та на рани, особливо від вірьовок, якими був по-звірячому замотузований, лікарі поклали пов'язки, компреси* (Іван Ле); *Хтось напав і по-звірячому вбив їхнього товариша* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПОЗВІ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позві́шувати.** *Довгі кінці од кожної штуки* [матерії] *зумисне були позвішувані до самого долу* (І. Нечуй-Левицький); *І схилені тини, і гарбузи, позвішувані удиною* [гудиною] *в трави, ще кольористіші за пояси в людей під час недільної відправи* (Т. Осьмачка); *Почало світати. Коні посходилися докупи й стояли дрімаючи, з позвішуваними головами* (А. Чайковський).

ПОЗВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Звісити все або багато чого-небудь. *Вулиці Києва пашіли від палючого серпневого сонця, каштани позвішували прив'яле листя і куняли* (О. Гуреєв); *Бородань, сидячи на дерев'яній лаві, заляпаній фарбами, позвішував уздовж колін довгі руки, схожі на гарбузове гудиння* (Є. Гуцало); *Ждан .. став біля дозорця, що сидів, позвішувавши з полудрабка ноги* (Ю. Мушкетик); *Оратори позвішували голови* (І. Франко).

ПОЗВІ́ШУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* 1. Звіситися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Вся голова в Василини цвіла квітками, а зелений барвінок позвішувався китицями кругом тонкої шиї* (І. Нечуй-Левицький); *Берег був недалеко. З нього у воду позвішувалися гілки верболозу, калини* (В. Малик).

2. *над чим.* Виступити над чимсь, нависнути (про все або багато чого-небудь; скрізь або в багатьох місцях). *Над тим яром, на гострих, як ребра, верхах гори позвішувалось зелене дерево, так, як часом замети снігу звішуються над стріхою* (І. Нечуй-Левицький).

3. Низько нахилитися, перегнувшись через що-небудь (про всіх або багатьох). *Платоша, закинувши назад голову, замахав нагору до цікавих, що позвішувалися з парапету: — Ну чого? Чого? Розходьтеся!* (В. Нестайко); *Вони таки пішли до старосвітської крамниці .. Довго потім розмовляли, позвішувавшись головами донизу з невисокої канапи, ноги на стіні* (І. Карпа).

ПОЗВІ́ЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док., що.* Звіяти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Позвіювати пшеницю; // безос. Із шпилів сніг позвіювало так, що гола земля* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗВО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого.* Звести (у 1 знач.) униз усіх або багатьох. *Копронідос мусив брати кожного ченця під плечі й позводив їх з сходів, а потім повів по алеї* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого.* Звести (у 6 знач.) усіх або багатьох. *Ось Я повідчиняю ваші гроби, і позводжу вас із ваших гробів, мій народе, і введу вас до Ізраїлевої землі!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Попереду повезли батька.., а за ним його старшого сина Сандула, а за ним меншого сина Степана .. Позводили їх усіх трьох з возів і поприв'язували до стовпів* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що.* Звести (у 7 знач.) усе або багато чого-небудь. *За багато років козаки позводили невеличкі укріплення, що захищали підступи до Січі* (В. Малик); *Оті шпилі і куполи Багатий шляхтич не позводив. Їх світові на вічний подив Вкраїнські нуждарі звели!* (Д. Павличко).

4. *кого, що.* Звести (у 8 знач.) усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Ліщина гомонів безперестану, вираховуючи, чи вийшла б скирта до хмари, коли б позводити всі на Україні копи до одного місця* (С. Васильченко); *— Позводили* [селяни] *худобу назад в економію* (А. Головко).

5. *що.* Звести (у 9 знач.) усе або багато чого-небудь. *Герман Гольдкремер .. добув величезну рахункову книжку, щоби позводити рахунки за весь тиждень* (І. Франко); *Рахунків тепер не посилаю, бо ще хазяйки їх не позводили* (Леся Українка); *Тут деякі знахідки були безсумнівні. Треба тільки було підсумувати їх, позводити в системи* (Ю. Мушкетик).

6. *кого, що.* Звести (у 10 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Один* [пан] *гукнув громовим голосом, щоб ратники позводили докупи вози — за возами можна було сховатися й боронитись* (І. Білик); *Демко Многогрішний лівобережних полковників збиратиме у Новгород-Сіверському* [Новгороді-Сіверському]. *Сам хоче гетьманом стати. Куми брови позводили — зрада... Зрада!* (Люко Дашвар); *З-за дверей висунулось двоє дітей — чорні, замурзані, в якихсь ганчірках, замість сорочок, котрі вони якось соромливо позводили на грудях чорними рученятами, — бо застібок не було...* (Панас Мирний).

7. *кого.* Звести (у 13 знач.) усіх або багатьох. *Пощо скаламутили ви* [пани] *наше життя, оголили й запаскудили наші гори, позводили наших дівчат..?* (Г. Хоткевич).

8. *кого, що.* Звести (у 14 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *— На біса Щук пускаєш, пане-брате? — Озвавсь сусід, — ось потривай! Ти гірше тільки тим нашкодиш — Усіх Лящів позводиш: їх Щуки заїдять...* (Л. Глібов); *Що ті чвари, а що княжі січі Позводили життя чоловіче!..* (Панас Мирний).

9. *безос., що.* Те саме, що **зсудо́мити.** *Руки від утоми боліли, пальці на ногах позводило* (М. Трублаїні); *Немилосердно припікає сонце .. Позводило пальці, хочеться води* (Б. Харчук); *У багатьох запрошених позводило животи, бо було вже далеко за полудень* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

◇ **Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи]** *див.* **зво́дити; (1) Позво́дити з ро́зуму (ума́)** *кого:* а) негативно впливаючи на психіку, ви́кликати почуття роздратування, гніву і т. ін. у всіх або багатьох. *— А в усьому цьому винні вони — ті газетчики та коректори різні!.. Вони позводили нас із ума своїми газетами!..* (І. Багряний); [Молодший лікар:] *Затягнув він* [Камо] *усіх в зачароване коло і, здається, вже справді позводив з ума...* (О. Левада); б) захопити, полонити, ви́кликати почуття великого кохання у всіх або багатьох. *— Одначе студентська поведенція не погана, сказати правду! Та як тобі, Павле, вона пристала до лиця! Ти тут позводиш з ума всіх наших хуторянок* (І. Нечуй-Левицький); *— Сама я не бачила його, — вихопилась Вутанька, — але, кажуть, красень там такий, матрос, по хуторах всіх дівчат з ума позводив* (О. Гончар); **(2) Позво́дити з хазя́йства (хлі́ба)** — довести до злиднів, розорити всіх або багатьох. *Буває й таке. Схоче якийсь злий чоловік позводити своїх сусідів з хазяйства* (з мемуарної літ.); **(3) Позво́дити на той світ** *кого* — довести до загибелі, до смерті всіх або багатьох. *Позводила* [Пріська Чирячка] *на той світ аж трьох мужиків і усю худобу попереводила на зілля та корінці та на усякі ліки* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(4) Позво́дити раху́нки** *з ким і без дод.* — помститися, караючи, розправляючись за що-небудь з усіма або багатьма. *Почував* [Гордій], *що прийде той час, коли мусить зробитися все. Він знав, що сей час прийде. Знав це ще тоді, як утопилась Орися. І тепер він прийшов. У всякому разі треба позводити рахунки* (Б. Грінченко).

ПОЗВО́ДИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док.* 1. Звестися (у 2, 3 знач.), піднятися, підвестися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Хлопці позводились на лікті, ще тісніше збилися в купу, щоб не пропустити й слова з Маркового оповідання* (І. Микитенко); *Розбишак перестали бити й розв'язали. Вони позводилися, постогнуючи, і розтирали закляклі від поворозів руки* (Валерій Шевчук); *Вони позводилися з-за столу й пішли* (І. Карпа).

2. *тільки 3 ос.* Звестися (у 5 знач.), піднестися над чимось, виділяючись з-поміж чогось своєю висотою (про все або багато чого-небудь). *Навколо хати .. стіною позводилися соняшники і поміж ними поплуталося густе та листасте гарбузиння* (Т. Осьмачка); *Шляхи-шосе шліфовані, Мережані, заковані Дубовії мости Веселками позводились* (М. Гірник); *Позводилися* [кущі] .. *темними хащами понад степовим грейдером* (О. Гончар).

3. *тільки 3 ос.* Звестися (у 6 знач.), з'явитися, постати в результаті будування (про все або багато чого-небудь). *Голосіївський район — найпопулярніший у забудовників Києва, тут позводилися понад двадцять житлових комплексів* (з газ.).

4. Звестися (у 10 знач.), змарнуватися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Сади наші* [хлопів] .. *понівечились, пасіки позводилися* (І. Франко); // *безос. Позводилося панів багато, панувати ні з чого* (Сл. Б. Грінченка).

5. *тільки 3 ос.* Звестися (в 11 знач.), зігнутися, зсудомитися (про все або багато чого-небудь). *В нього руки позціплювались і позводилися, мов у мерця* (І. Білик).

ПОЗВО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позво́зити.** *На полі хліб у снопах стоїть, не позвожений пріє, бо дощі .. щодня та й щодня* (Панас Мирний); *Степ виглядав, як по татарськім наїзді. Поки око сягало, порозкидана зброя, величезні гарматні кулі лежали зариті в землю. Не видно було тільки трупів, що були позвожені і похоронені на цвинтарі* (з мемуарної літ.); // **позво́жено,** *безос. пред. Давно позвожено все додому, і далеко та широко видко було голий простір* (О. Кобилянська); *Позвожено хліба в стодоли, Вже молотьби пішла пора* (С. Воскрекасенко).

ПОЗВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *док.* 1. *кого, що.* Звезти кудинебудь в одне місце все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Позвозили люде* [люди] *мішки до того млина молоти* (Сл. Б. Грінченка); *Косарів звідкілясь понаводив* [Паценко] *і покосив, і все до зілиночки у двір до себе позвозив* (Б. Грінченко); [Івасик:] *Коней, татку, позганяли під одну повітку, все позвозили — сівалки і плуги...* (С. Голованівський); *— Видно нас тут з усіх боків. Тому і посунулися далі, глибше у вибалок... Я, правда, не дуже пам'ятаю, мати розказувала, як їх* [солдатів] *сюди позвозили .. Цілий день возили підводами* (Григір Тютюнник); *З усієї Колими до того табору позвозили сотні політичних в'язнів* (М. Андрусяк).

2. *кого, що, розм.* Подряпати (у 1 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого. *Я навчився ходити на руках. Правда, я позвозив собі скроні до крові, мало не вибив правого ока, але навчився* (В. Сосюра).

ПОЗВО́ЛЕНИЙ, а, е, *заст., зах.* Дієпр. пас. до **позво́лити** 1. *Збори, позволені повітовою владою;* // **позво́лено,** *безос. пред. Як по всіх Церквах у святих, нехай у Церкві мовчать жінки ваші! Бо їм говорити не позволено, тільки коритись, як каже й Закон* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Сидять в путах арестанти* [арештанти]. *Трохи одпочити Позволено бідолагам Та води напитись* (Т. Шевченко).

ПОЗВО́ЛИТИ *див.* **позволя́ти.**

ПОЗВОЛІКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Зволокти, зволочити в одне місце все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. [Хорошунка:] *Розумна-розумна, а в хаті до ладу не вмієш прибрати. Всі квітки позволікала нащось на стіл, поналіплювала якихось папірців... Хто тебе вчив так прибирати?* (С. Васильченко); * Образно. *Дивно, що Жданов не віднайшов того джерела, хоч позволікав з різних сторін цитати про відносини християн до жидів у старій Русі* (І. Франко).

ПОЗВОЛІКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., з чим і без дод.* Зволікати *(див.* **зволіка́ти[2]**) якийсь час; баритися, гаятися. *Рікард секунду позволікав, потім важко зітхнув, застогнав* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Вам би до лікарні треба... — Катерина йому. — Оце ще трохи позволікаєте, і пізно буде. Ви б не барилися...* (Люко Дашвар).

ПОЗВОЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОЗВО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., заст., зах.* 1. *що, без прям. дод. і з інфін.* Те саме, що **дозволя́ти.** — *Поїду додому, озьму* [візьму] *від брата, від усіх родичів таке письмо, що вони не тільки позволяють, та ще і просять, щоб я оженився на обивателевій дочці* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я вже давно хочу спитати Вас, чи позволяє Вам стан здоров'я працювати над чим і що Ви тепер пишете?* (М. Коцюбинський); *Хоч позволив хан на пісках Новим кошем стати, Та заказав запорожцям Церкву будувати* (Т. Шевченко); [Дівчата *(співають)*:] *Признаюсь по правді: Сватати не буду — Не позволять батько, Не позволять мати* (К. Герасименко); *Може, доля коли позволить .. Вас побачити, то й радість буде* (В. Стефаник); *— Чи хорошу дочку маєш, позволь подивиться* (П. Чубинський).

2. *тільки док., наказ. сп., у знач. вставн. сл.* позво́ль (позво́льте). Увічлива форма висловлення незгоди, заперечення, протесту. — *Позвольте, ще не кінець на тім, — говорив Бенедьо* (І. Франко); [Саня:] *Помиляєтесь, Оресте Михайловичу, дресировка всякому потрібна.* [Орест:] *Позвольте, однак...* (Леся Українка); *— Нічого, нічого..; ви мені не мішаєте. Ах ти ж... Це мені подобається! Я їй не мішаю! Та позвольте! Хто у кого служить? Я у вас чи ви у мене?* (Г. Хоткевич).

3. *тільки док., що і з інфін.* Увічлива форма пропонування чого-небудь. [Кольпортер:] *Може, добродійство газетку нову позволять: дневники* [журнали] *свіжі, політичні й літературні* (І. Франко); *Бурмістр махнув рукою: — Пані графиня.., отже, позволять мені розказати один анекдот* (Б. Лепкий).

◊ **(1) Позволя́ти / позво́лити собі:** а) давати собі можливість що-небудь робити. *Тепер, 10 літ по його* [М. Драгоманова] *смерті, позволяю собі деякі його писання оцінювати не так, як оцінював їх перше* (І. Франко); *Шановний Друже! Я таки позволю собі все Вас так називати, як було давніше в листах* (Леся Українка); *— Бий, Піню, двері. Пантуфлею* [пантофлею]! *Їх в трісочки рознеси! — крикнув Залєтаєв. — Що він позволяє собі з старостою жартувать!* (В. Винниченко); б) зважуватися на що-небудь; нехтуючи чим-небудь, чинити щось. *Позволяю собі робити такі поїздки через те, що дорога морем нітрошки не втомлює мене* (М. Коцюбинський); *Близькість до неї кружила мені голову, але я не смів, от не смів ні на що собі позволити* (Г. Хоткевич).

ПОЗВОРУ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *док., що.* Зворушити *(див.* **зворуши́ти[1]**) усе або в багатьох місцях; перевернути, змінити положення перев. для просушування. *Позворушувати сіно.*

ПОЗВОРУ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *док., кого, що, рідко.* Зворушити *(див.* **зворуши́ти[2]**) усіх або багатьох. *Палка промова позворушувала присутніх.*

ПОЗВУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Звузити все або багато чого-небудь. *Усім би добре пошито, тільки рукава широкі — треба позвужувати* (Сл. Б. Грінченка); — *Чому твоя жінка не позвужує тобі комірців?* (Ірина Вільде); *Борючись із паркуванням на хідниках, комунальники міста позвужували всі тротуари до одного метра* (з газ.).

ПОЗВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позв'я́зувати.** [Демид:] *Хіба у нас плуг? Чорти батька зна що, а не плуг! Похряпаний, чепіги позв'язувані у десятьох місцях, повзун геть стерся* (М. Кропивницький); — *Дай вам землю під селом, так вас од неї й за вуха не відтягнеш, а що з вас за хлібороби, коли у вас плуги мотуззям позв'язувані!* (А. Головко); *На хлопчикові тяжкі, великі чоловічі черевики, драні й позв'язувані дротом...* (І. Багряний); // **позв'я́зувано,** *безос. пред. Почали в селі топити баб, про яких говорили, що вони відьми. П'ятеро потонули, так їх гаками повитягали і ледве до життя повернули. А троє не потонуло, хоч руки й ноги у них було позв'язувано* (з легенди).

ПОЗВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Зв'язати, з'єднати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях, усіх або багатьох. *Якийсь чоловік .. щосили квапиться позв'язувати всіх коней за шиї* (І. Франко); *Фазанів та теteruків настріляли цілий оберемок — десятків зо два. Позв'язували їх голова до голови і так пуками почіпляли до сідел* (І. Багряний); *Ми позв'язували докупи наші валізи й спорудили таку собі барикаду, щоб малий Том не падав з койки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Всіх я їх* [баранів] *нишком позв'язував сплетеним віттям вербовим З ложа жорстокого* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *що.* Зібрати, ув'язати у вузол, пакунок і т. ін. усе або багато чого-небудь. *Так-сяк дотяглася вона туди* [до річки], *пополоскала, позв'язувала* [сорочки] *і стала п'ястися на гору* (Л. Яновська); *Чорні, менші та нижчі люди, позв'язувавши в клунки хатнє майно, носили його до родичів та знайомих* (І. Білик); *Наскладала* [Раїса] *купу* [речей], *в хустини позв'язувала* (Люко Дашвар).

ПОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зв'язатися (у 1–4 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Всі кості мертві позв'язувались сухими жилами* (Сл. Б. Грінченка); *Пісок біля річки став каменем, а трава позв'язувалася чи позливалася в пучки* (Валерій Шевчук); *Обмінявшись електронними адресами та номерами телефонів, учасники конференції могли тепер позв'язуватися один з одним* (із журн.); *Незчулася мати, як позв'язувалися її хлопці з поганою компанією* (з мемуарної літ.).

ПОЗГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Згадати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Боже, яке давнє ми сьогодні позгадували* (Сл. Б. Грінченка); *Нам важко було, а Катрю обняла якась радість божевільна: усе вона позгадувала і балакала не стихаючи* (Марко Вовчок).

2. Згадувати кого-, що-небудь якийсь час. *З Нарівняком — лиш випити чарку, позгадувати рекрутчину і заспівати щось до сліз тужливе* (Р. Андріяшик); — *У вас* [у швейцарській в'язниці] *на сьогодні сидять якісь українці? Він* [начальник] *трохи позгадував і сказав:* — *Ні, на сьогодні немає* (Ю. Андрухович).

ПОЗГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПОЗГО́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого.* Зігнати (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Навіть і тих горобчиць, що на яйцях сиділи, і тих Любка, шпурляючи кийком у гнізда, позганяла* (В. Винниченко); — *Саню! Візьми, дочечко, деркачика та позганяй мух. Бачиш, роями на ікони понападали* (О. Ковінька).

2. *що.* Зігнати (у 2 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Усі мерщій рушили в гостиницю* [готель] *й зайняли три номери підряд, потім зараз вийшли надвір і звеліли розвантажувать вози. Погоничі позганяли зверху порох* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, що.* Зігнати (у 4 знач.) усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *От уже й овець позгонили* [хлопці] *до гурту* (Панас Мирний); [Начальник штабу:] *Виявляється, німці від річки до станції Колокол проклали нову дорогу .. Ось вона. Позганяли населення і будували день і ніч* (О. Корнійчук); [Івасик:] *Коней, татку, позганяли під одну повітку* (С. Голованівський); *До Космача позганяли людей чи не з цілого Косівського району* (М. Андрусяк); *Там корабель свій, прибувши, причалили ми, позганяли Вівці й уздовж течії Океану-ріки посувались* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОЗГАСА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Згаснути (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Пусто, глухо; позгасали По всіх вікнах огоньки* [вогники]; *Всюди спати полягали Після праці мужики* (П. Грабовський); *Тричі грюкнуло в двері... На цвинтарі горів вогонь .. Врешті обидві* [жінки] *поснули; камін і свічка позгасали* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Світить місяць серед неба, Зорі позгасали* (С. Руданський); *Зірки позгасали, А води казяться, ревуть та хвилюють* (П. Карманський); *Як скоро волосся зима засніжить, І іскри тих карих очей позгасають, І сила пропаде, краса улетить, І в душу старечі думки завітають* (І. Франко).

2. *перен.* Згаснути (у 2 знач.) (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Полягло тоді головами усякої віри — й турецької, і козацької; старого й молодого віку позгасало* (Марко Вовчок); *Схопились було думи та й... позгасали, наче жар, що спопелів, присипаний попелом* (І. Нечуй-Левицький); *Туга знов побраталась зі мною: Бо надії дурні позгасали...* (П. Грабовський); *1932 року чимало людей нарозповідали журналісту про тих, що тихо позгасали з голоду, подалі від людських очей* (з мемуарної літ.).

ПОЗГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Зігнути (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Прибив* [Смерд] *до дощок поперечки.., позгинав виступи* (Валерій Шевчук).

2. Зігнути (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Коні бігли, неначе поносили, порозкидавши голови на обидва боки й позгинавши дугами шиї* (І. Нечуй-Левицький); *Коло куп вовтузились якісь люди, горбом позгинавши спини* (В. Винниченко); *Важко опустились лелеки на лужок коло річки .. і позгинали довгі шиї в задумі* (П. Козланюк).

ПОЗГИНА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Зігнутися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Галуззя позгиналось, і треба було його підпирати колами* (А. Чайковський); *Віти на деревах аж позгиналися від снігу, що осів на них...* (Остап Вишня); *По деревах хтось провів гігантською долонею. Одне за одним вони позгиналися під загрозливим кутом: ось-ось поваляться на землю!* (Г. Вдовиченко).

2. Зігнутися (у 2 знач.), нахилитися або зіщулитися, скорчитися (про всіх або багатьох). *Дітки, Оленка з Андрійком, і собі з печі. Позгинались на лежанці, дивляться... так жалібно дивляться на батька* (А. Тесленко); *Річицький дивиться до журналу. Хто далі? Всі, мов миші під мітлою, позгинались і затаїли дихання* (У. Самчук); *Ми з мамою сидимо посеред човна, на широкій лаві. Рибалки позгиналися на дні баркаса, про щось тихо перемовляються* (Ю. Збанацький); *Вітер вдарив їм в обличчя, коли вийшли на двір, і всі позгиналися* (Валерій Шевчук).

ПОЗГНИВА́ТИ, а́є, а́ють, *док.* Згнити, погнити (про все або багато чого-небудь). — *Кажеш, думав, що кісточки мої позгнивали. Не такий я дурень, щоб, не поживши усмак, представлятися* [відходити] *на той світ* (М. Стельмах); *Щоб кавуни не позгнивали на полях, їх треба вивозити не однією баржею, а цілими караванами* (з газ.).

ПОЗГО́ДЖУВАТИСЯ, у́ється, уємося, уєтеся, *док.* Погодитися, згодитися (про всіх або багатьох). *Усі працівники позгоджувалися на запропоновані умови* (з газ.).

ПОЗГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що кому.* Згодувати все або багато чого-небудь. *А ще здохлятину їли. Коней усуспільнили сотні, а годувать нічим. Ото як уже коням і стріхи позгодовували, стала худоба дохнути. На такого коня кидалися всім кутком і розтягували вмить* (з мемуарної літ.); *Основну кількість добової норми грубих кормів рекомендують позгодовувати коровам увечері* (із журн.).

2. *кого, розм.* Вигодувати (у 1 знач.) усіх або багатьох. *Діток позгодовували і худоби придбали* (Ганна Барвінок).

ПОЗГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зголити все або багато чого-небудь. *Наші старі позголювали бороди та й думають, що помолодшали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗГО́НИТИ *див.* **позганя́ти.**

ПОЗГО́РБЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позго́рблювати.** *Позгорблювані роботою спини.*

2. *у знач. прикм.* Який позгорблювався, зігнувся (від старості, хвороби і т. ін.) (про всіх або багатьох). *Сіли* [підсудні] *на лавах — дванадцять чоловіків та три жінки. Вигляд цих сумних, позгорблюваних і мізерних постатей не справив на публіку ніякого враження* (І. Франко); *Пообдирані, позгорблювані, простягають* [люди] *руки до кожного та тільки: .. — Подайте, що милость ваша!* (А. Тесленко).

ПОЗГО́РБЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *док.* 1. Згорбити (у 1 знач.) спини (про всіх або багатьох). *Якщо не звертати уваги на поставу підлітків, які багато часу проводять із гаджетами, не займаються фізичними вправами, із часом вони позгорблюють спини, опустять плечі* (з газ.).

2. *тільки 3 ос., кого.* Згорбити (у 2 знач.) усіх або багатьох. *Щоденна монотонна праця позгорблювала селян* (з мемуарної літ.).

ПОЗГО́РБЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Згорбитися (про всіх або багатьох). *Ідуть хлопці, позгорблювались; в очах безнадія світиться та переполох, а в душі дрижаки скачуть* (А. Свидницький); *Старці з синіми носами одразу збіднились, посмирнішали, позгорблювались* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Згорнути (у 1 знач.), скласти все або багато чого-небудь. *Позгортай одежу та поховай у скриню* (Сл. Б. Грінченка); *Швидко позгортали* [рибалки] *вудочки, поклали їх на плечі та й пішли собі* (Валерій Шевчук); *Ось і буря. Від її шаленства позгортав стерничий всі вітрила* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Гусяча ватага враз утихомирилася, забувши переляк, і туго та дбайливо позгортала на своїх тлустих спинах крила, наче їх і не було* (М. Малиновська); *Коли розділ було перечитано двічі, учениці позгортали книжки й почали відповідати на запитання вчительки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

2. Згорнути (у 3 знач.) в одне місце все або багато чого-небудь. *Позгортавши листя на галяві, збирає* [Дениска] *поміж кущами, де його насипано барвистими заметами, і скоро вже весь пропахчується гіркуватим духом* (Є. Гуцало).

3. Згорнути (у 4 знач.) усе або багато чого-небудь звідусіль. *Щоб сніг не пошкодив покрівлю, намагаюся позгортати його з даху навіть після незначного снігопаду* (із журн.); * Образно. *Я для нього білі цвіти збирала-плекала, оце ж мої пелюсточки вода позгортала* (Уляна Кравченко).

◊ **(1) Позгорта́ти ру́ки** — перестати що-небудь робити, стати пасивним (про всіх або багатьох). — *А чого це ви поставали та руки позгортали..?* (І. Нечуй-Левицький); *Чи чуєте, брати, це слово, Що криком з серця виліта? І хто, почувши його, знову Ледаче руки позгорта?* (Дніпрова Чайка).

ПОЗГОРТА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Згорнутися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Невже це осінь зійшла і топить мої кораблі, мої вітрильники, мої чудові рейди? .. "Так", — відкликнулись собори, на яких від старости потріскала шкіра і позгорталася у барокові кучері* (У. Самчук); *І пожовтіли, і пожухли, і позгорталися листки* (Л. Талалай).

2. Згорнутися (у 3 знач.) (про всіх або багатьох). *Два веселі їжаки Позгортались у клубки Під голки І сказали: — Ми — грудки... Ну, а може, будяки... Ну, а може, їжаки Все-таки?* (Т. Коломієць); *До ранку ми спокійно позгорталися під своїми бушлатами в кузовах машин. Навіть серпневі ночі тут були холодні* (з мемуарної літ.).

3. *тільки 3 ос., перен.* Згорнутися (у 6 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Раніше мешканці Оленівки їздили до Донецька на роботу, а після 2014-го тут працювати ніде, підприємства позгорталися* (з газ.).

ПОЗГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Згризти все або багато чого-небудь. *Великий, колись чудовий, сад. Війна й революція залишили на ньому свої чіткі сліди. Стоять ще посохлі дерева, що їх позгризали революційні коні* (У. Самчук); — *Не позгризай нігті, коли облизуватимеш пальці,* — *насмішкувато промовив Віктор* (П. Автомонов); — *Не забудь,* — *нагадує дідусь,* — *обв'язати її* [грушу-дичку] *житнім кулем, бо за зиму зайці геть позгризають кору!* (В. Скуратівський).

ПОЗГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Згребти все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Тимко .. при місячному світлі позгрібав обсунуте ногами сіно, кинув його нагору* (Григорій Тютюнник); *Сьогодні вранці Платон спалив останню сучкувату гілляку, позгрібав усі тріски і ледве доварив обід* (М. Зарудний); *Треба повиривати бадилля помідорів і перцю, позгрібати решту картоплиння і бур'янів* (К. Москалець); *На деревах уже почало жовкнути й червоніти листя. Скоро воно засипле весь лужок, ми позгрібаємо його в купи й плигатимемо на них, а потім спалимо* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПОЗГРОМА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Згромадити все або багато чого-небудь, всіх або багатьох докупи, в одне місце. *І верну їх* [Ізраїлеві племена] *із краю єгипетського, і позгромаджую їх із Ашшуру, і введу їх до краю Ґілеаду й Лівану, і місця не вистачить їм* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Позгромаджувати граблями суху траву.*

ПОЗГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., рідко.* 1. *що.* Розгубити, згубити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Позгублювати ключі.*

2. *кого.* Призвести до загибелі, позбавити життя всіх або багатьох. — *Дурню,* — *каже рак,* — *нащо ти мене будиш? Я не таких богатирів, як ти, та й із світа позгублював!* (з казки).

ПОЗДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *док.* 1. *що.* Здати (у 1 знач.), передати кому-небудь усе або багато чого-небудь. — *Денис заходжується купувати ту землю, що пересельці, виїздячи, громаді поздавали* (Б. Грінченко); *На третій день свят Гриць з Григорієм вирушили до Хабаровська. "Хутрину поздавати, договори (контракти) поновити на 1-й квартал.." — все це мав проробити Гриць* (І. Багряний).

2. *кого, що.* Здати (у 2 знач.), відіслати куди-небудь з якоюсь метою все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Наказ цього разу був незвичайний: брати з собою все, матраци й подушки порозпорювати, повитрушувати, поздавати на склад* (О. Гончар); — *В некрути поздаваймо їх, оцих вражих школярів, замість хазяйських синів!* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що.* Здати (у 5 знач.), залишити противникові все або багато чого-небудь. *Багато панів присягло на вірність Ракочієві, багато містечок та міст ми поздавали самохіть трансильванському князеві* (І. Нечуй-Левицький).

4. *що і без прям. дод., розм.* Здати (у 7 знач.), поскладати (про все або багато чого-небудь). *Син .. поздавав останні правничі екзамени* (І. Франко); *Проминув ще один рік, а Славко не міг узятися до науки. Тож нічого іншого йому не лишалось, як поздавати другий і третій іспит* (Л. Мартович).

5. *кого, жарг.* Донести на всіх або багатьох, виказати всіх або багатьох, зрадити всіх або багатьох. *Стукачі "поздавали" табірним "кумам" усіх, хто не співав, а лише рахувався в хорі* (М. Андрусяк).

ПОЗДАВА́ТИСЯ[1], дає́ться, даємо́ся, дасте́ся, *док.* Здатися (*див.* **здава́тися[1]** 1) (про всіх або багатьох). *Обложені щодуху повтікали з фортеці .. і поздавалися в полон* (Р. Іваничук).

ПОЗДАВА́ТИСЯ[2], дає́ться, даю́ться, *док., кому і без дод., рідко.* Здатися (*див.* **здава́тися[2]** 2) (про все або багато чого-небудь). *Обоє бабусь .. взялися .. масажувати груди, серце новонародженого, а бабуся Палажка — вдихати повітря через ротик. І хлопець зарепетував, розриваючи повітря й ті хвилини, що поздавалися мамі вічністю* (В. Лис); // *безос. Поздавалося йому, ніби я геть витіснив його з натопчанки* (П. Загребельний).

ПОЗДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, що.* Здавити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Поздавлювати людей у натовпі; Поздавлювати овочі пресом.*

ПОЗДАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що і без прям. дод., рідко.* Здарувати багато чого-небудь, у великій кількості; надарувати (у 1 знач.). *Поздаровували люде* [люди] *погорільцям усякого хліба чимало* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗДВИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Здвигнути (у 2 знач.), зрушити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Таке каміння, що насилу з місця поздвигали* (Сл. Б. Грінченка); *Однокласники весело поздвигали парти в кінець класу — дискотека буде* (із журн.).

ПОЗДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що, розм.* Стримати, здержати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Поздержувати коней; Поздержувати слова.*

ПОЗДИМА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Здутися (про все або багато чого-небудь). *Оченята карі позападали і такі каламутні поробились, губоньки рожевенькі посмагли, поздимались* (А. Тесленко); *Треба було йти, але йти він не міг. На ногах поздималися великі водянки, й вони гостро різали й пекли вогнем* (Г. Епік).

ПОЗДИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поздира́ти** 1, 2. *З дерев поздирані кори .. запалювано вечором* [увечері] *по лівій і правій стороні на вершинах* (О. Кобилянська); *Коли роботу було закінчено, раптом відчули вони і двадцятиградусний мороз, і вітер, і біль ранок від поздираної шкіри на руках* (В. Собко); *Маємо критий старою, місцями поздираною черепицею дах, невисоку вежу з навіки зупиненим годинником* (Ю. Андрухович); *Люди лежать, солдати, чоботи з них поздирані мародерами, лежать у самій білизні, на якій, мов жар, запеклася кров* (М. Малиновська); // **позди́рано,** *безос. пред. На вулицях часом тягнуться позривані телефонні дроти, стоять покинуті авто, з яких поздирано шкіряну оббивку* (В. Винниченко).

ПОЗДИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Здерти (у 1 знач.), зірвати, зняти оболонку, верхній шар з чого-небудь, у багатьох місцях. *Чайник був давно вичищений. Рубін поздирав долотом увесь накип всередині* (І. Сенченко); *Два тижні його катували, але не вирвали нічого, лише поздирали нігті і клапті шкіри* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

2. Здерти (у 2 знач.), відірвати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *Чому ж ти не скинув* [сорочку]?.. *Воно ж попристає, поприсихає, поздираєш, ятритиметься... гірше буде!* (Панас Мирний); *Стіл, за яким сидів Гнат, був реквізований у попа. Зелене сукно із нього поздирали, і Гнат наказав сільрадівському конюхові Кузьмі його спалити* (Григорій Тютюнник); *Написи були й на інших будівлях садиби, а щоб звільнити для них місце, зі стін поздирали плющ* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Прийшли филистимляни* [філістимляни] .. *та й знайшли Саула та трьох синів його, що лежали на горі Ґілбоа. І вони стяли йому голову, і поздирали зброю його* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Поздиравши з послів хутра і шовки, Немирич та його друзі зникли у нетрях Чорного лісу* (Ю. Андрухович).

3. *розм.* Здерти (у 3 знач.) усе або багато чогось; узяти надто високу плату. *Панство гуляло, їло, співало — Праця гірка мужикова, А за оренду з нас поздирало Свиту й останню корову* (з народної пісні); — *Уже, здається, що у кого й було, то все поздирали* [збирачі подушного]. *Доки вже вони будуть і драти?* (Панас Мирний).

ПОЗДИРА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Здиратися (у 1 знач.) у багатьох місцях. *Його вже не били, та й бити не було по чому, .. шкіра поздиралася шматками, на лобі гноїлося криваво-червоне тавро збіглого раба* (В. Чемерис).

2. *розм.* Здертися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *З гиком, з свистом... З улиці хлопчаки поздирались на забор* (І. Багряний).

ПОЗДИХА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Здохнути, загинути (про всіх або багатьох тварин). *Воли поздихали, Вози поламались, З батіжками чумаченьки Додому вертались* (Т. Шевченко); *Воли та корови всі поздихають, Біле личко, чорні брови повік не злиняють* (П. Чубинський); — *Мамо! Мамо, в нас качки поздихали!* (Г. Тарасюк); *Зоологи подейкують, що усі піддослідні звірки поздихали, безперестанку натискаючи і натискаючи горезвісну кнопку* (С. Процюк).

2. *вульг.* Померти (про всіх або багатьох людей). *З валів було видно, як печеніги ловили у Дніпрі рибу, варили юшку і, споживаючи її, насміхалися з киян. Кричали до них: — Коли ви нарешті поздихаєте?* (Б. Лепкий); *За три дні поздихали вони* [вороги] *всі троє: так переказували потім із села* (Остап Вишня); — *Нам треба болото висушувати, бо поздихаємо з голоду, комарі заїдять* (Б. Харчук); *Спершу, що не день, ловили когось з родичів, котрі хотіли поховати своїх бандитів. Тепер вони вже в Сибіру, якщо не поздихали по дорозі* (Г. Пагутяк).

ПОЗДІЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Здійняти (у 1 знач.), підняти все або багато чого-небудь. *Козаки .. поздіймали списи з ремінців і насторчили перед себе...* (А. Чайковський); *Над усім над оцим* [ярмарком] *голоблі, голоблі, голоблі... То вози поздіймали голоблі догори* (Остап Вишня).

2. Здійняти (у 2 знач.), підвести все або багато чого-небудь (руки, голову і т. ін.). *Решта* [вояків] *пожбурляли зброю й поздіймали догори руки* (М. Андрусяк).

3. Здійняти (у 5 знач.), дістати, зняти все або багато чого-небудь. *Вона поздіймала зі стін образи, помила їх та заходилась мазати хату* (М. Коцюбинський); *Вона викреслила з числа тем щоденної розмови Петербург, академію, поздіймала з стінок свої малюнки, подарувала мольберт якомусь гімназистові* (Л. Яновська); *Просто перед ним у долині .. стояли в ряд новенькі грузовики. З них уже поздіймали брезенти* (В. Кучер).

4. Здійняти (у 6 знач.), скинути, зняти все або багато чого-небудь. *І сказав їм Аарон: Поздіймайте золоті сережки, що в ушах ваших жінок, ваших синів та дочок ваших, і поприносьте до мене* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я й незчулася, як уже біля його* [нього] *на лавці сиділа, як він мої персні поздіймав, собі на руки понадівав...* (Панас Мирний); *Настя поздіймала з голови стрічки та квітки і сховала в скриню* (І. Нечуй-Левицький); *— Нащо, кажу, ви з дітей одежу поздіймали? Ви дітей попростуджуєте* (С. Васильченко).

5. Здійняти (у 7 знач.), зрізати, зрубати і т. ін. все або багато чого-небудь. *П'ятнадцять моїх лицарів стрічав* [гетьман Хмельницький], *Невеликий їм одвіт* [відповідь] *оддав — Всім, як галкам, з пліч головки поздіймав* (з думи); *Шапку Бух Копитович надів, а богатирям загадав, щоб вони голови тим ведмедям поздіймали* (з казки).

(1) Поздійма́ти (позніма́ти) шапки́ (брилі́, капелю́хи *і т. ін.):* а) вітаючись з ким-небудь, скинути головний убір (про всіх або багатьох). *Секретар Чижик .. увійшов у двір .. Люди поздіймали шапки* (Панас Мирний); *— Добрий вечір вам! — промовив Герман .. — Ну, що чувати? Робітники поздіймали капелюхи, та зараз же й повкладали їх на голови* (І. Франко); *Всі, хто стояв на палубі, поздіймали пілотки, безкозирки, картузи* (В. Кучер); б) *(перед ким і без дод.)* скинувши головний убір, виявити повагу до кого-небудь, віддати шану комусь (про всіх або багатьох). *Хоч і підійшов* [сотник] *до людей, що перед ним усі шапки познімали і поклоняються йому, а він іде собі, надувшись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Всі, як один, що були на майданчику, познімали шапки. Стояли .. простоволосі, у жалобі по вбитому товаришеві* (А. Головко); *Гленарван, а за ним й уся команда поздіймали шапки, немов перед людиною, що йде на смерть, і човен відплив при глибокім мовчанні* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОЗДІЙМА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Здійнятися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь; у багатьох місцях). *Мов невидимая рука тут положила Границею отсії дві гори, Що високо до неба поздіймались* (Леся Українка); * Образно. *Що ж ви, літа, поздіймалися з лук. І летите, летите журавлями, Прагнучи вічно зі мною розлук. Так, як жадаю я зустрічей з вами* (В. Забаштанський).

ПОЗДІ́Р'Я, я, *с., діал.* Костриця, терміття. *Будемо поздір'я трясти, на ручники* [рушники] *прясти* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗДМУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Здмухнути все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Усі, хто завітав на конкурс "Пряничне містечко", мали можливість поблукати між смачними будиночками із запахом кориці, ванілі, гвоздики, поздмухувати цукрову пудру з їхніх духмяних дахів* (з газ.).

ПОЗДО́ВЖ. 1. *присл.* Те саме, що **подо́вж** 1. *Однокімнатна квартира, перетягнута поздовж грубою брезентовою ширмою, розділена надвоє* (В. Яворівський); *Перед ними лежало рівне поле, поздовж перерізане дорогою* (В. Шкляр); *Поет .. одімкнув тріснуті поздовж двері підвальної квартири* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **подо́вж** 2. *Сказала* [бабусенька] *так, — та і пішла Дорогою поздовж села* (С. Руданський); *Ми переплили небезпечне місце і стрілою летіли поздовж ширшого і не дуже глибокого плеса* (І. Франко).

ПОЗДО́ВЖНІЙ, я, є. Те саме, що **подо́вжній** 1. *Довгасте біляве обличчя лісовика зосереджене, на лобі тремтить поздовжня борозенка* (М. Стельмах); *По ріці йшов пасажирський пароплав на Київ: два поздовжні разки освітлених вікон гінко посувалися повз береги* (Є. Гуцало); *То була дерев'яна споруда.., збита з обтесаних колод. У поздовжній її частині містилися кімнати для приїжджих та їдальня* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПОЗДО́ВЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поздо́вжній.** *Виражена поздовжність костьолу святого Миколая, розчленування бічного фасаду рядом пілястр підкреслюють готичність архітектури* (із журн.).

ПОЗДО́ВЖНЬО. Присл. до **поздо́вжній.** *З записок під сим титуликом значна часть віддерта разом з половиною картки (дерто поздовжньо, нерівно)* (І. Франко); *Ушкодження зв'язок, м'язів, сухожиль та інших тканин відбувається під впливом сили, що діє поздовжньо, не порушуючи їхньої анатомічної цілості* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗДО́ВЖНЬО-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **поздо́вжній,** напр.: поздо́вжньо-крути́льний, поздо́вжньо-попере́чний, поздо́вжньо-струга́льний.

ПОЗДО́ВЖНЬО-ПОПЕРЕ́ЧНИЙ, а, е. Зумовлений одночасною дією поздовжніх і поперечних сил. *Хвилі на поверхні рідини не є ані поздовжніми, ані поперечними. Вони мають складний поздовжньо-поперечний характер, при цьому частинки рідини рухаються по еліпсах* (з навч. літ.).

ПОЗДОРО́ВАТИСЯ, аюся, аєшся, *рідко, діал.* **ПОЗДОРОВИ́ТИСЯ,** влю́ся, ви́шся; *мн.* поздоровля́ться; *до кого, з ким і без дод.* Док. до **здоро́ватися.** *Увійшов, не поздоровився, не привітався* (Сл. Б. Грінченка); *Грицько, підійшовши до рундука, поздоровався* (Панас Мирний); *Я поздоровився, а вона, дякуючи, усміхнулася* (І. Франко); *Не поздоровавшись і не привітавшись, він приступив просто до діла* (О. Маковей); *В лісі зустріли* [сторожі] *двох, що гнали четвірку волів. Поздоровались і поспішили далі* (В. Барка); *Банзай підійшов до тусівки й поздоровався з кожним окремо* (Любко Дереш).

ПОЗДОРО́ВИТИ *див.* **поздоровля́ти.**

ПОЗДОРОВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* поздоровля́ть; *док., діал.* 1. *кого, що.* Те саме, що **оздорови́ти.** — *Ой, нема такого вина на світі, щоби так поздоровило чоловіка, єк цеса* [як оця] *жентичка, — каже ватаг* (Г. Хоткевич); *Люба пригнулась, розставила руки, приплющила очі й по-старечи зашепотіла: — Прийди до води — воду поздорови: здорова була, водо, і ключі нові — трутові* (М. Стельмах).

2. *кого.* Привітати кого-небудь, переказати вітання комусь. *Сивого В. І. поздорови від мене та нагадай про поличчя* (М. Коцюбинський); *— Що ж мені тоді Василеві Леонтійовичу переказати? — Що хочете, а від мене поздоровіть його і побажайте, щоб він був справжнім головою своєї родини* (Б. Лепкий).

ПОЗДОРО́ВИТИСЯ, иться, *док., безос.:* **(1) Не поздоро́виться** *кому, розм.* — буде неприємність, погано кому-небудь. *Андруша з хлопцями, безумовно, щось задумали. А суворі обличчя, настороженість і кийки в руках ясно говорять, що од їхніх задумів комусь не поздоровиться* (А. Головко); *Він був ладен уже зараз .. покірно чвалати додому, знаючи, що йому не поздоровиться* (Ю. Збанацький); *— Товариші командири, хто стане приставати до цієї дівчини чи намагатиметься крутити з нею шашні — тому не поздоровиться. Покараю якнайсуворіше...* (Є. Доломан); *Коли довідаються сусіди, хто тут, на горищі, переховується, то й моєму другові, і його сім'ї не поздоровиться* (П. Запаренко).

ПОЗДОРОВИ́ТИСЯ *див.* **поздоро́ватися.**

ПОЗДОРОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **поздоровіти.** *Хворий відчув себе значно поздоровілим, зійшла температура, повеселіли очі* (Іван Ле).

ПОЗДОРОВІ́ТИ, ію, ієш. Док. до **здоровіти.** *Добре Парасочці, не лихо і Орищі: то була молода та здорова, а то ще поздоровіла* (Панас Мирний); *Коли захорувала її мати, вона обіцялася Божій Матері вступити до монастиря, коли тільки мати поздоровіє* (І. Франко); *— Я собі розрахував, що на тебе не жаль видати* [гроші], *бо як поздоровієш, то ти все відробиш* (Л. Мартович); *Незабаром у селі почали говорити, що Михайло Синичка приїхав до "краю" помирати, а його тепер ані колом не вб'єш — так поздоровів* (М. Томчаній).

ПОЗДОРОВІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **здоровішати.** *Минуло вже два роки, як Ганна пішла за Демида. За цей час вона, видимо, поздоровішала, щоки почервоніли* (Б. Грінченко); *Марії приємно було дивитися на хлопців — як вони засмагли, як за кілька днів поздоровішали* (О. Іваненко); *Він останнім часом поздоровішав, зміцнів* (О. Гончар); *Він поздоровішав і помолодшав, з лиця зникла жовтизна від перебування в домі* (Г. Пагутяк).

ПОЗДОРÓВКАТИ, аю, аєш, *кого, до кого і без дод., діал.* Док. до **здорóвкати.** *— Як мене минали, Михайло поздоровкав, а той* [Сава] *шукав очима землі* (О. Кобилянська); *То виборці з далекого села, що на досвітках вийшли, щоб голосування не спізнити, під лісом спочивають. Порівнялися, поздоровкали, їдуть рядом* (Б. Лепкий); *Тупне-брязне* [дівчина] *підковкою, До парубка поздоровкає* (В. Бичко).

ПОЗДОРÓВКАТИСЯ, аюся, аєшся, *до кого, з ким і без дод., розм.* Док. до **здорóвкатися.** *Прийшов* [парубок] *у хату, з усіма поздоровкався* (з казки); [Жінка:] *Хоч би поздоровкався* [Хома] *до людей* (С. Васильченко); *Матюха поздоровкався за руку з обома жінками* (А. Головко); [Марина:] *Еге, я як почула, на коня — і туди. Дивлюсь — Очерет мов хмара, ледве поздоровкався зі мною* (О. Корнійчук); *Поздоровкався, почоломкалися, сіли на траву та й давай балакать про те, про се* (Д. Білий); // *з чим, перен.* Несподівано наштовхнутися на що-небудь. *Он — один чоловік захитався і стовбула з землею поздоровкався* (Панас Мирний); *Всмак погомонівши з дядьком, сторч головою лечу до хатини. В клуні я мало не поздоровкався з стовпом і, розпашілий, зупиняюсь на порозі* (М. Стельмах); // *без дод.* Побажати здоров'я, п'ючи горілку, вино і т. ін. *Отець Степан налив чарку, поздоровкався й випив до Балабухи, а потім подав чарку Балабусі* (І. Нечуй-Левицький); [Данило *(підсовує чарку)*:] *Ви ж хоч поздоровкайтесь.* [Андрій Тимохвійович:] *Ну, будьмо здорові* (М. Кропивницький).

ПОЗДОРÓВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поздорóвити.** *Будь поздоровлений, наш учителю побожности! Ти був правдою вдягнений, силою підперезаний* (з рел.-церк. літ.); *Квітами, святковими листівками та солодкими подарунками були поздоровлені вчителі-ветерани* (з газ.); // **поздорóвлено,** *безос. пред. Було вшановано найстаріших та поздоровлено наймолодших жителів села* (із журн.).

ПОЗДОРÓВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **поздорóвити, поздоровля́ти.** *Вчителя ми застали в альтані .. Я .. поздоровив його. Він мотнув головою, не відповідаючи нічого на моє поздоровлення* (І. Франко); *Нарешті висота впала.., і першим про це дізнався Маковейчик. Лінія* [телефонного зв'язку] *одразу сповнилась радісним клекотом, взаємними поздоровленнями* (О. Гончар); *Перед її заплющеними очима, зримо, зовсім реально поставали картини минулого. Врочисте богослужіння в церкві... Поздоровлення знайомих...* (О. Бердник); *Паганелеві слова цього разу були зустрінуті вигуками "слава!", вітаннями, поздоровленнями* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Привітання з нагоди якої-небудь радісної, приємної події (народження, одруження, ювілею і т. ін.). *Василько подав їй свою чашку, промовивши тихо і несміливо якесь поздоровлення* (Леся Українка); *Засушені квіти.., альбоми з поздоровленнями і видами на море .. — все те висіло на стінах, як свідки і співучасники далеких забав і ночей* (Ірина Вільде); [Оленка:] *Яка я рада, що ви приїхали, а то пишете тільки поздоровлення з Днем Перемоги!* (О. Коломієць); *Бабця писала виключно віршовані листи, а тато складав римовані поздоровлення всім знайомим на всі свята* (Ю. Винничук).

ПОЗДОРОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПОЗДОРÓВИТИ,** влю, виш; *мн.* поздорóвлять; *док., кого і без дод.* Вітати когось з нагоди якої-небудь радісної, приємної події (народження, одруження, ювілею і т. ін.). [Захарко:] *Василю! А йди в хату. Ну, поздоровляю тебе з сином!* (М. Кропивницький); *Трудівників усіх країн Я в рік Новий поздоровляю* (М. Рильський); *Чемний і ввічливий слідчий, поздоровляючи з перемогою, підсунув Бунчукові папірця для підпису* (І. Багряний); *Досадно мені, що я не встиг поздоровити Юрка в день його родин* (М. Коцюбинський); *Ніна Василівна поздоровила своїх вихованців. Вона сказала, що вони всі разом непогано попрацювали цей рік і тепер нехай добре відпочинуть* (О. Копиленко); *Мері була задоволена, побачивши мене на ногах, і лагідно й спокійно поздоровила з одужанням* (Ю. Бедзик); // *розм.* Уживається при висловленні іронії, зловтіхи і т. ін. [Дон Жуан:] *Сеньйоро, поздоровляю! Успіхи великі!* [Анна:] *В чому?* [Дон Жуан:] У *лицемірстві* (Леся Українка).

◊ **(1) Поздорóв Бóже,** *заст.:* а) *(кого)* уживається для вираження побажання здоров'я, добра, благополуччя. *— Та як ваша рука, поздоров Боже, Олексію Івановичу, то й з тисячами вправиться! — казали панки* (Панас Мирний); *— Був час, що я ходила старцювати по монастирях та до святих Печер. Та вже, поздоров Боже, наш старий батюшка отець Онуфрій побачив, що я звелась на старчиху, та й узяв мене до церкви за сторожиху* (І. Нечуй-Левицький); *— Сідайте, поздоров Боже вас, отут на передку, віжечки зберіть та й поглядайте на коней, нехай ідуть, аби не стали* (А. Кащенко); б) *(кого, кому)* уживається для вираження подяки з побажанням всього доброго. *Я тепер (поздоров Боже вас) хоч і багатий на папір, а все-таки на клаптику пишу, бо, сказано, пустиня, де я візьму, як потрачу* (Т. Шевченко); *— О, поздоров Боже вас, що ви не злякались труду* [труда] *і небезпеки і прибули до нас! І кажете, що прибули потішити нас?* (І. Франко); в) уживається як відповідь на вітання. [Зарудний:] *Здрастуйте, діду.* [Ярослав:] *Поздоров вас Боже...* (Ю. Мокрієв).

ПОЗДОРÓВНИЙ, а, е. Який містить у собі поздоровлення (у 2 знач.). *Декотрі сенатори промовили поздоровні промови латинською мовою* (І. Нечуй-Левицький); *— Слухай! Читаю поздоровне Звернення до народу!* (О. Гончар); *На стіні величезними червоними літерами було написано: "Бажаєм щастя досягти! Хай поштарі щодня нам з вами Приносять радісні листи І поздоровні телеграми!"* (В. Нестайко).

ПОЗДОРÓВНИК, а, *ч.* Той, хто поздоровляє (у 1 знач.) кого-небудь. *Головне, щоб усі сказані поздоровником слова були щирими та йшли від серця* (із журн.); *Президента-ювіляра вітали прямо на робочому місці. Рівно о десятій заходить перший поздоровник* (з газ.).

ПОЗДОРÓВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **поздорóвник.** *Поздоровниці потурбувалися не тільки про подарунок для ювілярки, а й про поздоровний адрес* (із журн.).

ПОЗДОРО́ВШАТИ, аю, аєш. Док. до **здоро́вшати.** *Микола поздоровшав на чистому морському повітрі й покращав* (І. Нечуй-Левицький); [Кряж:] *За цих два місяці, що ми тут, то я аж той... ніби поздоровшав* (М. Зарудний); *Для мене було радісною несподіванкою бачити, як вона погарнішала й поздоровшала за кілька днів моєї відсутності* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); * Образно. — *Віриш, душею поздоровшав. Аж сам дивуюсь тепер: як міг до такої ганьби .. дожитись?* (О. Гончар); // Одужати від хвороби; поправитися. [Єфрем:] *Слабогрудим лікарі совітують молоко пить, от і ви, таточку, питимете та й поздоровшаєте* (М. Кропивницький); *Ольга приїхала потім і в гори, де пробула на лікуванні деякий час Леся. Часто добре товариство цінніше за будь-які ліки. Лесі здавалось, що вона поздоровшала* (О. Іваненко); *Саладін .. загадав одягти месера Торелла, що вже трохи поздоровшав, у сарацинську одежу, прегарну і препишну, що зроду такої ніхто не бачив* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПОЗДРА́СТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *розм., рідко.* Док. до **здра́стуватися.** — *Драстуйте, Трифон Якович, — привітався батько. — Крутиться-мелеться? — Матвійко догадався, що це, мабуть, і є мельник, і собі поздрастувався* (О. Донченко).

ПОЗДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Здряпати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Шліфувальна машинка може швидко поздряпувати шар шпалер будь-якої товщини* (із журн.).

ПОЗДУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Здути все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вже тая трава пилом припала, Твоя наречена Ганна раненько встала. Я з тої трави пил поздуваю, Свою наречену де хоч впізнаю* (з народної пісні); *Виїхавши на рівне поле, з котрого вітер поздував сніг, мчали* [вершники] *з дорученням до передових відділів* (Б. Лепкий); *Аж по потопі, як Пан Біг наказав водам уступитися з землі, то води з великою силою почали йти в землю і декуди поздували землю і поробили на ній гори* (І. Франко); // *безос. Надворі був тріскучий мороз, з вітром. Аж потріскалася земля, з якої місцями поздувало сухий, як пісок, сніг* (Я. Гримайло).

ПОЗДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Здумати (у 2 знач.), згадати все або багато чогонебудь, усіх або багатьох. *Став здумувати та писати, що в його* [нього] *дома є. Усе, усе поздумував* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого, розм.* Здурити всіх або багатьох. *Не багато розуму треба, аби поздурювати малих дітлахів* (з газ.).

ПОЗЕЛЕ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позелени́ти.** *Христя глянула на руки, позеленені квітками, і прихилилася спершу помити їх у ковбаньці* (Панас Мирний); *В сивому вусі, позелененому збоку тьмяним світлом, ворушиться неохочий усміх* (В. Винниченко); *Невідомо, коли хата востаннє і вкривалася, солома влягласп, спресована часом у монолітну масу, позеленену де-не-де мохом* (О. Гончар).

ПОЗЕЛЕ́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **позелени́тися.** *Позеленення води найчастіше спостерігають в середині або кінці літа на поверхні природних водойм — річок, озер, ставків* (з наук.-попул. літ.); *Бульби картоплі ранньої за зовнішнім виглядом повинні бути цілими, сухими, без ознак захворювань, паростків, однорідними за забарвленням (не в'ялими та без позеленення) і дозрілими, середнього розміру (вага не менше 200–250 г)* (з мови документів); *Коренеплід моркви для зберігання має насичений помаранчевий колір, завдовжки 16–18 см, верхівка стійка до позеленення, бадилля сильне* (із журн.).

ПОЗЕЛЕНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *що.* Док. до **зелени́ти.** — *Сюди-сюди! — гукав він на Галю, що мала було сідати прямо на траву, — позелените плаття* (Панас Мирний); — *От дивіться! — сказав Леонід Семенович і, вхопивши пензля в руки, в одну мить посинив воду, позеленив верби та осокори, навів жовтогарячою фарбою питель, почорнив трубу* (І. Нечуй-Левицький); *Де-не-де старий плющ наново розрісся й позеленив невисокі пагорки руїновищ* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); * Образно. *Не жди весни, — святої долі! Вона не зійде вже ніколи Садочок твій позеленить, Твою надію оновить!* (Т. Шевченко).

ПОЗЕЛЕНИ́ТИСЯ, и́ться. Док. до **зелени́тися** 1. *Він підвівся на ноги і тупо дивився спідлоба на Гандзюків; на колінах йому позеленилися штани* (Г. Косинка).

ПОЗЕЛЕНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **позеленіти.** *Крізь позеленілі шибки ледве пробивається світ у хату* (Панас Мирний); *Рип дверей уриває Огейові думки, і він дивиться на позеленіле запале лице Кряжен* (Олесь Досвітній); *Я пропливаю шлюз і на мокрих, позеленілих від часу бетонних стінах читаю тисячі імен моїх прапрадідів* (О. Довженко).

(1) Позеленí́лий (почорні́лий) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* — який позеленів або почорнів від роздратування, невдоволення ким-, чим-небудь. *Ярошенко, почорнілий від злості; відірвав ошалілу жінку від Христі і з силою кинув нею аж до мисника* (В. Речмедін); *Позеленілий від люті, начальник жандармів посадив обох заарештованих назад у машину й відвіз до божевільні* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПОЗЕЛЕНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **позеленіти.** *Кількість глікоалкалоїдів у бульбах збільшується в процесі проростання й позеленіння під дією світла* (з навч. літ.); *У липні 2011 року в Чукотському морі вперше було зафіксоване масштабне позеленіння території, покритої льодом* (із журн.).

ПОЗЕЛЕНІ́ТИ, і́ю, і́єш. 1. *тільки 3 ос.* Док. до **зеленіти** 1. *Його очі позеленіли й засвітилися* (О. Кобилянська); *Під ним* [місточком] *ще не висохли весняні калюжі — аж зацвіли, позеленіли* (Панас Мирний); *Солом'яний дах позеленів від їдкого моху* (О. Копиленко); *За старими вербами журавель біля криниці з похиленим дахом, краї якого від часу позеленіли, обросли мохом* (Б. Левін).

2. *розм.* Док. до **зеленіти** 3; змінитися на обличчі. — *Потім наш хутір спалили... матір теж... Як приїхав на пожарище батько, позеленів, заскреготав зубами і знову кудись-то майнув* (М. Старицький); *Геть позеленіли* [діти] *вже, пообпухали, їсти, мабуть, дуже хочуть* (І. Микитенко); *Юрась позеленів. Його тіпала лихоманка* (В. Малик); *Гудбрант позеленів, і якби його сусіди не обхопили за руки, то, певно, таки видобув меча і кинувся б на Кельбаса* (Ю. Винничук).

Пожовті́ти (почорні́ти, позеленí́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* *див.* **пожовтіти.**

ПОЗЕЛЕНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **зеленішати.** *Степ наче позеленішав за ніч. Не по днях, а по годинах росла трава* (Ю. Яновський); *Верби та кущі за ніч позеленішали* (К. Мотрич); *Якби хто недобрий за молодими спостерігав — позеленішав би від заздрощів, бо таке світло поселилося в старій хаті разом із ними, сліпий би узрів* (Люко Дашвар).

ПО́ЗЕМ, у, *ч., заст., зах.* Рівень (у 1, 2 знач.); горизонт (у 4, 5 знач.). *Весь край між морським берегом і долиною Йордану творить височину, широку на 12–15 миль, а високу понад морський позем до 2000 стіп* (І. Франко); *Треба, щоб ним* [журналом "Нові дні"] *дорожили люди, щоб журнал був на належно високому ідейному, моральному й політичному announcement позем*і (І. Багряний); *Я був виповнений тим рідкісним щастям, що його може осягнути тільки людина великого шукання, але яка ніколи не підносилась вище звичайного позему нашої плянети* [планети] (У. Самчук); *Він* [автор "Слова про Ігорів похід"] *яскраво висвітлює державний позем українського народу, його культурні надбання, релігію та створені ним звичаї й обряди* (В. Чемерис).

ПОЗЕМÉЛЬНИЙ, а, е. Стос. до володіння і користування землею. *Селянський поземельний банк почав продавати землю князя Кочубея по сто двадцять п'ять карбованців готівкою* (М. Стельмах); *Саксонці скаржилися: "Нас змушують платити за воду, яку ми п'ємо, за дрова, які ми збираємо в наших лісах" .. Де взявся король, заявив: це моє! Якийсь поземельний королівський податок* (П. Загребельний); *Матеріали з історії саламандр .. так само фрагментарні, як, приміром, поземельні книги восьмого сторіччя нашої ери чи збірка творів поетеси Сапфо* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *у знач. ім.* **поземéльне,** ного, *с., іст.* Податок за користування землею. *У нас є пересельські наділи... Ми за їх* [них] *громадою платимо поземельне і всі відбудки* [відбутки] *відбуваємо, а за що?* (Б. Грінченко); *— Він не сплатив подимного і поземельного ще за минулий рік. — Він сплатить сьогодні, — впевнено відказав Семен* (Ю. Мушкетик).

ПОЗÉМИЙ, а, е, *заст., зах.* Те саме, що **позéмний.** *В глибині* [ями] *працювали .. два робітники, прорубуючи в глинястій стіні простору позему печеру* (І. Франко); *Демидів нарисував на таблиці дві лінії developer позему і три простовисні, поназначував їх буквами і почав поясняти* (О. Маковей); *У самому розпалі скаженої гри блискавиць на кінці головної поземої гілки раптом з'явилась повита чорним димом вогняна куля* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *В глибі помешкання є кілька комірок, де вони* [повії] *вправляються на своєму, мовляв.., поземому ремеслі* (В. Підмогильний).

ПОЗÉМКА, и, *ж.* Низовий вітер узимку, а також сніг, який переноситься цим вітром. *З ранку схопилась поземка, вздовж вулиці свистів вітер, низько, при землі, женучи білі димки снігу* (О. Донченко); *Йому здавалося, що Орськ десь зовсім близько, але у згуслому потоку* [потоці] *поземки не блимав жодний вогник, а мороз міцніше й міцніше проймав тіло* (З. Тулуб); *Здіймаються сріблясті хмари поземки і пливуть туди, в степ, де за обрій простяглася .. запона снігів* (М. Дашкієв); *По кучугурах куріла поземка* (О. Бердник); * У порівн. *Вітер підхоплював цвіт і рожевою поземкою ганяв по вулиці* (С. Чорнобривець).

ПОЗÉМКОВИЙ, а, е. Який переміщується низько над землею (звичайно про вітер). *Легенький поземковий вітрець не здужав бодай освіжити нагріте сонцем повітря* (Іван Ле); *Заструги утворюються внаслідок переміщення поземкового снігу під дією вітрів невеликої сили* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ЗЕМЛЯ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-земля́цькому.** *Ректор університету по-земляцьки привітав ювіляра-краянина з круглим днем його уродин* (із журн.).

ПО-ЗЕМЛЯ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як земляк, подібно до земляків. *Студенти з Грузії по-земляцькому зустрічають своїх співвітчизників у гуртожитку* (з газ.); // Як прийнято у земляків. *Ще невідомо, чим може обернутися добрий початок ось хоча б і такої, по-земляцькому відвертої, щирої розмови* (О. Шугай).

ПОЗÉМНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **горизонтáльний.** *Літера "а" у 1-го писаря має між кроквами розкіл, у 2-го писаря — поземну переділку з язичком посередині* (М. Драй-Хмара); *У просторій кімнаті панував дивний хаос світла й тіні. Майже поземні промені вечірнього сонця виривали з півсутіні строго окреслені смуги, і знайомі предмети .. втрачали свої звичні форми* (В. Собко); // Який простягається, поширюється, росте і т. ін. близько над поверхнею землі; надземний. *На весняному сонці опівдні підтає сніг, і коли вітер шалено мчить понад степом, — не рине він разом із вітром поземним потоком, а мирно лежить на землі* (З. Тулуб); *Бур'яни та інша поземна зелень виточували із себе одурманливі, удвічі посилені запахи* (Валерій Шевчук).

2. *рідко.* Те саме, що **земни́й** 2. *Бути на весіллі сестри рішуче відмовилась. Не про поземні-бо весілля годиться думати невісті Христовій* (Н. Королева); *Як води гомінкі, котилися нові хвилі народних повстань на панів — весна гуркотіла грізною поземною силою* (Іван Ле).

△ **Позéмний літ** *див.* **літ**[1].

ПОЗÉМНИЦЯ, і, *ж., заст.* Ватерпас, рівень (у 3 знач.). *Поземницю використовують для перевірки горизонтального положення лінії на площині* (із журн.).

ПОЗÉМНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **позéмний** 1. *Поземність площини.*

ПОЗÉМНО. Присл. до **позéмний** 1. *Скеля і покручені, потворної конфігурації, з поземно простягнутим гіллям, низькорослі, наче іграшкові, деревця* (Ю. Смолич); *Тримаючи* [книгу] *поземно на лівій долоні, тричі бахкав* [Никандр Севастянович] *зверху правою долонею* (В. Барка); *Кулі били поземно, і одним пострілом можна було знищити кількох напасників* (Ю. Винничук); *— Шматок дерева .. Але чому ж, коли він летить поземно, то здіймається раптом угору, а тоді повертається до того, хто його кинув?* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПО-ЗЕМНÓМУ, *присл.* 1. Так, як на Землі. *Через двадцять вісім днів, які вони відлічували по-земному, мала прибути чергова ракета із зміною* (В. Владко); *— Хочу сам брати участь у торжестві життя над смертю, хочу любити не подумки, не платонічно, а по-земному — гаряче, до запаморочення в голові* (Є. Доломан); *— Немає в черствих серцях, які не здатні по-земному кохати, шани до батьківщини* (Р. Іваничук); *Він .. за пів хвилини вибрався.., тримаючи на руках молоденьку дівчину, років шістнадцяти за нашими мірками, одягнену цілком по-земному* (О. Авраменко).

2. *перен.* Буденно, приземлено. *Кругленькі сумні очі пастора на манесенькому старечо рум'яному личку задумливо, не по-земному дивляться кудись у просторінь* (В. Винниченко); *Нехай так пливе човен, нехай він кружляє в місячнім сяйві й нехай кружляє й тремтить божевільно серце в припливах ніжности, смутку, надій, тривоги, чекання чогось недосяжного й не по-земному прекрасного...* (І. Багряний).

ПОЗÉМО, *заст., зах.* Присл. до **позéмий.** *П. Василенко у своїй праці "Бурштини Київщини" (1928) писав: "На різній глибині верстви Харківських темно-сірих пісків знайдено бурштин різного розміру. Великі кусні лежать поземо і рівнобіжно до шарів піску"* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗÉМОК, мку, *ч.* Те саме, що **позéмка.** *Вітер з Дніпра збив над руїнами пасма .. поземку* (Н. Рибак); *Вздовж вулиці .. мете поземок* (Ю. Мартич); *Площа не забрукована, просто собі засніжений пустир, по якому холодний грудневий вітер ганяв поземок* (В. Нестайко); *Надворі стояв лютий мороз, вулицями гуляв сухий поземок* (І. Білик); *Легкий вранішній вітерець ганяв поземок* (А. Кокотюха).

ПОЗÉР, а, *ч.* Людина, яка намагається справити враження своєю зовнішністю, поведінкою, словами і т. ін. *Ніяковий, сутулий, в гімназичній Наївній формі, мрійник і позер .. — Такий я був у Корсуні, над Россю* (М. Рильський); *Відчувала* [Оля], *що всім кращим у тобі ти тягнешся до неї. Дурний позер! Отак ти втратив своє щастя в гонитві за маревом!* (М. Дашкієв); *Навряд чи подасть вам конструктивну допомогу цей пишноволосий позер* (Р. Андріяшик); *Галасливий красень, позер, серцеїд. Зараз він зробився мовби протилежним собі тодішньому* (І. Жиленко).

ПОЗЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **позе́р.** *Ніхто не заперечував Нелину красу, але були такі, що вважали її за рафіновану позерку* (Ірина Вільде); *Вона написала про чоловіка пані Підколодної, лицемірної дамочки-позерки* (О. Іваненко).

ПОЗЕРНИ́ТИ, и́ть, *док., що, рідко.* Дати гарне, велике зерно зерновим культурам (про жито, пшеницю, ячмінь, овес і т. ін.). *Глянув плугатар на поле й зрадів: — Тільки б Господь мені хліб позернив, То не голодні б сиділи зимою Ми з дітворою своєю малою* (Б. Грінченко); *В тисячолітньому пробувши сні, воно* [зерно] *засохло, та живуща сила збудилася і буйно позернила стрункий і гойний колос навесні* (М. Драй-Хмара).

ПОЗЕРНИ́ТИСЯ, и́ться, *док.* Уродити з гарним, великим зерном (про зернові культури — жито, пшеницю, ячмінь, овес і т. ін.). *Над житами стояв туман. Якби година, зерно було б, як жолудь. А тепер хто зна, як позерниться* (К. Гордієнко); * Образно. *Обсипають акації цвіт. Помарніли вони, зажурились. Та акації вже позернились, Не умре, не загине їх рід* (Микола Чернявський).

ПОЗЕ́РСТВО, а, *с.* Поведінка позера. *У добу тотальної недовіри до смислу будь-які спроби витворити хай навіть приватну цілість можуть скидатися на невиправдане позерство з присмаком анахронізму* (С. Жадан); *Бразилець стримано кивнув. Причому, присягаюся, у тому кивку не було жодного натяку на позерство чи підкреслений артистизм* (М. Кідрук); *У д'Аржантоновому здавленому вигуку: "Ні, я не можу!.." і в огиді, що відбилася на його обличчі, коли він вдавано хотів поцілувати хлопчика, було багато напускної театральності й позерства* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПОЗЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **позе́р** і **позе́рство.** *Характерні для ліричного героя ранньої поезії П. Карманського настрої дисонансу не сприймаються штучними чи позерськими з огляду на їх чистоту, щирість і цільність* (з наук. літ.); *Правдиві плакати були зроблені з фотографій Сергія Лойка — не позерські, а максимально чесні портрети хлопців із Донецького аеропорту* (із журн.).

ПОЗ'ЄДНУВАТИ, ую, уєш, *док., що, що з чим.* З'єднати (у 2, 3 знач.) усе або багато чого-небудь. *Поз'єднували* [павуки] *гілки дерев такою густою сіткою павутиння, що здавалося, ніби птахи могли б гойдатися у цих сітках, як у гамаках* (Н. Сняданко).

ПОЗЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Зжити (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Позживаєш заздрощі — наживеш друзів* (приказка).

2. *що, розм.* Зжити (у 2 знач.) (про всіх або багатьох). *Ми з бабою вік позживали* (Сл. Б. Грінченка).

3. *кого, перен.* Зжити, вижити *(див.* **вижива́ти** 4) усіх або багатьох. *Прусаків можна позживати з дому борною кислотою або нашатирним спиртом* (з газ.).

◊ **(1) Позжива́ти зі сві́ту** *кого* — довести до загибелі, до смерті. *Якісь, даруйте, хромосоми вирішили нас зі світу білого позживати* (В. Чемерис).

ПОЗЖИ́НАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позжина́ти.** *Сіножата* [сіножаті] *покошені, позжинані ланки, Вір ми* [мені], *мила, що не маю іншої коханки* (з коломийки); *Погода чудова .. Довкола поля вже переважно позжинані* (І. Франко).

ПОЗЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Зжати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Чи я в полі не пшениця була? Чи я в полі не озима була? Взяли мене позжинали, І в снопики пов'язали: Така доля моя, Гірка доля моя!* (з народної пісні); [Л і я:] *Я ходила по нивах і шукала квіток... Але позжинали геть усі ниви, і тільки поколола я на стерні свої босі ніжки...* (І. Кочерга).

ПОЗЖИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Зжерти все або багато кого-, чого-небудь. *Кролі позжирали всю траву* (із журн.); *Де хліб? Де салати? Де десерти? Все позжирали ненаситні* (з газ.); *Меч Господа все позжирає від краю землі й аж до краю землі, миру не буде для всякого тіла!...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); * Образно. [М а р ц і й:] *Щохвилини Ви змінюєте думку..; лаєте по місту Сенат наш добродійний, що в боязні Тримає вас, — інакше позжирали б Ви один одного* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОЗЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Скли́кати, зізвати всіх або багатьох; поскликати. *Василько устав, коня осідлав, Коня осідлав, друзів поззивав: — Сідлайте коні, коні вороні, Коні вороні, мечі золоті* (з народної пісні); *Ой на то ж я вас усіх поззивав, щоб медом-вином усіх поштував* (П. Чубинський).

ПОЗИ́В, у, *ч.* Відчуття якої-небудь потреби (перев. фізіологічної), потяг до чого-небудь. *Коли позиви вщухали, Євген з кволою радістю поринав у бездум'я, а за ним і в забуття* (Б. Антоненко-Давидович); *Я, не маючи сили стримати позиви, виблював майже усе, що з'їв, під найближчою клумбою* (Любко Дереш); *Його зміцнені кишки вже не виділяли рідини в підштанки, але часті позиви залишилися і всю дорогу мучили кадета* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Позиви .. інтуїції, передчуття легко могли бути, по-перше, фальшивими, по-друге, фатальними* (Олекса Ізарський).

ПОЗИВА́ЙЛО, а, *ч. і с., розм.* Те саме, що **позива́ка.** *Ким-ким, а позивайлом Віталія Леонідовича не назвеш. І воює він сьогодні передусім за ідею, а не за гривні* (з газ.).

ПОЗИВА́КА, и, *ч. і ж., розм.* Той (та), хто постійно подає на когось позови до суду, судиться з кимсь; сутяжник, сутяжниця. *Ну й позивака ж він!* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **пози́ва́ч.** *Намісник листа прочитав і спитав, із якого він краю. А довідавшись, що з Кілікії, промовив: Я тебе переслухаю, як прийдуть і твої позивальники. І звелів стерегти його в Іродовому преторії* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Як підкоморій він добре знав, що позов подають до рук позивальників за шість тижнів до суду* (З. Тулуб).

ПОЗИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **позива́льник.** *Позивальниця просила зобов'язати відповідача виплатити їй три мільйони, з яких два мільйони як компенсацію моральної шкоди за неправомірне втручання у приватне життя, а один мільйон — за незаконне використання її фотографії* (із журн.).

ПОЗИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позива́ти** і **позива́тися.** *Конотоп не мале село: без сварки і лайки і без позивання не обійдеться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він рішився йти як можна дальше, обходячися без суду та позивання, а надто впертих бойків лякаючи криміналом* (І. Франко); *Треба помститися за рану, за образу, за все .. Але на позивання треба грошей, багато грошей* (З. Тулуб); *Претензійні листи є засобом урегулювання розбіжностей на добровільних засадах і є обов'язковою попередньою стадією перед позиванням через суд або арбітраж* (з навч. літ.).

ПОЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого і без прям. дод.* 1. Притягати когось до судової відповідальності, подавати позов на когось, судитися з ким-небудь. *Я вам кажу не противитись злому. І коли вдарить тебе хто у праву щоку твою, підстав йому й другу. А хто хоче тебе позивати й забрати сорочку твою, віддай і плаща йому* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Усяк знав, що од його* [нього] *у селі усе лихо встає, та, еге! .. ніхто не жалівся на його* [нього] *і не позивав його ніхто, бо багатого батька син був* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Схочу — дам їсти, не схочу — й так буде, а що сам візьмеш — позиватиму як злодія* (Леся Українка); *— Щодо хлопця, то не я його приказав вбити, а мій зять пан Коморовський, позивай його* (А. Чайковський); *— Не вірте йому, пане, він шахрай! Знає, що я прийшов позивати його за валізу, що він у мене вкрав* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *рідко.* Спонукати до задоволення якої-небудь фізіологічної потреби. — *Оця тарань так і позива на воду, — сказала вона й утерла рукавом рота* (Д. Мордовець).

(1) Позива́ти в суд (до су́ду) — подавати до суду позов на кого-небудь. *Мислі до суду не позивають* (Номис); *Повісив* [Карпо] *голову, мовчить.., той чоловік, що позичав гроші, теж напосів, у суд хоче позивати* (М. Коцюбинський); *Степана Щуку до суду й не гадали позивати, а мене позвали, ще й добре стерегли, твердо пильнуючи, щоб мене було покарано* (Валерій Шевчук); **(2) Позива́ти на суд** *кого* — виклика́ти до суду, подаючи позов на кого-небудь. [Казидорога:] *Хочу злодія на суд громадський позивати* (І. Франко); *Горло Долинському стисла ядуха, і він хапнув ротом повітря. — Вона не відьма! — сумирно сказав він. — Ми позиваємо її на суд, — сказав найстарший з дідів* (Валерій Шевчук).

◊ **Руб ру́ба позива́є (кли́че)** *див.* **руб**[1].

ПОЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* Звертатися з позовом на кого-небудь до суду. *Старий звернувсь до Йона: — Поженеш коні на пашу, бо завтра вдосвіта поїду в волость позиватись* (М. Коцюбинський); *Стара .. подала на мачуху в суд. — Який характер! — захоплено сказав Антон Никандрович. — Я не думаю, щоб вона позивалась за майно* (В. Барка); *Жили* [хуторяни] *в лугах та ярах віками. Кого не візьми — рідня .. Були в них свої, ніким не писані, дикі закони: вкрав — не позивайся, сам украдь* (Григорій Тютюнник); *Щодо прав на орендовану землю до Івана Залусківського позивалася велика столична корпорація...* (Люко Дашвар); // *з ким.* Мати з ким-небудь судову справу. *Цур йому з дужим бороться, а з багатим позиваться!* (Номис); — *Пан Стадницький знову позивається з лісовиками. Ще мало йому землі. У рік волі заховав од нас його батько золоту грамоту, а син хоче зовсім старцями поробити людей* (М. Стельмах); * Образно. *Пече його* [Сірка], *як отрута, одна й та ж думка: що зробив не так і чого не доробив? Й через те позивався з долею і навіть з Богом, запитував його, а він мовчав* (Ю. Мушкетик); // *зневажл.* Постійно судитися, займатися позовами. [Петро:] *Я не той, батьку, щоб позвами пробавлятися .. Краще б було, коли б і ті, що позиваються, кинули свої позви та, як брати, помирилися самі між собою* (Панас Мирний); *Люди, людиська і нелюди позивалися, і часом я чув, а часом навіть бачив, як два прохання, дві супліки стрічались, наче два птахи у польоті, й гинули обоє* (Г. Пагутяк).

ПОЗИ́ВА́Ч, и́вача́, *ч.* Той, хто подає позов (звертається до суду з вимогою захисту цивільних прав). *Виграш доведеться присудити позивачу* (Іван Ле); *Вже нема тієї лютої ненависті, тієї страшної, з десятиліття в десятиліття судової тяганини, яка, здавалося, могла закінчитися із смертю позивачів* (Б. Харчук); — *У позивача є до вас серйозні майнові вимоги* (І. Роздобудько); *Як претор відновлює права позивача, так філософія вступається за тих, кому ви забиваєте памороки словоблуддям* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОЗИ́ВА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **пози́ва́ч.** *Доданими до заяви позивачки належними документами фактичні шлюбні відносини підтверджуються...* (П. Дорошко); *Вдова загиблого .. збирається подавати позов .. з вимогою виплатити їй грошову компенсацію за завдані моральні збитки в сумі, яку позивачка визначить трохи пізніше* (В. Чемерис); *Листоноша принесла другу повістку: його викликали негайно ознайомитися з новою заявою позивачки* (О. Чорногуз).

ПОЗИВНИ́Й, а́, е́. Який служить для того, щоб привернути увагу до чого-небудь. *Ні пасмам гір, ні вартовим, ні пущам не зупинити клич мій позивний, Вистукую: дві риски, цятка й риска, і знов дві риски, і три риски вслід* (М. Бажан); *Де ж побуває на ньому* [судні] *Віталій?.. Та знає: хоч де буде він, хоч під якими сузір'ями, всюди йому, як позивна мелодія степового рідного краю, ніжно й сумовито дзеленчатиме тронка* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **позивні́,** ни́х, *мн.* Умовні сигнали для розпізнавання радіостанції, судна, військової частини і т. ін. *Вже повертаючись, вже поминувши Горловину, я сигналізував на Землю. Чи прийняли там мої позивні?* (І. Росоховатський); *Пролунала знайома мелодія позивних космонавтів системи* (О. Бердник); *Сади будинків — цегляний едем, де лагідно мовчать скульптурні звірі, де ранні позивні тремтять в ефірі, — ми їх на мову птаства покладем* (Ю. Андрухович); *Музична заставка, яка мала означати позивні теленовин, грянула коротко й бравурно* (О. Ірванець); — *Якщо з каналу, що вважається "чистим", виходить корабель без наших позивних, його знищують* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *В нічній тиші часто-густо чулися .. мишачі позивні — пі-пі! пі-пі!* (Остап Вишня); // *у знач. ім.* **позивни́й,** но́го, *ч.* Ім'я, що дається військовослужбовцеві для приховування від противника його справжнього імені за допомогою технічних засобів зв'язку. *Усесвітньо відомий український оперний співак, соліст Паризької національної опери Василь Сліпак (позивний "Міф") загинув від кулі снайпера на Донеччині* (з газ.).

ПО́ЗИКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **позича́ти, пози́чити.** *Приступаючи до печі, вона просто дуріла, бо не знала, що варити. Приварку не було, вічні позики докучили всім і навіть Маланці* (М. Коцюбинський); — *А на посів — ще де та весна. Тоді десь і позичити* [ячменю] *можна буде. — Воно то так: позика — не штука, та віддача — мука! — знову Остап заклопочеться* (А. Головко); *Я хочу, щоб читачі пішли мені назустріч, але не робили ніяких пожертв чи меценатських позик, а просто передплатили бажаний їм примірник книги наперед* (І. Багряний); *Позики жиди* [лихварі] *давали щонайменше під тридцять процентів, а коли боржник фінансово занепадав, піднімали процентну струну* (М. Дочинець); // Фінансова операція надання або одержання грошей на певних умовах. *Позики, здійснені фінансовими установами, здебільшого класифікуються як операційна діяльність, оскільки вони пов'язані з основною діяльністю підприємства, яка приносить дохід* (з наук. літ.); *Більшість позик здійснюють через фінансових посередників* (із журн.).

2. Те, що взяте або дане в борг; те саме, що **по́зичка** 2. [Маруся:] *Нащо ти, Хомо, так на нас утрачаєшся? Коли ми тобі повернемо оту позику?* (М. Старицький); *Ви гадаєте, що це для того пишеться, щоб ви насіннєву позику повертали?! Нічого подібного!* (Остап Вишня); *Він вирішив, що йому вдасться вмовити Рибчука надати йому необхідну позику* (В. Хрущак); *Аби покращити стан сімейного бюджету, Міхаель розрахувався з магазину меблів, взяв у банку позику і відкрив фірму* (Н. Сняданко); [Вентідій:] *З .. подякою за вашу добрість, Я позику сьогодні повертаю, Подвоївши її, бо з ваших рук Одержав я свободу* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра).

△ **(1) Держа́вна по́зика,** *фін.* — форма залучання коштів до державного бюджету на основі кредиту. *Покриття дефіциту здійснюють за рахунок державних позик, позик іноземних держав та інших фінансових інститутів* (з навч. літ.); *Для держави це додаткові пуди зерна, а для безкінного хлібороба — вихід з тяжкого становища, бо державна позика, на яку не можна купити тягло, його не врятовує* (М. Циба); *Журналіст .. змушений був висиджувати годинами на оббитій молескіном лаві навпроти величезних плакатів — одні закликали брати державну позику, вільну від податків, інші — вступати до колоніального війська* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю);

(2) Єврооблігаційна по́зика, *фін.* — позика, що її випускають у формі єврооблігацій на ринку євровалют. *Єврооблігаційна позика розміщується одночасно на ринках ряду країн на відміну від традиційних іноземних облігаційних позик, які випускалися на одному ринку країни-кредитора* (з наук. літ.); **(3) Персона́льна по́зика,** *фін.* — персональний кредит, який надають фізичній особі для особистих потреб. *Персональна позика від нашого банку — це унікальний шанс утілити в життя свій план або здійснити заповітну мрію на вигідних умовах* (з мови реклами); **(4) Проце́нтна по́зика,** *фін.* — позика, за якою весь дохід за певний період часу виплачують як незмінний процент до суми позики. *За замовчуванням договір грошової позики вважають процентним* (з навч. літ.); *Видавати процентні позики можуть лише фінансові установи* (з мови документів); **(5) Ре́нтна по́зика,** *фін.* — один із видів державної позики, умовами якої є зобов'язання держави сплачувати позикодавцям певний дохід (ренту) без встановлення терміну повернення самого капіталу. *Рентна позика гарантує власникам облігацій регулярний твердий дохід* (з навч. літ.); **(6) Фунди́рувана (фундо́вана) по́зика,** *фін.* — довгострокова позика, забезпечена певним джерелом державних прибутків, а також позика, утворена кредитною операцією, що перетворює короткотермінову державну позику на довготермінову. *Консолідація позик, як правило, проводиться одночасно з їх уніфікацією, тобто об'єднанням декількох позик в одну, внаслідок чого утворюється фундирувана позика* (з наук. літ.); **(7) Цільова́ по́зика,** *фін.* — позика, за якої договір укладають за умови використання позичальником отриманих коштів на певні цілі. *Цільові позики окремим соціальним групам населення (молодим сім'ям, студентам) надають, як правило, у межах загальнодержавних програм соціального захисту* (з навч. літ.).

○ **(8) У по́зику (по́зичку),** *у знач. присл., зі сл.* брати, давати *і т. ін.* — не назавжди, у борг. — *Недобре кажуть* [люди], *Марино! .. Якого хліба даєш їм у позику? Ось на, подивись!* (Панас Мирний); — *Знаєте що, — сказав Гава, — заждіть.., я вам палицю зараз принесу, я так тільки, в позичку її* (І. Франко); *Він завжди давав у позику гроші з християнської доброзичливості, то хай же пам'ятає про своє зобов'язання!* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОЗИКО́ВИЙ, а, е. Стос. до позики. *Він* [лихвар] *переписував позикові листи, нараховував проценти на проценти* (З. Тулуб); *Позикова книга товстішала щодень* (М. Дочинець).

ПОЗИКОДА́ВЕЦЬ, вця, *ч., юр.* Юридична або фізична особа, яка дає кому-небудь щось у позику. *Кожен позикодавець, що позичає своєму ближньому, не буде натискати на свого ближнього та на брата свого, бо оголошено відпущення ради Господа* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З боргами він розплатився, але змушений був тепер за той заклад віддавати позикодавцю одну шосту свого врожаю* (В. Чемерис); *Він .. далі пояснив, що може дати в заруку той товар, що в нього на митниці, — він перепише його на ім'я позикодавця, але ключі од комори при собі зоставить* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Тобі, одначе, знадобиться позикодавець: щоб зайнятись торгівлею, мусиш узяти в борг* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОЗИКОДА́ВИЦЯ, і, *ж., юр.* Жін. до **позикода́вець.** *Між позикодавицею та позичальником було укладено договір позики, за яким останній отримав у борг від неї три тисячі євро* (з газ.).

ПО-ЗИ́МНЬОМУ, *присл., рідко.* Те саме, що **по-зимо́вому.** *Одного вечора, ясного й місячного, веселого по-зимньому, Ватя все думала про монастир, лежачи в постелі* (І. Нечуй-Левицький); *З лівих вхідних дверей увіходить вдягнений по-зимньому Хламушка* (І. Кочерга); *Вони й тут, на фотографіях, веселі, безшабашні, а одягнуті ще по-зимньому чи по-весняному — в фуфайках* (О. Гончар).

ПО-ЗИМО́ВОМУ, *присл.* Як узимку. *Вікно було до половини прикрите, і все навкруги виглядало по-зимовому, хоч весняне сонце ясніло у всій красі* (Н. Кобринська); *Ну та й сонце ж, як-не-як, а гріло ж таки не по-зимовому* (В. Винниченко); *Місяць давно зник. Було по-зимовому холодно* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // *у сполуч. зі сл.* одягнений, взутий *і т. ін.* Відповідно до зимових умов; тепло. *Тепло, по-зимовому одяглася* [Ольга] (П. Дорошко); *Із світлиці вийшов хірург, одягнений по-зимовому* (А. Шиян); *Зодягнений я був, незважаючи на літо, по-зимовому* (М. Андрусяк).

ПОЗИМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **зимува́ти** 1. — *Нелегкий ми труд на себе взяли, Григорію Савичу, — почав він. — Хочемо за верховне командування вирішити: чи йти нам одразу за Дніпро, чи тут позимувати* (Ю. Бедзик).

2. Зимувати, жити десь узимку якийсь час. *Гарні новини для всіх, хто збирається хоч трохи позимувати в неймовірно привітному, красивому та багатогранному Таїланді* (з мови реклами).

ПОЗИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позира́ти.** *Молодий лаборант слухняно крутився довкола "невизнаного генія", хоча й позирав раз у раз на годинник. Врешті Владислав помітив оте його позирання* (О. Тесленко); *Дядя Валєра .. сидів по-турецьки на кам'янистій землі і весь віддався хіба втягуванню дивовижно білого і густого диму з цигарки та позиранню на сонце* (Любко Дереш).

ПОЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. Дивитися на кого-, що-небудь зрідка або час від часу; поглядати. *Дівчата на луці гребли, А парубки копиці клали, Та, знай, на сонце позирали, Та нісенітницю верзли* (Т. Шевченко); *Михай позирає у вікно* (М. Чабанівський); *Пораючись по хаті, Олена частенько позирала, чи не прокинулися діти* (Григорій Тютюнник); *Одкашлявся* [Юрко], *приклавши долоню до грудей, і швиденько позирав то на матір, то на батька* (Є. Гуцало); // Швидко переводити очі, погляд, намагаючись побачити, роздивитися кого-, що-небудь. *Позирає, як собака в ярмарку* (Номис); — *Дайте хоч одпочити!.. — заскаржилася* [почала скаржитися] *баба Горпиниха, позираючи кругом себе, де б його сісти* (Панас Мирний); — *Хто вам позволив сміятися? — допитував він, остро позираючи по класу* (І. Франко); // Стежити за ким-, чим-небудь. *Очі Господні на кожному місці, позирають на злих та на добрих* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Герцель:] *А ви позирайте тільки, як вийде* [старий], *миттю хапайте Тетяну на коней* (І. Карпенко-Карий); // Звертати увагу на кого-, що-небудь, цікавитися кимсь, чимсь. *На нього позирають й інші дівчата з Любчиної бригади* (Ю. Яновський); *Усі позирали на князеву жону наречену, бо вона була й справді незрівнянно гарна в сьому весільному строї, чорнява та білолиця* (І. Білик).

2. Дивитися куди-небудь або на кого-, що-небудь, роздивлятися когось, щось. *Зривається буря від краю до краю, Бурхочуть навколо вали; Погнулася щогла... Дарма позираю Вперед непроглядної мли* (П. Грабовський); *Забіг* [Василько] *до хати, гукнув до матері і до менших дітей: "Ідіть і позирайте, що сталося на мосту"* (А. Турчинська); *"Що він помітив? Невже щось лихе сталося з хлопцями?" — позираю туди, в бік орієнтирів* (Є. Доломан); *Він позирав на мене з неприхованим захопленням: кожний сільський гайдуряка* [розбишака] *обожнює колишнього фронтовика* (Р. Андріяшик).

3. Ставитися до кого-, чого-небудь, сприймати кого-, що-небудь якимсь чином. *Призро вони* [наїжджі пани] *позирають на всіх і на все, немов кажуть: що це? у нас в Адесі* [Одесі] *далеко краще...* (Панас Мирний); *Його лице блищало неначе маслом обмазане; очима він позирав згорда, .. як звикли позирати в нас на Україні пани* (І. Нечуй-Левицький); *Люда так зле позирала на людей у формі й тулилася до стін, що її, нарешті, помітили і зупинили* (В. Діброва); *На мене банкіри стали позирати ще з більшою повагою* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *перен., рідко.* Мати ознаки, риси і т. ін. кого-, чого-небудь; виглядати *(див.* **вигляда́ти**[3]**);** // *безос. Став і дощик накрапати, Поливає як з відра; Скука, холод, глянеш — овсі Не весною позира* (П. Грабовський).

Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.)* **збо́ку** *див.* **диви́тися.**

◊ **Диви́тися (зи́ркати, позира́ти** *і т. ін.)* **спідло́ба** *див.* **диви́тися; Диви́тися (позира́ти) / подиви́тися (гля́нути) во́вком** *див.* **диви́тися; Диви́тися** *(рідко* **позира́ти) бі́сом** *див.* **диви́тися; Погляда́ти (позира́ти) ско́са (зи́зом, скри́ва** *і т. ін.) див.* **погляда́ти.**

ПОЗИ́РИТИ, рю, риш, *розм.* Док. до **зи́рити.** *Сотник не проминав нагоди, щоб не здибати Гримільду десь в окремішньому кутку чи бодай здалеку позирити на неї* (І. Білик); *Марла стрибала по ліжку, час від часу завмираючи, щоби позирити в люстерко, де, як у вікні, розливалося море* (І. Карпа); *Всі стільці, крісло та кушетка були зайняті парочками, котрі займалися одне одним, періодично відволікаючись, щоб позирити на голу натуру* [в еротичному фільмі] (Л. Денисенко).

ПО́ЗИРК, у, *ч., діал.* Погляд (у 1 знач.). — *Уся вона, кождий її рух, кожда рисочка, кожде слово, кождий позирк її очей — усе в неї було таке, що я від першої хвилі забув себе* (І. Франко); *Зовсім призвичаївшись, одним позирком охопила* [Надійка] *всю перспективу цеху* (В. Козаченко); *Вона певно очікувала моєї відповіді, бо довго мовчала, час від часу кидала на мене позирки* (Р. Федорів); *Відчуженість, яка наросла за ніч, виповнила вже все. Була в кожному позирку і в кожному жесті* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

○ **(1) За пе́ршим по́зирком,** *у знач. присл.* — одразу. *Пізнав* [Зам'ятальський] *мене за першим позирком і простягнув мені руку* (І. Франко).

ПОЗИ́РКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пози́ркувати.** *"Куди тобі, чоловіче, поспішати?" — думав Лобода з неприємним відчуттям від тих його злих, спідлобних позиркувань* (О. Гончар); *Його слухали понуро, зорили у вікна .. Майстер перейняв те позиркування і, швидко червоніючи, тоненьким голосом, що буває у дітей та у старих, закричав: — Не ви-ду-му-ва-ти дурного!* (Григір Тютюнник).

ПОЗИ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Зиркати на кого-, що-небудь. *Стасик-переселенець теж тут, сидить осторонь, мовчки свердлить свердлом метал і лише зрідка позиркує на Лукію* (О. Гончар); *Гулькнула* [дівчина] *за глинянники, а він усе ще позиркував туди, сподіваючись її вгледіти* (Є. Гуцало); *Вона скинула на нього обурено оком, але притихла, змаліла, тільки позиркувала вряди-годи зацікавлено й хитро* (Валерій Шевчук); *Жінки мовчки заходилися накривати на веранді стіл, позиркуючи у вікна на шум проїжджаючих по вулиці авто* (Г. Тарасюк).

ПОЗИРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **позира́ти** 1, 2. *Парубок позирнув по крамниці, де б сісти, побачив ослона, сів* (Б. Грінченко); *Вуйко позирнув до торби і вийняв нещасливий оловець* [олівець] (І. Франко); *Гафійка позирнула на батька прихильним оком* (М. Коцюбинський); *Я вже не раз бачив, як вони, оті дельфіни, гралися в морі, переплигували з хвилі на хвилю, ніби спиналися навшпиньки, щоб позирнути, що воно робиться на березі* (Ю. Збанацький); *Директор нишком позирнув на Валю. А та ніби чекала його погляду* (М. Дашкієв); *Гатило позирнув назад* (І. Білик).

ПО́ЗИРЦІ, *присл., діал.* 1. Не спускаючи з очей. *Позирці дивитися на когось.*

2. Крадькома. *Друзі йшли за незнайомцем позирці, побоюючись виказати себе* (з газ.).

ПОЗИСКА́ТИ *див.* **пози́скувати.**

ПОЗИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОЗИСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, чого, діал.* Домагатися, добиватися чого-небудь, заслуговувати що-небудь у когось. *Випереджувала* [Рахіра] *всі його бажання, і кождий поступок його позискував у неї похвалу* (О. Кобилянська); *Трохи їй було стидно, що мала надію позискати собі Славкову любов* (Л. Мартович); — *Ніяким побитом не буду я старатися любов і прихильність твою позискати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *тільки док., кого.* Добитися чиєсь прихильності, ласки. *Він думав, що лагідністю, уступками позискає Довбущуків* (І. Франко); *Великий везир Агмед-баша зрозумів також, що жінка падишаха говорить про нього, а не про його ворогів. Але пробував дальше переконувати її, що його можна позискати* (О. Назарук); — *Раджу я вам от що, коли хочете наших людей позискати: зберіться одного разу отако гуртом та прийдіть до нас на сходку* (У. Самчук).

ПОЗИТИ́В[1], у, *ч., розм.* Щось, наділене позитивними *(див.* **позити́вний**[1] 2) якостями; протилежне негатив *(див.* **негати́в**[1]**).** *Його старенький автомобіль .. більшість водіїв перестали вважати за рівного собі. Та є в цьому і позитив: можна частіше випити пива, не озираючись на дорожній патруль* (А. Кокотюха); *Скільки ж їх є — людей, завжди готових добачити купу позитиву в якому завгодно злочині, допоки той лишається безкарним...* (О. Забужко); *Їй запропонували нову цікаву роботу. Вона непогано виглядає. У неї є друзі. Дах над головою. Цей перелік позитиву можна продовжувати* (І. Роздобудько).

ПОЗИТИ́В[2], а, *ч., фот.* Передруковане з негатива фотографічне зображення, на якому світлі й темні місця сфотографованого об'єкта відповідають дійсності; протилежне негатив *(див.* **негати́в**[2]**).** *Позитивна плівка з машини йшла у виявлення, фіксаж, промивку й сушку. Потім позитиви різалися по кадрах, і можна було робити монтаж фільму* (Ю. Яновський); *Його затишна кімната — з освітлювальними лампами та підсвітками, з негативами та позитивами, підвішеними на шворці для просихання, — нагадувала вігвам* (О. Шугай); *Його гарна зовнішність, як і небо, що несподівано вкрилося сірими хмарами, нагадувала слабо проявлений позитив на матовому склі* (О. Чорногуз).

ПОЗИТИ́В[3], а, *ч., муз.* Невеликий орга́н без самостійної педальної клавіатури з одним мануалом, 2–7 регістрами, лабіальними трубами, на якому можна виконувати поліфонічну музику. *Позитив встановлювали на столі й застосовували в домашньому музикуванні, театральній практиці та маленьких церквах як пересувний сольний і ансамблевий інструмент* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗИТИВІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Надавання позитивних (*див.* **позити́вний**[1] 2, 3) рис, властивостей і т. ін. кому-, чому-небудь. *Для сучасного педагога важливим є сконцентрувати учня на позитивному як потужному стимулі позитивізації власного внутрішнього світу* (з наук. літ.).

2. *заст.* Прагнення до позитивізму (у 2 знач.). *Аналітичний підхід до позитивного знання в часи середньовіччя формував знакове, формально-логічне мислення. Така позитивізація ставала ознакою всіх наукових систем, визначаючи цим і форми раціоналізму* (з наук. літ.).

ПОЗИТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософський напрям, заснований у 30-х роках XIX ст., який виходить з того, що все справжнє (позитивне) знання — сукупний результат спеціальних наук. *Наука, згідно з позитивізмом, не потребує ніякої філософії, що стоїть над нею* (з наук. літ.); *Занепад позитивізму спричинив потужні зміни в культурно-мистецькому житті суспільства, став переломним для багатьох сфер суспільної діяльності* (С. Жадан); — *Так Ви справді вважаєте, що все має свій початок і свій фінал? Щодо мене, то я цей погляд, породжений гнітючою добою позитивізму, абсолютно не приймаю...* (Д. Білий).

2. *заст.* Ставлення до дійсності, яке виходить із досвіду, фактів. *Є у Львові гімназійний учитель, що має безсумнівний драматичний талант, та який під впливом понять, вироблених, як здається, на грецькій і латинській граматиці, лякається всякого реалізму, позитивізму та інших (незрозумілих йому) ізмів, як діти залізного вовка* (І. Франко).

△ **(1) Логічний позитиві́зм,** *філос.* — одна з течій неопозитивізму 20-х років XX ст., суть якої полягала в прагненні поєднати емпіризм, який ґрунтується на принципі верифікації, з методом логічного аналізу наукового знання. *Представники течії логічного позитивізму вважали, що метафізичні твердження є безглуздими* (з наук. літ.); *Початковий вплив на розвиток раннього логічного позитивізму мали філософи науки Ернст Мах і Людвіг Вітгенштейн* (з навч. літ.).

ПОЗИТИВІЗО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **позитивізува́ти.** *Крім маскування небажаного евфемізми також слугують і для створення позитивізованого образу, що в політичному дискурсі сприяє позиціюванню себе захисником національних інтересів* (з наук. літ.).

ПОЗИТИВІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що, книжн.* Здійснювати позитивізацію (у 1 знач.). *Мовець намагається позитивізувати свій політичний образ і зменшити саркастичний ефект запитання журналіста* (з публіц. літ.); *Психологи радять: навчіться позитивізувати стрес, адже позитивний стрес може надавати багато користі* (із журн.); *"Ми самі хочемо вирішувати, чи працювати нам після пенсії, чи займатися своїм хобі, чи доглядати онуків. Ми вимагаємо змінити та позитивізувати ставлення до нас!" — зазначає авторка книги "Про жінок за 50"* (з газ.).

ПОЗИТИВІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., книжн.* 1. Зазнавати позитивізації. *Під час релаксації увага стає більш концентрованою, зібраною та спокійною, позитивізується загальний емоційний фон* (із журн.); *Імідж директора не зміг позитивізуватися, відтак не позитивізувався й імідж компанії загалом* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **позитивізува́ти.** *Добре, якщо емоційне налаштування пацієнта позитивізується лікарем на першому ж прийомі* (із журн.).

ПОЗИТИВІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прибічник позитивізму (у 1 знач.). *У XIX ст. більшість позитивістів уважали, що достатньо класифікувати всі явища, що існують у навколишньому світі, аби зробити їх зрозумілішими* (з наук. літ.); *Термін "парадигма" введений у філософію науки позитивістом Г. Бергманом і широко розповсюджений Т. Куном* (з навч. літ.); *Макаров був переконаним позитивістом (отже, й атеїстом) — духовні підвалини світу для нього взагалі не існували* (М. Руденко).

ПОЗИТИВІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **позитивіст.**

ПОЗИТИВІ́СТСЬКИ, *філос.* Присл. до **позитивістський.** *Ф. Ніцше протистоїть класичній метафизіці та позитивістськи зорієнтованій культурі його часу, позначеній осмисленням світу в термінах свідомості та самосвідомості* (з навч. літ.).

ПОЗИТИВІ́СТСЬКИЙ, а, е, *філос.* Стос. до позитивізму (у 1 знач.), позитивіста. *На початку 40-х — у кінці 60-х рр. XX ст. у суспільній свідомості західних країн домінували позитивістські установки* (з наук. літ.); *Ранній модернізм декларував і намагався втілювати ідею самовираження митця, звільнення мистецтва від громадянських обов'язків, заперечуючи те, що було пов'язано з традицією реалізму, базованою на позитивістському світогляді* (з навч. літ.); *В Шевченкових судженнях і візіях історичного характеру був .. раціоналістичний чи позитивістський елемент* (І. Дзюба).

ПОЗИТИ́ВНИЙ[1], а, е. 1. Який виражає, містить згоду, стверджує що-небудь; стверджий. *До нього почав помалу повертатись бадьорий оптимістичний настрій, він перевірив, чи добре травить шлунок, чи не забруднились руки, котра година, й усе дало йому цілком позитивні відповіді* (Б. Антоненко-Давидович); *У разі відмови документи з аргументацією на стандартному бланку передали б так само назад, у разі позитивного рішення ви б запросили для розмови представника фірми чи організації* (А. Кокотюха); // Який підтверджує наявність сподіваного, передбачуваного, відповідає очікуваному. *Обмізковуючи який-небудь план, людина обов'язково бачить "в кінці тунелю" позитивний результат* (Р. Андріяшик).

2. Який заслуговує на схвалення, добрий (у 3 знач.); який дає бажані, потрібні результати; протилежне негативний (*див.* **негати́вний**[1]). *Знайти себе в новій ситуації — це передумова всякої дальшої позитивної роботи й успіху в ній* (Остап Вишня); *Васькові і його товаришам властиві не тільки позитивні, але й негативні вчинки, як воно й буває в житті дітвори* (О. Донченко); *Нічого мудрішого, тоншого ми не можемо придумати, як силою позитивного прикладу виховувати наше суспільство* (О. Довженко); *Приїхавши на з'їзд письменників, І. П. Багряний пізніше у своїх виступах, безперечно, проробив велику позитивну працю для нашої Вітчизни* (О. Шугай); // *у знач. ім.* **позити́вне,** ного, *с.* Те, що заслуговує на схвалення; те, що дає бажані, потрібні результати. *Ясна річ, що в центрі нашої уваги повинні стояти риси нового, те позитивне, що на очах росте і міцніє в культурі та побуті народу* (М. Рильський); *Олександр .. був прорабом під час будівництва двох храмів .. Працював практично безоплатно. Це лише те позитивне, що я про нього знаю* (В. Єшкілєв); // Який виражає, містить схвалення; схвальний. *Відгуки читача на книгу "Вони не пройшли" — в основному позитивні* (Ю. Смолич); *Його роботі навіть вибагливий Іван Антонович дав позитивну оцінку* (О. Гончар).

3. Який має високі моральні якості, властивості, добрий (у 4 знач.); учинки, діяльність якого викликають схвалення (про людину). *Я боявся вже взагалі виводити негативних персонажів, бо це все буде на мою біду, і хотів написати книгу тільки з персонажів позитивних* (І. Багряний); *— Признайся, ти вирішив мене перевиховати? Як у фільмі, зробити з мене позитивного героя?* (Н. Бічуя); // Діловий, практичний, статечний. *Ворог усякого сентименталізму, він поглядав на світ холодним оком анатома .. Одним словом, був се чоловік наскрізь "позитивний" і реальний* (І. Франко); *От не знаю, що та комісія зараз думає, в яку нас не обрали. Звичайно, вони всі відмінники, серйозні, позитивні люди, але ж фантазії у них як кіт наплакав, їй-богу!* (В. Нестайко).

4. *заст.* Який ґрунтується на досвіді, фактах. *Усе наше знання — релятивне тим, що абсолютна правда самою природою речі закрита перед нами. Люди позитивного знання чують се найліпше і завсіди мовлять: ось тут і тут ми стоїмо на твердому ґрунті правди, наскільки вона взагалі доступна нашому пізнаванню* (І. Франко); // *рідко.* Реальний, матеріальний; протилежне уявний. *От з відьомської оселі Знов ми сходимо в долину: Ми ступаємо ногами Знов на позитивний ґрунт* (Леся Українка).

5. *фіз.* Належний до того виду електрики, елементарними частинками якої є протони, позитрони і т. ін. *На зовнішній поверхні внутрішньої мембрани мітохондрії зосереджений позитивний заряд, а біля внутрішньої поверхні — негативний* (з навч. літ.); * Образно. *— В твоїй душі саме бродять ліричні позитивні заряди... Вгадав?* (О. Гончар).

Позити́вний проце́с *див.* **проце́с.**

△ **Позити́вна філосо́фія** *див.* **філосо́фія; Позити́вне пра́во** *див.* **пра́во; Позити́вні іо́ни** *див.* **іо́ни.**

ПОЗИТИ́ВНИЙ[2], а, е, *фот.* Прикм. до **позити́в[2].** *Скрізь, куди не глянеш, — вилискує плівка. Вона сушиться на барабанах — негативна й позитивна* (Ю. Яновський); // Признач. для одержання позитивів. *Позитивні фотографічні матеріали використовують двох видів — на непрозорому папері (фотографії) і на прозорій плівці (негативи, діапозитиви, слайди)* (з навч. літ.).

ПОЗИТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **позити́вний[1].** *— Ми без тебе все тут аналізували невичерпну твою позитивність, — звернувсь до Заболотного Дударевич з силуваною веселістю. — Захоплювались, зокрема, подвигом аса* (О. Гончар); *Пан Маргаритко .. не підтримує модної теорії про прогресивність греко-католицизму і позитивність його прозахідного впливу на населення* (Н. Сняданко); *Та такий уже закон: серйозність і позитивність завжди старші за балакучість та легковажність* (В. Нестайко).

ПОЗИТИ́ВНО. Присл. до **позити́вний[1]** 1, 2, 5. *Знайомі кажуть, що, побувши зі мною годинку, вони щасливо живуть упродовж тижнів — так позитивно я впливаю на них* (С. Андрухович); *У вступному редакційному слові "Зорі" Франко оцінює повість позитивно, хоч і не зважується поставити її вище відповідних творів Нечуєвих* (М. Зеров); *— Атом вже певний час стали уявляти у вигляді системи, яка складається з позитивно зарядженого ядра та кружляючих навколо нього елементарних від'ємно заряджених часток — електронів* (Н. Рибак).

ПОЗИТРО́Н, а, *ч., фіз.* Найлегша елементарна частинка речовини з найменшим позитивним електричним зарядом. *Унаслідок взаємодії електрона з позитроном можуть утворитися два фотони* (з наук.-попул. літ.); *— Ти знаєш, що, крім електрона, є ще одна часточка такої ж маси, але протилежна за знаком — антиелектрон, або позитрон?* (М. Дашкієв); *З глибин вакууму, який є матеріальним полем, виникають фотони, а вони, у свою чергу, перетворюються на електрони і позитрони* (М. Руденко).

ПОЗИТРО́ННИЙ, а, е, *фіз.* Прикм. до **позитро́н.** *Для досліджень функціональних станів використовують позитронну та однофотонну емісійну томографію* (з наук.-попул. літ.); *Радіоактивний ізотоп фтору внаслідок позитронного розпаду перетворюється на ізотоп кисню* (з навч. літ.).

ПОЗИТУ́РА, и, *ж., заст.* Поза *(див.* **по́за[1]** 1). *— Доброго здоров'я! — кажу я в одповідь. — Чи це ви? А я вас здалеки та ще в такій премудрій позитурі й не впізнав* (І. Нечуй-Левицький); *До горлянки шофера .. було приставлено довгу кавалерійську шаблю .. Яша все зрозумів, його напружена позитура враз зів'яла* (В. Шкляр).

ПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. *військ.* Який ведеться на довгочасних бойових позиціях. *Почалась позиційна війна* (М. Шеремет); *В день операції бригада зупинилась на четвертому ешелоні, почались позиційні бої* (В. Кожелянко).

2. Стос. до позиції (у 2, 5 знач.). *У пізніх термінах вагітності виникають позиційні зміни, пов'язані зі збільшенням розмірів матки та високим розміщенням діафрагми* (з наук. літ.); *У шаховій партії можна пожертвувати пішака або фігуру, отримавши позиційну перевагу й можливість атаки на короля противника* (з навч. літ.).

3. *лінгв.* Зумовлений місцем у слові (про звукові варіанти та їхні зміни). *До позиційних змін у мовленні відносять редукцію голосних, оглушення дзвінких приголосних у кінці слова і протезу* (з наук. літ.); *Фонема може бути реалізована у звукові як основний вияв її або як позиційний чи комбінаторний варіант* (з навч. літ.).

△ **Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га** *див.* **перева́га; Позиці́йна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **позиці́йний.** *Слабким місцем оборони було одночасне зосередження всіх основних сил на головному напрямку дій противника, позиційність їхніх вогневих позицій та елементів оборони* (з наук. літ.); *Із погляду позиційності суттєве значення має вдала назва компанії або її продукту* (з навч. літ.); *У кожній фотографії на виставці сфокусовано увагу на певній проблемі: "Крок у майбутнє" відображає позиційність українського студентства, "Букініст" — питання наукової еліти, "Забута мелодія" — візію минулого з акцентом на теперішнє* (із журн.); *Конкатенативний синтез дає змогу враховувати ознаки позиційності, наголошеності та мультифонемності звучання мовленнєвих сегментів* (з наук. літ.).

ПОЗИЦІ́ЙНО. 1. Присл. до **позиційний** 2. *— Що стосується матчу, то ми почали грати правильно позиційно, і це принесло свої плоди* (з газ.).

2. *лінгв.* Присл. до **позиційний** 3. *В українській мові наголос вільний, бо він позиційно не закріплюється за певним складом, а може падати в різних словах на будь-який склад* (з навч. літ.).

ПОЗИЦІОНЕ́Р, а, *ч., спец.* Пристосування для підтримування чого-небудь у зібраному стані. *Позиціонер з електричним вхідним сигналом застосовують на пневматичних механізмах* (з наук. літ.); *Стоматологічний позиціонер допомагає правильно розташовувати інтраоральний датчик у роті пацієнта для отримання прицільного рентген-знімка* (з мови реклами); // Аксесуар для розміщення й фіксації пози під час сну новонародженої дитини з перших днів життя до 3–4 місяців. *Позиціонер утрачає актуальність після того, як дитина навчиться впевнено сидіти й перевертатися* (із журн.).

ПОЗИЦІОНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позиціонува́ти** і **позиціонува́тися.** *Система глобального позиціонування дає змогу визначати положення та швидкість руху об'єкта на поверхні Землі або в атмосфері* (з наук. літ.); *Айвазовські підійшов до мене, коротко привітався і сказав: "Існує тенденція до оптимізації позиціонування нашого продукту щодо рейтингової шкали", — і це означало, що ми повинні підняти наклад газети за допомогою найкращої у місті телепрограми* (Н. Сняданко); *За умови грамотного позиціонування феномену Театру Львів має всі передумови до зародження потужної субкультури новітніх театралів, нових естетичних обріїв, носіїв нової моди* (Любко Дереш).

ПОЗИЦІОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *що.* Розміщувати, розташовувати в певному місці. *У геральдиці полуденне сонце позиціонують у середині щита. Найчастіше таке сонце має риси людського обличчя* (з наук.-попул. літ.); // Визначати місце нового товару з-поміж уже існуючих. *Фірма позиціонує свій смартфон як стильне і продуктивне рішення для повсякденного спілкування* (з мови реклами); // Визначати позицію (у 2 знач.), координати об'єкта в тривимірному земному просторі за допомогою глобальних супутникових систем. *Позиціонувати об'єкт можна завдяки розміщеному на ньому приймачу, який обробляє сигнали супутників космічного сегмента глобального позиціонування* (з наук.-попул. літ.).

2. *кого, що.* Визначати позицію, статус, місце і т. ін. кого-, чого-небудь щодо когось, чогось. *Не так важливо, що відбувається навколо тебе, важливо те, як ти себе позиціонуєш і як ти себе відчуваєш* (С. Жадан); *Видавці позиціонували "ЛЗ"* ["Літературний зошит"] *як видання позапартійне, призначене для висвітлення думок літераторів усіх творчих течій* (О. Шугай); // Характеризувати якимсь чином. *Я намагаюся позиціонувати себе в розумінні західних колег як неросіянина* (Ю. Андрухович); *— Добрий день, — першим вітаюся я і пробую вдати з себе того, ким себе завжди позиціонував* (Любко Дереш).

ПОЗИЦІОНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* Позиціонувати (у 2 знач.) себе, визначати свою позицію (у 4 знач.), ставлення до кого-, чого-небудь. *Ця всеприсутність політиків у нашому житті, це жахливо. Даремно вони так позиціонуються. Вони ж у людей, як на долоні* (Л. Костенко); *Деякі депутати позиціонуються як господарники, не розуміючи при цьому базових речей: обіцяють робити ремонти доріг у місті замість вулиць* (з газ.); // Визначати свої позиції (у 2 знач.), координати в тривимірному земному просторі за допомогою глобальних супутникових систем. *Невисокий нахил орбіт супутників системи глобального позиціювання (приблизно 55°) може погіршувати точність визначення координат об'єкта, що позиціонується, у приполярних районах Землі, оскільки такі супутники невисоко піднімаються над горизонтом* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗИЦІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позиціюва́ти** і **позиціюва́тися.** *Розвиток супутникових методів визначення координат зумовив значне поширення приймачів позиціювання* (з наук. літ.); *Критерії вибору товару підкажуть, як краще сформувати план виробництва та збуту, на чому зробити акцент під час просування та позиціювання товару* (з навч. літ.).

ПОЗИЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., кого, що.* Те саме, що **позиціонува́ти.** *Підприємство, що діє за принципом преміум-стратегії, має випускати продукт високої якості й відповідним чином його позиціювати* (з навч. літ.); *Телебачення чи соцмережі: де краще себе позиціювати громадському діячеві та політику?* (з мови реклами).

ПОЗИЦІЮВА́ТИСЯ, ю́юся, ю́єшся, *недок.* Те саме, що **позиціонува́тися.** *Щоби товари на ринку позиціювалися ефективно, необхідно мати чітке уявлення про цільовий ринок та покупців, до яких прагне підприємство* (з навч. літ.); *Депутат хоче позиціюватися як єдиний кандидат від влади* (з газ.).

ПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Положення, постава тіла; поза (*див.* **по́за**[1] 1). *Каминецький не відзивається. Зціпивши зуби, зосереджено стежить за рухом поплавка на воді. Навіть спина його прибрала напружену позицію: ось-ось колихнеться червона цятка* (Ірина Вільде); *Якусь секунду стояли* [батько і син] *в напруженні, потім рвонулись один до одного, схопилися, вперлися один у одного плечима і хитро, пружно заходили ногами, вибираючи вигіднішу позицію для ривка* (Григорій Тютюнник); // У музикантів — певне положення рук, пальців під час гри на музичних інструментах. *На кожній струні скрипки можна мати сім і більше позицій: чим вища позиція, тим вона важча* (з наук.-попул. літ.); // У спорті — положення тіла, поза під час яких-небудь вправ, при рухах. *— А тепер трохи розімнемося, — сказав він, надягши нагрудник та маску для фехтування. — Вставай, лежню! В позицію!* (О. Авраменко, В. Авраменко); // У танцях — певне положення рук, ніг. *У третій позиції п'ятка однієї ноги приставлена спереду до середини стопи другої ноги, носки рівномірно розведені в сторони* (з навч. літ.).

2. Розташування, місцезнаходження, положення кого-, чого-небудь. *Отець Тріщин витягнув з рота індиче стегно, але задержав його в такій позиції, що мав змогу кожного часу вхопити зубами те самісіньке місце, яке гриз перед тим* (Л. Мартович); *Непомітно якось займа він свою улюблену позицію, зіпершись спиною до грубки* (С. Васильченко); *Для обережності я мусив трохи змінити свою позицію: став сам спиною до вікна* (Б. Антоненко-Давидович); *Сонце пекло. Ми міняли свої позиції в бузині: пересувалися в тінь* (Є. Кравченко); *Я відшукав очима вільний столик і зайняв стратегічну позицію лицем до входу* (Любко Дереш); // *перен.* Становище, роль, місце кого-, чого-небудь у суспільному житті, науці, мистецтві і т. ін. *Я не хотів в'язатися якимись тривалими вузлами.., поки не здобуду своєї власної, незалежної і міцної позиції* (У. Самчук); *Дві третини життя поклав* [декан факультету] *на досягнення своєї невимовно впливової суспільної позиції* (Ю. Андрухович); *Позиція письменника має бути незалежною в будь-якому суспільстві, як мені видається* (С. Жадан).

3. *військ.* Ділянка місцевості, зайнята військами й обладнана для ведення оборони або як вихідний рубіж для наступу. *Був це один з найбільших штабних донжуанів, і більше заслуг поклав він у здобуванні жіночих сердець, ніж неприятельських позицій* (Н. Кобринська); *Німецьке командування про всякий випадок готує собі запасну позицію на правому березі Дніпра...* (Д. Бедзик); *Після довгої і кривавої баталії маорійці посіли важливу, добре укріплену позицію в районі верхоріччя Ваїкато* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Чим ближче до ворожих позицій, тим дужчий вогонь* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Прорвала* [Лукерка] *фронт. Ми з кумом на зарані підготовані позиції — в погрібник* (Остап Вишня); // *перев. мн.* Район бойових дій. *Майже три роки без перерви блукав я на передових позиціях* (С. Васильченко).

4. *перен.* Погляд, точка зору, ставлення до чого-небудь, що визначає характер поведінки, дії. *Слухайте, голубчику, здобудьтеся врешті на філософську позицію чи заткніть вуха й заплющте очі, — як уже хочете, а не зважайте тільки на всякі свинства* (М. Коцюбинський); *Книга "З вершин і низин" яскраво відбиває громадсько-політичні позиції молодого Франка* (М. Рильський); — *Образливо було за хлопця, що став на позицію "моя хата скраю"* (І. Багмут); // Поведінка, характер дій, що зумовлені цим поглядом, цим ставленням. *Чайка належав до лівих хоча б тому, що від самого початку війни він ні разу ні на мить не схибнув із позиції завзятої до неї ворожнечі* (Д. Бузько); *Найбільше вражала Ольгу в цій справі позиція самого стрийка Нестора. Він не тільки не підтримав Ольгу в її намірі боротися з "типом", але ще й проявив незрозумілу та непростиму в очах Ольги пасивність* (Ирина Вільде); — *Ну, певно, після вас хоч потоп! Але хіба це позиція справжнього патріота?* (Ю. Винничук).

5. Розміщення фігур у який-небудь момент гри (в шахи, крокет і т. ін.). *Вона всміхнулася .. і почала вглиблятися в позицію шахових фігур* (О. Кобилянська); [Перший монах:] *То, може, хоч тепер дограємо ту гру. (Виймає шахи з тайничка оправи і, озираючись, відновлює позицію.) Тут був король. А тут ось королева. Був хід конем. Я взяв твою туру. Твій хід. Ходи* (Л. Костенко).

Займа́ти / зайня́ти пози́цію (пози́ції) *див.* **займа́ти; Посіда́ти / посі́сти пози́цію** *див.* **посіда́ти**[1].

△ **(1) Вогнева́ пози́ція,** *військ.* — місце розташування батареї, кулемета, міномета і т. ін. для ведення вогню. *Одна по одній гармати звернули з шосе і .. у вишняку зайняли вогневі позиції* (А. Головко); *Прибіг, вірніше приповз, на вогневу позицію Петрової батареї зв'язковий .. і передав наказ відкрити вогонь на схід по наступаючому ворогові* (І. Багряний); *Наша машина з мінами стоїть у тім ярку, де ми спершу готували вогневу позицію* (Є. Доломан); **Кома́ндна висота́ (пози́ція)** *див.* **висота́.**

◊ **Здава́ти / зда́ти пози́ції** *(рідше* **пози́цію)** *див.* **здава́ти; Става́ти / ста́ти в по́зу (в пози́цію)** *див.* **става́ти; Стоя́ти на передови́х пози́ціях** *див.* **стоя́ти; Стоя́ти на пози́ції** *див.* **стоя́ти.**

ПОЗИЧА́ЙЛО, а, *ч., розм.* Те саме, що **позича́льник** 2. *Згідно зі стародавніми джерелами позичайли ледь не від створення світу грають першу скрипку в історії імперій та цивілізацій* (з газ.).

ПОЗИЧА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто позичає (у 1 знач.), бере позику, позичку. — *Я хотів часнику позичити...* — *Позичити!* — *аж руками сплеснула тітка.* — *Хіба ж так позичають: рачки на город! Бач, позичальник знайшовся!* (А. Дімаров); *У цих позичальників є одна порядна риса: не віддавши першого боргу, по другий до тих, у кого позичали, не звертаються* (Валерій Шевчук); *Він нервово кусав нігті, згораючи від лихоманки позичальника, в якого от-от зірветься з язика прохання дати йому грошей* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Позичальник бере на себе зобов'язання, гарантуючи повернення отриманих коштів, оплату наданого кредиту* (з наук. літ.); *Кредитні відносини здійснюються на підставі кредитного договору, що укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі* (з мови документів).

2. *розм.* Той, хто позичає (у 2 знач.); позикодавець. *Полковник навіть зарані повернув валюту позичальнику* (Люко Дашвар); *Що за безсердечність у того лихваря Цецилія, від якого й ніхто з близьких не отримає навіть шеляга, хіба що з умовою сплатити позичальникові не менше ніж сто відсотків* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОЗИЧА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **позича́льник.** *Позичальниця в розписці зазначила факт передання в заставу позикодавцеві транспортного засобу* (з газ.).

ПОЗИЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позича́ти.** *Легкий на позичання, важкий на віддавання* (приказка); *Зглядно позичання додому книжок бібліотечних невідомим ученикам, .. бібліотека Товариства понесла значну страту, яку .. референт бібліотеки оцінює на 400 томів* (І. Франко).

ПОЗИЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОЗИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Брати в борг у кого-небудь. *Думав він собі, в кого-то хліба позичати* (Марко Вовчок); — *На що вам, діду, позика?* — *То вже моє діло, нічиє більш; я про те знаю, на що позичаю* (О. Кониський); *Уперта скупість заважала йому віддати гроші, що їх він позичав на придбання товарів ще в покійного Ізарова* (А. Шиян); *Що тепер пани!.. Довкола шниряє, глядить, Де б грошиків позичить можна* (І. Франко); *Позичив у хазяїна грошей поверх тих, що він винен був мені, позбирав докупи свої манатки .. і навіть поголився на дорогу* (Ю. Яновський); // *кого, що.* Брати в тимчасове користування. *До вбогого йди сорочки позичати, а до багатого ніколи не йди* (Номис); *Скільки разів полковникові подереться чобіт, то позичає собі від свого чури, поки швець його чобота не залатає* (А. Чайковський); *Фросина Данилівна була змушена розповісти, як цілий рік вчила його, як позичала у людей підручники* (А. Хижняк); [Князівна:] *Позич мені на часок свою драну одежу; я тобі заплачу ще й одежу верну* (І. Нечуй-Левицький); — *Я до вас забігла лопати позичити* (Остап Вишня); *Юрко Брень позичив у земстві пару дебелих волів* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Зоре моя вечірняя, .. Розкажи, як за горою Сонечко сідає, Як у Дніпра веселочка Воду позичає* (Т. Шевченко).

2. *що кому.* Давати в борг кому-небудь. — *Кажуть, що підкупив* [Євлогій] *міністра і навіть самому імператорові позичає гроші* (І. Франко); [Наталка:] *Я хочу знати, з ким ти водишся. Що це за друзі, яким ти позичаєш гроші* (В. Нестайко); — *Першого місяця ти вернеш мені ті гроші, що тобі позичив Лейба, та ще з процентом* (І. Нечуй-Левицький); — *Весна прийде.., а чим сіяти? Гречки та проса он по вузлику в чулані зосталось. А хто дасть? Хто позичить?* (О. Гончар); // *кого, що.* Давати комусь у тимчасове користування. *Дяк виявився людиною освіченою і щирою, охоче позичав мені книжки* (М. Андрусяк); *Старий їздив на конячці до міста, часто позичав її сусідам, .. а ті, відомо, за послугу віддячували послугою!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); — *Побіжу до знайомого пивоварника, чи не позичить діжечки...* (Марко Вовчок); *Кирилівський дяк послав хлопця в Лисянку .. позичити цимбали і прохати на іменини* (С. Васильченко); — *Ти .. метикуєш, як запопасти коня .. Знаєш же, що в позички нічого не даємо. Тільки в заставщину. Але нехай сьогодні буде по-твоєму... Позичу воронька до вечора...* (Ю. Мушкетик).

3. *що, перен.* Засвоювати, наслідуючи когось; переймати що-небудь у когось. — *Вашого уміння од вас ми позичаємо тепер — бороти ворога!* (П. Тичина); — *Як ти не побоялася вночі шукати нас?* — *А в кого ж я сміливості позичала? У своїх братів-соколів* (М. Стельмах); *Премудрості риболовецької справи дід Галактіон, напевне, позичив у свого діда* (О. Донченко).

(1) Познча́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) — брати або давати гроші в борг, домовляючись про певну суму як плату за користування наданими коштами. — *Якщо ти грошовий мішок, .. то ти вже взагалі нічого не робитимеш, тільки позичатимеш під проценти* (В. Неборак); — *В мене зараз порожньо в кишені .. А позичати під відсотки — то коли ж той заробіток повернеться?* (Дара Корній); *Вона позичила десять тисяч одному .. панові за чималі проценти* (І. Нечуй-Левицький); *Я чоловік такий, .. коли припас кілька сотень золотих, то вдалося їх позичити під процент* (Р. Іваничук); — *Я потребую двісті червінців. Чи не позичив би ти мені їх під такий самий процент, як завжди позичав?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

◊ **(2) Не позича́ти** *чого* — є щось у кого-небудь. — *Не в їх* [них] *тільки робота, і в других є, а мені рук не позичати* (Панас Мирний); *Я пішов до того ставочка, куди пустили коропа-велетня.., і залишився тут чекати злодія. Терпіння мені не позичати* (І. Багмут); **(3) Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка** *і т. ін.)*: а) утрачати совість, почуття сорому, власної гідності. *Такії очей у вовка Позичать не стануть: Вони сорому ізроду Не мали й не мають* (з народної пісні); *І Павло пішов* [до Заруби], *очей у Сірка позичивши? Де ж твоя совість, чоловіче?* (В. Кучер); б) відчувати сором, негідність свого вчинку. [Бичок:] *І кращі від твоєї дочки живуть без шлюбу та ще й як живуть!..* [Стеха:] *Живуть та цілісінький вік у Сірка очей позичають* (М. Кропивницький); *Вернувся дід до чорта та якось йому і глянуть на його* [нього] *совісно, хоч у Рябка очей позичить* (О. Стороженко); *Одна річ, коли ти, захекавшись, бігаєш за прикажчиком.., і зовсім інша річ, коли він сам, позичивши в Сірка очей, поспішає до тебе на берег* (О. Гончар); **(4) Ро́зуму не [тре́ба] позича́ти** *кому* — хто-небудь дуже розумний, тямущий. — *Він і освічений, і говорить красно, та й розуму йому не позичати* (С. Добровольський); *Це дівча таки заслуговує на вензель "Місис Кейз"! Розуму їй не позичати! А характер!.. О, це буде справжня імператриця!* (М. Дашкієв); *Ще рік і вона закінчить текстильний інститут, буде працювати на фабриці. Видно й тепер дочці не позичати розуму* (П. Автомонов).

ПОЗИЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПОЗИ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., розм.* 1. Те саме, що **позича́ти** 1, 3. [Мазепа:] *Вже сусіди всі Упорались в своєму господарстві .. А ми Серед степів під вітрами й дощами Зібрались хату будувати. Ось Доводиться в сусідів позичатись* (Л. Старицька-Черняхівська); *Дещо додумувалось, вигадувалось, а то й позичалось.., але це були лише .. поодинокі деталі. Основне, справді важливе, пережите, обмислене, ставало з кожним новим твором* [Ю. Яновського] *виразнішим, переконливішим, неповторним. Формувався стиль* (М. Бажан); — *Їсти будеш?* — *Якщо є...* — *Я позичилась у сусідки, то трохи купила. Яєць, хліба, картоплі* (О. Ірванець); // *безос. Борг нема як віддати, проценти ростуть, люди, цілі країни, цілі покоління стають рабами .. Тому що позичалося під проценти* (В. Неборак).

2. *тільки недок.* Пас. до **позича́ти.** *Позика вважається повернутою в момент передання позикодавцеві речей, визначених родовими ознаками, або зарахування грошової суми, що позичалася, на його банківський рахунок* (з мови документів).

ПОЗИ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пози́чити.** *Треба було* [Давидові] *.. гроші, позичені на коня, — тридцять карбованців, — оддати Чумакові* (А. Головко); *Позичений одяг ніколи добре не прилягає* (приказка); *На кухні жарко горіла плитка, шумів примус, проте спітніла Луківна накачувала ще й другий, позичений у сусідки* (Яків Баш); — *Ваші, мамо, наймити просто злодії.* — *Я знаю .. Вже й тебе беруть за дурного, ніби тут чужа нива і позичений серп* (Р. Андріяшик); *Не маю навіть коня, тобто маю, але позиченого з ласки, а я не звик жити чужим коштом* (Г. Пагутяк); *Виріс і її* [Лесі Українки] *талант, і був уже він не позичений, а власний* (М. Драй-Хмара); // **пози́чено,** *безос. пред.* — *Маєток оцінений усього на сто двадцять тисяч, а на те сімдесят тисяч позичено в банку* (І. Франко); *Що було на ній до вінця позичено.., то усе люди своє познімали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Платонов-Барський розсадив гостей довкола стола — додатковий стілець позичено в господині мешкання* (Олекса Ізарський); // *у знач. ім.* **пози́чене,** ного, *с.* Те, що взяли або дали в борг. *Ніколи нікому він не відмовляв, хіба що .. не міг постачити потрібної суми. Нікому не нагадував про борги; а все ж, рано чи пізно, майже всі повертали позичене* (В. Барка); *Довго мучився* [Оноприй] *над першим листом до Ольги. Намагався втиснути в нього не тільки всю душу свою і серце, але й усе чуже, позичене, чуте з уст поручика Гриньова* (А. Іщук).

ПОЗИ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пози́чити.** *Коло двору тутешнього дідича .. гуртувалося все вороже нашому народові .. Не обійшлося тут і без позичення сил із табору .. зрадників* (Г. Хоткевич); *Фінансові потреби суб'єктів господарювання, як правило, перевищують їхні заощадження, а це змушує шукати додаткові джерела позичення фінансових ресурсів* (з наук. літ.).

ПОЗИ́ЧИТИ *див.* **позича́ти.**

ПОЗИ́ЧИТИСЯ *див.* **позича́тися.**

ПО́ЗИЧКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **позича́ти, пози́чити.** *Був голосок, та позички з'їли!* (Номис); — *Що я йому, хатня робітниця, бігати по хліб? "Позичте" — добрі мені позички, щодня* (Я. Качура); *Одне діло — позичка задля зиску, друге — пожертва. Грошима треба ділитися, жертвувати убогим* (М. Дочинець).

2. Те, що взяте або дане в борг; позика (у 2 знач.). *Позичка на боржнику верхи їздить* (прислів'я); *На весну зовсім у селянина не стало хліба. Тижнів зо три позичками жили, а тепер уже хто його знає, як і жити — ніхто й позичати не став* (Б. Грінченко); *Свого часу, як пригадав я собі тепер блискавкою, споминала мені мати про якусь позичку* (О. Кобилянська); — *За шлюпку, напевне, треба заплатити не менше двадцяти фунтів стерлінгів. А де їх узяти?* — *Гроші будуть. Це буде позичка, яку ви .. повернете мені, коли зможете* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

3. У цивільному праві — безоплатне передання речі побутового призначення для користування протягом установленого терміну. *Форма договору позички залежить від того, хто є його сторонами і що є предметом договору, і може бути усною чи письмовою* (з наук. літ.); *Право власності на річ у разі надання її у позичку зберігається за її власником (позичкодавцем), натомість за договором позики річ переходить у власність позичальника* (з наук.-попул. літ.); *Якщо позичкодавець не виконує обов'язку передати річ у користування, друга сторона має право вимагати розірвання договору позички та відшкодування завданих збитків* (з мови документів).

Бра́ти / взя́ти у борг (у по́зичку) *див.* **бра́ти.**

○ **У по́зику (по́зичку)** *див.* **по́зика.**

◊ **Загруза́ти / загру́знути (загру́зти) в по́зичках (борга́х)** *див.* **загруза́ти.**

ПОЗИЧКО́ВИЙ, а, е. Стос. до позички. *Євгеній закинув про найближче: про стан селянства по селах, про читальні, каси позичкові* (І. Франко); *Юний Пітер, судячи з деяких ознак, уже не раз мав нагоду познайомитися з позичковою касою* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса); *Суб'єкт господарювання здійснює комерційне інвестування за рахунок власних або позичкових коштів для розвитку бази підприємництва* (з навч. літ.).

△ **Позичко́вий відсо́ток** *див.* **відсо́ток.**

ПОЗИЧКО́ВО, *присл.* У борг. — *Я щороку пускав позичково ці кошти на сплату роботи* (М. Івченко); *Грошей у Будинку народної творчості не знайшлось, але ввічливий бухгалтер взяв вісімсот карбованців позичково у сусідів* (Ю. Мокрієв).

ПОЗИЧКОДА́ВЕЦЬ, вця, *ч., юр.* Той, хто дає кому-небудь щось у позичку. *Позичкодавець зобов'язаний повідомити користувача про всі недоліки речі, що передається у безоплатне користування* (з навч. літ.); *За договором позички одна сторона (позичкодавець) безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом установленого строку* (з мови документів).

ПОЗИЧКОДА́ВИЦЯ, і, *ж., юр.* Жін. до **позичкода́вець.** *На вимогу позичкодавиці позичальник повернув борг протягом семи діб* (з газ.).

ПОЗИ́ЧНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **позича́льник.** — *А чи знайдуться ж такі купці, багаті, чесні й певні позичники?* (І. Нечуй-Левицький); *Сюди* [до Телемської пустині] *вам зась, дряпічка-казнокрад, Гад, перед ким позичник безборонний. Скуп'яга висхлий, хто здирати рад З усіх підряд і не один дукат* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле).

ПОЗИ́ЧНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **пози́чник;** позичальниця.

ПОЗІВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **позіва́ти** і звуки, утворювані цією дією. *В комірці, що служила їм* [робітникам] *спальнею, зчинилася метушня, почулися заспані голоси, гуркіт стільців, протяглі позівання, плюскіт води* (І. Франко); * Образно. *Нудьга несла за собою свиту позівань, бурчання та тонко завуальованих образ* (з публіц. літ.).

ПОЗІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., діал.* 1. Позіхати, зівати (у 1 знач.) не дуже сильно або час від часу. *Сонечко вже до заходу клонилося, я вже і позівати почав, вже на сон грядущий молитви говорив* (С. Воробкевич); *Злегка позіваючи, лагодився* [пріор] *прилягти і віддихнути після доброго обіду* (І. Франко); *Медведі у своїх логовищах тільки очі розжмурили і позівали* (Марко Черемшина); *В стайні запанував тяжкий відпочинок, що по утомі зораних ланів паде на стайню, як тяжкий камінь .. Стайня стогнала, позівала, зі сну говорила* (В. Стефаник).

2. *перен.* Те саме, що **зіва́ти** 2. *Я з п'ющими* [питущими] *за пліт не виливаю, З їдцями їм, для бійки маю бук, На празнику життя не позіваю, Та в бідності не опускаю рук* (І. Франко).

3. *перен.* Зяяти. *Долішня половина печі була відкрита і позівала темною .. пащекою* (І. Франко).

ПОЗІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Зіпати (у 1 знач.), кричати якийсь час. *Позіпай довше, то я тобі затулю рота!* (Сл. Б. Грінченка); *Судейські урядники зразу ж після приказу австрійської влади трохи позіпали, щоби в інтересі ладу й порядку сповняти свої обов'язки* (з мемуарної літ.).

ПО́ЗІ́Р, зо́ру, *ч., діал.* 1. Погляд. *На Ватю несподівано впав м'який, щирий, кохаючий позір очей* (І. Нечуй-Левицький); *Я кажу вам: майте слух І позір тому дайте, Що вам говорить волі дух Про близьку хвилю заверух, І хвилі тої чайте!* (Б. Лепкий); *Коли її втомлений погляд .. черкнув мій позір, мене покинула втома* (Олесь Досвітній); *Заклався тоді в мені, як наріжний камінь у будівлі, позір на цей світ — оком і розумом його сприймати, а духом звіряти. Бо потуга і зрілість тіла невіддільні від сили й зрілості душі* (М. Дочинець).

2. Вигляд. *Ось візьміть оцю диню; позір гарний у неї* (Сл. Б. Грінченка); *Високі, стрімкі береги тухольської кітловини покриті були темним смерековим лісом, що надавав самій долині позір ще більшого заглиблення і якоїсь пустинної тиші та відрубності від усього світу* (І. Франко); *Вагалася Іваниха в душі опиратися цілком просьбі Маври, яка доволі часто виконувала свої постановлення під тим чи іншим позором* (О. Кобилянська).

3. *у знач. виг.* Уживається як прохання, наказ зосередитися на чомусь, вислухати щось і т. ін.; увага *(див.* **ува́га**[1] 1). *Юра одушевлено скочив між своїх і скричав: — Позір! Вози всп'ять! Переглянулися, хтось спитав глупо: — Їхати далі? Не відповів, але його серце співало: — Вертати... вертати...* (К. Гриневичева).

4. *у знач. виг.* Уживається як команда вишикуватися, стати струнко. [Голос І:] *Далі, хлопці, всі рядами, Жваво, юно, із піснями! В ряд ставайте! Вгору зір! Полк формуйте! Всі позір!* (Б.-І. Антонич); — *До стопи кріс! — Верни! — Позір! Рвучко вилітає команда з його маленької, але кремезної постаті, й ми енергійно .. ставимо до стопи рушниці й виструнчуємось* (Б. Антоненко-Давидович).

○ **(1) Для позо́ру,** *у знач. присл.* — для створення певного враження, потрібної думки про кого-, що-небудь. *Поцілував старий Марусяк сина, благословив і пішов на Косів: купити що для позору, .. аби не будити підозрінь* (Г. Хоткевич); **З пе́ршого по́гляду <На пе́рший по́гляд** *(рідше* **по́зір, взір)>** *див.* **по́гляд; (2) На по́зір,** *у знач. присл.*: а) на перший погляд. *До розбудження гордості в його душі причинилося богато* [багато] *малих і на позір невинних обстоятельств* [обставин] (І. Франко); *На позір ціле все, вагоме, повносуще, всередині ж — дупло, бо й камінь — час розлущив...* (П. Мовчан); *Вони .. дійшли висновку (на позір логічного, але насправді хибного), що ми з Павловим організували викрадення дослідницького фрегата "Маріана"* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Навіть у найхаотичнішому (на позір) бджолиному русі панує доцільність, впорядкованість і дух служіння загальній ідеї* (Ю. Іздрик); б) напоказ. *З відчинених дверей на подвір'я падало світло, і ми вчотирьох стояли, наче навмисне, на позір людям, які — хто злякано, а хто здивовано — видивлялись на нас* (І. Муратов); *Чи бувало у вас таке відчуття, що читати якусь книжку стає нестерпно, незручно, ніби автор виставив на позір твою сутність без твоєї на те згоди?* (І. Роздобудько).

◇ **Дава́ти позір** *див.* **дава́ти; [І] на позір нема́ (нема́є)** *див.* **нема́.**

ПОЗІ́РНИЙ, а, е. 1. Який насправді не існує, але з'являється в уяві; уявний. *Немає випадковостей на цім світі, бо, попри позірний молекулярний хаос, усім керує найавгустійша регентська длань...* (С. Процюк); [Давид:] *Це місто просякнуте димом пожеж, .. і в кожній з його незбудованих веж і тиша, і спокій — позірні* (Ю. Іздрик); *Немає посправжньому схожих вокзальних приміщень, уся ця позірна подібність свідчить .. про нашу неувагу чи небажання зупинитись і все уважно розгледіти* (С. Жадан).

2. Такий, якого не відчувають, не мають і т. ін., але намагаються показати; удаваний, нещирий. *Незважаючи на позірну добродушність, це була людина дуже сувора до будь-яких провин своїх підлеглих — в'язнів чи стражників* (І. Франко); *Ніна вперше здогадалася про складність наскрізь позірної простоти* (Олекса Ізарський); *Розжалуваний у монахи за гординю Трифонов .. провадив далі: — Богові миле щире, а не позірне каяття* (Р. Іваничук); *Еві не подобалося в інтернаті, вона ненавиділа тамтешню сувору дисципліну, позірну набожність, плітки й пересуди* (Н. Сняданко).

ПОЗІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позі́рний.** *Сумнівно, щоб для назви лінії горизонту ядерною семою стало значення її позірності, уявності. Безперечно, що в основу народного слова "обрій" ліг якийсь предметно-чуттєвий образ* (з наук. літ.); *О. Чорногуз викриває позірність аристократичного маскування Сідалковського, яке не може приховати за зовнішньою респектабельністю ні провінційних смаків Євграфа, ні його емоційної грубості, ні примітивних прийомів пристосовництва* (з навч. літ.).

ПОЗІ́РНО. Присл. до **позі́рний.** *Живе слово завжди летить попереду, позірно працює з постулатами і теоремами, а проте ніколи не втрачає контакту з життям, і фактичний розвиток дедалі швидше відстає від нього* (І. Франко); *Позірно добрі люди часто бувають нерішучими, Владислав був саме нерішучим* (П. Загребельний); *Тонка крига не витримувала мене, і я не раз мочив ноги по коліна, ступавши на позірно надійну купину* (Любко Дереш); — *Федір .. знайшов скарб .. Він тепер юродствує і не хоче відкрити таємниці. Сам же позірно відмовляється від багатства, щоб улучити добру хвилю і втекти* (Валерій Шевчук); *Позірно легковажна і розпусна принцеса в глибині душі була невиправна мрійниця* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОЗІСКА́КУВАТИ, *рідше* **ПОЗСКА́КУВАТИ,** ує, уємо, уєте, *док.* Зіскочити (у 1 знач.) (про всіх або багатьох). *Молоді позіскакували з коней і пішли до світлиці. Вклонилися* (А. Чайковський); *Вершники позскакували з коней і перестали стріляти* (Ю. Яновський); *З воза позіскакувало четверо чоловіків, черідкою побрели попід лісом, охоплюючи будинок з парканом* (Ю. Мушкетик); *Кілька маленьких мавпочок з-під материнського черева перелізли на материнські спини .. Деякі мавпенята позіскакували на землю* (Ю. Логвин); // *розм.* Швидким, різким рухом устати (про всіх або багатьох); посхоплюватися. *Слуги позіскакували з постелі* (Сл. Б. Грінченка); *Куми позскакували з призьби, а Хаброня аж рота роззявила* (І. Нечуй-Левицький); *Вони* [бандити] *.. вдвоє перегнули Бараболю на лаву, з якої позскакували охоронці Палилюльки* (М. Стельмах).

ПОЗІСТА́РЮВАТИСЯ, *рідко* **ПОЗСТА́РЮВАТИСЯ,** юється, юємося, юєтеся, *док., розм.* Зістаритися (про всіх або багатьох). *Позістарювалися однокласники.*

ПОЗІТХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Зітхати якийсь час. *Роздумався я отакечки, розгадався, та, трохи позітхавши, почав всміхатись* (Марко Вовчок); *Видко, убогим було її щастя: нарік* [наступного року] *вони ледве повернули зерно, потужили, позітхали та й подалися обоє на поклін у панську економію* (М. Стельмах); *Може, хтось із старшин і втямив для себе з того листа щось більше, ніж вичитав Яковлєв, одначе нічого не розпитували. Погомоніли, позітхали — життя розставило свої карби, які несила зітерти* (Ю. Мушкетик); *Я ніколи довго не журюся. Позітхаю трохи і за хвилину вже сміюся. Це в мене спадкове, від дідуся Грицька, маминого тата...* (В. Нестайко); *Марфа ще позітхала, побурчала, що тепер ніхто панів не поважає* (В. Чемерис).

ПО́ЗІХ *див.* **по́зіхи.**

ПОЗІХА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до позіху, позіхання. *Головною причиною загибелі і вибракування курчат є хвороби органів дихання, що починаються з таких симптомів, як пригнічений стан, знижена рухливість, заплющені очі, відмова від корму, позіхальний рефлекс* (з наук. літ.); *Позіхальні рухи запускають механізм швидкої допомоги, коли клітини мозку потребують підвищеної дози кисню* (з навч. літ.).

ПОЗІХА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **позіха́ти** 1, 4 і звуки, утворювані цією дією. *Від позіхання аж роти людей боліли* (Л. Мартович); *Розмова її часто переривалась позіханням* (Леся Українка); *Почулося протяжне позіхання вартового* (В. Малик); *Моя посмішка схожа на позіхання старого заспаного кота* (В. Лис); *На Матильду раптом напало непоборне позіхання* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Легке позіхання вітру в очереті.*

2. *перен.* Дія за знач. **позіха́ти** 2, 3. *Місяць прикривав долонею хмари своє бліде позіхання* (І. Андрусяк); *Я прочитав "Крейцерову сонату". Як мені хотілось утворити щось подібне. І то не від заздрощів, не від дрібненького позіхання комашки на славу велетня .. Мені хотілося зайняти думи людей, змусити працювати їх мисль* (Г. Хоткевич).

ПОЗІХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. Мимовільно глибоко вдихати повітря широко відкритим ротом і зразу ж видихати його (при бажанні спати, при втомі і т. ін.). — *Стоїть* [Копронідос] *та позіхає ще й рота не затуляє долонею* (І. Нечуй-Левицький); *Позіхають* [семінаристи], *базікають про те, про се, а спати не йдуть* (С. Васильченко); *Каминецький сідає на колоду, обхопивши коліна. Позіхає раз по раз* (Ірина Вільде); — *Ти, Вітько, не клюй тільки носом і не позіхай на всю вулицю. Ти повинен не позіхати, а від любові трепетати* (В. Чемерис); *Біля кас зібралися невеличкі черги. Юрко став за жінкою, яка раз у раз позіхала, і, хоч був виспаний, відчув і собі її сонний настрій* (Валерій Шевчук); // *рідко.* Те саме, що **зітха́ти** 1. *Сидить козак на могилі, думає-гадає, А як гляне на Вкраїну — тяжко позіхає* (з народної пісні); * Образно. *Рано-вранці, ще й ранесенько, коли в селі позіхає ледащий туман, на лужок із полотном на плечі приходить господиня* (М. Стельмах); *Позіхає на деревах лист: його обмила тепла злива ночі — і він їй вдячне щось таке воркоче і позіхає...* (М. Матіос); * У порівн. *Старшина майже не почуває болю. Йому тільки дедалі важче дихати, і він хапає повітря, ніби позіхає* (О. Гончар).

2. *чим і без дод., перен.* Бути розкритим, показувати, виявляти глибочінь, провалля; зяяти (про отвір, печеру, рану і т. ін.). *Іван ще спав, піч позіхала в кутку чорним отвором пащі, а під нею сумно бринів цвіркун* (М. Коцюбинський); *Дев'ятий грізний вал! У глибині якісь печери позіхали чорні* (Леся Українка); *Пропасті бездонні чорними зевами вишкіряються й ковтати хочуть, .. позіхають жадібно...* (Г. Хоткевич); *На передньому столі жахливо позіхала пащека грамофона* (У. Самчук); // *чим.* Обдавати (у 1 знач.), обпалювати (у 2 знач.) чим-небудь. *Здавалося, велетенський звір-потвора наближавсь до принишклої землі, розкривав вогняну пащу .. Мчалась чорна потвора, нависала над землею і позіхала полум'ям...* (М. Коцюбинський).

3. *на що, перен.* Те саме, що **зазіха́ти.** *Занедбали сини Рідну мовоньку, Не туди бо вони Гнуть головоньку, На пожитки густі Позіхаючи Та кишені товсті Напихаючи* (П. Грабовський).

4. *перен., розм.* Дути злегка або час від часу; повівати (про вітер). *Утомилась завірюха, Де-де позіхає* (Т. Шевченко); *Нічка панує, гамує життя. Море зчорніло, влягається спати. Сонно з землі позіхає вітрець* (Дніпрова Чайка).

◊ **(1) Позіха́ти в кула́к** — приховувати позіхання. *Панна Анеля куталась в хустку, позіхала в кулак і на мене не звертала уваги* (М. Коцюбинський); *Нетерплячі позирали на годинники, інші, позіхаючи в кулак, розглядали перехожих* (Р. Андріяшик).

ПОЗІХА́ТИСЯ, а́ється, *недок., безос., розм.* Про позив до позіхання, позіху. *Ляжмо спати... вже й мені часто позіхається* (Сл. Б. Грінченка); — *Позіхається, а не спиться* (Панас Мирний).

ПО́ЗІХИ, ів, *мн. (одн.* **по́зіх,** у, *ч.).* Мимовільні поодинокі глибокі дихальні рухи, здійснювані з широко відкритим ротом, а також звуки, що виникають при цьому. *Федір позіхнув так, що мало рот йому не роздерся. За ним — Кесар. А там уже й на Миколу перейшли ті позіхи* (Ю. Збанацький); *Бавиться моя доня зі* [із] *сонцем у жмурки і потягається в найсолодшому позіху* (І. Калинець); *Пес почав позіхати, а ці позіхи незабаром перейшли в судомне підвивання й тоскне виття* (І. Білик); *У кволих людей хворобу випереджують деякі ознаки — млявість у м'язах, безпричинна втома, позіхи й дрижаки, що пробігають тілом* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *рідко.* Те саме, що **зітха́ння.** *Забудь, що я колись за ніжні вічка Весь обливавсь кипучими слізьми: Гидкий-бо то був час неволі-тьми За позіх твій, за млявий вигляд личка* (П. Грабовський).

◊ **(1) По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть)** *кого* — кому-небудь непереборно хочеться позіхати. *Тим часом запал* [у Віті] *проходив, і брали позіхоти* (С. Васильченко); *Почне ж Тарас говорити про щось серйозно, вона умисне, ніби її змагають позіхи, прикриває долонею рота* (Ю. Мушкетик).

ПОЗІХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **позіха́ти** 1, 2. *Тільки оце стара було позіхне, Юрко вже й подушку підкладає їй під голову* (І. Нечуй-Левицький); *Хто її* [дочку] *від лиха Бідну оборонить..? Батько? Позіхнула* [мати] *З думкою тяжкою І махнула слабо Хворою рукою* (П. Грабовський); *Позіхнув* [Василь] *широко-широко, аж йому виступили з очей сльози* (У. Самчук); *Собака голосно позіхнув і насторожено повернув голову в бік вулиці* (Ірина Вільде); *Ми закінчимо свою екскурсію .. Хтось клацнув затвором фотоапарата. Хтось, не соромлячись, — очевидно, не виспався, — позіхнув* (О. Шугай); *Джуді позіхнула, сказала, що йде спати* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Ще кілька кроків, і перед ногами мойого* [мого] *провідника позіхнула чорна безодня, прірва стрімкого, скалистого яру* (І. Франко); * Образно. *І сонна вулиця знову позіхнула* (Г. Косинка).

ПОЗІХНУ́ТИСЯ, не́ться, *док., безос., розм.* Однокр. до **позіха́тися.** — *Ох! хо-хо! — позіхнулося йому, і дим заклуботав навкруги від його зітхання, мов вітром його роздуло...* (Панас Мирний); *Грицько поправив на голові драну шапку й осміхнувся .. Чогось позіхнулося .. Під грудьми починає його щось ссати* (С. Васильченко).

ПОЗІХО́ДИТИСЯ *див.* **посхо́дитися.**

ПОЗІХО́ТА *див.* **позіхо́ти.**

ПОЗІХО́ТИ, о́т, *мн. (одн.* **позіхо́та,** и, *ж.), розм.* Те саме, що **по́зіхи.** *Стрепенулась бурса; де ті й позіхоти поділися — аж очі засіяли: запахло роботою* (С. Васильченко); *Знає цілий ритуал Юстиніан й ледве стримує позіхоту* (Н. Королева); *Став* [Змій] *на ґанку позіхати — Аж гуде на вітах лист І здригається поміст. Розігнавши позіхоту, Змій загадує роботу* (Л. Первомайський).

◊ **По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть)** *див.* **по́зіхи.**

ПОЗІЩУ́ЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Зіщулитися (у 2 знач.), намагаючись стати меншим від холоду, болю, страху і т. ін. (про всіх або багатьох). *А вони сидять, мов сироти, позіщулювались в затишку бойової рубки* (О. Гончар); *В темряві бовваніли примарливі тіні возів, на яких позіщулювалися їздові-селяни* (М. Андрусяк).

ПОЗ'ЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* З'їсти (у 1 знач.) все або багато кого-, чого-небудь. *Що не було, все поз'їдали* [троянці], *Горілку всю повипивали, Як на вечері косарі* (І. Котляревський); *Два місяці стояли в селі жовніри, що було ліпшого з худоби — повирізували та поз'їдали* (І. Франко); *Я з голодного переляку на першому курсі поз'їдала геть усе, що було більш-менш органічного в хаті* (І. Карпа); — *Гей ти, кіклопе! .. Належить помститись тобі за лихі твої вчинки, Нелюде лютий, що в домі своєму гостей поз'їдати Не посоромивсь! От Зевс і боги тебе всі й покарали!* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *що.* З'їсти верхній шар чого-небудь в усьому або багато в чому, верхню частину рослини і т. ін. *Зо всіх гладушок* [глечиків] *часто було вершки поз'їдаю, наче той кіт* (Ганна Барвінок); — *Килино! Встав у піч кофій та пошли в льох зібрати до кофію з глечиків вершечки. — .. Коти вночі геть чисто поз'їдали глечики й один перекинули.., — сказала Килина* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* З'їсти (у 3 знач.) все або багато чого-небудь (про комах, гризунів). *Великої шкоди завдали миші, сотні гектарів поз'їдали, дуже пошкодили і зернові, і соняшник, і ріпак* (із журн.); *Хто уже посадив огірки, пересіює, бо не зійшли чи якась комашня чи слимаки поз'їдали перші паростки* (з газ.); * Образно. *Давно вже в деревах час поз'їдав серцевину і вселив замість неї у дупла або рої одичавілих бджіл, або закохані пари лісових голубів* (М. Стельмах).

3. *що.* З'їсти (у 4 знач.) все або багато чого-небудь, у багатьох місцях (про отруйні речовини, іржу і т. ін.). *Кайдани руки-ноги поз'їдали* (Сл. Б. Грінченка).

4. *що, розм.* Сточити, зіпсувати (зуби). *Службовий собака поз'їдав зуби* (з газ.).

5. *перен., розм.* З'їсти (у 6 знач.), замучити, морально знищити і т. ін. всіх або багатьох. *На жаль, ще є крикуни, готові поз'їдати ближнього свого в пошуках компромату* (з газ.).

ПОЗ'ЇДА́ТИСЯ, а́ються, *док., розм.* Сточитися, зіпсуватися (про зуби). — *Літа, літа все забрали, — Кінь сказав, мовчавши. — .. Тепер сіна не вкушу вже — Зуби поз'їдались* (В. Забіла).

ПОЗ'Ї́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поз'їда́ти.** *Листя картоплі було поз'їдене колорадським жуком;* // **поз'ї́дено,** *безос. пред. Уже поз'їдено всі харчі.*

ПОЗ'ЇЖДЖА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *розм.* **ПОЗ'ЇЗДИ́ТИ,** и́ть, имо́, ите́, *док.* 1. З'їхати (у 1–5 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Діти активно відпочинуть у парку атракціонів: покатаються на машинках, поз'їжджають із надувної гірки, пострибають на батуті* (із журн.); — *Багато панів приїхало оглянути наші копальні .. Поз'їздили пани під землю. Яким дивиться, а поміж ними є .. його давній учитель; аж закричав з превеликої радості і мало лампи з рук не випустив* (С. Ковалів); *Покрівлі господарських споруд, наче шапки, поз'їжджали набік* (з газ.).

2. *заст.* Виїхати звідкись (про всіх або багатьох). *Були річки — повсихали, були кращі — поз'їжджали* (П. Чубинський).

ПОЗ'ЇЖДЖА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *розм.* **ПОЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ,** и́ться, имо́ся, ите́ся, *док.* З'їхатися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Фургони поз'їжджались до куреня* (І. Нечуй-Левицький); *Зближався час в'їзду гетьмана до Києва. Поз'їздилася уся старшина козацького війська* (А. Чайковський); *Новорічна вечірня пора з шахт сусідів склика до двора. Поз'їжджались сини, невістки* (М. Рудь); *Лицарі поз'їжджалися з усього князівства* (Ю. Винничук).

ПОЗ'ЇЖДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поз'ї́жджувати.** *Поз'їжджувані скати грюкотіли на стиках, і весь поїзд, як корабель на хвилях, розгойдувався з боку на бік* (О. Бойченко).

ПОЗ'ЇЖДЖУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *кого.* З'їздити (у 3 знач.) всіх або багатьох (коней, волів і т. ін.); заїздити *(див.* **заї́здити**[1] 1). *Поз'їжджувати верхових коней.*

2. *що.* Зіпсувати (у 1 знач.) унаслідок тривалої їзди все або багато чого-небудь (про техніку, деталі і т. ін.). *Поз'їжджувати колеса автомобіля.*

ПОЗ'ЇЗДИ́ТИ *див.* **поз'їжджа́ти.**

ПОЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ *див.* **поз'їжджа́тися.**

ПОЗЛА́ЗИТИ, ить, имо, ите, **ПОЗЛІЗА́ТИ,** а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Злізти (у 1 знач.) звідкись униз, із чого-небудь (про всіх або багатьох). *Діти скоренько позлізали з плота й хотіли-таки зараз до Трьох лісків іти* (Н. Кобринська); *Тугар Вовк і Мирослава позлазили з коней* (І. Франко); *Довбуш зліз з коня. Позлізали й опришки, посідали на убочі* [узбіччі] (Г. Хоткевич); *Кілометрів за три від села спинилися* [розвідники], *позлазили з саней* (А. Шиян); *Всі позлазили з горища і причаїлися за стіною* (К. Гриб); *Дівчата незграбно позлазили з воза, кривлячись од болю в набряклих ногах* (І. Білик); * Образно. *Декотрі* [хатки] *позлазили наниз, поховались між купами каміння, попритулювались до провалин* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки 3 ос., розм.* Злізти (у 4 знач.) у багатьох місцях, ушкодивши або оголивши поверхню чого-небудь. *Як ударив Лев у камінь — Пальці позлізали...* (С. Руданський); *Пруття наносили цілу стирту — фабрика в хаті! Я гиллі* [гілля] *обламую, вона листя обчімхує, аж її шкіра з долонів* [долонь] *позлазила* (І. Франко); *Федько оклигав, став на ноги. Тільки в боку поболювало та шкіра на пальцях рук — були приморожені — позлазила* (Є. Доломан).

3. Злізти (у 6 знач.) нагору, вилізти на що-небудь (про всіх або багатьох). *Хлопці та підпарубочі, котрим із-за людей нічого не видко, так аж на верби позлазили і вкрили їх, мов ті галки...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гордій звелів кільком чоловікам позлазити на хати і гасити іскри, а сам почав порядкувати коло комор* (Б. Грінченко); *Мури та башти Львова були аж чорні од людей. Мешканці покидали свої будинки і позлазили на башти, щоб подивитись на козацьке військо* (А. Кащенко).

ПОЗЛА́ЗИТИСЯ, иться, имося, итеся, *док.* 1. Злізтися в одне місце (про всіх або багатьох тварин). — *Чого-то, Палажко, до тебе в город позлазились жаби з усього кутка? Адже ж не один твій город залила вода* (І. Нечуй-Левицький).

2. *розм.* Повільно, поступово зійтися, з'їхатися і т. ін. куди-небудь (про всіх або багатьох людей). *Мов гади, вороги в клубок звилися, Позлазившись із темрявих кутків, Тихцем труїти царство завзялися, Мов серце, повне втаєних гріхів...* (П. Куліш); *Не пройде години, як знову дітвора позлазиться до купки, знову заводить нові іграшки* (Панас Мирний); — *Краще б відпочила яку часинку, поки не позлазяться твої* (М. Стельмах).

3. *перен., розм.* Відпавши, обвалившись і т. ін. від чого-небудь, утворити купу (у 1 знач.). *Мов каліка-старець, визирав той палац з-за бур'яну .. І дерево, і глина, і цегла позлазилися вкупу і виглядали страшною руїною* (Панас Мирний).

ПОЗЛА́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позла́мувати.** *Е* [хлопець] *знайшов лише важкенький стовбурець, балабуху якого заміняло кілька позламуваних гострих сучків* (В. Фіялко); *Її* [пані де Реналь] *приголомшив розгром, вчинений в кімнаті. Замки всіх її гарненьких скриньок були позламувані, кілька планок паркету було зірвано* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // **позла́мувано,** *безос. пред. Воно* [збіжжя] .. *згнивало горами на зсипних пунктах, в елеваторах та церквах, що з них позламувано хрести* (В. Барка).

ПОЗЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зламати все або багато чого-небудь. *Якась недобра душа вишеньки мої позламувала* (Сл. Б. Грінченка); *Як намело того снігу у садку на вишні та так і понагинало. А ми пішли та й позламували на топливо* [паливо] (Панас Мирний); *Залишатися .. без зброї було вельми небезпечно. Потрібно було негайно кинутися вишукувати серед змертвілих гілок замашні оцупки. Та як їх позламувати..?* (В. Фіялко); *У балці біля села Андріївки смерч позламував тридцятирічні верби на висоті один-два метри від землі* (В. Чемерис); — *На вулиці є будівлі, з яких тимчасово виїхали мешканці, то замки відразу позламували місцеві пияки* (С. Талан).

ПОЗЛА́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Зламатися (про все або багато чого-небудь). *Купол готичного храму витягся вгору й зробився майже кутастим; стрункі лінії, фронтони якось дивно позламувались й витворили нікчемні форми* (з публіц. літ.).

2. *перен., розм., рідко.* Покла́нятися якийсь час. *Дзякунка позламувалася до батюшки і перехрестилася до ікон .. Тоді сказала: — Хлопчика, святий отче, привезли охрестити. То не відмовте, бо здалеку ми* (Григір Тютюнник).

ПОЗЛЕ́ЖУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Злежатися від тривалого й поганого зберігання (про все або багато чого-небудь). *У його* [нього] *жупани Та позлежувалися* (П. Чубинський); *Борошно від тривалого зберігання в погано вентильованих приміщеннях із високою відносною вологістю повітря (понад 80 %) може позлежуватися* (із журн.).

ПОЗЛИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позлива́ти.** *Недопитки були позливані в одну посудину;* // **позли́вано,** *безос. пред. У селі із чотирьох трансформаторів позливано масло, і їх забрали ремонтувати* (з газ.).

2. *у знач. прикм., перен.* Який позливався (у 2 знач.). *Остуди — це малі плямочки завбільшки як зерна сочевиці, округлі чи овальні, нерідко докупи позливані, із ясно-бурим забарвленням* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Злити *(див.* **зли́ти**[1] 1) все або багато чого-небудь (про рідину). *А ти пляшки, Грицьку, й чарки Трощи, що маєш духу! Тільки... тривай! З їх* [них] *позливай В барильце всю сивуху!* (П. Гулак-Артемовський); [Олімпіада:] *(Передивляється пляшки). .. Позливай останки у четвертну бутил* [бутель]; *а оте червоне вино теж вилий у гурт, зійде за настойку* (М. Кропивницький); *Анна, служниця, видоїла корови, позливала молоко у горнець і внесла його до хати* (І. Франко).

2. *перен.* Злити *(див.* **зли́ти**[1] 2), об'єднавши все або багато чого-небудь в одне ціле. *Гирла потоків тих Феб-Аполлон позливав воєдино Й всю течію дев'ять днів гнав на вал той* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОЗЛИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Злитися докупи (про все або багато чого-небудь). *Тротуари спочатку взялися масними плямами, потім плями позливались і світло ліхтарів розплескано заграло на мокрому асфальті* (В. Винниченко); *Струї* [струмені] *різних вин В трунок позливалися один* (М. Бажан).

2. *перен.* Об'єднавшися з кимсь, чимсь, створити одне ціле (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *То осторонь далеко одна від другої порозбігались* [зірочки], *стоять собі й лупають до вас своїм світом, то позбиралися у гурти і виблискують неясним сяйвом, а то позливалися в довгу-предовгу вервечку* (Панас Мирний); *Крила ж у вашої пісні великі, Всю Україну пролине вона. В ній позливались поля наші, ріки* (М. Нагнибіда); *Дівчата мов позливалися із своїми кониками, сиділи струнко, впевнено в сідлах, як і в житті почувалися* (Д. Гуменна); *Почав* [Тарас] *читати. Це був уривок із "Гайдамаків".. Слова його спочатку падали, неначе груддя, в тишу, а потім позливалися в рядки із криці* (Василь Шевчук); *Невідзнятий кадр стоїть у мене в пам'яті — то, здається, тієї самої доби було чи вже наступної, ніч і день — усе позливалось* (О. Забужко).

ПОЗЛИ́ГУВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **позли́гувати**[1]. *Тільки коні були в стайнях та в загоні воли .. Стояли* [воли] *біля ясел позлигувані* (А. Головко).

ПОЗЛИГУ́ВАНИЙ[2], а, е, *вульг.* Дієпр. пас. до **позли́гувати**[2]; поз'їдений. * Образно. *Добрячі ботинки, цілі, тільки один трохи більший, а другий менший, і задники позлигувані. Дуже міцні ботинки* (Ю. Мушкетик).

ПОЗЛИ́ГУВАТИ[1], ую, уєш, *док., кого.* Злигати *(див.* **злига́ти**[1]) усіх або багатьох корів, волів і т. ін. *Напав на мене дід. — І чому ти, — каже, — не позлигував раків? Нехай уже я забув — мені ніколи було, я думав* (народний жарт).

ПОЗЛИ́ГУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, вульг.* Злигати *(див.* **злига́ти**[2]), з'їсти все або багато чого-небудь. *Коти позлигували всю сметану.*

ПО-ЗЛИДА́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-злида́рському.** *Беру я з банку сорок карбованців.., по-злидарськи стає на прожиток* (О. Кониський).

ПО-ЗЛИДА́РСЬКОМУ, *присл.* Як злидар, подібно до злидаря; убого. *Жити по-злидарському.*

ПОЗЛИДНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Стати злиднем (у 1 знач.); побідніти, зубожіти. *Люди позлидніли, витрачаючи гроші на опалення своїх домівок* (з газ.); * Образно. *У селі Вербівцях під Шепетівкою хатки позлидніли* (з публіц. літ.).

ПО-ЗЛИДНЯ́ЦЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-злидня́цькому.** *Якщо роботодавці порушуватимуть рівень мінімальної заробітної плати, більшість працівників лишатимуться по-злидняцьки соціально незахищеними* (з газ.).

ПО-ЗЛИДНЯ́ЦЬКОМУ, *присл., розм.* Як злидняк, подібно до злидняка; убого. *Селищна громада по-злидняцькому живе в умовах пандемії* (з газ.).

ПОЗЛИ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позли́зувати.** *Кицька .. — на піч. І знов як пропала! На ранок — сметана позлизувана. Відтоді щоночі — одне й те саме. Тварюка і мені жити не давала, і рідня через неї не висиплялась* (М. Павленко).

ПОЗЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. *що.* Злизати язиком усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Позлизуй задирки з сухих, загризлих вуст (На хусточці пливуть сліди ропи рудої)* (О. Забужко); // З'їсти, випити, підбираючи язиком, хоботком і т. ін. все або багато чого-небудь. *За дорогою в садку ловила вишня молочним цвітом перелітаючі бджоли й не пускала їх доти, доки вони з тих цвітів солодкий піт не позлизували* (Л. Мартович); *Малеча, з'ївши по вареникуі позлизувавши мед з пальців, сиділа тихо* (Ю. Логвин).

2. *кого, що, перен.* Поглинути, знищити всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях (про стихійні явища). *Отсе ж тільки що весна настає і сонечко позлизує сніг де з яких горбиків на піску, вже Оксана і зібрала свою команду* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Білим оксамитом уквітчався бур'ян обабіч дороги, закошлатіли інеєм дерева в лісосмузі, а вдень все те позлизувала мряка* (М. Циба).

◊ **[Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] ли́зень (лиз,** *рідше* **лизь** *і т. ін.)* **злиза́в (лизну́в, позли́зував)** *див.* **ли́зень.**

ПОЗЛИПА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Злипнутися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Онучі мокрі в неї, так вода й біжить з їх* [них]; *ноги сині, пальці позлипались* (А. Тесленко); *На потилиці волосся .. позлипалося і .. кров запеклася* (Григорій Тютюнник); *Возовий кінь .. бреде по дорозі день до вечора, а випряжений піде попаски й забреде в такі бур'янища, що грива і хвіст позлипаються в кім'яхи* (Ю. Мушкетик); *Кіт, приблуда, чий ти? Яків дивиться на кота — старого, облізлого, шерсть місцями позлипалася* (В. Лис); * Образно. *Позлипались карамельки слів, які носив був за щокою довго* (П. Мовчан); * У порівн. *Будився* [Славко] *поволі, розплющував очі з трудом, бо повіки наче стали оливом, наче позлипалися* (Л. Мартович).

ПОЗЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., кого.* Злити *(див.* **зли́ти**[2]) кого-небудь якийсь час; посердити (у 1 знач.). — *Я навмисне влаштував такий бешкет у шинку! І, знаєш, для чого? Щоб тебе позлити й сконфузити!* (І. Франко); *В мене одразу псується настрій .. — Я теж про тебе знаю... — кидаю, щоб позлити його. — Що ти там знаєш? — насторожується Федько* (А. Дімаров); *Відчула* [Соломійка], *як об ногу щось тернулося. Босик, окаянний котяра, ніби щоб неї* [її] *навмисне позлити* (В. Лис).

ПОЗЛИ́ТИСЯ, лю́ся, ли́шся, *док.* Злитися *(див.* **зли́тися**[2]) якийсь час; посердитися (у 1 знач.). *Дід Полуниця відкрив білу свитку на прозорих грудях і спитав: — Що гірше, чи як ви вдарите мене ножем, чи як я позлюся на вас, скажіть мені, будь ласка!* (В. Барка); *Не докорю ніколи і нікому, Хіба на себе інколи позлюсь, Що в двадцять літ в моєму серці втома, Що в тридцять — смерті в очі подивлюсь* (В. Симоненко).

ПОЗЛІЗА́ТИ *див.* **позла́зити.**

ПОЗЛІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позлі́плювати.** *Ось перед нами крутий берег річки. Ви побачите тут пісковик, вапняк, а поміж ними — шар із гладенького, кругленького каміння, позліплюваного глиною докупи, наче хто навмисне складав тут мур* (з газ.); *На Волині в понеділок по шлюбі молода пекла пиріжки з маком, позліплювані парами* (із журн.); * Образно. [Фауст:] *Штучних фраз не тра ліпить .. Блискучі ваші мови знаю: З всесвітніх обрізків позліплювані штучно Осінні се вітри, що лист сухий змітають* (І. Франко, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. *у знач. прикм.* Який позліплювався. *Довгі, рідкі, м'які коси поприлипали до його стовбоватої голови, розсипавшись тоненькими, позліплюваними пасмами по плечах* (І. Нечуй-Левицький).

ПОЗЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. Зліпити докупи все або багато чого-небудь. *Зціпеніла кров з глибокої, відкритої рани на чолі* [старця] *позліплювала білу бороду* (Юліан Опільський); * Образно. — *Не повірите, який цей цар дивний .. Це, мабуть, дуже цікавий індивід. Самі контрасти, контрасти, які жорстокість позліплювала докупи* (Б. Лепкий).

2. Виготовити ліпленням усе або багато чого-небудь. *Я позліплювала багато печива та притрусила його цукровою пудрою з какао* (з газ.).

3. Стулити повіки, заплющити, закрити очі (про сон, утому і т. ін.). *Утома позліплювала очі.*

ПОЗЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юються, *док.* 1. Зліпитися докупи (про все або багато чого-небудь). *Тісно посаджала паляниці, бач, як позліплювались* (Сл. Б. Грінченка); *Дід .. вже не ходив, а стрибав по-заячи. Висока сива чуприна на тім'ї позліплювалась в кіски* (І. Нечуй-Левицький); *Війтівські квитки позліплювались і позатирались ґаздиням у пазухах. Це пусті пашпорти* (Марко Черемшина); *Ріденька борідка його (а ріденька тому, що був іще молодий) так покуйовдилася, що волосини чи позліплювалися, чи поспліталися* (Валерій Шевчук).

2. Стулитися, заплющитися, закритися (про очі, повіки). *Позліплювалися повіки.*

ПОЗЛІТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* 1. Злетіти (у 1 знач.) угору (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *Глянь, півні позлітали аж на хату та й там б'ються* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Позлітали догори Федорові брови* (Є. Гуцало).

2. Злетівши, покинути якесь місце (про всіх або багатьох). *Кури позлітали з сідала* (Сл. Б. Грінченка); *Налякані горобці позлітають із тинів на гарячий порох* (В. Винниченко).

3. *розм.* Злетіти (у 4 знач.), швидко зіскочивши, з'їхавши, спустившись і т. ін. звідкись (про всіх або багатьох). *Брат уже летить узаводи тих двох гостей зустрічати. Позлітали з коней, як соколи, поцілувалися .. не більше як десять раз, пообзиралися, сплакнули трохи* (Ю. Федькович); *Зграєю гайвороння бандити позлітали з коней і опустились на ріллю* (М. Стельмах); *Хлоп'ята один за одним позлітали вниз і відразу ж почали нишпорити поміж брилами та кущами. Однак їм випало побачити не свого однолітка, а... печерного лева* (В. Фіялко).

4. Злетіти (у 5 знач.), зірвавшись звідки-небудь, відділившись від чого-небудь (про все або багато чогось, усіх або багатьох). *Митруньо вздрів багато дерев, а на землі повнісінько всілякого цвіту, що позлітав уже з садовини* (Л. Мартович); *Хлопці й дівчата від того вигуку мало не позлітали з огорожі* (Л. Юхвід); — *Он він* [танк] *захряс на болоті!.. — І гусениці позлітали, і башту, видно, заклинило!* (О. Гончар); *Зюзь від несподіванки став, мов уритий у землю, так що вершники мало не позлітали йому через гриву наперед* (П. Загребельний); *Ступає дядько Роман... Крок зробить — і ніби дрижить усе серед тиші раптової і неймовірної, ніби шифер зараз із дахів позлітає, стіни долу впадуть* (Люко Дашвар).

ПОЗЛІТА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* 1. Злетітися (у 1 знач.) звідусіль в одне місце (про всіх або багатьох). *Довідались .. пташки, що сонечко повернулося додому, що побудовано вже для них оселі в рясних вітках дерев, і позліталися з усіх країн* (Л. Яновська); *На тополі в Тернополі позліталась голуби* (І. Гончаренко); *Ластівки позлітаються та вікна позамощують* (В. Медвідь); *З дерев недалеких, із темних гілок позліталося .. чимало пташок* (І. Андрусяк); * Образно. *Листи від знайомих — галасливими горобцями в кватирку. Листи з дому — світлими голубами в душу. Позліталась до моїх порожніх долонь: птахівниця я, птахівниця...* (М. Павленко).

2. *перен., розм.* Злетітися (у 2 знач.), з'їхатися, зібратися звідусіль в одне місце (про всіх або багатьох). *З усіх усюдів позліталися* [половці], *мов ті галки, й не купою йдуть, а справно, як до бою* (Б. Лепкий); *Як отой Черемош скресає після зими й нестримно вирує, так і молодь .. Легіники, як соколи, позліталися сюди, хизувалися хвацькою їздою на конях* (І. Пільгук); *Мов чорне гайвороння, позліталась на південь України пани-чужинці* (І. Цюпа); *Затяті крикливі прасоли, позлітавшись чортзна й звідки, розтівали тут буйну комерцію, купували, продавали, пускались в шахрайство* (О. Гончар); *Позліталась .. громади мерців незліченні З криком жахливим, — блідий всього охопив мене острах* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПОЗЛІ́ТКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **позуме́нт;** оздобна тасьма. *Даруся лізе у грушу і починає перев'язувати позліткою її сумне гілля* (М. Матіос).

2. Те саме, що **сухозлі́тка;** мішура (у 1 знач.). *Фольгові рами позолочені не сухим золотом, а сухозліткою, чи позліткою* (І. Нечуй-Левицький); *Киптар вишиваний шовками, саф'яном, з якимись камінчиками по ньому з позлітками* (Г. Хоткевич); * Образно. *Не вникай, Кириле, у їхнє внутрішнє життя, .. адже твоїми* [проблемами] *вони не цікавляться, якщо не враховувати фальшиву позлітку псевдоусмішок* (С. Процюк); * У порівн. *Худющий Канюка: ніс у зморшках, загострився, вузькі щелепи просвічуються крізь бліду і тонку, мов позлітка, шкіру* (В. Логвиненко).

3. *перен.* Облудний блиск, показна розкіш. *В народу До всього слух тонкий. Відчує миттю, Що так, а що не так. Старе й мале. Правдиве слово прийме за своє, Але позлітку, хоч яку майстерну, Він геть на смітник викине* (І. Вирган); — *Ви хочете прикрасити словесною позліткою .. моральні креатури, .. щоб зворушений читач крізь сльози розчулення недобачав творців цих креатур* (Р. Іваничук).

4. Те саме, що **фо́льга** 1. *Батько завжди купував йому маківники, золотисті медяники-коники й довгі м'ятні "кумхвети"* [цукерки] *в позлітках.., від яких язик прилипав до піднебіння* (В. Шкляр); *Таблетки .. загорнуті позліткою з-під цейлонського чаю* (Є. Пашковський); *Заходився чистити сирок. Марудна справа. Під позліткою показалась голубувата цвіль* (Ю. Іздрик); * Образно. *На деревці бриньчать дванадцять місяців: один із крихкого скла, другий — солодяник, третій — гіркота у позлітці, а ще інший золоте сіделечко* (І. Калинець).

5. Бронзова фарба; позолота (у 1 знач.). *В майстерні одчайдушно смерділо лаком.., і Владка була ще блідіша, ніж звичайно, .. на бровах і переніссі їй блищали незмиті порошинки позлітки* (О. Забужко); * Образно. — *Він* [час] *уміє навіть сірі спогади перефарбувати в золотий колір .. — Ах, що варте оте "позолочування"! Таж то позлітка, яка й близько коло золота не стояла. З часом облітає, ледь торкнися її...* (Ірина Вільде).

ПОЗЛІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **злі́шати.** *В молодиці спочатку зніяковіло, а потім позлішало обличчя* (М. Стельмах); — *Ви її не дуже вірте, — раптом розкрилися ширше, позлішали у Білограя очі* (Ю. Мушкетик); *Купити квиток до Львова .. виявилося неможливо .. Я погодився на Стрий. Тьотка* [тітка] *у касі дослівно виписала мені його великими нерівними літерами і, чомусь раптово позлішавши, зачинила касу* (Ю. Андрухович).

ПОЗЛОВТІША́ТИСЯ, áюся, áєшся, *док.* Зловтішатися якийсь час. *Сафар-бей закусив губу .. "Ну, стривайте ж! Хай Аллах тільки допоможе мені вирвати перемогу, я не так позловтішаюся над вами, поганці!"* (В. Малик); *Все живе бігло в той бік, де панувало полум'я, одні бігли з обов'язку, другі — з цікавості, треті — позловтішатися* (П. Загребельний); *Філіп подолав у собі спокусу знов під'їхати до Ернана і ще трохи позловтішатися з його нещастя* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПО-ЗЛОДІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-злоді́йському.** — *Я хоч і давно вже проводирем, а не навчився по-злодійськи розмовляти. Трудно...* (О. Кониський); — *Віддай Довбушів скарб справедливим власникам! — Справедливим власникам? То у тебе такі справедливі власники, що по-злодійськи крадуть, що не їх?* (І. Франко); — *Хіба ж це по-християнськи — нападати по-злодійськи на другого і його добро грабити* [грабувати]*?* (А. Чайковський); *Оглядаючись на Ганну Матвіївну, Васюта тихенько, по-злодійськи, хапає другу ляльку* (О. Полторацький); — *Ви вчинили не по-лицарськи, — сказала вона по якійсь хвилі мужеві, — а .. по-злодійськи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ЗЛОДІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як злодій, подібно до злодія. *Дяк по-злодійському осміхався, оглядаючись на всі боки* (С. Васильченко); *Тося раптом по-злодійському озирнулась назад* (М. Івченко); *Ось він зупинився вже коло Гандзючишиного перелазу; обережно, по-злодійському, переступив його, щоб не тріснула благенька ліса* (Г. Косинка); *Сина зовсім присмутило те, що почув від свого товариша на Скарбному: нібито й над цим козацьким собором піднято сокиру браконьєра, самочинно, по-злодійському вночі охоронну таблицю знято...* (О. Гончар); — *В нашому будинку .. сталася крадіжка. Невідомі особи, очевидно, вночі, по-злодійському залізли в підвал і .. витягли двомісний туристський намет, два спінінги, надувний гумовий човен* (В. Близнець).

ПОЗЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зломити (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *У 1930 р. на церквах бані позломлювали, хрести поскидали, дзвони порозбивали* (з мемуарної літ.); *Перед тепловим обробленням довгі макарони варто позломлювати на частини завдовжки до 10 см* (із журн.).

ПО-ЗЛО́МУ, *присл.* Із почуттям злості, злоби. *Раду .. віддався лиш одному почуттю. Зрадила* [Мавра] *його. Зрадила, і він не діткнеться її більше, хіба що по-злому. Уб'є* (О. Кобилянська); *По-доброму можна зробити багато, по-злому — нічого* (У. Самчук).

ПОЗЛОСЛО́ВИТИ, влю, виш; *мн.* позлосло́влять; *док.* Злословити якийсь час. *Позлословити і він уміє й любить. Але ж на таку дівчину, як Югина, бридко наводити тінь* (М. Стельмах); *Нерідко хочуть необізнані позлословити на терені лісівничої галузі* (з газ.).

ПОЗЛОСТИ́ТИ, ощу́, ости́ш, *док., кого, розм.* 1. Док. до **злости́ти.** — *Я .. навмисне зробив таку авантуру в шинку .. Щоб тебе позлостити та сконфузити!* (І. Франко).

2. Те саме, що **позлости́тися** 2. *Брат позлостив зо три дні і знов пішов до дівчини, яка цього разу говорила з ним файно* (з мемуарної літ.).

ПОЗЛОСТИ́ТИСЯ, ощу́ся, ости́шся, *док., розм.* 1. Док. до **злости́тися.** *Царевич позлостився, образився на царя і каже: — .. Я йду від тебе геть — не хочу знати, що ти мій тато* (з казки).

2. Злоститися якийсь час. — *Димцьо позлоститься і перестане, я його знаю* (І. Франко).

ПОЗЛОТИ́СТИЙ, а, е, *заст., поет.* 1. Те саме, що **золоти́стий.** *Столи накрити Людвіг-пан звелів Між липами, де сутінь позлотисту Мережали тонкі узори листу* (М. Рильський); *Є в нього* [М. Вороного] *.. мистецьки відшліфовані кольори призахідних хмар — "Круг його* [нього] *хмари хиткі, хвилясті, І позлотисті, і бурштинові, І фіалкові, і попелясті"* (В. Русанівський).

2. Те саме, що **позоло́чений** 2. *Козак-нетяга на покуті сідає, Із-під поли позлотистий недолимок виймає, Шинкарці молодій за цебер меду заставляє* (з думи); *Коло дверей мисники з дорогим посудом: черлені миси й тарілки срібні, нюренберзькі позлотисті кубки, чарки та ще дещо* (Б. Грінченко); *На ложі царськім позлотистім Я край Дідони задрімав* (М. Зеров); // Шитий золотом (про одяг). *Слуги в барвах позлотистих* [ліврей] *гуляють по ринку* (Сл. Б. Грінченка); *На другий день галерою Заїра Пливе з Скутар до Рогу Золотого. До мармурів причалює барвистих... Іде переддвірком... її стрічає Новий баша у шатах позлотистих* (П. Куліш).

ПОЗЛОТИ́ТИ *див.* **позоло́чувати.**

ПОЗЛО́ЧЕНИЙ, а, е, *заст., поет.* 1. Дієпр. пас. до **позлоти́ти.** *Який тобі, Галю, віночок купити? Гей, милий Боже, віночок купити. — Купи ми* [мені] *зелений, злотом позлоче́ний* (з народної пісні); *Потоки, потоки шумлять та гудуть, Сини України ідуть та ідуть. Як хвилі, позлочені сонцем згори, Шумлять і гойдаються їх прапори* (Олександр Олесь).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **позоло́чений** 2; із позолотою. *На столику у фарфоровому, позлоченому зільничку — жмут темних, мов на уголь* [вугілля] *перегорілих рож...* (С. Васильченко).

ПО-ЗЛОЧИ́ННИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-злочи́нницькому.** *У травні 1964 р. по-злочинницьки було підпалено Центральну академічну бібліотеку (пригадую, як стояв біля бібліотеки Павло Григорович Тичина і плакав)* (з мемуарної літ.).

ПО-ЗЛОЧИ́ННИЦЬКОМУ, *присл.* Як у злочинців, за звичаєм злочинців. *Відомий військовий і політичний діяч, національний герой Мексики збирався балотуватися на посаду губернатора штату, але був по-злочинницькому вбитий реакціонерами* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗЛУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Злучити, з'єднати всіх або багатьох. *У лабораторії селекції вирішили позлучати двох кнурів і сім самиць миргородської породи, щоб її відновити після втрати свиней* (з газ.).

ПОЗЛУЧА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* Злучитися, з'єднатися (про всіх або багатьох). *Позлучалися дівчата знову у таночок* (М. Костомаров); — *І хто то випустив телята з хліва? Ой лишечко! Ще позлучаються з коровами та виссуть їх! — крикнув о.* [отець] *Артемій* (І. Нечуй-Левицький); *У День Соборності України, 22 січня, на мосту імені Є. О. Патона в Києві активісти позлучалися, традиційно утворивши живий ланцюг як символ єдності українського народу* (з газ.).

ПОЗЛУ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Злущити (у 1, 2 знач.) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Позлущувати стару фарбу зі стіни.*

ПОЗЛУ́ЩУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Злущитися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Вгорі з кутка виглядав невеличкий образ — не знать, святого чи святої, бо на йому* [ньому] *малюнок потемнів, позлущувався* (Панас Мирний); *Фарба на картині в багатьох місцях позлущувалась, рама поблякла* (із журн.).

ПОЗЛЯГА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Злягти (у 1, 3, 4 знач.) (про всіх або багатьох). *Куля просвистіла поміж тобою й твоєю маленькою матір'ю-дівчинкою.., поле .. було пострілами, від тих пострілів там і сям позлягали зайці, й дикі кози позлягали* (Є. Гуцало); *Звуки знадвору відокремили нашу компанію від цілого Міста .. Рибалка куняв. Сев задумано палив. Дівчата позлягали на стіл, і в очах їхніх світилася майже собача туга* (Ю. Яновський); *Найманці сиділи на лавах, позлягали на борти, весла без діла лежали в кочетах* (П. Панч); *Зараз усі з температурою позлягали — мабуть, серйозний вірус ходить* (із журн.).

ПОЗМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого.* Змогти *(див.* **змогти́**[1] 1) всіх або багатьох. *Верховинський князь відповів: "Звеш нас на супостата, аби ми .. гуртом позмагали його?"* (І. Білик); *Сон позмагав усіх* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗМАГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **змага́тися**[1] 1; спробувати перевершити, перемогти когось у чомунебудь за кращими, ніж у когось, результатами, показниками. *Навчання сьогодні кінчилось .. Вже як почнемо гратись у цурки, а ще більше в м'яча — хай ще позмагаються зі мною інші!* (Б. Антоненко-Давидович); *Одного разу шість приїжджих гостей наважилися позмагатися з Олександрою в добуванні білого золота — шість проти одної* (І. Волошин); — *Позмагатися — то діло для вас підходяще,* — *схвалив Кузьма Харитонович* (Я. Гримайло); — *Нумо, кінчимо в змаганні спір. Тут лишившись, позмагаймось, в кого ліпший стріл та зір!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // *перен.* Не поступитися комусь або чомусь у яких-небудь якостях, властивостях. *Співали хороше, задушевно. І ніяке радіо чи патефон не могли позмагатися з живою піснею* (В. Минко); *У кімнаті .. розкішно пахло сухим зелом, і навіть тютюновий дим не міг із ним позмагатися* (Р. Федорів); *Є лише одне місто, що може позмагатися з Нью-Йорком у сутінковості, — це, звісно, Сан-Франциско* (С. Жадан).

2. Змагатися *(див.* **змага́тися**[1]*)* якийсь час. *Молодь позмагається в запливі на швидкість, у стрибанні з вишки...* (О. Донченко); — *Спочатку ми скупаємося, потім почнемо робити човни .. Позмагаємось у плавбі.., а потім — на човнах!* (І. Багмут).

3. *перен.* Док. до **змага́тися**[1] 3. — *Поборюся з дужим морем, Позмагаюсь з горем* (Л. Глібов); [Змій:] *Позмагаємось з героєм По-лицарському звичаю. Ну, тепер уже від мене Він нікуди не втече* (Є. Фомін); *Я .. бажав перемоги .. Відчув усю розкіш моменту, .. коли здатний позмагатися з хурделицею* (Валерій Шевчук); *Хай тут усе втихомириться-вляжеться, хай удар-групи позмагаються з вітром* (В. Шкляр).

4. *розм.* Док. до **змага́тися**[1] 4. *З сином позмагайся, та й на печі зоставайся, а з зятем позмагайся, та й з села вбирайся* [забирайся] (Номис); *Вийшов він з хати, позмагавшись з матір'ю, з таким смутком, що ніякою гульнею не розвіяти його* (Г. Косинка); // Сперечатися якийсь час, доводячи свою правоту. — *Цитьте! Цитьте! Слухайте!* — *почали люди спиняти самі себе, але інші кричали навпаки:* — *Не хочемо його* [Дениса] *й слухати! Не треба!.. Так позмагалися ще якийсь час, аж поки таки все втихомирилось* (Б. Грінченко).

ПОЗМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Змалювати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Тарас Шевченко був членом Київської Археографічної Комісії, яка його направила року 1846-го на Волинь, щоб він позмальовував там стародавні пам'ятки* (із журн.); *"Виявляється, що д[обродій] Хоткевич з художн[иком] Северином (талановитий пейзажист) їздили скрізь, побували на всіх Січах, і позмальовували"* (з мемуарної літ.); *П. Куліш у листі до В. Тарновського від 6 червня 1856 р. писав про Г. Квітку-Основ'яненка: "Воістину глаголю Вам, що Вальтер Скотт рідко піднімавсь до такого ясного і свобідного мальовання* [малювання] *селян шотландських, як наш харківець позмальовував своїх дівчат, молодиць і чоловіків!"* (з наук. літ.).

ПОЗМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., кого.* Зманити всіх або багатьох. *Ота городська пройда багато дівчат позманювала, щоб ішли в город* (Сл. Б. Грінченка); *У молитву .. він, мабуть, уклав усю свою силу .. Він благав .. повернення бодай об одинадцятій годині для тих, кого світові та тілесні спокуси позманювали зі стежки чеснот* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПОЗМА́ХУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* 1. Змахнути (у 1 знач.) все або багато чого-небудь униз чи з чогось. *Кіт позмахував на підлогу всі папери й розбив чашку* (із журн.).

2. Змахувати якийсь час. *Студенти взяли участь у спортивному змаганні, подихали осінню, позмахували з обличчя павутинку під час бігу й вибороли перемогу* (з газ.).

ПОЗМЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Змережити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Позмережувати скатертину.*

ПОЗМЕРЗА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Змерзнутися (про все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Пес загавкав хрипко і .. вповз до хати. На ногах йому була льодовиця — сніг .. позмерзався й поробив крижані черевики* (І. Багряний); *Земля позмерзалася в грудця* (Ю. Мушкетик); — *Дай нам, мамо, хоч бурякового чаю, — просить Федь, — у діда кишки позмерзалися...* (Ю. Яновський).

ПОЗМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позмива́ти.** *Попіл у .. вогнищах був уже холодний, майже позмиваний дощами* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); // **позми́вано,** *безос. пред. Злива з градом наробила великого лиха: підтоплено приватні господарства, позмивано та замулено городи й посіви, мулом та камінням перекрито дороги* (з газ.).

ПОЗМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Змити все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. — *Мені .. треба позмивати косметику* (Ю. Винничук); *Як з камінних вулиць позмивав дощ останні плями крові і як на тисячних боєвищах* [бойовищах] *зацвіли утретє скромні волошки, я підвів голову і глянув навколо* (Мирослав Ірчан); *Сіявся дощ, єдина функція якого полягала в тому, щоб трохи позмивати пилюку з дахів* (Г. Пагутяк); *Хати помазала* [Ївга], *столи, лавки позмивала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За бортом цієї ночі стугоніло.., буруни гуркотіли в темряві, ніби залізні, здавалось, вони вже позмивали з верхньої палуби все, що можна було змити* (О. Гончар); *Велика повінь позмивала всі мости значно пізніше, років через п'ять* (Ю. Андрухович); *Змийте древнього Адама, Всі гріхи його з утроби, Позмивайте з своїх серць Застарілу плісень злоби!* (І. Франко, пер. з тв. Г. Гейне).

ПОЗМИВА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Змитися скрізь або в багатьох місцях (про бруд, плями і т. ін.). *Після теплої зливи, коли суглинне курище позмивається з паші, люд по обочині припинає худобу на довгих налигачах* (Є. Пашковський).

2. *розм.* Змити (у 2 знач.) себе, зробивши чистим; помитися (про всіх або багатьох). *Вдосвіта бурлаки повставали .. Вони позмивались коло плеса, помолились Богу і збудили незнайомого чоловіка* (І. Нечуй-Левицький).

3. *фам.* Зникнути звідкись швидко або непомітно (про всіх або багатьох). *Черговий редактор попідписував їх* [сторінки чергового номера газети] .. *Ми .. позмивалися хто куди* (Л. Горлач).

ПОЗМИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позмика́ти.** — *Сниться, — каже він, — .. Що в моїм теремі златоверхому Лежали балки не позмикані* (Панас Мирний).

ПОЗМИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Зімкнути одне з одним, з'єднати все або багато чого-небудь (перев. краї, кінці чогось). *Позмикати контакти перемикачів.*

2. Зімкнути (у 2 знач.) губи, повіки і т. ін. (про всіх або багатьох). *У .. приміщенні, до якого ми наважились ступити після певних вагань, стояла така урочиста тиша, що навіть вожді на портретах позмикали державні вуста* (А. Дімаров).

3. *рідко.* Скорчити, зсудомити руки, ноги і т. ін. *Руки наче хто пов'язав, а ноги позмикав — не слухаються вашої волі* (Панас Мирний); // *безос. Позмикало йому і руки й ноги* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗМИКА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Зімкнутися (у 1, 2 знач.), з'єднатися (про все або багато чого-небудь). *При подаванні напруги на котушку пускача якір притягнеться до сердечника, контакти позмикаються* (з наук.-техн. літ.); *Позмикалися повіки від сонця.*

ПОЗМИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Змилити (все мило або багато мила). *Усе мило позмилювали* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗМИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *док.* Змилитися (про все мило або багато мила).

ПОЗМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Зім'яти все або багато чого-небудь. *Діти .. подушки позминали* (Сл. Б. Грінченка); *Саджанець малини потрібно добре полити й не притоптувати, щоб не позминати коріння* (з навч. літ.).

ПО-ЗМІ́ЇНОМУ, *присл.* 1. Як змія, подібно до змії. *На возах лежать страшенно сердиті гуси й сичать по-зміїному* (О. Полторацький); — *Зараз не час для жартів, нас можуть накрити, поспішайте, — по-зміїному прошипів Полікарпов* (О. Сизоненко); *Обережно обходила* [панянка], *витягнувши по-зміїному голову, купи дрантя, що висіло порваними знаменами* (О. Ульяненко); // Як у змії. *Уайтджек розмотував невидиму нитку ритму, розмотував дедалі швидше, дедалі навальніше, і вже тепер ритм був символом сили, красою напружених м'язів, несамовитим кружлянням гнучкого, по-зміїному виткого тіла* (П. Загребельний); *Микола глянув на обрій і побачив: до нього стрімко наближається білий кінь..; по-зміїному гнучке тіло розкішно купається в сонячному промінні* (Н. Околітенко).

2. *перен.* Підступно, хитро. *І як той лайдак по-зміїному улесливо підповз до нього. Так запаморочив йому голову тим своїм дурним базіканням, як чемерицею, що він, Йосиф, і не опам'ятався, як сам вклав руки в кайдани* (Ірина Вільде); *Петя .. глянув по-зміїному і відказав, сміючись, що так, звісно, у нього не було права на помилку* (Любко Дереш).

ПОЗМІ́ННЕ *див.* **позмі́нно.**

ПОЗМІ́ННИЙ, а, е. Який проводиться, здійснюється, відбувається по змінах (у 3 знач.). *Моя мати працює медсестрою в лікарні. Робота там позмінна, отож вона інколи вдень буває вдома* (В. Кава); *В умовах подовження адаптивного карантину уряд рекомендує роботодавцям запровадити позмінний режим праці* (з газ.).

ПОЗМІ́ННО, *рідко* **ПОЗМІ́ННЕ.** Присл. до **позмі́нний.** *В каплиці над криницею правлять позмінне без перерви попи* (Л. Смілянський); — *Нічого, — Потішив його інженер, — Марія все зробить відмінно, У техніці в неї прогрес. Тепер доведеться позмінно Вам їздити з нею у рейс* (П. Дорошко); *Йонта працював позмінно* (Валерій Шевчук); *Спішила* [Зіна] *на базар, де з ятки торгувала господарською дрібьотою* [дрібнотою] *позмінно з товаркою* (Люко Дашвар).

ПОЗМІ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позмі́нювати, позміня́ти.** *Гарячі мрії і благі наміри проносяться вітром по верхах життя, обростають одвічним терням, і тільки позмінювані назви, і тільки курні у вибоїнах дороги кличуть* (Є. Сверстюк); *Українська література має велику друковану спадщину проповідей, на жаль, багато з них друковано в Москві, та мова їх дуже позмінювана коректорами* (з наук. літ.); // **позмі́нювано,** *безос. пред. Цитати святоотцівських писань часто змінювано пізніше на цитати пізніших видань Біблії. Так позмінювано цитати у важних свідків, таких як Юстин Філософ і навіть Августин* (І. Франко).

ПОЗМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПОЗМІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що.* Змінити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *За нових панів усе не так стало, як за старих було, усе позмінювали* (Сл. Б. Грінченка); *Я заздалегідь попросив синьйора Ренцо про італійський переклад вірша. Звичайно, дещо в ньому слід було позмінювати з огляду на тутешню публіку* (Ю. Андрухович); *"Позміняти адреси". Легко сказати. Це, значить, міняти помешкання, кидати бібліотеку, фарбувати волосся, звикати до свого нового імені, їй-богу, це нудна річ. І невідомо, чи потрібна ще* (В. Винниченко); *Хоч альманах складавсь у Чернігові, друкували його у Києві, і доглянути коректу доручено було .. д.* [добродію] *Грінченкові, який, не порадившись з нами, позмінював скрізь* **я** *на* **є** (М. Коцюбинський); *Нехай вона* [відьма] *нам заплатить за безчестя, що нас позміняли* [на посаді] *та ще мене на Солосі оженили* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЗМІ́НЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, **ПОЗМІНЯ́ТИСЯ,** я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* 1. Змінитися, стати іншим, інакшим (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). — *Недостач ще багато і в господарстві, і в побуті. Але з кожним роком їх усе менше. Не можна ж перебудувати все зразу. Ось ми, колишні канадці, позмінювалися, правда?* (Мирослав Ірчан); — *Пізнали здаля ми тебе. Ще від учора тут ходиш, — добродушно сказала Варка. — Чи так уже ми позмінювались? — Ясне діло, що він загордів, — сказав десь поруч голос Поліни Войцехівської* (Валерій Шевчук); *У музеї Йосифа Сліпого в селі Заздрість багато що позмінювалося. З'явилося чимало нових експонатів, що збагатило музей* (із журн.).

2. Звільнитися від яких-небудь обов'язків, виконуваних позмінно, по черзі (про всіх або багатьох). *Хлопці-вояки, позмінявшись з постів, серед ночі натягували сітку і грали в волейбол!* (О. Гончар).

ПОЗМІНЯ́ТИ *див.* **позмі́нювати.**

ПОЗМІНЯ́ТИСЯ *див.* **позмі́нюватися.**

ПОЗМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Змести з якоїсь поверхні всіх або багатьох, все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. — *І де та нечисть набралась на полу! — крикнув Кайдаш .. — Лавріне! Візьми віника та позмітай оту погань* (І. Нечуй-Левицький); *Целя .. позмітала пил із столика, з пари крісел* (І. Франко); *Вітри позмітали сніг, чорніли голі, незатишні скелі* (О. Донченко); *Він повідчиняв усі вікна, потім зв'язав з чорнобилю віник, позмітав ним павутиння* (М. Стельмах); *Його* [листя] *хтось ретельно позмітав із нагрітого пообіднім сонцем каміння* (Т. Прохасько); *Ми поскидали з себе шинелі, залишили на морозі, а вранці віником позмітали з них вошей* (з мемуарної літ.); * Образно. *Світанок позмітав з неба зорі* (М. Трублаїні).

2. *що.* Змівши, зібрати, згребти в одну купу все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Вона швиденько .. позмітала розсипане назад до урни* (Ю. Андрухович); *Комунальники позмітали й вивезли сміття, рознесене вітром* (з газ.); // *безос. Сильним вітром позмітало в кучугури сніг* (з газ.); * Образно. *На помах палички буття зникає .. На купи найтривкіше позмітало .. — І тільки вічність, що не знає втрат* (Е. Андієвська).

3. *кого, що, перен.* Змести (у 3 знач.) усіх або багатьох, зруйнувати все або багато чого-небудь. *На Січі сталося щось таке, чого ніхто .. не сподівався. Вночі .. підійшли московські війська під саму Січ. По дорозі позмітали усі запорозькі сторожі та редути, роззброїли козаків, забрали від них зброю* (А. Чайковський).

ПОЗМІТА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *док.* Зместися (про все або багато чого-небудь). *Сніг позмітався на шляхах у величезні кучугури* (з газ.).

ПОЗМІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Змішати (у 1, 2 знач.) усе або багато чого-небудь. *Головною ідеєю наукових пікніків є те, що до науки можна доторкнутися руками в прямому сенсі: можна подивитися в мікроскоп, позмішувати хімічні реагенти* (із журн.); *Що це за редактор, який може позмішувати стилі в оповіданні чи змінити його ритмомелодику?* (з газ.).

ПОЗМОВКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Змовкнути (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь). *По якійсь хвилі, як інші позмовкали, зняла річ Пампінея: — .. Природним .. правом кожного нарожденного є підтримувати, охороняти і обороняти якомога своє життя* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Місяць скотивсь із неба, зорі поховались, соловейки позмовкали* (Марко Вовчок); *Птахи зачудовано позмовкали і принишкли* (Ю. Андрухович); *Уже пізно було, всі порозходились, позмовкали транзистори* (О. Гончар); *Позмовкало плюскотіння потічків, рідше стали розбиватися об камінь летючі краплини* (В. Фіялко).

ПОЗМОВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, я́ємося, я́єтеся, *док.* Змовитися (про всіх або багатьох). [К р я ж:] *Де ж той Петро запропастився?.. Наче позмовлялися всі* (М. Зарудний); *Скільки тітка Одарка попоходила по ворожках, .. а вони наче позмовлялися: “Змирися, не плач і не чекай його, бо не повернеться твій чоловік ніколи”* (В. Чемерис); *— Ви що, позмовлялися всі з Маргаритою?!* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПО-ЗМО́ВНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-змо́вницькому.** *Сама собі по-змовницьки підморгнула* [Христина] *в дзеркальце* (М. Стельмах); *Він про щось по-змовницьки пошептався з Хаєцьким* (О. Гончар); *Того ранку вона була особливо чарівна, по-змовницьки всміхалася до нього, і він усміхався до неї* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПО-ЗМО́ВНИЦЬКОМУ, *присл.* Як змовник, подібно до змовника; таємничо. *Олесь хитрувато посміхнувся, моргнув мені по-змовницькому* (О. Донченко); *Жінка раптом підморгнула мені по-змовницькому, цілком по-батярському (і водночас — дуже по-жіночому)* (Р. Федорів); *Сивоок по-змовницькому відвів побратима трохи вбік* (П. Загребельний); * Образно. *Піщане дно потічка по-змовницькому не видавало злодія. Пісок був чистий...* (І. Білик).

ПОЗМОКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Змокнути, промокнути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Ну, вже ж і позмокали ми сьогодні, і рубця сухого нема* (Сл. Б. Грінченка); *День проходить спокійно, тільки падає дощ. Козаки позмокали* (з мемуарної літ.).

ПОЗМО́РЩУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позмо́рщувати.** *Увагу журналіста привернули обличчя слухачів, позморщувані від невдоволення* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який позморщувався. *Дівка дума, що вона й тепер ще хороша, і чорнява, і повновида, і рум'яна..; тільки вже в неї .. замість гладесеньких та повнесеньких щік стали жовті, сухі, позморщувані* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Володя починає розглядати .. зілля .. Деякі листки прямі та рівні, а є так гарно позморщувані, що скільки б не здогадувався, чого воно так, то й не здогадався б* (Є. Гуцало).

ПОЗМО́РЩУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зморщити все або багато чого-небудь. *Позморщувати брови.*

ПОЗМО́РЩУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *док.* Зморщитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох, у багатьох місцях). *Двері на вранішньому вітрі раз у раз грюкали, і десятки орхідей Веддерберна зів'яли й позморщувалися* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Невже так висохли, позморщувалися душі? .. Чи не змарнів наш рід? Ні, не змарнів наш рід! .. Жива душа народна* (О. Довженко).

ПОЗМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Змотати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Потрібно зняті з мотовила мітки повідбілювати на морозі, позмотувати на клубки, поснувати і вже готову продукцію передати ткачеві для виготовлення полотна* (з публіц. літ.); * Образно. *В маленький козубок опеньків набери, тихенько на клубок позмотуй кольори* (П. Мовчан).

ПОЗМО́ТУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Змотатися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь). *Все .. перетовклося, перемололось, позмотувалося, ніби було заготовлене для кубельця* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПОЗМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Змочити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Дощ позмочував ниви.*

ПОЗНАЙО́МИТИ, млю, миш; *мн.* познайо́млять; *кого.* 1. *також з ким.* Док. до **знайо́мити** 1. *Товаришка познайомила мене, і нас запросили до гурту* (Леся Українка); *— Оце й є мої друзі, — підвівшись, промовив пан Юзеф і познайомив нас з офіцером* (Олесь Досвітній); *— Це — Оленка, наш гример, — познайомила мене редакторка з приємною молодою дівчиною в білому халаті* (І. Роздобудько); * Образно. *— Ти з ним знайомий? — Лихо нас познайомило. Козак нівроку...* (Василь Шевчук).

2. *з чим, розм.* Док. до **знайо́мити** 2; ознайомити. *Тепер .. познайомлю Вас, шановний добродію, і з самою системою, або планом роботи* (Панас Мирний); *Командир батареї, майор, з привітним обличчям, в рогових окулярах, познайомив нас із своїм господарством* (М. Трублаїні); *Прихильники класичної освіти .. твердили, що саламандр можна познайомити з культурним надбанням людства тільки на основі латини* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПОЗНАЙО́МИТИСЯ, млюся, мишся; *мн.* познайо́мляться. 1. *з ким і без дод.* Док. до **знайо́митися** 1. *По дорозі .. зо мною познайомився молодий залізничний інженер, що їхав до Іркутська* (І. Франко); *— Повірте, Ірен, відколи ми познайомились, я відчув себе міцнішим у праці... до мене вернувся спокій, що мене був покинув* (В. Підмогильний); [К е н т:] *Ви припали мені до серця, і я хочу познайомитися з вами краще* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *з чим, розм.* Док. до **знайо́митися** 2; ознайомитися. *Раз виявив бажання ближче познайомитися із технікою Павло* (Григорій Тютюнник); *— Нам треба гаразд познайомитись з урочищами* (М. Стельмах); *Незабаром Ігор познайомився з князівською віроломністю і справжньою війною* (В. Малик).

ПОЗНАЙО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **познайо́мити.** *Під час зустрічі майбутні абітурієнти були познайомлені з широким колом спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у виші* (із журн.); // **познайо́млено,** *безос. пред. Ось вона підійшла, і Грейма познайомлено з нею, і він подержав її руку в своїй, і почув, як вона каже: — Ласкаво просимо до Великого Будинку й до всієї господи...* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); // *у знач. ім.* **познайо́млений,** ного, *ч.;* **познайо́млена,** ної, *ж.* Той (та), кого познайомили (у 1 знач.). *М. Сосновський, знайомлячись з нами, кожному кріпко тиснув руку, дивлячись просто в вічі, немов у бажанні запам'ятати собі кожну риску щойно познайомленого, начебто саме ця особа була для нього особливо важлива* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм.* Який познайомився. *Кождому, познайомленому з українською літературою, відома талановита поемка Т. Шевченка, що починається словами: "У тієї Катерини хата на помості", поемка, спопуляризована ще надто прегарною Лисенковою музикою* (І. Франко).

ПОЗНАЙО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **познайо́мити** і **познайо́митися.** — *Я мав Вас про що іншого спитати. — Прошу. — Тямите, як ми за другим разом по нашім познайомленню ішли до різьбяра Н.?* (М. Яцків); *Познайомлення М. Костомарова із Т. Шевченком припадає на кінець квітня або на травень 1846 р. (за новим стилем)* (з наук. літ.); *За пояснення Ваші, такі цінні для мене, і за готовність познайомлення мене з правдивою поезією дякую сердечно* (Уляна Кравченко).

ПОЗНА́КА, и, *ж.* 1. Те саме, що **озна́ка** 1. *Герман ані слухати не хотів скептичних уваг оберштайгера, що там, у тій ямі, нема ані сліду воску, що поклад глини, який там надибано, по всім геологічним познакам* [за всіма геологічними познаками] *виключає віск* (І. Франко); *Доброю познакою на майбутнє є те, що поряд з практичною роботою в галузі перекладної поезії у нас з'являється і теоретичне зацікавлення її проблемами* (М. Зеров); *Пані Ґрець подивилась на людину з пістолею в руці .. і зовсім без познак нервозности сказала: — Ах, так це ви, пане Дуську?* (О. Лисяк).

2. Подряпина, рубець, рисочка, пляма і т. ін., залишені чим-небудь, зроблені кимсь; слід, відбиток чогось. *На мокрій землі лежить збліда Юлька, а на скроні в неї запеклася кров'яна познака від гострої грані каменя* (А. Шиян); *На ньому* [камені] *вода полишала глибокі познаки і долю твою сполучала з минулим завбачно. Безсмертя своє покладали на камінь були можновладці, кайлом карбували його відчайдухи, завзятці...* (П. Мовчан); *Різав* [Ілько] *паличку для свистка .. І різонув собі по лівій руці. Добре, що не по жилах на зап'ясті. А на долоні та великому пальці познака є — така рожева лискуча смуга* (Ю. Логвин).

ПОЗНАМЕНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *рел.-церк.* Док. до **знаменува́тися** 2. *У Лаврі на мощі познаменувався* (Сл. Б. Грінченка); *Лошаков, усміхаючись, підійшов до Колісника і подав йому руку. Той трохи не познаменувався до пухкої панської руки, коли уздрів її у своїй червоній страшенній лапі* (Панас Мирний); *Обітничани* [ті, хто дає обіт] — *їх було восьмеро — всю вечірню відправу стояли навколішках і били поклони, а по закінченні познаменувались до ікон* (Ф. Бурлака).

ПОЗНАХО́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Знайти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох; протилежне п о з а г у б л ю в а т и. *Микола пішов по селі* [селу], *познаходив старих знайомих людей, своїх перевесників, почав про все розпитувать* (І. Нечуй-Левицький); *На другий день, коло полудня, набігли на циганську халупу турецькі жовніри, зробили трус, познаходили в плавнях якесь манаття й пов'язали всіх, хто був у хаті* (М. Коцюбинський); *Олекса летів до своєї коханої Чорногори .. Скільки уже полонин треба оббігати, щоб познаходити всіх отих хлопців* (Г. Хоткевич); // Підшукати, добрати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Фольклорні болгарські праці сьогодні посилаю Вам .. Постараюсь познаходити і російські праці і пришлю Вам їх заголовки, а як буде можна, то й самі книжки* (Леся Українка); *Сполохалась Варвара, стала чепуритися, а з нею й жінки. Найкращі плаття і пальта повдягали, найдорожчі подарунки воїнам познаходили* (В. Кучер); *Не фільм, а іконопис. Такі обличчя! Лики! Де вони тільки познаходили таких людей?* (І. Жиленко).

2. *що і без прям. дод.* Побачити, виявити, помітити десь усе або багато чого-небудь. *Люди, як звичайно, по дорозі до тої далекої мети познаходили богато* [багато] *дечого такого, що довело їх до забуття властивої мети* (І. Франко); *І ласують малі — що в лісі познаходять, і рижики печуть над жаром, як шашлик* (Л. Костенко); *Елементарні символи .. Францові вдалося познаходити в орнаментах писанок з усіх кутів Карпат* (Т. Прохасько).

ПОЗНАХО́ДИТИСЯ, диться, димося, дитеся, *док.* 1. Знайтися (у 1 знач.) унаслідок розшуків (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, що загублене, втрачене, зникло); протилежне п о з а г у б л ю в а т и с я. *Усе познаходилося, що в їх* [них] *покрадено* (Сл. Б. Грінченка).

2. Виявитися (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Велика робота закипіла на бригу .. Познаходилися .. спеціалісти в цій тяжкій галузі — пливти морем, не допускаючи в трюм води* (Ю. Яновський).

(1) [Які] познахо́дилися *хто* — уживається при висловленні іронічного чи зневажливого ставлення до всіх або багатьох. — *До чого істина, коли йдеться про музику і мистецтво взагалі? .. Я під філософські тези музику не пишу. Софісти познаходились...* (Г. Пагутяк).

ПОЗНАЧА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до позначання. *Позначальна функція мови;* // Признач. для позначання. *Учні молодших класів ведуть календарі природи, де фіксують параметри сезонних явищ довкілля (температуру повітря, напрям і силу вітру, атмосферний тиск тощо) спеціальними позначальними знаками* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **позначá́льне,** ного, *с., лінгв.* Те, що позначає (у 1 знач.); протилежне п о з н а ч у в а н е. *Під номінацією розуміють насамперед установлення відношень позначального і позначуваного між мовною одиницею і відповідним предметом (явищем, ознакою тощо)* (з навч. літ.).

ПОЗНАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **познача́ти.** *Слово "писемність" — це позначання слів відповідними графічними знаками — письменами* (Б. Антоненко-Давидович); *У так званій латинській логіці К. Вольфа термінологічно розмежовано словесне позначання понять і речей* (з наук. літ.).

ПОЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПОЗНА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПОЗНА́ЧИ́ТИ,** а́чу́, а́чи́ш, *док.* 1. *що, рідше кого (наприклад, курей, коней і т. ін.).* Значи́ти, мітити що-небудь якимсь чином. *Доки він позначає на карті окопи, я йду вперед* (О. Донченко); *Сапери групами снують по всій висоті .. з довгими міношукачами в руках. Позначають мінні поля, прокладають проходи бійцям* (О. Гончар); — *Оддай мені яйця, злодійко!.. — Це моя курка нанесла .. — А хіба ж твоя курка їх позначила, чи що?* (І. Нечуй-Левицький); *Позначила* [Галочка] *всі свої речі, а на хусточках вишила навіть квіти* (О. Іваненко); — *Якщо ваша милість велить мені хутчіше подати карту України, я все на ній позначу* (В. Чемерис); * Образно. *Сонце било в маленьке віконце .. хати. Воно позначило здобуте на долівці місце золотим снопом* (Б. Антоненко-Давидович); // *кого, що.* Показувати на кого-, що-небудь. [О д и н л и ц а р:] *Ми просимо, щоб ви самі сказали, Хто має вам служить в которім танці ..* [А н н а:] *Я вас, панове, позначу рукою, хай всяк свою чергу запам'ятає* (Леся Українка); // *що.* Називати, указувати що-небудь. *Не прості перлини мовні позначала титла, — ні, слова значущі, повні святості і світла* (Д. Білоус); *На дзядзевому* [дідовому] *правому плечі була витатуйована стрілка, якою у німецькому війську позначали групу крові* (Т. Прохасько);

// *що.* Давати чому-небудь якесь умовне вираження. *Дора підспівувала .. Очей з маминих рук не зводила, бо мама співала й рукою позначала для доньки ритм. І виходило* (Люко Дашвар); *Марина добре знається на мітології Єгипту, їй відомо, що гачки ієрогліфів із пірамід фараонів — то насправді вигнуті котячі хвости, і позначають вони час* (Любко Дереш); // *рідко.* Заздалегідь призначати що-небудь. *Товариш, бачте, позначив йому під містом, де зобачитись, та він .. не знайшов* (Марко Вовчок); // *кого, перен.* Наділяти якими-небудь відмітними ознаками, рисами і т. ін. [Гамлет:] *Позначує людину Природний ґандж (у тім вона не винна, Як у своїм народженні — єство Саме собі не добирає роду)* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра); *Невірно думати, що сама лише природа — спокійна й байдужа — могла б позначити Туманяна своєю печаттю, з якою б йому легко було прийти до самосвідомості* (П. Тичина); *Блискавка вдарила саме в Муромців двір. І саме в дровітню, щойно викладену шестипалим юнаком, якого небо позначило з народження* (І. Білик); // *перен., рідко.* Намічати, робити відомим. — *Про це ще поговорим, Ще поміркуємо. Як з міста поверну.., Усе вам розкажу і позначу шляхи вам* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *що.* Указувати на розташування, розміщення і т. ін. чого-небудь десь, у якомусь місці. *Далеко в морі горіли червоні й зелені вогні. Вони позначали вхід до порту* (В. Собко); — *Тільки кості ваші, випалені сонцем, обвіяні вітрами, позначать пройдену вами страшну путь!..* (П. Колесник); *Кров із його* [Тимона] *грудей, що позначила всю путь від узлісся, поволі стихомирювалася* (Д. Бузько); // Служити знаком, який виділяє що-небудь. *Міст війна порвала динамітом. Немов хребтом, надвоє перебитим, він боротьби позначує рубіж* (І. Гончаренко).

3. *що.* Робити доступним зорові, помітним, видимим. *Світло хистко позначало тіні на округлій лисині* (О. Ільченко).

4. *кого, що.* Служити відмітною, характерною ознакою, бути відмітною, характерною особливістю кого-, чого-небудь. *Він не мав того відразливого вигляду, який позначає бундючних людей, котрі з принципу ніколи не сміються й ховають власну нікчемність під личиною поважности* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); — *Я не бачу в неї того запального темпераменту, що властивий обдарованим натурам і що позначає всі їхні вчинки начебто відблиском пристрасті* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Трагічний розкол, який поділив народ на "білих" і "червоних", зламав долі мільйонів людей, суцільною кривавою раною позначив наше сторіччя* (Д. Білий).

ПОЗНАЧА́ТИСЯ, а́ється, а́ються, *рідко* **ПОЗНА́ЧУВАТИСЯ,** ується, уються, *недок.*, **ПОЗНАЧИ́ТИСЯ,** а́чи́ться, а́ча́ться, *док.* 1. Ставати доступним зорові, помітним, видимим. *Яскраві зірки заливали примарним світлом місячну поверхню, в якій ледве помітно позначалися неясні обриси кратерів* (В. Владко); *Незнайомий різко відрізнявся від інших гостей. Був одягнений у сюртук пісочно-сірого кольору. Коричневий оксамитовий ковнір на сюртуку посікся, на рукавах уже позначилася бахрома* (О. Полторацький); *Зрештою довгождане сонце позначилося за білою запоною каламутно-світляною плямою* (І. Волошин); // Набувати чітких обрисів, контурів; окреслюватися. *На його ледь кучерявій голові позначалося озерце пролисини — маленьке-маленьке, його можна було побачити тільки згори* (Ю. Мушкетик); *Був* [бик] *як литий. А тепер — осягнути не сила — схудла шия, позначилися ребра...* (К. Гордієнко); // Виднітися, виділятися чим-небудь серед чогось, на чомусь. *Тут, у степу, не було вибитих колій — їздили не часто, і шлях ледве позначався по прибитій витолоченій тирсі* (Ю. Смолич); *Її* [Олени] *бездоганний профіль позначався на фоні чорного гебану шафи ніжним, як би умовним рисунком* (Ирина Вільде); *І там, і тут хати тільки димарями та вершками сірих стріх позначались серед темної зелені вишневих садків* (Ю. Логвин).

2. Виявлятися зовні (про почуття, настрій і т. ін.). *На обличчях бідняків яскраво позначалося співчуття йому, Гаріфулінові* (О. Донченко); *На лобі поручика набрякли жили, але він не зрушив з місця, боровся з собою, боротьба була болісна, і це виразно позначалось на обличчі* (Б. Левін); *На обличчі Антона Никандровича позначилося дещо з його переживань* (В. Барка); // *перен.* Визначатися в загальних рисах; намічатися. *У взаємовідносинах між шефом і підлеглими позначилась нова віха* (Ирина Вільде).

3. Проявлятися, бути, ставати відчутним. *Ми почули в повітрі загрозливі симптоми тих непомітних для звичайної людини явищ, що позначаються кінцем гарячого літа й першим подувом недалекої золотої осені* (Олесь Досвітній); // *на кому — чому.* Впливати на кого-, що-небудь, відбиватися на комусь, чомусь. *Сам редактор хід подій сумнівам не піддає, на його настроях ці життєві зигзаги, викрути долі ніби й не позначаються* (О. Гончар); — *Стан жаху, в якому я жила, негативно позначався на моєму здоров'ї* (Любко Дереш); *Мені здавалося, що вони* [учні] *помітять найменшу мою помилку або неточність, і це не може не позначитись на моїй репутації вчителя* (О. Гуреїв); *Скорочення складу літньо-навігаційної служби на одну людину майже не позначилося на нашій роботі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. Меншати, зменшуватися. *Лихо нашому Пархімові* [Пархомові]! *Вже скільки він не потрощив корінців, а кучка ні трошки не позначилась* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *безос. Наче і їмо не сито, а сала в бодні дуже позначилось* (Сл. Б. Грінченка); *Розказують* [піщани], *як трохи кріпакам позначилося неволі, які податки...* (Панас Мирний).

5. *рідко.* Те саме, що **більшати** 1 і **збільшуватися** 1. *Робимо, працюємо, було, з батьком, а заробіток не дуже було позначається* (І. Нечуй-Левицький).

6. *рідко.* Те саме, що **запам'ята́тися.** *Тільки клинцем борода навіки позначилася в свідомості* [Ольги] (Я. Качура).

7. *тільки недок.* Пас. до **познача́ти** 1. *Бували дні, які звичайно позначались у табелі полковим святом* (Б. Антоненко-Давидович); *Дванадцять місяців у вигляді пальми з дванадцятьма гілками — так позначався рік .. у стародавніх єгиптян* (І. Росоховатський); *У Волотового вітця бортна межа позначалася на полуночнім лику дубів, що стояли по взгір'ю і підносилися над лісом* (Д. Міщенко); *Клим дійшов до місця, де ставав трамвай. Зупинка позначалася стовпом* (А. Кокотюха).

◊ **(1) Не позна́чи́лося ніч́ого** *кому, безос.* — не лишилося ніякого сліду на кому-небудь. *Б'ють-б'ють бісовську* [бісівську] *бабу, .. а їй не позначилось нічого, неначе тільки що лягла і ні трішечки і не бита* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(2) Познача́ється на світ (на ра́нок),** *безос.* — починає світати. *"Позначається на ранок", — подумала дівчина й сіла на пеньок перепочити* (О. Слісаренко).

ПОЗНА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позна́чити.** *Він завжди возив з собою свій задачник, де були папірцями й олівцем позначені завдання, які .. давав рішати школярам* (Б. Грінченко); *Високо-високо підіймається вільним польотом рідна гірська мелодія, переплететься з зітханнями сонних уже вершин і, відбившися від далеких, ледве позначених контурами хребтів, вернеться назад* (Г. Хоткевич); *Я особовим номером навік, Немов тавром, позначений цинічно — І не на те, щоб з каторги не втік, А щоб, як страм, носив його публічно* (І. Гнатюк);

// **позна́чено,** *безос. пред.* — *Щось не второпаю: то бункер входить у твої володіння? — Звичайно.., — похопився я. — Просто не позначено, це ж план* (Р. Андріяшик); *Жахливими пригодами позначено дитинство Куруша, який, вирісши й змужнівши, переміг свого діда й став першим перським царем* (І. Білик); *На мапі тут було позначено чимало сіл, селищ та містечок* (В. Хрущак).

ПОЗНА́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **позна́чений.** *Крапля з вербового листка впала мені на лоба .. "Знак неба, — подумалося мені .. — .. Це нагад, що людська метушня марна й дочасна, але є в ній і висока позначеність"* (Валерій Шевчук); *Святість — непідвладність гріху та позначеність Божественною благодаттю* (з рел.-церк. літ.).

ПОЗНА́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **позна́чити.** *Написав* [Начко] *на конверті ім'я Владка без ніякого .. позначення адреси* (І. Франко); *Чаклуни та відьми використовували руни для позначення основних природних та магічних явищ* (О. Авраменко); *Я мрію скласти мапу міста з позначенням усіх ґатунків бруку* (Т. Прохасько).

2. Позначка (у 1 знач.). *Асура Махарадж розгледів, як суддя Раху, вдягнутий у чорну військову форму без позначень, залазить в одну з вантажівок із написом "Поліція"* (Любко Дереш); *Камінь, розцяцькований темними крапками, Петровими позначеннями, лежав на дерев'яному помості, біля задньої стіни склярні* (С. Андрухович).

ПОЗНА́ЧИ́ТИ *див.* **познача́ти.**

ПОЗНА́ЧИ́ТИСЯ *див.* **познача́тися.**

ПО́ЗНАЧКА, и, *ж.* 1. Мітка, знак і т. ін., зроблені для відрізнення або позначення чого-небудь, указування на щось. *Старанно виводив* [Чистогоров] *на .. карті чорні й червоні стрілчаті позначки лінії фронту* (Яків Баш); *Продавщиця доточила пива до позначки* (Ю. Смолич); *Робили* [гуцули] *позначки своїм вівцям, щоб їх восени можна було розрізнити серед інших .. на полонинах* (В. Гжицький); — *Отут на стіні біля дверей і досі позначки... Мама відмічала, як я ріс...* (Люко Дашвар); // Вишитий чи нашитий спеціальний знак на одязі, білизні і т. ін. — *Стривай! — владно гукнув той, що сидів на кормі човна. Хлопці помітили, що і в нього на погонах такі ж позначки, як і в ад'ютанта* (Іван Ле); *Як загіпнотизована, взяла блискучу голку Тамара і зняла плаття: позначку-вінкель* [кут] *треба було пришити спереду* (А. Хижняк); // У документі — запис, штамп і т. ін., які засвідчують, встановлюють що-небудь. *Яка ціна за день, по-пустому прожитий? Ці ось ішачили день, та знали для чого, а я? Поверніть мені цей холостий день! Натурою поверніть! Не позначкою в наряді..!* (О. Гончар); // Подряпина, рубець, рисочка, пляма і т. ін., залишені чим-небудь, зроблені кимсь; слід, відбиток чогось. *Кожна така баталія залишала на тілі козака яку-небудь позначку* (П. Панч); *В нього вистрілив з-за рогу якийсь іспанець .. Залишив на все життя позначку на лівому Сірковому плечі трохи вище серця* (Ю. Мушкетик); — *Ти на ці позначки .. дивишся? — Він торкнувся пальцями свого потаврованого обличчя. — Це не з бою. В бій мене варяги не дуже брали — берегли* (Ю. Логвин); * Образно. *Вони завжди, зустрічаючись, спостерігали зміни один в одному, точно відзначаючи ледве помітні позначки часу* (В. Собко); // Цифра на приладі, що позначає швидкість, тиск і т. ін. *Стрілка спідометра на всюдиході вже вперто тремтіла на позначці "120"* (В. Владко); *Штормовий показник уже досяг позначки 9,2 за п'ятнадцятибальною шкалою* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *спец.* Цифрове позначення висоти місцевості над рівнем моря або якої-небудь споруди над умовним рівнем. *Азовчани підняли* [зруйновану] *піч* [заводу]. *Потужними гідравлічними домкратами і домкратними батареями підважили. Вирівняли і знову поставили вище проєктної позначки* (М. Рудь); // У словнику — спеціальна словесна вказівка, що містить граматичну, стилістичну і т. ін. характеристики певного слова. *Чим більша спроможність реєстрового дієслова вступати в різноманітні зв'язки з іншими словами в реченні, тим повнішою є в словнику синтаксична позначка, що вказує на дієслівне керування* (з наук. літ.); *Система стилістичних позначок у тлумачному словнику української мови розкриває сферу вживання реєстрового слова, його емоційно-експресивну й емоційно-оцінну забарвленість, а також історико-часові межі функціонування* (з навч. літ.).

ПОЗНА́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Стос. до позначування. *Позначувальний характер матеріального права дає змогу встановлювати головні нормативні приписи* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для позначування. *Позначувальний знак ставлять біля заряду, що не вибухнув* (з навч. літ.).

ПОЗНА́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **познача́ти, позна́чувати** 1. *Коли автор словника не знаходить в українській мові однослівного відповідника, він тлумачить церковнослов'янське слово, а інколи додає й своє судження про позначуваний об'єкт* (В. Русанівський).

2. *у знач. ім.* **позна́чуване,** ного, *с., лінгв.* Те, що позначує (у 1 знач.); протилежне п о з н а ч а л ь н е. *Мовні знаки не лише позначають щось, а й надають позначуваному певне витлумачення* (з наук. літ.).

ПОЗНА́ЧУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **позна́чувати.** *Нам не пізнати контур почуття, лише його позначування ззовні* (В. Стус); *Л. Зизаній узаконював позначування наголосів у писаних та друкованих текстах, що сприяло унормуванню акцентуації як церковнослов'янської, так і східнослов'янських мов* (з наук. літ.).

ПОЗНА́ЧУВАТИ *див.* **познача́ти.**

ПОЗНА́ЧУВАТИСЯ *див.* **познача́тися.**

ПОЗНИКА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* Зникнути (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Сизокрилі .. протуркотали, пурхнули та й позникали* (В. Барка); *Небезпечним .. став зараз Сиваш, коли броди позникали під водою* (О. Гончар); *Залягли сутінки. Червоні фарби згасли, позникали тварини й люди* (А. Дімаров); *По шляху прогуркотіла машина, за нею друга — й позникали в глибокій вулиці, за тинами та за хатами* (Є. Гуцало).

ПОЗНИ́ЩУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Знищити все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. — *Рецепти я всі позницував* (М. Йогансен); *Турки буцімто погналися за козаками і буцімто багато чайок .. позницували. Але так свідчать турецькі джерела, а вони завжди перебільшували — і витрати козаків, і свої успіхи в боротьбі з ними* (В. Чемерис); *Тих, хто притягався у справі Союзу визволення України, позницували, ті ж, що хоч щось знали, — або пішли за ними, або ж нищечком скніли* (з публіц. літ.).

ПОЗНІ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позніма́ти** 1, 2. *Чекав* [Вельямінов] *на гетьмана в просторій світлиці, де ще висіли українські образи, тільки рушники з них вже були позніманi* (Ю. Мушкетик); *Біля під'їзду .. виблискували вишневі "жигулі" із завбачно позніманими двірниками* (Є. Пашковський); // **позні́мано,** *безос. пред. На тому місці .. колись нібито була дзвіниця, .. ще до війни дзвіниця зникла, дзвони познімано* (О. Гончар).

ПОЗНІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Зняти (у 1 знач.), взяти зверху, із поверхні чого-небудь усе або багато чого-небудь. — *Познімала я образи і повиносила у комору* (О. Стороженко); *Титар познімав з воза горшки, миски, макітри, ринки, глечики, покришки й порозставляв той крам кругом ґанку* (І. Нечуй-Левицький); — *Німці вже познімали всі дзвони по церквах і костьолах... Перелили їхні віковічні голоси, мідно-жовті тіла на кулі...* (М. Малиновська).

2. *що.* Зняти (у 2 знач.) з себе чи з кого-, чого-небудь усе або багато чогось. *Що було на ній до вінця позичено, чи плахта, чи свита, чи намисто, чи скиндячки, то усе люди своє познімали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Люди познімали з плечей торби, розташувалися на короткий відпочинок* (Григорій Тютюнник); *Селяни зупинилися трохи осторонь, познімали важку свою ношу* (М. Олійник).

3. *що.* Зняти (у 4 знач.) із поверхні все або багато чого-небудь, що її покриває чи становить верхній шар. *"Повбивати* [хом'яків] *та познімати хутро?" — подумав Панько, але вбивати було шкода* (І. Багмут); *Навіть шкір не познімав* [Тодір] *із них* [лошат]: *не тому, що боявся хвороби, а того, що не зміг би без сліз обдирати свої надії* (М. Стельмах); // Зібрати після достигання все або багато чого-небудь (плоди, овочі і т. ін.). *Познімати яблука.*

4. *кого, що.* Зняти (у 6 знач.) усіх або багатьох (пострілом, ударом і т. ін.). *Ми познімали караули, підперли двері і почали кидати у вікна запалені віхті соломи* (Ю. Яновський); — *Добре сказати — присилуйте. Чим присилую? Оцими двома руками? Хіба сторожу вашу познімати. Та й те, скільки тої сторожі?* (Ю. Винничук).

5. *кого, що.* Зняти (у 7 знач.) звідкись, перевести в інше місце всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. — *Машина сама жати не буде, людей до неї треба. А людей ми не дамо. Треба буде, то й строкових познімаємо* (А. Головко); *Він познімав з кораблів частину солдатів і встановив постійну охорону навколо замку де-Кюссі* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

6. *кого і без прям. дод.* Зняти (у 8 знач.) усіх або багатьох (з посади). *Новий голова вирішив здобутки садівників використати у власних інтересах... То й почав кривдити, дискредитувати цих людей, а згодом і з роботи познімав* (Я. Гримайло).

7. *що.* Зняти (у 13 знач.), відмовившись від чогось раніше запропонованого, сказаного і т. ін. (про всіх або багатьох). — *Він .. розіслав научительні* [повчальні] *пункти, аби ніхто не відступався від своїх попередніх слів і підписів не знімав. Але декотрі вже познімали* (Ю. Мушкетик).

8. *що.* Зняти (у 14 знач.) розміри, форму і т. ін. усього або багато чого-небудь. *Познімати копії з документів.*

9. *кого, що і без прям. дод.* Знімати (у 15 знач.) якийсь час. *Я не виключав можливості того, що якісь телепні .. саме тут вирішили познімати свій недолугий сюжет* (Ю. Андрухович); *Режисер з оператором .. крутять ручку свого апарата на палубі .. Потім .. заходять до салону, аби гарненько гостей з порога познімати* (І. Роздобудько); — *Я вам відео познімаю! — знайшовся Сашуня. — Моєю фотокамерою чудове відео можна зняти* (Г. Вдовиченко).

Поздійма́ти (позніма́ти) шапки́ (брилі́, капелю́хи *і т. ін.) див.* **поздійма́ти.**

ПОЗНІМА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док.* 1. Знятися (у 1 знач.) з якого-небудь місця, вирушивши кудись (про всіх або багатьох людей). *В дивізію приїхали вночі. Власне, не в дивізію, а в те містечко з темними готичними шпилями, де вона стояла напередодні. Зараз її вже тут не було. Навіть тили познімались і виїхали вперед* (О. Гончар).

2. *тільки 3 ос.* Знятися (у 3 знач.) у повітря (про птахів, а також літальні апарати). *Хитнулись од вибухів гори, З вершин познімались орли...* (М. Нагнибіда).

3. Зніматися (у 10 знач.) якийсь час. *Декілька років познімавшись у телесеріалах, актриса повернулася на сцену* (із журн.); *Відвідувачі, натхнені природною красою Національного історико-археологічного заповідника "Кам'яна могила", познімалися на пам'ять у мальовничих куточках* (з газ.).

ПОЗНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Знести (у 1 знач.) в одне місце все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Дід Оникій почав лаштувати старі улики для нових роїв; позносив їх до річки, повимивав чистенько й поставив сушитися на сонці* (І. Нечуй-Левицький); *Тяжко довелося запорожцям одбиватися аж до ночі; коли ж стемніло, вони повернулися до своїх чайок, позносили на них поранених товаришів* (А. Кащенко); *Великдень ми собі постановили відсвяткувати по-людськи, аби що там. Прилагодились, як могли. Позносили все, хто що мав* (М. Андрусяк).

2. *кого, що.* Знести (у 2 знач.) зверху вниз усе або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Тетяна тим часом позносила усе манаття з воза, внесла води, подала учительці вмитися* (М. Коцюбинський); *Лазив* [панотець] *сьогодні на стрих та й позносив відти до хати всі старі рами* (Л. Мартович); *Скарб фінікіяни мій з корабля позносили швидко Й там, де лежав я, поклали усе на піску прибережнім* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *кого, що.* Знести (у 3 знач.) з місця все або багато чого-небудь, усіх або багатьох (про вітер, воду і т. ін.). *З'їли паску без Антося, бо не було способу через Буг переправитись: розлився, шумить, порони позносив* (А. Свидницький); *Вітер рвав пароплав з якоря, розірвав прапор на кормі, позносив з палуби порожні ящики, мотуззя, шматки парусини* (М. Трублаїні); *Подекуди повінь позносила містки* (Ю. Мушкетик); // *безос. У війну позносило осколками дерева, зосталися якісь сторчаки* (В. Кучер); *Якби греблю розмило, то й села б унизу позносило...* (М. Руденко); *На ріках позносило всі мости* (П. Загребельний).

4. *що.* Знести (у 4 знач.), зламавши, зруйнувавши і т. ін. все або багато чого-небудь. — *Уп'ять велено: позносити насупроти палацу всі хатки, бо за тими кривобокими хатками нема ніякого виду з панських вікон!* (Панас Мирний); *Там було колись кладовище, але стара звеліла позносити могили й ставити двір* (І. Білик); // Знести все або багато чого-небудь (пострілом, різким ударом і т. ін.). — *Маю п'ятсот найкращих головорізів!.. Кому хочеш голови позносять!* (В. Чемерис).

5. *кого, що.* Знести (у 5 знач.) нагору все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Позносив* [Давид] *мішки на поміст до коша ближче й сів на них* (А. Головко); *Господар .. пошкодував старий мотлох та й позносив його нагору* (Г. Вдовиченко).

ПОЗНО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зноси́ти (у 1 знач.) все або багато чого-небудь. *Що, дівуючи, придбала Мотря, то все позношувала: саме гноття та рам'я висіло...* (Панас Мирний); *Життя людини .. вимірюється .. не тим, скільки хліба й солі вона споживатиме і скільки позношує одежі* (Д. Павличко).

ПОЗНО́ШУВАТИСЯ, ується, уються, *док.* Зноси́тися (про все або багато чого-небудь). *Ганчір'я всякого почало менше перепадати* [Мотрі] — *ген на ногах обв'язане мотузками уже позношувалось, треба б цілішого* (Є. Гуцало).

ПОЗНУЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **знуща́тися** 1. *Вона шукає найменшої провини, щоб познущатися. Вона знає тільки одне — бити, бити в'язнів* (А. Хижняк); *Віруні стає ясно, що їх транспортують кудись .. Хто вони? Навіщо схопили їх? Хочуть просто познущатися чи будуть вимагати викуп?..* (Ю. Бедзик); * Образно. *Короткі гудки. Тутешні телефонні автомати вміють познущатися досить витончено* (Ю. Андрухович).

2. Знущатися якийсь час. — *Захаре, познущався й досить,* — *намагаючись зберегти спокій, сказала Вероніка* (С. Талан); *Вона не минала жодної нагоди вщипнути дівчинку чи навіть трохи познущатися* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *з кого — чого, над ким — чим.* Док. до **знуща́тися** 2. *Ах, що б він зробив усім тим, хто познущався над його честю, над його людською гідністю!..* (С. Добровольський); *Могилу придавили* [опришки] *зверху камінням і замаскували, щоб не знайшли її вороги та не познущалися над останками побратимів* (В. Гжицький); *Я вважав, що краще нехай капітан познущається над кимось із підлеглих, ніж матроси, підбурені мною, здіймуть заколот і вб'ють його* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. *Ледь укупці тримається висохла плоть, Обвисають і губи, й неголені щоки, — Так спотворнів увесь, хоч надвір не виходь, Видно, час і над ним познущався жорстоко* (І. Гнатюк).

ПО́ЗОВ, у, *ч., юр.* 1. Звертання до суду з вимогою захисту цивільних прав. — *Який там, кому і на кого позов написали?* (Панас Мирний); *На Роуза були і спроби замахів, і понад десяток судових позовів* (В. Лис); *Я саме гостював у Альбіні, куди приїхав розбиратися з судовими позовами сусідів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Цивільна судова справа. — *Більше було потім позову за гроші, ніж самих тих грошей* (Леся Українка); *Позови завдавали чимало клопоту і псували діди́чеві репутацію, тим більше якщо він займав ще й урядову посаду* (Р. Іваничук).

Пода́ти *(рідше* **да́ти, учини́ти** *і т. ін.)* / **подава́ти** *(рідше* **дава́ти, учиня́ти** *і т. ін.)* **по́зов** *див.* **подава́ти**[1].

△ **Забезпе́чення по́зову** *див.* **забезпе́чення; (1) Зустрі́чний по́зов,** *юр.* — позов, що подається відповідачем до позивача в той самий суд для одночасного розгляду. *За положеннями ст. 123 Цивільного процесуального кодексу України відповідач має право пред'явити зустрічний позов до початку розгляду справи по суті* (з наук.-попул. літ.); *Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом* (з навч. літ.); **(2) Циві́льний по́зов,** *юр.* — вимога відшкодування матеріальних збитків, заподіяних громадянинові або юридичній особі злочином, яка розглядається судом разом із кримінальною справою. *Якщо особою не було подано цивільний позов у межах кримінального провадження або такий позов було залишено без розгляду, особа має право пред'явити цивільний позов уже в порядку цивільного судочинства* (з наук. літ.); *На захист інтересів неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними чи обмежено дієздатними, цивільний позов може бути пред'явлений їхніми законними представниками* (з мови документів).

ПОЗО́ВНИЙ, а, е, *юр.* Прикм. до **по́зов.** *На судовому засіданні відповідно до принципів судочинства в Запорозькій Січі обов'язково мав бути судовий писар, який вів справи судової канцелярії, збирав докази про винуватість чи невинуватість кожної із позовних сторін* (з наук. літ.); *Запровадження спрощеного позовного провадження стало важливим кроком для підвищення ефективності цивільного судочинства* (з навч. літ.); *Я маю підозру, що зможу подати цей позов .. тільки як зустрічний в часі розгляду моєї власної справи на Страшному Суді. Сподіваюсь, позовну заяву прийме і не відхилить Всемогутній Господь* (О. Ірванець).

△ **Позо́вна вимо́га** *див.* **вимо́га.**

ПОЗО́ВНИК, а, *ч.* Те саме, що **пози́ва́ч.** *Починається суд, Арон мов боїться образити й того, й другого позовника, мовби хоче виправдати їх обох* (Г. Хоткевич); — *Розкажіть, Марино, як діло було... Судові говорити треба тільки правду. За брехню відповідатимете по закону. Так і всі знайте — і свідки, й позовники* (Остап Вишня); *В яких траплялося йому бувати лапах І від позовників чого він не терпів!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПОЗО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **позо́вник.** *В кого нерви скапітулюють* [капітулюють]: *у Івана Івановича, що так фундаментально розбирав справу, чи в прибиральниць, що виголошували пристрасні промови, чи в коменданта, що огризався на своїх позовниць?* (В. Барка); *Наївне оправдування привернуло всіх до бідного дядька Шевка. Школа затряслась од сміху: реготали і слухачі, і судді, і позовниця* (М. Стельмах).

ПОЗОДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *кого.* Зодягти всіх або багатьох. *Йде на літо він у поле, Сам росте чубатий, голий. А на зиму йде до хати, Щоб усіх позодягати (Льон)* (загадка); *Він за свої гроші усіх дітей її позодягав* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що.* Надягти на себе що-небудь (про всіх або багатьох, про все або багато що — про одного). *Вишнівчани працювали нехотя, по неділях і по релігійних святах на роботу не виходили, а, позодягавши розшиті квітчастими манишками сорочки, бродили хутором* (Григорій Тютюнник); *Мете білим снігом од обрію до обрію, все потонуло в снігу, і навіть кущі та дерева .. наче позодягали кожухи* (Є. Гуцало).

ПОЗОДЯГА́ТИСЯ, а́ється, а́ємося, а́єтеся, *док., розм.* Зодягтися (про всіх або багатьох, все або багато чого-небудь). *Відбувалося в селі багато весіль, позодягаються посвятковому, намиста багато в жінок, стрічки висять, на голові вінок — краса, все таке святкове, радісне* (з мемуарної літ.); *Ясени й клени, берези й дуби, горішина й калина позацвітали. Вони позодягались в цвіт від підніжжя стовбурів до крон, кожна гілочка цвіте, кожен сучечок* (Є. Гуцало).

ПОЗОЛІ́ТКА, и, *ж., діал.* Позлітка. *Це була перша у моєму житті шоколадка. Я довго милувалася позоліткою й берегла її* (з мемуарної літ.); *Сіє осінь з розкритих долонь Позолітку на листя дубове* (Віра Вовк); * Образно. *На Франка Юзефа справила сильне враження. Він оцінив її критичний розум, зрозумів, що оця її позолітка "польськості" швидко злетить, опаде, а наверх зрине людина* (Р. Горак).

ПОЗОЛО́ТА, и, *ж.* 1. Тонкий шар золота або бронзової фарби, накладений на поверхню чого-небудь. *Були у цій кімнаті часи стінні і дзеркало узьке та довге — рама на йому* [ньому] *з позолотою* (Марко Вовчок); *Тася й Сачко сиділи в першому ряді колонного залу філармонії, що вабив око м'якими тонами мармуру й позолоти* (Л. Дмитерко); *Стосами стояли товстенні книги в дорогоцінних палітурках, оздоблених сріблом і позолотою* (Ю. Логвин); * Образно. *Кучерявився тінистий сад, вкритий осінньою позолотою* (В. Малик); *Лягла на мур вечірня позолота* (Л. Костенко); * У порівн. *Тільки посмішка — мов позолота, осяває обличчя йому* (С. Голованівський).

2. *збірн.* Позолочені речі (прикраси, шовкові нитки і т. ін.). — *Позолоти не підемо купувати, бо й правдивого золота досить знайдеться в Кочубеєвих скринях* (Б. Лепкий); [Хтось із людей:] *Чашу, святиню церковну забирають!.. Позолоту, срібло...* [Годований:] *Як це забирають..? Хто бере? По якому праву?* (М. Куліш).

3. *перен.* Те, що зовні прикрашає, показує кого-, що-небудь у кращому вигляді, стані і т. ін., ніж це є насправді. *В вас, живих, немало є турботи, А за те, що нас взяла війна, Нам не треба слави й позолоти, Тільки б дітям наші імена* (А. Малишко); *Вона сама вірить у свою доброту, щирість і справедливість. Їй ніколи не доводилося .. стояти на гострому прузі. Кілька разів ставала на менших пружках. І тоді вилазило назовні .. приховане під позолотою* (Ю. Мушкетик); *Скільки ще всього не пускає нас, а скільки забобонів причаєно впродовж усієї дороги.., скільки хапчивих пазурів із запеченою кров'ю здирало позолоту ілюзій* (І. Калинець).

4. Те саме, що **позоло́чення** і **позоло́чування** 1. *Грецькі й скіфські майстри-золотарі VII–XIII ст. для прикрашання тіла, зброї та збруї використовували карбування, гравірування, позолоту, інкрустацію* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗОЛОТИ́ТИ *див.* **позоло́чувати.**

ПОЗОЛОТИ́ТИСЯ *див.* **позоло́чуватися.**

ПОЗОЛОТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **позолотіти.** *Таким звідсіль я в згадці понесу Цей добросердий храм на сицилійських схилах, Його колон і плит позолотілих Спокійну міру, трудову красу* (М. Бажан); *Позолотілий надвечірній клен Шепоче: — Я не дерево — Верлен* (І. Римарук).

ПОЗОЛОТІ́ТИ, іє, *док.* Набути кольору, відтінку золота. *Настане осінь, позолотіє листя, на землю стануть падати каштани* (П. Загребельний); *Після купальської ночі Маргарита не впізнала себе: .. жовті очі позолотіли, шорстке волосся потекло по плечах вороним шовком* (Г. Тарасюк); *Позолотів очерет, білий лебідь сіда на гору* (М. Воробйов); * Образно. *Барвінком росяним пішла* [осінь] *— І слід позолотів* (А. Малишко).

ПОЗОЛО́ТКА, и, *ж., діал.* Позлітка (у 2 знач.); сухозлітка. *Позолотка на кептарику.*

ПОЗОЛО́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **позоло́та** 1. *Фахівці зняли старий позолотний шар із поверхні хреста під час реставрації церкви Спаса на Берестові в Києві* (із журн.).

2. Стос. до позолоти (у 4 знач.), пов'язаний з нею. *У 1807 р. відомий львівський художник Лука Долинський стає головним художником з оформлення інтер'єру Успенського собору в Почаєві й виконує більшість творів олійного живопису на полотні, а також низку позолотних робіт* (з наук.-попул. літ.).

△ **Позоло́тний прес** *див.* **прес.**

ПОЗОЛО́ТНИК, а, *ч.* Фахівець із золотіння. *Першим ігуменом монастиря* [у Красній Пущі] *був Гедеон Буйницький. Він .. підшукав різьбярів та позолотників, і протягом десяти літ зготовлено славний краснопущецький* [краснопущанський] *іконостас* (Б. Лепкий).

ПО́ЗОЛОТЬ, і, *ж.* Те саме, що **позоло́та** 1, 4. *От постала в його уяві кімната, пофарбована світлими веселими тонами — блакить і позолоть...* (Я. Гримайло); *Вона зійшла сходами з трибуни .. Почувалася так, мовби враз опали всі барви і позолоть декорацій театральної вистави, оголюючи підмостки* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); * Образно. *Позолоть дня вилиняла, мов старий килим* (Б.-І. Антонич).

ПОЗОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позолоти́ти.** *Виблискує вбрання на ялинці, під ялинкою парти; на парті позолочені та кольорові обрізки з паперу* (С. Васильченко); *Оглядаємо сувеніри .. Маленькі золоті кораблики з парусами та всіма снастями, зроблені, очевидно, з срібла й потім позолочені, вражають своєю філігранністю* (Л. Дмитерко); *У відкритій шкатулочці поблискує дюжина маленьких ложечок із позолоченого срібла* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Прощайте, ниви. Котіть собі шум свій на позолочених сонцем хребтах* (М. Коцюбинський); * Образно. *Лункі октави дальніх голосів запише обрій у вечірній простір. І молодик над смужкою лісів поставить позолочений апостроф* (Л. Костенко); // **позоло́чено,** *безос. пред. Вінки доплетено, позолочено і повішено під образами, а свахи-пекарки несуть на руках діжу з короваєвим тістом* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Із позолотою (у 1 знач.). *У мене на грудях, на синьому шнурку, висів маленький позолочений хрестик — подарунок матері* (Г. Косинка); *По ній* [жилетці] *.. звисав товстий золотий чи позолочений ланцюжок від годинника* (В. Козаченко).

ПОЗОЛО́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **позолоти́ти.** *Загалом на відновлення Успенського собору Києво-Печерської лаври Іван Мазепа витратив 50 000 золотих, а на позолочення бані — 20 500* (з наук.-попул. літ.); *І. Франко згадує талановитого письменника-сатирика Яна Ляма, автора відомих повістей з галицького життя "Великий світ Цаповіц" та "Голови для позолочення"* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **позоло́та** 1. * Образно. *Бароко осені, химерне, казкове .. Повінь прикрас, орнаментів, позолочення, гарячі, ситі кольори* (Б.-І. Антонич).

ПОЗОЛО́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позоло́чувати.** *Затремтів до самого вершка кам'яний колос, і з грюкотом пообпадало позолочуване проміннє* [проміння] *з його голови і стріли з його рук* (І. Франко); * У порівн. [Данило:] *Може, то якраз золота грамота?* [Петро:] *Именно* [саме] *вона!.. Я бачив, що один краєчок здорово блищав, аж сяв, неначе позолочуваний!..* (М. Кропивницький).

2. *у знач. прикм., рідко.* Із позолотою; позолочений (у 2 знач.). *Молиться* [злодій] *в церкві поміж людьми на те тільки, щоб украсти позолочуваний хрест* (Л. Мартович); *Багатий срібний та позолочуваний посуд .. розставлений по довгих полицях, поприбиваних довкруги кімнат по стінах* (А. Чайковський).

ПОЗОЛО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позоло́чувати.** *У XII–XIII ст. широкого розповсюдження набула техніка позолочування предметів з металу. Золотили остроги, наконечники стріл тощо* (з наук. літ.); *— Кажуть, що він* [час] *уміє навіть сірі спогади перефарбувати в золотий колір. Ти розсміявся .. — Ах, що варте оте "позолочування"!* (Ірина Вільде).

ПОЗОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОЗОЛОТИ́ТИ,** *заст., поет.* **ПОЗЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док.* 1. *що.* Покривати позолотою (у 1 знач.); фарбувати в золотий колір; золотити (у 1 знач.). *Золотарі роблять .. своє діло — гнуть луки, майструють сідла, кують чи позолочують кузнь* (Д. Міщенко); *Позолочуючи крівлі, хіба не радіємо обманові? Адже знаємо, що під тією позолотою — нікчемне дерево* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *— Посох треба позолотить, а змія зверху варто б для шику обсипати брильянтами...* (І. Нечуй-Левицький); *— Слухай, Ізраїлю, як сказав мені Господь! .. "Зроби ковчег .. І позолоти його золотом чистим, і всередині, й зверху позолоти"* (Г. Хоткевич); * Образно. *Придніпровська осінь давно вже позолотила листя дерев* (А. Хижняк).

2. *що, перен.* Освітлюючи, надавати чому-небудь золотистого кольору, відтінку. *Сонце клонилося до заходу і позолочувало парк* (О. Маковей); *Туди* [у блакитну глибінь] *кинув хтось жмут білоперих хмарин, мов оберемок весняного цвіту та рясту. Місяць позолочує їх* (С. Васильченко); *Сонце позолочувало крайнебо* (І. Пільгук); *А Сонце вище підплило І Хмари ті позолотило* (Є. Гребінка); *Сонце — то в східне, то в західне гляне віконце, а то позолотить дороги теплюючий пил* (І. Жиленко); * Образно. *Сонячний промінь .. позолотив надією темні мури й жалоби...* (І. Багряний).

3. *кого, що, перен.* Прикрашати зовні, подаючи, рекомендуючи кого-, що-небудь у кращому вигляді, стані і т. ін., ніж це є в дійсності. *О, як мені, Творець, увірилось нести Тягар цих злиголнів, цієї пустоти! Ти вічну пустоту позолотив зірками? І в мене є така: візьми й позолоти!* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма); [Лір:] *Позолоти порок — І суд зламає спис об позолоту. Немає винних на землі, нема — Я вам кажу! Стаю на захист їм* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

◊ **Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку)** *див.* **золоти́ти; (1) Позолоти́ти ру́ку (ру́чку)** — дати гроші за ворожіння або просто подати милостиню. — *Чорні думи хмурять твоє чоло .. Позолоти, красунчику, руку, — і я розповім, що чекає на тебе в майбутньому* (В. Малик); *Мені циганка ворожити хоче, Лиш просить руку їй позолотить* (Д. Павличко); *Від нас "цигани" не йшли без пригощення .. І того разу "позолотив ручку", хоч на весіллі ні в молодої, ні в молодого не був* (В. Дрозд); — *Ось і я, — з'явилась нарешті Марія, — вже кільком дівчатам ворожила .. Досить на сьогодні.., ручку позолотили, і час марно не пропадає...* (Ю. Покальчук).

ПОЗОЛО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПОЗОЛОТИ́ТИСЯ,** о́титься, *док.* 1. Обсмажуючись, дозріваючи і т. ін., набувати золотистого кольору, відтінку; ставати золотистим; золотитися (у 1 знач.). *Він витяг із пласкої торби жменьку зеленкуватих великих зернин. Дзвінко висипав їх на сковороду .. Небавом зерна ті позолотились* (Ю. Логвин); *Налилися груші соком і позолотилися* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Освітлюючись, набувати золотистого кольору, відтінку; ставати золотистим. *Наперед ступив Михайло Старицький. Його довгі розкішні вуса позолочувалися відблисками смолоскипів* (І. Пільгук); *Раз вечірнє сонце крізь бузок пробилось, Вдарило на стекла променем ясним, А відтіль на стіну, — і позолотилась Зразу вся бандура золотом густим* (Я. Щоголів).

3. *тільки недок.* Пас. до **позоло́чувати.** *У 1695–1696 рр. під час відновлення храмів Давньої Русі позолочуються старі бані Софійського та Успенського соборів* (з наук.-попул. літ.).

ПОЗОМЛІВА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *док.* 1. Зомліти (у 1 знач.), знепритомніти (про всіх або багатьох). *Жінки мало не позомлівали з горя.*

2. *тільки 3 ос.* Зомліти (у 3 знач.), затерпнути (про частини тіла). *Позомлівали кінцівки без руху.*

ПОЗОНДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **зондува́ти** 1. *Лікар вирішив позондувати шлунок пацієнта на підставі отриманих аналізів* (з газ.).

2. *що і без прям. дод.* Зондувати (у 1 знач.) якийсь час. *Капітан (зацікавлений чимось знайденим у рані): — О, осколки ворожої міни. Коли хочете, я позондую ще, але це не обов'язково. А тепер помастимо* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

3. *кого, що і без прям дод., перен.* Док. до **зондува́ти** 3. *Чмир бере слово з Артема, що він неодмінно позондує завтра Карлюгу й усе докладно розповість йому* (О. Слісаренко); — *Якби був такий* [артист], *то колись би та згадали .. — Ну, гаразд! Все ж, я попрошу вас позондувати в цьому напрямку. Може, які родинні фотографії, чи що?* (Д. Гуменна).

◊ **Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати,** *рідко* **прощу́пати) ґрунт** *див.* **зондува́ти.**

ПОЗО́РИЩЕ, а, *с.* 1. *заст.* Видовище (у 2 знач.). *З позорища увечері У терми сховався Святий кесар з лікторами* (Т. Шевченко); * У порівн. *Увага всіх була звернута на нещасну Зіньчину матір, що стояла, як на позорищі, серед веранди. З неї сміялися, кепкували, на неї гримали* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **ганьба́** 1. [Підгайний:] *Прийдеться привселюдно виявити хатній сором!.. Отакий каламут, отаке позорище!* (М. Кропивницький); *Розв'язку маєш бач яку — .. дві вагонетки на боку, одна — колеса вгору .. І невелика тут біда, позорище велике* (П. Дорошко); *Дік бігав, .. тусуючись з усіма попутними дворнягами, вишукоуючи делікатеси по смітниках. — Позорище! — бідкалася мама. — Люди подумають, ми тебе не годуємо!* (І. Карпа).

◊ **Стоя́ти на позо́рищі** *див.* **стоя́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **прику́тий (прибі́тий) до ганéбного стовпа́ (на позо́рищі)** *див.* **прику́тий.**

ПОЗО́РЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зорати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *У селах на городах по 2–5 га земельних паїв позорювали та позасівали соєю* (з газ.).

ПОЗОРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Зорюва́ти якийсь час. *Певне, їм* [бійцям] *теж хотілося хоч трохи поніжитися, позорювати, але не можна — була команда...* (М. Руденко); — *А тепер, сину, скачи на хутір і чекай там моїх наказів. Вранці, думаю, почнеться .. Скачи, Марку. До світанку позорюй ще...* (Н. Рибак); *Узяв* [Гай-Бичковський] *в університеті відпустку.., щоб виїхати на природу, щоб позорювати, порибалити в благодатну пору — на початку літа* (В. Близнець).

ПОЗОСТАВА́ТИ, тає́, таємо́, таєте́, **ПОЗОСТА́ТИ,** а́не, а́немо, а́нете, *док., рідко.* Те саме, що **позостава́тися.** [Хрудош *(перемагаючись):*] *Чи ж вовік нам позостати в тім Гидкім ярмі, чи ж нам до смерті тягать Неволі пута?* (І. Франко); *Топірці ковані мали* [гуцули], *Шапки з пір'ям хвацькі, А тепер позоставали Вам киї жебрацькі* (І. Кулик); *Невже ж погнуться козаки, Які в живих позоставали?* (М. Рильський).

ПОЗОСТАВА́ТИСЯ, тає́ться, таємо́ся, таєте́ся, *рідше* **ПОЗОСТА́ТИСЯ,** а́неться, а́немося, а́нетеся, *док., розм.* 1. Зостатися (у 1 знач.) де-небудь (про всіх або багатьох). *Рушили* [бурлаки] *в далеку дорогу. Тільки позоставались ті, що поженились вдруге при живих жінках* (І. Нечуй-Левицький); — *Іди собі. А ми позостанемось* (П. Загребельний); // *безос. Не такі вони й дядьки, щоб кріпкі та при здоров'ї, але кращих і не позоставалось* (Є. Гуцало); — *Не позосталося жодного боярина, оце тільки я доживаю своє* (І. Білик); // Відстати, відірватися від кого-, чого-небудь, що рухається (про все або багато чогось, усіх або багатьох). *Аж от шлях самий — далеченько селитьби й сади позоставалися...* (Марко Вовчок).

2. Зостатися (у 2 знач.), зберігши попередній стан (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Хазяйка не дала мені з старим добре й розговоритися — принесла чашки і знов заторохтіла: .. які панночки повиходили заміж, які ще позоставались* (О. Стороженко); *Час виторочував сонячну нитку — в тобі позосталося тільки земне* (П. Мовчан); *З Іскоростеня, Вручого та мого тепер Олевська приїхало кілька малих панів, тих, що позоставалися живими* (І. Білик).

3. *тільки 3 ос.* Зостатися (у 3 знач.), продовживши існування (про все або багато чого-небудь). *Лише на верхів'ях, на самих тоненьких гілочках подекуди позоставались самотні листочки і тріпочуться, і тремтять* (Г. Хоткевич); *Все, що вляглося за зиму, .. з величезними крижаними хрестами, що всюди позоставалися на річці після Водохрещі, з незграбними сніговими бабами.., — все це .. стрімголов неслося до весняних просторів Дніпра* (О. Гончар); *Київ назавжди тепер позостанеться для нього вишнево-сизим розспіваним світом, в якому живуть усі барви, вичарувані колись для малого дідом Родимом* (П. Загребельний); // Зостатися після використання, вжитку і т. ін. (про все або багато чого-небудь). [Химка:] *Я, тіточко, качку спекла, закуски, що позоставались тоді, як у панича були гості, — припасла...* (Панас Мирний);

// *від кого — чого, по кому — чому і без дод.* Зостатися як слід, залишок того, що зникло, минуло, або після відходу, смерті кого-небудь (про все або багато чогось). *Недалечко .. збудована нова мурована церква.., оточена оградою з каменю, що позостався од старої будови* (О. Стороженко); *Чорно помальовані дерев'яні стільці, що позоставались після покійного Моссаковського, поперемішувались з білими, привезеними од батька* (І. Нечуй-Левицький); *Від великих снігових заметів позоставалися тільки маленькі брудні горбочки* (Л. Смілянський); *Другого дня вранці Бруно й Буффальмакко розмалювали собі тіло під одежею, буцім їх побито й синяки позоставались, і пішли до лікаря* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

4. Зостатися (у 4 знач.) перев. унаслідок чогось у певному становищі, стати ким-, чим-небудь або яким-небудь (про всіх або багатьох). *Сиділи* [селяни] *на моріжку й грали в "підкидного" .. Після кожної партії .. цокали пальцем по лобі тих, що позоставалися в дурнях* (С. Васильченко).

ПОЗОСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., кого, що, розм.* Зоставити десь усіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Поступово щось навіть схоже на співчуття прокидається в Яреська до них, до цих понурених і одурманених ворогів .. Теж люди. Десь позоставляли й матерів, і коханих дівчат, і домівки* (О. Гончар); *Ще задумав Ярослав посадовити коло себе вмілих писців, які .. позоставляли для науки нащадкам спис його діянь* (П. Загребельний); *Вода, стікаючи, так і позоставляла внизу шпичаки крижані, схожі на бурульки під стріхами* (В. Барка); *Вжахнеться хтось наслідків мудрості своєї .. Позоставляють ґрунти, де раніш панували, та й вйо на нові землі, коли ж глядь: а нема нових землів* [земель] (В. Медвідь).

ПОЗОСТА́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **позоста́ти.** *Ми, позосталі в Києві, трудилися для народу свого і для возвеличення імені Божого в нестачах, утисках і незгодах* (П. Загребельний); *Нічого не стало видко, тільки жевріє долі жар, позосталий від огнища* (Леся Українка); *Ввечері Івась таки почепив на сосонку все, що мав, ще й недогарків кілька позосталих запалив* (Олена Пчілка); // *у знач. ім.* **позоста́лий,** лого, *ч.* Той, хто позостався (у 1 знач.). *А кожному позосталому по всіх тих містах, хто мешкає там, нехай допоможуть йому люди його місця сріблом, і золотом, і маєтком, і худобою, з добровільною жертвою для дому Божого, що в Єрусалимі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *у знач. ім.* **позоста́ле,** лого, *с.* Те, що позосталося (у 3 знач.). *Ідіть ви на нього із краю землі, відчиніть його клуні, порозкладайте його, як снопи, і вчиніте закляттям його, хай не буде йому позосталого!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПОЗОСТА́ТИ *див.* **позостава́ти.**

ПОЗОСТА́ТИСЯ *див.* **позостава́тися.**

ПО-ЗРА́ДНИЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-зра́дницькому.** [Просперо:] *Взявсь Антоніо за діло: По-зрадницьки він браму розчинив, В Мілан своїх прихильників пустивши* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Вадим слухняно випив, але коли ставив порожній келих на стіл, його рука зненацька по-зрадницьки затремтіла* (В. Хрущак); *Цей риф знаменитий .. Це один із найжахливіших морських убивць. По-зрадницьки він чигав посеред ночі на кораблі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПО-ЗРА́ДНИЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як зрадник, як у зрадника, подібно до зрадника. — *Ані жадоба влади, ані бажання наживи, ані жодна інша причина не могла мене на те підбити, щоб важив я по-зрадницькому на життя твоє чи на добро твоє* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Починався шторм. Пронизливий вітер по-зрадницькому підбирався то збоку, то знизу, то бив прямо в лице, обдаючи дрібними солоними бризками* (Д. Ткач); *Серце моє по-зрадницькому теленькало* (І. Роздобудько).

2. *перен.* Віроломно, підступно. — *Лелеку, кажеш, по-зрадницькому вбито? — Судима спохмурнів. — Семена Лелеку я знав. Чесний був* (В. Чемерис).

ПОЗРА́НЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зранити все або багато чого-небудь. *Біжу на тую Україну, ноги позранювала, обличчя галуззям побила, одежу колючками порвала* (Ю. Яновський).

ПОЗРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позрива́ти.** *На вулицях часом тягнуться позривані телефонні дроти* (В. Винниченко); *Геть-чисто вся ріка, скільки оком кинь, праворуч і ліворуч, рясніла бійцями. Вони пливли, простуючи вперед і вперед, туди, до смертоносних вогнів, на рибальських човнах, на плотах, на бочках, на позриваних з ворітниць воротях, озброєні самою лиш легкою зброєю й мужністю* (О. Довженко); — *Там* [нагорі] .. *багато вже не побачите. Все вичищене. Картини позривані, меблі порозбивані* (О. Лисяк); // **позри́вано,** *безос. пред.* [Горніг:] *Сплюндрували* [ткачі] *весь дім фабрикантові .. Поруччя на сходах поламано, підлоги позривано.., попсовано* (Леся Українка); *На весь будинок не було двох дверних табличок, виконаних однаково — так, ніби їх просто позривано звідусіль, де лише вдавалося, і потім звезено до цього дивного місця* (Ю. Андрухович).

ПОЗРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Зірвати (у 1 знач.) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. [Сотник:] *Як барвінок зацвіте...* [Настуся:] *То я й барвінок позриваю* (Т. Шевченко); — *Позривала туча-буря листячко зелене* (Уляна Кравченко); — *З тієї дитини .. хтозна-що вийде. Все він б'є, все нищить, — скаржиться мати. — .. На півонії всі бульбашки позривав* (У. Самчук); *Вересень заповідається теплий і сухий .. Дійдуть помідори, соняшники, квасоля. Хто поквапився і, боячись приморозків, позривав зелені помідори, тепер може каятись* (Ірина Вільде); *Никає* [Горпина] *по нашому подвір'ю, позбирає всі яйця, які знесли кури, позриває перші черешні та яблука...* (Ю. Мушкетик).

2. *що.* Зірвати (у 2 знач.) все або багато чого-небудь, що прикріплене. *Молода компанія пила всю ніч, а світом пішла гуляти по містечку, позривала всі вивіски з шинків* (І. Нечуй-Левицький); *Він лаяв свого слугу і навіть, на превеликий жах хлопця, позривав усі його картинки* (Валерій Шевчук); // Зірвати з кого-, чого-небудь усе або багато чогось. *Іде сотниківна та й іде .. Коли, де взявсь, назустріч їй гайдамака — хап її за груди; хоч і темно, а побачив, собачий син, жемчуг та дукачі; хотів був зараз позривать, а сотниківна його за руку* (О. Стороженко); *Він сам позривав із братів чорний одяг, а з сестер своїх та своякинь темні жалобні шати і казав принести їм іншу одежу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Нестерпно теплий вітер намагався позривати всі голови з плечей, навіть отут, на дні провалля* (Ю. Андрухович); // Зірвати, руйнуючи все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях (про силу води, вітру і т. ін.). *Вода розливалася ширше й ширше. Вже залила дорогу, позривала плоти, вбігає на подвір'я, хоче дістатися до хат* (Б. Лепкий); *Вітер чухрав із дерев ще зелене листя, відчахував гілля. На деяких хатах позривав сніпки* (В. Шкляр); // *безос. Місцями ж, на чистих галявинах, на високих плаях, снігу майже не було: позривало, позносило* (І. Багряний); *Я розказав .. про наше нещастя — і про хати, що по самісіньку стріху затоплені, і про те, що човни позносило і дроти електричні позривало* (В. Нестайко).

3. *кого, перен.* Зірвати (у 3 знач.) усіх або багатьох, примусивши швидко, раптово покинути, залишити що-небудь (місце перебування, роботу і т. ін.). [Ярослав:] *Ти мусиш храм усердно будувати, А ти ще всіх з роботи позривав!* (І. Кочерга); // *безос.* — *Хіба на них розсердишся? І бабунею взивають, і лащаться... А ще ж — сиротята! Либонь усі — будинківські* [з дитбудинку]. *І з Волги, і з Катеринославщини... Голодом позагонило... позривало, як листячка од гілочки...* (А. Головко).

4. *що.* Зірвати (у 4 знач.), зруйнувати вибухами все або багато чого-небудь. *Чечель наказав позривати мости на Сеймі .. Для обложених ті мости вже непотрібні* (Б. Лепкий).

ПОЗРИВА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* 1. Зірватися (у 1 знач.), перестати триматися на чомусь (про все або багато чого-небудь). *Через потепління на високогір'ях Карпат снігові карнизи можуть позриватися будь-якої миті* (із журн.); // Зірватися, звільнитися від яких-небудь пут, прив'язі і т. ін. (про всіх або багатьох). — *Боюся, що від твого диригування на десять верст довкруж позриваються з прив'язі корови й розбіжаться світ за очі* (Ю. Мушкетик); *Перелякані коні позривались з припону й гасали в загороді, знавіснівши з жаху* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Зірватися (у 2 знач.), утративши опору, рівновагу (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Потяг Матте пролетів тим часом пару верст і став, як закопаний, від дзвінка з кабіни командира. Можна було дивуватись тільки, як не позривались з місць гармати!* (Ю. Яновський).

3. Зірватися (у 3 знач.) з якогось місця (про всіх або багатьох); схопитися (у 1 знач.). *Сердешні некрути, Як парені, позривались, В ряди поставали* (Ю. Федькович); — *Хотів побачити, як позриваються* [люди] *від гуку* [шуму пожежі] *та почнуть утікати* (І. Франко); *Вже засипали* [опришки], *коли раптом в боці Жаб'я зачервоніло небо. — Глянь, отамане, — стрепенувся Пугач. Довбуш встав, хлопці позривалися з місць* (В. Гжицький); *Гра була в розпалі .. Коли в повітрі сяйнуло чарівне слово "дев'ятка", усі миттю позривалися з крісел і помчали до бенкетної зали* (Ю. Винничук); // *перен., розм.* Зірватися, швидко, раптово залишивши місце перебування, роботу і т. ін. (про всіх або багатьох). [Дід:] *От водило, — так мов усі чорти позривалися з пекла. І знаю ж, що близька й хата, а не піймаю тропи та й годі...* (М. Старицький).

◊ **(1) Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рівні] но́ги** — рвучко, швидко встати випрямившись (про всіх або багатьох). *Всі арештанти позривалися на ноги* (І. Франко); *Поки ворог стріляв, вони до землі припали і лиш тоді, як він над самий рів прибіг, посхоплювалися на рівні ноги* (Б. Лепкий); *Вони позривалися на рівні ноги й почали одягатися. Мовчки одягалася й Настуня й потайки перехрестилася та змовила "Отченаш"* (О. Назарук); *Ми посхоплювалися на ноги, ошелешені цим все наростаючим гуркотом і ревом* (Є. Доломан); *Цигани позривалися на ноги, похапали вила, сокири, рушниці, пістолі і стали боронитися* (Ю. Винничук).

ПОЗРИНА́ТИ[1], áє, áємо, áєте, *док.* Зринути, спливти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Помочила коноплі та, мабуть, погано придавила, а вони й позринали* (Сл. Б. Грінченка); *Глядь — і діти позринали* [у криниці] (І. Манжура).

ПОЗРИНА́ТИ[2], áє, áють, *док., з чого і без дод.* Зринути (*див.* **зрина́ти[2]** 2) з якоїсь прив'язі, пут і т. ін. (про всіх або багатьох — перев. про коней, волів і т. ін.). *Воли, поївши свою соломку і бачачи, що ніхто їх не напува і не запряга, позринали і пішли собі* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПОЗРІЗА́ТИ *див.* **позрі́зувати.**

ПОЗРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позрі́зувати, позрізáти.** *Коли біжиш, треба не наступати на стерню, а бити по ній пальцями збоку, то не колотиметься. Але позрізуване лободиння чи будяки однаково штрикають* (Є. Гуцало); // **позрі́зувано,** *безос. пред. Через завал на поверхню вів тунель, .. на його стінках позрізувано всі шпичаки, а прутки арматури зварені воєдино* (М. Дашкієв).

ПОЗРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПОЗРІЗА́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* Зрізати (у 1, 3 знач.) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Дід позрізував у вуликах сухі вершечки старої вощини й перебирав її на ряднині* (І. Нечуй-Левицький); *Зінька разом з Ольгою порається на городі. Кілька днів тому зірвали квасолю, помідори, позрізували жовті шапки соняшників* (А. Шиян); — *Ось я цій старій льосі позрізую усі квітки на халаті...* (М. Малиновська); *Омелько сам роззувся, попарив ноги. Позрізав гострою бритвою нігті* (Ю. Логвин); *На наступний рік через недостатнє фінансування позрізали багато програм* (з газ.).

ПОЗРІКА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док., кого, чого.* Зректися (про всіх або багатьох). *П'ять республіканців і три демократи мусили позрікатися своїх додаткових мандатів* (з газ.); *Доктора Моро просто вигнали з країни .. Мало не всі вчені колеги позрікалися його* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Б. Грінченко називає антипатріотами тих людей, хто позрікався української справи* (з наук. літ.).

ПОЗРОСТА́ТИ, áє, áємо, áєте, *док.* Зрости, повиростати (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях). *Так ішло все і минало; Почали ми виростати; Позростали, а тим часом Захворіла наша мати* (Я. Щоголів); *Позростала всюди рута, Позростала скрізь отрута, На тій стежці, тій дорозі, Що ходжу я та ллю сльози* (П. Грабовський); *Підвелися на взгір'ї сосни, На болотах позростали, В хащах випнулись ялини* (Л. Первомайський); *Я сто літ проживу. Та бажається більше прожити. Півстоліття — за мною, а там позростають сини* (С. Крижанівський).

ПОЗРОСТА́ТИСЯ, áється, áються, *док.* Зростися (про все або багато чого-небудь). *Стій, господарю, та й не журися: Винограддячко позростається, Ярі пчілоньки попідносяться, Райські пташечки позлітаються. І за цим словом бувай же здоров* (колядка); *Кущі глоду, терну і шипшини позростались ніби* (Сл. Б. Грінченка); *До подвійних кущів він пробрався оливних, Що позростались докупи, з родючими, плідними — дикі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Натура, справді, була як у тура: тільки позростаються кістки, навесні Яворницький знов на порогах, на передньому з човнів стійма летить у вир* (О. Гончар); * Образно. — *Дорожила вона тими пасками, доки вони зеленню не взялися — аж позросталися од цвілі* (М. Стельмах).

ПОЗРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зросити (у 2 знач.) все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Позрошувала* [Параска] *могилки рідних... водицею-свяченицею... помолилася при запалених свічечках... та посумувала до сліз...* (з мемуарної літ.).

ПОЗРО́ЩУВАТИ[1], ую, уєш, *док., кого, що.* Зростити (*див.* **зрости́ти[1]**) все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Позрощувати малину; Позрощувати онуків.*

ПОЗРО́ЩУВАТИ[2], ую, уєш, *док., що, спец.* Зростити (*див.* **зрости́ти[2]** 2) усе або багато чого-небудь. *Порвані кабелі треба було позрощувати, щоб відновити роботу інтернету* (з газ.).

ПОЗРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позру́бувати.** *У їх хаті інша сім'я домувала, господарювала, у садочку позрубувані були старі дерева* (Марко Вовчок); *Де зелений квітучий Київ? У важкому сні мені наснилися позрубувані дерева* (з публіц. літ.); // **позру́бувано,** *безос. пред. Позрубувано сади .. Нема диму над коминами, і стіни скрізь аж чорні* (В. Барка).

ПОЗРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зрубати все або багато чого-небудь, скрізь або в багатьох місцях. *Де яка деревина була, — все позрубував* (Сл. Б. Грінченка); *Хлопці з усіх пнів і дерев настругали всіляких потвор... Увечері аж страшно дивитися. Бригадир хотів позрубувати* (Ю. Мушкетик); *У нижньому березі яру росли самі кущики, які вої давно вже позрубували мечами й попалили* (І. Білик).

ПОЗРУЙНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зруйнувати все або багато чого-небудь. *"Чого ж сподівалися від Богдана Хмельницького наші ченці і попи..? .. Сподівалися, що він по Вкраїні унію знесе, кляштори й костьоли позруйновує, школи єзуїтські порозганяє"* (П. Куліш); *Град побив хліба, а дощова вода позруйновувала оселі* (з газ.).

ПОЗРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зрушити все або багато чого-небудь. *Весняна тривога почувалася і в кімнаті — наче хтось вийшов з неї швидко, позрушував із місць стільці й меблю* [меблі], *поспішав, бо надворі — весна* (Ю. Яновський); * Образно. *Мотря рукою показувала в напрямі замку: — Бачиш, навіть вежі лаштують. Час позрушував каміння* (Б. Лепкий); *Що значить одна людина в тій велетенській системі..? Що він, Мертенс, у цій колосальній машині, .. яка позрушувала суходоли з суходолами, країни з країнами, місто з містом, нехтуючи всякі державні кордони, раси, нації, релігії, історії?* (В. Винниченко).

ПОЗСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., кого.* 1. *з чого і без дод.* Зсадити (у 1 знач.) вниз, зняти з чогось високого всіх або багатьох. *В Любитові поїзд стояв недовго, і Франко ледве встиг позсаджувати малих та вивантажити взяті в дорогу речі* (М. Олійник); *Прочинив* [Данило] *ворота, заїхав у двір. Позсаджував дітей* (Ю. Мушкетик).

2. *на що і без дод.* Піднявши, помістити десь, на чомусь високому всіх або багатьох; попідсаджувати. *Узяв та й позсаджував дітей на віз* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗСИПА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Зсúпати все або багато чого-небудь. *Понаньмав* [понаймав Тихін] *комори.., позсипав і борошно, і зерно, що привіз, та й став прислухатись, що і як у них у селі поводиться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Петро позвозив ярину, поскладав у клуні в засторонках, а потім незабаром перемолотив і пашню позсипав в засіки* (І. Нечуй-Левицький); *Позсипала* [господиня] *з усіх мисок кришок, Що діти не з'їли: — Оце тобі, .. мій наймитку, Вечеря з обідом!* (з думи); *Мірошник позсипав В обидва чоботи дукати, Млина покинув та й почав На всю округу панувати* (Я. Щоголів).

ПОЗСИХА́ТИ, áє, áють, *док.* Висохнути, пересохнути (про все або багато чого-небудь). *Були річки — позсихали* (Сл. Б. Грінченка); *По незораних степах — чистий пирій позсихав на корню* [корені] (Панас Мирний).

ПОЗСИХА́ТИСЯ, áється, áємося, áєтеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Зсохнутися (у 1 знач.) в об'ємі; стати зморщеним, твердим (про все або багато чого-небудь). *Як же позсихались* [постоли]!.. *Насилу нацупив* (Сл. Б. Грінченка); *Це не борщ, а зелений суп, і ми його їли з .. скибочкою хліба на двох. Мати каже, щоб у животі попарилося та кишки не позсихалися* (І. Кирій); *Дві дошки, споєні залізними завісами, недобре приставали одна до другої, .. між ними була невеличка прогалина, спричинена, може, тим, що дошки позсихалися* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Зсохнутися (у 2 знач.) від тяжкої праці, хвороби, горя і т. ін. (про всіх або багатьох). [3-й козак:] *Від поганих харчів ми так позсихалися, що кожна шабля об нас зломиться* (В. Самійленко).

ПОЗСІКА́ТИ, áю, áєш, *док., що.* Зсікти все або багато чого-небудь. * Образно. *Дощ комиші позсікав, як шаблею* (Марко Вовчок); // *безос. Бурелом пройшовся з градом, густим, завбільшки з квасолю — аж верхівки на виноградних лозах позсікало* (з газ.).

ПОЗСКА́КУВАТИ *див.* **позіска́кувати.**

ПОЗСО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПОЗСУВА́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* Зсунути все або багато чого-небудь. *Розморені теплом, свіжим весняним вітром, червонощокі дівчата та молодиці, позсовувавши на тім'я шовкові хустки, перекидалися ліньки словом-другим* (Ю. Мокрієв); *Далі пішли обідрані хатки убогих людей. Спершу густо, мов їх одну до другої хто позсовував, щоб було затишніше й тепліше; далі рідше та рідше* (Панас Мирний); *З приміщенням уладналося .. Вони там позсовували столи, поставили кадуб з пахучим лимонним деревом* (Л. Костенко); *Пів курсу з'їхалося! Окупували звичайну інститутську аудиторію .. Позсували столи, на столах батони скибками, ковбаса, огірки, спирт!* (Люко Дашвар).

ПОЗСО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, **ПОЗСУВА́ТИСЯ,** áється, áємося, áєтеся, *док.* Зсунутися (про всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Навколо нього поснули друзі-жовніри. Як добрий батько, що доглядає дітей, обходив він їх .. Поправляв шинелі тим, у кого вони позсовувалися* (І. Пільгук); *Стара весь час дослухалась, ніби контролювала оповідання, часом хитала головою. Всі позсувались до гурту* (С. Васильченко).

ПОЗСТА́РЮВАТИСЯ *див.* **позіста́рюватися.**

ПОЗСУВА́ТИ *див.* **позсо́вувати.**

ПОЗСУВА́ТИСЯ *див.* **позсо́вуватися.**

ПОЗСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зсукати все або багато чого-небудь. *Хлопець позсукував смуги старої тканини, щоб зробити мотузяну драбину* (із журн.).

ПОЗУБИ́ТИ, ублю́, у́биш; *мн.* позу́блять; *док., що.* 1. Док. до **зуби́ти;** зробити зазублини на чому-небудь. — *Соломорізка другий місяць стоїть. Ножі позубили. І січки не ріжуть, і грубих кормів не запарюють...* (Я. Гримайло); *Позубив відкрутку для великих шурупів* (І. Сенченко); // Зробити насічку на чому-небудь. *Дехто, сподіваючись, що на завтра прийдеться на жнива ставати, і серп позубив, косу нагострив* (Панас Мирний).

2. Зробити зубці (у 2 знач.) на чому-небудь. *Позубила комір і чохлу* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗУБИ́ТИСЯ[1], у́биться; *мн.* позу́бляться; *док.* Стати зазубленим. *Ляхи як стали Харка рубать, то рубали аж три дні, та ніяк не порубають; і шабля позубилась гірш як залізо* (з переказу); *Шабля позубилась* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗУБИ́ТИСЯ[2], у́биться; *мн.* позу́бляться; *док., діал.* Прорости (у 1, 2 знач.). *Коли зерно позубилося, Чайчиха почала обережно вибирати його і висипати на рядно* (М. Стельмах).

ПОЗУ́БЛЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **позуби́ти.** *Понад рікою — позублені стіни з вузенькими прорізами, і на обвідній стіні — гармати, фальконети, гаківниці* (О. Ільченко); *Вони минали ферми, оточені позубленими парканами й глибокими рівчаками* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // **позу́блено,** *безос. пред. Серп позублено.*

2. *у знач. прикм.* Який позубився *(див.* **позуби́тися**[1]*). Разом з машиною привезено декілька зайвих кіс, що ото їх уставлено нові, а позублені віддали в поправку* (Панас Мирний); *Поснідавши, Петро вийшов із землянки з старою позубленою шаблею, що нею дід Гармаш перегортав вогонь у печі* (Ю. Горліс-Горський).

ПОЗУ́БЛЕНИЙ[2], а, е, *діал.* Який позубився *(див.* **позуби́тися**[2]*);* проролий. *Позублене зерно пшениці багате на вітаміни* (з газ.).

ПОЗУБОСКА́ЛИТИ, лю, лиш, *док., розм.* Зубоскалити якийсь час. — *Вихопилось слово..! А ти радий позубоскалити? Затям: у нашому Місті не жартують!* (В. Чемерис).

ПОЗУБЦЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **позубцюва́ти.** *Типова чавунна вугільна праска, датована кінцем XIX ст., має традиційну форму: носик загострений, нижня частина з невеликим виступом, металева кришка з дерев'яною ручкою для тримання позубцьована* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Із зубцями *(див.* **зубе́ць** 1); зубчастий (у 1 знач.). *Оглядають* [хлопці] *позубцьований засув, пробують замикати і одмикати* (С. Васильченко); *Білизну наші шахівські молодиці не гладили, а качали, для чого існував відповідний пристрій — рубель, така колодочка позубцьована, і качалка* (І. Сенченко); *У традиційному одязі українців кінця XIX — першої половини XX ст., зокрема, і пошита вручну жіноча сорочка із зібраним у зборки й позубцьованим коміром* (із журн.).

ПОЗУБЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., що.* Те саме, що **позуби́ти.** *Оце вже тобі сорочку .. позубцювала в поділках* (Сл. Б. Грінченка); *Зверху коровай прикрашали: клали навхрест качалки тіста, виліплювали "голубців". "Підперізували" коровай ще й тоненькою качалкою тіста внизу, попередньо позубцювавши тісто ножем* (із журн.).

ПОЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **позува́ти.** *Позування скульпторові, бігання до сільради й готування до .. читки п'єси — одбирали геть увесь Сватюків час* (Г. Епік); *Якось мені не випадало попрохати її про позування. Хоча я знав, що часу з неї тоді вистачало* (Ю. Логвин); *Чайка все більше захоплювався дівчиною, незважаючи на ту огиду, яку спричиняло в ньому її позування* (Д. Бузько).

ПОЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Прибравши яку-небудь позу, бути натурою художникові, скульпторові або фотографу. *Тепер Віра пише портрет Клима — він серед квітів у саду. Хлопець з насолодою позує, очей не зводить з рук художниці* (Я. Гримайло); *Вона знімає зі стіни фотокартки свого роду, виймає їх з рамок і складає на стіл. Діти усміхаються до неї, удавано бурмосяться, безжурно позують* (В. Яворівський); * У порівн. *Він сидів картинно за своїм столиком, поклавши на нього сухі, жовті, як у мерця, руки, ніби позував перед фотографом* (Ю. Збанацький).

2. *перен.* Намагатися справити враження поведінкою, словами, зовнішністю і т. ін. *Очевидячки вона позувала перед молодим паничем і вдавала з себе сучасну панну, навіть дуже ліберальну* (І. Нечуй-Левицький); *Вадик нескільки не позував перед нами, висловлюючи всі ці "істини" немовби тільки для Галини* (Іван Ле); *Лікарі навіть не сподівались, що оклигає* [Загатний]. *Божився, що і сам не хотів оклигувати. Мабуть, позував* (В. Дрозд).

ПОЗУМЕ́НТ, у, *ч.* Гаптована сріблом або сухозліткою тасьма для оздоблення одягу, м'яких меблів і т. ін.; галун *(див.* **галу́н**[1]). *І Жук, і Шестірний одягнені в сині каптанки .. з срібним позументом коло невеличкого стоячого коміра* (Панас Мирний); *Носив* [адмірал] *біле із золотим: золоті позументи, ґудзики, погони і кокарда...* (Г. Тарасюк); *Хан .. сидів на оксамитовій вишневого кольору із золотими позументами отоманці* (В. Кожелянко).

ПОЗУМЕ́НТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **позуме́нт.** *Наприкінці XVI ст. німецькі механіки створили верстат для виготовлення тканих шовкових позументних стрічок та галунів* (з наук. літ.); *Ще в епоху Середньовіччя у вишиванні й оздобленні одягу використовували різноманітні методи позументного ручного плетення* (з наук.-попул. літ.); // Зробл. з позументом або з позументу. *Коротке жіноче пальто прикрашають комір-волан і декоративний позументний ґудзик* (з навч. літ.); // Признач. для вигот. позументу. *У Кам'янці-Подільському збереглися печатки кушнірського, лимарського, позументного, ювелірного та інших ремісничих цехів* (з навч. літ.).

2. Який виготовляє позумент. *Позументний майстер.*

ПОЗУМЕ́НТНИК, а, *ч.* Майстер, який виготовляє позумент. *Як свідчать матеріали дослідження, 1844 р. кам'янецький міський поліцмейстер опломбував верстаки позументникам, які працювали без свідоцтв* (з наук. літ.).

ПОЗУМЕ́НТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **позуме́нтник.** *1901 р. у Львові було створено жіночий промисловий кооператив "Труд" і на його основі відкрито школу для дівчат, де навчали професії позументниці* (з навч. літ.).

ПОЗУМЕ́НТОВИЙ, а, е. Те саме, що **позуме́нтний.** *На зворотному боці прапора з позументових золотих літер напис внизу "За Визволення України"* (з наук. літ.); *Кашкети похідної уніформи УНР також повинні були мати позументовий підборідний ремінь* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Припалила* [Марія] *з свічі канделябр... На картину "майорагероя" Полилась позументова ряб* [рябизна] (І. Багряний).

ПОЗУРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, етн.* Зурочити всіх або багатьох. *Дітей мені позурочувала* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *док., що.* Зцідити все або багато чого-небудь. *Варто обов'язково позціджувати залишки молока після годування малюка груддю* (із журн.).

ПОЗЦІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зціпити все або багато чого-небудь. *Позціплювали зуби та й лежать як неживі* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЗЧІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позчі́плювати.** *Пригадались їй якісь садки розкішні, доріжки поміж деревом, ніби жовто помальовані, дерево, позчіплюване гіллям, мов стеля* (І. Нечуй-Левицький); *На білій лебединій шиї пишалося гарне намисто. Були се великі перли, позчіплювані золотим тонесеньким ланцюжком невиданої роботи* (А. Чайковський); // **позчі́плювано,** *безос. пред. Усі вози та мажари обозу було розіставлено величезним колом на горі й позчіплювано ланцюгами за колеса* (І. Білик).

ПОЗЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *док., що.* Зчепити все або багато чого-небудь. *Князь Осмогруд .. скотив докупи вози й позчіплював їх* (І. Білик); * Образно. *Прочитав* [Сидір], *повільно ворушачи зшерхлими губами, усі літери і стулив їх докупи, міцно позчіплювавши звуки* (М. Малиновська).

ПОЗЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, юємося, юєтеся, *док.* Зчепитися (у 1 знач.) (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). *Дуби, клени, осики, берести та всякий чагарник густо поросли і позчіплювалися гіллям* (Б. Грінченко); *Книжки мають якийсь цвілий дух, листки позчіплювались...* (Олена Пчілка); *Вони* [мавпи] *позчіплювалися хвостами на той випадок, якби міст, не витримавши їхньої ваги, обірвався* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПОЗШИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **позшива́ти.** *Нитки, котрими вони* [аркуші] *були позшивані, вже пообривались і теліпались* (І. Нечуй-Левицький); *Їх лиця пожовкли з нужди, їх руки немов обросли глиною і земним воском, їх одіж — то позшиване лахмання, що ледве-ледве держиться на тілі* (І. Франко); *По боках була ця бунда позшивана білим шпагатом* (Л. Мартович); *Батько змарнів, .. і одіж на ньому несвітна, з рябих ганчірок, позшиваних косо* (В. Барка); *Зовсім безбороде обличчя було обпечене, посічене і також позшиване нашвидку, з слідами пересадженої шкіри* (Л. Первомайський); // **позши́вано,** *безос. пред. Полотно позшивано.*

ПОЗШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* З'єднати, шиючи (все або багато чого-небудь, у багатьох місцях). *Я .. доношувала тільки дядинине рам'я!.. Я, бувало, й тому рада .. Та виберу вільну часину, позшиваю, та й пошию або керсетку, або спідницю* (Панас Мирний); *Невістка .. знайшла старе рядно, накрила корову, ще й позшивала рядно попід черевом до самого вим'я* (І. Нечуй-Левицький); *— Бери шматочки ці, .. Позшивай те все докупи, Буде модно, кравче глупий!* (Д. Павличко).

ПОЗШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Зшукати все або багато чого-небудь, усіх або багатьох. *Вона позшукувала по комодах та скринях, що треба було полагодить та полатать* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ІДІО́ТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ідіо́тському.** *Він вчинив нерозважливо, просто по-ідіотськи* (Ю. Мушкетик); *— Я відчувала себе по-ідіотськи* (С. Пиркало).

ПО-ІДІО́ТСЬКОМУ, *присл.* 1. Як ідіот, як в ідіота. *Ведеш його коридором, .. а він тобі щось розказує, хихотить по-ідіотському* (О. Ульяненко); *Дауерлінг у молоді роки вдарився голівкою. Його відповіді на іспитах відзначалися такою дурістю і були такі по-ідіотському заплутані, що вважалися просто класичними* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перен., розм.* Беглуздо; по-дурному (у 1 знач.). *Я .. досі так по-ідіотському здатна ревнувати тебе до твоєї шкільної любові* (О. Забужко).

ПОІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Ікати якийсь час; погика́ти. *Діти можуть поікати трохи від переохолодження* (із журн.).

ПОІМЕ́ННИЙ, а, е. Який містить у собі перелік імен. *Знов і знов читає* [графиня] *імена, Вписані до списків поіменних* (М. Бажан); *Антон Герасимович сидів над книгою, за якою давно вже полював.., і містила вона в собі справжнє багатство — поіменний реєстр усіх куренів січового лицарства* (О. Гончар); * Образно. *У сквері мовчазнім, де пам'ять поіменна, Де вічність пухом тихо кружеля, Там, на гранітне золото букве́нне* [буквене] *Маленький жовто-сивий лист упав* (В. Багірова).

△ **Поіме́нне голосува́ння** *див.* **голосува́ння.**

ПОІМЕ́ННО, *присл.* Називаючи, згадуючи і т. ін. на ім'я кожного. *Троянців Гілла і Аміка Зіпхнула в пекло Турна піка... Та де всіх поіменно знать?* (І. Котляревський); *Він пригадав всіх друзів поіменно, І більш йому не вистачило слів...* (В. Бичко); *Хтось гукав їм услід, ніби й поіменно називав, а вони нечутно й невидимо, немов безтілесні, ковзнули до виходу* (П. Дорошко); *Аби лиш подолати гнів, .. я б поіменно міг назвати усіх братів, усіх катів* (В. Стус); [Порція:] *Будь ласка, перерахуй поіменно їх* [наречених] (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПОІМЕНО́ВАНИЙ *див.* **поймено́ваний.**

ПОІМЕНУВА́ТИ *див.* **пойменува́ти.**

ПОІМЖИ́ТИ, и́ть, *док.* Імжити якийсь час. *Поімжить трохи дощик та й припиниться.*

ПО-ІМПЕРА́ТОРСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-імпера́торському.** *Дехто з наших спортсменів полюбляє поголитися під нуль по-імператорськи* (із журн.); *Ми замовили жаб'ячі лапки, качку по-імператорськи, рисові спагеті, сік* (з газ.).

ПО-ІМПЕРА́ТОРСЬКОМУ, *присл.* Як імператор, як в імператора. *У липні 1797 р. Павло І по-імператорському призначив військового писаря Тимофія Котляревського отаманом Кубанського козацького війська* (з наук. літ.); // *у знач. пред.* Так, як прийнято, заведено в імператора. *Було б узагалі по-імператорському, якби я не витрачав час на шкільних вчителів, котрі називали мене нездарою, а починав би свої дослідження ще дитиною* (з мемуарної літ.).

ПО-ІМПЕ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-імпе́рському.** *Барселона — одне з найдивовижніших міст Європи — вишукана, по-імперськи велична, із безліччю ефектних і пам'ятних місць* (з газ.).

ПО-ІМПЕ́РСЬКОМУ, *присл.* Так, як прийнято в імперії (у 1, 2 знач.). *Уперше святкувати День нації іспанці почали ще в 20-х рр. XX ст., щоправда, тоді це свято називалося досить по-імперському — День іспанської раси* (з публіц. літ.).

ПОІМПРОВІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Імпровізувати якийсь час. *Поімпровізувати може кожен, кому властиві винахідливість і психологічна гнучкість* (з навч. літ.).

ПОІНА́КШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати інакшим; поіншати. *Садок сей у вас зараз поінакшав* (Сл. Б. Грінченка); *Якщо ще кілька років тому мої заміжні однокласниці дивилися на мене з сумішшю співчуття й почуття власної життєвої визначеності, то зараз, коли вони порозводилися, погляди їхні поінакшали* (І. Карпа); *Шум лопатей поінакшав, поважчав, і вертоліт завис* (М. Кідрук).

ПО-ІНА́КШОМУ, *присл.* Те саме, що **по-і́ншому.** *Все тут* [на фронті] *було по-інакшому. Думки проносились одна одної вищі й значніші. Розуміння товариськості стало сердечнішим і ясним, як ніколи ні вдома, ні в школі* (О. Довженко); *Її .. огорнуло теплом від самої лиш думки, що стіни надійно затуляють від вітру та холоду.., і здивувалась тоді: хіба у неї колись було по-інакшому? Хіба вона знає, що таке бути безпритульною?* (Г. Вдовиченко); *Деякі .. намагаються довести, ніби в житті все було не так, як я вам оповідаю, а по-інакшому* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПО-ІНДИ́ЧИ, *присл.* Те саме, що **по-инди́чому.** *Отець Тарасій знов заґерґотав по-индичи* (І. Нечуй-Левицький).

ПО-ІНДИ́ЧОМУ, *присл.* Як індик, подібно до індика. *Не вспіють квартою в ротах пополоскать, — Вже й по-индичому в шинку заґерґотали!* (П. Гулак-Артемовський); *По-індичому студент ковтав великі шматки, не виявляючи жодного захоплення перед мистецьким витвором кондитера-штукаря* (Б. Антоненко-Давидович); *Спочатку щось бубоніло, а потім, коли загалакало сердито по-індичому, то і я почув, і насторожився* (В. Речмедін).

ПО-ІНДІА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-індіа́нському.** *Сама* [Сільвія] *маленька і тендітна, але на диво міцна і спритна .. Та ще й витривала, і по-індіанськи небагатослівна* (Ю. Покальчук); *Ми дізналися, як готується м'ясо по-індіанськи — у земляній печі, скуштували традиційних страв, що ними пригощають гостей на свято* (із журн.); *Скресались коні. Бій кипить довкола. Горить землі прострілений квадрат. Впав індіанець. Раптом... "Хау кола!" А це по-індіанськи: "Здрастуй, брат!"* (Л. Костенко).

ПО-ІНДІА́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в індіанців, за звичаєм індіанців. *Ми по-індіанському загорнулися в ковдри, вийшовши споглядати вогні на небі, що мінилося зелено-жовтими дугами й зигзагами* (з публіц. літ.).

2. Так, як говорять індіанці; мовою (мовами) індіанців. *— А ви знаєте, міс, звідки взялася назва нашого штату — Айдахо? — Ні, — щиросердо визнала Меджі. — Вона взята з мови шошонів. По-індіанському "айдахо" означає "час прокидатися"* (В. Владко); *Я певен .. того захоплення, що його в мені викликала сама тільки назва "Спадайна". Як по-індіанському гарно звучать ці чужі топоніми!* (Ю. Андрухович).

ПО-ІНДІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-інді́йському.** *Той, що водить на нитках ляльки по сцені, називається по-індійськи .. "держиничка"* (І. Франко); *Таріел купцям говорить по-індійськи, та ні слова Не збагнуть вони, бо знана їм лише арабська мова* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПО-ІНДІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у індійців, за звичаєм індійців. *Курка по-індійському з йогуртом та зеленим горошком смакує чудово* (із журн.).

2. Так, як говорять в Індії; однією з мов індійців. *Перехожий на одній з вулиць Делі звернувся до мене по-індійському* (з газ.).

ПОІ́НКОЛИ, *присл., розм.* Те саме, що **інколи.** *Поінколи ми .. цитуємо у відповідь слова осанни рідному народові, написані його найвидатнішими синами* (М. Слабошпицький); *Авторська розповідь .. то тече розлого, мов Дніпро, то нараз збивається на конвульсивний пунктир, і це бентежить чи поінколи й просто дратує прихильників рівнопису* [плавного тексту] *й стилістичної каліграфії* (О. Шугай).

ПО-ІНОЗЕ́МНОМУ, *присл.* Якоюсь іноземною мовою; не по-нашому (у 2 знач.). *Одного разу принесла* [Люба] *й мені майку, звичайну майку, тільки називається якось по-іноземному* (Ю. Мушкетик); *Коктебель! Це звучало по-іноземному, все одно, як Ніцца, Біарриц, Марсель... І викликало в уяві синє море, білі кораблі, пальми на набережній* (В. Нестайко).

ПОІНСТРУКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поінструктува́ти.** *Усі мають бути поінструктовані стосовно своїх обов'язків із питань безпеки* (із журн.); // **поіструкто́вано,** *безос. пред. Особовий склад "Варти порядку" поінструктовано про дії для забезпечення миру та спокою в місті* (з газ.).

ПОІНСТРУКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Док. до **інструктува́ти;** проінструктувати. *Поінструктував голова, як косити, що й до чого* (Остап Вишня); *Керівник-аналітик ЗМІ має поінструктувати допоміжний персонал щодо інформаційного значення заголовків і підзаголовків публікацій* (з навч. літ.).

2. Інструктувати якийсь час. *Він трохи поінструктував нас, десь 5 хвилин, бо його викликали на нараду* (з газ.).

ПОІНСТРУКТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **інструктува́тися;** проінструктуватися. *Виїхав він в різних справах, .. щоб поінструктуватися про все* (Остап Вишня).

ПО-ІНТЕЛІГЕ́НТНОМУ, *присл.* Як інтелігент, за звичаєм інтелігента. *Він щось бурмотів, гикав, по-інтелігентному прикриваючи рота краєм брудної краватки* (І. Роздобудько); // Відповідно до погляду, думки інтелігента. — *Так що ж тоді по-вашому, по-інтелігентному, виходить?* (Григорій Тютюнник); // Як властиво інтелігентові, інтелігенції; розумно, культурно. — *Ви зауважуєте, панно Олю, як я по-інтелігентному коректно висловлююсь?* (Ірина Вільде); *Добротну шапку фіндіпошівці* [працівники філіалу науково-дослідного інституту з вивчення попиту на ондатрові й пижикові шапки] *з першої прогресивки високосного року купили Йосипу Блаженному, як вони називали його по-інтелігентному* (О. Чорногуз).

ПО-ІНТЕЛІГЕ́НТСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-інтеліге́нтському.** *Не вмієш не так, як не вміють малоосвічені люди, що не тямлять літературно зложити фрази, ні, ти по-літературному, по-інтелігентськи, безнадійно не вмієш* (Леся Українка); *Інтелігент ще разок бухикнув, по-інтелігентськи прикрившись долонею* (М. Кідрук).

ПО-ІНТЕЛІГЕ́НТСЬКОМУ, *присл.* Як властиво інтелігентові, інтелігенції. *Тієї випадкової зустрічі все в мені порушилося, може тому, що тоді не рефлектував по-інтелігентському* (Валерій Шевчук).

ПОІНТЕРЕСУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **інтересува́тися.** *Коли я якось чотири дні не виходила з хати.., то "свої люди" не поінтересувались навіть через служанку.., чи не пропала там часом "молода українська сила"* (Леся Українка); — *Напишу тобі* [характеристику], *а хтось прочитає та поінтересується: а хто це, скаже, розхвалює такого, значить, чоловіка..?* (П. Загребельний); *Їй сімдесят третій скоро буде, а йому ж іще більше. Поїхав .. Не поцікавився, не поінтересувався, як вона тоді жила* (В. Лис).

ПОІНТРИГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого і без прям. дод.* Інтригувати (у 2 знач.) якийсь час. *Їй так хотілось пофліртувати, поінтригувати цього приємного на вигляд юнака, щоб хоч трохи розважитись після прикрої розлуки з Сагайдаком* (С. Добровольський); *Василь забуває образу. Козенко втратив нагоду поінтригувати* (У. Самчук); *Іван відповів не зразу, йому хотілось трохи похизуватись перед товаришем, поінтригувати його* (В. Гжицький).

ПОІНФОРМО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поінформува́ти.** *З перших слів Мостового Коляда зрозумів, що секретар повністю поінформований про справи в Сосонці* (М. Зарудний); *Про леді Паджет Маннергейм був поінформований знайомим офіцером, який раніше поселився в готелі* (В. Чемерис); *Право слухати гру Антонієти Новайс Менесес .. треба заслужити. Поінформований передбачливим Лізандро, він знав, що вона була колись видатною піаністкою* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // **поінформо́вано,** *безос. пред. Нас було швиденько, але щедро поінформовано* (Ю. Смолич); *Про результат екзамену буде поінформовано за тиждень* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який володіє якоюсь інформацією; інформований (у 2 знач.). — *Не читали газет? .. Знаєте, наш чоловік пише, добре поінформований* (І. Франко); *Він чоловік поінформований, терся біля начальства* (П. Загребельний); — *Ти непогано поінформована. Бачу, що Рамар не обділяє тебе своєю увагою* (О. Тесленко).

ПОІНФОРМО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **поінформо́ваний** 2. *Поінформованість невідомого солдата викликала до нього довіру* (Ю. Смолич); *Старий злодій здивувався поінформованості Ігоря* (А. Кокотюха).

ПОІНФОРМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поінформува́ти** і **поінформува́тися.** *Одну з них* [листівок] *посилаю тобі, .. але це треба трактувати не як розповсюдження ворожого агітаційного матеріалу, а щире обурливе поінформування офіцера українського війська* (В. Кожелянко).

ПОІНФОРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **інформува́ти** 1. *Чи не холодно тоді ще у Криворівні? .. Поінформуйте мене* (М. Коцюбинський); — *Ми зовсім розвалили кооперацію .. — Ви поінформували б про це центр, — кинув, позіхаючи, Топченко. — Як же! Інформували* (М. Хвильовий); *На вулиці, взявши його під руку, Ярина поінформувала про мету своєї подорожі до обласного центру* (О. Десняк); *Як відомо, про одне й те ж явище можна поінформувати і .. стислою формулою, і конкретною, точною деталлю* (М. Слабошпицький).

ПОІНФОРМУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **інформува́тися.** *Він прочитував щодня всі газети, видавані в Галичині, щоб поінформуватися про настрій у краю* (І. Франко); *Виїхав він в різних справах, .. щоб і поінформуватися .. про все* (Остап Вишня); *Пішов Микола Степанович до .. Кондратюка, а водночас і поінформуватися* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОІ́НШАТИ, аю, аєш, *док.* Стати іншим; змінитися. *Розгублений і плаксивий вираз обличчя поіншав, — дівчина зацікавлено дослухається до чогось* (Ю. Яновський); *Коли ж дорога з неволі скінчилася, вони одразу поіншали, надто Данько* (В. Земляк); *Це був дивний період мого життя, яке фактично не дуже змінилося, але при цьому зовсім поіншало* (Л. Денисенко).

ПО-ІНШОМУ, *присл.* Не так, іншим способом, чином; інакше. *Ми по-новому розумієм світ, По-іншому і любим, і страждаєм* (А. Малишко); *Йому* [Тимкові] *ніби підмінили душу, і він тепер відчував те, про що раніше і не догадувався. Навіть звуки він сприймав тепер по-іншому* (Григорій Тютюнник); *На душі потеплішало. Стало якось затишніше, веселіше. Зовсім по-іншому сприймався навіть аеропорт* (О. Чорногуз).

ПОІРЖА́ВІЛИЙ, *рідше* **ПОРЖАВІ́ЛИЙ,** а, е. Дієпр. акт. до **поіржа́віти, поржаві́ти.** *На вулицях .. самі порожні, вже злегка поржавілі, потьмянілі рейки трамваїв, по яких не гуркотять колеса вагонів* (В. Винниченко); *Ось нарешті я й у своєму дворі .. Іду від хвіртки до сінешніх дверей .. і бачу: на них висить наш великий поржавілий замок* (І. Кирій); *Під сливами в нас бита цегла лежить, поіржавіла бляха, лахміття* (Є. Гуцало); *Біля низенької сірої хатинки, що притулилася до темної стіни башти, стояли, сиділи у сірих поіржавілих куртках рудокопи* (Олесь Досвітній).

ПОІРЖА́ВІТИ, іє, *рідше* **ПОРЖАВІ́ТИ,** іє. Док. до **іржа́віти, ржаві́ти.** *Лежачий плуг скоро поржавіє, ледача людина скоро постаріє* (прислів'я); *Воно* [вікно] *було прибите знадвору гвіздками. Але гвіздки ті давно вже поіржавіли* (Б. Грінченко); *— Ми його* [коропеня] *в воді будемо важити... — почав вчитель. — У воді? — не повірив Сашко. — У воді? — і засміявся. — Як же це? І терези поіржавіють...* (І. Багмут); *Крихітний радіопередавач був наче щойно з заводу — не поіржавів, не зволожів* (М. Дашкієв); *Земля на шляху порепалася, трава обабіч нього вигоріла — не трава, а руде прядівце; навіть деревій, нащо вже терплячий, і той поіржавів, поламався* (Григір Тютюнник).

ПО-ІРЛАНДСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ірла́ндському.** *Каву по-ірландськи, що є симбіозом кави, віскі та густих ніжних вершків, подають в ірландських келихах на ніжці з прозорого скла* (з навч. літ.); *— Куди мене ведуть? — спитавсь Гаррі в одного констебля. Гаррі звернувся до нього по-ірландськи — він скидався на ірландця* (М. Йогансен).

ПО-ІРЛА́НДСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в ірландців, за звичаєм ірландців. *Я знав, що в цьому ресторані готують дивовижний стейк по-ірландському, й замовив дві порції з овочами* (І. Роздобудько).

2. Ірландською мовою. *Гадаючи, що його господар помер, Фелім заходився жалібно голосити над ним по-ірландському* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Поодинокі ірландські поети вдавалися до мови метрополії задовго до тотальної англізації, а сьогодні окремі ентузіасти, натхненні ідеєю кельтського відродження, віршують по-ірландському* (з наук. літ.).

ПО-ІСЛА́НДСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ісла́ндському.** *Оселедець по-ісландськи в олії.*

ПО-ІСЛА́НДСЬКОМУ, *присл.* 1. Як в ісландців, за звичаєм ісландців. *У Рейк'явіку збереглася давня історична забудова, є тут по-ісландському особливі пам'ятники і сучасні райони з оригінальними графіті та інсталяціями* (із журн.).

2. Ісландською мовою. *По-ісландському говорять переважно лише в Ісландії. За межами цієї країни ісландську мову використовують дуже мало* (з наук.-попул. літ.).

ПО-ІСПА́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-іспа́нському.** *Режисери доручили мені невеличку роль, де говорити всього два речення. Я вже їх вивчив по-іспанськи* (Ю. Покальчук); *— Прокинулись? — запитав він по-іспанськи* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПО-ІСПА́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у іспанців, за звичаєм іспанців. *По-іспанському сентиментальна балада.*

2. Іспанською мовою. *Як подобалися йому романські мови! В якому захопленні він щебетав по-іспанському, як він заливався від щастя в Парижі!* (Олекса Ізарський); *Стефанія щось запитала в нього, й він відповів — по-іспанському* (І. Білик); *Записку було написано по-іспанському* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПО-ІТАЛІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-італійському.** *У кутку збоку від смаглявого гостроокого бармена яскравими фарбами блимав телевізор, щось азартно, чисто по-італійськи, розповідав диктор* (А. Михайленко); *Товариство у мене виключно російське і по-італійськи, на жаль, не розмовляю, тільки як ходжу до міста або до парикмахера* [перукаря] (М. Коцюбинський); *Роксолана відкрила футляр, дістала звідти шовковий звоєць* [сувій], *розгорнула його. Написано було по-італійськи* (П. Загребельний).

ПО-ІТАЛІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у італійців, за звичаєм італійців. *Сам посол і всі його люди числом до шістдесяти зодягнені в коштовне вбрання, пошите по-італійському* (П. Загребельний); *Коли козиряєш іноземцям по-італійському, мимоволі ніяковієш. Певне, італійський спосіб віддавати честь придумано не для експорту* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Італійською мовою. *І по-італійському він говорить, і по-англійському, і по-польському, і по-чеському. Підходжу і питаю: — А по-українському можете?* (Остап Вишня); *Він заговорив так швидко по-італійському, що я нічого не зрозуміла* (Ю. Яновський).

ПО-ІУДЕ́ЙСЬКИ, ПО-ЮДЕ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-іуде́йському, по-юде́йському.** *У IV ст. церкви Римської імперії були стурбовані розбіжностями щодо святкування Паски: одна частина віруючих хотіла святкувати Паску по-іудейськи, а інша "наслідувала усіх християн у світі"* (з наук. літ.); *Виховувати по-юдейськи.*

ПО-ІУДЕ́ЙСЬКОМУ, ПО-ЮДЕ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як у іудеїв (юдеїв), за звичаєм іудеїв (юдеїв). *Святкувати Новий рік по-іудейському.*

ПОЇДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поїда́ти** 1, 8. *Ти можеш його* [зерно] *посіяти, а можеш з'їсти. Насолода від поїдання є, але зерно вже навіки пропало* (О. Бердник); *То він її, то вона його запрошували на щось смачне і корисне — наприклад, оздоровче поїдання стиглого винограду* (В. Кожелянко); *Професор запалив цигарку і .. сказав: — Але в тім житті ми розмінюємось на дріб'язки. Ви розумієте! До того — інтриги, склоки, причіпки, поїдання взаємне* (М. Івченко).

ПОЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПОЇ́СТИ,** ї́м, їси́; *наказ. сп.* поїж; *док.* 1. *що.* Їсти що-небудь, споживати їжу. *— Ні, ти в мене не хазяйка-таки! — О, ти мудрий хазяїн!.. по чужих хатах ходячи та чуже добро поїдаючи, — уколола Наталія Миколаївна* (Панас Мирний); *Поїдаючи вишні.., добирався* [М. Гоголь] *до будинків, розкиданих за містом* (О. Полторацький); *— Рослини засвоюють енергію сонця, їх поїдають тварини, а тварин — люди...* (О. Бердник); *Добре діло карасі: не поїси, так продаси* (Номис); *— Так я тобі зготую щось поїсти* (М. Стельмах); * Образно. *"Цілую, плачу, кохаю! Ваша"... Адреса й телефон. Ці слова я читав, .. я ненаситно поїдав їх, як звір свою жертву* (У. Самчук); // *чого.* Споживати певну кількість чого-небудь. *— Поїдає* [пані] *тих ласощів не в себе — така!* (Марко Вовчок); *За обідом у приятельки, чи поїла* [Ївга] *чого, чи ні, мерщій наложила усього, понесла до Левка у острог* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бойові частини самі провадили потрібні роботи — в умовах пронизливого холоду, .. позбавлені можливості хоч де-небудь перегрітися, поїсти гарячого* (Ю. Яновський); *Він зняв краватку, вдягнув халат, нічний ковпак та домашні туфлі і сів біля каміна поїсти вівсянки* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса);

// *тільки док.* Прийняти їжу. *Серед діброви в гущині Вечірньою добою, Поївши добре, Лев лежав* (Л. Глібов); *Було приємно подумати, що зараз прийдуть солдати, змінять його і він зможе десь у холодку поїсти* (Гео Шкурупій); *Дні і ночі він був у лісі. До хати заходив лише, щоб поспати та поїсти* (Я. Гримайло); // *тільки недок.* З'їдаючи, винищувати (про птахів, комах і т. ін.). *Сарана поїдала все, що могли перетерти її щелепи* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Всякому своя доля: один, рук не покладаючи, працює, а другий його працю без клопоту поїдає!* (Панас Мирний).

2. *що.* З'їдати все, без залишку. *Учився* [Гриць] *дуже добре, а їв у бурсі дійсно геніально. Поїдав не тільки свої порції, але й товаришів* (О. Маковей); *Я .. придивлявся до різних людей. Одні орали землю, інші поїдали їхні плоди* (Валерій Шевчук); *Козаки як діти: хоч багато — поїдять, хоч трохи — наїдяться* (Номис); — *Все чисто поїли* [куми] *та попили, тільки порожні пляшки позоставались* (І. Нечуй-Левицький); — *За зиму хліб поїмо, та й знов навесні — куди б хоч за харч дітей розіпхати* (А. Головко); — *Прийду додому, скомандую, щоб напекли пирогів, — каже він. — Всі поїм!* (А. Дімаров); *Руббан щедро виділив для матросів в'яленого акулячого м'яса та фініків і наказав поїсти всі кавуни* (Ю. Логвин).

3. *тільки док.* Харчуючись, задовольнити потребу організму в їжі, погодувати себе. *А любив він гарненько поїсти...* (П. Грабовський); — *Знаєте, я — роботяга. І хочу небагато. Мені дай поїсти, поспати, одягтися і т. д. Мало? Ні, я не забув і про душу* (О. Шугай); *Вона взагалі не дбала про свій вигляд, поведінку і фігуру. Любила смачно і багато поїсти* (І. Роздобудько).

4. *тільки недок., що.* Живитися чим-небудь, уживати як їжу, корм; годуватися. *Вівці люблять сю траву й охоче її поїдають* (Г. Хоткевич).

5. *що.* Пошкоджувати, псувати що-небудь (про комах). *Ненажерний довгоносик поїда молодий буряк* (К. Гордієнко); *Міль рукава* [сукні] *поїла... якось треба се направити* (Леся Українка); — *Любий Василю Денисовичу, — .. сказала Зоя Михайлівна, — не було б наших пестицидів, не їли б ми з вами зараз оте все, що стоїть на цьому розкішному столі. Замість нас поїли б усе довгоносики, колорадські жуки* (В. Нестайко); *Сьогодні Зайчик мусив навідатись в село. Поїла в нього гусінь капусту* (І. Андрусяк); // Сильно кусати, жалити (про комах). — *А я ж до тебе наче рідний: не хочу, щоб твоє тіло в економіях гуртова нужа поїдала* (М. Стельмах).

6. *що, рідше кого, перен.* Знищувати, поглинати. *Пожарище завжди будить важку думку про розор, про людське нещастя, його вогонь немилосердно жере-поїдає, що стріне в дорозі...* (Панас Мирний); *Адам не жартує. Його поїдає мертвий огонь. — Розумієш, Ленд, — прищулив холодні очі Адам. — Є така невесела штука, називається білокрів'я...* (В. Близнець); *А йде* [Палажка] *з Києва, то ще за селом роззявить рота, ладна всіх поїсти* (І. Нечуй-Левицький); [Бурлака *(до писаря):*] *Я й до справника, і до губернатора доступлюсь. А ви мовчіть, поки він поїсть вас всіх!* (І. Карпенко-Карий).

7. *тільки недок., кого, перен.* Завдавати болю, смутку; мучити. *Чуже лихо не болить, своє — серце поїдає* (Григорій Тютюнник); *Але яка гризота поїдає її? Може, когось любить, а він не квапиться до неї? Так не може бути* (М. Стельмах); *Може, червак страху й зневіри підточує їх* [людей]; *може, шашіль безнадії і змирення; а може, висушує їх безводдя любові і поїдає гниль непотрібності...* (М. Дочинець).

8. *тільки недок., кого, перен., розм.* Весь час дорікати кому-небудь, ганити, сварити когось. *А що вже наймита маленького, то він* [хазяїн] *поїдав немилостиво* (Марко Вовчок).

◊ **(1) Всі ро́зуми поі́сти** — стати дуже розумним. [Рябина:] *Ще молоко на губах не обсохло, а воно гадає, що всі розуми поїло* (І. Франко); — *Обозного слухати треба, бо він усі розуми поїв* (Б. Лепкий); *Я тоді ще студіював, то до того ставився скептично, думав, я один всі розуми поїв, знаєте, молоде — дурне...* (О. Забужко); **(2) Жда́ники (жда́нки) поі́сти (розгуби́ти)** — утратити надію на можливість дочекатися кого-, чого-небудь. *Ждали, ждали, та й жданки розгубили* (Номис); — *Добрий вечір, — привітався Шамрай. — Добрий, — відгукнулася Мар'яна. — Я вже й жданики поїла, а тебе все немає* (В. Собко); — *Ти чого не приходив?.. Ми тебе ждали-ждали та й жданики поїли...* (А. Дімаров); *Ми ждали, ждали твоєї помочі, та й жданики поїли!* (Є. Гуцало); *Вже випили вино і жданики поїли, та не зійшла звізда й не відступила тьма* (І. Римарук); **ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти** *і т. ін.)* **очи́ма (о́ком)** *див.* **ї́сти; (3) Ло́жкою не поі́сти** — дуже багато, велика кількість чого-небудь. — *То він справді стільки грошви приніс, що ложкою не поїсть, доки жити буде? — поцікавився Жменяк* (М. Томчаній); **Че́рви б поі́ли (з'ї́ли)** *див.* **че́рви; (4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **усі ро́зуми поі́сти** — уживається для підсилення ознаки; дуже, надто, занадто. *Мудрий як би всі розуми поїв* (Номис); *Наші — такі всі розумні, наче всі розуми поїли* (Марко Вовчок); *Хлопака занадто хитрий на свої літа, .. бо дере перед нами, простими шляхтичами, носа, ніби всі розуми поїв* (Г. Пагутяк).

ПОЇДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **поїда́ти** 1, 2. *Цілим морем лились найсолодші пиття, Поїдались розкішніші страви, І котилось щодень безтурботне життя На могилах дідівської слави* (П. Грабовський); *Все зелене колись всихається, все солодке поїдається* (приказка); *Вони .. підбирали плоди, придатні до їжі, частина тут же поїдалася, решту оддавали дітям* (А. Дімаров).

ПОЇ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поі́сти** 1, 2, 5, 6. *Він з ентузіазмом витаскував з-за пазухи купу старих брошур, поїдених цвіллю, показував їх хлопцям, тикав у них пальцем* (І. Микитенко); *Там* [на балу в губернатора] *можна .. потримати келих шампанського в руці, обтягнутій колись купленою в Парижі рукавичкою, чудовим доповненням до парадового костюму, добряче поїденого міллю* (Н. Околітенко); *З меблів* [у кімнаті] — *тільки круглий стіл із різними за стилем і віком стільцями, диван та справжній грамофон на поїденому жучком комодику* (Люко Дашвар); *Після багатьох запеклих битв.., зі слідами тяжких трудів і злигоднів, порубані у січах, поїдені солоними хвилями на каторгах, стояли козаки перед своїм гетьманом, який дякував їм за хоробрість* (О. Довженко); *Жмут соломи котився по рудуватому, ніби іржею поїденому двору* (В. Дрозд); *Це заворожливе поєднання кольорів — теракоти й лазурі, поїденого водою рифу і живої, пронизаної сонячними зайчиками субстанції моря* (Любко Дереш); // **поі́дено,** *безос. пред. А випито скільки?! А поїдено .. скільки?!* (Остап Вишня); — *Поїдено* [консерви]. *І втишився голод* (В. Барка).

ПОЇ́ДЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **поі́дений.** *Той, хто слідкує за станом насаджень, має фіксувати погризеність листків і кори дерев, заселеність дерев гніздами птахів, поїденість молодих насаджень лосем тощо* (з навч. літ.); *Окрім "патини часу" на поверхні дерев'яних меблів можна створити ефект "поїденості" жучками* (із журн.).

ПОЇ́ДКА, и, *ж., діал.* Кількість їжі, споживаної за один раз. *У нас хліба ще на одну поїдку буде* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЇ́ДЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Який виражає зневагу, осуд, презирство; нищівний. *Без жалю, немилосердно він* [голова] *.. безчестив злодійські заміри, окидаючи усіх своїм поїдливим поглядом* (Панас Мирний).

ПО́ЇДОМ, *присл.* З'їдаючи *(див.* **з'їда́ти** 6). * Образно. *Спалює мене поїдом жадання єдине: їхати до тебе поїздом більш як дві години* (Ю. Андрухович).

◊ **По́їдом (їдьма́, їдо́м) ї́сти** *див.* **ї́сти.**

ПОЇЖДЖА́НИН, а, *ч., перев. мн., заст.* Учасник весільного поїзда. *Поїжджани сідають на лавах. Тетеря* [прізвище] *з боярином на першому місці. Дружки співають ласкаво, на мир* (І. Нечуй-Левицький); *Поїжджани самі запалили лампади і свічки, витягли на середину аналой і, коли біля ґанку зупинився поїзд нареченої, вдарили урочисто шлюбного співу* (З. Тулуб); *Ти прости, пробач, коханий мій, .. Завтра мають поїжджани буть, Повезуть мене вінчатися* (Л. Первомайський).

ПОЇЖДЖА́НКА, и, *ж., заст.* Жін. до **поїжджа́нин.**

ПОЇ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся. Док. до **ї́житися;** зіщулитися (у 2 знач.). — *Шкода борсучка, — сказав один ведмедик. — Треба допомогти йому. — Звичайно треба, але... вода холодна, — поїжився другий ведмедик* (з казки); *Геннадій .. витяг термометр: тридцять шість і чотири. Мерзлякувато поїжився; ліг на дивані, сховавши голову під ковдру; його тіпала лихоманка — морозило плечі і водночас обсипало гарячими іскрами* (І. Волошин); *Ковальов уявив собі, що буде, коли не витримає статор, і аж поїжився* (В. Собко); *За якусь мить з терміналу вигулькнув інший пасажир, поїжився* (М. Кідрук).

ПО́ЇЗД, а, *ч.* 1. Ряд з'єднаних між собою вагонів, що рухаються рейковими коліями з допомогою локомотива; потяг *(див.* **по́тяг**[2]). *Кажуть, що той поїзд, яким ми мали їхати, прибув на другий вокзал* (М. Коцюбинський); *Вони залишили коней і далі вже мандрували поїздом* (І. Багряний); *Поїзд метро загуркотів, вирвавшись із темного тунелю на світлий простір* (О. Чорногуз).

2. Низка візків, саней і т. ін., що їдуть в одному напрямку; валка. *На білому, пишному румаку .. виїхав граф Потоцький і зупинився на найвищому горбику; за ним тягся поїзд потужного лицарства* (М. Старицький); *Учора чутка пройшла, а сьогодні були селяни на полі та й бачили — по дорозі, куряву здіймаючи, проїхав цілий поїзд фаетонів. Догадалися — ніхто ж, як князь* (А. Головко); *Від воріт з Подолу їхав великий гурт вершників, слідом за ними коні тягли кілька великих саней, поїзд замикав ще один загін вершників* (С. Скляренко).

(1) Ванта́жний *(заст.* **това́рний) по́їзд (по́тяг)** — поїзд, яким перевозять вантажі, товари. *Проходить товарний поїзд, вантажений гарматами, машинами* (Ю. Яновський); *Німці товарний поїзд учора пустили в Донбас, до Єнакієвого чи до Горлівки* (Григір Тютюнник); *Одного разу я сів на товарний поїзд, добираючись додому* (Р. Андріяшик); *У штаті Огайо товарний поїзд проїхав без машиніста сто кілометрів* (Л. Костенко); *У Станіславі, куди вони дісталися вантажним потягом, формувався український піхотний полк* (В. Шкляр); **(2) Весі́льний по́їзд:** а) низка візків, саней і т. ін., що їдуть з учасниками весільного обряду. *По шлюбі весільний поїзд зараз рушив до Дум'ячишиного дому* (І. Франко); *Всі збилися на невеликій паперті й позиркували на шлях, яким приїхать мав із Мотронівки весільний поїзд* (Василь Шевчук); *Весільний поїзд простягся так далеко, що молода, визирнувши зі свого теплого критого воза, не бачила крайніх* (І. Білик); *Він і приснився, як на часинку заковизла. Той, до кого її* [Єфросинію] *вранці мали везти весільним поїздом* (В. Чемерис); б) родичі, гості, що йдуть за молодим та молодою під час виконання весільного обряду. *Улицею, криком-зиком, весільний поїзд ішов... до молодої в хату, в прийми, за земельку* (Г. Косинка); *Весільний поїзд зупинився перед столом, Павло з молодою та дружками підійшов до столу* (В. Кучер); **Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з паропла́ва, з літака́** *і т. ін.)* *див.* **зніма́ти; (3) Кур'є́рський по́їзд (по́тяг)** — пасажирський поїзд, що йде з найбільшою швидкістю. *Ми надоспіли якраз на кур'єрський поїзд до Відня* (І. Франко); *Холодний дощик, очевидно, не попсував настрою машиністові кур'єрського поїзда, що повіз зі Сходу на Захід кілька міжнародних вагонів* (М. Трублаїні); *Вони наздогнали кур'єрський поїзд, що йшов колією обіч дороги* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); **(4) Маршру́тний по́їзд (по́тяг)** — поїзд, що без переформувань їде до пункту призначення. *Пролітають села, і сади, і міста, і шахти, і заводи... Він маршрутні водить поїзди* (В. Сосюра); *У 1918 р. усі маршрутні поїзди з Росії до України були переповнені пасажирами, що вирішили повернутися на землю батьків* (з наук. літ.); **(5) По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення)** — поїзд, який має пройти відносно далекий шлях. *Такі вагони, із самостійним керуванням, додавали до поїздів далекого призначення* (М. Трублаїні); *Тут проходили поїзди далекого призначення* (В. Кучер); *Різнокаліберні начальники й начальнички гарячково бронювали квитки на літаки та поїзди далекого сполучення* (А. Михайленко); *У всі кінці країни біжать довгі важкі поїзди далекого сполучення. Всюди відкрита дорога. Скрізь горить зелений вогник — путь вільна* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); **(6) Пошто́вий по́їзд (по́тяг)** — пасажирський поїзд, що має спеціальний вагон для перевезення пошти й зупиняється на всіх станціях для обміну поштових відправлень. *Ходять, ходять безупинні гуркотливі поїзди. Пасажирські, і вантажні, і поштові, і швидкі* (Н. Забіла); *Пригадую, немов сьогодні, коли на захід день хиливсь, поштовий поїзд Харків — Готня на три хвилини зупинивсь* (І. Гончаренко); *Малу поцілував і подавсь до вокзалу, поштовий поїзд о третій* (Є. Пашковський); **(7) Прями́й по́їзд (по́тяг)** — поїзд, яким пасажири прибувають до кінцевого пункту своєї подорожі без пересадок. [С е р г і й:] *Цей поїзд прямий до Москви, а нічний з пересадкою* (З. Мороз); *Вона дуже любила тут* [у Перемишлі] *гуляти.., навіть коли їздила до Польщі прямим потягом* (Н. Сняданко); **Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н** *і т. ін.)* *див.* **пуска́ти; (8) Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н)** — поїзд, який використовують для перевезення поранених і надання їм медичної допомоги. *На схід санітарний ішов ешелон. Спокійно собі стукотіли колеса...* (І. Нехода); *Наш санітарний ешелон зараз стоїть на прикордонній станції Н* (О. Гончар); *Не кожної ночі прибував санітарний поїзд, у нас було досить часу і для перепочинку, і для продовження .. філософських суперечок* (М. Руденко); *На третій колії стоїть санітарний поїзд* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **Склада́ч поїзді́в** *див.* **склада́ч; (9) Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий** *(зах.* **поспі́шний)) по́їзд (по́тяг)** — пасажирський поїзд, який рухається з підвищеною швидкістю, без зупинок на маленьких станціях. — *Ми заплатили в готелі, поїхали на залізницю і за чверть години мчалися поспішним поїздом до Варшави* (І. Франко); *До перону прискочив скорий поїзд і через хвилину помчав далі* (Іван Ле); *З окриленим серцем летів я в столицю У поїзді скорім крізь луки й бори* (В. Бичко); *Швидкий потяг повільно прискорює ходу, наче з почуттям зверхності над звичайними потягами* (О. Шугай); [Г о л о с:] *Скорий поїзд Сімферополь — Ковель прибуває на першу колію* (О. Ірванець); *Дія закону поширюється на денний швидкісний потяг, який здійснює перевезення пасажирів у прямому залізничному сполученні маршрутною швидкістю 90 км/год* (із журн.).

ПОЇЗДИТИ, ї́жджу, ї́здиш, *док.* Їздити якийсь час. *Вона поїздить з копитаном* [капітаном], *заробить багато грошей, у розкоші поживе, а я на смітті помру!* (Г. Квітка-Основ'яненко); [К і н д р а т:] *Боюсь я, все вона книжки про усякі мандрівки читала. Чи не скочила в поїзд?* [О л ь г а:] *Коли навіть так, то поїздить ще два-три дні і повернеться* (О. Корнійчук); *Клоді закричала, що вона хоче поїздити верхи на ведмеді, як у цирку* (О. Іваненко); *Мені колись світ здавався неосяжним, подорож Магеллана — фантазією. А поїздив, походив — земна куля не такий уже гігант* (Р. Андріяшик); *Степанович багато поїздив, багато побачив, все вмів робити, любив співати* (Д. Білий); // Здійснити декілька поїздок. *Сергія завжди цікавило нове. На курси поїздив, та й прийняли його на роботу* (М. Руденко).

ПОЇЗДКА, и, *ж.* Виїзд куди-небудь на короткий час; коротка подорож. *Я вже описував Вам своє життя тут і свої поїздки в гори* (М. Коцюбинський); *Домовившись про завтрашній ранок, про поїздку в район, Василь попрощався* (О. Копиленко); *Люди приїздили сюди з різних мотивів. Більшість, особливо молодь, вбачала в поїздці до Морниці веселу розвагу* (Ірина Вільде); *Нинішня поїздка проходить рівно, Дударевича цілком влаштовує, що Заболотний більшу частину дороги сидить за кермом* (О. Гончар); *Стільки сподівань на сьогоднішній вечір, коли б не ця обов'язкова, вимушена поїздка* (В. Дрозд).

ПОЇЗДО́ВИЙ, а, е. Стос. до поїзда. *Мене не будять навіть повільні надважкі поїзди, укладені з десятків вагонів, не будять вібрації, гуркотіння, поїздові гудки на поворотах і прожектори тепловозів* (Т. Прохасько); *Пісні поїздові співають дружки і свашки* (Сл. Б. Грінченка).

ПОЇЗДОЧКА, и, *ж., ірон.* Те саме, що **поїздка.** *От так візит, от так поїздочка! — повторював* [Микола] *тихо про себе. — Буде що розказувати* (В. Гжицький); *Відчуває душа моя — вдала буде поїздочка!* (О. Бердник).

ПОЇЗНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **по́їзд** 1. *Надвечір .. відбув поїзний состав* (Ю. Смолич); // Який обслуговує поїзд. — *Жодна людина, крім поїзної обслуги, не зможе проїхати тунелем* (П. Загребельний); *Дідусь урочисто, мов поїзний провідник, чи мер міста, чи добрий друг, спустився східцями* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // Який діє в поїзді (перев. про злодіїв). — *Можете спокійно обидва спати, — засміявся тато, — поїзні злодії вже давно дискваліфіковані* (М. Білкун).

ПО-ЇЇ, *присл.* Відповідно до її поглядів, думок, звичаїв і т. ін. *Минуло декілька років після останньої зустрічі з майстринею, але спостережливе око й сьогодні вловлювало: у вишитих полотнах все було по-її — народні звичаї, традиції, обряди і т. ін.* (із журн.); // Так, як вона хоче. — *То Ізідора, — похмуро усміхнувся Ілія. — Або по-її, або — смерть... Чому вона не знає компромісів?* (Люко Дашвар).

ПОЇЛКА, и, *ж.* Посудина або пристрій для напування свійських тварин, птиці і т. ін.; напувалка. *Минули віки, і нащадки гладіаторів, степові пастухи, розтягли увсібіч їхні білі мармури, поробили з них довбані корита — напувати худобу! Брилу з імператором Траяном теж така самісінька доля спіткала — стала поїлкою для овець* (О. Гончар).

ПОЇЛЬНИК, а, *ч.* 1. *нар.-поет.* Те саме, що **годува́льник** 1. *Він рано став поїльником і годувальником у сім'ї* (із журн.).

2. Невеликий чайник з напівзакритим верхом для напування лежачих хворих; напувальник. *Спеціальні поїльники санітарки використовують у лікарнях для тяжкохворих* (з навч. літ.); // Спеціальний посуд для поїння дітей у формі чашки, що має кришку з носиком та отворами, ручками й може бути з трубочкою. *М'які носики рекомендуються для маленьких діток, вони згладжують перехід від маминих грудей або соски пляшечки до поїльника* (з наук.-попул. літ.); *Поїльники — незамінна річ для всіх батьків, оскільки допомагають легко привчити дітей до самостійного пиття з чашки* (з навч. літ.); // Спеціальної форми посуд із подовженим носиком для пиття лікувальної води. *Зазвичай біля санаторіїв можна придбати керамічні, скляні поїльники, виготовлені місцевими майстрами* (з газ.); // *розм.* Плоска перев. металева або пластикова посудина, яку носять звичайно в кишені, сумці і т. ін.; фляга (у 1 знач.). *Купила* [я] *маленьку (сувенірну) пляшечку вина, перелила його в поїльник і гордо фланірувала алеями, насьорбуючи свій "еліксир здоров'я"* (І. Жиленко); *Поїльники особливо важливі для бігунів, велосипедистів та інших спортсменів.*

ПОЇЛЬНИЦЯ, і, *ж.* 1. *нар.-поет.* Жін. до **поїльник** 1. *В Україні образ корови асоціюється з благополуччям: "Корова в дворі — харч на столі", "Тяжко без корови, як зимою без кожуха", — говориться в народних прислів'ях, де корова — основна поїльниця й годувальниця* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **поїлка.** *Після ремонту для кожної корови встановили окрему поїльницю* (з газ.).

ПОЇННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поїти.** *Селу вигідно мати власні "теплиці" — чи то для поїння худоби зимою, чи для прання білизни* (Ірина Вільде); *Прості вони* [обов'язки Данька]: *вранці мусиш наварити каші, в пору поїння отари — натягати води* (О. Гончар); *Поїння бджіл у вуликах застосовують, коли в них виникає потреба у воді, а вилетіти з вулика на її пошуки вони з якої-небудь причини не можуть* (з навч. літ.).

ПОЇСТИ *див.* **поїда́ти.**

ПОЇСТИСЯ, ї́сться, їдя́ться, *док., розм.* 1. *діал.* Док. до **ї́стися** 2. *Свої собаки поїлися* (Номис).

2. Бути з'їденим, спожитим. *Та старий Максим міркує: "Поїдяться крашанки, А коли підсипем квочку, Будуть згодом курочки"* (Олександр Олесь); // *безос.* — *А женіть ви цю худобу на пашу, та не забувайте і поміч нашу, як хто із наших родів .. до вас коли приб'ється, хай йому у вас смачно поїсться і поп'ється, — сказав їм Кий* (В. Рубан).

ПОЇ́ТИ, пою, по́їш, *недок.* 1. *кого.* Давати кому-небудь пити; напувати. *Душа, яка благословляє, насичена буде, а хто поїть інших, напоєний буде і він* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Радісно блеяли вівці, веселим риком обзивались корови — ґазда доглядає їх добре, сумлінно, поїть, годує і навіть нині вичесав шерсть* (М. Коцюбинський); *Разом з Кузнецовим та Бондаренком вийшов Саранчук .. коней поїти* (А. Головко); *Люди жадібно пили і не могли напитися, передихнувши хвилину, знов припадали до повних відер, потім почали поїти і годувати худобу* (З. Тулуб); // Давати пити чай, каву, молоко і т. ін., годуючи або пригощаючи. *Один усю роботу робить, другий господаря молоком поїть, третій хату стереже* (загадка); *Софія Леонівна не сіла сама поїть дітей чаєм, а загадала Усті напоїти й нагодувать дітей* (І. Нечуй-Левицький); *Вероніка спершу плакала вночі, до неї вставали, поїли чаєм з мелісою* (Є. Кононенко); // Давати пити з чогось, підносячи пиття до рота. *Інколи поїли хвору водою з глечика* (М. Коцюбинський); [Х л а м у ш к а:] *Довелося поїти її молочком з пляшечки* (І. Кочерга); *Наталя Миколаївна .. поїть дитину чаєм з пляшечки* (Григір Тютюнник); *Вона приносить Альошу додому, дає карамельки і сир, поїть водою з ложечки* (Любко Дереш);

// Давати пити настої трав, коріння і т. ін. з лікувальною метою. *Як та билина засихала* [титарівна], *А батько, мати турбувались, На прощу в Київ повезли, Святими травами поїли, І все-таки не помогли!* (Т. Шевченко); *Потім "лікарка" надсипала корінців Василеві, сказала настояти на горілці, поїти Ніколаєва натщесерце протягом шести місяців* (Ю. Яновський); *Я лежу застужена* [застуджена], *Рая поїть мене різними ліками та настойками, щоб вона мені була здорова* (А. Кокотюха); // Давати пити спиртне, пригощати, лікувати горілкою, вином і т. ін.; споювати хмільним. *Коли вмер* [чоловік], *вдова гуляла, справляла вечорниці, поїла парубків, а про ґаздівство не дбала* (Н. Кобринська); [Г а л я:] *Старшина хоче здихатися мене. Вже скільки днів поїть громаду, щоб зробили приговор вислать мене в Сибір* (І. Карпенко-Карий); *Напроти нас, відділений лиш яром, Якийсь безбожник збудував шинок, Де подорожніх, мужів і жінок, Вином поїв* (І. Франко); *Кидається мати в хижу, приносить несолоне гусяче сало і ним до колін змащує роздуті колоди ніг, після обмотує чистим льняним полотном, поїть горілкою, настояною на деревію* (М. Стельмах); *Пані Стефа його .. поїть (експортними горілками, імпортними джинами, ненашим бляшанковим пивом і нашим домашнім вином), одягає* (В. Кожелянко).

2. *що, перен.* Зрошувати, давати вологу. *Погода весь час тут чудова .. Не душно, а тепло, дощі хоч не йдуть, але все свіже, зелене, наче у нас по весні. Просто дивуєшся, від чого це, хіба що море своєю млою поїть рослинність* (М. Коцюбинський); *На лузі на тім Псьол* [Псел] *навесні гуляє, землю поїть, рівчаки прорізує* (Остап Вишня); *Чорніли внизу грудочки переораної, переборонованої землі, яка годує і поїть стебло* (Ю. Мушкетик); *Нехай і вдень, і вночі струмок поїть вербицю і все навкруги, щоб усе раділо, цвіло і зеленіло на цій землі* (М. Павленко).

3. *що, перен.* Наповняти, насичувати чим-небудь (запахами, звуками і т. ін.). *Де вечори з Євангелії, де світанки, де небо сонцем привалило білі села, цвітуть натхненні вишні кучеряво й п'янко, як за Шевченка, знову поять пісню хмелем* (Б.-І. Антонич); *Кипариси слухають* [ніч]... *І поять ніч пахощами* (Остап Вишня).

◊ **(1) Поїти, годувáти (зодягáти,** *заст.* **кормúти** *і т. ін.)* *кого* — утримувати кого-небудь, давати харч та одяг. *Дядьки скажуть: — Ми тебе поїли, зодягали і до розуму довели, служи за нашу чергу* (Г. Квітка-Основ'яненко); [П е т р о:] *З якої речі ти в чужих живеш? З якої речі вони тебе поять, годують?* (Панас Мирний).

ПОЇХАТИ, їду, їдеш; *наказ. сп.* поїдь; *док.* 1. Почати їхати (у 1, 2 знач.). *Думаю, що добре зробив, поїхавши морем, бо спочиваю* (М. Коцюбинський); *Я сів на віз, щоб вирушить додому, Смикнув хазяїн віжки враз, і ми Поїхали* (М. Рильський); *Коли вони поїхали лісом, звук їхньої безпечної мандрівки долинув до вух ще одного подорожнього в джунглях* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Вирушити з певною метою куди-небудь, до когось і т. ін. *Разом повставали* [запорожці], *Коней посідлали, Поїхали визволяти Катриного брата* (Т. Шевченко); [М и к и т а:] *А як же ви до вінця — у хургоні поїдете чи на волах?* (М. Кропивницький); *Понад місяць минуло, перше ніж позбувся він своїх ран і поїхав на поправку додому* (О. Довженко); *Я поїду востаннє глянути на Київ, на свою родину* (Б. Антоненко-Давидович); *Оксен розлютився і сам поїхав за ковалем* (Григорій Тютюнник); // Вирушити звідкись, за межі чого-небудь, залишивши попереднє місцеперебування; виїхати (у 1 знач.). *Ну, пий, стара: гості будуть, та й поїдуть, а ми з тобою вік зжили* (Номис); *На другий день .. Чіпка запріг коней та й поїхав з двору, не сказав і куди* (Панас Мирний); — *Чи хутко поїдемо звідси? — питався він. — А хіба що? — Як собі хочете, а мені тут зле* (Ю. Смолич); *В нього з жінкою життя розладилось, і вона поїхала, покинувши дітей* (В. Барка); *Вона поїхала, і нас об'єднує смуток за нею* (С. Андрухович).

2. Зрушити з місця; направитися куди-небудь (про самі засоби пересування). — *Я почула, що автомобіль поїхав* (Ю. Яновський); *Пані й офіцер висіли з авта* [авто] *і зайшли до будиночка. Авто поїхало далі* (У. Самчук); *Ті, що гналися, спершу не збагнули, в чому річ. Тоді одна з машин поїхала далі, друга зупинилася з другого боку* (П. Загребельний); *Поїзд поїхав, залишаючи за собою баньки, вилуплені на мою барвисту постать* (С. Пиркало).

3. *розм.* Почати ковзати, котитися. *Підполковник з несподіванки аж свиснув, підскочив угору і на штанях, як діти, поїхав слизьким сіном прямо на тік* (М. Стельмах); *Я стрибнув дуже ловко: прямо на шпалу. Та від мазуту шпала слизька, наче крига. І я поїхав-поїхав по ній та й шубовснув у воду* (А. Дімаров); // *перен.* Переміститися трохи; поповзти. *Брови в його* [нього] *поїхали по лобі вгору* (І. Нечуй-Левицький).

4. *перен., розм.* Почати говорити багатослівно, без перерви що-небудь непотрібне, усім відоме і т. ін. — *Гей, ти, хто там ходить лугом? Хто велів топтать покіс?! — Та з плеча на всю округу І поїхав, і поніс* (А. Малишко); // *тільки мн. мин. ч.* Про готовність розпочати яку-небудь справу, про початок діяльності або продовження тієї діяльності, яка перервалася на якусь мить. *Пишатися можна такою ученицею... Ну гаразд... Поїхали далі... "Навіть водовоз наш, семикласник Андрійко Галайда, — раціоналізатор і винахідник. Зробив для бочки ящик, засипав тирсою, і тепер у найжаркішу спеку вода в бочці холодна, наче щойно з криниці"* (В. Нестайко); — *Поїхали, — почав Максим. — Що ми маємо? Нового директора школи на прізвисько Плазун. Неприємний, але ж не дурний чоловік* (А. Кокотюха).

Ітú (їхати, бігти *і т. ін.)* **/ пітú (поїхати, побігти** *і т. ін.)* **з поклóном (на поклíн)** *див.* **ітú.**

◊ **(1) Далéко не поїдеш (не заїдеш, не зáйдеш)** *на кому, на чому* — не досягнеш потрібного успіху в чому-небудь. *Не нагодуєш коня — далеко не поїдеш* (прислів'я); — *Побачимо, як ти порядкуватимеш. На старих дідах далеко не поїдеш, а молодь на шахти беруть та на заводи* (Григорій Тютюнник); *У сімейному житті самою вродою ситий не будеш і на вроді далеко не поїдеш!* (В. Чемерис); **їздити (катáтися) / поїхати вéрхи** *на кому* **(на горбí** *чиєму)* *див.* **їздити; (2) Раз-два і поїхали** — швидко, не зволікаючи. — *Ні, щось тут у вас надто швидко вирішується. Раз-два і поїхали. Дивіться, щоб потім на такій же швидкості повертатись не довелося* (В. Собко).

ПО-ЇХНЬОМУ, *присл.* 1. Так, як вони, як у них. — *По сонцю — тільки восьма, а по-їхньому, — і він, скривившись, хитнув головою кудись у бік вулиці, — по-їхньому так уже дванадцята* (Б. Антоненко-Давидович); *Намісник шайтана на землі втретє пропонує князеві православному свої милості, як то чамбул війська, табун коней, юрту вже шовкову і аж трьох дружин із шляхетних по-їхньому сарацинських родин* (В. Кожелянко); // Відповідно до їхніх поглядів, думок, звичаїв і т. ін. [М а т и:] *Та вже ж як ти бояриня московська, неначебто воно тобі й годиться вбиратися по-їхньому* (Леся Українка); *Був собі батько та й мати, та був у них син. Тільки що не зробить, — то все, по-їхньому, не до ладу, ото й усього, що грать умів* (П. Тичина).

2. Мовою інших. — *Пропадемо, — бідкався Марко. — Як будемо жити, коли балакати по-їхньому не вміємо?* (Григорій Тютюнник); *Зо два десятки якутських слів, котрі вже встиг опанувати Павло, мало допомагали, а хазяї не відали того, що можна балакати не по-їхньому* (М. Сиротюк); — *Якось я свідком був, як наші йшли в атаку на їхні саклі... — Що це? — Хати, по-їхньому. А хліб — чурек...* (Василь Шевчук).

ПО́ЙДА, и, *зневажл.* 1. *ч. і ж., діал.* Непосида, побігайка. *Охрім в корчмі Пойді кумі Весільних затягає* (П. Гулак-Артемовський).

2. *ж.* Хвойда (у 1 знач.), повія. — *Не буде тобі мого прощення, пойдо німецька, не буде! Ти всі мої жилочки випекла ганьбою* (Григорій Тютюнник); *Вона дотошно перераховувала усіх коханок, навіть останніх пойд, що отримували за це платню і які приїздили на дачу в неміряній кількості* (О. Ульяненко).

ПОЙКІЛОДЕРМІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до пойкілодермії. *Залежно від розмірів бляшок розрізняють парапсоріаз з великими (запальний і пойкілодермічний, або атрофічний) та з дрібними бляшками* (з наук.-попул. літ.).

ПОЙКІЛОДЕРМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Збірна назва атрофічних змін шкіри уродженого або набутого характеру, що супроводжуються пігментними та судинними розладами. *Лікування пойкілодермії шкіри немовляти в більшості випадків симптоматичне, з використанням засобів, що поліпшують живлення шкіри* (з наук.-попул. літ.).

ПОЙКІЛОСМОТИ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Не здатний підтримувати сталий осмотичний тиск порожнинних і тканинних рідин при зміні солоності зовнішнього середовища. *Пойкілосмотичний вид.*

△ **Пойкілосмоти́чні твари́ни** *див.* **твари́на.**

ПОЙКІЛОТЕ́РМ, а, *ч., біол.* Організм, не здатний підтримувати внутрішню температуру тіла при зміні температури довкілля. *Пойкілотерми порівняно легко можуть накопичувати достатньо енергії для розмноження* (з навч. літ.).

ПОЙКІЛОТЕРМІ́Я, ї, *ж., біол.* Неспроможність підтримувати температуру тіла на стабільному рівні при зміні температури довкілля. *Пойкілотермія не потребує додаткових енергетичних затрат і забезпечує активність організмів лише у вузькому діапазоні температур* (з навч. літ.).

ПОЙКІЛОТЕ́РМНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до пойкілотермії. *При підвищенні або зниженні температури середовища за межі оптимальної пойкілотермний організм впадає в заціпеніння або гине* (з навч. літ.).

△ **Пойкілоте́рмні твари́ни** *див.* **твари́на.**

ПОЙКІЛОЦИ́Т, а, *ч., фізл.* Еритроцит неправильної форми. *Виявлення пойкілоцитів у крові є одним із сигналів для докладного обстеження крові, її густини та ін.* (з навч. літ.).

ПОЙКІЛОЦИТО́З, у, *ч., вет., мед.* Поява пойкілоцитів у крові. *Виявлений пойкілоцитоз у загальному аналізі крові свідчить про початок анемії* (з наук.-попул. літ.).

ПОЙМА́ТИ, *заст.* **ПОНІМА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПО-Йня́ТИ,** *заст.* **ПОНЯ́ТИ,** пойму́, поймéш, *док.* 1. *що.* Покривати собою (про воду); заливати, затоплювати *(див.* **зато́плювати**[2] 1). *Як же й зосталася де не зруйнована повіддю хата, Хвиля поймає її, аж із дахом вкриваючи раптом, І щонайвищі міські затопляє муровані вежі* (М. Зеров); *Ой лужечки та бережечки та вода поняла* (П. Чубинський); *Широко-широко розлилася весняна вода, пойняла луки, городи, і верба тая, де Наталя сидить, теж у воді, аж гілля в її* [ній] *купає* (Б. Грінченко); *Розлилася вода, пойняла береги, З гуком шумним проносило кригу* (П. Грабовський).

2. *що.* Ширитися по всій поверхні, виступати на чомусь. *Юнак знову підвів очі на Ларису, їхні погляди на мить зустрілися, і .. щоки обох несподівано пойняв рум'янець* (О. Гуреїв); *Галка лежала горілиць, неприродно закинувши назад руки, мертвотна блідість пойняла все її лице* (Ю. Мушкетик); *Безодні кринички, заховані між трав, .. Їх темну поверхню, подібну до свічад, Ржа поняла, мов кров* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. *кого, що.* Охоплювати кого-, що-небудь. *Вогонь перекидається на хату, солом'яна стріха займається, пожежа швидко поймає хату* (Леся Українка); *Коли синій пломінь пойняв, нарешті, всю купу ладану, пан Купа звівся, перехрестився тричі* (О. Ільченко); // Огортати, окутувати, настаючи або наступаючи. *Біжать отари, коні ржуть, реве Тяжкий бугай на буйнім пасовищі, — І чорні птиці промайнули віщі, І чорна тінь поймає все живе* (М. Рильський); *А як світ западав тихий і легкий, Остапові значилося, що то ніч землю пойняла* (Марко Вовчок); // Закривати, заволікати (про імлу, туман і т. ін.). *Накрапав дрібний дощ. Обрій пойняла сиза імла* (З. Тулуб); // Проймати, спричиняючи які-небудь фізичні відчуття (про холод, тепло і т. ін.) або недугу, хворобу. *Темно було у печерах зовсім, і холод свіжий понімав* (Марко Вовчок); *Серце в грудях стиснулось, а потім його цілого пойняв холод* (Олесь Досвітній); *Того ж дня Кампіан у страху великому вздрів червоні плями на своїх руках і зрозумів, що пойняла його проказа* (Р. Іваничук); // *безос.* [Д а н и л о:] *Як увійшла в хату Килина, як глянув прикажчик на неї, то так і зашарів, мов жаром всього його поняло!* (М. Кропивницький); *Настаса пойняло жаром, він мало не спаленів од того вогню* (І. Білик).

4. *кого, що, перен.* Опановувати, оволодівати ким-небудь (про почуття, думки і т. ін.). *Жах усе більш та міцніш її понімав і посягав* (Марко Вовчок); *Вони уперше розуміли, .. Що є на все людські слова, — Лише на радість ту немає, Яка в дитинстві нас поймає* (М. Рильський); *Гордість пойняла мою душу* (В. Дрозд); // Сповнювати, охоплювати собою що-небудь. *Колиско днів моїх, моя питома мати, Як стане гіркота чуття мої поймати, .. До тебе я прийду, прованська стороно* (М. Зеров); *Перед його очима постала, за його словами, "жахлива картина різанини й варварства — на саму згадку про неї понімає дрож"* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Я глянув пильніш на чорнобрових попівен: чи нема такої, щоб мої мислі поняла собою?* (Марко Вовчок); // *безос. Очі йому поняло безнадійним жалем* (Б. Грінченко).

5. *тільки док., кого, заст.* Узяти за дружину. — *Ти, удово, Старая жоно, Не плач, не журися, Бо вже твій син Івась подружився, Поняв собі дівку туркеню* (з думи); *Тоді женивсь наш пан молодий і пойняв собі багату жінку* (Марко Вовчок); *В те ж літо пойняв за себе Ольг нову жону, але вбоявся ярлів і не вигнав жони старшої, Гільди* (І. Білик).

◊ **Йня́ти** *(рідше* **дійма́ти)** / *заст.* **пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри** *див.* **йня́ти; (1) Пойня́ти (поня́ти) се́рце** *чиє, заст.* — охопити когось, оволодіти кимсь (про почуття). *Злість поняла його серце, йому було досадно* (М. Коцюбинський); *Серце юнака пойняло приємне тепло...* (Олесь Досвітній); **(2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пі́йма пойняла́** *кого, заст.* — хто-небудь безслідно зник, когось ніде немає. *Ми ще було по весіллях, а Чайченка — як пійма пойняла — нема, ніде не буває* (Марко Вовчок).

ПОЙМА́ТИСЯ, *заст.* **ПОНІМА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПОЙНЯ́ТИСЯ,** *заст.* **ПОНЯ́ТИСЯ,** поймý́ся, пойме́шся, *док.* 1. Покриватися (водою); перетворюватися на воду (про сніг, лід). *— Бачиш, — обізвалась вона, — як той сніг водою понявся?* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Не пам'ятаю вже — чи влітку це було, Чи взимку, восени, чи, може, і весною; П'ятнадцять років лиш відтоді перейшло, А от забулося, мов понялось водою* (М. Рильський).

2. Укриватися (у 2 знач.) чим-небудь по всій поверхні. *Бур'яном поніма́ється земля родюча* (Марко Вовчок); *Вночі земля дубіла від морозу, поймалась тонким, блискучим, мов скло, льодком* (В. Козаченко); *А ще й не стара* [мати]: *чорне волосся, що я так любив малим розпускать, де-не-де тільки сивою павутиною понялось* (Д. Мордовець); *Надезя перестала читати й витріщала на маму очі; в неї очі пойнялись слізьми* (І. Нечуй-Левицький); *Батькові щоки пойнялися рум'янцем. Видно, йому ніяково було слухати від сина те, що мусив би сам знати* (В. Малик).

3. Охоплюватися чим-небудь. *Не вспіли бусурмани й гармат набити, а вже вогнем пойнялися їхні галери* (А. Кащенко); *Раптом небо понялось вогнем* (М. Коцюбинський); *Полум'ям скрізь, по високих місцях, пойнялись суходоли* (М. Зеров); *Ще було ясно... тільки край неба понявся рожевим сяйвом* (Л. Старицька-Черняхівська); // Закриватися, заволікатися (імлою, туманом і т. ін.). *Гордій Отава бачив увесь Київ так, неначе піднімала його дивна сила над містом, але все поймалося для нього сірою імлою* (П. Загребельний); *Замовк величний бір, .. В вечірню млу понявсь його сумний убір* (М. Старицький); *Було ще по-літньому тепло, тільки берести за Хрещатим Яром пойнялися першою сивиною* (І. Білик); * Образно. *Все давно пойнялося туманами спогадів: і та зима під час війни.., і ті довгі роки в дитбудинку* (В. Собко).

4. *перен.* Сповнюватися, перейматися яким-небудь почуттям, якоюсь думкою і т. ін. *Оленка слухала, і її очі поймалися смутком* (Ю. Мушкетик); *Коли хан уп'явся у молоду дівчину своїми ласими очима, затріпотіла Марина за свою долю, душа її пойнялася смертельною розпукою* (А. Кащенко); *У Ремо майнула думка: "Він таки дійсно вірить, що я приїхав за ним, що я таки дійсно фанатично пойнявся мусульманством"* (Олесь Досвітній); *Ти все стоїш в моїй тяжкій скорботі, твоїм нещастям серце пойнялось моє недужне* (В. Стус).

5. *тільки док., заст.* Одружитися. *— Не сподівались, щоб старого Хмари дочка та з кріпаком пойнялася!* (Марко Вовчок); [Х р и с т я *(до Олени):*] *Ми вже кохаємось собі давно-давно! А як ми собі понялúся — так аж чудно!* (М. Кропивницький); *Старша* [сестра] *рік тому назад була понялася з одним чиновником, та він скоро захирів і швидко після весілля вмер* (А. Кримський); // Зійтися, з'єднатися. *Я з п'яницею, з ледащицею, жити не поймуся* (П. Чубинський).

ПОЙМЕНО́ВАНИЙ, ПОІМЕНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пойменува́ти, поіменува́ти.** *В нашій ревізії ми остаточно встановили, що пойменований Нен-Сагор, облудно здобувши собі звання доктора медицини, насправді є тільки звичайний знахар* (Ю. Смолич); *Велів* [Страхоцький] *спроваджувати до Гумниськ одного за другим із тих селян, які були пойменовані в донесенні* (І. Франко); // **поймено́вано, поіменó́вано,** *безос. пред. Церковний собор, скликаний у 1551 році, знано як Стоглавий, а його сто остаточних рішень пойменовано "Стоглавом"* (Є. Гуцало).

ПОЙМЕНУВА́ТИ, ПОІМЕНУВА́ТИ, ý́ю, ý́єш, *док., кого, що.* 1. Док. до **іменува́ти.** *В нас такі вироби не гурт-то* [досить-то] *часті, а зате й ім'я їм нема — заждемо, поки пойменує який пічник* (Марко Вовчок); *— Ми їх* [нові сорти яблунь] *собі поіменуємо іменами найвродливіших забережан! Так вони і підуть по білому світу!* (І. Чендей); *Світ розгледів на мапі сіру цятку, яку хтось красно поіменував Срібною Землею* (М. Дочинець).

2. Перелічити за іменами, назвами і т. ін.; указати (у 2 знач.), позначити (у 1 знач.). *Він розказав, де його хата стоїть, пойменував сусід своїх* (Марко Вовчок); *Досить би .. було, якби Шараневич, Огоновський, Димет і Федорович тільки себе узнали депутацією, тільки себе поіменували* (І. Франко); *— Нащо тих виборів, ліпше поіменувати послів та й не морочити людям голови* (Л. Мартович).

ПО́ЙНТЕР, а, *ч.* 1. Порода мисливських короткошерстих лягавих собак, використовуваних для полювання на болотних, степових і лісових птахів. *Пойнтер потребує постійного руху, тому цю породу необхідно часто й довго вигулювати* (з наук.-попул. літ.).

2. Собака цієї породи. *Навколо .. ніг вистрибували собаки, і сумний пойнтер теж підійшов, принижено скулившись і похнюпивши голову* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПОЙНЯ́ТИ[1] *див.* **пойма́ти.**

ПОЙНЯ́ТИ[2]**, ПОНЯ́ТИ,** поймý́, пойме́ш, *док., кого, заст.* Піймати (у 1–3 знач.). *Поняв ти мені зайця* (Сл. Б. Грінченка); *Де не взявсь молодий гетьман на коні. Усі склонились перед ним, а він до могили — да й поняв ясную панну* (П. Куліш); *— Дівоньки-голубоньки! яка ж оце поміж вами дівчина, як зоря ясна сяє? Якби плавала вона в синьому морі рибкою, я б її шовковим неводом пойняв* (Марко Вовчок); *— Держи коні! — сказав своєму супутникові Рогволод, і той буркнув: — Іди, княже, не поймуть їх вовки...* (І. Білик).

ПОЙНЯ́ТИЙ, ПОНЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пойня́ти**[1] 1–3. *Час від часу він одриває очі від води й зачаровано дивиться на пойняті густими лісами береги могутньої ріки* (Ю. Бедзик); *Обличчя майора пойняте жовтизною* (О. Гончар); *І все те — і штормуюче море, і голубіюче небо, і далекі, ледь окреслені хмари — пойняте легеньким серпанком рухливого туману* (Ю. Збанацький); *Пойнятий містичним жахом, Ярема став обтрушуватися від сяйва, квапився в своїй безглуздій роботі* (П. Загребельний); *В запалих, пойнятих мукою очах промайнула іскорка радості* (С. Журахович); *Сідаю на те повалене дерево під плакучими вербами і сиджу годинами, пойнятий спогадами* (Ю. Покальчук); // **пойня́то,** *безос. пред. Йому* [Макарові Івановичу], *однак, не понято віри, потягнено його з дому, страхано в'язницею, карами, засланням* (М. Коцюбинський); *До кімнати увійшла господарка. Її обличчя було пойнято якимсь жахом* (Олесь Досвітній); *Тебе пойнято дрожем світовим, нещасний люде* (В. Стус).

ПОЙНЯ́ТИСЯ *див.* **пойма́тися.**

ПО-ЙОГО́, *присл.* Так, як він. *І так би їй* [Любі] *хотілося говорити краще, по-його* (Олег Ольжич); // Відповідно до його поглядів, думок, звичаїв і т. ін. *У хаті не знайшлося нічого такого, щоб не по-його стояло або лежало* (Панас Мирний); *— Навесні, як шофери наші в халепу попали в поїздці, майстер — давай тільки в прокуратуру передамо, а Левко Іванович йому: е, ні-ні, постривай... Спершу самі розберемось .. А таки ж по-його й вийшло. Та ще як тепер хлопці працюють!* (О. Гончар); *Коли Чухно покинув кузню, Мовчун сам собі усміхнувся, бо вийшло таки по-його — і з Ріпкою, і з цим, що любить загрібати жар чужими руками* (М. Циба).

ПО-КАБАРДИ́НСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-кабарди́нському.** *Для приготування індички по-кабардинськи необхідно цибулю нарізати півкільцями, підсмажити на жирі, знятому з бульйону, перед закінченням пасерування посипати червоним меленим перцем* (із журн.); *Розмова ніяк не рухалася, бо ніхто не вмів спілкуватися по-кабардинськи* (із журн.).

ПО-КАБАРДИ́НСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у кабардинців, за звичаєм кабардинців. *Влада старшого по-кабардинському дорівнює владі Бога, дружину творить чоловік, а чоловіка творить дружина* (з наук.-попул. літ.).

2. Кабардинською мовою. *Жінка щось швидко по-кабардинському сказала Ганні Степанівні* (О. Іваненко).

ПО-КАВАЛЕРІ́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-кавалері́йському.** — *А тепер по кабінетах, — по-кавалерійськи скомандував Ковбик* (О. Чорногуз).

ПО-КАВАЛЕРІ́ЙСЬКОМУ, *присл.* Як кавалерист, кавалеристи, за звичаєм кавалеристів. — *Відпусти повід! — гримнув Турбай і по-старому, по-кавалерійському лайнувся в душі* (М. Руденко); *Десятилітній Володька Наумець .. поночі необачно наступив на пістони. А Мазуринському цього тільки й треба. Підкинув по-кавалерійському корнета* (Б. Антоненко-Давидович).

ПО-КАВКА́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-кавка́зькому.** *Інтерв'ю в Георгія я брала в затишному ресторані, у якому подавали смачні страви по-кавказьки* (з газ.).

ПО-КАВКА́ЗЬКОМУ, *присл.* Як у кавказців, за звичаєм кавказців. *Якось незвично було сидіти в цьому розкішному палаці, в цілому архітектурному комплексі, облаштованому по-кавказькому, з якоюсь внутрішньою стриманістю, аскетизмом* (із журн.).

ПОКАДИ́ТИ, аджу́, а́диш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Кадити (у 1 знач.) якийсь час. *Лесів Курбасів дід, уніятський священник, надів ризи, покадив ладаном* (Остап Вишня); *Піп покадить її* [Лукії] *ладаном, а потім усі розійдуться* (О. Донченко); *Коли отець Йосип, гарячково поблискуючи очима, урочисто покадив з амвона на три сторони, дякон* [диякон] *пішов, як годилося, з свічкою наперед* (Б. Антоненко-Давидович); *Діонісій у день Святої Пасхи прийшов у печери покадити мощі святих отців* (з рел.-церк. літ.).

2. *кого, рідко.* Відспівати (у 4 знач.), провести поховальний обряд. *Потім Палланта покадили, .. Під балдахіном положили, Еней тут убивавсь без міри* (І. Котляревський).

ПОКА́ДРОВИЙ, а, е. Який здійснюється послідовно кадр за кадром. *Реалізована у блоці можливість покадрового показу жесту є засобом, з використанням якого уможливлюється вивчення жесту без показу особливостей його відтворення* (з наук. літ.); *Покадрова анімація зазвичай вимагає найбільше часу та прискіпливості* (з навч. літ.); *Щоб чітко поставити завдання й уникнути непорозумінь, окрім традиційного сценарію, пишеться ще й так звана розкадровка — покадровий опис ролика з вказівками про умови знімання* (із журн.).

ПОКА́ДРОВО. Присл. до **пока́дровий.** — *Це моя історія! Я сам би міг щось колись за нею зняти! — кричать іноді хлопчики, коли дізнаються, що їх неперевершену лав-сторі* [історію кохання] *вже розписано покадрово* (І. Карпа); *Від графіки нашого Сергія Якутовича, креативного художника-постановника фільму "Тарас Бульба", який покадрово намалював усю стрічку, у захваті всі* (із журн.).

ПОКА́ЖЧИК, а, *ч.* 1. Напис або який-небудь знак (стрілка, тичка і т. ін.), що вказує на напрям руху, розташування чого-небудь і т. ін. *Як побачив він у Горбі стовп з покажчиком дороги на Фрейденштат, .. зупинивсь на хвилину* (П. Куліш); *Як навмисне, і покажчиків не було ніяких. Стирчали самі похилені стовпчики* (Яків Баш); *Табло автоматичного покажчика біржових курсів не пульсує тривожними спалахами чисел, а дрімає, напівзаплющивши своє сітчасте велике скляне око* (М. Дашкієв); *У старому, ще радянського періоду, будинку проєктувальники не передбачили цифрового покажчика для інформування про місцезнаходження кабіни, а відтак чоловік уявлення не мав, на якому поверсі знаходиться ліфт* (М. Кідрук).

2. Контрольно-вимірювальний прилад. *Думки весь час поверталися до головного, — до покажчика швидкості, яка невпинно наростала і звільнювала астроплан від могутньої сили земного тяжіння* (В. Владко); *Під час тривалої роботи двигуна автомобіля потрібно стежити за покажчиком температури охолоджувальної рідини* (з навч. літ.).

3. Довідкова книжка або довідковий список, доданий до книжки. *Нема часу поритися в "Полном Собрании Законов"* [Повному зібранні законів] .. *Сьогодні трошки був копирснув, та нічого не виудив, бо алфавітний покажчик такий, що .. в йому* [ньому] *голову заморочиш* (Панас Мирний); *Співробітники Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Короленка взяли на себе важку працю підготування і другого видання бібліографічного покажчика, в який бажано включити і матеріали, опубліковані за межами України за останні десять років* (О. Шугай); *Він водить пальцем по алфавітному покажчику бернських вулиць* (Ю. Андрухович); *До збірки додано предметний покажчик і покажчик нечасто вживаних слів. На превеликий жаль, немає покажчика мотивів* (з наук. літ.).

4. *заст.* Те саме, що **пока́зник** 1, 2. *Збірка Верленових віршів, видана з початком 1896 року, була найкращим покажчиком того, що Макс Нордау назвав дегенерацією в сучасній французькій літературі* (І. Франко); *За покажчиком голови дані про кубанців Пахлова не суперечать даним інших дослідників* (В. Домонтович).

△ **(1) Циферблáтний пока́жчик рівнова́ги,** *спец.* — вимірювальний пристрій циферблатних ваг зі змінним положенням рівноваги. *У циферблатному покажчику рівноваги використовують два симетричні квадранти* (з наук.-попул. літ.); *Перед зважуванням потрібно перевірити циферблатний покажчик рівноваги та встановити можливі похибки* (з навч. літ.).

ПО́КАЗ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **пока́зувати, показа́ти** 1, 3–6. *Вона себе почувала, як у театрі або на показі досягнень* (Ю. Яновський); *Придорожня трапеза закінчувалася неодмінним показом сили й хисту* (М. Андрусяк); *"Землю" я задумав як твір, що провіщав початок нового життя на селі. Але .. події надзвичайної політичної ваги, що відбулися, коли фільм був уже готовий, перед самим його показом, — зробили мій голос надто кволим і недостатнім* (О. Довженко); *Глибинний шлях працював на повну потужність. Він був наочним показом сили, впевненості й точності технічної думки* (М. Трублаїні); *Диригентський показ початку виконання складається з трьох елементів — уваги, дихання і вступу* (з навч. літ.).

2. *перев. мн.* **по́кази,** ів. Те саме, що **показа́ння** 2–4. *Він випитав усе, що міг, але багато це йому не дало. Далі, правда, його покази трохи розбігаються із свідченнями самого Черепашкіна* (М. Трублаїні); *Перевіряли* [епідеміологи та паразитологи] *хімічний та бактеріологічний склад води і ґрунту, вивчали і зіставляли покази хворих — жодних закономірностей виявити не можна було* (М. Дашкієв); *Деякі законодавства визнають покази детектора брехні такими ж чинними, як і свідчення очевидця* (Ю. Іздрик).

◊ **(1) По пока́зу** *кого, чиєму, заст.* — за вказівкою, за розпорядженням. *Добре заходились По німецькому показу І заговорили Так, що й німець не второпа* (Т. Шевченко); *В одній хвилі все устроєно* [на столі] *і упорядковано по його показу* (І. Франко).

ПОКА́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **показа́ти** 1, 3–8. *На лаву, показану рукою князя біля довгого дубового стола, сів керівник острозької школи* (Іван Ле); *Із голови не йшли показані Лаурою фотографії* (М. Кідрук); *По всьому селу розклеїли величезні афіші, в яких повідомлялося, що буде показана п'єса Івана Франка "Украдене щастя"* (А. Дімаров); *Другий* [обрис] *буде "Батьки", де виведені батьки тих хлопців, що показані в першому обрису* [обрисі] (Панас Мирний); [Д о н Ж у а н:] *Я тут, сеньйоре де Мендоза. Прийшов подякувать за веледушність, колись мені показану. Тепер я рівня вам. Либонь се вам відомо?* (Леся Українка); // **пока́зано,** *безос. пред. Пішли* [троянці], *щоб землю озирать, Де їм показано селитись* (І. Котляревський); *Йому показано на ліжко, і він, не промовивши ані слова, ліг* (М. Йогансен); *Гору на картині показано ще не забудованою, такою, якою вона була в давні часи* (О. Гончар); *Покликано було всіх майстрів і художників, принесли вони грецькі книги й звойці* [згортки], *на яких показано було, як здоблено ту та іншу церкву в Візантії* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **пока́зане,** ного, *с.* Те, що висвітлене, зображене. *Діана була з категорії тих, хто свято вірив: існує лише показане по телевізору* (А. Кокотюха); *Так часто нині журналістика стає рупором або заручником у руках провокаторів. Утім це аж ніяк не знімає з нас — журналістів — відповідальності за написане, сказане чи показане!* (із журн.).

2. Названий, згаданий, указаний раніше (у попередніх рядках, на попередніх сторінках і т. ін.). *В 1880 р. п. Піскунов видав "Збірник творів" Кухаренка, куди увійшли всі показані вище праці* (М. Коцюбинський); *Облікова політика може бути суттєвою, навіть якщо суми, показані для поточного та попередніх періодів, не є суттєвими* (з навч. літ.).

3. *у знач. прикм.* Рекомендований для лікування певної хвороби. *Відвар із чорнобривців показаний при хворобі підшлункової залози, діабеті* (з наук.-попул. літ.); *Стронцій як аналог кальцію входить до складу кісток, і стронцієві мінеральні води показані для зміцнення імунної системи організму* (з навч. літ.).

ПОКАЗА́ННЯ, я, *с.* 1. *рідко.* Дія за знач. **показа́ти** 1, 3–8. *Трохи живішим проблиском з тих часів єсть комедія Василя Ковальського "П'яниця" .. про перенесення сплячого в рові п'яниці до панської палати і показання йому там життя* (І. Франко).

2. *перев. мн., юр.* Усний або письмовий виклад обставин якої-небудь справи; свідчення (у 3 знач.); показ (у 2 знач.). *Суддя викликала потерпілого Якимчука Ігоря Миколайовича. Він устав, зайняв місце біля перегородки, що розділяла залу, — звідси давали показання всі, крім підсудних* (П. Дорошко); *Жоден із солдатів, незважаючи на різки, ляпаси, загрози командира й слідчих, — не дав найменшого показання на шкоду своїм офіцерам* (О. Іваненко); *На слідстві він .. міняв показання, плутав, викручувався* (Григорій Тютюнник); — *Ведіть швидше їх до штабу! — наказує Байрачний автоматникам. — Вони ж можуть дати цінні показання про пересування військ, про їх кількість та озброєність* (Є. Доломан); *Про те, яким чином вибивали показання з арештованих, розказував колишній слідчий НКВС* (Д. Білий).

3. *перев. мн.* Симптоми, ознаки, що вказують на доцільність лікування певними ліками; покази. *Для встановлення можливості направлення засуджених у спеціалізовані лікарні (відділення) керуються нормативним переліком показань та протипоказань* (з навч. літ.).

4. *перев. мн.* Дані вимірювальних приладів (про температуру, тиск, погоду і т. ін.); покази. *Перед тим як залишити навігаторську рубку, академік уважно переглянув ще раз показання приладів* (В. Владко); *Нагодувавши дельфінів, Людмила Миколаївна зробила кілька записів у лабораторному журналі, потім в інший журнал почала заносити показання приладів* (І. Росоховатський); *Для далеких спостерігачів Чорна Діра вібрує, немов камертон. Але для того, хто опиниться біля неї у горизонталі видозміненого часу, показання галактичного годинника втрачають будь-яке значення* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПОКАЗА́НЩИНА, и, *ж., іст.* Податок з кожного казана, признач. для викурювання горілки. *Існував податок на виробництво спиртних напоїв — показанщина, яку платили й козаки (щоправда, гетьман в окремих випадках міг звільняти останніх від нього)* (з наук. літ.); *Особливе мито — показанщина — збиралося з усіх тих, у тому числі й козаків, хто виробляв алкогольні напої* (з навч. літ.).

ПОКАЗА́ТИ *див.* **пока́зувати.**

ПОКАЗА́ТИСЯ *див.* **пока́зуватися.**

ПО-КАЗА́ХСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-каза́хському.** *Вміло скручував* [Султанов] *величезну "козячу ніжку", висипав у неї мало не жменю чорної міцної махорки, викрешував кресалом, яке Ардаб'єв по-казахськи ласкаво звав "чик-пак", вогню, прикурював, пахкав* (П. Загребельний).

ПО-КАЗА́ХСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у казахів, за звичаєм казахів. *Для приготування мантів по-казахському беремо цибулю ріпчасту, миємо її під проточною водою, відокремлюємо верхнє лушпиння, знову миємо й дрібно шаткуємо на дошці* (із журн.).

2. Казахською мовою. — *Ти знаєш, хто був Амангельди Іманов?.. — Герой, — відповів хлопчик по-російському і додав по-казахському: — Батор* (І. Багмут); *Баликом Беймбет називає по-казахському шматочок солоної риби-горбуші, що дають в'язням на обід, а горбушкою в'язні звуть хлібну пайку* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОКАЗИ́ТИ, ажу́, а́зиш, *док., що, діал.* Пошкодити, зіпсувати. *Дощ показить дорогу* (Сл. Б. Грінченка); *Другий* [дух злоби] *хоче мраком ночі Божий світ окрити, Посліпити людям очі, Душі показити* (П. Куліш).

ПОКАЗИ́ТИСЯ, а́зиться, а́зимося, а́зитеся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Сказитися, похворіти на сказ (про всіх або багатьох тварин). *На Сумщині на пасовиську показилися корови, що, очевидно, стало наслідком їх контакту з лисицями* (з газ.); * У порівн. *Собаки немов показилися: гавкання чулося з усіх боків, навіть з півдня, за річкою Ропою* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Сказитися (у 2 знач.) (про всіх або багатьох людей). *Як ось ляхи, ні з чого більш, як з жиру, показилися, мов собаки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Прискочили заспані троянівці і з криком: "Чи ви не показилися?!" — стали розтягати їх. Тимко водив безтямними очима навколо себе, крутився, як в'юн* (Григорій Тютюнник); *Жодної хвилини спокою. Все наче перевернулось і котиться кудись у прірву. Люди зовсім показилися* (Ю. Бедзик); *Хлопці в Рокитному показилися. Кожному Маруся — найгарніша* (Люко Дашвар); *Цієї ночі вони* [пси] *були такі роздратовані, що мало не показилися* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона); * У порівн. — *Між рідними розладдя пішло .. Усі — як подуріли, як показилися!* (Панас Мирний);

// Уживається в знач. лайливого слова. *"Бодай ви показились, бодай подохли ви усі!" — Гука й біжить пастух Трясило по перламутровій росі* (В. Сосюра); // Робити щось недоладне, поводити себе нерозумно і т. ін. *Показились десь діти .. Одно затялося, каже, що не буде вкупі жити, а друге й собі тієї співає...* (М. Коцюбинський); *Цензори показилися зовсім! Я вже чекаю, коли мені заборонять ставити Шиллера* (В. Винниченко); *— І мої, і твої старі показились на ярмарку чи то від горілки, чи від чемериці!* (М. Стельмах); * У порівн. *Кілька секунд тривала пауза. А потім глядачі наче показилися. Свист, грюкання, вигуки злилися в неймовірний галас — це монійці* [мешканці вигаданої країни] *висловлювали своє захоплення красою* (М. Дашкієв).

3. Казитися якийсь час. *Нехай же підожде чорнорота та показиться в своїй хаті, виглядаючи з усіх вікон Катрю* (В. Кучер); *Я почав вибирати навмисно довгі й ускладнені речі, щоб вона довше показилася* (Ю. Андрухович); // *перен.* Змінитися, розбушуватися (про вітер, дощ і т. ін.); набути інших форм. *Погода показилася, як і провістив Микола* (М. Дочинець).

4. *тільки 3 ос., рідко.* Покривитися, дуже змінитися (про обличчя). *Зробивсь старший брат білий, як крейда, і справжній наймит... Та чого ж се комір розірваний..? Чого ж се обличчя так показилося?* (Марко Вовчок).

5. *тільки 3 ос., діал.* Стати непридатним для використання; зіпсуватися (у 1 знач.). — *Уже майже десята година, а в місті ніде не видно ані однісінького числа "Сінника". Чи друкарня згоріла? Чи всі машини показилися?* (І. Франко); [Д р е й с і г е р:] *Геть показилось дрантя* (Леся Українка).

ПО-КАЗКÓВОМУ, *присл.* Як у казці. *Ось він* [місяць] *по-казковому освітив три доріжки, що входять в хліба* (М. Стельмах); *Я й подумала, що казку тільки по-казковому подолати можна* (І. Андрусяк).

ПОКАЗНИЙ, á, é. 1. Який привертає увагу певними позитивними якостями, властивостями. *Звідти* [з поляни] *ще краща, ще показніша здавалася околиця: гора вся аж горіла сонячним світом, тоді як підгір'я курилося легким туманом* (Панас Мирний); *Будинок справді був показний, семиповерховий, з безліччю вікон, що вже запалювались* (В. Підмогильний); *Ще дід, оселяючись на цих, тоді голих супісках, посадив рядочком верби. Так і росли вони, розкішні, показні* (Іван Ле); *Він* [апарат] *мав досить показний вигляд, скидався на такого собі одноокого павука із зеленкуватим екраном осцилографа* (І. Росоховатський); // Солідний, фундаментальний. *Я цілком поділяю Вашу думку, що слід би дбати про показніші видання українські у нас, ніж тоненькі брошурки, які тепер здебільшого виходять на Україні* (М. Коцюбинський); // Значний, великий (про розмір, кількість, вагу і т. ін.). — *Палладій має показну роль у монастирі, бо з учених...* (І. Нечуй-Левицький); *Це* [десять тисяч] *був капітал як на ті часи досить уже показний* (І. Франко); // Який вигідно вирізняється з-поміж інших своїм виглядом. — *Воно й не показна пташина* [чирка] *— сіренька, невеличка, а, гляди, волі ні на що не проміня!..* (Б. Антоненко-Давидович); *— Коник у мене справний. На вигляд він, може, й не показний, зате двожильний* (Є. Кравченко); *Випасалась в череді кілька літ корова, Білошия, показна і, як віл, здорова* (С. Олійник).

2. Який має гарну статуру, ставний; помітний, привабливий. *Її повна фігура, стягнута суконею, була показна серед інших панночок, дрібненьких та низеньких на зріст* (І. Нечуй-Левицький); *Іде й він до обніжка, такий здоровий, показний, рудий трохи* (А. Тесленко); *Батуру він не пам'ятав, хоч як детально описував йому лейтенант показну зовнішність бійця* (Іван Ле); [К а т е р и н а:] *Що ж, Тиміш красень-хлопець, показний...* (О. Корнійчук); *Адам був чоловік показний!* (Г. Колісник).

3. Розрахований тільки на зовнішній ефект; навмисно підкреслений. — *Давно вже час відмовитися від пишності і від показної парадності* (М. Чабанівський); *Таня пригадала .. його картинну, ораторську позу, його показний пафос* (І. Рябокляч); *Моя показна бравада, по суті, й ставала перешкодою на шляху до здійснення всіх попередніх зальотів* (О. Шугай); *Коли він витяг шаблю, то був не просто собі показний жест* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Який не відповідає дійсності; удаваний, штучний, неприродний. *В їхніх відносинах не було тих нарочитих показних ніжностей, які можна спостерігати в деяких сім'ях* (Д. Ткач); *Навіщо йому здалася показна приязнь, якщо він не зможе повірити в її щирість?* (О. Гуреїв).

4. *рідко.* Те саме, що **показóвий** 1. *Вірш .. характерний і показний для тих процесів* (В. Еллан-Блакитний).

(1) Показни́й з (із) сéбе — помітний, привабливий. — *До хворого уже прийшов якийсь пан. Доктор не доктор, а такий показний з себе і говорить товстим голосом...* (П. Колесник); *Він одразу сподобався: такий за словом у кишеню не полізе! І з себе показний, стрункий, кучерявий, а очі сині та бистрі* (Л. Письменна); *Харитина хоч і не вельми показна з себе, маленька, тендітна, а таки ж гарна* (Ю. Мушкетик); *Якась мара простоволоса підступає, ну не спровадиш же, показна з себе, дорідна, молода* (Є. Пашковський).

ПОКÁЗНИК, а, *ч.* 1. Свідчення, доказ, ознака чого-небудь. *На сніданок у нас буде вівсянка з кефіром. Сніданок — то показник нашого фінансового становища. Коли воно покращиться, будуть мюслі з йогуртом* (І. Карпа); *Мало тямить* [Інга] *у сучасній музиці, а це дуже поганий і невтішний показник* (А. Дністровий); *Рівень економічних норм у суспільстві є показником культури управління* (з наук. літ.).

2. *перев. мн.* Наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь. *Стрілка барометра анероїда повільно поверталась назад, до показників нормального тиску* (В. Владко); *Він стояв у залитій сонцем лабораторії, зрідка поглядаючи на стрілки приладів. Записував показники у невеличкий зошит і незадоволено хитав головою* (В. Собко); *Кожного дня Ляшенко старанно виписував на дошку показників дані про роботу бригад* (Ю. Збанацький); *Залишившись у рубці сам, я приготував собі каву й перевірив показники всіх приладів* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Дані, які свідчать про кількість чого-небудь. *Для стічних вод цукрової, консервної, виноробної і крохмале-патокової галузей характерним є досить високий показник вмісту зважених речовин, кількість яких перебуває в прямій залежності від забруднення сировини* (з навч. літ.).

3. *рідко.* Те саме, що **покáжчик** 1–3. *В цьому місці стояв стовп, показник кілометрів* (М. Трублаїні); *Поблизу окопу на дорозі стовп з прибитою на ньому дощечкою — показником німецькою мовою* (О. Корнійчук); *Василь подивився на стрілки показників і жахнувся* (О. Бердник); — *Йой! — скрикнув пан Бринчак .. Виявляється, він забув подарувати мені показник видань про Східну Стрихівщину, що він його зложив, коли працював в бібліотеці* (В. Діброва).

△ **(1) Об'єкти́вні показники́,** *спец.* — показники, які виражають системний характер вияву суспільних, професійних і фізичних процесів. *Об'єктивні показники, що характеризують стан професійної підготовки та її взаємозв'язок із ринком праці, були доповнені суб'єктивними висловленнями й оцінками учасників процесу* (з наук. літ.); *При відсутності або неясності авторської дати час написання твору встановлюють перевірянням об'єктивних показників рукопису: папір, почерк, характер автографа — зошит, записна книжка, записи на полях друкованих видань і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Програми розвитку курортів розробляють на основі даних кадастрів природних лікувальних ресурсів, об'єктивних показників ефективності лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань* (з навч. літ.); **(2) Орбі́тний пока́зник,** *анат.* — відношення висоти орбіти ока, помноженої на сто, до її ширини. *Орбітний показник використовують для характеристики відмінностей у будові лицевого скелета при порівнянні людських рас* (з наук. літ.); **(3) Пока́зник сте́пеня,** *мат.* — цифра чи літера, що вказує, до якого степеня підноситься число або вираз. *Повторюваний множник називають основою степеня, а число, яке показує кількість таких множників, — показником степеня* (з навч. літ.); *Кожна степенева функція з натуральним показником степеня визначена на множині всіх дійсних чисел* (з навч. літ.).

ПОКАЗНИКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **пока́зник.** *У більшості застосувань при моделюванні реальних явищ використовують аналітично визначені сімейства розподілів (показниковий, гамма, Вейбула, суміш показникових і деякі інші)* (з наук. літ.).

△ **Експоненці́йна (експоненціа́льна, показнико́ва) фу́нкція** *див.* **фу́нкція; Показнико́ві рівня́ння** *див.* **рівня́ння.**

ПОКА́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **показни́й** 1, 2. *Вона* [будова] *стояла перед ним у всій своїй показності* (І. Франко); *Токовий ворухнувся спершу лякливо, потім у межах показності* (П. Загребельний).

ПОКАЗО́ВИЙ, а, е. 1. Який дає уявлення про що-небудь, дає підстави для висновків; характерний, типовий (у 1, 2 знач.). *В Ігорка дуже показовий ніс, по якому зразу видно, що йому ця бесіда не дуже подобається* (Л. Денисенко); *Хоч спадок А. Петрицького в оформленні часописів не дуже великий, але яскравий і самобутній, показовий для розвитку української журнальної графіки двадцятих років минулого століття* (з наук. літ.).

2. Улаштований для загального ознайомлення; прилюдний. *Показовий суд відбувся в клубі. Людей набилося повно* (Д. Ткач); *Сідалковський вирішив був дати один показовий сеанс масового розповсюдження автобусних талончиків* (О. Чорногуз); *Кейтаро влаштував для вояків показовий виступ: двоє ботів* [генетично модифікованих істот] *на закритій території, знаходячись під перехресним вогнем, атакували манекени* (М. Кідрук); *Він дезертирував з фронту, і над ним хотіли влаштувати гучний показовий процес* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. Який є взірцем для інших; зразковий (у 2 знач.). *Тепер .. килима не було, а підлога втратила свій блиск показовий* (І. Багряний); *— Показовий колгоспний сад .. закладаємо, а з посадматеріалом сутужно* (О. Гончар); *Організатори зустрічі повезли Івана Миколайчука й Ліліан Сабатьє з перекладачем у показове село Березовичі біля Володимира-Волинського* (з газ.).

ПОКАЗО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **показо́вий.** *Хатина, де живе Білоус, найменше надається на якусь показовість* (У. Самчук); *Відзнаку командира сотні Мороз майже ніколи не носив. Не любив парадності й показовості* (М. Андрусяк).

ПОКАЗО́ВО. Присл. до **показо́вий** 2, 3. *У мене після всього, що я дізнався, є бажання показово покарати вас* (А. Кокотюха); *На щитах показово зелені воїни вчились витягувати носок черевика, сліпим кроком вибивати з тіла цивільні дрижаки* (Є. Пашковський); // З розрахунком на зовнішній ефект. *Річинські двічі на рік їздили до Львова в оперу чи на концерти .. Робилося це показово, з пристойним марнотратством* (Ірина Вільде); *Він завше говорив дуже масно й пишно, як і пасує тим, хто показово носить вишиванки* (Любко Дереш); // *у знач. пред. Показово, що ми з ним ніколи не говорили про літературу — досить було інших зацікавлень* (Т. Прохасько); *На думку етнографів, у Поліссі кінь так і не зміг витіснити бика. Показово, що до XIX ст. коней тут практично не розмножували* (з наук. літ.).

ПОКА́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для показування. *Дані показувального пристрою колонки зберігаються протягом усього часу проведення розрахунку зі споживачем* (з газ.).

ПОКА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пока́зувати** 1, 3–8. *Може бути публіцистика також і в засобах художнього показу образами, коли функцією цих образів є, по суті, лише ілюстрація все тої ж самої публіцистичної тенденції. В таких випадках, звичайно, має місце небезпечне спрощення показуваного об'єкта* (О. Шугай); *Для всіх показуваних в Україні фільмів та програм створене обов'язкове маркування, за допомогою якого можна визначити вікову категорію фільму* (із журн.); *Метою виставки "Приховані скарби" було показати дещо з фондів музею, винести в експозиційні зали цікаві, але рідко показувані твори, часом напівзабуті або зовсім не відомі* (з газ.); // **пока́зувано,** *безос. пред. Йому* [Андрієві] *страшенно хотілося раптом подивитися ще раз на той рапорт з тим підписом, ну й на решту, чого йому не показувано* (І. Багряний); *Тоді повезено пана посла під Замостя, показано йому перекоп, яким відвернуто воду від міста, показувано драбини для приступу* (П. Загребельний).

ПОКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пока́зувати** 1, 3–7. *Тамара чудово вивчила цю механіку дотиків та показування своїх ніг* (Д. Бузько); *Дорослі вечорами ще довго сидять біля телевізора. Дід Улян звичайно сидить найдовше, аж доки не кінчалося те показування та розказування* (Л. Письменна); *Антін швидко, жваво починає лічити євреїв, починаючи од самого найменшого чину, од погонича, і тикає на кожного пальцем: раз, два, три, чотири, п'ять... десять, одинадцять, дванадцять. Перелічування з показуванням Антонового пальця доторкується до вищих чинів, хуситів* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПОКАЗА́ТИ,** ажу́, а́жеш, *док.* 1. *кого, що, кому і без дод.* Давати змогу бачити, розглядати, роздивлятися кого-, що-небудь. — *Мабуть, той хазяїн дуже любив овесець та сам його їв, а нам* [коням] *тільки показував* (І. Нечуй-Левицький); — *Показуй, що ти купила?* (М. Коцюбинський); *Він показав нам, із кілочка знявши, Своє національне убрання* (М. Рильський); // Виявляти перед кимсь своє вміння робити що-небудь. *А потім вірші почали* [діти] *читати — Наввипередки: кожному і кожній Хотілось показать своє мистецтво* (М. Рильський); // Демонструвати кінофільм, давати спектакль і т. ін. *В кіно показують нам якусь американську трюкову картину* (М. Івченко); *У день народження Лесі Українки франківці поїхали на її батьківщину — Волинь і показали виставу під час урочистостей у Луцьку* (з газ.);

// Наполегливістю досягати певних результатів (у змаганнях, спорті і т. ін.). *Раз плавець, значить, ноги треновані й дихалка не підводить. Тому на кросі першого травня показав* [Толя] *ліпший результат* (А. Кокотюха); // *з ким — чим, над ким — чим.* Витворяти, виробляти з кимсь, чимсь що-небудь. *Ерос, розсерджений на гордого парубка, показує над ним* [Ефесом] *свою силу, розбуджуючи в його серці наглу і непереможну любов до красуні* (І. Франко); [Е г і с т *(впівголоса):*] *Троянська вдача зухвала зроду. Кажуть, Андромаха таке показує над чоловіком, що дивно, як він терпить* (Леся Українка); *Знайшла* [баба] *довгий вузький камінь, — і що вже вона з ним не показувала: і квітками квітчала, і слова найласкавіші промовляла* (Г. Хоткевич); // *кому.* Знайомити з чим-небудь, даючи пояснення. — *Покажуйте мені перше всього вашу бібліотеку.., — наказує він мені* (Панас Мирний); — *Та ще, послухай, щось скажу: Щоб в пекло ти зайшов до мене, Бо діло єсть мені до тебе. Я все тобі там покажу* (І. Котляревський); *Після обіду Мар'яна показала йому всі закутки лісу* (М. Стельмах); // Робити, виконувати що-небудь з метою навчити когось; наочно навчати. *Зостався Чіпка в Бородая. Хазяїн коло його* [нього] *спершу миром та ласкою, показує й розказує — як і що, й коли робити...* (Панас Мирний); *Виїжджаючи з двору, він звелів Одарці поприбирати з стола і показати Василині, як ходити коло самовара й де ховати посуд* (І. Нечуй-Левицький); *Я показав, як треба дражнить павука* (В. Близнець); // *заст.* Давати вказівки, вказувати. *Колись будем І по-своєму глаголать* [говорити], *Як німець покаже* (Т. Шевченко); // Давати для перегляду, ознайомлення, перевірки, оцінки і т. ін. *Деякі переклади (італійські, мадярські, німецькі, норвезькі, іспанські, польські) показував мені Р. Сембратович* (М. Коцюбинський); *Віктор витягує з кишені блокнот і показує мені якийсь малюнок. Малюнок нагадує концентричні кола* (Любко Дереш); *Сашуня показує мені старі фото тих будинків на Глібова, де ми були* (Г. Вдовиченко); // Переконувати кого-небудь у чомусь на прикладах; доводити щось. — *Вже я й об'єктив здіймав, і апарат розбирав, показував, що він не стріляє, як запевняли баби, — ніщо не помогло* (М. Коцюбинський); — *Боже коханий! Спасай же нас завше. Молюсь до Тебе у плачі нестримнім. Силу і велич Свою покажи нам!* (В. Багірова); — *Ти ще юний, але вже показав себе розумним та зваженим правителем, і я покидаю Раду зі спокійною душею* (О. Авраменко); // *що.* Пред'являти які-небудь документи. — *Документи.* — *Уже ж раз показували.* — *Зайві розмови. Давайте на стіл документи* (Григорій Тютюнник); *Повз гірлянди зелені .. проходили купками й поодинці в довгих свитках, кожушках, куртках делегати.., на мить затримуючись біля дверей, щоб показати мандати* (Олесь Досвітній); // *кого, кому.* Знайомити кого-небудь з кимсь. *Стара всіх нас показує: се Ганна, а се Варка, а се Домаха...* (Марко Вовчок); — *Перекажи привіт своїй молодиці, — гукнув Чіпаріу.* — *Як будемо вертати, ми сподіваємося, що ти її нам покажеш?* (Ю. Смолич); [Д о в б у ш:] *Княгиню, покажи нам княгиню, друже Степане!* (Б.-І. Антонич); // *кого, кому.* Давати змогу зробити медичний огляд. — *Вони, як могли, лікували його, прикладали до рани різні трави, коли ж побачили, що людина загибає — зважились показати мені* (Д. Бедзик); // *кого, що.* Робити видним кого-, що-небудь, відкриваючи, освітлюючи і т. ін. *Солоха якось скривилася і показала два ряди своїх білих зубів* (Панас Мирний); *Коли я проходив мимо, Гафійка показала щире намисто зубів, а Катерина сердито зімкнула тонкі губи* (Р. Андріяшик); // Являти кого-, що-небудь. *А як умру, .. положи* [Україно] *Свого ти сина в домовину, І хоть єдиную сльозину В очах безсмертних покажи* (Т. Шевченко); [А н т и с т р о ф а:] *В гаю святому у ніч Артемідину Жертву таємну приносили ми, Там показала нам в сяєві срібному Сюю дівчину богиня сама* (Леся Українка).

2. *тільки недок., на що, рідко що.* Мати такий зовнішній вигляд, ознаки або прикмети, які свідчать про щось або передвіщають що-небудь. *Як його не радіти, коли світ зразу покращав: і сонце веселіше засяло, і пахощі з садків покотились хвилями, і озимина нічогенько показує на сей рік* (М. Коцюбинський); *Танцюють зорі — на мороз чималий Показують* (М. Рильський); — *Ну, як мої нові* [коні]*?* — *осадив Карпо біля брами вороних.* — *В борозного копита.. так, збоку, показують нічого* (М. Стельмах); *Не можна безкарно віддавати себе океанові, бурям і темряві ночі: в тридцять років він показував на сорокап'ятирічного* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *безос. Фабрикант був ще молодий, йому показувало років тридцять* (Олесь Досвітній).

3. *на кого — що і без дод.* Рухом, жестом, поглядом і т. ін. вказувати на кого-, що-небудь, привертаючи чиюсь увагу, пояснюючи щось тощо. — *Так ото вона та сама ордівська Настя?* — *показують на неї пучками якісь чужі жінки* (С. Васильченко); *Свіжим дитячим личком усміхнувся хлопчик і показав очима на матір* (Панас Мирний); *Зять цикнув і показав очима туди десь, де лежав Григорій* (І. Багряний); // *кому що.* Рухом, жестом і т. ін. пропонувати зробити щось. *Микола, тиснучи руку, головою показує на своїх пань, на рогові окуляри на їхніх переніссях* (Олекса Ізарський); *Жінка стукає у вікно, щось сердито показує мені на мигах* (А. Дімаров); — *Гут, — сказав комендант і показав рукою, щоб вони відійшли* (Григорій Тютюнник); *Гнат вилаявся і лютим порухом голови показав близнятам, щоб вони простежили за паскудним довбняком* [дурнем] (М. Стельмах); // *перен.* Вказувати життєвий шлях, певний вихід і т. ін. *Ми закликаємо до згоди, Показуєм щасливу путь: Нехай на світі всі народи В добрі і в злагоді живуть!* (Д. Павличко).

4. *кого, що.* Зображати кого-небудь, наслідуючи мову, жести і т. ін.; наочно зображати щось певними діями, рухами тощо. *У нас тепер африканський актер* [актор], *чудеса виробляє на сцені. Живого Шекспіра показує* (Т. Шевченко); *Проценко не сердився, навпаки — жартівливо показував, як Марія підпиралася рукою, дослухаючись, як Христя важко зітхала* (Панас Мирний); — *У воєводи є дочка красуня. Святий Боже, яка красуня! (Тут Янкель постарався показати на своєму обличчі всю красоту панночки)* (О. Довженко); // Певним чином зображати кого-, що-небудь у художніх образах. *Та ладом Та добрим складом, хоть на час Ту вінценосную громаду Покажем спереду і ззаду Незрячим людям* (Т. Шевченко); *Це перед ним на столі стінна газета самими ними — хлопцями — й написана. У ній намагались показати життя, яким воно є: гарне, погане* (А. Головко); *У новому фільмі "Арсенал" я .. поставив собі за мету показати класову боротьбу на Україні в період громадянської війни* (О. Довженко); // Наслідуючи кого-небудь, імітувати, повторювати і т. ін. *Макар Макарович показував, як треба садити. Дитячі руки спритно пригортали до корінців пухку землю* (О. Донченко); *Він міцніше стискує машинку, а другою рукою натягає шкіру на вівці так, як показував бригадир* (І. Багмут).

5. *що і без прям. дод.* Робити помітними для оточення свої почуття, наміри, виявляти свій стан і т. ін.; проявляти (у 1 знач.). — *Мати любила мене — душі не чула... Може, і батько любив, та за панщиною ніколи було йому те показувати* (Панас Мирний); *Ах, нащо було Юзі показувати перед Зонею ті сльози!* (Леся Українка); *Він .. старається не показати ні своєї радості, ні своїх бажань...* (М. Коцюбинський); *Митрофанівна .. свого здивування не показала нікому* (Микита Чернявський); // Виявляти певне ставлення до кого-, чого-небудь. *О. Нестор, очевидно, рад був тим ознакам пошани, які показували йому селяни* (І. Франко); [С е м п р о н і й:] *Я хтів порадити: коли не можна відкрити таємниці, то хоч ділом пошану до закону показати, щоб суд упевнився, що ви слухняні і чесні громадяни* (Леся Українка); *Як же мені вдається отак легко й природно показати людині, що вона мене не цікавить* (С. Андрухович); // Виявляти які-небудь якості або властивості, свою вдачу, натуру і т. ін. — *Уліз* [пан Польський у предводителі], *та й ну свою панську пиху показувати* (Панас Мирний); *Бачите, упертості не показую, з чим згоджуюсь, то слухаю, а решта нехай таки буде по-моєму* (Леся Українка); *Що, мій Херемоне стоїку, смерть вихваляєш надміру? Хочеш мені показать вдачу і дух мудреця?* (М. Зеров); *Той, що кричав, був молоденький старшина й спробував показати силу: — Встати! Й марш!..* (І. Багряний); // Створювати видимість чого-небудь; удавати щось, прикидатися. *Він* [поліцмейстер] *не пізнав голосу свого, але од того грубого крику всі почули себе вільніше, і кожний намагавсь показати, що він не злякався* (М. Коцюбинський); *Відчулося напруження в корчмі, от як перед бурею. Мимоволі всі якось притихли, хоч кожний старався показати, буцімто він зовсім тим не цікавиться* (Г. Хоткевич).

6. *що.* Робити щось явним, очевидним; розкривати що-небудь. *Семен почне розказувати і про світ Божий, і що робиться на світі... так усю правду й викладає, так усе й показує, як на долоні* (М. Коцюбинський); *Своїми славетними віршами* [Т. Шевченко] *показав усьому світові, що мусе* [мусить] *талановитий чоловік зробити з простого слова* (Панас Мирний); *Старому хотілось зробити якусь словесну підготовку, розм'якшити шкіряне серце комуніста, показати йому всі дірки свого убозтва* (Б. Антоненко-Давидович); *Все ж не втерпів* [Лучук], *захотілося показати, що має перевагу в меткості розуму над млявим Сивооком* (П. Загребельний); // Установлювати що-небудь (про перевірку, дослідження, обстеження і т. ін.). *Дослід показує, що Простір є там, де є поле гравітації* (О. Бердник); *Він не опромінений. Це показало обстеження, — гіпертонія розгулялася та й усе* (О. Гончар); *Дівчисько на ранок привіз мужик, якого пропасли і виявили, що він — справжнісінький ментяра, але подальша перевірка показала — одружений, дружину обожнює* (А. Кокотюха); // Діями, словами, виразом обличчя і т. ін. давати зрозуміти або виявляти що-небудь. *На цих .. виборах наш народ показав, що й він однакових прав з панами* (Панас Мирний); *Яким не випив і тим показав очевидячки неповагу до гостей* (І. Нечуй-Левицький); // Свідчити про що-небудь, бути доказом чогось; давати підставу для якого-небудь висновку. *Вона була убрана зовсім по-панськи, але її лице, її нечепурна одежа, чорний поділ спідниці і розкудлане волосся на голові, — все це показувало, що вона не панія* (І. Нечуй-Левицький); *Гетьманщину розділено на 20 .. повітів. Ся реформа, правда, не простояла довго, але вона показує нам загальний напрям старшинських змагань* (М. Грушевський); *Самий факт приїзду його до комісара показував перевагу останнього* (Ю. Яновський).

7. *що.* Позначати щось яким-небудь способом. *Якщо фігура перерізу симетрична, то переріз може бути розміщений на продовженні лінії, яку в цьому випадку показують пунктирною лінією* (з навч. літ.); // Визначаючи, фіксувати час, тиск і т. ін. (про прилади, механізми і т. ін.). — *Що ж воно таке? — Термометром називається, — каже .. — А винесеш зимою надвір, показує холод* (М. Коцюбинський); *Станційний годинник показує третю годину дня* (П. Колесник); *Прилад показує зменшення тиску* (В. Владко); *Коли годинник показав сьому, професор схилився над хлопцем* (М. Дашкієв).

8. Розповідати щось про кого-, що-небудь, подавати якісь відомості; свідчити (у 1–2 знач.). *Поодбирав* [писар] *од них руки, порозпускав людей і став писати, що "сії люди з-під присяги показували, що Левко і злодіяка.."* (Г. Квітка-Основ'яненко); [О г н є в:] *Учора один полонений показав — триста* [танків], *другий — двісті* (О. Корнійчук); *Невідомий офіцер показав, як невдача одної-єдиної виправи призвела до втрати Львова, що означало врешті втрату всього* (Т. Прохасько); // Доносити на кого-небудь. [Л а н о в и й:] *А ви, товаришу, будете тут керувати нашою розвідкою! Добре?* [П е р е с а д а:] *Навряд щоб довелося: покажуть на мене* (Я. Мамонтов).

9. *тільки док., кому і без дод., розм.* Провчити кого-небудь, помститися за щось (звичайно уживається як погроза). — *Я їм покажу, я їх допечу! — страхав о. Василь неприсутніх парафіян* (М. Коцюбинський); — *Що? Що, мій цвіточок? Паця лякала? Ось ми їй покажемо. Ну-ну-ну, погана паця* (С. Васильченко); — *Я тобі — тільки снігу за комір, а ти вже й до матері. Я ж тобі покажу, як скаржитись!..* (Б. Антоненко-Давидович); *Він* [пан] *стиснув кулака в кишені .. Він ще покаже оцьому бидлові і землю, і підписи* (М. Стельмах).

◊ **(1) Зу́би пока́зувати / показа́ти,** *ірон.* — посміхатися до кого-небудь. *Мій Омелько й собі .. до неї* [дячихи] *через тин: гі, гі, гі! і собі показує зуби* (І. Нечуй-Левицький); *А вулицею іде дядько Микола й питає: чи я сплю на пні, чи дрімаю? Я йому показую зуби й кажу: не сплю і не дрімаю* (М. Стельмах); *Витягав* [Григорій] *важких крижнів і побідно держав їх над головою. Біля нього вертівся й показував зуби Марчик* (М. Хвильовий); — *Знайдіть мені, дядьку, гарну дівчину, то й женюсь, — показав зуби Андрій* (Валерій Шевчук); **Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти** *див.* **мо́жна; Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду)** *див.* **подава́ти[1]; (2) Не пока́зувати на світ** *кого* — ховати кого-, що-небудь від сторонніх. *На зиму в степ перевів* [Улас Марину], *у землянці цілу зиму держав, на світ не показував, поки в неї коси не одросли* (Панас Мирний); **(3) Не пока́зувати / не показа́ти ноги́** — не приходити, не повертатися кудись, до кого-небудь. *Вийшов* [Василь] *з подвір'я рішучо, з твердим бажанням ніколи сюди не показувати ноги* (І. Чендей); **(4) Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти** *і т. ін.)* **/ не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти** *і т. ін.)* **но́са** — не приходити, не з'являтися і т. ін. куди-небудь, до когось. *Сидів-сидів у хуторі, двадцять літ не показував на світ носа, раз вирвався, та й то, дякувати землячкам, посадили-таки* (В. Винниченко); [М а л ь в а н о в:] *Де ж мій Спичаковський? Давно пора одвезти на станцію ці ящики, а він пропав і третій день носа не являє* (І. Кочерга); — *А Клава Бережкова носа не показувала? — намагаючись надати своєму голосу цілковитої байдужості, запитав Андрій* (В. Собко); — *Не розумію я тебе, що ти за людина.*

Рая за тобою сохне, а ти й носа не показуєш (П. Кочура); *— Хіба я влада? Так, заложник якийсь. Іще за дня сяк-так. А вночі й носа не потикай. От і доводиться хитрувати* (П. Колесник); *"От повернуся додому, — вкотре сказав він собі, — і більше носа не поткну за міську браму. Годі вже з мене цих подорожей!"* (О. Авраменко); **(5) Оче́й не пока́зувати / не показа́ти** — не приходити, не з'являтися і т. ін. куди-небудь, до когось. *Часом цілі дні й тижні Єремія не показував очей в своїй господі, їздячи по своїх маєтностях* (І. Нечуй-Левицький); [П р і с ь к а:] *Ну й сусідочки кругом обсіли. Тут такі тобі .. обсудливі, що хоч у свій двір очей не показуй* (С. Васильченко); *Схопив* [Дзюба] *капелюх і швидко пішов. Він цілий тиждень очей не показував. Я сам відвідав його; зайшов ранком, якраз тоді, коли родина снідала* (В. Барка); [О л ь г а П а в л і в н а:] *А чого це ти загордився, Тимофію? Всі люди, як люди, а ти котрий уже день і очей не показуєш* (В. Кучер); **О́чі появи́ти (показа́ти)** *див.* **появля́ти; Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати** *і т. ін.) див.* **ти́кати**[1]**; Показа́ти (да́ти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу)** *див.* **дава́ти; (6) Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять)** — провчити кого-небудь, завдаючи йому неприємностей, прикрощів і т. ін. — *Ми, Саво, ще покажемо панству, на чому горіхи ростуть!* (С. Чорнобривець); — *Ось нехай він* [німець] *у наступ перейде на землі, а не під хмарами. Отут ми йому й покажемо, де раки зимують* (В. Кучер); *Терентій сердито сплюнув .. Шкода, що немає Бабака. Він би показав, де козам роги правлять!* (М. Рудь); *Матвій нахвалявся: хто повезе її* [Оксану Петрівну] *до міста, тому тато покаже, де раки зимують* (М. Сиротюк); [М у р а т:] *Пусти... пусти, кажу! Я його, бугаїну, зараз тут і урию! Я йому зараз покажу, де раки зимують!* (Л. Кононович); **(7) Показа́ти клас** *чого і без дод.* — зробити, виконати що-небудь з великою майстерністю, з великим успіхом. *Лягла зима! На лижах би! Та часу в нас нема, А то б могла я клас тут показати* (М. Рильський); — *Ти пласт не силою бери, а вмінням та підходом. — І все. Так ніби й не було це жодною подією, Та серце дідове цвіло, пишалося надією: мовляв, Захар покаже клас* (П. Дорошко); *Снігур давно б уже переобладнав верстати по-своєму і показав би справжній клас роботи* (П. Автомонов); *Денис вірив: Володько Завгородній ще покаже клас* (А. Кокотюха); **(8) Показа́ти / пока́зувати себе́ на ділі** — виявити діяльністю свої здібності, можливості, позитивні якості і т. ін. *Ще нічого не було, а й то он скільки народу вдалося набрати. А як покажемо ми себе на ділі — ого! Тоді сотні являться* (Г. Хоткевич); [Г а л я:] *Ні! Ти спочатку вивчи та покажи себе на ділі, а тоді вже й давай декламацію* (І. Микитенко); *З нальоту кожен, сто чортів, до праці взявсь завзято, бо кожен сам себе хотів на ділі показати* (П. Дорошко); **(9) Показа́ти, почо́му лі́коть ква́ші** — довести свою здатність, спроможність і т. ін. у чому-небудь. — *Бачиш, виграли страйк... Показали Гельці, почому лікоть кваші...* (І. Муратов); **(10) Показа́ти** / *рідко* **пока́зувати [свої́] зу́би (кі́гті, ро́ги, па́зурі)** — виявити свою злостиву вдачу, свій характер, злі наміри і т. ін. —*Хіба ти сама змалку не вивірила? Не дався він тобі ще узнаки? Підожди трохи, він покаже свої зуби ще гостріші, ніж колись...* (Панас Мирний); *Тепер* [після пожежі] *настала для них гірка година. Батько до нестями марнувався, мати їла себе, свого чоловіка і дітей. Тоді й батько показав роги...* (А. Крушельницький); *Влещуючи однією рукою поспільство, пан Бжеський незабаром показав свої пазурі* (З. Тулуб); *Незнайомка уже під час першої зустрічі показала кігті, спілкуватися надалі зникло бажання* (із журн.); *Ми всі дорослі й знаємо, що серед людей час від часу доводиться зуби показувати, інакше тобі покажуть* (А. Дімаров); *На відміну від Левіна, кулям кланятися не збирався, відстрілювався на бігу, не цілячись, без наміру влучити — просто показував зуби* (А. Кокотюха); **(11) Показа́ти своє́:** а) виявити свої здібності, можливості і т. ін. — *Мене ніщо не лякає, — говорила Катерина. — От станемо в колгоспі на ноги, і моя ланка покаже своє* (С. Журахович); б) виявити, підтвердити і т. ін. що-небудь. *На півмісяця він їде до Каховки, а час і тривалі, спокійні роздуми своє покажуть* (І. Волошин); **(12) Показа́ти себе́:** а) виявити свої здібності, можливості, позитивні якості і т. ін. — *Григорію Петровичу, будемо говорити прямо. Ви наробили багато дурниць — і на роботі, і в особистому житті .. Тепер вам дають змогу показати себе* (Д. Ткач); — *Не знаєш Юрка? Він же в нас ні се, ні те... Вайлуватий, нерішучий!.. Не вміє показати себе...* (І. Рябокляч); б) видати себе за людину з високими якостями моралі, працездатності. *Не жили старші в миру й між собою: кожному бажалося вискочити перед начальством, показати себе за найкращого* (Панас Мирний); *Мені хочеться .. показати себе веселим і цікавим, і... красивим* (Ю. Яновський); *Кожна полонянка старається показати себе здоровою, ні на що не скаржиться* (А. Хижняк); **(13) Показа́ти това́р (крам) лице́м** — представити що-небудь з кращого боку, в найкращій якості. *Нікого не цікавить, що було у Вас на душі або дома, коли ви робили фільм. Ви мусите показати товар лицем* (О. Довженко); **(14) Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя** *чиє* — розкривати свої справжні погляди, наміри, риси характеру і т. ін. *Інформація про невідповідні показники небезпечна для злочинного клану, оскільки відкриває його справжнє обличчя як перед українцями, так і перед світовим співтовариством* (з газ.); *Я порішив чекати доказів своєї правоти .. Ждати довелося недовго. Ванновський скоро показав своє дійсне обличчя* (Г. Хоткевич); — *Годі!* — *прошепотів я крізь зуби. — Кричиш? Ось ти й показав своє справжнє обличчя!* — *мало не плачучи, мовила Настка* (П. Автомонов); **(15) Пока́зувати / показа́ти ду́шу** — щиро, з прихильністю ставитися до кого-небудь. — *Він сирота, — хто без мене його привітає? Хто про долю, про недолю, Як я, розпитає? Хто обійме, як я, його? Хто душу покаже?* (Т. Шевченко); **(16) Пока́зувати / показа́ти кула́к <Сука́ти кулаки́>:** а) погрожувати кому-небудь. *Вони показували кулаки козакам, котрі шугали на конях по тісних улицях* (І. Нечуй-Левицький); *Деякі* [із жінок] *з-за воріт показували кулаки, посилаючи наздогін невиразні лайки* (М. Коцюбинський); *Махав* [Какора] *ще здалеку руками, сукав кулаки до Сивоока* (П. Загребельний); *Охоплений нових надій тремтінням — А смерть уже на чоло клала знак, — Він небу, гордий, показав кулак* (М. Рильський); б) бути невдячним, платити за зроблене добро поганими вчинками. *Ти його борони від собак, а він тобі покаже кулак* (прислів'я); **(17) Пока́зувати / показа́ти на весь зріст** — повністю розкривати риси, вчинки, діяльність і т. ін. кого-небудь. *Справжньому майстру слова вдалося показати сучасного виконавця новітніх музичних творів на весь зріст, в усій його творчій красі, неперевершеності!* (із журн.); **(18) Пока́зувати / показа́ти но́са** — дражнити кого-небудь, прикладаючи до

свого носа руку з розчепіреними пальцями. *Геннадій знову кинув зверхній погляд на свого суперника. Той підпирав .. плечима стовбур розлогого дуба. Непомітно для Люби Геннадій показав йому "носа"* (П. Автомонов); **(19) Пока́зувати / показа́ти по́ріг (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях** *і т. ін.):* а) виганяти кого-небудь. — *Ага, покосили, помолотили, то зараз мені дорогу показуєте? Виганяєте, як пса коростявого?!* (М. Томчаній); [Р у ф і н:] *Не можу я їм показать порога, коли їх сам в хату кликав* (Леся Українка); [С т е п а н и д а:] *Коли вам, добродію, честю сказали, щоб ви минали нашу хату, так хіба хочете, щоб вам одвірка показали?* (М. Кропивницький); *Я був певний, що на понеділок Семен знайде іншого наймита, а Степанові покаже широкий шлях* (Д. Бузько); б) відмовляти кому-небудь у чомусь. — *Роксана казала, що ви надумали віддати її* [заміж] *у Коломию, боявся я, прийдемо до вас, а ви нам поріг покажете* (А. Хижняк); **(20) Пока́зувати / показа́ти при́клад** — бути зразком, взірцем для когось або зразком чого-небудь. *Імператор Костянтин, як пересвідчувалась княгиня Ольга, був багатий, він показував приклад, як може жити людина, що має в своїх руках незчисленні скарби* (С. Скляренко); *Ми наполягаємо, щоб законопроєкт про боротьбу з кнопкодавством був поставлений на голосування і проголосований. І це відповідатиме не лише нашим гаслам, а й показуватиме приклад для нації* (з газ.); *Батальйони Подсєкайлова, Савви, Нефьодова, Чупая перші кинулись на правий берег, показавши приклад відваги на довгі часи* (О. Довженко); **(21) Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки)** — швидко йти геть, тікати. *Гнат узяв у здорову руку олівець. — Давайте розберемо, хто в нас є такий на прикметі, щоб накрити, доки він сам п'яток не показав* (Григорій Тютюнник); *Після Другої світової війни розгромлені й силоміць примушені до демократизації Німеччина та Японія незабаром показали приклад розквіту та добробуту* (із журн.); **(22) Пока́зувати / показа́ти [свої́] ре́бра** — бути худим, виснаженим. *Огорожа погана, у дворі мало будівлі, ще менше живого: тільки коняка показувала там свої ребра* (Б. Грінченко); **(23) Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю)** *кому:* а) відступати, тікати, виявляючи своє боягузтво. *Суворов знав генерала Река як людину, що не звикла показувати потилиці ворогові* (С. Добровольський); *Князь Ігор був мудрий і сміливий. Княгиня Ольга пригадує, як рішуче і безжально судив він дружину свою, коли хто перед ворогом показував спину* (С. Скляренко); *Мав* [Савка] *святе правило — ніколи не показувати ворогові спини* (Д. Бедзик); *По кількох дужих козацьких струсах Ян Казимир не витримав і показав спину війську князя Ромодановського та козацьким гетьманським лівобічним полкам* (Ю. Мушкетик); б) відвертатися або іти геть, виявляючи зневагу до кого-небудь. — *От народжує типів епоха, — сказав Баглай до архітектора і з неприхованою, якоюсь навіть бридливою зневагою відвернувся від Лободи. І воєнкоменко* [воєнком] *теж одразу спину показав на знак презирства* (О. Гончар); **(24) Пока́зувати / показа́ти хара́ктер** — виявляти впертість, стійкість і т. ін. у чому-небудь. — *Тимофію! — начальницьким голосом гукнув старшина. — Ти перед людьми свого характеру не показуй! Іди проспись!* (Ю. Смолич); *Та .. злагода, що жила колись у дідовій оселі, далеко відійшла від спадкоємців. Найбільше показувала характер братова* (М. Стельмах); *Викликали його один раз на допит — мовчить, викликали другий — знову мовчить, показує характер* (М. Ю. Тарновський); *Завжди поступливий і ніби несміливий, сьогодні Демко показав характер* (Микита Чернявський); **(25) Пока́зувати / показа́ти хвіст (хвоста́)** *кому* — тікати від кого-небудь. *Гурт хлопчаків грізно обступив нашого Климка, але, побачивши його батька, який ніс воду, хлопці швидко показали хвіст* (із журн.); **(26) Пока́зувати / показа́ти язика́** *кому* — дражнити кого-небудь, висовуючи язика. *З усіх учнів класу тільки Женя.., ота, що любить показувати всім язика, одержала з поведінки четвірку* (Л. Смілянський); *Юрко безтурботно почав ковзатися на льоду, розпихаючи і підбиваючи хлопців та дівчат. Ось він знову стрівся з Христиною, підморгнув їй, а вона, озирнувшись, показала йому язика* (М. Стельмах); *Пожбурив грудкою в горобця, що цвірінчав у кущах, показав язика Соньці, яка кликала мене до себе у двір, і похмуро почвалав у соняшники* (А. Дімаров); **Ука́зувати (пока́зувати) / указа́ти (показа́ти) на две́рі** *див.* **ука́зувати.**

ПОКА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОКАЗА́ТИСЯ,** ажу́ся, а́жешся, *док.* 1. Ставати видним, помітним, відкриватися погляду; почати виднітися. *Провалля трошечки розширилось і уперлось в зелену велетенську стіну Хамни́-буруна, а на тлі .. лісу показується біла мурована брама* (М. Коцюбинський); *З-за поручнів борту показується обличчя, простягається волохата рука* (М. Йогансен); *В долині показався білий димок паровоза...* (С. Чорнобривець); *Скрипнула драбина, хтось поліз нагору. Показалася в темряві чиясь кудлата голова* (В. Малик); // З'являтися на небі з-за хмар, обрію, гір і т. ін. (про небесні світила). *Небо все яснішає, з-за виднокола показується повний місяць* (Леся Українка); *Сонце осіннє недовговічне, рідко показується з хмар, розкиданих, як віниччя, по небі* (Ю. Яновський); *Із хмари місяць показався, І од землі туман піднявся, Все віщовало* [віщувало] *добрий путь* (І. Котляревський); *Із-за обрію показалося сонце* (А. Головко); // З'являтися на поверхні чого-небудь, виступати назовні. *Я маюся досить добре. Кашель ще не перестав, але вже не сильний .. Лихорадки* [пропасниці] *нема, кров не показується* (Леся Українка); *Оникій перший набирає ложку, бере в рот, але раптом весь червоніє, на очах його показуються сльози* (І. Багмут); *Був такий звичай, що в котрій ямі показалася кип'ячка, то перша бочка йшла на робітників, що працювали при ній* (І. Франко); *Знову мокра голівка показалася з води, і Глоба аж перехилився над бортом* (В. Собко); // З'являтися на поверхні ґрунту, сходити (про рослини). *Отруйні гриби .. показувалися на світ і звертали на себе увагу* (О. Кобилянська); *Ніякий росток з ґрунту не показується, хоч води вилито — пропасть* (В. Барка); *Показались ранні огірочки* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Виражатися в яких-небудь зовнішніх ознаках; виявлятися (у 2 знач.). *Велике лихо, якого вона ждала для свого серця.., і не показувалося з-за згоди хатньої* (Панас Мирний); *За кілька днів зараза показується. Правдива зараза: та велика, що кидається на ніс, на горло, що на неї треба доконче йти до шпиталю* (Л. Мартович); *Молоді ще* [Миколай з Параскою], *але якась певність рухів і світогляду .. показується з них* (Г. Хоткевич); *На обличчі* [Юхима] *показується брезкле невдоволення* (Є. Гуцало).

2. Приходити, з'являтися десь, у кого-небудь і т. ін. *Валігурський від двох неділь зовсім не показувався в канцелярії* (І. Франко); *Челядь не сміла показуватись у горниці* (М. Коцюбинський); *Ніколи так рано не ходив* [Славко] *до Краньцовської, через те не мав відваги в непривичній порі показуватися до неї* (Л. Мартович); *Я два тижні вигладаю Миколу — не показується* (Р. Андріяшик); *Хто лиш в город показався, Того в яєшню і поб'ють* [рутульці] (І. Котляревський);

// Виходити звідкись, куди-небудь, до когось і т. ін. *Почали* [старости] *говорити законні речі, Векла слуха, а Оксана з кімнати і не показується, прислухається, що з того буде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тут тепер зовсім блакитний рай. Без білого капелюха і не показуйся, бо голову пропече* (Леся Українка); *Артем додому не забіг .. І з перелазу просто в повітку пішов чогось. І довго не показувався* (А. Головко); *Я вже з ляку не можу показатися надвір* (В. Стефаник).

3. Виставляти себе перед іншими для огляду, давати кому-небудь змогу подивитися на себе. *Брат не хотів її зараз пустити додому, але Гінді спішно було, щоби якнайскоріше показатися в новім капелюсі* (Н. Кобринська); *Він стояв, але не відтуляв від обличчя рук .. — Ану-бо покажіться, паничу, які ви єсть!* (Б. Грінченко).

4. *ким, яким.* Виявляючи які-небудь риси, властивості, справляти певне враження. *Чим далі він показувався здібнішим учеником* (І. Франко); *У своїх повістях, чи то малюючи ситуації душі чоловічої, чи ставляючи* [ставлячи] *перед очі наші образи з природи, показався* [І. Нечуй-Левицький] *великим артистом* (С. Єфремов); *Не можна .. сказати, щоб Безбородько сподобався їй з першого погляду; хоч і відповідав якраз її уподобанням, але відразу показався грубіяном у товариських формах, коли запросив її до першого танцю лише під ранок* (Ірина Вільде); // *тільки док.* Відзначитися чимсь. *Тепер Юзя вже твердо знала, нащо й пощо треба панні вчитися, а власне, щоб "уміти показатися в товаристві"* (Леся Українка); *Взагалі вся служба пройшла дуже добре. Дяк, бажаючи показатися, .. закручував, заплутував мелодію до того, що сам ставав як дурний у тім усім* (Г. Хоткевич).

5. *кому, чому.* Здаватися кимсь, чимсь, уявлятися яким-небудь. *З добрими намірами несли .. Валентинові всякий брухт, що показувався недосвідченому окові якимсь родичем радіоприймача* (О. Гончар); — *Бачив* [Галю] *разів зо два на ігрищах, красива показалася мені, а тепер, як побачив ближче, так вона — міри нема, яка красива* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Високий, тонкий станом, він показався Онисі через шибки ще кращим* (І. Нечуй-Левицький); *В дорозі якось поплуталось одне з одним, змішалося, злилося, забулося, і Могилів показався Кам'янцем* (В. Домонтович); // Поставати перед ким-, чим-небудь. *Люди, обличчя, одежина, різноголоса птиця у садках .. — усе движить, мішається, миготить, зникає і знов показується проти очей* (Марко Вовчок); — *Ідея створити тут бджолоферму належить нашому новому агрономові, який ще, правда, не приступив до роботи, але вже, як бачите, працює... Сергію Петровичу, покажіться людям* (В. Нестайко); // Привиджуватися, увижатися. — *Де ж той мрець? — сказав Мельхіседек, дивлячись на вікно. — То, мабуть, ви хлиснули через міру пуншу до подушки, то вам і мерці показуються* (І. Нечуй-Левицький).

6. *заст.* З'ясовуватися на ділі, виявлятися в дійсності. *Чутка показувалася неправдива* (Марко Вовчок); — *Чари воно, Семене, так мені показується, чари, не хвороба це у нашого пана* (Н. Королева); *Щоби хоч частково заступити Ядзі львівські приємності, хотіли Солецькі завести живіше сусідське життя, але показалося, що сусідські візити й бали мало що не рівнялися карнаваловим видаткам* (Н. Кобринська); // *безос.* *Виявились ще кращі речі. Член відділу "Просвіти" Шульга (тепер він голова ніжинської філії), як показалось, шпиг і донощик формальний* (М. Коцюбинський); *Зрештою Василеві, як показалося, просто було невигідно, аби сини вертали* (Г. Хоткевич); // Ставати явним, очевидним. *Брехня покажеться* (Номис); [Ж а н д а р м:] *Коли ви невинні, то не маєте чого боятися, на суді ваша правда покажеться* (І. Франко).

7. *тільки недок.* Пас. до **пока́зувати** 1, 3–8. *Спеціальний пристрій відчиняє двері тоді, коли одночасно показуються відбитки пальців і промовляється пароль* (І. Росоховатський); *Микиті не дуже хотілося вислухувати все те, про що говорилося, писалося й показувалося в кіно й по телевізору сотні разів* (М. Циба); *Вона скрізь вбачала фасолі — в річковому камінні і місяці, .. у берегах озерець і концентричних лініях, якими показувалося збільшення висоти гори на географічних картах* (Т. Прохасько).

◊ **За сім вовків копи́ця сіна показа́лася** *див.* **копи́ця;** **(1) Пока́зуватися / показа́тися на о́чі:** а) з'являтися, приходити до кого-небудь, кудись. *Федір .. ніколи не ходив до стайні і не говорив з наймитами. Спав у стодолі і не показувався на очі* (В. Стефаник); *Потім раптово Юрко .. місяців зо два не показувався на очі, і їй стало неспокійно на душі* (М. Стельмах); *Левенець не був винятком. Його світлоярівська дружина Сашка викрила обман і негайно вигнала землеміра, заборонивши будь-коли показуватися на очі* (П. Загребельний); *Корчмарева жінка Фіра мусила силою виштурхувати за поріг учорашнього цісарського стрільця, аби нарешті показався на очі домашнім* (М. Матіос); б) *(кому і без дод.)* зустрічатися з ким-небудь. *Тільки непокоїла його та думка, як він покажеться дома родичам на очі?* (Л. Мартович); — *А не приходила* [жінка]? — *Ні, — сказав Тихін і поклав ложку, — не приходила, і сам ходив до неї, то не показалась і на очі* (А. Головко).

ПОКАЗУ́ХА, и, *ж., розм.* Показування чого-небудь у прикрашеному вигляді, що не відбиває справжньої суті справи; щось показне. *Ох і заїдає нас ота показуха гемонська! — Ні, чого ж .. Показуха показухою, а дівчата, що не кажи, працюють з вогником, з вигадкою* (В. Козаченко); *На закачаних по лікоть рукавах сніжно біліють обідки спідньої сорочки. Може, це умивання — показуха перед нами, однаково молодець* [лейтенант Івченко] (Є. Доломан); *Він вчитувався у її прощальний вірш, який передала мати Русі, і бачив, що усе це тільки гра, показуха. Вона намагалася його повернути* (Ю. Винничук).

ПОКАЗУ́ШНИЙ, а, е, *розм.* Стос. до показухи; показний (у 3 знач.). *Мене .. показушний порядок — тумбочка з черговим, розставлені в кілька рядів ліжка, надраєна мастикою підлога — абсолютно не цікавили* (О. Шугай); *Такий він весь. Несправжній, показушний. Мене почав бити нервовий дріж* (Любко Дереш).

ПОКАЗУ́ШНИК, а, *ч., розм.* Ошуканець, окозамилювач. *Представник справжньої еліти нічого не виставляє напоказ. Сноб же, навпаки, демонструє все можливе. Він "показушник". Його життєвий принцип: "Більше здаватися, ніж бути"* (із журн.).

ПОКАЗУ́ШНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **показу́шник.** *Клас розділився: одні вважали Стаську Поливанову відчайдушною зухвалицею, інші — показушницею, яка дуже хотіла закосити під відчайдушну зухвалицю* (Люко Дашвар).

ПОКАЗУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан і властивість за знач. **показу́шний.** *Він не бачив Її сто років. Бачив тільки дорогі іномарки, що заповзали й виповзали з брами. Його бентежила і ображала ця показушна засекреченість, ця жлобська показушність* (Г. Тарасюк).

ПОКАЗУ́ШНО, *розм.* Присл. до **показу́шний.** *Немає. Нічого. Гіршого. Коли в тебе все показушно* (І. Карпа).

ПОКАЙФУВА́ТИ, *заст.* **ПОКЕЙФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* Кайфувати якийсь час. *Хочемо покайфувати в цьому сезоні, без особливого тиску. Необхідно, щоб Юля знову отримувала задоволення від змагань* (з газ.).

ПОКА́КАТИ, аю, аєш, *дит., розм.* Док. до **ка́кати.** *Мені зробилося легко і свіжо, ніби я покакав і спустив воду* (Любко Дереш); *— Дивіться, ваш покакав! Тепер ви можете бігти додому, сподіваюся, встигнете покавувати* (Л. Денисенко).

ПОКА́Л, у, *ч., діал.* Заводь, затон, зарічок. *От-от надійде час вечірнього качиного льоту. Михайло Іванович хвилюється: — Хоч би встигнути підскочити до якого-небудь покалу...* (М. Рильський); *Ми завертаємо до покалу й ідемо трохи берегом, намацуючи очима брід* (Б. Антоненко-Давидович).

ПОКАЛАМУ́ТИТИ, у́чу, у́тиш. 1. *що.* Док. до **каламу́тити** 1. *Арідник, за гуцульськими переказами, народився з виру, коли богові спало на думку покаламутити воду під час своєї прогулянки в безтурботному всесвіті серед легких хмаринок, де існували лише він та його дух Арей* (з навч. літ.); *Біля берега діти покаламутили воду, тому пошук броду потрібно було відкласти* (із журн.).

2. *кого, що, перен.* Док. до **каламу́тити** 2. *Очі дівчини покаламутила лють, і потім — очистив сміх* (Г. Колісник); *Завжди в смутні часи знайдуться любителі покаламутити воду в суспільстві* (з газ.).

ПОКАЛАМУТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **покаламутніти.** *Покаламутніла від останніх дощів вода не пропускала сонячні промені* (з газ.).

ПОКАЛАМУТНІ́ТИ, іє. Док. до **каламутніти.** *Прибережна смуга моря покаламутніла від води з річки* (з газ.); *Коло самої печі при вході у переповненій людом кімнаті стояв .. одинокий старий Каламар. Побіліле волосся на голові збите й покуйовджене, глибоко посаджені очі покаламутніли і вибляклі, лице сполотніло* (І. Чендей); *На хвилю я запав у непам'ять, бо світ покаламутнів і виблід* (Валерій Шевчук).

ПОКАЛАМУТНІ́ШАТИ, ає. Док. до **каламутні́шати.** *Вода в річці покаламутнішала.*

ПОКАЛАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Калатати (у 1, 2 знач.) якийсь час. *Як приходила здекуція* [екзекуція], *то ми з бабою ховалися у лози, мов від татар, а хату замикали. То ті здекутники* [екзекутори] *прийдуть, покалатають, покленуть та й .. далі* [підуть] (І. Франко); *Покалатав патроном коло вуха, чи порох не замок — не замок* (І. Керницький); *Одного разу взяв скарбничку, покалатав нею біля вуха й не почув нічого* (Ю. Логвин); *Мавпа часто спостерігала, як матроси б'ють у дзвін. Їй хотілось теж покалатати, але вона не могла дістати, поки там не поставили скриню* (М. Трублаїні); *Походили* [сторожі], *покалатали в калаталки, поприходили додому та й полягали спати* (Остап Вишня); *Голова взяв дзвоника, покалатав ним, поставив той дзвоник на місце і вже потім звернувся до присутніх* (А. Шиян); *Дідусь з полотняною торбою через плече покалатав дзвоником* (М. Циба).

ПОКАЛІ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покалі́чити.** *Вони забрали їх* [Настусю і Павлуся] *і посадили на віз .. і трохи покалічених повезли далі до міста* (І. Нечуй-Левицький); *Він добрий, мамо, лише покалічений судьбою...* (О. Кобилянська); *Ліва рука Тимни була покалічена — їй бракувало мізинця й підмізинного пальця* (І. Білик); *— А звідки ж йому сили набратися, коли в нього ребра війною покалічені? — показав Дмитро на запалий, у рубцях, бік свого коня* (М. Стельмах); *Під ними дихав чорний Дніпро, на той час іще не вкрай покалічений* (В. Діброва); *Старші письменники — учителі наші (ніде правди діти) більш прислухалися до живої народної мови, більш придивлялися до неї, ніж молодші, особливо ті, що одірвані од села, од народу і беруть за зразок не живу мову, а книжну, часто-густо покалічену та занечищену* (М. Коцюбинський); *Скільки він не напружувався, скільки не махав руками — виходили тільки смішні, покалічені слова, а та казка, що огняним клубком поверталася в його грудях, не виходила* (С. Васильченко); // **покалі́чено,** *безос. пред. Багато козаків побито та покалічено в першій сутичці* (Ю. Мушкетик); *Невідомо, не раховано, Скільки люду там поховано, Невідомо, не полічено, Скільки вбито, покалічено* (Д. Павличко); *Шкодую, що Ваше* [оповідання] *дуже покалічено* (Панас Мирний); // *у знач. ім.* **покалі́чений,** ного, *ч.;* **покалі́чена,** ної, *ж.* Той (та), кого покалічили. *Хтось голосно назвав ім'я покаліченого, і Раїса трохи не скрикнула, наче її вдарили ножем в серце* (П. Кочура); *Все це говорило Дорошеві, що люди здорові і фізично сильні мучаться духовно за поранених і покалічених, не вважаючи їх, проте, неповноцінними людьми* (Григорій Тютюнник).

2. *у знач. прикм.* Який покалічився, має каліцтво; калічений (у 1 знач.). *Тепер літак, узявши вищу ноту, поволі зрушив з місця. Тремтячи всім своїм єством, він, як покалічений птах, пересувався колом по грудкуватій землі, незграбно стаючи проти вітру* (В. Підмогильний); *Рятує Телесика покалічений лебідь (тобто той, хто звідав нещастя землі, знає співчуття)* (О. Бердник); *Один з тросів, на яких трималася трапеція, лопнув, і Тереза полетіла вниз, на арену .. Покалічена, вона ще змогла підвести голову й усміхнутися* (В. Нестайко); *Під щоглою сидів покалічений раб. Гребти він уже не міг, але добре грав на дудці* (В. Чемерис); * У порівн. *Колір пооблазив, пооблуплювався, порудів від дощів і часу, і місто мало вигляд ніби попечений, покалічений, напівбожевільний* (І. Багряний).

ПОКАЛІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **покалі́чити** і **покалі́читися.** *Прийшов лікар і сконстатував тяжке покалічення: у Мендля поламано кілька ребер* (І. Франко); *Заубуш зірвався з підлоги. Змолоділий, вродливий, мало не благородний у своєму покаліченні* (П. Загребельний).

ПОКАЛІ́ЧИТИ, чу, чиш, *кого, що.* Док. до **калі́чити.** *— Грегоре, серце моє! Чи ти з ким бився, чи на тебе напали розбійники? Хто це тебе так покалічив? — питаю я в його* [нього] (І. Нечуй-Левицький); [С о ц ь к и й:] *Господин старшина .. кажуть Василеві: "Іди ж ти геть з моїх очей, бо щоб, бува, і я тебе не покалічив різками"* (М. Кропивницький); *Зла хвиля кидала мене на гострі камені, і я покалічила ноги* (Н. Бічуя); *Одна група батярів знайшла десь стару австрійську гармату і доти з неї стріляла, доки та не вибухнула й не покалічила їх* (Ю. Винничук); *— Гай-гай! Бери-но, небоже, та доволочуй, бо вечір близько. Та й вибирай отой дріт, бо мої ноги геть покалічив...* (Мирослав Ірчан); *Гнав мене* [зайця] *лис I у поле, I у ліс, Загубив я шапку, Покалічив лапку* (М. Стельмах); *Я нічого Михводію не сказав тоді, що він тому похлібнику руку покалічив* (Ю. Логвин); *А скілько беріз покалічили вони, вертячи їх весною за соком?* (І. Франко); *Правда, не обійшлось без шкоди — цензура .. покалічила потроху "Серед степів", вірші Кримського, а особливо моє оповідання "Лялечка"* (М. Коцюбинський); *Він заслуговував бути тут рабом, служити їм і вклонятися їм у страху, що в нього заберуть його улюблену справу.., що його амбіції непоправно покалічать* (Любко Дереш); *За мить зруйнувала розлучниця життя мого сина, покалічила душі дітям* (із журн.); *Вона вчилася трьох мов: української, польської й німецької. Чужих мов, очевидно, не вивчилась, а свою рідну покалічила* (Л. Мартович); // *безос. — Що на ярмарку? Може, коні понесли та перекинули воза? Може, вас покалічило? — питаюся* (І. Нечуй-Левицький); *Одне лихо — на милицях стрибає Сашко. Міною його покалічило ще хлопчаком* (О. Гончар).

ПОКАЛІ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся. Док. до **калі́читися.** [Гострохвостий:] *Бодай я покалічився і навіть зарізався своїми ж бритвами, коли цьому правда* (І. Нечуй-Левицький); *Він покалічився, але був живий* (Г. Пагутяк); // Завдати собі рани; поранитися, ушкодитися. *Я ніде не покалічився, лиш ударився трохи в голову і потовк собі коліно* (І. Франко); *Як пролазив Митруньо крізь пліт, то з поспіху роздер на собі сорочину й покалічився в личко* (Л. Мартович); *Коней деяких спустили, деяких просто скотили, перев'язавши їм ноги, по снігу. Багато загинуло й покалічилося, лише небагатьох вдалося переправити* (П. Загребельний); *Андреуччо вельми здивувався і, якби не тримався міцно за цямрину, впав би на дно, був би покалічився або і вбився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Знівечитися (у 3 знач.), зіпсуватися морально; змарнуватися. *От він і зустрівся з своєю землею .. Хай за цю землю покалічилось його життя, але хай воно в інших не калічиться* (М. Стельмах).

ПО-КАЛМИ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-калми́цькому.** *Картавцев був сутулий, з довгими руками, очі мав по-калмицьки розкосі й безбарвні* (Р. Іваничук).

ПО-КАЛМИ́ЦЬКОМУ, *присл.* 1. Як у калмиків, за звичаєм калмиків. *Дехто затято пропагує чай по-калмицькому, а ще дехто — мате* (з газ.).

2. Калмицькою мовою. *Розмова торкнулася дитинства, і співрозмовник почав дещо говорити по-калмицькому* (з газ.).

ПОКАЛЬЦИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Кальцинувати все або багато чого-небудь. *Для уникнення зайвої засоленості ґрунтів фермери вирішили покальцинувати частину з них* (із журн.).

ПОКА́ЛЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **покаля́ти.** *Порох одчинив дверці* [груби], *вийняв звідти чарку і краєць черствого хліба, покаляного в попіл* (Панас Мирний).

ПОКАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *кого, що, розм.* Док. до **каля́ти.** — *Спасибі вам, добрі люди, Що ви серце мали, Що ви в кровлі* [крові] *мого батька Рук не покаляли* (С. Руданський); — *Ти не дивись, що забродивсь, аби халяв не покаляв!* — *скрикнув він, тупнувши ногою* (Панас Мирний); — *Не мети до порога, бо мені треба через поріг ходити!* — *ляснула Мотря.* — *Авжеж, велика пані. Покаляєш, княгине, золоті підківки,* — *сказала Мелашка* (І. Нечуй-Левицький); *Не хочу покаляти Честь багатирськую свою* (І. Котляревський); *Ніхто з козацтва не покаляв тої золотої слави — ні козак Байда, .. Ні Самійло Кішка* (П. Куліш).

◊ **(1) Покаля́ти ру́ки (ру́чки, ру́чен́ьки)** — зіпсувати, понівечити руки брудною або важкою роботою. *В найми іди на старість літ .. і дочку свою, пишну панночку, веди за собою; хай лишень .. помаже-покаляє свої білі рученьки* (Панас Мирний).

ПОКАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *розм.* Док. до **каля́тися.** — *Ви трошки покалялися, та нічого. Яшка виб'є* (Панас Мирний); *Обітріть її губи: грязюкою Покалялись, облипли вони* (П. Грабовський); *Відносив* [Микольцьо] *її одіж до шафи, держачи в протягнених руках, обережно, .. буцім якусь нечистоту, що боявся, аби нею не покалятися* (Л. Мартович).

ПОКАМЕНІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **покамені́ти.**

ПОКАМЕНІ́ТИ *див.* **покам'яні́ти.**

ПОКАМЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого.* Док. до **каменува́ти.** *"І покаменували до них посланого* [канцлера Великого князівства Руського Юрія Немирича]... — *зітхнув гетьман.* — *О мій обдурений народе!"* (Р. Іваничук).

ПО-КАМПАНІ́ЙСЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **по-кампані́йському.** *Проведення закупівель потрібно проводити відкрито, прозоро, такі питання не можна вирішувати по-кампанійськи* (з газ.).

ПО-КАМПАНІ́ЙСЬКОМУ, *присл., розм.* Поспіхом, кампанійськими методами. *Організацію та проведення закупівель не потрібно здійснювати по-кампанійському, тому що не буде досягнуто якісних результатів* (з навч. літ.).

ПОКАМ'ЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **покам'яні́ти.** *Біля степової могили юнаки натрапили на покам'янілі рештки динозаврів* (із журн.).

ПОКАМ'ЯНІ́ТИ, *рідко* **ПОКАМЕНІ́ТИ,** і́є, і́ємо, і́єте, *док.* Закам'яніти (про все або багато чого-небудь, усіх або багатьох). [Річард:] *Тут сонце стрелило промінням гострим і вмить русалки всі покам'яніли, бо їм невільно глянути на сонце* (Леся Українка); *Басараби здригнулися, жаден не рушився з місця. Покаменіли* (В. Стефаник); *Впала залізна тиша... Все поніміло, покам'яніло...* (С. Васильченко); * У порівн. *Всі заворушилися; десь захлипала жінка, запищала дитина, але їх зразу спинили, і всі знов наче покам'яніли, очей не зводячи з гадюки* (В. Винниченко); *Жінка з дітьми стояли незрушно, наче покам'яніли* (Валерій Шевчук).

ПОКАНІФО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поканіфо́лити.** *Поканіфолене взуття балерини використовують досить обережно* (з газ.).

ПОКАНІФО́ЛИТИ, лю, лиш, *що.* Док. до **каніфо́лити.** *Звучання скрипки підказувало, що музикант перед виступом добре поканіфолив смичок* (з газ.).

ПОКАНТУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *що.* Док. до **кантува́ти**[1]. *Робітникам вдалося швидко й красиво покантувати усі колоди* (з газ.).

ПОКАНТУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *що, спец.* Док. до **кантува́ти**[2]. *Після первинного обточування заготовок майстер має їх покантувати, щоб оглянути зі зворотного боку* (з навч. літ.).

ПОКАНТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., розм.* Кантуватися (*див.* **кантува́тися**[3]) якийсь час. *Знову трошки в Ніжині покантувався* [Рудик], *куди потім подівся — не знаю* (А. Кокотюха).

ПОКАНЮ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що і без прям. дод., зневажл.* Канючити якийсь час. *Ти думаєш, що як довше поканючиш, так і дам* (Сл. Б. Грінченка); *Наталя Петрівна пхекала:* — *Ну так, знайшли собі подружку! Це, правда, значило її прихильність. Замасковану, але прихильність. Можна було трохи поканючити ще — шанс на горизонті манячив* (І. Карпа).

ПОКА́ПАТИ, ає, *док.* 1. Почати капати. *Як роса та до схід сонця, Покапали сльози* (Т. Шевченко); — *Лавріне! втри жінці піт з лоба, а то ще в діжу покапає,* — *знов сказала сердито Кайдашиха* (І. Нечуй-Левицький); *Ясьо і з місця не зрушився, тільки сльози покапали на деко скрипки* (Р. Іваничук); *Петро, здається, також впав у транс. Он і рот відкрив, зараз слинка покапає* (Дара Корній).

2. Капати якийсь час; прокапати. *Скілько тут* [у тюремному шпиталі] .. *покапало сліз даремного каяття!* (І. Франко); *Спочатку трохи покапало тих грошей, але що тут вдієш, сер! Це ж не Лондон!* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПОКА́ПОСТИТИ, ощу, остиш, *док., розм.* Капостити якийсь час. *Господарів довго не було, то зайці добре покапостили в саду* (з газ.).

ПОКАПОТІ́ТИ, ти́ть, *док.* 1. Почати капотіти. *Сльози заступили світ обом старим запорожцям, і хоч довго вони ті гіркі сльози ковтали, намагаючись сховатись з ними від людей, а врешті вони таки покапотіли пекучою росою на їхню одежу* (А. Кащенко); *Покапотів маленький дощик* (з газ.).

2. Капотіти якийсь час. *Пригріло, і з ринви покапотіла вода, поки хмарка не заступила сонечко* (з мемуарної літ.).

ПОКАПРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Капризувати якийсь час. *Я взагалі здорова, .. раз тільки три дні бронхіт був, та нерви були трохи покапризували, коли-не-коли кашель обзивався, але так нічого особливого* (Леся Українка); *Бачу, що хвороба затяжна, як той осінній дощ, бо чоловічку моєму хочеться покапризувати* (Г. Тарасюк).

ПОКА́РА, и, *ж., поет., книжн.* Те саме, що **покара́ння.** *Покари повної настав жаданий час! Не пощербився меч, і світоч не погас, Вершить свій правий суд свята людська скорбота!* (М. Рильський); *Покари позбавленням волі більшовикам було мало, тому художникові не дозволяли й малювати в таборах* (М. Андрусяк); *Ген-ген обкрадена церква блакитними стінами сяє над селом: наче голос високого й гнівного неба, що шле їх на помсту й покару* (Є. Гуцало); *Сама* [Мотя] *була рада зустріті Ганну, до якої вже встигла звикнути, навіть полюбила її і ставилася до неї стримано лише в амбіції, в покару за виявлену нещирість* (В. Козаченко); *Він сів у крісло і, дивлячись на Швейка, роздумував, як йому приступити до покари* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * У порівн. *Притиснувши хвоста, як шаблю, до кривих ніг, собака Копитків сховався у буді. В чорному кожусі навиворіт Саверій насувався, як покара* (М. Малиновська).

ПОКА́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покара́ти.** *Ми вже покарані. Страшніше покарати Сам грізний бог Адонаї не може* (Леся Українка); [С т е х а:] *Карай, карай мене, мій нещасний талану! Мало, ще мало я покарана!* (М. Кропивницький); *Зміст поеми становить трилітнє блукання вовкулакою героя Володьки, покараного закляттям відьми* (М. Зеров); *Шостопалько, як покарана дитина, довго тримався, ціпив зуби і таки заплакав* (Іван Ле); *Сава робить здивовано-болісні очі, такий погляд буває у несправедливо покараного батьками трирічного хлопчика* (С. Процюк); // **пока́рано,** *безос. пред. Усіх товаришів покарано, а Шевченка за його той "Сон" — найтяжче* (Панас Мирний); *Думав він про те, що Горленка покарано по заслузі* (З. Тулуб); *Служники полегшено зітхнули: лихо пронесло, нікого не покарано* (М. Дашкієв); // *у знач. ім.* **пока́раний,** ного, *ч.;* **пока́рана,** ної, *ж.* Той (та), кого покарали. *Тут уже всі зареготали, навіть покараний* (О. Довженко); *В два ряди вишиковували солдатів, давали кожному палицю в руки, покараного роздягали до половини і вели з зав'язаними назад руками між цими рядами* (О. Іваненко); *Коли останнього покараного відвели до холодної, Митрофан гукнув до юрби: — Це лише перший урок!* (Микита Чернявський).

(1) Пока́раний на смерть — страчений, убитий. *Два стражники порушили закон печер: заснули на посту й випустили на волю одного, а потім другого бранця-ворога. За це вони будуть покарані на смерть* (В. Близнець); *Єдине, що я жадаю усім серцем — щоб він був виправданий. Повірте мені, жахлива думка, що невинна людина через мене покарана на смерть, отруїла б і, безперечно, скоротила б решту мого життя* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПОКАРА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **покара́ти.** *Весь цей процес покарання двох людей, не належних до звання вищих, є лише ритуал ховання кінців злочинної авантюри магната Потоцького* (Іван Ле); *Він подивився на Мартина з таким відчаєм, який був страшніший за будь-яке покарання* (К. Гриб); *Я не прагну помсти, я навіть не збираюся вимагати покарання виконавців. Я лише хочу елементарної справедливості* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Тільки наближення демократичних змін врятувало Щербину від суворого покарання* (Д. Білий).

2. Засіб впливу на того, хто вчинив який-небудь злочин, має якусь провину і т. ін. *Те, що командир полку не поклав на нього жодного покарання, а, навпаки, дав йому важливе доручення, особливо бентежило* (Л. Смілянський); *Відбув він строк покарання і перед війною пустили його додому* (А. Хижняк); *Він повернувся з тих місць, де відбував покарання, хоча в Кураївці ще, здається, Віктора ніхто й не бачив* (О. Гончар); *Один із нас, найстарший, відсиджував у пору вождевої смерті сьомий рік покарання* (Н. Бічуя); // Розплата за які-небудь нерозважливі вчинки, дії і т. ін. *Він розумів, що деякі його дії й учинки не могли зостатися без покарання* (Ю. Яновський).

◊ **Під стра́хом сме́рті (покара́ння, [сме́ртної] ка́ри** *і т. ін.) див.* **страх**[1].

ПОКАРА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, що.* Док. до **кара́ти.** *Недолю співаю козацького краю; Слухайте ж, щоб дітям потім розказать, Щоб і діти знали, внукам розказали, Як козаки шляхту тяжко покарали За те, що не вміла в добрі панувать* (Т. Шевченко); *— Признавайся, хлопці, хто онуч не вміє намотувати, то зараз покажу. В поході за намуляну ногу неодмінно покарають* (М. Трублаїні); *Ізяслав захопив Київ і жорстоко покарав повсталих* (В. Нестайко); *— Великий княже Володимире, ось уже більше року, як готи-германці чинять безчинства в Араяні, але ж вони твої данники, то чи не взяв би ти нас під свою звитяжну руку і не покарав зайд* (В. Рубан); * Образно. *Коли ж понуро обвисали потріскані крила* [вітряків].., *село розповзалося світ за очі, в ті краї, де безхліб'я не покарало землю і людей* (М. Стельмах); // Побити за якусь провину. *Баба Христя, піднявши коромисло, урочисто наближалась до теляти з явним наміром суворо покарати злочинця* (О. Донченко); *Господаря постоялого двору покарали батогами і відправили будувати нову столицю Московського царства (зрозуміло, що винний все заперечував і бурмотів якусь нісенітницю про невідомо куди зниклих інших постояльців-малоросів)* (Д. Білий); // Стратити, знищити, убити. *Лиходійний вчинок полковника Маховського, котрий без суду й позовів покарав смертю сенатора і воєводу, цей розбійницький, самоправний вчинок збурив увесь Корсунь і підняв усіх проти Маховського* (І. Нечуй-Левицький); [Г е л е н а *(оточена молодими вояками; раптом згорда):*] *Чоловіче! Ти справді хочеш покарать мене?* (Леся Українка).

(1) Покара́ти на смерть — стратити, убити. *Солов'я-розбійника покарали на смерть за всі його злочинства, а Ілля Муромець зостався жити у князя Володимира* (з казки); *Сталося так, що уличі покарали на смерть його* [Вепра] *сина за татьбу, а я не зумів захистити* (Д. Міщенко); *Я побачив високе вогнище, на якому спалювали чудової вроди дівчину, побачив людей у сутанах, які говорили про любов тим, кого мали завтра покарати на смерть* (Валерій Шевчук).

ПОКАРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покарбува́ти.** *Світлиця в Череваня була така ж, як і тепер буває в якого заможного козака .. Сволок гарний, дубовий, штучно покарбований* (П. Куліш); *Часом з'являвся несподівано у фрамузі стіни фонтан, весь покарбований написами з Корану, обліплений весь дітворою* (М. Коцюбинський); *Світлиці затишні, стіни покарбовані гарними рисунками, подекуди розмальовані фарбами* (Б. Лепкий); *Левко Шаботинський уважно дивився на потрісканий у багатьох місцях, покарбований написами сірий камінь* (Б. Антоненко-Давидович); *Що тут робить? Увесь степ покарбований дорогами; не втрапиш своєї, то казна-куди ще заїдеш* (О. Стороженко); *Максим глянув на живих — порубані, покарбовані; тоді глянув на мертвих... і затрусився* (Панас Мирний); *Смеркло. Тьма, щодальш густіша, Лан кривавий застила; Огорнула мертва тиша Покарбовані тіла* (П. Грабовський); *— А що ж, пане сотнику? — спитав середнього віку, покарбований шрамами лицар. — А скільки приходиться на козака тієї погані?* (М. Старицький); * Образно. *Важко сіла* [Гандзючиха] *на лаву; журливо схилила долу високе, покарбоване зморшками чоло* (Г. Косинка); *Човен був великий і старий-престарий. Він увесь був просмолений смолою і покарбований часом* (О. Довженко); // **покарбо́вано,** *безос. пред. Пацієнту вкачують по 3–4 літри різних поживних рідин через катетер, бо в нього всі вени вже покарбовано попередніми процедурами* (з газ.).

ПОКАРБУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *кого, що.* Док. до **карбува́ти** 1, 2, 4, 5. *Покарбував, мов пугою по воді* (Номис); *Ноги мав теж порубані, як те дерево в лісі, що його покарбував лісник* (Б. Лепкий); *Війна покарбувала всю землю глибокими окопами, дротами — страшно було й глянути* (з мемуарної літ.); *Корабель кращий на тім боці, де Торберг покарбував його* (І. Франко); *Викував її* [чарку] *і покарбував сам старий Шрамов незадовго до своєї смерті* (В. Кучер); *Кисіль таке був позаводив, що аби прибіг окружний — вже без битого на селі не обійдеться: коли не зуби кому насталить, так спину підпереже, а то й нижче пояса покарбує! — цур йому, — бридко й згадувати!* (О. Кониський); *— Нам тільки протриматись до приходу Білого з Малим або Ісаєва, а тоді ми їм* [туркам] *покарбуємо спини так, що й рідна мати не пізнає* (С. Добровольський); *Трапилось нечуване на Січі: козак канівського куреня Остап завів з ним сварку, бійку і ще й покарбував ножем* (П. Панч).

2. Перетяти (у 2 знач.) поверхню шкіри (про зморшки, шрами, рубці і т. ін.). *Той бережно узявся за пальчики і, прихилившися, роздивлявся долоню, ті невеличкі борозенки, що покарбували її* (Панас Мирний); *Одна зморшка покарбувала перенісся* (Ю. Бедзик).

ПОКА́РКАТИ, аю, аєш, *док.* Каркати якийсь час. *На дереві біля хати ворони трохи покаркали й полетіли до лісу* (із журн.); *— Як би там не було, — перечекавши біль у боці, буркнув воєвода, — а я житиму. А ти, орле запорозький, гнитимеш у землі! — Хоч круки й довше живуть, та я їм не заздрю! — відповів Сулима. — Хай собі каркають! — І покаркаєм! — закричав Сава Кононович. — На твоїй могилі!* (В. Чемерис).

ПОКАРЛЮ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **покарлю́чити.** *Чого се старий, покарлючений старістю дід цілісінький день під тополями мовчки сидить або іноді щось там белькоче та тихо кива головою?* (Дніпрова Чайка).

2. *у знач. прикм.* Який має звивини, закрути, вигини і т. ін.; нерівний. *Рука була вся чисто в зморшках, горбиках, покарлючена, але така хороша* (В. Винниченко); *Вулиця наша, насправді, вузенька ще й покарлючена* (М. Стельмах); *Росли там покарлючені дубки* (П. Загребельний); *Бачить Тимко зліва, як жовта, мертво покарлючена смуга ялиць без глиці оточує зелену решту лісу* (Н. Бічуя).

ПОКАРЛЮ́ЧИТИ, ить, *кого, що, розм.* Док. до **карлю́чити.** *Легені розправиш — ноги покарлючить... Ноги розправиш — легені покарлючить... Туристи, одне слово!* (Остап Вишня); // *безос. — Ото аж так далася* [війна] *тобі взнаки? А наче ж і не покарлючило анітрохи. Тільки й того, що кульгаєш трохи* (А. Головко); *Доля зіграла з ним злий жарт — сам ревматолог, людей лікував, а тепер не міг поворухнути кінцівками, від болю суглоби покарлючило* (з газ.).

ПОКА́РНИЙ, а, е, *поет.* Те саме, що **кара́льний.** *А хіба "Анчар"* [О. Пушкіна] *— не покарна блискавка на голову самодержавству?* (М. Рильський); // Стос. до покарання. *Вона сама пішла в той куток, де стояла покарна лава, і лягла на неї, а сердюк прив'язав її* (Валерій Шевчук).

ПОКАРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого.* Док. до **карта́ти.** *Словами покартай його, а не бий* (Номис); *— Та мене чоловік мій ніколи словом недобрим не покартав* (Марко Вовчок); *Я покартав себе за невитриманість і, давши слово надалі завжди тримати себе в руках, спокійно заснув* (І. Багмут); *Дідусь у жилетці покартав винуватця нічної метушні, пояснив йому, що красти — то найбільший злочин* (Ю. Збанацький).

ПО-КАСКАДЕ́РСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-каскаде́рському.** *Потім вони лишилися серед лісу тільки удвох: вихатий зарізяка* [водій] *по-каскадерськи розвернувся на тій самій галявині і висадив їх серед прив'ялих анемонів* (Ю. Андрухович); *Десятирічна дівчина по-каскадерськи, неймовірним стрибком із вікна, врятувалася від злочинців* (з газ.).

ПО-КАСКАДЕ́РСЬКОМУ, *присл.* Як каскадер, подібно до каскадера. *Новачок по-каскадерському виконав нові прийоми приземлення з парашутом* (із журн.).

ПОКАСКА́ДНИЙ, а, е. Розрахований на кожен каскад (у 1 знач.). *Особливістю нового проєкту є покаскадне використання підземних вод* (з наук.-попул. літ.).

ПОКАСКА́ДНО. Присл. до **покаска́дний.** *Блоки нагрівальних елементів вмикаються й вимикаються покаскадно* (з наук.-техн. літ.).

ПОКАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покасува́ти.** *Всі процеси й засуди в справах релігії мали бути покасовані, а щоб не було на будуще* [майбутнє] *спорів про духовну юрисдикцію — римську у уніятів* [уніатів], *патріаршу у православних, всі духовні справи надалі мають іти до судів загальних — земських, городських і трибунальних* (М. Грушевський); // **покасо́вано,** *безос. пред. Деякі українські комісаріати покасовано, свідомих українців-комуністів замінюють російськими комуністами, українську культуру й науку піддають під строгий поліційний режим* (з навч. літ.).

ПОКАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Скасувати все або багато чого-небудь. *— Чи вірите в десять заповідей Божих? — Як-то, пане? — скрикнув я. — Ну, ну, адже ж вільно спитати, ви, протестанти, так багато покасували! Отже, Бог велить чоловікові: "Чини те! Не чини того!"* (І. Франко); *— Тоді вам легше буде прибрати її* [країну] *до своїх рук, вольності наші покасувати, московські порядки завести і саме ім'я України загладити навіки* (Б. Лепкий); *Отут-то й настав час порозумітися панові з мужиком, покасувати усяку несправедливість і жити миром, як усі люди* (П. Колесник).

ПОКА́Т, у, *ч., рідко.* Те саме, що **схил.** *Дім стояв ґанком в квітник. За квітником, збоку дому, на покаті горба розстелявсь садочок* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого.* Катати (у 1 знач.) кого-небудь якийсь час. *Коли чоловік покатав її селом.., тоді цілком визнала перевагу власної автомашини* (Ю. Яновський); *Іван із Вірунькою своє одруження завершували на Дніпрі, вперше він тоді покатав молоду дружину під парусом* (О. Гончар); *Татко насупився і .. звелів мені одягнути Талочку, Андрійка та Сергійка і покатати їх у дворі на санчатах* (Л. Письменна); — *Оце б нам піти прогулятися,* — *сказала Кетрін.* — *Якби було крісло на колесах, я покатала б тебе* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *розм.* Швидко поїхати, піти, побігти і т. ін. *Він сів на повозку й покатав додому* (І. Нечуй-Левицький); *Зашуміло йому в вухах, і в ногах таку силу почув, що покатав, як на поштарських конях* (А. Свидницький); // Податися, рушити, відправитися куди-небудь. — *Олександро Харитонівно! Я покину місце. Ми покатаємо в Петербург. Я напитаю там скарбову .. службу* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКАТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Кататися якийсь час. *Одного осіннього дня панові заманулося покататися* (Панас Мирний); — *Ти хочеш покататися в машині? Гаразд, сядеш зі мною* (Л. Смілянський); *Сьогодні він запросив Марину покататися по Дніпру на яхті* (Л. Дмитерко); *Для ніжинця .. побувати в Києві — не подія в житті й не подвиг. Ну, хіба що колись уперше проїхати електричкою та покататися на метро* (А. Кокотюха); *Діма виключає двигун. Ху, каже він, покаталися* (А. Дністровий).

ПОКАТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покатува́ти.** *А завтра побитих, покатованих, цілою валкою поженуть селян із слободи на місто, у в'язницю* (А. Головко); *Це ж який інший народ зміг би, тікаючи з палаючої тюрми, винести на своїй покатованій спині тих, хто його в цю тюрму заганяв, тих, хто його у цій тюрмі неволив* (Є. Дудар); // **покато́вано,** *безос. пред. Батька зимою 41 року було спіймано й покатовано дуже, і розстріляно. Матір восени 41-го вбили німці* (з мемуарної літ.); // *у знач. ім.* **покато́ваний,** ного, *ч.;* **покато́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого покатували, помордували, взяли на тортури. *Мартинюк поділив .. покатованих залежно від стану ран і розповів присутнім, як треба за ними доглядати* (Л. Дмитерко).

ПО-КАТОЛИ́ЦЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-католи́цькому.** [Р і ч а р д:] *А що найгірше — пуританська шия не вміла гнутися по-католицьки* (Леся Українка); *Кшиштоф перехрестився по-католицьки і поцілував карточку на пам'ятнику* (В. Лис); *У селі Княжполі православних дітей насильно примушували залишатись на лекції католицької релігії, водили їх до костелу, змушували хреститись по-католицьки* (з публіц. літ.).

ПО-КАТОЛИ́ЦЬКОМУ, *присл.* Як властиво католикові, католикам; за звичаєм католиків. *Ми увійшли в церковцю .. Коло порога стояло кілька ослонів для сидіння по-католицькому* (І. Нечуй-Левицький); *Втікач хреститься по-католицькому і хоче поцілувати хрест* (О. Корнійчук); *Наскільки Сергій розумів, падре по-католицькому священник* (І. Білик).

ПОКАТОЛИ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **покатоли́чити.** *Селяни, які не вважали себе покатоличеними, зберігаючи свою відданість православній вірі, почали гуртуватися для стихійного опору* (з навч. літ.); // **покатоли́чено,** *безос. пред. Поступово литовців було покатоличено, значних змін зазнала і їхня мова, хоча досі значна частина литовських слів має слов'янське коріння* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який покатоличився. *В Збараж збіглись з сіл та містечок польські шляхтичі, жиди та покатоличені українські шляхтичі, спасаючи своє життя од загонів Кривоноса та Полов'яна* (І. Нечуй-Левицький); *Уся козацька старшина, що перейшла в російське дворянство, і покатоличена шляхта, що залишилася на службі в польського короля, пішли творити славу іншим проєктам* (з наук.-попул. літ.).

ПОКАТОЛИ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покатоли́чити** і **покатоли́читися.** *Обіцяв Андрій, що буде сприяти покатоличенню руських* (А. Хижняк); *Шишман лякався покатоличення свого краю і все тримав і тримав свою вродливу сестру коло себе* (П. Загребельний); *Старий Іван від .. синового покатоличення дуже засмутився і невдовзі помер* (Д. Білий).

ПОКАТОЛИ́ЧИТИ *див.* **покатоли́чувати.**

ПОКАТОЛИ́ЧИТИСЯ *див.* **покатоли́чуватися.**

ПОКАТОЛИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПОКАТОЛИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Те саме, що **окатоли́чувати;** католичити. *Греко-католицьке духовенство чинило опір спробам частини католицької ієрархії за допомогою унії покатоличувати і полонізувати українське населення* (з навч. літ.); — *Ох, нелегко буде полтавців покатоличити. Уперті натури* (О. Гончар); *Найбільш завзятий противник Реформації імператор Фердинанд II під час Тридцятирічної війни підкорив і покатоличив більшу частину Сілезійських князівств* (з наук.-попул. літ.).

ПОКАТОЛИ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПОКАТОЛИ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Те саме, що **окатоли́чуватися;** католичитися. *Православному не було ніде ходу, навіть православної присяги в судах не хотіли приймати, тому й не диво, що не один кінець кінцем махнув рукою та й покатоличився* (М. Грушевський); *Ніяка сила не могла примусити український народ покатоличитись!* (П. Тичина); *Серед козаків балачки йдуть про полковника коронного, зрадливого перекидька з козаків, який .. покатоличився і гірше за самого пана осадника, польського шляхтича, знущається з людей* (Іван Ле).

2. *тільки недок.* Пас. до **покатоли́чувати.** *На Поліссі перед Другою світовою війною відбиралися православні церкви, насильно покатоличувалося українське населення* (з наук. літ.).

ПОКА́ТОМ, *присл., рідко.* Те саме, що **похи́ло.** *Висока гора спускалась покатом і обірвалась над самою Россю високими, рівними, як стіни, кам'яними скелями та проваллям* (І. Нечуй-Левицький).

ПОКАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Док. до **катува́ти.** *Ой, ой, він мене ізоб'є, покатує* (П. Чубинський).

2. Катувати якийсь час. — *Мене на перший же день скрутять і зажбурять у каталажку .. Потім мене трішки покатують гебісти* [кадебісти] *і зашлють на Соловки...* — *мрійливим тоном розповів він* (Любко Дереш); *Схопили митрополита, покатували та вбили біля храму. Після смерті мощі митрополита Володимира зберігалися у печерах* (з наук.-попул. літ.); *Якщо хто-небудь із селян буде випадково засуджений на смерть, то він зобов'язаний за наказом пана покарати сам себе і власноручно себе повісити. Якщо ж він випадково відмовиться виконати це, то його жорстоко відшмагають, люто покатують і все ж повісять* (з навч. літ.).

ПОКАХИ́КАТИ, аю, аєш, *док.* Кахикати якийсь час; кахикнути кілька разів. *Він пошпортав рукою в потертому портфелі. Витяг звідти якісь папери, покахикав* (С. Журахович); *Чублик пом'явся, потім покахикав, як те робив дід* (В. Близнець); *Старий розплющив очі, невдоволено покахикав* (М. Циба); *Містер Ор спустився в рецепцію, підійшов до дерев'яної барикади, за якою отаборився портьє з своїми меткими помічниками, покахикав, щоб на нього звернули увагу* (П. Загребельний); *Прикульгав сторож, покахикав біля загону і подався на центральну садибу* (В. Дрозд).

ПОКАХИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покахи́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Боцман поглянув на водолаза й механіка, лукаво їм підморгнув і відповів Костеві бравим покахикуванням* (Ю. Яновський); *Вже як вкинув* [Мусій] *мішанку в ясла, озирнувся на стримуване покахикування* (В. Речмедін); *Западає тиша, в якій вряди-годи чується порипування крісла, чиєсь покахикування* (С. Андрухович); *Треба пройти повз кімнату тещі й тестя (а вони навмисно залишали свої двері відкритими) і почути їхнє єхидне покахикування* (І. Роздобудько).

ПОКАХИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Кахикати потроху або час від часу. *Поки вони обмітали сніг з чобіт і, покахикуючи, скидали шинелі, вийшла Віра* (Я. Гримайло); *Вчитель наш і досі постійно покахикує стиха і має жовтавий, хоча й дуже чистий, колір обличчя* (О. Гончар); *Батько врочисто покахикує, а на покуті під образами — кутя в мисці на сіні стоїть* (В. Чемерис); *Очі мами Марії світяться двома сонцями, а свекор Гандрій* [Андрій] *з-під жінчиної п'яти й собі вдоволено покахикує* (В. Лис); // Навмисне неголосно кахикати, щоб привернути увагу або попередити про що-небудь. *Саня мовчала. Лише зрідка покахикувала, щоб Лара чула, що вона так само не спить* (Ю. Шовкопляс); *Старий, не наважуючись перервати роздумів пана доглядача, стиха, в рукав, покахикував* (Б. Левін).

ПОКА́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* Кахкати якийсь час. *Побачивши білку, качки покахкали й знову пішли до води* (із журн.); * Образно. — *Його можна буде використати як принаду, — роздумливо мовив Беккенбауер. — А після вашої обробки потрібен тиждень, щоб мати змогу бодай загримувати синці. Ні, дорогий Крейцберг, я не згодний з вами, нехай ця підсадна качка ще трохи покахкає...* (Р. Самбук).

ПОКА́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Кахкати потроху або час від часу. *Крякуха покахкує спокійно: — Ках! Ках! Ках!* (Остап Вишня); *Десь за річкою гув болотяний бугай, в осоках покахкувала час від часу дика качка* (Григорій Тютюнник); *Качка пасла свої діти, покахкувала, а вони попискували* (Ю. Мушкетик).

ПО-КАЦА́ПСЬКИ, *присл., зневажл.* Те саме, що **по-каца́пському.** — *Знаєш, пане писарю, наші фельд'єгері можуть потрапити в кігті супостата, а ти .. звання ніби духовного, та й по-кацапськи, кажуть, вмієш, як московит* (В. Кожелянко).

ПО-КАЦА́ПСЬКОМУ, *присл., зневажл.* 1. Як у кацапів, за звичаєм кацапів. *В юрбі сміх і палкі балачки. Коло чоловіка в "кацапському" картузі йде молодий парубчак з білявим чубом, підстриженим "по-кацапському", і з веселим, круглим, кирпатим лицем* (В. Винниченко).

2. Російською мовою. *Баба Довженчиха тільки поклала хреста, одмахнулася від Роздайбідів, думаючи: йти чи не йти, бо піп по-кацапському говорить* (О. Ульяненко).

ПОКАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Качати (у 2–7 знач.) якийсь час. *Глянь, як кішка: покачає лапкою клубок та й кине, а тоді знов* (Сл. Б. Грінченка); *Можна б гайнути поміж кущами, зайця вигнати чи наскочити на їжака, покачати його лапою по траві* (Григір Тютюнник); *Чоловік не посіє, не розсипавши, а собака не з'їсть, не покачавши* (Номис); *Взявши одне, покачав його* [стебло гірчаку] *між долонь, обчистив тонку шкірку* (Є. Доломан); *Покачав* [пан Вербовський] *головою і направив свого коня до брами* (Д. Білий); *Прошка цей недавно демобілізувався і тепер працює на водокачці, а після роботи, йдучи додому, ніколи не мине нагоди покачати воду і тут* (О. Гончар); *Дядько Іван, що обов'язково мусив сказати про все, про що тільки не йшла мова, цілком "авторитетно" заявив: — Ге, почекайте, ось Ла-Ман покачає. — Не Ла-Ман, а Ла-Манш, — поправив хлопчик* (О. Шугай); *Інформацію з нового сайту можна покачати лише після його ретельної перевірки на наявність шкідливих вірусів* (із журн.); *Навіть якщо немає можливості відвідувати зал, завжди можна знайти час побігати та покачати прес* (з газ.).

2. *що.* Качаючи (у 1 знач.), вирівняти (усе або багато чого-небудь). *Покачай коржі* (Сл. Б. Грінченка); *Вона пооджимала свої сорочки, другого дня одзолила, попрала й покачала* (І. Нечуй-Левицький); *Вчора він, при нагоді скориставшись зайвиною гарячої води в казані, виправ свою білизну, висушив її на сонці й покачав* (В. Підмогильний); *Для приготування англійських булочок поділіть тісто, сформуйте кульки, покачайте кожну з них об поверхню стола чи дошки, а потім притисніть* (з навч. літ.).

ПОКАЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Перевертаючись (у 1 знач.), перевалюватися (у 1 знач.) якийсь час з боку на бік на чому-небудь або в чому-небудь (про всіх або багатьох). *А нехай, здоровий, зробить що Чіпка, — нехай з'їсть лишній шматок хліба чи покачається в калюжі...* (Панас Мирний); — *Тільки ви он штани пригасіть, штани на вас тліють .. — Ляж та покачайсь!* (О. Гончар); *Свині вимиються чисто, Покачаються в піску* (М. Познанська); *Очамимря* [ім'я ящірки] *дозволила собі ще кілька хвилин відпруги: покачалась по траві, вивертаючись животом догори, солодко стогнучи й приминаючи кущі та менші деревця* (О. Ірванець); *Багато відвідувачів тренажерних залів намагаються за одне тренування вбити відразу двох зайців: і покачатися, і спалити жир на тренажерах* (із журн.); // *розм.* Відпочиваючи, полежати. — *Тепер, поки Параска буде .. чай готувати, ми підемо до кабінету, покачаємось трохи і покуримо* (Панас Мирний); — *Мамо! Годі вам спати! вставайте та в печі розтоплюйте! — крикнула й собі Мотря з полу, — а я трошки покачаюсь!* (І. Нечуй-Левицький); *Використаю відпустку, покачаюся на пісочку* (Ю. Мушкетик); *Пішла* [киця] *на подвір'я, вляглася на землю у квітнику. Покачалася, полежала, гарячку землі віддала* (В. Багірова).

2. Почати котитися, впавши, звалившись звідки-небудь. *Та спереду як турнув* [кабан] *Вовка головою! То так бідний старигань З гори й покачався...* (М. Руденко); * Образно. *Вони* [хатки], *побігши з гори вниз, з переляком зупинились над самим стрімким місцем, боячись впасти, покачатись вниз і впірнути в таємничі води Дніпра* (М. Коцюбинський).

3. *рідко.* Побігти, кинутися, податися куди-небудь. *Текля бігала по подвір'ї, вгледіла і покачалась до його* [нього], *кричучи: "татко! тат-ко!"* (А. Свидницький).

ПО-КАЧИ́НОМУ, *присл.* Як качка, як у качки. *Матушка .. посунулась через світлицю важкою ходою, хитаючись по-качиному з одного боку на другий* (І. Нечуй-Левицький); *Панас починає швидко каххати по-качиному* (С. Васильченко); *Вантажники, перевалюючись по-качиному на дужих ногах, флегматично, мов до комори, заходили до кімнат* (Б. Антоненко-Давидович); *Біля столу опинився Грицько Лисогорко, оцупкуватий хлопець з тривожно-мрійними очима і по-качиному розплюснутим носом* (В. Речмедін).

ПОКА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пока́чувати.** *Покачування й вібрація стимулюють важливі системи організму* (з навч. літ.); *Масажист застосовує три основні види прийомів: погладжування, розтирання та покачування* (із журн.).

ПОКА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Качати злегка або час від часу. *Омелько все походжав межи продавців. Але не питав, не говорив нічого. Тільки прислуховувався, придивлявся. Та все нагаєчкою за спиною покачував* (Ю. Логвин); *Педагог читає віршовані рядки, а діти спочатку змикають пальці обох рук у замочок, а потім покачують цим замочком із боку в бік* (з навч. літ.); *Напій акуратно переливають у декантер, повільно покачують і залишають приблизно на 10–15 хвилин. Це допомагає розкрити букет вина й нові відтінки у смаку* (із журн.).

ПОКА́ШЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пока́шлювати** і звуки, утворювані цією дією. *Лажечников прочистив коротким покашлюванням несподівано захрипле горло* (Л. Первомайський); *Від вогнища долітали лункі голоси, сміх, покашлювання* (Григорій Тютюнник); *Час від часу з капітанської рубки долинає покашлювання капітана* (Ю. Бедзик); *Сирота не почув, як прочинилися двері. Підвів голову на несміливе нарочите покашлювання* (Ю. Мушкетик).

ПОКА́ШЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.* Кашляти потроху або час від часу. *Тремтячи з холоду та все покашлюючи, він накинув на себе старий, споловілий на плечах мундир* (М. Коцюбинський); *Він починає нидіти, покашлювати, і в нього розвиваються сухоти* (О. Кобилянська); *— Як же там на заводах у вас тепер? — .. заговорив Данько до продзагонця. — Трудно, товаришу, — відповів той, простуджено покашлюючи* (О. Гончар); *Поруч, за склом, сидів зігнувшись директор, покашлював і щось писав* (В. Близнець); // Навмисне неголосно кашляти, щоб привернути увагу або попередити про що-небудь. *Під дверима покашлював Яків Майборода, даючи цим знати, що вже б давно пора Марії вийти* (В. Кучер); *Петро одразу зрозумів, хто так скептично покашлював, коли він давав пояснення* (В. Владко); // Кашляти, перебуваючи у стані збудження, нервування, нерішучості і т. ін. *Коли скрута розкривала перед ним свої тривожні обрії, він мав звичку покашлювати* (Н. Рибак); *Біля потяга заметушилися, захвилювались .. Чоловіки без потреби голосно покашлювали, підкручували вуса, зиркали в той бік* (В. Бабляк); *Батько ніяково покашлював від такої грубої моєї мови, але не сказав нічого* (П. Загребельний).

ПОКА́ШЛЯТИ, яю, яєш, *док.* Кашлянути кілька разів; кашляти якийсь час. *Марта завела тоненьким голоском, але в неї голос неначе спорснув і перетявсь. Марта покашляла, знов затягла, та й не вивела* (І. Нечуй-Левицький); *Я покашляв по-старечому, змахнув фартухом кришки зі столу й відповів: — Немає, донечко, немає. Десь побіг, шибеник, схопився й вибіг* (Л. Смілянський); *Я покашляв, нагадуючи про себе* (П. Загребельний); *Уклонився капітан низько, покашляв, аби княжну розбудити* (І. Роздобудько).

ПОКАЯ́ННИЙ, а, е. Який містить у собі покаяння; сповнений каяття. *Я обіцяв конче щось дати для одної з перших трьох книжок журналу — і, звичайно, нічого не дав. Доведеться писати покаянного листа* (М. Коцюбинський); *Дід нишком покаянний псалом шепотів* (Б. Лепкий); *Панич читав, читав і читав святу книжку. З покаянних канонів він перейшов до хвалебних акафістів* (А. Кримський); *Він уперше приходить до дружини і тихим, проникливим голосом промовляє до неї. Це справді покаянна промова* (В. Лис); // Який виражає або свідчить про покаяння, каяття. *Він схопився й склав долоні на грудях, як на молитві, маючи вид смиренний, покаянний, ніби він ішов на сповідь* (І. Нечуй-Левицький); [Р і ч а р д:] *Та невже він дума, що я просив би вибачення в нього?* [Д ж о н а т а н:] *Він покаянних слів не зажадає* (Леся Українка); // Перейнятий покаянням, каяттям. *Незважаючи на сильну зливу і натовп цікавих, біля фонтана стоїть на колінах покаянний Герман із величезним, таким, що ледве втримує його в обіймах, оберемком якихось жовтих квітів* (Н. Сняданко); // *у знач. ім.* **покая́нна,** ної, *ж., юр.* Документ, який свідчить про визнання власної вини. *Був, правда, шанс: написати покаянну, підписати листа із засудженням, опублікувати в газеті, та Полтаві й це не підходило* (А. Кокотюха).

ПОКАЯ́ННО. Присл. до **покая́нний.** *І раптом, на тобі, з'являється оцей Сергій Боровик і замість того, щоб покаянно мовчати і самокритикуватися, починає вимагати нових дослідів* (В. Собко); *— Господи, ти бачиш, як важко долати духовну кризу навіть з Твоєю Божою поміччю, — зітхнув благочинний, звівши покаянно до Неба очі* (Г. Тарасюк); *Він стояв якийсь час у заціпенінні, а коли підвів очі, то не побачив Марусю, нікого не побачив, окрім Шановного з покаянно похнюпленою головою* (В. Шкляр).

ПОКАЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Добровільне визнання своєї провини; каяття з якогось приводу. *— Ви в яких справах до воєнкома? — запитала дівчина, поглянувши на другі двері з написом "воєнком". — Прийшов з покаянням* (М. Стельмах); *Не слова покаяння донеслись до вух султана, а річ, яка примусила б кожного в Турецькій імперії задуматись, насторожитись, злякатись* (Р. Іваничук); *Славнозвісний Кудеяр-розбійник, як відомо, пролив ріки крові чесних християн, потім Господь вділив йому іскру розуму й покаяння* (Є. Гуцало); *Хто щиро кається і оплакує свої гріхи, в милосерді не може бути відмови, але тривалий непослух і глибоко закорінене духовне зіпсуття можуть бути винищені лише вогнем тривалого покаяння* (П. Загребельний); *У пориві щирого покаяння батьки обіймаються і випускають із рук пістолети* (І. Карпа).

2. *церк.* Визнання віряниним своїх гріхів перед священником; сповідь. *Тайна покаяння якнайбільше сприяє плеканню християнського життя* (з рел.-церк. літ.); *Як той вітру плач в камінні Поривав мене! мов стогін Грішних душ без покаяння* (Леся Українка); *— Помреш без покаяння? — спитав попик. — А я й не думаю вмирати* (О. Ільченко).

3. *церк.* Різновид церковного покарання, яке полягає у примусовому та підконтрольному виконанні певних значущих дій. *Церковні покаяння передбачають обов'язкове дотримання посту, читання молитви, здійснення поклонів та ін.* (з рел.-церк. літ.).

◊ **Відпусти́ти ду́шу на покая́ння** *див.* **відпуска́ти.**

ПОКА́ЯТИСЯ, а́юся, а́єшся; *наказ. сп.* пока́йся. 1. Док. до **ка́ятися** 1. *Чому ж би Роман не міг покаятись* (Б. Грінченко); *Під кінець п'єси Болдирін покаявся в багатьох своїх лихих учинках* (Б. Антоненко-Давидович); *На справу Підіпригори Герус мав свій погляд: коли насправді він чесно покаявся — випустять* (М. Стельмах); // Змінити свою поведінку, думку, погляд, визнаючи їх неслушними, відмовляючись від чогось, засуджуючи щось і т. ін. — *А Лошаков сей бідовий! — одно дивується Рубець. — Який замолоду був, і на старості літ не покаявся* (Панас Мирний); — *Штраф уже маєш — не покаявся. На всі чотири сторони!* (А. Головко); — *А може, Прохоре, вона покається, припинить зустрічі з Карпом...* (А. Шиян); *Він зрозумів, що сказав дурницю, але не покаявся навіть поглядом* (Ю. Мушкетик).

2. *перед ким, у чому.* Док. до **ка́ятися** 2. *Тихозоров почав стріляти. Вистріляв усі патрони. І тут же жорстоко покаявся в цьому .. Тепер хлопець лишився в тайзі без зброї* (О. Донченко); *Минули дні, і він не покаявся, що так зробив* (В. Петльований); — *Я наказую тобі порвати з цим нелюдом Магістром всякі зв'язки і покаятися перед усіма покривдженими* (О. Бердник); *Я настільки глибоко покаявся, що наступного ж дня, смиренно склавши зброю, знову потюпав до школи всотувати новітні знання* (М. Кідрук); // Вибачитися, перепросити кого-небудь. [О д а р к а:] *Чому ж вона сама не прийде та не покається?* [Г р и ц ь к о:] *А хочеш? Це не довго...* (Панас Мирний); *Дуже добре, що я сьогодні ще когось побачу: тяжко скучив за нашими людьми... і ще мушу покаятися перед усіма, бо дуже завинив* (М. Ю. Тарновський); — *Ти правильно здогадалася: він викрив мене і наполягав, щоб я перед вами покаялася* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Док. до **ка́ятися** 3. *Ото покаялась я, пішла до церкви, найняла молебінь, поставила перед образом свічку та й заспокоїлась* (І. Нечуй-Левицький); *І ось я відчуваю, що ні покаятися, ані вдарити поклона я вже не можу...* (І. Микитенко); *Після зачитання вироку до засудженого підійшов піп з хрестом і спитав, чи хоче він покаятись* (В. Гжицький); *На сповіді він покаявся й у тому, що хоче завтра обікрасти діву Марію* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПОКВАДРА́ТНИЙ, а, е. Розрахований на кожен квадрат. *На основі результатів поквадратного аналізу виявлених артефактів визначено, що виробництво крем'яних знарядь проходило безпосередньо всередині споруд у спеціально відведених для цього місцях* (з наук. літ.).

ПОКВАДРА́ТНО. Присл. до **поквадра́тний.** *Сусід звернув мою увагу, що місто обстрілюють поквадратно* (з газ.).

ПОКВА́КАТИ, аю, аєш, *док.* Квакати якийсь час. *Зрадників, занурених у застигле льодове озеро, Данте порівнює з жабою, що "зводить голову погану поквакати у час тієї спеки"* (з наук. літ.); *Біля хати запала тиша, і лише десь в очереті поквакали жаби* (із журн.).

ПО́КВАП, у, *ч., розм.* Поспіх, хапанина (у 2 знач.). *Референт у справах культури знав, що то за гамір: він був ознайомлений з наказами й інструкціями, а тому не виявляв найменшого поквапу, хоч його цікавило, як саме відбудеться ця акція, як це виконуватиметься* (Б. Харчук); *Хто не бачив, як працюють військові мостобудівники, той не може собі уявити цього поквапу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

○ **(1) Без по́квапу,** *у знач. присл.* — не поспішаючи, без поспіху. *Нікого з суддів .. він не обійде увагою, без поквапу збирає всі дозволи в сніп свого остаточного вирішення* (О. Гончар); *І в добрі часи тут відчиняли без поквапу, доводилося дзвонити кілька разів, поки дочується глухувата баба Галя* (П. Загребельний); **(2) З по́квапу,** *у знач. присл.* — через поспіх, поспішаючи. — *Ой, та як же не бігти, — з поквапу навіть не зачиняла Мокрина хати* (П. Козланюк); *В затінку лежака поставила* [Настя] *гасову лампу і заходилася, де протікало, підставляти черепочки, аби врятувати стелю. Я з поквапу й вилив на неї відро води* (В. Чемерис).

ПОКВА́ПИТИ *див.* **покв́аплювати.**

ПОКВА́ПИТИСЯ *див.* **поква́плюватися.**

ПОКВА́ПЛИВИЙ, а, е. 1. Схильний квапитися; який поспішає зробити щось; якому властива квапливість, поспішність; поквапний (у 1 знач.). *Вона щиро любила свого чоловіка і знала, що він за своєю бідністю зовсім не поквапливий коршмаря запомагати* (І. Франко); *І півень так непевно кукурікнув, Мов проковтнув той перший грому вдар, І плащ нап'яв поквапливий поштар, Хай хоч потоп — а ждуть його у вікнах* (В. Бичко); *Мій співрозмовник виявився надто поквапливий, тому твердження його не лише занотовував, а й згодом перевіряв* (з мемуарної літ.).

2. Сповнений квапливості; в якому виявляється квапливість; який відбувається, виконується, робиться квапливо, з поспіхом, поквапний (у 2 знач.). *Мимо каюти хутко прогупали чиїсь поквапливі кроки* (О. Донченко); *Тільки що взяв перо, вчув поквапливу тверду вояцьку ходу важко обутого дужого чоловіка* (Н. Королева); *Він не мусить поспішати робити поквапливі висновки* (І. Багряний); *Поліцейський слухняно козирнув, повернувся й побіг до загородження. На ходу він робив якісь поквапливі знаки* (В. Владко); *Упершись у співбесідника нездвижно наставленим зором, він нам розпочав свою повість, поквапливу і нервову* (М. Бажан); *Маріо зробив кілька кроків назад. Позаду почулись важкі поквапливі кроки* (С. Жадан).

ПОКВА́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **поква́пливий.** *Кукулик з дивною для нього поквапливістю виконав наказ Тетяни Василівни і сідав на своє крісло, потираючи руки* (П. Загребельний); *Мій приятель тепер хутко погнав свого човна, і я ледве поспішав за ним, не розуміючи поквапливості* (Олесь Досвітній); *З нервовою поквапливістю витягнув* [Крутояр] *цигарку і почав черкати сірником* (Ю. Бедзик); *Нехай хтось поквапиться назвати цього вайлуватого пиволюбного монстра кумедним. Хорватові така поквапливість здається непереконливою* (В. Єшкілєв); *Юра поводив себе настільки незвично, що я розгубилася. З тою ж поквапливістю він відкоркував шампанське* (Н. Сняданко).

ПОКВА́ПЛИВО. Присл. до **поква́пливий;** дуже швидко, поспішно. *Іван зразу цікаво і поквапливо ловив очима ті подорожні подробиці* (І. Франко); *Недовго збиралися, другого дня по обіді поквапливо виїхали на південь* (А. Хижняк); *Професор на якусь мить затримався, потім поквапливо подав мені руку* (І. Росоховатський); *Танки стріляли різко, поквапливо, нервово* (П. Загребельний).

ПОКВА́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПОКВА́ПИТИ,** плю, пиш; *мн.* поква́плять; *док., кого, рідко що і без прям. дод.* Спонукати кого-небудь робити що-небудь швидше; підганяти (у 1 знач.); квапити; прискорювати що-небудь. — *Чого ж замовк? — покваплював єпископ. — Панну Кармелу збираються вкрасти* (О. Ільченко); *Від бочки сильно пахло нагрітою смолою, і Вертутій покваплював тих, що підходили* (В. Близнець); — *Понесу сніданок нашим заступникам, а то вони натрудились...* — *Неси швидше, мамо, — поквапила її Орися* (М. Старицький); *До лабораторій він забігав лише для того, щоб поквапити Лару* (Ю. Шовкопляс); *Трамвай домчав її* [Олесю] *до Валової; відтак поквапив до бігцю проливний дощ* (Р. Андріяшик); *Кленучи й себе, й ту силу, що поквапила йому руку, не давши путньо прицілитись, Тимна пішов назад до поваленого граба* (І. Білик).

ПОКВА́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок., рідко,* **ПОКВА́ПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* поква́пляться; *док.* 1. Поспішати зробити що-небудь; квапитися (у 1 знач.). [Предслава:] *Пустіть мене! Убійці* [убивці]*! Розбишаки! Чи вже поквапились? Чи вже зробили Своє прокляте діло?* (І. Франко); *Тамара .. поквапилася відповісти* (А. Хижняк); *Діонісій поквапився на поміч Лісницькому та Папанолісу, що тримали лантух, у який лопатою сипав картоплю дядько Гаврило* (Б. Левін); // Докладаючи усіх зусиль, поспішати куди-небудь. *Що не здумай, чого не вдій, а все гріх та й гріх; ото де поквапляються за майбутнім, аби дознатися, який то ще гріх начеплено буде, чи він сидить у нутрі і дочікується на гаразд часу* (В. Медвідь).

2. Робити, виконувати щось зарано (без урахування яких-небудь обставин, умов і т. ін.). *Вересень заповідається теплий і сухий .. Дійдуть помідори, соняшники, квасоля. Хто поквапився і, боячись приморозків, позривав зелені помідори, тепер може каятись* (Ірина Вільде); *Він не врахував тої непогамовної спраги, що пожирала протягом цього дня його супутників, а запевняючи, що дорогою конче трапиться якась річка, він надто поквапився* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Швидко прямувати, простувати куди-небудь. *Крізь хмари й туман пробивався на сході млистий світанок, стовуси* [казкові істоти, що мають сто вусів] *й тривуси* [казкові істоти, що мають три вуси] *поквaплювались додому* (В. Близнець); *Горпина підбігцем і приспівуючи поквапилася додому* (І. Франко); *Застебнувся* [Уотсон] *і поквапився до зупинки таксі на Бессарабці* (А. Хижняк); *Він увійшов до жіночого шатра, сковано постояв над міцно заповитим сином, щось самоплинне відповів матері й поквапився надвір* (І. Білик); — *Буду чекав* [чекатиму] *ясне панство,* — *втішився ліхтарник і поквапився на Підвальну, звідки можна було б ще когось припровадити* (Ю. Винничук).

4. *на кого — що.* Ласитися на когось, щось, спокушатися ким-, чим-небудь. *Живі сюди* [у пекло] *примандровали* [примандрували], *Бач, гиряві, чого хотять* [хочуть]! *Не дуже я на вас поквaплюсь, Тут з мертвими ось не управлюсь, Що так над шиєю стоять* (І. Котляревський); [Химка:] *Що до якого часу дурна я була, поквапилася на великі обіцянки і согрішила перед Богом, — то правда тому* (Панас Мирний); [Денис:] *Думаєш, що коли б ми не важились на придане, то Конон поквапився б на тебе?* (М. Кропивницький); *Коли б польський пан вперше побачив Прісю в такому стані, він не поквапився б на неї* (А. Кащенко).

ПОКВА́ПНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **поква́пливий** 1. — *Угри не поквапні помагати нам, хоч і їм самим грозить та сама навала* (І. Франко); *Підлетів на змиленім коні поквапний джура* (Я. Качура); *В кожному разі все як слід обдумати, не бути поквапним, не зловитися на провокацію, не датися взяти голими руками* (У. Самчук).

2. Те саме, що **поква́пливий** 2. *Олександр Іванович не чув навіть, як до кімнати широкими, поквапними кроками ввійшла Ніна Олександрівна* (О. Кобилянська); *Пам'ятайте тільки, що ви теж будете такими, як ми, — стережіться вимовити поквапне слово* (Ю. Яновський); *Спереду в молочному світанку побачив* [Захар] *уже безкраї лани рудого сухого кукурудзиння. Безмежне, мовчазне і якесь недбало кинуте в поквапнім збиранні врожаю качанів* (Іван Ле); *У ясновельможного мала бути не така смерть — поквапна, сором'язлива, що не дала навіть попрощатись* (І. Пільгук).

ПОКВА́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **поква́пний.** *Коли він вимовив своє ім'я, воно для Андрієвого вуха прозвучало занадто вже фальшиво. До того ж поквапність і демонстративність доведення того імені до Андрієвого відома була занадто вже підозріла* (І. Багряний); *Не поспішав* [Мухтаров] *подавати руку і в думці прощав поквапність і недоречність фрази Любові Прохорівни* (Іван Ле); *Максим розумів, що Романов ніяк не хоче виправдати його поквапності повернутися якомога скоріше до передвоєнних справ* (Н. Рибак).

ПОКВА́ПНО. Присл. до **поква́пний** 2; дуже швидко, поспішно. *Трохи пізніше Жучку побачив ще один чоловік, який примчав до станції в маленькому газику і, поквапно вийшовши на перон, похмуро подивився на спорожнілі колії* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ідіть, ідіть. Я буду спати, — поквапно відповів хлопець. Справді, хай краще лишать його зовсім одного* (Я. Гримайло); *Олег почервонів. Він з того рідкісного типу чоловіків, що вміють червоніти. Зоя поквапно відвела погляд* (Г. Вдовиченко).

ПО́КВАПОМ, *присл., розм.* Те саме, що **поква́пливо.** *Дід лежав майже без духу, вишептавши поквапом, уривано оце оповідання* (І. Франко); *Рінкель поквапом закладає камінцями сліди довбання ґрат і люто злізає в темноту камери* (В. Винниченко); — *Діду! — батько танки побив! — загорлали вони, задихавшись, і поквапом почали читати старому листівку* (О. Довженко); *Той поквапом привітався з явним наміром продовжувати свою путь* (С. Журахович); *Ернан значуще підморгнув Гастонові, той ствердно кивнув у відповідь, схопив Симона за руку і всі троє поквапом залишили Філіпові покої* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОКВАРТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Розрахований на кожний квартал (у 1 знач.). *Фінансування управління здійснюють відповідно до кошторисів видатків на рік з їх поквартальним розбиванням і бюджетним розписом* (з наук.-попул. літ.).

2. Здійснюваний щокварталу; щоквартальний. *Облік сплачуваних сум внесків до фонду в розрізі окремих платників провадиться податковою адміністрацією на основі поквартальної бухгалтерської звітності* (з навч. літ.).

ПОКВАРТА́ЛЬНО. Присл. до **покварта́льний.** *Поставку продукції бажано здійснювати не залізницею, а автомобільним транспортом, не поквартально, а помісячно* (з навч. літ.); *Він запропонував синові поїхати в Новий Південний Уельс і доручив одному сіднейському нотаріусові виплачувати йому триста фунтів на рік, поквартально* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОКВАРТИ́РНИЙ, а, е. Розрахований на кожну квартиру. *Регулярно працівники районного управління здійснюють поквартирний обхід для перевірки справності газової системи* (із журн.).

ПОКВАРТИ́РНО. Присл. до **покварти́рний.** *У 2017 році Верховна Рада дозволила відключатися від централізованого теплопостачання поквартирно, ураховуючи думку сусідів* (із журн.).

ПОКВА́СИТИ, а́шу, а́сиш, *док., що.* 1. Сквасити все або багато чого-небудь. *Скляні ємності, в яких поквасили огірки, необхідно перемістити в темне місце* (з наук.-попул. літ.); *Коли імпортери запропонували закупляти квашені огірки в необмеженій кількості, ми почали вивчати можливість розширення сировинної бази, бо треба не лише їх поквасити, а й виростити* (з газ.).

2. *перен., розм.* Розквасити (у 2 знач.) все або багато чого-небудь. *Таки добре ляпнувся* [Василь] *об долівку, бо й носа, і губи поквасив* (Ю. Логвин).

ПОКВАСНІ́ТИ, іє, *діал.* Док. до **квасні́ти.** *Гутачка, побачивши її* [Хохлачку], *якось покваснІла. Її кругле худе лице протяглося, запишнила уста* [набралася самоповаги] (І. Франко).

ПОКВА́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поква́сити** 1. *Поквашені вершки збиваються швидше свіжих* (з навч. літ.); // **поква́шено,** *безос. пред. На зиму в дошкільних закладах буде поквашено не тільки огірки, а й капусту та помідори* (з газ.).

ПОКВИЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док.* Квилити якийсь час. *Постояв він* [Антін] *трохи, постояв, поквилив, потім прожогом кинувся до порога в куток, де стояли рогачі, кочерги, лопати й макогін, вхопив макогона* (І. Нечуй-Левицький); *Тільки ж Малуші було важче, ніж їм, бо коли людина приходить на пожарище, вона може потужити й сльозами вгамувати свій біль, над зруйнованим своїм гніздом пташка може закричати, поквилити...* (С. Скляренко); * Образно. *В запалій тиші вже не розбереш, де тінь, де сутінь, де ніч, і далекий вогник — свічечка померлому дневі, і поквилить, поголосить самотній гудок...* (М. Фішбейн).

ПОКВИТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, рідко.* 1. Дати розписку про щось. *Власник квартири вимагав від батька, щоб він поквитав і зазначив грошове зобов'язання* (з мемуарної літ.); // Повністю розрахуватися. *Тільки народ може поквитати наші борги. Йому й сплачуймо — він безсмертний!* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *перен.* Звести рахунки з ким-небудь; зробити щось у відповідь на чиїсь дії, вчинки. *Запорожцям вдалося поквитати один м'яч перед перервою після штрафного удару* (з газ.).

ПОКВИТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПОКВИТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* 1. Док. до **квита́тися.** *Ранком, ледве розвиднилось, ми вже були вбрані і, поквитавшись з господарем готелю, подались до автогаража* (Олесь Досвітній); *— Отак би й давно, — реготнула Соломія .. — На ж твою квитанцію, і ми, вважай, поквиталися...* (В. Кучер).

2. *перен.* Зробити щось у відповідь на чиїсь дії, вчинки; помститися за зло, образу і т. ін. [С л і д ч и й:] *Як обдуриш — дивися! Заб'ю! Закатую!* [С о л д а т:] *Не заб'єш, офіцере... Мене шомполи вже не візьмуть. Шкода, поквитатися не зможу...* (О. Левада); *Імператор повелівав, аби прийшов* [Баян] *у його землю і поквитався з склавинами, склавини напросилися своєю зухвалістю* (Д. Міщенко); *Червоні тут були не раз, нічого доброго від них ніхто не сподівався. До того ж отаман досі ще сповна не поквитався з ними за свої особисті кривди* (А. Кокотюха); *— Чужинці убили мого дідуся. Я хочу поквитатися з ними* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Звести рахунки з ким-небудь, розплатитися за свої дії, вчинки і т. ін. *— Ти зробив свинство. Вліз у сім'ю, взяв чужу жінку... Май же сміливість чесно поквитуватись* (М. Коцюбинський); [М и к о л а:] *Ну, рядовий Шульга, настав нарешті час поквитатися нам* (Д. Бедзик); // Відплатити кому-небудь за нетовариське ставлення. *Під час обходу ще один хірургічний випадок викликав жваві розмови між асистентами професора і дав професорові змогу поквитатися з Сахно за її невразливе реагування на надзвичайну операцію переливання крові* (Ю. Смолич); *Увесь почет у сутанах виявив захоплення від .. каламбура. Це трохи втішило кардинала: він поквитався з Коппенолем — його дотеп мав не менший успіх* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Звільнитися від чого-небудь, покінчити з чимсь. *— Ви і вчора не голилися, — нагадав Клим. — Та отже і вчора таке підхопилося, що не до гоління було... Зате я зараз і поквитаюся з капосною щетиною* (Я. Гримайло); *Хоч життя остило мені, я не маю сили самохіть поквитатися з ним, ступивши назустріч смерті* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПОКВИТО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Який поквитувався. *— Отак, пане воєводо, ми аж тепер поквитовані!* (І. Франко); *Вони не гнівалися один на одного. Вони були поквитовані* (Ю. Смолич); *Я одразу сплачу свій борг, аби, коли йдеться про нинішній лист, ми були поквитовані* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПОКВИТУВА́ТИСЯ *див.* **поквита́тися.**

ПО́КВІЛ *див.* **по́квол.**

ПОКВІТУВА́ТИ, у́є, *док.* Квітувати якийсь час. *Найсприятливіший період для живцювання пеларгонії — рання весна. Тоді молоді рослини ще встигнуть поквітувати влітку* (із журн.).

ПОКВІТЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Заквітчати всіх або багатьох, все або багато чого-небудь. *Перед тим, як іти до тітки, мене з сестрою поквітчала мама* (з мемуарної літ.); *Травень знову поквітчав наші села біло-рожевим маревом яблунь* (із журн.).

ПОКВОКТА́ТИ, окчу́, о́кчеш, *док.* Квоктати якийсь час. *Поквоктала курка, а висиджувати не захотіла.*

ПОКВО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поквоктувати** і звуки, утворювані цією дією. *Я дрімав, заколисаний спокійним гойданням пароплава, ляпанням його коліс об воду, притишеними голосами людей, сонним поквоктуванням курей* (П. Загребельний); *Чується рип журавля біля криниці, неголосна жіноча розмова, .. дитячий гамір, поквоктування курей, що всідаються на сідалі* (Валерій Шевчук).

ПОКВО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Квоктати час від часу (про курей та деяких інших птахів). *Початок травня був холоднуватий. А квочка вже курчат вивела, водить їх по двору, лагідно поквоктуючи* (О. Копиленко); *За погрібничком ходила квочка з курчатами, і було чути, як вона стиха поквоктує* (Григорій Тютюнник); *Рябенька курочка привітно поквоктувала* (Валерій Шевчук); // Видавати невиразні звуки, схожі на квоктання. *Слухала, як .. посапує* [немовля], *поквоктує, муркотить тихесенько, стискає, ніби пробує прикусити її груди беззубими своїми яснами* (П. Дорошко); * Образно. *Вже поквоктував новий блискучий самовар і чашечки до нього збіглись обрусом, немов курчата* (Василь Шевчук).

ПО́КВОЛ, ПО́КВІЛ, волу, *ч., діал.* Наруга, знущання. [С о т н и к:] *О, пекло, ні!.. Не дам на поквіл доні, Не попущу, щоб назнущався кат...* (М. Старицький); [С т е х а *(до Бичка):*] *І що ж би то я була за мати, щоб пхала свою дитину на поталу та на поквол людям, на глум усьому хрещеному мирові?* (М. Кропивницький); *— Нема Божої правди на світі!.. Та, мабуть, і Бога нема, бо якби був, то не дав би одних на посміх і поквол другим...* (А. Кримський).

ПОКВО́ЛОМ, *присл., розм.* Неквапливо, не поспішаючи, повагом, спроквола. *Іде собі* [Петро] *покволом та й питає стрічного чоловіка: — А що се за весілля в нас скоїлось?* (Марко Вовчок); *І чується в тиші покволом Немов похоронний псалом: "Безщасне житейськеє море, Негод воно повне та бур"* (М. Старицький); *Ілько подививсь, одвернувсь і почав покволом пить пиво* (В. Винниченко); *В бідне серце мов закрадається вечір покволом, Тихо в серці, і жаль мені світу, і дня мені жаль* (М. Рильський); *На вулиці покволом походжає крокодил Петя, час від часу ловлячи пащею нічних метеликів* (М. Кідрук).

ПОКЕЙФУВА́ТИ *див.* **покайфува́ти.**

ПОКЕМО́Н, а, *ч.* Персонаж комп'ютерної гри; кишеньковий монстр, чудовисько (у 1 знач.). *Особи, яких називають тренерами покемонів, використовують їх для боротьби між собою за звання найкращого тренера* (з наук.-попул. літ.); *Щоб прокачати покемона до 100-го рівня, потрібно грати досить довго* (з навч. літ.); *Перший епізод мультфільму під назвою "Покемон! Я вибираю тебе!" було показано 1 квітня 1997 року, з того часу вийшло понад 700 епізодів* (із журн.).

ПОКЕПКУВА́ТИ, ую, уєш, *док., з кого — чого, без дод. і рідко над ким — чим.* 1. Док. до **кепкува́ти.** — *Уряди-годи довелося мені з тебе покепкувати, а ти вже й сердишся* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Богун, жартуючи, покепкував з Марининих забобонів* (А. Кащенко); *Стась зрозумів, що з нього покепкували, і, щоб не дати підстав розцінювати це за свою поразку, поквитався жартом* (О. Гуреїв); *Тільки тепер, побачивши, що Роман повалився від сміху на землю, Магда зрозуміла, що над нею покепкували* (Ю. Збанацький).

2. Кепкувати якийсь час. *Я опинився біля Самборського, який встиг уже пожартувати з сусідом по другу руку і покепкувати з гостя, що сидів напроти* (М. Трублаїні); *Вранці він трохи покепкував з нас, тож тепер настала наша черга, якщо я розгадав цю загадку як слід* (Р. Доценко, пер. з тв. А. Конана Дойла).

ПО́КЕР, у, *ч.* Вид азартної гри в карти. *Відвідини — це нудні теревені з майбутнім тестем, доброчесні проповіді потенціальної тещі, ритуальна гра в ненависний покер* (М. Дашкієв); *Я сів за покер, де мінімальна ставка 10 гривень, і все продув* (Ю. Покальчук); *Якось уночі, під час гри в покер, я геть програвся* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОКЕРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., ким, чим і без дод.* Кермувати якийсь час. *Кочубей першим вскакує в гарбу, стає поруч із хлопцем: — Давай віжки, тепер я покермую* (О. Гончар); *Нині я в тім селі .. раз третій — а може, й останній, не знаю, як ще доля далі покермує* (О. Кобилянська); *Я тобі в душу не зазирну і кров'ю твоєю не покермую* (Ю. Винничук).

ПО́КЕРНИЙ, а, е. Стос. до покеру. *Якщо ви в покері новачок, то варто досконально вивчити покерні правила і базову покерну термінологію* (із журн.); // Признач. для гри в покер. *Поруч з дешевою покерною фішкою бачив я дивовижну і без сумніву цінну річ .. — на фасаді її зображений був древній буддійський храм, а ззаду — подоба різдвяного вертепу із святим сімейством* (Ю. Іздрик); *Авер'янов блефував. Поводився, наче картяр за покерним столом з парою нікчемних двійок на руках* (М. Кідрук).

ПОКЕРНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, техн.* Док. до **кернува́ти.** *Майстер обережно покернував деталі, потім вставив одну з них у верстат* (із журн.).

ПОКЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., ким, чим і без дод.* 1. Док. до **керува́ти** 2. *Будьте ж ласкаві, шановний Михайле Федоровичу, напишіть мені, як стоїть справа.., щоб я знав, як собою покерувати надалі* (М. Коцюбинський); [Н а з а р П е т р о в и ч:] *Сьогодні директор привселюдно сказав: покладаюся на тебе, Назаре, як на кам'яну скелю. Бери владу до рук і керуй. Що ж, і покерую* (Л. Дмитерко); *Я мав той останній подих, але доля покерувала так, що я воскрес і живу вдруге* (Ю. Винничук); *Я відчуваю, що мить, яка покерувала мною, коли я купувала квиток, коштуватиме мені нервів і здоров'я* (Р. Андріяшик).

2. Керувати якийсь час. [Т р о х и м:] *Рівні і парні* [воли], *як соколи; чи в плузі, чи в возі — ідуть, як вода, тільки покеруй ними, то й гори перевернеш* (М. Кропивницький); *Завтра я продам німцям це повідомлення ще дорожче! І сам покерую роботами в соборі* (П. Загребельний); *Думав, покерую міліцією тимчасово. Тепер бачу — надовго* (А. Кокотюха).

ПОКЕРФЕ́ЙС, у, *ч., карт.* Вираз обличчя, що не виказує емоцій, а також мімічні хитрощі в покері, що вводять опонента в оману. *Покерфейс гравця не давав змоги встановити, скільки очок він має насправді* (із журн.).

ПО́КЕТБУК, а, *ч.* 1. Дешеве малоформатне видання літературних творів, розраховане на масового читача. *Обожнюю ці рожеві, бузкові, небесно-блакитні покетбуки з прегарними дамами і джентльменами на обкладинках* (І. Роздобудько); *Покетбук виходить невдовзі після публікації літературного твору у твердій обкладинці, щоб читач міг легко носити книгу з собою* (з наук.-попул. літ.).

2. *інформ.* Компактний багатофункціональний електронний пристрій для читання. *Основною функцією покетбуків є відображення електронних книжок* (з наук.-попул. літ.); *У покетбук можна просто залити книгу в будь-якому з наявних вісімнадцяти форматів* (із журн.).

ПО́КИ. 1. *присл.* У цей момент, зараз. — *Як хоч, мамо, а поки така думка є в мене* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Треба попилососити кожну сходинку, кожен закамарок, бо Люцина поки що не навчилася* (С. Андрухович); // Тим часом. *А я поки До своїх вернуся* (Т. Шевченко); — *Зараз я дограю і підемо, а ти поки сходи купи три великих тюбики клею і кульки* (Ю. Покальчук); — *Піду, мабуть, до батька. Ти зі мною? — Не зараз, — відповіла Аліса. — Приєднаюся до вас за обідом, а поки попрацюю* (О. Авраменко); // Упродовж певного часу, на деякий час. — *Добре, — пообіцяла Віра, — я поки подумаю і пообідаю, а ти, будь ласка, іди накресли пару формул* (І. Роздобудько); // До певного часу, якийсь час. — *Побудь тут, синочку, деньок-другий, поки до неділі, то вже кум Матій з присяжним відвезуть тебе до міста* (І. Франко); — *Буде тут вибігати такий писарчук, викликати нас... кого, значить, слідствуватель* [слідчий] *кличе, дак він того викликає... дак ти йому й скажи про себе. А поки посидь* (Б. Грінченко); // До цього часу. *Держали ми знов раду з Лукашем і з батюшкою, що мені робить і що починати — нічого не порадили поки* (Марко Вовчок); *З уклону пішов поїзд, тільки ніхто поки про це не знає, — ні в ешелоні, ні на паровозі* (О. Довженко); *Поки ти не знаєш, що воно буде, коли ваша неспішна вечеря скінчиться* (Є. Кононенко); // Коли-то ще (про невизначений і тривалий час настання чогось). *Пиши, Вірунечко, щодня, ти ж тепер вільніша, а поки дійде той лист* (М. Коцюбинський).

2. *присл.* Уживається в питальних реченнях у значенні д о я к о г о ч а с у? *І поки ж будеш ти біситься? На Трою і троянців злиться?* (І. Котляревський); *Доки ж і поки так буде?* (Панас Мирний).

3. *присл., розм.* До цього місця (при вказуванні на міру). — *Роботи в нас хоч одбавляй. Маємо от поки!* — *черкнув пальцем по горлу* (Г. Коцюба); — *Мовчи про цитруси та ананаси, — похмуро пожартував Гриць. — В тому притоні наївся цитрусів та інших делікатесів досхочу. Доки й житиму — гикатиму! Ось поки наївся* (О. Бердник).

4. *спол.* Уживається при вираженні одночасності дії головної й підрядної частин у значенні в т о й ч а с я к, п р о т я г о м т о г о ч а с у я к, к о л и. *Поки мати страву носила, батько став частувати старостів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тільки й бачив я рідний край, поки ріс* (О. Стороженко); — *Поки була корова, я продавала молоко, то було за що жити, а тепер...* (І. Франко); *Поки виходила* [Катерина] *з дому, гріло сонце, стояла весняна теплінь, а піднялась на схил, як навмисне нахмарило і повіяв холодний вітер* (С. Чорнобривець); *Я, понудившись, поки не показувалося сонце, нишком задкував до сіней — і до хлопців, ліпити снігову бабу* (Р. Андріяшик).

5. *спол.* Уживається при вираженні межі дії головної частини в знач. до того часу як. *Еней від неї* [Дідони] *одступався, Поки зайшов через поріг, А далі аж не оглядався, З двора в собачу ристь побіг* (І. Котляревський); *А подадуть нову страву.., сам не бери, а жди, поки покладуть тобі* (І. Багмут); *Говорив* [Квятковський] *більш-менш спокійно, поки розповідав* (Б. Левін); *Я чекаю, поки він дасть розпорядження* (Р. Андріяшик); *— Зачекай, поки я візьмусь до справи! — заперечив Пінкертон. — Я неодмінно розбагатію* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Уживається з близьким знач. за наявності у головній частині співвідносних сполучників доти, поти, то поти і стосується перев. цих слів. *Поки живе мова, доти живе народ* (прислів'я); *Поти дерево гни, поки дасться гнути* (Номис); *Трава в степах щороку росла доти, поки під осінь од вітрів та дощів лягала цілим шаром на землю* (А. Кащенко); *Поки гроші, то поти й честь в кумпанії такій* (Леся Українка); *Рогволод лежав на критій кожушком лаві доти, поки по нього прислали вдруге* (І. Білик); // Уживається при вираженні межі дії головної частини, яка закінчується раніше, ніж починається дія підрядної частини, в знач. перш ніж, перед тим як. *Загоїться, поки весілля скоїться* (Номис); [Гнат:] *Поки сонце зійде, роса очі виїсть! Навколо скрізь народ катують безоружний, а ми тут будемо мовчать і ждать?* (І. Карпенко-Карий); *Коли приходили прошені гості, ширму з ліжком заздалегідь виносили надвір, і, поки гості не розходились, матері не було де спати* (Б. Антоненко-Давидович); *Скільки раз листки змінились Відтоді, як ми звідсіль Виїхали, розлучились, Поки нарізно навчились Уживати хліб і сіль!* (І. Вирган).

Не зна́ти (хто́зна, чо́ртзна) [й] по́ки *див.* **зна́ти.**

○ **(1) По́ки що,** *у знач. присл.:* а) до якогось часу (при зіставленні, часто не вираженому, з тим, що буде далі). *Та поки що я буду жить, як в тишу морська хвиля* (Леся Українка); *— Вечером* [ввечері] *оповімо тобі все. А ти поки що поговори собі з хорою, бо тебе ще сьогодня* [сьогодні] *не заберуть до школи* (О. Назарук); *Поки що він за все йому пробачав, і стосунки між ними були якнайкращі* (Григорій Тютюнник); *Англійська насправді є мовою спілкування письменників і неписьменників усього світу, а ти поки що вдатний засвоювати з кожної іноземної сакраментальних двадцять-тридцять слів* (С. Процюк); б) на якийсь час. *Завтра Соломія мала попрохати свого булгарина притулити поки що Остапа і, коли він згодиться, зараз же вибратись із плавнів* (М. Коцюбинський); в) до цього часу. *Акт про безпеку наших полів ще й досі не підписано. Мінери були, різні комісії, а заактувати поки що ніхто не зважився* (О. Гончар); *З'ясувати особу .. аптекаря, як і те, чи такий суб'єкт узагалі існує, поки що не вдалося* (Ю. Андрухович).

◊ **Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки)** *див.* **Бог; По́ки (до́ки) [й] сві́ту** (*заст.* **сві́та) [й (та)] со́нця** *див.* **світ[1]; По́ки (до́ки) но́сять (слу́жать) но́ги** *див.* **нога́; По́ки ко́сті ці́лі** *див.* **кість; (2) По́ки си́ли [моє́ї (своє́ї)]** — доки стане сили; до старості. — *Робитиму, робитиму, поки сили* (Марко Вовчок); [Семен Нещадима:] *Хай доживем до вашого, тоді Спакуємось самі, а поки сили, — То будемо ще борсатися* (Л. Старицька-Черняхівська); **(3) По́ки ста́не** *кого* — поки хтось житиме. *Ой, ми, доню, Твою долю Не ганьбим, не гудим .. Твої сміхи Нам утіхи, Поки тебе стане: Твоє сонце У віконце І до нас загляне* (П. Гулак-Артемовський); **По́ки суд та ді́ло** *див.* **суд; По́ки [ще] ці́лий** *див.* **ці́лий.**

ПО́КИВ, у, *ч., розм.* Те саме, що **киво́к.** *Марина повільно підводить голову, мовчазно, покивом голови, вітається з тими, що заходять до хати* (Микита Чернявський); *Вони посідали просто на широкі приступці ґанку (метка челядниця в миг ока на гетьманів покив застелила сходинки квітчастим ліжником)* (Ю. Мушкетик); *Чекав* [Макс] *лише на знак, на легенький покив голови, щоб нарешті показати, на що здатні його волохаті п'ястуки* (Ю. Винничук).

ПОКИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. На знак вітання, згоди, співчуття і т. ін. кивнути кілька разів (перев. головою). *Знову починається війна з турками, й запорожці мусять іти разом із державним військом, але старі січовики сумно покивали сивими чубами* (А. Кащенко); *Хто погляне на стіни, величні колись, Покиває сумний головою* (Леся Українка); *Втерявши надію як-небудь розворушити сусіда, старшина зітхнув, покивав головою й став виймати люльку* (С. Васильченко); *— Голодній кумі хліб на умі, — по-батьківськи співчутливо покивав комбат, поглядаючи на тоненьку, обкидану білим пушком шию радиста* (Є. Доломан); *— Добре, добре, як волить Великий князь! — покивав довгим носом юдей* (І. Білик); // Помахати чимсь. *Собаки бачать, що баба не з дуже боязких.., та й не рвуть її, а тільки покивають хвостами та й підуть геть* (Дніпрова Чайка); *Батюга покивав .. рукою: — Будьмо знайомі!* (Я. Гримайло); *— От не знав досі, що й свині мають душу, — підсік тато дядька Трохима і покивав рукою тітці Дарці* (М. Стельмах).

2. *на кого, що і без дод.* Декілька разів кивнути головою, рукою і т. ін. у бік кого- або чого-небудь, вказуючи на нього, здебільшого з осудом. *Хай сусідки Дивляться й регочуть: Поморгають, покивають Та й пересокочуть* (П. Гулак-Артемовський); *— Якось нас із Оленкою побачив біля перелазу Яків і жартівливо покивав пальцем: — Оленко, не зажартовуй з Іваном* (Ю. Мушкетик).

◊ **Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем** *див.* **кива́ти; Кива́ти / покива́ти голово́ю** *див.* **кива́ти.**

ПОКИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., рідко.* Киватися якийсь час. *І, покивавшись на місці, знову почав. Плавно і красно лилась його бурливая річ* (Панас Мирний); *Немов качур, покивався пан маршалок до дверей і відчинив їх* (Юліан Опільський).

ПОКИ́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поки́вувати.** *Партійний романіст не позбувся тягаря жено- і дітовбивства до кінця днів, ходячи депресивно-вічнопонурим. Напевне, знав, що, окрім партійної догани і покивування пальчиком, є ще така химера, котра називається совістю* (С. Процюк).

ПОКИ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Злегка кивати (на знак згоди, співчуття і т. ін.). *Жінка Шакули Уляна .. виливає свою журбу й злість сусідці, що стоїть .. коло печі, підперши голову рукою, й покивує головою на слова Уляни* (М. Коцюбинський); *Коляда тупо мовчав, тільки покивував довбешкою, схвалюючи кожне слово свого старшого товариша* (П. Загребельний); *Михайло Хмель чемно покивував патерові головою, син же не оглянувся ні разу* (Р. Іваничук); *— То, кажеш, дочко, таки присилувала його, поїдете? — перепитувала Січавичка і схвально покивувала маленькою голівкою, мов та зозуля* (В. Шкляр); // Робити легкі ритмічні рухи (головою). *Василь сидів, не говорячи й слова, та покивував головою, мов сонний* (І. Франко); *Він височів над сусідами, всміхався і потішено в такт покивував своєю величезною головою* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза);

// Помахувати чимсь. *Мальви заглядали крізь вікна досередини цікаві, що там сталося, і соняшник жовтий покивував великим лобом* (Б. Лепкий); *Мадам Какаду, перевернувшись хвостом донизу, тільки покивувала своїм величезним білим чубом* (В. Нестайко); // Легкими рухами голови кликати кого-небудь. — *Галю, сюди! Галю, мерщій сюди! — і покивує, і поморгує Івась* (Панас Мирний); // *на кого.* Привертати чиюсь увагу до себе, очікуючи певних дій, послуг і т. ін. або спонукаючи до чогось. *Вбираючи на себе пишні шати, пан обозний поглядав вздовж дороги, погейкував на слуг, покивував на старшого джуру, сивісінького вже діда, що раз по раз витирав обозному з лисини піт* (О. Ільченко).

2. Легкими рухами голови вказувати на кого-, що-небудь, здебільшого з осудом. *Не найшлося місця тільки для студента, хай постоїть, щоб не був такий розумний, прийшов між люди безштаньком, та ще й покивує на їхній напис над віконцем* (О. Гончар); *На початку слідства він іронічно покивував на своїх колег з обласного КДБ, у відомстві яких я був до цих пір, зокрема на майора Коваля, що вони, мовляв, проводячи обшук, нічого у мене не знайшли* (В. Рубан).

ПОКИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **поки́дати** 1–3. *Таїса Андріївна покликала горничну, пішла в гардеробну й звеліла дівчині поприбирать та повішати в Любиній шафі жужмом покидані по стільцях усякі убрання та удяганки* (І. Нечуй-Левицький); *У безладді покидана була всяка зброя й військове знаряддя, але ні вбитих, ні поранених не було* (А. Кащенко); *Він вискочив з машини, схопив покидані німецькі автомати — і знову на своє місце* (Ю. Яновський); *Німці смажилися на сонці, а одяг і зброя лежали, недбало покидані, поруч* (А. Дімаров); // **поки́дано,** *безос. пред. Їхню одежу покидано за борт* (Ю. Яновський).

ПОКИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покида́ти.** *Таке покидання роботи зветься в Росії стачка чи забастовка* (Леся Українка); *Кожна мить людського життя — від народження до покидання цього світу — є Спільна Мить на Космічному Годиннику Буття* (О. Бердник); *Кожен, хто перебуває на території України на законних підставах, має право вільно обирати місце проживання, свободу пересування, право вільного покидання території України та повернення в Україну в будь-який час* (з мови документів).

ПОКИ́ДАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Кинути все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Ватя підвелася навшпиньки, нарвала яблук і покидала їх на траву* (І. Нечуй-Левицький); *Замурзані молочною кашею малята, як тільки уздріли боярина, покидали ложки і кинулися до нього* (В. Малик); *Яничари поперевертали на кухнях казани з пілавом* [пилавом], *забарабанили по них ложками, покидали тарілки і вийшли на Серальський майдан* (Р. Іваничук); // Абияк, недбало кинути все або багато чого-небудь. *Спасибі, Петро оборонив, і відра позбирав, що я з ляку покидала, та проводив мене знов до криниці* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вони покидали джинси й светри на бідолашні картонні коробки і, запхавши босі ноги в черевики, почовгали туди, де мав чекати душ* (І. Карпа); // *перен.* Перейти в іншу віру. *Переїзд за океан, тривалі поневіряння не змусили моїх батьків покидати рідну віру, хоча на тоді навіть приміщення для вірян ще не було ніякого* (з мемуарної літ.).

2. *кого, що.* Кинути без догляду все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *От там-то* [біля ставу] *і матері, що покидали .. і маненьких діточок, і поросяток, і птицю, і коровок* [корівок] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Люди, покидавши худобу і позбиравшись у невеличкі гурточки, вели повільні, нудні розмови* (Григорій Тютюнник); // Вирушаючи кудись, кинути напризволяще все або багато чого-небудь, всіх або багатьох. *Вешталиcь тут попи й дяки, що покидали свої парафії, втікаючи од дряпіжних ксьондзів* (О. Стороженко); *Пересельці багато покидали хат, от і стояли вони порожнем* (Грицько Григоренко); // Припинити щось робити (про всіх або багатьох). *Налякані, зняті жалем робітники покидали роботу та стояли, мов зачаровані* (М. Коцюбинський); *Із провулочків, із дворів, через тини, не шукаючи перелазів, вибігали жінки, покидавши роботу* (Б. Харчук).

3. *що.* Кидати що-небудь якийсь час. *Набрав повітря в груди і різко, дужо видихнув. Кортіло взять лопату, покидать сніг* (Василь Шевчук); *Тривалий час мучився зі спиною: покидав лопатою сніг на стоянці — відразу болі в попереку, почав займатися гімнастикою — допомогло* (з газ.).

4. *безос., розм.* Укрити що-небудь (сипом, виразками і т. ін.). — *Я ще вчора хотіла була забігти до вас, та з корівкою загаялась: отакими, не в мою міру, шипаками* [наривами] *по дійках покидало!* (Л. Яновська).

◊ **(1) Поки́дати чуби́,** *заст.* — ставати солдатами. *Наші хлопці покидали чуби* (Ганна Барвінок).

ПОКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПОКИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого, що.* Вирушаючи кудись, не брати з собою кого-, що-небудь. *Невідомий зі всією силою розмахнувся сокирою, що її не покидав під час втечі* (М. Трублаїні); *Він поїхав на село, покинув там коня, вернувсь і тепер, упоравшися, сидів на приспі та й думав* (Б. Грінченко); *В 1918 році німці, утікаючи, покинули серед шляху тулуб несправної гармати* (М. Стельмах); *Микола покинув коней під акаціями і виліз до мене на бункер* (Р. Андріяшик); * Образно. *Солдат повернувся додому, у сінях покинув утому* (С. Голованівський); // Залишати без догляду кого-, що-небудь. *Породила, та й байдуже; Людям годувати В чужім селі покинула: Отака-то мати!..* (Т. Шевченко); *Під Гаєм хтось Огонь покинув, Чи подорожній там, чи косарі були, Чи, може, вівчарі картопельку пекли* (Л. Глібов); [Храпко:] *Раді, що батько ліг спати, та й хату покинули без догляду* (Панас Мирний); // Не класти на місце щось. — *Нащо лопату покинув, ще хтось потягне, ти! — почув він голос Маланчин, але навіть не озирнувся* (М. Коцюбинський); *Всі дружно покинули інструменти й робочі місця й вийшли в двір, де порозсідалися на дерев'яних палетах* (з публіц. літ.).

2. *кого.* Іти від кого-небудь, позбавляючи свого товариства. — *Так що ж це ви, товаришу Барабаш, уже й покидаєте нас?* (А. Головко); — *На кого ж покидаєте мене серед темної ночі та бездоріжжя?* (М. Сиротюк); *Рустем мусив покинути товариша: нові гості вже його кликали* (М. Коцюбинський); *Не доходячи до середмістя, нас покинула Зоряна Мигельська, потім юнак з довгобразим обличчям* (Р. Андріяшик); // Йти від кого-небудь, розлучатися з кимсь, позбавляючи своєї уваги, турбот і т. ін. — *Волю я в широкому полі пропасти, Ніж тута, немов у тюрмі, пропадати! Тебе тільки, зіронько, жаль покидати* (Леся Українка); — *Прохоре, не покидай мене, бо я руки на себе накладу* (А. Шиян); *Було таке, що й женихались, Та розійшлися, не побрались, Покинула самого жить, В хатині віку доживати!..* (Т. Шевченко); — *Я певна, коли б я не покинула чоловіка, я б і не писала ніколи* (О. Іваненко); *Був Баклан полковником, став генералом. Дружину покинув, переселився в квартиру* (Люко Дашвар);

// *на що.* Залишати когось у важкому, скрутному становищі (за значенням додатка). [Т р о х и м:] *Ви .. йдете на беззаконний вчинок, а про сім'ї ваші забуваєте?.. Покидаєте їх на поталу та наглу смерть?..* (М. Кропивницький); — *Що ж се таке? — говорить священник до матері: — Чи ж так рідну дитину покинете на вбожество, як сироту?* (Марко Вовчок); *Їй все здавалося, що .. Тимко покине її тут, у чужих людей, одну на ганьбу та посміховище, а сам утече за тридев'ять земель* (Григорій Тютюнник); // *на кого.* Залишаючи кого-, що-небудь, доручати комусь догляд за ним. *А думка говорить: "Куди ти йдеш, не спитавшись? На кого покинув Батька, неньку старенькую..?"* (Т. Шевченко); *Така вже улюблена* [дочка] *та втішна.., клопоту ж таки з нею менш, аніж з синами було: є вже батько, є й покинути на кого* (А. Головко); — *А на кого ж ти нашу худобу покинув? — Нічліжани доглядають, — навіть не моргнувши, вибріхується чоловік* (М. Стельмах); // *у сполуч. зі сл.* с и р о т а *в оруд. і знах. в.* Помираючи, сиротити. *Не з життям прощавшись, Нишком тужить мати: Дочку сиротою Тяжко покидати* (П. Грабовський); *Мати сохла та скліла* [скніла], *поки зовсім не зосскліла, покинувши на білому світі одинадцятилітню сироту* (Панас Мирний); // Переставати підтримувати спілкування, зв'язок з ким-небудь. *Таку був славу навів* [Тимоха] *на свій постоялний* [постоялий двір], *що стали було люди й цуратись, і покинули б їх було й зовсім, так Горпина схаменулась, перестала йому волю давати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона без жалю покинула товариство дівчат та парубків* (М. Коцюбинський).

3. *що.* Вирушаючи звідкілясь, переставати там жити, перебувати. *Прощавай, мій рідний край! Вже тебе я покидаю* (І. Франко); *Пташки покидають діброви, щоб знов прилетіть навесні, і листя тремтить пурпурове, і айстри зітхають сумні* (В. Сосюра); *Марківський полк поспішно покидав місто* (П. Панч); *Населення не могло поміститися в місті, його покидали і будували нове місто, перекочувавши на ширший простір* (С. Андрухович); *Кармелиха спродала хату свою, попрощалася з усіма й покинула село з дочкою* (Марко Вовчок); [Г а л я:] *Нудно ж мені тепер отут в селі сидіть, покинула б все і пішла б світ за очі, якби не мати!* (І. Карпенко-Карий); *Коли баркас наблизився, Мемет покинув кав'ярню і подався на берег* (М. Коцюбинський); // Відступати (у 2 знач.), залишати (у 6 знач.). *Русь покинула Царгород, мабуть, прочувши, що імператор вертається з військом* (М. Грушевський); *Поліція, здається, покинула місто. Місто покинули всі, хто міг* (Любко Дереш).

4. *що і з інфін.* Переставати чим-небудь займатися, припиняти щось робити. *Може, не один багач, почувши ту Кармелеву пісню, покидав співати* (Марко Вовчок); — *Не поет, хто покидає Боронить народну справу* (Леся Українка); *Сонце вже зайшло, а вони все не покидали роботи, бо ті, що жнуть за снопи, раді би ще хоч кілька снопів докинути* (Л. Мартович); *Покинув Максим зовсім пити* (Панас Мирний); *Сорока намислила помостити гніздо і вже поклала перші палички, наносила колючого хмизку, а потім чомусь роздумала, покинула роботу* (О. Донченко); *Вона покинула прання, прокралася в комору і довго стояла в куточку, притисши до розпашілого обличчя Тимків картуз* (Григорій Тютюнник); // Відкладати вбік знаряддя праці чи об'єкт дії. *Тесляр на наймичку свою, Неначе на свою дитину, Теслу* [тесло], *було, і струг покине Та й дивиться* (Т. Шевченко); — *Я, розшолопавши філософію, як і подобає філософові, покинув знов книжки. Гуляв, гуляв, аж до кінця курсу, аж остобісіло!* (І. Нечуй-Левицький); *Маринка покинула совати в грубку солому, що купою лежала перед лежанкою, і кинулась до лави* (В. Винниченко); // Залишати якусь посаду, відмовлятися від дальшого виконання своїх обов'язків. *Катрусі скоро надокучила крикливa дитина і штурханці ґаздині, отже, покинула службу й утекла до вуйка* (Н. Кобринська); *Студентові, синові богослова, що покинув посаду, Людмила була нерівною; батьки її належали до вельможного родовідного дерева* (В. Бабляк); *Ліда покинула роботу в районній поліклініці й пішла працювати у приватну клініку* (Люко Дашвар); // *перен.* Забувати про щось, звільнятися від чого-небудь. — *Весна прийшла! Тепло знайшла! — Кричать дівчатка й хлопчики. — Цвірінь! Цвірінь! Журбу покинь! — Клопочуться горобчики* (Л. Глібов); *Треба було покинути думку про якесь справжнє діло серед свого люду, у рідній країні* (М. Коцюбинський); *Юрко вирішив покинути тематику автомобіля й Білинкевича, оскільки доктора ці запитання явно лоскотали* (Ю. Андрухович); // Змінювати власні погляди, віросповідання. *Він ще в молодих літах, певно, під впливом латинського духовенства, покинув віру своїх батьків і перейшов був на унію* (І. Франко); *Вона покинула костел, а вписалася десь за границею до вільномулярської ложі* (Б. Лепкий).

5. *що.* Залишати після себе наслідок своєї дії, діяльності. *Тихо полинули* [човни] *по воді, покидаючи за собою легенький слід* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Найуважніше він оглянув Поділ, ту частину міста, де сам жив, наочно переконуючись, що не тільки від людей лишаються мертві написи, а й цілі доби історії минають майже без сліду, покидаючи там і там невиразні здогади про колишню велич* (В. Підмогильний); *В неволі, плачучи, умру, І все з собою заберу, Малого сліду не покину На нашій славній Україні* (Т. Шевченко).

6. *кого, що кому, також у сполуч. зі сл.* с п а д о к, *розм.* Віддавати, передавати у чиєсь користування, посідання, володіння і т. ін. (перев. після смерті). *Оженив мене батько, а сам вмер, покинув мені отой ґрунт, три овечки та два непопродані кожуха* [кожухи] (І. Нечуй-Левицький); *Парубок гарний, чепурний, та, на лихо, хазяйства в його* [нього] *зовсім не було: батько п'яниця був, то нічого синові не покинув* (Б. Грінченко); *Ще перед Першою світовою війною наш дід по матері покинув землю своїм двом синам, а сам подався до Канади* (з мемуарної літ.); * Образно. [І ф і г е н і я:] *Хто дав нам душу і святий вогонь? Ти, Прометею, спадок нам покинув Великий, незабутній* (Леся Українка); // Залишати сиротами (дітей). *Чоловік умер, двоє діток мені покинув, два сини* (Марко Вовчок).

7. *що, розм.* Зберігати, відкладати, залишати що-небудь (здебільшого для когось). *Не все бреши за раз — покидай на завтра* (прислів'я); *Засилаю .. два списки з статуту і прохаю Вас, підпишіть їх, будь ласка, сьогодні і покиньте в книгарні* (Панас Мирний); — *Покинь мені полудень на столі: я зараз прийду, — обізвався Кайдаш з повітки* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Стих карнавал, а ті, що пили, для нас покинули важке похмілля* (Леся Українка).

8. *кого.* Вирушаючи кудись, залишати кого-небудь для виконання якоїсь роботи, певних обов'язків і т. ін. — *Підросла я; мене один чоловік найняв за няньку .. Хазяїни підуть на поле, а мене покинуть дома з дітьми* (І. Нечуй-Левицький); [О р ф е й:] *Вони розбіглись, як вівці по шурхах.., покинули нас трьох тут будувати для їх* [них] *твердиню, а для нас могилу* (Леся Українка); *Незабаром він поїхав у відпустку й до фабрики вже не повертався, покинувши мене самого на всі режисерські групи* (Ю. Яновський).

9. *кого, перен.* Переставати виявлятися; вичерпуватися, зникати (про силу, розум, почуття і т. ін.). *Ганна Коронецька .. молода, палка, пристрасна і хоровита, але має владу над собою, що покидає її тільки в надто рідкі моменти* (Леся Українка); *Навіть у цьому безнадійному стані, коли останні сили покидали його і він відчував наближення неминучого кінця, його не лякала думка про смерть* (Б. Антоненко-Давидович); *Радість не покидала його цілий день* (В. Гжицький); — *Змилосердься, Гервасію, — заплакала жінка, почуваючи, що сили покидають її* (М. Стельмах); *Все переплуталось, попливло перед очима, і життя ніби наяву покидало її* (О. Гончар); *Її покинули дві прикмети, які, здавалося, становили природні компоненти її крові: хитрість і блискавичність орієнтації в будь-якій ситуації* (Ірина Вільде).

◊ **Ду́мка не покида́є <Думки́ не покида́ють>** *див.* **ду́мка; Ки́дати / ки́нути (поки́нути) ло́ском** *див.* **ки́дати; (1) Покида́ти / поки́нути [бі́лий (цей)] світ (грі́шну зе́млю)** — помирати. — *Я вже, братику, — обернувсь Кирило Тур ізнов до Петра, — покидав зовсім сей світ* (П. Куліш); *Напускає* [отець Миколай] *на своє досить земне обличчя святість і так підіймає руки, наче збирається покидати грішну землю* (М. Стельмах); *Запровадь мене додому Меж мою родину: Там без жалю і без скарги Білий світ покину* (С. Руданський); *Учитель не досягнув мети, його супутниця, обіцяючи завершити завдання, теж покинула цей світ* (О. Бердник); *Паша не наклала на себе руки, не покинула цей світ, але й існувала в ньому, ніби по інерції* (М. Циба); *Її з людей не бачив ні один, Хіба що кілька подруг-тополин. Той, хто хоч раз її зустріне, вмре, Всього зречеться, світ покине, — вмре* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої).

ПОКИ́ДАТИСЯ[1], аюся, аєшся, *док.* Кидатися чим-небудь якийсь час. *Люди попрацювали на свіжому повітрі, покидалися сніжками* (з газ.).

ПОКИ́ДАТИСЯ[2], ається, аємося, аєтеся, *док.* Кинутися (у 3 знач.) куди-небудь, на щось і т. ін. (про всіх або багатьох). *Бач, із вершин прямовисної скелі Всі* [сирени] *покидалися вниз стрімголов у бурливу безодню* (І. Франко); — *Коли ти був в армії, то біля нашої хати збиралася ціла компанія, зараз вони на острів перейшли. На них раз і міліція нападала, то вони в одежі в річку покидалися і поперепливали на той бік* (Валерій Шевчук); *Ми, покидавшися на землю в траву, .. — лежимо...* (О. Кобилянська).

ПОКИДА́ТИСЯ[1], а́ється, а́ємося, а́єтеся, *недок., діал.*, **ПОКИ́НУТИСЯ**, нуся, нешся, *док., кого, чого.* Відмовлятися (у 1, 3 знач.), змінювати (у 4 знач.) погляди, переконання і т. ін. *Потурайчин був його послідньою надією. Не міг її покидатися* [Славко] *ніяким світом* (Л. Мартович); *Зісохла* [зсохла Марійка], *мов скіпка, а* [Івоніка] *передчасно постарівся. Чи жаль, чи тяжка праця їх так позбавила із сил? Здається — одне й друге. З ніким не зносилися і жили лише, як здавалося, для своєї землі і для своєї худоби, а праці не покидалися* (О. Кобилянська); *А що, як я зупиню Юру ось тут на кілька мінут* [хвилин], *дам їм зустрінутися обом, а тоді, певна річ, Микола не покинеться Юри і Юра при свідку не буде міг* [не зможе] *зробити свойого* [свого] *діла* (І. Франко).

ПОКИДА́ТИСЯ[2], а́ється, *недок.* Пас. до **покида́ти.** *Ніхто з них навіть не здогадувався про місце зимівлі провідника. Проте це не значить, що охоронці покидалися напризволяще* (М. Андрусяк).

ПОКИ́ДИЩЕ, а, *с., рідко.* Те саме, що **по́ки́дьок** 1. *Тут були фінікійці, греки, перси, був великий Іскандер, візантійці, християни, усі лишали по собі сліди, усе стало здобиччю часу, руїною, покидищем — і тільки вітри, море та білі хмари, а більше нічого* (П. Загребельний).

ПО́КИДЬ, і, *ж.* Збірн. до **по́ки́дьок** 2. — *Везе мені, — скрушно зітхнула Катюша, — що не знайомство, то все покидь* (М. Чабанівський); *Він такий високий, гарний. Так вишукано ходить. А який талант! І кожна покидь його поблажливо поплескує по плечах* (І. Жиленко); * У порівн. *А ти крізь морок неньчиних істерик .. Кохання наше витягла на берег, Не кинула, як покидь при дорозі* (І. Муратов).

ПОКИ́ДЬКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **по́ки́дьок** 1. *Хіба ти не бачиш, що може зробити сучасний "культурний" хижак в лісах, на галявинах, в незайманих горах? Купи гидоти, битого шкла, побутових покидьок* (О. Бердник).

2. *зневажл.* Покинута жінка. — *Я така вбога і безталанна дівчина, покидька, чужий попихач* (Ганна Барвінок); [А н н а:] *Я б їм не заздрила, тобою бувши, нещасним тим покидькам. Ах, прости, забула я, — він і тебе ж покинув!* (Леся Українка).

ПО́КИ́ДЬКОВИЙ, а, е. Стос. до покидька. *А нехай мине така лиха година, коли доведеться кораблю почути, що "руки б їм повсихали, і печінка б їм вилізла, і діти б їм у вічі наплювали — тим ледарям, безчесним людям, циганським майстрам. Зробили вони покидькового брата, а не корабля"* (Ю. Яновський); *Виробами із покидькового матеріалу прикрасили інтер'єр одного із підприємств екологічного напрямку* (з газ.); * Образно. — *Тоді собі візьміть, — смиренним тоном заступниці всіх нужденних на землі відплатила, заскочена на покидьковому благодійництві, жінка* (Г. Тарасюк).

ПО́КИ́ДЬОК, дька, *ч.* 1. *перев. мн.* Непридатний для використання, непотрібний залишок чого-небудь, мотлох, стара річ і т. ін. [П а л а ж к а:] *А покажи лишень!* [Т и ш к о:] *Та кажу ж вам, що утиль... Покидьок...* [П а л а ж к а:] *А куди ж ти його несеш?* (Я. Мамонтов); *Альоша підвівся, побрів байдуже за Чорним, що навдалу ішов шукати якогось пожитку, вибираючи ті місця, де, на його думку, можна було знайти хоч будь-який покидьок* (І. Микитенко); *Перед кожною садибою гнили могили смердючих покидьків, де гарчали і гризлися собаки і гули хмари мух* (З. Тулуб); * У порівн. — *Мабуть, десь під тином доведеться пропасти: усім чужа, нікому не потрібна, як той покидьок* (Панас Мирний).

2. *перен., зневажл.* Морально розкладена людина, декласований, злочинний елемент суспільства; непотріб, негідь, потолоч (у 2 знач.). [С т о р о ж:] *Чи давно покидьком був* [Вишкварка], *а тепер ба — шинк свій, .. землю вже купив!..* (Б. Грінченко); *Антон фактично вийшов на вбивцю каскадера, знав — покидьок останній, закінчений, тому совість його не мучила* (А. Кокотюха); // Уживається як лайливе слово. — *Сволота! Покидьок! — бушував Геллерфорт. — Ні чорта не взнав* (А. Хижняк); — *А мій чоловік — мерзенний покидьок!* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Та ти страху не маєш, покидьку! — шаленіє ніжний тато* (Люко Дашвар); *Дивився на мене своїми шоколадними оченятами, малий покидьок* (Л. Денисенко).

(1) По́ки́дьки *(діал.* **відпа́дки) суспі́льства** — декласовані, деморалізовані елементи. *Художній малюнок із життя тих подонків та відпадків суспільства .. під рукою Винниченка .. став першим його тріумфом* (І. Франко); *Були всі ці агенти європейці, здебільшого португальці. То були пройдисвіти різного ґатунку, злочинці, збіглі каторжники, одне слово, покидьки суспільства* (П. Соколовський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса).

ПО-КИ́ЇВСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-ки́ївському.** *Кожен мав тепер дві маски — святкову й буденну, — одну надягав у себе вдома, іншу виносив на вулицю, до церкви, до князя, два лиця, два одяги, дві страви, два настрої — київський і царгородський — входили в наше життя, молитви по-царгородськи, плачі і пляси по-київськи, віра по-царгородськи, а вже сумніви тільки по-київськи* (П. Загребельний).

Котле́та по-ки́ївськи *див.* **котле́та.**

ПО-КИ́ЇВСЬКОМУ, *присл.* Як у киян, за традиціями киян. *Щоб сподобатись громаді, він служив помаленьку, по-київському, по-монастирському, держав людей в церкві довго, бив поклони, знімав руки та очі до неба, падав навколішки* (І. Нечуй-Левицький); *Ми піднесли келихи і, цокнувшись, випили. — З Новим роком! По-київському... По-українському...* (О. Шугай).

ПОКИ́НЕНИЙ *див.* **поки́нутий.**

ПОКИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **поки́нути.** *Покинення Константина з жінкою на безлюднім острові нагадує аналогічну підлість моряка, заподіяну Євстахієві і його синам* (І. Франко); *Управитель церковного майна, який самовільно покинув свій уряд або завдання, зобов'язаний дати відшкодування, якщо з такого самовільного покинення виникла шкода для Церкви* (з рел.-церк. літ.).

ПОКИ́НУТИ *див.* **покида́ти.**

ПОКИ́НУТИЙ, ПОКИ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **поки́нути** 1–8. *В той вечір ми і їсти не їли, і пить не пили. Дивилися в темні вікна, і нам ввижався Дік: одинокий, нещасний, всіма покинутий* (А. Дімаров); *У Тернаві була ще одна церква, покинута, коло старого цвинтаря, по дорозі на Хирів* (Г. Пагутяк); *Вона була з тих, що звуть "зачуханими", себто покинутими без ніякого догляду...* (Б. Грінченко); *Покинутий з дочкою та служницею у козацькому таборі, без ніякого догляду, пан Януш, сперши дух, придивлявся з-за кущів до всього, що діялось* (А. Кащенко); *Плаче покинута синами мати* (О. Довженко); *Покинутий мамою Андрушка засумував* (Г. Тарасюк); *Вітюньо, покинений майже цілком на руки чужинки-няньки, як здоровенький, гуляв цілий день та радів і ясному сонечку, і квітам, і всій принадній українській весні* (Дніпрова Чайка); *Віщує серце, що в палатах Ти розкошуєш, і не жаль Тобі покинутої хати...* (Т. Шевченко); *В околиці містечка С. є замок, від давнього часу покинутий його мешканцями, через що перебуває в занедбанім стані* (Ю. Винничук); *Я переходив з рук в руки серед безладних питань, розпочатих і зараз покинутих справ, хвилевих турбот, які мінялись на інші* (М. Коцюбинський); * Образно. *Крикнула беззвучно навздогін* [вітрові] *покинена смерічка, хитнула верхів'ям, простягає віття, вернути хоче* (Г. Хоткевич); // **поки́нуто, поки́нено,** *безос. пред. Коло клуні пашня потрушена; з пів стіжка, чи збито, чи не збито, а забуто й покинуто...* (Марко Вовчок); *Роботу покинуто .. Годинка сну осміхається трудягам* (М. Коцюбинський); *Утяли двадцять чотири дубки трохи до часу... На ввесь ліс тільки й було таких двадцять чотири — ще не за моєї пам'яті зросли, мабуть, колись на маяки покинуто їх* (Л. Яновська); *Така їхня доля. Їх* [бійців загону] *давно вже покинено напризволяще, на самих себе* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм.* Який залишився без догляду, уваги, яким перестали цікавитися, займатися. *Орестові Білинському здалося, що Річинська, незважаючи на присутність дочок і маси родичів, .. почуває себе не тільки самотньою, але й покинутою* (Ірина Вільде); *Ліворуч, серед степу, чорніла, немов купа землі, напівзруйнована й покинута казахська зимівля* (О. Донченко); *Хапаючись за дерева, спустився* [Денис] *в яр і скоро знайшов покинуту, обгороджену ветхим тинком лісову криницю* (Григорій Тютюнник); *Це була дивна церква — покинута і висохла, як дерево* (С. Андрухович).

ПОКИ́НУТИСЯ *див.* **покида́тися**[1].

ПОКИ́НУТО. Присл. до **поки́нутий** 2. *Дорога, що відходила від траси до аеродрому, зовсім заросла, тополі стояли сиротливо й покинуто* (С. Жадан); *Вже не знаю, звідки він брав собі харч, але виглядав він украй жалюгідно й покинуто* (Любко Дереш).

ПОКИПІ́ТИ, пи́ть; *мн.* покипля́ть; *док.* 1. Кипіти (у 1 знач.) якийсь час. *Грудочки маленькі, Всі вони гарненькі. У воді покиплять, Потім люди з'їдять (варення з ягід)* (загадка); *Як тільки сметана почне кипіти, вкиньте жменю-другу кукурудзяної муки. І, не перемішуючи, дайте їм трохи покипіти разом* (М. Матіос); *Покипівши кілька годин на доброму вогні, який був на користь і цукроварам, і самій рідині, вона зрештою перетворилася на густий сироп* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *діал.* Посохнути від сильної спеки (про злаки). *Вівси так і покипіли* (Сл. Б. Грінченка).

ПОКИП'ЯТИ́ТИ, ячу́, яти́ш, *док., що.* Кип'ятити якийсь час. *Для консервування груш потрібний лимон, який необхідно добре помити, обдати окропом (або трохи покип'ятити), нарізати шматками, а кісточки видалити* (з наук.-попул. літ.).

ПОКИП'ЯТИ́ТИСЯ, ячу́ся, яти́шся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Кип'ятитися (у 1 знач.) якийсь час. *Після того, як відхаркувальний відвар гарненько покип'ятився, його потрібно зняти з вогню та остудити до кімнатної температури* (із журн.).

2. *перен.* Кип'ятитися (у 2 знач.), гарячитися якийсь час. *Хлопець ще трохи покип'ятився, поволі заспокоївся й почав розповідь* (з газ.).

ПО-КИРГИ́ЗЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-кирги́зькому.** *Для приготування чаю по-киргизьки потрібно в запарений міцний чай додати гарячі вершки й невелику кількість солі* (із журн.); *Батько постійно згадував сержанта, який спонтанно називав страви по-киргизьки* (з мемуарної літ.).

ПО-КИРГИ́ЗЬКОМУ, *присл.* 1. Як у киргизів, за звичаєм киргизів. *Лагман по-киргизькому — це більшою мірою м'ясна страва, яку потрібно подавати до столу гарячою* (з наук.-попул. літ.).

2. Киргизькою мовою. *Через два тижні проживання в столиці хлопці почали окремі фрази говорити по-киргизькому* (із журн.).

ПОКИСЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *що.* Док. до **кисли́ти.** *Щоб листочки на кущах лохини мали темно-зелене забарвлення, потрібно трохи покислити ґрунт* (із журн.); * Образно. *Порічки бризкали червоними іскрами з-під зелених брів просто Олегові в очі, й він простягнув руку, покислив душу* (Ю. Мушкетик).

ПОКИСЛІ́ТИ, іє. Док. до **кисліти.** *Щоб трохи покисліла кутя, до неї додають декілька жмень сушених ягід, переважно чорниць* (із журн.); // *безос. Життя належить спритним, і від цього нікуди дітися. Щастя і нещастя належать таким, як він. Тут у нього покисліло в роті: а що робити з Ладою?* (О. Ульяненко).

ПОКИСЛІ́ШАТИ, *ає.* Док. до **кислі́шати.** — *При новій владі твоя голова дорожче коштуватиме в селі. У Магазаника покислішали очі і рот* (М. Стельмах); *Після зими ґрунт покислішав* (із журн.).

ПО-КИТА́ЙСЬКИ, *присл.* Те саме, що **по-кита́йському.** *Усенький зал немов на проспекті розкреслений довжелезними столами, кожен з яких має в довжину не менше двохсот метрів, а всі столи накрито по-китайськи шовковими скатертинами* (Ю. Андрухович); *Метр зник разом зі своїм агентом, тобі, Максе, стало сумно-сумно, це й невдивовижу. Всі тішаться, веселяться, щось жваво обговорюють по-німецьки, по-англійськи, по-китайськи, мовою папуасів та інків* (С. Процюк).

ПО-КИТА́ЙСЬКОМУ, *присл.* 1. Як у китайців, за звичаєм китайців. — *Панти ж, бачиш, м'які, а їх треба зробити твердими, бо засмердяться і пропадуть. То ж раніше їх заварювали по-китайському* (І. Багряний).

2. Китайською мовою. *Старший китаєць щось промовив по-китайському, юнак трохи знітився, квапливо попрощався ще раз із балакучими українцями* (Ю. Покальчук).

ПО́КІЙ, ко́ю, *ч., заст.* 1. Відсутність руху і шуму; тиша. *Південь наближавсь, Угамувався мир дібровний; В таємних надрах лісу став Покій, словами невимовний* (Я. Щоголів); *І здавалось Улиті, що всі ті слова старців і вбогих летять просто до Бога, благають за душу її чоловіка, дають його душі покій* (І. Нечуй-Левицький); [С у п р у н:] *Це все добре, матінко княгине, пливемо в маї-розмаї, коли на морі тиша й покій, їхати та й їхати* (С. Скляренко); // Тихе, мирне життя, згода. [П е т р о:] *Він те* [закон] *установлює, дбаючи про мир та покій у сім'ї, а ще більше він дбає про всесвітній мир* (Панас Мирний); // Мир, примирення. *Візьміть назад свої гостинці, Одправте їх к багатирю Енею і просіть покою* (І. Котляревський); *Божий дім зоставляли в покої найбільші злочинці!* (Г. Колісник).

2. Душевна рівновага; відсутність хвилювання, турбот, тривог, сумнівів і т. ін. *На серці затихають муки; на душі — радість, покій* (Панас Мирний); [С е р б и н:] *Взяла ти, Мар'яно, моє серце, і не буде йому покою до самої могили* (С. Васильченко); *Абрам Мойсейович нервувався: — Дайте мені покій з тою політикою! Я зовсім не хочу її* (Д. Бузько); *Боявся він, що як не лишити на деякий час у покої Андрія, то він, чого доброго, може ще й до Юхима перейти* (С. Добровольський).

Жи́ти в зла́годі (у ми́рі, у поко́ї, *заст.* **в миру́)** *див.* **жи́ти; (1) На поко́ї,** *зі сл.* б у т и, с и д і т и *і т. ін.* — не працювати, відпочивати (бути у відставці, на пенсії і т. ін.). *Сидіть дома, на покої, Не пристало козакові* (Л. Боровиковський); **Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі) спо́ко́ю (поко́ю, супоко́ю)** *див.* **зна́ти.**

◊ **Ві́чний спо́кій (по́кій, упокі́й)** *див.* **спо́кій; Дава́ти / да́ти собі спо́кій** *(заст.* **по́кій)** *див.* **дава́ти; Дава́ти / да́ти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спо́кій (по́кій))** *див.* **дава́ти; Ла́ври не дають спа́ти (спо́ко́ю, поко́ю** *і т. ін.)* *див.* **лавр; Не дава́ти / не да́ти спо́ко́ю (поко́ю, супоко́ю** *і т. ін.)* *див.* **дава́ти.**

ПОКІ́Й, ко́ю, *ч.* 1. Те саме, що **кімна́та** 1. *А доня взаперті сидить В своєму сумному покої* (Т. Шевченко); *Адась вийшов з маминого покою* (І. Франко); *В стіні праворуч також двері в другі покої* (В. Винниченко); *Він одягнув пальто, надів стару кепку і, перш ніж вийти, може, востаннє, присів для годиться на стілець. Оглянув сумними очима покій, важко зітхнув і, хоч лишалося до виклику півтори години, поквапно вийшов з дому* (Б. Антоненко-Давидович); *Будинок у Плачинди просторий, міщанський, на п'ять покоїв* (М. Стельмах); *Покій осяяла блискавиця, засліпила Печеруна* (О. Бердник).

2. *перев. мн.* Пишне, багате приміщення. *Панові заманулось покоївки. Її ото й узяли до панських покоїв* (Панас Мирний); *Оці будинки, покої, по яких перше блукала одна несита і загребуща людина, — тепер підуть під школи* (М. Коцюбинський); *Рабська покора, з якою він завжди входив у царські покої, зникла з його обличчя* (Р. Іваничук).

(1) Прийма́льний *(рідко* **прийо́мний) покі́й:** а) приміщення в лікарні, де хворі одержують першу допомогу, де їх розподіляють по палатах. *Скупий ліхтарик над дальнім корпусом прийомного покою блимав непевно й тоскно* (І. Микитенко); *Ось і лікарня. Зайшли до приймального покою* (Є. Кравченко); *На Григорію куца, запрана лікарняна піжама, з якої карикатурно стримлять його великі руки і ноги. Сидить на канапці у приймальному покої* (В. Яворівський); б) приміщення, в якому очікують на зустріч, прийом. *Потьомкін перетяв навскіс приймальний покій і зігнувся у пояс перед Шагін-Гіреєм у насмішкувато-шанобливому поклоні* (Р. Іваничук); *Певні своєї сили яничари золотого обруча, опора й загроза трону, поважно потрушуючи своїм пір'ям, ступили до приймального покою, сподіваючись, що падишах кинеться їм назустріч* (П. Загребельний); *О четвертій годині по обіді двері імператорської опочивальні відчинилися і в приймальний покій, де зібралися всі вищі чиновники імперії, вийшов старший сенатор Микита Трубецький* (Ю. Мушкетик).

ПОКІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який помер, померлий. *Від матері покійної се чула: Як виростеш, то будеш вільна, доню* (Леся Українка); [Ш у м е й к о:] *Ми з твоїм покійним дідом Андрієм товаришували колись років з тридцять* (І. Микитенко); *Тримаю я в руці шаблю і завжди вважав, що служу нею не окремим особам, навіть і таким визначним, як наш покійний великий гетьман Богдан, а дорогій нашій матері Україні* (В. Малик); *Якщо покійний Панчук програв свої воли та мажі Котові, то з ними програв і погонича* (Ю. Мушкетик); *Згадалися йому наваристі супи і кулеші з гороху, що їх варила ще мати, покійна* (В. Дрозд); *Його жінка покійна була християнкою* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **покі́йний,** ного, *ч.;* **покі́йна,** ної, *ж.* Померла людина; небіжчик, небіжчиця. *Ухвалила громада наша прийняти уділ у тому похороні депутацією й вінком на могилу покійного* (М. Коцюбинський); [Г и р я:] *Гм... Подивлюсь на тебе, Лизю, — вилита ти мати. Покійна теж така була* (М. Куліш); *Покійна була кепський математик: прорахувала все* (Н. Королева).

2. *заст.* Спокійний, безтурботний (у 1 знач.). *Зовсім вона себе чує і покійною, і щасливою* (Панас Мирний); *І спів пташок, і зелень сада: Життя покійне та легке...* (П. Грабовський).

ПОКІ́ЙНИК, а, *ч.* Померла людина; небіжчик (у 1 знач.). *Жінки покійника обмили, Нове обрання* [вбрання] *наложили, Запхнули за щоку п'ятак* (І. Котляревський); *В хаті світло палає круг покійника, і миру повно, і два попи парастас правлять* (І. Франко); *Він перехрестився і тричі поцілував покійника в лоб* (С. Воскрекасенко); *Небо заплакало, значить покійник був доброю людиною* (В. Лис); *Весільна шопа стає схожа на залу, в якій лежить покійник* (М. Матіос); // Уживається для вказівки, що той, про кого говорять, тепер уже не живе. — *Покійник мене благав, щоб я Марти доглядала, я й додержу свого* (Марко Вовчок); *Її ж батько, покійник, царство йому небесне, Павло, на руках носив день і ніч* (Ю. Бедзик).

ПОКІ́ЙНИЦЬКИ, *рідко.* Присл. до **покійницький.** *З графина перехилці* [перехильці] *дудлить воду, восковим пронікотиненим нігтем цопає* [шкрябає] *по гранчастому склі, щетина покійницьки іржавіє йому на борлаку* (Є. Пашковський).

ПОКІ́ЙНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до покійника. *А за нею покійницькі покривала так хурчать, неначе цівки на прядці у тієї вдовиці, що, приспавши дітей, довго вночі пряде, поки сон не зможе її* (Т. Осьмачка); // *розм.* Кімната, в якій знаходиться покійник. *Навіть не плакала того вечора. Чоловік, погасивши огник, вивів її з світлички, що стала покійницькою* (В. Баранов); // *у знач. ім.* **покійницька,** кої, *ж.* Будова, приміщення для покійників при лікарні; морг *(див.* **морг**[1]). *Прийшла сестра, закрила хворому простирадлом обличчя, а потім його винесли до покійницької* (із журн.).

2. Такий, як у покійника; мертвотний. — *Як тепленько! — По хвилинці Сном покійницьким заснув* (П. Грабовський).

ПОКІ́ЙНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **покійник;** небіжчиця. *Дивилися усі на покійницю: лежала вона, — сказав би спала, коли б не така біла смертно* (Марко Вовчок); *Зачне вона ридати за покійником, аж з'ясовується, що то покійниця, але нічого, наша бабця завше вміла викрутитися* (Ю. Винничук); *Раз в дитинстві ще покійниця мати була чогось роздратована й прикрикнула на Емму* (В. Винниченко); — *Було мені вісімнадцять, коли померла покійниця ненька* (Ю. Збанацький); *Вона задрімала, згорнувшись клубочком, бо з прірви тягнуло вологою. Снилася їй покійниця мати* (О. Бердник).

ПОКІ́ЙНИЧКА, и, *ж.* Пестл. до **покійниця.** [Г а в р и л о:] *А пригадай, що якраз у той день, як ховали твою покійничку, так такий пороснув дощ* (М. Кропивницький); *Похилився він до покійнички, тільки і сказав: — Простіть, мамо!.. — сказав і знов застиг* (В. Барка); *Наїсися тим пудом, коли дванадцять ротів у родині, і то самі лежні. Одна мама покійничка, я та старший Єлисей заробляли* (У. Самчук).

ПОКІ́ЙНИЧОК, чка, *ч.* Пестл. до **покійник.** *Добрий був покійничок!.. — Кожний небіжчик добрий* (Номис); *Їхала я тоді зі своїм покійничком до вас на хрестини, і завіяло нас у снігах під Бахмачем* (Б. Лепкий); *Покійнички, царство їм небесне, понюхають пари з хлібця і ситі будуть* (В. Чемерис).

ПОКІ́ЙНО, *заст.* Присл. до **покійний** 2. — *Грицьку! Я тебе не займаю, не руш і мене, — покійно і твердо відказав Василь* (Панас Мирний); *Товариш глядів на нього* [Хому] *покійно* (І. Франко); — *Якщо ти не можеш покійно дивитися на мене, то піду собі геть, і без жалю, бо я жалю до тебе мати не можу* (Б. Лепкий); // *у знач. пред. В лісі було так благосно, так покійно!* (Г. Колісник).

ПОКІ́ЙЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **покій** 1. *Покійчик був чистенький: ліжко, диван, кріселка, дзеркало на стіні, образи* (Л. Старицька-Черняхівська); *Маленьке віконце під самою стелею, як і в його кімнаті, запинали товсті залізні прути; .. в покійчику було ще темніше, як у його кімнаті* (Олесь Досвітній); *Роксолані хотілося б заштовхати Сулеймана в тісний покійчик, розмальований холодною рукою Белліні* (П. Загребельний).

ПО́КІЛЬ, *присл., спол., розм.* Те саме, що **по́ки.** *А покіль що — повернем річ на Квіти* (Л. Глібов); [О л е к с а:] *Дівчатам покіль що нічого не кажіть, а то і гульня буде смутною* (С. Васильченко); — *Їж, покіль є що їсти!* (М. Коцюбинський); *Цар йому на тому слові: "А ходіть, покіль здорові!"* (Л. Первомайський); *Ти* [Янка Купала] *будеш жить, покіль твої пісні Лунатимуть над рідною землею* (С. Крижанівський); *Не зникне уже ні барвінок, ні рута, покіль є земля і небесна блакить* (Д. Білоус); *Покіль добирався до нас тихою водою Дніпра-Славути човен перевізника, я вмивав лице своє* (Г. Тарасюк); *Ой стій же ти, коню, Та не тупай ногою, Да покіль поговорю Да я з рідною сестрою!* (з народної пісні); *Треба прилаштуватися по спеціальності* [за спеціальністю], *покіль усе трохи вгамується* (П. Загребельний); *Покіль будуть бариші, не стане в баби душі* (прислів'я); *Їм я квашу солоденьку; Здумав загадку стареньку; Покіль другу скомпоную — Розгадайте перше цюю* (Л. Глібов).

ПОКІ́ЛЬЧЕНИЙ, а, е. Який покільчився. *Підкидаючи в ямки дрібні покільчені картоплини, уявляв, яких то з картопляного крохмалю мама вдома наварять галушок* (Є. Пашковський); *Для ранніх посівів використовують сухе насіння, для пізніх — набрякле чи покільчене, але не переросле* (з навч. літ.).

ПОКІ́ЛЬЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покільчитися.** *Перед сівбою насіння цибулі замочують у воді до покільчення* (з навч. літ.).

ПОКІ́ЛЬЧИТИСЯ, иться. Док. до **кільчитися.** *Та шостого року, як ми побралися, дощі впали, сльота велика. Повимокало все в полі, зерно покільчилося на пні* (Мирослав Ірчан); *Зимою зерно трави криється в ґрунті, щоб навесні покільчитись і вийти до тепла зеленими листочками* (В. Барка); *Вона* [яровина] *добре покільчилася, і, якщо Ярило своїми гарячими променями не висушить ріллю, не зів'ялить паростків, теж дасть урожай* (В. Малик).

ПОКІНЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Закінчити все або багато чого-небудь. [С т а р ш и н а:] *Ехе-хе! Діла, діла! Коли-то ти їх покінчаєш?* (І. Карпенко-Карий); *Я і других не менше цікавих для мене робот* [робіт] *не покінчала* (Леся Українка); // Завершити навчання (про всіх або багатьох). *Коли згодом дядьки покінчали університет, вони стали тихими педагогами* (Б. Антоненко-Давидович); *Котрі десятирічки покінчали, теж від ріллі носа вернуть, вчитися їдуть* (Григорій Тютюнник); — *Ви ось по десять класів покінчали, проте й досі не знаєте, що раніше з'явилось в природі: курка чи оце яйце?* (О. Гончар).

ПОКІ́НЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **покінчи́ти.** *Скільки вже в мене є початого, та не покінченого?* (Панас Мирний); *Я згодився. Як бачите, справа покінчена* (М. Коцюбинський); *Зараз в перших днях мого урядування і формування війська зголошується до мене австрійський сотник з покінченим штабовим курсом, чех Віметаль зі своєю жінкою українкою* (А. Чайковський); // **покі́нчено,** *безос. пред. З Харковом, з інститутом, з чистою наукою покінчено надовго — не на один рік* (Ю. Шовкопляс); *Ввечері, як із усіма роботами покінчено, доктор Рудольф потихеньку увіходить із вулиці до палісадника перед будинком* (В. Владко); *Давно покінчено з війною, немало днів пройшло з тих пір* (І. Гончаренко); *Коли з пришиванням .. було покінчено, всіх жінок з сьомого вагона зібрали в колону і повели широкою вулицею* (А. Хижняк).

ПОКІ́НЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **покінчи́ти** 1. *Я лишаю його абсолютно в спокою, аж до покінчення екзаменів* (Леся Українка); *Сформований предмет, ще знаходячись на гончарному крузі, отримував рельєфне покінчення пальцями* (з навч. літ.).

ПОКІНЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *з ким — чим, заст. що, з інфін.* Кінчити, закінчити що-небудь; довести до кінця. *Пан справник, покінчивши своє діло з головою, вийшов сідати на повозку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Учора трупа Саксаганського покінчила грати у нас і поїхала в Харків* (Панас Мирний); *Тільки не відкладай надовго вияснення сеї справи, бо мені хтілось би покінчити з нею скоріш* (Леся Українка); *— Ти мусиш, нарешті, покінчити з Мироном! Остаточно розбити, знищить, просто стерти, не лишити каміня на каміні* [каменя на камені] *від його теорій* (В. Винниченко); *Коли покінчили зі стравою, Ремо подякував і попрохав кальяну* [кальяна] (Олесь Досвітній); *Покінчивши з цим питанням, перейшли до поточних справ* (А. Головко); *Покінчивши з загорожами, молодий господар взявся до роботи* (Григорій Тютюнник); // Витратити до кінця. *Гострий запах паленої сірки ще не вивітрився, .. хоча з сьогоднішньою порцією сірників Кузьма Іванович давно покінчив* (С. Голованівський).

2. *з ким — чим, заст. що.* Ліквідувати кого-, що-небудь. *Народ потягся до книжки, до світла, прагнучи якнайшвидше покінчити .. з неписьменністю і темрявою* (І. Цюпа); *Не знали партизани, що фашисти надумали взяти їх живими, аби все вивідати та покінчити з партизанами в цьому краї* (К. Гриб); *Першими злочинцями є ті, хто не хоче раз і назавжди покінчити з ядерною зброєю* (М. Руденко); // Покласти край чомусь, припинити тривання чого-небудь. *Щоб покінчити муки, Лазар чіплявся за ноги, витягував тіло* (М. Коцюбинський); *Не раз мені здавалося, що з літературою я покінчив назавжди. Я занадто стомлювався фізично й морально, щоб мати змогу перевтілюватися в персонажів ще не написаних творів, а згадувати свої колись написані книжки було недоцільно й боляче* (Б. Антоненко-Давидович); *По часі він знов зводиться й знов уперто лізе битися. Намагаюся рішуче покінчити з цим. Розганяюся й, з останньої сили, повалюю його та спускаю в яр* (У. Самчук); *Коли на них міцно налягав сон, вони замовкали, дрімаючи, а в цей час недремні мовчки затісувалися в чергу, щоб скоріше просунутися до жомових ям і покінчити із оцим безконечним, безнадійним чеканням* (Григорій Тютюнник).

3. *з ким, розм.* Позбавити життя, убити когось; знищити. *Обурений нападами запорожців на підвладних турецькому султанові татар та на турецькі міста, султан Магомет IV вирішив покінчити із запорожцями так, щоб і сліду од них не залишилося* (А. Кащенко); *Так він і впав. З ним покінчили одразу* (М. Коцюбинський); *Серце пригадувало Мотрю, розум казав покінчити раз із Кочубеєм* (Б. Лепкий); *Він спрямував коня на Іванка і хотів одним ударом покінчити з ним* (А. Хижняк); *Турецький султан спробував раз і назавжди покінчити з кавалерами меча, дніпровськими лицарями* (Г. Колісник).

4. *на чому.* Прийняти якесь рішення. *Так сперечались довгенько І на тому покінчили, Щоб робити звичайненько Їм обом, як перш робили* (П. Грабовський); *На тім і покінчили, що їмость поговорить іще зо Славком про батька* (Л. Мартович).

◊ **Кінча́ти / кінчи́ти (покінчи́ти) раху́нки** *див.* **кінча́ти; (1) Покінчи́ти з собо́ю (самогу́бством)** — позбавити себе життя, вчинити самогубство. *Про Дорошенка оповідали, що сидить в малім замку і в останній біді хоче сісти на бочку з порохом і, запаливши її, так з собою покінчити* (М. Грушевський); *І саме тому, що — на випадок катастрофи — у нього було тепер чим покінчити з собою, він почував себе майже в цілковитій безпеці* (О. Гончар); *Я відчула, що він самогубець, збирається покінчити з собою* (О. Бердник); *Згідно з переказами, коли відчай козаків дійшов межі, вони вирішили покінчити своє життя самогубством* (Д. Білий).

ПОКІНЧИ́ТИСЯ, и́ться, *док., рідко.* Закінчитися (у 1, 2 знач.), скінчитися (у 1, 2 знач.). [Старий диякон:] *Часами, як покінчиться вже трапеза вбогих, приходить і єпископ* (Леся Українка); *З того, що так справа покінчилася, був Дрозд дуже радий. Він був певний, що Карий додержить слова, отже, він і та валка, яку він буде вести, буде вільна від напасті* (Б. Лепкий); *Антиох* [Антіох] *переміг, але остаточно бій покінчився погромом його армії* (І. Крип'якевич).

ПОКІ́Р, ко́ру, *ч., рідко.* Те саме, що **поко́ра.** *Ми росли в добрій родині, але не всі були слухняні — не виявляв батькам покір старший брат* (з мемуарної літ.); *Короткий покір котів сигналізує, що вони на господарів прагнуть справити позитивне враження* (з газ.).

ПОКІ́РЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **покі́рний.** *Лукина пішла через греблю з Іваном, наче покірлива овечка* (І. Нечуй-Левицький); *Покірливі були* [якути], *плохі, боялись кожного* (Леся Українка); *Жанна стала тихою й покірливою, примушувала себе робити все так, як того хотів Борис* (М. Ю. Тарновський); *Вона схилила голову набік і стояла, наче пташка, тиха й покірлива, і тільки очі її зблиснули гостро* (Валерій Шевчук).

◊ **Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко** *див.* **теля́тко.**

ПОКІ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **покі́рливий.** *Як уже не гордувала, як не орудувала мною панночка, я перетерплю. "Може, ласкавістю своєю та покірливістю втихомирю її", — було думаю* (Марко Вовчок); *Потоцький з своїм великим військом сунувся понад Дністром, вимагаючи од людей покірливости до панів* (А. Кащенко); *Олена близько сідала, обіймала за шию, а потім, узявши праву руку мужа, притискала її до чола і до грудей по двічі. Се був якийсь предвічний жест для означення повної своєї покірливості і рабської любові* (Г. Хоткевич); *Він забув про Тетяну, про свою тимчасову покірливість, про свій нетривалий сум* (П. Загребельний).

ПОКІ́РЛИВО. Присл. до **покі́рливий.** [Хор дівчат:] *Горе тому, хто не склонить покірливо Гордеє чоло богині до ніг!* (Леся Українка); *Вона завсігди вигонить його вранці. Він покірливо йде і зачиня за собою двері* (Б. Грінченко); *— А ви працюйте, як належить хлопам, і покірливо виконуйте його накази* (З. Тулуб); *Цар сміявся, проте Санданіс відчув у тому сміхові погрозу для себе й покірливо схиливсь мало не до землі* (І. Білик); *Наступного ранку вона покірливо пішла під вінець, все пливло перед її очима, мов у тумані* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПОКІ́РНЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить покірний; надто покірний. — *Вона в мене й тихенька і покірненька, але часом, як чого їй замандюриться та стане гопки, то хоч і не підступай до неї* (І. Нечуй-Левицький); *Жінка знову взялася за санобробку цього кураївського шалапута, що набивається в зяті й від якого довірливій тещі довелось би, мабуть, усього почути, а поки що сидить такий покірненький, аж присмучений* (О. Гончар); *Краще вже й надалі прикидатися сіреньким та покірненьким* (В. Дрозд).

◊ **Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко** *див.* **теля́тко.**

ПОКІ́РНЕНЬКО, *розм.* Присл. до **покі́рненький.** *Харитін поклонився покірненько й подякував за честь* (І. Нечуй-Левицький); *Взяв* [отаман] *папір з його* [Бассіма] *руки. Взяв папір, на знак пошани Цілував, а там руками Вище голови підняв, Прочитав потім тихенько Й до Бассіма покірненько Ось які слова сказав: "Прелюбезніший більдаре* [слуго-посіпако]! *Бог мене возславив варе* [дійсно], *Що тебе тут присила!"* (І. Франко); — *Простіть, ваше високоблагородіє.., — відповідав Копаниця, спускаючи очі додолу та покірненько кланяючись* (Б. Грінченко); *Офіцер руку простяг, дядько покірненько так карабін подає, а сам на курок натиснув* (В. Дрозд).

ПОКІ́РНИЙ, а, е. Який завжди підкоряється, не суперечить, поступається в усьому; слухняний. *А вже він такий був покірний та слухняний — що б йому жінка не звеліла, чи воно до ладу, чи ні, то так саме й зробить* (О. Стороженко); *Князь сей був дуже покірний, тримався литовських панів, і його син Семен, що наступив по батьку на київськім столі (десь коло р. 1454), був оженений з донькою голови литовського правительства* (М. Грушевський); *Дивно було бачити цей люд, ще недавно такий сміливий та завзятий, а нині покірний, пригнічений* (М. Івченко); *Кінь називався Юра, був лагідний, як немовля, покірний і слухняний* (С. Андрухович); // *кому.* Який виконує волю кого-небудь, слухається когось. — *Я буду тобі покірна, поважатиму тебе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Доктор обережно взяв другу, покірну й холоднувату руку, почуваючи від дотику до неї таке давнє кричуще щастя, що сам унутрішньо, як у сні, тьмяно й блаженно здивувався* (В. Винниченко); // Який не може чинити опір чому-небудь, нездатний перебороти щось; підвладний. *За селом над свіжою ямою стоїть, покірна долі, тиха й добра Федорченкова мати* (О. Довженко); *Він мріє про перетворення самої людини в покірну, слухняну машину, позбавлену здатності почувати і мислити* (Ю. Смолич); // Власт. слухняному, поступливому. *Життя встигло виховати в Христинки покірну терплячість* (Г. Пагутяк); *Даруся схиляє таку ясну тепер, покірну голову, сама не знаючи перед ким: чи перед сонечком, чи отим голосом, що пеленає з ніг до голови* (М. Матіос); // Який виражає покору. *Стрічаюсь з її очима. Такі покірні, благаючі і невинні!* (М. Коцюбинський); // *поет.* Який легко піддається дії кого-, чого-небудь. *Дай тоді швидше наклепані коси, Жниво покірне клади у покоси* (Я. Щоголів); // *поет.* Підвладний людині. *Закрутила турбіни в бурун нашій волі покірна вода* (В. Сосюра); *Покірний моїй руці ракетоплан, чи, як правильно було б тепер його назвати — гелікоптер, піднімався у вищі шари атмосфери* (В. Владко); *Селище лежало перед ним покірне й німе* (Ю. Бедзик).

◊ **Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́** *див.* **слуга́; Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко** *див.* **теля́тко.**

ПОКІ́РНИК, а, *ч., рідко.* Покірний комусь чоловік. *Відтепер маю два світочі в темничній юдолі — .. скріплююче напуття, а також науки, якими просвітлює мене визначний чоловік, з яким я коротаю свій спокутний тривок* [своє спокутне життя]. *Ваш покірник і вічний довжник Ферко, записаний Овферієм без вітцівського поймення* [імені] (М. Дочинець).

ПОКІ́РНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **покі́рник.** *Віднині я твоя покірниця — вся у твоїй волі* (з казки).

ПОКІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **покі́рний.** — *А за її добрість, за її смирноту, покірність треба їй такого мужика, щоб їй був як отець* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Чудодійна, страшна річ — надія. То вона, а не страх, не покірність, веде засуджених на смерть на ешафот* (В. Винниченко); *В поглядах наймогутніших сановників держави проступала тільки покірність і собача відданість* (О. Бердник); — *За найбільше від'ємний бік нашого галицького життя ми уважаємо апатію до публічних справ .. і якусь фаталістичну покірність волі долі* (І. Франко); *Валя й сама не розуміє, чому так ненавидить свою подругу. Дратує все: її покірність, її безпорадність, її обдарованість балерини* (М. Дашкієв); *Міцно склеплені очі, зціплені губи не змінили звичайного виразу покірності в її обличчі* (Л. Яновська); *Руські не тремтіли перед Батиєм, не виходили до воріт з поклонами покірності* (А. Хижняк).

ПОКІ́РНО. Присл. до **покі́рний.** *Бичок покірно стояв, струшуючи шкурою, і знай поривався лизнути Івасеву руку* (Панас Мирний); *Вона покірно зносила його деспотизм* (М. Коцюбинський); *Він покірно одвернувся до стіни і, хоч був особою статечною й всіма поважаною, проте в'язні деякі ще перевірили, чи він не бачить* (І. Багряний); [Є п и с к о п:] *Ми платимо покірно всі податки, ми кесаря шануємо і владу* (Леся Українка); *Покірно, як дитина, зліз Андрій з коня і став ні живий ні мертвий перед Тарасом* (О. Довженко); *Я йшов покірно, похапливо, мовчки, як раб* (Б. Антоненко-Давидович); *Одарка так на дівчину глянула, що та покірно за нею у хату пішла* (Д. Білий); *Славка ж ступала, покірно схиливши голову й не наважуючись озирнутися* (І. Білик); *Ми покірно заплатили стільки, скільки від нас вимагали* (Валерій Шевчук); *Він зовсім не думає, що, може, доведеться покірно здати звіт за свої мандри на чужині і, як блудному сину, проситися до батьківської хати* (О. Шугай); *Пес покірно ліг, але й далі дивився на Макара нашорошено* (І. Роздобудько).

Покі́рно про́шу *див.* **проси́ти.**

ПОКАЖЧИК СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

бо́ком
◊ Життя́ поверну́лося го́стрим бо́ком *див.* життя́ (6)
БІ́ЛИЙ
біла
◊ Біла пля́ма *див.* пля́ма (6)
білий
◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Покида́ти / поки́нути [білий (цей)] світ (грі́шну зе́млю) *див.* покида́ти (1)
БІС[1]
біс
◊ [І] [сам] чорт (біс) не розбере́ (не пізнає) *див.* чорт
◊ Чорт (біс) [його́ (її, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.) див.* чорт
бі́сом
◊ Диви́тися *(рідко* позира́ти) бі́сом *див.* диви́тися (25)
бі́су
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорті́, к бі́су *і т. ін.) див.* іти́ (66)
БЛАГОСЛОВИ́ТИСЯ
благослови́тися
◊ Благословля́тися *(рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)
БЛАГОСЛОВЛЯ́ТИСЯ
благословля́тися
◊ Благословля́тися *(рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)
БЛУДИ́ТИ[1]
блуди́ти
◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)
БЛУКА́ТИ
блука́ти
◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
БЛЮ́ДЕЧКО
блю́дечку
◊ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
БЛЮ́ДО
блю́ді
◊ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
БОГ
бог
◊ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* бог (10)
◊ Дай *(рідко* пода́й) Бо́же (Бог, Го́споди) *див.* дава́ти (128)
◊ Убий (поби́й) мене́ Бог *див.* убива́ти[1]
бо́га
◊ Бі́йся (бі́йтесь) / побі́йся (побі́йтесь) Бо́га! *див.* боя́тися (2)
◊ Не боя́тися / не побоя́тися гріха́ (Бо́га) *див.* боя́тися (5)
◊ Піти́ в моги́лу (з життя́, від нас, до Бо́га *і т. ін.) див.* піти́ (19)
бо́же
◊ Дай Бо́же на́шому теля́ті во́вка з'ї́сти (пійма́ти)! *див.* дава́ти (125)
◊ Дай *(рідко* пода́й) Бо́же (Бог, Го́споди) *див.* дава́ти (128)
◊ Поби́й мене́ [святи́й] хрест (грім, Бо́же *і т. ін.) див.* поби́ти (2)
◊ Поздоро́в Бо́же *див.* поздоровля́ти (1)
БО́ЖИЙ
бо́жа
◊ Бий / поби́й тебе́ (його́, її *і т. ін.)* си́ла Бо́жа *див.* би́ти (20)
бо́жого
◊ Щоб сві́ту Бо́жого (свої́х ді́точо́к) не поба́чити *див.* поба́чити (7)
БОЙОВИ́Й
бойові́й
У по́вній [бойові́й] гото́вності *див.* гото́вність (1)
БО́КОМ
бо́ком
◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком> *див.* диви́тися (16)
БОМБАРДУВА́ЛЬНИК
бомбардува́льник
Пікі́руючий бомбардува́льник *див.* бомбардува́льник (1)
БОРГ
борг
Бра́ти / взя́ти у борг (у по́зичку) *див.* бра́ти (34)
борга́х
◊ Загруза́ти / загру́знути (загру́зти) в по́зичках (борга́х) *див.* загруза́ти (1)
борги́
△ Гаси́ти / погаси́ти борги́ (забо́рго́ваність) *див.* гаси́ти (1)
БОРЩ
борщ
◊ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти, *рідше* начха́ти) в борщ (в ка́шу) *див.* плюва́ти (6)
БО́ЧКА[1]
бо́чці
◊ Сиді́ти на порохові́й бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див.* сиді́ти
БОЯ́ТИСЯ
бі́йся
◊ Бі́йся (бі́йтесь) / побі́йся (побі́йтесь) Бо́га! *див.* боя́тися (2)
бі́йтесь
◊ Бі́йся (бі́йтесь) / побі́йся (побі́йтесь) Бо́га! *див.* боя́тися (2)
боя́тися
◊ Не боя́тися / не побоя́тися гріха́ (Бо́га) *див.* боя́тися (5)
БРА́ТИ
бере́
◊ Бере́ з-за плече́й *див.* бра́ти (55)
◊ Моро́з із-за (з-за) плече́й бере́ *див.* моро́з[1] (8)
◊ Плач бере́ (брав) *див.* плач (1)
бери́
◊ Бий (бери́, тряси́) / поби́й тебе́ (його́, її *і т. ін.)* трясця *див.* би́ти (17)
◊ Кат його́ (її, їх *і т. ін.)* [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)
◊ Чорт (біс) [його́ (її, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.) див.* чорт
беру́ть
◊ По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть) *див.* по́зіхи (1)
брав
◊ Плач бере́ (брав) *див.* плач (1)
бра́ти
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
◊ Бра́ти / взя́ти (побра́ти) рушники́ *див.* бра́ти (107)
◊ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої] пле́чі *див.* бра́ти (108)
Бра́ти / взя́ти у борг (у по́зичку) *див.* бра́ти (34)
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)
◊ Лови́ти (бра́ти) / злови́ти (взя́ти, пійма́ти, спійма́ти *і т. ін.)* на гачо́к *див.* лови́ти (2)
◊ Підніма́ти (бра́ти) / підня́ти (взя́ти), що ле́гко лежи́ть *див.* підніма́ти (3)
БРА́ТИСЯ
бра́тися
◊ Благословля́тися *(рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)
БРА́ТНІЙ
бра́тню
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
БРЕХЕ́НЬКА
брехе́ньки
◊ Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки) *див.* точи́ти[1]
БРЕХНЯ́
бре́хні
◊ Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки) *див.* точи́ти[1]
БРИГА́ДНИЙ
брига́дний
Брига́дний підря́д *див.* підря́д[1] (1)
БРИЛЬ
брилі́
Поздійма́ти (позніма́ти) шапки́ (брилі́, капелю́хи *і т. ін.) див.* поздійма́ти (1)
БРОВА́
брово́ю
◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)
◊ [І (на́віть)] брово́ю не поворухну́ти *див.* поворухну́ти (1)
◊ [Ті́льки (лише́, лиш)] брово́ю (руко́ю, плече́м *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1] (8)

◇ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, бро́вою *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1] (9)
БУВА́ЛЕЦЬ
бува́льцях
◇ Бува́ти *(рідко* бу́ти) / побува́ти у бува́льцях *див.* бува́ти (3)
БУВА́ТИ
бува́ти
◇ Бува́ти *(рідко* бу́ти) / побува́ти у бува́льцях *див.* бува́ти (3)
БУДУВА́ТИ
будува́ти
◇ Будува́ти / побудува́ти на піску́ *див.* будува́ти (2)
◇ Будува́ти повітря́ні (надхма́рні) за́мки *див.* будува́ти (3)
БУДУВА́ТИСЯ
будува́тися
◇ Будува́тися / побудува́тися на піску́ *див.* будува́тися (1)
БУК
бу́ка
◇ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані́ при́ступ) *див.* підступа́ти (1)
БУ́ТИ
було́
◇ Ні́де (ні́як) [було́] поверну́тися *див.* поверта́тися[1] (4)
бу́ти
◇ Бува́ти *(рідко* бу́ти) / побува́ти у бува́льцях *див.* бува́ти (3)
Бу́ти в пого́рді *див.* бу́ти (6)
◇ Бу́ти (служи́ти) на побіге́ньках (на побіга́нках) *див.* бу́ти (77)
◇ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.) див.* іти́ (58)
◇ Сиді́ти (бу́ти) на ла́ві підсу́дних (обвинува́чених) *див.* сиді́ти
БУХГАЛТЕ́РІЯ
бухгалте́рія
◇ Подві́йна бухгалте́рія *див.* бухгалте́рія (1)
ВА-БА́НК
ва-ба́нк
◇ Іти́ / піти́ ва-ба́нк *див.* іти́ (76)
ВАВИЛО́Н
вавило́на
◇ Пла́кати на ріках вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати (2)
◇ Плач на ріках вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач (2)
ВАВИЛО́НСЬКИЙ
вавило́нських
◇ Пла́кати на ріках вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати (2)
◇ Плач на ріках вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач (2)
ВАГІ́ТНІСТЬ
вагі́тність
△ Позама́ткова вагі́тність *див.* вагі́тність (1)
ВАГО́Н
ваго́н
Плацка́ртний ваго́н *див.* ваго́н (7)
ВАЖКИ́Й
важки́м
◇ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти (9)
ВА́КУУМНИЙ
ва́куумна
△ Ва́куумна піч *див.* піч (2)
ВАЛИ́ТИ[2]
вали́ти
◇ Ва́лом вали́ти / повали́ти *див.* вали́ти[2] (1)
ВА́ЛОМ
ва́лом
◇ Ва́лом вали́ти / повали́ти *див.* вали́ти[2] (1)
ВАЛЬС
вальс
Пові́льний вальс *див.* вальс (2)
ВАЛЯ́ТИСЯ
валя́тися
◇ У нога́х (на колі́нах) ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.) див.* ла́зити (2)
ВА́ННА
ва́нни
Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)
ВАНТА́ЖНИЙ
ванта́жний
Ванта́жний *(заст.* това́рний) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (1)
ВАРИ́СТИЙ
вари́ста
Вари́ста піч *див.* піч (1)
ВА́РТІСТЬ
ва́ртість
△ Пода́ток на до́дану ва́ртість *див.* пода́ток (5)
ВАШ
ваш
◇ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́
ВБИВА́ТИСЯ[1]
вбива́тися
◇ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)
ВБИРА́ТИ[1]
вбира́є
◇ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)
вбира́ти
◇ Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти *і т. ін.)* ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.)* го́лову в пле́чі *див.* вбира́ти[1] (2)
◇ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)
вбира́ють
◇ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)
ВБИРА́ТИСЯ[1]
вбира́тися
◇ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)
ВБИ́ТИСЯ[1]
вби́тися
◇ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)
ВБРА́ТИСЯ[1]
вбра́тися
◇ Вбива́тися *(рідко* вбира́тися) / вби́тися *(рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)
ВВЕСЬ
все
◇ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
◇ Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти (8)
◇ Плю́нути (наплюва́ти) на все *див.* плю́нути (2)
◇ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1] (12)
◇ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)
всі
◇ Всі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти (1)
◇ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змішáти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)
◇ Повимо́тувати всі жи́ли *див.* повимо́тувати (1)
всій
При всій пова́зі (шано́бі) <З усією пова́гою> *див.* пова́га (1)
У всій [своїй (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усією (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́ (3)
всіх
◇ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
◇ Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти (8)
всьо́му
○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак
всю
◇ На всю (по́вну) гу́бу *(рідше* губу́) *див.* губа́[1] (3)
◇ На всю (по́вну) коту́шку *див.* коту́шка (1)
вся
[Вся] повнота́ вла́ди *див.* повнота́ (2)
◇ Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти (8)
ВВІБРА́ТИ
ввібра́ти
◇ Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти *і т. ін.)* ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.)* го́лову в пле́чі *див.* вбира́ти[1] (2)
ВВІГНА́ТИ
ввігна́ти
◇ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)
ВВІЙТИ́
ввійти́
Вступа́ти (захо́дити, вхо́дити *і т. ін.)* / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.)* у супере́чку (в сва́рку) <Іти́ / піти́ на супере́чку (на сва́рку)> <Заво́дити / завести́ супере́чку (сва́рку)> *див.* вступа́ти[1] (4)
◇ Вхо́дити / ввійти́ [в плоть і] в кров <Вхо́дити / ввійти́ в кров [і в плоть]> *див.* вхо́дити (15)
◇ Вхо́дити / ввійти́ в по́бут *див.* вхо́дити (16)
◇ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
Іти́ (вхо́дити) / піти́ (ввійти́) у за́в'язь *див.* іти́ (10)
ВГАНЯ́ТИ[1]
вганя́ти
◇ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)
ВГО́РУ
вго́ру
◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́ймається, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
◇ [Аж (як, мов, ні́би *і т. ін.)*] світ [вго́ру] підня́вся *див.* світ[2]

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, піднімá-ються *і т. ін.)* / пішли́ (підви́щилися, піднялúся *і т. ін.)* [вгóру] *див.* áкція[1] (1)
◊ Ви́соко піти́ [вгóру] *див.* піти́ (13)
Здійма́тися (підно́ситися, злітáти *і т. ін.)* вгóру *див.* здійма́тися (1)
◊ Іти́ / піти́ вгóру (все та вгóру) *див.* іти́ (77)

ВДА́РИТИ
вда́рив
◊ Грім би тебé (йогó, її *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясéнний) *див.* грім (2)
вда́рити
◊ [Аж] у піт ки́дати (вдаря́ти) / ки́нути (вда́рити) *когo див.* ки́дати (1)

ВДАРЯ́ТИ
вдаря́ти
◊ [Аж] у піт ки́дати (вдаря́ти) / ки́нути (вда́рити) *когo див.* ки́дати (1)

ВДА́ЧА
вда́ча
◊ Поети́чна нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра (4)

ВДЯ́ЧНІСТЬ
вдя́чністю
○ З вдя́чністю (з подя́кою) *див.* вдя́чність (1)

ВЕЛИ́КИЙ
вели́кий
Вели́кий піст *див.* піст (1)
вели́ким
◊ З вели́кою (висóкою, глибóкою *і т. ін.)* повáгою (пошáною) <З вели́ким (ви-сóким, глибóким *і т. ін.)* поважáнням> *див.* повáга (3)
вели́кою
◊ З вели́кою (висóкою, глибóкою *і т. ін.)* повáгою (пошáною) <З вели́ким (висó-ким, глибóким *і т. ін.)* поважáнням> *див.* повáга (3)

ВЕРБА́
верба́
△ Плаку́ча верба́ *див.* верба́ (1)
вербі́
◊ Пови́снути на гілля́ці (на вербі́) *див.* по-висáти (2)

ВЕРЗТИ́
верзти́
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісе-ні́тницю (дурни́цю, кáзна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, кáзна-чогó *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)

ВЕРНУ́ТИ[2]
верну́ти
◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* повертáти[1] (5)

ВЕРНУ́ТИСЯ[1]
ве́рнеться
◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (вéр-неться, макі́триться, колихáється, идé) / закрути́вся (завертíвся, замакі́трився, за-колихáвся, пішóв) óбертом (пéрекидом, пéрекидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

ВЕРСТА́
верст
◊ Сім верст пі́шки за шмат *(рі́дше* за шмат-кóм) ки́шки *див.* сім

ВЕРТІ́ТИСЯ
верті́тися
◊ Заверті́лася (закрути́лася, пішлá вер-ті́тися *і т. ін.)* маши́на *див.* маши́на (20)
◊ Плу́татися (верті́тися) під ногáми *див.* плу́татися (2)

ВЕ́РХИ
ве́рхи
◊ Ї́здити (катáтися) / поїхати вéрхи *на кому* (на горбі́ *чиєму) див.* ї́здити (2)

ВЕСІ́ЛЬНИЙ
весі́льний
Весі́льний пóїзд *див.* пóїзд (2)

ВЕСТИ́
вести́
Вести́ / повести́ вогóнь *див.* вести́ (8)
◊ Вести́ / повести́ до віндя́ (під вінéць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)
Води́ти (вести́) / повести́ танóк (танóчок, тáнці, *рі́дко* хоровóд) *див.* води́ти (1)
◊ І ву́сом (бровóю) не вести́ / не повести́ *(рі́дко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)
◊ [І] ву́хом не вести́ / не повести́ *див.* вести́ (24)

ВЕСТИ́СЯ
ведéться
Розмóва ідé (заходи́ть, ведéться, тóчиться *і т. ін.)* / пішлá (зайшлá, поточи́лася *і т. ін.)* *див.* розмóва

ВЕСЬ[1]
весь
◊ Брáти *(рі́дко* приймáти) / взя́ти *(рі́дко* прийня́ти) на сéбе (на свої́ плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)
◊ На весь (на пóвний, у пóвний *і т. ін.)* гóлос *див.* гóлос (13)
◊ На весь (увéсь) [пóвний, пóвен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◊ Покáзувати / показáти на весь зріст *див.* покáзувати (17)
все
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, пере-верну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (пере-вертáється) в голові́ (в думкáх) *див.* весь[1] (12)
◊ Пловáти (чхáти) / плю́нути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)
◊ Плю́нути (наплювáти) на все *див.* плю́-нути (2)
◊ Повертáти / поверну́ти все життя́ *див.* повертáти[1] (12)
◊ У голові́ все йде / пішлó óбертом *див.* весь[1] (24)
всі
◊ Всі рóзуми поїсти *див.* поїдáти (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плу́тати (2)
◊ Повимóтувати всі жи́ли *див.* повимóту-вати (1)
всій
При всій повáзі (шанóбі) <З усíєю повá-гою> *див.* повáга (1)
У всій [своїй (йогó)] повноті́ <З найбі́ль-шою [усíєю (своéю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)
всіх
◊ На пóвних (всіх) парусáх *див.* пáрус[1] (2)
◊ Плювáти (чхáти) / плю́нути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)
всьóму
○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скаку́ *див.* скак
всю
◊ На всю (пóвну) гу́бу *(рі́дше* губу́) *див.* губá[1] (3)
◊ На всю (пóвну) коту́шку *див.* коту́шка (1)
вся
[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá (2)
◊ Плювáти (чхáти) / плю́нути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)

ВЗНАКИ́
взнаки́
◊ Не давáти (не подавáти) / не дáти (не подáти) знаку́ (взнаки́) *див.* давáти (186)

ВЗЯ́ТИ
взяв
◊ Кат йогó (її, їх *і т. ін.)* [мáму] бери́ (за-бирáй) / взяв (побрáв, забрáв) [би] *див.* кат (3)
взяли́
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чорти́ по-брáли (взяли́, забрáли)> *див.* чорт
взя́ти
◊ Брáти / взя́ти нóги на плéчі (в ру́ки, за пóяс) *див.* брáти (104)
◊ Брáти / взя́ти (побрáти) рушники́ *див.* брáти (107)
◊ Брáти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] плéчі *див.* брáти (108)
Брáти / взя́ти у борг (у пóзичку) *див.* брáти (34)
◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)
◊ Брáти *(рі́дко* приймáти) / взя́ти *(рі́дко* прийня́ти) на сéбе (на свої́ плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)
Іти́ (вихóдити, подавáти) / піти́ (ви́йти, подáти) у відстáвку <Брáти / взя́ти відстáвку> *див.* іти́ (7)
◊ Лови́ти (брáти) / злови́ти (взя́ти, піймáти, спіймáти *і т. ін.)* на гачóк *див.* лови́ти (2)
◊ Піднімáти (брáти) / підня́ти (взя́ти), що лéгко лежи́ть *див.* піднімáти (3)
візьми́
◊ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.)*] бери́ (забирáй) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.)* *див.* чорт

ВИ
вам
◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, бровóю *і т. ін.)* повести́ *див.* повóдити[1] (9)
◊ Щоб (бодáй) вам [їм] язики́ повідсихáли (повсихáли) *див.* язи́к
◊ Як тобі́ (вам) [це] подóбається? *див.* подóбатися (1)
вас
◊ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.)*] бери́ (забирáй) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.)* *див.* чорт
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьóбали *див.* горобéць (4)
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чорти́ побрáли (взяли́, забрáли)> *див.* чорт
◊ Як (коли́) подивлю́ся [на тéбе (на вас)] *див.* подиви́тися (2)
ви
◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* по-ду́мати (3)

ВИБАЧА́ТИ
вибачáй
Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (по-дару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́-бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)

вибача́йте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ВИ́БАЧИТИ
ви́бач
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ви́бачте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ВИ́БИТИ
ви́бий
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
ВИ́БРАТИ
ви́бери
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
ВИ́ВЕЗТИ
ви́везти
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИВО́ЗИТИ
виво́зити
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИГАНЯ́ТИ
виганя́ти
◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)
ВИ́ГЛЯД
ви́гляду
◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1] (8)
ВИГЛЯДА́ТИ[2]
вигляда́ти
◊ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти (2)
ВИ́ГНАТИ
ви́гнати
◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)
ВИГРІВА́ТИСЯ
вигріва́тися
◊ Вигріва́тися на печі́ *див.* вигріва́тися (1)
ВИД[1]
ви́ду
◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1] (8)
ВИ́ДЕРТИ
ви́дерти
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
ВИДИРА́ТИ
видира́ти
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
ВИ́ДРАТИ
ви́драти
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
ВИ́ДРЯПАТИ
ви́дряпати
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
ВИДРЯ́ПУВАТИ
видря́пувати
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
ВИДУВА́ТИ
видува́ти
△ Видува́ти піч *див.* видува́ти (2)
ВИ́ЙНЯТИ
ви́йми
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
ВИ́ЙТИ
ви́йти
Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)
△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́ (47)
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку *(діал.* на за́сіди) *див.* іти́ (5)
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)
ВИЇЖДЖА́ТИ
виїжджа́ти
◊ Виїжджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́ча́х *чиї́х, кого) див.* виїжджа́ти (2)
ВИ́ЇХАТИ
ви́їхати
◊ Виїжджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на пле́ча́х *чиї́х, кого) див.* виїжджа́ти (2)
ВИ́КЛИКАТИ
ви́кликати
Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (1)
ВИКЛИКА́ТИ
виклика́ти
Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (1)
ВИ́КОЛОТИ
ви́коли
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
ВИ́ЛІЗТИ
ви́лізуть
◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1] (90)
ВИ́ЛЯСК
ви́ляски
◊ Аж (ті́льки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) пі́дуть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)
ВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
вимі́рювального
△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́
ВИМО́ГА
вимо́га
△ Платі́жна вимо́га *див.* вимо́га (2)
△ Позо́вна вимо́га *див.* вимо́га (3)
ВИ́НЕСТИ
ви́нести
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИНО́СИТИ
вино́сити
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́ча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИ́ПАДОК
ви́падок
◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.) див.* пійма́ти (6)
ВИПИВА́ТИ
випива́ти
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
ВИ́ПИСАТИ
ви́писати
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́ (5)
ВИПИ́СУВАТИ
випи́сувати
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́ (5)
ВИ́ПИТИ
ви́пити
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
ВИПЛИВА́ТИ
виплива́ти
◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́ПЛИВТИ
ви́пливти
◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́ПЛИСТИ
ви́плисти
◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́ПОРОТИ[1]
ви́поре
◊ З-під стоя́чого підо́шву ви́поре *див.* випо́рювати (1)
ВИ́ПРОСТАТИ
ви́простати
◊ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)
ВИ́ПРОСТУВАТИ
випро́стувати
◊ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)
ВИПРО́СТУВАТИ
випро́стувати
◊ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)

ВИ́ПХАТИ
ви́пхати
◊ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)
ВИРИНА́ТИ
вирина́ти
◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИ́РИНУТИ
ви́ринути
◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)
ВИРОБНИ́ЧИЙ
виробни́ча
Виробни́ча пло́ща *див.* пло́ща (1)
ВИСА́ДЖУВАТИ
виса́джувати
Виса́джувати / ви́садити в пові́тря *див.* виса́джувати (1)
ВИ́САДИТИ
ви́садити
Виса́джувати / ви́садити в пові́тря *див.* виса́джувати (1)
ВИ́СІТИ
ви́сіти
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
ВИСЛИЗА́ТИ
вислиза́є
◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підошо́в) *див.* земля́ (21)
ВИ́СЛИЗНУТИ
ви́слизнула
◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підошо́в) *див.* земля́ (21)
ВИ́СНУТИ[1]
ви́снути
Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти (1)
ВИСО́КИЙ
висо́ким
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
висо́кого
△ Звук висо́кого підняття́ *див.* звук (4)
◊ Плюва́ти (чха́ти) / наплюва́ти (начха́ти) з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти (7)
висо́кої
◊ Плюва́ти (чха́ти) / наплюва́ти (начха́ти) з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти (7)
висо́кою
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
ВИ́СОКО
ви́соко
◊ Ви́соко піти́ [вго́ру] *див.* піти́ (13)
ВИСОТА́
висота́
△ Кома́ндна висота́ (пози́ція) *див.* висота́ (4)

ВИСТУПА́ТИ
виступа́є
◊ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.) див.* пі́на (1)
виступа́ти
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
ВИ́СТУПИТИ
ви́ступити
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
ВИСХІДНИ́Й
висхідні́й
◊ Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхідні́й *див.* іти́ (131)
ВИТАНЦЬО́ВУВАТИ
витанцьо́вують
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
ВИТЯГА́ТИ
витяга́ти
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИ́ТЯГТИ
ви́тягти
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
ВИХО́ДИТИ
вихо́дити
Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)
△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́ (47)
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку *(діал.* на за́сіди) *див.* іти́ (5)
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)
ВИ́ШКВАРКА
ви́шкварки
◊ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)
ВИ́ШКВАРКИ
ви́шкварки
◊ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)
ВИ́ШКВАРОК
ви́шкварки
◊ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)
ВИ́ЩЕ
ви́ще
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися (2)
ВИ́ЩИЙ
ви́щий
◊ Ви́щий пілота́ж *див.* пілота́ж (1)
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)

ВІДВЕРНУ́ТИ
відверну́ти
◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1] (10)
ВІДВЕРТА́ТИ
відверта́ти
◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1] (10)
ВІДВЕСТИ́
відвести́
◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)
◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)
ВІДВО́ДИТИ
відво́дити
◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)
◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)
відво́дячи
◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)
ВІДГОДІВЕ́ЛЬНИЙ
відгодіве́льна
△ Відгодіве́льний майда́нчик <*рідко* Відгодіве́льна площа́дка> *див.* майда́нчик (6)
відгодіве́льний
△ Відгодіве́льний майда́нчик <*рідко* Відгодіве́льна площа́дка> *див.* майда́нчик (6)
ВІДДАВА́ТИ
віддава́ти
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відда́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відда́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)
ВІДДА́ТИ
відда́ти
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.) див.* віддава́ти (17)
◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)
◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відда́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відда́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* стори́цею *див.* відпла́чувати (1)
ВІДДА́ЧА
відда́чею
З по́вною відда́чею *див.* відда́ча (1)
ВІ́ДДИХ
ві́ддих
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)
◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих (4)

ві́ддиху

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих (1)

ВІДДЯ́ЧИТИ

віддя́чити

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

ВІДДЯ́ЧУВАТИ

віддя́чувати

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

ВІДІЙТИ́

відійти́

◊ Відійти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)

◊ Відійти́ (піти́) / відхо́дити (іти́) в небуття́ *див.* відхо́дити (7)

◊ Відійти́ (піти́) / відхо́дити у ві́чність (у довічний сон) *див.* відхо́дити (8)

◊ Іти́ (відхо́дити) / піти́ (відійти́) на спо́кій (на спочи́нок) *див.* іти́ (61)

ВІДІРВА́ТИ

відірва́ти

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

ВІДКО́ЛИ

відко́ли

◊ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* бог (10)

ВІДКРИВА́ТИ

відкрива́ти

◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)

ВІДКРИ́ТИ

відкри́ти

◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)

ВІДНО́СНИЙ

відно́сна

△ Відно́сна воло́гість пові́тря *див.* воло́гість (2)

ВІДПА́ДКИ

відпа́дки

По́кидьки *(діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́кидьок (1)

ВІДПА́ДОК

відпа́дки

По́кидьки *(діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́кидьок (1)

ВІДПЛАТИ́ТИ

відплати́ти

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)

ВІДПЛА́ЧУВАТИ

відпла́чувати

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

ВІДПОЧИВА́ТИ

відпочива́є

◊ По́гляд (зір) відпочива́є *див.* по́гляд (11)

ВІДПУСКА́ТИ

відпуска́ти

◊ Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя *див.* відпуска́ти (5)

ВІДПУСТИ́ТИ

відпусти́ти

◊ Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя *див.* відпуска́ти (5)

◊ Відпусти́ти ду́шу на покая́ння *див.* відпуска́ти (7)

ВІДПУ́СТКА

відпу́стку

Іти́ / піти́ у відпу́стку *див.* іти́ (29)

ВІДРИВА́ТИ[1]

відрива́ти

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

відрива́ючи

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

ВІДРИВА́ТИСЯ[1]

відрива́ється

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1] (87)

відрива́ються

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1] (87)

ВІДСИ́ДЖУВАТИСЯ

відси́джуватися

◊ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

ВІДСИ́ДІТИСЯ

відси́дітися

◊ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

ВІДСО́ТОК

відсо́ток

△ Позичко́вий відсо́ток *див.* відсо́ток (3)

ВІДСО́ХНУТИ

відсо́хла

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хли

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хне

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хнуть

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

ВІДСО́ХТИ

відсо́хла

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хли

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хне

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

відсо́хнуть

◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́

ВІДСПІ́ВАНИЙ

відспі́вана

◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рі́дше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)

ВІДСТА́ВКА

відста́вку

Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)

ВІДСТУПА́ТИ

відступа́ти

◊ Відійти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)

ВІДСТУПИ́ТИ

відступи́ти

◊ Відійти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)

ВІДСУВА́ТИ

відсува́ти

◊ Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план *див.* відсува́ти (1)

ВІДСУВА́ТИСЯ
відсува́тися
◊ Віді́йти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)
ВІДСУ́НУТИ
відсу́нути
◊ Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план *див.* відсува́ти (1)
ВІДСУ́НУТИСЯ
відсу́нутися
◊ Віді́йти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)
ВІДТІСНИ́ТИ
відтісни́ти
◊ Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план *див.* відсува́ти (1)
ВІДТІСНЯ́ТИ
відтісня́ти
◊ Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план *див.* відсува́ти (1)
ВІДХИЛЬНИ́Й
відхильна́
△ Девіа́нтна (відхильна́) поведі́нка *див.* поведі́нка (2)
ВІДХО́ДИТИ
відхо́дити
◊ Віді́йти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)
◊ Віді́йти́ (піти́) / відхо́дити (іти́) в небуття́ *див.* відхо́дити (7)
◊ Віді́йти́ (піти́) / відхо́дити у ві́чність (у дові́чний сон) *див.* відхо́дити (8)
◊ Іти́ (відхо́дити) / піти́ (віді́йти́) на спо́кій (на спочи́нок) *див.* іти́ (61)
ВІДЧУВА́ТИ
відчува́ти
◊ [Аж] не чу́ти (не відчува́ти) ніг (підошо́в) [під собо́ю] *див.* чу́ти
◊ Відчува́ти (чу́ти) плече́ (лі́коть) *див.* відчува́ти (7)
◊ Чу́ти (відчува́ти) / відчу́ти кри́ла за плечи́ма *див.* чу́ти
ВІДЧУ́ТИ
відчу́ти
◊ Чу́ти (відчува́ти) / відчу́ти кри́ла за плечи́ма *див.* чу́ти
ВІ́ЖКА
ві́жки
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1]
ВІ́ЖКИ
ві́жки
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1]
ВІЙНА́
війна́
△ Повітря́на війна́ *див.* війна́ (13)
війно́ю
Іти́ / піти́ війно́ю *див.* іти́ (19)
ВІЙСЬКО́ВИЙ
військо́ва
△ Військо́ва пови́нність *див.* пови́нність (1)

ВІК
ві́ком
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
ві́ку
◊ Поба́чити ві́ку *див.* поба́чити (2)
◊ Позбавля́ти / позба́вити життя́ (ві́ку) *див.* позбавля́ти (1)
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
ві́ці
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
ВІКТИ́МНИЙ
вікти́мна
△ Вікти́мна поведі́нка *див.* поведі́нка (1)
ВІ́ЛЬНИЙ
ві́льне
◊ На [сві́же (чи́сте, *рі́дше* ві́льне)] пові́тря *див.* пові́тря (2)
ві́льному
◊ На [сві́жому (чи́стому, *рі́дше* ві́льному)] пові́трі *див.* пові́тря (3)
ВІН
його́
◊ Бий (бери́, тряси́) / поби́й тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* тря́сця *див.* би́ти (17)
◊ Бий / поби́й тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка *і т. ін.) див.* би́ти (19)
◊ Бий / поби́й тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* си́ла Бо́жа *див.* би́ти (20)
◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, прибі́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
◊ Кат його́ (її́, їх *і т. ін.)* [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)
◊ Поги́бель його́ зна (зна́є) *див.* поги́бель (4)
У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́ (3)
◊ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.) див.* чорт
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць (4)
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (ї́х) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт
йому́
◊ Плюва́ти мені́ (йому́, ї́м *і т. ін.) див.* плюва́ти (1)
◊ Хі́ба́ [ж] (чи) [тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)*] повила́зило *див.* повила́зити (1)
◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* повила́зило <Повила́зило б тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)*> *див.* повила́зити (3)
ВІНЕ́ЦЬ
віне́ць
◊ Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)
вінця́
◊ Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)
◊ Іти́ / піти́ до вінця́ *див.* іти́ (83)
ВІНО́К
вінка́
◊ Стра́тити (загуби́ти) віно́к <Позбу́тися вінка́> *див.* стра́чувати
віно́к
◊ Стра́тити (загуби́ти) віно́к <Позбу́тися вінка́> *див.* стра́чувати

ВІ́РА[1]
ві́ри
◊ Йня́ти (*рі́дше* дійма́ти) / *заст.* пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри *див.* йня́ти (1)
ВІ́РИТИ
ві́рити
◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] ву́хам ([своє́му (вла́сному)] слу́ху) *див.* ві́рити (3)
◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] очі́м *див.* ві́рити (4)
ві́рить
◊ Сам собі́ не ві́рить / не пові́рить *див.* сам
ві́рте
Ві́рте / пові́рте [мо́єму] сло́ву *див.* ві́рити (2)
ВІ́СТКА
ві́стку
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* дава́ти (14)
ВІСТЬ
вість
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* дава́ти (14)
ВІ́ТЕР
ві́тер
◊ Повія́в нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Повія́ло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м), *безос.*> *див.* ві́тер (18)
ві́тра
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пі́йма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти
ві́тром
◊ Іншим (не тим, яки́м) ві́тром повія́ло *див.* повія́ти (1)
◊ Підби́тий (підши́тий) ві́тром *див.* підби́тий (1)
◊ Піти́ (збі́гти) за ві́тром (по ві́тру, за водо́ю) *див.* піти́ (22)
◊ Повія́в нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Повія́ло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м), *безос.*> *див.* ві́тер (18)
◊ Повія́ло холо́дним ві́тром *див.* повія́ти (2)
ві́тру
◊ Піти́ (збі́гти) за ві́тром (по ві́тру, за водо́ю) *див.* піти́ (22)
ВІТЕРЕ́ЦЬ
вітере́ць
◊ Повія́в нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Повія́ло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м), *безос.*> *див.* ві́тер (18)
вітерце́м
◊ Повія́в нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Повія́ло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м), *безос.*> *див.* ві́тер (18)
ВІ́ЧІ
ві́чі
◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Не поба́чити в ві́чі *див.* поба́чити (1)
◊ Плига́ти у ві́чі *див.* плига́ти (1)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, ме́жи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти (2)
о́ко
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)
◊ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (48)
◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)

◊ Погáний (лихи́й) на óко (на óчі) *див.* погáний (1)
◊ Пускáти / пусти́ти óко (пóгляд) *див.* пускáти
◊ Скільки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)
◊ Хоч óко (óчі) ви́коли (*рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повикóлюй *і т. ін.*) *див.* викóлювати (1)

óком

◊ Диви́тися (глядíти) / подиви́тися (гля́нути) іншими очи́ма (*рідше* іншим óком) *див.* диви́тися (8)
◊ Диви́тися кóсо (кри́во, бóком) <Поглядáти криви́м óком> *див.* диви́тися (16)
◊ Ї́сти (поїдáти, жéрти, пожирáти *і т. ін.*) очи́ма (óком) *див.* ї́сти (11)
◊ Ки́дати / ки́нути óком (очи́ма, пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* ки́дати (21)
◊ Кóвзати (кóвзатися) / ковзну́ти пóглядом (очи́ма, óком) *див.* кóвзати (1)
◊ Метну́ти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* метну́ти (4)
◊ Мíряти (змíрювати, зміря́ти) / змíряти (змíрити) очи́ма (óком, пóглядом) *див.* мíряти (3)
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.*) *див.* ни́шпорити (1)
◊ Оббíгти / оббігáти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* оббігáти (1)
◊ Обіймáти (обнімáти) / обíйняти (обня́ти) пóглядом (óком, очи́ма *і т. ін.*) *див.* обіймáти (1)
◊ Обмíрювати (обміря́ти) / обмíряти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* обмíрювати (1)
◊ Óко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)> *див.* óко[1] (68)
◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.*) óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.*) *див.* охóплювати (1)
◊ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)
◊ Побли́скувати [очи́ма (óком)] *див.* побли́скувати (1)
◊ Пóводити / повести́ очи́ма (óком, пóглядом *і т. ін.*) *див.* пóводити[1] (7)
◊ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти
◊ Промíрювати (проміря́ти) / промíряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати
◊ Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* скидáти
◊ Стрíляти (стри́гти) / стрéльнути (стригну́ти) очи́ма (óком, *рідше* пóглядом) *див.* стрíляти
◊ Хоч [би] одни́м óком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

очáм

◊ Не вíрити / не повíрити [своїм (влáсним)] очáм *див.* вíрити (4)

очáх

◊ [Аж (*рідко* бíлий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (пéрекидом, пéрекидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.*)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.*) / забíгали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)
◊ В очáх жовтíє (жóвкне, темнíє *і т. ін.*) / пожовтíло (пожóвкло, потемнíло *і т. ін.*) *див.* жовтíти (1)
◊ Круги́ (кружáла) літáють (ідýть) / залітáли (пішли́, заходи́ли) пéред очи́ма (в очáх) *див.* круг[1] (6)
◊ Піднести́ся в очáх *див.* піднóситися (1)
◊ Піднóсити (піднімáти) / піднести́ (підня́ти) в очáх (*рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити (8)

очéй

◊ [Мрíйна] поволóка спáла з очéй *див.* поволóка[2] (1)
◊ Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвести́, *заст.* не зрýшити) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (8)
◊ Не відриваючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (9)
◊ Не звóдити (не спускáти, не знімáти *і т. ін.*) очéй (пóгляду) *див.* звóдити (23)
◊ Не змикáти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) очéй (повíк) *див.* змикáти (4)
◊ Не мóжна очéй покáзувати / показáти *див.* мóжна (4)
◊ Ні з плечéй, ні з очéй *див.* плечé (11)
◊ Очéй не покáзувати / не показáти *див.* покáзувати (5)
◊ Позичáти / пози́чити очéй у Сіркá (Рябкá, вóвка *і т. ін.*) *див.* позичáти (3)
Уникáти пóгляду (пóглядів, очéй) *див.* уникáти

очи́ма

◊ [Аж (*рідко* бíлий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (пéрекидом, пéрекидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Блукáти (блуди́ти) / поблукáти (поблуди́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* блукáти (2)
◊ Вбирáти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)
◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.*)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.*) / забíгали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)
◊ Впивáтися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* впивáтися[1] (1)
◊ Втýпитися (вп'я́литися, влі́пнути, втелю́щитися) / втýплюватися (вп'я́люватися, влипáти, втелю́щуватися) очи́ма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)
◊ Диви́тися (глядíти) / подиви́тися (гля́нути) іншими очи́ма (*рідше* іншим óком) *див.* диви́тися (8)
◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закривáтися (1)
◊ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плечé (4)
◊ Зни́зувати / знизáти очи́ма (пóглядом) *див.* зни́зувати[2] (1)
◊ Зустрічáтися / зустрíнутися (зустрíтися) очи́ма (пóглядом, пóглядами) *з ким* <Зустрічáтися / зустрíнутися (зустрíтися) з очи́ма (з пóглядом, з пóглядами) *чиїми (чиїм), кого*> *див.* зустрічáтися (1)
◊ Ї́сти (поїдáти, жéрти, пожирáти *і т. ін.*) очи́ма (óком) *див.* ї́сти (11)
◊ Ки́дати / ки́нути óком (очи́ма, пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* ки́дати (21)
◊ Кóвзати (кóвзатися) / ковзну́ти пóглядом (очи́ма, óком) *див.* кóвзати (1)
◊ Кресáти / креснýти (кресонýти) очи́ма (пóглядом) *див.* кресáти (1)
◊ Круги́ (кружáла) літáють (ідýть) / залітáли (пішли́, заходи́ли) пéред очи́ма (в очáх) *див.* круг[1] (6)
◊ Метну́ти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* метну́ти (4)
◊ Мíряти (змíрювати, зміря́ти) / змíряти (змíрити) очи́ма (óком, пóглядом) *див.* мíряти (3)
Націлювáтися / наці́литися очи́ма (пóглядом) *див.* націлювáтися (1)
◊ Низáти очи́ма (пóглядом) *див.* низáти (1)
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.*) *див.* ни́шпорити (1)
◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* лови́ти (20)
◊ Оббíгти / оббігáти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* оббігáти (1)
◊ Обвóдити (огортáти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* обвóдити (3)
◊ Обдавáти / обдáти очи́ма (пóглядом) *див.* обдавáти (1)
◊ Обіймáти (обнімáти) / обíйняти (обня́ти) пóглядом (óком, очи́ма *і т. ін.*) *див.* обіймáти (1)
◊ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* обмáцувати (1)
◊ Обмíрювати (обміря́ти) / обмíряти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* обмíрювати (1)
◊ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.*) / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.*) [своїм] пóглядом (очи́ма, зóром) *див.* обпікáти (1)
◊ Обсипáти (обси́пувати, осипáти) / обси́пати (оси́пати) пóглядом (очи́ма) *див.* обсипáти (4)
◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.*) óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.*) *див.* охóплювати (1)
◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
◊ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)
◊ Перебігáти / перебíгти очи́ма (пóглядом) *див.* перебігáти (1)
◊ Пéстити очи́ма (пóглядом) *див.* пéстити (1)
◊ Піднóсити (піднімáти) / піднести́ (підня́ти) в очáх (*рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити (8)
◊ Піти́ (погнáти) світ зá óчі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.*) *див.* піти́ (31)
◊ Побáчити на [свої (влáсні)] óчі <Побáчити своїми (влáсними) очи́ма> *див.* побáчити (3)
◊ Побíгти очи́ма (пóглядом) *див.* побíгти (1)
◊ Побли́скувати [очи́ма (óком)] *див.* побли́скувати (1)
◊ Поверну́ти очи́ма *див.* повертáти[1] (8)
◊ Пóводити / повести́ очи́ма (óком, пóглядом *і т. ін.*) *див.* пóводити[1] (7)
◊ Поглинáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* поглинáти (1)
◊ Пори́нути зóром (пóглядом, очи́ма) *див.* поринáти
◊ Прикипáти / прикипíти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти
◊ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти
◊ Приростáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* приростáти
◊ Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом) *див.* провóдити
◊ Проїдáти пóглядом (очи́ма) *див.* проїдáти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти
◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати
◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизати́, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* скида́ти
◊ Ско́взати / сковзну́ти очи́ма (по́глядом) *див.* ско́взати
Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити
Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма) *див.* стика́тися
◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти
◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися
Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* упира́тися[1]
◊ Учепи́тися по́глядом (очи́ма) *див.* учепи́тися
о́чі
◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)
◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)
◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)
◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)
◊ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)
Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)
◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)
◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)
◊ Іти́ / піти́ світ за́ очі *див.* іти́ (116)
◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)
◊ На по́вні о́чі *див.* о́ко[1] (54)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)
◊ Неха́й (хай, бода́й) повила́зять о́чі *див.* о́ко[1] (61)
◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.) див.* оберта́ти (2)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ О́чі (баньки́) повитріща́ти *див.* повитріща́ти (1)
◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
О́чі з поволо́кою *див.* о́ко[1] (6)
◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1] (87)
◊ О́чі поверну́лися / поверта́ються *див.* о́ко[1] (89)
◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1] (90)
◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)
◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)
◊ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* о́ко[1] (93)
◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти (1)
◊ Переводи́ти / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити (11)
◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити (10)
◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт (2)
◊ Піти́ (погна́ти) світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́ (31)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, ме́жи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти (2)
◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити (3)
◊ Поверта́ти / поверну́ти о́чі *див.* поверта́ти[1] (16)
Повийма́ти о́чі *див.* повийма́ти (1)
◊ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний (1)
◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися (1)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти
◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]
◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти
ВІ́ЧНИЙ
ві́чний
◊ Ві́чний спо́кій (по́кій, упокі́й) *див.* спо́кій

ВІ́ЧНІСТЬ
ві́чність
◊ Віді́йти́ (піти́) / відхо́дити у ві́чність (у дові́чний сон) *див.* відхо́дити (8)
ВІ́ШАТИ
ві́шати
◊ Ві́шати (кле́їти) / пові́сити (накле́їти, наві́сити) ярли́к *див.* ві́шати (2)
◊ Ві́шати / пові́сити го́лову *див.* ві́шати (4)
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
ВІ́ШАТИСЯ
ві́шатися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
ВКОРОТИ́ТИ
вкороти́ти
◊ Вкороти́ти (повкоро́чувати) ру́ки *див.* укоро́чувати
ВЛА́ДА
вла́ди
[Вся] повнота́ вла́ди *див.* повнота́ (2)
По́діл вла́ди *див.* по́діл (1)
ВЛА́СНИЙ
вла́сним
◊ Іти́ / піти́ на компромі́с із вла́сним сумлі́нням (вла́сною со́вістю) *див.* іти́ (97)
◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] ву́хам ([своє́му (вла́сному)] слу́ху) *див.* ві́рити (3)
◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м *див.* ві́рити (4)
вла́сними
◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити (3)
вла́сні
◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити (3)
◊ Ста́ти (вста́ти, зlistе́ся, підня́тися *і т. ін.)* / става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти
вла́сного
◊ Іти́ / піти́ про́ти вла́сного (сво́го́) сумлі́ння (про́ти вла́сної (своє́ї) со́вісті) *див.* іти́ (115)
вла́сної
◊ Іти́ / піти́ про́ти вла́сного (сво́го́) сумлі́ння (про́ти вла́сної (своє́ї) со́вісті) *див.* іти́ (115)
вла́сному
◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] ву́хам ([своє́му (вла́сному)] слу́ху) *див.* ві́рити (3)
вла́сною
◊ Іти́ / піти́ на компромі́с із вла́сним сумлі́нням (вла́сною со́вістю) *див.* іти́ (97)
вла́сну
◊ Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю *див.* поба́чити (6)
ВЛИПА́ТИ
влипа́ти
◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

ВЛИ́ПНУТИ
вли́пнути
◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипáти, втелю́щуватися) очи́ма (пóглядом) *див.* вту́плюватися (1)
ВМÉРТИ
вмéрти
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.*) на пáлі <Сíсти (потрáпити, піти́ *і т. ін.*) / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
ВМИ́ТИСЯ
вми́тися
◊ Обливáтися (умивáтися, обмивáтися, ми́тися *і т. ін.*) / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.*) [кривáвим (гірки́м, сьóмим *і т. ін.*)] пóтом *див.* обливáтися (3)
ВНÉСОК
внéсок
△ Страховá плáта <Страхови́й внéсок (платíж)> *див.* плáта[1] (6)
ВНИЗ
вниз
◊ Диви́тися (поглядáти) звéрхньо (зви́сока, згори́ вниз *і т. ін.*) *див.* диви́тися (23)
ВНІВÉЦЬ
нівéць
◊ Піти́ (оберну́тися) нанівéць (внівéць) *див.* піти́ (26)
◊ Поверну́ти внівéць *див.* повертáти[1] (6)
ВОВК
вóвка
◊ Впіймáти (піймáти, вхопи́ти *і т. ін.*) вóвка за ву́хо (за ву́ха) *див.* упіймáти
◊ Дай Бóже нáшому теля́ті вóвка з'ї́сти (піймáти)! *див.* давáти (125)
◊ Позичáти / пози́чити очéй у Сíрка (Рябкá, вóвка *і т. ін.*) *див.* позичáти (3)
вовкíв
◊ За сім вовкíв копи́ця сíна показáлася *див.* копи́ця (1)
вóвком
◊ [В повíтрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.*) *див.* пáхнути (1)
◊ Диви́тися (позирáти) / подиви́тися (гля́нути) вóвком *див.* диви́тися (24)
ВОГНЕВИ́Й
вогневá
△ Вогневá пози́ція *див.* пози́ція (1)
ВОГНÉННИЙ
вогнéнні
◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.*)] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.*) / забíгали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)
ВОГÓНЬ
вогні́
На повíльному вогні́ *див.* вогóнь (2)
вогню́
◊ Підливáння олі́ї (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáння (1)
◊ Підливáти (доливáти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáти (1)
вогóнь
Вести́ / повести́ вогóнь *див.* вести́ (8)
◊ Підливáння олі́ї (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáння (1)
◊ Підливáти (доливáти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáти (1)

ВОДÁ
водá
△ Пластовá водá *див.* водá (37)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / поплливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течíєю (куди́ водá несé) *див.* плисти́ (3)
△ Плíвкова водá *див.* водá (38)
Повіднá водá (води́ця, води́чка) *див.* водá (15)
води́
◊ [І] в лóжці [води́] не спіймáєш (не піймáєш) *див.* спіймáти
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / поплливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) прóти течі́ї (прóти води́) *див.* плисти́ (4)
△ Пóвні вóди *див.* водá (39)
водóю
◊ Піти́ (збíгти) за вíтром (по вíтру, за водóю) *див.* піти́ (22)
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.*)] за водóю йти / піти́ *див.* іти́ (159)
вóду
◊ Випливáти (виринáти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на повéрхню (нагóру, на чи́сту вóду) *див.* випливáти (1)
◊ Піти́ у вóду *див.* піти́ (35)
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.*)] у вóду впáсти (кáнути, пірну́ти *і т. ін.*) *див.* упáсти[1]
◊ Як [раз] плю́нути [на вóду] *див.* плю́нути (5)
ВОДИ́ТИ
води́ти
Води́ти (вести́) / повести́ танóк (танóчок, тáнці, *рідко* хоровóд) *див.* води́ти (1)
◊ Води́ти / поводи́ти за ніс (за нóса, *рідко* за ки́рпу) *див.* води́ти (7)
ВОДИ́ЦЯ
води́ця
Повіднá водá (води́ця, води́чка) *див.* водá (15)
ВОДИ́ЧКА
води́чка
Повіднá водá (води́ця, води́чка) *див.* водá (15)
ВÓДНИЙ
вóдний
△ Вóдний подáток *див.* подáток (2)
ВОЗИ́ТИ
вози́ти
◊ Вози́ти / повози́ти попá в рéшеті *див.* вози́ти (1)
ВОЛЕЙБÓЛ
волейбóл
△ Пля́жний волейбóл *див.* волейбóл (1)
ВÓЛО
вóло
Подві́йне підборíддя (вóло) *див.* підборíддя (1)
ВОЛÓГІСТЬ
волóгість
△ Абсолю́тна волóгість повíтря *див.* волóгість (1)
△ Віднóсна волóгість повíтря *див.* волóгість (2)
ВОЛОКТИ́
волокти́
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересувáти (пересóвувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] плéнтати (переступáти, су́нути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересувáти (1)

ВÓЛОС
вóлос
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає́, стає́, лíзе *і т. ін.*) / підні́меться (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.*) [вгóру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
ВОЛОСИ́НА
волоси́ні
◊ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
ВОЛОСИ́НКА
волоси́нці
◊ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
ВОЛОСÓК
волоску́
◊ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
ВОЛÓССЯ
волóсся
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає́, стає́, лíзе *і т. ін.*) / підні́меться (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.*) [вгóру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
ВОНÁ
ї́ї
◊ Бий (бери́, тряси́) / поби́й тебé (йогó, ї́ї *і т. ін.*) тря́сця *див.* би́ти (17)
◊ Бий / поби́й тебé (йогó, ї́ї *і т. ін.*) лихá годи́на (грім, хрест, морóка *і т. ін.*) *див.* би́ти (19)
◊ Бий / поби́й тебé (йогó, ї́ї *і т. ін.*) си́ла Бóжа *див.* би́ти (20)
◊ Грім би тебé (йогó, ї́ї *і т. ін.*) вдáрив (поби́в, приби́в, лу́снув ясéнний) *див.* грім (2)
◊ Кат йогó (ї́ї, ї́х *і т. ін.*) [мáму] бери́ (забирáй) / взяв (побрáв, забрáв) [би] *див.* кат (3)
◊ Чорт (біс) [йогó (ї́ї, вас *і т. ін.*)] бери́ (забирáй) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт
їй
◊ Хібá [ж] (чи) [тобí (йому́, їй *і т. ін.*)] повилáзило *див.* повилáзити (1)
◊ Щоб (бодáй) тобí (йому́, їй *і т. ін.*) повилáзило <Повилáзило б тобí (йому́, їй *і т. ін.*)> *див.* повилáзити (3)
ВОНИ́
їм
◊ Плювáти менí (йому́, їм *і т. ін.*) *див.* плювáти (1)
◊ Щоб (бодáй) вам [їм] язики́ повідсихáли (повсихáли) *див.* язи́к
ї́х
◊ Кат йогó (ї́ї, ї́х *і т. ін.*) [мáму] бери́ (забирáй) / взяв (побрáв, забрáв) [би] *див.* кат (3)
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (ї́х) чорти́ побрáли (взяли́, забрáли)> *див.* чорт
ВОРÓНА
ворóну
◊ Впіймáти (піймáти) ґáву (ворóну) *див.* упіймáти

ВОРУХНУ́ТИ
ворухну́ти
◊ Воруши́ти / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками) *див.* воруши́ти (1)
◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
ВОРУШИ́ТИ
воруши́ти
◊ Воруши́ти / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками) *див.* воруши́ти (1)
◊ Воруши́ти / поворуши́ти в па́м'яті *див.* воруши́ти (2)
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)
ВО́ТУМ
во́тум
△ Плюра́льний во́тум *див.* во́тум (3)
ВПА́СТИ[1]
впаде́
Підо́зра па́дає / впаде́ *див.* підо́зра (1)
ВПА́СТИ[2]
впа́ла
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.*) [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
впа́сти
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] у во́ду впа́сти (ка́нути, пірну́ти *і т. ін.*) *див.* упа́сти[1]
ВПЕРЕ́Д
впере́д
◊ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див.* плече́ (8)
◊ По́вний впере́д *див.* по́вний (1)
ВПИВА́ТИСЯ[1]
впива́тися
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)
ВПИНА́ТИ
впина́ти
◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.*) / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
ВПИ́ТИСЯ[1]
впи́тися
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)
ВПІЗНАВА́ТИ
впізнає́
◊ І [рі́дна] ма́ти не впізнає́ (не пізнає́) / не впізна́є (не пізна́є) *див.* ма́ти[1] (10)
ВПІЗНА́ТИ
впізнає́
◊ І [рі́дна] ма́ти не впізнає́ (не пізнає́) / не впізна́є (не пізна́є) *див.* ма́ти[1] (10)
ВПІЙМА́ТИ
впійма́ти
◊ Впійма́ти (пійма́ти, вхопи́ти *і т. ін.*) во́вка за ву́хо (за ву́ха) *див.* упійма́ти
◊ Впійма́ти (пійма́ти) ґа́ву (воро́ну) *див.* упійма́ти
◊ Впійма́ти (пійма́ти, спійма́ти, злови́ти, застýкати *і т. ін.*) / лови́ти на гаря́чому *див.* упійма́ти
◊ Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти *і т. ін.*) в сі́ті *див.* лови́ти (11)
◊ Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти *і т. ін.*) на сло́ві *див.* лови́ти (12)
ВПЛИВ
вплив
Підпада́ти / підпа́сти під вплив (впли́вові, впли́ву) *див.* підпада́ти (1)
впли́вові
Підпада́ти / підпа́сти під вплив (впли́вові, впли́ву) *див.* підпада́ти (1)
впли́ву
Підпада́ти / підпа́сти під вплив (впли́вові, впли́ву) *див.* підпада́ти (1)
ВП'Я́ЛИТИ
вп'я́лити
◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.*) / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
ВП'Я́ЛЮВАТИСЯ
◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)
ВП'ЯСТИ́
вп'ясти́
◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.*) / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
ВП'ЯСТИ́СЯ
вп'ясти́ся
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)
ВРА́ЖЕННЯ[1]
вра́женнями
Діли́тися / поділи́тися вра́женнями *див.* діли́тися (1)
ВРИВА́ТИ[1]
врива́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ВРИ́ТИ
ври́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ВРІ́ЗАТИ[2]
врі́зати
◊ Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти *див.* урі́зувати[1]
ВРО́ЗРІЗ
вро́зріз
◊ Іти́ / піти́ вро́зріз *див.* іти́ (80)
ВРУКОПА́Ш
врукопа́ш
Іти́ (схо́дитися) / піти́ (зійти́ся) врукопа́ш (врукопа́шну) *див.* іти́ (37)
ВРУКОПА́ШНУ
врукопа́шну
Іти́ (схо́дитися) / піти́ (зійти́ся) врукопа́ш (врукопа́шну) *див.* іти́ (37)
ВСЕ[1]
весь
◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
◊ На весь (на по́вний, у по́вний *і т. ін.*) го́лос *див.* го́лос (13)
◊ На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◊ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати (17)
все
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в ду́мках) *див.* весь[1] (12)
◊ Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти (8)
◊ Плю́нути (наплюва́ти) на все *див.* плю́нути (2)
◊ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1] (12)
◊ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)
всі
◊ Всі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)
◊ Повимо́тувати всі жи́ли *див.* повимо́тувати (1)
всій
При всій пова́зі (шано́бі) <З усіє́ю пова́гою> *див.* пова́га (1)
У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́ (3)
всіх
◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)
◊ Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти (8)
всьо́му
○ На [всьо́му (по́вному, по́внім)] скаку́ *див.* скак
всю
◊ На всю (по́вну) гу́бу (*рідше* губу́) *див.* губа́[1] (3)
◊ На всю (по́вну) коту́шку *див.* коту́шка (1)
вся
[Вся] повнота́ вла́ди *див.* повнота́ (2)
◊ Плюва́ти (чха́ти) / плю́нути (начха́ти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плюва́ти (8)
ВСЕ[2]
все
◊ Іти́ / піти́ вго́ру (все та вго́ру) *див.* іти́ (77)
ВСЕРЙО́З
всерйо́з
◊ Сприйма́ти (*рідко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
ВСТАВА́ТИ
встава́ти
Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти
◊ Встава́ти (підніма́тися) / вста́ти (підня́тися) з колі́н *див.* устава́ти
◊ Здійма́тися (встава́ти, підніма́тися *і т. ін.*) / здійня́тися (вста́ти, підня́тися *і т. ін.*) стовпо́м (стовпа́ми, як (мов, ні́би *і т. ін.*) стовп) *див.* здійма́тися (2)

встаé

◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встаé, стаé, лíзе *і т. ін.)* / підніметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся (1)

ВСТÁТИ

встáне

◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встаé, стаé, лíзе *і т. ін.)* / підніметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.)* [вгóру (догорú, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.)*] *див.* волóсся (1)

встáти

Вставáти (підвóдитися, піднімáтися *і т. ін.)* / встáти (підвестúся, піднятися *і т. ін.)* з-за стóлу (столá) *див.* уставáти

◊ Вставáти (піднімáтися) / встáти (піднятися) з колін *див.* уставáти

◊ Здіймáтися (вставáти, піднімáтися *і т. ін.)* / здійнятися (встáти, піднятися *і т. ін.)* стовпóм (стовпáми, як (мов, нíби *і т. ін.)* стовп) *див.* здіймáтися (2)

◊ Стáти (встáти, звестúся, піднятися *і т. ін.)* / ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.)* на [свої (влáсні, рíвні)] нóги *див.* ставáти

ВСТРОМÚТИ

встромúти

◊ Вп'ялювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'ялити (втýпити, встромúти, вп'ястú *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'ялювати (1)

◊ Опустúти (спустúти, потýпити, постáвити, встромúти, врúти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромляти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ВСТРÓМЛЮВАТИ

встрóмлювати

◊ Вп'ялювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'ялити (втýпити, встромúти, вп'ястú *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'ялювати (1)

ВСТРОМЛЯТИ

встромляти

◊ Опустúти (спустúти, потýпити, постáвити, встромúти, врúти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромляти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ВСТУПÁТИ[1]

вступáти

Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.)* / вступúти (зайтú, ввійтú *і т. ін.)* у суперéчку (в свáрку) <Ітú / пітú на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завестú суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)

ВСТУПÚТИ[1]

вступúти

Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.)* / вступúти (зайтú, ввійтú *і т. ін.)* у суперéчку (в свáрку) <Ітú / пітú на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завестú суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)

ВСУВÁТИ

всувáти

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВСЎНУТИ

всýнути

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВСЯ

весь

◊ Брáти (*рідко* приймáти) / взяти (*рідко* прийняти) на сéбе (на свої плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)

◊ На весь (на пóвний, у пóвний *і т. ін.)* гóлос *див.* гóлос (13)

◊ На весь (увéсь) [пóвний, пóвен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)

◊ Покáзувати / показáти на весь зріст *див.* покáзувати (17)

все

◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.)* / плýтається (перевертáється) в голові (в думкáх) *див.* весь[1] (12)

◊ Плювáти (чхáти) / плюнути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)

◊ Плюнути (наплювáти) на все *див.* плюнути (2)

◊ Повертáти / повернýти все життя *див.* повертáти[1] (12)

◊ У голові все йде / пішлó óбертом *див.* весь[1] (24)

всі

◊ Всі рóзуми поїсти *див.* поїдáти (1)

◊ Плýтати (переплýтувати) / сплýтати (переплýтати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плýтати (2)

◊ Повимóтувати всі жúли *див.* повимóтувати (1)

всій

При всій повáзі (шанóбі) <З усією повáгою> *див.* повáга (1)

У всій [своїй (йогó)] повнотí <З найбільшою [усíєю (своєю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)

всіх

◊ На пóвних (всіх) парусáх *див.* пáрус[1] (2)

◊ Плювáти (чхáти) / плюнути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)

всьóму

○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скакý *див.* скак

всю

◊ На всю (пóвну) гýбу (*рідше* губý) *див.* губá[1] (3)

◊ На всю (пóвну) котýшку *див.* котýшка (1)

вся

[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá (2)

◊ Плювáти (чхáти) / плюнути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)

ВТЕКТÚ

втеклá

◊ Землá тікáє (вислизáє) / втеклá (вúслизнула) з-під ніг (*рідко* з-під підошóв) *див.* землá (21)

втектú

◊ Недалéко втектú (пітú) *див.* утікáти[1]

ВТЕЛЮЩИТИСЯ

втелющитися

◊ Втýпитися (вп'ялитися, влúпнути, втелющитися) / втýплюватися (вп'ялюватися, влипáти, втелющуватися) очúма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)

ВТЕЛЮЩУВАТИСЯ

втелющуватися

◊ Втýпитися (вп'ялитися, влúпнути, втелющитися) / втýплюватися (вп'ялюватися, влипáти, втелющуватися) очúма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)

ВТОРÓВАНИЙ

второвáними

◊ Ітú (ходúти) / пітú второвáними (протóптаними) стежкáми <Пітú протéртою стéжкою> *див.* ітú (137)

ВТЎПИТИ

втýпити

◊ Вп'ялювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'ялити (втýпити, встромúти, вп'ястú *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'ялювати (1)

ВТЎПИТИСЯ

втýпитися

◊ Втýпитися (вп'ялитися, влúпнути, втелющитися) / втýплюватися (вп'ялюватися, влипáти, втелющуватися) очúма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)

ВТЎПЛЮВАТИ

втýплювати

◊ Вп'ялювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'ялити (втýпити, встромúти, вп'ястú *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'ялювати (1)

ВТЎПЛЮВАТИСЯ

втýплюватися

◊ Втýпитися (вп'ялитися, влúпнути, втелющитися) / втýплюватися (вп'ялюватися, влипáти, втелющуватися) очúма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)

ВТЯГНЎТИ

втягнýти

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВТЯГТÚ

втягтú

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВТЯГУВАТИ

втягувати

◊ Вбирáти (втягувати, всувáти *і т. ін.)* ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.)* гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

ВУЗДÉЧКА

вуздéчку

◊ Попускáти (розпускáти) / попустúти (розпустúти) вíжки (поводú, вуздéчку *і т. ін.)* *див.* попускáти[1]

ВЎЛИЧНИЙ

вýлична

◊ Жінка легкої поведінки <Вýлична жінка (*рідко* дівка)> *див.* жінка (1)

ВУЛКÁН

вулкáн

△ Згáслий (погáслий, недіючий) вулкáн *див.* вулкáн (3)

ВУС

вýсом

◊ І вýсом (бровóю) не вестú / не повестú (*рідко* не рýшити) *див.* вестú (23)

◊ Хоч би [тобі (собі, вам)] вýсом (вýхом, бровóю *і т. ін.)* повестú *див.* повóдити[1] (9)

ВЎСА

вýсом

◊ І вýсом (бровóю) не вестú / не повестú (*рідко* не рýшити) *див.* вестú (23)

◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1] (9)

ВУ́СИ

ву́сом

◊ І ву́сом (брово́ю) не вести́ / не повести́ *(рі́дко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)

◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1] (9)

ВУ́ХО

вух

◊ Не йти / не піти́ да́лі вух *див.* іти́ (151)

ву́ха

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

◊ Впійма́ти (пійма́ти, вхопи́ти *і т. ін.)* во́вка за ву́хо (за ву́ха) *див.* упійма́ти

◊ Ву́ха позароста́ли *див.* ву́хо (13)

◊ Нагомоні́ти (наговори́ти, нащебета́ти *і т. ін.)* по́вну ха́ту (по́вні ву́ха) *див.* нагомоні́ти (1)

◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) ву́ха *див.* підніма́ти (16)

◊ По́вні ву́ха *див.* ву́хо (20)

◊ Позаклада́ло ву́ха *див.* позаклада́ти (1)

ву́хам

◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] ву́хам ([своє́му (вла́сному)] слу́ху) *див.* ві́рити (3)

ву́хами

◊ Пово́дити / повести́ ву́хом (ву́хами) *див.* пово́дити[1] (5)

◊ Язи́к по́за ву́хами (по́за вуши́ма, че́рез плече́) теліпа́ється (мота́ється) *див.* язи́к

ву́хо

◊ Впійма́ти (пійма́ти, вхопи́ти *і т. ін.)* во́вка за ву́хо (за ву́ха) *див.* упійма́ти

◊ Пійма́ти (спійма́ти) на ву́хо (ву́хом) *див.* пійма́ти (2)

ву́хом

◊ [І] ву́хом не вести́ / не повести́ *див.* вести́ (24)

◊ Пійма́ти (спійма́ти) на ву́хо (ву́хом) *див.* пійма́ти (2)

◊ Пово́дити / повести́ ву́хом (ву́хами) *див.* пово́дити[1] (5)

◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1] (9)

вуши́ма

◊ Язи́к по́за ву́хами (по́за вуши́ма, че́рез плече́) теліпа́ється (мота́ється) *див.* язи́к

ВХО́ДИТИ

вхо́дити

Вступа́ти (захо́дити, вхо́дити *і т. ін.)* / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.)* у супере́чку (в сва́рку) <Іти́ / піти́ на супере́чку (на сва́рку)> <Заво́дити / завести́ супере́чку (сва́рку)> *див.* вступа́ти[1] (4)

◊ Вхо́дити / ввійти́ [в плоть і] в кров <Вхо́дити / ввійти́ в кров [і в плоть]> *див.* вхо́дити (15)

◊ Вхо́дити / ввійти́ в по́бут *див.* вхо́дити (16)

Вхо́дити в пла́ни (в розраху́нки) *див.* вхо́дити (7)

Іти́ (вхо́дити) / піти́ (ввійти́) у за́в'язь *див.* іти́ (10)

ВХОПИ́ТИ

вхопи́в

◊ Моро́з хапа́є (хапа́в) / вхопи́в за пле́чі *див.* моро́з[1] (11)

вхопи́ти

◊ Впійма́ти (пійма́ти, вхопи́ти *і т. ін.)* во́вка за ву́хо (за ву́ха) *див.* упійма́ти

ВЧИНИ́ТИ

вчини́ти

◊ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) ха́лепу *кому* <Підво́дити / підвести́ під ха́лепу *кого*> *див.* підсува́ти (1)

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

ВЧО́РА

вчо́ра

Від учо́ра (пі́сля вчо́ра) *див.* вчо́ра (1)

В'Я́ЗИ

в'я́зах

◊ Голова́ на пле́ча́х (на в'я́зах) *див.* голова́ (19)

◊ Ма́ти [до́бру] го́лову на [пле́ча́х (на в'я́зах, *рі́дко* на ка́рку *і т. ін.)*] *див.* ма́ти[2] (48)

◊ Своя́ голова́ на пле́ча́х (на в'я́зах) *див.* голова́ (43)

в'я́зи

◊ Позверта́ти в'я́зи (ши́ї, го́лови) *див.* позверта́ти (1)

ГА́ДКА

га́дка

◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)

гадка́ми

◊ Літа́ти (лете́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)

га́дку

◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)

ГАЗ[1]

га́зі

◊ На по́вному (по́внім) газу́ (га́зі) *див.* газ[1] (16)

газу́

◊ На по́вному (по́внім) газу́ (га́зі) *див.* газ[1] (16)

ГА́ЗОВИЙ[1]

га́зова

Га́зова плита́ *див.* плита́ (1)

ГА́ЛСТУК

га́лстук

Піоне́рський га́лстук <Піоне́рська крава́тка> *див.* га́лстук (1)

ГАМАНЕ́ЦЬ

гамане́ць

◊ Наби́тий (по́вний) гамане́ць *див.* гамане́ць (1)

ГАНЕ́БНИЙ

гане́бного

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий

ГАРБУ́З

гарбуза́

◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)

ГАРЯ́ЧИЙ

гаря́чих

◊ Іти́ / піти́ по гаря́чих слі́да́х *див.* іти́ (113)

гаря́чому

◊ Впійма́ти (пійма́ти, спійма́ти, злови́ти, засту́кати *і т. ін.)* / лови́ти на гаря́чому *див.* упійма́ти

◊ Упі́йманий (пі́йманий, спі́йманий *і т. ін.)* на гаря́чому (на шко́ді) *див.* упі́йманий

◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.)* на гаря́чому *див.* упійма́тися

ГАСИ́ТИ

гаси́ти

△ Гаси́ти / погаси́ти борги́ (заборго́ваність) *див.* гаси́ти (1)

ГАЧО́К

гачо́к

◊ Лови́ти (бра́ти) / злови́ти (взя́ти, пійма́ти, спійма́ти *і т. ін.)* на гачо́к *див.* лови́ти (2)

ГЕНЕРА́ЛЬНИЙ

генера́льний

Генера́льний підска́рбій *див.* підска́рбій (1)

ГЕТЬ[1]

геть

◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.)* *див.* посила́ти

ГИ́НУТИ

ги́нути

Ги́нути (умира́ти) / заги́нути (уме́рти) на пла́сі *див.* ги́нути (1)

ГІЛЛЯ́КА

гілля́ці

◊ Пови́снути на гілля́ці (на вербі́) *див.* повиса́ти (2)

ГІРКИ́Й

гірка́

◊ Гірка́ пілю́ля *див.* пілю́ля (1)

гірки́м

◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)

гірки́ми

◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.)* слі́зьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)> *див.* пла́кати (1)

гірку́

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)

ГІРЧИ́ЦЯ

гірчи́цею

◊ [В пові́трі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею *і т. ін.)* *див.* па́хнути (1)

ГІ́РШИЙ

гі́рше

Пішло́ на гі́рше *див.* піти́ (9)

ГЛА́ДИТИ

гла́дити

◊ Гла́дити / погла́дити за ше́рстю *див.* гла́дити (2)

◊ Гла́дити / погла́дити по голі́вці (по голові́) *див.* гла́дити (3)

◊ Гла́дити / погла́дити по спи́ні *див.* гла́дити (4)

◊ Не гла́дити / не погла́дити по голі́вці (по голові́) *див.* гла́дити (6)

ГЛЕК

глек

◊ Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти

гле́ка

◊ Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти

ГЛÉЧИК

глéчик

◊ Розбúти (побúти) глéка (глек, глéчик, гóрщик, гóрщика *і т. ін.*) [з лемíшкою] *див.* розбивáти

ГЛИБÓКИЙ

глибóкий

Глибóкий пóгляд (зір) *див.* пóгляд (1)

глибóким

◊ З велúкою (висóкою, глибóкою *і т. ін.*) повáгою (пошáною) <З велúким (висóким, глибóким *і т. ін.*) поважáнням> *див.* повáга (3)

глибóкого

◊ На знак глибóкої пошáни (*рíдко* глибóкого поважáння) *див.* знак (24)

глибóкої

◊ На знак глибóкої пошáни (*рíдко* глибóкого поважáння) *див.* знак (24)

глибóкою

◊ З велúкою (висóкою, глибóкою *і т. ін.*) повáгою (пошáною) <З велúким (висóким, глибóким *і т. ін.*) поважáнням> *див.* повáга (3)

ГЛУЗ

глуз

◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глýзи, на глуз, на сміх, на кпúни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)

глýзи

◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глýзи, на глуз, на сміх, на кпúни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)

ГЛУЗД

глýзду

◊ Рішúтися (позбýтися) рóзуму (умá, глýзду) *див.* рішáтися

ГЛÝЗИ

глуз

◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глýзи, на глуз, на сміх, на кпúни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)

глýзи

◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глýзи, на глуз, на сміх, на кпúни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)

ГЛУМ

глум

◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глýзи, на глуз, на сміх, на кпúни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)

◊ Подавáти / подáти на потáлу (глум) *див.* подавáти[1] (12)

ГЛЯДÍТИ

глядíти

◊ Дивúтися (глядíти) / подивúтися (гля́нути) íншими очúма (*рíдше* íншим óком) *див.* дивúтися (8)

ГЛЯ́НУТИ

гля́нув

◊ Гля́нув (подивúвся, зúркнув *і т. ін.*) нáче (ненáче *і т. ін.*) п'ятакá дав (подарувáв, кúнув *і т. ін.*) *див.* гля́нути (1)

гля́нути

◊ Дивúтися (глядíти) / подивúтися (гля́нути) íншими очúма (*рíдше* íншим óком) *див.* дивúтися (8)

◊ Дивúтися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подивúтися (гля́нути, зазирнýти, загля́нути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) *див.* дивúтися (12)

◊ Дивúтися / подивúтися (гля́нути) в кóрінь *див.* дивúтися (22)

◊ Дивúтися (позирáти) / подивúтися (гля́нути) вóвком *див.* дивúтися (24)

◊ Хоч [би] однúм óком гля́нути (подивúтися) *див.* гля́нути (8)

ГНÁТИ

гнáти

◊ Гнáти (провáдити) / погнáти (провестú) химéри (химорóди) *див.* гнáти (3)

ГНІЗДÓ

гнíзда

◊ Позвивáти гнíзда *див.* позвивáти (1)

ГНÝТИ

гнýти

◊ Гнýти (згинáти, скрýчувати) / зігнýти (скрутúти) в дугý (в три дугú, в три погúбелі) *див.* гнýти (6)

◊ Гнýти (плестú) / загнýти харамáна (харамáни) *див.* гнýти (4)

ГНÝТИСЯ

гнýтися

◊ Гнýтися (згинáтися) / зігнýтися в дугý (в три погúбелі) *див.* гнýтися (2)

ГОГОТÍТИ

гоготúть

◊ Аж (*рíдко* тíльки) лунá йде (розлягáється, *рíдше* гоготúть *і т. ін.*) / пішлá (розляглáся, *рíдше* загоготíла *і т. ін.*) *див.* лунá (1)

ГОДИ́НА[1]

годúна

◊ Бий / побúй тебé (йогó, її *і т. ін.*) лихá годúна (грім, хрест, морóка *і т. ін.*) *див.* бúти (19)

Годúни (годúна) пік *див.* годúна[1] (2)

◊ Побúла лихá [та нещаслúва] годúна *див.* годúна[1] (23)

годúни

Годúни (годúна) пік *див.* годúна[1] (2)

годúну

◊ Давáти / дáти чúсту годúну (чúстий, святúй спóкій (пóкій)) *див.* давáти (106)

ГОДИ́ННИК

годúнник

△ Піскóвий годúнник *див.* годúнник (4)

ГОДИ́ТИСЯ[1]

годúтися

◊ [І] в підмéтки ([і] на лáтку) не годúтися *див.* годúтися[1] (6)

ГОДУВÁТИ

годувáти

◊ Годувáти обіця́нками (ждáниками, пождáниками) *див.* годувáти (6)

◊ Годувáти / погодувáти штурханця́ми *див.* годувáти (7)

◊ Поїти, годувáти (зодягáти, *заст.* кормúти *і т. ін.*) *див.* поїти (1)

ГÓЛИЙ

гóлому

◊ Аж гóлому пóза пáзухою пóвно *див.* пóвно (1)

ГОЛИ́ТИ

голúти

◊ Без мúла голúти / поголúти *див.* голúти (1)

ГОЛÍВКА

голíвці

◊ Глáдити / поглáдити по голíвці (по головí) *див.* глáдити (3)

◊ Не глáдити / не поглáдити по голíвці (по головí) *див.* глáдити (6)

ГÓЛКА

гóлки

◊ [І] гóлки не підтóчиш *див.* підтóчувати[1] (1)

ГОЛЛÁНДСЬКИЙ

голлáндська

△ Голлáндська піч *див.* піч (3)

ГОЛÓБЛЯ

голóблі

◊ Повертáти / повернýти голóблі (оглóблі) [назáд] *див.* повертáти[1] (13)

ГОЛОВÁ

голíв

◊ Піднімáтися (підіймáтися, піднóситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднестúся *і т. ін.*) на гóлову (на багáто голíв) [вúще] *див.* піднімáтися (2)

головá

◊ Головá злетíла (впáла, покотúлася *і т. ін.*) [з плечéй (з плеч, з пліч)] *див.* головá (16)

◊ Головá [йдé (хóдить)] / [пішлá (заходúла)] óбертом (крýгом, хóдором *і т. ін.*) *див.* головá (17)

◊ Головá на плечáх (на в'я́зах) *див.* головá (19)

◊ Головá цíла (на плечáх) *див.* головá (24)

◊ Пóвна головá *див.* головá (39)

◊ Своя́ головá на плечáх (на в'я́зах) *див.* головá (43)

головú

◊ Вúще сéбе (своєї головú, пýпа) не скóчиш (не підскóчиш) *див.* скóчити

◊ Позадирáти гóлови *див.* позадирáти[1] (1)

◊ Позадýрювати гóлови *див.* позадýрювати (1)

◊ Позбýтися головú *див.* позбувáтися[1] (1)

◊ Позвертáти в'я́зи (шиї, гóлови) *див.* позвертáти (1)

головí

◊ В головí подлýбати *див.* подлýбати (1)

◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.*) / плýтається (перевертáється) в головí (в думкáх) *див.* весь[1] (12)

◊ Глáдити / поглáдити по голíвці (по головí) *див.* глáдити (3)

◊ Думкú (дýми) кóлесом (хóдором) заходúли (закрутúлися, пішлú) [в головí] *див.* дýмка (17)

◊ Не глáдити / не поглáдити по голíвці (по головí) *див.* глáдити (6)

◊ У головí все йде / пішлó óбертом *див.* весь[1] (24)

головóю

◊ Кивáти / покивáти головóю *див.* кивáти (3)

◊ Підпирáти [плечúма (головóю)] стéлю *див.* підпирáти (2)

гóлову

◊ Вбирáти (втя́гувати, всувáти *і т. ін.*) ввібрáти (втягтú, втягнýти, всýнути *і т. ін.*) гóлову в плéчі *див.* вбирáти[1] (2)

◊ Вíшати / повíсити гóлову *див.* вíшати (4)

◊ Звалúтися / звáлюватися на гóлову (на рýки, на плéчі) *див.* звáлюватися[1] (1)

◊ Клáсти / поклáсти гóлову на пláху *див.* клáсти (11)

◊ Мáти [дóбру] гóлову на [плечáх (на в'я́зах, *рíдко* на кáрку *і т. ін.*)] *див.* мáти[2] (48)

◊ Не йтú (не лíзти) / не пітú (не полíзти) в гóлову *див.* ітú (150)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти (15)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися (2)
◊ Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* під ку́лю *див.* підставля́ти (2)
◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти (5)
◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти (2)
Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.) див.* поверта́ти[1] (2)
Схиля́ти / схили́ти го́лову на гру́ди (на плече́) *див.* схиля́ти
◊ Хова́ти (зарива́ти) го́лову в пісо́к *див.* хова́ти[1]

ГО́ЛОС
го́лос
◊ На весь (на по́вний, у по́вний *і т. ін.)* го́лос *див.* го́лос (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* го́лос *див.* підніма́ти (9)
◊ Подава́ти / пода́ти [свій] го́лос *див.* подава́ти[1] (15)
го́лосом
◊ Повести́ го́лосом *див.* пово́дити[1] (2)
го́лосу
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)

ГОЛОСУВА́ННЯ
голосува́ння
△ Поіме́нне голосува́ння *див.* голосува́ння (2)

ГОЛУБИ́Й
голуби́й
Повітря́ний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)
голубо́ю
◊ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)

ГОРА́
гора́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
гори́
◊ Си́пати піско́м про́ти гори́ *див.* си́пати
◊ Як [дурно́му] з гори́ бі́гти / побі́гти (збі́гти) *див.* бі́гти (1)
го́ру
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ски́нути (звали́ти) го́ру (тяга́р) з плече́й *див.* скида́ти

ГОРБ
горбі́
◊ Ї́здити (ката́тися) / поі́хати ве́рхи *на кому* (на горбі́ *чиєму) див.* ї́здити (2)
горбо́м
◊ Добува́ти / добу́ти [свої́м] горбо́м ([крива́вими] мозоля́ми, [крива́вим] по́том) *див.* добува́ти (2)

ГО́РЕ
го́ре
◊ Топи́ти го́ре в горі́лці (на дні пля́шки) *див.* топи́ти[3]

ГОРІ́ЛКА[1]
горі́лки
◊ Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки *і т. ін.) див.* припада́ти
горі́лкою
◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(грубо* слі́пи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)
горі́лці
◊ Топи́ти го́ре в горі́лці (на дні пля́шки) *див.* топи́ти[3]

ГО́РЛО
го́рла
◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)
◊ Стоя́ти (става́ти) / ста́ти клубко́м в го́рлі <Підступа́ти / підступи́ти клубко́м до го́рла> *див.* стоя́ти
го́рлі
◊ Стоя́ти (става́ти) / ста́ти клубко́м в го́рлі <Підступа́ти / підступи́ти клубко́м до го́рла> *див.* стоя́ти
го́рло
◊ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к

ГОРОБЕ́ЦЬ
горобці́
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць (4)

ГОРОДИ́ТИ
городи́ти
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.) див.* плести́ (2)

ГО́РЩИК
го́рщик
◊ Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти
го́рщика
◊ Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти

ГОСПО́ДЬ
го́споди
◊ Дай *(рідко* пода́й) Бо́же (Бог, Го́споди) *див.* дава́ти (128)

ГО́СТРИЙ
го́стрим
◊ Життя́ поверну́лося го́стрим бо́ком *див.* життя́ (6)

ГОТО́ВНІСТЬ
гото́вності
У по́вній [бойові́й] гото́вності *див.* гото́вність (1)

ГРА
грі
◊ До́бра мі́на при пога́ній грі *див.* мі́на[1] (1)
◊ Роби́ти до́бру мі́ну при пога́ній (недо́брій) грі *див.* роби́ти

ГРА́ТИ
гра́ти
Гра́ти / погра́ти коне́м (на коні́) *див.* гра́ти (8)
Гра́тися *(рідше* гра́ти, ба́витися *і т. ін.)* в пі́жмурки (у жму́рки) *див.* гра́тися (3)

ГРА́ТИСЯ
гра́тися
Гра́тися *(рідше* гра́ти, ба́витися *і т. ін.)* в пі́жмурки (у жму́рки) *див.* гра́тися (3)

ГРАФ[2]
граф
△ Плана́рний (пло́ский) граф *див.* граф[2] (3)

ГРЕЦЬ[2]
грець
◊ Грець побива́й / побі́й *див.* грець[2] (2)

ГРИБ
гриби́
△ Плісене́ві (плі́сняві) гриби́ (грибки́) *див.* гриб (5)

ГРИБО́К
грибки́
△ Плісене́ві (плі́сняві) гриби́ (грибки́) *див.* гриб (5)

ГРІМ
грім
◊ Бий / побі́й тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка *і т. ін.) див.* би́ти (19)
◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
◊ Побі́й мене́ [святи́й] хрест (грім, Бо́же *і т. ін.) див.* поби́ти (2)
◊ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.) див.* грім (4)
◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)
◊ Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в *і т. ін.) див.* грім (7)

ГРІ́НКА
грі́нку
◊ Уби́ти (пійма́ти) грі́нку *див.* убива́ти[1]

ГРІ́ТИ
грі́ти
◊ Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, ки́єм *і т. ін.*] спи́ну (пле́чі, ре́бра *і т. ін.) див.* грі́ти (4)
◊ Грі́ти *(рідше* нагріва́ти) / нагрі́ти (погрі́ти) ру́ки *див.* грі́ти (5)

ГРІХ
гріх
◊ Пога́ний (пога́на), як сме́ртний гріх *див.* пога́ний (3)
гріха́
◊ Да́лі (пода́лі) від гріха́ (від ли́ха) *див.* да́лі (3)
◊ Не боя́тися / не побоя́тися гріха́ (Бо́га) *див.* боя́тися (5)
◊ Ні́де гріха́ ді́ти (поді́ти) *див.* діва́ти (2)

ГРІ́ШНИЙ
грі́шне
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
грі́шним
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)

ГРОЗИ́ТИ
грози́ти
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

ГРО́ШИКИ
гро́шики
◊ Пла́кали гро́ші (гро́шики) *див.* гро́ші (10)

ГРО́ШІ
гро́ші
◊ Пла́кали гро́ші (гро́шики) *див.* гро́ші (10)

ГРУ́БА
гру́бі
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
гру́бу
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
ГРУ́БКА
гру́бку
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
гру́бці
Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)
ГРУ́ДИ
груде́й
◊ Скида́ти / ски́нути з плече́й (з груде́й, з душі́, з се́рця) тяга́р *див.* скида́ти
гру́ди
◊ На по́вні *(рідко* ці́лі) гру́ди <По́вними грудьми́> *див.* гру́ди (3)
Схиля́ти / схили́ти го́лову на гру́ди (на плече́) *див.* схиля́ти
грудьми́
◊ Зітхну́ти по́вними грудьми́ *див.* зітхну́ти (2)
◊ На по́вні *(рідко* ці́лі) гру́ди <По́вними грудьми́> *див.* гру́ди (3)
гру́дях
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.)* *див.* забива́ти (4)
ГРУ́ПА
гру́па
Гру́па підтри́мки *див.* гру́па (2)
ГУБА́[1]
губа́х
◊ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.)* *див.* пі́на (1)
◊ З пі́ною в ро́ті (бі́ля ро́та, на губа́х) *див.* пі́на (2)
губу́
◊ [І] че́рез губу́ не плю́не *див.* плю́нути (1)
◊ На всю (по́вну) гу́бу *(рідше* губу́) *див.* губа́[1] (3)
ГУБИ́ТИ
губи́ти
◊ Загуби́ти (погуби́ти) / *рідше* губи́ти ро́зум (тя́му) *див.* загу́блювати (1)
ГУБИ́ТИСЯ
губи́тися
◊ Губи́тися *(рідше* плу́татися, мета́тися *і т. ін.)* в здо́га́дках (у до́га́дках, у здо́гадах *і т. ін.)* *див.* губи́тися (1)
ҐА́ВА
ґа́ву
◊ Впійма́ти (пійма́ти) ґа́ву (воро́ну) *див.* упійма́ти
ҐРУНТ
ґрунт
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.)* під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)
ДАВА́ТИ
дава́ти
Дава́ти / да́ти план *див.* дава́ти (5)
◊ Дава́ти / да́ти пожи́ву *див.* дава́ти (85)
◊ Дава́ти / да́ти собі́ спо́кій *(заст.* по́кій) *див.* дава́ти (100)
◊ Дава́ти / да́ти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спо́кій (по́кій)) *див.* дава́ти (106)
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* дава́ти (14)
◊ Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) знак *див.* дава́ти (120)
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) сигна́л *див.* дава́ти (15)
◊ Дава́ти позі́р *див.* дава́ти (121)
◊ Не дава́ти / не да́ти спо́кою (поко́ю, супоко́ю *і т. ін.)* *див.* дава́ти (182)
◊ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі́] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)
◊ Не дава́ти (не подава́ти) / не да́ти (не пода́ти) знаку́ (взнаки́) *див.* дава́ти (186)
Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі́) спо́кою (поко́ю, супоко́ю) *див.* зна́ти (4)
◊ Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)] *див.* підставля́ти (1)
◊ Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) зві́стку *див.* подава́ти[1] (9)
Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) на ча́сточку *див.* подава́ти[1] (2)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
Пода́ти *(рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.)* / подава́ти *(рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.)* по́зов *див.* подава́ти[1] (6)
даю́ть
◊ Ла́ври не даю́ть спа́ти (спо́кою, поко́ю *і т. ін.)* *див.* лавр (2)
ДАВА́ТИСЯ
дава́тися
Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)
ДАВИ́ТИСЯ
дави́тися
Души́тися (дави́тися) слізьми́ (сльоза́ми, пла́че́м, від пла́чу́ *і т. ін.)* *див.* души́тися (1)
ДАЛЕ́КИЙ
дале́ке
△ Дале́ке пла́вання *див.* пла́вання (3)
дале́кого
Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)
ДАЛЕ́КО
дале́ко
◊ Дале́ко іти́ / піти́ *див.* іти́ (48)
◊ Дале́ко не пої́деш (не заї́деш, не за́йдеш) *див.* пої́хати (1)
ДА́ЛІ
да́лі
◊ Да́лі (пода́лі) від гріха́ (від ли́ха) *див.* да́лі (3)
◊ Іти́ / піти́ да́лі *див.* іти́ (82)
◊ Не йти / не піти́ да́лі вух *див.* іти́ (151)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
ДАРУВА́ТИ
дару́й
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
дару́йте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ДА́ТИ
дав
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)* на́че (нена́че *і т. ін.)* п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.)* *див.* гля́нути (1)
дай
◊ Дай Бо́же на́шому теля́ті во́вка з'ї́сти (пійма́ти)! *див.* дава́ти (125)
◊ Дай *(рідко* пода́й) Бо́же (Бог, Го́споди) *див.* дава́ти (128)
да́ти
Дава́ти / да́ти план *див.* дава́ти (5)
◊ Дава́ти / да́ти пожи́ву *див.* дава́ти (85)
◊ Дава́ти / да́ти собі́ спо́кій *(заст.* по́кій) *див.* дава́ти (100)
◊ Дава́ти / да́ти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спо́кій (по́кій)) *див.* дава́ти (106)
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* дава́ти (14)
◊ Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) знак *див.* дава́ти (120)
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) сигна́л *див.* дава́ти (15)
Да́ти / пода́ти стрим *див.* дава́ти (29)
◊ Не дава́ти / не да́ти спо́кою (поко́ю, супоко́ю *і т. ін.)* *див.* дава́ти (182)
◊ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі́] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)
◊ Не дава́ти (не подава́ти) / не да́ти (не пода́ти) знаку́ (взнаки́) *див.* дава́ти (186)
◊ Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)] *див.* підставля́ти (1)
◊ Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) зві́стку *див.* подава́ти[1] (9)
Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) на ча́сточку *див.* подава́ти[1] (2)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
Пода́ти *(рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.)* / подава́ти *(рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.)* по́зов *див.* подава́ти[1] (6)
◊ Показа́ти (да́ти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу) *див.* дава́ти (192)
ДА́ТИСЯ
да́тися
Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)
ДБА́ТИ
дба́ти
◊ [І] на по́дзвін не дба́ти *див.* дба́ти (3)

ДВЕ́РІ

двери́ма

◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)

две́рі

◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)

◊ Ука́зувати (пока́зувати) / указа́ти (показа́ти) на две́рі *див.* ука́зувати

ДВОБІ́Й

двобі́й

Виклика́ти / ви́кликати на пое́динок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (1)

ДВОЮ́РІДНИЙ

двою́рідний

◊ На́шому ти́нові двою́рідний пліт *див.* пліт (2)

ДЕ[1]

де

◊ Де (куди́) діва́ти / ді́ти (поді́ти) себе́ *див.* діва́ти (1)

◊ Де (куди́) діва́тися / ді́тися (поді́тися) *див.* діва́тися (1)

◊ Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.) див.* оберта́тися (5)

◊ Не зна́ти, куди́ (де) поді́ти ру́ки *див.* зна́ти (33)

◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)

ДЕВІА́НТНИЙ

девіа́нтна

△ Девіа́нтна (відхильна́) поведі́нка *див.* поведі́нка (2)

ДЕКЛАРА́ЦІЯ

деклара́ція

△ Податко́ва деклара́ція *див.* деклара́ція (2)

ДЕ́ННИЙ

де́нна

△ Де́нна пове́рхня *див.* пове́рхня (1)

ДЕ́НЦЕ́

де́нця́

◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця́)] *див.* випива́ти (1)

ДЕНЬ

день

◊ Благословля́тися *(рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)

Пісни́й день *див.* день (12)

дні

◊ Погуби́ти дні (до́би, ти́жні *і т. ін.) див.* погубля́ти (1)

ДЕПО́

депо́

△ Поже́жне депо́ *див.* депо́ (1)

ДЕ́РЕВО

дере́ва

Ка́рликові плодо́ві дере́ва *див.* де́рево (3)

◊ Плюва́ти (чха́ти) / наплюва́ти (начха́ти) з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти (7)

де́рево

Де́рево пізна́ння (знання́) добра́ і зла *див.* де́рево (2)

ДЕРЖА́ВНИЙ

держа́вна

△ Держа́вна по́зика *див.* по́зика (1)

ДЕРЖА́ТИ

держа́ти

◊ Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в повода́х *і т. ін.) див.* трима́ти

ДЕРЖА́ТИСЯ

держа́тися

Держа́тися плу́га *див.* держа́тися (2)

◊ Трима́тися (держа́тися) як слі́пий плота́ (ці́пка́) *див.* трима́тися

ДЕ́РТИ

де́рти

Де́рти пір'я *див.* де́рти (4)

ДЕСЯ́ТИЙ

деся́того

◊ До сьо́мого (деся́того, крива́вого *і т. ін.)* по́ту *див.* піт (1)

ДЕФОРМА́ЦІЯ

деформа́ція

△ Пласти́чна деформа́ція *див.* деформа́ція (1)

ДЗВІНИ́ЦЯ

дзвіни́ці

◊ Плюва́ти (чха́ти) / наплюва́ти (начха́ти) з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти (7)

ДИ́БА[2]

диби́

◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* [на] ди́бки *(рідко* [на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти

ДИ́БИ

диби́

◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* [на] ди́бки *(рідко* [на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти

ДИ́БКИ

ди́бки

◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* [на] ди́бки *(рідко* [на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти

ДИ́БОМ

ди́бом

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́йма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)

ДИВИ́ТИСЯ

диви́тися

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.)* збо́ку *див.* диви́тися (2)

◊ Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.)* спідло́ба *див.* диви́тися (14)

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком> *див.* диви́тися (16)

◊ Диви́тися (погляда́ти) зве́рхньо (звисо́ка, згори́ вниз *і т. ін.) див.* диви́тися (23)

◊ Диви́тися / подиви́тися (гля́нути) в ко́рінь *див.* диви́тися (22)

◊ Диви́тися (позира́ти) / подиви́тися (гля́нути) во́вком *див.* диви́тися (24)

◊ Диви́тися *(рідко* позира́ти) бі́сом *див.* диви́тися (25)

ди́виться

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

ДИМ

ди́мом

◊ Іти́ / піти́ з ди́мом *див.* іти́ (86)

ДИ́ХАННЯ

ди́хання

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти

◊ Тамує́ться по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих (4)

ДИ́ХАТИ

ди́хати

Ди́хати / поди́хати чи́стим пові́трям *див.* ди́хати (1)

ДІВА́ТИ

діва́ти

◊ Де (куди́) діва́ти / ді́ти (поді́ти) себе́ *див.* діва́ти (1)

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

ДІВА́ТИСЯ

діва́тися

◊ Де (куди́) діва́тися / ді́тися (поді́тися) *див.* діва́тися (1)

ДІ́ВКА

ді́вка

◊ Жі́нка легко́ї поведі́нки <Ву́лична жі́нка *(рідко* ді́вка)> *див.* жі́нка (1)

ДІ́ДЬКО

ді́дька

◊ Іти́ (лете́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.) див.* іти́ (66)

ДІЙМА́ТИ

дійма́ти

◊ Йня́ти *(рідше* дійма́ти) / *заст.* пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри *див.* йня́ти (1)

ДІЙНЯ́ТИ

дійня́ти

◊ Йня́ти *(рідше* дійма́ти) / *заст.* пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри *див.* йня́ти (1)

ДІ́ЙСНИЙ

ді́йсне

◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)

ДІЛИ́ТИСЯ

діли́тися

Діли́тися / поділи́тися вра́женнями *див.* діли́тися (1)

Діли́тися / поділи́тися до́свідом (знання́ми) *див.* діли́тися (2)

◊ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́дні́м) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

ДІ́ЛО

ді́лі

◊ Показа́ти / пока́зувати себе́ на ді́лі *див.* пока́зувати (8)

ді́ло

◊ Ді́ло йде / пі́де́ *див.* ді́ло (7)

◊ По́ки суд та ді́ло *див.* суд

ДІРЯ́ВИТИ
діря́вити
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ДІ́ТИ[2]
ді́ти
◊ Де (куди́) дівáти / ді́ти (поді́ти) себе́ *див.* дівáти (1)
◊ Не знáти, куди́ дівáти / ді́ти (поді́ти) óчі [від со́рому] *див.* знáти (34)
◊ Ніде́ гріхá ді́ти (поді́ти) *див.* дівáти (2)

ДІ́ТИСЯ
ді́тися
◊ Де (куди́) дівáтися / ді́тися (поді́тися) *див.* дівáтися (1)

ДІ́ТОЧКИ́
ді́точо́к
◊ Щоб сві́ту Бо́жого (свої́х ді́точо́к) не побáчити *див.* побáчити (7)

ДІ́Я
ді́ї
△ Підря́дне ре́чення спо́собу ді́ї *див.* ре́чення

ДНО
дна
◊ Ви́пити / випивáти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [чáшу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до крáю (до дна, до де́нця́)] *див.* випивáти (1)
дні
◊ Топи́ти го́ре в гори́лці (на дні пля́шки) *див.* топи́ти[3]
дно
◊ Піти́ [на дно] рáків (рáки) лови́ти *див.* піти́ (25)
◊ Подві́йне дно *див.* дно (7)
◊ Спускáтися (пускáтися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спускáтися

ДО[1]
до
До і пі́сля *див.* до[1] (1)
Ні до ні пі́сля *див.* до[1] (2)

ДОБÁ
до́би
◊ Погуби́ти дні (до́би, ти́жні *і т. ін.)* *див.* погубля́ти (1)

ДО́БРЕ
до́бре
◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (клáстися) на до́бре (на крáще)> *див.* іти́ (92)

ДО́БРИЙ
до́бра
◊ До́бра мі́на при погáній грі *див.* мі́на[1] (1)
до́брий
◊ [З] (до́брий) сáжень у пле́чáх *див.* сáжень
до́бру
◊ Мáти [до́бру] го́лову на [пле́чáх (на в'язáх, *рідко* на кáрку *і т. ін.)*] *див.* мáти[2] (48)
◊ Роби́ти до́бру мі́ну при погáній (недо́брій) грі *див.* роби́ти

ДОБРО́
добрá
Де́рево пізнáння (знáння́) добрá і злá *див.* де́рево (2)

ДОБУВÁТИ
добувáти
◊ Добувáти / добу́ти [своїм] горбо́м ([кривáвими] мозоля́ми, [кривáвим] по́том) *див.* добувáти (2)

ДОБУ́ТИ
добу́ти
◊ Добувáти / добу́ти [свої́м] горбо́м ([кривáвими] мозоля́ми, [кривáвим] по́том) *див.* добувáти (2)

ДО́ВГИЙ
до́вга
◊ До́вга пі́сня *див.* пі́сня (7)

ДОВІ́КУ
дові́ку
◊ Не забу́ти дові́ку (пові́к, до моги́ли, до сме́рті *і т. ін.)* *див.* забувáти (6)

ДОВІ́ЧНИЙ
дові́чний
◊ Віді́йти́ (піти́) / відхо́дити у ві́чність (у дові́чний сон) *див.* відхо́дити (8)

ДО́ГÁДКА
до́гáдках
◊ Губи́тися *(рідше* плу́татися, метáтися *і т. ін.)* в здо́гáдках (у до́гáдках, у здо́гадах *і т. ін.)* *див.* губи́тися (1)

ДОГАНЯ́ТИ[1]
доганя́ти
◊ Шукáти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пій́мáти) ві́тра в по́лі *див.* шукáти

ДОГОРИ́
догори́
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)

ДО́ДАНИЙ
до́дану
△ Пода́ток на до́дану ва́ртість *див.* пода́ток (5)

ДОДО́ЛУ
додо́лу
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встромйти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ДОЗВО́ЛИТИ
дозво́лити
◊ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)

ДОЗВОЛЯ́ТИ
дозволя́ти
◊ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)

ДО́КИ
до́ки
◊ По́ки (до́ки) [й] сві́ту *(заст.* сві́та) [й (та)] со́нця *див.* світ[1]
◊ По́ки (до́ки) но́сять (слу́жать) но́ги *див.* нога́ (32)

ДОКУ́ПИ
доку́пи
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* ду́мки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з ду́мка́ми> *див.* збира́ти (4)
◊ Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи] *див.* зво́дити (15)

ДОЛИВА́ТИ
долива́ти
◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти (1)

ДОЛИ́ТИ
доли́ти
◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти (1)

ДОЛО́НЯ
доло́ні
Плеска́ти *(розм.* ля́пати) / заплеска́ти *(розм.* заля́пати) в доло́ні *(рідше* рука́ми, в ру́ки) *див.* плеска́ти (1)

ДО́МЕННИЙ
до́менна
△ До́менна піч *див.* піч (4)

ДОМОВИ́НА
домови́ну
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / ля́гти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (3)

ДОПОМО́ГА
допомо́ги
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)

ДОПУСТО́ВИЙ
допусто́ве
△ Підря́дне допусто́ве ре́чення *див.* ре́чення

ДОРО́ГА
доро́гою
◊ Іти́ / піти́ своє́ю доро́гою *див.* іти́ (117)
доро́гу
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
доро́зі
◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)

ДОСА́ДА
доса́ди
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* *див.* пожовті́ти (1)

ДО́СВІД
до́свідом
Ділйтися / поділи́тися до́свідом (знання́ми) *див.* діли́тися (2)

ДОСПІ́ВАНИЙ
доспі́вана
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)

ДРИЖАКИ́
дрижаки́
◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)

ДРІБНИ́Й
дрібни́ми
◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.)* слізьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)> *див.* пла́кати (1)

ДРІБНИ́ЦЯ
дрібни́ць
○ До [наймéнших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)

ДРУ́ГИЙ
дру́гий
◊ Відійти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)
◊ Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план *див.* відсува́ти (1)
Дру́гий (за́дній) план *див.* план[1] (1)
ДРУКО́ВАНИЙ
друко́вана
△ Друко́вана пла́та *див.* пла́та[2] (1)
ДУБ
ду́ба
◊ Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба *див.* плести́ (7)
◊ Як ду́рень (дурни́й) з ду́ба (з пе́чі) *див.* ду́рень (4)
ду́бом
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
ДУГА́
дуги́
◊ В три поги́белі (в три дуги́, в дугу́ *і т. ін.)* *див.* поги́бель (2)
◊ Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три поги́белі) *див.* гну́ти (6)
дугу́
◊ В три поги́белі (в три дуги́, в дугу́ *і т. ін.)* *див.* поги́бель (2)
◊ Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три поги́белі) *див.* гну́ти (6)
◊ Гну́тися (згина́тися) / зігну́тися в дугу́ (в три поги́белі) *див.* гну́тися (2)
ДУ́ЛЯ
ду́лю
◊ Показа́ти (да́ти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу) *див.* дава́ти (192)
ДУ́МА
ду́ма
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
ду́ми
◊ Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) заходи́ли (закрути́лися, пішли́) [в голові́] *див.* ду́мка (17)
Думки́ (ду́ми, спо́гади *і т. ін.)* поверта́ються / поверну́лися *див.* ду́мка (2)
ду́му
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
ДУ́МКА
ду́мка
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
◊ Ду́мка не покида́є <Думки́ не покида́ють> *див.* ду́мка (12)
думка́ми
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.)* *див.* перено́ситися (1)
думка́х
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, перевернý лося *і т. ін.)* / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.)* *див.* перено́ситися (1)
думки́
◊ Ду́мка не покида́є <Думки́ не покида́ють> *див.* ду́мка (12)
◊ Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) заходи́ли (закрути́лися, пішли́) [в голові́] *див.* ду́мка (17)
Думки́ (ду́ми, спо́гади *і т. ін.)* поверта́ються / поверну́лися *див.* ду́мка (2)
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
ду́мкою
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.)* *див.* перено́ситися (1)
ду́мку
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
ду́мці
◊ Лови́ти / злови́ти *(рі́дше* упійма́ти, пійма́ти *і т. ін.)* себе́ на ду́мці *див.* лови́ти (6)
ДУ́РЕНЬ
ду́рень
◊ Як ду́рень (дурни́й) з ду́ба (з пе́чі) *див.* ду́рень (4)
ду́рнях
◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)
ДУРНИ́Й
дурни́й
◊ Дурни́й піп хрести́в *див.* піп[1] (1)
◊ Як ду́рень (дурни́й) з ду́ба (з пе́чі) *див.* ду́рень (4)
дурни́х
◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)
дурно́му
◊ Як [дурно́му] з гори́ бі́гти / побі́гти (збі́гти) *див.* бі́гти (1)
ДУРНИ́ЦЯ
дурни́ць
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)
дурни́цю
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)
ДУ́ТИ
ду́ти
◊ Ду́ти / поду́ти тічо́к (тічка́) *див.* ду́ти (4)
ДУХ
дух
◊ [Аж] дух підніма́ється (підно́ситься) / підня́вся (підні́сся) *див.* дух (4)
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)
◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* дух *див.* підніма́ти (11)
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рі́дше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти
ду́хом
◊ Підно́ситися (здійма́тися) / піднести́ся (здійня́тися) ду́хом *див.* підно́ситися (3)
ду́ху
◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
ДУША́
душі́
На душі́ (на се́рці) пога́но *див.* пога́но (1)
◊ Скида́ти / ски́нути з плече́й (з груде́й, з душі́, з се́рця) тяга́р *див.* скида́ти
ду́шу
◊ Відпусти́ти ду́шу на покая́ння *див.* відпуска́ти (7)
◊ Звіря́ти (повіря́ти) / звірити ду́шу (се́рце) *див.* звіря́ти[1] (2)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ду́шу *див.* плюва́ти (3)
◊ Плюво́к у ду́шу *див.* плюво́к (1)
◊ Погуби́ти ду́шу *див.* погубля́ти (2)
◊ Пока́зувати / показа́ти ду́шу *див.* пока́зувати (15)
ДУШИ́ТИСЯ
души́тися
Души́тися (дави́тися) слі́зьми́ (сльоза́ми, пла́че́м, від пла́чу́ *і т. ін.)* *див.* души́тися (1)
ЕКВІПОТЕНЦІА́ЛЬНИЙ
еквіпотенціа́льна
△ Еквіпотенціа́льна пове́рхня *див.* пове́рхня (2)
ЕКОНО́МІКА
еконо́міка
△ Кома́ндна (пла́нова) еконо́міка *див.* еконо́міка (4)
ЕКСПОНЕНЦІА́ЛЬНИЙ
експоненціа́льна
△ Експоненці́йна (експоненціа́льна, показнико́ва) фу́нкція *див.* фу́нкція
ЕКСПОНЕНЦІ́ЙНИЙ
експоненці́йна
△ Експоненці́йна (експоненціа́льна, показнико́ва) фу́нкція *див.* фу́нкція
ЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ
електри́чна
Електри́чна плита́ *див.* плита́ (2)
Електри́чна пли́тка *див.* пли́тка (1)
ЕЛЕКТРО́ННИЙ
електро́нний
△ Електро́нний цифрови́й пі́дпис *див.* пі́дпис (1)
ЕЛЕКТРОПЛАВИ́ЛЬНИЙ
електроплави́льна
△ Електроплави́льна піч *див.* піч (5)
ЕШЕЛО́Н
ешело́н
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.)* *див.* пуска́ти

Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див.* по́їзд (8)

ЄВРООБЛІГАЦІ́ЙНИЙ

єврооблігаці́йна

△ Єврооблігаці́йна по́зика *див.* по́зика (2)

ЄДИ́НИЙ

єди́на

◇ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)

ЖАР

жа́ру

◇ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)

ЖАРТ

жарт

◇ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.)* / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.)* на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)

жа́рти

◇ Жа́рти пога́ні (коро́ткі) *див.* жарт (4)

◇ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.)* / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.)* на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)

ЖДА́НИКИ

жда́никами

◇ Годува́ти обіця́нками (жда́никами, пожда́никами) *див.* годува́ти (6)

жда́ники

◇ Жда́ники (жда́нки) поїсти (розгуби́ти) *див.* поїда́ти (2)

ЖДА́НКИ

жда́нки

◇ Жда́ники (жда́нки) поїсти (розгуби́ти) *див.* поїда́ти (2)

ЖДА́ТИ

жда́ти

◇ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти (2)

ЖЕ́БРИ

же́брах

○ Іти́ (ходи́ти) / піти́ на же́бри (по же́брах, у же́бри) *див.* іти́ (45)

же́бри

○ Іти́ (ходи́ти) / піти́ на же́бри (по же́брах, у же́бри) *див.* іти́ (45)

ЖЕ́РТВА

же́ртву

◇ Іти́ / піти́ на же́ртву *див.* іти́ (94)

ЖЕ́РТИ

же́рти

◇ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

ЖИВИ́Й

живи́й

Живи́й пліт *див.* пліт (1)

живи́м

◇ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (3)

ЖИВІ́Т

живі́т

◇ Підтяга́ти (підтя́гувати) / підтягти́ (підтягну́ти) живі́т *див.* підтяга́ти (1)

ЖИ́ЛА[1]

жи́ли

◇ Повимо́тувати всі жи́ли *див.* повимо́тувати (1)

ЖИР[1]

жи́ру

◇ Позбу́ти жи́ру *див.* позбу́ти[1] (1)

ЖИ́ТИ

жи́ти

Жи́ти в зла́годі (у ми́рі, у покої, *заст.* в миру́) *див.* жи́ти (1)

ЖИТЛОВИ́Й

житлова́

Житлова́ пло́ща *див.* пло́ща (2)

ЖИТТЯ́

життя́

◇ Життя́ поверну́лося го́стрим бо́ком *див.* життя́ (6)

◇ Піти́ в моги́лу (з життя́, від нас, до Бо́га *і т. ін.)* *див.* піти́ (19)

◇ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1] (12)

◇ Поверта́ти / поверну́ти до життя́ *див.* поверта́ти[1] (14)

◇ Поверта́тися / поверну́тися до життя́ *див.* поверта́тися[1] (7)

◇ Подарува́ти життя́ *(рідше* життя́м) *див.* подарува́ти (1)

◇ Позбавля́ти / позба́вити життя́ (ві́ку) *див.* позбавля́ти (1)

◇ Позбу́тися життя́ *див.* позбува́тися[1] (2)

Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.)* *див.* прово́дити

життя́м

◇ Подарува́ти життя́ *(рідше* життя́м) *див.* подарува́ти (1)

◇ Поже́ртвувати собо́ю (життя́м) *див.* поже́ртвувати (1)

ЖІ́НКА

жі́нка

◇ Жі́нка легко́ї поведі́нки <Ву́лична жі́нка *(рідко* ді́вка)> *див.* жі́нка (1)

ЖМУ́РКИ[1]

жму́рки

Гра́тися *(рідше* гра́ти, ба́витися *і т. ін.)* в піжмурки (у жму́рки) *див.* гра́тися (3)

ЖМУ́РКИ[2]

жму́рки

◇ Ті́льки жму́рки пішли́ *див.* жму́рки[2] (1)

ЖО́ВКНУТИ

жо́вкне

◇ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.)* *див.* жовті́ти (1)

ЖОВТІ́ТИ

жовті́є

◇ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.)* *див.* жовті́ти (1)

ЖУРНА́Л

журна́ли

◇ Пожира́ти книжки́ (кни́ги, журна́ли *і т. ін.)* *див.* пожира́ти (1)

ЗАБЕЗПЕ́ЧЕННЯ

забезпе́чення

△ Забезпе́чення по́зову *див.* забезпе́чення (5)

ЗАБИВА́ТИ

забива́є

◇ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.)* *див.* забива́ти (4)

ЗАБИРА́ТИ

забира́й

◇ Кат його́ (її́, їх *і т. ін.)* [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)

◇ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.)* *див.* чорт

ЗАБИ́ТИ

заби́ло

◇ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.)* *див.* забива́ти (4)

ЗАБІ́ГАТИ

забі́гали

◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◇ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

ЗАБЛАГОСЛОВИ́ТИСЯ

заблагослови́тися

◇ Благословля́тися *(рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)

ЗАБОРГО́ВАНІСТЬ

заборго́ваність

△ Гаси́ти / погаси́ти борги́ (заборго́ваність) *див.* гаси́ти (1)

ЗАБОРО́НЕНИЙ

заборо́нений

◇ Заборо́нений (зака́заний) плід *(рідше* о́воч) *див.* плід (5)

ЗАБРА́КНУТИ

забра́кло

◇ Забра́кло пові́тря *див.* забра́кнути (2)

ЗАБРА́ТИ

забери́

◇ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.)* *див.* чорт

забра́в

◇ Кат його́ (її́, їх *і т. ін.)* [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)

◇ Чорт би побра́в (узя́в, забра́в) <Чорти́ б узяли́ (забра́ли)> *див.* чорт

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

забра́ли

◇ Чорт би побра́в (узя́в, забра́в) <Чорти́ б узяли́ (забра́ли)> *див.* чорт

◇ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт

ЗАБРЕСТИ́

забрести́

У спаш ускочи́ти (забрести́, пода́тися *і т. ін.)* *див.* вска́кувати (1)

ЗАБРІ́Д

забрі́д

Іти́ / піти́ в забрі́д *див.* іти́ (17)

ЗАБУ́ТИ

забу́ти

◇ Не забу́ти дові́ку (пові́к, до моги́ли, до сме́рті *і т. ін.)* *див.* забува́ти (6)

ЗАВЕРТІ́ТИСЯ

завертівся

◇ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

завертíлася
◊ Завертíлася (закрути́лася, пішлá вертíтися *і т. ін.*) маши́на *див.* маши́на (20)
ЗАВЕСТИ́
завести́
Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.*) / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.*) у суперéчку (в свáрку) <Іти́ / піти́ на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завести́ суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)
ЗАВÍСА[1]
завíси
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) завíсу (край завíси) *див.* піднімáти (17)
завíсу
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) завíсу (край завíси) *див.* піднімáти (17)
ЗАВÓДИТИ[1]
завóдити
Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.*) / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.*) у суперéчку (в свáрку) <Іти́ / піти́ на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завести́ суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)
ЗÁВ'ЯЗЬ
зáв'язь
Іти́ (вхóдити) / піти́ (ввійти́) у зáв'язь *див.* іти́ (10)
ЗАГИ́НУТИ
заги́нути
Ги́нути (умирáти) / заги́нути (умéрти) на плáсі *див.* ги́нути (1)
ЗАГЛЯДÁТИ
заглядáє
◊ Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в óчі *див.* смерть
заглядáти
◊ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (12)
ЗАГЛЯ́НУТИ
загля́нула
◊ Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в óчі *див.* смерть
загля́нути
◊ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (12)
ЗАГНУ́ТИ
загну́ти
◊ Гну́ти (плести́) / загну́ти харамáна (харамáни) *див.* гну́ти (4)
ЗАГОГОТÍТИ
загоготíла
◊ Аж (*рíдко* тíльки) лунá йде (розлягáється, *рíдше* гоготи́ть *і т. ін.*) / пішлá (розляглáся, *рíдше* загоготíла *і т. ін.*) *див.* лунá (1)
ЗАГРУЗÁТИ
загрузáти
◊ Загрузáти / загру́знути (загру́зти) в пóзичках (боргáх) *див.* загрузáти (1)
ЗАГРУ́ЗНУТИ
загру́знути
◊ Загрузáти / загру́знути (загру́зти) в пóзичках (боргáх) *див.* загрузáти (1)
ЗАГРУ́ЗТИ
загру́зти
◊ Загрузáти / загру́знути (загру́зти) в пóзичках (боргáх) *див.* загрузáти (1)
ЗАГУБИ́ТИ
загуби́ти
◊ Загуби́ти (погуби́ти) / *рíдше* губи́ти рóзум (тя́му) *див.* загу́блювати (1)
◊ Стрáтити (загуби́ти) вінóк <Позбу́тися вінкá> *див.* стрáчувати
ЗАДАВÁТИ
задавáти
◊ Давáти (задавáти, піднóсити) / дáти (задáти, піднести́) пи́нхви *див.* давáти (117)
ЗАДÁТИ
задáти
◊ Давáти (задавáти, піднóсити) / дáти (задáти, піднести́) пи́нхви *див.* давáти (117)
ЗАДÉРТИ[1]
задéрти
◊ Задирáти (піднімáти) / задéрти (підня́ти) хвіст (хвостá) [угóру] *див.* задирáти[1] (3)
ЗАДИРÁТИ[1]
задирáти
◊ Задирáти (піднімáти) / задéрти (підня́ти) хвіст (хвостá) [угóру] *див.* задирáти[1] (3)
ЗÁДНІЙ
зáдній
◊ Відійти́ (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.*) / відхóдити (відступáти, відсувáтися *і т. ін.*) на зáдній (дру́гий) план *див.* відхóдити (2)
◊ Відсувáти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на зáдній (дру́гий) план *див.* відсувáти (1)
Дру́гий (зáдній) план *див.* план[1] (1)
ЗÁЗДРІСТЬ
зáздрості
Пожовтíти (почорнíти, позеленíти) від злóсті (зáздрості, досáди *і т. ін.*) *див.* пожовтíти (1)
ЗАЗИРÁТИ
зазирáє
◊ Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в óчі *див.* смерть
зазирáти
◊ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (12)
ЗАЗИРНУ́ТИ
зазирну́ла
◊ Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в óчі *див.* смерть
зазирну́ти
◊ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (12)
ЗАЙМÁТИ
займáти
Займáти / зайня́ти пози́цію (пози́ції) *див.* займáти (2)
ЗАЙНЯ́ТИ
зайня́ти
Займáти / зайня́ти пози́цію (пози́ції) *див.* займáти (2)
ЗАЙТИ́
зáйдеш
◊ Далéко не поїдеш (не заїдеш, не зáйдеш) *див.* поїхати (1)
зайти́
Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.*) / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.*) у суперéчку (в свáрку) <Іти́ / піти́ на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завести́ суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потрáпити *і т. ін.*) не в ті двéрі (не ти́ми двери́ма) *див.* захóдити (5)
На причíлок іти́ (захóдити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)
зайшлá
Розмóва ідé (захóдить, ведéться, тóчиться *і т. ін.*) / пішлá (зайшлá, поточи́лася *і т. ін.*) *див.* розмóва
ЗАЙТИ́СЯ
зайти́ся
◊ Захóдитися / зайти́ся піснею (спíвом) *див.* захóдитися[2] (4)
◊ Захóдитися / зайти́ся плáчéм (ридáнням, сльозáми, від плáчу, від ридáння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захóдитися[2] (5)
ЗАЇ́ХАТИ
заї́деш
◊ Далéко не поїдеш (не заїдеш, не зáйдеш) *див.* поїхати (1)
ЗАКÁЗАНИЙ
закáзаний
◊ Заборóнений (закáзаний) плід (*рíдше* óвоч) *див.* плід (5)
ЗАКЛÁД
заклáд
◊ Би́тися / поби́тися об (у, на) заклáд *див.* би́тися (4)
◊ Іти́ / піти́ в заклáд *див.* іти́ (78)
ЗАКОЛИХÁТИСЯ
заколихáвся
◊ [Аж (*рíдко* бíлий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (пéрекидом, пéрекидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
ЗАКРИ́ТИЙ
закри́та
Закри́те плáття <Закри́та су́кня> *див.* плáття (2)
закри́те
Закри́те плáття <Закри́та су́кня> *див.* плáття (2)
ЗАКРИ́ТИСЯ
закри́тися
◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закривáтися (1)
ЗАКРУТИ́ТИСЯ[2]
закрути́вся
◊ [Аж (*рíдко* бíлий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (пéрекидом, пéрекидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
закрути́лася
◊ Завертíлася (закрути́лася, пішлá вертíтися *і т. ін.*) маши́на *див.* маши́на (20)
закрути́лися
◊ Ду́мки (ду́ми) кóлесом (хóдором) захóдили (закрути́лися, пішли́) [в головí] *див.* ду́мка (17)
ЗАКРУ́ЧУВАТИ
закру́чувати
◊ Закру́чувати ту [ж] сáму (*рíдше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ЗАКУРИ́ТИ[2]
закури́ть
◊ Аж (тільки) закури́ть (закури́ться) <Тільки пісо́к закури́ть> *див.* закури́ти[2] (1)
ЗАКУРИ́ТИСЯ[2]
закури́ться
◊ Аж (тільки) закури́ть (закури́ться) <Тільки пісо́к закури́ть> *див.* закури́ти[2] (1)
ЗАКУРІ́ТИ
закури́ть
◊ Аж (тільки) закури́ть (закури́ться) <Тільки пісо́к закури́ть> *див.* закури́ти[2] (1)
ЗАКУРІ́ТИСЯ
закури́ться
◊ Аж (тільки) закури́ть (закури́ться) <Тільки пісо́к закури́ть> *див.* закури́ти[2] (1)
ЗАКУСИ́ТИ[1]
закуси́ти
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ЗАКУ́СУВАТИ[1]
заку́сувати
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ЗАКУ́ШУВАТИ[1]
заку́шувати
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
ЗАЛИВА́ТИ
залива́є
◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт (2)
залива́ти
◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)
ЗАЛИВА́ТИСЯ
залива́тися
◊ Залива́тися / зали́тися (залля́тися) по́том *див.* залива́тися (2)
ЗАЛИ́ТИ
зали́в
◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт (2)
зали́ти
◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)
ЗАЛИ́ТИСЯ
зали́тися
◊ Залива́тися / зали́тися (залля́тися) по́том *див.* залива́тися (2)
ЗАЛИША́ТИ
залиша́ти
◊ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) позаду (за собою, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)
ЗАЛИША́ТИСЯ
залиша́тися
◊ Залиша́тися (лиша́тися) / зали́шитися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду) *див.* залиша́тися (6)
ЗАЛИ́ШИТИ
зали́шити
◊ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) поза́ду (за собо́ю, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)
ЗАЛИ́ШИТИСЯ
зали́шитися
◊ Залиша́тися (лиша́тися) / зали́шитися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду) *див.* залиша́тися (6)

◊ Лиши́тися (зали́шитися, *рідко* зоста́тися *і т. ін.)* при пі́ковому інтере́сі (при пі́кових інтере́сах) *див.* лиша́тися (6)
ЗАЛІ́ЗНИЙ
залі́зних
◊ Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в поводах *і т. ін.) див.* трима́ти
ЗАЛІТА́ТИ[2]
залі́тали
◊ Круги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залі́тали (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)
ЗАЛЛЯ́ТИСЯ
залля́тися
◊ Залива́тися / зали́тися (залля́тися) по́том *див.* залива́тися (2)
ЗА́ЛОЗА
за́лоза
△ Підшлункова (панкреати́чна) за́лоза *див.* за́лоза (8)
ЗАЛЯ́ПАТИ[2]
заля́пати
Плеска́ти *(розм.* ля́пати) / заплеска́ти *(розм.* заля́пати) в доло́ні *(рі́дше* рука́ми, в ру́ки) *див.* плеска́ти (1)
ЗАМАКІ́ТРИТИСЯ
замакі́трився
◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
ЗА́МІЖ
за́між
Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)
ЗА́МОК
за́мки
◊ Будува́ти повітря́ні (надхма́рні) за́мки *див.* будува́ти (3)
ЗАНИ́ШПОРИТИ
зани́шпорити
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* ни́шпорити (1)
ЗАПА́СТИСЯ[1]
запа́вся
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.) див.* прова́люватися
ЗАПА́ХНУТИ
запа́хло
◊ [В пові́трі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею *і т. ін.) див.* па́хнути (1)
ЗАПЕ́РТИ[1]
запе́рло
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* забило (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)
ЗАПИРА́ТИ[1]
запира́є
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)
ЗА́ПІЧОК
за́пічку
◊ Сиді́ти в за́пічку (на печі́) *див.* сиді́ти

ЗАПЛА́КАТИ
запла́кати
◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.)* слі́зьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (ридати)> *див.* пла́кати (1)
ЗАПЛАТИ́ТИ
заплати́ти
◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відда́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відда́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)
ЗАПЛЕСКА́ТИ[1]
заплеска́ти
Плеска́ти *(розм.* ля́пати) / заплеска́ти *(розм.* заля́пати) в доло́ні *(рі́дше* рука́ми, в ру́ки) *див.* плеска́ти (1)
ЗАПЛУ́ТАТИ
заплу́тати
◊ Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [свої́] сліди́ *див.* плу́тати (1)
ЗАПЛУ́ТУВАТИ
заплу́тувати
◊ Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [свої́] сліди́ *див.* плу́тати (1)
ЗАПУХА́ТИ
запуха́ють
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
ЗАПУ́ХНУТИ
запу́хли
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
запу́хнуть
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
ЗАПУ́ХТИ
запу́хли
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
запу́хнуть
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
ЗАРИВА́ТИ
зарива́ти
◊ Хова́ти (зарива́ти) го́лову в пісо́к *див.* хова́ти[1]
ЗАРИДА́ТИ
зарида́ти
◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.)* слі́зьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)> *див.* пла́кати (1)
◊ Ри́дма рида́ти (пла́кати) / зарида́ти *див.* рида́ти
ЗАРОБІ́ТНИЙ
заробі́тна
△ Заробі́тна пла́та *(рі́дше* платня́) *див.* пла́та[1] (1)
△ Мініма́льна заробі́тна пла́та *(рі́дше* платня́) *див.* пла́та[1] (3)
△ Номіна́льна заробі́тна пла́та *див.* пла́та[1] (4)
△ Реа́льна заробі́тна пла́та *див.* пла́та[1] (5)
ЗАСВІ́ДЧУВАТИ
засві́дчувати
Сві́дчити (засві́дчувати) пова́гу (подя́ку, симпа́тію *і т. ін.) див.* сві́дчити

ЗА́СІДИ
за́сіди
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку *(діал.* на за́сіди) *див.* іти́ (5)
ЗА́СІДКА
за́сідку
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку *(діал.* на за́сіди) *див.* іти́ (5)
ЗАСТУ́КАТИ^{2}
засту́кати
◊ Впійма́ти (пійма́ти, спійма́ти, злови́ти, засту́кати *і т. ін.)* / лови́ти на гаря́чому *див.* упійма́ти
ЗАСУ́ДЖУВАТИ
засу́джувати
Засу́джувати / засуди́ти на пла́ху *див.* засу́джувати (1)
ЗАСУДИ́ТИ
засуди́ти
Засу́джувати / засуди́ти на пла́ху *див.* засу́джувати (1)
ЗАТАЇ́ТИ
затаї́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТАМО́ВУВАТИ
затамо́вувати
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТАМУВА́ТИ
затамува́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТА́ЮВАТИ
зата́ювати
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗА́ТОКА
за́токи
Іти́ / піти́ в за́токи (в за́току) *див.* іти́ (18)
за́току
Іти́ / піти́ в за́токи (в за́току) *див.* іти́ (18)
ЗАТО́ПЛЮВАТИ^{2}
зато́плювати
◊ Топи́ти о́чі (по́гляд, зір) <Зато́плювати (затопля́ти) зір> *див.* топи́ти^{3}
ЗАТОПЛЯ́ТИ^{2}
затопля́ти
◊ Топи́ти о́чі (по́гляд, зір) <Зато́плювати (затопля́ти) зір> *див.* топи́ти^{3}
ЗАТРИ́МАТИ
затри́мати
◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)
ЗАТРИ́МАТИСЯ
затри́мався
◊ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)
затри́матися
◊ Затри́муватися (зупиня́тися) / затри́матися (зупини́тися) по́глядом *див.* затри́муватися (1)

ЗАТРИ́МУВАТИ
затри́мувати
◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)
ЗАТРИ́МУВАТИСЯ
затри́муватися
◊ Затри́муватися (зупиня́тися) / затри́матися (зупини́тися) по́глядом *див.* затри́муватися (1)
затри́мується
◊ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)
ЗАТЯГА́ТИ^{1}
затяга́ти
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАТЯГТИ́
затягти́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ЗАТЯ́ГУВАТИ
затя́гувати
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ЗА́ХИСТ
за́хист
○ Става́ти (підніма́тися) / ста́ти (підня́тися) на за́хист *див.* ставати
ЗАХЛИНА́ТИСЯ
захлина́тися
Захлина́тися / захлину́тися пла́че́м (від пла́чу, слі́зьми́, сльоза́ми *і т. ін.) див.* захлина́тися (1)
ЗАХЛИНУ́ТИСЯ
захлину́тися
Захлина́тися / захлину́тися пла́че́м (від пла́чу, слі́зьми́, сльоза́ми *і т. ін.) див.* захлина́тися (1)
ЗАХО́ДИТИ
захо́дити
Вступа́ти (захо́дити, вхо́дити *і т. ін.)* / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.)* у супере́чку (в сва́рку) <Іти́ / піти́ на супере́чку (на сва́рку)> <Заво́дити / завести́ супере́чку (сва́рку)> *див.* вступа́ти^{1} (4)
На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)
захо́дить
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.) див.* розмо́ва
ЗАХОДИ́ТИ
заходи́ла
◊ Голова́ [їде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.) див.* голова́ (17)
заходи́ли
◊ Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) заходи́ли (закрути́лися, пішли́) [в голові́] *див.* ду́мка (17)
◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг^{1} (6)

ЗАХО́ДИТИСЯ^{2}
захо́дитися
◊ Захо́дитися / зайти́ся пі́снею (спі́вом) *див.* захо́дитися^{2} (4)
◊ Захо́дитися / зайти́ся пла́че́м (рида́нням, сльоза́ми, від пла́чу, від рида́ння, від сліз *і т. ін.) див.* захо́дитися^{2} (5)
ЗАХОПИ́ТИ
захопи́ло
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
ЗАХО́ПЛЮВАТИ
захо́плює
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
ЗАЧАЇ́ТИ
зачаї́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАЯВИ́ТИ
заяви́ти
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
ЗАЯВЛЯ́ТИ
заявля́ти
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
ЗБИВА́ТИ
збива́ти
◊ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку *(діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
Збива́ти / зби́ти ці́ну (пла́ту) *див.* збива́ти (4)
ЗБИВА́ТИСЯ
збива́тися
◊ Збива́тися / зби́тися (позбива́тися) в ку́пку (в ку́пки) *див.* збива́тися (6)
ЗБИРА́ТИ
збира́ти
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
ЗБИРА́ТИСЯ
збира́ється
Збира́ється / зібра́лося на плач *див.* збира́тися (1)
збира́тися
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
ЗБИ́ТИ
зби́ти
◊ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку *(діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
Збива́ти / зби́ти ці́ну (пла́ту) *див.* збива́ти (4)
ЗБИ́ТИСЯ
зби́тися
◊ Збива́тися / зби́тися (позбива́тися) в ку́пку (в ку́пки) *див.* збива́тися (6)

ЗБІ́ГТИ
збі́гти
◊ Піти́ (збі́гти) за ві́тром (по ві́тру, за водо́ю) *див.* піти́ (22)
◊ Як [дурно́му] з гори́ бі́гти / побі́гти (збі́гти) *див.* бі́гти (1)
ЗБЛІ́ДНУТИ
зблі́днути
Зблі́днути (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т. ін.*) *див.* зблі́днути (1)
ЗБО́КУ
збо́ку
Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.*) збо́ку *див.* диви́тися (2)
ЗБРО́Я
збро́ю
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (6)
ЗВАЛИ́ТИ
звали́ти
◊ Зва́лювати / звали́ти на пле́чі *див.* зва́лювати (1)
◊ Зва́лювати / звали́ти на свої́ пле́чі *див.* зва́лювати (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ски́нути (звали́ти) го́ру (тяга́р) з плече́й *див.* скида́ти
ЗВАЛИ́ТИСЯ
звали́вся
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
звали́лася
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
звали́тися
◊ Звали́тися / зва́люватися на го́лову (на ру́ки, на пле́чі) *див.* зва́люватися[1] (1)
ЗВА́ЛЮВАТИ
зва́лювати
◊ Зва́лювати / звали́ти на пле́чі *див.* зва́лювати (1)
◊ Зва́лювати / звали́ти на свої́ пле́чі *див.* зва́лювати (2)
ЗВА́ЛЮВАТИСЯ[1]
зва́люватися
◊ Звали́тися / зва́люватися на го́лову (на ру́ки, на пле́чі) *див.* зва́люватися[1] (1)
зва́люється
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
ЗВЕРНУ́ТИ
зверну́ти
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.*) *див.* зверта́ти (3)
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див.* зверта́ти (5)
◊ Іти́ (зверта́ти) / піти́ (зверну́ти) на спад (*рі́дко* на спа́док) *див.* іти́ (64)
ЗВЕРТА́ТИ
зверта́ти
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.*) *див.* зверта́ти (3)
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див.* зверта́ти (5)
◊ Іти́ (зверта́ти) / піти́ (зверну́ти) на спад (*рі́дко* на спа́док) *див.* іти́ (64)
ЗВЕ́РХНЬО
зве́рхньо
◊ Диви́тися (погляда́ти) зве́рхньо (зви́сока, згори́ вниз *і т. ін.*) *див.* диви́тися (23)
ЗВЕСТИ́
звести́
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.*) думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
◊ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)
◊ Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи] *див.* зво́дити (15)
Зво́дити (здвига́ти) / звести́ (здвигну́ти) плечи́ма *див.* зво́дити (3)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на но́ги *див.* підніма́ти (4)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)
ЗВЕСТИ́СЯ
зведе́ться
◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, здійметься *і т. ін.*) рука́ *див.* рука́
звести́ся
Іти́ (зво́дитися, ки́датися *і т. ін.*) / піти́ (звести́ся, ки́нутися *і т. ін.*) в ата́ку *див.* іти́ (11)
◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) [на] ди́бки (*рі́дко* [на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти
◊ Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) / става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти
ЗВИ́СОКА
зви́сока
◊ Диви́тися (погляда́ти) зве́рхньо (зви́сока, згори́ вниз *і т. ін.*) *див.* диви́тися (23)
ЗВІ́РИТИ[1]
зві́рити
◊ Звіря́ти (повіря́ти) / зві́рити ду́шу (се́рце) *див.* звіря́ти[1] (2)
ЗВІРЯ́ТИ[1]
звіря́ти
◊ Звіря́ти (повіря́ти) / зві́рити ду́шу (се́рце) *див.* звіря́ти[1] (2)
ЗВІ́СТКА
зві́стку
◊ Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) зві́стку *див.* подава́ти[1] (9)
ЗВО́ДИТИ
зво́дити
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.*) думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
◊ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)
◊ Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи] *див.* зво́дити (15)
Зво́дити (здвига́ти) / звести́ (здвигну́ти) плечи́ма *див.* зво́дити (3)
◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.*) оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на но́ги *див.* підніма́ти (4)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)
ЗВО́ДИТИСЯ
зво́дитися
Іти́ (зво́дитися, ки́датися *і т. ін.*) / піти́ (звести́ся, ки́нутися *і т. ін.*) в ата́ку *див.* іти́ (11)
◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) [на] ди́бки (*рі́дко* [на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти
◊ Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) / става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти
ЗВУК
звук
△ Звук висо́кого підняття́ *див.* звук (4)
△ Звук низько́го підняття́ *див.* звук (5)
△ Звук сере́днього підняття́ *див.* звук (6)
ЗГА́РИЩЕ
зга́рищ
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)
ЗГА́СЛИЙ
зга́слий
△ Зга́слий (пога́слий, недію́чий) вулка́н *див.* вулка́н (3)
ЗГИНА́ТИ
згина́ти
◊ Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три погибелі) *див.* гну́ти (6)
ЗГИНА́ТИСЯ
згина́тися
◊ Гну́тися (згина́тися) / зігну́тися в дугу́ (в три пого́белі) *див.* гну́тися (2)
ЗГОРИ́
згори́
◊ Диви́тися (погляда́ти) зве́рхньо (зви́сока, згори́ вниз *і т. ін.*) *див.* диви́тися (23)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) згори́ пішло́ *див.* піти́ (44)
ЗГУБИ́ТИ
згуби́ти
◊ Згуби́ти (погуби́ти) ро́зум (тя́му, свідо́мість *і т. ін.*) *див.* згуби́ти (3)
ЗДАВА́ТИ
здава́ти
◊ Здава́ти / зда́ти пози́ції (*рі́дше* пози́цію) *див.* здава́ти (7)
ЗДАВИ́ТИ
здави́ти
Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)
ЗДА́ВЛЮВАТИ
зда́влювати
Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)
ЗДА́ТИ
зда́ти
◊ Здава́ти / зда́ти пози́ції (*рі́дше* пози́цію) *див.* здава́ти (7)

ЗДВИГА́ТИ
здвига́ти
Зво́дити (здвига́ти) / звести́ (здвигну́ти) плечи́ма *див.* зво́дити (3)
ЗДВИГНУ́ТИ
здвигну́ти
Зво́дити (здвига́ти) / звести́ (здвигну́ти) плечи́ма *див.* зво́дити (3)
ЗДІЙМА́ТИ
здійма́ти
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.) див.* підніма́ти (5)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* підніма́ти (6)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)
ЗДІЙМА́ТИСЯ
здійма́ється
◊ Рука́ не підніма́ється (не здійма́ється) / не підні́меться (не зді́йметься) *див.* рука́
здійма́тися
◊ Здійма́тися (встава́ти, підніма́тися *і т. ін.)* / здійня́тися (вста́ти, підня́тися *і т. ін.)* стовпо́м (стовпа́ми, як (мов, ні́би *і т. ін.)* стовп) *див.* здійма́тися (2)
Здійма́тися (підно́ситися, зліта́ти *і т. ін.)* вго́ру *див.* здійма́тися (1)
◊ Підно́ситися (здійма́тися) / піднести́ся (здійня́тися) ду́хом *див.* підно́ситися (3)
здійма́ються
◊ Ру́ки не підійма́ються (не підніма́ються, не здійма́ються *і т. ін.) див.* рука́
ЗДІЙМИ́ТИСЯ
здійметься
◊ Рука́ не підніма́ється (не здійма́ється) / не підні́меться (не здійметься) *див.* рука́
◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, здійметься *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́
здійняла́ся
Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* па́ніка *див.* па́ніка (1)
ЗДІЙНЯ́ТИ
здійня́ти
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.) див.* підніма́ти (5)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* підніма́ти (6)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)
ЗДІЙНЯ́ТИСЯ
здійметься
◊ Рука́ не підніма́ється (не здійма́ється) / не підні́меться (не здійметься) *див.* рука́
◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, здійметься *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́
здійняла́ся
Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* па́ніка *див.* па́ніка (1)
здійня́тися
◊ Здійма́тися (встава́ти, підніма́тися *і т. ін.)* / здійня́тися (вста́ти, підня́тися *і т. ін.)* стовпо́м (стовпа́ми, як (мов, ні́би *і т. ін.)* стовп) *див.* здійма́тися (2)
◊ Підно́ситися (здійма́тися) / піднести́ся (здійня́тися) ду́хом *див.* підно́ситися (3)
ЗДО́ГАД
здо́гадах
◊ Губи́тися *(рідше* плу́татися, мета́тися *і т. ін.)* в здо́га́дках (у до́га́дках, у здо́гадах *і т. ін.) див.* губи́тися (1)
ЗДО́ГАДКА
здо́га́дках
◊ Губи́тися *(рідше* плу́татися, мета́тися *і т. ін.)* в здо́га́дках (у до́га́дках, у здо́гадах *і т. ін.) див.* губи́тися (1)
ЗДОРО́В'Я
здоро́в'ї
Підупада́ти / підупа́сти здоро́в'ям (на здоро́в'я, на здоро́в'ї) *див.* підупада́ти (1)
здоро́в'я
Підупада́ти / підупа́сти здоро́в'ям (на здоро́в'я, на здоро́в'ї) *див.* підупада́ти (1)
◊ Поверта́ти / поверну́ти до здоро́в'я *див.* поверта́ти[1] (15)
здоро́в'ям
Підупада́ти / підупа́сти здоро́в'ям (на здоро́в'я, на здоро́в'ї) *див.* підупада́ти (1)
ЗДУ́ЖАТИ
зду́жати
◊ Не зду́жати й скі́пки підня́ти *див.* зду́жати (1)
ЗЕМЛЕРО́БСТВО
землеро́бство
△ Підсічне́ землеро́бство *див.* землеро́бство (2)
ЗЕМЛЯ́
земле́ю
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)
◊ Із сиро́ю земле́ю повінча́тися *див.* повінча́тися (1)
землі́
Плід (плоди́) землі́ <Плоди́ земні́> *див.* плід (2)
зе́млю
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* ляга́ти (3)
◊ Зро́шувати / зроси́ти [свої́м] по́том зе́млю *див.* зро́шувати (1)
◊ Іти́ (ляга́ти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зе́млю *див.* іти́ (68)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, впри́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, вприва́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ Покида́ти / поки́нути [бі́лий (цей)] світ (грі́шну зе́млю) *див.* покида́ти (1)
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.) див.* полива́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.) див.* прова́люватися
земля́
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.)* під ногами *чиїми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* грунт (8)
◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підошо́в) *див.* земля́ (21)
◊ Побила б мене́ свята́ земля́ *див.* земля́ (29)
ЗЕМНИ́Й
земні́
Плід (плоди́) землі́ <Плоди́ земні́> *див.* плід (2)
ЗИ́ЗОМ
зи́зом
◊ Погляда́ти (позира́ти) ско́са (зи́зом, скри́ва *і т. ін.) див.* погляда́ти (1)
ЗИ́МНИЙ
зи́мний
◊ Холо́дний (зи́мний) піт *див.* піт (6)
ЗИМУВА́ТИ
зиму́ють
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
ЗИ́РКАТИ
зи́ркати
Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.)* збо́ку *див.* диви́тися (2)
◊ Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.)* спідло́ба *див.* диви́тися (14)
ЗИ́РКНУТИ
зи́ркнув
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)* на́че (нена́че *і т. ін.)* п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.) див.* гля́нути (1)
ЗІБРА́ТИ
зібра́ти
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
ЗІБРА́ТИСЯ
зібра́лося
Збира́ється / зібра́лося на плач *див.* збира́тися (1)
зібра́тися
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.)* думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
ЗІГНУ́ТИ
зігну́ти
◊ Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три погибе́лі) *див.* гну́ти (6)
ЗІГНУ́ТИСЯ
зігну́тися
◊ Гну́тися (згина́тися) / зігну́тися в дугу́ (в три погибе́лі) *див.* гну́тися (2)
ЗІЙТИ́[1]
зі́йде
◊ Сім поті́в (сьо́мий піт) зі́йде *див.* схо́дити
зійти́
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити

зійшлá
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* прямо (прóсто) горá з плечéй (з пліч) звали́лася (спáла, впáла, зсýнулася, зійшлá *і т. ін.)* / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.)* *див.* горá (3)

ЗІЙТИ́СЯ
зійти́ся
Ітú (схóдитися) / піти́ (зійти́ся) врукопáш (врукопáшну) *див.* іти́ (37)

ЗІМКНУ́ТИ
зімкну́ти
◊ Не змикáти (не стулятú) / не зімкну́ти (не стули́ти) очéй (повік) *див.* змикáти (4)

ЗІМ'Я́ТИ
зім'я́ти
◊ Поби́ти (зім'я́ти, розтоптáти *і т. ін.)* в я́єчню *див.* поби́ти (4)

ЗІПНУ́ТИСЯ
зіпну́тися
Спинáтися (ставáти, піднімáтися *і т. ін.)* / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.)* на ніжки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.)* *див.* спинáтися

ЗІП'ЯСТИ́СЯ
зіп'ясти́ся
На носки́ (на пáльці, навшпи́ньки) ставáти (спинáтися, піднімáтися *і т. ін.)* / стáти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.)* *див.* ставáти
Спинáтися (ставáти, піднімáтися *і т. ін.)* / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.)* на ніжки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.)* *див.* спинáтися

ЗІР
зір
◊ Відвóдити / відвести́ пóгляд (зір) *див.* відвóдити (4)
◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
Глибóкий пóгляд (зір) *див.* пóгляд (1)
Звертáти / зверну́ти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір *і т. ін.)* *див.* звертáти (3)
◊ Зір (пóгляд) тóне <Óчі тóнуть> *див.* зір (3)
◊ Ки́дати / ки́нути óком (очи́ма, пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* ки́дати (21)
Наці́лити / наці́лювати óчі (зір, пóгляд) *див.* наці́лювати (1)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, врувáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)
◊ Óчі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]> *див.* óко[1] (72)
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвести́ (піднести́) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* підвóдити (10)
◊ Пóгляд (зір) прикипáє / прикипі́в *див.* пóгляд (12)
◊ Притягáти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* притягáти
◊ Скільки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)
◊ Тóне зір у зóрі (пóгляд у пóгляді) *див.* зір (5)
◊ Топи́ти óчі (пóгляд, зір) <Затóплювати (затопля́ти) зір> *див.* топи́ти[3]
Упирáти / упéрти óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* упирáти[1]
◊ Чарувáти зір (пóгляд, óчі) *див.* чарувáти

зóрі
◊ Тóне зір у зóрі (пóгляд у пóгляді) *див.* зір (5)

зóром
◊ Вбирáти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)
◊ Впивáтися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* впивáтися[1] (1)
◊ [Нíби] лови́ти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* лови́ти (20)
◊ Обвóдити (огортáти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* обвóдити (3)
◊ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* обмáцувати (1)
◊ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [своїм] пóглядом (очи́ма, зóром) *див.* обпікáти (1)
◊ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)
◊ Поглинáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* поглинáти (1)
◊ Пори́нути зóром (пóглядом, очи́ма) *див.* поринáти
◊ Прикипáти / прикипі́ти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти
◊ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти
◊ Приростáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* приростáти
◊ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти
◊ Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* скидáти
Упирáтися / упéртися очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* упирáтися[1]
◊ Обертáти / оберну́ти [свої] óчі (пóгляд, зóри *і т. ін.)* *див.* обертáти (2)

ЗІРВÁТИСЯ
зірвáтися
◊ Зривáтися (схóплюватися, підхóплюватися *і т. ін.)* / зірвáтися (зметну́тися, схопи́тися *і т. ін.)* на рівні ([рівні] ноги) *див.* зривáтися (5)

З'ЇСТИ
з'їли
◊ Чéрви б поїли (з'їли) *див.* чéрви
з'їсти
◊ Дай Бóже нáшому теля́ті вóвка з'їсти (пійма́ти)! *див.* давáти (125)

ЗІТКНУ́ТИСЯ
зіткну́тися
Стикáтися / зіткну́тися пóглядом (очи́ма) *див.* стикáтися

ЗІТХÁННЯ
зітхáння
◊ До остáннього пóдиху (ві́ддиху, зітхáння) *див.* пóдих (1)

ЗІТХНУ́ТИ
зітхну́ти
◊ Зітхну́ти пóвними грудьми́ *див.* зітхну́ти (2)

ЗЛÁГОДА
злáгоді
Жи́ти в злáгоді (у ми́рі, у покóї, *заст.* в миру́) *див.* жи́ти (1)

ЗЛАМÁТИ
зламáти
◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, зламáти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрізáти, підтинáти, злáмувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ЗЛÁМУВАТИ
злáмувати
◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, зламáти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрізáти, підтинáти, злáмувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ЗЛЕТІ́ТИ
злетíла
◊ Головá злетíла (впáла, покоти́лася *і т. ін.)* [з плечéй (з плеч, з пліч)] *див.* головá (16)
злетíти
◊ Злітáти / злетíти в повітря *див.* злітáти[1] (1)

ЗЛИ́ДЕНЬ
зли́день
◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)
зли́дневі
◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)
зли́днем
◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)

ЗЛИ́ДНІ
зли́дні
◊ Бодáй вас зли́дні поби́ли (посíли) *див.* зли́дні (1)

ЗЛИЗÁТИ
злизáв
◊ Бодáй (щоб) йогó (тебé, її *і т. ін.)* лихи́й узя́в (злизáв, побрáв *і т. ін.)* *див.* лихи́й[1] (1)
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.)*] ли́зень (лиз, *рідше* лизь *і т. ін.)* злизáв (лизну́в, позли́зував) *див.* ли́зень (2)

ЗЛИЙ
зле
◊ Лихé (погáне, зле *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (48)

ЗЛИ́НУТИ
зли́нути
◊ Зли́нути в повітря *див.* злинáти (1)

ЗЛІСТЬ
злóсті
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від злóсті (зáздрості, досáди *і т. ін.)* *див.* пожовті́ти (1)

ЗЛІТÁТИ[1]
злітáти
Здіймáтися (піднóситися, злітáти *і т. ін.)* вгóру *див.* здіймáтися (1)
◊ Злітáти / злетíти в повітря *див.* злітáти[1] (1)

ЗЛО[1]
зла
Дéрево пізнáння (знання́) добрá і зла *див.* дéрево (2)

ЗЛОВИ́ТИ
злови́ти
◊ Впіймáти (піймáти, спіймáти, злови́ти, застýкати *і т. ін.)* / лови́ти на гаря́чому *див.* упіймáти
◊ Лови́ти (брáти) / злови́ти (взя́ти, піймáти, спіймáти *і т. ін.)* на гачóк *див.* лови́ти (2)
◊ Лови́ти / злови́ти *(рідше* упіймáти, піймáти *і т. ін.)* себé на ду́мці *див.* лови́ти (6)
◊ Лови́ти / піймáти (впіймáти, злови́ти *і т. ін.)* в сíті *див.* лови́ти (11)

◊ Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* на слові *див.* лови́ти (12)
◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)
◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти на слизько́му *див.* пійма́ти (3)
◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.)* *див.* пійма́ти (6)
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) вітра в полі *див.* шука́ти

ЗЛОМИ́ТИ
зломи́в
◊ Сон хи́лить (кло́нить, змо́рює *і т. ін.)* / змори́в (зломи́в, поборо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

ЗМАГА́ТИ[1]
змага́ють
◊ По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть) *див.* по́зіхи (1)

ЗМЕТНУ́ТИСЯ
зметну́тися
◊ Зрива́тися (схо́плюватися, підхо́плюватися *і т. ін.)* / зірва́тися (зметну́тися, схопи́тися *і т. ін.)* на рівні ([рівні] но́ги) *див.* зрива́тися (5)

ЗМИКА́ТИ
змика́ти
◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) очей (пові́к) *див.* змика́ти (4)

ЗМІ́РИТИ
змі́рити
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІ́РЮВАТИ
змі́рювати
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІ́РЯТИ
змі́ряти
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІРЯ́ТИ
зміря́ти
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІША́ТИ[1]
зміша́ти
◊ Плу́тати (перепл́утувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)

ЗМОРИ́ТИ
змори́в
◊ Сон хи́лить (кло́нить, змо́рює *і т. ін.)* / змори́в (зломи́в, поборо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

ЗМО́РЮВАТИ
змо́рює
◊ Сон хи́лить (кло́нить, змо́рює *і т. ін.)* / змори́в (зломи́в, поборо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

ЗНАК
знак
◊ Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) знак *див.* дава́ти (120)
◊ На знак глибо́кої поша́ни *(рідко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)

знаку́
◊ Не дава́ти (не подава́ти) / не да́ти (не пода́ти) знаку́ (взнаки́) *див.* дава́ти (186)

ЗНАМЕ́НО́
знаме́но́
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знаме́но́ *і т. ін.) див.* підніма́ти (13)

ЗНАННЯ́
знання́
Де́рево пізна́ння (знання́) добра́ і зла *див.* де́рево (2)

знання́ми
Діли́тися / поділи́тися до́свідом (знання́ми) *див.* діли́тися (2)

ЗНА́ТИ
зна
◊ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* бог (10)
◊ Погибель його́ зна (зна́є) *див.* поги́бель (4)

зна́є
◊ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* бог (10)
◊ Погибель його́ зна (зна́є) *див.* поги́бель (4)

зна́ти
◊ Не зна́ти, куди́ (де) поді́ти ру́ки *див.* зна́ти (33)
◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)
Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі) спо́кою (поко́ю, супоко́ю) *див.* зна́ти (4)
Не зна́ти (хто́зна, чо́ртзна) [й] по́ки *див.* зна́ти (9)

ЗНА́ЧЕННЯ
зна́ченні
◊ У по́вному (по́внім) зна́ченні (розумі́нні) [цьо́го] сло́ва ([цих] слів) *див.* зна́чення (4)

ЗНИ́ЖКА
зни́жка
△ Податко́ва зни́жка *див.* зни́жка (2)

ЗНИЗА́ТИ[2]
зниза́ти
◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)

ЗНИ́ЗУВАТИ[2]
зни́зувати
◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)

ЗНИ́КНУТИ
зни́кнути
◊ Піти́ (ще́знути, зни́кнути *і т. ін.)* по-англі́йському (по-англі́йськи) *див.* піти́ (42)

ЗНІМА́ТИ
зніма́ти
◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)
Зніма́ти / зня́ти з поїзда (з пароплава, з літака́ *і т. ін.) див.* зніма́ти (2)
Зніма́ти / зня́ти побо́ї *див.* зніма́ти (4)
◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.)* оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)

ЗНЯ́ТИ
зня́ти
◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)
Зніма́ти / зня́ти з поїзда (з пароплава, з літака́ *і т. ін.) див.* зніма́ти (2)
Зніма́ти / зня́ти побо́ї *див.* зніма́ти (4)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)

ЗОБА́ЧЕННЯ
зоба́чення
○ До [ско́рого, швидко́го, прие́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)

ЗОДЯГА́ТИ
зодяга́ти
◊ Поїти, годува́ти (зодяга́ти, *заст.* корми́ти *і т. ін.) див.* поїти (1)

ЗОЙК
зойк
◊ Крик (зойк, плач *і т. ін.)* розпу́ки *див.* крик[1] (3)

ЗОЛОТИ́ТИ
золоти́ти
◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)

ЗОНДУВА́ТИ
зондува́ти
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)

ЗОСТАВА́ТИСЯ
зостава́тися
◊ Зостава́тися / зоста́тися за спи́ною (поза́ду *і т. ін.) див.* зостава́тися (3)

ЗОСТА́ТИСЯ
зоста́тися
◊ Зостава́тися / зоста́тися за спи́ною (поза́ду *і т. ін.) див.* зостава́тися (3)
◊ Лиши́тися (залиши́тися, *рідко* зоста́тися *і т. ін.)* при пі́ковому інтере́сі (при пі́кових інтере́сах) *див.* лиша́тися (6)

ЗРИВА́ТИ[1]
зрива́ти
◊ На ходу́ підме́тки рва́ти (зрива́ти) *див.* рва́ти

ЗРИВА́ТИСЯ
зрива́тися
◊ Зрива́тися (схо́плюватися, підхо́плюватися *і т. ін.)* / зірва́тися (зметну́тися, схопи́тися *і т. ін.)* на рівні ([рівні] но́ги) *див.* зрива́тися (5)

ЗРІ́ЗАТИ
зрі́зати
Зрі́зувати (зріза́ти) / зрі́зати кут (поворо́т, шлях *і т. ін.) див.* зрі́зувати (1)

ЗРІЗА́ТИ
зріза́ти
Зрі́зувати (зріза́ти) / зрі́зати кут (поворо́т, шлях *і т. ін.) див.* зрі́зувати (1)

ЗРІ́ЗУВАТИ
зрі́зувати
Зрі́зувати (зріза́ти) / зрі́зати кут (поворо́т, шлях *і т. ін.) див.* зрі́зувати (1)

ЗРІСТ
зріст
◊ На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◊ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати (17)

ЗРОБИ́ТИ
зроби́ти
Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* підсумок (підсумки) *див.* підбива́ти (2)
◊ Роби́ти / зроби́ти пого́ду *див.* роби́ти

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
зро́биш
◇ Хворо́би тепе́р зро́биш (пі́деш) *див.* зроби́ти (17)
ЗРОСИ́ТИ
зроси́ти
◇ Зро́шувати / зроси́ти [свої́м] по́том зе́млю *див.* зро́шувати (1)
ЗРО́ШУВАТИ
зро́шувати
◇ Зро́шувати / зроси́ти [свої́м] по́том зе́млю *див.* зро́шувати (1)
ЗРУ́ШИТИ
зру́шити
◇ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)
ЗСУВА́ТИСЯ
зсува́ється
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з пле́чей (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ЗСУ́НУТИСЯ
зсу́нулася
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з пле́чей (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ЗУБ
зу́би
◇ Зу́би пока́зувати / показа́ти *див.* пока́зувати (1)
◇ Повишкіря́ти зу́би *див.* повишкіря́ти (1)
◇ Погостри́ти зу́би *див.* погостри́ти (1)
◇ Подиви́тися в зу́би *див.* подиви́тися (1)
◇ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (кі́гті, ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати (10)
зубі́в
◇ І зубі́в не позбира́ти *див.* позбира́ти (1)
ЗУ́БИ
зу́би
◇ Зу́би пока́зувати / показа́ти *див.* пока́зувати (1)
◇ Повишкіря́ти зу́би *див.* повишкіря́ти (1)
◇ Погостри́ти зу́би *див.* погостри́ти (1)
◇ Подиви́тися в зу́би *див.* подиви́тися (1)
◇ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (кі́гті, ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати (10)
зубі́в
◇ І зубі́в не позбира́ти *див.* позбира́ти (1)
ЗУПИНИ́ТИ
зупини́ти
◇ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)
◇ Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) колесо істо́рії *див.* зупиня́ти (4)
ЗУПИНИ́ТИСЯ
зупини́вся
◇ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)
зупини́тися
◇ Затри́муватися (зупиня́тися) / затри́матися (зупини́тися) по́глядом *див.* затри́муватися (1)
ЗУПИНЯ́ТИ
зупиня́ти
◇ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)
ЗУПИНЯ́ТИСЯ
зупиня́ється
◇ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)
зупиня́тися
◇ Затри́муватися (зупиня́тися) / затри́матися (зупини́тися) по́глядом *див.* затри́муватися (1)
ЗУСТРІ́НУТИ
зустрі́нути
◇ Зустріча́ти / зустрі́нути (зустрі́ти) по́гляд *див.* зустріча́ти (3)
ЗУСТРІ́НУТИСЯ
зустрі́нутися
◇ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)
ЗУСТРІ́ТИ
зустрі́ти
◇ Зустріча́ти / зустрі́нути (зустрі́ти) по́гляд *див.* зустріча́ти (3)
ЗУСТРІ́ТИСЯ
зустрі́тися
◇ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)
ЗУСТРІЧА́ТИ
зустріча́ти
◇ Зустріча́ти / зустрі́нути (зустрі́ти) по́гляд *див.* зустріча́ти (3)
ЗУСТРІЧА́ТИСЯ
зустріча́тися
◇ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)
ЗУСТРІ́ЧНИЙ
зустрі́чний
△ Зустрі́чний план *див.* план[1] (3)
△ Зустрі́чний по́зов *див.* по́зов (1)
ЗЧИНИ́ТИСЯ
зчини́лася
Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* па́ніка *див.* па́ніка (1)
ЇГРИ
грі
◇ До́бра мі́на при пога́ній грі *див.* мі́на[1] (1)
◇ Роби́ти до́бру мі́ну при пога́ній (недо́брій) грі *див.* роби́ти
ІДЕ́Я
іде́ю
Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.) див.* прово́дити
ЇДО́М
їдо́м
◇ По́їдом (їдьма́, їдо́м) ї́сти *див.* ї́сти (22)
ЇДЬМА́
їдьма́
◇ По́їдом (їдьма́, їдо́м) ї́сти *див.* ї́сти (22)
Ї́ЗДИТИ
ї́здити
◇ Ї́здити (ката́тися) / пої́хати ве́рхи *на кому* (на горбі́ *чиєму) див.* ї́здити (2)
Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.)* по сусі́дах *див.* ходи́ти
ІЗОМЕТРИ́ЧНИЙ
ізометри́чні
△ Ізометри́чні пове́рхні *див.* пове́рхня (3)
ІМУНІТЕ́Т
імуніте́т
△ Податко́вий імуніте́т *див.* імуніте́т (4)
ІНТЕРЕ́С
інтере́сах
◇ Лиши́тися (зали́шитися, *рідко* зоста́тися *і т. ін.)* при пі́ковому інтере́сі (при пі́кових інтере́сах) *див.* лиша́тися (6)
інтере́сі
◇ Лиши́тися (зали́шитися, *рідко* зоста́тися *і т. ін.)* при пі́ковому інтере́сі (при пі́кових інтере́сах) *див.* лиша́тися (6)
ІНТРИ́ГА
інтри́ги
◇ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)
інтри́гу
◇ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)
ІНФЛЯ́ЦІЯ
інфля́ція
△ Помі́рна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
ІНФО́РМЕР
інфо́рмер
Пого́дний інфо́рмер *див.* інфо́рмер (1)
І́НШИЙ
і́нша
◇ І́нша пі́сня *див.* пі́сня (8)
і́нше
І таке́ і́нше *(рі́дше* поді́бне) *див.* і́нший (1)
і́нший
◇ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
і́ншим
◇ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рі́дше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)
◇ І́ншим (не тим, яки́м) ві́тром повія́ло *див.* повія́ти (1)
і́ншими
◇ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рі́дше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)
ІО́Н
іо́ни
△ Позити́вні іо́ни *див.* іо́ни (2)
ІО́НИ
іо́ни
△ Позити́вні іо́ни *див.* іо́ни (2)
ІРЖА́
іржé́ю
Побра́тися іржé́ю (ржé́ю) *див.* побра́тися (1)
ІСТО́РІЯ
істо́рії
◇ Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) ко́лесо істо́рії *див.* зупиня́ти (4)
◇ Поверну́лося ко́лесо істо́рії *див.* ко́лесо (7)
ІТАЛІ́ЙСЬКИЙ
італі́йська
△ Пірамі́да́льна (італі́йська) топо́ля *див.* топо́ля

ІТИ́

ідé

◊ Аж ляск ідé / пішóв <Аж ля́ски йду́ть / пішли́> *див.* ляск[1] (1)

◊ [Аж] морóз (морóзéць) ідé (прохóдить, пробігáє *і т. ін.*) / пішóв (пройшóв, пробі́г *і т. ін.*) пóза шкі́рою (пóза спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* морóз[1] (5)

◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (вéрнеться, макі́триться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакі́трився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.*) [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Аж (ті́льки) пил [ідé (клубочи́ться) / пішóв] [хмáрою] *див.* пил (4)

◊ Колú (як, якщó *і т. ін.*) [вже] на те пішлó (пішлóся) / ідé (ідéться) *див.* піти́ (15)

◊ Морóз ідé (хóдить, бігáє, прохóдить, пробігáє *і т. ін.*) / пішóв (пройшóв, пробі́г *і т. ін.*) за (пóза) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, пóза шкі́рою, пóза шку́рою *і т. ін.*) *див.* морóз[1] (7)

Розмóва ідé (захóдить, ведéться, тóчиться *і т. ін.*) / пішлá (зайшлá, поточи́лася *і т. ін.*) *див.* розмóва

іду́ть

◊ Аж (ті́льки) ви́ляски (*рідко* óдляски) піду́ть / іду́ть (розлягáються) *див.* ви́ляск (1)

◊ Áкції іду́ть (підви́щуються, піднімáються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вгóру] *див.* áкція[1] (1)

◊ Кру́ги (кружáла) літáють (іду́ть) / залітáли (пішли́, заходи́ли) пéред очи́ма (в очáх) *див.* круг[1] (6)

іти́

Вихóдити (іти́) / ви́йти (піти́) зáміж *див.* вихóдити (13)

◊ Віді́йти́ (піти́) / відхóдити (іти́) в небуття́ *див.* відхóдити (7)

Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.*) / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.*) у суперéчку (в свáрку) <Іти́ / піти́ на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завести́ суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)

◊ Далéко іти́ / піти́ *див.* іти́ (48)

◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зéмлю *і т. ін.*) лягáти (лі́зти, іти́ *і т. ін.*) / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.*) *див.* лягáти (3)

◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схóдити (іти́, пускáтися) на пси *див.* схóдити

◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.*) на повідку́ (на пóводі, на припóні, на при́в'язі *і т. ін.*) *див.* іти́ (58)

△ Іти́ (вихóдити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́ (47)

Іти́ (вихóдити) / піти́ (ви́йти) на зáсідку (*діал.* на зáсіди) *див.* іти́ (5)

Іти́ (вихóдити) / піти́ (ви́йти) на пéнсію *див.* іти́ (6)

Іти́ (вихóдити, подавáти) / піти́ (ви́йти, подáти) у відстáвку <Брáти / взя́ти відстáвку> *див.* іти́ (7)

◊ Іти́ (відхóдити) / піти́ (віді́йти́) на спóкій (на спочи́нок) *див.* іти́ (61)

Іти́ (вхóдити) / піти́ (ввійти́) у зáв'язь *див.* іти́ (10)

◊ Іти́ (звертáти) / піти́ (зверну́ти) на спад (*рідко* на спáдок) *див.* іти́ (64)

Іти́ (звóдитися, ки́датися *і т. ін.*) / піти́ (звести́ся, ки́нутися *і т. ін.*) в атáку *див.* іти́ (11)

Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.*) / піти́ (поḯхати, побі́гти *і т. ін.*) з поклóном (на поклі́н) *див.* іти́ (12)

◊ Іти́ (йти) / піти́ (подáтися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світá) *див.* іти́ (65)

◊ Іти́ (летíти) / піти́ (полетíти) до чóрта (до ді́дька, к чóрту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)

Іти́ (летíти) / піти́ (полетíти) під укі́с *див.* іти́ (13)

◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробóєм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

◊ Іти́ (лягáти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зéмлю *див.* іти́ (68)

◊ Іти́ (перехóдити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Іти́ / піти́ ва-бáнк *див.* іти́ (76)

◊ Іти́ / піти́ вгóру (все та вгóру) *див.* іти́ (77)

Іти́ / піти́ в забрі́д *див.* іти́ (17)

◊ Іти́ / піти́ в заклáд *див.* іти́ (78)

Іти́ / піти́ в зáтоки (в зáтоку) *див.* іти́ (18)

Іти́ / піти́ війнóю *див.* іти́ (19)

Іти́ / піти́ в комі́рне *див.* іти́ (20)

Іти́ / піти́ в комі́рники *див.* іти́ (21)

Іти́ / піти́ в найми *див.* іти́ (22)

◊ Іти́ / піти́ в нарóд *див.* іти́ (79)

◊ Іти́ / піти́ врóзріз *див.* іти́ (80)

Іти́ / піти́ в солдáти *див.* іти́ (23)

◊ Іти́ / піти́ в хід *див.* іти́ (81)

◊ Іти́ / піти́ дáлі *див.* іти́ (82)

◊ Іти́ / піти́ до вінця́ *див.* іти́ (83)

◊ Іти́ / піти́ до рук (у ру́ки, *рідко* у ру́ку) *див.* іти́ (84)

◊ Іти́ / піти́ до спі́лки *див.* іти́ (85)

◊ Іти́ / піти́ з ди́мом *див.* іти́ (86)

◊ Іти́ / піти́ з ху́рою <Ставáти / стáти під ху́ру> *див.* іти́ (87)

◊ Іти́ / піти́ з [цьогó (сьогó)] сві́ту *див.* іти́ (88)

◊ Іти́ / піти́ кóлесом *див.* іти́ (89)

◊ Іти́ / піти́ ку́пою (*рідко* при ку́пі) *див.* іти́ (90)

◊ Іти́ / піти́ ку́рсом *див.* іти́ (91)

◊ Іти́ / піти́ мáрно (мáрне, намáрно, намáрне) *див.* іти́ (99)

◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (клáстися) на дóбре (на крáще)> *див.* іти́ (92)

◊ Іти́ / піти́ навпростéць (навпрошки́) *див.* іти́ (93)

◊ Іти́ / піти́ на жéртву *див.* іти́ (94)

◊ Іти́ / піти́ назу́стріч *див.* іти́ (95)

◊ Іти́ / піти́ назу́стріч смéрті *див.* іти́ (96)

◊ Іти́ / піти́ на компромі́с із влáсним сумлі́нням (влáсною сóвістю) *див.* іти́ (97)

◊ Іти́ / піти́ на кóрисгь *див.* іти́ (98)

○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)

◊ Іти́ / піти́ на мирову́ *див.* іти́ (100)

◊ Іти́ / піти́ на нéбо *див.* іти́ (101)

◊ Іти́ / піти́ на обрóк *див.* іти́ (102)

◊ Іти́ / піти́ на парі́ *див.* іти́ (103)

Іти́ / піти́ на переговóри *див.* іти́ (24)

◊ Іти́ / піти́ на підні́жний корм *див.* іти́ (104)

○ Іти́ / піти́ на поправку *див.* іти́ (44)

Іти́ / піти́ на пóступки *див.* іти́ (25)

◊ Іти́ / піти́ напролóм *див.* іти́ (105)

◊ Іти́ / піти́ на пропáще *див.* іти́ (106)

◊ Іти́ / піти́ на ри́зик (на риск) *див.* іти́ (107)

◊ Іти́ / піти́ на ру́ку *див.* іти́ (108)

Іти́ / піти́ на свій хліб (свогó хлі́ба шукáти) *див.* іти́ (26)

◊ Іти́ / піти́ на смерть *див.* іти́ (109)

Іти́ / піти́ на спочи́нок (на спочи́вок) *див.* іти́ (27)

Іти́ / піти́ на стрáту *див.* іти́ (28)

◊ Іти́ / піти́ на тарáн *див.* іти́ (110)

◊ Іти́ / піти́ на хрест *див.* іти́ (111)

◊ Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Ставáти / стáти пéред судóм (на суд)> *див.* іти́ (112)

◊ Іти́ / піти́ по гаря́чих слідáх *див.* іти́ (113)

◊ Іти́ / піти́ пóпліч *див.* іти́ (114)

◊ Іти́ / піти́ прóти влáсного (свогó) сумлі́ння (прóти влáсної (своє́ї) сóвісті) *див.* іти́ (115)

◊ Іти́ / піти́ світ зá очі *див.* іти́ (116)

◊ Іти́ / піти́ своє́ю дорóгою *див.* іти́ (117)

◊ Іти́ / піти́ свої́м три́бом *див.* іти́ (118)

◊ Іти́ / піти́ слідóм *за ким* (по слідáх *чиї́х*) *див.* іти́ (119)

Іти́ / піти́ у відпу́стку *див.* іти́ (29)

◊ Іти́ / піти́ шкерéбéрть *див.* іти́ (120)

◊ Іти́ / піти́ шля́хóм (по лі́нії, лі́нією) наймéншого óпору *див.* іти́ (141)

◊ Іти́ (повзти́, ру́хатися *і т. ін.*) черепáхою (як (нáче, ненáче, немóв) черепáха) *див.* іти́ (121)

Іти́ (постригáтися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)

◊ Іти́ (прихóдити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)

Іти́ (пускáтися) / піти́ (пусти́тися) в тáнéць (в танóк, в танóчок, до тáнцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)

◊ Іти́ (розлітáтися) / піти́ (розлетíтися) прáхом *див.* іти́ (129)

Іти́ (ру́хатися) / піти́ паралéльним ку́рсом (на паралéльних ку́рсах) *див.* іти́ (33)

◊ Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхідні́й *див.* іти́ (131)

◊ Іти́ (ставáти, виступáти *і т. ін.*) / піти́ (стáти, ви́ступити *і т. ін.*) на прю *див.* іти́ (133)

Іти́ (ставáти) / піти́ (стáти) до шлю́бу *див.* іти́ (36)

◊ Іти́ (ступáти) / піти́ (ступи́ти) у слід *див.* іти́ (135)

Іти́ (схóдитися) / піти́ (зійти́ся) врукопáш (врукопáшну) *див.* іти́ (37)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ втортóваними (протóптаними) стежкáми <Піти́ протéртою стéжкою> *див.* іти́ (137)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ з торбáми (з тóрбою) [по хáтах] *див.* іти́ (138)

○ Іти́ (ходи́ти) / піти́ на жéбри (по жéбрах, у жéбри) *див.* іти́ (45)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) стéжкою *див.* іти́ (139)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ під ру́ку *чию* (під рукóю *чиє́ю*) *див.* іти́ (140)

◊ Ї́хати (іти́, повертáти) з я́рмарку (з тóргу) *див.* ї́хати (1)

На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)

На причі́лок іти́ (захóдити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)

◊ Піти́ / іти́ стéжкою *див.* піти́ (23)

◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течіє́ю (куди́ водá несé) *див.* плисти́ (3)

◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) прóти течі́ї (прóти води́) *див.* плисти́ (4)

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.*) / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.*) до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти
◇ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися
◇ У тро́пі (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.*) / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.*) *див.* іти́ (155)
◇ Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́ *див.* ходи́ти
Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя *див.* ходи́ти
◇ Ходи́ти (іти́) / піти́ на рале́ць *див.* ходи́ти

ІТИ́СЯ
іде́ться
◇ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.*) [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)

ІУ́ДИН
іу́дине
◇ Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.*) *див.* пле́м'я (3)

Ї́СТИ
ї́сти
◇ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.*) очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)
◇ Поїдо́м (їдьма́, їдо́м) ї́сти *див.* ї́сти (22)

Ї́ХАТИ
ї́хати
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.*) / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.*) з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
◇ Ї́хати (іти́, поверта́ти) з я́рмарку (з то́ргу) *див.* ї́хати (1)

ЙНЯ́ТИ
йня́ти
◇ Йня́ти (*рідше* дійма́ти) / *заст.* пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри *див.* йня́ти (1)

ЙТИ
йде
◇ Аж (*рідко* ті́льки) луна́ йде (розляга́ється, *рідше* гоготи́ть *і т. ін.*) / пішла́ (розлягла́ся, *рідше* загоготі́ла *і т. ін.*) *див.* луна́ (1)
◇ Голова́ [йде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.*) *див.* голова́ (17)
◇ Ді́ло йде / піде́ *див.* ді́ло (7)
◇ Коли́ на пра́вду йде / пішло́ *див.* іти́ (144)
◇ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)
◇ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
◇ Шмато́к (*рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не піде́ (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
йду́ть
◇ Аж ляск іде́ / пішо́в <Аж ля́ски йду́ть / пішли́> *див.* ляск[1] (1)
йти
◇ Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в сві́ті, в світа́) *див.* іти́ (65)
◇ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див.* іти́ (150)
◇ Не йти / не піти́ да́лі вух *див.* іти́ (151)
◇ Під ку́лі йти / піти́ *див.* іти́ (152)
◇ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.*) / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.*) *див.* стоя́ти
◇ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] за водо́ю йти / піти́ *див.* іти́ (159)

КАБА́К[2]
кабака́
◇ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)

КАБОТА́ЖНИЙ
каботá́жне
△ Каботá́жне пла́вання *див.* пла́вання (4)

КАЙДА́НИ
кайда́ни
◇ Поволокти́ кайда́ни *див.* поволокти́ (1)
◇ Позабива́ти в кайда́ни (в коло́дки) *див.* позабива́ти (1)

КАЛЕНДА́Р
календа́р
Податко́вий календа́р *див.* календа́р (2)

КАЛИ́ТКА
кали́тка
◇ По́вна (непоро́жня, наби́та *і т. ін.*) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (7)

КАМІ́ННЯ
камі́нням
◇ Побива́ти камі́нням *див.* побива́ти (1)

КА́НУТИ
ка́нути
◇ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] у во́ду впа́сти (ка́нути, пірну́ти *і т. ін.*) *див.* упа́сти[1]

КАПЕЛЮ́Х
капелю́хи
Поздійма́ти (позніма́ти) шапки́ (брилі́, капелю́хи *і т. ін.*) *див.* поздійма́ти (1)

КА́ПОСТЬ
ка́пость
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.*) / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.*) па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

КА́РА
ка́ри
◇ Під стра́хом сме́рті (покара́ння, [сме́ртної] ка́ри *і т. ін.*) *див.* страх[1]

КАРК
ка́рку
◇ Ма́ти [до́бру] го́лову на [плеча́х (на в'я́зах, *рідко* на ка́рку *і т. ін.*)] *див.* ма́ти[2] (48)

КА́РЛИКОВИЙ
ка́рликові
Ка́рликові племена́ *див.* пле́м'я (1)
Ка́рликові плодо́ві дере́ва *див.* де́рево (3)

КА́РТА
ка́рта
◇ Ка́рта (ста́вка) би́та / поби́та *див.* ка́рта (12)
ка́рти
◇ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)

КА́РТКА
ка́ртка
Пла́стикова ка́ртка *див.* ка́ртка (4)
△ Платі́жна ка́ртка *див.* ка́ртка (9)

КАТ
кат
◇ Кат його́ (її́, їх *і т. ін.*) [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)

КАТА́ТИСЯ
ката́тися
◇ Ї́здити (ката́тися) / поїхати ве́рхи *на кому* (на горбі́ *чиєму*) *див.* ї́здити (2)

КА́ША
ка́шу
◇ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі́] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)
◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти, *рідше* начха́ти) в борщ (в ка́шу) *див.* плюва́ти (6)

КА́ШЕЛЬ
ка́шлем
◇ Подави́тися смі́хом (ка́шлем, кри́ком *і т. ін.*) *див.* подави́тися (2)

КВАДРА́Т
квадра́та
△ Підно́сити / піднести́ до квадра́та *див.* підно́сити (1)

КВАРТИ́РНИЙ
кварти́рна
△ Кварти́рна пла́та (*рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (2)

КВА́ША
ква́ші
◇ Показа́ти, почо́му лі́коть ква́ші *див.* пока́зувати (9)

КВІ́НТА
кві́нту
◇ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

КЕ́ЛЕХ
ке́лех
◇ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (5)

КЕ́ЛИХ
ке́лих
◇ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (5)

КЕ́ПСЬКИЙ
ке́пську
◇ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див.* роби́ти

КИВА́ТИ
кива́ти
◇ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
◇ Кива́ти / покива́ти голово́ю *див.* кива́ти (3)

КИВНУ́ТИ
кивну́ти
◇ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.*) <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)
◇ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)

КИ́ДАТИ
ки́дати
◇ [Аж] у піт ки́дати (вдаря́ти) / ки́нути (вда́рити) *кого див.* ки́дати (1)
◇ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* ки́дати (21)
◇ Ки́дати / ки́нути пля́му *див.* ки́дати (23)
◇ Ки́дати / ки́нути (поки́нути) ло́ском *див.* ки́дати (24)

◊ Ки́дати / ки́нути слова́ [че́рез плече́] *див.* ки́дати (27)
◊ Ки́дати підозрі́ння *див.* ки́дати (33)

КИ́ДАТИСЯ
ки́датися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
Іти́ (зво́дитися, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (звести́ся, ки́нутися *і т. ін.)* в ата́ку *див.* іти́ (11)
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
◊ Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́ *див.* ходи́ти
Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.)* по сусі́дах *див.* ходи́ти

КИЙ[1]
кие́м
◊ Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, кие́м *і т. ін.*] спи́ну (пле́чі, ре́бра *і т. ін.) див.* грі́ти (4)

КИ́НУТИ
ки́нув
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)* на́че (нена́че *і т. ін.)* п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.) див.* гля́нути (1)
ки́нути
◊ [Аж] у піт ки́дати (вдаря́ти) / ки́нути (вда́рити) *кого див.* ки́дати (1)
◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)
◊ Ки́дати / ки́нути пля́му *див.* ки́дати (23)
◊ Ки́дати / ки́нути (поки́нути) ло́ском *див.* ки́дати (24)
◊ Ки́дати / ки́нути слова́ [че́рез плече́] *див.* ки́дати (27)

КИ́НУТИСЯ
ки́нутися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
Іти́ (зво́дитися, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (звести́ся, ки́нутися *і т. ін.)* в ата́ку *див.* іти́ (11)
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
◊ Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́ *див.* ходи́ти
Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.)* по сусі́дах *див.* ходи́ти

КИ́РПА
ки́рпу
◊ Води́ти / поводи́ти за ніс (за но́са, *рі́дко* за ки́рпу) *див.* води́ти (7)

КИ́СЛИЙ
ки́сле
◊ Поверта́ти на ки́сле *див.* поверта́ти[1] (11)

КИСЛОТА́
кислота́
△ Пікри́нова кислота́ *див.* кислота́ (26)
△ Плавико́ва кислота́ *див.* кислота́ (27)

КИСНЕ́ВИЙ
кисне́ва
△ Кисне́ва поду́шка *див.* поду́шка (1)

КИШЕ́НЯ
кише́ні
◊ Попливти́ / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.) див.* поплисти́
кише́ню
◊ Копі́йка в кише́ню пливе́ *див.* копі́йка (8)
◊ Попливти́ / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.) див.* поплисти́
кише́ня
◊ По́вна (непоро́жня, наби́та *і т. ін.)* кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (7)

КИ́ШКА
ки́шки
◊ Сім верст пі́шки за шмат *(рі́дше* за шматко́м) ки́шки *див.* сім
кишки́
◊ Повимо́тувати [всі] кишки́ *див.* повимо́тувати (2)

КІВШ
ківш
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

КІНЕ́ЦЬ[1]
кіне́ць
◊ Погуби́ти кінці́ (кіне́ць) *див.* погубля́ти (3)
кінці́
◊ Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи] *див.* зво́дити (15)
◊ Погуби́ти кінці́ (кіне́ць) *див.* погубля́ти (3)
кінця́ми
◊ Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи] *див.* зво́дити (15)

КІНЧА́ТИ
кінча́ти
◊ Кінча́ти / кінчи́ти (покінчи́ти) раху́нки *див.* кінча́ти (3)

КІНЧИ́ТИ
кінчи́ти
◊ Кінча́ти / кінчи́ти (покінчи́ти) раху́нки *див.* кінча́ти (3)

КІНЬ
коне́м
Гра́ти / погра́ти коне́м (на коні́) *див.* гра́ти (8)
коні́
Гра́ти / погра́ти коне́м (на коні́) *див.* гра́ти (8)

КІ́СТКА
кі́стка
◊ Кі́стка (кість) від кі́стки (від ко́сті) <Плоть від пло́ті> <Кров від кро́ві> *див.* кі́стка (17)
кі́стки
◊ Кі́стка (кість) від кі́стки (від ко́сті) <Плоть від пло́ті> <Кров від кро́ві> *див.* кі́стка (17)
кісто́к
◊ І кісто́к [свої́х] не позбира́ти *див.* позбира́ти (2)
◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (12)

КІСТЬ
кість
◊ Кі́стка (кість) від кі́стки (від ко́сті) <Плоть від пло́ті> <Кров від кро́ві> *див.* кі́стка (17)
ко́сті
◊ Кі́стка (кість) від кі́стки (від ко́сті) <Плоть від пло́ті> <Кров від кро́ві> *див.* кі́стка (17)
◊ По́ки ко́сті ці́лі *див.* кість (4)

КЛАС
клас
◊ Показа́ти клас *див.* пока́зувати (7)

КЛА́СТИ
кла́сти
◊ Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху *див.* кла́сти (11)

КЛА́СТИСЯ
кла́стися
◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (кла́стися) на до́бре (на кра́ще)> *див.* іти́ (92)

КЛЕ́ЇТИ
кле́їти
◊ Ві́шати (кле́їти) / пові́сити (накле́їти, нави́сити) ярли́к *див.* ві́шати (2)

КЛЕ́ЇТИСЯ
кле́яться
◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

КЛЕ́ПКА
кле́пки
◊ Позбу́тися кле́пки *див.* позбува́тися[1] (3)

КЛИ́КАТИ
кли́че
◊ Руб ру́ба позива́є (кли́че) *див.* руб[1]

КЛОНИ́ТИ
кло́нить
◊ Сон хи́лить (кло́нить, змо́рює *і т. ін.)* / змори́в (зломи́в, поборо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

КЛУБО́К
клубко́м
◊ Стоя́ти (става́ти) / ста́ти клубко́м в го́рлі <Підступа́ти / підступи́ти клубко́м до го́рла> *див.* стоя́ти
клубо́к
◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)

КЛУБОЧИ́ТИСЯ
клубочи́ться
◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)

КНИ́ГА
кни́га
△ Подві́рна кни́га *див.* кни́га (13)
кни́ги
◊ Пожира́ти книжки́ (кни́ги, журна́ли *і т. ін.) див.* пожира́ти (1)

КНИ́ЖКА
книжки́
◊ Пожира́ти книжки́ (кни́ги, журна́ли *і т. ін.) див.* пожира́ти (1)

КНИШ
книші́в
Надава́ти книші́в (поти́личників, плескачі́в *і т. ін.) див.* надава́ти[1] (1)

КОБИ́ЛА
коби́лі
◊ [Піти́] коби́лі (псу, соба́ці *і т. ін.)* під хвіст *див.* піти́ (24)

КО́ВЗАТИ
ко́взати
◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)
◊ Ко́взати (ко́взатися) по пове́рхні *див.* ко́взати (2)

КО́ВЗАТИСЯ
ко́взатися
◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)
◊ Ко́взати (ко́взатися) по пове́рхні *див.* ко́взати (2)

КОВЗНУ́ТИ
ковзну́ти
◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

КОВТА́ТИ
ковта́ти
Ковта́ти / ковтну́ти пові́тря *див.* ковта́ти (1)
◊ Ковта́ти пілю́лі *див.* ковта́ти (4)
КОВТНУ́ТИ
ковтну́ти
Ковта́ти / ковтну́ти пові́тря *див.* ковта́ти (1)
КО́ДЕКС
ко́декс
△ Податко́вий ко́декс *див.* ко́декс (5)
КОЗА́
ко́зам
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
КО́ЛЕСО
ко́лесо
◊ Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) ко́лесо істо́рії *див.* зупиня́ти (4)
◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти (2)
◊ Поверну́лося ко́лесо істо́рії *див.* ко́лесо (7)
ко́лесом
◊ Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) заходи́ли (закрути́лися, пішли́) [в голові́] *див.* ду́мка (17)
◊ Іти́ / піти́ ко́лесом *див.* іти́ (89)
КОЛИ́[1]
коли́
◊ Бог зна (знає) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* бог (10)
КОЛИСКО́ВИЙ
колиско́ва
△ Колиско́ва пі́сня (пі́сенька, співа́нка) *див.* пі́сня (1)
КОЛИХА́ТИСЯ
колиха́ється
◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
КОЛІ́НО
колі́н
◊ Встава́ти (підніма́тися) / вста́ти (підня́тися) з колі́н *див.* устава́ти
колі́на
Узя́ти на ру́ки (пле́чі, колі́на) *див.* узя́ти
колі́нах
Плазува́ти на колі́нах (навко́лішках, *рідше* навко́люшках) *див.* плазува́ти (2)
Повзти́ на колі́нах (ра́чки) *див.* повзти́ (1)
◊ У нога́х (на колі́нах) ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.)* *див.* ла́зити (2)
КО́ЛО[1]
ко́ла
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
КОЛО́ДКА
коло́дки
◊ Позабива́ти в кайда́ни (в коло́дки) *див.* позабива́ти (1)
КОЛО́ДОЧКА
колодочки́
◊ Вбива́тися (*рідко* вбира́тися) / вби́тися (*рідко* вбра́тися) в колодочки́ (в пі́р'я) *див.* вбива́тися[1] (1)
КОЛУПА́ТИ
колупа́ти
◊ Колупа́ти піч (ко́мин) *див.* колупа́ти (2)
КОЛЧЕДА́НОВИЙ
колчеда́новий
△ Піри́тний (колчеда́новий) недо́гарок *див.* недо́гарок (1)
КОМА́НДНИЙ
кома́ндна
△ Кома́ндна висота́ (пози́ція) *див.* висота́ (4)
△ Кома́ндна (пла́нова) еконо́міка *див.* еконо́міка (4)
КОМА́Р
кома́р
◊ [І] кома́р но́са не підто́чить *див.* кома́р (1)
КОМА́ШКА
кома́шки
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
КОМЕ́ДІЯ
коме́дію
◊ Погра́ти коме́дію *див.* погра́ти (1)
КО́МИН
ко́мин
◊ Колупа́ти піч (ко́мин) *див.* колупа́ти (2)
КОМІ́РНИЙ
комі́рне
Іти́ / піти́ в комі́рне *див.* іти́ (20)
КОМІ́РНИК
комі́рники
Іти́ / піти́ в комі́рники *див.* іти́ (21)
КОМПА́НІЯ
компа́нію
◊ Підтри́мувати / підтри́мати компа́нію *див.* підтри́мувати (1)
КОМПЕТЕ́НТНІСНИЙ
компете́нтнісний
△ Компете́нтнісний підхі́д *див.* підхі́д (1)
КОМПРОМІ́С
компромі́с
◊ Іти́ / піти́ на компромі́с із вла́сним сумлі́нням (вла́сною со́вістю) *див.* іти́ (97)
КОМП'Ю́ТЕР
комп'ю́тер
△ Планше́тний комп'ю́тер *див.* комп'ю́тер (4)
КОНФІГУРА́ЦІЯ
конфігура́ція
Конфігура́ція плане́т *див.* конфігура́ція (1)
КОПИ́ТО
копи́та
◊ Повідкида́ти но́ги (*вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.)* *див.* повідкида́ти (1)
КОПИТО́
копи́та
◊ Повідкида́ти но́ги (*вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.)* *див.* повідкида́ти (1)
КОПИ́ЦЯ
копи́ця
◊ За сім вовкі́в копи́ця сі́на показа́лася *див.* копи́ця (1)
КОПІ́ЙКА
копі́йка
◊ Копі́йка в кише́ню пливе́ *див.* копі́йка (8)
КОРИДО́Р
коридо́р
△ Повітря́ний коридо́р *див.* коридо́р (5)
КО́РИСТЬ
ко́ристь
◊ Іти́ / піти́ на ко́ристь *див.* іти́ (98)
КОРІ́ННЯ
корі́ння
◊ Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.)* *див.* пле́м'я (3)
КО́РІНЬ
ко́рінь
◊ Диви́тися / подиви́тися (гля́нути) в ко́рінь *див.* диви́тися (22)
КОРМ
корм
◊ Іти́ / піти́ на підні́жний корм *див.* іти́ (104)
Підні́жний корм *див.* корм (4)
КОРМИ́ТИ
корми́ти
◊ Пої́ти, годува́ти (зодяга́ти, *заст.* корми́ти *і т. ін.)* *див.* пої́ти (1)
КОРО́ТКИЙ
коро́ткі
◊ Жа́рти пога́ні (коро́ткі) *див.* жарт (4)
КОСА́[2]
косо́ю
◊ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
КО́СО
ко́со
◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погля́дати криви́м о́ком> *див.* диви́тися (16)
КОТЕ́Л
котлі́
◊ Повари́тися в котлі́ *див.* повари́тися (1)
КОТЛЕ́ТА
котле́та
Котле́та по-ки́ївськи *див.* котле́та (1)
КОТУ́РНИ
коту́рни
◊ Підніма́ти / підня́ти на коту́рни *див.* підніма́ти (21)
КОТУ́ШКА
коту́шку
◊ На всю (по́вну) коту́шку *див.* коту́шка (1)
КПИ
кпи
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
КПИ́НИ
кпин
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
кпи́ни
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
КРАВА́ТКА
крава́тка
Піоне́рський га́лстук <Піоне́рська крава́тка> *див.* га́лстук (1)
КРАЙ[1]
край
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) заві́су (край заві́си) *див.* підніма́ти (17)
кра́ю
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

КРА́ЙНІЙ
кра́йня
△ Кра́йня плоть *див.* плоть (1)
КРАМ
крам
◊ Показа́ти това́р (крам) лице́м *див.* пока́зувати (13)
КРАН[2]
кран
△ Підіо́мний (підійма́льний, підніма́льний) кран *див.* кран[2] (3)
КРАСА́
красі́
В усі́й (по́вній) красі́ *див.* краса́ (1)
КРА́СНИЙ
кра́сна
◊ Кра́сна ціна́ *(рідше* платня́) *див.* ціна́
КРА́ЩЕ
кра́ще
◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (кла́стися) на до́бре (на кра́ще)> *див.* іти́ (92)
КРЕ́ЙДА
кре́йда
Зблі́днути (побілі́ти, поблі́днути) як полотно́ (кре́йда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* зблі́днути (1)
КРЕ́НДЕЛЬ
кре́нделі
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́ (5)
кре́нделя
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́ (5)
КРЕСА́ТИ
креса́ти
◊ Креса́ти / креснýти (кресонýти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)
КРЕСНУ́ТИ
креснýти
◊ Креса́ти / креснýти (кресонýти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)
КРЕСОНУ́ТИ
кресонýти
◊ Креса́ти / креснýти (кресонýти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)
КРИВА́ВИЙ
крива́вий
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)
крива́вим
◊ Добува́ти / добýти [своі́м] горбо́м ([крива́вими] мозоля́ми, [крива́вим] по́том) *див.* добува́ти (2)
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гі́рки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)
крива́вими
◊ Добува́ти / добýти [своі́м] горбо́м ([крива́вими] мозоля́ми, [крива́вим] по́том) *див.* добува́ти (2)
◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.)* слізьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)> *див.* пла́кати (1)
крива́вого
◊ До сьо́мого (деся́того, крива́вого *і т. ін.)* по́ту *див.* піт (1)
КРИВИ́Й
криви́й
◊ Криви́й по́гляд *див.* по́гляд (10)
криви́м
◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком> *див.* диви́тися (16)
КРИ́ВО
кри́во
◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком> *див.* диви́тися (16)
КРИК[1]
крик
◊ Крик (зойк, плач *і т. ін.)* розпу́ки *див.* крик[1] (3)
кри́ком
◊ Подави́тися смі́хом (ка́шлем, кри́ком *і т. ін.) див.* подави́тися (2)
КРИЛО́
кри́ла
◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітнýти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)
◊ Чýти (відчува́ти) / відчýти кри́ла за плечи́ма *див.* чýти
КРИ́ЛЬЦЕ́
кри́льця
◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітнýти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)
КРИНИ́ЦЯ
крини́цю
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в крини́цю *див.* плюва́ти (4)
КРИЧА́ТИ
крича́ти
◊ Ре́вма реві́ти (ревти́, пла́кати, крича́ти *і т. ін.) див.* реві́ти
КРІВ
крі́в'ю
◊ Кро́в'ю (крі́в'ю) й (та) по́том *див.* кров (23)
КРОВ
кров
◊ Вхо́дити / ввійти́ [в плоть і] в кров <Вхо́дити / ввійти́ в кров [і в плоть]> *див.* вхо́дити (15)
◊ Кі́стка (кість) від кі́стки (від ко́сті) <Плоть від пло́ті> <Кров від кро́ві> *див.* кі́стка (17)
◊ Кров і плоть *див.* кров (15)
◊ Кров повипива́ти *див.* кров (18)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
кро́ві
◊ Кі́стка (кість) від кі́стки (від ко́сті) <Плоть від пло́ті> <Кров від кро́ві> *див.* кі́стка (17)
◊ Набира́ти / набра́ти пло́ті і кро́ві *див.* набира́ти (7)
◊ Насиса́тися / насса́тися кро́ві (по́ту, сліз) *див.* насиса́тися (1)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
кро́в'ю
◊ Кро́в'ю (крі́в'ю) й (та) по́том *див.* кров (23)
◊ Покропи́ти кро́в'ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.) див.* покропи́ти
◊ Покро́плений кро́в'ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.) див.* покро́плений
КРОВ'ЯНИ́Й
кров'яні́
△ Кров'яні́ пласти́нки *див.* пласти́нка (1)
КРОМІ́ШНІЙ
кромі́шня
◊ Кромі́шня тьма (пітьма́, те́мрява, те́мінь *і т. ін.) див.* тьма[1]
КРУГ[1]
кру́ги
◊ Кру́ги (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)
КРУ́ГОМ
кру́гом
◊ Голова́ [іде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.) див.* голова́ (17)
КРУЖА́ЛО
кружа́ла
◊ Кру́ги (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)
КРУТИ́Й
круті́
◊ Круті́ поворо́ти *див.* поворо́т (1)
КРУТИ́ТИСЯ
кру́титься
◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
КУДИ́
куди́
◊ Де (куди́) діва́ти / ді́ти (поді́ти) себе́ *див.* діва́ти (1)
◊ Де (куди́) діва́тися / ді́тися (поді́тися) *див.* діва́тися (1)
◊ Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.) див.* оберта́тися (5)
◊ Куди́ не пода́йся *див.* подава́тися (1)
◊ Не зна́ти, куди́ (де) поді́ти ру́ки *див.* зна́ти (33)
◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)
◊ Нема́ куди́ пода́тися *див.* нема́ (33)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за течіє́ю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
КУКУРУ́ДЗА
кукуру́дза
Пові́тряна кукуру́дза *див.* кукуру́дза (2)
КУЛА́К
кула́к
◊ Позіха́ти в кула́к *див.* позіха́ти (1)
◊ Пока́зувати / показа́ти кула́к <Сука́ти кулаки́> *див.* пока́зувати (16)
кулаки́
◊ Пока́зувати / показа́ти кула́к <Сука́ти кулаки́> *див.* пока́зувати (16)
КУ́ЛЯ[1]
ку́лі
◊ Під ку́лі йти / піти́ *див.* іти́ (152)
ку́лю
◊ Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* під ку́лю *див.* підставля́ти (2)
ку́ля
△ Пові́тряна ку́ля *див.* ку́ля[1] (4)
КУ́ПА
ку́пі
◊ Іти́ / піти́ ку́пою *(рідко* при ку́пі) *див.* іти́ (90)

ку́пою
◊ Іти́ / піти́ ку́пою *(рідко* при ку́пі) *див.* іти́ (90)
КУ́ПКА
ку́пки́
◊ Збива́тися / зби́тися (позбива́тися) в ку́пку (в ку́пки́) *див.* збива́тися (6)
ку́пку
◊ Збива́тися / зби́тися (позбива́тися) в ку́пку (в ку́пки́) *див.* збива́тися (6)
КУР'Є́РСЬКИЙ
кур'є́рський
Кур'є́рський поїзд (по́тяг) *див.* поїзд (3)
КУРИ́ТИСЯ[1]
кури́ться
◊ Кури́ться ку́рява (пісо́к, сніг *і т. ін.) див.* ку́рява (2)
КУРС
ку́рсах
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
ку́рсом
◊ Іти́ / піти́ ку́рсом *див.* іти́ (91)
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
КУРЧА́
курча́т
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* курча́т погуби́в *див.* погубля́ти (5)
КУ́РЯВА
ку́рява
◊ Кури́ться ку́рява (пісо́к, сніг *і т. ін.) див.* ку́рява (2)
КУСО́К
куско́м
◊ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хліба] *див.* діли́тися (3)
кусо́к
◊ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не піде́ (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
КУТ
кут
Зрі́зувати (зріза́ти) / зрі́зати кут (поворо́т, шлях *і т. ін.) див.* зрі́зувати (1)
КУ́ХОЛЬ
ку́холь
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.) див.* підніма́ти (5)
ЛА́ВА[1]
ла́ві
◊ Сиді́ти (бу́ти) на ла́ві підсу́дних (обвинува́чених) *див.* сиді́ти
ла́ву
◊ Посади́ти на ла́ву підсу́дних *див.* посади́ти
ЛАВР
ла́ври
◊ Ла́ври не даю́ть спа́ти (спо́кою, поко́ю *і т. ін.) див.* лавр (2)
◊ Пожина́ти / пожа́ти ла́ври *див.* пожина́ти (1)
ЛАД
лад
◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (кла́стися) на до́бре (на кра́ще)> *див.* іти́ (92)
ладу́
◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (кла́стися) на до́бре (на кра́ще)> *див.* іти́ (92)
ЛА́ЗИТИ
ла́зити
◊ У ногах (на колі́нах) ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.) див.* ла́зити (2)

ЛАКТОГЕ́Н
лактоге́н
△ Плацента́рний лактоге́н *див.* лактоге́н (1)
ЛА́СКА[1]
ла́ску
◊ Підхо́дити / підійти́ під ла́ску *див.* підхо́дити (1)
ЛА́ТКА
ла́тку
◊ [І] в підме́тки ([і] на ла́тку) не годи́тися *див.* годи́тися[1] (6)
ЛАТКИ́
ла́тку
◊ [І] в підме́тки ([і] на ла́тку) не годи́тися *див.* годи́тися[1] (6)
ЛЕБЕДИ́НИЙ
лебеди́на
◊ Лебеди́на пі́сня <Лебеди́ний спів> *див.* пі́сня (9)
лебеди́ний
◊ Лебеди́на пі́сня <Лебеди́ний спів> *див.* пі́сня (9)
ЛЕГКИ́Й
легке́
Легке́ пові́тря *див.* пові́тря (1)
легки́й
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
легкі́
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
легко́ї
◊ Жі́нка легко́ї поведі́нки <Ву́лична жі́нка *(рідко* ді́вка)> *див.* жі́нка (1)
ЛЕ́ГКО
ле́гко
◊ Ле́гко (пога́но, недо́бре *і т. ін.)* лежи́ть *див.* лежа́ти (10)
◊ Підніма́ти (бра́ти) / підня́ти (взя́ти), що ле́гко лежи́ть *див.* підніма́ти (3)
ЛЕ́ГШЕ
ле́гше
◊ Ле́гше на поворо́тах *див.* ле́гше (1)
ЛЕ́ДВЕ
ле́две
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)
ЛЕДЬ
ледь
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
ЛЕЖА́ТИ
лежа́ти
◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.) див.* лежа́ти (18)
◊ Лежа́ти на пле́чах *див.* лежа́ти (19)
◊ Лежа́ти на пове́рхні *див.* лежа́ти (20)
Лежа́ти пла́зом *див.* лежа́ти (5)
◊ Лежа́ти пласто́м *див.* лежа́ти (24)
лежи́ть
◊ Ле́гко (пога́но, недо́бре *і т. ін.)* лежи́ть *див.* лежа́ти (10)

◊ Підніма́ти (бра́ти) / підня́ти (взя́ти), що ле́гко лежи́ть *див.* підніма́ти (3)
ЛЕМІ́ШКА
лемі́шкою
◊ Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти
ЛЕТІ́ТИ
лети́ть
◊ Аж пі́на з ро́та (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.) див.* пі́на (1)
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.)* пі́р'я лети́ть (розлі́тається, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.) див.* пі́р'я (1)
леті́ти
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.) див.* іти́ (66)
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
ЛЕТЮ́ЧИЙ
летю́чий
Поцілу́нок руко́ю (повітря́ний, летю́чий) *див.* поцілу́нок
ЛИЗ
лиз
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] ли́зень (лиз, *рідше* лизь *і т. ін.)* злиза́в (лизну́в, позли́зував) *див.* ли́зень (2)
ЛИ́ЗЕНЬ
ли́зень
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] ли́зень (лиз, *рідше* лизь *і т. ін.)* злиза́в (лизну́в, позли́зував) *див.* ли́зень (2)
ЛИЗНУ́ТИ
лизну́в
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] ли́зень (лиз, *рідше* лизь *і т. ін.)* злиза́в (лизну́в, позли́зував) *див.* ли́зень (2)
ЛИЗЬ[1]
лизь
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] ли́зень (лиз, *рідше* лизь *і т. ін.)* злиза́в (лизну́в, позли́зував) *див.* ли́зень (2)
ЛИ́КО
ли́ко
◊ Плести́ ли́ко *див.* плести́ (3)
ЛИ́НУТИ
ли́нути
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.) див.* плисти́ (1)
ЛИС
ли́сом
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий (1)
ЛИСИ́ЦЯ
лиси́цею
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий (1)
ЛИСТ[2]
лист
Підписни́й лист *див.* лист[2] (5)
ЛИ́ТИ
ли́ти
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)

ЛИХИ́Й[1]

лиха́

◇ Бий / поби́й тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка *і т. ін.) див.* би́ти (19)

◇ Поби́ла лиха́ [та нещасли́ва] годи́на *див.* годи́на[1] (23)

лихе́

◇ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (48)

лихи́й

◇ Бода́й (щоб) його́ (тебе́, її́ *і т. ін.)* лихи́й узя́в (злиза́в, побра́в *і т. ін.) див.* лихи́й[1] (1)

◇ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний (1)

ЛИ́ХО[1]

ли́ха

◇ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)

◇ Да́лі (пода́лі) від гріха́ (від ли́ха) *див.* да́лі (3)

ЛИЦЕ́

лице́

◇ Піт залива́є / залив́ о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт (2)

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.) див.* плюва́ти (5)

лице́м

◇ Поверта́тися (оберта́тися, става́ти) / поверну́тися (оберну́тися, ста́ти) обли́ччям (лице́м) *див.* поверта́тися[1] (6)

◇ Показа́ти това́р (крам) лице́м *див.* пока́зувати (13)

лиця́

◇ У по́ті чола́ [свого́] <*рідко* У поту́ лиця́> *див.* піт (4)

ЛИША́ТИ

лиша́ти

◇ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) позаду (за собо́ю, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)

ЛИША́ТИСЯ

лиша́тися

◇ Залиша́тися (лиша́тися) / зали́шитися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду) *див.* залиша́тися (6)

ЛИШИ́ТИ

лиши́ти

◇ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) поза́ду (за собо́ю, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)

ЛИШИ́ТИСЯ

лиши́тися

◇ Залиша́тися (лиша́тися) / зали́шитися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду) *див.* залиша́тися (6)

◇ Лиши́тися (зали́шитися, *рідко* зоста́тися *і т. ін.)* при пі́ковому інтере́сі (при пі́кових інтере́сах) *див.* лиша́тися (6)

ЛІ́ВИЙ

лі́ве

◇ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див.* плече́ (8)

ЛІ́ЗТИ

лі́зе

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)

◇ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не піде́ (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к

лі́зти

◇ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* ляга́ти (3)

◇ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на про́бі́й) *див.* іти́ (67)

◇ Лі́зти / полі́зти в пля́шку *див.* лі́зти (20)

◇ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див.* іти́ (150)

лі́зуть

◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

ЛІЙ

ло́ю

◇ Підлива́ння олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ння (1)

◇ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти (1)

ЛІ́КОТЬ

лі́коть

◇ Відчува́ти (чу́ти) плече́ (лі́коть) *див.* відчува́ти (7)

◇ Показа́ти, почо́му лі́коть кваші *див.* пока́зувати (9)

ЛІ́НІЯ

лі́нією

◇ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

лі́нії

◇ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

ЛІТ[1]

літ

△ Позе́мний літ *див.* літ[1] (3)

ЛІТА́К

літака́

Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з паропла́ва, з літака́ *і т. ін.) див.* зніма́ти (2)

ЛІТА́ТИ

літа́ти

◇ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)

літа́ють

◇ Кру́ги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залі́тали (пішли́, заході́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

ЛІ́ТНІЙ

літня́

Лі́тня́ пого́да *див.* пого́да (1)

ЛОБ

лоб

◇ Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* під ку́лю *див.* підставля́ти (2)

◇ По́вний лоб *див.* лоб (11)

ло́ба

◇ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◇ Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* під ку́лю *див.* підставля́ти (2)

◇ Поголи́ти (обголи́ти) ло́ба (чу́ба, чупри́ну *і т. ін.) див.* поголи́ти (1)

ЛОВИ́ТИ

лови́ти

◇ Впійма́ти (пійма́ти, спійма́ти, злови́ти, засту́кати *і т. ін.)* / лови́ти на гаря́чому *див.* упійма́ти

◇ Лови́ти (бра́ти) / злови́ти (взя́ти, пійма́ти, спійма́ти *і т. ін.)* на гачо́к *див.* лови́ти (2)

◇ Лови́ти / злови́ти *(рідше* упійма́ти, пійма́ти *і т. ін.)* себе́ на ду́мці *див.* лови́ти (6)

◇ Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* в сі́ті *див.* лови́ти (11)

◇ Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* на сло́ві *див.* лови́ти (12)

◇ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

◇ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* лови́ти (20)

◇ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти на слизько́му *див.* пійма́ти (3)

◇ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.) див.* пійма́ти (6)

◇ Піти́ [на дно] ра́ків (ра́ки) лови́ти *див.* піти́ (25)

◇ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти

ЛОВИ́ТИСЯ

лови́тися

◇ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.)* / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.)* на му́шку *див.* попада́тися

ЛОГІ́ЧНИЙ

логі́чний

△ Логі́чний позитиві́зм *див.* позитиві́зм (1)

ЛО́ЖКА

ло́жкою

◇ Ло́жкою не пої́сти *див.* поїда́ти (3)

ло́жці

◇ [І] в ло́жці [води́] не спійма́єш (не пійма́єш) *див.* спійма́ти

ЛОМА́КА

лома́кою

◇ Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, кийо́м *і т. ін.*] спи́ну (пле́чі, ре́бра *і т. ін.) див.* грі́ти (4)

ЛОСК[2]

ло́ском

◇ Ки́дати / ки́нути (поки́нути) ло́ском *див.* ки́дати (24)

ЛО́ТОС

ло́тосу

△ По́за ло́тосу *див.* по́за[1] (2)

ЛУГ[1]

луг

◇ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)

ЛУКА́ВИЙ

лука́вий

◇ Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.) див.* лука́вий (2)

ЛУНА́

луна́

◇ Аж *(рідко* тільки) луна́ йде (розляга́ється, *рідше* гоготи́ть *і т. ін.)* / пішла́ (розляга́лася, *рідше* заготі́ла *і т. ін.) див.* луна́ (1)

ЛУ́СНУТИ

лу́снув

◇ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)

ЛЮ́ДИ
лю́ди
◊ Піти́ в лю́ди *див.* піти́ (18)
ЛЮ́ДСЬКИЙ
лю́дське́
Рід лю́дськи́й <Лю́дське́ пле́м'я> *див.* рід
лю́дськи́й
Рід лю́дськи́й <Лю́дське́ пле́м'я> *див.* рід
ЛЯГА́ТИ
ляга́є
◊ [Уве́сь] тяга́р лягає / ліг на пле́чі *див.* тяга́р
лягáти
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* лягáти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* лягáти (3)
◊ Іти́ (лягáти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зе́млю *див.* іти́ (68)
◊ Лягáти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* лягáти (9)
◊ Лягáти / лягти́ на пле́чі *див.* лягáти (13)
ЛЯГТИ́
ліг
◊ [Уве́сь] тяга́р лягає / ліг на пле́чі *див.* тяга́р
лягти́
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* лягáти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* лягáти (3)
◊ Іти́ (лягáти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зе́млю *див.* іти́ (68)
◊ Лягáти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* лягáти (9)
◊ Лягáти / лягти́ на пле́чі *див.* лягáти (13)
ЛЯ́ПАТИ
ля́пати
Плескáти *(розм.* ля́пати) / заплескáти *(розм.* заля́пати) в доло́ні *(рідше* рукáми, в ру́ки) *див.* плескáти (1)
ЛЯ́СИ
ля́си
◊ Ля́си підпускáти *див.* підпускáти (1)
ЛЯСК[1]
ляск
◊ Аж ляск іде́ / пішо́в <Аж ля́ски йду́ть / пішли́> *див.* ляск[1] (1)
ля́ски
◊ Аж ляск іде́ / пішо́в <Аж ля́ски йду́ть / пішли́> *див.* ляск[1] (1)
МАЙДА́НЧИК
майда́нчик
△ Відгоді́вельний майда́нчик <*рідко* Відгоді́вельна площа́дка> *див.* майда́нчик (6)
МАК
ма́ком
◊ Показáти (дáти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу) *див.* давáти (192)
МАКІ́ТРА
макі́тру
◊ Мáти поро́жню макі́тру на плечáх *див.* мáти[2] (82)
МАКІ́ТРИТИСЯ
макі́триться
◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колихáється, іде́) / закрути́вся (завертíвся, замакі́трився, заколихáвся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в очáх (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

МА́МА
ма́му
◊ Кат його́ (її́, їх *і т. ін.)* [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)
МАНДРО́НИ
мандро́ни
◊ Плести́ мандро́ни *див.* плести́ (4)
МАНИ́ТИ
мани́ти
◊ Кивáти (мани́ти) / кивну́ти (покивáти, помани́ти) па́льцем *див.* кивáти (1)
МА́РНЕ
ма́рне
◊ Іти́ / піти́ ма́рно (ма́рне, нама́рно, нама́рне) *див.* іти́ (99)
МА́РНО
ма́рно
◊ Іти́ / піти́ ма́рно (ма́рне, нама́рно, нама́рне) *див.* іти́ (99)
МАРТЕ́НІВСЬКИЙ
марте́нівська
△ Марте́нівська піч *див.* піч (6)
МАРШРУ́ТНИЙ
маршру́тний
Маршру́тний по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (4)
МА́СА
мас
△ Трансформа́ція пові́тряних мас *див.* трансформа́ція
ма́са
△ Пласти́чна ма́са *див.* ма́са (8)
МА́СЛЯНИЙ
ма́сляні
◊ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)
МАТЕРИ́НСЬКИЙ
матери́нська
△ Матери́нська пла́та *див.* пла́та[2] (2)
МАТЕРІА́ЛЬНИЙ
матеріа́льна
△ Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га *див.* перева́га (1)
МА́ТИ[1]
ма́ти
◊ І [рі́дна] ма́ти не впізнає́ (не пізнає́) / не впізнає́ (не пізнає́) *див.* ма́ти[1] (10)
МА́ТИ[2]
ма́ти
◊ Ма́ти [до́бру] го́лову на [плеча́х (на в'я́зах, *рідко* на ка́рку *і т. ін.)*] *див.* ма́ти[2] (48)
◊ Ма́ти за плечи́ма (за спи́ною) *див.* ма́ти[2] (58)
◊ Ма́ти пле́чі *див.* ма́ти[2] (80)
◊ Ма́ти поро́жню макі́тру на плеча́х *див.* ма́ти[2] (82)
Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі́) спо́кою (поко́ю, супоко́ю) *див.* зна́ти (4)
◊ Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, поді́бного, поді́бних) *див.* ма́ти[2] (134)
МА́ЦАТИ
ма́цати
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)
МАШИ́НА
маши́на
◊ Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися *і т. ін.)* маши́на *див.* маши́на (20)
МЕЖА́
межа́
△ Межа́ по́ділу *див.* межа́ (4)

МЕТА́
мети́
△ Підря́дне ре́чення мети́ *див.* ре́чення
МЕТА́Л
мета́л
◊ Пого́рджений *(рідко* презре́нний) мета́л *див.* мета́л (12)
МЕТА́ТИСЯ
мета́тися
◊ Губи́тися *(рідше* плу́татися, мета́тися *і т. ін.)* в здо́га́дках (у до́га́дках, у здо́гадах *і т. ін.) див.* губи́тися (1)
МЕТЛА́СЬКИЙ
метла́ська
△ Метла́ська пли́тка *див.* пли́тка (3)
МЕТНУ́ТИ
метну́ти
◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)
МЕЧ
меч
◊ Піднімáти (підіймáти, здіймáти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* піднімáти (6)
МИ
нас
◊ Піти́ в моги́лу (з життя́, від нас, до Бо́га *і т. ін.) див.* піти́ (19)
МИ́ЛО[1]
ми́ла
◊ Без ми́ла голи́ти / поголи́ти *див.* голи́ти (1)
ми́ло
◊ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)
МИР[1]
мир
○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)
мирі
Жи́ти в зла́годі (у ми́рі, у поко́ї, *заст.* в миру́) *див.* жи́ти (1)
миру́
Жи́ти в зла́годі (у ми́рі, у поко́ї, *заст.* в миру́) *див.* жи́ти (1)
МИР[2]
ми́ру
◊ Ходи́ти / піти́ по ми́ру *див.* ходи́ти
МИРОВИ́Й
мирову́
◊ Іти́ / піти́ на мирову́ *див.* іти́ (100)
МИСЛЬ
ми́слю
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) думка́ми (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
МИ́ТИСЯ
ми́тися
◊ Обливáтися (умивáтися, обмивáтися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* обливáтися (3)
МІ́ЗОК
мі́зками
◊ Ворушити / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками) *див.* воруши́ти (1)
мі́зком
◊ Воруши́ти / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками) *див.* воруши́ти (1)

МІЙ
моє́
◊ Моє́ (на́ше) поважа́ння *див.* поважа́ння (1)
моє́ї
◊ По́ки си́ли [моє́ї (своє́ї)] *див.* по́ки (2)
моє́му
Ві́рте / пові́рте [моє́му] сло́ву *див.* ві́рити (2)
мої́й
◊ Твоя́ ха́та мої́й ха́ті троюрі́дний по́гріб *див.* ха́та
МІКРОХВИЛЬОВИЙ
мікрохвильова́
△ Мікрохвильова́ піч *(розм.* пі́чка) *див.* піч (7)
МІ́ЛКО
мі́лко
◊ Мі́лко пла́вати *див.* пла́вати (1)
МІЛЬЙОНЕ́Р
мільйоне́р
Підпі́льний мільйоне́р *див.* мільйоне́р (1)
МІ́НА[1]
мі́на
◊ До́бра мі́на при пога́ній грі *див.* мі́на[1] (1)
мі́ну
◊ Роби́ти до́бру мі́ну при пога́ній (недо́брій) грі *див.* роби́ти
МІНІМА́ЛЬНИЙ
мініма́льна
△ Мініма́льна заробі́тна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (3)
МІ́РА
мі́рою
По́вною мі́рою *див.* мі́ра (5)
МІ́РЯТИ
мі́ряти
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)
МІ́РЯТИСЯ
мі́рятися
◊ Помі́рятися / мі́рятися з плече́м *див.* помі́рятися
МІСТ
міст
△ Пішохі́дний міст *див.* міст (5)
МІ́СТО[1]
мі́сто
Повіто́ве мі́сто *див.* мі́сто[1] (2)
МІ́СЦЕ
мі́сце
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
мі́сці
◊ Хоч на мі́сці погиба́й *див.* погиба́ти (1)
мі́сця
△ Підря́дне ре́чення мі́сця *див.* ре́чення
МІ́СЯЦЬ
мі́сяць
По́вний мі́сяць <Мі́сяць у по́вні> *див.* мі́сяць (5)
МІХУ́Р
міху́р
△ Пла́вальний міху́р *див.* міху́р (2)
МІЦНИЙ
міцни́х
◊ Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в повода́х *і т. ін.)* *див.* трима́ти
МЛА
мли
◊ Ца́рство пітьми́ (тьми, мли) *див.* ца́рство

МО́ВА
мо́ви
◊ Позбу́тися мо́ви (язика́) *див.* позбува́тися[1] (4)
МОГИ́ЛА
моги́ли
◊ Не забу́ти дові́ку (пові́к, до моги́ли, до сме́рті *і т. ін.)* *див.* забува́ти (6)
моги́лу
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (3)
◊ Піти́ в моги́лу (з життя́, від нас, до Бо́га *і т. ін.)* *див.* піти́ (19)
МОГТИ́
міг
◊ Хто б поду́мав (міг поду́мати) *див.* хто[1]
МО́ДА[1]
мо́да
Пішла́ мо́да *див.* піти́ (8)
◊ Що [це] за мо́да [пішла́] *див.* мо́да[1] (3)
мо́ду
◊ Піти́ в мо́ду *див.* піти́ (41)
МО́ЖНА
мо́жна
◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)
МО́ЗОК
мі́зками
◊ Воруши́ти / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками) *див.* воруши́ти (1)
мо́зком
◊ Воруши́ти / ворухну́ти (поворуши́ти, поворухну́ти) мо́зком (мі́зком, мі́зками) *див.* воруши́ти (1)
◊ Поверта́ти / поверну́ти [свої́м] ро́зумом (мо́зком) *див.* поверта́ти[1] (17)
МОЗО́ЛЬ
мозоля́ми
◊ Добува́ти / добу́ти [свої́м] горбо́м ([крива́вими] мозоля́ми, [крива́вим] по́том) *див.* добува́ти (2)
МОЗО́ЛЯ
мозоля́ми
◊ Добува́ти / добу́ти [свої́м] горбо́м ([крива́вими] мозоля́ми, [крива́вим] по́том) *див.* добува́ти (2)
МО́КРИЙ
мо́крий
Мо́крий (мокрі́сінький) від по́ту *див.* мо́крий (1)
МОКРІ́СІНЬКИЙ
мокрі́сінький
Мо́крий (мокрі́сінький) від по́ту *див.* мо́крий (1)
МОЛЕ́БЕНЬ
моле́бень
Подя́чний моле́бень *див.* моле́бень (1)
МОЛОТО́К
молото́к
△ Пневмати́чний молото́к *див.* молото́к (3)
МОМЕ́НТ
моме́нт
◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.)* *див.* пійма́ти (6)
МОНЕ́ТА
моне́тою
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)

МОРА́ЛЬ
мора́ль
△ Подві́йні станда́рти <Подві́йна мора́ль> *див.* станда́рт
МО́РЕ
мо́ря
◊ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти (2)
МОРО́З[1]
моро́з
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (5)
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (6)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (7)
◊ Моро́з із-за (з-за) плече́й бере́ *див.* моро́з[1] (8)
◊ Моро́з хапа́є (хапа́в) / вхопи́в за пле́чі *див.* моро́з[1] (11)
◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (12)
моро́зом
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.)* *див.* поде́рти (1)
МОРО́ЗЕ́ЦЬ[1]
моро́зе́ць
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (5)
МОРО́КА
моро́ка
◊ Бий / побі́й тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка *і т. ін.)* *див.* би́ти (19)
МОРСЬКИ́Й
морська́
△ Морська́ піхо́та *див.* піхо́та (1)
морськи́й
△ Морськи́й піхоти́нець *див.* піхоти́нець (1)
МОТА́ТИСЯ
мота́ється
◊ Язи́к по́за ву́хами (по́за вуши́ма, че́рез плече́) теліпа́ється (мота́ється) *див.* язи́к
МОТУ́ЗКА
моту́зки
◊ З піску́ моту́зки (моту́зку) су́чить (су́че) *див.* сука́ти
моту́зку
◊ З піску́ моту́зки (моту́зку) су́чить (су́че) *див.* сука́ти
МОХ
мо́хом
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце
МРІ́ЙНИЙ[1]
мрі́йна
◊ [Мрі́йна] поволо́ка спа́ла з оче́й *див.* поволо́ка[2] (1)

МУ́КА
му́ки
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́ння́)] *див.* випива́ти (1)
МУРА́ШКА
мура́шки
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побігли (пробігли, забігали, полізли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́ча́х полізла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
МУРА́ШКИ
мура́шки
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побігли (пробігли, забігали, полізли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́ча́х полізла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
МУРАШНЯ́
мурашня́
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побігли (пробігли, забігали, полізли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́ча́х полізла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
МУСТЬЄ́РСЬКИЙ
мустьє́рський
△ Мустьє́рський плювіа́л *див.* плювіа́л (1)
МУ́ФЕЛЬНИЙ
му́фельна
△ Му́фельна піч *див.* піч (8)
МУ́ШКА[2]
му́шку
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.)* / попада́тися (попада́ти, лови́тися *і т. ін.)* на му́шку *див.* попада́тися
М'ЯЗ
м'яз
△ Триголо́вий м'яз плеча́ *див.* м'яз (6)
М'ЯКИ́Й
м'яке́
△ М'яке́ піднебі́ння *див.* піднебі́ння (1)
НАБА́ЧИТИСЯ
наба́читися
◊ Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту> *див.* поба́чити (4)
НАБИРА́ТИ
набира́ти
◊ Набира́ти / набра́ти пло́ті і кро́ві *див.* набира́ти (7)
НАБИ́ТИЙ
наби́та
◊ По́вна (непоро́жня, наби́та *і т. ін.)* кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (7)
наби́тий
◊ Наби́тий (по́вний) гамане́ць *див.* гамане́ць (1)
НАБРА́ТИ
набра́ти
◊ Набира́ти / набра́ти пло́ті і кро́ві *див.* набира́ти (7)
НАБУВА́ТИ[1]
набува́ти
Набува́ти по́зи (поз) *див.* набува́ти[1] (3)

НАВЕРЗТИ́
наверзти́
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)
НАВІ́КИ
наві́ки
◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)
НАВІ́СИТИ[1]
наві́сити
◊ Ві́шати (кле́їти) / пові́сити (накле́їти, наві́сити) ярли́к *див.* ві́шати (2)
НАВКО́ЛІШКАХ
навко́лішках
Плазува́ти на колі́нах (навко́лішках, *рідше* навко́люшках) *див.* плазува́ти (2)
НАВКО́ЛЮШКАХ
навко́люшках
Плазува́ти на колі́нах (навко́лішках, *рідше* навко́люшках) *див.* плазува́ти (2)
НАВО́ДИТИ
наво́дити
Наво́дити на підозрі́ння (на підо́зру) *див.* наво́дити (5)
НАВПРИ́СЯДКИ
навпри́сядки
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.)* *див.* іти́ (32)
НАВПРОСТЕ́ЦЬ
навпросте́ць
◊ Іти́ / піти́ навпросте́ць (навпрошки́) *див.* іти́ (93)
НАВПРОШКИ́
навпрошки́
◊ Іти́ / піти́ навпросте́ць (навпрошки́) *див.* іти́ (93)
НАВСПРА́ВЖКИ
навспра́вжки
◊ Сприйма́ти *(рідко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
НАВШПИ́НЬКИ
навшпи́ньки
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'я́стися, підня́тися *і т. ін.)* *див.* става́ти
НАГОВОРИ́ТИ
наговори́ти
◊ Нагомоні́ти (наговори́ти, нащебета́ти *і т. ін.)* по́вну ха́ту (по́вні ву́ха) *див.* нагомоні́ти (1)
НАГОМОНІ́ТИ
нагомоні́ти
◊ Нагомоні́ти (наговори́ти, нащебета́ти *і т. ін.)* по́вну ха́ту (по́вні ву́ха) *див.* нагомоні́ти (1)
НАГОРОДИ́ТИ[2]
нагороди́ти
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)
НАГО́РУ
наго́ру
◊ Виплива́ти (винира́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на пове́рхню (наго́ру, на чи́сту во́ду) *див.* виплива́ти (1)

НАГРІВА́ТИ
нагріва́ти
◊ Грі́ти *(рідше* нагріва́ти) / нагрі́ти (погрі́ти) ру́ки *див.* грі́ти (5)
НАГРІ́ТИ
нагрі́ти
◊ Грі́ти *(рідше* нагріва́ти) / нагрі́ти (погрі́ти) ру́ки *див.* грі́ти (5)
НАДАВА́ТИ[1]
надава́ти
Надава́ти кни́шів (поти́личників, плескачі́в *і т. ін.)* *див.* надава́ти[1] (1)
НАДЗВИЧА́ЙНИЙ
надзвича́йний
△ Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л *див.* посо́л
НАДІ́Я
наді́ї
◊ Подава́ти / пода́ти наді́ю (наді́ї) *див.* подава́ти[1] (11)
наді́ю
Плека́ти (пе́сти́ти) наді́ю [в се́рці] *див.* плека́ти (1)
◊ Подава́ти / пода́ти наді́ю (наді́ї) *див.* подава́ти[1] (11)
НАДХМА́РНИЙ
надхма́рні
◊ Будува́ти повітря́ні (надхма́рні) за́мки *див.* будува́ти (3)
НАЗА́Д
наза́д
◊ Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) ко́лесо істо́рії *див.* зупиня́ти (4)
◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1] (13)
◊ Поверта́ти / поверну́ти сло́во [наза́д] *див.* поверта́ти[1] (18)
НАЗУ́СТРІЧ
назу́стріч
◊ Іти́ / піти́ назу́стріч *див.* іти́ (95)
◊ Іти́ / піти́ назу́стріч сме́рті *див.* іти́ (96)
НАЙБІ́ЛЬШИЙ
найбі́льшою
У всій [сво́їй (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усіє́ю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́ (3)
НАЙМЕ́НШИЙ
наймé́нших
○ До [наймé́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)
наймé́ншого
◊ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) наймé́ншого о́пору *див.* іти́ (141)
НА́ЙМИ
на́йми
Іти́ / піти́ в на́йми *див.* іти́ (22)
НАКЛЕ́ЇТИ
накле́їти
◊ Ві́шати (кле́їти) / пові́сити (накле́їти, наві́сити) ярли́к *див.* ві́шати (2)
НАЛІ́ВО
налі́во
◊ Ходи́ти / піти́ (сходи́ти) налі́во *див.* ходи́ти
НАЛІ́Т
налі́т
Пові́тряний налі́т *див.* налі́т (2)
НАМА́РНЕ
нама́рне
◊ Іти́ / піти́ ма́рно (ма́рне, нама́рно, нама́рне) *див.* іти́ (99)

НАМА́РНО

нама́рно

◇ Іти́ / піти́ ма́рно (ма́рне, нама́рно, нама́рне) *див.* іти́ (99)

НАНІВЕ́ЦЬ

наніве́ць

◇ Піти́ (оберну́тися) наніве́ць (вніве́ць) *див.* піти́ (26)

НАПЛЕСТИ́

наплести́

◇ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)

НАПЛЮВА́ТИ

наплюва́ти

◇ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, ме́жи́ о́чі *і т. ін.)* *див.* плюва́ти (2)

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ду́шу *див.* плюва́ти (3)

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в кри́ни́цю *див.* плюва́ти (4)

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.)* *див.* плюва́ти (5)

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти, *рідше* начха́ти) в борщ (в ка́шу) *див.* плюва́ти (6)

◇ Плюва́ти (чха́ти) / наплюва́ти (начха́ти) з висо́кого де́рева (з висо́кої дзвіни́ці) *див.* плюва́ти (7)

◇ Плю́нути (наплюва́ти) і розте́рти *див.* плю́нути (3)

НАПОЛЕО́НІВСЬКИЙ

наполео́нівські

◇ Наполео́нівські пла́ни *див.* план[1] (5)

НАПРОЛО́М

напроло́м

◇ Іти́ / піти́ напроло́м *див.* іти́ (105)

НАПУСКА́ТИ

напуска́ти

◇ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

НАПУСТИ́ТИ

напусти́ти

◇ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

НАПУТИ́ТИ

напути́в

◇ Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.)* *див.* лука́вий (2)

НАРО́Д

наро́д

◇ Іти́ / піти́ в наро́д *див.* іти́ (79)

НАРЯ́Д[2]

наря́д

Наря́д по́за че́ргою <Позачерго́вий наря́д> *див.* наря́д[2] (1)

НАСВАРИ́ТИ

насвари́ти

◇ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

НАСВАРИ́ТИСЯ

насвари́тися

◇ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

НАСИ́ЛУ

наси́лу

◇ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (ворушити, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)

◇ Ле́две (наси́лу) переводи́ти / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)

НАСИСА́ТИСЯ

насиса́тися

◇ Насиса́тися / насса́тися кро́ві (по́ту, сліз) *див.* насиса́тися (1)

НАСЛІДКО́ВИЙ

наслідко́ве

△ Підря́дне наслідко́ве ре́чення *див.* ре́чення

НАССА́ТИСЯ

насса́тися

◇ Насиса́тися / насса́тися кро́ві (по́ту, сліз) *див.* насиса́тися (1)

НАСТА́ВИТИ[1]

наста́вити

◇ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)

НАСТАВЛЯ́ТИ[1]

наставля́ти

◇ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)

НАТУ́РА

нату́ра

◇ Поети́чна нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра (4)

НАТУРА́ЛЬНИЙ

натура́льний

△ Натура́льний пода́ток *див.* пода́ток (3)

НА́ТЯГ

на́тяг

△ Поверхне́вий на́тяг *див.* на́тяг (1)

НА́ТЯК

на́тяк

Подава́ти / пода́ти на́тяк *див.* подава́ти[1] (5)

НАЦІ́ЛИТИ

наці́лити

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

НАЦІ́ЛИТИСЯ

наці́литися

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

НАЦІ́ЛЮВАТИ

наці́лювати

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

НАЦІ́ЛЮВАТИСЯ

наці́люватися

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

НАЧХА́ТИ

начха́ти

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти, *рідше* начха́ти) в борщ (в ка́шу) *див.* плюва́ти (6)

НАШ

на́ше

◇ Моє́ (на́ше) поважа́ння *див.* поважа́ння (1)

на́шого

◇ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах

на́шому

◇ Дай Бо́же на́шому теля́ті во́вка з'ї́сти (пійма́ти)! *див.* дава́ти (125)

◇ На́шому ти́нові двою́рідний пліт *див.* пліт (2)

НАЩЕБЕТА́ТИ

нащебета́ти

◇ Нагомоні́ти (наговори́ти, нащебета́ти *і т. ін.)* по́вну ха́ту (по́вні ву́ха) *див.* нагомоні́ти (1)

НЕБЕСА́

небе́с

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* до небе́с *див.* підно́сити (6)

НЕ́БО

не́бо

◇ Іти́ / піти́ на не́бо *див.* іти́ (101)

не́бом

◇ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)

НЕБУТТЯ́

небуття́

◇ Відійти́ (піти́) / відхо́дити (іти́) в небуття́ *див.* відхо́дити (7)

НЕВИ́ЇЗД

неви́їзд

Підпи́ска про неви́їзд *див.* підпи́ска (1)

НЕДАЛЕ́КО

недале́ко

◇ Недале́ко втекти́ (піти́) *див.* утіка́ти[1]

НЕДІ́ЮЧИЙ

неді́ючий

△ Зга́слий (пога́слий, неді́ючий) вулка́н *див.* вулка́н (3)

НЕДО́БРЕ

недо́бре

◇ Ле́гко (пога́но, недо́бре *і т. ін.)* лежи́ть *див.* лежа́ти (10)

НЕДО́БРИЙ

недо́брій

◇ Роби́ти до́бру мі́ну при пога́ній (недо́брій) грі *див.* роби́ти

НЕДО́ГАРОК

недо́гарок

△ Пірі́тний (колчеда́новий) недо́гарок *див.* недо́гарок (1)

НЕЗЕМНИ́Й

неземна́

Позазе́мна (неземна́) цивіліза́ція *див.* цивіліза́ція

НЕМА́

нема́

◇ [І] на позі́р нема́ (нема́є) *див.* нема́ (21)

◇ Нема́ куди́ пода́тися *див.* нема́ (33)

◇ Погибе́лі на те́бе (на вас, на ньо́го *і т. ін.)* нема́ (нема́є) *див.* поги́бель (3)

НЕМА́Є

нема́є

◇ [І] на позі́р нема́ (нема́є) *див.* нема́ (21)

◇ Погибе́лі на те́бе (на вас, на ньо́го *і т. ін.)* нема́ (нема́є) *див.* поги́бель (3)

НЕМА́ЛО

нема́ло

◇ Ба́чити / поба́чити [бага́то (нема́ло)] сві́ту (світі́) *див.* ба́чити (5)

НЕПОЄ́ДНУВАНИЙ
непоє́днуване
Поє́днувати / поєдна́ти непоє́днуване *див.* поє́днувати (1)
НЕПОРО́ЖНІЙ
непоро́жня
◊ По́вна (непоро́жня, наби́та *і т. ін.)* кишеня́ (кали́тка) *див.* кишеня́ (7)
НЕПОСИ́ЛЬНИЙ
непоси́льним
◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.)*] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти (9)
НЕПРЯМИ́Й
непрями́й
△ Непрями́й пода́ток *див.* пода́ток (4)
НЕСПРА́ВЖНІЙ
несправжній
△ Несправжній плід *див.* плід (3)
НЕСТИ́
несе́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за течією (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
нести́
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х плеча́х (на собі́) *див.* виво́зити (3)
НЕЩАСЛИ́ВИЙ
нещасли́ва
◊ Побила лиха́ [та нещасли́ва] годи́на *див.* годи́на[1] (23)
НИ́ВА
ни́ву
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.)* *див.* полива́ти
НИЗА́ТИ
низа́ти
◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)
◊ Низа́ти плечи́ма *див.* низа́ти (2)
НИЗЬКИ́Й
низько́го
△ Звук низько́го підня́ття *див.* звук (5)
НИ́ТКА
нитки́
◊ Пійма́ти ни́тку (нитки́) *див.* пійма́ти (4)
ни́тку
◊ Пійма́ти ни́тку (нитки́) *див.* пійма́ти (4)
НИ́ТОЧКА
ни́точці
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на волоси́нці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
НИ́ШПОРИТИ
ни́шпорити
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* ни́шпорити (1)
НИ́ШПОРКА
ни́шпорках
Піти́ / ходи́ти по ни́шпорках *див.* піти́ (7)
НІГТЬОВИ́Й
нігтьова́
△ Нігтьова́ пласти́на *див.* пласти́на (1)
НІ́ДЕ
ні́де
◊ Ні́де гріха́ ді́ти (поді́ти) *див.* діва́ти (2)
◊ Ні́де (ні́як) [було́] поверну́тися *див.* поверта́тися[1] (4)
◊ Ні́де пра́вди поді́ти *див.* поді́ти (1)

НІ́ЖКА
ні́жки
Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.)* / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.)* на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.)* *див.* спина́тися
ні́жку
◊ Підставля́ти / підста́вити но́гу (ні́жку) *див.* підставля́ти (3)
НІС
ніс
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на квінту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
◊ Води́ти / поводи́ти за ніс (за но́са, *рідко* за ки́рпу) *див.* води́ти (7)
◊ Підлата́ти ніс (носи́) *див.* підла́тувати (1)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)
но́са
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на квінту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
◊ Води́ти / поводи́ти за ніс (за но́са, *рідко* за ки́рпу) *див.* води́ти (7)
◊ [І] кома́р но́са не підто́чить *див.* кома́р (1)
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)
◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
◊ Пока́зувати / показа́ти но́са *див.* пока́зувати (18)
носа́ми
◊ Пово́дити / повести́ но́сом (носа́ми) *див.* пово́дити[1] (6)
носи́
◊ Підлата́ти ніс (носи́) *див.* підла́тувати (1)
◊ Повіша́ти носи́ *див.* повіша́ти (1)
но́сом
◊ Пово́дити / повести́ но́сом (носа́ми) *див.* пово́дити[1] (6)
Сьо́рба́ти (підсьо́рбувати) / сьорбну́ти (підсьорбну́ти) но́сом *див.* сьо́рба́ти
НІСЕНІ́ТНИЦЯ
нісені́тниць
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)
нісені́тницю
◊ Плести́ (верзти́, городи́ти *і т. ін.)* нісені́тницю (дурни́цю, ка́зна-що *і т. ін.)* / наплести́ (наверзти́, нагороди́ти *і т. ін.)* нісені́тниць (дурни́ць, ка́зна-чого́ *і т. ін.)* *див.* плести́ (2)
НІЧО́ГО
нічо́го
◊ Нічо́го поді́бного *див.* нічо́го (3)
◊ Що [ж] (нічо́го не) поді́єш *див.* поді́яти (2)
НІЩО́
нічо́го
◊ Не позна́чилося нічо́го *див.* познача́тися (1)
НІ́ЯК
ні́як
◊ Ні́де (ні́як) [було́] поверну́тися *див.* поверта́тися[1] (4)

НІЯ́КИЙ
нія́ким
◊ Нія́ким по́битом *див.* по́бит (2)
НОВИ́Й
нови́й
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
◊ Повія́в нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Повія́ло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м), *безос.*> *див.* ві́тер (18)
нови́м
◊ Повія́в нови́й (сві́жий) ві́тер (вітере́ць) <Повія́ло нови́м (сві́жим) ві́тром (вітерце́м), *безос.*> *див.* ві́тер (18)
НОГА́
ніг
◊ [Аж] не чу́ти (не відчува́ти) ніг (підошо́в) [під собо́ю] *див.* чу́ти
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.)* під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
◊ Земля́ ті́ка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підошо́в) *див.* земля́ (21)
◊ З ніг позбива́тися *див.* позбива́тися (1)
Повали́ти з ніг *див.* пова́лювати (1)
◊ Повали́тися в но́ги (до ніг) *див.* повали́тися[1] (2)
Позбива́ти з ніг *див.* позбива́ти (1)
Позва́лювати з ніг *див.* позва́лювати (1)
нога́
◊ Нога́ не підніма́ється (не підійма́ється) *див.* нога́ (19)
нога́ми
◊ Ґрунт (земля́) хита́ється (повзе́, су́неться *і т. ін.)* під нога́ми *чиї́ми* <Ґрунт попо́вз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.)* / ви́писати кре́нделі *(рідко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́ (5)
◊ Плу́тати (пле́нтатися) нога́ми *див.* плу́тати (3)
◊ Плу́татися (верті́тися) під нога́ми *див.* плу́татися (2)
Плу́татися нога́ми *див.* плу́татися (1)
нога́х
Плазува́ти в нога́х *див.* плазува́ти (1)
◊ У нога́х (на колі́нах) ла́зити (по́взати, валя́тися *і т. ін.)* *див.* ла́зити (2)
но́ги
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
◊ Зрива́тися (схо́плюватися, підхо́плюватися *і т. ін.)* / зірва́тися (зметну́тися, схопи́тися *і т. ін.)* на рі́вні ([рі́вні] но́ги) *див.* зрива́тися (5)
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересува́ти (1)
◊ Но́ги на пле́чі *див.* нога́ (24)
◊ Но́ги пле́нтаються *див.* нога́ (27)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на но́ги *див.* підніма́ти (4)
◊ Повали́тися в но́ги (до ніг) *див.* повали́тися[1] (2)
◊ Повідкида́ти но́ги (*вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.*) *див.* повідкида́ти (1)
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рівні] но́ги *див.* позрива́тися (1)
◊ По́ки (до́ки) но́сять (слу́жать) но́ги *див.* нога́ (32)
◊ Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) / става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти
◊ Топта́ти (підто́птувати) / підтопта́ти під но́ги *див.* топта́ти
◊ Узя́ти но́ги на пле́чі *див.* узя́ти
◊ Щоб (бода́й) но́ги повсиха́ли <Хай (неха́й) но́ги повсиха́ють> *див.* нога́ (37)

ноги́
◊ Не пока́зувати / не показа́ти ноги́ *див.* пока́зувати (3)
◊ Поби́ти до ноги́ *див.* поби́ти (3)

но́гу
◊ Підставля́ти / підста́вити но́гу (ні́жку) *див.* підставля́ти (3)

НОЖЕНЯ́
ноженя́та
Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.*) / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.*) на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.*) *див.* спина́тися

НОЖЕНЯ́ТА
ноженя́та
Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.*) / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.*) на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.*) *див.* спина́тися

НОЖЕНЯ́ТКА
ноженя́тка
Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.*) / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.*) на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.*) *див.* спина́тися

НОМІНА́ЛЬНИЙ
номіна́льна
△ Номіна́льна заробі́тна пла́та *див.* пла́та[1] (4)

НОСИ́ТИ
носи́ти
◊ За плечи́ма (за спи́ною) не носи́ти <Не за собо́ю носи́ти> *див.* носи́ти (2)

но́сять
◊ По́ки (до́ки) но́сять (слу́жать) но́ги *див.* нога́ (32)

НОСИ́ТИСЯ
носи́тися
◊ Носи́тися в пові́трі *див.* носи́тися (1)

НОСО́К
носки́
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.*) *див.* става́ти

НУДИ́СТСЬКИЙ
нуди́стський
Нуди́стський пляж *див.* пляж (1)

НУЛЬ
нуль
◊ Абсолю́тний (по́вний) нуль *див.* нуль (4)

ОББИ́ТИ
обби́ти
◊ Обби́ти пі́р'я *див.* обби́ва́ти (2)

ОББІГА́ТИ
оббіга́ти
◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

ОББІ́ГТИ
оббі́гти
◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

ОБВЕСТИ́
обвести́
◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обво́дити (3)

ОБВИНУВА́ЧЕНИЙ
обвинува́чених
◊ Сиді́ти (бу́ти) на ла́ві підсу́дних (обвинува́чених) *див.* сиді́ти

ОБВО́ДИТИ
обво́дити
◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обво́дити (3)

ОБГОЛИ́ТИ
обголи́ти
◊ Поголи́ти (обголи́ти) ло́ба (чу́ба, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* поголи́ти (1)

ОБДАВА́ТИ
обдава́ти
◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

ОБДАРО́ВУВАТИ
обдаро́вувати
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.*) *див.* обдаро́вувати (1)

ОБДАРУВА́ТИ
обдарува́ти
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.*) *див.* обдаро́вувати (1)

ОБДА́ТИ
обда́ти
◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

ОБЕРНУ́ТИ
оберну́ти
◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.*) *див.* оберта́ти (2)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.*) *див.* поверта́ти[1] (2)

ОБЕРНУ́ТИСЯ
обе́рнешся
◊ Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.*) *див.* оберта́тися (5)

оберни́ся
◊ Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.*) *див.* оберта́тися (5)

оберну́ся
◊ Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.*) *див.* оберта́тися (5)

оберну́тися
Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, ста́ти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* оберта́тися (4)
◊ Піти́ (оберну́тися) наніве́ць (вніве́ць) *див.* піти́ (26)
◊ Поверта́тися (оберта́тися, става́ти) / поверну́тися (оберну́тися, ста́ти) обли́ччям (лице́м) *див.* поверта́тися[1] (6)

ОБЕРТА́ТИ
оберта́ти
◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.*) *див.* оберта́ти (2)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.*) *див.* поверта́ти[1] (2)

ОБЕРТА́ТИСЯ
оберта́тися
Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, ста́ти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* оберта́тися (4)
◊ Поверта́тися (оберта́тися, става́ти) / поверну́тися (оберну́тися, ста́ти) обли́ччям (лице́м) *див.* поверта́тися[1] (6)

О́БЕРТОМ
о́бертом
◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертı́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Голова́ [йде́ (хо́дить)] / [пішла́ (захо́ди́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.*) *див.* голова́ (17)
◊ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)

ОБ'Є́КТ
об'є́кт
△ Об'є́кт пізна́ння *див.* об'є́кт (4)

ОБ'ЄКТИ́ВНИЙ[1]
об'єкти́вні
△ Об'єкти́вні показники́ *див.* пока́зник (1)

ОБ'Є́М
об'є́мі
○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі (*заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

ОБІ́Д
обі́д
Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.*)] *див.* со́нце

ОБІЙМА́ТИ
обійма́ти
◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.*) *див.* обійма́ти (1)

ОБІЙНЯ́ТИ
обійня́ти
◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.*) *див.* обійма́ти (1)

ОБІ́РУЧ
обі́руч
◊ Обі́руч не піднести́ <Й не піднесе́ш> *див.* підно́сити (2)

ОБІТЕ́РТИ
обіте́рти
◊ Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́ *див.* обтира́ти (1)

ОБІЦЯ́НКА
обіця́нками
◊ Годува́ти обіця́нками (жда́никами, пожда́никами) *див.* годува́ти (6)

ОБЛИВА́ТИСЯ
облива́тися
◊ Облива́тися / обли́тися холо́дним по́том *див.* облива́тися (4)
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)
ОБЛИ́ТИЙ
обли́тий
◊ Обли́тий холо́дним по́том *див.* обли́тий (2)
ОБЛИ́ТИСЯ
обли́тися
◊ Облива́тися / обли́тися холо́дним по́том *див.* облива́тися (4)
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)
ОБЛИ́ЧЧЯ
обли́ччя
◊ Піт залива́є / залив о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт (2)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пи́ку *і т. ін.) див.* плюва́ти (5)
Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.) див.* поверта́ти[1] (2)
◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)
обли́ччям
◊ Поверта́тися (оберта́тися, става́ти) / поверну́тися (оберну́тися, ста́ти) обли́ччям (лице́м) *див.* поверта́тися[1] (6)
О́БЛІК
о́блік
△ Податко́вий о́блік *див.* о́блік (3)
ОБЛЯМІ́ВОЧКА
облямі́вочкою
◊ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
ОБМА́ЦАТИ
обма́цати
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)
ОБМА́ЦУВАТИ
обма́цувати
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)
ОБМИВА́ТИСЯ
обмива́тися
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)
ОБМИ́ТИСЯ
обми́тися
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)
ОБМІ́НЮВАТИСЯ
обмі́нюватися
Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (2)
ОБМІНЯ́ТИСЯ
обміня́тися
Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (2)
ОБМІ́РЮВАТИ
обмі́рювати
◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)
ОБМІ́РЯТИ
обмі́ряти
◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)
ОБМІРЯ́ТИ
обміря́ти
◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)
ОБНІМА́ТИ
обніма́ти
◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)
ОБНЯ́ТИ
обня́ти
◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)
ОБО́Є
обома́
◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися (1)
ОБОРО́НА
оборо́на
△ Повітря́на оборо́на *див.* оборо́на (3)
ОБПАЛИ́ТИ
обпали́ти
◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)
ОБПА́ЛЮВАТИ
обпа́лювати
◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)
ОБПЕКТИ́
обпекти́
◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)
ОБПІКА́ТИ
обпіка́ти
◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)
ОБРО́К
обро́к
◊ Іти́ / піти́ на обро́к *див.* іти́ (102)
ОБРОСТА́ТИ
оброста́є
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (пороcло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
оброста́ти
◊ Оброста́ти / обрости́ пі́р'ям *див.* оброста́ти (2)
ОБРОСТИ́
оброcло́
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* оброcло́ (пороcло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
обрости́
◊ Оброста́ти / обрости́ пі́р'ям *див.* оброста́ти (2)
ОБСИ́ПАТИ
обси́пати
◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)
ОБСИПА́ТИ
обсипа́ти
◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)
ОБСИ́ПУВАТИ
обси́пувати
◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)
ОБСТА́ВИННИЙ
обста́винне
△ Підря́дне обста́винне ре́чення *див.* ре́чення
О́БСЯГ
о́бсязі
○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)
ОБТЕ́РТИ
обте́рти
◊ Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́ *див.* обтира́ти (1)
ОБУ́Х
обу́х
◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти (5)
ОБХОПИ́ТИ
обхопи́ти
◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* охо́плювати (1)
О́ВОЧ
о́воч
◊ Заборо́нений (зака́заний) плід *(рідше* о́воч) *див.* плід (5)
ОГЛО́БЛЯ
огло́блі
◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1] (13)
ОГОЛОСИ́ТИ
оголоси́ти
◊ Оголоси́ти (підня́ти) авра́л *див.* оголо́шувати (1)
ОГО́НЬ
ого́нь
◊ Підлива́ння олі́ї (оли́ви, ло́ю) у воно́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ння (1)
◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти (1)
ОГОРНУ́ТИ
огорну́ти
◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обво́дити (3)

ОГОРТА́ТИ
огорта́ти
◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* обво́дити (3)
ОДАРО́ВУВАТИ
одаро́вувати
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.)* *див.* обдаро́вувати (1)
ОДАРУВА́ТИ
одарува́ти
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.)* *див.* обдаро́вувати (1)
ОДВІ́РОК
одві́рка
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
одві́рок
◊ Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.)* *див.* підпира́ти (3)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
ОДЕ́Н
одна́
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)
одни́м
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
одного́
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
одному́
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих (2)
одну́
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати
ОДИ́Н
оди́н
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
одна́
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)
одни́м
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
одніє́ю
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
одного́
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
одному́
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих (2)
одну́
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати
ОДНА́
оди́н
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
одна́
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)
одни́м
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
одніє́ю
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
одного́
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
одному́
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих (2)
одну́
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати
ОДНЕ́
оди́н
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
одна́
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)
одни́м
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
одніє́ю
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
одного́
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
одному́
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих (2)
одну́
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати
ОДНІ́
оди́н
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
одна́
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)
одни́м
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
одніє́ю
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
одного́
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
одному́
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих (2)
одну́
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати
ОДНО́
оди́н
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
одна́
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть (3)
одни́м
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
одніє́ю
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
одного́
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
одному́
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих (2)
одну́
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати
ОЗНАЧА́ЛЬНИЙ
означа́льне
△ Означа́льне підря́дне ре́чення *див.* ре́чення
ОКЕА́Н
океа́н
Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)
О́КО[1]
ві́чі
◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Не поба́чити в ві́чі *див.* поба́чити (1)
◊ Плига́ти у ві́чі *див.* плига́ти (1)
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, ме́жи о́чі *і т. ін.)* *див.* плюва́ти (2)
о́ко
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.)* *див.* зверта́ти (3)
◊ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (48)
◊ О́ко (по́гляд) спочиває <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)
◊ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний (1)
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти
◊ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рі́дше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.)* *див.* вико́лювати (1)
о́ком
◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рі́дше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком> *див.* диви́тися (16)
◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)
◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)
◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)
◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* ни́шпорити (1)
◊ Обби́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)
◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)
◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)
◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)
◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* охо́плювати (1)
◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1] (3)
◊ Побли́скувати [очи́ма (о́ком)] *див.* побли́скувати (1)
◊ Пово́дити / повести́ очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1] (7)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати
◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* скида́ти
◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

оча́м

◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м *див.* ві́рити (4)

оча́х

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)
◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залі́тали (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)
◊ Піднести́ся в оча́х *див.* підно́ситися (1)
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рі́дше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити (8)

оче́й

◊ [Мрі́йна] поволо́ка спа́ла з оче́й *див.* поволо́ка[2] (1)
◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)
◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)
◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.)* оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)
◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зі́мкнути (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)
◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)
◊ Ні з плече́й, ні з оче́й *див.* плече́ (11)
◊ Оче́й не пока́зувати / не показа́ти *див.* пока́зувати (5)
◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сі́рка (Рябка́, во́вка *і т. ін.) див.* позича́ти (3)
Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти

очи́ма

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)
◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)
◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)
◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рі́дше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)
◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)
◊ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плече́ (4)
◊ Зні́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зні́зувати[2] (1)
◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)
◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)
◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)
◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)
◊ Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)
◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залі́тали (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)
◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)
Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)
◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* ни́шпорити (1)
◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* лови́ти (20)
◊ Обби́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)
◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обво́дити (3)
◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)
◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)
◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)
◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)
◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)
◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* охо́плювати (1)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1] (3)
◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти (1)
◊ Пе́стити очи́ма (по́глядом) *див.* пе́стити (1)
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рі́дше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити (8)
◊ Піти́ (погна́ти) світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́ (31)
◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити (3)
◊ Побі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* побі́гти (1)
◊ Побли́скувати [очи́ма (о́ком)] *див.* побли́скувати (1)
◊ Поверну́ти очи́ма *див.* поверта́ти[1] (8)
◊ Пово́дити / повести́ очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1] (7)
◊ Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* поглина́ти (1)
◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* пори́нати
◊ Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти
◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти
◊ Прироста́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* прироста́ти
◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити
◊ Проїда́ти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти
◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати
◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прониї́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, прошúти, пробурáвити *і т. ін.*) очúма (пóглядом) *див.* свердлúти
◊ Скидáти / скúнути óком (очúма, пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* скидáти
◊ Скóвзати / сковзнýти очúма (пóглядом) *див.* скóвзати
Стéжити (постéжити) очúма (пóглядом) *див.* стéжити
Стикáтися / зіткнýтися пóглядом (очúма) *див.* стикáтися
◊ Стріля́ти (стригти) / стрéльнути (стригнýти) очúма (óком, *рідше* пóглядом) *див.* стріля́ти
◊ Стрічáтися / стрíнутися (стрíтися) з очúма (пóглядом, пóглядами) *див.* стрічáтися
Упирáтися / упéртися очúма (пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* упирáтися[1]
◊ Учепúтися пóглядом (очúма) *див.* учепúтися

óчі
◊ Вбирáти очúма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)
◊ Вúдерти (повидирáти, вúдряпати, вúдрати) / видирáти (видря́пувати) óчі (банькú) [з лóба] *див.* видирáти (1)
◊ Відривáти / відірвáти óчі (пóгляд) *див.* відривáти[1] (3)
◊ Вп'я́лювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.*) / вп'я́лити (втýпити, встромúти, вп'ястú *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
◊ Дивúтися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подивúтися (глянути, зазирнýти, заглянути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) *див.* дивúтися (12)
◊ Заливáти / залúти (позаливáти) óчі (*грубо* слíпи, сліпакú) [горíлкою] *див.* заливáти (5)
◊ Затрúмувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затрúмати (зупинúти, спинúти) пóгляд (óчі) *див.* затрúмувати (3)
Звертáти / звернýти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір *і т. ін.*) *див.* звертáти (3)
◊ Звóдити / звестú óчі (пóгляд) *див.* звóдити (14)
Здáвлювати / здавúти повíки (óчі) *див.* здáвлювати (1)
◊ Зір (пóгляд) тóне <Óчі тóнуть> *див.* зір (3)
◊ Знімáти (здіймáти) / зня́ти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)
◊ Ітú / пітú світ зá очі *див.* ітú (116)
◊ Ловúти / піймáти (спіймáти, зловúти *і т. ін.*) пóгляд (*рідше* óчі) *див.* ловúти (13)
◊ На пóвні óчі *див.* óко[1] (54)
◊ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.*) / напустúти (пустúти, підпустúти *і т. ін.*) тумáну [в óчі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)
Націлити / націлювати óчі (зір, пóгляд) *див.* націлювати (1)
◊ Не знáти, кудú дівáти / дíти (подíти) óчі [від сóрому] *див.* знáти (34)
◊ Нехáй (хай, бодáй) повилáзять óчі *див.* óко[1] (61)
◊ Обертáти / обернýти [своí] óчі (пóгляд, зóри *і т. ін.*) *див.* обертáти (2)
◊ Опустúти (спустúти, потýпити, постáвити, встромúти, врúти *і т. ін.*) / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)
◊ Óчі (банькú) повитріщáти *див.* повитріщáти (1)
◊ Óчі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]> *див.* óко[1] (72)
◊ Óчі запухáють / запýхли (запýхнуть, позапухáли) *див.* óко[1] (81)
Óчі з поволóкою *див.* óко[1] (6)
◊ Óчі не відривáються <Пóгляд не відривáється> *див.* óко[1] (87)
◊ Óчі повернýлися / повертáються *див.* óко[1] (89)
◊ Óчі повилáзять (вúлізуть) *див.* óко[1] (90)
◊ Óчі (повíки) [аж (самí)] клéяться *див.* óко[1] (91)
◊ Óчі (пóгляди) зустрíлися (стрíлися) / зустрічáються (стрічáються) *див.* óко[1] (92)
◊ Óчі (пóгляди) схрестúлися / схрéщуються *див.* óко[1] (93)
◊ Óчі появúти (показáти) *див.* появля́ти
◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очúма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
Óчі (щóки) позатягáло *див.* позатягáти (1)
◊ Перевóдити / перевестú óчі (пóгляд) *див.* перевóдити (11)
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвестú (піднестú) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* підвóдити (10)
◊ Піт заливáє / залúв óчі (лицé, облúччя *і т. ін.*) *див.* піт (2)
◊ Пітú (погнáти) світ зá óчі (за очúма, у світ, світú *і т. ін.*) *див.* пітú (31)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в вíчі (в óчі, мéжи óчі *і т. ін.*) *див.* плювáти (2)
◊ Побáчити на [своí (влáсні)] óчі <Побáчити своíми (влáсними) очúма> *див.* побáчити (3)
◊ Повертáти / повернýти óчі *див.* повертáти[1] (16)
Повиймáти óчі *див.* повиймáти (1)
◊ Погáний (лихúй) на óко (на óчі) *див.* погáний (1)
◊ Покáзуватися / показáтися на óчі *див.* покáзуватися (1)
◊ Притягáти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* притягáти
◊ Смерть заглядáє (дúвиться, зазирáє *і т. ін.*) / загля́нула (подивúлась, зазирнýла *і т. ін.*) в óчі *див.* смерть
Упирáти / упéрти óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* упирáти[1]
◊ Ховáти / сховáти óчі (пóгляд) *див.* ховáти[1]
◊ Хоч óко (óчі) вúколи (*рідше* вúбий, вúйми, вúбери, повикóлюй *і т. ін.*) *див.* викóлювати (1)
◊ Чарувáти зір (пóгляд, óчі) *див.* чарувáти

ОЛИ́ВА
олúви
◊ Підливáння олíї (олúви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáння (1)
◊ Підливáти (доливáти) / підлúти (долúти) олíї (олúви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáти (1)

ОЛІ́Я
олíї
◊ Підливáти (доливáти) / підлúти (долúти) олíї (олúви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáти (1)

ОПЕКТИ́
опектú
◊ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.*) / обпектú (обпалúти, опектú *і т. ін.*) [своíм] пóглядом (очúма, зóром) *див.* обпікáти (1)

ОПЕРА́ЦІЯ
оперáція
△ Пластúчна оперáція *див.* оперáція (6)

ОПИНИ́ТИСЯ
опинúтися
◊ Опинúтися (побувáти) / опиня́тися в дурня́х (у дýрнях) *див.* опиня́тися (4)

ОПИНЯ́ТИСЯ
опиня́тися
◊ Опинúтися (побувáти) / опиня́тися в дурня́х (у дýрнях) *див.* опиня́тися (4)

ОПІКА́ТИ[1]
опікáти
◊ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.*) / обпектú (обпалúти, опектú *і т. ін.*) [своíм] пóглядом (очúма, зóром) *див.* обпікáти (1)

О́ПІР
óпору
◊ Ітú / пітú шляхóм (по лíнії, лíнією) наймéншого óпору *див.* ітú (141)

ОПУ́КА
опýкою
◊ Опýкою повалúтися *див.* повалúтися[1] (1)

ОПУСКА́ТИ
опускáти
◊ Вíшати (хню́пити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опустúти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див.* вíшати (5)
◊ Опустúти (спустúти, потýпити, постáвити, встромúти, врúти *і т. ін.*) / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ОПУСТИ́ТИ
опустúти
◊ Вíшати (хню́пити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опустúти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див.* вíшати (5)
◊ Опустúти (спустúти, потýпити, постáвити, встромúти, врúти *і т. ін.*) / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.*) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ОРА́ТИ
орáти
△ Орáти на (під) пар <Підіймáти пар (парú)> *див.* орáти (1)
Піднімáти (підіймáти, орáти *і т. ін.*) / підня́ти перелóги (перелíг, пластú, цілинý *і т. ін.*) *див.* піднімáти (1)

ОРБІ́ТНИЙ
орбíтний
△ Орбíтний покáзник *див.* покáзник (2)

О́РДЕНСЬКИЙ[1]
óрденська
Óрденська плáнка *див.* плáнка (1)

ОСИ́ПАТИ
осúпати
◊ Обсипáти (обсúпувати, осипáти) / обсúпати (осúпати) пóглядом (очúма) *див.* обсипáти (4)

ОСИПА́ТИ
осипáти
◊ Обсипáти (обсúпувати, осипáти) / обсúпати (осúпати) пóглядом (очúма) *див.* обсипáти (4)

ОСТА́ННІЙ

оста́нній

◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)

◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти

оста́ннім

◊ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

оста́ннього

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих (1)

ОСТРО́Г

остро́г

Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р *і т. ін.)* *див.* піти́ (2)

ОСЯГНУ́ТИ

осягну́ти

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* охо́плювати (1)

ОХОПИ́ТИ

охопи́в

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт (7)

охопи́ти

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* охо́плювати (1)

ОХО́ПЛЮВАТИ

охо́плює

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт (7)

ОЧКУ́Р

очкурі́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПАВУТИ́НА

павути́ну

◊ Плести́ (снува́ти, спліта́ти *і т. ін.)* павути́ння (павути́ну) *див.* плести́ (9)

ПАВУТИ́ННЯ

павути́ння

◊ Плести́ (снува́ти, спліта́ти *і т. ін.)* павути́ння (павути́ну) *див.* плести́ (9)

ПА́ДАТИ

па́дає

Підо́зра па́дає / впаде́ *див.* підо́зра (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р

ПА́ЗУР

па́зурі

◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (ки́гті, ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати (10)

ПА́ЗУХА

па́зухою

◊ Аж го́лому по́за па́зухою по́вно *див.* по́вно (1)

ПА́КІСТЬ

па́кість

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

ПА́КОСТЬ

па́кость

Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти

ПА́ЛЕЦЬ

па́лець

Підмізи́нний (безіме́нний) па́лець *див.* па́лець (4)

па́льцем

◊ [І (на́віть)] па́льцем не кивну́ти (не ворухну́ти, не ру́шити, не поворухну́ти, не поворуши́ти *і т. ін.)* <Полінува́тися на́віть па́льцем поворухну́ти> *див.* кивну́ти (1)

◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)

◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.)* *див.* ти́кати[1]

◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

па́льці

◊ Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.)* *див.* текти́

На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.)* *див.* става́ти

◊ Текти́ (розтіка́тися, ітѝ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́

па́льцями

◊ Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.)* *див.* текти́

◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.)* *див.* ти́кати[1]

◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́

ПАЛИ́ТИ[1]

пали́ти

Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.)* <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.)*> *див.* пали́ти[1] (2)

ПА́ЛИЦЯ

па́лиці

◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані́ при́ступ) *див.* підступа́ти (1)

па́лиця

◊ Па́лиця пла́че *див.* па́лиця (4)

ПА́ЛЯ

па́лі

Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.)* / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти

па́лю

Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.)* / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти

ПА́ЛЬЧИК

па́льчиком

◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися

ПА́М'ЯТЬ

па́м'яті

◊ Ворушити / поворуши́ти в па́м'яті *див.* ворушити (2)

◊ При [по́вній] тя́мі [й па́м'яті] *див.* тя́ма

па́м'яттю

◊ Поворуши́ти па́м'яттю *див.* поворуши́ти (1)

ПАНЕ́ЛЬ

пане́ль

Піти́ на пане́ль *див.* піти́ (3)

ПА́НІКА

па́ніка

Зчини́лася (підняла́ся, здійняла́ся *і т. ін.)* па́ніка *див.* па́ніка (1)

ПАНКРЕАТИ́ЧНИЙ

панкреати́чна

△ Підшлунко́ва (панкреати́чна) за́лоза *див.* за́лоза (8)

ПА́НСЬКИЙ

па́нська

Па́нська (по́вна) ро́жа *див.* ро́жа

ПАНТЕЛИ́К

пантели́ку

◊ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку *(діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)

ПАНТЕ́РА

панте́ра

△ Пля́миста панте́ра *див.* панте́ра (1)

ПАР[1]

пар

△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)

пари́

△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)

ПА́РА[1]

пар

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати

па́рами

◊ Побра́тися па́рами *див.* побра́тися (5)

па́ру

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати

ПАРА́Д

пара́д

Пара́д плане́т *див.* пара́д (1)

пара́ді

◊ У (при) [по́вному] пара́ді *див.* пара́д (4)

ПАРАЛЕ́ЛЬНИЙ

парале́льним

Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)

парале́льних

Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)

ПАРІ́

парі́

◊ Іти́ / піти́ на парі́ *див.* іти́ (103)

ПАРОПЛА́В

пароплáва

Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з пароплáва, з літака́ *і т. ін.)* *див.* зніма́ти (2)

ПА́РУС[1]

паруса́х

◊ На по́вних (всіх) паруса́х *див.* па́рус[1] (2)

ПА́СОК

па́ски

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

па́сок

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] ***див.*** затя́гувати (4)

ПА́СТИ[1]

па́сти

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) ***див.*** па́сти[1] (3)

ПА́СТКА[1]

пастки́

◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) ***див.*** наставля́ти[1] (7)

ПАТЬО́ХИ

патьо́хи

◊ Піти́ у патьо́хи ***див.*** піти́ (36)

ПАТЯ́КАТИ

патя́кати

◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) ***див.*** плеска́ти (2)

ПАХВА́

па́хвами

Під (по́пі́д) пахво́ю (па́хвами, плече́м) ***див.*** пахва́ (2)

па́хви

Під (по́пі́д) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) ***див.*** пахва́ (1)

пахво́ю

Під (по́пі́д) пахво́ю (па́хвами, плече́м) ***див.*** пахва́ (2)

пахву́

Під (по́пі́д) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) ***див.*** пахва́ (1)

ПА́ХНУТИ

па́хне

◊ [В пові́трі] па́хне / запа́хло сма́леним [во́вком] (сма́женим, гірчи́цею *і т. ін.*) ***див.*** па́хнути (1)

ПЕ́НСІЯ

пе́нсію

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію ***див.*** іти́ (6)

ПЕНЬ

пні

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.*) / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.*) на пні ***див.*** підру́бувати (1)

ПЕ́РА

пера́

◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) ***див.*** птах

ПЕРЕБІГА́ТИ

перебіга́ти

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) ***див.*** перебіга́ти (1)

ПЕРЕБІ́ГТИ

перебі́гти

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) ***див.*** перебіга́ти (1)

ПЕРЕВА́ГА

перева́га

△ Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га ***див.*** перева́га (1)

ПЕРЕВЕРНУ́ТИ

переверну́ти

◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) ***див.*** перево́дити (7)

ПЕРЕВЕРНУ́ТИСЯ

переверну́лося

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) ***див.*** весь[1] (12)

ПЕРЕ́ВЕРТ

пере́верти

Піти́ в пере́верти ***див.*** піти́ (1)

ПЕРЕВЕРТА́ТИ

переверта́ти

◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) ***див.*** перево́дити (7)

ПЕРЕВЕРТА́ТИСЯ

переверта́ється

◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) ***див.*** весь[1] (12)

ПЕРЕВЕСТИ́

перевести́

◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) ***див.*** перево́дити (3)

◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) ***див.*** перево́дити (4)

◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) ***див.*** перево́дити (7)

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) ***див.*** перево́дити (11)

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) ***див.*** перево́дити (12)

переві́вши

◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) ***див.*** перево́дити (5)

ПЕРЕВЕСТИ́СЯ

перевести́ся

◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси ***див.*** схо́дити

ПЕРЕВЗУВА́ТИСЯ

перевзува́тися

◊ Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в пові́трі) ***див.*** перевзува́тися (1)

ПЕРЕВЗУ́ТИСЯ

перевзу́тися

◊ Перевзува́тися / перевзу́тися на ходу́ (в пові́трі) ***див.*** перевзува́тися (1)

ПЕРЕВО́ДИТИ

перево́дити

◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) ***див.*** перево́дити (3)

◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) ***див.*** перево́дити (4)

◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жа́рти, в жарт) ***див.*** перево́дити (7)

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) ***див.*** перево́дити (11)

◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) ***див.*** перево́дити (12)

перево́дячи

◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) ***див.*** перево́дити (5)

ПЕРЕГОВО́РИ

перегово́ри

Іти́ / піти́ на перегово́ри ***див.*** іти́ (24)

ПЕ́РЕ́Д[1]

пе́ре́д

◊ Повести́ пе́ре́д ***див.*** пово́дити[1] (3)

ПЕРЕ́ДНІЙ

пере́дній

Пе́рший (пере́дній) план ***див.*** план[1] (2)

ПЕРЕДОВИ́Й

передови́х

◊ Стоя́ти на передови́х пози́ціях ***див.*** стоя́ти

ПЕРЕЖИВА́ННЯ

пережива́нь

Від повноти́ почуттів (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.*) ***див.*** повнота́ (1)

ПЕРЕЙМА́ТИ

перейма́є

◊ Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих ***див.*** перейма́ти (3)

перейма́ло

◊ Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих ***див.*** перейма́ти (3)

ПЕРЕЙНЯ́ТИ

перейняло́

◊ Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих ***див.*** перейма́ти (3)

ПЕРЕЙТИ́

перейти́

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ ***див.*** іти́ (75)

◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) ***див.*** перехо́дити (5)

ПЕРЕ́КИДОМ

пере́кидом

◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, маки́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] ***див.*** світ[2]

ПЕРЕ́КИДЬКИ

пере́кидьки

◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, маки́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] ***див.*** світ[2]

ПЕРЕКЛАДА́ТИ

переклада́ти

◊ Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чи́ясь *і т. ін.*] пле́чі (ру́ки) ***див.*** переклада́ти (1)

ПЕРЕКЛА́СТИ

перекла́сти

◊ Переклада́ти / перекла́сти на [чужі́, чи́ясь *і т. ін.*] пле́чі (ру́ки) ***див.*** переклада́ти (1)

ПЕРЕЛІ́Г

перелі́г

Підніма́ти (піді́йма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, ціли́ну *і т. ін.*) ***див.*** підніма́ти (1)

перело́ги

Підніма́ти (піді́йма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, ціли́ну *і т. ін.*) ***див.*** підніма́ти (1)

ПЕРЕМО́ГА

перемо́га

Пі́ррова перемо́га ***див.*** перемо́га (1)

ПЕРЕНЕСТИ́СЯ

перенести́ся

Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (ду́мка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) ***див.*** перено́ситися (1)

ПЕРЕНО́СИТИСЯ
перено́ситися
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.*) *див.* перено́ситися (1)

ПЕРЕПЛУ́ТАТИ
переплу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)

ПЕРЕПЛУ́ТАТИСЯ
переплу́талося
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.*) / плу́тається (переверта́ється) в голові́ (в думка́х) *див.* весь[1] (12)

ПЕРЕПЛУ́ТУВАТИ
переплу́тувати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)

ПЕРЕСО́ВУВАТИ
пересо́вувати
◊ Ле́два (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (ворушити, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)

ПЕРЕСТАВЛЯ́ТИ
переставля́ти
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (ворушити, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)

ПЕРЕСТУПА́ТИ
переступа́ти
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (ворушити, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)

ПЕРЕСУВА́ТИ
пересува́ти
◊ Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересува́ти (пересо́вувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) но́ги <[Ле́две (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] пле́нтати (переступа́ти, су́нути) нога́ми> <Ле́две (наси́лу) нога́ми (но́ги) со́вати (ворушити, волокти́ *і т. ін.*)> *див.* пересува́ти (1)

ПЕРЕХО́ДИТИ
перехо́дити
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

ПЕРЕХОПИ́ТИ
перехопи́ло
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)

ПЕРЕХО́ПЛЮВАТИ
перехо́плює
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)

ПЕ́РЕЦЬ
пе́рцю
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити (4)
◊ Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю *див.* підсипа́ти (1)

ПЕРИ́НА[1]
пери́нах
◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (18)

ПЕРИ́СТИЙ
пери́сті
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.*) *див.* хма́ра

ПЕРІ́ОД
пері́од
△ Підсисни́й (підсо́сний) пері́од *див.* пері́од (25)

ПЕРО́
пера́
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах

ПЕРСОНА́ЛЬНИЙ
персона́льна
△ Персона́льна по́зика *див.* по́зика (3)

ПЕ́РТИ
пе́рти
◊ Пе́рти плу́га *див.* пе́рти (2)

ПЕ́РШИЙ
пе́рше
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
пе́рший
○ З пе́ршого по́гляду <На пе́рший по́гляд (*рі́дше* по́зір, взір)> *див.* по́гляд (3)
Пе́рший (пере́дній) план *див.* план[1] (2)
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
пе́ршим
◊ За пе́ршим по́зирком *див.* по́зирк (1)
пе́ршого
○ З пе́ршого по́гляду <На пе́рший по́гляд (*рі́дше* по́зір, взір)> *див.* по́гляд (3)

ПЕС
пес
◊ Як поби́тий (поби́та) соба́ка <Як поби́тий пес> *див.* соба́ка
пси
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
псом
◊ Соба́ками (псом) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий (3)
псу
◊ [Пі́ти] кобі́лі (псу, соба́ці *і т. ін.*) під хвіст *див.* піти́ (24)

ПЕ́СТИ́ТИ
пе́сти́ти
◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти (1)
Плека́ти (пе́сти́ти) наді́ю [в се́рці] *див.* плека́ти (1)

ПЕТРІ́В
петрі́в
Петрі́в піст *див.* піст (2)

ПЕТРІ́ВОЧНИЙ
петрі́вочні
△ Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні́ *див.* пі́сня (2)

ПЕТРІ́ВЧАНИЙ
петрі́вчані
△ Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні́ *див.* пі́сня (2)

ПЕЧЕ́НИЙ
пече́ного
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)

ПІ́КА
пі́ку
◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в обли́ччя (в лице́, в пі́ку *і т. ін.*) *див.* плюва́ти (5)

ПИЛ
пил
◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)

ПИЛИ́ПІВ
пили́пів
Різдвя́ний (Пили́пів) піст *див.* піст (3)

ПІ́НХВА
пі́нхви
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)

ПИСА́ТИ
писа́ти
Пішло́ писа́ти *див.* піти́ (10)
◊ Плести́ (писа́ти, випи́сувати *і т. ін.*) / ви́писати кре́нделі (*рі́дко* кре́нделя) нога́ми *див.* плести́ (5)

ПИСЬМО́
письмо́
△ Піктографі́чне письмо́ *див.* письмо́ (10)

ПИ́ТИ
пи́ти
◊ Ви́пити / випива́ти (пи́ти) [гірку́ (по́вну)] [ча́шу] ([по́вний] ківш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до кра́ю (до дна, до де́нця)] *див.* випива́ти (1)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.*) / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)

ПІВЛІ́ТРА
півлі́тру
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.*) *див.* поста́вити[1]
◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.*) *див.* роздавлювати

ПІГМЕ́НТНИЙ
пігме́нтні
△ Пігме́нтні пля́ми *див.* пля́ма (1)

ПІГУ́ЛКА
пігу́лку
◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)

ПІДБИВА́ТИ
підбива́ти
Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.*) / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.*) підсумок (підсумки) *див.* підбива́ти (2)

ПІДБИ́ТИ
підби́в
◊ Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.*) *див.* лука́вий (2)
підби́ти
Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.*) / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.*) підсумок (підсумки) *див.* підбива́ти (2)

ПІДБИ́ТИЙ
підби́тий
◊ Ли́сом (лиси́цею) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий (1)

◇ Підби́тий (підши́тий) вітром *див.* підби́тий (1)

◇ Собаками (псом) підши́тий (підби́тий) *див.* підши́тий (3)

ПІДБИ́ТИСЯ

підби́лося

Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.*) на сні́дання (на снідано́к)> *див.* со́нце

Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.*)] *див.* со́нце

ПІДБОРІ́ДДЯ

підборі́ддя

Подві́йне підборі́ддя (во́ло) *див.* підборі́ддя (1)

ПІДВЕСТИ́

підвести́

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.*) / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.*) пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)

◇ Підво́дити / підве́сти пі́дступ *див.* підво́дити (9)

◇ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* підво́дити (10)

◇ Піднíма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) го́лову *див.* підніма́ти (15)

◇ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хале́пу *кому* <Підво́дити / підвести́ під хале́пу *кого*> *див.* підсува́ти (1)

ПІДВЕСТИ́СЯ

підведе́ться

◇ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підíйметься, підведе́ться, здíйметься *і т. ін.*) рука́ *див.* рука́

підвести́ся

Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* встава́ти

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)

ПІДВИ́ЩИТИСЯ

підви́щилися

◇ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вгóру] *див.* а́кція[1] (1)

ПІДВИ́ЩУВАТИСЯ

підви́щуються

◇ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вгóру] *див.* а́кція[1] (1)

ПІДВО́ДИТИ

підво́дити

Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.*) / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.*) пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)

◇ Підво́дити / підве́сти пі́дступ *див.* підво́дити (9)

◇ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* підво́дити (10)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) го́лову *див.* підніма́ти (15)

◇ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хале́пу *кому* <Підво́дити / підвести́ під хале́пу *кого*> *див.* підсува́ти (1)

ПІДВО́ДИТИСЯ

підво́дитися

Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* встава́ти

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)

ПІДВО́ДНИЙ

підво́дне

Підво́дне пла́вання *див.* пла́вання (1)

ПІДДАВА́ТИСЯ

піддава́тися

Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)

ПІДДА́ТИСЯ

пі́дда́тися

Піддава́тися (дава́тися) / пі́дда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)

ПІДІЙМА́ЛЬНИЙ

підійма́льна

△ Підніма́льна (підійма́льна) си́ла *див.* си́ла

підійма́льний

△ Підйо́мний (підійма́льний, підніма́льний) кран *див.* кран[2] (3)

ПІДІЙМА́ТИ

підійма́ти

△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на но́ги *див.* підніма́ти (4)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (5)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (6)

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (пере́ліг, пласти́, цілину́ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (1)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) го́лос *див.* підніма́ти (9)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) дух *див.* підніма́ти (11)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) на щит [сла́ви] *див.* підніма́ти (12)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пра́пор (стяг, знаме́но *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (13)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) тост *див.* підніма́ти (14)

◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) го́лову *див.* підніма́ти (15)

◇ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) ву́ха *див.* підніма́ти (16)

◇ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) заві́су (край заві́си) *див.* підніма́ти (17)

◇ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) на штики́ *див.* підніма́ти (18)

◇ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)

◇ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) чоло́ *див.* підніма́ти (20)

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) до небе́с *див.* підно́сити (6)

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)

ПІДІЙМА́ТИСЯ

підійма́ється

◇ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)

◇ Нога́ не підніма́ється (не підійма́ється) *див.* нога́ (19)

◇ Язи́к [не] підніма́ється (підійма́ється *і т. ін.*) / підні́меться (підíйметься, підня́вся *і т. ін.*) *див.* язи́к

підійма́тися

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися (2)

◇ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на рі́вень (до рі́вня) *див.* підніма́тися (3)

підійма́ються

◇ Ру́ки не підійма́ються (не підніма́ються, не здійма́ються *і т. ін.*) *див.* рука́

ПІДІЙНЯ́ТИ

підійня́ти

◇ Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на но́ги *див.* підніма́ти (4)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.) див.* підніма́ти (5)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.) див.* підніма́ти (6)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́ти (7)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* го́лос *див.* підніма́ти (9)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* дух *див.* підніма́ти (11)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* на щит [сла́ви] *див.* підніма́ти (12)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пра́пор (стяг, знаме́но́ *і т. ін.) див.* підніма́ти (13)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* тост *див.* підніма́ти (14)

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.)* го́лову *див.* підніма́ти (15)

◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) ву́ха *див.* підніма́ти (16)

◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) заві́су (край заві́си) *див.* підніма́ти (17)

◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) на штики́ *див.* підніма́ти (18)

◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)

◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) чоло́ *див.* підніма́ти (20)

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* до небе́с *див.* підно́сити (6)

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)

ПІДІЙНЯ́ТИСЯ

підійметься

◊ Язи́к [не] підніма́ється (підійма́ється *і т. ін.)* / підніметься (підійметься, підня́вся *і т. ін.) див.* язи́к

◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, підійметься, підведе́ться, здійметься *і т. ін.)* рука́ *див.* рука́

підійня́тися

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.)* з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.) див.* підніма́тися (1)

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися (2)

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на рі́вень (до рі́вня) *див.* підніма́тися (3)

ПІДІЙТИ́

підійти́

◊ Підхо́дити / підійти́ під ла́ску *див.* підхо́дити (1)

◊ Підхо́дити / підійти́ під плече́ *див.* підхо́дити (2)

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

підійшло́

Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.)* на сні́дання (на сніда́нок)> *див.* со́нце

Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.)*] *див.* со́нце

ПІДІТНУ́ТИ

підітну́ти

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ПІДЙО́МНИЙ

підйо́мний

△ Підйо́мний (підійма́льний, підніма́льний) кран *див.* кран[2] (3)

ПІДКИДА́ТИ

підкида́ти

◊ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)

ПІДКИ́НУТИ

підки́нути

◊ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)

ПІДКЛАДА́ТИ

підклада́ти

◊ Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки *див.* підклада́ти (2)

◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)

ПІДКЛА́СТИ

підкла́сти

◊ Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки *див.* підклада́ти (2)

◊ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)

◊ Підсу́нути (підкла́сти) го́лову під ко́лесо *див.* підсува́ти (2)

ПІДКОСИ́ТИ

підкоси́ти

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *див.* підру́бувати (1)

ПІДКОТИ́ТИСЯ[1]

підкоти́вся

◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)

ПІДКО́ЧУВАТИСЯ[1]

підко́чується

◊ Клубо́к підко́чується (підступа́є) / підкоти́вся (підступи́в) до го́рла *див.* клубо́к (2)

ПІДКО́ШУВАТИ

підко́шувати

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *див.* підру́бувати (1)

ПІДКУСИ́ТИ

підкуси́в

◊ Лука́вий підкуси́в (напути́в, підби́в *і т. ін.) див.* лука́вий (2)

ПІДЛА́ЗИТИ

підла́зити

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДЛАТА́ТИ

підлата́ти

◊ Підлата́ти ніс (носи́) *див.* підла́тувати (1)

ПІДЛИВА́ННЯ

підлива́ння

◊ Підлива́ння олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ння (1)

ПІДЛИВА́ТИ

підлива́ти

◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти (1)

ПІДЛИ́ТИ

підли́ти

◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти (1)

ПІДЛІ́ЗТИ

підлі́зти

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДЛОЖИ́ТИ

підложи́ти

◊ Підклада́ти / підкла́сти (підложи́ти) ру́ки *див.* підклада́ти (2)

ПІДЛЯГА́ТИ

підляга́ти

Не підляга́ти су́мніву (су́мнівам) *див.* підляга́ти (1)

ПІДМЕ́ТКА

підме́тки

◊ [І] в підме́тки ([і] на ла́тку) не годи́тися *див.* годи́тися[1] (6)

◊ На ходу́ підме́тки рва́ти (зрива́ти) *див.* рва́ти

підме́ток

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

ПІДМЕ́ТОК

підме́тки

◊ [І] в підме́тки ([і] на ла́тку) не годи́тися *див.* годи́тися[1] (6)

◊ На ходу́ підме́тки рва́ти (зрива́ти) *див.* рва́ти

підме́ток

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

ПІДМІЗИ́ННИЙ

підмізи́нний

Підмізи́нний (безіме́нний) па́лець *див.* па́лець (4)

ПІДМІНИ́ТИ
підміни́в
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) хто підміни́в *див.* хто[1]

ПІДМО́ВА
підмо́ву
Піддава́тися (дава́тися) / підда́тися (да́тися) на підмо́ву *див.* піддава́тися (1)

ПІДМО́ЧЕНИЙ
підмо́чена
◊ Підмо́чена репута́ція *див.* підмо́чений (1)

ПІДМОЧИ́ТИ
підмочи́ти
◊ Підмо́чувати (хита́ти) / підмочи́ти (розхита́ти) репута́цію (авторите́т) *див.* підмо́чувати (1)

ПІДМО́ЧУВАТИ
підмо́чувати
◊ Підмо́чувати (хита́ти) / підмочи́ти (розхита́ти) репута́цію (авторите́т) *див.* підмо́чувати (1)

ПІДНЕБІ́ННЯ
піднебі́ння
△ М'яке́ піднебі́ння *див.* піднебі́ння (1)
△ Тверде́ піднебі́ння *див.* піднебі́ння (2)
◊ Язи́к [як (мов, ніби *і т. ін.*)] прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к

ПІДНЕСТИ́
піднесе́ш
◊ Обі́руч не піднести́ <Й не піднесе́ш> *див.* підно́сити (2)
піднести́
◊ Дава́ти (задава́ти, підно́сити) / да́ти (зада́ти, піднести́) пі́нхви *див.* дава́ти (117)
◊ Дава́ти (підно́сити) / да́ти (піднести́) [пече́ного] гарбуза́ (кабака́) *див.* дава́ти (119)
◊ Обі́руч не піднести́ <Й не піднесе́ш> *див.* підно́сити (2)
◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* підво́дити (10)
◊ Піднім́ати (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (6)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) го́лос *див.* підніма́ти (9)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) дух *див.* підніма́ти (11)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) на щит [сла́ви] *див.* підніма́ти (12)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пра́пор (стяг, знаме́но *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) тост *див.* підніма́ти (14)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) го́лову *див.* підніма́ти (15)
△ Підно́сити / піднести́ до квадра́та *див.* підно́сити (1)
◊ Підно́сити / піднести́ пілю́лю *див.* підно́сити (3)
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити (4)
◊ Підно́сити / піднести́ хліб-сі́ль *див.* підно́сити (5)
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) до небе́с *див.* підно́сити (6)
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) в оча́х (*рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити (8)
◊ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
◊ Показа́ти (да́ти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу) *див.* дава́ти (192)
◊ Ста́вити (підніма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / поста́вити (підня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пла́нку *див.* ста́вити

ПІДНЕСТИ́СЯ
піднести́ся
◊ Піднести́ся в оча́х *див.* підно́ситися (1)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися (2)
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на рі́вень (до рі́вня) *див.* підніма́тися (3)
◊ Підно́ситися (здійма́тися) / піднести́ся (здійня́тися) ду́хом *див.* підно́ситися (3)
◊ Підно́ситися / піднести́ся в уя́ві *див.* підно́ситися (2)
підні́сся
◊ [Аж] дух підніма́ється (підно́ситься) / підня́вся (підні́сся) *див.* дух (4)

ПІДНІ́ЖКА
підні́жку
◊ Ста́вити / поста́вити підні́жку *див.* ста́вити

ПІДНІ́ЖНИЙ
підні́жний
◊ Іти́ / піти́ на підні́жний корм *див.* іти́ (104)
Підні́жний корм *див.* корм (4)

ПІДНІМА́ЛЬНИЙ
підніма́льна
△ Підніма́льна (підійма́льна) си́ла *див.* си́ла
підніма́льний
△ Підйо́мний (підійма́льний, підніма́льний) кран *див.* кран[2] (3)

ПІДНІМА́ТИ
підніма́ти
◊ Бра́ти (підніма́ти, здійма́ти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* бра́ти (128)
◊ Задира́ти (підніма́ти) / заде́рти (підня́ти) хвіст (хвоста́) [уго́ру] *див.* задира́ти[1] (3)
◊ Підніма́ти (бра́ти) / підня́ти (взя́ти), що ле́гко лежи́ть *див.* підніма́ти (3)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на но́ги *див.* підніма́ти (4)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ке́лих (ке́лех, ку́холь, ча́рку *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (5)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, здійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) збро́ю (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (6)
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (1)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (7)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підво́дити, зніма́ти, здійма́ти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) ру́ку (ру́ки) *див.* підніма́ти (8)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) го́лос *див.* підніма́ти (9)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) [догори́] но́са (ніс) *див.* підніма́ти (10)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) дух *див.* підніма́ти (11)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) на щит [сла́ви] *див.* підніма́ти (12)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пра́пор (стяг, знаме́но *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (13)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) тост *див.* підніма́ти (14)
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити, підво́дити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) го́лову *див.* підніма́ти (15)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) ву́ха *див.* підніма́ти (16)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) заві́су (край заві́си) *див.* підніма́ти (17)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) на штики́ *див.* підніма́ти (18)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) чоло́ *див.* підніма́ти (20)
◊ Підніма́ти / підня́ти на коту́рни *див.* підніма́ти (21)
Підніма́ти / підня́ти ціну́ *див.* підніма́ти (2)
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) до небе́с *див.* підно́сити (6)
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) в оча́х (*рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити (8)
◊ Ста́вити (підніма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / поста́вити (підня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пла́нку *див.* ста́вити

ПІДНІМА́ТИСЯ
підніма́ється
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)
◊ [Аж] дух підніма́ється (підно́ситься) / підня́вся (підні́сся) *див.* дух (4)

◊ Ногá не піднімáється (не підіймáється) *див.* ногá (19)
◊ Рукá не піднімáється (не здіймáється) / не підніметься (не здійметься) *див.* рукá
◊ Язи́к [не] піднімáється (підіймáється *і т. ін.*) / підніметься (підійметься, піднявся *і т. ін.*) *див.* язик
піднімáтися
Вставáти (підвóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) / встáти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за стóлу (стола́) *див.* уставáти
◊ Вставáти (піднімáтися) / встáти (підня́тися) з колін *див.* уставáти
◊ Здіймáтися (вставáти, піднімáтися *і т. ін.*) здійня́тися (встáти, підня́тися *і т. ін.*) стовпóм (стовпáми, як (мов, ніби *і т. ін.*) стовп) *див.* здіймáтися (2)
На носкú (на пáльці, навшпи́ньки) ставáти (спинáтися, піднімáтися *і т. ін.*) / стáти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.*) *див.* ставáти
◊ Піднімáтися (підіймáтися, підвóдитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.*) *див.* піднімáтися (1)
◊ Піднімáтися (підіймáтися, піднóситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на гóлову (на багáто голів) [ви́ще] *див.* піднімáтися (2)
◊ Піднімáтися (підіймáтися, піднóситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на рівень (до рівня) *див.* піднімáтися (3)
Спинáтися (ставáти, піднімáтися *і т. ін.*) / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.*) на ніжки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.*) *див.* спинáтися
◊ Ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) / стáти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) [на] ди́бки (*рідко* [на] диби́) <Ставáти / стáти стáвма> *див.* ставáти
○ Ставáти (піднімáтися) / стáти (підня́тися) на зáхист *див.* ставáти
◊ Стáти (встáти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) / ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) на [свої́ (влáсні, рівні)] нóги *див.* ставáти
Удавáтися / удáтися до хи́троців (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійти́ (підлíзти) з хи́трощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удавáтися
піднімáються
◊ А́кції ідýть (підви́щуються, піднімáються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, піднялúся *і т. ін.*) [вгóру] *див.* áкція[1] (1)
◊ Рýки не підіймáються (не піднімáються, не здіймáються *і т. ін.*) *див.* рукá

ПІДНÓСИТИ
піднóсити
◊ Давáти (задавáти, піднóсити) / дáти (задáти, піднести́) пíнхви *див.* давáти (117)
◊ Давáти (піднóсити) / дáти (піднести́) [печéного] гарбузá (кабакá) *див.* давáти (119)
◊ Підвóдити (піднóсити) / підвести́ (піднести́) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.*) *див.* підвóдити (10)
◊ Піднімáти (підіймáти, здіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) зброю (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* піднімáти (6)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) гóлос *див.* піднімáти (9)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) [догори́] нóса (ніс) *див.* піднімáти (10)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) дух *див.* піднімáти (11)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) на щит [слáви] *див.* піднімáти (12)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) прáпор (стяг, знаменó *і т. ін.*) *див.* піднімáти (13)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) тост *див.* піднімáти (14)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити, підвóдити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) гóлову *див.* піднімáти (15)
△ Піднóсити / піднести́ до квадрáта *див.* піднóсити (1)
◊ Піднóсити / піднести́ пілю́лю *див.* піднóсити (3)
◊ Піднóсити / піднести́ [тéртого] хрíну (хрóну, пéрцю) *див.* піднóсити (4)
◊ Піднóсити / піднести́ хліб-сіль *див.* піднóсити (5)
◊ Піднóсити (піднімáти, підіймáти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) до небéс *див.* піднóсити (6)
◊ Піднóсити (піднімáти, підіймáти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) стýпінь (щабéль) *див.* піднóсити (7)
◊ Піднóсити (піднімáти) / піднести́ (підня́ти) в очáх (*рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити (8)
◊ Піднóсити (подавáти) / піднести́ (подáти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарíлочці) [з голубóю облямíвочкою] *див.* піднóсити (9)
◊ Стáвити (піднімáти, піднóсити *і т. ін.*) / постáвити (підня́ти, піднести́ *і т. ін.*) плáнку *див.* стáвити

ПІДНÓСИТИСЯ
піднóситися
Здіймáтися (піднóситися, злітáти *і т. ін.*) вгóру *див.* здіймáтися (1)
◊ Піднімáтися (підіймáтися, піднóситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на гóлову (на багáто голів) [ви́ще] *див.* піднімáтися (2)
◊ Піднімáтися (підіймáтися, піднóситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на рівень (до рівня) *див.* піднімáтися (3)
◊ Піднóситися (здіймáтися) / піднести́ся (здійня́тися) дýхом *див.* піднóситися (3)
◊ Піднóситися / піднести́ся в уяві *див.* піднóситися (2)
піднóситься
◊ [Аж] дух піднімáється (піднóситься) / підня́вся (піднíсся) *див.* дух (4)

ПІДНЯ́ТИ
підня́ти
◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) *див.* брáти (128)
◊ Задирáти (піднімáти) / задéрти (підня́ти) хвіст (хвостá) [угóру] *див.* задирáти[1] (3)
◊ Не здýжати й скíпки підня́ти *див.* здýжати (1)
◊ Оголоси́ти (підня́ти) аврáл *див.* оголóшувати (1)
◊ Піднімáти (брáти) / підня́ти (взя́ти), що лéгко лежи́ть *див.* піднімáти (3)
◊ Піднімáти (підіймáти, звóдити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, звести́ *і т. ін.*) на нóги *див.* піднімáти (4)
◊ Піднімáти (підіймáти, здіймáти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) кéлих (кéлех, кýхоль, чáрку *і т. ін.*) *див.* піднімáти (5)
◊ Піднімáти (підіймáти, здіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) зброю (меч, соки́ру *і т. ін.*) *див.* піднімáти (6)
Піднімáти (підіймáти, орáти *і т. ін.*) / підня́ти перелóги (перелíг, пласти́, цілину́ *і т. ін.*) *див.* піднімáти (1)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, звóдити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, звести́ *і т. ін.*) з руї́н (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.*) *див.* піднімáти (7)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, підвести́, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.*) рýку (рýки) *див.* піднімáти (8)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) гóлос *див.* піднімáти (9)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) [догори́] нóса (ніс) *див.* піднімáти (10)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) дух *див.* піднімáти (11)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) на щит [слáви] *див.* піднімáти (12)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) прáпор (стяг, знаменó *і т. ін.*) *див.* піднімáти (13)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) тост *див.* піднімáти (14)
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити, підвóдити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́, підвести́ *і т. ін.*) гóлову *див.* піднімáти (15)
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) вýха *див.* піднімáти (16)
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) завíсу (край завíси) *див.* піднімáти (17)
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) на штики́ *див.* піднімáти (18)
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторитéт) *див.* піднімáти (19)
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) чолó *див.* піднімáти (20)
◊ Піднімáти / підня́ти на котýрни *див.* піднімáти (21)
Піднімáти / підня́ти цінý *див.* піднімáти (2)
◊ Піднóсити (піднімáти, підіймáти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) до небéс *див.* піднóсити (6)
◊ Піднóсити (піднімáти, підіймáти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) стýпінь (щабéль) *див.* піднóсити (7)
◊ Піднóсити (піднімáти) / піднести́ (підня́ти) в очáх (*рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити (8)
◊ Рéви підня́ти *див.* рéви

◊ Ста́вити (підніма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / поста́вити (підня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пла́нку *див.* ста́вити

ПІДНЯ́ТИСЯ

підні́меться

◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (підійма́ється, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)

◊ Рука́ не підніма́ється (не здійма́ється) / не підні́меться (не зді́йметься) *див.* рука́

◊ Язи́к [не] підніма́ється (підійма́ється *і т. ін.*) / підні́меться (піді́йметься, підня́вся *і т. ін.*) *див.* язи́к

◊ [Як (чи)] зведе́ться (підні́меться, піді́йметься, підведе́ться, зді́йметься *і т. ін.*) рука́ *див.* рука́

підня́вся

◊ [Аж] дух підніма́ється (підно́ситься) / підня́вся (підні́сся) *див.* дух (4)

◊ [Аж (як, мов, ні́би *і т. ін.*)] світ [вго́ру] підня́вся *див.* світ[2]

◊ Язи́к [не] підніма́ється (підійма́ється *і т. ін.*) / підні́меться (піді́йметься, підня́вся *і т. ін.*) *див.* язи́к

піднялА́ся

Зчини́лася (піднялА́ся, здійнялА́ся *і т. ін.*) па́ніка *див.* па́ніка (1)

підняли́ся

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

підняло́ся

Со́нце [було́] у (в, під) сні́дання <Со́нце (со́нечко) підби́лося (підійшло́, підняло́ся *і т. ін.*) на сні́дання (на сніда́нок)> *див.* со́нце

підня́тися

Встава́ти (підво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / вста́ти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за сто́лу (стола́) *див.* устава́ти

◊ Встава́ти (підніма́тися) / вста́ти (підня́тися) з колі́н *див.* устава́ти

◊ Здійма́тися (встава́ти, підніма́тися *і т. ін.*) здійня́тися (вста́ти, підня́тися *і т. ін.*) стовпо́м (стовпа́ми, як (мов, ні́би *і т. ін.*) стовп) *див.* здійма́тися (2)

На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.*) *див.* става́ти

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підво́дитися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, підвести́ся *і т. ін.*) з руї́н (з по́пелу, зі зга́рищ *і т. ін.*) *див.* підніма́тися (1)

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на го́лову (на бага́то голі́в) [ви́ще] *див.* підніма́тися (2)

◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.*) / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.*) на рі́вень (до рі́вня) *див.* підніма́тися (3)

◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) [на] ди́бки (*рі́дко* [на] ди́би́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти

○ Става́ти (підніма́тися) / ста́ти (підня́тися) на за́хист *див.* става́ти

◊ Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) / става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.*) на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДНЯТТЯ́

підняття́

△ Звук висо́кого підняття́ *див.* звук (4)

△ Звук низько́го підняття́ *див.* звук (5)

△ Звук сере́днього підняття́ *див.* звук (6)

Підняття́ ціни́ *див.* підняття́ (1)

ПІДО́ЗРА

підо́зра

Підо́зра па́дає / впаде́ *див.* підо́зра (1)

підо́зри

◊ Упа́ла тінь підо́зри *див.* тінь

підо́зрі

○ На підо́зрі *див.* підо́зра (3)

підо́зрою

○ З підо́зрою *див.* підо́зра (2)

підо́зру

Наво́дити на підозрі́ння (на підо́зру) *див.* наво́дити (5)

ПІДОЗРІ́ННЯ

підозрі́ння

◊ Ки́дати підозрі́ння *див.* ки́дати (33)

Наво́дити на підозрі́ння (на підо́зру) *див.* наво́дити (5)

ПІДО́РНИЙ

підо́рний

△ Підо́рний шар *див.* шар[1]

ПІДО́ШВА

підо́шву

◊ З-під стоя́чого підо́шву ви́поре *див.* випо́рювати (1)

підошо́в

◊ [Аж] не чу́ти (не відчува́ти) ніг (підошо́в) [під собо́ю] *див.* чу́ти

◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг (*рі́дко* з-під підошо́в) *див.* земля́ (21)

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.*) підошо́в (підмё́ток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* сто́птувати

ПІДОШО́ВНИЙ

підошо́вна

△ Підошо́вна то́чка *див.* то́чка

ПІДПАДА́ТИ

підпада́ти

Підпада́ти / підпа́сти під вплив (впли́вові, впли́ву) *див.* підпада́ти (1)

ПІДПА́ЛЕНИЙ

підпа́лений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) підпа́лений *див.* підпа́лений (1)

ПІДПА́СТИ[1]

підпа́сти

Підпада́ти / підпа́сти під вплив (впли́вові, впли́ву) *див.* підпада́ти (1)

ПІДПЕ́РТИ

підпе́рти

Підпира́ти / підпе́рти плечи́ма *див.* підпира́ти (1)

◊ Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.*) *див.* підпира́ти (3)

ПІДПИРА́ТИ

підпира́ти

Підпира́ти / підпе́рти плечи́ма *див.* підпира́ти (1)

◊ Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.*) *див.* підпира́ти (3)

◊ Підпира́ти [плечи́ма (голово́ю)] сте́лю *див.* підпира́ти (2)

ПІ́ДПИС

пі́дпис

△ Електро́нний цифрови́й пі́дпис *див.* пі́дпис (1)

Ста́вити / поста́вити [свій] пі́дпис *див.* ста́вити

ПІДПИСА́ТИСЯ

підписа́тися

◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися (1)

ПІДПИ́СКА

підпи́ска

Підпи́ска про неви́їзд *див.* підпи́ска (1)

ПІДПИСНИ́Й

підписни́й

Підписни́й лист *див.* лист[2] (5)

ПІДПИ́СУВАТИСЯ

підпи́суватися

◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися (1)

ПІДПІ́ЛЬНИЙ

підпі́льний

Підпі́льний мільйоне́р *див.* мільйоне́р (1)

ПІДПЛИВТИ́

підпливло́

Со́нце під обі́д [підійшло́ (підпливло́, підби́лося *і т. ін.*)] *див.* со́нце

ПІДПЛИГНУ́ТИ

підплигну́ло

Се́рце підпли́гує / підплигну́ло *див.* се́рце

ПІДПЛИ́ГУВАТИ

підпли́гує

Се́рце підпли́гує / підплигну́ло *див.* се́рце

ПІДПРИЄ́МСТВО

підприє́мства

△ Бала́нс підприє́мства (пра́ці) *див.* бала́нс[1] (8)

ПІДПУСКА́ТИ

підпуска́ти

◊ Ля́си підпуска́ти *див.* підпуска́ти (1)

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.*) / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.*) тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти

ПІДПУСТИ́ТИ

підпусти́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.*) / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.*) тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти

ПІДРИВНИ́Й

підривна́

△ Підривна́ ша́шка *див.* ша́шка[1]

ПІДРІ́ЗАТИ

підрі́зати

◊ Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти *див.* урі́зувати[1]

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.*) / підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.*) кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

◊ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.*) / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.*) на пні *див.* підру́бувати (1)

ПІДРІЗА́ТИ
підріза́ти
◇ Підрізати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрізувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)
◇ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *див.* підру́бувати (1)
ПІДРІ́ЗУВАТИ
підрі́зувати
◇ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)
◇ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *див.* підру́бувати (1)
ПІДРОБИ́ТИ
підроби́ти
◇ Підробля́ти / підроби́ти ру́ку *див.* підробля́ти (1)
ПІДРОБЛЯ́ТИ
підробля́ти
◇ Підробля́ти / підроби́ти ру́ку *див.* підробля́ти (1)
ПІДРОСТА́ТИ
підроста́в
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підроста́є (підроста́в, підроста́ють *і т. ін.)* / підрі́с (підросла́, підросли́ *і т. ін.)* <Аж [ніби] підроста́є> *див.* підроста́ти (1)
підроста́є
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підроста́є (підроста́в, підроста́ють *і т. ін.)* / підрі́с (підросла́, підросли́ *і т. ін.)* <Аж [ніби] підроста́є> *див.* підроста́ти (1)
підроста́ють
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підроста́є (підроста́в, підроста́ють *і т. ін.)* / підрі́с (підросла́, підросли́ *і т. ін.)* <Аж [ніби] підроста́є> *див.* підроста́ти (1)
ПІДРОСТИ́
підрі́с
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підроста́є (підроста́в, підроста́ють *і т. ін.)* / підрі́с (підросла́, підросли́ *і т. ін.)* <Аж [ніби] підроста́є> *див.* підроста́ти (1)
підросла́
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підроста́є (підроста́в, підроста́ють *і т. ін.)* / підрі́с (підросла́, підросли́ *і т. ін.)* <Аж [ніби] підроста́є> *див.* підроста́ти (1)
підросли́
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підроста́є (підроста́в, підроста́ють *і т. ін.)* / підрі́с (підросла́, підросли́ *і т. ін.)* <Аж [ніби] підроста́є> *див.* підроста́ти (1)
ПІДРУБА́ТИ
підруба́ти
◇ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *див.* підру́бувати (1)
ПІДРУ́БУВАТИ
підру́бувати
◇ Підру́бувати (підрі́зувати, підріза́ти, підко́шувати *і т. ін.)* / підруба́ти (підрі́зати, підкоси́ти *і т. ін.)* на пні *див.* підру́бувати (1)

ПІДРЯ́Д[1]
підря́д
Брига́дний підря́д *див.* підря́д[1] (1)
ПІДРЯ́ДНИЙ[2]
підря́дне
△ Означа́льне підря́дне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне допусто́ве ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне наслідко́ве ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне обста́винне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення мети́ *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення мі́сця *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення причи́ни *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення спо́собу дії *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення ча́су *див.* ре́чення
△ Підря́дне умо́вне ре́чення *див.* ре́чення
ПІ́ДСВИСТ
пі́дсвистом
○ З пі́дсвистом *див.* пі́дсвист (1)
ПІДСИ́ЛЮВАЧ
підси́лювач
△ Резисти́вний підси́лювач *див.* підси́лювач (1)
ПІДСИ́ПАТИ
підси́пати
◇ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)
◇ Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю *див.* підсипа́ти (1)
ПІДСИПА́ТИ
підсипа́ти
◇ Підкида́ти (підсипа́ти) / підки́нути (підси́пати) жа́ру *див.* підкида́ти (1)
◇ Підсипа́ти / підси́пати пе́рцю *див.* підсипа́ти (1)
ПІДСИСНИ́Й
підсисни́й
△ Підсисни́й (підсо́сний) пері́од *див.* пері́од (25)
ПІДСІ́ЧНИЙ
підсі́чне
△ Підсі́чне землеро́бство *див.* землеро́бство (2)
ПІДСКА́РБІЙ
підска́рбій
Генера́льний підска́рбій *див.* підска́рбій (1)
ПІДСКІ́К
підско́ком
○ З підско́ком *див.* підскі́к (1)
ПІДСКО́К
підско́ком
○ З підско́ком *див.* підскі́к (1)
ПІДСКО́ЧИТИ
підско́чиш
◇ Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш) *див.* ско́чити
ПІ́ДСЛУХИ
пі́дслухах
◇ Ходи́ти на пі́дслухи (по пі́дслухах) *див.* ходи́ти
пі́дслухи
◇ Ходи́ти на пі́дслухи (по пі́дслухах) *див.* ходи́ти
ПІ́ДСМІШКИ
пі́дсмішки
◇ Смі́шки (пі́дсмішки, ха́хи) стро́їти *див.* стро́їти[1]

ПІДСО́ВУВАТИ
підсо́вувати
◇ Підсува́ти (підсо́вувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) ха́лепу *кому* <Підво́дити / підвести́ під ха́лепу *кого*> *див.* підсува́ти (1)
ПІДСОЛО́ДЖУВАТИ
підсоло́джувати
◇ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)
ПІДСОЛОДИ́ТИ
підсолоди́ти
◇ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)
ПІДСО́СНИЙ
підсо́сний
△ Підсисни́й (підсо́сний) пері́од *див.* пері́од (25)
ПІДСТА́ВА[1]
підста́ві
На підста́ві *див.* підста́ва[1] (2)
підста́вою
З цілкови́тою (по́вною) підста́вою *див.* підста́ва[1] (1)
ПІДСТА́ВИТИ
підста́вити
◇ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)
◇ Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)] *див.* підставля́ти (1)
◇ Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* під ку́лю *див.* підставля́ти (2)
◇ Підставля́ти / підста́вити но́гу (ні́жку) *див.* підставля́ти (3)
◇ Підставля́ти / підста́вити плече́ *див.* підставля́ти (4)
◇ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під о́бух, під соки́ру] *див.* підставля́ти (5)
◇ Підставля́ти / підста́вити сті́лець (стільця́, сті́льчика) *див.* підставля́ти (6)
ПІДСТАВЛЯ́ТИ
підставля́ти
◇ Підклада́ти (підсува́ти, підставля́ти *і т. ін.)* / підкла́сти (підсу́нути, підста́вити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підклада́ти (3)
◇ Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)] *див.* підставля́ти (1)
◇ Підставля́ти / підста́вити го́лову (лоб, ло́ба *і т. ін.)* під ку́лю *див.* підставля́ти (2)
◇ Підставля́ти / підста́вити но́гу (ні́жку) *див.* підставля́ти (3)
◇ Підставля́ти / підста́вити плече́ *див.* підставля́ти (4)
◇ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під о́бух, під соки́ру] *див.* підставля́ти (5)
◇ Підставля́ти / підста́вити сті́лець (стільця́, сті́льчика) *див.* підставля́ти (6)
ПІДСТРЕ́ЛЕНИЙ
підстре́лений
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстре́лений (підстрі́лений) *див.* підстре́лений (1)
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах) *див.* со́кіл[1]

ПІДСТРИБ
підстриб
○ З підстрибом *див.* підстриб (1)
ПІДСТРІЛЕНИЙ
підстрілений
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстрéлений (підстрілений) *див.* підстрéлений (1)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстрéлений (підстрілений) сóкіл (птах) *див.* сóкіл[1]
ПІДСТУП
підступ
◊ Підвóдити / підвестí підступ *див.* підвóдити (9)
ПІДСТУПÁТИ
підступáє
◊ Клубóк підкóчується (підступáє) / підкотúвся (підступúв) до гóрла *див.* клубóк (2)
підступáй
◊ Без пáлиці (без бýка) і не підступáй *(заст.* ані прúступ) *див.* підступáти (1)
підступáти
◊ Стоя́ти (ставáти) / стáти клубкóм в гóрлі <Підступáти / підступúти клубкóм до гóрла> *див.* стоя́ти
ПІДСТУПИ́ТИ
підступúв
◊ Клубóк підкóчується (підступáє) / підкотúвся (підступúв) до гóрла *див.* клубóк (2)
підступúти
◊ Стоя́ти (ставáти) / стáти клубкóм в гóрлі <Підступáти / підступúти клубкóм до гóрла> *див.* стоя́ти
ПІДСТУПИ́ТИСЯ
підступúтися
Не (стрáшно) підступúтися *див.* підступáтися (1)
ПІДСУВÁТИ
підсувáти
◊ Підкладáти (підсувáти, підставля́ти *і т. ін.)* / підклáсти (підсýнути, підстáвити *і т. ін.)* свинню́ *див.* підкладáти (3)
◊ Підсувáти (підсóвувати, чинúти) / підсýнути (вчинúти) хáлепу *кому* <Підвóдити / підвестú під хáлепу *кого*> *див.* підсувáти (1)
ПІДСУ́ДНИЙ
підсýдних
◊ Посадúти на лáву підсýдних *див.* посадúти
◊ Сидíти (бýти) на лáві підсýдних (обвинувáчених) *див.* сидíти
ПІДСУМОК
підсумки
Підбивáти (підвóдити, робúти *і т. ін.)* / підбúти (підвестú, зробúти *і т. ін.)* підсумок (підсумки) *див.* підбивáти (2)
підсумок
Підбивáти (підвóдити, робúти *і т. ін.)* / підбúти (підвестú, зробúти *і т. ін.)* підсумок (підсумки) *див.* підбивáти (2)
ПІДСУ́НУТИ
підсýнути
◊ Підкладáти (підсувáти, підставля́ти *і т. ін.)* / підклáсти (підсýнути, підстáвити *і т. ін.)* свинню́ *див.* підкладáти (3)
◊ Підсувáти (підсóвувати, чинúти) / підсýнути (вчинúти) хáлепу *кому* <Підвóдити / підвестú під хáлепу *кого*> *див.* підсувáти (1)
◊ Підсýнути (підклáсти) гóлову під кóлесо *див.* підсувáти (2)
Робúти (творúти, чинúти *і т. ін.)* / зробúти (вчинúти, підсýнути *і т. ін.)* пáкість (пáкость, кáпость) *див.* робúти

ПІДСЬОРБНУ́ТИ
підсьорбнýти
Сьóрбáти (підсьóрбувати) / сьорбнýти (підсьорбнýти) нóсом *див.* сьóрбáти
ПІДСЬÓРБУВАТИ
підсьóрбувати
Сьóрбáти (підсьóрбувати) / сьорбнýти (підсьорбнýти) нóсом *див.* сьóрбáти
ПІДТАСКÁТИ
підтаскáв
◊ Чорт (чортú) підтаскáв (підтаскáли) *див.* чорт
підтаскáли
◊ Чорт (чортú) підтаскáв (підтаскáли) *див.* чорт
ПІДТВЕ́РДЖЕННЯ
підтвéрдження
○ На підтвéрдження (потвéрдження, ствéрдження) *див.* підтвéрдження (1)
ПІДТИНÁТИ
підтинáти
◊ Підрíзати (підтя́ти, підітнýти, притя́ти, зламáти *і т. ін.)* / підрíзувати (підрізáти, підтинáти, злáмувати *і т. ін.)* крúла (крúльця) *див.* підрíзувати (1)
ПІДТОПТÁТИ
підтоптáти
◊ Топтáти (підтóптувати) / підтоптáти під нóги *див.* топтáти
ПІДТÓПТУВАТИ
підтóптувати
◊ Топтáти (підтóптувати) / підтоптáти під нóги *див.* топтáти
ПІДТОЧИ́ТИ[1]
підтóчить
◊ [І] комáр нóса не підтóчить *див.* комáр (1)
підтóчиш
◊ [І] гóлки не підтóчиш *див.* підтóчувати[1] (1)
ПІДТРИ́МАТИ
підтрúмати
◊ Підтрúмувати / підтрúмати компáнію *див.* підтрúмувати (1)
ПІДТРИ́МКА
підтрúмки
Грýпа підтрúмки *див.* грýпа (2)
ПІДТРИ́МУВАТИ
підтрúмувати
◊ Підтрúмувати / підтрúмати компáнію *див.* підтрúмувати (1)
ПІДТЯГÁТИ
підтягáти
◊ Підтягáти (підтя́гувати) / підтягтú (підтягнýти) живíт *див.* підтягáти (1)
ПІДТЯГНУ́ТИ
підтягнýти
◊ Підтягáти (підтя́гувати) / підтягтú (підтягнýти) живíт *див.* підтягáти (1)
ПІДТЯГТИ́
підтягтú
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.)* пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.)* [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
◊ Підтягáти (підтя́гувати) / підтягтú (підтягнýти) живíт *див.* підтягáти (1)

ПІДТЯ́ГУВАТИ
підтя́гувати
◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.)* пáски (пáсок, поясú, ремінці, *заст.* очкурí *і т. ін.)* [тугíше] *див.* затя́гувати (4)
◊ Підтягáти (підтя́гувати) / підтягтú (підтягнýти) живíт *див.* підтягáти (1)
ПІДТЯ́ТИ
підтя́ти
◊ Підрíзати (підтя́ти, підітнýти, притя́ти, зламáти *і т. ін.)* / підрíзувати (підрізáти, підтинáти, злáмувати *і т. ін.)* крúла (крúльця) *див.* підрíзувати (1)
ПІДУПАДÁТИ
підупадáти
Підупадáти / підупáсти здорóв'ям (на здорóв'я, на здорóв'ї) *див.* підупадáти (1)
Підупадáти / підупáсти на сúлі *див.* підупадáти (2)
ПІДУПÁСТИ
підупáсти
Підупадáти / підупáсти здорóв'ям (на здорóв'я, на здорóв'ї) *див.* підупадáти (1)
Підупадáти / підупáсти на сúлі *див.* підупадáти (2)
ПІДХВÁТ
підхвáті
○ На підхвáті *див.* підхвáт (1)
ПІДХІ́Д
підхíд
△ Компетéнтнісний підхíд *див.* підхíд (1)
ПІДХÓДИТИ
підхóдити
◊ Підхóдити / підійтú під лáску *див.* підхóдити (1)
◊ Підхóдити / підійтú під плечé *див.* підхóдити (2)
Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, піднятися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися
підхóдь
◊ І не приступáйся (не приступáй, не підхóдь *і т. ін.) див.* приступáтися
ПІДХÓПЛЮВАТИСЯ
підхóплюватися
◊ Зривáтися (схóплюватися, підхóплюватися *і т. ін.)* / зірвáтися (зметнýтися, схопúтися *і т. ін.)* на рíвні ([рíвні] нóги) *див.* зривáтися (5)
ПІДШИ́ТИЙ
підшúтий
◊ Лúсом (лисúцею) підшúтий (підбúтий) *див.* підшúтий (1)
◊ Підбúтий (підшúтий) вíтром *див.* підбúтий (1)
◊ Підшúтий трýсом *див.* підшúтий (2)
◊ Собáками (псом) підшúтий (підбúтий) *див.* підшúтий (3)
ПІДШЛУНКÓВИЙ
підшлункóва
△ Підшлункóва (панкреатúчна) зáлоза *див.* зáлоза (8)
ПІ́ЖМУРКИ
піжмурки
Грáтися *(рíдше* грáти, бáвитися *і т. ін.)* в піжмурки (у жмýрки) *див.* грáтися (3)

ПІЗНАВА́ТИ
пізнає́
◊ І [рíдна] мáти не впізнає́ (не пізнає́) / не впізнáє (не пізнáє) *див.* мáти[1] (10)
ПІЗНА́ННЯ
пізнáння
Дéрево пізнáння (знання́) добрá і зла *див.* дéрево (2)
△ Об'є́кт пізнáння *див.* об'єкт (4)
Шлях пізнáння *див.* шлях
ПІЗНА́ТИ
пізнáє
◊ І [рíдна] мáти не впізнає́ (не пізнає́) / не впізнáє (не пізнáє) *див.* мáти[1] (10)
◊ [І] [сам] чорт (біс) не розберé (не пізнáє) *див.* чорт
ПІ́ЗНІЙ
пíзній
◊ Пíзній птах <Пíзня птúця> *див.* птах
пíзня
◊ Пíзній птах <Пíзня птúця> *див.* птах
ПІЗНІ́ШЕ
пізнíше
◊ Рáно чи пíзно <Ранíше чи пізнíше> *див.* рáно[1]
ПІ́ЗНО
пíзно
◊ Рáно чи пíзно <Ранíше чи пізнíше> *див.* рáно[1]
ПІ́ЙМА
пíйма
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пíйма пойнялá *див.* поймáти (2)
ПІ́ЙМАНИЙ
пíйманий
◊ Упíйманий (пíйманий, спíйманий *і т. ін.)* на гаря́чому (на шкóді) *див.* упíйманий
ПІЙМА́ТИ
піймáєш
◊ [І] в лóжці [водú] не спіймáєш (не піймáєш) *див.* спіймáти
піймáти
◊ Впіймáти (піймáти, вхопúти *і т. ін.)* вóвка за вýхо (за вýха) *див.* упіймáти
◊ Впіймáти (піймáти) ґáву (ворóну) *див.* упіймáти
◊ Впіймáти (піймáти, спіймáти, зловúти, застýкати *і т. ін.)* / ловúти на гаря́чому *див.* упіймáти
◊ Дай Бóже нáшому теля́ті вóвка з'ї́сти (піймáти)! *див.* давáти (125)
◊ [І] з собáками не піймáти (не спіймáти) *див.* піймáти (1)
◊ Ловúти (брáти) / зловúти (взя́ти, піймáти, спіймáти *і т. ін.)* на гачóк *див.* ловúти (2)
◊ Ловúти / зловúти *(рíдше* упіймáти, піймáти *і т. ін.)* себé на дýмці *див.* ловúти (6)
◊ Ловúти / піймáти (впіймáти, зловúти *і т. ін.)* в сíті *див.* ловúти (11)
◊ Ловúти / піймáти (впіймáти, зловúти *і т. ін.)* на слóві *див.* ловúти (12)
◊ Ловúти / піймáти (спіймáти, зловúти *і т. ін.)* пóгляд *(рíдше* óчі) *див.* ловúти (13)
◊ Піймáти нúтку (ниткú) *див.* піймáти (4)
◊ Піймáти (спіймáти, зловúти) / ловúти на слизькóму *див.* піймáти (3)
◊ Піймáти (спіймáти, зловúти, уловúти) / ловúти хвилúну (момéнт, вúпадок *і т. ін.)* *див.* піймáти (6)
◊ Піймáти (спіймáти) на вýхо (вýхом) *див.* піймáти (2)
◊ Піймáти (спіймáти) синúцю в рýку *див.* піймáти (5)
◊ Убúти (піймáти) грíнку *див.* убивáти[1]
◊ Шукáти (ловúти, доганя́ти) / зловúти (піймáти) вíтра в пóлі *див.* шукáти
ПІЙМА́ТИСЯ
піймáтися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.)* / попадáтися (попадáти, ловúтися *і т. ін.)* на мýшку *див.* попадáтися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.)* / попадáтися (попадáти, потрапля́ти *і т. ін.)* в рýки (до рук) *див.* попадáтися
◊ Упіймáтися (піймáтися, спіймáтися, попáстися *і т. ін.)* на гаря́чому *див.* упіймáтися
ПІК[1]
пік
Годúни (годúна) пік *див.* годúна[1] (2)
ПІКІ́РУЮЧИЙ
пікíруючий
Пікíруючий бомбардувáльник *див.* бомбардувáльник (1)
ПІ́КНУТИ
пíкнути
[І] не (хоч би, áні) пíкнути *див.* пíкнути (1)
ПІ́КОВИЙ[1]
пíкових
◊ Лишúтися (залúшúтися, *рíдко* зостáтися *і т. ін.)* при пíковому інтерéсі (при пíкових інтерéсах) *див.* лишáтися (6)
пíковому
◊ Лишúтися (залúшúтися, *рíдко* зостáтися *і т. ін.)* при пíковому інтерéсі (при пíкових інтерéсах) *див.* лишáтися (6)
ПІКРИ́НОВИЙ
пікрúнова
△ Пікрúнова кислотá *див.* кислотá (26)
ПІКТОГРАФІ́ЧНИЙ
піктографíчне
△ Піктографíчне письмó *див.* письмó (10)
ПІЛОТА́Ж
пілотáж
◊ Вúщий пілотáж *див.* пілотáж (1)
ПІЛО́ТНИЙ
пілóтний
Пілóтний проéкт *див.* проéкт
ПІ́ЛОЧКА
пíлочки
◊ До пíлочки *див.* пíлочка (1)
ПІЛЮ́ЛЯ
пілюлі
◊ Ковтáти пілюлі *див.* ковтáти (4)
пілюлю
◊ Золотúти (підсолóджувати) / позолотúти (підсолодúти) пілюлю (пігýлку) *див.* золотúти (1)
◊ Піднóсити / піднестú пілюлю *див.* піднóсити (3)
пілюля
◊ Гіркá пілюля *див.* пілюля (1)
ПІ́НА
пíна
◊ Аж пíна з рóта (на губáх) скáче (летúть, виступáє *і т. ін.)* *див.* пíна (1)
пíною
◊ З пíною в рóті (бíля рóта, на губáх) *див.* пíна (2)
ПІОНЕ́Р
піонéр
Юний піонéр *див.* піонéр (1)
ПІОНЕ́РНИЙ
піонéрний
△ Піонéрний товáр *див.* товáр[1]
ПІОНЕ́РСЬКИЙ
піонéрська
Піонéрський гáлстук <Піонéрська кравáтка> *див.* гáлстук (1)
піонéрське
Чéсне піонéрське *див.* піонéрський (1)
піонéрський
Піонéрський гáлстук <Піонéрська кравáтка> *див.* гáлстук (1)
Піонéрський тáбір *див.* тáбір
ПІП[1]
піп
◊ Дурнúй піп хрестúв *див.* піп[1] (1)
◊ Як піп на рúзи *див.* піп[1] (2)
попá
◊ Возúти / повозúти попá в рéшеті *див.* возúти (1)
ПІП[2]
попá
○ На попá *див.* піп[2] (1)
ПІРАМІ́ДА
пірамíда
△ Фінáнсова пірамíда *див.* пірамíда (1)
ПІРАМІДА́ЛЬНИЙ
пірамідáльна
△ Пірамідáльна (італíйська) топóля *див.* топóля
ПІРАМІ́ДНИЙ
пірамíдна
△ Пірамíдна систéма *див.* систéма
ПІРИ́ТНИЙ
пірúтний
△ Пірúтний (колчедáновий) недóгарок *див.* недóгарок (1)
ПІР'Ї́СТИЙ
пір'ї́сті
△ Перúсті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірчáсті) хмáри (хмарúни, хмарúнки *і т. ін.)* *див.* хмáра
ПІРНА́ЮЧИЙ
пірнáючий
△ Пірнáючий циклóн *див.* циклóн
ПІРНУ́ТИ
пірнýти
◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.)*] у вóду впáсти (кáнути, пірнýти *і т. ін.)* *див.* упáсти[1]
ПІРОКЛАСТИ́ЧНИЙ
пірокластúчні
△ Пірокластúчні порóди *див.* порóда
ПІ́РРІВ
пíррова
Пíррова перемóга *див.* перемóга (1)
ПІРЧА́СТИЙ
пірчáсті
△ Перúсті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірчáсті) хмáри (хмарúни, хмарúнки *і т. ін.)* *див.* хмáра
ПІ́Р'Я
пíр'ю
◊ По своéму пíр'ю *див.* пíр'я (2)
пíр'я
◊ Аж (що й, тíльки *і т. ін.)* пíр'я летúть (розлітáється, сúплеться *і т. ін.)* / полетúть (розсúплеться, посúплеться *і т. ін.)* *див.* пíр'я (1)
◊ Вбивáтися *(рíдко* вбирáтися) / вбúтися *(рíдко* вбрáтися) в колодочкú (в пíр'я) *див.* вбивáтися[1] (1)
Дéрти пíр'я *див.* дéрти (4)

◊ Не на́шого пера́ (пір’я) птах (пта́шка) *див.* птах
◊ Оббити пір’я *див.* оббива́ти (2)
◊ Пороста́ти / порости́ в пір’я *див.* пороста́ти
◊ Розпуска́ти / розпусти́ти пір’я (хвіст) *див.* розпуска́ти
пір’ям
◊ Оброста́ти / обрости́ пір’ям *див.* оброста́ти (2)
ПІР’Я́СТИЙ
пір’я́сті
△ Пери́сті (пір’я́сті, пір’ї́сті, пірча́сті) хмари (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.*) *див.* хма́ра
ПІ́СЕНЬКА
пісенька
△ Колиско́ва пісня (пісенька, співа́нка) *див.* пісня (1)
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скінчена) пісенька *(рідше* пісня) *див.* пісенька (1)
◊ Стара́ пісня (пісенька) *див.* пісня (10)
пісеньку
◊ Співа́ти пісеньку *(рідше* пісню) *див.* співа́ти
◊ Співа́ти стару́ пісню (пісеньку) *див.* співа́ти
ПІСКОВИ́Й
піскови́й
△ Піскови́й годи́нник *див.* годи́нник (4)
ПІ́СЛЯ
після
Від учо́ра (після вчо́ра) *див.* вчо́ра (1)
До і після *див.* до[1] (1)
Ні до ні після *див.* до[1] (2)
Після то́го, як *див.* той
ПІСЛЯЖНИ́ВНИЙ
післяжни́вні
△ Післяжни́вні посіви *див.* посів
ПІСЛЯТРАВМАТИ́ЧНИЙ
післятравмати́чний
△ Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м *див.* синдро́м
ПІСНИ́Й
пісни́й
Пісни́й день *див.* день (12)
ПІ́СНЯ
піснею
◊ Захо́дитися / зайти́ся піснею (співом) *див.* захо́дитися[2] (4)
пісні́
△ Петрі́вчані (петрі́вочні) пісні́ *див.* пісня (2)
У пісні (пісня́х) співа́ється (співа́лося) *див.* співа́тися
△ Цари́нні пісні́ *див.* пісня (4)
пісню
◊ Скінчи́ти свою пісню *див.* скінча́ти
◊ Співа́ти пісеньку *(рідше* пісню) *див.* співа́ти
◊ Співа́ти стару́ пісню (пісеньку) *див.* співа́ти
пісня
◊ До́вга пісня *див.* пісня (7)
◊ І́нша пісня *див.* пісня (8)
△ Колиско́ва пісня (пісенька, співа́нка) *див.* пісня (1)
◊ Лебеди́на пісня <Лебеди́ний спів> *див.* пісня (9)
△ Пісня без слів *див.* пісня (6)
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скінчена) пісенька *(рідше* пісня) *див.* пісенька (1)
◊ Стара́ пісня (пісенька) *див.* пісня (10)
△ Херуви́мська пісня *див.* пісня (3)
△ Чума́цька пісня *див.* пісня (5)
пісня́х
У пісні (пісня́х) співа́ється (співа́лося) *див.* співа́тися
ПІСО́К
піски́
△ Сипкі́ (сипу́чі, хиткі́) піски́ *див.* пісо́к (1)
Точи́ти піски́ *див.* точи́ти[1]
піско́м
◊ Си́пати піско́м про́ти гори́ *див.* си́пати
піску́
◊ Будува́ти / побудува́ти на піску́ *див.* будува́ти (2)
◊ Будува́тися / побудува́тися на піску́ *див.* будува́тися (1)
◊ З піску́ моту́зки (моту́зку) су́чить (су́че) *див.* сука́ти
пісо́к
◊ Аж (тільки) закури́ть (закури́ться) <Тільки пісо́к закури́ть> *див.* закури́ти[2] (1)
◊ Кури́ться ку́рява (пісо́к, сніг *і т. ін.)* *див.* ку́рява (2)
◊ Хова́ти (зарива́ти) го́лову в пісо́к *див.* хова́ти[1]
ПІСО́ЧОК
пісо́чком
◊ Протира́ти / протерти з пісо́чком *див.* протира́ти
ПІСТ
піст
Вели́кий піст *див.* піст (1)
Петрі́в піст *див.* піст (2)
Різдвя́ний (Пили́пів) піст *див.* піст (3)
Успе́нський піст *див.* піст (4)
ПІТ
піт
◊ [Аж] у піт ки́дати (вдаря́ти) / ки́нути (вда́рити) *кого див.* ки́дати (1)
◊ Вганя́ти / ввігна́ти в піт (у ми́ло) *див.* вганя́ти[1] (2)
◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)
◊ Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́ *див.* обтира́ти (1)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
◊ Піт залива́є / залив о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.)* *див.* піт (2)
◊ Піт умива́є *див.* піт (3)
◊ Сім потів (сьо́мий піт) зі́йде *див.* схо́дити
◊ Точи́ти свій піт *див.* точи́ти[2]
◊ Холо́дний (зи́мний) піт *див.* піт (6)
◊ Циганський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт (7)
поти́
◊ У три поти́ *див.* піт (5)
по́ті
◊ У по́ті чола́ [сво́го] <*рідко* У поту́ лиця́> *див.* піт (4)
поті́в
◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьо́мий піт) *див.* виганя́ти (1)
◊ Сім потів (сьо́мий піт) зі́йде *див.* схо́дити
по́том
◊ Добува́ти / добу́ти [свої́м] горбо́м ([крива́вими] мозо́лями, [крива́вим] по́том) *див.* добува́ти (2)
◊ Залива́тися / зали́тися (залля́тися) по́том *див.* залива́тися (2)
◊ Зро́шувати / зроси́ти [свої́м] по́том зе́млю *див.* зро́шувати (1)
◊ Кро́в’ю (крі́в’ю) й (та) по́том *див.* кров (23)
◊ Облива́тися / обли́тися холо́дним по́том *див.* облива́тися (4)
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [крива́вим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.)*] по́том *див.* облива́тися (3)
◊ Обли́тий холо́дним по́том *див.* обли́тий (2)
◊ Покропи́ти кро́в’ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.)* *див.* покропи́ти
◊ Покро́плений кро́в’ю (по́том, слізьми́ *і т. ін.)* *див.* покро́плений
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.)* *див.* полива́ти
по́ту
◊ До сьо́мого (деся́того, крива́вого *і т. ін.)* по́ту *див.* піт (1)
Мо́крий (мокрі́сінький) від по́ту *див.* мо́крий (1)
◊ Насиса́тися / насса́тися кро́ві (по́ту, сліз) *див.* насиса́тися (1)
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
◊ У по́ті чола́ [сво́го] <*рідко* У поту́ лиця́> *див.* піт (4)
ПІТИ́
піде́
◊ Ді́ло йде / піде́ *див.* ді́ло (7)
◊ Так не піде *див.* піти́ (43)
◊ Шмато́к *(рідше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не піде́ (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
підеш
◊ Хворо́би тепе́р зро́биш (підеш) *див.* зроби́ти (17)
піду́ть
◊ Аж (тільки) ви́ляски *(рідко* о́дляски) піду́ть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)
піти́
◊ Ви́соко піти́ [вго́ру] *див.* піти́ (13)
Вихо́дити (іти́) / ви́йти (піти́) за́між *див.* вихо́дити (13)
◊ Відійти́ (піти́) / відхо́дити (іти́) в небуття́ *див.* відхо́дити (7)
◊ Відійти́ (піти́) / відхо́дити у ві́чність (у дові́чний сон) *див.* відхо́дити (8)
Вступа́ти (захо́дити, вхо́дити *і т. ін.)* / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.)* у супере́чку (в сва́рку) <Іти́ / піти́ на супере́чку (на сва́рку)> <Заво́дити / завести́ супере́чку (сва́рку)> *див.* вступа́ти[1] (4)
◊ Дале́ко іти́ / піти́ *див.* іти́ (48)
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.)* *див.* ляга́ти (3)
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми дверми́) *див.* захо́дити (5)
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз’ї́хатися) *див.* піти́ (14)
△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́ (47)
Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на за́сідку *(діал.* на за́сіди) *див.* іти́ (5)

Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) на пе́нсію *див.* іти́ (6)
Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)
◊ Іти́ (відхо́дити) / піти́ (віді́йти) на спо́кій (на спочи́нок) *див.* іти́ (61)
Іти́ (вхо́дити) / піти́ (ввійти́) у за́в'язь *див.* іти́ (10)
◊ Іти́ (зверта́ти) / піти́ (зверну́ти) на спад (*рідко* на спа́док) *див.* іти́ (64)
Іти́ (зво́дитися, ки́датися *і т. ін.*) / піти́ (звести́ся, ки́нутися *і т. ін.*) в ата́ку *див.* іти́ (11)
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.*) / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.*) з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
◊ Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світа́) *див.* іти́ (65)
◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) під укі́с *див.* іти́ (13)
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)
◊ Іти́ (ляга́ти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зе́млю *див.* іти́ (68)
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Іти́ / піти́ ва-ба́нк *див.* іти́ (76)
◊ Іти́ / піти́ вго́ру (все та вго́ру) *див.* іти́ (77)
Іти́ / піти́ в забрі́д *див.* іти́ (17)
◊ Іти́ / піти́ в закла́д *див.* іти́ (78)
Іти́ / піти́ в за́токи (в за́току) *див.* іти́ (18)
Іти́ / піти́ війно́ю *див.* іти́ (19)
Іти́ / піти́ в комі́рне *див.* іти́ (20)
Іти́ / піти́ в комі́рники *див.* іти́ (21)
Іти́ / піти́ в на́йми *див.* іти́ (22)
◊ Іти́ / піти́ в наро́д *див.* іти́ (79)
◊ Іти́ / піти́ вро́зріз *див.* іти́ (80)
Іти́ / піти́ в солда́ти *див.* іти́ (23)
◊ Іти́ / піти́ в хід *див.* іти́ (81)
◊ Іти́ / піти́ да́лі *див.* іти́ (82)
◊ Іти́ / піти́ до вінця́ *див.* іти́ (83)
◊ Іти́ / піти́ до рук (у ру́ки, *рідко* у ру́ку) *див.* іти́ (84)
◊ Іти́ / піти́ до спі́лки *див.* іти́ (85)
◊ Іти́ / піти́ з ди́мом *див.* іти́ (86)
◊ Іти́ / піти́ з ху́рою <Става́ти / ста́ти під ху́ру> *див.* іти́ (87)
◊ Іти́ / піти́ з [цьо́го (сього́)] сві́ту *див.* іти́ (88)
◊ Іти́ / піти́ ко́лесом *див.* іти́ (89)
◊ Іти́ / піти́ ку́пою (*рідко* при ку́пі) *див.* іти́ (90)
◊ Іти́ / піти́ ку́рсом *див.* іти́ (91)
◊ Іти́ / піти́ ма́рно (ма́рне, нама́рно, нама́рне) *див.* іти́ (99)
◊ Іти́ / піти́ на (в) лад (до ладу́) <Іти́ (кла́стися) на до́бре (на кра́ще)> *див.* іти́ (92)
◊ Іти́ / піти́ навпросте́ць (навпро́шки) *див.* іти́ (93)
◊ Іти́ / піти́ на же́ртву *див.* іти́ (94)
◊ Іти́ / піти́ назу́стріч *див.* іти́ (95)
◊ Іти́ / піти́ назу́стріч сме́рті *див.* іти́ (96)
◊ Іти́ / піти́ на компромі́с із вла́сним сумлі́нням (вла́сною со́вістю) *див.* іти́ (97)
◊ Іти́ / піти́ на ко́рисˈть *див.* іти́ (98)
○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)
◊ Іти́ / піти́ на мирову́ *див.* іти́ (100)
◊ Іти́ / піти́ на не́бо *див.* іти́ (101)
◊ Іти́ / піти́ на обро́к *див.* іти́ (102)
◊ Іти́ / піти́ на па́рі *див.* іти́ (103)
Іти́ / піти́ на перегово́ри *див.* іти́ (24)
◊ Іти́ / піти́ на підні́жний корм *див.* іти́ (104)
○ Іти́ / піти́ на попра́вку *див.* іти́ (44)
Іти́ / піти́ на по́ступки *див.* іти́ (25)
◊ Іти́ / піти́ напроло́м *див.* іти́ (105)
◊ Іти́ / піти́ на пропа́ще *див.* іти́ (106)
◊ Іти́ / піти́ на ри́зик (на риск) *див.* іти́ (107)
◊ Іти́ / піти́ на ру́ку *див.* іти́ (108)
Іти́ / піти́ на свій хліб (свого́ хлі́ба шука́ти) *див.* іти́ (26)
◊ Іти́ / піти́ на смерть *див.* іти́ (109)
Іти́ / піти́ на спочи́нок (на спочи́вок) *див.* іти́ (27)
Іти́ / піти́ на стра́ту *див.* іти́ (28)
◊ Іти́ / піти́ на тара́н *див.* іти́ (110)
◊ Іти́ / піти́ на хрест *див.* іти́ (111)
◊ Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Става́ти / ста́ти пе́ред судо́м (на суд)> *див.* іти́ (112)
◊ Іти́ / піти́ по гаря́чих сліда́х *див.* іти́ (113)
◊ Іти́ / піти́ по́пліч *див.* іти́ (114)
◊ Іти́ / піти́ про́ти вла́сного (свого́) сумлі́ння (про́ти вла́сної (своєї) со́вісті) *див.* іти́ (115)
◊ Іти́ / піти́ світ за́ очі *див.* іти́ (116)
◊ Іти́ / піти́ своє́ю доро́гою *див.* іти́ (117)
◊ Іти́ / піти́ свої́м три́бом *див.* іти́ (118)
◊ Іти́ / піти́ слідо́м *за ким* (по сліда́х *чиїх*) *див.* іти́ (119)
Іти́ / піти́ у відпу́стку *див.* іти́ (29)
◊ Іти́ / піти́ шкере́берть *див.* іти́ (120)
◊ Іти́ / піти́ шля́хо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)
Іти́ (постригáтися) / піти́ (постри́гтися) в че́нці (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́нець (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
Іти́ (ру́хатися) / піти́ парале́льним ку́рсом (на парале́льних ку́рсах) *див.* іти́ (33)
◊ Іти́ (ру́хатися) / піти́ по висхі́дній *див.* іти́ (131)
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.*) / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.*) на прю *див.* іти́ (133)
Іти́ (става́ти) / піти́ (ста́ти) до шлю́бу *див.* іти́ (36)
◊ Іти́ (ступа́ти) / піти́ (ступи́ти) у слід *див.* іти́ (135)
Іти́ (схо́дитися) / піти́ (зійти́ся) врукопа́ш (врукопа́шну) *див.* іти́ (37)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ протéртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ з торба́ми (з то́рбою) [по хата́х] *див.* іти́ (138)
○ Іти́ (ходи́ти) / піти́ на же́бри (по же́брах, у же́бри) *див.* іти́ (45)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ під ру́ку *чию* (під руко́ю *чиєю*) *див.* іти́ (140)
◊ Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.*) / уплив́ти (піти́ *і т. ін.*) *див.* текти́
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)
◊ На цьо́му піти́ (ру́шити, пода́тися *і т. ін.*) *див.* піти́ (16)
◊ Недале́ко втекти́ (піти́) *див.* утіка́ти[1]
◊ Не йти́ (не лі́зти) / не піти́ (не полі́зти) в го́лову *див.* іти́ (150)
◊ Не йти / не піти́ да́лі вух *див.* іти́ (151)
◊ [Не] піти́ в ру́ку *див.* піти́ (17)
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
◊ Під ку́лі йти / піти́ *див.* іти́ (152)
◊ Піти́ в лю́ди *див.* піти́ (18)
◊ Піти́ в моги́лу (з життя́, від нас, до Бо́га *і т. ін.*) *див.* піти́ (19)
◊ Піти́ в мо́ду *див.* піти́ (41)
Піти́ в пе́реверти *див.* піти́ (1)
◊ Піти́ в рі́ст *див.* піти́ (20)
◊ Піти́ в ста́рці (старця́ми, ста́рцем) [по сві́ту (в світи́)] *див.* піти́ (21)
△ Піти́ в сто́вбур *див.* піти́ (11)
Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р *і т. ін.*) *див.* піти́ (2)
◊ Піти́ (збі́гти) за ві́тром (по ві́тру, за водо́ю) *див.* піти́ (22)
◊ Піти́ / іти́ сте́жкою *див.* піти́ (23)
◊ [Піти́] коби́лі (псу, соба́ці *і т. ін.*) під хвіст *див.* піти́ (24)
◊ Піти́ [на дно] ра́ків (ра́ки) лови́ти *див.* піти́ (25)
Піти́ на пане́ль *див.* піти́ (3)
◊ Піти́ на побла́жку *див.* піти́ (27)
Піти́ на по́брідки *див.* піти́ (4)
◊ Піти́ на ри́зик (риск) *див.* піти́ (28)
Піти́ на ска́ргу *див.* піти́ (5)
◊ Піти́ на хи́трість *див.* піти́ (30)
◊ Піти́ на шко́ду *див.* піти́ (29)
◊ Піти́ (оберну́тися) наніве́ць (внiве́ць) *див.* піти́ (26)
Піти́ під суд *див.* піти́ (6)
◊ Піти́ (погна́ти) світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.*) *див.* піти́ (31)
◊ Піти́ по́лум'ям *див.* піти́ (32)
◊ Піти́ попідвіко́нню *див.* піти́ (33)
◊ Піти́ по сліда́х *див.* піти́ (34)
◊ Піти́ у во́ду *див.* піти́ (35)
◊ Піти́ у пацьо́хи *див.* піти́ (36)
◊ Піти́ у скитки *див.* піти́ (37)
Піти́ / ходи́ти по ни́шпорках *див.* піти́ (7)
◊ Піти́ хо́дором *див.* піти́ (38)
◊ Піти́ широ́ким сві́том *див.* піти́ (39)
◊ Піти́ (ще́знути, зни́кнути *і т. ін.*) по-англі́йському (по-англі́йськи) *див.* піти́ (42)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течіє́ю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) про́ти течі́ї (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◊ По́рохом піти́ *див.* по́рох[1]
Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.*) / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.*) *див.* стоя́ти
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.*) / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.*) крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.*) / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.*) *див.* іти́ (155)

◊ Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́ *див.* ходи́ти

Ходи́ти (іти́) / піти́ до причá́стя *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти (іти́) / піти́ на ралéць *див.* ходи́ти

Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.*) / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.*) по сусі́дах *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти / піти́ по ми́ру *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежка́х (рі́зними стежка́ми) *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти / піти́ по рука́х *див.* ходи́ти

◊ Ходи́ти / піти́ (сходи́ти) налі́во *див.* ходи́ти

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] за водо́ю йти / піти́ *див.* іти́ (159)

пішла́

◊ Аж *(рідко* ті́льки) луна́ йде (розляга́ється, *рідше* гоготи́ть *і т. ін.*) / пішла́ (розлягла́ся, *рідше* загоготі́ла *і т. ін.*) *див.* луна́ (1)

◊ Голова́ [йде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.*) *див.* голова́ (17)

◊ Заверті́лася (закрути́лася, пішла́ верті́тися *і т. ін.*) маши́на *див.* маши́на (20)

◊ Не пішла́ ча́рка до ро́та *див.* ча́рка

Пішла́ мо́да *див.* піти́ (8)

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.*) *див.* розмо́ва

◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка

◊ Що [це] за мо́да [пішла́] *див.* мо́да[1] (3)

пішли́

◊ Аж ляск іде́ / пішо́в <Аж ля́ски йду́ть / пішли́> *див.* ляск[1] (1)

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́ча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ А́кції іду́ть (підви́щуються, підніма́ються *і т. ін.*) / пішли́ (підви́щилися, підняли́ся *і т. ін.*) [вго́ру] *див.* а́кція[1] (1)

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.*)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

◊ Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) захо́дили (закрути́лися, пішли́) [в голові́] *див.* ду́мка (17)

◊ Кру́ги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залі́тали (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

◊ Ті́льки жму́рки пішли́ *див.* жму́рки[2] (1)

пішло́

◊ Бода́й про́падом пішло́ *див.* піти́ (12)

◊ Коли́ на пра́вду йде / пішло́ *див.* іти́ (144)

◊ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.*) [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)

◊ Пішло́ в при́рву *див.* піти́ (40)

Пішло́ на гі́рше *див.* піти́ (9)

Пішло́ писа́ти *див.* піти́ (10)

◊ У голові́ все йде / пішло́ о́бертом *див.* весь[1] (24)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) згори́ пішло́ *див.* піти́ (44)

пішо́в

◊ Аж ляск іде́ / пішо́в <Аж ля́ски йду́ть / пішли́> *див.* ляск[1] (1)

◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (5)

◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Аж (ті́льки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

Пішо́в рік *див.* рік

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.*) *див.* прова́люватися

ПІТИ́СЯ

пішло́ся

◊ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.*) [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)

ПІ́ТЬМА́

пі́тьма́

◊ Кромі́шня тьма (пі́тьма́, те́мрява, те́мінь *і т. ін.*) *див.* тьма[1]

пітьми́

◊ Ца́рство пітьми́ (тьми, мли) *див.* ца́рство

ПІФАГО́РІВ

піфаго́рова

△ Піфаго́рова теоре́ма *див.* теоре́ма

ПІХО́ТА

піхо́та

△ Морська́ піхо́та *див.* піхо́та (1)

ПІХОТИ́НЕЦЬ

піхоти́нець

△ Морськи́й піхоти́нець *див.* піхоти́нець (1)

ПІЧ

пе́чі

◊ Як ду́рень (дурни́й) з ду́ба (з пе́чі) *див.* ду́рень (4)

печі́

◊ Вигріва́тися на печі́ *див.* вигріва́тися (1)

◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.*) *див.* лежа́ти (18)

Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.*) <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.*)> *див.* пали́ти[1] (2)

◊ Сиді́ти в за́пічку (на печі́) *див.* сиді́ти

◊ Танцюва́ти від пе́чі *див.* танцюва́ти

піч

△ Ва́куумна піч *див.* піч (2)

Вари́ста піч *див.* піч (1)

△ Видува́ти піч *див.* видува́ти (2)

△ Голла́ндська піч *див.* піч (3)

△ До́менна піч *див.* піч (4)

△ Електроплави́льна піч *див.* піч (5)

◊ Колупа́ти піч (ко́мин) *див.* колупа́ти (2)

△ Марте́нівська піч *див.* піч (6)

△ Мікрохвильова́ піч *(розм.* пі́чка) *див.* піч (7)

△ Му́фельна піч *див.* піч (8)

Пали́ти в печі́ (в гру́бі, в гру́бці *і т. ін.*) <Пали́ти піч (гру́бу, гру́бку *і т. ін.*)> *див.* пали́ти[1] (2)

△ Ти́гельна піч *див.* піч (9)

△ Туне́льна піч *див.* піч (10)

△ Ша́хтна піч *див.* піч (11)

ПІ́ЧКА

пі́чка

△ Мікрохвильова́ піч *(розм.* пі́чка) *див.* піч (7)

ПІША́К

піша́к

△ Прохідни́й піша́к *див.* піша́к (1)

ПІШАЧКО́М

пішачко́м

Ходи́ти пі́шки *(рідко* пішко́м, пішачко́м) *див.* ходи́ти

ПІ́ШИЙ

пі́ша

△ Пі́ша сарана́ *див.* сарана́

ПІ́ШКИ

пі́шки

◊ До то́го (сьо́го, цьо́го) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)

◊ Під стіл (під столо́м) пі́шки ходи́ти (бі́гати) *див.* ходи́ти

◊ Сім верст пі́шки за шмат *(рідше* за шматко́м) ки́шки *див.* сім

Ходи́ти пі́шки *(рідко* пішко́м, пішачко́м) *див.* ходи́ти

ПІШКО́М

пішко́м

Ходи́ти пі́шки *(рідко* пішко́м, пішачко́м) *див.* ходи́ти

ПІШОХІ́ДНИЙ

пішохі́дний

△ Пішохі́дний міст *див.* міст (5)

ПЛАВ

плав

Як (мов, ні́би *і т. ін.*) плав пливе́ *див.* плав (2)

плаву́

◊ На плаву́ *див.* плав (1)

ПЛА́ВАЛЬНИЙ

пла́вальний

Пла́вальний басе́йн *див.* басе́йн (2)

△ Пла́вальний мі́хур *див.* мі́хур (2)

ПЛА́ВАННЯ

пла́вання

△ Артисти́чне *(заст.* синхро́нне) пла́вання *див.* пла́вання (2)

△ Дале́ке пла́вання *див.* пла́вання (3)

△ Каботá́жне пла́вання *див.* пла́вання (4)

Підво́дне пла́вання *див.* пла́вання (1)

ПЛА́ВАТИ

пла́вати

◊ Мі́лко пла́вати *див.* пла́вати (1)

◊ Пла́вати, як ри́ба *див.* пла́вати (2)

◊ Пла́вати, як соки́ра *див.* пла́вати (3)

ПЛАВИКО́ВИЙ

плавико́ва

△ Плавико́ва кислота́ *див.* кислота́ (27)

плавико́вий

△ Плавико́вий шпат *див.* шпат[1]

ПЛА́ВЛЕНИЙ

пла́влений

Пла́влений сиро́к *див.* сиро́к[1]

ПЛА́ВЛЕННЯ

пла́влення

△ Температу́ра пла́влення *див.* температу́ра

△ Теплота́ пла́влення *див.* теплота́

△ То́чка пла́влення *див.* то́чка

ПЛА́ВНИЙ
пла́вний
△ Пла́вний при́голосний *див.* при́голосний
ПЛА́ВОМ
пла́вом
◊ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.) див.* плисти́ (1)
ПЛА́ЗОМ
пла́зом
Лежа́ти пла́зом *див.* лежа́ти (5)
ПЛАЗУВА́ТИ
плазува́ти
Плазува́ти в ного́х *див.* плазува́ти (1)
Плазува́ти на колі́нах (навко́лішках, *рідше* навко́люшках) *див.* плазува́ти (2)
Плазува́ти на рука́х *див.* плазува́ти (3)
ПЛА́КАТИ
пла́кали
◊ Пла́кали гро́ші (гро́шики) *див.* гро́ші (10)
пла́кати
◊ Пла́кати на рі́ках вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати (2)
◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.)* слі́зьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)> *див.* пла́кати (1)
◊ Ре́вма реві́ти (ревти́, пла́кати, крича́ти *і т. ін.) див.* реві́ти
◊ Ри́дма рида́ти (пла́кати) / зарида́ти *див.* рида́ти
плач
◊ Хоч плач, хоч скач *див.* пла́кати (3)
◊ Хоч [сядь та й (ти)] плач *див.* пла́кати (4)
пла́че
◊ Па́лиця пла́че *див.* па́лиця (4)
◊ Тюрма́ пла́че *див.* тюрма́
ПЛАКУ́ЧИЙ
плаку́ча
△ Плаку́ча верба́ *див.* верба́ (1)
ПЛАН[1]
план
◊ Віді́йти (відступи́ти, відсу́нутися *і т. ін.)* / відхо́дити (відступа́ти, відсува́тися *і т. ін.)* на за́дній (дру́гий) план *див.* відхо́дити (2)
◊ Відсува́ти (відтісня́ти) / відсу́нути (відтісни́ти) на за́дній (дру́гий) план *див.* відсува́ти (1)
Дава́ти / да́ти план *див.* дава́ти (5)
Дру́гий (за́дній) план *див.* план[1] (1)
△ Зустрі́чний план *див.* план[1] (3)
Пе́рший (пере́дній) план *див.* план[1] (2)
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див.* план[1] (4)
Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.) див.* прово́дити
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
пла́ни
Вхо́дити в пла́ни (в розраху́нки) *див.* вхо́дити (7)
◊ Наполео́нівські пла́ни *див.* план[1] (5)
Пору́шувати / поруши́ти пла́ни *див.* пору́шувати
ПЛАНА́РНИЙ
плана́рна
△ Плана́рна технологі́я *див.* технологі́я
плана́рний
△ Плана́рний (пло́ский) граф *див.* граф[2] (3)
ПЛАНЕ́ТА
плане́т
Конфігура́ція плане́т *див.* конфігура́ція (1)
Пара́д плане́т *див.* пара́д (1)
ПЛАНЕТА́РНИЙ[2]
планета́рні
△ Планета́рні тума́нності *див.* тума́нність
ПЛА́НКА
пла́нка
О́рденська пла́нка *див.* пла́нка (1)
△ Прилі́льна пла́нка *див.* пла́нка (2)
пла́нку
◊ Ста́вити (підніма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / поста́вити (підня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пла́нку *див.* ста́вити
◊ Трима́ти пла́нку *див.* трима́ти
ПЛА́НОВИЙ
пла́нова
△ Кома́ндна (пла́нова) еконо́міка *див.* еконо́міка (4)
ПЛАНУВА́ННЯ[1]
планува́ння
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див.* план[1] (4)
ПЛАНШЕ́ТНИЙ
планше́тний
△ Планше́тний комп'ю́тер *див.* комп'ю́тер (4)
ПЛАСТ[1]
пласти́
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (переліг, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти (1)
пласто́м
◊ Лежа́ти пласто́м *див.* лежа́ти (24)
ПЛА́СТИКОВИЙ
пла́стикова
Пла́стикова ка́ртка *див.* ка́ртка (4)
ПЛАСТИ́НА
пласти́на
△ Нігтьова́ пласти́на *див.* пласти́на (1)
ПЛАСТИ́НКА
пласти́нки
△ Кров'яні́ пласти́нки *див.* пласти́нка (1)
пласти́нку
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* ста́вити
ПЛАСТИ́НКОВИЙ
пласти́нковий
Пласти́нковий фотоапара́т *див.* фотоапара́т
ПЛАСТИ́ЧНИЙ
пласти́чна
△ Пласти́чна деформа́ція *див.* деформа́ція (1)
△ Пласти́чна ма́са *див.* ма́са (8)
△ Пласти́чна опера́ція *див.* опера́ція (6)
ПЛАСТИ́ЧНІСТЬ
пласти́чності
△ Число́ пласти́чності *див.* число́
ПЛАСТОВИ́Й
пластова́
△ Пластова́ вода́ *див.* вода́ (37)
пластови́й
△ Пластови́й тиск *див.* тиск
ПЛА́ТА[1]
пла́та
△ Заробі́тна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (1)
△ Кварти́рна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (2)
△ Міні́ма́льна заробі́тна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (3)
△ Номіна́льна заробі́тна пла́та *див.* пла́та[1] (4)
△ Реа́льна заробі́тна пла́та *див.* пла́та[1] (5)
△ Страхова́ пла́та <Страхови́й вне́сок (платі́ж)> *див.* пла́та[1] (6)
пла́ту
Збива́ти / зби́ти ціну́ (пла́ту) *див.* збива́ти (4)
ПЛА́ТА[2]
пла́та
△ Друко́вана пла́та *див.* пла́та[2] (1)
△ Матери́нська пла́та *див.* пла́та[2] (2)
ПЛАТИ́ТИ
плати́ти
◊ Відпла́чувати (віддава́ти, віддя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (ті́єю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ПЛАТІ́ВКА
платі́вку
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* ста́вити
ПЛАТІ́Ж
платежі́
△ Безакце́птні платежі́ *див.* платі́ж (1)
△ Репараці́йні платежі́ *див.* платі́ж (2)
△ Трансфе́ртні (трансфе́рні) платежі́ *див.* платі́ж (3)
платі́ж
△ Страхова́ пла́та <Страхови́й вне́сок (платі́ж)> *див.* пла́та[1] (6)
ПЛАТІ́ЖНИЙ
платі́жна
△ Платі́жна вимо́га *див.* вимо́га (2)
△ Платі́жна ка́ртка *див.* ка́ртка (9)
△ Платі́жна систе́ма *див.* систе́ма
платі́жний
△ Платі́жний терміна́л *див.* терміна́л
ПЛАТНЯ́
платня́
△ Заробі́тна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (1)
△ Кварти́рна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (2)
◊ Кра́сна ціна́ *(рідше* платня́) *див.* ціна́
△ Міні́ма́льна заробі́тна пла́та *(рідше* платня́) *див.* пла́та[1] (3)
ПЛАТОСПРОМО́ЖНИЙ
платоспромо́жний
△ Платоспромо́жний по́пит *див.* по́пит
ПЛА́ТТЯ
пла́тті
В одному́ пла́тті *див.* пла́ття (1)
пла́ття
Закри́те пла́ття <Закри́та су́кня> *див.* пла́ття (2)
ПЛАТФО́РМА
платфо́рмі
Стоя́ти на платфо́рмі *див.* стоя́ти
платфо́рму
Ста́ти / става́ти на платфо́рму *див.* става́ти
ПЛА́ХА
пла́сі
Ги́нути (умира́ти) / заги́нути (уме́рти) на пла́сі *див.* ги́нути (1)
пла́ху
Засу́джувати / засуди́ти на пла́ху *див.* засу́джувати (1)
◊ Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху *див.* кла́сти (11)
Посила́ти / посла́ти на пла́ху *див.* посила́ти

ПЛАЦЕНТÁРНИЙ
плацентáрний
△ Плацентáрний лактогéн *див.* лактогéн (1)
ПЛАЦКÁРТНИЙ
плацкáртний
Плацкáртний вагóн *див.* вагóн (7)
ПЛАЧ
плач
◊ Закýшувати (закýсувати) / закусúти плач (пóсмішку) *див.* закýшувати[1] (2)
Збирáється / зібрáлося на плач *див.* збирáтися (1)
◊ Крик (зойк, плач *і т. ін.*) розпýки *див.* крик[1] (3)
◊ Плач берé (брав) *див.* плач (1)
◊ Плач на ріках вавилóнських (Вавилóна) *див.* плач (2)
Сухé ридáння <Сухúй плач> *див.* ридáння
плáчéм
Душúтися (давúтися) слізьмú (сльозáми, плáчéм, від плáчý *і т. ін.*) *див.* душúтися (1)
Захлинáтися / захлинýтися плáчéм (від плáчý, слізьмú, сльозáми *і т. ін.*) *див.* захлинáтися (1)
◊ Захóдитися / зайтúся плáчéм (ридáнням, сльозáми, від плáчу, від ридáння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захóдитися[2] (5)
плáчý
Душúтися (давúтися) слізьмú (сльозáми, плáчéм, від плáчý *і т. ін.*) *див.* душúтися (1)
Захлинáтися / захлинýтися плáчéм (від плáчý, слізьмú, сльозáми *і т. ін.*) *див.* захлинáтися (1)
◊ Захóдитися / зайтúся плáчéм (ридáнням, сльозáми, від плáчу, від ридáння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захóдитися[2] (5)
ПЛАЩ
плащ
◊ Хапáти (хапáтися) за пóли (за плащ, за стременá *і т. ін.*) *див.* хапáти[1]
ПЛЕКÁТИ
плекáти
Плекáти (пéстúти) надію [в сéрці] *див.* плекáти (1)
ПЛÉМ'Я
племенá
Кáрликові племенá *див.* плéм'я (1)
△ Трипíльські племенá *див.* плéм'я (2)
плéмені
◊ Без рóду й плéмені (прáроду) <Ні рóду ні плéмені> *див.* рід
плéм'я
◊ Іýдине (ю́дине) плéм'я (порíддя, корíння *і т. ін.*) *див.* плéм'я (3)
Рід людськúй <Людськé плéм'я> *див.* рід
ПЛЕНÉР
пленéр
На пленéр *див.* пленéр (1)
пленéрі
На пленéрі *див.* пленéр (2)
ПЛÉНТАТИ
плéнтати
◊ Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.*) пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставляти, тягтú *і т. ін.*) нóги <[Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.*)] плéнтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (насúлу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волоктú *і т. ін.*)> *див.* пересувáти (1)

ПЛÉНТАТИСЯ
плéнтатися
◊ Плéнтатися (плестúся, плýтатися *і т. ін.*) у хвостí *див.* плéнтатися (1)
◊ Плýтати (плéнтатися) ногáми *див.* плýтати (3)
плéнтаються
◊ Нóги плéнтаються *див.* ногá (27)
ПЛЕСКÁТИ
плескáти
◊ Плескáти (патякáти, плестú) / поплескáти язикóм (язикáми) *див.* плескáти (2)
Плескáти (*розм.* ляпати) / заплескáти (*розм.* заляпати) в долóні (*рідше* рукáми, в рýки) *див.* плескáти (1)
ПЛЕСКÁЧ
плескачíв
Надавáти книшíв (потúличників, плескачíв *і т. ін.*) *див.* надавáти[1] (1)
ПЛЕСТÚ
плестú
◊ Гнýти (плестú) / загнýти харамáна (харамáни) *див.* гнýти (4)
◊ Наставляти (розкидáти, розставляти, плестú *і т. ін.*) / настáвити (розкúнути, розстáвити *і т. ін.*) [свої] тенéта (сíті, пасткú, сúльця *і т. ін.*) *див.* наставляти[1] (7)
◊ Плескáти (патякáти, плестú) / поплескáти язикóм (язикáми) *див.* плескáти (2)
◊ Плестú банелю́ки (плетéники) *див.* плестú (1)
◊ Плестú (верзтú, городúти *і т. ін.*) нісенíтницю (дурнúцю, кáзна-що *і т. ін.*) / наплестú (наверзтú, нагородúти *і т. ін.*) нісенíтниць (дурнúць, кáзна-чого *і т. ін.*) *див.* плестú (2)
◊ Плестú лúко *див.* плестú (3)
◊ Плестú мандрóни *див.* плестú (4)
◊ Плестú (писáти, випúсувати *і т. ін.*) / вúписати крéнделі (*рідко* крéнделя) ногáми *див.* плестú (5)
◊ Плестú плíткú *див.* плестú (6)
◊ Плестú (прáвити) сухóго (смáленого) дýба *див.* плестú (7)
◊ Плестú (пускáти) інтрúгу (інтрúги) *див.* плестú (8)
◊ Плестú (снувáти, сплітáти *і т. ін.*) павутúння (павутúну) *див.* плестú (9)
◊ Прáвити (справляти, розвóдити, точúти, плестú *і т. ін.*) / розвестú (розпустúти) теревéні (*рідше* теревéні-вéні) *див.* прáвити[2]
ПЛЕСТÚСЯ
плестúся
◊ Плéнтатися (плестúся, плýтатися *і т. ін.*) у хвостí *див.* плéнтатися (1)
ПЛЕТÉНИК
плетéники
◊ Плестú банелю́ки (плетéники) *див.* плестú (1)
ПЛÉТИВО
плéтиво
◊ Плéтиво [із] слíв <Словéсне плéтиво> *див.* плéтиво (1)
ПЛЕЧÉ
плеч
◊ Головá злетíла (впáла, покотúлася *і т. ін.*) [з плечéй (з плеч, з плíч)] *див.* головá (16)
плечá
◊ З-за плечá (з-за плечéй) *див.* плечé (5)
◊ З плечá *див.* плечé (6)
◊ З чужóго плечá *див.* плечé (7)

◊ Плечé в плечé (до плечá, з плечéм, повз плечé) *див.* плечé (12)
◊ Порíвняти плечá *див.* порíвнювати[1]
◊ Рубáти / рубонýти з плечá *див.* рубáти
△ Тригóловий м'яз плечá *див.* м'яз (6)
плéчáх
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бíгають (пробíгáють, лíзуть *і т. ін.*) / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішлú *і т. ін.*) по спúні (по тíлу, за плечúма, за спúною, пóза спúною *і т. ін.*) <По плéчáх полíзла мурашня́> *див.* мурáшки (1)
◊ Аршúн у плéчáх *див.* аршúн (1)
◊ Вúвезти (вúтягти, вúнести, понестú) / вивóзити (витягáти, винóсити, нестú) на своїх плéчáх (на собí) *див.* вивóзити (3)
◊ Виїжджáти / виїхати на чужíй спúні (на плéчáх *чиїх, кого*) *див.* виїжджáти (2)
◊ Головá на плéчáх (на в'язáх) *див.* головá (19)
◊ Головá цíла (на плéчáх) *див.* головá (24)
◊ [З] (дóбрий) сáжень у плéчáх *див.* сáжень
◊ Лежáти на плéчáх *див.* лежáти (19)
◊ Мáти [дóбру] гóлову на [плéчáх (на в'язáх, *рідко* на кáрку *і т. ін.*)] *див.* мáти[2] (48)
◊ Мáти порóжню макíтру на плéчáх *див.* мáти[2] (82)
◊ На плéчáх *див.* плечé (9)
Роздавáтися / роздáтися в плéчáх *див.* роздавáтися[2]
◊ Своя́ головá на плéчáх (на в'язáх) *див.* головá (43)
◊ Сидíти (бýти) на шúї (на плéчáх) *див.* сидíти
◊ Тримáти на [своїх] плéчáх *див.* тримáти
◊ Широ́кий у плéчáх *див.* широ́кий
плечé
◊ Вíдчувáти (чýти) плечé (лíкоть) *див.* вíдчувáти (7)
◊ Кúдати / кúнути словá [чéрез плечé] *див.* кúдати (27)
◊ Лíве (прáве) плечé вперéд *див.* плечé (8)
◊ На плечé! *див.* плечé (10)
Під (пóпíд) пахвý (пáхви, плечé, плéчі) *див.* пахвá (1)
◊ Підставляти / підстáвити плечé *див.* підставляти (4)
◊ Підхóдити / підійтú під плечé *див.* підхóдити (2)
◊ Плечé в плечé (до плечá, з плечéм, повз плечé) *див.* плечé (12)
◊ Спирáтися / спéртися на плечé *див.* спирáтися
Схиляти / схилúти гóлову на грýди (на плечé) *див.* схиляти
◊ Язúк пóза вýхами (пóза вушúма, чéрез плечé) телíпáється (мотáється) *див.* язúк
плечéй
◊ Берé з-за плечéй *див.* брáти (55)
◊ Головá злетíла (впáла, покотúлася *і т. ін.*) [з плечéй (з плеч, з плíч)] *див.* головá (16)
◊ З-за плечá (з-за плечéй) *див.* плечé (5)
◊ Морóз íз-за (з-за) плечéй берé *див.* морóз[1] (8)
◊ Ні з плечéй, ні з очéй *див.* плечé (11)
◊ Скидáти / скúнути з плечéй *див.* скидáти
◊ Скидáти / скúнути з плечéй (з грудéй, з душí, з сéрця) тягáр *див.* скидáти
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) прямо (прóсто) горá з плечéй (з плíч) звалúлася (спáла, впáла, зсýнулася, зійшлá *і т. ін.*) / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.*) *див.* горá (3)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ски́нути (звали́ти) го́ру (тяга́р) з плече́й *див.* скида́ти
◇ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
плече́м
Під (по́під) пахво́ю (па́хвами, плече́м) *див.* пахва́ (2)
◇ Плече́ в плече́ (до плеча́, з плече́м, повз плече́) *див.* плече́ (12)
◇ Помі́рятися / мі́рятися з плече́м *див.* помі́рятися
плечи́ма
◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
◇ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)
◇ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)
◇ За плечи́ма *див.* плече́ (3)
◇ За плечи́ма (за спи́ною) не носи́ти <Не за собо́ю носи́ти> *див.* носи́ти (2)
◇ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плече́ (4)
Зво́дити (здвига́ти) / звести́ (здвигну́ти) плечи́ма *див.* зво́дити (3)
◇ Ма́ти за плечи́ма (за спи́ною) *див.* ма́ти[2] (58)
◇ Моро́з іде́ (хо́дить, біга́є, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)
◇ Низа́ти плечи́ма *див.* низа́ти (2)
Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, ста́ти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* оберта́тися (4)
Підпира́ти / підпе́рти плечи́ма *див.* підпира́ти (1)
◇ Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.*) *див.* підпира́ти (3)
◇ Підпира́ти [плечи́ма (голово́ю)] сте́лю *див.* підпира́ти (2)
◇ Поверну́тися / *рі́дко* поверта́тися спи́ною (спи́нами, плечи́ма *і т. ін.*) *див.* поверта́тися[1] (5)
◇ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути плечи́ма *див.* стиска́ти
◇ Чу́ти (відчува́ти) / відчу́ти кри́ла за плечи́ма *див.* чу́ти
пле́чі
◇ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (6)
◇ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
◇ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)
◇ Бра́ти (*рі́дко* прийма́ти) / взя́ти (*рі́дко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
◇ Вбира́ти (втя́гувати, всува́ти *і т. ін.*) ввібра́ти (втягти́, втягну́ти, всу́нути *і т. ін.*) го́лову в пле́чі *див.* вбира́ти[1] (2)
◇ Випро́стувати (розправля́ти) / ви́простати (розпра́вити) пле́чі *див.* випро́стувати (1)
◇ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)
◇ Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, ки́єм *і т. ін.*] спи́ну (пле́чі, ре́бра *і т. ін.*) *див.* грі́ти (4)
◇ Звали́тися / зва́люватися на го́лову (на ру́ки, на пле́чі) *див.* зва́люватися[1] (1)
◇ Зва́лювати / звали́ти на пле́чі *див.* зва́лювати (1)
◇ Зва́лювати / звали́ти на свої́ пле́чі *див.* зва́лювати (2)
◇ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.*)] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти (9)
◇ Ляга́ти / лягти́ на пле́чі *див.* ляга́ти (13)
◇ Ма́ти пле́чі *див.* ма́ти[2] (80)
Ме́жи пле́чі *див.* плече́ (1)
◇ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)
◇ Моро́з хапа́є (хапа́в) / вхопи́в за пле́чі *див.* моро́з[1] (11)
◇ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (12)
◇ Но́ги на пле́чі *див.* нога́ (24)
◇ Перекла́дати / перекла́сти на [чужі́, чи́сь *і т. ін.*] пле́чі (ру́ки) *див.* перекла́дати (1)
Під (по́під) пахву́ (па́хви, плече́, пле́чі) *див.* пахва́ (1)
◇ Покла́сти на пле́чі *див.* покла́сти[1]
◇ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.*) *див.* почеса́ти
Розво́дити / розвести́ пле́чі *див.* розво́дити
◇ Розправля́ються / розпра́вляться пле́чі *див.* плече́ (13)
◇ Розпрямля́ти (розпря́млювати) / розпря́мити пле́чі *див.* розпрямля́ти
◇ Сіда́ти / сі́сти на ши́ю (на пле́чі) *див.* сіда́ти
Спа́дисті пле́чі *див.* плече́ (2)
◇ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / лі́г на пле́чі *див.* тяга́р
Узя́ти на ру́ки (пле́чі, колі́на) *див.* узя́ти
◇ Узя́ти но́ги на пле́чі *див.* узя́ти
пліч
◇ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.*) [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)
◇ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
ПЛЕЧОВИ́Й
плечове́
△ Плечове́ сплете́ння (сплеті́ння) *див.* сплете́ння
плечови́й
△ Плечови́й по́яс *див.* по́яс
△ Плечови́й сугло́б *див.* сугло́б
ПЛИВТИ́
пливе́
◇ Копі́йка в кише́ню пливе́ *див.* копі́йка (8)
Як (мов, ні́би *і т. ін.*) плав пливе́ *див.* плав (2)
пливти́
◇ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див.* плисти́ (1)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.*) / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.*) до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
◇ Попливти́ / пливти́ із рук *див.* поплисти́
◇ Попливти́ / пливти́ у кише́ню (до кише́ні, у ру́ки *і т. ін.*) *див.* поплисти́
ПЛИГ[1]
пли́гу
◇ Збива́ти / зби́ти з пантели́ку (*діал.* з пли́гу) *див.* збива́ти (8)
ПЛИГА́ТИ
плига́ти
◇ Плига́ти у ві́чі *див.* плига́ти (1)
ПЛИН
пли́ном
З бі́гом (з пли́ном) ча́су *див.* біг[1] (1)
ПЛИСТИ́
пливе́
◇ Копі́йка в кише́ню пливе́ *див.* копі́йка (8)
Як (мов, ні́би *і т. ін.*) плав пливе́ *див.* плав (2)
плисти́
◇ Пла́вом пливти́ (плисти́, ли́нути *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, поли́нути *і т. ін.*) *див.* плисти́ (1)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) за течі́єю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.*) / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.*) про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.*) / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.*) до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
ПЛИТА́
плита́
Га́зова плита́ *див.* плита́ (1)
Електри́чна плита́ *див.* плита́ (2)
ПЛИ́ТКА
пли́тка
Електри́чна пли́тка *див.* пли́тка (1)
△ Метла́ська пли́тка *див.* пли́тка (3)
Тротуа́рна пли́тка *див.* пли́тка (2)
ПЛІ́ВКОВИЙ
плі́вкова
△ Плі́вкова вода́ *див.* вода́ (38)
плі́вковий
Плі́вковий фотоапара́т *див.* фотоапара́т
ПЛІД
плід
◇ Заборо́нений (зака́заний) плід (*рі́дше* о́воч) *див.* плід (5)
На плід *див.* плід (1)
△ Несправжні́й плід *див.* плід (3)
Плід (плоди́) землі́ <Плоди́ земні́> *див.* плід (2)
△ Сухи́й плід *див.* плід (4)
плоди́
Плід (плоди́) землі́ <Плоди́ земні́> *див.* плід (2)
◇ Пожина́ти / пожа́ти плоди́ *див.* пожина́ти (2)
пло́ду
◇ Ні ро́ду ні пло́ду (ні припло́ду) *див.* рід
◇ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
ПЛІСЕНЕ́ВИЙ
плісене́ві
△ Плісене́ві (плі́сняві) гриби́ (грибки́) *див.* гриб (5)

ПЛІ́СНЯВА
плíснява
△ Фузаріóзна (сніговá) плíснява *див.* плíснява (1)
плíснявою
◊ Сéрце мóхом (плíснявою, цвíллю *і т. ін.)* оброслó (порослó, покрúлося *і т. ін.)* / обростáє (поростáє, покривáється *і т. ін.) див.* сéрце
ПЛІ́СНЯВИЙ
плíсняві
△ Плісенéві (плíсняві) грибú (грибкú) *див.* гриб (5)
ПЛІТ
пліт
Живúй пліт *див.* пліт (1)
◊ Нáшому тúнові двою́рідний пліт *див.* пліт (2)
◊ Стрибáти чéрез пліт *див.* стрибáти
плотá
◊ Тримáтися (держáтися) як сліпúй плотá (цíпкá) *див.* тримáтися
ПЛІ́ТКА[1]
пліткú
◊ Плестú пліткú *див.* плестú (6)
ПЛОДÓВИЙ
плодóві
Кáрликові плодóві дерéва *див.* дéрево (3)
ПЛÓСКИЙ
плóска
△ Плóска стопá *див.* стопá[1]
плóский
△ Планáрний (плóский) граф *див.* граф[2] (3)
плóскі
△ Плóскі чéрви *див.* чéрви
ПЛОТЬ
плóті
◊ Во плóті *див.* плоть (2)
◊ Кíстка (кість) від кíстки (від кóсті) <Плоть від плóті> <Кров від крóві> *див.* кíстка (17)
◊ Набирáти / набрáти плóті і крóві *див.* набирáти (7)
плоть
◊ Вхóдити / ввійтú [в плоть і] в кров <Вхóдити / ввійтú в кров [і в плоть]> *див.* вхóдити (15)
◊ Кíстка (кість) від кíстки (від кóсті) <Плоть від плóті> <Кров від крóві> *див.* кíстка (17)
△ Крáйня плоть *див.* плоть (1)
◊ Кров і плоть *див.* кров (15)
◊ Однá (єдúна) плоть *див.* плоть (3)
Умертвля́ти / умертвúти плоть *див.* умертвля́ти
ПЛÓЩА
плóща
Виробнúча плóща *див.* плóща (1)
Житловá плóща *див.* плóща (2)
Посівнá плóща *див.* плóща (3)
ПЛОЩÁДКА
площáдка
△ Відгодівéльний майдáнчик <*рідко* Відгодівéльна площáдка> *див.* майдáнчик (6)
ПЛОЩИНÁ
площинá
△ Похúла площинá *див.* площинá (1)
ПЛУГ
плуг
◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)
плу́га
Держáтися плу́га *див.* держáтися (2)
◊ Пéрти плу́га *див.* пéрти (2)
плу́гом
◊ Ходúти за плу́гом *див.* ходúти
плу́зі
◊ Ходúти в плу́зі *див.* ходúти
ПЛУ́ЖИТИ
плу́жить
Щáстя плу́жить *див.* щáстя
ПЛУ́ТАТИ
плу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грíшне з прáведним (прáведне з грíшним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [своí] слідú *див.* плу́тати (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, змішáти) [всі] кáрти *див.* плу́тати (2)
◊ Плу́тати (плéнтатися) ногáми *див.* плу́тати (3)
ПЛУ́ТАТИСЯ
плу́тається
◊ Все переплу́талося (поплу́талося, переверну́лося *і т. ін.)* / плу́тається (перевертáється) в головí (в думкáх) *див.* весь[1] (12)
плу́татися
◊ Губúтися *(рідше* плу́татися, метáтися *і т. ін.)* в здогáдках (у дóгáдках, у здóгадах *і т. ін.) див.* губúтися (1)
◊ Плéнтатися (плестúся, плу́татися *і т. ін.)* у хвостí *див.* плéнтатися (1)
◊ Плу́татися (вертíтися) під ногáми *див.* плу́татися (2)
Плу́татися ногáми *див.* плу́татися (1)
ПЛЮВÁТИ
плювáв
◊ Плювáв я <Плювáти я хотíв> *див.* я[2]
плювáти
◊ Плювáв я <Плювáти я хотíв> *див.* я[2]
◊ Плювáти менí (йомý, їм *і т. ін.) див.* плювáти (1)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в вíчі (в óчі, мéжи óчі *і т. ін.) див.* плювáти (2)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в ду́шу *див.* плювáти (3)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в кринúцю *див.* плювáти (4)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в oблúччя (в лицé, в пúку *і т. ін.) див.* плювáти (5)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти, *рідше* начхáти) в борщ (в кáшу) *див.* плювáти (6)
◊ Плювáти (чхáти) / наплювáти (начхáти) з висóкого дéрева (з висóкої дзвінúці) *див.* плювáти (7)
◊ Плювáти (чхáти) / плю́нути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)
ПЛЮВІÁЛ
плювіáл
△ Мустьéрський плювіáл *див.* плювіáл (1)
ПЛЮВÓК
плювóк
◊ Плювóк у ду́шу *див.* плювóк (1)
ПЛЮ́НУТИ
плю́не
◊ [І] чéрез губу́ не плю́не *див.* плю́нути (1)
плю́нути
◊ Не давáти (не дозволя́ти) / не дáти (не дозвóлити) наплювáти (плю́нути) [собí] в кáшу (в борщ) *див.* давáти (185)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в вíчі (в óчі, мéжи óчі *і т. ін.) див.* плювáти (2)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в ду́шу *див.* плювáти (3)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в кринúцю *див.* плювáти (4)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в oблúччя (в лицé, в пúку *і т. ін.) див.* плювáти (5)
◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти, *рідше* начхáти) в борщ (в кáшу) *див.* плювáти (6)
◊ Плю́нути (наплювáти) і розтéрти *див.* плю́нути (3)
◊ Плю́нути (наплювáти) на все *див.* плю́нути (2)
◊ Плю́нути чéрез порíг *див.* плю́нути (4)
◊ Як [раз] плю́нути [на вóду] *див.* плю́нути (5)
ПЛЮРÁЛЬНИЙ
плюрáльний
△ Плюрáльний вóтум *див.* вóтум (3)
ПЛЮС[1]
плюс
◊ Постáвити на плюс *див.* постáвити[1]
ПЛЯЖ
пляж
Нудúстський пляж *див.* пляж (1)
ПЛЯ́ЖНИЙ
пля́жний
△ Пля́жний волейбóл *див.* волейбóл (1)
△ Пля́жний футбóл *див.* футбóл
ПЛЯ́МА
пля́ма
◊ Бíла пля́ма *див.* пля́ма (6)
△ Родúма пля́ма (пля́мка, ця́точка) *див.* пля́ма (2)
△ Сліпá пля́ма *див.* пля́ма (3)
◊ Тéмна (чóрна) пля́ма *див.* пля́ма (7)
пля́ми
△ Пігмéнтні пля́ми *див.* пля́ма (1)
△ Сóнячні пля́ми *див.* пля́ма (4)
△ Тру́пні пля́ми *див.* пля́ма (5)
пля́му
◊ Кúдати / кúнути пля́му *див.* кúдати (23)
Посадúти пля́му *див.* посадúти
ПЛЯМИ́СТИЙ
плямúста
△ Плямúста пантéра *див.* пантéра (1)
ПЛЯ́МКА
пля́мка
△ Родúма пля́ма (пля́мка, ця́точка) *див.* пля́ма (2)
ПЛЯ́ЦОК
пля́цки
Тéрті пля́цки *див.* пля́цок (1)
ПЛЯ́ШЕЧКА
пля́шечку
Постáвити (постановúти) чáрку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* піврíтру *і т. ін.) див.* постáвити[1]
ПЛЯ́ШКА
пля́шки
◊ Припадáти до горíлки (до чáрки, до пля́шки *і т. ін.) див.* припадáти
◊ Топúти гóре в горíлці (на днí пля́шки) *див.* топúти[3]
пля́шку
◊ Лíзти / полíзти в пля́шку *див.* лíзти (20)
Постáвити (постановúти) чáрку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* піврíтру *і т. ін.) див.* постáвити[1]
◊ Роздавúти (роздушúти) піврíтру (чвéртку, пля́шку *і т. ін.) див.* роздáвлювати

ПНЕВМАТИ́ЧНИЙ
пневмати́чний
△ Пневмати́чний молото́к *див.* молото́к (3)
ПО-АНГЛІ́ЙСЬКИ
по-англі́йськи
◊ Піти́ (щéзнути, зни́кнути *і т. ін.)* по-англі́йському (по-англі́йськи) *див.* піти́ (42)
ПО-АНГЛІ́ЙСЬКОМУ
по-англі́йському
◊ Піти́ (щéзнути, зни́кнути *і т. ін.)* по-англі́йському (по-англі́йськи) *див.* піти́ (42)
ПОБАЛА́КАТИ
побала́кай
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені́ *див.* побала́кати (1)
ПОБА́ЧЕННЯ
поба́чення
○ До [скóрого, швидкóго, приє́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
Признача́ти / призна́чи́ти поба́чення *див.* признача́ти
ПОБА́ЧИТИ
поба́чити
◊ Ба́чити / поба́чити [бага́то (нема́ло)] сві́ту (світи́) *див.* ба́чити (5)
◊ Ба́чити / поба́чити сві́тло ра́мпи *див.* ба́чити (6)
◊ Не поба́чити в ві́чі *див.* поба́чити (1)
◊ Поба́чити ві́ку *див.* поба́чити (2)
◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] óчі <Поба́чити своїми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити (3)
◊ Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту> *див.* поба́чити (4)
◊ Поба́чити світ *див.* поба́чити (5)
◊ Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю *див.* поба́чити (6)
◊ Щоб сві́ту Бóжого (свої́х ді́точóк) не поба́чити *див.* поба́чити (7)
поба́чить
◊ [І] сліпи́й поба́чить (розгля́дить) *див.* сліпи́й
ПОБЕРЕГТИ́
поберегти́
Поберегти́ себé *див.* поберегти́ (1)
ПОБИВА́ТИ
побива́є
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
◊ Сльоза́ сльозу́ побива́є *див.* сльоза́
побива́й
◊ Грець побива́й / поби́й *див.* грець[2] (2)
побива́ти
◊ Побива́ти камі́нням *див.* побива́ти (1)
◊ Побива́ти / поби́ти рекóрд *див.* побива́ти (2)
ПОБИ́ВКА
поби́вку
○ На поби́вку *див.* поби́вка (1)
ПОБИРА́ТИ
побира́ти
◊ Побира́ти на смі́х *див.* побира́ти (1)
ПО́БИТ
пóбитом
◊ Ні́яким пóбитом *див.* пóбит (2)
◊ Яки́м пóбитом *див.* пóбит (3)
пóбиту
◊ З якóго пóбиту *див.* пóбит (1)
ПОБИ́ТИ
поб'є́
◊ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.)* *див.* грім (4)
поби́в
◊ Грім би тебé (йогó, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясéнний) *див.* грім (2)
◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій дорóзі *див.* грім (6)
◊ Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в *і т. ін.)* *див.* грім (7)
поби́й
◊ Бий (бери́, тряси́) / поби́й тебé (йогó, її́ *і т. ін.)* тря́сця *див.* би́ти (17)
◊ Бий / поби́й тебé (йогó, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, морóка *і т. ін.) див.* би́ти (19)
◊ Бий / поби́й тебé (йогó, її́ *і т. ін.)* си́ла Бóжа *див.* би́ти (20)
◊ Грець побива́й / поби́й *див.* грець[2] (2)
◊ Поби́й менé [святи́й] хрест (грім, Бóже *і т. ін.) див.* поби́ти (2)
◊ Уби́й (поби́й) менé Бог *див.* убива́ти[1]
◊ Уби́й (поби́й) менé [святи́й] хрест *див.* хрест
поби́ла
◊ Поби́ла б менé свята́ земля́ *див.* земля́ (29)
◊ Поби́ла лиха́ [та нещасли́ва] годи́на *див.* годи́на[1] (23)
поби́ли
◊ Бода́й вас зли́дні поби́ли (посі́ли) *див.* зли́дні (1)
Прокльóни поби́ли *див.* проклі́н
поби́ти
◊ Побива́ти / поби́ти рекóрд *див.* побива́ти (2)
◊ Поби́ти до ноги́ *див.* поби́ти (3)
Поби́ти до синці́в *див.* поби́ти (1)
◊ Поби́ти (зім'я́ти, розтопта́ти *і т. ін.)* в я́єчню *див.* поби́ти (4)
◊ Поби́ти поклóни *див.* поби́ти (5)
◊ Розби́ти (поби́ти) глéка (глек, глéчик, гóрщик, гóрщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти
ПОБИ́ТИЙ
поби́та
◊ Ка́рта (ста́вка) би́та / поби́та *див.* ка́рта (12)
◊ Як поби́тий (поби́та) соба́ка <Як поби́тий пес> *див.* соба́ка
поби́тий
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* поби́тий (полáманий) *див.* поби́тий (1)
◊ Як поби́тий (поби́та) соба́ка <Як поби́тий пес> *див.* соба́ка
ПОБИ́ТИСЯ
поби́тися
◊ Би́тися / поби́тися об (у, на) закла́д *див.* би́тися (4)
ПОБІГА́НКИ
побіга́нках
◊ Бу́ти (служи́ти) на побігéньках (на побіга́нках) *див.* бу́ти (77)
ПОБІГЕ́НЬКИ
побігéньках
◊ Бу́ти (служи́ти) на побігéньках (на побіга́нках) *див.* бу́ти (77)
○ На побігéньках *див.* побігéньки (1)
◊ Хлопчи́сько на побігéньках *див.* хлопчи́сько
ПОБІ́ГТИ
побі́гли
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, пóза спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
побі́гти
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.)* з поклóном (на поклі́н) *див.* іти́ (12)
◊ Побі́гти очи́ма (пóглядом) *див.* побі́гти (1)
Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.)* по сусі́дах *див.* ходи́ти
◊ Як [дурнóму] з гори́ бі́гти / побі́гти (збі́гти) *див.* бі́гти (1)
ПОБІ́Й[1]
побо́ї
Зніма́ти / зня́ти побóї *див.* зніма́ти (4)
ПОБІЛІ́ТИ
побілі́ти
Збли́днути (побілі́ти, побли́днути) як полотнó (крéйда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* збли́днути (1)
ПОБЛАГОСЛОВИ́ТИСЯ
поблагослови́тися
◊ Благословля́тися *(рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)
ПОБЛА́ЖКА
побла́жку
◊ Піти́ на побла́жку *див.* піти́ (27)
ПОБЛИ́СКУВАТИ
побли́скувати
◊ Побли́скувати [очи́ма (óком)] *див.* побли́скувати (1)
ПОБЛІ́ДНУТИ
поблі́днути
Збли́днути (побілі́ти, поблі́днути) як полотнó (крéйда, смерть, стіна́ *і т. ін.) див.* збли́днути (1)
ПОБЛУДИ́ТИ[1]
поблуди́ти
◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* блука́ти (2)
ПОБЛУКА́ТИ
поблука́ти
◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* блука́ти (2)
◊ Літа́ти (леті́ти, блука́ти) / полеті́ти (поблука́ти) ду́мками (гадка́ми, *заст.* ми́слю) *див.* літа́ти (2)
ПОБОРО́ТИ
поборóв
◊ Сон хи́лить (клóнить, змóрює *і т. ін.)* / змори́в (злами́в, поборóв *і т. ін.) див.* сон[1]
поборóти
◊ Побóрювати / поборóти себé *див.* побóрювати (1)
ПОБО́РЮВАТИ
побóрювати
◊ Побóрювати / поборóти себé *див.* побóрювати (1)
ПОБОЯ́ТИСЯ
побі́йся
◊ Бі́йся (бі́йтесь) / побі́йся (побі́йтесь) Бóга! *див.* боя́тися (2)
побі́йтесь
◊ Бі́йся (бі́йтесь) / побі́йся (побі́йтесь) Бóга! *див.* боя́тися (2)

побоя́тися
◊ Не боя́тися / не побоя́тися гріха́ (Бо́га) *див.* боя́тися (5)
ПОБРА́ТИ
побери́
◊ Чорт (біс) [його́ (її́, вас *і т. ін.)*] бери́ (забира́й) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.)* *див.* чорт
побра́в
◊ Бода́й (щоб) його́ (тебе́, її́ *і т. ін.)* лихи́й узя́в (злиза́в, побра́в *і т. ін.)* *див.* лихи́й[1] (1)
◊ Кат його́ (її́, їх *і т. ін.)* [ма́му] бери́ (забира́й) / взяв (побра́в, забра́в) [би] *див.* кат (3)
◊ Чорт би побра́в (узя́в, забра́в) <Чорти́ б узяли́ (забра́ли)> *див.* чорт
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт
побра́ли
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт
побра́ти
◊ Бра́ти / взя́ти (побра́ти) рушники́ *див.* бра́ти (107)
Побра́ти в поло́н *див.* побра́ти (1)
ПОБРА́ТИСЯ
побра́тися
◊ Побра́тися в (під) бо́ки *див.* побра́тися (2)
◊ Побра́тися за живі́т (животи́) *див.* побра́тися (3)
◊ Побра́тися за (попі́д) ру́ки (ру́чки, ру́чоньки) *див.* побра́тися (4)
Побра́тися іржею (ржею) *див.* побра́тися (1)
◊ Побра́тися па́рами *див.* побра́тися (5)
◊ Побра́тися рука́ми за ши́ї *див.* побра́тися (6)
ПОБРЕХЕ́НЬКА
побрехе́ньки
◊ Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки) *див.* точи́ти[1]
ПО́БРІДКИ
по́брідки
Піти́ на по́брідки *див.* піти́ (4)
ПОБУВА́ТИ
побува́ти
◊ Бува́ти *(рідко* бу́ти) / побува́ти у бува́льцях *див.* бува́ти (3)
◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)
◊ Побува́ти в рука́х *див.* побува́ти (1)
ПОБУДУВА́ТИ
побудува́ти
◊ Будува́ти / побудува́ти на піску́ *див.* будува́ти (2)
ПОБУДУВА́ТИСЯ
побудува́тися
◊ Будува́тися / побудува́тися на піску́ *див.* будува́тися (1)
ПО́БУТ
по́бут
◊ Вхо́дити / ввійти́ в по́бут *див.* вхо́дити (16)
ПОБУТО́ВИЙ
побуто́вий
△ Побуто́вий холоди́льник *див.* холоди́льник
ПО́ВАГ
по́вагом
○ З по́вагом *див.* по́ваг (1)

ПОВА́ГА
пова́гою
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
○ З пова́гою *див.* пова́га (2)
При всій пова́зі (шано́бі) <З усією пова́гою> *див.* пова́га (1)
пова́гу
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.)* *див.* віддава́ти (17)
Сві́дчити (засві́дчувати) пова́гу (подя́ку, симпа́тію *і т. ін.)* *див.* сві́дчити
пова́зі
При всій пова́зі (шано́бі) <З усією пова́гою> *див.* пова́га (1)
ПОВАЖА́ННЯ
поважа́ння
◊ Моє́ (на́ше) поважа́ння *див.* поважа́ння (1)
◊ На знак глибо́кої поша́ни *(рідко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)
поважа́нням
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
ПОВА́ЖНИЙ
пова́жний
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
пова́жнім
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
пова́жного
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
пова́жному
У пова́жнім (пова́жному) ві́ці <Пова́жного ві́ку> <Пова́жний ві́ком> *див.* вік (5)
◊ У пова́жному ста́ні *див.* стан[3]
ПОВА́ЖНО
пова́жно
◊ Сприйма́ти *(рідко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
ПОВА́Л
пова́л
◊ Спа́ти пова́лом (в пова́л) *див.* спа́ти
пова́лом
◊ Спа́ти пова́лом (в пова́л) *див.* спа́ти
ПОВАЛИ́ТИ[1]
повали́ти
Повали́ти з ніг *див.* пова́лювати (1)
ПОВАЛИ́ТИ[2]
повали́ти
◊ Ва́лом вали́ти / повали́ти *див.* вали́ти[2] (1)
ПОВАЛИ́ТИСЯ[1]
повали́тися
◊ Опу́кою повали́тися *див.* повали́тися[1] (1)
◊ Повали́тися в но́ги (до ніг) *див.* повали́тися[1] (2)
ПОВАРИ́ТИСЯ
повари́тися
◊ Повари́тися в котлі́ *див.* повари́тися (1)
ПОВЕДІ́НКА
поведі́нка
△ Вікти́мна поведі́нка *див.* поведі́нка (1)
△ Девіа́нтна (відхильна́) поведі́нка *див.* поведі́нка (2)
◊ Стра́усова поведі́нка *див.* поведі́нка (3)

поведі́нки
◊ Жі́нка легко́ї поведі́нки <Ву́лична жі́нка *(рідко* ді́вка)> *див.* жі́нка (1)
ПО́ВЕН
по́вен
◊ На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
ПОВЕРГА́ТИ[2]
поверга́ти
◊ Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох) *див.* поверга́ти[2] (1)
ПОВЕ́РГНУТИ
пове́ргнути
◊ Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох) *див.* поверга́ти[2] (1)
ПОВЕ́РНЕННЯ
пове́рненням
○ З пове́рненням! *див.* пове́рнення (1)
ПОВЕРНУ́ТИ
пове́рнеш
◊ [Що і] ши́лом не пове́рнеш *див.* поверта́ти[1] (20)
поверну́ти
Зверта́ти (поверта́ти) / зверну́ти (поверну́ти) з по́лудня *див.* зверта́ти (5)
◊ Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) ко́лесо істо́рії *див.* зупиня́ти (4)
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
◊ Перево́дити (оберта́ти, поверта́ти, переверта́ти *і т. ін.)* / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.)* на жарт (на жа́рти, в жарт) *див.* перево́дити (7)
◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1] (5)
◊ Поверну́ти внівець *див.* поверта́ти[1] (6)
◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
◊ Поверну́ти очи́ма *див.* поверта́ти[1] (8)
◊ Поверну́ти / поверта́ти на своє́ *див.* поверта́ти[1] (9)
◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1] (10)
Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.)* *див.* поверта́ти[1] (2)
◊ Поверта́ти / поверну́ти все життя́ *див.* поверта́ти[1] (12)
◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1] (13)
◊ Поверта́ти / поверну́ти до життя́ *див.* поверта́ти[1] (14)
◊ Поверта́ти / поверну́ти до здоро́в'я *див.* поверта́ти[1] (15)
Поверта́ти / поверну́ти на старе́ *див.* поверта́ти[1] (3)
◊ Поверта́ти / поверну́ти о́чі *див.* поверта́ти[1] (16)
◊ Поверта́ти / поверну́ти [свої́м] ро́зумом (мо́зком) *див.* поверта́ти[1] (17)
◊ Поверта́ти / поверну́ти сло́во [наза́д] *див.* поверта́ти[1] (18)
Поверта́ти / поверну́ти спра́ву (спра́вою) *див.* поверта́ти[1] (4)
◊ Поверта́ти / поверну́ти язико́м (язика́) *див.* поверта́ти[1] (19)
ПОВЕРНУ́ТИСЯ
пове́рнешся
◊ Де (куди́) не обе́рнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не пове́рнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.)* *див.* оберта́тися (5)

поверни́ся
◇ Де (куди́) не обéрнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не повéрнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.*) *див.* обертáтися (5)
поверну́вся
◇ Світ поверну́вся *див.* світ[2]
◇ Язи́к не повертáється / не поверну́вся *див.* язи́к
◇ Язи́к повертáється / поверну́вся *див.* язи́к
поверну́лися
Думки́ (ду́ми, спóгади *і т. ін.*) повертáються / поверну́лися *див.* ду́мка (2)
◇ Óчі поверну́лися / повертáються *див.* óко[1] (89)
поверну́лося
◇ Життя́ поверну́лося гóстрим бóком *див.* життя́ (6)
◇ Поверну́лося кóлесо істóрії *див.* кóлесо (7)
◇ Сéрце повертáється / поверну́лося *див.* сéрце
поверну́ся
◇ Де (куди́) не обéрнешся (не оберну́ся, не оберни́ся, не повéрнешся, не поверну́ся, не поверни́ся *і т. ін.*) *див.* обертáтися (5)
поверну́тися
На путь прáведну (прáведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* повертáти (повертáтися) *див.* повертáти[1] (1)
◇ Нíде (нíяк) [булó] поверну́тися *див.* повертáтися[1] (4)
Перенóситися (повертáтися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думкáми, у думкáх, спóгадами *і т. ін.*) *див.* перенóситися (1)
◇ Поверну́тися / *рідко* повертáтися спи́ною (спи́нами, плечи́ма *і т. ін.*) *див.* повертáтися[1] (5)
◇ Повертáтися (обертáтися, ставáти) / поверну́тися (оберну́тися, стáти) обли́ччям (лицéм) *див.* повертáтися[1] (6)
Повертáтися / поверну́тися в прóфіль *див.* повертáтися[1] (1)
◇ Повертáтися / поверну́тися до життя́ *див.* повертáтися[1] (7)
Повертáтися / поверну́тися до старóго *див.* повертáтися[1] (2)
◇ Повертáтися / поверну́тися з щитóм *див.* повертáтися[1] (8)
Повертáтися / поверну́тися на ринг *див.* повертáтися[1] (3)
◇ Повертáтися / поверну́тися на щиті́ *див.* повертáтися[1] (9)
Прóфілем стоя́ти (повертáтися) / стáти (поверну́тися) *див.* стоя́ти
Умíти поверну́тися *див.* умíти
ПОВЕРТÁТИ[1]
повертáти
Звертáти (повертáти) / зверну́ти (поверну́ти) з пóлудня *див.* звертáти (5)
◇ Ї́хати (іти́, повертáти) з я́рмарку (з тóргу) *див.* ї́хати (1)
На путь прáведну (прáведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* повертáти (повертáтися) *див.* повертáти[1] (1)
◇ Перевóдити (обертáти, повертáти, перевертáти *і т. ін.*) / перевести́ (оберну́ти, поверну́ти, переверну́ти *і т. ін.*) на жарт (на жáрти, в жарт) *див.* перевóдити (7)
◇ Поверну́ти / повертáти на своє́ *див.* повертáти[1] (9)
◇ Повертáти (відвертáти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* повертáти[1] (10)
◇ Повертáти на ки́сле *див.* повертáти[1] (11)
Повертáти (обертáти) / поверну́ти (оберну́ти) гóлову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.*) *див.* повертáти[1] (2)
◇ Повертáти / поверну́ти все життя́ *див.* повертáти[1] (12)
◇ Повертáти / поверну́ти голóблі (оглóблі) [назáд] *див.* повертáти[1] (13)
◇ Повертáти / поверну́ти до життя́ *див.* повертáти[1] (14)
◇ Повертáти / поверну́ти до здорóв'я *див.* повертáти[1] (15)
Повертáти / поверну́ти на старé *див.* повертáти[1] (3)
◇ Повертáти / поверну́ти óчі *див.* повертáти[1] (16)
◇ Повертáти / поверну́ти [своі́м] рóзумом (мóзком) *див.* повертáти[1] (17)
◇ Повертáти / поверну́ти слóво [назáд] *див.* повертáти[1] (18)
Повертáти / поверну́ти спрáву (спрáвою) *див.* повертáти[1] (4)
◇ Повертáти / поверну́ти язикóм (язикá) *див.* повертáти[1] (19)
ПОВЕРТÁТИСЯ[1]
повертáється
◇ Сéрце повертáється / поверну́лося *див.* сéрце
◇ Язи́к не повертáється / не поверну́вся *див.* язи́к
◇ Язи́к повертáється / поверну́вся *див.* язи́к
повертáтися
На путь прáведну (прáведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* повертáти (повертáтися) *див.* повертáти[1] (1)
Перенóситися (повертáтися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думкáми, у думкáх, спóгадами *і т. ін.*) *див.* перенóситися (1)
◇ Поверну́тися / *рідко* повертáтися спи́ною (спи́нами, плечи́ма *і т. ін.*) *див.* повертáтися[1] (5)
◇ Повертáтися (обертáтися, ставáти) / поверну́тися (оберну́тися, стáти) обли́ччям (лицéм) *див.* повертáтися[1] (6)
Повертáтися / поверну́тися в прóфіль *див.* повертáтися[1] (1)
◇ Повертáтися / поверну́тися до життя́ *див.* повертáтися[1] (7)
Повертáтися / поверну́тися до старóго *див.* повертáтися[1] (2)
◇ Повертáтися / поверну́тися з щитóм *див.* повертáтися[1] (8)
Повертáтися / поверну́тися на ринг *див.* повертáтися[1] (3)
◇ Повертáтися / поверну́тися на щиті́ *див.* повертáтися[1] (9)
Прóфілем стоя́ти (повертáтися) / стáти (поверну́тися) *див.* стоя́ти
повертáються
Думки́ (ду́ми, спóгади *і т. ін.*) повертáються / поверну́лися *див.* ду́мка (2)
◇ Óчі поверну́лися / повертáються *див.* óко[1] (89)
ПÓВЕРХ
пóверх
Цóкольний пóверх *див.* пóверх (1)
ПОВЕРХНÉВИЙ
поверхнéвий
△ Поверхнéвий нáтяг *див.* нáтяг (1)
поверхнéві
△ Поверхнéві хвилі *див.* хвиля[1]
ПОВЕРХНÉВО-АКТИ́ВНИЙ
поверхнéво-акти́вний
△ Поверхнéво-акти́вні речови́ни *див.* речовинá
ПОВÉРХНЯ
повéрхні
△ Ізометри́чні повéрхні *див.* повéрхня (3)
◇ Кóвзати (кóвзатися) по повéрхні *див.* кóвзати (2)
◇ Лежáти на повéрхні *див.* лежáти (20)
◇ Скóвзати по повéрхні *див.* скóвзати
△ Сти́чні повéрхні *див.* повéрхня (4)
повéрхню
◇ Випливáти (виринáти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на повéрхню (нагóру, на чи́сту вóду) *див.* випливáти (1)
повéрхня
△ Дéнна повéрхня *див.* повéрхня (1)
△ Еквіпотенціáльна повéрхня *див.* повéрхня (2)
△ Циліндри́чна повéрхня *див.* повéрхня (5)
ПОВЕСТИ́[1]
повести́
Вести́ / повести́ вогóнь *див.* вести́ (8)
◇ Вести́ / повести́ до віңця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)
Води́ти (вести́) / повести́ танóк (танóчок, тáнці, *рідко* хоровóд) *див.* води́ти (1)
◇ І ву́сом (бровóю) не вести́ / не повести́ (*рідко* не ру́шити) *див.* вести́ (23)
◇ [І] ву́хом не вести́ / не повести́ *див.* вести́ (24)
◇ Повести́ в раху́нку *див.* повóдити[1] (1)
◇ Повести́ гóлосом *див.* повóдити[1] (2)
◇ Повести́ пéрéд *див.* повóдити[1] (3)
◇ Повести́ у тáнець (танóк) *див.* повóдити[1] (4)
◇ Повóдити / повести́ ву́хом (ву́хами) *див.* повóдити[1] (5)
◇ Повóдити / повести́ нóсом (носáми) *див.* повóдити[1] (6)
◇ Повóдити / повести́ очи́ма (óком, пóглядом *і т. ін.*) *див.* повóдити[1] (7)
◇ [Тíльки (лишé, лиш)] бровóю (рукóю, плечéм *і т. ін.*) повести́ *див.* повóдити[1] (8)
◇ Хоч би [тобí (собí, вам)] ву́сом (ву́хом, бровóю *і т. ін.*) повести́ *див.* повóдити[1] (9)
ПОВЗ
повз
◇ Прохóдити / пройти́ повз *див.* прохóдити
ПÓВЗАТИ
пóвзати
◇ У ногáх (на колíнах) лáзити (пóвзати, валя́тися *і т. ін.*) *див.* лáзити (2)
ПОВЗТИ́
повзé
◇ Ґрунт (земля́) хитáється (повзé, су́неться *і т. ін.*) під ногáми *чиї́ми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
повзти́
◇ Іти́ (повзти́, ру́хатися *і т. ін.*) черепáхою (як (нáче, ненáче, немóв) черепáха) *див.* іти́ (121)
Повзти́ на колíнах (рáчки) *див.* повзти́ (1)
ПОВЗУ́ЧИЙ
повзу́ча
△ Помíрна (повзу́ча, сповíльнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
ПОВИБИВÁТИСЯ
повибивáтися
◇ Повибивáтися з сил *див.* повибивáтися (1)
◇ Повихóдити (повибивáтися, повиривáтися, повискáкувати *і т. ін.*) в лю́ди *див.* повихóдити (1)

ПОВИ́ВАЧ
пови́вач
◊ Полоска́ти пови́вач *див.* полоска́ти
пови́вача
◊ З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́ *(рідше* повитка́), з повито́чку *(рідше* повито́чка)) *див.* пови́вач (1)
пови́вачів
◊ З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́ *(рідше* повитка́), з повито́чку *(рідше* повито́чка)) *див.* пови́вач (1)
ПОВИДА́ТИ
повида́ти
◊ Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту> *див.* поба́чити (4)
ПОВИДИРА́ТИ
повидира́ти
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)
ПОВИЙМА́ТИ
повийма́ти
Повийма́ти о́чі *див.* повийма́ти (1)
ПОВИКИДА́ТИ
повикида́ти
◊ Повикида́ти на смітни́к *див.* повикида́ти (1)
ПОВИКО́ЛЮВАТИ
повико́люй
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
ПОВИЛА́ЗИТИ
повила́зило
◊ Хіба́ [ж] (чи) [тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)*] повила́зило *див.* повила́зити (1)
◊ Щоб (бода́й, аби́) мені́ повила́зило *див.* повила́зити (2)
◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* повила́зило <Повила́зило б тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)*> *див.* повила́зити (3)
повила́зять
◊ Неха́й (хай, бода́й) повила́зять о́чі *див.* о́ко[1] (61)
◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1] (90)
ПОВИЛИВА́ТИ
повилива́ти
Повилива́ти сльо́зи *див.* повилива́ти (1)
ПОВИМО́ТУВАТИ
повимо́тувати
◊ Повимо́тувати всі жи́ли *див.* повимо́тувати (1)
◊ Повимо́тувати [всі] кишки́ *див.* повимо́тувати (2)
ПОВИ́ННИЙ
пови́нною
◊ Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)
пови́нну
◊ Принести́ пови́нну *див.* прино́сити
ПОВИ́ННІСТЬ
пови́нність
△ Військо́ва пови́нність *див.* пови́нність (1)
ПОВИНУВА́ТИТИ
повинува́тити
◊ Повинува́тити себе́ *див.* повинува́тити (1)
ПОВИПИВА́ТИ
повипива́ти
◊ Кров повипива́ти *див.* кров (18)
ПОВИСА́ТИ
повиса́ти
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і земле́ю) *див.* ви́сіти (7)
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на воло́синці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти (1)
ПОВИСКА́КУВАТИ
повиска́кувати
◊ Повихо́дити (повибива́тися, повирива́тися, повиска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* повихо́дити (1)
ПОВИ́СНУТИ
пови́сли
Ру́ки пови́сли *див.* рука́
пови́снути
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути в пові́трі (між не́бом і землею) *див.* ви́сіти (7)
◊ Ви́сіти (повиса́ти) / пови́снути на воло́синці (на волоску́, на волоси́ні, на ни́точці) *див.* ви́сіти (8)
Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти (1)
◊ Пови́снути на гілля́ці (на вербі́) *див.* повиса́ти (2)
ПОВИСТУПА́ТИ
повиступа́ли
◊ Повиступа́ли (повиступа́ють) си́роти [на ті́лі (шкі́рі)] *див.* сирота́
повиступа́ють
◊ Повиступа́ли (повиступа́ють) си́роти [на ті́лі (шкі́рі)] *див.* сирота́
ПОВИ́ТИ[1]
повила́
◊ Хма́ра повила́ *див.* хма́ра
ПОВИТО́К
повитка́
◊ З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́ *(рідше* повитка́), з повито́чку *(рідше* повито́чка)) *див.* пови́вач (1)
повитку́
◊ З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́ *(рідше* повитка́), з повито́чку *(рідше* повито́чка)) *див.* пови́вач (1)
ПОВИТО́ЧОК
повито́чка
◊ З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́ *(рідше* повитка́), з повито́чку *(рідше* повито́чка)) *див.* пови́вач (1)
повито́чку
◊ З пови́вача (з пови́вачів, з повитку́ *(рідше* повитка́), з повито́чку *(рідше* повито́чка)) *див.* пови́вач (1)
ПОВИТРІЩА́ТИ
повитріща́ти
◊ О́чі (баньки́) повитріща́ти *див.* повитріща́ти (1)
ПОВИТЯГА́ТИСЯ
повитяга́тися
◊ Повитяга́тися в стру́нку (струну́) *див.* повитяга́тися (1)
ПОВИХО́ДИТИ
повихо́дила
◊ Си́ла повихо́дила з рук *див.* си́ла
повихо́дити
◊ Повихо́дити (повибива́тися, повирива́тися, повиска́кувати *і т. ін.)* в лю́ди *див.* повихо́дити (1)
ПОВИШКІРЯ́ТИ
повишкіря́ти
◊ Повишкіря́ти зу́би *див.* повишкіря́ти (1)
ПОВІВА́ТИ
повіва́є
Хо́лодом повіва́є *див.* повіва́ти (1)
ПО́ВІД[1]
повода́х
◊ Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в повода́х *і т. ін.) див.* трима́ти
поводи́
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (поводи́, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1]
по́воді
◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.) див.* іти́ (58)
ПОВІДБИВА́ТИ
повідбива́ти
◊ Повідбива́ти бе́бехи (бе́льбахи, те́льбухи *і т. ін.) див.* повідбива́ти (1)
ПОВІДБИРА́ТИ
повідбира́ти
◊ Повідбира́ти ру́ки *див.* повідбира́ти (1)
ПОВІ́ДДЯ[1]
пові́ддя
◊ Відпуска́ти / відпусти́ти пові́ддя *див.* відпуска́ти (5)
ПОВІДКИДА́ТИ
повідкида́ти
◊ Повідкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.) див.* повідкида́ти (1)
ПОВІДНИЙ
повідна́
Повідна́ вода́ (води́ця, води́чка) *див.* вода́ (15)
ПОВІДО́МЛЕННЯ
повідо́млення
Спі́шне повідо́млення *див.* повідо́млення (1)
ПОВІДСИХА́ТИ
повідсиха́ли
◊ Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли) *див.* язи́к
◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́
повідсиха́ють
◊ Щоб (бода́й) ру́ки відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли) <Ру́ки б відсо́хли (повсиха́ли, повідсиха́ли)> <Рука́ б відсо́хла> <Хай (неха́й) ру́ки відсо́хнуть (повсиха́ють, повідсиха́ють)> <Хай (неха́й) рука́ відсо́хне> *див.* рука́
ПОВІДЦЕ́ВИЙ
повідце́ва
△ Повідце́ва систе́ма *див.* систе́ма
ПОВІ́К
пові́к
◊ Не забу́ти довіку (пові́к, до моги́ли, до сме́рті *і т. ін.) див.* забува́ти (6)
ПОВІ́КА
пові́к
◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)
пові́ки
Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)
◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

ПОВІ́КИ[2]
пові́к
◇ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) очéй (повíк) *див.* змика́ти (4)
повíки
Здáвлювати / здави́ти повíки (óчі) *див.* здáвлювати (1)
◇ Óчі (повíки) [аж (самí)] клéяться *див.* óко[1] (91)
ПОВІ́КО
повíк
◇ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) очéй (повíк) *див.* змика́ти (4)
повíки
Здáвлювати / здави́ти повíки (óчі) *див.* здáвлювати (1)
◇ Óчі (повíки) [аж (самí)] клéяться *див.* óко[1] (91)
ПОВІ́ЛЬНИЙ
повíльний
Повíльний вальс *див.* вальс (2)
повíльному
На повíльному вогнí *див.* вогóнь (2)
ПОВІНЧА́ТИСЯ
повінча́тися
◇ Із сирóю землéю повінча́тися *див.* повінча́тися (1)
ПОВІ́РЕНИЙ
повíрений
△ Повíрений у спрáвах *див.* повíрений (1)
△ Прися́жний повíрений *див.* повíрений (2)
ПОВІ́РИТИ[1]
повíрив
◇ Так і повíрив (повíрила, повíрить, повíрю *і т. ін.)* *див.* повíрити[1] (2)
повíрила
◇ Так і повíрив (повíрила, повíрить, повíрю *і т. ін.)* *див.* повíрити[1] (2)
повíрити
◇ Не вíрити / не повíрити [свої́м (влáсним)] ву́хам ([своєму́ (влáсному)] слу́ху) *див.* вíрити (3)
◇ Не вíрити / не повíрити [свої́м (влáсним)] очáм *див.* вíрити (4)
◇ Повíрити на слóво *див.* повíрити[1] (1)
повíрить
◇ Сам собí не вíрить / не повíрить *див.* сам
◇ Так і повíрив (повíрила, повíрить, повíрю *і т. ін.)* *див.* повíрити[1] (2)
повíрте
Вíрте / повíрте [моєму́] слóву *див.* вíрити (2)
повíрю
◇ Так і повíрив (повíрила, повíрить, повíрю *і т. ін.)* *див.* повíрити[1] (2)
ПОВІРЯ́ТИ
повіря́ти
◇ Звіря́ти (повіря́ти) / звíрити ду́шу (сéрце) *див.* звіря́ти[1] (2)
ПОВІ́СИТИ
повíсити
◇ Вíшати (клéїти) / повíсити (наклéїти, навíсити) ярли́к *див.* вíшати (2)
◇ Вíшати / повíсити гóлову *див.* вíшати (4)
◇ Вíшати (хню́пити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опусти́ти) нóса (ніс [на квінту], *рідко* ву́ха) *див.* вíшати (5)
ПОВІ́СИТИСЯ
повíситися
◇ Вíшатися (ки́датися, чіпля́тися) / повíситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* вíшатися (1)

ПОВІТÓВИЙ
повітóве
Повітóве мíсто *див.* мíсто[1] (2)
ПОВІ́ТРЯ
повітрі
◇ Ви́сіти (повисáти) / пови́снути в повíтрі (між нéбом і землéю) *див.* ви́сіти (7)
◇ [В повíтрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.)* *див.* пáхнути (1)
◇ На [свíжому (чи́стому, *рідше* вíльному)] повíтрі *див.* повíтря (3)
◇ Носи́тися в повíтрі *див.* носи́тися (1)
◇ Перевзувáтися / перевзу́тися на ходу́ (в повíтрі) *див.* перевзувáтися (1)
повíтря
△ Абсолю́тна вологíсть повíтря *див.* вологíсть (1)
Висáджувати / ви́садити в повíтря *див.* висáджувати (1)
△ Віднóсна вологíсть повíтря *див.* вологíсть (2)
◇ Забрáкло повíтря *див.* забрáкнути (2)
◇ Зли́нути в повíтря *див.* злинáти (1)
◇ Злітáти / злетíти в повíтря *див.* злітáти[1] (1)
Ковтáти / ковтну́ти повíтря *див.* ковтáти (1)
Легкé повíтря *див.* повíтря (1)
◇ На [свíже (чи́сте, *рідше* вíльне)] повíтря *див.* повíтря (2)
◇ Полетíти в повíтря *див.* полетíти
Пускáти / пусти́ти у повíтря *див.* пускáти
◇ Рíзати (рвáти) / розрíзати повíтря (ти́шу) *див.* рíзати
◇ Свíже повíтря *див.* повíтря (4)
Сьорбну́ти повíтря *див.* сьорбну́ти
Ухопи́ти повíтря *див.* ухóплювати
◇ Як повíтря *див.* повíтря (5)
повíтрям
Ди́хати / поди́хати чи́стим повíтрям *див.* ди́хати (1)
ПОВІТРЯ́НИЙ
повітря́на
△ Повітря́на війнá *див.* війнá (13)
Повітря́на кукуру́дза *див.* кукуру́дза (2)
△ Повітря́на ку́ля *див.* ку́ля[1] (4)
△ Повітря́на оборóна *див.* оборóна (3)
△ Повітря́на пóду́шка *див.* пóду́шка (2)
△ Повітря́на тривóга *див.* тривóга
△ Повітря́на хви́ля *див.* хви́ля[1]
△ Повітря́на я́ма *див.* я́ма
повітря́ний
Повітря́ний басéйн *див.* басéйн (3)
△ Повітря́ний коридóр *див.* коридóр (5)
Повітря́ний налíт *див.* налíт (2)
△ Повітря́ний порт *див.* порт[1]
Повітряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океáн *див.* океáн (1)
Повітря́ний флот *див.* флот
Поцілу́нок рукóю (повітря́ний, летю́чий) *див.* поцілу́нок
повітря́них
△ Трансформáція повітря́них мас *див.* трансформáція
повітря́ні
Брáти (приймáти) / прийня́ти сóнячні (повітря́ні) вáнни *див.* брáти (47)
◇ Будувáти повітря́ні (надхмáрні) зáмки *див.* будувáти (3)
ПОВІ́ШАТИ
повíшати
◇ Повíшати носи́ *див.* повíшати (1)

ПОВІ́ЯТИ
повíяв
◇ Повíяв нови́й (свíжий) вíтер (вітерéць) <Повíяло нови́м (свíжим) вíтром (вітерцéм), *безос.*> *див.* вíтер (18)
повíяло
◇ Íншим (не тим, яки́м) вíтром повíяло *див.* повíяти (1)
◇ Повíяв нови́й (свíжий) вíтер (вітерéць) <Повíяло нови́м (свíжим) вíтром (вітерцéм), *безос.*> *див.* вíтер (18)
◇ Повíяло холóдним вíтром *див.* повíяти (2)
◇ Хóлодом повíяло *див.* повíяти (3)
ПОВКОРÓЧУВАТИ
повкорóчувати
◇ Вкороти́ти (повкорóчувати) ру́ки *див.* укорóчувати
ПÓВНИЙ
пóвна
Пáнська (пóвна) рóжа *див.* рóжа
◇ Пóвна головá *див.* головá (39)
◇ Пóвна (непорóжня, наби́та *і т. ін.)* кишéня (кали́тка) *див.* кишéня (7)
Пóвна серéдня шкóла *див.* шкóла
◇ Пóвна хáта (тóрба, чáша *і т. ін.)* *див.* хáта
пóвний
◇ Абсолю́тний (пóвний) нуль *див.* нуль (4)
◇ Ви́пити / випивáти (пи́ти) [гíрку (пóвну)] [чáшу] ([пóвний] кíвш) [ли́ха, му́ки *і т. ін.*] [до крáю (до дна, до дéнця́)] *див.* випивáти (1)
◇ Наби́тий (пóвний) гаманéць *див.* гаманéць (1)
◇ На весь (на пóвний, у пóвний *і т. ін.)* гóлос *див.* гóлос (13)
◇ На весь (увéсь) [пóвний, пóвен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◇ На пóвний хід *див.* хід
◇ Пóвний вперéд *див.* пóвний (1)
◇ Пóвний лоб *див.* лоб (11)
Пóвний мíсяць <Мíсяць у пóвні> *див.* мíсяць (5)
◇ Пóвний поря́док *див.* поря́док
△ Пóвний прóфіль *див.* прóфіль
◇ Пóвний штиль *див.* штиль[1]
△ У (в) пóвний прóфіль *див.* прóфіль
пóвним
◇ З пóвним прáвом *див.* прáво
◇ На пóвному (пóвнім) ходу́ <Пóвним хóдом> *див.* хід
пóвними
◇ Зітхну́ти пóвними грудьми́ *див.* зітхну́ти (2)
◇ На пóвні (*рідко* цíлі) гру́ди <Пóвними грудьми́> *див.* гру́ди (3)
пóвних
◇ На пóвних (всіх) парусáх *див.* пáрус[1] (2)
пóвні
◇ Нагомонíти (наговори́ти, нащебетáти *і т. ін.)* пóвну хáту (пóвні ву́ха) *див.* нагомонíти (1)
◇ На пóвні óчі *див.* óко[1] (54)
◇ На пóвні (*рідко* цíлі) гру́ди <Пóвними грудьми́> *див.* гру́ди (3)
Пóвний мíсяць <Мíсяць у пóвні> *див.* мíсяць (5)
△ Пóвні вóди *див.* водá (39)
◇ Пóвні ву́ха *див.* ву́хо (20)
△ Пóвні прикмéтники (фóрми прикмéтників) *див.* прикмéтник
пóвній
В пóвній цíлості *див.* цíлість
В усíй (пóвній) красí *див.* красá (1)
◇ При [пóвній] тя́мі [й пáм'яті] *див.* тя́ма

У пóвній [бойовíй] готóвності *див.* готóвність (1)
У пóвній свідóмості *див.* свідóмість
◊ У пóвній фóрмі *див.* фóрма
пóвнім
○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скакý *див.* скак
◊ На пóвному (пóвнім) газý (гáзі) *див.* газ[1] (16)
◊ На пóвному (пóвнім) ходý <Пóвним хóдом> *див.* хід
◊ У пóвному (пóвнім) знáченні (розумíнні) [цьогó] слóва ([цих] слів) *див.* знáчення (4)
пóвному
○ В усьóму (пóвному, цíлому) óбсязі (*заст.* об'éмі) *див.* óбсяг (1)
○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скакý *див.* скак
◊ На пóвному (пóвнім) газý (гáзі) *див.* газ[1] (16)
◊ На пóвному (пóвнім) ходý <Пóвним хóдом> *див.* хід
На [пóвному] серйóзі *див.* серйóз
◊ У [пóвному] ажýрі *див.* ажýр[1] (1)
◊ У пóвному (пóвнім) знáченні (розумíнні) [цьогó] слóва ([цих] слів) *див.* знáчення (4)
◊ У (при) [пóвному] парáді *див.* парáд (4)
У [своéму] пóвному склáді <Усім склáдом> *див.* склад[1]
пóвною
З пóвною віддáчею *див.* віддáча (1)
З цілковúтою (пóвною) підстáвою *див.* підстáва[1] (1)
Пóвною мíрою *див.* мíра (5)
пóвну
◊ Вúпити / випивáти (пúти) [гіркý (пóвну)] [чáшу] ([пóвний] ківш) [лúха, мýки *і т. ін.*] [до крáю (до дна, до дéнця)] *див.* випивáти (1)
◊ На всю (пóвну) гýбу (*рíдше* губý) *див.* губá[1] (3)
◊ На всю (пóвну) котýшку *див.* котýшка (1)
◊ Нагомоніти (наговорúти, нащебетáти *і т. ін.*) пóвну хáту (пóвні вýха) *див.* нагомоніти (1)
На пóвну потýжність *див.* потýжність
На пóвну сúлу *див.* сúла
◊ Пóвну (повнíсіньку) хáту *див.* хáта
◊ Пóвну тóрбу розказáти *див.* розкáзувати
ПÓВНІСТЮ
пóвністю
Цілкóм і пóвністю *див.* цілкóм
ПÓВНО
пóвно
◊ Аж гóлому пóза пáзухою пóвно *див.* пóвно (1)
◊ Не пóвно рóзуму (умá) *див.* пóвно (2)
ПОВНОВÁЖНИЙ
повновáжний
△ Надзвичáйний і Повновáжний Посóл *див.* посóл
ПОВНОТÁ
повнотá
[Вся] повнотá влáди *див.* повнотá (2)
повнотí
Від повнотí почуттів (почувáнь, переживáнь *і т. ін.*) *див.* повнотá (1)
повнотí
У всій [своїй (йогó)] повнотí <З найбільшою [усíєю (своéю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)
повнотóю
У всій [своїй (йогó)] повнотí <З найбільшою [усíєю (своéю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)
ПОВНОТÉКСТОВИЙ
повнотéкстовий
△ Повнотéкстовий пóшук *див.* пóшук
ПÓВНЯ
пóвні
Пóвний мíсяць <Мíсяць у пóвні> *див.* мíсяць (5)
У пóвні сил *див.* пóвня (1)
ПОВОДÚТИ
поводúти
◊ Водúти / поводúти за ніс (за нóса, *рідко* за кúрпу) *див.* водúти (7)
ПОВÓДИТИ[1]
повóдити
◊ Повóдити / повестú вýхом (вýхами) *див.* повóдити[1] (5)
◊ Повóдити / повестú нóсом (носáми) *див.* повóдити[1] (6)
◊ Повóдити / повестú очúма (óком, поглядом *і т. ін.*) *див.* повóдити[1] (7)
ПОВÓДИТИСЯ[2]
повóдиться
Як повóдиться *див.* повóдитися[2] (1)
ПОВОДÓК
повідкý
◊ Ітú (бýти, ходúти *і т. ін.*) на повідкý (на пóводі, на припóні, на прúв'язі *і т. ін.*) *див.* ітú (58)
ПОВОЗÚТИ
повозúти
◊ Возúти / повозúти попá в рéшеті *див.* возúти (1)
◊ У рéшеті повозúти *див.* повозúти (1)
ПОВОЛÓКА[2]
поволóка
◊ [Мрíйна] поволóка спáла з очéй *див.* поволóка[2] (1)
поволóкою
Óчі з поволóкою *див.* óко[1] (6)
ПОВОЛОКТÚ
поволоктú
◊ Поволоктú кайдáни *див.* поволоктú (1)
ПОВОЛОЧÚТИ
поволочúти
◊ Поволочúти по тюрмáх *див.* поволочúти (1)
ПОВОРÍТ
поворóтах
◊ Лéгше на поворóтах *див.* лéгше (1)
поворóти
◊ Крутí поворóти *див.* поворóт (1)
ПОВОРÓТ
поворóт
Зрíзувати (зрізáти) / зрíзати кут (поворóт, шлях *і т. ін.*) *див.* зрíзувати (1)
поворóтах
◊ Лéгше на поворóтах *див.* лéгше (1)
поворóти
◊ Крутí поворóти *див.* поворóт (1)
ПОВОРÓТНИЙ
поворóтний
△ Поворóтний тиф *див.* тиф
ПОВОРУХНÚТИ
поворухнýти
◊ Ворушúти / ворухнýти (поворушúти, поворухнýти) мóзком (мíзком, мíзками) *див.* ворушúти (1)
◊ [І (нáвіть)] бровóю не поворухнýти *див.* поворухнýти (1)
◊ [І (нáвіть)] пáльцем не кивнýти (не ворухнýти, не рýшити, не поворухнýти, не поворушúти *і т. ін.*) <Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухнýти> *див.* кивнýти (1)
ПОВОРУШÚТИ
поворушúти
◊ Ворушúти / ворухнýти (поворушúти, поворухнýти) мóзком (мíзком, мíзками) *див.* ворушúти (1)
◊ Ворушúти / поворушúти в пáм'яті *див.* ворушúти (2)
◊ [І (нáвіть)] пáльцем не кивнýти (не ворухнýти, не рýшити, не поворухнýти, не поворушúти *і т. ін.*) <Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухнýти> *див.* кивнýти (1)
◊ Поворушúти пáм'яттю *див.* поворушúти (1)
ПОВСИХÁТИ
повсихáли
◊ Щоб (бодáй) вам [їм] язикú повідсихáли (повсихáли) *див.* язúк
◊ Щоб (бодáй) нóги повсихáли <Хай (нехáй) нóги повсихáють> *див.* ногá (37)
◊ Щоб (бодáй) рýки відсóхли (повсихáли, повідсихáли) <Рýки б відсóхли (повсихáли, повідсихáли)> <Рукá б відсóхла> <Хай (нехáй) рýки відсóхнуть (повсихáють, повідсихáють)> <Хай (нехáй) рукá відсóхне> *див.* рукá
повсихáють
◊ Щоб (бодáй) нóги повсихáли <Хай (нехáй) нóги повсихáють> *див.* ногá (37)
◊ Щоб (бодáй) рýки відсóхли (повсихáли, повідсихáли) <Рýки б відсóхли (повсихáли, повідсихáли)> <Рукá б відсóхла> <Хай (нехáй) рýки відсóхнуть (повсихáють, повідсихáють)> <Хай (нехáй) рукá відсóхне> *див.* рукá
ПОВСТÁНСЬКИЙ
повстáнська
Украї́нська повстáнська áрмія *див.* áрмія (4)
ПОГÁНИЙ
погáна
Погáна спрáва <Погáні спрáви> *див.* спрáва[1]
Погáна хворóба *див.* хворóба
◊ Погáний (погáна), як смéртний гріх *див.* погáний (3)
погáне
◊ Лихé (погáне, зле *і т. ін.*) óко *див.* óко[1] (48)
◊ Погáне слóво *див.* слóво
погáний
◊ Погáний (лихúй) на óко (на óчі) *див.* погáний (1)
◊ Погáний на язúк *див.* погáний (2)
◊ Погáний (погáна), як смéртний гріх *див.* погáний (3)
погáні
◊ Жáрти погáні (корóткі) *див.* жарт (4)
Погáна спрáва <Погáні спрáви> *див.* спрáва[1]
погáній
◊ Дóбра мíна при погáній грі *див.* мíна[1] (1)
◊ Робúти дóбру мíну при погáній (недóбрій) грі *див.* робúти
погáну
◊ Робúти погáну (кéпську) пóслугу *див.* робúти
ПОГÁНИТИ[1]
погáнити
◊ Рук (рýки) не погáнити *див.* погáнити[1] (1)

ПОГА́НО
пога́но
◊ Ле́гко (пога́но, недо́бре *і т. ін.)* лежи́ть *див.* лежа́ти (10)
На душі́ (на се́рці) пога́но *див.* пога́но (1)
ПОГАНЯ́ТИ[1]
поганя́в
◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)
поганя́є
◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)
поганя́ти
◊ Поганя́ти до я́ми *див.* поганя́ти[1] (1)
ПОГАСИ́ТИ
погаси́ти
△ Гаси́ти / погаси́ти борги́ (заборго́ваність) *див.* гаси́ти (1)
ПОГА́СЛИЙ
пога́слий
△ Зга́слий (пога́слий, неді́ючий) вулка́н *див.* вулка́н (3)
ПОГИБА́ТИ
погиба́й
◊ Хоч на мі́сці погиба́й *див.* погиба́ти (1)
ПОГИ́БЕЛЬ
поги́белі
◊ В три поги́белі (в три дуги́, в дугу́ *і т. ін.)* *див.* поги́бель (2)
◊ Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три поги́белі) *див.* гну́ти (6)
◊ Гну́тися (згина́тися) / зігну́тися в дугу́ (в три поги́белі) *див.* гну́тися (2)
◊ Поги́белі на те́бе (на вас, на ньо́го *і т. ін.)* нема́ (нема́є) *див.* поги́бель (3)
◊ Ско́рчуватися (скру́чуватися) / ско́рчитися (скрути́тися) в три поги́белі *див.* ско́рчуватися
поги́бель
○ На поги́бель <*рідко* На поги́біль, *заст.* На погу́бу> *див.* поги́бель (1)
◊ Поги́бель його́ зна (зна́є) *див.* поги́бель (4)
поги́біль
○ На поги́бель <*рідко* На поги́біль, *заст.* На погу́бу> *див.* поги́бель (1)
ПОГЛА́ДИТИ
погла́дити
◊ Гла́дити / погла́дити за ше́рстю *див.* гла́дити (2)
◊ Гла́дити / погла́дити по голі́вці (по голові́) *див.* гла́дити (3)
◊ Гла́дити / погла́дити по спи́ні *див.* гла́дити (4)
◊ Не гла́дити / не погла́дити по голі́вці (по голові́) *див.* гла́дити (6)
◊ Погла́дити по́глядом *див.* погла́дити (1)
ПОГЛИНА́ТИ
поглина́ти
◊ Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* поглина́ти (1)
ПО́ГЛЯД
по́гляд
◊ Відво́дити / відвести́ по́гляд (зір) *див.* відво́дити (4)
◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)
◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)
Глибо́кий по́гляд (зір) *див.* по́гляд (1)
◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)
◊ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.)* *див.* зверта́ти (3)
◊ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)
◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)
◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)
○ З пе́ршого по́гляду <На пе́рший по́гляд *(рідше* по́зір, взір)> *див.* по́гляд (3)
◊ Зустріча́ти / зустрі́нути (зустрі́ти) по́гляд *див.* зустріча́ти (3)
◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.)* *див.* ки́дати (21)
◊ Криви́й по́гляд *див.* по́гляд (10)
◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)
○ На по́гляд *див.* по́гляд (8)
Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)
◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.)* *див.* оберта́ти (2)
◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)
◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1] (87)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити (11)
◊ Підво́дити (підно́сити) / підвести́ (піднести́) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* *див.* підво́дити (10)
◊ По́гляд (зір) відпочива́є *див.* по́гляд (11)
◊ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (12)
◊ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.)* *див.* подарува́ти (2)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* *див.* притяга́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти
◊ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)
Скісни́й по́гляд *див.* по́гляд (2)
◊ Спопеля́ючий по́гляд *див.* по́гляд (13)
◊ Стріча́ти / стрі́нути (стрі́ти) по́глядом (по́гляд) *див.* стріча́ти
◊ То́не зір у зо́рі (по́гляд у по́гляді) *див.* зір (5)
◊ Топи́ти о́чі (по́гляд, зір) <Зато́плювати (затопля́ти) зір> *див.* топи́ти[3]
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* *див.* упира́ти[1]
◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]
◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти
по́глядами
◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чи́їми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)
Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (2)
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати
◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися
по́гляди
Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.)* *див.* зверта́ти (3)
◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)
◊ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* о́ко[1] (93)
◊ Схрести́ти по́гляди *див.* схре́щувати
по́гляді
◊ То́не зір у зо́рі (по́гляд у по́гляді) *див.* зір (5)
по́глядів
○ З усі́х по́глядів <З уся́кого по́гляду> *див.* по́гляд (6)
Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти
по́глядом
◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)
◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)
◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)
◊ Затри́муватися (зупиня́тися) / затри́матися (зупини́тися) по́глядом *див.* затри́муватися (1)
◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)
◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чи́їми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)
◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)
◊ Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)
◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)
Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)
◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* ни́шпорити (1)
◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* лови́ти (20)
◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)
◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* обво́дити (3)
◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

◇ Обдарóвувати (одарóвувати) / обдарувáти (одарувáти) пóглядом (ýсмішкою, пóсмішкою *і т. ін.) див.* обдарóвувати (1)
◇ Обіймáти (обнімáти) / обійня́ти (обня́ти) пóглядом (óком, очи́ма *і т. ін.) див.* обіймáти (1)
◇ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* обмáцувати (1)
Обміню́ватися / обміня́тися пóглядом (пóглядами) *див.* обміню́ватися (2)
◇ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* обмі́рювати (1)
◇ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [своїм] пóглядом (очи́ма, зóром) *див.* обпікáти (1)
◇ Обсипáти (обси́пувати, осипáти) / обси́пати (оси́пати) пóглядом (очи́ма) *див.* обсипáти (4)
◇ О́ко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)> *див.* óко[1] (68)
◇ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.) див.* охóплювати (1)
◇ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1] (3)
◇ Перебігáти / перебі́гти очи́ма (пóглядом) *див.* перебігáти (1)
◇ Пéстити очи́ма (пóглядом) *див.* пéстити (1)
◇ Побі́гти очи́ма (пóглядом) *див.* побі́гти (1)
◇ Повóдити / повести́ очи́ма (óком, пóглядом *і т. ін.) див.* повóдити[1] (7)
◇ Поглáдити пóглядом *див.* поглáдити (1)
◇ Поглинáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* поглинáти (1)
◇ Полоснýти пóглядом *див.* полоснýти
◇ Пори́нути зóром (пóглядом, очи́ма) *див.* поринáти
◇ Прикипáти / прикипі́ти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти
◇ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти
◇ Приростáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* приростáти
◇ Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом) *див.* провóдити
◇ Проїдáти пóглядом (очи́ма) *див.* проїдáти
◇ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти
◇ Промáцувати / промáцати очи́ма (пóглядом) *див.* промáцувати
◇ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промі́рювати
◇ Пропікáти / пропекти́ очи́ма (пóглядом) *див.* пропікáти
◇ Простроми́ти пóглядом (очи́ма) *див.* прострóмлювати
◇ Свердли́ти (просвéрдлювати, прони́зувати, прошивáти, дірня́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти
◇ Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* скидáти
◇ Скóвзати / сковзнýти очи́ма (пóглядом) *див.* скóвзати
Спиня́тися / спини́тися пóглядом *див.* спиня́тися
Спіткáтися з пóглядом *див.* спіткáтися
Стéжити (постéжити) очи́ма (пóглядом) *див.* стéжити
Стикáтися / зіткнýтися пóглядом (очи́ма) *див.* стикáтися
◇ Стрі́ляти (стри́гти) / стрéльнути (стригнýти) очи́ма (óком, *рідше* пóглядом) *див.* стрі́ляти
◇ Стрічáти / стрі́нути (стрі́ти) пóглядом (пóгляд) *див.* стрічáти
◇ Стрічáтися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (пóглядом, пóглядами) *див.* стрічáтися
Упирáтися / упéртися очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* упирáтися[1]
◇ Учепи́тися пóглядом (очи́ма) *див.* учепи́тися
◇ Шпигáти / шпигнýти пóглядом *див.* шпигáти
пóгляду
○ З пéршого пóгляду <На пéрший пóгляд *(рідше* позі́р, взір)> *див.* пóгляд (3)
○ З пóгляду *див.* пóгляд (4)
○ З тóго пóгляду, що (чи, наскі́льки *і т. ін.) див.* пóгляд (5)
○ З усі́х пóглядів <З усякого пóгляду> *див.* пóгляд (6)
○ З цьóго (тóго, такóго *і т. ін.)* пóгляду *див.* пóгляд (7)
◇ Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвести́, *заст.* не зрýшити) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (8)
◇ Не відриваючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (9)
◇ Не звóдити (не спускáти, не знімáти *і т. ін.)* очéй (пóгляду) *див.* звóдити (23)
Уникáти пóгляду (пóглядів, очéй) *див.* уникáти
ПОГЛЯДА́ТИ
поглядáти
◇ Диви́тися кóсо (кри́во, бóком) <Поглядáти криви́м óком> *див.* диви́тися (16)
◇ Диви́тися (поглядáти) звéрхньо (звисока, згори́ вниз *і т. ін.) див.* диви́тися (23)
◇ Поглядáти (позирáти) скóса (зи́зом, скри́ва *і т. ін.) див.* поглядáти (1)
ПОГЛЯ́НУТИ
погля́ну
○ Як [я] погля́ну <Як погля́нути> *див.* погля́нути (1)
погля́нути
○ Як [я] погля́ну <Як погля́нути> *див.* погля́нути (1)
ПОГНА́ТИ
погнáти
◇ Гнáти (провáдити) / погнáти (провести́) химéри (химорóди) *див.* гнáти (3)
◇ Піти́ (погнáти) світ зá óчі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́ (31)
◇ Погнáти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.) див.* погнáти (1)
ПОГНУ́ТИ
погнýти
◇ Погнýти спи́ну *див.* погнýти (1)
ПОГОВОРИ́ТИ
поговори́
◇ Побалáкай (поговори́, *рідко* потолкýй) мені́ *див.* побалáкати (1)
ПОГО́ДА
погóда
Літня́ погóда *див.* погóда (1)
погóди
◇ Ждáти (чекáти, виглядáти, сподівáтися) з мóря погóди *див.* ждáти (2)
Прогнóз погóди *див.* прогнóз
погóді
◇ На погóді стоя́ло *див.* стоя́ти
◇ Стає́ / стáне на погóді (погóду) *див.* ставáти
погóду
◇ Роби́ти / зроби́ти погóду *див.* роби́ти
◇ Стає́ / стáне на погóді (погóду) *див.* ставáти
ПОГО́ДНИЙ
погóдний
Погóдний інфóрмер *див.* інфóрмер (1)
ПОГОДУВА́ТИ
погодувáти
◇ Годувáти / погодувáти штурханця́ми *див.* годувáти (7)
ПОГОЛИ́ТИ
поголи́ти
◇ Без ми́ла голи́ти / поголи́ти *див.* голи́ти (1)
◇ Поголи́ти (обголи́ти) лóба (чýба, чупри́ну *і т. ін.) див.* поголи́ти (1)
ПОГО́ННИЙ[1]
погóнний
Погóнний сáжень *див.* сáжень
ПОГО́НЯ
погóню
○ У погóню *див.* погóня (1)
ПОГО́РДА
погóрді
Бýти в погóрді *див.* бýти (6)
ПОГО́РДЖЕНИЙ
погóрджений
◇ Погóрджений *(рідко* презрéнний) метáл *див.* метáл (12)
ПОГОСТРИ́ТИ
погостри́ти
◇ Погостри́ти зýби *див.* погостри́ти (1)
◇ Погостри́ти язикá *див.* погостри́ти (2)
ПОГРА́ТИ
погрáти
Грáти / погрáти конéм (на коні́) *див.* грáти (8)
◇ Погрáти комéдію *див.* погрáти (1)
ПО́ГРІБ
пóгребі
◇ Сиді́ти на порохові́й бóчці (на порохові́му пóгребі) *див.* сиді́ти
пóгріб
◇ Твоя́ хáта мої́й хáті троюрі́дний пóгріб *див.* хáта
ПОГРІ́ТИ
погрі́ти
◇ Грі́ти / погрі́ти [ломáкою, ки́єм *і т. ін.*] спи́ну (плéчі, рéбра *і т. ін.) див.* грі́ти (4)
◇ Грі́ти *(рідше* нагрівáти) / нагрі́ти (погрі́ти) рýки *див.* грі́ти (5)
ПОГРО́ЗА
погрóзи
Слáти погрóзи *див.* слáти[1]
ПОГРОЗИ́ТИ
погрози́ти
◇ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
ПОГУ́БА
погýбу
○ На поги́бель <*рідко* На поги́біль, *заст.* На погýбу> *див.* поги́бель (1)
ПОГУБИ́ТИ
погуби́в
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* курчáт погуби́в *див.* погубля́ти (5)
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти (6)
погуби́ти
◇ Загуби́ти (погуби́ти) / *рідше* губи́ти рóзум (тя́му) *див.* загýблювати (1)
◇ Згуби́ти (погуби́ти) рóзум (тя́му, свідóмість *і т. ін.) див.* згуби́ти (3)

◇ Погуби́ти дні (до́би, ти́жні *і т. ін.*) *див.* погубля́ти (1)
◇ Погуби́ти ду́шу *див.* погубля́ти (2)
◇ Погуби́ти кінці́ (кіне́ць) *див.* погубля́ти (3)
◇ Погубля́ти / погуби́ти себе́ *див.* погубля́ти (4)

ПОГУБЛЯ́ТИ
погубля́ти
◇ Погубля́ти / погуби́ти себе́ *див.* погубля́ти (4)

ПОДАВА́ТИ[1]
подава́й
◇ Ті́льки [так (і)] подава́й / пода́й *див.* подава́ти[1] (19)
подава́ти
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* дава́ти (14)
◇ Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) знак *див.* дава́ти (120)
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) сигна́л *див.* дава́ти (15)
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)
◇ Не дава́ти (не подава́ти) / не да́ти (не пода́ти) знаку́ (взнаки́) *див.* дава́ти (186)
◇ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1] (8)
◇ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
◇ Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) зві́стку *див.* подава́ти[1] (9)
Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) на ча́сточку *див.* подава́ти[1] (2)
◇ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
Подава́ти / пода́ти до су́ду (в суд, на суд) *див.* подава́ти[1] (3)
◇ Подава́ти / пода́ти наді́ю (наді́ї) *див.* подава́ти[1] (11)
◇ Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум) *див.* подава́ти[1] (12)
Подава́ти / пода́ти на стіл *див.* подава́ти[1] (4)
Подава́ти / пода́ти на́тяк *див.* подава́ти[1] (5)
◇ Подава́ти / пода́ти при́клад *див.* подава́ти[1] (13)
◇ Подава́ти / пода́ти рушники́ *див.* подава́ти[1] (14)
◇ Подава́ти / пода́ти [свій] го́лос *див.* подава́ти[1] (15)
◇ Подава́ти / пода́ти сло́во *див.* подава́ти[1] (16)
◇ Пода́ти / подава́ти прави́цю *див.* подава́ти[1] (17)
Пода́ти (*рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.*) / подава́ти (*рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.*) по́зов *див.* подава́ти[1] (6)

ПОДАВИ́ТИСЯ
подави́вся
◇ Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б> *див.* подави́тися (1)
подави́лася
◇ Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б> *див.* подави́тися (1)
подави́лися
◇ Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б> *див.* подави́тися (1)
подави́лося
◇ Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б> *див.* подави́тися (1)
подави́тися
◇ Подави́тися смі́хом (ка́шлем, кри́ком *і т. ін.*) *див.* подави́тися (2)
пода́виться
◇ Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б> *див.* подави́тися (1)
пода́вляться
◇ Бода́й (хай би, щоб) подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) <Бода́й (хай) пода́виться (пода́вляться)> <Подави́вся (подави́лася, подави́лося, подави́лися) б> *див.* подави́тися (1)

ПОДА́ЛІ
пода́лі
◇ Да́лі (пода́лі) від гріха́ (від ли́ха) *див.* да́лі (3)
◇ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.*) *див.* посила́ти

ПОДА́ЛЬШИЙ
пода́льшому
○ В пода́льшому *див.* пода́льший (1)

ПОДА́ННЯ́
пода́нням
За пода́нням *див.* пода́ння́ (1)

ПОДАРУВА́ТИ
подарува́в
◇ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.*) на́че (нена́че *і т. ін.*) п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.*) *див.* гля́нути (1)
подарува́ти
◇ Подарува́ти життя́ (*рідше* життя́м) *див.* подарува́ти (1)
◇ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.*) *див.* подарува́ти (2)
подару́й
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьому́ (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьому́ (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
подару́йте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьому́ (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьому́ (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

ПОДА́ТИ
пода́й
◇ Дай (*рідко* пода́й) Бо́же (Бог, Го́споди) *див.* дава́ти (128)
◇ Ті́льки [так (і)] подава́й / пода́й *див.* подава́ти[1] (19)
пода́ти
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) вість (ві́стку) *див.* дава́ти (14)
◇ Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) знак *див.* дава́ти (120)
Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) сигна́л *див.* дава́ти (15)
Да́ти / пода́ти стрим *див.* дава́ти (29)
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
Іти́ (вихо́дити, подава́ти) / піти́ (ви́йти, пода́ти) у відста́вку <Бра́ти / взя́ти відста́вку> *див.* іти́ (7)
◇ Не дава́ти (не подава́ти) / не да́ти (не пода́ти) знаку́ (взнаки́) *див.* дава́ти (186)
◇ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1] (8)
Не пода́ти помічно́ї руки́ *див.* подава́ти[1] (1)
◇ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
◇ Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) зві́стку *див.* подава́ти[1] (9)
Подава́ти (дава́ти) / пода́ти (да́ти) на ча́сточку *див.* подава́ти[1] (2)
◇ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
Подава́ти / пода́ти до су́ду (в суд, на суд) *див.* подава́ти[1] (3)
◇ Подава́ти / пода́ти наді́ю (наді́ї) *див.* подава́ти[1] (11)
◇ Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум) *див.* подава́ти[1] (12)
Подава́ти / пода́ти на стіл *див.* подава́ти[1] (4)
Подава́ти / пода́ти на́тяк *див.* подава́ти[1] (5)
◇ Подава́ти / пода́ти при́клад *див.* подава́ти[1] (13)
◇ Подава́ти / пода́ти рушники́ *див.* подава́ти[1] (14)
◇ Подава́ти / пода́ти [свій] го́лос *див.* подава́ти[1] (15)
◇ Подава́ти / пода́ти сло́во *див.* подава́ти[1] (16)
◇ Пода́ти / подава́ти прави́цю *див.* подава́ти[1] (17)
Пода́ти (*рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.*) / подава́ти (*рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.*) по́зов *див.* подава́ти[1] (6)
◇ Пода́ти себе́ на сміх *див.* подава́ти[1] (18)
○ Руко́ю пода́ти *див.* подава́ти[1] (7)

ПОДА́ТИСЯ
пода́йся
◇ Куди́ не пода́йся *див.* подава́тися (1)
пода́тися
◇ Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світа́) *див.* іти́ (65)
◇ На цьо́му піти́ (ру́шити, пода́тися *і т. ін.*) *див.* піти́ (16)
◇ Нема́ куди́ пода́тися *див.* нема́ (33)
У спаш ускочи́ти (забрести́, пода́тися *і т. ін.*) *див.* вска́кувати (1)

ПОДАТКО́ВИЙ
податко́ва
△ Податко́ва деклара́ція *див.* деклара́ція (2)
△ Податко́ва зни́жка *див.* зни́жка (2)
податко́вий
△ Податко́вий імуніте́т *див.* імуніте́т (4)
Податко́вий календа́р *див.* календа́р (2)
△ Податко́вий ко́декс *див.* ко́декс (5)
△ Податко́вий о́блік *див.* о́блік (3)

ПОДАТНИ́Й
податни́й
△ Податни́й стан *див.* стан[3]
ПОДА́ТОК
пода́ток
△ Ако́рдний пода́ток *див.* пода́ток (1)
△ Во́дний пода́ток *див.* пода́ток (2)
△ Натура́льний пода́ток *див.* пода́ток (3)
△ Непрями́й пода́ток *див.* пода́ток (4)
△ Пода́ток на до́дану ва́ртість *див.* пода́ток (5)
△ Пода́ток на прибу́ток підприє́мств *див.* пода́ток (6)
△ Прями́й пода́ток *див.* пода́ток (7)
△ Фіксо́ваний сільськогоспода́рський пода́ток *див.* пода́ток (8)
△ Чопови́й пода́ток *див.* пода́ток (9)
ПОДА́ЧА
пода́чі
З пода́чі *див.* пода́ча (1)
ПОДВІ́ЙНИЙ
подві́йна
◊ Подві́йна бухгалте́рія *див.* бухгалте́рія (1)
△ Подві́йні станда́рти <Подві́йна мора́ль> *див.* станда́рт
подві́йне
◊ Подві́йне дно *див.* дно (7)
Подві́йне підборі́ддя (во́ло) *див.* підборі́ддя (1)
подві́йний
△ Подві́йний шах *див.* шах[2]
подві́йні
△ Подві́йні станда́рти <Подві́йна мора́ль> *див.* станда́рт
ПОДВІ́РНИЙ
подві́рна
△ Подві́рна кни́га *див.* кни́га (13)
ПОДЕ́РЖАТИ
поде́ржати
◊ Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́ *див.* поде́ржати (1)
ПОДЕ́РТИ
поде́р
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (6)
поде́рло
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)
ПО́ДЗВІН
по́дзвін
◊ [І] на по́дзвін не дба́ти *див.* дба́ти (3)
ПОДЗВОНИ́ТИСЯ
подзвони́лося
◊ Щоб (бода́й) подзвони́лося *див.* подзвони́тися (1)
ПОДЗЬО́БА́ТИ
подзьо́бали
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.*) горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць (4)
ПОДИВИ́ТИСЯ
подиви́вся
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.*) на́че (нена́че *і т. ін.*) п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.*) *див.* гля́нути (1)
подиви́лась
◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в о́чі *див.* смерть
подиви́тися
◊ Ди́витися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма (*рідше* і́ншим о́ком) *див.* ди́витися (8)
◊ Ди́витися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* ди́витися (12)
◊ Ди́витися / подиви́тися (гля́нути) в ко́рінь *див.* ди́витися (22)
◊ Ди́витися (позира́ти) / подиви́тися (гля́нути) во́вком *див.* ди́витися (24)
◊ Подиви́тися в зу́би *див.* подиви́тися (1)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
подивлю́ся
◊ Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)] *див.* подиви́тися (2)
ПОДИРА́ТИ
подира́є
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (6)
ПО́ДИХ
по́дих
◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.*) заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.*) [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.*) *див.* забива́ти (4)
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)
◊ Ле́две (наси́лу) перево́дити / перевести́ дух (по́дих) *див.* перево́дити (3)
◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
◊ Перево́дити / перевести́ по́дих (дух, ві́ддих) *див.* перево́дити (12)
◊ Перейма́є (перейма́ло) / перейняло́ по́дих *див.* перейма́ти (3)
◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти
Стри́мувати / стри́мати по́дих *див.* стри́мувати
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти
◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих (4)
по́диховi
◊ На одному́ по́диховi (по́диху) *див.* по́дих (2)
по́дихом
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих (3)
по́диху
◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих (1)
◊ На одному́ по́диховi (по́диху) *див.* по́дих (2)
◊ Не перево́дити / не перевести́ ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (4)
◊ Не перево́дячи / не переві́вши ду́ху (дух, по́диху, по́дих) *див.* перево́дити (5)
ПОДИ́ХАТИ
поди́хати
Ди́хати / поди́хати чи́стим пові́трям *див.* ди́хати (1)
ПОДІ́БНИЙ
поді́бне
І таке́ і́нше (*рідше* поді́бне) *див.* і́нший (1)
поді́бних
◊ Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, поді́бного, поді́бних) *див.* ма́ти[2] (134)
поді́бного
◊ Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, поді́бного, поді́бних) *див.* ма́ти[2] (134)
◊ Ні́чого поді́бного *див.* нічо́го (3)
ПОДІ́БНО
поді́бно
Поді́бно [до то́го] як *див.* поді́бно (1)
ПО́ДІЛ
по́діл
По́діл вла́ди *див.* по́діл (1)
△ По́діл пра́ці *див.* по́діл (2)
по́ділу
△ Межа́ по́ділу *див.* межа́ (4)
ПОДІЛИ́ТИ
поділи́ти
◊ Чогось не поділи́ти *див.* поділя́ти (1)
ПОДІЛИ́ТИСЯ
поділи́тися
Діли́тися / поділи́тися вра́женнями *див.* діли́тися (1)
Діли́тися / поділи́тися до́свідом (знання́ми) *див.* діли́тися (2)
◊ Діли́тися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім (*заст.* по́слíднім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
ПО́ДІЛКА
по́ділки
△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́
ПОДІ́ТИ
поді́ти
◊ Де (куди́) діва́ти / ді́ти (поді́ти) себе́ *див.* діва́ти (1)
◊ Не зна́ти, куди́ (де) поді́ти ру́ки *див.* зна́ти (33)
◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)
◊ Ні́де гріха́ ді́ти (поді́ти) *див.* діва́ти (2)
◊ Ні́де пра́вди поді́ти *див.* поді́ти (1)
ПОДІ́ТИСЯ
поді́тися
◊ Де (куди́) діва́тися / ді́тися (поді́тися) *див.* діва́тися (1)
ПОДІ́ЯТИ
поді́єш
◊ Що [ж] (нічо́го не) поді́єш *див.* поді́яти (2)
поді́яти
◊ Поді́яти з собо́ю що-не́будь *див.* поді́яти (1)
ПОДЛУ́БАТИ
подлу́бати
◊ В голові́ подлу́бати *див.* подлу́бати (1)
ПОДО́БА
подо́бі
◊ У подо́бі ста́ти *див.* става́ти
подо́бою
○ На подо́бу (за подо́бою) *див.* подо́ба (1)
подо́бу
○ На подо́бу (за подо́бою) *див.* подо́ба (1)
ПОДОБА́ТИ
подоба́є
○ Як [і] подоба́є (подоба́ло) *див.* подоба́ти (1)
подоба́ло
○ Як [і] подоба́є (подоба́ло) *див.* подоба́ти (1)
ПОДО́БАТИСЯ
подо́бається
◊ Як тобі́ (вам) [це] подо́бається? *див.* подо́батися (1)
ПОДО́БНИЙ
подо́бна
◊ Подо́бна річ *див.* річ[1]

ПОДО́ВИЙ
подо́ва
Подо́ва цегла *див.* це́гла
ПОДРА́ЗНЕННЯ
подра́знення
△ Поріг подра́знення *див.* порі́г
ПОДРА́ЗНЮВАЛЬНИЙ
подра́знювальні
△ Подра́знювальні речови́ни *див.* речовина́
ПОДРА́ТИ
подра́в
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (6)
подра́ло
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.)* *див.* поде́рти (1)
ПОДРИ́ҐУС
подри́ґусом
◊ Вклони́тися (розкла́нятися) з подри́ґусом *див.* уклоня́тися
ПОДРО́БИЦЯ
подро́биці
◊ Удава́тися / уда́тися в подро́биці (то́нкощі) *див.* удава́тися
подро́биць
○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)
подро́бицями
○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)
подро́бицях
○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)
ПОДУ́МАТИ
поду́мав
◊ І не поду́маю (і не поду́мав, не поду́мали, і не поду́маємо *і т. ін.)* *див.* поду́мати (2)
◊ Хто б поду́мав (міг поду́мати) *див.* хто[1]
поду́мавши
○ Не поду́мавши *див.* поду́мати (1)
поду́маємо
◊ І не поду́маю (і не поду́мав, не поду́мали, і не поду́маємо *і т. ін.)* *див.* поду́мати (2)
поду́май
◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати (3)
поду́майте
◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати (3)
поду́мали
◊ І не поду́маю (і не поду́мав, не поду́мали, і не поду́маємо *і т. ін.)* *див.* поду́мати (2)
поду́мати
◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати (3)
◊ Хто б поду́мав (міг поду́мати) *див.* хто[1]
поду́маю
◊ І не поду́маю (і не поду́мав, не поду́мали, і не поду́маємо *і т. ін.)* *див.* поду́мати (2)
ПОДУ́ТИ
поду́ти
◊ Ду́ти / поду́ти тічо́к (тічка́) *див.* ду́ти (4)
ПО́ДУШКА
по́душка
△ Кисне́ва по́душка *див.* по́душка (1)
△ Повітря́на по́душка *див.* по́душка (2)
△ По́душка безпе́ки *див.* по́душка (3)
подушка́х
◊ Лежа́ти на пери́нах (на печі́, на подушка́х *і т. ін.)* *див.* лежа́ти (18)
по́душки
◊ До по́душки (до поду́шок) *див.* по́душка (4)
поду́шок
◊ До по́душки (до поду́шок) *див.* по́душка (4)
ПОДУ́ШНИЙ
поду́шне
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* за поду́шне *див.* поду́шний (1)
ПОДЯ́КА
подя́кою
○ З вдя́чністю (з подя́кою) *див.* вдя́чність (1)
подя́ку
○ В (на) подя́ку *див.* подя́ка (1)
Сві́дчити (засві́дчувати) пова́гу (подя́ку, симпа́тію *і т. ін.)* *див.* сві́дчити
Склада́ти / скла́сти подя́ку *див.* склада́ти
ПОДЯ́КУВАТИ
подя́кувати
◊ Подя́кувати за хліб-сіль <Подя́кувати за хліб і (за) сіль> *див.* подя́кувати (1)
ПОДЯ́ЧНИЙ
подя́чний
Подя́чний моле́бень *див.* моле́бень (1)
ПОЕТИ́ЧНИЙ
поети́чна
◊ Поети́чна нату́ра (вда́ча) *див.* нату́ра (4)
поети́чному
В поети́чному безла́дді *див.* безла́ддя (1)
ПОЄДИ́НОК
поєди́нок
Виклика́ти / ви́кликати на поєди́нок (на двобі́й) *див.* виклика́ти (1)
ПОЄДНА́ТИ
поєдна́ти
Поє́днувати / поєдна́ти непоє́днуване *див.* поє́днувати (1)
ПОЄ́ДНУВАТИ
поє́днувати
Поє́днувати / поєдна́ти непоє́днуване *див.* поє́днувати (1)
ПОЖА́ДЛИВІСТЬ
пожа́дливістю
◊ З пожа́дливістю (з пожа́дністю) *див.* пожа́дливість (1)
ПОЖА́ДНІСТЬ
пожа́дністю
◊ З пожа́дливістю (з пожа́дністю) *див.* пожа́дливість (1)
ПОЖАЛІ́ТИ
пожалі́єте
Не пожалі́єш (пожалку́єш) <Не пожалі́єте (пожалку́єте)> *див.* пожалі́ти (1)
пожалі́єш
Не пожалі́єш (пожалку́єш) <Не пожалі́єте (пожалку́єте)> *див.* пожалі́ти (1)
пожалі́ти
◊ Рук (сил) не пожалі́ти *див.* пожалі́ти (2)
ПОЖАЛКУВА́ТИ
пожалку́єте
Не пожалі́єш (пожалку́єш) <Не пожалі́єте (пожалку́єте)> *див.* пожалі́ти (1)
пожалку́єш
Не пожалі́єш (пожалку́єш) <Не пожалі́єте (пожалку́єте)> *див.* пожалі́ти (1)
ПОЖА́Р
пожа́р
◊ На пожа́р спуска́ти *див.* спуска́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на поже́жу (на пожа́р) *див.* поже́жа (4)
пожа́рі
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на поже́жі (на пожа́рі) *див.* поже́жа (3)
пожа́ру
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* із поже́жі (з пожа́ру) *див.* поже́жа (2)
ПОЖА́ТИ
пожа́ти
◊ Пожина́ти / пожа́ти ла́ври *див.* пожина́ти (1)
◊ Пожина́ти / пожа́ти плоди́ *див.* пожина́ти (2)
ПОЖДА́НИКИ
пожда́никами
◊ Годува́ти обіця́нками (жда́никами, пожда́никами) *див.* годува́ти (6)
ПОЖЕ́ЖА
поже́жі
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* із поже́жі (з пожа́ру) *див.* поже́жа (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на поже́жі (на пожа́рі) *див.* поже́жа (3)
поже́жу
◊ Не на поже́жу *див.* поже́жа (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на поже́жу (на пожа́р) *див.* поже́жа (4)
ПОЖЕ́ЖНИЙ
поже́жна
Поже́жна сигналіза́ція *див.* сигналіза́ція
поже́жне
△ Поже́жне депо́ *див.* депо́ (1)
поже́жному
◊ У поже́жному поря́дку *див.* поря́док
ПОЖЕ́РТВУВАТИ
поже́ртвувати
◊ Поже́ртвувати собо́ю (життя́м) *див.* поже́ртвувати (1)
ПОЖИ́ВА
пожи́ву
◊ Дава́ти / да́ти пожи́ву *див.* дава́ти (85)
○ На (у) пожи́ву (на пожи́вок) *див.* пожи́ва (1)
ПОЖИ́ВНИЙ
пожи́вна
△ Пожи́вна речовина́ *див.* речовина́
пожи́вне
△ Пожи́вне середо́вище *див.* середо́вище
ПОЖИ́ВОК
пожи́вок
○ На (у) пожи́ву (на пожи́вок) *див.* пожи́ва (1)
ПОЖИНА́ТИ
пожина́ти
◊ Пожина́ти / пожа́ти ла́ври *див.* пожина́ти (1)
◊ Пожина́ти / пожа́ти плоди́ *див.* пожина́ти (2)
ПОЖИРА́ТИ
пожира́ти
◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)
◊ Пожира́ти книжки́ (кни́ги, журна́ли *і т. ін.)* *див.* пожира́ти (1)
ПОЖИ́ТИ[1]
пожи́ти
◊ Пожи́ти в шку́рі *див.* пожи́ти[1] (1)
ПОЖИ́ТИ[2]
пожи́ти
◊ Пожи́ти сме́рті (сме́рти) *див.* пожива́ти[2] (1)

ПОЖИ́ТОК
пожи́ток
На пожи́ток *див.* пожи́ток (1)
ПОЖО́ВКНУТИ
пожо́вкло
◊ В очах жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див.* жовті́ти (1)
ПОЖОВТІ́ТИ
пожовті́ло
◊ В очах жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див.* жовті́ти (1)
пожовті́ти
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від злості (за́здрості, доса́ди *і т. ін.*) *див.* пожовті́ти (1)
ПО́ЗА[1]
поз
Набува́ти по́зи (поз) *див.* набува́ти[1] (3)
по́за
△ По́за ло́тосу *див.* по́за[1] (2)
по́зи
○ Без по́зи *див.* по́за[1] (1)
Набува́ти по́зи (поз) *див.* набува́ти[1] (3)
по́зу
◊ Става́ти / ста́ти в по́зу (в пози́цію) *див.* става́ти
ПОЗААТМОСФЕ́РНИЙ
позаатмосфе́рна
△ Позаатмосфе́рна астроно́мія *див.* астроно́мія (2)
ПОЗАБИВА́ТИ
позабива́ти
◊ Позабива́ти в кайда́ни (в коло́дки) *див.* позабива́ти (1)
ПОЗАБИРА́ТИ
позабира́ти
◊ Позабира́ти в свої ру́ки *див.* позабира́ти (1)
ПОЗАБУВА́ТИ
позабува́ти
◊ Позабува́ти язики́ *див.* позабува́ти (1)
ПОЗАВ'Я́ЗУВАТИ
позав'я́зувати
◊ Позав'я́зувати роти́ (язики́) *див.* позав'я́зувати (1)
ПОЗАГАЛАКТИ́ЧНИЙ
позагалакти́чна
△ Позагалакти́чна астроно́мія *див.* астроно́мія (3)
позагалакти́чні
△ Позагалакти́чні тума́нності *див.* тума́нність
ПОЗАГАНЯ́ТИ
позаганя́ти
◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
ПОЗАГО́НИТИ
позаго́нити
◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
ПОЗАДА́ВНІЙ
позада́внього
З позада́внього-да́вна *див.* позада́вній (1)
ПОЗАДИРА́ТИ[1]
позадира́ти
◊ Позадира́ти го́лови *див.* позадира́ти[1] (1)
◊ Позадира́ти носи́ *див.* позадира́ти[1] (2)
ПОЗА́ДУ[1]
поза́ду
◊ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) поза́ду (за собо́ю, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)
◊ Залиша́тися (лиша́тися) / зали́шитися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду) *див.* залиша́тися (6)
◊ Зостава́тися / зоста́тися за спи́ною (поза́ду *і т. ін.*) *див.* зостава́тися (3)
ПОЗАДУ́РЮВАТИ
позаду́рювати
◊ Позаду́рювати го́лови *див.* позаду́рювати (1)
ПОЗАЗЕ́МНИЙ
позазе́мна
Позазе́мна (неземна́) цивіліза́ція *див.* цивіліза́ція
ПОЗАЙМА́ТИ
позайма́ти
Позайма́ти пози́цію (пози́ції) *див.* позайма́ти (1)
ПОЗАКЛАДА́ТИ
позаклада́ло
◊ Позаклада́ло ву́ха *див.* позаклада́ти (1)
ПОЗАКРИВА́ТИ
позакрива́ти
◊ Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти *і т. ін.*) роти́ *див.* позатуля́ти (1)
ПОЗАЛИВА́ТИ
позалива́ти
◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі (*грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)
ПОЗАЛИВА́ТИСЯ
позалива́тися
◊ Позалива́тися смі́хом (ре́готом) *див.* позалива́тися (1)
ПОЗАМА́ЗУВАТИ
позама́зувати
◊ Позама́зувати роти́ *див.* позама́зувати (1)
ПОЗАМА́ТКОВИЙ
позама́ткова
△ Позама́ткова ваги́тність *див.* ваги́тність (1)
ПОЗАМИКА́ТИ
позамика́ти
◊ Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти *і т. ін.*) роти́ *див.* позатуля́ти (1)
ПОЗАМІТА́ТИ
позаміта́ти
◊ Позаміта́ти сліди́ *див.* позаміта́ти (1)
ПОЗАПРЯГА́ТИ
позапряга́ти
◊ Позапряга́ти в я́рма *див.* позапряга́ти (1)
ПОЗАПУХА́ТИ
позапуха́ли
◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)
ПОЗАРОБО́ЧИЙ
позаробо́чий
△ Позаробо́чий час *див.* час
ПОЗАРОСТА́ТИ
позароста́ли
◊ Ву́ха позароста́ли *див.* ву́хо (13)
◊ Стежки́ позароста́ли *див.* сте́жка
ПОЗАТИКА́ТИ
позатика́ло
◊ Позатика́ло роти́ *див.* позатика́ти (1)
позатика́ти
◊ Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти *і т. ін.*) роти́ *див.* позатуля́ти (1)
ПОЗАТИРА́ТИ
позатира́ти
◊ Позатира́ти сліди́ *див.* позатира́ти (1)
ПОЗАТИРА́ТИСЯ
позатира́тися
Позатира́тися в пам'яті *див.* позатира́тися (1)
ПОЗА́ТОРІК
поза́торік
Від поза́торік *див.* поза́торік (1)
ПОЗА́ТОРІ́ШНІЙ
поза́торі́шні
◊ Ма́сляні (поза́торі́шні) ви́шкварки *див.* ви́шкварки (1)
поза́торі́шній
◊ Як торі́шній (поза́торі́шній) сніг *див.* сніг
ПОЗАТУЛЯ́ТИ
позатуля́ти
◊ Позатуля́ти (позакрива́ти, позатика́ти, позамика́ти *і т. ін.*) роти́ *див.* позатуля́ти (1)
ПОЗАТЯГА́ТИ
позатяга́ло
О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти (1)
ПОЗАЧЕРГО́ВИЙ
позачерго́вий
Наря́д по́за че́ргою <Позачерго́вий наря́д> *див.* наря́д[2] (1)
ПОЗАШТА́ТНИЙ
позашта́тна
△ Позашта́тна ситуа́ція *див.* ситуа́ція
ПОЗАЯ́ДЕРНИЙ
позая́дерна
△ Позая́дерна (цитоплазмати́чна) спадко́вість *див.* спадко́вість
ПОЗБА́ВИТИ
позба́вити
◊ Позбавля́ти / позба́вити життя́ (ві́ку) *див.* позбавля́ти (1)
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
◊ Позбавля́ти / позба́вити сло́ва *див.* позбавля́ти (3)
ПОЗБА́ВЛЕНИЙ
позба́влений
Не позба́влений *див.* позба́влений (1)
ПОЗБАВЛЯ́ТИ
позбавля́ти
◊ Позбавля́ти / позба́вити життя́ (ві́ку) *див.* позбавля́ти (1)
◊ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
◊ Позбавля́ти / позба́вити сло́ва *див.* позбавля́ти (3)
ПОЗБИВА́ТИ
позбива́ти
Позбива́ти з ніг *див.* позбива́ти (1)
ПОЗБИВА́ТИСЯ
позбива́тися
◊ Збива́тися / зби́тися (позбива́тися) в ку́пку (в ку́пки) *див.* збива́тися (6)
◊ З ніг позбива́тися *див.* позбива́тися (1)
ПОЗБИРА́ТИ
позбира́ти
◊ Збира́ти (зво́дити) / зібра́ти (звести́, позбира́ти *і т. ін.*) думки́ доку́пи <Збира́тися / зібра́тися з думка́ми> *див.* збира́ти (4)
◊ І зубі́в не позбира́ти *див.* позбира́ти (1)

◊ І кісто́к [свої́х] не позбира́ти *див.* позбира́ти (2)
ПОЗБУ́ТИ¹
позбу́ти
◊ Позбу́ти жи́ру *див.* позбу́ти¹ (1)
ПОЗБУ́ТИСЯ
позбу́тися
◊ Позбу́тися голови́ *див.* позбува́тися¹ (1)
◊ Позбу́тися життя́ *див.* позбува́тися¹ (2)
◊ Позбу́тися клёпки *див.* позбува́тися¹ (3)
◊ Позбу́тися мо́ви (язика́) *див.* позбува́тися¹ (4)
◊ Рішу́тися (позбу́тися) ро́зуму (ума́, глу́зду) *див.* ріша́тися
◊ Стра́тити (загуби́ти) віно́к <Позбу́тися вінка́> *див.* стра́чувати
ПОЗВА́ЛЮВАТИ
позва́лювати
Позва́лювати з ніг *див.* позва́лювати (1)
ПОЗВЕРТА́ТИ
позвертати
◊ Позверта́ти в'я́зи (ши́ї, го́лови) *див.* позверта́ти (1)
ПОЗВИВА́ТИ
позвива́ти
◊ Позвива́ти гні́зда *див.* позвива́ти (1)
ПОЗВО́ДИТИ
позво́дити
◊ Зво́дити / звести́ (позво́дити) кінці́ [з кінця́ми] [доку́пи] *див.* зво́дити (15)
◊ Позво́дити з ро́зуму (ума́) *див.* позво́дити (1)
◊ Позво́дити з хазя́йства (хлі́ба) *див.* позво́дити (2)
◊ Позво́дити на той світ *див.* позво́дити (3)
◊ Позво́дити раху́нки *див.* позво́дити (4)
ПОЗВО́ЛИТИ
позво́лити
◊ Позволя́ти / позво́лити собі́ *див.* позволя́ти (1)
ПОЗВОЛЯ́ТИ
позволя́ти
◊ Позволя́ти / позво́лити собі́ *див.* позволя́ти (1)
ПОЗГОРТА́ТИ
позгорта́ти
◊ Позгорта́ти ру́ки *див.* позгорта́ти (1)
ПОЗДІЙМА́ТИ
поздійма́ти
Поздійма́ти (позніма́ти) шапки́ (брилі́, капелю́хи *і т. ін.*) *див.* поздійма́ти (1)
ПОЗДОРО́ВИТИ
поздоро́в
◊ Поздоро́в Бо́же *див.* поздоровля́ти (1)
ПОЗДОРО́ВИТИСЯ
поздоро́виться
Не поздоро́виться *див.* поздоро́витися (1)
ПОЗЕЛЕНІ́ЛИЙ
позеленілий
Позеленілий (почорнілий) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.*) *див.* позеленілий (1)
ПОЗЕЛЕНІ́ТИ
позеленіти
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.*) *див.* пожовті́ти (1)
ПОЗЕ́МНИЙ
позе́мний
△ Позе́мний літ *див.* літ¹ (3)
ПОЗЖИВА́ТИ
позжива́ти
◊ Позжива́ти зі сві́ту *див.* позжива́ти (1)

ПОЗИВА́ТИ
позива́є
◊ Руб ру́ба позива́є (кли́че) *див.* руб¹
позива́ти
Позива́ти в суд (до су́ду) *див.* позива́ти (1)
Позива́ти на суд *див.* позива́ти (2)
ПО́ЗИКА
по́зика
△ Держа́вна по́зика *див.* по́зика (1)
△ Єврооблігаці́йна по́зика *див.* по́зика (2)
△ Персона́льна по́зика *див.* по́зика (3)
△ Проце́нтна по́зика *див.* по́зика (4)
△ Ре́нтна по́зика *див.* по́зика (5)
△ Фунди́рувана (фундо́вана) по́зика *див.* по́зика (6)
△ Цільова́ по́зика *див.* по́зика (7)
по́зику
○ У по́зику (по́зичку) *див.* по́зика (8)
ПОЗИРА́ТИ
позира́ти
Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.*) збо́ку *див.* диви́тися (2)
◊ Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.*) спідло́ба *див.* диви́тися (14)
◊ Диви́тися (позира́ти) / подиви́тися (гля́нути) во́вком *див.* диви́тися (24)
◊ Диви́тися (*рідко* позира́ти) бі́сом *див.* диви́тися (25)
◊ Погляда́ти (позира́ти) ско́са (зи́зом, скри́ва *і т. ін.*) *див.* погляда́ти (1)
ПО́ЗИРК
по́зирком
◊ За пе́ршим по́зирком *див.* по́зирк (1)
ПОЗИТИВІ́ЗМ
позитиві́зм
△ Логі́чний позитиві́зм *див.* позитиві́зм (1)
ПОЗИТИ́ВНИЙ¹
позити́вна
△ Позити́вна філосо́фія *див.* філосо́фія
позити́вне
△ Позити́вне пра́во *див.* пра́во
позити́вний
Позити́вний проце́с *див.* проце́с
позити́вні
△ Позити́вні іо́ни *див.* іо́ни (2)
ПОЗИЦІ́ЙНИЙ
позиці́йна
△ Матеріа́льна (позиці́йна) перева́га *див.* перева́га (1)
△ Позиці́йна систе́ма *див.* систе́ма
ПОЗИ́ЦІЯ
пози́ції
Займа́ти / зайня́ти пози́цію (пози́ції) *див.* займа́ти (2)
◊ Здава́ти / зда́ти пози́ції (*рідше* пози́цію) *див.* здава́ти (7)
◊ Стоя́ти на пози́ції *див.* стоя́ти
пози́цію
Займа́ти / зайня́ти пози́цію (пози́ції) *див.* займа́ти (2)
◊ Здава́ти / зда́ти пози́ції (*рідше* пози́цію) *див.* здава́ти (7)
Посіда́ти / посі́сти пози́цію *див.* посіда́ти¹
◊ Става́ти / ста́ти в по́зу (в пози́цію) *див.* става́ти
пози́ція
△ Вогнева́ пози́ція *див.* пози́ція (1)
△ Ко́мандна висота́ (пози́ція) *див.* висота́ (4)
пози́ціях
◊ Стоя́ти на передови́х пози́ціях *див.* стоя́ти
ПОЗИЧА́ТИ
позича́ти
◊ Не позича́ти *див.* позича́ти (2)

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.*) *див.* позича́ти (3)
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
◊ Ро́зуму не [тре́ба] позича́ти *див.* позича́ти (4)
ПОЗИ́ЧИТИ
пози́чити
◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.*) *див.* позича́ти (3)
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
ПО́ЗИЧКА
по́зичках
◊ Загрузя́ти / загру́знути (загру́зти) в по́зичках (борга́х) *див.* загрузя́ти (1)
по́зичку
Бра́ти / взя́ти у борг (у по́зичку) *див.* бра́ти (34)
○ У по́зику (по́зичку) *див.* по́зика (8)
ПОЗИЧКО́ВИЙ
позичко́вий
△ Позичко́вий відсо́ток *див.* відсо́ток (3)
ПО́ЗІР
пози́р
◊ Дава́ти пози́р *див.* дава́ти (121)
○ З пе́ршого по́гляду <На пе́рший по́гляд (*рідше* пози́р, взір)> *див.* по́гляд (3)
◊ [І] на по́зір нема́ (нема́є) *див.* нема́ (21)
○ На по́зір *див.* по́зір (2)
позо́ру
○ Для позо́ру *див.* по́зір (1)
ПО́ЗІХ
по́зіхи
◊ По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть) *див.* по́зіхи (1)
ПОЗІХА́ТИ
позіха́ти
◊ Позіха́ти в кула́к *див.* позіха́ти (1)
ПО́ЗІХИ
по́зіхи
◊ По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть) *див.* по́зіхи (1)
ПОЗІХО́ТА
позіхо́ти
◊ По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть) *див.* по́зіхи (1)
ПОЗІХО́ТИ
позіхо́ти
◊ По́зіхи (позіхо́ти) змага́ють (беру́ть) *див.* по́зіхи (1)
ПОЗЛИ́ЗУВАТИ
позли́зував
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] ли́зень (лиз, *рідше* лизь *і т. ін.*) злиза́в (лизну́в, позли́зував) *див.* ли́зень (2)
ПОЗНАХО́ДИТИСЯ
познахо́дилися
[Які́] познахо́дилися *див.* познахо́дитися (1)
ПОЗНАЧА́ТИСЯ
познача́ється
◊ Познача́ється на світ (на ра́нок) *див.* познача́тися (2)
ПОЗНА́ЧИТИСЯ
позна́чилося
◊ Не позна́чилося нічо́го *див.* познача́тися (1)
ПОЗНІМА́ТИ
позніма́ти
Поздійма́ти (позніма́ти) шапки́ (брилі́, капелю́хи *і т. ін.*) *див.* поздійма́ти (1)

ПО́ЗОВ
по́зов
△ Зустрі́чний по́зов *див.* по́зов (1)
Пода́ти *(рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.)* / подава́ти *(рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.)* по́зов *див.* подава́ти[1] (6)
△ Циві́льний по́зов *див.* по́зов (2)
по́зову
△ Забезпе́чення по́зову *див.* забезпе́чення (5)
ПОЗО́ВНИЙ
позо́вна
△ Позо́вна вимо́га *див.* вимо́га (3)
ПОЗОЛОТИ́ТИ
позолоти́ти
◊ Золоти́ти (підсоло́джувати) / позолоти́ти (підсолоди́ти) пілю́лю (пігу́лку) *див.* золоти́ти (1)
◊ Позолоти́ти ру́ку (ру́чку) *див.* позоло́чувати (1)
ПОЗОЛО́ТНИЙ
позоло́тний
△ Позоло́тний прес *див.* прес
ПОЗОНДУВА́ТИ
позондува́ти
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) грунт *див.* зондува́ти (1)
ПОЗО́РИЩЕ
позо́рищі
◊ Стоя́ти на позо́рищі *див.* стоя́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий
ПОЗРИВА́ТИСЯ
позрива́тися
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги *див.* позрива́тися (1)
ПОІМЕ́ННИЙ
поіме́нне
△ Поіме́нне голосува́ння *див.* голосува́ння (2)
ПОЇДА́ТИ
поїда́ти
◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)
ПО́ЇДОМ
по́їдом
◊ По́їдом (їдьма́, їдо́м) ї́сти *див.* ї́сти (22)
ПО́ЇЗД
по́їзд
Вантажни́й *(заст.* това́рний) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (1)
Весі́льний по́їзд *див.* по́їзд (2)
Кур'є́рський по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (3)
Маршру́тний по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (4)
По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по́їзд (5)
Пошто́вий по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (6)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.)* *див.* пуска́ти
Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див.* по́їзд (8)
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(розм.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
по́їзда
Зніма́ти / зня́ти з по́їзда (з пароплава, з літака́ *і т. ін.)* *див.* зніма́ти (2)
поїзді́в
Склада́ч поїзді́в *див.* склада́ч
ПОЇ́СТИ
поїли
◊ Че́рви б поїли (з'їли) *див.* че́рви
поїсти
◊ Всі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти (1)
◊ Жда́ники (жда́нки) поїсти (розгуби́ти) *див.* поїда́ти (2)
◊ Ло́жкою не поїсти *див.* поїда́ти (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* усі ро́зуми поїсти *див.* поїда́ти (4)
ПОЇ́ТИ
поїти
◊ Поїти, годува́ти (зодяга́ти, *заст.* корми́ти *і т. ін.)* *див.* поїти (1)
ПОЇ́ХАТИ
поїдеш
◊ Дале́ко не поїдеш (не заїдеш, не зайдеш) *див.* поїхати (1)
поїхали
◊ Раз-два і поїхали *див.* поїхати (2)
поїхати
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (поїхати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
◊ Ї́здити (ката́тися) / поїхати ве́рхи *на кому* (на горбі́ *чиєму)* *див.* ї́здити (2)
ПОЙКІЛОСМОТИ́ЧНИЙ
пойкілосмоти́чні
△ Пойкілосмоти́чні твари́ни *див.* твари́на
ПОЙКІЛОТЕ́РМНИЙ
пойкілоте́рмні
△ Пойкілоте́рмні твари́ни *див.* твари́на
ПОЙНЯ́ТИ[1]
пойняла́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пі́йма пойняла́ *див.* пойма́ти (2)
пойня́ти
◊ Йня́ти *(рідше* дійма́ти) / *заст.* пійня́ти (пойня́ти, дійня́ти) ві́ри *див.* йня́ти (1)
◊ Пойня́ти (поня́ти) се́рце *див.* пойма́ти (1)
ПОКА́ЖЧИК
пока́жчик
△ Циферблатний пока́жчик рівнова́ги *див.* пока́жчик (1)
ПО́КАЗ
пока́зу
◊ По пока́зу *див.* по́каз (1)
ПОКАЗА́ТИ
показа́ти
◊ Зу́би пока́зувати / показа́ти *див.* пока́зувати (1)
◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)
◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1] (8)
◊ Не пока́зувати / не показа́ти ноги́ *див.* пока́зувати (3)
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
◊ Оче́й не пока́зувати / не показа́ти *див.* пока́зувати (5)
◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти
◊ Показа́ти (да́ти, піднести́) ду́лю [з ма́ком] (фі́гу) *див.* дава́ти (192)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
◊ Показа́ти клас *див.* пока́зувати (7)
◊ Показа́ти / пока́зувати себе́ на ділі *див.* пока́зувати (8)
◊ Показа́ти, почо́му лі́коть кваші *див.* пока́зувати (9)
◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої] зу́би (кі́гті, ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати (10)
◊ Показа́ти своє́ *див.* пока́зувати (11)
◊ Показа́ти себе́ *див.* пока́зувати (12)
◊ Показа́ти това́р (крам) лице́м *див.* пока́зувати (13)
◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)
◊ Пока́зувати / показа́ти ду́шу *див.* пока́зувати (15)
◊ Пока́зувати / показа́ти кула́к <Сука́ти кулаки́> *див.* пока́зувати (16)
◊ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати (17)
◊ Пока́зувати / показа́ти но́са *див.* пока́зувати (18)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
◊ Пока́зувати / показа́ти при́клад *див.* пока́зувати (20)
◊ Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки) *див.* пока́зувати (21)
◊ Пока́зувати / показа́ти [свої] ре́бра *див.* пока́зувати (22)
◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)
◊ Пока́зувати / показа́ти хара́ктер *див.* пока́зувати (24)
◊ Пока́зувати / показа́ти хвіст (хвоста́) *див.* пока́зувати (25)
◊ Пока́зувати / показа́ти язика́ *див.* пока́зувати (26)
◊ Ука́зувати (пока́зувати) / указа́ти (показа́ти) на две́рі *див.* ука́зувати
ПОКАЗА́ТИСЯ
показа́лася
◊ За сім вовкі́в копи́ця сі́на показа́лася *див.* копи́ця (1)
показа́тися
◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися (1)
ПОКАЗНИ́Й
показни́й
Показни́й (з) із се́бе *див.* показни́й (1)
ПОКА́ЗНИК
пока́зник
△ Орбі́тний пока́зник *див.* пока́зник (2)
△ Пока́зник сте́пеня *див.* пока́зник (3)
показники́
△ Об'єкти́вні показники́ *див.* пока́зник (1)
ПОКАЗНИКО́ВИЙ
показнико́ва
△ Експоненці́йна (експоненціа́льна, показнико́ва) фу́нкція *див.* фу́нкція
показнико́ві
△ Показнико́ві рівня́ння *див.* рівня́ння
ПОКА́ЗУВАТИ
пока́зувати
◊ Зу́би пока́зувати / показа́ти *див.* пока́зувати (1)
◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)
◊ Не подава́ти (не пока́зувати) / не пода́ти (не показа́ти) ви́гляду (ви́ду) *див.* подава́ти[1] (8)
◊ Не пока́зувати на світ *див.* пока́зувати (2)
◊ Не пока́зувати / не показа́ти ноги́ *див.* пока́зувати (3)
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
◊ Оче́й не пока́зувати / не показа́ти *див.* пока́зувати (5)
◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.)* *див.* ти́кати[1]

◊ Показа́ти / пока́зувати себе́ на ділі *див.* пока́зувати (8)
◊ Показа́ти / *рідко* пока́зувати [свої́] зу́би (кі́гті, ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати (10)
◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)
◊ Пока́зувати / показа́ти ду́шу *див.* пока́зувати (15)
◊ Пока́зувати / показа́ти кула́к <Сука́ти кулаки́> *див.* пока́зувати (16)
◊ Пока́зувати / показа́ти на весь зріст *див.* пока́зувати (17)
◊ Пока́зувати / показа́ти но́са *див.* пока́зувати (18)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати (19)
◊ Пока́зувати / показа́ти при́клад *див.* пока́зувати (20)
◊ Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки) *див.* пока́зувати (21)
◊ Пока́зувати / показа́ти [свої́] ре́бра *див.* пока́зувати (22)
◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)
◊ Пока́зувати / показа́ти хара́ктер *див.* пока́зувати (24)
◊ Пока́зувати / показа́ти хвіст (хвоста́) *див.* пока́зувати (25)
◊ Пока́зувати / показа́ти язика́ *див.* пока́зувати (26)
◊ Ука́зувати (пока́зувати) / указа́ти (показа́ти) на две́рі *див.* ука́зувати

ПОКА́ЗУВАТИСЯ
пока́зуватися
◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися (1)

ПОКАЛЯ́ТИ
покаля́ти
◊ Покаля́ти ру́ки (ру́чки, ру́ченьки) *див.* покаля́ти (1)

ПОКА́РАНИЙ
пока́раний
Пока́раний на смерть *див.* пока́раний (1)

ПОКАРА́ННЯ
покара́ння
◊ Під стра́хом сме́рті (покара́ння, [сме́ртної] ка́ри *і т. ін.)* *див.* страх[1]

ПОКАРА́ТИ
покара́ти
Покара́ти на смерть *див.* покара́ти (1)

ПОКАЯ́ННЯ
покая́ння
◊ Відпусти́ти ду́шу на покая́ння *див.* відпуска́ти (7)

ПО́КВАП
по́квапу
○ Без по́квапу *див.* по́квап (1)
○ З по́квапу *див.* по́квап (2)

ПО́КИ
по́ки
◊ Бог зна (зна́є) коли́ (відко́ли, по́ки) *див.* бог (10)
Не зна́ти (хто́зна, чо́ртзна) [й] по́ки *див.* зна́ти (9)
◊ По́ки (до́ки) [й] сві́ту *(заст.* сві́та) [й (та)] со́нця *див.* світ[1]
◊ По́ки (до́ки) но́сять (слу́жать) но́ги *див.* нога́ (32)
◊ По́ки ко́сті ці́лі *див.* кість (4)
◊ По́ки си́ли [моє́ї (своє́ї)] *див.* по́ки (2)
◊ По́ки ста́не *див.* по́ки (3)
◊ По́ки суд та ді́ло *див.* суд
◊ По́ки [ще] ці́лий *див.* ці́лий
○ По́ки що *див.* по́ки (1)

ПОКИВА́ТИ
покива́ти
◊ Кива́ти (мани́ти) / кивну́ти (покива́ти, помани́ти) па́льцем *див.* кива́ти (1)
◊ Кива́ти / покива́ти голово́ю *див.* кива́ти (3)

ПОКИ́ДАТИ
поки́дати
◊ Поки́дати чуби́ *див.* поки́дати (1)

ПОКИДА́ТИ
покида́є
◊ Ду́мка не покида́є <Думки́ не покида́ють> *див.* ду́мка (12)
покида́ти
◊ Покида́ти / поки́нути [бі́лий (цей)] світ (грі́шну зе́млю) *див.* покида́ти (1)
покида́ють
◊ Ду́мка не покида́є <Думки́ не покида́ють> *див.* ду́мка (12)

ПО́КИДЬКИ
по́кидьки
По́кидьки *(діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́кидьки (1)

ПО́КИДЬОК
по́кидьки
По́кидьки *(діал.* відпа́дки) суспі́льства *див.* по́кидьок (1)

ПО-КИЇ́ВСЬКИ
по-киї́вськи
Котле́та по-киї́вськи *див.* котле́та (1)

ПОКИ́НУТИ
поки́нути
◊ Ки́дати / ки́нути (поки́нути) ло́ском *див.* ки́дати (24)
◊ Покида́ти / поки́нути [бі́лий (цей)] світ (грі́шну зе́млю) *див.* покида́ти (1)

ПО́КІЙ
по́кій
◊ Ві́чний спо́кій (по́кій, упокі́й) *див.* спо́кій
◊ Дава́ти / да́ти собі́ спо́кій *(заст.* по́кій) *див.* дава́ти (100)
◊ Дава́ти / да́ти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спо́кій (по́кій)) *див.* дава́ти (106)
поко́ї
Жи́ти в зла́годі (у ми́рі, у поко́ї, *заст.* в миру́) *див.* жи́ти (1)
На поко́ї *див.* по́кій (1)
поко́ю
◊ Ла́ври не даю́ть спа́ти (спо́ко́ю, поко́ю *і т. ін.)* *див.* лавр (2)
◊ Не дава́ти / не да́ти спо́ко́ю (поко́ю, супоко́ю *і т. ін.)* *див.* дава́ти (182)
Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі́) спо́ко́ю (поко́ю, супоко́ю) *див.* зна́ти (4)

ПОКІ́Й
покі́й
Прийма́льний *(рідко* прийо́мний) покі́й *див.* покі́й (1)

ПОКІНЧИ́ТИ
покінчи́ти
◊ Кінча́ти / кінчи́ти (покінчи́ти) раху́нки *див.* кінча́ти (3)
◊ Покінчи́ти з собо́ю (самогу́бством) *див.* покінчи́ти (1)

ПОКІ́РЛИВИЙ
покі́рливе
◊ Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко *див.* теля́тко

ПОКІ́РНЕНЬКИЙ
покі́рненьке
◊ Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко *див.* теля́тко

ПОКІ́РНИЙ
покі́рне
◊ Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко *див.* теля́тко
покі́рний
◊ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́

ПОКІ́РНО
покі́рно
Покі́рно про́шу *див.* проси́ти

ПОКЛА́СТИ[1]
покла́сти
◊ Кла́сти / покла́сти го́лову на пла́ху *див.* кла́сти (11)
◊ Покла́сти на пле́чі *див.* покла́сти[1]

ПОКЛІ́Н
покло́н
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (поі́хати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)
покло́ни
◊ Поби́ти покло́ни *див.* поби́ти (5)
покло́ном
Іти́ (ї́хати, бі́гти *і т. ін.)* / піти́ (поі́хати, побі́гти *і т. ін.)* з покло́ном (на покло́н) *див.* іти́ (12)

ПОКОТИ́ТИСЯ[1]
покоти́лася
◊ Голова́ злеті́ла (впа́ла, покоти́лася *і т. ін.)* [з плече́й (з плеч, з пліч)] *див.* голова́ (16)

ПОКРИВА́ТИСЯ
покрива́ється
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ПОКРИ́ТИСЯ
покри́лося
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ПОКРОПИ́ТИ
покропи́ти
◊ Покропи́ти кро́в'ю (по́том, сльозьми́ *і т. ін.)* *див.* покропи́ти

ПОКРО́ПЛЕНИЙ
покро́плений
◊ Покро́плений кро́в'ю (по́том, сльозьми́ *і т. ін.)* *див.* покро́плений

ПОЛА́
по́ли
◊ Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стремена́ *і т. ін.)* *див.* хапа́ти[1]

ПОЛА́МАНИЙ
пола́маний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* поби́тий (пола́маний) *див.* поби́тий (1)

ПО́ЛЕ
по́ле
◊ Полива́ти / поли́ти по́том зе́млю (ни́ву, по́ле *і т. ін.)* *див.* полива́ти
по́лі
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пі́йма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти

ПОЛЕТІ́ТИ
полети́ть
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.)* пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.)* *див.* пі́р'я (1)

полетíти
◊ Ітú (летíти) / пітú (полетíти) до чóрта (до дíдька, к чóрту, під три чортú, к бíсу *і т. ін.) див.* ітú (66)
Ітú (летíти) / пітú (полетíти) під укíс *див.* ітú (13)
◊ Літáти (летíти, блукáти) / полетíти (поблукáти) думкáми (гадкáми, *заст.* мúслю) *див.* літáти (2)
◊ Полетíти в повíтря *див.* полетíти
ПОЛИВА́ТИ
поливáти
◊ Поливáти / полúти пóтом зéмлю (нúву, пóле *і т. ін.) див.* поливáти
ПОЛИ́НУТИ
полúнути
◊ Плáвом пливтú (плистú, лúнути *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, полúнути *і т. ін.) див.* плистú (1)
ПОЛИ́ТИ
полúти
◊ Поливáти / полúти пóтом зéмлю (нúву, пóле *і т. ін.) див.* поливáти
ПОЛІ́ЗТИ
полíзе
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встаé, стаé, лíзе *і т. ін.*) / підніметься (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.*) [вгóру (догорí, дúбом, дýбом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
◊ Шматóк *(рідше* кусóк) не йде (не лíзе) / не пíде (не полíзе) в гóрло *див.* шматóк
полíзла
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бíгають (пробігáють, лíзуть *і т. ін.*) / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішлú *і т. ін.*) по спúні (по тíлу, за плечúма, за спúною, пóза спúною *і т. ін.*) <По плечáх полíзла мурашнЯ́> *див.* мурáшки (1)
полíзли
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бíгають (пробігáють, лíзуть *і т. ін.*) / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішлú *і т. ін.*) по спúні (по тíлу, за плечúма, за спúною, пóза спúною *і т. ін.*) <По плечáх полíзла мурашнЯ́> *див.* мурáшки (1)
полíзти
◊ Живúм у я́му (в домовúну, в могúлу, в зéмлю *і т. ін.*) лягáти (лíзти, ітú *і т. ін.*) / лягтú (полíзти, пітú *і т. ін.) див.* лягáти (3)
◊ Ітú (лíзти) / пітú (полíзти) пробóєм (на пробíй) *див.* ітú (67)
◊ Лíзти / полíзти в плЯ́шку *див.* лíзти (20)
◊ Не йтú (не лíзти) / не пітú (не полíзти) в гóлову *див.* ітú (150)
ПОЛІНУВА́ТИСЯ
полінувáтися
◊ [І (нáвіть)] пáльцем не кивнýти (не ворухнýти, не рýшити, не поворухнýти, не поворушúти *і т. ін.*) <Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухнýти> *див.* кивнýти (1)
ПОЛОСКА́ТИ
полоскáти
◊ Полоскáти повúвач *див.* полоскáти
ПОЛОСНУ́ТИ
полоснýти
◊ Полоснýти пóглядом *див.* полоснýти
ПОЛОТНО́
полотнó
Зблíднути (побілíти, поблíднути) як полотнó (крéйда, смерть, стінá *і т. ін.) див.* зблíднути (1)

ПО́ЛУДЕНЬ[1]
пóлудня
Звертáти (повертáти) / звернýти (повернýти) з пóлудня *див.* звертáти (5)
ПО́ЛУМ’Я
пóлум’ям
◊ Пітú пóлум’ям *див.* пітú (32)
ПОМАНИ́ТИ
поманúти
◊ Кивáти (манúти) / кивнýти (покивáти, поманúти) пáльцем *див.* кивáти (1)
ПОМА́ЦАТИ
помáцати
◊ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очúма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* обмáцувати (1)
ПОМЕ́РТИ
помéрти
Сконáти (вмéрти, помéрти *і т. ін.*) на пáлі <Сíсти (потрáпити, пітú *і т. ін.*) / сідáти на пáлю> *див.* сконáти
ПОМІ́РНИЙ
помíрна
△ Помíрна (повзýча, сповíльнена) інфлЯ́ція *див.* інфлЯ́ція (4)
ПОМІ́РЯТИСЯ
помíрятися
◊ Помíрятися / мíрятися з плечéм *див.* помíрятися
ПОМІЧНИ́Й
помічнóї
Не подáти помічнóї рукú *див.* подавáти[1] (1)
помічнý
◊ Подавáти (давáти, простягáти) / подáти (дáти, простягтú) [брáтню, помічнý *і т. ін.*] рýку [допомóги] *див.* подавáти[1] (10)
ПОНЕСТИ́
понестú
◊ Вúвезти (вúтягти, вúнести, понестú) / вивóзити (витягáти, винóсити, нестú) на своїх плéчах (на собí) *див.* вивóзити (3)
ПОНЯ́ТИ[1]
понЯ́ти
◊ ПойнЯ́ти (понЯ́ти) сéрце *див.* поймáти (1)
ПОПАДА́ТИ
попадáти
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, ловúтися *і т. ін.*) на мýшку *див.* попадáтися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, потрапляти *і т. ін.*) в рýки (до рук) *див.* попадáтися
ПОПАДА́ТИСЯ
попадáтися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, ловúтися *і т. ін.*) на мýшку *див.* попадáтися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, потрапляти *і т. ін.*) в рýки (до рук) *див.* попадáтися
ПОПА́СТИ[2]
попáсти
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, ловúтися *і т. ін.*) на мýшку *див.* попадáтися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, потрапляти *і т. ін.*) в рýки (до рук) *див.* попадáтися
ПОПА́СТИСЯ[2]
попáстися
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, ловúтися *і т. ін.*) на мýшку *див.* попадáтися

◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.*) / попадáтися (попадáти, потрапляти *і т. ін.*) в рýки (до рук) *див.* попадáтися
◊ Упіймáтися (піймáтися, спіймáтися, попáстися *і т. ін.*) на гарЯ́чому *див.* упіймáтися
ПО́ПИТ
пóпит
△ Платоспромóжний пóпит *див.* пóпит
ПОПИ́ТИ
попúти
◊ Пúти (смоктáти, ссáти *і т. ін.*) / попúти (посмоктáти) кров (крóві, піт, пóту) *див.* пúти (10)
ПОПІДВІКО́ННЮ
попідвікóнню
◊ Пітú попідвікóнню *див.* пітú (33)
ПО́ПІЛ
пóпелу
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, звóдити *і т. ін.*) / піднЯ́ти (підійнЯ́ти, підвестú, звестú *і т. ін.*) з руїн (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.) див.* піднімáти (7)
◊ Піднімáтися (підіймáтися, підвóдитися *і т. ін.*) / піднЯ́тися (підійнЯ́тися, підвестúся *і т. ін.*) з руїн (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.) див.* піднімáтися (1)
ПОПЛЕСКА́ТИ
поплескáти
◊ Плескáти (патЯ́кати, плестú) / поплескáти язикóм (язикáми) *див.* плескáти (2)
ПОПЛИВТИ́
поплúвтú
◊ Плáвом пливтú (плистú, лúнути *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, полúнути *і т. ін.) див.* плистú (1)
◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, пітú *і т. ін.*) за течíєю (кудú водá несé) *див.* плистú (3)
◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, пітú *і т. ін.*) прóти течíї (прóти водú) *див.* плистú (4)
◊ Поплúвтú / пливтú із рук *див.* поплистú
◊ Поплúвтú / пливтú у кишéню (до кишéні, у рýки *і т. ін.) див.* поплистú
ПОПЛИСТИ́
поплистú
◊ Плáвом пливтú (плистú, лúнути *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, полúнути *і т. ін.) див.* плистú (1)
◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, пітú *і т. ін.*) за течíєю (кудú водá несé) *див.* плистú (3)
◊ Пливтú (плистú, ітú *і т. ін.*) / поплúвтú (поплистú, пітú *і т. ін.*) прóти течíї (прóти водú) *див.* плистú (4)
ПО́ПЛІЧ
пóпліч
◊ Ітú / пітú пóпліч *див.* ітú (114)
ПОПЛУ́ТАТИСЯ
поплýталося
◊ Все переплýталося (поплýталося, перевернýлося *і т. ін.*) / плýтається (перевертáється) в головí (в думкáх) *див.* весь[1] (12)
ПОПОВЗТИ́
попóвз
◊ Ґрунт (землЯ́) хитáється (повзé, сýнеться *і т. ін.*) під ногáми *чиїми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
ПОПРА́ВКА
попрáвку
○ Ітú / пітú на попрáвку *див.* ітú (44)

ПОПУСКА́ТИ[1]
попуска́ти
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (пово́ди́, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1]
ПОПУСТИ́ТИ
попусти́ти
◊ Попуска́ти (розпуска́ти) / попусти́ти (розпусти́ти) ві́жки (пово́ди́, вузде́чку *і т. ін.) див.* попуска́ти[1]
ПОРИ́НУТИ
пори́нути
◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти
ПОРІВНЯ́ТИ[1]
порівня́ти
◊ Порівня́ти плечá *див.* порі́внювати[1]
ПОРІ́Г
порі́г
◊ Плю́нути че́рез порі́г *див.* плю́нути (4)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати (19)
△ Порі́г подра́знення *див.* порі́г
ПОРІ́ДДЯ
порі́ддя
◊ Іу́дине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, корі́ння *і т. ін.) див.* пле́м'я (3)
ПОРО́ДА
поро́ди
△ Пірокласти́чні поро́ди *див.* поро́да
ПОРО́ЖНІЙ
поро́жню
◊ Ма́ти поро́жню макі́тру на пле́чах *див.* ма́ти[2] (82)
ПОРОСТА́ТИ
пороста́є
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
пороста́ти
◊ Пороста́ти / порости́ в пі́р'я *див.* пороста́ти
ПОРОСТИ́
поросло́
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
порости́
◊ Пороста́ти / порости́ в пі́р'я *див.* пороста́ти
ПО́РОХ[1]
по́рох
◊ Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох) *див.* поверга́ти[2] (1)
по́рохом
◊ По́рохом піти́ *див.* по́рох[1]
ПОРОХОВИ́Й
пороховій
◊ Сиді́ти на пороховій бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див.* сиді́ти
порохово́му
◊ Сиді́ти на пороховій бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див.* сиді́ти
ПОРТ[1]
порт
△ Пові́тря́ний порт *див.* порт[1]
ПОРУ́ШИТИ
пору́шити
Пору́шувати / пору́шити пла́ни *див.* пору́шувати
ПОРУ́ШУВАТИ
пору́шувати
Пору́шувати / пору́шити пла́ни *див.* пору́шувати
ПОРЯ́ДОК
поря́дку
◊ У поже́жному поря́дку *див.* поря́док
поря́док
◊ По́вний поря́док *див.* поря́док
ПОСАДИ́ТИ
посади́ти
◊ Посади́ти на ла́ву підсу́дних *див.* посади́ти
Посади́ти пля́му *див.* посади́ти
ПОСВАРИ́ТИСЯ
посвари́тися
◊ Па́льцем (па́льчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
ПОСВЕРДЛИ́ТИ
посвердли́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизати, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПОСИЛА́ТИ
посила́ти
Посила́ти / посла́ти на пла́ху *див.* посила́ти
ПОСИ́ПАТИСЯ
поси́плеться
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.)* пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.) див.* пі́р'я (1)
ПОСІ́В
посі́ви
△ Післяжни́вні посі́ви *див.* посі́в
ПОСІВНИ́Й
посівна́
Посівна́ пло́ща *див.* пло́ща (3)
ПОСІДА́ТИ[1]
посіда́ти
Посіда́ти / посі́сти пози́цію *див.* посіда́ти[1]
ПОСІ́СТИ[1]
посі́ли
◊ Бода́й вас зли́дні поби́ли (посі́ли) *див.* зли́дні (1)
посі́сти
Посіда́ти / посі́сти пози́цію *див.* посіда́ти[1]
ПОСЛА́ТИ[1]
посла́ти
Посила́ти / посла́ти на пла́ху *див.* посила́ти
◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорті́ *і т. ін.) див.* посила́ти
ПОСЛІ́ДНІЙ
послі́днім
◊ Діли́тися *(рі́дко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
ПО́СЛУГА
по́слугу
◊ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див.* роби́ти
ПО́СМІШКА
по́смішкою
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)
по́смішку
◊ Заку́шувати (заку́сувати) / закуси́ти плач (по́смішку) *див.* заку́шувати[1] (2)
◊ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.) див.* подарува́ти (2)
ПОСМОКТА́ТИ
посмокта́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
ПОСО́Л
посо́л
△ Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л *див.* посо́л
ПОСПІ́ШНИЙ
поспі́шний
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(розм.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
ПОСТА́ВИТИ[1]
поста́вити
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, впри́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ Поста́вити на плюс *див.* поста́вити[1]
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1]
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити підні́жку *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* ста́вити
ПОСТАНОВИ́ТИ[2]
постанови́ти
Поста́вити (постанови́ти) ча́рку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* півлі́тру *і т. ін.) див.* поста́вити[1]
ПОСТЕ́ЖИТИ
посте́жити
Сте́жити (посте́жити) очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити
ПОСТРИГА́ТИСЯ
постригатися
Іти́ (постригатися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ПОСТРИ́ГТИСЯ
постри́гтися
Іти́ (постригатися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ПОСТТРАВМАТИ́ЧНИЙ
посттравмати́чний
△ Посттравмати́чний (післятравмати́чний) синдро́м *див.* синдро́м
ПО́СТУПКА
по́ступки
Іти́ / піти́ на по́ступки *див.* іти́ (25)
ПОСХО́ПЛЮВАТИСЯ
посхо́плюватися
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги *див.* позрива́тися (1)
ПОТА́ЛА
пота́лу
◊ Подава́ти / пода́ти на пота́лу (глум) *див.* подава́ти[1] (12)
ПОТВЕ́РДЖЕННЯ
потве́рдження
○ На підтве́рдження (потве́рдження, стве́рдження) *див.* підтве́рдження (1)
ПОТЕКТИ́
потекти́
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́

ПОТЕМНІ́ТИ
потемні́ло
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.)* *див.* жовті́ти (1)
ПОТИКА́ТИ
потика́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
ПОТИ́ЛИЦЯ
поти́лицю
◊ Ви́пхати в пле́чі (в поти́лицю) *див.* випиха́ти (1)
◊ Поба́чити, як свою́ (вла́сну) поти́лицю *див.* поба́чити (6)
◊ Погна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.)* *див.* погна́ти (1)
◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)
ПОТИ́ЛИЧНИК
поти́личників
Надава́ти книшів (поти́личників, плескачів *і т. ін.)* *див.* надава́ти[1] (1)
ПОТКНУ́ТИ
поткну́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
ПОТОЛКУВА́ТИ
потолку́й
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені́ *див.* побала́кати (1)
ПОТОЧИ́ТИСЯ[3]
точи́лася
Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.)* / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.)* *див.* розмо́ва
ПОТО́ЧНИЙ
пото́чне
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див.* план[1] (4)
пото́чний
△ Пото́чний план <Пото́чне планува́ння> *див.* план[1] (4)
ПОТРА́ПИТИ
потра́пити
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
Скона́ти (вме́рти, поме́рти *і т. ін.)* на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.)* / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
ПОТРАПЛЯ́ТИ
потрапля́ти
◊ Попа́стися (попа́сти, пійма́тися *і т. ін.)* / попада́тися (попада́ти, потрапля́ти *і т. ін.)* в ру́ки (до рук) *див.* попада́тися
ПОТРИМА́ТИ
потрима́ти
◊ Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́ *див.* поде́ржати (1)
ПОТРЯСТИ́
потрясла́
◊ Смерть [з косо́ю] за плечи́ма <Смерть трясе́ / потрясла́ косо́ю> *див.* смерть
ПОТУ́ЖНІСТЬ
поту́жність
На по́вну поту́жність *див.* поту́жність

ПОТУ́ПИТИ
поту́пити
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, management ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
ПО́ТЯГ[2]
по́тяг
Вантáжний *(заст.* това́рний) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (1)
Кур'є́рський по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (3)
Маршру́тний по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (4)
По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по́їзд (5)
Пошто́вий по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (6)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.)* *див.* пуска́ти
Саніта́рний по́їзд (по́тяг, ешело́н) *див.* по́їзд (8)
Швидки́й (шви́дкісний, ско́рий *(розм.* поспі́шний)) по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (9)
ПОХИ́ЛИЙ
похи́ла
△ Похи́ла площина́ *див.* площина́ (1)
ПОХНЮ́ПИТИ
похню́пити
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
ПОЦІЛУ́НОК
поцілу́нок
Поцілу́нок руко́ю (пові́тряний, летю́чий) *див.* поцілу́нок
ПОЧЕПИ́ТИСЯ
почепи́тися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
ПОЧЕСА́ТИ
почеса́ти
◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.)* *див.* почеса́ти
ПОЧО́МУ
почо́му
◊ Показа́ти, почо́му лі́коть ква́ші *див.* пока́зувати (9)
ПОЧОРНІ́ЛИЙ
почорні́лий
Позелені́лий (почорні́лий) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* *див.* позелені́лий (1)
ПОЧОРНІ́ТИ
почорні́ти
Пожовті́ти (почорні́ти, позелені́ти) від зло́сті (за́здрості, доса́ди *і т. ін.)* *див.* пожовті́ти (1)
ПОЧУВА́ННЯ
почува́нь
Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.)* *див.* повнота́ (1)
ПОЧУТТЯ́
почутті́в
Від повноти́ почутті́в (почува́нь, пережива́нь *і т. ін.)* *див.* повнота́ (1)
ПОША́НА
поша́ни
◊ На знак глибо́кої поша́ни *(рідко* глибо́кого поважа́ння) *див.* знак (24)

поша́ною
◊ З вели́кою (висо́кою, глибо́кою *і т. ін.)* пова́гою (поша́ною) <З вели́ким (висо́ким, глибо́ким *і т. ін.)* поважа́нням> *див.* пова́га (3)
поша́ну
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (поша́ну, пова́гу *і т. ін.)* *див.* віддава́ти (17)
ПОШИБА́ТИ
пошиба́є
◊ Ду́мка (ду́ма, га́дка) ду́мку (ду́му, га́дку) пошиба́є (побива́є) *див.* ду́мка (8)
ПОШИ́РИТИСЯ
пошири́лась
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, пошири́лась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
ПОШТО́ВИЙ
пошто́вий
Пошто́вий по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (6)
ПО́ШУК
по́шук
△ Повноте́кстовий по́шук *див.* по́шук
ПОЯВИ́ТИ
появи́ти
◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти
ПО́ЯС
по́яс
◊ Бра́ти / взя́ти но́ги на пле́чі (в ру́ки, за по́яс) *див.* бра́ти (104)
△ Плечови́й по́яс *див.* по́яс
пояси́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
ПРА́ВДА
пра́вди
◊ Ні́де пра́вди поді́ти *див.* поді́ти (1)
пра́вду
◊ Коли́ на пра́вду йде / пішло́ *див.* іти́ (144)
ПРА́ВЕДНИЙ
пра́ведне
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
пра́ведним
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
пра́ведних
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
пра́ведну
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
ПРА́ВИЙ[1]
пра́ве
◊ Лі́ве (пра́ве) плече́ впере́д *див.* плече́ (8)
ПРА́ВИТИ[2]
пра́вити
◊ Плести́ (пра́вити) сухо́го (сма́леного) ду́ба *див.* плести́ (7)
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) терев́ені *(рі́дше* терев́ені-ве́ні) *див.* пра́вити[2]

ПРА́ВИТИ[3]
пра́влять
◇ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
ПРАВИ́ЦЯ[1]
прави́цю
◇ Пода́ти / подава́ти прави́цю *див.* подава́ти[1] (17)
ПРА́ВО
пра́ва
◇ Позбавля́ти / позба́вити [пра́ва] го́лосу *див.* позбавля́ти (2)
пра́во
△ Позити́вне пра́во *див.* пра́во
пра́вом
◇ З по́вним пра́вом *див.* пра́во
ПРА́ПОР
пра́пор
◇ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пра́пор (стяг, знаме́но́ *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (13)
ПРА́РІД
пра́роду
◇ Без ро́ду й пле́мені (пра́роду) <Ні ро́ду ні пле́мені> *див.* рід
ПРАХ
прах
◇ Поверга́ти / пове́ргнути в прах (у по́рох) *див.* поверга́ти[2] (1)
пра́хом
◇ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
ПРА́ЦЯ
пра́ці
△ Бала́нс підприє́мства (пра́ці) *див.* бала́нс[1] (8)
△ По́діл пра́ці *див.* по́діл (2)
ПРЕЗРЕ́ННИЙ
презре́нний
◇ Пого́рджений (*рідко* презре́нний) мета́л *див.* мета́л (12)
ПРЕС
прес
△ Позоло́тний прес *див.* прес
ПРЕСТИ́Ж
прести́ж
◇ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) прести́ж (авторите́т) *див.* підніма́ти (19)
ПРИБИ́ТИ
приб'є́
◇ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.*) *див.* грім (4)
приби́в
◇ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.*) вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
◇ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)
◇ Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в *і т. ін.*) *див.* грім (7)
ПРИБИ́ТИЙ
приби́тий
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий
ПРИБІГА́ТИ
прибіга́ти
◇ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.*) / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.*) *див.* іти́ (155)
ПРИБІ́ГТИ
прибі́гти
◇ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.*) / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.*) *див.* іти́ (155)
ПРИВЕСТИ́
привести́
◇ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1] (5)
ПРИ́В'ЯЗЬ
при́в'язі
◇ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.*) на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.*) *див.* іти́ (58)
ПРИ́ГОЛОСНИЙ
при́голосний
△ Пла́вний при́голосний *див.* при́голосний
ПРИЄ́МНИЙ
приє́много
○ До [ско́рого, швидко́го, приє́много *і т. ін.*] поба́чення (*діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
ПРИЗНАЧА́ТИ
признача́ти
Признача́ти / призна́чити поба́чення *див.* признача́ти
ПРИЗНА́ЧЕННЯ
призна́чення
Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)
ПРИЗНА́ЧИТИ
призна́чити
Признача́ти / призна́чити поба́чення *див.* признача́ти
ПРИЙМА́К
приймаки́
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти
ПРИЙМА́ЛЬНИЙ
прийма́льний
Прийма́льний (*рідко* прийо́мний) покі́й *див.* покі́й (1)
ПРИЙМА́ТИ
прийма́ти
Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)
◇ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти
◇ Сприйма́ти (*рідко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
ПРИ́ЙМИ
при́йми
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти
ПРИЙНЯ́ТИ
прийня́ти
◇ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)
Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)
◇ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти
◇ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти
◇ Сприйма́ти (*рідко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
ПРИЙО́МНИЙ
прийо́мний
Прийма́льний (*рідко* прийо́мний) покі́й *див.* покі́й (1)
ПРИЙТИ́
прийти́
◇ Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)
◇ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.*) / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.*) до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
◇ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.*) / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.*) *див.* іти́ (155)
ПРИКИПА́ТИ
прикипа́є
◇ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (12)
прикипа́ти
◇ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◇ Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти
прикипа́ють
◇ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
ПРИКИПІ́ТИ
прикипі́в
◇ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (12)
прикипі́ли
◇ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
прикипі́ти
◇ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◇ Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти
ПРИ́КЛАД[1]
при́клад
◇ Подава́ти / пода́ти при́клад *див.* подава́ти[1] (13)
◇ Пока́зувати / показа́ти при́клад *див.* пока́зувати (20)
ПРИКМЕ́ТНИК
прикме́тники
△ По́вні прикме́тники (фо́рми прикме́тників) *див.* прикме́тник
прикме́тників
△ По́вні прикме́тники (фо́рми прикме́тників) *див.* прикме́тник
ПРИКУ́ТИЙ
прику́тий
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий

ПРИ́ЛАД
при́ладу
△ Ціна́ пóділки [вимíрювального при́ладу] *див.* ціна́
ПРИМИ́РЕННЯ
примúрення
○ Іти́ / піти́ на мир (на приміи́рення) *див.* іти́ (43)
ПРИНЕСТИ́
принести́
◇ Принести́ пови́нну *див.* прин́осити
ПРИ́НЦИП
при́нцип
Провóдити / провести́ в життя́ ідéю (при́нцип, план *і т. ін.)* *див.* провóдити
ПРИПАДА́ТИ
припада́ти
◇ О́чі припа́ли (прикипíли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипíти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
◇ Припада́ти до горíлки (до ча́рки, до пля́шки *і т. ін.)* *див.* припада́ти
припада́ють
◇ О́чі припа́ли (прикипíли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипíти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
ПРИПА́СТИ
припа́ли
◇ О́чі припа́ли (прикипíли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипíти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
припа́сти
◇ О́чі припа́ли (прикипíли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипíти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
◇ Припа́сти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припада́ти
ПРИПІ́Н
припóні
◇ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повíдку (на пóводі, на припóні, на при́в'язі *і т. ін.)* *див.* іти́ (58)
ПРИПЛИВТИ́
припливти́
◇ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
ПРИПЛИСТИ́
приплисти́
◇ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
ПРИПЛІ́Д
приплóду
◇ Ні рóду ні плóду (ні приплóду) *див.* рід
ПРИРОСТА́ТИ
прироста́ти
◇ Прироста́ти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* прироста́ти
ПРИРОСТИ́
прирі́с
◇ Язи́к [як (мов, нíби *і т. ін.)*] прирі́с (приста́в, присóх) до піднебíння (у рóті) *див.* язи́к

ПРИСО́ХНУТИ
присóх
◇ Язи́к [як (мов, нíби *і т. ін.)*] прирі́с (приста́в, присóх) до піднебíння (у рóті) *див.* язи́к
ПРИСО́ХТИ
присóх
◇ Язи́к [як (мов, нíби *і т. ін.)*] прирі́с (приста́в, присóх) до піднебíння (у рóті) *див.* язи́к
ПРИСТАВА́ТИ
пристава́ти
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти
ПРИСТА́ТИ
приста́в
◇ Язи́к [як (мов, нíби *і т. ін.)*] прирі́с (приста́в, присóх) до піднебíння (у рóті) *див.* язи́к
приста́ти
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти
ПРИ́СТУП
при́ступ
◇ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані при́ступ) *див.* підступа́ти (1)
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
при́ступом
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
ПРИСТУПА́ТИ
приступа́й
◇ І не приступа́йся (не приступа́й, не підхóдь *і т. ін.)* *див.* приступа́тися
ПРИСТУПА́ТИСЯ
приступа́йся
◇ І не приступа́йся (не приступа́й, не підхóдь *і т. ін.)* *див.* приступа́тися
ПРИСЯ́ЖНИЙ
прися́жний
△ Прися́жний повíрений *див.* повíрений (2)
ПРИТАЇ́ТИ
притаї́ти
◇ Тамува́ти (таї́ти, затáювати, затамóвувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рíдше* притаї́ти *і т. ін.)* пóдих (ди́хання, вíддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти
ПРИТЕКТИ́
притекти́
◇ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
ПРИТЯГА́ТИ
притяга́ти
◇ Притяга́ти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* притяга́ти
ПРИТЯ́ГУВАТИ
притя́гувати
◇ Притяга́ти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* притяга́ти
ПРИТЯ́ТИ
притя́ти
◇ Підрíзати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрíзувати (підрíза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрíзувати (1)
ПРИХО́ДИТИ
прихóдити
◇ Іти́ (прихóдити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)

ПРИЦІ́ЛЬНИЙ
прицíльна
△ Прицíльна пла́нка *див.* пла́нка (2)
ПРИЧА́СТЯ
прича́стя
Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя *див.* ходи́ти
ПРИЧИ́НА
причи́ни
△ Підря́дне рéчення причи́ни *див.* рéчення
ПРИЧІ́ЛОК
причíлок
На причíлок іти́ (захóдити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)
ПРІ́РВА
прíрву
◇ Пішлó в прíрву *див.* піти́ (40)
ПРОБАЧА́ТИ[1]
пробача́й
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (дару́й, проба́ч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибача́ти (1)
пробача́йте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (дару́й, проба́ч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибача́ти (1)
ПРОБА́ЧИТИ
проба́ч
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибача́ти (1)
проба́чте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибача́ти (1)
ПРОБИРА́ТИ
пробира́є
◇ [Аж] морóз подира́є (пробира́є) / подéр (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкíрі, за плéчі *і т. ін.)* *див.* морóз[1] (6)
◇ Цига́нський (холóдний) піт пройма́є (охóплює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт (7)
ПРОБИРА́ТИСЯ
пробира́ється
◇ Морóз (хóлод) пробира́ється / пробра́вся до тíла (до [са́мих] кістóк, за плéчі *і т. ін.)* *див.* морóз[1] (12)
ПРОБІГА́ТИ
пробіга́є
◇ [Аж] морóз (морóзéць) ідé (прохóдить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішóв (пройшóв, пробíг *і т. ін.)* пóза шкíрою (пóза спи́ною, по спи́ні *і т. ін.)* *див.* морóз[1] (5)
◇ Морóз ідé (хóдить, бíгає, прохóдить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішóв (пройшóв, пробíг *і т. ін.)* за (пóза) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, пóза шкíрою, пóза шку́рою *і т. ін.)* *див.* морóз[1] (7)
пробіга́ють
◇ [Аж] мура́шки (комáшки) бíгають (пробіга́ють, лíзуть *і т. ін.)* / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по тíлу, за плечи́ма, за спи́ною, пóза спи́ною *і т. ін.)* <По плéчах полíзла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

ПРОБІ́ГТИ

пробі́г

◊ [Аж] моро́з (морозе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (5)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

пробі́гли

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

ПРОБІ́Й

пробі́й

◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

пробо́єм

◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

ПРОБРА́ТИ

пробра́в

◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за плечі́ *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (6)

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.*) / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.*) *див.* піт (7)

ПРОБРА́ТИСЯ

пробра́вся

◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за плечі́ *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (12)

ПРОВА́ДИТИ

прова́дити

◊ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (химоро́ди) *див.* гна́ти (3)

ПРОВАЛИ́ТИСЯ

провали́вся

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.*) *див.* прова́люватися

ПРОВЕСТИ́

провести́

◊ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (химоро́ди) *див.* гна́ти (3)

Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.*) *див.* прово́дити

◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити

ПРОВО́ДИТИ

прово́дити

Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.*) *див.* прово́дити

◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити

ПРОГНО́З

прогно́з

Прогно́з пого́ди *див.* прогно́з

ПРОДЕ́РТИ

проде́рло

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за плечі́ *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)

ПРОДРА́ТИ

продра́ло

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за плечі́ *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)

ПРОЄ́КТ

прое́кт

Пі́лотний прое́кт *див.* прое́кт

ПРОЗОНДУВА́ТИ

прозондува́ти

◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)

ПРОЇ́ДАТИ

проїда́ти

◊ Проїда́ти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти

ПРОЙМА́ТИ

пройма́є

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.*) / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.*) *див.* піт (7)

пройма́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

ПРОЙНЯ́ТИ

пройня́в

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.*) / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.*) *див.* піт (7)

пройня́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

ПРОЙТИ́

пройти́

◊ Прохо́дити / пройти́ повз *див.* прохо́дити

Сті́ною стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.*) / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.*) *див.* стоя́ти

пройшла́

◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка

пройшо́в

◊ [Аж] моро́з (морозе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (5)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

ПРОКЛІ́Н

прокльо́ни

Прокльо́ни побі́или *див.* проклі́н

ПРОКЛЬО́Н

прокльо́ни

Прокльо́ни побі́или *див.* проклі́н

ПРОЛИВА́ТИ

пролива́ти

◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.*)] піт *див.* ли́ти (7)

ПРОЛИ́ТИ

проли́ти

◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.*)] піт *див.* ли́ти (7)

ПРОМА́ЦАТИ

прома́цати

◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати

ПРОМА́ЦУВАТИ

прома́цувати

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати

ПРОМІ́РЮВАТИ

промі́рювати

◊ Промі́рювати (промі́ря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

ПРОМІ́РЯТИ

промі́ряти

◊ Промі́рювати (промі́ря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

ПРОМІРЯ́ТИ

проміря́ти

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

ПРОНИЗА́ТИ

прониза́ти

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОНИ́ЗУВАТИ

прони́зувати

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРО́ПАДОМ

про́падом

◊ Бода́й про́падом пішло́ *див.* піти́ (12)

ПРОПА́ЩИЙ

пропа́ще

◊ Іти́ / піти́ на пропа́ще *див.* іти́ (106)

ПРОПЕКТИ́

пропекти́

◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти

пропі́к

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

ПРОПІКА́ТИ

пропіка́є

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

пропіка́ти

◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти

ПРОСВЕРДЛИ́ТИ

просвердли́ти

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, прониза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ
просве́рдлювати
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дiря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронiза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОСИ́ТИ
про́шу
Покі́рно про́шу *див.* проси́ти
ПРОСИ́ТИСЯ
проси́тися
◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
ПРОСПІ́ВАНИЙ
проспі́вана
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)
ПРО́СТО
про́сто
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ПРОСТРОМИ́ТИ
простроми́ти
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати
ПРОСТЯГА́ТИ
простяга́ти
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
ПРОСТЯГТИ́
простягти́
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
ПРОТЕ́РТИ
проте́рти
◊ Протира́ти / проте́рти з пісо́чком *див.* протира́ти
ПРОТЕ́РТИЙ
проте́ртою
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
ПРОТЕ́СТ
проте́ст
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
ПРОТИРА́ТИ
протира́ти
◊ Протира́ти / проте́рти з пісо́чком *див.* протира́ти
ПРОТО́ПТАНИЙ
прото́птаними
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
ПРО́ФІЛЬ
про́філем
Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися) *див.* стоя́ти

про́філь
Поверта́тися / поверну́тися в про́філь *див.* поверта́тися[1] (1)
△ По́вний про́філь *див.* про́філь
△ У (в) по́вний про́філь *див.* про́філь
ПРОХІДНИ́Й
прохідни́й
△ Прохідни́й пiша́к *див.* пiша́к (1)
ПРОХО́ДИТИ
прохо́дити
◊ Прохо́дити / пройти́ повз *див.* прохо́дити
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.)* / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.) див.* стоя́ти
прохо́дить
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)
ПРОЦЕ́НТ
проце́нт
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
ПРОЦЕ́НТНИЙ
проце́нтна
△ Проце́нтна по́зика *див.* по́зика (4)
ПРОЦЕ́С
проце́с
Позити́вний проце́с *див.* проце́с
ПРОШИВА́ТИ
прошива́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дiря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронiза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОШИ́ТИ
проши́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прони́зувати, прошива́ти, дiря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронiза́ти, проши́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОЩУ́ПАТИ
прощу́пати
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) грунт *див.* зондува́ти (1)
ПРЯ
прю
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
ПРЯМИ́Й
прями́й
△ Прями́й пода́ток *див.* пода́ток (7)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
ПРЯ́МО
пря́мо
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ПТАХ
птах
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах
◊ Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця> *див.* птах

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах) *див.* со́кіл[1]
ПТА́ШКА
пта́шка
◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах
ПТИ́ЦЯ
пти́ця
◊ Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця> *див.* птах
ПУП
пу́па
◊ Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш) *див.* ско́чити
ПУСКА́ТИ
пуска́ти
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.) див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти у пові́тря *див.* пуска́ти
ПУСКА́ТИСЯ
пуска́тися
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.) див.* іти́ (32)
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спуска́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися
ПУСТИ́ТИ
пусти́ти
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.) див.* пуска́ти
Пуска́ти / пусти́ти у пові́тря *див.* пуска́ти
ПУСТИ́ТИСЯ
пусти́тися
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.) див.* іти́ (32)
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спуска́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПУ́ТА
пу́та
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
ПУ́ТО
пу́та
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
ПУТЬ[1]
путь
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
П'ЯТА́
п'я́ти
◊ Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти *див.* урі́зувати[1]
◊ Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки) *див.* пока́зувати (21)
П'ЯТА́К
п'ятака́
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.*) на́че (нена́че *і т. ін.*) п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.*) *див.* гля́нути (1)
П'Я́ТИЙ
п'я́тий
Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.*) океа́н *див.* океа́н (1)
П'Я́ТКА[1]
п'я́тки
◊ Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки) *див.* пока́зувати (21)
РАЗ[1]
раз
◊ Як [раз] плю́нути [на во́ду] *див.* плю́нути (5)
РАК[1]
ра́ки
◊ Піти́ [на дно] ра́ків (ра́ки) лови́ти *див.* піти́ (25)
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
ра́ків
◊ Піти́ [на дно] ра́ків (ра́ки) лови́ти *див.* піти́ (25)
РАЛЕ́ЦЬ
рале́ць
◊ Ходи́ти (іти́) / піти́ на рале́ць *див.* ходи́ти
РА́МПА
ра́мпи
◊ Ба́чити / поба́чити сві́тло ра́мпи *див.* ба́чити (6)
РАНІ́ШЕ
рані́ше
◊ Ра́но чи пі́зно <Рані́ше чи пізні́ше> *див.* ра́но[1]
РА́НО[1]
ра́но
◊ Ра́но чи пі́зно <Рані́ше чи пізні́ше> *див.* ра́но[1]
РА́НОК
ра́нок
◊ Познача́ється на сві́т (на ра́нок) *див.* познача́тися (2)
РА́ТИЦЯ
ра́тиці
◊ Повідкида́ти но́ги *(вульг., жарт.* копи́та, ра́тиці *і т. ін.) див.* повідкида́ти (1)
РАХУ́НОК
раху́нки
◊ Кінча́ти / кінчи́ти (покінчи́ти) раху́нки *див.* кінча́ти (3)
◊ Позво́дити раху́нки *див.* позво́дити (4)
раху́нку
◊ Повести́ в раху́нку *див.* пово́дити[1] (1)
РА́ЧКИ
ра́чки
Повзти́ на колі́нах (ра́чки) *див.* повзти́ (1)
РВА́ТИ
рва́ти
◊ На ходу́ підме́тки рва́ти (зрива́ти) *див.* рва́ти
◊ Рі́зати (рва́ти) / розрі́зати пові́тря (ти́шу) *див.* рі́зати
РЕА́ЛЬНИЙ
реа́льна
△ Реа́льна заробі́тна пла́та *див.* пла́та[1] (5)
РЕБРО́
ре́бра
◊ Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, ки́єм *і т. ін.*] спи́ну (пле́чі, ре́бра *і т. ін.*) *див.* грі́ти (4)
◊ Пока́зувати / показа́ти [свої́] ре́бра *див.* пока́зувати (22)
◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.*) *див.* почеса́ти
РЕ́ВИ
ре́ви
◊ Ре́ви підня́ти *див.* ре́ви
РЕВІ́ТИ
реві́ти
◊ Ре́вма реві́ти (ревти́, пла́кати, крича́ти *і т. ін.*) *див.* реві́ти
РЕ́ВМА
ре́вма
◊ Ре́вма реві́ти (ревти́, пла́кати, крича́ти *і т. ін.*) *див.* реві́ти
РЕВТИ́
ревти́
◊ Ре́вма реві́ти (ревти́, пла́кати, крича́ти *і т. ін.*) *див.* реві́ти
РЕ́ГІТ
ре́готом
◊ Позалива́тися сміхом (ре́готом) *див.* позалива́тися (1)
РЕЗИСТИ́ВНИЙ
резисти́вний
△ Резисти́вний підси́лювач *див.* підси́лювач (1)
РЕКО́РД
реко́рд
◊ Побива́ти / поби́ти реко́рд *див.* побива́ти (2)
РЕМІНЕ́ЦЬ
реміні́ці
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, поя́си́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
РЕ́НТНИЙ
ре́нтна
△ Ре́нтна по́зика *див.* по́зика (5)
РЕПАРАЦІ́ЙНИЙ
репараці́йні
△ Репараці́йні платежі́ *див.* платі́ж (2)
РЕПУТА́ЦІЯ
репута́цію
◊ Підмо́чувати (хита́ти) / підмочи́ти (розхита́ти) репута́цію (авторите́т) *див.* підмо́чувати (1)
репута́ція
◊ Підмо́чена репута́ція *див.* підмо́чений (1)
РЕ́ЧЕННЯ
ре́чення
△ Означа́льне підря́дне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне допусто́ве ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне наслідко́ве ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне обста́винне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення мети́ *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення мі́сця *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення причи́ни *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення спо́собу дії́ *див.* ре́чення
△ Підря́дне ре́чення ча́су *див.* ре́чення
△ Підря́дне умо́вне ре́чення *див.* ре́чення
РЕЧОВИНА́
речовина́
△ Пожи́вна речовина́ *див.* речовина́
речови́ни
△ Поверхне́во-акти́вні речови́ни *див.* речовина́
△ Подра́знювальні речови́ни *див.* речовина́
РЕ́ШЕТО
ре́шеті
◊ Вози́ти / повози́ти попа́ в ре́шеті *див.* вози́ти (1)
◊ У ре́шеті повози́ти *див.* повози́ти (1)
РЖА
ржею́
Побра́тися іржею́ (ржею́) *див.* побра́тися (1)
РИ́БА
ри́ба
◊ Пла́вати, як ри́ба *див.* пла́вати (2)
РИДА́ННЯ
рида́ння
◊ Захо́дитися / зайти́ся плаче́м (рида́нням, сльоза́ми, від пла́чу, від рида́ння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захо́дитися[2] (5)
Сухе́ рида́ння <Сухи́й плач> *див.* рида́ння
рида́нням
◊ Захо́дитися / зайти́ся плаче́м (рида́нням, сльоза́ми, від пла́чу, від рида́ння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захо́дитися[2] (5)
РИДА́ТИ
рида́ти
◊ Пла́кати (рида́ти) / запла́кати (зарида́ти) гірки́ми (дрібни́ми, крива́вими *і т. ін.*) слізьми́ (сльоза́ми) <Слі́зно пла́кати (рида́ти)> *див.* пла́кати (1)
◊ Ри́дма рида́ти (пла́кати) / зарида́ти *див.* рида́ти
РИ́ДМА
ри́дма
◊ Ри́дма рида́ти (пла́кати) / зарида́ти *див.* рида́ти
РИ́ЗА
ри́зи
◊ Як піп на ри́зи *див.* піп[1] (2)
РИ́ЗИК
ри́зик
◊ Іти́ / піти́ на ри́зик (на риск) *див.* іти́ (107)
◊ Піти́ на ри́зик (риск) *див.* піти́ (28)
РИНГ[1]
ринг
Поверта́тися / поверну́тися на ринг *див.* поверта́тися[1] (3)
РИСК
риск
◊ Іти́ / піти́ на ри́зик (на риск) *див.* іти́ (107)
◊ Піти́ на ри́зик (риск) *див.* піти́ (28)

РІ́ВЕНЬ
рі́вень
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на рі́вень (до рі́вня) *див.* підніма́тися (3)
рі́вня
◊ Підніма́тися (підійма́тися, підно́ситися *і т. ін.)* / підня́тися (підійня́тися, піднести́ся *і т. ін.)* на рі́вень (до рі́вня) *див.* підніма́тися (3)
РІ́ВНИЙ
рі́вних
◊ Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, поді́бного, поді́бних) *див.* ма́ти[2] (134)
рі́вні
◊ Зрива́тися (схо́плюватися, підхо́плюватися *і т. ін.)* / зірва́тися (зметну́тися, схопи́тися *і т. ін.)* на рі́вні ([рі́вні] но́ги) *див.* зрива́тися (5)
◊ Позрива́тися (посхо́плюватися) на [рі́вні] но́ги *див.* позрива́тися (1)
◊ Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* / ставáти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти
рі́вного
◊ Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, поді́бного, поді́бних) *див.* ма́ти[2] (134)
РІВНОВА́ГА
рівнова́ги
△ Циферблáтний пока́жчик рівнова́ги *див.* пока́жчик (1)
РІВНЯ́ННЯ
рівня́ння
△ Показнико́ві рівня́ння *див.* рівня́ння
РІГ
ро́ги
◊ Показа́ти, де ра́ки зиму́ють (де ко́зам ро́ги пра́влять) *див.* пока́зувати (6)
◊ Показа́ти / *рі́дко* пока́зувати [свої́] зу́би (кі́гті, ро́ги, па́зурі) *див.* пока́зувати (10)
РІД
рід
Рід лю́дський <Лю́дське пле́м'я> *див.* рід
ро́ду
◊ Без ро́ду й пле́мені (пра́роду) <Ні ро́ду ні пле́мені> *див.* рід
◊ Ні ро́ду ні плóду (ні приплóду) *див.* рід
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
РІ́ДНИЙ
рі́дна
◊ І [рі́дна] ма́ти не впізна́є (не пізна́є) / не впізна́є (не пізна́є) *див.* ма́ти[1] (10)
РІ́ЗАТИ
рі́зати
◊ Рі́зати (рва́ти) / розрі́зати пові́тря (ти́шу) *див.* рі́зати
РІЗДВЯ́НИЙ
різдвя́ний
Різдвя́ний (Пили́пів) піст *див.* піст (3)
РІ́ЗНИЙ
рі́зними
◊ Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежка́х (рі́зними стежка́ми) *див.* ходи́ти
рі́зних
◊ Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежка́х (рі́зними стежка́ми) *див.* ходи́ти
РІК
рік
Пішо́в рік *див.* рік

РІКА́
ріка́х
◊ Пла́кати на ріка́х вавило́нських (Вавило́на) *див.* пла́кати (2)
◊ Плач на ріка́х вавило́нських (Вавило́на) *див.* плач (2)
РІСТ
ріст
◊ На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◊ Піти́ в ріст *див.* піти́ (20)
РІЧ[1]
річ
◊ Подо́бна річ *див.* річ[1]
РІШИ́ТИСЯ
рішитися
◊ Рішитися (позбу́тися) ро́зуму (ума́, глу́зду) *див.* ріша́тися
РОБИ́ТИ
роби́ти
Підбива́ти (підво́дити, роби́ти *і т. ін.)* / підби́ти (підвести́, зроби́ти *і т. ін.)* пі́дсумок (пі́дсумки) *див.* підбива́ти (2)
◊ Роби́ти до́бру мі́ну при пога́ній (недо́брій) грі *див.* роби́ти
◊ Роби́ти / зроби́ти пого́ду *див.* роби́ти
◊ Роби́ти пога́ну (ке́пську) по́слугу *див.* роби́ти
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
РОДИ́МИЙ
роди́ма
△ Роди́ма пля́ма (пля́мка, ця́точка) *див.* пля́ма (2)
РО́ЖА
ро́жа
Па́нська (по́вна) ро́жа *див.* ро́жа
РОЗБИ́ТИ
розби́ти
◊ Розби́ти (поби́ти) гле́ка (глек, гле́чик, го́рщик, го́рщика *і т. ін.)* [з лемі́шкою] *див.* розбива́ти
РОЗВЕСТИ́
розвести́
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) теревені́ *(рі́дше* теревені́-вені́) *див.* пра́вити[2]
Розво́дити / розвести́ пле́чі *див.* розво́дити
РОЗВО́ДИТИ
розво́дити
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) теревені́ *(рі́дше* теревені́-вені́) *див.* пра́вити[2]
Розво́дити / розвести́ пле́чі *див.* розво́дити
РОЗГЛЯ́ДІТИ
розгля́дить
◊ [І] сліпи́й поба́чить (розгля́дить) *див.* сліпи́й
РОЗГУБИ́ТИ
розгуби́ти
◊ Жда́ники (жда́нки) пої́сти (розгуби́ти) *див.* поїда́ти (2)
РОЗДАВА́ТИСЯ[2]
роздава́тися
Роздава́тися / розда́тися в плеча́х *див.* роздава́тися[2]
РОЗДАВИ́ТИ
роздави́ти
◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.)* *див.* розда́влювати

РОЗДА́ТИСЯ[1]
розда́тися
Роздава́тися / розда́тися в плеча́х *див.* роздава́тися[2]
РОЗДІЛЯ́ТИСЯ
розділя́тися
◊ Діли́тися *(рі́дко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
РОЗДУШИ́ТИ
роздуши́ти
◊ Роздави́ти (роздуши́ти) півлі́тру (чве́ртку, пля́шку *і т. ін.)* *див.* розда́влювати
РОЗІБРА́ТИ
розбере́
◊ [І] [сам] чорт (біс) не розбере́ (не пізна́є) *див.* чорт
РОЗІЙТИ́СЯ
розійти́ся
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)
розійшла́ся
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилась, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
РОЗ'Ї́ХАТИСЯ
роз'ї́хатися
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)
РОЗКАЗА́ТИ
розказа́ти
◊ По́вну то́рбу розказа́ти *див.* розка́зувати
РОЗКИДА́ТИ[2]
розкида́ти
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)
РОЗКИ́НУТИ
розки́нути
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)
РОЗКЛА́НЯТИСЯ
розкла́нятися
◊ Вклони́тися (розкла́нятися) з подри́гусом *див.* уклоня́тися
РОЗЛЕТІ́ТИСЯ
розлеті́тися
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
РОЗЛІТА́ТИСЯ[1]
розліта́ється
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.)* пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.)* *див.* пі́р'я (1)
розліта́тися
◊ Іти́ (розліта́тися) / піти́ (розлеті́тися) пра́хом *див.* іти́ (129)
РОЗЛЯГА́ТИСЯ
розляга́ється
◊ Аж *(рі́дко* ті́льки) луна́ йде (розляга́ється, *рі́дше* гого́тить *і т. ін.)* / пішла́ (розлягла́ся, *рі́дше* загого́тіла *і т. ін.)* *див.* луна́ (1)
розляга́ються
◊ Аж (ті́льки) ви́ляски *(рі́дко* о́дляски) пі́дуть / іду́ть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

РОЗЛЯГТИ́СЯ
розляглáся
◊ Аж *(рідко* тільки) лунá йде (розлягáється, *рідше* гоготúть *і т. ін.)* / пішлá (розляглáся, *рідше* загоготíла *і т. ін.) див.* лунá (1)
РОЗМÓВА
розмóва
Розмóва ідé (захóдить, ведéться, тóчиться *і т. ін.)* / пішлá (зайшлá, поточúлася *і т. ін.) див.* розмóва
РОЗНЕСТИ́СЯ
рознеслáся
◊ Чýтка йдé (шúриться, рознóситься, розхóдиться *і т. ін.)* / пішлá (пройшлá, пошúрилась, рознеслáся, розійшлáся *і т. ін.) див.* чýтка
РОЗНÓСИТИСЯ
рознóситься
◊ Чýтка йдé (шúриться, рознóситься, розхóдиться *і т. ін.)* / пішлá (пройшлá, пошúрилась, рознеслáся, розійшлáся *і т. ін.) див.* чýтка
РОЗПИСÁТИСЯ
розписáтися
◊ Підпúсуватися (розпúсуватися) / підписáтися (розписáтися) обомá рукáми *див.* підпúсуватися (1)
РОЗПИ́СУВАТИСЯ
розпúсуватися
◊ Підпúсуватися (розпúсуватися) / підписáтися (розписáтися) обомá рукáми *див.* підпúсуватися (1)
РОЗПРÁВИТИ[1]
розпрáвити
◊ Випрóстувати (розправлáти) / вúпростати (розпрáвити) плéчі *див.* випрóстувати (1)
РОЗПРÁВИТИСЯ[1]
розпрáвляться
◊ Розправляються / розпрáвляться плéчі *див.* плечé (13)
РОЗПРАВЛЯ́ТИ[1]
розправляти
◊ Випрóстувати (розправляти) / вúпростати (розпрáвити) плéчі *див.* випрóстувати (1)
РОЗПРАВЛЯ́ТИСЯ[1]
розправляються
◊ Розправляються / розпрáвляться плéчі *див.* плечé (13)
РОЗПРЯ́МИТИ
розпрямúти
◊ Розпрямляти (розпрямлювати) / розпрямúти плéчі *див.* розпрямляти
РОЗПРЯ́МЛЮВАТИ
розпрямлювати
◊ Розпрямляти (розпрямлювати) / розпрямúти плéчі *див.* розпрямляти
РОЗПРЯМЛЯ́ТИ
розпрямляти
◊ Розпрямляти (розпрямлювати) / розпрямúти плéчі *див.* розпрямляти
РОЗПУ́КА
розпýки
◊ Крик (зойк, плач *і т. ін.)* розпýки *див.* крик[1] (3)
РОЗПУСКÁТИ
розпускáти
◊ Попускáти (розпускáти) / попустúти (розпустúти) вíжки (поводú, вуздéчку *і т. ін.) див.* попускáти[1]
◊ Розпускáти / розпустúти пір'я (хвіст) *див.* розпускáти
РОЗПУСТИ́ТИ
розпустúти
◊ Попускáти (розпускáти) / попустúти (розпустúти) вíжки (поводú, вуздéчку *і т. ін.) див.* попускáти[1]
◊ Прáвити (справляти, розвóдити, точúти, плестú *і т. ін.)* / розвестú (розпустúти) теревéні *(рідше* теревéні-вéні) *див.* прáвити[2]
◊ Розпускáти / розпустúти пір'я (хвіст) *див.* розпускáти
РОЗРАХУ́НОК
розрахýнки
Вхóдити в плáни (в розрахýнки) *див.* вхóдити (7)
РОЗРІ́ЗАТИ
розрíзати
◊ Рíзати (рвáти) / розрíзати повíтря (тúшу) *див.* рíзати
РОЗСИ́ПАТИСЯ
розсúплеться
◊ Аж (що й, тíльки *і т. ін.)* пір'я летúть (розлітáється, сúплеться *і т. ін.)* / полетúть (розсúплеться, посúплеться *і т. ін.) див.* пір'я (1)
РОЗСТÁВИТИ
розстáвити
◊ Наставляти (розкидáти, розставляти, плестú *і т. ін.)* / настáвити (розкúнути, розстáвити *і т. ін.)* [своí] тенéта (сíті, пастки, сúльця *і т. ін.) див.* наставляти[1] (7)
РОЗСТАВЛЯ́ТИ
розставляти
◊ Наставляти (розкидáти, розставляти, плестú *і т. ін.)* / настáвити (розкúнути, розстáвити *і т. ін.)* [своí] тенéта (сíті, пастки, сúльця *і т. ін.) див.* наставляти[1] (7)
РОЗТЕКТИ́СЯ
розтектúся
◊ Тектú (розтікáтися, ітú *і т. ін.)* / потектú (розтектúся, пітú *і т. ін.)* крізь пáльці (помíж пáльцями) *див.* тектú
РОЗТÉРТИ
розтéрти
◊ Плю́нути (наплювáти) і розтéрти *див.* плю́нути (3)
РОЗТІКÁТИСЯ
розтікáтися
◊ Крізь пáльці (помíж пáльцями) тектú (розтікáтися, уплúвáти *і т. ін.)* / уплúвтú (пітú *і т. ін.) див.* тектú
◊ Тектú (розтікáтися, ітú *і т. ін.)* / потектú (розтектúся, пітú *і т. ін.)* крізь пáльці (помíж пáльцями) *див.* тектú
РОЗТОПТÁТИ
розтоптáти
◊ Побúти (зім'яти, розтоптáти *і т. ін.)* в яéчню *див.* побúти (4)
РÓЗУМ
рóзум
◊ Загубúти (погубúти) / *рідше* губúти рóзум (тяму) *див.* загýблювати (1)
◊ Згубúти (погубúти) рóзум (тяму, свідóмість *і т. ін.) див.* згубúти (3)
рóзуми
◊ Всі рóзуми поíсти *див.* поідáти (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* усí рóзуми поíсти *див.* поідáти (4)
рóзумом
◊ Повертáти / повернýти [своíм] рóзумом (мóзком) *див.* повертáти[1] (17)
рóзуму
◊ Не пóвно рóзуму (умá) *див.* пóвно (2)
◊ Позвóдити з рóзуму (умá) *див.* позвóдити (1)
◊ Рішúтися (позбýтися) рóзуму (умá, глýзду) *див.* рішáтися
◊ Рóзуму не [трéба] позичáти *див.* позичáти (4)
РОЗУМІ́ННЯ
розумíнні
◊ У пóвному (пóвнім) значéнні (розумíнні) [цьогó] слóва ([цих] слів) *див.* значéння (4)
РОЗХИТÁТИ
розхитáти
◊ Підмóчувати (хитáти) / підмочúти (розхитáти) репутáцію (авторитéт) *див.* підмóчувати (1)
РОЗХÓДИТИСЯ
розхóдиться
◊ Чýтка йдé (шúриться, рознóситься, розхóдиться *і т. ін.)* / пішлá (пройшлá, пошúрилась, рознеслáся, розійшлáся *і т. ін.) див.* чýтка
РОТ
рóта
◊ Аж піна з рóта (на губáх) скáче (летúть, виступáє *і т. ін.) див.* піна (1)
◊ З пíною в рóті (бíля рóта, на губáх) *див.* піна (2)
◊ Не пішлá чáрка до рóта *див.* чáрка
ротú
◊ Позав'язувати ротú (язикú) *див.* позав'язувати (1)
◊ Позамáзувати ротú *див.* позамáзувати (1)
◊ Позатикáло ротú *див.* позатикáти (1)
◊ Позатуляти (позакривáти, позатикáти, позамикáти *і т. ін.)* ротú *див.* позатуляти (1)
рóті
◊ З пíною в рóті (бíля рóта, на губáх) *див.* піна (2)
◊ Язúк [як (мов, нíби *і т. ін.)*] прирíс (пристáв, присóх) до піднебíння (у рóті) *див.* язúк
РУБ[1]
руб
◊ Руб рýба позивáє (клúче) *див.* руб[1]
рýба
◊ Руб рýба позивáє (клúче) *див.* руб[1]
РУБÁТИ
рубáти
◊ Рубáти / рубонýти з плечá *див.* рубáти
РУБОНУ́ТИ
рубонýти
◊ Рубáти / рубонýти з плечá *див.* рубáти
РУЇ́НА
руíн
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, звóдити *і т. ін.)* / підняти (підійняти, підвестú, звестú *і т. ін.)* з руíн (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.) див.* піднімáти (7)
◊ Піднімáтися (підіймáтися, підвóдитися *і т. ін.)* / піднятися (підійнятися, підвестúся *і т. ін.)* з руíн (з пóпелу, зі згáрищ *і т. ін.) див.* піднімáтися (1)
РУКÁ
рук
◊ Ітú / пітú до рук (у рýки, *рідко* у рýку) *див.* ітú (84)
◊ Плúвтú (плистú, ітú, просúтися, тектú *і т. ін.)* / приплúвтú (приплистú, прийтú, притектú *і т. ін.)* до рук (у рýки) *див.* плистú (2)

◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.)* / попадáтися (попадáти, потрапля́ти *і т. ін.)* в рýки (до рук) *див.* попадáтися
◊ Поплuвтú / пливтú із рук *див.* поплистú
◊ Рук (рýки) не погáнити *див.* погáнити[1] (1)
◊ Рук (сил) не пожалíти *див.* пожалíти (2)
◊ Сúла повихóдила з рук *див.* сúла
рукá
◊ Рукá не піднімáється (не здіймáється) / не підні́меться (не зді́йметься) *див.* рукá
◊ Щоб (бодáй) рýки відсóхли (повсихáли, повідсихáли) <Рýки б відсóхли (повсихáли, повідсихáли)> <Рукá б відсóхла> <Хай (нехáй) рýки відсóхнуть (повсихáють, повідсихáють)> <Хай (нехáй) рукá відсóхне> *див.* рукá
◊ [Як (чи)] зведéться (підні́меться, піді́йметься, підведéться, зді́йметься *і т. ін.)* рукá *див.* рукá
рукáми
◊ Підпúсуватися (розпúсуватися) / підписáтися (розписáтися) обомá рукáми *див.* підпúсуватися (1)
Плескáти *(розм.* ля́пати) / заплескáти *(розм.* заля́пати) в долóні *(рідше* рукáми, в рýки) *див.* плескáти (1)
◊ Побрáтися рукáми за шиї *див.* побрáтися (6)
рукáх
Плазувáти на рукáх *див.* плазувáти (3)
◊ Побувáти в рукáх *див.* побувáти (1)
◊ Тримáти (держáти) в [міцнúх (залізних)] рукáх (в шóрах, в поводáх *і т. ін.) див.* тримáти
◊ Ходúти / пітú по рукáх *див.* ходúти
рýки
◊ Брáти / взя́ти нóги на плéчі (в рýки, за пóяс) *див.* брáти (104)
◊ Вкоротúти (повкорóчувати) рýки *див.* укорóчувати
◊ Грíти *(рідше* нагрівáти) / нагрíти (погрíти) рýки *див.* грíти (5)
◊ Звалúтися / звáлюватися на гóлову (на рýки, на плéчі) *див.* звáлюватися[1] (1)
◊ Ітú / пітú до рук (у рýки, *рідко* у рýку) *див.* ітú (84)
◊ Не знáти, кудú (де) подíти рýки *див.* знáти (33)
◊ Перекладáти / переклáсти на [чужí, чиї́сь *і т. ін.*] плéчі (рýки) *див.* перекладáти (1)
◊ Підкладáти / підклáсти (підложúти) рýки *див.* підкладáти (2)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвестú, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* рýку (рýки) *див.* піднімáти (8)
Плескáти *(розм.* ля́пати) / заплескáти *(розм.* заля́пати) в долóні *(рідше* рукáми, в рýки) *див.* плескáти (1)
◊ Пливтú (плистú, ітú, просúтися, тектú *і т. ін.)* / припливтú (приплистú, прийтú, притектú *і т. ін.)* до рук (у рýки) *див.* плистú (2)
◊ Побрáтися за (попíд) рýки (рýчки, рýченьки) *див.* побрáтися (4)
◊ Повідбирáти рýки *див.* повідбирáти (1)
◊ Позабирáти в своí рýки *див.* позабирáти (1)
◊ Позгортáти рýки *див.* позгортáти (1)
◊ Покаля́ти рýки (рýчки, рýченьки) *див.* покаля́ти (1)
◊ Попáстися (попáсти, піймáтися *і т. ін.)* / попадáтися (попадáти, потрапля́ти *і т. ін.)* в рýки (до рук) *див.* попадáтися

◊ Попливтú / пливтú у кишéню (до кишéні, у рýки *і т. ін.) див.* поплистú
◊ Рýки не підіймáються (не піднімáються, не здіймáються *і т. ін.) див.* рукá
Рýки повúсли *див.* рукá
◊ Рук (рýки) не погáнити *див.* погáнити[1] (1)
Узя́ти на рýки (плéчі, колíна) *див.* узя́ти
◊ Щоб (бодáй) рýки відсóхли (повсихáли, повідсихáли) <Рýки б відсóхли (повсихáли, повідсихáли)> <Рукá б відсóхла> <Хай (нехáй) рýки відсóхнуть (повсихáють, повідсихáють)> <Хай (нехáй) рукá відсóхне> *див.* рукá
рукú
Не подáти помічнóї рукú *див.* подавáти[1] (1)
рукóю
◊ Ітú (ходúти) / пітú під рýку *чию* (під рукóю *чиєю) див.* ітú (140)
Поцілýнок рукóю (повітря́ний, летю́чий) *див.* поцілýнок
○ Рукóю подáти *див.* подавáти[1] (7)
◊ [Тíльки (лишé, лиш)] бровóю (рукóю, плечéм *і т. ін.)* повестú *див.* повóдити[1] (8)
рýку
◊ Ітú / пітú до рук (у рýки, *рідко* у рýку) *див.* ітú (84)
◊ Ітú / пітú на рýку *див.* ітú (108)
◊ Ітú (ходúти) / пітú під рýку *чию* (під рукóю *чиєю) див.* ітú (140)
◊ [Не] пітú в рýку *див.* пітú (17)
◊ Піднімáти (підіймáти, підвóдити, знімáти, здіймáти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, підвестú, зня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* рýку (рýки) *див.* піднімáти (8)
◊ Підробля́ти / підробúти рýку *див.* підробля́ти (1)
◊ Піймáти (спіймáти) синúцю в рýку *див.* піймáти (5)
◊ Подавáти (давáти, простягáти) / подáти (дáти, простягтú) [брáтню, помíчну *і т. ін.*] рýку [допомóги] *див.* подавáти[1] (10)
◊ Позолотúти рýку (рýчку) *див.* позолóчувати (1)
РУ́ХАТИСЯ
рýхатися
◊ Ітú (повзтú, рýхатися *і т. ін.)* черепáхою (як (нáче, ненáче, немóв) черепáха) *див.* ітú (121)
Ітú (рýхатися) / пітú паралéльним кýрсом (на паралéльних кýрсах) *див.* ітú (33)
◊ Ітú (рýхатися) / пітú по висхíдній *див.* ітú (131)
РУ́ЧЕНЬКА
рýченьки
◊ Побрáтися за (попíд) рýки (рýчки, рýченьки) *див.* побрáтися (4)
◊ Покаля́ти рýки (рýчки, рýченьки) *див.* покаля́ти (1)
РУ́ЧКА
рýчки
◊ Побрáтися за (попíд) рýки (рýчки, рýченьки) *див.* побрáтися (4)
◊ Покаля́ти рýки (рýчки, рýченьки) *див.* покаля́ти (1)
рýчку
◊ Позолотúти рýку (рýчку) *див.* позолóчувати (1)
РУ́ШИТИ[2]
рýшити
◊ І вýсом (бровóю) не вестú / не повестú *(рідко* не рýшити) *див.* вестú (23)

◊ [І (нáвіть)] пáльцем не кивнýти (не ворухнýти, не рýшити, не поворухнýти, не поворушúти *і т. ін.)* <Полінувáтися нáвіть пáльцем поворухнýти> *див.* кивнýти (1)
◊ На цьóму пітú (рýшити, подáтися *і т. ін.) див.* пітú (16)
РУШНИ́К
рушникú
◊ Брáти / взя́ти (побрáти) рушникú *див.* брáти (107)
◊ Подавáти / подáти рушникú *див.* подавáти[1] (14)
РЯБКÓ
рябкá
◊ Позичáти / позúчити очéй у Сíркá (Рябкá, вóвка *і т. ін.) див.* позичáти (3)
СÁЖЕНЬ
сáжень
◊ [З] (дóбрий) сáжень у плечáх *див.* сáжень
Погóнний сáжень *див.* сáжень
САМ
сам
◊ [І] [сам] чорт (біс) не розберé (не пізнáє) *див.* чорт
◊ Сам собí не вíрить / не повíрить *див.* сам
сáмим
◊ Платúти / відплатúти такóю (тією, тóю) [сáмою] монéтою <Платúти / відплатúти тим сáмим> *див.* платúти (1)
сáмих
◊ Морóз (хóлод) пробирáється / пробрáвся до тíла (до [сáмих] кістóк, за плéчі *і т. ін.) див.* морóз[1] (12)
самí
◊ Óчі (повíки) [аж (самí)] клéяться *див.* óко[1] (91)
сáмою
◊ Платúти / відплатúти такóю (тією, тóю) [сáмою] монéтою <Платúти / відплатúти тим сáмим> *див.* платúти (1)
САМÉ
сам
◊ [І] [сам] чорт (біс) не розберé (не пізнáє) *див.* чорт
◊ Сам собí не вíрить / не повíрить *див.* сам
сáмим
◊ Платúти / відплатúти такóю (тією, тóю) [сáмою] монéтою <Платúти / відплатúти тим сáмим> *див.* платúти (1)
сáмих
◊ Морóз (хóлод) пробирáється / пробрáвся до тíла (до [сáмих] кістóк, за плéчі *і т. ін.) див.* морóз[1] (12)
самí
◊ Óчі (повíки) [аж (самí)] клéяться *див.* óко[1] (91)
сáмою
◊ Платúти / відплатúти такóю (тією, тóю) [сáмою] монéтою <Платúти / відплатúти тим сáмим> *див.* платúти (1)
СÁМИЙ
сáму
◊ Закрýчувати ту [ж] сáму *(рідше* однý і ту ж) пластúнку *див.* закрýчувати (3)
САМИ́Й
сáмим
◊ Платúти / відплатúти такóю (тією, тóю) [сáмою] монéтою <Платúти / відплатúти тим сáмим> *див.* платúти (1)
сáмих
◊ Морóз (хóлод) пробирáється / пробрáвся до тíла (до [сáмих] кістóк, за плéчі *і т. ін.) див.* морóз[1] (12)

самí
◊ О́чі (повíки) [аж (самí)] клéяться *див.* óко[1] (91)
сáмою
◊ Плати́ти / відплати́ти такóю (тіє́ю, тóю) [сáмою] монéтою <Плати́ти / відплати́ти тим сáмим> *див.* плати́ти (1)
САМОГУ́БСТВО
самогу́бством
◊ Покінчи́ти з собóю (самогу́бством) *див.* покінчи́ти (1)
САНІТА́РНИЙ
санітáрний
Санітáрний пóїзд (пóтяг, ешелóн) *див.* пóїзд (8)
САРАНА́
саранá
△ Пíша саранá *див.* саранá
СВАРИ́ТИ
свари́ти
◊ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
СВАРИ́ТИСЯ
свари́тися
◊ Пáльцем (пáльчиком) свари́тися (свари́ти, грози́ти) / посвари́тися (насвари́тися, насвари́ти, погрози́ти) *див.* свари́тися
СВА́РКА
свáрку
Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.)* / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.)* у суперéчку (в свáрку) <Іти́ / піти́ на суперéчку (на свáрку)> <Завóдити / завести́ суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)
СВЕРДЛИ́ТИ
свердли́ти
◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, прони́зувати, прошивáти, дірявити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пронизáти, проши́ти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти
СВИНЯ́
свиню́
◊ Підкладáти (підсувáти, підставля́ти *і т. ін.)* / підклáсти (підсу́нути, підстáвити *і т. ін.)* свиню́ *див.* підкладáти (3)
СВІДО́МІСТЬ
свідóмість
◊ Згуби́ти (погуби́ти) рóзум (тя́му, свідóмість *і т. ін.)* *див.* згуби́ти (3)
свідóмості
У пóвній свідóмості *див.* свідóмість
СВІ́ДЧИТИ
свíдчити
Свíдчити (засвíдчувати) повáгу (подя́ку, симпáтію *і т. ін.)* *див.* свíдчити
СВІ́ЖИЙ
свíже
◊ На [свíже (чи́сте, *рíдше* вíльне)] пові́тря *див.* пові́тря (2)
◊ Свíже пові́тря *див.* пові́тря (4)
свíжий
◊ Повíяв нови́й (свíжий) вíтер (вітерéць) <Повíяло нови́м (свíжим) вíтром (вітерцéм), *безос.*> *див.* вíтер (18)
свíжим
◊ Повíяв нови́й (свíжий) вíтер (вітерéць) <Повíяло нови́м (свíжим) вíтром (вітерцéм), *безос.*> *див.* вíтер (18)
свíжому
◊ На [свíжому (чи́стому, *рíдше* вíльному)] пові́трі *див.* пові́тря (3)

СВІЙ
свій
Іти́ / піти́ на свій хліб (свогó хлíба шукáти) *див.* іти́ (26)
◊ Подавáти / подáти [свій] гóлос *див.* подавáти[1] (15)
Стáвити / постáвити [свій] пíдпис *див.* стáвити
◊ Точи́ти свій піт *див.* точи́ти[2]
свогó
Іти́ / піти́ на свій хліб (свогó хлíба шукáти) *див.* іти́ (26)
◊ Іти́ / піти́ прóти влáсного (свогó) сумлíння (прóти влáсної (своє́ї) сóвісті) *див.* іти́ (115)
◊ У пóті чолá [свогó] <*рíдко* У потý лиця́> *див.* піт (4)
своє́
◊ Поверну́ти / повертáти на своє́ *див.* повертáти[1] (9)
◊ Показáти своє́ *див.* покáзувати (11)
своє́ї
◊ Іти́ / піти́ прóти влáсного (свогó) сумлíння (прóти влáсної (своє́ї) сóвісті) *див.* іти́ (115)
◊ Пóки си́ли [моє́ї (своє́ї)] *див.* пóки (2)
своє́му
◊ Не вíрити / не повíрити [своїм (влáсним)] вýхам ([своє́му (влáсному)] слýху) *див.* вíрити (3)
◊ По своє́му пір'ю *див.* пір'я (2)
У [своє́му] пóвному склáді <Усíм склáдом> *див.* склад[1]
своє́ю
◊ Іти́ / піти́ своє́ю дорóгою *див.* іти́ (117)
У всій [своїй (йогó)] пóвноті <З найбíльшою [усіє́ю (своє́ю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)
свої́
◊ Брáти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] плéчі *див.* брáти (108)
◊ Брáти *(рíдко* приймáти) / взя́ти *(рíдко* прийня́ти) на сéбе (на свої́ плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)
◊ Звáлювати / звали́ти на свої́ плéчі *див.* звáлювати (2)
◊ Наставля́ти (розкидáти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / настáвити (розки́нути, розстáвити *і т. ін.)* [свої́] тенéта (сíті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)
◊ Обертáти / оберну́ти [свої́] óчі (пóгляд, зóри *і т. ін.)* *див.* обертáти (2)
◊ Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [свої́] сліди́ *див.* плу́тати (1)
◊ Побáчити на [свої́ (влáсні)] óчі <Побáчити своїми (влáсними) очи́ма> *див.* побáчити (3)
◊ Позабирáти в свої́ ру́ки *див.* позабирáти (1)
◊ Показáти / *рíдко* покáзувати [свої́] зу́би (кíгті, рóги, пáзурі) *див.* покáзувати (10)
◊ Покáзувати / показáти [свої́] рéбра *див.* покáзувати (22)
◊ Стáти (встáти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* / ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.)* на [свої́ (влáсні, рíвні)] нóги *див.* ставáти
своїй
У всій [своїй (йогó)] пóвноті <З найбíльшою [усіє́ю (своє́ю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)

своїм
◊ Добувáти / добу́ти [своїм] горбóм ([кривáвими] мозоля́ми, [кривáвим] пóтом) *див.* добувáти (2)
◊ Зрóшувати / зроси́ти [своїм] пóтом зéмлю *див.* зрóшувати (1)
◊ Іти́ / піти́ своїм трибóм *див.* іти́ (118)
◊ Не вíрити / не повíрити [своїм (влáсним)] вýхам ([своє́му (влáсному)] слýху) *див.* вíрити (3)
◊ Не вíрити / не повíрити [своїм (влáсним)] очáм *див.* вíрити (4)
◊ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [своїм] пóглядом (очи́ма, зóром) *див.* обпікáти (1)
◊ Повертáти / поверну́ти [своїм] рóзумом (мóзком) *див.* повертáти[1] (17)
своїми
◊ Побáчити на [свої́ (влáсні)] óчі <Побáчити своїми (влáсними) очи́ма> *див.* побáчити (3)
своїх
◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / вивóзити (витягáти, винóсити, нести́) на своїх плечáх (на собі) *див.* вивóзити (3)
◊ І кістóк [своїх] не позбирáти *див.* позбирáти (2)
◊ Тримáти на [своїх] плечáх *див.* тримáти
◊ Щоб свíту Бóжого (своїх дíточóк) не побáчити *див.* побáчити (7)
свою́
◊ Підставля́ти / підстáвити [свою́] гóлову (себé) [під óбух, під соки́ру] *див.* підставля́ти (5)
◊ Побáчити, як свою́ (влáсну) поти́лицю *див.* побáчити (6)
◊ Скінчи́ти свою́ пíсню *див.* скінчáти
своя́
◊ Своя́ головá на плечáх (на в'я́зах) *див.* головá (43)
СВІТ[1]
світ
◊ Благословля́тися *(рíдко* брáтися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світáнок, на світáння) *див.* благословля́тися (1)
◊ Позначáється на світ (на рáнок) *див.* позначáтися (2)
свíта
◊ Пóки (дóки) [й] свíту *(заст.* свíта) [й (та)] сóнця *див.* світ[1]
свíту
◊ Пóки (дóки) [й] свíту *(заст.* свíта) [й (та)] сóнця *див.* світ[1]
СВІТ[2]
світ
◊ [Аж *(рíдко* бíлий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, йде) / закрути́вся (заверті́вся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ [Аж (як, мов, нíби *і т. ін.)*] світ [вгóру] підня́вся *див.* світ[2]
◊ Іти́ (йти) / піти́ (подáтися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світá) *див.* іти́ (65)
◊ Іти́ (перехóдити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Іти́ / піти́ світ зá óчі *див.* іти́ (116)
◊ Не покáзувати на світ *див.* покáзувати (2)
◊ Піти́ (погнáти) світ зá óчі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.)* *див.* піти́ (31)
◊ Побáчити (повидáти) свíта (свíту, світ) <Набáчитися свíту> *див.* побáчити (4)

◊ Поба́чити світ *див.* поба́чити (5)
◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
◊ Позво́дити на той світ *див.* позво́дити (3)
◊ Покида́ти / поки́нути [білий (цей)] світ (грі́шну зе́млю) *див.* покида́ти (1)
◊ Світ поверну́вся *див.* світ[2]

сві́ту

◊ Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту> *див.* поба́чити (4)

світа́

◊ Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світа́) *див.* іти́ (65)

світи́

◊ Ба́чити / поба́чити [бага́то (нема́ло)] сві́ту (світи́) *див.* ба́чити (5)
◊ Іти́ (йти) / піти́ (пода́тися) у [широ́кий] світ (в світи́, в світа́) *див.* іти́ (65)
◊ Піти́ в старці́ (старця́ми, ста́рцем) [по сві́ту (в світи́)] *див.* піти́ (21)
◊ Піти́ (погна́ти) світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.*) *див.* піти́ (31)

сві́том

◊ Піти́ широ́ким сві́том *див.* піти́ (39)

сві́ту

◊ Ба́чити / поба́чити [бага́то (нема́ло)] сві́ту (світи́) *див.* ба́чити (5)
◊ Іти́ / піти́ з [цього́ (сього́)] сві́ту *див.* іти́ (88)
◊ Піти́ в старці́ (старця́ми, ста́рцем) [по сві́ту (в світи́)] *див.* піти́ (21)
◊ Поба́чити (повида́ти) сві́та (сві́ту, світ) <Наба́читися сві́ту> *див.* поба́чити (4)
◊ Позжива́ти зі сві́ту *див.* позжива́ти (1)
◊ Щоб сві́ту Бо́жого (свої́х ді́точо́к) не поба́чити *див.* поба́чити (7)

СВІТА́ННЯ

світа́ння

◊ Благословля́тися (*рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)

СВІТА́НОК

світа́нок

◊ Благословля́тися (*рідко* бра́тися) / благослови́тися (поблагослови́тися, заблагослови́тися) на світ (на день, на світа́нок, на світа́ння) *див.* благословля́тися (1)

СВІ́ТЛО[1]

сві́тло

◊ Ба́чити / поба́чити сві́тло ра́мпи *див.* ба́чити (6)

СВЯТ

свята́

◊ Поби́ла б мене́ свята́ земля́ *див.* земля́ (29)

СВЯТИ́Й

свята́

◊ Поби́ла б мене́ свята́ земля́ *див.* земля́ (29)

святи́й

◊ Дава́ти / да́ти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спо́кій (по́кій)) *див.* дава́ти (106)
◊ Побий мене́ [святи́й] хрест (грім, Бо́же *і т. ін.*) *див.* поби́ти (2)
◊ Уби́й (поби́й) мене́ [святи́й] хрест *див.* хрест

СЕ[2]

сьо́го

◊ До то́го (сього́, цього́) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)

сього́

◊ Іти́ / піти́ з [цього́ (сього́)] сві́ту *див.* іти́ (88)

СЕБЕ́

се́бе

◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
◊ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) поза́ду (за собо́ю, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)
◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)

Показни́й (з) із се́бе *див.* показни́й (1)

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* притяга́ти
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти

себе́

◊ Де (куди́) діва́ти / ді́ти (поді́ти) себе́ *див.* діва́ти (1)
◊ Лови́ти / злови́ти (*рідше* упі́йма́ти, пійма́ти *і т. ін.*) себе́ на ду́мці *див.* лови́ти (6)
◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти (5)

Поберегти́ себе́ *див.* поберегти́ (1)

◊ Побо́рювати / поборо́ти себе́ *див.* побо́рювати (1)
◊ Повинува́тити себе́ *див.* повинува́тити (1)
◊ Пода́ти себе́ на сміх *див.* подава́ти[1] (18)
◊ Показа́ти / пока́зувати себе́ на ді́лі *див.* пока́зувати (8)
◊ Показа́ти себе́ *див.* пока́зувати (12)

собі́

◊ Ви́везти (ви́тягти, ви́нести, понести́) / виво́зити (витяга́ти, вино́сити, нести́) на свої́х пле́чах (на собі́) *див.* виво́зити (3)
◊ Дава́ти / да́ти собі́ спо́кій (*заст.* по́кій) *див.* дава́ти (100)
◊ Не дава́ти (не дозволя́ти) / не да́ти (не дозво́лити) наплюва́ти (плю́нути) [собі́] в ка́шу (в борщ) *див.* дава́ти (185)

Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі́) спо́кою (поко́ю, супоко́ю) *див.* зна́ти (4)

◊ Не ма́ти собі́ рі́вного (рі́вних, подібного, подібних) *див.* ма́ти[2] (134)
◊ Позволя́ти / позво́лити собі́ *див.* позволя́ти (1)
◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.*) повести́ *див.* пово́дити[1] (9)

собо́ю

◊ [Аж] не чу́ти (не відчува́ти) ніг (підошо́в) [під собо́ю] *див.* чу́ти
◊ Залиша́ти (лиша́ти) / зали́шити (лиши́ти) поза́ду (за собо́ю, поза́д се́бе) *див.* залиша́ти (6)
◊ Поді́яти з собо́ю що-не́будь *див.* поді́яти (1)
◊ Покінчи́ти з собо́ю (самогу́бством) *див.* покінчи́ти (1)

СЕЙ

сьо́го

◊ До то́го (сьо́го, цьо́го) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)
◊ Іти́ / піти́ з [цього́ (сього́)] сві́ту *див.* іти́ (88)

СЕРЕ́ДНІЙ

сере́днього

△ Звук сере́днього підняття́ *див.* звук (6)

сере́дня

По́вна сере́дня шко́ла *див.* шко́ла

СЕРЕДО́ВИЩЕ

середо́вище

△ Пожи́вне середо́вище *див.* середо́вище

СЕРЙО́З

серйо́зі

На [по́вному] серйо́зі *див.* серйо́з

СЕРЙО́ЗНО

серйо́зно

◊ Сприйма́ти (*рідко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

СЕ́РЦЕ

се́рце

◊ Звіря́ти (повіря́ти) / зві́рити ду́шу (се́рце) *див.* звіря́ти[1] (2)
◊ Пойня́ти (поня́ти) се́рце *див.* пойма́ти (1)
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.*) обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.*) / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.*) *див.* се́рце

Се́рце підплі́гує / підплигну́ло *див.* се́рце

◊ Се́рце поверта́ється / поверну́лося *див.* се́рце

се́рці

На душі́ (на се́рці) пога́но *див.* пога́но (1)

Плека́ти (пе́стити) наді́ю [в се́рці] *див.* плека́ти (1)

се́рця

◊ Скида́ти / ски́нути з плече́й (з груде́й, з душі́, з се́рця) тяга́р *див.* скида́ти

СИГНА́Л

сигна́л

Дава́ти (подава́ти) / да́ти (пода́ти) сигна́л *див.* дава́ти (15)

СИГНАЛІЗА́ЦІЯ

сигналіза́ція

Поже́жна сигналіза́ція *див.* сигналіза́ція

СИДІ́ТИ

сиди́ть

◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)

сиді́в

◊ Зли́день на зли́дневі сиди́ть (сиді́в), зли́днем поганя́є (поганя́в) *див.* зли́день (1)

сиді́ти

Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, ста́ти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* оберта́тися (4)

◊ Сиді́ти (бу́ти) на ла́ві підсу́дних (обвинува́чених) *див.* сиді́ти
◊ Сиді́ти (бу́ти) на ши́ї (на пле́чах) *див.* сиді́ти
◊ Сиді́ти в за́пічку (на печі́) *див.* сиді́ти
◊ Сиді́ти на порохові́й бо́чці (на порохово́му по́гребі) *див.* сиді́ти

СИ́ЛА

сил

◊ Повибива́тися з сил *див.* повибива́тися (1)
◊ Рук (сил) не пожалі́ти *див.* пожалі́ти (2)

У по́вні сил *див.* по́вня (1)

си́ла

◊ Бий / побий тебе́ (його́, її́ *і т. ін.*) си́ла Бо́жа *див.* би́ти (20)

△ Підніма́льна (підійма́льна) си́ла *див.* си́ла

◊ Си́ла повихо́дила з рук *див.* си́ла

си́ли

◊ По́ки си́ли [мое́ї (свое́ї)] *див.* по́ки (2)

си́лі

Підупада́ти / підупа́сти на си́лі *див.* підупада́ти (2)

си́лу

На по́вну си́лу *див.* си́ла

СИЛЬЦÉ
си́льця
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)
СИМПА́ТІЯ
симпа́тію
Сві́дчити (засві́дчувати) пова́гу (подя́ку, симпа́тію *і т. ін.*) *див.* сві́дчити
СИНДРÓМ
синдрóм
△ Посттравмати́чний (пі́слятравмати́чний) синдрóм *див.* синдрóм
СИНÉЦЬ
синці́в
Поби́ти до синці́в *див.* поби́ти (1)
СИНИ́ЦЯ
сини́цю
◊ Пійма́ти (спійма́ти) сини́цю в ру́ку *див.* пійма́ти (5)
СИНХРÓННИЙ
синхрóнне
△ Артисти́чне (*заст.* синхрóнне) пла́вання *див.* пла́вання (2)
СИ́ПАТИ
си́пати
◊ Си́пати піскóм прóти гори́ *див.* си́пати
СИ́ПАТИСЯ
си́плеться
◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.*) пір'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.*) *див.* пір'я (1)
СИПКИ́Й[1]
сипкі́
△ Сипкі́ (сипу́чі, хиткі́) піски́ *див.* пісóк (1)
СИПУ́ЧИЙ
сипу́чі
△ Сипкі́ (сипу́чі, хиткі́) піски́ *див.* пісóк (1)
СИРИ́Й
сирóю
◊ Із сирóю землéю повінча́тися *див.* повінча́тися (1)
сиру́
◊ Іти́ (ляга́ти) / піти́ (лягти́) в [сиру́] зéмлю *див.* іти́ (68)
СИРÓК[1]
сирóк
Пла́влений сирóк *див.* сирóк[1]
СИРОТÁ
си́роти
◊ Повиступа́ли (повиступа́ють) си́роти [на ті́лі (шкі́рі)] *див.* сиротá
СИСТÉМА
систéма
△ Піра́мідна систéма *див.* систéма
△ Платі́жна систéма *див.* систéма
△ Повідцéва систéма *див.* систéма
△ Позиці́йна систéма *див.* систéма
СИТУА́ЦІЯ
ситуа́ція
△ Позашта́тна ситуа́ція *див.* ситуа́ція
СІДА́ТИ
сіда́ти
◊ Сіда́ти / сі́сти на ши́ю (на плéчі) *див.* сіда́ти
Скона́ти (вмéрти, помéрти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти

СІЛЬ
сіль
◊ Подя́кувати за хліб-сіль <Подя́кувати за хліб і (за) сіль> *див.* подя́кувати (1)
СІЛЬСЬКОГОСПОДА́РСЬКИЙ
сільськогосподáрський
△ Фіксóваний сільськогосподáрський пода́ток *див.* пода́ток (8)
СІМ
сім
◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потів (сьóмий піт) *див.* виганя́ти (1)
◊ За сім вовкі́в копи́ця сі́на показа́лася *див.* копи́ця (1)
◊ Сім верст пі́шки за шмат (*рідше* за шматкóм) ки́шки *див.* сім
◊ Сім потів (сьóмий піт) зі́йде *див.* схóдити
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.*) підошóв (підмéток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* стóптувати
СІ́НО
сі́на
◊ За сім вовкі́в копи́ця сі́на показа́лася *див.* копи́ця (1)
СІРКÓ
сіркá
◊ Позича́ти / пози́чити очéй у Сіркá (Рябкá, вóвка *і т. ін.*) *див.* позича́ти (3)
СІ́СТИ
сі́сти
Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, ста́ти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* оберта́тися (4)
◊ Сіда́ти / сі́сти на ши́ю (на плéчі) *див.* сіда́ти
СІТЬ
сі́ті
◊ Лови́ти / пійма́ти (впійма́ти, злови́ти *і т. ін.*) в сі́ті *див.* лови́ти (11)
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.*) / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.*) [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.*) *див.* наставля́ти[1] (7)
СКАК
скаку́
○ На [всьóму (пóвному, пóвнім)] скаку́ *див.* скак
СКАКА́ТИ
ска́че
◊ Аж пі́на з рóта (на губа́х) ска́че (лети́ть, виступа́є *і т. ін.*) *див.* пі́на (1)
СКА́РГА
ска́ргу
Піти́ на ска́ргу *див.* піти́ (5)
СКИДА́ТИ
скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути з плечéй *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути з плечéй (з грудéй, з душі́, з сéрця) тяга́р *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути ярмó (пу́та) [з сéбе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
СКИ́НУТИ
ски́нути
◊ Скида́ти / ски́нути з плечéй *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути з плечéй (з грудéй, з душі́, з сéрця) тяга́р *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.*) *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути ярмó (пу́та) [з сéбе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ски́нути (звали́ти) гóру (тяга́р) з плечéй *див.* скида́ти
СКИ́ТКИ
ски́тки
◊ Піти́ у ски́тки *див.* піти́ (37)
СКІ́ЛЬКИ
скі́льки
◊ Скі́льки сяга́в / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)
СКІ́НЧЕНИЙ
скі́нчена
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька (*рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)
СКІНЧИ́ТИ
скінчи́ти
◊ Скінчи́ти свою́ пі́сню *див.* скінча́ти
СКІ́ПКА
скі́пки
◊ Не зду́жати й скі́пки підня́ти *див.* зду́жати (1)
СКІСНИ́Й
скісни́й
Скісни́й пóгляд *див.* пóгляд (2)
СКЛАД[1]
скла́ді
У [своє́му] пóвному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]
скла́дом
У [своє́му] пóвному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]
СКЛАДА́ТИ
склада́ти
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (пoша́ну, пова́гу *і т. ін.*) *див.* віддава́ти (17)
Склада́ти / скла́сти подя́ку *див.* склада́ти
СКЛАДА́Ч
склада́ч
Склада́ч поїзді́в *див.* склада́ч
СКЛА́СТИ
скла́сти
Віддава́ти (склада́ти) / відда́ти (скла́сти) ша́ну (пoша́ну, пова́гу *і т. ін.*) *див.* віддава́ти (17)
Склада́ти / скла́сти подя́ку *див.* склада́ти
СКÓВЗАТИ
скóвзати
◊ Скóвзати по повéрхні *див.* скóвзати
◊ Скóвзати / сковзну́ти очи́ма (пóглядом) *див.* скóвзати
СКОВЗНУ́ТИ
сковзну́ти
◊ Скóвзати / сковзну́ти очи́ма (пóглядом) *див.* скóвзати
СКОНА́ТИ
скона́ти
Скона́ти (вмéрти, помéрти *і т. ін.*) на па́лі <Сі́сти (потра́пити, піти́ *і т. ін.*) / сіда́ти на па́лю> *див.* скона́ти
СКÓРИЙ
скóрий
Швидки́й (шви́дкісний, скóрий (*розм.* поспі́шний)) пóїзд (пóтяг) *див.* пóїзд (9)
скóрого
○ До [скóрого, швидкóго, приє́много *і т. ін.*] поба́чення (*діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
СКÓРЧИТИСЯ
скóрчитися
◊ Скóрчуватися (скру́чуватися) / скóрчитися (скрути́тися) в три погибéлі *див.* скóрчуватися

СКÓРЧУВАТИСЯ
скóрчуватися
◊ Скóрчуватися (скрýчуватися) / скóрчитися (скрути́тися) в три поги́белі *див.* скóрчуватися
СКÓСА
скóса
◊ Поглядáти (позирáти) скóса (зи́зом, скри́ва *і т. ін.*) *див.* поглядáти (1)
СКÓЧИТИ
скóчиш
◊ Ви́ще сéбе (своéї голови́, пýпа) не скóчиш (не підскóчиш) *див.* скóчити
СКРИ́ВА
скри́ва
◊ Поглядáти (позирáти) скóса (зи́зом, скри́ва *і т. ін.*) *див.* поглядáти (1)
СКРУТИ́ТИ
скрути́ти
◊ Гнýти (згинáти, скрýчувати) / зігнýти (скрути́ти) в дугý (в три дуги́, в три поги́белі) *див.* гнýти (6)
СКРУТИ́ТИСЯ
скрути́тися
◊ Скóрчуватися (скрýчуватися) / скóрчитися (скрути́тися) в три поги́белі *див.* скóрчуватися
СКРÝЧУВАТИ
скрýчувати
◊ Гнýти (згинáти, скрýчувати) / зігнýти (скрути́ти) в дугý (в три дуги́, в три поги́белі) *див.* гнýти (6)
СКРÝЧУВАТИСЯ
скрýчуватися
◊ Скóрчуватися (скрýчуватися) / скóрчитися (скрути́тися) в три поги́белі *див.* скóрчуватися
СЛÁВА
слáви
◊ Піднімáти (підіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) на щит [слáви] *див.* піднімáти (12)
СЛÁТИ[1]
слáти
Слáти погрóзи *див.* слáти[1]
СЛИЗЬКИ́Й
слизькóму
◊ Піймáти (спіймáти, злови́ти) / лови́ти на слизькóму *див.* піймáти (3)
СЛІД[1]
слід
◊ Іти́ (ступáти) / піти́ (ступи́ти) у слід *див.* іти́ (135)
слідáх
◊ Іти́ / піти́ по гаря́чих слідáх *див.* іти́ (113)
◊ Іти́ / піти́ слідóм *за ким* (по слідáх *чиїх*) *див.* іти́ (119)
◊ Піти́ по слідáх *див.* піти́ (34)
сліди́
◊ Плýтати (заплýтувати, сплýтувати) / заплýтати (сплýтати) [свої́] сліди́ *див.* плýтати (1)
◊ Позамітáти сліди́ *див.* позамітáти (1)
◊ Позатирáти сліди́ *див.* позатирáти (1)
СЛІДÓМ
слідáх
◊ Іти́ / піти́ слідóм *за ким* (по слідáх *чиїх*) *див.* іти́ (119)
слідóм
◊ Іти́ / піти́ слідóм *за ким* (по слідáх *чиїх*) *див.* іти́ (119)

СЛІ́ЗНО
слі́зно
◊ Плáкати (ридáти) / заплáкати (заридáти) гірки́ми (дрібни́ми, кривáвими *і т. ін.*) слізьми́ (сльозáми) <Слі́зно плáкати (ридáти)> *див.* плáкати (1)
СЛІПÁК
сліпаки́
◊ Заливáти / зали́ти (позаливáти) óчі (*грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* заливáти (5)
СЛІ́ПИ
сліпи
◊ Заливáти / зали́ти (позаливáти) óчі (*грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* заливáти (5)
СЛІПИ́Й
сліпá
△ Сліпá пля́ма *див.* пля́ма (3)
сліпи́й
◊ [І] сліпи́й побáчить (розгля́дить) *див.* сліпи́й
◊ Тримáтися (держáтися) як сліпи́й плотá (ціпкá) *див.* тримáтися
СЛОВÉСНИЙ
словéсне
◊ Плéтиво [із] слів <Словéсне плéтиво> *див.* плéтиво (1)
СЛÓВО
слів
△ Пíсня без слів *див.* пíсня (6)
◊ Плéтиво [із] слів <Словéсне плéтиво> *див.* плéтиво (1)
◊ У пóвному (пóвнім) знáченні (розумі́нні) [цьóго] слóва ([цих] слів) *див.* знáчення (4)
слóва
◊ Позбавля́ти / позбáвити слóва *див.* позбавля́ти (3)
◊ У пóвному (пóвнім) знáченні (розумі́нні) [цьóго] слóва ([цих] слів) *див.* знáчення (4)
словá
◊ Ки́дати / ки́нути словá [чéрез плечé] *див.* ки́дати (27)
слóві
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / ви́бач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / ви́бачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
◊ Лови́ти / піймáти (впіймáти, злови́ти *і т. ін.*) на слóві *див.* лови́ти (12)
слóво
◊ Повертáти / повернýти слóво [назáд] *див.* повертáти[1] (18)
◊ Повíрити на слóво *див.* повíрити[1] (1)
◊ Погáне слóво *див.* слóво
◊ Подавáти / подáти слóво *див.* подавáти[1] (16)
слóву
Вíрте / повíрте [моéму] слóву *див.* вíрити (2)
СЛУГÁ
слугá
◊ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слугá *див.* слугá
СЛУЖИ́ТИ
слýжать
◊ Пóки (дóки) нóсять (слýжать) нóги *див.* ногá (32)
служи́ти
◊ Бýти (служи́ти) на побі́гéньках (на побі́гáнках) *див.* бýти (77)

СЛУХ
слýху
◊ Не вíрити / не повíрити [своі́м (влáсним)] вýхам ([своéму (влáсному)] слýху) *див.* вíрити (3)
СЛЬОЗÁ
сліз
◊ Захóдитися / зайти́ся плáчéм (ридáнням, сльозáми, від плáчу, від ридáння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захóдитися[2] (5)
◊ Насисáтися / нассáтися крóві (пóту, сліз) *див.* насисáтися (1)
слізьми́
Души́тися (дави́тися) слізьми́ (сльозáми, плáчéм, від плáчý *і т. ін.*) *див.* души́тися (1)
Захлинáтися / захлинýтися плáчéм (від плáчý, слізьми́, сльозáми *і т. ін.*) *див.* захлинáтися (1)
◊ Плáкати (ридáти) / заплáкати (заридáти) гірки́ми (дрібни́ми, кривáвими *і т. ін.*) слізьми́ (сльозáми) <Слі́зно плáкати (ридáти)> *див.* плáкати (1)
◊ Покропи́ти крóв'ю (пóтом, слізьми́ *і т. ін.*) *див.* покропи́ти
◊ Покрóплений крóв'ю (пóтом, слізьми́ *і т. ін.*) *див.* покрóплений
сльозá
◊ Сльозá сльозý побивáє *див.* сльозá
сльозáми
Души́тися (дави́тися) слізьми́ (сльозáми, плáчéм, від плáчý *і т. ін.*) *див.* души́тися (1)
Захлинáтися / захлинýтися плáчéм (від плáчý, слізьми́, сльозáми *і т. ін.*) *див.* захлинáтися (1)
◊ Захóдитися / зайти́ся плáчéм (ридáнням, сльозáми, від плáчу, від ридáння, від сліз *і т. ін.*) *див.* захóдитися[2] (5)
◊ Плáкати (ридáти) / заплáкати (заридáти) гірки́ми (дрібни́ми, кривáвими *і т. ін.*) слізьми́ (сльозáми) <Слі́зно плáкати (ридáти)> *див.* плáкати (1)
сльóзи
Повиливáти сльóзи *див.* повиливáти (1)
сльозý
◊ Сльозá сльозý побивáє *див.* сльозá
СМÁЖЕНИЙ
смáженим
◊ [В повíтрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.*) *див.* пáхнути (1)
СМÁЛЕНИЙ
смáленим
◊ [В повíтрі] пáхне / запáхло смáленим [вóвком] (смáженим, гірчи́цею *і т. ін.*) *див.* пáхнути (1)
смáленого
◊ Плести́ (прáвити) сухóго (смáленого) дýба *див.* плести́ (7)
СМÉРТНИЙ
смéртний
◊ Погáний (погáна), як смéртний гріх *див.* погáний (3)
смéртної
◊ Під стрáхом смéрті (покарáння, [смéртної] кáри *і т. ін.*) *див.* страх[1]
СМЕРТЬ
смéрти
◊ Пожи́ти смéрті (смéрти) *див.* поживáти[2] (1)

смéрті

◊ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) смéрті в óчі (у вíчі) ***див.*** диви́тися (12)

◊ Іти́ / піти́ назу́стріч смéрті ***див.*** іти́ (96)

◊ Не забу́ти довíку (повíк, до моги́ли, до смéрті *і т. ін.*) ***див.*** забувáти (6)

◊ Під стрáхом смéрті (покарáння, [смéртної] кáри *і т. ін.*) ***див.*** страх[1]

◊ Пожи́ти смéрті (смéрти) ***див.*** поживáти[2] (1)

смерть

Зблíднути (побíліти, поблíднути) як полотнó (крéйда, смерть, стінá *і т. ін.*) ***див.*** зблíднути (1)

◊ Іти́ / піти́ на смерть ***див.*** іти́ (109)

Покáраний на смерть ***див.*** покáраний (1)

Покарáти на смерть ***див.*** покарáти (1)

◊ Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в óчі ***див.*** смерть

◊ Смерть [з косóю] за плечи́ма <Смерть трясé / потряслá косóю> ***див.*** смерть

СМІТНИ́К

смітни́к

◊ Повикидáти на смітни́к ***див.*** повикидáти (1)

СМІХ

сміх

◊ Брáти (піднімáти, здіймáти) / взя́ти (підня́ти, здійня́ти) на глум (на глу́зи, на глуз, на сміх, на кпи́ни, на кпин, *діал.* на кпи) ***див.*** брáти (128)

◊ Побирáти на сміх ***див.*** побирáти (1)

◊ Подáти себé на сміх ***див.*** подавáти[1] (18)

смíхом

◊ Подави́тися смíхом (кáшлем, кри́ком *і т. ін.*) ***див.*** подави́тися (2)

◊ Позаливáтися смíхом (рéготом) ***див.*** позаливáтися (1)

СМІ́ШКИ

смíшки

◊ Смíшки (підсмíшки, хáхи) стрóїти ***див.*** стрóїти[1]

СМОКТÁТИ

смоктáти

◊ Пи́ти (смоктáти, ссáти *і т. ін.*) / попи́ти (посмоктáти) кров (крóві, піт, пóту) ***див.*** пи́ти (10)

СНІГ

сніг

◊ Кури́ться ку́рява (пісóк, сніг *і т. ін.*) ***див.*** ку́рява (2)

◊ Як торíшній (позáторíшній) сніг ***див.*** сніг

СНІГОВИ́Й

сніговá

△ Фузаріóзна (сніговá) плíснява ***див.*** плíснява (1)

СНІ́ДАННЯ

снíдання

Сóнце [булó] у (в, під) снíдання <Сóнце (сóнечко) підби́лося (підійшлó, підня́лóся *і т. ін.*) на снíдання (на снідáнок)> ***див.*** сóнце

СНІДÁНОК

снідáнок

Сóнце [булó] у (в, під) снíдання <Сóнце (сóнечко) підби́лося (підійшлó, підня́лóся *і т. ін.*) на снíдання (на снідáнок)> ***див.*** сóнце

СНУВÁТИ

снувáти

◊ Плести́ (снувáти, сплітáти *і т. ін.*) павути́ння (павути́ну) ***див.*** плести́ (9)

СОБÁКА

собáка

◊ Як поби́тий (поби́та) собáка <Як поби́тий пес> ***див.*** собáка

собáками

◊ [І] з собáками не піймáти (не спіймáти) ***див.*** піймáти (1)

◊ Собáками (псом) підши́тий (підби́тий) ***див.*** підши́тий (3)

собáці

◊ [Піти́] коби́лі (псу, собáці *і т. ін.*) під хвіст ***див.*** піти́ (24)

СÓВАТИ

сóвати

◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*) пересувáти (пересóвувати, су́нути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.*) нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.*)] плéнтати (переступáти, су́нути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (воруши́ти, волокти́ *і т. ін.*)> ***див.*** пересувáти (1)

СÓВІСТЬ

сóвісті

◊ Іти́ / піти́ прóти влáсного (свогó) сумлíння (прóти влáсної (своéї) сóвісті) ***див.*** іти́ (115)

сóвістю

◊ Іти́ / піти́ на компромíс із влáсним сумлíнням (влáсною сóвістю) ***див.*** іти́ (97)

СОКИ́РА

соки́ра

◊ Плáвати, як соки́ра ***див.*** плáвати (3)

соки́ру

◊ Піднімáти (підіймáти, здіймáти, піднóсити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) збрóю (меч, соки́ру *і т. ін.*) ***див.*** піднімáти (6)

◊ Підставля́ти / підстáвити [свою́] гóлову (себé) [під обу́х, під соки́ру] ***див.*** підставля́ти (5)

СÓКІЛ[1]

сóкіл

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) підстрéлений (підстрíлений) сóкіл (птах) ***див.*** сóкіл[1]

СОЛДÁТ

солдáти

Іти́ / піти́ в солдáти ***див.*** іти́ (23)

СОЛÓНИЙ

солóний

◊ Ли́ти (проливáти) / проли́ти [кривáвий (солóний, сьóмий *і т. ін.*)] піт ***див.*** ли́ти (7)

СОН[1]

сон

◊ Відійти́ (піти́) / відхóдити у вíчність (у довíчний сон) ***див.*** відхóдити (8)

◊ Сон хи́лить (клóнить, змóрює *і т. ін.*) / змори́в (зломи́в, поборóв *і т. ін.*) ***див.*** сон[1]

СÓНЕЧКО

сóнечко

Сóнце [булó] у (в, під) снíдання <Сóнце (сóнечко) підби́лося (підійшлó, підня́лóся *і т. ін.*) на снíдання (на снідáнок)> ***див.*** сóнце

СÓНЦЕ

сóнце

Сóнце [булó] у (в, під) снíдання <Сóнце (сóнечко) підби́лося (підійшлó, підня́лóся *і т. ін.*) на снíдання (на снідáнок)> ***див.*** сóнце

Сóнце під обíд [підійшлó (підпливлó, підби́лося *і т. ін.*)] ***див.*** сóнце

сóнця

◊ Пóки (дóки) [й] свíту (*заст.* свíта) [й (та)] сóнця ***див.*** світ[1]

СÓНЯЧНИЙ

сóнячні

Брáти (приймáти) / прийня́ти сóнячні (повíтряні) вáнни ***див.*** брáти (47)

△ Сóнячні пля́ми ***див.*** пля́ма (4)

СÓРОМ

сóрому

◊ Не знáти, куди́ дівáти / дíти (подíти) óчі [від сóрому] ***див.*** знáти (34)

СПАД[1]

спад

◊ Іти́ (звертáти) / піти́ (зверну́ти) на спад (*рíдко* на спáдок) ***див.*** іти́ (64)

СПÁДИСТИЙ

спáдисті

Спáдисті плéчі ***див.*** плечé (2)

СПАДКÓВІСТЬ

спадкóвість

△ Позая́дерна (цитоплазмати́чна) спадкóвість ***див.*** спадкóвість

СПÁДОК[1]

спáдок

◊ Іти́ (звертáти) / піти́ (зверну́ти) на спад (*рíдко* на спáдок) ***див.*** іти́ (64)

СПÁСТИ[1]

спáла

◊ [Мрíйна] поволóка спáла з очéй ***див.*** поволóка[2] (1)

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) пря́мо (прóсто) горá з плечéй (з пліч) звали́лася (спáла, впáла, зсу́нулася, зійшлá *і т. ін.*) / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.*) ***див.*** горá (3)

СПÁТИ

спáти

◊ Лáври не даю́ть спáти (спóкóю, покóю *і т. ін.*) ***див.*** лавр (2)

◊ Спáти повáлом (в повáл) ***див.*** спáти

СПАШ

спаш

У спаш ускóчити (забрести́, подáтися *і т. ін.*) ***див.*** вскáкувати (1)

СПÉРТИ

спéрло

◊ [Аж] забивáє (спирáє, захóплює, запирáє *і т. ін.*) заби́ло (спéрло, захопи́ло, запéрло *і т. ін.*) [у гру́дях] ди́хання (пóдих, вíддих *і т. ін.*) ***див.*** забивáти (4)

СПÉРТИСЯ

спéртися

◊ Спирáтися / спéртися на плечé ***див.*** спирáтися

СПИ́НА

спи́нами

◊ Відси́джуватися / відсидíтися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) ***див.*** відси́джуватися (2)

◊ Поверну́тися / *рíдко* повертáтися спи́ною (спи́нами, плечи́ма *і т. ін.*) ***див.*** повертáтися[1] (5)

спи́ні

◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)

◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (6)

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Виї́жджа́ти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на плеча́х *чиїх, кого) див.* виї́жджа́ти (2)

◊ Гла́дити / погла́дити по спи́ні *див.* гла́дити (4)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шкі́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.) див.* поде́рти (1)

спи́ною

◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Відси́джуватися / відси́дітися за спи́ною (за спи́нами, за плечи́ма) *див.* відси́джуватися (2)

◊ Залиша́тися (лиша́тися) / залиши́тися (лиши́тися) за спи́ною (поза́ду) *див.* залиша́тися (6)

◊ За плечи́ма (за спи́ною) не носи́ти <Не за собо́ю носи́ти> *див.* носи́ти (2)

◊ Зостава́тися / зоста́тися за спи́ною (поза́ду *і т. ін.) див.* зостава́тися (3)

◊ Ма́ти за плечи́ма (за спи́ною) *див.* ма́ти[2] (58)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

◊ Підпира́ти / підпе́рти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.) див.* підпира́ти (3)

◊ Поверну́тися / *рі́дко* поверта́тися спи́ною (спи́нами, плечи́ма *і т. ін.) див.* поверта́тися[1] (5)

спи́ну

◊ Грі́ти / погрі́ти [лома́кою, ки́єм *і т. ін.*] спи́ну (пле́чі, ре́бра *і т. ін.) див.* грі́ти (4)

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.) див.* поде́рти (1)

◊ Погну́ти спи́ну *див.* погну́ти (1)

◊ Пока́зувати / показа́ти спи́ну (поти́лицю) *див.* пока́зувати (23)

◊ Почеса́ти спи́ну (ре́бра, пле́чі *і т. ін.) див.* почеса́ти

СПИНА́ТИСЯ

спина́тися

На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.) див.* става́ти

Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.)* / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.)* на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.) див.* спина́тися

СПИНИ́ТИ

спини́ти

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)

◊ Зупини́ти (спини́ти, поверну́ти наза́д) ко́лесо істо́рії *див.* зупиня́ти (4)

СПИНИ́ТИСЯ

спини́вся

◊ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)

спини́тися

Спиня́тися / спини́тися по́глядом *див.* спиня́тися

СПИНЯ́ТИ

спиня́ти

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)

СПИНЯ́ТИСЯ

спиня́ється

◊ Затри́мується (зупиня́ється, спиня́ється) / затри́мався (зупини́вся, спини́вся) по́гляд *див.* по́гляд (9)

спиня́тися

Спиня́тися / спини́тися по́глядом *див.* спиня́тися

СПИРА́ТИ

спира́є

◊ [Аж] забива́є (спира́є, захо́плює, запира́є *і т. ін.)* заби́ло (спе́рло, захопи́ло, запе́рло *і т. ін.)* [у гру́дях] ди́хання (по́дих, ві́ддих *і т. ін.) див.* забива́ти (4)

СПИРА́ТИСЯ

спира́тися

◊ Спира́тися / спе́ртися на плече́ *див.* спира́тися

СПІВ

спів

◊ Лебеди́на пі́сня <Лебеди́ний спів> *див.* пі́сня (9)

спі́вом

◊ Захо́дитися / зайти́ся пі́снею (спі́вом) *див.* захо́дитися[2] (4)

СПІВА́НКА

співа́нка

△ Колиско́ва пі́сня (пі́сенька, співа́нка) *див.* пі́сня (1)

СПІВА́ТИ

співа́ти

◊ Співа́ти пі́сеньку *(рі́дше* пі́сню) *див.* співа́ти

◊ Співа́ти стару́ пі́сню (пі́сеньку) *див.* співа́ти

СПІВА́ТИСЯ

співа́ється

У пі́сні (пі́сня́х) співа́ється (співа́лося) *див.* співа́тися

співа́лося

У пі́сні (пі́сня́х) співа́ється (співа́лося) *див.* співа́тися

СПІДЛО́БА

спідло́ба

◊ Диви́тися (зи́ркати, позира́ти *і т. ін.)* спідло́ба *див.* диви́тися (14)

СПІ́ЙМАНИЙ

спі́йманий

◊ Упі́йманий (пі́йманий, спі́йманий *і т. ін.)* на гаря́чому (на шко́ді) *див.* упі́йманий

СПІЙМА́ТИ

спійма́єш

◊ [І] в ло́жці [води́] не спійма́єш (не пійма́єш) *див.* спійма́ти

спійма́ти

◊ Впійма́ти (пійма́ти, спійма́ти, злови́ти, засту́кати *і т. ін.)* / лови́ти на гаря́чому *див.* упійма́ти

◊ [І] з соба́ками не пійма́ти (не спійма́ти) *див.* пійма́ти (1)

◊ Лови́ти (бра́ти) / злови́ти (взя́ти, пійма́ти, спійма́ти *і т. ін.)* на гачо́к *див.* лови́ти (2)

◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рі́дше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти) / лови́ти на слизько́му *див.* пійма́ти (3)

◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.) див.* пійма́ти (6)

◊ Пійма́ти (спійма́ти) на ву́хо (ву́хом) *див.* пійма́ти (2)

◊ Пійма́ти (спійма́ти) сини́цю в ру́ку *див.* пійма́ти (5)

СПІЙМА́ТИСЯ

спійма́тися

◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.)* на гаря́чому *див.* упійма́тися

СПІ́ЛКА

спі́лки

◊ Іти́ / піти́ до спі́лки *див.* іти́ (85)

СПІТКА́ТИСЯ

спітка́тися

Спітка́тися з по́глядом *див.* спітка́тися

СПІ́ШНИЙ

спі́шне

Спі́шне повідо́млення *див.* повідо́млення (1)

СПЛАТИ́ТИ

сплати́ти

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

СПЛА́ЧУВАТИ

спла́чувати

◊ Відпла́чувати (віддава́ти, відя́чувати, плати́ти, спла́чувати *і т. ін.)* / відплати́ти (відда́ти, відя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.)* сто́рицею *див.* відпла́чувати (1)

СПЛЕ́ТЕННЯ

сплЕ́тення

△ Плечове́ спле́тення (сплеті́ння) *див.* спле́тення

СПЛЕТІ́ННЯ

сплеті́ння

△ Плечове́ спле́тення (сплеті́ння) *див.* спле́тення

СПЛІТА́ТИ

спліта́ти

◊ Плести́ (снува́ти, спліта́ти *і т. ін.)* павути́ння (павути́ну) *див.* плести́ (9)

СПЛУ́ТАТИ
сплу́тати
◊ Переплу́тувати (плу́тати) / переплу́тати (сплу́тати) грі́шне з пра́ведним (пра́ведне з грі́шним) *див.* переплу́тувати (2)
◊ Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [свої́] сліди́ *див.* плу́тати (1)
◊ Плу́тати (переплу́тувати) / сплу́тати (переплу́тати, зміша́ти) [всі] ка́рти *див.* плу́тати (2)
СПЛУ́ТУВАТИ
сплу́тувати
◊ Плу́тати (заплу́тувати, сплу́тувати) / заплу́тати (сплу́тати) [свої́] сліди́ *див.* плу́тати (1)
СПОВІ́ЛЬНЕНИЙ
спові́льнена
△ Помі́рна (повзу́ча, спові́льнена) інфля́ція *див.* інфля́ція (4)
СПО́ГАД
спо́гадами
Перено́ситися (поверта́тися) / перенести́ся (поверну́тися) ду́мкою (думка́ми, у думка́х, спо́гадами *і т. ін.)* *див.* перено́ситися (1)
спо́гади
Думки́ (ду́ми, спо́гади *і т. ін.)* поверта́ються / поверну́лися *див.* ду́мка (2)
СПОДІВА́ТИСЯ
сподіва́тися
◊ Жда́ти (чека́ти, вигляда́ти, сподіва́тися) з мо́ря пого́ди *див.* жда́ти (2)
СПО́КІЙ
спо́кій
◊ Ві́чний спо́кій (по́кій, упокі́й) *див.* спо́кій
◊ Дава́ти / да́ти собі́ спо́кій *(заст.* по́кій) *див.* дава́ти (100)
◊ Дава́ти / да́ти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спо́кій (по́кій)) *див.* дава́ти (106)
◊ Іти́ (відхо́дити) / піти́ (віді́йти) на спо́кій (на спочи́нок) *див.* іти́ (61)
спо́кою
◊ Ла́ври не даю́ть спа́ти (спо́кою, поко́ю *і т. ін.)* *див.* лавр (2)
◊ Не дава́ти / не да́ти спо́кою (поко́ю, супоко́ю *і т. ін.)* *див.* дава́ти (182)
Не зна́ти (не ма́ти, не дава́ти собі) спо́кою (поко́ю, супоко́ю) *див.* зна́ти (4)
СПОЛУ́ЧЕННЯ
сполу́чення
Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)
СПОПЕЛЯ́ЮЧИЙ
спопеля́ючий
◊ Спопеля́ючий по́гляд *див.* по́гляд (13)
СПО́СІБ
спо́собу
△ Підря́дне ре́чення спо́собу дії́ *див.* ре́чення
СПОЧИВА́ТИ
спочива́є
◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)
спочива́ти
◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)
СПОЧИ́ВОК
спочи́вок
Іти́ / піти́ на спочи́нок (на спочи́вок) *див.* іти́ (27)
СПОЧИ́НОК
спочи́нок
◊ Іти́ (відхо́дити) / піти́ (віді́йти) на спо́кій (на спочи́нок) *див.* іти́ (61)
Іти́ / піти́ на спочи́нок (на спочи́вок) *див.* іти́ (27)
СПРА́ВА[1]
спра́ва
Пога́на спра́ва <Пога́ні спра́ви> *див.* спра́ва[1]
спра́вах
△ Пові́рений у спра́вах *див.* пові́рений (1)
спра́ви
Пога́на спра́ва <Пога́ні спра́ви> *див.* спра́ва[1]
спра́вою
Поверта́ти / поверну́ти спра́ву (спра́вою) *див.* поверта́ти[1] (4)
спра́ву
Поверта́ти / поверну́ти спра́ву (спра́вою) *див.* поверта́ти[1] (4)
СПРА́ВЖНІЙ
спра́вжнє
◊ Пока́зувати (відкрива́ти) / показа́ти (відкри́ти) спра́вжнє (ді́йсне) обли́ччя *див.* пока́зувати (14)
СПРАВЛЯ́ТИ
справля́ти
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити,точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні *(рі́дше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2]
◊ Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки) *див.* точи́ти[1]
СПРИЙМА́ТИ
сприйма́ти
◊ Сприйма́ти *(рі́дко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рі́дко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рі́дше* навспра́вжки, *рі́дко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
СПРИЙНЯ́ТИ
сприйня́ти
◊ Сприйма́ти *(рі́дко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рі́дко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рі́дше* навспра́вжки, *рі́дко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
СПУСКА́ТИ
спуска́ти
◊ На пожа́р спуска́ти *див.* спуска́ти
◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.)* очей (по́гляду) *див.* зво́дити (23)
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
СПУСКА́ТИСЯ
спуска́тися
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спуска́тися
СПУСТИ́ТИ
спусти́ти
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
СПУСТИ́ТИСЯ
спусти́тися
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спуска́тися
СП'ЯСТИ́СЯ
сп'ясти́ся
Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.)* / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.)* на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.)* *див.* спина́тися
ССА́ТИ
сса́ти
◊ Пи́ти (смокта́ти, сса́ти *і т. ін.)* / попи́ти (посмокта́ти) кров (кро́ві, піт, по́ту) *див.* пи́ти (10)
СТАВА́ТИ
става́ти
◊ Іти́ / піти́ з ху́рою <Става́ти / ста́ти під ху́ру> *див.* іти́ (87)
◊ Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Става́ти / ста́ти пе́ред судо́м (на суд)> *див.* іти́ (112)
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
Іти́ (става́ти) / піти́ (ста́ти) до шлю́бу *див.* іти́ (36)
На носки́ (на па́льці, навшпи́ньки) става́ти (спина́тися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.)* *див.* става́ти
◊ Поверта́тися (оберта́тися, става́ти) / поверну́тися (оберну́тися, ста́ти) обли́ччям (лице́м) *див.* поверта́тися[1] (6)
Спина́тися (става́ти, підніма́тися *і т. ін.)* / сп'ясти́ся (зіп'ясти́ся, зіпну́тися *і т. ін.)* на ні́жки (ноженя́та, ноженя́тка *і т. ін.)* *див.* спина́тися
◊ Става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* / ста́ти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* [на] ди́бки *(рі́дко* [на] диби́) <Става́ти / ста́ти ста́вма> *див.* става́ти
○ Става́ти (підніма́тися) / ста́ти (підня́тися) на за́хист *див.* става́ти
◊ Става́ти / ста́ти в по́зу (в пози́цію) *див.* става́ти
◊ Ста́ти (вста́ти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.)* / става́ти (зво́дитися, підніма́тися *і т. ін.)* на [свої́ (вла́сні, рі́вні)] но́ги *див.* става́ти
Ста́ти / става́ти на платфо́рму *див.* става́ти
◊ Стоя́ти (става́ти) / ста́ти клубко́м в го́рлі <Підступа́ти / підступи́ти клубко́м до го́рла> *див.* стоя́ти
стає́
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) підніма́ється (піді́ймається, встає́, стає́, лі́зе *і т. ін.)* / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.)* [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.)*] *див.* воло́сся (1)
◊ Стає́ / ста́не на пого́ді (пого́ду) *див.* става́ти
СТА́ВИТИ
ста́вити
◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)
◊ Ста́вити (підніма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / поста́вити (підня́ти, піднести́ *і т. ін.)* пла́нку *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на пе́рше мі́сце (на пе́рший план) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити підні́жку *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити платі́вку (пласти́нку) *див.* ста́вити
Ста́вити / поста́вити [свій] пі́дпис *див.* ста́вити
СТА́ВКА
ста́вка
◊ Ка́рта (ста́вка) би́та / поби́та *див.* ка́рта (12)

СТÁВМА
стáвма
◊ Ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) / стáти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) [на] ди́бки (*рідко* [на] ди́би) <Ставáти / стáти стáвма> *див.* ставáти
СТАН[3]
стан
△ Податни́й стан *див.* стан[3]
стáні
◊ У повáжному стáні *див.* стан[3]
СТАНДÁРТ
стандáрти
△ Подві́йні стандáрти <Подві́йна морáль> *див.* стандáрт
СТÁРЕЦЬ
стáрцем
◊ Піти́ в старці́ (старця́ми, стáрцем) [по сві́ту (в світи́)] *див.* піти́ (21)
старці́
◊ Піти́ в старці́ (старця́ми, стáрцем) [по сві́ту (в світи́)] *див.* піти́ (21)
старця́ми
◊ Піти́ в старці́ (старця́ми, стáрцем) [по сві́ту (в світи́)] *див.* піти́ (21)
СТАРИ́Й
старá
◊ Старá пі́сня (пі́сенька) *див.* пі́сня (10)
старé
Повертáти / поверну́ти на старé *див.* повертáти[1] (3)
старóго
Повертáтися / поверну́тися до старóго *див.* повертáтися[1] (2)
стару́
◊ Співáти стару́ пі́сню (пі́сеньку) *див.* співáти
СТÁТИ
стáне
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає, стає, лíзе *і т. ін.*) / підні́меться (встáне, стáне, полі́зе *і т. ін.*) [вгóру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
◊ Пóки стáне *див.* пóки (3)
◊ Стає / стáне на погóді (погóду) *див.* ставáти
стáти
◊ Іти́ / піти́ з ху́рою <Ставáти / стáти під ху́ру> *див.* іти́ (87)
◊ Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Ставáти / стáти пéред судóм (на суд)> *див.* іти́ (112)
◊ Іти́ (ставáти, виступáти *і т. ін.*) / піти́ (стáти, ви́ступити *і т. ін.*) на прю *див.* іти́ (133)
Іти́ (ставáти) / піти́ (стáти) до шлю́бу *див.* іти́ (36)
На носки́ (на пáльці, навшпи́ньки) ставáти (спинáтися, піднімáтися *і т. ін.*) / стáти (зіп'ясти́ся, підня́тися *і т. ін.*) *див.* ставáти
Обертáтися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, стáти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* обертáтися (4)
◊ Повертáтися (обертáтися, ставáти) / поверну́тися (оберну́тися, стáти) обли́ччям (лицéм) *див.* повертáтися[1] (6)
◊ Ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) / стáти (звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) [на] ди́бки (*рідко* [на] ди́би) <Ставáти / стáти стáвма> *див.* ставáти
○ Ставáти (піднімáтися) / стáти (підня́тися) на зáхист *див.* ставáти
◊ Ставáти / стáти в пóзу (в пози́цію) *див.* ставáти
◊ Стáти (встáти, звести́ся, підня́тися *і т. ін.*) / ставáти (звóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) на [свої́ (влáсні, рі́вні)] нóги *див.* ставáти
Стáти / ставáти на платфóрму *див.* ставáти
◊ Стоя́ти (ставáти) / стáти клубкóм в гóрлі <Підступáти / підступи́ти клубкóм до гóрла> *див.* стоя́ти
◊ У подóбі стáти *див.* ставáти
СТВÉРДЖЕННЯ
ствéрдження
○ На підтвéрдження (потвéрдження, ствéрдження) *див.* підтвéрдження (1)
СТÉЖИТИ
стéжити
Стéжити (постéжити) очи́ма (пóглядом) *див.* стéжити
СТÉЖКА
стежкáми
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ вторóваними (протóптаними) стежкáми <Піти́ протéртою стéжкою> *див.* іти́ (137)
◊ Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежкáх (рі́зними стежкáми) *див.* ходи́ти
стежкáх
◊ Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежкáх (рі́зними стежкáми) *див.* ходи́ти
стежки́
◊ Стежки́ позаростáли *див.* стéжка
стéжкою
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ вторóваними (протóптаними) стежкáми <Піти́ протéртою стéжкою> *див.* іти́ (137)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) стéжкою *див.* іти́ (139)
◊ Піти́ / іти́ стéжкою *див.* піти́ (23)
СТÉЛЯ
стéлю
◊ Підпирáти [плечи́ма (головóю)] стéлю *див.* підпирáти (2)
СТÉПІНЬ
стéпеня
△ Покáзник стéпеня *див.* покáзник (3)
СТИКÁТИСЯ
стикáтися
Стикáтися / зіткну́тися пóглядом (очи́ма) *див.* стикáтися
СТИСКÁТИ
стискáти
Стискáти (сти́скувати) / сти́снути плечи́ма *див.* стискáти
СТИ́СКУВАТИ
сти́скувати
Стискáти (сти́скувати) / сти́снути плечи́ма *див.* стискáти
СТИ́СНУТИ
сти́снути
Стискáти (сти́скувати) / сти́снути плечи́ма *див.* стискáти
СТИ́ЧНИЙ
сти́чні
△ Сти́чні повéрхні *див.* повéрхня (4)
СТІЛ[1]
стіл
◊ Під стіл (під столóм) пі́шки ходи́ти (бі́гати) *див.* ходи́ти
Подавáти / подáти на стіл *див.* подавáти[1] (4)
столá
Вставáти (підвóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) / встáти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за стóлу (столá) *див.* уставáти
столóм
◊ Під стіл (під столóм) пі́шки ходи́ти (бі́гати) *див.* ходи́ти
стóлу
Вставáти (підвóдитися, піднімáтися *і т. ін.*) / встáти (підвести́ся, підня́тися *і т. ін.*) з-за стóлу (столá) *див.* уставáти
СТІЛÉЦЬ
стілéць
◊ Підставля́ти / підстáвити стілéць (стільця́, сті́льчика) *див.* підставля́ти (6)
стільця́
◊ Підставля́ти / підстáвити стілéць (стільця́, сті́льчика) *див.* підставля́ти (6)
СТІ́ЛЬЧИК
сті́льчика
◊ Підставля́ти / підстáвити стілéць (стільця́, сті́льчика) *див.* підставля́ти (6)
СТІНÁ
стінá
Зблі́днути (побілі́ти, поблі́днути) як полотнó (крéйда, смерть, стінá *і т. ін.*) *див.* зблі́днути (1)
сті́ни
◊ Підпирáти / підпéрти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.*) *див.* підпирáти (3)
стінóю
Стінóю стоя́ти (йти, прохóдити *і т. ін.*) / стáти (піти́, пройти́ *і т. ін.*) *див.* стоя́ти
СТÓВБУР
стóвбур
△ Піти́ в стóвбур *див.* піти́ (11)
СТОВП
стовп
◊ Здіймáтися (вставáти, піднімáтися *і т. ін.*) здійня́тися (встáти, підня́тися *і т. ін.*) стовпóм (стовпáми, як (мов, ні́би *і т. ін.*) стовп) *див.* здіймáтися (2)
стовпá
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) прику́тий (прибитий) до ганéбного стовпá (на позóрищі) *див.* прику́тий
стовпáми
◊ Здіймáтися (вставáти, піднімáтися *і т. ін.*) здійня́тися (встáти, підня́тися *і т. ін.*) стовпóм (стовпáми, як (мов, ні́би *і т. ін.*) стовп) *див.* здіймáтися (2)
стовпи́
◊ Підпирáти / підпéрти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.*) *див.* підпирáти (3)
стовпóм
◊ Здіймáтися (вставáти, піднімáтися *і т. ін.*) здійня́тися (встáти, підня́тися *і т. ін.*) стовпóм (стовпáми, як (мов, ні́би *і т. ін.*) стовп) *див.* здіймáтися (2)
СТОПÁ[1]
стопá
△ Плóска стопá *див.* стопá[1]
СТОПТÁТИ
стоптáти
◊ Стоптáти багáто (не однý пáру, сім пар *і т. ін.*) підошóв (підмéток, чóбіт *і т. ін.*) *див.* стóптувати
СТОРИ́ЦЕЮ
стори́цею
◊ Відплáчувати (віддавáти, відды́чувати, плати́ти, сплáчувати *і т. ін.*) / відплати́ти (віддáти, віддя́чити, заплати́ти, сплати́ти *і т. ін.*) стори́цею *див.* відплáчувати (1)

СТОРЧ
сторч
◊ [Аж] воло́сся (во́лос, чуб) піднімáється (підіймáється, встає, стає, лíзе *і т. ін.*) / підні́меться (вста́не, ста́не, полі́зе *і т. ін.*) [вго́ру (догори́, ди́бом, ду́бом, сторч *і т. ін.*)] *див.* воло́сся (1)
СТОЧИ́ТИ[3]
сточи́ти
◊ Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки) *див.* точи́ти[1]
СТОЯ́ТИ
стоя́ло
◊ На пого́ді стоя́ло *див.* стоя́ти
стоя́ти
Оберта́тися (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.*) / оберну́тися (сі́сти, ста́ти *і т. ін.*) плечи́ма *див.* оберта́тися (4)
Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися) *див.* стоя́ти
Сті́ною стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.*) / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.*) *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на передови́х пози́ціях *див.* стоя́ти
Стоя́ти на платфо́рмі *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на пози́ції *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на позо́рищі *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти (става́ти) / ста́ти клубко́м в го́рлі <Підступа́ти / підступи́ти клубко́м до го́рла> *див.* стоя́ти
СТОЯ́ЧИЙ
стоя́чого
◊ З-під стоя́чого підо́шву ви́поре *див.* ви́порювати (1)
СТРА́ТА
стра́ту
Іти́ / піти́ на стра́ту *див.* іти́ (28)
СТРА́ТИТИ
стра́тити
◊ Стра́тити (загуби́ти) віно́к <Позбу́тися вінка́> *див.* стра́чувати
СТРА́УСОВИЙ
стра́усова
◊ Стра́усова поведі́нка *див.* поведі́нка (3)
СТРАХ[1]
стра́хом
◊ Під стра́хом сме́рті (покара́ння, [сме́ртної] ка́ри *і т. ін.*) *див.* страх[1]
СТРАХОВИ́Й
страхова́
△ Страхова́ пла́та <Страхови́й вне́сок (плате́ж)> *див.* пла́та[1] (6)
страхови́й
△ Страхова́ пла́та <Страхови́й вне́сок (плате́ж)> *див.* пла́та[1] (6)
СТРА́ШНО
стра́шно
Не (стра́шно) підступи́тися *див.* підступа́тися (1)
СТРЕ́ЛЬНУТИ
стре́льнути
◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти
СТРЕМЕ́НО
стреме́на
◊ Хапа́ти (хапа́тися) за по́ли (за плащ, за стреме́на *і т. ін.*) *див.* хапа́ти[1]
СТРИБА́ТИ
стриба́ти
◊ Стриба́ти че́рез пліт *див.* стриба́ти
стриба́ють
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.*)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
СТРИГНУ́ТИ
стригну́ти
◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти
СТРИ́ГТИ
стри́гти
◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти
СТРИМ
стрим
Да́ти / пода́ти стрим *див.* дава́ти (29)
СТРИ́МАТИ
стри́мати
Стри́мувати / стри́мати по́дих *див.* стри́мувати
СТРИ́МУВАТИ
стри́мувати
Стри́мувати / стри́мати по́дих *див.* стри́мувати
СТРІЛА́
стрі́ли
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти
СТРІ́ЛКА
стрі́лку
△ Іти́ (вихо́дити) / піти́ (ви́йти) в стрі́лку (в тру́бку) *див.* іти́ (47)
СТРІЛЯ́ТИ
стріля́ти
◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти
СТРІ́НУТИ
стрі́нути
◊ Стріча́ти / стрі́нути (стрі́ти) по́глядом (по́гляд) *див.* стріча́ти
СТРІ́НУТИСЯ
стрі́нутися
◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися
СТРІ́ТИ
стрі́ти
◊ Стріча́ти / стрі́нути (стрі́ти) по́глядом (по́гляд) *див.* стріча́ти
СТРІ́ТИСЯ
стрі́лися
◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)
стрі́тися
◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися
СТРІЧА́ТИ
стріча́ти
◊ Стріча́ти / стрі́нути (стрі́ти) по́глядом (по́гляд) *див.* стріча́ти
СТРІЧА́ТИСЯ
стріча́тися
◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися
стріча́ються
◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)
СТРО́ЇТИ[1]
стро́їти
◊ Смі́шки (підсмі́шки, ха́хи) стро́їти *див.* стро́їти[1]
СТРУНА́
струну́
◊ Повитяга́тися в стру́нку (струну́) *див.* повитяга́тися (1)
СТРУ́НКА
стру́нку
◊ Повитяга́тися в стру́нку (струну́) *див.* повитяга́тися (1)
СТУЛИ́ТИ
стули́ти
◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зі́мкнути (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)
СТУЛЯ́ТИ
стуля́ти
◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зі́мкнути (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)
СТУПА́ТИ
ступа́ти
◊ Іти́ (ступа́ти) / піти́ (ступи́ти) у слід *див.* іти́ (135)
◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.*) / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.*) *див.* іти́ (155)
СТУПИ́ТИ[1]
ступи́ти
◊ Іти́ (ступа́ти) / піти́ (ступи́ти) у слід *див.* іти́ (135)
СТУ́ПІНЬ[1]
сту́пінь
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
СТЯГ
стяг
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) пра́пор (стяг, знаме́но *і т. ін.*) *див.* підніма́ти (13)
СТЯГТИ́
стягти́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́,ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [туга́ше] *див.* затя́гувати (4)
СТЯ́ГУВАТИ
стя́гувати
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремі́нці, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [туга́ше] *див.* затя́гувати (4)
СУГЛО́Б
сугло́б
△ Плечови́й сугло́б *див.* сугло́б
СУД
суд
◊ Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Става́ти / ста́ти пе́ред судо́м (на суд)> *див.* іти́ (112)
Піти́ під суд *див.* піти́ (6)
Подава́ти / пода́ти до су́ду (в суд, на суд) *див.* подава́ти[1] (3)
Позива́ти в суд (до су́ду) *див.* позива́ти (1)
Позива́ти на суд *див.* позива́ти (2)
◊ По́ки суд та ді́ло *див.* суд
судо́м
◊ Іти́ / піти́ під суд (на суд) <Става́ти / ста́ти пе́ред судо́м (на суд)> *див.* іти́ (112)

сýду
Подавáти / подáти до сýду (в суд, на суд) *див.* подавáти[1] (3)
Позивáти в суд (до сýду) *див.* позивáти (1)
СУКÁТИ
сукáти
◊ Покáзувати / показáти кулáк <Сукáти кулаки́> *див.* покáзувати (16)
сýче
◊ З піскý мотýзки (мотýзку) сýчить (сýче) *див.* сукáти
сýчить
◊ З піскý мотýзки (мотýзку) сýчить (сýче) *див.* сукáти
СÝКНЯ
сýкня
Закри́те плáття <Закри́та сýкня> *див.* плáття (2)
СУМЛІ́ННЯ
сумлі́ння
◊ Іти́ / піти́ прóти влáсного (свогó) сумлі́ння (прóти влáсної (своéї) сóвісті) *див.* іти́ (115)
сумлі́нням
◊ Іти́ / піти́ на компромíс із влáсним сумлі́нням (влáсною сóвістю) *див.* іти́ (97)
СÝМНІВ
сýмнівам
Не підлягáти сýмніву (сýмнівам) *див.* підлягáти (1)
сýмніву
Не підлягáти сýмніву (сýмнівам) *див.* підлягáти (1)
СÝНУТИ
сýнути
◊ Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)* пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставля́ти, тягти́ *і т. ін.)* нóги <[Лéдве (ледь, наси́лу *і т. ін.)*] плéнтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (наси́лу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волокти́ *і т. ін.)*> *див.* пересувáти (1)
СÝНУТИСЯ
сýнеться
◊ Ґрунт (земля́) хитáється (повзé, сýнеться *і т. ін.)* під ногáми *чиїми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
СУПЕРÉЧКА
суперéчку
Вступáти (захóдити, вхóдити *і т. ін.)* / вступи́ти (зайти́, ввійти́ *і т. ін.)* у суперéчку (в свáрку) <Іти́ / піти́ на суперéчку (на свáрку)> <Захóдити / завести́ суперéчку (свáрку)> *див.* вступáти[1] (4)
СУПОКІ́Й
супокóю
◊ Не давáти / не дáти спокóю (покóю, супокóю *і т. ін.)* *див.* давáти (182)
Не знáти (не мáти, не давáти собі) спокóю (покóю, супокóю) *див.* знáти (4)
СУСІ́Д
сусі́дах
Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.)* по сусі́дах *див.* ходи́ти
СУСПІ́ЛЬСТВО
суспі́льства
Пóкидьки *(діал.* відпáдки) суспі́льства *див.* пóкидьок (1)
СУХИ́Й
сухé
Сухé ридáння <Сухи́й плач> *див.* ридáння
сухи́й
Сухé ридáння <Сухи́й плач> *див.* ридáння

△ Сухи́й плід *див.* плід (4)
сухóго
◊ Плести́ (прáвити) сухóго (смáленого) дýба *див.* плести́ (7)
СХИЛИ́ТИ
схили́ти
Схиля́ти / схили́ти гóлову на грýди (на плечé) *див.* схиля́ти
СХИЛЯ́ТИ
схиля́ти
Схиля́ти / схили́ти гóлову на грýди (на плечé) *див.* схиля́ти
СХОВÁТИ
сховáти
◊ Ховáти / сховáти óчі (пóгляд) *див.* ховáти[1]
СХÓДИТИ
схóдити
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схóдити (іти́, пускáтися) на пси *див.* схóдити
схóдить
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (прóсто) горá з плечéй (з пліч) звали́лася (спáла, впáла, зсýнулася, зійшлá *і т. ін.)* / звáлюється (пáдає, зсувáється, схóдить *і т. ін.)* *див.* горá (3)
СХОДИ́ТИ
сходи́ти
◊ Ходи́ти / піти́ (сходи́ти) налі́во *див.* ходи́ти
СХÓДИТИСЯ
схóдитися
Іти́ (схóдитися) / піти́ (зійти́ся) врукопáш (врукопáшну) *див.* іти́ (37)
СХОПИ́ТИСЯ
схопи́тися
◊ Зривáтися (схóплюватися, підхóплюватися *і т. ін.)* / зірвáтися (зметнýтися, схопи́тися *і т. ін.)* на рі́вні ([рі́вні] нóги) *див.* зривáтися (5)
СХÓПЛЮВАТИСЯ
схóплюватися
◊ Зривáтися (схóплюватися, підхóплюватися *і т. ін.)* / зірвáтися (зметнýтися, схопи́тися *і т. ін.)* на рі́вні ([рі́вні] нóги) *див.* зривáтися (5)
СХРЕСТИ́ТИ
схрести́ти
◊ Схрести́ти пóгляди *див.* схрéщувати
СХРЕСТИ́ТИСЯ
схрести́лися
◊ Óчі (пóгляди) схрести́лися / схрéщуються *див.* óко[1] (93)
СХРÉЩУВАТИСЯ
схрéщуються
◊ Óчі (пóгляди) схрести́лися / схрéщуються *див.* óко[1] (93)
СЯ[1]
цьóго
◊ До тóго (сьóго, цьóго) тóргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)
◊ Іти́ / піти́ з [цьóго (сьóго)] сві́ту *див.* іти́ (88)
СЯГÁТИ
сягáв
◊ Скі́льки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)
СЯГНÝТИ
сягнé
◊ Скі́льки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)

СЬÓМИЙ
сьóмий
◊ Виганя́ти / ви́гнати сім потíв (сьóмий піт) *див.* виганя́ти (1)
◊ Ли́ти (проливáти) / проли́ти [кривáвий (солóний, сьóмий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)
◊ Сім потíв (сьóмий піт) зійде *див.* схóдити
сьóмим
◊ Обливáтися (умивáтися, обмивáтися, ми́тися *і т. ін.)* / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.)* [кривáвим (гірки́м, сьóмим *і т. ін.)*] пóтом *див.* обливáтися (3)
сьóмого
◊ До сьóмого (деся́того, кривáвого *і т. ін.)* пóту *див.* піт (1)
СЬÓРБАТИ
сьóрбáти
Сьóрбáти (підсьóрбувати) / сьорбнýти (підсьорбнýти) нóсом *див.* сьóрбати
СЬОРБНÝТИ
сьорбнýти
Сьóрбати (підсьóрбувати) / сьорбнýти (підсьорбнýти) нóсом *див.* сьóрбати
Сьорбнýти повíтря *див.* сьорбнýти
ТА[1]
те
◊ Коли́ (як, якщó *і т. ін.)* [вже] на те пішлó (пішлóся) / ідé (ідéться) *див.* піти́ (15)
тим
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)
◊ Íншим (не тим, яки́м) ві́тром повíяло *див.* повíяти (1)
◊ Плати́ти / відплати́ти такóю (тіéю, тóю) [сáмою] монéтою <Плати́ти / відплати́ти тим сáмим> *див.* плати́ти (1)
ти́ми
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не ти́ми двери́ма) *див.* захóдити (5)
ті
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потрáпити *і т. ін.)* не в ті двéрі (не ти́ми двери́ма) *див.* захóдити (5)
тіéю
◊ Плати́ти / відплати́ти такóю (тіéю, тóю) [сáмою] монéтою <Плати́ти / відплати́ти тим сáмим> *див.* плати́ти (1)
тóго
◊ До тóго (сьóго, цьóго) тóргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)
○ З цьóго (тóго, такóго *і т. ін.)* пóгляду *див.* пóгляд (7)
Пі́сля тóго, як *див.* той
Поді́бно [до тóго] як *див.* поді́бно (1)
той
◊ Іти́ (перехóдити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Повернýти нóса в той (цей, і́нший) бік *див.* повертáти[1] (7)
◊ Позагóнити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
◊ Позвóдити на той світ *див.* позвóдити (3)
◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)
тóю
◊ Плати́ти / відплати́ти такóю (тіéю, тóю) [сáмою] монéтою <Плати́ти / відплати́ти тим сáмим> *див.* плати́ти (1)
ту
◊ Закрýчувати ту [ж] сáму *(рідше* однý і ту ж) пласти́нку *див.* закрýчувати (3)

ТА́БІР
та́бір
Піоне́рський та́бір *див.* та́бір
ТАЇ́ТИ
таї́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти
ТАК
так
◊ Так і пові́рив (пові́рила, пові́рить, пові́рю *і т. ін.)* *див.* пові́рити[1] (2)
◊ Так не пі́де *див.* іти́ (43)
◊ Ті́льки [так (і)] подава́й / пода́й *див.* подава́ти[1] (19)
ТАКИ́Й
таке́
І таке́ і́нше *(рідше* подібне) *див.* і́нший (1)
тако́го
○ З цьо́го (то́го, тако́го *і т. ін.)* по́гляду *див.* по́гляд (7)
тако́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ТАМУВА́ТИ
тамува́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти
ТАМУВА́ТИСЯ
таму́ється
◊ Таму́ється по́дих (ві́ддих, ди́хання) *див.* по́дих (4)
ТА́НЕ́ЦЬ
та́не́ць
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.)* *див.* іти́ (32)
◊ Повести́ у та́не́ць (тано́к) *див.* пово́дити[1] (4)
та́нці
Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти (1)
та́нцю
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.)* *див.* іти́ (32)
ТАНО́К
тано́к
Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти (1)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.)* *див.* іти́ (32)
◊ Повести́ у та́не́ць (тано́к) *див.* пово́дити[1] (4)
та́нці
Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти (1)
ТАНО́ЧОК
тано́чок
Води́ти (вести́) / повести́ тано́к (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти (1)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.)* *див.* іти́ (32)
ТАНЦЮВА́ТИ
танцюва́ти
◊ Танцюва́ти від пе́чі *див.* танцюва́ти

ТАРА́Н
тара́н
◊ Іти́ / піти́ на тара́н *див.* іти́ (110)
ТАРІ́ЛОЧКА
тарі́лочці
◊ Підно́сити (подава́ти) / піднести́ (пода́ти) на блю́дечку (на блю́ді, на тарі́лочці) [з голубо́ю облямі́вочкою] *див.* підно́сити (9)
ТВАРИ́НА
твари́ни
△ Пойкілосмоти́чні твари́ни *див.* твари́на
△ Пойкілоте́рмні твари́ни *див.* твари́на
ТВЕРДИ́Й
тверде́
△ Тверде́ піднебі́ння *див.* піднебі́ння (2)
ТВІЙ
твій
◊ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́
твоя́
◊ Твоя́ ха́та моїй ха́ті троюрі́дний по́гріб *див.* ха́та
ТВОРИ́ТИ
твори́ти
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.)* / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.)* па́кість (па́кость, ка́пость) *див.* роби́ти
ТЕ
те
◊ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.)* [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)
тим
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)
◊ І́ншим (не тим, яки́м) ві́тром пові́яло *див.* пові́яти (1)
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ти́ми
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
ті
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
тіє́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
то́го
◊ До то́го (сьо́го, цьо́го) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)
○ З цьо́го (то́го, тако́го *і т. ін.)* по́гляду *див.* по́гляд (7)
Пі́сля то́го, як *див.* той
Поді́бно [до то́го] як *див.* поді́бно (1)
той
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
◊ Позво́дити на той світ *див.* позво́дити (3)
◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)
то́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)

ту
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
ТЕКТИ́
текти́
◊ Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.)* / упливти́ (піти́ *і т. ін.)* *див.* текти́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
◊ Текти́ (розтіка́тися, іти́ *і т. ін.)* / потекти́ (розтекти́ся, піти́ *і т. ін.)* крізь па́льці (помі́ж па́льцями) *див.* текти́
ТЕЛІПА́ТИСЯ
теліпа́ється
◊ Язи́к по́за ву́хами (по́за вуши́ма, че́рез плече́) теліпа́ється (мота́ється) *див.* язи́к
ТЕ́ЛЬБУХ
те́льбухи
◊ Повідбива́ти бе́бехи (бе́льбахи, те́льбухи *і т. ін.)* *див.* повідбива́ти (1)
ТЕ́ЛЬБУХИ
те́льбухи
◊ Повідбива́ти бе́бехи (бе́льбахи, те́льбухи *і т. ін.)* *див.* повідбива́ти (1)
ТЕЛЯ́
теля́ті
◊ Дай Бо́же на́шому теля́ті во́вка з'ї́сти (пі́йма́ти)! *див.* дава́ти (125)
ТЕЛЯ́ТКО
теля́тко
◊ Покі́рненьке (покі́рливе, покі́рне) теля́тко *див.* теля́тко
ТЕ́МІНЬ
те́мінь
◊ Кромі́шня тьма (пітьма́, те́мрява, те́мінь *і т. ін.)* *див.* тьма[1]
ТЕ́МНИЙ
те́мна
◊ Те́мна (чо́рна) пля́ма *див.* пля́ма (7)
те́мні
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
ТЕМНІ́ТИ
темні́є
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.)* *див.* жовті́ти (1)
ТЕМПЕРАТУ́РА
температу́ра
△ Температу́ра пла́влення *див.* температу́ра
ТЕ́МРЯВА
те́мрява
◊ Кромі́шня тьма (пітьма́, те́мрява, те́мінь *і т. ін.)* *див.* тьма[1]
ТЕНЕ́ТА
тене́та
◊ Наставля́ти (розкида́ти, розставля́ти, плести́ *і т. ін.)* / наста́вити (розки́нути, розста́вити *і т. ін.)* [свої́] тене́та (сі́ті, пастки́, си́льця *і т. ін.)* *див.* наставля́ти[1] (7)
ТЕОРЕ́МА
теоре́ма
△ Піфаго́рова теоре́ма *див.* теоре́ма
ТЕПЕ́Р
тепе́р
◊ Хворо́би тепе́р зро́биш (пі́деш) *див.* зроби́ти (17)

ТЕПЛОТА́
теплота́
△ Теплота́ пла́влення *див.* теплота́
ТЕРЕВЕ́НІ
тереве́ні
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні *(рідше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2]
ТЕРЕВЕ́НІ-ВЕ́НІ
тереве́ні-ве́ні
◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.)* / розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні *(рідше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2]
ТЕРМІНА́Л
терміна́л
△ Платі́жний терміна́л *див.* терміна́л
ТЕ́РТИЙ
те́рті
Те́рті пля́цки *див.* пля́цок (1)
те́ртого
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити (4)
ТЕХНОЛО́ГІЯ
техноло́гія
△ Плана́рна техноло́гія *див.* техноло́гія
ТЕЧІЯ́
течіє́ю
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* за течіє́ю (куди́ вода́ несе́) *див.* плисти́ (3)
течії́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́ *і т. ін.)* / попливти́ (поплисти́, піти́ *і т. ін.)* про́ти течії́ (про́ти води́) *див.* плисти́ (4)
ТИ
тебе́
◊ Бий (бери́, тряси́) / побий́ тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* тря́сця *див.* би́ти (17)
◊ Бий / побий́ тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка *і т. ін.) див.* би́ти (19)
◊ Бий / побий́ тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* си́ла Бо́жа *див.* би́ти (20)
◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
◊ Погибе́лі на те́бе (на вас, на нього *і т. ін.)* нема́ (нема́є) *див.* погибе́ль (3)
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* горобці́ подзьо́бали *див.* горобе́ць (4)
◊ Щоб тебе́ (його́, вас *і т. ін.)* чорт побра́в (узя́в, забра́в) <Щоб вас (їх) чорти́ побра́ли (взяли́, забра́ли)> *див.* чорт
◊ Як (коли́) подивлю́ся [на те́бе (на вас)] *див.* подиви́тися (2)
ти
◊ [Ти] поду́май [ті́льки] <[Ви] поду́майте [ті́льки]> <Ті́льки поду́мати> *див.* поду́мати (3)
тобі́
◊ Хіба́ [ж] (чи) [тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)*] повила́зило *див.* повила́зити (1)
◊ Хоч би [тобі́ (собі́, вам)] ву́сом (ву́хом, брово́ю *і т. ін.)* повести́ *див.* пово́дити[1] (9)
◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* повила́зило <Повила́зило б тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)*>, *див.* повила́зити (3)
◊ Як тобі́ (вам) [це] подо́бається? *див.* подо́батися (1)

ТИ́ГЕЛЬНИЙ
ти́гельна
△ Ти́гельна піч *див.* піч (9)
ТИ́ЖДЕНЬ
ти́жні
◊ Погуби́ти дні (до́би, ти́жні *і т. ін.) див.* погубля́ти (1)
ТИ́КАТИ[1]
ти́кати
◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.) див.* ти́кати[1]
ТИН
ти́нові
◊ На́шому ти́нові двоюрі́дний пліт *див.* пліт (2)
ТИСК
тиск
△ Пластови́й тиск *див.* тиск
ТИФ
тиф
△ Поворо́тний тиф *див.* тиф
ТИ́ЦЯТИ
ти́цяти
◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.) див.* ти́кати[1]
ТИ́ША
ти́шу
◊ Рі́зати (рва́ти) / розрі́зати пові́тря (ти́шу) *див.* рі́зати
ТІ
те
◊ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.)* [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)
тим
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)
◊ І́ншим (не тим, яки́м) ві́тром повія́ло *див.* повія́ти (1)
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ти́ми
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
ті
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
тіє́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
то́го
◊ До то́го (сьо́го, цьо́го) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)
○ З цьо́го (то́го, тако́го *і т. ін.)* по́гляду *див.* по́гляд (7)
Пі́сля то́го, як *див.* той
Поді́бно [до то́го] як *див.* поді́бно (1)
той
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
◊ Позво́дити на той світ *див.* позво́дити (3)
◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)

то́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ту
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
ТІЇ́
те
◊ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.)* [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)
тим
◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)
◊ І́ншим (не тим, яки́м) ві́тром повія́ло *див.* повія́ти (1)
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ти́ми
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
ті
◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.)* не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)
тіє́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
то́го
◊ До то́го (сьо́го, цьо́го) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)
○ З цьо́го (то́го, тако́го *і т. ін.)* по́гляду *див.* по́гляд (7)
Пі́сля то́го, як *див.* той
Поді́бно [до то́го] як *див.* поді́бно (1)
той
◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)
◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)
◊ Позво́дити на той світ *див.* позво́дити (3)
◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)
то́ю
◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)
ту
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
ТІКА́ТИ
тіка́є
◊ Земля́ тіка́є (вислиза́є) / втекла́ (ви́слизнула) з-під ніг *(рідко* з-під підошо́в) *див.* земля́ (21)
ТІ́ЛО
ті́ла
◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (12)
ті́лі
◊ Повиступа́ли (повиступа́ють) си́роти [на ті́лі (шкі́рі)] *див.* сирота́
ті́лу
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробігли (пішли́) [по спи́ні (по шкірі, по тілу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

ТІ́ЛЬКИ

тільки

◊ Аж (тільки) ви́ляски (*рідко* о́дляски) підуть / ідуть (розляга́ються) *див.* ви́ляск (1)

◊ Аж (тільки) закури́ть (закури́ться) <Тільки пісо́к закури́ть> *див.* закури́ти[2] (1)

◊ Аж (тільки) пил [іде́ (клубо́читься) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)

◊ Аж (що й, тільки *і т. ін.*) пір'я летить (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.*) / полетить (розси́плеться, посиплеться *і т. ін.*) *див.* пір'я (1)

◊ [Ти] поду́май [тільки] <[Ви] поду́майте [тільки]> <Тільки поду́мати> *див.* поду́мати (3)

◊ Тільки жму́рки пішли́ *див.* жму́рки[2] (1)

◊ Тільки [так (і)] подава́й / пода́й *див.* подава́ти[1] (19)

ТІНЬ

тінь

◊ Упа́ла тінь підо́зри *див.* тінь

ТІЧО́К

тічка́

◊ Ду́ти / поду́ти тічо́к (тічка́) *див.* ду́ти (4)

тічо́к

◊ Ду́ти / поду́ти тічо́к (тічка́) *див.* ду́ти (4)

ТОВА́Р[1]

това́р

△ Піоне́рний това́р *див.* това́р[1]

◊ Показа́ти това́р (крам) лице́м *див.* пока́зувати (13)

ТОВА́РНИЙ

това́рний

Ванта́жний (*заст.* това́рний) поїзд (по́тяг) *див.* поїзд (1)

ТОЙ

те

◊ Коли́ (як, якщо́ *і т. ін.*) [вже] на те пішло́ (пішло́ся) / іде́ (іде́ться) *див.* піти́ (15)

тим

◊ З тим і піти́ (розійти́ся, роз'ї́хатися) *див.* піти́ (14)

◊ Іншим (не тим, яки́м) ві́тром повіяло *див.* повіяти (1)

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)

ти́ми

◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)

ті

◊ Зайти́ (ввійти́, піти́, потра́пити *і т. ін.*) не в ті две́рі (не ти́ми двери́ма) *див.* захо́дити (5)

тіє́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)

то́го

◊ До то́го (сього́, цього́) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)

○ З цього́ (то́го, тако́го *і т. ін.*) по́гляду *див.* по́гляд (7)

Пі́сля то́го, як *див.* той

Поді́бно [до то́го] як *див.* поді́бно (1)

той

◊ Іти́ (перехо́дити) / піти́ (перейти́) на той світ *див.* іти́ (75)

◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)

◊ Позаго́нити (позаганя́ти) на той світ *див.* позаганя́ти (1)

◊ Позво́дити на той світ *див.* позво́дити (3)

◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)

то́ю

◊ Плати́ти / відплати́ти тако́ю (тіє́ю, то́ю) [са́мою] моне́тою <Плати́ти / відплати́ти тим са́мим> *див.* плати́ти (1)

ту

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му (*рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ТО́НКОЩІ

то́нкощі

◊ Удава́тися / уда́тися в подро́биці (то́нкощі) *див.* удава́тися

ТОНУ́ТИ

то́не

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

◊ То́не зір у зо́рі (по́гляд у по́гляді) *див.* зір (5)

то́нуть

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

ТОПИ́ТИ[3]

топи́ти

◊ Топи́ти го́ре в горі́лці (на дні пля́шки) *див.* топи́ти[3]

◊ Топи́ти о́чі (по́гляд, зір) <Зато́плювати (затопля́ти) зір> *див.* топи́ти[3]

ТОПО́ЛЯ

топо́ля

△ Піраміда́льна (італі́йська) топо́ля *див.* топо́ля

ТОПТА́ТИ

топта́ти

◊ Топта́ти (підто́птувати) / підтопта́ти під но́ги *див.* топта́ти

ТО́РБА

то́рба

◊ По́вна ха́та (то́рба, ча́ша *і т. ін.*) *див.* ха́та

торба́ми

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ з торба́ми (з то́рбою) [по ха́тах] *див.* іти́ (138)

то́рбою

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ з торба́ми (з то́рбою) [по ха́тах] *див.* іти́ (138)

то́рбу

◊ По́вну то́рбу розказа́ти *див.* розка́зувати

ТОРГ[1]

то́ргу

◊ До то́го (сього́, цього́) то́ргу [й (і)] пі́шки *див.* пі́шки (1)

◊ Ї́хати (іти́, поверта́ти) з я́рмарку (з то́ргу) *див.* ї́хати (1)

ТОРІ́ШНІЙ

торі́шній

◊ Як торі́шній (позаторі́шній) сніг *див.* сніг

ТОСТ[2]

тост

◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.*) / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.*) тост *див.* підніма́ти (14)

ТОЧИ́ТИ[1]

точи́ти

◊ Пра́вити (справля́ти, розво́дити, точи́ти, плести́ *і т. ін.*) / розвести́ (розпусти́ти) тереве́ні (*рідше* тереве́ні-ве́ні) *див.* пра́вити[2]

Точи́ти піски́ *див.* точи́ти[1]

◊ Точи́ти (справля́ти) / сточи́ти бре́хні (брехе́ньки, побрехе́ньки) *див.* точи́ти[1]

ТОЧИ́ТИ[2]

точи́ти

◊ Точи́ти свій піт *див.* точи́ти[2]

ТОЧИ́ТИСЯ[1]

то́читься

Розмо́ва іде́ (захо́дить, веде́ться, то́читься *і т. ін.*) / пішла́ (зайшла́, поточи́лася *і т. ін.*) *див.* розмо́ва

ТО́ЧКА

то́чка

△ Підошо́вна то́чка *див.* то́чка

△ То́чка пла́влення *див.* то́чка

ТРАНСФЕ́РНИЙ

трансфе́рні

△ Трансфе́ртні (трансфе́рні) платежі́ *див.* плaті́ж (3)

ТРАНСФЕ́РТНИЙ

трансфе́ртні

△ Трансфе́ртні (трансфе́рні) платежі́ *див.* плaті́ж (3)

ТРАНСФОРМА́ЦІЯ

трансформа́ція

△ Трансформа́ція повітря́них мас *див.* трансформа́ція

ТРЕ́БА[1]

тре́ба

◊ Ро́зуму не [тре́ба] позича́ти *див.* позича́ти (4)

ТРИ

три

◊ В три погибе́лі (в три дуги́, в дугу́ *і т. ін.*) *див.* поги́бель (2)

◊ Гну́ти (згина́ти, скру́чувати) / зігну́ти (скрути́ти) в дугу́ (в три дуги́, в три погибе́лі) *див.* гну́ти (6)

◊ Гну́тися (згина́тися) / зігну́тися в дугу́ (в три погибе́лі) *див.* гну́тися (2)

◊ Іти́ (леті́ти) / піти́ (полеті́ти) до чо́рта (до ді́дька, к чо́рту, під три чорти́, к бі́су *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)

◊ Посла́ти пода́лі (геть, під три чорти́ *і т. ін.*) *див.* посила́ти

◊ Ско́рчуватися (скру́чуватися) / ско́рчитися (скрути́тися) в три погибе́лі *див.* ско́рчуватися

◊ У три поти́ *див.* піт (5)

ТРИБ[2]

три́бом

◊ Іти́ / піти́ свої́м три́бом *див.* іти́ (118)

ТРИВО́ГА

триво́га

△ Повітря́на триво́га *див.* триво́га

ТРИГОЛО́ВИЙ

триголо́вий

△ Триголо́вий м'яз плеча́ *див.* м'яз (6)

ТРИМА́ТИ

трима́ти

◊ Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в повода́х *і т. ін.*) *див.* трима́ти

◊ Трима́ти на [свої́х] плеча́х *див.* трима́ти

◊ Трима́ти пла́нку *див.* трима́ти

ТРИМА́ТИСЯ

трима́тися

◊ Трима́тися (держа́тися) як slі́пий плота́ (ці́пка) *див.* трима́тися

ТРИПІ́ЛЬСЬКИЙ

трипі́льські

△ Трипі́льські племена́ *див.* пле́м'я (2)

ТРОПÁ

тропí

◊ У тропí (тропóю) ітú (ступáти, прибігáти *і т. ін.)* / пітú (прийтú, прибíгти *і т. ін.) див.* ітú (155)

тропóю

◊ У тропí (тропóю) ітú (ступáти, прибігáти *і т. ін.)* / пітú (прийтú, прибíгти *і т. ін.) див.* ітú (155)

ТРОЮ́РІДНИЙ

троюрíдний

◊ Твоя́ хáта моїй хáті троюрíдний пóгріб *див.* хáта

ТРУ́БКА

трýбку

△ Ітú (вихóдити) / пітú (вúйти) в стрíлку (в трýбку) *див.* ітú (47)

ТРУ́ПНИЙ

трýпні

△ Трýпні плями *див.* пля́ма (5)

ТРУС[1]

трýсом

◊ Підшúтий трýсом *див.* підшúтий (2)

ТРЯСТИ́

трясé

◊ Смерть [з косóю] за плечúма <Смерть трясé / потряслá косóю> *див.* смерть

трясú

◊ Бий (берú, трясú) / побúй тебé (йогó, її *і т. ін.)* тря́сця *див.* бúти (17)

ТРЯ́СЦЯ

тря́сця

◊ Бий (берú, трясú) / побúй тебé (йогó, її *і т. ін.)* тря́сця *див.* бúти (17)

ТУ́ГО

тугíше

◊ Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягтú (підтягтú, стягтú *і т. ін.)* пáски (пáсок, поясú, ремінцí, *заст.* очкурí *і т. ін.)* [тугíше] *див.* затя́гувати (4)

ТУМА́Н[1]

тумáну

◊ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.)* / напустúти (пустúти, підпустúти *і т. ін.)* тумáну [в óчі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)

ТУМА́ННІСТЬ

тумáнності

△ Планетáрні тумáнності *див.* тумáнність

△ Позагалактúчні тумáнності *див.* тумáнність

ТУНЕ́ЛЬНИЙ

тунéльна

△ Тунéльна піч *див.* піч (10)

ТЬМА[1]

тьма

◊ Кромíшня тьма (пíтьмá, тéмрява, тéмінь *і т. ін.) див.* тьма[1]

тьми

◊ Цáрство пітьмú (тьми, мли) *див.* цáрство

ТЮРМА́

тюрмá

◊ Тюрмá плáче *див.* тюрмá

тю́рмах

◊ Поволочúти по тю́рмах *див.* поволочúти (1)

тюрмý

Пітú в тюрмý (в острóг, на (в) Сибíр *і т. ін.) див.* пітú (2)

ТЯГА́Р

тягáр

◊ Брáти *(рíдко* приймáти) / взя́ти *(рíдко* прийня́ти) на сéбе (на свої плéчі) [весь] тягáр *див.* брáти (130)

◊ Скидáти / скúнути з плечéй (з грудéй, з душí, з сéрця) тягáр *див.* скидáти

◊ [Увéсь] тягáр лягáє / ліг на плéчі *див.* тягáр

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* скúнути (звалúти) гóру (тягáр) з плечéй *див.* скидáти

◊ [Як (мов, нíби *і т. ін.)*] тягáр упáв (звалúвся) / пáдає (звáлюється) з плечéй *див.* тягáр

тягарéм

◊ Лягáти / лягтú [важкúм (непосúльним, усíм *і т. ін.)*] тягарéм на плéчі *див.* лягáти (9)

ТЯГТИ́

тягтú

◊ Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.)* пересувáти (пересóвувати, сýнути, переставля́ти, тягтú *і т. ін.)* нóги <[Лéдве (ледь, насúлу *і т. ін.)*] плéнтати (переступáти, сýнути) ногáми> <Лéдве (насúлу) ногáми (нóги) сóвати (ворушúти, волоктú *і т. ін.)*> *див.* пересувáти (1)

ТЯ́МА

тя́ми

◊ Повернýти (вернýти, привестú) до тя́ми *див.* повертáти[1] (5)

тя́мі

◊ При [пóвній] тя́мі [й пáм'яті] *див.* тя́ма

тя́му

◊ Загубúти (погубúти) / *рíдше* губúти рóзум (тя́му) *див.* загýблювати (1)

◊ Згубúти (погубúти) рóзум (тя́му, свідóмість *і т. ін.) див.* згубúти (3)

УБИ́ТИ[1]

уб'є́

◊ Хай (нехáй) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.) див.* грім (4)

убúв

◊ Щоб грім побúв (прибúв, убúв *і т. ін.) див.* грім (7)

убúй

◊ Убúй (побúй) мене Бог *див.* убивáти[1]

◊ Убúй (побúй) менé [святúй] хрест *див.* хрест

убúти

◊ Убúти (піймáти) грíнку *див.* убивáти[1]

УВЕ́СЬ

увéсь

◊ На весь (увéсь) [пóвний, пóвен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)

◊ [Увéсь] тягáр лягáє / ліг на плéчі *див.* тягáр

усí

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* усí рóзуми поїсти *див.* поїдáти (4)

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* усí шляхú погубúв *див.* погубля́ти (6)

усíєю

При всíй повáзі (шанóбі) <З усíєю повáгою> *див.* повáга (1)

У всíй [своїй (йогó)] повнотí <З найбíльшою [усíєю (своєю, йогó)] повнотóю> *див.* повнотá (3)

усíй

В усíй (пóвній) красí *див.* красá (1)

усíм

◊ Лягáти / лягтú [важкúм (непосúльним, усíм *і т. ін.)*] тягарéм на плéчі *див.* лягáти (9)

У [своéму] пóвному склáді <Усíм склáдом> *див.* склад[1]

усімá

○ До [наймéнших] подрóбиць (дрібнúць) <*рíдко* У подрóбицях> <З усімá подрóбицями> *див.* подрóбиця (1)

усíх

○ З усíх пóглядів <З усякого пóгляду> *див.* пóгляд (6)

усьóму

○ В усьóму (пóвному, цíлому) óбсязі *(заст.* об'éмі) *див.* óбсяг (1)

УГО́РУ

угóру

◊ Задирáти (піднімáти) / задéрти (підня́ти) хвіст (хвостá) [угóру] *див.* задирáти[1] (3)

УДАВА́ТИСЯ

удавáтися

◊ Удавáтися / удáтися в подрóбиці (тóнкощі) *див.* удавáтися

Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, піднятися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися

УДА́ТИСЯ

удáтися

◊ Удавáтися / удáтися в подрóбиці (тóнкощі) *див.* удавáтися

Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, піднятися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися

УЗЯ́ТИ

візьмú

◊ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.)*] берú (забирáй) / візьмú (поберú, заберú *і т. ін.) див.* чорт

узя́в

◊ Бодáй (щоб) йогó (тебé, її *і т. ін.)* лихúй узя́в (злизáв, побрáв *і т. ін.) див.* лихúй[1] (1)

◊ Чорт би побрáв (узя́в, забрáв) <Чортú б узялú (забрáли)> *див.* чорт

◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.)* чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чортú побрáли (взялú, забрáли)> *див.* чорт

узялú

◊ Чорт би побрáв (узя́в, забрáв) <Чортú б узялú (забрáли)> *див.* чорт

узя́ти

Узя́ти на рýки (плéчі, колíна) *див.* узя́ти

◊ Узя́ти нóги на плéчі *див.* узя́ти

УЗЯ́ТИСЯ

узя́тися

Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, піднятися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися

УКАЗА́ТИ

указáти

◊ Укáзувати (покáзувати) / указáти (показáти) на двéрі *див.* укáзувати

УКА́ЗУВАТИ

укáзувати

◊ Укáзувати (покáзувати) / указáти (показáти) на двéрі *див.* укáзувати

УКÍС[2]

укíс

Ітú (летíти) / пітú (полетíти) під укíс *див.* ітú (13)

Пускáти / пустúти під укíс пóїзд (пóтяг, ешелóн *і т. ін.) див.* пускáти

УКЛІ́ННИЙ
уклі́нний
◊ Ваш (твій) покі́рний (уклі́нний) слуга́ *див.* слуга́
УКЛОНЯ́ТИСЯ
вклони́тися
◊ Вклони́тися (розкла́нятися) з подри́гусом *див.* уклоня́тися
УКРАЇ́НСЬКИЙ
украї́нська
Украї́нська повста́нська а́рмія *див.* а́рмія (4)
УЛОВИ́ТИ
улови́ти
◊ Пійма́ти (спійма́ти, злови́ти, улови́ти) / лови́ти хвили́ну (моме́нт, ви́падок *і т. ін.) див.* пійма́ти (6)
УМ
ума́
◊ Не по́вно ро́зуму (ума́) *див.* по́вно (2)
◊ Позво́дити з ро́зуму (ума́) *див.* позво́дити (1)
◊ Рішити́ся (позбу́тися) ро́зуму (ума́, глу́зду) *див.* рішатися
УМЕРТВИ́ТИ
умертви́ти
Умертвля́ти / умертви́ти плоть *див.* умертвля́ти
УМЕРТВЛЯ́ТИ
умертвля́ти
Умертвля́ти / умертви́ти плоть *див.* умертвля́ти
УМЕ́РТИ
уме́рти
Ги́нути (умира́ти) / заги́нути (уме́рти) на пла́сі *див.* ги́нути (1)
УМИВА́ТИ
умива́є
◊ Піт умива́є *див.* піт (3)
УМИВА́ТИСЯ
умива́тися
◊ Облива́тися (умива́тися, обмива́тися, ми́тися *і т. ін.*) / обли́тися (вми́тися, обми́тися *і т. ін.*) [кривавим (гірки́м, сьо́мим *і т. ін.*)] по́том *див.* облива́тися (3)
УМИРА́ТИ
умира́ти
Ги́нути (умира́ти) / заги́нути (уме́рти) на пла́сі *див.* ги́нути (1)
УМІ́ТИ
умі́ти
Умі́ти поверну́тися *див.* умі́ти
УМО́ВНИЙ
умо́вне
△ Підря́дне умо́вне ре́чення *див.* ре́чення
УНИКА́ТИ
уника́ти
Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти
УПА́СТИ[1]
упа́в
◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.*)] тяга́р упа́в (звали́вся) / па́дає (зва́люється) з плече́й *див.* тяга́р
упа́ла
◊ Упа́ла тінь підо́зри *див.* тінь
УПЕ́РТИ[1]
упе́рти
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]
УПЕ́РТИСЯ[1]
упе́ртися
Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* упира́тися[1]

УПИРА́ТИ[1]
упира́ти
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]
УПИРА́ТИСЯ[1]
упира́тися
Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* упира́тися[1]
УПІ́ЙМАНИЙ
упі́йманий
◊ Упі́йманий (пі́йманий, спі́йманий *і т. ін.*) на гаря́чому (на шко́ді) *див.* упі́йманий
УПІЙМА́ТИ
упійма́ти
◊ Лови́ти / злови́ти (*рідше* упійма́ти, пійма́ти *і т. ін.*) себе́ на ду́мці *див.* лови́ти (6)
УПІЙМА́ТИСЯ
упійма́тися
◊ Упійма́тися (пійма́тися, спійма́тися, попа́стися *і т. ін.*) на гаря́чому *див.* упійма́тися
УПЛИВА́ТИ[1]
уплива́ти
◊ Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.*) / уплив́ти (пі́ти *і т. ін.*) *див.* текти́
УПЛИВТИ́
упливти́
◊ Крізь па́льці (помі́ж па́льцями) текти́ (розтіка́тися, уплива́ти *і т. ін.*) / упливти́ (пі́ти *і т. ін.*) *див.* текти́
УПОКІ́Й
упокі́й
◊ Ві́чний спо́кій (по́кій, упокі́й) *див.* спо́кій
УСЕ́[1]
уве́сь
◊ На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◊ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р
усі́
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) усі́ ро́зуми пої́сти *див.* поїда́ти (4)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти (6)
усі́єю
При всій пова́зі (шано́бі) <З усі́єю пова́гою> *див.* пова́га (1)
У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усі́єю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́ (3)
усі́й
В усі́й (по́вній) красі́ *див.* краса́ (1)
усі́м
◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.*)] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти (9)
У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]
усіма́
○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)
усі́х
○ З усі́х по́глядів <З уся́кого по́гляду> *див.* по́гляд (6)
усьо́му
○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі (*заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)
УСКО́ЧИТИ
уско́чити
У спаш уско́чити (забрести́, пода́тися *і т. ін.) див.* вска́кувати (1)

У́СМІШКА
у́смішкою
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)
у́смішку
◊ Подарува́ти по́гляд (по́смішку, у́смішку *і т. ін.) див.* подарува́ти (2)
УСЯ́
уве́сь
◊ На весь (уве́сь) [по́вний, по́вен] зріст (ріст) *див.* зріст (3)
◊ [Уве́сь] тяга́р ляга́є / ліг на пле́чі *див.* тяга́р
усі́
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) усі́ ро́зуми пої́сти *див.* поїда́ти (4)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти (6)
усі́єю
При всій пова́зі (шано́бі) <З усі́єю пова́гою> *див.* пова́га (1)
У всій [свої́й (його́)] повноті́ <З найбі́льшою [усі́єю (своє́ю, його́)] повното́ю> *див.* повнота́ (3)
усі́й
В усі́й (по́вній) красі́ *див.* краса́ (1)
усі́м
◊ Ляга́ти / лягти́ [важки́м (непоси́льним, усі́м *і т. ін.*)] тягаре́м на пле́чі *див.* ляга́ти (9)
У [своє́му] по́вному скла́ді <Усі́м скла́дом> *див.* склад[1]
усіма́
○ До [найме́нших] подро́биць (дрібни́ць) <*рідко* У подро́бицях> <З усіма́ подро́бицями> *див.* подро́биця (1)
усі́х
○ З усі́х по́глядів <З уся́кого по́гляду> *див.* по́гляд (6)
усьо́му
○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі (*заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)
УСЯ́КИЙ
уся́кого
○ З усі́х по́глядів <З уся́кого по́гляду> *див.* по́гляд (6)
УХОПИ́ТИ
ухопи́ти
Ухопи́ти пові́тря *див.* ухо́плювати
УЧЕПИ́ТИСЯ
учепи́тися
◊ Учепи́тися по́глядом (очи́ма) *див.* учепи́тися
УЧИНИ́ТИ
учини́ти
Пода́ти (*рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.*) / подава́ти (*рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.*) по́зов *див.* подава́ти[1] (6)
УЧИНЯ́ТИ
учиня́ти
Пода́ти (*рідше* да́ти, учини́ти *і т. ін.*) / подава́ти (*рідше* дава́ти, учиня́ти *і т. ін.*) по́зов *див.* подава́ти[1] (6)
УЧО́РА
учо́ра
Від учо́ра (пі́сля вчо́ра) *див.* вчо́ра (1)
УЯ́ВА
уя́ві
◊ Підно́ситися / піднести́ся в уя́ві *див.* підно́ситися (2)

ФІ́ГА
фíгу
◊ Показáти (дáти, піднестú) дýлю [з мáком] (фíгу) *див.* давáти (192)
ФІЛОСÓФІЯ
філосóфія
△ Позитúвна філосóфія *див.* філосóфія
ФІНÁНСОВИЙ
фінáнсова
△ Фінáнсова пірамíда *див.* пірамíда (1)
ФЛОТ
флот
Повітря́ний флот *див.* флот
ФÓРМА
фóрми
△ Пóвні прикмéтники (фóрми прикмéтників) *див.* прикмéтник
фóрмі
◊ У пóвній фóрмі *див.* фóрма
ФОТОАПАРÁТ
фотоапарáт
Пластúнковий фотоапарáт *див.* фотоапарáт
Плíвковий фотоапарáт *див.* фотоапарáт
ФУЗАРІÓЗНИЙ
фузаріóзна
△ Фузаріóзна (сніговá) плíснява *див.* плíснява (1)
ФУНДИ́РУВАНИЙ
фундúрувана
△ Фундúрувана (фундóвана) пóзика *див.* пóзика (6)
ФУНДÓВАНИЙ
фундóвана
△ Фундúрувана (фундóвана) пóзика *див.* пóзика (6)
ФУ́НКЦІЯ
фýнкція
△ Експоненцíйна (експоненціáльна, показникóва) фýнкція *див.* фýнкція
ФУТБÓЛ
футбóл
△ Пля́жний футбóл *див.* футбóл
ХАЗЯ́ЙСТВО
хазя́йства
◊ Позвóдити з хазя́йства (хлíба) *див.* позвóдити (2)
ХАЙ[2]
хай
◊ Щоб (бодáй) нóги повсихáли <Хай (нехáй) нóги повсихáють> *див.* ногá (37)
ХÁЛЕ́ПА
хáлéпу
◊ Підсувáти (підсóвувати, чинúти) / підсýнути (вчинúти) хáлепу *кому* <Підвóдити / підвестú під хáлепу *кого*> *див.* підсувáти (1)
ХАПÁТИ[1]
хапáв
◊ Морóз хапáє (хапáв) / вхопúв за плéчі *див.* морóз[1] (11)
хапáє
◊ Морóз хапáє (хапáв) / вхопúв за плéчі *див.* морóз[1] (11)
хапáти
◊ Хапáти (хапáтися) за пóли (за плащ, за стременá *і т. ін.*) *див.* хапáти[1]
ХАПÁТИСЯ
хапáтися
◊ Хапáти (хапáтися) за пóли (за плащ, за стременá *і т. ін.*) *див.* хапáти[1]

ХАРÁКТЕР
харáктер
◊ Покáзувати / показáти харáктер *див.* покáзувати (24)
ХАРАМÁН
харамáна
◊ Гнýти (плестú) / загнýти харамáна (харамáни) *див.* гнýти (4)
харамáни
◊ Гнýти (плестú) / загнýти харамáна (харамáни) *див.* гнýти (4)
ХÁТА
хáта
◊ Пóвна хáта (тóрба, чáша *і т. ін.*) *див.* хáта
◊ Твоя́ хáта моїй хáті троюрíдний пóгріб *див.* хáта
хáтах
◊ Ітú (ходúти) / пітú з торбáми (з тóрбою) [по хáтах] *див.* ітú (138)
хáті
◊ Твоя́ хáта моїй хáті троюрíдний пóгріб *див.* хáта
хáту
◊ Нагомонíти (наговорúти, нащебетáти *і т. ін.*) пóвну хáту (пóвні вýха) *див.* нагомонíти (1)
◊ Пóвну (повнíсіньку) хáту *див.* хáта
ХÁХИ
хáхи
◊ Смíшки (підсмíшки, хáхи) стрóїти *див.* стрóїти[1]
ХВИЛИ́НА
хвилúну
◊ Піймáти (спіймáти, зловúти, уловúти) / ловúти хвилúну (момéнт, вúпадок *і т. ін.*) *див.* піймáти (6)
ХВИ́ЛЯ[1]
хвúлі
△ Поверхнéві хвúлі *див.* хвúля[1]
хвúля
△ Повітря́на хвúля *див.* хвúля[1]
ХВІСТ
хвіст
◊ Задирáти (піднімáти) / задéрти (підня́ти) хвіст (хвостá) [угóру] *див.* задирáти[1] (3)
◊ [Пітú] кобúлі (псу, собáці *і т. ін.*) під хвіст *див.* пітú (24)
◊ Покáзувати / показáти хвіст (хвостá) *див.* покáзувати (25)
◊ Розпускáти / розпустúти пір'я (хвіст) *див.* розпускáти
хвостá
◊ Задирáти (піднімáти) / задéрти (підня́ти) хвіст (хвостá) [угóру] *див.* задирáти[1] (3)
◊ Покáзувати / показáти хвіст (хвостá) *див.* покáзувати (25)
хвостí
◊ Плéнтатися (плестúся, плýтатися *і т. ін.*) у хвостí *див.* плéнтатися (1)
ХВОРÓБА
хворóба
Погáна хворóба *див.* хворóба
хворóби
◊ Хворóби тепéр зрóбиш (пíдеш) *див.* зробúти (17)
ХЕРУВИ́МСЬКИЙ
херувúмська
△ Херувúмська пíсня *див.* пíсня (3)
ХИЛИ́ТИ
хúлить
◊ Сон хúлить (клóнить, змóрює *і т. ін.*) / зморúв (зломúв, поборóв *і т. ін.*) *див.* сон[1]

ХИМÉРА
химéри
◊ Гнáти (провáдити) / погнáти (провестú) химéри (химорóди) *див.* гнáти (3)
ХИ́МОРОДА
химорóди
◊ Гнáти (провáдити) / погнáти (провестú) химéри (химорóди) *див.* гнáти (3)
ХИТÁТИ
хитáти
◊ Підмóчувати (хитáти) / підмочúти (розхитáти) репутáцію (авторитéт) *див.* підмóчувати (1)
ХИТÁТИСЯ
хитáється
◊ Ґрунт (земля́) хитáється (повзé, сýнеться *і т. ін.*) під ногáми *чиїми* <Ґрунт попóвз з-під ніг *у кого і без дод.*> *див.* ґрунт (8)
ХИТКИ́Й
хиткí
△ Сипкí (сипýчі, хиткí) піскú *див.* пісóк (1)
ХИ́ТРІСТЬ
хúтрість
◊ Пітú на хúтрість *див.* пітú (30)
ХИ́ТРОЩІ
хúтрощами
Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, підня́тися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися
хúтрощі
Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, підня́тися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися
хúтрощів
Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, підня́тися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися
ХИТРУВÁННЯ
хитрувáння
Удавáтися / удáтися до хúтрощів (до хитрувáння) <Підхóдити (підлáзити) / підійтú (підлíзти) з хúтрощами> <Пускáтися (ітú, піднімáтися) / пустúтися (пітú, підня́тися, узя́тися) на хúтрощі> *див.* удавáтися
ХІД
хід
◊ Ітú / пітú в хід *див.* ітú (81)
◊ На пóвний хід *див.* хід
хóдом
◊ На пóвному (пóвнім) ходý <Пóвним хóдом> *див.* хід
ходý
◊ На пóвному (пóвнім) ходý <Пóвним хóдом> *див.* хід
◊ На ходý підмéтки рвáти (зривáти) *див.* рвáти
◊ Перевзувáтися / перевзýтися на ходý (в повíтрі) *див.* перевзувáтися (1)
ХЛІБ
хліб
Ітú / пітú на свій хліб (свогó хлíба шукáти) *див.* ітú (26)
◊ Перейтú (пітú, пустúтися) на легкúй хліб (на легкí хлібá) *див.* перехóдити (5)

◊ Поверта́ти (відверта́ти) / поверну́ти (відверну́ти) хліб *див.* поверта́ти[1] (10)
◊ Подя́кувати за хліб-сіль <Подя́кувати за хліб і (за) сіль> *див.* подя́кувати (1)
хлі́ба
◊ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
Іти́ / піти́ на свій хліб (свого́ хлі́ба шука́ти) *див.* іти́ (26)
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
◊ Позво́дити з хазя́йства (хлі́ба) *див.* позво́дити (2)
ХЛІБ-СІ́ЛЬ
хліб-сі́ль
◊ Підно́сити / піднести́ хліб-сіль *див.* підно́сити (5)
◊ Подя́кувати за хліб-сіль <Подя́кувати за хліб і (за) сіль> *див.* подя́кувати (1)
ХЛОПЧИ́СЬКО
хлопчи́сько
◊ Хлопчи́сько на побіге́ньках *див.* хлопчи́сько
ХМА́РА
хма́ра
◊ Хма́ра повила́ *див.* хма́ра
хма́ри
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.) див.* хма́ра
хма́рою
◊ Аж (тільки) пил [іде́ (клубочи́ться) / пішо́в] [хма́рою] *див.* пил (4)
ХМАРИ́НА
хмари́ни
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.) див.* хма́ра
ХМАРИ́НКА
хмари́нки
△ Пери́сті (пір'я́сті, пір'ї́сті, пірча́сті) хма́ри (хмари́ни, хмари́нки *і т. ін.) див.* хма́ра
ХНЮ́ПИТИ
хню́пити
◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / повісити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на квінту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)
ХОВА́ТИ[1]
хова́ти
◊ Хова́ти (зарива́ти) го́лову в пісо́к *див.* хова́ти[1]
◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]
ХОДИ́ТИ
ходи́ти
◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.) див.* іти́ (58)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ протёртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ з торба́ми (з то́рбою) [по хата́х] *див.* іти́ (138)
○ Іти́ (ходи́ти) / піти́ на же́бри (по же́брах, у же́бри) *див.* іти́ (45)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ під ру́ку *чию* (під руко́ю *чиєю) див.* іти́ (140)
◊ Під стіл (під столо́м) пішки ходи́ти (бі́гати) *див.* ходи́ти
Піти́ / ходи́ти по ни́шпорках *див.* піти́ (7)
◊ Ходи́ти в плу́зі *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти за плу́гом *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́ *див.* ходи́ти
Ходи́ти (іти́) / піти́ до причá́стя *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти (іти́) / піти́ на ралéць *див.* ходи́ти
Ходи́ти (ї́здити, ки́датися *і т. ін.)* / піти́ (побі́гти, ки́нутися *і т. ін.)* по сусі́дах *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти на пі́дслухи (по пі́дслухах) *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти / піти́ по ми́ру *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти / піти́ по рі́зних стежка́х (рі́зними стежка́ми) *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти / піти́ по рука́х *див.* ходи́ти
◊ Ходи́ти / піти́ (сходи́ти) налі́во *див.* ходи́ти
Ходи́ти пі́шки *(рідко* пішко́м, пішачко́м) *див.* ходи́ти
хо́дить
◊ Голова́ [йде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.) див.* голова́ (17)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за пле́чима, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)
хо́дять
◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)
ХО́ДОРОМ
хо́дором
◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертíвся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, перекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
◊ Голова́ [йде́ (хо́дить)] / [пішла́ (заходи́ла)] о́бертом (кру́гом, хо́дором *і т. ін.) див.* голова́ (17)
◊ Думки́ (ду́ми) ко́лесом (хо́дором) заходи́ли (закрути́лися, пішли́) [в голові́] *див.* ду́мка (17)
◊ Піти́ хо́дором *див.* піти́ (38)
ХО́ЛОД
хо́лод
◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (12)
хо́лодом
Хо́лодом повіва́є *див.* повіва́ти (1)
◊ Хо́лодом повія́ло *див.* повія́ти (3)
ХОЛОДИ́ЛЬНИК
холоди́льник
△ Побуто́вий холоди́льник *див.* холоди́льник
ХОЛО́ДНИЙ
холо́дний
◊ Холо́дний (зи́мний) піт *див.* піт (6)
◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт (7)
холо́дним
◊ Облива́тися / обли́тися холо́дним по́том *див.* облива́тися (4)
◊ Обли́тий холо́дним по́том *див.* обли́тий (2)
◊ Повія́ло холо́дним ві́тром *див.* повія́ти (2)
ХОРОВО́Д
хорово́д
Води́ти (вести́) / повести́ та́нок (тано́чок, та́нці, *рідко* хорово́д) *див.* води́ти (1)
ХОТІ́ТИ
хоті́в
◊ Плюва́в я <Плюва́ти я хоті́в> *див.* я[2]
ХРЕСТ
хрест
◊ Бий / побий тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* лиха́ годи́на (грім, хрест, моро́ка *і т. ін.) див.* би́ти (19)
◊ Іти́ / піти́ на хрест *див.* іти́ (111)
◊ Побий мене́ [святи́й] хрест (грім, Бо́же *і т. ін.) див.* поби́ти (2)
◊ Убий (побий) мене́ [святи́й] хрест *див.* хрест
хреста́
◊ Поде́ржати (потрима́ти) до хреста́ *див.* поде́ржати (1)
ХРЕСТИ́ТИ
хрести́в
◊ Дурни́й піп хрести́в *див.* піп[1] (1)
ХРІН
хрі́ну
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити (4)
хро́ну
◊ Підно́сити / піднести́ [те́ртого] хрі́ну (хро́ну, пе́рцю) *див.* підно́сити (4)
ХТО[1]
хто
◊ Той (хто) у луг, [а] той (хто) у плуг *див.* луг[1] (2)
◊ Хто б поду́мав (міг поду́мати) *див.* хто[1]
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто підміни́в *див.* хто[1]
ХТО́ЗНА
хто́зна
Не зна́ти (хто́зна, чо́ртзна) [й] по́ки *див.* зна́ти (9)
ХУ́РА[1]
ху́рою
◊ Іти́ / піти́ з ху́рою <Става́ти / ста́ти під ху́ру> *див.* іти́ (87)
ху́ру
◊ Іти́ / піти́ з ху́рою <Става́ти / ста́ти під ху́ру> *див.* іти́ (87)
ЦА́РИННИЙ
ца́ринні
△ Ца́ринні пісні́ *див.* пі́сня (4)
ЦА́РСТВО
ца́рство
◊ Ца́рство пітьми́ (тьми, мли) *див.* ца́рство
ЦВІЛЬ
цві́ллю
◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце
ЦЕ[2]
це
◊ Що [це] за мо́да [пішла́] *див.* мо́да[1] (3)
◊ Як тобі́ (вам) [це] подо́бається? *див.* подо́батися (1)
цей
◊ Поверну́ти но́са в той (цей, і́нший) бік *див.* поверта́ти[1] (7)
◊ Покида́ти / поки́нути [бі́лий (цей)] світ (грі́шну зе́млю) *див.* покида́ти (1)
цих
◊ У по́вному (по́вні́м) зна́ченні (розумі́нні) [цього́] сло́ва ([цих] слів) *див.* зна́чення (4)
ціє́ю
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

цім
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / вúбач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / вúбачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
цьóго
◊ До тóго (сьóго, цьóго) тóргу [й (і)] пíшки *див.* пíшки (1)
○ З цьóго (тóго, такóго *і т. ін.)* пóгляду *див.* пóгляд (7)
цьогó
◊ Ітú / пітú з [цьогó (сьогó)] свíту *див.* ітú (88)
◊ У пóвному (пóвнім) значéнні (розумíнні) [цьогó] слóва ([цих] слів) *див.* значéння (4)
цьóму
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / вúбач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / вúбачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
◊ На цьóму пітú (рýшити, подáтися *і т. ін.) див.* пітú (16)
ЦÉГЛА
цéгла
Подóва цегла *див.* цéгла
ЦЕЙ
це
◊ Що [це] за мóда [пішлá] *див.* мóда[1] (3)
◊ Як тобí (вам) [це] подóбається? *див.* подóбатися (1)
цей
◊ Повернýти нóса в той (цей, íнший) бік *див.* повертáти[1] (7)
◊ Покидáти / покúнути [бíлий (цей)] світ (грíшну зéмлю) *див.* покидáти (1)
цих
◊ У пóвному (пóвнім) значéнні (розумíнні) [цьогó] слóва ([цих] слів) *див.* значéння (4)
цíєю
◊ Ітú (ходúти) / пітú однíєю (цíєю ж) стéжкою *див.* ітú (139)
цім
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / вúбач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / вúбачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
цьóго
◊ До тóго (сьóго, цьóго) тóргу [й (і)] пíшки *див.* пíшки (1)
○ З цьóго (тóго, такóго *і т. ін.)* пóгляду *див.* пóгляд (7)
◊ Ітú / пітú з [цьогó (сьогó)] свíту *див.* ітú (88)
◊ У пóвному (пóвнім) значéнні (розумíнні) [цьогó] слóва ([цих] слів) *див.* значéння (4)
цьóму
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / вúбач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / вúбачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
◊ На цьóму пітú (рýшити, подáтися *і т. ін.) див.* пітú (16)
ЦИВІЛІЗÁЦІЯ
цивілізáція
Позазéмна (неземнá) цивілізáція *див.* цивілізáція

ЦИВÍЛЬНИЙ
цивíльний
△ Цивíльний пóзов *див.* пóзов (2)
ЦИГÁНСЬКИЙ
цигáнський
◊ Цигáнський (холóдний) піт проймáє (охóплює, пробирáє *і т. ін.)* / пройня́в (охопúв, пробрáв *і т. ін.) див.* піт (7)
ЦИКЛÓН
циклóн
△ Пірнáючий циклóн *див.* циклóн
ЦИЛІНДРÚЧНИЙ
циліндрúчна
△ Циліндрúчна повéрхня *див.* повéрхня (5)
ЦИТОПЛАЗМАТÚЧНИЙ
цитоплазматúчна
△ Позая́дерна (цитоплазматúчна) спадкóвість *див.* спадкóвість
ЦИФЕРБЛÁТНИЙ
циферблáтний
△ Циферблáтний покáжчик рівновáги *див.* покáжчик (1)
ЦИФРОВÚЙ
цифровúй
△ Електрóнний цифровúй пíдпис *див.* пíдпис (1)
ЦÍЛИЙ
цíла
◊ Головá цíла (на плéчах) *див.* головá (24)
цíлий
◊ Пóки [ще] цíлий *див.* цíлий
цíлі
◊ На пóвні *(рíдко* цíлі) грýди <Пóвними грудьмú> *див.* грýди (3)
◊ Пóки кóсті цíлі *див.* кість (4)
цíлому
○ В усьóму (пóвному, цíлому) óбсязі *(заст.* об'éмі) *див.* óбсяг (1)
ЦІЛИНÁ
цілинý
Піднімáти (підіймáти, орáти *і т. ін.)* / підня́ти перелóги (перелíг, пластí, цілинý *і т. ін.) див.* піднімáти (1)
ЦÍЛІСТЬ
цíлості
В пóвній цíлості *див.* цíлість
ЦІЛКОВÚТИЙ
цілковúтою
З цілковúтою (пóвною) підстáвою *див.* підстáва[1] (1)
ЦІЛКÓМ
цілкóм
Цілкóм і пóвністю *див.* цілкóм
ЦІЛЬОВÚЙ
цільовá
△ Цільовá пóзика *див.* пóзика (7)
ЦІНÁ
ціná
◊ Крáсна цінá *(рíдше* платня́) *див.* цінá
△ Цінá пóділки [вимíрювального прúладу] *див.* цінá
цінú
Піднятття́ цінú *див.* піднятття́ (1)
цінý
Збивáти / збúти цінý (плáту) *див.* збивáти (4)
Піднімáти / підня́ти цінý *див.* піднімáти (2)
ЦІПÓК
ціпкá
◊ Тримáтися (держáтися) як сліпúй плотá (ціпкá) *див.* тримáтися

ЦÓКОЛЬНИЙ
цóкольний
Цóкольний пóверх *див.* пóверх (1)
ЦЯ́ТОЧКА
ця́точка
△ Родúма пля́ма (пля́мка, ця́точка) *див.* пля́ма (2)
ЧÁРКА
чáрка
◊ Не пішлá чáрка до рóта *див.* чáрка
чáрки
◊ Припадáти до горíлки (до чáрки, до пля́шки *і т. ін.) див.* припадáти
чáрку
◊ Піднімáти (підіймáти, здіймáти *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, здійня́ти *і т. ін.)* кéлих (кéлех, кýхоль, чáрку *і т. ін.) див.* піднімáти (5)
Постáвити (постановúти) чáрку (пля́шку, пля́шечку, *розм.* піврíтру *і т. ін.) див.* постáвити[1]
ЧАРУВÁТИ
чарувáти
◊ Чарувáти зір (пóгляд, óчі) *див.* чарувáти
ЧАС
час
△ Позаробóчий час *див.* час
чáсу
З бíгом (з плúном) чáсу *див.* біг[1] (1)
△ Підря́дне рéчення чáсу *див.* рéчення
ЧÁСТОЧКА
чáсточку
Подавáти (давáти) / подáти (дáти) на чáсточку *див.* подавáти[1] (2)
ЧÁША
чáша
◊ Пóвна хáта (тóрба, чáша *і т. ін.) див.* хáта
чáшу
◊ Вúпити / випивáти (пúти) [гіркý (пóвну)] [чáшу] ([пóвний] ківш) [лúха, мýки *і т. ін.*] [до крáю (до дна, до дéнця́)] *див.* випивáти (1)
ЧВÉРТКА
чвéртку
◊ Роздавúти (роздушúти) піврíтру (чвéртку, пля́шку *і т. ін.) див.* роздáвлювати
ЧЕКÁТИ
чекáти
◊ Ждáти (чекáти, виглядáти, сподівáтися) з мóря погóди *див.* ждáти (2)
ЧÉРВИ
чéрви
△ Плóскі чéрви *див.* чéрви
◊ Чéрви б поїли (з'їли) *див.* чéрви
ЧЕРВÓНИЙ
червóні
◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.)*] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали (пішлú) в очáх (пéред очúма) *див.* кóло[1] (7)
ЧÉРГА
чéргою
Наря́д пóза чéргою <Позачергóвий наря́д> *див.* наря́д[2] (1)
ЧЕРЕПÁХА
черепáха
◊ Ітú (повзтú, рýхатися *і т. ін.)* черепáхою (як (нáче, ненáче, немóв) черепáха) *див.* ітú (121)
черепáхою
◊ Ітú (повзтú, рýхатися *і т. ін.)* черепáхою (як (нáче, ненáче, немóв) черепáха) *див.* ітú (121)

ЧЕРНЕ́ЦЬ
ченці́
Іти́ (постригáтися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ЧЕРНИ́ЦЯ[1]
черни́ці
Іти́ (постригáтися) / піти́ (постри́гтися) в ченці́ (в черни́ці) *див.* іти́ (31)
ЧЕ́СНИЙ
че́сне
Че́сне піоне́рське *див.* піоне́рський (1)
ЧИЙСЬ
чи́сь
◊ Перекладáти / переклáсти на [чужі́, чи́сь *і т. ін.*] плéчі (ру́ки) *див.* перекладáти (1)
ЧИНИ́ТИ[1]
чини́ти
◊ Підсувáти (підсóвувати, чини́ти) / підсу́нути (вчини́ти) хáлепу *кому* <Підвóдити / підвести́ під хáлепу *кого*> *див.* підсувáти (1)
Роби́ти (твори́ти, чини́ти *і т. ін.*) / зроби́ти (вчини́ти, підсу́нути *і т. ін.*) пáкість (пáкость, кáпость) *див.* роби́ти
ЧИСЛО́
число́
△ Число́ пласти́чності *див.* число́
ЧИ́СТИЙ
чи́сте
◊ На [сві́же (чи́сте, *рідше* ві́льне)] пові́тря *див.* пові́тря (2)
чи́стий
◊ Давáти / дáти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спóкій (пóкій)) *див.* давáти (106)
чи́стим
Ди́хати / поди́хати чи́стим пові́трям *див.* ди́хати (1)
чи́стому
◊ На [сві́жому (чи́стому, *рідше* ві́льному)] пові́трі *див.* пові́тря (3)
чи́сту
◊ Виплива́ти (вирина́ти) / ви́плисти (ви́пливти, ви́ринути) на повéрхню (нагóру, на чи́сту вóду) *див.* випливáти (1)
◊ Давáти / дáти чи́сту годи́ну (чи́стий, святи́й спóкій (пóкій)) *див.* давáти (106)
ЧІПЛЯ́ТИСЯ
чіпля́тися
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
ЧО́БІТ
чобі́т
◊ Стоптáти багáто (не однý пáру, сім пар *і т. ін.*) підошóв (підмéток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* стóптувати
ЧО́БОТИ
чобі́т
◊ Стоптáти багáто (не однý пáру, сім пар *і т. ін.*) підошóв (підмéток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* стóптувати
ЧОЛО́
чолá
◊ Обтéрти (обітéрти) піт з чолá *див.* обтирáти (1)
◊ У пóті чолá [свогó] <*рідко* У пóту лиця́> *див.* піт (4)
чолó
◊ Піднімáти (підіймáти) / підня́ти (підійня́ти) чолó *див.* піднімáти (20)
ЧОПОВИ́Й
чопови́й
△ Чопови́й подáток *див.* подáток (9)
ЧО́РНИЙ
чóрна
◊ Тéмна (чóрна) пля́ма *див.* пля́ма (7)
ЧОРТ
чорт
◊ [І] [сам] чорт (біс) не розберé (не пізнáє) *див.* чорт
◊ Чорт би побрáв (узя́в, забрáв) <Чорти́ б узялі́ (забрáли)> *див.* чорт
◊ Чорт (біс) [йогó (її, вас *і т. ін.*)] бери́ (забирáй) / візьми́ (побери́, забери́ *і т. ін.*) *див.* чорт
◊ Чорт (чорти́) підтаскáв (підтаскáли) *див.* чорт
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чорти́ побрáли (взялі́, забрáли)> *див.* чорт
чóрта
◊ Іти́ (летíти) / піти́ (полетíти) до чóрта (до ді́дька, к чóрту, під три чорти́, к бíсу *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
чорти́
◊ Іти́ (летíти) / піти́ (полетíти) до чóрта (до ді́дька, к чóрту, під три чорти́, к бíсу *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
◊ Послáти подáлі (геть, під три чорти́ *і т. ін.*) *див.* посилáти
◊ Чорт би побрáв (узя́в, забрáв) <Чорти́ б узялі́ (забрáли)> *див.* чорт
◊ Чорт (чорти́) підтаскáв (підтаскáли) *див.* чорт
◊ Щоб тебé (йогó, вас *і т. ін.*) чорт побрáв (узя́в, забрáв) <Щоб вас (їх) чорти́ побрáли (взялі́, забрáли)> *див.* чорт
чóрту
◊ Іти́ (летíти) / піти́ (полетíти) до чóрта (до ді́дька, к чóрту, під три чорти́, к бíсу *і т. ін.*) *див.* іти́ (66)
ЧОРТЗНА́
чóртзна
Не знáти (хтóзна, чóртзна) [й] пóки *див.* знáти (9)
ЧУБ
чуб
◊ [Аж] волóсся (вóлос, чуб) піднімáється (підіймáється, встаé, стаé, лíзе *і т. ін.*) / підні́меться (встáне, стáне, полíзе *і т. ін.*) [вгóру (догори́, ди́бом, дýбом, сторч *і т. ін.*)] *див.* волóсся (1)
чуби́
◊ Покидáти чуби́ *див.* покидáти (1)
ЧУЖИ́Й
чужі́
◊ Перекладáти / переклáсти на [чужі́, чи́сь *і т. ін.*] плéчі (ру́ки) *див.* перекладáти (1)
чужі́й
◊ Виїжджáти / ви́їхати на чужі́й спи́ні (на плéчах *чиїх, кого*) *див.* виїжджáти (2)
чужóго
◊ З чужóго плечá *див.* плечé (7)
ЧУМА́ЦЬКИЙ
чумáцька
△ Чумáцька пі́сня *див.* пі́сня (5)
ЧУПРИ́НА
чупри́ну
◊ Поголи́ти (обголи́ти) лóба (чýба, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* поголи́ти (1)
ЧУ́ТИ
чу́ти
◊ [Аж] не чу́ти (не відчувáти) ніг (підошóв) [під сoбóю] *див.* чу́ти
◊ Відчувáти (чу́ти) плечé (лíкоть) *див.* відчувáти (7)
◊ Чу́ти (відчувáти) / відчу́ти кри́ла за плечи́ма *див.* чу́ти
ЧУ́ТКА
чу́тка
◊ Чу́тка йдé (ши́риться, рознóситься, розхóдиться *і т. ін.*) / пішлá (пройшлá, поши́рилась, рознеслáся, розійшлáся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
ЧХА́ТИ
чхáти
◊ Плювáти (чхáти) / наплювáти (начхáти) з висóкого дéрева (з висóкої дзвіни́ці) *див.* плювáти (7)
◊ Плювáти (чхáти) / плю́нути (начхáти) на все (на всіх) [і вся] *див.* плювáти (8)
ША́НА
шáну
Віддавáти (складáти) / віддáти (склáсти) шáну (пошáну, повáгу *і т. ін.*) *див.* віддавáти (17)
ШАНО́БА
шанóбі
При всій повáзі (шанóбі) <З усією повáгою> *див.* повáга (1)
ША́ПКА
шапки́
Поздіймáти (познімáти) шапки́ (брилí, капелю́хи *і т. ін.*) *див.* поздіймáти (1)
ШАР[1]
шар
△ Підóрний шар *див.* шар[1]
ШАХ[2]
шах
△ Подві́йний шах *див.* шах[2]
ША́ХТНИЙ
шáхтна
△ Шáхтна піч *див.* піч (11)
ША́ШКА[1]
шáшка
△ Підривнá шáшка *див.* шáшка[1]
ШВИДКИ́Й
швидки́й
Швидки́й (шви́дкісний, скóрий (*розм.* поспі́шний)) пóїзд (пóтяг) *див.* пóїзд (9)
швидкóго
○ До [скóрого, швидкóго, приє́много *і т. ін.*] побáчення (*діал.* зобáчення) *див.* побáчення (1)
ШВИ́ДКІСНИЙ
шви́дкісний
Швидки́й (шви́дкісний, скóрий (*розм.* поспі́шний)) пóїзд (пóтяг) *див.* пóїзд (9)
ШЕРСТЬ
шéрстю
◊ Глáдити / поглáдити за шéрстю *див.* глáдити (2)
ШИ́ЛО
ши́лом
◊ [Що і] ши́лом не повéрнеш *див.* повертáти[1] (20)
ШИ́РИТИСЯ
ши́риться
◊ Чу́тка йдé (ши́риться, рознóситься, розхóдиться *і т. ін.*) / пішлá (пройшлá, поши́рилась, рознеслáся, розійшлáся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
ШИРО́КИЙ
ширóкий
◊ Іти́ (йти) / піти́ (подáтися) у [ширóкий] світ (в світі́, в світá) *див.* іти́ (65)
◊ Ширóкий у плéчах *див.* ширóкий
ширóким
◊ Піти́ ширóким світом *див.* піти́ (39)

ШИ́Я
ши́ї
◊ Побра́тися рука́ми за ши́ї *див.* побра́тися (6)
Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти (1)
◊ Погна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.) див.* погна́ти (1)
◊ Позверта́ти в'я́зи (ши́ї, го́лови) *див.* позверта́ти (1)
◊ Сиді́ти (бу́ти) на ши́ї (на пле́ча́х) *див.* сиді́ти
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
ши́ю
◊ Ві́шатися (ки́датися, чіпля́тися) / пові́ситися (ки́нутися, почепи́тися) на ши́ю *див.* ві́шатися (1)
◊ Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)] *див.* підставля́ти (1)
Поверта́ти (оберта́ти) / поверну́ти (оберну́ти) го́лову (обли́ччя, ши́ю *і т. ін.) див.* поверта́ти[1] (2)
Повиса́ти (ви́снути) / пови́снути на ши́ї (на ши́ю) *див.* повиса́ти (1)
◊ Погна́ти в ши́ю (в поти́лицю, в три ши́ї *і т. ін.) див.* погна́ти (1)
◊ Сіда́ти / сі́сти на ши́ю (на пле́чі) *див.* сіда́ти
ШКЕРЕ́БЕ́РТЬ
шкере́бе́рть
◊ Іти́ / піти́ шкере́бе́рть *див.* іти́ (120)
ШКІ́РА
шкі́рі
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (6)
◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)
◊ Повиступа́ли (повиступа́ють) сиро́ти [на ті́лі (шкі́рі)] *див.* сирота́
шкі́рою
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)
ШКО́ДА[1]
шко́ді
◊ Упі́йманий (пі́йманий, спі́йманий *і т. ін.)* на гаря́чому (на шко́ді) *див.* упі́йманий
шко́ду
◊ Піти́ на шко́ду *див.* піти́ (29)
ШКО́ЛА
шко́ла
По́вна сере́дня шко́ла *див.* шко́ла
ШКУ́РА
шку́рі
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.) див.* поде́рти (1)
◊ Пожи́ти в шку́рі *див.* пожи́ти[1] (1)
шку́рою
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

ШЛЮБ
шлю́бу
◊ Вести́ / повести́ до вінця́ (під віне́ць, до шлю́бу) *див.* вести́ (20)
Іти́ (става́ти) / піти́ (ста́ти) до шлю́бу *див.* іти́ (36)
ШЛЯХ
шлях
Зрі́зувати (зріза́ти) / зрі́зати кут (поворо́т, шлях *і т. ін.) див.* зрі́зувати (1)
◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати (19)
Шлях пізна́ння *див.* шлях
шляхи́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* усі́ шляхи́ погуби́в *див.* погубля́ти (6)
шля́хо́м
◊ Іти́ / піти́ шля́хо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)
ШМАТ[1]
шмат
◊ Сім верст пі́шки за шмат *(рі́дше* за шматко́м) ки́шки *див.* сім
ШМАТО́К
шматко́м
◊ Діли́тися *(рі́дко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)
◊ Сім верст пі́шки за шмат *(рі́дше* за шматко́м) ки́шки *див.* сім
шмато́к
◊ Шмато́к *(рі́дше* кусо́к) не йде (не лі́зе) / не пі́де (не полі́зе) в го́рло *див.* шмато́к
ШО́РИ[1]
шо́рах
◊ Трима́ти (держа́ти) в [міцни́х (залі́зних)] рука́х (в шо́рах, в пово́дах *і т. ін.) див.* трима́ти
ШПАТ[1]
шпат
△ Плавико́вий шпат *див.* шпат[1]
ШПИГА́ТИ
шпига́ти
◊ Шпига́ти / шпигну́ти по́глядом *див.* шпига́ти
ШПИГНУ́ТИ
шпигну́ти
◊ Шпига́ти / шпигну́ти по́глядом *див.* шпига́ти
ШПИ́ЛЬКА
шпильки́
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти
шпи́льку
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли) *див.* пуска́ти
ШТИК[1]
штики́
◊ Підніма́ти (підійма́ти) / підня́ти (підійня́ти) на штики́ *див.* підніма́ти (18)
◊ Ходи́ти (іти́, ки́датися) / піти́ (ки́нутися) в штики́ *див.* ходи́ти
ШТИЛЬ[1]
штиль
◊ По́вний штиль *див.* штиль[1]
ШТРИКА́ТИ
штрика́ти
◊ Па́льцем (па́льцями) ти́кати (ти́цяти, штрика́ти, пока́зувати *і т. ін.) див.* ти́кати[1]

ШТУРХАНЕ́ЦЬ
штурханця́ми
◊ Годува́ти / погодува́ти штурханця́ми *див.* годува́ти (7)
ШУКА́ТИ
шука́ти
Іти́ / піти́ на свій хліб (сво́го хлі́ба шука́ти) *див.* іти́ (26)
◊ Шука́ти (лови́ти, доганя́ти) / злови́ти (пійма́ти) ві́тра в по́лі *див.* шука́ти
ЩАБЕ́ЛЬ
щабе́ль
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
ЩА́СТЯ
ща́стя
Ща́стя плу́жить *див.* ща́стя
ЩЕ
ще
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити (7)
ЩЕ́ЗНУТИ
ще́знути
◊ Піти́ (ще́знути, зни́кнути *і т. ін.)* по-англі́йському (по-англі́йськи) *див.* піти́ (42)
ЩИТ
щит
◊ Підніма́ти (підійма́ти, підно́сити *і т. ін.)* / підня́ти (підійня́ти, піднести́ *і т. ін.)* на щит [сла́ви] *див.* підніма́ти (12)
щиті́
◊ Поверта́тися / поверну́тися на щиті́ *див.* поверта́тися[1] (9)
щито́м
◊ Поверта́тися / поверну́тися з щито́м *див.* поверта́тися[1] (8)
ЩО[1]
що
◊ Аж (що й, ті́льки *і т. ін.)* пі́р'я лети́ть (розліта́ється, си́плеться *і т. ін.)* / полети́ть (розси́плеться, поси́плеться *і т. ін.) див.* пі́р'я (1)
◊ Підніма́ти (бра́ти) / підня́ти (взя́ти), що ле́гко лежи́ть *див.* підніма́ти (3)
◊ [Що і] ши́лом не пове́рнеш *див.* поверта́ти[1] (20)
◊ Що [це] за мо́да [пішла́] *див.* мо́да[1] (3)
ЩОКА́
що́ки
О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти (1)
ЩО-НЕ́БУДЬ
що-не́будь
◊ Поді́яти з собо́ю що-не́будь *див.* поді́яти (1)
Ю́ДИН
ю́дине
◊ І́удине (ю́дине) пле́м'я (порі́ддя, комі́ння *і т. ін.) див.* пле́м'я (3)
Ю́НИЙ
ю́ний
Ю́ний піоне́р *див.* піоне́р (1)
Я[2]
мене́
◊ Поби́й мене́ [святи́й] хрест (грім, Бо́же *і т. ін.) див.* поби́ти (2)
◊ Поби́ла б мене́ свята́ земля́ *див.* земля́ (29)
◊ Уби́й (поби́й) мене́ Бог *див.* убива́ти[1]

мені́
◊ Плюва́ти мені́ (йому́, їм *і т. ін.) див.* плюва́ти (1)
◊ Побала́кай (поговори́, *рідко* потолку́й) мені́ *див.* побала́кати (1)
◊ Щоб (бода́й, аби́) мені́ повила́зило *див.* повила́зити (2)
я
◊ Плюва́в я <Плюва́ти я хоті́в> *див.* я[2]
○ Як [я] погля́ну <Як погля́нути> *див.* погля́нути (1)
ЯВИ́ТИ
яви́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
ЯВЛЯ́ТИ
явля́ти
◊ Не пока́зувати (не явля́ти, не потика́ти *і т. ін.)* / не показа́ти (не яви́ти, не поткну́ти *і т. ін.)* но́са *див.* пока́зувати (4)
ЯЄ́ЧНЯ
яє́чню
◊ Поби́ти (зім'я́ти, розтопта́ти *і т. ін.)* в яє́чню *див.* поби́ти (4)
ЯЗИ́К
язи́к
◊ Пога́ний на язи́к *див.* пога́ний (2)
◊ Язи́к [не] підніма́ється (підійма́ється *і т. ін.)* / підні́меться (підійметься, підня́вся *і т. ін.) див.* язи́к
◊ Язи́к не поверта́ється / не поверну́вся *див.* язи́к
◊ Язи́к поверта́ється / поверну́вся *див.* язи́к
◊ Язи́к по́за ву́хами (по́за вуши́ма, че́рез плече́) теліпа́ється (мота́ється) *див.* язи́к
◊ Язи́к [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] прирі́с (приста́в, присо́х) до підне́біння (у ро́ті) *див.* язи́к
язика́
◊ Поверта́ти / поверну́ти язико́м (язика́) *див.* поверта́ти[1] (19)
◊ Погостри́ти язика́ *див.* погостри́ти (2)
◊ Позбу́тися мо́ви (язика́) *див.* позбува́тися[1] (4)
◊ Пока́зувати / показа́ти язика́ *див.* пока́зувати (26)
язика́ми
◊ Плеска́ти (пательнкати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
язики́
◊ Позабува́ти язики́ *див.* позабува́ти (1)
◊ Позав'я́зувати роти́ (язики́) *див.* позав'я́зувати (1)
◊ Щоб (бода́й) вам [їм] язики́ повідсиха́ли (повсиха́ли) *див.* язи́к
язико́м
◊ Плеска́ти (патя́кати, плести́) / поплеска́ти язико́м (язика́ми) *див.* плеска́ти (2)
◊ Поверта́ти / поверну́ти язико́м (язика́) *див.* поверта́ти[1] (19)
ЯКИ́Й
яки́м
◊ Яки́м по́битом *див.* по́бит (3)
яко́го
◊ З яко́го по́биту *див.* по́бит (1)
Я́МА
я́ма
△ Повітря́на я́ма *див.* я́ма
я́ми
◊ Поганя́ти до я́ми *див.* поганя́ти[1] (1)
я́му
◊ Живи́м у я́му (в домови́ну, в моги́лу, в зе́млю *і т. ін.)* ляга́ти (лі́зти, іти́ *і т. ін.)* / лягти́ (полі́зти, піти́ *і т. ін.) див.* ляга́ти (3)
ЯРЛИ́К
ярли́к
◊ Ві́шати (клеї́ти) / пові́сити (накле́їти, наві́сити) ярли́к *див.* ві́шати (2)
Я́РМАРОК
я́рмарку
◊ Ї́хати (іти́, поверта́ти) з я́рмарку (з то́ргу) *див.* ї́хати (1)
ЯРМО́
я́рма
◊ Позапряга́ти в я́рма *див.* позапряга́ти (1)
ярмо́
◊ Підставля́ти (дава́ти) / підста́вити (да́ти) ши́ю [в ярмо́ (під ярмо́)] *див.* підставля́ти (1)
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
ЯСЕ́ННИЙ[2]
ясе́нний
◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)

СПИСОК РЕЄСТРОВИХ СЛІВ

ПІДКУ́СА
ПІДКУСИ́ТИ *див.* підку́шувати
ПІДКУ́СЮВАТИ *див.* підку́шувати
ПІДКУ́ТАТИ *див.* підку́тувати
ПІДКУ́ТИЙ
ПІДКУТТЯ́
ПІДКУ́ТУВАТИ
ПІДКУ́ШЕНИЙ
ПІДКУ́ШУВАННЯ
ПІДКУ́ШУВАТИ
ПІДЛАБУ́ЗА
ПІДЛАБУ́ЗЛИВИЙ
ПІДЛАБУ́ЗЛИВІСТЬ
ПІДЛАБУ́ЗЛИВО
ПІДЛАБУ́ЗНИК
ПІДЛАБУ́ЗНИТИСЯ *див.* підлабу́знюватися
ПІДЛАБУ́ЗНИЦТВО
ПІДЛАБУ́ЗНИЦЬКИЙ
ПІДЛАБУ́ЗНИЦЯ
ПІДЛАБУ́ЗНЮВАННЯ
ПІДЛАБУ́ЗНЮВАТИСЯ
ПІДЛА́ГОДЖЕНИЙ
ПІДЛА́ГОДЖУВАННЯ
ПІДЛА́ГОДЖУВАТИ
ПІДЛА́ГОДИТИ *див.* підла́годжувати
ПІДЛА́ДЖУВАННЯ
ПІДЛА́ДЖУВАТИ
ПІДЛА́ДЖУВАТИСЯ
ПІДЛА́ДИТИ *див.* підла́джувати
ПІДЛА́ДИТИСЯ *див.* підла́джуватися
ПІДЛА́ЗИТИ
ПІДЛАКО́ВАНИЙ
ПІДЛАКО́ВУВАТИ
ПІДЛАКО́ВУВАТИСЯ
ПІДЛАКУВА́ТИ *див.* підлако́вувати
ПІДЛА́МАНИЙ
ПІДЛАМА́ТИ *див.* підла́мувати[1]
ПІДЛА́МУВАННЯ[1]
ПІДЛА́МУВАННЯ[2]
ПІДЛА́МУВАТИ[1]
ПІДЛА́МУВАТИ[2]
ПІДЛА́МУВАТИСЯ[1]
ПІДЛА́МУВАТИСЯ[2]
ПІДЛА́СИЙ
ПІДЛА́СТИТИСЯ *див.* підла́щуватися
ПІДЛА́ТАНИЙ
ПІДЛАТА́ТИ *див.* підла́тувати
ПІДЛА́ТУВАННЯ
ПІДЛА́ТУВАТИ
ПІДЛАШТО́ВАНИЙ
ПІДЛАШТО́ВУВАННЯ
ПІДЛАШТО́ВУВАТИ
ПІДЛАШТО́ВУВАТИСЯ
ПІДЛАШТУВА́ННЯ
ПІДЛАШТУВА́ТИ *див.* підлашто́вувати
ПІДЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* підлашто́вуватися
ПІДЛА́ЩИТИСЯ *див.* підла́щуватися
ПІДЛА́ЩУВАННЯ
ПІДЛА́ЩУВАТИСЯ
ПІДЛЕ́ВА
ПІДЛЕ́ГА
ПІДЛЕГЕНЕ́ВИЙ
ПІДЛЕ́ГЛИЙ
ПІДЛЕ́ГЛІСТЬ
ПІДЛЕ́НЬКИЙ
ПІДЛЕ́НЬКО
ПІДЛЕ́ПЧАСТИЙ
ПІДЛЕ́СЛИВИЙ
ПІДЛЕ́СЛИВІСТЬ
ПІДЛЕ́СЛИВО
ПІДЛЕ́СНИЙ
ПІДЛЕ́СНИК
ПІДЛЕ́СНИЦЯ
ПІДЛЕ́СТИ́ТИ *див.* підле́щувати
ПІДЛЕ́СТИ́ТИСЯ *див.* підле́щуватися
ПІДЛЕТІ́ТИ *див.* підліта́ти
ПІДЛЕ́ТОМ
ПІДЛЕЩА́ТИ *див.* підле́щувати
ПІДЛЕ́ЩЕНИЙ
ПІДЛЕ́ЩУВАННЯ
ПІДЛЕ́ЩУВАТИ
ПІДЛЕ́ЩУВАТИСЯ
ПІДЛИ́ВА
ПІДЛИВА́ННЯ
ПІДЛИВА́ТИ
ПІДЛИВА́ТИСЯ
ПІДЛИ́ВКА
ПІДЛИВНИ́Й
ПІДЛИ́ЗА
ПІДЛИ́ЗАНИЙ
ПІДЛИЗА́ТИ *див.* підли́зувати
ПІДЛИЗА́ТИСЯ *див.* підли́зуватися[2]
ПІ́ДЛИЗЕНЬ
ПІДЛИ́ЗНИК
ПІДЛИ́ЗНИЦЯ
ПІДЛИ́ЗУВАННЯ[1]
ПІДЛИ́ЗУВАННЯ[2]
ПІДЛИ́ЗУВАТИ
ПІДЛИ́ЗУВАТИСЯ[1]
ПІДЛИ́ЗУВАТИСЯ[2]
ПІ́ДЛИЙ
ПІДЛИНЯ́ЛИЙ
ПІДЛИНЯ́ТИ
ПІДЛИПА́ЙЛО
ПІДЛИПА́ННЯ
ПІДЛИПА́ТИ
ПІДЛИ́ПНУТИ *див.* підлипа́ти
ПІДЛИ́ТИ *див.* підлива́ти
ПІДЛИ́ТИЙ
ПІДЛІ́ДНИЙ
ПІДЛІЗА́ТИ *див.* підла́зити
ПІДЛІ́ЗТИ *див.* підла́зити
ПІДЛІ́КАР
ПІДЛІКО́ВАНИЙ
ПІДЛІКО́ВУВАННЯ
ПІДЛІКО́ВУВАТИ
ПІДЛІКО́ВУВАТИСЯ
ПІДЛІ́КОТНИК
ПІДЛІКУВА́ТИ *див.* підліко́вувати
ПІДЛІКУВА́ТИСЯ *див.* підліко́вуватися
ПІДЛІПИ́ТИ *див.* підлі́плювати
ПІДЛІ́ПЛЕНИЙ
ПІДЛІ́ПЛЮВАНИЙ
ПІДЛІ́ПЛЮВАННЯ
ПІДЛІ́ПЛЮВАТИ
ПІДЛІ́СКОВИЙ
ПІДЛІ́СНИЙ
ПІДЛІ́СНИК
ПІ́ДЛІСОК
ПІДЛІ́ССЯ
ПІ́ДЛІСТЬ
ПІДЛІ́Т
ПІДЛІТА́ННЯ
ПІДЛІТА́ТИ
ПІ́ДЛІТКОВИЙ
ПІДЛІ́ТНИЙ
ПІ́ДЛІТОК[1]
ПІ́ДЛІТОК[2]
ПІ́ДЛІТСТВО
ПІ́ДЛО
ПІДЛОБКО́ВИЙ
ПІДЛОВИ́ТИ *див.* підло́влювати
ПІДЛО́ВЛЕНИЙ
ПІДЛО́ВЛЮВАТИ
ПІДЛО́ГА
ПІДЛО́ГОВИЙ
ПІДЛОГОНАТИРА́Ч
ПІДЛО́ЖЕ
ПІДЛО́ЖЕЧКОВИЙ
ПІДЛО́ЖЖЯ
ПІДЛОЖИ́ТИ
ПІДЛО́ЖНИЦЯ
ПІДЛОКІ́ТНИК
ПІДЛОМИ́ТИ *див.* підла́мувати[2]
ПІДЛОМИ́ТИСЯ *див.* підла́муватися[2]
ПІДЛО́МЛЕНИЙ
ПІДЛО́МЛЮВАТИ *див.* підла́мувати[2]
ПІДЛО́МЛЮВАТИСЯ *див.* підла́муватися[2]
ПІДЛОПА́ТКОВИЙ
ПІДЛО́ТА
ПІДЛО́ТНИЙ
ПІДЛО́ТНИК
ПІДЛО́ТНИЦЯ
ПІДЛО́ТНІСТЬ
ПІДЛО́ТНО
ПІДЛУВА́ТИЙ
ПІДЛУВА́ТО
ПІДЛУГО́ВУВАННЯ
ПІДЛУГО́ВУВАТИ
ПІДЛУГО́ВУВАТИСЯ
ПІДЛУ́ЖЕНИЙ
ПІДЛУ́ЖЕННЯ

ПІДЛУ́ЖИТИ *див.* підлуго́вувати
ПІДЛУ́ЖИТИСЯ *див.* підлуго́вуватися
ПІДЛУ́ЖУВАННЯ
ПІДЛУ́ЖУВАТИ *див.* підлуго́вувати
ПІДЛУ́ЖУВАТИСЯ *див.* підлуго́вуватися
ПІДЛЬОДОВИКО́ВИЙ
ПІДЛЯГА́ННЯ
ПІДЛЯГА́ТИ
ПІДЛЯГТИ́ *див.* підляга́ти
ПІДЛЯ́СКУВАТИ
ПІДЛЯ́СНУТИ
ПІДЛЯ́СЬКИЙ
ПІДЛЯ́Щ
ПІДЛЯ́ЩИК
ПІДМАГА́ТИ
ПІДМАГА́Ч
ПІДМАГНІ́ТИТИ *див.* підмагні́чувати
ПІДМАГНІ́ТИТИСЯ *див.* підмагні́чуватися
ПІДМАГНІ́ЧЕНИЙ
ПІДМАГНІ́ЧЕННЯ
ПІДМАГНІ́ЧУВАННЯ
ПІДМАГНІ́ЧУВАТИ
ПІДМАГНІ́ЧУВАТИСЯ
ПІДМА́ЗАНИЙ
ПІДМА́ЗАННЯ
ПІДМА́ЗАТИ *див.* підма́зувати
ПІДМА́ЗАТИСЯ *див.* підма́зуватися
ПІДМА́ЗКА
ПІДМА́ЗУВАННЯ
ПІДМА́ЗУВАТИ
ПІДМА́ЗУВАТИСЯ
ПІДМА́ЙСТЕР
ПІДМАЛЬО́ВАНИЙ
ПІДМАЛЬО́ВОК
ПІДМАЛЬО́ВУВАННЯ
ПІДМАЛЬО́ВУВАТИ
ПІДМАЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПІДМАЛЮВА́ННЯ
ПІДМАЛЮВА́ТИ *див.* підмальо́вувати
ПІДМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* підмальо́вуватися
ПІДМАНДА́ТНИЙ
ПІДМАНИ́ТИ *див.* підма́нювати
ПІДМАНТА́ЧИТИ *див.* підманта́чувати
ПІДМАНТА́ЧУВАТИ
ПІДМАНУ́ТИ *див.* підма́нювати
ПІДМА́НЮВАННЯ
ПІДМА́НЮВАТИ
ПІДМАРЕ́ННИК
ПІДМАСТИ́ТИ *див.* підма́щувати
ПІДМАСТИ́ТИСЯ *див.* підма́щуватися
ПІДМАТРА́ЦНИК
ПІДМАХНУ́ТИ
ПІДМА́ХУВАТИ
ПІДМА́ЩЕНИЙ
ПІДМА́ЩЕННЯ
ПІДМА́ЩУВАННЯ
ПІДМА́ЩУВАТИ
ПІДМА́ЩУВАТИСЯ
ПІДМЕ́ЛЮВАТИ
ПІДМЕНЮ́
ПІДМЕРЗА́ННЯ
ПІДМЕРЗА́ТИ
ПІДМЕ́РЗЛИЙ
ПІДМЕ́РЗНУТИ *див.* підмерза́ти
ПІДМЕСТИ́ *див.* підміта́ти
ПІ́ДМЕТ[1]
ПІ́ДМЕ́Т[2]
ПІДМЕТА́ТИ *див.* підме́тувати
ПІДМЕ́ТЕНИЙ
ПІДМЕ́ТКА
ПІДМЕ́ТКО́ВИЙ
ПІДМЕТО́ВИЙ
ПІДМЕ́ТОК *див.* підме́тка
ПІДМЕ́ТУВАТИ
ПІДМИ́В
ПІДМИ́ВАНИЙ
ПІДМИВА́ННЯ
ПІДМИВА́ТИ
ПІДМИВА́ТИСЯ
ПІДМИКА́ТИ
ПІДМИ́ЛИТИ *див.* підми́лювати
ПІДМИ́ЛЮВАТИ
ПІДМИНА́ТИ
ПІДМИ́ТИ *див.* підмива́ти
ПІДМИ́ТИЙ
ПІДМИ́ТИСЯ *див.* підмива́тися
ПІДМІЗИ́ННИЙ
ПІДМІЛИ́ТИ *див.* підмі́лювати
ПІДМІ́ЛЮВАТИ
ПІДМІ́НА
ПІДМІ́НЕНИЙ
ПІДМІНИ́ТИ *див.* підмі́нювати
ПІДМІ́ННИЙ
ПІДМІНУВА́ТИ
ПІДМІ́НЮВАННЯ
ПІДМІ́НЮВАТИ
ПІДМІ́НЮВАТИСЯ
ПІДМІНЯ́ТИ *див.* підмі́нювати
ПІДМІНЯ́ТИСЯ *див.* підмі́нюватися
ПІДМІСИ́ТИ *див.* підмі́шувати[1]
ПІДМІСЬКИ́Й
ПІДМІ́СЯЧНИЙ
ПІДМІТА́ЙЛО
ПІДМІТА́ЛЬНИЙ
ПІДМІТА́ЛЬНИК
ПІДМІТА́ЛЬНИЦЯ
ПІДМІТА́ННЯ
ПІДМІТА́ТИ
ПІДМІТА́ТИСЯ
ПІДМІ́ТИТИ *див.* підміча́ти
ПІДМІЧА́ТИ
ПІДМІ́ЧЕНИЙ
ПІДМІША́ТИ *див.* підмі́шувати[2]
ПІДМІ́ШУВАННЯ[1]
ПІДМІ́ШУВАННЯ[2]
ПІДМІ́ШУВАТИ[1]
ПІДМІ́ШУВАТИ[2]
ПІДМНОЖИНА́
ПІДМО́ВА
ПІДМО́ВИТИ *див.* підмовля́ти
ПІДМО́ВЛЕНИЙ
ПІДМО́ВЛЕННЯ
ПІДМОВЛЯ́ННЯ
ПІДМОВЛЯ́ТИ
ПІДМО́ВНИК
ПІДМО́ВНИЦЯ
ПІДМО́ГА
ПІДМОГОРИ́ЧЕНИЙ
ПІДМОГОРИ́ЧИТИ *див.* підмогори́чувати
ПІДМОГОРИ́ЧУВАТИ
ПІДМОГТИ́ *див.* підмага́ти
ПІДМОГТИ́СЯ
ПІДМОКА́ТИ
ПІДМО́КЛИЙ
ПІДМО́КНУТИ *див.* підмока́ти
ПІДМОЛО́ДЖЕНИЙ
ПІДМОЛО́ДЖУВАНИЙ
ПІДМОЛО́ДЖУВАННЯ
ПІДМОЛО́ДЖУВАТИ
ПІДМОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПІДМОЛОДИ́ТИ *див.* підмоло́джувати
ПІДМОЛОДИ́ТИСЯ *див.* підмоло́джуватися
ПІДМОЛО́ТИ *див.* підме́лювати
ПІДМОЛОТИ́ТИ *див.* підмоло́чувати
ПІДМОЛОТИ́ТИСЯ
ПІДМОЛО́ЧУВАТИ
ПІДМОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПІДМОРГНУ́ТИ
ПІДМО́РГУВАННЯ
ПІДМО́РГУВАТИ
ПІДМОРО́ЖЕНИЙ
ПІДМОРО́ЖУВАННЯ
ПІДМОРО́ЖУВАТИ
ПІДМОРО́ЖУВАТИСЯ
ПІДМОРО́ЗИТИ *див.* підморо́жувати
ПІДМОРО́ЗИТИСЯ *див.* підморо́жуватися
ПІДМОСТИ́ТИ *див.* підмо́щувати
ПІДМОСТИ́ТИСЯ *див.* підмо́щуватися
ПІДМО́СТКИ
ПІДМО́СТОК *див.* підмо́стки
ПІДМО́СТЯ
ПІДМО́ТАНИЙ
ПІДМОТА́ТИ *див.* підмо́тувати
ПІДМО́ТУВАННЯ
ПІДМО́ТУВАТИ
ПІДМО́ТУВАТИСЯ
ПІДМО́ЧЕНИЙ
ПІДМОЧИ́ТИ *див.* підмо́чувати
ПІДМОЧИ́ТИСЯ *див.* підмо́чуватися
ПІДМО́ЧУВАННЯ
ПІДМО́ЧУВАТИ
ПІДМО́ЧУВАТИСЯ
ПІДМО́ЩЕНИЙ
ПІДМО́ЩУВАННЯ
ПІДМО́ЩУВАТИ
ПІДМО́ЩУВАТИСЯ
ПІДМУ́ЛЕНИЙ
ПІДМУ́ЛИТИ *див.* підму́лювати
ПІДМУ́ЛЮВАТИ
ПІДМУ́Р
ПІДМУРІ́ВКА
ПІДМУРІ́ВОК
ПІДМУРО́ВАНИЙ
ПІДМУРО́ВАННЯ
ПІДМУРО́ВУВАННЯ
ПІДМУРО́ВУВАТИ
ПІДМУ́РОК
ПІДМУРУВА́ННЯ
ПІДМУРУВА́ТИ *див.* підмуро́вувати
ПІДМУ́Р'Я
ПІДМ'ЯКА́ТИ
ПІДМ'Я́КНУТИ *див.* підм'яка́ти
ПІДНА́ГЛЯДНИЙ
ПІДНА́ГЛЯДНІСТЬ
ПІДНА́ЙМ
ПІДНАЙМА́ННЯ
ПІДНАЙМА́ТИ
ПІДНАЙМА́Ч
ПІДНАЙМА́ЧКА
ПІДНАЙНЯ́ТИ *див.* піднайма́ти
ПІДНА́ЙНЯТИЙ
ПІДНАЙНЯТТЯ́
ПІДНАПИ́ЛИЙ
ПІДНАПИ́ТИСЯ
ПІДНА́ПИТКОМ
ПІДНАРЯ́Д
ПІДНАТУ́ЖИТИ *див.* піднату́жувати
ПІДНАТУ́ЖИТИСЯ *див.* піднату́жуватися
ПІДНАТУ́ЖУВАТИ
ПІДНАТУ́ЖУВАТИСЯ
ПІДНАЧА́ЛЬНИЙ
ПІДНЕБЕ́СНИЙ
ПІДНЕБЕ́СНІСТЬ
ПІДНЕБЕ́ССЯ
ПІДНЕБІ́ННИЙ
ПІДНЕБІ́ННІСТЬ

ПІДНЕБІ́ННЯ
ПІДНЕ́БНИЙ
ПІДНЕВІ́ЛЬНЕ *див.* підневі́льно
ПІДНЕВІ́ЛЬНИЙ
ПІДНЕВІ́ЛЬНІСТЬ
ПІДНЕВІ́ЛЬНО
ПІДНЕ́СЕНИЙ
ПІДНЕ́СЕНІСТЬ
ПІДНЕ́СЕННЯ
ПІДНЕ́СЕНО
ПІДНЕСТИ́ *див.* підно́сити
ПІДНЕСТИ́СЯ *див.* підно́ситися
ПІДНИЖНЬОЩЕ́ЛЕПНИЙ
ПІДНИ́ЗАНИЙ
ПІДНИЗА́ТИ *див.* підни́зувати
ПІДНИ́ЗУВАННЯ
ПІДНИ́ЗУВАТИ
ПІДНИРКОВИ́Й
ПІДНІҐТЬОВИ́Й
ПІДНІ́ЖЖЯ
ПІДНІ́ЖКА
ПІДНІ́ЖНИЙ
ПІДНІ́ЖОК
ПІДНІМА́ЛЬНИЙ
ПІДНІМА́ННЯ
ПІДНІМА́ТИ
ПІДНІМА́ТИСЯ
ПІДНІМА́Ч
ПІДНОВИ́ТИ *див.* підновля́ти
ПІДНОВИ́ТИСЯ *див.* підновля́тися
ПІДНО́ВЛЕНИЙ
ПІДНО́ВЛЕННЯ
ПІДНО́ВЛЮВАННЯ
ПІДНО́ВЛЮВАТИ *див.* підновля́ти
ПІДНО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* підновля́тися
ПІДНОВЛЯ́ННЯ
ПІДНОВЛЯ́ТИ
ПІДНОВЛЯ́ТИСЯ
ПІДНО́С
ПІДНО́СИТИ
ПІДНО́СИТИСЯ
ПІДНОСНИ́Й
ПІДНОЧІ́ВЛЯ
ПІДНОЧО́ВУВАТИ
ПІДНОЧУВА́ТИ *див.* підночо́вувати
ПІДНО́ШЕННЯ
ПІДНЬО́КУВАТИ
ПІДНЯ́ТИ *див.* піднімáти
ПІДНЯ́ТИЙ
ПІДНЯ́ТИСЯ *див.* піднімáтися
ПІДНЯТТЯ́
ПІ́ДО *див.* під[2]
ПІДО́БГАНИЙ *див.* підібганий
ПІДОБГА́ТИ *див.* підібгáти
ПІДОБГА́ТИСЯ *див.* підібгáтися
ПІДОБІ́Д
ПІДОБІ́ДАННЯ
ПІДОБІ́ДАТИ *див.* підобі́дувати
ПІДОБІ́ДНІЙ
ПІДОБІ́ДОК
ПІДОБІ́ДУВАТИ
ПІДОБРА́ТИ *див.* підбирáти
ПІДОБРА́ТИСЯ *див.* підбирáтися
ПІДОГРАВА́ТИ *див.* підгравáти
ПІДОГРА́ТИ *див.* підгравáти
ПІДОГРІ́В *див.* підігрі́в
ПІДОГРІВА́ЛЬНИЙ *див.* підігрівáльний
ПІДОГРІВА́ННЯ *див.* підігрівáння
ПІДОГРІВА́ТИ *див.* підігрівáти
ПІДОГРІВА́ТИСЯ *див.* підігрівáтися
ПІДОГРІВА́Ч *див.* підігрівáч
ПІДОГРІВНИ́Й *див.* підігрівни́й
ПІДОГРІВНИ́К *див.* підігрівни́к
ПІДОГРІ́ТИ *див.* підігрівáти
ПІДОГРІ́ТИЙ *див.* підігрі́тий
ПІДОГРІ́ТИСЯ *див.* підігрівáтися
ПІДОЖДА́ТИ
ПІДО́ЗРА
ПІДО́ЗРЕНИЙ
ПІДО́ЗРЕНО
ПІДО́ЗРИТИ *див.* підозрівáти
ПІДОЗРІВА́ННЯ
ПІДОЗРІВА́ТИ
ПІДОЗРІВА́ТИСЯ
ПІДОЗРІ́ЛИВЕ *див.* підозрі́ливо
ПІДОЗРІ́ЛИВИЙ
ПІДОЗРІ́ЛИВІСТЬ
ПІДОЗРІ́ЛИВО
ПІДОЗРІ́ЛИЙ
ПІДОЗРІ́ЛІСТЬ
ПІДОЗРІ́ЛО
ПІДОЗРІ́ННЯ
ПІДО́ЗРЮВАНИЙ
ПІДО́ЗРЮВАННЯ
ПІДО́ЗРЮВАТИ *див.* підозрівáти
ПІДО́ЗРЮВАТИСЯ *див.* підозрівáтися
ПІДО́ЙМА[1]
ПІДО́ЙМА[2]
ПІДО́ЙМОВИЙ
ПІДОЛІ́ЇТИ *див.* підолі́ювати
ПІДОЛІ́ЮВАТИ
ПІДОЛІ́ЮВАТИСЯ
ПІДОПАСА́ННЯ
ПІДОПІ́ЧНИЙ
ПІДО́ПЛІЧКА
ПІДОПЛІ́ЧЧЯ
ПІДО́РАНИЙ
ПІДОРА́ТИ *див.* підо́рювати
ПІДОРБІТА́ЛЬНИЙ
ПІДО́РЛИК
ПІДО́РНИЙ
ПІДО́РЮВАННЯ
ПІДО́РЮВАТИ
ПІДО́РЮВАТИСЯ
ПІДОСИ́ЧНИК
ПІДОСІ́ННІЙ
ПІДО́СІНЬ
ПІДОСЛА́ТИ *див.* підсилáти
ПІДОСНО́ВА
ПІДОСПІ́ЛИЙ *див.* підспі́лий
ПІДОСПІ́ТИ *див.* підспівáти[1]
ПІДОСТРО́ЖЕНИЙ
ПІДОСТРО́ЖИТИ *див.* підостро́жувати
ПІДОСТРО́ЖУВАТИ
ПІДОФІЦЕ́Р
ПІДОХО́ТА
ПІДОХО́ТИТИ *див.* підохо́чувати
ПІДОХО́ТЛИВИЙ
ПІДОХО́ТЛИВО
ПІДОХО́ЧЕНИЙ
ПІДОХО́ЧЕННЯ
ПІДОХО́ЧУВАЛЬНИЙ
ПІДОХО́ЧУВАЛЬНО
ПІДОХО́ЧУВАНИЙ
ПІДОХО́ЧУВАННЯ
ПІДОХО́ЧУВАТИ
ПІДОХО́ЧУВАТИСЯ
ПІДОЧЕРЕ́ВИНА
ПІДОЧЕРЕ́ВИННИЙ
ПІДО́ЧНИЙ
ПІДО́ШВА
ПІДОШО́ВНИЙ
ПІДПАДА́ТИ
ПІДПАДЬО́М
ПІДПАДЬО́МКАННЯ
ПІДПАДЬО́МКАТИ
ПІДПАДЬО́МКНУТИ
ПІДПАДЬО́МКУВАТИ *див.* підпадьо́мкати
ПІДПА́Л
ПІДПА́ЛЕНИЙ
ПІДПА́ЛЕННЯ
ПІДПА́ЛИНА
ПІДПАЛИ́ТИ *див.* підпáлювати
ПІДПАЛИ́ТИСЯ *див.* підпáлюватися
ПІДПА́ЛОК
ПІДПА́ЛЮВАННЯ
ПІДПА́ЛЮВАТИ
ПІДПА́ЛЮВАТИСЯ
ПІДПА́ЛЮВАЧ
ПІДПА́ЛЮВАЧКА
ПІДПА́НОК
ПІДПА́Р
ПІДПАРА́ГРАФ
ПІДПА́РИТИ *див.* підпáрювати
ПІДПА́РИТИСЯ *див.* підпáрюватися
ПІДПАРО́ВАНИЙ
ПІДПАРО́ВУВАТИ
ПІДПА́РУБОК
ПІДПАРУБО́ЧИЙ
ПІДПАРУБЧА́К
ПІДПАРУВА́ТИ *див.* підпаро́вувати
ПІДПА́РЮВАННЯ
ПІДПА́РЮВАТИ
ПІДПА́РЮВАТИСЯ
ПІДПАСА́ТИ
ПІДПАСА́ТИСЯ
ПІДПА́САЧ *див.* підпáсич
ПІДПА́СИЧ
ПІДПА́СОК
ПІДПА́СТИ[1] *див.* підпадáти
ПІДПА́СТИ[2] *див.* підпасáти
ПІДПА́СТИСЯ *див.* підпасáтися
ПІДПАХІ́ВНИК
ПІДПА́ЮВАННЯ
ПІДПА́ЮВАТИ
ПІДПА́ЮВАТИСЯ
ПІДПА́ЯНИЙ
ПІДПАЯ́ТИ *див.* підпáювати
ПІДПЕ́КА
ПІДПЕКТИ́ *див.* підпікáти
ПІДПЕКТИ́СЯ *див.* підпікáтися
ПІДПЕ́НЬКА
ПІДПЕ́НЬОК
ПІДПЕРЕ́ЗАНИЙ
ПІДПЕРЕЗА́ТИ *див.* підпері́зувати
ПІДПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* підпері́зуватися
ПІДПЕРІ́ЗУВАННЯ
ПІДПЕРІ́ЗУВАТИ
ПІДПЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ПІДПЕ́РТИ *див.* підпирáти
ПІДПЕ́РТИЙ
ПІДПЕ́РТИСЯ *див.* підпирáтися
ПІДПЕРТЯ́
ПІДПЕ́ЧЕНИЙ
ПІДПИВА́ТИ
ПІДПИ́ЛИЙ
ПІДПИ́ЛКОВИЙ
ПІДПИ́ЛО
ПІДПИ́ЛОК[1]
ПІДПИ́ЛОК[2]
ПІДПИ́ЛЮВАННЯ
ПІДПИ́ЛЮВАТИ
ПІДПИ́ЛЯНИЙ
ПІДПИЛЯ́ТИ *див.* підпи́лювати
ПІДПИРА́ННЯ
ПІДПИРА́ТИ

ПІДПИРА́ТИСЯ
ПІ́ДПИС
ПІДПИ́САНИЙ
ПІДПИСА́ННЯ
ПІДПИСА́НТ
ПІДПИСА́НТКА
ПІДПИ́САР
ПІДПИСА́ТИ *див.* підпи́сувати
ПІДПИСА́ТИСЯ *див.* підпи́суватися
ПІДПИ́СКА
ПІДПИСНИ́Й
ПІДПИ́СНИК
ПІДПИ́СНИЦЯ
ПІДПИ́СОК
ПІДПИ́СУВАННЯ
ПІДПИ́СУВАТИ
ПІДПИ́СУВАТИСЯ
ПІДПИ́СУВАЧ
ПІДПИ́СУВАЧКА
ПІДПИТА́ТИ *див.* підпи́тувати
ПІДПИ́ТИ
ПІДПИ́ТИЙ
ПІДПИ́ТУВАТИ
ПІДПИХА́ТИ
ПІДПИХА́ТИСЯ
ПІДПИЯ́ЧИТИ
ПІДПІДЬО́М *див.* підпадьо́м
ПІДПІДЬО́МКАННЯ *див.* підпадьо́мкання
ПІДПІДЬО́МКАТИ *див.* підпадьо́мкати
ПІДПІДЬО́МКНУТИ *див.* підпадьо́мкнути
ПІДПІКА́ТИ
ПІДПІКА́ТИСЯ
ПІДПІ́ЛЛЯ
ПІДПІ́ЛЬНИЙ
ПІДПІ́ЛЬНИК
ПІДПІ́ЛЬНИЦЯ
ПІДПІ́ЛЬНО
ПІДПІ́Р
ПІ́ДПІРКА
ПІДПІ́РКОВИЙ
ПІДПІРНА́ТИ
ПІДПІРНИ́Й
ПІДПІРНУ́ТИ *див.* підпірна́ти
ПІ́ДПІЧОК
ПІДПІ́ЧЧЯ
ПІДПЛЕСТИ́ *див.* підплıта́ти
ПІДПЛЕ́ТЕНИЙ
ПІДПЛЕ́ТИНА
ПІДПЛИВА́ТИ
ПІДПЛИВТИ́ *див.* підплива́ти
ПІДПЛИГНУ́ТИ
ПІДПЛИ́ГУВАННЯ
ПІДПЛИ́ГУВАТИ
ПІДПЛИ́ЛИЙ
ПІДПЛИСТИ́ *див.* підплива́ти
ПІДПЛІ́СНЯ́ВІЛИЙ
ПІДПЛІ́СНЯ́ВІТИ
ПІДПЛІТА́ННЯ
ПІДПЛІТА́ТИ
ПІДПЛІТА́ТИСЯ
ПІДПОВЗА́ТИ
ПІДПОВЗТИ́ *див.* підповза́ти
ПІДПО́ВЗУВАТИ *див.* підповза́ти
ПІДПО́ВНЯ
ПІДПО́ЄНИЙ
ПІДПОЇ́ТИ *див.* підпо́ювати
ПІДПОКРИВНИ́Й
ПІДПОКРІВЕ́ЛЬНИЙ
ПІДПОЛКО́ВНИК
ПІДПОЛКО́ВНИЦЬКИЙ
ПІДПОЛКО́ВНИЦЯ
ПІДПОЛО́ТИ *див.* підпо́лювати
ПІДПО́ЛЮВАТИ
ПІДПОМАГА́ТИ
ПІДПОМАГА́Ч
ПІДПОМІЧНИ́К
ПІДПОМО́ГА
ПІДПОМОГТИ́ *див.* підпомага́ти
ПІДПОНОМА́РІЙ
ПІДПО́РА
ПІДПО́РЕНИЙ
ПІДПО́РНИЙ
ПІДПОРО́ГОВИЙ
ПІДПОРО́ТИ *див.* підпо́рювати
ПІДПО́РОТИЙ *див.* підпо́рений
ПІДПОРО́ТИСЯ *див.* підпо́рюватися
ПІДПОРО́ШЕНИЙ
ПІДПОРОШИ́ТИ *див.* підпоро́шувати
ПІДПОРО́ШУВАТИ
ПІДПОРУ́ЧИК
ПІДПОРУ́ЧНИК
ПІДПО́РЮВАТИ
ПІДПО́РЮВАТИСЯ
ПІДПОРЯДКО́ВАНИЙ
ПІДПОРЯДКО́ВАНІСТЬ
ПІДПОРЯДКО́ВУВАЛЬНИЙ
ПІДПОРЯДКО́ВУВАННЯ
ПІДПОРЯДКО́ВУВАТИ
ПІДПОРЯДКО́ВУВАТИСЯ
ПІДПОРЯДКУВА́ННЯ
ПІДПОРЯДКУВА́ТИ *див.* підпорядко́вувати
ПІДПОРЯДКУВА́ТИСЯ *див.* підпорядко́вуватися
ПІДПОТИ́ЛИЧНИЙ
ПІДПОХО́ВАНИЙ
ПІДПОХОВА́ННЯ
ПІДПОХОВА́ТИ *див.* підпохо́вувати
ПІДПОХО́ВУВАТИ
ПІДПО́ЮВАННЯ
ПІДПО́ЮВАТИ
ПІДПРА́ВИТИ *див.* підправля́ти
ПІДПРА́ВИТИСЯ *див.* підправля́тися
ПІДПРА́ВЛЕНИЙ
ПІДПРА́ВЛЕННЯ
ПІДПРАВЛЯ́ННЯ
ПІДПРАВЛЯ́ТИ
ПІДПРАВЛЯ́ТИСЯ
ПІДПРА́ПОРЩИК
ПІДПРАСО́ВАНИЙ
ПІДПРАСО́ВУВАННЯ
ПІДПРАСО́ВУВАТИ
ПІДПРАСУВА́ТИ *див.* підпрасо́вувати
ПІДПРАЦЬО́ВУВАТИ
ПІДПРАЦЮВА́ТИ *див.* підпрацьо́вувати
ПІДПРИЄ́МЕЦЬ
ПІДПРИЄ́МИЦЯ
ПІДПРИЄ́МЛИВИЙ
ПІДПРИЄ́МЛИВІСТЬ
ПІДПРИЄ́МНИЦТВО
ПІДПРИЄ́МНИЦЬКИЙ
ПІДПРИЄ́МНИЦЯ
ПІДПРИЄ́МСТВО
ПІДПРІВА́ТИ
ПІДПРОГРА́МА
ПІДПРОСИ́ТИ
ПІДПРО́СТІР
ПІДПРУ́ГА
ПІДПРУ́ЖНИЙ
ПІДПРЯГА́ННЯ
ПІДПРЯГА́ТИ
ПІДПРЯГА́ТИСЯ
ПІДПРЯГТИ́ *див.* підпряга́ти
ПІДПРЯГТИ́СЯ *див.* підпряга́тися
ПІДПРЯ́ЖЕНИЙ
ПІДПРЯ́ЖЕННЯ
ПІДПРЯ́ЖКА
ПІДПРЯЖНИ́Й
ПІДПУ́ДРЕНИЙ
ПІДПУ́ДРИТИ *див.* підпу́дрювати
ПІДПУ́ДРИТИСЯ *див.* підпу́дрюватися
ПІДПУ́ДРЮВАТИ
ПІДПУ́ДРЮВАТИСЯ
ПІДПУ́НКТ
ПІДПУСКА́ННЯ
ПІДПУСКА́ТИ
ПІДПУСТИ́ТИ *див.* підпуска́ти
ПІДПУХА́ННЯ
ПІДПУХА́ТИ
ПІДПУ́ХЛИЙ
ПІДПУ́ХЛИНА
ПІДПУ́ХЛІСТЬ
ПІДПУ́ХНУТИ *див.* підпуха́ти
ПІДПУ́ШЕНИЙ
ПІДПУ́ШЕННЯ
ПІДПУШИ́ТИ *див.* підпу́шувати
ПІДПУШИ́ТИСЯ *див.* підпу́шуватися
ПІДПУ́ШКА
ПІДПУ́ШОК
ПІДПУ́ШУВАННЯ
ПІДПУ́ШУВАТИ
ПІДПУ́ШУВАТИСЯ
ПІДПУ́ЩЕНИЙ
ПІДП'Я́НУРУ́Ч
ПІДП'Я́ТНИК
ПІДП'Я́ТОК
ПІДРАДЯ́НСЬКИЙ
ПІДРАЙО́Н
ПІДРАЙО́ННИЙ
ПІДРА́МНИК
ПІДРА́МОК
ПІДРА́НЕНИЙ
ПІ́ДРАНИЙ
ПІДРА́НИТИ *див.* підра́нювати
ПІДРА́НОК
ПІДРА́НЮВАТИ
ПІДРА́СА
ПІДРАХО́ВАНИЙ
ПІДРАХО́ВУВАННЯ
ПІДРАХО́ВУВАТИ
ПІДРАХО́ВУВАТИСЯ
ПІДРАХУВА́ННЯ
ПІДРАХУВА́ТИ *див.* підрахо́вувати
ПІДРАХУ́НОК
ПІДРЕБЕ́РНИЙ
ПІДРЕБЕ́Р'Я
ПІДРЕМОНТО́ВАНИЙ
ПІДРЕМОНТО́ВУВАТИ
ПІДРЕМОНТО́ВУВАТИСЯ
ПІДРЕМОНТУВА́ТИ *див.* підремонто́вувати
ПІДРЕМОНТУВА́ТИСЯ *див.* підремонто́вуватися
ПІДРЕСО́РИТИ *див.* підресо́рювати
ПІДРЕСО́РНИК
ПІДРЕСО́РЮВАННЯ
ПІДРЕСО́РЮВАТИ
ПІДРЕСО́РЮВАТИСЯ
ПІДРЕШІ́ТКА
ПІДРЕШІ́ТОК
ПІДРИ́В
ПІДРИВА́ННЯ[1]
ПІДРИВА́ННЯ[2]
ПІДРИВА́ТИ[1]
ПІДРИВА́ТИ[2]
ПІДРИВА́ТИСЯ[1]
ПІДРИВА́ТИСЯ[2]

ПІДРИВА́Ч
ПІДРИВНИ́Й
ПІДРИВНИ́К
ПІДРИ́ЗНИК
ПІДРИСО́ВАНИЙ
ПІДРИСО́ВУВАННЯ
ПІДРИСО́ВУВАТИ
ПІДРИСО́ВУВАТИСЯ
ПІДРИСУВА́ТИ *див.* підрисо́вувати
ПІДРИ́ТИ *див.* підрива́ти[2]
ПІДРИ́ТИЙ
ПІДРИ́ТИСЯ *див.* підрива́тися[2]
ПІДРИХТО́ВАНИЙ
ПІДРИХТО́ВУВАННЯ
ПІДРИХТО́ВУВАТИ
ПІДРИХТО́ВУВАТИСЯ
ПІДРИХТУВА́ННЯ
ПІДРИХТУВА́ТИ *див.* підрихто́вувати
ПІ́ДРІ
ПІДРІ́ВЕНЬ
ПІДРІ́ВНЮВАННЯ
ПІДРІ́ВНЮВАТИ
ПІДРІ́ВНЮВАТИСЯ
ПІДРІ́ВНЯНИЙ
ПІДРІВНЯ́ТИ *див.* підрі́внювати
ПІДРІВНЯ́ТИСЯ *див.* підрі́внюватися
ПІДРІ́Д
ПІДРІ́З
ПІДРІ́ЗАНИЙ
ПІДРІЗА́ННЯ
ПІДРІ́ЗАТИ *див.* підрі́зувати
ПІДРІЗА́ТИ *див.* підрі́зувати
ПІДРІ́ЗАТИСЯ *див.* підрі́зуватися
ПІДРІЗА́ТИСЯ *див.* підрі́зуватися
ПІДРІЗНИ́Й
ПІДРІ́ЗУВАНИЙ
ПІДРІ́ЗУВАННЯ
ПІДРІ́ЗУВАТИ
ПІДРІ́ЗУВАТИСЯ
ПІДРІ́СТ
ПІДРОБИ́ТИ *див.* підробля́ти
ПІДРОБИ́ТИСЯ *див.* підробля́тися
ПІДРОБІ́ТОК
ПІДРО́БКА
ПІДРО́БЛЕНИЙ
ПІДРО́БЛЕНІСТЬ
ПІДРО́БЛЕННЯ
ПІДРО́БЛЮВАНИЙ
ПІДРО́БЛЮВАННЯ
ПІДРО́БЛЮВАТИ *див.* підробля́ти
ПІДРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* підробля́тися
ПІДРО́БЛЮВАЧ
ПІДРО́БЛЮВАЧКА
ПІДРОБЛЯ́ННЯ
ПІДРОБЛЯ́ТИ
ПІДРОБЛЯ́ТИСЯ
ПІДРО́БНИЙ
ПІДРО́БНИК
ПІДРО́БНИЦЯ
ПІДРОДИ́НА
ПІДРОДИ́ТИ
ПІДРО́ЗДІЛ
ПІДРОЗДІ́ЛЕНИЙ
ПІДРОЗДІЛИ́ТИ *див.* підрозділя́ти
ПІДРОЗДІЛИ́ТИСЯ *див.* підрозділя́тися
ПІДРОЗДІЛЯ́ННЯ
ПІДРОЗДІЛЯ́ТИ
ПІДРОЗДІЛЯ́ТИСЯ
ПІДРО́СЛИЙ
ПІДРОСТА́ННЯ
ПІДРОСТА́ТИ
ПІДРОСТА́ЮЧИЙ
ПІДРОСТИ́ *див.* підроста́ти
ПІДРОСТИ́ТИ *див.* підро́щувати
ПІ́ДРОСТОК
ПІДРО́ЩЕНИЙ
ПІДРО́ЩУВАНИЙ
ПІДРО́ЩУВАННЯ
ПІДРО́ЩУВАТИ
ПІДРО́ЩУВАТИСЯ
ПІДРУ́БАНИЙ
ПІДРУБА́ТИ *див.* підру́бувати
ПІДРУБИ́ТИ *див.* підру́блювати
ПІДРУ́БКА[1]
ПІДРУ́БКА[2]
ПІДРУ́БЛЕНИЙ
ПІДРУ́БЛЮВАНИЙ
ПІДРУ́БЛЮВАННЯ
ПІДРУ́БЛЮВАТИ
ПІДРУ́БЛЮВАТИСЯ
ПІДРУ́БРИКА
ПІДРУ́БУВАННЯ
ПІДРУ́БУВАТИ
ПІДРУ́БУВАТИСЯ
ПІДРУЛИ́ТИ *див.* підру́лювати
ПІДРУ́ЛЮВАТИ
ПІДРУМ'Я́НЕНИЙ
ПІДРУМ'Я́НЕНІСТЬ
ПІДРУМ'Я́НЕННЯ
ПІДРУМ'Я́НИТИ *див.* підрум'я́нювати
ПІДРУМ'Я́НИТИСЯ *див.* підрум'я́нюватися
ПІДРУМ'Я́НЮВАННЯ
ПІДРУМ'Я́НЮВАТИ
ПІДРУМ'Я́НЮВАТИСЯ
ПІДРУ́ЧНИЙ
ПІДРУ́ЧНИК
ПІДРУ́ЧНИЦЯ
ПІ́ДРЯ
ПІДРЯ́Д[1]
ПІДРЯ́Д[2]
ПІДРЯ́Д[3]
ПІДРЯДЖА́ННЯ
ПІДРЯДЖА́ТИ
ПІДРЯДЖА́ТИСЯ
ПІДРЯ́ДЖЕНИЙ
ПІДРЯ́ДЖЕННЯ
ПІДРЯДИ́ТИ *див.* підряджа́ти
ПІДРЯДИ́ТИСЯ *див.* підряджа́тися
ПІДРЯДКО́ВИЙ
ПІДРЯ́ДНИЙ[1]
ПІДРЯ́ДНИЙ[2]
ПІДРЯ́ДНИК[1]
ПІДРЯ́ДНИК[2]
ПІДРЯ́ДНИЦЬКИЙ
ПІДРЯ́ДНИЦЯ
ПІДРЯ́ДНІСТЬ
ПІДРЯ́ДЧИК
ПІДРЯ́ДЧИЦЬКИЙ
ПІДРЯ́ДЧИЦЯ
ПІДРЯ́СНИК
ПІДРЯТУВА́ТИ
ПІДСА́ДЖЕНИЙ
ПІДСА́ДЖЕННЯ
ПІДСА́ДЖУВАННЯ
ПІДСА́ДЖУВАТИ
ПІДСА́ДЖУВАТИСЯ
ПІДСАДИ́БНИЙ
ПІДСАДИ́ТИ *див.* підса́джувати
ПІДСА́ДКА
ПІДСА́ДКУВАТИЙ
ПІДСА́ДКУВАТІСТЬ
ПІДСАДНИ́Й
ПІДСА́К
ПІДСА́КА
ПІДСА́ЛЕНИЙ
ПІДСА́ЛИТИ *див.* підса́лювати
ПІДСА́ЛЮВАННЯ
ПІДСА́ЛЮВАТИ
ПІДСА́ЛЮВАТИСЯ
ПІ́ДСАНКИ
ПІДСА́ПАНИЙ
ПІДСАПА́ТИ *див.* підса́пувати
ПІДСА́ПУВАНИЙ
ПІДСА́ПУВАННЯ
ПІДСА́ПУВАТИ
ПІДСА́ПУВАТИСЯ
ПІДСА́ЧЕНИЙ
ПІДСА́ЧИТИ *див.* підса́чувати
ПІДСА́ЧУВАНИЙ
ПІДСА́ЧУВАННЯ
ПІДСА́ЧУВАТИ
ПІДСА́ЧУВАТИСЯ
ПІ́ДСВИНОК
ПІДСВИ́СНУТИ
ПІ́ДСВИСТ
ПІДСВИСТА́ТИ *див.* підсви́стувати
ПІДСВИ́СТУВАННЯ
ПІДСВИ́СТУВАТИ
ПІДСВИ́СТУВАТИСЯ
ПІДСВІДО́МЕ *див.* підсвідо́мо
ПІДСВІДО́МИЙ
ПІДСВІДО́МІСТЬ
ПІДСВІДО́МО
ПІДСВІЖА́ТИ
ПІДСВІ́ЖЕНИЙ
ПІДСВІ́ЖЕННЯ
ПІДСВІЖИ́ТИ *див.* підсвіжа́ти
ПІДСВІ́Т
ПІДСВІ́ТА
ПІДСВІТИ́ТИ *див.* підсві́чувати
ПІДСВІ́ЧЕНИЙ
ПІДСВІ́ЧЕННЯ
ПІДСВІ́ЧНИК
ПІДСВІ́ЧУВАНИЙ
ПІДСВІ́ЧУВАННЯ
ПІДСВІ́ЧУВАТИ
ПІДСВІ́ЧУВАТИСЯ
ПІДСЕ́КТОР
ПІДСЕ́КТОРНИЙ
ПІДСЕ́КЦІЯ
ПІДСЕ́ЛЕНИЙ
ПІДСЕ́ЛЕННЯ
ПІДСЕЛИ́ТИ *див.* підселя́ти
ПІДСЕЛИ́ТИСЯ *див.* підселя́тися
ПІДСЕ́ЛЮВАНИЙ
ПІДСЕ́ЛЮВАННЯ
ПІДСЕ́ЛЮВАТИ *див.* підселя́ти
ПІДСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* підселя́тися
ПІДСЕЛЯ́ННЯ
ПІДСЕЛЯ́ТИ
ПІДСЕЛЯ́ТИСЯ
ПІДСЕ́РІЯ
ПІДСЕРЦЕ́ВИЙ
ПІДСИ́ДЖУВАННЯ
ПІДСИ́ДЖУВАТИ
ПІДСИДІ́ТИ *див.* підси́джувати
ПІДСИЛА́ННЯ
ПІДСИЛА́ТИ
ПІДСИЛА́ТИСЯ
ПІДСИ́ЛЕНИЙ
ПІДСИ́ЛЕННЯ
ПІДСИ́ЛЕНО
ПІДСИ́ЛИТИ *див.* підси́лювати
ПІДСИ́ЛИТИСЯ *див.* підси́люватися
ПІДСИ́ЛЬНИЙ
ПІДСИ́ЛЮВАЛЬНИЙ

ПІДСИ́ЛЮВАНИЙ
ПІДСИ́ЛЮВАННЯ
ПІДСИ́ЛЮВАТИ
ПІДСИ́ЛЮВАТИСЯ
ПІДСИ́ЛЮВАЧ
ПІДСИ́НЕНИЙ
ПІДСИ́НЕНІСТЬ
ПІДСИ́НЕННЯ
ПІДСИНИ́ТИ *див.* підси́нювати
ПІДСИНИ́ТИСЯ *див.* підси́нюватися
ПІДСИ́НЮВАЛЬНИЙ
ПІДСИ́НЮВАНИЙ
ПІДСИ́НЮВАННЯ
ПІДСИ́НЮВАТИ
ПІДСИ́НЮВАТИСЯ
ПІДСИ́ПАНИЙ
ПІДСИПА́ННЯ
ПІДСИ́ПАТИ *див.* підсипа́ти
ПІДСИПА́ТИ
ПІДСИ́ПАТИСЯ *див.* підсипа́тися
ПІДСИПА́ТИСЯ
ПІДСИПА́Ч
ПІДСИПА́ЧКА
ПІДСИ́ПКА
ПІДСИПНИ́Й
ПІДСИСА́ННЯ
ПІДСИСА́ТИ
ПІДСИСА́ТИСЯ
ПІДСИСНИ́Й
ПІДСИСТЕ́МА
ПІДСИТИ́ТИ *див.* підси́чувати
ПІДСИ́ТОК
ПІДСИХА́ННЯ
ПІДСИХА́ТИ
ПІДСИ́ЧЕНИЙ
ПІДСИ́ЧЕННЯ
ПІДСИ́ЧУВАНИЙ
ПІДСИ́ЧУВАННЯ
ПІДСИ́ЧУВАТИ
ПІДСИ́ЧУВАТИСЯ
ПІДСІ́В
ПІДСІВА́ННЯ
ПІДСІВА́ТИ
ПІДСІВА́ТИСЯ
ПІДСІВНИ́Й
ПІДСІДА́ННЯ
ПІДСІДА́ТИ
ПІДСІДЕ́ЛЬНИЙ
ПІДСІДЕ́ЛЬНИК
ПІ́ДСІДКА
ПІДСІКА́ННЯ
ПІДСІКА́ТИ
ПІДСІКА́ТИСЯ
ПІДСІ́КТИ *див.* підсіка́ти
ПІДСІ́КТИСЯ *див.* підсіка́тися
ПІДСІ́Л
ПІДСІ́ННЯ
ПІДСІ́СТИ *див.* підсіда́ти
ПІДСІ́ЧЕНИЙ
ПІДСІ́ЧЕННЯ
ПІДСІЧНИ́Й
ПІДСІ́ЮВАННЯ
ПІДСІ́ЮВАТИ *див.* підсіва́ти
ПІДСІ́ЮВАТИСЯ *див.* підсіва́тися
ПІДСІ́ЯНИЙ
ПІДСІ́ЯТИ *див.* підсіва́ти
ПІДСКАКА́ТИ *див.* підска́кувати[2]
ПІДСКА́КУВАННЯ[1]
ПІДСКА́КУВАННЯ[2]
ПІДСКА́КУВАТИ[1]
ПІДСКА́КУВАТИ[2]
ПІДСКА́РБІЙ
ПІДСКИ́ГЛЮВАННЯ
ПІДСКИ́ГЛЮВАТИ
ПІДСКІ́К
ПІДСКЛЯ́ННИК
ПІДСКОБЛИ́ТИ *див.* підско́блювати
ПІДСКО́БЛЮВАННЯ
ПІДСКО́БЛЮВАТИ
ПІДСКО́БЛЮВАТИСЯ
ПІДСКОВЗНУ́ТИСЯ *див.* підско́взуватися
ПІДСКО́ВЗУВАННЯ
ПІДСКО́ВЗУВАТИСЯ
ПІДСКО́К *див.* підскі́к
ПІДСКО́ЧИТИ *див.* підска́кувати[1]
ПІДСКРЕБТИ́ *див.* підскріба́ти
ПІДСКРІБА́ТИ
ПІДСКРО́НЕВИЙ
ПІДСКУ́БАНИЙ
ПІДСКУ́БАНІСТЬ
ПІДСКУБА́ТИ *див.* підску́бувати
ПІДСКУ́БТИ *див.* підску́бувати
ПІДСКУ́БУВАНИЙ
ПІДСКУ́БУВАННЯ
ПІДСКУ́БУВАТИ
ПІДСЛИ́ВНИК
ПІ́ДСЛИВОК
ПІДСЛИЗИ́ТИ
ПІДСЛИЗОВИ́Й
ПІДСЛІ́ДЖУВАНИЙ
ПІДСЛІ́ДЖУВАННЯ
ПІДСЛІ́ДЖУВАТИ
ПІДСЛІ́ДЖУВАТИСЯ
ПІДСЛІДИ́ТИ *див.* підслі́джувати
ПІДСЛІ́ДНИЙ
ПІДСЛІ́ДНІСТЬ
ПІДСЛІ́ДЧИЙ
ПІДСЛІ́ПА
ПІДСЛІ́ПИЙ
ПІДСЛІ́ПКУВАТИЙ
ПІДСЛІ́ПКУВАТІСТЬ
ПІДСЛІ́ПКУВАТО
ПІДСЛІ́ПО
ПІДСЛІ́ПУВАТИЙ
ПІДСЛІ́ПУВАТІСТЬ
ПІДСЛІ́ПУВАТО
ПІДСЛУЖИ́ТИСЯ *див.* підслу́жуватися
ПІДСЛУ́ЖУВАТИСЯ
ПІ́ДСЛУХ
ПІДСЛУ́ХАНИЙ
ПІДСЛУ́ХАТИ *див.* підслу́хувати
ПІДСЛУХА́ТИ *див.* підслу́хувати
ПІДСЛУХА́ТИСЯ *див.* підслу́хуватися
ПІДСЛУ́ХАЧ
ПІДСЛУ́ХАЧКА
ПІ́ДСЛУХИ
ПІДСЛУХО́ВУВАЛЬНИЙ
ПІДСЛУХО́ВУВАННЯ
ПІДСЛУХО́ВУВАТИ *див.* підслу́хувати
ПІДСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* підслу́хуватися
ПІДСЛУ́ХУВАННЯ
ПІДСЛУ́ХУВАТИ
ПІДСЛУ́ХУВАТИСЯ
ПІДСЛУ́ХУВАЧ
ПІДСЛУ́ХУВАЧКА
ПІДСМА́ЖЕНИЙ
ПІДСМА́ЖЕНІСТЬ
ПІДСМА́ЖЕННЯ
ПІДСМА́ЖИТИ *див.* підсма́жувати
ПІДСМА́ЖИТИСЯ *див.* підсма́жуватися
ПІДСМА́ЖУВАННЯ
ПІДСМА́ЖУВАТИ
ПІДСМА́ЖУВАТИСЯ
ПІДСМА́ЛЕНИЙ
ПІДСМА́ЛЕНІСТЬ
ПІДСМА́ЛЕННЯ
ПІДСМАЛИ́ТИ *див.* підсма́лювати
ПІДСМАЛИ́ТИСЯ *див.* підсма́люватися
ПІДСМА́ЛЮВАННЯ
ПІДСМА́ЛЮВАТИ
ПІДСМА́ЛЮВАТИСЯ
ПІДСМИ́КАНИЙ
ПІДСМИ́КАТИ *див.* підсми́кувати
ПІДСМИКА́ТИ *див.* підсми́кувати
ПІДСМИ́КАТИСЯ *див.* підсми́куватися
ПІДСМИКА́ТИСЯ *див.* підсми́куватися
ПІДСМИКНУ́ТИ
ПІДСМИ́КНУТИЙ
ПІДСМИКНУ́ТИСЯ
ПІДСМИ́КУВАТИ
ПІДСМИ́КУВАТИСЯ
ПІДСМИ́ЧКА
ПІДСМІХА́ТИСЯ *див.* підсмі́юватися
ПІДСМІХНУ́ТИСЯ
ПІДСМІ́ХУВАТИСЯ *див.* підсмі́юватися
ПІ́ДСМІШКИ
ПІДСМІ́ЮВАННЯ
ПІДСМІ́ЮВАТИ
ПІДСМІ́ЮВАТИСЯ
ПІДСМІЯ́ТИСЯ *див.* підсмі́юватися
ПІДСМО́КТАНИЙ
ПІДСМОКТА́ТИ *див.* підсмо́ктувати
ПІДСМОКТА́ТИСЯ *див.* підсмо́ктуватися
ПІДСМО́КТУВАНИЙ
ПІДСМО́КТУВАННЯ
ПІДСМО́КТУВАТИ
ПІДСМО́КТУВАТИСЯ
ПІДСМО́ЛЕНИЙ
ПІДСМО́ЛЕННЯ
ПІДСМОЛИ́ТИ *див.* підсмо́лювати
ПІДСМО́ЛЮВАННЯ
ПІДСМО́ЛЮВАТИ
ПІДСМО́ЛЮВАТИСЯ
ПІДСНІГОВИ́Й
ПІДСНІ́ДАТИ *див.* підсні́дувати
ПІДСНІ́ДУВАТИ
ПІДСНІ́ЖКА
ПІДСНІ́ЖНИЙ
ПІДСНІ́ЖНИК
ПІДСОБИ́ТИ *див.* підсобля́ти
ПІДСО́БКА
ПІДСОБЛЯ́ТИ
ПІДСО́БНИЙ
ПІДСО́БНИК
ПІДСО́БНИЦТВО
ПІДСО́БНИЦЯ
ПІДСО́ВУВАННЯ
ПІДСО́ВУВАТИ *див.* підсува́ти
ПІДСО́ВУВАТИСЯ *див.* підсува́тися
ПІДСОКО́ЛИК
ПІДСОКО́ЛИК-БІЛОЗІ́Р
ПІДСО́ЛЕНИЙ
ПІДСО́ЛЕННЯ
ПІДСОЛИ́ТИ *див.* підсо́лювати
ПІДСОЛО́ДЖЕНИЙ
ПІДСОЛО́ДЖЕНІСТЬ
ПІДСОЛО́ДЖЕННЯ
ПІДСОЛО́ДЖЕНО
ПІДСОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПІДСОЛО́ДЖУВАННЯ
ПІДСОЛО́ДЖУВАТИ
ПІДСОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПІДСОЛО́ДЖУВАЧ
ПІДСОЛОДИ́ТИ *див.* підсоло́джувати
ПІДСОЛОДИ́ТИСЯ *див.* підсоло́джуватися
ПІДСО́ЛЮВАННЯ

ПІДСО́ЛЮВАТИ
ПІДСО́ЛЮВАТИСЯ
ПІДСО́ННЯ
ПІДСО́НЯЧНИЙ
ПІДСОРТО́ВАНИЙ
ПІДСОРТО́ВУВАННЯ
ПІДСОРТО́ВУВАТИ
ПІДСОРТО́ВУВАТИСЯ
ПІДСОРТУВА́ННЯ
ПІДСОРТУВА́ТИ *див.* підсорто́вувати
ПІДСО́С
ПІДСО́СНИЙ
ПІДСОТЕ́ННИЙ
ПІДСО́ТНИК
ПІДСО́ТНЯ
ПІДСО́ХЛИЙ
ПІДСО́ХНУТИ *див.* підсиха́ти
ПІДСО́ХТИ *див.* підсиха́ти
ПІДСО́ЧЕННЯ
ПІДСОЧИ́ТИ *див.* підсо́чувати
ПІДСО́ЧНИЙ
ПІДСО́ЧУВАННЯ
ПІДСО́ЧУВАТИ
ПІДСО́ШОК
ПІДСПІВА́ТИ[1]
ПІДСПІВА́ТИ[2] *див.* підспі́вувати
ПІДСПІ́ВАЧ
ПІДСПІ́ВАЧКА
ПІДСПІ́ВУВАННЯ
ПІДСПІ́ВУВАТИ
ПІДСПІ́ВУВАЧ
ПІДСПІ́ВУВАЧКА
ПІДСПІ́Д
ПІДСПІ́ДОК
ПІДСПІ́ЛИЙ
ПІДСПІ́ЛЬ
ПІДСПІ́ТИ *див.* підспіва́ти[1]
ПІДСПУ́ДНИЙ
ПІДСПУ́ДНО
ПІДСТА́ВА[1]
ПІДСТА́ВА[2]
ПІДСТА́ВА[3]
ПІДСТА́ВИТИ *див.* підставля́ти
ПІДСТА́ВИТИСЯ *див.* підставля́тися
ПІДСТА́ВКА
ПІДСТА́ВЛЕНИЙ
ПІДСТА́ВЛЕННЯ
ПІДСТАВЛЯ́ННЯ
ПІДСТАВЛЯ́ТИ
ПІДСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПІДСТА́ВНИЙ
ПІДСТАВНИ́Й
ПІДСТА́ВНІСТЬ
ПІДСТА́ВНО
ПІДСТАВО́ВИЙ
ПІДСТАВО́ВІСТЬ
ПІДСТАВО́ВО
ПІДСТА́ВОЧКА
ПІДСТАКА́ННИК
ПІДСТАНО́ВКА
ПІДСТАНЦІ́ЙНИЙ
ПІДСТА́НЦІЯ
ПІДСТА́РКУВАТИЙ
ПІДСТА́РКУВАТІСТЬ
ПІДСТА́РОСТА
ПІДСТАРОСТИ́ХА
ПІДСТА́РШИЙ
ПІДСТАРШИНА́
ПІДСТАРШИ́НСЬКИЙ
ПІДСТЕБНУ́ТИ *див.* підстіба́ти
ПІДСТЕ́БНУТИЙ
ПІДСТЕ́ЖИТИ *див.* підсте́жувати
ПІДСТЕ́ЖУВАТИ
ПІДСТЕ́ЛЕНИЙ
ПІДСТЕ́ЛЕННЯ
ПІДСТЕЛИ́ТИ *див.* підстила́ти
ПІДСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* підстила́тися
ПІДСТЕ́ЛЬНИЙ[1]
ПІДСТЕ́ЛЬНИЙ[2]
ПІДСТЕЛЬОВИ́Й
ПІДСТЕЛЯ́ННЯ
ПІДСТЕЛЯ́ТИ *див.* підстила́ти
ПІДСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* підстила́тися
ПІДСТЕ́П
ПІДСТЕПОВИ́Й
ПІДСТЕРЕГТИ́ *див.* підстеріга́ти
ПІДСТЕРЕ́ЖЕНИЙ
ПІДСТЕРІГА́ННЯ
ПІДСТЕРІГА́ТИ
ПІДСТИГА́ТИ[1]
ПІДСТИГА́ТИ[2]
ПІДСТИ́ГНУТИ[1] *див.* підстига́ти[1]
ПІДСТИ́ГНУТИ[2] *див.* підстига́ти[2]
ПІДСТИЛА́ННЯ
ПІДСТИЛА́ТИ
ПІДСТИЛА́ТИСЯ
ПІ́ДСТИ́ЛКА
ПІДСТИЛКО́ВИЙ
ПІДСТИ́ЛЬ
ПІДСТИЛЬНИ́Й
ПІДСТІБА́ТИ
ПІДСТІБНИ́Й
ПІДСТІБНУ́ТИ *див.* підстіба́ти
ПІДСТІ́ЖЖЯ
ПІ́ДСТІЛКА
ПІДСТІ́ЛЛЯ
ПІДСТІ́НОК
ПІДСТО́ВБА
ПІДСТРАХО́ВАНИЙ
ПІДСТРАХО́ВУВАННЯ
ПІДСТРАХО́ВУВАТИ
ПІДСТРАХО́ВУВАТИСЯ
ПІДСТРАХУВА́ННЯ
ПІДСТРАХУВА́ТИ *див.* підстрахо́вувати
ПІДСТРАХУВА́ТИСЯ *див.* підстрахо́вуватися
ПІДСТРЕ́ЛЕНИЙ
ПІДСТРЕ́ЛИТИ *див.* підстрі́лювати
ПІДСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* підстрі́лювати
ПІ́ДСТРИБ
ПІДСТРИБНУ́ТИ
ПІ́ДСТРИБОМ
ПІДСТРИ́БУВАННЯ
ПІДСТРИ́БУВАТИ
ПІ́ДСТРИБЦЕМ
ПІДСТРИГА́ННЯ
ПІДСТРИГА́ТИ
ПІДСТРИГА́ТИСЯ
ПІДСТРИ́ГТИ *див.* підстрига́ти
ПІДСТРИ́ГТИСЯ *див.* підстрига́тися
ПІДСТРИ́ЖЕНИЙ
ПІДСТРІ́ЛЕНИЙ *див.* підстре́лений
ПІДСТРІ́ЛИТИ *див.* підстрі́лювати
ПІДСТРІ́ЛЮВАТИ
ПІДСТРО́ЄНИЙ
ПІДСТРО́ЄННЯ
ПІДСТРО́ЇТИ *див.* підстро́ювати
ПІДСТРО́ЇТИСЯ *див.* підстро́юватися
ПІДСТРО́ЧЕНИЙ
ПІДСТРОЧИ́ТИ *див.* підстро́чувати
ПІДСТРО́ЧУВАТИ
ПІДСТРО́ЮВАЛЬНИЙ
ПІДСТРО́ЮВАНИЙ
ПІДСТРО́ЮВАННЯ
ПІДСТРО́ЮВАТИ
ПІДСТРО́ЮВАТИСЯ
ПІДСТРУ́ГАНИЙ
ПІДСТРУГА́ТИ *див.* підстру́гувати
ПІДСТРУГА́ЧКА
ПІДСТРУ́ГУВАННЯ
ПІДСТРУ́ГУВАТИ
ПІДСТРУ́ГУВАТИСЯ
ПІДСТРУ́ЖКА
ПІДСТРУКТУ́РА
ПІДСТРУКТУ́РНИЙ
ПІДСТРУ́НЧИТИ *див.* підстру́нчувати
ПІДСТРУ́НЧУВАТИ
ПІ́ДСТУП
ПІДСТУПА́ННЯ
ПІДСТУПА́ТИ
ПІДСТУПА́ТИСЯ
ПІДСТУПИ́ТИ *див.* підступа́ти
ПІДСТУПИ́ТИСЯ *див.* підступа́тися
ПІДСТУ́ПНИЙ
ПІДСТУ́ПНИК
ПІДСТУ́ПНИЦТВО
ПІДСТУ́ПНИЦЯ
ПІДСТУ́ПНІСТЬ
ПІДСТУ́ПНО
ПІДСТЬО́БАНИЙ
ПІДСТЬОБА́ННЯ
ПІДСТЬОБА́ТИ *див.* підстьо́бувати[1]
ПІДСТЬОБНУ́ТИ
ПІДСТЬО́БНУТИЙ
ПІДСТЬО́БУВАНИЙ
ПІДСТЬО́БУВАННЯ[1]
ПІДСТЬО́БУВАННЯ[2]
ПІДСТЬО́БУВАТИ[1]
ПІДСТЬО́БУВАТИ[2]
ПІДСУБІ́ЙНИЙ
ПІДСУБІ́ЙНИК
ПІДСУВА́ННЯ
ПІДСУВА́ТИ
ПІДСУВА́ТИСЯ
ПІДСУ́ДЖУВАННЯ
ПІДСУ́ДЖУВАТИ
ПІДСУДИ́ТИ *див.* підсу́джувати
ПІДСУ́ДНИЙ
ПІДСУ́ДНІСТЬ
ПІДСУ́ДОК
ПІДСУ́КАНИЙ
ПІДСУКА́ТИ *див.* підсу́кувати
ПІДСУ́КУВАТИ
ПІДСУ́МКОВИЙ
ПІДСУМКО́ВИЙ
ПІДСУМО́ВАНИЙ
ПІДСУМО́ВУВАЛЬНИЙ
ПІДСУМО́ВУВАННЯ
ПІДСУМО́ВУВАТИ
ПІДСУМО́ВУВАТИСЯ
ПІДСУМО́ВУЮЧИЙ
ПІ́ДСУМОК
ПІДСУ́МОК
ПІДСУМУВА́ННЯ
ПІДСУМУВА́ТИ *див.* підсумо́вувати
ПІДСУМУВА́ТИСЯ *див.* підсумо́вуватися
ПІДСУ́НЕНИЙ *див.* підсу́нутий
ПІДСУ́НУТИ *див.* підсува́ти
ПІДСУ́НУТИЙ
ПІДСУ́НУТИСЯ *див.* підсува́тися
ПІДСУПУ́ТНИКОВИЙ
ПІДСУРМИ́ТИ *див.* підсу́рмлювати
ПІДСУРМИ́ТИСЯ *див.* підсу́рмлюватися
ПІДСУ́РМЛЮВАТИ
ПІДСУ́РМЛЮВАТИСЯ
ПІДСУСІ́ДЖУВАТИСЯ

ПІДСУСІ́ДИТИСЯ *див.* підсусі́джуватися
ПІДСУСІ́ДОК
ПІДСУТУ́ЖНЕ
ПІДСУ́ШЕНИЙ
ПІДСУШИ́ТИ *див.* підсу́шувати
ПІДСУШИ́ТИСЯ *див.* підсу́шуватися
ПІДСУ́ШУВАЛЬНИЙ
ПІДСУ́ШУВАННЯ
ПІДСУ́ШУВАТИ
ПІДСУ́ШУВАТИСЯ
ПІДСЬОРБНУ́ТИ
ПІДСЬО́РБУВАННЯ
ПІДСЬО́РБУВАТИ
ПІДТАВА́ННЯ
ПІДТАВА́ТИ
ПІДТА́КНУТИ
ПІДТА́КУВАННЯ
ПІДТА́КУВАТИ
ПІДТА́КУВАЧ
ПІДТА́ЛИЙ
ПІДТА́ЛИНА
ПІДТА́НЕННЯ
ПІДТА́НУТИ *див.* підтава́ти
ПІДТАНЦЬО́ВУВАННЯ
ПІДТАНЦЬО́ВУВАТИ
ПІДТАНЦЮВА́ТИ *див.* підтанцьо́вувати
ПІДТАСКА́ТИ *див.* підта́скувати
ПІДТАСКА́ТИСЯ *див.* підта́скуватися
ПІДТА́СКУВАТИ
ПІДТА́СКУВАТИСЯ
ПІДТАСО́ВАНИЙ
ПІДТАСО́ВКА
ПІДТАСО́ВУВАННЯ
ПІДТАСО́ВУВАТИ
ПІДТАСО́ВУВАТИСЯ
ПІДТАСО́ВУВАЧ
ПІДТАСО́ВУВАЧКА
ПІДТАСУВА́ННЯ
ПІДТАСУВА́ТИ *див.* підтасо́вувати
ПІДТВЕ́РДЖЕНИЙ
ПІДТВЕ́РДЖЕННЯ
ПІДТВЕ́РДЖУВАЛЬНИЙ
ПІДТВЕ́РДЖУВАНИЙ
ПІДТВЕ́РДЖУВАННЯ
ПІДТВЕ́РДЖУВАТИ
ПІДТВЕ́РДЖУВАТИСЯ
ПІДТВЕ́РДИТИ *див.* підтве́рджувати
ПІДТВЕ́РДИТИСЯ *див.* підтве́рджуватися
ПІДТВЕ́РДНИ́Й
ПІДТВЕ́РДНО
ПІДТЕ́КЛИЙ
ПІДТЕ́КСТ
ПІДТЕКСТІ́ВКА
ПІДТЕКСТО́ВАНИЙ
ПІДТЕ́КСТОВИЙ
ПІДТЕ́КСТОВІСТЬ
ПІДТЕКСТО́ВКА *див.* підтексті́вка
ПІДТЕКСТО́ВУВАННЯ
ПІДТЕКСТО́ВУВАТИ
ПІДТЕКСТУВА́ННЯ
ПІДТЕКСТУВА́ТИ *див.* підтексто́вувати
ПІДТЕКТИ́ *див.* підтіка́ти
ПІДТЕ́РТИ *див.* підтира́ти
ПІДТЕ́РТИЙ
ПІДТЕ́РТИСЯ *див.* підтира́тися
ПІДТЕ́САНИЙ
ПІДТЕСА́ТИ *див.* підті́сувати
ПІДТИ́КАНИЙ
ПІДТИ́КАТИ *див.* підтика́ти
ПІДТИКА́ТИ
ПІДТИ́КАТИСЯ *див.* підтика́тися
ПІДТИКА́ТИСЯ
ПІДТИ́КУВАТИ *див.* підтика́ти
ПІДТИНА́ННЯ
ПІДТИНА́ТИ
ПІДТИНА́ТИСЯ
ПІДТИНЬКО́ВАНИЙ
ПІДТИНЬКО́ВУВАТИ
ПІДТИНЬКУВА́ТИ *див.* підтинько́вувати
ПІДТИ́П
ПІДТИРА́ННЯ
ПІДТИРА́ТИ
ПІДТИРА́ТИСЯ
ПІДТИ́РКА
ПІ́ДТИСК
ПІДТИСКА́ННЯ
ПІДТИ́СКАТИ *див.* підтиска́ти
ПІДТИСКА́ТИ
ПІДТИ́СКАТИСЯ *див.* підтиска́тися
ПІДТИСКА́ТИСЯ
ПІДТИСКНИ́Й
ПІДТИ́СКУВАННЯ
ПІДТИ́СКУВАТИ *див.* підтиска́ти
ПІДТИ́СКУВАТИСЯ *див.* підтиска́тися
ПІДТИ́СНЕНИЙ
ПІДТИ́СНУТИ *див.* підтиска́ти
ПІДТИ́СНУТИЙ *див.* підти́снений
ПІДТИ́СНУТИСЯ *див.* підтиска́тися
ПІ́ДТИЧКА
ПІДТІ́К
ПІДТІКА́ННЯ
ПІДТІКА́ТИ
ПІДТІНИ́ТИ *див.* підтіня́ти
ПІДТІ́НЮВАТИ *див.* підтіня́ти
ПІДТІНЯ́ТИ
ПІДТІ́ПАНКА
ПІДТІ́СУВАННЯ
ПІДТІ́СУВАТИ
ПІДТОВА́РНИК
ПІДТО́ВКАЧКА
ПІДТОВКТИ́
ПІДТО́КА
ПІДТОМИ́ТИСЯ *див.* підто́млюватися
ПІДТО́МЛЕНИЙ
ПІДТО́МЛЮВАТИСЯ
ПІДТОПИ́ТИ[1] *див.* підто́плювати[1]
ПІДТОПИ́ТИ[2] *див.* підто́плювати[2]
ПІДТОПИ́ТИ[3] *див.* підто́плювати[3]
ПІДТОПИ́ТИСЯ[1] *див.* підто́плюватися[2]
ПІДТОПИ́ТИСЯ[2] *див.* підто́плюватися[3]
ПІДТО́ПЛЕНЕЦЬ
ПІДТО́ПЛЕНИЙ[1]
ПІДТО́ПЛЕНИЙ[2]
ПІДТО́ПЛЕНІСТЬ
ПІДТО́ПЛЕННЯ[1]
ПІДТО́ПЛЕННЯ[2]
ПІДТО́ПЛЮВАНИЙ
ПІДТО́ПЛЮВАННЯ[1]
ПІДТО́ПЛЮВАННЯ[2]
ПІДТО́ПЛЮВАТИ[1]
ПІДТО́ПЛЮВАТИ[2]
ПІДТО́ПЛЮВАТИ[3]
ПІДТО́ПЛЮВАТИСЯ[1]
ПІДТО́ПЛЮВАТИСЯ[2]
ПІДТО́ПЛЮВАТИСЯ[3]
ПІДТОПЛЯ́ТИ *див.* підто́плювати[3]
ПІДТОПЛЯ́ТИСЯ *див.* підто́плюватися[3]
ПІДТО́ПТАНИЙ
ПІДТО́ПТАНІСТЬ
ПІДТО́ПТАНО
ПІДТОПТА́ТИ *див.* підто́птувати
ПІДТОПТА́ТИСЯ *див.* підто́птуватися
ПІДТО́ПТУВАТИ
ПІДТО́ПТУВАТИСЯ
ПІДТОРГО́ВУВАТИ
ПІДТОРГУВА́ТИ *див.* підторго́вувати
ПІДТО́РЖЯ
ПІДТОРО́ЧЕНИЙ
ПІДТОРОЧИ́ТИ *див.* підторо́чувати
ПІДТОРО́ЧУВАТИ
ПІДТОРО́ЧУВАТИСЯ
ПІДТО́ЧЕНИЙ
ПІДТО́ЧЕННЯ
ПІДТОЧИ́ТИ[1] *див.* підто́чувати[1]
ПІДТОЧИ́ТИ[2] *див.* підто́чувати[2]
ПІДТОЧИ́ТИСЯ *див.* підто́чуватися[1]
ПІДТО́ЧУВАННЯ[1]
ПІДТО́ЧУВАННЯ[2]
ПІДТО́ЧУВАТИ[1]
ПІДТО́ЧУВАТИ[2]
ПІДТО́ЧУВАТИСЯ[1]
ПІДТО́ЧУВАТИСЯ[2]
ПІДТРА́ВОК
ПІДТРИ́МАНИЙ
ПІДТРИ́МАННЯ
ПІДТРИ́МАТИ *див.* підтри́мувати
ПІДТРИ́МКА
ПІДТРИ́МУВАЛЬНИЙ
ПІДТРИ́МУВАНИЙ
ПІДТРИ́МУВАННЯ
ПІДТРИ́МУВАТИ
ПІДТРИ́МУВАТИСЯ
ПІДТРО́ПІКИ
ПІДТРОПІ́ЧНИЙ
ПІДТРОЮ́ДЖУВАТИ
ПІДТРОЮ́ДИТИ *див.* підтрою́джувати
ПІДТРУСИ́ТИ *див.* підтру́шувати
ПІДТРУХА́ТИ
ПІДТРУ́ХЛИЙ
ПІДТРУ́ХНУТИ *див.* підтруха́ти
ПІДТРУ́ШУВАТИ
ПІДТРЯСА́ТИ
ПІДТРЯСТИ́ *див.* підтряса́ти
ПІДТРЯХА́ННЯ
ПІДТРЯХА́ТИ
ПІДТРЯ́ХЛИЙ
ПІДТРЯ́ХНУТИ *див.* підтряха́ти
ПІДТУ́ПАТИСЯ
ПІДТУ́ПНУТИ
ПІДТУ́ПУВАННЯ
ПІДТУ́ПУВАТИ
ПІДТУШО́ВАНИЙ
ПІДТУШО́ВУВАННЯ
ПІДТУШО́ВУВАТИ
ПІДТУШУВА́ННЯ
ПІДТУШУВА́ТИ *див.* підтушо́вувати
ПІДТЬО́ХКУВАННЯ
ПІДТЬО́ХКУВАТИ
ПІДТЬО́ХНУТИ
ПІ́ДТЮПКИ
ПІДТЮ́ПНУТИ
ПІДТЮ́ПУВАТИ
ПІ́ДТЮПЦЕМ
ПІДТЯГА́ННЯ
ПІДТЯГА́ТИ
ПІДТЯГА́ТИСЯ
ПІДТЯ́ГНЕНИЙ
ПІДТЯ́ГНЕНІСТЬ
ПІДТЯ́ГНЕННЯ
ПІДТЯГНУ́ТИ *див.* підтяга́ти
ПІДТЯ́ГНУТИЙ *див.* підтя́гнений
ПІДТЯГНУ́ТИСЯ *див.* підтяга́тися
ПІДТЯ́ГНУТІСТЬ
ПІДТЯ́ГНУТО
ПІДТЯГТИ́ *див.* підтяга́ти
ПІДТЯГТИ́СЯ *див.* підтяга́тися

ПІДТЯ́ГУВАНИЙ
ПІДТЯ́ГУВАННЯ
ПІДТЯ́ГУВАТИ *див.* підтягáти
ПІДТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* підтягáтися
ПІДТЯ́ЖЕЧКА
ПІДТЯ́ЖКА
ПІДТЯ́ЖКОВИЙ
ПІДТЯ́ТИ *див.* підтинáти
ПІДТЯ́ТИЙ
ПІДТЯ́ТИСЯ *див.* підтинáтися
ПІДУПА́Д
ПІДУПАДА́ННЯ
ПІДУПАДА́ТИ
ПІДУПА́ЛИЙ
ПІДУПА́ЛІСТЬ
ПІДУПА́СТИ *див.* підупадáти
ПІДУ́СНИК *див.* підву́сники
ПІДУ́СНИКИ *див.* підву́сники
ПІДУ́СТ
ПІДУ́ЧЕНИЙ
ПІДУЧИ́ТИ *див.* піду́чувати
ПІДУЧИ́ТИСЯ *див.* піду́чуватися
ПІДУ́ЧУВАННЯ
ПІДУ́ЧУВАТИ
ПІДУ́ЧУВАТИСЯ
ПІДФАРБО́ВАНИЙ
ПІДФАРБО́ВАНІСТЬ
ПІДФАРБО́ВУВАННЯ
ПІДФАРБО́ВУВАТИ
ПІДФАРБО́ВУВАТИСЯ
ПІДФАРБУВА́ННЯ
ПІДФАРБУВА́ТИ *див.* підфарбóвувати
ПІДФАРБУВА́ТИСЯ *див.* підфарбóвуватися
ПІДФА́РНИЙ
ПІДФА́РНИК
ПІДХАЛТУ́РИТИ *див.* підхалту́рювати
ПІДХАЛТУ́РЮВАТИ
ПІДХАРЧИ́ТИ *див.* підхарчóвувати
ПІДХАРЧИ́ТИСЯ *див.* підхарчóвуватися
ПІДХАРЧО́ВУВАТИ
ПІДХАРЧО́ВУВАТИСЯ
ПІДХАРЧУВА́ТИ *див.* підхарчóвувати
ПІДХАРЧУВА́ТИСЯ *див.* підхарчóвуватися
ПІДХВА́ЛЕНИЙ
ПІДХВАЛИ́ТИ *див.* підхвáлювати
ПІДХВА́ЛЮВАННЯ
ПІДХВА́ЛЮВАТИ
ПІДХВА́Т
ПІДХВІ́СНИЙ
ПІДХВІ́СТЯ
ПІДХВОСТОВИ́Й
ПІДХИЛИ́ТИ *див.* підхиля́ти
ПІДХИЛИ́ТИСЯ *див.* підхиля́тися
ПІДХИЛЯ́ТИ
ПІДХИЛЯ́ТИСЯ
ПІДХИХИ́КНУТИ
ПІДХИХИ́КУВАННЯ
ПІДХИХИ́КУВАТИ
ПІДХІ́Д
ПІДХІ́ДЕЦЬ
ПІДХІДНИ́Й
ПІДХІХІ́КНУТИ *див.* підхихи́кнути
ПІДХІХІ́КУВАННЯ *див.* підхихи́кування
ПІДХІХІ́КУВАТИ *див.* підхихи́кувати
ПІДХЛИ́ПУВАННЯ
ПІДХЛИ́ПУВАТИ
ПІДХЛІ́БНЕ *див.* підхлі́бно
ПІДХЛІ́БНИЙ
ПІДХЛІ́БНИК
ПІДХЛІ́БНИЦТВО
ПІДХЛІ́БНИЦЯ
ПІДХЛІ́БНО
ПІДХЛІ́БСТВО
ПІДХЛЬО́СКУВАННЯ
ПІДХЛЬО́СКУВАТИ *див.* підхльóстувати
ПІДХЛЬО́СНУТИ
ПІДХЛЬО́СНУТИЙ
ПІДХЛЬО́СТУВАНИЙ
ПІДХЛЬО́СТУВАННЯ
ПІДХЛЬО́СТУВАТИ
ПІДХМА́РНИЙ
ПІДХМА́Р'Я
ПІДХМЕ́ЛЕНИЙ
ПІДХМЕЛИ́ТИСЯ
ПІДХМЕЛІ́ЛИЙ
ПІДХО́ДИТИ
ПІДХОДЯ́ЩЕ
ПІДХОДЯ́ЩИЙ
ПІДХО́ЖИЙ
ПІДХО́ЖІСТЬ
ПІДХОМУ́ТНИЙ
ПІДХОМУ́ТНИК
ПІДХОПИ́ТИ *див.* підхóплювати
ПІДХОПИ́ТИСЯ *див.* підхóплюватися
ПІДХО́ПЛЕНИЙ
ПІДХО́ПЛЕННЯ
ПІДХО́ПЛЮВАНИЙ
ПІДХО́ПЛЮВАННЯ
ПІДХО́ПЛЮВАТИ
ПІДХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПІДХО́ПЛЮВАЧ
ПІДХОРУ́НЖИЙ
ПІДЦА́ПАТИ *див.* підцáпувати
ПІДЦА́ПИТИ *див.* підцáпувати
ПІДЦА́ПУВАННЯ
ПІДЦА́ПУВАТИ
ПІДЦА́РСТВО
ПІДЦЕНЗУ́РНИЙ
ПІДЦЕНЗУ́РНІСТЬ
ПІДЦЕНЗУ́РНО
ПІДЦМО́КНУТИ
ПІДЦМО́КУВАННЯ
ПІДЦМО́КУВАТИ
ПІДЦУ́КРЕНИЙ
ПІДЦУ́КРИТИ *див.* підцукрóвувати
ПІДЦУКРО́ВАНИЙ
ПІДЦУКРО́ВУВАННЯ
ПІДЦУКРО́ВУВАТИ
ПІДЦУКРУВА́ТИ *див.* підцукрóвувати
ПІДЦУ́ПИТИ *див.* підцу́плювати
ПІДЦУ́ПЛЕНИЙ
ПІДЦУ́ПЛЮВАНИЙ
ПІДЦУ́ПЛЮВАТИ
ПІДЦЬКО́ВАНИЙ
ПІДЦЬКО́ВУВАННЯ
ПІДЦЬКО́ВУВАТИ
ПІДЦЬКУВА́ТИ *див.* підцькóвувати
ПІДЦЮ́КАНИЙ
ПІДЦЮ́КАТИ *див.* підцю́кувати
ПІДЦЮ́КНУТИ
ПІДЦЮ́КНУТИЙ
ПІДЦЮ́КУВАТИ
ПІДЧА́ЛЕННЯ
ПІДЧА́ЛИТИ *див.* підчáлювати
ПІДЧА́ЛИТИСЯ *див.* підчáлюватися
ПІДЧА́ЛОК
ПІДЧА́ЛЮВАННЯ
ПІДЧА́ЛЮВАТИ
ПІДЧА́ЛЮВАТИСЯ
ПІ́ДЧАС
ПІДЧА́СОК
ПІДЧА́ША
ПІДЧА́ШИЙ
ПІДЧЕПИ́ТИ *див.* підчíплювати
ПІДЧЕПИ́ТИСЯ *див.* підчíплюватися
ПІДЧЕ́ПЛЕНИЙ
ПІДЧЕ́ПЛЕННЯ
ПІДЧЕПУ́РЕНИЙ
ПІДЧЕПУ́РЕННЯ
ПІДЧЕПУРИ́ТИ *див.* підчепу́рювати
ПІДЧЕПУРИ́ТИСЯ *див.* підчепу́рюватися
ПІДЧЕПУ́РЮВАННЯ
ПІДЧЕПУ́РЮВАТИ
ПІДЧЕПУ́РЮВАТИСЯ
ПІДЧЕРВОНИ́ТИ *див.* підчервóнювати
ПІДЧЕРВО́НЮВАТИ
ПІДЧЕРЕ́ВИЙ
ПІДЧЕРЕ́ВИНА
ПІДЧЕРЕВНИ́Й
ПІДЧЕРЕ́ВНИК
ПІДЧЕРЕ́В'Я
ПІДЧЕРЕПНИ́Й
ПІДЧЕ́САНИЙ
ПІДЧЕСА́ТИ *див.* підчíсувати
ПІДЧИКРИ́ЖЕНИЙ
ПІДЧИКРИ́ЖИТИ *див.* підчикри́жувати
ПІДЧИКРИ́ЖУВАННЯ
ПІДЧИКРИ́ЖУВАТИ
ПІДЧИ́СТИТИ *див.* підчищáти
ПІДЧИ́СТИТИСЯ *див.* підчищáтися
ПІДЧИ́СТКА
ПІДЧИ́ТАНИЙ
ПІДЧИТА́ТИ *див.* підчи́тувати
ПІДЧИ́ТУВАННЯ
ПІДЧИ́ТУВАТИ
ПІДЧИ́ТУВАЧ
ПІДЧИ́ТУВАЧКА
ПІДЧИ́ХВІСТ
ПІДЧИЩА́ННЯ
ПІДЧИЩА́ТИ
ПІДЧИЩА́ТИСЯ
ПІДЧИ́ЩЕНИЙ
ПІДЧИ́ЩЕННЯ
ПІДЧІ́ПЛЮВАННЯ
ПІДЧІ́ПЛЮВАТИ
ПІДЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПІДЧІ́СУВАННЯ
ПІДЧІ́СУВАТИ
ПІДЧО́РНЕНИЙ
ПІДЧОРНИ́ТИ *див.* підчóрнювати
ПІДЧОРНИ́ТИСЯ *див.* підчóрнюватися
ПІДЧО́РНЮВАТИ
ПІДЧО́РНЮВАТИСЯ
ПІДША́РОК
ПІДШЕПНУ́ТИ
ПІ́ДШЕ́ПТИ
ПІДШЕ́РСТНИЙ
ПІДШЕ́РСТОК
ПІДШЕ́РСТЯ
ПІДШЕ́ФНИЙ
ПІДШЕ́ФНИК
ПІДШИВА́ЙЛО
ПІДШИВА́ННЯ
ПІДШИВА́ТИ
ПІДШИВА́ТИСЯ
ПІДШИВА́Ч
ПІДШИВА́ЧКА
ПІДШИ́ВКА
ПІДШИВНИ́Й
ПІДШИ́ЙНИЙ
ПІДШИ́ЙОК
ПІДШИКО́ВАНИЙ
ПІДШИКО́ВУВАННЯ
ПІДШИКО́ВУВАТИ
ПІДШИКО́ВУВАТИСЯ

ПІДШИКУВА́ТИ *див.* підшико́вувати
ПІДШИКУВА́ТИСЯ *див.* підшико́вуватися
ПІДШИ́ПНИК
ПІДШИ́ПНИКОВИЙ
ПІДШИ́ТИ *див.* підшива́ти
ПІДШИ́ТИЙ
ПІДШИ́ТИСЯ *див.* підшива́тися
ПІДШИТТЯ́
ПІДШІ́ПТУВАННЯ
ПІДШІ́ПТУВАТИ
ПІДШКІ́ПЕР
ПІДШКІ́ПЕРСЬКИЙ
ПІДШКІ́РНИЙ
ПІДШКІ́РНО
ПІДШКРЯ́БАНИЙ
ПІДШКРЯ́БАТИ *див.* підшкря́бувати
ПІДШКРЯ́БУВАННЯ
ПІДШКРЯ́БУВАТИ
ПІДШКУТИЛЬГА́ТИ
ПІДШЛУНКО́ВИЙ
ПІДШМОРГНУ́ТИ
ПІДШМО́РГУВАННЯ
ПІДШМО́РГУВАТИ
ПІДШОЛО́МНИЙ
ПІДШОЛО́МНИК
ПІДШПИ́ЛЕНИЙ
ПІДШПИ́ЛЕННЯ
ПІДШПИЛИ́ТИ *див.* підшпи́лювати
ПІДШПИ́ЛЮВАННЯ
ПІДШПИ́ЛЮВАТИ
ПІДШТА́НИКИ
ПІДШТА́НКИ
ПІДШТОВХА́ТИ *див.* підшто́вхувати
ПІДШТОВХНУ́ТИ
ПІДШТО́ВХНУТИЙ
ПІДШТО́ВХУВАНИЙ
ПІДШТО́ВХУВАННЯ
ПІДШТО́ВХУВАТИ
ПІДШТО́ВХУВАТИСЯ
ПІДШТО́ВХУВАЧ
ПІДШТО́ПАНИЙ
ПІДШТО́ПАТИ *див.* підшто́пувати
ПІДШТО́ПУВАНИЙ
ПІДШТО́ПУВАННЯ
ПІДШТО́ПУВАТИ
ПІДШТО́ПУВАТИСЯ
ПІДШТРИКНУ́ТИ
ПІДШТРИ́КУВАНИЙ
ПІДШТРИ́КУВАННЯ
ПІДШТРИ́КУВАТИ
ПІДШТУКАТУ́РЕНИЙ
ПІДШТУКАТУ́РИТИ *див.* підштукату́рювати
ПІДШТУКАТУ́РЮВАТИ
ПІДШТУ́РМАН
ПІДШУ́КАНИЙ
ПІДШУКА́ННЯ
ПІДШУКА́ТИ *див.* підшу́кувати
ПІДШУ́КУВАННЯ
ПІДШУ́КУВАТИ
ПІДШУРО́ВАНИЙ
ПІДШУРО́ВУВАННЯ
ПІДШУРО́ВУВАТИ
ПІДШУРУВА́ТИ *див.* підшуро́вувати
ПІДЩЕ́ЛЕПНИЙ
ПІДЩЕ́ПА
ПІДЩЕ́ПНИЙ
ПІДЩИ́ПАНИЙ
ПІДЩИПА́ТИ *див.* підщи́пувати
ПІДЩИПНУ́ТИ
ПІДЩИ́ПУВАННЯ
ПІДЩИ́ПУВАТИ
ПІД'Ю́ДЖЕНИЙ
ПІД'Ю́ДЖУВАНИЙ
ПІД'Ю́ДЖУВАННЯ
ПІД'Ю́ДЖУВАТИ
ПІД'Ю́ДИТИ *див.* під'ю́джувати
ПІД'ЯЗИКО́ВИЙ
ПІД'ЯЗИ́ЧНИЙ
ПІД'ЯРЕ́МНИЙ
ПІД'Я́РОК
ПІД'Я́РУС
ПІЄЛІ́Т
ПІЄЛОГРА́ФІЯ
ПІЄЛОНЕФРИ́Т
ПІЄМІ́ЧНИЙ
ПІЄМІ́Я
ПІЄТЕ́Т
ПІЄТЕ́ТНИЙ
ПІЄТЕ́ТНО
ПІЄТИ́ЗМ
ПІЄТИ́СТ
ПІЄТИ́ЧНИЙ
ПІЄТИ́ЧНО
ПІЖА́МА
ПІЖА́МНИЙ
ПІ́ЖИТИ
ПІ́ЖМУРКИ
ПІЖО́Н
ПІЖО́НИСТИЙ
ПІЖО́НИТИ
ПІЖО́НКА
ПІЖО́НСТВО
ПІЖО́НСЬКИ
ПІЖО́НСЬКИЙ
ПІЗНАВА́ЛЬНИЙ
ПІЗНАВА́ЛЬНІСТЬ
ПІЗНАВА́ЛЬНО
ПІЗНА́ВАНИЙ
ПІЗНА́ВАНІСТЬ
ПІЗНАВА́ННИЙ
ПІЗНАВА́ННІСТЬ
ПІЗНАВА́ННЯ
ПІЗНАВА́ТИ
ПІЗНАВА́ТИСЯ
ПІ́ЗНАНИЙ
ПІЗНА́ННЯ
ПІЗНА́ТИ *див.* пізнава́ти
ПІЗНА́ТИСЯ *див.* пізнава́тися
ПІЗНЕ́НЬКИЙ
ПІЗНЕ́НЬКО
ПІЗНИ́ТИСЯ
ПІ́ЗНІЙ
ПІЗНІ́СІНЬКИЙ
ПІЗНІ́СІНЬКО
ПІЗНІ́ШЕ
ПІ́ЗНО
ПІЗНЬО...
ПІЗНЬОАНТИ́ЧНИЙ
ПІЗНЬОСТИ́ГЛИЙ
ПІЗНЬОСТИ́ГЛІСТЬ
ПІЗНЬОЦВІ́Т
ПІЗНЬОЦВІ́ТОВИЙ
ПІ́ЗЬМА
ПІЇ́Т
ПІЇ́ТА
ПІЇ́ТИКА
ПІ́ЙЛО
ПІ́ЙМА
ПІ́ЙМАНИЙ
ПІЙМА́ННЯ
ПІЙМА́ТИ
ПІЙМА́ТИСЯ
ПІЙНЯ́ТИ
ПІЙТИ́
ПІК[1]
ПІК[2]
ПІ́КА[1]
ПІ́КА[2]
ПІКАДО́Р
ПІ́КАННЯ
ПІКА́НТНИЙ
ПІКА́НТНІСТЬ
ПІКА́НТНО
ПІКА́П
ПІ́КАТИ
ПІКЕ́[1]
ПІКЕ́[2]
ПІКЕ́ЙНИЙ
ПІ́КЕЛЬ
ПІКЕЛЬО́ВАНИЙ
ПІКЕЛЮВА́ЛЬНИЙ
ПІКЕЛЮВА́ННЯ
ПІКЕЛЮВА́ТИ
ПІ́КЕР
ПІКЕ́Т[1]
ПІКЕ́Т[2]
ПІКЕ́Т[3]
ПІКЕТА́Ж[1]
ПІКЕТА́Ж[2]
ПІКЕТАЖИ́СТ
ПІКЕТАЖИ́СТКА
ПІКЕТА́ЖНИЙ[1]
ПІКЕТА́ЖНИЙ[2]
ПІКЕ́ТНИЙ[1]
ПІКЕ́ТНИЙ[2]
ПІКЕ́ТНИЙ[3]
ПІКЕ́ТНИК
ПІКЕ́ТНИЦЯ
ПІКЕТО́ВАНИЙ
ПІКЕТУВА́ЛЬНИЙ
ПІКЕТУВА́ЛЬНИК
ПІКЕТУВА́ЛЬНИЦЯ
ПІКЕТУВА́ННЯ
ПІКЕТУВА́ТИ
ПІКЕТУВА́ТИСЯ
ПІКІНЕ́Р
ПІКІНЕ́РСЬКИЙ
ПІКІРО́ВАНИЙ
ПІКІРО́ВКА[1]
ПІКІРО́ВКА[2]
ПІКІРО́ВКА[3]
ПІКІРУВА́ЛЬНИЙ[1]
ПІКІРУВА́ЛЬНИЙ[2]
ПІКІРУВА́ЛЬНИК
ПІКІ́РУВАНИЙ
ПІКІ́РУВАННЯ[1]
ПІКІ́РУВАННЯ[2]
ПІКІРУВА́ННЯ
ПІКІ́РУВАТИ
ПІКІРУВА́ТИ
ПІКІ́РУВАТИСЯ
ПІКІРУВА́ТИСЯ
ПІКІ́РУЮЧИЙ
ПІКЛУВА́ЛЬНИК
ПІКЛУВА́ЛЬНИЦЯ
ПІКЛУВА́ННЯ
ПІКЛУВА́ТИСЯ
ПІ́КНІК
ПІКНІ́К
ПІКНІКО́ВИЙ
ПІ́КНІЧНИЙ
ПІКНІЧО́К
ПІКНО́МЕТР
ПІКНОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПІКНОМЕ́ТРІЯ

ПІ́КНУТИ
ПІ́КО...
ПІКОАМПЕ́Р
ПІКОВА́Т
ПІ́КОВИЙ[1]
ПІ́КОВИЙ[2]
ПІ́КОВИЙ[3]
ПІКОКУЛО́Н
ПІ́КОЛО
ПІКОПЛАНКТО́Н
ПІКОПЛАНКТО́ННИЙ
ПІКОФАРА́Д
ПІКОФАРА́ДА
ПІК-ПІ́К *див.* пік[2]
ПІКРА́Т *див.* пікра́ти
ПІКРА́ТИ
ПІКРА́ТОВИЙ
ПІКРИ́НОВИЙ
ПІКРИ́Т
ПІКРИ́ТОВИЙ
ПІКРОТОКСИ́Н
ПІ́КСЕЛЬ
ПІ́КСЕЛЬНИЙ
ПІКТ *див.* пікти
ПІ́КТИ
ПІКТОГРА́МА
ПІКТОГРАФІ́ЧНИЙ
ПІКТОГРА́ФІЯ
ПІ́КТСЬКИЙ
ПІ́КУЛІ
ПІ́КША
ПІЛ
ПІЛА́Т
ПІЛА́ТЕС
ПІЛА́ТЕСНИЙ
ПІЛЕНГА́С
ПІ́ЛЕРС
ПІЛІГРИ́М
ПІЛІГРИ́МКА
ПІЛІГРИ́МСТВО
ПІЛІГРИ́МСЬКИЙ
ПІЛІ́КАННЯ
ПІЛІ́КАТИ
ПІЛІ́КНУТИ
ПІ́ЛІНГ
ПІ́ЛІНГОВИЙ
ПІ́ЛКА
ПІЛОКАРПІ́Н
ПІЛОКА́РПУС
ПІЛОМІКО́З
ПІЛО́Н
ПІЛО́ННИЙ
ПІЛОРИ́ЧНИЙ
ПІЛО́РУС
ПІЛО́РУСНИЙ
ПІЛО́Т
ПІЛОТА́Ж
ПІЛОТА́ЖНИЙ
ПІЛОТА́ЖНИК
ПІЛОТЕ́СА
ПІЛО́ТКА
ПІЛО́ТНИЙ
ПІЛОТО́ВАНИЙ
ПІЛО́ТСЬКИЙ
ПІЛОТУВА́ННЯ
ПІЛОТУВА́ТИ
ПІЛОТУВА́ТИСЯ
ПІ́ЛОЧКА
ПІЛСУ́ДЧИК
ПІЛСУ́ДЧИНА
ПІЛТИ́НА
ПІЛЬ
ПІ́ЛЬГА
ПІЛЬГОВИ́Й
ПІЛЬГОВИ́К
ПІЛЬГОВИ́ЧКА
ПІЛЬГО́ВІСТЬ
ПІЛЬГУВА́ННЯ
ПІЛЬГУВА́ТИ
ПІ́ЛЬНИЙ
ПІЛЮ́ЛЬКА
ПІЛЮ́ЛЬНИЙ
ПІЛЮ́ЛЬНИК
ПІЛЮ́ЛЬНИЦЯ
ПІЛЮ́ЛЯ
ПІЛЯ́СТР
ПІЛЯ́СТРА *див.* піля́стр
ПІЛЯ́СТРОВИЙ
ПІМ *див.* пі́ми
ПІ-МЕЗО́Н *див.* пі-мезо́ни
ПІ-МЕЗО́НИ
ПІ́МИ
ПІ́МСТА *див.* по́мста
ПІМСТИ́ТИСЯ *див.* помща́тися
ПІ́МЩЕНИЙ *див.* по́мщений
ПІ́НА
ПІНА́КЛЬ
ПІНАКОТЕ́КА
ПІНГВІ́Н
ПІНГВІНЕНЯ́
ПІНГВІ́НОВИЙ
ПІНГВІ́НЯЧИЙ
ПІНГ-ПО́НГ
ПІНГ-ПО́НГОВИЙ
ПІНЕ́ТКА *див.* піне́тки
ПІНЕ́ТКИ
ПІНИ́СТИЙ
ПІНИ́СТІСТЬ
ПІНИ́СТО
ПІ́НИТИ
ПІ́НИТИСЯ
ПІ́НІЄВИЙ
ПІ́НІЯ
ПІНК
ПІ́НКА[1]
ПІ́НКА[2]
ПІ́НКА[3]
ПІНКЕРТО́Н
ПІ́НКОВИЙ
ПІН-КО́Д
ПІНКОЗНІМА́Ч
ПІНЛИ́ВИЙ
ПІНЛИ́ВО
ПІ́ННИЙ
ПІ́ННІСТЬ
ПІ́ННО
ПІНО́
ПІНО...
ПІНОБЕТО́Н
ПІНОБЕТО́ННИЙ
ПІНОГАСИ́ЛЬНИЙ
ПІНОГАСІ́ННЯ
ПІНОГА́СНИК[1]
ПІНОГА́СНИК[2]
ПІНОГЕНЕРА́ТОР
ПІНОГЕНЕРА́ТОРНИЙ
ПІНОГІ́ПС
ПІНОГІ́ПСОВИЙ
ПІНОГУ́МА
ПІНОГУ́МОВИЙ
ПІНОЗБИВА́ЛЬНИЙ
ПІНОЗБИВА́ННЯ
ПІНОЗМІ́ШУВАЛЬНИЙ
ПІНОЗМІ́ШУВАННЯ
ПІНОЗМІ́ШУВАЧ
ПІНОКЕРА́МІКА
ПІНОКЕРАМІ́ЧНИЙ
ПІНОМАТЕРІА́Л *див.* піноматеріа́ли
ПІНОМАТЕРІА́ЛИ
ПІНОМЕТА́Л
ПІНОМЕТАЛЕ́ВИЙ
ПІНОМЕТАЛІ́ЧНИЙ
ПІНОПЛА́СТ
ПІНОПЛА́СТОВИЙ
ПІНОПОДІ́БНИЙ
ПІНОПОЛІСТИРО́Л
ПІНОПОЛІСТИРО́ЛОВИЙ
ПІНОПОЛІСТИРО́ЛЬНИЙ
ПІНОПОЛІУРЕТА́Н
ПІНОПОЛІУРЕТА́НОВИЙ
ПІНОСИЛІКА́Т
ПІНОСИЛІКА́ТНИЙ
ПІНОСКЛО́
ПІНОСКЛЯНИ́Й
ПІНОСО́МА
ПІНОТВІРНИ́Й
ПІНОТВО́РЕННЯ
ПІНОУТВО́РЕННЯ
ПІНОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ПІНОУТВО́РЮВАЧ
ПІНОЦИТО́З
ПІНОЦИТО́ЗНИЙ
ПІНОЦИТО́ЗНО
ПІ́НОЧКА
ПІ́НТА
ПІНЦЕ́Т
ПІНЦИРО́ВАНИЙ
ПІНЦИРУВА́ННЯ
ПІНЦИРУВА́ТИ
ПІНЦО́ВАНИЙ
ПІНЦУВА́ННЯ
ПІНЦУВА́ТИ
ПІ́НЧЕР
ПІНЬЇ́НЬ
ПІ́НЯВА
ПІ́НЯВИЙ
ПІ́НЯВІСТЬ
ПІ́НЯВО
ПІ́НЯСТИЙ
ПІ́НЯСТО
ПІО...
ПІОАЛЕРГІ́ДИ
ПІОГЕ́ННИЙ
ПІОДЕРМІ́Я
ПІОКО́К
ПІОКО́КОВИЙ
ПІОНЕ́Р
ПІОНЕРВОЖА́ТА
ПІОНЕРВОЖА́ТИЙ
ПІОНЕРЗАГІ́Н
ПІОНЕ́РІЯ
ПІОНЕ́РКА
ПІОНЕ́РНИЙ
ПІОНЕ́РСТВО
ПІОНЕ́РСЬКИЙ
ПІОНЕРТА́БІР
ПІОНЕФРО́З
ПІОРЕ́ЙНИЙ
ПІОРЕ́Я
ПІОСПЕРМІ́Я
ПІОСПЛЕНІ́Т
ПІОТО́РАКС
ПІОЦЕ́ЛЕ
ПІП[1]
ПІП[2]
ПІПЕРАЗИ́Н

ПІПЕРИДИ́Н
ПІПЕРИДИ́НОВИЙ
ПІПЕ́ТКА
ПІ-ПІ́ *див.* пі[2]
ПІР
ПІРАКА́НТА
ПІРАМЕЇ́Н
ПІРАМІ́ДА
ПІРАМІДА́ЛЬНИЙ
ПІРАМІДА́ЛЬНІСТЬ
ПІРАМІДА́ЛЬНО
ПІРАМІ́ДКА
ПІРАМІ́ДНИЙ
ПІРАМІДО́Н
ПІРАМІДОПОДІ́БНИЙ
ПІРАНО́МЕТР
ПІРА́НЬЯ
ПІРАРГІРИ́Т
ПІРА́Т
ПІРА́ТСТВО
ПІРА́ТСЬКИЙ
ПІРВА́ТИ[1]
ПІРВА́ТИ[2]
ПІРВА́ТИСЯ[1]
ПІРВА́ТИСЯ[2]
ПІРВА́ТИСЯ[3]
ПІРГЕЛІО́МЕТР
ПІРГЕЛІОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПІРГЕЛІОМЕ́ТРІЯ
ПІРГЕО́МЕТР
ПІРЕНЕ́ЄЦЬ *див.* піренéйці
ПІРЕНЕ́ЙКА *див.* піренéйці
ПІРЕНЕ́ЙСЬКИЙ
ПІРЕНЕ́ЙЦІ
ПІ́РЕНЬКО
ПІРЕТИ́ЧНИЙ
ПІРЕ́ТРУМ
ПІ́РЕЧКО
ПІРИДИ́Н
ПІРИДИ́НОВИЙ
ПІРИМІДИ́Н
ПІРИМІДИ́НОВИЙ
ПІРИ́НА
ПІРИ́НКА
ПІРИ́Т
ПІ́РИТИ[1]
ПІ́РИТИ[2]
ПІРИ́ТНИЙ
ПІРИ́ТОВИЙ
ПІРИ́ХІЙ
ПІР'Ї́НА
ПІР'Ї́НКА
ПІР'Ї́НОЧКА
ПІР'Ї́СТИЙ
ПІРКЕ́
ПІРНА́ЛО
ПІРНА́ЛЬНИЙ
ПІРНА́ЛЬНИК
ПІРНА́ЛЬНИЦЯ
ПІРНА́ННЯ
ПІРНА́ТИ
ПІРНА́Ч[1] *див.* пернáч
ПІРНА́Ч[2]
ПІРНА́ЮЧИЙ
ПІ́РНИК
ПІРНИКО́ВИЙ
ПІРНИ́КОЗА
ПІРНУ́ТИ
ПІРО...
ПІРОВУГЛЕЦЕ́ВИЙ
ПІРОВУГЛЕ́ЦЬ
ПІРО́ГА
ПІРОГАЛО́Л
ПІРОГЕ́Н *див.* пірогéни
ПІРОГЕ́НИ
ПІРОГЕ́ННИЙ
ПІРОГЕ́ННІСТЬ
ПІРОГРАФІ́Т
ПІРОГРАФІ́ТОВИЙ
ПІРОЕЛЕ́КТРИК
ПІРОЕЛЕ́КТРИКА
ПІРОЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ
ПІРОКЛА́СТ
ПІРОКЛА́СТИКА
ПІРОКЛАСТИ́ЧНИЙ
ПІРОКСЕ́Н
ПІРОКСЕНІ́Т
ПІРОКСЕНІ́ТОВИЙ
ПІРОКСЕ́НОВИЙ
ПІРОКСИЛІ́Н
ПІРОКСИЛІ́НОВИЙ
ПІРОЛА́ТРІЯ
ПІРО́ЛІЗ
ПІРО́ЛІЗНИЙ
ПІРО́ЛІЗНИК
ПІРОЛІТИ́ЧНИЙ
ПІРО́ЛОГ
ПІРОЛОГІ́ЧНИЙ
ПІРОЛО́ГІЯ
ПІРОЛЮЗИ́Т
ПІРОЛЮЗИ́ТНИЙ
ПІРОЛЮЗИ́ТОВИЙ
ПІРОМА́Н
ПІРОМАНІ́ЧНИЙ
ПІРОМА́НІЯ
ПІРОМА́НКА
ПІРОМЕТАЛУРГІ́ЙНИЙ
ПІРОМЕТАЛУ́РГІЯ
ПІРО́МЕТР
ПІРОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПІРОМЕ́ТРІЯ
ПІРО́П
ПІРОПАТРО́Н
ПІРОПЛА́ЗМА
ПІРОПЛАЗМІ́ДА *див.* піроплазмíди
ПІРОПЛАЗМІ́ДИ
ПІРОПЛАЗМІДО́З
ПІРОПЛАЗМО́З
ПІРО́ПОВИЙ
ПІРОСИЛІКА́Т *див.* піросилікáти
ПІРОСИЛІКА́ТИ
ПІРОСКА́Ф
ПІРОСКО́П
ПІРОСКОПІ́ЧНИЙ
ПІРОТЕРАПІ́Я
ПІРОТЕ́ХНІК
ПІРОТЕ́ХНІКА
ПІРОТЕХНІ́ЧНИЙ
ПІРОТИ́Н
ПІРОТИ́НОВИЙ
ПІРОФІЛІ́Т
ПІРОФІЛІ́ТОВИЙ
ПІРОФО́Б
ПІРОФО́БІЯ
ПІРОФО́БКА
ПІРОФО́Р
ПІРОФО́РНИЙ
ПІРОФО́РНІСТЬ
ПІРОХЛО́Р
ПІРОХЛО́РНИЙ
ПІ́РРІВ
ПІРС
ПІ́РСИНГ
ПІРСИНГО́ВАНИЙ
ПІРСИНГУВА́ННЯ
ПІРСИНГУВА́ТИ
ПІРСИНГУВА́ТИСЯ
ПІ́РСОВИЙ
ПІРУЕ́Т
ПІРУЕ́ТНИЙ
ПІРЦЕ́
ПІРЧА́СТИЙ
ПІРЧА́СТО
ПІ́Р'Я
ПІР'ЯНИ́Й
ПІР'Я́СТИЙ
ПІ́Р'ЯЧКО
ПІСЕ́ЛЬНИК
ПІСЕ́ЛЬНИЦЯ
ПІСЕ́ННИЙ
ПІСЕ́ННИК
ПІСЕ́ННИЦЯ
ПІСЕ́ННІСТЬ
ПІСЕ́ННО
ПІ́СЕНЬКА
ПІ́СІ
ПІСКА́Р
ПІСКОВА́ТИЦЯ
ПІСКОВИ́Й
ПІСКОВИ́К
ПІСКОВИКО́ВИЙ
ПІСКОВИ́НА
ПІСКОВИ́ТИЙ
ПІСКОВИ́ТІСТЬ
ПІСКОВІДДІЛЬНИ́Й
ПІСКОВІДДІ́ЛЬНИК
ПІСКОВІДДІ́ЛЮВАЧ
ПІСКОВЛО́ВЛЮВАЧ
ПІСКОДУ́ВНИЙ
ПІСКОЛО́В
ПІСКОЛО́ВКА
ПІСКОЛЮ́Б
ПІСКОЛЮ́БКА
ПІСКОЛЮ́БНИЙ
ПІСКОМЕ́Т
ПІСКОМЕ́ТНИЙ
ПІСКОМИ́ЙКА
ПІСКОМИ́ЙНИЙ
ПІСКОПОДАВА́ЛЬНИЙ
ПІСКОПРОВІ́Д
ПІСКОРИ́Й
ПІСКОРИ́ЙКА
ПІСКОСТРУМИ́ННИЙ
ПІСКОСУША́РКА
ПІСКОСУШИ́ЛЬНИЙ
ПІСКУВА́ННЯ
ПІСКУВА́ТИ
ПІСКУВА́ТИЙ
ПІСКУВА́ТІСТЬ
ПІСКУВА́ХА
ПІСЛАНЕ́ЦЬ
ПІСЛА́ТИ
ПІ́СЛЯ
ПІСЛЯ...
ПІСЛЯАВАРІ́ЙНИЙ
ПІСЛЯБУКВА́Р
ПІСЛЯБУКВА́РИК
ПІСЛЯБУКВА́РНИЙ
ПІСЛЯВЕЛИКО́ДНІЙ
ПІСЛЯВЕСІ́ЛЬНИЙ
ПІСЛЯВИ́БОРЧИЙ
ПІСЛЯВІДЛИ́ГОВИЙ
ПІСЛЯВОЄ́ННИЙ
ПІСЛЯГАРАНТІ́ЙНИЙ
ПІСЛЯГРОЗОВИ́Й
ПІСЛЯДИПЛО́МНИЙ

ПІСЛЯДІ́Я
ПІСЛЯДІ́ЯННЯ
ПІСЛЯДОЩОВИ́Й
ПІСЛЯДРУ́К
ПІСЛЯДРУКА́РСЬКИЙ
ПІСЛЯЖНИ́ВНИЙ
ПІСЛЯЖНИ́ВНО
ПІСЛЯЖОВТНЕ́ВИЙ
ПІСЛЯЗА́ВТРА
ПІСЛЯЗА́ВТРАШНІЙ
ПІСЛЯЗА́ВТРЬОГО
ПІСЛЯЗАРОДКО́ВИЙ
ПІСЛЯЗБИРА́ЛЬНИЙ
ПІСЛЯЗ'ЇЗДІВСЬКИЙ
ПІСЛЯЗМАГА́ЛЬНИЙ
ПІСЛЯІНСУ́ЛЬТНИЙ
ПІСЛЯІНФА́РКТНИЙ
ПІСЛЯЙМЕ́ННИК
ПІСЛЯКРИ́ЗОВИЙ
ПІСЛЯЛІСОВИ́Й
ПІСЛЯЛЬОДОВИКО́ВИЙ
ПІСЛЯМА́ТЧЕВИЙ
ПІСЛЯМЕНСТРУА́ЛЬНИЙ
ПІСЛЯМО́ВА
ПІСЛЯМОНГО́ЛЬСЬКИЙ
ПІСЛЯОБІ́ДНІЙ
ПІСЛЯО́БРАЗ
ПІСЛЯОБРЯДО́ВИЙ
ПІСЛЯОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ
ПІСЛЯОПЕРАЦІ́ЙНИЙ
ПІСЛЯПАСХА́ЛЬНИЙ
ПІСЛЯПЛА́ТА
ПІСЛЯПЛА́ТНИЙ
ПІСЛЯПОЛО́ГО́ВИЙ
ПІСЛЯПОЛУДНЕ́ВИЙ
ПІСЛЯПОСАДКО́ВИЙ
ПІСЛЯПОСІВНИ́Й
ПІСЛЯПРО́ДАЖНИЙ
ПІСЛЯПУ́ТЧЕВИЙ
ПІСЛЯРАДЯ́НСЬКИЙ
ПІСЛЯРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ
ПІСЛЯРЕ́ЙСОВИЙ
ПІСЛЯРЕМО́НТНИЙ
ПІСЛЯСВЯТКО́ВИЙ
ПІСЛЯСЛО́ВО
ПІСЛЯСМА́К
ПІСЛЯСМАКОВИ́Й
ПІСЛЯТРАВМАТИ́ЧНИЙ
ПІСЛЯТРЕТИ́ННИЙ
ПІСЛЯУКІ́СНИЙ
ПІСЛЯУКІ́СНО
ПІСЛЯЧОРНО́БИЛЬСЬКИЙ
ПІСЛЯШКІЛЬНИ́Й
ПІСЛЯШЛЮ́БНИЙ
ПІСЛЯШО́КОВИЙ
ПІСНЕСПІ́В
ПІСНЕТВО́РЕЦЬ
ПІСНЕТВО́РЧІСТЬ
ПІСНИ́Й
ПІ́СНИК
ПІСНИКО́ВИЙ
ПІСНИКУВА́ННЯ
ПІСНИКУВА́ТИ
ПІСНИ́НА
ПІ́СНИЦЯ
ПІ́СНО
ПІСНО́ТА
ПІСНУВА́ТИЙ
ПІСНУВА́ТІСТЬ
ПІ́СНЯ
ПІСНЯ́К
ПІСНЯ́КАТИ
ПІСНЯ́Р
ПІСНЯ́РКА
ПІСНЯ́РСЬКИЙ
ПІСО́К
ПІСО́ЧИТИ
ПІСО́ЧНИЙ
ПІСО́ЧНИК[1]
ПІСО́ЧНИК[2]
ПІСО́ЧНИК[3]
ПІСО́ЧНИЦЯ
ПІСО́ЧОК
ПІ́СПА
ПІСТ
ПІСТОЛЕ́Т
ПІСТОЛЕ́ТИК
ПІСТОЛЕ́ТНИЙ
ПІСТО́ЛИК
ПІСТО́ЛЬ[1]
ПІСТО́ЛЬ[2]
ПІСТО́ЛЬНИЙ
ПІСТО́ЛЯ
ПІСТО́Н
ПІСТО́ННИЙ
ПІСТО́НЧИК
ПІСТРЬОВИ́Й
ПІ́СТРЯ
ПІСТРЯ́ВИЙ
ПІСТРЯ́ВИТИ
ПІСТРЯ́ВІСТЬ
ПІСТРЯ́ВІТИ
ПІСТРЯ́ВО
ПІСТРЯ́К
ПІСУА́Р
ПІСУА́РНИЙ
ПІ́СЯТИ
ПІТ
ПІ́ТА
ПІТБУ́ЛЬ
ПІТБУЛЬТЕР'Є́Р
ПІТЕКА́НТРОП
ПІ́ТИ *див.* піяти
ПІТИ́
ПІ́ТИНГ
ПІТИНГУВА́ННЯ
ПІТИНГУВА́ТИ
ПІТИ́СЯ
ПІ́ТКАНИЙ
ПІТКАННЯ́ *див.* потканя́
ПІТКА́ТИ *див.* поткáти
ПІТКНУ́ТИ
ПІТКНУ́ТИСЯ
ПІТЛИ́ВИЙ
ПІТЛИ́ВІСТЬ
ПІТНИ́Й
ПІТНИ́К
ПІТНИ́ЦЯ
ПІТНІ́ННЯ
ПІТНІ́ТИ
ПІТО́Н
ПІТ-СТО́П
ПІ́ТЧИНГ
ПІТЬМА́
ПІФАГОРЕЇ́ЗМ
ПІФАГО́РІВ
ПІФАГОРІ́ЄЦЬ
ПІФАГОРІ́ЙКА
ПІФАГОРІ́ЙСЬКИЙ
ПІ́ФОС
ПІ́ХВА[1] *див.* піхви
ПІ́ХВА[2]
ПІ́ХВИ
ПІ́ХВОВИЙ
ПІ́ХОМ
ПІХО́ТА
ПІХОТИ́НЕЦЬ
ПІХОТИ́НКА
ПІХОТИ́НСЬКИЙ
ПІХО́ТНИЙ
ПІХО́ТОЮ
ПІ́ХТА
ПІ́ХТОВИЙ
ПІХТУРА́
ПІХТУРО́Ю
ПІХУ́Р
ПІ́ЦА
ПІЦЕ́РІ́Я
ПІЦИКА́ТО
ПІЧ
ПІ́ЧЕЧКА
ПІ́ЧКА
ПІЧКУ́Р[1]
ПІЧКУ́Р[2]
ПІЧКУ́РИК
ПІЧНИ́Й
ПІЧНИ́К
ПІЧНИКО́ВИЙ
ПІЧНИКУВА́ТИ
ПІЧУ́РКА
ПІША́К
ПІШАКА́
ПІШАКО́ВИЙ
ПІШАНИ́ЦЯ
ПІШАЧКА́
ПІШАЧКО́М
ПІШАЧО́К
ПІ́ШВА
ПІ́ШЕЦЬ
ПІ́ШЕЧКИ
ПІ́ШИЙ
ПІ́ШИЙ-ПІШАНИ́ЦЯ
ПІ́ШКИ
ПІШКО́М
ПІШНИ́К
ПІШНЯ́
ПІ́ШО
ПІШОХІ́Д[1]
ПІШОХІ́Д[2]
ПІШОХІ́ДНИЙ
ПІШОХО́ДЕЦЬ
ПІЩА́НИЙ
ПІЩА́НИК[1]
ПІЩА́НИК[2]
ПІЩА́НИКОВИЙ
ПІЩА́НИСТИЙ
ПІЩА́НИСТІСТЬ
ПІЩА́НКА
ПІЩИ́НА
ПІЩИ́НКА
ПІЩУГА́
ПІ́ЯННЯ
ПІ́ЯТИ
ПЛАВ
ПЛАВ...
ПЛА́ВАЛЬНИЙ
ПЛА́ВАННЯ
ПЛА́ВАТИ
ПЛА́ВАТИСЯ
ПЛАВА́ЧКА
ПЛА́ВАЮЧИЙ
ПЛАВБА́
ПЛА́ВЕНЬ
ПЛАВЕ́ЦЬ[1]
ПЛАВЕ́ЦЬ[2]
ПЛАВЗА́СІБ

ПЛАВИ́К
ПЛАВИКО́ВИЙ
ПЛАВИ́ЛЬНИЙ
ПЛАВИ́ЛЬНИК
ПЛАВИ́ЛЬНИЦЯ
ПЛАВИ́ЛЬНЯ
ПЛАВИ́ННЯ
ПЛА́ВИТИ[1]
ПЛА́ВИТИ[2]
ПЛА́ВИТИСЯ
ПЛА́ВКА
ПЛА́ВКИ
ПЛАВКИ́Й[1]
ПЛАВКИ́Й[2]
ПЛА́ВКІСТЬ[1]
ПЛА́ВКІСТЬ[2]
ПЛА́ВКО
ПЛА́ВЛЕНИЙ
ПЛА́ВЛЕННЯ
ПЛАВНЕ́ВИЙ
ПЛА́ВНИЙ
ПЛАВНИ́Й
ПЛАВНИ́К[1]
ПЛАВНИ́К[2]
ПЛАВНИКО́ВИЙ[1]
ПЛАВНИКО́ВИЙ[2]
ПЛАВНИЧО́К
ПЛА́ВНІ
ПЛА́ВНІСТЬ
ПЛА́ВНО
ПЛА́ВНЯ *див.* пла́вні
ПЛА́ВОМ
ПЛАВУ́Н *див.* плау́н
ПЛАВУНЕ́ЦЬ
ПЛАВУНЦЕ́ВИЙ
ПЛАВУ́НЧИК
ПЛАВУ́ЧИЙ
ПЛАВУ́ЧІСТЬ
ПЛАВУ́ШНИК
ПЛАВФА́БРИКА
ПЛАВЦЕ́ВИЙ
ПЛАВЧИ́НЯ
ПЛАВЧИ́ХА
ПЛАГІА́Т
ПЛАГІА́ТОР
ПЛАГІА́ТОРКА
ПЛАГІА́ТОРСТВО
ПЛАГІА́ТОРСЬКИЙ
ПЛАГІЙО́ВАНИЙ
ПЛАГІ́Н
ПЛАГІОКЛА́З
ПЛАГІОТРОПІ́ЗМ
ПЛАГІЮВА́ННЯ
ПЛАГІЮВА́ТИ
ПЛАЗ[1]
ПЛАЗ[2]
ПЛА́ЗМА
ПЛАЗМАТИ́ЧНИЙ
ПЛАЗМІ́ДА
ПЛА́ЗМОВИЙ
ПЛАЗМОГЕ́Н
ПЛАЗМО́ДІЙ[1]
ПЛАЗМО́ДІЙ[2]
ПЛАЗМО́ЛІЗ
ПЛАЗМОЛІ́ТИК
ПЛАЗМОТВІ́РНИЙ
ПЛАЗМОТРО́Н
ПЛАЗМОХІМІ́ЧНИЙ
ПЛАЗМОХІ́МІЯ
ПЛАЗМОЦИ́Д
ПЛА́ЗОМ
ПЛАЗУВА́ННЯ
ПЛАЗУВА́ТИ
ПЛАЗУ́Н
ПЛАЗУНИ́
ПЛАЗУ́НСТВО
ПЛАЗУ́ЧИЙ
ПЛАЗУ́ЮЧИЙ
ПЛАЗЬМА́
ПЛАЇ́К
ПЛАЇЧО́К
ПЛАЙ
ПЛА́КАЛЬНИК
ПЛА́КАЛЬНИЦЯ
ПЛАКА́Т
ПЛА́КАТИ
ПЛАКАТИ́СТ
ПЛАКАТИ́СТКА
ПЛА́КАТИСЯ
ПЛАКА́ТНИЙ
ПЛАКА́ТНИК
ПЛАКА́ТНИЦЯ
ПЛАКА́ТНІСТЬ
ПЛАКА́ТНО
ПЛАКЕ́
ПЛАКО́ВАНИЙ
ПЛАКОДО́НТ *див.* плакодо́нти
ПЛАКОДО́НТИ
ПЛАКО́Р
ПЛАКО́РНИЙ
ПЛА́КСА
ПЛАКСИ́ВИЙ
ПЛАКСИ́ВИЦІ
ПЛАКСИ́ВИЦЯ *див.* плакси́виці
ПЛАКСИ́ВІСТЬ
ПЛАКСИ́ВО
ПЛАКСІ́Й
ПЛАКСІ́ЙКА
ПЛАКСУ́Н
ПЛАКСУ́НЯ
ПЛАКСУ́ХА
ПЛАКУВА́ЛЬНИЙ
ПЛАКУВА́ЛЬНИК
ПЛАКУВА́ЛЬНИЦЯ
ПЛАКУВА́ЛЬНЯ
ПЛАКУВА́ННЯ
ПЛАКУВА́ТИ
ПЛАКУВА́ТИСЯ
ПЛАКУ́Н
ПЛАКУНО́ВИЙ
ПЛАКУ́ЧИЙ
ПЛАН[1]
ПЛАН[2]
ПЛАНА́РІЇ
ПЛАНА́РІЯ *див.* плана́рії
ПЛАНА́РНИЙ
ПЛАНА́РНІСТЬ
ПЛАНА́РНО
ПЛАНЕ́Р
ПЛАНЕРИ́ЗМ
ПЛАНЕРИ́СТ
ПЛАНЕРИ́СТКА
ПЛАНЕ́РКА
ПЛАНЕ́РНИЙ
ПЛАНЕРОДРО́М
ПЛАНЕРУВА́ЛЬНИЙ
ПЛАНЕРУВА́ННЯ
ПЛАНЕРУВА́ТИ
ПЛАНЕ́ТА
ПЛАНЕТА́РІЙ
ПЛАНЕТА́РНИЙ[1]
ПЛАНЕТА́РНИЙ[2]
ПЛАНЕТА́РНІСТЬ
ПЛАНЕТА́РНО
ПЛАНЕ́ТНИЙ
ПЛАНЕ́ТНИК
ПЛАНЕТОГРАФІ́ЧНИЙ
ПЛАНЕТОГРА́ФІЯ
ПЛАНЕТОЗНА́ВЕЦЬ
ПЛАНЕТОЗНА́ВСТВО
ПЛАНЕТО́ЇД *див.* плането́їди
ПЛАНЕТО́ЇДИ
ПЛАНЕТОЛІ́Т
ПЛАНЕТО́ЛОГ
ПЛАНЕТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПЛАНЕТОЛО́ГІЯ
ПЛАНЕТОХІ́Д
ПЛАНИ́ДА
ПЛАНИ́ЦЯ
ПЛАНІМЕ́ТР
ПЛАНІМЕТРИ́ЧНИЙ
ПЛАНІМЕТРИ́ЧНО
ПЛАНІМЕ́ТРІЯ
ПЛАНІСФЕ́РА
ПЛАНІСФЕ́РНИЙ
ПЛА́НКА
ПЛА́НКОВИЙ
ПЛАНКТО́Н
ПЛАНКТО́ННИЙ
ПЛАНО́ВАНИЙ
ПЛА́НОВИЙ
ПЛАНОВИ́К
ПЛАНОВИ́ЧКА
ПЛА́НОВІСТЬ
ПЛА́НОВО
ПЛАНОМІ́РНИЙ
ПЛАНОМІ́РНІСТЬ
ПЛАНОМІ́РНО
ПЛА́НОЧКА
ПЛАНТА́Ж
ПЛАНТА́ЖНИЙ
ПЛАНТА́ТОР
ПЛАНТА́ТОРСТВО
ПЛАНТА́ТОРСЬКИЙ
ПЛАНТАЦІ́ЙНИЙ
ПЛАНТА́ЦІЯ
ПЛАНУВА́ЛЬНИЙ
ПЛАНУВА́ЛЬНИК[1]
ПЛАНУВА́ЛЬНИК[2]
ПЛАНУВА́ЛЬНИК[3]
ПЛАНУВА́ЛЬНИЦЯ
ПЛАНУВА́ННЯ[1]
ПЛАНУВА́ННЯ[2]
ПЛАНУВА́ТИ[1]
ПЛАНУВА́ТИ[2]
ПЛАНУВА́ТИСЯ[1]
ПЛАНУВА́ТИСЯ[2]
ПЛАНША́ЙБА
ПЛАНШЕ́Т
ПЛАНШЕТИ́СТ
ПЛАНШЕТИ́СТКА
ПЛАНШЕ́ТКА
ПЛАНШЕ́ТНИЙ
ПЛАНШИ́Р
ПЛАСИРУВА́ННЯ
ПЛАСИРУВА́ТИ
ПЛАСКИ́Й *див.* пло́ский
ПЛА́СКІСТЬ
ПЛА́СКО
ПЛАСКОГОЛО́ВИЙ *див.* плоскоголо́вий
ПЛАСКОГРУ́ДИЙ *див.* плоскогру́дий
ПЛАСКОГУ́БЦІ *див.* плоскогу́бці
ПЛАСКОДО́НКА *див.* плоскодо́нка
ПЛАСКОДО́ННИЙ *див.* плоскодо́нний
ПЛАСКОЛИ́ЦИЙ *див.* плосколи́ций
ПЛАСКОНО́СИЙ *див.* плосконо́сий

ПЛАСКУВА́ТИЙ
ПЛАСТ[1]
ПЛАСТ[2]
ПЛАСТА́ТИ[1]
ПЛАСТА́ТИ[2]
ПЛАСТА́ТИСЯ
ПЛАСТБЕТО́Н
ПЛАСТИ́Д
ПЛАСТИ́ДА *див.* пласти́ди
ПЛАСТИ́ДИ
ПЛА́СТИК
ПЛА́СТИКА
ПЛАСТИКА́Т
ПЛАСТИКА́ТОВИЙ
ПЛА́СТИКОВИЙ
ПЛАСТИЛІ́Н
ПЛАСТИЛІ́НОВИЙ
ПЛАСТИ́НА
ПЛАСТИНА́Т
ПЛАСТИНА́ЦІЯ
ПЛАСТИ́НКА
ПЛАСТИ́НКОВИЙ
ПЛАСТИНО́ВАНИЙ
ПЛАСТИНОЗЯ́БРОВІ
ПЛАСТИ́НОЧКА
ПЛАСТИНУВА́ННЯ
ПЛАСТИНУВА́ТИ
ПЛАСТИ́НЧАСТИЙ
ПЛАСТИ́НЧАСТІСТЬ
ПЛАСТИНЧАСТОВУ́СИЙ
ПЛАСТИНЧАСТОДЗЬО́БИЙ
ПЛАСТИНЧАСТОЗЯ́БРОВИЙ
ПЛАСТИ́НЧАТИЙ
ПЛАСТИ́НЧАТІСТЬ
ПЛАСТИНЧАТОВУ́СИЙ *див.* пластинчастову́сий
ПЛАСТИНЧАТОДЗЬО́БИЙ *див.* пластинчастодзьо́бий
ПЛАСТИНЧАТОЗЯ́БРОВИЙ *див.* пластинчастозя́бровий
ПЛА́СТИР
ПЛА́СТИРНИЙ
ПЛАСТИФІКА́ТОР
ПЛАСТИФІКА́ЦІЯ
ПЛАСТИФІКО́ВАНИЙ
ПЛАСТИФІКУВА́ЛЬНИЙ
ПЛАСТИФІКУВА́ТИ
ПЛАСТИФІКУВА́ТИСЯ
ПЛАСТИ́ЧНИЙ
ПЛАСТИ́ЧНІСТЬ
ПЛАСТИ́ЧНО
ПЛАСТІВЕ́НЬ *див.* пластівні́
ПЛАСТІВЕ́ЦЬ *див.* пластівці́
ПЛАСТІВНІ́
ПЛАСТІВЦЕ́ВИЙ
ПЛАСТІВЦІ́
ПЛАСТІВЧА́СТИЙ
ПЛАСТМА́СА
ПЛАСТМА́СОВИЙ
ПЛАСТО́ВАНИЙ
ПЛАСТОВЕ́ЦЬ
ПЛА́СТОВИЙ
ПЛАСТОВИ́Й
ПЛАСТРО́Н
ПЛАСТУВА́ННЯ[1]
ПЛАСТУВА́ННЯ[2]
ПЛАСТУВА́ТИ[1]
ПЛАСТУВА́ТИ[2]
ПЛАСТУВА́ТИЙ
ПЛАСТУВА́ТИСЯ
ПЛАСТУ́Н
ПЛАСТУНЕ́ЦЬ
ПЛАСТУ́НКА
ПЛАСТУ́НСЬКИЙ
ПЛАТ
ПЛА́ТА[1]
ПЛА́ТА[2]
ПЛАТА́Н
ПЛА́ТАНИЙ
ПЛАТА́НОВИЙ
ПЛАТА́ТИ
ПЛАТА́ТИСЯ
ПЛА́ТВА
ПЛАТИБАЗІ́Я
ПЛАТИКЕФА́ЛІЯ
ПЛАТИКОДО́Н
ПЛАТИКРАНІ́Я
ПЛА́ТИНА
ПЛАТИ́НА
ПЛАТИНА́Т
ПЛАТИНІ́Т
ПЛАТИНІ́ТОВИЙ
ПЛАТИ́НКА
ПЛАТИНО́ВАНИЙ
ПЛА́ТИНОВИЙ
ПЛАТИНОВМІ́СНИЙ
ПЛАТИНО́ЇД *див.* платино́їди
ПЛАТИНО́ЇДИ
ПЛАТИНОТИ́ПІЯ
ПЛАТИНУВА́ННЯ
ПЛАТИНУВА́ТИ
ПЛАТИНУВА́ТИСЯ
ПЛАТИ́ТИ
ПЛАТИ́ТИСЯ
ПЛАТИФІЛІ́Н
ПЛАТИЦЕФА́ЛІЯ *див.* платикефа́лія
ПЛАТІ́ВКА
ПЛАТІ́ВОЧКА
ПЛАТІ́Ж
ПЛАТІ́ЖКА
ПЛАТІ́ЖНИЙ
ПЛА́ТКА
ПЛА́ТНИЙ
ПЛАТНИ́Й
ПЛА́ТНИ́К
ПЛА́ТНИ́ЦЯ
ПЛА́ТНІСТЬ
ПЛА́ТНО
ПЛАТНО́
ПЛАТНЯ́
ПЛАТО́
ПЛАТО́К[1]
ПЛАТО́К[2]
ПЛАТОНІ́ЗМ
ПЛАТО́НІК
ПЛАТОНІ́ЧНИЙ
ПЛАТОНІ́ЧНІСТЬ
ПЛАТОНІ́ЧНО
ПЛАТОСПРОМО́ЖНИЙ
ПЛАТОСПРОМО́ЖНІСТЬ
ПЛАТО́ЧОК[1]
ПЛАТО́ЧОК[2]
ПЛА́ТТЯ
ПЛАТТЯНИ́Й
ПЛА́ТТЯЧКО
ПЛАТФО́РМА
ПЛАТФО́РМНИЙ
ПЛАТЯ́НКА
ПЛАУ́Н
ПЛАУНО́ВИЙ
ПЛАУНОПОДІ́БНИЙ
ПЛАФО́Н
ПЛАФО́ННИЙ
ПЛАФО́НОВИЙ
ПЛАФО́НЧИК
ПЛА́ХА
ПЛА́ХІ́ТКА
ПЛАХІ́ТТЯ
ПЛАХІ́ТТЯЧКО
ПЛА́ХО́ТКА
ПЛА́ХТА
ПЛАХТИ́НА
ПЛА́ХТОВИЙ
ПЛА́ХТОЧКА
ПЛАЦ
ПЛАЦДА́РМ
ПЛАЦЕ́БО
ПЛАЦЕ́НТА
ПЛАЦЕНТА́РНИЙ
ПЛАЦЕНТА́ЦІЯ
ПЛА́ЦИК
ПЛАЦКА́РТ
ПЛАЦКА́РТА
ПЛАЦКА́РТНИЙ
ПЛАЦ-ПАРА́Д
ПЛАЦ-ПАРА́ДНИЙ
ПЛАЧ
ПЛАЧЕ́ВНИЙ
ПЛАЧЕ́ВНІСТЬ
ПЛАЧЕ́ВНО
ПЛА́ЧЕНИЙ
ПЛАЧИ́НДА
ПЛА́ЧКА
ПЛАЧЛИ́ВИЙ
ПЛАЧЛИ́ВІСТЬ
ПЛАЧЛИ́ВО
ПЛА́ЧНИЙ
ПЛА́ЧНИЦЯ
ПЛА́ЧНІСТЬ
ПЛА́ЧНО
ПЛАЧОВИ́Й
ПЛА́ЧУЧИЙ
ПЛА́ШКА
ПЛАШКО́УТ
ПЛАШКО́УТНИЙ
ПЛАЩ
ПЛАЩАНИ́ЦЯ
ПЛА́ЩИК
ПЛАЩІ́ВКА
ПЛАЩ-НАМЕ́Т
ПЛАЩОВИ́Й
ПЛАЩОПОДІ́БНИЙ
ПЛАЩ-ПАЛА́ТКА
ПЛАЩУВА́ТИЙ
ПЛЕБА́Н
ПЛЕБА́НІЯ
ПЛЕБА́НСЬКИЙ
ПЛЕБЕ́Й
ПЛЕБЕ́ЙКА
ПЛЕБЕ́ЙСТВО
ПЛЕБЕ́ЙСЬКИЙ
ПЛЕБЕ́ЙСЬКІСТЬ
ПЛЕБІСЦИ́Т
ПЛЕБІСЦИ́ТНИЙ
ПЛЕБС
ПЛЕБСОЛО́ГІЯ
ПЛЕ́ВЕЛА *див.* пле́вели
ПЛЕ́ВЕЛИ
ПЛЕ́ВРА
ПЛЕВРА́ЛЬНИЙ
ПЛЕВРИ́Т
ПЛЕВРИТИ́ЧНИЙ
ПЛЕВРИ́ТНИЙ
ПЛЕВРИ́ТОВИЙ
ПЛЕВРОГРА́ФІЯ
ПЛЕВРОПНЕВМОНІ́Я

ПЛЕВРОСКЛЕРО́З
ПЛЕВРОСКОПІ́Я
ПЛЕВРО́Т
ПЛЕВРО́ТОВІ
ПЛЕД
ПЛЕ́ДОВИЙ
ПЛЕ́ЄР
ПЛЕ́ЄРНИЙ
ПЛЕЗІА́НТРОП
ПЛЕЗІОЗА́ВР *див.* плезіоза́ври
ПЛЕЗІОЗА́ВРИ
ПЛЕЙБО́Й
ПЛЕЙБО́ЙСЬКИЙ
ПЛЕЙМЕ́ЙКЕР
ПЛЕЙМЕ́ЙКЕРСЬКИЙ
ПЛЕЙОТРОПІ́ЗМ
ПЛЕЙОТРОПІ́Я
ПЛЕЙОТРО́ПНИЙ
ПЛЕЙОТРО́ПНІСТЬ
ПЛЕЙ-О́Ф
ПЛЕЙСТО́Н
ПЛЕЙСТО́ННИЙ
ПЛЕЙСТОЦЕ́Н
ПЛЕЙСТОЦЕ́НОВИЙ
ПЛЕ́КАНЕЦЬ
ПЛЕ́КАНИЙ
ПЛЕ́КАНКА
ПЛЕКА́ННЯ
ПЛЕКА́ТИ
ПЛЕКА́ТИСЯ
ПЛЕКСАЛГІ́Я
ПЛЕКСИГЛА́С
ПЛЕКСИГЛА́СОВИЙ
ПЛЕКСИ́Т
ПЛЕКТР
ПЛЕ́КТРОН
ПЛЕКУ́Н
ПЛЕМГО́СП
ПЛЕМІННИ́Й
ПЛЕМІ́ННИК
ПЛЕМІ́ННИЦЯ
ПЛЕМІ́ННИЧКА
ПЛЕМІ́ННИЧОК
ПЛЕМІ́ННЯ
ПЛЕМРАДГО́СП
ПЛЕМФЕ́РМА
ПЛЕ́М'Я
ПЛЕНА́РНИЙ
ПЛЕНЕ́Р
ПЛЕНЕРИ́ЗМ
ПЛЕНЕРИ́СТ
ПЛЕНЕРИ́СТКА
ПЛЕНЕ́РНИЙ
ПЛЕНІПОТЕ́НТ
ПЛЕ́НТАННЯ
ПЛЕ́НТАТИ
ПЛЕ́НТАТИСЯ
ПЛЕ́НУМ
ПЛЕОНА́ЗМ
ПЛЕОНАСТИ́ЧНИЙ
ПЛЕОНАСТИ́ЧНІСТЬ
ПЛЕОРА́МА
ПЛЕОХРОЇ́ЗМ
ПЛЕОХРОЇ́ЧНИЙ
ПЛЕОЦИТО́З
ПЛЕРЕ́ЗИ
ПЛЕРО́МА
ПЛЕСИ́МЕТР
ПЛЕСК
ПЛЕСКА́НА
ПЛЕ́СКАНЕ́ЦЬ
ПЛЕ́СКА́НКА
ПЛЕСКА́ННЯ
ПЛЕСКА́ТЕНЬКИЙ
ПЛЕСКА́ТИ
ПЛЕСКА́ТИЙ
ПЛЕСКА́ТИСЯ
ПЛЕСКА́ТІСТЬ
ПЛЕСКА́ТО
ПЛЕСКА́Ч
ПЛЕ́СКІТ
ПЛЕСКІТЛИ́ВИЙ *див.* плескотли́вий
ПЛЕСКО́ВАТИЙ
ПЛЕСКОТА́ННЯ
ПЛЕСКОТА́ТИ
ПЛЕСКОТА́ТИСЯ
ПЛЕСКОТІ́ННЯ
ПЛЕСКОТІ́ТИ *див.* плескота́ти
ПЛЕСКОТІ́ТИСЯ *див.* плескота́тися
ПЛЕСКОТЛИ́ВИЙ
ПЛЕСКОТЛИ́ВО
ПЛЕСКУВА́ТИЙ
ПЛЕСКУВА́ТІСТЬ
ПЛЕ́СНО
ПЛЕСНОВИ́Й
ПЛЕСНУ́ТИ
ПЛЕСНУ́ТИСЯ
ПЛЕ́СО
ПЛЕСТИ́
ПЛЕСТИ́СЯ
ПЛЕСЬ
ПЛЕСЬ-ПЛЕ́СЬ *див.* плесь
ПЛЕ́ТЕНИЙ
ПЛЕТЕ́НИК
ПЛЕТЕНИ́ЦЯ
ПЛЕ́ТЕННЯ
ПЛЕ́ТИВО
ПЛЕТИЗМОГРА́МА
ПЛЕТИЗМО́ГРАФ
ПЛЕТИЗМОГРАФІ́ЧНИЙ
ПЛЕТИЗМОГРА́ФІЯ
ПЛЕТІ́ЛЬНИЙ
ПЛЕТІ́ЛЬНИК
ПЛЕТІ́ЛЬНИЦЯ
ПЛЕТІ́НКА
ПЛЕТІ́ННЯ
ПЛЕТІ́НЧАСТИЙ
ПЛЕТО́РА
ПЛЕТОРИ́ЧНИЙ
ПЛЕТУ́Н
ПЛЕТУ́ХА
ПЛЕ́ХАТИСЯ
ПЛЕЦЬ
ПЛЕЧА́СТИЙ
ПЛЕЧЕ́
ПЛЕ́ЧЕНЬКО
ПЛЕ́ЧИКО
ПЛЕЧИ́СТИЙ
ПЛЕЧИ́СЬКО
ПЛЕЧИ́ЩЕ
ПЛЕ́ЧКО
ПЛЕЧОВИ́Й
ПЛЕЧОНО́ГІ
ПЛЕ́ШЕНЬ
ПЛЕШНЯ́ *див.* пле́шень
ПЛЕЯ́ДА
ПЛИВ
ПЛИВА́К
ПЛИ́ВАТИ
ПЛИВЕ́ЦЬ
ПЛИВКИ́Й
ПЛИВТИ́ *див.* плисти́
ПЛИВУ́Н
ПЛИВУ́ННИЙ
ПЛИВУНО́ВИЙ
ПЛИВУ́ЧИЙ
ПЛИВУ́ЧІСТЬ
ПЛИГ[1]
ПЛИГ[2]
ПЛИГА́ННЯ
ПЛИГА́ТИ
ПЛИГНУ́ТИ
ПЛИГОНУ́ТИ
ПЛИГУ́Н
ПЛИН
ПЛИ́ННИЙ
ПЛИ́ННІСТЬ
ПЛИ́НУТИ *див.* плисти́
ПЛИС
ПЛИ́СКА
ПЛИСКА́ТИЙ *див.* плеска́тий
ПЛИСКА́ТІСТЬ
ПЛИСКО́ВАТИЙ *див.* плеско́ватий
ПЛИ́СКОВИЙ
ПЛИСКО́М
ПЛИСКУВА́ТИЙ *див.* плескува́тий
ПЛИСКУВА́ТІСТЬ
ПЛИ́СОВИЙ
ПЛИСТИ́
ПЛИСЬ
ПЛИТА́
ПЛИ́ТКА
ПЛИТКИ́Й
ПЛИ́ТКІСТЬ
ПЛИ́ТКО
ПЛИТКОВИ́Й
ПЛИТКОРІ́З
ПЛИ́ТНИЙ
ПЛИТНЯ́К
ПЛИТНЯКО́ВИЙ
ПЛИТОВИ́Й
ПЛИТОПОДІ́БНИЙ
ПЛИТОПОДІ́БНІСТЬ
ПЛИ́ТОЧКА
ПЛИ́ТТЯ
ПЛИ́ТЧАСТИЙ
ПЛИ́ТЯНИЙ
ПЛІ
ПЛІВА́
ПЛІ́ВКА
ПЛІ́ВКОВИЙ
ПЛІВКОУТВО́РЕННЯ
ПЛІВКОУТВО́РЮВАЛЬНИЙ
ПЛІ́ВОЧКА
ПЛІ́ВЧАСТИЙ
ПЛІ́ВЧАСТІСТЬ
ПЛІД
ПЛІДЛИ́ВИЙ
ПЛІ́ДНИЙ
ПЛІДНИ́К
ПЛІДНИКО́ВИЙ
ПЛІДНИ́ЦЯ
ПЛІ́ДНІСТЬ
ПЛІ́ДНО
ПЛІКАТИ́ВНИЙ
ПЛІМУТРО́К
ПЛІНТ
ПЛІНТО́ВАНИЙ
ПЛІНТУВА́ННЯ
ПЛІНТУВА́ТИ
ПЛІНТУВА́ТИСЯ
ПЛІ́НТУС
ПЛІ́НТУСНИЙ
ПЛІ́НФА
ПЛІ́НФОВИЙ
ПЛІОЗА́ВР *див.* пліоза́ври

ПЛІОЗА́ВРИ
ПЛІОПІТЕ́К *див.* пліопіте́ки
ПЛІОПІТЕ́КИ
ПЛІОЦЕ́Н
ПЛІОЦЕ́НОВИЙ
ПЛІСЕ́
ПЛІСЕНЕ́ВИЙ
ПЛІСЕ́ННИЙ
ПЛІ́СЕНЬ
ПЛІСИРО́ВАНИЙ
ПЛІСИРУВА́ЛЬНИЙ
ПЛІСИРУВА́ННЯ
ПЛІСИРУВА́ТИ
ПЛІСИРУВА́ТИСЯ
ПЛІ́СКА
ПЛІ́СНЯВА
ПЛІ́СНЯВИЙ
ПЛІ́СНЯ́ВИНА
ПЛІ́СНЯ́ВІННЯ
ПЛІ́СНЯ́ВІТИ
ПЛІ́СНЯВКА
ПЛІСО́ВАНИЙ
ПЛІСУВА́ЛЬНИЙ
ПЛІСУВА́ННЯ
ПЛІСУВА́ТИ
ПЛІТ
ПЛІ́ТКА[1]
ПЛІ́ТКА[2]
ПЛІТКА́Р
ПЛІТКА́РКА
ПЛІТКА́РСТВО
ПЛІТКА́РСЬКИЙ
ПЛІТКУВА́ННЯ
ПЛІТКУВА́ТИ
ПЛІ́ТОЧКА
ПЛІТЬ[1]
ПЛІТЬ[2]
ПЛІ́ЧКА
ПЛІ́ЧКО́
ПЛІЧ-О́-ПЛІЧ
ПЛІШ
ПЛІШИ́ВИЙ
ПЛІШИ́ВІСТЬ
ПЛІШИ́ВІТИ
ПЛІШИ́НА
ПЛІШИ́НКА
ПЛІШИ́ТИ
ПЛІ́ШКА
ПЛІШНЯ́
ПЛОВ
ПЛО́ВА
ПЛО́ДИК
ПЛОДИ́ТИ
ПЛОДИ́ТИСЯ
ПЛОДІВНИ́К
ПЛОДІВНИ́ЦТВО
ПЛОДІВНИ́ЦЬКИЙ
ПЛОДО́ВИЙ
ПЛОДОВИ́Й
ПЛОДОВИ́ТИЙ
ПЛОДОВИ́ТІСТЬ
ПЛОДОДРОБА́РКА
ПЛОДОЖЕ́РКА
ПЛОДОЗБИРА́ННЯ
ПЛОДОЗБІ́Р
ПЛОДОЗГІ́Н
ПЛОДОЗГІ́ННИЙ
ПЛОДОЗМІ́НА
ПЛОДОЗМІ́ННИЙ
ПЛОДОЗНІМА́Ч
ПЛОДОЇ́ДНИЙ
ПЛОДОКОНСЕ́РВНИЙ
ПЛОДОЛИ́СТИК
ПЛОДОЛИСТО́К
ПЛОДОНІ́ЖКА
ПЛОДОНО́СИТИ
ПЛОДОНОСІ́ННЯ
ПЛОДОНО́СНИЙ
ПЛОДОНО́СНІСТЬ
ПЛОДОНО́ШЕННЯ
ПЛОДООВОЧЕ́ВИЙ
ПЛОДООВОЧЕСУША́РКА
ПЛОДООВОЧЕСУША́РНЯ
ПЛОДОО́ВОЧІ
ПЛОДООВОЧІВНИ́К
ПЛОДООВОЧІВНИ́ЦТВО
ПЛОДООВОЧІВНИ́ЦЯ
ПЛОДОПЕРЕРО́БНИЙ
ПЛОДОРОЗСА́ДНИК
ПЛОДОРОЗСА́ДНИЦТВО
ПЛОДОРОЗСА́ДНИЦЬКИЙ
ПЛОДОСУША́РКА
ПЛОДОСУША́РНЯ
ПЛОДОСХО́ВИЩЕ
ПЛОДОТВО́РНИЙ
ПЛОДОТВО́РНІСТЬ
ПЛОДОТВО́РНО
ПЛОДОУТВО́РЕННЯ
ПЛОДОЯ́ГІДНИЙ
ПЛОДУ́ХА
ПЛОДУ́ШКА
ПЛОДЮ́ЧИЙ
ПЛОДЮ́ЧІСТЬ
ПЛО́ЄНИЙ
ПЛО́ЄННЯ
ПЛОЇ́ННЯ
ПЛОЇ́ТИ
ПЛОЇ́ТИСЯ
ПЛО́ЙКА
ПЛОЙЧА́СТИЙ
ПЛОЙЧА́СТІСТЬ
ПЛО́ЙЧАТИЙ
ПЛО́ЙЧАТІСТЬ
ПЛО́МБА
ПЛОМБІ́Р[1]
ПЛОМБІ́Р[2]
ПЛОМБІ́РНИЙ
ПЛОМБО́ВАНИЙ
ПЛО́МБОВИЙ
ПЛОМБУВА́ЛЬНИЙ
ПЛОМБУВА́ЛЬНИК
ПЛОМБУВА́ЛЬНИЦЯ
ПЛОМБУВА́ННЯ
ПЛОМБУВА́ТИ
ПЛОМБУВА́ТИСЯ
ПЛОМЕНИ́СТИЙ
ПЛОМЕНИ́СТІСТЬ
ПЛОМЕНИ́СТО
ПЛОМЕНИ́ТИСЯ *див.* пломені́тися
ПЛОМЕНІ́ННЯ
ПЛОМЕНІ́ТИ
ПЛОМЕНІ́ТИСЯ
ПЛОМЕНІ́ЮЧИЙ
ПЛОМІНЕ́ЦЬ
ПЛОМІНКИ́Й
ПЛОМІ́НЧИК
ПЛО́МІНЬ
ПЛО́СКИЙ
ПЛОСКИ́РКА
ПЛОСКІ́ННИЙ
ПЛО́СКІНЬ
ПЛО́СКІСТЬ
ПЛО́СКО
ПЛОСКО...
ПЛОСКОГІ́РНИЙ
ПЛОСКОГІ́Р'Я
ПЛОСКОГОЛО́ВИЙ
ПЛОСКОГОЛО́ВІСТЬ
ПЛОСКОГРУ́ДИЙ
ПЛОСКОГУ́БЦІ
ПЛОСКОДО́НКА
ПЛОСКОДО́ННИЙ
ПЛОСКОДРУКУВА́ЛЬНИЙ
ПЛОСКОЛИ́ЦИЙ
ПЛОСКОНІ́С
ПЛОСКОНО́СИЙ
ПЛОСКОРІ́З
ПЛОСКОСТО́ПИЙ
ПЛОСКОСТО́ПІСТЬ
ПЛОСКУ́ХА
ПЛОТА́Р
ПЛОТВА́
ПЛОТВИ́ЧКА
ПЛО́ТЕР
ПЛО́ТИК
ПЛОТИ́ЦЯ
ПЛОТИ́ЧКА
ПЛО́ТНИК
ПЛО́ТНЯ
ПЛОТОВИ́Й
ПЛОТОГО́Н
ПЛОТОЛЮ́БЕЦЬ
ПЛОТОЛЮ́БНИЙ
ПЛОТОЛЮ́БНІСТЬ
ПЛОТОЛЮ́БНО
ПЛОТОЛЮ́БСТВО
ПЛОТОСПУ́СК
ПЛОТОХІ́Д
ПЛО́ТСЬКИЙ
ПЛО́ТСЬКІСТЬ
ПЛОТЬ
ПЛОХЕ́НЬКИЙ
ПЛОХЕ́НЬКО
ПЛОХИ́Й
ПЛОХОВИ́ТИЙ
ПЛОХО́ВНИК
ПЛОХУВА́ТИ
ПЛОХУ́ТА
ПЛОХУ́ТКА
ПЛОША́ТИ *див.* плохува́ти
ПЛО́ШКА
ПЛО́ШКОВИ́Й
ПЛО́ЩА
ПЛОЩА́ДКА
ПЛОЩАДКО́ВИЙ
ПЛОЩИНА́
ПЛОЩИ́НКА
ПЛОЩИ́ННИЙ
ПЛОЩИ́ННІСТЬ
ПЛОЩИ́ННО
ПЛУГ
ПЛУГА́НИТИ
ПЛУГА́НИТИСЯ
ПЛУГА́Р
ПЛУГА́ТА́Р
ПЛУГА́ТА́РКА
ПЛУГА́ТИ́Р
ПЛУГОВИ́Й
ПЛУ́ЖИТИ
ПЛУ́ЖНИЙ
ПЛУЖО́К
ПЛУ́НЖЕР
ПЛУ́НЖЕРНИЙ
ПЛУ́ТАНИЙ
ПЛУ́ТАНИК
ПЛУТАНИ́НА

ПЛУТАНИ́ЦЯ
ПЛУ́ТАНІСТЬ
ПЛУ́ТАНКА
ПЛУ́ТАННЯ
ПЛУ́ТАНО
ПЛУ́ТАТИ
ПЛУ́ТАТИСЯ
ПЛУТНЯ́
ПЛУТОКРА́Т
ПЛУТОКРАТИ́ЧНИЙ
ПЛУТОКРА́ТІЯ
ПЛУТО́Н
ПЛУТОНІ́ЗМ
ПЛУТО́НІЙ
ПЛУТОНІ́СТ
ПЛУТОНІ́ЧНИЙ
ПЛУ́ТОЩІ
ПЛУТЯ́ГА
ПЛЮВА́К
ПЛЮВА́КА
ПЛЮВА́ЛЬНИЦЯ
ПЛЮВА́ННЯ
ПЛЮВА́ТИ
ПЛЮВА́ТИСЯ
ПЛЮВІА́Л
ПЛЮВІА́ЛЬНИЙ
ПЛЮВІО́ГРАФ
ПЛЮВІО́З
ПЛЮВІО́МЕТР
ПЛЮВО́К
ПЛЮГА́ВЕНЬКИЙ
ПЛЮГА́ВЕЦЬ
ПЛЮГА́ВИЙ
ПЛЮГА́ВИТИ
ПЛЮГА́ВИЦЯ
ПЛЮГА́ВІСТЬ
ПЛЮГА́ВІТИ
ПЛЮГА́ВКА
ПЛЮГА́ВЛЕННЯ
ПЛЮГА́ВО
ПЛЮГА́ВСТВО
ПЛЮГА́Ш
ПЛЮМА́Ж
ПЛЮМБА́Т
ПЛЮМБА́ТА
ПЛЮМБІ́ЗМ
ПЛЮМБІ́Т
ПЛЮ́МБУМ
ПЛЮНДРО́ВАНИЙ
ПЛЮНДРУВА́ННЯ
ПЛЮНДРУВА́ТИ
ПЛЮНДРУВА́ТИСЯ
ПЛЮ́НУТИ
ПЛЮР
ПЛЮРАЛІ́ЗМ
ПЛЮРАЛІ́СТ
ПЛЮРАЛІСТИ́ЧНИЙ
ПЛЮРАЛІСТИ́ЧНІСТЬ
ПЛЮРАЛІСТИ́ЧНО
ПЛЮРАЛІ́СТКА
ПЛЮРА́ЛЬНИЙ
ПЛЮРА́ЛЬНІСТЬ
ПЛЮРИВАЛЕ́НТНИЙ
ПЛЮРИВАЛЕ́НТНІСТЬ
ПЛЮС[1]
ПЛЮС[2]
ПЛЮСІ́ВКА
ПЛЮСК
ПЛЮ́СКАННЯ
ПЛЮ́СКАТИ
ПЛЮ́СКАТИСЯ
ПЛЮСКВАМПЕРФЕ́КТ
ПЛЮ́СКІТ
ПЛЮСКІТЛИ́ВИЙ
ПЛЮ́СКЛИЙ
ПЛЮ́СКЛІСТЬ
ПЛЮСКОТА́ННЯ
ПЛЮСКОТА́ТИ
ПЛЮСКОТА́ТИСЯ
ПЛЮСКОТІ́ННЯ
ПЛЮСКОТІ́ТИ *див.* плюскота́ти
ПЛЮСКОТІ́ТИСЯ *див.* плюскота́тися
ПЛЮСКОТЛИ́ВИЙ *див.* плюскітли́вий
ПЛЮ́СНО *див.* пле́сно
ПЛЮСНОВИ́Й *див.* плеснови́й
ПЛЮ́СНУТИ
ПЛЮ́СНУТИСЯ
ПЛЮСО́ВАНИЙ[1]
ПЛЮСО́ВАНИЙ[2]
ПЛЮ́СОВИЙ[1]
ПЛЮ́СОВИЙ[2]
ПЛЮСО́ВКА
ПЛЮСУВА́ЛЬНИЙ
ПЛЮСУВА́ЛЬНИК
ПЛЮСУВА́ЛЬНИЦЯ
ПЛЮСУВА́ННЯ[1]
ПЛЮСУВА́ННЯ[2]
ПЛЮСУВА́ТИ[1]
ПЛЮСУВА́ТИ[2]
ПЛЮСУВА́ТИСЯ[1]
ПЛЮСУВА́ТИСЯ[2]
ПЛЮСЬ
ПЛЮСЬ-ПЛЮ́СЬ *див.* плюсь
ПЛЮ́ТА
ПЛЮТЕ́ЄВІ
ПЛЮТЕ́Й
ПЛЮ́ТКА
ПЛЮ́ХАТИ
ПЛЮ́ХАТИСЯ
ПЛЮ́ХКАТИ
ПЛЮ́ХКАТИСЯ
ПЛЮ́ХНУТИ
ПЛЮ́ХНУТИСЯ
ПЛЮШ
ПЛЮ́ШЕВИЙ
ПЛЮЩ
ПЛЮЩА́ТИ
ПЛЮ́ЩЕНИЙ
ПЛЮ́ЩЕННЯ
ПЛЮЩИ́ЛКА
ПЛЮЩИ́ЛЬНИЙ
ПЛЮЩИ́ЛЬНИК
ПЛЮЩИ́ЛЬНИЦЯ
ПЛЮЩИ́ЛЬНЯ
ПЛЮ́ЩИТИ[1]
ПЛЮ́ЩИТИ[2]
ПЛЮ́ЩИТИСЯ
ПЛЮЩОВИ́Й
ПЛЮЩОПОДІ́БНИЙ
ПЛЯЖ
ПЛЯ́ЖИК
ПЛЯ́ЖИТИСЯ
ПЛЯ́ЖНИЙ
ПЛЯ́ЖНИК
ПЛЯ́ЖНИЦЬКИЙ
ПЛЯ́ЖНИЦЯ
ПЛЯ́МА
ПЛЯМИ́СТИЙ
ПЛЯМИ́СТІСТЬ
ПЛЯМИ́СТО
ПЛЯМИ́ТИ
ПЛЯМИ́ТИСЯ
ПЛЯМІ́ТИ
ПЛЯ́МКА
ПЛЯ́МКАННЯ
ПЛЯ́МКАТИ
ПЛЯ́МКНУТИ
ПЛЯМО́ВАНИЙ
ПЛЯМОВИ́ВЕДЕННЯ
ПЛЯ́МОЧКА
ПЛЯМУВА́ННЯ
ПЛЯМУВА́ТИ
ПЛЯМУВА́ТИЙ
ПЛЯМУВА́ТИСЯ
ПЛЯМУВА́ТІСТЬ
ПЛЯ́СТЕР
ПЛЯ́СТЕРОК
ПЛЯСТР
ПЛЯЦ
ПЛЯ́ЦОК
ПЛЯ́ШЕЧКА
ПЛЯ́ШКА
ПЛЯШКА́Р
ПЛЯШКО́ВИЙ
ПЛЯЩИ́НА
ПЛЯЩИ́НКА
ПНЕВМА́ТИК
ПНЕВМА́ТИКА
ПНЕВМАТИ́ЧНИЙ
ПНЕВМАТИ́ЧНО
ПНЕВМАТО́З
ПНЕВМАТО́ЛІЗ
ПНЕВМАТОТЕРАПІ́Я
ПНЕВМЕРКА́ТОР
ПНЕВМЕРКА́ТОРНИЙ
ПНЕВМО...
ПНЕВМОАВТОМА́Т
ПНЕВМОАВТОМА́ТИКА
ПНЕВМОБЕТО́Н
ПНЕВМОВІ́РУС
ПНЕВМОВІ́РУСНИЙ
ПНЕВМОГРА́МА
ПНЕВМО́ГРАФ
ПНЕВМОГРАФІ́ЧНИЙ
ПНЕВМОГРА́ФІЯ
ПНЕВМОДВИГУ́Н
ПНЕВМОЕКТОМІ́Я
ПНЕВМОКО́К
ПНЕВМОКО́КОВИЙ
ПНЕВМОКО́ЛЕСО
ПНЕВМОКОЛІ́СНИЙ
ПНЕВМОКОНІО́З
ПНЕВМОКОНІО́ЗНИЙ
ПНЕВМОКОНСТРУ́КЦІЯ
ПНЕВМОКОНТЕ́ЙНЕР
ПНЕВМОКОНТЕ́ЙНЕРНИЙ
ПНЕВМОКОСТЮ́М
ПНЕВМОМАСА́Ж
ПНЕВМОМЕХАНІ́ЧНИЙ
ПНЕВМОМІКО́З
ПНЕВМОНАГНІТА́Ч
ПНЕВМОНІ́ЙНИЙ
ПНЕВМО́НІКА
ПНЕВМОНІ́ЧНИЙ
ПНЕВМОНІ́Я
ПНЕВМООБЛА́ДНАННЯ
ПНЕВМОПО́ЇЗД
ПНЕВМОПО́ШТА
ПНЕВМОПРИ́ВІД
ПНЕВМОПРИ́ВІДНИЙ
ПНЕВМОПРОБІ́ЙНИК
ПНЕВМОСЕПАРА́ЦІЯ
ПНЕВМОСИСТЕ́МА
ПНЕВМОСОРТУВА́ЛЬНИЙ
ПНЕВМОСОРТУВА́ННЯ
ПНЕВМОСТІ́Л

ПНЕВМОТЕРАПІ́Я
ПНЕВМОТОМІ́Я
ПНЕВМОТО́РАКС
ПНЕВМОТО́РАКСНИЙ
ПНЕВМОТРА́НСПОРТ
ПНЕВМОТРАНСПОРТЕ́Р
ПНЕВМОТРА́СА
ПНЕВМОХІ́Д
ПНЕВМОЦИЛІ́НДР
ПНЕВМОЦИЛІНДРИ́ЧНИЙ
ПНЕВМОЦИ́СТА
ПНЕВМОЦИСТО́З
ПНИ́СЬКО
ПНИ́ЩЕ
ПНУ́ТИ *див.* п'ясти́
ПНУ́ТИСЯ *див.* п'ясти́ся
ПО
ПО-АБХА́ЗЬКИ
ПО-АБХА́ЗЬКОМУ
ПО-АВА́РСЬКИ
ПО-АВА́РСЬКОМУ
ПО-АВСТРАЛІ́ЙСЬКИ
ПО-АВСТРАЛІ́ЙСЬКОМУ
ПО-АВСТРІ́ЙСЬКИ
ПО-АВСТРІ́ЙСЬКОМУ
ПОАГІТУВА́ТИ
ПО-АДЖА́РСЬКИ
ПО-АДЖА́РСЬКОМУ
ПОАДРЕ́СНИЙ
ПО-АЗЕРБАЙДЖА́НСЬКИ
ПО-АЗЕРБАЙДЖА́НСЬКОМУ
ПО-АЗІА́ТСЬКИ
ПО-АЗІА́ТСЬКОМУ
ПО-АЗІ́ЙСЬКИ
ПО-АЗІ́ЙСЬКОМУ
ПО-АЛБА́НСЬКИ
ПО-АЛБА́НСЬКОМУ
ПО-АМЕРИКА́НСЬКИ
ПО-АМЕРИКА́НСЬКОМУ
ПО-АМХА́РСЬКИ
ПО-АМХА́РСЬКОМУ
ПО-АНАРХІ́СТСЬКИ
ПО-АНАРХІ́СТСЬКОМУ
ПО-АНГЛІ́ЙСЬКИ
ПО-АНГЛІ́ЙСЬКОМУ
ПО-АНГЛОСАКСО́НСЬКИ
ПО-АНГЛОСАКСО́НСЬКОМУ
ПОАПЛОДУВА́ТИ
ПО-АРА́БСЬКИ
ПО-АРА́БСЬКОМУ
ПО-АРАМЕ́ЙСЬКИ
ПО-АРАМЕ́ЙСЬКОМУ
ПО-АРГЕНТИ́НСЬКИ
ПО-АРГЕНТИ́НСЬКОМУ
ПОАРКУШЕ́ВИЙ
ПОАРКУШЕ́ВО
ПОА́РКУШНИЙ
ПОА́РКУШНО
ПО-АРМІ́ЙСЬКИ
ПО-АРМІ́ЙСЬКОМУ
ПО-АФГА́НСЬКИ
ПО-АФГА́НСЬКОМУ
ПО-АФРИКА́НСЬКИ
ПО-АФРИКА́НСЬКОМУ
ПОА́ХАТИ
ПОА́ХКАТИ
ПОБА́БИТИ *див.* побабува́ти
ПОБАБІ́ТИ
ПОБА́БРАТИ
ПО-БА́БСЬКИ
ПО-БА́БСЬКОМУ
ПОБАБУВА́ТИ
ПОБА́БЧЕНИЙ
ПОБА́БЧИТИСЯ
ПО-БА́Б'ЯЧИ
ПО-БА́Б'ЯЧОМУ
ПОБА́ВИТИ
ПОБА́ВИТИСЯ
ПОБАГАТІ́ТИ
ПОБАГА́ТО
ПОБАГА́ТУ *див.* побага́то
ПОБАГА́ТШАТИ
ПО-БАГА́ЦЬКИ
ПО-БАГА́ЦЬКОМУ
ПОБАГРОВІ́ЛИЙ
ПОБАГРОВІ́ТИ
ПОБАГРЯНІ́ТИ
ПОБАДЬОРІ́ШАТИ
ПОБА́ЖАНИЙ
ПОБАЖА́ННЯ
ПОБАЖА́ТИ
ПОБАЖА́ТИСЯ
ПОБАЗАРУВА́ТИ
ПОБАЗАРЮВА́ТИ *див.* побазарува́ти
ПОБА́ЗГРАНИЙ
ПОБА́ЗГРАТИ
ПОБАЗІ́КАТИ
ПОБАЙДИКУВА́ТИ
ПОБАЛА́КАТИ
ПО-БАЛТІ́ЙСЬКИ
ПО-БАЛТІ́ЙСЬКОМУ
ПОБА́ЛУВАТИ
ПОБА́ЛУВАТИСЯ
ПОБАЛЯНДРА́СИТИ
ПО-БАНДИ́ТСЬКИ
ПО-БАНДИ́ТСЬКОМУ
ПОБА́НИТИ
ПОБАНУВА́ТИ
ПОБАРАБА́НИТИ
ПОБАРА́НІЛИЙ
ПОБАРА́НІТИ
ПОБАРИ́ТИСЯ
ПОБАРИШУВА́ТИ
ПОБАРЛОЖИ́ТИСЯ
ПОБАСУВА́ТИ
ПОБАТАЛЬЙО́ННИЙ
ПОБАТАЛЬЙО́ННО
ПОБАТО́ВАНИЙ
ПО-БАТРА́ЦЬКИ
ПО-БАТРА́ЦЬКОМУ
ПОБАТУВА́ТИ
ПО-БА́ТЬКІВСЬКИ
ПО-БА́ТЬКІВСЬКОМУ
ПОБАТЬКУВА́ТИ
ПО-БАТЯ́РСЬКИ
ПО-БАТЯ́РСЬКОМУ
ПОБА́ЧЕНИЙ
ПОБА́ЧЕННЯ
ПОБА́ЧИТИ
ПОБА́ЧИТИСЯ
ПО-БАШКИ́РСЬКИ
ПО-БАШКИ́РСЬКОМУ
ПО́БГАНИЙ
ПОБГА́ТИ
ПОБГА́ТИСЯ
ПОБЕ́ВКАТИ
ПОБЕЗСИ́ЛІТИ
ПОБЕЗЧЕ́СТИТИ
ПОБЕЗЧЕ́ЩЕНИЙ
ПОБЕ́КАТИ
ПО-БЕЛЬГІ́ЙСЬКИ
ПО-БЕЛЬГІ́ЙСЬКОМУ
ПОБЕЛЬКОТА́ТИ
ПОБЕЛЬКОТІ́ТИ *див.* побелькота́ти
ПО-БЕНГА́ЛЬСЬКИ
ПО-БЕНГА́ЛЬСЬКОМУ
ПОБЕНКЕТУВА́ТИ
ПОБЕНТЕ́ЖЕНИЙ
ПОБЕНТЕ́ЖИТИ
ПОБЕНТЕ́ЖИТИСЯ
ПОБЕРЕГТИ́
ПОБЕРЕГТИ́СЯ
ПОБЕРЕЖА́НИН
ПОБЕРЕЖА́НКА
ПОБЕРЕ́ЖЕЦЬ
ПОБЕРЕ́ЖЖЯ
ПОБЕРЕ́ЖИНА
ПОБЕРЕ́ЖНИЙ
ПОБЕРЕ́ЖНИК
ПОБЕРЕЖНИ́К
ПО-БЕРЕЗНЕ́ВОМУ
ПОБЕСІ́ДУВАТИ
ПОБЕШКЕТУВА́ТИ
ПОБИ́ВАНИЙ
ПОБИ́ВАНКА
ПОБИВА́ННЯ[1]
ПОБИВА́ННЯ[2]
ПОБИВА́ТИ
ПОБИВА́ТИСЯ[1]
ПОБИВА́ТИСЯ[2]
ПОБИВА́Ч
ПОБИВА́ЧКА
ПОБИ́ВКА
ПОБИРА́ННЯ
ПОБИРА́ТИ
ПОБИРА́ТИСЯ
ПО́БИТ
ПОБИ́ТИ
ПОБИ́ТИЙ
ПОБИ́ТИСЯ
ПОБИТТЯ́
ПОБІГА́ЙКА
ПОБІГА́ЙКО
ПОБІГА́ЙЧИК
ПОБІГА́НКИ
ПОБІ́ГАТИ
ПОБІ́ГАЧ
ПОБІГА́ЧКА
ПОБІГА́ШКИ
ПОБІГЕ́НЬКИ
ПОБІ́ГТИ
ПОБІГУ́ЩИЙ
ПОБІ́ДА
ПО-БІДА́РСЬКИ
ПО-БІДА́РСЬКОМУ
ПО-БІДА́ЦЬКИ
ПО-БІДА́ЦЬКОМУ
ПОБІДА́Ш
ПОБІДЕ́ННИЙ
ПОБІДЕ́ННИК
ПОБІДИ́Т
ПОБІДИ́ТИ *див.* побіжда́ти
ПОБІДИ́ТОВИЙ
ПОБІ́ДКАТИСЯ
ПОБІ́ДНИЙ[1]
ПОБІ́ДНИЙ[2]
ПОБІ́ДНИК
ПОБІ́ДНИЦЯ
ПОБІДНІ́ТИ
ПОБІДНІ́ШАТИ
ПОБІ́ДНО
ПО-БІДНЯ́ЦЬКИ
ПО-БІДНЯ́ЦЬКОМУ
ПОБІДОНО́СЕЦЬ
ПОБІДОНО́СНИЙ
ПОБІДОНО́СНО

ПОБІДУВА́ТИ
ПОБІЖДА́ТИ
ПОБІЖДА́ТИСЯ
ПОБІ́ЖНИЙ
ПОБІ́ЖНІСТЬ
ПОБІ́ЖНО
ПОБІ́Й[1]
ПОБІ́Й[2]
ПО́БІК
ПОБІ́Л
ПОБІ́ЛЕНИЙ
ПОБІ́ЛЕННЯ
ПОБІЛИ́ТИ
ПОБІЛИ́ТИСЯ
ПОБІЛІ́ЛИЙ
ПОБІЛІ́ННЯ
ПОБІЛІ́ТИ
ПОБІЛІ́ШАТИ
ПОБІ́ЛКА
ПОБІЛО́ВАНИЙ
ПО-БІЛОРУ́СЬКИ
ПО-БІЛОРУ́СЬКОМУ
ПОБІЛУВА́ННЯ
ПОБІЛУВА́ТИ
ПОБІ́ЛЬШ *див.* побільше
ПОБІ́ЛЬШАННЯ
ПОБІ́ЛЬШАТИ
ПОБІ́ЛЬШЕ
ПОБІ́ЛЬШЕНИЙ
ПОБІ́ЛЬШЕННЯ
ПОБІ́ЛЬШЕНО
ПОБІ́ЛЬШИЙ
ПОБІ́ЛЬШИТИ *див.* побільшувати
ПОБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* побільшуватися
ПО-БІЛЬШОВИ́ЦЬКИ
ПО-БІЛЬШОВИ́ЦЬКОМУ
ПОБІ́ЛЬШУВАЛЬНИЙ
ПОБІ́ЛЬШУВАНИЙ
ПОБІ́ЛЬШУВАННЯ
ПОБІ́ЛЬШУВАТИ
ПОБІ́ЛЬШУВАТИСЯ
ПОБІ́ЛЮВАННЯ
ПОБІ́ЛЮВАТИ
ПОБІ́ЛЮВАТИСЯ
ПОБІ́ЛЯ
ПОБІ́Р
ПОБІ́РЧИЙ
ПОБІСИ́ТИСЯ
ПО-БІСІ́ВСЬКИ
ПО-БІСІ́ВСЬКОМУ
ПОБІСНУВА́ТИСЯ
ПО́БІЧ
ПОБІ́ЧНИЙ
ПОБІ́ЧНИЦЯ
ПОБІ́ЧНІСТЬ
ПОБІ́ЧНО
ПОБЛАГОСЛОВИ́ТИ
ПОБЛАГОСЛОВИ́ТИСЯ
ПОБЛАЖЕ́НСТВУВАТИ
ПОБЛА́ЖКА
ПОБЛА́ЖЛИВИЙ
ПОБЛА́ЖЛИВІСТЬ
ПОБЛА́ЖЛИВО
ПО-БЛА́ЗЕ́НСЬКИ
ПО-БЛА́ЗЕ́НСЬКОМУ
ПО-БЛА́ЗНІВСЬКИ
ПО-БЛА́ЗНІВСЬКОМУ
ПОБЛАКИТНІ́ТИ
ПОБЛАКИТНІ́ШАТИ
ПОБЛЕ́КЛИЙ
ПОБЛЕ́КНУТИ *див.* побля́кнути
ПОБЛИ́ЖНІЙ
ПОБЛИ́ЖЧАТИ
ПОБЛИ́ЖЧЕ
ПОБЛИ́З *див.* поблизу́
ПОБЛИЗУ́
ПО́БЛИЗЬКИЙ
ПО́БЛИЗЬКІСТЬ
ПО́БЛИЗЬКО
ПОБЛИ́КАТИ
ПОБЛИ́КУВАННЯ
ПОБЛИ́КУВАТИ
ПОБЛИ́МАТИ
ПОБЛИ́МУВАТИ
ПО́БЛИСК
ПОБЛИ́СКАТИ
ПОБЛИ́СКУВАННЯ
ПОБЛИ́СКУВАТИ
ПОБЛИЩА́ТИ
ПОБЛІ́ДЛИЙ
ПОБЛІ́ДНЕННЯ
ПОБЛІ́ДНУТИ
ПОБЛУДИ́ТИ[1]
ПОБЛУДИ́ТИ[2]
ПОБЛУДИ́ТИСЯ
ПОБЛУКА́ТИ
ПО-БЛЮЗНІ́РСЬКИ
ПО-БЛЮЗНІ́РСЬКОМУ
ПОБЛЯ́КЛИЙ
ПОБЛЯ́КНЕННЯ
ПОБЛЯ́КНУТИ
ПОБО́ВТАНИЙ
ПОБО́ВТАТИ
ПОБО́ВТАТИСЯ
ПОБО́ВТУВАНИЙ
ПОБО́ВТУВАННЯ
ПОБО́ВТУВАТИ
ПО-БОГАТИ́РСЬКИ
ПО-БОГАТИ́РСЬКОМУ
ПОБОЖЕВО́ЛІЛИЙ
ПОБОЖЕВО́ЛІТИ
ПО-БО́ЖЕСЬКИ
ПО-БО́ЖЕСЬКОМУ
ПОБОЖИ́ТИСЯ
ПОБО́ЖНИЙ
ПОБО́ЖНІСТЬ
ПОБО́ЖНО
ПО-БО́ЖОМУ
ПОБО́ЇЩЕ
ПО-БО́ЙКІВСЬКИ
ПО-БО́ЙКІВСЬКОМУ
ПОБОЙОВИ́СЬКО
ПОБОЙОВИ́ЩЕ
ПО-БОЙОВО́МУ
ПО-БОЛГА́РСЬКИ
ПО-БОЛГА́РСЬКОМУ
ПОБОЛІ́ТИ[1]
ПОБОЛІ́ТИ[2]
ПОБОЛІ́ТИ[3]
ПОБОЛІ́ТИСЯ
ПОБО́ЛЮВАННЯ
ПОБО́ЛЮВАТИ
ПОБОМБИ́ТИ
ПОБОРГУВА́ТИ
ПОБО́РЕНИЙ
ПОБО́РЕННЯ
ПОБО́РЕЦЬ
ПОБО́РНИК
ПОБО́РНИЦЬКИЙ
ПОБО́РНИЦЯ
ПОБОРО́ВИЙ
ПОБОРО́ЗНЕНИЙ
ПОБОРОЗНИ́ТИ
ПОБОРОНИ́ТИ[1] *див.* поборонува́ти
ПОБОРОНИ́ТИ[2]
ПОБОРОНУВА́ТИ
ПОБОРО́ТИ *див.* побо́рювати
ПОБО́РОТИЙ *див.* побо́рений
ПОБОРО́ТИСЯ
ПОБО́РСАТИСЯ
ПОБО́РЮВАТИ
ПОБО́РЮВАТИСЯ
ПОБОРЮКА́ТИСЯ
ПО́БОЧЕНЬ
ПОБО́ЮВАННЯ
ПОБО́ЮВАТИСЯ
ПОБОЯ́ТИСЯ
ПО-БРАЗИ́ЛЬСЬКИ
ПО-БРАЗИ́ЛЬСЬКОМУ
ПО́БРАНИЙ
ПОБРА́НИЙ
ПОБРА́ТАНИЙ
ПОБРАТА́ННЯ
ПОБРАТА́ТИ
ПОБРАТА́ТИСЯ
ПО-БРАТЕ́РСЬКИ
ПО-БРАТЕ́РСЬКОМУ
ПОБРА́ТИ
ПОБРА́ТИЙ *див.* побра́ний
ПОБРАТИ́М
ПОБРАТИ́МЕЦЬ
ПОБРАТИ́МКА
ПОБРАТИ́МСТВО
ПОБРАТИ́МСЬКИЙ
ПОБРА́ТИСЯ
ПО-БРА́ТНЬОМУ
ПО-БРА́ТСЬКИ
ПО-БРА́ТСЬКОМУ
ПОБРЕ́НЬКАТИ
ПОБРЕ́НЬКУВАННЯ
ПОБРЕ́НЬКУВАТИ
ПОБРЕСТИ́
ПОБРЕХА́ТИ
ПОБРЕХЕ́НЬКА
ПОБРИГА́ДНИЙ
ПОБРИГА́ДНО
ПОБРИ́ДИТИСЯ
ПОБРИ́ЖЕНИЙ
ПОБРИ́ЖИТИ
ПОБРИ́ЖИТИСЯ
ПОБРИ́ЗКАНИЙ
ПОБРИ́ЗКАТИ
ПОБРИ́ЗКАТИСЯ
ПОБРИ́ЗКУВАТИ
ПОБРИКА́ТИ
ПОБРИКА́ТИСЯ
ПОБРИ́НЬКАТИ
ПОБРИ́НЬКУВАННЯ
ПОБРИ́НЬКУВАТИ
ПО-БРИТА́НСЬКИ
ПО-БРИТА́НСЬКОМУ
ПОБРИ́ТИ
ПОБРИ́ТИЙ
ПОБРИ́ТИСЯ
ПО́БРІДКИ
ПОБРІ́ХУВАТИ
ПОБРОДИ́ТИ[1]
ПОБРОДИ́ТИ[2]
ПОБРОДЯ́ЖИТИ
ПОБРОНЗО́ВАНИЙ
ПОБРОНЗОВІ́ЛИЙ
ПОБРОНЗОВІ́ТИ
ПОБРОНЗУВА́ТИ
ПОБРУДНИ́ТИ
ПОБРУДНІ́ЛИЙ
ПОБРУДНІ́ТИ

ПОБРЬО́ХАТИ
ПОБРЬО́ХАТИСЯ
ПОБРЯ́ЗКАТИ
ПОБРЯ́ЗКАЧ
ПОБРЯЗКОТІ́ТИ
ПОБРЯ́ЗКУВАННЯ
ПОБРЯ́ЗКУВАТИ
ПОБУБНЯ́ВІТИ
ПОБУБОНІ́ТИ
ПОБУВА́ТИ
ПОБУ́ВКА
ПО-БУДЕ́ННОМУ
ПОБУДЖА́ТИ
ПОБУ́ДЖЕНИЙ[1]
ПОБУ́ДЖЕНИЙ[2]
ПОБУ́ДЖЕННЯ
ПОБУ́ДЖУВАННЯ
ПОБУ́ДЖУВАТИ
ПОБУДИ́ТИ[1] *див.* побуджа́ти
ПОБУДИ́ТИ[2] *див.* побу́джувати
ПОБУДИ́ТИСЯ
ПОБУ́ДКА[1]
ПОБУ́ДКА[2]
ПОБУ́ДЛИВИЙ
ПОБУ́ДЛИВІСТЬ
ПОБУ́ДНИК
ПО-БУ́ДНЬОМУ
ПОБУДО́ВА
ПОБУДО́ВАНИЙ
ПОБУДО́ВАННЯ
ПОБУДУВА́ННЯ
ПОБУДУВА́ТИ
ПОБУДУВА́ТИСЯ
ПОБУ́ЙСТВУВАТИ
ПОБУ́КВЕНИЙ
ПОБУ́КВЕНО
ПО-БУКОВИ́НСЬКИ
ПО-БУКОВИ́НСЬКОМУ
ПОБУ́ЛЬКАТИ
ПОБУ́ЛЬКУВАТИ
ПО-БУНТА́РСЬКИ
ПО-БУНТА́РСЬКОМУ
ПОБУНТО́ВАНИЙ
ПОБУНТУВА́ТИ
ПОБУНТУВА́ТИСЯ
ПОБУ́РЕНИЙ
ПОБУРИ́ТИ
ПОБУРІ́ЛИЙ
ПОБУРІ́ННЯ
ПОБУРІ́ТИ
ПОБУРКОТА́ТИ
ПОБУРКОТІ́ТИ *див.* побуркота́ти
ПОБУРЛАКУВА́ТИ
ПО-БУРЛА́ЦЬКИ
ПО-БУРЛА́ЦЬКОМУ
ПОБУРЛИ́ТИ
ПО-БУРСА́ЦЬКИ
ПО-БУРСА́ЦЬКОМУ
ПОБУРХА́ТИ
ПОБУРЧА́ТИ
ПОБУРЯКОВІ́ЛИЙ
ПОБУРЯКОВІ́ТИ
ПО-БУРЯ́ТСЬКИ
ПО-БУРЯ́ТСЬКОМУ
ПОБУСУРМА́НЕНИЙ
ПОБУСУРМА́НЕННЯ
ПОБУСУРМА́НИТИ
ПОБУСУРМА́НИТИСЯ
ПО-БУСУРМА́НСЬКИ
ПО-БУСУРМА́НСЬКОМУ
ПОБУСУРМЕ́НЕНИЙ
ПОБУСУРМЕ́НЕННЯ
ПОБУСУРМЕ́НИТИ *див.* побусурма́нити
ПОБУСУРМЕ́НИТИСЯ *див.* побусурма́нитися
ПО-БУСУРМЕ́НСЬКИ
ПО-БУСУРМЕ́НСЬКОМУ
ПО́БУТ
ПОБУ́ТИ
ПОБУТО́ВЕЦЬ
ПОБУТО́ВИЙ
ПОБУТОВІ́ЗМ
ПОБУТО́ВЩИНА
ПОБУТО́ПИС
ПОБУТОПИСА́ННЯ
ПОБУТОПИ́СЕЦЬ
ПОБУТУВА́ННЯ
ПОБУТУВА́ТИ
ПОБУХИ́КАТИ
ПОБУШУВА́ТИ
ПОБУЯ́ТИ
ПО́ВАБ *див.* пова́ба
ПОВА́БА
ПОВА́БИТИ
ПОВА́БИТИСЯ
ПОВА́БНИЙ
ПОВА́БНІСТЬ
ПОВА́БНО
ПО́ВАГ
ПОВА́ГА
ПОВАГА́ТИСЯ
ПО́ВАГОМ
ПОВА́ДИТИСЯ
ПОВА́ДКА
ПОВА́ЖА́НИЙ
ПОВАЖА́ННЯ
ПОВАЖА́ТИ
ПОВАЖА́ТИСЯ
ПОВА́ЖЕННЯ
ПОВА́ЖИТИ[1]
ПОВА́ЖИТИ[2]
ПОВА́ЖИТИСЯ
ПОВА́ЖЛИВИЙ
ПОВА́ЖЛИВО
ПОВА́ЖНИЙ
ПОВА́ЖНІСТЬ
ПОВА́ЖНІТИ
ПОВА́ЖНО
ПОВА́ЖЧАННЯ
ПОВА́ЖЧАТИ
ПОВАКСУВА́ТИ
ПОВА́Л
ПОВА́ЛА
ПОВА́ЛЕНИЙ
ПОВА́ЛЕННЯ
ПО́ВАЛЕЦЬ
ПОВАЛИ́ТИ[1] *див.* пова́лювати
ПОВАЛИ́ТИ[2]
ПОВАЛИ́ТИСЯ[1]
ПОВАЛИ́ТИСЯ[2]
ПОВАЛУВА́ТИ
ПОВА́ЛЮВАННЯ
ПОВА́ЛЮВАТИ
ПОВА́ЛЯНИЙ
ПОВАЛЯ́ТИ
ПОВАЛЯ́ТИСЯ
ПОВАНДРУВА́ТИ
ПОВАНТА́ЖЕНИЙ
ПОВАНТА́ЖЕННЯ
ПОВАНТА́ЖИТИ
ПОВАНТА́ЖИТИСЯ
ПОВА́ПИТИ
ПОВА́ПЛЕНИЙ
ПОВА́ПНЕНИЙ
ПОВАПНИ́ТИ
ПОВАПНО́ВАНИЙ
ПОВАПНУВА́ТИ
ПО́ВАР
ПО-ВА́РВАРСЬКИ
ПО-ВА́РВАРСЬКОМУ
ПОВА́РЕНИЙ
ПОВАРИ́ТИ
ПОВАРИ́ТИСЯ
ПОВАРИ́ХА
ПОВА́РНЯ
ПОВАРНЯ́КАТИ
ПО́ВАРСЬКИЙ
ПОВАРТУВА́ТИ
ПОВАРЧУ́К
ПОВАРЮВА́ТИ
ПО-ВАРЯ́ЗЬКИ
ПО-ВАРЯ́ЗЬКОМУ
ПО-ВА́ШОМУ
ПОВБИ́ВАНИЙ[1]
ПОВБИ́ВАНИЙ[2]
ПОВБИВА́ТИ[1]
ПОВБИВА́ТИ[2]
ПОВБИВА́ТИСЯ[1]
ПОВБИВА́ТИСЯ[2]
ПОВБИ́РАНИЙ
ПОВБИРА́ТИ
ПОВБИРА́ТИСЯ
ПОВБІГА́ТИ
ПОВБУВА́ТИ
ПОВБУ́ВАТИЙ
ПОВБУВА́ТИСЯ
ПОВВІХО́ДИТИ *див.* повхо́дити
ПОВВО́ДИТИ
ПОВВО́ЗИТИ
ПОВГАМО́ВУВАТИ
ПОВГАМО́ВУВАТИСЯ
ПОВГАСА́ТИ
ПОВГИНА́ТИ
ПОВГИНА́ТИСЯ
ПОВГНО́ЮВАТИ
ПОВГОДО́ВУВАТИ
ПОВГОДО́ВУВАТИСЯ
ПОВГО́НИТИ
ПОВГРІВА́ТИСЯ
ПОВГРУЗА́ТИ
ПОВДАВА́ТИ
ПОВДАВА́ТИСЯ
ПОВДА́ВЛЮВАТИ
ПОВДОВІ́ЛИЙ
ПОВДОВІ́ТИ
ПОВДОВОЛЬНЯ́ТИ
ПОВДОВОЛЬНЯ́ТИСЯ
ПОВДЯ́ГАНИЙ
ПОВДЯГА́ТИ
ПОВДЯГА́ТИСЯ
ПО-ВЕГЕТАРІА́НСЬКИ
ПО-ВЕГЕТАРІА́НСЬКОМУ
ПОВЕ́ДЕНИЙ
ПОВЕДЕ́НЦІЯ
ПОВЕДІ́НКА
ПОВЕДІ́НКОВИЙ
ПО-ВЕДМЕ́ЖИ
ПО-ВЕДМЕ́ЖОМУ
ПОВЕ́ЗЕНИЙ
ПОВЕЗТИ́
ПО-ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦЬКИ
ПО-ВЕЛИКОДЕРЖА́ВНИЦЬКОМУ
ПО-ВЕЛИКОПА́НСЬКИ
ПО-ВЕЛИКОПА́НСЬКОМУ
ПО-ВЕЛИКОРУ́СЬКИ
ПО-ВЕЛИКОРУ́СЬКОМУ

ПОВЕЛИ́ТЕЛЬ
ПОВЕЛИ́ТЕЛЬКА
ПОВЕЛІВА́ННЯ
ПОВЕЛІВА́ТИ
ПОВЕЛІ́ННЯ
ПОВЕЛІ́ТИ *див.* повеліва́ти
ПО́ВЕН *див.* по́вний
ПОВЕНЕ́ВИЙ
ПОВЕ́РГАТИ[1]
ПОВЕРГА́ТИ[2]
ПОВЕ́РГНЕНИЙ
ПОВЕ́РГНУТИ *див.* поверга́ти[2]
ПОВЕ́РГНУТИЙ *див.* пове́ргнений
ПОВЕ́РГТИ *див.* поверга́ти[2]
ПОВЕРЕДИ́ТИ
ПОВЕРЕДИ́ТИСЯ
ПОВЕРЕДУВА́ТИ
ПОВЕРЕЩА́ТИ
ПОВЕ́РЖЕНИЙ
ПОВЕРЗТИ́СЯ
ПОВЕ́РНЕНЕЦЬ
ПОВЕ́РНЕНИЙ
ПОВЕ́РНЕННЯ
ПОВЕРНУ́ТИ *див.* поверта́ти[1]
ПОВЕ́РНУТИЙ *див.* пове́рнений
ПОВЕРНУ́ТИСЯ *див.* поверта́тися[1]
ПОВЕРСТО́ВИЙ
ПОВЕРСТО́ВО
ПОВЕРТА́НЕЦЬ
ПОВЕРТА́ННЯ
ПОВЕРТА́ТИ[1]
ПОВЕРТА́ТИ[2]
ПОВЕРТА́ТИСЯ[1]
ПОВЕРТА́ТИСЯ[2]
ПОВЕРТІ́ТИ
ПОВЕРТІ́ТИСЯ
ПО́ВЕРХ
ПОВЕ́РХ
ПОВЕ́РХИ *див.* пове́рх
ПОВЕРХНЕ́ВИЙ
ПОВЕРХНЕ́ВІСТЬ
ПОВЕРХНЕ́ВО
ПОВЕРХНЕ́ВО-АКТИ́ВНИЙ
ПОВЕ́РХНИК
ПОВЕ́РХНИЦЯ
ПОВЕ́РХНИЧКА
ПОВЕ́РХНЯ
ПОВЕРХО́ВИЙ[1]
ПОВЕРХО́ВИЙ[2]
...ПОВЕРХО́ВИЙ
ПОВЕРХО́ВІСТЬ[1]
ПОВЕРХО́ВІСТЬ[2]
ПОВЕРХО́ВНИЙ
ПОВЕРХО́ВНІСТЬ
ПОВЕРХО́ВНО
ПОВЕРХО́ВО
ПОВЕРХОВО́ДИТИ
ПОВЕРХСТРОКО́ВИЙ
ПОВЕ́РХУ
ПОВЕРША́ТИ
ПОВЕРШИ́ТИ[1]
ПОВЕРШИ́ТИ[2] *див.* поверша́ти
ПОВЕ́РШУВАТИ *див.* поверша́ти
ПОВЕСЕЛИ́ТИ
ПОВЕСЕЛИ́ТИСЯ
ПОВЕСЕЛІ́ЛИЙ
ПОВЕСЕЛІ́ЛО
ПОВЕСЕЛІ́ТИ
ПОВЕСЕЛІ́ШАТИ
ПО-ВЕСІ́ЛЬНОМУ
ПО-ВЕСІ́ННЬОМУ
ПОВЕСЛУВА́ТИ
ПОВЕСНІ́
ПОВЕСНІ́ТИ
ПО-ВЕСНЯ́НО́МУ
ПОВЕСТИ́[1] *див.* пово́дити[1]
ПОВЕСТИ́[2] *див.* пово́дити[2]
ПОВЕСТИ́СЯ[1] *див.* пово́дитися[1]
ПОВЕСТИ́СЯ[2]
ПОВЕЧЕ́РЯТИ
ПОВЕЧІ́РКУВАТИ
ПОВЕЧІ́РНІЙ
ПО-ВЕЧІ́РНЬОМУ
ПОВЕЧІ́Р'Я
ПОВЕЧОРІ́ТИ
ПОВЕ́ШТАТИСЯ
ПО-В'ЄТНА́МСЬКИ
ПО-В'ЄТНА́МСЬКОМУ
ПОВЗ
ПО́ВЗАННЯ
ПО́ВЗАТИ
ПОВЗВО́ДНЕ *див.* повзво́дно
ПОВЗВО́ДНИЙ
ПОВЗВО́ДНО
ПОВЗДО́ВЖ
ПОВЗДО́ВЖНІЙ
ПОВЗДО́ВЖНЬО
ПОВЗДО́ВЖНЬО-...
ПО́ВЗИК
ПОВЗКИ́Й
ПОВЗКО́М
ПОВЗТИ́
ПОВЗУ́ВАНИЙ
ПОВЗУВА́ТИ
ПОВЗУВА́ТИСЯ
ПОВЗУ́Н
ПОВЗУНЕ́ЦЬ
ПОВЗУНКО́ВИЙ
ПОВЗУНО́К
ПОВЗУНО́ЧОК
ПОВЗУ́ХА
ПОВЗУ́ЧИЙ
ПОВЗУ́ЧІСТЬ
ПОВИБИ́ВАНИЙ
ПОВИБИВА́ТИ
ПОВИБИВА́ТИСЯ
ПОВИБИРА́ТИ
ПОВИБИРА́ТИСЯ
ПОВИБІГА́ТИ
ПОВИБІ́ЛЮВАТИ
ПОВИБІЛЯ́ТИ *див.* повибі́лювати
ПОВИБРИВА́ТИ
ПОВИБУДО́ВУВАТИ
ПОВИВА́ЛЬНИЙ
ПОВИВА́ЛЮВАТИ
ПОВИВА́ННЯ
ПОВИВА́РЮВАТИ
ПОВИВА́ТИ
ПОВИВА́ТИСЯ
ПОВИ́ВАЧ
ПОВИВЕРТА́ТИ
ПОВИВЕРТА́ТИСЯ
ПОВИВЕ́РШУВАТИ
ПОВИВІ́РЧУВАНИЙ
ПОВИВІ́РЧУВАТИ
ПОВИВІ́ШУВАНИЙ
ПОВИВІ́ШУВАТИ
ПОВИВО́ДИТИ
ПОВИВО́ДИТИСЯ
ПОВИВО́ЗИТИ
ПОВИВОЛІКА́ТИ
ПОВИВЧА́ТИ
ПОВИВЧА́ТИСЯ
ПОВИВ'Я́ЗУВАТИ
ПОВИГА́ДУВАТИ
ПОВИГАНЯ́ТИ
ПОВИГАНЯ́ТИСЯ
ПОВИГИНА́ТИ
ПОВИГИНА́ТИСЯ
ПОВИГЛЯДА́ТИ[1]
ПОВИГЛЯДА́ТИ[2]
ПОВИГНИВА́ТИ
ПОВИГНО́ЮВАТИ
ПОВИГОДО́ВУВАТИ
ПОВИГО́НИТИ *див.* повиганя́ти
ПОВИГО́НИТИСЯ *див.* повиганя́тися
ПОВИГОРА́ТИ *див.* повигоря́ти
ПОВИГОРТА́ТИ
ПОВИГОРЯ́ТИ
ПОВИГО́СТРЮВАНИЙ
ПОВИГО́СТРЮВАТИ
ПОВИГО́СТРЮВАТИСЯ
ПОВИГРАВА́ТИ
ПОВИГРИЗА́ТИ
ПОВИГРІБА́ТИ
ПОВИГУ́БЛЮВАНИЙ
ПОВИГУ́БЛЮВАТИ
ПОВИГУБЛЯ́ТИ *див.* повигу́блювати
ПОВИДАВА́ТИ
ПОВИДА́ВЛЮВАНИЙ
ПОВИДА́ВЛЮВАТИ
ПОВИДА́ТИ
ПОВИДА́ТИСЯ
ПОВИДЗЬО́БУВАНИЙ
ПОВИДЗЬО́БУВАТИ
ПОВИДИ́РАНИЙ
ПОВИДИРА́ТИ
ПОВИ́ДІТИ
ПОВИ́ДІТИСЯ
ПОВИ́ДЛО
ПОВИ́ДЛОВИЙ
ПОВИДНІ́ТИ
ПОВИДНІ́ШАТИ
ПО-ВИ́ДНОМУ
ПОВИ́ДНУ
ПОВИДО́ВБУВАТИ
ПОВИДРЯ́ПУВАТИ
ПОВИДУ́МУВАТИ
ПОВИДУ́РЮВАТИ
ПОВИЖИВА́ТИ
ПОВИЖИНА́ТИ
ПОВИЗБИ́РУВАТИ
ПОВИЗДИХА́ТИ
ПОВИЗОЛО́ЧУВАНИЙ
ПОВИЗОЛО́ЧУВАТИ
ПОВИЗОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПОВИЇДА́ТИ
ПОВИЇЖДЖА́ТИ
ПОВИЇЗДИ́ТИ *див.* повиїжджа́ти
ПОВИЙМА́ТИ
ПОВИКИДА́ТИ
ПОВИКІ́НЧУВАТИ
ПОВИКЛАДА́ТИ
ПОВИКЛИКА́ТИ
ПОВИКЛЬО́ВУВАТИ
ПОВИКО́ВУВАТИ
ПОВИКО́ЛЮВАНИЙ
ПОВИКО́ЛЮВАТИ
ПОВИКО́ПУВАНИЙ
ПОВИКО́ПУВАТИ
ПОВИКОРЕНЯ́ТИ *див.* повикорі́нювати
ПОВИКОРІ́НЮВАТИ
ПОВИКОРІНЯ́ТИ *див.* повикорі́нювати
ПОВИКОРЧО́ВУВАТИ
ПОВИКО́ХУВАНИЙ
ПОВИКО́ХУВАТИ

ПОВИКО́ЧУВАНИЙ
ПОВИКО́ЧУВАТИ
ПОВИКО́ШУВАТИ
ПОВИКРАДА́ТИ
ПОВИКРЕ́СЛЮВАТИ
ПОВИКРИВЛЯ́ТИ
ПОВИКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОВИКРУ́ЧУВАТИ
ПОВИКУПА́ТИ *див.* повикупо́вувати
ПОВИКУПЛЯ́ТИ *див.* повикупо́вувати
ПОВИКУПО́ВУВАТИ
ПОВИКУ́РЮВАТИ
ПОВИЛА́ЗИТИ
ПОВИЛА́МУВАТИ
ПОВИЛЕ́ЖУВАТИСЯ
ПОВИЛИВА́ТИ
ПОВИЛІЗА́ТИ *див.* повила́зити
ПОВИЛІТА́ТИ
ПОВИЛО́ВЛЮВАНИЙ
ПОВИЛО́ВЛЮВАТИ
ПОВИЛО́МЛЮВАНИЙ
ПОВИЛО́МЛЮВАТИ *див.* повила́мувати
ПОВИЛУ́ПЛЮВАТИ
ПОВИЛУ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОВИЛУ́ЩУВАНИЙ
ПОВИЛУ́ЩУВАТИ
ПОВИЛУ́ЩУВАТИСЯ
ПОВИЛЯГА́ТИ
ПОВИЛЯ́ТИ
ПОВИМА́ЗУВАНИЙ
ПОВИМА́ЗУВАТИ
ПОВИМА́ЗУВАТИСЯ
ПОВИМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОВИМА́НЮВАТИ
ПОВИМЕРЕЖА́ТИ *див.* повимере́жувати
ПОВИМЕРЕ́ЖУВАТИ
ПОВИМЕРЕ́ЖУВАТИСЯ
ПОВИМЕРЗА́ТИ
ПОВИ́МЕРТИ *див.* повимира́ти
ПОВИМИ́ВАНИЙ
ПОВИМИВА́ТИ
ПОВИМИРА́ТИ
ПОВИМІ́НЮВАТИ
ПОВИМІ́ТАНИЙ
ПОВИМІТА́ТИ
ПОВИМІТА́ТИСЯ
ПОВИМОКА́ТИ
ПОВИМОЛО́ЧУВАТИ
ПОВИМОРО́ЖУВАТИ
ПОВИМО́РЮВАТИ
ПОВИМО́РЮВАТИСЯ
ПОВИМО́ТУВАТИ
ПОВИМО́ЧУВАТИ
ПОВИМОЩА́ТИ *див.* повимо́щувати
ПОВИМО́ЩУВАТИ
ПОВИМУШТРО́ВУВАТИ
ПОВИНИ́ТИСЯ
ПОВИНИ́ЩУВАТИ
ПОВИ́НЕН *див.* пови́нний
ПОВИ́ННИЙ
ПОВИ́ННІСТЬ
ПОВИ́ННО
ПОВИНО́СИТИ
ПОВИНО́СИТИСЯ
ПОВИНУВА́ТИСЯ
ПОВИНУВА́ТИТИ
ПОВИНУВА́ЧЕНИЙ
ПОВИНЮ́ХУВАТИ
ПОВИНЯ́НЬЧУВАТИ
ПОВИО́РЮВАТИ
ПОВИПАДА́ТИ
ПОВИПА́ЛЮВАТИ
ПОВИПА́РЮВАТИ
ПОВИПАСА́ТИ
ПОВИПИВА́ТИ
ПОВИПИ́ЛЮВАТИ
ПОВИПИНА́ТИ
ПОВИПИНА́ТИСЯ
ПОВИПИ́СУВАТИ
ПОВИПИ́ТУВАТИ
ПОВИПИХА́ТИ
ПОВИПІКА́ТИ
ПОВИПЛА́ЧУВАТИ
ПОВИПЛИВА́ТИ
ПОВИПЛИ́ГУВАТИ
ПОВИПЛІТА́ТИ
ПОВИПЛІ́ТУВАНИЙ
ПОВИПЛЬО́ВУВАТИ
ПОВИПОВЗА́ТИ
ПОВИПОЛІ́СКУВАТИ
ПОВИПО́ЛЮВАТИ
ПОВИПРАВДО́ВУВАТИ
ПОВИПРАВЛЯ́ТИ
ПОВИПРІВА́ТИ
ПОВИПРОВА́ДЖУВАТИ
ПОВИПРО́ДУВАТИ
ПОВИПРОСТО́ВУВАТИ *див.* повипро́стувати
ПОВИПРОСТО́ВУВАТИСЯ *див.* повипро́стуватися
ПОВИПРО́СТУВАТИ
ПОВИПРО́СТУВАТИСЯ
ПОВИПРУ́ЧУВАТИСЯ
ПОВИПРЯГА́ТИ
ПОВИПРЯДА́ТИ
ПОВИПУСКА́ТИ
ПОВИРАХО́ВУВАТИ
ПОВИРИ́ВАНИЙ
ПОВИРИВА́ТИ[1]
ПОВИРИВА́ТИ[2]
ПОВИРИВА́ТИСЯ[1]
ПОВИРИВА́ТИСЯ[2]
ПОВИРИНА́ТИ
ПОВИРІ́ВНЮВАТИ
ПОВИРІ́ВНЮВАТИСЯ
ПОВИРІЗА́ТИ *див.* повирі́зувати
ПОВИРІ́ЗУВАНИЙ
ПОВИРІ́ЗУВАТИ
ПОВИРО́БЛЮВАНИЙ
ПОВИРО́БЛЮВАТИ *див.* повиробля́ти
ПОВИРОБЛЯ́ТИ
ПОВИРОСТА́ТИ
ПОВИРО́ЩУВАТИ
ПОВИРУБА́ТИ *див.* повиру́бувати
ПОВИРУ́БУВАНИЙ
ПОВИРУ́БУВАТИ
ПОВИРУВА́ТИ
ПОВИРЯДЖА́ТИ
ПОВИРЯДЖА́ТИСЯ
ПОВИРЯ́ДЖУВАНИЙ
ПОВИРЯ́ДЖУВАТИ *див.* повиряджа́ти
ПОВИРЯ́ДЖУВАТИСЯ *див.* повиряджа́тися
ПОВИРЯ́ЧУВАНИЙ
ПОВИРЯ́ЧУВАТИ
ПОВИСА́ДЖУВАНИЙ
ПОВИСА́ДЖУВАТИ
ПОВИСА́ПУВАТИ
ПОВИСА́ТИ
ПОВИСВА́ТУВАТИ
ПОВИСЕ́ЛЮВАТИ *див.* повиселя́ти
ПОВИСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* повиселя́тися
ПОВИСЕЛЯ́ТИ
ПОВИСЕЛЯ́ТИСЯ
ПОВИСИЛА́ТИ
ПОВИСИПА́ТИ
ПОВИСИПА́ТИСЯ
ПОВИСИПЛЯ́ТИСЯ
ПОВИСИ́ПУВАНИЙ
ПОВИСИХА́ТИ
ПОВИСІВА́ТИ
ПОВИСІДА́ТИ
ПОВИСІКА́ТИ
ПОВИ́СІТИ
ПОВИСКА́КУВАТИ
ПОВИСКА́ЛЮВАТИ
ПОВИСКАЛЯ́ТИ *див.* повиска́лювати
ПОВИСКРІБА́ТИ *див.* повишкріба́ти
ПОВИСКУБА́ТИ *див.* повиску́бувати
ПОВИСКУ́БУВАНИЙ
ПОВИСКУ́БУВАТИ
ПОВИ́СКУВАННЯ
ПОВИ́СКУВАТИ
ПОВИ́СЛИЙ
ПОВИСЛУ́ЖУВАТИ
ПОВИСЛУ́ЖУВАТИСЯ
ПОВИСМИКА́ТИ
ПОВИСМИ́КУВАНИЙ
ПОВИСМИ́КУВАТИ *див.* повисмика́ти
ПОВИСМИ́КУВАТИСЯ
ПОВИСНА́ЖУВАНИЙ
ПОВИСНА́ЖУВАТИ
ПОВИСНА́ЖУВАТИСЯ
ПОВИ́СНУТИ *див.* повиса́ти
ПОВИСО́ВУВАТИ *див.* повисува́ти
ПОВИСО́ВУВАТИСЯ *див.* повисува́тися
ПОВИСОЛО́ПЛЮВАТИ
ПОВИСОЛО́ПЛЮВАТИСЯ
ПОВИСТАВЛЯ́ТИ
ПОВИСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПОВИСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* повистрі́лювати
ПОВИСТРИ́БУВАТИ
ПОВИСТРИГА́ТИ
ПОВИСТРІ́ЛЮВАТИ
ПОВИСТРО́МЛЮВАТИ
ПОВИСТРО́МЛЮВАТИСЯ
ПОВИСТРОМЛЯ́ТИ *див.* повистро́млювати
ПОВИСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* повистро́млюватися
ПОВИСТРУ́ГУВАТИ
ПОВИСТРУ́НЧУВАТИСЯ
ПОВИСТУПА́ТИ
ПОВИСУВА́ТИ
ПОВИСУВА́ТИСЯ
ПОВИСУ́ШУВАНИЙ
ПОВИСУ́ШУВАТИ
ПО́ВИСЬ
ПОВИСЬО́РБУВАТИ
ПОВИТАВА́ТИ
ПОВИТА́СКУВАТИ
ПОВИ́ТИ[1] *див.* повива́ти
ПОВИ́ТИ[2]
ПОВИ́ТИ[3]
ПОВИ́ТИЙ
ПОВИТИ́КАНИЙ
ПОВИТИКА́ТИ
ПОВИТИКА́ТИСЯ
ПОВИТИРА́ТИ
ПОВИТИРА́ТИСЯ
ПОВИТИСКА́ТИ
ПОВИТИ́СКУВАТИ *див.* повитиска́ти
ПОВИ́ТИСЯ *див.* повива́тися
ПОВИТИ́ЦЯ
ПОВИТИ́ЧУВАТИ
ПОВИТІКА́ТИ
ПОВИТІ́СУВАНИЙ
ПОВИТІ́СУВАТИ

ПОВИТО́ВКУВАНИЙ
ПОВИТО́ВКУВАТИ
ПОВИТО́К
ПОВИТОЛО́ЧУВАНИЙ
ПОВИТОЛО́ЧУВАТИ
ПОВИТО́ПЛЮВАТИ
ПОВИТО́ПТУВАНИЙ
ПОВИТО́ПТУВАТИ
ПОВИТО́ЧОК
ПОВИТО́ЧУВАНИЙ[1]
ПОВИТО́ЧУВАНИЙ[2]
ПОВИТО́ЧУВАТИ[1]
ПОВИТО́ЧУВАТИ[2]
ПОВИТРІЩА́ТИ
ПОВИТРІЩА́ТИСЯ
ПОВИТРУ́ШУВАНИЙ
ПОВИТРУ́ШУВАТИ
ПОВИТРУ́ЮВАТИ
ПОВИТРЯСА́ТИ
ПОВИТТЯ́
ПОВИТУ́ХА
ПОВИ́ТЧИК
ПОВИТЯ́ГАНИЙ
ПОВИТЯГА́ТИ
ПОВИТЯГА́ТИСЯ
ПОВИТЯ́ГУВАНИЙ
ПОВИТЯ́ГУВАТИ *див.* повитяга́ти
ПОВИТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* повитяга́тися
ПОВИУ́ЧУВАТИ *див.* повивча́ти
ПОВИУ́ЧУВАТИСЯ *див.* повивча́тися
ПОВИХА́ТИ
ПОВИХЛЮ́ПУВАТИ
ПОВИХЛЯ́ТИ
ПОВИХО́ДЖУВАТИ[1]
ПОВИХО́ДЖУВАТИ[2]
ПОВИХО́ДИТИ
ПОВИХОЛО́ДЖУВАТИ
ПОВИХОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПОВИХО́ПЛЮВАТИ
ПОВИХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПОВИХРЕ́ЩУВАТИ
ПОВИХРЕ́ЩУВАТИСЯ
ПОВИ́ХРИ́ТИСЯ
ПОВИЦІ́ДЖУВАТИ
ПОВИЧА́ВЛЮВАТИ
ПОВИЧАСТО́ВУВАТИ
ПОВИЧЕ́РПУВАТИ
ПОВИЧИЩА́ТИ
ПОВИЧІ́СУВАНИЙ
ПОВИЧІ́СУВАТИ
ПОВИЧУ́НЮВАТИ
ПОВИШАРО́ВУВАТИ
ПОВИШИ́ВАНИЙ
ПОВИШИВА́ТИ
ПОВИШКІ́РЮВАТИ *див.* повишкіря́ти
ПОВИШКІ́РЮВАТИСЯ *див.* повишкіря́тися
ПОВИШКІРЯ́ТИ
ПОВИШКІРЯ́ТИСЯ
ПОВИШКРІБА́ТИ
ПОВИШКРЯ́БУВАНИЙ
ПОВИШКРЯ́БУВАТИ
ПОВИШТО́ВХУВАТИ
ПОВИШТРИ́КУВАТИ
ПОВИШУ́КУВАНИЙ
ПОВИШУ́КУВАТИ
ПОВИ́ЩАТИ
ПОВИЩА́ТИ
ПОВИ́ЩЕ
ПОВИЩЕ́РБЛЮВАНИЙ
ПОВИЩЕ́РБЛЮВАТИ
ПОВИЩЕ́РБЛЮВАТИСЯ
ПОВИ́ЩИЙ
ПОВИЩИ́ПУВАНИЙ
ПОВИЩИ́ПУВАТИ
ПОВИЩИ́РЮВАТИ *див.* повищиря́ти
ПОВИЩИРЯ́ТИ
ПО́ВІВ
ПОВІВА́ННЯ
ПОВІВА́ТИ
ПО́ВІДЬ[1]
ПО́ВІДЬ[2]
ПОВІ́ДАНИЙ
ПОВІ́ДАТИ *див.* повіда́ти
ПОВІДА́ТИ
ПОВІДА́ТИСЯ
ПОВІ́ДА́Ч
ПОВІДБАТО́ВУВАТИ
ПОВІДБИВА́ТИ
ПОВІДБИ́РАНИЙ
ПОВІДБИРА́ТИ
ПОВІДБУДО́ВУВАНИЙ
ПОВІДБУДО́ВУВАТИ
ПОВІДВА́ЛЮВАНИЙ
ПОВІДВА́ЛЮВАТИ
ПОВІДВЕРТА́ТИ
ПОВІДВЕРТА́ТИСЯ
ПОВІДВО́ДИТИ
ПОВІДВО́ЗИТИ
ПОВІДВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОВІДВ'Я́ЗУВАТИ
ПОВІДГА́ДУВАНИЙ
ПОВІДГА́ДУВАТИ
ПОВІДГАНЯ́ТИ
ПОВІДГНИВА́ТИ
ПОВІДГОДО́ВУВАНИЙ
ПОВІДГОДО́ВУВАТИ
ПОВІДГО́НИТИ *див.* повідганя́ти
ПОВІДГОРА́ТИ *див.* повідгоря́ти
ПОВІДГОРО́ДЖУВАНИЙ
ПОВІДГОРО́ДЖУВАТИ
ПОВІДГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПОВІДГОРТА́ТИ
ПОВІДГОРЯ́ТИ
ПОВІДГРИ́ЗАНИЙ
ПОВІДГРИЗА́ТИ
ПОВІДГРІБА́ТИ
ПОВІДДА́ВАНИЙ
ПОВІДДАВА́ТИ
ПОВІДДАВА́ТИСЯ
ПОВІДДИМА́ТИ
ПОВІДДИМА́ТИСЯ
ПОВІДДИ́РАНИЙ
ПОВІДДИРА́ТИ
ПОВІДДУВА́ТИ *див.* повіддима́ти
ПОВІДДУВА́ТИСЯ *див.* повіддима́тися
ПОВІДДУ́ШУВАТИ
ПОВІ́ДДЯ[1]
ПОВІ́ДДЯ[2] *див.* по́відь[1]
ПОВІДЕ́ЦЬ
ПОВІДЖИМА́ТИ
ПОВІДЖИНА́ТИ
ПОВІДІЙМА́ТИ
ПОВІД'ЇДА́ТИ
ПОВІД'ЇДА́ТИСЯ
ПОВІДКИДА́ТИ
ПОВІДКЛАДА́ТИ
ПОВІДКО́ВИЙ
ПОВІДКОЛУ́ПУВАНИЙ
ПОВІДКОЛУ́ПУВАТИ
ПОВІДКО́ПУВАНИЙ
ПОВІДКО́ПУВАТИ
ПОВІДКОЧУ́ВАНИЙ
ПОВІДКО́ЧУВАТИ
ПОВІДКО́ЧУВАТИСЯ
ПОВІДКРИ́ВАНИЙ
ПОВІДКРИВА́ТИ
ПОВІДКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОВІДКРУ́ЧУВАТИ
ПОВІДКУ́ШУВАНИЙ
ПОВІДКУ́ШУВАТИ
ПОВІДЛА́ЗИТИ
ПОВІДЛА́МУВАНИЙ
ПОВІДЛА́МУВАТИ
ПОВІДЛІЗА́ТИ *див.* повідла́зити
ПОВІДЛІТА́ТИ
ПОВІДЛО́МЛЮВАТИ *див.* повідла́мувати
ПОВІДЛУЧА́ТИ
ПОВІДМАГА́ТИСЯ
ПОВІДМЕРЗА́ТИ
ПОВІДМИ́КАНИЙ
ПОВІДМИКА́ТИ
ПОВІДМОРО́ЖУВАНИЙ
ПОВІДМОРО́ЖУВАТИ
ПОВІДНАХО́ДИТИ
ПОВІДНИ́Й
ПОВІДНІ́МАНИЙ
ПОВІДНІМА́ТИ
ПОВІДНО́СИТИ
ПОВІДО́К *див.* поводо́к
ПОВІДО́МИТИ *див.* повідомля́ти
ПОВІДО́МЛЕНИЙ
ПОВІДО́МЛЕННЯ
ПОВІДОМЛЯ́ННЯ
ПОВІДОМЛЯ́ТИ
ПОВІДОМЛЯ́ТИСЯ
ПОВІДО́МНИЙ
ПОВІДО́МНИК
ПОВІДПАДА́ТИ
ПОВІДПАСА́ТИСЯ
ПОВІДПА́СУВАТИСЯ *див.* повідпаса́тися
ПОВІДПИ́СУВАТИ
ПОВІДПИ́СУВАТИСЯ
ПОВІДПИХА́ТИ
ПОВІДПЛИВА́ТИ
ПОВІДПРАВЛЯ́ТИ
ПОВІДПРОВА́ДЖУВАТИ
ПОВІДПУСКА́ТИ
ПОВІДРИ́ВАНИЙ[1]
ПОВІДРИ́ВАНИЙ[2]
ПОВІДРИВА́ТИ[1]
ПОВІДРИВА́ТИ[2]
ПОВІДРИВА́ТИСЯ[1]
ПОВІДРИВА́ТИСЯ[2]
ПОВІДРІЗА́ТИ *див.* повідрі́зувати
ПОВІДРІ́ЗУВАНИЙ
ПОВІДРІ́ЗУВАТИ
ПОВІДРОСТА́ТИ
ПОВІДРУ́БУВАНИЙ
ПОВІДРУ́БУВАТИ
ПОВІДСИЛА́ТИ
ПОВІДСИХА́ТИ
ПОВІДСКА́КУВАТИ
ПОВІДСЛУ́ЖУВАТИ
ПОВІДСЛУ́ЖУВАТИСЯ
ПОВІДСТАВА́ТИ
ПОВІДСТАВЛЯ́ТИ
ПОВІДСТОБУ́РЧУВАТИ *див.* повідстовбу́рчувати
ПОВІДСТОВБУ́РЧУВАТИ
ПОВІДСТУПА́ТИ
ПОВІДСТУПА́ТИСЯ
ПОВІДСУВА́ТИ
ПОВІДСУВА́ТИСЯ
ПОВІДТАВА́ТИ
ПОВІДТИ́НАНИЙ
ПОВІДТИНА́ТИ

ПОВІДТО́ПТУВАТИ
ПОВІДТУЛЯ́ТИ
ПОВІДТУХА́ТИ
ПОВІДТЯГА́ТИ
ПОВІ́ДУВАТИ *див.* повіда́ти
ПОВІДУЧА́ТИ
ПОВІДХИ́ЛЯНИЙ
ПОВІДХИЛЯ́ТИ
ПОВІДХИЛЯ́ТИСЯ
ПОВІДХО́ДИТИ
ПОВІДЦВІТА́ТИ
ПОВІДЦВІТА́ТИСЯ
ПОВІДЦЕ́ВИЙ
ПОВІДЦІ́ДЖУВАНИЙ
ПОВІДЦІ́ДЖУВАТИ
ПОВІДЧИ́НЮВАНИЙ
ПОВІДЧИ́НЮВАТИ *див.* повідчиня́ти
ПОВІДЧИ́НЯНИЙ
ПОВІДЧИНЯ́ТИ
ПОВІДЧИНЯ́ТИСЯ
ПОВІДЧІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОВІДЧІ́ПЛЮВАТИ
ПОВІДЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОВІДЧІПЛЯ́ТИ *див.* повідчі́плювати
ПОВІДЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* повідчі́плюватися
ПОВІДШУ́КУВАНИЙ
ПОВІДШУ́КУВАТИ
ПОВІДШУ́КУВАТИСЯ
ПОВІДЩИ́ПУВАТИ
ПО́ВІДЬ[1]
ПО́ВІДЬ[2]
ПО-ВІДЬМА́ЦЬКИ
ПО-ВІДЬМА́ЦЬКОМУ
ПО-ВІДЬО́МСЬКИ
ПО-ВІДЬО́МСЬКОМУ
ПО́ВІЗ
ПОВІ́Й
ПОВІ́ЙКА
ПОВІ́ЙНИЦЯ
ПОВІЙНУ́ТИ
ПО-ВІЙСЬКО́ВОМУ
ПОВІ́К
ПОВІ́КА *див.* повіки[2]
ПОВІ́К-ВІ́КИ
ПОВІ́К-ВІКІ́В
ПОВІ́К-ВІ́КУ
ПОВІ́КИ[1]
ПОВІ́КИ[2]
ПОВІ́КО *див.* повіки[2]
ПОВІ́КОВИЙ
ПОВІКОВИ́Й
ПОВІКУВА́ТИ
ПОВІЛЬНЕ́НЬКИЙ
ПОВІЛЬНЕ́НЬКО
ПОВІ́ЛЬНИЙ
ПОВІ́ЛЬНІСТЬ
ПОВІЛЬНІ́ШАТИ[1]
ПОВІЛЬНІ́ШАТИ[2]
ПОВІ́ЛЬНО
ПОВІНУ́ТИ *див.* повійну́ти
ПОВІ́НЧАНИЙ
ПОВІ́НЧАННЯ
ПОВІНЧА́ТИ
ПОВІНЧА́ТИСЯ
ПОВІНШУВА́ННЯ
ПОВІНШУВА́ТИ
ПО́ВІНЬ
ПОВІ́РЕНИЙ
ПОВІ́РИТИ[1]
ПОВІ́РИТИ[2] *див.* повіря́ти
ПОВІ́РИТИСЯ[1]
ПОВІ́РИТИСЯ[2]
ПОВІ́РКА
ПО-ВІРМЕ́НСЬКИ
ПО-ВІРМЕ́НСЬКОМУ
ПОВІРНИ́Й
ПОВІ́РНИК
ПОВІ́РНИЦЯ
ПОВІ́РУВАТИ
ПОВІ́РЮВАНИЙ
ПОВІ́РЮВАТИ *див.* повіря́ти
ПОВІ́Р'Я
ПОВІРЯ́ТИ
ПОВІ́СИТИ
ПОВІ́СИТИСЯ
ПОВІ́СМО
ПОВІСНЯ́НИЙ
ПОВІСПО́ВАНИЙ
ПОВІСТЕ́ВИЙ
ПОВІ́СТИ *див.* повіда́ти
ПОВІСТИ́НА
ПОВІСТИ́ТИ
ПОВІ́СТКА
ПОВІСТУВА́ТИ
ПО́ВІСТЬ
ПОВІСТЯ́Р
ПОВІ́Т
ПОВІТА́ННЯ
ПОВІТА́ТИ
ПОВІТА́ТИСЯ
ПОВІ́ТКА
ПОВІТКО́М
ПОВІТО́ВИЙ
ПОВІ́ТОЧКА
ПОВІТРО...
ПОВІТРОВІ́Д
ПОВІТРОВІ́ДНИЙ
ПОВІТРОДУ́ВКА
ПОВІТРОДУ́ВНИЙ
ПОВІТРОНАГНІТА́ЛЬНИЙ
ПОВІТРОНАГНІТА́Ч
ПОВІТРОНАГРІВА́ЛЬНИЙ
ПОВІТРОНАГРІВА́Ч
ПОВІТРОНАГРІВНИ́Й
ПОВІТРОНАГРІВНИ́К
ПОВІТРОНЕПРОНИКНИ́Й
ПОВІТРОНЕПРОНИ́КНІСТЬ
ПОВІТРОНО́СНИЙ
ПОВІТРООБМІН
ПОВІТРООБМІ́ННИЙ
ПОВІТРООХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПОВІТРООХОЛО́ДЖУВАЧ
ПОВІТРООЧИСНИ́Й
ПОВІТРООЧИ́СНИК
ПОВІТРООЧИ́ЩУВАЛЬНИЙ
ПОВІТРОПІДІГРІВНИ́Й
ПОВІТРОПІДІГРІВНИ́К
ПОВІТРОПЛА́ВАЛЬНИЙ
ПОВІТРОПЛА́ВАННЯ
ПОВІТРОПЛА́ВЕЦЬ
ПОВІТРОПЛА́ВНИЙ
ПОВІТРОПЛА́ВСТВО
ПОВІТРОПРОВІ́Д
ПОВІТРОПРОВІДНИ́Й
ПОВІТРОПРОНИКНИ́Й
ПОВІТРОПРОНИ́КНІСТЬ
ПОВІТРОРОЗДАВА́ЛЬНИЙ
ПОВІТРОРОЗПОДІ́ЛЬНИЙ
ПОВІТРОРОЗПОДІ́ЛЬНИК
ПОВІ́ТРЯ
ПОВІ́ТРЯ́НИЙ
ПОВІ́ТРЯНО-...
ПОВІТРЯНОДЕСА́НТНИЙ
ПОВІТРЯНОКА́БЕЛЬНИЙ
ПОВІ́ТРЯНО-КОСМІ́ЧНИЙ
ПОВІ́ТРЯНО-КРА́ПЕЛЬНИЙ
ПОВІ́ТРЯ́НО-МОРСЬКИ́Й
ПОВІ́ТРЯНО-РЕАКТИ́ВНИЙ
ПОВІ́ТРЯЧКО
ПОВІТЧИ́НА
ПО́ВІТЬ
ПОВІ́ЧНИЙ
ПОВІ́ЧНО
ПОВІ́ШАЛЬНИК
ПОВІ́ШАЛЬНИЦЯ
ПОВІ́ШАНИЙ
ПОВІ́ШАННЯ
ПОВІ́ШАТИ
ПОВІ́ШАТИСЯ
ПОВІ́ШЕНИЙ
ПОВІ́ШЕНИК
ПОВІ́ШЕННЯ
ПОВІ́Я
ПОВІ́ЯТИ
ПОВІ́ЯТИСЯ
ПОВ'ЇДА́ТИСЯ
ПОВК
ПОВКИДА́ТИ
ПОВКЛАДА́ТИ[1]
ПОВКЛАДА́ТИ[2]
ПОВКЛАДА́ТИСЯ[1]
ПОВКЛАДА́ТИСЯ[2]
ПОВКЛЯКА́ТИ
ПОВКО́ПУВАНИЙ
ПОВКО́ПУВАТИ
ПОВКОРО́ЧУВАТИ
ПОВКРИ́ВАНИЙ
ПОВКРИВА́ТИ
ПОВКРИВА́ТИСЯ
ПОВКРУ́ЧУВАТИ
ПОВКУ́ТУВАНИЙ
ПОВКУ́ТУВАТИ
ПОВКУ́ТУВАТИСЯ
ПОВЛА́ЗИТИ
ПОВЛАШТО́ВУВАТИ
ПОВЛАШТО́ВУВАТИСЯ
ПОВЛЕ́ЖУВАТИСЯ
ПОВЛИПА́ТИ
ПОВЛІЗА́ТИ *див.* повла́зити
ПОВЛІТА́ТИ
ПОВЛЯГА́ТИСЯ
ПОВМА́ЗУВАНИЙ[1]
ПОВМА́ЗУВАНИЙ[2]
ПОВМА́ЗУВАТИ[1]
ПОВМА́ЗУВАТИ[2]
ПОВМИ́ВАНИЙ
ПОВМИВА́ТИ
ПОВМИВА́ТИСЯ
ПОВМИРА́ТИ
ПОВМО́ЩУВАТИ
ПОВМО́ЩУВАТИСЯ
ПОВМУРО́ВУВАТИ
ПОВНА́ДЖУВАТИСЯ
ПОВНЕ́НЬКИЙ
ПОВНЕ́НЬКО
ПОВНЕ́СЕНЬКИЙ
ПО́ВНИЙ
ПО́ВНИЙ-ПОВНІ́СІНЬКИЙ
ПО́ВНИМ-ПОВНІ́СІНЬКО *див.* по́вно-повні́сінько
ПО́ВНИТИ[1]
ПО́ВНИТИ[2]
ПОВНИ́ТИ
ПО́ВНИТИСЯ
ПО́ВНИЦЯ
ПОВНІ́СІНЬКИЙ

ПОВНІ́СІНЬКО
ПО́ВНІСТЮ
ПОВНІ́ТИ
ПОВНІ́ШАТИ
ПО́ВНО
ПОВНО...
ПОВНОБО́КИЙ
ПОВНОВА́ГИЙ
ПОВНОВА́ГІСТЬ
ПОВНОВА́ЖЕННЯ
ПОВНОВА́ЖНИЙ
ПОВНОВА́ЖНІСТЬ
ПОВНОВА́РТІСНИЙ
ПОВНОВА́РТІСНІСТЬ
ПОВНОВА́РТІСНО
ПОВНОВИ́ДЕНЬКИЙ
ПОВНОВИ́ДИЙ
ПОВНОВИ́ДІСТЬ
ПОВНОВІ́ДДЯ *див.* повново́ддя
ПОВНОВІКОВИ́Й
ПОВНОВЛА́ДДЯ
ПОВНОВЛА́ДНИЙ
ПОВНОВЛА́ДНІСТЬ
ПОВНОВЛА́ДНО
ПОВНОВО́ДДЯ
ПОВНОВО́ДИЙ
ПОВНОВО́ДІСТЬ
ПОВНОВО́ДНИЙ
ПОВНОВО́ДНІСТЬ
ПОВНОВО́ДНО
ПОВНОВО́ДО
ПОВНОГАБАРИ́ТНИЙ
ПОВНОГОЛО́СИЙ
ПОВНОГОЛО́СНИЙ
ПОВНОГОЛО́СО
ПОВНОГОЛО́ССЯ
ПОВНОГРУ́ДИЙ
ПОВНОГРУ́ДІСТЬ
ПОВНОГРУ́ДО
ПОВНОГУ́БИЙ
ПОВНОЗБІ́РНИЙ
ПОВНОЗВУ́ЧНИЙ
ПОВНОЗВУ́ЧНІСТЬ
ПОВНОЗВУ́ЧНО
ПОВНОЗЕ́РНИЙ
ПОВНОЗЕРНИ́СТИЙ
ПОВНОЗЕ́РНІСТЬ
ПОВНОЗЕ́РНО
ПОВНОЗНА́ЧНИЙ
ПОВНОЗНА́ЧНІСТЬ
ПОВНОКО́ЛІРНИЙ
ПОВНОКО́ЛІРНО
ПОВНОКОМПЛЕ́КТНИЙ
ПОВНОКОМПЛЕ́КТНІСТЬ
ПОВНОКРІ́В'Я
ПОВНОКРО́ВНИЙ
ПОВНОКРО́ВНІСТЬ
ПОВНОКРО́ВНО
ПОВНОЛИ́ЦИЙ
ПОВНОЛІ́ТНІЙ
ПОВНОЛІ́ТТЯ
ПОВНОМАСШТА́БНИЙ
ПОВНОМАСШТА́БНО
ПОВНОМЕТРА́ЖНИЙ
ПОВНОМЕТРА́ЖНИК
ПОВНОМІ́РНИЙ
ПО́ВНО-ПОВНІ́СІНЬКО
ПОВНОПРА́ВНИЙ
ПОВНОПРА́ВНІСТЬ
ПОВНОПРА́ВНО
ПОВНОПРА́В'Я
ПОВНОРАЦІ́ОННИЙ
ПОВНОРІ́ДНИЙ
ПОВНОСИ́ЛИЙ
ПОВНОСИ́ЛО
ПОВНОСИСТЕ́МНИЙ
ПОВНО́СИТИ
ПОВНОТА́
ПОВНОТЕ́КСТОВИЙ
ПОВНОТІ́ЛИЙ
ПОВНОТІ́ЛІСТЬ
ПОВНОТО́Ю
ПОВНОФОРМА́ТНИЙ
ПОВНОФОРМА́ТНО
ПОВНОЦІ́ННИЙ
ПОВНОЦІ́ННІСТЬ
ПОВНОЦІ́ННО
ПОВНОЩО́КИЙ
ПОВНУ́РЮВАТИСЯ
ПОВНЮ́СІНЬКИЙ
ПОВНЮ́СІНЬКО
ПО́ВНЯ
ПО́ВНЯВА
ПОВНЯ́ВИЙ
ПОВНЯ́К *див.* повнякі́
ПОВНЯКИ́
ПОВОВТУ́ЗИТИСЯ
ПО-ВО́ВЧИ
ПО-ВО́ВЧОМУ
ПОВОДА́Р
ПОВОДА́РКА
ПОВОДА́ТАР
ПОВОДА́ТАРКА
ПОВОДА́ТОР *див.* повода́тар
ПОВО́ДДЯ *див.* пові́ддя[1]
ПОВО́ДЖЕННЯ
ПОВОДИ́Р
ПОВОДИ́РКА
ПОВО́ДИТИ[1]
ПОВО́ДИТИ[2]
ПОВОДИ́ТИ
ПОВО́ДИТИСЯ[1]
ПОВО́ДИТИСЯ[2]
ПОВОДИ́ТИСЯ
ПОВОДО́К
ПОВОЄ́ННИЙ
ПО-ВОЄ́ННОМУ
ПОВОЄ́ННЯ
ПОВОЖА́ТИЙ
ПО́ВОЗ *див.* по́віз
ПОВО́З
ПОВОЗИ́ТИ
ПОВОЗИ́ТИСЯ
ПОВО́ЗКА
ПОВО́ЗНИЙ
ПОВО́Й
ПОВО́ЙНИК
ПОВОЙО́ВАНИЙ
ПО-ВОЙОВНИ́ЧОМУ
ПОВО́ЛЕНЬКИ
ПОВО́ЛІ
ПОВОЛІ́ВЩИНА *див.* поволо́вщина
ПОВОЛІКТИ́ *див.* поволокти́
ПОВОЛІКТИ́СЯ *див.* поволокти́ся
ПОВОЛО́ВЩИНА
ПОВОЛОДАРЮВА́ТИ
ПОВОЛО́КА[1]
ПОВОЛО́КА[2]
ПОВОЛОКТИ́
ПОВОЛОКТИ́СЯ
ПО-ВОЛО́СЬКИ
ПО-ВОЛО́СЬКОМУ
ПОВОЛО́ЦЬКИ
ПОВОЛОЧИ́ТИ
ПОВОЛОЧИ́ТИСЯ
ПО-ВОЛЯ́ЧИ
ПО-ВОЛЯ́ЧОМУ
ПОВОРІ́Т *див.* поворо́т
ПОВОРІТЬМА́
ПОВОРКОТА́ТИ
ПОВОРКОТІ́ТИ *див.* поворкота́ти
ПОВОРКУВА́ТИ
ПОВОРОЖИ́ТИ
ПО́ВОРОЗ
ПОВОРО́ЗЗЯ
ПОВОРО́ЗКА
ПОВОРО́ЗОЧКА
ПОВОРОНО́ВАНИЙ
ПОВОРОНУВА́ТИ
ПОВОРО́Т
ПО́ВОРОТЕНЬ
ПОВОРО́ТКА
ПОВОРОТКИ́Й
ПОВОРО́ТКІСТЬ
ПОВОРО́ТНИЙ
ПОВОРОТНИ́Й
ПОВОРУХНУ́ТИ
ПОВОРУХНУ́ТИСЯ
ПОВОРУШИ́ТИ
ПОВОРУШИ́ТИСЯ
ПОВОСКО́ВАНИЙ
ПОВОСКОВЕ́
ПОВОСКОВІ́ЛИЙ
ПОВОСКОВІ́ТИ
ПОВОСКУВА́ТИ *див.* повощи́ти
ПО-ВО́СЬМЕ
ПОВО́ЩЕНИЙ
ПОВОЩИ́ТИ
ПОВОЮВА́ТИ
ПОВПИВА́ТИСЯ[1]
ПОВПИВА́ТИСЯ[2]
ПОВПИ́СУВАТИ
ПОВПИ́СУВАТИСЯ
ПОВПИХА́ТИ
ПОВПЛІТА́ТИ
ПОВПРАВЛЯ́ТИСЯ
ПОВПРЕ́Д
ПОВПРЕ́ДСТВО
ПОВПРІВА́ТИ
ПОВПРЯГА́ТИ
ПОВПРЯГА́ТИСЯ
ПОВПУСКА́ТИ[1]
ПОВПУСКА́ТИ[2]
ПО-ВРА́НІШНЬОМУ
ПОВРОСТА́ТИ
ПОВСА́ДЖУВАТИ
ПОВСА́ДЖУВАТИСЯ
ПОВСЕЛЮ́ДНИЙ
ПОВСЕЛЮ́ДНІСТЬ
ПОВСЕЛЮ́ДНО
ПОВСИХА́ТИ
ПОВСІДА́ТИСЯ
ПОВСКА́КУВАТИ
ПОВСТАВА́ТИ[1]
ПОВСТАВА́ТИ[2]
ПОВСТАВЛЯ́ТИ[1]
ПОВСТАВЛЯ́ТИ[2] *див.* поуставля́ти
ПОВСТА́ЛИЙ
ПОВСТА́НЕЦЬ
ПОВСТА́НКА
ПОВСТА́ННЯ
ПОВСТА́НСТВО
ПОВСТА́НСЬКИЙ
ПОВСТА́НЧИЙ
ПОВСТА́ТИ *див.* повстава́ти[2]
ПОВСТЕПОДІ́БНИЙ

ПОВСТЕПОДІ́БНІСТЬ
ПОВСТИ́НА
ПОВСТИ́ННИЙ
ПОВСТИ́СТИЙ
ПОВСТИ́СТІСТЬ
ПО́ВСТКА
ПОВСТРО́МЛЮВАНИЙ
ПОВСТРО́МЛЮВАТИ *див.* повстромля́ти
ПОВСТРО́МЛЮВАТИСЯ *див.* повстромля́тися
ПОВСТРОМЛЯ́ТИ
ПОВСТРОМЛЯ́ТИСЯ
ПОВСТРЯВА́ТИ
ПОВСТЬ
ПОВСТЯ́К *див.* повстякі́
ПОВСТЯКІ́
ПОВСТЯ́НИЙ
ПОВСТЯ́НИК *див.* повстя́ники
ПОВСТЯ́НИКИ
ПОВСТЯ́НКА
ПОВСТЯ́НКИ
ПОВСТЯ́НОК *див.* повстя́нки
ПОВСТЯ́Р
ПОВСТЯ́РКА
ПОВСТЯ́РСТВО
ПОВСЮ́ДИ
ПОВСЮ́ДНИЙ
ПОВСЮ́ДНІСТЬ
ПОВСЮ́ДНО
ПОВСЯКДЕ́ННИЙ
ПОВСЯКДЕ́ННІСТЬ
ПОВСЯКДЕ́ННО
ПОВСЯКДЕ́ННЯ
ПОВСЯКДЕ́НЩИНА
ПОВСЯКДЕ́НЬ
ПО-ВСЯ́КОМУ
ПОВСЯКЧА́С
ПОВСЯКЧА́СНИЙ
ПОВСЯКЧА́СНІСТЬ
ПОВСЯКЧА́СНО
ПОВТЕ́ПЛЮВАТИ
ПОВТЕ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОВТЕПЛЯ́ТИ *див.* повте́плювати
ПОВТЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* повте́плюватися
ПОВТИ́КАНИЙ
ПОВТИКА́ТИ
ПОВТИКА́ТИСЯ
ПОВТИНА́ТИ
ПОВТИРА́ТИ[1]
ПОВТИРА́ТИ[2]
ПОВТИРА́ТИСЯ
ПОВТИХА́ТИ
ПОВТІКА́ТИ[1]
ПОВТІКА́ТИ[2]
ПОВТІША́ТИ
ПОВТІША́ТИСЯ
ПОВТО́МЛЮВАТИСЯ
ПОВТОМЛЯ́ТИСЯ *див.* повто́млюватися
ПОВТО́ПТУВАТИ[1]
ПОВТО́ПТУВАТИ[2]
ПОВТО́Р
ПОВТО́РЕНИЙ
ПОВТО́РЕННЯ
ПОВТОРИ́ТИ *див.* повто́рювати
ПОВТОРИ́ТИСЯ *див.* повто́рюватися
ПОВТО́РНИЙ
ПОВТО́РНІСТЬ
ПОВТО́РНО
ПОВТОРНОРОДІ́ЛЛЯ
ПОВТО́РЮВАЛЬНИЙ
ПОВТО́РЮВАНИЙ
ПОВТО́РЮВАНІСТЬ
ПОВТО́РЮВАННЯ
ПОВТО́РЮВАТИ
ПОВТО́РЮВАТИСЯ
ПОВТОРЯ́ТИ *див.* повто́рювати
ПОВТОРЯ́ТИСЯ *див.* повто́рюватися
ПОВТРИ́МУВАТИ
ПОВТУ́ЛЮВАТИ
ПОВТУЛЯ́ТИ *див.* повту́лювати
ПОВТЯГА́ТИ *див.* повтя́гувати
ПОВТЯ́ГУВАТИ
ПОВТЯ́ГУВАТИСЯ
ПОВУ́ДИТИ
ПОВУ́ЖЧАТИ
ПОВУ́ЗИТИ
ПОВУЗЛОВИ́Й
ПОВУЗЬКИ́Й
ПО-ВУ́ЛИЧНОМУ
ПОВХИЛЯ́ТИСЯ *див.* поухиля́тися
ПОВХО́ДИТИ
ПОВЧА́ЛЬНИЙ
ПОВЧА́ЛЬНИК
ПОВЧА́ЛЬНІСТЬ
ПОВЧА́ЛЬНО
ПОВЧА́ННЯ
ПОВЧА́ТИ
ПОВЧЕ́ННЯ
ПОВЧИ́ТИ
ПОВЧИ́ТИСЯ
ПОВЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПО-ВЧОРА́ШНЬОМУ
ПОВШИ́ВАНИЙ[1]
ПОВШИ́ВАНИЙ[2]
ПОВШИВА́ТИ[1]
ПОВШИВА́ТИ[2]
ПОВ'Ю́ЧЕНИЙ
ПОВ'Ю́ЧИТИ
ПОВ'Я́ЗАНИЙ
ПОВ'Я́ЗАНІСТЬ
ПОВ'Я́ЗАННЯ
ПОВ'ЯЗА́ТИ *див.* пов'я́зувати
ПОВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* пов'я́зуватися
ПОВ'Я́ЗИНИ
ПОВ'Я́ЗКА
ПОВ'Я́ЗУВАННЯ
ПОВ'Я́ЗУВАТИ
ПОВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПО́В'ЯЗЬ[1]
ПО́В'ЯЗЬ[2]
ПОВ'Я́ЛИЙ
ПОВ'ЯЛИ́ТИ
ПОВ'ЯЛИ́ТИСЯ
ПОВ'Я́НУТИ
ПОГА́ВКАТИ
ПОГА́ВКУВАННЯ
ПОГА́ВКУВАТИ
ПОГА́ДАНИЙ
ПОГАДА́НКА
ПОГАДА́ТИ[1]
ПОГАДА́ТИ[2]
ПО-ГАЙДАМА́ЦЬКИ
ПО-ГАЙДАМА́ЦЬКОМУ
ПОГАЙНО́ВАНИЙ
ПОГАЙНУВА́ТИ
ПОГАЙСА́ТИ
ПОГАЛАСУВА́ТИ
ПО-ГА́ЛИЦЬКИ
ПО-ГА́ЛИЦЬКОМУ
ПОГАМО́ВАНИЙ
ПОГАМО́ВАНО
ПОГАМО́ВНИЙ
ПОГАМО́ВУВАННЯ
ПОГАМО́ВУВАТИ
ПОГАМО́ВУВАТИСЯ
ПОГАМУВА́ННЯ
ПОГАМУВА́ТИ *див.* погамо́вувати
ПОГАМУВА́ТИСЯ *див.* погамо́вуватися
ПОГАНЕ́НЬКИЙ
ПОГАНЕ́НЬКО
ПОГАНЕ́СЕНЬКИЙ
ПОГАНЕ́СЕНЬКО
ПОГА́НЕЦЬ
ПОГА́НИЙ
ПОГА́НИ́Н
ПОГАНИ́НКА
ПОГА́НИТИ[1]
ПОГА́НИТИ[2]
ПОГА́НИТИСЯ
ПОГАНІ́ТИ
ПОГАНІ́ШАТИ
ПОГА́НКА
ПОГАНКУВА́ТИЙ
ПОГАНКУВА́ТО
ПОГА́НО
ПОГА́НСТВО
ПОГА́НСЬКИЙ
ПОГА́НШАТИ
ПО́ГАНЬ
ПОГАНЬБА́
ПОГАНЬБИ́ТИ
ПОГАНЬБИ́ТИСЯ
ПОГА́НЬБЛЕНИЙ
ПОГАНЮ́ЧЕ
ПОГАНЮ́ЧИЙ
ПОГАНЯ́ЙЛО
ПОГАНЯ́ЛО
ПОГАНЯ́ЛЬНИК
ПОГАНЯ́ЛЬНИЧОК
ПОГАНЯ́ННЯ
ПОГАНЯ́ТИ[1]
ПОГАНЯ́ТИ[2]
ПОГАНЯ́ТИСЯ
ПО́ГАР[1]
ПО́ГАР[2]
ПОГАРИ́КАТИ
ПОГАРИ́КУВАТИ
ПОГАРМА́НИТИ
ПОГАРМАНУВА́ТИ *див.* погарма́нити
ПОГАРНІ́ТИ
ПОГАРНІ́ШАТИ
ПОГАРТУВА́ТИ
ПОГАРТУВА́ТИСЯ
ПОГАРЦЮВА́ТИ
ПОГАРЧА́ТИ
ПОГАРЮВА́ТИ
ПОГАРЯЧИ́ТИСЯ
ПОГАРЯЧКУВА́ТИ
ПОГАСА́ННЯ
ПОГАСА́ТИ[1]
ПОГАСА́ТИ[2]
ПОГАСА́ЮЧИЙ
ПОГАСИ́ТИ *див.* погаша́ти
ПОГАСИ́ТИСЯ
ПОГА́СЛИЙ
ПОГА́СЛО
ПОГА́СНУТИ *див.* погаса́ти[1]
ПОГАША́ННЯ
ПОГАША́ТИ
ПОГАША́ТИСЯ
ПОГА́ШЕНИЙ
ПОГА́ШЕНІСТЬ
ПОГА́ШЕННЯ
ПОГА́ЯТИСЯ
ПОГВИНТИ́ТИ
ПОГЕ́ЙКАТИ

ПОГЕ́ЙКУВАННЯ
ПОГЕ́ЙКУВАТИ
ПОГЕКТА́РНИЙ
ПОГЕКТА́РНО
ПО-ГЕРО́ЙСЬКИ
ПО-ГЕРО́ЙСЬКОМУ
ПОГИБА́ТИ
ПОГИ́БЕЛЬ
ПОГИ́БЕЛЬНИЙ
ПОГИ́БІЛЬ *див.* поги́бель
ПОГИ́БІТИ
ПОГИ́БЛИЙ
ПОГИ́БНУТИ *див.* погиба́ти
ПОГИДУВА́ТИ
ПОГИ́КАТИ
ПОГИКА́ТИ
ПОГИ́КУВАТИ
ПОГИ́КУВАТИСЯ
ПОГИ́НУТИ *див.* погиба́ти
ПОГИ́РКАТИ
ПОГИ́РКАТИСЯ
ПОГІ́ДДЯ *див.* пого́ддя
ПОГІ́ДЛИВИЙ
ПОГІ́ДЛИВІСТЬ
ПОГІ́ДЛИВО
ПОГІ́ДНИЙ
ПОГІ́ДНІСТЬ
ПОГІ́ДНО
ПОГІ́Н
ПОГІ́НКА
ПОГІ́РДЛИВИЙ *див.* пого́рдливий
ПОГІ́РДЛИВІСТЬ *див.* пого́рдливість
ПОГІ́РДЛИВО *див.* пого́рдливо
ПОГІ́РДНИЙ *див.* пого́рдний
ПОГІ́РДНО *див.* пого́рдно
ПОГІ́РКНУТИ
ПОГІРЧИ́ТИ
ПОГІ́РШАННЯ
ПОГІ́РШАТИ
ПОГІ́РШЕНИЙ
ПОГІ́РШЕННЯ
ПОГІ́РШИТИ *див.* погі́ршувати
ПОГІ́РШИТИСЯ *див.* погі́ршуватися
ПОГІ́РШУВАННЯ
ПОГІ́РШУВАТИ
ПОГІ́РШУВАТИСЯ
ПОГЛА́ДЖЕНИЙ
ПОГЛА́ДЖУВАННЯ
ПОГЛА́ДЖУВАТИ
ПОГЛА́ДИТИ
ПОГЛА́ДШАННЯ
ПОГЛА́ДШАТИ
ПОГЛА́СИЦЯ
ПОГЛИ́БИТИ *див.* погли́блювати
ПОГЛИ́БИТИСЯ *див.* погли́блюватися
ПОГЛИ́БЛЕНИЙ
ПОГЛИ́БЛЕНІСТЬ
ПОГЛИ́БЛЕННЯ
ПОГЛИ́БЛЕНО
ПОГЛИ́БЛЮВАННЯ
ПОГЛИ́БЛЮВАТИ
ПОГЛИ́БЛЮВАТИСЯ
ПОГЛИ́БЛЮВАЧ
ПОГЛИ́БШАТИ
ПОГЛИНА́ЛЬНИЙ
ПОГЛИНА́ЛЬНІСТЬ
ПОГЛИНА́ННЯ
ПОГЛИНА́ТИ
ПОГЛИНА́ТИСЯ
ПОГЛИНА́Ч
ПОГЛИ́НЕНИЙ
ПОГЛИ́НЕННЯ
ПОГЛИ́НУТИ *див.* поглина́ти
ПОГЛИ́НУТИЙ *див.* погли́нений
ПОГЛИ́ПНУТИ
ПОГЛИ́ПУВАТИ
ПОГЛИТА́ТИ
ПОГЛУЗУВА́ТИ
ПО́ГЛУМ
ПОГЛУМИ́ТИСЯ
ПО́ГЛУМКА
ПОГЛУХІ́ШАТИ
ПОГЛУ́ХНУТИ
ПОГЛУША́ТИ
ПОГЛУШИ́ТИ *див.* поглуша́ти
ПО́ГЛЯД
ПОГЛЯДА́ННЯ
ПОГЛЯДА́ТИ
ПОГЛЯДА́ТИСЯ
ПОГЛЯ́ДІТИ
ПОГЛЯ́ДІТИСЯ
ПОГЛЯНСО́ВАНИЙ
ПОГЛЯНСУВА́ТИ
ПОГЛЯ́НУТИ
ПОГНА́ТИ
ПОГНА́ТИСЯ
ПОГНИ́ЛИЙ
ПОГНИ́СТИ́ *див.* погни́ти
ПОГНИ́ТИ
ПОГНІ́ВАТИСЯ
ПОГНІВИ́ТИ
ПОГНІ́Й
ПОГНОБИ́ТИ
ПОГНО́БЛЕНИЙ
ПОГНО́БЛЕНІСТЬ
ПОГНО́БЛЕНО
ПОГНО́ЄНИЙ
ПОГНОЇ́ТИ
ПОГНУ́ТИ
ПО́ГНУ́ТИЙ
ПОГНУ́ТИСЯ
ПО́ГНУ́ТІСТЬ
ПОГОВІ́Р
ПОГОВІ́РКА
ПОГОВІ́ТИ
ПОГОВОРИ́ТИ
ПОГОВО́РЮВАТИ
ПОГО́ДА
ПОГО́ДДЯ
ПОГОДЖА́ТИ
ПОГОДЖА́ТИСЯ
ПОГО́ДЖЕНИЙ
ПОГО́ДЖЕНІСТЬ
ПОГО́ДЖЕННЯ
ПОГО́ДЖЕНО
ПОГО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПОГО́ДЖУВАННЯ
ПОГО́ДЖУВАТИ
ПОГО́ДЖУВАТИСЯ
ПОГОДИ́ННИЙ
ПОГОДИ́ННО
ПОГО́ДИТИ *див.* пого́джувати
ПОГОДИ́ТИ *див.* погоджа́ти
ПОГО́ДИТИСЯ *див.* пого́джуватися
ПОГОДИ́ТИСЯ *див.* погоджа́тися
ПОГО́ДКА
ПОГО́ДНИЙ
ПОГО́ДНИК
ПОГО́ДОК
ПОГО́ДОНЬКА
ПОГОДОСТІ́ЙКИЙ
ПОГОДОСТІ́ЙКІСТЬ
ПОГОДУВА́ТИ
ПОГОДУВА́ТИСЯ
ПОГО́ЖЕ
ПОГО́ЖИЙ
ПОГО́ЖІСТЬ
ПОГО́ЖО *див.* пого́же
ПОГО́ЇТИ
ПОГО́ЇТИСЯ
ПОГОЙДА́ТИ
ПОГОЙДА́ТИСЯ
ПОГОЙДНУ́ТИ
ПОГОЙДНУ́ТИСЯ
ПОГО́ЙДУВАНИЙ
ПОГО́ЙДУВАННЯ
ПОГО́ЙДУВАТИ
ПОГО́ЙДУВАТИСЯ
ПОГО́ЛЕНИЙ
ПОГОЛИ́ТИ
ПОГОЛИ́ТИСЯ
ПОГОЛІ́ВНИЙ
ПОГОЛІ́ВНО
ПОГОЛІ́В'Я
ПО-ГОЛЛА́НДСЬКИ
ПО-ГОЛЛА́НДСЬКОМУ
ПОГОЛО́ВНИЙ
ПОГОЛО́ВНО
ПОГОЛО́ВЩИНА
ПОГОЛОДНІ́ТИ
ПОГОЛОДУВА́ТИ
ПО́ГОЛОС
ПОГОЛОСИ́ТИ
ПОГОЛО́СКА
ПОГОЛОСНІ́ШАТИ
ПОГОЛО́СОК
ПОГОЛУ́БИТИ
ПОГОЛУ́БИТИСЯ
ПОГОЛУБІ́ЛИЙ
ПОГОЛУБІ́ТИ
ПОГОЛУБІ́ШАТИ
ПОГОМОНІ́ТИ
ПОГОМО́НЮВАТИ
ПОГО́Н
ПОГО́НАЧ
ПОГО́НЕЦЬ
ПОГО́НИЧ
ПОГО́НКА *див.* погі́нка
ПОГО́ННИЙ[1]
ПОГО́ННИЙ[2]
ПОГОНОФО́РА *див.* погонофо́ри
ПОГОНОФО́РИ
ПОГО́НЯ
ПОГОРБА́ТИТИСЯ
ПОГОРБА́ТІЛИЙ
ПОГОРБА́ТІТИ
ПОГО́РБИТИ
ПОГО́РБИТИСЯ
ПОГО́РБЛЕНИЙ
ПОГО́РБЛЕНО
ПОГО́РДА
ПОГОРДЖА́ТИ *див.* пого́рджувати
ПОГО́РДЖЕНИЙ
ПОГО́РДЖУВАНИЙ
ПОГО́РДЖУВАННЯ
ПОГО́РДЖУВАТИ
ПОГО́РДЖУВАТИСЯ
ПОГО́РДИЙ
ПОГОРДИ́ТИ *див.* пого́рджувати
ПОГО́РДЛИВИЙ
ПОГО́РДЛИВІСТЬ
ПОГО́РДЛИВО
ПОГО́РДНИЙ
ПОГО́РДНО
ПОГО́РДО
ПОГОРДО́ВАНИЙ

ПОГОРДУВА́ТИ
ПОГОРІ́ЛЕЦЬ
ПОГОРІ́ЛИЙ
ПОГОРІ́ЛИЦЯ
ПОГОРІ́ЛИЩЕ
ПОГОРІ́ЛЛЯ
ПОГОРІ́ТИ
ПОГОРЛА́НИТИ
ПОГОРЛА́ТИ
ПОГОРО́ДЖЕНИЙ
ПОГОРОДИ́ТИ
ПОГОРТА́ТИ
ПОГОРЮВА́ТИ
ПО-ГОСПОДА́РСЬКИ
ПО-ГОСПОДА́РСЬКОМУ
ПОГОСПОДАРЮВА́ТИ
ПОГО́СТ
ПОГОСТИ́ТИ
ПОГОСТИ́ТИСЯ
ПОГОСТРИ́ТИ
ПОГОСТЮВА́ТИ
ПОГОТІ́В
ПОГОТУВА́ТИ
ПО-ГРАБІ́ЖНИЦЬКИ
ПО-ГРАБІ́ЖНИЦЬКОМУ
ПОГРА́БІТИ *див.* погра́бнути
ПОГРА́БНУТИ
ПОГРАБО́ВАНИЙ
ПОГРАБУВА́ННЯ
ПОГРАБУВА́ТИ
ПОГРАВА́ТИ
ПОГРАНИ́ТИ
ПОГРАНИ́ЧНИЙ
ПОГРАНИ́ЧЧЯ
ПОГРАНУВА́ТИ
ПОГРА́ТИ
ПОГРА́ТИСЯ
ПОГРАФИ́ТИ
ПОГРЕ́Б
ПОГРЕБА́ЛЬНИЙ
ПОГРЕБА́ННЯ
ПОГРЕ́БАТИ *див.* погре́бувати
ПОГРЕБА́ТИ
ПОГРЕ́БИ́ЦЯ
ПОГРЕБИ́ЩЕ
ПОГРЕБІ́ННЯ
ПОГРЕ́БНИЙ
ПОГРЕБНЯ́
ПОГРЕБО́ВИЙ
ПОГРЕБТИ́[1] *див.* погреба́ти
ПОГРЕБТИ́[2]
ПОГРЕБТИ́СЯ
ПОГРЕ́БУВАТИ
ПО-ГРЕ́ЦЬКИ
ПО-ГРЕ́ЦЬКОМУ
ПОГРИ́ВИНА
ПОГРИ́ЗЕНИЙ
ПОГРИ́ЗТИ
ПОГРИ́ЗТИСЯ
ПОГРИ́МАННЯ
ПОГРИ́МАТИ *див.* погри́мувати[1]
ПОГРИ́МАТИСЯ
ПОГРИМІ́ТИ[1]
ПОГРИМІ́ТИ[2] *див.* погри́мувати[2]
ПОГРИМОТА́ТИ
ПОГРИМОТІ́ТИ *див.* погримота́ти
ПОГРИ́МУВАННЯ[1]
ПОГРИ́МУВАННЯ[2]
ПОГРИ́МУВАТИ[1]
ПОГРИ́МУВАТИ[2]
ПО́ГРІБ
ПОГРІБА́ТИ *див.* погреба́ти

ПОГРІБЕ́ЦЬ
ПОГРІБНИ́Й
ПОГРІБНИ́К
ПОГРІБНИЧО́К
ПОГРІ́ТИ
ПОГРІ́ТИСЯ
ПОГРІХУВА́ТИ
ПОГРІША́ТИ
ПОГРІШИ́ТИ *див.* погріша́ти
ПОГРІ́ШНИК
ПОГРІ́ШНІСТЬ
ПОГРО́ЖУВАННЯ
ПОГРО́ЖУВАТИ
ПОГРО́ЗА
ПОГРОЗИ́ТИ *див.* погро́жувати
ПОГРО́ЗЛИВИЙ
ПОГРО́ЗЛИВІСТЬ
ПОГРО́ЗЛИВО
ПОГРО́ЗНИЙ
ПОГРО́ЗНО
ПОГРО́М
ПОГРОМА́ДИТИ
ПОГРОМИ́ТИ
ПОГРО́МИЩЕ
ПОГРО́МЛЕНИЙ
ПОГРО́МНИЙ
ПОГРО́МНИК
ПОГРО́МНИЦЬКИЙ
ПОГРОНИ́ТИСЯ
ПОГРУБІ́ЛИЙ
ПОГРУБІ́ННЯ
ПОГРУБІ́ТИ
ПОГРУБІ́ШАННЯ
ПОГРУБІ́ШАТИ
ПОГРУ́БШАТИ
ПОГРУ́ДДЯ
ПОГРУ́ДНИЙ
ПОГРУЗА́ТИ
ПО-ГРУЗИ́НСЬКИ
ПО-ГРУЗИ́НСЬКОМУ
ПОГРУЗИ́ТИ
ПОГРУ́ЗНУТИ *див.* погруза́ти
ПОГРУ́ЗТИ *див.* погруза́ти
ПОГРУПО́ВАНИЙ
ПОГРУПУВА́ТИ
ПОГРУПУВА́ТИСЯ
ПОГРЮ́КАТИ *див.* погрю́кувати
ПОГРЮ́КУВАННЯ
ПОГРЮ́КУВАТИ
ПОГУ́БА
ПОГУБИ́ТЕЛЬ
ПОГУБИ́ТИ *див.* погубля́ти
ПОГУБИ́ТИСЯ
ПОГУ́БЛЕНИЙ
ПОГУБЛЯ́ТИ
ПОГУГНЯ́ВИТИ
ПОГУ́ДИТИ
ПОГУДІ́ТИ
ПОГУ́ДКА
ПО́ГУК
ПОГУКА́ТИ
ПОГУКНУ́ТИ
ПОГУКОВЩИ́НА
ПОГУ́КУВАННЯ[1]
ПОГУ́КУВАННЯ[2]
ПОГУ́КУВАТИ[1]
ПОГУ́КУВАТИ[2]
ПОГУ́ЛЮВАТИ
ПОГУЛЯ́НКА
ПОГУЛЯ́ННЯ
ПОГУЛЯ́ТИ[1]
ПОГУЛЯ́ТИ[2] *див.* погу́лювати

ПОГУ́ПАТИ
ПОГУПОТІ́ТИ
ПОГУ́РКАТИ
ПОГУРКОТА́ТИ *див.* погуркоті́ти
ПОГУРКОТІ́ТИ
ПОГУ́РКУВАННЯ
ПОГУ́РКУВАТИ
ПОГУРЧА́ТИ
ПОГУСТИ́ *див.* погуді́ти
ПОГУСТІ́ТИ
ПОГУСТІ́ШАТИ
ПОГУ́ТО́РИТИ
ПОГУ́ТЬКАЛО *див.* пугу́тькало
ПО-ГУЦУ́ЛЬСЬКИ
ПО-ГУЦУ́ЛЬСЬКОМУ
ПОҐАЗДУВА́ТИ
ПОҐВАЛТО́ВАНИЙ
ПОҐВАЛТУВА́ТИ
ПОҐЕ́ДЗАТИСЯ
ПОҐЕ́ДЗКАТИСЯ *див.* поґе́дзатися
ПОҐЕЛҐОТА́ТИ
ПОҐЕЛҐОТІ́ТИ *див.* поґелґота́ти
ПОҐЕРҐОТА́ТИ
ПОҐЕРҐОТІ́ТИ *див.* поґерґота́ти
ПОҐРАСУВА́ТИ
ПОҐРУНТО́ВАНИЙ
ПОҐРУНТУВА́ТИ
ПОҐУ́ЛАТИ
ПОДАВА́ЛЬНИЙ
ПОДАВА́ЛЬНИК
ПОДАВА́ЛЬНИЦЯ
ПОДА́ВАНИЙ
ПОДАВА́ННЯ
ПОДАВА́ТИ[1]
ПОДАВА́ТИ[2]
ПОДАВА́ТИСЯ
ПОДАВЕ́ЦЬ
ПОДАВИ́ТИ *див.* подавля́ти
ПОДАВИ́ТИСЯ
ПОДА́ВЛЕНИЙ
ПОДА́ВЛЕННЯ
ПОДА́ВЛЕНО
ПОДАВЛЯ́ННЯ
ПОДАВЛЯ́ТИ
ПО́ДАВНО
ПОДА́ВНО
ПО-ДА́ВНЬОМУ
ПОДА́ГРА
ПОДА́ГРИК
ПОДАГРИ́ЧКА
ПОДАГРИ́ЧНИЙ
ПО́ДАЛЕКИ
ПО́ДАЛЕКО
ПОДАЛЕНІ́ТИ
ПОДА́ЛІ
ПОДАЛІ́К
ПО́ДАЛЬ
ПОДА́ЛЬШ *див.* пода́льше
ПОДА́ЛЬШЕ
ПОДА́ЛЬШИЙ
ПО́ДАНИЙ
ПОДА́ННЯ
ПО-ДА́НСЬКИ
ПО-ДА́НСЬКОМУ
ПОДАРЕ́МНЕ *див.* подаре́мно
ПОДАРЕ́МНО
ПОДАРО́ВАНИЙ
ПОДАРУВА́ТИ
ПОДАРУВА́ТИСЯ
ПОДАРУ́ЙКО
ПОДАРУ́НКО́ВИЙ
ПОДАРУ́НОК

ПОДАРУ́НОЧОК
ПОДАР'Я́
ПОДА́ТЕЛЬ
ПОДА́ТЕЛЬКА
ПОДА́ТИ *див.* подава́ти[1]
ПОДА́ТИСЯ *див.* подава́тися
ПОДАТКІ́ВЕЦЬ
ПОДАТКО́ВИЙ
ПОДАТКОПЛАТНИ́К
ПОДАТКОСПРОМО́ЖНИЙ
ПОДАТКОСПРОМО́ЖНІСТЬ
ПОДА́ТЛИВИЙ
ПОДА́ТЛИВІСТЬ
ПОДА́ТЛИВО
ПОДА́ТНИЙ
ПОДАТНИ́Й
ПОДА́ТНИК
ПОДА́ТНІСТЬ
ПОДА́ТОК
ПО-ДА́ТСЬКИ
ПО-ДА́ТСЬКОМУ
ПО́ДАТЬ
ПОДА́ЧА
ПОДА́ЧКА
ПОДАЯ́ННЯ
ПОДБА́ТИ
ПО́ДВИГ
ПОДВИ́ГАТИ
ПОДВИГА́ТИ
ПОДВИГА́ТИСЯ
ПОДВИ́ГНУТИ *див.* подвига́ти
ПОДВИ́ГНУТИСЯ *див.* подвига́тися
ПОДВИГТІ́ТИ
ПОДВИ́ЖНИК
ПОДВИ́ЖНИЦТВО
ПОДВИ́ЖНИЦЬКИЙ
ПОДВИ́ЖНИЦЯ
ПОДВІ́ЙНИЙ
ПОДВІ́ЙНИК
ПОДВІ́ЙНІСТЬ
ПОДВІ́ЙНО
ПОДВІ́Р
ПОДВІ́РЕНЬКО
ПОДВІ́РНИЙ
ПОДВІ́РНИК
ПОДВІ́РНО
ПОДВІ́Р'Я
ПОДВІ́Р'ЯЧКО
ПОДВО́ЄНИЙ
ПОДВО́ЄНІСТЬ
ПОДВО́ЄННЯ
ПОДВО́ЄНО
ПОДВО́ЇТИ *див.* подво́ювати
ПОДВО́ЇТИСЯ *див.* подво́юватися
ПОДВО́РЕЦЬ
ПОДВО́ЮВАННЯ
ПОДВО́ЮВАТИ
ПОДВО́ЮВАТИСЯ
ПОДЕБАТУВА́ТИ
ПОДЕ́ЙКУВАННЯ
ПОДЕ́ЙКУВАТИ
ПОДЕКА́ДНИЙ
ПОДЕКА́ДНО
ПОДЕ́КОЛИ
ПОДЕ́КУДИ
ПОДЕМОБІЛІЗО́ВУВАТИ
ПОДЕ́НКА
ПОДЕ́ННИЙ
ПОДЕ́ННИК
ПОДЕ́ННИЦЯ
ПОДЕ́ННО
ПО́ДЕ́ННЯ
ПОДЕ́НОК
ПОДЕ́НЩИНА
ПОДЕРЕВЕНІ́ТИ
ПО-ДЕРЕВЛЯ́НСЬКИ
ПО-ДЕРЕВЛЯ́НСЬКОМУ
ПОДЕРЕВ'ЯНІ́ЛИЙ
ПОДЕРЕВ'ЯНІ́ТИ
ПОДЕРЕНЧА́ТИ
ПОДЕРЕНЬКОТА́ТИ
ПОДЕРЕНЬКОТІ́ТИ *див.* подеренькота́ти
ПОДЕ́РЖАТИ
ПОДЕ́РЖАТИСЯ
ПОДЕ́РТИ
ПОДЕ́РТИЙ
ПОДЕ́РТИСЯ
ПОДЕ́СЬБІЧ
ПОДЕСЯТЕ́РЕНИЙ
ПОДЕСЯТЕРИ́ТИ *див.* подесятеря́ти
ПОДЕСЯТЕРИ́ТИСЯ *див.* подесятеря́тися
ПОДЕСЯТЕРЯ́ТИ
ПОДЕСЯТЕРЯ́ТИСЯ
ПОДЕШЕВІ́ННЯ
ПОДЕШЕВІ́ТИ
ПОДЕШЕ́ВШАННЯ
ПОДЕШЕ́ВШАТИ
ПО́ДЕ́ЯКИЙ
ПОДЖЕРҐОТА́ТИ *див.* поджеркота́ти
ПОДЖЕРҐОТІ́ТИ *див.* поджеркота́ти
ПОДЖЕРКОТА́ТИ
ПОДЖЕРКОТІ́ТИ *див.* поджеркота́ти
ПОДЗВЕНІ́ТИ
ПОДЗВЕ́НЬКУВАТИ
ПО́ДЗВІН
ПОДЗВІ́ННИЙ
ПОДЗВІ́ННЯ
ПОДЗВОНИ́ТИ
ПОДЗВОНИ́ТИСЯ
ПОДЗВО́НЮВАННЯ
ПОДЗВО́НЮВАТИ
ПОДЗВЯ́КУВАННЯ
ПОДЗВЯ́КУВАТИ
ПОДЗЕЛЕНЧА́ТИ
ПОДЗЕЛЕ́НЬКАТИ
ПОДЗЕЛЕНЬКОТА́ТИ *див.* подзеленькоті́ти
ПОДЗЕЛЕНЬКОТІ́ТИ
ПОДЗЕЛЕ́НЬКУВАТИ
ПОДЗЕ́НЬКАТИ
ПОДЗЕ́НЬКУВАННЯ
ПОДЗЕ́НЬКУВАТИ
ПОДЗИЖЧА́ТИ
ПОДЗИ́ЗКУВАННЯ
ПОДЗИ́ЗКУВАТИ
ПОДЗЬО́БАНИЙ
ПОДЗЬО́БАТИ
ПОДЗЬО́БУВАТИ
ПОДЗЮ́БАНИЙ
ПОДЗЮ́БАТИ *див.* подзьо́бати
ПОДЗЮ́БАТИСЯ
ПОДЗЮРИ́ТИ
ПОДЗЮРКОТА́ТИ
ПОДЗЮРКОТІ́ТИ *див.* подзюркота́ти
ПОДЗЮРЧА́ТИ
ПОДЗЯВКОТІ́ТИ
ПОДИ́БАТИ[1]
ПОДИ́БАТИ[2] *див.* поди́бувати
ПОДИ́БАТИСЯ *див.* поди́буватися
ПОДИ́БУВАТИ
ПОДИ́БУВАТИСЯ
ПОДИБУЛЯ́ТИ
ПО́ДИВ
ПОДИВИ́ТИ
ПОДИВИ́ТИСЯ
ПОДИВЛЯ́ТИ
ПОДИВЛЯ́ТИСЯ[1]
ПОДИВЛЯ́ТИСЯ[2]
ПОДИВО́ВАНИЙ
ПОДИВО́ВАНО
ПОДИВО́ВУВАТИСЯ
ПОДИВУВА́ННЯ
ПОДИВУВА́ТИ
ПОДИВУВА́ТИСЯ *див.* подиво́вуватися
ПО-ДИЗА́ЙНЕРСЬКИ
ПО-ДИЗА́ЙНЕРСЬКОМУ
ПО-ДИКТА́ТОРСЬКИ
ПО-ДИКТА́ТОРСЬКОМУ
ПОДИКТО́ВАНИЙ
ПОДИКТУВА́ТИ
ПО-ДИКУ́НСЬКИ
ПО-ДИКУ́НСЬКОМУ
ПО-ДИЛЕТА́НТСЬКИ
ПО-ДИЛЕТА́НТСЬКОМУ
ПОДИМА́ТИ
ПОДИМИ́ТИ
ПОДИМИ́ТИСЯ
ПОДИМІ́ТИ *див.* подими́ти
ПОДИ́МНИЙ
ПОДИ́МЩИНА
ПОДИ́НА
ПОДИРА́ТИ
ПОДИРЧА́ТИ
ПОДИСКУТУВА́ТИ
ПОДИТИ́НІТИ
ПО-ДИТЯ́ЧИ
ПО-ДИТЯ́ЧОМУ
ПО́ДИХ
ПОДИ́ХАТИ
ПОДИХА́ТИ[1]
ПОДИХА́ТИ[2]
ПОДИХНУ́ТИ
ПОДИ́ХУВАТИ *див.* подиха́ти[1]
ПОДИЧА́ВІТИ
ПОДІА́ТР
ПОДІАТРИ́ЧНИЙ
ПОДІАТРІ́Я
ПОДІ́БНИЙ
...ПОДІ́БНИЙ
ПОДІ́БНІСТЬ
ПОДІ́БНО
ПОДІВА́ТИ
ПОДІВА́ТИСЯ
ПО-ДІВО́ЦЬКИ
ПО-ДІВО́ЦЬКОМУ
ПОДІВО́ЧИТИ
ПО-ДІВО́ЧОМУ
ПОДІВУВА́ТИ
ПО-ДІДІ́ВСЬКИ
ПО-ДІДІ́ВСЬКОМУ
ПОДІЄ́ВІСТЬ
ПОДІЄ́ВИЙ
ПО́ДІЙ
ПОДІ́Й
ПО́ДІЛ
ПОДІ́Л
ПОДІ́ЛЕНИЙ
ПОДІ́ЛЕННЯ
ПОДІЛИ́ТИ *див.* поділя́ти
ПОДІЛИ́ТИСЯ *див.* поділя́тися
ПО́ДІЛКА
ПОДІ́ЛЛЯ
ПО-ДІЛОВО́МУ
ПОДІ́ЛОК[1]
ПОДІ́ЛОК[2]
ПОДІЛО́М
ПОДІ́ЛЬНИЙ
ПОДІ́ЛЬНИК[1]

ПОДІЛЬНИК[2]
ПОДІЛЬНИЦЯ
ПОДІЛЬНІСТЬ
ПОДІЛЬСЬКИЙ
ПОДІЛЬЧИВИЙ
ПОДІЛЬЧИВІСТЬ
ПОДІЛЮВАНИЙ
ПОДІЛЮЩИЙ
ПОДІЛЯННЯ
ПОДІЛЯТИ
ПОДІЛЯТИСЯ
ПОДІРЧАВІТИ
ПОДІРЧАВЛЕНИЙ
ПОДІРЯВИТИ
ПОДІРЯВИТИСЯ
ПОДІРЯВЛЕНИЙ
ПОДІСТАВАТИ
ПОДІСТАВАТИСЯ
ПОДІТИ
ПОДІТИСЯ
ПОДІУМ
ПОДІЯ
ПОДІЯНИЙ
ПОДІЯТИ
ПОДІЯТИСЯ
ПОДКАСТ
ПОДКАСТЕР
ПОДКАСТИНГ
ПОДЛУБАНИЙ
ПОДЛУБАТИ
ПОДЛУБАТИСЯ
ПОДМУХ
ПОДМУХАТИ *див.* подмухувати
ПОДМУХАТИ *див.* подмухувати
ПОДМУХНУТИ
ПОДМУХУВАТИ
ПОДНЕСЬ
ПОДНЮВАТИ
ПОДОБА
ПОДОБАННЯ
ПОДОБАТИ
ПОДОБАТИСЯ
ПОДОБЕНСТВО
ПОДОБЕНЬ
ПОДОБИЗНА
ПОДОБИТИСЯ
ПОДОБІГАТИ
ПОДОБНИЙ
ПОДОБНО
ПОДОБОВИЙ
ПОДОБОВО
ПОДОБРІЛИЙ
ПОДОБРІТИ
ПОДОБРІШАТИ
ПО-ДОБРОМУ
ПОДОБУВАТИ
ПОДОВАЖУВАТИ
ПОДОВАРЮВАТИ
ПОДОВАРЮВАТИСЯ
ПОДОВБАНИЙ
ПОДОВБАНІСТЬ
ПОДОВБАТИ
ПОДОВБАТИСЯ
ПОДОВБТИ *див.* подовбати
ПОДОВБТИСЯ *див.* подовбатися
ПОДОВГАСТИЙ
ПОДОВГУ
ПОДОВГУВАТИЙ
ПОДОВЖ
ПОДОВЖАСТИЙ
ПОДОВЖЕНИЙ
ПОДОВЖЕНІСТЬ
ПОДОВЖЕННЯ
ПОДОВЖИТИ *див.* подовжувати
ПОДОВЖИТИСЯ *див.* подовжуватися
ПОДОВЖНІЙ
ПОДОВЖНЬО
ПОДОВЖНЬО-...
ПОДОВЖНЬО-ПОПЕРЕЧНИЙ
ПОДОВЖНЬО-СТРУГАЛЬНИЙ
ПОДОВЖУВАЛЬНИЙ
ПОДОВЖУВАННЯ
ПОДОВЖУВАТИ
ПОДОВЖУВАТИСЯ
ПОДОВЖУВАЧ
ПОДОВИЙ
ПОДОВІДУВАТИСЯ
ПОДОВОДИТИ
ПОДОВОЛОЧУВАТИ
ПОДОВШ *див.* подовж
ПОДОВШАННЯ
ПОДОВШАТИ
ПОДОВШЕ
ПОДОВШЕННЯ
ПОДОВШИТИ *див.* подовжувати
ПОДОГАНЯТИ
ПОДОГЛЕДЖУВАТИСЯ
ПОДОГОДОВУВАТИ
ПОДОГРАВАТИ
ПОДОДАВАТИ
ПОДОДЕРЖУВАТИ
ПОДОЖИВАТИ
ПОДОЖИНАТИ
ПОДОЗВОЛИТИ
ПОДОЗВОЛЯТИ
ПОДОЇДАТИ
ПОДОЇЗДИТИ
ПОДОЇТИ
ПОДОК
ПОДОКЛЕЮВАТИ
ПОДОКОЛЮВАТИ
ПОДОКОПУВАТИ
ПОДОКОЧУВАТИ
ПОДОКОШУВАТИ
ПОДОКРУЧУВАТИ
ПОДОКУПЛЯТИ *див.* подокуповувати
ПОДОКУПОВУВАТИ
ПОДОЛАЗИТИ
ПОДОЛАНИЙ
ПОДОЛАННЯ
ПОДОЛАТИ *див.* подолувати
ПОДОЛЕЖУВАТИСЯ
ПОДОЛИВАТИ
ПОДОЛІТАТИ
ПОДОЛІТИ *див.* подолувати
ПОДОЛОГ
ПОДОЛОГІЧНИЙ
ПОДОЛОГІЯ
ПОДОЛОК *див.* поділок[1]
ПОДОЛУВАТИ
ПОДОЛУЩУВАТИ
ПОДОЛЯК *див.* подоляки
ПОДОЛЯКИ
ПОДОЛЯНИ
ПОДОЛЯНИН *див.* подоляни
ПОДОЛЯНКА *див.* подоляни
ПОДОЛЯНОЧКА
ПОДОЛЯЧКА *див.* подоляки
ПОДОМАЗУВАТИ
ПОДОМАЛЬОВУВАТИ
ПО-ДОМАШНЬОМУ
ПОДОМЕЛЮВАТИ
ПОДОМЕТР
ПОДОМЕТРИЧНИЙ
ПОДОМЕТРІЯ
ПОДОМИВАТИ
ПОДООРЮВАТИ
ПОДОПИВАТИ
ПОДОПИВАТИСЯ
ПОДОПИСУВАНИЙ
ПОДОПИСУВАТИ
ПОДОПЛІТАТИ
ПОДОПРЯДАТИ
ПОДОРІЖ
ПОДОРІЖЖЯ
ПОДОРІЗАТИ *див.* подорізувати
ПОДОРІЗУВАТИ
ПОДОРОБЛЮВАТИ *див.* подоробляти
ПОДОРОБЛЯТИ
ПОДОРОЖ
ПОДОРОЖАНИН
ПОДОРОЖАНКА
ПОДОРОЖИТИ
ПОДОРОЖИТИСЯ
ПОДОРОЖНИК[1]
ПОДОРОЖНИК[2]
ПОДОРОЖНИК[3]
ПОДОРОЖНИКОВИЙ[1]
ПОДОРОЖНИКОВИЙ[2]
ПОДОРОЖНИЦЯ
ПОДОРОЖНІЙ
ПО-ДОРОЖНЬОМУ
ПОДОРОЖУВАННЯ
ПОДОРОЖУВАТИ
ПОДОРОЖЧАННЯ
ПОДОРОЖЧАТИ
ПОДОРОЖЧИЗНА
ПОДОРОСЛІТИ
ПОДОРОСЛІШАЛИЙ
ПОДОРОСЛІШАННЯ
ПОДОРОСЛІШАТИ
ПО-ДОРОСЛОМУ
ПОДОРОСТАТИ
ПОДОСАДЖУВАТИ
ПОДОСАДУВАТИ
ПОДОСИДЖУВАТИСЯ
ПОДОСИПАТИ
ПОДОСІ
ПОДОСІВАТИ
ПОДОСОЛЮВАТИ
ПОДОСТАВАТИ *див.* подіставати
ПОДОСТАВАТИСЯ *див.* подіставатися
ПОДОСТАВЛЯТИ
ПОДОСТАТКОМ
ПОДОСТАТКУ
ПОДОСТАТОК
ПОДОСТАЧАТИ
ПОДОСТИГАТИ
ПОДОТОЧУВАТИ
ПОДОХЛИЙ
ПОДОХНУТИ *див.* подихати[2]
ПОДОХОДИТИ
ПОДОЧИТУВАТИ
ПОДРА
ПОДРАЖНИТИ
ПОДРАЖНИТИСЯ
ПОДРАЗЛИВИЙ
ПОДРАЗЛИВІСТЬ
ПОДРАЗЛИВО
ПОДРАЗНЕНИЙ
ПОДРАЗНЕННЯ
ПОДРАЗНЕНО
ПОДРАЗНИЙ
ПОДРАЗНИК
ПОДРАЗНИТИ *див.* подразнювати
ПОДРАЗНИТИСЯ *див.* подразнюватися

ПОДРА́ЗНО
ПОДРА́ЗНЮВАЛЬНИЙ
ПОДРА́ЗНЮВАНИЙ
ПОДРА́ЗНЮВАНІСТЬ
ПОДРА́ЗНЮВАННЯ
ПОДРА́ЗНЮВАТИ
ПОДРА́ЗНЮВАТИСЯ
ПОДРА́ЇТИ
ПО́ДРАНИЙ
ПОДРА́ТИ *див.* поде́рти
ПОДРА́ТИСЯ *див.* поде́ртися
ПОДРАТУВА́ТИ
ПОДРЕЙФУВА́ТИ
ПОДРИ́ҐАТИ
ПОДРИ́ҐАТИСЯ
ПОДРИ́ҐУВАТИ
ПОДРИ́ҐУС
ПОДРИЖА́ТИ
ПОДРИ́ПАТИ
ПО́ДРІБ
ПОДРІБИ́ТИ
ПОДРІ́БНЕНИЙ
ПОДРІ́БНЕНІСТЬ
ПОДРІ́БНЕННЯ
ПОДРІБНИ́ТИ *див.* подрі́бнювати
ПОДРІБНИ́ТИСЯ *див.* подрі́бнюватися
ПОДРІБНІ́ТИ
ПОДРІБНІ́ШАТИ
ПОДРІ́БНЮВАЛЬНИЙ
ПОДРІ́БНЮВАНИЙ
ПОДРІ́БНЮВАНІСТЬ
ПОДРІ́БНЮВАННЯ
ПОДРІ́БНЮВАТИ
ПОДРІ́БНЮВАТИСЯ
ПОДРІ́БНЮВАЧ
ПОДРІБОТА́ТИ *див.* подріботі́ти
ПОДРІБОТІ́ТИ
ПОДРІБЦЮВА́ТИ
ПОДРІМА́ТИ
ПОДРІ́МУВАТИ
ПОДРОБИ́ТИ
ПОДРОБИ́ТИСЯ
ПОДРО́БИЦЯ
ПОДРО́БЛЕНИЙ
ПОДРОЧИ́ТИ
ПОДРОЧИ́ТИСЯ
ПО́ДРУГ
ПО́ДРУГА
ПО-ДРУ́ГЕ
ПОДРУГУВА́ТИ
ПОДРУ́ЖЕНИЙ
ПОДРУ́ЖЕНЬКА
ПОДРУ́ЖЕЧКА
ПОДРУ́ЖЖЯ
ПОДРУ́ЖЖЯЧКО
ПОДРУ́ЖИНА
ПОДРУЖИ́ТИ
ПОДРУЖИ́ТИСЯ
ПО́ДРУЖКА
ПОДРУ́ЖНИЦЯ
ПОДРУ́ЖНІЙ
ПО-ДРУ́ЖНЬОМУ
ПО́ДРУЖЧИН
ПО-ДРУ́ЗЬКИ
ПОДРУКУВА́ТИ
ПО́ДРЯ *див.* по́дра
ПОДРЯ́ПАНИЙ
ПОДРЯ́ПАТИ
ПОДРЯ́ПАТИСЯ
ПОДРЯ́ПИНА
ПОДРЯ́ПИНКА
ПОДРЯ́ПУВАННЯ
ПОДРЯ́ПУВАТИ
ПОДСТО́ЛІЙ
ПОДУБИ́ТИ
ПОДУБІ́ЛИЙ
ПОДУБІ́ТИ
ПОДУ́БЛИЙ *див.* подубі́лий
ПОДУ́БНУТИ *див.* подубі́ти
ПО́ДУВ
ПОДУВА́ТИ
ПОДУ́ГА
ПОДУДІ́ТИ
ПОДУ́ЖАННЯ[1]
ПОДУ́ЖАННЯ[2]
ПОДУ́ЖАТИ[1] *див.* поду́жувати
ПОДУ́ЖАТИ[2]
ПОДУЖІ́ТИ *див.* поду́жати[2]
ПОДУ́ЖУ
ПОДУ́ЖУВАТИ
ПОДУ́ЖЧАТИ
ПО́ДУМ
ПОДУ́МАННЯ
ПОДУ́МАТИ
ПОДУ́МАТИСЯ
ПО́ДУМКИ
ПОДУ́МУВАТИ
ПОДУ́НУТИ *див.* поду́ти
ПОДУРИ́ТИ
ПОДУРІ́ЛИЙ
ПОДУРІ́ТИ
ПОДУРНІ́ТИ
ПОДУРНІ́ШАТИ
ПО-ДУРНО́МУ
ПОДУ́СЯ
ПОДУ́ТИ
ПОДУ́ТИСЯ
ПО́ДУХ
ПОДУ́ХА
ПОДУ́ХАТИ
ПОДУ́ШЕНИЙ
ПО́ДУ́ШЕЧКА
ПОДУ́ШЕЧНИЙ
ПОДУШИ́ТИ[1]
ПОДУШИ́ТИ[2]
ПОДУШИ́ТИСЯ[1]
ПОДУШИ́ТИСЯ[2]
ПО́ДУ́ШКА
ПО́ДУ́ШКОВИЙ
ПОДУШКОПОДІ́БНИЙ
ПОДУ́ШНИЙ
ПОДУ́ШНИК
ПОДУ́ШНО
ПОДУЩИ́НА
ПОДУЩИ́НКА
ПОДЮ́ЖИННИЙ
ПОДЯ́КА
ПОДЯ́КУВАТИ
ПОДЯ́ЧНИЙ
ПОДЯ́ЧНІСТЬ
ПОДЯ́ЧНО
ПОЕ́ЗА
ПОЕ́ЗІЙКА
ПОЕ́ЗІЯ
ПОЕЗОГРАФІ́ЧНИЙ
ПОЕЗОГРА́ФІЯ
ПОЕЗОМА́ЛЯ́Р
ПОЕЗОМАЛЯ́РСТВО
ПОЕЗОМАЛЯ́РСЬКИЙ
ПО-ЕЗО́ПІВСЬКИ
ПО-ЕЗО́ПІВСЬКОМУ
ПОЕКСПЕРИМЕНТУВА́ТИ
ПО-ЕКСПЛУАТА́ТОРСЬКИ
ПО-ЕКСПЛУАТА́ТОРСЬКОМУ
ПО-ЕКСТРЕМІ́СТСЬКИ
ПО-ЕКСТРЕМІ́СТСЬКОМУ
ПОЕЛЕМЕ́НТНИЙ
ПОЕЛЕМЕ́НТНІСТЬ
ПОЕЛЕМЕ́НТНО
ПО-Е́ЛЛІНСЬКИ
ПО-Е́ЛЛІНСЬКОМУ
ПОЕ́МА
ПОЕ́МКА
ПО-ЕПІГО́НСЬКИ
ПО-ЕПІГО́НСЬКОМУ
ПО-ЕПІКУРЕ́ЙСЬКИ
ПО-ЕПІКУРЕ́ЙСЬКОМУ
ПО-ЕСЕ́СІВСЬКИ
ПО-ЕСЕ́СІВСЬКОМУ
ПОЕСКАДРО́ННИЙ
ПОЕСКАДРО́ННО
ПО-ЕСТО́НСЬКИ
ПО-ЕСТО́НСЬКОМУ
ПОЕ́Т
ПОЕТА́ПНИЙ
ПОЕТА́ПНІСТЬ
ПОЕТА́ПНО
ПОЕТЕ́СА
ПОЕТЕ́СКА
ПОЕТИЗА́ЦІЯ
ПОЕТИ́ЗМ
ПОЕТИЗО́ВАНИЙ
ПОЕТИЗО́ВАНО
ПОЕТИЗУВА́ННЯ
ПОЕТИЗУВА́ТИ
ПОЕТИЗУВА́ТИСЯ
ПОЕ́ТИК
ПОЕ́ТИКА
ПОЕТИ́ЧНИЙ
ПОЕТИ́ЧНІСТЬ
ПОЕТИ́ЧНО
ПОЕ́ТІВ
ПОЕ́ТКА
ПО-ЄВА́НГЕЛЬСЬКИ
ПО-ЄВА́НГЕЛЬСЬКОМУ
ПО-ЄВРЕ́ЙСЬКИ
ПО-ЄВРЕ́ЙСЬКОМУ
ПО-ЄВРОПЕ́ЙСЬКИ
ПО-ЄВРОПЕ́ЙСЬКОМУ
ПО-ЄГИ́ПЕТСЬКИ
ПО-ЄГИ́ПЕТСЬКОМУ
ПОЄДИ́НІ
ПОЄДИ́НОК
ПОЄДИ́НЦІ
ПОЄ́ДНАНИЙ
ПОЄ́ДНА́ННЯ
ПОЄДНА́ТИ *див.* поє́днувати
ПОЄДНА́ТИСЯ *див.* поє́днуватися
ПОЄ́ДНУВАНИЙ
ПОЄ́ДНУВАННЯ
ПОЄ́ДНУВАТИ
ПОЄ́ДНУВАТИСЯ
ПО-ЄЗУЇ́ТСЬКИ
ПО-ЄЗУЇ́ТСЬКОМУ
ПО́ЄНИЙ
ПОЖАДА́НИЙ
ПОЖАДА́ННЯ
ПОЖАДА́НО
ПОЖАДА́ТИ
ПОЖАДА́ТИСЯ
ПОЖА́ДЛИВИЙ
ПОЖА́ДЛИВІСТЬ
ПОЖА́ДЛИВО
ПОЖА́ДНИЙ
ПОЖА́ДНІСТЬ
ПОЖА́ДНО

ПОЖАДО́БИТИСЯ
ПОЖАДУВА́ТИ
ПОЖАКУВА́ТИ
ПОЖА́ЛЕНИЙ
ПОЖА́ЛИТИ
ПОЖАЛИ́ТИ
ПОЖА́ЛИТИСЯ
ПОЖАЛИ́ТИСЯ
ПОЖАЛІСНІ́ТИ
ПОЖАЛІ́ТИ
ПОЖАЛІ́ТИСЯ
ПОЖАЛКУВА́ТИ
ПОЖАЛКУВА́ТИСЯ
ПОЖА́ЛУВАНИЙ
ПОЖА́ЛУВАННЯ
ПОЖА́ЛУВАТИ
ПОЖА́ЛУВАТИСЯ
ПОЖА́ЛУЙ
ПО́ЖАЛЬ
ПОЖА́Р
ПОЖА́РЕНИЙ
ПОЖАРИ́НА
ПОЖА́РИТИ
ПОЖА́РИТИСЯ
ПОЖА́РИЩЕ
ПОЖАРИ́ЩЕ
ПОЖА́РКА
ПОЖА́РНИЙ
ПОЖА́РНИК
ПОЖА́РНЯ
ПОЖАРТУВА́ТИ
ПОЖА́ТИ *див.* пожина́ти
ПОЖА́ТИЙ
ПОЖАХА́ТИ
ПОЖАХА́ТИСЯ
ПОЖАХА́ЧКА
ПОЖАХНУ́ТИСЯ
ПОЖБУ́РЕНИЙ
ПОЖБУ́РИТИ
ПОЖБУРНУ́ТИ
ПОЖВА́ВИТИ *див.* пожва́влювати
ПОЖВА́ВИТИСЯ *див.* пожва́влюватися
ПОЖВАВІ́ЛИЙ
ПОЖВАВІ́ТИ
ПОЖВАВІ́ШАТИ
ПОЖВА́ВЛЕНИЙ
ПОЖВА́ВЛЕНІСТЬ
ПОЖВА́ВЛЕННЯ
ПОЖВА́ВЛЕНО
ПОЖВА́ВЛЮВАННЯ
ПОЖВА́ВЛЮВАТИ
ПОЖВА́ВЛЮВАТИСЯ
ПОЖВА́КАТИ
ПОЖДА́НИКИ
ПОЖДА́ТИ
ПО-ЖЕБРА́ЦЬКИ
ПО-ЖЕБРА́ЦЬКОМУ
ПОЖЕ́ВРІТИ
ПОЖЕ́ЖА
ПОЖЕ́ЖИЩЕ
ПОЖЕ́ЖНИЙ
ПОЖЕ́ЖНИК
ПОЖЕ́ЖНИЦЯ
ПОЖЕ́ЖНЯ
ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́КА
ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ
ПОЖЕЖОБЕЗПЕ́ЧНО
ПОЖЕЖОВИБУХОБЕЗПЕ́КА
ПОЖЕЖОВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ПОЖЕЖОВИБУХОБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ
ПОЖЕЖОВИБУХОНЕБЕЗПЕ́КА
ПОЖЕЖОВИБУХОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ПОЖЕЖОГАСІ́ННЯ
ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́КА
ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́ЧНІСТЬ
ПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕ́ЧНО
ПОЖЕМЧУЖИ́ТИ
ПОЖЕНИ́ТИ
ПОЖЕНИ́ТИСЯ
ПОЖЕНИХА́ТИСЯ
ПОЖЕ́РТВА
ПОЖЕ́РТВУВАНИЙ
ПОЖЕ́РТВУВАННЯ
ПОЖЕ́РТВУВАТИ
ПОЖЕ́РТИ *див.* пожира́ти
ПОЖЕ́РТИЙ
ПОЖЕСТИКУЛЮВА́ТИ
ПОЖЕТО́ННИЙ
ПОЖИ́ВА
ПОЖИВА́ННЯ[1]
ПОЖИВА́ННЯ[2]
ПОЖИВА́ТИ[1]
ПОЖИВА́ТИ[2]
ПОЖИВИ́ТИ *див.* поживля́ти
ПОЖИВИ́ТИСЯ *див.* поживля́тися
ПОЖИВІ́ШАТИ
ПОЖИВЛІ́ННЯ
ПОЖИВЛЯ́ТИ
ПОЖИВЛЯ́ТИСЯ
ПОЖИ́ВНИЙ
ПОЖИ́ВНІСТЬ
ПОЖИ́ВНО
ПОЖИ́ВОК
ПОЖИЛЕ́ЦЬ
ПОЖИЛИ́ЦЯ
ПОЖИЛИ́ЧКА
ПОЖИМА́ННЯ
ПОЖИМА́ТИ
ПОЖИНА́ННЯ
ПОЖИНА́ТИ
ПОЖИРА́ННЯ
ПОЖИРА́ТИ
ПОЖИРА́ТИСЯ
ПОЖИРА́Ч
ПОЖИРА́ЧКА
ПОЖИРА́ЮЧИЙ
ПОЖИРІ́ТИ
ПОЖИРУВА́ТИ
ПО-ЖИТЕ́ЙСЬКИ
ПО-ЖИТЕ́ЙСЬКОМУ
ПОЖИ́ТИ[1]
ПОЖИ́ТИ[2] *див.* пожива́ти[2]
ПОЖИ́ТИСЯ[1]
ПОЖИ́ТИСЯ[2]
ПОЖИТКУВА́ННЯ
ПОЖИТКУВА́ТИ
ПОЖИ́ТНИЙ
ПОЖИ́ТНО
ПОЖИ́ТОК
ПОЖИТО́ЧНИЙ
ПОЖИТО́ЧНІСТЬ
ПОЖИТО́ЧНО
ПОЖИТТЄ́ВИЙ
ПОЖИТТЄ́ВО
ПОЖИТТЯ́
ПОЖИЧА́ТИ
ПОЖИ́ЧИТИ *див.* пожича́ти
ПО-ЖІНО́ЦЬКИ
ПО-ЖІНО́ЦЬКОМУ
ПО-ЖІНО́ЧОМУ
ПО-ЖЛО́БСЬКИ
ПО-ЖЛО́БСЬКОМУ
ПОЖЛУКТА́ТИ *див.* пожлу́ктити
ПОЖЛУ́КТИТИ
ПОЖМА́КАНИЙ
ПОЖМА́КАНІСТЬ
ПОЖМА́КАТИ
ПОЖМА́КАТИСЯ
ПОЖМАКО́ВАНИЙ
ПОЖМАКУВА́ТИ *див.* пожма́кати
ПОЖМАКУВА́ТИСЯ *див.* пожма́катися
ПОЖМУ́РИТИ
ПОЖМУ́РИТИСЯ
ПОЖНИ́ВНИЙ
ПОЖНИ́ВНО
ПОЖО́ВАНИЙ
ПОЖО́ВКЛИЙ
ПОЖО́ВКЛІСТЬ
ПОЖО́ВКНУТИ
ПОЖОВТИ́ТИ
ПОЖОВТІ́ЛИЙ
ПОЖОВТІ́ЛІСТЬ
ПОЖОВТІ́ННЯ
ПОЖОВТІ́ТИ
ПОЖОВТНЕ́ВИЙ
ПОЖО́ВУВАТИ
ПОЖО́ГА
ПОЖОЛО́БИТИ
ПОЖОЛО́БИТИСЯ
ПОЖОЛО́БЛЕНИЙ
ПОЖУВА́ТИ
ПОЖУ́ЖМИТИ
ПОЖУ́ЖМИТИСЯ
ПОЖУЇ́РУВАТИ
ПОЖУРИ́ТИ
ПОЖУРИ́ТИСЯ
ПОЖУ́ХЛИЙ
ПОЖУ́ХНУТИ
ПОЗ *див.* повз
ПО́ЗА[1]
ПО́ЗА[2]
ПОЗА...
ПОЗААВДИТО́РНИЙ *див.* позааудито́рний
ПОЗААТМОСФЕ́РНИЙ
ПОЗААУДИТО́РНИЙ
ПОЗАБАВЛЯ́ТИ
ПОЗАБАВЛЯ́ТИСЯ
ПОЗАБЕ́ЙКУВАТИСЯ
ПОЗАБИ́ВАНИЙ
ПОЗАБИВА́ТИ
ПОЗАБИВА́ТИСЯ
ПОЗАБИ́РАНИЙ
ПОЗАБИРА́ТИ
ПОЗАБИРА́ТИСЯ
ПОЗАБІГА́ТИ
ПОЗАБІРЖОВИ́Й
ПОЗАБЛО́КОВИЙ
ПОЗАБЛО́КОВІСТЬ
ПОЗАБО́ВТУВАНИЙ
ПОЗАБО́ВТУВАТИ
ПОЗАБО́ВТУВАТИСЯ
ПОЗАБОЛО́ЧУВАНИЙ
ПОЗАБОЛО́ЧУВАТИ
ПОЗАБОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПОЗАБОРО́НЮВАНИЙ
ПОЗАБОРО́НЮВАТИ *див.* позабороня́ти
ПОЗАБОРОНЯ́ТИ
ПОЗАБРИ́ЗКУВАНИЙ
ПОЗАБРИ́ЗКУВАТИ
ПОЗАБРИ́ЗКУВАТИСЯ
ПОЗАБРІ́ХУВАТИСЯ
ПОЗАБРО́ДЖУВАНИЙ
ПОЗАБРО́ДЖУВАТИ
ПОЗАБРО́ДЖУВАТИСЯ

ПОЗАБРУ́ДНЮВАТИ
ПОЗАБРУ́ДНЮВАТИСЯ
ПОЗАБРЬО́ХУВАНИЙ
ПОЗАБРЬО́ХУВАТИ
ПОЗАБРЬО́ХУВАТИСЯ
ПОЗАБУВА́ТИ
ПОЗАБУВА́ТИСЯ
ПОЗАБУДО́ВУВАНИЙ
ПОЗАБУДО́ВУВАТИ
ПОЗАБУДО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАБУ́ТИ
ПОЗАБУ́ТИЙ
ПОЗАБУ́ТИСЯ
ПОЗАВА́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАВА́ЛЮВАТИ
ПОЗАВА́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗАВА́РЮВАНИЙ
ПОЗАВА́РЮВАТИ
ПОЗАВА́РЮВАТИСЯ
ПОЗАВГОРІ́ДНО
ПОЗАВДАВА́ТИ
ПОЗАВЕ́ЗЕНИЙ
ПОЗАВЕРБА́ЛЬНИЙ
ПОЗАВЕРБА́ЛЬНІСТЬ
ПОЗАВЕРБА́ЛЬНО
ПОЗАВЕРТА́ТИ
ПОЗАВЕРТА́ТИСЯ
ПОЗАВЕ́РШУВАТИ
ПОЗАВЕ́РШУВАТИСЯ
ПОЗАВИ́ВАНИЙ[1]
ПОЗАВИ́ВАНИЙ[2]
ПОЗАВИВА́ТИ[1]
ПОЗАВИВА́ТИ[2]
ПОЗАВИВА́ТИ[3]
ПОЗАВИВА́ТИСЯ[1]
ПОЗАВИВА́ТИСЯ[2]
ПОЗАВИ́ДІТИ
ПОЗАВИ́ДУВАТИ
ПОЗАВИРОБНИ́ЧИЙ
ПОЗАВИСА́ТИ
ПОЗАВИ́СТУВАТИ
ПОЗАВІВА́ТИ
ПОЗАВІВА́ТИСЯ
ПОЗАВІ́ДОМЧИЙ
ПОЗАВІЙСЬКО́ВИЙ
ПОЗАВІ́РЧУВАНИЙ
ПОЗАВІ́РЧУВАТИ
ПОЗАВІ́РЧУВАТИСЯ
ПОЗАВІ́ЧНИЙ
ПОЗАВІ́ЧНО
ПОЗАВІ́ШУВАНИЙ[1]
ПОЗАВІ́ШУВАНИЙ[2]
ПОЗАВІ́ШУВАТИ[1]
ПОЗАВІ́ШУВАТИ[2]
ПОЗАВІ́ШУВАТИСЯ
ПОЗАВІ́ЮВАТИ *див.* позавіва́ти
ПОЗАВІ́ЮВАТИСЯ *див.* позавіва́тися
ПОЗАВМИРА́ТИ
ПОЗАВО́ДИТИ[1]
ПОЗАВО́ДИТИ[2]
ПОЗАВО́ДИТИСЯ
ПОЗАВО́ЗИТИ
ПО-ЗАВОЙО́ВНИЦЬКИ
ПО-ЗАВОЙО́ВНИЦЬКОМУ
ПОЗАВОЙО́ВУВАНИЙ
ПОЗАВОЙО́ВУВАТИ
ПОЗАВОРО́ЖУВАНИЙ
ПОЗАВОРО́ЖУВАТИ
ПОЗА́ВТРА
ПОЗА́ВТРАШНІЙ
ПОЗА́ВТРИЙ
ПОЗА́ВТРОМУ
ПОЗА́ВТРУ
ПОЗА́ВТРЬОМУ *див.* поза́втрому
ПОЗАВУ́ЛИЧНИЙ
ПОЗА́ВУШ
ПОЗАВУ́ШНИК
ПОЗАВЧА́ТИ
ПОЗАВЧА́ТИСЯ
ПОЗА́ВЧЕНИЙ
ПОЗАВЧО́РА
ПОЗАВЧОРА́ШНІЙ
ПОЗАВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОЗАВ'Я́ЗУВАТИ
ПОЗАВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПОЗАГА́ДУВАТИ
ПОЗАГАЛАКТИ́ЧНИЙ
ПОЗАГАНЯ́ТИ
ПО-ЗАГА́РБНИЦЬКИ
ПО-ЗАГА́РБНИЦЬКОМУ
ПОЗАГА́РБУВАНИЙ
ПОЗАГА́РБУВАТИ
ПОЗАГАРТО́ВУВАНИЙ
ПОЗАГАРТО́ВУВАТИ
ПОЗАГАРТО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАГА́ЧУВАНИЙ
ПОЗАГА́ЧУВАТИ
ПОЗАГА́ЧУВАТИСЯ
ПОЗАГАША́ТИ *див.* позага́шувати
ПОЗАГАША́ТИСЯ *див.* позага́шуватися
ПОЗАГА́ШЕНИЙ
ПОЗАГА́ШУВАНИЙ
ПОЗАГА́ШУВАТИ
ПОЗАГА́ШУВАТИСЯ
ПОЗАГВИ́НЧУВАНИЙ
ПОЗАГВИ́НЧУВАТИ
ПОЗАГВИ́НЧУВАТИСЯ
ПОЗАГИ́ДЖУВАНИЙ
ПОЗАГИ́ДЖУВАТИ
ПОЗАГИ́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗАГИНА́ТИ
ПОЗАГИНА́ТИСЯ
ПОЗАГЛУША́ТИ
ПОЗАГЛУША́ТИСЯ
ПОЗАГЛУ́ШУВАНИЙ
ПОЗАГЛУ́ШУВАТИ *див.* позаглуша́ти
ПОЗАГЛУ́ШУВАТИСЯ *див.* позаглуша́тися
ПОЗАГЛЯДА́ТИ
ПОЗАГНИВА́ТИ
ПОЗАГНИВА́ТИСЯ
ПОЗАГНУ́ЗДУВАНИЙ
ПОЗАГНУ́ЗДУВАТИ
ПОЗАГО́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАГО́ЛЮВАТИ[1]
ПОЗАГО́ЛЮВАТИ[2]
ПОЗАГО́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗАГО́НИТИ *див.* позаганя́ти
ПОЗАГОРА́ТИ *див.* позагоря́ти
ПОЗАГОРА́ТИСЯ *див.* позагоря́тися
ПОЗАГОРО́ДЖУВАНИЙ
ПОЗАГОРО́ДЖУВАТИ
ПОЗАГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗАГО́РТАНИЙ
ПОЗАГОРТА́ТИ
ПОЗАГОРТА́ТИСЯ
ПОЗАГОРЯ́ТИ
ПОЗАГОРЯ́ТИСЯ
ПОЗАГО́СТРЮВАТИ
ПОЗАГО́СТРЮВАТИСЯ
ПОЗАГОСТРЯ́ТИ *див.* позаго́стрювати
ПОЗАГОСТРЯ́ТИСЯ *див.* позаго́стрюватися
ПОЗАГО́ЮВАНИЙ
ПОЗАГО́ЮВАТИ
ПОЗАГО́ЮВАТИСЯ
ПОЗАГРАБА́СТУВАНИЙ
ПОЗАГРАБА́СТУВАТИ
ПОЗАГРИЗА́ТИ
ПОЗАГРИЗА́ТИСЯ
ПОЗАГРІБА́ТИ
ПОЗАГРІБА́ТИСЯ
ПОЗАГРУЗА́ТИ
ПОЗАГУ́БЛЮВАТИ
ПОЗАГУ́БЛЮВАТИСЯ
ПОЗАГУСА́ТИ
ПОЗА́Д[1]
ПОЗА́Д[2]
ПОЗАДАВА́ТИСЯ
ПОЗАДИ́РАНИЙ[1]
ПОЗАДИ́РАНИЙ[2]
ПОЗАДИРА́ТИ[1]
ПОЗАДИРА́ТИ[2]
ПОЗАДИРА́ТИ[3]
ПОЗАДИРА́ТИСЯ[1]
ПОЗАДИРА́ТИСЯ[2]
ПОЗАДИХА́ТИСЯ
ПОЗАДІВА́ТИ
ПОЗАДІВА́ТИСЯ
ПОЗАДКУВА́ТИ
ПОЗА́ДНІЙ
ПОЗАДОВІЛЬНЯ́ТИ *див.* позадовольня́ти
ПОЗАДОВІЛЬНЯ́ТИСЯ *див.* позадовольня́тися
ПОЗАДОВОЛЬНЯ́ТИ
ПОЗАДОВОЛЬНЯ́ТИСЯ
ПОЗАДОРО́ЖНИК
ПОЗАДОРО́ЖНІЙ
ПОЗАДРИ́ПУВАТИ
ПОЗАДРИ́ПУВАТИСЯ
ПОЗА́ДУ[1]
ПОЗА́ДУ[2]
ПОЗАДУ́МУВАНИЙ
ПОЗАДУ́МУВАТИ
ПОЗАДУ́МУВАТИСЯ
ПОЗАДУ́РЮВАТИ
ПОЗАДУ́ШУВАТИ
ПОЗАЕКОНОМІ́ЧНИЙ
ПОЗАЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ
ПОЗАЖИВА́ТИ
ПОЗАЖИВА́ТИСЯ
ПОЗАЖИНА́ТИ
ПОЗАЖУ́РЮВАТИСЯ
ПОЗАЗАКО́ННИЙ
ПОЗАЗАКО́ННІСТЬ
ПОЗАЗАКО́ННО
ПОЗА́ЗДРИТИ
ПОЗА́ЗДРИТИСЯ
ПОЗАЗЕ́МНИЙ
ПОЗАЗЕ́МНІСТЬ
ПОЗАЗИВА́ТИ
ПОЗАЗМАГА́ЛЬНИЙ
ПОЗАЗНАВА́ТИ
ПОЗАЗНАВА́ТИСЯ[1]
ПОЗАЗНАВА́ТИСЯ[2]
ПОЗАЗУ́БРЮВАТИ
ПОЗАІСТОРИ́ЧНИЙ
ПОЗАЇДА́ТИ
ПОЗАЇДА́ТИСЯ
ПОЗАЇЖДЖА́ТИ[1]
ПОЗАЇЖДЖА́ТИ[2]
ПОЗАЇ́ЗДИТИ *див.* позаїжджа́ти[1]
ПОЗА́ЙМАНИЙ
ПОЗАЙМА́ТИ
ПОЗАЙМА́ТИСЯ[1]
ПОЗАЙМА́ТИСЯ[2]
ПОЗАКАНДЗЮ́БЛЮВАТИСЯ

ПОЗАКА́ПУВАТИ
ПОЗАКА́ЧУВАНИЙ
ПОЗАКА́ЧУВАТИ
ПОЗАКВІ́ТЧУВАНИЙ
ПОЗАКВІ́ТЧУВАТИ
ПОЗАКВІ́ТЧУВАТИСЯ
ПОЗАКИ́ДАНИЙ[1]
ПОЗАКИ́ДАНИЙ[2]
ПОЗАКИДА́ТИ[1]
ПОЗАКИДА́ТИ[2]
ПОЗАКИПА́ТИ
ПОЗАКИСА́ТИ
ПОЗАКИШКОВИ́Й
ПОЗАКІ́НЧУВАНИЙ
ПОЗАКІ́НЧУВАТИ
ПОЗАКІ́НЧУВАТИСЯ
ПОЗАКЛАДА́ТИ
ПОЗАКЛА́ДЕНИЙ
ПОЗАКЛА́СНИЙ
ПОЗАКЛА́СОВИЙ
ПОЗАКЛА́СОВІСТЬ
ПОЗАКЛЕ́ЮВАНИЙ
ПОЗАКЛЕ́ЮВАТИ
ПОЗАКЛИКА́ТИ
ПОЗАКЛИНА́ТИ
ПОЗАКЛИНА́ТИСЯ
ПОЗАКЛІТИ́ННИЙ
ПОЗАКЛЬО́ВУВАТИ
ПОЗАКЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАКЛЯКА́ТИ
ПОЗАКО́ВУВАНИЙ
ПОЗАКО́ВУВАТИ
ПОЗАКО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАКОЛИ́СУВАНИЙ
ПОЗАКОЛИ́СУВАТИ
ПОЗАКОЛИ́ХУВАНИЙ
ПОЗАКОЛИ́ХУВАТИ
ПОЗАКО́НКУРСНИЙ
ПОЗАКО́ПУВАНИЙ
ПОЗАКО́ПУВАТИ
ПОЗАКО́ПУВАТИСЯ
ПОЗАКОРЕНЕ́ВИЙ
ПОЗАКОРЕНЕ́ВО
ПОЗАКО́ХУВАТИСЯ
ПОЗАКО́ЧУВАНИЙ
ПОЗАКО́ЧУВАТИ
ПОЗАКО́ЧУВАТИСЯ
ПОЗАКОШТО́РИСНИЙ
ПОЗАКРАДА́ТИСЯ
ПОЗАКРЕ́СЛЮВАТИ
ПОЗАКРИ́ВАНИЙ
ПОЗАКРИВА́ТИ
ПОЗАКРИВА́ТИСЯ
ПОЗАКРУ́ЧУВАНИЙ
ПОЗАКРУ́ЧУВАТИ
ПОЗАКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПОЗАКУ́ПЛЮВАТИ *див.* позакупо́вувати
ПОЗАКУПЛЯ́ТИ *див.* позакупо́вувати
ПОЗАКУПО́ВУВАТИ
ПОЗАКУ́РЮВАТИ
ПОЗАКУ́ТУВАТИ
ПОЗАКУ́ТУВАТИСЯ
ПОЗАЛА́ГОДЖУВАТИ
ПОЗАЛА́ЗИТИ
ПОЗАЛА́МУВАТИ
ПОЗАЛА́МУВАТИСЯ
ПОЗАЛА́ТУВАНИЙ
ПОЗАЛА́ТУВАТИ
ПОЗАЛАШТУНКО́ВИЙ
ПОЗАЛЕ́ЖУВАТИ
ПОЗАЛЕ́ЖУВАТИСЯ

ПОЗАЛИ́ВАНИЙ
ПОЗАЛИВА́ТИ
ПОЗАЛИВА́ТИСЯ
ПОЗАЛИ́ЗУВАТИ
ПОЗАЛИПА́ТИ
ПОЗАЛИЦЯ́ТИСЯ
ПОЗАЛИЧКО́ВУВАТИ
ПОЗАЛИША́ТИ
ПОЗАЛИША́ТИСЯ
ПОЗАЛІЗА́ТИ *див.* позала́зити
ПОЗАЛІКО́ВУВАТИ
ПОЗАЛІКО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАЛІМІ́ТНИЙ
ПОЗАЛІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОЗАЛІ́ПЛЮВАТИ
ПОЗАЛІТА́ТИ
ПОЗАЛІТЕРА́ТУРНИЙ
ПОЗАЛО́МЛЮВАТИ
ПОЗАЛО́МЛЮВАТИСЯ
ПОЗАЛУ́ПЛЮВАТИ
ПОЗАЛУЧА́ТИ
ПОЗАЛЯГА́ТИ
ПОЗАЛЯ́КУВАТИ
ПОЗАЛЯ́ПУВАНИЙ
ПОЗАЛЯ́ПУВАТИ
ПОЗАЛЯ́ПУВАТИСЯ
ПОЗАМА́ЗУВАНИЙ
ПОЗАМА́ЗУВАТИ
ПОЗАМА́ЗУВАТИСЯ
ПОЗАМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОЗАМА́НЮВАТИ
ПОЗАМА́ТКОВИЙ
ПОЗАМЕ́ЖНИЙ
ПОЗАМЕ́ЖНІСТЬ
ПОЗАМЕ́ЖНО
ПОЗАМЕЖОВИ́Й
ПОЗАМЕЖО́ВІСТЬ
ПОЗАМЕЖО́ВО
ПОЗАМЕРЗА́ТИ
ПОЗАМИВА́ТИ
ПОЗАМИВА́ТИСЯ
ПОЗАМИ́КАНИЙ
ПОЗАМИКА́ТИ
ПОЗАМИКА́ТИСЯ
ПОЗАМИ́КУВАНИЙ
ПОЗАМИ́КУВАТИ *див.* позамика́ти
ПОЗАМИ́КУВАТИСЯ *див.* позамика́тися
ПОЗАМИНУ́ЛИЙ
ПОЗАМИРА́ТИ
ПОЗАМИ́СЛЮВАТИСЯ
ПОЗАМІ́НЮВАТИ *див.* позаміня́ти
ПОЗАМІНЯ́ТИ
ПОЗАМІСЬКИ́Й
ПОЗАМІ́ТАНИЙ
ПОЗАМІТА́ТИ
ПОЗАМІЧА́ТИ
ПОЗАМІ́ШУВАТИ[1]
ПОЗАМІ́ШУВАТИ[2]
ПОЗАМЛІВА́ТИ
ПОЗАМОВКА́ТИ
ПОЗАМО́ВКНУТИ *див.* позамовка́ти
ПОЗАМОВЛЯ́ТИ
ПОЗАМО́ВНИЙ
ПОЗАМО́ВНІСТЬ
ПОЗАМОКА́ТИ
ПОЗАМОРДО́ВУВАТИ
ПОЗАМОРО́ЖУВАТИ
ПОЗАМОРО́ЧУВАТИ
ПОЗАМОРО́ЧУВАТИСЯ
ПО-ЗАМО́РСЬКИ
ПО-ЗАМО́РСЬКОМУ
ПОЗАМО́РЮВАНИЙ

ПОЗАМО́РЮВАТИ
ПОЗАМО́РЮВАТИСЯ
ПОЗАМО́ТУВАНИЙ
ПОЗАМО́ТУВАТИ
ПОЗАМО́ТУВАТИСЯ
ПОЗАМУ́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАМУ́ЛЮВАТИ
ПОЗАМУ́ЛЮВАТИСЯ[1]
ПОЗАМУ́ЛЮВАТИСЯ[2]
ПОЗАМУ́РЗУВАНИЙ
ПОЗАМУ́РЗУВАТИ
ПОЗАМУ́РЗУВАТИСЯ
ПОЗАМУРО́ВУВАНИЙ
ПОЗАМУРО́ВУВАТИ
ПОЗАМУРО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАМУ́ЧУВАНИЙ
ПОЗАМУ́ЧУВАТИ
ПОЗАНАВЧА́ЛЬНИЙ
ПОЗАНАУКО́ВИЙ
ПОЗАНАУКО́ВІСТЬ
ПОЗАНАУКО́ВО
ПОЗАНЕ́ДБУВАНИЙ
ПОЗАНЕ́ДБУВАТИ
ПОЗАНЕДУ́ЖУВАТИ
ПОЗАНЕХА́ЮВАНИЙ
ПОЗАНЕХА́ЮВАТИ
ПОЗАНОРМАТИ́ВНИЙ
ПОЗАНОРМАТИ́ВНІСТЬ
ПОЗАНОРМАТИ́ВНО
ПОЗАНО́СИТИ
ПОЗАНУ́РЮВАТИСЯ
ПОЗАО́КОВИЙ
ПОЗАО́РЮВАНИЙ
ПОЗАО́РЮВАТИ
ПОЗАОХО́ЧУВАТИ
ПОЗА́ОЧІ
ПОЗА́О́ЧНИЙ[1]
ПОЗАО́ЧНИЙ[2]
ПОЗА́О́ЧНО
ПОЗАПАДА́ЛИЙ
ПОЗАПАДА́ТИ
ПОЗАПАДА́ТИСЯ
ПОЗАПАКО́ВУВАНИЙ
ПОЗАПАКО́ВУВАТИ
ПОЗАПА́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАПА́ЛЮВАТИ
ПОЗАПАРЛА́МЕНТСЬКИЙ
ПОЗАПАРТІ́ЙНИЙ
ПОЗАПАРТІ́ЙНІСТЬ
ПОЗАПАСКУ́ДЖУВАТИ
ПОЗАПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗАПЕЧА́ТУВАНИЙ
ПОЗАПЕЧА́ТУВАТИ
ПОЗАПИ́НАНИЙ
ПОЗАПИНА́ТИ
ПОЗАПИНА́ТИСЯ[1]
ПОЗАПИНА́ТИСЯ[2]
ПОЗАПИ́РАНИЙ[1]
ПОЗАПИ́РАНИЙ[2]
ПОЗАПИРА́ТИ[1]
ПОЗАПИРА́ТИ[2]
ПОЗАПИРА́ТИСЯ
ПОЗАПИ́СУВАНИЙ
ПОЗАПИ́СУВАТИ
ПОЗАПИ́СУВАТИСЯ
ПОЗАПИХА́ТИ
ПОЗАПИХА́ТИСЯ
ПОЗАПІ́ЗНЮВАТИСЯ
ПОЗАПІКА́ТИ
ПОЗАПІКА́ТИСЯ
ПОЗАПІЧНИ́Й
ПОЗАПЛА́КУВАНИЙ

ПОЗАПЛА́КУВАТИСЯ
ПОЗАПЛА́НОВИЙ
ПОЗАПЛА́НОВІСТЬ
ПОЗАПЛА́НОВО
ПОЗАПЛА́ЧУВАТИ
ПОЗАПЛИВА́ТИ[1]
ПОЗАПЛИВА́ТИ[2]
ПОЗАПЛІ́ТАНИЙ
ПОЗАПЛІТА́ТИ
ПОЗАПЛІТА́ТИСЯ
ПОЗАПЛІ́ТУВАНИЙ
ПОЗАПЛІ́ТУВАТИ *див.* позаплітáти
ПОЗАПЛІ́ТУВАТИСЯ *див.* позаплітáтися
ПОЗАПЛУ́ТУВАНИЙ
ПОЗАПЛУ́ТУВАТИ
ПОЗАПЛУ́ТУВАТИСЯ
ПОЗАПЛЬО́ВУВАТИ
ПОЗАПЛЮ́ЩУВАТИ
ПОЗАПЛЮ́ЩУВАТИСЯ
ПОЗАПЛЯ́МЛЮВАТИ *див.* позаплямóвувати
ПОЗАПЛЯМО́ВУВАТИ
ПОЗАПОВЗА́ТИ
ПОЗАПО́ВНЮВАНИЙ
ПОЗАПО́ВНЮВАТИ
ПОЗАПОВНЯ́ТИ *див.* позапóвнювати
ПОЗАПОЗИЧА́ТИ
ПОЗАПОЗИ́ЧУВАТИ *див.* позапозичáти
ПОЗАПОЛІ́СКУВАТИ
ПОЗАПРАВЛЯ́ТИ
ПОЗАПРОВА́ДЖУВАТИ
ПОЗАПРОГРА́МНИЙ
ПОЗАПРОГРА́МНО
ПОЗАПРОГРАМО́ВИЙ
ПОЗАПРОГРАМО́ВО
ПОЗАПРО́ДУВАТИ
ПОЗАПРО́ШУВАНИЙ
ПОЗАПРО́ШУВАТИ
ПОЗАПРЯГА́ТИ
ПОЗАПРЯГА́ТИСЯ
ПОЗАПУСКА́ТИ[1]
ПОЗАПУСКА́ТИ[2]
ПОЗАПУСКА́ТИСЯ[1]
ПОЗАПУСКА́ТИСЯ[2]
ПОЗАПУХА́ТИ
ПОЗАРАЖА́ТИ
ПОЗАРАЖА́ТИСЯ
ПОЗАРА́ЖУВАНИЙ
ПОЗАРА́ЖУВАТИ *див.* позаражáти
ПОЗАРА́ЖУВАТИСЯ *див.* позаражáтися
ПОЗАРЕА́ЛЬНИЙ
ПОЗАРЕА́ЛЬНІСТЬ
ПОЗАРЕЛІГІ́ЙНИЙ
ПОЗАРЕЛІГІ́ЙНІСТЬ
ПОЗАРИВА́ТИ
ПОЗАРИВА́ТИСЯ
ПОЗАРИ́НКО́ВИЙ
ПОЗАРИСО́ВУВАТИ
ПОЗАРІ́ВНЮВАТИ
ПОЗАРІКА́ТИСЯ
ПОЗАРОБЛЯ́ТИ
ПОЗАРОБО́ЧИЙ
ПОЗАРОДИ́ННИЙ
ПОЗАРОСТА́ТИ
ПОЗАРО́ШУВАТИ
ПОЗАРО́ШУВАТИСЯ
ПОЗАРУ́БУВАТИ
ПОЗАРУБЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАРЯДЖА́ТИ
ПОЗАСА́ДЖУВАНИЙ
ПОЗАСА́ДЖУВАТИ
ПОЗАСВА́ТУВАТИ
ПОЗАСВІДО́МИЙ
ПОЗАСВІДО́МІСТЬ
ПОЗАСВІДО́МО
ПОЗАСВІ́ТНІЙ
ПОЗАСВІ́ТНІСТЬ
ПОЗАСВІ́ЧУВАНИЙ
ПОЗАСВІ́ЧУВАТИ[1]
ПОЗАСВІ́ЧУВАТИ[2]
ПОЗАСВІ́ЧУВАТИСЯ
ПОЗАСЕЗО́ННИЙ
ПОЗАСЕЗО́ННІСТЬ
ПОЗАСЕЛЯ́ТИ
ПОЗАСЕРЦЕ́ВИЙ
ПОЗАСИ́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗАСИ́ЛАНИЙ
ПОЗАСИЛА́ТИ
ПОЗАСИНА́ТИ *див.* позасипáти[2]
ПОЗАСИ́НЮВАТИ
ПОЗАСИПА́ТИ[1]
ПОЗАСИПА́ТИ[2]
ПОЗАСИПА́ТИ[3]
ПОЗАСИПА́ТИСЯ
ПОЗАСИПЛЯ́ТИ *див.* позасипáти[2]
ПОЗАСИ́ПУВАНИЙ
ПОЗАСИ́ПУВАТИ *див.* позасипáти[1]
ПОЗАСИСТЕ́МНИЙ
ПОЗАСИСТЕ́МНІСТЬ
ПОЗАСИСТЕ́МНО
ПОЗАСИХА́ТИ
ПОЗАСІВА́ТИ
ПОЗАСІВА́ТИСЯ
ПОЗАСІДА́ТИ[1]
ПОЗАСІДА́ТИ[2]
ПОЗАСІКА́ТИ[1]
ПОЗАСІКА́ТИ[2]
ПОЗАСІ́ЮВАНИЙ
ПОЗАСІ́ЮВАТИ *див.* позасівáти
ПОЗАСІ́ЮВАТИСЯ *див.* позасівáтися
ПОЗАСКИРТО́ВУВАТИ
ПОЗАСЛИ́НЮВАНИЙ
ПОЗАСЛИ́НЮВАТИ
ПОЗАСЛИ́НЮВАТИСЯ
ПОЗАСЛОВНИКО́ВИЙ
ПОЗАСЛО́НЮВАНИЙ
ПОЗАСЛО́НЮВАТИ *див.* позаслоняти
ПОЗАСЛОНЯ́ТИ
ПОЗАСЛУЖБО́ВИЙ
ПОЗАСМАГА́ТИ
ПОЗАСМА́ЖУВАТИ
ПОЗАСМА́ЖУВАТИСЯ
ПОЗАСМАЛЬЦЬО́ВУВАНИЙ
ПОЗАСМАЛЬЦЬО́ВУВАТИ
ПОЗАСМАЛЬЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАСМА́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАСМА́ЛЮВАТИ
ПОЗАСМА́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗАСМЕ́РДЖУВАТИ
ПОЗАСМЕ́РДЖУВАТИСЯ
ПОЗАСМІ́ЧУВАНИЙ
ПОЗАСМІ́ЧУВАТИ
ПОЗАСМО́КТУВАНИЙ
ПОЗАСМО́КТУВАТИ
ПОЗАСМУ́ЧУВАТИ
ПОЗАСМУ́ЧУВАТИСЯ
ПОЗАСНО́ВУВАНИЙ[1]
ПОЗАСНО́ВУВАНИЙ[2]
ПОЗАСНО́ВУВАТИ[1]
ПОЗАСНО́ВУВАТИ[2]
ПОЗАСО́ВУВАТИ
ПОЗАСО́ЛЮВАТИ
ПОЗАСО́НЯЧНИЙ
ПОЗАСОРО́МЛЮВАТИСЯ
ПОЗАСПІЛКО́ВИЙ
ПОЗАСПОКО́ЮВАТИ
ПОЗАСПОКО́ЮВАТИСЯ
ПОЗАСТАВА́ТИ
ПОЗАСТАВЛЯ́ТИ[1]
ПОЗАСТАВЛЯ́ТИ[2]
ПОЗАСТАВЛЯ́ТИ[3]
ПОЗАСТАНОВЛЯ́ТИ *див.* позаставляти[2]
ПОЗАСТАТУ́ТНИЙ
ПОЗАСТАТУ́ТНІСТЬ
ПОЗАСТЕ́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАСТЕ́ЛЮВАТИ *див.* позастеляти
ПОЗАСТЕ́ЛЯНИЙ
ПОЗАСТЕЛЯ́ТИ
ПОЗАСТИГА́ТИ
ПОЗАСТИ́ЛАНИЙ
ПОЗАСТИЛА́ТИ *див.* позастеляти
ПОЗАСТІБА́ТИ
ПОЗАСТІБА́ТИСЯ
ПОЗАСТІ́БУВАНИЙ
ПОЗАСТІ́БУВАТИ *див.* позастібáти
ПОЗАСТІ́БУВАТИСЯ *див.* позастібáтися
ПОЗАСТО́ЮВАТИСЯ
ПОЗАСТРАХО́ВУВАТИ
ПОЗАСТРАХО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАСТРЕ́ЛЮВАТИ *див.* позастрілювати
ПОЗАСТРЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* позастрілюватися
ПОЗАСТРІ́ЛЮВАТИ
ПОЗАСТРІ́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗАСТРО́МЛЮВАНИЙ
ПОЗАСТРО́МЛЮВАТИ
ПОЗАСТРО́МЛЮВАТИСЯ
ПОЗАСТРОМЛЯ́ТИ *див.* позастрóмлювати
ПОЗАСТРОМЛЯ́ТИСЯ *див.* позастрóмлюватися
ПОЗАСТРО́ЧУВАТИ
ПОЗАСТРУ́ГУВАНИЙ
ПОЗАСТРУ́ГУВАТИ
ПОЗАСТРЯВА́ТИ
ПОЗАСТРЯГА́ТИ *див.* позастрявáти
ПОЗАСТУ́ДЖУВАТИ
ПОЗАСТУ́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗАСТУДІ́ЙНИЙ
ПОЗАСУВА́ТИ *див.* позасóвувати
ПОЗАСУ́КУВАНИЙ
ПОЗАСУ́КУВАТИ
ПОЗАСУ́ШУВАТИ
ПОЗАСЦЕНІ́ЧНИЙ
ПОЗАСЦЕНІ́ЧНІСТЬ
ПОЗАСЮЖЕ́ТНИЙ
ПОЗАСЮЖЕ́ТНІСТЬ
ПОЗАСЮЖЕ́ТНО
ПОЗАТА́СКУВАТИ[1]
ПОЗАТА́СКУВАТИ[2]
ПОЗАТВЕ́РДЖУВАНИЙ
ПОЗАТВЕ́РДЖУВАТИ
ПОЗАТЕАТРА́ЛЬНИЙ
ПОЗАТИ́КАНИЙ
ПОЗАТИКА́ТИ
ПОЗАТИКА́ТИСЯ
ПОЗАТИ́КУВАНИЙ
ПОЗАТИ́КУВАТИ *див.* позатикáти
ПОЗАТИ́КУВАТИСЯ
ПОЗАТИ́ЛЛЮ
ПОЗАТИНЬКО́ВУВАТИ
ПОЗАТИ́РАНИЙ
ПОЗАТИРА́ТИ
ПОЗАТИРА́ТИСЯ
ПОЗАТИХА́ТИ
ПОЗАТІКА́ТИ
ПОЗАТІ́СУВАТИ

ПОЗАТЛІВА́ТИСЯ
ПОЗАТО́Й
ПОЗАТО́ПЛЮВАНИЙ
ПОЗАТО́ПЛЮВАТИ[1]
ПОЗАТО́ПЛЮВАТИ[2]
ПОЗАТОПЛЯ́ТИ[1] *див.* позато́плювати[1]
ПОЗАТОПЛЯ́ТИ[2] *див.* позато́плювати[2]
ПОЗАТО́ПТУВАНИЙ
ПОЗАТО́ПТУВАТИ
ПОЗА́ТОРІК
ПОЗА́ТОРІ́ШНІЙ
ПОЗАТО́ЧУВАТИ[1]
ПОЗАТО́ЧУВАТИ[2]
ПОЗАТРИ́МУВАТИ
ПОЗАТРИ́МУВАТИСЯ
ПОЗАТРУ́ШУВАТИ
ПОЗАТРУ́ЮВАТИ
ПОЗАТУ́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАТУ́ЛЮВАТИ *див.* позатуля́ти
ПОЗАТУ́ЛЯНИЙ
ПОЗАТУЛЯ́ТИ
ПОЗАТУЛЯ́ТИСЯ
ПОЗАТУ́ПЛЮВАТИ
ПОЗАТУ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОЗАТУПЛЯ́ТИ *див.* позату́плювати
ПОЗАТУПЛЯ́ТИСЯ *див.* позату́плюватися
ПОЗАТЯГА́ТИ
ПОЗАТЯГА́ТИСЯ
ПОЗАТЯ́ГУВАНИЙ
ПОЗАТЯ́ГУВАТИ *див.* позатяга́ти
ПОЗАТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* позатяга́тися
ПОЗАУРО́ЧНИЙ
ПОЗАУРО́ЧНІСТЬ
ПОЗАУРО́ЧНО
ПОЗАУРЯДО́ВИЙ
ПОЗАУТРО́БНИЙ
ПОЗАУТРО́БНО
ПОЗАУ́ЧУВАНИЙ
ПОЗАУ́ЧУВАТИ *див.* позавча́ти
ПОЗАУ́ЧУВАТИСЯ *див.* позавча́тися
ПОЗА́УШ *див.* поза́вуш
ПОЗАУ́ШНИК *див.* позаву́шник
ПОЗАФАРБО́ВУВАТИ
ПОЗАФІЗИ́ЧНИЙ
ПОЗАФРАКЦІ́ЙНИЙ
ПОЗАФРАКЦІ́ЙНІСТЬ
ПОЗАФРАКЦІ́ЙНО
ПОЗАХАРЧО́ВУВАНИЙ
ПОЗАХАРЧО́ВУВАТИ
ПО-ЗАХІДНОЄВРОПЕ́ЙСЬКИ
ПО-ЗАХІДНОЄВРОПЕ́ЙСЬКОМУ
ПО-ЗА́ХІДНОМУ
ПОЗАХЛЮ́ПУВАТИ
ПОЗАХЛЮ́ПУВАТИСЯ
ПОЗАХЛЯВА́ТИ
ПОЗАХМА́РНИЙ
ПОЗАХМА́РНІСТЬ
ПОЗАХМА́РНО
ПОЗАХО́ВУВАНИЙ
ПОЗАХО́ВУВАТИ
ПОЗАХО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАХО́ДИТИ
ПОЗАХО́ДИТИСЯ
ПОЗАХО́ПЛЮВАТИ
ПОЗАХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПОЗАЦВІТА́ТИ[1]
ПОЗАЦВІТА́ТИ[2]
ПОЗАЦВІТА́ТИСЯ
ПОЗАЦЕНТРО́ВИЙ
ПОЗАЦЕНТРО́ВІСТЬ
ПОЗАЦЕНТРО́ВО
ПОЗАЦЕРКО́ВНИЙ
ПОЗАЦЕРКО́ВНІСТЬ
ПОЗАЦЕХОВИ́Й
ПОЗАЦЬКО́ВУВАТИ
ПОЗАЧАРО́ВУВАТИ
ПОЗАЧА́С
ПОЗАЧАСО́ВИЙ
ПОЗАЧАСО́ВІСТЬ
ПОЗАЧАСО́ВО
ПОЗАЧА́ССЯ
ПОЗАЧЕРГО́ВИЙ
ПОЗАЧЕРГО́ВІСТЬ
ПОЗАЧЕРГО́ВО
ПОЗАЧИ́НЮВАНИЙ
ПОЗАЧИ́НЮВАТИ *див.* позачиня́ти
ПОЗАЧИ́НЯНИЙ
ПОЗАЧИНЯ́ТИ
ПОЗАЧИНЯ́ТИСЯ
ПОЗАЧИ́ТУВАТИ
ПОЗАЧИ́ТУВАТИСЯ
ПОЗАЧІ́ПЛЮВАТИ
ПОЗАЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОЗАЧІПЛЯ́ТИ *див.* позачі́плювати
ПОЗАЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* позачі́плюватися
ПОЗАЧІ́СУВАНИЙ
ПОЗАЧІ́СУВАТИ
ПОЗАЧІ́СУВАТИСЯ
ПОЗАШИ́ВАНИЙ
ПОЗАШИВА́ТИ
ПОЗАШИВА́ТИСЯ
ПОЗАШКІЛЬНИ́Й
ПОЗАШКІ́ЛЬНИК
ПОЗАШКІ́ЛЬНИЦЯ
ПОЗАШЛЮ́БНИЙ
ПОЗАШЛЮ́БНІСТЬ
ПОЗАШЛЮ́БНО
ПОЗАШЛЯХОВИ́Й
ПОЗАШЛЯХОВИ́К
ПОЗАШМО́РГУВАТИ
ПОЗАШМО́РГУВАТИСЯ
ПОЗАШНУРО́ВУВАТИ
ПОЗАШНУРО́ВУВАТИСЯ
ПОЗАШПАКЛЬО́ВУВАНИЙ
ПОЗАШПАКЛЬО́ВУВАТИ
ПОЗАШПАРО́ВУВАТИ
ПОЗАШПИ́ЛЮВАНИЙ
ПОЗАШПИ́ЛЮВАТИ
ПОЗАШТА́ТНИЙ
ПОЗАШТА́ТНО
ПОЗАШТО́ПУВАНИЙ
ПОЗАШТО́ПУВАТИ
ПОЗАШТУКАТУ́РЮВАНИЙ
ПОЗАШТУКАТУ́РЮВАТИ
ПОЗАЩІПА́ТИ
ПОЗАЩІПА́ТИСЯ
ПОЗАЩІ́ПУВАНИЙ
ПОЗАЩІ́ПУВАТИ
ПОЗАЩІ́ПУВАТИСЯ
ПОЗАЯ́ДЕРНИЙ
ПОЗАЯ́К
ПОЗАЯЛО́ЖУВАНИЙ
ПОЗАЯЛО́ЖУВАТИ
ПО-ЗА́ЯЧИ
ПО-ЗА́ЯЧОМУ
ПОЗБА́ВИТИ *див.* позбавля́ти
ПОЗБА́ВИТИСЯ *див.* позбавля́тися
ПОЗБА́ВЛЕ́НЕЦЬ
ПОЗБА́ВЛЕНИЙ
ПОЗБА́ВЛЕНІСТЬ
ПОЗБА́ВЛЕ́НКА
ПОЗБА́ВЛЕННЯ
ПОЗБАВЛЯ́ННЯ
ПОЗБАВЛЯ́ТИ
ПОЗБАВЛЯ́ТИСЯ
ПОЗБИ́ВАНИЙ
ПОЗБИВА́ТИ
ПОЗБИВА́ТИСЯ
ПОЗБИ́РАНИЙ
ПОЗБИРА́ТИ
ПОЗБИРА́ТИСЯ
ПОЗБИТКУВА́ТИ
ПОЗБИТКУВА́ТИСЯ
ПОЗБІ́ГАТИ
ПОЗБІГА́ТИ
ПОЗБІГА́ТИСЯ
ПОЗБО́ВТУВАТИ
ПОЗБУВА́ТИ[1]
ПОЗБУВА́ТИ[2]
ПОЗБУВА́ТИСЯ[1]
ПОЗБУВА́ТИСЯ[2]
ПОЗБУДЖА́ТИ *див.* позбу́джувати
ПОЗБУДЖА́ТИСЯ *див.* позбу́джуватися
ПОЗБУ́ДЖУВАТИ
ПОЗБУ́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗБУДО́ВУВАТИ
ПОЗБУ́ТИ[1]
ПОЗБУ́ТИ[2] *див.* позбува́ти[2]
ПОЗБУ́ТИЙ
ПОЗБУ́ТИСЯ *див.* позбува́тися[1]
ПО́ЗВА
ПОЗВА́ЖУВАТИ
ПОЗВА́ЛЮВАНИЙ
ПОЗВА́ЛЮВАТИ
ПОЗВА́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗВА́РЮВАТИ
ПОЗВА́ТИ
ПОЗВЕРТА́ТИ
ПОЗВЕРТА́ТИСЯ
ПОЗВЕ́РХНІЙ
ПОЗВЕ́РХНІСТЬ
ПОЗВЕ́РХНЬО
ПОЗВЕРХО́ВНИЙ
ПОЗВЕРХО́ВНІСТЬ
ПОЗВЕРХО́ВНО
ПОЗВИВА́ТИ
ПОЗВИВА́ТИСЯ
ПОЗВИКА́ТИ
ПОЗВИКА́ТИСЯ
ПОЗВИСА́ТИ
ПОЗВИЧАЙНІ́ШАТИ
ПО-ЗВИЧА́ЙНОМУ
ПОЗВІЛЬНЯ́ТИ
ПОЗВІЛЬНЯ́ТИСЯ
ПОЗВІ́НЧУВАТИ
ПО-ЗВІ́РСЬКИ
ПО-ЗВІ́РСЬКОМУ
ПО-ЗВІРЯ́ЧОМУ
ПОЗВІ́ШУВАНИЙ
ПОЗВІ́ШУВАТИ
ПОЗВІ́ШУВАТИСЯ
ПОЗВІ́ЮВАТИ
ПОЗВО́ДИТИ
ПОЗВО́ДИТИСЯ
ПОЗВО́ЖЕНИЙ
ПОЗВО́ЗИТИ
ПОЗВО́ЛЕНИЙ
ПОЗВО́ЛИТИ *див.* позволя́ти
ПОЗВОЛІКА́ТИ[1]
ПОЗВОЛІКА́ТИ[2]
ПОЗВОЛЯ́ТИ
ПОЗВОРУ́ШУВАТИ[1]
ПОЗВОРУ́ШУВАТИ[2]
ПОЗВУ́ЖУВАТИ
ПОЗВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПОЗВ'Я́ЗУВАТИ
ПОЗВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПОЗГА́ДУВАТИ

ПОЗГАНЯ́ТИ
ПОЗГАСА́ТИ
ПОЗГИНА́ТИ
ПОЗГИНА́ТИСЯ
ПОЗГНИВА́ТИ
ПОЗГО́ДЖУВАТИСЯ
ПОЗГОДО́ВУВАТИ
ПОЗГО́ЛЮВАТИ
ПОЗГО́НИТИ *див.* позганя́ти
ПОЗГО́РБЛЮВАНИЙ
ПОЗГО́РБЛЮВАТИ
ПОЗГО́РБЛЮВАТИСЯ
ПОЗГОРТА́ТИ
ПОЗГОРТА́ТИСЯ
ПОЗГРИЗА́ТИ
ПОЗГРІБА́ТИ
ПОЗГРОМА́ДЖУВАТИ
ПОЗГУ́БЛЮВАТИ
ПОЗДАВА́ТИ
ПОЗДАВА́ТИСЯ[1]
ПОЗДАВА́ТИСЯ[2]
ПОЗДА́ВЛЮВАТИ
ПОЗДАРО́ВУВАТИ
ПОЗДВИГА́ТИ
ПОЗДЕ́РЖУВАТИ
ПОЗДИМА́ТИСЯ
ПОЗДИ́РАНИЙ
ПОЗДИРА́ТИ
ПОЗДИРА́ТИСЯ
ПОЗДИХА́ТИ
ПОЗДІЙМА́ТИ
ПОЗДІЙМА́ТИСЯ
ПОЗДІ́Р'Я
ПОЗДМУ́ХУВАТИ
ПОЗДО́ВЖ
ПОЗДО́ВЖНІЙ
ПОЗДО́ВЖНІСТЬ
ПОЗДО́ВЖНЬО
ПОЗДО́ВЖНЬО-...
ПОЗДО́ВЖНЬО-ПОПЕРЕ́ЧНИЙ
ПОЗДОРО́ВАТИСЯ
ПОЗДОРО́ВИТИ *див.* поздоровля́ти
ПОЗДОРОВИ́ТИ
ПОЗДОРО́ВИТИСЯ
ПОЗДОРОВИ́ТИСЯ *див.* поздоро́ватися
ПОЗДОРОВІ́ЛИЙ
ПОЗДОРОВІ́ТИ
ПОЗДОРОВІ́ШАТИ
ПОЗДОРО́ВКАТИ
ПОЗДОРО́ВКАТИСЯ
ПОЗДОРО́ВЛЕНИЙ
ПОЗДОРО́ВЛЕННЯ
ПОЗДОРОВЛЯ́ТИ
ПОЗДОРО́ВНИЙ
ПОЗДОРО́ВНИК
ПОЗДОРО́ВНИЦЯ
ПОЗДОРО́ВШАТИ
ПОЗДРА́СТУВАТИСЯ
ПОЗДРЯ́ПУВАТИ
ПОЗДУВА́ТИ
ПОЗДУ́МУВАТИ
ПОЗДУ́РЮВАТИ
ПОЗЕЛЕ́НЕНИЙ
ПОЗЕЛЕ́НЕННЯ
ПОЗЕЛЕНИ́ТИ
ПОЗЕЛЕНИ́ТИСЯ
ПОЗЕЛЕНІ́ЛИЙ
ПОЗЕЛЕНІ́ННЯ
ПОЗЕЛЕНІ́ТИ
ПОЗЕЛЕНІ́ШАТИ
ПО́ЗЕМ
ПОЗЕМЕ́ЛЬНИЙ
ПОЗЕ́МИЙ
ПОЗЕ́МКА
ПОЗЕ́МКОВИЙ
ПО-ЗЕМЛЯ́ЦЬКИ
ПО-ЗЕМЛЯ́ЦЬКОМУ
ПОЗЕ́МНИЙ
ПОЗЕ́МНИЦЯ
ПОЗЕ́МНІСТЬ
ПОЗЕ́МНО
ПО-ЗЕМНО́МУ
ПОЗЕ́МО
ПОЗЕ́МОК
ПОЗЕ́Р
ПОЗЕ́РКА
ПОЗЕРНИ́ТИ
ПОЗЕРНИ́ТИСЯ
ПОЗЕ́РСТВО
ПОЗЕ́РСЬКИЙ
ПОЗ'Є́ДНУВАТИ
ПОЗЖИВА́ТИ
ПОЗЖИ́НАНИЙ
ПОЗЖИНА́ТИ
ПОЗЖИРА́ТИ
ПОЗЗИВА́ТИ
ПОЗИ́В
ПОЗИВА́ЙЛО
ПОЗИВА́КА
ПОЗИВА́ЛЬНИК
ПОЗИВА́ЛЬНИЦЯ
ПОЗИВА́ННЯ
ПОЗИВА́ТИ
ПОЗИВА́ТИСЯ
ПОЗИ́ВА́Ч
ПОЗИ́ВА́ЧКА
ПОЗИВНИ́Й
ПО́ЗИКА
ПОЗИКО́ВИЙ
ПОЗИКОДА́ВЕЦЬ
ПОЗИКОДА́ВИЦЯ
ПО-ЗИ́МНЬОМУ
ПО-ЗИМО́ВОМУ
ПОЗИМУВА́ТИ
ПОЗИРА́ННЯ
ПОЗИРА́ТИ
ПОЗИ́РИТИ
ПО́ЗИРК
ПОЗИ́РКУВАННЯ
ПОЗИ́РКУВАТИ
ПОЗИРНУ́ТИ
ПО́ЗИ́РЦІ
ПОЗИСКА́ТИ *див.* пози́скувати
ПОЗИ́СКУВАТИ
ПОЗИТИ́В[1]
ПОЗИТИ́В[2]
ПОЗИТИ́В[3]
ПОЗИТИВІЗА́ЦІЯ
ПОЗИТИВІ́ЗМ
ПОЗИТИВІЗО́ВАНИЙ
ПОЗИТИВІЗУВА́ТИ
ПОЗИТИВІЗУВА́ТИСЯ
ПОЗИТИВІ́СТ
ПОЗИТИВІ́СТКА
ПОЗИТИВІ́СТСЬКИ
ПОЗИТИВІ́СТСЬКИЙ
ПОЗИТИ́ВНИЙ[1]
ПОЗИТИ́ВНИЙ[2]
ПОЗИТИ́ВНІСТЬ
ПОЗИТИ́ВНО
ПОЗИТРО́Н
ПОЗИТРО́ННИЙ
ПОЗИТУ́РА
ПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ
ПОЗИЦІ́ЙНО
ПОЗИЦІОНЕ́Р
ПОЗИЦІОНУВА́ННЯ
ПОЗИЦІОНУВА́ТИ
ПОЗИЦІОНУВА́ТИСЯ
ПОЗИЦІЮВА́ННЯ
ПОЗИЦІЮВА́ТИ
ПОЗИЦІЮВА́ТИСЯ
ПОЗИ́ЦІЯ
ПОЗИЧА́ЙЛО
ПОЗИЧА́ЛЬНИК
ПОЗИЧА́ЛЬНИЦЯ
ПОЗИЧА́ННЯ
ПОЗИЧА́ТИ
ПОЗИЧА́ТИСЯ
ПОЗИ́ЧЕНИЙ
ПОЗИ́ЧЕННЯ
ПОЗИ́ЧИТИ *див.* позича́ти
ПОЗИ́ЧИТИСЯ *див.* позича́тися
ПО́ЗИЧКА
ПОЗИЧКО́ВИЙ
ПОЗИЧКО́ВО
ПОЗИЧКОДА́ВЕЦЬ
ПОЗИЧКОДА́ВИЦЯ
ПОЗИ́ЧНИК
ПОЗИ́ЧНИЦЯ
ПОЗІВА́ННЯ
ПОЗІВА́ТИ
ПОЗІПА́ТИ
ПО́ЗІР
ПОЗІ́РНИЙ
ПОЗІ́РНІСТЬ
ПОЗІ́РНО
ПОЗІСКА́КУВАТИ
ПОЗІСТА́РЮВАТИСЯ
ПОЗІТХА́ТИ
ПО́ЗІХ *див.* по́зіхи
ПОЗІХА́ЛЬНИЙ
ПОЗІХА́ННЯ
ПОЗІХА́ТИ
ПОЗІХА́ТИСЯ
ПО́ЗІХИ
ПОЗІХНУ́ТИ
ПОЗІХНУ́ТИСЯ
ПОЗІХО́ДИТИСЯ *див.* посхо́дитися
ПОЗІХО́ТА *див.* позіхо́ти
ПОЗІХО́ТИ
ПОЗІЩУ́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗ'ЇДА́ТИ
ПОЗ'ЇДА́ТИСЯ
ПОЗ'Ї́ДЕНИЙ
ПОЗ'ЇЖДЖА́ТИ
ПОЗ'ЇЖДЖА́ТИСЯ
ПОЗ'Ї́ЖДЖУВАНИЙ
ПОЗ'Ї́ЖДЖУВАТИ
ПОЗ'ЇЗДИ́ТИ *див.* поз'їжджа́ти
ПОЗ'ЇЗДИ́ТИСЯ *див.* поз'їжджа́тися
ПОЗЛА́ЗИТИ
ПОЗЛА́ЗИТИСЯ
ПОЗЛА́МУВАНИЙ
ПОЗЛА́МУВАТИ
ПОЗЛА́МУВАТИСЯ
ПОЗЛЕ́ЖУВАТИСЯ
ПОЗЛИ́ВАНИЙ
ПОЗЛИВА́ТИ
ПОЗЛИВА́ТИСЯ
ПОЗЛИ́ГУВАНИЙ[1]
ПОЗЛИГУ́ВАНИЙ[2]
ПОЗЛИ́ГУВАТИ[1]
ПОЗЛИ́ГУВАТИ[2]
ПО-ЗЛИДА́РСЬКИ

ПО-ЗЛИДА́РСЬКОМУ
ПОЗЛИДНІ́ТИ
ПО-ЗЛИДНЯ́ЦЬКИ
ПО-ЗЛИДНЯ́ЦЬКОМУ
ПОЗЛИ́ЗУВАНИЙ
ПОЗЛИ́ЗУВАТИ
ПОЗЛИПА́ТИСЯ
ПОЗЛИ́ТИ
ПОЗЛИ́ТИСЯ
ПОЗЛІЗА́ТИ *див.* позла́зити
ПОЗЛІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОЗЛІ́ПЛЮВАТИ
ПОЗЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОЗЛІТА́ТИ
ПОЗЛІТА́ТИСЯ
ПОЗЛІ́ТКА
ПОЗЛІ́ШАТИ
ПОЗЛОВТІША́ТИСЯ
ПО-ЗЛОДІ́ЙСЬКИ
ПО-ЗЛОДІ́ЙСЬКОМУ
ПОЗЛО́МЛЮВАТИ
ПО-ЗЛО́МУ
ПОЗЛОСЛО́ВИТИ
ПОЗЛОСТИ́ТИ
ПОЗЛОСТИ́ТИСЯ
ПОЗЛОТИ́СТИЙ
ПОЗЛОТИ́ТИ *див.* позоло́чувати
ПОЗЛО́ЧЕНИЙ
ПО-ЗЛОЧИ́ННИЦЬКИ
ПО-ЗЛОЧИ́ННИЦЬКОМУ
ПОЗЛУЧА́ТИ
ПОЗЛУЧА́ТИСЯ
ПОЗЛУ́ЩУВАТИ
ПОЗЛУ́ЩУВАТИСЯ
ПОЗЛЯГА́ТИ
ПОЗМАГА́ТИ
ПОЗМАГА́ТИСЯ
ПОЗМАЛЬО́ВУВАТИ
ПОЗМА́НЮВАТИ
ПОЗМА́ХУВАТИ
ПОЗМЕРЕ́ЖУВАТИ
ПОЗМЕРЗА́ТИСЯ
ПОЗМИ́ВАНИЙ
ПОЗМИВА́ТИ
ПОЗМИВА́ТИСЯ
ПОЗМИ́КАНИЙ
ПОЗМИКА́ТИ
ПОЗМИКА́ТИСЯ
ПОЗМИ́ЛЮВАТИ
ПОЗМИ́ЛЮВАТИСЯ
ПОЗМИНА́ТИ
ПО-ЗМІЇ́НОМУ
ПОЗМІ́ННЕ *див.* позмі́нно
ПОЗМІ́ННИЙ
ПОЗМІ́ННО
ПОЗМІ́НЮВАНИЙ
ПОЗМІ́НЮВАТИ
ПОЗМІ́НЮВАТИСЯ
ПОЗМІНЯ́ТИ *див.* позмі́нювати
ПОЗМІНЯ́ТИСЯ *див.* позмі́нюватися
ПОЗМІТА́ТИ
ПОЗМІТА́ТИСЯ
ПОЗМІ́ШУВАТИ
ПОЗМОВКА́ТИ
ПОЗМОВЛЯ́ТИСЯ
ПО-ЗМО́ВНИЦЬКИ
ПО-ЗМО́ВНИЦЬКОМУ
ПОЗМОКА́ТИ
ПОЗМО́РЩУВАНИЙ
ПОЗМО́РЩУВАТИ
ПОЗМО́РЩУВАТИСЯ
ПОЗМО́ТУВАТИ
ПОЗМО́ТУВАТИСЯ
ПОЗМО́ЧУВАТИ
ПОЗНАЙО́МИТИ
ПОЗНАЙО́МИТИСЯ
ПОЗНАЙО́МЛЕНИЙ
ПОЗНАЙО́МЛЕННЯ
ПОЗНА́КА
ПОЗНАМЕНУВА́ТИСЯ
ПОЗНАХО́ДИТИ
ПОЗНАХО́ДИТИСЯ
ПОЗНАЧА́ЛЬНИЙ
ПОЗНАЧА́ННЯ
ПОЗНАЧА́ТИ
ПОЗНАЧА́ТИСЯ
ПОЗНА́ЧЕНИЙ
ПОЗНА́ЧЕНІСТЬ
ПОЗНА́ЧЕННЯ
ПОЗНА́ЧИ́ТИ *див.* познача́ти
ПОЗНА́ЧИ́ТИСЯ *див.* познача́тися
ПО́ЗНАЧКА
ПОЗНА́ЧУВАЛЬНИЙ
ПОЗНА́ЧУВАНИЙ
ПОЗНА́ЧУВАННЯ
ПОЗНА́ЧУВАТИ *див.* познача́ти
ПОЗНА́ЧУВАТИСЯ *див.* познача́тися
ПОЗНИКА́ТИ
ПОЗНИ́ЩУВАТИ
ПОЗНІ́МАНИЙ
ПОЗНІМА́ТИ
ПОЗНІМА́ТИСЯ
ПОЗНО́СИТИ
ПОЗНО́ШУВАТИ
ПОЗНО́ШУВАТИСЯ
ПОЗНУЩА́ТИСЯ
ПО́ЗОВ
ПОЗО́ВНИЙ
ПОЗО́ВНИК
ПОЗО́ВНИЦЯ
ПОЗОДЯГА́ТИ
ПОЗОДЯГА́ТИСЯ
ПОЗОЛІ́ТКА
ПОЗОЛО́ТА
ПОЗОЛОТИ́ТИ *див.* позоло́чувати
ПОЗОЛОТИ́ТИСЯ *див.* позоло́чуватися
ПОЗОЛОТІ́ЛИЙ
ПОЗОЛОТІ́ТИ
ПОЗОЛО́ТКА
ПОЗОЛО́ТНИЙ
ПОЗОЛО́ТНИК
ПО́ЗОЛОТЬ
ПОЗОЛО́ЧЕНИЙ
ПОЗОЛО́ЧЕННЯ
ПОЗОЛО́ЧУВАНИЙ
ПОЗОЛО́ЧУВАННЯ
ПОЗОЛО́ЧУВАТИ
ПОЗОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПОЗОМЛІВА́ТИ
ПОЗОНДУВА́ТИ
ПОЗО́РИЩЕ
ПОЗО́РЮВАТИ
ПОЗОРЮВА́ТИ
ПОЗОСТАВА́ТИ
ПОЗОСТАВА́ТИСЯ
ПОЗОСТАВЛЯ́ТИ
ПОЗОСТА́ЛИЙ
ПОЗОСТА́ТИ *див.* позостава́ти
ПОЗОСТА́ТИСЯ *див.* позостава́тися
ПО-ЗРА́ДНИЦЬКИ
ПО-ЗРА́ДНИЦЬКОМУ
ПОЗРА́НЮВАТИ
ПОЗРИ́ВАНИЙ
ПОЗРИВА́ТИ
ПОЗРИВА́ТИСЯ
ПОЗРИНА́ТИ[1]
ПОЗРИНА́ТИ[2]
ПОЗРІЗА́ТИ *див.* позрі́зувати
ПОЗРІ́ЗУВАНИЙ
ПОЗРІ́ЗУВАТИ
ПОЗРІКА́ТИСЯ
ПОЗРОСТА́ТИ
ПОЗРОСТА́ТИСЯ
ПОЗРО́ШУВАТИ
ПОЗРО́ЩУВАТИ[1]
ПОЗРО́ЩУВАТИ[2]
ПОЗРУ́БУВАНИЙ
ПОЗРУ́БУВАТИ
ПОЗРУЙНО́ВУВАТИ
ПОЗРУ́ШУВАТИ
ПОЗСА́ДЖУВАТИ
ПОЗСИПА́ТИ
ПОЗСИХА́ТИ
ПОЗСИХА́ТИСЯ
ПОЗСІКА́ТИ
ПОЗСКА́КУВАТИ *див.* позіска́кувати
ПОЗСО́ВУВАТИ
ПОЗСО́ВУВАТИСЯ
ПОЗСТА́РЮВАТИСЯ *див.* позіста́рюватися
ПОЗСУВА́ТИ *див.* позсо́вувати
ПОЗСУВА́ТИСЯ *див.* позсо́вуватися
ПОЗСУ́КУВАТИ
ПОЗУБИ́ТИ
ПОЗУБИ́ТИСЯ[1]
ПОЗУБИ́ТИСЯ[2]
ПОЗУ́БЛЕНИЙ[1]
ПОЗУ́БЛЕНИЙ[2]
ПОЗУБОСКА́ЛИТИ
ПОЗУБЦЬО́ВАНИЙ
ПОЗУБЦЮВА́ТИ
ПОЗУВА́ННЯ
ПОЗУВА́ТИ
ПОЗУМЕ́НТ
ПОЗУМЕ́НТНИЙ
ПОЗУМЕ́НТНИК
ПОЗУМЕ́НТНИЦЯ
ПОЗУМЕ́НТОВИЙ
ПОЗУРО́ЧУВАТИ
ПОЗЦІ́ДЖУВАТИ
ПОЗЦІ́ПЛЮВАТИ
ПОЗЧІ́ПЛЮВАНИЙ
ПОЗЧІ́ПЛЮВАТИ
ПОЗЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПОЗШИ́ВАНИЙ
ПОЗШИВА́ТИ
ПОЗШУ́КУВАТИ
ПО-ІДІО́ТСЬКИ
ПО-ІДІО́ТСЬКОМУ
ПОІКА́ТИ
ПОІМЕ́ННИЙ
ПОІМЕ́ННО
ПОІМЕНО́ВАНИЙ *див.* поймено́ваний
ПОІМЕНУВА́ТИ *див.* пойменува́ти
ПОІМЖИ́ТИ
ПО-ІМПЕРА́ТОРСЬКИ
ПО-ІМПЕРА́ТОРСЬКОМУ
ПО-ІМПЕ́РСЬКИ
ПО-ІМПЕ́РСЬКОМУ
ПОІМПРОВІЗУВА́ТИ
ПОІНА́КШАТИ
ПО-ІНА́КШОМУ
ПО-ІНДИ́ЧИ
ПО-ІНДИ́ЧОМУ
ПО-ІНДІА́НСЬКИ
ПО-ІНДІА́НСЬКОМУ
ПО-ІНДІ́ЙСЬКИ

ПО-ІНДІ́ЙСЬКОМУ
ПОІ́НКОЛИ
ПО-ІНОЗЕ́МНОМУ
ПОІНСТРУКТО́ВАНИЙ
ПОІНСТРУКТУВА́ТИ
ПОІНСТРУКТУВА́ТИСЯ
ПО-ІНТЕЛІГЕ́НТНОМУ
ПО-ІНТЕЛІГЕ́НТСЬКИ
ПО-ІНТЕЛІГЕ́НТСЬКОМУ
ПОІНТЕРЕСУВА́ТИСЯ
ПОІНТРИГУВА́ТИ
ПОІНФОРМО́ВАНИЙ
ПОІНФОРМО́ВАНІСТЬ
ПОІНФОРМУВА́ННЯ
ПОІНФОРМУВА́ТИ
ПОІНФОРМУВА́ТИСЯ
ПОІ́НШАТИ
ПО-І́НШОМУ
ПОІРЖА́ВІЛИЙ
ПОІРЖА́ВІТИ
ПО-ІРЛА́НДСЬКИ
ПО-ІРЛА́НДСЬКОМУ
ПО-ІСЛА́НДСЬКИ
ПО-ІСЛА́НДСЬКОМУ
ПО-ІСПА́НСЬКИ
ПО-ІСПА́НСЬКОМУ
ПО-ІТАЛІ́ЙСЬКИ
ПО-ІТАЛІ́ЙСЬКОМУ
ПО-ІУДЕ́ЙСЬКИ
ПО-ІУДЕ́ЙСЬКОМУ
ПОЇДА́ННЯ
ПОЇДА́ТИ
ПОЇДА́ТИСЯ
ПОЇ́ДЕНИЙ
ПОЇ́ДЕНІСТЬ
ПОЇ́ДКА
ПОЇ́ДЛИВИЙ
ПО́ЇДОМ
ПОЇЖДЖА́НИН
ПОЇЖДЖА́НКА
ПОЇ́ЖИТИСЯ
ПО́ЇЗД
ПОЇ́ЗДИТИ
ПОЇ́ЗДКА
ПОЇЗДО́ВИЙ
ПОЇ́ЗДОЧКА
ПОЇЗНИ́Й
ПО-ЇЇ
ПОЇ́ЛКА
ПОЇ́ЛЬНИК
ПОЇ́ЛЬНИЦЯ
ПОЇ́ННЯ
ПОЇ́СТИ *див.* поїда́ти
ПОЇ́СТИСЯ
ПОЇ́ТИ
ПОЇ́ХАТИ
ПО-Ї́ХНЬОМУ
ПО́ЙДА
ПОЙКІЛОДЕРМІ́ЧНИЙ
ПОЙКІЛОДЕРМІ́Я
ПОЙКІЛОСМОТИ́ЧНИЙ
ПОЙКІЛОТЕ́РМ
ПОЙКІЛОТЕРМІ́Я
ПОЙКІЛОТЕ́РМНИЙ
ПОЙКІЛОЦИ́Т
ПОЙКІЛОЦИТО́З
ПОЙМА́ТИ
ПОЙМА́ТИСЯ
ПОЙМЕНО́ВАНИЙ
ПОЙМЕНУВА́ТИ
ПО́ЙНТЕР
ПОЙНЯ́ТИ[1] *див.* пойма́ти
ПОЙНЯ́ТИ[2]
ПОЙНЯ́ТИЙ
ПОЙНЯ́ТИСЯ *див.* пойма́тися
ПО-ЙОГО́
ПО-КАБАРДИ́НСЬКИ
ПО-КАБАРДИ́НСЬКОМУ
ПО-КАВАЛЕРІ́ЙСЬКИ
ПО-КАВАЛЕРІ́ЙСЬКОМУ
ПО-КАВКА́ЗЬКИ
ПО-КАВКА́ЗЬКОМУ
ПОКАДИ́ТИ
ПОКА́ДРОВИЙ
ПОКА́ДРОВО
ПОКА́ЖЧИК
ПО́КАЗ
ПОКА́ЗАНИЙ
ПОКАЗА́ННЯ
ПОКАЗА́НЩИНА
ПОКАЗА́ТИ *див.* пока́зувати
ПОКАЗА́ТИСЯ *див.* пока́зуватися
ПО-КАЗА́ХСЬКИ
ПО-КАЗА́ХСЬКОМУ
ПОКАЗИ́ТИ
ПОКАЗИ́ТИСЯ
ПО-КАЗКО́ВОМУ
ПОКАЗНИ́Й
ПОКА́ЗНИК
ПОКАЗНИКО́ВИЙ
ПОКА́ЗНІСТЬ
ПОКАЗО́ВИЙ
ПОКАЗО́ВІСТЬ
ПОКАЗО́ВО
ПОКА́ЗУВАЛЬНИЙ
ПОКА́ЗУВАНИЙ
ПОКА́ЗУВАННЯ
ПОКА́ЗУВАТИ
ПОКА́ЗУВАТИСЯ
ПОКАЗУ́ХА
ПОКАЗУ́ШНИЙ
ПОКАЗУ́ШНИК
ПОКАЗУ́ШНИЦЯ
ПОКАЗУ́ШНІСТЬ
ПОКАЗУ́ШНО
ПОКАЙФУВА́ТИ
ПОКА́КАТИ
ПОКА́Л
ПОКАЛАМУ́ТИТИ
ПОКАЛАМУТНІ́ЛИЙ
ПОКАЛАМУТНІ́ТИ
ПОКАЛАМУТНІ́ШАТИ
ПОКАЛАТА́ТИ
ПОКАЛІ́ЧЕНИЙ
ПОКАЛІ́ЧЕННЯ
ПОКАЛІ́ЧИТИ
ПОКАЛІ́ЧИТИСЯ
ПО-КАЛМИ́ЦЬКИ
ПО-КАЛМИ́ЦЬКОМУ
ПОКАЛЬЦИНУВА́ТИ
ПОКА́ЛЯНИЙ
ПОКАЛЯ́ТИ
ПОКАЛЯ́ТИСЯ
ПОКАМЕНІ́ЛИЙ
ПОКАМЕНІ́ТИ *див.* покам'яні́ти
ПОКАМЕНУВА́ТИ
ПО-КАМПАНІ́ЙСЬКИ
ПО-КАМПАНІ́ЙСЬКОМУ
ПОКАМ'ЯНІ́ЛИЙ
ПОКАМ'ЯНІ́ТИ
ПОКАНІФО́ЛЕНИЙ
ПОКАНІФО́ЛИТИ
ПОКАНТУВА́ТИ[1]
ПОКАНТУВА́ТИ[2]
ПОКАНТУВА́ТИСЯ
ПОКАНЮ́ЧИТИ
ПОКА́ПАТИ
ПОКА́ПОСТИТИ
ПОКАПОТІ́ТИ
ПОКАПРИЗУВА́ТИ
ПОКА́РА
ПОКА́РАНИЙ
ПОКАРА́ННЯ
ПОКАРА́ТИ
ПОКАРБО́ВАНИЙ
ПОКАРБУВА́ТИ
ПОКА́РКАТИ
ПОКАРЛЮ́ЧЕНИЙ
ПОКАРЛЮ́ЧИТИ
ПОКА́РНИЙ
ПОКАРТА́ТИ
ПО-КАСКАДЕ́РСЬКИ
ПО-КАСКАДЕ́РСЬКОМУ
ПОКАСКА́ДНИЙ
ПОКАСКА́ДНО
ПОКАСО́ВАНИЙ
ПОКАСУВА́ТИ
ПОКА́Т
ПОКАТА́ТИ
ПОКАТА́ТИСЯ
ПОКАТО́ВАНИЙ
ПО-КАТОЛИ́ЦЬКИ
ПО-КАТОЛИ́ЦЬКОМУ
ПОКАТОЛИ́ЧЕНИЙ
ПОКАТОЛИ́ЧЕННЯ
ПОКАТОЛИ́ЧИТИ *див.* покатоли́чувати
ПОКАТОЛИ́ЧИТИСЯ *див.* покатоли́чуватися
ПОКАТОЛИ́ЧУВАТИ
ПОКАТОЛИ́ЧУВАТИСЯ
ПОКА́ТОМ
ПОКАТУВА́ТИ
ПОКАХИ́КАТИ
ПОКАХИ́КУВАННЯ
ПОКАХИ́КУВАТИ
ПОКА́ХКАТИ
ПОКА́ХКУВАТИ
ПО-КАЦА́ПСЬКИ
ПО-КАЦА́ПСЬКОМУ
ПОКАЧА́ТИ
ПОКАЧА́ТИСЯ
ПО-КАЧИ́НОМУ
ПОКА́ЧУВАННЯ
ПОКА́ЧУВАТИ
ПОКА́ШЛЮВАННЯ
ПОКА́ШЛЮВАТИ
ПОКА́ШЛЯТИ
ПОКАЯ́ННИЙ
ПОКАЯ́ННО
ПОКАЯ́ННЯ
ПОКА́ЯТИСЯ
ПОКВАДРА́ТНИЙ
ПОКВАДРА́ТНО
ПОКВА́КАТИ
ПО́КВАП
ПОКВА́ПИТИ *див.* поква́плювати
ПОКВА́ПИТИСЯ *див.* поква́плюватися
ПОКВА́ПЛИВИЙ
ПОКВА́ПЛИВІСТЬ
ПОКВА́ПЛИВО
ПОКВА́ПЛЮВАТИ
ПОКВА́ПЛЮВАТИСЯ
ПОКВА́ПНИЙ
ПОКВА́ПНІСТЬ
ПОКВА́ПНО
ПО́КВАПОМ

ПОКВАРТА́ЛЬНИЙ
ПОКВАРТА́ЛЬНО
ПОКВАРТИ́РНИЙ
ПОКВАРТИ́РНО
ПОКВА́СИТИ
ПОКВАСНІ́ТИ
ПОКВА́ШЕНИЙ
ПОКВИЛИ́ТИ
ПОКВИТА́ТИ
ПОКВИТА́ТИСЯ
ПОКВИТО́ВАНИЙ
ПОКВИТУВА́ТИСЯ *див.* поквита́тися
ПО́КВІЛ *див.* по́квол
ПОКВІТУВА́ТИ
ПОКВІТЧА́ТИ
ПОКВОКТА́ТИ
ПОКВО́КТУВАННЯ
ПОКВО́КТУВАТИ
ПО́КВОЛ
ПОКВО́ЛОМ
ПОКЕЙФУВА́ТИ *див.* покайфува́ти
ПОКЕМО́Н
ПОКЕПКУВА́ТИ
ПО́КЕР
ПОКЕРМУВА́ТИ
ПО́КЕРНИЙ
ПОКЕРНУВА́ТИ
ПОКЕРУВА́ТИ
ПОКЕРФЕ́ЙС
ПО́КЕТБУК
ПО́КИ
ПО́КИВ
ПОКИВА́ТИ
ПОКИВА́ТИСЯ
ПОКИ́ВУВАННЯ
ПОКИ́ВУВАТИ
ПОКИ́ДАНИЙ
ПОКИДА́ННЯ
ПОКИ́ДАТИ
ПОКИДА́ТИ
ПОКИ́ДАТИСЯ[1]
ПОКИ́ДАТИСЯ[2]
ПОКИДА́ТИСЯ[1]
ПОКИДА́ТИСЯ[2]
ПОКИ́ДИЩЕ
ПО́КИДЬ
ПОКИ́ДЬКА
ПО́КИДЬКОВИЙ
ПО́КИДЬОК
ПО-КИ́ЇВСЬКИ
ПО-КИ́ЇВСЬКОМУ
ПОКИ́НЕНИЙ *див.* поки́нутий
ПОКИ́НЕННЯ
ПОКИ́НУТИ *див.* покида́ти
ПОКИ́НУТИЙ
ПОКИ́НУТИСЯ *див.* покида́тися[1]
ПОКИ́НУТО
ПОКИПІ́ТИ
ПОКИП'ЯТИ́ТИ
ПОКИП'ЯТИ́ТИСЯ
ПО-КИРГИ́ЗЬКИ
ПО-КИРГИ́ЗЬКОМУ
ПОКИСЛИ́ТИ
ПОКИСЛІ́ТИ
ПОКИСЛІ́ШАТИ
ПО-КИТА́ЙСЬКИ
ПО-КИТА́ЙСЬКОМУ
ПО́КІЙ
ПОКІ́Й
ПОКІ́ЙНИЙ
ПОКІ́ЙНИК
ПОКІ́ЙНИЦЬКИ
ПОКІ́ЙНИЦЬКИЙ
ПОКІ́ЙНИЦЯ
ПОКІ́ЙНИЧКА
ПОКІ́ЙНИЧОК
ПОКІ́ЙНО
ПОКІ́ЙЧИК
ПО́КІЛЬ
ПОКІ́ЛЬЧЕНИЙ
ПОКІ́ЛЬЧЕННЯ
ПОКІ́ЛЬЧИТИСЯ
ПОКІНЧА́ТИ
ПОКІ́НЧЕНИЙ
ПОКІ́НЧЕННЯ
ПОКІНЧИ́ТИ
ПОКІНЧИ́ТИСЯ
ПОКІ́Р
ПОКІ́РЛИВИЙ
ПОКІ́РЛИВІСТЬ
ПОКІ́РЛИВО
ПОКІ́РНЕНЬКИЙ
ПОКІ́РНЕНЬКО
ПОКІ́РНИЙ
ПОКІ́РНИК
ПОКІ́РНИЦЯ
ПОКІ́РНІСТЬ
ПОКІ́РНО

Наукове видання

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

Том тринадцятий

ПІДКУСА — ПОКІРНО

УКЛАДАЧІ

ШЕВЧЕНКО Ігор Вікторович
БІЛОНОЖЕНКО Віра Максимівна
БРІТІКОВА Катерина В'ячеславівна
ВИННИК Василь Олексійович
ЗАГНІТКО Анатолій Панасович
КАРНАУХ Анна Володимирівна
КОНДРАЧУК Ірина Михайлівна
ОЛІФІРЕНКО Леся Вадимівна
СИВОКОЗОВА Вікторія Василівна
СИМОНЕНКО Людмила Олександрівна
ТОМІЛЕНКО Людмила Миколаївна
ЧУМАК Володимир Васильович
ШЕВЧЕНКО Лариса Леонідівна
ЯРУН Галина Михайлівна

Оформлення художника *І. Р. Сільман*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Видавниче редагування і коректура *К. В. Брітікової, Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*
Комп'ютерна верстка *І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової*

Підп. до друку 14.11.2022. Формат 84×108/16.
Друк. арк. 58,5. Ум. друк. арк. 98,28. Обл.-вид. арк. 151,89.
Наклад 820 прим. Зам. № 5372/1

Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4652 від 07.11.2013 р.
03039, м. Київ-39, Голосіївський проспект, 3

Віддруковано в ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21027, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а
Тел.: (0800) 330-090, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: info@tvoru.com.ua
http://www.tvoru.com.ua